

רבי חזקיה (נ"א רבי אלעזר) פתח, כתוב (שיר השירים ב) כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים. מי השושנה? זו כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל [משום שְׁנֵי שׁוֹשְׁנָה וְיֵשׁ שׁוֹשְׁנָה]. מה השושנה שהיא בין החוחים יש בה אדם ולכן - אף כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יש בה דין ורחמים. מה שושנה יש בה שלשה עשר עלים - אף כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יש שלש עשרה מדות רחמים שמקיפות אותה מכל צדדיה. אף אלהים של כאן, משעה שנופר, הוציא שלש עשרה תבות להקריף את כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל ולשמור אותה.

ואחר כך נזכר פעם אחרת. למה נזכר בפעם אחרת? כדי להוציא חמשה עלים חזקים שסובבים את השושנה. ואותם החמשה נקראים ישועות, והם [חמשה] [חמשים] שְׁעָרִים. ועל זה הסוד כתוב (תהלים קטז) כּוֹס יִשׁוּעוֹת אֶשָּׂא, זו כוס של ברכה. הכוס של ברכה צריכה להיות על חמש אצבעות ולא יותר, כמו שהשושנה שיושבת על חמשה עלים חזקים בדגמא של חמש אצבעות. והשושנה הזו היא כוס של ברכה. מ"אלהים" השני עד "אלהים" השלישי - חמש תבות. מכאן והלאה האור שנגבר ונגנו ונכלל בברית ההוא שנקנס בשושנה [ס"א זו] והוציא בה זרע, וזה נקרא עץ עשה פרי אשר זרעו בו. ואותו הזרע קנים באות הברית ממש. וכמו שדמות הברית נזרע בארבעים ושינים זוגיים [של אות] הזרע ההוא, כך נזרע השם החקוק מפרש בארבעים ושינים אותיות של מעשה בראשית.

בראשית. רבי שמעון פתח, (שיר ב) הנצנים נראו בארץ. הנצנים - זה מעשה בראשית. מתי נראו בארץ? ביום השלישי, שכתוב ותוצא הארץ, אז נראו בארץ. עת הזמיר הגיע - זה היום הרביעי שהיה בו זמיר עריצים, מארת חסר. וקול התור - זה היום החמישי, שכתוב ישרצו המים וגו', לעשות תולדות. נשמע - זה היום השישי, שכתוב נעשה אדם, שהיה עתיד להקדים עשיה לשמיעה, שכתוב כאן נעשה אדם, וכתוב שם נעשה ונשמע. בארצנו - זה יום השבת, שהוא דגמת ארץ החיים (שהוא עולם הבא, עולם הנשמות, עולם הנחמות).

[נ"א דבר אחר] הנצנים - אלו הם האבות שנקנסו במחשבה ונקנסו לעולם הבא ונגנוו שם, ומשם יצאו בגניזות ונסתרו בתוך נביאי האמת. נולד יוסף ונטמנו בו. נכנס יוסף לארץ הקדושה והציב אותם שם, ואז נראו בארץ ונגלו שם. ומתי הם נראו? בשעה שהתגלתה הקשת בעולם. שהרי בשעה שנגרית הקשת, אז הם מתגלים, ובשעה ההיא עת הזמיר הגיע לקצץ את הרשעים מן העולם. למה נצלו? משום שהנצנים נראו בארץ, ואלמלא שנגרית, לא היו נשארים בעולם, והעולם לא היה מתקיים.

ומי מקיים את העולם וגורם לאבות להתגלות? קול התינוקות שעוסקים בתורה. ובגלל אותם התינוקות של העולם, העולם נצל. כנגדם (שיר א) תורי זהב נעשה לך, אלו הם תינוקות ילדים עלמים, שכתוב (שמות כה) ונעשית שנים כרבים זהב.

בראשית. רבי אלעזר פתח, (ישעיה מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. שאו מרום עיניכם, לאיזה מקום? למקום שכל העינים תלויים בו, ומי הוא? פתח עינים, ושם תדעו שהסתום העתיק הזה שעומד לשאלה ברא אלה. ומי הוא? "מי", ההוא שנקרא מקצה השמים למעלה, שהכל עומד ברשותו. ועל שהוא עומד לשאלה והוא בדרך נסתר ולא גלוי נקרא "מי", שהרי למעלה אין שם שאלה. וקצה השמים הזה נקרא "מי".

ויש אחר למטה שנקרא "מה". מה בין זה לזה? אלא הראשון הנסתר שנקרא "מי" עומד לשאלה. כיון ששואל אדם ומפשפש להסתכל ולדעת מדרגה לדרגה עד סוף כל הדרגות, כיון שמגיע לשם - "מה". מה ידעת? מה הסתכלת? מה פשפשת? הרי הכל נסתר כבראשונה.

ועל הסוד הזה כתוב (איכה ב) מה אעידך מה אדמה לך. כשנחרב בית המקדש, יצא קול ואמר, מה אעידך [נ"א (ומה) מה אדמה לך, באותו מ"ה אעידך] בכל יום ויום, [והרי] העידתי בך מימים ראשונים, שכתוב (דברים ל) העדתי בכם היום את השמים ואת הארץ. ומה אדמה לך, באותו גון ממש עטרתי אותך בעטרות קדושות, עשיתי לך שלטון על העולם, שכתוב (איכה ב) הזאת העיר "שיאמרו" כלילת"י יפיי" וגו'. קראתי לך (תהלים קכב) ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה.

(איכה ב) מה אשנה לך - כמו שאנת יושבת לך, כך הוא כביכול למעלה. כמו שלא נכנסים בך עכשו העם הקדוש בסדרים קדושים, כך נשבעתי לך שאיני נכנס למעלה עד שיכנסו בך אוכלוסיך למטה. וזוהי נחמתך, הואיל שהדרגה הזו אשנה לך בכל. ועכשו שאנת כאן, גדול כנים שברך. ואם תאמר שאין לך קיום ורפואה - מ"י ירפא לך. ודאי שאותה הדרגה הנסתרת העליונה שהכל עומד בה, תרפא לך ותקים אותך.

מ"י - קצה השמים למעלה, מ"ה - ועד קצה השמים למטה [קצה השמים למטה]. וזה ירש יעקב, שהוא מברית מן הקצה אל הקצה. מהקצה הראשון שהוא מ"י, אל הקצה האחרון שהוא מ"ה, משום שעומד באמצע. ועל זה מי ברא אלה.

אמר רבי שמעון, אלעזר [בני], פסק דברך ויתגלה הסתר של הסוד העליון שאין בני אדם יודעים. שתק רבי אלעזר. בכה רבי שמעון ועמד רגע [נ"א שעה] אחד.

אמר רבי שמעון, אלעזר, מה זה "אלה"? אם תאמר כוכבים ומזלות - הרי הם תמיד נראים שם, ובמ"ה נבראו כמו שנאמר (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו. אם על דברים נסתרים, שלא יכתב אלה, שהרי הוא גלוי! אלא זה הסוד לא התגלה רק יום אחד שהייתי על חוף הים, ובא אליהו ואמר לי, רבי, ידעת מה זה "מי ברא אלה"? אמרתי לו, אלו השמים וצבאותם, המעשה של הקדוש-ברוך-הוא שיש לאדם להסתכל בהם ולברך אותו, שכתוב (שם ח) כי אראה שמיד מעשה אצבעתיך וגו', ה' אדגנו מה אדיר שמך בכל הארץ.

אמר לי, רבי, דבר נסתר היה לפני הקדוש-ברוך-הוא וגלה בישיבה העליונה, וזה הוא. בשעה שנסתתר כל הנסתרים רצה להתגלות, עשה בראש נקד"ה אחת, וזו עלתה להיות מחשבה. ציר בה את כל הציורים, חקק בה כל החקוקים.

וחקק בתוך המאור הקדוש הנסתר חקיקה של ציור אחד נסתר, קדש קדשים, בגן עמק שיצא מתוך המחשבה ונקראת מ"י תחלה [נ"א ראשית] לבנון. עומד ולא עומד. עמק ונסתר בשם. לא נקרא אלא מ"י. רצה להתגלות ולהקרא בשם [הזה], והתלבש בלבוש יקר שמאיר וברא אלה, ועלה אלה בשם. התחברו האותיות אלו באלו, ונשלמו בשם אלהים (מ"י+אלה). וט"ס שברא אלה, לא עלה בשם אלהים, והם שחטאו בעגל [נ"א בעולם], ועל סוד זה אמרו (שמות לב) אלה אלהיך ישראל.

וכמו שמשתתף מ"י באלה, כך הוא השם שמשתתף תמיד, ובסוד הזה התקיים העולם. ופרח אליהו ולא ראיתי אותו, וממנו ידעתי הדבר [הזה] [שהעמידתי] על הסוד והסתר שלה. בא רבי אלעזר וכל החברים והשתטחו לפניו. בכו ואמרו, אלמלא לא באנו לעולם אלא לשמע את זה - די.

אמר רבי שמעון, על זה השמים וצבאם נבראו במ"ה, שכתוב (תהלים ח) כי אראה שמיד מעשה אצבעתיך וגו'. וכתוב (שם) מ"ה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה" הודך" על" השמים". על השמים הוא לעלות בשם, משום שברא אור לאורו והתלבש זה בזה ועלה בשם עליון. ועל כן בראשית ברא אלהים - זה אלהים העליון, שהרי מ"ה לא היה כך ולא נבנה.

אלא, בשעה שנמשכו האותיות הללו [מאלו] אל"ה מלמעלה למטה. והאם הלוותה לבת בגדיה וקשטה אותה בתכשיטיה. ומתי קשטה אותה בתכשיטיה כראוי? בשעה שנראו לפניו כל זכר, שכתוב (שמות כג) אל פני האדון ה'. וזה נקרא אדון, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. ואז יצאה ה' ונכנסה י', והתקשטה בכלים של זכר כנגדם של כל זכר בישראל.

ואותיות אחרות מושכים אותם ישראל מלמעלה למקום הזה. (תהלים מב) אלה אזכרה. אזכיר בפי ואשפך דמעותי [ברצון נפשי כדי להמשיך האותיות הללו], ואז אדדם מלמעלה עד בית אלהים, שיהיה אלהים כמו שהוא. ובמה? (שם) בקול רנה ותודה המון חוגג.

אמר רבי אלעזר, השתיקה שלי בנתיב מקדש למעלה ובנתיב מקדש למטה, ובדאי דבור בסלע ושתיקה בשמים. מלה בסלע - מה שאמרתי והתעוררתי בו, שתיקה בשמים - מה ששתיקתי שנבראו ונבנו שני עולמות יחד.

אמר רבי שמעון, מכאן והלאה שלמות הכתוב, שכתוב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם. שתי דרגות הן שצריך להיות רשומה כל אחת מהן. אחת זה שנאמר מ"ה, ואחת מ"י. זו עליונה וזו תחתונה. זו העליונה רשומה, ואומר המוציא במספר צבאם. המוציא - אותו הודע ואין כמותו. כמו זה המוציא לחם מן הארץ. המוציא - ההוא שנודע. זו הדרגה התחתונה, והכל אחד. במספר - ששים רבוא הם שעומדים יחד, והוציאו צבאות למיניהם שאין להם חשבון.

[נ"א כמו זה]. לכולם - בין אותם הששים, בין כל צבאותם - בשם יקרא. מה זה בשם יקרא? אם תאמר שקרא להם בשמותיהם - זה אינו כך, שאם כך, היה צריך להיות בשמו. אלא בזמן שהדרגה היא לא עולה בשם [למעלה] ונקראת מ"י, לא מולידה ולא מוציאה נסתרים למינה, אף על גב שכלם היו טמונים בה. כיון שברא אלה והתעלה בשמו ונקרא אלהים, אז בכת השם הזה הוציא אותם בשלמות. וזה הוא בשם יקרא, באותו השם שלו קרא והוציא כל מין ומין שיתקיימו בשלמותו. כמו זה (שמות לא) ראה קראתי בשם. הזכרתי שמי שיתקיים בצלאל על קיום שלמותו.

(ישעיה מ) מרב אוזנים. מה זה מרב אוזנים? זה ראש הדרגות, שעולים בו כל הרצונות ועליהם בו בדרך נסתר. ואמץ כח - זה סוד העולם העליון שהתעלה בשם אלהים כמו שאמרנו. איש לא נעדר - מאותם ששים רבוא שהוציא בכת השם. ומשום שאיש לא נעדר, בכל מקום שמתו ישראל ונגנשו בחטאייהם, נמנו ולא נעדר מאותם ששים רבוא אפלו אחד כדי להיות הכל צורה אחת. כמו שאיש לא נעדר למעלה, אף כך לא נעדר למטה.

בראשית. רב המונח הזקן אמר, מצאנו אותיות בהפוך. בי"ת בהתחלה ואחר כך. ב' בהתחלה - הינו בראשית. ברא לאחר מכן. אל"ף בהתחלה ואחר כך. אל"ף בהתחלה - הינו אלהים, את לאחר מכן. אלא כשרצה הקדוש-ברוך-הוא לעשות את העולם, כל האותיות היו נסתרות. ואלפים שנה ט"ס

שֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם הִיָּה מִסְתַּכֵּל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמִשְׁתַּעֲשֵׂע בָהֶם.

כְּשֶׁרָצָה לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם, בָּאוּ לִפְנֵי נֹחַ הָאוֹתִיּוֹת מִסּוּפָם לְרֹאשׁם. הִתְחִילָה הָאוֹת ת' לְהַפְנִיט בְּרֹאשׁ. אָמְרָה: רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, נֹחַ לִפְנֵיךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂאֲנִי תִשְׁלֹם חוֹתֶם שְׁלֹךְ אֶמְ"ת, וְאַתָּה נִקְרָאת אֶמְ"ת, רְאוּי לְמִלָּךְ [אֶמְת] לְהִתְחִיל בְּאוֹת אֶמְ"ת וּלְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם. אָמַר לָהּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: רְאוּיָה אֶת וְזָכַרְתָּ אֶת, אֲלֵא שְׂאֲנִיךְ כְּדֹאִית לְבָרָא בְּךָ אֶת הָעוֹלָם, הוֹאִיל וְאַתָּה עֲתִידָה לְהִיּוֹת רְשׁוּמָה עַל מִצְחֵי הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱמָנִים שְׂקִימוּ אֶת הַתּוֹרָה מֵאֲלִיָּי וְעַד תִּיּוּ, וּבְרָשָׁם שְׁלֹךְ יָמוּתוֹ. וְעוֹד, שְׂאֲתָ חוֹתֶם הַמּוֹת. וְהוֹאִיל וְאַתָּה בְּךָ, אֲנִיךְ כְּדֹאִית לְבָרָא בְּךָ אֶת הָעוֹלָם. מִיָּד יִצְאָה.

נִכְנְסָה הָאוֹת ש' לִפְנֵי. אָמְרָה לִפְנֵי: רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, נֹחַ לִפְנֵיךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂבִי נִקְרָאת שְׂמֵךְ שְׂדִי, וְרְאוּי לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם בְּשֵׁם קְדוּשׁ. אָמַר לָהּ: רְאוּיָה אֶת וְטוֹבָה אֶת וְאַמְתָּ אֶת, אֲבָל הוֹאִיל וְהָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַיּוֹיָף נוֹטְלִים אוֹתָךְ לְהִיּוֹת עִמָּהֶם, אֲנִי רוֹצֶה לְבָרָא בְּךָ אֶת הָעוֹלָם, שְׂכִדִּי שְׁלֵא יִתְקַיֵּם הַשְּׁקָר אֲלֵא אִם יִטְלוּ אוֹתָךְ ק ר.

מִכָּאן, שְׂמִי שְׂרוּצָה לוֹמַר שְׁקָר, יִטַּל יִסּוֹד שֶׁל אֶמְת בְּהִתְחִלָּה וְאַחֵר בְּךָ יִקְיֵם אֶת הַשְּׁקָר. שְׂהֲרִי הָאוֹת ש' הִיא אוֹת אֶמְת, אוֹת הָאֶמְת שֶׁהִתְיַחֲדוּ בָּהּ הָאֲבוֹת. ק' ר' הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּרְאוּ עַל הַצַּד הָרַע הֵם, וְכִדִּי לְהִתְקַיֵּם נִטְלוּ אֶת הָאוֹת ש' בְּתוֹכָן וְנִהְיָה קֶשֶׁר. כִּינּוּ שְׂרָאָתָה בְּךָ, יִצְאָה מִלִּפְנֵי.

נִכְנְסָה הָאוֹת צ'. אָמְרָה לִפְנֵי: רַבּוֹן הָעוֹלָם, נֹחַ לִפְנֵיךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂאֲנִי [נִי"א שְׂבִי] חֲתוּמִים הַצַּדִּיקִים, וְאַתָּה שְׂנִקְרָאת צַדִּיק רְשׁוּם בִּי, שְׂכְתוֹב (תַּהֲלִים יא) כִּי צַדִּיק ה' צַדִּיקוֹת אָהֵב, וְכִי רְאוּי לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם. אָמַר לָהּ: צַדִּי, צַדִּי אֶת וְצַדִּיק אֶת, אֲבָל אֶת צַרִּיכָה לְהִיּוֹת טְמוּנָה, אֲנִיךְ צַרִּיכָה לְהִתְגַּלּוֹת כֹּל בְּךָ כִּדִּי שְׁלֵא לְתַת פְּתִחוֹן פֶּה לְעוֹלָם. מֵהוּ הַטַּעַם? נ' הִיא. בָּאָה הִי שֶׁל הַשֵּׁם שֶׁל הַבְּרִית הַקְדוּשׁ וְרוֹכֵב עָלֶיהָ וְנֶאֱחָז עִמָּה. וְזֶה הַסּוֹד, כְּשֶׁבָּרָא הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן, בָּרָא אוֹתוֹ דוּ פְּרָצוּפִים, וּמִשּׁוּם כִּדִּי הַפְּנִים שֶׁל יוֹ"ד חוֹזֵר לְאַחֹר כְּמוֹ זֶה: (צִיּוֹר לְמַעַלָּה) וְלֹא חוֹזֵרִים פְּנִים בְּפְנִים כְּמוֹ זֶה: מִסְתַּכֵּל לְמַעַלָּה כְּמוֹ זֶה: (צִיּוֹר לְמַעַלָּה) אָמַר לָהּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹד, שְׂאֲנִי עֲתִיד לְנַסֵּר אוֹתָךְ וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָךְ פְּנִים בְּפְנִים, אֲבָל בְּמִקּוֹם אַחֵר תִּתְעַלֵּי. יִצְאָה מִלִּפְנֵי וְהִלְכָה.

נִכְנְסָה הָאוֹת פ'. אָמְרָה לִפְנֵי: רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, נֹחַ לִפְנֵיךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂהֲרִי הַפְּדוּת שְׂאֲתָה עֲתִיד לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם רְשׁוּמָה בִּי, וְזוֹ הִיא פְּדוּת, וְכִי רְאוּי לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם. אָמַר לָהּ: רְאוּיָה אֶת, אֲבָל בְּךָ רְשׁוּם פֶּשַׁע בִּסְתֵּר. כְּמוֹ שֶׁהִנְחֵשׁ שְׂמִכָּה וּמִכְנִיס רֹאשׁוֹ בֵּין גּוֹפּוֹ, בְּךָ מִי שְׂחוּטָא, כּוֹפֵף רֹאשׁוֹ וּמוֹצִיא יָדָיו. וְכֵן ע' עוֹן, אֵף עַל גֵּב שְׂאֲמָרָה שְׂנִישׁ בָּהּ עֲנֻה, אָמַר לָהּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: לֹא אֲבָרָא בְּךָ אֶת הָעוֹלָם. יִצְאָה מִלִּפְנֵי.

נִכְנְסָה הָאוֹת ס'. אָמְרָה לִפְנֵי: רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, נֹחַ לָךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂנִישׁ בִּי סְמִיכָה לְנוֹפְלִים, שְׂכְתוֹב (תַּהֲלִים קמ"ה) סוּמָךְ ה' לְכָל הַנוֹפְלִים. אָמַר לָהּ: עַל כֵּן אֶת צַרִּיכָה אֶת מְקוֹמָךְ וְאַל תִּזְוִי מִמֶּנּוּ. אִם אֶת יוֹצֵאת מִמְּקוֹמָךְ, מֵה יִהְיֶה עַל אוֹתֶם הַנוֹפְלִים, הוֹאִיל וְהֵם סוּמְכִים עָלֶיךָ? מִיָּד יִצְאָה מִלִּפְנֵי.

נִכְנְסָה הָאוֹת נ'. אָמְרָה לִפְנֵי: רַבּוֹן הָעוֹלָם, נֹחַ לִפְנֵיךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂבִי כְתוֹב נוֹרָא תַּהֲלֵת וְתַהֲלָה לְצַדִּיקִים נְאוּה תַּהֲלָה. אָמַר לָהּ: נִי"ו שׁוּבִי לְמְקוֹמָךְ, שְׂהֲרִי בְּשִׁבְלֶיךָ שְׂבָה סְמִיךְ לְמְקוֹמָה וְתַהֲרִי סְמוּכָה עָלֶיהָ. מִיָּד שְׂבָה לְמְקוֹמָה וְיִצְאָה מִלִּפְנֵי.

נִכְנְסָה הָאוֹת מ'. אָמְרָה לִפְנֵי: רַבּוֹן הָעוֹלָם, נֹחַ לִפְנֵיךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂבִי נִקְרָאת מְלָךְ. אָמַר לָהּ: בְּךָ הוּא וְדֹאִי, אֲבָל לֹא אֲבָרָא בְּךָ אֶת הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם צָרִיךְ מְלָךְ. שׁוּבִי לְמְקוֹמָךְ אֶת וְלִי וְד', שְׂהֲרִי לֹא רְאוּי לְעוֹלָם לַעֲמֹד בְּלִי מְלָךְ.

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יִרְדָּה מִלִּפְנֵי הָאוֹת כ' מַעַל פְּסָא כְּבוֹדוֹ. הִזְדַּעְזָּעָה וְאַמְרָה לִפְנֵי: רַבּוֹן הָעוֹלָם, נֹחַ לִפְנֵיךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂאֲנִי כְּבוֹדוֹ. וּכְשִׁינְדָּה כ' מַעַל פְּסָא כְּבוֹדוֹ, הִזְדַּעְזָּעוּ מֵאֲתִינִם אֲלֶיךָ עוֹלָמוֹת, וְהִזְדַּעְזָּעוּ הַפְּסָא, וְכָל הָעוֹלָמוֹת הִזְדַּעְזָּעוּ לִפְלִי. אָמַר לָהּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: כִּי"ף כִּי"ף, מֵה אֶת עוֹשָׂה כָּאֵן? שְׁלֵא אֲבָרָא בְּךָ אֶת הָעוֹלָם. שׁוּבִי לְמְקוֹמָךְ, שְׂהֲרִי בְּךָ כְּלָיָה, כְּלָה וְנִחְרָצָה (יִשְׁעִיָּה ו') נִשְׁמָע. שׁוּבִי לְכַסְאָךְ וְתַהֲרִי שֵׁם. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יִצְאָה מִלִּפְנֵי וְשְׂבָה לְמְקוֹמָה.

נִכְנְסָה הָאוֹת י'. אָמְרָה לִפְנֵי: רַבּוֹן הָעוֹלָם, נֹחַ לִפְנֵיךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂאֲנִי רֹאשִׁית הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, וְרְאוּי לָךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם. אָמַר לָהּ: דִּי לָךְ שְׂאֲתָ חֲקוּקָה בִּי וְאַתָּה רְשׁוּמָה בִּי, וְכָל רְצוֹנִי עוֹלָה בְּךָ. אֲנִיךְ רְאוּיָה לְהַעֲקֵר מִשְׁמִי.

נִכְנְסָה הָאוֹת ט'. אָמְרָה לִפְנֵי: רַבּוֹן הָעוֹלָם, נֹחַ לִפְנֵיךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂאֲתָה נִקְרָאת בִּי טוֹב וְיִשָּׁר. אָמַר לָהּ: לֹא אֲבָרָא בְּךָ אֶת הָעוֹלָם, שְׂהֲרִי טוֹבֵךְ נִסְתֵּר בְּתוֹכָךְ וְצָפוֹן בְּתוֹכָךְ, זֶהוּ שְׂכְתוֹב (תַּהֲלִים לא) מֵה רַב טוֹבֵךְ אֲשֶׁר צָפְנָת לִירָאִיךְ. הוֹאִיל וְנִגְנוּ בְּתוֹכָךְ, אֵין בּוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַזֶּה שְׂאֲנִי רוֹצֶה לְבָרָא, אֲלֵא בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעוֹד, שְׂעַל שְׂטוֹבֵךְ גְּנוּ בְּתוֹכָךְ, יִטְבְּעוּ שְׂעָרֵי הַחֵיכָל, זֶהוּ שְׂכְתוֹב (אִיכָה ב) טְבְּעוּ בְּאֶרֶץ

שְׁעָרֶיהָ. וְעוֹד, שָׁח' כְּגִדְדָה, וּכְשֶׁתִּתְחַבְּרוּ יַחַד הֵנָּה ח"ט, וְעַל כֵּן הָאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ לֹא רְשׁוּמוֹת בְּשִׁבְטִים הַקְדוּשִׁים. מִיָּד נִצָּאָה מִלִּפְנֵיו.

נִכְנְסָה הָאוֹת ז'. אָמְרָה לוֹ: רַבּוֹן הָעוֹלָם, נוֹחַ לִפְנֵיךָ לִבְרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂבִי שׁוֹמְרִים בְּנִיךָ אֶת הַשְּׁבִת, שְׁכַתוֹב (שְׁמוֹת כ) זָכוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבִת לְקַדְּשׁוֹ. אָמַר לָהּ: לֹא אֶבְרָא בָּךְ אֶת הָעוֹלָם, שְׂבִיךָ יֵשׁ קָרֵב, וְחֵרֵב שְׁנוֹנָה, וְרִמַּח שֶׁל קָרֵב כְּמוֹ שְׁלֹנוֹן. מִיָּד נִצָּאָה מִלִּפְנֵיו.

נִכְנְסָה הָאוֹת ו'. אָמְרָה לִפְנֵיו: רַבּוֹן הָעוֹלָם, נוֹחַ לִפְנֵיךָ לִבְרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂבִי אֶת מִשְׁמַךְ. אָמַר לָהּ: וְאִי, אֶת וְהִי דִּי לָכֶם שְׂאֲתֵן אוֹתִיּוֹת שֶׁל שְׂמִי, שְׂאֲתֵן בְּסוֹד שֶׁל שְׂמִי וְחֻקִּיקוֹת וּגְלוּפוֹת בְּשְׂמִי, וְלֹא אֶבְרָא בָּךְ אֶת הָעוֹלָם.

נִכְנְסָה הָאוֹת ד' וְהָאוֹת ג', אָמְרוּ אֵף כָּךְ. אָמַר אֵף לָהֶן: דִּי לָכֵן לֵהִיּוֹת זֶה עִם זֶה, שְׁהָרִי הָעֲנִיִּים לֹא יִתְבַּטְּלוּ מִן הָעוֹלָם, וְצִרִיכִים לְגַמֵּל עִמָּהֶם חֶסֶד. דְּלִיִּית הוּא הָעֲנִי (דל), גִּימֵל גּוֹמֵלֶת לָהּ חֶסֶד. אֵל תִּפְרְדוּ זֶה מִזֶּה, וְדִי לָכֵן לִזְיוֹן זֶה אֶת זֶה.

נִכְנְסָה הָאוֹת ב'. אָמְרָה לוֹ: רַבּוֹן הָעוֹלָם, נוֹחַ לִפְנֵיךָ לִבְרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם, שְׂבִי מְבָרְכִים אוֹתְךָ לְמַעַלְהָ וּלְמַטָּה. אָמַר לָהּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: הָרִי וְדֹאִי שְׂבִיךָ אֶבְרָא אֶת הָעוֹלָם, וְאַתָּה תִּהְיִי הָרֹאשִׁית לִבְרָא אֶת הָעוֹלָם.

עָמְדָה הָאוֹת א' וְלֹא נִכְנְסָה. אָמַר לָהּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֶלִּיִּי אֶלִּיִּי, לָמָּה אֵינְךָ נִכְנָסֶת לִפְנֵי כְּשֶׁאָר כָּל הָאוֹתִיּוֹת? אָמְרָה לִפְנֵיו: רַבּוֹן הָעוֹלָם, מִשׁוּם שְׂרָאִיתִי שְׂכָל הָאוֹתִיּוֹת נִצָּאוּ מִלִּפְנֵיךָ בְּלִי תוֹעֲלָת, מָה אֲנִי אַעֲשֶׂה שָׁם? וְעוֹד, שְׁהָרִי נִתְּתָה לָאוֹת ב' אוֹצֵר גְּדוֹל זֶה, וְלֹא רָאוּי לְמִלְכָּה עֲלִיוֹן לְהַעֲבִיר אוֹצֵר שְׁנִיתוֹ לְעַבְדּוֹ וְלִתְּתָה לְאַחֵר. אָמַר לָהּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אֶלִּיִּי אֶלִּיִּי, אֵף עַל גֵּב שְׂאֲבָרָא אֶת הָעוֹלָם בָּאוֹת בִּיִּית, אֶתָּה תִּהְיִי הָרֹאשׁ לְכָל הָאוֹתִיּוֹת. אֵין בִּי יַחֲוֹד אֶלָּא בָּךְ. בָּךְ יִתְחִילוּ כָּל הַחֲשִׁבוֹנוֹת וְכָל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם, וְכָל יַחֲוֹד לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בָּאוֹת אֶלִּיִּי.

וַעֲשֶׂה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת גְּדוֹלוֹת, וְאוֹתִיּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת קְטָנוֹת. וּמִשׁוּם כָּךְ בִּיִּית - בְּרֹאשִׁית בָּרָא. אֶלִּיִּי אֶלִּיִּי - אֱלֹהִים אֵת. אוֹתִיּוֹת מְלַמְעָלָה וְאוֹתִיּוֹת מְלַמְטָה, וְכָלֵן יַחַד הֵם מִהָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן וּמִהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.

בְּרֹאשִׁית. רַבִּי יוֹדָאִי אָמַר, מָה זֶה בְּרֹאשִׁית? בְּחֻקֵּי־הָהוּא. זֶה הַחֻקֵּי־הָהוּא שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלֶיהָ, לְהַכְנִס לְתוֹךְ סוֹדוֹת נִסְתָּרִים עֲלִיוֹנִים. וְכֵאֵן נִחְקְקוּ שְׁשֶׁה צְדָדִים גְּדוֹלִים עֲלִיוֹנִים שְׁמָהֶם הַכֵּל יוֹצֵא, שְׁמָהֶם נַעֲשֹׂה שְׁשֶׁה מְקוֹרוֹת וּנְחָלִים לְהַכְנִס לְתוֹךְ הַיָּם הַגְּדוֹל. וְהֵינּוּ בָרָא שִׁית מִכָּאֵן נִבְרָאוּ. מִי בָרָא אוֹתָם? הַהוּא שְׁלֹא נִזְכָּר, הַהוּא הַנִּסְתָּר שְׂאֵינוּ יָדוּעַ.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְשָׂדֶה אֶחָד, אָמַר רַבִּי חִיָּיא לְרַבִּי יוֹסִי, זֶה שְׂאִמְרָתָם בָּרָא שִׁית - וְדֹאִי זֶה כָּךְ, מִשׁוּם שֶׁשְּׁשֶׁה זְמַיִם עֲלִיוֹנִים אֶצֶל הַתּוֹרָה וְלֹא יוֹתֵר. הָאֲחֵרִים הֵם נִסְתָּרִים.

אֲבָל רָאִינוּ בְּתוֹךְ צְדָדֵי בְּרֹאשִׁית שְׂאִמְרָה כָּךְ. חֻקִּיקוֹת חֶסֶק אוֹתוֹ הַנִּסְתָּר הַקְדוּשׁ בְּתוֹךְ מַעֲיוֹ שֶׁל סֵתֵר אֶחָד שֶׁנִּקְוֶה בְּנִקְדָּה שְׁנַעֲץ. הַהוּא חֶסֶק חֻקִּיקִים וְנִסְתָּר בּוֹ, כְּמִי שְׁגוֹנֵה הַכֵּל תַּחַת מִפְתַּח אֶחָד, וְאוֹתוֹ הַמִּפְתַּח גּוֹנֵה הַכֵּל בְּהִיכָל אֶחָד. וְאַף עַל גֵּב שֶׁהַכֵּל גֵּנוּז בְּהִיכָל הַהוּא - הָעֶקֶר שֶׁל הַכֵּל הוּא בָּאוֹתוֹ הַמִּפְתַּח. אוֹתוֹ הַמִּפְתַּח סוֹגֵר וּפּוֹתֵחַ.

בָּאוֹתוֹ הַהִיכָל יֵשׁ גִּנְזִים נִסְתָּרִים רַבִּים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ. בָּאוֹתוֹ הַהִיכָל יֵשׁ שְׁעָרִים מַעֲשֶׂה סֵתֵר, וְהֵם חֲמִשִּׁים. נִחְקְקוּ לְאַרְבָּעָה צְדָדִים וְהָיוּ לְאַרְבָּעִים [ס"א וְתַשְׁעָה]. לְשַׁעַר אֶחָד אֵין צֵד, לֹא יָדוּעַ אִם הוּא לְמַעַלְהָ אִם הוּא לְמַטָּה [ס"י הוּא לְמַעַלְהָ הוּא לְמַטָּה]. וּמִשׁוּם כָּךְ אוֹתוֹ הַשַּׁעַר סָתוּם.

בְּתוֹךְ אוֹתָם הַשְּׁעָרִים יֵשׁ מִנְעוּל אֶחָד, וּמִקּוֹם אֶחָד קָטָן לְהַכְנִס אוֹתוֹ הַמִּפְתַּח בּוֹ, וְאֵינוּ נִרְשֵׁם אֶלָּא בְּרִשָּׁם שֶׁל הַמִּפְתַּח. אֵין יוֹדְעִים בּוֹ אֶלָּא אוֹתוֹ הַמִּפְתַּח [ס"י שֶׁל הַפֶּתַח] לְבַדּוֹ. וְעַל זֶה הַסּוֹד בְּרֹאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים.

בְּרֹאשִׁית זֶה הַמִּפְתַּח שֶׁהַכֵּל נִסְתָּר בּוֹ, וְהוּא סוֹגֵר וּפּוֹתֵחַ, וְשְׁשֶׁה שְׁעָרִים כְּלוּלִים בּוֹ בָּאוֹתוֹ הַמִּפְתַּח שְׁסוּגֵר וּפּוֹתֵחַ. כְּשֶׁסּוֹגֵר אֶת אוֹתָם הַשְּׁעָרִים וְכוּלָל אוֹתָם בְּתוֹכוֹ (נ"א וְכוּלָל בְּתוֹכוֹ), אֵין וְדֹאִי כְּתוּב בְּרֹאשִׁית, דָּבָר גָּלוּי בְּכָלֵל דָּבָר נִסְתָּר. וּבְכָל מְקוֹם בְּר"א - זֶה דָּבָר נִסְתָּר. סוֹגֵר וְלֹא פּוֹתֵחַ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדֹאִי זֶה כָּךְ, וְשְׂמַעְתִּי אֶת הַמַּאֲוֵר הַקְדוּשׁ (רַשְׁב"י) שְׂאִמְרָה כָּךְ, שְׂדָבָר נִסְתָּר הוּא בָּרָא, סוֹגֵר וְלֹא פּוֹתֵחַ. וּבְעוֹד שֶׁהָיָה סוֹגֵר בְּמַלְתָּ בָּרָא, לֹא הָיָה הָעוֹלָם וְלֹא הַתְּקִיָּם, וְהָיָה מְכַסֶּה עַל הַכֵּל תַּה"ו. וְכְּשֶׁשׁוּלֵט הַתַּה"ו הָיָה, אֵין עוֹלָם וְלֹא מִתְקִיָּם.

מִתִּי אוֹתוֹ הַמִּפְתַּח פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים וּמִזְדַּמֵּן לְשִׁמּוּשׁ וְלַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת? כְּשֶׁבָא אֲבָרְהָם, שְׁכַתוֹב אֵלָּה תּוֹלְדוֹת הַשְּׂמִים וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם, וְשְׁנִינוּ בְּאַבְרָהָם. וּמָה שֶׁהַכֵּל הָיָה סָתוּם בְּמַלְתָּ בָּרָא - חִזְרוּ הָאוֹתִיּוֹת



לשמש, ויצא עמוד שעשה תולדות, אבר היסוד הקדוש שהעולם עומד עליו.

כשהאבר הזה נרשם במלת ברא, אז רשם הנסתר העליון [נ"א הקדוש לגלות] רשם אחר לשמו ולכבודו. וזה הוא מ"י. ברא אלה, וגם כן השם הקדוש שמתברך שהוא מ"ה שרשם. והוציא מן ברא אבר, והוא רשום באלה מצד זה ואבר מצד זה. הנסתר הקדוש. אלה עומד. אבר עומד. כשנשלים זה - נשלים זה. חוקק לאבר הזה ה', וחוקק ל"אלה" הזה י'.

מתעוררות האותיות להשלים את הצד הזה ואת הצד הזה, ואז מוציא מ"ס. נוטל אחד לצד הזה ואחד לצד הזה. נשלים השם הקדוש ונעשה אלהים גם כן השם של אברהם. כשנשלים זה - נשלים זה.

ויש אומרים שנטל הקדוש-ברוך-הוא מ"י וזרק באלה ונעשה אלהים. ונטל הקדוש-ברוך-הוא מ"ה וזרק באבר ונעשה אברהם. (ומלת מ"י רומזת לחמשים שערי בינה, ויש בה יו"ד, האות הראשונה של השם הקדוש. ומלת מ"ה רומזת למנן השם הקדוש, ויש בה האות השנייה של השם הקדוש והנ"ה, כמו שנאמר (תהלים קמד) אשרי העם ששכח לו וגו', (איוב כו) תולה ארץ על גלי מ"ה. ואז התקינו שני עולמות. ביו"ד העולם הבא, ובח"א העולם הזה. כלומר במ"י ברא את העולם הבא, ובמ"ה ברא את העולם הזה. וזהו רמז מעלה ומטה).

ואז עשה תולדות ויצא שם שלם מה שלא היה מקדם לכן. וזהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. כלם היו תלויים עד שנברא שמו של אברהם. כיון שנשלים השם הזה של אברהם, נשלים השם הקדוש. וזהו שכתוב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים.

השתטח רבי חייא בארץ ונשק את העפר, ובכה ואמר: עפר, עפר, כמה אתה קשה לרף, כמה אתה בחצפה, שכל מחמדי העין ירקבו בך, כל עמודי אורות העולם תאכל ותשחק. כמה אתה חצוף, המאור הקדוש (רשבי"י) שהיה מאיר את העולם, השליט הגדול שממנה, שזכותו מעמידה את העולם, ירקב בך. רבי שמעון, אור המאור, אור העולמות, אתה נרקב בעפר ואתה מקים ומנהיג את העולם. השתומם רגע אחד, ואמר: עפר, עפר, אל תתנאה, שלא ימסרו בך עמודי העולם, שהרי רבי שמעון לא ירקב בך.

קם רבי חייא והיה בוכה. הלך ורבי יוסי עמו. מאותו היום התענה ארבעים ימים לראות את רבי שמעון. אמרו לו, אינך רשאי לראות אותו. בכה והתענה ארבעים ימים אחרים, הראו לו במחזה את רבי שמעון ורבי אלעזר בנו שהיו עוסקים בדבר הזה שאמר רבי יוסי, והיו כמה אלפים שומעים לדבורו. בינתיים ראה כמה כנפים גדולות עליונות, ומעלים עליהם את רבי שמעון ואת רבי אלעזר בנו, ועולים לשיבת הרקיע, וכל אלו הכנפים היו מחכות להם. ראה שחוזרים ומתחדשים ומאירים יותר מהאור של זיו השמש.

פתח רבי שמעון ואמר, יכנס רבי חייא ויראה כמה שעתיד הקדוש-ברוך-הוא לחדש את פני הצדיקים לעתיד לבא. אשרי הוא מי שנכנס לכאן בלי בושה, ואשרי מי שעומד באותו העולם כעמוד חזק בכל. וראה שהיה נכנס ועומד רבי אלעזר, ושאר העמודים שיושבים שם. והוא היה מתבטט, והשמיט את עצמו, ונכנס וישב לרגלי רבי שמעון.

יצא קול ואמר: הנמד עיניך ואל תרים ראשך ואל תסתפל. הנמיד עיניו וראה אור שמאיר למרחוק. חזר הקול כמקדם ואמר: עליונים טמונים נסתרים, פקוהי העין, אותם שמשוטטים בכל העולם, הסתפלו וראו! תחתונים [נ"א תנאים] ישנים נסתרים בחוריקם התעוררו!

מי מכס שהופכים חשך לאור וטועמים מר למתוק טרם בואם לכאן? מי מכס שמחכים בכל יום לאור שמאיר בשעה שהמלך פוקד את האילה, ומתכבד ונקרא מלך מכל מלכי העולם? מי שלא מצפה לזה בכל יום באותו העולם - אין לו כאן חלק!

בינתיים ראה כמה מן החברים סביבו, כל אותם העמודים שקימים, וראה שמעלים אותם לשיבת הרקיע. אלו עולים ואלו יורדים. ומעל כלם ראה בעל הכנפים שהיה בא, והוא נשבע שבועה ששמוע מאחורי הפרגוד, שהמלך פוקד בכל יום וזוכר את האילה ששוכבת לעפר, ובוטט בעיטות באותה שעה בשלש מאות ותשעים רקיעים, וכלם מפחדים ורועדים לפניו. ומוריד על זה דמעות, ונופלות אותן הדמעות הרותחות כאש לתוך הים הגדול, ומאותן הדמעות עומד אותו הממנה של הים, ומתקנים ומקדש את שמו של המלך הקדוש, ומקבל עליו לבצע את כל מימי בראשית וכו' וינס אותם לתוכו בשעה שיתקבצו כל העמים על העם הקדוש, ויתגבשו המים, ויגברו בידש.

בין כך שמע קול שאומר: פנו מקום, פנו מקום, שהנה המלך המשיח בא לשיבת רבי שמעון, היות שכל הצדיקים ששם וראשי הישיבה, ואותן ישיבות ששם הן רשומות, וכל אותם חברים שכל ישיבה עולים מהישיבה של כאן לשיבת הרקיע, והמשיח בא בכל אותן הישיבות וחותרם תורה מפי החכמים. ובאותה השעה בא המשיח מתעטר [נ"א מראש] מריחות הישיבות בעטרות עליונות.

באותה שעה קמו כל אותם החברים, וקם רבי שמעון, והיה עולה אורו עד רום [הרקיע]. אמר לו,

רבי, אשריך שתורתך עולה בשלש מאות ושבעים אורות, וכל אור ואור נפרד לשש מאות ושלשה עשר טעמים שעולים ורוחצים בנהרות אפרסמון סהור. והקדוש-ברוך-הוא מאשר תורה משיבתך, ומשיבתו של חזקיהו מלך יהודה, ומתוך ישיבתו של אחיה השילני. ואני לא באתי לאשר משיבתך, אלא בעל הכנפים בא לכאן, שהרי ידעתי שלא יכנס לתוך הישיבות האחרות אלא לישיבתך.

באותה שעה ספר לו רבי שמעון אותה השבועה שנשבע בעל הכנפים. אז הודעו המשיח והרים קולו, והודעו הרקיעים, והודעו הים הגדול, והודעו הליוותן, וחשב העולם להתהפך. בין כך ראה את רבי חייא לרגלי רבי שמעון. אמר, מי נתן כאן אדם שלבוש מדי אותו העולם? אמר לו רבי שמעון, זה הוא רבי חייא, האור של מאור התורה. אמר לו, יתכנס הוא ובניו ויהיו מהישיבה שלך. אמר רבי שמעון, זמן ינתן לו. נתנו לו זמן, ויצא משם מזעזע ועיניו זולגות דמעות. הודעו רבי חייא ובכיה, ואמר, אשרי חלקם של הצדיקים באותו העולם, ואשרי חלקו של בר יוחאי שזכה לך. עליו כתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצותיהם אמלא.

בראשית. רבי שמעון פתח, (ישעיה נא) ואשם דברי בפיך. כמה יש לאדם להשתדל בתורה יומם ולילה, משום שהקדוש-ברוך-הוא מקשיב לקולות אותם שמתעסקים בתורה. ובכל דבר שמתחדש בתורה על ידי אותו שמתדל בתורה, עושה רקיע אחד.

שנינו, בשעה ההיא שדבר תורה מתחדש מפי אדם, הדבר ההוא עולה ומזדמן לפני הקדוש-ברוך-הוא, והקדוש-ברוך-הוא נוטל את אותו הדבר [תורה] ומנשק אותו, ומעטר אותו בשבעים עטרות גלופות ומחקקות. ודבר חכמה שהתחדש, עולה ויושב על ראש הצדיק חי העולמים, וטס משם ומשוטט בשבעים אלף עולמות ועולה אל עתיק היםים. וכל הדברים של עתיק היםים, דברי חכמה הם בסודות נסתרים עליונים.

ואותו הדבר הנסתר של חכמה שהתחדש כאן, כשהוא עולה, מתחבר עם אותם הדברים של עתיק היםים, ועולה ויורד עמהם ונכנס בשמונה עשר עולמות גנוזים שעין לא ראתה אלהים זולתך (שם סד). ויצאים משם ומשוטטים והולכים מלאים ושלמים ומזדמנים לפני עתיק היםים.

באותה השעה מרים עתיק היםים את הדבר הזה, וזה נוח לפניו מן הכל. נוטל את אותו הדבר, ומעטר אותו בשלש מאות ושבעים אלף עטרות. אותו הדבר טס ועולה ויורד, ונעשה רקיע אחד. וכן כל דבר ודבר של חכמה (ס"א נעשים) (ס"א רקיעים) עומדים בקיום שלם לפני עתיק היםים. והוא קורא להם שמים חדשים, שמים מחדשים, נסתרים של סודות של חכמה עליונה. וכל אותם שאר דברי התורה שמתחדשים, עומדים לפני הקדוש-ברוך-הוא, ועולים ונעשים ארצות חיים, ויורדים ומתעטרים לארץ אחת, ומתחדש ונעשה הכל ארץ חדשה מאותו הדבר שהתחדש בתורה.

ועל זה כתוב (ישעיה סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה לעמדים לפני וגו'. עשיתי לא כתוב, אלא עושה. שעושה תמיד מאותם החדשים והסודות של התורה. ועל זה כתוב (שם נא) ואשם דברי בפיך ובצל ידי כסיתך לנטע שמים וליסד ארץ. לא כתוב השמים, אלא שמים.

אמר רבי אלעזר, מה זה ובצל ידי כסיתך? אמר לו, בשעה שנמסרה התורה למשה, באו כמה רבואות של מלאכים עליונים לשרף אותו בשלהבת פיהם, עד שכפה עליו הקדוש-ברוך-הוא. וכעת שהדבר הזה עולה ומתעטר ועומד לפני הקדוש-ברוך-הוא, הוא מכסה על אותו הדבר, ומכסה על אותו האדם שלא יכיר אליהם אלא הקדוש-ברוך-הוא, ולא יקנאו לו, עד שנעשה מהדבר (תורה) ההוא שמים חדשים וארץ חדשה. זהו שכתוב ובצל ידי כסיתך לנטע שמים וליסד ארץ. מכאן שכל דבר שנסתר מן העין, עולה לתועלת עליונה. זהו שכתוב ובצל ידי כסיתך. ולמה נעלם ומתכסה מן העין? בשביל תועלת עליונה. זהו שכתוב לנטע שמים וליסד ארץ, כמו שאמרנו.

ולאמר לציון עמי אתה. ולאמר - לאותם השערים והדברים המצוינים אלו על אלו - עמי אתה. אל תקרי עמי אלא עמי אתה, להיות שתף עמי. מה אני בדבור שלי עשיתי שמים וארץ, כמו שנאמר (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו - אף כך אתה. אשרי אותם שמתדלים בתורה. ואם תאמר שדבור של כל אדם שלא יודע עושה כזה.

בא ראה, אותו שאין דרכו בסודות התורה ומחדש דברים שאינו יודע על ברים כראוי, אותו הדבר עולה ויוצא לאותו הדבר איש תהפוכות לשון שקר מתוך נקב התהום הגדול, ומדלג חמש מאות פרסאות לקבל את אותו הדבר. ונוטל אותו, והולך עם אותו הדבר לתוך הנקב שלו, ועושה בו רקיע של שוא שנקרא תהו. וטס באותו הרקיע אותו איש תהפוכות ששם אלפים פרסאות בפעם אחת. וכיון שהרקיע הזה של שוא עומד, מיד יוצאת אשת זנונים ומתחזקת באותו הרקיע של שוא [נ"א היא] [נ"א ואיש תהפוכות] ומשתתפת עמו, ומשם יוצאת והורגת כמה אלפים ורבבות. משום שכאשר היא עומדת ברקיע ההוא, יש לה רשות ויכלת להיות טסה את כל העולם ברגע אחד.

ועל זה כתוב (ישעיה ה) הוי משכי העון בחבלי השוא. העון זה הזכר. וכעבות העגלה חטאה, מי

החטאה? זו הנקבה שנקראת חטאה. הוא מושך את אותו שנקרא עון באותם חבלי השוא. ואחר כך פעבות העגלה חטאה, את אותה הנקבה שנקראת חטאה, ששם התגברה להיות טסה להרג בני אדם. ועל זה (משלי ז) כי רבים חללים הפילה. מי הפילה? זו אותה החטאה שהורגת בני אדם. מי גרם את זה? תלמיד החכם שלא הגיע להוראה ומורה. הרחמן יצילנו.

אמר רבי שמעון לחברים, בבקשה מכם שלא תוציאו מפיכם דבר תורה שלא ידעתם ולא שמעתם מעץ גדול כראוי, כדי שלא תהיו גורמים לאותה החטאה להרג המוני בני אדם לחנם. פתחו כלם ואמרו, הרחמן יצילנו, הרחמן יצילנו.

בא ראה, בתורה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, והנה בארוה שפתיב (שם ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. והוא הסתכל בה פעם ושתים ושלש וארבע פעמים, ואחר כך אמר אותם, ואחר כך עשה בה מעשה, ללמד את בני אדם שלא לבאו לסעות בה, כמו שנקמר (איוב כח) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם. וכנגד ארבע פעמים ההם שפתיב, אז ראה, ויספרה, הכינה, וגם חקרה - ברא הקדוש ברוך הוא את מה שברא. וטורם שהוציא את המעשה שלו, הכניס בראשונה ארבע תבות, שפתיב בראשית ברא אלהים אית. הנה ארבע. ואחר כך השמים - הם כנגד ארבע הפעמים שהסתכל הקדוש ברוך הוא בתורה טרם יוציא את מעשהו למלאכתו.

רבי אלעזר היה הולך לראות את רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו, ורבי אבא עמו, והיה מחמר איש אחד אחריהם. אמר רבי אבא, נפתח פתחים של תורה, שהרי השעה והזמן הוא להתפסק (להסתדר) בדרךנו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (ויקרא יט) את שבתתי תשמרו. בא ראה, בפשה ימים ברא הקדוש ברוך הוא את העולם. וכל יום גלה את מעשהו, ונתן כחו ביום ההוא. מתי גלה את מעשהו ונתן כחו? ביום הרביעי, משום שאותם שלשת הימים הראשונים, כלם היו נסתרים ולא התגלו. כיון שבא היום הרביעי, הוציא את המעשה והכח של כלם. שהרי אש ומים ורוח, אף על גב שהם שלשה יסודות עליונים, כלם תלויים, ולא התגלה המעשה שלהם עד שהארץ גלתה אותם, ואז נודעה האמנות של כל אחד מהם.

ואם תאמר, הרי ביום השלישי זה היה, שפתיב תדשא הארץ דשא, וכתוב ותוצא הארץ! אלא זה, אף על גב שפתיב ביום השלישי, זה היה רביעי, ונכלל ביום השלישי שיהיו אחד בלי פרוז. ואחר כך היום הרביעי התגלה מעשהו להוציא אמן לאמנותו של כל אחד ואחד. משום שהיום הרביעי הוא הרגל הרביעית של הכסא העליון.

וכל מעשיהם של כלם, בין הימים הראשונים ובין הימים האחרונים, היו תלויים ביום השבת. זהו שפתיב (בראשית ב) וכל אלהים ביום השביעי. זו השבת, וזו היא הרגל הרביעית של הכסא. ואם תאמר, אם כך, מה זה את שבתתי תשמרו, פעמים? אלא שבת של ערב שבת והשבת של היום ממש אין להם פרוז.

אמר [להם] אותו סוחר שהיה מחמר אחריהם, ומה זה ומקדשי תיראו? אמר לו, זה קדוש של שבת. אמר לו, ומה זה קדוש של שבת? אמר לו, זה הקדוש שנמשך מלמעלה. אמר לו, אם כך, עשית שהשבת אינה קדש, אלא קדוש ששורה עליו מלמעלה.

אמר רבי אבא, וכך זה, (ישעיה נח) וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד. הזכיר שבת לחוד וקדוש ה' לחוד. אמר לו, אם כך, מי זה קדוש ה'? אמר לו, הקדשה שיוקדת מלמעלה ושורה עליו. אמר לו, אם הקדשה שנמשכת מלמעלה נקראת מכבד, נראה ששבת אינו מכבד, וכתוב וכבדתו.

אמר רבי אלעזר לרבי אבא, הנח לו לאיש הזה, שדבר של חכמה יש בו שאיננו יודעים בו. אמרו לו, אמר אהה. פתח ואמר, (ויקרא יט) את שבתתי, את - לרבות תחום שבת שהוא אלפים אמות לכל צד, ומשום כך רבה את. שבתתי - [נ"א זו] שבת העליונה ושבת התחתונה, שהן שתיים כלולות יחד ונסתרות יחד.

נשאה שבת אחרת שלא נזכרה והיתה בבושה. אמרה לפניו: רבון העולם, מיום שעשית אותי נקראתי שבת, והיום אינו בלי לילה. אמר לה, בתי, את שבת, ושבת קראתי לך, אבל הריני מעטר אותך בעטרה יותר עליונה. העביר ברוז ואמר מקדשי תיראו.

וזו שבת של ערב שבת שהיא יראה, ושורה בה יראה. ומי הוא שהקדוש ברוך הוא הכליל ואמר אני ה'? ואני שמעתי מאבא שאמר כך, ודק את - לרבות תחום שבת. שבתתי - זה העגול והרבוע שבפנים, והם שנים. וכנגד אותם השנים יש שתי קדשות שיש לנו להזכיר, אחד ויכלו, ואחד קדוש.

ויכלו יש בו שלשים וחמש תבות, ובקדוש שאנו מקדשים יש שלשים וחמש תבות, והכל עולה לשבעים שמות שהקדוש ברוך הוא וכןסות ישראל מתעטרים בהם. ומשום שהעגול והרבוע הזה הם

שבתתי, שניהם כלולים בשמור, שכתוב תשמור. שהרי השבת העליונה כאן לא נכללה בשמור, אלא בזכור, שהרי המלך העליון מסתים בזכור, ועל זה נקרא מלך שהשלוש שלו. והשלוש שלו הוא זכור, ועל כן אין מחלקת למעלה.

משום ששני שלומות למטה - אחד יעקב, ואחד יוסף. ומשום כך כתוב פַּעַמִּים (ישעיה נז) שלום שלום לרחוק ולקרוב. לרחוק - זה יעקב. ולקרוב - זה יוסף. לרחוק, כמו שנקרא (ירמיה לא) מרחוק הי נראה לי, (שמות ב) ותתצב אחתו מרחוק. ולקרוב, כמו שנקרא (דברים לב) חדשים מקרוב באו. מרחוק - זו הנקדה העליונה שעומדת בהיכלו.

ועל זה כתוב תשמור, נכלל בשמור. ומקדשי תיראו - זו הנקדה שעומדת באמצע שיש לירא ממנה יותר מן הכל שענשו מיתה. והינו מה שכתוב (שמות לא) מחלליה מות יומת. מי הם מחלליה? מי שנכנס לתוך החלל של העגול והרצוע למקום שאותה הנקדה שורה ופוגם בו - מות יומת. ועל זה כתוב תיראו. והנקדה ההיא נקראת אני, ועליה שורה אותו הנסתר העליון שלא התגלה. והינו ה', והכל אחד.

ירדו רבי אלעזר ורבי אבא ונשקו אותו. אמרו, ומה כל החכמה הזו יש תחת ידך ואתה מחמר אחרינו? אמרו לו, מי אתה? אמר להם, אל תשאלו מי אני, אלא אני ואתם גלף ונתעסק בתורה, וכל אחד יאמר דברי חכמה להאיר את הדרך. אמרו לו, מי נתן לך ללכת כאן ולהיות מחמר בחמורים? אמר להם, יו"ד עשתה קרב עם שתי אותיות, עם כ"ף וסמ"ך, להקשר עמי [נ"א יחד]. כ"ף לא רצתה להסתלק ולהקשר מאחר [נ"א במקום] שלא יכלה להיות רגע אחד אלא עמו. סמ"ך לא רצתה להסתלק, כדי לעזר לאותם הנופלים, שהרי בלי סמ"ך לא יכולים להיות.

יו"ד באה אלי יחידה, נשקה לי וחבקה אותי, בכתה עמי ואמרה לי: בני, מה אעשה לך? אבל הרי אני מסתלקת, ואני מתמלאת מכמה טובות ואותיות נסתרות עליונות ונכבדות. לאחר מכן אבא אליך ואסעד אותך, ואתן לך נחלה של שתי אותיות עליונות יותר מאלו שהסתלקו, שהם י"ש, יו"ד עליונה ושי"ן עליונה, שיהיו לך אוצרות מלאים מכל. ומשום כך, בני, לך ותהיה מחמר חמורים, ועל כן אני הולך בך.

שמחו רבי אלעזר ורבי אבא, ובכו ואמרו, לך רכב, ואנו נחמר אחריך. אמר להם, ולא אמרתי לכם שמצות המלך היא עד שיבא אותו מחמר על חמורים? אמרו לו, הרי שמך לא אמרת לנו, מקום בית מושבך מה הוא? אמר להם, מקום בית מושבי הוא טוב ומעלה אצלי, והוא מגדל אחד שפורח באויר, גדול ונכבד. ואותם הדרים בו במגדל הזה - הקדוש ברוך הוא ועני אחד, וזה הוא מקום בית מושבי. וגליתי [נ"א ועליתי] משם, ואני מחמר על חמורים. הסתכלו בו רבי אבא ורבי אלעזר, והטעים להם את דבריו, שהיו מתוקים כמו מן ודבש. אמרו לו, שם אביך אם תאמר, ננשק את עפר רגליך. אמר להם, ולמה? אין דרכי בך להתגאות בתורה.

אבל אבי היתה דירתו בים הגדול, והוא היה דג אחד שהיה סובב את הים הגדול מצד זה לצד זה, והיה גדול ונכבד ועתיק ימים, עד שהיה בולע את כל שאר הדגים של הים, ואחר כך מוציא אותם חיים וקיימים ומלאים מכל הטובות של העולם. ויש את הים ברגע אחד בלחור, והוציא אותי כחץ ביד איש גבור, והטמין אותי באותו מקום שאמרתי לכם, והוא שב למקומו ונגזר באותו הים.

הבחין רבי אלעזר בדבריו. אמר לו, אתה הוא בנו של המאור הקדוש, אתה הוא בנו של רב המנונא הנזק, אתה הוא בנו של אור התורה, ואתה מחמר אחרינו! בכו יחד ונשקו לו והלכו. אמרו לו, האם נוח לפני מורנו להודיע לנו את שמו?

פתח ואמר, (שמואל ב כג) ובגיהו בן יהונדע. הפסוק הזה בארוהו, והוא יפה. אבל הפסוק הזה בא להראות סודות עליונים של התורה. ובגיהו בן יהונדע - על סוד החכמה בא הדבר הנסתר ההוא, והשם גורם. בן איש חי - זה צדיק חי העולמים.

רב פעלים - רבון כל המעשים וכל הכחות העליונים, משום שכלם יוצאים ממנו, הוא ה' צבאות, אות הוא בכל צבאו, רשום הוא וגדול מן הכל. רב פעלים - הוא מסבבצאל, האילן הגדול והנכבד גדול מהכל. מאיזה מקום יצא? מאיזו דרגה בא? חזר הכתוב ואמר, מסבבצאל. הדרגה העליונה הנסתרת שעין לא ראתה וגו'. הדרגה שהכל בה, וכונסת לתוכה מתוך האור העליון, וממנה יוצא הכל. והוא היכל קדוש נסתר שכל הדרגות מקבצות ונסתרות בתוכו. ובגוף ההיכל הזה קיימים כל העולמות, וכל העצמות הקדושים ממנו נאונים ועומדים על קיומם.

הוא הפה את שני אראל מואב. שני מקדשים היו עומדים בגללו ונאנו ממנו, מקדש ראשון ומקדש שני. כיון שהוא הסתלק, נמנע השפע שהיה שופע מלמעלה. כבכול הוא הפה אותם והחריב אותם והשמיד אותם, והפסא הגדול נפל. זהו שכתוב (יחזקאל א) ואני בתוך הגולה. הדרגה ההיא שנקראת אני, היא בתוך הגולה. למה? על נהר כבר. על נהר ששופע ויוצא שהפסיק מימיו ומעונותיו ולא משפיע כבראשונה.

זהו שְׁכָתוֹב (איוב יד) וְנָהָר יִחְרַב וְיִבֶּשׁ. יִחְרַב - בְּבֵית רֹאשׁוֹ, וְיִבֶּשׁ - בְּבֵית שְׁנֵי. וּמִשׁוֹם כֶּף הוּא הִכָּה אֶת שְׁנֵי אֲרָאֵל מוֹאֵב. [ס"א שְׁהָרִי בְּרֹאשׁוֹנָה] מוֹאֵב, שֶׁהָיוּ מֵאֵב שְׁבִשְׁמִים, וְנִחְרְבוּ וְהִשְׁמְדוּ בְּגָלְלוֹ, וְכָל הָאוֹרוֹת שֶׁהָיוּ מֵאִירִים לְיִשְׂרָאֵל, כֻּלָּם נִחְשְׁכוּ.

וְעוֹד, הוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאָרֶץ. בְּזִמְנֵים הָרִאשׁוֹנִים כְּשֶׁהִנָּהָר הָיָה מוֹשֵׁף אֶת מִימָיו לְמַטָּה, הָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בְּשִׁלְמוֹת, שְׂזוּבָחִים זִבְחִים וְקִרְבָּנוֹת לְכַפֵּר עַל נַפְשָׁם, וְאָז הָיָה יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה דְמוֹת שֶׁל אֲרִיָּה אֶחָד, וְהָיוּ רוֹאִים אוֹתוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ רוֹבֵץ עַל טֶרֶפוֹ, אוֹכֵל קִרְבָּנוֹת כְּמוֹ גֶּבֶר חֲזָק, וְכָל הַכְּלָבִים הָיוּ מִתְחַבְּאִים מִלְּפָנָיו וְלֹא יוֹצֵאִים חֲחוּצָה.

כִּינּוּ שְׁגָרְמוּ הַחֲטָאִים, הוּא יָרַד לְתוֹךְ הַדְּרָגוֹת שֶׁלְמַטָּה, וְהָרַג אֶת אוֹתוֹ הָאֲרִיָּה שֶׁלֹּא רָצָה לְתַת לוֹ אֶת טֶרְפוֹ כְּבִרְאשׁוֹנָה. כְּבִיכּוֹל הָרַג אוֹתוֹ. הוּא הִכָּה אֶת הָאָרֶץ וְנָדָא. לְתוֹךְ הַבּוֹר - לְעֵינֵי הַצַּד הָאֲחֵר הָרָע. כִּינּוּ שֶׁרָאֲתָה כֶּף אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר, הִתְגַּבְּרָה וְשִׁלְחָה כָּלֵב אֶחָד לֵאכֹל אֶת הַקִּרְבָּנוֹת. וְיָמָּה שָׁמוּ שֶׁל אוֹתוֹ הָאֲרִיָּה? אֲרִיָּא"ל, שִׁפְנִיו פָּנֵי אֲרִיָּה. וְיָמָּה שֶׁם אוֹתוֹ כָּלֵב? בְּלֶאֱדָן שָׁמוּ, שֶׁאִינוֹ בְּכָלֵל שֶׁל אָדָם, אֲלֵא כָּלֵב וּפָנֵי כָּלֵב.

כִּינּוּם הַשֵּׁלֶג - כִּינּוּם שְׁגָרְמוּ הַחֲטָאִים וְהָדִין נָדוֹן לְמַעְלָה מֵעַם בֵּית הַדִּין הָעָלְיוֹן. וְעַל זֶה כָּתוּב לֹא תִירָא לְבִיתָהּ מִשֵּׁלֶג. זֶה הַדִּין הָעָלְיוֹן. לָמָּה? מִשׁוֹם שֶׁכָּל בֵּיתָה לְבֶשׂ שְׁנִים, וְיִכּוֹל לְסַבֵּל אֵשׁ חֲזָקָה. עַד כָּאן סוּד הַכְּתוּב.

מָה כָּתוּב אַחֲרָיו? (שְׁמוּאֵל-ב' כג) וְהוּא הִכָּה אֶת אִישׁ מִצְרִי אִישׁ מִרְאָה. כָּאן סוּד הַכְּתוּב בֹּא לְהוֹדִיעַ, שֶׁכָּל פַּעַם שֶׁיִּשְׂרָאֵל חֲטָאוּ, הוּא הִסְתַּלַּק וּנְמַע מֵהֶם כָּל הַטּוֹבוֹת וְכָל הָאוֹרוֹת שֶׁהָיוּ מֵאִירִים לָהֶם. הוּא הִכָּה אֶת אִישׁ מִצְרִי - זֶה הָאוֹר שֶׁל הָאוֹר הַהוּא שֶׁהָיָה מֵאִיר לְיִשְׂרָאֵל. וְיָמָּה הוּא? מִשָּׁה, שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת ב') וְתֹאמְרֶנָּה אִישׁ מִצְרִי הִצִּילָנוּ וְגו'. וְשֶׁם נוֹלַד, וְשֶׁם הִתְגַּדֵּל, וְשֶׁם הִתְעַלָּה לְאוֹר עָלְיוֹן.

אִישׁ מִרְאָה - כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (בְּמִדְבָר יב) וּמִרְאָה וְלֹא בַחֲדוֹת. אִישׁ - כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (דְּבָרִים לג) אִישׁ הָאֱלֹהִים. כְּבִיכּוֹל בַּעֲלָה שֶׁל אוֹתוֹ מִרְאָה כְּבוֹד ה', שֶׁזָּכָה לְהִנָּהֵג אֶת הַדְּרָגָה הַזֹּאת בְּכָל רְצוֹנוֹ בְּאֶרֶץ מָה שֶׁלֹּא זָכָה אִישׁ אֲחֵר.

וּבִנְד הַמִּצְרִי חֲנִית - זֶה מִטָּה הָאֱלֹהִים שְׁנֶמְסַר בִּידוֹ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת יז) וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בִּידִי. וְזֶה הַמִּטָּה שֶׁנִּבְרָא עָרַב שִׁבְתָּ בֵּין הַשְּׂמִשׁוֹת וְחִקוּק בּוֹ הַשֶּׁם הַקְּדוֹשׁ הַקְּדוּשָׁה, וְכִינָה חֲטָא בְּשִׁלְע, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (בְּמִדְבָר כ') וַיִּף אֶת הַשִּׁלְע בְּמִטָּהּ פַּעֲמִים. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִשָּׁה, לֹא לָזֶה נִתְּנִי לָךְ אֶת הַמִּטָּה שְׁלִי, חֲנִיף לֹא יִהְיֶה בִּידְךָ מִכָּאן וְהִלָּאָה.

מִיד - וַיֵּרֶד אֵלָיו בְּשָׁבֵט (שְׁמוּאֵל-ב' כג), בִּידִין הַקֶּשֶׁה, וַיִּגְזַל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי. שֶׁמִּהֲשָׁעָה הָיָה נִמְנַע מִמֶּנּוּ וְלֹא הָיָה בִּידוֹ לְעוֹלָמִים. וַיִּהְרָגוּהוּ בַחֲנִיתוֹ - עַל אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁהִכָּה בְּמִטָּה הַהוּא מִתּוֹ וְלֹא נִכְנַס לְאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְנִמְנַע הָאוֹר הַזֶּה מִיִּשְׂרָאֵל.

(שם) מִן הַשְּׁלֵשִׁים - הַכִּי נִכְבְּד, אֵלֹו שְׁלֹשִׁים שָׁנָה עָלְיוֹנִים שֶׁנִּטַּל מֵהֶם וְהִשְׁפִּיעַ לְמַטָּה, וּמֵהֶם הוּא הָיָה לוֹקֵחַ וּמִתְקַרֵּב.

וְאֵל הַשְּׁלֵשָׁה לֹא בָא - הֵם הָיוּ בָּאִים אֵלָיו וְנוֹתְנִים לוֹ בְּרִצּוֹן הֵלֵב, וְהוּא לֹא הָיָה בָּא אֲלֵיהֶם. וְאָף עַל גֵּב שֶׁלֹּא נִכְנַס בְּמִנְיָן וְהִחְשְׁבוֹ שֶׁלֹּהֶם, (שם) וַיִּשְׁמָהוּ דָּוִד אֶל מִשְׁמַעְתּוֹ. שֶׁלֹּא נִפְרַד מִלּוּחַ לְבוֹ לְעוֹלָמִים. אֵין לָהֶם פְּרוּד לְעוֹלָמִים. דָּוִד שָׁם לְבוֹ אֵלָיו, וְהוּא לֹא לְדָוִד, מִשׁוֹם שֶׁהִתְשַׁבְּחוּת וְהִשְׁתַּחֲוּת וְהִתְפָּאֵרִים שֶׁהִלְבֵּנָה עוֹשֶׂה לְשִׁמְשׁ, הִיא מוֹשְׁכַת אוֹתוֹ אֵלֶיהָ שֶׁיִּהְיֶה דִּירוֹ עִמָּה, וְזֶהוּ וַיִּשְׁמָהוּ דָּוִד אֶל מִשְׁמַעְתּוֹ.

נִפְלו רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אֲבָא לִפְנֵיו. בֵּין כֶּף וְכֶף לֹא רָאוּ אוֹתוֹ. קָמוּ וְהִסְתַּכְּלוּ לְכָל הַצְּדִידִים וְלֹא רָאוּ אוֹתוֹ. לְשִׁבּוֹ וּבְכּוֹ וְלֹא יָכְלוּ לְדַבֵּר זֶה עִם זֶה. אַחֵר שָׁעָה אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְנָדָא זֶה שֶׁשִּׁנֵּינוּ, שֶׁצְּדִיקִים הוֹלְכִים וְדַבְּרֵי תוֹרָה בִּינִיָּהֶם, שְׂאוֹתָם צְדִיקִים שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם בָּאִים אֲלֵיהֶם. וְנָדָא זֶה הוּא רַב הַמְּנוּנָא הַזֶּקֶן שֶׁבָּא אֵלֵינוּ מִן הָעוֹלָם הַהוּא לְגַלּוֹת לָנוּ אֶת הַדְּבָרִים הַלְלוּ, וְטָרַם הַכְּרֻנוֹהוּ, הִלָּךְ לוֹ וְהִתְכַּסָּה מַעֲמֻנוֹ. קָמוּ, וְהָיוּ רוֹצִים לְרַכֵּב עַל הַחֲמוֹרִים וְלֹא הִלְכוּ. רָצוּ לְרַכֵּב וְלֹא הִלְכוּ. פָּחְדוּ וְהִנִּיחוּ אֶת הַחֲמוֹרִים. וְעַד הַיּוֹם הָיוּ קוֹרְאִים לְאוֹתוֹ הַמִּקּוֹם מִקּוֹם הַחֲמוֹרִים.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (תְּהִלִּים לא) מָה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ וְגו'. כִּמָּה הוּא הַטּוֹב הָעָלְיוֹן וְהַנִּכְבָּד שֶׁעָתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְבָנֵי אָדָם לְאוֹתָם צְדִיקִים עָלְיוֹנִים יִרְאֵי חֲטָא שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה, כְּשֶׁנִּכְנְסִים לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם. לֹא כָּתוּב טוֹבָךְ, אֲלֵא רַב טוֹבָךְ. וְיָמָּה הוּא? (שם קמ"ה) זָכָר רַב טוֹבָךְ יִבְעִינוּ. וְזֶהוּ עֵנֶן הַחַיִּים שֶׁשׁוֹפְעִים מִהָעוֹלָם הַבָּא לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים, שֶׁהוּא זָכָר רַב טוֹבָךְ. וְנָדָא הוּא (יִשְׁעִיָּה סג) וְרַב טוֹב לְבֵית יִשְׂרָאֵל וְגו'.

עוֹד מָה רַב טוֹבָךְ, כָּאן נִחְקַק סוּד הַחֲכָמָה, וְכָל הַסּוּדוֹת נִכְלָלוּ כָּאן. מִ"ה - כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. רַב - זֶה הָעֵץ גְּדוֹל וְחֲזָק, מִשׁוֹם שֶׁיֵּשׁ אֵילָן אַחֵר קָטָן מִמֶּנּוּ, וְזֶה הוּא גְּדוֹל וּמִכְנִיסוֹ לְרוֹם הַרְקִיעִים. טוֹבִיף - זֶה הָאוֹר שֶׁנִּבְרָא בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן. אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ - מִשׁוֹם שֶׁגָּנְזוּ אוֹתוֹ לְצְדִיקִים בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

פֻּעֶלֶת - זֶה גֵּן הָעֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, שֶׁכְּתוּב (שמות טו) מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ פֻּעֶלֶת ה' . וְזֶהוּ פֻּעֶלֶת לְחוּסִים בָּךְ . נִגְדַּת בְּנֵי אָדָם - זֶה גֵּן הָעֵדֶן שֶׁלְמִטָּה שֶׁכָּל הַצְדִּיקִים עוֹמְדִים שָׁם בְּרוּחַ, שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ יָקָר כְּצוּרָה וְדִיוֹקָן שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְזֶהוּ נִגְדַּת בְּנֵי אָדָם, בְּאוֹתָהּ צוּרָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, וְנִמְצָאִים שָׁם וּפְרוּחִים בְּאֵוִיר וְעוֹלָם לְתוֹךְ יְשִׁיבַת הָרָקִיעַ בְּאוֹתוֹ גֵּן הָעֵדֶן שֶׁלְמִעֲלָהּ . וּפְרוּחִים וְרוֹחֲצִים בְּטָלֵי נְהוּרֹת אֶפְרָסִמוֹן טָהוֹר, וְיוֹרְדִים וְשׁוֹרִים לְמִטָּה . וְלִפְעָמִים נִרְאִים נִגְדַּת בְּנֵי אָדָם לַעֲשׂוֹת לָהֶם נִסִּים כְּמוֹ מַלְאָכִים עֲלִיּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁרְאִינוּ עֲכָשׁוּ אֶת אֹר הַמָּאוֹר הָעֲלִיּוֹן, וְלֹא זָכִינוּ לְהִסְתַּפֵּל וְלַדַּעַת בְּסוּדוֹת שֶׁל חֲכָמָה יוֹתֵר .

פֶּתַח רַבִּי אַבְאָ וְאֶמֶר, (שופטים יג) וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי אֱלֹהִים רְאִינוּ . אֵף עַל גֵּב שֶׁמְנוּחַ לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַה מַּעֲשָׂהוּ - אֶמֶר, הוֹאִיל וְכְתוּב (שמות לג) כִּי לֹא יֵרָאֵנִי הָאָדָם וְחִי, וַדַּאי אֲנִי רְאִינוּ, וּמִשּׁוּם כֵּךְ מוֹת נָמוּת . וְאֲנִי רְאִינוּ וְזָכִינוּ לְאוֹר הַזֶּה שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ עִמָּנוּ וְנִתְקַנְסוּ בְּעוֹלָם, שֶׁהָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלַח אוֹתוֹ אֵלֵינוּ לְהוֹדִיעֵנוּ סוּדוֹת שֶׁל הַחֲכָמָה שְׁגֻלָּה, אֲשֶׁרִי חִלְקָנוּ .

הַלְכוּ . הִגִּיעוּ לְהָר אֶחָד וְהָיְתָה הַשֶּׁמֶשׁ נוֹטָה . הַתְחִילוּ עֲנִפֵי הָאֵילָן שֶׁל הָהָר לְהַקְשִׁיף זֶה עִם זֶה וְאֶמְרוּ שִׁירָה . בְּעוֹדֵם הוֹלְכִים, שָׁמְעוּ קוֹל אֶחָד חֲזָק שֶׁהָיָה אוֹמֵר : בְּנֵי אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים, אוֹתָם שֶׁהִתְפָּאֵרוּ בֵּין חַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם מְאוֹרוֹת בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, הִתְקַבְּצוּ לְמִקְוָם לְהִשְׁתַּעֲשֹׁעַ עִם רַבּוֹנָם בַּתוֹרָה . פָּחְדוּ אֲלוֹ וְעִמְדוּ בְּמִקְוָם וְלָשְׁבוּ . בִּינְתִים לָצֹא קוֹל כְּמוֹ מִקְדָּם וְאֶמֶר : סִלְעִים חֲזָקִים פְּטִישִׁים רְמִים, הִנֵּה בַעַל הַגְּנוּזִים מִרְקָם בְּצִיּוּרִים עוֹמֵד עַל כֶּסֶּא הַשְּׁלִטוֹן, הַכִּנְסוּ וְהִתְקַבְּצוּ .

בַּשָּׁעָה הַהִיא שָׁמְעוּ אֶת קוֹל עֲנִפֵי הָאֵילָנוֹת חֲזָק וְתַקִּיף, וְהָיוּ אוֹמְרִים, (תהלים קט) קוֹל ה' שׁוֹבֵר אֲרָזִים . נָפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבְאָ וּפְחַד רַב נָפַל עֲלֵיהֶם . קָמוּ בַּחֲפֹז וְהִלְכוּ, וְלֹא שָׁמְעוּ דָּבָר . יָצְאוּ מִן הָהָר וְהִלְכוּ .

כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְבֵית רַבִּי יוֹסִי בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנְיָא, רָאוּ שָׁם אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי . שָׁמְחוּ . שָׁמַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאֶמֶר לָהֶם, וַדַּאי דֶּרֶךְ שֶׁל נִסִּים וְאוֹתוֹת עֲלִיּוֹנִים עֲבַרְתָּם, שְׁאֵנִי יִשְׁתַּי כָּאֵן, וְרִאִיתִי אֶתְכֶם וְאֶת בְּנֵיהֶם בֶּן יְהוֹדָע שֶׁשׁוֹלַח לָכֶם שְׁתֵּי עֲטָרוֹת עַל יְדֵי זָקֵן אֶחָד לַעֲטָרְכֶם . וַדַּאי שֶׁבִּדְרָךְ הַזֶּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה . וְעוֹד, שֶׁרִאִיתִי אֶת פְּנֵיכֶם מְשֻׁנוֹת . אֶמֶר רַבִּי יוֹסִי, יָפָה אֲמַרְתָּם, שְׁחַכֶּם עֲדִיף מִנְּבִיא .

בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר וְשָׁם אֶת רֹאשׁוֹ בֵּין בְּרַכִּי אַבְיוֹ וְסִפֵּר [לו] הַמַּעֲשֶׂה . פָּחַד רַבִּי שְׁמַעוֹן וּבִכָּה . אֶמֶר (חבקוק ג) ה' שְׁמַעְתִּי שִׁמְעָךְ גִּירָאִי . אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה אֶמֶר חֲבִיקוּךְ בְּשָׁעָה שֶׁרָאָה מִיתָתוֹ וְהִתְקַנְסוּ עַל יְדֵי אֱלִישֶׁע . לָמָּה נִקְרָא חֲבִיקוּךְ? מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (מלכים ב-ד) לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חִיָּה אֶת חֲבִיקוּךְ בֶּן . וְזֶה הָיָה בְּנָה שֶׁל הַשּׁוֹנֵמִית . וְשִׁנֵּי חֲבִיקוּךְ הָיוּ - אֶחָד שֶׁל אִמּוֹ, וְאֶחָד שֶׁל אֱלִישֶׁע, שֶׁכְּתוּב (שם) וַיִּשָּׂם פִּי עַל פִּיו .

מִצְאֵנוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שָׁם חֲקוּק שֶׁשְּׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת חֲקוּקִים עָלָיו בַּתְּבוֹת, מִשּׁוּם שְׁאוֹתִיּוֹת הָאֵ"ב שֶׁחֲקָק בּוֹ אַבְיוֹ בְּרִאשׁוֹנָה, כְּשִׁמְתָּהּ, כְּרָחוּ מִמֶּנּוּ . וְכָעֵת כְּשֶׁאֱלִישֶׁע חֲבָק אוֹתוֹ, חֲקָק בּוֹ כָּל אוֹתוֹן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל שְּׁבָעִים וּשְׁנַיִם הַשְּׁמוֹת, וְהָאוֹתִיּוֹת שֶׁל שְּׁבָעִים וּשְׁנַיִם הַשְּׁמוֹת הִלְלוּ הַחֲקוּקִים הֵם מְאֻתָּים וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת . וְאֶת כָּל הָאוֹתִיּוֹת חֲקָק בְּרוּחוֹ [נ"א בְּדַבָּר] אֱלִישֶׁע, כְּדִי לְהַעֲמִידוֹ בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל שְּׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת . וְקָרָא לוֹ חֲבִיקוּךְ, הַשֵּׁם שֶׁמְשָׁלִים אֶת כָּל הַצְדִּידִים, מְשָׁלִים אֶת הַחֲבִיקוּךְ, כְּמִבְּאֵר . וְהַשְּׁלִים לְסוּד שֶׁל מְאֻתָּים וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ . בַּתְּבוֹת הַתְּקִינִים לְהַחֲזִיר אֶת רֹחוֹ, וּבְאוֹתִיּוֹת הַתְּקִינִים כָּל גּוֹפּוֹ עַל קִיּוּמוֹ, וְעַל כֵּן נִקְרָא חֲבִיקוּךְ .

וְהוּא אֶמֶר (חבקוק ג) ה' שְׁמַעְתִּי שִׁמְעָךְ גִּירָאִי . שְׁמַעְתִּי מַה שֶׁהָיָה לִי שֶׁטַעַמְתִּי מִהָעוֹלָם הַהוּא וּפְחַדְתִּי . הִתְחִיל לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל נַפְשׁוֹ וְאֶמֶר, ה', פֶּלַעַךְ שֶׁעָשִׂיתָ לִי, בְּקֶרֶב שָׁנִים יְהִי חֵיָּהוּ . כְּמוֹ חֲזִיו . וְכָל מִי שֶׁנִּקְשָׁר בְּאוֹתוֹן הַשָּׁנִים הַקְדָּמוֹנִיּוֹת, הַחַיִּים נִקְשָׁרִים בּוֹ . בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ לְאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁאֵין בָּהּ חֵיָּים כָּלָל .

בָּכָה רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאֶמֶר, אֵף אֲנִי מִמָּה שֶׁשְׁמַעְתִּי פְּחַדְתִּי מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא . הָרִים יָדוּ עַל רֹאשׁוֹ וְאֶמֶר, וּמַה רַב הַמְּנוּנָה הַזֶּקֶן, אוֹר הַתוֹרָה, אֶתְכֶם לְרֹאוֹת פְּנִים בְּפָנִים, וְלֹא זָכִיתִי בּוֹ . נָפַל עַל פְּנֵיו וְרָאָה אוֹתוֹ עוֹקֵר הָרִים מְאִיר גְּרוֹת בְּהִיכַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִים . אֶמֶר לוֹ, רַבִּי, בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם תִּהְיֶה שְׁכֵנִים בְּעָלֵי הוֹרָאָה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא . מִהִיּוֹם הַהוּא הָיָה קוֹרָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ וּלְרַבִּי אַבְא פְּנִיא"ל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לב) כִּי רְאִיתִי אֱלֹהִים פְּנִים אֶל פְּנִים .

בְּרִאשִׁית . רַבִּי חִיָּיא פֶּתַח, (תהלים קיא) רִאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה' שֶׁכָּל טוֹב לְכָל עֲשִׂיהֶם תִּתְּלֶנּוּ עֲמֻדָּת לַעֲד . רִאשִׁית חֲכָמָה, פְּסוּק זֶה כֵּךְ צָרִיךְ לְכַתֵּב : סוֹף חֲכָמָה יִרְאֵת ה', בְּגִלְל שִׁירָאִת ה' הִיא סוֹף חֲכָמָה . [נ"א אֶלָּא הִיא רִאשִׁית] לְהַכְנִס לְתוֹךְ הַדְּרָגָה שֶׁל חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה . זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם קיח) פֶּתַחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק . זֶה הַשַּׁעַר לַה', וַדַּאי . שְׂאֵם לֹא יִכְנָס בְּשַׁעַר זֶה, לֹא יִכְנָס לְעוֹלָמִים . (מִשָּׁל) לְמֶלֶךְ עֲלִיּוֹן שֶׁהוּא עֲלִיּוֹן נִסְתָּר וְגִנוּז, וְעֵשָׂה לוֹ שַׁעֲרִים אֶלָּה עַל אֶלָּה, וּבִסּוֹף כָּל הַשַּׁעֲרִים עֵשָׂה שַׁעַר אֶחָד בְּכָמָה מִנְּעוּלִים, בְּכָמָה פְּתָחִים, בְּכָמָה הִיכָלוֹת אֶלָּה עַל אֶלָּה, וְאֶמֶר : כָּל מִי שֶׁרוֹצֵה לְהַכְנִס אֵלַי - שַׁעַר זֶה יְהִיָּה רֹאשׁוֹן לְגַבִּי . מִי שֶׁיִּכְנָס בְּשַׁעַר זֶה - יִכְנָס . גַּם כֵּךְ שַׁעַר רֹאשׁוֹן לְחֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה, יִרְאֵת ה' הִיא . וְזֹהִי רִאשִׁית .

ב, שְׁנִים הֵם שְׁמֵתִּחְבָּרִים כְּאֶחָד, וְאֶלָּה שְׁתֵּי נִקְדוּת - אֶחָד גִּנוּז וְנִסְתָּר, וְאֶחָד עוֹמֵד בְּהִתְגַּלּוּת . וּבְגִלְל

שְׁאִין לָהֶם פְּרוּד נִקְרָאִים רֵאשִׁית, אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם. מִי שְׁנוּטֵל זֶה נוּטֵל זֶה, וְהִפְלֵ אֶחָד. שֶׁהָרִי הוּא וְשְׁמוֹ אֶחָד, שְׁכָתוֹב (שם פג) וְיִדְעוּ כִּי אֵתָה ה' שְׁמִדָּ לְבַדְדָּ. לָמָּה נִקְרָא יִרְאֵת ה' בְּגִלָּל שֶׁהוּא עָץ שֶׁל טוֹב וְרָע. זָכָה בֶּן הָאָדָם - הֵנָּה טוֹב. וְאִם לֹא זָכָה - הֵנָּה רָע. וְלָכֵן שׁוֹרָה בְּמָקוֹם זֶה יִרְאֵה, וְזֶה שֶׁעַר לְהִפְגֵּס לְכָל טוֹב שֶׁבְּעוֹלָם. שְׁכָל טוֹב - אֵלֶּה שְׁנֵי שְׁעָרִים שֶׁהֵם כְּאֶחָד.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, שְׁכָל טוֹב - זֶה עֵץ הַחַיִּים, שֶׁהוּא שְׁכָל טוֹב בְּלִי רָע כָּלָל. וְעַל שְׁלֹא שׁוֹרָה בּוֹ רָע הוּא שְׁכָל טוֹב בְּלֹא רָע. לְכָל עֲשִׂיהֶם - אֵלּוּ חֲסִדֵּי דָוִד הִנָּאֲמָנִים, תּוֹמְכֵי הַתּוֹרָה. וְאוֹתָם תּוֹמְכֵי הַתּוֹרָה כְּבִיכּוֹל הֵם עוֹשִׂים. כָּל אֵלּוּ שְׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה אֵין בָּהֶם עֲשִׂיָּה בְּעוֹד שְׁעוֹסְקִים בָּהּ. אוֹתָם שְׁתוֹמְכִים בָּהֶם יֵשׁ בָּהֶם עֲשִׂיָּה, וּבִכְחַז זֶה כְּתוּב תִּהְלֶתוּ עִמָּדֶת לַעֲד, וְעוֹמֵד הַפֶּסֶא עַל עֲמָדוֹ כְּרֵאֲוִי.

רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּלִילָה שֶׁהִפְלָה מִתַּחֲבֵרַת בְּבַעֲלָה. שֶׁשְּׁנִינוּ, כָּל אוֹתָם הַחֲבָרִים בְּנֵי הַיִּכָּל הַכְּלָה, הִצְטָרְכוּ בְּאוֹתוֹ לִילָה שֶׁהִפְלָה עֲתִידָה לִהְיוֹת לְמַחֲרָת בַּתּוֹךְ הַחֲפָה עִם בַּעֲלָה לִהְיוֹת עִמָּה כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה, וְלִשְׁמֹחַ עִמָּה בַּתְּקוּנָה שֶׁהִיא מִתַּתְּקִנָּה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, מִתּוֹרָה לִנְבִיאִים, וּמִנְבִּיאִים לְכַתּוּבִים, וּבִדְרָשׁוֹת הַפְּסוּקִים וּבִסּוּדוֹת הַחֲכָמָה, בְּגִלָּל שֶׁאֵלּוּ הֵם תְּקוּנָה וְתַכְשִׁיטָה, וְהִיא וְעִלְמוּתָהּ נִכְנָסֶת וְעוֹמֵדֶת עַל רֵאשִׁיהֶם וּמִתַּתְּקִנָּה בָּהֶם, וְשִׁמְחָה בָּהֶם כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה, וְלִמַּחֲרָת לֹא נִכְנָסֶת לַחֲפָה אֲלֵא יַחַד אִתָּם. וְאֵלֶּה נִקְרָאִים בְּנֵי הַחֲפָה. וְכִיּוֹן שֶׁנִּכְנָסֶת לַחֲפָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹאֵל עֲלֵיהֶם וּמִבְרָךְ אוֹתָם, וּמַעֲטָר אוֹתָם בַּעֲטָרַת הַכְּלָה. אֲשֶׁרִי חֲלַקְסָם.

וְהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכָל הַחֲבָרִים מְרַנְּנִים בְּרֵנֶת הַתּוֹרָה וּמַחֲדִּשִׁים דְּבָרֵי תּוֹרָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם, וְהָיָה שְׁמֹחַ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכָל שְׁאֵר הַחֲבָרִים. אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּנֵי, אֲשֶׁרִי חֲלַקְסָם, בְּגִלָּל שֶׁמַּחֲרָ לֹא תִפְגֵּס הַכְּלָה לַחֲפָה אֲלֵא יַחַד אִתָּכֶם. בְּגִלָּל שֶׁכֻּלָּם שְׁתַּקְּנִים תְּקוּנָה בְּלִילָה הַזֶּה וְשִׁמְחִים בָּהּ, כָּלָם יִהְיוּ רְשׁוּמִים וְכַתּוּבִים בְּסֵפֶר הַזְּכוּרוֹת, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבָרְכָם בְּשִׁבְעִים בְּרָכוֹת וְעֵטְרוֹת שֶׁל עוֹלָם הָעָלְיוֹן.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (תְּהִלִּים יט) הַשְּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וְכוּ'. פְּסוּקִי זֶה הָרִי הַעֲמִידוּנָהּ. אֲבָל בְּזִמּוֹן זֶה שֶׁהִפְלָה מִתַּעֲוָרָתָהּ לְהִפְגֵּס לַחֲפָה, לְמַחֲרָת מִתַּתְּקִנָּה וּמֵאִירָה בְּקִשׁוּטָהּ יַחַד עִם הַחֲבָרִים שֶׁשְּׁמָחוּ עִמָּה כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה, וְהִיא שְׁמִיחָה אִתָּם. וְלִמַּחֲרָת כָּמָּה אוֹכְלוֹסִים, צָבָאוֹת וּמִרְכָּבוֹת חֲזִלוֹת וּמַחֲנוֹת אִתָּהּ, וְהִיא וְכָל מַחֲכִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שֶׁתַּקְּנוּ אוֹתָהּ בְּלִילָה הַזֶּה. כִּיּוֹן שֶׁמִּתַּחֲבָרִים כְּאֶחָד וְהִיא רוֹאֶה אֶת בַּעֲלָה, מַה כְּתוּב? הַשְּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל. הַשְּׁמַיִם - זֶה הַחֲתָן שֶׁנִּכְנָס לַחֲפָה. מְסַפְּרִים - מֵאִירִים כְּזֹהֵר הַסְּפִיר שֶׁמֵּאִיר וְזוֹהֵר מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם.

כְּבוֹד אֵל - זֶה כְּבוֹד כְּלָה שֶׁנִּקְרָא אֵל, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים ז) וְאֵל זוֹעֵם בְּכָל יוֹם. בְּכָל יְמֵי הַשָּׁנָה נִקְרָא אֵל, וְכַעַת כְּשֶׁהָרִי נִכְנָסֶת לַחֲפָה, נִקְרָא כְּבוֹד וְנִקְרָא אֵל. כְּבוֹד עַל כְּבוֹד. אוֹר עַל אוֹר. שְׁלִטוֹן עַל שְׁלִטוֹן. וְאִזּוּ בְּאוֹתָהּ שַׁעַה שֶׁהַשְּׁמַיִם נִכְנָס לַחֲפָה וּבָא וּמֵאִיר לָהּ, כָּל אוֹתָם הַחֲבָרִים שֶׁהִתְקִינוּ אוֹתָהּ, כָּלָם מִתְּפָרְשִׁים בְּשִׁמּוֹתָם שֵׁם, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב וּמַעֲשֶׂה יְדִיו מִגִּיד הַרְקִיעַ. מַעֲשֶׂה יְדָיו - אֵלֶּה אוֹתָם בַּעֲלֵי קִיּוֹם הַבְּרִית יַחַד עִם הַכְּלָה. וְאוֹתָם בַּעֲלֵי קִיּוֹם הַבְּרִית נִקְרָאִים מַעֲשֶׂה יְדָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמַעֲשֶׂה יְדָיו כּוֹנֵנָהּ, זֶה בְּרִית הַקְּיָמָה שֶׁחֲתוּמָהּ בְּבִשָּׁר בֶּן הָאָדָם.

רַב הַמְּנוּנָה הִזְקוּ אָמַר כָּד, (קֹהֶלֶת ה) אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיד לַחֲטִיָּא אֶת בִּשְׂרָף - שְׁלֹא יִתֵּן בֶּן אָדָם אֶת פִּיו לְהִבְאִי לְהַרְהוֹר רָע וְיִגָּרֵם לְהַחֲטִיָּא אוֹתוֹ בִּשְׂרָף קִדָּשׁ שְׁחָתוּם בּוֹ בְּרִית הַקְּדָשׁ, שֶׁאִם עוֹשֶׂה כָּד, מוֹשְׁכִים אוֹתוֹ לְגִיהֵנִם. וְאוֹתוֹ מְמַנֶּה עַל הַגִּיהֵנִם דּוּמָ"ה שְׁמוֹ, וְכַמָּה רְבוּאוֹת שֶׁל מַלְאָכֵי חֲבָלָה יַחַד אִתּוֹ, וְעוֹמֵד עַל פֶּתַח הַגִּיהֵנִם, וְכָל אוֹתָם שֶׁשְּׁמָרוּ בְּרִית הַקְּדָשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה אֵין לוֹ רְשׁוּת לִקְרֹב אֲלֵיהֶם.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ, בְּשַׁעַה שֶׁקָּרָה לוֹ אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, פָּחַד. בְּאוֹתָהּ שַׁעַה עָלָה דּוּמָ"ה לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לוֹ: רַבּוֹן הָעוֹלָם, כְּתוּב בַּתּוֹרָה (וַיִּקְרָא כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ, וְכַתּוּב (שם יח) וְאֵל אִשְׁתּוֹ עֲמִיתָהּ וְכוּ'. דָּוִד שֶׁקִּלְקַל בְּרִית בַּעֲרֹנָה מֵהוּ (מַה דִּינוֹ)? אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: דָּוִד צָדִיק הוּא, וּבְרִית הַקְּדָשׁ עַל תְּקוּנוֹ עוֹמֵד, שֶׁהָרִי לְפָנֵי גְלוֹי שֶׁמְזַמְּנֶת לוֹ בַּת שִׁבְעָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם.

אָמַר לוֹ: אִם לְפָנֶיךָ גְלוֹי - לְפָנֶיךָ לֹא גְלוֹי! אָמַר לוֹ: וְעוֹד בְּהִתֵּר הֵנָּה מֵה שֶׁהָיָה, שֶׁהָרִי כָּל אֵלּוּ שְׁעוֹלִים לִקְרֹב, לֹא עוֹלָה אֶחָד מֵהֶם עַד שֶׁפּוֹטָר אִשְׁתּוֹ בְּגִט. אָמַר לוֹ: אִם כָּד, הֵנָּה לוֹ לַחֲפּוֹת שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְלֹא חֹפָה. אָמַר לוֹ: בְּמָה עוֹמֵד הַדְּבָר? בְּמָקוֹם שֶׁחֹשְׁשִׁים שֶׁהִיא מַעֲבֵרַת, וְגְלוֹי לְפָנֵי שְׁאוּרָהּ לֹא קָרֵב אֲלֶיהָ מְעוֹלָם, שֶׁהָרִי שְׁמִי חָתוּם בַּתּוֹכוֹ לַעֲדוּת. כְּתוּב אוּרְיָה, וְכַתּוּב אוּרְיָה. שְׁמִי חָתוּם עִמּוֹ, שְׁלֹא שִׁמַּשׁ בָּהּ לְעוֹלָמִים. אָמַר לוֹ: רַבּוֹן הָעוֹלָם, זֶה מֵה שֶׁאֲמַרְתָּ - אִם לְפָנֶיךָ גְלוֹי שְׁאוּרָהּ לֹא שָׁכַב עִמָּה, לְפָנֶיךָ הֵאֵם גְלוֹי? הֵנָּה לוֹ לַחֲפּוֹת לָהּ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים. וְעוֹד, אִם יָדַע שֶׁמְעוֹלָם לֹא שָׁכַב עִמָּה, אִזּוֹ לָמָּה שְׁלַח לוֹ דָּוִד וְצָנָה עָלָיו לְשִׁמַּשׁ עִם אִשְׁתּוֹ, שְׁכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב יא) רַד לְבִיתְךָ וּרְחַץ רִגְלֶיךָ.

אָמַר לוֹ: וְדָאִי לֹא יָדַע, אֲבָל חֹפָה יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, שֶׁהָרִי אֲרַבְּעָה חֲדָשִׁים הָיוּ, שֶׁכָּד לְמַדְנוּ, בְּעֲשָׂרִים וְחַמֵּשָׁה בְּנִסָּן הָעֵבֶר דָּוִד כְּרוּז בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ עִם יוֹאֵב בְּשִׁבְעָה יָמִים שְׁבִסִּיּוֹן, וְהִלְכוּ וְהִשְׁחִיתוּ אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן. שֶׁהוּא שִׁיּוֹן תַּמּוּז אֲב וְאֵלּוּל, וּבְעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּאֵלּוּל הָיָה מֵה שֶׁהָיָה עִם בַּת שִׁבְעָה, וּבִיּוֹם הַכְּפּוּרִים מָחַל לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ חֲטָא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים בְּשִׁבְעָה בְּאֶדְר הָעֵבֶר כְּרוּז,

והתכנסו בחמשה עשר באיר, ובחמשה עשר באילול היה מה שהיה עם בת שבע, וביום הכפורים התבשר (שם יב) גם ה' העביר חטאתך לא תמות. מה זה לא תמות? לא תמות בגד דומה.

אמר דומה: רבון העולם, הרי דבר אחד יש לי אליו, שהוא פתח פיו ואמר (שם) חי ה' כי בן מות האיש העשה זאת, והוא דן את נפשו. טרונא יש לי עליו. אמר לו: אין לך רשות, שהרי הודה לפני ואמר חטאתי לה', אף על פי שלא חטא. אבל במה שחטא באוריה, ענש כתבתי עליו וקבל. מיד חזר דומה למקומו בפחי נפש. ועל זה אמר דוד, (תהלים צד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכן דומה נפשי. לולי ה' עזרתה לי שהיה אפטרופוס שלי, כמעט שכן וכו'. מה זה כמעט? כמו חוט דק כמו השעור שיש ביני ובין הצד האחר, כאותו שעור היה שלא שכן דומה נפשי.

ולכן צריך בן אדם להשמר שלא יאמר דבר בדוד, בגלל שלא יוכל לומר לדומה (קהלת ה) כי שגגה היא, כמו שהיה לדוד ונצח אותו הקדוש ברוך הוא בדיו. למה יקצף האלהים על קולך - על אותו קול שהוא אמר, וחבל את מעשה ידיך - זה בשר קדש ברית הקדוש שפגם ונמשך בגיהנם על ידי דומה. ובגלל זה (תהלים יט) ומעשה ידיו מגיד הרקיע. אלו אותם החברים שהתחברו עם הפלה היו ובעלי בריתה, מגיד ורושם כל אחד ואחד. מי הרקיע? זהו הרקיע שבו חמה ולבנה וכוכבים ומזלות, וזהו ספר זכרון, הוא מגיד ורושם אותם וכותב אותם להיות בני ההיכל ולעשות רצונם תמיד.

(שם) יום ליום יביע אמר - יום קדוש מאותם ימים עליונים של המלך, משבחים אותם החברים ואומרים אותו דבר שאמר כל אחד לחברו. יום ליום יביע אותו אמר ומשבחו, ולילה ללילה - כל דרגה שמשלמת [נ"א ששולטת] בלילה משבח זה לזה אותו דעת של כל אחד מחברו, ובשלמות [ס"א ובאהבה] רבה נעשים להם חברים ואוהבים.

אין אמר ואין דברים - בשאר דברי העולם, שלא נשמעים לפני המלך הקדוש ולא צריך לשמעם. אבל הדברים הללו, בכל הארץ יצא קום. עושים מדידה, אותם דברים מדורים עליונים ומדורים תחתונים, מאלה נעשים רקיעים, ומאלה הארץ, מאותו השבח. ואם תאמר שאותם דברים במקום אחד משוטטים בעולם - בקצה תבל מליהם. וכיון שנעשים מהם רקיעים, מי שורה בהם? חזר ואמר, לשמש שם אהל בהם. אותו שמש, קדוש שם מדורו ומשכנו בהם ומתעטר בהם.

כיון ששורה באותם רקיעים ומתעטר בהם, אזי - והוא כחתן יצא מחפתו. שמש ורץ באותם רקיעים. יוצא מהם ורץ לתוך מגדל אחד אחר במקום אחר. מקצה השמים מוצאו - ודאי מעולם עליון יוצא ובא, שהוא קצה השמים למעלה. ויתקופתו - מי זה תקופתו? זה קצה השמים למטה, שהיא תקופת השנה שסובבת את כל האיברים, ומתקשרת מן השמים עד רקיע זה. ואין נסתר מחמתו - שאותה תקופה זו ויתקופת השמש שסובבת בכל צד.

ואין נסתר - אין מי שמתכסה ממנו מכל הדרגות העליונות שהיו כלם מקיפות ובאות אליו, וכל אחד ואחד אין מי שמתכסה ממנו. מחמתו - בשעה שמתחמם ושב (ומשתוקק) לגביהם בתשובה (בתשובה) שלמה, כל השבח הזה וכל העלוי הזה בגלל התורה הוא, שכתוב תורת ה' תמימה. שש פעמים כתוב כאן ה', וששה פסוקים מן "השמים מספרים" עד "תורת ה' תמימה". ועל סוד זה כתוב בראשית - הרי שש אותיות. ברא אלהים את השמים ואת הארץ - הרי שש תבות. פסוקים אחרים כנגד שש פעמים ה'. ששה פסוקים בגלל שש אותיות של כאן. ששה שמות בגלל שש תבות של כאן.

בעודם יושבים, נכנסו רבי אלעזר בנו ורבי אבא. אמר להם, ודאי פני השכינה באו, ולכן קראנו לכם פניא"ל, שהרי ראיתם את השכינה פנים בפנים. ועכשו שידעתם וגלה לכם הכתוב של "ובגנהו בן יהונדע" - ודאי שדבר עתיק קדוש הוא והפסוק שלאחריו. ואותו הסתום מהכל אמרו.

ופסוק זה הוא במקום אחר כגון זה. פתח ואמר, (דברי הימים א יא) והוא הכה את האיש המצרי איש מדה חמש באמה. והכל סוד אחד הוא. מי המצרי? אותו הידוע, (שמות יא) גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי וגו', גדול ונכבד כמו שגלה אותו זקן (רב המנינא).

ופסוק זה מתבאר בישיבה העליונה. איש מדה הכל אחד. (שמואל ב כג) איש מראה ואיש מדה הכל אחד. בגלל שהוא שבת ותחום, שכתוב (במדבר לה) ומדתם מחוץ לעיר, וכתוב (ויקרא יט) לא תעשו עול במשפט במדה. ועל זה איש מדה הוא, והוא ממש איש מדה הוא, ארכו מסוף העולם ועד סוף העולם. אדם הראשון כך היה. ואם תאמר, הרי כתוב חמש באמה? אותם חמש באמה היו מסוף העולם ועד סוף העולם.

(דברי הימים א יא) ובגד המצרי חנית, כמו שנאמר כמנור ארגים - זה מטה האלהים שהיה בדוד חקוק בשם גלוי מפרש באור של צרופי אותיות שהיה חוקק בצלאל וישיבתו, שנקרא אורג, שכתוב (שמות לה) מלא אתם וגו' חרש וחשב ורקם וגו'. ואותו מטה היה מאיר שם חקוק בכל הצדדים באור שהחכמים שהיו חוקקים שם המפרש בארבעים ושנים אפנים. והפסוק מכאן והלאה כמו שאמר. אשרי חלקו. שבו נכבדים, שבו ונחדש תקון הפלה בלילה הזו. שכל מי שמשיתף יחד אתה בלילה



הזה, יהיה שמור למעלה ולמטה כל השנה ההיא ויוציא שנתו בשלום. עליהם כתוב (תהלים לד) חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם טעמו וראו כי טוב ה'.

פתח רבי שמעון ואמר, בראשית ברא אלהים. בפסוק זה יש להסתכל, שכל מי שאומר יש אלוה אחר, משמד מהעולמות, כמו שנאמר (ירמיה ו) כך תאמרו להם: אלהי השמים וארקא לא עשו, יאבדו מהארץ ומתחת השמים אלה. בגלל שאין אלוה אחר חוץ מן הקדוש ברוך הוא בלבד.

ופסוק זה הוא תרגום, חוץ ממלת סוף הפסוק (אלה). אם תאמר בגלל שמלאכים קדושים לא נזקקים לתרגום ולא מכירים אותו, אז מלה זו ראויה היא להאמר בלשון הקדש כדי שישמעו מלאכים קדושים ויהיו זקוקים להודות על זה, אלא ודאי משום כך כתוב תרגום, שלא נזקקים לו המלאכים הקדושים ולא יקנאו בבו אדם להזיק לו, בגלל שבפסוק זה בכלל הם מלאכים קדושים, שהרי הם נקראים אלהים, והם בכלל של אלהים, והם לא עשו שמים וארץ. וארקא, היה צריך לכתב וארעא (ארץ)! אלא בגלל שארקא היא אחת מאותן שבע ארצות שלמטה, ובאותו מקום ישנם בני בניו של קין. לאחר שגרש מעל פני הארץ, נרד שם ועשה תולדות, והשתבש שם, שלא ידע כלום. והיא ארץ כפולה שנכפלה מחשך ואור.

ושם שני ממנים שליטים ששולטים - זה בחשך וזה באור. ושם קטרוג זה בזה. ובשעה שנירד לשם קין, השתתפו זה עם זה והשלימו כאחד, והכל רואים שהם תולדות קין. ועל זה הם בשני ראשים כמו שתי חיות, פרט שכשאותו אור שולט - מנצח שלו ומנצח על האחר. ועל זה נכללו שבחשך באור ונהיים אחד. הם שני ממנים, עפריא וקסטימון, ודמותם כדמות מלאכים קדושים בשש כנפים, אחד דמותו כמו שו"ר, ואחד דמותו כמו נש"ר, וכשמתחברים נעשים דמות אדם.

כשהם בחשך, מתהפכים לדמות של נחש בשני ראשים, והולכים כנחש, וטסים לתוך התהום ורוחצים בים הגדול. כשנגיעים לשלשלת עז"א ועז"ל, מרגיזים אותם ומעוררים אותם, והם מדלגים לתוך הרי החשך, וחושבים שהקדוש ברוך הוא רוצה לתבוע להם דין. ושני ממנים אלו שטים בים הגדול, ופורחים משם, והולכים בלילה לנעמה, אם השדים, שטעו אחריה יראים ראשונים וחשבו להתקרב אליה. והיא מדלגת ששים אלף פרסאות, ונעשית בכמה ציורים לגבי בני אדם כדי שישטעו אחריה בני אדם.

ושני ממנים אלה פורחים ומשוטטים בכל העולם וחוזרים למקומם, והם מעוררים לאותם בני בניו של קין ברוח של צרים רעים לעשות תולדות. השמים ששם הם שולטים אינם כאלה, והארץ לא מולידה בבהם שלהם זרע וקציר כמו אלה, ולא חוזרים אלא בכמה שנים וזמנים. והם אלהי השמים וארקא לא עשו. יאבדו מארץ עליונה של תבל, שלא ישלטו בה ולא ישוטטו בה, ולא יגרמו לבני אדם להטמא ממקרה לילה. ועל זה יאבדו מהארץ ומתחת השמים, שנעשו בשם של אלה, כמו שנתבאר. ולכן פסוק זה הוא תרגום, שלא יחשבו מלאכים עליונים שעליהם אומרים, ולא יקטרגו לנו. ועל זה הסוד של "אלה" כמו שנתבאר, הוא דבר קדוש שלא מתחלף בתרגום.

אמר לו רבי אלעזר, פסוק זה שכתוב (ירמיה ו) מי לא יראך מלך הגוים כי לך נאצתה, איזה שבח הוא? אמר לו, אלעזר בני, פסוק זה נאמר בכמה מקומות, אבל ודאי הוא לא [כך], שכתוב כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם. שהרי בא לפתח פה הרשעים שחושבים שהקדוש ברוך הוא לא יודע הרהוריהם ומחשבותיהם, ולכן יש להודיע את שטותם. שפעם אחת בא אלי פילוסוף אחד מאמות העולם, אמר לי: אתם אומרים שאלהיכם שולט בכל רומי השמים? כל הצבאות והמקדשות לא משיגים ולא יודעים את מקומו. פסוק זה לא מגדיל את כבודו כל כך, שכתוב כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמו. מה שקול זה לבני אדם שאין להם קיום?

ועוד, שאתם אומרים (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, בישראל לא קם - אבל באמות העולם קם. גם כך אני אומר, בכל חכמי הגוים אין כמוהו - אבל בחכמי ישראל יש. אם כך, אלוה שיש בחכמי ישראל כמוהו, אינו האלוה השליט. עין בפסוק ותמצא שדיקתי פראוי. אמרתי לו: ודאי יפה אמרת.

מי מחיה מתים? אלא הקדוש ברוך הוא לבדו. בא אליהו ואלישע והחיו מתים. מי מוריד גשמים? אלא הקדוש ברוך הוא לבדו. בא אליהו ומנע אותם, והורידם בתפלתו. מי עשה שמים וארץ? אלא הקדוש ברוך הוא לבדו. בא אברהם והתקדמו בעמדם בגללו. מי מנהיג את השמש? אלא הקדוש ברוך הוא. בא יהושע והשתיקו וצוהו שיעמד על עמדו וישקט, וכתוב (יהושע ו) וידם השמש וינח עמד. הקדוש ברוך הוא גזר גזר דין - גם כך משה גזר גזר דין והתקדם. ועוד, שהקדוש ברוך הוא גזר גזרות - וצדיקי ישראל מבטלים אותם, שכתוב (שמואל ב כג) צדיק מושל יראת אלהים. ועוד, שהוא מצוה אותם ללכת בדרךיו ממש להתדמות לו בכל. הלך אותו פילוסוף והתגבר בכפר שחלים, וקראו לו יוסי קטינאה, ולמד תורה הרבה, והוא בין חכמי וצדיקי אותו מקום.

קצת יש להסתכל בפסוק, והרי כתוב (ישעיה מ) כל הגוים כאין נגדו, מה הרבוי כאן? אלא, מי לא

יִרְאֵךְ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם, וְכִי מֶלֶךְ הַגּוֹיִם הוּא, וְלֹא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל! אֲלֵא בְּכָל מְקוֹם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְהַשְׁתַּבֵּחַ בְּיִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִקְרָא - רַק עַל יִשְׂרָאֵל לְבָד, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת ה') אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הָעִבְרִים. וְכְתוּב כֹּה אָמַר ה' מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בּוֹדֵאִי. אָמְרוּ אַמּוֹת הָעוֹלָם: פִּטְרוֹן אַחֵר לָנוּ בַּשָּׁמַיִם, שֶׁהָרִי מִלְּפָנֶיךָ לֹא שׁוֹלֵט אֲלֵא עֲלֵיכֶם לְבָדְכֶם, וְעַלֵּינוּ אֵינוֹ שׁוֹלֵט.

בָּא הַפְּסוּק וְאָמַר, מִי לֹא יִרְאֵךְ מֶלֶךְ הַגּוֹיִם [נִי"א הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן לְרִדּוֹת בָּהֶם וּלְהַלְקוֹתָם וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם רָצוֹנוֹ. כִּי לֹךְ גֵּאֲתָה, לִירָא מִמֶּךָ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. כִּי בְּכָל חֻכְמֵי הַגּוֹיִם] - אֲלֵא שְׁלִיטִים גְּדוֹלִים הַמְּמַנִּים עֲלֵיהֶם. וּבְכָל מַלְכוּתָם - בְּמַלְכוּת הַהִיא שֶׁלְּמַעַלָּה, שֶׁהָרִי אֲרַבַּע מַלְכוּתִּים שׁוֹלְטוֹת יֵשׁ לְמַעַלָּה, וְשׁוֹלְטוֹת בְּרָצוֹנוֹ עַל כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים, וְעַם כָּל זֶה אֵין בָּהֶם שְׂעִיפָה אֲפִלּוּ דָּבָר קָטָן אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּנִיאל ד') וְכִרְצוֹנוֹ עוֹשֶׂה בְּצִבָּא הַשָּׁמַיִם וּבְדִירֵי הָאָרֶץ. חֻכְמֵי הַגּוֹיִם - אוֹתָם הַמְּמַנִּים וְהַגְּדוֹלִים שֶׁלְּמַעַלָּה שֶׁחֻכְמָתָם הִיא מֵהֶם. וּבְכָל מַלְכוּתָם - הַמַּלְכוּת הַשְּׁלֵטוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְזֶה הַמִּקְרָא כּפִשְׁוֹטוֹ.

אָבֵל בְּכָל חֻכְמֵי הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם - אֵת זֶה מִצֵּאנוּ בְּסִפְרֵי הַרְאִשׁוֹנִים, שְׁאוֹתָן מְרַבּוֹת וּצְבָאוֹת, אֵף עַל גֵּב שְׁנַתְּמָנוּ עַל דְּבָרֵי הָעוֹלָם וּמִנֵּה לְכָל אֶחָד לַעֲשׂוֹת פְּעֻלָּתוֹ, מִיְהוּ [נִסְתַּר קְדוּשׁ וְלֹא כִרְצוֹנוֹ] שְׂעִיפָה שׁוֹם אֶחָד מֵהֶם כְּמוֹד? בְּגִלָּל שְׁאֵתָה רָשׁוּם בְּעִלּוֹי, וְאַתָּה רָשׁוּם בְּמַעֲשֶׂה מַכְלָם. וְזֶהוּ מֵאֵין כְּמוֹד ה'. מִיְהוּ נִסְתַּר קְדוּשׁ שְׂעִיפָה וְיִהְיֶה כְּמוֹד לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה וְיִהְיֶה דוֹמָה לָךְ בְּכָל מַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ, שָׁמַיִם וָאָרֶץ. אָבֵל הֵם (יִשְׁעִיָּה מֵד) תִּהְיוּ וְחַמּוּדֵיהֶם כֵּל יוֹעִילוֹ. בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּתוּב בְּרִאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים וְכוּ', בְּמַלְכוּתָם כְּתוּב וְהָאָרֶץ הִיְתָה תִּהְיוּ וְכוּ'.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְחִבְרִים, בְּנֵי הַלּוֹלָא זֶה, כָּל אֶחָד מֵכֶם יִקְשֹׁט קִשׁוּט אֶחָד לְכָלָה. אָמַר לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ, אֶלְעָזָר, תָּן מִתְּנֶה אַחַת לְכָלָה, שֶׁהָרִי מִחֵר יִסְתַּכֵּל [הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] [נִי"א בָּה] כְּשִׁיכְנֵס לַחֲפָה בְּאוֹתָם שִׁירִים וּשְׁבָחִים (אֲצַעֲדוֹת וְצִמְדִּים) שְׁנוֹתֵנִים לָהּ בְּנֵי הַהִיכָל לַעֲמֹד לְפָנָיו.

פֶּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שִׁיר ג') מִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר וְכוּ'. מִי זֹאת - הַכָּלָל שֶׁל שְׁנֵי קְדוּשִׁים שֶׁל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת בַּחֲבוּר אֶחָד וְקִשְׁר אֶחָד - עֹלָה מִמֶּשׁ לְהִיּוֹת קְדֻשָּׁה קְדֻשִׁים. שֶׁהָרִי קְדֻשָּׁה קְדֻשִׁים מִי, וּמִתְחַבֵּר עִם זֵא"וֹת כְּדֵי לְהִיּוֹת עוֹלָה, שֶׁהִיא קְדֻשָּׁה קְדֻשִׁים. מִן הַמִּדְבָּר - שֶׁהָרִי מִן הַמִּדְבָּר יִרְשָׁה לְהִיּוֹת עֹלָה וּלְהַכְנִס לַחֲפָה. וְעוֹד, מִן הַמִּדְבָּר הִיא עוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ד') וּמִדְבָּרָךְ נִאֲוָה. בְּאוֹתוֹ מִדְבָּר שֶׁל לַחֲשׁ בַּשָּׁפְתִים הִיא עוֹלָה.

וְשִׁנִּינוּ, מִהוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל-א ד') הָאֱלֹהִים הָאֵלָה אֵלָה הֵם הָאֱלֹהִים הַמְּפִים אֵת מִצְרַיִם בְּכָל מִכָּה בַּמִּדְבָּר, וְכִי כָל מִה שֶׁעָשָׂה לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּמִּדְבָּר הִנֵּה? וְהָרִי בִּישׁוּב זֶה הִנֵּה! אֲלֵא בַּמִּדְבָּר - בַּדְּבוּר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ד') וּמִדְבָּרָךְ נִאֲוָה, וְכְתוּב (תְּהִלִּים עה) מִמִּדְבָּר הָרִים. גַּם כֵּן עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר - מִן הַמִּדְבָּר וְכוּ'. בְּאוֹתוֹ דְּבָר שֶׁל הִפָּה הִיא עוֹלָה וְנִכְנָסֶת בֵּין כַּפֵּי הָאִמָּא, וְאַחֵר כֵּן בַּדְּבוּר יוֹרֶדֶת וְשׁוֹרָה עַל רִאשֵׁי הָעָם הַקְדוּשׁ.

אֵיךְ עוֹלָה בַּדְּבוּר? שֶׁהָרִי בְּהִתְחַלָּה, כְּשֶׁבֶן אָדָם קָם בְּבֹקֶר, יֵשׁ לוֹ לְבָרֵךְ לְרַבּוֹנוֹ בְּשִׁעָה שֶׁפָּקַח עֵינָיו. אֵיךְ מִבְּרָךְ? כֵּן הָיוּ עוֹשִׂים חֲסִידִים רִאשׁוֹנִים: נִטְלָה שֶׁל מִים הָיוּ נוֹתְנִים לְפָנֵיהֶם, וּבִזְמַן שֶׁמִּתְעוֹרְרִים בַּלֵּילָה, רוֹחֲצִים וְדִיֵּהֶם, וְעוֹמְדִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמִבְרָכִים עַל קְרִיאָתָהּ. וְכִשְׁהִתְרַגְּלוּ קוֹרָא, אֵז חֲצוֹת הַלַּיְלָה מִמֶּשׁ, וְאֵז הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא עִם הַצְּדִיקִים בְּגוֹן עֵדוֹ. וְאַסּוּר לְבָרֵךְ בְּיָדִים טְמֵאוֹת וּמְהֻמָּוֹת, [וּמִבְרָכִים], וְכֵן כָּל שִׁעָה.

בְּגִלָּל שֶׁבְּשִׁעָה שָׁבֶן אָדָם יֵשׁוּ, רוּחוֹ פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ. וּבְשִׁעָה שְׁרוּחוֹ פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ, רוּחַ טְמֵאָה מְזַמְנֶת וְשׁוֹרָה עַל יָדָיו וּמִטְמֵאֵת אוֹתָם, וְאַסּוּר לְבָרֵךְ בָּהֶם לֹא נְטִילָה. וְאִם תֵּאֱמַר, אִם כֵּן, הָרִי בִּיּוֹם כְּשִׁאֲיָנּוּ יֵשׁוּ וְרוּחוֹ לֹא פּוֹרַחַת מִמֶּנּוּ וְלֹא שׁוֹרָה עָלָיו רוּחַ טְמֵאָה, וְכִשְׁנִכְנֵס לְבֵית הַכֶּסֶּא לֹא יִבְרָךְ וְלֹא יִקְרָא בַּתּוֹרָה אֲפִלּוּ דְּבָר אֶחָד עַד שֶׁיִּרְחֹץ יָדָיו! וְאִם תֵּאֱמַר בְּגִלָּל שֶׁהֵם מְלַכְלָכִים - לֹא כֵן הוּא, בְּמִה הִתְלַכְכוּ? אֲלֵא אוֹי לְבָנֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא מְשַׁגִּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים עַל כְּבוֹד רַבּוֹנָם וְלֹא יוֹדְעִים עַל מִה עוֹמֵד הָעוֹלָם. יֵשׁ רוּחַ אֶחָד בְּכָל בֵּית כֶּסֶא שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁשֶׁם שׁוֹרָה וְנִהְיָה מֵאוֹתוֹ לְכָלּוֹד וְטַנְפָּת, וּמִיָּד שׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ אֲצַבְעוֹת יָדָיו הֵבֶן אָדָם.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, כָּל מִי שֶׁשָּׁמַח בְּאוֹתָם הַמּוֹעֲדִים וְלֹא נוֹתֵן חֶלֶק לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אוֹתוֹ רַע עֵין, שֶׁטָּן שׁוֹנָא אוֹתוֹ וּמִקְטֵרָג עָלָיו וּמִסְלָקוֹ מִהָעוֹלָם, וְכִמְה צְרוֹת עַל צְרוֹת מְסוּבָּב לוֹ. חֶלֶק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשָׁמַח עֲנִיִּים כְּפִי מִה שֶׁיִּכְוֹל לַעֲשׂוֹת. בְּגִלָּל שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזִמְנִים אֵלּוּ בָּא לְרִאשׁוֹת אוֹתָם כָּלִים שְׁבוּרִים שְׁלוֹ, וְנִכְנָס עֲלֵיהֶם, וְרוֹאֶה שְׂאֵין לָהֶם לְשָׁמַח, וּבּוֹכָה עֲלֵיהֶם. עוֹלָה לְמַעַלָּה וְרוֹצָה לְהַחֲרִיב אֵת הָעוֹלָם,

בָּאִים בְּנֵי הַיְשִׁיבָה לְפָנָיו וְאוֹמְרִים: רַבּוֹן הָעוֹלָם, רַחוּם וְחַנוּן נִקְרָאתָ, יִתְגַּלְגְּלוּ רַחֲמֶיךָ עַל בְּנֵיךְ! אָמַר לָהֶם: וְכִי הָעוֹלָם לֹא עָשִׂיתִיהוּ אֲלֵא עַל חֶסֶד, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים פט) אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה, וְהָעוֹלָם עַל זֶה קָם. אוֹמְרִים לְפָנָיו הַמְּלָאכִים הָעֲלִיּוֹנִים: רַבּוֹן הָעוֹלָם, הָרִי פְּלוּנִי שְׂאֵכֵל וְשִׁתָּה וְיִכְוֹל לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הָעֲנִיִּים וְלֹא נָתַן לָהֶם דְּבָר. בָּא אוֹתוֹ מִקְטֵרָג וּמִבְקָשׁ רְשׁוּת, וְרוֹדֵף אַחֵר אוֹתוֹ אִישׁ.

מי לנו בעולם גדול מאברהם שעשה חסד לכל הבריות. ביום שעשה משתה מה כתוב? (בראשית כא) ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. עשה אברהם משתה וקרא לכל גדולי הדור לאותה סעודה. ולמדנו, בכל סעודת שמחה אותו מקטרג הולך ורואה. אם אותו אדם הקדים חסד לעניים והעניים בבית - אותו מקטרג נפרד מאותו בית ולא נכנס שם. ואם לא - נכנס לשם ורואה ערבוניה של שמחה בלי עניים ובלי חסד שהקדים לעניים, עולה למעלה ומקטרג עליו.

כיון שהזמין אברהם את גדולי הדור, ירד המקטרג ועמד על הפתח כמו עני, ולא היה מי שישגיח בו. אברהם היה משמש את אותם המלכים והגדולים. שרה היניקה בנים לכלם, שלא היו מאמינים בשהולידה, אלא אמרו, אסופי הוא, והביאו אותו מן השוק. משום כך הביאו את בניהם עמם, ונטלה אותם שרה והיניקה אותם לפנייהם. זהו שכתוב (שם) מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה. בנים ודאי. והמקטרג שהוא על הפתח. אמרה שרה, צחק עשה לי אלהים.

מיד עלה המקטרג שהוא לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר לו: רבון העולם, אתה אמרת אברהם אוהבי, עשה סעודה ולא נתן לך דבר ולא לעניים, ולא הקריב לפניך אפילו יונה אחת. ועוד, אמרה שרה שצחקת בה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: מי בעולם כאברהם? ולא זו משם עד שבבלב כל אותה שמחה, וצנה הקדוש ברוך הוא להקריב את יצחק קרבו, ונגזר על שרה שתמות על צער בנה. כל אותו הצער גרם שלא נתן דבר לעניים.

פתח רבי שמעון ואמר, מהו שכתוב (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' - בא תראה כמה הוא הכח החזק של התורה וכמה הוא עליון על הכל. שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מעליונים ותחתונים, ולא פוחד מחלאים רעים של העולם, משום שהוא אחוז בנצח החיים ולומד ממנו בכל יום.

שהרי התורה מלמדת אדם ללכת בדרך אמת, תלמד אותו עצה איך ישוב לפני רבונו לבטל את אותה הגזרה. שאפילו אם נגזר עליו שלא תבטל הגזרה הזו - מיד מתבטלת ומסתלקת ממנו ולא שורה על האדם בעולם הזה. ומשום כך צריך האדם להשתדל בתורה זמנים ולילות ולא יסור ממנה. זהו שכתוב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה. ואם סר מן התורה או נפרד ממנה, כאילו נפרד מעץ החיים.

בא ראה עצה לאדם - כשהוא עולה בלילה על מטתו, צריך לקבל עליו את המלכות שלמעלה בלב שלם ולהקדים למסור לפניו את פקדון נפשו, ומיד נצול מכל המחלות הרעות ומכל הרוחות הרעות ולא שולטים עליו. ובבקר, כשקם ממטתו, צריך לברך לרבנו, ולהקנס לביתו, ולהשתחוות לפני היכלו ביראה רבה, ואחר כך יתפלל תפלתו. ויחק עצה מאותם האבות הקדושים, שכתוב (תהלים ה) ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחנה אל היכל קדשך ביראתך.

כך פרשוהו, שלא צריך לאדם להקנס לבית הכנסת אלא אם נמלך בראשונה באברהם יצחק ויעקב, משום שהם תקנו התפלה לפני הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב ואני ברב חסדך אבוא ביתך - זה אברהם. אשתחנה אל היכל קדשך - זה יצחק. ביראתך - זה יעקב. וצריך להכילם בראש, ואחר כך יקנס לבית הכנסת ויתפלל תפלתו. אז כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

רבי פינחס היה מצוי לפני רבי רחומאי בחוף ים כנרת, ואדם גדול וקשיש זמנים היה, ועיניו פסקו מלראות. אמר לרבי פינחס, ודאי שמעתי שליוחאי חברנו יש מרגלית אבן טובה, והסתפלת ביאור המרגלית ההיא שיוצא כאור השמש מנתיקה והאירה את כל העולם, ואותו האור עמד מן השמים לארץ והאיר את כל העולם עד שישב עתיק הזמנים וישב על הכסא כראוי. והאור ההוא כלל הכל בביתך, ומהאור שנקלל בביתך צא אור דק וקטן, ויצא החוצה והאיר את כל העולם. אשרי חלקך. צא, בני, ואלך אחר המרגלית ההיא שמאירה את כל העולם, שהרי השעה עומדת לך.

צא מקלגניו ועמד להקנס לאננה ההיא, וישני גברים עמו. ראה שתי צפרים שהיו באות וטסות על הים. הרים להם קול ואמר: צפרים צפרים, שאתן טסות על הים, הראיתם את המקום ששם בר יוחאי? השתהה מעט, אמר: צפרים צפרים, לכו והשיבו אותי. פרחו והלכו. נכנסו לים והלכו להן. עד שיצא, הנה אותן צפרים באות, ובפי אחת מהן פתקה אחת, וכתוב בתוכה שהנה בר יוחאי יצא מן המערה ורבי אלעזר בנו. הלך אליו, ומצא אותו משנה, וגופו מלא חלדים. בכה עמו ואמר: וישראיתך בך. אמר: אשרי חלקי שראית אותי בך. שאלמלא לא ראית אותי בך, לא הייתי בך.

בא ראה, הנה קשה הוא. אותם הרים למעלה, וצדיקים האלו שאחוזים בכנסת ישראל, ונקראים הר ציון אותם הרים שסביב ירושלים, בגלל שהם מציינים ואומרים זה לזה בצד היחוד (עובדיה א) לשפט את הר עשו, שקטרוג המקטרג מצד השמאל. באותו זמן, והיתה לה המלוכה. בהתחלה נקראת ממלכה, משום שמיניקה לשני צדדים - לימין ולשמאל. ועכשו נקראת מלוכה, בגלל שמיניקה לימין. זהו שכתוב (הושע ב) וארשתיך לי לעולם. ובגלל שהגלות לא לעולם היא, שהרי יושבת בגלות.

בא ראה, שסמוך לו (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. בגלל שעד עכשו, כשישראל בגלות - שכינה עמם, ומלך בלי גבירה אינו מלך, אבל אותו זמן, והיה ה' מלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. כשנדבקת השכינה בצדיק, אז הוא היחיד.

שפך למדנו בסוד של קריאת שמע, שצריך אדם ליחד לאדונו ולקשר קשרי האמונה ברצון הלב. וכשמגיע ל"אחד", צריך לו לכוון בא' נסתרת עתיקה [עמקה] של הכל, וחי' - שמונה דרגות עליונות מחכמה עליונה עד צדיק. ודי גדולה - התדבקות של כנסת ישראל, שהיא חלקו של דוד שנקרא (תהלים פו) עני ואביו, כשנדבקת לאותן דרגות שלמעלה שרמוזות בא"ח. אז היא גדולה וכל העולם יונק ממנה, ואותם שדים שהם כמגדלות, (שיר ח) אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום.

בא ראה, פסוק זה על כנסת ישראל נתבאר. כשהיא בגלות עם בניה בין אמות העולם נקראת קטנה, זהו שפתיב (שם) אחות לנו קטנה. וכשישראל נדבקים בתורה והולכים בדרך אמת, אז מתמלאת, ושלוש מתחבר בהם. משיבה היא ואומרת, אני חומה ושדי כמגדלות.

באותו זמן שהתחבר עמי, אז ושלום. א' סוד העתיק הקדוש של הכל. ז' שבע דרגות, ושלום שנקרא צדיק. כיון שהדרגות הללו מתחברות, אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום. ואיזה עינים? אותן שבע דרגות שנקראות עיני ה', פני ה', ואז שלום לעולם, ושורה הטוב של העתיק במקום של זכר ונקבה, ולכן צוה משה בתורה ואמר (דברים יד) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. לקשר את כל קשרי האמונה.

בא ראה, כל המצריך באחד, מאריכין לו זמיו ושנותיו. מה הטעם? בגלל שהוא מקום שכל ימי ושנות העולם בו תלויים בסוד אותם הדרגות שרמוזות באחד, והם עשרה, וכלם אחד. והתעוררו בו החברים ואמרו, בדל"ת ויפה, בגלל שמקום זה של דל"ת הוא, ואין לה אור משלה, וצריך אדם להצריך בה ולמשך לה ברכות מאותם ששה צדדים, ששה בנים עליונים על ידי הצדיק, ואותם ששה צדדים רמוזים בח', בסוד של שמונה.

ששת אלה, ושנים למעלה - חכמה ובינה, אב ואם - להוסיף ולהכלילם למעלה ולתת להם ברכות מאב ואם העליונים, שהרי אין שורה הטוב של העתיק אלא במקום שלם, במקום שנמצאים זכר ונקבה. זהו שפתיב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגומר. ביום חתנתו וגומר. ביום חתנתו דוקא. ועל זה אמרו, ובלבד שלא יחטף בחי"ת, אלא צריך למשך ברכות ממקום עליון של הכל, ולהריק באותם ששה בנים. אחר כך לבת הזאת שאין לה ירשה בבית אביה ואמה, אלא רק הבן הזה. ומכאן למדנו שבו יורש אב ואם, ובת לא, אלא שיש לה מזונות מן הבן, אלא צריך להצריך בדל"ת תזאת.

ושם אומרים כמה צריך אדם להצריך בה, כשעור שנימליך אותה למעלה ולמטה ולארבע זוויות העולם, סוד של ששה צדדים עליונים שכלם יתחברו עמה ולא יפרדו לעולמים, וכשאדם מצריך בה, כל אותם ימים ושנים עליונים מושכים ברכה על ראשו, והקדוש ברוך הוא קורא לו (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

בא ראה, כלל התורה בפסוק הזה רמוזים, וכלל של כל אותן האמירות שבהן נברא העולם רמוזים באחד. זהו שפתיב (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש. ובהם נברא העולם. ועל זה שנינו, בעשרה מאמרות נברא העולם וכו', ופרשנו שכלם עשרה, וכלם כלולים בפסוק הראשון של התורה.

בראשית - סוד החכמה. ברא - העליון הנסתר שלא נודע. אלהים - בינה. את - כלל של חסד וגבורה. השמים - תפארת. ואת - כללות של נצח והוד. וא"ו של "ואת" - להכליל הצדיק. הארץ - כללות של כנסת ישראל, ארץ החיים, ואחר כך פרט של תורה בסוד אותם ימים עליונים. בראשית הוא מאמר, כנגד הדרגה של חכמה, ונקרא ראשית.

ויאמר אלהים יהי אור - כנגד הדרגה של חסד שהיא לימין, שהרי משם יוצא אור לכל העולמות בסוד של יום, זהו שפתיב (תהלים נב) חסד אל כל היום. וכנגדו למטה, אברהם שאוחז בחלק הזה, ולכן כתוב כאן יום אחד, וכאן - אחד היה אברהם, ובו כתוב (ישעיה מא) מי העיר ממזרח, בסוד של אור שיוצא ממזרח.

ובא ראה, לא תמצא בכל שבעת הצדיקים שאחוזים למעלה בסוד של שמויתיהם בתחלה אלה, אלא אברהם ואהרן שאחוזים בחסד הזה, שהרי כהנים מצד החסד באים. אף על גב שאהרן אחוז בהוד, גם בחסד הוא אחוז. ומשה, אף על גב שאחוז בנצח, גם בתפארת אחוז הוא, להראות שהכל אחד. ואברהם ראש לכל הצדיקים, וממנו נפרדו למטה, שהוא לימין הקדוש ברוך הוא, ונקרא כהן, זהו שפתיב (תהלים קי) אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. ואהרן אחוז בזה בגלל שהוא כהן, אבל דרגתו הוא הוד.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל וכו' - כנגד הדרגה של גבורה ששם אחוז יצחק, וכנגדו תפארת. המים הולידו אש, בגלל כך יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל, ובגלל כך למטה (בראשית כה) אברהם הוליד את יצחק, ובאותו יום נברא גיהנם, שניצא מאותה אש חזקה באותה מחלקת, ולכן אותו יום הוא יום הדין.

ויאמר אלהים יקוו המים - כנגד דרגת תפארת שנקרא קו האמצעי, וכנגד יעקב שהוא שלישי, ונוטל שני חלקים באותו של אש ומים [של אש השמים] משמים, וכנגדו יום שלישי, ועל זה נקרא יעקב (שם) איש תם יושב אהלים. שלם בכל. שלם בחסד. שלם בדין. שלם במים. שלם באש. יושב אהלים - שנים, חסד וגבורה, ונוטל הכל, ונעשה בדין רחמים.

ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי וגומר. הדרגה של צדיק שנקרא עץ החיים, והוא עושה פרי, שהרי אין בכלם שיעשה פרי פרט לו. זרעו בו על הארץ, דוקא, וכנגדו למטה (שם מט) בן פרת יוסף בן פרת עלי עיו, ונקרא ברית שלום. ולכן פעמים ביום הזה כי טוב, אחד כנגד דרגת תפארת, ואחד כנגד דרגת צדיק, שהוא יום השבת שלמעלה, ומעשה אחר אין בו אלא זיווג להוציא פרי נשמות לעולם, פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא. כך גם למטה, שזיווג מתר בו משבת לשבת.

בא ראה סוד עליון של התורה, מה זה עץ פרי עשה פרי, הוא כנגד יום השבת, מה הטעם נכלל ביום שלישי? סוד עליון הוא, בגלל ששנינו, רבי שמעון בן יוחאי אומר, מה הטעם כתוב בתורה (דברים כד) כי יקח איש אשה, ולא כי תלקח אשה לאיש? בגלל שדרדך האיש לחזר ולבקש אשה. משל לאדם שאבדה לו אבדה, בעל האבדה מחזר אחר אבדתו. וצדיק (יסוד) זה נקרא איש. זהו שכתוב (בראשית מג) והורידו לאיש מנחה, כפי שבארנו.

וכנסת ישראל שרמוזה ביום רביעי בסוד של מארת חסר, העמוד הרביעי מלכות של דוד, לכן אף על גב שמקומו של צדיק זה יום השבת, נכלל ונרמז ביום השלישי, להיות סמוך ליום רביעי, והיא אשתו, לכן בעל האבדה מחזר על אבדתו, ולכן כתוב למטה (שם מב) ויוסף הוא השליט על הארץ.

אבל לעתיד לבא, שהוא באחרית הימים, ביום הששי שהוא האלף הששי, כשיבא המשיח, שיומו של הקדוש ברוך הוא אלף שנה, אף על גב שחלקה של כנסת ישראל הוא יום הרביעי, הלכה ונרמזה ביום הששי להיות סמוכה לבעלה שנקרא צדיק, יום השבת, לתקן לו שלחו. וזהו שכתוב (ירמיה לא) כי ברא ה' חדשה בארץ נקבה תסובב גבר. זהו בזמן המשיח שהוא ביום הששי, ולכן כתוב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי. מה הטעם נוסף ה', מה שלא היה פן בשאר הימים? אבל בכל מקום ה' זו כנסת ישראל, שבאה להזדג עם בעלה ביום שבת, כשיבא בעלה להקימה מן העפר. ובגלל כך כתוב (ישעיה כז) ובאו האבדים בארץ אשור, זה צדיק וכנסת ישראל.

דבר אחר, מה הטעם נכלל היום השלישי הסוד של צדיק? בגלל ששלוש דרגות מימין ושלש משמאל, והוא היה באמצע הגוף להשקות לכל כדי להשפיע השפעתו ליום רביעי שהוא כנסת ישראל, שאין לה אור מעצמה סמוך לצדיק הזה. ובא תראה, יום השבת הזה אסור לעשות בו מלאכה, משום כך נכללו בו שני ויאמר, כנגד שתי דרגות, והכפל בו כי טוב.

ויאמר אלהים יהי מארת - כנגד דרגה של צדיק, מלכות שלמעלה שאין לה אור משלה אלא מה שנותן לה על ידי צדיק, ולכן דוד למטה עני ואביון אחוז בזה, והצטרף להוסיף לו ימים ושנים, והרי בארנו דוקא שבעים שנה, ונקרא יום רביעי.

ויאמר אלהים ישרצו המים - כנגד דרגה של צח, שהוא עמוד זמין של התורה, וכנגדו משה למטה סומך לעולם בתורה. זהו שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה וגומר.

ויאמר אלהים תוצא הארץ - כנגד דרגה של הוד שאוחז אהרן, ונקראת יום ששי. בא ראה, אהרן למטה אף על גב שבא מחסד, אחוז למטה ביום הששי שנקרא הוד, ועושה קרבות באותם מיני בהמות טהורות שנגברו ביום שלו, לקרב את כנסת ישראל שנגרמה בצדיק, לקשר דרגות האמונה ולהוריד החמים לעולם.

ויאמר אלהים נעשה אדם. האמירה הזו כנגד הדרגה העליונה של הכל נסתרת הנסתרים, רצה לעשות כבוד לדמותו בסוד של אדם, ובכל הדרגות למטה נתן כח להוציא, כל אחד כראוי לו, ונעשה אדם ששולט בכל, בעליונים ותחתונים.

ובא ראה, עד שלא השתלמו אותו שבע דרגות של ימים עליונים, לא השתלם אדם למעלה. פיון שהשתלם למעלה אדם העליון, השתלם למטה אדם התחתון וכל העולמות בשלמות. לכן השליט את האדם התחתון על כל מה שנגבר בעולם, בגלל שאדם העליון שולט על הכל. ולכן רמז בפסוק זה שבע דרגות, שיש בו שבע דרגות עליונות שנקרא בהם אדם שלמעלה והשתלם בהם. בגלל כך, נעשה אדם בצלמנו, לתת לו שפע מאותו מקום שנקרא חסד.

בא ראה, מי שצ'לם זה עליו, חסד אל לא זו ממנו ויושב על ראשו, ומתחברת בו שכינה בסוף ימיו, בגלל שחסד זה הוא יום ראשון, והוא ראש של כל הימים שלממלה. וצ'לם זה שבא לו ממנו לא מסתלק, עד שג'למים ימיו באותה הדרגה שנקראת אחרית הימים. והיא הדרגה של צד"ק, והיא שביעית, שנת השמטה. ובאותה דרגה נשלמים ימי האדם, כשנשלמו שבעים שנה כנגד שבע דרגות, עשר לכל דרגה. זהו שכתוב (תהלים צ) ימי שנתינו בהם שבעים שנה. מה זה בהם? באותם ימים ושנים שלממלה, ואם בגבורת שמונים.

בא ראה, בנים חיים ומזונות לא בזכות תלויים הדברים, הסוד של אותן שבע דרגות שבהן זכות וחובה בסוד חסד וגבורה, שאם כך לא היה לו לאדם להיות חי פרט לשבעים, אלא שבמזל העליון העתיק של הכל תלויים, בגלל כך הוא מוסיף על כל ימי האדם כרצונו.

ובא ראה, כך למדנו בספרו של שלמה המלך, שפלילה האחרון של חג, אם יסתכל אדם בצלמו ויראה אותו שלם, לא נגזרה עליו מיתה. ומה הטעם פלילה הזו? בגלל ששבעת ימי החג כנגד שבעה ימים עליונים הם, שכל הימים והשנים של העולם תלויים בהם, והם רמוזים בכתוב של (דברי הימים-א כט) לך ה' הגדלה וגומר. ראשיתם חסד וסיומם ממלכה. כנסת ישראל. אחרית הימים שנמצאת שביעית אחרית.

וכשבא ליל השביעי הזה, נראה אם השתלמו הימים באחרית הזאת. ואם הצ'לם העליון הזה נראה עליו, אז חסד אל כל היום יחזר עליו כבתחלה, ולא פוחד מהדין הזה של צדק, והיא עמו בשלמות בחוזה ומחזירה לו פנים. ולכן הזהיר הקדוש ברוך הוא את ישראל להנצל מדיני הצדק הזה, ולכסות סכת שלום עליהם, ולשבת בצל האמונה. זהו שכתוב (ויקרא כג) בסכת תשבו שבעת ימים, להכליל את הדרגה הזו למעלה ולהוסיף בה ברכה ממים העליונים, בגלל שיום זה הוא שביעי הוא כנסת ישראל. אנו מקיפים את המזבח הזה העליון באותם שני למודים שהם ערבי נחל, ועושים בה סוד המים, ונותן צדיק באותם שתין שהם משש ימי בראשית, הכל בסוד החכמה.

ולאחר מכן (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, תעשו כנוס לאותם שבעה ימים עליונים, ועשו יום טוב בגלל שנצלתם מדינו של אותו יום שביעי. בגלל כך כתוב בצלמנו כדמותנו, כנגד יום שני גבורה, חלקו של יצחק, ואז יש לאדם לשים את 'דמותנו' הזאת ולהדמות במעשיו לאותם העליונים. וכל זה למה? בגלל שהקדוש ברוך הוא נתן בידי האיש, אם רוצה האיש לדמות עצמו לאותם שלממלה, משתלם בהם, ולא פוחד ממדת הדין העליונה.

וירדו בדגת הים - כנגד הדרגה של נצח שאחיו בה משה, שדגת הים נבראו באותה דרגה (ספירה), ונתן להם נסתר הנסתרם כח לשלט עליהם אם דומה אדם לעליונים, ואם לא דומה לעליונים - ירדו, ודגי הים שולטים בהם בבני אדם, ולכן הזהירה אותם התורה שנתנה על ידי משה, (דברים ל) ובחרת פתחים.

בא ראה, משה, כשנזרק לים, לא שלטו עליו דגי הים ולא פחד מהם, בגלל שהוא היה עתיד להתקרב למעלה ולדבק בקדוש-ברוך-הוא, ולאחר שנדבק, שלט על דגי הים, ורמוז לאהרן אחיו שיכה את הים וימותו הדגים, והוא לא עשה כך, בגלל שאותה דרגה שלו שולטת עליהם ובה נבראו, ולא רצה הקדוש ברוך הוא שיכה הוא בשביל להתהפך להם לאויב. וכשאדם הולך בדרך הקדוש ברוך הוא, כתוב עליו (ישעיה מג) כי תעבר במים אתך אני וגומר. שזה וירדו בדגת הים ובעוף השמים. כנגד דרגה של שמים, שבאותה דרגה שולט עליהם, וזו תפארת.

ואף על גב שדגת הים הנצח נעשו כל דגי הים והעופות, לא כתוב שם אלא עוף כנף, אבל עכשו קרא להם עוף השמים, בגלל שכן אדם לא שולט עליהם אלא מצד של שמים. ובבהמה - שולט עליהם בסוד של הוד שנותן לו סיוע, שהרי באותו יום נבראו בהמות. ובכל הארץ - שולט בסוד של צדיק שנקרא כל, והוא שולט על הארץ, ארץ העליונה. כך גם אדם למטה שולט על ארץ התחתונה, משום שהכל בו. ובכל הרמש הרמש על הארץ - שולט עליהם אדם מסייע שנותן לו מארץ החיים, המלכות העליונה: (ע"כ מההשמטות)

פתח רבי שמעון במצוות התורה ואמר, מצוות התורה שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל, כולן כתובות בתורה בדרך כלל.

בראשית ברא אלהים. זוהי המצוה הראשונה של הכל. ונקראת מצוה זו יראת ה', שנקראת ראשית, שכתוב (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה'. (משלי א) יראת ה' ראשית דעת. משום שדבר זה נקרא ראשית, וזה השער להכנס לתוך האמונה, ועל המצוה הזו מתקנים כל העולם.

היראה נפרדת לשלשה צדדים, שנים מהם אין בהם עקר כראוי, ואחד עקר של יראה. יש אדם שיירא מהקדוש ברוך הוא כדי שיחיו בניו ולא ימותו, או שיירא מענש של גופו או של ממונו, ועל כן ירא ממנו תמיד. נמצאת היראה שהוא ירא מן הקדוש ברוך הוא לא שם אותה לעקר. יש אדם שפוחד מן

הקדוש ברוך הוא משום שפונד מענש אותו העולם ומענש הגיהנם. שני אלה לא עקר של יראה הם והשרש שלו.

היראה'יה שהיא עקר, שאדם יירא מרבונו משום שהוא גדול ושלטי, עקר ושרש של כל העולמות, והכל לפניו כלא חשבים, כמו שנאמר (דניאל ד) וכל דגרי הארץ פאנים חשבים, ולשים את רצונו באותו המקום שנקרא יראה.

בכה רבי שמעון ואמר, אוי אם אמר, ואוי אם לא אמר. אם אמר - ידעו הרשעים איך יעבדו את רבונו. אם לא אמר - יאבדו החברים את הדבר הזה. במקום ששורה יראה קדושה, מלפניה יש יראה רעה שמלקה ומכה ומקטרגת, והיא הרצועה להלקות את הרשעים, ומי שפונד בגלל ענש המלקות והקטרוג כמו שנתבאר, לא שורה עליו אותה יראת ה' שנקראת יראת ה' לחיים. אלא מי שורה עליו? היראה הרעה ההיא. ונמצא ששורה עליו הרצועה ההיא, יראה רעה ולא יראת ה'.

ומשום כך המקום שנקרא יראת ה' נקרא ראשית דעת, ועל כן נכללת כאן המצוה הזו, וזה העקר והיסוד לכל שאר המצוות של התורה. מי ששומר היראה הזו - שומר הכל. לא שומר יראה - לא שומר את מצוות התורה, שהרי זה השער של הכל. ומשום כך כתוב בראשית, שהיא יראה, ברא אלהים את השמים ואת הארץ. שמי שעובר על זה, עובר על מצוות התורה. וענשו של מי שעובר על זה - הרצועה הרעה הזו מלקה אותו, והינו והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים. הנה אלו ארבעה ענשים להעניש בהם את הרשעים.

תהו - זה חנק, שכתוב (ישעיה לד) קו תהו, (זכריה ב) חבל מדח. בהו - זו סקילה, אבנים המשקעות בתוך התהום הגדול לענש את הרשעים. וחשך - זו שרפה, שכתוב (דברים ה) ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך, (שם ד) והקר בער באש עד לב השמים חשך וכו'. וזו האש החזקה שעל ראשי הרשעים מתחילה לשרוף אותם. ורוח - זה הרג בסוף. רוח סערה, חרב שנונה מלהטת בו, כמו שנאמר (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת, ונקראת רוח. הענש הזה למי שיעבר על מצוות התורה. ואחר כותב יראה ראשית, שהיא הכלל של הכל. מכאן והלאה שאר מצוות התורה.

מצוה שניה - זוהי מצוה שמצוה של יראה נאחזה בה ולא יוצאת ממנה לעולמים, והיא אהבה'יה. שאדם יאהב את רבונו אהבה שלמה. ומה היא אהבה שלמה? זו אהבה רבה, שכתוב (שם יז) היתהלך לפני ויהי תמים, שלם באהבה. וזהו שכתוב ויאמר אלהים יהי אור. זו אהבה שלמה שנקראת אהבה רבה. וכאן היא המצוה שאדם יאהב את רבונו כראוי.

אמר רבי אלעזר, אבא, אהבה בשלמות אני שמעתי בזה. אמר לו, אמר, בני, לפני רבי פינחס, שהרי הוא עומד בדרגה הזו. אמר רבי אלעזר, אהבה רבה הינו אהבה שלמה בשלמות של שני צדדים, ואם אין נכללת בשני צדדים - אינה אהבה כראוי בשלמות.

ועל כן שנינו, לשני צדדים נפרדת האהבה, אהבת הקדוש ברוך הוא. יש מי שאוהב אותו מתוך שיש לו עשר, ארץ ימים, בנים סביבו, שולט על שונאיו, דרכיו מתקנות לו, ומתוך כך אוהב אותו. ואם לזה יתהפך ויחזיר עליו הקדוש ברוך הוא גלגול של דין קשה - ישנא אותו ולא יאהב אותו כלל, ובגלל כך אהבה זו אינה אהבה שיש לה עקר.

אהבה שנקראת שלמה, ההוא שהיה בשני הצדדים - בין בדין בין בחסד. ותקון דרכו שאוהב את רבונו, כמו ששנינו, אפלו שנוטל את נשמתו ממנו. זו היא אהבה שלמה בשני צדדים. ועל כן האור של מעשה בראשית יצא ואחר כך נגנו. כשנגנו, יצא דין קשה, ונכללו שני הצדדים יחד, שתהיה שלמות האהבה כראוי.

נטלו רבי שמעון ונשקו. בא רבי פינחס ונשקו וברכו, ואמר, בודאי הקדוש ברוך הוא שלחני לכאן. זה הוא אור קטן שאמר לי שנקלל בביתי ואחר כך מאיר לכל העולם. אמר רבי אלעזר, בודאי לא צריך לשפח ירא'יה בכל המצוות, כל שכן במצוה הזו צריך יראה להתדבק בזה. איך מתדבק? האהבה היא בצד אחד טוב, כמו שנתבאר שנותן עשר וטוב, ארץ של חיים, בנים ומזונות, אז צריך לעורר יראה ולפחד שלא יגרם החטא. ועל זה כתוב (משלי כח) אשרי אדם מפחד תמיד, משום שזה כולל ירא'יה באהבה'יה.

וכך צריך בצד האחר של הדין הקשה לעורר בו יראה. כשרואה שהדין הקשה שורה עליו, אז יעורר יראה ויפחד מרבונו כראוי ולא יקשה לבו. ועל זה כתוב (שם) ומקשה לבו פול ברעה, באותו הצד האחר שנקרא רעה. נמצאת שיראה שנתחזה בשני צדדים ונכללת מהם, וזוהי אהבה שלמה כראוי.

מצוה שלישית - לדעת שיש אלוה גדול ושלטי בעולם, וליחד אותו בכל יום יחוד כראוי באותם ששת הצדדים העליונים, ולעשות אותם יחוד אחד בשש התבות של שמע ישראל ולכוון רצון למעלה עמיהם. ועל כן צריך "אחד" להאריך אותו [נ"א בשש] בשש תבות, וזהו שכתוב יקוו המים מתחת

השמים אל מקום אחד. יתכנסו הדרגות שתחת השמים שתאחו בהן יראה להיות בשלמות לששה צדדים פראוי. ועם כל זה, באותו היחיד צריך לקשר בו יראה, שצריך להאריך בדל"ת של אחד, שדל"ת של אחד גדולה. והינו שכתוב ותראה היבשה, שתראה ותתקשר דל"ת, שהיא יבשה, באותו היחיד.

ואחר שנקשרה שם למעלה, צריך לקשר אותה למטה עם אוכלוסיה בששה צדדים האחרים שלמטה, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שיש בו שש תבות אחרות של היחיד. ואז, מה שהיתה יבשה, נעשתה ארץ לעשות פרות ואבים ולנטע אילנות. והינו מה שכתוב ויקרא אלהים ליבשה ארץ, באותו היחיד שלמטה ארץ, רצון שלם פראוי. ועל כן כי טוב כי טוב פעמים. יחיד אחד עליון ויחיד אחד תחתון. כיון שנאחו בשני צדדים, מכאן והלאה תדשא הארץ דשא. התתקנה לעשות פרות ואבים פראוי.

מצוה רביעית - לדעת שה' הוא האלהים, כמו שנאמר (דברים ד) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים. ושיכלל השם של אלהים בשם של יי', לדעת שהם אחד ואין בהם פירוד. והינו סוד הכתוב והי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ, שיהיו שני השמות אחד בלי פירוד כלל, שיכלל מארת חסר בשם של שמים [נ"א שרשום] שהם אחד ואין בהם פירוד. אור שחר באור לבן אין בהם פירוד, והכל [דבר] אחד. וזה הוא ענן הלבן של היום וענן של אש בלילה, מדת יום ומדת לילה, ויתתקנו זה עם זה להאיר, כמו שנאמר להאיר על הארץ.

וזהו החטא של הנחש הקדמוני ההוא - חבר למטה והפריד למעלה, ומשום כך גרם מה שגרם לעולם, משום שצריך להפריד למטה ולחבר למעלה. ואור שחר צריך להאחו למעלה בחבור אחד, ולהאחו אחר כך באוכלוסיה ביחודה ולהפריד אותה מן הצד הרע. ועם כל זה צריך לדעת שאלהים ה' הכל אחד בלי פירוד. ה' הוא האלהים. וכשידע אדם שהכל אחד ולא ישים פירוד, אפלו אותו הצד האחר יסתלק מן העולם ולא ימשך למטה.

והינו סוד הכתוב והי למארות. שהנה הקלפה עולה אחר המלח. המלח אור. הצד האחר מות. אור בחבור של אותיות. מות בפירוד. וכשהאור הזה מסתלק משם, מתחבר באותיות מות של פירוד. מהאותיות הללו התחילה חנה וגרמה רע על העולם, ככתוב (בראשית ג) ותרא האשה כי טוב. החזירה האותיות למפרע ונשאר מ"ו, והם הלכו ונטלו האות תי"ו עמם, וגרמה מות על העולם, כמו שכתוב ותרא. אמר רבי אלעזר, אבא, הרי למדנו מ"ם נשארה יחידה. וא"ו שהיא חיים, תמיד מתהפכת והולכת ונוטלת תי"ו, שכתוב ותקח ותתן. ונשלמה התבה הזו והתחברו האותיות. אמר לו, ברוך אתה בני, והרי בארנו הדבר הזה.

מצוה חמישית - כתוב ישרצו המים שרץ נפש חיה. בפסוק הזה יש שלש מצוות: אחת לעסוק בתורה, ואחת להתעסק בפריה ורבייה, ואחת למול לשמונה ימים ולהעביר משם הערלה. לעסוק בתורה ולהשתדל בה ולהגדילה בכל יום לתקן את נפשו ורוחו.

שכיון שאדם מתעסק בתורה, הוא נתקן בנשמה אחרת קדושה, שכתוב שרץ נפש חיה. הנפש של החיה הקדושה היא. שכאשר אין אדם מתעסק בתורה, אין לו נפש קדושה, והקדושה שלמעלה אינה שורה עליו. וכאשר משתדל בתורה, באותו הדבור שהוא מברך בה, הוא זוכה לנפש החיה ההיא ולהיות כמו מלאכים קדושים, שכתוב (תהלים קג) ברכו ה' מלאכיו. אלו הם שמתעסקים בתורה שנקראים מלאכיו בארץ.

וזהו שכתוב ועוף יעופף על הארץ. זה בעולם הזה. ובאותו העולם שנינו, שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות להם כנפים כנשרים ושישוטו בכל העולם, שכתוב (ישעיה מו) וקוץ ה' יחליפו לח יעלו אבר כנשרים. והינו מה שכתוב ועוף יעופף על הארץ - זו התורה שנקראת מים, שרצו ויצאו שרץ של נפש חיה מהמקום של החיה ההיא ומשכו אותה למטה, כמו שנתבאר. ועל כן אמר דוד (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים, לעסוק בתורה, ואז - ורוח נכון חדש בקרבך.

מצוה ששית - להתעסק בפריה ורבייה. שכל מי שמתעסק בפריה ורבייה, גורם לנהר שהוא להיות נובע תמיד ולא יפסקו מימיו. והים מתמלא בכל הצדדים. ונשמות חדשות מתחדשות ויוצאות מאותו האילן, ויצאות רבים מתגדלים למעלה עם אותם הנשמות. זהו שכתוב (בראשית א) ישרצו המים שרץ נפש חיה. זו ברית הקדש, הנהר ששופע ויוצא, והמים שלו מתרבים ושורצים שרץ והתרבות של נשמות לחיה ההיא.

ובאותן הנשמות שנקנסות לחיה ההיא, יוצאים כמה עופות שפורחים וטסים בכל העולם. וכאשר הנשמה יוצאת אל העולם הזה, העוף ההוא שפורח ויוצא עם הנשמה הזו, מאותו העץ יוצא עמו. כמה יוצאים עם כל נשמה ונשמה? שנים, אחד מימין ואחד משמאל. אם הוא זכר - הם שומרים אותו, שכתוב (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך. ואם לא - הם מקטרגים עליו.

אמר רבי פינחס, שלשה הם שעומדים אפוטרופוסים על האדם כשהוא זוכה, שכתוב (איוב לג) אם



יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה להגיד לאדם ישרו. אם יש עליו מלאך הנה אחד. מליץ - שנים. אחד מני אלה להגיד לאדם ישרו - הנה שלשה. אמר רבי שמעון חמשה, שכתוב יותר, ויחננו ויאמר. ויחננו - אחד. ויאמר - שנים. אמר לו, לא ככה, אלא ויחננו זה הקדוש ברוך הוא לבדו, שהרי אין רשות לאחר אלא לו.

אמר לו, יפה אמרת, ומי שנמנע מפניה ורביה, ככחול ממעיט את הדמות שכוללת את כל הדמיות, וגורם לאותו הנהר שאין שופעים מימיו, ופוגם את הברית הקדוש בכל הצדדים, ועליו פתוב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי. בי ודאי זה לגוף, ואין נשמתו נכנסת לפרגוד כלל, והוא נטרד מאותו העולם.

מצוה שביעית - למול לשמנה זמים ולהעביר את זהמת הערלה, משום שהחיה החיה היא הדרגה השמינית לכל הדרגות, והנפש היא שפורחת ממנה צריכה להראות לפניה לשמנה זמים כמו שהיא דרגה שמינית, ואז ודאי נראה שהיא נפש חיה. הנפש של החיה היא הקדושה, ולא מן הצד האחר. וזהו ישרצו המים. בספרו של חנוך גרשמו המים של זרע קדש רשם של נפש חיה. וזה הרשם של האות יו"ד שגרשם בבשר הקדש מפל שאר הרשומים של העולם.

ועוף יעופף על הארץ - זה אליהו שטס את כל העולם בארבע טיסות להיות שם באותה המילה של ברית הקדש. וצריך לסדר לו כסא, ולהזכיר בפיו: זה הכסא של אליהו"י. ואם לא - אינו שורה שם. ויבא אלהים את התנינים הגדלים - שני אלה ערלה ופריעה. המילה של הערלה, ואחר כך הפריעה. והם זכר ונקבה. ואת כל נפש החיה הרמשת - זה הרשם של אות ברית הקדש, שהיא הנפש חיה הקדושה כפי שאמרנו. אשר שרצו המים - המים העליונים שנמשכו אליה של אות הרשם הוא.

ובגלל זה נרשמו ישראל ברשם קדוש וטהור למטה. כדגמת אותם רשומים קדושים, להכיר בין צד הקדשה לצד האחר של הטמאה, אף ישראל רשומים להכיר בין צד הקדשה לעמים עפויים, שבאים מצד האחר של טמאה, כמו שנתבאר. וכמו שרשם אותם, כך רושם הבהמות והעופות שלהם לבהמות ועופות של העמים עפויים. אשרי חלקם של ישראל.

מצוה שמינית - לאהב את הגר שנכנס למול את עצמו ולהכנס תחת כנפי השכינה. והיא מכניסה אותם תחת כנפיה לאותם שנפרדים מצד הטמאה האחר ומתקברים אליה, שכתוב תוצא הארץ נפש חיה למינה. ואם תאמר שנפש החיה הוא שכולה בישראל היא מזמנת לכל - חזר ואמר למינה. כמה אכסדראות וחדרים זה לפני מזה יש לארץ הוא שהיא חיה. תחת כנפיה.

כנף זמין, יש לה שתי אכסדראות. ומהכנף הוא נפרדים לשתי אמות אחרות שהן קרובות ביחוד לישראל להכניסם לתוך האכסדראות הללו. ותחת כנף שמאל יש שתי אכסדראות אחרות, ונפרדים לשתי אמות אחרות, שהם עמון ומואב. וכלם נקראים נפש חיה. וכמה חדרים סתומים אחרים והיכלות אחרים בכל כנף וכנף, ומהם יוצאות רוחות להפריד לכל אותם הגרים שמתגירים, ונקראים נפש חיה, אבל למינה. וכלם נכנסים תחת כנפי השכינה ולא יותר.

אבל נשמת ישראל יוצאת מתוך הגוף של האילן ההוא, ומשם פורחות הנשמות לתוך הארץ הוא לתוך מעיה לפני ולפנים, והסוד - (מלאכי ג) כי תהיו אתם ארץ חפץ. ועל זה ישראל בן יקיר שהמו מעיה עליו, ונקראים (ישעיה מו) העמסים מני בטן, ולא מהכנפים החוצה. ועוד, לגרים אין חלק באילן העליון, וכל שכן בגוף שלו. אבל החלק שלהם הוא בכנפים ולא יותר, והגר תחת כנפי השכינה ולא יותר. גרי הצדק הם ששורים שם ונאחזים, ולא לפנים, כמו שנתבאר. ומשום כך תוצא הארץ נפש חיה למינה. ולמי? בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה. כלם שואבים נפש מהחיה החיה, אבל כל אחד למינה כראוי לה.

מצוה תשיעית - לחון את העניים ולתת להם טרף, שכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. נעשה אדם"ם - משתף, כלל של זכר ונקבה. בצלמנו - עשירים. כדמותנו - עניים. שהרי מצד הזכר עשירים, ומצד הנקבה עניים. כמו שהם בשתפות אחת וזה חס על זה, וזה נותן לזה וגומל לו חסד, כך צריך אדם למטה שיהיו עשיר ועני בחבור אחד, ולתת זה לזה ולגמל חסד זה לזה.

וירדו בדגת הים וגו' - הסוד שלנו ראינו בספרו של שלמה המלך, שכל מי שחס על העניים ברצון הלב, לא משתנה דמותו לעולם מדמותו של אדם הראשון. וכינו שדמותו של אדם"ם נרשמה בו, הוא שולט על כל הבריות של העולם באותה הדמות. זהו שכתוב (בראשית ט) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וגו'. כלם זעים ופחדים מאותה הדמות שגרשמה בו, משום שזו היא מצוה מעלה שיתעלה בן אדם בדמותו של אדם על כל שאר המצוות.

מנין לנו? מנבוכדנצר [הרשע]. אף על גב שחלם את החלום ההוא - כל זמן שהיה מרחם על העניים, לא שרה עליו חלומו. כיון שהטיל עין רעה שלא לרחם על עניים, מה פתוב? (דניאל ד) עוד הדבר בפי המלך וגו'. מיד השתנתה דמותו ונטרד מבני האדם. ומשום כך נעשה אדם. פתוב כאן עשייה,

וְכַתּוּב שֵׁם (רוּת ב) שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּעֵז.

מִצּוּחַ עֲשִׂירִית - לְהַנִּיחַ תַּפְלִין וּלְהַשְׁלִים אֶת עֲצָמוֹ בַּדְּמוּת הָעֲלִיזָה, שְׂכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ. פָּתַח וְאָמַר, (שִׁיר ז) רֹאשֶׁךְ עֲלֶיךָ כְּכַרְמֶל. הַפְּסוּק הַזֶּה הֶעֱמִידוּהוּ וְנִתְבָּאֵר. אֲבָל רֹאשֶׁךְ עֲלֶיךָ כְּכַרְמֶל - זֶה הָרֹאשׁ הָעֲלִיז, תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ, שְׁמוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ יִהְיֶה בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, וְכָל אוֹת וְאוֹת פְּרָשָׁה אַחַת, הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ חֲקוֹק בְּסִדּוֹר שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת כְּרָאוּי. וְשִׁנְיוֹ, (דְּבָרִים כח) כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עֲלֶיךָ וַיִּרְאוּ מִמֶּךָ - אֵלּוּ תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁהֵם שֵׁם קָדוֹשׁ בְּסִדּוֹר שֶׁל אוֹתִיּוֹתָיו.

פְּרָשָׁה רֵאשׁוֹנָה - (שְׁמוֹת יג) קָדַשׁ לִי כָל בְּכוֹר, זֶה י' שֶׁהִיא קָדַשׁ, הַבְּכוֹר שֶׁל כָּל הַקָּדָשִׁים הָעֲלִיזִים. פֶּטֶר כָּל רָחֵם - בְּשִׁבְלֵי הַדֶּק הַהוּא שִׁינּוֹר מִיּוֹד, שֶׁהוּא פּוֹתֵחַ אֶת רַחֲמָה לַעֲשׂוֹת פְּרוֹת וְאִבִּים כְּרָאוּי, וְהוּא קָדַשׁ עֲלִיז.

הַפְּרָשָׁה הַשְּׁנִיָּה - (שֵׁם) וְהָיָה כִּי יִבְאֵד, זֶה ה' הַהִיכֵל שֶׁנִּפְתַּח רַחֲמָה מִתּוֹךְ יוֹד בְּחֻמְשֵׁים פְּתֻחִים, אֲכַסְדֵּרְאוֹת וְחִדְרִים הַנִּסְתָּרִים שָׁבוּ. שֶׁהַפֶּטֶר הַהוּא שֶׁעָשָׂה יוֹד בְּהִיכָל הַזֶּה לְשִׁמְעַ בָּהּ קוֹל שִׁינּוֹצָא מִתּוֹךְ הַשּׁוֹפָר הַזֶּה, מִשּׁוּם שֶׁהַשּׁוֹפָר הַזֶּה הוּא נִסְתָּר בְּכָל הַצִּדִּים, וְבֹא יוֹד וּפָתַח אוֹתוֹ לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ קוֹל. וְכִינּוֹן שִׁפְתָּה אוֹתוֹ, תִּקַּע לוֹ וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ קוֹל לְהוֹצִיא עֲבָדִים לַחֲרוֹת. וּבִתְקִיעַת הַשּׁוֹפָר הַזֶּה יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְכָד עֲתִיד בְּפֶעַם אַחֶרֶת בְּסוֹף הַיָּמִים. וְכָל גְּאֻלָּה בָּאָה מִן הַשּׁוֹפָר הַזֶּה, וּמִשּׁוּם כָּד יֵשׁ יִצְיָאֵת מִצְרַיִם בְּפְרָשָׁה הַזֹּאת, שֶׁהָיָה מִהַשּׁוֹפָר הַזֶּה בָּא בְּכַח שֶׁל יוֹד שֶׁפּוֹתֵחַ רַחֲמָה וּמוֹצִיא קוֹלוֹ לְגֻאֲלַת הָעֲבָדִים. וְזוֹ ה', הָאוֹת הַשְּׁנִיָּה שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ.

פְּרָשָׁה שְׁלִישִׁית - סוֹד הַיְחִיד שֶׁל שְׁמֵעַ יִשְׂרָאֵל (דְּבָרִים ו). זֶה וְאִי שֶׁכּוֹלֶלֶת הַכֹּל וְבָהּ הַיְחִיד שֶׁל הַכֹּל, וְבוֹ מִתְיַחֲדִים וְהוּא נוֹטֵל הַכֹּל. הַפְּרָשָׁה הָרְבִיעִית - (שֵׁם ה) וְהָיָה אִם שְׁמוֹעַ, כְּלָלוֹת שֶׁל שְׁנֵי צִדִּים שֶׁנֶּאֱמָרוּת בָּהֶם כְּנִסְתָּת יִשְׂרָאֵל, הַגְּבוּרָה שֶׁלִּמְטָה. וְזוֹ ה' הַאֲחִירוֹנָה שֶׁנוֹטֶלֶת אוֹתָם וְנִכְלָלֶת מֵהֶם. וְהַתַּפְלִין הֵם מִמֶּשׁ אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ. וְעַל כֵּן, רֹאשֶׁךְ עֲלֶיךָ כְּכַרְמֶל - אֵלּוּ תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ. וְדַלֶּת רֹאשֶׁךְ - הַתַּפְלָה הַהִיא שֶׁל יָד, שֶׁהִיא עֲנִיָּה כְּלָפִי מַעֲלָה, אֵף כָּד שְׁלֻמוֹת יֵשׁ לָהּ כְּמוֹ שֶׁלִּמְעָלָה.

מֶלֶךְ אֲסוּר בְּרִהְטִים - הוּא קָשׁוּר וְאֲחוּז בְּאוֹתָם הַבְּתִים לְהֵאָחוּז בְּשֵׁם הַקָּדוֹשׁ הַהוּא כְּרָאוּי. וְעַל כֵּן מִי שֶׁמִּתְבָּקֵן בָּהֶם הוּא בְּצֶלֶם אֱלֹהִים. מֵה בְּאֵלִים מִתְיַחֲד בּוֹ הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, אֵף הוּא מִתְיַחֲד בּוֹ הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּרָאוּי. זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָא אֶתֶם. תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ וְתַפְלָה שֶׁל יָד, וְהַכֹּל אֶחָד.

מִצּוּחַ אַחַת עֶשְׂרֵה - לַעֲשֹׂר מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ. כָּאֵן יֵשׁ שְׁתֵּי מִצְוֹת - אַחַת לַעֲשֹׂר מַעֲשֵׂר שֶׁל הָאָרֶץ, וְאַחַת בְּכוֹרִים שֶׁל פְּרוֹת הָאֵילָן, שְׂכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית א) הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ. כְּתוּב כָּאֵן הִנֵּה נָתַתִּי, וְכַתּוּב שֵׁם (בְּמִדְבָר יח) וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָל מַעֲשֵׂר בִּישְׁאָל, וְכַתּוּב (וִיקְרָא כז) וְכָל מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לֵה' הוּא.

מִצּוּחַ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה - לְהַבִּיא בְּכוֹרֵי הָאֵילָן, שְׂכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית א) וְאֶת כָּל הָעֵץ אֲשֶׁר בּוֹ פְּרִי עֵץ זֶרַע זֶרַע. כָּל מֵה שְׂרָאוּי לִי, לָכֶם אֲסוּר לְמַאֲכָל. הַתִּיר לָהֶם וְנָתַן לָהֶם כָּל הַמַּעֲשֵׂר שֶׁלּוֹ וּבְכוֹרֵי הָאֵילָנוֹת. נָתַתִּי לָכֶם - לָכֶם וְלֹא לְדוֹרוֹת שְׂאֲחֵרִיכֶם.

מִצּוּחַ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה - לַעֲשׂוֹת פְּדִיּוֹן לִבְנוֹ לְקָשֶׁר אוֹתוֹ בְּחַיִּים. שְׁשִׁנֵּי מִמֵּנִים הֵם, אֶחָד שֶׁל חַיִּים וְאֶחָד שֶׁל מוֹת, וְעוֹמְדִים עַל הָאָדָם. וְכִשְׁיַפְדָּה הָאִישׁ אֶת בְּנוֹ, מִיַּד הַמָּוֶת הַהוּא הוּא פּוֹדֶה אוֹתוֹ, וְלֹא יָכוֹל לְשַׁלֵּט עָלָיו. וְזֶה סוֹד שֶׁל וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה, בְּכָלֵל, וְהִנֵּה טוֹב - זֶה מִלֵּאֲדָה חַיִּים, מֵאֲדָה - זֶה מִלֵּאֲדָה הַמָּוֶת. וְעַל כֵּן בְּפִדְיוֹן הַחַיִּים הוּא מִתְקִים זֶה שֶׁל חַיִּים, וְנִחְלָשׁ אוֹתוֹ שֶׁל הַמָּוֶת. בְּפִדְיוֹן הַזֶּה קוֹנֶה לוֹ חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְאוֹתוֹ הַצַּד הָרַע עוֹזֵב אוֹתוֹ וְלֹא אוֹחֵז בּוֹ.

מִצּוּחַ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה - לְשִׁמּוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁהוּא יוֹם הַמְּנוּחָה מִכָּל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. כָּאֵן כְּלוּלוֹת שְׁתֵּי מִצְוֹת - אַחַת שְׁמִירַת יוֹם הַשַּׁבָּת, וְאַחַת לְקָדַשׁ אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּקִדּוּשׁוֹ. לְשִׁמּוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהַזְכָּרָנוּ וְהַעֲרָנוּ עָלָיו, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁל מְנוּחָה לַעֲלֻמוֹת, וְכָל הַמַּעֲשִׂים נִשְׁתַּכְּלָלוּ בּוֹ וְנִעְשׂוּ עַד שֶׁהַתְקַדְּשׁ הַיּוֹם. כִּינּוֹן שֶׁהַתְקַדְּשׁ הַיּוֹם, נִשְׁאָרָה בְּרִיאָה שֶׁל רוּחוֹת שֶׁלֹּא נִבְרָאוּ לָהֶם גּוֹפּוֹת. וְכִי לֹא יָדַע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲבֹד לְקָדַשׁ אֶת הַיּוֹם עַד שֶׁיִּבְרָאוּ גּוֹפּוֹת לְרוּחוֹת הַלָּלוּ? אֵלֶּא עַץ הַדַּעַת טוֹב נָרַע עוֹרֵר אֶת אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר שֶׁל הָרַע וְרָצָה לְהִתְחַזֵּק בְּעוֹלָם, וְנִפְרְדוּ בִּפְנֵי רוּחוֹת כְּכֵמָה מִיָּנִים לְהִתְחַזֵּק בְּעוֹלָם בְּגוֹפּוֹת.

כִּינּוֹן שְׂרָאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּד, נִתְעוֹרֵר מִתּוֹךְ עַץ הַחַיִּים נְשִׁיבַת רוּחַ וְהִכָּה בְּאֵילָן אַחֵר, וְהַתְעוֹרֵר צַד אַחֵר שֶׁל טוֹב וְהַתְקַדְּשׁ הַיּוֹם. שֶׁהָיָה בְּרִיאַת גּוֹפּוֹת וְהַתְעוֹרְרוֹת רוּחוֹת בְּצַד הַטוֹב הִיא בְּלִילָה הַזֶּה, וְלֹא בְּצַד הָאֲחֵר. וְאַלְמֵלָא הַקָּדִים הַצַּד הָאֲחֵר בְּלִילָה הַזֶּה טָרַם שְׂנִיקָדִים צַד הַטוֹב, לֹא יָכוֹל הַעוֹלָם לַעֲמֹד לְפָנֵיהֶם אֲפִלּוּ רָגַע אֶחָד. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַקָּדִים רְפוּאָה - שֶׁדִּלֵּג לְפָנָיו קָדוֹשׁ הַיּוֹם, וְהַקָּדִים לְפָנֵי הַצַּד הָאֲחֵר, וְהַתְקִים הַעוֹלָם. וּמֵה שֶׁחֲשַׁב הַצַּד הָאֲחֵר לְהַבְנוֹת בְּעוֹלָם לְהִתְחַזֵּק, נִבְנָה בְּלִילָה הַזֶּה צַד הַטוֹב וְהַתְחַזֵּק, וְנִבְנָה גּוֹפּוֹת וְרוּחוֹת קָדוֹשׁוֹת בְּלִילָה הַזֶּה מִצַּד הַטוֹב. וּמִשּׁוּם כָּד עוֹנֵתָן שֶׁל חֻמְמִים שִׁינּוֹעִים אֶת זֶה מִשְׁבָּת לְשַׁבָּת.

שֶׁהָיָה אֵז רֹאָה אֶת זֶה הַצַּד הָאֲחֵר, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהִיא חֲשָׁבָה לַעֲשׂוֹת - עֲשִׂתָּה צַד שֶׁל הַקָּדְשָׁה. הוֹלָכָה

ומשוטטת בכמה צבאות והצדדים שלה, ורואה את כל אותם שמשמשים את מטתם בגלוי של גופם לאור הנר, וכל אותם הבנים שיוצאים משם הם נכפים, שהיו שרויים עליהם רוחות מהצד האחר ההוא. ואותם הרוחות הערטילאיות של הרשעים שנקראים מזיקים, ושורה בהם ליליית והורגת אותם.

כיון שהתקדש היום והקדשה שולטת על העולם, אותו הצד האחר מקטין עצמו ונטמן כל ליל שבת ויום השבת, פרט לאסימון, וכל הכת שלו שהולכים על הנרות בסתר לראות את הגלויים של התשמישים, ואחר כך נטמנים בתוך נקב התהום הגדול. כיון שיוצאה השבת, כמה צבאות ומחנות פורחים ומשוטטים בעולם, ועל כן תקון שיר של פגעים שלא ישלטו על העם הקדוש. לאיזה מקום משוטטים בלילה ההוא? כשיוצאים בחפזן וחושבים לשלט בעולם על העם הקדוש, ורואים אותם בתפלה ואומרים את השירה הזו, ובראשית מבדילים בתפלה ומבדילים על הכוס, פורחים משם והולכים ומשוטטים ומגיעים לתוך המדבר. הרחמן יצילנו מהם ומהצדדים הרעים.

אמרו רבותינו זכרונם לברכה, שלשה הם שגורמים רעה לעצמם: אחד - מי שמקלל את עצמו. השני - מי שזרק לחם או פרורים שיש בהם כזית. השלישי - מי שמדליק נר במוצאי שבת בטרם שמגיעים ישראל לקדשה דסדרא, שגורם לאש הגיהנם להדלק באש היו טרם שהגיע זמן. שמקום אחד יש בגיהנם לאותם שמחללים שבתות, ואותם שעושים בגיהנם מקללים את אותו שהדליק נר טרם שהגיע זמנו, ואומרים לו: (ישעיה כב) הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר וגו', (שם) צנוף יצנף צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים.

משום שאין ראוי הוא להדליק אש כשיוצאת שבת עד שישראל מבדילים בתפלה ומבדילים על הכוס, משום שעד אותו הזמן שבת היא, וקדשת השבת שולטת עלינו. ובשעה שמבדילים על הכוס, כל אותם החילות וכל אותם המחנות שהתמנו על ימות החל, כל אחד ואחד ישוב למקומו ולעבודתו שהתמנה עליה.

משום שכשנכנסה שבת והתקדש היום, הקדש מתעורר ושולט בעולם, והחל מתבטל שלטונו, עד השעה שיוצאת השבת לא שבים למקומם. ואף על גב שיוצאת שבת, לא שבים למקומם עד הזמן שישראל אומרים ברוך אתה יי המבדיל בין קדש לחל. אז הקדש מסתלק, והמחנות שהתמנו על ימות החל מתעוררים ושבים למקומם, כל אחד ואחד על משמרתו שהפקד עליה. ועם כל זה לא שולטים עד שיהיו אורות מסוד הנר. וכלם נקראים מאורי האש, משום [שמאור האש ששופע] [נ"א שמסוד עמוד האש] ומיסוד האש באים כלם ושולטים על העולם התחתון. וכל זה כשאדם מדליק נר טרם השלימו ישראל את הקדשה דסדרא.

אבל אם הוא ממתין עד שישלימו קדשה דסדרא, אותם הרשעים שבגיהנם מצדיקים עליהם את דינו של הקדוש ברוך הוא, והם מקימים על אותו האיש כל הברכות שאומרים הצבור (בראשית כז) ויתן לך האלהים מטל השמים (דברים כח) ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה וגו'. (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'. ביום רע היה צריך להיות, מה זה ביום רעה? היום ששולטת הרעה ההיא לקחת את נשמתו. אשרי משכיל אל דל - זהו שכיב מרע לרפאו מחטאו אצל הקדוש ברוך הוא. דבר אחר - זה היום שהדין שורה על העולם, נצול ממנו, כמו שנאמר ביום רעה ימלטהו ה'. היום שנמסר הדין לאותה רעה לשלט על העולם.

#### בראשית

בראש [נ"א בראשית בחכמת המלך חקק] רצון המלך חקק חקיקות באור עליון ניצוץ חזק, ויצא תוך נסתר הנסתרים מראש [נ"א מסוד] הא"י סו"ף עשן בגלם נעוץ בטבעת, לא לבן ולא שחר ולא אדם ולא ירק ולא גון כלל. כשמד מדידה, עשה צורות להאיר. לפניו בתוך המאור יצא מעין אחד שממנו נצבעו הצורות למטה. נסתר תוך הנסתרים של סוד הא"י סו"ף בקע ולא בקע את האויר שלו לא נודע כלל, עד שמתוך דחק הבקיעה שלו מאירה נקדה אחת נסתרת עליונה אחר אותה נקדה לא נודע כלל, ולכן נקראת ראשית, המאמר הראשון של הכל.

בראשית ברא אלהים "את השמים" ואת "הארץ", ראשי תבות אהו"ה, שבו נבראו שמים וארץ. א"ה - בו נבראו השמים. ו"ה - בו נבראה הארץ וכל מה שיש בה. והוא נתן תשוקה בכל האילנות והעשבים שבארץ, שהוא מה שאמרו, אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין ממנה עליו מלמעלה ושומר אותו, שממנה אותו ואומר לו גדל, שנאמר (איוב לח) הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ:

(דניאל יב) והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. הזהר הנסתר של הנסתרים הכה באויר שלו [שהגיע ולא הגיע] [והאיר] בנקדה זו [אור], ואז התפשטה הראשית הזאת, ועשה לו היכל לכבודו ולתשבתו, [כבוד להיכלו ולשבחו] [נ"א ולכבודו ולהיכלו ולתשבתו], שם זרע זרע קדש להוליד לתועלת העולם, וזה סוד (ישעיה ו) זרע קדש מצבתה. זהר שזרע זרע לכבודו, כמו זרע המשי הזה של ארגמן טוב שמתפסה לפניו ועושה לו היכל שהיא תשבתו ותועלת לכל. בראשית הזו

בָּרָא אוֹתוֹ נִסְתֵּר שֶׁלֹא נֹדַע אֶת הַהִיכָל הַזֶּה. הִיכָל זֶה נִקְרָא אֱלֹהִים, וְסוּד זֶה - בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים.

הַזֶּהר שֶׁמִּמֶּנּוּ כָּל הַמַּאֲמָרוֹת נִבְרָאוּ בְּסוּד הַתַּפְשֻׁטוֹת שֶׁל הַנִּקְדָּה שֶׁל הַזֶּהר הַנִּסְתֵּר הַזֶּה. אִם בָּזֶה קָתוּב בָּרָא, אֵין תְּמִיּהָה, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ. זֶהר זֶה סוּד בְּרֵאשִׁית, הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַכֹּל, שָׁמוּ אֱהִיָּה, שֶׁם קָדוֹשׁ חָקוֹק בְּצִדּוֹ [נִי"א מֵאִיר, בְּחֻקִּיקָה מֵאִיר] אֱלֹהִים, חָקוֹק בְּעֵטְרָה [נִי"א בְּחֻקִּיקָה הַעֲטָרָה] אֲשֶׁר הִיכָל נִסְתֵּר וְנִגְוֹ, הָרֵאשִׁית שֶׁל סוּד שֶׁל רֵאשִׁית אֲשֶׁר רֵאשִׁית שְׁיוּצָא מֵרֵאשִׁית.

וַיִּכְשֶׁהתַּתְּקוֹן לְאַחַר הַנִּקְדָּה וְהַהִיכָל [כְּסֻדָּר] כְּאַחַד, אִזּוּ בְּרֵאשִׁית כּוֹלָל רֵאשִׁית, רֵאשִׁית עֲלִיּוֹנָה בְּחֻקִּמָּה. אַחֵר כֶּךָ הַתַּחֲלִיף גוֹן אוֹתוֹ הַהִיכָל וְנִקְרָא בֵּית. [נִי"א וּמִמֶּנּוּ הַתַּחֲדָשׁ הַהִיכָל] נִקְדָּה עֲלִיּוֹנָה נִקְרָאת רֵאשִׁית, כּוֹלָל זֶה בָּזֶה בְּסוּד בְּרֵאשִׁית, כְּשֶׁהַכֹּל הוּא יָחֵד, בְּכֻלָּל אֶחָד, כְּשֶׁשֶּׁטֶרֶס הִזָּה לְשׁוֹב בְּבֵיתוֹ. כִּיּוֹן שֶׁנִּזְרַע לְתַקוֹן הַיָּשׁוּב, אִזּוּ נִקְרָא אֱלֹהִים טְמִיר נִסְתֵּר.

זֶהר נִסְתֵּר וְנִגְוֹ כְּשֶׁבְּנִים [סִי"א עַד שֶׁבְּנִים] בְּתוֹכוֹ לְהוֹלִיד, וְהַבֵּית קִיָּם בְּפִשְׁטוֹת שֶׁל תַּקוֹן שֶׁל אוֹתָם זָרַע קָדֵשׁ, וְעַד שֶׁלֹא הוֹסְרָה וְלֹא הַתַּפְשֻׁטָּה הַתַּפְשֻׁטוֹת הַיָּשׁוּב, לֹא נִקְרָא אֱלֹהִים, אֲלָא הַכֹּל בְּכֻלָּל שֶׁל בְּרֵאשִׁית. אַחֵר שֶׁהַתַּתְּקוֹן בְּשֵׁם שֶׁל אֱלֹהִים, הוֹצִיא אוֹתָם תּוֹלְדוֹת מֵאוֹתוֹ זָרַע שֶׁנִּזְרַע בּוֹ. מִי הוּא אוֹתוֹ זָרַע? אֵלוֹ אוֹתִיּוֹת חֻקוֹת סוּד שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁיִּצְאָו מֵאוֹתָהּ נִקְדָּה.

אוֹתָהּ הַנִּקְדָּה זָרַעָה בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הִיכָל סוּד [זָרַע] שֶׁל שְׁלֹשָׁה נִקְדוֹת: חֲלִי"ם, שׁוּרִי"ק, חִירִי"ק. וְנִכְלָלוּ זֶה בָּזֶה וְנִעֲשֶׂה סוּד אֶחָד. קוּי"ל שְׁיוּצָא בְּחִבּוּר אֶחָד, בְּשִׁעָה שְׁיוּצָא, יוֹצֵאת עֲמוּ בֵּית זִוְגוֹ שְׁכּוֹלֶלֶת כָּל הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁכְּתוּב אִי"ת הַשְּׁמַיִם, קוֹל וּבֵת זִוְגוֹ. הַקוֹל הַזֶּה שֶׁהוּא שְׁמַיִם (תַּפְאָרֶת), הוּא אֱהִיָּה אַחֲרוֹן. הַזֶּהר שְׁכּוֹלָל כָּל הָאוֹתִיּוֹת וְהַגְּנִים כְּמוֹ [נִי"א זָרַע] זֶה.

עַד כָּאן, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה, אֵלוֹ שֶׁלֹשׁ דְּרָגוֹת כְּנֻגַּד הַסוּד הַזֶּה הָעֲלִיוֹן בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים. בְּרֵאשִׁית - סוּד רֵאשׁוֹן. בְּרִי"א - סוּד נִסְתֵּר לְהַתַּפְשֵׁט מִשֵּׁם הַכֹּל. אֱלֹהִי"ם - סוּד לְקִיָּם הַכֹּל לְמִטָּה. אֵת הַשְּׁמַיִם - שֶׁלֹא לְהַפְרִידָם זָכַר וְנִקְבָּה כְּאַחַד.

אִי"ת - כְּשֶׁלּוֹקַח הָאוֹתִיּוֹת כֻּלָּם, הַכֹּלָל שֶׁל כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵם רֵאשׁ וְסוּף. אַחֵר כֶּךָ מִתּוֹסֵף הִי"א לְהַתַּחֲבֵר כָּל הָאוֹתִיּוֹת עִם הִי"א, וְנִקְרָא אִתִּי"ה, וְעַל זֶה (נַחֲמִיָּה ט) וְאַתִּי"ה מַחֲיָה אֶת כֻּלָּם. אֵת - סוּד אֲדָנִי וְכֶךָ נִקְרָא. הַשְּׁמַיִם - זֶה יְהוָה סוּד עֲלִיוֹן.

וְאִי"ת - תַּקוֹן זָכַר וְנִקְבָּה. וְאִי"ת - סוּד וְיְהוָה, וְהַכֹּל אֶחָד. הָאֶרֶץ - זֶה אֱלֹהִים כְּדִגְמַת עֲלִיוֹן, לַעֲשׂוֹת פְּרוֹת וְאֵבִים. שֵׁם זֶה כָּלוּל בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת, וּמִשֵּׁם נִפְרָד שֵׁם זֶה לְכֻמָּה צִדִּים. עַד כָּאן סוּד שֶׁל סֵתֵר הַסֵּתֵרִים שֶׁחָקַק וּבִנָּה וְהַעֲמִיד בְּדֶרֶךְ נִסְתֵּר בְּסֵתֵר שֶׁל פְּסוּק אֶחָד. מִכָּאן וְהִלָּאָה:

מִשְׁנָה. קְשָׁרִים רַמִּים, שָׁרִים מוֹשְׁלִים בְּמִשְׁשָׁלָה, קָרְבוּ וְשָׁמְעוּ. מִי מִכֶּם שֶׁעָלָה וַיֵּרֵד, מִי כִנֵּס רוּחַ בְּיָדוֹ, יָקוּם וַיֵּדַע, בְּשִׁעָה שֶׁעָלָה בְּרָצוֹן שֶׁל הָרֵאשׁ הַלָּבֵן לַעֲשׂוֹת כְּבוֹד לְכַבּוֹדוֹ, עָלָה אֹר אֶחָד נִסְתֵּר בְּרֵאשׁ שֶׁל הַכֹּל, נִשְׁבַּ בָּהּ וְהוֹצִיא קִלְפוֹת מֵאִירוֹת מִתַּחֲבֵרוֹת הַכֹּל כְּאַחַד, וְעָלוּ וַיֵּרְדוּ וְנִעֲשָׂה הַכֹּל אֶחָד, וְאוֹתוֹ אֹר נִסְתֵּר כְּשֶׁנִּשְׁבַּ בָּהּ וְהֵאִיר נִקְרָא אֱהִיָּה. אוֹתוֹ אֹר עָלָה וַיֵּרֵד וַיִּזְרַק נִיּוּצוֹת וְנִשְׁבַּ בָּהּ, וְהוֹצִיא כָח טְמִיר אֶחָד, וְנִקְרָא שָׁמוּ אֲשֶׁר אֱהִיָּה. בְּחֻקִּיקָה טְמִירָה וְנִסְתֵּרָת, אוֹתָם קִלְפוֹת מֵאִירוֹת שֶׁהַתַּחֲבֵרוּ מִתּוֹךְ סֵלַע אֶחָד נִסְתֵּר, יִצְאָו בְּחֻקִּיקָה בְּכָח שֶׁל אוֹתוֹ אוֹת עֲלִיוֹן, וְנִקְרָא יְהוָה ה'.

עוֹד נִשְׁבַּ בָּהּ וְהוֹצִיא זִיקִים נוֹצְצִים זוֹרְקִים לְכָל עֵבֶר, וְהוֹצִיא כָח אֶחָד טְמִיר שְׁנוּצֵץ לְכָל צִד וְנִקְרָא אִי"ל. עוֹד אוֹתוֹ אֹר טְמִיר נִסְתֵּר נִשְׁבַּ בָּהּ, וְעָלָה וַיֵּרֵד וְעָלָה בְּאֶלְף וּמֵאֵתִים קְשׁוּרִים שֶׁל אֵשׁ, וְהוֹצִיא כָח אֶחָד טְמִיר וְנִקְרָא אֱלֹהִים, וְזוֹ הַגְּבוּרָה. מִזֶּה מִתַּפְשֻׁטִים כַּחוֹת טְמִירִים לוֹהֲטִים לְכָל צִד, מִהֶם שְׁמֵתִקְנִים בְּתַקְוִיָּם יָפִים, וּמִהֶם שְׁמֵתִקְנִים בְּתַקְוִיָּם אַחֲרִים.

עוֹד נִשְׁבַּ בָּהּ וְהוֹצִיא כָח טְמִיר אֶחָד שֶׁנִּקְרָא יְהוָה ה', מִדַּת רַחֲמִים, וְנִקְרָא שְׁמַיִם. וְעוֹמֵד בֵּין שְׁנֵי חִילּוֹת שֶׁנִּקְרָאִים צְבָאוֹת. מִזֶּה יִצְאָו כָּל הַחִילּוֹת וְכָל הַמַּחֲנוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִינּוֹ לְקִיָּם וְלִהְיֵה אֶת הַעוֹלָמוֹת, עָלֵיו כְּתוּב (תְּהִלִּים פד) ה' צְבָאוֹת אֲשֶׁרִי אֲדָם בּוֹטַח בְּךָ:

בְּרֵאשִׁית, בָּרָא שְׁמִי"ת, מִקְצֵה הַשְּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשְּׁמַיִם, שִׁשָּׁה צִדִּים שְׁמֵתִפְשֻׁטִים מִסוּד עֲלִיוֹן בְּהַתַּפְשֻׁטוֹת [נִי"א מִשְׁלֹשׁ נִקְדוֹת] שֶׁבָּרָא מִתּוֹךְ נִקְדָּה רֵאשׁוֹנָה. בָּרָא הַתַּפְשֻׁטוֹת שֶׁל נִקְדָּה אַחַת שְׁלֵמָלָה. וְכָאן נִחְקַק סוּד הַשֵּׁם שֶׁל אֲרָבָעִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת.

(דְּנִיאל יב) וְהַמִּשְׁכָּלִים יִזְהָרוּ, כְּדִגְמַת תְּנוּעוֹת [נִי"א טַעֲמִים] שֶׁמִּנְגְנוֹת, וּבִנְגוֹן שְׁלֵחַם הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם אוֹתִיּוֹת וְנִקְדוֹת וּמִתְנַעֲנְעִים אַחֲרֵיהֶם, כְּמוֹ חִילִּים אַחֲרֵי מְלָכָם. הַגּוֹף אוֹתִיּוֹת, וְהָרוּחַ נִקְדוֹת. כֻּלָּם נוֹסְעִים בְּמִסְעוֹתֵיהֶם אַחֵר הַתְּנוּעוֹת וְעוֹמְדִים בְּמִקוֹמָם. כְּשֶׁנִּגְנוּ הַטַּעֲמִים נוֹסֵעַ, נוֹסְעוֹת הָאוֹתִיּוֹת וְהַנִּקְדוֹת אַחֲרֵיהֶם. כְּשֶׁהוּא פּוֹסֵק, הֵם אֵינָם נוֹסְעִים וְעוֹמְדִים בְּמִקוֹמָם.

וְהַמִּשְׁכָּלִים יִזְהָרוּ - אוֹתִיּוֹת וְנִקְדוֹת. כְּזֶהר - נִגּוֹן הַטַּעֲמִים. הַרְקִיעַ - הַתַּפְשֻׁטוֹת הַנִּגּוֹן כְּמוֹ אֵלָּה שְׁמֵתִפְשֻׁטִים בְּהַתַּפְשֻׁטוֹת וְהוֹלְכִים בִּנְגוֹן. וּמִצִּדִּיקֵי הָרַבִּים - אוֹתָם פְּסוּקֵי הַטַּעֲמִים שְׁפּוֹסְקִים

במסעותיהם, שֶׁבָּלָל כֶּךָ נִשְׁמַע הַדָּבָר. וְזִהְיוּ אוֹתוֹת וּנְקֻדּוֹת, וּמֵאִירִים כָּאֶחָד בְּמִסְעוֹת בְּסוֹד שֶׁל סֵתֶר בְּמִסְעָא אוֹתָם שְׂבִילִים נִסְתָּרִים. מִזֶּה מִתְפַּשֵּׁט הַכֹּל. וְהַמְשַׁכְּלִים וְזִהְיוּ בְּזֶהֱרָה הַרְקִיעַ - אוֹתָם עֲמוּדִים וְאֲדָנִים שֶׁל אוֹתוֹ אֶפְרִיזוֹן. הַמְשַׁכְּלִים - אוֹתָם עֲמוּדִים וְאֲדָנִים עֲלִיזִים שֶׁהֵם מִסְתַּכְּלִים בְּהִשְׁכָּל בְּכָל מָה שֶׁצָּרִיךְ אוֹתוֹ אֶפְרִיזוֹן וְאֲדָנִים שְׁלוֹ. הַסֵּתֶר הֵזָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים מא) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל. וְזִהְיוּ - שָׂאֵם לֹא וְזִהְיוּ וְלֹא מֵאִירִים, לֹא יְכוּלִים לַעֲיֹן וְלִהְיוֹת בְּאוֹתוֹ אֶפְרִיזוֹן בְּכָל מָה שֶׁצָּרִיךְ.

בְּזֶהֱרָה הַרְקִיעַ - אוֹתוֹ שְׁעוֹמֵד עַל גְּבִי אוֹתָם הַמְשַׁכְּלִים, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (יחזקאל א) וּדְמוּת עַל רֹאשִׁי הַחִיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנוֹרָא. זֶהֱרָה שֶׁמֵּאִיר לְתוֹרָה, זֶהֱרָה שֶׁמֵּאִיר לְאוֹתָם רֹאשִׁים שֶׁל אוֹתָהּ חִיָּה, וְאוֹתָם רֹאשִׁים הֵם מִשְׁכִּילִים שֶׁמֵּאִירִים תָּמִיד וּמִסְתַּכְּלִים לְאוֹתוֹ רָקִיעַ לְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁיוֹצֵא מִשָּׁם, וְזֶהֱוֹ אוֹר הַתּוֹרָה שֶׁמֵּאִיר תָּמִיד וְלֹא פוֹסֵק.

#### ספר הבהיר השלמה מההשמטות (סימן ל)

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, מָה זֶה שֶׁכְּתוּב וְהֶאֱרַךְ הִיתָה תְּהִיָּה? מָה מִשְׁמִיעַ הִיתָה? שֶׁכְּבָר הִיתָה, וּמָה זֶה תְּהִיָּה? דָּבָר הַמִּתְהַה אֶת בְּנֵי אָדָם. וּמָה זֶה בְּהִיָּה? דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִמֶּשֶׁ, שֶׁכְּתוּב בְּהִיָּה - בּוֹ הוּא, עַל שֵׁם מָה שֶׁכְּתוּב (קהלת ז) גַּם אֵת זֶה לַעֲמַת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים. בְּרָא בְּהִיָּה וְשֵׁם מְקוֹמוֹ בְּשָׁלוֹם. בְּרָא תְּהִיָּה וְשֵׁם מְקוֹמוֹ בְּרָע. בְּהִיָּה בְּשָׁלוֹם, שֶׁכְּתוּב (איוב כה) עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו. מִלְּמַד שֶׁמִּכְּאֵל שֶׁר יִמְנֹו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - מִים וּבְרָד, וְגִבְרִיאֵל שֶׁר שֶׁמֵּאֵל - אֵשׁ. וְשֵׁם שְׁלוֹם בִּינְיָהֻם מְכָרִיעַ, וְהִינוּ שֶׁכְּתוּב עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו. וּמִנֵּן לָנוּ שֶׁבְּהִיָּה שְׁלוֹם? שֶׁכְּתוּב (ישעיה מה) עֲשֵׂה שְׁלוֹם וּבוֹרָא רַע, הָא כִּי־צִדִּי? רַע מִתְּהִיָּה, וְשְׁלוֹם מִבְּהִיָּה. בְּרָא תְּהִיָּה וְשֵׁם מְקוֹמוֹ בְּרָע, שֶׁנֶּאֱמַר עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו:

וְהֶאֱרַךְ הִיתָה תְּהִיָּה וְגו', הִיתָה דְּוָקָא מְקַדֵּם לָזֶה, שֶׁלַּג בְּתוֹךְ הַמִּים. יֵצֵאָה מִמֶּנָּה זֶהֱמָה בְּאוֹתוֹ כֹּחַ שֶׁל שֶׁלַּג בְּמִים, וְהִכָּה בָּהּ אֵשׁ חֲזָקָה וְהִיתָה בָּהּ פְּסֻלָּת, וְהוֹסְרָה וְנִעְשְׂתָה תְּהִיָּה מִמְּקוֹם [מְדוּרָה] הַזֶּהֱמָה, קוֹן הַפְּסֻלָּת. וְבִהִיָּה - בְּרוּר שֶׁהַתְּבַרֵּר מִתּוֹךְ פְּסֻלָּת וְהַתִּישֵׁב בָּהּ הַחֲשֵׁךְ, הַסּוֹד שֶׁל אֵשׁ חֲזָקָה. וְאוֹתוֹ חֲשִׁיךְ כֶּסֶה עַל אוֹתוֹ תְּהִיָּה עַל גְּבִי אוֹתָהּ פְּסֻלָּת וְהַתְּתַקְנָה מִמֶּנּוּ.

וְרוּחַ אֱלֹהִים - רוּחַ הַקְּדוֹשׁ שֶׁיֵּצֵאָה מֵאֱלֹהִים חַיִּים, וְזוֹ מִרְחֻפֶּת עַל פְּנֵי הַמִּים. אַחֵר שְׂרוּחַ זֶה נִשְׁבָּה, נִבְרָרָה דִּקְיוֹת אַחַת מִתּוֹךְ אוֹתָהּ פְּסֻלָּת כְּמוֹ שֶׁבִּיב הַזֶּהֱמָה. כְּשֶׁנִּבְרָרָה וְנִצְנָפָה וְנִצְרָפָה פַּעַם וּפַעַמִּים, עַד שֶׁנִּשְׁאַרָה אוֹתָהּ זֶהֱמָה שְׂאִין בָּהּ כָּלֵל זֶהֱמָה, כְּשֶׁהִתְהַיָּה הֵזָה נִבְרָר וְנִצְרָר, וְצָא מִמֶּנּוּ רוּחַ גְּדוּלָּה וְחֲזָק מִפְּרָק הָרִים וּמִשְׁבַּר סֻלְעִים, אוֹתוֹ שֶׁרָאָה אֱלֹהִיו. נִבְרָר בָּהֶם וְנִצְרָר, וְצָא מִמֶּנּוּ רַעַשׁ, שֶׁכְּתוּב (שם) וְאַחֵר הָרוּחַ רַעַשׁ. וְנִבְרָר הַחֲשֵׁךְ וְנִכְלָל בְּסוֹד שְׁלוֹ אֵשׁ, שֶׁכְּתוּב וְאַחֵר הָרַעַשׁ אֵשׁ. נִבְרָר הָרוּחַ וְנִכְלָל בְּסוֹד שְׁלו קוֹל דְּמָמָה דָּקָה.

תְּהִיָּה - מְקוֹם שְׂאִין בּוֹ גֵּוֹן וְלֹא דְמוּת וְלֹא נִכְלָל בְּסוֹד הַדְּמוּת, עֲכָשׁוּ הוּא בְּדְמוּת, כְּשֶׁמִּסְתַּכְּלִים בּוֹ אֵין לוֹ דְמוּת כָּלֵל. לְכָל יֵשׁ לְבוּשׁ לְהַתְלַבֵּשׁ פְּרִט לָזֶה [שֶׁנֶּרָאָה בּוֹ וְאִינֵנוּ כָּלֵל וְלֹא הִיָּה].

בִּהִיָּה - לָזֶה יֵשׁ צִיּוֹר וְדְמוּת אֲבָנִים שֶׁקוֹעוֹת בְּתוֹךְ הַחִקִּיקָה [נִי"א קִלְפָּה] שֶׁל תְּהִיָּה יוֹצֵאִים מִתּוֹךְ חִקִּיקָה הַשְׁקוּעָה שֵׁם, וּמִשָּׁם מוֹשְׁכִים תּוֹעֵלֶת לְעוֹלָם בְּצִיּוֹר שֶׁל לְבוּשׁ, מוֹשְׁכִים תּוֹעֵלֶת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְעוֹלָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְעַל זֶה הֵם נְקוּבִים וּמְפֻלְמִים, [חֲלוּנוֹת] אֵלֶּה תְּלוּיִים בְּצִיּוֹר. לְפַעְמִים תְּלוּיִים בְּצִיּוֹר שְׁעוֹלִים מִשָּׁם לְמַעְלָה, וְלְפַעְמִים הֵם מִתְחַבְּאִים בְּיוֹם הַמַּעַן, וּמוֹצִיאִים מִלִּם מִתּוֹךְ הַתְּהוֹם לְהִזְיֹן אֵת הַתְּהִיָּה מִשָּׁם, שֶׁהָרִי אֵז חֲדוּהָ וְשִׁטוֹת [נִי"א וְשִׁעָה] [שְׂאִין] שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט הַתְּהִיָּה בְּעוֹלָם.

חֲשֵׁךְ הוּא אֵשׁ שְׁחוּרָה חֲזָקָה בְּגוֹן. אֵשׁ אֲדָמָה חֲזָקָה בְּמִרְאָה. אֵשׁ חֲזָקָה חֲזָקָה בְּצִיּוֹר. אֵשׁ לְבָנָה, הַגּוֹן שְׁכּוֹלֵל הַכֹּל. חֲשֵׁךְ חֲזָק בְּכָל הָאֲשִׁים, וְזֶה מִחֲזָק אֵת הַתְּהִיָּה. חֲשֵׁךְ הוּא אֵשׁ, וְלֹא אֵשׁ חֲשׂוּכָה, פְּרִט לְמַתִּי שֶׁמִּחֲזָקָת אֵת הַתְּהִיָּה, וְזֶה סוֹד (בראשית כז) וְתִכְהִינָה עֵינֶיךָ מִרְאֹת וְיִקְרָא אֵת עֵשׂוֹ וְגו'. חֲשֵׁךְ פְּנִי רַע שֶׁמִּסְבִּיר פְּנִים לָרַע, וְאֵז נִקְרָא חֲשֵׁךְ שֶׁשׁוּרָה עָלָיו לְחֲזָק אוֹתוֹ, וְזֶהוּ סוֹד וְחֲשֵׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם.

רוּחִיָּה הוּא קוֹל שֶׁשׁוּרָה עַל בְּהִיָּה, וּמִחֲזָק אוֹתוֹ וּמִנְהִיג אוֹתוֹ בְּכָל מָה שֶׁצָּרִיךְ, וְזֶה סוֹד (תהלים כט) קוֹל ה' עַל הַמִּים. וְכֵן רוּחַ אֱלֹהִים מִרְחֻפֶּת עַל פְּנֵי הַמִּים. אֲבָנִים שֶׁקוֹעוֹת בְּתוֹךְ הַתְּהוֹמוֹת שֶׁמֶהֱם יוֹצֵאִים מִים, וְעַל זֶה נִקְרָאוּ פְּנֵי הַמִּים. רוּחַ מְנַהִיגָה וּמִחֲזָקָת לְאוֹתָם פְּנִים, פְּנֵי תְהוֹם, זֶה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ וְזֶה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ. תְּהִיָּה, עָלָיו שׁוּרָה שֵׁם שְׁדִי"י. בִּהִיָּה, עָלָיו שְׂרוּי שֵׁם צְבֹאוֹת. חֲשֵׁךְ, עָלָיו שְׂרוּי שֵׁם אֱלֹהִים. רוּחַ, עָלָיו שְׂרוּי שֵׁם יְהוִ"ה.

רוּחַ חֲזָק מִפְּרָק הָרִים לֹא בְרוּחַ ה' וְגו', שֵׁם זֶה אֵין בּוֹ, שֶׁהָרִי שְׁדִי"י שׁוֹלֵט עָלָיו בְּסוֹד [שֶׁל סֵתֶר] הַתְּהוֹם.

וְאַחֵר הָרוּחַ רַעַשׁ לֹא בְרַעַשׁ ה', שֶׁהָרִי שֵׁם צְבֹאוֹת שׁוֹלֵט בּוֹ בְּסוֹד הַבְּהוֹ, וְעַל כֵּךְ נִקְרָא הַבְּהוֹ רַעַשׁ, שְׂאִינוּ בְּלֹא רַעַשׁ. וְאַחֵר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בְּאֵשׁ ה', שֶׁהָרִי שֵׁם אֱלֹהִים שׁוֹלֵט בּוֹ מִצַּד הַחֲשֵׁךְ. וְאַחֵר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דָּקָה. כָּאֵן נִמְצָא שֵׁם יְהוִ"ה. אֲרַבְּעָה פְּרָקִים כָּאֵן, שֶׁהֵם פְּרָקֵי הַגּוֹף וְאִיבָרִים דְּדוּעִים שֶׁל אוֹתָם אֲרַבְּעָה, וְהֵם שְׁנִים עֶשְׂרִי, וְכָאֵן שֵׁם חֲקוּק שֶׁל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אוֹתוֹת שֶׁנִּמְסָר לְאֱלֹהֵינוּ בְּמַעְרָה.

רבי בנימן לוי, מצאתי כתוב שם בן י"ב אותיות יה יה וְה יה יה: תה"ו במספר קטן עם ג' אותיות גימטריא ש' ש"ד שד"י. בהו במספר קטן גימטריא צבאות כזה ב' ב"ה בהו. חשף במספר קטן עם הכולל גימטריא אלהים. רוח במספר קטן עם הכולל בגימטריא יהו"ה במספר קטן. רעש במספר קטן עם הכולל גימטריא בהו. קול דממה דקה במספר קטן עם הכולל יהו"ה וי"ב יותר כנגד שם י"ב הנמסר לאלהיו במערה. וכן דקה במספר קטן עם השלשה אותיות גימטריא יב"ק. נלעד"ן:

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. מכאן היא הראשית למצא גנזים איך נברא העולם בפרט. שעד כאן היה בכלל, ואחר כך חזר להיות כלל, להיות כלל ופרט וכלל. עד כאן היה הכל תלוי באור מסוד אין סוף. כיון שהתפשט הלח בהיכל העליון הסוד של אלהים, כתוב בו אמירה, ויאמר אלהים. שהרי למעלה לא כתוב בו אמירה בפרט, ואף על גב שבראשית הוא מאמר, אבל לא כתוב בו ויאמר.

ויאמר הנה הוא עומד לשאל ולדעת. ויאמר, כח שהתרומם והרמתו בחשאי מסוד אין סוף בסוד [נ"א בראש] המחשבה. ויאמר אלהים. עכשו הוליד אותו ההיכל ממה שהוסר מזרע של קדש והוליד בחשאי. והוא שמתילד, נשמע בחוץ מי שהוליד אותו. הוליד בחשאי שלא נשמע כלל. כיון שיצא ממנו מה שיצא, נעשה קול שנשמע בחוץ.

יהי אור - כל מה שיצא בסוד זה יצא. יהי - על סוד של אבא ואמא, שהוא י"ה. אחר כך חזר לנקדה הראשונה להיות ראשית להתפשט לדבר אחר אור. ויהי אור - אור שכבר היה. אור זה סוד נסתר, התפשטות שהתפשטה ונבקעה מסוד של סתר האור העליון הנסתר. בקע בתחלה והוציא נקדה נסתרת אחת מסוד שלו, שהרי אין סוף בקע מאור שלו וגלה נקדה זו י'. כיון ש' זו התפשטה, מה שנשארו נמצא אור מאותו סוד של אותו אור נסתר.

כשנמצאה ממנו נקדה ראשונה, י' התגלתה אחר כך עליו, הגיע ולא הגיע. כיון שהתפשט, יצא, והוא הוא האור שנסאר מאור, והינו אור שכבר היה, וזה עומד. יצא והסתלק ונגז, ונשארה נקדה אחת ממנו שהתהיה מגיעה תמיד בדרך גניזות באותה נקדה, מגיע ולא מגיע. מאיר בו בדרך נקדה ראשונה שיצאה ממנו, ולכן הכל אחוז זה בזה, מאיר בזה ובה.

כשעולה, הכל עולים ונאחזים בו, והוא מגיע ונגז במקום איין סוף, והכל נעשה אחד. אותה נקדת אור, היא אור. ומתפשט ומאירים בו שבע האותיות של א"ב ולא קרשו, ולחים היו. יצא חשף אחר כך, ויצאו בו שבע אותיות אחרות של הא"ב ולא נקשו, נקשו ועומדים לחים. יצא רקיע שהפריד מחלקת של שני צדדים, ויצאו בו שמונה אותיות אחרות. אז כ"ב. דלגו שבע אותיות של צד זה ושבע של צד זה, ונחקקו כלם באותו רקיע. והיו עומדים לחים. נקרא אותו רקיע, ונקשו האותיות, והתגלמו והצטירו בציריהם, ונחקקה שם התורה להאיר החוצה.

יהי אור - שהוא אל גדול סוד שיצא מאור ראשון. ויהי - סוד של חשף שנקרא אלהים, אור שנכלל שמאל ב'מין. ואז מסוד של אל יש אלהים, נכלל ימין בשמאל ושמאל ב'מין.

וירא אלהים את האור כי טוב - זה עמוד האמצעי. כי טוב - האיר מעלה ומטה ולכל שאר הצדדים בסוד יהו"ה, השם שאוחז את כל הצדדים. ויבדל אלהים וגו' - הפריד מחלקת להיות הכל שלם.

כתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום, וכתוב וירא אלהים את האור כי טוב. בא ראה, אור זה שלמטה, כשמאיר מלח שנתן לו מהטוב שלמעלה, ולכן מנין ימות החמה שלש מאות וששים וחמשה, ארבעים ותשעה שבועות. מהם כנגד דרגה זו של צדיק שנקרא טוב, והוא שביעי, ויונק ממנו השמש הזה שלמטה. שבעה שבועות שבע פעמים, כנגד שבעה שבועות שבע פעמים, שהוא יונק מהאם העליונה שנקראת יובל, וכנגד שנות יובל שלמטה. נשארו משלש מאות וששים וחמשה עשרים ושנים ימים, כנגד עשרים ושנים אותיות של התורה שהעולם התחתון עומד עליהם.

שהרי צדיק שלמעלה נקרא תורה שבכתב, וכשהשתלמו אותם שלש מאות וששים וחמשה ימים, שבים שנית לקבל מדרגה זו של טוב, שדרגה זו וכל אותן שבע דרגות עליונות שבות שנית לקבל מן האם העליונה, והדרגה הזו שהלבנה ששולטת בלילה יונקת מהדרגה הזו שנקראת שכינה תחתונה, שיונקת מאותו צדיק. ובגלל שאותו צדיק ממלא אותה מאותם תפנוקים עליונים ויונקת ממנו, (נקראת) לבנה.

שכמו שהלבנה התחתונה הזו אין לה אור מעצמה אלא רק מה שנתן לה מהשמש, כך גם אותה דרגה שלמעלה, ודרגה זו נקראת ים החכמה למעלה. ועומדים שנים עשר שבטים עליונים קדושים, שלשה לצפון ושלשה לדרום, ושלשה למערב ושלשה למזרח, וים החכמה הזה עליהם.

וכנגדם למטה שנים עשר שבטים עומדים סביב המזבח כדגמה הזאת. וכנגד הדרגה הזו עשה שלמה הים שלמטה עומד על שנים עשר בקר, והים הזה למעלה נקרא י"ם. מה הטעם נקרא ים? אלא משום אותה דרגה של צדיק שממלא הים הזה נקרא יום, שכתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לאור

יום, וכתוב (תהלים צז) אור זרע לצדיק, וזה מאיר בסוד של השם הקדוש, שבו ממלא לים הזה שנקרא ה"א תחתונה (אחרונה של השם הקדוש). זהו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים את הים, וכל זה דרגת הצדיק שנקראת כל, משום שכל התפנוקים יוצאים ממנו. הנחלים אלו חמש הדרגות שעמו, הולכים אל הים למלא אותה, וזו הדרגה נקראת בת שבע. וכשמאיר הצדיק הזה לדרגה הזו בסוד של שבעה שבועות שבע פעמים השמש התחתונה מאירה בסוד של שבעה שבועות, שבע פעמים ללבנה.

משום כך שנת הלבנה שלש מאות וחמשים וחמשה ימים, ארבעים ותשעה שבועות, מהם כנגד הדרגה השביעית הזו הים העליון, שמאירה מהצדיק בתשעה וארבעים שבועות אורות עליונים. נשאר תריסר ימים לחשבון שלש מאות וחמשה וחמשים כנגד שנים עשר שבטים שסביב הים הזה לשמר משמרת המשכן בתריסר שערים עליונים שיש בירושלים העליונה, (ומדרגה) ודרגה אותם שערים עליונים יונקים אותם שבטים מאמא תחתונה, כל אחד לצדו כראוי לו, זהו שכתוב (חזקאל מח) שער יהודה אחד, ועל זה כתוב (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי, זו דרגת צדיק שמאיר בכח של שמי. ולכבודי בראיתי - להאיר לאותו מקום שנקרא כבודי בראיתי, וזהו ים החכמה שנקרא כבודי ה' שנתגלה במשכן.

יצרתי - זה סוד היום שלמטה שהוא כנגד כל שלמעלה, ועל כך כתוב (שם מה) יוצר אור. ויצדיק הזה שלמעלה לא כתוב בו יצירה, עד שיתגלה מעשהו למטה ומאיר לעולם שלמטה ממנו. אף עשיתי - זו הלבנה למטה, זהו שכתוב ובורא חשך. כשהתחברו, אז עושה שלום, שלום לעולם, זהו שכתוב (בראשית א) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ואז יחוד למעלה יחוד למטה, שלום למעלה שלום למטה.

כמו זה יוסף למטה, שהרי אחיו בצדיק שלמעלה. כשמשתלם למטה, מוסיף שלום בכל העולמות ובכל הימים העליונים. כתוב כאן (שם טל) ויהי כדברה אל יוסף יום יום, וכתוב שם (תהלים סח) ברוך ה' יום יום יעמס לנו. משום שלא שמע לאשת פוטיפר יום יום, אז ימים העליונים בשלום ובברכות בכל העולמות:

ויאמר אלהים יהי מאלת ברקיע השמים (בראשית א), שם שנינו, אמר רבי יצחק, מה זה שכתוב (שיר ד) כלך לפה רעיתי ומום אידך בך?

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, עשאו מאותו האור הנאצל מלמעלה, וברא את השמים מאותו רקיע הראשון שהכינו הקדוש ברוך הוא ובראו בתחלה, ואותו הרקיע הוליד כל שאר הרקיעים שנתהוו ממנו.

ואמר רב יהודה אמר רב, אותו הרקיע הוליד כל המאורות מאותו האור שמקבל מלמעלה, וכשברא הקדוש ברוך הוא אותו רקיע, נטל הקדוש ברוך הוא את המאורות והניחם באותו רקיע הנקרא רקיע השמים, ואותו רקיע נתנה מן השמים. שאמר רבי יהודה אמר רב, הרקיע העליון הוליד את השמים אשר תחתיו, והשמים הולידו את הרקיע הזה, ונקראו רקיע השמים, ונטל הקדוש ברוך הוא המאורות הללו ונתנם בו. זהו שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים.

אמר רבי יצחק, עשה הקדוש ברוך הוא המאורות הללו והניחם בזה הרקיע להיות ממשלה על הארץ ולהשתמש בהם הבריות, ושניהם נתנו אורם בשנה. אמרה הלבנה, אין נאה להשתמש ולהתנהג בשני כתרים בשנה. מה עשה הקדוש ברוך הוא? המעיט אותה, והינה הכפרה של שער ראש חדש שנאמר בו (במדבר כח) חסאת לה'.

אמר רבי יעקב, בכמה מקומות שנינו את זה, ולא התישב בלבי הענין. כשפא רב נחמן, באו ושאלו אותו. אמר כמשמעו. אמר רבי יהודה לרבי יעקב, כלום אתה רוצה לעבר על דברי חבירי? שתק.

רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא בא לראות את רבי אלעזר חתנו. יצאה בתו ולקחה ידיו לנשק אותם. אמר לה, לך ומעטי עצמך מלפני בעלך, שהוא קדוש. שמע רבי אלעזר ואמר, עכשו ידעתי, אני נזכר בדבר אחד, שהיא מרגלית יקרה שנאמר על הלבנה, כמו ששנינו שהקדוש ברוך הוא אמר ללבנה לך ומעטי את עצמך, שחשבה הלבנה שלא נתן לה שלטון. אמר לו חמיו, כך אני שמעתי וכך היה מסדר בלבי, וכדי שלא לעבר על דעת חבירי שתקתי.

פתח רבי אלעזר ואמר, (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך. אמר רבי אלעזר, וכי גאותם של ישראל בחרב הוא? לא כך! שהרי החרב נתנה לעשו, שכתוב (בראשית כז) ועל חרבך תחיה. אלא כך שמעתי מאבי, שאלו תלמידי חכמים, שפאשר שומעים דבר ולא מתושב בלבם, והם עורכים קרב זה עם זה כאותם עורכי קרבות בחרב, ורוצים להרג זה את זה עליה, ודבר זה שאמרו חבירי כן היא, וכך גזרנו בסוד משנתנו.

שפאשר ברא הקדוש ברוך הוא את השמש ואת הלבנה, גזר על השמש להיות שלטון של עשו, ועל הלבנה להיות בעולם הזה שלטון של יעקב, ומנה עליהם גדולים ותקיפים עד שיבאו שתי האמות הללו, ואותו גדול שהתמנה על הלבנה בשביל האמה של יעקב, רצה מן הקדוש ברוך הוא שינתן שלטון ללבנה בעולם הזה, כלומר לאמה של יעקב. אמר הקדוש ברוך הוא, וכי מה אני צריך אמה של יעקב (חסר

כאן). אלא בעולם הבא, ולשלב בהם על כל האמות, אבל בעולם הזה לבי ומעטי את עצמי והשתעבדי בגלות לזכות אותך לעולם הבא.

וכשנבא אמה של יעקב והתרעמו לפני הקדוש ברוך הוא על שנטל מהם השלטון ונתן לעשו, אמר להם הקדוש ברוך הוא: וכי מה אתם רוצים שלטון בעולם הזה? שהרי אני ערב להשליט אתכם לעולם הבא על כל האמות, ולכן הביאו כפרה עלי. כלומר, על אותה הבטחה שאני ערב. לכו והביאו כפרה והתעסקו בתורה, ועלי לתת לכם שכר טוב, ועלי להשליט אתכם על כל העמים, שעל מנת כן מעטתי את הירח בעולם. בא רבי יוסי ונשקו בראשו, וקרא לבתו ואמר לה, כלי הגדול של האור והמנוחה שנחלקה בטובות יש לך. אשריך ואשרי חלקך, ואשרי חלקי שזכיתי לראותך.

רבי יוחנן אמר, זכו ישראל שהאיר להם הקדוש ברוך הוא ואינם צריכים למאור אחר, שכתוב (ישעיה ס) והיה לך ה' לאור עולם. אמר רבי אבהו, כיון שנתחלף להם השלטון, מונים חשבון ללבנה שבה מנהגת נהג בצאן יוסף. ומוס אין בך - שלא נמצא בה חסרון בשביל מועדים וזמנים:

ויקרא אליהם וגו'. מהו ויקרא? קרא והזמין להוציא מהאור השלם הזה שעומד באמצע אור אחד שהוא יסוד העולם שעליו עומדים העולמות. ומאותו אור שלם, עמוד האמצעי, התפשט יסוד חי העולמים, שהוא יום מצד הימין. ולחשך קרא לילה - קרא והזמין והוציא מצד החשך נקבה אחת, הלבנה ששולטת בלילה ונקראת לילה, הסוד של אדני, אדון כל הארץ. נכנס הימין באותו העמוד השלם שבאמצע כלול בסוד השמאל, ועלה למעלה עד נקודה ראשונה, ולוקח ואוחז שם דבר (נ"א כח) של שלש נקודות: חול"ם שור"ק חיר"ק זרע קדש. שהרי אין זרע שנוצר מלבד בסוד הזה, והתחבר הכל בעמוד האמצעי והוציא יסוד העולם, ולכן נקרא כל, שאוחז את הכל באור ההשתוקקות.

השמאל לוחט בכל ומריח, בכל הדרגות מריח ריח. ומאותו להט של אש הוציאה אותה נקבה הסהר, ואותו הלהט היה חשך, בגלל שהיה מחשך. ושני הצדדים הללו הוציאו שתי הדרגות הללו, אחד זכר ואחד נקבה. היסוד אחוז בעמוד האמצעי מאותה תוספת אור שהיתה בו. שפיון שאותו עמוד האמצעי השתלם ועשה שלום לכל הצדדים, אז נוסף בו אור מלמעלה ומכל הצדדים בחדוה שהכל בו, ומאותה תוספת של חדוה יצא יסוד העולמים ונקרא מוסף. מכאן יצאו כל הצבאות למטה ורוחות ונשמות קדושות בסוד יהו"ה צבאו"ת, אל אלהי הרוחות.

לילה אדון כל הארץ מצד של השמאל מאותו חשך. ובגלל שתאנות אותו החשך להתפלל בימין ונחלש כחו, התפשט ממנו הלילה הזה. כשמתחיל להתפשט הלילה הזה כשעדין לא הסתיים, אותו חשך נכנס ונכלל בימין, והימין אחוז אותו ונשאר בחסרון הלילה הזה. וכמו שתאנות החשך להכלל באור, כך הלילה תאנותו להכלל ביום. החשך גורע אור, ולכן הוציא דרגה בחסרון ולא באור. החשך לא מאיר, אלא כשנכלל באור. לילה שיוצא ממנו לא מאיר אלא כאשר נכלל ביום. חסרון הלילה לא משתלם אלא במוסף. מה שנוסף כאן - נגרע כאן.

במוסף היה בו סוד של הנקודה העליונה וסוד של עמוד האמצעי בכל הצדדים, ולכן נוספו בו שתי אותיות. בלילה נגרעים ממנו שני אלה, ואז קרא כתוב ויקרא, וגרע ממנו וי"ו, וכתוב קרא לילה. כאן סוד של שבעים ושתים אותיות חקוקות של כתר עליון.

ויאמר אליהם יהי רקיע בתוך המים וגו'. כאן בפרט הסוד להפריד בין מים עליונים לתחתונים בסוד השמאל. (נ"א ונבראה) כאן מחלקת בסוד השמאל. שעד כאן סוד הימין הוא, וכאן הוא סוד השמאל, ולכן הרבו מחלקת [בין] בגלל זה לימין. הימין הוא שלמות הכל, ולכן בימין כתוב הכל, שהרי בו תלויה כל השלמות. כשמתעורר שמאל, מתעוררת מחלקת, ובאותה מחלקת מתחזקת אש הרגו, ויוצא ממנה מאותה מחלקת גיהנם. וגיהנם מתעורר בשמאל ונדבק.

חכמתו של משה, בזה הסתכל ובמעשה בראשית השגית התבונן. במעשה בראשית היתה מחלקת שמאל עם ימין, ובאותה מחלקת שהתעורר בו השמאל, יצא בו גיהנם ונדבק בו. העמוד האמצעי שהוא יום שלישי, נכנס ביניהם והפריד המחלקת והסכים לשני צדדים. וגיהנם נרד למטה. ושמאל נכלל בימין, והיה שלום בכל.

כמו זה מחלקת קרח באהרן, שמאל בימין. הסתכל משה במעשה בראשית. אמר לי, ראוי להפריד מחלקת בין ימין ושמאל. השתדל להסכים ביניהם. ולא רצה השמאל, והתחזק קרח בחזקו. אמר, ודאי גיהנם בפת של המחלקת שמאל צריך להתדבק [למעלה ולהכלל בימין] הוא לא רצה להתדבק למעלה ולהכלל בימין, ודאי נרד למטה בכל הרגו שלו.

ועל זה לא רצה קרח להסכים מחלקת זו ביד משה, בגלל שלא היה לשם שמים, ולא חשש לכבוד שלמעלה והכחיש מעשה בראשית. כיון שראה משה שהכחיש מעשה בראשית ונדחה הוא החוצה, אז ויחר למשה מאד.

ויחר למשה - על שהכחישו אותו שלא הסכים לאותה מחלקת. מאד - על שהכחישו מעשה



בראשית. ובכל הכחיש קרח - במעלה ובמטה, שכתוב (במדבר כו) בהצותם על ה'. הרי למטה ולמעלה. ועל זה נדבק כמו [במה] שראוי לו.

מחלקת שהתקנה כמו שלמעלה, ועולה ולא יורדת, ומתקיימת בדרך ישר - זו מחלקת של שמאי והלל. והקדוש הרוח הוא הפריד ביניהם והסכים להם, וזו היתה מחלקת לשם שמם. ושמים הפרידו מחלקת, ועל זה התקיים. וזה היה כמו שמעשה בראשית. וקרח במעשה בראשית הכחיש את כל, ומחלקת של שמם היתה. ורצה להכחיש דברי תורה. ודאי היה בהתדבקות הגיהנם, ועל זה נדבק בו.

וסוד זה בספרו של אדם. כשחשך מתעורר, מתעורר בכלו וברא בו גיהנם ונדבק אתו באותה מחלקת. כיון ששוכך הרגו והכח, מתעוררת מחלקת בגון אחר, מחלקת של אהבה. ושתי מחלקות היו, אחת ראשית ואחת סיום. וזוהי דרך הצדיקים - ראשית שלהם בקשי, וסוף שלהם במנוחה. קרח היה ראשית המחלקת כפי רגו וכל נדבק בגיהנם. שמאי הסוף של המחלקת. כשרגו שכך, צריך לעורר מחלקת של אהבה ולהספמה על ידי השמים.

וזה סוד יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל. זו מחלקת ראשונה, התעוררות של רגו וכל רצה להפריד, והתעורר גיהנם עד שהרגו והכח הצטננו. ואז ויעש אלהים את הרקיע וגו', התעוררה מחלקת של אהבה ותביבות וקיום העולם, ובסוד זה המחלקת של שמאי והלל, שתורה שבעל פה נכנסה באהבה לתורה שבכתב והיו בקיום שלם.

הבדלה היא ודאי בשמאל. כתוב כאן הבדלה - ויהי מבדיל, וכתוב ויבדל, וכתוב שם (שם טז) המעט מכם כי הבדיל וגו', וכתוב (דברים ו) בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי. שהרי ודאי אין הבדלה אלא בשני במקום שמאל. ואם תאמר הבדלה היא בשני ודאי, למה הבדלה בלוי שהוא שלישי? הבדלה צריך בשמאלו שהוא שני! אלא, אף על גב שלוי הוא שלישי, לדעת יעקב היה שני, ולעולם בשני היה, והכל בדרך ישר בדרך שלם כראוי.

הבדלה במוצאי שבת בין אותם ששולטים בימי החל לשבת. וכשיוצאת השבת, עולה מגיהנם צד אחד מעין הרעה [ס"א משחית ממנה רע] שרוצה לשלט בשעה שישאל אומרים (תהלים ז) ומעשה ידינו פוננה עלינו, ויוצא מאותה דרגה שנקראת שמאל [שאול], ורוצה להתערב בזרע של ישראל ולשלט על ישראל.

וישראל עושים מעשה בהדס וזין ואומרים הבדלה, ונפרד מהם, ומן אותו צד ונכנס למקומו בשאול, במקום שקרח נעדתו שם, שכתוב (במדבר יט) ויגרדו הם וכל אשר להם חיים שאולה. והם לא יורדים לשם עד שעושים ישראל הבדלה מהם, שכתוב (שם) הבדלו מתוך העדה וגו'.

ולעולם הבדלה היא בשני, שהוא שמאל בראשית ורגו שמעורר השמאל במחלקת, עדן שלא שוכך במנוחה, ונברא בו גיהנם. אז נבראו כל אותם מלאכים שמקטרגים לרבונם למעלה, ואכלה אותם האש ונשרפו, וכו' כל שאר אלה שמתבטלים, ואין להם קיום ונאכלו באש. כמו זה קרח למטה, והכל כמו זה.

יהי רקיע - התפשטה התפרדות זו מזו. א"ל - כתף של זמין א"ל גדול התפשט התפרדות מתוך המים להשתלם השם הזה א"ל ולהתכלל באותה התפרדות זה בזה, והתפרד מאל אלהים הי"ם. אלה התפרדו והתחפכו להיות מים תחתונים ימ"ה, אותה התפרדות שהתפשט בשני. מים עליונים הי"ם, זה הי"ם גדול. הי"ם מים עליונים. ההפך של האותיות האלה ימ"ה, מים תחתונים. כיון שהתתקנו, נעשו הכל כלל אחד והתפרד שם זה בכמה מקומות.

מים עליונים זכרים, ומים תחתונים נקבות. בתחלה היו מים במים, עד שגפרדו, להפיר מים עליונים ותחתונים, זה אלהים [מים עליונים]. וזה אדניי [מים תחתונים]. וזו ה' עליונה וה' תחתונה. מה כתוב? ויעש אלהים את הרקיע. התפשטות זו לקח שם זה אלהים מים עליונים, ומים תחתונים אדניי. ועם כל זה, כיון שהשתלמו מים זכרים במים נוקבים, שם אלהים התפשט בכל.

ואף על גב שהפריד בין מים עליונים לתחתונים, מחלקת לא התבטלה עד יום שלישי, והספמה המחלקת, והכל התישב במקומו כראוי. ובגלל מחלקת זו, אף על פי שהוא קיום העולם, לא כתוב כי טוב בשני, שלא השתלם המעשה. מים עליונים ומים תחתונים היו כאחד, ולא היו תולדות בעולם עד שגפרדו ונודעו, ולכן עשו תולדות.

ועם כל זה, אף על גב שהבדלה היתה בשני והמחלקת בו היתה - יום השלישי הסכים בכל, שהוא שם שנהקק בחקיקתו [יהו"ה] הו"ה להסכים בין מים עליונים ומים תחתונים. ה' עליונה ה' תחתונה, ו' ביניהם להשלים בשני צדדים. וסימן זה מי הידרו, מים עליונים, קמו נד אחד. מים תחתונים ירדו לים, וישראל הלכו באמצע.

חמשה רקיעים כתוב כאן, וחי העולמים הולך בהם ומנהיג בהם, וכלם כלולים זה בזה. ואלמלא מחלקת זו שהספמה על ידי האמצע, לא נכללו ולא השתירו [נ"א נתשירו] זה בזה. חמש מאות שנים

הם שֶׁעָצָר הַחַיִּים דָּבַק בָּהֶם לַעֲשׂוֹת פְּרוֹת וְתוֹלְדוֹת לַעוֹלָם, וְכָל מֵימֵי בְּרֵאשִׁית שֶׁשׁוּפָעִים וְנִמְשָׁכִים מִבְּרֵאשִׁית נִחְלָקוּ תַּחֲתָיו עַל יָדוֹ, וְדוּד הַמֶּלֶךְ לָקַח הַכֹּל, וְהוּא חָלַק אַחֵר כֶּד, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב' ו') וְיִחְלַק לְכָל הָעָם לְכָל הַמּוֹן וְגו', וְכְתוּב (תְּהִלִּים קד) תִּתֵּן לָהֶם יִלְקוּטוֹן, וְכְתוּב (מִשְׁלִי לא) וְתִקֵּם בְּעוֹד לִילָה וְתִתֵּן טָרֶף וְגו'.

בְּשָׁעָה שֶׁמִּחְלָקָת מִתְעוֹרָרָת בְּחֹזֶק הַשְּׂמָל, מִתְרַבֶּה וּמִתְחַזְּקָת שְׁלֵהֶבֶת הַדִּינִים, וְיִצְאוּ מִשָּׁם קִלְפוֹת, וְנִקְרְשׁוּ מִיָּד בְּלִי לַחֲוֹת כָּלָל, וְהָיוּ זָכָר וְנִקְבָּה. וּמֵהֶם נִפְרְדוּ מִיָּנִים רָעִים לְמִינֵיהֶם, וְכָאן הִתְקִיפוֹת שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה בְּכָל אוֹתוֹן קִלְפוֹת חֲזָקוֹת, וְהֵם סוּד הָעֶרְלָה. אֵלֶּה הִתְחַזְּקוּ בְּמִינֵים חֲזָקִים, אֶחָד אֶפְעִיָּה וְאֶחָד נַחֲ"שׁ, וְשְׁנֵיהֶם אֶחָד. אֶפְעִיָּה מוֹלִיד [לְשִׁבְעִים] לְשִׁבְעַת שָׁנִים בְּחִבּוּר אֶחָד. חוּזָר הַכֹּל לְשִׁבְעַת שָׁנִים שֶׁל נַחֲשׁ.

כָּאן הוּא סוּד הַגִּיהֶנֶם שֶׁנִּקְרָא בְּשִׁבְעָה שְׁמוֹת. יִצָּר הָרַע נִקְרָא בְּשִׁבְעָה שְׁמוֹת. וּבִכְמָה דְּרָגוֹת הִתְפַּשְּׁטָה הַטְּמָאָה מִכָּאן לַעוֹלָם, וְהַכֹּל מִסוּד הַשְּׂמָל טוֹב וְרָע, וְהוּא יָשׁוּב הָעוֹלָם. כָּאן שֵׁם חֲקוּק שֶׁל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת מְמַנֶּה עַל גִּשְׁמֵי רִצּוֹן נִדְבָה וּבִרְכָּה יָשׁוּב שֶׁל הָעוֹלָם.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם וְגו'. בְּדֶרֶךְ קוֹ לֵהִיּוֹת בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי מִסוּד שֶׁל אוֹתָהּ נִקְדָּה רֵאשׁוֹנָה הַכֹּל יִצָּא בְּנִסְתָּר, עַד שֶׁהִגִּיעַ וְהִתְפַּנֵּס לְהִיכָל עֲלִיּוֹן, וּמִשָּׁם יִצָּא בְּקוֹ יִשְׂרָאֵל לְשֶׁאֶר הַדְּרָגוֹת, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם אֶחָד שְׁכוֹנֵס הַכֹּל בְּכָלָל שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה. וּמֵיחֻזּוֹ חֵי הָעוֹלָמִים.

הַמַּיִם שֶׁיּוֹצְאִים מִלְּמַעְלָה מֵה' הָעֲלִיּוֹנָה. מִתַּחַת הַשְּׂמִים ו' קִטְנָה. וְעַל זֶה ו'ו', אֶחָד שְׁמִים וְאֶחָד מִתַּחַת הַשְּׂמִים. אִזּוֹ וְתִרְאָה הַיִּבְשָׁה, זֹה ה' תַּחֲתוֹנָה. זֶה הַתְּגִלָּה, וְכָל הַשְּׂאֵר הִתְפַּשְּׁטָה. וּמִתּוֹךְ הָאֲחֵרוֹנָה הַזֶּה נוֹדַע בְּשִׁכָּל אוֹתוֹ שֶׁהִתְפַּשְּׁטָה. אֵל מְקוֹם אֶחָד, בְּגִלְגָל שֶׁכָּאן הוּא קֶשֶׁר הַיַּחֲוֹד שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן.

יְהוּ"ה אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד. שְׁנֵי יְחִידִים, אֶחָד שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן לְהִתְיַחֵד בְּדִרְגוֹתָיו, וְאֶחָד שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לְהִתְיַחֵד בְּדִרְגוֹתָיו. קֶשֶׁר הַיַּחֲוֹד שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הוּא עַד כָּאן. חֵי הָעוֹלָמִים שֶׁם מִתְבַּשֵּׁם, וְנִקְשֶׁר הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן בִּיחִיד שְׁלֹו, וְלָכֵן נִקְרָא מְקוֹם אֶחָד. כָּל הַדְּרָגוֹת וְכָל הָאֵיבָרִים מִתְפַּנֵּסִים שָׁם, וְנִהְיִים כָּלֵם בּוֹ אֶחָד, בְּלִי פְרוּד כָּלָל. וְאִין דְּרָגָה שֶׁמִּתְיַחֲדֶת שָׁם בִּיחִיד אֶחָד אֲלָא זֶה, וּבוֹ מִתְפַּסִּים כָּלֵם בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר בְּהִשְׁתַּקְּפוֹת אַחַת. עַד כָּאן בְּדֶרֶךְ זֶה מִתְיַחֵד הָעוֹלָם הַנִּגְלָה בְּעוֹלָם הַנִּסְתָּר.

הָעוֹלָם הַנִּגְלָה מִתְיַחֵד גַּם כּוֹן לְמִטָּה, וְעוֹלָם הַנִּגְלָה הוּא עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. (יִשְׁעִיָּה ו') וְתִרְאָה אֵת ה', (שְׁמוֹת כד) וְיִרְאוּ אֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, (בְּמִדְבָּר יד) וּכְבוֹד ה' נִרְאָה, (שִׁם יז) וְיִרְאָה כְבוֹד ה', (יִחְזָקֵאל א) כְּמִרְאָה הַקִּשְׁת׃ וְגו', כּוֹן מִרְאָה הַנִּגְלָה סָבִיב הוּא מִרְאָה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. וְזֶהוּ סוּד וְתִרְאָה הַיִּבְשָׁה.

(שִׁם) כְּמִרְאָה הַקִּשְׁת׃ - זֶה חֵי הָעוֹלָמִים. וְזֶהוּ אֵת קִשְׁתִּי נִתְּנִי בְּעֵינִי, זֶה מְלָכוּת, נִתְּנִי מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. בְּיוֹם מַעַן כְּשֶׁנִּרְאִית הַקִּשְׁת׃ [כְּשֶׁמִּתְעוֹרָר הַשְּׂמָל לְהִתְגַּבֵּר], מִרְאָה דְּמוּת כְּבוֹד ה' מִתְעוֹרָר הַשְּׂמָל לְהִתְגַּבֵּר. יוֹצֵאת רַחֵל וְתִקֵּשׁ בְּלִדְתָּהּ. מִיכָאֵ"ל בְּצַד זֶה, רַפְאֵ"ל בְּצַד זֶה, גְּבִרְיָאֵ"ל בְּצַד זֶה, וְהֵם הַגִּנִּים שֶׁנִּרְאִים בְּאוֹתָהּ דְּמוּת - לָבֵן וְאֵדָם וְיִרְק.

כּוֹן מִרְאָה הַנִּגְלָה סָבִיב, הָאוֹר שֶׁהִתְפַּשְּׁטָה בְּגִלְגוּל מִרְאָה הָעֵינִי, הוּא מִרְאָה דְּמוּת כְּבוֹד ה'. הַגִּנִּים שֶׁהִתְיַחֲדוּ הַיַּחֲוֹד הַתַּחְתּוֹן הֵם לְפִי יַחֲוֹד שֶׁהִתְיַחֲדוּ יַחֲוֹד עֲלִיּוֹן. ה' אֱלֹהֵינוּ ה'. גִּנִּים נִסְתָּרִים שֶׁלֹּא נִרְאִים וּמִתְקַשְּׂרִים אֵל מְקוֹם אֶחָד יַחֲוֹד אֶחָד בְּעֲלִיּוֹן, הַגִּנִּים בְּקִשְׁת׃ לְמִטָּה לְהִתְיַחֲד בָּהֶם. לָבֵן אֵדָם וְיִרְק כְּמוֹ גִּנִּים נִסְתָּרִים. וְהֵם יַחֲוֹד אַחֵר, סוּד וְשְׁמוֹ אֶחָד. בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לַעוֹלָם וָעֶד - הַיַּחֲוֹד שֶׁלְּמִטָּה. יַחֲוֹד עֲלִיּוֹן - (דְּבָרִים ו') שָׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוּ"ה אֱלֹהֵינוּ יְהוּ"ה אֶחָד. זֶה כְּנֶגֶד זֶה. יִקְוּ - מִדִּידוֹת שֶׁל קוֹ וּמִדָּה. כָּאן שֵׁשׁ תִּבּוֹת, וְכָאן שֵׁשׁ תִּבּוֹת.

מִדִּידַת הַיִּצּוֹץ הַחֲזָק, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה מ) מִי מִדָּד בְּשִׁעְלוֹ מַיִם. וְזֶהוּ יִקְוּ הַמַּיִם. כָּאן שְׁעוֹר שֶׁל יוֹצֵר הָעוֹלָמוֹת יוֹ"ד ה"א וְא"ו ה"א. קְדוּ"שׁ קְדוּ"שׁ קְדוּ"שׁ - זֶהוּ יִקְוּ הַמַּיִם. ה' צְבָאוֹת - זֶהוּ אֵל מְקוֹם אֶחָד בְּסוּד שֶׁל שֵׁם זֶה. מְלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ - זֶה וְתִרְאָה הַיִּבְשָׁה. סוּד חֲקִיקַת שֵׁם הַיַּחֲוֹד כּוֹז"וֹ בְּמוֹכַס"וֹ כּוֹז"וֹ.

תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב וְגו', כָּאן הוֹצִיָּאָה כַּח בְּאוֹתָם מַיִם שֶׁהִתְפַּנֵּסוּ לְמְקוֹם אֶחָד וְשׁוּפָעִים בְּתוֹכוֹ תוֹךְ טְמִירוֹת נִסְתָּרִת, וְיוֹצְאִים בְּתוֹכוֹ טְמִירִים עֲלִיּוֹנִים וְצְבָאוֹת קְדוּשִׁים, שֶׁכָּל אוֹתָם בְּגִי הַאֲמוֹנָה מִתְקַנֵּים אוֹתָם בְּתִקּוֹן הַאֲמוֹנָה בְּאוֹתָהּ עֲבוֹדַת רַבּוֹנָם.

וְזֶה סוּד (תְּהִלִּים קד) מִצְמִיחַ חֲצִיר לְבִהמָה וְגו'. זֶה בְּהִמָּה שְׂרׁוּבָצֶת עַל אֶלְף הָרִים, וּמִגְדִּלִּים לָהּ בְּכָל יוֹם אוֹתוֹ חֲצִיר, וְחֲצִיר הַזֶּה, אוֹתָם מְלָאכִים שְׁלִיטִים לְפִי שְׁעָה שֶׁנִּבְרָאוּ בְּשָׁנִי וְעוֹמְדִים לְמִאֲכָל שֶׁל הַבְּהֵמָה הַזֶּה. בְּגִלְגָל שֵׁשׁ אֲשׁ אוֹכֵלֶת אֲשׁ.

וְעֵשֶׂב לְעִבּוֹדַת הָאָדָם - עֵשֶׂב זֶה הָאוֹפְנִים הָאֵלֶּה וְחִיּוֹת וְכְרוּבִים, שֶׁכָּלֵם מִתְקַנֵּים תוֹךְ תְּקוּנֵיהֶם וְעוֹמְדִים לְהִתְתַּקֵּן בְּשָׁנֵי אָדָם בָּאִים לְעִבּוֹדַת רַבּוֹנָם בְּקִרְבָּנֵיהֶם וּבִתְפִּלָּה, שְׁזוּהִי עֲבוֹדַת הָאָדָם. וְעֵשֶׂב זֶה מְזֻמָּן וּמוֹכֵן לְעִבּוֹדַת הָאָדָם לְהִתְתַּקֵּן בְּתִקּוּנוֹ כְּרָאוּי. וְכִשְׁהֵם מִתְתַּקְּנִים בְּאוֹתָהּ עֲבוֹדַת הָאָדָם,

אחר כך יוצאים מהם מזונות וטָרֵף לעולם, שְׁכָתוֹב (שם) להוציא לחם מן האָרֶץ. וְזֶהוּ עֹשֶׂב מְזִרְעֵ זֶרַע, שְׁהָרִי חֲצִיר לֹא מְזִרְעֵ זֶרַע, אֲלָא מְזַדְמֵן לְמַאֲכָל שֶׁל אִשׁ קְדוֹשָׁה, וְעֹשֶׂב לְתַקּוֹן הָעוֹלָם.

וְכָל זֶה לְהוֹצִיא לָחֶם מִן הָאָרֶץ. כָּל הַתַּקְוָנִים שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם שְׁמֵתִקְנִים אֶת עֹשֶׂב הָאָרֶץ הִזָּה, שְׁעִבּוֹדָתָם לְרַבּוֹנָם לְסַפֵּק עַל יָדָם מֵאוֹתָהּ אֶרֶץ טָרֵף וּמִזִּזְנוֹתָהּ לְעוֹלָם הִזָּה וּלְהַתְבָּרֵךְ בְּנֵי אָדָם מִבְּרָכוֹת שֶׁל מַעֲלָה.

עַץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי - דְּרָגָה עַל דְּרָגָה, זָכָר וְנִקְבָּה. כְּמוֹ שֶׁעַץ פְּרִי מוֹצִיא כַּח שֶׁל עֵץ עֹשֶׂה פְּרִי, גַּם כָּאֵן הוּא מוֹצִיא, וּמִיָּהוּ? אֲלֵה אוֹתָם כְּרוֹבִים וְתַמְרוֹת. מַה זֶה תַּמְרוֹת? אֲלֵה אוֹתָם שְׁעוֹלִים בַּעֲשׂוֹן הַקֶּרֶבֶן וּמִתַּקְנִים יָחַד עִמּוֹ וּמַעֲמִידִים [וְנִקְרָאִים] תַּמְרוֹת עֵשׂוֹן, וְכָלֵם קִימִים בְּתַקְוִיָּהֶם לַעֲבֹדֶת הָאָדָם, מַה שֶׁלֹּא קִיָּם כּוֹן הַחֲצִיר, שְׁהָרִי מוֹכֵן לְמַאֲכָל, שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב מ) הִנֵּה נָא בְּהִמּוֹת אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי עִמָּךְ חֲצִיר כְּבָקָר יֹאכֵל.

עַץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי - דְּמוּת זָכָר וְנִקְבָּה. וְדְמוּת פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אָדָם, אֲלֵה אֵינָם כְּאוֹתָם כְּרוֹבִים. אֲלֵה פְּנִים גְּדוֹלוֹת בְּדְמוּת חֲתוּמָה. כְּרוֹבִים, פְּנִים קְטָנוֹת כְּמוֹ תִּינוֹקוֹת. פְּנֵי אָדָם, כָּל הַדְּמִיּוֹת כְּלוּלוֹת בָּהֶם. בְּגִלָּל שֵׁהם פְּנִים גְּדוֹלוֹת וּמַצְטָרִים בָּהֶם צִיּוּרִים חֲקִיקִים כְּמוֹ חֲקִיקוֹת שֵׁם הַמֶּפָּרֶשׁ בְּאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, מְזִרְ"ח מַעֲרָב צְפוֹן וְדָרָוִם.

מִיכָאֵ"ל רוֹשֶׁם רְשׁוֹם לְצַד דָּרוֹם, וְכָל הַפְּנִים מִסְתַּכְּלִים אֵלָיו. פְּנֵי אָדָם, פְּנֵי אֲרִיָּה, פְּנֵי שׁוֹר, פְּנֵי נֶשֶׁר. אָדָם הוּא זָכָר וְנִקְבָּה, וְלֹא נִקְרָא אָדָם פְּרִט לְאֵלָה. מַצְטָרִים צִיּוּרִים שֶׁל רֶכֶב אֱלֹהִים רְבוּתִים, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים סח) רֶכֶב אֱלֹהִים רְבוּתִים אֶלְפֵי שְׁנָאֵן.

שְׁנָאֵן כָּלֵל שֶׁל כָּל הַצִּיּוּרִים, שׁוֹר נֶשֶׁר אֲרִיָּה. וְזֶהוּ אָדָם, הַתַּפְּשׁוּטוֹת שֶׁנִּכְלָלָה בְּאֶחָד בְּסוֹד זָכָר וְנִקְבָּה. וְכָל הָאֶלְפִים וְרַבּוּת, כָּלֵם יוֹצֵאִים מֵהַסּוֹד הִזָּה שְׁנָאֵן. וּמִהַדְּמִיּוֹת הֵלְלוּ נִפְרָדִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּצִדֵּיהֶם כְּמוֹ שֶׁרָאִי לָהֶם.

וְאֵלֶּה הֵם שְׁמֵשֶׁלְבִים אֶחָד בְּאֶחָד, וְכָלֵלִים אֶחָד בְּאֶחָד, לְהִיּוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּלוּל בַּחֲבֵירוֹ. שׁוֹר נֶשֶׁר אֲרִיָּה אָדָם מִתְנַהֲגִים בְּסוֹד שֶׁל אַרְבָּעָה שְׁמוֹת חֲקִיקִים עוֹלִים לְהַתְנַהֵּג וּלְהַסְתַּכֵּל.

עוֹלָה לְהַתְנַהֵּג וּלְהַסְתַּכֵּל שׁוֹר אֶל פְּנֵי אָדָם. עוֹלָה שֵׁם אֶחָד מִתַּעֲטֵר מְחַקֵּק בְּסוֹד שֶׁל שְׁנֵי גִּנּוּיִם, וְהוּא אֵ"ל. אֵז חוֹזֵר לְאַחֹר, וְהַכֶּסֶּא חוֹקֵק וְגוֹלֵף אוֹתוֹ, וְנֶרֶשׁ לְהַתְנַהֵּג בְּסוֹד הַשֵּׁם הִזָּה.

עוֹלָה לְהַתְנַהֵּג וּלְהַסְתַּכֵּל נֶשֶׁר אֶל פְּנֵי הָאָדָם. עוֹלָה שֵׁם אַחֵר, מִתַּעֲטֵר מְחַקֵּק בְּסוֹד שֶׁל שְׁנֵי פְּנִים גִּנּוּיִם לְהִיּוֹת מוֹאֵר וְלַעֲלוֹת בַּעֲלִיָּה בַּעֲטוֹר שְׁלִמְעָלָה, וְהוּא גְּדוֹל. אֵז חוֹזֵר לְאַחֹר, וְהַכֶּסֶּא חוֹקֵק וְגוֹלֵף אוֹתוֹ, וְנֶרֶשׁ לְהַתְנַהֵּג בְּסוֹד הַשֵּׁם הִזָּה.

עוֹלָה לְהַתְנַהֵּג וּלְהַסְתַּכֵּל אֲרִיָּה אֶל פְּנֵי אָדָם. עוֹלָה שֵׁם אַחֵר מִתַּעֲטֵר מְחַקֵּק בְּסוֹד שֶׁל שְׁנֵי פְּנִים גִּנּוּיִם לְהַתְחַזֵּק וּלְהַתְיַשֵּׁר בְּתַקָּף, וְהוּא גְּבוּר. אֵז חוֹזֵר לְאַחֹר, וְהַכֶּסֶּא חוֹקֵק וְגוֹלֵף אוֹתוֹ, וְנֶרֶשׁ לְהַתְנַהֵּג בְּסוֹד הַשֵּׁם הִזָּה.

אָדָם מִסְתַּכֵּל בְּכָלֵם, וְכָלֵם עוֹלִים וּמִסְתַּכְּלִים בּוֹ. אֵז כָּלֵם הַצִּיּוּרִים בְּחִקְיָתָם בְּצִיּוּר זֶה בְּסוֹד שֵׁם אֶחָד שְׁנִקְרָא נוֹרָא. וְאֵז כְּתוֹב עֲלֵיהֶם (יְחִזְקֵאל א) וְדְמוּת פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אָדָם. כָּלֵם כְּלוּלִים בְּדְמוּת הַזֹּאת. וְהַדְּמוּת הַזֹּאת כּוֹלֶלֶת אוֹתָם.

וְעַל סוֹד זֶה נִקְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (נַחֲמִיָּה ט) הָאֵל הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא. שְׁהָרִי הַשְּׁמוֹת הֵלְלוּ חֲקִיקִים הֵם לְמַעֲלָה בְּסוֹד הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיּוֹנָה, כְּלוּלָה בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת יְהוֹ"ה, שֶׁהוּא הַשֵּׁם שְׁכּוֹלֵל הַכָּל. דְּמִיּוֹת הָאֵלֶּה מְחַקְּקוֹת וְגִלּוּפוֹת בְּכֶסֶּא, וְהַכֶּסֶּא חֲקִיק מְרַקֵּם בָּהֶם, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשִׁמָּל וְאֶחָד לְפָנִים וְאֶחָד לְאַחֹר, רְשׁוֹם בְּאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם.

הַכֶּסֶּא, כְּשֶׁהוּא עוֹלָה, רְשׁוֹם בְּאַרְבַּע הַדְּמִיּוֹת הֵלְלוּ. אַרְבָּעָה הַשְּׁמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הֵלְלוּ לֹחֲקִים אֶת הַכֶּסֶּא הִזָּה, וְהַכֶּסֶּא נִכְלָל בָּהֶם, עַד שֶׁלּוֹקַח וְלֹקֵט נִפְשוֹת וְעֲנוּגִים שֶׁל כְּסוּפִים. כִּיּוֹן שֶׁלּוֹקַח וְלֹקֵט אוֹתָם עֲנוּגִים וְכְסוּפִים, יוֹרֵד מֵלֹא כְּמוֹ עַץ שְׁמָלָה עֲנָפִים לְכָל צֶד וּמֵלֹא פְּרוֹת. כִּיּוֹן שֶׁהוּא יוֹרֵד, יוֹצֵאִים אַרְבַּע הַדְּמִיּוֹת הֵלְלוּ מַצְיָרִים בְּצִיּוּרֵיהֶם חֲקִיקִים מֵאִירִים נּוֹצְצִים מְלִהֲטִים, וְהֵם זוֹרְעִים זֶרַע עַל הָעוֹלָם, וְאֵז נִקְרָא עֹשֶׂב מְזִרְעֵ זֶרַע, הָעֹשֶׂב שֶׁהֵם זוֹרְעִים זֶרַע עַל הָעוֹלָם.

כִּיּוֹן שִׁיּוּצֵאת דְּמוּת אָדָם שְׁכּוֹלֶלֶת כָּל הַדְּמִיּוֹת, אֵז כְּתוֹב עַץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאָרֶץ. לֹא מוֹצִיא זֶרַע אֲלָא לְתוֹעֲלָתוֹ, דּוֹקָא עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ. מִכָּאֵן שֶׁאֵין רְשׁוֹת לְבֵן אָדָם לְהוֹצִיא זֶרַע מִמֶּנּוּ לְבִטּוּלָה. הַחֲצִיר [סוֹד] שֶׁל כָּאֵן אֵינוֹ מְזִרְעֵ זֶרַע, וְלִכְּן הַתְּבַטֵּל וְלֹא עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ כְּמוֹ הָאֲחֵרִים הָאֵלֶּה, שֶׁאֵין לוֹ דְּמוּת לְהַצְטִיר וְלַחֲקֵק בְּדְמוּת וְצִיּוּר כָּלֵל. אֲלָא נִרְאִים וְלֹא נִרְאִים. כָּל אוֹתָם שֶׁלֹּא הַצְטִירוּ בְּצִיּוּר וְדְמוּת, אֵין לָהֶם קִיּוֹם. עוֹמְדִים לְפִי שְׁעָה וְנִאֲכָלִים בְּאִשׁ אוֹכֶלֶת אִשׁ, וְחוֹזְרִים כְּמוֹ קֶדֶם וְכֵן בְּכָל יוֹם.

בן אדם למטה יש לו דמות וציור, ואינו בקיום כמו של אלה שלמעלה. ציור ודמות שלמעלה מצטיירים בציוריהם כמו שהיו בלי מלבוש אחר להצטר, ולכן הם בקיום תמיד. הציור של אדם למטה, מצטיירים בציוריהם במלבוש ולא בגון אחר. ולכן עומדים בקיום של זמן ועדן, ובכל לילה ולילה מתפשט רוח מהמלבוש הזה ועולה [למעלה]. ואותה אש אוכלת, אוכלת אותו. ואחר כך חוזרים כמו מקדם ומצטיירים בלבושיהם, ולכן אין להם עמידה כמו הדמיות הללו שלמעלה, ועל זה כתוב (איכה ג) חדשים לבקרים, בני אדם שהם חדשים בכל יום ויום. מה הטעם רבה אמונתך? רבה היא ולא קטנה.

רבה אמונתך, ודאי גדולה, שיכולה לקחת כל בני העולם ולהכילם בתוכה עליונה ותחתונה. מקום גדול ורב הוא שפולל הכל ולא מתמלא יותר, וסוד זה - (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא וגו'. הולכים לים, והים לוקח אותם ואוכל אותם בתוכו, ולא מתמלא. אחר כך הוא מוציא אותם כמו מקדם והולכים, ובגלל זה רבה אמונתך.

ביום זה כתוב כי טוב כי טוב פעמים. בגלל שיום הזה אחוז לשני צדדים ומפריד מחלקת, אמר לצד זה כי טוב ולצד זה כי טוב, ומספים ביניהם. ולכן יש בו פעמים ויאמר ויאמר. כאן הסוד של שם של ארבע אותיות חקיקה מחוקקת עולה לשתיים עשרה אותיות בארבע דמיות בארבעה צדדים רשום על הכסף הקדוש.

ויאמר אלהים יהי מארת וכו'. מארת חסר, שנבראה אספרה לתינוקות. שאחר שנגזר אור של אור הראשון, נבראה קלפה למח, ואותה קלפה מתפשטת ומוציאה קלפה אחרת. כיון שיוצאת, עולה ויורדת, מגיעה לגבי פנים קטנות, רוצה להתדבק בהם ולהצטר בתוכם, ולא רוצה להפרד מהם, מפריד אותה הקדוש ברוך הוא משם ומוריד אותה למטה, כשברא אדם כדי לתקן זה בעולם הזה.

כיון שראתה את חיה דבוקה בצדו של אדם של יפי של מעלה וראתה דמות שלמה, פרחח משם, ורצתה כמו מקדם להתדבק בפנים קטנות. אותם שומרי השערים שלמעלה לא נתנו לה. גזף בהם הקדוש ברוך הוא והטיל אותה בשפולי הים, וישבה שם עד שחטא אדם ואשתו. אז הוציא אותה הקדוש ברוך הוא משפולי הים, ושולטת על כל אותם תינוקות פנים קטנות של בני אדם שראויים להענש בחטאי אבותיהם, והיא הולכת ומשוטטת בעולם. מתקרבת לשערי גן עדן שבארץ ורואה פרוכים, שומרי שערי גן העדן, ויושבת שם אצל אותו להט החרב, בגלל שהיא יצאה מצד אותו להט.

בשעה שמתהפך אותו להט, בורחת ומשוטטת בעולם, ומוצאת תינוקות שראויים להענש, וצוחקת בהם והורגת אותם. וזהו בפגימת הלבנה שהקטינה את אורה, וזה מארת. כשנולד קין לא כלה להתדבק בו. אחר כך התקרבה אליו והולידה רוחות ושדים ומעופפים.

אדם שמש מאה ושלשים שנים עם רוחות נקבות, עד שבאה נעמה, ומתוך יפיה טעו אחריה בני האלהים עזי"א ועזא"ל, והולידה מהם. וממנה התפשטו רוחות רעות ושדים בעולם, שהיא הולכת ומשוטטת בלילה [נ"א עם לילית] והולכת בעולם וצוחקת [נ"א וצוחקות] בבני אדם ועושות להם שינפוכו קרי. ובכל מקום שנמצאים בני אדם ישנים יחידים בבית, שורות עליהם, ואוחזות ונדבקות בהם, ולוקחות מהם תאנה ומולידות מהם, ועוד פוגעות בו במחלות, והוא לא יודע. וכל זה בפגימת הלבנה.

מארת, כשמתתקנת הלבנה, מתהפכות האותיות (תהלים יח) אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו. מגן הוא על כל אותם רוחות רעות ומזיקים שמשוטטים בעולם בפגימתה לכל אותם שאחוזים בו באמונת הקדוש ברוך הוא.

שלמה המלך, כשיירד לעמק האגוז, שכתוב (שיר ו) אל גנת אגוז ירדתי, לקח קלפת אגוז והסתכל בכל אותן קלפות, וידע [נ"א והסתכל שכל אותם לא נבראו אלא מענוג] שכל אותם ענוגים של אותם רוחות קלפות האגוז אינו אלא רק להתדבק בבני אדם [נ"א ולהסיתם] ולטמא אותם, שכתוב (קהלת ב) ותענגות בני האדם שדה ושדות.

עוד, תענוגי בני אדם שמתענגים בשנת הלילה יוצא מהם שדה ושדות, והכל הצטרף הקדוש ברוך הוא לברא בעולם ולהתקין בהם את העולם, והכל מח מבפנים, וכמה קלפות חופות על המח. וכל עולם כמו זה, מעלה ומטה מראש סוד הנקדה העליונה עד סוף כל הדרגות. כלם הם זה לבוש לזה, וזה לזה. זה מח לתוך מח וקלפה רוח. זה לפנים מזה, וזה לפנים מזה, עד שנמצא שזה קלפה לזה וזה לזה.

נקדה ראשונה היתה אור פנימי שאין לו שעור לדעת הנדבכות ודקיקות ונקיות שלו, עד שהתפשטה ממנו התפשטות, ואותה התפשטות של אותה נקדה נעשית היכל אחד להתלבש אותה נקדה, אור שלא ידוע לגדל הנפוך שלו.

ההיכל שהוא לבוש לאותה נקדה נסתרת היא אור שאין לו שעור, ועם כל זה לא דקיק ומזכך הוא כמו אותה נקדה ראשונה טמירה וגנוזה. אותו ההיכל התפשט התפשטות אור הראשון, ואותה

התפשטות היא לבוש לאותו היכל דקיק ומזבך פנימי יותר.

מכאן והלאה התפשט זה בזה והתלבש זה בזה, עד שנמצא זה לבוש לזה, וזה לזה. זה מלח וזו קלפה. ואף על גב שזה לבוש, נעשה הוא מלח לדרגה אחרת. והכל כמו זה נעשה כך למטה, עד כי בצלם זה האדם הוא בעולם הזה, מלח וקלפה, רוח וגוף, והכל הוא תקון של העולם.

כשהיתה הלבנה עם השמש בדבקות אחת, היתה הלבנה באור. כיון שנתפרדה מהשמש והפקדה על כל חילותיה, הקטינה את עצמה, הקטינה את אורה, ונבראו קלפות על קלפות לגזירות המלח. והכל תקון של המלח. ועל זה יהי מארת חסר. וכל זה לתקון העולם, וזהו שכתוב להאיר על הארץ.

ויעש אלהים את שני המארת הגדלים. ויעש - רבוי ותקון של הכל כראוי. את שני המארת הגדלים - בהתחלה בחבור אחד. סוד זה השם השלם נחד הוי"ה אלהים, אף על גב שאינו בגלוי אלא בדרך נסתר. הגדלים - שנבראו [נ"א שנתגדלו] בשם זה כזה להקרא בהם השם של הכל. מצפץ מצפץ אלו שמות עליונים של שלש עשרה מדות הרחמים. הגדלים - אלו התגדלו ועולים למעלה, בגלל שהם עליונים מסוד עליון, ועולים לתועלת העולם שמקיים בהם העולמות. כמו זה שני המארת, שניהם כאחד עולים בגדלות אחת.

לא התישבה הלבנה אצל השמש. זו התיבשה מלפני זו. הלבנה אמרה (שיר א) איכה תרעה. השמש אמרה (שם) איכה תרביץ בצהר. גר קטן איך מאיר בצהר? (שם) שלמה אהיה כעטיה, איך אהיה בבושה? אז הקטינה עצמה להיות ראש לתחתונים, שכתוב צאי לך בעקבי הצאן. אמר לה הקדוש ברוך הוא, לכי והקטיני את עצמך.

ומשם אין לה אור, רק מהשמש. שבהתחלה היו יושבים כאחד שקולים, אחר כך הקטינה את עצמה בכל אותם דרגות שלה, אף על גב שהיא ראש עליהם, שהרי אין אשה בגדלות רק עם בעלה כאחד. את המאור הגדל - יהו"ה. ואת המאור הקטן - אלהים, סוף כל הדרגות, סוף המחשבה. בהתחלה נרשם הוא למעלה באותיות של השם הקדוש האות הרביעית שלו, ואחר כך הקטינה עצמה להקרא בשם של אלהים.

ועם כל זה עולה לכל הצדדים למעלה באות ה' בחבור האותיות של השם הקדוש. אחר כך התפשטו דרגות מצד זה ומצד זה. הדרגות שהתפשטו מצד שלמעלה נקראו ממשלת היום, ודרגות שהתפשטו מצד שלמטה נקראו ממשלת הלילה. ואת הכוכבים - שאר הצבאות והמחנות שאין להם חשבון, שכלם תלויים באותו רקיע השמים חי העולמים, שכתוב ויתן אותם אלהים ברקיע השמים. להאיר על הארץ - זו ארץ העליונה למטה, כדגמא זו חי העולמים. וזה להאיר על הארץ, זו ארץ התחתונה כדגמא שלמעלה.

מלכות דוד התתקנה ביום זה [וזה הוא] רגל ותמיכה רביעית של הפסא, התתקנו האותיות והתישרו על מקומן. ועם כל זה, עד היום הששי שהתתקנה דמות האדם תקון כראוי, לא התישב במקומו, ואז התתקן פסא עליון וכסא תחתון, והעולמות כלם התישבו במקומם, וכל האותיות התתקנו על גלגליהם בהתפשטות של תפיסת הקשר.

יוזם רביעי הוא יום מאוס מבונים, כמו שנקאמר (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים. זהו שכתוב (שיר א) בני אמי נחרו בי. שהרי אורה זו הקטינה עצמה והאור שלה, והקלפות נתקנו על מקומם. כל אותם המאורות שמאירים, כלם תלויים ברקיע השמים הזה להתקין בהם פסא דוד (מלכות).

המאורות הללו מצירים ציור שלמטה להתקין ציור של כלם שהם בכלל של אדם, ציור פנימי. שכל ציור פנימי נקרא כך. ומכאן שכל ציור שנקלל בהתפשטות זו נקרא אדם. זהו שכתוב (יחזקאל לד) אדם אתם, אתם קרויים אדם ולא שאר עמים עכו"ם.

וכל רוח נקראת אדם. רוח של צד קדשה גופו הוא לבוש [של אדם], ועל זה כתוב (איוב י) עור ובשר תלבישני וגו'. בשר של אדם הוא לבוש. ובכל מקום כתוב בשר אדם, אדם לפני. בשר, לבוש האדם גופו. רוחות שלמטה שנתכים בהתווד של רוח זו הצטירו ממנו ציורים שהתלבשו בלבוש אחר, כמו ציור של בהמות טהורות, (דברים יד) שור שה כבשים ושה עזים איל וגבי ונחמור וגו'. אותם שצריכים להקלל בלבוש של אדם, אותו רוח פנימי של אותם צדדים [ס"א ציורים] עולה באותו שם שנקרא בו גופו לבוש של אותו שם בשר שור. שור הוא פנימי של אותו גוף. הבשר שלו לבוש, וכן כלם.

כמו זה בצד האחר הטמא, רוח שהתפשטה בשאר עמים עובדי עכו"ם יוצאת מצד טמאה שאינו אדם. ומשום כך לא עולה בשם זה. השם של אותו רוח טמא לא עולה בשם של אדם ואין בו חלק. הגוף שלו לבוש של אותו טמא, בשר טמא יטמא לתווד בשר לבושו. משום כך, בעוד ששורה אותו רוח באותו גוף נקרא טמא. יוצא רוח מאותו הלבוש - לא נקרא טמא ולא עולה אותו לבוש בשם.

הרוחות למטה שנתכים בהתווד של רוח זו מצטירים ממנו ציורים שמתלבשים בלבוש אחר כמו

ציורי בהמות טמאות, והתורה פתחה בהם (ויקרא יא) וזה לכם הטמא. כגון החזיר ועופות ובהמות של אותו הצד, רוח עולה באותו השם הגוף הלבוש שלו. והגוף נקרא בשר חזיר, חזיר לתוף בשר הלבוש שלו. ולכן שני הצדדים הללו נפרדים. אלה נכללו בסוד אדם, ואלה נכללו בסוד של טמא. כל מין הולך למינו וחוזר למינו.

המאורות העליונים שמאירים, מאירים באותו רקיע השמים וכו', לציר למטה ציורים פראוי, שכתוב ויתן אותם אלהים ברקיע השמים וכו' ולמשל ביום ובלילה. שלטון של שני אורות אלו זהו שלטון פראוי.

המאור הגדול שלטונו ביום, מאור קטן שלטונו בלילה. וסוד זה, מכאן שלטון הזכר ביום לצוות [נ"א למלא] לביתו בכל מה שצריך ולהכניס בו טרף ומזון. כיון שנקנס הלילה והנקבה לוקחת הכל, אין שלטון הבית - רק בנקבה, שהרי אז השלטון שלה [ולא של הזכר], שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ויתנו טרף לביתה. היא ולא הוא. ממשלת היום של הזכר, וממשלת הלילה של הנקבה.

[מאור גדול זהו השמש, ויש בו שנים עשר פתחים, יש בו שנים עשרה שעות, ושמש שולט על היום. המאור הקטן יש בו שנים עשר פתחים, וזו הלבנה, ושולטת על הלילה, ובלילה יש שנים עשרה שעות, ועל זה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. השמש ושנים עשר פתחים נעשים שלש עשרה מדות הרחמים. ליל הלבנה ושנים עשר פתחים נעשו שלשה עשר. ונעשו השמש והלבנה אחד, ויום ולילה אחד. זהו שכתוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, וסוד זה למעלה]. ואת הכוכבים - כיון שהנקבה פוקדת את הבית ומתפנסת לבעלה, אין שלטון לבית אלא רק לעלמות שנשארו בבית להתקין כל תקוני הבית, ואחר כך חוזר הבית לשלטון הזכר ביום, והכל פראוי.

ויעש אלהים את שני המאורות. זה מאור וזה מאור. משום כך אותם מאורות שעולים למעלה נקראים מאורי אור, ואותם מאורות שירדו למטה נקראים מאורי אש, שהם דרגות למטה ושולטים כל ימי החל. ועל כן, כשהשבת יוצאת, מברכים על נר, שהרי נתנה להם רשות לשלט. האצבעות של בן אדם הם סתר של דרגות וסודות שלמעלה, ויש בהם פנימיים ואחוריים. אחוריים הם לחוץ, והם רמז לצפוני האצבעות. ולכן יש רשות להסתכל בצפונים במוצאי שבת, שהרי מאירים מאותו הנר ומאירים מאותה אש לשלט.

אלה נראים. אצבעות של פנים אין רשות להראות באותו נר, שהרי מלמעלה מאירים ונקראים פנים פנימיות. וזה סוד וראית את אחורי ופני לא נראו. שלא יסתכל בן אדם במוצאי שבת באצבעות לפנים בשעה שאומר בורא מאורי האש. וראית את אחורי - אלו פנים של בחוץ שנקמו בצפונים. (שם) ופני לא נראו - אלו האצבעות לפנים. אלה שולטים בשבת, ואלה שולטים בחל.

וביום השבת הקדוש ברוך הוא שולט לבדו באותם פנים פנימיים על כסא כבודו, וכלם נכללים בו והשלטון הוא שלו. ולכן מוריש מנוחה לכל העולמות, ויורשים ירשה זו העם הקדוש הזה שנקראים עם אחד בארץ. מאורי אור מצד הקמין שהוא אור ראשון שהיה ביום הראשון. שביום השבת מאירים אותם מאורי אור בלבדם ושולטים, ומהם מאירים כלם למטה.

וכשיוצאת שבת, נגנזים [אותם] מאורי אור שלא מתגלים, ומאורי האש שולטים כל אחד ואחד על מקומם. מתי שולטים במוצאי שבת? עד ערב יום השבת. ועל זה צריכים להיות מוארים מאותו הנר במוצאי שבת.

והחיות רצוא ושוב, שלא יכולה העין לשלט בהם בגלל שהם רצוא ושוב. חיות שמתגלות הם של אותו האופן נמצא בתוכם, ומיהו זה? מטטרוין, שהוא גדול ונכבד משאר אלה [נ"א הצבאות], ועליון חמש מאות פרסות. חיות שמסתרות הן [רבוצות] תחת שתי אותיות עליונות שמתכסות. י"ה אותיות שולטות על ו"ה. אלה מרובה לאלה. ואותו הטמיר של כל הטמירים שלא נודע כלל שולט על הכל ורוב על הכל. החיות שמתגלות הם למטה תחת אלה העליונות שנסתרות ומוארות מהן, ומתנהגים בגללים.

החיות העליונות כלן כלולות ברקיע השמים, ועליהם כתוב יהי מארת ברקיע השמים, והיו למאורת ברקיע השמים. כלם תלויים באותו רקיע השמים. הרקיע שעל גבי החיות, זה אותו שכתוב (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח. זה אותו קדמון [נ"א ה' הקדמון].

שהרי משם והלאה אין מי שיכול להסתכל ולדעת. מה הטעם? משום שהוא נסתר במחשבה, ומחשבת הקדוש ברוך הוא טמירה ונסתרת עליונה. מחשבת בן האדם בכל העולם [לא יכול] להתדבק ולדעת אותה. דברים התלויים במחשבה עליונה אין מי שיכול להשיג אותם. המחשבה [עליונה] ממש על אחת כמה וכמה. לפנים מהמחשבה מיהו שעושה רעיונות? שהרי אין השפלה לשאל, וכל שכן לדעת.

באיין סוף אין בו רשם כלל, ושאלה לא תלוייה בו, ולא רעיון להסתכלות המחשבה כלל. מתוך נסתר הנסתר, מראש תחתית של האין סוף, מאיר אור דקיק ולא דיוע, נסתר בסתר [נ"א ברשם] כחד

המחט. סוד נסתר של המחשבה לא ידוע, עד שמתפשט ממנו אור. במקום שיש בו רשומים של כל האותיות, משם יוצאים.

בראש הכל. א ראש וסוף של כל הדרגות. הרשם שגרשמים בו כל הדרגות, ולא נקרא אלא אחד. להראות שאף על גב שיש בו דמיות רבות, אינו אלא אחד. ודאי היא האות שעליונים ותחתונים תלויים בה. ראשית של אל"ף, סתר של סוד המחשבה העליונה. ואותה התפשטות של אותו רקיע עליון, הכל נסתר באותו הראש. בגלל שקשיוצאת א' מרקיע הזה, בדמות של סוד ראש המחשבה יוצאת. באותו אמצע של אל"ף כלולים בו שש דרגות, סוד של כל החיות הנסתרות העליונות [ס"א שעולות] [ס"א שתליות] מתוך המחשבה.

אור אחד שמאיר ונגנז, זה אור של אות ט של בראשית. חם היום שהיה יושב אברהם פתח האהל, שהוא פתח מקלטה למעלה, וחם היום מאיר על אותו פתח ומאיר משם.

שני, אור שהולך להיות חשוף לעת פנות ערב. הסוד של תפלת יצחק להתקין דרגה זו, שכתוב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. הסתכלות של ערב, וחשוכים כלם אצלו. בפנות הערב הזה הסתכל יעקב באותו ממנה של עשו.

שלישי, אור שכולל שני אלו, אור שמאיר ברפואה, סוד הכתוב ביעקב (בראשית לב) ויזרח לו השמש וגו'. ודאי ששכלל באותו פנות ערב. מכאן והלאה והוא צלע על ירכו. זהו נצח ישראל.

על ירכו, ירכו כתוב ולא ירכיו, זו דרגה רביעית, שלא התנבא איש משם עד שבא שמואל, ועליו כתוב (שמואל-א טו) וגם נצח ישראל וגו'. אז נתקן שהיה חלש כשהסתכן יעקב אבינו עם הממנה של עשו.

ויגע בכף ירכו. כשבא אצל יעקב, לקח כח מאותו פנות ערב בדין הקשה. ויעקב היה נכלל בו ולא כל לו. וינא כי לא כל לו ויגע בכף ירכו. לקח תוקף הדין משם, בגלל שירד הוא מחוץ לגוף. שיעקב היה גוף, וגופו היה כלול בסוד של שתי דרגות בסוד שנקרא אדם. כיון שלקח תוקף מחוץ לגוף, מיד - ויתקע כף ירד יעקב.

ולא התנבא איש משם עד שבא שמואל, ועל זה נצח ישראל כתוב בו, כי לא אדם הוא. והושע נתנבא מהודו של משה, שכתוב (במדבר כז) ונתת מהודד עליו. הוד. וזו דרגה חמישית. נצח - ירד שמאל של יעקב. ולכן בא דוד וכלל אותו בימין, שכתוב (תהלים טז) נעמות בימין נצח. ימין לא כתוב אלא בימין. מה הטעם נחלשה ירד יעקב? בגלל שהתקרב אליו צד הטמאה ולקח ממנו כח, והתעבב עד שמואל. ועל זה בא להזכיר שזהו ירד של ישראל, שכתוב וגם נצח ישראל. ועל זה כל דבריו היו בדין בראשית ולבסוף.

ועוד, שהקדוש ברוך הוא כלל אותו אחר כך בהוד, מתי? לאחר שמשח מלכים. ועל זה הוא שקול כמשה ואהרן. מה משה ואהרן בשני צדדים שלמעלה - גם הוא למטה כמו שאותם שני הצדדים, ומי הם? נצח והוד, כמו שמשח ואהרן שלמעלה. וכל הדרגות אחוזות זו בזו, שכתוב (שם צט) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו. שהרי ששה צדדים נכללו ואחוזות זו בזו.

כמו שאלה אחוזים, משה ואהרן ושמואל - כך גם אחוזים יעקב משה ויוסף. יעקב בעל הבית. מת יעקב - נטל משה את הבית, וצנה אותה בחייו. יוסף על ידי יעקב ומשה היה צדיק. [ושניהם לא שמשו הבית אלא ביוסף, בגלל שהיה צדיק].

יעקב ביוסף לקח את הבית, שכתוב (בראשית לו) אלה תלדות יעקב יוסף. משה לא שמש בה עד שלקח אותו את יוסף. כשיצאה השכינה מהגלות, לא יכול להזדוג בה, רק ביוסף, שכתוב (שמות יג) ויקח משה את עצמות יוסף עמו. למה כתוב עמו? אלא גוף לא מזדוג בנקבה עד שמוזדוג עם הבית. ועל זה משה לקח לו את יוסף עמו. כיון שהיה עמו, שמש בנקבה כראוי. ולכן יעקב משה ויוסף הולכים כאחד.

יעקב מת, וגופו הכניסו אותו לארץ הקדושה. יוסף מת, גופו לא נקבר בארץ הקדש, אלא עצמותיו. משה [מת] - לא זה ולא זה, למה? אלא יעקב בעלה הראשון של הגבירה היה. מת יעקב - הזדווגה במשה. ובעוד שמשח היה בעולם הזה, צנה אותה כראוי, והוא היה בעלה השני. את יעקב הכניסו לארץ הקדושה כשגופו שלם, בגלל שהוא גוף. יוסף - עצמותיו ולא גופו, בגלל שעצמות הם צבאות ומחנות שלמעלה, וכלם יוצאים מאותו צדיק. והצדיק נקרא צבאות. מה הטעם? בגלל שכל צבאות ומחנות עליונים יוצאים ממנו, ועל זה עצמותיו, שהן צבאות, נכנסו לארץ.

משה היה בחוץ, ולא נכנס לשם לא גופו ולא עצמותיו. אלא נכנסה השכינה לארץ. אחר שמשח מת וחרזה לבעלה הראשון, ודאי הוא יעקב. מכאן נקבה שנשאת לשנים באותו העולם, היא חוזרת לראשון. משה היה בחוץ, כיון שבעלה הראשון היה בארץ.

מִשָּׁה זָכָה בְּחַיֵּיו מִה שֶׁלֹּא זָכָה בּוֹ יַעֲקֹב. יַעֲקֹב שָׁמַשׁ בָּהּ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, וּמִשָּׁה בְּעוֹלָם הָזֶה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁזֶה הִיָּה הַחֲסָרוֹן שֶׁל מִשָּׁה - לֹא כֵּן! אֵלֶּה כְּשֶׁיִּצְאֻ וְיִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, מִצַּד הַיּוֹבֵל הִיָּה, וְכָל אוֹתָם שְׂשִׁים רְבּוּא הָיוּ מְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. וּבְאוֹתָהּ הַדְּמוּת הִלְכוּ בְּמִדְבָּר, וְאַחַד מֵהֶם לֹא נִכְנַס לְאַרְצָה, אֵלֶּה בְּנֵיהֶם תּוֹלְדוֹתֵיהֶם כְּרֹאוּי, שֶׁהֵם תִּקְוֹן הַלְבָּנָה, וְכָל מַעֲשֵׂי הָאָרֶץ הָיוּ תִּקְוֹן הַלְבָּנָה.

מִשָּׁה שָׁמַשׁ בְּלִבָּנָה בְּעוֹד שֶׁהוּא בְּגוֹף וְצִוָּה אוֹתָהּ לְרַצּוֹנוֹ, וְכִשְׁנִפְטָר מִהָעוֹלָם הָזֶה, עָלָה בְּעֲלִיָּה עֲלִיּוֹנָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְחֲזַר בְּרוּחַ לַיּוֹבֵל הָעֲלִיּוֹן (בִּינָה), וְשָׁם נִדְבַק בְּאוֹתָם שְׂשִׁים רְבּוּא שֶׁהָיוּ שְׁלוֹ. מִה שֶׁלֹּא הִיָּה כֵּן לַיַּעֲקֹב, שֶׁהוּא חֲזַר בְּרוּחַ לְתוֹךְ הַשְּׁמִטָּה מִה שֶׁלֹּא הִיָּה כֵּן בְּחַיָּיו, [הִיָּה] כִּיּוֹן שְׂבִית אַחֵר הִיָּה לוֹ.

וְאַרְצָה הַקְדוּשָׁה נִתְתַּקְנָה בְּתִקְוֹן [הָעוֹלָם שֶׁלֹּמֶטָה] בִּכְחַ שֶׁלֹּמֶעֱלָה. וְעַל זֶה לֹא רֹאוּי לְהִיּוֹת כָּלֶם כְּאַחַד. אֵלֶּה שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הָיוּ לְבָדִם כָּלֶם בְּרוּחַ, וְאֵלֶּה שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הָיוּ כָּלֶם לְבָדִם בְּגוֹף, וְלֹא רֹאוּיִים לְהִיּוֹת אֵלֶּה וְאֵלֶּה בְּתוֹךְ הַלְבָּנָה, אֵלֶּה אֵלֶּה תוֹךְ הַלְבָּנָה וְאֵלֶּה בְּחוּץ, לְהֵאִיר אֵלֶּה מִתּוֹךְ אֵלֶּה. וְכָלֶם שֶׁנִּכְנְסוּ בְּאַרְצָה, דְּמוּת הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ, וְלֹא הָיוּ בְּעֲלִיָּה עֲלִיּוֹנָה כְּמוֹתָם, בְּגִלְל שֶׁלֹּא יָהִיָּה דוֹר וְלֹא הִיָּה מִקֶּדֶם כְּמוֹ אוֹתָם רִאשׁוֹנִים שֶׁנִּרְאָה לָהֶם זִיו כְּבוֹד רְבוּנָם פָּנִים בְּפָנִים.

יַעֲקֹב שָׁמַשׁ בְּנִשְׁוֹתָיו בְּגוֹף, אַחֵר כֵּן נִדְבַק רוּחַ בְּרוּחַ. מִשָּׁה נִפְרַד מֵאִשְׁתּוֹ וְשָׁמַשׁ כִּשְׁהוּא בְּגוֹף בְּאוֹתָהּ רוּחַ קְדוּשָׁה. אַחֵר כֵּן נִדְבַק רוּחַ בְּרוּחַ עֲלִיּוֹנָה טְמִירָה שֶׁל מַעֲלָה, וְכָל הַדְּרָגוֹת הָיוּ נִדְבָקִים כָּלֶם כְּאַחַד. רוחוֹ שֶׁל מִשָּׁה הָיָה מְהִיּוֹבֵל, גּוֹפּוֹ מִהַשְּׁמִטָּה. רוחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לְהַתְדַּבֵּק בְּשִׁמְטָה. גּוֹף שֶׁל נִשְׁוֹתָיו הִיָּה בְּעוֹלָם הָזֶה. כָּל אוֹתָם מְאוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים בְּדְמוּת שֶׁלָּהֶם לְמִטָּה בְּאַרְצָה [נ"א] בְּדְמוּתָם לְמִטָּה מֵהֶם בְּדְמוּתָם לְמִטָּה בְּאַרְצָה], וְכָלֶם תְּלוּיִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם. כָּאֵן סוּד שֶׁל שְׁנֵי שְׁמוֹת כְּלוּלִים כְּאַחַד וְתִקְוֹנָם שְׁלֹשָׁה, וְחוּזִרִים לְאַחַד זֶה כְּנֶגֶד זֶה. וְהוּא שֶׁם גִּלְוֹף חֲקוּק כְּלוּלִים בְּסוּד זֶה שֶׁל הָאֱמוּנָה.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם. סוּד ה' לִירְאִיו וְגו' (תהלים כה). פֶּתַח אֲתוֹ זָקֵן הַזְקֵנִים וְאָמַר: שְׁמַעוֹן שְׁמַעוֹן, מִי הוּא שְׁאֵמֶר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם? מִיָּהוּ כָּאֵן אֱלֹהִים זֶה? בֵּין כֵּן פֶּרַח אוֹתוֹ זָקֵן הַזְקֵנִים וְלֹא רָאָה אוֹתוֹ. וְכִמוֹ שֶׁשָּׁמַע רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁהִיָּה קוֹרָא לוֹ שְׁמַעוֹן וְלֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לְחֻבְרִיו: וַדַּאי זֶהוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דְּנִיאל ז') וְעַתִּיק הַזְמִים יוֹשֵׁב. הָרִי כַּעַת זֹהוּי שְׁעָה לְפִתְחָה בְּסוּד הָזֶה, שְׁוֹדַאי יֵשׁ כָּאֵן סוּד שֶׁלֹּא נִתֵּן רְשׁוּת לְהַתְגַּלּוֹת, וְכַעַת מִשְׁמַע שְׁנִתְּנָה רְשׁוּת לְהַתְגַּלּוֹת.

פֶּתַח וְאָמַר, (מִשָּׁל) לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ לוֹ כְּמָה בְּנִינִים לְבָנוֹת וְהִיָּה לוֹ אֱמֹן, וְאוֹתוֹ אֱמֹן לֹא הִיָּה עוֹשֶׂה דְבָר אֵלֶּה מִרְשׁוֹת הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר (מְשָׁלִי ח) וְאַתָּה אֵצֶל אֱמֹן. הַמֶּלֶךְ הוּא וַדַּאי חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה לְמַעֲלָה, וְעַמּוּד הָאֱמָצִי [הוּא] מֶלֶךְ לְמִטָּה. אֱלֹהִים אֱמֹן לְמַעֲלָה, וְזוֹ אִם הָעֲלִיּוֹנָה. אֱלֹהִים אֱמֹן לְמִטָּה, וְזוֹ שְׂכִינָה שֶׁלֹּמֶטָה.

וְלֹאשֶׁה אֵין רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת דְּבָר בְּלִי רְשׁוּת בְּעֲלָה, וְכָל הַבְּנִינִים שֶׁהָיוּ בְּדֶרֶךְ אֲצִילוּת, הִיָּה אוֹמֵר אֲב"א בְּאֱמִירָה לְאֱמ"א, יְהִיָּה כְּזֶה וְכְזֶה, וּמִיָּד נִהְיָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וַיֹּאמֶר, הִיָּה אוֹמֵר לְאֱלֹהִים יְהִי אוֹר. בְּעַל הַבְּנִין הוּא אוֹמֵר, וְהָאֱמֹן עוֹשֶׂה מִיָּד. וְכֵן כָּל הַבְּנִינִים בְּדֶרֶךְ אֲצִילוּת הִיָּה אוֹמֵר יְהִי רִקְיעַ, יְהִי מְאוֹרָת, וְהַכָּל נַעֲשֶׂה מִיָּד. כִּשְׁהָגִיעַ לְעוֹלָם הַפְּרִוּד, שֶׁהוּא עוֹלָם הַנִּבְדָּלִים, אָמַר הָאֱמֹן לְבַעַל הַבְּנִין, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ בְּדְמוּתֵנוּ. אָמַר בְּעַל הַבְּנִין, וַדַּאי טוֹב הוּא לַעֲשׂוֹתוֹ, אֲבָל עֲתִיד הוּא לְחַטָּא לְפָנֶיךָ בְּגִלְל שֶׁהוּא כָּסִיל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם י) בֵּין חֲכָם וְשִׁמְחָה אֲב וּבֵין כָּסִיל תּוֹגַת אֱמֹן.

הִיָּה אֱמִירָה, אַחֵר שֶׁחֲטָאוּ תְּלוּי בְּאֱמ"א וְלֹא בְּאֱב"א, אֲנִי רוֹצֶה לְבָרָא אוֹתוֹ בְּדְמוּת שְׁלִי. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, וְלֹא רָצָה לְשַׁתֵּף בּוֹ אֲב"א. בְּזִמְן שֶׁחֲטָא מִה כְּתוֹב? (יִשְׁעִיָּה נ') וּבְפִשְׁעֵיכֶם שֶׁלַּחָה אֲמַכְּם. אָמַר הַמֶּלֶךְ לְאֱמ"א, וְלֹא אֲמַרְתִּי לָךְ שְׁעַתִּיד הוּא לְחַטָּא! בְּאוֹתוֹ זִמְן גִּרְשׁ אוֹתוֹ וְגִרְשׁ אֶת אֱמֹן עִמּוֹ. וְלָכֵן כְּתוֹב (מְשָׁלִי י) בֵּין חֲכָם וְשִׁמְחָה אֲב וּבֵין כָּסִיל תּוֹגַת אֱמֹן. בֵּין חֲכָם - זֶה אָדָם שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ אֲצִילוּת. וּבֵין כָּסִיל - זֶה אָדָם שֶׁל בְּרִיָּה.

קָמוּ כָּל הַחֻבְרִים וְאָמְרוּ, רַבִּי רַבִּי, וְכִי יֵשׁ פְּרוּד בֵּין אֲב"א וְאֱמ"א, שְׁמִצַּד שֶׁל אֲב"א הוּא בְּדֶרֶךְ אֲצִילוּת וּמִצַּד הָאֱמ"א בְּבְרִיָּה? אָמַר לָהֶם, חֻבְרִים חֻבְרִים, לֹא כֵּן זֶה, שֶׁהָרִי אָדָם שֶׁל אֲצִילוּת זָכָר וְנִקְבָּה הִיָּה מִצַּד אֲב"א וְאֱמ"א, וְזֶהוּ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. יְהִי אוֹר מִצַּד הָאֲב"א, וַיְהִי אוֹר מִצַּד הָאֱמ"א. וְזֶהוּ אָדָם דּוֹ פְּרָצוּפִים.

אֲבָל לָזֶה אֵין בּוֹ צֶלֶם וְדְמוּת, אֵלֶּה אִם הָעֲלִיּוֹנָה הִיָּה לָהּ כְּנוּי אֶחָד שֶׁעוֹלָה לְחֻשְׁבוֹן אֱלֹהִים, וְאוֹתוֹ כְּנוּי הוּא אוֹר וְחֻשְׁף. וּבְגִלְל אוֹתוֹ חֻשְׁף שֶׁהִיָּה בְּאוֹתוֹ כְּנוּי, אָמַר אֲבָא שְׁעַתִּיד לְחַטָּא לְאָדָם שֶׁל אֲצִילוּת [נ"א שֶׁל בְּרִיָּה] שֶׁהוּא אוֹר לְבוֹשׁ עֲלִיּוֹן [נ"א עֲלִיּוֹן].

וְזֶהוּ הָאוֹר שֶׁבְּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁגִּנֵּז אוֹתוֹ לְצַדִּיקִים. וְאוֹתוֹ חֻשְׁף שֶׁנִּבְרָא בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן לְרִשְׁעִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-ב') וּרְשָׁעִים בַּחֲשֻׁף יָדְמוּ, וּבְגִלְל אוֹתוֹ חֻשְׁף שֶׁהִיָּה עֲתִיד לְחַטָּא לְאוֹתוֹ אוֹר, לֹא רָצָה אֲבָא לְהַשְׁתַּתֵּף בּוֹ. וּבְגִלְל זֶה אָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ - אוֹתוֹ הָאוֹר. כְּדְמוּתֵנוּ -



אותו חשד, שהוא לבוש לאור, כמו שגוף הוא לבוש לנשמה. זהו שכתוב (איוב י) עור ובשר תלבישני. שמחו כלם ואמרו, אשרי חלקנו שזכינו לשמע דברים שלא נשמעו עד עתה.

פתח עוד רבי שמעון ואמר, (דברים לב) ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי וגו'. אמר, חברים שמעו דברים עתיקים שרציתי לגלות אחר שנתנה [לי] רשות עליונה לומר. מי זה שאמר ראו עתה כי אני הוא? אלא זהו עלת על כל העליונים, אותו שנקרא עלת העלות, עלת מהעלות האלה, שלא יעשה אחד מהעלות הללו שום מעשה עד שיקח רשות מאותו שעליו, כמו שבארנו למעלה בנעשה אדם.

נעשה ודאי. על שנים נאמר. שאמר זה לאותו שלמעלה ממנו נעשה. ולא עושה דבר אלא ברשות ואמירה מאותו שלמעלה ממנו. ואותו שלמעלה ממנו לא עושה דבר עד שלוקח עצה מחברו. אבל אותו שנקרא עלת על כל עלות, שאין למעלה ממנו ולא למטה שנה לו, כמו שנאמר (ישעיה מ) ואל מי תדמיוני ואשונה יאמר קדוש. אמר, ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי, שלוקח ממנו עצה, כמו שאותו שאמר ויאמר אלהים נעשה אדם.

קמו כל החברים ואמרו, רבי, תן לנו רשות לדבר במקום זה. אמרו, והרי לא בארת למעלה שעלת העלות אמר לכת"ר נעשה אדם? אמר להם, היו שומעים אוננים מה שפיתך מדבר! והרי לא אמרתי לכם עכשו שיש מי שנקרא עלת העלות, וזה אינו אותו שנקרא עלת על כל עלות, שלעלת על כל עלות אין לו שני שלוקח ממנו עצה, שהוא יחיד לפני הכל, ואין לו שותף.

ולכן אמר ראו עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי, שלוקח ממנו עצה, שאין לו שני ולא שותף ולא חשבון. שיש אחד בשתוף כמו זכר ונקבה, ונאמר בהם (שם נא) כי אחד קראתיו, אבל הוא אחד בלי חשבון ולא שותף, ולכן אמר ואין אלהים עמדי. קמו כלם והשתטחו לפניו ואמרו, אשרי האיש שרבונו מסכים עמו לגלות סודות טמירים שלא היו מתגלים למלאכים קדושים.

אמר להם, חברים, יש לנו להשלים הפסוק, שכמה סודות טמירים יש בפסוק הזה (דברים לב) אני אמית ואחיה וגו'. אני אמית ואחיה - בפירוט. אחיה - מצד של הימין חיים, ומצד השמאל מות. ואם לא מסכימים שניהם עם עמוד האמצעי, לא מתקנים הדיון, שהם במושב שלשה כאחד. ולפעמים מסכימים שלשה לעשות דין, ונבא י"ד [נמין] שהיא פשוטה לקבל שבים, שהוא יהו"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א. וזו שכינה נקראת יד ימין מצד החסיד. יד שמאל מצד הגבורה. יד יהו"ה מצד עמוד האמצעי. כשבו אדם שב בתשובה, היד היו מצילה אותו מהדין. אבל כשדון עלת על כל העלות, נאמר בו ואין מנדי מציל.

ועוד, שלש פעמים נאמר בפסוק זה אני אני אני, שיש בהם א' א' א' י' י' י', שנקראו ביו"ד ה"י וא"ו ה"י יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ויש בהם שלש ווים, ו' ו' ו' - ו' אחיה ואני ואין - שנקראו בשמות האלה. ועם כל זה שהרי בארו את הפסוק הזה החברים אצל אלהים אחרים, כמו שנאמר ראו עתה כי אני אני הוא - זה הקדוש ברוך הוא ושכינתו שנאמר בהם אני וה"י. ואין אלהים עמדי - זה סמאל ונח"ש. אני אמית ואחיה - אני אמית בשכינתי למי שהוא רשע, ואני אחיה בה את מי שהוא צדיק. ואין מנדי מציל - זה יו"ד יהו"ה שהוא יהו"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, והוא כו"ו במוכס"ו כו"ו, והכל אמת. אבל מה שנתבאר למעלה עלת העליון שהוא עלת על כל העלות, והסוד הזה לא נמסר לכל חכם ונביא [נ"א אבל מה שנאמר למעלה על עליון שהוא על העלות, הסוד הזה לא נמסר אלא לכל חכם ונביא].

בא ראה כמה עלות הם נסתרים שהם מתלבשים והם מרובים בפירות, והספירות מרובה להם, שהם טמירים ממששבת בני אדם, ועליהם נאמר (קהלת ה) כי גבה מעל גבה שמר וגו'. אורות מצחצחים אלה על אלה. ואלה שמקבלים הם חשוכים מאחרים שעליהם שמקבלים מהם. ולעלת [על כל] העלות אין אור עומד לפניו, שכל האורות חשוכים לפניו.

זיין, מה מעשהו? כמנן ימות השבוע, ללמדך שכל יום יש לו כח. ומה מעשהו כאן? ללמדך שכשם שיש חכמה גדולה באין לאין תכלית, כך יש הכח ההוא בכל האברים. ואיזה אברים? שבע שיש באדם, שכתוב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה את האדם:

רענא מהימנא

אמר לו, מנורה הקדושה, אחר שאמר (בראשית א) נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, מהו שאמר אחר כך ויברא אלהים את האדם בצלמו? אמר לו, מה שבארו על כך בעלי המסנה, שמהם אמרו נברא, ומהם אמרו לא נברא, והקדוש ברוך הוא ברא אותו, שכתוב (שם) ויברא אלהים את האדם בצלמו.

אמר לו, אם כך הוא, לא יתן חלק בידי אחד מהם ולא נעשה בדמות שלשה, אלא באיקונו של המלך, בצלמו כדמותו, שהוא צלם ודמות תבניתו. אמר, כך נודע? אמר, חס ושלום, אלא אני אומר שנקרא בכל והשליט על הכל, שאם היה כל אחד נותן בו חלקו, בזמן שהיה כו"ס עליו כל אחד היה נוטל חלקו ממנו, כי במה נחשב הוא?

אלא הקדוש ברוך הוא ברא אותו כל אחד בדמותו, זוהי מלכות הקדושה שהיא תמונת כל, שבה הסתכל הקדוש ברוך הוא וברא את העולם וכל הבריות שברא בעולם, וכלל בה עליונים ותחתונים בלי פרוז כלל, וכלל בה עשר ספירות, וכל השמות והכנויים וההויות, ועלת על הכל שהוא אדון על הכל, ואין אלוה מבליעיו, ולא נמצא בכל העליונים והתחתונים פחות ממנו.

בגלל שהוא קשר של כלם והשלמות של כלם, לקים בו ומלכותו בכל משלה. ובגלל שלא נמצא עלת על הכל בעליונים ובתחתונים פחות ממנו אפלו באחד מהם, היא [נקראת] התקרה אמונת ישראל. ומצד של עלת על הכל נאמר בה (דברים ד) כי לא ראיתם כל תמונה. אבל מצד של שאר העמים נאמר בהם [בה] (במדבר יב) ותמונת ה' יביט.

בא המורה הקדושה ושאר החברים והשתחויו לפניו ואמרו, בעת אין מי שיכול לטל ממנו את חלקו, שלא נתן לו אחד מהעולם, אלא בורא העולמות עלת על הכל, ובו תלוי עניו או שכו, ולא במלאך ושרף ולא בשום בריה מהעולם, ובגלל כך פרשוה חכמי המשנה, המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם: ע"כ.

דבר אחר נעשה אדם בצלמנו בדמותנו - הרי פרשוה החברים על מלאכי השרת שהם אומרים את הפסוק הזה. אמר להם, אחר שהיו יודעים מה שהיה ומה שעתיד להיות והם היו יודעים שעתיד לחטא, למה רצו לעשות אותו? ולא עוד, אלא שעזא ועזאל היו מקטרגים עליו בזמן שאמרה שכינה לקדוש-ברוך-הוא נעשה אדם. אמרו, מה אדם ותדעוהו? מה אתה רוצה לברא אדם, ותדעוהו שעתיד לחטא לפניך באשתי שהיא חשד? שאור הוא זכר, וחשד נקבה, שמאל חשד של בריאה. באותו זמן אמרה להם השכינה: בזה שאתם מקטרגים, אתם עתידים לנפל, כמו שכתוב ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה וגו'. [חשקו בהם] וטעו בהם, והפילה אותם השכינה מקדשתם.

אמרו החברים, רבי רבי, בין כך [נ"א אם כך], עזא ועזאל לא היו משקרים בדבריהם, שודאי בנקבה עתיד אדם לחטא. אמר להם, כך אמרה השכינה: אתם הודמנתם לקטרג לפני יותר ממצא המרום. אם אתם הייתם יפים מאדם במעשיכם, נאה לכם לקטרג עליו, אבל הוא עתיד לחטא באשה אחת, ואתם בנשים רבות. החבה שלכם יותר מבני אדם, כמו שכתוב ויראו בני האלהים את בנות האדם. את בת האדם לא נאמר, אלא את בנות האדם. ולא עוד, אלא אם אדם חוטא, הרי מקדים לו תשובה לחזר לרבונו לתקן במה שחטא.

אמרו לו החברים, [רבי רבי], אם כך, למה כל זה? אמר רבי שמעון לחברים, אם לא היה כך שברא הקדוש ברוך הוא יצר טוב ורע, שהם אור וחשד, לא היתה זכות וחובה לאדם של בריאה, אלא [בגלל] שנברא משניהם, ולכן (דברים ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו'. אמרו לו, כל זה למה? ולא היה יפה שלא נברא ושלם לחטא ולגרים כל מה שגרים למעלה, ולא היה לו לא עניש ולא שכו?

אמר להם, מן הדין היה לו לבראו כך, בגלל שהתורה בגללו נבראה, שכתוב בה עניש לרשעים ושכו לצדיקים, ולא היה שכו לצדיקים ועניש לרשעים אלא בגלל אדם של בריאה, (ישעיה מה) לא תהו בראה לשבת יצרה. אמרו, ודאי בעת שמענו מה שלא שמענו עד עכשו, שודאי לא ברא הקדוש ברוך הוא דבר שלא צריך, ולא עוד, אלא התורה של בריאה היא לבוש השכינה, ואם אדם לא היה עתיד להבראת [לחטא], היתה השכינה בלי כסוי כמו עני. ולכן כל מי שחטא, כאלו הפשיט לשכינה את מלבושיה, וזהו עניש האדם.

וכל מי שמקים מצוות התורה, כאלו הלביש לשכינה את מלבושיה. ולכן פרשוה בכסוי הציצית [ותפלין] (שמות כב) כי היא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו במה ישקב, בגלות? והרי פרשוה. בא ראה, חשד הוא שחר של התורה, אור הלבן של התורה.

השלמה מההשטות (סימן ה)

לבו של התורה, וכשאותו אור מתלבש בחשד, נאמר בתורה שחורה אני ונאנה. וכשמתעלה משם אור שהוא לבן, אומרת אל תראני שאני שחורחור, והתורה כמו שבת עין, שהיא שחורה ויפה באור שמאיר בה, ולכן בת עין והאור שמאיר בה אמרה ה' אורי וישעי ממי איך. אורי - אור י', שהיא בת עין, וישעי גונים יש לה - אור מבפנים וחשד מבחוץ, להיות שולט בהם על כל הקלוסיס [קלפות]. זהו שכתוב (תהלים קג) ומלכותו בכל משלה.

בלבוש של אור היא שולטת על כל אותם שנאמר בהם (שמות ו) ולכל בני ישראל היה אור במושבבתם, ובלבוש שחר שולטת על הרשעים שנאמר בהם (שמואל-א ב) ורשעים בחשד ידמו.

ועוד, אור הוא מצד הימין (חסד), שהוא אור של יום ראשון שנאמר בו יהי אור, זה אברהם, ויקרא אלהים לאור יום. חשד מצד השמאל, שנאמר בו ביצחק (שם כז) ותכנין עיניו מראות, ולחשד קרא לילה. יעקב שהיה לבוש משניהם באור של ימין ובחשד של שמאל, ובשניהם עמוד האמצעי הוא עמוד.

עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם. הענן מצד שלו מים. החשך מצד שלו אש. עמוד הוא שלום ביניהם. זהו שכתוב (איוב כח) עושה שלום במרומו. וכשהוא באמצע - ולא קרב זה אל זה כל הלילה. לא קרב המים לאש, ולא אש למים, שהוא מפריד ביניהם. וזוהי מחלקת בית הלל ובית שמאי שהיא לשם שמם, וכנגדם שני אמוראים של הרקיע, מיכאל וגבריאל, ושר שלום מכריע ביניהם, שהוא נוריאל. אוריאל נקרא מצד הימין, נוריאל מצד השמאל, והוא אדם שלמטה, מטטרו"ן שמו, שולט על כל בעלי המשנה. זהו שכתוב (בראשית א) ויחדו בדגת הים, אלו תלמידי חכמים שמתרבים במי התורה, שירשים משם נפש חיה.

ובעוף השמים - אלו בעלי זכיות, שבזכותם פורחים למעלה, ויורשים משם רוח שהוא עוף יעופף בכנפים במצות עשה. ובבהמה - אלו עמי הארץ שנאמר בהם (במדבר יד) אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם. ע"כ.

(ואם תפלה אינה שלמה, כמה מלאכי חבלה רודפים אחריה, כמו שנאמר (איכה א) כל רדפיה השיגיה בין המצרים, ולכן מתפללים (תהלים עח) והוא רחום יכפר עון - זה סמא"ל שהוא נחש. ולא ישחית - זה המשחית. והרבה להשיב אפו - זה אף. ולא יעיר כל חמתו - זו חמה, כדי שלא ירדפו אחר התפלה. וכמה מלאכי חבלה תלויים מהם. שבעה ממנים הם, ותלויים מהם שבעים, ובכל רקיע ורקיע הם מקטרגים, ותלויים מהם עשרת אלפים רבוא. ואם תפלה עולה שלמה בעטוף של מצנה ותפלן על הראש והזרוע, נאמר בהם (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם יהו"ה נקרא עליך ויכראו ממך. שם ה' פרשוה שהיא תפלן של ראש. ומי שרואה שם יהו"ה על הראש בתפלה שהיא אדנ"י (יהו"ה), מיד כלם פורחים. זהו שכתוב (תהלים צא) פול מצדך אלה וגו'.

כשהאור הוא, רננו צדיקים בה', וזו דרגה של צדיק חי העולמים, ומשם רנה ובו הגאולה. זהו שכתוב (ירמיה כג) צמח צדיק, ודאי שהוא עשירי, וצדיק נוסע משמאל, ועמוד האמצע מימין. זהו שכתוב מימינו אש דת למו.

בא ראה, כל האותיות הן מצד אותיות התורה שכלולות בשכינה, וצדיק נוסע משמאל, קץ חי שהוא יצחק בפה. חי העולמים קשור בשמאל, ושכינה תחתונה מצד שמאל נאמר בה והארץ היתה. מצד הימין תהו ובהו, בו הוא מצד עמוד האמצעי. וחשך על פני תהום - זו שכינה התחתונה. ומי גרם לה את זה? אלא הקב"ה קדם שברא את העולם היה נסתר יהו"ה, ה, אחר כך התפשטה ה' למטה, ונאמר בה והארץ היתה תהו ובהו, וסוד הדבר - אלה תולדות השמים והארץ בהפראם, בה' בראם. הרי לך שהיה לבושה תהו.

ובגלל זה כי לא המטיר ה' אלהים, עדן לא היה יורד השפע שלה בגלל שאדם אין, שהיה בעלה נסתר באין. עד שהתפשט ה' מן יהו"ה, שהוא בינה, שהוא מקור השפע, שהיא נקדה נסתרת, ומשם השקה את כל פני האדמה. וקדם שינרדה היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבו, בגלל זה היה השפע יורד באותו זמן היא ראשית מחסד, זהו שכתוב (תהלים פט) אמרתי עולם חסד יבנה. ובגלל זה לא תהו בראה לשבת יצרה, ונאמר בה לא טוב היות האדם לבדו, שלא תהו בראה.

ובזמן שהיה תהו, אמר אלהים לנח, קץ כל בשר בא לפני וגו', קץ של יצחק שנאמר בו כי אתה ראיתי צדיק לפני, שאם אתה היית מבקש רחמים עליהם, לא נחרבו. והוא היה אומר לו ברקו כדי שיבקש רחמים עליהם, ולא ימות משיח שהוא מצד השמאל.

אמר לו, והרי היה בונה עולמות ומחריבו קדם שנברא העולם? אלא מגיד מראשית אחרית, שהקדוש ברוך הוא היה במחשבתו כל הדורות שהיה בונה, ונחרבו קדם שנברא. ראה שהיו עושים מעשים שיחרבו, וכיון שברא, חשב כאלו חריבם, וזה מדבר עד סוף הימים שאלה תולדות רעות, והיו גורמים דגהר יחרב ויבש. יחרב בבית ראשון, ויבש בבית שני. הנביעה שלו בשני עולמות, שכינה עליונה ושכינה תחתונה. ולכן התגלה מה שהיה ומה שעתיד להיות, ולא בקש עליהם רחמים, עד שבא משה ובקש רחמים, שעתידים היו ישראל שלא יצאו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה, מצד הגבורה שהיו דנים, והחזר העולם לתהו.

ובגלל שמשנה בקש עליהם רחמים, השמאל דוחה ולא יצאו בה בני ישראל, וימין מקרבת שהיא ימין מטה כלפי חסד. ומשה, בגלל שנתן עצמו עליהם, נתן תקף לדרגתו, שהיא עמוד האמצעי, שהיא תורה שנתנה בימין. זהו שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו, ובגלל זה הגאולה תלויה בו. זהו שכתוב (בראשית מט) לא יסור שבט מיהודה, עד כי יבא "שילה", שהוא משה בחשבון.

יסוד צדיק בו סו"ד תהא שמאל דוחה, אף על פי שפרשנו בו כל הנפש הבאה לעקב מצרימה ששים ויש, בגלל שנקשר בשמאל, וימין מקרבת כי תלוי ממנה עמוד האמצעי, שששים ויש הם ששים מסכתות, וששה סדרי משנה שנתנו מגבורה שהיא שמאל. ששים גבורים נקראו שנוסעים מגבורה, ששים תורה שבעל פה, שהיא שכינה תחתונה, כלל של ששים מסכתות וששה סדרי משנה. שתורה שכתב, לפה לא התגלתה, בגלל שעתיד שמאל, שהיא פה, להדחות.

ולכן הוא מסתיר כך הגאולה בלב, והפה שהוא גלוי לא מתגלה הגאולה, ובגלל שהכל תלוי בימיו, אמר הנביא (ישעיה נג) וזרוע ה' על מי נגלתה. על מי ודאי, שנאמר בה מי ירפא לך, זהו שכתוב (איכה ב) מ"ה אעידך מ"ה אדמה לך, ואמרו לי מ"ה שמו, במ"ה יבא הזמן, ובמ"ה תבא רפואה. זהו שכתוב (שם) מה אשנה לך ואנחמך וגומר, מ"ה ירפא לך, שמשה הוא מ"ה שמו ובו תהא נחמתך. ובגלל כך כפל הקדוש ברוך הוא שמו משה משה, אחד על גאולה הראשונה, ואחד על האחרונה, ובגלל זה אז ישיר משה. אז שר לא נאמר, אלא אז ישיר.

עשירי בתפלה, וזו שכינה, ועליה נאמר (תהלים יז) תפלה לדוד שמעה ה' צדק. ודוד ברוח הקדוש אמר באחרית הימים של הגלות, אמר על ישראל (שם) בחנת לבי פקדת לילה, ואין לילה אלא גלות, ומה שאמר איוב הכל היה משל על ישראל שאמר כלה ענן וילד, והשטן רצה לקטרג לו, ואמר הקדוש ברוך הוא, איוב לא בדעת ידבר. אף ביצקב כך, בגלל שראה ברוח קדשו את דחק הגלות: ע"כ.

ויעקב, בגלל שראה ברוח הקדוש דחק של הגלות האחרונה בסוף הימים, [אמר (בראשית כח) ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, ובא הלילה של הגלות, ואמר] (שם לב) ויירא יעקב מאד ויצר לו. וחלק את העם הקדוש בגלות לשלשה צדדים, כמו שנאמר (שם לג) וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, בראש בגלות אדום. ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים. ובגלל שראה אחר כך עניות וצער שלהם, אמר (שם כח) ושבתי בשלום אל בית אבי. ואמר, ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש.

ודוד, בגלל הגלות אמר (שמואל ב יז) רעב וצמא במדבר. בגלל שראה שכינה חרבה יבשה, היה נוטל צער בגלות. אחר שראה שישראל חוזרים [בתשובה] בחזרה, תקן עשרה מיני נגונים, ובסוף כלם אמר (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטף [נ"א תקן עשרה מיני תלים, ובסוף כלם תפלה לדוד הטה ה' אונדף ענני. אחת שכל התפלות שובגלן מתעטפים לפני המלך, ולא היו נכנסות עד שתכנס תפלת העני, אמר תפלה לעני כי יעטף], והיא תפלה שעוטפת כל התפלות לפניך עד שתכנס תפלתו, לכן הקדים עני לכלם.

מהי תפלת העני? זו תפלת ערבית שהיא רשות בפני עצמה בלי בעלה, ומשום שהיא בלי בעלה, היא עניה ויבשה, וצדיק עני יבש זה זרע יעקב, שהוא ברשות כל אמות העולם, ודומה לתפלת ערבית שהיא לילה של הגלות.

ותפלת שבת היא צדקה לעני, כמו שבארוה בעלי המשנה, שמש בשבת צדקה לעניים [שעניים מתנחמים בדרך של שמש של שבת]. ולכן צריך אדם להיות כמו עני לשער המלך בתפלת עמידה בכל שבת מי החל בשביל השכינה, ומתעטף לה בעטוף של מצוה של ציצית כמו עני, ויהיה בתפלתו כמו אביון אצל השער שהוא אדניי. שכן עולה לחשבון היכ"ל. וזהו אדניי שפתי תפתח.

וכשפותח פיו בתפלת ערבית, נוחת נשך בימי החל לקבל בכנפיו תפלת הלילה. וזה נוריא"ל נקרא אוריא"ל מצד של חס"ד, ונוריא"ל מצד של גבורה, שהוא נר דולק, שנאמר בו (דניאל ז) נהר דינור וגו'.

ובתפלת שחרית אריה נוחת לקבל תפלה בזרועותיו וכנפיו, שארבע כנפים [יש] לכל חיה, זה מיכאל. ובתפלת מנחה שור נוחת לקבל [נ"א תפלה] בקרניו וכנפיו, וזה גבריאל. ובשבת נוחת הקדוש ברוך הוא בשלשת האבות לקבל הבת יחידה שלו בהם, וזה סוד של שבת, ש' בת יחידה שלו. באותו זמן החיות העליונות שנקראו בשם של יי, פותחים ואומרים, (תהלים כד) שאו שיערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם.

באותו זמן נפתחים שבעה היכלות. היכל הראשון - היכל האהבה. שני - היכל היראה. שלישי - היכל הרחמים. רביעי - היכל הנבואה באספקלריה המאירה. חמישי - היכל הנבואה באספקלריה שאינה מאירה. ששי - היכל הצדק. שביעי - היכל הדין.

ועליהם נאמר בראשית - ברא שי"ת. אלהים היכל שביעי. וכך הם שבעה היכלות למטה, וינגדם שבעה קולות של הבו לה, ושמונה עשרה אזכרות שבהן משוטט הקדוש ברוך הוא בשמונה עשר עולמות (תהלים סח) ברכב אלהים רבתי אלפי שגאן, שהם שמונה עשר רבוא עולמות, וכמה שומרי שיערים יש להיכלות שמקבלים תפלות, וכל תפלה לא תכנס אלא במדה במשקל, ואין מי שעומד לפני שער התפלה, ועליו נאמר (שם קכז) לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער, שהיא שער המלך. בגלל שתפלה היא מצוה, וזו שכינה, והתורה זה הקדוש ברוך הוא - לא צריך ביניהם הפסקה. וצריך להעלות תורה ומצוה באהבה ויראה.

שכל מצוות עשה ולא תעשה כלן תלויות משם יהו"ה. כמו שבארנו סוד זה שמי עם י"ה - שס"ה מצוות לא תעשה. וזה זכרי עם ו"ה - רמ"ח מצוות עשה. והרי כאן שס"ה ורמ"ח, והם רמ"ח תבות שבקריאת שמע, ונתנו מאהבה [של אות י'] ויראה של אות ה'. ולכן תקנו הבורח בעמו ישראל באהבה, והם כלולים באברהם, שנאמר בו זרע אברהם אהבי.

השלמה מההשמות (סימן ו)

זרע אברהם אהבי. אין מי שעומד לפני שער התפלה, ועליו נאמר (שם כז) לא יבשו כי ידברו את איבים בשער, שהוא שער המלך, בגלל שתפלה היא מצוה, וזו שכינה, ותורה זה הקדוש ברוך הוא, לא צריך ביניהם הפסקה, וצריך להעלות תורה ומצוה ביראה ואהבה, שכל מצוות עשה ולא תעשה תלויות משם יהו"ה, כמו שבארנו סוד זה שמי עם י"ה - שסי"ה מצוות לא תעשה, וזה זכרי עם ו"ה - רמ"ח מצוות עשה, והרי כאן מאתיים ושמונה וארבעים, ושלש מאות וחמשה ושלשים, והן מאתיים ושמונה וארבעים תבות שבקריאת שמע, ונתנו מאהבה ויראה של אות ה', ומשום כך תקנו הבוחר בעמו ישראל באהבה, והם כלולים באברהם שנאמר בו (ישעיה מא) זרע אברהם אהבי.

תפלין הן עז שנתנו מיראה שהיא לשמאל, וזה פחד יצחק, ששם כל המקטרגים עולים לתבוע כל הדינים, ולכן ובזרוע עז - זה תפלין, י"ה ביראה, ו"ה באהבה. זהו שפתוב (תהלים לא) אהבו את ה' כל חסידיו. בא ראה, יהו"ה ה כולל הכל, ולכן נאמר ביעקב והנה יהו"ה נצב עליו, שהוא עמוד האמצעי לאחר שהוקם. [כתוב בדפוס, עד בדמות של רבנו ודאי] שכאשר תפלתו עולה למעלה, הכרוז יוצא מן הרקיעים ויאמר הבו כבוד לדיוקן המלך, ואין שער שעומד לפני התפלה הזו. אדני שפתי תפתח - להוציא מזון לבנים הקדושים, שבהיכל הזה שם המזון.

בנים חיים ומזונות מצד עמוד האמצעי, שהוא בני בכרי ישראל, והוא עץ החיים שיוצא מהחיים שלמעלה, והוא העץ שבו מזון לכלם. ובני השכינה הם ישראל למטה, החיים שלה תורה, המזון שלה תפלה, שחשיבה בקרבן, ובגלות נאמר אצל ישראל הבה לי בנים, ושכינה היא קרבן לקדוש-ברוך-הוא שמקבל אותה בזמין ושמאל וגוף, ויחידו עמה בצדיק, שהוא אות תפלין ושבת וימים טובים.

ויש לשאל, למה מתפללים אל הקדוש ברוך הוא בכמה דרגות? לפעמים מתפללים אליו בספירה ידועה ובמדה ידועה, לפעמים תפלה לימין - זהו שנאמר הרוצה להחכים ידרים, לפעמים לשמאל - זהו שנאמר הרוצה להעשיר יצפין, לפעמים של אב ואם הם לימין ולשמאל, ולפעמים לעמוד האמצעי, לפעמים לצדיק, כל תפלה עולה לדרגה ידועה. אלא ודאי יהו"ה ה הוא בכל ספירה וספירה, ותפלה היא שכינה.

בזמן שמבקש לרחם על העולם עולה בזמין, ובזמן שמבקש לעשות דין בעולם עולה בשמאל, והכל אל יהו"ה ה שהוא בכל מקום, ולכן זאת תורת העלה, עולה לה', וזו תפלה שהיא שכינה קרבן לה', וזו תפלה שהיא קרבנו, וכשעולה אליו, צריך להכליל עמה את כל הספירות, שאין קדשה פחות מעשרה: ע"כ.

ישראל שעולה ביו"ד ה"א וא"ו ה"א, וסוד הדבר - ישראל עלה במחשבה להבראת. מחשבה - חש"ב מ"ה, ובו תמצא את השם הקדוש. ומשום שיעקב שהוא ישראל, נאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו, בדמות רבנו.

בנים חיים ומזונות מצד עמוד האמצעי, שהוא בני בכרי ישראל. והוא עץ החיים, והוא עץ שמוזין בו לכל. ולכן ישראל הם המזון שלו תפלה שנתפלת לקרבן. ובגלות נאמר (בראשית ל) הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי. ושכינה היא קרבן של הקדוש ברוך הוא ממנו בזמין ושמאל וגוף. וכשעולה אליו, צריך להכליל עמה כל עשר הספירות, שאין קדשה פחות מעשר, שהוא קדשתו. ולכן כשבו אדם רוצה להעלות תפלה בכל תנועתו, [אם] נחש רוצה לקטרג לתפלה, צריך לעשות לו מקלע, וסוד הדבר - זרקא מקף שופר הולך סולתא.

פתח רבי שמעון ואמר, עליונים שמעו, תחתונים התכנסו, אלה מורי הישיבה שלמעלה ושלמטה. אליהו, בשבועה עליד, קח רשות ורד לכאן, שהרי קרב גדול הזדמן. חנוך הממנה, רד לכאן אתה וכל מורי הישיבה שתחת ידך, שלא לכבודי עשיתי, אלא לכבוד השכינה.

פתח כמקדם ואמר, זרקא ודאי. בבואך להעלות תפלה לאותו מקום ידוע. כמו שאותה אבן הקלע שזרקת למקום ידוע, כך צריך להעלות מחשבתו בתפלה באותו כתר אבן מכללת ומעטרת, שנאמר בה כל הזקוף זקוף בשם, שצריך להעלותה לשם.

ובאותו מקום שמעלה אותה לבעלה, אפלו נחש ברוך על עקבו לא יפסיק, אף על גב שנאמר בו ואתה תשופנו עקב. אותה האבן שהיא י' של יעקב, שנאמר בה (בראשית מט) משם רעה אבן ישראל, לא יפסיק. וצריך להעלותה [נ"א אותה] עד אין סוף. וכשמוריד אותה, נאמר בו כל הכורע כורע בברוך, שצריך להורידה עד אין תכלית, ולא יפסיק [נ"א אותה] ממנו לא למעלה ולא למטה.

לפעמים בעלה הוא ו' בצדיק בששה פרקים של שתי שוקים יורד אליה בשתי שוקים. לפעמים בעלה הוא ו' בשתי [נ"א זרועות], ששה פרקים שעולה אליו בשתי זרועות. לפעמים הוא בן אבא ואמא, בן י"ה, צריך להעלות [לה למעלה וכאשר] למעלה לה'. וכשעולה שם, לפעמים היא בהפוך ו' ובין י' י' כמו זה א צריך להעלותה אליו, שנאמר בה (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

וכשהיא עולה למעלה, בראש כל הראשים היא עולה, ובגללה המלאכים אומרים אי"ה מקום

כבודו. וכשעולה לאי [למעלה] כמו זה א, היא כתר בראש של א' עטרה על ראשו כתר"ר. וכשיוֹרֶדֶת נקדה למטה ומתעטרת, יורדת בה כמו זה [א קמץ]. וכשעולה נקראת כתר בסוד הטעמים, וכשיוֹרֶדֶת נקראת נקדה. וכשמתיחד עמה היא [נקראת אות] ז, היא כלולה ממנו אות ברי"ת, שהוא שביעי של הכל.

ובודאי שאכן זו היא בגין כל העולמות, ולכן (דברים כה) אכן שלמה וצדק יהיה לך. היא מדה בין כל ספירה, וספירה של כל ספירה, [נ"א וכל ספירה] בה עולה לעשר, השעור שלה. ובה נעשית אמה עשר אמות ארץ בין כל ספירה וספירה. וסוד הדבר - עשר אמות ארץ הקרש, ובין הכל מאה. י' היא בין פרק ופרק עשר פעמים עולה למדה [בעל] של מאה אמה.

כל מדה ומדה נקראת עולם, וי"ו הם שעור ומדה. ו' שקל, י' מדה שלה. ושעור המדה חמש אמות ארץ וחמש אמות רחב. והם כנגד שעור של כל רקיע שמהלך חמש מאות ארבע וחמש מאות רחב, והם ה"ה. הרי לך שעור קומה באותיות יהו"ה. שאות ו' הוא רקיע השמים. חמשה רקיעים שלו ה' אלה נקראו ה' שמים. ה' חמשה רקיעים שכלולים בשמים, חמשה עליונים שמי השמים. והם ה"ה חמש עם חמש. ו' רקיע ששי להם. י' שביעי להם. י' שבעה בשבעה ועולים י"ד. וכן הם הארצות שבעה על גבי שבעה כמו גלדי בצלים, וכלם רמוזים בשתי עינים.

י' נקרא עולם קטן, ו' עולם ארץ. וכל מי שרוצה לשאל שאלות לעולם ארץ, צריך להאריך בו. וכל מי ששואל בעולם קצר, צריך לקצר. ועל זה בארו, במקום שאמרו לקצר - אין אדם רשאי להאריך.

לקצר בתפלות - (במדבר יב) אל נא רפא נא לה. בנקדה של י' להאריך [מצד של אות ו']. ולהתנפל - (דברים ט) [באות פ']. והכל פ"ו] ואתנפל לפני ה' כראשנה ארבעים יום וארבעים לילה. הכל [אחד]. מ"ם, י' נקדה באמצע נעשית מ"ם מצד החס"ד צריך להאריך בתפלה ובשם הקדוש, ועולה יהו"ה ברביע [וצריך] להאריך בתנועה זו שהוא סוד התקיעה. לקצר מצד השברים. בינוני - לא בקצור ולא באריכות, בתנועה של העמוד האמצעי שהיא שלשלת, ששניהם שקל הקדש.

כנגד רביע שהוא עולה חלם. שברים כנגד שבא. זה צריך להעלות קול, וזה צריך להוריד אותו. ולכן אותם שברים בחשאי שכינה תחתונה, וקול לא ישמע, כמו שנאמר (שמואל א א) וקולה לא ישמע. תנועה זו שלשלת אחוז בשניהם. ויש כמו הרקיע המאריך בו תבה, והיא נקודה חריק כמו חלם. אין נקדה שאין כמותה בטעמים. סגול אל סגולתא. שבא אל זקף גדול. כלם תמצא להם נקודות אצל הטעמים למי שידע סודות טמירים. פתח ואמר, זרקא מקף שופר הולך סגולתא. [פתח נקדת זמין ה' מלך. נקדת סגול שמאל ה' מלך. באמצע ה' מלוד למטה. רבי אחא אמר, ה' מלך זה עולם עליון, ה' מלך זה תפארת, ה' מלוד זה ארון הברית].

השלמה מההשמטות (סימן מא)

שנינו, עמוד אחד מן הארץ עד לרקיע וצדיק שמו על שם הצדיקים, וכשישראל צדיקים - מתגבר, ואם לאו - מתחלש, והוא סובל כל העולם, שפתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם, ואם חלש, לא יוכל להתקיים העולם: ע"כ.

השלמה מההשמטות (סימן ז)

הצדיק אבד - כל זמן שלא נבא השפע אבד, ועליו נאמר (ישעיה יט) ונהר יחרב ויבש. ובעת הברכה - (תהלים ה) כי אתה תברך צדיק, ברכות לראש צדיק: ע"כ.

השלמה מההשמטות (סימן ח)

למדנו, עמוד אחד מן הארץ עד לרקיע וצדיק שמו על שם הצדיקים, וכשיש צדיקים - מתגבר, ואם לאו - מתחלש, והוא סובל כל העולם, שפתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. ואם חלש, לא יוכל להתקיים העולם: ע"כ.

אלה תולדות השמים והארץ (ר"ת תה"ו), הרי פרשה, כל מקום שפתוב אלה - פסל את הראשונים. ואלה תולדות של תהו שנגמזו בפסוק השני והארץ היתה תהו, ואלה הם שנתבאר שהקדוש ברוך הוא בורא עולמות ומחריבן. ולכן הארץ היתה תהו ובוהה, איך בורא הקדוש ברוך הוא עולמות להחריבם? יפה היה שלא לברא אותם! אלא ודאי כאן יש סוד. מה זה ומחריבן? שהקדוש ברוך הוא לא ישמיד את מעשי גדיו, ולא עוד, אלא זה השמים שנאמר בהם (ישעיה נא) כי שמים כעשן נמלחו וגו'. אם כן, הקדוש ברוך הוא עושה ומכה?

אלא סוד הדבר, כך הוא שהקדוש ברוך הוא ברא את העולם וברא אותו בתורה, כמו שבארוה בראשית, שנאמר בה (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו. ובראשית היו ברא את השמים ואת הארץ, והוא סמך אותם בה, בגלל שברית כתובה בו בבר' ראשית, ונאמר בה (ירמיה לג) אם לא בריתי יומים ולילה וגו'. ואלו הם שנאמר בהם (תהלים קטו) השמים שמים לה' וגו'. וארץ החיים היא כלולה משבע ארצות, שעליהם אמר דוד המלך (שם קיו) אתהלך לפני ה' בארצות החיים.

ויבא שמים וארץ אחר כך על תהו, ואין שם יסוד שהוא בריית שסומך אותם, לכן רצה הקדוש ברוך הוא לתת תורה לאמות העולם עובדי עכו"ם, שהוא ברית מילה ממש, ולא רצו לקבלה, ונשארה הארץ חרבה ויבשה.

וזהו יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה. יקוו המים - זו התורה. אל מקום אחד - אלו ישראל, משום שנשמותיהם תלויות מאותו מקום שנאמר בו ברוך כבוד ה' ממקומו. כבוד ה' - שכינה תחתונה. ממקומו - שכינה עליונה. וכיון שאותם נשמותיהם ממש, שורה עליהם בנדיא יהו"ה, ונאמר בהם (דברים לב) כי חלק ה' עמו. וזהו יקוו המים אל מקום אחד.

והתורה היא ישוב העולם. ואמות העולם, שהם עובדי עכו"ם, שלא קבלו אותה, נשארו חרבים ויבשים, וזהו שהקדוש ברוך הוא בורא עולמות ומחריבן, אלה שלא שומרים מצוות התורה. לא שישמיד הוא מעשיו כמו שחושבים בני אדם. ולמה ישמיד אותם את בניו, שנאמר בהם בהבאם, בה' בראם? ואלה אותם שמתגברים מאמות העולם, בגללם נפלה ה' קטנה של אברהם באלי החמישי שהוא ה', שהוא חרב ויבש. חרב בבית ראשון, ויבש בבית שני.

ומשה, משום שרצה להכניס גרים תחת כנפי השכינה, וחשב שהיו מאלה שנבארו בה' ונתן בהם אות ה' של אברהם, גרמו לו ירידה, כמו שנאמר (שמות לב) לך רד כי שחת עמך. משום שלא קבלו את האות ה' ביראה של יו"ד ובאהבה של ה', הוא ירד מדרגתו שהוא ו'.

ואות ו' ירדה עמו כדי שלא יאבד ביניהם, שעתידי הוא בסוד הגלגול להתערב ביניהם בגלות בין ערב רב, שהם נשמותיהם מצד אלה שנאמר בהם (ישעיה נא) כי שמים כעשן נמלחו וגו'. ואלה אותם שלא בקש נח רחמים עליהם, ונאמר בהם וימחו מן הארץ, בגלל שהיו מאלה שנאמר בהם (דברים כה) תמחה את זכר עמלק. ומשה לא נשמר מהם, והפיל ה' ביניהם, ולכן הוא לא יכנס לארץ ישראל עד שתשוב ה' למקומה. ולכן ירד הוא מדרגתו, וירד בו ו'. ולכן ה' נפלה, ו' יקום אותה, ו' של משה.

וימשיך שה"א קטנה, ה' של אברהם, שהיא של הבראם, נקטן הוא בגללה, ונאמר בו (ישעיה סג) מוליך לימין משה וגו'. והוציא אותה משם בלח של ו' והביא אותה עמו. מיד שרתה עליו י"ה ונשלמה השבועה, [שנאמר] (שמות יז) כי יד על פס זה מלחמה לה' וגו'. מה זה מדר דר? זה משה, שנאמר בו (קהלת א) דור הלך ודור בא. והרי פרשוה שאין דור פחות מששים רבוא, וזה משה, שנאמר בו שאשה אחת ילדה ששים רבוא בכרס אחת.

וחמשה מינים הם בערב רב, והם: נפילים גיבורים ענקים ריפאים עמלקים. ובגללם נפלה ה' קטנה ממקומה. בלעם ובלק היו מצד של עמלק. תקח ע"ם מן בלעם, ל"ק מן בלק, ושאר בגל (בראשית יא) כי שם בלל ה' שפת כל הארץ. ואלה אותם שנשארו מאותם שנאמר בהם (שם ז) וימח את כל היקום. ומאלה שנשארו מהם בגלות רביעית, הם ראשים בקיום רב, והם מעמידים על ישראל כלי חמס, ועליהם נאמר (שם ו) כי מלאה הארץ חמס מפניהם. אלה אותם עמלקים.

הנפילים, עליהם נאמר (שם) ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה. ואלה הם מין שני מהנפילים האלה מלמעלה. שפשרה הקדוש ברוך הוא לעשות אדם, שאמר נעשה אדם בצלמנו וגו', רצה לעשות אותו ראש לכל העליונים להיות ממה על כלם ושיהיו מתמנים על ידו, כמו שיוסף שנאמר בו (שם מא) ויפקד פקדים על הארץ, הם רצו לקטרגו ואמרו (תהלים ח) מה אנוש כי תזכרנו וגו', שעתידי לחטא לפניך. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אם אתם הייתם למטה כמותו, הייתם חוטאים יותר ממנו. מיד - ויראו בני האלהים את בנות האדם וגו', חשקו בהם, והקדוש ברוך הוא הפילם למטה בשלשלאות.

והם עז"א ועז"ל, שמהם הנשמות של הערב רב, שהם הנפילים, שהפילו עצמם לזנות אחר נשים שהן טובות, ולכן הפילם הקדוש ברוך הוא מהעולם הבא שלא יהיה להם חלק שם, ונתן להם שכרם בעולם הזה, כמו שנאמר (דברים ז) ומשלים לשנאיו אל פניו להאבידו וגו'.

הגבורים - מין שלישי, עליהם נאמר (בראשית ז) המה הגבורים וגו' אנשי השם, והם מצד אלה שנאמר בהם (שם יא) הבה נבנה לנו עיר וגו' ונעשה לנו שם. ובונים בתי כנסיות ומדרשות, ושמים בהם ספר תורה ועטרה על ראשו, ולא לשם ה', אלא לעשות להם שם. זהו שכתוב ונעשה לנו שם. וצד אחר מתגברים על ישראל שהם כעפר הארץ, וגוזלים אותם ומתבטלת העבודה, ועליהם נאמר (שם ז) והמים גברו מאד מאד על הארץ.

הרפאים - מין רביעי, אם יראו את ישראל בדחק, מתרפים מהם, ויש להם רשות להצילם ולא רוצים. ומתרפים מהתורה ומאלה שמשתדלים בה לעשות טוב עם עובדי כוכבים ומזלות. עליהם נאמר (ישעיה כו) רפאים בל יקמו. בזמן שתבא פקידה לישראל, נאמר בהם (שם) ותאבד כל זכר למו.

הענקים - מין חמישי, שהם מזלזלים לאותם שנאמר בהם (משלי א) וענקים לגרורתיד, ועליהם נאמר (דברים ב) רפאים יחשבו אף הם כענקים. שקולים זה לזה. אלה אותם שמחזירים את העולם

לתהו ובהו. וסוד הדבר, [שבגללם] נחרב בית המקדש והארץ היתה תהו ובהו, שהיא עקר וישוב העולם. מיד כשיבא האור, שהוא הקדוש ברוך הוא, ימחו מן העולם ויאבדו. אבל הגאלה אינה תלויה אלא בעמלק עד שימחה, שבו השבועה, והרי פרשונה.

דבר אחר אלה תולדות השמים וגו', אלה אותם שנאמר בהם (שמות לב) אלה אלהיך ישראל. ביום שימחו אלה, כאלו אותו יום עשה הקדוש ברוך הוא שמים וארץ. זהו שכתוב (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. באותו זמן יהיה הקדוש ברוך הוא עם שכנתו ויתחדש העולם, זהו שכתוב (ישעיה סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וגו'. זהו ביום עשות.

באותו זמן, ויצמח ה' אלהים מן האדמה כל עץ נחמד וגו'. אבל בהתחלה, עד שימחו אלה, לא יורד גשם של התורה, וישראל שדומים לעשבים ולאילנות לא יצמחו, וסוד הדבר - וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה וגו'. בגלל שאדם אין לעבד את האדמה, שהם ישראל בבית המקדש לעבד את האדמה בקרבנות.

דבר אחר, וכל שיח השדה - זה משים ראשון - טרם יהיה בארץ. וכל עשב השדה טרם יצמח - זה משים שני. ולמה? משום שאין שם משה לעבד את השכינה, שעליו נאמר ואדם אין לעבד את האדמה. וסוד הדבר - (בראשית מט) לא יסור שבט מיהודה - זה משים בן דוד. ומחקק מבין רגליו, זה משים בן יוסף. עד כי יבא שיל"ה - זה משה. חשבון זה כזה. ולו יקחת עמים - אותיות ולו"י קה"ת.

דבר אחר, וכל שיח השדה - אלו הצדיקים שהם מצד של צדיק חיי העולמים. שיח - ש' חי. ש שלשת ענפי האילן, והם שלשה אבות ומן חיי עולמים. לשון אחר וכל עשב השדה - ע"ב שייך. שלשה עלים שהם ש' יאהדונה"י, והם ע"ב ענפים שתלויים בהם בחשבון ע"ב. כלם לא נאחזים במקום שהיא שכינה עד שיבא אותו שנקרא אד"ם, שהו יו"ד ה"א נא"ו ה"א. וזהו ואד"ם אין לעבד את האדמה.

ולכן נאמר בו וכל עשב השדה טרם יצמח, עד שיצמח צדי"ק. וממנו (תהלים פה) אמת מארץ תצמח, שנאמר בו (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה. ותלמידי חכמים, שהם דשאים, לא צומחים בגלות עד שאמת מארץ תצמח, וזה משה שנאמר בו (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפיך, שלא יהיה מי שדורש את השכינה כמותו, ובגלל זה ואדם אין לעבד. ומיד שהוא נבא, מיד - וא"י יעלה מן הארץ. א"י מן אדני"י עולה לו ו' ונעשה בה אדון כל הארץ. מיד - והשקה את פני כל האדמה, ממנו משקים ישראל למטה בשבעים פנים של התורה. דבר אחר ואד יעלה מן הארץ, תרגומו ענן יעלה מן הארץ. אותה שנאמר בה (שמות מ) כי ענן ה' על המשכן וגו', ובו משקים תלמידי חכמים בארץ באותו זמן.

ויצור ה' אלהים את האדם - אלו ישראל. באותו זמן הקדוש ברוך הוא ציר אותם בצוירים של העולם הזה והעולם הבא. ויצור, באותו זמן הקדוש ברוך הוא הכניסם בשמו בצויר של שני יודי"ן י' י', ו' ביניהם, שהם עולים לחשבון יהו"ה. ויהיו מצוירים בפניו בפנים שלהם בשני יודי"ן בחסם שלהם באות ו'. ולכן אמר הכתוב (במדבר כג) כי מראש צורים ארצנו. אלה אותם צוירים של השם הקדוש, ויהיו מצוירים בפניהם בשני לוחות נכבדים, שהם י' י', שו' הוא חרות עליהם. ועוד ציר אותם לכל דור בבית זוגו העליונה, זו י"ה, וזו ה' הם היחוד של שניהם. וציר אותם באותם של צויר שלמעלה, שהוא ישראל עמוד האמצעי, כולל שכינה עליונה ותחתונה, שהם קריאת שמע ערבית וקריאת שמע שחרית, ועליהם נאמר עצם מעצמי ובשר מבשרי.

ומיד באותו זמן נטע את ישראל בגן העדן הקדוש. זהו שכתוב ונטע ה' אלהים, אב"א ואמ"א. ג"ן - זו השכינה התחתונה. עד"ן - זו האם העליונה. את האדם - זה העמוד האמצעי. היא תהיה נטע שלו בת זוגו, ולא תזוז ממנו לעולם, ותהיה העדן שלו. וישראל נטע אותם הקדוש ברוך הוא באותו זמן נטע קדוש בעולם, כמו שנאמר (ישעיה ס) נצר מסעי מעשה ידי להתפאר.

ויצמח יהו"ה אלהים - אבא ואמא. כל עץ נחמד - זה צדי"ק. וטוב למאכל - זה העמוד האמצעי, שבו הוא מזמין מזון לכל, שהכל בו. ולא מתפרנס הצדיק אלא ממנו ושכינה ממנו, ולא צריכים את התחתונים [שלהם], אלא כלם נזונים למטה על דו'. שבגלות לא היה לשכינה ולח"י העולמים מזון אלא בח"י ברכות של התפלה. אבל באותו זמן היא יהיה מזון לכל.

ועץ החיים, שהוא עץ החיים, יהיה נטוע בתוך הגן, שנאמר בו (בראשית ג) ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם. ועל השכינה לא שולט העץ של צד האחר, שהם ערב רב שהם עץ הדעת טוב ורע, ולא תקבל בה עוד טמא. זהו שכתוב (דברים לב) ה' בדרך נחמו ואין עמו אל נכר. ולכן לא מקבלים גרים לימות המשיח, ותהיה השכינה כמו גפן שלא מקבלת נטע ממין אחר.

וישראל יהיו כל עץ נחמד למראה, ויחזר עליהם יפי, שנאמר בו (איכה ב) השליך משמים ארץ תפארת ישראל. ועץ הדעת טוב ורע נדחים מהם, ולא מתדבקים ולא מתערבים בהם, שהרי נאמר בישראל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, שהם ערב רב. וגלה להם הקדוש ברוך הוא, שביום אכלו ממנו, גרמו שאבדו שתי אבדות, שהם בית ראשון ובית שני. זהו כי ביום אכלו ממנו מות תמות,



פעמים. והם שגרמו שצדיק יחרב ויבש בבית ראשון, שהיא שכינה עליונה, ובבית שני, שהיא שכינה תחתונה. זהו (ישעיה יט) ונהר יחרב ויבש. ונהר זה יחרב בה' תחתונה, בגלל שתסתלק ממנו שפע הי' לאין סוף.

ומיד כשיצאו ישראל מהגלות, העם הקדוש לחוד, מיד נהר שהיה חרב ויבש נאמר בו ונהר יצא מעדן, זה וי', להשקות את הגן. ונהר - זה העמוד האמצעי. יצא מעדן - זו אמה העליונה. להשקות את הגן - זו שכינה תחתונה. שפאותיו זמן נאמר במשה ובישראל (שם נח) אז תתענג על ה'. בענג, שהוא עי' עדן, נ' נהר, ג' גן. ויתקיים הכתוב (שמות טו) אז ישיר משה וגו'. שר לא נאמר, אלא ישיר. ויתהפך לערב רב ענייג לנגיע, ולאמות העולם עובדי עכו"ם, כמו שפרעה והמצרים שפרח בהם שחין אבעבועות, אבל לישראל יהיה ענייג.

וזהו ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, שהם חס"ד זרוע ימין. ובאותו זמן הרוצה להחכים ידרים, ומחנה מיכאל מקבל ממנו, ועמו משה יהודה ושני שבטים. גבור"ה זרוע שמאל. ובאותו זמן הרוצה להעשיר יצפין, ומחנה גבריאל מקבל ממנו, ועמו משה דן ושני שבטים. נצ"ח שוק ימין, וממנו מקבל מחנה של נוריא"ל, ועמו משה ראובן ושני שבטים עמו. הו"ד שוק שמאל, שעליה נאמר ליעקב (בראשית לב) והוא צלע על ירכו, וממנו מקבל מחנה רפא"ל, שהוא ממנה על רפואת הגלות, ועמו משה אפרים ושני שבטים.

דבר אחר ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים - אלה אותם ארבעה שנכנסו לפרדס. אחד נכנס בפישו"ן, שהוא פי שונה הלכות. השני נכנס בגיחו"ן, ושם הוא קבור, אותו שנאמר בו (ויקרא יא) כל הולך על גחונו. גבריאל"ל - גבר אל, עליו נאמר (איוב ג) לגבר אשר דרכו נסתרה ויסוף אלוה בעדו. ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה שהתגלה שם, וזהו רמז, ודי לחכימא ברמיזא. שלישי נכנס בחדק"ל - חד קל, וזו לשון מחדדות קלה לדרשה. רביעי נכנס בפר"ת, שהוא המוח, שבו פריה ורביה. בן זומא וכן עזאי שנכנסו לקלפות של התורה, היו לוקים בהם. רבי עקיבא שנכנס במוח, נאמר בו שנכנס בשלום ויצא בשלום.

נאמר רבי אלעזר, אבא, יום אחד הייתי בבית המדרש, ושאלו החברים, מהו שאמר רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שמה תסתפנו בעצמכם, שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני. בן פך הנה זקן הזקנים. ירד ואמר להם, רבנן, במה אתם משתדלים? אמרו לו, ודאי בזה שאמר רבי עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש וכו'. אמר להם, ודאי סוד עליון יש כאן, והרי פרשוק בשיבה העליונה, וכדי שלא תטעו ירדתי לכם, וכדי לגלות סוד זה ביניכם, שהוא סוד עליון טמיר מבני הדור.

בנדאי אבני שיש טהור הם שמהם יוצאים מים זכים, והם רמוזים באות א' בראש ובסוף. וי' שהוא נטוי ביניהם הוא עץ החיים. מי שאוכל ממנו - נחי לעולם. ושני היודי"ם האלה רמוזים בוייצר, והם שתי יצירות, יצירה של העליונים ויצירה של התחתונים. והם חכמה בראש וחכמה בסוף. תעלומות חכמה. ודאי הם תעלומות מחכמה עליונה שתחת כתר עליון.

והם כנגד שתי עינים שבהם שתי דמעות יורדות לים הגדול. ולמה ירדו? בגלל שהתורה משני הלוחות הללו היה משה מוריד לישראל, ולא זכו בהם, ונשברו ונפלו, וזה גרם אבדן בית ראשון ושני. ולמה נפלו? בגלל שפרח וי' מהם, שהוא וי' של וייצר, ונתן להם אחרים מצד של עץ הדעת טוב ורע, שמשם נתנה תורה באסור והתר. מימין חיים, ומשמאל מות.

ולכן אמר רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים. לא תהיו שוקלים אבני שיש טהור [נ"א שהם שני יודי"ן של וייצר, חכמה עליונה וחכמה תחתונה] לאבנים אחרות שהן חיים ומות, שמשם (קהלת י) לב חכם לימינו ולב פסיל לשמאלו. ולא עוד, אלא אתם תסכנו עצמכם, בגלל שאלה של עץ הדעת טוב ורע הם בפרוד, ואבני שיש טהור הן ביחוד בלי פרוד כלל. ואם תאמרו שהרי הסתלק עץ החיים מהם ונפלו ויש ביניהם פרוד - דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, שהרי אין שם פרוד למעלה. שאלה שנשברו היו מאלה. באי לנשק אותו, פרח והסתלק מהם.

דבר אחר ונהר יצא מעדן - בנדאי למעלה בעץ החיים שם אין קלפות נכריות. זהו שכתוב (תהלים ה) לא יגורף רע. אבל בעץ שלמטה יש בנדאי קלפות נכריות, והוא נטוע בגן עדן של זעיר אנפין, שהוא חנוך, מטטרו"ן, שגן העדן העליון של הקדוש ברוך הוא אין שם ערבוב של קלפות להיות שם נפתל ועקש. ובגלל זה ונהר יצא מעדן וגו', ויכלנו לומר במטטרו"ן יצא מעדן - מעדן שלו. להשקות את הגן - הגן שלו, הפרדס שלו שנכנסו לשם בן עזאי וכן זומא ואלישע. וקלפות שלו מצד זה טו"ב ומצד זה רע. וזה אסור והתר, כשר ופסול, טמאה וטהרה.

עמד זקן אחד ואמר, רבי רבי, כך זה ודאי! אבל עץ החיים הוא לא נקרא. אלא כך הוא סוד הדבר, וייצר - יצירה אחת לטוב ויצירה אחת לרע. זה עץ הדעת טוב ורע. עץ זה אדם קטן, מצד החיים ממנו ומצד המות ממנו. שם שתי יצירות שלו שהם אסור והתר, ועליו נאמר וייצר ה' אלהים את

הָאָדָם עָפָר מִן הָאֲדָמָה.

וַיִּפַּח בְּאַפּוֹ נְשָׁמַת חַיִּים - זוֹ שְׂכִינָה עֲלִיּוֹנָה. עֵדוֹן - תְּשׁוּבָה. וְעֲלִיָּה נֶאֱמָר וְעַץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֵּן. זֶה הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי. הַגֵּן שְׂכִינָה תַּחְתּוֹנָה. שְׁלֹשָׁה קֶשְׁרִים הֵם, נְשָׁמָה רוּחַ וְנֶפֶשׁ אֶצְלוֹ, וְבָהֶם וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, שֶׁהוּא מִמֶּשׁ מִפּוֹ נִקְרָא לְשְׂכִינָה שֶׁהִיא נְשָׁמַת חַיִּים. מִיָּד שֶׁאֲמַר דְּבָרִים אֵלּוּ, עָלָה לְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, חֲבָרִים, בּוֹדָאֵי זֶה הִיא מְלָאךְ, וּבּוֹדָאֵי תוֹמָךְ יֵשׁ לָנוּ מִכָּל מְקוֹם.

פֶּתַח הַפְּסוּק אַחֲרָיו: וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיַּנְחֵהוּ בִּגְן עֵדֶן וְגו'. וַיִּקַּח - מֵאִין לָקַח אוֹתוֹ? אֵלָּא לָקַח אוֹתוֹ מֵאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת שֶׁנֶּאֱמָר בָּהֶם וּמִשֶּׁם יִפְרֹד וְהִיא לְאַרְבָּעָה רִאשִׁים. הַפְּרִידוֹ מֵהֶם, וְשֵׁם אוֹתוֹ בִּגְן עֵדֶן.

כְּמוֹ זֶה נַעֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבֹן אָדָם שֶׁנִּבְרָא מֵאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת. בְּזִמְנֵן שֶׁשָּׁב בְּתִשְׁבּוּבָה וּמִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵלוֹ מִשֶּׁם, וְעֲלִיָּהוּ נֶאֱמָר וּמִשֶּׁם יִפְרֹד. הַפְּרִיד נִפְשׁוֹ מִתְאַוּתוֹ, וְשֵׁם אוֹתוֹ בִּגְן שְׁלֹ שֶׁהִיא שְׂכִינָה, לְעֵבֶדָה - בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, וּלְשִׁמְרָה - בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. אִם זָכָה לְשִׁמְרָה אוֹתָהּ, הוּא יִהְיֶה רֹאשׁ עַל אַרְבָּעָה יְסוּדוֹת, וְנַעֲשֶׂה נֶהַר שְׁמִשְׁקִים עַל יָדוֹ וְלֹא עַל יְדֵי אֲחֵר, וּמִכִּירִים בּוֹ שֶׁהוּא רִבּוֹן וְשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם.

וְאִם עָבַר עַל הַתּוֹרָה, הֵם מְשַׁקִּים מִמְרִירוֹת הָעֵץ שֶׁל רָע שֶׁהוּא יֵצֵר הָרָע. וְכָל הָאִיבָרִים שֶׁהֵם מֵאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת, נֶאֱמָר בָּהֶם (שְׁמוֹת א) וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם וְגו'. וַיִּמְרְרוּ - בְּמִרְרוֹת שֶׁל מָרָה. וְלִגְבִּי אִיבָרִים קְדוּשִׁים שֶׁל הַגּוֹף שֶׁהֵם מִצַּד הַטּוֹב, עֲלִיָּהוּ נֶאֱמָר (שֵׁם טו) וַיִּבְאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לְשׁוֹת מִיָּם מִמֶּרָה וְגו'. כְּגוֹן זֶה אֲמָרוּ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעֵבֶדָה קָשָׁה - בְּקִשְׁיָא. בְּחֹמֶר - בְּקָל וְחֹמֶר. וּבִלְבָנִים - בְּלִבּוֹן הַלֵּכָה. וּבְכָל עֵבֶדָה בְּשָׂדֶה - זוֹ בְּרִיתָא. אֶת כָּל עֲבָדָתָם וְגו' - זוֹ מִשְׁנָה.

אִם שָׁבִים בְּתִשְׁבּוּבָה, נֶאֱמָר בָּהֶם (שֵׁם) וַיִּוְרָחוּ ה' עַץ, וְזֶה עֵץ הַחַיִּים, וְבוֹ וַיִּמְתְּקוּ הַמִּים. וְזֶה מִשָּׁה מְשִׁיחַ, שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ (שֵׁם יז) וּמִטָּה הָאֱלֹהִים בִּידוֹ. מִטָּה זֶה מִטְרָרוֹן, מִצַּדוֹ חַיִּים וּמִצַּדוֹ מִיתָה. כְּשִׁמְתָהּ הַפֶּה לְמִטָּה הוּא עֹזֵר מִצַּד הַטּוֹב. כְּשִׁמְתָהּ הַפֶּה לְנַחֵשׁ הוּא כִּנְגֵדוֹ. מִיָּד (שֵׁם יד) וַיִּנָּס מִשָּׁה מִפָּנָיו.

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסֻרוֹ בִּיד מִשָּׁה, וְהִיא תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, שֶׁבָּה אֲסוּר וְהִתֵּר. מִיָּד שֶׁהִכָּה בּוֹ בְּסַלְעַ, לָקַח אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּידוֹ, וְנֶאֱמָר בּוֹ (שְׁמוֹת ב-ב) וַיִּרְדּוּ אֱלֹוִי בְּשַׁבָּט, לְהַכּוֹת אוֹתוֹ בּוֹ. וְשִׁבְיָט הוּא יֵצֵר הָרָע נָחֵשׁ, וְהַכָּל הוּא בְּגִלּוֹת מִחֲמַתּוֹ. וְעוֹד, וּמִשֶּׁם יִפְרֹד. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שִׁשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁבְּזִמְנֵן שִׁיָּקַח אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִהַגּוֹף הַזֶּה מֵאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת, נִפְרֹד מִשֶּׁם וְהוֹלֵךְ לְהִיּוֹת רֹאשׁ בְּאַרְבַּע חִיּוֹת, וְנֶאֱמָר בָּהֶם עַל כַּפִּים יִשְׁאוּנָה וְגו'.

וַיִּצּוּ ה' אֱלֹהִים וְגו', הָרִי פְרִשׁוּהָ אֵין צוֹ אֵלָּא עֲבֹדָה זָרָה, שֶׁמִּשֶּׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וְהִיא בְּכַבֵּד, שֶׁמִּמֶּנָּה תִּכְבֵּד הָעֲבֹדָה, שֶׁהִיא עֲבֹדָה זָרָה לוֹ, וְהַכְּבֵד כּוֹעֵס. וְהָרִי פְרִשׁוּהָ, כָּל הַכּוֹעֵס כְּאֵלוֹ עוֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה. זֶהוּ וַיִּצּוּ. עַל הָאָדָם - זוֹ שְׁפִיכוֹת דָּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (בְּרֵאשִׁית ט) בָּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ. וְזוֹ מָרָה, הַחֶרֶב שֶׁל מְלָאךְ הַמָּוֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (מִשְׁלִי ה) וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כִּלְעָנָה חֲדָה כְּחֶרֶב פִּיּוֹת. לֹאמֹר - זֶה גִלּוֹי עֲרִירוֹת, וְזֶה טְחוּל, עֲלִיוֹ נֶאֱמָר (שֵׁם ל) אֲכָלָה וּמַחֲתָה פִּיהָ וְגו', שֶׁלְטָחוֹל אֵין פֶּה וְעֲרִיקִים, וּמִשְׁקָה מַעֲכִירוֹת הַדָּם הַשָּׁחַר שֶׁל הַכְּבֵד, וְלֹא מִצָּאנוּ לוֹ פֶּה. וְזֶהוּ אֲכָלָה וּמַחֲתָה פִּיהָ וְגו'. כָּל שׁוֹפְכֵי דָמִים הֵם מִמֶּרָה, שֶׁעֲרִיקֵי הַדָּם שֶׁל הַלֵּב, מִיָּד כְּשֶׁרוֹאִים מָרָה, כָּלֵם בּוֹרְחִים מִלְּפָנֶיהָ.

וְכָל הָעֲרִירוֹת מִתְפַּסִּים בַּחֲשָׁךְ בְּדָם שֶׁחֹר שֶׁל הַטְּחוּל. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים וְעֲבֹדָה זָרָה וְגִלּוֹי עֲרִירוֹת, גּוֹלָה נִשְׁמָתוֹ בְּכַבֵּד מָרָה טְחוּל, וְדָנִים אוֹתוֹ בְּגִיהֶנֶם. וְשִׁלְשָׁה מִמֵּינִים עֲלֵיהֶם - מִשְׁחִית אֶף וְחִמָּה. ט"ו עֲרִירוֹת הֵם כְּחֻשְׁבוֹן י"ה, וְשִׁשָּׁה אֲחֵרִים כְּחֻשְׁבוֹן ו'. לִפְנֵי שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת וּשְׂכִינָה עִמָּם, צָוָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, (וַיִּקְרָא יח) עֲרוֹת אֲמָךְ לֹא תִגְלֶה. וְהַגִּלּוֹת הַזֵּה הִיא גִלּוֹי עֲרוֹת הַשְּׂכִינָה. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב (יִשְׁעִיָּה נ) וּבִפְשָׁעֵיכֶם שִׁלַּחָה אֲמַכֶּם. וְעַל גִּלּוֹי עֲרִירוֹת גָּלוּ יִשְׂרָאֵל וּשְׂכִינָה בְּגִלּוֹת, וְזוֹהִי עֲרוֹת הַשְּׂכִינָה. וְעֲרוֹת זֹה הִיא לִילִית, אֲמָם שֶׁל עֶרֶב רַב. וְעֶרֶב רַב הֵם עֲרִירוֹת שֶׁלָּה וְעֲרִירוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלְמַעְלָה, שֶׁעֲלִיוֹ נֶאֱמָר (וַיִּקְרָא יח) עֲרוֹת אֲבִיד וְגו' לֹא תִגְלֶה.

וְהֵם הַפְּרִידוֹ בֵּין ה' ה' שֶׁלֹּא תִתְקַרֵּב ו' בִּינִיָּהֶם. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב (שֵׁם) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה. וְהֵם שְׂכִינָה עֲלִיּוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה. שֶׁבְּזִמְנֵן שֶׁהָעֶרֶב רַב, שֶׁהֵם: גִּפְלִים גִּבּוֹרִים עֲמִלְקִים רִפְאִים עֲנֻקִים, בֵּין ה' לְה', אֵין רְשׁוּת לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהִתְקַרֵּב בִּינִיָּהֶם, וְסוּד הַדָּבָר - (יִשְׁעִיָּה יט) וְנֶהַר יִחְרַב וְיִבֶּשׁ. יִחְרַב בָּה' עֲלִיּוֹנָה, וְיִבֶּשׁ בָּה' תַּחְתּוֹנָה. כִּדִּי שֶׁלֹּא יִתְפַּרְּסוּ עֶרֶב רַב מוֹי שֶׁהִיא עַץ הַחַיִּים. וְלָכֵן אֵין הִתְקַרְבוֹת לוֹ בֵּין ה' ה' בְּזִמְנֵן שֶׁהָעֶרֶב רַב בִּינִיָּהֶם.

וְאֵין רְשׁוּת לֵאמֹר י' לְהִתְקַרֵּב לְה' הַשְּׂנִיָּה. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב עֲרוֹת כְּלָתֶךָ לֹא תִגְלֶה. וְהֵם הַפְּרִידוֹ בֵּין ו' לְה' הָעֲלִיּוֹנָה. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב עֲרוֹת אִשָּׁה אֲבִיד לֹא תִגְלֶה. שִׁי הִיא אֵב, ה' אִם, ו' בּוֹ, ה' בַּת. וְלָכֵן צָוָה אֱלֹוִי ה' עֲלִיּוֹנָה. עֲרוֹת אִשָּׁה אֲבִיד לֹא תִגְלֶה. עֲרוֹת אֲחוֹתֶךָ בַּת אֲבִיד - זוֹ ה' תַּחְתּוֹנָה. אֶת בַּת בְּנָה וְאֶת בַּת בִּתָּה - הֵם הִיא הִיא הִיא, שֶׁהֵם תּוֹלְדוֹת שֶׁל ה'. עֲרוֹת אֲחִי אֲבִיד - זוֹ יו"ד, שֶׁהוּא תּוֹלְדָה שֶׁל אוֹת י', וְהוּא אֲחִי לְאִי"ו.

סוף סוף בזמן שעבר רב מערבים בישראל, אין קרבה ויחיד באותיות שם יהו"ה. ומיד שימחו מהעולם, נאמר באותיות של הקדוש ברוך הוא (זכריה יד) ביום ההוא יהיה יהו"ה אחד ושמו אחד. ולכן אדם, שהם ישראל, יש להם יחיד בתורה, שנאמר בה (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה, והיא הגבירה מלכויות, שמצדה נקראו ישראל בני מלכים. ולכן אמר הקדוש ברוך הוא, לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. זו משנה, אשתו של אותו נער, והוא [והיא] שפחת השכינה. אם זכו ישראל - היא עוזרת להם בגלות מצד של הטר טהור כשר. ואם לא - היא כנגדו מצד של טמא פסול אסור. טהור הטר וכשר הוא יצר הטוב. פסול טמא אסור הוא יצר הרע.

ואעשה שיש לה דם טהר ודם נדה מצד של המשנה היא שמה אותו ואינה בת זוגו, היחיד שלו, שאין יחיד עד שעבר רב ימחו מהעולם. ולכן נקבר משה מחוץ לארץ הקדושה, וקבורתו היא משנה, ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה. קבורתו משנה ששולטת על הגבירה, שהיא קבלה למשה ומלך. וגבירה מתפרדת מבפלה. ולכן (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וכו' תחת עבד כי ימלוך - זהו עבד הידוע. ושפחה - זו משנה. ונבל כי ישבע לחם - זה ערב רב. עם נבל ולא חכם.

עוד פתח ואמר, ויצר ה' אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים. אוי לעולם שהם אטומי לב וסתומי עינים שלא מסתכלים בסודות התורה ולא יודעים. שודאי חית השדה ועוף השמים הם עמי הארץ, ואפלו באלו, שהם נפש חיה, לא נמצא בהם עזר [בגלות] לשכינה בגלות, ולא למשה שהוא עמה, שבכל זמן שגלתה שכינה לא זו ממנה.

אמר רבי אלעזר, והרי מי נתן מעשה של אדם בישראל ובמשה? אמר לו: בני, ואתה אומרת כך? וכי לא למדת (ישעיה מו) מגיד מראשית אחרית! אמר לו, כך הוא ודאי. ולכן משה לא מת, והוא נקרא אדם, ובגללו נאמר בגלות האחרונה ולאדם לא מצא עזר, אלא כלם כנגדו. וכן נאמר בעמוד האמצעי ולאדם לא מצא עזר שיוציא שכינה מהגלות. זהו שכתוב (שמות ב) ויפן כה וכה ויבא אליו איש. ומשה הוא בדמותו ממש, שנאמר בו לא מצא עזר כנגדו.

באותו זמן ויפל ה' אלהים תרדמה על האדם. ה' אלהים - אבא ואמא. תרדמה - זו הגלות, שנאמר בה (בראשית טו) ותרדמה נפלה על אברם. הפילו על משה ויישן. אין שנה אלא גלות. ויחן אחת מצולעתי - מצולעתי של מי? אלא מאותם עלמות של הגבירה נטלו אבא ואמא אחד מהם, והוא צד לבן, יפה כלבנה. ויסגר בשר תחתנה - זה בשר שנאמר בו (שם ו) בשגם הוא בשר. בשר של משה אדם, ועליו נאמר פני משה כפני חמה, ולכן (שיר ו) יפה כלבנה ברה פחמה.

דבר אחר ויסגר בשר - רצו להגן עליו בה. זהו שכתוב ויסגר ה' בעדו. דבר אחר ויסגר - כמו שנאמר (שמות כה) לעמת המסגרת, מסגרת מתקיימת, שבה הגבירה (יחזקאל מו) יהיה סגור ששת ימי המעשה.

ויבן ה' אלהים את הצלע. כאן נרמז סוד היבום, שאמרו בו, כינו שלא בנה, שוב לא יבנה. זהו שכתוב (דברים כה) אשר לא יבנה את בית אחיו. אבל לגבי הקדוש ברוך הוא נאמר בו ויבן ה' אלהים. אבא ואמא בונים אותה אליו. זהו שכתוב בונה ירושלים ה'. ו' שהוא בן י"ה, אבא ואמא, עליהם נאמר ויבן ה' אלהים את הצלע. אשר לקח מן האדם - זה העמוד האמצעי. ויבאה אל האדם - הביא אותו אל הצלע שלקח מה', העלמה שלה.

ועליה נאמר (זכריה ב) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב. ולכן בהר זה יבנה בית המקדש על ידי הקדוש ברוך הוא, יהיה קים לדורי דורות, ועליו נאמר (חגי ב) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. שהראשון נבנה על ידי אדם - וזה על ידי הקדוש ברוך הוא. ולכן (תהלים קכז) אם ה' לא יבנה בית שווא עמלו בוניו בו.

וכן נאמר במשה ויבן ה' אלהים את הצלע, כמו שנאמר (שמות כו) ויצלע המשכן השנית. צלע ודאי מצד של חסד לבן, משם נקראת לבנה. ויסגר בשר תחתנה - בשר שהוא אדם מצד הגבורה ונכלל בשניהם. באותו זמן (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני.

זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי - זו שכינה נערה המארסה לעמוד האמצעי, נאמר בה זאת הפעם וגו' אני ידעתי שהיא עצם מעצמי ובשר מבשרי. לזאת ודאי יקרא אשה - מצד עליון שהיא אפי"א (בינה). כי מאיש לקחה זאת - מצד של אפי"א (חכמה) שהוא י'. וכן משה בדמותו למטה.

באותו זמן יזכו ישראל כל אחד ואחד לבת זוגו, וזהו שכתוב (יחזקאל לו) ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתם בקרבכם, וכתוב (יואל ג) ונבאו בניכם ובנותיכם וגו', ואלו הם נשמות חדשות שעתידים להיות על ישראל, כמו שפרשנוהו אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף, ואז החדשות יבואו.

באותו זמן יעברו ערב רב מהעולם, ונאמר בישראל ובמשה, כל אחד בבת זוגו, ויהיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבששו. שתעבר ערוה מהעולם, שאלה הם שגורמו גלות, ערב רב ודאי.

ועליהם נאמר והנחש היה ערום מכל חית השדה וגו'. ערום לרע מכל החיות של אמות העולם עובדי עכו"ם, והם בני הנחש הקדמוני שפיתה את חנה. וערב רב ודאי הם היו זהמא שהטיל נחש בחנה, ומאותה זהמא יצא קין והרג את הבל רעהו צאן, שנאמר בו בשגם הוא בשר. בשגם זה הבל. בשג"ם ודאי הוא משה. והרג אותו, והוא היה בן בכור של אדם.

ועם כל זה, משה, כדי לכסות על ערות אביו, לקח את בת יתרו שנאמר בה (שופטים א) ובני קיני חתן משה. והרי פרשוה, למה נקרא קיני? שנפרד מקין, כמו שנאמר (שם ד) וחבר הקיני נפרד מקין. אחר כך רצה להחזיר ערב רב בתשובה לכסות את ערות אביו, שהקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, ואמר לו הקדוש ברוך הוא: הם מגזע רע, תשמר מהם. אלה הם חטא של אדם שאמר לו וימנע הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו. אלה הם חטא של משה וישראל.

ויבגללם גלו ישראל בגלות וגרשו משם. זהו שכתוב ויגרש את האדם. ואדם וישראל בודאי. ומשה בגללם גרש ממקומו ולא זכה להקנס לארץ ישראל, שבגללם עבר על מאמר הקדוש ברוך הוא וחטא בסלע שהכה בו, ולא אמר לו אלא רק (במדבר כ) ודברתם אל הסלע, והם גרמו. ועם כל זה, מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, שהוא לא קבל אותם, ונתן בהם אות ברית אלא לכסות ערות אביו. והקדוש ברוך הוא אמר לו (שם יד) ואעשה אתך לגוי גדול ועצום ממנו, ויבגללם אמר (שמות לב) מי אשר חטא לי אמהנו מספרי, שהם מזרע עמלק שנאמר בו (דברים כה) תמחה את זכר עמלק, והם גרמו לשבר את שני הלוחות של התורה.

ומיד - ותפקחנה עיני שניהם וידעו ישראל כי עירמם הם. בשעבוד של מצרים שהיו בלי תורה, ונאמר בהם (יחזקאל טז) ואת ערום וערזה. ואיוב בגלל זה אמר פעמים (איוב א) ערם יצתי מבטן אמי וערם אשוב שמה. מה שהיה מש"ה, התהפך לערב רב לשמ"ה ולשניה. אשוב שמה - כאן רמזו שעתיד לחזור ביניהם בגלות האחרונה, והולך ביניהם לשמ"ה, והוא אמר (שם) ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מברך.

ויבזמן שנספרו שני לוחות התורה, ותורה שבעל פה, נאמר בהם ויתפרו עליה תאנה. התכסו בכמה קלפות מערב רב משום כי עירמם הם, שלא תתגלה ערוותם. וכסוי שלהם כנפי ציצית ורצועות התפילין, עליהם נאמר ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם. אבל לגבי ציצית - ויתפרו עליה תאנה ויעשו להם חגרת. זהו (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור, וזו קריאת שמע שנאמר בה (שם קמט) רוממות אל בגרונם. זהו ויעשו להם חגרת.

וישמעו את קול ה' אלהים וגו', כשקראו להר סיני. זהו שכתוב (דברים ד) השמע עם קול אלהים מדבר מתוך האש וגו'. וערב רב מתו. והם היו שאמרו למשה (שמות כ) ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות, ומצאו את התורה. ואלה הם עמי הארץ שנאמר בהם (דברים כז) ארור שכב עם כל בהמה, בגלל שהם מצד אותו שנאמר בו ארור אתה מכל הבהמה.

והרי כמה הם ערב רב רעים בהמות וחיות, אבל יש ערב רב מצד של הנחש, ויש ערב רב מצד של אמות עכו"ם שדומים לחיות ובהמות השדה, ויש ערב רב מצד של מזיקים, שנשמתם של רשעים הם מזיקים של העולם ממש, ויש ערב רב של שדים ורוחות וילין, והכל מערבבים בישראל, ואין בכלם מקלל כעמלק, שהוא נחש רע אל אחר. הוא גלוי לכל העריות של העולם, רוצח הוא, ובת זוגו סם מות עבודה זרה, והכל סמא"ל. ויש סמא"ל ויש סמא"ל, ולא הכל שונים. אבל אותו צד של הנחש הוא מקלל על הכל.

ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה. כאן רמזו לו שעתיד להחריב בית המקדש ולבכות בו איכה. זהו שכתוב (איוב א) איכה ישבה בדד. א"י כ"ה. ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא לבער כל המינים הרעים מהעולם, כמו שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח. ואז שב הכל למקומו, כמו שכתוב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

שנינו, כל שלמה שנאמר בשיר השירים, במלך שהשלום שלו, במלך [בנקבות המלך] סתם בנקבה מלה [מלך] תחתונה בעליונה. וסוד הדבר - דירה תחתונה לעליונה שתייהן כאחת. והינו בי"ת, שכתוב (משלי כד) בחכמה יבנה בית. כתוב (שיר ג) אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון. אפריון זה תקון של העולם התחתון מהעולם העליון.

שעד שלא ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, היה נסתר בו שמו, ולא [היה] הוא שמו נסתר בתוכו אחד, ולא עמד דבר, [והוא היה בלבדו] עד שעתה ברצון [של המחשבה להעמיד הכל בשביל סממנים] לברא עולם, והיה רשום ובנוי ולא עומד, עד שהתעטף בעטוף אחד של זהר [עליון של מחשבה] וברא עולם [נ"א ימין של העולם הקדמון], והוציא [אילנות] ארזים עליונים גדולים מאותו האור [וזיו גדול] זהר עליון [נ"א אחד של זהר ימין העליון], ושם מרפבתו על עשרים ושתים אותיות רשומות, שנחקקו בעשר אמירות והתשובו. זהו שכתוב מעצי הלבנון, וכתוב (תהלים קד) ארזי לבנון אשר נטע. [שהרי מאלו עשה את האפריון ההוא].

עשה לו המלך שלמה. לו - לעצמו, לו - לתקונו, לו - להראות כבוד עליון, לו - להודיע שהוא אחד ושמו אחד, כמו שנאמר (זכריה יד) יהיה יהו"ה אחד ושמו אחד, וכתוב (תהלים פג) וידעו כי אתה שמך ה' לבדך.

בהגיע ההכאה, היכלות ידועים, נוטה לצד זה למעלה. נוטה לימין. סוטה לשמאל. יורד למטה. וכן לארבעה קצוות. מלכות נפרדה למעלה ולמטה ולארבעה קצוות להיות נהר עליון אחד יורד למטה, ועושהו לים הגדול, כמו שנאמר (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא. שהרי הוא כונס הכל ושואב אותו לתוכו, כמו שנאמר (שיר ב) אני חבצלת השרון שושנת העמקים. ואין שרון אלא מקום הים הגדול ששואב כל מימי העולם, שמוציא ושואב ומאיר [ונכנסים בו]. משום כך זה מוציא וזה שואב, מאיר זה בזה בדרכים ידועות [נחלים רעב עליו], ואז פתוב עליהם (משלי כד) בחכמה יבנה בית, ועל זה בית בראשית [נ"א ועל זה בית של העולם מלך סתם] [בית עליון נבנה בחכמה, וכן אף כך התחתון]. אבל בית עליון הגדול - ישוב העולם. מלך סתם - בית תחתון.

(תהלים סג) והמלך ישמח באלהים, [כשמתעוררת גבורה] עליונה לאחז בו פתח ראשו ולקרבו בחדנה להיות הכל אחד. והמלך ישמח באלהים - שמחה, אור [באור] [שמחה] שהוציא בשביל אחד טמיר וגנו ונכנס בו בשנים שהם אחד, ועל זה העולם נתקן בקיום שלם.

והמלך ישמח באלהים - עולם [אור עליון] התחתון שמח בעולם העליון [נ"א נסתר אותו ששלח] עמק [שמחה ששופעת ויוצאת באיזה מקום שמח? באלהים. בו שמח, בו שולח] חיים לכל. נקראים חיי המלך. זה עקר הבית. בית זה בונה בית של העולם ובונה העולם. וזהו בראשית ברא אלהים, ב' ראשית. ראשית חכמה כשכונס הכל לתוכו ונעשה ים גדול לשאב הכל.

ים שקפאו מימיו שואב כל מימות העולם וכונס אותם לתוכו, והמים הולכים ושטים ונשאבים בו, וזה יוצא מתוך העליון. וסימן של הסוד הזה - (איוב לח) מפטן מי יצא הקרח, שמימיו גלודים (קפואים) בו לשאב אחרים.

הקרח הזה ים שקופא, לא שופעים מימיו אלא בשעה שחזק הדרום מגיע אליו ומקרב אותו אצלו, ואז המים שהיו גלודים בצד הצפון מפשירים ושופעים, שהרי מצד הצפון המים מגלדיים, ומצד הדרום הם מפשירים ושופעים להשקות כל אותן חיות השדה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי וגו', ואלו נקראים הרי בתר, הרי הפרוד. שכלם משקים כשצד דרום מתחיל לקרב אליו, ואז המים שופעים. ובכח עליון זה ששופע, הכל הם בגדלה ובשמחה.

כשמחשבה עולה ברצון [של חדנה] מטמיר של כל הטמירים, מגיע [ושופע] מתוכו נהר אחד [כתר טמיר], וכשמתקרבים זה בזה בשביל אחד שלא ידוע למעלה ולמטה, וכאן הוא ראשית הכל. וב' מלך סתם, מהראשית הזאת נתקן ודומה זה לזה.

[ובכח זה] ברא אלהים את השמים [סתם נקדה נסתרת ששופעים מימיה ויוצאים החוצה] [נ"א אחר שיוצאים בזה] [ונ"א נהר שיוצא בה"א עליונה] [אור ששופע ויוצא בזה] ומוציא קול מתוכו, וזה נקרא קול השופר. והינו ברא אלהים את השמים [והוא] שהוא קול השופר [נ"א והוא השופר]. ושמים שולטים בחיי המלך העליון על הארץ. וסימן לדבר - בן ישי ח"י על האדמה. שהחיים תלויים בבן ישי [ובנא"ו משפיעים לו]. ובהם שולט בכל, והארץ נאזנית ממנו. זהו שכתוב ואת הארץ. וא"ו התוספה לשלט במזונות על הארץ.

א"ת למעלה, והוא כח של כל עשרים ושתים אותיות שהוציא א"ת א' ת' אלהים זה, ונתן לשמים, כמו שנאמר (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו. והינו את השמים - להכליל זה בזה ולחבר אותם זה בזה להתקים כאחד באותם חיי המלך, מלך סתם, להזין ממנו שמים. ואת הארץ - חבור של זכר ונקבה שנקקו באותיות רשומות, וחיי המלך ששפיעו מהשמים, שהשמים משפיעים להם לקים את הארץ וכל אוכלוסייה.

וסוד של אלהים עליון עשה שמים וארץ לקיום. והוציא אותם כאחד בכח שלמעלה הראשית של הכל. כמו זה סוד עליון יורד למטה. והאחרון הזה עשה שמים וארץ למטה.

וסוד של הכל שני עולמות הם ובראו עולמות, זה העולם העליון וזה העולם התחתון. זה כמו זה. זה ברא שמים וארץ, וזה ברא שמים וארץ. ועל זה שני עולמות הם. זה הוציא שני עולמות, וזה הוציא שני עולמות, והכל בכח של הראשית העליונה.

יורד העליון בתחתון ומתמלא בדרך של דרגה אחת ששורה עליה. כמו שאותו שביל נסתר וטמיר וגנו למעלה, פרט לשביל אחד דקיק. ודרך אחת. אותו שלמטה דרך, כמו שנאמר (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה. ואותו שלמעלה שביל דקיק, כמו שפתוב (איוב כח) נתיב לא ידעו עיט. וסוד של הכל - (ישעיה מג) הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה. וכתוב (תהלים עז) בים דרך ושבילך במים רבים. העולם העליון, כשמתמלא ומתעבר כמו נקבה שמתעברת מן הזכר, מוציאה שני בנים כאחד, זכר

וְנִקְבָּה, וְהִם שָׁמִים וָאָרֶץ כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה.

מִמִּימֵי הַשָּׁמַיִם הַזֵּהוּ וְהָאָרֶץ וּמִימֵי נִשְׁפָּכִים לְתוֹכָהּ, אֲלֵא שְׁעָלִינִים זָכָר וּתְחִתּוֹנִים נִקְבָּה. וְהַתְּחִתּוֹנִים הַזֵּהוּ מִן הַזָּכָר. וּמִי תְּחִתּוֹנִים קוֹרְאִים לְעָלִינִים כְּנִקְבָּה שְׁפִתּוֹחָה לְזָכָר וְשׁוֹפְכֵת מִיָּם כְּנִקְבָּה מִיָּם שֶׁל הַזָּכָר לְעֵשׂוֹת זָרַע. וְהַנִּקְבָּה הַזֵּהוּ מִן הַזָּכָר. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וְאֵת הָאָרֶץ, בְּתוֹסֶפֶת וַיִּי, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר.

כְּתוֹב (יִשְׁעִיָּה מ) שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֶלֶה וְגו'. הָאוֹתִיּוֹת נִחְקָו בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל הַכֹּל, בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל הַעֲלִיּוֹן וּבְמַעֲשֵׂה שֶׁל הַתְּחִתּוֹן. אַחֵר כִּדְּנִשְׁמֹ הָאוֹתִיּוֹת וְנִחְקָו בְּכַתּוֹב. ב' בְּרֵאשִׁית בָּרָא. א' אֱלֹהִים אֵת. ב' רֵאשִׁית בָּרָא וְדֹא, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר בִּיִּית בָּרָא, וְדֹא בִּכְחַ עֲלִיּוֹן. ב' נִקְבָּה. א' זָכָר. כְּמוֹ שֶׁב' בָּרָא וְדֹא בִּכְחַ שְׁלֹמֶעֱלָה, כִּדְּנִ א' הוֹצִיא אוֹתִיּוֹת הַשָּׁמַיִם כְּלָלוֹת שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת. ה' הוֹצִיא שָׁמַיִם לְתֵת לָהֶם חַיִּים [וְלִהְשָׁקוֹת] וְלִהְשָׁרִשׁ אוֹתוֹ.

וְאֵת הָאָרֶץ - ו' הוֹצִיאָה הָאָרֶץ לְתֵת לָהּ מִזֶּן וְלִהְתַּקִּינָהּ וְלִתֵּת לָהּ סִפּוּק שְׂרָאוֹי לָהּ. וְאֵת הָאָרֶץ - שְׁלֶקַח וַיִּי אֲיִית כְּלָלוֹת שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, וְהָאָרֶץ הַזֵּהוּ. וְהָאָרֶץ כֹּלֶלֶת אוֹתָם לְתוֹכָהּ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (קֹהֶלֶת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלְכִים אֵת הַיָּם. וְהִנֵּנוּ סוֹד וְאֵת הָאָרֶץ. שְׁכּוֹנֶסֶת הַכֹּל לְתוֹכָהּ וּמִקְבֶּלֶת אוֹתָם הָאָרֶץ, לְקַחָהּ הָאָרֶץ. וַיִּי - זֶה שָׁמַיִם וָאָרֶץ כֶּאֱחָד. אֲיִית הַשָּׁמַיִם - סוֹד שֶׁל שָׁמַיִם וָאָרֶץ כֶּאֱחָד.

וּמִקְבֶּלֶת אוֹתָם לְהִזִּין. הַגֵּעַת הַדָּבָר בְּהַפְּאָתוֹ מְצוּיִים. הֵיכַל הַקְּטָרֶת מְצוּי בָּאָרֶץ. כְּשֶׁאֵשׁ לֹהֶטֶת, שׁוֹפְעֵת וּמִתְעוֹרֶרֶת מִשְׁמָל שְׁאוֹחָה בָּהּ וְעוֹלָה עֶשֶׂן, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת יט) וְהָרַסְנִי עֶשֶׂן כְּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלֶיךָ ה' בָּאֵשׁ. זֶה אֵשׁ וְזֶה עֶשֶׂן. וְכַתּוֹב (שם) וְאֵת הָהָר עֶשֶׂן. מִתּוֹךְ שֶׁאֵשׁ כְּשִׁינִי וְדֹא, אֲחוּזִים זֶה בְּזֶה עֶשֶׂן בָּאֵשׁ, וְאֵת הַכֹּל עוֹמֵד בְּצֵד הַשְׁמָל, וְהִנֵּנוּ סוֹד (יִשְׁעִיָּה מ) אֵף גְּדִי יִסְדָּה אֶרֶץ. וּמִינִי טַפְחָה שָׁמַיִם, בִּכְחַ שֶׁל הַיָּמִין לְמַעֲלָה. כְּמוֹ כִּן נַעֲשׂוּ שָׁמַיִם שֶׁהֵם זָכָר. וְזָכָר בָּא מִצַּד הַיָּמִין, וְנִקְבָּה מִצַּד הַשְׁמָל.

(יִשְׁעִיָּה מ) שָׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֶלֶה. עַד כָּאן עָלוּ הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא לִשְׁאֵל כְּשֶׁלֹּמֶעֱלָה. שְׁחִכְמָה נִתְקַנָּה מֵאִין וְלֹא עוֹמֶדֶת לִשְׁאֵלָה שְׁנִסְתָּרֶת וְעִמְקָה אֵין שִׁיעֵמֵד בָּהּ. כִּינֵן שֶׁהַתְּפִשֵּׁת אוֹר עֵמֶק, אֵין אוֹר עוֹמֵד לִשְׁאֵלָה אֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא נִסְתָּר מִהַכֹּל שְׁלֹמֶעֱלָה, וְקוֹרְאִים לוֹ עַל פִּי שֶׁאֵלָה מִי. מִי בָרָא אֶלֶה.

וְהִנֵּנוּ סוֹד שְׁאֲמַרְנוּ (אִיּוֹב לח) מִבְּטָן מִי יֵצֵא הַקֶּרֶחַ. מִבְּטָן מִי וְדֹא [יֵצֵא הַקֶּרֶחַ], אוֹתוֹ שְׁעוֹמֵד לִשְׁאֵלָה. וְאֵין לִשְׁאֵל מִה לְמַעֲלָה וּמִה לְמַטָּה, אֲלֵא לִשְׁאֵל מְקוֹם שִׁיּוּצָאִים לְדַעַת, וְלֹא לְדַעַת אוֹתוֹ, שְׁהִי לֹא יְכוּלִים. אֲלֵא עוֹמֵד לִשְׁאֵלָה וְלֹא לְדַעַת בּוֹ.

בְּרֵאשִׁית ב' רֵאשִׁית, רֵאשִׁית מֵאֶמֶר הוּא. אוֹ נֹאמֶר שְׁבִרֵאשִׁית הוּא מֵאֶמֶר. אֲלֵא עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא וְהַתְּפִשֵּׁת כְּחוֹ וְהַכֹּל נִסְתָּר בּוֹ, בְּרֵאשִׁית הוּא וּמֵאֶמֶר הוּא. כִּינֵן שֶׁיֵּצֵא וְהַתְּפִשֵּׁת מִמֶּנּוּ צְבָאוֹת, נִקְרָא רֵאשִׁית, וְהוּא מֵאֶמֶר בְּלִבְדּוֹ. מִי שֶׁאֵלָה אוֹתוֹ שְׁבִרֵאשִׁית אֶלֶה. אַחֵר כְּשֶׁהַתְּפִשֵּׁת וְהַשְׁתַּכְּלָל, נַעֲשֶׂה יִיִם וּבָרָא לְמַטָּה. וְהַכֹּל עָשָׂה כְּמוֹ אוֹתוֹ מִמֶּשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה. זֶה כְּנִגֵּד זֶה וְזֶה כְּמוֹ זֶה, וּשְׁנִיָּהם ב'.

כְּתוֹב (שִׁיר א) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ. בְּמִסְבּוֹ - לְהַתְּנִיב בְּמִלְכוּת תְּחִתּוֹנָה. בְּסוֹד שֶׁל אוֹתָהּ חֲבֵרוֹת וְתַפְנוּק שֶׁל אוֹתָהּ חֲבִיבוֹת שְׁבַעֲדֵן הַעֲלִיּוֹן בָּאוֹתוֹ שְׁבִיל שְׁנִסְתָּר וְגִנּוּ וְלֹא נוֹדַע, וּמִתְמַלֵּא מִמֶּנּוּ וְיוֹצֵא בְּנִחָלִים יְדוּעִים. נִרְדִּי נִתֵּן רִיחוֹ - זֶה מֶלֶךְ תְּחִתּוֹן. שְׁבִרֵאשִׁית עוֹלָם שְׁלֹמֶעֱלָה כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, וּמַעֲלָה רִיחַ טוֹב עָלִיּוֹן לְשִׁלֵּט וְלַעֲשׂוֹת, וְכֹל וְשׁוֹלֵט וּמֵאִיר בָּאוֹר עָלִיּוֹן.

בְּשִׁנֵּי גִּוְנִים נִבְרָא הָעוֹלָם, בְּיָמִין וּבְשְׁמָל, בְּשִׁשָּׁה יָמִים עָלִינִים. שִׁשָּׁה יָמִים נַעֲשׂוּ לְהֵאִיר, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ. וְאֵלֶּה חֲפָרוֹ דְּרָכִים וְעֵשׂוּ שְׁשִׁים נִקְבִים לְתַהוֹם רַבָּה, וְאוֹתָם שְׁשִׁים נִקְבִים לְהַעֲלוֹת מִי הַנְּחָלִים לְתוֹךְ הַתְּהוֹם. וְעַל זֶה [הָרִי שְׁנִינּוּ] הַשִּׁתִּין מִשְׁשֵׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית נִבְרָאוּ, וְהֵם הֵיוּ שְׁלֹם הָעוֹלָם.

וְהָאָרֶץ הִיָּתָה תַּהוֹ וְבַהּ, הַפְּסִלֶת הַטְּמוּנָה בְּתוֹךְ קְלִיטָתוֹ שֶׁהִיָּתָה בְּהַתְּחַלָּה וְלֹא הִתְקַיְּמָה. הִיָּתָה כְּבֵר וְאַחֵר כִּדְּהַתְּקַיְּמָה. בְּאֶרְבָּעִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת נִחְסַק הָעוֹלָם וְהַתְּקִיִּים, וְכֵלֶם עֲטוּר שֶׁל הַשֶּׁם הַקְּדוֹשׁ. כְּשֶׁמִּצְטָרְפוֹת, עוֹלוֹת בָּאוֹתִיּוֹת אוֹתִיּוֹת לְמַעֲלָה וְיוֹרְדוֹת לְמַטָּה, מִתְּעַטְרוֹת בְּעֵטְרוֹת בְּאֶרְבַּעַת צְדֵי הָעוֹלָם וְכֹל הָעוֹלָם לְהַתְּקִיִּים. וְאֵלֶּה מִתְּקִיִּים בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם [נִיֵּא הַמֶּלֶךְ]. הַדְּפוּס שֶׁל הַקְּלִיטָה בְּאֵלֶּה מְצוּיִים כְּחוֹתֶם הַחוֹתֶמֶת. נִכְנָסוּ וְיֵצְאוּ אֵת וְאֵת וּנְבִרָא הָעוֹלָם. נִכְנָסוּ לְתוֹךְ הַחוֹתֶם וְהַצְטָרְפוּ וְהַתְּקִיִּים הָעוֹלָם.

בְּמִקְלָל שֶׁל הַנֶּחֱשׁ הַגָּדוֹל הָיוּ וְנִכְנָסוּ תַּחַת נִקְבֵי הַעֶפֶר אֶלְף וְחִמֵּשׁ מֵאוֹת אֲמוֹת. אַחֵר כִּדְּתַהוֹם רַבָּה הִיָּה עוֹלָה בַּחֲשָׁד, וְהַחֲשָׁד כְּסָה הַכֹּל, עַד שֶׁיֵּצֵא אוֹר וּבִקְעַ בַּחֲשָׁד וְיֵצֵא וְהֵאִיר, שְׁכַתּוֹב (אִיּוֹב יב) מְגַלָּה עֲמָקוֹת מִנִּי חֲשָׁד וְיֵצֵא לָאוֹר צִלְמוֹת.

מִיָּם נִשְׁקָלוּ בְּמִשְׁקָל אֶלְף וְחִמֵּשׁ מֵאוֹת בְּאֶצְבָּעוֹת. שְׁלֹשׁ נִטְפוּ לְתוֹךְ הַמִּשְׁקָל. חֲצִי מֵהֶם לְקִיּוֹם, וְחֲצִי שְׁנִכְנָסוּ לְמַטָּה. אֵלֶּה עוֹלִים וְאֵלֶּה יוֹרְדִים. כִּינֵן שֶׁעָלָה בְּעֵלִית הַיָּד, עֹמֵד הַמִּשְׁקָל בְּדֶרֶךְ יָשָׁר וְלֹא סָטָה לְיָמִין וְלֹא לְשְׁמָל. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב (יִשְׁעִיָּה מ) מִי מִדֵּד בְּשִׁעְלוֹ מִיָּם וְגו'.

הכל היה בארץ נסתר ולא התגלה, וכח ותקף ומים קפואים בתוכה, ולא זרמו ולא התפשטו, עד שהאיר עליה האור שלמעלה, והאור הכה בקרישה והפשירו צבאותיה. זהו שכתוב ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. זהו אור ראשון עליון שהיה מקדם לכן.

ומכאן יצאו כל הצבאות והכחות, והארץ התבשמה והוציאה צבאותיה אחר כך. כיון שהאיר [וירד], היה עולה אורו מסוף העולם עד סוף העולם. כשהסתכל ברשעי העולם, נגנו ונטמן, ולא יצא אלא בשביליו הנסתרים שלא התגלו.

וירא אלהים את האור כי טוב. שנינו, כל חלום שעומד בקיום של כי טוב, שלום הוא למעלה ולמטה. ראה אותיות, כפי דרכו כל אחד ואחד. ראה ט' - טוב לו, טוב לחלמו, שהרי התורה פתחה בו כי טוב. מאיר מסוף העולם לסוף העולם. ט' טוב. טוב הוא טוב אור בשלמות.

ט' תשיעי של הכל. אות שמאיר מעליו ראשית ונכלל בו ונעשה בסתר של נקדה סוד של י' שהיא נקדה אחת. ו' מכחו יצא. בו נעשו שמים. כשהסתים בנקדה אחת ונגנו פנימה, האירה ב'. ממנה יצאו עליון ותחתון. עליון טמיר. התחתון גלוי בסוד של שנים, ועומד בכם שלמעלה.

וזהו טו"ב. שלש האותיות הללו טו"ב נכללו אחר כך לצדיק העולם שכולל הכל למעלה ולמטה, כמו שניאמר (שם ג) אמרו צדיק כי טוב. בגלל שאור עליון כלול בו, שכתוב (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו. לכל כתוב, זה סתם של הדבר בשביל להאיר יום אחד שמאיר לכל, עליון על הכל. עד כאן סתם הדברים.

השלמה מההשמטות (סימן ז"ד)

למה ביי"ת דומה? לאדם שנוצר בחכמה, שסתום מכל צד ופתוח מלפניו, והאל"ף פתוחה מאחוריו. רוצה לומר, כי היא פתוחה לקבל מן הכתר, ויש לה פתח להשפיע לאחרים: ע"כ.

בראשית ברא אלהים - סוד של ראשית עריסתכם חלה תרימו תרומה. זו חכמה עליונה שהיא ראשית. ב' בית העולם להיות משקה מאותו נהר שנקנס בו, סוד הכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. ונהר - שכוונס את הכל מהעמק העליון ולא פוסקים מימיו לעולמים להשקות את הגן.

ואותו עמק עליון בית ראשון, בראשית, הסתמו בו האותיות בשביל דקיק אחד שגנוז בתוכו. ומתוך אותו העמק יצאו שני כחות, שכתוב את השמים. לא כתוב שמים אלא השמים, מתוך אותו עמק הנסתר מהכל. ואת הארץ - סתר זה הוציא את הארץ הזאת.

אבל בכלל של השמים היתה. ויצאו כאחד דבוקה בצדו זה בזה. כשהאיר ראשית הכל, שמים לקחו אותה והושיבו אותה במקומה, שכתוב ואת הארץ. ואת - כלל האותיות שהם א"ת. כשתורה הארץ לשבת במקומה ונפרדה מצד השמים, היתה תורה ובוהה לדבק בשמים כאחד כמו [לכתחלה] בהתחלה, משום שראתה את השמים מאירים והיא חשוכה. עד שאור עליון יצא עליה והאיר לה, ושבה במקומה להסתכל בשמים פנים בפנים. ואז התבקנה הארץ והתבשמה.

יצא אור בצד זמין וחשך בצד שמאל, והפרידס אחר כך כדי להכלל זה בזה. זהו שכתוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. ואם תאמר שהיתה ממש הבדלה - לא! אלא היום בא מצד האור שהוא זמין, ולילה מצד החשך שהוא שמאל, וכשיצאו כאחד, הפריד אותם. והבדלה היתה מצדו להסתכל פנים בפנים ולהדבק זה בזה להיות הכל אחד.

והוא נקרא יום וקורא לו יום, והיא נקראת לילה, כמו שניאמר ויקרא אלהים לאור יום וגו'. מה זה ולחשך? זהו החשך שאוחז את הלילה שאין לה אור מעצמה [והיא נקראת לילה, שכתוב ולחשך קרא לילה, בגלל שאוחז בה החשך ואין לה אור מעצמה]. ואף על גב שבאה מצד של האש שהיא חשך. אבל חשך, עד שמואר מצד היום, יום מאיר ללילה, ולילה לא מאיר עד זמן שכתוב (תהלים קלט) ולילה כיום יאיר כחשכה באורה.

רבי אלעזר קפץ בתחלה ודרש, (שם כט) קול ה' על המים אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים. קול ה' - זה קול עליון שממנה על המים ששופעים מדרגה לדרגה עד שמתפנסים למקום אחד בכנוס אחד. אותו קול עליון שולח את אותם המים בדרגם, כל אחד ואחד כפי דרכו. כמו בעל הגן הזה שממנה על מים לשלחם לכל מקום ומקום פראוי לו, כך קול ה' ממנה על המים.

אל הכבוד הרעים - כמו שניאמר (איוב כו) ורעם גבורתו מי יתבונן. זה צד שבא מגבורה ויוצא ממנו. דבר אחר אל הכבוד הרעים - זה הזמין שיוצאת ממנו שמאל. ה' על מים רבים - ה' זה חכמה עליונה שנקראת יו"ד. על מים רבים - על אותו עמק נסתר שיוצא ממנו, כמו שניאמר (תהלים עז) ושבילך במים רבים.

רבי שמעון פרש את המחלקת ואמר, פתח הפסוק ואמר כתוב (שמות כה) לעמת המסגרת תהיין.

הטבעת [לביתם לבדים. מי אותה מסגרת? זהו מקום סגור שלא פתוח חוץ מאשר בשביל דקיק אחד שנודע בגניזות אצלו, ובגללו התמלא ורשם שערס להדליק גרות. ובגלל שהוא מקום גנוז ונסתר, נקרא מסגרת, וזהו העולם הבא. ואותו העולם הבא נקרא מסגרת.

תהיין הטבעת - אלו טבעות עליונות שנאחזו זו בזו, מים מרוח, ורוח מאש, ואש ממים. כלם נאחזו זו בזו ויוצאים זו מזו בטבעות הללו, וכלם מסתכלים לאותה מסגרת, שבה נאחזו לאותו אור עליון להשקותם ונאחזים בו.

בתים לבדים - הטבעות הללו הם עליונים, בתים ומקומות לבדים שהם מרפבות שלמטה, בגלל שזה בא מצד האש, וזה מצד המים, וזה מצד הרוח, וכן כלם, כדי להיות מרפבה לארון. ועל זה, מי שמתקרב, מתקרב בבדים הללו ולא במה שלפנים. לך לך אומרים לנזיר סביב סביב, לפרס אל תתקרב. פרט לאלו הראויים לשמש בפנים, להם נתנה רשות להעלות, לשמש ולקרב, ועל זה כתוב (במדבר א) והזר הקרב יומת.

בי של בראשית היא גדולה. ר' יוסי שאל אותו ואמר, ששית ימי בראשית הללו ששנינו מהם? אמר לו, הנינו מה שכתוב (תהלים קד) ארזי לבנון אשר נטע. כמו שהארזים הללו יוצאים מן לבנון, כך גם אותם ששה ימים יוצאים מן בראשית.

וששית הימים העליונים הללו, הפסוק פרש אותם, שכתוב (דברי הימים א כט) לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת וגו'. כי כל - זה צדיק. בשמים - זו תפארת. ובארץ - זו כנסת ישראל, כמו תרגומו: שאוחז בשמים ובארץ. כלומר, שיסוד העולם שנקרא כ"ל, הוא אוחז בתפארת שנקרא שמים, ובארץ שנקראת כנסת ישראל.

ועל זה בראשית. בי ראשית היא [חכמה, כמו שתרגם יונתן בראשית - בחכמה] בגלל שהיא שניה לחשבון, ונקראת ראשית בגלל שפטר עליון זה טמיר הוא ראשון. ועל שלא נכנס בחשבון, הראשית הוא שני. בגלל זה בי ראשית. ועוד, כמו שחכמה עליונה היא ראשית, גם כך חכמה תחתונה גם היא ראשית, ולכן אין להפריד בי מן ראשית.

לבראשית קוראים לו מאמר וכך זה. וששה ימים יוצאים ממנו ונקללים בו, ואלה נקראים כמו שאלה האחרים. ברא אלהים - זהו שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. מה זה להשקות את הגן? להשקותו ולקיים אותו ולהסתכל בו בכל מה שצריך.

אלהים - אלהים חיים, שמשמע בראשית ברא אלהים ודאי על ידי אותו נהר כדי להוציא הכל ולהשקות הכל. את השמים - חבור זכר ונקבה בראוי. אחר כך בו נברא העולם למטה, בו נתן כח לכל.

השלמה מההשמטות (סימן כ"ח)

ומנין לנו ששמים הם הקדוש ברוך הוא? שכתוב (מלכים א ח) ואתה תשמע השמים. האם שלמה מתפלל אל השמים שישמעו תפלתו? אלא שנקרא שמן על שמו. ולמה נקרא שמים? אלא שהוא עגל כמו ראש, ומלמד, המים מימינו ואש משמאלו והוא באמצע, שא מים, מאש וממים, ומכניס ביניהם שלום. בא האש ומצא מצדו מדת האש. בא מים ומצא מצדו מדת המים, והינו (איוב כה) עשה שלום במרומי. מהם השמים? מלמד שגבל הקדוש ברוך הוא אש ומים וספחן זה בזה, ועשה מהן ראש לדבריו, שנאמר (תהלים קיט) ראש דברך אמת: ע"כ.

א"ת השמים, שמשמע שהשמים הוציאו את, בכח של סוד אלהים חיים אחר שראשית הוציא אותו.

כיון שזה הוציא הכל, והכל התישב במקומו כאחד, טבעת זו האחרונה נעשתה ראשית, ובראשית הוא הוציא אורות עליונים, והשרה אור והתחילו מים להשפיע כנגד למטה. ועל זה בראשית ודאי ברא אלהים. בו ברא עולם התחתון, בו הוציא מאורות, בו נתן כח לכל.

רבי יהודה אמר, על זה כתוב (ישעיה ו) היתפאר הגרזן על החצב בו. השבח של מי - לא של האמן הוא? כך בראשית הזאת ברא אלהים עליון את השמים - השבח של מי? של אלהים הוא! אמר רבי יוסי, זה שכתוב (דברים ד) אשר לו אלהים קרבים אליו. קרבים: קרוב צריך להיות! אלא אלהים עליון. אלהים של פחד יצחק. אלהים אחרון. ומשום כך כתוב קרבים, וגבורות רבות הם שיוצאים מאחד והכל אחד.

השלמה מההשמטות (סימן כ"ט)

והארץ היתה תהו (בראשית א). בזמן שהקדוש ברוך הוא היה בקלפות האלה, היה בונה עולמות ומחריבו, והרי הקימו שאין השפעה בכל העולמות, ונהר שהוא צדיק יחרב ויבש בשני העולמות, בעולם הזה ובעולם הבא. ויש מי שאומר שעלה במחשבתו לבנות עולמות ולהחריבו, ואמר זה מועיל לי וזה



לא מועיל לי. אלה שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ - מוֹעִילִים לִי, וְהָאֲחֵרִים שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ וְבָהּ, שְׁמֵרָאָה עַל עוֹלָמוֹת שְׁעָלָה בְּרִצּוֹנוֹ לְבָנוֹתָם וְלֹא עָשָׂה אוֹתָם - עָלֵיהֶם נֶאֱמַר תְּהוֹ וְבָהּ. וּבִזְמַן שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּקְלָפוֹת הִלְלוּ, נֶאֱמַר בּוֹ (אִיכָה ב) סִכַּת בָּעֵץ לָךְ מֵעֵבֹר תִּפְלָה.

תְּהוֹ וְחֹשֶׁךְ, עָלֵיהֶם נֶאֱמַר (שְׁמוֹת יד) וַיְהִי הָעָן וְהַחֹשֶׁךְ, וְאֵלֹו קְלָפוֹת הָאֲגוּזֹ. הַמֶּלֶךְ מִבְּפָנִים שֶׁתְּלוֹי [שֶׁל שְׁלֹשׁ] לְאַרְבָּעָה צְדָדִים זֶה יְהוָה, הֵן שֶׁהוּא לֹא מִקְבֵּל טְמֵאָה, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (יִרְמְיָה כג) הֲלוֹא כֹה דִּבַּרְי כָּאֵשׁ נָאֵם ה'. מָה אֵשׁ לֹא מִקְבֵּלֶת טְמֵאָה, כִּד שְׁמוֹ לֹא מִקְבֵּל טְמֵאָה. וּבִזְמַן שֶׁמִּתְגַּבְּרוֹת הַקְּלָפוֹת הִלְלוּ וְנִשְׁבְּרוֹת מִהָאֲגוּזֹ, הִתְפַּלָּה, שֶׁהִיא שְׂכִינָה, אֲדֹנָיִי, עוֹלָה לְבַעֲלָה שֶׁהוּא יְהוָה, ה, וּמַעֲלָה הַכֹּל. שְׁבִזְמַן שֶׁהוּא מִתְכַּסֶּה מִמֶּנָּה בִּקְלָפוֹת הִלְלוּ, הִיא נִקְרָאת עֲנִיָּה וְיִבְשָׁה, וְאִין לָהּ אֵלָּא מַה שְׁנוֹתָנִים עֲבָדִים בְּחֹשָׁאִי.

וּבְאֹתוֹ זְמַן שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן הַקְּלָפוֹת הִלְלוּ, נֶאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ל) וְלֹא יִכְנַף עוֹר מוֹרִידָ וְהָיָה עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרִידָ. וְכֵן שֶׁהִיְתָה יִבְשָׁה, נֶאֱמַר בָּהּ (שִׁם ו) מִלֵּא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְנִקְרָאת הַבְּרָכָה שְׁלֹו, הַקְּרָבָן שְׁלֹו, עוֹלָה שְׁלֹו שְׁשׁוֹרָף כָּל הַקְּלָפוֹת הִלְלוּ. וְעוֹלָה אֶל הַקְּטָרֶת הַקְּשׁוֹר שְׁלֹו, הַעוֹלָה שְׁלֹו, שְׁכָתוֹב (וִיקְרָא ו) זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה. הִיא הָעֹלָה - בְּתַפְלַת שְׁחִירִית, הִיא הָעֹלָה - אֵלִיו בְּתַפְלַת מִנְחָה בְּכֶמֶה רִיחוֹת וּבִשְׁמִים שֶׁל גֹּן עֵדֶן, שֶׁהִיא גֹן הַתּוֹרָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁיר ד) גֹּן נִעוֹל אֲחֵתִי כָּלָה. סְתוּמָה שְׁלֹא נִפְתַּחַת אֵלָּא רַק לְבַעֲלָה.

וּכְשֵׁיבָא בַּעֲלָה, (תְּהִלִּים נא) אֲדֹנָיִי שְׁכָתִי תִפְתַּח, שֶׁהוּא דֹלֶת עֲלִיוֹנָה נִפְתַּחַת אֵלִיו כְּתָרִים [בְּשִׁנִּי] עֲמוּדֵי אֶמֶת (נִצַּח וְהוֹד) וּמִקְבֵּלֶת אוֹתוֹ בְּשִׁתֵּי זְרוּעוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁיר ב) שְׁמָלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וַיְמִינִי תַּחֲבִקֵנִי. יְהוָה ה' יוֹרֵד אֵלֵיךְ, וְזֶהוּ סוֹד אֱמִין גִּימְטְרִיָּא יֵאֱהֹדוֹנָה, שֶׁהוּא חֲבוּר שְׁנֵי שְׁמוֹת בְּאוֹתִיּוֹת, וְלָכֵן גְּדוֹל הָעוֹנָה אֲמִין יוֹתֵר מִהַמְּבָרָךְ, בְּזִמַּן שֶׁהֵם שְׁנֵים בְּרֹאשׁ הַצְדִּיקִים.

אֲבָל כְּשֶׁהֵם בְּרֹאשׁ הַרְשָׁעִים, כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל אוֹמֶרֶת לָהֶם, (שִׁם א) אֵל תִּרְאֵנִי שְׁאֵנִי שְׁחִרְחֶרֶת, מֵאֵלָה שְׁשׁוֹרִים לְפָתוֹת לְבָנֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִפְתִּים אֶת יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָל בִּשְׁשׁ הַשְּׁעוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת לב) וַיֵּרָא הָעָם כִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה לָרֶדֶת מִן הַקֶּר, וּבִבְרִיָּה, מַה זֶה בִּשְׁשׁ? אֵלָּא בִּשְׁשׁ שְׁעוֹת עָשׂוֹ אֶת הָעֶגְל, כְּדִי לְהַפְרִידָם מִשְׁבַּע. זֶה שְׁכָתוֹב אֲדָם בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוֹ שָׂאֵר. אֲדָם - חֶלֶק בֵּין שֵׁשׁ לְשִׁבְעָה.

וְלָכֵן אֶמְרָה כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁשְׁזָפְתָנִי הַשָּׁמַשׁ. גִּרְמוֹ שֶׁהִסְתַּלַּק מִמֶּנִּי ו' (תַּפְאָרֶת), שֶׁהוּא הַשָּׁשׁ, וְאוֹר הַשָּׁשׁ שֶׁהָיָה מֵאִיר בְּסֶתֶר שֶׁל שֵׁשׁ תִּבּוֹת, שֶׁהֵם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, בְּנֵי אֲמִי נִחְרוּ בֵּי, נִחְרָם גְּרוֹנָם שְׁבִטְלוּ קְרִיאַת שְׁמַע, שְׁנֵאֲמַר בָּהּ (תְּהִלִּים קמט) רוֹמְמוֹת אֵל בְּגְרוֹנָם, וְלָכֵן שְׁמִנִי נִטְרָה אֶת הַכְּרָמִים, שֶׁהֵם שָׂאֵר אֲמוֹת עָרֵב רַב. וְלָכֵן כְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי, וְלָכֵן אוֹתָם עָרֵב רַב מַצְלִיחִים בְּכָל.

כְּתוּבוֹת עוֹר חֲשׂוֹכֵי הָעֵינַיִם, שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם (בְּרֵאשִׁית כז) וַתִּכְהֶינּוּ עֵינֵינוּ מִרְאֹת, לְהִסְתַּכֵּל עַל אוֹתָם שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם (יִחְזָקְאֵל א) נִפְתַּחוּ הַשָּׁמַיִם וְנִרְאָה מִרְאֹת אֱלֹהִים, שֶׁהֵם חֲמֵשׁ פְּעָמִים אוֹר שְׁבַמְעֵשָׁה בְּרֵאשִׁית, כְּתוּבוֹת אוֹר הֵם. וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ. וְהָאָרֶץ - הָרִי אֶחָד, תְּהוֹ - שְׁנֵים, בָּהּ - שְׁלֹשָׁה. חֹשֶׁךְ - אֲרָבָעָה. תְּהוֹם - חֲמִשָּׁה. וְאַרְבָּעָה הֵם שְׁכִלּוּלִים בְּגוֹף, וְהֵם אֲרָבָעָה יְסוּדוֹת שֶׁהֵם קְלָפוֹת הָאֲגוּזֹ, וְלָכֵן וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ. וּבִבְרִיָּה הִיְתָה - מִקְדָּם לָכֵן, שֶׁכִּד דָּרָךְ הַקְּלָפוֹת שְׁקוּדָמוֹת לְמַח.

רוּחַ אֱלֹהִים - זוֹ רוּחוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ, מִדָּ שֶׁתִּהְיֶה מְרֻחֶפֶת עַל פָּנֵי מִי הַתּוֹרָה, מִדָּ תִּהְיֶה גְּאֻלָּה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹהִים, מִדָּ [וּלְמַשִּׁיחַ] אֶת הַמְּשִׁיחַ שֶׁהָיָה בְּגוֹן עֵדֶן, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר בּוֹ (בְּרֵאשִׁית ג) וַיִּשְׁלַחְהוּ [גוֹי] מִגֹּן עֵדֶן, מַעֲדוֹנוֹ, וְלָמָּה? לְעַבֵּד אֶת הָאֲדָמָה, שֶׁהִיא שְׂכִינָה. בְּגִלְלָה זֶה וַיִּשְׁלַחְהוּ, מִדָּ שְׁנֵי צֵאֵם מִשָּׁם.

וַיִּשְׁכֹּן מִקְדָּם - לָגוֹן - אֶת הַכְּרוֹבִים, מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד וּמְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף שְׁמוּשֵׁךְ רוּחַ הַמְּשִׁיחַ, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ רוּחַ אֱלֹהִים, זֶה שִׁילִיָּה, אוֹתוֹ שְׁנֵאֲמַר בּוֹ (בְּמִדְבָר יא) וְאַצְלָתִי מִן הָרוּחַ, שֶׁכִּד עוֹלָה שִׁילָה כְּחֻשְׁבוֹן מִשָּׁה. וַיִּשְׁכֹּן מִקְדָּם, שְׁמִקְדָּם שִׁילָה לְשִׁנְיָהם, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה מְרֻחֶפֶת עַל פָּנֵי הַתּוֹרָה, וְהִגְאֻלָּה תְּלוּיָה בּוֹ, וְתִרְי פְּרִשׁוּתָהּ.

וְאֵת לֶהֱט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, מִדָּ יְהִיָּה בְּדוֹד, וּמֵהוּ? הַמְּטָה. מִטְטְרוֹן מִתְהַפֵּךְ מִמְּטָה לְנֶחֱשׁ וּמִנֶּחֱשׁ לְמְטָה. וְעוֹד, מְטָה זוֹ שְׂכִינָה תִּתְחַנֵּן, וְאֵם זָכוּ יִשְׂרָאֵל - כְּלָפִי חֶסֶד, לְיִמִּין, וְיִצְאוּ בְּרַחֲמִים. וְאֵם לֹא - מְטָה כְּלָפִי חוּבָה, לְצַד הַגְּבוּרָה, שֶׁשָּׁם הִנָּחַשׁ אֵל אַחֵר שְׁמִיבִקֵּשׁ לְשִׁפּוֹךְ דָּם, וְנִהְרָג מְשִׁיחַ וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל, וְלָכֵן נֶאֱמַר (רוֹת ג) שְׂכָבִי עַד הַבֹּקֶר, שֶׁהוּא בֹקֶר שֶׁל אֲבָרָהָם שֶׁהִיָּה מְטָה כְּלָפִי חֶסֶד.

וּבְגִלְלָה זֶה וְאֵת לֶהֱט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, וְהַכֹּל כְּדִי לְשֹׁמֵר אֶת דָּרָךְ עַץ הַחַיִּים, שֶׁהִיא תּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר בָּהּ (מִשְׁלִי ג) עַץ חַיִּים הִיא, וְהִיא תּוֹרָה שְׁבַעֲלָ פָה. אֵם זָכָה אָדָם - הִיא סֵם חַיִּים שְׁלֹו, וְאֵם לֹא - הִיא מִתְהַפֶּכֶת לוֹ לְסֵם הַמּוֹת. וְהָרִי פְּרִשׁוּתָהּ בַּעֲלֵי הַמְּשִׁנָּה כִּד, כְּמוֹ שֶׁהַמְּטָה שֶׁהִתְהַפֵּךְ לְנֶחֱשׁ וּמִנֶּחֱשׁ לְמְטָה. וּבְאֹתוֹ זְמַן יִמְחוּ מִן הָעוֹלָם כָּל אוֹתָם שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם (שְׁמוֹת ז) וַיַּעֲשׂוּ כֵן חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם בְּלִטְיָהֶם:

תּוֹסַפְתָּא

בְּרֵאשִׁית בְּרִיאָה, רָמְזוּ לְכַתְּ"ר חֲכָמָ"ה. אֱלֹהִים רוֹמְזוּ לְבִינָ"ה. אֵ"ת רוֹמְזוּ לְגִדְלָה וּגְבוּרָ"ה. הַשָּׁמַיִם

זֶהוּ תַּפְאָרָתוֹ. וְאִתּוֹ רוֹמֵז לְנִצְיָח הוֹי"ד יְסוֹ"ד. הָאֲרִיץ רוֹמֵז לְמַלְכוּתוֹ: עַד כֵּאן הַתּוֹסַפְתָּא.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי אֹר. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, לְמִי הוּא אוֹמֵר? אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא לְאַחֲרִים. יְהִי אֹר - לְעוֹלָם הַזֶּה. וַיְהִי אֹר - לְעוֹלָם הַבָּא. וְזֶהוּ הָאוֹר שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַחֲלָה, וְהוּא אֹר הָעֵינַי, וְהוּא אֹר שֶׁהָרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָדָם הָרִאשׁוֹן וְהָיָה רוֹאֶה בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם, וְהוּא אֹר שֶׁהָרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדוֹד, וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר (תַּהֲלִים לֵא) מֶה רַב טוֹבָד אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירֵאִיד. וְהוּא הָאוֹר שֶׁהָרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה וְרָאָה בּוֹ מִגִּלְעָד וְעַד דָּן.

וּבְשָׁעָה שֶׁרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיַּעֲמִדוּ שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת שֶׁל רְשָׁעִים, וְהֵם, דוֹר אֲנוֹשׁ, וְדוֹר הַמַּבּוּל, וְדוֹר הַפְּלָגָה - גָּנִז אוֹתוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ, וְנָתַן אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה וְהִשְׁתַּמְּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים שֶׁנִּשְׁאָרוּ לוֹ מִיּוֹם עֲבוּרוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ב) וַתִּצְפְּנֵהוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים.

וְאַחֲרֵי שְׁלֹשָׁה יָרְחִים נִכְנַס לִפְנֵי פָרְעֹה, לָקַח אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁעָמַד עַל הַר סִינַי לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וְהַחֲזִיר לוֹ אוֹתוֹ הָאוֹר וְהִשְׁתַּמְּשׁ בּוֹ כָּל יָמָיו. וְלֹא יָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקָרֵב אֵלָיו, עַד שֶׁנָּתַן מִסּוּחַ עַל פָּנָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם לד) וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֵּי אֵלָיו. וְהִתְעַטֵּף בּוֹ כְּטֹלֵית. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים קד) עֹטָה אוֹר כְּשֶׁלֶמָה.

יְהִי אֹר וַיְהִי אֹר. כָּל מֶה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַיְהִי - הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֹר שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרִיאָתוֹ, הָיָה עוֹלָה אוֹרוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם וְנִגְנֵז.

מֶה הַטַּעַם שֶׁנִּגְנֵז? כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִמֶּנּוּ רְשָׁעֵי הָעוֹלָם, וְהַעוֹלָמוֹת לֹא יִהְיוּ בְּגִלְעָל. וְהוּא שְׁמוֹר לְצַדִּיקִים, לְצַדִּיק דְּוָקָא, שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים צו) אֹר זָרַע לְצַדִּיק וְלִישְׁרֵי לֵב שְׁמִיחָה. וְאִזּוֹ יִתְבַּשְּׁמוּ הָעוֹלָמוֹת וַיְהִי כֻלָּם אֶחָד. וְעַד הַיּוֹם שֶׁיְהִיָּה הָעוֹלָם הַבָּא, הוּא נִסְתָּר וְנִגְנֵז.

אוֹתוֹ אֹר יָצָא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ שֶׁנִּחְקַק בְּמִטָּה שֶׁנִּסְתָּר מִכָּל, עַד שֶׁמֵּאוֹתוֹ אֹר שֶׁנִּגְנֵז, נִחְקַק בְּשִׁבְלֵי אֶחָד טְמִיר לְחֹשֶׁךְ שְׁלֵמָטָה. וְהָאוֹר שְׂרִי בּוֹ. מִיְהוּ הַחֹשֶׁךְ שֶׁלְמָטָה? אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא לִילָה, שְׁכָתוֹב בּוֹ וְלִחֹשֶׁךְ קָרָא לִילָה.

וְעַל זֶה שֶׁנִּגְנֵז, מֶה זֶה שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב יב) מְגַלָּה עֲמָקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ? רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם תֹּאמַר מִחֹשֶׁךְ נִסְתָּר הַתְּגִלָּה, הֲרִי רֵאִינוּ שֶׁנִּסְתָּרִים הֵם כָּל אוֹתָם כְּתָרִים עֲלִיוֹנִים וְקוֹרְאִים עֲמָקוֹת. מִהוּ מְגַלָּה? אֶלָּא כָּל אוֹתָם נִסְתָּרִים עֲלִיוֹנִים לֹא הִתְגַּלּוּ אֶלָּא מִתּוֹךְ אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ שֶׁהוּא בְּסוֹד הַלֵּילָה וְנִתְגַּל לְהִיָּה אֶחָד בְּסוֹד שֶׁל וְהָיָה אֹר הַלְבֵנָה כְּאוֹר הַחֲמָה בְּדִרְגָּה אַחַת, וְעַד הַיּוֹם שֶׁיָּבֵא הוּא גִּנּוּז וְטָמוּן.

בֹּא רֵאָה, כָּל אוֹתָם עֲמָקִים נִסְתָּרִים שֶׁיּוֹצְאִים מִתּוֹךְ מִחֹשֶׁבָה וְקוֹל לֹקַח אוֹתָם, לֹא מִתְגַּלִּים עַד שֶׁדְּבוֹר מְגַלָּה אוֹתָם. מֶה הַדְּבָר? הִנֵּנוּ דְבוֹר.

וְזֶה הַדְּבוֹר נִקְרָא שֶׁבֶת, וּבְגִלְל שֶׁשֶׁבֶת נִקְרָא דְבוֹר, דְּבוֹר שֶׁל חַל אֲסוּר בְּשֶׁבֶת. וְנִכְדָּה הָיָה עוֹשֶׂה רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה אֶת אִמּוֹ שֶׁהָיָה מְדַבֵּר, הָיָה אוֹמֵר לָהּ: אִמָּא, שְׁתַּקִּי. שֶׁבֶת הַיּוֹם וְאֲסוּר. וּבְגִלְל שֶׁדְּבוֹר זֶה צָרִיד לְשַׁלֵּט וְלֹא אַחֲרָיו. וְדְבוֹר זֶה שֶׁהוּא בֹא מִצַּד הַחֹשֶׁךְ, מְגַלָּה עֲמָקוֹת מִתּוֹכוֹ. וּמִשְׁמַע מִנִּי חֹשֶׁךְ, אוֹתוֹ שֶׁבֶת מִצַּד הַחֹשֶׁךְ, שְׁכָתוֹב מִנִּי דְוָקָא.

הַשְּׁלֵמָה מִהַחֲשֵׁמֻטוֹת (סִימָן ל"א)

יָשַׁב רַבִּי בּוֹן וְדָרַשׁ, מִהוּ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה מ) יוֹצֵר אֹר וּבֹרָא חֹשֶׁךְ? אֶלָּא אֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ כְּתוֹב בּוֹ יִצִּירָה, חֹשֶׁךְ שֶׁאֵין בּוֹ מִמֶּשׁ כְּתוֹב בּוֹ בְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עֲמוֹס ד) יוֹצֵר הָרִים וּבֹרָא רוּחַ. אִם תִּרְצֶה אִמָּר, אֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ כְּתוֹב בּוֹ עֲשִׂיָּה, שְׁכָתוֹב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי אֹר, וְאֵין הָיָה אֶלָּא עֲשִׂיָּה, וְקוֹרָא בּוֹ יִצִּירָה. חֹשֶׁךְ שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ עֲשִׂיָּה אֶלָּא הִבְדֵּלָה וְהַפְרָשָׁה, קוֹרָא בּוֹ בְּרִיאָה, כְּמוֹ שֶׁאֵתָּה אוֹמֵר הַבְּרִיא פְּלוֹנִי וְכוּ'. אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, מִהוּ שְׁכָתוֹב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי אֹר, וְלֹא אָמַר וְהָיָה? מִשְׁלַל לְמַלְאָךְ שֶׁהָיָה לוֹ חֶפֶץ נָאֶה וְהִקְצָהוּ, עַד שֶׁזָּמַן לוֹ מְקוֹם וְשָׁמָּה שֵׁם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב יְהִי אֹר וַיְהִי אֹר, שְׁכָבֵר הָיָה:

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִם כֵּן, מִהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ? אָמַר לוֹ, אֹר הוֹצִיא יוֹם וְחֹשֶׁךְ הוֹצִיא לֵילָה, אַחֲרַי כֵּן חִבֵּר אוֹתָם כְּאֶחָד וְהָיוּ אֶחָד, שְׁכָתוֹב וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד. שְׁלִילָה יוֹם נִקְרָאִים אֶחָד. וְזֶה שְׁכָתוֹב וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ, [שֶׁהַפְּרִיד מִחֲלָקָת] זֶה בְּזָמַן שֶׁל הַגְּלוּת שֶׁנִּמְצָא פְּרוּד.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עַד כֵּאן זָכַר בְּאוֹר וּנְקִבָּה בַּחֹשֶׁךְ. אַחֲרַי כֵּן מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד לְהִיוֹת אֶחָד. בְּמֶה נִפְרָדִים לְהַכִּיר בֵּין אֹר וּבֵין חֹשֶׁךְ? מִתְפָּרְדוֹת הַדְּרָגוֹת, וְשִׁנְיָהם הֵם כְּאֶחָד, שֶׁהָרִי אֵין אֹר אֶלָּא בַּחֹשֶׁךְ, וְאֵין חֹשֶׁךְ אֶלָּא בְּאוֹר. וְאִף עַל גֵּב שֶׁהֵם אֶחָד, נִפְרָדִים בְּגוֹנִים, וְעַם כָּל זֶה הֵם אֶחָד, שְׁכָתוֹב יוֹם אֶחָד.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, עַל הַבְּרִית הָעוֹלָם נִבְרָא וְהַתְקִים, שְׁכָתוֹב (יִרְמְיָה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שְׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי. מִי הַבְּרִית? זֶה צַדִּיק יְסוֹד הָעוֹלָם, שֶׁהוּא סוֹד שֶׁל זְכוֹר. וְעַל זֶה הָעוֹלָם

עומד בברית יומם ולילה כאחד, שכתוב אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. חקות שמים וארץ הם ששופעים ויוצאים מעדן העליון.

פתח ואמר, (שופטים ה) מקול מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות ה' וגו'. מקול מחצצים - זה קול יעקב. מחצצים - כמו שגאמר (שמואל-א יז) איש הבינים. בין משאבים - שהוא יושב בין אותם ששואבים מים מלמעלה, והוא נוטל בשני צדדים וכולל אותם בתוכו.

שם יתנו צדקות ה' - שם הוא מקום האמונה להתדבק. שם יתנו צדקות ה' - שם יונקים צדקות ה' ושואבים. צדקות פרזונו בישראל - זה צדיק העולם שהוא ברית הקדש, והוא שואב ונוטל הכל ומפזר לים הגדול אותם מים עליונים. בישראל - שישראל ירשו ברית הנה, ונתנו להם הקדוש ברוך הוא ירשת עולמים.

כיון שישראל עזבו אותו, שהיו מלים ולא פורעים, מה כתוב? (שופטים ה) אז ירדו לשערים עם ה'. ירדו לשערים - אותם שערי צדק היו יושבים לשערים ולא נכנסים פניהם. ובאותו זמן כתוב (שופטים ב) ויעזבו בני ישראל את ה' וגו'. עד שבאה דבורה והכריחה אותם בזה, כמו שגאמר (שם ה) בפרע פרעות בישראל.

ועל זה כתוב חדלו פרזון בישראל. חדלו פרזון - זהו פרזונו שאמרנו. חדלו פרזון - ברית הקדש שלא פרעו. (שם) עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל. מה זה אם? אלא אני הורדתי מים עליונים מלמעלה לקים את העולמות. בישראל - סתם למעלה ולמטה. להראות שהעולם לא מתקיים אלא על ברית זו. וסוד הכל - (משלי י) וצדיק יסוד עולם כתוב.

#### תוספתא

שנינו, מל ולא פרע את המילה, כאלו לא מל. בגלל ששתי דרגות הן: מילה ופריעה. זכור ושמור. צדיק וצדק. זכר וינקבה. אות ברית זה יוסף, וברית זו רחל, וצריך לחברם. ובמה מחבר אותם? כשהוא גוזר ופורע. ומי שגוזר ולא פורע, כאלו עשו ביניהם פרוד. (עד כאן התוספתא).

שלשה יוצאים מאחד. אחד בשלשה עומד נכנס בין שנים. שנים מיניקים לאחד. אחד מיניק לכמה צדדים, ואז הכל אחד. זהו שכתוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. יום של ערב ובקר כולל כאחד, היום סוד של ברית יומם ולילה, ובו הכל אחד.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים. רבי יהודה אמר, שבעה רקיעים הם למעלה, וכלם עומדים בקדשה עליונה, והשם הקדוש נתקן בהם. ורקיע זה הוא באמצע המים.

רקיע זה עומד על גבי חיות אחרות, והוא מפריד בין מים עליונים למים תחתונים. ומים תחתונים קוראים לעליונים. ומהרקיע הזה שותים אותם. זהו שמפריד ביניהם, משום שכל המים פלולים בו. ואחר כך מוריד אותם לחיות הקלו ושואבים משם.

כתוב (שיר ד) גן נעיל אחותי כלה גל נעיל מעין חתום. גן נעיל - שהכל נסתר בו, שהכל נכלל בו. גל נעיל - שאותו נהר שופע ויוצא ונכנס בו וכולל ולא מוציא, והמים קופאים בו ועומדים. מה הטעם? בגלל שרוח צפון נושבת באותם המים וקופאים, ולא יוצאים החוצה עד שבעשה קרח, ואלמלא צד הדרום שמשפר כחו של הקרח הזה, לא יצאו ממנו מים לעולמים.

ומראה אותו רקיע עליון כמראה הקרח הזה שקופא ומכניס בתוכו כל אותם המים, כך אותו עליון שעליו כונס כל אותם מים, ומפריד בין מים עליונים למים תחתונים. וזה שאמרנו יהי רקיע בתוך המים. באמצע. לא כך, אלא כתוב יהי. אותו שהיה ממנו, באמצע המים הנה, והוא למעלה שעומד על ראש החיות.

אמר רבי יצחק, יש קרום באמצע מעיו של בן אדם שמפסיק מלמטה למעלה, ושואב מלמעלה ונותן למטה. כך כזה הרקיע הוא באמצע, ועומד על אותן החיות שלמטה, והוא מפריד בין מים עליונים לתחתונים. בא ראה, אותם מים הרו והולידו חושך, ועל סוד זה כתוב (שמות כו) והבדילה הפרקת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים.

רבי אבא פתח, (תהלים קד) המקרה במים עליונים וגו'. במים - אלו מים עליונים של הכל שבהם תקן בית, כמו שגאמר (משלי כד) בחכמה יבנה בית ובתבונה יתכונן.

השם עבים רכובו - רבי ייסא הזקן חלק עבים ע"ב י"ם. עב שהוא חושך, שמאל שעומד על ים זה. המהלך על פני רוח - זו רוח של המקדש העליון, וזה סוד (שמות כה) שנים כרבים זהב. כתוב (תהלים יח) וירפב על כרוב ויעף וידא על פני רוח. וירפב על כרוב אחד, אחר כך נגלה על פני רוח. ועד שזה מתעורר, לא מתגלה בזה.

רבי יוסי אמר, כתוב (איוב כח) ומים תכן במדה. במדה ממש התקין אותם כשהגיעו לתוכה, והם

תקון העולם כשהגיעו מצד הגבורה. אמר רבי אבא, כך היו הראשונים אומרים כשהיו מגיעים למקום הזה, מרחשות שפתי החכמים ולא אומרים דבר, כדי שלא יענשו.

רבי אלעזר אמר, אות ראשונה של האותיות היתה משוטטת על פני קשר זך, ומתעטרת מלמטה ומלמעלה, ועולה ויורדת, ומים נחקקים בחקיקתם ומתנשבים במקומם, ונכללו אחד באחד. וכן כל האותיות כלן כלולות זו בזו ומתעטרות זו בזו, עד שנבנה עליהן בנין ויסוד.

וכשנבנו כלם והתעטרו, היו מים עליונים מתעברים במים תחתונים, והוציאו בית של העולם [ועל זה הוציאו שני אורות, אחד שנקרא ארץ, ומאור שנקרא שמים], ועל זה ב' נראית בראש, ומים עולים ויורדים עד שהיה הרקיע הזה שהפריד אותם. ומחלקת היתה בשני, שבו נברא גיהנם, שהוא אש שדולק, כמו שנגמר (דברים ד) אש אוכלת הוא, ועתיד לשרות על ראש הרשעים.

אמר רבי יהודה, מכאן כל מחלקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. שהרי כאן מחלקת שהיא לשם שמים היתה, והשמים בזה התקיימו. לאחר זה שכתוב ויקרא אלהים לרקיע שמים וגו'. בהבדלות שבמעלות, במדתם מצויים והתקיימו, שהרי שנינו, כתוב (שמות כו) והבדילה הפרכת לך בין הקדש ובין קדש הקדשים דוקא, שהרי הוא רקיע שמפריד בתוך האמצע.

בא ראה, כתוב אחר כך יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד. מתחת השמים ממש. אל מקום אחד - למקום שנקרא אחד, והוא ים תחתון, שהרי הוא משלים לאחד, ובלעדיו לא נקרא אחד. ומשמע שכתוב יקוו, שבו כל המים מתכנסים, כמו שנגמר (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים.

רבי ייסא אמר, אל מקום אחד - זהו מקום שכתוב בו (ישעיה נד) ובירת שלומי לא תמוט. שהרי הוא נוטל הכל וזורק בים, ובו מתתקנת הארץ, שכתוב ותראה היבשה. זוהי ארץ, כמו שנגמר ויקרא אלהים ליבשה ארץ.

למה נקראת יבשה? אמר רבי יצחק, הינו מה שכתוב (דברים טז) לחם עני. לחם עני כתוב. ובגלל שהוא לחם עני נקרא יבשה, ושואב בתוכה כל מימי העולם, והיא היתה יבשה, עד שמקום זה ממלא אותה, ואז שופעים מים דרך אותם המקורות.

ולמקוה המים קרא ימים - זהו בית כנוס המים שלמעלה, ששם כל המים מתכנסים ומשם שופעים ויוצאים.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ב)

שביעי היה במזרחו של עולם, ומשם בא זרעם של ישראל, כי חוט השדרה משוד מן המלח של אדם ובא לאמה, ומשם הוא הזרע, שכתוב (ישעיה מג) ממזרח אביא זרעך. כשישראל טובים - מזה המקום אביא זרעך, ויתחדש לך זרע חדש. וכשישראל רעים - מן הזרע שפבר בא לעולם, שכתוב (קהלת א) דור הלך ודור בא. דור שפבר בא. ומהו ממערב אקבצך? מאותה מדה שנוטה תמיד למערב. ולמה נקרא מערב? מפני ששם מתערב כל הזרע. משל למה הדבר דומה? לבן מלך שהיתה לו כלה נאה וצינועה בחדרו, והיה לוקח מבית אביו עשר ומביא לה תמיד, ולוקחת הכל ומצנעת אותו ומערבת הכל. לסוף ימים בקש לראות מה אסף ומה קבץ. הינו שכתוב (ישעיה מג) וממערב אקבצך. ומה הוא בית אביו? שכתוב ממזרח אביא זרעך. מלמד שממזרח מביא, וזרע במערב, ואחר כך הוא מקבץ מה שזרע: ע"כ.

אמר רבי חייא, מקוה המים זה צדיק. ששפמגיע למקוה המים, כתוב ויקרא אלהים כי טוב, וכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב. [וכן אור ראשון נקרא טוב, וכן בכלם כתוב כי טוב, פרט ליום השני שלא כתוב בו כי טוב] רבי יוסי אמר, ישראל הוא מקוה, שכתוב (ירמיה יז) מקוה ישראל ה'.

רבי חייא אמר, זה צדיק, הינו מה שכתוב קרא ימים. משום שנתלים ומענינות ונהרות, את כלם הוא נוטל, והוא המקור של הכל והוא נוטל הכל. משום כך ימים. ועל זה ויקרא אלהים כי טוב, וכתוב (ישעיה יג) אמרו צדיק כי טוב.

ומשום שהוא נרשם, הפריד בין יום ראשון לשלישי ולא נאמר כי טוב ביניהם, שהרי ביום השלישי עשתה הארץ פרות מלח הצדיק הזה, שכתוב ויאמר אלהים תדשא הארץ עשב מזריע זרע עץ פרי. מה זה עץ פרי? זה עץ הדעת טוב ורע, שהוא עושה אבים ופרות. עשה פרי - זה צדיק יסוד עולם.

למינו - של כל בני אדם שיש להם רוח קדושה, שהוא פרי שאותו אילן רושם בהם רשום למינו. ומה הרשם? זהו ברית קדש ברית שלום. ובני האמונה למינו, למינו נכנסים ולא נפרדים ממנו, וצדיק עושה פרי הוא. ואותו אילן מתעבר ומוציא אותו פרי למינו, למינו של אותו עושה פרי שיהיה כמותו.

אשרי חלקו של מי שדומה לאמו ולאביו, ועל כן רשם הקדוש ביום השמיני כדי שידמה לאמו [בגלל שהיא דרגה שמינית, ואותה נפש שפרכה ממנה צריכה להראות לפניה לשמונה ימים]. וכשנפרע

ומתגלה רשם הקדוש כדי שידמה לאביו. ועל זה עץ פרי - זו אם. עשה פרי - זו ברית קדש אביו. למינו - שידמה לו וירשם בו.

אשר זרעו בו על הארץ - זרעו בו? זרעו בו צריך להיות! מה זה זרעו בו? אלא זרע וא"ו בו. על הארץ - כך הוא ודאי, שהרי אותו זרע זרק על הארץ. אשרי חלקם של ישראל שהם קדושים ודומים לקדושים, ועל זה ודאי כתוב (ישעיה סח) ועמך כלם צדיקים. כלם צדיקים ודאי, שהרי מאלה יצאו ולא מאלה דומים. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

אמר רבי חייא, כתוב (ירמיה י ונא) עשה ארץ בכחו. מה זה עשה ארץ? [בכחו? עשה ארץ צריך להיות! אלא עושה ודאי תמיד, ומתקן הקדוש ברוך הוא את הארץ הזו] זה הקדוש ברוך הוא למעלה. בכחו - זה צדיק. מכיו תבל בחכמתו. תבל - זו ארץ שלמטה. בחכמתו - זה צדק, שכתוב (תהלים ט) והוא ישפט תבל בצדק. עשה ארץ - זה הקדוש ברוך הוא שמתקן ארץ ומתקין דרכיה, ובמה? בכח, כפי שאמרנו.

רבי יהודה אמר, באותיות חקוקות של רבי אלעזר יש קשרי האותיות עשרים ושתים קשורים באחד. שתי אותיות, זו עולה וזו יורדת, ושעולה יורדת ושיורדת עולה. וסימן זה - (ישעיה מה) א"ף ב"ף א"ל.

רבי יוסי אמר, הלשון של משקל עומד באמצע, וסימן - (ויקרא יט) במדה במשקל וגו'. משקל - לשון שעומד באמצע. וזה סוד (שמות ל) שקל הקדש כתוב. ומאזנים עומדים בו ונשקלו. איזה מאזנים? כמו שנקרא (ויקרא יט) מאזני צדק, וכלם עומדים במשקל בשקל הקדש. רבי יהודה אמר, בשקל הקדש - זו רוח הקדש.

אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' שמים נעשו - אלו שמים שלמטה שנעשו בדבר שמים שלמעלה. ברוח - שהוציא קול עד שהגיע לאותו נהר ששופע ויוצא ולא פוסקים מימיו לעולמים. וברוח פיו כל צבאם - כל התחתונים עומדים ברוח שהוא זכר.

(שם קד) משקה הרים מעליותיו מפרי מעשיך תשבע הארץ. משקה הרים מעליותיו, מה זה עליותיו? כמו שאמרנו, שכתוב (שם) המקרה במים עליותיו. מפרי מעשיך תשבע הארץ - סוד של אותו נהר ששופע ויוצא למטה. זהו שכתוב עשה פרי אשר זרעו בו וגו', והרי נתבאר.

יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ. יהי מארת, חסר. רבי חזקיה אומר, מארת ששורים בו תקף הדיון, קלוטת הדיון. רבי יוסי אמר, יהי מארת - למטה. היא תלונה שבה תלונה אספיה לתינוקות העולם, ובה תלוי מארת, בגלל שהיא מאור קטן מכל המאורות, ולפעמים שגשגת ולא מקבלת אור.

ברקיע השמים - זהו רקיע שהוא כללות של כלם, בגלל שנוטל כל המאורות, והוא מאיר למאור הזה שאינו מאיר ונהיה תלוי בו בגלל שגדבקה בה אותה מארה, ובו תלויים למטה כל אותם מינים אחרים בגלל הקטנת האור.

רבי יצחק אמר, והוציא [נאפלו] את הרקיע הזה שלא מאיר. וקוראים לו מלכות שמים וארץ ישראל וארץ החיים. השמים הוא [שמאיר] הרקיע הזה, משום כך יהי מארת חסר ו'. מה הטעם? שזה בלי וא"ו מות הוא בעולם.

יהי מארת - הפל תלוי בו להכליל לילית בעולם. כתוב (איוב ג) קטן וגדול שם הוא. וכתוב (ישעיה לג) כי אם שם אדיר ה' לנו. ועל זה כתוב (שם לד) אך שם הרגיעה לילית ומצאה לה מנוח.

רבי אלעזר אמר, יהי מארת - אספקלריה שלא מאירה מעצמה, אלא על ידי אורות עליונים שמאירים לה כמו עששית שמקבלת אור שמאיר. כתוב (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. הנה ארון - זו אספקלריה שאינה מאירה. הברית - אספקלריה המאירה. הנה ארון - זוהי מארת. ארון - תבה להכניס בתוכה תורה שבכתב. הברית - זו השמש שמאירה לה, והיא ברית יחד עם ארון הברית דוקא. אדון כל הארץ - הברית שהוא אדון כל הארץ.

ומשום שהארון הזה הוא אדון, בגלל השמש שמאירה לה ומאירה לכל העולם כך נקראת, וממנו לקחה את השם. ונקרא הארון הזה אדון בסוד של אל"ף דל"ת ניו"ן יו"ד. כמו שאמרנו צדיק וצדק, כך אדון אדוניי זה בזה תלויים.

בא ראה, פוכבים ומזלות עומדים בברית, שהוא [שמש שאמרנו וזה] רקיע השמים, שרשומים וחקוקים בו פוכבים ומזלות ובו תלויים להאיר. רבי ייסא הזקן היה אומר כך, יהי מארת שתלויים ברקיע השמים, וזו תלונה שתלוייה בו. כיון שכתוב והיו למאורות - הרי השמש. ולמועדים - שהרי זמנים וחסים חדשים ושבחות תלויים בהם והווים.

וְהִכָּל בְּמַעֲשֶׂה רִאשׁוֹן עָלְיוֹן שֶׁשְּׁמוֹ הַקְדוּשׁ נֶאֱחָז בּוֹ, וְהוּא הוּא הַכֹּל. שְׁבַע כּוֹכָבִים הֵם כְּנֶגֶד שְׁבַע רַקִּיעִים, וְכֻלָּם מְנַהֲיֵי הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם עָלְיוֹן עֲלֵיהֶם. וְשְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם - עוֹלָם עָלְיוֹן וְעוֹלָם תַּחְתּוֹן. תַּחְתּוֹן כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, שֶׁכָּתוּב (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א טז) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. מֶלֶךְ עָלְיוֹן וּמֶלֶךְ תַּחְתּוֹן.

[שְׁנִינָנוּ] כְּתוּב ה' מִלֶּךְ ה' מִלֶּךְ ה' יְמִלּוּ לְעוֹלָם וָעֶד. ה' מִלֶּךְ - לְמַעְלָה. ה' מִלֶּךְ - בְּאִמְצַע. ה' יְמִלּוּ - לְמַטָּה. רַבִּי אֲחָא אָמַר, ה' [נ"א זו חֲכָמָה הַעֲלִינָה] מִלֶּךְ - זֶה עוֹלָם הַעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַבָּא. ה' מִלֶּךְ - זֶה תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. ה' יְמִלּוּ - זֶה אֲרוֹן הַבְּרִית [נ"א ר' אֲחָא אָמַר, ה' מִלֶּךְ - זֶה חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה. ה' מִלֶּךְ - זֶה עוֹלָם הַעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא עוֹלָם הַבָּא. ה' יְמִלּוּ - זֶה תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל].

בָּא זְמַן אַחֵר דְּיֹד וְהַחֲזִיר אוֹתָם מִלְמִטָּה לְמַעְלָה, וְאָמַר (תהלים י) ה' מִלֶּךְ עוֹלָם וָעֶד. ה' מִלֶּךְ - לְמִטָּה. עוֹלָם - בְּאֻמְצֵעַ. וָעֶד - לְמַעְלָה. שְׁשָׁם הַתְּעֻדוֹת וְקִיּוּם וּשְׁלֵמוֹת הַכֹּל. מִלֶּךְ - לְמַעְלָה. יְמִלּוּד - לְמִטָּה.

רבי אבא אמר, כל המאורות הללו, כלם מתחברים ברקיע השמים. להאיר על הארץ - להאיר על הארץ. מיהו הרקיע שמאיר על הארץ? הוי אומר, זה נהר ששופע ויוצא מעדן, שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן.

בא רֹאֵה, כִּי־וְשֶׁהִלְבֵּנָה שׁוֹלֶטֶת וּמוֹאֲרֶת מֵאוֹתוֹ הָאֹר שְׁשׁוּפֶע וְיוֹצֵא, כֹּל אוֹתָם הַשָּׁמַיִם שְׁלֵמָטָה וְצִבְאוֹתֵיהֶם, כָּל־סוֹפֵסִים בָּאוֹר. וְכוֹכְבִּים הַמִּמָּנִים עַל הָאֶרֶץ, כָּל־שׁוֹלֵטִים וּמַגְדִּילִים צִמְחִים וְעֵצִים, וְהַעוֹלָם מִתְגַּדֵּל בְּכֹל־סוֹפֵסִים, וְנֶאֱפְלוּ מִיָּדֵי הַיָּם כָּל־בְּגִדּוֹת יִתְרָה. וְכִמְה שְׁלוּחֵי הַדִּין מְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם, בְּגִלְל שְׁכָל־בְּחִדּוֹה וּבְגִדּוֹתֵי יִתְרָה. כְּשֶׁהַחֲדוּה הִיא בְּבֵית הַמֶּלֶךְ, אֶפְלוּ אוֹתָם מִמִּנֵּי הַשְּׁעָרִים, וְנֶאֱפְלוּ אוֹתָם מִבֵּית מִמִּנֵּי הַנְּשִׁים [נ"א מִזִּיקִים], כָּל־שְׁמֵחִים וּמְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם. וְתִינוּקוֹת הָעוֹלָם צְרִיכִים לְהַשְׁמֵר.

רבי אחא אמר, ויתן אתם אלהים ברכיע השמים. ויכשפלים עומדים בו, אז חזנה זה עם זה, ואז הלכנה מקטינה אורה מלפני השמש, וכל מה שנוטל כדי להאיר לה. זהו שכתוב להאיר על הארץ.

רבי יצחק אָמַר, כְּתוּב (ישעיה ל) וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְבָּנָה כְּאֹרֶךְ הַחֹמֶה וְאֹרֶךְ הַחֹמֶה שְׁבַע עֲשָׂרֵים כְּאֹרֶךְ שְׁבַע הַיָּמִים. מִה זֶה שְׁבַע הַיָּמִים? אֵלֶּה אוֹתָם שְׁבַע יָמֵי בְרָאשִׁית. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵלֶּה אוֹתָם שְׁבַע יָמֵי הַמְּלואִים. מְלואִים וְדאִי. מִשּׁוּם שְׁאוֹתוֹ זְמַן הַתְּבַשֵּׁם הָעוֹלָם וְחוּצָר בְּשִׁלְמוֹתוֹ, וְלֹא נִפְגְּמֶת הַלְבָּנָה בְּגִלְגַּל הַנֶּחֱשׁ הָרַע שֶׁכְּתוּב בּוֹ (משלי טז) וְנִרְגַּן מִפְּרִיד אֱלֹהֶיךָ. וּמֵתִי יִהְיֶה זֶה? בְּזֶמֶן שֶׁכְּתוּב (ישעיה כה) בָּלַע הַקְּמוֹת לִנְצַח. וְאִזּוֹ כְּתוּב (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד.

יִשְׂרָאֵל הַמִּיָּם שָׁרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵלּוּ מִיָּם תַּחְתּוֹנִים שְׂרוּחָשִׁים מִיָּנִים כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה. אוֹתָם עֲלִיּוֹנִים וְאוֹתָם תַּחְתּוֹנִים. רַבִּי חֲזִיָּא אָמַר, עֲלִיּוֹנִים הוֹצִיאוּ נֶפֶשׁ חַיָּה, וּמָה הוּא? זֶה הַנֶּפֶשׁ שֶׁל אָדָם הָרָאוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. וְעוֹף יַעֲרֹף עַל הָאָרֶץ - אֵלּוּ שְׂלִיחִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁנֶּרְאִים לְבְנֵי אָדָם כְּמִרְאָה אָדָם. מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב יַעֲרֹף עַל הָאָרֶץ, הֵיטָב שֶׁיֵּשׁ אֲחֵרִים שֶׁלֹּא נֶרְאִים אֲלָא בְּרוּחַ מִמֶּשׁ לִפְי שֶׁכֵּל בְּנֵי הָאָדָם.

לְכוּ לֹא כָתוּב בְּאֵלֹהֵי לְמִינֵהוּ כִּמּוֹ אוֹתָם אַחֲרֵים שְׁכָתוּב בָּהֶם וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ, הַיּוֹת שְׂאֵלוֹ לֹא מְשֻׁנִּים מִמִּינֵיהֶם לְעוֹלָמִים בְּאַחֲרֵים הִלְלוּ שֶׁלֹּא כָתוּב בָּהֶם לְמִינֵהוּ. וְאִם תֹּאמַר, יֵשׁ בָּהֶם שְׂמֻשָּׁנִים זֶה מֵזֶה - כִּד זֶה בְּדָאִי! שְׁהֵי יֵשׁ בָּהֶם שְׂמֻשָּׁנִים אֱלֹה מֵאֲלֵה. מִשּׁוּם כִּד כָּתוּב וּמִשּׁוּם יִפְרֹד.

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּיִנִּים הַגְּדֹלִים - אֵלֹו לְקִיָּתוֹ וּבֵת זִוְגוֹ. וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמִשֶׁת - זֹו נֶפֶשׁ אוֹתָהּ הַחַיָּה שֶׁהִיא רוֹמֶשֶׁת לְאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם. וְיִמִּי הִיא הַחַיָּה שֶׁהִיא רוֹמֶשֶׁת? הִנּוּ אוֹמֵר זֹו לִילִית. אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם - שֶׁהַמַּיִם מְגִדְלִים אוֹתָם. שֶׁכִּשְׁבָּא צַד הַדְרֹם, מִפְּשִׁירִים הַמַּיִם וְשׁוֹפְעִים לְכָל הַצִּדִּים, וְאַנִּיּוֹת הַיָּם הוֹלְכִים וְעוֹבְרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תַּחֲלִים קד) שֵׁם אֲנִיּוֹת יִהְיוּ לְקִיָּתוֹ זֶה צִרְתָּ לַשַּׁחַב.

וְאֵת כָּל עוֹף כְּנָף לְמִינֵהוּ - כְּמוֹ שְׂנֵאֲמַר (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיד אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יִגִּיד דְּבַר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כָּלֵם מִשֵּׁשׁ כְּנָפַיִם וְלֹא מִשְׁתַּנֵּגִים לְעוֹלָמַיִם, וּמִשּׁוּם כֵּן כָּתוּב לְמִינֵהוּ. מֵה זֶה לְמִינֵהוּ? לְמִין שְׁלֹמֶעֱלָה, וְאַלֶּה טָסִים וּמִשׁוּטָטִים בְּעוֹלָם בָּשֵׁשׁ, וְרוֹאִים מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם וּמַעֲלִים אוֹתָם לְמַעַלָּה, וְעַל זֶה כָּתוּב (שם) גַּם בְּמַדְעָךְ מִלֶּךְ אֵל תִּקְלָל וְגו'.

רבי חזקיה אמר, הרמשת! השורצת צריך להיות! אלא כמו שאמרנו, רומש לילה. ועל זה (תהלים קד) בו תרמש כל חיתו יער. שכלם שולטים בשעה שהיא שולטת, ופותחים שירה בשלשה צדדים של חצות הלילה, ומזמרים שירה ולא שוקטים. ועל אלו כתוב המזכירים את ה' אל דמי לכם.

עמד רבי שמעון ואמר, מסתכל הייתי, שפשרצה הקדוש ברוך הוא לברא אדם, הזדעזעו כל העליונים והתחתונים, ויום הששי היה עולה בדרגותיו, עד שעלה רצון עליון והאיר תחלה כל האורות. ופתח שער המזרח, שהרי משם יוצא האור. והדרום הראה חזקי האור שירש מראש והתחזק במזרח.

מזרח חזק את הצפון, והצפון התעורר והתפשט, וקרא בחיל גדול למערב להתקרב ולהשתתף עמו. אז מערב עלה בצפון ונקשר בו. אחר כך בא הדרום ואחז במערב, וסובבו אותו דרום וצפון, שהם גדרי הגן. אז המזרח קרב למערב, ומערב שרה בחדונה ובקש מכלם, ואמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. שיהיה כמו זה בארבעת הצדדים ומעלה ומטה. ומזרח נדבק במערב והוציא אותו. ועל זה שנינו, שאדם יצא ממקום בית המקדש.

עוד נעשה אדם, הקדוש ברוך הוא אמר לתחתונים הללו שבאו מצד שלמעלה. סוד השם הזה שעולה אדם. אדם מסוד נסתר עליון. אדם סוד האותיות. שהרי האדם כלול למעלה וכלול למטה. אדם אחד למעלה למעלה. ס נסתר שהיא ס מלסרבה המשנה. ד' תחתון שנסתר במערב. וזה כללות שלמעלה ושלמטה. נתקן למעלה ונתקן למטה.

כשירדו האותיות הללו למטה כלם כאחד בשלמותו, נמצא זכר ונקבה, ונקבה נדבקה באחוריו, עד שהפיל עליו תרדמה וישן, והיה מטל במקום בית המקדש למטה.

ונסר אותו הקדוש ברוך הוא ותקן אותה כמו שמתקנים את הפלה והכניסה אליו. זהו שכתוב ויטח אחת מצלעותיו ויסגר בשר תחתנה. ויטח אחת דוקא. בספרי הראשונים מצאנו, זו לילית ראשונה שהיתה עמו והתעברה ממנו, ולא היה כנגדו עזר, כמו שכתוב ולאדם לא מצא עזר כנגדו. מה זה עזר? סמך. עד אותה שעה שכתוב לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. בא ראה, אדם אחרון הכל היה, שפך ראוי להביא שלום על העולם.

עוד אמר רבי שמעון, כתוב וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ וגו'. וכל שיח השדה - אלו עצים גדולים שנטעו אחר כך והיו קטנים.

בא ראה, אדם וחוה זה בצד זה נבראו. מה הטעם לא נבראו פנים בפנים? בגלל שכתוב כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ, והזיווג לא נמצא בתקונו פראוי. וכשנתקנה זו שלמטה וחרזו להיות פנים בפנים, כן נמצא למעלה.

מנין לנו? מן המשכן, שכתוב (שמות מ) הוקם המשכן, היות שמשכן אחר הוקם עמו. ועד שלא הוקם למטה, לא הוקם למעלה. גם כאן כשהוקם למטה, הוקם למעלה. ומשום שעד עכשו לא התתקן למעלה, לא נבראו פנים בפנים, והפסוק מוכיח, שכתוב כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ. ומשום כך ואדם אין, שלא היה בתקונו.

וכשנשלמה חוה, נשלם אדם, וקדם לכן לא נשלם. וזה הסוד שעד עכשו אין אות סמך בפירוש, ואף על גב שהחברים אמרו, אבל סמ"ך זה עזר, וזה עזר שלמעלה שחזר למעלה פנים בפנים זכר ונקבה, נסמך זה כנגד זה בודאי, (תהלים קיא) סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר. סמוכים - זה זכר ונקבה שהם סמוכים כאחד [נ"א שהם סמוכים עולם תחתון בעולם עליון, שעד שלא נתקן העולם שלמטה, לא נתקן אותו העולם שאמרנו] והעולם הזה שאמרנו תלוי בעולם שלמטה, וכשלא נתקן עולם שלמטה, לא נתקן אותו עולם שאמרנו.

כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ, שהרי זה בזה סמוך. ועולם זה התחתון, כשנתקנו וחרזו להיות פנים בפנים ונתקנו, נמצא סמך למעלה, שהרי מקדם לכן לא היה המעשה בתקון [נ"א עולם בתקונו], משום שלא המטיר ה' אלהים על הארץ, וזה בזה תלויים.

מה כתוב אחריו? ואד יעלה מן הארץ, זה תקון שלמטה. אחר כך, והשקה את כל פני האדמה. ואד יעלה מן הארץ - זו השתוקקות הנקבה לזכר. דבר אחר, מה הטעם לא המטיר? בגלל שלא נמצא תקון שיעלה מן הארץ. ועל זה מן הארץ התחתונה התעורר מעשה למעלה.

בא ראה, עשן עולה מן הארץ בהתחלה וענן מתעורר, והכל מתחבר אחר כך זה בזה. כמו זה עשן הקרבן מתעורר מלמטה ועושה שלמות למעלה, ומתחבר הכל זה בזה, ונשלמים כמו זה למעלה. התעוררות מתחילה מלמטה, ואחר כך הכל נשלם. ואלמלא שכנסת ישראל מתחילה בהתעוררות בהתחלה, לא יתעורר כנגדה אותו שלמעלה. ובהשתוקקות שלמטה נשלם למעלה.

רבי אבא אמר, למה כתוב ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע? עץ החיים הרי שנינו שמהלך חמש מאות שנים היה, וכל מימי בראשית נחלקים תחתיו. עץ החיים ממש באמצע הגן, והוא לוקח כל מימי בראשית ונחלקים תחתיו.

שהרי אותו נהר (בינה) ששופע ויוצא, הוא שורה על אותו הגן ונכנס בו, ומשם נחלקים המים לכמה צדדים. ואותו הגן לוקח הכל, ואחר כך יוצאים ממנה ונחלקים לכמה נחלים למטה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיות שדי. כמו שיוצאים מאותו עולם עליון ומשקה את אותם הרים עליונים של אפרסמון וז. אחר כך כשמגיעים לעץ החיים, נחלקים תחתיו בכל צד כפי דרכו.

ועץ הדעת טוב ורע - למה נקרא כך, שהרי עץ זה אינו באמצע? אבל עץ הדעת טוב ורע מהו? אלא

בגלל שיונק משני צדדים ויודע אותם כמי שיונק מתוך ומר, ובגלל שיונק משני צדדים ויודע אותם ושורה בתוכם נקרא כך טוב ורע. וכל אותם נטיות שוררים עליהם.

ובו אחוזים נטיות אחרות עליונות, והם נקראים ארזי הלבנון. מי הם ארזי לבנון? אותם ששה ימים עליונים, ששת ימי בראשית שאמרנו. ארזי לבנון אשר נטע, נטיות ודאי שהתקדשו אחר כך. מכאן והלאה סמ"ך. מהי ויסגר בשר תחתנה? בצדו היתה, והיה זה בצד זה. ודאי עקר אותם הקדוש ברוך הוא ושתל אותם במקום אחר, וחזרו להיות פנים בפנים לקיום. כמו זה סמוכים העולמות. עקר אותם הקדוש ברוך הוא ושתל אותם במקום אחר והתקדשו בקיום שלם.

ואמר רבי אבא, מנין לנו שאדם וחוה היו נטועים? שכתוב (ישעיה ס) נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. דוקא מעשה ידי, שלא השתדלו בהם בריות אחרות, וכתוב (שם יז) ביום נטעתי תשגשגי. שבאותו יום שנטעו בעולם, סרחו. שנינו, הנטיות היו פקדוני חגבים ואורם דקיק ולא היו מאירים. כיון שנטעו ונתקנו, התרבו באור ונקראו ארזי לבנון. ואדם וחוה עד שנטעו, לא התרבו באור ולא העלו ריח בודאי. נעקרו ונשתלו ונתקנו כראוי.

ויצו ה' אלהים. הרי שנינו, אין צו אלא עבודה זרה. ה' - זו ברפת השם. אלהים - אלו הדינים. על האדם - זו שפיכת דמים. לאמר - זו גלוי עריות. מכל עץ הגן - ולא גזל. אכל תאכל - ולא אבר מן החי, וינקה.

מכל עץ הגן אכל תאכל - שהתיר לו הכל לאכלם יחד. שהרי ראינו אברהם אכל, יצחק ויעקב וכל הנביאים אכלו וחי. אבל עץ זה, עץ המות הוא וקמו שכתוב ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו. מי שנוטלו לבדו - מת, שהרי סם המות נטל [בגלל שהוא מפרידו מהחיים]. ועל זה כי ביום אכלך ממנו מות תמות, בגלל שמפריד הנטיות.

רבי יהודה שאל את רבי שמעון, זה ששנינו, אדם הראשון היה מושך בערלתו, מה זה? אמר לו, שהפריד ברית קדש ממקומו ומחלקו, ודאי שהיה מושך בערלה. ועזב ברית קדש ודבק בערלה והתפתה בדבר הנחש. ומפרי העץ - זו אשה. לא תאכל ממנו - בגלל שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו. ובזה היה פרי, שהרי באחר לא היה פרי. כי ביום אכלך ממנו מות תמות - בגלל שעץ המות היה, כמו שאמרנו שכתוב רגליה ירדות מות.

[והנחש היה ערום מכל חית השדה] רבי יוסי אמר, האילו היה שאמרנו היה משקה מלמעלה, והתגדל והיה שמח, כמו שנאמר ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. הגן זו אשה. ונהר זה היה נכנס בה ומשקה אותה והיה הכל אחד [ואז ה' אחד ושמו אחד]. שהרי משם ולמטה הוא פריד, שכתוב ומשם יפרד.

והנחש, רבי יצחק אמר זה יצר הרע. רבי יהודה אמר נחש ממש. באו לפני רבי שמעון. אמר להם, ודאי הכל אחד, וסמא"ל היה, ונראה על נחש וצלמו. שנחש זה הוא שטן, והכל אחד.

שנינו, באותה שעה ירד סמא"ל מהשמים רכוב על נחש זה, וצלמו היו רואים כל הבריות ובורחים ממנו. והגיעו לאשה בדברים וגרמו מות לעולם. ודאי בחכמה הביא סמא"ל קלות על העולם, וחבל את האילן הקדוש שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, ודבר זה היה תלוי על סמא"ל, עד שבא אילן אחר קדוש, שהוא יעקב, ונטל ממנו ברכות שלא יתברך סמא"ל למעלה ועשו למטה. שהרי יעקב דגמת אדם הראשון היה [ויפיו], שיעקב יפיו של אדם הראשון היה. ועל זה, כמו שמנע סמא"ל ברכות מהאילן הראשון, כך גם מנע יעקב שהוא אילן, דגמת אדם מסמא"ל, ברכות מלמעלה ומלמטה. ויעקב לקח את שלו בכל, ועל זה (בראשית לב) ויאבק איש עמו.

כתוב והנחש היה ערום, זה יצר הרע, זה מלאך המות. ומשום שהנחש הוא מלאך המות, גרם מות לכל העולם. וזהו סוד שכתוב (שם ו) קח כל בשר בא לפני. זהו קח של כל בשר שנוטל הנשמה לכל בשר, ונקרא כך.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ד) ספר הבהיר

נשמת הזכר מן הזכר, ונשמת הנקבה מן הנקבה, והינו שהלך הנחש אחרי חוה. אמר: הואיל ונשמתה מן הצפון, אסיתנה מהרה. ומה ההסתה שהיתה? משום שבא עליה. שאלו תלמידיו: איך היה המעשה? אמר להם: סמא"ל הרשע קשר עם כל צבאות מעלה על רבו, משום שאמר הקדוש ברוך הוא וירדו בדת הים ובעוף השמים. אמר, היאך אוכל להחטיאו ולגרשו מלפניו? ירד עם כל חילותיו ובקש לו בארץ חבר כמותו. ומי הוא? נחש, והיה לו דמות גמל. רכב עליו ובה לו אצל האשה. אמר לה: אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן. אמר, אבקש יותר ואוסיף, כדי שתגרע היא. אמרה: לא מנענו אלא - מעץ הדעת אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתו. והוסיפה שני דברים. אמרה, מפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו, ולא נאמר לה אלא מעץ הדעת. ואמרה, לא תגעו בו פן תמתו.



מה עשה סמא"ל הרשע? הלך ונגע באילן, והיה האילן צווח ואומר: (תהלים לו) אל תבואני רגל גאון ויד רשעים אל תנדני, אל תגע בי, שנאמר ויד רשעים אל תנדני. הלך ואמר לאשה: הרי נגעת באילן ולא מתי, אף את תגע באילן ולא תמותי. הלכה האשה ונגעה באילן, וראתה מלאך המות בא כנגדה. אמרה: אולי עכשו אני מתה, והקדוש ברוך הוא עושה לו אשה אחרת ונותנה לאדם, אלא הריני גורמת לו שיאכל עמי. אם נמות - נמות שנינו, ואם נחיה - נחיה שנינו. ולקחה מפרי ונתנה גם לבעלה. נתפקחו עיני שניהם וקחו שניו. אמר לה: מה שהאכלתני שקחו שנייך קחו שני כל הבריות. ישוב לו בדיו אמת, שנאמר (שם ט) ישבת לכסא שופט צדק. קרא לאדם ואמר לו: למה ברחת מפני? אמר לו: את קלך שמעתי בגן, ורעדו עצמותי, ואירא כי עירם אנכי ואחבא. כי עירם אנכי - מפעלי. כי עירם אנכי - מצויי, כי עירם אנכי - ממעשי, ואחבא.

מה היה לבושו של אדם? עור של צפרן, והפשיטו מעליו. ראה עצמו ערם, שנאמר מי הגיד לך כי עירם אתה. אמר אדם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, כשהייתי לבדי שמא חטאתי לך, אלא האשה שהבאת לי היא הדיחה אותי מדברך, שנאמר האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ. אמר לה הקדוש ברוך הוא: לא דיך שחטאת, אלא שהחטאת לאדם? אמרה לפניו: רבוננו של עולם, הנחש השיאני לחטא לפניך. הביא שלשתם וגזר עליהם גזרות דין. תשעה ושלשים קללות ומות, והפיל סמא"ל ואת חפת שלו ממקום קדשתם מן השמים, וקצץ רגליו של נחש, ואררו מכל חיה ומכל בהמה, ופקד עליו שיהיה מפשיט את עורו אחר שבע שנים: ע"כ.

ויאמר אל האשה אף. רבי יוסי אמר, באף פתח ואף הטיל בעולם. אמר לה לאשה, באילן זה ברא הקדוש ברוך הוא ודאי את העולם, אכלו ממנו והייתם כאלהים יודעי טוב ורע. שהרי הוא כך הוא אלהים שמו עץ הדעת טוב ורע, ועל זה והייתם כאלהים ידעי וגו'.

אמר רבי יהודה, לא אמר כך, שאילו אמר באילן זה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נאה היה, כי הוא פגרו ביד החוצב בו. אבל לא אמר אלא, מאילן זה אכל הקדוש ברוך הוא ואז ברא את העולם, וכל אמן שונא את חברו, אכלו ממנו ואתם תהיו בוראי עולמות. ועל זה כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו וגו', ומשום שהוא ידע את זה, צוה אתכם עליו שלא תאכלו ממנו.

אמר רבי יצחק, בכל דברו שקר. בתחלה שאמרו שקר היה - שפתוב אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן, ולא כך, שהרי פתוב מכל עץ הגן אכל תאכל, וככלם התיר לו.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שצנה אותו הקדוש ברוך הוא על עבודה זרה, שפתוב ויצו. ה' - על ברפת השם. אלהים - על הדינים. על האדם - על שפיכות דמים. לאמר - על גלוי עריות. וכל כמה אנשים היו בעולם שהוא צריך זה? אלא ודאי הכל על האילן הזה היה.

משום שבו אחוזים כל המצוות הללו. שכל מי שנוטל אותו בלבדו, עושה פרוד. ונוטל אותו באוכלוסים שלמטה שאחוזים בו, ונטל עבודה זרה ושפיכות דמים וגלוי עריות. עבודה זרה באותם גדולים ממנים. שפיכות דמים תלויים באילן הזה שהוא בצד גבורה. וסמא"ל ממנה על זה. גלוי עריות אשה היא, ואשה נקראת, ואסור לזמן את האשה בלבדה אלא עם בעלה שלא יהיה חשוד בגלוי עריות. ועל זה בכלם הצטוו באילן הזה. כיון שאכל ממנו, עבר בכלם, שהרי הכל אחוז בו.

רבי יהודה אמר, ודאי דבר זה כך הוא, שאסור להתניח עם אשה בלבדה אלא אם כן בעלה עמה. מה עשה אותו רשע? אמר, הרי הגעתי לאילן הזה ולא מתתי, גם את קרבי וגעי בידך ולא תמותי. ודבר זה הוא חסידך לה מעצמו.

מיד ותרא האשה כי טוב וגו'. במה ראתה? אמר רבי יצחק, אותו אילן [שדה] העלה ריחות, כמו שנאמר (בראשית כז) כריח שדה אשר ברכו ה'. ובגלל אותו ריח שהיה עולה, חמדה אותו לאכל ממנו. רבי יוסי אמר, ראיה היתה. אמר לו רבי יהודה, והרי פתוב ותפקחנה עיני שניהם? אמר לו, ראיה זו בשעור של האילן לקחה אותו [ניא שעור הלב היתה], שפתוב ותרא האשה דוקא.

ותרא האשה כי טוב - ראתה ולא ראתה. כי טוב - ראתה כי טוב ולא התשכחה בו. מה פתוב אחר כך? ותקח מפריו, ולא פתוב ותקח ממנו. והיא נדבקה במקום הפנות, וגרמה לכל העולם מות. והפרידה חיים ממנות, ובחטא זה גרם פרוד להפריד אשה מבעלה, שהרי קול מדבור לא נפרדים לעולמים. ומי שמפריד קול מדבור, מתאלם ולא יכול לדבר. וכיון שנטל ממנו דבור, נתן לעפר.

אמר רבי שמעון, פתוב (תהלים לט) נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעפר. נאלמתי דומיה, פסוק זה אמרה אותו כנסת ישראל בגלות. מה הטעם? בגלל שקול מנהיג את הדבור, כיון שהיא בגלות. קול נפרד ממנה, ודבור לא נשמע, ועל זה נאלמתי דומיה וגו'. מה הטעם? בגלל שהחשיתי מטוב, שלא הולך קול אתה. וישראל אומרים (שם סה) לך דומיה תהלה. מה זה דומיה? זו תהלה לדוד, שהיא דומיה בגלות ושותקת בלי קול. אמר רבי יצחק, מה זה לך? בגללך היא דומיה ושותקת שהשתלק ממנה קול.

### השלמה מההשמטות (סימן ל"ה)

ובלוא מחיר יין וחלב (ישעיה נה). מהו יין וחלב? מה ענין זה אצל זה? אלא מלמד שהיין הוא פחד, וחלב הוא חסד. ומפני מה הזכיר יין וחלב? מפני שהוא קרוב אלינו יותר. יין וחלב עולה על דעתך? אלא אמר, דמיות יין וחלב: ע"כ.

ותקח מפריו, הרי שנינו ששחטה ענבים ונתנה לו, וגרמו מות לכל העולם. שהרי אילן זה בו שורה המות, והוא אילן ששולט בפילה. וכשהיא שולטת, כל בני העולם טועמים טעם מות. אלא אותם בני האמונה מקדימים ונותנים לה נפשם בפקדון. ובגלל שהוא בפקדון, חוזרות הנפשות למקומם, ועל זה (תהלים צב) וְאִמּוֹנֶתָּה בְּלִילוֹת כְּתוּב.

ותפקחנה עיני שניהם. רבי חייא אמר, שהרי נפקחו לדעת רעות העולם מה שלא ידעו עד עכשו. כיון שיזדעזעו ונפקחו לדעת רע, אז ידעו כי עירמם הם, שאבדו זהר עליון שהיה מכסה עליהם והסתלק מהם, ונשארו ערמם ממנו. ויתפרו עלה תאנה - נדבקי להתפסות באותם צלמים של אותו אילן שאכלו ממנו שנקראים עלים של האילן. ויעשו להם חגרת - רבי יוסי אמר, כיון שיזדעזעו מהעולם הזה ונדבקו בו, ראו שהעולם הזה מנהג על ידי אותם עלים של האילן, ועשו להם חזק להתחזק בהם בעולם הזה. ואז ידעו כל מיני כשפים של העולם, ורצו לחגור כלי זין באותם עלים של האילן כדי להגן עליהם.

רבי יהודה אמר, אז נכנסו שלשה בדין ונדונו, והעולם התחתון התקלל ולא עמד בקיומו בגלל זהמת הנחש, עד שעמדו ישראל בהר סיני. אחר כך הלביש אותם הקדוש ברוך הוא בלבושים שהעור נהנה מהם. זהו שכתוב פתנות עור. בתחלה היו פתנות אור שהיו משתמשים בהם בעליונים שלמעלה, משום שמלאכי השרת היו באים להנות מאותו האור. זהו שכתוב (שם ח) ותחטרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו. וכעת שחטאו - פתנות עור, שהעור נהנה מהם ולא הנפשו.

אחר כך הולידו בו ראשון. בן של הזהמה היה. שנים באו על חנה והתעברה מהם והולידה שנים, זה יצא למינו וזה יצא למינו, ורוח שלהם נפרדו זה לצד זה וזה לצד זה. זה דומה לצד שלו, וזה דומה לצד שלו. מצד של קין כל המדורים של צד של המינים הרעים ורוחות ונשדים וכשפים באים, ומצד של הבל של רחמים יותר ולא בשלמות. יין טוב ביין רע. ולא נתקן עמו עד שבא שם והתניחו ממנו כל אותם דורות של צדיקי עולם, ובו נשתל העולם. ומקוין באו כל אותם חצופים ורשעים ורשעי העולם.

אמר רבי אלעזר, בשעה שחטא קין, היה פוחד, בגלל שראה לפניו מיני מחנות מזגנים ובאים להרוג אותו. וכשחזר בתשובה, מה אמר? הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר. מה זה ומפניך אסתר? אלא אהיה נסתר מהבנין שלי. רבי אבא אמר, כמו שנאמר (תהלים כב) ולא הסתיר פניו ממנו. (שמות ג) ונסתר משה פניו. ועל זה ומפניך אסתר, מאותם הפנים שלף אהיה נסתר שלא נשגחו בו. ועל זה והיה כל מצאי יחרגני.

וישם ה' לקין אות לבלתי וגו'. מה זה אות? אות אחת מעשרים ושתים אותיות התורה נתן עליו להגן עליו. אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב ויהי בהיותם בשדה, מה זה בשדה? זו האשה. ועל זה קם והרג אותו. שהרי מצד זה ירש להרג מצד של סמא"ל שגזר מות לכל העולם. וקנא קין בהבל על הנקבה שלו. רבי חייא אמר, הרי ראינו שכתוב ויחר לקין מאד ויפלו פניו, על שלא התקבל קרבנו. אמר לו, כך הוא, והכל היה לנגדו.

ואמר רבי יהודה, מה זה שכתוב הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ? אלא כך אמר, הלא אם תיטיב מעשיך, אז שאת. מה זה שאת? כמו שכתוב (בראשית מט) יתר שאת. שהרי לבכור יש שבח יתר בכל תמיד, ותלוי במעשיו. ועל זה אם תיטיב שאת, ואם לא תיטיב לפתח חטאת רבץ.

מה זה לפתח? זהו פתח שלמעלה שממנו יוצאים דינים על מעשים רעים של העולם. פתח, כמו שנאמר (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק. ולאותו פתח - חטאת רבץ, זה מלאך המות, והוא עתיד להפרע ממך.

בא ראה, בראש השנה נולד אדם. בראש השנה ודאי סוד למעלה ולמטה. ראש השנה למעלה. ראש השנה למטה. בראש השנה עקרות נפקדות. מנין לנו שבראש השנה זה היה? שכתוב (בראשית כא) וה' פקד את שרה. וה' דוקא זה ראש השנה. ומשום שאדם יצא בראש השנה [וידע] בדין, והעולם עומד בדין, ומשום כך לפתח ודאי. חטאת רבץ - כדי להפרע ממך. ואליך תשוקתו - עד שתשמיד.

ואתה תמשל בו - סוד הוא, שכתוב (נחמיה ט) ואתה מחיה את כלם. מכאן אמרו, לא שולט הקדוש ברוך הוא אלא בזמן שישמרו רשעי העולם. ועל זה, כיון שמלאך המות ישמיד אותם, אז הקדוש ברוך הוא שולט עליו שלא יצא להרע לעולם, שכתוב ואתה תמשל בו (בתשובה). ואתה דוקא. אמר רבי יצחק, בקשר של המחלקת המושל מצוי. רבי יהודה אמר, ואתה תמשל בו - בתשובה.

רבי יוסי אומר, כשהיו אותם דורות של קין הולכים בעולם, היו מחלקים את הארץ, והיו דומים לעליונים ותחתונים.

אמר רבי יצחק, עז"א ועז"ל, כשנפלו ממקום קדשם מלמעלה, ראו בנות בני אדם וחטאו והולידו בנים. ואלה היו נפילים, שכתוב והנפילים היו בארץ.

רבי חייא אומר, בני קין היו בני אלהים, שהרי כשבא סמאל על חוה, הטיל בה זרמה והתעברה והולידה את קין, והמראה שלו לא היה דומה לשאר בני אדם, וכל אותם שבאו מהצד שלו, לא היו נקראים אלא בני האלהים.

רבי יהודה אומר, ואפלו אותם [בני] נפילים כך נקראים, המה הגברים. ששים היו בארץ כחשבון שלמעלה. כתוב כאן המה הגברים אשר מעולם, וכתוב שם (שיר ג) ששים גבורים סביב לה. רבי יוסי אומר, המה הגבורים אשר מעולם ממש. מעולם דוקא. אנשי השם, מהו שם זה? הוא עולם שאמרנו. אנשי השם דוקא. כתוב כאן אנשי השם, וכתוב שם (ויקרא כד) בנקבו שם, וכתוב (שם) ויקב בן האשה הישראלית את השם.

השלמה מההשמטות (סימן ל"ו)

רבי חייא אומר, מעולם זה היו, וגברים גבורים של צד הרע היו, שכתוב (בראשית ו) אנשי השם. אנשי שם לא כתוב, אלא אנשי השם. כמו זה כתוב (תהלים כה) זכר רחמיה ה' וחסדיה כי מעולם המה. מעולם ודאי לקח אותם הקדוש ברוך הוא, והם האבות הראשונים להיות מרובה קדושה למעלה. אמר רבי יצחק, מעולם - זוהי מסתו של שלמה, שכתוב וכו': ע"כ.

רבי חייא אומר, מעולם ממש היו, ומעולם שלמטה לקח אותם הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר [זה] היו, וגברים גבורים של צד הרע היו, שכתוב אנשי שם, ולא כתוב אנשי השם, אלא אנשי שם. כמו זה כתוב [תהלים כה] זכר רחמיה ה' וחסדיה כי מעולם המה. מעולם ודאי. ומעולם שלמטה לקח אותם הקדוש ברוך הוא. והם אבות ראשונים להיות מרובה קדושה למעלה. גם כאן המה הגברים אשר מעולם. מעולם ודאי לקח אותם הקדוש ברוך הוא. רבי יצחק אומר, מעולם [ומהו?] זו מסתו של שלמה, שכתוב (שיר ג) ששים גבורים סביב לה. רבי אחא אומר, כלם נקראו בני האלהים [שהרי עדין לא התבשמה].

תוספתא

אמרו רבותינו זכרונם לברכה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם, ברא אותו בגן עדן וצוה אותו על שבע מצוות. חטא וגרש מגן עדן, ושני מלאכי שמים, עז"א ועז"ל, אמרו לפני הקדוש ברוך הוא: אלו היינו אנו בארץ, היינו צדיקים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: וכי אתם יכולים על יצר הרע? אמרו לפניו: יכולים. מיד הפיל אותם הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר הנפילים היו בארץ, וכתוב הגברים. ובשעה שיצאו לארץ נכנס בהם יצר הרע, שנאמר ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו. חטאו ונעקרו מקדשם. ע"כ התוספתא.

בא ראה, כל הנטיעות היו נסתרים רשומים צדיקים במקום אחד. אחר כך עקר אותם הקדוש ברוך הוא ושתל אותם במקום אחר והתקיימו. רבי ייסא שאל, מה זה שכתוב זה ספר תולדות אדם ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים עשה אותו זכר ונקבה בראם ויברך אותם? אמר לו רבי אבא, זה סוד עליון. שנינו, שלשה ספרים נפתחים בראש השנה, אחד של צדיקים גמורים וכו'. ספר עליון שהרי ממנו יוצא הכל, ממנו יוצאת כתיבה. ספר אמצעי כללות של מעלה ומטה [ספר שהוא כללות שלמעלה ולמטה ואוחז לכל הצדדים סוד וכו'] [ואוחז לכל הצדדים סוד של אדם הראשון, ספר שלישי שנקרא [נ"א ונקרא] תורה] שתורה שבכתב אדם הראשון. ספר שלישי שנקרא תולדות אדם, וזהו של צדיקים גמורים. זהו שכתוב זה ספר תולדות אדם, זה צדיק (יסוד), ודאי שעושה תולדות.

ביום ברא אלהים אדם בדמות אלהים, שהרי ודאי אז נתקן הכל למעלה ומטה, והתקיימו בדגמה אחת. זכר ונקבה בראם, סתם אחד נכלל באחד.

משנה. כתוב (משלי יח) מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. זהו ספר תולדות אדם שרץ באותו מגדל. המגדל הזה מה מעשהו? אלא זהו מגדל דוד, וזהו מגדל עז שם ה', והכל אחד. כאן ידוע לבני האמונה זהו ודאי ספר תולדות [יש שלא גורסים] אדם. לבני האמונה סודו מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. יהו"ה צדיק] אדם לבני האמונה. (ראה ציור למעלה).

ואמר רבי אבא, ספר ודאי ירד לו לאדם הראשון, ובו היה ידע חכמה עליונה. וספר זה הגיע לבני אלהים חכמי הדור, וימי שזכה להתבונן בו, ידע בו חכמה עליונה. ומתבוננים בו ויודעים בו. וספר זה הוריד אותו בעל הסודות ושלשה שליחים ממנים לפניו. ובשעה שיצא אדם מגן עדן, אחז באותו ספר. כשיצא [ממנו] טס ממנו [לשער], התפלל ובכה לפני רבונו, והשיבו לו אותו כמו מקדם, כדי שלא תשכח

חֲכָמָה מִבְּנֵי אָדָם וַיִּשְׁתַּדְּלוּ לְדַעַת אֶת רַבּוֹנָם.

וְכֵן שָׁנִינוּ, סֵפֶר הָיָה לוֹ לְחֻנּוֹף, וְזֶה סֵפֶר מִמָּקוֹם שֶׁל סֵפֶר שֶׁל תּוֹלְדוֹת אָדָם הָיָה, וְזֶהוּ סוּד הַחֲכָמָה, שֶׁהָיָה מִהָאָרֶץ נָטֵל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְאֵינָנו כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים. וְהוּא הַנֶּעֱר, שֶׁכָּתוֹב (מִשְׁלֵי כב) חֲנוּךְ לְנֶעֱר עַל פִּי דְרָבּוֹ.

וְכָל גִּנְזִים עֲלִיּוֹנִים נִמְסְרוּ בְּיָדוֹ. וְזֶה מִסֵּר וְנָתַן וְעָשָׂה שְׁלִיחוֹת, וְאֵלֶּף מִפְּתֻחוֹת נִמְסְרוּ בְּיָדוֹ. וּמֵאָה בְּרָכוֹת לֹקַח בְּכָל יוֹם וְקוֹשֶׁר קִשְׁרִים לְרַבּוֹנוֹ. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָקַח אוֹתוֹ מִהָעוֹלָם לְשִׁמּוֹשׁ אוֹתוֹ. וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים.

וּמֵאָה נִמְסְרָה סֵפֶר שְׁנֵקֶרָא סֵפֶרוֹ שֶׁל חֻנּוֹף. בְּשָׁעָה שֶׁאַחַז אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִרְאָה לוֹ כָּל גִּנְזִים עֲלִיּוֹנִים. הִרְאָה לוֹ עֵץ הַחַיִּים בְּאִמְצַע הַגֶּן וְהָעֵלִים שֶׁלוֹ וְעֵנְפָיו, וְהַכֵּל רָאִינוּ בְּסִפְרוֹ. אֲשֶׁרֵי אוֹתָם חֲסִידִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁחֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה הִתְגַּלְתָּה לָהֶם וְלֹא נִשְׁכַּחַה מֵהֶם לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כה) סוּד ה' לִירָאֵנוּ וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם.

וַיֹּאמֶר ה' לֹא יָדוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֵלֶם בְּשָׁגָם הוּא בֶּשֶׁר וְגו'. רַבִּי אֲחָא אָמַר, בְּאוֹתוֹ זְמַן הָיָה אוֹתוֹ נֶהָר שְׁשׁוּפָע וַיּוֹצֵא, מוֹצֵא רוּחַ עֲלִיּוֹנָה מֵעֵץ הַחַיִּים וּמוֹרִיק בְּאֵילָן (שְׁשׁוּרָה בּוֹ הַמָּנוֹת) (מִעֵץ הַמָּנוֹת), וְנִמְשְׁכוֹת רוּחוֹת לְתוֹף בְּנֵי אָדָם יָמִים (זְמַנִּים) רַבִּים, עַד שֶׁעָלוּ רַעוֹת וְהִתְנַצְּבוּ לַפֶּתַח. אִזּוֹ הִסְתַּלְּקָה רוּחַ עֲלִיּוֹנָה מֵאוֹתוֹ אֵילָן בְּשָׁעָה שֶׁפָּרְחוּ נִשְׁמוֹת בְּבִנֵי [מִבְּנֵי] אָדָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב לֹא יָדוֹן רוּחִי בְּאָדָם לְעֵלֶם. לְתַת לְעוֹלָם בְּשָׁעָה שֶׁפָּרְחוּ נִשְׁמוֹת בְּבִנֵי אָדָם.

בְּשָׁגָם הוּא בֶּשֶׁר, רַבִּי אֲלֶעָזָר אָמַר, (בִּישִׁיבְתוֹ שֶׁל רַבִּי אֲלֶעָזָר אָמְרוּ) בְּשָׁגָם זֶה מִשָּׁה, שֶׁהוּא מֵאִיר לְלִבְנָה, וּמִכַּח זֶה עוֹמְדִים בְּנֵי אָדָם בְּעוֹלָם יָמִים (זְמַנִּים) רַבִּים. וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה - רָמָז לְמִשָּׁה, שֶׁעַל יָדוֹ נִתְּנָה תוֹרָה. וְאִזּוֹ מוֹרִיק [זוֹרֵק] חַיִּים לְבִנֵי אָדָם מֵאוֹתוֹ עֵץ הַחַיִּים. וְכֵן הָיָה. אֲלֶמְלָא שְׁחֻטָּאוֹ יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת לב) חֲרוֹת עַל הַלְּחוֹת. חֲרוֹת מִמְּלֶאךָ הַמָּנוֹת. שֶׁהָיָה עֵץ הַחַיִּים הָיָה מוֹשֵׁף לְמִטָּה.

וְעַל בְּשָׁגִים שֶׁהוּא בֶּשֶׁר עוֹמֵד הַדָּבָר לְהַרְיֵק (לְהַרְחִיק) רוּחַ שֶׁל חַיִּים. בְּשָׁגָם אַחֲזוּ לְמִטָּה, אַחֲזוּ לְמַעְלָה. וְעַל זֶה שָׁנִינוּ מִשָּׁה לֹא מֵת, אֲלֹא הִתְכַּנֵּס מִן הָעוֹלָם וְהָיָה מֵאִיר לְלִבְנָה, שֶׁהָיָה הַשֶּׁמֶשׁ, אֵף עַל גִּב שְׁמִתְכַּנֵּס מִן הָעוֹלָם, לֹא מֵת, אֲלֹא נִכְנָס וּמֵאִיר לְלִבְנָה, כֵּן מִשָּׁה. דָּבָר אַחֵר בְּשָׁגָם הוּא בֶּשֶׁר - בְּמִשְׁכֵּית הַרוּחַ בְּבִנֵי אָדָם זְמַן רַב, חוֹזֵר לְהִיּוֹת הַבֶּשֶׁר לְהַמְשִׁיךְ אַחֵר הַגּוֹף וְלְהַשְׁתַּדֵּל בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם הַזֶּה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּל (הַדּוֹרוֹת שֶׁנִּתְקְנוּ מִשָּׁת, כָּלם צְדִיקִים וְחֲסִידִים. אַחֵר כֵּן הִתְפַּשְׁטוּ וְהוֹלִידוּ, וְלִמְדוּ אֲמֻנוֹת [וְחֲכָמָה]) הָעוֹלָם לְהַרְגַּ בְּרַמְחִים וּבְחֻרְבוֹת. עַד שֶׁבָּא נֹחַ וְהִתְקִין לָהֶם תִּקּוֹן הָעוֹלָם וְלַעֲבֹד וּלְתַשֵּׁן אֶת הָאָרֶץ. שֶׁהָיָה בְּהִתְחַלָּה לֹא הָיוּ זוֹרְעִים וְקוֹצְרִים, אַחֵר כֵּן הִצְטַרְכוּ אֶת זֶה, שְׁכָתוֹב עוֹד כָּל יָמֵי הָאָרֶץ וְגו'.

רַבִּי אֲלֶעָזָר אָמַר, עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַשֵּׁן עוֹלָם וְלְהִתְקִין רוּחַ בְּבִנֵי אָדָם כְּדֵי שִׁיֹּאֲרִיכוּ יָמִים לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָה סה) כִּי כִימֵי הָעַץ יָמֵי עֲמִי וְגו'. וְכָתוֹב (שִׁם כה) בְּלַע הַמָּנוֹת לְנֶצַח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דְּמִקְחָה מַעַל כָּל פְּנִים וְחִרְפַת עֲמוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ כִּי ה' דָּבָר.

עַד כָּאן נִתְקְנוּ הַדְּבָרִים. מִכָּאן וְהִלָּאָה תִּקּוֹן הַפְּרָשָׁה.

#### בְּרֵאשִׁית

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי שָׁנִינוּ, שֶׁכְּשֶׁבְּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, חִסַּק בְּחִקְיוֹת שֶׁל סוּד הָאֲמוּנָה תוֹף אוֹרוֹת בְּסוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים וְחִסַּק לְמַעְלָה וְחִסַּק לְמַטָּה, וְהַכֵּל בְּסוּד אֶחָד. וְעָשָׂה עוֹלָם תַּחְתּוֹן כְּמוֹ שְׁעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. וְזֶה עוֹמֵד כְּנֶגֶד זֶה לְהִיּוֹת הַכֵּל אֶחָד בְּיָחִיד אֶחָד. וְלָכֵן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חִסַּק חִקְיוֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּבִהֶם בָּרָא אֶת הָעוֹלָמוֹת.

וּבֹא וִירָאָה, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, כֵּן גַּם בָּרָא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן. פֶּתַח וְאָמַר, (הוֹשַׁע ו) וְהִמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְּרִית. שֶׁהָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹטֵר אוֹתוֹ בְּעֶטְרוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, וּבָרָא אוֹתוֹ בְּשָׁשׂה צִדִּים שֶׁל הָעוֹלָם לְהִיּוֹת שֶׁלֵּם בָּכֵל, וְכָלֵם זָעוּ וּפְחָדוּ מִלִּפְנֵי. שֶׁהָיָה כְּשֶׁנִּבְרָא אָדָם, נִבְרָא בְּדַמּוּת עֲלִיּוֹנָה, וְהָיוּ מְסִתְפַּלִּים בְּאוֹתָהּ דְּמוּת וְזָעִים וּפְחָדִים מִלִּפְנֵי. וְאַחֵר כֵּן הִכְנִיסוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגֶן עֵדֶן לְהַתְעַדֵּן שָׁם בְּעִדּוּיָם עֲלִיּוֹנִים, וְהָיוּ מִלֵּאָכִים עֲלִיּוֹנִים מְשֻׁמְשִׁים לִפְנֵי וְסוּבְבִים אוֹתוֹ, וְסוּדוֹת רַבּוֹנָם הָיוּ מוֹדִיעִים לוֹ.

בֹּא רָאָה, בְּשָׁעָה שֶׁהִכְנִיס אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגֶן עֵדֶן, הָיָה רוֹאָה וּמִסְתַּפֵּל מִשָּׁם כָּל הַסּוּדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים וְכָל הַחֲכָמָה כְּדֵי לְדַעַת וְלְהִסְתַּפֵּל בְּכַבּוֹד רַבּוֹנוֹ.

שְׁבַע הַיְכָלוֹת מְדוּרִים הֵם לְמַעְלָה, שֶׁהֵם סוּד הָאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה. וְשְׁבַע הַיְכָלוֹת הֵם לְמַטָּה [כְּמוֹ שֶׁהֵם אֶחָד כְּנֶגֶד אֶחָד. שְׁבַע מְדוּרִים שֶׁל הַיְכָלוֹת הֵם לְמַטָּה] כְּמוֹ שֶׁלְמַעְלָה. וְהֵם שְׁשָׁה כְּדִגְמָא עֲלִיּוֹנָה,

ואחד טמיר וגנוז הוא למעלה. וכל אלה הם בסוד עליון, משום שכל ההיכלות הללו יש בהם כמו שלמעלה, ויש בהם כמו שלמטה, להיות כולל בדמות של הסוד שלמעלה ובדמות של הסוד שלמטה, ובהם היה דיורו של אדם.

ולאחר שגרש מגן עדן, התקין אותם הקדוש ברוך הוא לנשמות הצדיקים להשתעשע בהם כראוי מזיו של הכבוד העליון, וכל אחד ואחד התתקן כמו שלמעלה וכמו שלמטה כמו שפרשנו.

היכל ראשון - מקום שהוא נתקן למטה להיות כמו שלמעלה. והרי העירי החברים הנהגות גן עדן כמו שהוא בסוד עליון [שהוא נתקן לבפנים תוך סתר של הסוד שלמטה גנוז ונסתר מפל] [נ"א והוא נתקן לבפנים ונסתר מהפל] ולא שולטת בו העין, פרט לנשמות הצדיקים, להיות חקוקים למעלה ולמטה ולהסתכל משם בסוד רבונם ובענוג שלמעלה.

ואלה אותם צדיקים שלא החליפו כבוד רבונם בשביל יראה אחרת. כתוב (משלי יב) אשת חיל עטרת בעלה, סוד האמונה להדבק בו אדם [ברבונם] ולפחד ממנו תמיד ולא יסטה לזמין ולשמאל. והרי בארנו שלא ילך בו אדם אחר יראה אחרת שנקראת אש"ת זנוג"ם. ולכן כתוב (שם ז) לשמרך מאשה זרה מנכריה אמריה החליקה.

היכל זה עומד בדמות של סוד עליון, היות שפשנשמות הצדיקים יוצאות מן העולם הזה, נכנסים לתוך ההיכלות הללו שבגן עדן שלמטה, ושם [נכנסים] יושבים כל אחד ואחד כל אותו זמן שצריכה הנשמה לשבת שם.

ובכל היכל והיכל יש דמיות כמו [עליון] שלמעלה ודמיות כמו [למטה] שלמטה. ושם מתלבשת הנשמה בלבושים כמו של העולם הזה, ומתענדת שם כל אותו זמן שצריכה, עד שפוגע הזמן לעלות למקום עליון כמו שצריך. ומתוך אותו בגד שהתלבשה בו, רואה דמיות עליונות להסתכל בכבוד רבונם.

בהיכל הזה יש מאורות עליונים להסתכל, ונשמות אותם הגרים שהתגברו עומדות שם ונכנסות שם להסתכל בכבוד העליון, ומתלבשות שם בלבוש אחד של אור שמאיר ולא מאיר. ואותו היכל מצפה מאבן טובה וזהב.

ושם הוא פתח אחד שיורד כנגד פתח הגיהנם. משם מסתכלים בכל אותם רשעים [של ישאל] [של עובדי עבודה זרה] שלא נכנסו בברית הקדושה וגרשו באותם מלאכי חבלה שטורדים אותם באש שדולקת. והם רואים ושמחים על שהתגברו.

ושלש פעמים ביום מוארים מתוך אור עליון ומשתעשעים שם. ומעליהם עובדיה ואונקלוס הגר ושאר הגרים שהתגברו. כמו זה למעלה פשוטים להעלות נשמתם להתעטר שם.

היכל שני. היכל זה עומד לפני מההיכל הראשון הזה, וזה [הפתח הוא סמוך לתוך המערה] [נ"א היכל סמוך למערה] של האבות. וההיכל הזה מאיר יותר מהראשון. פאן יש כל אבנים יקרות שמצפות אותו.

בתוך ההיכל הזה יש אור אחד כלול מכל הגונים, והוא מאיר מלמעלה למטה. בהיכל הזה עומדים [כל] אלו ששבלו וסורים וחלאים בעולם הזה כדי להתתקן, והיו מודים ומשפחים לרבונם בכל יום, ולא היו מבטלים תפלותיהם לעולמים.

לפנים מההיכל הזה עומדים כל אלו שמקדשים [בכל יום] בכל הכח שם רבונם, ועונים אמן יהא שמיה רבא מברך בכל הכח. ואלה הם עומדים לפני ולפנים בהיכל הזה. ואותו אור שכולל כל הגונים מאיר להם. מאותו האור עומדים ורואים מאורות אחרים שנאחזים ולא נאחזים בתוכם. ומעליהם משיח, שהוא נכנס ועומד ביניהם ומנחם אותם.

הוא נוסע מההיכל הזה ונכנס. בהיכל השלישי, ושם כל אותם בני חלאים וכאבים קשים, וכל אותם תינוקות של בית רבן שלא השלימו ימיהם, וכל אותם העצובים על חרבן בית המקדש [ושפכו] והיו שופכים דמעות. כלם עומדים באותו היכל, והוא מנחם אותם.

ונוסע מההיכל הזה ונכנס. בהיכל הרביעי, ושם כל אותם אבלי ציון וירושלים וכל אותם שנהרגו על ידי שאר העמים עובדי עפ"ם. והוא שוהה ובוכה. ואז כל אותם נשיאים של זרע דוד, כלם אוחזים בו ומנחמים אותו.

מתחיל פעם שניה ובוכה, עד שיוצא קול, ונאחו באותו קול ועולה למעלה ושוהה שם עד ראש חדש. וכשיורד, יורדים עמו כמה אורות וזוים מאירים לכל אותם היכלות ורפואה ואור לכל אותם ההרוגים ובני חלאים ומכאובים ששבלו עם המשיח.

ואז לובש לבוש מלכות. ושם חקוקים ורשומים כל אותם הרוגים של שאר העמים עובדי עפ"ם

באותה פורפירה, ועולה אותה פורפירה למעלה, ונחקק שם תוך הפורפירה העליונה של המלך. והקדוש ברוך הוא עתיד ללבש אותה פורפירה ולדון עמים, שכתוב (תהלים קי) ידיו בגוים מלא גויות. עד שבא ומנחם אותם, ויורדים עמו (כמה) מאורות ועדוניהם להתעדר, וכמה מלאכים ומרפבות עמו. כל אחד ואחד במלבוש [נ"א ובגד כל אחד ואחד מלבוש] להתלבש בהם כל אותם נשמות ההרואים, ושם מתעדרים כל אותו זמן שהוא עולה ויורד.

לפנים מההיכל הזה עומדים תוך דרגה עליונה אותם עשרה גדולים ממנים (כמו) רבי עקיבא וחבריו. וכלם עולים בעליה תוך אספקלריה שלמעלה ומאירים בזיו כבוד עליון. עליהם כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך געשה למחכה לו.

בהיכל החמישי קימים כל אותם בעלי תשובה השלמה ששבו מחטאיהם והתנחמו בהם ונשמתם יצאה בטרהרה, (וכל אותם בעלי תשובה) וכל אלו שקדשו שם רבונם וקבלו עליהם מות. ובשער ההיכל הזה (פתח) עומד מנשה מלך יהודה שקבלו הקדוש ברוך הוא בתשובה שלמה וחתר לו חתירה לקבלו.

ולפנים מהיכל זה עומדים כל אותם בעלי תשובה שלמה, שנשמתם יצאה בשעה שהתמרקרו על מעשיהם. ואלו מתעדרים בעדון עליון בכל יום ויום. ושלש פעמים ביום אור נכנס באותו היכל שמתעדרים בו כל אחד ואחד כראוי לו, וכל אחד נכנה מאור של החפה של חברו, בין למטה בין למעלה. ההיכל הזה עומד על אותם היכלות תחתונים, ואפלו צדיקים גמורים לא יכולים להכנס לתוך (ההוא) ההיכל הזה ולעמוד בו. וזהו דרגה עליונה על הכל (בו), פרט לדרגת החסידים שהיא דרגה עליונה על הכל.

היכל ששי. היכל זה הוא היכל החסידים. היכל זה הוא עליון על הכל. וזהו היכל שעומד על הכל. היכל הימין אין מי שיעמוד בו, אלא אותם חסידים קדושים וכל אותם שאוהבים את רבונם באהבה רבה. ולפתח ההיכל הזה עומדים כל אלו שמנחמים יחיד של רבונם בכל יום. ואלה נכנסים בהיכל הזה וצתידים לעלות בראשונה.

ומעל הפתח הזה אברהם, ימין הקדוש ברוך הוא. ולפתח אחר עומד יצחק שנעקד על גבי המזבח והיה קרבו שלם לפני הקדוש ברוך הוא. ולפתח אחר לבנים עומד יעקב השלם, ושנים עשר שבטים סביבו, ושכינה על ראשיהם.

וכשישראל בצרה, מתעוררים שלשת האבות ומעוררים את השכינה להגן עליהם. ואז היא עולה ומתעטרת למעלה ומגנה על ישראל. וכמו שיש היכלות למטה בגן עדן, כך גם למעלה יש היכלות מתקנים שהם סוד האמונה. וכל [אותם] ההיכלות הללו מתקשרים ומתעטרים בהיכל אחד שהוא:

היכל השביעי. והיכל זה גנוז ונסתר מכל שאר ההיכלות. באמצע ההיכל הזה עומד עמוד אחד שהוא בגוונים רבים: ירק, לבן, אדום, שחר. וכשנשמות עולות, הן עולות לתוך ההיכל הזה. מי שראוי לגנון הזה עולה בו, כל אחד ואחד כראוי לו.

וששת ההיכלות הללו הם למדור כפי שאמרנו, והשביעי אינו למדור. ושש הכל בסוד של שש. ועל זה כתוב בראשית. שש דרגות למעלה ושש דרגות למטה, והכל סוד אחד.

בא ראה, בראשית. רבי יהודה אמר, שני בתים היו, בית ראשון ובית שני. זה עליון וזה תחתון. שני ההיכלים הם. זה עליון וזה תחתון, וכלם אחד. ב' העליון פותח שערים לכל צד. שפך הוא - שכולל זה בזה. ראשית. אז הוא ראשית להכנס בחשבון הבגן.

רבי יצחק אמר רבי אלעזר, בראשית זה כללות הדמויות (של הדמויות) שכל הדמויות כלולות בו. זהו סוד הכתוב (יחזקאל א) הוא מראה דמויות כבוד ה'. מראה שנראים בו ששה אחרים. וזהו בראשית בראשית.

בא ראה, כשנכנסים במראה הזה ששה גוונים, היא מתקינה עצמה לגלותם ולפעל בהם אמונות העולם. ואם תאמר שהאמונות האלו של העולם היא מדרגה זו - כתוב בראשית. שבח של הששה הוא שעושים אמונות בזה.

רבי יוסי פתח, (שם ב) הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצנים (נראו בארץ) - זהו סוד של שש דרגות [עליה] והיא שביעית. ואלו הם שש דרגות: דרגת אברהם, דרגת יצחק ודרגת יעקב, ויכ"ו ובע"ז ויוס"ף. כל נראות בארץ, שכתוב נראו בארץ. בארץ - זהו קריה קדושה של ארץ ישראל. נראו בארץ - משום שאותן דמויות להגלות בדרגה הזו. עת הזמיר הגיע - שהרי אז משבח וחוזר, כמו שנאמר (תהלים ל) למען יזמרך כבוד ולא ידם. ולכן נקרא מזמור, כמו ששינוי שכתוב מזמור לדוד, ששרתה עליו שכינה בראש. וזהו עת הזמיר הגיע. רבי חייא אמר, שהרי אז הגיע זמן לשבח.

רבי אבא אמר, עולם העליון נסתר וכל דבריו נסתרים, משום שעומד בסוד עליון יום של כל הימים [היום של כל היום]. וכשברא והוציא, הוציא את הששה האלו. ובגלל שהוא נסתר, שכל דבריו נסתרים, אמר בראשית, ברא ששה ימים עליונים. ולא אמר מי ברא אותם, משום שהוא עולם עליון נסתר.

ואחר כך גלה ואמר [להם] המעשה התחתון, ואמר מי ברא אותו, משום שהוא עולם שעומד בהתגלות. ואמר, ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ולא כתוב ברא נסתר [בדרך נסתר] ברא את השמים, משום שהוא עולם בהתגלות. ואמר ברא אלהים, אלהים ודאי שם בהתגלות. הראשון בנסתר שהוא עליון. התחתון בהתגלות. להיות תמיד מעשה הקדוש ברוך הוא נסתר ונגלה. וסוד של השם הקדוש כך הוא נסתר ונגלה. את השמים - לרבות שמים תחתונים למטה. ואת הארץ - להכליל ארץ שלמטה ולרבות כל מעשיה כמו שלמעלה.

והארץ היתה תהו ובהו, כמו שאמרנו. והארץ - זו ארץ העליונה שאין לה אור משל עצמה. היתה - בהתחלה כבר היתה כראוי, ועשו תהו ובהו וחשך. היתה דוקא. אחר כך הקטינה את עצמה והקטינה את אורה. תהו ובהו וחשך ורוח - ארבעה יסודות העולם שנתקנו בה.

דבר אחר ואת הארץ - כפי שאמרנו, לרבות ארץ שלמטה שהיא נעשית בכמה מדורים [אורות] הכל כמו שלמעלה. וזהו והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח. אלו אותם מדורי הארץ: ארץ, אדמה, גיא, נשיה, ציה, ארקא, תבל. וגדול שבכלם תבל, שכתוב (תהלים ט) והוא ישפט תבל בצדק.

אמר רבי יוסי, מהי ציה? אמר לו, זהו מקום הגיהנם, כמו שנאמר ציה וצלמות. וסוד זה כתוב [שכתוב] (במלת) וחשך על פני תהום. זה סוד מקום הגיהנם. זהו ציה, המקום של מלאך המות, כפי שאמרנו, שהוא מחשיך את פני הבריות. וזהו מקום של חשך עליון.

תהו זה נשיה שלא נראה בה מראה כלל עד שנשכח מהכלל, ועל זה נקראת נשיה. ובהו זו ארקא, מקום שלא נשכח. רבי חייא אמר, זה גיא. ורוח אלהים מרחפת - זה כנגד תבל שגזון מרוח אלהים, והכל הוא כאחד.

כמו זה יש לארץ העליונה, שבעה מדורים הם למעלה דרגה על דרגה, ובכל המדורים מלאכים עליונים אלה על אלה. כך גם למטה. והכל אחוז זה בזה להיות הכל אחד. שבעה מדורים הם למעלה, וחרו ארץ העליונה אוהזת אותם וכלם עומדים בה, ובכלם נמצאת תשפחת להקדוש ברוך הוא. דרגות נפרדות זו מזו, ומקומות נפרדים זה מזה.

מדור ראשון למטה הוא מקום בית חשוד שלא מאיר, והוא מתקן למדורי רוחות וסערות חזקות שלא נראים. ואין בו אור ולא חשך ולא דמות כלל. ושם לא יודעים בו ידיעה כלל, שאין בו צורה תוך כלל הכסף [הרשם].

ועל אותו מקום ממנה מלאך אחד ושמו טהריאל. ועמו שבעים ממנים מעופפים. ונמחים מזיקי השלמות [שעליהם] ולא עומדים ולא נראים ולא נמצאים. וכשבא הבקר, כלם מתחדשים ולא עומדים. כשנגיעים לאותו מקום, אובדים ולא נמצאים, ונכנסים בנקב אחד של התהום ולא נראים. כשנחשך הלילה, נמחים מאותן שלמות עד שמגיע הבקר.

מדור השני הוא מקום שמאיר יותר והוא חשוד, אבל לא חשוד כמו אותו ראשון. והוא מתקן למדורים של מלאכים עליונים שממנים על מעשי בני האדם ולהסיטם [להסוטותם] באותה דרך רעה שהם הולכים. ואותו מקום נראה יותר מן הראשון. ולמלאכים הללו יש קרב [קרבה] עם בני אדם ונגזנים [ונגזנים] מריח ובשם שלמטה לעלות בתועלת ולהאיר יותר.

ועליהם ממנה אחד ששמו קדומיאל. ואלה פותחים בשירה ושוככים והולכים להם, ולא נראים עד שישיראל למטה פותחים ואומרים שירה, ואז עומדים במקומם ונראים מאירים יותר. שלש פעמים ביום מקדשים קדשה. וכשישיראל עוסקים בתורה, כלם טסים ומעידים [הם] עדות למעלה, והקדוש ברוך הוא מרחם עליהם.

מדור שלישי הוא מקום של להבות ותמרות עשן, ושם השפעה של נהר דינור ששופע ויוצא, שהוא בית המוקד לנפשות הרשעים, שמשם יורדת אש על ראשי הרשעים, ושם מלאכי חבלה שטורדים אותם.

ושם נמצאת לשון הרע על ישראל לפעמים ולהסוות אותם, פרט לזמן שלוקחים רפואה לדחות אותו. וממנה אחד עליהם מצד השמאל, כלם מצד החשך, כמו שנאמר וחשך על פני תהום. וסמאל הרשע נמצא שם.

מדור רביעי הוא מקום שמאיר, ושם הוא אור למלאכים עליונים שבצד ימין, ופותחים בשירה ומסימים, ולא הולכים לעבור כאלו ראשונים שפותחים בשירה ונשפכים ועוברים באש דולקת, ושבים

ומתחדשים כמקדם. ואֵלֶּה עוֹמְדִים בְּמִקוֹמָם וְלֹא מִתְבַּטְּלִים. וְאֵלֶּה מִלֵּאכֵי רַחֲמִים שֶׁלֹּא מִשְׁתַּנִּים לְעוֹלָמִים.

וְעַלֵּיהֶם כְּתוּב (תהלים קד) עֲשֵׂה מִלֵּאכֵי רֹחוֹת וְגו'. וְאֵלֶּה עוֹשִׂים שְׁלִיחוֹתָם בְּעוֹלָם וְלֹא נִרְאִים לְבְנֵי אָדָם, פֶּרֶט לְמִרְאָה אוֹ בְּצַד אַחֵר בְּשֶׁכֶל רֵב. וּמִלֵּאךְ אֶחָד מִמֶּנָּה עֲלֵיהֶם, שֶׁשְּׁמוֹ פִּדְאִ"ל. וְבוֹ פּוֹתִיחִים מִפְּתִחוֹת הַרַחֲמִים לְאוֹתָם שְׁשָׁבִים לְרַבּוֹנָם, וּפּוֹתִיחִים שְׁעָרִים לְהַעֲבִיר תַּפְלוּתֵיהֶם וּבִקְשׁוֹתֵיהֶם.

מְדוֹר חֲמִישִׁי הוּא מְדוֹר שְׁמַאִיר בְּאוֹר יוֹתֵר מִכָּל הַקּוֹדְמִים, וְיֵשׁ בּוֹ מִלֵּאכִים, מֵהֶם אֵשׁ וּמֵהֶם מִים. לְפַעֲמִים הֵם נִמְצָאִים בְּרַחֲמִים, וּלְפַעֲמִים נִמְצָאִים בְּדִין. אֵלֶּה בְּצַד זֶה וְאֵלֶּה בְּצַד זֶה. לְפַעֲמִים אֵלֶּה מְאִירִים וְאֵלֶּה חֲשׂוּכִים, וְאֵלֶּה מְמַנִּים לְזִמּוֹר לְרַבּוֹנָם. אֵלֶּה בְּחִצּוֹת הַלֵּלָה, וְאֵלֶּה כְּשֶׁעוֹלָה הָאוֹר. וּמִמֶּנָּה אֶחָד עֲלֵיהֶם שֶׁשְּׁמוֹ קִדְשִׁיא"ל.

כְּשֶׁנִּחְלַק הַלֵּלָה בְּחִצּוֹת וּמִתְעוֹרֵר רוּחַ צָפוֹן וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגֹן עֵדוּ, אִזּוֹ רוּחַ צָפוֹן מְקִישָׁה וּמְגִיעָה לְאוֹתָם הַמְּמַנִּים בְּחִצּוֹת הַלֵּלָה לְזִמּוֹר, וְכֵלָם מְזַמְרִים וּפּוֹתִיחִים בְּשִׁירָה. וְכִשְׁמִיגֵה הַבִּקּוֹר וּמִתְחַבֵּרֶת קִדְרוֹת הַבִּקּוֹר בְּאוֹר, אִזּוֹ כָּל הָאֲחֵרִים אוֹמְרִים שִׁירָה, וְכָל כּוֹכְבֵי הַרְקִיעַ וְכָל שְׂאֵר הַמִּלֵּאכִים [שְׁלֵמָטָה] מְסִיעִים לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (איוב לח) בָּרוּךְ יַחַד כְּכִבִּי בִקּוֹר וְיִרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. עַד שִׁישְׁרָאֵל נוֹשָׂאִים שִׁירָה וְתִשְׁבְּחוֹת אֲחֵרֵיהֶם.

מְדוֹר שֵׁשִׁי הוּא מְדוֹר עֲלִיוֹן קְרוֹב לְמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם, וּבִין אֲנִיּוֹת וְנִהְרוֹת וְנִחְלִים שְׁנִחְלָקִים מִן הַיָּם וְכִמָּה דָּגִים הֵם שְׁמִרְחֲשִׁים לְאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם. וּמַעֲלֵיהֶם שָׂרִים מְמַנִּים, וּמִמֶּנָּה אֶחָד עֲלֵיהֶם וְשְׁמוֹ אוֹרִיאִ"ל, וְהוּא מְמַנֶּה עַל כָּל אֵלֶּה הַתַּחְתּוֹנִים.

וְכֵלָם נוֹסְעִים בְּשָׁעוֹת וּרְגָעִים כְּשֶׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה. כְּשֶׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד [דָּרוֹם] מְזַרְחָה, הַמְּמַנֶּה שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ צֶד הוּא מִיכָאֵ"ל שֶׁבֵּא מִיָּמִין. וְכִשְׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד צָפוֹן, הַמְּמַנֶּה שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶן לְאוֹתוֹ צֶד הוּא גְבִירָאֵל שֶׁבֵּא מִצַּד הַשְּׂמָאל. וְכִשְׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד [מְזַרְחָה] דָּרוֹם, הָרִי שֶׁם הוּא הַמְּמַנֶּה שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ צֶד רְפָאִ"ל [נִי"א אוֹרִיאִ"ל] שְׁמוֹ, וְהוּא לְיָמִין. וְכִשְׁנוֹסְעוֹת אֲנִיּוֹת לְצַד מַעְרָב, הַמְּמַנֶּה שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ הַצֵּד הוּא אוֹרִיאִ"ל [נִי"א רְפָאִ"ל] וְהוּא לְאַחֲרֹנָה.

מְדוֹר שְׁבִיעִי הוּא מְדוֹר עֲלִיוֹן עַל הַכֹּל, וְשֶׁם לֹא נִמְצָאִים, רַק נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁשֵּׁם מִתְעַדְנִים בְּאוֹתוֹ זֶהָר עֲלִיוֹן, וּמִתְעַדְנִים בְּעִדּוֹנִים וְתַפְנוּקִים עֲלִיוֹנִים. וְשֶׁם לֹא נִמְצָאִים, רַק אוֹתָם זָכָאִים, וְגִנְיָ שְׁלוֹם וּבִרְכָּה וְיִנְדָּבָה. הַכֹּל הוּא כְּגוֹן עֲלִיוֹן, וְהָרִי אֲמָרוֹ הַחֲבָרִים.

אִזּוֹ הוּא בְּאֶרֶץ שְׁלֵמָטָה בְּשִׁבְעָה מְדוֹרִים, וְכֵלָם כְּמוֹ שְׁלֵמָעֵלָה. וּבְכֵלָם יֵשׁ מִיָּנִים כְּמִרְאָה בְּנֵי אָדָם, וְכֵלָם מוֹדִים וּמִשְׁבַּחִים לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאִין מִי שִׁידַע אֶת כְּבוֹדוֹ כְּאוֹתָם שֶׁהֵם בְּמְדוֹר הָעֲלִיוֹן. וְאֵלֶּה רוֹאִים אֶת כְּבוֹדוֹ כְּרָאוֹי לְעִבְדוֹ וּלְשִׁבְחוֹ וּלְהַפִּיר אֶת כְּבוֹדוֹ.

וְעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא תֵּבֵל, לֹא עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, אֲלָא רַק בְּשִׁבִּיל הַצַּדִּיקִים שֶׁהֵם גּוֹפִים קְדוֹשִׁים כְּמוֹ שְׁלֵמָעֵלָה לֹא עוֹמֵד אוֹתוֹ מְדוֹר שְׁבִיעִי אֲלָא לְנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. כֵּן גַּם הַמְדוֹר הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה לְמִטָּה לֹא עוֹמֵד אֲלָא לְגוֹפֵיהֶם שֶׁל הַצַּדִּיקִים, לְהִיּוֹת הַכֹּל אֶחָד זֶה כְּמוֹ זֶה.

בֹּא רֵאָה, אֲמָר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁבַעַת מְדוֹרִים הֵם שְׁאֲמָרְנוּ, וּבִתְוֹכָם יֵשׁ שְׁבַעַת הִיכָלוֹת מְאוֹתָם סוּדוֹת הָאֲמוּנָה כְּגֹדֶשׁ שְׁבַעַת רְקִיעִים עֲלִיוֹנִים. וּבְכָל הִיכָל יֵשׁ רֹחוֹת עֲלִיוֹנוֹת.

הִיכָל רִאשׁוֹן, כָּאֵן יֵשׁ רוּחַ שֶׁהִתְמַנֶּה עַל נִשְׁמוֹת הַגֵּרִים שֶׁהִתְגַּבְּרוּ וְשְׁמוֹ רַחֲמִיאִ"ל, וְהוּא נוֹשֵׂא אוֹתָם וְנִהְנִים מִזִּיּוֹ הַכְּבוֹד שְׁלֵמָעֵלָה.

הִיכָל שֵׁנִי, יֵשׁ רוּחַ אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ אֶהֱיָאִ"ל, וְזֶה עוֹמֵד עַל כָּל אוֹתָם נִשְׁמוֹת הַתִּינוּקוֹת שֶׁלֹּא זָכוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה לְעֶסֶק בְּתוֹרָה, וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וּמְלַמֵּד אוֹתָם.

בְּהִיכָל הַשְּׁלִישִׁי יֵשׁ רוּחַ אֶחָד בְּשֵׁם אֶדְרִיָּהֱאִ"ל, וְהוּא עוֹמֵד עַל נִשְׁמוֹת אוֹתָם שֶׁחֲזָרוּ בְּתִשְׁבּוּבָה וְלֹא חֲזָרוּ. כְּגוֹן שֶׁחֲשָׁבוּ, וּבְטָרָם חֲזָרוּ בָּהֶם מִתּוֹ. אֲלָא טוֹרְדִים אוֹתָם בְּגִיהוֹם, וְאַחֵר כֵּן מַעֲלִים אוֹתָם לְרוּחַ הַמְּמַנֶּה הַזֶּה וְנוֹשֵׂא אוֹתָם. וְחוֹמְדִים לְהִנּוֹת מִזִּיּוֹ כְּבוֹד רַבּוֹנָם וְלֹא נִהְנִים. וְאֵלֶּה נִקְרָאִים בְּנֵי בֶּשֶׁר, וְעַלֵּיהֶם כְּתוּב (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחִדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָּל בֶּשֶׁר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אֲמָר ה'.

הִיכָל רְבִיעִי, כָּאֵן עוֹמֵד רוּחַ אֶחָד וְשְׁמוֹ גְּדִרְיָהֱאִ"ל [נִי"א גְּדִהֱאִ"ל]. זֶה עוֹמֵד עַל כָּל אוֹתָן נִשְׁמוֹת שֶׁל הַרוּגִי שְׂאֵר הָעַמִּים [עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה] לְהַעֲלוֹתָם לְתוֹךְ לְבוּשׁ מַלְכוּת שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְנִרְשָׁמִים שָׁם עַד הַיּוֹם שִׁיִּנְקָם אוֹתָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (תהלים קי) זָדִין בְּגוֹיִם מְלֵא גִּוִּיּוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה.

הִיכָל חֲמִישִׁי, כָּאֵן עוֹמֵד רוּחַ אֶחָד שֶׁנִּקְרָא אֶדְרִיאִ"ל, וְזֶה עוֹמֵד עַל כָּל הַנִּשְׁמוֹת הַלָּלוּ.

[נִי"א שֶׁל חֲסִידִים שְׁאֲחִזוּ בְּתִשְׁבּוּבָה] שֶׁעָמְדוּ בְּאוֹתוֹ הַצֵּד, וְאֵלֶּה הֵם מַעַל כֵּלָם שֶׁבְּמְדוֹר הַזֶּה הָעֲלִיוֹן עַל הַכֹּל, וּמִיכָאֵ"ל [שְׁמוֹ] מְמַנֶּה גְּדוֹל [עֲלֵיהֶם] עַל כֵּלָם עוֹמֵד [שְׁעוֹמְדִים] בּוֹ. וְכִמָּה אֲלָפִים וּרְבֻבוֹת כֵּלָם



עומדים תחתיו באותו הצד. ושם מתעדנות אותן נשמות החסידים באותו אור עליון ששופע מהעולם הבא.

בא ראה, אמר רבי שמעון, מיהו שיוצא לסדר תפלת רבונו כמו משה? בשעה שהצטרף לו לסדר תפלתו באריכות - סדר. ובשעה שהצטרף לו לקצר - גם כן.

אמר רבי שמעון, הרי מצאנו בספרי הקדמונים סדור של סודי הסודות בקשר אחד. לפעמים שצריך לסדר תפלתו כראוי ולקשר קשרים לבשם את רבונו כראוי, ולדעת ליחד יחיד שלם לקרע רקיעים ולפתח שערים ופתחים שלא יהיה מי שימחה בידו.

אשריהם הצדיקים שיוצאים לפתות את רבונו ולבטל גזרות ולהשרות שכניה בעולם ולהוריד ברכות, ולהסיר את בעלי הדין שלא ישלטו בעולם. קם רבי שמעון ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' וגו'. מי יגלה עפר מעיניו אברהם החסיד, ימין הקדוש ברוך הוא, שגלה לך סוד הסודות והתחלת תפלות בעולם, והתגלו לך היכלות המלך העליון.

בשעה היכלות קדושים הם, והם עומדים בשערים בקיום. ובכל אחד ואחד נכנסת תפלת היחיד [של רבונו] של מי שיוצא לבשם לרבונו וליחד יחיד בשלמות, שיוצא להפגס בכל ההיכלות ולקשר קשרים אלו באלו, רוח ברוח, רוח תחתונה ברוח עליונה. כתוב (ישעיה כו) ה' בצר פקדון צקון לחש מוסרך למו.

היכל הראשון. כתוב (שמות כד) ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר. סוד הסודות רוח שנקראת ספיר. כספיר של אבן טובה נוצצת לשני צדדים. אור אחד עולה ויורד. ואותו אור לבן נוצץ לכל צד למעלה ולמטה ולארבעת צדי העולם. אורו תלוי נסתר וגלוי.

מהאור הזה נפרדים ארבעה אורות לארבעה צדדים, וכלם מאירים אור אחד כמנורת הנר שדולק ונוצץ אורות למראה עיני בני אדם. ואותם אורות הנר עולים ויורדים, הולכים ושבים מתוך אותה אש של אור הנר שדולק, וכלם אור אחד. כך גם אלה. וכל המאורות נוצצים כמו מראה של נחשת מלששת באדם, כמו שצאמר (יחזקאל א) ונצצים כעין נחשת קלל. זהו למין.

ולשמאל יש רוח שנקרא לבנה, וזה נכלל ברוח הראשון ונכנס זה בזה. אורו אדם ולבן כאחד, משום שיוצא מאותם מאורות ראשונים. כשבאים המאורות של זה, מגיעים באורות הראשונים ונכללים בו והם אחד. ונראים המאורות הראשונים לבדם, ולא מתגלים האחרים הללו ולא נודעו שנקנסו לתוכם ונסתתרו בו, כמו שצאמר (בראשית מא) ולא נודע כי באו אל קרבנה וגו'. וזהו רוח ברוח שהם אחד. מאורות במאורות שהם אחד. וכאן הם שני שערים [רקיעים] תחתונים מאותם רקיעים שנקראים שמי השמים [רקיע].

משני הרוחות המנצנצים הללו נבראו אותם האופנים שהם קדושים, שדמותם כדמות החיות, כמו שכתוב (יחזקאל א) מראה האופנים ומעשיהם וגו'. וזהו שכתוב ודמות החיות מראהם כנחלי אש בערות כמראה הלפדים היא מתהלכת בין החיות. מי היא? זו רוח קדושה, מקום שיצאו ממנו והיא מאירה להם, שכתוב ונגה לאש ומן האש יוצא ברק.

כשנכלל רוח ברוח, יוצא מהם אור של חיה אחת רמוז [מטל] על ארבעה אופנים. והרי דמותו כארזה שולט על אלה ושלש מאות רבוא של אופנים אחרים. כנפי הנשר הזה התמנה על כל אותם אופנים. בארבעה גלגלים נוסעים כל אחד ואחד מאותם ארבעה. בכל גלגל וגלגל שלשה עמודים. והם שנים עשר עמודים בארבעה גלגלים. רוח זו שולטת על הכל. מכאן יצאו. ורוח זו עומדת לכלם, והרי מנהג נזונים.

ארבעה [האופנים] הללו, ארבע פנים לכל אחד ואחד. וכל אותם פנים מסתכלים לארבעה צדדים של אותה החיה שעומדת עליהם. כשנוסעים הארבעה הללו תחת אותה החיה, נכנסים זה בזה ומשליבים זה בזה, כמו שצאמר (שמות כו ולא) מקבילת הללאת אשה אל אחתה, להתפלל אחת באחת ולהפגס זו בזו. כשנוסעים אותם גלגלים, נשמע קול נעימות בכל אותם צבאות שלמטה למיניהם.

תחת היכל זה נפרדים צבאות החוצה לכמה צדדים של רקיעים שלמטה, עד שמגיעים לכוכב של שבתאי. כלם מסתכלים להיכל זה. משם נזונים. כל אלה שבהיכל זה כלם מסתכלים לאותה רוח, שכתוב (יחזקאל א) אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ולכו לא ישובו בלכתו. וזהו היכל שנקרא לבנת הספיר.

רוח זו הכוללת רוח אחרת שניה עולה ויורדת, אורה שלא שוכך [עוזב] לעולמים כאור השמש בתוך המים. אין מי שעומד עליה, פרט לרצון של איש צדיק באותה תפלה שנקנסת באותו היכל ועולה לקשר קשרים בשלמות בתחלה של הרוח [האור] הוא כראוי. אז האור מתעטף בה ושמים בה, ועולה עמה להתקשר בקשר של ההיכל השני, להתפלל רוח שכלול ברוח אחרת עליונה שעליו.

ורוח זו שכוללת, כוללת בה אותה חיה וכל אותם אופנים וגלגלים, ונאחזים בו כמו שנאחזים אש במים ומים באש, דרום בצפון, צפון בדרום, מזרח במערב, ומערב במזרח. כך נאחזים כלם זה בזה ונקשרים זה בזה. אותה רוח עולה להתקשר, ואותה חיה מסתפקת למעלה אל ההיכל השני, ומסתפקים זה בזה.

באמצע ההיכל הזה נעוץ עמוד אחד שעולה עד אמצע ההיכל האחר, והוא נקוב ונעוץ [נ"א נתיב נעוץ] מלמטה למעלה להדבק רוח ברוח, וכן עד למעלה מכלם להיות כלם רוח אחת, שנאמר (קהלת ג) ורוח אחד לכל.

היכל שני. כתוב (שמות כד) וכעצם השמים לטהר. כאן הוא אותו רוח שנקרא זהר, ועומד בלבן תמיד שלא יתערבו גונו באחר, והוא עצם שלא משתנה לעולמים. זה אינו בהתגלותו כך להתנוצץ כמו האחר. זה קשה להתגלות. כמו סתר העין ששמתגלגלת, זוהרת ונוצצת בגלגול. וגם זה כך. משום ששאותו רוח ראשון עולה, מגלגל בגלגל ומגלה אותו, ונקשר יחד אותו בקשר של לבן העין תוך גון אחר שהוא דקיק ממנו ששורה עליו.

רוח זו מתגלגלת מתוך רוח שלמטה. האור שלמטה סובב לגלגל [וגלגל] האור הזה ומאיר. ולא יכול להאיר עד שאוחז בו התחתון ונקשר עמו ואז מאיר, ואוחז באור שלמטה [שהיה מאיר] שהוא כלול ולא משתנה בכלל, אלא מתגלה בגלגל בגלגול שלו. וכשאור זה מתגלגל, נוטל אור אחר לצד שמאל ומתגלגל עמו ומסתובב עמו. וזה סוד הכתוב (שיר ז) חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן. אשרי מי שיודע גלות [לגלגל] מאורות. רוח אחרת נכללת עמו ומסתובב [ומאיר] ומאיר סביבו בגון תכלת ולבן. אותו לבן נקשר בלבן הזה, ואותו תכלת נקשר באדם של האור התחתון שלצד שמאל, ונכללים זה בזה ונהיים אחד, ונקראים עצם השמים. וכל מה שלמטה ואותו היכל שלמטה, הכל נכלל כאן. והיות שהכל נכלל כאן, נקרא עצם השמים.

מכלל שאורות הללו נבראו אותם שרפים של שש כנפים, כמו שנאמר (ישעיה ו) שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד. כלם בשש, משום שכלם מעצם השמים. אלה הם ששורפים את אלה שלא חוששים על כבוד רבונם. וסוד שהמשתמש בכתר חולף. מי שקורא ושונה ששה סדרי משנה, זהו מי שיודע לסדר ולקשר קשור של יחיד של רבונם כראוי. אלה אותם שמקדשים השם הקדוש של רבונם בכל יום תמיד.

כשמתגלגלים האורות, יוצא מהם אור של חיה אחת, שהיא עומדת ומטלת על ארבע חיות השליטות על הראשונות שכוללות אותם בתוכם. ובאלה כשנוסעים, כופים השרפים תחתונים נחשים שיוצאים מתוך אותו נחש שרף שגורם מות לכל העולם.

אלה החיות פני נשר, מסתכלות אל אותה חיה הנשר עליון שעליהם, כמו שנאמר (משלי ל) דרך הנשר בשמים. רוח זו שולטת על הכל. אותו החיה שרומזת [נ"א שמטלת] על כלם, מסתפקת למעלה, וכלם אליה [נ"א אצלה].

כשכלם נוסעים, מזדעזעים כמה צבאות. מהם מאירים, מהם משתברים [נ"א מסתברים מלפניהם] מקיימם [מיימיהם] ושורפים אותם באש, ובאים ומתחדשים כמקדם. כלם נכנסים תחת אותה חיה, ומסתתרים תחת כנפיה להכלילם למעלה.

אותן ארבע חיות עולות כשרוח זוהרת לתוך אותה החיה. ארבעה גלגלים לכל אחת ואחת. גלגל אחד מסתכל לצד מזרח, ושלושה עמודים נושאים אותו ומסתכלים לאמצע. וגלגל אחד מסתכל לצד מערב, ושלושה עמודים נושאים אותו ומסתכלים לאמצע. וגלגל אחד מסתכל לצד דרום, ושלושה עמודים נושאים אותו ומסתכלים לאמצע. וגלגל אחד מסתכל לצד צפון ושלושה עמודים נושאים אותו ומסתכלים לאמצע. וכל שנים עשר העמודים נושאים מתוך האמצע, ואותו האמצע סגור ופתוח. וכל גלגל וגלגל כשנוסע, קול נשמע בכל הרקיעים.

אלו הארבע חיות [שלמעלה] כלם מתלבשות [משתלבות] זו בזו, ונכנסים אותם אופנים שלמטה לתוך החיות הללו שלמעלה כלולים אלה באלה. רוח זו שנקללה באותן רוחות, לוקחת ועולה להאחז למעלה ועומדת להתאחד ולהתקשר ברצון האיש הצדיק באותה תפלה שמתפלל. ששעולה ונכנסת באותו היכל, לוקח הכל, וכלם נוטלים יחד עמה ונכללו זה בזה עד שנכללים באותה רוח.

ואותה רוח נוטלת ברצון של קשר היחיד של התפלה שמיחדת הכל, עד שכלם מגיעים להיכל השלישי כלולים זה בזה, כמו הראשונים אש במים, ומים באש, רוח בעפר, ועפר ברוח. מזרח במערב, מערב במזרח, צפון בדרום, ודרום בצפון. וכך כל הללו מתקשרים זה בזה, ונאחזים זה בזה ומשלים זה בזה. וכך כמה צבאות ומחנות שנאחזו [נ"א שירדו] למטה והתערבו באותם תחתונים עד שהגיעו לכוכב צדק, ושם כמה ממנים על העולם.

ויכשרו זה שנקלל מכלם וכלם כלולים בו, עולה ונאחז ונכנס לתוך ההיכל השלישי עד שנאחזו

ברוח של שם בתוך אותו העמוד שעומד באמצע, ואז הכל בשלמות עד כאן כראוי. וכלם רוח אחד כלול מהכל ושלם מהכל, כמו שנאמר ורוח אחד להנה (לכל). כאן הכריעה להדבק ברבונ.

היכל שלישי. היכל זה הוא היכל של אותו רוח שנקרא נגה. רוח זה הוא טהור, ברור מכלם. אין בו גון שרצה בו, לא לבן ולא ירק ולא שחר ולא אדם, ולכן נקרא טהר. טהרה ברורה מכל התחתונים הללו. ואף על גב שהוא טהור מהכל, לא נראה עד שהתחתונים הללו מתגלגלים ואוחזים [נ"א וכוזים] בו ונקנסים בתוכו [בו]. כיון שנקנסים בתוכו, אז מראה את אורו, ולא גון אחד מכלם.

כשנשלם רוח זה מכל התחתונים, יוצא ממנו אור שכלול בשלשה מאורות. אותם שני מאורות עולים ויורדים ונוצצים. באותו נצנוץ נראים עשרים ושנים אורות משנים זה מזה, וכלם אור אחד. ונקנסים באותו האור האחד.

ואותו האור כולל אותם, ולא מאיר פרט לגמן שהאורות הללו שלמטה עולים. ואותו רצון של התפלה נושא את כלם. אז אותו אור יוצא מתוך אותה רוח. מאיר אותו האור ומוציא שני האורות הנוצצים הללו, ונראים כחשבון עשרים ושנים אורות התורה. אחר כך חוזרים ונקללים באותו האור.

כל אותם האורות תחתונים [באותם אורות], כלם כלולים באורות הללו [תחתונים], וכלם באור הזה. האור הזה כלול בתוך אותו הרוח, ואותו הרוח עומד בהיכל השלישי הזה, ולא עומד להתישב אלא בתוך ההיכל הרביעי שהשתוקקותו לעלות לתוכו.

המאורות הללו שיצאו מתוך אותה הרוח, כשנוצצים מתחברים כל המאורות הנוצצים. בשעה שיוצאים מתוך אותו אור אחד ודוחקים ודוחים להתנוצץ. יוצאת מהם חיה אחת קדושה גדולה, דמותה כמראה של כל אלו שאר החיות. דמות אריה ודמות נשר כלולים כאחד, ונעשו בה דמות אחת מהם.

תחת החיה הזאת יש ארבעה אופנים עליונים כמראה תרשיש מרקם בכלילות כל הגונים. ושם מאות אלף רבוא [גדולים] כלם בתוכם. וארבעה האופנים הללו כלם בשמונה כנפים, וכלם יוצאים מתוך אור אותה החיה ששולטת עליהם. בשעה שנוצץ אותו האור, מוציאה צבאות צבאות הללו.

וארבעה אלה שתחתיה עומדים בארבעת צדדי העולם בארבע פנים כל אחד ואחד. שתי פנים מסתכלות לאותה החיה, ושתי פנים מכסות בכנפיהם מאותם אורות שנוצצים שלא יכולים להסתכל.

בכל פעם שנוסעים אלה בארבעה גלגלים [ד"א ושנים עשר] [ושנים] עמודים כראשונים נעשה מאותה הצעה שלהם כמה צבאות ומחנות שכלם משבחים ומזמרים שלא שוקטים לעולמים. ולא להם אין להם שעור.

ארבעה פתחים יש להיכל הזה לארבעת צדדי העולם. עשרה ממנים בכל פתח ופתח. ובזמן שכלם שבתוך ההיכלות שלמטה, ואותם היכלות עולים ברצון של תפלה וזכה, כלם פותחים פתחים עד שנקללים כלם אלה באלה, ומשקלים אלה באלה, ונקנסים כל הממנים לתוך ממנים, מחנות בתוך מחנות, אופנים בחיות וחיות באופנים. באופנים הללו מאורות במאורות, רוח ברוח, עד שנקנסים ברוח זו.

בהיכל הזה יש מקום אחד כמראה זהב שנוצץ, ושם גנוזים כמה צבאות ומחנות שלא עולים ולא מתעטרים למעלה, אלא רק בשעה שכל אלה קושרים קשרים, וההיכל נוסע להתעטר. כלם יוצאים מלאים בדיו, ונקראים מחזיקי מגנים. שלוחים בעולם מתוך בעלי הדיו שבהיכל הרביעי. במקום זה תלויים בארבעה צדדים שש מאות אלף רבוא מגנים של זהב לכל צד וצד. וכן למטה מהם חומות מקיפות, והם ששים.

וכל המגנים הללו נלחמים קרבות בחרבות ורמחים, פרט לכל אותם שלוחי הדיו של העולם, עד שמגיעים דרגות בדרגות לכוך מאדים. ואז ההיכל עולה ומתעטר באותה רוח בכל אותם צבאות, ונשאיר אותו מקום במקומו. ואותו מקום נקרא תא הרצים. אותם השלוחים רצים להשלים דינים ופרעניות בכל צדדי העולם.

כשעולה תפלה, נושאת כל המאורות הללו והמחנות, וקושרת קשרים ונקללים כלם כאחד, עד שנקשר רוח ברוח והם אחד. ונקנסים לתוך אותו עמוד להפיל ברוח של ההיכל הרביעי. אשרי חלקו של מי שיודע סוד רבונו ומרים דגלו במקום שצריך.

ובא וראה, הכל צריך זה לזה וזה להשלים זה עם זה ולהאיר זה בזה, עד שעולה הכל למקום שצריך שלמות. מלמטה בהתחלה, ואחר כך מלמעלה, ואז השלמות היא בכל הצדדים ונשלם הכל כראוי. מי שידע הסודות הללו ועושה שלמות, זהו שמתדבק ברבונ ומבטל כל הגזרות הקשות, והוא מעטר את רבונו ומושיב ברכות על העולם. וזהו אדם שנקרא צדיק עמיד העולם, ותפלתו לא חוזרת ריקם, וחלקו בעולם הבא, והוא בחשבון בני האמונה.

בא ראה, כל ההיכלות הללו וכל החיות הללו וכל הצבאות הללו וכל האורות הללו וכל הרוחות הללו צריכים זה לזה, כדי להשתלם מלמטה ולהשתלם אחר כך מלמעלה. ההיכלות הללו הם מתדבקים זה בזה.

וכלם כמו הגונים שלמעלה [של העין] דבוקים זה עם זה. כל מה שבתוכם הם באותו מראה שראה בסתר כשמתגלגלת העין ונראה אותו זהר נוצץ. ואותו מה שלא נראה באותו גלגול, הוא אותה רוח ששולטת על הכל. ולכן עומד זה בזה דרגות על דרגות עד שמתעטר הכל כראוי.

ובא וראה, אלמלא כל אותם גונים של העין שנראים, כשנסתמת העין ומתגלגלת בגלגל, לא נראים אותם הגונים שזוהרים, ואלמלא אותם גונים לא נדבק אותו הנסתר ששולט עליהם. נמצא שהכל תלוי זה בזה ונקשר זה בזה כשנכלל הכל כאחד בהיכל השלישי. ורצון התפלה עולה להתעטר בהיכל הרביעי. ואז הכל אחד ורצון אחד וקשר אחד. כאן השתחוה להתרצות לרבנו.

היכל הרביעי. היכל זה הוא משנה מכלם. ארבעה היכלות לזה, זה לפני מזה, וכלם היכל אחד. כאן הוא רוח שנקרא זכות. במקום זה מתהפך הזכות של כל העולם. רוח זו נושאת הכל. ממנה יוצאים שבעים אורות כלם נוצצים. וכלם בעגול שלא מתפשטים כמו האחרים הללו. מתדבקים זה בזה ומאירים זה בזה, אחוזה זה בזה. כל זכיות העולם עומדות לפני המאורות הללו. מכלם יוצאים שני מאורות שקולים כאחד שעומדים לפני תמיד.

כנגד אלה שבעים ממנים גדולים שבחוץ שסובבים את כל ארבעת ההיכלות הללו. שבעים אורות אלו ושני אורות שעומדים לפניהם, כלם פנימיים לפנים ולפנים, וזה סוד הכתוב (שיר ז) בסגנון ערמת חטים סוגה בשושנים.

לפני האורות הללו נכנסים כל הזכיות ועל כל מעשי העולם להדון. שני האורות הללו מעידים עדות, משום [שהם] שיש שבע עיני ה' שמשוטטים בכל הארץ, [כן כל] וכל מה שנעשה בעולם נרשם באותו מעשה ממש ואותה זכות ממש ועומדים בקיומם. ושני האורות הללו רואים בהם ומסתפקים ומעידים לפני שבעים אורות האלה. אלה שבעים גזרי גזרות ודינים דינים, הן לטוב הן לרע. וכאן הוא מקום הזכות.

רוח זו בה נרשמו שלש אותיות שהם יהיו. שכשהאותיות הללו נדבקות במקום הזה בהדבקות של זכר ונקבה, אז נרשמים בו ולא מסתלקים משם. אחר כך יוצא אור אחד שמאיר לארבעה צדדים. האור הזה מוציא שלשה אחרים שהם שלשה בתי דין שדינים דינים אחרים בדברי העולם - בעשר, בעני, במחלות, בשלמות בכל אותם שאר דברים שהעולם נדון בהם. היכל אחד לאותם שבעים ראשונים לפנים. שלשה לאותם שלשה האחרים.

עולה הרוח הוא וכוללת כל אלו שלמטה, ומוציאה חיה קדושה אחת מתלהטת, ויש לה עינים כמו עיני אדם להשגיח באלף אלפים ורבוא רבבות צבאות בעלי הדין. כלם לוקחים פתקים ופותחים וסוגרים בעולם ומשלימים דין.

תחת החיה הוא ארבעה שרפים לוהטים, כלם ככפתור ופרח ושביבי אש. עולים שבעים ושנים גלגלים לכל אחד מלהטים באש. כשנוסעים, נעשה נהר אחד של אש. אלף אלפים משמשים לאותה האש, ומשם יוצאים כמה צבאות. כשהגלגלים נוסעים, כמה הם רבוא רבבות שיעמדו מהם בתוך אותה האש. תחת ההיכל השני יוצאים צבאות שמזמרים ובאים להתקרב כאן וכלם נשרפים.

כל אותם ממני העולם שהתמנו לשלט, מכאן יוצא דינים לשלט מתוך אותה הרוח שגרשמה בשלש אותיות. ומכאן מעבירים קיומם מהעולם ונדונים באש היו ששופעת ויוצאת. הכל נמסר בהיכל הזה. משום שגרשמו בשלש אותיות כאן, הרוח הוא נכללת בהם. אותה החיה מוציאה צבאות ומחנות שאין להם חשבון.

כל דיני העולם יוצאים מההיכל הזה, הן טוב והן לרע, פרט לשלשה - בנים, חיים ומזונות, שלא נתנה רשות במקום הזה. שהרי באותו נהר עליון שכל האורות שופעים ממנו הדבר עומד. באמצע ההיכל הזה הוא מקום מתקן כנגד הרוח שלמעלה בתוך הרוח הוא, וזו עולה בהם.

שנים עשר פתחים הם להיכל הזה. בכל פתח ופתח כל אותם שרים וממנים שמכריזים להודיע למטה כל אותם הדינים העתידים לרדת למטה, כמו שנאמר (דניאל ד) קורא בחיל וכן אומר קצצו האילן.

ומתוך הפרוזה הללו לוקחים דבר כל בעלי הנפלים, עד שמודיעים הדבר לרקיע של חמה. ומשם, כשיוצאת השמש, יוצא דבר ומשוטט בעולם עד שמגיע לאותו הנחש של הרקיע שכל כוכבי הרקיע קפואים בו, שהוא באמצע הרקיע.

ושומעים הדבר, ולוקחים אותו השרים שפתח [השמים] השמש, ואותם שממנים על אותו הנחש,

וממשם זה מתפשט לעולם. ואפלו רוחות ושרדים ואפלו עופות השמים מודיעים אותו בעולם. הכרוזים שבים וסותמים פתחים. לא עולה [להסתלק] רוח ברוח עד שכל הרוחות התחתונות כלם אחד יחד עם [הרוח אחר] הרוח הזו, וכלם נכללים ונכנסים זה בזה עד שנעשה הכל אחד.

כשבו אדם נמצא בבית חליו, כאן נדון הן לחיים הן למות. החיים תלויים למעלה. אם נדון כאן לחיים - נותנים חיים מלמעלה. ואם לא - אז לא נותנים. אשרי חלקו של מי שנדבק ברבונו ונכנס ויוצא. כאן קידה על אפים בארץ להתגבר על הדין. על ההיכל הזה נאמר (דברים לב) אל אמונה ואין עול וגו'.

היכל החמישי. היכל זה היכל הברק שזוהר, שהוא רוח שמוזהר ומאיר לאותם התחתונים. רוח זו היא כלולה ופוחתת וסוגרת, מאירה ונוצצת לכל הצדדים. מצנוץ זה מאיר אור אחד כעין הארגמן. האור הזה כולל כל [כלל] הגונים שמאירים. אור לבן ושחר, אדם וירק. נכללים אלה באלה. נרקם לבן באדם, שחר בירק. אחר כך לבן בשחר. ונעשית חיה אחת מרקמת, ונכלל בה ירק ואדם. דמיונה כדמות אדם שכולל כל הדמיות.

ממנה יצאו ארבעה עמודים שהם חיות גדולות על אלה שלמטה. אחד נקרא אוֹפֵן שהוא שנים. משום שכשנראה זה, מאיר אחר בתוכו. דבוק זה בזה. נכנס זה בזה. אחר כך נכנס אחר זה בזה, ונראים ארבעה ראשים לארבעה רוחות העולם, וכלם גוף אחד. ואלה הם שכתוב בהם (יחזקאל א) כֹּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפֵן בְּתוֹךְ הָאוֹפֵן. וכל אלה קשורים זה בזה, כמראה החיות העליונות שלא נפרדות לעולמים. החיה הזו של ארבעה גונים מרקמים אחוזים אלה באלה לארבעה רוחות. מכאן שכשנוסעת החיה הזו, היא נוסעת לשני רוחות.

הרוח הזו של הברק נכללת בשתי רוחות. רוח זו של הברק מוציאה חיה אחת וכל אותם האורות. רוח אחרת מאירה ממנה, שנקראת רוח מלקטת, מאירים ממנה שני אורות שהם ארבעה. והאורות הללו מתהפכים בגונים. וכאן הוא (בראשית ג) להט החרב המתהפכת. אלו אותם מאורות שמתהפכים שנינות החרב, [ואלה חוקקים] ואלה עומדים על ההיכל שלמטה, משום שלהט החרב הזאת עומדת על אותם שבעים אורות של בית הדין. מכאן, כל אותם דינים שדינים דין, חרב תלויה על ראשם מלמעלה.

להט החרב הזו של אלה הם אותם אורות שלצד שמאל הוציאו חיה אחת אחרת שעומדת על ארבע שלא עומדים בקיומם, שנים מימין ושנים משמאל. כשרוח החיה הזו נכנסת באלה, נוצץ מהם שני ניצוצות לוחטים, ויוצאים מההיכל הזה החוצה ומתהפכים תמיד. הניצוצות הללו לוחטים. לפעמים נקבות לפעמים זכרים. לפעמים רוחות ולפעמים מלאכים קדושים.

מה הטעם? משום שכשנכללת החיה הזו בחיה הראשונה, מתוך החזק שנכללים זה בזה יוצא ניצוץ אחד לוחט תמיד שלא דועך לעולמים, ושט והולך אחריהם של אותם שני ניצוצות.

ועכשיו הם זכרים ועושים שליחות בעולם. ועד שלא מסיימים, מתדעכים [אז], והניצוץ הזה מכה בהם ומאיר להם, ומתחדשים כמקדם, והם נקבות, והולכות ומשוטטות. וטרם שמסיימות הן דועכות. וניצוץ זה מכה בהם ומאיר להם וחוזרים כמקדם, משום שאותו ניצוץ כלול מהכל, כלול מארבעה גונים, ולכן הם מתהפכים לכל הגונים הללו.

רוח זה נכלל ברוח אחר, כמו שאמרנו, ונראים שנים כאחד, ולא כאחרים הראשונים שכשנכללים זה בזה לא נראים פרט לאחד. וכאן נראים שנים, ועומדים בחיבות כלולים מכל התחתונים. ואף על גב שהם שנים, הם אחד. כאשר מתפשט [פרט כשהתפשט] רוח ברוח ונראים בחיבות כלולים מכל התחתונים, וזהו [וזה] סוד שכתוב (שיר ד) שני שדיך פשני עפרים תאומי צביה הרעים בשושנים.

וכששני רוחות מתפשטים זה בזה בחיבות, אז חוזר היכל זה ונקרא היכל אהבה, היכל האהבה. היכל זה עומד תמיד בקיומו, ונגנו בסוד הסודות למי שצריך להתדבק בו. וכאן כתוב (שם ז) אתן את ידי לך. אחר כך, כאשר מאירים שני רוחות שהם אחד, יוצאים כמה צבאות לכמה רוחות, אלפים ורובות שאין להם שעור. מהם נקראים דודאים, מהם גפנים, מהם רמונים, עד שמגיעים כמה צבאות החוצה עד אותו כוכב שנקרא נגה. וכלם בחיבות שלא נפרדים לעולמים. וכאן כתוב (שם ח) אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזה לבוזה לו. כאן [כתוב] השתחאה ופרישת ידים להתדבק באהבת רבוננו.

היכל ששי. כאן הוא רוח שנקרא חו"ט השני, סוד הכתוב (שם ד) כחוט השני שפתותיך. ההיכל הזה [היכל שנקרא] נקרא היכל הרצון. כאן רוח שהוא רצון שכל הרוחות התחתונות הללו רצים אחריה להתדבק בה בגשיקה באהבה.

רוח זה נכלל בשש, ועומד בשש. נכלל בשש שלמטה יחד עמו, ועומד בשש עליונים. ולכן רוח זה מוציא שנים עשר אורות כלולים כלם מלמטה ומלמעלה. שנים עשר האורות הללו הם שמחים לעלות למעלה ולקבל כל אלו שלמטה.

היכל זה שהוא רצון, רצון הכל, מי שקושר קשרים ומעלה אותם לכאן, זהו שמפיק רצון מה' בחביבות. בתוך ההיכל הזה נאסף משה באהבה, שנושק נשיקות אהבה. זהו ההיכל של משה. רוח זה רוח האהבה. הרוח של היחוד שממשיך אהבה לכל הצדדים.

ואותם שנים עשר אורות עולים ולוהטים. מהנצנוץ שלהם יוצאות ארבע חיות קדושות אלהבי האהבה. אלה נקראים חיות גדולות להתחבר אותם קטנות להכלל בהם, שכתוב (תהלים קד) חיות קטנות עם גדולות.

אלו אחוזות זו בזו לארבעה צדדים, כמו אגוז שמחבר לארבעה צדדים, ולכן נקרא היכל זה גנת אגוז, שכתוב (שיר ו) אל גנת אגוז ירדתי. מה זה אל גנת אגוז? משום גנת אגוז ירדתי, שהוא היכל האהבה להתדבק זכר בנקבה.

אלה הארבע נפרדים לשנים עשר, שלש שלש לכל צד. כל אותם תחתונים כלולים בהם. ובהם קימים רוחות עם רוחות, אורות עם אורות. כלם אלה עם אלה עד שנעשים אחד. ואז רוח זה שכלול מכלם עולה להתעטר [להתעורר] ברוח של מעלה, אותו שנקרא שמים, ומזמין אותו להתחבר עמו. כיון שנקשרו כלם שלמטה יחד עמו, אמר (שם א) ישקני מנשיקות פיהו. ואז החדוה היא להתקשר רוח ברוח ולהשתלב זה בזה, ואז היא השלמות בחבור אחד.

כיון שרוח זה מתחבר עמו ונשלמו זה בזה ומאירים זה בזה בכל השלמות פראוי ברצון זה שמתפלל בן אדם צדיק שמעלה הכל פראוי עד אותו מקום לחבר אהבה זה בזה, אז [שמים מתחבר ברוח זה באהבה בשלמות בהארה מתדבקים זה בזה, ואז] כל אותם היכלות וכל אותם רוחות שנקבלו בזה, כל אחד ואחד מאותם רוחות והיכלות שהם בכלל של שמים, כל אחד ואחד נוטל אותו היכל ואותו רוח שפראוי לו להתחבר עמו ולהשתלב עמו פראוי.

[משום שהרוח הששי הזה שנקרא שמים רוח קדוש למעלה, נוטל היכל זה, הרוח הזה שנקרא רצון מעלה אותם אליהם באותו יחוד, וכך מתחברים רצון להתנשק] [נ"א משום שאותו רוח ששי שנקרא רצון מעלה אותם אליהם באותו יחוד, וכך מתחברים שמים, שהוא רוח קדוש למעלה, נוטל היכל זה רוח זה שנקרא רצון להתנשק] זה בזה, להתחבר זה בזה, להשתלב זה בזה. וזה סוד (בראשית כט) וישק יעקב לרחל וגו'.

אברהם שהוא ימין למעלה נוטל [ההיכל שאמרנו] [היכל אהבה] רוח שנקרא אהבה להתקשר זה בזה, להתחבר זה בזה להיות אחד, וסימן לדבר - (שם יב) הנה נא ידעתי כי אשה זפת מראה אתי. ויפי של האשה באותם שדים.

יצחק שהוא שמאל, נוטל אותו היכל [של בית דין שכל הדינים מתעוררים. משם הרוח שנקראת זכות להתחבר זה בזה ולהשתלב זה בזה להיות הכל אחד פראוי. שאר הנביאים נוטלו שני היכלות (שלמטה)]. שני רוחות נג"ה וז"ה, בסוד הכתוב (שיר ז) חמוקי ירכיז וגו', להתקשר אלה באלה להיות אחד.

יוסף הצדיק עמוד העולם נוטל היכל של ספיר, הרוח שנקראת לבנת הספיר, ואף על גב שכתוב (שמות כד) ותחת רגליו, בשביל כבוד המלך. וכך הוא בודאי. ואחר כך העמוד הזה נוטל יותר, שהוא סוד הסודות, במקום של ההיכל השביעי. עד כאן מתחברות דרגות ומתחברים זה בזה להשתלב זה עם זה להיות כלם אחד. הכל פראוי. ואז ה' הוא האלהים וגו'. אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא מי שיוצא לקשרם ולהדבק ברבונם.

כאן הכריעה [בהכרעה כאן ומוסיף הווי"ו] והשתחווה וקידה ופרישת כפים ונפילת אפים להמשיך רצון הרוח העליון, נשמת כל הנשמות, שתלוי למעלה עד אין סוף, שממנו יוצאים אורות וברכות להשלים הכל למעלה פראוי ולהיות הכל בשלמות מלמטה ומלמעלה, וכל הפנים מאירות בכל הצדדים פראוי. ואז מתבטלים כל גזרי הדיון, וכל הרצון נעשה למעלה ולמטה. ועל זה כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. וכתוב (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

היכל שביעי. בהיכל זה אין בו דמות ממש, הכל הוא בנסתר וגו' [תוך] סוד הסודות, הפרכת שפרוסה [פרוסה], כל ההיכלות עומדים שלא יתראו שני כרובים [ד"א זה מזה עומדים]. לפנים מזה עומדת כפרת, דמות של קדש הקדשים, ולכן היכל זה נקרא קדש הקדשים. קדש הקדשים הזה מקום מתקן לאותה נשמה עליונה, כלל של כל העולם הבא לגבי [עולם] העליונים הללו.

שפרי כשמתחברים כל הרוחות זה בזה ונשלמים זה בזה פראוי, אז מתעורר רוח עליון נשמת הכל כלפי מעלה נסתר כל הנסתרים, להתעורר על הכל ולהאיר להם מלמעלה למטה, ולהשלים אותם להדליק נרות.

ויקשהכל [נ"א הוא] בשלמות באור של הכל ויורד אור עליו, אז ההיכל השביעי הזה הוא היכל נסתר בסתר הכל, לקבל את אותו קדש הקדשים אור שיורד, ולהתמלא משם כמו נקבה שמתעברת מן הזכר ומתמלאת, ולא מתמלאת אלא מהיכל זה שמתקן לקבל אותו אור עליו. וזה סוד ההיכל השביעי, הוא מקום של חבור הזיווג להתחבר שביעי בשביעי, להיות הכל אחד שלמות [אחת] כראוי.

ומי שיודע לקשר יחוד זה - אשרי חלקו, אהוב למעלה ואהוב למטה, הקדוש ברוך הוא גוזר והוא מבטל. היעלה על דעתך שהוא מקטרג בלבד? לא כך! אלא משום שכשהוא קושר קשרים ויודע ליחד יחוד וכל הפנים מאירות, וכל השלמות נמצאת, והכל מתברך כראוי, כל הדינים מסתלקים ומתבטלים ולא נמצא דין בעולם. אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא. זהו למטה, שכתוב בו (משלי ו) וצדיק יסוד עולם. זהו קיום העולם. בכל יום קורא עליו הפרוזה, (ישעיה מא) ואתה תגיל בה' בקדוש ישראל ותתהלל.

כמו זה קרבן [זה] עולה עשן, ומסתפקים [בו] כל אחד ואחד כראוי לו, וכחנים ברצון, ולוים בנעימות השירה. זה נכלל בזה, ונכנסים היכל בהיכל, רוח ברוח, עד שמתחברים במקומם כראוי לו איבר באיבר ומשתלמים זה בזה, ומתחדים זה בזה, עד שהם אחד [והאורים] ומאירים זה בזה.

אז הנשמה העליונה של הכל באה למעלה ומאירה להם, וכל הנרות מאירים בשלמות כראוי, עד שאותו אור עליו מתעורר, והכל נכנס אל קדש הקדשים, ומתברך ומתמלא כבאר של מים נובעים ולא פוסקים, וכלם מתברכים למעלה ולמטה.

כאן סוד הסודות אותו שלא נודע ולא נכנס בחשבון, רצון שלא נתפס לעולמים ממתיק לפני ולפנים בתוכם. ולא נודע אותו רצון ולא נתפס לדעת [לנו]. ואז הכל רצון אחד עד אין סוף, והכל הוא בשלמות מלמטה ומלמעלה ומלפני ולפנים, עד שנעשה הכל אחד. הרצון הזה לא נכנס פנימה, אף על גב שלא נודע, עד שהכל נשלם ומאיר בהתחלה בכל הצדדים. אז ממתיק אותו רצון [לכל] ולא [שלא] נתפס לפני ולפנים בנסתר. ואז אשרי חלקו של מי שנדבק בלבדו באותה שעה, אשרי למעלה ואשרי למטה, עליו כתוב (משלי כג) ישמח אביד ואמך ותגל יולדתך.

בא ראה, כיון שכלם נתקנו זה בזה ונקשרו זה בזה בקשר אחד, והנשמה העליונה מאירה להם מצד של מעלה, וכל האורות הם נר אחד בשלמות, אז רצון אחד של המחשבה [במחשבה] נתפס [ד"א לפני ולפנים, שאור שעולה על הכל ובפני לפני באותו רצון נתפס במחשבה] אור שלא נתפס ולא נודע, פרט לאותו רצון שהמחשבה תופסת ולא יודעת מה תופסת, אלא שמאיר ומתמתק אותו רצון המחשבה. והכל מתמלא והכל נשלם ומאיר ומתבשר הכל כראוי. ועל זה כתוב (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו וגו'.

מי שאזכה להדבק בלבדו כמו זה, יורש את כל העולמות. אהוב למעלה ואהוב למטה. תפלתו לא חוזרת ריקם. זה מתחטא לפני רבונו כמו בן לפני אביו ועושה לו רצון בכל מה שצריך, ואימתו שולטת על כל הבריות. הוא גוזר והקדוש ברוך הוא מקים. עליו כתוב (איוב כב) ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור וגו'. אמר רבי יצחק, מכאן שעקר הקדוש ברוך הוא את הנטיעות הללו ונשתל אותם, ממשמע שכתוב יהי. רבי יהודה אומר, אור שכבר היה שנינו, ממשמע שכתוב ויהי אור. לא כתוב ויהי אלא ויהי. וכשהסתכל הקדוש ברוך הוא באותם דורות של רשעים, גנזו לצדיקים. זהו שכתוב (תהלים צו) אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה. והרי נאמר ויאמר אלהים יהי אור. זהו שכתוב (ישעיה מא) מי העיר ממזרח וגו'.

[ויאמר אלהים את האור כי טוב, מה ראה? אמר רבי חייא כפי שאמרנו, ראה במעשי הרשעים וגנו אותו. רבי אבא אמר, ויאר אלהים את האור כי טוב לגנו אותו. ויאר אלהים את האור], [נ"א ושתל אותם, שכתוב ויהי אור. מה משמיע אור? שכבר היה אור. רבי יהודה אומר, אור לא נאמר אלא ויהי, לומר שכבר היה, וכתוב אור זרע לצדיק וגו', וזהו שכתוב מי העיר ממזרח וגו'. ויאר אלהים את האור ויבדל, אמר רבי יצחק כמו שאמרנו, שראה במעשי הרשעים וגנו אותו. רבי אבא אמר ראה] ששלק אורו מסוף העולם ועד סוף העולם, וכי טוב הוא לגנוז כדי שלא יהנו ממנו רשעי העולם.

אמר רבי שמעון, ויאר אלהים את האור כי טוב, שלא ימצא בו רתחה. כתוב כאן כי טוב, וכתוב שם (במדבר כד) כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל, וסוף הפסוק [מוכית] - ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. ולכן לא נמצא בו רתחה, ואף על גב ששתף אותם הקדוש ברוך הוא כאחד.

בא ראה, האור עליו להיות מאיר האור הזה, ומאותו אור שמחה לכל בו. והוא ימין להתעטר חקיקותיו [חקיקותיו] אחד אתו, והרי נאמר. כתוב (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך. מה רב טובך - זה אור ראשון שגנו הקדוש ברוך הוא. ליראיך - לצדיקים, שהם יראי חטא כמו שאמרנו.

## השלמה מההשמטות (סימן ל"ז)

ויאמר אלהים יהי אור. ואמר רבי יוחנן, שני אורות הגדולים היו, שכתוב ויהי אור, ועליו נאמר כי טוב. ולקח הקדוש ברוך הוא האחד וגנזו לצדיקים לעתיד לבא, שכתוב (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. מלמד שאור הראשון אין כל בריה יכולה להסתכל בו, שכתוב וירא אלהים את האור כי טוב, וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. ראה הקדוש ברוך הוא את כל אשר עשה, ראה טוב מאד מזהיר ובהיר.

ולקח מאורו הטוב, וכלל שלשים ושתים נתיבות החכמה, ונתנו לעולם הזה, והינו שכתוב (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. הוי אומר: אוצרה של תורה שבעל פה. ואמר הקדוש ברוך הוא, אם ישמרו זאת המדה בעולם הזה, שזאת המדה נחשבת בכלל העולם הזה, והיא תורה שבעל פה, יזכו לחיי העולם הבא שהוא הטוב הגנוז.

ומה הוא ענין של הקדוש ברוך הוא? שכתוב (חבקוק ג) ונגה כאור תהיה. עתיד הנגה שנקלח מהאור הראשון להיות כאור, אם יקנימו בני התורה והמצוה אשר כתבתי להורותם. וכתוב (משלי א) שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אבך, וכתוב (חבקוק ג) וקרנים מידו לו, ושם חביון עזה. ומהו חביון עזה? אלא אותו האור שגנו והחביא, שנאמר צפנת ליראיך. וזה שנשאר לנו - פעלת לחוסים בך, אותם שחוסים בצלך בעולם הזה ושומרים תורתך ומקיימים מצוותיך, ומקדשים שמך הגדול ומיחדים בסתר ובגלוי, שנאמר נגד בני אדם.

אמר רבי רחומאי, מלמד שהיא אורה לישראל, ותורה אורה, שנאמר (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור. ואמר נר - זו מצוה, ומצוה - זו תורה שבעל פה. אור - זה תורה שבכתב. אלא מתוך שכתב נתקיים האור, קורא לו אור. משל למה הדבר דומה? לאדם צנוע בספי הבית, אף על פי שיום הוא ואור גדול בעולם, אין אדם רואה בתוך ביתו אלא אם כן הכניס בו נר. נר - תורה שבעל פה. אף על פי שהיא נר, צריכה לה תורה לפרק קשיוותיה ולבאר סודותיה, ומי הוא? יראת ה', זה האור הראשון.

שאמר רבי מאיר, מהו שכתוב ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, ולא אמר לו ויהי כו? מלמד שהאור ההוא גדול, ואין כל בריה יכולה להסתכל בו, גנזו הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעתיד לבא, והיא מדת כל סחורה שבעולם, והוא כח אבן יקרה שקורין סחרת ודר. ועל מה היא מדת דר? אלא מלמד שלקח הקדוש ברוך הוא מצינה אחת מאלפים, ובנה ממנה אבן יקרה נאה ומקשטת, וכלל בה כל המצוות.

בא אברהם ובקש כחו לתת לו, נתנו לו אבן יקרה זו ולא רצה אותה. זכה ונטל מדתו, שנאמר (מיכה ז) תתן אמת לעקב חסד לאברהם. בא יצחק ובקש כחו, ונתנו לו ולא רצה בה. זכה ונטל מדתו, שהיה מדת הגבורה, דהינו הפחד, שכתוב (בראשית לא) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

בא יעקב ורצה בה ולא נתנוהו לו. אמר לו, הואיל ואברהם מלמעלה ויצחק למטה, אפה תהיה באמצע ותכלל שלשתם, שכתוב תתן אמת לעקב. ומהו האמצע? הינו שלום, והרי כתוב תתן אמת לעקב? אמת ושלום הם אחד, כמו שנאמר (אסתר ט) דברי שלום ואמת, (ישעיה לט) כי יהיה שלום ואמת בימי, והינו שכתוב (שם נח) והאכלתיך נחלת יעקב אביך. דהינו נחלה גמורה שיש לו החסד והפחד והאמת והשלום. ולפיכך אמר (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

אבן מאסו - אברהם ויצחק, שפנו את העולם, היתה עתה לראש פנה. ולמה מאסו בה, והלא נאמר (בראשית כו) יעקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתי? מה זה משמרתו? אמרה מדת חסד: שכל ימי היות אברהם בעולם לא הצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברהם עמד שם במקומי. וישמר משמרתו - במדה זו היתה מלאכתי, שאני מזכה את העולם כולו, ואפלו נתחייבו אני מזכה אותם. ועוד משיבם ומביא בלבבם לעשות רצון אביהם. כל זה עשה אברהם, וכתוב (שם כא) וישע אשל בבאר שבע. סדר לחמו ומימיו לכל באי עולם, והיה מזכה ומדבר על לבם: למי אתם עובדים? עבדו את ה' אלהי השמים והארץ! והיה דורש להם, עד שהיו באים ושבם.

ומנין לנו שאף החיבים היה מזכה? שנאמר (שם יח) המכסה אני מאברהם, ואברהם היו יהיה וגומר. אלא אנוכיהו שביקש עליהם רחמים וזיכה. וכי אפשר לומר שלא ידע הקדוש ברוך הוא שלא יכלו להנצל? אלא זכותו הוא אמר. מכאן אמרו, בא לטהר - מסיעין אותו. בא לטמא - פותחים לו. מה זה פותחים לו? אותם הפתוחים תמיד. מצותי חקותי ותורתי - אמר, הואיל ולא חפצתי בה, אשמר מצותיך. מה זה תורתי? אלא אפלו הנראות וכלפולים שמורים למעלה הוא ידעם וכלל וקיימם.

ומה זה משם רועה אבן ישראל? הוי אומר, צדק העליון. ומהו האור הגדול הצפון? והינו סחרת. והאבן שדרה למטה הימנה נקראת דר, ומה הוא? מידו לו, הינו חמש אצבעות של יד זמין: ע"כ מההשמטות.

ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ויהי ערב - מצד החשך. ויהי בקר - מצד האור. ומתוך שהם



משתתפים כאחד, כתוב יום אחד. רבי יהודה אמר, מה הטעם בכל יום ויום כתוב ויהי ערב ויהי בקר? לדעת שהרי אין יום בלי לילה ואין לילה בלי יום, ולא צריכים להפרד.

אמר רבי יוסי, אותו היום שניצא אור ראשון, התפשט בכל הימים, שכתוב בכלם יום. אמר רבי אלעזר, משמע שכתוב בכלם בקר, ואין בקר אלא מצד של אור ראשון. רבי שמעון אמר, יום ראשון הולך עם כלם, וכלם בו, כדי להראות שאין בהם פרוד והכל אחד.

ויאמר אלהים יהי אור, תהיה התפשטות האור הזה למטה, ואלה הם המלאכים שנבראו ביום הראשון, יש להם קיום להתקיים לצד זמין. וירא אלהים את האור כי טוב, את - לכלל את האספקלריה שלא מאירה עם אספקלריה מאירה, שנאמר [בו] כי טוב. אמר רבי אלעזר, את - לכלל [להכליל] ולברות את כל המלאכים שבאים מצד האור הזה, וכלם מאירים בבתחלה בקיום שלם.

יהי רקיע בתוך המים. אמר רבי יהודה, בזה נפרדו מים עליונים ממים תחתונים. רקיע - התפשטות המים, והרי נאמר. ויהי מבדיל - בין מים עליונים לתחתונים.

ויעש אלהים את הרקיע - במעלה עליונה. ויהי רקיע לא כתוב, אלא ויעש, שהגדיל אותו בגדלות רבה. אמר רבי יצחק, בשני נברא גיהנם לרשעי העולם. בשני נבראה מחלקת. בשני לא נשלם בו המעשה, ולכן לא כתוב בו כי טוב, עד שבא יום שלישי ונשלם בו המעשה. משום כך כי טוב פעמים, אחד על השלמת המעשה של יום שני, ואחד לעצמו. ביום השלישי התתקן היום השני ונבדלה בו מחלקת, ובו השתלמו רחמים על רשעי הגיהנם. ביום השלישי משתפכים שלהבות הגיהנם. משום כך נכלל בו שני ונשלם בו.

רבי חייא היה יושב לפני רבי שמעון. אמר לו, אור זה ביום ראשון, וחשך ביום שני, ונפרדו המים ומחלקת היתה בו, למה לא נשלם ביום הראשון, שהרי זמין כולל את השמאל? אמר לו, על זה היתה מחלקת, ושלשית רצה להכנס ביניהם להכריע ולהרבות בהם שלום.

תדשא הארץ דשא - התחברות של מים עליונים בתחתונים לעשות פרות. מים עליונים [ד"א פרים ורבים] ועושים פרות, והתחתונים קוראים להם לעליונים כנקבה לזכר, משום שמים עליונים זכריים, ותחתונים נקביים.

רבי שמעון אמר, כל זה הוא למעלה והוא למטה. אמר רבי יוסי, אם כך, אלהים שאמרנו [ד"א אמר] מי האלהים? [ד"א אלא אלהים סתם] אלהים חיים למעלה. ואם תאמר אלהים למטה סתם, אלא למטה הוא תולדות, כמו שנאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ואמרנו בה' בראם. ואותו [שלמעלה] למעלה אביהם של הכל הוא, היא העשייה, ועל זה הארץ עושה תולדות, שהרי היא מתעברת כנקבה מן הזכר.

רבי אלעזר אמר, כל הצבאות היו בארץ, ולא הוציאה את כחה, והם תולדותיה, עד יום [חמישי] הששי, שכתוב תוצא הארץ נפש חיה. ואם תאמר, והרי כתוב ותוצא הארץ דשא? אלא הוציאה תקון פחותיה כדי להתנשב פראוי, והכל היה גנוז בה עד שהצטרף. שהרי בהתחלה כתוב שוממה וריקה פתגומו, אחר כך נתקנה והתישבה וקבלה זרע ודשאים ועשבים ואילנות פראוי, והוציאה אותם אחר כך. והמאורות גם כן לא שמשו אורות שלקח עד שהצטרף.

יהי מארת ברקיע השמים [מארת כתוב חסר], להכליל נחש הרע שהטיל זמה ועשה פרוד שהשמש לא משמש עם לבנה. מארת - קללות. ועל זה גרם שהתקללה הארץ, שכתוב ארורה האדמה. ולכן מארת כתוב אחד. יהי מארת - זו הלבנה. רקיע השמים - זו השמש. ושניהם בכלל אחד להזדגג להאיר העולמות למעלה ולמטה. ממשמע שכתוב על הארץ ולא כתוב בארץ, שמשמע למעלה ולמטה, חשבון של הכל בלבנה הוא.

רבי שמעון אמר, גימטריאות וחשבון תקופות ועבורים - הכל הוא בלבנה, שהרי למעלה אינו. אמר לו רבי אלעזר, ולא?! והרי כמה חשבונות ושעורים עושים החברים? אמר לו, לא כך! אלא החשבון עומד בלבנה, ומשם יכנס האדם לדעת למעלה. אמר לו, והרי כתוב והיו לאתת ולמועדים? אמר לו, לאתת כתוב חסר. אמר לו, הרי כתוב והיו? אמר לו, היות כלם שיהיו בו, כאוצר זו שמתמלא מהכל. אבל החשבון של הכל הוא בלבנה.

בא ראה, יש נקדה אחת ומשם הראשית למנות, שהרי מה שלפנים של אותה נקדה לא נודע ולא נתן למנות, ויש נקדה למעלה נסתרת שלא התגלתה כלל ולא נודעה, ומשם הראשית למנות כל נסתר ועמוק. כך גם יש נקדה למטה שהתגלתה, ומשם הוא ראשית לכל חשבון ולכל מנין, ועל זה כאן הוא המקום לכל התקופות והגימטריאות והעבורים והזמנים וחגים ושבתות. וישראל שדבקים בקדוש-ברוך-הוא, עושים חשבון ללבנה, והם דבקים בו ומעלים אותו למעלה, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו'.

ישלצו המים שרץ נפש חיה. אמר רבי אלעזר, הרי פרשוה שאותם מים רחשו והולידו כמו שלמעלה, והרי נאמר. ועוף יעופף על הארץ - יעוף צריך לכתב, מה זה יעופף?

אמר רבי שמעון, סוד הוא, ועוף זה מיקא"ל, שכתוב (ישעיה ו) ויעף אלי אחד מן השרפים. יעופף - [ד"א יעוף צריך לו, אלא] זה גבריאל"ל, שכתוב (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מעף ביעף. [ד"א וזהו יעופף]. על הארץ - [זה אליהו שנמצא תמיד בארץ ולא מצד של אבא ואמא הוא. נמצא שהוא (טס את העולם) בארבע טיסות, שכתוב ורוח ה' ישאף על אשר לא אדע. ורוח ה' - אחת. ישאף - שתים. על אשר - שלש. לא אדע - ארבע. על פני - זה מלאך המות] שהוא [מחשיך הארץ. על פני מחשיך פני העולם, וכתוב בו וחשך על פני תהום]. רקיע השמים - כמו שאמרנו עולה ומסטין וכו'.

אמר רבי אבא, והרי מלאך המות בשני נברא? אלא על הארץ זה רפא"ל, שהוא ממנה על רפואת הארץ, שבגללו נפאת הארץ, וקיים בו אדם עליה ומרפא לכל כחו. על פני רקיע השמים - זה אוריאל. והכל הוא בפסוק.

ולכן כתוב אחריו ויברא אלהים את התנינים הגדלים. אמר רבי אלעזר [ד"א הרי בארנו אלו, לוינתן ובת זוגו] אלה הם שבעים ממנים גדולים על שבעים העמים, ולכן נבראו כלם להיות שולטים על הארץ. ואת כל נפש החיה הרמשת - אלה הם ישראל שהם נפש ודאי של אותה חיה, ונקראים גוי אחד בארץ. אשר שרצו המים למיניהם - שהם משתדלים בתורה. ואת כל עוף כנף למינהו - אלה הצדיקים שבהם, ולכן הם נפש חיה. דבר אחר, ואת כל עוף כנף - כמו שצאמר, אלה הם שלוחי העולם.

אמר רבי אבא, נפש חיה שהם [הם] ישראל, משום שהם בני הקדוש ברוך הוא [ד"א בגנים לקדוש-ברוך-הוא] ונשמות הקדושות שלהם באות ממנו. נפשות שאר העמים עובדי עפויים מאיזה מקום הם? אמר רבי אלעזר, מאותם צדיקי השמאל שמטמאים אותם יש להם נשמות, ולכן כלם טמאים ומטמאים מי שקרב עמם.

ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה וגו' - כל שאר החיות האחרות כל אחת ואחת כפי מינה. ואמר רבי אלעזר, זה מסייע למה שאמרנו שנפש חיה אלו ישראל, שהם נפש חיה קדושה עליונה. בהמה ורמש וחיתו ארץ - אלו שאר העמים עובדי עבודה זרה שאינם נפש חיה, אלא [ד"א ערלה] כמו שאמרנו.

#### השלמה מההשטות (סימן כה)

ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע - כנגד הדרגה של בינה שנקראת אלהים. שפיון שהאם העליונה ראתה אותם שלמים, נתנה להם תפנוקים מלמעלה להתקיים בעולם.

בא ראה, לאדם הראשון נתן הקדוש ברוך הוא כל עשב זרע זרע, ולא נתן לו רשות לאכל בהמות ועופות השמים, משום שגלוי לפניו שהיה עתיד להתפתות באותו נחש שהוא (בראשית ג) ערום מכל חית השדה. אמר הקדוש ברוך הוא, ארחיק אותו ממנו, ולא יהיה לו עסק עמו ולא עם הבהמות ולא עם העופות, משום שהקדוש ברוך הוא הרים לאדם מכשול מלפניו אולי יתקיים בעולם.

אבל כשבא נח, שנקרא צדיק, מה כתוב בו? (בראשית ח) ויבן נח מזבח לה'. הרי פרשנו אותו המזבח שבו הקריב אדם הראשון. ומה הטעם ויבן? משום שרשעי העולם עשו בה פגם, בא נח והקריב אותו מזבח לבעלה. זהו שכתוב ויעל עלת במזבח, חסר. כשראה הקדוש ברוך הוא שנקרב אותו מזבח והקריב אותם בהמות טהורות, נתן לו רשות לאכל כל הבהמות, מה הטעם? משום שהוא החזיק באותו ברית עץ החיים וקרב אותו לעץ הדעת, ועשה יחיד כבראשונה, אלא שאחר כך התפתה שרצה לבדק את אותו החטא ולא לדבק בו, אפלו כך לא נצל ממנו והציב אותו כרם.

בא ראה, אדם שעתיד להתפתות באילנות, לא נתן לא אילנות והרחיק אותם ממנו, שהרי לא הזכירם, אלא שעשה את עצמו חל, ונטע אותו כרם שנקרא בית ישראל. בתחלה נשלים בו וכסה עליו נצל [ונצל] בו. ומי היא בית ישראל? זו תבה שנקראת ארון הברית. ועכשו כשרצה לבדק מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין, כמו שצאמר ותקח מפיו. אחר כך ויתגל בתוך אהל, גלה אותה פרצה כבראשונה בתוך משכנו לפני ולפנים. ואם לא אותו מזבח שהגן עליו משום שנדבק בו בתחלה, היה נתפס מיד. ועם כל זה, כשלא עשה אותו רק לבדק, כסתה עליו התורה ולא פרסמה אותו כמו שפרסם את האדם, ואותו מזבח כפרה עליו.

בא ראה, מזבח של בית עולמים היה שלשים ושתים על שלשים ושתים אמה, והיא רמוזה בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה, שהרי חכמה תחתונה נקראת. עלה אמה נכנס אמה - זהו יסוד, כנגד [צדיק] צדק שלמעלה, שהרי כמו שיש בה את כל הדרגות וכלם נראים בה, שהרי נקראת מראה.

עלה חמש וכן אמה - זהו סובב, כנגד אותה דרגה שנדבק בה, שהיא סובבת את אותו המזבח. זהו שכתוב (שיר ב) וימינו תחבקני, שהרי מיסוד עד אותה דרגה חמש דרגות הן.

עלה שלש וכנס אמה - אלו קרנות, כנגד אותן שלש דרגות שראו לה מהם התקף העליון ושפע, ומשום כך דוד שנמשח בקרן, נמשכה מלכותו, משום שהוא באותן קרנות המזבח, תקף המזבח העליון.

בא ראה, ארבע קרנות אמה על אמה יש במזבח, משום שהיא כסא דוד, יום הרביעי לתת לה שפע מאותן שלש אמות לאותן ארבע קרנות. וכשהיו מקריבים הכהנים מהצד של חסד עולת התמיד אצל המזבח, היו מקריבים אותו לאותו המקום שנקרא מזבח (מלכות). וכשהיו עושים מתנות מדם העולה, היו עולים והיו הולכים באותו הסובב שהוא הדרגה שלהם וחלק אביהם, ונותנים שתי מתנות שהן ארבע כנגד אותו מקום שנקרא עולה.

וכנגד שתי מתנות של אותו בכור שנוטל שני חלקים. זהו שכתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם ישב אהלים, רחמים ודין, ולקח אותו צדיק שני חלקים שלו. זהו שכתוב (דברי הימים-א ה) נתנה בכרתו לבני יוסף, ושני חלקים של אביו, ולקחה הכל כל הזאת, וממלא אותו מקום שנקרא גם זהו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים.

זה מזבח העולה היה אצלו. תשע אמות הללו כנגד תשע דרגות שיש עד הצדיק התשיעי של הכל, טוב ודאי, והיא כבנין אוצר, רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה. זהו שכתוב (בראשית ב) ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה. והמזבח העליון הזה הוא אשתו של אדם שלמעלה, ולכן נקרא מזבח העולה, כמו שנקרא (יהושע ג) ארון הברית, וזו כנסת ישראל, ונקראת מזבח. מה הטעם נקראת כך? משום שפאשר בני העולם אין מעשיהם כשרים, היא זובחת אותם. זהו שכתוב (ויקרא כו) והכיתי אתכם אף [גם] אני, שהרי כל כלי הקרב של המלך נמסרו בידה. זהו שכתוב (שיר א) הנה מטונו שלשלמה ששים גברים סביב לה. ולכן הקדוש ברוך הוא נתן לישראל תורה שלמה לזכות בה לחיי עולם ולהציל מדין אותו המזבח, מה שאין רשות לאיש אחר לקרב אליה.

ואם תאמר, הרי ראינו שמשה קרב אליה שבעה ימים בהתחלה - בא ראה, כתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבבקני. הפסוק הזה נאמר על כנסת ישראל, כשהיא שורה בארץ הקדושה בכל אותם שבעה ימים כלם בשלמות. זהו שכתוב (ויקרא ח) שבעת ימים ימלא את ידכם, ולכן נקראים שבעת ימי המלוואים דוקא.

ומשה שהוא לוי, מצד זה הוא קרב בתחלה למזבח הזה. זהו שכתוב שמאלו תחת לראשי. מה זה ראשי? אלא בראש, כשנדבקת מזבח זה באותה עולה, שמאלו היא נקראת בתחלה. ועם כל זה העירו החברים, בחלוק לבן שאין בו אמרא שמש, זהו שכתוב (בראשית ל) מחשף הלבן אשר על המקלות. משום שאף על גב שהוא מצד הדין, התלבש בחסד וקרב אליה, והעיר חסד עליון בעולם.

ומה הקריב? פר בראש תמיד של שחר עולה ודאי, ואחר כך הקריב פר חטאת, לתת שלום בין אותו פר חטאת ואהרן שחטא לה כשעשה עגל, וזו כנסת ישראל, והחטאת היא כנגדה. וזה פר כהן משיח כשהוא חטא אל המזבח, מה שאין באיש אחר, אלא נקבה לחטאת, ואחר כך מקריב עולה אליה. כיון שהקריב עולה למזבח הזה, אז מלוואים היא. מלוואים למעלה מלוואים למטה. וכל העולמות בשמחה, שהרי הגבירה התחברה עם בעלה, ואז מקריב לאותו מזבח את איל המלואים.

ונתן מאותו דם על תנוף און אהרן כדי שתהיה רכה לשמע ברכות, ולא בקשי. ויקבל דברי תורה, שלא להפריד בין תורה שבעל פה מתורה שבכתב, ולהשלים כל העולמות, וכן לבניו. וצוה אותם שישבו באותו השער של אותו האהל, לשמר אותו מקום שלא יקרב ערל וטמא, וישתלמו כל שבעת הימים העליונים, ויעלו באותה דרגת החסד שהיא שביעי ממטה למעלה, שהרי הם בתחלה נדבקו באותו פתח אהל מועד, ואחר כך התעלו למעלה. ואחר כך מה כתוב? וימינו תחבבקני. זהו שכתוב (ויקרא ט) ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן, וצוה אותו לקחת אותו עגל שחטא בו ויקריבו לאותו מזבח, והוא היה מתביש להקריב אליה, שפחד משלהבותיה.

אמר לו משה (שם), קרב אל המזבח ועשה את חטאתך - בתחלה, ונתן מאותו דם על אותם קרנות, משום שחטא בתחלה אצלם ומנע מהם ברכות, ואחר כך (שם) ואת הדם יצק אל יסוד המזבח, לצקות בה אותו יסוד. מה זה יצק? כמו שנקרא (מלכים-א ז) ויעש את הים מוצק.

ואחר כך הקריב לאותו מזבח אותה עולה, ועשה בתחלה ראש, ואחר כך רגל, ואחר הקריב על ישראל שעיר עזים, שהרי מאותו הצד של צד הרע נדבקו בעבודה זרה. ואחר כך עגל וכבש לעולה. בא ראה, בהתחלה עגל לחטאת. כיון שהקריב אותו בשלמות אל אמו, אחר כך הקריב אותו לאביו. זהו שכתוב לעלה. אחר כך, שור ואיל לשלמים, שהנה שלום בכל העולמות. ושור זה של צד השמאל.

ואילו של יצחק לא עושים דין אלא לשלמים, שלום למעלה שלום למטה, אז הקדוש ברוך הוא פתח עליהם, (תהלים קלג) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. שבת אחים - ימין ושמאל, משה ואהרן. גם - להכליל את כנסת ישראל. יחד - צדיק, הכל ביחוד שלם [משלם]. ואז מה כתוב? כשמן

הטוב על הראש ירד על הזקן. כיון שהתחברו זכר ונקבה שלם, משום כך פשמן הטוב על הראש, בהתחלה העתיק של הכל, ראש כל הראשים.

ירד על הזקן - זה חסד וגבורה ותפארת, שפלט נקראו זקן. (בראשית כד) ואברהם זקן. (שם כז) ויהי כי זקן יצחק (גבורה). (שם מח) ועיני ישראל (תפארת) כבדו מוקן. על פי מדותיו - זה צדיק, והוא פי מדותיו. ואחר כך, כטל חרמון שירד על הררי ציון - אלו שבעה הרים שנקראו הררי ציון. כי שם צוה ה' את הברכה - כיון שהתחברו. חיים עד העולם - זה עץ החיים באותו עולם. וכל זה משום אותם קרבות שמעוררים טוב למעלה ולמטה.

ואחר כך הכהנים שמצד החסיד קרבים לאותו מזבח, מה שאין רשות לאיש אחר לקרב, ונשחטים שחטות הקדשים בצפון המזבח, משום שבצד צפון שיש בה פשקרה גבורה אליה, עושה את אותו נקמות, משום כך עושים הכהנים שלום בעולם, שלא ישרף העולם בשלהבות המזבח, ואז יורדים חיים לעולם. זהו שכתוב (מלאכי ב) בריתי היתה אתו החיים והשלום. מה הטעם חיים? משום שהוא עושה שלום.

וכהנים עושים שלום בקרבן. מהו הקרבן? לבן ואדם, חלב ודם. חלב כנגד אותה דרגה של יפי של הכל. חלב הארץ תרגומו יפי הארץ. ודם כנגד אותה הדרגה שנקראת נפש, שכתוב (ירמיה נא) נשבע ה' צבאות בנפשו [ועמוס ו] נשבע ה' בנפשו]. וכן אדם, כשמקריב דם זה, כאלו מקריב נפשו. זהו שכתוב (ויקרא יז) כי הדם הוא בנפש וכפר.

ומשום כך הזהירה אותם התורה, מי שיאכל מאותו חלב ודם שממנו מקריבים למזבח, יכלה מהמזבח ההוא. זהו שכתוב ונכרתה הנפש ההיא מעמיה. מה הטעם? משום שהיה לו להקריב את אותו חלב על המזבח, ואותו דם ביסוד, להכליל מדת יום בלילה ומדת לילה ביום.

ובעולת התמיד שהיא כללות של הכל, לכפר על כל ישראל על עשה ועל לא תעשה הנתק לעשה. מה הטעם? משום שהאנייה [מקום] היא דרגה של עולה עשה היא, ועושים לה מתנות להכליל לאותו מקום שנקרא כל ולישראל.

ולאיה מקום נותנים אותן מתנות? אחת בקרן מזרחית צפונית לעזר המזרח, שהוא רחמים. ולעזר הצפון בשמחה אליו של המזבח ההוא, ואחר כך בקרן מערבית דרומית, להכליל אותו מזבח שנקרא מערב בדרום שהוא חסד, ולכן הכל מתנה אחת. זהו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. שמאלו - של מזרח שהוא צפון. תחת לראשי - בתחלה. ואחר כך וימינו תחבקני - שהוא חסד.

דבר אחר, מה הטעם שלא נותנים מתנה בקרן דרומית מזרחית, צפונית מערבית? שהרי אותה קרן דרומית מזרחית היא בתחלה, כשעולים הכהנים באותו כבש, שבדרום הצד והחלק שלהם שהוא חסד. ואומרים, כל פנות שאפה פונה, אינו אלא דרך זמין למזבח, כדי לחבר צד המזרח לאותו מזבח, והיה לו לכהן לתת מתנה בתחלה באותה קרן דרומית מזרחית, שהרי הוא ראשון לאותן דרגות, ולא עוד, אלא שהתעורר אליה חסד בתחלה. הרי העירו החברים ואמרו, משום שכתוב (ויקרא ד) אל יסוד מזבח העלה - מן יסוד למזבח של עולם [ס"א עלה]. כלומר, קרב יסוד שהוא צדיק אצלה. וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד.

בא ראה, כתוב ביהודה (בראשית לו) לכו ונמכרנו לי שמעאלים. ובגלל שהוא חטא אל אותו היסוד והפרידו מאותה ארץ עליונה ונתן עצה למכר אותו, משום כך באותו חלק שלו לא היה לו יסוד. וכך שנינו, מה היה חלקו של יהודה? הר הבית ולשכות ועזרות. ומה היה בחלקו של בנימין, שהוא צדיק למטה? אוכל והיכל ובית קדש הקדשים. ורצועה יוצאת מחלקו של יהודה שהיא כלפי מזרח, שהרי גם דגלו היה ממזרח, ונכנסה לחלקו של בנימין, ועליה נבנה המזבח, שהרי המזבח חלקו של יהודה היה, כפי שבארנו (בראשית כט) ותעמד מלדת, שעמד הכסא על עמודיו, והוא תומך הרביעי (מלכות), כנגד פנסת ישראל שהיא רביעית, וכתוב בה (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

ודוד, בנו אחז באותו מזבח, כמו שבארנו בסוד האמונה, ובנימין הצדיק מצטער עליו לקרב אותה אליו. זהו שכתוב (דברים לג) חוּפָּף עָלָיו כָּל הַיּוֹם. משום כך זכה בנימין הצדיק למטה, ונעשה מארח לגבורה, זהו שכתוב ובין כתפיו שכן, שהוא חלקו במערב, ועכשו שכינה בין שני צדיקים. צדיק למעלה - יוסף הצדיק, למטה - בנימין. זהו בעל הגבורה, וזה המארח. לכן כתוב (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית, זה עולם שמתכלה [ס"א שמתגלה], זו שכינה תחתונה שהיא עקרת הבית. עקר העולם הזה רחל בין שני צדיקים למעלה ולמטה.

לכן נקרא בית המקדש בית עולמים. המזבח של בית עולמים היה בירשתו של בנימין, אבל כששרתה שכינה בירשתו של יוסף בשילה, לא קורא לה בית עולמים, שהרי עולם הוד הוא למעלה ולמטה. אם הבנים שמחה - זו שכינה, ולכן הללויה.

בא ראה, כשנמכר אותו צדיק למצרים, בנימין אחיו היה צדיק למטה, ונטל מקומו שלא להפגם, ולאותם עשרה בנים שהיו לו קרא להם על שמו של אותו צדיק, כמו שפרשו החברים. בלע - על שם שנבלע בין האמות. לכן שנינו, היסוד היה מהלך על פני כל המערב ועל פני כל הצפון, אוכל במזרח חצי אמה ובדרום חצי אמה, משום שחלקו של בנימין היה במערב, לכן יש לו יסוד, שהרי הוא היה שליט אל אותו צדיק יסוד עולם, אבל בחלק של יהודה שהוא מזרח, לא היה לו יסוד, שהרי הוא הרחיקו ממנו, שנתן עצה למכרו למצרים.

בא ראה, סדר הדגלים הרי הוא סביב אותו מזבח העולה שנקרא משכן. יהודה והסמוכים לו במזרח. ומי הסמוכים? יששכר שמגן עליו בלח התורה. ואחר כך זבולון שסמוך לישישכר, שנתן להם מלאי וכל התעסק בתורה. אפרים ומנשה ובנימין למערב. ראובן והסמוכים לו בדרום. דן וסמוכים לו בצפון.

ובא וראה, כתוב באותו צדיק (בראשית לו) והוא נער את בני בלחה, וכתוב בבני לאה וישנאו אתו. לכן שנינו, היסוד היה מהלך על פני כל המערב, שהרי חלק אחיו ששמר אותו מקום ושל בניו היה. ועל פני כל הצפון, משום שאלו שהיו שרונים בצפון לא היו שונאים אותו. אוכל במזרח חצי אמה, משום שיהודה עשה חצי הצלה. אמר (שם) מה בצע, ולא השאיר [אותם] להרג אותו. ובדרום חצי אמה, משום שראובן אמר להציל אותו מידם. וגם גד שהיה חונה שם, לא היה שונא אותו.

בא ראה במה עקמים הם בני אדם שלא רוצים להשתדל בדרך החיים שהוריש הקדוש ברוך הוא לבניו, והזהיר אותם עליה ואמר (יהושע א) והגית בו יומם ולילה, שאין לך רשות להפריד יום מלילה. ולכן יהודה, אף על פי שחלקו וגורלו היה מערב, שהוא לילה, כשהיה שורה סביב אותו המשכן, נדבק במזרח שהוא יום. והקדוש ברוך הוא רמז לו ואמר לו (דברים ל) ובחרת בחיים. שלא להפריד יום מלילה. ומי שמפריד אותם גורם למות, ובאותו חטא מתו בניו, משום שהשחיתו דרכם ולא חברו יום עם לילה, משום שלא השתדלו כראוי לחבר לבן עם אדם כדי לכפר אותו חטא שלו, שהפרידם בתחלה.

כשנמכר את אותו צדיק שנקרא יום, שהפרידו מכנסת ישראל שנקראת לילה. רמז לו הקדוש ברוך הוא לקרב מזרח במערב, ואמר לו, (במדבר ב) והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה, לקרב מזרח למערב לתת לו שפע ברכות מלמעלה.

ובני יוסף ובנימין, אף על גב שבנימין היה נדבק במזרח, רמז לו הקדוש ברוך הוא לחנות במערב לקרב כנסת ישראל לצדיק הכל בדרך ישר. זהו שכתוב (הושע יד) כי ישירים דרכי ה' וצדקים ילכו בם. וראובן שנדבק בצד החסד, יחנה בדרום. ודן, כדי לכפר על אותו חטא העגל שיקבלו בניו, והוא מצד הצפון, יחנה בצפון לכפר על אותו חטא.

משום כך כתוב ביום שעשה שלמה עשרה על עשרה, (מלכים א ז) וחוט שלשים באמה יסוב. הכל בסוד החכמה. כתוב בו (שם) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה. אותו ים של חכמה נתקן בהם.

בא ראה, כשהיו עושים הכהנים את אותה חטאת, לכפר על עברות של לא תעשה זה היה, שיש בהם כרת. ועולה באה על מי שלא עושה מצוות עשה, ומאותו צד באה העולה שהיא זכר, וכתוב (שמות כ) זכור את יום השבת - מצות עשה, ולכן אנו מקריבים בשבת שני כבשים, של מוסף עולה, משום שבאותו של הנימין נתוסף לאותו צדיק אור מהעתיק הקדוש.

כשנדבק עם כנסת ישראל שהיא שמור, לא תעשה. משום כך יש בשבת עשה ולא תעשה שיש בו כרת, שהרי מי שעושה פגם באותו מקום שנקרא לא תעשה, ומפריד את הזווג שלהם, נכרתת משם נפשו, ומיהו? מי שעושה מעשים של חל בשבת, בקדש שנדבק בשבת בשבתון, וכל העולמות בחדוה באורה. אבל מי שלא עושה אלא בשגגה, מקריב חטאת כנגד אותה דרגת מזבח.

ובראש חדש בהתחדשות הלבנה אנו מקריבים (במדבר כח) פרים בני בקר שנים, שהרי מצד של פרה אדמה תמימה באו, והם למעלה להשלים את הפגם שלה ולתת לה שפע אחד על שנים מאותו מקום שנקרא עולה, ונוסף באותו זמן אור ללבנה. ואיל אחד - להקריב לה אילו של יצחק, (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, כבשים בני שנה שבעה, לחבק אותה בזמין, ושבועה זכרים נקריבים עמה, תמימים שלמים בכל, ואנו מקריבים שעיר עזים אחד לחטאת. שחטאת הזו באה מצד זה של פר החטאת, שכתוב שמור, ושמור לא תעשה הוא, ואנו מקריבים שעיר חטאת שבה על לא תעשה.

במוסף שלה בראש חדש, שבה לכפרה על טמאת מקדש וקדשיו, שכתוב (יחזקאל מג) ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי, שלא יתקרב לכנסת ישראל ערל וטמא. אבל מוסף של שבת אין להקריב, משום שהרי התגלה העתיק הקדוש, ומאיר באותו רצון לכל העולמות, והכל נמצא בהארה, שהרי שבת היא בלי דין כלל, ולא שולט הנחש העקם. וכהנים מצד החס"ד שוחטים אותו בצפון המזבח, ואפלו ישראל יכולים לעשות, פרט לזה שאין להם רשות לקרב לאותו מזבח להקריב, אבל לשחט מתר.

ובצפון הוא מקומו של אותו שעיר, שהרי יונק מצפון, ואנו מקריבים דם למזבח, ועושים ארבע מתנות על ארבע קרנות כדי להקיפו מכל הצדדים, שלא יתקרב מי שלא ראוי לקרב לקדש הקדשים. וחטאת זו שעושה ממנה היא קדש הקדשים, שלא יתעורר צד הטמאה ממנו בעולם.

ובא וראה, בעולה שתי מתנות שהן ארבע, סוד היוחד שמתחבר עולה במזבח. אבל חטאת ארבע מתנות, שאינם אלא לשמר ולהקיף אותם גבורים שהם מצד הגבורה, לאותו מטה כסא קדוש, ולהשלים אותו פגם שעשו בה. ומי שגרים לבני אדם לעשות אותו חטא, בא מצד השעיר, לכן חטאת יחיד שעירה, וחטאת נשיא שעיר, וחטאת כהן משיח פר. הכל מצד שמאל.

ולפעמים מקריב יחיד כשבה כנגד כנסת ישראל וכל שאר המצוות. אלא בעבודה זרה של צבור מקריבים פר לעולה ושעיר לחטאת, ואותו חטאת הוא חסר בלי אל"ף, משום שהוא חסרון גדול, שהרי חטאת הוא לשון של חסרון, שכתוב (מלכים-א כא) והייתי אני ובני שלמה חטאים. וכל אחד עז בת שנתו, מצד השמאל. ואותו הפר דורון הוא למעלה לצדיק, שהפרידו אותו ארון מאותה ברית, ושעיר לחטאת כנגד כנסת ישראל שמנעו ממנה ברכות. ועם כל זה, כשיחיד חטא בכל מצוות של לא תעשה שיש בהם כרת, צריך להקריב שעירת עזים לכתחלה, אלא כשאין לו שיקריב כשבה.

ובא וראה, כנסת ישראל היא רביעית לימים, ולכן צריכה ארבע מתנות, ועולה אותו ריח ניחוח מאותם כבשים, ואז יש נחת רוח לכנסת ישראל ולא עושה נקמות, שהרי זה היה בשוגג. (במדבר כח) ובחדש הראשון - שהוא ארבעה על עשר עושים פסח, כדי שיהיה זכר לנו לעולם אותו פסח שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל. שהכה את אותו טלה, והוציא השכינה וישראל ממקום טמא, והתחבר ארבעה עם עשור, כנסת ישראל התחברה בעשור שהוא צדיק, ורמזו מקומו בעשר, ואז פסח לה'.

ולכן מי שהוא טהור וסלקה ממנו אותה ערלה, ויראה רשם קדוש של צדיק, שהוא י' בו, ולא הקריב פסח לה', כנסת ישראל לצדיק, שהוא ראוי לקרב למקדש ולא ערל וטמא. שאם לא הקריב, יש בו כרת. ומה הטעם? שהרי בכל התורה אין כרת אלא על מצוות לא תעשה, מה [ומה] הטעם בפסח ומילה, שהם מצוות עשה, יש כרת? אלא משום שהדרגה גורמת שהיא כנסת ישראל שהיא פסח, ונקראת [נקראת] מצוות לא תעשה, צריכה להתחבר עם עשה ולהכליל בו מדת לילה עם יום.

וימיהו? זה צדיק, שהיא מילה ומצות עשה, ונכלל במצות לא תעשה מדת יום בלילה. ואם לא נמול בן אדם, לא ראוי להקריב אותם, לכן עומדת מצות לא תעשה עליו, ודנה אותו בכרת, שלא תפנס נפשו למקדש. וכן בפסח צריכה כנסת ישראל להתחבר עם בעלה. ואם בן אדם לא עושה ולא מקריב פסח לה', היא עומדת עליו ודנה אותו, ולא מוציאה אותו מתחת יד פרעה, ונכרתת נפשו ממקום קדוש, ונשארת במקום טמאה במצרים, שהרי אם לא עשו ישראל שתי מצוות אלו, לא יצאו משם.

ולכן כתוב (דברים טז) שמור את חדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך. שמור - כללות של נקבה, לא תעשה. את - כללות של הכל. חדש האביב - שהרי באותה שעה שעורה אביב, ומקריבים ממנו עמר עשירית האיפה ממחרת השבת היא, וסופרים שבעה שבועות שלמים לעלות למעלה, ולקבל מאותם חמשים ימים עליונים של האם העליונה תורה שנקראת לחם, שכתוב (משלי ט) לכו לחמו בלחמי.

ואנו מקריבים ביום החמשים שנתנה בו תורה שתי הלחם, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ויורד חסד של העתיק הקדוש של האם העליונה (בינה) באותם שבעה שבועות שלמים בכל, וכל אחת מאותן שבע דרגות כלולה בשבעה, כפי שבארנו בסוד האמונה. לכן שמור את חדש האביב ועשית פסח לה'. הקרב אותם ביחוד, שהרי בו הוציא ממצרים לילה, ותשלים את הדרגה הזו שנקראת ליל שמורים, ותקריב זכר אליה ותקרא לילה שלם.

ובא וראה, נערה בתולה, עד שלא קרב אליה זכר, נקראת נער. אחר כך נקראת נערה. זהו שכתוב (דברים כב) ונתנו לאבי הנערה, שלמה דוקא. וזהו כשנמצאת שלמה, ולא התקרב מי [למי] שלא ראוי. אף כאן, בתחלה ליל שמורים, אחר כך הלילה הזה לה', כשמתקרב זה לזאת, ולכן לא ראוי להתקרב לאותו פסח ערל וטמא.

ודמה טעון מתנה אחת דוקא, כמו שנאמר (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. היא שומרת את בניה ישראל שלא יתטמאו במנהגיהם, משום כך שבטי יה יצאו משם, והתחברה יו"ד בה"א, ולא במקום אחר, כמו שעשו הם. אבל כשיצאו מבבל, נטמאו שם וטמאו המקדש, משום כך הנחש שלט בהם, ולא נמצא שלטון לישראל באותו זמן, משום שטמאו את המקדש בנשים נכריות. מכאן, מי שטמא את עצמו למטה, הוא טמא למעלה. ומי שמקדש עצמו למטה, מקדש למעלה. ועל כך היו ראויים שיעשה להם גס באותה שעה שיצאו מבבל באותה שעה שיצאו ממצרים, אלא שגרים החטא.

ובחמשה עשר לחדש הראשון החלק של אברהם, שהוא ראשון ואחיו בדרגת חסד, אנו מקריבים לקדוש-ברוך-הוא שני פרים, להוסיף שני חלקים לדרגת חסד מהעתיק הקדוש. איל אחד כנגד דרגת

יצחק, וצריך איל, לשון של תקיפות, משום שחלקו חזק המים. וצריך שתסכים אותה דרגת הגבורה עם חסד עליון לעשות חסד עם כל ישראל, ולהפריע מאותם שמציקים להם, ולהקיפו צד המים. זהו שכתוב (בראשית ל) מחשף הלבן.

שבעה כבשים תמימים - כנגד כל הדרגות שישתלמו בו. וכן בכל יום ויום שבעה כבשים, ביום הראשון של כל שבעת הימים העליונים, כל אחד נתקן בסוד של שבע, ויהיו שבע שבתות תמימות לקבל את האור העליון של התורה. שעיר חטאת לכפר על טמאת המקדש, ולא תהיה רשות לאותו שעיר לערבב ולא להסטין על ישראל.

(במדבר כח) וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה - כנגד דרגת יעקב, שהרי אז נתקן העולם והתחדש, ואנו מונים שבעה שבועות כדי לחבר הכל ביובל העליון, שנותנת לבן הבכור הזה עטרה של תורה שנקבלת בארבעים ותשעה פנים, ויצאה מחכמה העליונה באותם חמשים שערי בינה, ונתנה לבן הבכור הזה על ידי משה שאחיו גם בדרגה זו. זהו שכתוב (שיר ג) צאניה וראניה בנות ציון במלך שלמה, במלך שהשלים כלו שלו. [והרי] שהרי בארנו שדרגה זו שלמה מכל הצדדים, ושלם נקרא בסוד האמונה, שכתוב (בראשית כח) ויעקב איש תם. ביום חתנתו - זה כשנתנה [תורה]. וביום שמחת לבו - כשנבנה בית המקדש.

בא ראה, כתוב (שמות יט) בחדש השלישי, שהתחברה דרגה זו שנקראת שלישי בחדש, והיא חתנתו, על זה כתוב (שם) ויחן שם ישראל נגד החר. דרגה זו הבן הבכור. נגד החר - כנגד אותו הר שנודע שהוא קטן מכל ההרים שלמעלה, שהוא רם ונשא כשמתחבר למעלה, ונקרא הר סיני. שהרי שבעה הרים ושבעה ימים ושבע ארצות ברא הקדוש ברוך הוא בעולם, שהם כנגד שבעה ימים עליונים, ולא בחר מכלם לתת תורה אלא בהר סיני, שהוא הסוד של כנסת ישראל, וגם בים כנרת, שבא משם תכלת, שדומה לכסא הכבוד. כנסת ישראל כנרת זה הצדיק, וזהו ים כנרת, כפי שפרשו החברים.

כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, ובשעה שרוח צפונית מנשבת בו, מנגן מאליו, ודוד קם לעסק בתורה בחצות הלילה להתחבר עם כנסת ישראל. ובארץ ישראל השביעית של הכל, הנקדה האמצעית של ארץ התחתונה בחר הקדוש ברוך הוא שהיא כנגד הנקדה העליונה.

מה הטעם בו בחר סיני שלמעלה לתת בו תורה שבכתב, וסימניו בארון זה לתת בו ברית? משום שבארון זה מנחים כל הגנוזים הטובים, ותורה שבכתב, שנקראת ברית, מנחת בו, וכל כלי הקרב של המלך נמסרו בידה, וכל העולמות שלמטה יונקים ממנה. אם זכו ישראל לשמר התורה, אז נותנת להם כל טוב העולם, ואם לא, אז מוסרת אותם. זהו שכתוב (ויקרא כו) ויסרתי אתכם אף אני. זו כנסת ישראל. וכשתחבר ב"אני" דל"ת שלה, נקראת אדניי, ודן את העולם. לכן כתוב (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה. ב"זאת" נתנה תורה.

בא ראה, תורה שבכתב נקראת צדיק, ומנחת בזאת, שברית זו מנחת בו, שכתוב ארון הברית, משום שמנחת בו ברית שהוא צדיק. ולכן וזאת התורה, התחבר וא"ו עם זאת, ואז - אשר שם משה, סם החיים לעולם, שהרי עץ החיים נדבק בה. וכשמעשי בני אדם אינם כשרים, מסתלק וא"ו מ"זאת", ואז כתוב (ויקרא יד) זאת תהיה תורת המצורע, וזהו חשוב כמות.

וכתוב (במדבר יט) זאת התורה אדם כי ימות באהל. הסתלקה ו' מזאת, ועושה האהל הזה נקמות. הינו מה שכתוב (שם) זאת חקת התורה אשר צוה ה'. משום שלא התחברה ו' עם ה', גרמו שטמאו המקדש וגרמו להם מיתה, שהרי מי שמפריד גורם מיתה לנפשו, עד שבאה פרה וכפרה על בנה, ועושים ממנה הזאה על טמאי מתים.

זאת התורה, שלא התחבר לה וא"ו עד שעשו הזאה לאותם כלי מדן, ואחר כך (דברים ד) וזאת התורה אשר שם וגומר. חיים נדבקו בה, (שם לג) וזאת הברכה. ברכה נדבקה ב"זאת" הזו. אבל כל מקום שתמצא בתורה "זאת התורה" בלי וא"ו, זה בגלל חטא. (ויקרא יג) זאת תורת נגע צרעת. (שם יד) זאת התורה לכל נגע הצרעת. (במדבר ה) זאת תורת הקנאת. משום שטמאו את עצמם וטמאו המקדש. (ויקרא ו) זאת תורת העלה, לא כתוב בו וא"ו, עד שיעשו לה בני אהרן שלמות לחבר את זאת לבעלה. (שם ו) וזאת תורת המנחה - לא בא על חטא, שהרי היא נדבה, או שבאה עם עולה, והעולה הרי עושה שלמות. (שם) זאת תורת החטאת - בא על חטא שטמאו את "זאת".

(ויקרא ז) וזאת תורת האשם - משום שלא עשו כל כך פגם, ולכן באה זכר ולא נקבה. (שם) וזאת תורת זבח השלמים, משום שבאה לשלום, מתחבר עמה וא"ו. (שם) זאת התורה לעלה [ולמנחה ולחטאת - בגלל חטאת שיש בפסוק, וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, זה פרשנו בכל מקום - וא"ו מוסיף על ענין ראשון].

וזאת התורה אשר שם וגומר, מה הטעם וא"ו, הרי לא אמר זאת בתחלה? למה כתוב וזאת? משום סם החיים שנדבק בה. (דברים לג) וזאת הברכה - בשביל ברכה, אף על גב שלא כתוב זאת

בתחלה, או דבר על מה שיבא, אבל בכלם מה הטעם לא כתוב וזאת? משום שלא נדבק וא"ו. וזהו שכתוב (ויקרא ז) וזאת תורת האשם, משום שכתוב למעלה (שם ו) וזאת תורת החטאת, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, משום כך נתנה תורה ב"זאת".

ומשום כך כתוב (שם כו) אף אני אעשה זאת, אסלק ממנה וא"ו ותעשה בהם נקמות, וכל הקרבנות באים לקרב את ה' זאת למעלה בשלישי הנה, ואנו מקריבים ביום זה שני פרים במוסף, להוסיף לה שני חלקים. איל אחד לחבר לה הכח של גבורה, שבעה כבשים כנגד כל הדרגות שישמחו בהולאה הזו, שעיר עזים לכפר על שטמא המקדש הרשעים שלמטה.

(במדבר כט) ובחדש השביעי - כנגד דרגת יצחק שיחבר עם כנסת ישראל בשני פרים. זהו שכתוב (בראשית ח) ונתנח התבה בחדש השביעי בשבעה עשר, שהתוספה כנסת ישראל, שהיא שביעית על עשר סמוכה לעשרה. משום כך פר אחד, להוסיף לו כח האמא העליונה לדון את העולם. אבל שנים לא, משום שהעולם לא יכול לסבל את הדין הקשה.

איל אחד - הגבורה שלו, לשון של תקיפות, (תהלים כב) אילותי לעזרתי חושה, והאיל הזה תמצא בכל המוספים, שמוסיפים כח וגבורה עליהם, פרט לשבת שיש בה מנוחה ואין בה דין כלל, שמתגלה העתיק הקדוש שמחה וטובות לכל העליונים (עולמים). (במדבר כח) כבשים בני שנה - לתת כח לכל הדרגות. שעיר עזים - שלא תראה טמאה במקדש ביום הדין, וביום זה מתחברת הגבורה העליונה בדין התחתון של ראש חדש לדון את העולם.

בא ראה, גבורה דין הקשה, כנסת ישראל דין הרפה, אף חובת היום פר אחד כדי שהעולם יוכל לסבל, ולכן בראש חדש שני פרים, שהיא כפרה. בעשרה לחדש כנגד דרגת משה. במוסף שלו פר בן בקר אחד, שלא נוסף בו דין כל כך, היות שאותו יום הוא של כפרה. איל אחד תקיף לשבר את הרשעים של העולם, וצריך לעשות נחת לשבך הרגו. כבשים שבעה להוסיף לכל הדרגות. שעיר עזים אחד התוסף כאן בחובת היום לכפר על טמאת המקדש, משום שהקדוש ברוך הוא למעלה יכפר על הכל ולא תשאיר טמאה בעולם.

משום כך אחד ביום, לכפר קדש הקדשים פעם אחת בשנה, כדי שלא תמצא שם טמאה כל כך, ואחד בחוץ למזבח החיצון שלא תמצא טמאה בעולם. בחמשה עשר לחדש כנגד דרגת אהרן שאחוז בהו, והתעלה גם בחסד.

ולכן בזמן זה אפלו עם כל אמות העולם עושה הקדוש ברוך הוא חסד, משום שמתוסף חסד של אהרן עם חסד של אברהם, והם מקריבים בו בשבעה ימים קרבנות עולות, כדי שישמחו כל העולם בשמחת ישראל. שבעים פרים כנגד שבעים אמות עובדי כוכבים ומזלות העולם, וביום הראשון פרים שלשה עשר, להראות שאינם נדאים להתקיים בעולם אלא בטובו של הקדוש ברוך הוא שיש בו שלש עשרה מדות של רחמים.

אילים שנים, שתהיה תקיפות לאותה דרגה של חסד עליון על אחד שנים ממה שמקריבים בכל המוספים, משום שחג זה הוא כנגד דרגת אהרן, שאחוז בדרגה ששית. ונקרא יום הששי. יומו של הקדוש ברוך הוא אלף שנים. ובאותו יום עתיד הקדוש ברוך הוא להוסיף על כל אחד שנים חסד לעמו. זהו שכתוב (שמות טז) והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו, אז - והיה משנה על אשר ילקטו יום יום, ובכל הדרגות שלמעלה נוספות ברכות.

ובאותו יום יבא מלך המשיח ויקרא חג האסיף, שיכנס הקדוש ברוך הוא בו הגלות של עמו. זהו שכתוב (ישעיה יא) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית דו לקנות את שאר עמו. ויקרא חג הסופות, שכל שבע הדרגות מכסות על ישראל כמו ספה, ולכן כל עניי הכבוד הולכים עם ישראל במדבר בזכות אהרן, ולכן ארבעה עשר כבשים שבכל יום.

ובשבעה ימים - הרי שבעתים, ויאר שבעתים אור השמש, והקדוש ברוך הוא ירחם על העולם. ושעיר עזים אחד לחטאת - לכפר על טמאת המקדש שטמאו אמות העולם עובדי כוכבים ומזלות. ביום השני כנגד דרגת יצחק. ביום השלישי כנגד דרגת יעקב. ביום הרביעי כנגד דרגת יוסף. ביום החמישי כנגד דרגת משה. ביום הששי כנגד דרגת אהרן.

ובא וראה, בחג זה ובחג המצות שבעה ימים שכלולים בהם כל הימים שלמעלה, מה שאין בו בשאר חגים שמקריבים בהם מוסף, אלא הינו מה שפרשנו בסוד האמונה, (בראשית ל) מחשף הלבן אשר על המקלות, שלכל אותם שבעה שבע דרגות מקיפות אותם בצד החסד, החג של המצות כנגד אברהם שבה מחסד, לכן כל הדרגות שם, שהרי את כל הדרגות מקיף יעקב השלם לצד של חסד. החג הזה כנגד דרגתו של אהרן שאחוז בחסד, כלם עמו.

דבר אחר - משום שכל הדרגות וכל הצדיקים, כשיצאו ישראל ממצרים, הקדוש ברוך הוא התגלה שם בפיתרים שלו, ועתיד לעשות כן בזמן ביאת המשיח. משום כך כל הפיתרים רמוזים כאן וכאן,



ונוטלים על אחד שנים שבע ברכות כאן משם. ויש על אחד שבעה משאר המוספים, זהו שכתוב (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. כיום צאתך היה לו לומר! מה זה כימי? שכל הימים העליונים הוזמנו לשם והוזמנו לכאן, משום כך נפלאות, נ' פלאות, חמשים פלאות, שהרי חמשים שערי בינה פתח הקדוש ברוך הוא להוציא אותם משם, ולכן מזכרת בתורה חמשים פעמים יציאת מצרים, כנגד חמשים שערים, כך יעשה לימות המשיח. ומה זה אראנו? אלא אראנו את אותו הזקן שראה בראשונה, שכתוב (שמות יד) וירא ישראל את ה' הגדלה, ואז עתיד לראות את הפרענות של אדום

דבר אחר - שבשביל שבעת הצדיקים עתיד הקדוש ברוך הוא להעביר את כל אמות העולם, ולא ישאר בעולם אלא הקדוש ברוך הוא לבדו וישראל גוי אחד. משום כך כאן שבעה ימים.

בא ראה שמשום כך מתמעטים והולכים, וביום השמיני שולטים ישראל לבדם בעולם ומקריבים פר אחד, איל אחד, סוד היחוד. שבעה כבשים - כנגד שבע דרגות. שעיר עזים - אף על גב שבאותו זמן יעבירו הקדוש ברוך הוא מן העולם, עם כל זה ישאר ממנו שלא יתבטלו מפרה ורביה. ובאותו זמן יצאו מים חיים מחכמה העליונה, (זכריה יד) חצים אל הים הקדמוני - זה חסד עליון, וחצים אל הים האחרון - זו גבורה תחתונה וגבורה עליונה. בקץ ובחרף - בצד האש ובצד המים. שלא ישאר דין בעולם, אלא הכל רחמים וחיים וחרות בעולם.

ובא ראה, בחג הזה עושים נסוד המים, שפע של חסד באותם שיתים מששת ימי בראשית, וכל שבעת הימים העליונים מקבלים מאותם מים חיים שיוצאים מירושלים העליונה הטמירה. ובאיה מקום רמוז על אותם מים חיים? באותם שיתים, וחסידים וצדיקים שמחים בהלולא הוא, משום שרומז לאותו הטוב שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות כשיעביר הקדוש ברוך הוא את הטמאה מן הארץ, שירדו אותם מים טהורים באותם השיתים באותו מזבח עליון, ים האחרון, והם שלשה לגים מים, שמונה עשרה ביצים, כנגד צדיק שנקרא חי העולמים, ועל ידו המים יורדים באותם שיתים.

ובא וראה, כשהלל הזקן היה שמים בהלולא הוא, אמר, אם אני כאן - הכל כאן, ואם אין אני כאן - מי כאן? היה רומז ואומר, אם שכינה שנקראת אני שורה כאן - הכל כאן, אותו מקום שנקרא כל שבה להזדוג בה. ואם אין אני כאן - מי כאן? שהרי לא חשוב טוב שלם, משום ששכינה לא שורה בארץ הקדושה. אבל כשישתלמו אותם פרים, אז כתוב (ישעיה יב) וישאבתם מים בששון ממעיני הישועה. מי הם? ששה מעינות שמריקים בישועה הזאת, ואז העולם כלו בחידה, משום ששכינה יוצאת מתוך אותה טמאת שאר העמים, משום כך (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם.

בא ראה, עשר נטיעות, ערבה ונסוד המים - הלכה למשה מסיני, שאר הדברים של התורה - תורה, וכאן הלכה. מה הטעם? אלא משום שמקום זה שנקרא הר סיני, תורה שבעל פה למדה את משה לקשר קשרי הקמיונה.

אותן עשר נטיעות שנטע הקדוש ברוך הוא, שאחז אותן באותו מקום שנקרא ערב שביעית, ויעשו פרי באותו בית סאה, כדי שיבא מזון לעולם בשביעית הוא, שאין להם מזון אלא מאותה שנה ששית שזורעים בה זרעים. זהו שכתוב (הושע י) זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד. מה שזורעים יהיה לאותו מקום שנקרא צדקה שלמה, ואז וקצרו לפי חסד, אז יהיה טוב העליון. ומי הוא לפי חסד? זה אברהם.

בא ראה, למטה שבעה מעשים יש ביניהם. זריעה - כנגד האם העליונה, זהו שכתוב (בראשית מו) הא לם זרע. קצירה - כנגד דרגת אברהם, זהו שכתוב (נ)קצרו לפי חסד. דישה בחרוז - כנגד דרגת יצחק, שעושה דין ומפריד תבן מאותו בר. דין מפריד ממנו, ועושה דין ברשעי העולם, ואז הוא (תהלים לה) כמץ לפני רוח. ורוח הוא זו הדרגה של יעקב, שכתוב (בראשית מה) ותיחי רוח יעקב, וכנגד זוהר. ואותו המץ נתן לאש למאכל. טוחן - כנגד דרגת משה. לש - כנגד דרגת אהרן. אופה - כנגד דרגת צדיק, ונעשה לחם בידו של צדיק באותו אור שיש בציון. זהו שכתוב (תהלים קלו) נתן לחם לכל בשר. בתחלה ל"כל", ואחר כך לאותו מקום שנקרא בשר. ומה זה לחם? זה הקיום.

ובשנה השביעית הוא לא עושים מלאכה, אלא אוכלים אותו לחם שנתן להם בשנה הששית, וכל העולמות נחים בחדה. וכל העניים והעשירים, כלם שווים במקום זה, שהרי כל התחתונים נאונים משנה השביעית הוא. ואם אדם עושה סחורה באותם פרות, המקום הזה של עניות מונע ממנו ברכות, ולכן מונע ממנו ברכות. וצריך אדם להראות שלאחר הקדושה הוא של הקדוש ברוך הוא יש נחת עם בעלה, והקדוש ברוך הוא נותן לחם לכל הזה, ו"כל" לאותו מקום שנקרא (בראשית ב) בשר מבשרי, ואין לה אור משלה, אלא אותם ספיחי הששית שנוזרו בה ממילא.

וצריך אדם באותו ערב שביעית לעשות מלאכת הארץ באותו עשר נטיעות שהשתלמו בה, שתתחד הארץ הוא עמהם ולא תפרד מהם, ואף היא תקרא נטיעה, נטיעה שנטע הקדוש ברוך הוא, כדי שלא ימנע ממנה אותו טוב שיש לה עם בעלה מנחה בשביעית. ולכן נברא אדם ביום הששי, והזדווגה עמו בת זוגו להתענג בשבת, ועכשו הזדווגה צדק עם ששי לתת אור להר סיני הזה.

ובא וראה, הר חורב נקרא כשמוזדוג עמו וא"ו, ואם בני אדם מפרידים וא"ו ממנה, נקרא חרב לה', שהרי כתוב חרב, ועושה נקמות, לכן הלכה למשה מסיני תורה שבעל פה, שיכללו אותה עם אותם עשר נטיעות ערב שביעית, ובא מזון לעולם בשביעית, שהוא מקום שאין לו אור אלא מה שנתן לו מאותו וא"ו.

ובא וראה, כשעשו ישראל את העגל, והפרידו הפרכות מהר חורב הזה, שהפרידו ממנו וא"ו וקצצו בנטיעות, באותן נטיעות מה כתוב? (שמות לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב. אותו תכשיט עליון, תפלין של ראש וזרוע ששמים ביד כהן הסירו מהם, ומאיה מקום נתן להם? מהר חורב, כשהזדוג עמה וא"ו. וכעת (משלי טז) [ו]נרנן מפריד אלופ, ועוררו עליהם את החרב.

משום כך, בני לוי שעשו לוייה למקום זה, נפרעו מהם, זהו שכתוב (שמות לב) ויעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי, ויאספו אליו כל בני לוי. שהרי לא עשו פרוז, אלא לוייה. ואמר להם משה, כה אמר ה' עברי ושיבו משער לשער במחנה. משום שה"כ"ה הזאת נתנה להם רשות לעשות דינים. ומיחה כה? זה הר חורב, ולכן הרגו מהם כשלת אלפי איש. שלשת לא נאמר, אלא כשלת, כנגד אותו שלש דרגות שהיו ממלאות את הבאר הזו. זהו שכתוב (בראשית כט) והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה, משום שהם גרמו שישתלקו ממנה, והרי בארחה.

משום כך צותה תורה שבעל פה הזאת את משה על אותו עשר נטיעות וערבה, שיקיפו את המזבח הזה עם אותם ערבי נחל, כנגד שתי דרגות שמקיפים למעלה, שהם נצח והוד, ואז יעשו נסוד המים אותם מים חיים שבאים על ידי צדיק, ולא ימנעו ממזבח הזה הטוב העליון.

ובא וראה, כל שאר ימות השנה עושים במזבח הזה נסוד היין, רומז לדין שנקנס בזה לדון את העולם. אבל בחג עושים אף במים חיים, שהרי חיים ואור נוסף באותו זמן, (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה' במים לים מכסים.

עשר פעמים נמנו ישראל: אחת בירידתם למצרים, שכתוב (בראשית מו) כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה וגומר. ואחת בעלייתם, שכתוב (שמות יב) כשש מאות אלף. ושתיים בחמש הפקודים. ושתיים בימי שאול, אחת בבזק ואחת בפלגים. ואחת בימי דוד, (שמואל ב כד) ויתן יואב את מספר מפקד העם אל המלך. ואחת בימי עזרא, (עזרא ב) כל הקהל כאחד. ואחת לעתיד לבא, (ירמיה לג) עד תעברנה הצאן על ידי מונה.

אשרי אדם מצא חכמה - זה אדם העליון שהשרה עליו הטוב של העתיק (כתר), אימתי. כשפגעה החכמה, כמו שנאמר (משלי יח) מצא אשה מצא טוב ונפק רצון מה'. זה הרצון של העתיק. ומהי החכמה הזו? זו חכמה זעירה שהיא גדולה בהתחברות למעלה. מצא, מה זה מצא? כמו שנמצאת בכל. ואדם זיק תבונה - שצריך לעין ולהסתכל ולהוציא מהעמק העליון תבונה להאיר לחכמה הזו, ועל ידי מי היא נאורה? על ידי האדם העליון שמפיק רצון מלמעלה להאיר לה:

השלמה מההשמטות (סימן לח)

שבע צורות קדושות יש לו לקדוש-ברוך-הוא, וכלן כנגדו באדם, שנאמר (בראשית א) בצלם אלהים ברא אותו, זכר ונקבה ברא אתם. ואלו הן: שוק ימין ושמאל, יד ימין ושמאל, גוף וברית - הרי שש. והרי אמרת שבע? שבע הם באשיות, (שם ב) והיו לבשר אחד.

משל למה הדבר דומה? למלך שעלה בלבד לטע בנגנו תשעה אילנות זכרים, והיו כלם דקלים. אמר, כשיהיו כלם מין אחד, אי אפשר להתקיים. מה עשה? נטע אתרוג ביניהם, והוא אחד מאותם התשעה שעלה בלבד להיות זכרים. ואתרוג מה נהיה? נקבה, והינו שכתוב (ויקרא כג) פרי עץ הדר כפת תמרים:

זכר ונקבה בראם (בראשית ה). אפשר לומר כן? והרי כתוב (שם א) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו וגומר, ואחר כך (שם) אעשה לו עזר כנגדו. ויסקח אחת מצלעתי ויסגר בשר תחתנה. אלא אמר, שכתוב יצירה, וכתוב בהן עשיה, וכתוב בהן בריאה. עשיה, שכתוב זכר ונקבה ברא אתם, בעת הרביב הנשמה על הגוף ואסף הכל. ומננו לנו שניצירה זו היא לשון אסוף הוא שכתוב (שם ב) ויצר ה' אלהים וגו' כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם, והינו שכתוב על האדם - זכר ונקבה ברא אתם. ויברך אתם.

בצלם אלהים ברא אותו. בכל אבריו ובכל חלקיו, והרי אמור, וא"ו למה הוא דומה? (תהלים קד) לעטה אור פשלתה, והרי וא"ו אינה אלא שש קצוות. אמר לו, ברית מילה וזווגו של אדם חשובים אחד. שתי ידיו שלשה. ראשו וגופו חמשה. שתי שוקיו ששה. וכנגדם כמותם בשמים, שכתוב (קהלת ז) גם את זה לעומת זה עשה האלהים. והינו ימים, (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא אמר בששת ימים, מלמד שכל יום ויום יש לו פחו: ע"כ מההשמטות.

השלמה מההשמטות המשך הנ"ל

ויאמר אלהים פרו ורבו וגומר. מצוה זו להתעסק בעולם הזה בפריה ורביה ולעשות תולדות, שיתפשט השם הקדוש לכל הצדדים, וללקט רוחות ונשמות, שיהיה כבוד הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה. שכל מי שלא מתעסק בפריה ורביה, מקטין את הדמות של רבונו שלא ימצא בעולם הזה, וגורם שלא תשרה שכינה בעולם הזה. כמו שמתוספות רוחות ונשמות, כך מתוסף לרדת [נ"א דגמא] לעולם הזה כבוד המלך, שכתוב (משלי יד) ברב עם הדרת מלך ובאפס לאם מחתת רזון.

הדרת מלך - זה זיו כבוד המלך שמתוסף לרדת לעולם הזה. מחתת רזון - זה הקטנת דמות המלך שמקטין מהעולם הזה, כך מקטין גם למעלה, שהרי אותו זיו לא יורד, ונחשב על אותו אדם כאלו שפך דמים, שגרע הדמות שלמטה כמו שלמעלה, שכתוב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה את האדם. והוא מקטין צלם אלהים למטה והדמות ודיוקן למעלה, ולכן צריך אדם להתעסק בפריה ורביה ולעשות צלם אלהים להגדיל כבוד ה' בכל הצדדים: ע"כ מההשמטות.

#### השלמה מההשמטות (סימן לח) ר"מ

מצוה זו לקיים מצות פריה ורביה לקיים בן ובת, משום שאב שם י', ואם שם ה', בן שם ו', בת שם ה', ואב ואם שיש להם בן ובת, גם ה' לא שורה עליהם. וכמו זה במעשה בראשית אמר (בראשית א) פרו ורבו, פרו מצד הימין, ורבו מצד השמאל, שבו ברא אלהים הכל, וברא זה עמוד האמצעי, את הארץ - זו שכינה. ולמה צריך ארבע, באב ואם בן ובת? משום שהרי התקדשו והתברכו בשלש קדושות ושבע ברכות שהם י', צריכות להיות ארבע אותיות ששורות עליהם עשרה, להיות אדם רשות היחיד לאדונו, שרחבו ארבעה וגבהו עשרה. ומי שמתעסק בתורה ובמצוה ביראה ובאהבת אדונו, במקום יראה שרויה שם י', במקום אהבה שרויה שם ה', במקום תורה שרויה ו', ובמקום מצוה שרויה ה', במקום המחשבה שנאמר בה (שמואל-ב יט) וזאת תורת האדם, כלול מהכל, שורה בו יו"ד ה"א וא"ו ה"א, (תהלים קכז) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. מה זה שוא עמלו בוניו בו? אלו סמא"ל ונחש: ע"כ מההשמטות.

נעשה אדם בצלמנו כדמותנו - שנקבל בששה צדדים כלול מהכל כמו שלמעלה, באיברים מתקנים בסוד החכמה הראוי, הכל תקון עליון. נעשה אדם - סוד של זכר ונקבה, הכל בחכמה קדושה עליונה. בצלמנו כדמותנו - להתתקן זה בזה להיות [אחד] הוא יחידי בעולם שליט על הכל.

וירא אלהים את כל אשר עשה [ד"א כלל] והנה טוב מאד - כאן נתקן מה שלא נאמר כי טוב בשני, משום שבו נברא המות. וכאן נאמר והנה טוב מאד, והולכים כמו שאמרו החברים, והנה טוב מאד - זה המות.

וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, וכי לא ראה אותו קדם? אלא הכל ראה הקדוש ברוך הוא. ומה שאמר את כל - לרבות כל הדורות שיבואו אחר כך, וכן כל מה שיתחדש בעולם בכל דור ודור בטרם שיבואו לעולם. אשר עשה - זה כל מעשי בראשית ששם נברא יסוד ועקר לכל מה שיבא ויתחדש בעולם לאחר מכן. ומשום כך ראה אותו הקדוש ברוך הוא עד שלא היה, ושם את הכל במעשה בראשית. יום הששי - מה שונה בכל הימים שלא נאמר בהם ה"א? אלא כאן באשר נתקן העולם, התחברה הנקבה בזכר בחבור אחד. ה' בששי [שהוא] [יסוד] להיות הכל אחד. ויכלו - נתקנו הכל אחד [באחד]. נתקנו מהכל והשתלמו בכל.

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. רבי אלעזר פתח, (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נגד בני אדם. בא ראה, הקדוש ברוך הוא ברא אדם בעולם והתקין אותו להיות שלם בעבודתו ולתקן את דרכיו כדי שיזכה לאור העליון שנגן הקדוש ברוך הוא לצדיקים, כמו שנאמר (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך ועשה למחפה לו.

#### השלמה מההשמטות (סימן ט"ל)

ישב רבי ברכיה ודרש, מה זה שאנו אומרים כל יום העולם הבא, ולא יודעים מה אמר, העולם הבא מתרגם עלמא דאתי (העולם הבא), מלמד שקדם שנברא העולם עלה במחשבה לברא אור גדול להאיר, ונברא אור גדול שאין כל בריה יכולה לשלט בו. צפה הקדוש ברוך הוא שאינם יכולים לסבלו, לקח שביעי ושם להם במקומו, והשאר גנזו לצדיקים לעתיד לבא. אמר, אם יזכו בזה השביעי וישמרוהו - אתן להם זה לעולם אחרון, והינו שכתוב העולם הבא, שכבר בא מקדם ששת ימי בראשית. זהו שכתוב (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נגד בני אדם: ע"כ מההשמטות.

ובמה יזכה האדם לאותו האור? בתורה. שכל מי שמשתדל בתורה בכל יום, יזכה להיות לו חלק בעולם הבא, ויחשב לו כאלו בנה עולמות, שהרי בתורה נבנה העולם ונתקן. זהו שכתוב (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כוונ שמים בתבונה, וכתוב (שם ח) ואהיה אצלו אמן ואהיה ששועים יום יום. שכל מי שמשתדל בה, מתקן עולמות ומקים אותם.

ובא וראה, ברוח עשה הקדוש ברוך הוא את העולם וברוח הוא עומד, רוח של אלו שעוסקים בתורה, וכל שכן רוח של הכל תינוקות של בית רבן. מה רב טובך - זה הטוב שנגזר. ליראיך - לאותם יראי חטא. פעלת לחוסים בך - מה זה פעלת? זה מעשה בראשית. רבי אבא אמר, זה גן עדן, שהרי באמנות עשה אותו הקדוש ברוך הוא בארץ כמו שלמעלה, לחזק בו את הצדיקים. זהו שכתוב (תהלים לא) פעלת לחוסים בך נגד בני אדם. שהרי הוא נגד [בני] אדם, והאחר נגד עליונים קדושים. אמר רבי שמעון, גן העדן למעלה ונגד בני אדם הוא, [ונאכלו האחר הוא נגד בני אדם] להתפגס בו צדיקים שעושים רצון רבונם.

ויכלו - שכלו מעשים שלמעלה ומעשים שלמטה. השמים והארץ - למעלה ולמטה. רבי שמעון אמר, מעשה ואמנות התורה שבכתב ומעשה ואמנות תורה שבעל פה. וכל צבאם - אלה פרטי התורה, פנים של התורה, שבעים פנים לתורה. ויכלו - שהתקיימו ונתקנו זה בזה. שמים וארץ - פרט וכלל. וכל צבאם - סודות התורה, טהרות שבתורה וטמאות שבתורה.

השלמה מההשמטות (סימן מ')

שמיני מה הוא? יש לו לקדוש-ברוך-הוא צדיק אחד בעולם וחביב לו, מפני שמקנים כל העולם כלו, והוא יסודו, והוא מכלכלו ומצמיחו ומגדלו ומשמחו, אהוב וחביב למעלה, נורא ואדיר למטה, מתקן ומקבל למעלה, מתקן ומקבל למטה, והוא יסוד הנפשות כלם.

אמרת שמיני, ואמרת יסוד הנפשות כלם, והרי כתוב וביום השביעי שבת וינפש? כן שביעי הוא אלא משום שמכריע ביניהם, וינשם שלש למטה ושלש ממעל, והוא שמכריע ביניהם. ומה הטעם נקרא שביעי? וכי הוא בשביעי? לא, אלא מפני שהקדוש ברוך הוא שבת בשבת באותה המדה, שכתוב (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. מלמד שכל יום ויום יש לו מאמר אחד שהוא אדון לו, לא מפני שהוא נברא בו, אלא מפני שהוא פועל בעולם פעולה המסורה לו בידו.

פעלו כלם פעלתם וקיימו מעשיהם לבד - בא יום השביעי ופעל פעלתו. שמחו כלם, אף הקדוש ברוך הוא, ולא עוד אלא שגדלה נשמתו, שכתוב וביום השביעי שבת וינפש. ומהי שבתה זו? שאין בה מלאכה, והיא מנוחה, שכתוב שבת. משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שבעה גנות, ובגן האמצעי מעין נאה נובע ממקור מים חיים, שלשה מימינו ושלשה משמאלו, ומיד שפועל בעולם אז מתמלא, ושמחים כלם ואומרים: לצרכנו הוא מתמלא. והוא משקה אותם ומגדלם, והם ממתינים ושובתים, והוא משקה את השבעה. והרי כתוב (ישעיה מג) ממזרח אביא זרעך, והנה אחד מהם משקה אותו? אלא אמר, הוא משקה את הלב, והלב משקה אחר כן כלם. ומהי מדה שביעית? הוי אומר, זו מדת טובו של הקדוש ברוך הוא.

מה הטעם אמר את שבתתי ולא אמר את שבתתי? משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו פלה נאה, וכל שבוש ושבוש מזמנה יום אחד להיות עמו, והמלך יש לו בנים נאים ואוהבים, אמר להם: הואיל וכן, שמחו אתם גם כן ביום שמחתי, כי אני בשלכם אני משתדל, ואתם גם כן הדרו אותו. ומה זה זכור ושמור? זכור לזכר, ושמור לנקבה. מה הטעם (ויקרא יט) ומקדשי תיראו? שמרו עצמכם מהרהור, כי מקדשי קדוש הוא. למה? (שם כ) אני ה' מקדשכם, אני ה' בכל צד: ע"כ מההשמטות.

ויכל אלהים ביום השביעי - זו תורה שבעל פה שהוא יום שביעי, ובה נתקן העולם שהוא קיום של הכל. מלאכתו אשר עשה, ולא כל מלאכתו, שהרי תורה שבכתב הוציאה הכל בתקף של כתב שיוצא מחכמה. שלש פעמים כאן ביום השביעי: ויכל אלהים ביום השביעי. וישבות ביום השביעי. ויברך אלהים את יום השביעי. הרי שלש. ויכל אלהים ביום השביעי - זו תורה שבעל פה, שעם יום השביעי הזה נתקן העולם כמו שאמרנו.

וישבות ביום השביעי - זה יסוד העולם. בספרו של רבי יצחק הנזקן זה יובל. ועל כך כתוב כאן מכל מלאכתו, שהכל יצא ממנו. ואנו זה יסוד, כמו שאמרנו, שהרי מנוחה בו היתה יותר מהכל.

ויברך אלהים את יום השביעי - זה כהן גדול שמברך את הכל והוא נוטל בראש, ששנינו כהן נוטל בראש, ובו הברכות שורות לברך, ונקרא שביעי. רבי ייסא הנזקן אמר, השנים הללו - אחד הוא ביסוד העולם ואחד בעמוד האמצעי [ד"א אבל שלשת אלה - אחד בערב שבת של לילה, ואחד של היום, ואחד של העולם הבא שהוא שבת הגדול].

וכן [ויקדש] אותו, את מי? את אותו מקום שאות הברית בו שורה, כמו שנאמר (שמואל-ב טו) והראני אותו ואת נהו. ובמקום זה שורים כל הקדושים למעלה [שלמעלה] ויוצאים ממנו לכנסת ישראל לתת לה תפנוק לחם ענג, והולך זה כמו שכתוב (בראשית מט) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. מאשר - זה קיום שלם. שמנה לחמו - [מה] שהיה [לו] לחם עני, חוזר להיות לחם ענג. והוא יתן מעדני מלך - מי המלך? זו כנסת ישראל, הוא נותן לה כל תפנוקי העולם, וכל הקדושים שיוצאים

מלמעלה, מהמקום הזה יוצאים. ולכן ונקדש אתו, אתו - אות הברית.

כי בו שבת - בו מנוחת הכל [ד"א בו מנוחה] שלעליונים ותחתונים. בו שבת [ד"א באה] למנוחה. אשר ברא אלהים - מפלל של זכור יוצא שמור להתקין מעשה העולם. לעשות - זה אמן העולם, לעשות מעשה של הכל. [ס"א אשר ברא - אמן צריך לעולם וכל המעשה של הכל].

עוד פרש רבי שמעון את הדבר ואמר, כתוב (דברים ז) שומר הברית והחסד. שומר - זו כנסת ישראל. הברית - זה יסוד העולם. והחסד - זה אברהם, שפנסת ישראל היא שומר הברית והחסד. ונקראת שומר ישראל, זהו שומר הפתח של הכל, בו תלויים כל מעשי העולם ודאי. אשר ברא אלהים לעשות - לשכלל להתקין הכל כל יום ויום ולהוציא רוחות ונשמות, ואפלו רוחות נשדים.

ואם תאמר שאינם תקון העולם - לא כן! שהרי הם היו לתקון העולם ולהלקות בהם רשעי העולם, שהם הולכים כנגדם להזכיר אותם. ומי שהולך לשמאל, נאחז בצד השמאל כנגדם [לוקה בהם], לכן הם לתקון.

בא ראה מה כתוב בשלמה, (שמואל-ב ז) והוכחתי בשבט אנשים ובנגעי בני אדם. מי הם נגעי בני אדם? אלה אותם המזיקים. בא ראה, בשעה שנבראו, התקדש היום ונשארו רוח בלי גוף, ואלו הם בריות שלא נתקנו [ולא התקדשו], ומצד שמאל הם זקמת הזקב. ועל זה, משום שלא נתקנו והם פגומים, השם הקדוש לא שורה בהם ולא נדבקו בו, והפחד שלהם הוא מהשם הקדוש ונזעים ופחדים ממנו, והשם הקדוש לא שורה במקום פגום.

ובא וראה, האדם הזה שנפגם, שלא השאיר בו בעולם הזה, כשיוצא ממנו, לא נדבק בשם הקדוש ולא מכניסים אותו לפרגוד, משום שהוא פגום ולא נשלם. ועץ שנעקר צריך נטיעה פעם אחרת כדי שהשם הקדוש ישלם בכל הצדדים, וחסרון לא ידבק בו לעולמים.

ובא וראה, הבריות הללו פגומים הם מלמעלה ומלמטה, ולכן לא נדבקים למעלה ולא נדבקים למטה. ואלה שכתוב בהם אשר ברא אלהים לעשות, שלא נשלמו למעלה ולמטה. ואם תאמר, הרי רוחות הם, למה לא נשלמו למעלה? אלא כיון שלא נשלמו למטה בארץ, לא נשלמו למעלה. וכלם באים מצד שמאל ומקסים מעיני בני אדם, ועומדים כנגדם להרע להם. בשלש הם כמו מלאכי השרת, ובשלש הם כמו בני אדם, והרי בארץ.

אחר שנבראו רוחות [ד"א נטמנו], נשארו אותם רוחות אחר הרחמים של נקב תהום רבה ליל השבת ויום השבת. כיון שניצאה קדשת היום ולא השלמו, נצאו לעולם ומשוטטים לכל הרוחות, וצריך העולם להשמר מהם, שהרי אז מתעורר כל צד שמאל, ואש הגיהנם לוהטת, וכל אותם שפצד שמאל הולכים ומשוטטים בעולם. ורוצים להתלבש בגוף ולא יכולים, ואז צריכים להשמר מהם, והתקינו שיר של פגעים בכל שעה שפחד שלהם שרוי בעולם.

בא ראה, כשמתקדש היום בערב שבת, סכת שלום שורה ונפרסת בעולם. מי זו סכת שלום? זו שבת. וכל רוחות וסערות ונשדים וכל רוחות הטמאה, כלם נטמנים ונקנסים בעין הרחמים של נקב תהום רבה. שהרי כיון שמתעוררת קדשה על העולם, רוח הטמאה לא מתעוררת אתו, וזה בורח מלפני זה.

ואז העולם בשמירה עליונה, ולא צריך להתפלל על שמירה כמו שומר את עמו ישראל לעד אמן, שהרי זה התקן ליום חל כשהעולם צריך שמירה. אבל בשבת נפרסת סכת שלום על העולם, ונשמר בכל הרוחות, ואפלו רשעי הגיהנם שמורים הם, והכל נמצאים בשלום - העליונים והתחתונים. ולכן בקדוש היום מברכים הפורס סכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים. למה על ירושלים? אלא זהו מדור של אותה סכה, וצריך לזמן את אותה סכה שנפרסה עלינו ולשרות עמנו, להיות [מגנה] עלינו כמו אם ששורה על הבנים, ולכן לא פחדים מפל הרוחות, ולכן הפורס סכת שלום עלינו.

בא ראה, בשעה שישראל מברכים ומזמינים את סכת השלום הזאת אורחת קדושה, ואומרים הפורס סכת שלום, אז קדשה עליונה יורדת ופורסת כנפיה על ישראל, ומכסה אותם כמו אם על הבנים. וכל המינים הרעים מתכנסים מהעולם, וישראל יושבים תחת קדשת רבונם. ואז סכת השלום הזו נותנת נשמות חדשות לבניה. מה הטעם? משום שבה שריות הנשמות [ס"א שאז זמן הזיווג, ונטולת נשמות והן שורות בה] וממנה יוצאות. וכיון ששורה ופורסת כנפיה על בניה, מוריקה נשמות חדשות לכל אחד ואחד.

עוד אמר רבי שמעון, על זה שנינו, שבת דגמא של עולם הבא היא. כן זה ודאי. ועל זה שמטה ויובל דגמא זה בזה. ושבת ועולם הבא כן הוא. ואותה תוספת נשמה, מסוד של זכור היא באה על סכת השלום הזאת שלוקחת מהעולם הבא. והתוספת הזאת נותנת לעם הקדוש. ובאותה תוספת הם שומחים, ונשפחים מהם כל דברי החל, וכל צער וכל הצרות, כמו שצאמר (ישעיה יד) ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגלך ומן העבדה הקשה וגו'.

ובליל שבת צריך אדם לטעם מהכל כדי להראות שסכת שלום הזאת נכללה מהכל, ובלבד שלא יפגם מאכל אחד ליום, ויש אומרים שנים, לשתי הסעודות האחרות של היום, ויפה. וכל שכן אם מעלה יותר ליום ויכול לטעם ממאכלים אחרים. ולקטנים בשני תבשילים מספיק. ובארוה החברים.

נר של שבת נתן להדלקה לנשות העם הקדוש. והרי אמרו החברים, שהיא כבתה נר של עולם והחשיכה אותו וכו', ויפה. אבל סוד הדבר - סכת שלום זו היא גבירת העולם, ונשמות שהם נרות עליונים בהם שורות. ועל זה הגבירה צריכה להדליק, שהרי במקומה נאחזת ועושה מעשה.

ואשה צריכה בחדות הלב ורצון להדליק נר שבת, שהרי כבוד עליון הוא לה, וזכות גדולה לעצמה לזכות לבנים קדושים שהיה נר העולם בתורה וביראה ונרבו שלום בארץ, ונותנת לבעלה חיים ארבים. לכן צריכה להזהר בה.

בא ראה, שבת לילה ויום, זכור ושמור הוא כאחד, ועל זה כתוב זכור את יום השבת לקדשו, וכתוב שמור את יום השבת. זכור לזכר, שמור לנקבה, והכל אחד. אשריהם ישראל חלקו של הקדוש ברוך הוא, גורלו וירשתו, עליהם כתוב (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ב)

רבי חנינא פרש כל אחד על עמדו. ששון - אחד. שמחה - שתיים. חתן - שלש. פלה - ארבע. גילה, דיצה, אהבה, אחוה, שלום ורעות - עשר, כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם: ע"כ מההשמטות.

ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם וגו'. אמר רבי שמעון, כתוב (איוב כח) אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. בפסוק הזה יש גוונים רבים, אלא מה זה אלהים הבין דרכה? כמו שנאמר ויבן ה' אלהים את הצלע, זו תורה שבעל פה שיש בה דרך, כמו שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך. משום כך אלהים הבין דרכה.

והוא ידע את מקומה, מי מקומה? זו תורה שבכתב שיש בה דעת. [דעת ותבונה הולכים כאחד], ה' אלהים, שם מלא להתקין לה בכל, ועל זה נקראה חכמה ונקראה בינה, משום שהיה בשם מלא - ה' אלהים, בכל בשלמות בשני השמות.

את הצלע - זו אספקלריה שלא מאירה, כמו שנאמר (תהלים לה) ובצלעי שמחו ונאספו. אשר לקח מן האדם - משום שהרי מתורה שבכתב יצאה. לאשה - להתקשר בשלהבת של צד שמאל, שהרי התורה מצד הגבורה נתנה. לאשה - להיות אש ה' קשורה כאחד.

ויבאה אל האדם - משום שלא צריכה להמצא לבדה, אלא להתפלל ולהתחבר בתורה שבכתב. כיון שהתחברה עמו, הוא זיון אתה ויתקן אותה ויתן לה מה שצריך, הינו מה שכתוב ואת הארץ, והרי בארנו. מכאן למדנו, שמי שמשיא את בתו, עד שלא תפס לבעלה, אביה ואמה מתקנים אותה ונותנים לה כל מה שצריך. כיון שהתחברה בבעלה, הוא זיון אותה ויתן לה מה שצריך.

בא ראה, בתחלה כתוב ויבן ה' אלהים את הצלע, שאבא ואמא התקינו לה [בעשרים וארבעה קשויים. ויבאה בגימטריא עשרים וארבע]. ואחר כך ויבאה אל האדם. [והכניס אותה בחמשה קולות: (ירמיה כה) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול פלה קול מצהלות חתנים] להתקשר הכל כאחד ולהתחבר אחד באחד. והוא נותן [לה] מה שצריך.

דבר אחר אלהים הבין דרכה - כשהבת בבית אמא, היא מסתכלת בכל יום בכל מה שבתה צריכה, שכתוב (איוב כח) אלהים הבין דרכה. כיון שהתחברה בבעלה, הוא נותן לה כל מה שצריך ויתקן מעשיה. זהו שכתוב והוא ידע את מקומה [נפסוק זה נקשר בסודות עליונים] [ד"א פסוק זה נאמר על חכמה העליונה ונקשר בסודות עליונים, שהרי בנקדה הראשונה אין מי שיודע בה כלל, אבל אלהים הבין דרכה, זה העולם הבא. והו"א זה הטמיר מכל הטמירים, הנסתר שנקרא הו"א ולא ידוע בשם].

כתוב וייצר ה' אלהים את האדם. כאן נתקן הכל בגימין ובשמאל, והרי בארנו שנקלל ביצר הטוב, אבל וייצר ה' אלהים - ביצר טוב וייצר רע.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ג)

ס"א יצר טוב וייצר רע שהוא חדוה ומביא אותה אליו, ולמעלה צד הצפון ממש, שהוא חדוה בלי זקמה שהיצר הרע אחוז בו [בה]. בתחלה, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, ואחר כך וימינו תחבקני, ונתנת בין ימין לשמאל [ושמאל] [להזיון], ולכן וייצר ה' אלהים, שם מלא לגבי שני צדדים אלו. את האדם וכו': ע"כ מההשמטות.

למה? אלא יצר טוב לו לעצמו, יצר הרע לעורר אליו את נקבתו [ס"א ומצד שמאל מתעורר תמיד לנקבה]. סוד הדבר, מכאן למדנו שצפון מתעורר תמיד לנקבה ונקשר עמה, ולכן נקראת אשה.

ובא וראה, יצר טוב וייצר הרע, משום שהנקבה נתנה ביניהם [נ"א שנקבה נכללת בהם] והתקשרה

עמם, ולא מתקשרת עד שניצור הרע מתעורר אליה ומתקשרים זה בזה. וכיון שמתקשרים זה בזה, אזי מתעורר יצר הטוב שהוא חדוה ומביא אותה אליו, [ואז נתנת ביניהם לתקן. ועל זה ויניצור ה' אלהים שם מלא אליו יצר טוב ויצר רע] [ד"א ולמעלה צד הצפון ממש שהיא חדוה בלי זהמה, שניצור הרע אוהו בה בתחלה, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ואחר כך וימינו תחבקיני, ונתנה בין ימין ושמאל להזון. ועל זה ויניצור ה' אלהים, שם מלא לגבי שני הצדדים הללו].

את האדם, הרי בארנו, אבל זכר ונקבה כאחד, [ולא היו] נפרדים להיות פנים בפנים. מה כתוב? עפר מן האדמה. עכשו עומד להתקין. בא תראה, כשאשה מתחברת בבעלה, היא נקראת על שם בעלה. איש אשה. צדי"ק צד"ק. הוא עפר והיא עפר. [ואז] הוא צבי והיא צביה, כמו שנקרא (יוחזקאל כ) צבי היא לכל הארצות.

כתוב (דברים טז) לא תטע לך אשורה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך. אצל מזבח - וכי למעלה ממנו או במקום אחר מי התייר? אלא הרי בארנו, אשר זה בעלה, שהאשה היא נקראת על שם בעלה אשורה [נ"א הרי הם אשר ה"א], ועל זה כתוב (מלכים ב כג) לפעל ולאשורה. משום כך כתוב לא תטע לך אשורה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך, כנגד המקום של אותו מזבח ה', שהרי מזבח ה' הוא עומד על זה, ועל זה כנגדה לא תטע לך אשורה אחרת.

בא ראה, בכל מקום, כל אותם עובדי השמש נקראים עובדים לבעל, ואלו שעובדים ללבנה נקראים עובדי אשורה. ולכן לבעל ולאשורה. ואשורה נקראת על שם בעלה אש"ר. אם כך, למה נתבטל השם הזה? אלא אשורה על שם שכתוב (בראשית ל) באשורי כי אשורני בנות, והוא [הרי] שלא אשורה שאר העמים ועומדת אחרת תחתיה. ולא עוד, אלא שכתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה, ולכן [נעבד] נתבטל השם הזה, וכדי שלא יתחזקו אותם שעושים שאר עמים עובדי עבודה זרה, וקוראים מזבח שהוא מאדמה, שכתוב (שמות כ) מזבח אדמה וגו'. משום כך עפר מן האדמה.

ויפח באפיו נשמת חיים - [דבר נכלל. אבל ויפח באפיו] נכללה נשמת חיים באותו עפר, כנקבה שמתעברת מן הזכר, שהרי מתחברים ומתמלא העפר הזה מהכל, ומהו? רוחות ונשמות. ויהי האדם לנפש חיה - כאן התתקן וקיים אדם להתקין ולזון את הנפש חיה.

השלמה מההשטות (סימן מ"ד)

אמר לו, לכה דודי נצא השדה, לכו לקדוש-ברוך-הוא לטיל, ואל אשב תמיד במקום אחד. ומה זה לב? אמר לו, אם כן, בן זומא מבחוץ ואתה עמו. ל"ב הוא [והוא] שלשים ושתים, והיו סתומים ובהם נברא העולם. ומהו ל"ב? אמר לו, שלשים ושתים נתיבות. משל למלך שהיה יושב בחדרי חדרים, ומינן החדרים שלשים ושנים, ולכל אחד מן החדרים יש נתיב, נאה למלך זה להכנס [הכל] בחדרו על דרך נתיבות. אמר, לא נאה לו שלא לגלות פניו ומשכנותיו וגנזיו וחמודותיו? אמרת לא. מה עשה? נגע בבת וכלל בה כל הנתיבות ומלבושיה, והרופה להכנס [ס"א להסתכל בעיניה] בפנים, יסתכל הנח. וינשאה למלך.

גם נתנה לו במתנה, ולפעמים קורא אותה באהבתו [בת] אחותי, כי במקום אחד היו, ולפעמים קורא אותה בתי, כי בתו היא, ולפעמים קורא אותה אמי. ועוד, כי אין דין אם אין חכמה, שהרי נאמר (מלכים א ה) וה' נתן חכמה לשלמה. ואחר כך דן את הדין על מתנתו, שכתוב (שם ג) וישמעו כל ישראל את המשפט וגומר, כי ראו כי חכמת אלהים בקרב וגומר.

וימה חכמה נתן הקדוש ברוך הוא לשלמה? שלמה נשא שמו של הקדוש ברוך הוא, כמו שאנו אומרים, כל שלמה שבשיר השירים קדש לבד מאחד. אמר הקדוש ברוך הוא, הואיל ושמך כשמי, אשיא לך בתי, והרי נשואה היא. אמר לו, במתנה נתנה לו השם, וה' נתן חכמה לשלמה, ולא פרש. והיכן פרש? לפניו, כי ראו כי חכמת אלהים בקרב לעשות משפט. [ומה זה משפט? אלא כל זמן שאדם עושה משפט, חכמת אלהים בקרב] ומה זה לעשות משפט? הוי אומר, שאותה חכמה שנתנה אלהים ושהיא עמו בחדרו, היא בקרבו. זאת עוזרתו ומקרבתו, ואם לאו - מרחקתו, ולא עוד אלא מישרתו, שכתוב (ויקרא כו) ויסרתי אתכם אף אני: ע"כ מההשטות.

ויבן ה' אלהים. אף כאן גם כן בשם מלא, שהרי אבא ואמא התקינו אותה עד שלא באה לבעלה. את הצלע, כמו שנקרא (שיר א) שחורה אני ונאנה בנות ירושלים, אספקלריה שלא מאירה. אבל אבא ואמא התקינו לה שיתפוס בעלה עמה.

ויבאה אל האדם, מכאן למדנו שאריכים אבא ואמא של הפלה להכניסה ברשותו של החתן, כמו שנקרא (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה וגו'. מכאן ואילך בעלה יבוא אליה, שהרי הבית הוא שלה, שכתוב (בראשית כט) ויבא אליה. ויבא גם אל רחל. בהתחלה ויבאה אל האדם, שעד כאן יש לאבא ולאמא לעשות, אחר כך הוא יבא אליה, וכל הבית שלה הוא, ויטל רשות ממנה.

ועל זה הערנו, שכתוב (שם כח) ויפגע במקום וילך שם, שנטל רשות בהתחלה. מכאן למדנו, שמי

שמתחבר באשתו, צריך לבקש ממנה ולשמח אותה בדברים, ואם לא - שלא ילון אצלה, כדי שיהיה רצון שלהם כאחד בלא אנס.

וילן שם כי בא השמש, להראות שאסור לו לאדם לשמש מִשְׁתו ביום. ויִקח מאבני המקום וישם מראשיתו, כאן למדנו שאפילו יהיו למלך מסות זהב ולבושי כבוד ללון בהם, והמלכה תתקין לו מטה מתקנת מאבנים - יעזב את שלו וילון במה שהיא תתקין, שכתוב וישכב במקום ההוא.

בא ראה מה כתוב כאן, ויאמר האדם זאת הפעם וגו'. הרי ערבות של הדברים להמשיך עמה חביבות ולהמשיך אותה (עמה) לרצונו לעורר עמה אהבה. ראה כמה ערבים אותם דברים, כמה דברי אהבה הם, עצם מעצמי ובשר מבשרי, כדי להראות לה שהם אחד ואין פרווד ביניהם בכל.

עכשו מתחיל לשבח אותה - לזאת יקרא אשה. זו היא שלא נמצא כמותה, זוהי כבוד הבית, כל הנשים לפניו כקוף בפני אדם. אבל לזאת יקרא אשה - שלמות הכל. לזאת ולא לאחרת. הכל הוא דברי אהבה, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה.

על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד, הכל להמשיכה באהבה ולהדבק עמה. כיון שעורר אליה כל הדברים הקלו, מה כתוב! והנחש היה ערום וגו'. הרי התעורר יצר הרע לאחוז בה כדי לקשרה בתאות הגוף ולעורר אליה דברים אחרים שיצטר הרע מתענג בהם.

עד שלאחר כך מה כתוב, ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים, ותקח מפריה ותאכל. קבלה אותו ברצון, ותתן גם לאישה עמה [ויאכל]. הרי אז היא התעוררה אליו בתאנה להתעורר [לתת] לו רצון ואהבה, זה דבר להראות מעשה לבני אדם כמו שלמעלה.

אמר רבי אלעזר, אם כך, במה נעמיד אותו למעלה יצר הרע שאחוז בנקבה? אמר לו, הרי התעוררו אלו למעלה ואלו למטה, יצר טוב ויצר רע. יצר טוב מימין, ויצר רע משמאל. ושמאל למעלה אחוז בנקבה לקשרה [להתקשר בה] כאחד בגוף, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ועל זה דברים התפרשו למעלה ולמטה עד כאן. מכאן והלאה מלים של קטנות [נייא בשרף] של זפת לקטנים שבפריסות לפרש הדבר, והרי נתעוררו בו החברים.

רבי שמעון היה הולך לטבריה, והיו עמו רבי יוסי ורבי יהודה ורבי חניא. בין כך ראו את רבי פנחס שהיה בא. כיון שהתחברו כאחד, ירדו וישבו תחת אילן אחד מאילני החר. אמר רבי פנחס, הרי ישבנו, מאותם דברים מעלים שאתה אומר בכל יום אנו רוצים לשמע.

פתח רבי שמעון ואמר, (בראשית יג) וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה בין בית אל ובין העי. וילך למסעיו? למסעו צריך להיות! מה זה למסעיו? אלא שני מסעות הם, אחד שלו ואחד של השכינה, שהרי כל בן אדם צריך להמצא זכר ונקבה כדי לחזק האמונה, ואז השכינה לא נפרדת ממנו לעולם.

ואם תאמר, מי שיוצא לדרך שלא נמצא זכר ונקבה, השכינה נפרדת ממנו? בא ראה, מי שיוצא לדרך יסדר תפלה לפני הקדוש ברוך הוא כדי להמשיך עליו שכינת רבונו עד שלא יצא לדרך, בזמן שנמצא זכר ונקבה. כיון שסדר תפלתו ושבתיו ושכינתו שורה עליו - יצא, שהרי השכינה הזדווגה עמו, כדי שימצא זכר ונקבה. זכר ונקבה בעיר, זכר ונקבה בשדה. זהו שכתוב (תהלים פה) צדק לפניו יחלף וישם לדרך פעמיו.

בא ראה, כל זמן שבו אדם מתעכב בדרך, [בכל כחו] צריך לשמור מעשיו כדי שהזוג העליון לא יפרד ממנו, וימצא פגום בלי זכר ונקבה. בעיר צריך כשנזכרתו עמו, כל שכן כאן שהזוג העליון נקשר בו. ולא עוד, אלא שהזוג העליון הזה שומר אותו בדרך ולא נפרד ממנו עד שישבו לביתו.

בשעה שנקנס לביתו צריך לשמח את אשתו [ביתו], משום שאשתו נרמה לו אותו זוג עליון. כיון שבא אליה, צריך לשמח אותה משום שני טעמים. אחד משום חדות אותו זוג, חדות המצוה היא, וחדות המצוה חדות השכינה היא.

ולא עוד, אלא שמרבה שלום סתם [למטה] [נייא לאשה]. זהו שכתוב (איוב ה) וידעת כי שלום אהלך ויפקדת נוד ולא תחטא. וכי אם לא פוקד את אשתו זה חטא? כך זה בודאי! משום שגורע כבוד זוג העליון שהזדווגה בו ואשתו נרמה לו. ואחד - שאם אשתו מתעברת, הזוג העליון מריק בה נשמה קדושה, שהרי הברית הזו נקראת ברית הקדוש ברוך הוא. ועל זה צריך לכוון בחדוה זו כמו שצריך בחדות השבת [של אותם חכמים], שהוא זוג החכמים. ועל זה וידעת כי שלום אהלך, שהרי השכינה באה עמו ושורה בביתו. ועל זה (שם) ויפקדת נוד ולא תחטא. מה זה ולא תחטא? לשמש לפני השכינה חדות המצוה.

כמו זה תלמידי חכמים שפורשים מנשותיהם כל אותם ימי השבוע כדי להתעסק בתורה, הזוג העליון נזדוג בהם ולא נפרד מהם כדי שימצא זכר ונקבה. כיון שנקנסת שבת, צריכים תלמידי חכמים



לשמוח את נשותיהם משום כבוד הזיווג העליון, ולכונן לבם בראון רבונם כמו שנאמר.

כמו זה מי שאשתו בימי טמאתה ושומר אותה כראוי, כל אותם הימים הזיווג העליון מזדוג עמו שמיצא זכר ונקבה. כיון שאשתו נטהרת, צריך לשמח אותה שמחת מצוה חדשה עליונה. וכל הטעמים שאמרנו עולים בדרגה אחת. סתמו של דבר - כל אותם בני האמונה צריכים לכונן לב וראון בזה.

ואם תאמר, אם כך, שבח הוא של האיש כשיצא לדרך יותר מאשר בביתו, משום הזיווג העליון שמזדוגת עמו - בא ראה, בזמן שבו אדם הוא בביתו, עקר הבית אשתו, משום ששכינה לא זזה מהבית משום אשתו, כמו ששנינו, שכתוב (בראשית כד) ויבאך יצחק האהלה שרה אמו, שגר הדליקה. מה הטעם? משום שהשכינה באה לבית.

סוד הדבר - האם העליונה לא נמצאת אצל הזכר אלא בזמן שנתקן הבית והתחברו זכר ונקבה, ואז האם העליונה מוריקה ברכות כדי לברך אותם. כמו זה האם התחתונה לא נמצאת אצל הזכר אלא בזמן שהתקן הבית, ובא הזכר לנקבה שלו והתחברו כאחד. אז האם התחתונה מוריקה ברכות לברך אותם.

ועל זה הזכר מתעטר בביתו בשתי נקבות כמו שלמעלה. וזהו סוד הכתוב (שם מט) עד תאנות גבעות עולם. הע"ד הזה, תאנות של גבעות עולם בו. נקבה עליונה לתקן אותו ולעטר אותו ולברך אותו, נקבה התחתונה להתחבר בו ולהזון ממנו.

וכמו זה למטה, כשזכר נשא, תאנות גבעות עולם אליו, ומתעטר בשתי נקבות - אחת עליונה ואחת תחתונה. העליונה להוריק עליו ברכות, והתחתונה להזון ממנו ולהתחבר עמו. וכן אדם בביתו תאנות גבעות עולם אליו ומתעטר בהם.

כשיצא לדרך לא כך. האם העליונה מתחברת עמו, והתחתונה נשארת. כששב לביתו, רוצה להתעטר בשתי נקבות כפי שאמרנו. אמר רבי פנחס, אפלו בקלפות בקשר של ספרים לא פותחים פתחון לפניהם.

אמר רבי שמעון, כמו זה התורה עומדת בין שני בתים, כמו שכתוב (ישעיה ח) לשני בתי ישראל וגו'. אחד נסתר עליון, ואחד גלוי יותר. [הנסתר] העליון [זה] קול גדול, שכתוב (דברים ה) קול גדול ולא יסף. והקול הפנימי הזה הוא שלא נשמע ולא מתגלה. וזהו כשנובע בית הגרון, יוצאת [בו] ה' בחשאי, ותמיד נובע ולא פוסק. והוא דק פנימי שלא נשמע לעולמים.

ומכאן יוצאת התורה שהיא קול יעקב. וזה נשמע [שנשמע] שיוצא [יוצא] מאותה שלא נשמעת, ואחר כך הדבור נאחז עמו ויוצא החוצה מכחו ומתקפו. וקול של יעקב שהוא תורה, אוהז בין שתי נקבות. אוהז בפנימי הזה שלא נשמע, ואוהז בזה שבחוץ שנשמע.

שנים הם שלא נשמעים, ושנים שנשמעים. שנים שלא נשמעים זוהי חכמה העליונה הנסתרת שעומדת במחשבה שלא מתגלה ולא נשמעת. אחר כך יוצאת ומתגלה מעט בחשאי, שלא נשמע אותו שנקרא קול גדול, שהוא דק ויוצא בחשאי.

שנים הם שנשמעים, אותם שיוצאים מכאן הקול של יעקב ודבור שנאחז עמו. הקול הגדול הזה שהוא בחשאי שלא נשמע, היא בית לחכמה העליונה, וכל נקבה נקראת בי"ת. והדבור האחרון הזה הוא בית לקול של יעקב שהוא תורה. ועל כן התורה מתחילה בבי"ת, בי"ת ראשית.

פתח ואמר, בראשית ברא אלהים, הינו שכתוב ויבן ה' אלהים את הצלע. את השמים, הינו שכתוב ויבאך אל האדם. ואת הארץ, כמו שנאמר עץ מעצמי ודאי זוהי ארץ החיים.

עוד פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים ק) נאם ה' לאדני שב לימיני עד אשית איבך הדם לרגליך. נאם ה' לאדני - הדרגה העליונה לדרגה התחתונה אומרת שב לימיני, לקשר מערבית בדרומית, שמאל בימיני, כדי לשבר את כחם של שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות. נאם ה' לאדני - נאם ה' זה יעקב. לאדני - זה (יהושע ג) ארון הברית אדון כל הארץ. דבר אחר נאם ה' - זה יובל. לאדני - זו שמטה, שכתוב בה (שמות כא) אהבתי את אדני. שב לימיני - שהרי הימין מתחיל ביובל, ושמטה צריך לקשר בימין.

בא ראה, שמטה זו לא נקשרת בקיום שלם בימין ובשמאל מיום שנבראת. כשרוצה להתקשר, הושיט זרוע שמאל כנגדה וברא את העולם הזה. ובגלל שהוא מצד שמאל, אין בו קיום עד הזמן של האלף השביעי, שבאותו יום לחוד מתקשר אז בימין. ואז תהיה בין הימין והשמאל בקיום שלם, וימצאו שמים חדשים וארץ חדשה, ואז לא תזוז משם לעולמים.

אם כך, במה נעמיד שב לימיני? אלא עד זמן דווע, שכתוב עד אשית איבך הדם לרגליך, ולא תמיד. אבל באותו זמן לא תזוז משם לעולמים, שכתוב (ישעיה נד) כי ימין ושמאל תפריץ, להיות הכל

אחד.

בא ראה, את השמים - זו שכינה עליונה (בינה). ואת הארץ - זו שכינה שלמטה בהתחברות של זכר ונקבה כאחד, והרי נאמר כמו שהעירו בו החברים עד עכשו.

רצו [רצה] ללכת. קמו. אמר רבי שמעון, דבר כאן אצלנו. פתח רבי שמעון ואמר, שני פסוקים פתובים, (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, וכתוב שם (שם) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. את הפסוקים הללו בארנו אותם בכמה מקומות, והחברים העירו בהם. בא תראה, כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, הרי נאמר הדבר הזה בתוך החברים שיש אש אוכלת אש, [ויש אש] ואוכלת אותה ומשמידה אותה, היות שיש אש חזקה מאש, ופרשה.

אבל בא ראה, מי שרצה לדעת חכמת היחוד הקדוש, יסתכל בשלהבת שעולה מתוך הגחלת או מתוך גר שדולק. שהרי השלהבת לא עולה אלא כשנאחזת בדבר גס [אחר].

בא ראה, בשלהבת שעולה יש שני אורות. אחד אור לבן שמאיר, ואחד אור שחור שחור או תכלת. אותו אור לבן הוא למעלה ועולה בדרך שר, ותחתיו אותו אור תכלת או שחור שהוא כסא לאותו לבן.

ואותו אור לבן שורה עליו, ונאחזים זה בזה להיות הכל אחד. ואותו אור שחור או גון תכלת שהוא למטה הוא כסא כבוד לאותו לבן, ועל זה סוד התכלת. וכסא זה תכלת שחור נאחז בדבר אחר להדלק, שהוא מלמטה, והוא מעורר אותו להאחז באור הלבן [העליון].

והתכלת השחור הזה לפעמים חוזר להיות אדם. ואותו אור לבן שעליו לא משתנה לעולמים, שהרי הוא תמיד לבן, אבל תכלת זה משתנה לגונים הללו. לפעמים תכלת או שחור, ולפעמים אדם, וזה נאחז לשני צדדים. נאחז למעלה באותו אור [עליון] לבן. נאחז למטה בדבר שהוא שתחתיו שמתקן בו להאיר [דברים ששמים לו להדליק] ולהאחז בו.

וזו אוכלת תמיד ומשמידה לאותו דבר ששמים לה. שהרי בכל מה שנדבק בו למטה ושורה עליו, אותו אור תכלת משמיד אותו ואוכל אותו, משום שדרכו היא להשמיד ולהיות אוכל, שהרי בו תלוי השמדת הכל, מות של הכל. ולכן היא אוכלת כל מה שנדבק בה למטה.

ואותו אור לבן ששורה עליו לא אוכל ולא משמיד לעולמים ולא משתנה אורו, ועל זה אמר משה כי ה' אלהיך אש אכלה הוא. אכלה ודאי. אוכל ומשמיד כל מה ששורה תחתיו. ועל זה אמר ה' אלהיך ולא אלהינו, משום שמשנה באותו אור לבן שלמעלה הנה שלא השמיד ולא אכל.

בא ראה, אין לו התעוררות להדלק האור התכלת הזה להתאחד באור לבן אלא על ידי ישראל שהם נדבקים בו תחתיו.

ובא וראה, אף על פי שדרך של האור תכלת ושחור הזה להשמיד כל מה שנדבק בו תחתיו, ישראל נדבקים בו תחתיו ועומדים בקיים. זהו שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים. בה' אלהיכם ולא אלהינו [אלא בה' אלהיכם], באותו אור תכלת שחור שאוכל ומשמיד כל מה שנדבק בו תחתיו, ואתם מתדבקים בו וקיימים, שכתוב חיים כלכם היום.

ועל האור הלבן שרוי למעלה אור נסתר שמקיף אותו, וסוד עליון כאן. והכל תמצא בשלהבת שעולה וחכמות של העליונים בה. בא ר' פנחס ונשקו. אמר, ברוך ה' רחמן שנגשנו כאן. הלכו עם רבי פנחס שלשה מילין.

חזרו רבי שמעון והחברים. אמר רבי שמעון, זה שאמרנו סוד החכמה הוא ביחוד הקדוש שמשום כך ה"א אחרונה של השם הקדוש הוא אור תכלת שחור שנאחז ביה"ו, שהוא אור לבן שמאיר.

בא ראה, לפעמים האור התכלת ד', ולפעמים ה'. אלא בזמן שלא נדבקים בו ישראל למטה להדליק אותו להאחז באור הלבן הוא ד', ולפעמים שמעוררים אותו להתחבר עם האור הלבן, אז נקרא ה'. מנין לנו? שכתוב (שם כב) כי יהיה נערה בתולה. נער כתוב בלי ה', מה הטעם? משום שלא התחברה בזכר, ובכל מקום שלא נמצאים זכר ונקבה, ה"א לא נמצאת ועולה משם, ונשא ד'.  
שהרי היא כל זמן שמתחברת באור הלבן שמאיר נקראת ה', שהרי אז הכל מתחבר כאחד. היא נדבקת באור הלבן, וישראל נדבקים בה [למטה] ועומדים תחתיה להדליק אותה, ואז הכל אחד. וזהו סוד הקרבן, שהעשן שעולה מעורר אותו לאור התכלת הזה להדליק. וכשנדלק, מתחבר באור הלבן, והנה דולק ביחוד אחד.

ומשום שדרכו של האור התכלת הזה להשמיד ולהיות אוכל כל מה שנדבק בו תחתיו. כשרצון נמצא ונר דולק בחבור אחד, אז כתוב (מלכים א יח) ותפל אש ה' ותאכל את העלה וגו'. ואז נודע שאותו נר דולק בחבור אחד וקשר אחד. אור תכלת נדבק באור לבן והוא אחד. אוכל תחתיו חלבים

ועולות שמשמע שזה לא אוכל [נ"א והוא ועולות שהרי לא אוכל] תחתיו, אלא בזמן שהוא עולה [דולק] והכל נקשר ומתחבר באור הלבו, ואז הוא שלום העולמים כלם, והכל נקשר ביחוד אחד.

ואחר שסיים להשמיד תחתיו אור תכלת זה, מתדבקים בו תחתיו כהנים ליום וישראל. אלה בחדות השיר, ואלה ברצון הלב, ואלה בתפלה. ונר דולק עליהם. ונדבקים האורות כאחד ומאירים העולמות, ומתברכים עליונים ותחתונים.

ואז אתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. ואתם? אתם צריך לכתב! אלא ו' - להוסיף על חלבים ועולות שהם נדבקים בו ואוכלים ומשמידים, ואתם מתדבקים בו באותו אור תכלת שחר שאוכלת ואתם קימים. זהו שכתוב חיים כלכם היום. [ס"א ותכלת וארגמן] כל הגונים טובים לחלום, חוץ מתכלת שהוא אוכל ומשמיד תמיד, והוא אילן שבו מות ושורה על העולם התחתון. ומשום שהכל שורה תחתיו, הוא אוכל ומשמיד.

ואם תאמר כך, גם שורה בשמים למעלה, וכמה צבאות הם למעלה, וכלם [משמידים ואוכלים] קימים. בא ראה, כל אותם שלמעלה באותו אור תכלת נכללים, אבל התחתונים לא כך, שהם דבר גס, העולם [נ"א אחר למטה על מה] שעומד ושורה עליו. ולכן אוכל ומשמיד אותם. ואין לה דבר אחר למטה בעולם שלא ישמד, משום שאור התכלת משמיד כל מה שעומד עליו.

בארבעים וחמשה גונים של מיני אורות נחלק העולם. שבועה נחלקים לשבעה תהומות. כל אחד מכה בתהום שלו, ואבנים מתגלגלות בתוך התהום, ונכנס אותו אור באותם אבנים ונוקב אותם, ומים יוצאים בהם, ושוקעים כל אחד ואחד על התהום ומכסה לשני צדדים.

יוצאים מים באותם נקבים, ונכנס אור ומכה לארבעת צדדי התהום. מתגלגל האור בחברתו, ופוגשים באחד, ונחלקים המים, ואוחזים כל אותם שבועה בשבעה תהומות, וכורים [שורים] בחשכים של התהום. והחשכים הללו מתערבים בהם, ועולים המים ויורדים ומתגלגלים באותם מאורות. ומתערבים כאחד אורות וחשך ומים, ונעשו מהם אורות שלא נראים חשוכים.

כל אחד מכה בחברו, ונחלקים לשבעה וחמשה צורות של התהום, ובהם זורמים מים. כל צנור וצנור עולה בקולו, והתהומות מזדעזעים. וכשאותו קול נשמע, כל תהום קורא לחברו ואומר: חלק מימך ואכנס כך. זהו שכתוב (תהלים מב) תהום אל תהום קורא לקול צנורך.

תחת אלה שלש מאות [וששים] ושמונים [וחמשה] גידים. מהם לבנים ומהם שחורים ומהם אדמים. נכללו זה בזה ונעשו גון אחד. אותם גידים נרקמו בשבע עשרה רשתות, וכל אחת נקראת רשת גידים. [התקיימו] נרקמו זה בזה ויורדים בתחתית התהום. תחת אלה עומדות שתי רשתות כמראה הברזל, ושתי רשתות אחרות כמראה הנחשת.

שני כסאות עומדים עליהם, אחד מימין ואחד משמאל. כל אותן רשתות מחברות כאחד, ומים יורדים מאותם צורות ונכנסים ברשתות האלה. אותם שני כסאות, אחד כסא של רקיע שחר, ואחד כסא של רקיע תחש. שני הכסאות הללו, כשהם עולים, עולים [באחד] באותו כסא של הרקיע השחר. וכשירדו, יורדים באותו כסא של רקיע התחש.

שני הכסאות הללו, אחד מימין ואחד משמאל. ואותו כסא של הרקיע השחר מימין, ואותו כסא של רקיע התחש משמאל. כשעולים בכסא של הרקיע השחר, מנמיד הכסא של רקיע שמאל ויורדים בו.

מתגלגלים הכסאות אחד באחד, [ויורדים ולוקחים] לוקחים כל אותן הרשתות לתוכם ומכניסים אותם לתחתית התהום התחתונה. עומד כסא אחד ועולה למעלה מכל אותם התהומות, ועומד כסא אחר למטה של כל התהומות. בין שני כסאות אלו מתגלגלים כל אותם תהומות. וכל אותם צורות ננעצו בין שני הכסאות הללו.

שבועים וחמשה [אורות] צורות הם. שבועה הם עליונים של הכל, וכל אותם אחרים אוחזים בהם, וכלם נעוצים בגלגלי הכסא הזה בצד הזה, ונעוצים בגלגלי הכסא הזה בצד הזה.

בהם [נ"א בתהומות] מים עולים ויורדים. אותם שירידים כורים בתהומות ובוקעים אותם. אותם שעולים נכנסים באותם נקבי האבנים, ועולים וממלאים לשבעת הימים. עד כאן שבועה גונים של אורות בסוד עליון.

שבועה אורות אחרים נחלקים לשבעה ימים, וזו אחד כולל אותם. אותו היסוד האחד הוא גם העליון שכל שבעת הימים כלולים בו. שבועה אורות הללו נכנסים לתוך אותו היסוד ומפים בו לים [לשבעים] לשבעה צדדים. וכל צד וצד נחלק לשבעה נחלים, ככתוב (ישעיה יא) והכהו לשבעה נחלים וגו'. וכל נחל ונחל נחלק לשבעה נהרות, וכל נהר ונהר נחלק לשבעה דרכים, וכל דרך ודרך נחלקת לשבעה שבילים, וכל מימי היסוד כלם נכנסים לתוכם.

שְׁבַע אֲזָרוֹת עֹלָיִם וְיִזְרְדִים לְשִׁבְעָה צָדִידִים. שְׁבַע אֲזָרוֹת עֲלִיּוֹנִים נִכְנָסִים לְתוֹךְ הָיִם. שֶׁשָּׁה הֵם, וּמַעֲלִיּוֹן אֶחָד יוֹצֵאֵם. כְּמוֹ שְׁנוּטֵל הָיִם, כִּד מַחֲלֵק מִיָּמִיו לְכָל אוֹתָם יָמִים, לְכָל אוֹתָם נְהָרוֹת. תִּנֵּין אֶחָד לְמִטָּה בְּצַד שְׂמָאל שֵׁט בְּכָל אוֹתָם נְהָרוֹת בָּא בְּצַד. קִשְׁקִשְׁיוּ כָּלֶם חֲזָקִים כְּבָרָזֵל, וּמַגִּיעַ לְשָׂאֵב, וְשׂוֹאֵב מְקוֹמָה. וְכָל אוֹתָם הָאֲזָרוֹת נִחְשָׁקִים לְפָנָיו. פִּיּוּ וּלְשׁוֹנוֹ לוֹהֲטִים אֵשׁ. [חַד לְשׁוֹנוֹ] מִחֲדָת לְשׁוֹנוֹ כְּחָרֵב חֲזָקָה.

עַד שְׁמַגִּיעַ לְהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ לְתוֹךְ הָיִם, וְאִזּוּ מִטְמֵא אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְהָאֲזָרוֹת נִחְשָׁקִים, וְאֲזָרוֹת עֲלִיּוֹנִים עֹלָיִם מֵהֵימָּה. וְאִזּוּ נִחְלָקִים מִיָּמִי הָיִם בְּצַד שְׂמָאל, וְהֵימָּה קוֹפֵא וּמִיָּמִיו לֹא זֹרָמִים. וְעַל זֶה סוֹד הַדְּבָר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְהִנֵּחַשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חֵית הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהִים. סוֹד הַנֶּחֱשׁ הָרַע יוֹרֵד מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה [סִיּוּ מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה], וְהוּא שֵׁט עַל פְּנֵי הַמַּיִם הַמְרִירִים, וְיוֹרֵד לַפְּתוֹת לְמַטָּה עַד שִׁפְלוֹ לְתוֹךְ רִשְׁתּוֹ.

הַנֶּחֱשׁ הַזֶּה הוּא מוֹת שְׁבַעֲוֹלָם, וְהוּא נִכְנָס בְּמַעֲיוֹ הַנִּסְתָּרִים שֶׁל הָאָדָם. הוּא לְצַד שְׂמָאל. וְיֵשׁ נֶחֱשׁ אַחֵר שֶׁל הַחַיִּים בְּצַד יָמִין. שְׁנֵיהֶם הוֹלְכִים עִם בּוֹ הָאָדָם כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹהָ.

מִכָּל חֵית הַשָּׂדֶה, שֶׁהָרִי כָּל שָׂאֵר חֵיֹת הַשָּׂדֶה אֵין בָּהֶם חֲכָם לְהִרְעַ כְּמוֹ זֶה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא זֶה־מֵת הַזֶּה־בִּי. אוֹי לְמִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחֲרָיו, שֶׁהוּא גוֹרֵם לוֹ מוֹת וּלְכָל מִי שֶׁהוֹלֵךְ אַחֲרָיו, וְהָרִי בְּאַרְנוֹהָ. אָדָם נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו לְמַטָּה וְיוֹרֵד לְדַעַת בְּכָל מָה שֶׁלְמַטָּה. כְּמוֹ שִׁיּוֹרֵד, כִּד נִמְשָׁךְ רְצוֹנוֹ וְדִרְכּוֹ אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְנֶחֱשׁ הַזֶּה וְרוֹאִים תַּאֲוֹת הָעוֹלָם וְדִרְכּוֹ שְׁטִים בְּמִקְוֵם זֶה. אִזּוּ קָם, וְהוּא נִמְשָׁךְ אַחֵר אָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְנִדְבָק בָּהֶם, וְגָרַם לָהֶם מוֹת וּלְכָל הַדּוֹרוֹת שֶׁבָּאוּ אַחֲרָיו. עַד שֶׁהִגִּיעוּ וְשָׂרָאֵל לְהָרִי סִינִי, לֹא פָסְקָה זֶה־מֵתוֹ מִהָעוֹלָם, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ וְנִדְבָקוּ בְּעֵץ שֶׁשְׂוֹרָה בּוֹ מוֹת לְמַטָּה, מָה כְּתוּב? וְיִשְׁמְעוּ אֶת קוֹל ה' אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בְּגוֹ. מִתְהַלֵּךְ אֵין כְּתוּב כָּאן, אֲלֵא מִתְהַלֵּךְ.

בָּא רָאָה, עַד שֶׁאָדָם לֹא חָטָא, הָיָה עוֹלָה וְעוֹמֵד בְּחֻכְמַת הָאֹר הָעֲלִיּוֹן וְלֹא הָיָה נִפְרָד מֵעֵץ הַחַיִּים. כִּיּוֹן שֶׁהִגְדִּיל תַּאֲוֹתוֹ לְדַעַת וְלָרֶדֶת לְמַטָּה, נִמְשָׁךְ אַחֲרֵיהֶם עַד שֶׁנִּפְרָד מֵעֵץ הַחַיִּים, וְיָדַע רַע וְעָזַב הַטּוֹב. וְעַל זֶה כְּתוּב (תְּהִלִּים ה') כִּי לֹא אֵל חֲפֵץ רָשָׁע אֶתֶּה לֹא יִגְרָךְ רַע. מִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחֵר רַע, אֵין לוֹ דִּירָה עִם עֵץ הַחַיִּים.

וְעַד שֶׁלֹּא חָטָאוּ, הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל מִלְמַעֲלָה וְהָיוּ יוֹדְעִים חֻכְמָה עֲלִיּוֹנָה וְעוֹמְדִים בַּקִּיּוֹם שֶׁל זֶה־הָעֲלִיּוֹן וְלֹא פוֹחֲדִים. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ, אֲפִלּוּ קוֹל שֶׁלְמַטָּה לֹא יָכֹלוּ לַעֲמֹד בּוֹ. כְּמוֹ זֶה, עַד שֶׁלֹּא חָטָאוּ וְשָׂרָאֵל, בְּשָׂעָה שֶׁעָמְדוּ וְשָׂרָאֵל עַל הָרִי סִינִי נִתְבַּטְּלָה מֵהֶם זֶה־מֵת הַנֶּחֱשׁ הַזֶּה, שֶׁהָרִי אִזּוּ בְּטוֹל יָצַר הָרַע הָיָה מִהָעוֹלָם וְדָחוּ אוֹתוֹ מֵהֶם, וְאִזּוּ נִאֲחָזוּ בְּעֵץ הַחַיִּים וְעָלוּ לְמַעֲלָה וְלֹא יָרְדוּ לְמַטָּה.

אִזּוּ הָיוּ יוֹדְעִים וְרוֹאִים אֶסְפִּקְלָרִיּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, וְעִינֵיהֶם אֹרוֹר וּשְׂמִיחָה לְדַעַת וְלִשְׁמֹעַ. וְאִזּוּ חָגַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲגוּרוֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם הַנֶּחֱשׁ הַזֶּה וְלֹא יְטַמֵּא אוֹתָם כְּמוֹ קִדָּם. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ בְּעֵגֶל, בְּטָלוּ מֵהֶם כָּל אוֹתוֹן דְּרָגוֹת וְאֲזָרוֹת עֲלִיּוֹנִים, וּבְטָלוּ מֵהֶם אוֹתוֹן חֲגוּרוֹת מְזִינּוֹת שֶׁהִתְעַטְרוּ מֵהַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ, וְהִמְשִׁיכוּ עֲלֵיהֶם נֶחֱשׁ הָרַע כְּמוֹ מִקְדָּם וְגָרְמוּ מוֹת לְכָל הָעוֹלָם. וְאַחֵר כִּד מָה כְּתוּב? (שְׁמוֹת ל"ד) וַיֵּרָא אֶהָרִן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְהִנֵּה קֶרֶן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֵּי אֱלֹהִים.

בָּא רָאָה מָה כְּתוּב בְּתַחֲלָה (שְׁמוֹת י"ד), וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה. וְכָלֶם רוֹאִים אֲזָרוֹת עֲלִיּוֹנִים וּמֵאִירִים בְּאַסְפִּקְלָרִיָּה שְׂמֵאִירָה, שֶׁכְּתוּב, (שֵׁם כ') וְכָל הָעָם רָאִים אֶת הַקּוֹלֶת. וְעַל הָיִם הָיוּ רוֹאִים וְלֹא פוֹחֲדִים, שֶׁכְּתוּב (שֵׁם טו') זֶה אֱלִי וְאַנְהוּ. אַחֵר שֶׁחֲטָאוּ, פָּנָיו הִסְרָסוּר לֹא הָיוּ יְכוֹלִים לִרְאוֹת, שֶׁכְּתוּב (שֵׁם ל"ד) וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֵּי אֱלֹהִים.

בָּא רָאָה מָה כְּתוּב בָּהֶם, (שֵׁם ל"ג) וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִים מֵהָר חוֹרֵב, שֶׁבְּטָלוּ מֵהֶם אוֹתָם כְּלִי זֵין [שֶׁהִתְחַבְּרוּ בָּהֶם] [שֶׁהִתְחַבְּרוּ בָּהֶם] בְּהָרִי סִינִי כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁלַט בָּהֶם נֶחֱשׁ רַע. כִּיּוֹן שֶׁבְּטָלוּ מֵהֶם מָה כְּתוּב? (שֵׁם) וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֶהָל וְנָטָה לוֹ מַחוּץ לַמִּתְנָה הַרְחֵק מִן הַמִּתְנָה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מָה הַפְּסוּק הַזֶּה אֵל זֶה? אֲלֵא כִּיּוֹן שֶׁיָּדַע מֹשֶׁה שֶׁבְּטָלוּ מִיִּשְׂרָאֵל אוֹתָם כְּלִי זֵין עֲלִיּוֹנִים, אָמַר, הָרִי וְדָאִי מִכָּאן וְהִלָּאָה נֶחֱשׁ רַע יָבֵא לְדוֹר בִּינֵיהֶם, וְאִם יָקוּם כָּאן מִקְדָּשׁ בִּינֵיהֶם - יְטַמֵּא. מִיָּד - וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֶהָל וְנָטָה לוֹ מַחוּץ לַמִּתְנָה הַרְחֵק מִן הַמִּתְנָה. כִּי רָאָה מֹשֶׁה שֶׁהָרִי אִזּוּ יִשְׁלַט נֶחֱשׁ רַע מָה שֶׁלֹּא הָיָה מִקְדָּם לָזֶה.

וְקָרָא לוֹ אֶהָל מוֹעֵד, וְכִי לֹא הָיָה בְּהִתְחַלָּה אֶהָל מוֹעֵד: אֲלֵא בְּהִתְחַלָּה אֶהָל סֵתֵם, וְכַעַת אֶהָל מוֹעֵד. מָה זֶה מוֹעֵד? רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטוֹב, וְרַבִּי אֲבָא אָמַר לְרַע. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטוֹב - מָה מוֹעֵד שֶׁהוּא יוֹם חֲדָוָה שֶׁל הַלְבָנָה שְׁתוֹסְפָה בּוֹ קִדְשָׁה. [מָה מוֹעֵד] לֹא שׁוֹלֵט בּוֹ חֲסָרוֹן, גַּם כָּאן קָרָא לָהּ בְּשֵׁם זֶה, לְהִרְאוֹת שֶׁהָרִי הִתְרַחֵק [נֶחֱשׁ] אֶהָל מִבִּינֵיהֶם וְלֹא נִפְגַּם, וְעַל זֶה וְקָרָא לוֹ אֶהָל מוֹעֵד כְּתוּב.

וְרַבִּי אֲבָא אָמַר לְרַע - שֶׁהָרִי בְּהִתְחַלָּה הָיָה אֶהָל סֵתֵם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ל"ג) אֶהָל בַּל יִצָּעַן בַּל יִסַּע יִתְדֵתָיו לְנֶחֱשׁ, וְעִכְשָׁו אֶהָל מוֹעֵד. בְּהִתְחַלָּה לְתֵת חַיִּים אֲרָכִים לְעוֹלָמִים שֶׁלֹּא יִשְׁלַט בָּהֶם מוֹת, מִכָּאן

והלאה אהל מועד, כמו שנאמר (איוב ל) ובית מועד לכל חי. עכשו נתן בו זמן וחיים קצובים לעולם. בהתחלה לא נפגם, ועכשו נפגם. בהתחלה חברותא וזווג של הלבנה בשמש שלא יסורו, עכשו אהל מועד, הזווג שלהם מזמן לזמן. ולכן קרא לו אהל מועד מה שלא היה קודם.

השלמה מההשמות (בין סימן מד - מה) יש כאן כמה שורות

רבי שמעון היה יושב לילה אחד ועוסק בתורה, והיו יושבים לפניו רבי יהודה ורבי יצחק ורבי יוסי. אמר רבי יהודה, הרי כתוב (שמות לג) ויתנצלו בני ישראל את עינים מהר חורב, ואמרנו שגרמו מות עליהם מאותו זמן ומעלה, ושולט בהם אותו נחש רע שהסירו אותו מהם בהתחלה. נניח ישראל, אבל יהושע שלא חטא, בטל [יתבטל] ממנו אותו כלי זין עליון שקבל עמם בחר סיני או לא?

אם תאמר שלא בטל ממנו, אם כן, למה מת פשאר בני אדם? אם תאמר שהוסר ממנו - למה? והרי לא חטא, שהרי הוא היה עם משה בשעה שחטאו ישראל? ואם תאמר שלא קבל אותה עטרה בחר סיני כמו שקבלו ישראל - למה?

פתח ואמר, (תהלים י) כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו. בפסוק זה אמרו החברים מה שאמרו. אבל כי צדיק ה', צדיק הוא ושמו צדיק, ולכן צדקות אהב. ישר - הוא ישר, כמו שנאמר צדיק וישר. ועל זה יחזו פנימו, כל בני העולם, ויתקנו דרכיהם ללכת בדרך ישרה כראוי. בא ראה, קשדון הקדוש ברוך הוא את העולם, אינו דן אותו אלא לפי רב בני האדם.

ובא וראה, כשחטא אדם בעץ שאכל ממנו, גרם לאותו עץ ששורה בו המות לכל העולם, וגרם פגם להפריד אשה מבעלה, ועמד חטא הפגם הזה בלבנה עד שעמדו ישראל בחר סיני. כיון שעמדו ישראל בחר סיני, בטל מהם אותו פגם הלבנה, ועמדה להאיר תמיד.

כיון שחטאו ישראל בעגל, שבה הלבנה להפגם כמו מקדם, ושלט הנחש הרע ואחז בה ומשך אותה אליו. וכשידע משה שחטאו ישראל והוסר מהם אותם כלי זין קדושים עליונים, ידע ונדאי שהרי הנחש אחז בלבנה להמשיכה אליו ונפגמה, ואז הוציא אותה החוצה.

וכיון שעמדה להפגם, אף על גב שיחושע עמד בעטרה של כלי הזין שלו, כיון שהפגם שרה בה וחזרה כמו שנפגמה בחטא של אדם, לא יכול אדם להתקין, פרט למשה שהיה שולט בה, ומותו היה בצד אחר עליון. ועל זה לא היה רשות בה לקים את יהושע תמיד ולא אחר. ועל כן אהל מועד קראו לו. אהל, שהרי שורה בו זמן קצוב לכל העולם.

ועל זה סוד הדבר - יש זמין למעלה ויש זמין למטה. יש שמאל למעלה ויש שמאל למטה. יש זמין למעלה בקדשה עליונה, ויש זמין למטה שהוא בצד האחר. יש שמאל למעלה שהוא בקדשה עליונה לעורר אהבה לקשר את הלבנה במקום קדוש למעלה להאיר, ויש שמאל למטה שמפריד אהבה שלמעלה, ומפריד אותה מלהאיר בשמש ולהתקרב אליו, וזהו צד של הנחש הרע.

שפששמאל הזה שלמטה מתעורר, אז מושך את הלבנה ומפריד אותה מלמעלה ונחשך אורה ונדבקת בנחש הרע, ואז שואבת מות למטה לכל ונדבקת בנחש ומתרחקת מעץ החיים.

ועל זה גרם מות לכל העולם. וזהו שאז נטמא המקדש עד זמן קצוב שנתקנה הלבנה ושבה להאיר, וזהו אהל מועד. ועל זה יהושע לא מת אלא בעטיו של הנחש הזה שקרב ופגם את המקדש כמו קדם. וזהו סוד הכתוב (שמות לג) ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. שאף על גב שהוא נער למטה לקבל אור, לא ימיש מתוך האהל. כמו שנפגם זה - כך גם נפגם זה, אף על גב שכלי זין קדוש היה לו. כיון שנפגמה הלבנה, כך הוא ונדאי לא נצל לבדו ממנו מאותו גון ממש.

בא ראה, כמו זה, כיון שחטא אדם, נטל הקדוש ברוך הוא ממנו אותם כלי זין, אותיות מאירות קדושות שעטר אותו הקדוש ברוך הוא. ואז פחדו, וידעו שהרי התפשטו מהם. זהו שכתוב וידעו כי עירמם הם. בהתחלה היו מתלבשים באותם כתרי כבוד מזינים שהם חרות מהכל. כיון שחטאו, התפשטו מהם, ואז ידעו שהרי המות קורא להם, וידעו שהפשטו מחרות הכל, וגרמו מות להם ולכל העולם.

ויתפרו עלה תאנה. הרי פרשנו שלמדו כל מיני כשפים וקסמים ונאחזו בזה שלמטה, כמו שנתבאר. באותה שעה נגרעה הזקיפות וקומת האדם מאה אמות. ואז נעשה פרוז, ועמד אדם בדיו והתקללה הארץ, והרי בארנו.

ויגרש את האדם. אמר רבי אלעזר, לא ידעתי מי עשה גרושין למי, אם הקדוש ברוך הוא עשה גרושין לאדם אם לא. אבל הדבר התהפך, ויגרש את, אי"ת דוקא, ומי גרש את? האדם. האדם ונדאי גרש את, ולכן כתוב וישלחוהו ה' אלהים מגן עדן. למה וישלחוהו? משום שגרש אדם את, כפי שבארנו. וישכון - הוא השרה אותם במקום זה. שהוא גרם וסתר דרכים ושבילים והשרה דינים על העולם, והמשיך קללות מאותו יום ומעלה.

ואת להט החרב המתהפכת, כל אלו ששרויים בזרקי הדינים על העולם, שמתהפכים לגונים רבים כדי להפרע מהעולם. לפעמים אנשים ולפעמים נשים. לפעמים אש לוחטת ולפעמים רוחות שאין מי שיצמד בהם. וכל זה לשמר את דרך עץ החיים שלא יוסיפו להרע במקדם. להט החרב - אלו שמלהטים אש ותלגנים על ראשי הרשעים והחוטאים. והגונים מתהפכים לכמה מינים לפי דרכי בני האדם, ועל זה להט, כמו שנקמר (מלאכי ג) ולהט אתם היום הבא וגו', והרי נאמר. החרב - זו חרב לה', כמו שנקמר (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם וגו'.

אמר רבי יהודה, להט החרב - [אפלו] כל אותם הממנים שלמטה שמתהפכים מדמות לדמות, כלם ממנים על העולם להרע ולהסטות את רשעי העולם שעוברים על מצוות רבונם.

בא ראה, כיון שאדם חטא, המשיך עליו כמה מינים רעים וכמה בעלי דינים, ופחד מכלם ולא יכל לעמד עליהם. שלמה ידע חכמה עליונה, ושם לו הקדוש ברוך הוא עטרת מלכות, וכל העולם היה פוחד ממנו. כיון שחטא, המשיך עליו כמה מינים רעים וכמה בעלי דינים, ופחד מכלם, ואז יכלו להרע לו. ומה שהיה בידו לקחו ממנו.

ועל זה, כמה שהולך בן אדם ובאותה הדרך שנדבק בה, כך מושך עליו כח ממנה שהולך כנגדו. כך אדם היה מושך עליו כח טמא אחר שטמא אותו ואת כל בני העולם.

בא ראה, כשחטא אדם, מושך עליו כח טמא וטמא אותו ואת כל בני העולם, וזהו נחש הרע שהוא טמא ומטמא את העולם. ששנינו, כשמוציא נשמות מבני האדם, נשאר ממנו גוף טמא, ומטמא את הבית ומטמא את כל אלה שמתקרבים אליו. זהו שכתוב (במדבר יט) הנגע במת וגו'. ועל זה, כיון שהוא נוטל נשמה ומטמא את הגוף, אז נתנה רשות לכל אותם צדדים טמאים לשרות עליו, שהרי אותו הגוף נטמא מן הצד של אותו הנחש הרע ששורה עליו. ועל זה, בכל מקום שאותו נחש הרע שורה, מטמא אותו ונטמא.

ובא וראה, כל בני העולם בשעה שישנים על מטותיהם בלילה, והלילה פורש כנפיו על כל בני העולם, טועמים טעם המות. ומתוך שטועמים טעם מות, רוח הטמאה הוא שטה על העולם ומטמאת [את] העולם [ד"א בתוך האהל שלו], ושורה על ידי האיש ונטמא.

וכשמתעורר ונשמתו חוזרת אליו, בכל מה שיקרב בידו - הכל נטמא, כי שורה עליהם רוח טמאה. ועל זה לא יקח אדם בגדיו ללבש ממי שלא נטל ידיו, שהרי המשיך עליו אותו רוח טמא ונטמא. ויש רשות לרוח הטמאה היו לשרות בכל מקום שנמצא רשם מצדו.

ולכן לא יטל אדם ידיו ממי שלא נטל ידיו, משום שהמשיך עליו אותו רוח טמא וקבלו זה שנטל מים ממנו, ויש לו רשות לשרות על האדם. לכן צריך אדם להשמר בכל צדדיו מצד הנחש הרע הזה שלא ישלט עליו, ועתיד הקדוש ברוך הוא לעולם הבא לבטלו מן העולם. זהו שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ, ואז כתוב (ישעיה כב) בלע המות לנצח וגו'.

והאדם ידע את חוה אשתו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (קהלת ג) מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבחמה הירדת היא למטה לארץ. לפסוק הזה יש כמה גונים, וכן הוא כל דברי התורה יש בכל אחד ואחד כמה גונים, וכלם נאותים וכן הם. וכל התורה מתפרשת בשבעים פנים כנגד שבעים צדדים ושבעים ענפים, וכן הוא בכל דבר ודבר של התורה. וכל מה שיוצא מכל דבר ודבר, כמה אפנים מתפרשים ממנו לכל הצדדים.

בא ראה, כשבן אדם הולך בדרך אמת, הוא הולך למיין וממשיך עליו רוח קדושה עליונה למעלה, ורוח זו עולה ברצון קדוש להאחיז למעלה ולהדבק בקדושה עליונה שלא תזוז ממנו. וכשאדם הולך בדרך רעה וסוטה בדרךיו, הוא מושך עליו רוח טמא שכלד שמאל, ומטמא אותו ונטמא בו, כמו שנקמר (ויקרא יא) ולא תטמאו בהם ונטמתם בם. בא להטמא - מטמאים אותו.

ובא וראה, בשעה שבו אדם הולך בדרך אמת ומושך עליו רוח קדושה עליונה ונדבק בה, הבן שיליד ויצא ממנו לעולם הוא ממשיך עליו קדושה עליונה ויהיה קדוש בקדושת רבוננו, כמו שכתוב (שם כ) והתקדשתם והייתם קדשים וגו'. וכשהוא הולך בצד שמאל וממשיך עליו רוח טמא ונדבק בו, הבן שיצא ממנו לעולם הוא ממשיך עליו רוח טמא ויטמא בטמאת אותו הצד.

ועל זה כתוב, מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה. וכשהוא בהדבקות הזמין, היא עולה למעלה. וכשהוא בהדבקות השמאל, אותו צד שמאל שהוא רוח טמא יורד למעלה למטה, ושם דיורו בבן האדם ולא זו ממנו. והבן [ומה] שהוליד באותה [רוח] טמא הוא נהיה בנו מאותו רוח הטמא הוא אותו הבן.

אדם נדבק באותו רוח טמא, ואשתו נדבקה בו בהתחלה, ולקחה וקבלה אותה וזהמה ממנה הוליד בו. בן זה הוא בן של רוח הטמא. ועל זה שני בנים הם - אחד מאותו רוח טמא, ואחד כששב אדם

בתשובה. ולכן זה מצד הטמאה, [וזה] וזה מצד הטהרה.

רבי אלעזר אמר, בשעה שהטיל נחש אותה זהמה בחנה, היא קבלה אותו, וכששמש עמה אדם, הולידה שני בנים - אחד מאותו צד טמא, ואחד מצד של אדם. והכל היה דומה בדמות עליונה, וקין בדמות תחתונה, ולכן דרכיהם נפרדו זה מזה. ודאי שקין היה בן של רוח הטמאה שהוא הנחש הרע [והכל בן של אדם] היה. ובגלל שקין בא מצד של מלאך המות, הרג את אחיו, והוא בצדו, וממנו כל המדורים הרעים ומזיקים ושרים ורוחות באים לעולם.

אמר רבי יוסי, קין - קן של מדורים רעים שבאו מצד הטמאה לעולם. ואחר כך הביאו קרבן. זה הקריב מצד שלו, וזה הקריב מצד שלו. זהו שכתוב ויהי מקח זמים ויבא קין מפרי האדמה וגו'. רבי שמעון אמר, ויהי מקח זמים, מה זה מקח זמים? זהו קח כל בשר. ומיחו זה? מלאך המות. וקין מאותו קח זמים הביא קרבן. דוקא שאמר מקח זמים ולא אמר מקח זמין. ולכן כתוב בדניאל (דניאל יב) ואתה לך לקח ותנוח ותעמד לגרלך. אמר לו, לקח הזמים או לקח הזמין? אמר לו, לקח הזמין. וקין הביא מקח הזמים.

ויבא קין מפרי האדמה, כמו שנאמר ומפרי העץ. אמר רבי אלעזר, מפרי האדמה, כמו שנאמר (ישעיה ג) אוי לרשע רע כי גמול ידיו וגו' [כי פרי מעלליהם יאכלו. פרי מעלליהם יאכלו] - זה מלאך המות יאכלו. [גמול ידיו - זה מלאך המות. יעשה לו - שנמשך] עליהם וידבק בהם להרג אותם ולטמא אותם. ועל זה קין הקריב מצדו.

והכל הביא גם הוא מבכורות - לרבות הצד העליון שבא מצד הקדשה [מצד קדוש], ולכן וישעיה אל הכל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה. לא קבל אותם [אותו] הקדוש ברוך הוא. ולכן ויחר לקין מאד ויפלו פניו. שהרי לא התקבלו פניו, אותם פנים של צדו, וקבל את הכל. ולכן כתוב ויהי בהיותם בשדה. בשדה זו האשה, כמו שנאמר (דברים כב) כי בשדה מצאה. וקין קנא על הנקבה היתה שוללת עם הכל, שכתוב ותיסף ללדת, והרי נאמר.

הלוא אם תיטיב שאת, כמו שנאמר. אבל שאת כמו שאמר רבי אבא, שאת תעלה למעלה ולא תרד למטה. אמר רבי יוסי, דבר זה קצת נאמר ונאחז, אבל כך שמעתי, שאת יעלה ממך ויעזב לך הדבקות זו של רוח הטמאה.

ואם לא - לפתח חטאת רבץ. מה זה לפתח? זה הדין העליון שהוא הפתח של הכל, כמו שנאמר (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק. חטאת רבץ - אותו הצד שנדבקה בו ונמשך עליו, ישמר אותו להפריע ממך, כתרגומו.

אמר רבי יצחק, בא ראה, בשעה שקין הרג את הכל, לא ידע איך יוציא [יוצאת] נשמתו ממנו, והיה נושף אותו בשניו כנחש, והרי בארץ החברים. באותה השעה קללו הקדוש ברוך הוא, והיה הולך לכל צדי העולם, ולא היה מקום שמקבל אותו, עד שפסח על ראשו ושב לפניו רבונו, והארץ קבלה אותו במדור התחתון למטה.

רבי יוסי אמר, הארץ קבלה אותו ללכת בה, שכתוב וישם ה' לקין אות. רבי יצחק אמר, לא כך, אלא למטה קבלה אותו הארץ במדור אחד שתחתיה, שכתוב הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה. מעל פני האדמה גרש, אבל למטה לא גרש. ובאין מקום קבלה אותו האדמה? בארץ, ועל כל אלה שדרים שם כתוב (ירמיה י) יאבדו מן הארץ ומתחת השמים האלה. ושם שם את מדורו, והינו שכתוב וישב בארץ נוד קדמת עדן.

#### תוספתא

כיון שאמר קין גדול עוני מנשוא, מחל לו הקדוש ברוך הוא חצי מענשו. משום שגזר עליו בהתחלה ואמר לו נע ונד תהיה בארץ, ועכשו נשאר בנוד בלבדו. זהו שכתוב ויצא קין מלפני ה' וגו'. כלומר, שכשיצא מלפני ה' היה בשביל להיות נד בארץ ולא נע.

ועוד אמרו, כשיצא קין מלפני ה', אמר לו אדם: בני, מה נעשה על דיןך? אמר לו קין: אבא, כבר התבשרתי שמחל לי הקדוש ברוך הוא בנוד בלבדו. אמר לו: היאך הוא? אמר לו: משום שחטאתי והודיתי לפני. אמר אדם: וכי זהו גדל וחזק כח התשובה ואני לא ידעתי! התחיל לשבח לרבונו ולהודות לו. פתח ואמר (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לה'. כלומר, טוב לשבח ולשוב ולהתנדות לפני הקדוש ברוך הוא. עד כאן התוספתא.

ואמר רבי יצחק, מאותה שעה שהרג קין את הכל, שנפרד [נפרד] אדם מאשתו, שתי רוחות נקבות היו באות ומזדוגלות עמו, והוליד רוחות ושרים שמשוטטים בעולם. וזה לא יקשה לך, שהרי בן אדם כשהוא בחלומו, באות רוחות נקבות וצוחקות עמו ומתחממות ממנו ומולידות אחר כך, ואלה נקראים ננעי בני אדם, ולא מתהפכים אלא לדמיות בני אדם, ואין להם שערות בראש. ועל זה כתוב בשלמה

(שמואל-ב ז) והוכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם. ואפלו כמו זה רוחות זכרים באים לנשות העולם, והן מתעברות מהם ומולידות רוחות. וכלם נקראים נגעי בני אדם.

אחר מאה ושלשים שנים התלבש אדם בקנאה והתחבר באשתו, והוליד בן וקרא שמו ש"ת. סוד של סוף האותיות בקשרים חקוקים. רבי יהודה אמר, סוד של רוח שאובדת שמתלבשת בגוף [של הארץ] אחר בעולם, זהו שכתוב כי ש"ת לי אלהים זרע אחר תחת הבל.

ואמר רבי יהודה, כתוב ויולד בדמותו כצלמו, משמע שבנים אחרים לא היו [בדמותו כצלמו, ודבר זה הוא] בדמותו. וזה בדמותו כצלמו, בתקון הגוף ובתקון הנפש בדרך ישר. [נ"א ודבר זה הוא כמו שנאמר. ואמר רבי אבא משם רבי ייסא] כמו שאמר רבי שמעון משם רבי ייבא הזקן, בנים אחרים בהתדבקות זהמת הנחש, ואותו שרוכב עליו, שהוא סמא"ל היו, ולכן לא היה בדמות אדם. ואם תאמר, הרי אמרת שהבל היה מצד אחר - כך הוא! אבל שניהם לא היו בדמות שלמטה.

אמר [לו] רבי יוסי, והרי כתוב והאדם ידע את חנה אשתו ותהר ותלד את קין, ולא [ד"א אמר לה כך הוא, אבל שניהם לא היו בדמותו, שלא] כתוב ויולד את קין. ואפלו בהבל לא כתוב ויולד, אלא ותסוף ללדת את אחיו את הבל. וזהו סוד הדבר. אבל בזה מה כתוב? ויולד בדמותו כצלמו.

רבי שמעון אמר, מאה ושלשים שנים נפרד אדם מאשתו, וכל אותם מאה ושלשים השנים היה מוליד רוחות ושרים בעולם בגלל אותו כח הזהמה שהיה שאוב בו. כיון שהחסל ממנו אותה הזהמה, שב וקנא [שעבר] את אשתו והוליד בן. אז כתוב ויולד בדמותו כצלמו.

בא ראה, כל בן אדם שהולך לצד שמאל ומטמא את דרכיו, כל רוחות הטמאה מושך על עצמו, ורוח טמאה נדבקת בו ולא זזה ממנו, והתדבקות [של] של אותו רוח טמא יהיה באיש הזה ולא באחר, ולכן התדבקותם אינה אלא באלה שנדבקים בהם. אשרי הצדיקים שהולכים בדרך ישרה, והם צדיקי אמת, ובניהם צדיקים בעולם, ועליהם כתוב (משלי ב) כי ישרים ישכנו ארץ.

אמר רבי חייא, מה שכתוב ואחות תובל קין נעמה, מה קרה כאן שהכתוב אמר ששמה נעמה? אלא משום שטעו בני אדם אחריה ואפלו רוחות ושרים. רבי יצחק אמר, אותם בני האלהים עזא ועזאל טעו אחריה.

רבי שמעון אמר, אדם של השרים היתה שניצאה מצד קין, והיא התמנתה על הלילה [עם לילית] באספורה של תינוקות. אמר לו רבי אבא, והרי אמר מר שהיא התמנתה לצחק בבני אדם? אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי היא באה ומצחקת בהם בבני אדם, ולפעמים מולידה רוחות בעולם מהם, ועד עכשו היא עומדת לצחק בבני אדם.

אמר לו רבי אבא, והרי הם מתים בבני אדם, מה הטעם היא עומדת עד עכשו? אמר לו, כך זה! אבל לילית ונעמה ואגרת בת מחלת שניצאה מהצד שלהם, כלן קימות, עד שיבער הקדוש ברוך הוא רוח הטמאה מן העולם, שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

אמר רבי שמעון, אוי להם לאותם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים ולא מסתפקים וכלם אטומים, שלא יודעים כמה מלא העולם מבדיות משנות שלא נראות ומדברים נסתרים. שאלמלא [נתן] נתנה רשות לעין לראות, ותמהו בני אדם איך יכולים להתקיים בעולם.

בא ראה, נעמה הזו, אם השרים היתה, ומצדה באים כל אותם שדים שמתחממים בבני אדם ולוקחים מהם רוח תאנה, וצוחקת בהם, שעושים אותם בעלי קרי. ובגלל שבעל קרי בא מצד של רוח הטמאה, צריך לרחץ עצמו להטהר ממנו. והרי בארורה החברים:

זה ספר תולדות אדם - לדמיותיו. אמר רבי יצחק, הראה הקדוש ברוך הוא לאדם דמיות של כל אותם דורות שיבאו לעולם, וכל חכמי העולם ומלכי העולם שעתידיים לעמוד על ישראל. הגיע לראות את דוד מלך ישראל שנולד וימת. אמר לו, [אמר] מהשנים שלי [אוסיוף] אלוה לך שבעים שנים. וגרעו מאדם שבעים שנים והעלה אותם הקדוש ברוך הוא לדוד.

ועל זה שבח דוד ואמר, (תהלים צב) כי שמחתני ה' בפעלך במעשי ידך ארנן. מי גרם לי חדון בעולם [הזה]? פעלך, זהו אדם הראשון שהוא פעלו של הקדוש ברוך הוא, ולא פעלו של בשר ודם, מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא ולא מבני אדם. ועל זה גרעו אותם שבעים שנים מאדם מאלף שנים שהיו לו להתקיים בהם. והראה לו הקדוש ברוך הוא כל חכמי דור ודור, עד שהגיע לדורו של רבי עקיבא, וראה תורה שלו ושמח. ראה מיתתו והתעצב. פתח ואמר, (תהלים קלט) ולי מה יקרו רעיד אל מה עצמו ראשיהם.

זה ספר - ספר ודאי. והרי בארנו, כשהיה אדם בגן עדן, הוריד לו הקדוש ברוך הוא ספר על ידי המלאך ריאל הקדוש הממנה על הסודות העליונים הקדושים, ובו חקוקים חקיקות עליונות וחכמה קדושה, ושבעים ושנים מיני חכמה היו מתפרשים ממנו לשש מאות ושבעים חקיקות של סודות



עליונים.

באמצע הספר חקיקת החכמה לדעת אלף וחמש מאות מפתחות שלא נמסרו לעליונים קדושים, וכלם נסתרים בספר, עד שהגיע [לו לאדם. כיון שהגיע] אצל אדם, ממנו היו מתכנסים מלאכים עליונים לדעת ולשמע, והיו אומרים (שם נז) רומה על השמים אלהים על כל הארץ כבודך.

באותה שעה נרמו אליו להדרניא"ל המלאך הקדוש, ואמר לו: אדם, אדם, גנו את כבוד רבונך, שלא נתנה רשות לעליונים לדעת בכבוד רבונך פרט לך. והיה הספר שהוא שמור וגנו עמו עד שיצא אדם מגן עדן. שהרי בהתחלה היה מעין בו ומשתמש כל יום בגנוי רבונך, והתגלו לו סודות עליונים מה שלא ידעו שמשים עליונים. כיון שחטא ועבר על מצות רבונך, פרח ממנו אותו הספר, והיה אדם טופח על ראשו ובוכה, ונכנס במי גיחון עד צנארו, והמים עושים את גופו נקבים נקבים והשתנה זיוו.

באותה שעה רמו הקדוש ברוך הוא לרפאל, והשיב לו אותו הספר, ובו היה אדם עוסק והניחו לשת בנו, וכן לכל אותם צאצאים, עד שהגיע לאברהם, ובו היה יודע להסתכל בכבוד רבונך, והרי נאמר. וכן לחנוך נתן לו הספר והסתכל ממנו בכבוד העליון.

### סתרי תורה

השלמה מההשמטות (סימן ט)

ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת. למדנו מכאן, שהאחרים לא היו בדמות שלו, וזה בדמותו כצלמו נעשה, בתקוין הגוף ובתקוין הנפש, בדרך ישר כראוי.

בא ראה, הנחש הטיל זחמה בחנה, ואותה זחמה היתה מכשכשת במעיה ולא יכלה להצטיר, משום שעד שלא חטא אדם, היו אותיות הא"ב מתקנים בו ומצטירים בו בעולם הזה, עד שהגיעו לאות כ"ף, נתקנו זכר ונקבה בחביבות בגן, ומלאכים עליונים לפנייהם. מיד הרע לסמא"ל ברכיע, וירד ורכב על נחש חזק ונראה לפניו. מיד התערבו האותיות, ואז התחבר סמא"ל עם אותו הנחש ונעשו אחד, ולקחו אותיות, ועשו משם והלאה אמונות רעה באותיות צ"ד צ"ד, והינו צ"ץ, וצדו אותם בפתוי רע, ועשו אמונות יתרה באותיות ק"ר, אמונות של שקר, משום שחזרו להפך אותיות באמונות רעה. קו"ף, שלא יכול לעמוד, שאין לו רגלים. קוף לפני בני אדם אין לו קיום.

ר"ש, רע אלו התהפכו באמונות רעה עד שנפלו אדם ואשתו, ובאותיות הללו ק"ר הולידו בנים ולא היו בקיום בשביל זחמת הנחש שנשאבה בחנה, מאותה זחמה ממש נולד קין, ולכן נמצא ההרג, משום שאמונות הנחש היא הרג, והתעקבו האותיות עד כאן.

בשעה שאדם שב בתשובה וחזר כמו קדם לשמש עם נקבתו, מה כתוב? ויולד בדמותו כצלמו, זה היה מתקוין של רוח וגוף כראוי, ואז כתוב (קהלת ח) יש הכל אשר נעשה על הארץ, וחזרו האותיות בהתחלה של ש"ן ות"ו, שכתוב (בראשית ד) כי 'שת' לי אלהים זרע אחר תחת הבל. שת הוא בצלם ודמות, שהראשונים לא כך, ומכאן נבנה העולם בגון אחר של אלפא ביתא. קינן ומהללאל ירד, נוסף לתקן סדור העולם בשבעה קשרים.

שבע ארצות הן זו למעלה מזו, כמו שאותם שבעה רקיעים זה למעלה מזה, והם: ארץ, אדמה, ארקא, גיא, נשיה, ציה, תבל. תבל היא למעלה מכלם, שכתוב (תהלים ט) והוא ישפט תבל בצדק. כשיצא אדם מגן עדן וגרש משם, הוא נזרק לאותה שנקראת ארץ, והוא מקום חשוך שאין שם אור כלל ולא משמש כלום. כיון שאדם נכנס לשם, הוא פחד פחד גדול, ולחט החרב המתהפכת היתה לוהטת בכל הצדדים בכל הארץ.

כיון שיצאה שבת והרהר תשובה, הוציא אותו הקדוש ברוך הוא לאותו מקום שנקרא אדמה, שכתוב (בראשית ג) לעבד את האדמה. בזאת יש אור שמאיר ודמיונות של כוכבים ומזלות, ושם יום, וציונים של בני אדם עליונים, גברים שיצאו מאדם במאה ושלשים השנים שהיה משמש עם רוחות נקבות, והם תמיד עצובים, שאין בהם חדוה, ואלה משוטטים ויוצאים לעולם הזה ומתהפכים לצד רע, וחוזרים לשם ומתפללים תפלה, ומתישבים במקומם שם, וזורעים זרעים ברחים ואוכלים, ואין שם חטים. ולא אחד מזי מיני תבואה.

בזה המקום נולדו קין והבל, כיון דחטא קין הוריד אותו הקדוש ברוך הוא לאותו מקום שנקרא אדמה, שכתוב (שם ד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה, מאותו מקום שנקרא אדמה. והייתי נע ונד בארץ, משום ששם נדחה וגרש.

והיה כל מצאי נהרגי - אותה להט החרב המתהפכת, והיה פוחד, והרהר תשובה, והעלה אותו הקדוש ברוך הוא לארקא, והיה שם והוליד בנים בארקא, ובארקא יש אור שמאיר מתוך השמש, וזורעים זרעים ונוטעים אילנות, ואין שם חטים ולא מאותם שבעה מיני תבואה. כל אותם ששם הם מתולדות קין, והם עם שני ראשים, מהם גברים עליונים ומהם גברים קטנים, ואין בהם דעת שלמה

כְּשֶׁאָר בְּנֵי אָדָם שֶׁכָּאוּ. לַפְעָמִים הֵם צְדִיקִים וְחוֹזְרִים לְצַד הַטּוֹב, וְלַפְעָמִים חוֹזְרִים לְצַד הָרָע, וּמוֹלִידִים יִמֵּתִים כְּשֶׁאָר בְּנֵי הָאָדָם.

אָדָם הִיָּה בְּאֶדְמָה [וְאֶרְקָא], עַד שֶׁהוֹלִיד שֵׁת, וּמִשָּׁם עָלָה לְמַעְלָה אַרְבַּע דְּרָגוֹת, וְעָלָה לְמָקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא תֵּבֵל. וְתֵּבֵל זֶה הִיא הָעֲלִינָה שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת. כִּינּוּ שֶׁעָלָה, עָלָה לְמָקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּקְרָא בְּאוֹתָם שְׁמוֹת שְׁדִיּוֹרוֹ הִיָּה בָּהֶם, אֶרֶץ אֶדְמָה כִּדְ נִקְרָא. דְּלָג אָדָם שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת - גִּיא, נִשְׂיָה, צִיָּה. גִּיא הוּא אֶתֶר וּמָקוֹם גָּדוֹל כְּמוֹ רֹחַב וְאֶרֶץ הַגִּיחֶנֶם. בְּגִיא וּנִשְׂיָה וְצִיָּה הִתְפָּזְרוּ אוֹתָם שֶׁבָּנוּ מִגְדָּל וְהוֹלִידוּ שָׁם עַל שֶׁהִרְגִּיזוּ אֶת הַמִּלָּךְ הָעֲלִיּוֹן, לָכֵן זֶה קְרוֹב לְאֵשׁ הַדּוֹלֶקֶת.

וַיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם נִכְבָּדִים בְּכָל עֶשֶׂר וְעֶפְרוֹת זָהָב וְאַבְנִים יְקָרוֹת. מִי שֶׁנִּכְנַס לְשָׁם וְהִיָּה מִתֵּבֵל, בְּחֻמַּת אוֹתוֹ הַעֶשֶׂר נוֹתֵנִין לוֹ, וְלַפְעָמִים עוֹלָה לְמָקוֹם שֶׁנִּקְרָא נִשְׂיָה, מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁכַּח שָׁם. יוֹרֵד לְגִיא הִיָּה וְלֹא יוֹדֵעַ אֶת הַמָּקוֹם שֶׁהִיָּה מִשָּׁם. גִּיא הוּא בְּאֶמְצַע שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה, וְזֶה נִקְרָא גִיא בֵּן הַנֶּחֱסִים, וְיִרְצוּעָה אַחַת יוֹצֵאת מִשָּׁם לְמַעְלָה לְתֵּבֵל הַזֹּאת, וְנִקְרָאת אֵף כִּדְ גִיא בֵּן הַנֶּחֱסִים, וְשָׁם פֶּתַח הַגִּיחֶנֶם.

אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שָׁשִׁם, כָּלֵם יוֹדְעִים כְּשִׁפִּים וְחֻכְמוֹת נִכְבָּדוֹת, וְשָׁם זוֹרְעִים וְנוֹטְעִים עֲצִים, וְאִין שָׁם לֹא חֲטִים וְלֹא אֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים. בְּנִשְׂיָה יֵשׁ בְּנֵי אָדָם כָּלֵם קְטוּעִים קִטְנִים, וְאִין לָהֶם חֲטִמִּים, פֶּרֶט לְשֵׁנִי נִקְבִים שִׁיּוּצֵאת בָּהֶם רוּחַ, וְכָל מֶה שֶׁעוֹשִׂים מִיָּד שׁוֹכְחִים, וְעַל כֵּן נִקְרָאת נִשְׂיָה, וְזוֹרְעִים וְנוֹטְעִים עֲצִים, וְאִין שָׁם חֲטִים וְלֹא מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים.

צִיָּיָה הוּא מָקוֹם כְּשֶׁמוֹ, יֵשׁ שָׁם יִבְשׁ שֶׁל הַכֵּל, וְשָׁם בְּנֵי אָדָם יִפִּים לְמֶרְאָה, וּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא צִיָּה, כְּשִׁיּוּדְעִים מָקוֹם שֶׁל מָקוֹר מִיָּם נוֹבְעִים, נִכְנָסִים לְשָׁם, וְלַפְעָמִים שְׁעוֹלִים מִתּוֹךְ הַמָּקוֹם שֶׁל הַמִּיָּם וְעוֹלִים לְתֵּבֵל הַזֶּה, וְהֵם בְּנֵי אֶמּוּנָה יוֹתֵר מִבְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים, וּבִינֵיהֶם דִּיּוּרִים טוֹבִים וְעֶשֶׂר רַב, וְזוֹרְעִים מְעַט מִתּוֹךְ הַיִּבְשׁ שֶׁל שָׁם, וְנוֹטְעִים עֲצִים וְלֹא מַצְלִיחִים, וְיִתְשׁוּקָתָם לְבְּנֵי אָדָם שֶׁל כָּאוּ, וּמִכָּלֵם אִין אוֹכְלֵי לֶחֶם - כְּמוֹ [רַק] אֵלֶּה שֶׁכָּאוּ בְּתֵּבֵל, כָּאוּ מַעַל כָּל אֵלֶּה תֵּבֵל, וְכָתוּב (תִּהְיֶה לָּם ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצִדִּיק.

כְּמוֹ שֶׁכָּל אֵלֹהֵי הָאֲרָצוֹת יֵשׁ בְּתֵּבֵל הַזֹּאת, וְכָל אֵלֶּה הַשְּׁמוֹת יֵשׁ לָהֶם אֵף כִּדְ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שְׁבִיעִי, יֵשׁ כָּאוּ כְּמוֹ שֶׁל אוֹתָם מְקוֹמוֹת תַּחֲנוּמִים וּמְקוֹמוֹת כָּאוּ, וְנִקְרָא כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שְׁאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁלְמַטָּה, וְכָל אֵלֶּה בְּדִיּוּרִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם מִשְׁנִים אֵלֶּה מֵאֵלֶּה, שֶׁכָּתוּב (שם קד) מֶה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיָךְ ה' כָּלֵם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מִלְּאֵה הָאֶרֶץ קִנְיָנְךָ: ע"כ מִהַשְׁמָטוֹת.

זָכַר וּנְקִבָּה בְּרָאָם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אֲמַר, סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים הִתְגַּלּוּ בְּשֵׁנֵי הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ. זָכַר וּנְקִבָּה בְּרָאָם לְדַעַת הַכְּבוֹד הָעֲלִיּוֹן, סוּד הָאֶמּוּנָה, שִׁמְתוֹךְ סוּד זֶה נִבְרָא אָדָם. בֹּא רָאָה, בְּסוּד שֶׁל שְׁמִים וְאֶרֶץ נִבְרָא אָדָם, בָּהֶם כְּתוּב אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשְּׁמִים וְהָאֶרֶץ [בְּהִבְרָאָם]. בְּאָדָם כְּתוּב זֶה סֵפֶר תוֹלְדוֹת אָדָם. בָּהֶם כְּתוּב בְּהִבְרָאָם, וּבְאָדָם כְּתוּב בְּיוֹם הַבְּרָאָם. זָכַר וּנְקִבָּה בְּרָאָם. מִכָּאוּ, כָּל דְּמוּת שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּהּ זָכַר וּנְקִבָּה, אֵינָה דְּמוּת עֲלִיּוֹנָה כְּרָאוֹי, וּבְסוּד הַמִּשְׁנָה בְּאֶרְנוֹ.

בֹּא רָאָה, בְּכָל מָקוֹם שֶׁלֹּא נִמְצָאִים זָכַר וּנְקִבָּה כְּאֶחָד, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא שָׁם אֶת מְדוּרוֹ בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, וְהַבְּרָכוֹת לֹא נִמְצָאוֹת רַק בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָאִים זָכַר וּנְקִבָּה, שֶׁכְּתוּב וַיִּבְרָךְ אוֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם, וְלֹא כְּתוּב וַיִּבְרָךְ אוֹתוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ אָדָם. שֶׁאֲפִלּוּ אָדָם לֹא נִקְרָא אֵלֶּה זָכַר וּנְקִבָּה כְּאֶחָד.

רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר, מִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא נִמְצָאוֹת בְּרָכוֹת בְּעוֹלָם, וְהֵם אוֹבְדוֹת בְּכָל יוֹם, שֶׁכְּתוּב (ישעיה נז) הַצִּדִּיק אֲבָד. מֶה אֲבָד? אֲבָד הַבְּרָכוֹת שֶׁהָיוּ שׁוֹרוֹת בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צְדִיק. וְכְּתוּב (ירמיה ז) אֲבָדָה הָאֶמּוּנָה. כְּמוֹ זֶה כְּתוּב וַיִּבְרָךְ אוֹתָם, וְכְּתוּב וַיִּבְרָךְ אוֹתָם אֱלֹהִים. מִשְׁׁיִּית הַתִּינְחָסוּ כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם וְכָל אוֹתָם צְדִיקֵי אֲמַת שְׁהָיוּ בְּעוֹלָם.

אֲמַר רַבִּי יוֹסִי, הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת הִלְלוּ שְׁהָיוּ בְּתוֹרָה [לְהַמְצִיא] נִמְצָאוּ אַחֵר שֶׁעֲבַר אָדָם עַל אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה כָּלֵם [בְּסִדֵּר תִּשְׁרִי"ק]. וְלָכֵן קָרָא לְאוֹתוֹ הַבֵּן שֶׁהוּא כְּדִמּוּתוֹ כְּצִלְמוֹ שְׁׁיִית, שֶׁהֵם קִיּוֹם הָאוֹתִיּוֹת. וּבִתְשׁוּבָתוֹ [וּבִתְשׁוּקָתוֹ] לִפְנֵי רְבוּנוֹ אֲחִזּוּ בְּשֵׁנֵי אֵלֶּה, וּמֵאִז חֲזָרוּ הָאוֹתִיּוֹת לְמַפְרַע בְּסִדֵּר תִּשְׁרִי"ק.

וְלָכֵן קָרָא לְאוֹתוֹ בֵּן שְׁנוֹלֵד לוֹ שֶׁהוּא כְּדִמּוּתוֹ בְּצִלְמוֹ שְׁׁיִית, שֶׁהֵם סִיּוֹם הָאוֹתִיּוֹת. וְלֹא נִתְקַנּוּ הָאוֹתִיּוֹת עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינִי, וְאִז חֲזָרוּ הָאוֹתִיּוֹת עַל תְּקוּנָם כִּיּוֹם שֶׁנִּבְרָאוּ שְׁמִים וְאֶרֶץ, וְהִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם וְעָמַד עַל קִיּוּמוֹ.

רַבִּי אֲבָא אֲמַר, בְּיוֹם שֶׁעֲבַר אָדָם עַל מִצְוֹת רְבוּנוֹ, רָצוּ שְׁמִים וְאֶרֶץ [לְהַנְגֹּף] לְהַעֲקֹר מִמָּקוֹמָם. מֶה הִטְעָם? מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא עָמְדוּ רַק עַל הַבְּרִית, שֶׁכְּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שְׁמִים וְאֶרֶץ לֹא שָׁמַתִּי. וְאָדָם עָבַר בְּרִית, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ו) וְהִמָּה כְּאָדָם עָבְרוּ בְּרִית. וְאֵלֶּמָּלָה שֶׁגָּלוּ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעִתִּידִים יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד עַל הַר סִינִי לִקְיָם אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת, לֹא הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם [הַזֶּה]. רַבִּי חִזְקִיָּה אֲמַר, כָּל מִי שֶׁמוֹדָה עַל חֲטָאוֹ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵנִיחַ לוֹ וּמוֹחֵל לוֹ עַל חֲטָאוֹ.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה ברית זו והעמיד עליה את העולם. מנין לנו? שכתוב [בראשית], ברא שית. זו הברית שהעולם עומד עליה. שית שממנו שופעים ויוצאים ברכות לעולם, ועליה נברא העולם. ואדם עבר על הברית הזו והעבירה ממקומה [ס"א מעמו].

ברית זו נרמזה באות יו"ד, אות קטנה עקר ויסוד העולם. כשהוליד בן, הודה על חטאו וקרא שמו ש"ת, ולא הזכיר בו יו"ד להיות שית, משום שעבר עליו. ולכן הקדוש ברוך הוא [מפאן] ממנו שתל את העולם, והתנחסו כל דורות צדיקי העולם [משות].

ובא וראה, כשעמדו ישראל על הר סיני, נכנס בין שתי האותיות הללו סוד הברית, ומיהו? בי"ת. ונכנס בין שתי האותיות שנשארו, ונתן אותה לישראל. וכשנכנסה בי"ת, סוד הברית, בין שתי האותיות הללו, שהם שי"ן תי"ו, [נכנסו] ונעשו שבת, כמו שנאמר (שמות לא) ושמו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם. כמו שהיה ראשית העולם להתנחס בהם כל דורות העולם משתי האותיות הללו ש"ת, היו תלויים עד שנתקן העולם כראוי ונכנס ביניהם הברית הקדוש, ונתקן בשלמות ונעשה שבת.

אמר רבי יוסי, אלו שתי האותיות הללו נתקנו באות בי"ת, וכשחזרו האותיות למפרע מיום שנולד שית, חזרו האותיות בכל דור ודור עד שהגיעו ישראל לחר סיני ונתקנו.

אמר רבי יהודה, למטה חזרו. ובכל דור ודור היה מחבק העולם באותיות ולא מתישבים במקומם. כשנתנה התורה לישראל, הכל נתקן [נ"א כל האותיות נתקנו]. רבי אלעזר אומר, בימי אנוש היו האנשים חכמים בחכמה של כפפים וקוסמים ובחכמה לעצר את חילות השמים. ולא היה בן אדם מיום שיצא אדם מגן עדן והוציא עמו חכמה של העלים של האילן שהתעסק בה. שהרי אדם ואשתו, ואותם שיצאו ממנו עד שבא אנוש, עזבו אותה.

כשבא אנוש, ראה אותם וראה את חכמתם משנה [ס"א משטה] את העליונים, ועסקו בהם ועשו [בהם] מעשים וכפפים וקוסמים ולמדו מהם, עד שהתפשטה אותה חכמה בדור המבול. וכלם היו עושים מעשיהם להרע.

והיו מתחזקים כלפי נח באותן חכמות, ואומרים שלא יכול דין העולם לשרות עליהם, שהרי הם עושים חכמה לדחות את כל אותם בעלי הדין. ומאנוש התחילו כלם להתעסק בחכמות הללו. זהו שכתוב אז הוחל לקרא בשם ה'.

רבי יצחק אומר, כל אותם צדיקים שהיו ביניהם אחר אותו הדור, כלם היו משתדלים למחות בהם [נ"א כדי שלא יעשו עליהם], כמו ירד מתושלח וחנוך, ולא זכרו, עד שהתפשטו רשעים המורדים בברבנותם, ואמרו (איוב כא) מה שדי כי נעבדנו.

וכי הטפשות הזו הם היו אומרים? אלא משום שהיו יודעים כל אותם החכמות וכל אותם הממנים של העולם שהפקדו עליהם והיו סומכים עליהם, עד שהשיב הקדוש ברוך הוא את העולם כשהיה. שהרי בתחלה היה מים במים, אחר כך השיב הקדוש ברוך הוא את העולם כבתחלה, ולא נחרב מהכל, שהרי ברחמים השגיח עליהם, שכתוב (תהלים כט) ה' למבול ישב, ולא כתוב אלהים.

בימי אנוש אפלו תינוקות של אותו [היום] הדור היו משגיחים בחכמות עליונות והיו מסתכלים בהם. אמר רבי ייסא, אם כך, טפשים היו שלא היו יודעים שעתיד הקדוש ברוך הוא להביא עליהם מי מבול ונמותו בהם?

אמר רבי יצחק, ידוע היו יודעים, אבל אחזו טפשות בלבם. שהם היו יודעים אותו מלאך הממנה על אש ואותו הממנה על המים, והיו יודעים לעצר אותם שלא יוכלו לעשות דין עליהם. והם לא היו יודעים שהקדוש ברוך הוא שולט על הארץ וממנו בא דין על העולם.

אלא היו רואים שהעולם הפקד בידי אותם ממנים, ובהם כל דברי העולם, ולכן לא היו מסתכלים בקדוש-ברוך-הוא ולא משגיחים במעשיו עד שהארץ נשחתה. ורוח הקדש מכריזה בכל יום ואומרת: יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם. והקדוש ברוך הוא האריך להם כל אותו הזמן שאותם צדיקים, ירד ומתושלח וחנוך, קמים בעולם. כיון שהסתלקו מהעולם, אז הוריד הקדוש ברוך הוא דין עליהם ונאבדו, כמו שנאמר (בראשית ז) וימחו מן הארץ.

וינתקלף חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אתו אלהים. רבי יוסי פתח, (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. פסוק זה נאמר. אבל בא ראה, כך דרכו של הקדוש ברוך הוא - בשעה שבו אדם נדבק בו והוא משרה דיורו עליו וידע שאחר מים הוא יסרח, מקדים ולקט ריחו הטוב ממנו ומסלק אותו מהעולם.

זהו שכתוב עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. עד שהמלך - זה הקדוש ברוך הוא. במסבו - זה אותו בן אדם שנדבק בו והולך בדרכיו. נרדי נתן ריחו - אותם מעשים טובים שבו שבגללם יסתלק

מהעולם בטרם הגיע זמנו.

ועל זה היה שלמה המלך אומר (קהלת ח) יש הכל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים וגו'. יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים - כמו שבארנו, שבשביל מעשים טובים הקדוש ברוך הוא מסלקם מהעולם [כדי שלא יתקלקלו (יחיו), ומתוך אהבתו בהם מסלק אותם] בטרם הגיע זמנם, ועושה בהם דינים. ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים - שהקדוש ברוך הוא מאריך להם ימים ומאריך בהם את רגזו, וכל זה כמו שנתבאר. אלה בשביל שלא יתקלקלו, ואלה כדי שיחזרו אליו, או כדי שיצאו מהם בנים מעלים.

בא ראה, חנוך היה צדיק, והקדוש ברוך הוא ראה שאחר כך יקלקל, ולקח אותו בטרם יקלקל. זהו שכתוב (שיר ו) ולקט שושנים. משום שנותנים רוח טוב, ולקח אותם הקדוש ברוך הוא בטרם יקלקלו. ואיננו כי לקח אתו אלהים. ואיננו - להאריך ימים כשאר בני אדם שהיו מאריכים ימים. מה הפסע? כי לקח אותו הקדוש ברוך הוא בטרם הגיע זמנו.

רבי אלעזר אומר, הקדוש ברוך הוא נטלו את חנוך והעלהו לשמי מרומים, ומסר בידו כל הגנאים העליונים וחמשה וארבעים מפתחות סתרים חקוקים שבהם משתמשים מלאכים עליונים, וכלם נמסרו בידו, וחרו בארנו.

וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו. רבי יהודה פתח, (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרד רע. פסוק זה נאמר ובארנוהו. אבל בא ראה, מי שנדבק ביצר הרע ונמשך אחריו, יטמא הוא ויטמאו אותו, כמו שנתבאר.

כי רבה רעת האדם - כל הרעות היו עושים, ולא נשלם חטאם עד שהיו שופכים דמים לחנם על הארץ. ומי הם שהיו משחיתים דרכם על הארץ? זהו שכתוב רק רע כל היום. כתוב פאן רק רע, וכתוב שם [לא יגרד רע, וכתוב] (בראשית לח) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'.

אמר רבי יוסי, וכי רע אינו רשע? אמר לו, לא. רשע - אפלו הרים ידו על חברו, אף על גב שלא עשה לו דבר, נקרא רשע, כמו שכתוב (שמות ב) ויאמר לרשע למה תכה רעד. הכית לא כתוב, אלא תכה.

אבל רע לא נקרא אלא מי שמשחית דרכו ומטמא עצמו ומטמא את הארץ, ונותן כח וחזק לרוח הטמא שנקראת רע, שכתוב רק רע כל היום. ולא נכנס בפלטרין ולא רואה פני שכינה, משום שבה מסתלקת שכינה מן העולם.

ומנין לנו? מיעקב. שכשהסתלקה ממנו שכינה, חשב שיש פסול בבניו שבגללם התחזקה בעולם רוח הטמא ונגרע האור מהלבנה ופגם אותה. ואם תאמר למה? משום זה מטמא את המקדש והסתלקה שכינה מעל יעקב. כל שכן אותו שמטמא דרכו ומטמא עצמו שהוא מחזק את רוח הטמא, ולכן כשנטמא נקרא רע.

בא ראה, כשכן אדם נטמא, לא נפקד מן הקדוש ברוך הוא לטוב, ובכל פעם נפקד מאותו שנקרא רע לרע. זהו שכתוב (משלי יט) וישבע ילדו בל יפקד רע. כשהולך בדרך ישר, אז בל יפקד רע. ועל זה כתוב רק רע כל היום, וכתוב לא יגרד רע. וזה נקרא רע ולא נקרא רשע. וכתוב (תהלים כג) גם כי אלך בגיא צלמות לא אירע רע כי אתה עמדי.

וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו. רבי יוסי פתח, (ישעיה ה) הוי מושכי העון כחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. הוי מושכי העון - אלו בני אדם שחוטאים לפני רבונם בכל יום, ונדמים בעיניהם אותם חטאים שהם כחבלי השוא, וחושבים שאותו מעשה שעשו ואותו חטא שעשו שאינו כלום, ולא משגיח בהם הקדוש ברוך הוא עד שעושים את אותו חטא חזק וגדול כעבות העגלה, שהוא חזק שלא יוכל להתכלות.

ובא וראה, כשעושה הקדוש ברוך הוא דין ברשעי העולם, אף על גב שהם חטאו לפני הקדוש ברוך הוא והרגיזו אותו כל יום, אינו רוצה לאבד אותם מהעולם. וכשמשיג במעשיהם, מתנחם עליהם על שהם מעשי ידיו ומאריך להם בעולם.

ובגלל שהם מעשי ידיו, נוטל נחמה ומתנחם עליהם וחס עליהם. וכשרוצה לעשות בהם דין, כביכול הוא עצוב [ד"א שמחות לא יכנסו לפניו]. שכינון שהם מעשי ידיו, הוא עצוב עליהם, כמו שנאמר (דניאל ו) ושמחות לא הכניס לפניו.

כתוב [ס"א וחרו כתוב] (תהלים צו) הוד והדר לפני עו וחדנה במקומו. אמר רבי יוסי, בא ראה, ויתעצב אל לבו כתוב. הוא התעצב אל לבו ולא למקום אחר. לבו, כמו שנאמר (שמואל א ב) כאשר בלבבי ובנפשי יעשה. רבי יצחק אומר, וינחם ה', כמו שנאמר (שמות לב) וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו. רבי ייסא אומר לטוב. רבי חזקיה אומר לרע. רבי ייסא אומר לטוב, כמו שנתבאר שהקדוש ברוך הוא מתנחם על אותם מעשי ידיו וחס עליהם. ויתעצב, משום שהם חוטאים לפניו.

ורבי חזקיה אמר לרע, שפשוט הקדוש ברוך הוא לאבד רשעי העולם, נוטל עליהם נחומים ומקבל נחומים, כבכול כמי שמקבל נחומים על מה שאבד. כיון שקבל נחומים, ודאי נעשה דין, ולא תלוי הדבר בתשובה.

אימתי זה תלוי בתשובה? עד שלא קבל עליהם תנחומים. הרי שקבל עליהם תנחומים, אז הדבר כבר לא תלוי בתשובה כלל והדין נעשה. ואז מוסיף דין על דין ומחזק את אותו מקום הדין לעשות דין, ומאבד את הרשעים מהעולם, והכל בכתוב, שכתוב וינחם ה', קבל תנחומים. ואחר כך ויתעצב אל לבו, נתן כח לדין לעשות דין.

רבי חייא אמר, וינחם ה' כי עשה את האדם בארץ - נטל תנחומים וחדנה. כשעשה הקדוש ברוך הוא את האדם בארץ, שהוא כדגמא עליונה, וכל המלאכים העליונים משבחים את הקדוש ברוך הוא כשראו אותו בדמות עליונה, ואמרו (תהלים ח) ויתחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרנהו. אחר כך כשחטא אדם, התעצב הקדוש ברוך הוא על שחטא. שנתן פתחון פה למלאכי השרת שאמרו לפניו בתחלה כשרצה לברא אותו, מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו.

אמר רבי יהודה, ויתעצב אל לבו, כי רצה לעשות בהם דין, שנאמר (דברי הימים ב כ) בצאת לפני החלוץ ואמרים הודו לה' כי לעולם חסדו. ואמר רבי יצחק, למה לא כתוב כאן כי טוב? אלא משום שהאביד את מעשי ידיו מפני ישראל. כמו זה כשהיו ישראל עוברים את הים, באו מלאכים עליונים לומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא באותו לילה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: ומה מעשי ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה! אז (שמות יד) ולא קרב זה אל זה כל הלילה. גם כאן, בכל הפעמים של אבוד רשעים מהעולם, אז נמצאת עליהם עצבות.

רבי אבא אמר, בשעה שחטא אדם לפני הקדוש ברוך הוא ועבר על מצותו, אז נמצאה עצבות לפניו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: אדם, אוי שהחלשית את הכח העליון. בשעה זו נחשף מאור אחד. מיד גרש אותו מגן עדן.

אמר לו: אני הכנסתי אותך לגן עדן להקריב קרבן, ואתה פגמת את המזבח שלא נקרב הקרבן! מכאן והלאה - לעבד את האדמה. וגזר עליו מיתה. וחס עליו הקדוש ברוך הוא וגנזו בשעה שמת סמוך לגן.

מה עשה אדם? עשה מערה אחת והסתתר בה הוא ואשתו. מאיפה ידע? אלא ראה אור דיקק אחד שנכנס באותו מקום שיוצא מגן עדן, והתאנה תאנתו לקברו, ושם הוא מקום סמוך לשער גן עדן.

בא ראה, לא מסתלק אדם מהעולם עד שיראה את אדם הראשון. שואל אותו: על מה הלך מהעולם ואיך נצא? הוא אומר לו: אוי שבגללך נצאתי מהעולם. והוא משיב לו: בני, אני עברתי על מצוה אחת ונגנשתי בשבילה, ראה אתה כמה חטאים וכמה מצוות של רבונך עברתי.

אמר רבי חייא, עד היום הזה עומד אדם הראשון ורואה את האבות פעמים ביום ומודה על חטאו, ומראה להם את אותו מקום שהיה בו בכבוד עליון, והולך ורואה כל אותם הצדיקים וחסידים שניצאו ממנו וירשו את אותו כבוד עליון שבגן עדן. וכל האבות מודים ואומרים, (תהלים לו) מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון.

רבי ייסא אמר, כל בני העולם רואים את אדם הראשון בשעה שמסתלקים מהעולם, להראות עדות שמשום חטאי האיש הוא מסתלק מהעולם ולא בגללו של אדם, כמו ששנינו אין מיתה בלא חטא, פרט לאותם שלשה שהסתלקו בעטיו של נחש הקדמוני, ואלה הם: עמרם, לוי ובגנזמיו. ויש אומרים גם ישי. שלא חטאו, ולא נמצא בהם חטא שימותו בו, רק שזכרה עליהם אותה עצת הנחש, כמו שבארנו.

בא ראה, כל הדורות שהיו בימי נח, כלם הפשיטו חטאים על העולם בגלוי לעיני כל. רבי שמעון היה הולך יום אחד בשערי טבריה. ראה בני אדם שהיו קושרים בקשר הקשת בכדי חרס. אמר, ומה חטא זה בגלוי להרגיז את רבונם? נתן עינו בהם ונזרקו לתוף הים ומתו.

בא ראה, כל חטא שנעשה בגלוי, דוחה את השכינה מהארץ ומסלק את דיורה מן העולם. אלה היו הולכים בראש זקוף ועושים חטאים בגלוי, ודחו את השכינה מהעולם, עד שהקדוש ברוך הוא דחה אותם והעביר אותם ממנו. ועל זה כתוב (משלי כה) הגו רשע לפני מלך וגו', הגו סיגים מכסף וגו'.

ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם לעלם בשגם הוא בשור וגו'. אמר רבי אלעזר, בא ראה, כשרא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את העולם הזה להשתמש כמו שלמעלה, וכשבני אדם הם צדיקים שהולכים בדרך ישר, הקדוש ברוך הוא מעורר רוח חיים שלמעלה, עד שמגיעים אותם חיים למקום שיעקב אבינו שרוי בו.

ומשם שופעים אותם חיים, עד שנמשכת אותה רוח לעולם הזה שידון המלך שרוי בו, ומשם

שופעות הברכות לכל אותם התחתונים. ואותה רוח עליונה שופעת ונמשכת למטה, ויכולים להתקיים בעולם. ומשום כך לעולם חסדו, זהו עולם של דוד המלך, ולכן כתוב לעלם בלי וא"י. שהרי כשאותה רוח שופעת לאותו עולם, משם יוצאות ברכות וחיים לכל להתקיים. עכשו שחטאו בני אדם, הסתלק הכל, בשביל שלא יגיע אותו רוח חיים לעולם זה להנות ממנו התחתונים ולהתקיים בו. בשגם הוא בשר - כדי שלא תשפע זו הרוח לעולם הזה. מה הטעם? שלא להרבות נחש התחתון. שדרגות שיתחזק בו (וצריכים) רוח של קדשה שלא יתערב ברוח טמא.

בשגם הוא בשר - זה נחש הקדמוני שיתברך. משום כך הוא בשר, כמו שנאמר (בראשית ו) קץ כל בשר בא לפני. ואמר רבי שמעון, זהו מלאך המות. והיו ימיו מאה ועשרים שנה - המתנה של מגדל המקשר.

הנפלים היו בארץ. שנה רבי יוסי, אלו עז"א ועז"ל, כמו שנאמר שהוציא [ד"א שהפיל] אותם הקדוש ברוך הוא מהקדשה שלמעלה. ואם תאמר, איך יכלו להתקיים בעולם הזה? אמר רבי חייא, אלה היו מאותם שכתוב ועוף יעופף על הארץ. והרי נאמר שאלה נראים לבני אדם כפמראה שלהם. ואם תאמר, איך יכלו להתהפך? הרי נאמר שמתהפכים לכמה גונים. ובשעה שירדו, התלבשו באור העולם ונראו כבני אדם.

ועז"א ועז"ל הללו שמרדו למעלה והפילים הקדוש ברוך הוא והתלבשו בארץ והתקיימו בה, ולא יכלו להתפשט ממנו, ואחר כך טעו אחר נשות העולם. ועד היום הזה הם קיימים ומלמדים כשפים לבני אדם, והולידו בנים, וקראו להם ענקים גבורים. ואותם נפילים נקראים בני אלהים, והרי נתבאר.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ו)

אמר רבי רחומאי, כבוד ולב הרי הם אחד, אלא שפבד נקרא על שם מעלה, ולב נקרא על שם פעלת מטה, והינו כבוד השם, והינו לב השמים. מה הוא (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו? אלא כל אותה ארץ שנבראת ביום ראשון, שהיא למעלה כנגד ארץ ישראל, מלאה מכבוד השם, ומה הם? חכמים, שכתוב (משלי יג) כבוד חכמים ינחלו, וכתוב (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו.

וימה הנה כבוד הזה? משל למה הדבר דומה? למלך שהיתה לו גבירה בחדרו שכל חיליו משתעשעין בה, והיו לה בנים, ובאים כל היום לראות פני המלך ומברכין אותו. אמרו לו: אנה אפנו? אמר להם: לא תוכלו לראותה עתה. אמרו: ברוכה תהא בכל מקום שהיא. ומה שכתוב ממקומו, מכלל שאין יודע את מקומו. משל לגבירה שצאה ממקום רחוק ולא ידעו מאין באה. עד שראו שהיא אשת חיל נאה והגונה בכל מעשיה, אמרו: זאת ודאי מן האור נלקחה, כי במעשיה האירה את העולם. שאלו אותה: מאין את? אמרה להם: ממקומי. אמרו: אם כן, גדולים אנשי מקומך, ברוכה תהי ומברך מקומך.

וכי אין כבוד ה' אחד מצבאותיו לא גרע, למה מברכים אותו? אלא משל למה הדבר דומה? לאיש שהיה לו גן נאה, וחוצ לכן בקרוב ממנו חתיכת שדה, ואם השקה הגן בתחלת שקייתו - הלכו להם המים על כל הגן, אף אותה חתיכה של שדה שהיא אינה דבוקה, אף על פי שהכל אחד הוא, לפיכך פתח לה מקום והשקה אותה לבדה: ע"כ מההשמטות.

ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה. רבי יוסי פתח, (ישעיה נה) כי לא מחשבותי מחשבותיהם.

בא ראה, כשבן אדם רוצה לנקם מאחר, הוא שותק ולא אומר דבר. שאם יודיע לו, ההוא ישמר ולא יוכל לו. אבל הקדוש ברוך הוא לא עושה כך, לא עושה דין בעולם עד שמכריז ומודיע להם פעם פעמים ושלש, כי אין מי שימחה בידו שיאמר לו מה עשית, ולא ישמר ממנו ולא יוכל לעמד לפניו.

בא ראה, ויאמר ה' אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה. הודיע להם על ידי נח והתרה בהם כמה פעמים ולא שמעו. אחר שלא שמעו, הביא עליהם דין והאביד אותם מעל פני הארץ.

בא ראה מה כתוב בנח, ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו ממעשנו. [למה כאן לאמר, ולמה זה? אלא לאמר - זו האשה. זה - זה צדיק. רמז שהקדוש ברוך הוא קרא לנח, מנוחת הארץ. לאמר, מה זה לאמר? אלא מקום זה קורא לו נח, ומיהו? ארץ הקדושה. לאמר זה ינחמנו, עשה אותו הקדוש ברוך הוא למטה כדגמא עליונה. כתוב כאן זה ינחמנו, וכתוב שם (ישעיה כה) זה ה' קוינו לו. אשרי הצדיקים שרשומים ברשם של חותמת המלך העליונה להיות רשומים בשמו, והוא שם שמות בארץ פראוי. כתוב ויקרא את שמו נח, וכתוב (בראשית כה) ויקרא את שמו יעקב. למה לא כתוב את? אלא שם דרגה [אחת], וכאן דרגה אחרת, כמו שנאמר (ישעיה ו) ונאראה את ה'. ונאראה ה' לא כתוב אלא את ה'. גם כאן ויקרא שמו יעקב - דרגתו ממש, הקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב. אבל כאן א"ת - להכליל את השכינה.

מאיפה היה יודע? אלא בשעה שהקדוש ברוך הוא קלל את העולם, שכתוב ארוכה האדמה בעבורך, אמר אדם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, עד מתי יהיה העולם בקללה? אמר לו: עד שיולד לך בן מהול כמותך. והיו מחכים עד שעה שנולד נח. וכיון שנולד, ראה אותו מהול רשום באות הקדש, וראה שכינה דבוקה עמו, ואז קרא את שמו על מה שעשה אחר כך.

בתחלה לא היו יודעים לזרע ולקצר ולחרש, והיו עושים עבודת האדמה בידיהם. כיון שפא נח, התקין אמונות להם וכל הכלים שצריכים לתקן את האדמה לעשות פרות. זהו שכתוב זה ינחמנו מפעשנו ומעצבון ידינו מן האדמה. שהוא הוציא את הארץ ממה שהתקללה שהיו זורעים חטים - וקוצרים קוצים ודוררים. ולכן כתוב איש האדמה.

רבי יהודה אמר, איש האדמה, כמו שנאמר (רות א) איש נעמי. משום שנקרא צדיק והוציא את הארץ בקרבן שעשה ממה שהתקללה, שכתוב לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. ולכן נקרא איש האדמה, ועל זה קרא לו שם על מה שיבא.

רבי יהודה פתח, (תהלים מו) לכו חזו מפעלות אלהים אשר שם שמות בארץ. פסוק זה הקימוהו ונתבאר. אבל לכו חזו וגו' [מה זה חזו? כמו שנאמר (ישעיה כא) חזות קשה הגד לי. במעשי הקדוש ברוך הוא נגלתה נבואה עליונה לבני אדם. אשר שם שמות בארץ - שמות ודאי, שהרי השם גורם לכל] [והוא לשון שממו]. שאלו היו מפעלות יו"ד ה"א וא"ו ה"א - שם קיום בארץ, אבל משום שהיו מפעלות השם של אלהים - שם שמות בארץ.

אמר לו רבי חניא, כעת התעוררת לזה? לא כך אני אמרתי לו, משום שבין שם זה ובין שם זה הכל הוא שבח. אבל אני אמרתי לו כמו שהעירו החברים ששם שמות. שמות בארץ, שמות ממש [שם בארץ, ולמה? בשביל להשתמש בהם העולם ולהיות קיום בעולם].

רבי יצחק אמר, הכל הוא, ואפלו מה שאמר רבי יהודה - זפה אמר. שאלו העולם יהיה בשם הרחמים, יתקיים העולם. אבל משום שהעולם נברא על דין ועומד על דין, שם שמות בארץ, וזפה הוא, שאלמלא כך לא יוכל העולם להתקיים מלפני חטאי בני האדם.

בא ראה, כשנולד נח קראו לו על שם של נחמה [נח - נוח לו, נוח לעולם, נוח לאבות, נוח לבנים, נוח לעליונים, נוח לתחתונים, נוח לעולם הזה, נוח לעולם הבא] ושיהיה [ולזהיות] השם גורם. אבל לגבי הקדוש ברוך הוא לא כך. נח בהפוך אותיות - ח"ן, כמו שנאמר ונח מצא חן.

אמר רבי יוסי, חן הינו נח. בצדיקים, השם שלהם גורם לטוב. ברשעים, השם שלהם גורם לרע. בנח כתוב ונח מצא חן בעיני ה'. בער בכור יהודה התהפכו אותיותיו לרע. ע"ר ר"ע. רע בעיני ה'.

בא ראה, כיון שנולד נח, ראה את מעשי בני האדם שהם חוטאים לפני הקדוש ברוך הוא, והיה גזנו עצמו ועסק בעבודת רבוננו כדי לא ללכת בדרךם. וכי תאמר, במה הוא עסק? באותו ספר של אדם וחסר של חנוף. והיה עוסק בהם לעבד את רבוננו.

בא ראה שפך הוא, שהרי מאיפה ידע נח להקריב קרבן לרבוננו? אלא משום שמצא חכמה על מה העולם עומד, וידע שהוא עומד על הקרבן, ואלמלא הקרבן לא היו עומדים עליונים ותחתונים.

רבי שמעון היה הולך בדרך והיו עמו רבי אלעזר בנו ורבי יוסי ורבי חניא. עד שהיו הולכים, אמר רבי אלעזר לאביו, הדרך מתקנת לפנינו, רוצים לשמע דברי תורה פתח רבי שמעון ואמר, (קהלת ו) וגם בדרך כשהסכל הלך לבו חסר וגו'. כשבן אדם רוצה לתקן דרכיו לפני הקדוש ברוך הוא, עד שלא יצא לדרך צריך להמלך בו ולהתפלל לפניו על דרכו, כמו ששינינו שכתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. שהרי השכינה לא נפרדת ממנו.

ומי שלא מאמין ברבוננו, מה כתוב בו? וגם בדרך שהסכל הלך לבו חסר. מי זה לבו? זה הקדוש ברוך הוא שלא ילך עמו בדרך וגורע מסיועו בדרך. משום שאותו בן אדם שלא מאמין ברבוננו, עד שלא יצא לדרך לא בקש את סיוע רבוננו.

ואפלו בדרך כשהוא הולך, לא עוסק בדברי תורה, ולכן לבו חסר, שאינו הולך יחד עם רבוננו ולא נמצא בדרך. ואומר לכל סכל הוא - ואפלו כששומע דבר אמונה של רבוננו, הוא אומר שזו טפשות לעסק בזה. כמו זה ששאלו לבן אדם על אות הנברית שרשמו בבשר האדם, ואומר שלא דבר אמונה הוא. שמע זאת רבי ייבא הזקן והסתפל בו, ונעשה גל של עצמות. ואנו בדרך הוא בסייע הקדוש ברוך הוא רוצים לומר דברי תורה.

פתח ואמר, (תהלים פו) הורגי ה' דרךך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה שמך. פסוק זה קשה, שהרי שינינו, הכל ביד הקדוש ברוך הוא חוץ מלהיות צדיק או רשע. ודוד איך תבע את זה מהקדוש ברוך הוא? אלא דוד כך אמר, הורגי ה' דרךך - אותה דרך מישור ומתקנת לגלות עיני ולדעת אותו. אחר כך אהלך באמתך - אלה בדרך אמת ולא אסטה לגימין ולשמאל. יחד לבבי - מה זה לבבי? כמו

שְׁנֵאֲמַר (שם עג) צור לְבָבִי וְחִלְקִי. וְכָל זֶה אֲנִי מִבְקֵשׁ לִירָאָה אֶת שְׁמִךְ. לְהַדְבִּק בִּירָאָתְךָ, לְשֹׁמֵר אֶת דְּרָכֶי  
כְּרֵאוֹי. לִירָאָה שְׁמִךְ - מְקוֹם חִלְקִי שָׁבוּ שְׁרוּיָה הִירָאָה לִירָא.

בֹּא רֵאָה, כָּל בֶּן אָדָם שִׁירָא אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁרוּיָה עִמּוֹ הֶאֱמוּנָה כְּרֵאוֹי, שֶׁהִרִי אוֹתוֹ אָדָם  
הוּא שֶׁלֹּם בַּעֲבוּדַת רַבּוֹנוֹ. וּמִי שֶׁלֹּא שְׁרוּיָה בּוֹ יִרְאֵת רַבּוֹנוֹ, לֹא שְׁרוּיָה בּוֹ אֱמוּנָה, וְאִינוּ כְּדַאי לְהִיּוֹת לוֹ  
חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

עוֹד פֶּתַח וְאָמַר, (מִשְׁלֵי ד) וְאַחֲרַי צְדִיקִים כְּאֹר נֶגַה הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם. אֲשֶׁרִיהֶם הַצְדִיקִים  
בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בִּיקְרָם.

בֹּא רֵאָה מַה כְּתוּב, וְאַחֲרַי צְדִיקִים כְּאֹר נֶגַה. מַה זֶה כְּאֹר נֶגַה? כְּמוֹ אוֹתוֹ הָאוֹר הַמֵּאִיר שֶׁבָּרָא  
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, זֶהוּ שְׁנֵנוּ לְצְדִיקִים לְעוֹלָם הַבָּא. הוֹלֵךְ וְאוֹר - שֶׁהוּא עוֹלָה בְּאוֹרוֹ  
תָּמִיד וְלֹא גוֹרֵעַ מִמֶּנּוּ. אֲבָל בְּרִשְׁעִים מַה כְּתוּב? (שם) דְּרָךְ רִשְׁעִים כְּאֶפְלָה לֹא יָדְעוּ בְּמָה יִפְשְׁלוּ. לֹא יָדְעוּ  
- וְכִי לֹא יוֹדְעִים! אֲלֵא רִשְׁעִים שֶׁהוֹלְכִים בְּדְרָךְ עֶקְמָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא רוֹצִים לְהִסְתַּכֵּל [לָהֶם] שְׁעֵתִיד  
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָדוֹן אוֹתָם בְּאוֹתוֹ עוֹלָם וּלְהַכְנִיֵסם בְּדִין גִּיהֶנֶם. וְהֵם צוֹנְחִים וְאוֹמְרִים: אוֹי לָנוּ שֶׁלֹּא  
הִרְפֵּנוּ אֲזָנֵינוּ וְלֹא הִקְשַׁבְנוּ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם. וּבְכָל יוֹם אוֹמְרִים: וַיִּלְנוּ!

בֹּא רֵאָה, עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהֵאִיר לְצְדִיקִים לְעוֹלָם הַבָּא וּלְתַתּ לָהֶם שֶׁכֶּר חִלְקָם, מְקוֹם  
שְׁעִין לֹא שׁוֹלֵט לַעֲמֹד עָלָיו, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (ישעיה סד) עֵין לֹא רֵאָתָה אֱלֹהִים זִוְלָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ.  
וְכָתוּב (שם סו) וְיִצְאוּ וְרֵאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי. וְכָתוּב (מלאכי ג) וְעֲסוֹתֶם רִשְׁעִים כִּי יִהְיוּ אִפְרַיִם  
תַּחַת כְּפוֹת רִגְלֵיכֶם. אֲשֶׁרִי הַצְדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. עֲלֵיהֶם כְּתוּב (ישעיה ס) צְדִיקִים לְעוֹלָם  
יִירָשׁוּ אֶרֶץ. וְכָתוּב (תהלים קמ) אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׁרִים אֶת פִּנְיָךְ. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן  
וְאָמֵן:

#### פְּרִשְׁת תּוֹלְדוֹת נח

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נח. רַבִּי חֲנִינָא פֶּתַח, (ישעיה ס) וְעַמְךָ כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גִּזְר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה  
יְדֵי לְהִתְפָּאֵר. אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וְיוֹדְעִים דְּרָכֵי הַתּוֹרָה שֶׁבִּגְלָלָהּ יִזְכּוּ לְעוֹלָם הַבָּא.

בֹּא רֵאָה, לְכָל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשׁוֹמְרִים הַבְּרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד  
עָלֶיהָ, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקוֹת שְׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי. וְעַל זֶה, יִשְׂרָאֵל  
שֶׁשׁוֹמְרִים הַבְּרִית וְקִבְּלוּ אוֹתָהּ, יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

וְלֹא עוֹד, אֲלֵא מִשּׁוּם כֶּךָ נִקְרְאוּ צְדִיקִים. מִכָּאן לְמַדְנוּ, כָּל מִי שֶׁשׁוֹמֵר הַבְּרִית הַזֶּה שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד  
עָלֶיהָ, נִקְרָא צְדִיק. מִנֵּיין לָנוּ? מִיוֹסֵף. מִשּׁוּם שֶׁשְׁמֵר אֶת בְּרִית הָעוֹלָם זֶכֶה שֶׁנִּקְרָא צְדִיק. וְעַל כֶּךָ וְעַמְךָ  
כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אֵלֶּה - בְּכָל מְקוֹם פָּסַל אֶת הָרָאוֹנוֹנִים. שְׁנֵינוּ וְכוּ'. מַה כְּתוּב לְמַעַל בְּפִרְשֵׁת  
בְּרֵאשִׁית? (בראשית ב) וְנִהַר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הָעֵץ וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְגו'. אוֹתוֹ הִנָּהר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא  
וְנִכְנָס לָנוּ וּמִשְׁקָה אוֹתוֹ מִהַשְׁקָא שֶׁלְמַעַלָּה, וְעוֹשֶׂה לוֹ נַחַת וְעוֹשֶׂה פְרוֹת וּמַגְדֵּל זְרָעִים, הוּא אֵז נוֹחַ לְכָל  
זֶה נוֹחַ לָנוּ. וְזֶה עוֹשֶׂה מְנוּחָה בּוֹ [נִיֵּיא לָנוּ, וְהָעֵץ נח בּוֹ], כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (שם) כִּי בּוֹ שָׁבַת, וְכָתוּב וַיִּשְׁבֹּת  
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. וְזֶה סוּד שֶׁדָּבָר זֶה עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת וְלֹא אַחֵר.

בֹּא רֵאָה, כְּמוֹ זֶה נח לְמַטֵּה הַבְּרִית הַקְדוּשׁ הִנֵּה דִגְמָא שֶׁלְמַעַלָּה, וְעַל זֶה נִקְרָא אִישׁ הָאֲדָמָה. וְסוּד  
לְמַדְנוּ, שֶׁהִרִי נח הַצֵּרֶךְ לְהִתְחַבֵּר עִמָּה וּלְקַיֵּם זֶרַע שֶׁל הַכֹּל, שֶׁכְּתוּב לְחִיּוֹת זֶרַע.

מִי זֶה הַתֵּבָה? [זֶה] אֲרוֹן הַבְּרִית. וְנח וְהַתֵּבָה לְמַטֵּה כֶּךָ הֵם כְּמוֹ דִגְמָא [זו] שֶׁלְמַעַלָּה. בְּנח כְּתוּב  
בְּרִית, שֶׁכְּתוּב וְהִקִּימֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ. וְעַד שֶׁהִתְקַיֵּם בּוֹ בְּרִית לֹא נִכְנָס לְתֵבָה, שֶׁכְּתוּב וְהִקִּימֹתִי אֶת  
בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבִאֲתָךְ אֶל הַתֵּבָה. וְאֵז הִיֵּתָה הַתֵּבָה אֲרוֹן הַבְּרִית. [זו] תֵּבָה וְנח, הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה. וּבִגְלָל  
שֶׁהַבְּרִית הַזֹּאת לְמַעַלָּה, הוּא עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת. כְּמוֹ זֶה נח [לְמַטֵּה] הוּא עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת. מִשּׁוּם כֶּךָ [כְּמוֹ  
שְׁנֵאֲמַר] אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נח.

נח אִישׁ צְדִיק, כֶּךָ הוּא בּוֹדָאִי כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה. וְעַל זֶה כְּתוּב (מִשְׁלֵי י) וְצְדִיק יִסּוֹד עוֹלָם. וְהָאָרֶץ  
מִתְקַיֶּמֶת עַל זֶה, שֶׁהִרִי הוּא הָעֵמּוּד שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו, וּמִיָּהוּ? זֶה צְדִיק, וְנח נִקְרָא צְדִיק לְמַטֵּה. וְסוּד  
[נִיֵּיא זֶה] שֶׁל הַכֹּל - אֶת הָאֱלֹהִים הַתֵּהֱלֵךְ נח. דּוֹקָא. שֶׁלֹּא נִפְרַד מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים, וְשִׁיָּהִיָּה הוּא בָּאָרֶץ כְּמוֹ  
שֶׁלְמַעַלָּה אִישׁ צְדִיק יִסּוֹד הָעוֹלָם. בְּרִית שְׁלוֹם, שְׁלוֹם שֶׁל הָעוֹלָם. אִישׁ הָאֲדָמָה וְדָאִי. וְעַל זֶה (בראשית ו)  
וְנח מְצָא חֵן בְּעֵינֵי ה'.

תַּמִּים הִנֵּה בְּדִרְתֵּינוּ, מַה זֶה בְּדִרְתֵּינוּ? אֵלֶּה אוֹתָם שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ. הוּא הַשְּׁלִים אֶת כָּלָם, וְהוּא הִנֵּה  
שֶׁלֹּם מִכָּלָם. תַּמִּים הִנֵּה - שְׁנוּלֵד מִהוּל, שֶׁכְּתוּב הַתֵּהֱלֵךְ לְפָנֵי וְהִנֵּה תַמִּים. בְּדִרְתֵּינוּ - וְלֹא בְּדוֹרוֹת שֶׁל  
הָעוֹלָם, שֶׁהִרִי מִמֶּנּוּ יִצְאוּ [תּוֹלְדוֹת בְּעוֹלָם].



בא ראה, נח ראוי היה מיום שנברא העולם להיות בתבה בחבור אחד להכנס בה, ועד שלא התחברו כאחד, לא היה העולם כראוי. אחר כך מה כתוב? (שם ט) ומאלה נפצה כל הארץ. מהו נפצה? כמו שנאמר (שם ב) ומשם יפרד. משמש נמצא פרוד והתפרדו תולדות לכל הצדדים והכל אחד כדגמא אחת. משום כך אלה תולדות נח. אלה ודאי. שהרי יסוד העולם הוא שעושה תולדות לקים בארץ. בא רבי אבא ונשקו. אמר, אריה בלחו נוקב סלע ושובר. כך זה בודאי. ובא וראה, משעור התבה גם כך זה.

#### תוספתא

למה נח נח פעמים? אלא כל צדיק וצדיק שבעולם יש לו שתי רוחות - רוח אחת בעולם הזה, ורוח אחת בעולם הבא. וכך תמצא בכל הצדיקים: משה משה, יעקב יעקב, אברהם אברהם, שמואל שמואל, שם שם. פרט ליצחק שלא כתוב בו כמו שכתוב בהם, משום שייצחק, בשעה שנקרב על גבי המזבח, יצאה נשמתו שהיתה בו בעולם הזה. וכינו שנאמר באברהם ברוך מניח המתים, שבה אליו נשמתו של העולם הבא. משום זה תמצא שלא יחד הקדוש ברוך הוא את שמו אלא על יצחק, משום שנחשב כמת. ועל זה רמז הכתוב ואמר (איוב טו) הן בקדשו לא יאמין וגו'.

דבר אחר אלה תולדות, משום שהיה צדיק שבח אותו פעמים. תמים היה בדרתיו, אבל בדורות אחרים אינו נחשב לכלום, כמו דורו של אברהם ודור משה ודור דוד. דבר אחר, ראה מה עשה בדור שכלם רשעים, קל וחמר אלו היה בדור שכלם צדיקים. ע"כ התוספתא

רבי אלעזר פתח, (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ. הפסוק הזה הרי נתבאר, ובארוהו. אבל לכו חזו, מה זה חזו? כמו שנאמר (ישעיה כא) חזות קשה הגד לי. במעשיו שהקדוש ברוך הוא עושה מתגלה נבואה עליונה לבני אדם. אשר שם שמות - שמות ודאי, שהרי השם גורם לכל.

כתוב ויקרא את שמו נח לאמר זה וגו', למה כאן לאמר? ולמה זה? אלא לאמר זו האשה. זה זה צדיק. [רמז כמו שהקדוש ברוך הוא קרא לו נח, מניחת הארץ. לאמר, מה זה לאמר? אלא מקום זה קרא לו נח, ומי הוא? ארץ הקדושה. לאמר זה נחמנו ממצעשנו וגו'. עשה אותו הקדוש ברוך הוא למטה כדגמא עליונה]. [נ"א זה זה צדיק, וכן נח (לאמר, נח) זה צדיק. לאמר זו נקבה, משום שלא נפרדים זה מזה. אמר רבי יצחק, לאמר זו ארץ הקדושה] [וזה אמת]. כתוב כאן זה נחמנו, וכתוב שם (ישעיה כה) זה ה' קוינו לו. אשריהם הצדיקים שרשומים ברשם של חותמת המלך להיות בשמו רשומים, והוא שם שמות בארץ כראוי.

כתוב ויקרא את שמו נח, וכתוב ויקרא שמו יעקב. למה לא כתוב את? אלא שם דרגה אחרת [ד"א אחת] וכאן דרגה אחרת, [נ"א את, כמו שנאמר ואראה את ה'] ככתוב (שם ו) ואראה את ה'. ואראה ה' לא כתוב אלא את ה', גם כך בלח ויקרא את שמו נח. ויקרא שמו יעקב - דרגה שלו הקדוש ברוך הוא ממש קראה לו יעקב. אבל כאן את - להכליל את השכינה [נ"א שהיא דרגה אחרת למטה].

אלה תולדות נח וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים קיב) טוב איש חונן ומלוה וכלכל דבריו במשפט. טוב איש - זה הקדוש ברוך הוא שנקרא טוב, כמו שכתוב (שם קמה) טוב ה' לכל, וכתוב (שמות טו) ה' איש מלחמה. לכל הזה חונן ומלוה, למקום שאין לו משלו, ואותו מקום נזון ממנו. וכלכל דבריו במשפט - שהרי אותו דבר לא נזון אלא במשפט, כמו שנאמר (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך.

דבר אחר טוב איש - זה צדיק, שכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. רבי יוסי אמר, זה נח, שכתוב נח איש צדיק. רבי יצחק אמר, זה השבח של השבת שבו פתח טוב, שכתוב (תהלים צב) טוב להודות לה'.

רבי חייא אמר, הכל אחד, וכלם אמרו דבר אחד. וזה עושה תולדות בעולם. תולדות של העולם מי הם? אלו נשמות הצדיקים שהם פרי מעשי הקדוש ברוך הוא. רבי שמעון אמר, בשעה שהקדוש ברוך הוא מתעטר בעטרותיו, מתעטר מלמעלה ומלמטה, מלמעלה ממקום שלעמק הכל. מתעטר מלמטה במה? בנשמות הצדיקים. ואז נוספים חיים מלמעלה ומלמטה, ונכלל מקום המקדש מכל הצדדים, והבאר מתמלאת והים נשלים, ואז נותן לכל.

כתוב (משלי ה) שנה מים מבורך ונוזלים מתוך בארץ. למה [כאן] בורף בתחלה ואחר כך בארץ? שהרי בור לא נקרא אלא ריק שאינו נובע. באר - מים שנובעים? אלא הכל מקום אחד הוא. אלא מקום שהעניים [נ"א שהעניים] אחוזים בו נקרא בור, שאין לו משלו אלא מה שנותנים לתוכו, ומיהו? דל"ת. אחר כך נעשה באר שהוא נובע ומלא [שממתמלא] מכל הצדדים, ומיהו? ה"א. מתמלאת מלמעלה ונובעת מלמטה. מתמלאת מלמעלה כמו שאמרנו, ונובעת מלמטה מנשמות הצדיקים.

דבר אחר, שנה מים מבורך - זה דוד המלך, שכתוב בו (שמואל ב כג) מי ישקני מים מבאר בית לחם. ונוזלים - זה אברהם. מתוך - זה יעקב, שהוא באמצע. בארץ - זה יצחק, שנקרא באר מים חיים. הרי בפסוק הזה נמצאת המרכבה הקדושה העליונה מהאבות. ודוד המלך התחבר עמם. יש מי שיאמר, ונוזלים - זה יצחק. מתוך - זה משה, שהוא באמצע. בארץ - זה אהרן, שנקרא באר מים חיים, ודוד

המלך שהתחבר עמהם.

תשוקת הנקבה לזכר אינה אלא באשר נכנסת בה רוח ושופכת מים כנגד המים העליונים הזכריים. כך כנסת ישראל לא מעוררת השתוקקות לקדוש-ברוך-הוא אלא ברוח הצדיקים שנקנסים בתוכה, ואז נובעים מים מתוכה כנגד מי הזכר. והכל נעשה תשוקה אחת [ואגדה אחת] וקשור אחד. וזהו רצון של הכל והטויל שהקדוש ברוך הוא מטיל עם נשמות הצדיקים.

בא ראה, כל אותן תולדות גן העדן לא יוצאים מצדיק אלא כשנקנס בתבה הזו בחבור אחד, והכל גנוזים בה, ואחר כך יוצאים ממנה. גם כאן נח איש צדיק לא הוציא תולדות לפרות בעולם עד שנקנס בתבה, והתכנסו הכל בה והיו גנוזים בה, ואחר כך יצאו ממנה לפרות בעולם ולהתקיים בארץ. ואלמלא שיצאו מתוך התבה, לא התקיימו בעולם. והכל כמו שלמעלה - מתוך תבה יוצאים למעלה, מתוך תבה יוצאים למטה, זה כמו זה. [מתוך] וכאן התקנים העולם ולא מקדם לזה, שמשום כך כתוב ונוזלים מתוך בארץ, וכתוב ויולד נח שלשה בנים.

ותשחת הארץ לפני האלהים. אמר רבי יהודה, כיון שכתוב ותשחת הארץ, למה לפני האלהים? אלא כיון שעשו חטאיהם בגלוי לעיני הכל, אז כתוב לפני האלהים.

רבי יוסי אמר, אני אמרתי הפוך. ותשחת הארץ לפני האלהים - בהתחלה לפני האלהים, שלא היו עושים בגלוי. לפני האלהים עשו ולא לפני בני אדם. ולבסוף עשו בגלוי. זהו שכתוב ותמלא הארץ חמס, שלא היה מקום בכל הארץ שלא היה בגלוי, ובגלל כך אמר הפסוק בשני גוונים.

אלה תולדות נח - רבי אבא אמר, מיום שעבר אדם על מצות רבונו, כל בני האדם שנולדו אחר כך נקראו בני האדם. ולא לשבח נקראו כך, אלא כמו שאמר בנו של אותו שעבר על מצות רבונו. כיון שבא נח, נקראו בני העולם על שם נח. תולדות נח לשבח. שהעמידם בעולם. ולא תולדות אדם שהעבירם מהעולם וגרם מות לכלם.

אמר לו רבי יוסי, אם כך, הרי כתוב אחר כך, ויגרד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. בני האדם כתוב, ולא כתוב בני נח. אמר לו, משום שאדם [שחטא ד"א חטא] לפני רבונו, טוב לו שלא נברא ולא יכתב עליו הכתוב פסוק זה.

אלא בא ראה, כתוב (משלי י) בן חכם ישמח אב. באשר הבן טוב, כל בני העולם זוכרים את אביו לטוב. וכשהוא רע, כלם זוכרים את אביו לרע. אדם, משום שחטא ועבר על מצות רבונו, כשבאו אותם שמרדו ברבונם מה כתוב? אשר בנו בני האדם. אדם הראשון שמרד ברבונו ועבר על מצותו, ולכן אלה תולדות נח. אלה ולא הראשונים. אלה שיצאו ונקנסו לתוך התבה והוציאו תולדות לעולמים. ולא תולדות אדם שיצא מגן עדן ולא הוציא אותם משם.

בא ראה, אלו הוציא אדם תולדות מגן עדן, לא היו משמידים לדורי דורות, ולא נחשף אור הלבנה לעולמים, וככלם היו קימים לעולמים, ואפלו מלאכים עליונים לא עמדו לפניהם באור וזיו וחכמה, כמו שנאמר בצלם אלהים ברא אותו. אבל כיון שגרם החטא ויצא מגן עדן ועשה תולדות בחוץ, לא התקיימו בעולם ולא היו כראוי.

אמר רבי חזקיה, וכי איך יכלו לעשות תולדות שם, שהרי אלמלא לא נמשך עליו יצר הרע וחטא, יתקיים הוא בעולם לבדו ולא נעשה תולדות? כמו זה אלמלא שחטאו ישראל בעגל והמשיכו עליהם יצר הרע, לא נעשו לעולמים תולדות ולא נבאו דורות אחרים לעולם.

אמר לו, אלמלא לא חטא אדם, לא נעשה תולדות כמו זה מצד של יצר הרע, אבל נעשה תולדות מצד של רוח הקדש. שעכשו אינו עושה תולדות אלא מצד היצר הרע, ומשום שכל תולדות בני האדם כלם מן הצד של יצר הרע, לכן אין להם קיום, ואי אפשר להם להתקיים, שהצד האחר מערב בהם [ואפשר להם בצד האחר].

אבל אלמלא לא חטא אדם ולא גרש מגן עדן, היה עושה תולדות מצד של רוח הקדש, שקדושים כמלאכים עליונים עומדים לדורי דורות כמו שהיה למעלה. כיון שחטא והוליד בנים מחוץ לגן עדן ולא זכה להוציאם מן הגן, לא התקיימו אפלו להשתרש בעולם הזה, עד שבא נח, שהוא צדיק, ונקנס בתבה, ומהתבה יצאו כל דורות העולם, ומשם התפזרו לכל ארבע רוחות העולם.

ויבא אלהים את הארץ והנה נשחתה. למה נשחתה? משום כי השחית כל בשר את דרכו, כמו שנאמר. רבי חייא פתח פסוק ואמר, (יונה ג) ויבא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה.

בא ראה, בשעה שבני אדם זוכים ושומרים את מצוות התורה, אז הארץ מתחזקת ונמצאת בה כל השמחה. מה הטעם? משום שהשכינה שורה על הארץ. ואז הכל, עליונים ותחתונים, בחדוה. וכשבני אדם משחיתים דרכיהם ולא שומרים את מצוות התורה וחוטאים לפני רבונו, אז כפיכול דוחים את השכינה מהעולם, ונשארת הארץ משחיתה, שהרי השכינה נדחתה ולא שורה עליה, ואז היא נשחיתה.

מה הטעם נשחתת? משום ששורה רוח אחרת עליה שמחבולת את העולם. ועל זה אומרים, שישראל נותנים עז לאלהים שמעמידים את העולם. אלהים זו שכינה.

ואם חס ושלום אם ישראל ימצאו רשעים, מה כתוב? (תהלים ו) רומה על השמים אלהים וגו', משום שרשת הכינו לפעמי. כפף נפשי, בסבת חמס ושאנת חנם. פרו לפני שוחה וגו', כמו שבדור המבול, שמשום החמס שהיה ביניהם, היתה ביניהם שגאה ואיבה.

כזול אף בארץ ישראל פו? והרי שנינו שארץ ישראל לא שורה עליה רוח אחרת ולא ממנה אחר חוץ מהקדוש ברוך הוא בלבדו. בא ראה שארץ ישראל כך היא שלא שורה עליה ממנה ולא שלים אחר פרט לקדוש-ברוך-הוא לבדו, אבל שעה אחת שורה עליה להשחית את בני האדם. מנן לנו? מדוד, שכתוב (דברי הימים א כא) וירא דוד את מלאך ה' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים, ואז נשחתה הארץ.

אמר רבי אלעזר, אפלו באותה שעה הקדוש ברוך הוא היה. כתוב כאן מלאך ה', וכתוב שם (בראשית מח) המלאך הגאל אתי, וכתוב ויסע מלאך האלהים. הן לטוב הן לרע שולט עליה הקדוש ברוך הוא. לטוב - משום שלא נמסרה תחת שאר הממנים, וכל דברי העולם יתבנישו ממעשיהם. לרע - כדי שלא ישמחו אלה לשלט עליה. ואם תאמר, והרי כתוב (איכה א) כי ראית גוים באו מקדשה, והחריבו ביתה. ואם לא שולטים אותם ממנים, לא נחרב המקדש!

בא ראה, כתוב כי אתה עשית, וכתוב (שם ב) עשה ה' אשר זמם. בא ראה, כתוב וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה. נשחתה ודאי, כמו שנאמר. כך גם (יונה ג) וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה. שהרי אז הארץ קוראת למעלה ועולה בעליה עליונה ומקשטת פניה כנקבה שמתקשטת אל הזכר, כך גם הארץ, שהרי גדלה בנים צדיקים למלך.

ועכשו שלא שבו דור המבול מה כתוב? וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה, כאשה שנטמאה והסתירה פניה מבגלה. ובזמן שמתרבים חטאי בני האדם בגלוי, הארץ שמה פניה כנקבה שאין לה בושה מפל, כמו שנאמר (ישעיה כד) והארץ חנפה תחת ישיבה. ועל זה וירא כי נשחתה ודאי. מה הטעם? משום כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ.

רבי אלעזר הלך אל רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו. כיון שראה אותו, התקין לו שטיח של פסוי במוטות של עץ, וישבו. אמר לו חמיו, אפשר ששמעת מאביך זה שכתוב (איכה ב) עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו אשר צוה מימי קדם?

אמר לו, הרי פרושה החברים, בצע אמרתו - שקרע האדמת שלו. אשר צוה מימי קדם - שהרי אותה האדמת צוה מאותם ימים ראשונים עליונים, וביום שחרב בית המקדש קרע אותה, משום שהאדמת הזו היא כבודו ותקונו, וקרע אותה.

אמר לו, עשה ה' אשר זמם, וכי מלך חושב [קדם] להרע לבניו עד שלא יבאו לחטא? אמר לו, (משל) למלך שהיה לו פלי יקר, ובכל יום היה פוחד עליו שלא ישבר והיה מסתפל בו ומצא חן בעיניו. לימים בא בנו והרגיו את המלך. לקח המלך אותו פלי יקר ושבר אותו. זהו שכתוב עשה ה' אשר זמם.

בא ראה, מיום שנבנה בית המקדש היה הקדוש ברוך הוא מסתפל בו וחביב עליו הרבה, והיה פוחד על ישראל שיחטאו ויחרב בית המקדש. וכך בכל פעם שהיה בא אצל בית המקדש, היה לובש אותה אדמת. אחר שגרמו החטאים והרגיו לפני המלך, נחרב בית המקדש וקרע אותה האדמת [קרע אותה האדמת ונחרב בית המקדש]. הינו שכתוב עשה ה' אשר זמם.

בצע אמרתו וגו' [האמרתו הזו בתחלה ישובה בראש אמיר, והרי התעטרו עטרה לראש ואילן נאה לפניו. והיא מימי קדם ודאי. ואז עצבות לפניו בבתים החיצונים ודאי, (ישעיה לג) והן אראלים צעקו חצה. (שם כב) ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא וגו']. הינו בזמן שנחרב בית המקדש. אבל בזמן אחר אין חדוה לפני הקדוש ברוך הוא כמו זמן שאובדים רשעי העולם ואותם שהרגיו לפניו. זהו שכתוב (משלי יא) ובאבד רשעים רנה. וכן בכל דור ודור שעושה דין ברשעי העולם, חדוה ותשבחת לפני הקדוש ברוך הוא.

ואם תאמר, הרי שנינו שאין חדוה לפני הקדוש ברוך הוא כשהוא עושה דין ברשעים? אלא בא ראה, בשעה שנעשה דין ברשעים, חדות ותשבחות לפניו על שנאבדו מהעולם. והדברים הללו כשמגיע אותו זמן שהמתין להם ולא שבו אליו מחטאיהם. אבל אם נעשה בהם דין עד שלא הגיע זמנם, [ועד] שלא נשלם חטאם, כמו שנאמר (בראשית טו) כי לא שלם עון האמורי עד הנה, אז אין חדוה לפניו, ורע לפניו על שנאבדו.

ואם תאמר, למה עושה בהם דין טרם שהגיע זמנם? אלא הם גרמו רע לעצמם, שהרי הקדוש ברוך הוא אינו עושה דין בטרם מגיע זמנם, אלא משום שמתפתים עם ישראל להרע להם, ולכן עושה בהם

דין ומאבדס מהעולם בלא הזמן. וזהו שרע לפניו. ולכן הטביע מצרים בים והאביד שונאי ישראל בימי יהושפט, וכן כלם, שהרי משום ישראל נאבדו לפני זמנם.

אבל פשהשלים הזמן שחכה להם ולא שבו, אז חדוה ותשבחת לפניו על שאבדו מהעולם, פרט לזמן שחרב בית המקדש, שאף על גב שהשלים הזמן שלחם שהרגיוזו לפניו, לא היתה חדוה לפניו. ומאותו זמן לא היתה חדוה לפניו למעלה ולמטה.

פי לימים עוד שבעה אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה וגו'. רבי יהודה אמר, ארבעים יום וארבעים לילה הללו, מה מעשיהם? אלא ארבעים יום להלקות רשעי העולם, וכתוב (דברים כה) ארבעים יפנו לא יסוף, כנגד ארבעה רוחות העולם, לכל אחד עשרה. משום שכן אדם נברא מארבעה רוחות העולם, ועל זה ומחיתי את כל היקום. וצריך ארבעים להלקות ולמחות את העולם.

רבי יצחק היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו פסוק זה [שאמר] שכתוב ותשחת הארץ לפני האלהים. אם בני אדם חטאו - הארץ במה חטאה? אמר לו, משום שכתוב כי השחית כל בשר את דרכו, כמו שנאמר. כמו זה, (ויקרא יח) ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה. אלא בני אדם חטאו. ואם תאמר, הארץ במה? אלא עקר הארץ הם בני האדם, והם משחיתים את הארץ והיא נשחיתת, והכתוב מוכיח, שכתוב ויבא אלהים את הארץ והנה נשחיתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ.

בא ראה, כל חטאי האדם כלם, השחיתתם תלויה בתשובה. והחטא של שופך זרע על הארץ ומשחית דרכו ומוציא זרע על הארץ - משחית אותו ומשחית את הארץ, ועליו כתוב (ירמיה ב) נכתם עונך לפני, וכתוב בו (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אהיה לא יגרד רע. פרט לתשובה גדולה. וכתוב (בראשית לח) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וימיתהו ה', והרי נתבאר.

אמר לו, למה דן הקדוש ברוך הוא את העולם במים ולא באש ולא בדבר אחר? אמר לו, סוד הוא, שהרי הם השחיתו דרכם בשביל שמים עליונים ומים תחתונים לא התחברו זכר ונקבה כראוי. וימי הם המים העליונים? בינה. ומים תחתונים - מלכות. ה"א עליונה ה"א תחתונה. וכאשר הם משחיתים, נסתלק י"ו, שהוא זכר, ונשאר ה"א בה"א ומים במים. מה הם השחיתו דרכם, כמו זה מים זכריים ונקביים. ועל זה נדונו במים, במה שהם חטאו. והמים היו רותחים ופושטים מהם את העור, כמו שהשחיתו דרכם במים רותחים. דין כנגד דין. זהו שכתוב נבקעו כל מעינות תהום רבה. הרי מים תחתונים. וארבת השמים נפתחו - זה מים עליונים. מים עליונים ותחתונים.

רבי חייא ורבי יהודה היו הולכים בדרך, והגיעו להרים גדולים, ומצאו בין ההרים עצמות בני אדם שהיו מאותם בני המבול, ופסעו שלש מאות פסיעות בעצם אחת. תמחו. אמרו, הינו מה שאמרו חבירינו שהם לא היו פוחדים מדין הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב (איוב כא) ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו. מה עשו? היו סותמים בגלגלים את מעינות התהום, ומים רותחים יוצאים ולא יכלו לעמוד בהם, עד שהיו נשמים ונופלים בארץ ומתים.

ויולד נח שלשה בנים וגו'. אמר רבי חייא לרבי יהודה, בא ואמר לך דברים ששמעתי בזה. משל לאדם שמכניס לנקבה שמתעברת [ד"א פרי מעיה] בפעם אחת, ויצאו שנים או שלשה בנים. [כל אחד נפרד מאחר בדרךיו במעשיו. זה צדיק וזה רשע וזה בינוני. אף גם כאן שלשה קשרים של רוח הולכים ושטים ונקללים בשלשה עולמות.]

בא ראה, נשמה יוצאת ונכנסת בין הרי פרוז, ומתחברת הרוח בנשמה. יורדת למטה, מתחברת הנפש ברוח, וכלם [הולכים ד"א יורדים] ומתחברים זה עם זה. אמר רבי יהודה, נפש ורוח כלולים זה עם זה. הנשמה שורה בדרךיו של בן אדם, [וזה] והוא מדור נסתר שלא נודע מקומו.

בא בן אדם להטהר - מסייעים לו בנשמה קדושה ומטהרים אותו ומקדשים אותו ונקרא קדוש. לא זכה ולא בא להטהר - שתי דרגות פותחים, שהם נפש ורוח בו. אין בו נשמה קדושה [סיוע שלמעלה, וזה כפי דרכו]. ולא עוד, אלא שאם יטמא - מטמאים אותו. והסיוע שלמעלה מסירים ממנו. מכאן והלאה כל אחד לפי דרכו.

#### תוספתא

קשורים רמים של היכלי ההיכלות [של אותו צד] אנו פתוחי עינים, פתוחי אזנים. קול מהקולות יורד מלמעלה למטה, משבר הרים וסלעים. מי הם שרואים ולא רואים? אטומי אזנים, סתומי עינים, לא רואים ולא שומעים, לא יודעים בשכל, אחד שכלול בשנים בתוכם. דוחים אותם החוצה.

הם נדבקים בין [ס"א בו] באותם שנים, האחד אמן האמנים לא שורה [ס"א שמים] בתוכם. לא נכנסים בין ספרים קדושים. כל אלו של אמן זה לא שורה בתוכם, לא נכתבו בספר הזכרונות ונמחים מספר החיים, כמו שנאמר (תהלים סט) ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו.

אוי להם כשיצאו מהעולם הזה. אוי להם [לחיהם]. מי יתבע אותם כאשר ימסרו בידי דומה

וישפרו באש שדולקת ולא יצאו ממנה רק בראשי חדשים ושבטות, כמו שפאמר (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבט בשבטו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמו ה'. אחר כך פרו שפאד צפון מכריו עליהם ואומר, (תהלים ט) ישבו רשעים לשאלה וגו'. כמה אגדות של ישורים יתפנסו עליהם בארבעה צדדים. אש לוהטת בגיא בן הנזם.

שלוש פעמים ביום מתפקדים [נשרפים]. ולא עוד, אלא בזמן שישראל עונים בקול רם אמן יהא שמיא רבא מברך, הקדוש ברוך הוא מתמלא רחמים וחס על הכל, ורומז למלאך הממנה על שפרי הגיהנם, ששמו סמריאל, ושלשה מפתחות בידו, ופותח שלשה שפריים שפאד המדבר, ורואים את אור העולם הזה. בא עשן של אש וסותם הדרכים.

ואז שלשה ממנים שפחת ידיהם שלש מגרפות, מנשבים בידיהם ומחזירים עשן למקומם, ונותנים להם רוחה שפחה וחצי. ואחר כך שבים לאש שללהם. וכן שלש פעמים ביום. ובכל זמן שאומרים ישראל אמן יהא שמיא רבא מברך וכו', מרחמים להם. אפריהם הצדיקים שדרכם מאירה באותו עולם לכל הצדיקים, כמו שפאמר (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. (עד כאן התוספתא).

רבי אבא אמר, בגיהנם יש מדורים על מדורים, שניים שלישיים, עד שבע. והרי בארזה החברים. ואשרי הצדיקים שהם נשפריים מחטאי הרשעים ולא הולכים בדרכיהם ולא נטמאים בהם. וכל מי שנטמא, כשהולך לאותו עולם יורד לגיהנם, ויורד עד המדור התחתון.

ושני מדורים הם שפמוכים זה עם זה - שאול ואבדון. מי שירד לשאול, דנים אותו שם ומקבל עינו, ומעלים אותו למדור עליון אחר. וכן דרגה אחר דרגה, עד שהם מעלים אותו. אבל מי שירד לאבדון, לא מעלים אותו לעולמים, ולכן נקרא אבדון, שפרי אבוד הוא מהכל.

בא ראה, נח הצדיק היה מתנה בבני דורו, ולא היו שומעים לו, עד שהקדוש ברוך הוא הביא עליהם דין הגיהנם. מהו דין גיהנם? אש ושלג, מים ואש. זה צונן וזה רותח. וכלם נדונו בדין הגיהנם ואבדו מהעולם, ואחר כך התקיים העולם כראוי לו. ונכנס נח בתבה והכניס בה כל מין ומין [מבניות] העולם. ודאי נח עץ עשה פרי היה. ויצאו מהתבה כל מיני העולם כמו שלמעלה.

בא ראה, כשעץ זה עושה הפרי, מתחבר בפע פרי כל אותם מינים שלמעלה חיות גדולות וקטנות, וכמה מינים כל מין למינו, כמו שפאמר (תהלים קד) חיות קטנות עם גדולות. כמו זה נח בתבה. וכלם יצאו מהתבה, והתקיים העולם כמו שלמעלה. ולכן נח נקרא איש האדמה. נח נקרא איש צדיק. והרי בארזה.

רבי חייא אמר, שלש מאות שנה עד שלא בא המבול היה נח מתנה בהם על מעשיהם ולא היו שומעים לו, עד שהקדוש ברוך הוא השלים הזמן שחפה להם ואבדו מהעולם.

בא ראה מה כתוב למעלה, ויהי כי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם. והיו הולכים ערמים לעין כל. מה כתוב? (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם וגו'. וזה היה יסוד ועקר להמשך בחטאם עד שגרם להם להשמיד מהעולם, ולכן נמשכו אחר יצר הרע ובגזעו ובשרשו ודחו את האמונה הקדושה מביניהם, ונטמאו [נ"א ונאבדו] כמו שפאמר. לכן קץ כל בשר בא לפני - ללמד קטגוריה עליהם.

ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני.

השלמה מההשמטות (סימן י)

רבי חזקיה אמר, אשרי חלקם של ישראל שהתרחצו בהם הקדוש ברוך הוא ונתן להם תורה הקדושה, והזהיר אותם ונתן להם עצה להשמר ממעלה וממטה כדי שלא ישלט בהם - רק הקדוש ברוך הוא, והם יודעים לדחות מהם כל המקטרגים וכל הרוחות, כדי שיהיו חלק גורלו וירשתו, כמו שפאמר (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

בא ראה, ביום של ראש השנה הקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, וכל בני העולם יושבים בחשבון, ואין מי שלא נכנס בחשבון, וספרי חיים ומיתים נפתחים באותו יום. ובגלל שהקדוש ברוך הוא התרחצו בהם, נתן להם עצה להנצל מכל המקטרגים של מעלה שהם התמנו, וכן בכל זמן שהדין שורה על העולם. ביום זה מזמנים ישראל לעורר עליהם רחמים, ובמה? בשופר, שהקול הזה שיוצא עולה למעלה ומעורר שופר העליון, אז מתעוררים רחמים ממקומם, והקדוש ברוך הוא קם מכסא דין ויושב בכסא רחמים ומרחם על ישראל, ולא נתנת רשות למקטרג.

וישראל יושבים לפני הקדוש ברוך הוא בתשובה ותוקעים בשופר [ומעוררים] ומתעוררים רחמים, שפרי אותו קול שיוצא הוא התעוררות הרחמים, ואז הפלשין לא יכול לעמד לפני פסא הרחמים, שפרי לא בא מאותו צד ולא נמצא קטגוריא.

ביום הכפורים שהוא חתימת הדין, וישראל עומדים בקדשת רבונם, באותו יום, כדי שלא יקרב מלשין למקדש, נותנים לו שעיר, שבה מצד רוח הטמאה והוא טמא, ורוח טמאה נהנה ממנו. [והוא] הוא מתעסק בו, ולא מתקרב למקדש לטמא, ואז הפנים מאירות, וישראל נצולים ממנו.

בזמן אחר, כשרבים חטאי בני האדם, המלשין הזה בשעת הדין מתעורר על חטאי העולם, אז הוא בא, ונמצאת הלשנה לפני הקדוש ברוך הוא, והמקדש נטמא, וכל הפנים עצובות ונמצא הדין, ועל זה (בראשית ו) קח כל בשר בא לפני, בא לפני ודאי, לתבוע חטאי העולם משום שהם גרמו: (ע"כ מההשטות).

[חזרנו לדבר הראשון. קח כל בשר בא לפני, בא לפני ודאי. משום שהם גרמו]. רבי יהודה פתח, (תהלים לט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: שני קצים הם, אחד לימין ואחד לשמאל, והם שתי דרכים ללכת בהם בני אדם לאותו העולם.

קח לימין - שכתוב (דניאל יב) לקח הימין. וקח לשמאל - שכתוב (איוב כח) קח שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר [אבן אפל וצלמנות. מה זה ולכל תכלית הוא חוקר? מי הוא החוקר? אלא אותו קח לשמאל שמחשיך פני הבריות]. מהו ולכל תכלית? בזמן ששרוי הדין על העולם להשמיד - אבן אפל וצלמנות. קח שם לחשך - זה מלאך המות, זה נחש. קח כל בשר, קח שם לחשך, שהרי מצד של התודעה הזהב הוא בא. ולכל תכלית - בזמן שדין שרוי על העולם, הוא חוקר להיות קטגור לעולם להחשיך פני הבריות. קח לימין, כמו שאמרנו שכתוב לקח הימין.

אמר לו הקדוש ברוך הוא לדניאל: ואתה לך לקח ותנוח. אמר לו: מנוחה בעולם הזה או בעולם ההוא? אמר לו: בעולם ההוא, כמו שנאמר ונחו על משפבותם. (דניאל יב) [ותעמד לגורלך לקח הימין. אמר לו: לאיזה מקום, שהרי לא ידעתי מה יהיה עלי באותו עולם? אמר לו: ותנוח]. אמר לו: בזמן שיקומו מהעפר, אקום ביניהם או לא? אמר לו: ותעמד. אמר לו: הרי ידעתי שיקומו פתות כמות, מהם של צדיקי אמת ומהם של רשעי העולם, ולא ידעתי עם מי מהם אקום. אמר לו: לגורלך. אמר לו: הרי אמרת ואתה לך לקח. יש קח לימין ויש קח לשמאל, ולא ידעתי לאיזה קח, לקח הימין או לקח הימנים? אמר לו: לקח הימין.

גם כאן דוד אמר לקדוש-ברוך-הוא, (תהלים לט), הודיעני ה' קצי, מהו חלק גורלי. ולא נחה דעתו עד שהתבשר שיהיה לימין, שכתוב (שם קי) שב לימין. בא ראה, גם הקדוש ברוך הוא אמר לו לנח, קח כל בשר בא לפני. מיהו? זה הקח שמחשיך פני הבריות, שהוא קח כל בשר, בא לפני. מכאן למדנו שרשעי העולם מקדימים ומושכים אותו עליהם להחשיך להם. שפינו שנותנים לו רשות, הוא נוטל את הנשמה, ולא נוטל עד שנותנים לו רשות, ועל זה בא לפני לטול רשות להחשיך פני בני העולם. ולכן והנינו משחיתם את הארץ. ועל זה עשה לך תבת עצי גפר, כדי להנצל, ולא יוכל לשלט עליך.

בא ראה, שנינו, בזמן שיש מות בעיר או בעולם [נ"א שנתנה רשות למלאך המות להשחית] לא נראה אדם בשוק, משום שיש לו רשות למשחית להשחית הכל. משום כך אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה צריך להשמר, ולא תראה את עצמך לפני המשחית שלא ישלט עליך.

ואם תאמר, מי נתן כאן משחית, שהרי מים היו והתגברו. בא ראה, אין לך דין בעולם או כשםכה או כשנמסר העולם בדין, שלא נמצא אותו המשחית שהולך בתוך אותם הדינים שנעשים בעולם. גם כאן במבול כך היה, והמשחית הולך בתוך המבול. והוא נקרא כך, שנקלל בשם הזה. ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לנח לשמר עצמו ולא יתראה בעולם.

ואם תאמר, הרי התבה היו נראית בתוך העולם הזה והמשחית הולך בתוכו? כל זמן שלא נראים פני אדם לפני המשחית, לא יכול לשלט עליו. מנין לנו? ממצרים, שכתוב (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מה הטעם? משום שהוא נמצא והוא יכול להשחית, ולא צריך להתראות לפניו. לכן היה גנוז נח וכל אלו שעמו בתוך התבה, והמשחית לא יכול לשלט עליהם.

רבי חניא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. פגשו באותם הרי אררט. ראו רשומים בקיעים בדרך שהיו מימי המבול. אמר רבי חניא לרבי יוסי, הבקיעים הללו שהיו מימי המבול והקדוש ברוך הוא השאירם לדורי דורות, כדי שלא ימחה חטאם של הרשעים לפניו.

שכך דרך הקדוש ברוך הוא: לצדיקים שעושים רצונו - רוצה שיזכרו אותם למעלה ולמטה ולא ישכח זכרם לדורי דורות לטוב. כמו זה לרשעים שלא עושים רצונו - כדי שלא ישכח חטאם, ולהזכיר ענשיהם וזכרונם לרע לדורי דורות, היינו שכתוב (ירמיה ב) נכתם עונך לפני וגו'.

פתח רבי יוסי ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים הקשיבי לישה עניה ענות. פסוק זה פרשוהו החברים. אבל פסוק זה נאמר על כנסת ישראל. צהלי קולך בת גלים - בתו של אברהם אבינו, כך פרשוהו בת גלים, ככתוב (שיר ד) גל נעול. גלים הם מאורות שמתכנסים והולכים ונכנסים לתוכה וממלאים אותה, ככתוב (שם) שלחיה פרדס רמונים.

הקשיבי לישָה, כמו שְנָאֹמֶר (איוב ד) ליש אבֹד מבְּלִי טָרָף. ליש - זָכָר. לישָה - נְקֵבָה. לְמָה נִקְרָא ליש? אם משום שְכָתוּב (משלי ל) ליש גְבוּר בְּבִהְמָה, או משום שְכָתוּב ליש אבֹד מבְּלִי טָרָף. אֵלָּא הַכֹּל הוא ליש, גְבוּרָה תַּחְתּוֹנָה שְבָאָה מְגִבּוּרָה עֲלִיוֹנָה. ליש אבֹד מבְּלִי טָרָף - בְּשָׁעָה שְׂאוֹתֶם נִחְלִים מִסִּתְּלָקִים וְלֹא נִכְנָסִים לְתוֹכָהּ, אִי נִקְרָאת לישָה שְׂאוֹבֶדֶת מבְּלִי טָרָף, שְכָתוּב ליש אבֹד מבְּלִי טָרָף וּבְנִי לְבִיא יִתְפָּרֵד.

וימה שְנָאֹמֶר לישָה, הִינוּ עֲנִיָּה עֲנֻתוֹת, עֲנִי שֶׁל עֲנִיּוֹת, כְּמוֹ שְנָאֹמֶר (ירמיה א) מִן הַפְּהִנִים אֲשֶׁר בַּעֲנֻתוֹת, וְכָתוּב (מלכים-א ב) עֲנֻתָת לָךְ עַל שְׂדִיד. מִה מְשַׁמֵּיעֵנוּ? אֵלָּא כָּל זְמַן שֶׁהַמֶּלֶךְ דָּוִד הָיָה קָיָם, עָלָה אֲבִיתָר בַּעֲשֶׂר וּבִכֹּל. אַחֵר כֶּךָ אָמַר לוֹ שְׁלֹמֹה, עֲנֻתָת לָךְ עַל שְׂדִיד.

לְמָה קָרָא לוֹ שְׁלֹמֹה כֶּךָ? אֵלָּא אָמַר לוֹ, בְּיָמֶיךָ הָיָה אָבָא בְּעִנִי, וְעַכְשָׁיו לָךְ עַל שְׂדִיד. כַּעַת יֵשׁ לוֹמֵר, לְמָה נִקְרָא אֲבִיתָר עֲנֻתוֹת? אִם תֹּאמַר שֶׁהָיָה מַעֲנֻתוֹת, הָרִי שְׂנִינָה שְכָתוּב (שמואל-א כב) וַיִּמְלֹט בֶּן אֲחִיד לְאַחִימֶלֶךְ בֶּן אַחֲטוֹב וַיִּשְׁמֹו אֲבִיתָר. וְהוּא מְנוּב הָיָה, שֶׁהָרִי נֹב הִיָּתָה עִיר הַפְּהִנִים. וְאַף עַל פִּי שְנָאֹמֶר, הִיא נֹב הִיא עֲנֻתוֹת, וְלְמָה נִקְרָאת עֲנֻתוֹת? מִשּׁוּם שֶׁיָּרְדָה לְעִנִי וְאַבְדָה הָעִיר עַל יְדֵי שְׂאוֹל וְאַבְדּוֹ הַפְּהִנִים. אֵלָּא עֲנֻתוֹת כֶּכָּר הָיָה, וְאִינָה נֹב, וְלָכֵן קָרָא לָהּ אֲבִיתָר עֲנֻתוֹת, מִשּׁוּם שְנָאֹמֶר (מלכים-א ב) וְכִי הִתְעַנִּית בְּכָל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אֲבִי. וְהוּא הָיָה מִהָעִיר נֹב, וְעַל הָעִנִי שֶׁל דָּוִד שֶׁהָיָה לוֹ בְּיָמָיו קָרָא לוֹ כֶּךָ.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הָעוֹלָם הָיָה בְּעִנִי מִיּוֹם שֶׁעָבַר אָדָם עַל מִצְוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁבָּא נֹחַ וְהִקְרִיב קָרְבָן וְהִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא הִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם וְלֹא נִצָּאָה הָאָרֶץ מִזִּהְמַת הַנֶּחֱשׁ, עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינִי וְנִאֲחָזוּ בַּעַץ הַחַיִּים, וְאַף הִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם.

וְאַלְמֵלָא שֶׁחֲזָרוּ יִשְׂרָאֵל וְחִטָּאוּ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא הָיוּ מֵתִים לְעוֹלָמִים, שֶׁהָרִי נִפְסָקָה מֵהֶם זִהְמַת הַנֶּחֱשׁ. כִּיּוֹן שֶׁחִטָּאוּ, אִי נִשְׁבְּרוּ אוֹתָם הַלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהִיָּתָה בָּהֶם חֲרוּת שֶׁל הַכֹּל, הַחֲרוּת מֵאוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ שֶׁהוּא קָץ כָּל בָּשָׂר. וְכִשְׁקֵמוּ הַלּוּיִם לְהִרְגֵּי הָרֶג, אִי הִתְעוֹרֵר הַנֶּחֱשׁ הָרַע וְהָיָה הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם, וְלֹא יָכֹל לְשַׁלֵּט בָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ מְזֻדְרָזִים כָּלָם בְּחִגּוּרוֹת מְזִינּוֹת, וְלֹא יָכֹל הַנֶּחֱשׁ לְשַׁלֵּט בָּהֶם. וְכִיּוֹן שְנָאֹמֶר לְמִשְׁנָה (שמות לג) וַעֲתָה חֲזַרְד עֲדִידָה מֵעֲלֶיךָ, נִתְּנָה רְשׁוּת לְנֶחֱשׁ הַזֶּה לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם

בֹּא רֵאָה מִה כָּתוּב (שם), וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדָנִים מִהָרַב. וַיִּתְנַצְּלוּ? וַיִּנְצְלוּ צָרִיד לְהִיּוֹת! אֵלָּא וַיִּתְנַצְּלוּ עַל יְדֵי הָאֲחֵר, מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְנֶחֱשׁ לְשַׁלֵּט. אֶת עֲדָנִים מִהָרַב, שֶׁקִּבְּלוּ מִהָרַב חֲרָב כְּשֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, נֹחַ שֶׁהָיָה צָדִיק, לְמָה לֹא הָיָה מְבֹטֵל מִנֵּת מִהָעוֹלָם? אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁעָדִין לֹא הִסְתַּלְּקָה הַזִּהְמָה מִן הָעוֹלָם. וְעוֹד, שֶׁהֵם לֹא הִאֲמִינוּ בְּקְדוּשַׁת בְּרוּךְ-הוּא, וְכָלָם אַחוּזִים בְּעֵלִים שֶׁל הָאֵילָן לְמִטָּה וּמִתְלַבְּשִׁים בְּרוּחַ טְמֵאָה. וְעוֹד הוֹסִיפּוּ אַחֵר כֶּךָ לְחִטָּא וְלִלְכֹּת אַחֵר יָצָר הָרַע כְּבָרִאשׁוֹנָה. וְהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא עַץ הַחַיִּים, עָדִין לֹא הוֹרִיד אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָרֶץ, וְעוֹד שֶׁהוּא מְשֻׁד אוֹתוֹ בְּעוֹלָם אַחֵר כֶּךָ, שְכָתוּב וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלָה, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ יְהוּדִי אֶחָד שֶׁהָיָה בֹּא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הָאִישׁ הַזֶּה הוּא יְהוּדִי וְנִרְאָה. כְּשֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, שָׁאָלוּ אוֹתוֹ. אָמַר לָהֶם, אֲנִי שְׁלִיחַ מִצֹּה, שֶׁהָרִי אֲנִי גָרִים בְּכָפָר רָאמִין, וְהִגִּיעַ זְמַן הַחֵג, וְאֲנִי צָרִיכִים לְוֹלֵב עִם הַמִּינִים שְׁלוֹ עֲמוֹ, וְאֲנִי הוֹלֵךְ לְקַטֹּף אוֹתָם לְמִצְוָה. הִלְכוּ כְּאַחֵד. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ יְהוּדִי, אֲרַבְּעַת מֵינֵי הַלּוּלָב הָלָלוּ שֶׁבְּכָלָם בָּאִים לְרִצּוֹת בְּעַד הָעוֹלָם [נִי"א עַל הַמִּים], שֶׁמִּעֲתָם לְמָה אֲנִי צָרִיכִים אוֹתָם בְּחֵג? אָמַר לוֹ, כְּכָר הָעִירוֹ בְּזֶה הַחֲבָרִים, אֲבָל אִם דָּבָר חֲדָשׁ הוּא תַּחַת יָדְךָ - אָמַר אוֹתָהּ.

אָמַר לָהֶם, וְדַאי אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁאֲנוּ גָרִים בּוֹ הוּא קָטָן, וְכָלָם עוֹסְקִים בְּתוֹרָה, וַיֵּשׁ עֲלֵינוּ תַלְמִיד חֶכֶם וַיִּשְׁמֹו רַבִּי יִצְחָק בֶּר יוֹסִי מְחוּזָאָה, וּבְכָל יוֹם וַיֹּסֵם אוֹמֵר לָנוּ דְּבָרֵי תוֹרָה חֲדָשִׁים, וְאָמַר שֶׁהָרִי בְּחֵג זְמַן הוּא לְשַׁלֵּט. [יִשְׂרָאֵל שׁוֹלְטִים בְּאוֹתוֹ זְמַן וְלֹקָחִים לְוֹלֵב שְׁמֵרָאָה שְׁאֲנוּ נִצְחָנוּ עַל כָּל אוֹתָם שְׁנִקְרָאִים הַמּוֹן הָעַם וְלְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם] [אִי עָבַר עַל נִפְשָׁנוּ הַמִּים הַזֵּידוֹנִים בְּרוּךְ ה' שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ טָרָף לְשִׁנְיָהֶם. וְכִי יֵשׁ שְׂנִים לְמִים? אֵלָּא] [שֶׁכָּל אוֹתָם גְּדוֹלִים] אוֹתָם שְׁאָר הָעַמִּים. אוֹתָם מְמַנִּים גְּדוֹלִים עַל שְׁאָר הָעַמִּים עֲבוּרִים, וּמִתְבָּרְכִים מִצָּדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְקוֹרָאִים לָהֶם מִים הַזֵּידוֹנִים, כְּמוֹ שְנָאֹמֶר (תהלים קכד) הַמִּים הַזֵּידוֹנִים.

וּבְשִׁבִּיל לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם בָּאֵנוּ בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּאוֹתָם אֲרַבְּעָה מֵינֵי הַלּוּלָב לְרִצּוֹת אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [עֲלֵיהֶם] וְלְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְלְהָעִיר עֲלֵינוּ מִים קְדוֹשִׁים לְנִסָּךְ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.

עוֹד אָמַר לָהֶם, בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה הִתְעוֹרְרוֹת רָאשׁוֹנָה הִיא בְּעוֹלָם. מִה זֶה הִתְעוֹרְרוֹת רָאשׁוֹנָה? זֶה בֵּית דִּין הַתַּחְתּוֹן [נִי"א זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִמֶּשׁ] שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל הָעוֹלָם בְּדִין וְדוֹן אֶת הָעוֹלָם.

וְשׁוֹלֵט בֵּית הַדִּין [שֶׁלְמִטָּה] הַזֶּה לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁמֵאִירִים פְּנִיָּה, וְלֹא נִמְצָא נֶחֱשׁ מְלָשִׁין בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא מִתְעַשֵּׂק בְּמָה שְׁמֵבִיאִים לוֹ אוֹתוֹ הַשְׁעִיר, שֶׁהוּא מִצָּד רוּחַ הַטְּמֵאָה כְּרָאוּי לוֹ.

ומשום שמתעסק באותו שעיר, לא קרב למקדש.

ושעיר זה כמו אותו שעיר של ראש חודש שמתעסק בו ומאירות פניה של ראש השנה [כך בראש השנה] [מאירים] [פני המקדש]. ועל זה כל ישראל מוצאים רחמים לפני הקדוש ברוך הוא, וחטאיהם מתבטלים. וסוד אחד אמר לנו, ולא נתנה רשות לגלות פרט לחסידים קדושים עליונים חכמים. אמר רבי יוסי, מהו? אמר להם, עדין לא בדקתי אתכם.

הלכו. אחר כך אמר להם, כשהלבנה מתקרבת לשמש, מעורר הקדוש ברוך הוא צד הצפון ואוחז בו באהבה ומושך אותו אליו, והדרום מתעורר מצד אחר, והלבנה עולה ומתחברת במזרח. ואז יונקת משני צדדים ונוטלת ברכות בחשאי, ואז מתברכת הלבנה ומתמלאת. וכאן מתקרבת האשה לבעלה.

כמו שיש סוד דמות איברי [נ"א בתקוני האיברים] האדם ותקוניו, כך גם יש [הוא] סוד של דמות איברי הנקבה ותקוני הנקבה, והכל מפרש בתוכנו. כך גם יש למעלה [מי] שאוחז בה ומתעורר כנגד באהבה, כך גם יש למטה סוד ותקון האדם התחתון האחר תחת הלבנה [ד"א ותקון הנקבה].

כמו שזרוע שמאל למעלה אוחזת בה ומתעורר כנגדה באהבה, כך גם יש למטה. [ווי העמודים כלם עומדים להאחז זה בזה ולהתקשר זה בזה קשרי האמונה צד הקדשה מצד של רוח טמאה שהוא סוד הנחש שלמטה]. נחש זה הוא זרוע שמאל של רוח הטמאה, ואוחז בו מי שרוכב עליו, וקרב ללבנה ומושך אותה ביניהם [נ"א בדבקות] של דבקות ונטמאת.

ואז ישראל למטה מקריבים שעיר, ואותו נחש נמשך אחר אותו השעיר, והלבנה נטהרת ועולה למעלה ומתקשרת למעלה להתברך, ופניה מאירים מה שנחשכה למטה.

אז כאן ביום הכפורים, כיון שאותו נחש הרע מתעסק באותו שעיר, הלבנה נפרדת ממנו ומתעסקת [בשיראל] ללמד עליהם סגוריא, וסוככת עליהם כמו אם על הבנים, והקדוש ברוך הוא מברך אותם מלמעלה ומוחל להם.

אחר כך כשישראל מגיעים לחג, מעוררים צד ימין למעלה, כדי שתתקשר בו הלבנה ויאורו פניה כראוי. ואז מחלקת [נותנת] חלק שלה ברכות לכל אותם ממנים שלמטה שיתעסקו בחלקם, ולא יבאו לינק ולהתקרב לצד של חלק ישראל.

כמו זה למטה - כששאר העמים מתברכים, כלם מתעסקים בירשת חלקם, ולא יבאו להתערב עם ישראל ולחמד חלק רשתם. ולכן ישראל מושכים ברכות לכל אותם ממנים, כדי שיתעסקו בחלקם ולא יתערבו עמם.

וכשהלבנה מתמלאת ברכות למעלה כראוי. ישראל באים ויונקים ממנה לבדם. ועל זה כתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. מה זה עצרת? כתרגומו פנישו (התפננות). כל מה שפנישו מאותם ברכות עליונות, לא יונקים ממנה עמים אחרים, פרט לישראל לבדם. ולכן כתוב עצרת תהיה לכם, לכם ולא לשאר העמים, לכם ולא לשאר הממנים.

ועל זה הם מרצים על המים, לתת להם חלק ברכות שיתעסקו בו, ולא יתערבו אחר כך בחדות ישראל כשיונקים ברכות עליונות. ועל אותו יום כתוב דודי לי ואני לו. שלא מתערב אחר עמנו.

למלך שהזמין אהובו לסעודה עליונה שעשה לו ליום רשום. אהוב המלך הרי יודע שהמלך רוצה בו. אמר המלך, כעת אני רוצה לשמח עם אהובי, ואני חושש שכאשר אני בסעודה עם אהובי, יכנסו כל אותם פקידים ממנים וישבו עמנו לשלחן לסעד סעודת השמחה עם אהובי. מה עשה? הקדים אותו אהוב מינים של ירקות ובשר שורים והקריב לפני אותם פקידים ממנים לאכל. אחר כך ישב המלך עם אהובו לאותה הסעודה העליונה מכל עדוני העולם. ובעוד שהוא לבדו עם המלך, בקש ממנו כל צרכיו ונתן לו, ושמח המלך עם אהובו לבדו, ולא התערבו אחרים ביניהם. כך ישראל עם הקדוש ברוך הוא. לכן כתוב ביום השמיני עצרת תהיה לכם.

אמרו רבי יוסי ורבי חייא, הקדוש ברוך הוא התקין הדרך לפנינו. אשרי אותם שעוסקים בתורה. באו ונשקוהו. קרא עליו רבי יוסי, (ישעיה נד) וכל בנהו למודי ה' ורב שלום בנהו. כשהגיעו לשדה, ישבו. אמר אותו האיש, מה שונה שפתוב (בראשית יט) וה' המטיר על סדם ועל עמרה וגו', ומה שונה במבול שפתוב אלהים בבל מקום, [למה] ולא כתוב וה' [בבל]?.

אלא שנינו, בכל מקום שפתוב וה' - הוא ובית דינו. אלהים סתם - דין לבדו. אלא בסדם נעשה דין ולא להשמיד עולם, ולכן הוא התערב בדין, אבל במבול השמיד כל העולם וכל אותם שנמצאו [בבלבדו] בעולם.

ואם תאמר, [הרי] נח ומי שהיה עמו [נצלו - הרי] נסתר מן העין היה, שלא נראה. ועל זה כל מה שנמצא בעולם השמיד אותו, ועל זה וה' בגלוי, ולא השמיד הכל. אלהים צריך הסתרה, וצריך [אדם]



להשמר, שהרי הכל משמיד, ועל זה אלהים לבדו היה.

וזה סוד (תהלים כט) ה' למבול ישב. מה זה ישב? אלמלא פסוק כתוב, לא יכלנו לאמרו. ישב לבדו, שלא בא עם דין. כתוב כאן ישב, וכתוב שם (ויקרא יג) בָּדַד יָשָׁב לְבַדּוֹ.

ומשום שנת היה נסתר מן העין, אחר כך נעשה דין, והשמיד העולם ונח רגזו, מה כתוב? ויזכר אלהים את נח וגו'. שהרי כשהשמיד העולם, לא נזכר שהיה נסתר מהעין, וסוד [זה] למדנו - הקדוש ברוך הוא נסתר וגלוי. גלוי הוא בית הדין שלמטה, ונסתר הוא מקום שכל הברכות יוצאות משם. ולכן כל דברי האדם שהם בסתר, ברכות שורות עליו. וכל אותם שבנגלה, אותו מקום של בית דין שורים עליו, משום שהוא מקום בגלוי, ואותו שנקרא רע עין שולט עליו, והכל הוא בסוד עליון כמו שלמעלה.

בכה רבי יוסי ואמר, אשרי הדור שרבי שמעון שרוי בתוכו, שהרי זכותו הזמינה לנו בברים דברים עליונים כאלה [עד כאן]. אמר רבי יוסי, האיש הזה בא להודיענו הדברים הללו, והקדוש ברוך הוא שלח אותו אלינו. כשבאו וסדרו הדברים לפני רבי שמעון, אמר, ודאי שכיפה אמר.

רבי אלעזר היה יושב יום אחד לפני רבי שמעון אביו. אמר לו, קח כל בשר הזה נהנה מאותם קרבות שהיו ישראל מקריבים על גבי המזבח או לא? אמר לו, כלם היו מספקים כאחד למעלה ולמטה.

ובא וראה, כהנים ולוים וישראלים הם נקראים אדם בחבור של אותם רצונות קדושים שעולים מתוכם. אותו קשב או איל או אותה בהמה שמקריבים, צריך עד שלא תקרב על המזבח לפרש עליה כל החסאים וכל הרצונות הרעים להתודות עליה, ואז היא נקראת בהמה בכל בתוך אותם חסאים ורעות והרהורים.

כמו הקרבן של העזאזל שכתוב (ויקרא יו) והתנדב עליו את כל עונת בני ישראל וגו' - כך גם כאן. וכשעולה על המזבח משא על אחד שנים, ולכן זה עולה למקומו וזה עולה למקומו. זה בסוד אדם, וזה בסוד בהמה, כמו שנאמר (תהלים לו) אדם ובהמה תושיע ה'.

החביתין וכל שאר המנחות לעורר רוח קדושה ברצון הכהנים ושירת הלויים ובתפלת ישראל. ובאותו עשן ושמן וקמח שעולים, מתרום ומסתפקים [ס"א ומתפנקים - ס"א ומתפשטים] כל שאר בעלי הדינים שלא יכולים לשלט באותו הדין שנמסר להם, והכל בזמן אחד. בא ראה, הכל נעשה בסוד האמונה להסתפק זה בזה ולעלות למעלה מי שצריך עד אין סוף.

אמר רבי שמעון, הרימותי ידי בתפלות למעלה, שפשרצון העליון למעלה למעלה עומד על אותו רצון שלא נודע ולא נתפס כלל לעולמים, הראש היותר נסתר שלמעלה, ואותו הראש מוציא מה שמוציא, ולא ידוע, ומאיר מה שמאיר הכל בסתר.

רצון המחשבה העליונה לרדף אחריו ולהיות מואר ממנו. מסד אחד נפרד. ומתוך אותו מסד ברדיפת אותה מחשבה עליונה מגיעה ולא מגיעה עד אותו מסד, מאירה מה שמאירה. ואז אותה מחשבה עליונה מאירה באור [בסתר] נסתר שלא ידוע, ואותה מחשבה לא יודע. ואז מפה אור המחשבה הזה שלא נודע באור של המסד שעומד, שמאיר מפה שלא ידוע ולא נודע ולא התגלה. ואז [נ"א זה] זה אור המחשבה שלא נודע מפה באור של המסד, ומאירים כאחד. ונעשים תשעה היכלות.

וההיכלות אינם אורות ולא רוחות ולא נשמות, ואין מי שעומד בהם. הרצון של כל תשעה האורות שעומדים כלם במחשבה, שהוא אחד מהם בחשבון כלם לרדף אחריהם. בשעה שעומדים במחשבה ולא נדבקים ולא נודעים. ואלה לא עומדים לא ברצון ולא במחשבה עליונה [עליונות]. תופסים בה ולא תופסים. באלה עומדים כל סודות האמונה וכל אותם האורות מסוד המחשבה העליונה [שלמטה - ולמטה] כלם נקראים אין סוף. עד כאן מגיעים אורות ולא מגיעים ולא נודעים. אין כאן רצון ולא מחשבה.

[אז] כשמאירה המחשבה ולא נודעת [ידוע] ממי שמאירה, אז מתלבשת ונסתרת לתוך הבינה ומאירה למי שמאירה, ונקנסים זה בזה, עד שכלם נכללים כאחד. ובסוד הקרבן כשעולה, הכל נקשר זה בזה ומאיר זה בזה. אז עומדים כלם בעליה, והמחשבה מתעטרת עם אין סוף. אותו האור שמוארת ממנו המחשבה העליונה שלא נודעת בה כלל נקרא אין סוף, וממנו נמצא ועומד ומאיר למי שמאיר, ועל זה הכל עומד. אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, קח כל בשר הזה, כמו שהקשר נמצא למעלה בשמחה, גם כאן למטה בחדוה, ורצון להסתפק הכל למעלה ולמטה. והאם עומדת על ישראל כראוי.

בא ראה, בכל ראש חדש וחדש כשמתחדשת הלבנה, נותנים לקח כל בשר הזה חלק אחד יותר על הקרבות להתעסק בו וישתמש בחלקו, ויהיה צד של ישראל לבדם כדי שיתאחדו עם מלכם, וזהו השעיר, משום שהוא בחלק עשו, שכתוב בו שעיר, (בראשית כז) הן עשו אחי איש שעיר. ועל זה הוא

השתמש בחלקו, וישראל משתמשים בחלקם, ולכן כתוב (תהלים קלה) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו.

בא ראה, קץ כל בשר הזה, כל רצונו אינו אלא בבשר תמיד, ולכן תקוו הבשר תמיד אליו, ולכן נקרא קץ כל בשר. וכשהוא שולט, שולט על הגוף ולא על הנשמה. הנשמה עולה למקומה, והבשר נתן למקום הזה. כמו זה בקרבן, שהרצון עולה למקום אחד, והבשר למקום אחד.

והאיש שהוא צדיק, הוא קרבן ממש לכפרה, ואחר שאינו צדיק אינו קרבן, משום שיש בו מום, שכתוב (ויקרא כב) כי לא לרצון וגו'. ועל זה הצדיקים הם כפרת העולם והם קרבן בעולם.

בא ראה, ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני. לטל רשות להחשיך פני בני העולם. ולכן הנני משחיתם את הארץ. [ועל זה עשה לך תבת עצי גפר, כדי להנצל בה ולא יוכל לשלט עליך. רבי חניא ורבי יוסי היו הולכים בדרך אמר אחד]. כתוב ויעש נח ככל אשר צוהו ה'.

השלמה מההשמטות (סימן יא)

צוה ה'. אמר רבי יוסי, אשרי ישראל שנתנה להם תורה קדושה והם משתדלים בה זמים ולילות. בא ראה, שהרי משמע שולל שנמצא נח עם התבה בהתחברות כאחד, לא היה נצל, [ולכן] נסתר מן העין בתוך התבה. כמו והלכו. אמר אותו יהודי, כתוב עשה לך תבת עצי גפר, לך ולעצמך, כדי להתחבר עמה ולהנצל בה. מה כתוב: ויעש נח ככל אשר צוהו וגומר. (ע"כ מההשמטות).

בא ראה מה כתוב, ונח בן שש מאות שנה וגו'. וכי למה בא החשבון הזה למנות? אלא אלו לא היה נח בן שש מאות שנה, לא יכנס לתבה ולא יתחבר עמה. כיון שהשתלם בשש מאות שנה, אז התחבר עמה.

ועל כן, מיום שהשתלם חטאם של בני העולם, חכה להם הקדוש ברוך הוא עד שהשתלם נח בשש מאות שנה, ונשלמה דרגתו כראוי והיה צדיק שלם, ואז נכנס לתבה. והכל כמו שלמעלה.

ונח בן שש מאות שנה, כמו שאמרנו. ולכן לא נאמר כבן שש מאות שנה [ד"א כנגד ששת צדיקי העולם]. עוד פתח ואמר, ואני הנני מביא את המבול מים. מה הטעם הנני כיון שאמר ואני? אלא אני, אנכי, [הנני] - הכל זה דבר אחד.

בא ראה, בכל מקום אני נעשה גוף לנשמה, ודאי שמקבלת ממה שלמעלה, ולכן נרמז באות הברית, שכתוב אני הנה בריתי אתך. אני שקיימת בגלוי מזמנת לדעת, אני כסא למה שלמעלה, אני שעושה נקמות לדורי דורות. ואני - כולל זכר ונקבה כאחד. אחר כך נרשם לבדו, שהזדמן לעשות דין. הנני מביא את המבול מים.

כיון שאמר מביא את המבול, לא נדענו שהוא מים? אלא את המבול, לרבות מלאך המות. שאף על גב שהיו מים, המשחית [להשחית בהם] [הנה] הולך בעולם להשמיד באותם המים. אני ה' - כך שנינו, נאמן אני לשלם שכר טוב לצדיקים ולהפרע מהרשעים. ולכן הבטיח להם הפסוק לצדיקים באני, לשלם שכר טוב שלהם לעולם הבא. ואים לרשעים להפרע מהם לעולם הבא באני.

לשחת כל בשר - כמו שהעמדנו, שזהו המשחית של העולם, ועל זה כתוב (שמות יב) ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף. וזה הוא לשחת כל בשר, מצד של קץ כל בשר בא לפני. שהרי כיון שהגיע זמן שחכה להם הקדוש ברוך הוא [ד"א וחכה להם] עד שהשלים נח לשש מאות שנה, אז לשחת כל בשר. אמר, כך למדנו משמו של רבי יצחק [ס"א ברבי יוסי מחו"א], שאמר לנו, [ס"א זה שאמרתי לכם].

פתח ואמר, (ישעיה לח) אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים לא אביט אדם עוד עם יושבי חדל. אמרתי לא אראה יה, כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי התורה, אלא מסתכלים בדברי העולם ונשפחת מהם רוח חכמה.

שפשאדם מסתלק מהעולם הזה ונותן חשבון לרבונו מכל מה שעשה בעולם הזה בעוד שהוא קים רוח וגוף כאחד, ורואה מה שרואה, עד שהולך לאותו עולם ופוגש באדם הראשון יושב בשער גן עדן לראות כל אותם ששמרו את מצוות רבונו ושמח בהם.

וכמה צדיקים סביב אדם. אלו שנמנעו מדרך הגיהנם וסטו לדרך גן העדן, ואלה נקראים יושבי חדל. ולא כתוב יושבי חדל, כי אינם כמו חלדה שגוררת ומניחה ולא יודעת למי מניחה, אלא יושבי חדל, כמו שנאמר (שם ב) חדלו לכם מן האדם וגו', [אלא יושבי חדל] שנמנעו מדרך הגיהנם, והחזיקו בהם להכניסם בגן עדן.

דבר אחר יושבי חדל - אלו בעלי תשובה שנמנעו עצמם מאותם חטאי הרשעים. ומשום שאדם הראשון שב בתשובה לפני רבונו, יושב [עם] על אותם שנמנעו מחטאיהם והם בני חדל, כמו שנאמר

(תהלים לט) אֲדַעָה מָה חֵדֵל אֲנִי. וְלָכֵן הוּא יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר גֶּן הָעֵדֶן וְשָׁמַח בְּצַדִּיקִים שְׂבָאִים בְּאוֹתָהּ דָּרָךְ שֶׁל גֶּן עֵדֶן

בֹּא רֵאָה מַה כְּתוּב, אֲמַרְתִּי לֹא אֶרְאֶה יָהּ. וְכִי מִי יָכוֹל לִרְאוֹת יָהּ? אֲלֹא סוֹף הַכְּתוּב מוֹכִיחַ, שֶׁכְּתוּב יָהּ בְּאַרְץ הַחַיִּים. בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁהַנְּשָׁמוֹת עוֹלוֹת לְמָקוֹם צָרוֹר הַחַיִּים, שֶׁם נִהְיִים בְּהֵרָשָׁה שֶׁל הָאֶסְפִּקְלָרִיָּה שְׂמֵאִירָה מִהַמָּקוֹם הָעֲלִיוֹן שֶׁל הַכֹּל. וְאֵלּוּ לֹא הִתְלַבְּשָׁה הַנְּשָׁמָה בְּהֵרָשָׁה שֶׁל לְבוּשׁ אַחֵר, לֹא תוֹכֵל לְהִתְקַרֵּב לִרְאוֹת אֶת אוֹתוֹ הָאוֹר. וְסוּד הַדָּבָר - כְּמוֹ שְ�נוֹתֵינִים לְנִשְׁמָה לְבוּשׁ שְׂמֵתִלְבָּשֶׁת בּוֹ לַעֲמֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּדְּ גַם נוֹתֵנִים לָהּ לְבוּשׁ שֶׁל זֶהָר עֲלִיוֹן לַעֲמֹד בָּהּ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם וּלְהִסְתַּפֵּל בְּתוֹךְ אוֹתָהּ אֶסְפִּקְלָרִיָּה שְׂמֵאִירָה מִתּוֹךְ אוֹתָהּ אֶרֶץ הַחַיִּים.

בֹּא רֵאָה, מִשֶּׁה לֹא יָכֹל לְהִתְקַרֵּב לְהִסְתַּפֵּל בְּמַה שֶׁהִסְתַּפֵּל אֲלֵא כְּשֶׁהִתְלַבְּשָׁה בְּלְבוּשׁ אַחֵר, כְּמוֹ שְׂנֵאֲמָר (שְׁמוֹת כד) וַיִּבֹּא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֵנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר. וְתַרְגּוּם, בְּאַמְצָעוֹת הָעֵנָן. וְהִתְלַבְּשָׁה בּוֹ כְּמִי שְׂמֵתִלְבָּשׁ בְּלְבוּשׁ. וְלָכֵן (שם כ) וּמֹשֶׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים, וְכְתוּב (שם כד) וַיִּבֹּא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֵנָן וְגו', וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָרָרְעִים יוֹם וָאֶרְבָּעִים לַיְלָה, וַיְכַל לְהִסְתַּפֵּל בְּמַה שֶׁהִסְתַּפֵּל.

כְּמוֹ זֶה מִתְלַבְּשׁוֹת נְשָׁמוֹת הַצַּדִּיקִים בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם בְּלְבוּשׁ כְּמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְנַהֵג אֲלֵא בְּלְבוּשׁ כְּמוֹ זֶה, וְעוֹמְדִים לְהִסְתַּפֵּל בְּאוֹר הַמֵּאִיר בְּאוֹתָהּ אֶרֶץ הַחַיִּים. וְזֶהוּ יָהּ בְּאַרְץ הַחַיִּים, שֶׁהִיא סְבוּר שְׁלֵל וְזֶכֶה לְאוֹתוֹ אוֹר וְלֹא אוֹתָהּ הִסְתַּכְלוּת, מִשּׁוּם שֶׁהִנָּהָר הַשּׁוֹפֵעַ מִפְּסִיק אוֹתוֹ וְלֹא הוֹלִיד. לֹא אֲבִיט אֲדָם עוֹד - זֶה אֲדָם הָרָאוּשׁוֹן, כְּמוֹ שְׁנֵתִיבָרָא.

וְכָל זֶה לְמָה? כִּי אֲמַר לוֹ הַנְּבִיא, כִּי מֵת אֲתָה - בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תִחְיֶה - לְעוֹלָם הַבָּא. מִשּׁוּם שֶׁמִּי שֶׁלֹּא [הִיא] מוֹלִיד בְּנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּשִׁיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, מְגַרְשִׁים אוֹתוֹ מִכָּל מַה שְׂאֲמָרְנוּ, וְלֹא שׁוֹרָה לִרְאוֹת בְּאוֹתוֹ אוֹר הַמֵּאִיר [כָּל שֶׁכֵּן וְכָל שֶׁכֵּן לְשָׂאֵר הָעַמִּים וְשָׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם]. וְמַה חִזְקִיָּה שֶׁהִתְיָתָה לוֹ זְכוּת אֲבוֹת וְהוּא זָכָאִי צַדִּיק וְחָסִיד כִּדְּ, כָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁאֵין לוֹ זְכוּת אֲבוֹת וְחוֹטֵא לְפָנֵי רַבּוֹנוֹ.

הַלְבוּשׁ הַזֶּה שְׂאֲמָרְנוּ הוּא [הֵם] מַה שְׂאֲמָרְנוּ הַחֲבֵרִים, חֲלוּק שֶׁל רַבֵּן שְׂמֵתִלְבָּשִׁים בּוֹ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁגִּנּוּ לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמַה טוֹבוֹת וְעִדּוּנִים לְעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (ישעיה סד) עֵין לֹא רֵאָתָה אֱלֹהִים זוֹלָתָךְ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכָה לוֹ.

וְאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת הַמַּבּוּל מִיָּם עַל הָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח, (במדבר כ) הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רַבּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וַיִּקְדָּשׁ בָּם. וְכִי בְּמָקוֹם אַחֵר לֹא רַבּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' מִה שׁוֹנֶה כָּאֵן שְׂאֲמָר הִמָּה מִי מְרִיבָה, וְלֹא אַחֲרִים? אֲלֵא מִי הַמְרִיבָה הִלְלוּ הָיוּ וַדָּאִי שְׁנֵתֵנוּ כֹּחַ וְחִזְקָה לְבַעֲלֵי הַדִּין לְהִתְחַזֵּק. מִשּׁוּם שֶׁנִּישׁ מִיָּם מִתּוֹקִים וּמִיָּם מְרִירִים. יֵשׁ מִיָּם צְלוּלִים וְיֵשׁ מִיָּם עֲכוּרִים. יֵשׁ מִיָּם שְׁלוֹם וּמִיָּם קִטְטָה. וְעַל זֶה, הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר רַבּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה', שֶׁהִמְשִׁיכוּ עֲלֵיהֶם אֶת מִי שֶׁלֹּא צָרִיד וְנִטְמָאוּ בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּקְדָּשׁ בָּם.

אֲמַר לוֹ רַבִּי חִזְקִיָּה, אִם כִּדְ, מַה זֶה וַיִּקְדָּשׁ? הִיא צָרִיד לְהִיּוֹת וַיִּקְדָּשׁ! אֲלֵא הַדָּבָר עֲלֶה. וַיִּקְדָּשׁ - נִפְגָּם מִי שֶׁלֹּא צָרִיד. כְּבִכּוֹל שְׁנִפְגָּמָה הַלְבָּנָה. וַיִּקְדָּשׁ אֵינוֹ לְשִׁבַּח כָּאֵן. וְאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת הַמַּבּוּל, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ, לְהִבִּיא מִשְׁחִית עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם נִטְמָאוּ בּוֹ.

אֲמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹי לְרִשְׁעִים שֶׁלֹּא רוֹצִים לָשׁוּב לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל חֲטָאֵיהֶם בְּעוֹד שֶׁהֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה. שֶׁכְּשֶׁאֲדָם שָׁב וּמִתְנַחֵם עַל חֲטָאוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹחֵל לוֹ, וְכָל אוֹתָם שְׂמִיחִיָּקִים בְּחֲטָאֵיהֶם וְלֹא רָצוּ לָשׁוּב לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל [חֲטָאִים] חֲטָאֵיהֶם, אַחֵר כִּדְ [יִפְל] יִפְלוּ לְגִיָּהֶם וְלֹא יַעֲלוּ מִשָּׁם לְעוֹלָמִים.

בֹּא רֵאָה, מִשּׁוּם שֶׁחִזְקוֹ אֶת לְבָם כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹ שֶׁל נַח וְרָצוּ לְהִרְאוֹת חֲטָאֵם בְּגִלּוֹי, הִבִּיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם הַדִּין בְּאוֹתוֹ הַגֵּנוּ. אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲפֹלוּ כְּשִׁחוּטָא אֲדָם בְּנִסְתָּר, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רַחֲמָן. וְאִם שָׁב בֶּן הָאָדָם אֵלָיו, מְכַסֶּה עָלָיו וּמוֹחֵל לוֹ וּמוֹתֵר לוֹ. וְאִם לֹא, הוּא מְגַלֶּה אוֹתוֹ לְעֵינֵי כָל מַנְּיָן לָנוּ? מִסּוּטָה.

וְכִדְ גַּם נִמְחוּ הַרְשָׁעִים הִלְלוּ מִהָאָרֶץ בְּגִלּוֹי. וְאִידָּהּ נִמְחוּ? אֲלֵא שֶׁהִיוּ יוֹצְאִים מִיָּם, וְהָיוּ רוֹתְחִים מִהִתְחַזֵּם, וְעוֹלִים וּמַעֲבִירִים מִיָּם אֶת עוֹרָם. וְכִינּוּ שֶׁהַעֲבֵר מִיָּם הָעוֹר - כִּדְ גַּם הַבָּשָׂר, וְלֹא נִשְׂאָרוֹ אֲלֵא בְּעֲצָמוֹת שֶׁלָּהֶם בְּלִבָּד, לְקַיֵּם אֶת מַה שֶׁכְּתוּב וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ. וְכָל אוֹתָם הַעֲצָמוֹת נִפְרְדּוּ זֶז מִזֶּה וְלֹא נִשְׂאָרוֹ כְּאַחַד, וּמִהַכֹּל הַעֲבָרוֹ מִהָעוֹלָם. רַבִּי יִצְחָק אֲמַר, וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ, מַה זֶה וַיִּמְחוּ? כְּמוֹ שְׂנֵאֲמָר יִמְחוּ מִיָּם חַיִּים. מִכָּאֵן לְמִדְּנוּ, שֶׁאֵין לָהֶם תִּחְיָה לְעוֹלָמִים וְלֹא יָקוּמוּ בְּדִין.

וְהַקְמַתִי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ. אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאֵן קִיּוֹם הַבְּרִית לְמַעַלָּה כְּקִיּוֹם הַבְּרִית לְמַטָּה, מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב אִתְּךָ. וְאֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאֵן לְמִדְּנוּ, שֶׁכְּשֶׁהַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם, מִתְקַיֵּם הָעוֹלָם לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, דָּבָר נִסְתָּר הוּא, כְּשֶׁהִתְעוֹרְרוּת הַזָּכָר לְנִקְבָּה כְּשֶׁהוּא מְקַנָּא לָהּ

בֹּא רֵאָה סוּד הַדָּבָר, כְּשֶׁצַּדִּיק יֵשׁ בְּעוֹלָם, מִיד הַשְׂכִּינָה לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ וְהִשְׁתַּקְקוּתָהּ בּוֹ. וְאִזּוֹ

השתוקקות שלמעלה אליה באהבה כהשתוקקות הזכר לנקבתו כשהוא מקנא לה. ועל זה, והקמתי את בריתי איתך. ההשתוקקות מתעוררת בגללך. כמו זה (בראשית יז) ואת בריתי אקים את יצחק.

והקמתי את בריתך איתך, להיות אות בריתי בעולם, ואחר כך ובאת אל התבה. שאלמלא אינו צדיק [ברית], לא יכנס לתבה. שהרי לא מתחבר לתבה, רק צדיק. ולכן ובאת אל התבה, והרי זה נתבאר.

אמר רבי אלעזר, בכל זמן שבני אדם יאחזו בברית זו ולא יעזבו אותה, אין עם ולשון בעולם שיוכלו להרע להם. ונח החזיק בברית זו ושמר אותה, ולכן שמר אותו הקדוש ברוך הוא [וכל אשר לו]. וכל בני דורו לא שמרו אותה, ולכן העביר אותם הקדוש ברוך הוא מהעולם. והרי נאמר, באותו חטא ממש שהם חטאו - באותו גון נמחו מהעולם.

רבי יהודה היה מצוי לפני רבי שמעון, והיו עוסקים בפסוק הזה שכתוב (מלכים-א יח) וירפא את מנבח ה' ההרוס. מה זה וירפא? בא ראה, בימי אליהו כל ישראל עזבו את הקדוש ברוך הוא ועזבו את ברית המילה שלהם. כשבא אליהו וראה שעזבו בני ישראל ברית מילה היו והעבירו מהם את הברית הזו.

כיון שראה כך אליהו, בא לתקן דבר במקומו. כיון שהקריב דבר למקומו - הכל התרפא. זהו שכתוב וירפא את מנבח ה' ההרוס. זו ברית המילה [שבא לתקן מנבח ה' ההרוס ברית המילה] שנגעזה בעולם. וכתוב (שם) ויסקח אליהו שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב. זהו תקון של מנבח ה'.

אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך. מה הטעם נזכר כאן ישראל? אלא ודאי ישראל יהיה שמך ודאי להתעלות למעלה ולהשיב את ברית המילה למקומה. והינו שכתוב (שם יט) כי עזבו בריתך בני ישראל, ומשום כך את מנבחתיך הרסו.

בא ראה, כל זמן שישאל שמרו ברית הקדוש, אז עשו קיום למעלה ולמטה. וכשעזבו את הברית הזאת, אז לא נמצא קיום למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ולכן וירפא את מנבח ה' ההרוס. וכי זו רפואה? כך זה ודאי, שהרי מקים את אותו מקום שהאמונה תלויה בו.

בא ראה, גם כך פנחס, בשעה שקנא למעשה זמרי, התקין את הברית הזו במקומה, ולכן כתוב (במדבר כה) הנני נתן לו את בריתי שלום. וכי יעלה על דעתך שמשום פנחס היה? איזו קטטה הייתה לו לפנחס בברית הזו? אלא כאן נקשר הדבר במקומו. הנני נתן לו את בריתי. ומה איתן לו? שלום [להתחבר כל אחד במקומו] להתחבר הברית במקומה, ועל זה הנני נתן לו את בריתי שלום. ומהו? שלום, שהוא מקום להתחבר עמו. מה שנפרד ממנו בחטאם - בגללו התחבר בו. ועל זה, הואיל והוא התקין הדבר במקומו, מכאן והלאה - והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהננת עולם תחת אשר קנא לאלהיו.

אמר רבי שמעון, אין לך דבר בעולם שהקדוש ברוך הוא מקנא לו כמו חטא הברית, כמו שנאמר (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית. ובא וראה, לא השלם חטא דור המבול אלא משום שחטאו בהשחתת דרכם על הארץ, ואף על גב שהיו חומסים זה את זה, ככתוב ותמלא הארץ חמס [וחמס מהפל היה, ולכן], וכתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. מכל מקום ותשחת הארץ לפני האלהים. והנני משחיתם - מדה כנגד מדה. הנני משחיתם בחטא ההשחתה.

ויש אומרים שלא התמלאה סאתם אלא בחטא החמס שהיו חומסים זה את זה, שהיו רעים לשמים ולבריות בא ראה כמה ממנים מלמעלה שמפקדים על קולות אלו שמוסרים הדין על חבריהם על מה שעשו להם, ועל זה כתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ולכן כתוב והנני משחיתם את הארץ.

ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך. אמר רבי שמעון, למה בכלם [אמר] אלהים וכאן יי? מה שונה כאן שנאמר ה', השם העליון של הרחמים! אלא סוד הוא שלמדנו - אין דרך ארץ שתקבל אשה אורח עמה אלא ברשות בעלה.

אף כך [גם נח]. נח רצה להפגס לתבה להתחבר עמה, ולא היה [לו] ראוי עד שבעל התבה יתן לו רשות להפגס [עמה], שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. ולכן נקרא כאן ה', הבעל של התבה, ואז נכנס נח והתחבר עמה. וכן למדנו שאין רשות לאורח להפגס לבית אלא ברשות בעלה, בעל הבית. זהו שכתוב אחר כך ויבא נח וגו'.

בא ראה מה כתוב, כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. מכאן למדנו שלא יקבל אדם אורח בביתו אם הוא חושד בו שהוא רשע, אלא אם עומד בעיניו לצדיק שלא חשוד בעיניו כלל. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. מה הטעם? משום כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה.

ולמדנו, שאם נתן לו רשות לבדו ולא נתן רשות לכל אותם שבאים עמו, לא יכניס אותם לבית. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. לכלם נתן רשות להפגס. ומפסוק הזה למדנו סוד דרך ארץ.

[ד"א בא אַתָּה וְכָל בֵּיתְךָ אֶל הַתֵּבָה וְגו'].

רַבִּי יְהוֹדָה פָּתַח, (תהלים כד) לְדוֹד מִזְמוֹר לַה' הָאֶרֶץ וּמִלּוֹאֶה תִּבְל וַיִּשְׁבִּי בָּהּ. הָרִי שְׁנִינוּ, לְדוֹד מִזְמוֹר - שְׁאָמַר שִׁירָה וְאַחֵר כֶּךָ שָׁרְתָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. מִזְמוֹר לְדוֹד - שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאַחֵר כֶּךָ אָמַר שִׁירָה.

לַה' הָאֶרֶץ וּמִלּוֹאֶה - פְּסוּקָה זֹאת נֶאֱמַר עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה. וּמִלּוֹאֶה זֹאת הַשְׂכִּינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב-ה) כִּי מִלֹּא כְבוֹד ה' אֶת בֵּית ה', וְכָתוּב (שְׁמוֹת מ) וְכָבוֹד ה' מִלֹּא אֶת הַמִּשְׁכָּן. לָמָּה מִלֹּא וְלֹא מִלֹּא? אֲלֵא מִלֹּא וְדָאִי, שֶׁהִתְמַלֵּא מִהַכֵּל, שֶׁהִתְמַלֵּא מִהַשֶּׁמֶשׁ. הַלְבָּנָה שֶׁלָּמָּה בְּכָל הַצִּדִּים. מִלֹּא מִכָּל טוֹב שֶׁלֹּמַעֲלָה, כְּמוֹ הָאוֹצָר הַזֶּה שֶׁהִתְמַלֵּא מִכָּל טוֹב שֶׁל הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כָּתוּב לַה' הָאֶרֶץ וּמִלּוֹאֶה. תִּבְל וַיִּשְׁבִּי בָּהּ - אֵלּוּ שְׁאָר הָאֲרָצוֹת.

דְּבָר אַחֵר, לַה' הָאֶרֶץ וּמִלּוֹאֶה - זֹאת אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בָּהּ. וּמִלּוֹאֶה - אֵלּוּ נְשִׁמוֹת הַצִּדִּיקִים [ד"א שְׁכָלָם מִמְּלָאִים אוֹתָהּ] מִתְּמַלֵּאת [ד"א שְׁמִתְמַלֵּאת] מֵהֶם מִכָּח עֲמוּד אֶחָד שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו. וְאִם תֹּאמַר עַל אֶחָד עוֹמֵד.

בֹּא רֵאֶה מַה כָּתוּב, (תהלים כד) כִּי הוּא עַל יָמִים יִסְדָּה.

הַשְׁלָמָה מֵהַהֲשַׁמְטוֹת (סִימָן מ"ז)

עַל יָמִים יִסְדָּה (תהלים כד) - אֵלּוּ חֻכְמֵי יִשְׂרָאֵל הַגְּדוֹלִים שֶׁיִּסְדּוּ תוֹרָה וְחֻכְמָה שֶׁנִּקְרָאת הַיָּם הַגְּדוֹל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל הַיָּם. וְעַל נִהְרֹת - אֵלּוּ הַתְּלַמִּידִים שֶׁהֵם הַגְּדוֹלִים מִהֲנִיחָה, וְכֵן הֵרֵב גְּדוֹל מִן הַתְּלַמִּידִים, וְהֵם מַחֲדִּידִים אֶת הָרֵב בְּקִשּׁוֹתֵיהֶן, וְהוּא מִתְּרַץ לָהֶם כָּל הַקִּשּׁוֹת וְאֵינוֹ מִתְּרַשֵּׁל, כְּמוֹ הַנִּהְרֹת שֶׁנִּמְשָׁכִים לָיִם וְאֵינוֹ מִלֹּא, שֶׁנֶּאֱמַר כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל הַיָּם. וְהָרֵאָה - אֲמָרוֹ אַחֲרֵי כֵן, מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה', כִּי אֵין מַעֲשֶׂה בְּלֹא חֻכְמָה, כִּי הַתְּלַמּוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה: ע"כ מֵהַהֲשַׁמְטוֹת.

כִּי הוּא, מִי הוּא? זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הוּא עֲשָׂנוּ, וְכָתוּב (איוב כח) כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאֶרֶץ יָבִיט.

עַל יָמִים יִסְדָּה וְעַל נִהְרֹת יְכוֹנְנָה - אֵלּוּ שְׁבַע עֲמוּדִים שֶׁעוֹמְדֵת הָאֶרֶץ עֲלֵיהֶם וּמִמְּלָאִים אוֹתָהּ, וְהִיא מִתְּמַלֵּאת מֵהֶם. אֵיךְ מִתְּמַלֵּאת מֵהֶם? בְּשַׁעַת שְׁמִתְרַבִּים הַצִּדִּיקִים בְּעוֹלָם, אִם הָאֶרֶץ הִיא עוֹשֶׂה פְּרוֹת וּמִתְּמַלֵּאת מִהַכֵּל.

וּבְשַׁעַת שְׁמִתְרַבִּים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, אִם כָּתוּב (שם יד) אֲזָלוּ מִיָּם מִנִּי יָם וְנִהַר יִחְרַב וַיִּבֶשׁ. אֲזָלוּ מִיָּם מִנִּי יָם - זֶה הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁנִּשְׁקִית מִהַשְׂקָה עֲלִיּוֹנָה. וְנִהַר יִחְרַב וַיִּבֶשׁ - אוֹתוֹ הַעֲמוּד הָאֶחָד שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ לְהִיּוֹת מוֹאָר מִמֶּנּוּ. וְנִהַר יִחְרַב וַיִּבֶשׁ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז) הַצִּדִּיק אֲבָד.

וְאָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁנֶּאֱבָדִים אוֹתָם רְשָׁעִים מִהָעוֹלָם, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [עֲצוּב] [מִסְתַּכֵּל] מִשְׁתַּדֵּל עַל הָעוֹלָם וְלֹא רוֹאֶה מִי שֶׁמֶגֶן [שְׁעוּמָד] עָלָיו. וְאִם תֹּאמַר הָרִי נָח, שֶׁהִיא לוֹ לְהִגֵּן עַל [דוֹרוֹ] עֲצוּמוֹ וּלְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ תוֹלְדוֹת לְעוֹלָם - זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי אֵתְךָ רֵאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי בִּדּוֹר הַזֶּה. דִּןָּקָא בִּדּוֹר הַזֶּה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בִּדּוֹר הַזֶּה זֶה שֹׁבַח שְׁלוֹ, שֶׁהִיא בְּאוֹתוֹ דוֹר רָשָׁע, וְנִמְצָא כָּל כֶּךָ אִישׁ צָדִיק תָּמִים [וְדָאִי וְלֹא בִּדּוֹר, אֲלֵא] [ס"א וְזֶה שְׁלוֹ] וְאֵפְלוּ בִּדּוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, אֲבָל לֹא הִיא יְכוֹל לְהִגֵּן עַל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִמְצָאוּ עֲשָׂרָה בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח) אוֹלִי יִמְצָאוֹן שֵׁם עֲשָׂרָה, וְלֹא נִמְצָאוּ שֵׁם. גַּם כָּאן לֹא נִמְצָאוּ עֲשָׂרָה, אֲלֵא הוּא וְשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו וְנִקְבּוּתֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ עֲשָׂרָה.

סִתְרֵי תוֹרָה (בְּזוֹהַר יֶשֶׁן נִמְצָא זֶה)

הַשְׁלָמָה מֵהַהֲשַׁמְטוֹת (סִימָן יב)

מִה הַשִּׁיב הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָנֶח כְּשֶׁנִּצָּא מִהַתֵּבָה וְרָאָה אֶת הָעוֹלָם חָרָב, וְהִתְחִיל לִבְכוֹת לִפְנֵי וְאָמַר: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, נִקְרָאת רַחוּם, הִיא לָךְ לְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתֶיךָ וְכוּ? הַשִּׁיב הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר: רוּעָה שׁוֹטָה, עֲכָשׁוּ אֶתְּךָ אוֹמֵר אֶת זֶה? לָמָּה לֹא אֲמַרְתָּ בְּשַׁעַת שֶׁאֲמַרְתִּי לָךְ כִּי אֵתְךָ רֵאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי וְגו', וְאַחֵר הִנֵּנִי מֵבִיא אֶת הַמִּבּוֹל מִיָּם, וְאַחֵר כֶּךָ עֲשֶׂה לָךְ תִּבְתָּ עֲצִי גִפְרִי? כָּל זֶה הִתְעַפְּבִיתִי וְאֲמַרְתִּי לָךְ כִּי שֶׁתִּבְקֹשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, וּמֵאֵז שֶׁשִּׁמְעֵת שֶׁתִּנְצֹל בַּתֵּבָה, לֹא נִכְנַס בְּלִבְךָ לִבְקֹשׁ רַחֲמִים עַל יוֹשְׁבֵי הָעוֹלָם, וְעֲשִׂיתָ תִּבְהָ וְנִצַּלְתָּ, וְכַעַתָּה, אַחֵר שֶׁנֶּאֱבָד הָעוֹלָם, פִּתְחֵת פִּיד לִמֵּר לִפְנֵי בְּקִשּׁוֹת וְתַחֲנוּגִים!! כִּיּוֹן שֶׁרָאָה נָח כֶּךָ, הַקָּרִיב קִרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת, שֶׁכָּתוּב (בראשית ח) וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וְגוֹמֵר.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בֹּא רֵאֶה מַה בֵּין צָדִיקִים שֶׁהָיוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר נָח וּבֵין נָח. נָח לֹא הִגֵּן עַל דוֹרוֹ וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם כְּאַבְרָהָם, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁאָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם (שם יח) וְעַקְתָּ סֹדֶם וְעִמְכָּרָה כִּי רָבָה - מִיָּד נִגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר וְגוֹמֵר, וְהִרְבָּה תַּחֲנוּגִים לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁשָּׁאֵל שָׂאֵם יִמְצָא

עֲשֶׂה צְדִיקִים, שִׁיכְפֹּר לְכָל הַמָּקוֹם בְּעִבּוּרָם, וְחָשַׁב אֲבָרָהָם שֶׁהֵיוּ בְּעִיר עִם לוֹט וְאַשְׁתּוֹ וּבְנוֹתָיו עֲשֶׂה צְדִיקִים, וּלְפִיכֹךְ לֹא הִתְפַּלֵּל.

אֲחֵר כִּד בָּא מִשָּׁה וְהִתְפַּלֵּל וְהָגֵן עַל דָּוִד. בֵּינוֹ שֶׁאָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שְׁמוֹת ל"ב) סָרוּ מִהָרָם הַדָּרָךְ - מִיָּד עָמַד מִשָּׁה בְּתַפְלָה, וְיָחַל מִשָּׁה וְגוֹמֵר, עַד שֶׁאֲחִזְזוּ חִלְחָלָה. רַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ, לֹא הִנִּיחַ מִשָּׁה לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁנָּתַן נִפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב (שם) וְאִם אֵין מִחְנִי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כְּתִבְתָּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִכָּאֵן (תַּהֲלִים ק"ו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִיד לְיָדֵינוּ מִשָּׁה בְּחִירוֹ עָמַד בְּפָרָץ לִפְנֵינוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ, מָה רָאָה נָח שֶׁלֹּא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דָּוִד? אָמַר בִּלְבּוֹ, אוֹלִי לֹא אֶמְלֹט, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ז') כִּי אֵתָּה רֹאֵיתִי צְדִיק לִפְנֵי בְּדוֹר הַזֶּה, כְּלוּמַר לִפְנֵי הַדּוֹר, וּלְפִיכֹךְ לֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֶפְלוּ כִּד הִיָּה לוֹ לְבִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּחַן לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא מִי שִׁיאֵמַר טוֹב עַל בְּנָיו, מִנֵּיין לָנוּ? מִגִּדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ, שֶׁלֹּא הִיָּה צְדִיק וְלֹא בֶן צְדִיק, וּמִשּׁוּם שֶׁאָמַר טוֹב עַל יִשְׂרָאֵל, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שׁוֹפְטִים ו') לֵךְ בְּכֹחֲךָ זֶה וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִדְּנִין. מָה זֶה בְּכֹחֲךָ זֶה? הַטּוֹב שֶׁאִמְרָתָּ עַל בְּנֵי. ע"כ מִהַשְׁמָטוֹת.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאַל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲבִיו, הֲרֵי שֶׁנִּינוּ, בְּשַׁעַר שֶׁהָעוֹלָם מִתְמַלֵּא בְּחֻטָּאֵי בְּנֵי אָדָם וְהִדִּין יוֹצֵא - אוֹי לְאוֹתוֹ צְדִיק שֶׁנִּמְצָא בְּעוֹלָם, שֶׁהוּא נִתְפָּס בְּחֻטָּאֵי הָרָשָׁעִים בְּתַחֲלָה. אֵיךְ נָצַל נָח שֶׁלֹּא נִתְפָּס בְּחֻטָּאֵיהֶם? אָמַר לוֹ, הֲרֵי נֹאמַר שֶׁרָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ תּוֹלְדוֹת לְעוֹלָם מִתּוֹךְ הַתֵּבָה. וְעוֹד, שֶׁהֲרֵי הִדִּין לֹא יָכַל לְשַׁלֵּט עֲלֵינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהִיָּה טָמִיר וְנִסְתָּר בְּתֵבָה וְהִתְכַּסָּה מִהַעֲיָן.

וְבֹא וְרָאָה, כְּתוּב (צִפְנִיָּה ב') בִּקְשׁוּ צִדִּיק בִּקְשׁוּ עֲנָה אוֹלִי תִסְתָּרוּ בְּיוֹם אָף ה'. וְנָח בִּקֵּשׁ צִדִּיק, וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַתֵּבָה וְנִסְתָּר בְּיוֹם אָף ה', וְעַל זֶה הִדִּין לֹא יָכַל לְשַׁלֵּט וּלְקַטְרֵג עָלָיו. כָּאֵן נִרְמָז לְאוֹתָם קְדוֹשִׁים עֲלִיוֹנִים לְדַעַת בְּסוֹד הָאוֹתִיּוֹת הַקְדוֹשׁוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת הַהֵפֹךְ שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת כ"ב לְהַכּוֹת אֶת אוֹתָם הָרָשָׁעִים, וְעַל זֶה וַיִּמְחוּ מִן הָאָרֶץ כְּתוּב. בֹּא אֵתָּה וְכַל בֵּיתָךְ.

רַבִּי יִצְחָק פְּתַח, (יִשְׁעִיָּה ס"ג) מוֹלִיד לִימִין מִשָּׁה זְרוּעַ תִּפְאָרְתּוֹ בּוֹקֵעַ מִים מִפְּנִיָּהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם [זְרוּעַ תִּפְאָרְתּוֹ] - זֶה זִכּוֹת שֶׁל אֲבָרָהָם, שֶׁהוּא הִיָּמִין מִמִּשְׁנָה, תִּפְאָרְתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה, וּמִשּׁוּם כִּד בּוֹקֵעַ מִים מִפְּנִיָּהֶם, שֶׁהֲרֵי הִזְכּוֹת שֶׁל אֲבָרָהָם הִיא בּוֹקֵעַת מִים. וְכַל זֶה לָמָּה? לַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם עוֹלָם.

בֹּא רָאָה מָה בֵּין מִשָּׁה לְשָׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם. בְּשַׁעַר שֶׁאָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה (שְׁמוֹת ל"ב) וְעַתָּה הִנִּיחָה לִי וְגו', וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל וְגו' - מִיָּד אָמַר מִשָּׁה, וְכִי אֶעֱזֹב דִּינָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְלִי? כָּעַתָּה יֹאמְרוּ כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁאֵנִי הִרְגָּתִי אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה נָח.

שֶׁכֵּינוּ שֶׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּצְלֵל אוֹתוֹ בְּתֵבָה, [כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר] שֶׁכְּתוּב וְאֵנִי הִנֵּנִי מִבִּיא אֶת הַמַּבּוּל מִיָּם וְגו', וְכְתוּב וּמִחִיתִי אֶת כָּל הַיָּקוּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְאֵנִי הִנֵּנִי מִקִּים אֶת בְּרִיתִי וְגו' וּבֹאֵת אֶל הַתֵּבָה - בֵּינוֹ שֶׁאָמַר לוֹ שֶׁיִּצְלֵל הוּא וּבְנָיו, לֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְנִתְאַבְּדוּ. וּמִשּׁוּם כִּד נִקְרָאִים מִי הַמַּבּוּל עַל שְׁמוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (יִשְׁעִיָּה נ"ד) כִּי מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מַעֲבֵר מִי נָח.

אָמַר מִשָּׁה, כָּעַתָּה יֹאמְרוּ בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁאֵנִי הִרְגָּתִי אוֹתָם מִשּׁוּם שֶׁאָמַר לִי וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל. כָּעַתָּה טוֹב לִי שֶׁאֶמּוֹת וְלֹא יִשְׁמְדוּ יִשְׂרָאֵל. מִיָּד - וְיָחַל מִשָּׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו. בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם וְעוֹרֵר רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם.

וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּתַחֲלָה כְּשֶׁבִקֵּשׁ רַחֲמִים עֲלֵיהֶם מָה אָמַר? לָמָּה ה' יִחְרָה אִפְּךָ בְּעַמֶּךָ. וְכִי הִדְבֵּר הַזֶּה אֵיךְ אָמַר אוֹתוֹ מִשָּׁה לָמָּה, וְהֲרֵי עָבְדוּ כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר עָשׂוּ לָהֶם עֲגֹל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלָה וְגו', וּמִשָּׁה אָמַר לָמָּה? אֵלָּא כִּד לְמַדְנִי, מִי שֶׁמִּרְצָה אֶת הָאֲחֵר, לֹא צָרִיד לַעֲשׂוֹת אֶת אוֹתוֹ חֹטָא [שֶׁהוּא] לְגָדוֹל, אֵלָּא יִקְטִין אוֹתוֹ לְפָנָיו, וְאַחֵר כִּד יְגַדִּיל אוֹתוֹ לְפָנֵי הָאֲחֵר [הַרְשָׁע], שֶׁכְּתוּב אַתֶּם חֹטָאִים חֹטָאִים גְּדוֹלָה.

וְלֹא עֲזַב אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁמָּסַר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, שֶׁכְּתוּב וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֹטָאִים וְאִם אֵין מִחְנִי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כְּתִבְתָּ. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מָחַל לָהֶם, שֶׁכְּתוּב וַיִּנָּחֵם ה' עַל הָרָעָה וְגו'. וְנָח לֹא עָשָׂה כֹן, אֵלָּא רָצָה לְהַנְצִל, וְעֲזַב אֶת כָּל הָעוֹלָם.

וּבְכָל פַּעַם שֶׁהִדִּין שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם, רוּחַ הַקְדֵּשׁ אוֹמְרָת: אוֹי שֶׁלֹּא נִמְצָא כְּמוֹ מִשָּׁה, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ס"ג) וַיִּזְכֹּר יְמֵי עוֹלָם מִשָּׁה עָמַד אֵיָּה הַמַּעֲלֵם מִיָּם וְגו', שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת י"ד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מִשָּׁה מָה תַּצַּעֲקַי. אֵלֵי. שֶׁהֲרֵי בְּתַפְלָה הוּא הָעֵלָה אוֹתָם מֵהֵימָּה, וּמִשּׁוּם שֶׁשָּׁם עָצְמוּ בְּתַפְלָה עַל יִשְׂרָאֵל בָּכִים, נִקְרָא [עַל שְׁמוֹ] הַמַּעֲלֵם מִיָּם, שֶׁהוּא הָעֵלָה אוֹתָם מֵהֵימָּה.

אֵיָּה הַשֵּׁם בִּקְרָבוֹ אֶת רוּחַ קְדֵשׁוֹ - זֶהוּ מִשָּׁה, שֶׁהִשְׁרָה שְׁכִינָה בֵּין יִשְׂרָאֵל. מוֹלִיכֶם בְּתַהֲמוֹת - כְּשֶׁנִּבְקְעוּ הַמִּים וְהָלָכוּ בְּתוֹךְ הַתַּהוֹם בִּיבֻשָּׁה שֶׁקִּפְּאוּ הַמִּים [וְהִכָּל נֹאמַר עַל מִשָּׁה] [נִי"א וְעַל זֶה נִקְרָא מִשָּׁה עָמַד], מִשּׁוּם שֶׁמָּסַר עֲצָמוֹ עַל יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אֵף עַל גִּבּ שֶׁצְדִּיק הִיָּה נָח, אֵינוֹ כְּדָאִי [כְּדִין]

שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִגְן עַל הָעוֹלָם בְּשָׁבִילוֹ.

בֹּא רֵאָה, מִשָּׁה לֹא תֵלַח הַדָּבָר בְּזָכוֹתוֹ, אֲלֵא בְּזָכוֹת הָאֲבוֹת הָרִאשׁוֹנִים, אֲבָל לֹנֹחַ לֹא הָיָה לוֹ בָּמָה שִׁיתֵּלַח בְּזָכוֹת כְּמוֹ מִשָּׁה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְעַם כָּל זֶה, כִּינּוּן שֶׁאִמְרָ לֹא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַקְדַּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתָּךְ, הָיָה לוֹ לְבָקֵשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. וְהַקְרָבֵן שֶׁהַקְרִיב אַחֵר כָּךְ - שִׁיקְרִיב אוֹתוֹ מִקֹּדֶם לָזֶה, אוֹלִי יִשְׁכַּךְ הַפֶּעַס מִהָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מָה הָיָה לוֹ לַעֲשׂוֹת, שֶׁהָרִי רָשָׁעִי הָעוֹלָם הָיוּ מְכַעֲסִים לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא יִקְרִיב קָרְבָּנוֹ?! אֲלֵא וְדַאי נֹחַ פּוֹחֵד עַל עֲצָמוֹ הָיָה בְּשָׁבִיל שְׁלֵא וּפָגַשׁ בּוֹ הַמָּנוֹת בְּתוֹךְ רָשָׁעֵי הָעוֹלָם, שֶׁהָיָה רוֹאֶה מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים בְּכָל יוֹם וְאִיךְ מְכַעֲסִים לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל יוֹם.

רַבִּי [אֶלְעָזָר פֶּתַח] יִצְחָק אָמַר, כָּל פֶּעַם שֶׁמִּתְרַבֵּים רָשָׁעֵי הָעוֹלָם, הַצַּדִּיק שֶׁנִּמְצָא בִּינֵיהֶם נִתְפָּס בְּרִאשׁוֹנָה, שֶׁכְּתוּב (יחזקאל ט) וּמִמִּקְדָּשֵׁי תַּחֲלוּ. וְשִׁנִּינוּ, אֵל תִּקְרִי מִמִּקְדָּשֵׁי אֲלֵא מִמִּקְדָּשֵׁי. וְאִיךְ הַשָּׂאִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת נֹחַ בֵּין כָּל אוֹתָם הָרָשָׁעִים! אֲלֵא כְּדִי שֶׁיִּצְאֻ מִמֶּנּוּ תוֹלְדוֹת לָעוֹלָם, שֶׁהָיָה צָדִיק כְּרִאֲוִי.

וְעוֹד, שֶׁהוּא הִתְרַה בָּהֶם כָּל יוֹם וְיוֹם וְלֹא קָבְלוּ מִמֶּנּוּ, וְקִיָּם בְּנִפְשׁוֹ אֶת הַפְּסוּק שֶׁכְּתוּב (שם ג) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וְגו', וְכְתוּב וְאַתָּה אֶת נִפְשׁוֹ הַצֵּלָתָה. מִכָּאן שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּזְהִיר אֶת הָרָשָׁע - אֵף עַל גֵּב שְׁלֵא קָבַל מִמֶּנּוּ, הוּא מַצִּיל אֶת עֲצָמוֹ, וְאוֹתוֹ רָשָׁע נִתְפָּס בְּחֶטְאוֹ. וְעַד כַּמָּה יִזְהִיר אוֹתוֹ! עַד שֶׁיִּכְבֶּה אוֹתוֹ, וְהָרִי פִּרְשֻׁיָּה הַחֲבָרִים.

רַבִּי יוֹסִי הָיָה מְצוֹי לִפְנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן יוֹם אֶחָד. אָמַר לוֹ, מָה רֵאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל חַיֹּת הַבֵּר וְעוֹף הַשָּׁמַיִם עִם הָרָשָׁעִים? אִם בְּנֵי הָאָדָם חֲטָאוּ, בְּהִמּוֹת וְעוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם וְשָׂאֵר הַבְּרִיּוֹת מָה חֲטָאוּ? אָמַר לוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב כִּי הַשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכָו עַל הָאָרֶץ. כֹּלָם הָיוּ מִשְׁחִיתִים דְּרָכֵיהֶם. עֲזָבוּ אֶת מִיָּנֶם וְנִדְבְּקוּ בְּמִין אַחֵר.

בֹּא רֵאָה, אוֹתָם רָשָׁעֵי הָעוֹלָם גָּרְמוּ כָךְ לְכָל הַבְּרִיּוֹת, וְרָצוּ [לְהַשְׁכִּיתָ] לְהַכְחִישׁ מַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית, וְהֵם גָּרְמוּ לְכָל הַבְּרִיּוֹת לְהַשְׁחִית דְּרָכָם כְּמוֹ שֶׁהֵם הַשְׁחִיתוּ. אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִתָּם רָצִיתָם [לְהַשְׁכִּיתָ] לְהַכְחִישׁ מַעֲשֵׂי דִי? אֲנִי אֲשָׁלִים רְצוֹנָם, וּמַחֲמִיתִי אֶת כָּל הַיָּקוּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה. אַחֲזִיר הָעוֹלָם לְמִים כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּהִתְחַלָּה, מִים בְּמִים, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. מִכָּאן וְהִלָּאָה אַעֲשֶׂה בְּרִיּוֹת אַחֲרוֹת בְּעוֹלָם כְּרִאֲוִי.

וַיָּבֹא נֹחַ וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְנִשְׁי בְּנָיו אִתּוֹ. רַבִּי חֵיטָא פֶּתַח וְאָמַר, (ירמיה כג) אִם יִסְתַּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נָאִם ה'! כַּמָּה הֵם בְּנֵי אָדָם אֲטוּמִי לֵב וְסִתוּמִי עֵינַיִם שֶׁלֹּא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים בְּכַבּוֹד רְבוּנָם, שֶׁכְּתוּב בּוֹ הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא. אִיךְ רוֹצִים בְּנֵי אָדָם לְהַסְתִּיר מִחֲטָאֵיהֶם וְאוֹמְרִים מִי רוֹאֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ, וְכְתוּב (ישעיה כט) וְהָיָה בְּמַחְשָׁד מַעֲשֵׂיהֶם. לָאֵן יִחַבְּאוּ מִפְּנֵיו?!

לְמַלְךְ שֶׁבִּנְהַ פְּלִטְרִין וְעָשָׂה תַּחַת הָאָרֶץ מַחֲלוֹת נִסְתָּרוֹת. לִיָּמִים מְרֹדֵי בְּנֵי הָאֲרָמוֹן בְּמַלְךְ. הַקִּיף [צַעַר] עֲלֵיהֶם הַמַּלְךְ בְּגִיטוֹת. מָה עָשׂוּ? נִכְנְסוּ וְהִתְבָּאִיו עֲצָמָם תַּחַת נִקְבֵי הַמַּחֲלוֹת. אָמַר הַמַּלְךְ, אֲנִי עֲשִׂיתִי אוֹתָם, וּמִלְפָּנַי אִתָּם רוֹצִים לְהִתְחַבֵּא? זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אִם יִסְתַּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נָאִם ה'! אֲנִי הוּא שֶׁעֲשִׂיתִי מַחֲלוֹת וְעֲשִׂיתִי חֹשֶׁךְ וְאוֹר, וְאַתָּם אִיךְ תּוֹכְלוּ לְהִתְחַבֵּא מִלְפָּנַי?!

בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא לִפְנֵי רְבוּנוֹ וּמִמְשִׁיד עֲצָמוֹ לְהַסְתִּיר, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בּוֹ דִּין בְּגִלּוֹי. וְכִשֶּׁהָאָדָם מִטְהַר עֲצָמוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְהַסְתִּירוֹ שְׁלֵא יִרְאֶה בְּיוֹם אָף ה'. שְׂנֵדַי שֶׁצָּרִיד לוֹ לָאָדָם שְׁלֵא לְהִרְאוֹת לִפְנֵי הַמִּשְׁחִית כְּשֶׁשׂוּרָה עַל הָעוֹלָם שְׁלֵא יִסְתַּכֵּל בּוֹ, שֶׁהָרִי כָּל אֵלּוֹ שֶׁנִּרְאִים לִפְנֵיו, יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְהַשְׁחִית.

וְזֶהוּ מָה שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל אָדָם שֶׁעִינּוֹ רָעָה - עֵין הַמִּשְׁחִית שׂוּרָה עָלָיו. וְהוּא נִקְרָא מִשְׁחִית הָעוֹלָם. וְצָרִיד הָאָדָם לְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ וְלֹא לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו כְּדִי שְׁלֵא יִנָּזֵק [לִפְנֵיו], וְאַסוּר לְקַרֵּב אֵלָיו בְּהִתְגַּלּוּת. וּמִשּׁוֹם כָּךְ צָרִיד לְהַשְׁמֵר מֵאִישׁ רַע עֵין, וּמִלְפָּנַי מִלֵּאֵךְ הַמָּנוֹת עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

[וְעַל זֶה] מָה כְּתוּב בְּבִלְעָם? (במדבר כד) וַיֵּאָם הַגִּבּוֹר שְׁתֵּם הָעֵין. שֶׁעֵין רָעָה הִיָּתָה לוֹ, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהָיָה מִסְתַּכֵּל בּוֹ, הָיָה מִמְשִׁיד עָלָיו אֶת רוּחַ הַמִּשְׁחִית. וְלָכֵן רָעָה לְהִסְתַּכֵּל בִּישְׂרָאֵל, כְּדִי לְהַשְׁמִיד בְּכָל מְקוֹם שֶׁעִינּוֹ הָיוּ מִסְתַּכְּלוֹת. מָה כְּתוּב? וַיִּשָּׂא בִלְעָם אֶת עֵינָיו. שֶׁזָּקָף עֵין אַחַת וְהִנֵּמִיד עֵין אַחַת כְּדִי לְהִסְתַּכֵּל עַל יִשְׂרָאֵל בְּעֵין רָעָה.

בֹּא רֵאָה מָה כְּתוּב, וַיִּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁכֵּן לִשְׁבָטָיו. וְרֵאָה שֶׁהַשְׁכִּינָה מְכַסֶּה עֲלֵיהֶם וְרוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶם מִתְקַנֶּת בְּשָׁנִים עֹשֶׂר שְׁבָטִים תַּחֲתֶיהָ, וְאִין יְכוּלוֹת עֵינָיו לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם. אָמַר, אִיךְ אוֹכֵל לֶחֶם, שֶׁהָרִי רוּחַ קְדוּשָׁה עָלֵיהֶם רוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶם וּמְכַסֶּה אוֹתָם בְּכַנְפֶיהָ? זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כָּרַע שָׁכֵב כְּפָאֵרִי וְכָלְבִּיא מִי וְקִימָנוּ. מִי וְקִימָנוּ מִעֲלֵיהֶם כְּדִי שִׁיתְגַּלּוּ וְתִשְׁלַט עֲלֵיהֶם הָעֵין.

וְעַל זֶה רָצָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַסּוֹת אֶת נֹחַ, לְהַסְתִּיר מִהָעֵין, שְׁלֵא תוֹכֵל רוּחַ הַטְּמָאָה לְשַׁלֵּט

עליו כדי שלא ישחת, והרי נתבאר. ויבא נח, כמו שנתבאר להסתתר מהעין. מפני מי המבול, [שהרי] המים דחקו אותו. אמר רבי יוסי, ראה מלאך המות שהיה בא [אליו] ולכן נכנס לתבה ונשמר בה שנים עשר חדשים [של השנה]. ולמה שנים עשר חדשים? נחלקו בה רבי יצחק ורבי יהודה. האחד אמר שנים עשר חדש שפך הוא דין הרשעים. ואחד אמר להשלים צדיק [נ"א צריך] שנים עשרה דרגות ושאר הדרגות שהיו ראויים לצאת מהתבה.

רבי יהודה אמר, ששה חדשים הם במים וששה חדשים באש, והרי כאן היו מים, ולמה שנים עשר חדשים? אמר [לו] רבי יוסי, בשני דיני הגיהנם נדונו - במים ואש. במים - שהמים שיירדו עליהם מלמעלה היו צוננים בשלג. ובאש - שהמים שיצאו מלמטה היו רותחים באש. ועל זה בדין הגיהנם נדונו - באש ומים [ולכן שנים עשר חדש היו]. שאמר רבי אלעזר, דין הרשעים בגיהנם הם שנים עשר חדשים. והרי פרשוה. ועל זה כל אותם רשעי העולם נדונים בשני דינים הללו - במים ואש עד שהשמידו מן העולם. ונח היה מסתתר בתבה והתפסח מן העין והמשחית ולא קרב אליו, והתבה הייתה שטה על פני המים, כמו שנאמר וישאו את התבה ותרם מעל הארץ.

ארבעים יום לקו, שכתוב ויהי המבול ארבעים יום על הארץ וגו'. וכל שאר הזמן נמחו מהעולם. זהו שכתוב וימחו מן הארץ. אוי להם לאותם רשעים, שהרי לא יקומו לחיות בעולם לעמד בדין. זהו שכתוב וימחו, כמו שנאמר (תהלים ט) שמים מחית לעולם ועד. שאפלו לעמד בדין לא יקומו.

וישאו את התבה ותרם מעל הארץ. רבי אבא פתח, (שם נז) רומה על השמים אלהים על כל הארץ בבודד. אוי להם לרשעים שחוטאים ומרגיזים את רבונם בכל יום, ובחטאיהם דוחים את השכינה מן הארץ, וגורמים שתסתלק מן העולם. והשכינה נקראת אלהים, ועליה כתוב רומה על השמים אלהים.

בא ראה מה כתוב, וישאו את התבה, שדחו אותה החוצה. ותרם מעל הארץ, שלא שורה בעולם והסתלקה ממנו. וכשהיא מסתלקת מהעולם, הרי אין מי שישגיח בעולם, ואז הדין שולט [הדין] עליו. וכשימחו רשעי העולם ויסתלקו ממנו [מהעולם], השכינה מחזירה את מדורה לעולם.

אמר לו רבי ייסא, אם כך, הרי ארץ ישראל שנמחו הרשעים שהיו באותו זמן, אז למה לא חזרה השכינה למקומה כבתחלה? אמר לו, משום שלא נשארו בה שאר צדיקי העולם, אלא [אבל] בכל מקום שהלכו, נרדה ושמה את מדורה עמהם. ומה בארץ נכריה אחרת לא נפרדה מהם - כל שכן אם נשארו בארץ הקדושה.

והרי אמרנו. בכל החטאים של רשעי העולם, דוחים את השכינה. אחד מהם מי שמשחית דרכו על הארץ, כמו שאמרנו, ולכן לא רואה פני שכינה ולא נכנס לפלטרין. ועל זה כתוב על אלה וימחו מן הארץ, שנמחו מהכל.

בא ראה, באותו הזמן שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, כל אותם מתים שימצאו בחוץ בשאר ארצות נכריות, הקדוש ברוך הוא יברא להם גופיהם [נ"א יעמידם בגופם] כראוי. שהרי עצם אחת שנשארת באדם תחת הארץ, אותה עצם תעשה כפאור שבעסה, ועליה יבנה הקדוש ברוך הוא את כל הגוף.

ולא יתן הקדוש ברוך הוא להם נשמות אלא בארץ ישראל, שכתוב (יחזקאל לו) הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. שיתגלגלו תחת הארץ. ואחר כך מה כתוב? ונתתי רוחי בכם וחיייתם וגו', שהרי בארץ ישראל יקבלו נשמות כל אותם בני העולם, פרט לאלו [דור המבול] שנטמאו וטמאו את הארץ. באלה כתוב וימחו מן הארץ, דוקא מן הארץ. ואף על גב שהקשו ונחלקו הראשונים על זה. וימחו, כמו שנאמר (תהלים סט) ימחו מספר חיים.

אמר לו רבי שמעון, ודאי שאין להם חלק בעולם הבא, שכתוב וימחו מן הארץ, וכתוב לעולם יירשו ארץ. אבל יקומו בדין. ועליהם כתוב (דניאל יב) ורבים מישגי עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם. והמחלקת בזה. אבל הכל כפי שבארוה החברים.

וימחו את כל היקום אשר על פני האדמה. רבי אבא אמר, [את כל] - לכלל כל אותם שליטים ששולטים הממנים על הארץ, וזהו היקום אשר על פני האדמה. שפאשר עושה הקדוש ברוך הוא דין בבני העולם, מעביר את אותם השליטים הממנים עליהם בהתחלה, ואחר כך את אותם שיושבים תחת כנפיהם, שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום, ואחר כך - על מלכי האדמה על האדמה.

ואידך מעבירים מלפניו? אלא מעביר אותם באש שדולקת. זהו שכתוב (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא. אש [הוא] שאוכלת אש. אותו שעומד מעליהם [נ"א עובר] באש. ואותם שיושבים תחתיהם במים. ומשום כך וימחו את כל היקום אשר על פני האדמה, ואחר כך מאדם ועד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ, כל אלו שקמטה. וישאר אד נח - אד למעט. שלא נשארו בעולם רק נח וימי שעמו בתבה. רבי יוסי אמר, שהיה חגר, שהפישו אריה, והרי פרשוה.



וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל הַחַיָּה וְאֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה. רַבִּי חֵימָא פָתַח, (משלי כב) עָרוֹם רָעָה רָעָה וְנִסְתֵּר. פְּסוּקָא זֶה נֶאֱמַר עַל נֹחַ שֶׁנִּכְנַס לַתֵּבָה וְהִסְתֵּתָה בָּהּ, וְנִכְנַס לַתּוֹךְ הַתֵּבָה בְּזִמְנוֹ שֶׁהַמַּיִם דִּחְקוּ אוֹתוֹ. וְהָרִי נֶאֱמַר שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִכְנַס לַתֵּבָה, רָאָה אֶת מַלְאָךְ הַמָּוֶת שֶׁהוֹלֵךְ בֵּינֵיהֶם וּמְקִיף אוֹתָם. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ, נִכְנַס לַתֵּבָה וְהִסְתֵּתָה בְּתוֹכָהּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב עָרוֹם רָאָה רָעָה וְנִסְתֵּר. רָאָה רָעָה - זֶהוּ מַלְאָךְ הַמָּוֶת, וְנִסְתֵּר מִלִּפְנֵי. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב מִפְּנֵי מִי הַמְּבּוּל.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, עָרוֹם רָאָה רָעָה וְנִסְתֵּר, [לֹא כְּתוּב וַיִּסְתֵּר] חֲזַר עַל מַה שֶׁנֶּאֱמַר, בְּזִמְנוֹ שֶׁהַמָּוֶת שְׂרוּי בְּעוֹלָם, בֶּן אָדָם חָכָם יִסְתֵּתָה וְלֹא יַעֲמֹד בַּחוּץ וְלֹא יִתְרָאָה לִפְנֵי הַמַּשְׁחִית, מִשּׁוּם שֶׁכִּיּוֹן שֶׁנִּתְּנָה לוֹ הָרְשׁוּת, הוּא יִשְׁחִית אֶת כָּל אוֹתָם שֶׁנִּמְצְאוּ לִפְנֵי וְעוֹבְרִים לִפְנֵי גְלוּי. וְסוֹף הַפְּסוּקָא - וּפְתָאִים עָבְרוּ וְנִעְנְשׂוּ. עָבְרוּ לִפְנֵי וְהִתְרָאוּ לִפְנֵי, וְנִעְנְשׂוּ.

דָּבָר אַחֵר עָבְרוּ - עָבְרוּ עַל מִצְוָה זוֹ [נִיִּיא שֶׁל רַבּוֹנָם] וְנִעְנְשׂוּ. דָּבָר אַחֵר עָרוֹם רָאָה רָעָה וְנִסְתֵּר - זֶה נֹחַ. וּפְתָאִים עָבְרוּ וְנִעְנְשׂוּ - אֵלּוּ בְּנֵי דוֹרוֹ [וְנִעְנְשׂוּ]. כִּיּוֹן שֶׁהִסְתֵּתָה וְהִשְׁתַּתָּה שָׁם כָּל אוֹתוֹ זִמְנוֹ, אַחֵר כָּד וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, [וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ] בֹּא רָאָה, בְּשַׁעַת שֶׁהָדִין נִעְשָׂה, לֹא כְּתוּב בּוֹ זִכְרָה. כִּיּוֹן שֶׁנִּעְשָׂה [בּוֹ] הָדִין וְנֶאֱבְדוּ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, אִזְּ כְּתוּב בּוֹ זִכְרָה. שֶׁהָרִי כְּאֲשֶׁר הָדִין שְׂרוּי בְּעוֹלָם, לֹא נִמְצְאוּ הַתַּחֲבֵרוֹת, וְהַמַּשְׁחִית שְׂרוּי עַל הָעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁעָבַר הָדִין וְשִׁכַּדְּ הַרְגוֹ, שָׁב הַכָּל לְמִקְוָמוֹ, וְלָכֵן כְּתוּב כֹּאֵן וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ, שָׁבוּ שׁוֹרָה זָכוֹר, שָׁנַח אִישׁ צְדִיק כְּתוּב בּוֹ.

כְּתוּב (תהלים פט) אֶתָּה מוֹשֵׁל בְּגִאוֹת הַיָּם בְּשׂוֹא גְלוּי אֶתָּה תִּשְׁבְּחָם. בְּשַׁעַת שֶׁהָיָה קוֹפֵץ בְּגִלְיוֹ וְהִתְהוּמוֹת עוֹלָם וַיּוֹרְדִים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלַח חוּט אֶחָד מִצַּד הַיָּמִין וּמוֹשֵׁף אֶת גְּלוּי וְשׁוֹכֵךְ זַעַפוֹ, וְאִין מִי שִׁיּוּדָע אוֹתוֹ.

יִוְנָה יָרַד לֵים וְהִזְדַּמֵּן לוֹ אוֹתוֹ הַדָּג וּבִלַּע אוֹתוֹ, אִיךָ לֹא יִצָּאָה נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ וְלֹא פָרַחָה מִיָּד? אֵלּוּ מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט בְּאוֹתָהּ גְּאוֹת שֶׁל הַיָּם, וְאוֹתָהּ גְּאוֹת הַיָּם הִיא חוּט אֶחָד שֶׁל הַשְּׂמָל שֶׁמַּעֲלָה אֶת הַיָּם לְמַעְלָה, וְבוֹ הוּא מְתַעֲלָה. וְאִם לֹא אוֹתוֹ הַחוּט שֶׁמַּגִּיעַ אֵלָיו מִצַּד הַיָּמִין, לֹא יַעֲלֶה לְעוֹלָמִים. שֶׁכְּאֲשֶׁר [שְׁכִינּוֹ] שְׁאוֹתוֹ הַחוּט יוֹרֵד לֵים, וְהָיָה אוֹחוֹ בּוֹ, אִזְּ מִתְעוֹרְרִים הַגְּלִים וְשׁוֹאֲגִים לְטָרֶף טָרֶף, עַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשִׁיב אוֹתוֹ [אוֹתָם] לְאַחֹר וְשׁוֹבִים לְמִקְוָמָם.

זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּשׂוֹא גְלוּי אֶתָּה תִּשְׁבְּחָם. תִּשְׁבְּחָם אֶת אוֹתָם גְּלוּי הַיָּם. תִּשְׁבְּחָם - תִּשְׁבַּח אוֹתָם לְחֹזֶר לְמִקְוָמָם. דָּבָר אַחֵר, תִּשְׁבְּחָם מִמֶּשׁ. שֶׁבַח הוּא לְהֵם מִשּׁוּם שֶׁעוֹלִים לְרִאוֹת בְּהִשְׁתַּוְּקוּת. מִכָּאֵן, כָּל מִי שֶׁנִּכְסֵף לְהִסְתַּכֵּל וּלְדַעַת, אִף עַל גֵּב שֶׁלֹּא יָכוֹל [נִיִּיא וְלֹא נוֹתֵנִים לוֹ רְשׁוּת] - הִשְׁבַּח הוּא שְׁלוֹ, וְכָלֵם מִשְׁבָּחִים אוֹתוֹ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֹחַ, כְּשֶׁהָיָה בַּתֵּבָה, הָיָה פּוֹחַד שֶׁלֹּא יִזְכֹּר אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָמִים. וְכִיּוֹן שֶׁנִּעְשָׂה הָדִין וְנִעְבְּרוּ רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, אִזְּ מַה כְּתוּב? וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בֹּא רָאָה, בְּשַׁעַת שֶׁהָדִין שְׂרוּי בְּעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ לְאָדָם שִׁיִּזְכֹּר שְׁמוֹ לְמַעְלָה [לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם]. שֶׁהָרִי אִם נִזְכָּר שְׁמוֹ, נִזְכָּרִים [כָּל] חֲטָאִיו וְיִבְאוּ לְהִשְׁגִּיחַ בּוֹ. מִנֵּין לָנוּ? מִשּׁוּבָּמִית. שְׁאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָן אֶת הָעוֹלָם, וְאִזְּ אָמַר לָהּ אֱלִישֶׁע (מלכים ב ד) הִנֵּה לְדָבָר לָךְ אֵל הַמֶּלֶךְ? זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאִזְ נִקְרָא מֶלֶךְ. מֶלֶךְ הַקְּדוֹשׁ. מֶלֶךְ הַמַּשְׁפָּט. וְתִאֲמַר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִי יוֹשֵׁבֶת. אִינִי רוֹצָה שִׁיִּזְכְּרוּ אוֹתִי וְיִשְׁגִּיחוּ בִּי, אֵלּוּ בְּתוֹךְ עַמִּי. מִי שֶׁמִּכְנִיס רֹאשׁוֹ בֵּין הָעַם [כָּלּוּ], לֹא יִשְׁגִּיחוּ עָלָיו לְדוֹן אוֹתוֹ לְרַע. מִשּׁוּם כָּד אֲמָרָה בְּתוֹךְ עַמִּי.

בֹּא רָאָה, נֹחַ, בְּשַׁעַת שֶׁהָיָה הָיָה שְׂרוּי בְּעוֹלָם, לֹא יִזְכֹּר. כִּיּוֹן שֶׁעָבַר הָדִין, מַה כְּתוּב? וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ. עֲכָשׁוּ נִזְכָּר שְׁמוֹ. דָּבָר אַחֵר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַאֲזַכֵּר אֶת בְּרִיתִי.

רַבִּי חִזְקִיָּה הָיָה הוֹלֵךְ מִקְפּוּטְקִיָּא לְלוּד. פָּגַע בּוֹ רַבִּי יִיסָא. אָמַר לוֹ, תִּמְחֶנִּי עָלֶיךָ שְׂאֵתָה לְבַד, שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ שֶׁלֹּא יִצָּא אָדָם יְחִידִי לְדֶרֶךְ. אָמַר לוֹ, תִּינּוֹק אֶחָד הֵלֶךְ עִמִּי, וְהוּא בֹא אַחֲרִי. אָמַר לוֹ, וְעַל זֶה אֲנִי תִּמְחָה, אִיךָ הוֹלֵךְ עִמָּךְ מִי שֶׁלֹּא תִּדְבַּר עִמּוֹ דְּבָרִי תוֹרָה? שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְאִין עִמּוֹ דְּבָרִי תוֹרָה, מִסְתַּכֵּן בְּנַפְשׁוֹ. אָמַר לוֹ, כָּד זֶה בּוֹדָאִי.

בֵּינֵיהֶם הִגִּיעַ אוֹתוֹ תִּינּוֹק. אָמַר לוֹ רַבִּי יִיסָא, בְּנִי, מֵאִיזָה מְקוֹם אֶתָּה? אָמַר לוֹ, מֵעִיר לוּד, וְשִׁמְעָתִי שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה הִחֲכָם הוֹלֵךְ לָשֵׁם, וְזִמְנָתִי עִמָּמִי לְעַבְדּוֹתוֹ וּלְלַכְתָּ עִמּוֹ. אָמַר לוֹ, בְּנִי, אֶתָּה יוֹדֵעַ דְּבָרִי תוֹרָה? אָמַר לוֹ, אֲנִי יוֹדֵעַ, שֶׁהָרִי אָבִי לָמַד אוֹתִי בְּפִרְשֵׁת קַרְבָּנוֹת, וְהִרְפִּנְתִּי אֲזַנִּי לְמַה שֶׁהָיָה אוֹמֵר עִם אַחִי, שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנִּי. אָמַר לוֹ רַבִּי יִיסָא, בְּנִי, אָמַר לִי.

פָּתַח וְאָמַר: וַיָּבֹן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֲלֵית בְּמִזְבְּחֹהּ. וַיָּבֹן נֹחַ מִזְבֵּחַ - זֶהוּ הַמִּזְבֵּחַ שֶׁהִקְרִיב בּוֹ אָדָם הָרִאשׁוֹן. לְמַה נֹּחַ הִקְרִיב עוֹלָה, שֶׁהָרִי עוֹלָה לֹא עוֹלָה אֵלּוּ בְּשִׁבִּיל הַרְהוּר וּרְצוֹן הַלֵּב, וְנֹחַ בְּמַה חֲטָא? אֵלּוּ נֹחַ הִרְהִיר וְאָמַר: הָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גָזַר דִּין עַל

העולם שִׁיחֲרַב, אולי משום שִׁמְצִיל אותי פִּקְעָה כֹּל זְכוּתִי וְלֹא תִשָּׁאֵר לִי זְכוּת בְּעוֹלָם? מִיָּד - וַיָּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַה'.

אותו מִזְבֵּחַ שָׁבוּ הַקָּרִיב אֲדָם הָרִאשׁוֹן הִנֵּה. אִם כֵּן, אִיזוֹ לִמָּה וַיָּבֶן? אֵלֶּא מִשׁוּם שֶׁרָשָׁעִי הָעוֹלָם גָּרְמוֹ שֶׁלֹּא עָמַד בְּמִקְוָמוֹ. כִּיֹּן שָׁבָא נֹחַ, כְּתוּב בּוֹ וַיָּבֶן. וַיַּעַל עֹלֹת, כְּתוּב עֲלֵת, אֶחָד. כְּתוּב (וַיִּקְרָא א) עֹלָה הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה' [לְעוֹלָם עֹלָה זָכָר. אִם] עֹלָה - עֹלָה זָכָר וְלֹא עֹלָה נְקֵבָה, שְׁכָתוּב זָכָר תָּמִיד יִקְרִיבוּ. לִמָּה כְּתוּב אִשָּׁה, שֶׁהָרִי אִשׁ צָרִיכָה לְהַמְצִיא שָׁם?

אֵלֶּא אִף עַל גִּב שְׁעוֹלָה נִקְרְבַת זָכָר וְלִמְקוֹמָהּ נִקְרְבַת, הַנְּקֵבָה לֹא צָרִיכָה לְהַפְרִד מִמֶּנּוּ, אֵלֶּא עִמָּה נִקְרְב, בְּשִׁבִּיל לְחַבֵּר זֶה עִם זֶה. שְׁעוֹלָה הַנְּקֵבָה אֶל הַזָּכָר לְהִתְחַבֵּר כְּאַחַד, וְאִף עַל גִּב שְׁאִשָּׁה לְשׁוּם אִישִׁים.

נֹחַ הִנֵּה צָרִיךְ לְהַקְרִיב עֹלָה, שֶׁהוּא בְּמִקְוָם שֶׁל הַזָּכָר, עֲשֵׂה אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְחַבֵּר וּלְהַכְנִס לְתִבְּהָ, וְעַל זֶה הַקְרִיב עֹלָה. עֹלָה הוּא אִשָּׁה. אִשׁ ה' שֶׁהִתְחַבֵּר [עִמָּה] הַשְּׂמָל בְּנִקְבָּה. שֶׁהָרִי [כֹּל] נְקֵבָה מִצֵּד הַשְּׂמָל בָּאָה, וְזָכָר מִצֵּד הַיָּמִין בְּהִתְדַּבְּקוֹת זֶה בָּזֶה, וְלָכֵן נִקְרְאָת [עֹלָה] נְקֵבָה אִשָּׁה. אִשָּׁה - קוֹשֶׁר שֶׁל הָאֵהָבָה שְׂאוֹחַז בָּהּ הַשְּׂמָל לְהַעֲלוֹתָהּ לְמַעַלָּה וּלְהִתְקַשֵּׁר כְּאַחַד, וְלָכֵן כְּתוּב עֹלָה הוּא אִשָּׁה, הַקֹּשֶׁר שֶׁל זָכָר וְנְקֵבָה זֶה עִם זֶה.

וַיֵּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ. וְכְתוּב אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ. אִשָּׁה, כֵּן שְׂמַעְנוּ - עֲשׂוֹן וְאִשׁ מְחַבְּרִים כְּאַחַד, שֶׁהָרִי אֵין עֲשׂוֹן בְּלֹא אִשׁ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת יט) וְהָרִי סִינִי עֲשׂוֹן כֹּל מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ.

בֹּא רֵאָה, אִשׁ יוֹצֵאת מִבְּפָנִים וְהוּא דֵק, וְאוֹחֵז בְּדָבָר אֶחָד בְּחוּץ שְׂאִינוֹ דֵק כֵּן, וְנִאָּחֲזִים זֶה בָּזֶה, וְאִי עֹלָה הָעֲשׂוֹן. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁהָאִשׁ אוֹחֶזֶת בְּדָבָר הַמִּתְפַּעֵל, וְסִימָן לְדָבָר - הַחֲטָם שִׂיּוּצָא בּוֹ עֲשׂוֹן מִתּוֹךְ אֵשׁ.

וְעַל זֶה כְּתוּב (דְּבָרִים לג) יִשְׁמִי קִטּוֹרֶה בְּאַפִּי. מִשׁוּם שֶׁחוֹזֶרֶת הָאִשׁ לְמִקְוָמָהּ. וְהַחֲטָם [מִתְפַּעֵל] נִאָּסֵף בְּאוֹתוֹ רִיחַ לִפְנֵי וּלְפָנִים, עַד שֶׁנִּאָּחֲזוּ הַכֹּל וְחוֹזֵר לְמִקְוָמוֹ, וְנִקְרַב הַכֹּל לְתוֹךְ הַמִּתְחַבֵּר וְנִעֲשֶׂה רָצוֹן אֶחָד. וְאִי רִיחַ נִיחֹחַ, שֶׁנֶּחַ הָרָגוֹ וְנִעֲשֶׂה נִחַח.

שֶׁהָרִי הָעֲשׂוֹן נִאָּסֵף וְנִכְנָס וּמִתְקַמֵּט בָּאֵשׁ, וְהָאִשׁ אוֹחֶזֶת בְּעֲשׂוֹן, וְנִכְנָסִים שְׂנִיָּהֶם לִפְנֵי וּלְפָנִים עַד שֶׁנֶּחַ הָרָגוֹ. וְכִשְׁהַכֹּל נִאָּחֲזִים [אוֹחֶזֶת] זֶה בָּזֶה וְנֶחַ הָרָגוֹ, אִי הוּא מְנוּחָה וְקוֹשֶׁר אֶחָד וְנִקְרְאָת נִחַח. נִחַח הָרוּחַ חֲדוֹת הַכֹּל כְּאַחַד. הָאֵרֶת הַגְּרוֹת הָאֵרֶת הַפָּנִים. וְלָכֵן כְּתוּב וַיֵּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ, כְּמוֹ מִי שְׂמִירִים וְכוּנֵס הַכֹּל לְתוֹךְ מְקוֹמוֹ.

בֹּא רַבִּי יִיסָא וְנִשְׁקוּ. אָמַר, וּמָה כֹּל הַטוֹב הִנֵּה תַחַת יָדָךְ וְלֹא יָדְעִיתִי בּוֹ? אָמַר, אֶחָד מִהֲדַרְךָ וְנִתְחַבֵּר עִמָּךְ. הִלְכוּ. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, בְּדַרְךָ זֶה עִם הַשְּׂכִינָה נִלְךָ, שֶׁהָרִי מִתְקַנֵּת לְפָנֶינוּ. אֶחָד בִּידֵי אוֹתוֹ תִּינוּק וְהִלְכוּ. אָמַר לוֹ, אָמַר לָנוּ פְּסוּק אֶחָד מֵאוֹתָם שְׂאִבִּיד אָמַר לָךְ.

פֶּתַח אוֹתוֹ הִתִּינוּק וְאָמַר, (שִׁיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. זוֹהִי הַשְּׂתוֹקְקוֹת הָעֲלִיוֹנָה שִׂיּוּצָא [שְׂנִיָּצָא] רָצוֹן מִהֶפֶה לְנִשְׁק, וְלֹא יוֹצֵא מִהֶחֱטָם כְּאֲשֶׁר יוֹצֵאת אֵשׁ. שֶׁהָרִי כְּשֶׁמִּתְחַבֵּר הֶפֶה לְנִשְׁק, יוֹצֵאת אֵשׁ בְּרָצוֹן בְּפָנִים מֵאִירוֹת, בְּחֲדוֹת הַכֹּל, בְּהִתְדַּבְּקוֹת שֶׁל מְנוּחָה.

וּמִשׁוּם כֵּן כִּי טוֹבִים דְּדִיד מִיָּן, מֵאוֹתוֹ יֵין [יֵין] הַמְשַׁמֵּחַ וּמֵאִיר פָּנִים וְהַעֲנִינִים מִחִיכּוֹת, וְנִעֲשֶׂה הַרְצוֹן. וְלֹא מֵהֵינִן הַמְשַׁכֵּר [שְׂמִשְׁכִּיר] וְעוֹשֶׂה רָגוֹ וּמְחַשֵּׁד פָּנִים, וְהַעֲנִינִים לוֹהֵטוֹת יֵין שֶׁל רָגוֹ. וְעַל זֶה, מִשׁוּם שֶׁיֵּין זֶה טוֹב מֵאִיר הַפָּנִים וּמִשְׁמַח הַעֲנִינִים וְעוֹשֶׂה הַשְּׂתוֹקְקוֹת שֶׁל אֵהָבָה, מִקְרִיבִים אוֹתוֹ כֹּל יוֹם עַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ בְּשַׁעֲוֵר שְׂמִי שְׂשׁוֹתָהּ אוֹתוֹ, מִשְׁמַח אוֹתוֹ וְעוֹשֶׂה לוֹ נִחַח, שְׁכָתוּב (בַּמִּדְבָּר כח) וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַחֵיָן. וּמִשׁוּם כֵּן כִּי טוֹבִים דְּדִיד מִיָּן, מֵאוֹתוֹ הֵינִן שְׂמַעוֹרֵר אֵהָבָה וְהַשְּׂתוֹקְקוֹת.

וְהַכֹּל כְּמוֹ שְׂלִמְטָה מְעוֹרֵר אֵהָבָה שְׂלִמְעָלָה. שְׁנֵי גְרוֹת, כְּשִׁדּוּעָה הָאֹר שְׂלִמְעָלָה בְּעֲשׂוֹן שְׁעוֹלָה מֵאוֹתוֹ שְׂלִמְטָה, נִדְּלַק אוֹתוֹ שְׂלִמְעָלָה. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כֵּן הוּא בּוֹדָאִי, שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן תָּלוּי בַּתְּחִתּוֹן וְהַתְּחִתּוֹן בְּעֲלִיוֹן. וּמִזְמָן שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא נִמְצְאוּ בְּרָכוֹת לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, כִּדִּי לְהִרְאוֹת שְׁנֵה תָלוּי בָּזֶה.

וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּרָכוֹת אֵין נִמְצְאוֹת, וּקְלָלוֹת נִמְצְאוֹת, שֶׁהָרִי יִנִּיקָת הַכֹּל מֵאוֹתוֹ צֵד יוֹצֵאִים [ד"א וּבְרָכוֹת לֹא יוֹצֵאוֹת]. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא שְׂרוּיִים בְּאַרְץ וְלֹא עוֹבְדִים עֲבוֹדָה שְׁצָרִיךְ לְהִדְלִיק מֵאוֹרוֹת וּלְהַמְצִיא בְּרָכוֹת, וְלָכֵן לֹא נִמְצְאוֹת לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, וְהָעוֹלָם לֹא יוֹשֵׁב בְּקִיּוּמוֹ כְּרָאוּי.

וְאָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, לֹא אִסַּף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם. מָהוּ זֶה? אָמַר רַבִּי יִיסָא, כֵּן שְׂמַעֲתִי מִרְבִּי שְׂמַעוֹן שְׂאָמַר, כֹּל פֶּעַם שְׂאִשׁ שְׂלִמְעָלָה מוֹסִיפָה לְהִתְחַזֵּק - הָעֲשׂוֹן, שֶׁהוּא דִין שְׂלִמְטָה, מִחֲזִיק הָרָגוֹ וּמִשְׁמִיד הַכֹּל. מִשׁוּם שֶׁכְּשִׂיּוּצָא אֵשׁ, אֵין לָהּ הַפְּסָקָה [לְפָנֶינוּ] עַד שֶׁנִּשְׁלֵם הַדִּין, וְכִשְׁדִּין שְׂלִמְטָה לֹא מוֹסִיף לְהִתְחַזֵּק עִם הַדִּין שְׂלִמְעָלָה, עוֹשֶׂה דִין וּפּוֹסֵק, וְלֹא יִשְׁלֵם הַדִּין לְהַשְׁמִיד. וְלָכֵן כְּתוּב לֹא אִסַּף, לְתֵת תּוֹסֶפֶת שִׁיתְחַזֵּק הַדִּין שְׂלִמְטָה.

אמר אותו תינוק, שמעתי משום שכתוב ארוכה האדמה בעבורך, שהרי באותה שעה שהתקללה הארץ בחטאו של אדם, נתנה רשות שישלט עליה אותו הנחש הרע, שהוא משחית את העולם ומשמיד את בני העולם. מאותו יום שהקריב נח קרבן והריח הקדוש ברוך הוא אותו, נתנה רשות לארץ לצאת מתחת אותו הנחש ונצאה מטמאתה. ולכן מקריבים ישראל קרבן לקדוש-ברוך-הוא, כדי להאיר פני הארץ.

השלמה מההשמות (סימן יג)

עוד פתח אותו תינוק ואמר, (שיר השירים א) לריח שמניך טובים, לריח מי? אלא יש ריח ויש ריח, ריח הקרבן וריח הקטרת. ריח הקרבן מקריב ומיחד כל אותם שבטים של היכל בית דוד, וריח הקטרת מקריב ומיחד אותם גרות עליונים נהרות אפרסמון וז.

ועל זה היו שני מזבחות - מזבח הקטרת ומזבח העולה. מזבח הקטרת הוא פנימי, מזבח העולה הוא חיצוני. ריח מזבח העולה מתקין להאיר מנורות תחתונות, ריח מזבח הקטרת מתקין להאיר מנורות עליונות. ועל זה לריח שמניך טובים, לריח של אותה הקטרת, שמניך טובים.

בא ראה שתי מזבחות הן מזבח פנימי למעלה מזבח חיצון למטה. מזבח הפנימי הוא שלם. וזהו שכתוב המזבחה, בתוספת ה"א, וכן הוא בכל מקום. ומזבח החיצון הוא חסר ה"א, כמו נערה, נער חסר ה'. נמצא שמהתעוררות המזבח [החיצון] של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח [שמהתעוררות המזבח החיצון של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקטרת של מזבח הפנימי של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקטרת. ועל זה] הקטרת של מטה. ועל זה (שם) לריח שמניך טובים, אותם גרות מאירים נוצצים. כתוב כאן טובים, וכתוב שם (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב: ע"כ מההשמות.

אמר רבי חזקיה, יפה הוא, [והוא] וזה היה תלוי עד שעמדו ישראל על הר סיני. אמר רבי ייסא, הקדוש ברוך הוא הקטין את הלבנה ושלט אותו הנחש, אבל משום חטאו של אדם התקללה כדי לקלל את העולם. באותו יום [שנתנה התורה] נצאה הארץ מאותה קללה ועמדה הלבנה באותה גריעות, פרט לשעה שקרבנות נמצאו בעולם וישראל יושבים על ארצם.

אמר רבי ייסא לאותו תינוק, מה שמד? אמר לו, אבא. אמר לו, אבא תהיה בכל, בחכמה ובשנים. קרא עליו (משלי כג) ישמח אביו ואמו ויתגל יולדתו.

אמר רבי חזקיה, עתיד הקדוש ברוך הוא להעביר רוח הטמאה מהעולם, כמו [שנאמר] שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ, וכתוב (כה) בלע המות לגצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להאיר את הלבנה ולהוציאה מהחשך משום אותו נחש הרע, כמו שכתוב (שם ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. איזה אור? אותו האור שגנוז הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית.

ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (משלי י) ברפת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה. ברפת ה' - זו השכינה, שהיא ממנה על ברכות העולם, וממנה יוצאות ברכות לכל.

בא ראה מה כתוב בהתחלה, ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'. כמו שנתבאר, שבעל הבית נתן לו רשות להכניס. אחר כך האשה אמרה לו לצאת. בהתחלה נכנס בראשית בעלה, ובסוף יצא בראשית האשה. מכאן למדנו שבעל הבית יכניס, והאשה תוציא. זהו שכתוב וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התבה. שראשית היתה בדיקה להוציא את האורח, ולא להכניסו.

כיון שיצא, נתן לה מתנות, משום שהיא בבית והבית בדיקה. ואותם המתנות שנתן לה, כדי להרבות אהבה אל בעלה. מכאן למדנו דרך ארץ לאורח [לתת ביד בעלה, כשיוצא נותן מתנות לאשתו, ולא בידה. ולכן, כיון שנתן לו מתנות]. ועל זה, לאחר שנתן לה מתנות להרבות לה אהבה עם בעלה.

[נ"א פיון שיצא, נתן מתנות ואוצרות ביד בעלה לתת לאשתו ולשמוח עמה ולהרבות לה אהבה עם בעלה. זהו שכתוב ויסקח מפל וגו' ויעל עלת במזבח. אלו מתנות שנתן ביד של בעלה כדי להרבות לה אהבה בעולם. ומכאן למדנו דרך ארץ לאורח שיתן מתנות ביד של בעלה לאשתו ולא בדיקה. ועל זה ויעל עלת במזבח, קרבן לזכר, להרבות אהבה עם בעלה ברוך אותו, שכתוב ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. ולכן כתוב (משלי י) ברפת ה' היא תעשיר. ודאי כמו שנתבאר.

ולא יוסף עצב עמה - סוד הכתוב בעצבון תאכלנה. עצבון - עצבות ורגז בלי הארת פנים. כשנחשכת הלבנה (מלכות) וברכות לא נמצאות. בעצבון - צד של רוח אחר שמונע ברכות מהעולם, ולכן

לא יוסף עצב עמה. וזהו סוד הכתוב (בראשית ח) לא אסף עוד לקלל את האדמה.

ומוראכם וחתכם יהיה. מכאן ולהלאה יהיה לכם דמיות בני אדם, שהרי בתחלה לא היו דמיות של בני אדם. בא ראה, בתחלה כתוב (שם ט) בצלם אלהים עשה את האדם, וכתוב (שם ה) בדמות אלהים עשה אתו. כיון שחטאו, השתנתה דמותם מאותה דמות עליונה, והם התהפכו לפחד מלפני חיות השדה.

בהתחלה כל בריות העולם זקפו עיניהם, וראו דמות קדושה עליונה וזעו ופחדו מלפניו. כיון שחטאו, התהפכה דמותם בעיניהם לדמות אחרת, והתהפך שבני אדם זעים ופחדים לפני שאר תבריות.

בא ראה, כל אותם בני אדם שלא חוטאים לפני רבונם ולא עוברים על מצוות התורה, זיו דמותם לא משתנה ממראה הדמות העליונה, וכל בריות העולם זעים ופחדים לפניו. ובשעה שבני אדם עוברים על דברי התורה, מתחלפת דמותם, וכלם מזדעזעים ופחדים מלפני הבריות האחרות, משום שהתחלפה הדמות העליונה והעברה מהם, ואז שולטים בהם חיות השדה, שהרי לא רואים בהם אותה דמות עליונה כראוי.

ועל כך עכשו, כיון שהעולם התחדש כמו מקדם, ברקם את הברכה הזו והשליט אותם על הכל, כמו שנאמר וכל דגי הים בידיכם נתנו. ואפלו דגי הים. רבי חייא אמר, בידיכם נתנו - מקדם לכן. כשהקדוש ברוך הוא ברא את העולם, מסר בידיהם את הכל, שכתוב ורדו בדת הים ובעוף השמים וגו'.

ויברך אלהים את נח. רבי חזקיה פתח, (תהלים לב) לדוד משכיל אשרי נשוי פשע פסוי חטאה. פסוק זה בארוהו, אבל פסוק זה נתבאר בסוד החכמה. שהרי שנינו, בעשרה מיני שבח שבח דוד את הקדוש ברוך הוא, ואחד מהם הוא משכיל, והוא דרגה אחת מאותן עשר. ודוד התקין עצמו בטרם שתשרה עליו הדרגה הזו.

אשרי נשוי פשע, שהרי בשעה שהקדוש ברוך הוא שוקל חטאים וזכויות של בני אדם של אותו [ד"א כשאותו] משקל שבצד החטאים עולים, ואותם האחרים, הזכויות שהן במשקל אחר, מכריעות למטה - זהו נשוי פשע.

כסוי חטאה - בשעה שהדין שורה בעולם, שיהיה מכסה שלא ישלט עליו המשחית, כמו שהיה לנח שכסה אותו הקדוש ברוך הוא מאותו חטא שהמשיך עליו אדם על העולם. שכיון שחטא זה השפיע אדם על העולם, שאר הבריות שולטות, וכן אדם פוחד מהם, והעולם לא התקן בתקונו. ולכן כשיצא נח מהתבה, ברכו הקדוש ברוך הוא, שכתוב ויברך אלהים את נח ואת בניו וגו'.

ואתם פרו ורבו. בברכות הללו לא נמצאו נקבות, אלא את נח ואת בניו, אבל נקבות הפסוק לא אמר. אמר רבי שמעון, ואתם - כלל של הזכרים והנקבות כאחד. ועוד, את נח - לרבות את אשתו. ואת בניו - לרבות את נקבותיהם.

ולכן כתוב ואתם פרו ורבו, לעשות תולדות מכאן ולהלאה, שרצו בארץ. וכאן נתן להם הקדוש ברוך הוא שבע מצוות התורה וכלל הבאים אחריהם, עד שעמדו ישראל בחר סיני ונתנו להם כל מצוות התורה כאחד.

ויאמר אלהים לנח וגו', זאת אות הברית אשר אני נתן ביני וביניכם וגו', את קשתי נתתי בענן. נתתי - מקדם לכן. רבי שמעון פתח, (יחזקאל א) ומפעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא. מה כתוב למעלה? ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלקתן. אלו ארבע חיות גדולות עליונות קדושות שאותו הרקיע מתקן עליהם. וכל הכנפים [נפרדות] מתחברות זו בזו לכסות את גופם.

ובשעה שהם פורשים כנפיהם, נשמע קול הכנפים שלכלם שאומרים שירה. זהו שכתוב כקול שדי, שלא שוכך לעולמים, כמו שנאמר (תהלים ל) למען יזמרך כבוד ולא ידום. ומה אומרים? (שם צח) הודיע ה' ושועתו לעיני הגוים גלה צדקתו.

קול המלה כקול מחנה, כקול מחנה קדוש כשמתחברים כל הצבאות העליונים למעלה. ומה אומרים? קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו. חוזרים לדרום, אומרים קדוש. חוזרים לצפון, אומרים קדוש. חוזרים למזרח, אומרים קדוש. חוזרים למערב, אומרים ברוך.

והרקיע הזה עומד על ראשיהם. ובכל מקום שהיא הולכת, מסובבים פנים לאותו צד שנקללים הפנים בו. מסובב פניו לארבעה רוחות, וכלם מסובבים למטה. ברבוע שלו נחקקת בארבע פנים: פני ארנה, פני נשר, פני שור, פני אדם. חקוק בכלם אדם. פני ארנה אדם. פני נשר אדם. פני שור אדם. כלם כלולים בו. ולכן כתוב ודמות פניהם פני אדם.

והרקיע הזה שהתרבע, כל הגונים כלולים בו. ארבעה גונים נראים בו חקוקים בארבע ארבע. בארבעה חקוקים רשומים אורות עליונים ותחתונים. כשנפרדים הגונים של אותם ארבע, עולים שנים עשר. גון ירק. גון אדם. גון לבן. גון ספיר שנכללו מכל הגונים. זהו שכתוב (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'. המראה של כל הגונים, ולכן את קשתי נתתי בענן.

מה זה קשתי? כמו שנאמר ביוסף, שכתוב (בראשית מט) ותשב באיתן קשתו, משום שיוסף נקרא צדיק. ולכן קשתו, זו ברית של הקשת שנכללת בצדיק, שהברית זה עם זה נאחז. ומשום שנח היה צדיק, הברית שלו קשת.

ויפאז, מה זה ויפאז? האירו בחמדת הכל, כמו שנאמר (תהלים יט) הנחמדים מזֶהב ומפז רב ומתוקים. הוֹאֵרוּ באור עליון כששמר הברית. ולכן נקרא יוסף הצדיק. ועל זה הקשת נקראת ברית, כולל זה בזה.

זהו נכבד עליון המראה של כל המראות, מראה כמראה טמונים [נ"א טמון] הגונים הטמונים. הגונים שלא התגלו. ואין רשות להסתכל בעין בקשת כשנראית בעולם, שלא יתראה קלון בשכינה. וכן גוני הקשת הוא מראה מוצק קשור כמראה כבוד העליון שלא להסתכל.

וכיון שהארץ ראתה את הקשת הזו, ברית קדושה, התקיימה בקיום. ועל זה והיתה לאות ברית בין אלהים וגוי. זה שאמרנו שאלו שלשת הגונים ואחד שנכלל ביניהם כלם סוד אחד, ובתוף הענן עולה להראות. (יחזקאל א) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר - זוהי אבן השתיה שהיא נקדה אחת של כל העולם ועומד עליה קדש הקדשים, ומהי? הכסא הקדוש העליון שממנה על ארבעה אלה דמות כסא בארבעה עמודים, וזוהי תורה שבעל פה.

ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה - זוהי תורה שבעתב. מכאן שתורה שבעתב ישימו אותה על תורה שבעל פה, משום שזה כסא לזה. כמראה אדם, שהוא הדמות של יעקב שהוא יושב עליה.

רבי יהודה קם לילה אחד לעסק בתורה בחצות הלילה באכסניה בעיר מחסנא, והיה שם בבית יהודי אחד שבא בשתי אמתחות של מלבושים. פתח רבי יהודה ואמר, (בראשית כח) והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים - זוהי אבן השתיה שממש נשתל העולם ועליה נבנה בית המקדש.

הרים ראשו אותו יהודי ואמר לו, דבר זה איך אפשר? והרי אבן השתיה טרם שנברא העולם היתה, וממנה נשתל העולם, ואתה אמרת והאבן הזאת אשר שמתי מצבה, שמשמע שיעקב שם אותה עכשו, שכתוב (שם) ויטח את האבן אשר שם מראשתי? ועוד, שיעקב בבית אל היה, והאבן הזאת היתה בירושלים.

רבי יהודה לא סובב ראשו אליו, פתח ואמר, (עמוס ד) הכון לקראת אליהו ישראל, וכתוב (דברים כז) הספת ושמע ישראל. דברי תורה צריכים פונה, ודברי תורה צריכים להתתקן בגוף ורצון כאחד. קם אותו יהודי והתלבש, וישב אצל רבי יהודה ואמר, אשריכם הצדיקים שעוסקים בתורה יומם ולילה.

אמר לו רבי יהודה, עכשו שפונת עצמך, אמר דברך שנתחבר כאחד, שהרי דברי תורה צריכים תקון הגוף ותקון הלב, ואם לא - במטתי הייתי שוכב, ובלבי הייתי אומר דברים. אלא הרי שנינו, שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, השכינה מתחברת עמו, ומה שכינה כאן ואני שוכב במטתי!! ולא עוד, אלא שצריכים צחות.

ועוד, שכל בן אדם שקם לעסק בתורה מחצות הלילה, כשמתעוררת רוח צפון [בחצות הלילה], הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. והוא וכל הצדיקים שפגו, כלם מקשיבים [לו], ומקשיבים [לאותם] דברים שיוצאים מפיו. ומה הקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שמתעוררים לשמע דברי תורה בשעה הזו, ואני אהיה שוכב במטתי!! אמר לו, כעת אמר דברך.

אמר לו, שאלתי על מה שאמרת בפסוק הזה [סוד של אבן השתיה שאמרת], והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים, שזו אבן השתיה, [עכשו שמקשיב לדברי] איך אפשר? שהרי אבן השתיה טרם שנברא העולם היתה, וממנה נשתל העולם, ואתה אמרת אשר שמתי, שמשמע שיעקב שם אותה כעת, וכתוב ויטח את האבן אשר שם מראשתי?.

ועוד, שיעקב בבית אל היה, והאבן הזו היתה בירושלים. אמר לו, כל ארץ ישראל התקפלה תחתיו, ואותה אבן תחתיו היתה. אמר לו, אשר שם כתוב, וכתוב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. אמר לו, אם ידעת הדבר - אמר אותו.

פתח ואמר, (תהלים יז) אני בצדק אֶחְזֶה פְּנִי אֶשְׁבֶּעָ בְּהִקִּיץ תְּמוֹנָתְךָ. דוד המלך, החביבות והנדבקות שלו היתה באבן הזאת, ועליה אמר (שם קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. וכשרצה

להסתכל במראה כבוד רבוננו, נטל אבן זו בידו בתחלה, ואחר כך נכנס.

משום שכל מי שרוצה להראות לפני רבוננו, לא נכנס אלא עם אבן זאת, שכתוב (ויקרא יג) בזאת יבא אהרן אל הקדש. ודוד משבח עצמו ואומר, אני בצדק אחזה פניד. וכל השתדלותו של דוד להראות באבן זאת כראוי כלפי מעלה.

בא ותראה, אברהם תקן תפלת הבקר והודיע טוב רבוננו בעולם, ותקן אותה השעה בתקוניה כראוי, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. יצחק תקן תפלת מנחה, והודיע בעולם שיש דין ויש דין שיכול להציל ולדון את העולם.

יעקב תקן תפלת ערבית, ובשביל התפלה הזו שתקן מה שלא תקן בן אדם מקדם לזה כראוי, לכן שבח את עצמו ואמר והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. שעד אותה שעה לא תקן אותה אחר כמותו.

ולכן ויסקח את האבן אשר שם מראשיתו וישם אותה מצבה. מה זה מצבה? שהיתה נפולה, והקים אותה. ויצק שמן על ראשה. שהרי בעקב תלוי הדבר לעשות יותר מכל בני העולם. בא רבי יהודה ונשקו. אמר לו, וכל זה ידעת, ואיך אתה עוסק בסחורה ומניח חיי עולם? אמר לו, שדחוקה היתה לי השעה, ויש לי שני בנים, ועומדים כל היום בבית הרב, ואני משתדל במזונם ולתת להם שכל למונם כדי שיעסקו בתורה.

פתח ואמר, (מלכים א-ב) ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכן מלכתו מאד. מה הוא השבח הזה? אלא שהתקין אבן שתיה ושם עליה קדש הקדשים, ואז ותכן מלכתו מאד. וכתוב (בראשית ט) וראיתה לזכר ברית עולם. שהרי הקדוש ברוך הוא חשקו בה תמיד, ומי שלא נראה עמה, לא נכנס לפני רבוננו. ועל זה כתוב וראיתה לזכר ברית עולם.

וראיתה, מה זה וראיתה? סוד הוא, כמו שנאמר (יחזקאל ט) והתוית תו על מצחות וגו', להראות עליהם. ויש אומרים, זה רשם האות הקדוש שבפשר.

אמר רבי יהודה, ודאי הכל הוא. [כך] אבל קשת זו שראית בעולם עומדת בסוד עליון, וכשיצאו ישראל מהגלות, עתידה קשת זו להתקשט בגונים כפלה הזו שמתקשטת לבעלה. אמר לו אותו יהודי, כך אמר לי אבא, קשהיה מסתלק מהעולם, [אמר לי] אל תצפה לרגלי משיח עד שתראה קשת זו בעולם [בענין] מקשטת בגונים מאירים ויואר לעולם, ואז צפה למשיח.

מנין לנו? שכתוב וראיתה לזכר ברית עולם. וכעת שראית בגונים חשוכים, נראית לזכרון [והיא לזכר] שלא יבא מבול. אבל באותו זמן נראית בגונים מאירים ומקשטת בתקון כמו כלה שמתקשטת לבעלה, ואז לזכר ברית עולם, ויזכר הקדוש ברוך הוא את הברית הזו שהיא בגלות ויקימה מהעפר. זהו שכתוב (הושע ג) ובקשו את ה' אלהיהם ואת דויד מלכם. וכתוב (ירמיה ל) ועבדו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם. אשר אקים מעפר. כמו שנאמר (עמוס ט) אקים את סכת דויד הנפלת. ועל זה וראיתה לזכר ברית עולם ולהקימה מהעפר.

ואמר כך אבא, שמשום כך נזכרה בתורה גאלת ישראל וזכרונה. וזהו שכתוב (ישעיה נד) אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך.

ויהיו בני נח היצאים מן התבה. רבי אלעזר אמר, כיון שכתוב ויהיו בני נח, למה אמר היצאים מן התבה? וכי בנים אחרים היו לו שלא יצאו מהתבה? אמר לו רבי אבא, כן, שהרי אחר כך הולידו בניו בנים, שכתוב אלה תולדות שם וגו', והם לא יצאו מהתבה. ולכן כתוב היצאים מן התבה שם וחס ויפת.

רבי שמעון אמר, אלו הייתי מצוי בעולם כשנתן הקדוש ברוך הוא ספרו של חנוך בעולם וספרו של אדם, הייתי מתחזק שלא ימצאו בין האנשים, כי לא חששו כל החכמים להסתכל בהם וטעו בדברים אחרים להוציא מרשות עליונה לרשות אחרת, וכעת הנה חכמי העולם יודעים דברים ומסתירים אותם ומתחזקים בעבודת רבונם.

ופסוק זה מצאתי בסוד הסודות [תוספתא], שפשמעורר חדות כל החדות הטמיר הנסתרת, וזון הזקנים מאיר ממנו אור דקיק. חדות כל החדות מאיר לזמין בשמן משחה עליון, ומאיר לשמאל בחדות חיון הטוב, מאיר לאמצע בחדותה [של הארזמן] של שני צדדים. רוח מתעוררת ורוח עולה ונתן ברוח.

דבקים זה בזה. שלש נכנסים לשלש. מתוך שלש יוצאת ברית אחת שדבקה בברית. עוברת הרוח העולה ומתעברת ממנו. כשנתנת בשני צדדים, נדבקים רוח ברוח, ומתעברות משלשה בנים. ונח ותבה יצאו מהם שלשה, כמו שלשת העליונים, ואלה הם שיצאו מתוך התבה - שם וחס ויפת. שם שבצד ימין, חס שבצד שמאל, יפת ארגמן שכולל אותם.

וחס הוא אבי כנען, והמת הזהב תחת סיגים. התעוררות רוח הטמאה של נחש הקדמוני. ולכן

רשם ואמר, וחס הוא אבי כנען. שהביא קללות על העולם. אותו כנען שהתקלל, אותו כנען שהחשיך פני הבריות.

ולכן [כלם] לא יצא מפלל כלם, אלא זה שכתוב וחס הוא אבי כנען, אותו שהחשיך את העולם, ולא כתוב בכלל זה וחס הוא אבי כן או יפת הוא אבי כן, אלא מיד קפץ ואמר וחס הוא אבי כנען. ודאי.

ועל זה, כשפא אברהם, מה כתוב? (בראשית יב) ויעבר אברהם בארץ. שעדין לא היה קיום של האבות ולא באו זרע של ישראל לעולם שיצא השם הזה ויכנס שם עליון קדוש. כשהיו ישראל צדיקים, נקראה הארץ על השם הזה - ארץ ישראל. כשלא זכו, נקראה הארץ על שם אחר - ארץ כנען.

ועל זה כתוב (שם ט) ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. שהוא הביא קללות על העולם. ובנחש מה כתוב? (שם ג) ארור אתה מפל הבהמה, הינו מה שכתוב עבד עבדים. ועל זה כתוב שם וחס ויפת. שלשת אלה בני נח היוצאים מן התבה, כמו שאמרנו.

שלשה אלה בני נח, הקיום של כל העולם, הקיום של סוד עליון. ומאלה נפצה כל הארץ, הינו סוד [זה] של שלשת הגונים העליונים. שפא אותו נהר ששופע ויוצא, משקה את הגן בכח של שלשת העליונים הללו. ומשם נפרדים הגונים שלמטה כל אחד ואחד כלול בחברו, להראות שכבוד הקדוש ברוך הוא התפשט למעלה ולמטה, והוא אחד בעליונים ובתחתונים.

אמר רבי אלעזר, שלשת הגונים הללו בכל אותם שבאים מצד הקדשה, וממראה של שלשת גונים אלו נפרדים לכל אותם שבאים מצד הרוח האחרת, וכשתסתכל בסוד הדרגות תמצא איך נפרדים הגונים לכל אותם הצדדים, עד שנכנסים למטה בסוד של אותם עשרים ושבעה הצורות, [הצדדים] של הדלתות שמכסים את התחומות.

והכל ידוע לחכמים עליונים. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודם וגלה להם סתרי חכמה עליונים, עליהם כתוב (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (ישעיה כה) ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחק אמונה אמן. כמה יש לבני אדם להסתכל בכבוד הקדוש ברוך הוא ולשבח לכבודו, משום שכל מי שיוצא לשבח את רבונו כראוי, הקדוש ברוך הוא עושה את רצונו, ולא עוד - אלא שמרבה ברכות למעלה ולמטה.

ועל כן, מי שיוצא לשבח את רבונו וליחד את שמו, חביב הוא למעלה ונחמד למטה, והקדוש ברוך הוא משתבח בו [בכבודו], ועליו כתוב (שם מט) ויאמר לי עבדי ישראל אשר בך אתפאר.

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. רבי יהודה ורבי יוסי. אחד אמר מגן עדן [נתרבה] גרשה ונטע אותה פאן. ואחד אמר בארץ היתה, ועקר אותה ושתל אותה, ובאותו יום עשתה פרות ונצנצו לבלובים וענבים, והיה סוחט אותה ושותה מהיין ומשתכר.

רבי שמעון אמר, סוד החכמה הוא כאן בפסוק הזה. כשרצה נח לבדק באותו חטא שבדק אדם הראשון - לא כדי להתדבק בו, אלא לדעת ולתקן העולם, ולא לכל. סחט ענבים לבדק באותו כרם. כיון שהגיע לזה, [אז] וישכר ויתגל, ולא היה לו כח לעמד. ולכן ויתגל, גלה פרצה של העולם שהיתה נסתרת. בתוך אהלה, כתוב ב"א. ועל זה כתוב ואל תקרב אל פתח ביתה. בתוך אהלה של אותה כרם.

כמו זה בני אהרן ששנינו שהיו שותיין יין, וכי מי נתן להם יין באותו מקום לשתות? אם תעלה בדעתך שהיו חצופים ששתו יין - לא כן! אלא ודאי מאותו יין שתו, שכתוב (ויקרא י) ויקריבו לפני ה' אש זרה. כתוב כאן אש זרה, וכתוב שם (משלי ז) לשמרך מאשה זרה. והכל דבר אחד.

וכן כמו זה וישת מן היין וישכר ויתגל. ועל זה התעורר חס אבי כנען, כמו שנתבאר, ונתן מקום לכנען לשלט. ומה שהיה זה צדיק בסוד הברית, סרס אותו. ושנינו, שהעביר ממנו אותו קיום.

ולכן אמר ארור, שהרי הקללות התעוררו בתחלה על ידו בעולם. [ועל זה ויאמר ארור כנען. שהרי קללות ובאו על העולם כבתחלה]. עבד עבדים יהיה, כמו שנאמר ארור אתה מפל הבהמה וגו'. הכל יתקן לעתיד לבא, והוא לא יתקן. וכלם יצאו לחירות, והוא לא יצא. וסוד הוא לאותם שיוצאים דרכי ושבילי התורה.

פתח ואמר, (תהלים נא) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד. כמה יש לבני אדם להשמר מחטאיהם לפני הקדוש ברוך הוא, שהרי אחר שחטא אדם, רשום חטאו למעלה ולא נחקק, רק בכח של תשובה רבה, כמו שנאמר (ירמיה ב) כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברית נכתם עונך לפני.

בא ראה, כיון שחטא אדם לפני הקדוש ברוך הוא פעם אחת - עושה רשם. וכשחטא בו פעם שנייה - מתחזק יותר אותו הרשם. חטא בו פעם שלישית - מתפשט אותו הכתם מצד זה לצד זה, ואז כתוב

נכתם עונד לפני.

בא ראה, כיון שחטא דוד המלך לפני הקדוש ברוך הוא על העסק של בת שבע, חשב שאותו חטא נרשם עליו לעולמים. מה כתוב? (שמואל-ב יב) גם ה' העביר חטאתך לא תמות. העביר אותו הרשם מלפניו.

אמר לו רבי אבא, והרי שנינו שבת שבע היתה של דוד המלך מיום שנברא העולם, למה נתן אותה הקדוש ברוך הוא לאוריה החתי מקדם לזה? אמר לו, כך דרכו של הקדוש ברוך הוא - אף על גב שמתנת לבן אדם להיות שלו, מקדים אחר ונושא אותה עד שמגיע זמנו של זה. כיון שהגיע זמנו, נדחה זה שנושא אותה מלפני האחר הזה שבה אחר כך ומסתלק מהעולם, וקשה לפני הקדוש ברוך הוא להעבירו מהעולם כשעדין לא הגיע זמנו מלפני האחר הזה.

וסוד שבת שבע שנתנה לאוריה החתי [כפי שאמרנו] בתחלה, צא ודיק ותמצא למה נתנה הארץ הקדושה לכנען בטרם שבאו ישראל, ותמצא דבר זה. והכל סוד אחד הוא ודבר אחד.

בא ראה, דוד, אף על גב שהודה על חטאו ושב בתשובה, לא הסיר מלבו ורצונו מאותם חטאים שחטא ומאותו חטא של בת שבע, כי פחד עליהם תמיד שמה יגרם אחד מהם ויקטרג עליו בשעת הספקה, ולכן לא שכח אותם ממנו ומרצונו.

דבר אחר, כי פשעי אני אדע - כל הדרגות שתלויות בהם חטאי בני אדם אני אדע. וחטאתי נגדי תמיד - זו פגימת הלבנה שלא יצאה מטמאתה עד שבה שלמה והאירה בשלמות, ואז התבסס העולם ונשבו ישראל לבטח, שכתוב (מלכים-א ה) וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת גפנו ותחת תאנתו. ועם כל זה - וחטאתי נגדי תמיד, ולא נפסק מהעולם עד שיבא מלך המשיח לעתיד לבא, כמו שנאמר (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

הוא היה גבר ציד לפני ה' על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה'. בא ראה, הוא היה איש חזק. לבושי אדם הראשון היה לובש, וידע לצוד צידה של הבריות בהם.

אמר רבי אלעזר, נמרוד היה מפתה את הבריות ללכת אחר עבודת העבודה זרה, והיה שולט באותם לבושים ומנצח את בני העולם, והיה אומר שהוא שליט של העולם, ועובדים אותו בני אדם. ולמה נקרא שמו נמרוד? שמרד במלך העליון שלמעלה, שמרד בעליונים ומרד בתחתונים.

באותם לבושים הוא שלט על כל [שאר] בני העולם ומלך בהם, ומרד בברונו ואמר שהוא השליט של העולם, והיה מפתה את הבריות אחריו, עד שמשך בני אדם לצאת מאחר עבודת רבון העולם. אמר רבי שמעון, בלבושים הללו יודעים בהם החברים סוד עליון.

משנה. ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים. רבי שמעון פתח, (מלכים-א ו) והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנתו. והבית בהבנתו - וכי לא היה בונה אותו שלמה וכל האמנים שהיו שם? מה זה בהבנתו?

אלא כך הוא, כמו שכתוב (שמות כה) מקשה תיעשה המנורה. אם היא מקשה, מהו תיעשה? אלא ודאי הכל באות ונס נעשה הוא מעצמו. כיון שהתחילו לעשות המעשה, למד את האמנים לעשות אותה מה שלא היו יודעים מקדם לכן.

מה הטעם? משום שברכת הקדוש ברוך הוא שרתה על ידם, ועל כן כתוב בהבנתו, הוא נבנה מעצמו, שהוא למד את הלמוד לאמנים איך להתחיל לעשות, ולא הסתלק מעיניהם הרשם של אותו המעשה ממש, ומסתכלים בו ועושים, עד שנבנה כל הבית.

אבן שלמה מסע נבנה, שלמה כתוב חסד יו"ד, אבן שלמה ודאי. מסע, שנסעה ובאה ושרתה עליהם ונגשתה העבודה [מסע, שנסעה ידם ונגשתה העבודה]. מסע, שהסיע ידם לעשות שלא מדעתם. כתוב כאן מסע, וכתוב שם (במדבר י) ולמסע את המחנות. ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע, משום שהשמיר בקע הכל ולא נשמע דבר, שלא הצטרכו לשאר הכלים לעשות, והכל היה עם אות ונס.

אמר רבי שמעון, כמה חביבים הם דברי התורה. אשרי חלקו של מי שמתעסק בהם ויודע ללכת [בן] בדרך אמת. והבית בהבנתו. כאשר עלה ברצון הקדוש ברוך הוא לעשות כבוד לכבודו, עלה מתוך המחשבה רצון להתפשט, והתפשט מהמקום של אותה המחשבה הנסתרת שאינה ידועה.

עד שמתפשטת ושורה בבית הגרון, המקום שתמיד נובע בסוד שהוא רוח חיים. ואז, כשמתפשטת המחשבה ההיא ושורה במקום הזה, נקראת המחשבה ההיא אלהים חיים, שכתוב (ירמיה י) הוא אלהים חיים.

עוד רצה להתפשט ולהתגלות, משם יצאו אש רוח ומים כלולים יחד, ויוצא יעקב איש שלם, והוא קול אחד שיוצא ונשמע. מכאן המחשבה שהיתה נסתרת בחשאי נשמעת בגלוי.



עוד מתפשטת המחשבה הזו להתגלות, ומכה הקול הזה ומקיש בשפתיים, ואז יוצא הדבור שמשלים הכל ומגלה הכל. נשמע שהכל הוא אותה מחשבה נסתרת שהיתה בפנים, והכל אחד.

כיון שפגיעה התפשטות זו ונעשה דבור בלח אותו הקול, אז - והבית בהבנתו. לא כתוב כאשר נבנה, אלא בהבנתו, בכל פעם ופעם. אכן שלמה, כמו שנתבאר. וכתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו.

מסע, שיוצא מבפנים ושורה ונוסע החוצה. יוצא מלמעלה ושורה ונוסע למטה. ומקבות והגרזן כל כלי ברזל - אלו שאר הדרגות התחתונות שכלם תלויים בו, ולא נשמעו ולא התקבלו פנימה כשהיא עולה להאחז למעלה ולינוק משם, וזהו בהבנתו. ואז, כשהיא יונקת, כלם עומדים בחדנה ויונקים ומתמלאים בברכות, ואז כל העולמות עומדים בסוד אחד, ביחוד אחד, ואין בהם בכל העולמות פרוז. אחר שכל אחד ואחד נוטלים חלקם, כלם מתפשטים ונפרדים לצדיהם למה שהתמנו.

בא ראה, ויהי כל הארץ שפה אחת וגו'. מה כתוב אחר כך? ויהי בנסעם מקדם - מאותו קדמונו של העולם - וימצאו בקעה בארץ שנער. שהרי משם נפרדים לכל אותם הצדדים, והוא ראש המלכות להתפזר.

ואם תאמר, הנה כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד? ודאי שפכה זה. שפיון שנוסעים משם יש פרוז, וכאשר הם מכנסים שם לינוק אין פרוז. וכשנוסעים יש פרוז, שכתוב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה, כמו שנתבאר.

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, שאז הרי העולם ביסוד ועקר ושרש אחד ואמונה אחת בקדוש-ברוך-הוא. מה כתוב? ויהי בנסעם מקדם, מהראשון עקר העולם אמונה הכל. וימצאו בקעה, מציאה מצאו בה מתחת האמונה העליונה [וימצאו].

בא ראה מה כתוב בנמרוד, ותהי ראשית ממלכתו בבל. שהרי משם נסע להאחז ברשות אחרת. וכאן, וימצאו בקעה בארץ שנער. משם נסעו בלבם לצאת מרשות העליונה לרשות אחרת.

#### סדרי תורה

מקימי העיר והמגדל מדברים בלשון הקדש שמלאכי השרת מכירים אותה, ולא היו מדברים בלשון אחרת, משום כך כתוב ועתה לא יבצר מהם וגו'. שאמלא מדברים בלשון אחרת שמלאכים עליונים לא היו מכירים אותה, נחסרה החשיבות שהם חשבו לעשות, כיון שמעשה השדים אינו אלא ברגע אחד למראה בני אדם ולא יותר.

ודברים אחדים, שהיו יודעים דרגות עליונות כל אחת ואחת על ברירה, ולא התחלפה להם דרגה, ולכן כתוב ודברים אחדים. ומשום כך התנעצו בעצה רעה, עצה של חכמה, שכתוב הבה נבנה לנו עיר ומגדל. הכל הוא בסוד החכמה. ורצו לחזק בארץ את הצד האחר ולעבד את עבודתו, משום שהיו יודעים שכל הדינים הרעים משם יורדים לעולמות, ורצו לדחות את דרגת הקדש.

עי"ר ומגדל" - זו החכמה העליונה, [שהרי] היו יודעים ששם הקדוש לא מתחזק בארץ אלא בעיר ומגדל. עי"ר - שכתוב (שמואל-ב ה) עיר דוד היא ציון וגו'. מגדל" - שכתוב (שיר ד) כמגדל דויד צנארה. ובחכמה עשו להיות שלטון הצד האחר בארץ שדוחה [לדחות] את אדון כל הארץ ממקומו, ולהיות דיור לסטרא אחרת בארץ.

ונעשה לנו שם - כמו שאחז [שאחר] הוא השם למעלה, נחזק אותה בנינו שיהיה שם בארץ. פן נפוצ - ידיעה היו יודעים שיתפזרו מעל פני הארץ, ולכן היו מתנחלים לעשות מעשה זה בחכמה.

הצד האחר הוא זכר ונקבה, תקף וזחמת הדין הקשה. וכמו שאדם חטא [בו] בהם והתחזקו בגללו על העולם, גם כאן הם עשו שיתחזק יותר, שכתוב אשר בני בני האדם. בני אדם הראשון שהביא והשליט צד האחר על העולם, הצד הרע. כמו שצד הקדש אין שלטונו בעולם הזה אלא בעיר ומגדל, גם כאן חשבו הם לבנות עיר ומגדל להשליט את הצד הרע הזה בעולם.

ויירד ה' לראות. נחת השם הקדוש הזה לראות [על] את מעשיהם של הבנין שפנו, והם היו מדברים בלשון הקדש לכל אותם דרגות קדושות והיו מצליחים. כיון שירדה הקדשה, התבלבלו כל הדרגות הללו. עליונים ירדו ותחתונים עלו, ולא היו עומדים בדרך ישר כמו שהיו. ואחר כך בלבב לשונם בשבעים לשון והתפזרו לכל צדי העולם.

ממנה אחד גש ברקיע, ובו קימים כל [ד"א אותם] מפתחות של מעשי העולם, והוא קיזם וזמין בכל השעות ורגעי היום. והם היו יודעים בסוד החכמה, הגנוזה של הממנה הזו, והיו פותחים וסוגרים ומצליחים במעשיהם במאמר פיהם. כיון [שהסתכלו] שהתבלבל המאמר שלהם, הכל נמנע מהם, ומקום מתקן מצאו באותה בקעה. צד הצדדים.

וימצאו בקעה, מקום מתקן לזה [אותו] הצד הרע, שרצו הם לחזק ונמנעו. תקף [שלו] של אותו

הצד היה תלוי להפריע באותה בקעה, עד שנטלה משם צבאות ומחנות, כמו שהם בנו עיר ומגדל ונתנו [הכל] כלם בידיה. ונהרגו שם אותם שלא רצו לצאת בקיץ הימיין. נבנהו ונפלו בקיץ הימיין, באותו מקום שנחלש הכח בתחלה בבקעה הזו. ועל זה כתוב (יחזקאל לו) והיא מלאה עצמות.

והתחזקה באותו הצלם שהקים נבוכדנצר. ונשבר התקף אחר כך באותם עצמות ובאותו צלם. שאותם ראשונים התקמו וקמו על רגליהם, ואותו צלם נשבר, ואז ידעו כל עמי העולם שאין אלוה מבצעדי הקדוש ברוך הוא בלבדו. ועוד, שהתקדש שמו על ידי חנניה מישאל ועזריה, והכל ביום אחד. ועל זה כתוב (ישעיה כט) והקדישו את קדוש יעקב וגו'. ע"כ סתרי תורה.

ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם. רבי חניא פתח, (ישעיה נז) והרשעים כיום נגרש וגו'. וכי יש גם נגרש? כן. שפאשר הים יוצא מתקונו והולך [בלי הבל] בלי רב חובל, אז נגרש ומתגרש ממקומו, כמי ששותה יין ולא יושב על בריו ועולה ויורד. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט. שמוציאים מימיו כל אותו הטיט של הים וכל הטנפת לשפתו.

כמו זה אותם הרשעים שיוצאים מדרך תקינה והולכים כשתויי יין בלי תקון, שיוצאים מדרך ישרה לדרך עקמה. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל, שהרי עקום דרכיהם גרם להם ללכת בלי תקון ובלי שקט. ולא עוד, אלא שכל רגום בשעה שאומרים דבור מפיהם, אותו הדבור רפש וטיט, כלם מוציאים טנפת וגלל מפיהם החוצה עד שנטמאים ומטמאים אותם.

בא ראה, ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים. אין הבה אלא לשון הזמנה בעלמא. נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, כלם באו בעצה רעה לסרב לקדוש-ברוך-הוא. בשטות באו, הוא בטפשות הלב.

אמר רבי אבא, שטות לקחו בלבם, אבל בחכמה של רשעות באו כדי לצאת מרשות עליונה לרשות אחרת, ולהחליף כבודו לכבוד זר. ובכל יש סוד של חכמה עליונה.

הבה נבנה לנו עיר ומגדל. בא ראה, כשהגיעו לבקעה הזאת שהיא רשות זרה, והתגלה להם מקום ששלטון זה תקוע בתוך דגי הים, אמרו, הנה מקום לשבת ולחזק את הלב להנות בו התחתונים. מיד הבה נבנה לנו עיר, נתקין במקום הזה עיר ומגדל.

ונעשה לנו שם. מקום זה [נתן להם] יהיה לנו ליראה, ולא אחר, ונבנה למקום זה עיר ומגדל. למה לנו לעלות למעלה שלא נוכל להנות ממנו? הרי כאן מקום מתקן. ונעשה לנו שם, יראה לעבד שם. פן נפוצ לדרגות אחרות ונתפזר לצדי העולם.

ויירד ה' לראות את העיר ואת המגדל. זו אחת מעשר פעמים שיירדה השכינה לארץ. וכי מה הוא לראות, ולא היה יודע מקדם לזה? אלא לראות להשיג בדין, כמו שנאמר (שמות ה) ירא ה' עליכם וישפט. את העיר ואת המגדל - כאן יש להסתכל, שהרי לא כתוב לראות את בני האדם, אלא לראות את העיר ואת המגדל. למה? אלא בשעה שמשגיח הקדוש ברוך הוא בדין, בהתחלה משגיח בדרגה שלמעלה, ואחר כך בדרגה שלמטה. בהתחלה בעליונים, ואחר כך בתחתונים. ומשום שדבר זה מגיע למעלה, ההשגחה של מעלה היתה בו בהתחלה, שכתוב לראות את העיר ואת המגדל.

אשר בנו בני האדם. מה זה בני האדם? בני אדם הראשון שמרד ברבוננו וגרם מות לעולם. אשר בנו בני האדם - בנינו ודאי אמרו [ג'רמו] ורצו לבנות למעלה.

רבי שמעון פתח [ונאמר], (יחזקאל מו) כה אמר ה' אלהים שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח. בפסוק זה יש להסתכל בו, והוא סוד כמו שנאמר. יהיה סגור ששת ימי המעשה, למה? [וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח וגו', למה יהיה סגור כל אותם ימים של ששת ימי המעשה?]

אלא אלו ימי החל ששער זה יהיה סגור שלא להשתמש החל עם הקדש. וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, שהרי אז שמוש [של הקדוש ברוך הוא] של קדש בקדש, ואז מאירה הלבנה להתחבר עם השמש.

בא ראה, שער זה לא נפתח באותם ששת ימי החל, משום שהרי באותם ימי החל העולם התחתון נזון, ושולטים כל אותם ששת ימי החל על העולם חוץ מאשר בארץ ישראל.

ואותם ששולטים, לא שולטים בארץ הקדושה, משום שהשער הזה סגור. אבל ביום השבת וביום החדש, כלם עוזרים ולא שולטים, משום שהשער הזה הוא פתוח, והעולם הוא בחדנה ונזון משם, ולא נתן העולם לרשות אחרת.

ואם תאמר שכל אותם ששה ימים הם שולטים לבדם - בא תראה, הפונה קדים, עד שלא יקומו לשלט, הוא מסתכל תמיד בעולם. אבל לא נפתח לזון העולם מן הקדש פרט ליום השבת ויום החדש.

וְכָל הַיָּמִים כָּל־מִדְּבָקִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת וְנִזְוִנִים מִשָּׁם. שְׁהָרִי [אֲזַ] בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת כָּל הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים, וּמִנוּחָה נִמְצָאת לְכָל - לַעֲלוּנִים וּלְתַחְתּוֹנִים. בֹּא רֵאָה, וְיָרֵד ה' לְרֵאוֹת, יָרֵד מִקְדָּשׁ לְחַל [וְצַעֲרֵי פָרוּשׁ] לְהַשְׁגִּיחַ בָּמָה שְׁבִנוּ וְקִיְמוּ קִיּוֹם לַעֲזֹר עַל הָעוֹלָם לִירְאוֹהָ אוֹתָם.

רבי יצחק היה יושב לפני רבי שמעון. אמר לו, מה ראו אלה שעשו שטות זו למרד בקדוש-ברוך-הוא וכלם בעצה אחת התקיימו בזה? אמר לו, הרי נתבאר, שכתוב ויהי בנסעם מקדם. הסעו מלמעלה למטה. נסעו מארץ ישראל וירדו לבבל. אמרו, הרי כאן מקום להדיבק.

וְנִעְשָׂה לָנוּ שֵׁם וגו', וְיִתְדַבֵּק הַסִּיּוּעַ שְׁלִמְטָה בְּמָקוֹם הַזֶּה. מִשּׁוּם שֶׁכִּשְׁהֲדִין בָּא לְשֵׁרוֹת בְּעוֹלָם, הָרִי מָקוֹם זֶה כְּנֻגָד, וּמִכָּאֵן יִהְיֶה הָעוֹלָם וְיִזְוֶן. שֶׁהָרִי לְמַעַלָּה יֵשׁ דַּחֵק לְהִזְיֹן אֶת הָעוֹלָם מִמֶּנּוּ. וְלֹא עוֹד, אֲלָא אֲנִי נִעְלָה לְרַקִּיעַ וְנִעְרָד בּוֹ קֶרֶב שְׁלֵל יֵרֵד [בּוֹ] מִבּוֹל בְּעוֹלָם כְּמִקְדָּם.

וַיֹּאמֶר ה' הֵן עִם אֶחָד וְשָׁפָה אַחַת לְכֻלָּם. מִשּׁוֹם שְׂכָלְכֶם כָּאֶחָד, בְּיַחְדּוֹ, שְׂכָלְכֶם יַעֲשׂוּ וַיִּצְלִיחוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם, יִתְפָּאְרוּ הַדְּרָגוֹת כָּל אֶחָד לְצַד שְׁלוֹ, וּבִגְלַל זֶה יִתְפָּאְרוּ כָּל אֱלֹהִים שְׂלֵמֶמְטָה. מַה כָּתוּב? וַיִּפָּץ ה' אֶתְּכֶם מִשָּׁם.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה הִתְבַּלְבַּלָּה לְשׁוֹנִים [פֶּגֶז וּבִלְבָּל אוֹתָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא]? אֲלֹא מִשּׁוּם שְׂכָלָם מְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן הַקְדָּשׁ, אוֹתָהּ לְשׁוֹן עֶשְׂתָּה לָהֶם סִיּוּעַ. מִשּׁוּם שֶׁבְּמַעֲשֵׂה וּבִדְבוּר הִפָּה דְּבָרִים הַלְלוּ תַלְוּיִים לְהַשִּׁיג כּוֹנֵת הַלֵּב, וּבִזָּה עוֹשִׂים סִיּוּעַ לְאוֹתוֹ מִקּוֹם שָׂרְצוּ לְהַקִּים.

ועל זה התבלבלה לשונם שלא יכלו לחזק רצונם בלשון הקדש. כיון שהתחלפה לשונם, לא הצליחו במעשה, משום שהצבא של מעלה לא יודעים ולא מפירים - רק את לשון הקדש. וכשהתבלבלה לשונם, נחלש כחם ונשבר תקפם.

בא רֹאֵה, שֶׁהָרִי דְּבוּר [זֶה] שְׂאוֹמְרִים הַתְּחַתּוֹנִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, כָּל צְבָאוֹת הַשָּׁמַיִם יוֹדְעִים בּוֹ וּמַחֲזִיקִים בּוֹ, וְלִשׁוֹן אַחֲרֵת אֵינָם יוֹדְעִים וְלֹא מְפִירִים בָּהּ. וְעַל זֶה, כִּיּוֹן שֶׁהַתְּבַלְבְּלָה לְשׁוֹנָם שֶׁל אֱלֹהִים, מִיד - וַיַּחֲדְלוּ לְבִנְת הַעִיר, שֶׁהָרִי נִשְׁפֵּר כָּחַם וְלֹא יָכֹל לַעֲשׂוֹת דְּבַר בְּרָצוֹן שֶׁלָּהֶם.

(דניאל ב) שִׁיְהִי שְׁמוֹ [שֵׁם הָאֱלֹהִים] מְבָרַךְ מִהַעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲכָמָה וְהַגְּבוּרָה שָׁלוֹ הִיא. שֶׁהָרִי מְשׁוּם [זֶה] שֶׁהוֹרִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סוּדוֹת הַחֲכָמָה לְעוֹלָם, הַתְּקַלְקְלוּ בָּהּ בְּנֵי אָדָם וּרְצוּ לְהַתְגַּדֵּת בּוֹ.

נָתַן חֲכָמָה עֲלֵיוֹנָה לְאָדָם הָרִאשׁוֹן. וּבְאוֹתָהּ חֲכָמָה שֶׁהִתְגַּלְתָּה לוֹ, יָדַע דְּרוֹגוֹת וְנִדְבָק בַּיִצָּר הָרָע, עַד שֶׁהִסְתַּלְּקוּ מִמֶּנּוּ מַעֲיֵנוֹת הַחֲכָמָה, וְאַחֵר כֵּךְ שָׁב לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ וְהִתְגַּלְּוּ לוֹ מֵהֶם, וְלֹא כִּמוֹ מִקֶּדֶם. אַחֵר כֵּךְ בְּאוֹתוֹ הִסְפֵּר שְׁלוֹ יָדַע חֲכָמוֹת. אַחֵר כֵּךְ בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְהִרְגִּיזוּ לִפְנֵינוּ.

נָתַן חֲכָמָה לָנוּ וְעָבַד בָּהּ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחֵר כִּךְ מֵה כְּתוּב: וַיִּשֶׁתּ מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְּגַל, כְּמוֹ שְׁנֵי תַבָּאֵר. נָתַן חֲכָמָה לְאַבְרָהָם וְעָבַד בָּהּ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַחֵר כִּךְ יֵצֵא מִמֶּנּוּ וַיִּשְׁמַעֲלָל שְׁהַרְגִּיז לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכֵן יִצְחָק יֵצֵא מִמֶּנּוּ עֲשׂוֹ. יַעֲקֹב לָקַח שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת.

נתן חקמה למשה, מה כתוב בו? (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא. ולא היה כמשה שמש נאמן בכל הדרגות, ולא סטה לבו בתשוקת אחד מהם, אלא עמד באמונה עליונה כראוי.

נתן חֲכָמָה עֲלֵיוֹנָה לְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ, אַחֵר כִּךְ מָה כְּתוּב בּוֹ? (משלי א) מְשָׁלִי שְׁלֹמָה, (שם ל) הַמֶּשֶׁא נָאִם הַגִּבֹּר לְאִיתִיאל לְאִיתִיאל וְאָכַל. אֲמַר שְׁלֹמָה, אֲתִי אֵל, וְהַחֲכָמָה שָׁלוֹ הִיא. וְאָכַל - וְאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רְצוֹנִי. אַחֵר כִּךְ (מלכים-א יח) וַיָּקָם ה' שְׁטֵן לְשִׁלְמָה וְגו'.

בא ראה, משום קצת חכמה שִׁמְצָאוּ אֵלֶּה מֵאוֹתָהּ חֻכְמַת הָרָאוּשִׁים, הִתְנַרוּ בְּקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּבָנוּ מִגְדָּל וַעֲשׂוּ כָּל מַה שִׁעֲשׂוּ, עַד שֶׁהִתְנַצְּרוּ מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ, וְלֹא נִשְׁאַרָה בָּהֶם חֻכְמָה לַעֲשׂוֹת דָּבָר. אֲבָל לַעֲתִיד לָבֵא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲזֹר חֻכְמָה בְּעוֹלָם וַיַּעֲבֹדוּ אוֹתוֹ בָּהּ. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב (יחזקאל לו) וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וַעֲשִׂיתִי. לֹא פְּרִאשׁוּנִים שֶׁהִשְׁחִיתוּ בָּהּ אֶת הָעוֹלָם, אֲלֵא - וַעֲשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחָסִי תִּלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם.

רבי יוסי ורבי חייה היו הולכים בדרך. אמר לו רבי יוסי לרבי חייה, נפתח בתורה ונאמר דבר. פתח רבי יוסי ואמר, (דברים כג) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנה להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחנה קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. כי ה' אלהיך מתהלך? מהלך היה צריך להיות! אלא כמו שנאמר (בראשית ג) מתהלך בגן לרוח היום. וזהו אילו שאכל ממנו אדם הראשון. מתהלך - נקבה. מהלך - זכר.

וְזֶהוּ שֶׁהַלֹּךְ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בַּמִּדְבָּר, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יג) וְהָיָה הַלֹּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וָלַיְלָה. וְהָיָה שֶׁהוֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָדָם כְּשֶׁהוֹלֵךְ בַּדֶּרֶךְ, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים פה) צֶדֶק לִפְנֵינוּ יִהְיֶה וְיִשֶּׁם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו. וְזֶהוּ שֶׁהוֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָדָם בְּשִׁעָה שֶׁהוּא זֹכֶה. וְלִמָּה? לְהַצִּילָהּ וּלְתֵת אֵיבֶיהָ לִפְנֵיהָ, לְהַצִּיל אָדָם בַּדֶּרֶךְ וְלֹא יִשְׁלַט

בו אחר.

ולכו צריך אדם להשמר מחטאיו ולטהר את עצמו. מה טהרה זו? שפיתוב (דברים כג) והיה מחניף קדוש. מה זה קדוש? קדושים היה צריך להיות! אלא מחניף קדוש - אלו איברי הגוף שהגוף מתחבר ונתקו בהם. ולכו והיה מחניף קדוש. ולא יראה בד ערות דבר.

מה זה ערות דבר? זה דבר [ערוה] עריות, שזה הוא דבר שהקדוש ברוך הוא מואס בו יותר מהכל. כיון שאמר ולא יראה בד ערות, למה דבר? אלא רשעי העולם הללו שגועלים ומטמאים את עצמם בדבורם שיוצא מפיהם, וזהו ערות דבר.

וכל כך למה? משום שהוא הולך לפניך. ואם אתה עושה כך, מיד - ושב מאחריך. שלא לך עמך וישוב מאחריך. ואנו הרינו הולכים לפניך בדרך, נתעסק בדברי תורה, שהרי התורה מתעטרת על ראשו של אדם והשכינה לא זזה ממנו.

פתח רבי חייא ואמר, ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם וגו' בא ראה מה כתוב, ויהי בנסעם מקדם. מה זה מקדם? מקדמונו של עולם. וימצאו? ויראו צריך היה להיות! מה זה וימצאו? אלא מציאה מצאו שם מסודי החכמה מהקדמונים שהתנערה שם מבני המבול, ובה התעסקו לעשות באותו מעשה שעשו לסרב לקדוש-ברוך-הוא, והיו אומרים בפה ועושים מעשה.

ראה מה כתוב, הן עם אחד ושפה אחת לכלם. משום שהם בלב אחד וברצון אחד ומדברים בלשון הקדש. ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, ואין מי שימנע מעשיהם. אבל מה אעשה? אבל לך להם הדרגות של מעלה ולשונם שלמטה, ואז נמנע מעשה שלהם. ומה משום שהיו ברצון ולב אחד ומדברים בלשון הקדש כתוב לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, ודין שלמעלה לא יכל לשלט בהם - אנו או החברים שמתעסקים בתורה, ואנו בלב אחד ורצון אחד, על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יוסי, מכאן שלאותם בעלי המחלקת אין להם קיום. שהרי בכל פעם שהללו בני העולם אלה עם אלה ברצון אחד ולב אחד - אף על גב שמורדים בקדוש-ברוך-הוא, לא שולט בהם הדין שלמעלה. כיון שחלקו, מיד - ויפץ אתם ה' משם וגו'.

אמר רבי חייא, נשמע שהכל בדבור הפה תלוי, שהרי כיון שהתבלבלו, מיד ויפץ ה' אתם משם. אבל לעתיד לבא מה כתוב? (צפניה ג) כי אז אהפך אל עמים שפה ברוך לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד, וכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פרשת לך לך

זהר

לך לך מארצך וגו'. רבי אבא פתח ואמר (ישעיה מו) שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה. שמעו אלי אבירי לב - כמה חזקים לבותיהם של הרשעים, שראים את שבילי ודרך התורה ולא מסתפקים בהם, ולבותיהם חזקים שאינם חוזרים בתשובה לרפונם, ונקראים אבירי לב. הרחוקים מצדקה - שמתרחקים מן התורה.

רבי חזקיה אומר, שמתרחקים מן הקדוש ברוך הוא, והם רחוקים ממנו, ומשום כך נקראו אבירי לב. הרחוקים מצדקה - שאינם רוצים לקרב אל הקדוש ברוך הוא, משום כך הם רחוקים מצדקה. כיון שהם רחוקים מצדקה, רחוקים הם משלום, שאין להם שלום, שפיתוב (ישעיה מח) אין שלום אמר ה' לרשעים. מה הטעם? משום שהם רחוקים מצדקה.

בא ראה, אברהם רצה לקרב אל הקדוש ברוך הוא והתקרב. זהו שפיתוב (תהלים מה) אהבת צדק ותשנא רשע. משום שאהב צדק ושנא רשע, התקרב לצדקה, ועל זה כתוב (ישעיה מא) אברהם אהבי. מה הטעם אהבי? משום שפיתוב אהבת צדק. האהבה שאהב אברהם את הקדוש ברוך הוא מפל בני דורו, שהיו אבירי לב, והם רחוקים מצדקה, כמו שנתבאר.

סתי תורה

למדנו בתקף רצון המלך נטע אילן אחד גדול וחזק בתוך הנטיעות העליונות, הנטיעה של האילן הזה בתריסר תחומים מסבבת. בארבעה צדדים של העולם פרושה רגלו. ת"ק פרסאות מסעותיו. כל הרצונות של אותם פרסות בו תלויים. כשהוא מתעורר, כלם מתעוררים עמו. אין מי שיוצא מרצונו. אחר כך כלם ברצון אחד עמו. קם מלמעלה, [יורד] יורד במסעותיו לתוך הים. ממנו הים [מתגלה] מתמלא. הוא המקור [של כל] המים הנובעים, תחתיו נחלקים כל מימי בראשית. השקאות הגן תלויים בו.

כל הנשמות של העולמים פורחות ממנו. הנשמות הללו נכנסות לגן לרדת לעולם הזה. כשיוצאת

נשמה, היא מתברכת בשבע ברכות להיות אב [לרוח ורם] לגוף [ולחיות] בעליה [של הדמות העליונה]. זהו שכתוב ויאמר ה' אל אברהם. הרי נשמה עליונה אבא [לרוח ורם] לגוף בעליה [של דמות עליונה].

כשורצה [הנפש] לרדת לעולם הזה, משביע אותה הקדוש ברוך הוא לשמר את מצוות התורה ולעשות רצונו, ומסור לה מאה מפתחות של ברכות של כל יום להשלים את הדרגות העליונות כחשבון ל"ד. שהרי כלם נמסרו לה כדי לתקן בהם את הגן ולעבדה ולשמרה. מארץ - זה גן העדן.

[ומולדתך - זה הגוף, שנקרא עץ החיים, שהוא תריסר שבטים עליונים. ומבית אביך - זו השכינה. אביך זה הקדוש ברוך הוא, שנאמר (משלי כח) גוזל אביו ואמו ואמר אין פשע וגו'. ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא, ואין אמו אלא כנסת ישראל. אל הארץ אשר ארצך - זה הוא העולם הזה.] [ס"א וממולדתך - זה עץ החיים. ומבית אביך - תריסר תחומים, שבטים עליונים. אל הארץ אשר ארצך - זהו העולם הזה]. עד כאן סתרי תורה.

רבי יוסי פתח, (תהלים פד) מה ידידות משכנותיך ה' צבאות. כמה יש לבני אדם להסתפל בעבודת הקדוש ברוך הוא, שהרי כל בני האדם לא יודעים ולא מסתכלים על מה עומד העולם ועל מה הם קיימים. שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה שמים מאש וממים מערבים יחד, ולא היו קופאים, ואחר כך קפאו ועמדו ברוח עליונה, ומשם שתל את העולם לעמד על עמודים, ואותם התומכים לא עומדים אלא ברוח ההיא. ובשעה שאותה הרוח עולה, כלם מתרופפים וזעים והעולם רותת. זהו שכתוב (איוב ט) המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון. והכל עומד על התורה. שכאשר ישראל משתדלים בתורה, מתקיים העולם, ואותם העמודים התומכים קיימים במקומם בקיום שלם.

בא ראה, בשעה שמתעורר חצות הלילה והקדוש ברוך הוא נכנס לגן העדן להשתעשע עם הצדיקים, כל האילנות של גן העדן מזמרים ומשבחים לפניו, שכתוב (דברי הימים-א טז) אז ירננו עצי היער מלפני ה' וגו'.

והקרוז קורא בחיל ואומר: לכם אומרים קדושים עליונים, מי מכם שזכנסה רוח לאזניו לשמע, ועיניו פקוחות לראות, ולבו פתוח לדעת, בשעה שהרוח של כל הרוחות מרימה את התבשומות הנשמה, ומשם יוצא הקול של הקולות, הצבאות התפזרו לארבעה רוחות העולם.

א. אחד עולה לצד אחד. ב. אחד יורד לאותו הצד. ג. אחד נכנס בין שנים. ד. שנים מתעוררים [מתעטרים] בשלשה. ה. שלשה נכנסים באחד. ו. אחד מוציא גנים. ז. ששה מהם לצד אחד, וששה מהם יורדים לאותו הצד. ח. ששה נכנסים בשנים עשר. ט. שנים עשר מתעוררים בעשרים ושנים. י. ששה כלולים בעשרה. יא. עשרה עומדים באחד.

אוי לאותם שישינים וישנה בנחיריהם, לא יודעים ולא מסתכלים איך יקומו בדין כשהחשבון נמנה, כשנבטמא הגוף, והנשמה משוטטת על פני האויר שמאיר ועולה ויורדת, והשערים לא נפתחים, ומתגלגלים כאבנים בתוך הקלע. אוי להם! מי יבקש אותם שלא יקומו בתענוג הזה? בתוך המקומות של ענוגי הצדיקים ונפקד מקומם. ונמסרים בידי דומה, יורדים ולא עולים. עליהם כתוב (איוב ז) כלה עני וילך בן יורד שאול לא יעלה.

באותה השעה מתעוררת שלהבת אחת מצד הצפון, ומפה בארבעה רוחות העולם, ויורדת ומגיעה לבין פנפי התרנגול, ומתעוררת בו אותה השלהבת וקורא. ואין מי שמתעורר, פרט לאותם צדיקי האמת שעומדים ומתעוררים בתורה. ואז הקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבתוך גן העדן מקשיבים לקולם, כמו שנאמר (שיר ח) היושב בת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני.

ויאמר ה' אל אברהם. מה כתוב למעלה? (בראשית יא) וימת הרן על פני תרח אביו וגו'. מה אומר כאן? אלא עד אותו היום לא היה אדם שמת בחיי אביו פרט לזה, וכשנזרק אברהם לאש, נהרג הרן, ומשום זה יצאו משם. [מי הרג את הרן? אלא כיון שהשליכו את אברהם לאור פשדים, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא והצילו, והיה הרן אחיו עומד שם.

אמרו הכשדים, בשביל זכותו של הרן נצול. מיד יצאה שלהבת של אש ושרפה את הרן. זהו שכתוב וימת הרן על פני תרח אביו. ויש שאומרים שאין שולטת אש בזרעו של תרח, אבל נשליך את הרן לאש, ואם לא יבער, נדע ודאי שאין שולטת האש בזרעו. מיד השליכו את הרן לאש ונשרף, והיה תרח אביו עומד שם. זהו שכתוב וימת הרן על פני תרח אביו.

באותו היום ידעו כל אמה ולשון שלא הציל את אברהם אלא הקדוש ברוך הוא שהוא יחידו של עולם, והיו מביאים את בניהם למשפנו של אברהם, ואומרים לו: ראינו אותך שאתה בוטח בקדוש-ברוך-הוא שהוא רבון העולם, למד את בנינו מדרךך שאתה יודע. ועליהם אמר הכתוב (תהלים מז) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם.

בא ראה מה כתוב, ויקח תרח את אברהם בנו ואת לוט בן הרן וגו', ויצאו אתם מאור כשדים.

וַיֵּצְאוּ אֹתָם? אֵתוּ הִיָּה צָרִיף לְהִיּוֹת, שֶׁהָרִי כְּתוּב וַיִּסְחַר תֵּרַח וְגו'. מַה זֶה וַיֵּצְאוּ אֹתָם? אֵלֶּא תֵרַח וְלוֹט עִם אֲבֵרָהָם וְשָׂרָה יֵצְאוּ, שֶׁהֵם הָיוּ הַעֲקָר לְצֹאֵת מִתּוֹךְ אוֹתָם הָרָשָׁעִים. שְׂכִינָן שָׂרָהָה תֵרַח שְׂאֲבָרָהָם בְּנוֹ נֶצֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, חִזָּר לְעִשׂוֹת אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל אֲבֵרָהָם, וּמִשּׁוּם כֵּן וַיֵּצְאוּ אֹתָם תֵּרַח וְלוֹט.

וּבִשְׁעָה שֶׁיֵּצְאוּ מִה כְּתוּב? לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן. שְׂרָצוֹנָם הִיָּה לְלֶכֶת לָשֵׁם. מִכָּאן לְמִדְּנוּ, כָּל מִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְהִטָּהֵר, מְסִיעִים אוֹתוֹ. בֹּא רֵאָה שְׂכָן הוּא, שְׂכִינָן שְׂכָנוֹב לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן, מִיד - וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבֵרָם לֵךְ לֵךְ. וְעַד שֶׁהוּא הִתְעוֹרֵר בְּתַחֲלָה, לֹא כְּתוּב לֵךְ לֵךְ.

בֹּא רֵאָה, הַדְּבָר שֶׁלְמַעֲלָה לֹא מִתְעוֹרֵר עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְמִטָּה בְּרֹאשׁוֹנָה עַל מַה שִׁישְׂרָה עָלָיו אוֹתוֹ שֶׁלְמַעֲלָה. וְסוּד הַדְּבָר - הָאוֹר הַשָּׁחַר אֵינוֹ נֹאחֵז בְּאוֹר הַלָּבָן עַד שֶׁהִיא מִתְעוֹרֶרֶת בְּרֹאשׁוֹנָה. כִּינָן שֶׁהִיא מִתְעוֹרֶרֶת בְּרֹאשׁוֹנָה, מִיד שׂוֹרָה עָלֶיהָ הָאוֹר הַלָּבָן.

וְעַל זֶה כְּתוּב (שם פג) אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לֵךְ אֶל תַּחֲרֹשׁ וְאֶל תִּשְׁקֹט אֵל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְסַק הָאוֹר הַלָּבָן מִן הָעוֹלָם לְעוֹלָמִים. וְכֵן (ישעיה סב) הַמְּזַכֵּרִים אֶת ה' אֵל דְּמִי לָכֶם, כְּדִי לְעוֹרֵר לְמִטָּה בְּמַה שֶׁתִּשְׂרָה הַהִתְעוֹרְרוּת שֶׁלְמַעֲלָה. וְכֵן כִּינָן שֶׁמַּעִיר אֶדָם הַתְּעוֹרְרוּת [טוֹבָה] בְּרֹאשׁוֹנָה, אִזּוּ מִתְעוֹרֶרֶת הַתְּעוֹרְרוּת שֶׁלְמַעֲלָה. בֹּא רֵאָה, כִּינָן שְׂכָנוֹב וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוֹר כְּשִׁידִים וְגו', מִיד - וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבֵרָם וְגו'.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבֵרָם לֵךְ לֵךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֵךְ לֵךְ - לְעֶצְמָה, לְתַשְׁנָן אֶת עֶצְמָה, [לְהַתְחַזֵּק] לְתַשְׁנָן אֶת דְּרָגָתוֹ. לֵךְ לֵךְ - אֵינֶנּוּ [ס"א כְּדֹאִי] לְעַמֵּד כָּאֵן בֵּין הָרָשָׁעִים הַלָּלוּ. וְסוּד הַדְּבָר - לֵךְ לֵךְ, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לְאֲבֵרָהָם רוּחַ שֶׁל חֲכָמָה, וְהִיָּה יוֹדֵעַ וּמִצְרֵף [צְנוּרוֹת] צְדִידֵי יִשׁוּב הָעוֹלָם, וְהַסְתַּפֵּל בָּהֶם וְשָׁקַל בְּמִשְׁקָל וְיָדַע אֶת הַכּוֹחוֹת הַמְּמַנִּים עַל צְדִידֵי הַיִּשׁוּב.

כְּשֶׁהִגִּיעַ לְתוֹךְ נִקְדָּת אֲמִצֵּעַ הַיִּשׁוּב, שָׁקַל בְּמִשְׁקָל וְלֹא הִיָּה עוֹלָה בִּידוֹ. הַתְּבוּנָה לְדַעַת אֶת הַכֹּחַ שֶׁמְמַנֶּה עָלָיו, וְלֹא יָכַל לְהַתְּדַבֵּק בְּרְצוֹנוֹ. שָׁקַל כְּמַה פְּעָמִים, וְרֵאָה שֶׁהִנֵּה מִשֵּׁם נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם. הַתְּבוּנָה וְצִרְף וְשָׁקַל לְדַעַת, וְרֵאָה שֶׁהִנֵּה הַכֹּחַ הָעֲלִיוֹן שֶׁעָלָיו אֵין לוֹ שְׁעוֹר, עֲמַק וְנִסְתָּר, וְאֵינוֹ כְּמוֹ הַצְּדִידִים שֶׁל דְּרָגוֹת הַיִּשׁוּב.

הַתְּבוּנָה וְשָׁקַל וְיָדַע שֶׁהָרִי כְּמוֹ שֶׁמִּהֲנִקְדָּה הִיא אֲמִצֵּעִיתוֹ שֶׁל הַיִּשׁוּב, מִמֶּנָּה נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם לְכָל צְדִידוֹ. כֵּן גַּם יָדַע שֶׁהָרִי הַכֹּחַ שֶׁשׂוֹרָה עָלָיו, מִשֵּׁם יֵצְאוּ כָּל שְׂאֵר הַכּוֹחוֹת הַמְּמַנִּים עַל כָּל צְדִידֵי הָעוֹלָם, וְכָלֶם אֲחוּזִים בּוֹ. אִזּוּ (בראשית יא) וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוֹר כְּשִׁידִים לְלֶכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן.

עוֹד, הַשְּׂגִיחַ וְשָׁקַל וְצִרְף לְעַמֵּד עַל בְּרוּר הַדְּבָר שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם וְלֹא הִיָּה יוֹדֵעַ, וְלֹא יָכַל לְעַמֵּד עָלָיו לְהַשִּׁיג. כִּינָן שֶׁרֵאָה אֶת כָּחוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם הַזֶּה וְלֹא יָכַל לְעַמֵּד עָלָיו, מִיד וַיִּבְאֵר עַד חֲרוֹן וַיִּשְׁבּוּ שָׁם.

מַה הַטֵּעַם שֶׁל אֲבֵרָהָם? אֵלֶּא שֶׁהוּא הִיָּה יוֹדֵעַ וּמִצְרֵף אֶת כָּל אוֹתָם הַשְּׁלִיטִים מִנְּהִיגֵי הָעוֹלָם בְּכָל צְדִידֵי הַיִּשׁוּב, וְהִיָּה שׂוֹקֵל וּמִצְרֵף אוֹתָם הַשְּׁלִיטִים בְּצְדִידֵי הַיִּשׁוּב מִנְּהִיגֵי הַכּוֹכָבִים וְהַמְּזָלוֹת שֶׁלָּהֶם מִי הֵם הַחֲזָקִים אֵלּוּ עַל אֵלּוּ. וְהִיָּה שׂוֹקֵל אֶת כָּל יִשׁוּבֵי הָעוֹלָם [וְלֹא] וְהִיָּה עוֹלָה בִּידוֹ. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְמָקוֹם הַזֶּה רֵאָה אֶת חִזָּק הָעֲמָקִים וְלֹא יָכַל לְעַמֵּד בּוֹ. כִּינָן שֶׁרֵאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַתְּעוֹרְרוּתוֹ וְתִשְׁוִקְתּוֹ, מִיד הַתְּנַלָּה עָלָיו וְאָמַר לוֹ לֵךְ לֵךְ, לְדַעַת אוֹתוֹ וְלִתְשָׁנָה עֶצְמָה.

מֵאַרְצָה - מֵאוֹתוֹ הַצַּד שֶׁל הַיִּשׁוּב שֶׁהִיָּית נִדְבָק בּוֹ. וּמִמּוֹלְדָתָהּ - מֵאוֹתָהּ הַחֲכָמָה שֶׁאַתָּה מִתְּבוּנָה וְשׂוֹקֵל אֶת תּוֹלְדוֹתָהּ וְהִרְגַּע וְהַשְׁעָה וְהִזְמִין שְׁנוּלְדוֹתָהּ בּוֹ, וּבִאוֹתוֹ הַכּוֹכָב וּבִאוֹתוֹ הַמְּזָל. וּמִבֵּית אֲבִיד - שֶׁלֹּא תִשְׁגִּיחַ בְּבֵית אֲבִיד. וְאִם יֵשׁ לֵךְ שֶׁרֵשׁ לְהַצְלִיחַ בְּעוֹלָם מִבֵּית אֲבִיד, מִשּׁוּם כֵּן לֵךְ לֵךְ מִהַחֲכָמָה הַזֹּאת וּמִהַשְּׂגָחָה הַזֹּאת.

בֹּא רֵאָה שְׂכָן הוּא, שֶׁהָרִי יֵצְאוּ מֵאוֹר כְּשִׁידִים וְהִיָּה בְּחֲרוֹ, לְמַה יֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לֵךְ מֵאַרְצָה וּמִמּוֹלְדָתָהּ? אֵלֶּא עֲקָר הַדְּבָר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶה. אֶרְאֶה - מַה שֶׁלֹּא יָכַלְתָּ לְעַמֵּד עָלָיו, וְלֹא יָכַלְתָּ לְדַעַת אֶת כֹּחַ הָאָרֶץ הִיא שֶׁהוּא עֲמַק וְנִסְתָּר.

וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל וְגו'. וְאֶעֱשֶׂה - מִשּׁוּם שְׂכָנוֹב לֵךְ לֵךְ. וְאַבְרָכָה - מִשּׁוּם שְׂכָנוֹב מֵאַרְצָה. וְאַגְדָּלָה - שְׂמָךְ - מִשּׁוּם שְׂכָנוֹב מִמּוֹלְדָתָהּ. וְהִיָּה בְּרָכָה - מִשּׁוּם שְׂכָנוֹב וּמִבֵּית אֲבִיד.

#### סִתְרֵי תוֹרָה

וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְּדוֹל. זֶה בְּרָכָה אַחַת. וְאַבְרָכָה - שְׂתִים. וְאַגְדָּלָה שְׂמָךְ - שְׁלֹשׁ. וְהִיָּה בְּרָכָה - אַרְבַּע. וְאַבְרָכָה מִבְּרִיקָה - חֲמִשׁ. וּמִקְלָלָה אָאָר - שֵׁשׁ. וְנִבְרָכוּ בָּהּ כָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאָדָמָה - הֵנָּה שְׁבַע. כִּינָן שֶׁהַתְּבָרָה שְׁבַע הַתְּבָרוֹת הַלָּלוּ, מַה כְּתוּב? וַיִּלָּךְ אֲבֵרָם כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה', לָרֶדֶת לְעוֹלָם הַזֶּה כְּפִי שֶׁהִצְטִיחָהּ.

מִיד וַיִּלָּךְ אֹתוֹ לוֹט. זֶה הַנֶּחֱשׁ שֶׁהִתְקַלַּל וְהִתְקַלַּל הָעוֹלָם בְּגִלְלוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד לִפְתַּח לְהַסְטִין לְגוֹף, וְלֹא תִפְעַל הַנֶּשְׁמָה עֲבוּדָה שֶׁהִצְטִיחָה עַד שֶׁיַּעֲבֹרוּ עָלֶיהָ בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים. שֶׁהָרִי מִשְׁנִים עֶשְׂרֵה שָׁנִים וּמַעֲלָה מִתְעוֹרֶרֶת הַנֶּשְׁמָה לְעַבֵּד אֶת הָעֲבוּדָה שֶׁהִצְטִיחָה. זֶהוּ שְׂכָנוֹב. וְאַבְרָם בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה. שְׁבַע וְחֲמִשׁ הֵם שָׁנִים עֶשְׂרִי [וְשִׁנִּי עֲלִיוֹנִים עָלֶיהֶם - אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי הֵם].

ואז נראית הנשמה בעולם הזה, שהיא באה מחמש שנים שהם ת"ק פסות של עץ החיים. ושבעים שנה - זהו אותו אילן ממש, שהוא שביעי לדרגות ונקרא שבעים שנה. אז יוצאת מאותה זמנת הנחש, ונכנסת לעבודה הקדושה. זהו שכתוב בצאתו מחרון [ימי שבעים שנה לא ספורות חיים מאותם ארבע עשרה] מאותו הרגז והתקף של [השטן] שהוא הנחש שהיה מסית אותו עד עכשו את הגוף ושולט עליו.

באילן שולטת ערלה שלש שנים. באדם שלש עשרה שנים שנקראים שני ערלה. כיון שעברו על הגוף אותו השנים והתעברה [ד"א והתעוררה] הנשמה לעבד את עבודת הקדש, היא מצוה את הגוף לרצון טוב, להכניע את אותו הנחש שהנה לא יכול לשלט כמו שהיה, שכתוב ויטח אברם את שרי אשתו וגו' [אברם זו י'. את שרי זו ה'. י' זו הנשמה לנשמה, והוא זכר. ה' זו הנשמה של הנקבה]. זה הגוף, שהוא אצל הנשמה כמו נקבה אצל הזכר. ואת לוט בן אחיו - זה [יצר הרע] הנחש שלא זו כל כך מן הגוף, משום הדבקות של הגוף לא כל כך [הזמן ההוא] מפניו. אבל התעוררות הנשמה תמיד מלקח אותו ומתרה בו ומוכיחה אותו ומכניעה אותו בעל כרחו, ולא יכול לשלט.

ואת כל רכושם אשר רכשו - אלו המעשים הטובים שעושה אדם בעולם הזה בהתעוררותו של הנשמה. ואת הנפש אשר עשו בחרן - אותה הנפש שהיתה בראשונה בדבקות בבורות של הערלה היא עם הגוף ותקן אותה לאחר מכן, שהרי אחר שלש עשרה שנים ומעלה, כשהנשמה מתעוררת לתקן את הגוף, שניהם מתקנים את אותה הנפש שמשתתפת עם חזק הנחש ותשוקתו הרעה. זהו שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. ועם כל זה הנשמה מתגברת באותו הנחש לשבר אותו בחזק בשעבוד של תשובה [נ"א בשעבוד של תורה, ומושך אותו לבתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שלא יתגבר על הרוח כבראשונה]. זהו שכתוב ויעבר. (ע"כ סתרי תורה).

רבי שמעון אמר, ואעשך לגוי גדול - מצד הימין. ואברכך - מצד השמאל. ואגדלה שמך - מצד האמצע. והיה ברכה - מצד של ארץ ישראל. הנה כאן פסא של ארבעה עמודים שכלם כלולים באברהם. מכאן והלאה ברכות לאחרים שגזונים מכאן, שכתוב ואברכה מברכיך. ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה.

רבי אלעזר היה יושב לפני רבי שמעון אביו, והיה עמו רבי יהודה ורבי יצחק ורבי חזקיה. אמר לו רבי אלעזר לרבי שמעון אביו, זה שכתוב לך לך מארצך וממולדתך, כיון שכלם יצאו ללכת, למה לא נאמר לו שכלם יצאו? שהרי אף על גב שתרח היה עובד לעבודה זרה, כיון שהתעורר בהתעוררות טובה לצאת עם אברהם, וראינו שהקדוש ברוך הוא מרצה מתשובת הרשעים, והתחיל לצאת, למה לא כתוב לכו לכם? למה לאברהם לבדו לך לך?

אמר לו רבי שמעון, אם תאמר שתרח, כשיצא מאור כשדים, זה היה כדי לחזר בתשובה - לא כך! אלא כשיצא, יצא להנצל, שכל בני ארצו רצו להרג אותו. כיון שראו שצאל אברהם, היו אומרים לתרח: אתה הוא שהיית מטעה אותו בפסילים הללו. ומתוך ההפחדה שלהם יצא תרח. כיון שהגיע לחרון, לא יצא משם אחר כך, שכתוב וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט. ואלו תרח לא כתוב [בו וילך, אלא ויצא].

פתח ואמר, (איוב לח) וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר. הפסוק הזה הקימוהו, אבל וימנע מרשעים אורם - זה נמרוד ובני דורו שיצא אברהם מהם, שהיה אורם. וזרוע רמה תשבר - זה נמרוד.

דבר אחר וימנע מרשעים אורם - זה תרח ובני ביתו. אורם - זה אברהם. לא כתוב האור אלא אורם, שהיה עמהם. וזרוע רמה תשבר - זה נמרוד, שהיה מטעה אחריו את כל בני העולם, ומשום כך כתוב לך לך, כדי להאיר לך ולכל אותם שיצאו ממך מכאן והלאה.

עוד פתח ואמר, (שם לו) ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם. ועתה לא ראו אור - מתי? בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך. בהיר הוא בשחקים - שרצה הקדוש ברוך הוא להדביק את אברהם באור החוה שלמעלה ולהאיר שם. ורוח עברה ותטהרם - שהרי אחר כך שבו בתשובה תרח וכל בני ביתו [נ"א וכל בני עירו]. בני ביתו [נ"א בני עירו], שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. תרח, שכתוב ואתה תבוא אל אבתיך בשלום וגו'.

וילך אברם כאשר דבר אליו ה'. אמר רבי אלעזר, בא ראה, שהרי לא כתוב ויצא אברם כאשר דבר אליו ה', אלא וילך, כמו שנאמר לך לך, שהרי בראשונה עשו יציאה, שכתוב ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען. ועכשו כתוב וילך, ולא כתוב ויצא.

כאשר דבר אליו ה' - שהבטיח לו את כל ההבטחות. וילך אתו לוט - שהתחבר עמו כדי ללמד ממעשיו, ועם כל זה לא למד כל זה. אמר רבי אלעזר, אשרי הצדיקים שלומדים דרכי הקדוש ברוך הוא כדי ללכת בהם ולירא ממנו מאותו יום הדין שעתיד אדם לתת דין וחשבון לקדוש-ברוך-הוא.

פתח ואמר, (איוב לו) ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא

ראה, ביום ההוא שנגלמים ימי האיש לצאת מן העולם, היום ההוא שהגוף נשבר והנפש רוצה להפרד ממנו, אז נתנת רשות לאדם לראות מה שלא היתה לו רשות לראות בזמן שהגוף שלט ועמד על בריו.

ואז עומדים עליו שלשה שליחים ומחשבים ימיו וחטאיו וכל מה שעשה בעולם הזה, והוא מודה על הכל בפיו, ואחר כך הוא חותם עליו בידו. זהו שכתוב ביד כל אדם יחתום. ובידו כלם חתומים לדון אותו [באותו ד"א בזה] העולם על הראשונים ועל האחרונים, על חדשים ועל ישנים, לא נשפך אחד מהם. זהו שכתוב לדעת כל אנשי מעשהו. וכל אותם המעשים שעשה בעולם הזה בגוף ורוח, כך גם נותן חשבון בגוף ורוח בטרם יצא מן העולם.

בא ראה כמה הרשעים קשי ערף בעולם הזה, כך גם אפלו בשעה שרוצים לצאת מן העולם הזה הם קשי ערף. משום כך אשרי האיש שלומד בעולם הזה את דרכי הקדוש ברוך הוא כדי ללכת בהם. והרשע, אף על פי שמסתכל באלו [נ"א שמשפדל עם] הצדיקים, מקשה ערף ולא רוצה ללמד. ומשום כך יש לצדיק להחזיק בו. ואף על גב שהרשע מקשה ערף הוא, לא יעזב אותו, ויש לו להחזיק בידו ולא יעזב אותו. כי אם יעזב אותו, ילך ויחריב את העולם.

בא ראה מאלישע שדחה את גיחזי. וכן באברהם - כל פעם שלוט היה עמו, לא התחבר עם הרשעים. כיון שגפרד ממנו, מה כתוב? ויבחר לו לוט את כל כפר הירדן. וכתוב ויאהל עד סדום. מה כתוב אחר כך? ונאנשי סדום רעים וחטאים לה! מאד.

אמר רבי אבא, זה שאמרתי וילך אברהם ולא כתוב ויצא אברהם - זה יפה. אבל בסוף הפסוק מה כתוב? בצאתו מחרן. אמר רבי אלעזר, כתוב מחרן, והציאה ההיא מארץ מולדתו היתה בראשונה.

ויקח אברהם את שרי אשתו. מה זה ויקח? אלא משך אותה בדברים נעימים, משום שאין רשות לאדם להוציא את אשתו ללכת לארץ אחרת ללא רצונה. וכן הוא אומר (במדבר כ) קח את אהרן, (שם) קח את הלויים. ומשום כך ויקח אברהם. משך אותה בדברים והודיע לה את דרכי בני הדור כמה הם רעים. ומשום כך ויקח אברהם את שרי אשתו.

ואת לוט בן אחיו. מה ראה אברהם להדביק עמו את לוט? אלא משום שצפה ברוח הקדש שעתידי לצאת ממנו דוד. ואת הנפש אשר עשו בחרן - אלו הגרים והגרות שתקנו את נפשותם. אברהם מגיר אנשים, ושרה מגירת נשים, ומעלה עליהם כאלו עשו אותם.

אמר רבי אבא, אם כך, כמה בני אדם היו, אם תאמר שכלם הלכו עמו? אמר רבי אלעזר, כן, [ומשום שכלם ד"א ומשום כך כלם] האנשים שהיו הולכים עמו, כלם נקראו עם אלהי אברהם. והיה עובר בארץ ולא היה פוחד, שכתוב ויעבר אברהם בארץ.

אמר לו רבי אבא, אם היה כתוב והנפש אשר עשו בחרן - הייתי אומר כך. אלא כתוב ואת הנפש את - לרבות את הזכות של כל הנפשות שהיו הולכות עמו. שכל מי שמזכה את האחר, אותה הזכות תלויה בו ולא זזה ממנו. מנין לנו? שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. הזכות של אותו הנפשות היתה הולכת עם אברהם.

לך לך. אמר רבי שמעון, מה הטעם שהתגלות הראשונה שהתגלה הקדוש ברוך הוא על אברהם פותחת בלך לך, שהרי עד כאן לא דבר עמו הקדוש ברוך הוא. מה הטעם פתח בלך לך? אלא זה אמרו שרמו בחשבוננו מאה, שהרי למאה שנים נולד לו בן.

אבל בא תראה, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל הוא סוד של חכמה. משום שאברהם לא היה דבוק בקדוש-ברוך-הוא אז כראוי, אמר לו לך לך. וזה רמז למקום ההוא שצריך להתקרב עם הקדוש ברוך הוא, והיא הדרך הראשונה להכנס לקדוש-ברוך-הוא, משום כך לך לך.

ויברכהו הוא לא יכול אברהם להאחז בה עד שיכנס לארץ, ששם יקבל את הברכה ההיא. כמו כן כתוב (שמואל-ב ב) וישאל דוד בה' לאמר האעלה באחת מערי יהודה ויאמר ה' עלה ויאמר דוד אנה אעלה ויאמר חברונה. וכי כיון שמת שאול והמלכות ראויה לדוד, למה לא קבל את המלכות מיד על כל ישראל?

אלא הכל הוא סוד של חכמה, משום שדוד אין לו לקבל מלכות אלא עד שיתחבר עם האבות שהם בחברו, ואז יקבל בהם מלכות. ועל כן התעכב שם שבע שנים, כדי שיקבל מלכות כראוי, והכל בסוד החכמה וכדי שיתקן את מלכותו. כמו כן אברהם לא נכנס לבריתו של הקדוש ברוך הוא עד שנקנס לארץ.

ראה מה כתוב, ויעבר אברהם בארץ. ויעבר? וילך היה צריך להיות! אלא כאן הוא רמז השם הקדוש שנתתם בו העולם בשבעים ושתים אותיות חסודות שכלן בשם הזה. כתוב כאן ויעבר, וכתוב שם (שמות לד) ויעבר ה' על פניו ויקרא.



בספרו של רבי ייסא הנזקן פתוב, וינעבר אברם בארץ, וכתוב שם (שם לג) אני אעביר כל טובי. והוא רמז לקדושת הארץ שבאה ממקום עליון פראוי. עד מקום שכם עד אלון מורה, מצד זה [ד"א ל"ג שלמטה] לצד זה פראוי. והפנעני אז בארץ, הרי נתבאר שעד פעת שולט הנחש הרע שהתקלל והביא קללות על העולם, שפתוב (בראשית ט) ארור פנען עבד עבדים יהיה לאחיו, וכתוב (שם ג) ארור אתה מפל הבהמה וגו'. ושם התקרב אברהם לקדוש-ברוך-הוא. מה פתוב? וירא ה' אל אברם. כאן התגלה לו מה שלא היה יודע אותו הפח העמק ששולט על הארץ. ומשום כך וירא, מה שהיה מכסה ממנו.

ואז ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו. פינו שאמר לה', מה זה הנראה אליו? אלא כאן התגלתה לו אותה הדרגה ששולטת על הארץ, ונכנס בה והתקדם בה.

ויעתק משם ההרה. משם ידע הר' ה' וכל הדרגות הנסועות במקום הזה. ויט אהלה, פתוב בה"א. פרש פרישה וקבל מלכות שמים בכל הדרגות שאחיות בו, ואז ידע שהקדוש ברוך הוא שולט על הכל, ואז בנה מזבח. ושני מזבחות היו, משום שכאן התגלה לו שהרי הקדוש ברוך הוא שולט על הכל, וידע החכמה העליונה מה שלא היה יודע מלפניו. ויבנה שני מזבחות - אחד לדרגה הגלוייה, ואחד לדרגה הנסתרת.

בא ראה שפך היה פראשונה. פתוב ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו וגו', ואחר כך פתוב ויבן שם מזבח לה' סתם, ולא כתוב הנראה אליו, והכל הוא סוד של חכמה. ואז התעטר אברהם מדרגה לדרגה עד שעלה לדרגתו. זהו שפתוב ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה. זה הדרום, שהוא חלקו של אברהם, הלוך ונסוע דרגה אחר דרגה עד שעלה לדרום ושם נקשר פראוי, ועלה לדרגתו של הדרום. פינו שאברהם התעטר בדרגתו בארץ הקדושה ונכנס [בארץ] לדרגה הקדושה, אז מה פתוב? ויהי רעב בארץ, שלא היה יודעים ידיעה להתקרב אל הקדוש ברוך הוא.

ויהי רעב בארץ, שעד פעת לא היה הפח שעל הארץ נותן חזק ומזון על הארץ, משום שטרם התקדשה [נ"א נתקנה] ולא עמדה בקיום. פינו שאברהם ראה את אותו הפח הממנה על הארץ, לא נתן חזק וכח קדוש פראוי, אז ויירד אברם מצרים לגור שם. מפני ידע אברהם: שפתוב לזרעך נתתי את הארץ הזאת. אז ידע אברהם שהנה הארץ לא נתקנה בתקונו קדוש, אלא בדרגות [ידועות] קדושות שיצאו ממנו. ואז ידע אברהם את סוד החכמה, שהארץ לא תתקן בקדושה, אלא כפי שאמרנו.

#### סדרי תורה

הקדוש ברוך הוא רומז חכמה עליונה באברהם וביצחק. אברהם זו הנשמה לנשמה והיא [ס"א אב ורם], והנשמה הזו היא שרה. לוט זה הוא הנח"ש ובת זוגו של הסמא"ל ההוא. רוי"ח הקדושה זה יצחק. נפ"ש הקדושה זו רבקה. יצ"ר הרע זו רוח הבהמה, ועל זה אמר שלמה בחכמתו (קהלת ג) מי יודע רוח בני האדם העלה היא וגו'. נפש הבהמית זו הנפש מצד היצר הרע.

ועל זה אמרו [שההוא] שהנשמה לנשמה הזו מעוררת את האיש בירא"ה ובחכמ"ה. הנשמה מעוררת את האיש בבינה. זהו שכתוב (איוב כח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו'. הנשמה מעוררת בתשובה שנקראת בינה ונקראת שר"ה. ורוי"ח הוא הקו"ל, ונקרא דעת, ומעוררים את האיש שקולו עולה בתורה, ונקרא תורה שבכתב, והנפש השכלית מתעוררים ממנה מעשים טובים.

ובדגמה הזו פרא את הגוף מארבעה יסודות - אש ורוח ועפר ומים, כמו שהוא נשמה לנשמה, נשמה ורוח ונפש. מים זה זכר, וזהו המים המתוקים של קדושה. ויש מים המאחרים שהם יצר הרע. יש אש קדושה נקבה, ויש אש נכריה, אש זרה. ועל זה כתוב ואל יבא בכל עת אל הקדש, שהיא נקבה מיצר הרע. רוח קדושה היא זכר. יש רוח טמאה, זה יצר הרע, שצאמר (ישעיה יד) כי משרש נחש יצא צפע. יש עפר קדוש ויש עפר טמא.

ועל זה, הנשמה שהיא תשובה, מתגברת באותו הנחש לשבר אותו בשעבוד של תשובה, ומושך אותו לבתי פנסיות ובתי מדרשות, ואותם ארבעת היסודות מתפשטים לכ"ב אותיות, אחה"ע בומ"ף גיכ"ק דטלני"ת זסשר"ץ.

וינעבר אברם בארץ עד מקום שכם - זה בית הפנסת, מקום דיוור השכינה שם, כמו שנאמר (בראשית מח) ואנ"י נתתי לך ש"כים אחד. זו שכינה שראויה לו, הואיל ונקרא צדיק, שהרי הצדק אין דיוורה אלא עם צדיק, וזהו עד מקום שכם. עד אלון מורה - אלו בתי מדרשות שלומדים ומורים שם תורה ברבים.

והפנעני אז בארץ - אז נמתק ונתקן יצר הרע בגוף בעל פרחו. ששמות רבים יש לו, ומשום כך [חזר] נזכר בשמות רבים. אז בארץ, ודאי, ונכנע בזה, משום שאז הגוף בזמן שלא בטל ממנו אותו הנחש כל כך, משום דבקות הגוף אז הפנעני אז בארץ. למה נקרא פנעני? שמסובב את הגוף לדינים רעים.

והנשמה עומדת בעולם הזה כראוי כדי לזכות בה, אחר כך יוצאת מן העולם הזה. אם זוכה - עולה למקומה שמשם יצאה, שכתוב אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשנה. וכתוב עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה. אהל"ה בה"א.

וכעת היא עומדת בין לעלות למעלה ובין לרדת למטה, [שכתוב] בין בית אל ובין העי. אם זוכה - עולה אל מקום המזבח אשר עשה שם וגו'. מי עשה ואיזה מזבח? אלא אשר עשה שם זה הקדוש ברוך הוא, שעשה שם את המזבח הזה ותקן אותו על שתיים עשרה אבנים למספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישאל יהיה שמך ודאי.

והמזבח הזה עשה שם בראשונה כאשר נברא העולם העליון, [עליון] הטמיר של כל העולמות, ומיכאל הכהן הגדול עומד ומקריב עליו קרבנות של נשמות. כיון שעולה לשם נשמה מה כתוב? ויקרא שם אברהם בשם ה'. הנשמה קוראת שם ונצרת בצרור החיים.

וכל זה אם צדיק בעולם הזה לתקן הגוף כראוי ולהכניע [ולאסף] החזק של אותו המקלל. עד שנפרד ממנו מה כתוב? ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט [זה יצר הרע], שבכל יום ויום בעולם הזה הם מסיעים ומנהיגים את הנשמה, והם מסיעים ומנהיגים את היצר הרע, הם מקטרגים בקטרוג אלו עם אלו, וכל האיברים של הגוף בצער ביניהם, בין הנשמה לאותו הנפש שנלחמים בקרב בכל יום.

מה כתוב? ויאמר אברהם אל לוט. הנשמה חוזרת ליצר הרע ואומרת לו, אל נא תהי מריבה ביני ובינך ובין רעי ובין רועיך, הצדדים שלי והצדדים שלך, כי אנשים אחים אנחנו. יצר הטוב ויצר הרע קורבים זה עם זה. זה לגמין וזה לשמאל.

הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי. רבים הרשעים בעולם, כך ושוטט אחריהם והפרד מעמי. אם השמאל ואימנה וגו'. ומוכיח אותו ומציק לו בכמה קרבות שעושה עמו בכל יום, עד שכתוב ויפרדו איש מעל אחיו.

כיון שנפרדים זה מזה מה כתוב? אברהם ישב בארץ כנען. מתישבת הנשמה עם אותם הצדיקים בשוב טוב בשלום. ולוט ישב בערי הכפר. אותו המקלל המקטרג הולך לקטרג ולהתחבר במקום שהרשעים שם, שכתוב ויאהל עד סדם. מה כתוב אחריו? ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד. שם שרוי ושם דיורו ביניהם להתחבר עמהם להסיט אותם ולאבד אותם. [ואברהם במעשים טובים, בתשובה, ובתורה] (חסר) [במעשים רעים].

[כיון שנשארת הנשמה בלי מקטרג ונטהר הגוף מאותה הזקמה, מיד הקדוש ברוך הוא משרה את דיורו עמו ויורש נחלה עליונה ותחתונה, ויש לו נחת בין הצדיקים. והמקלל החוץ בין אותם הרשעים חוטאים עמו, עד שאין פדות לחטאיהם.]

[מה כתוב? וישמע אברהם. זו הנשמה שנשארה בטהר הגוף. כי נשבה אחיו - זה יצר הרע שנשבה בין אותם הרשעים בחטאים רבים. וירק את חניכיו וילדי ביתו - אלו הם הצדיקים שעוסקים בתורה, שהם האיברים של הגוף הזריזים לקחת עמו. שמנה עשר ושלש מאות - אלו רמ"ח איברי הגוף, ושבעים של סוד הנשמה שיוצאת משם.] בכל מזדדו לקחת לשם לאותם הרשעים להשיב אותם [מחטאם] מחטאיהם.

מה כתוב? וירדף עד דן. רודף אחריהם ומודיע להם את דין העולם החוץ וענש הגיהנם, ולא נותן שנה לעינו ביום ובלילה עד שמוכיח אותם את אותם הרשעים, ומשיב אותם בתשובה לקדוש-ברוך-הוא. מה כתוב? וישב את כל הרקש. השיב אותם בתשובה שלמה כראוי.

וגם את לוט אחיו וגו' - אפלו את אותו יצר הרע מחזיק עמו, עד שמכניעו בעל כרחו [ולא] וממתיק אותו כראוי. והכל משיב בתשובה שלמה כראוי, מכיון שלא שקט יומם ולילה, עד שמוכיח אותם ורודף אותם על אותו החטא שחטאו עד ששבים בתשובה שלמה כראוי.

חזרנו לדברים הראשונים של הפרשה. כתוב (שיר ג) מצאוני השמרים הסבבים בעיר וגו'. [שנינו, כדגמה שרמוז באברהם ויצחק ושרה ורבקה יהו"ה, כדגמה הזו רמוז בפסוק הזה (רות א) ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים. אלימלך זה הנשמה הנשמה.

נעמי זה הנשמה. ולמה נקראת נעמי? משום (תהלים ז) ויהי נעם ה' אלהינו. מחלון זו רוח הקדש. ולמה נקרא מחלון? שמחל לו הקדוש ברוך הוא. רות זו הנפש הקדושה. ולמה נקראת רות? על שם תו"ר. כליון זו רוח הבהמ"ה, ועל זה אמר שלמה עליו השלום (קהלת ג) רוח הבהמה. זה יצ"ר הר"ע. ערפ"ה זו נפש השמאל, בת זוגו של היצר הרע. ולמה נקראת ערפ"ה? משום כי עם קשה ערף הוא.

אם זכה אדם - עולה הנשמה העליונה, ואם לא - מסתלקים אותם דוברי הנשמה והרוח, ונשארת הנשמה העליונה והנפש השכלית. מה כתוב? (רות א) ותצא מן המקום אשר הייתה שמה וישתי כלתיה

עמה. ותאמר נעמי לכלתיה שבנה בנתי וגו'. ותאמר רות אל תפגעני בי וגו'. וערפה שבה לעמה ולא להית'.]

שנינו. עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים של מעלה כמו ירושלים של מטה, בחומות ומגדלים ופתחים וטוחים, ואותן החומות ששם יש עליהם שומרים ששומרים את השערים של אותן החומות, שכתוב, (ישעיה סב) על חומתיו ירושלים הפקדתי שמרים וגו'. ומיכאל כהן גדול עליון מכלם, שומר פתחים של אלו החומות.

הנשמי"ה [שנקראת נעמי], כשיצאת מן העולם הזה, אם זוכה - נכנסת לגן העדן של הארץ שנטע הקדוש ברוך הוא לרוחות הצדיקים כמו אותו גן עדן שקמעה, ושם כל הצדיקים של העולם.

וכשנשמה יוצאת מן העולם הזה, נכנסת למערת המכפלה ששם הוא פתח גן העדן. פוגשת באדם הראשון ובאותם האבות ששם. אם היא זוכה - שמחים בה ופותחים לה פתחים ונכנסת, ואם לא - דוחים אותה החוצה [ומה היא אומרת כשדוחים אותה החוצה? (שיר ג) מצאוני השמרים וגו'. והולכת. אחר שהולכת שם מלפני שפאה לעולם הזה ונתון נר על ראשו, שנאמר (איוב כט) בהלו נרו עלי ראשי, כל מי שרואים אותה מזדעזעים ואומרים הזאת נעמי!]

היא משיבה ואומרת, (רות א) אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא וגו'. אני מלאה הלכתי - באותו מקום, וריקים השיבני ה' - בלי תורה ובלי מעשים טובים, שהכניס אותי לגוף רע. למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי. ואם זוכה, נכנסת לגן עדן. כיון שנכנסת, יושבת שם בגן [מזדווגת עם אלימלך, זה מחלו, שזה הרוח מזדווג עם רות, שזה הנפש השכלית] והתלבשו [ד"א ומתלבשת] שם בלבוש של הדמות של העולם הזה ושם מתעדת.

סתר הסתרים נמסר לחכמי הלב. [ארבע] שלש דרגות הן שאחוזות זו בזו, ואלו הן נפש [נשמה] לנשמה, הנשמה העליונה שנקראת יו"ד [רו"ח ונשמה. [נפ"ש] הנפש היא הכל שהגוף נבנה ממנו. שפאשר האדם מתעורר בעולם הזה להזדווג עם נקבתו, כל איבריו מסכימים [נ"א מתכנסים] ונתקנים להנות [לנשמה] שם, ואותה הנפש והרצון שלו מסכים עם אותו המעשה [ממש], ומושך את אותה הנפש ומכניס אותה שם באותו הזרע ששופך.

ומתוך רצון והמשכת הנפש שמושך לשם, נמשך כח אחר לשם מאותן הדרגות שנקראות אישי"ם, והכל נכנס במשיכת הזרע שהוא ונבנה ממנו הגוף. וזהו הכל הראשון התחתון של אותם [ארבע] שלש.

ומשום שזאת [נשמה] לנשמה הנפש נקבת נקבת בדבקות והיסוד של הגוף, הקרבן שנקרב לכפר על הנשמה נתן חלק לאותם הדרגות של אישי"ם [שנקראו רוח ונפש השכלית], משום שמשיכת החלק של אותה [נשמה] הנפש באה מהם. והינו שכתוב את קרבני לחמי לאשי [מהו לחמי לאשי? שנותן מזון לאשי, וזהו שפע מאור שהם נהנים מזיו השכינה], משום שהוא כפרת הנפש נוטלים חלקם. וכשמת אדם בעולם הזה, אותה הנפש לא זזה מן הקבר לעולמים, ובכח הזה יודעים המתים ומספרים זה עם זה.

הרוח היא שמקימת את הנפש בעולם הזה, והיא משיכת התעוררות הנקבה לזכר כשהם בתשוקה אחת. ואז מתעוררת לזכר בתשוקתה לרוח הזו כמו שהנקבה כלפי מטה שופכת זרע בתשוקה אל הזכר. והסתר הזה [כשנשפך שפע בתשוקה לנקבה, וכאן סוד] (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

והרו"ח הזו [ונפ"ש ונשמה ונשמה כאשר], כשיצאת מן העולם הזה ונפרדת מן הנפש [נפרדים י"ה מסתלק לגן עדן בשמים העליונים, ומתלבש בדמות עליונה מרקמת מכל הגונים] נכנס לגן העדן שבעולם הזה [התחתון], ומתלבש שם בתוך האויר של הגן כמו שמתלבשים המלאכים העליונים כשיורדים לעולם הזה, משום שהם מאותה הרוח היו, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות וגו'.

אף כך הרוח מתלבשת בגן העדן של הארץ בדמות העולם הזה, ושם מתעדת בכל העדונים. בגן העדן הזה יש ציורים ודמיות של העולם הזה, ויש ציורים ודמיות של העולם העליון, ושם כל אותם הצדיקים הולכים ומתעדינים שם. ובראשי חדשים ושבבות הם רוצים לעלות למעלה [הדמות הזו מרו"ח וא"ש של העולם הזה. ובדמות הזו מתעדינים בכל העדונים, ובכל המועדי"ם והחדשי"ם והשבתי"ם מסתלקים הרו"ח והנפ"ש ומתפשטים מהגוף הזה ומתלבשים בדמות עליונה בגן העדן שקמעה מרקם בכל הגונים. באיזה מקום הוא י"ה? בלבושו, ומזדווגים יחד יהו"ה, והם נהנים מאור השכינה].

ובאמצע הגן יש עמוד אחד מרקם בכל הגונים, וכשאותה הרוח באשר רוצה לעלות, מתפשטת שם מהלבוש ההוא [הנפש נשארת שם בגוף] ונכנסת לתוך אותו העמוד [ועולה] ועולה למעלה לתוך אותו המקום שיצאה ממנו, ככתוב והרוח תשוב וגו'.

ונוטל אותה מיכאל הכהן הגדול, ומקריב אותה קרבן בשמים לפני הקדוש ברוך הוא, [ובאה] ויושבת שם, ומתעדת באותו צרור החיים, (ישעיה סד) שעין לא ראתה אלהים זולתך וגו'. אחר כך יורדת לתוך הגן של הארץ ומתעדת בכל העדונים, ומתלבשת בלבוש ההוא [ומזדווגת עם נפשו], ויושבת שם בעטור של אחד פי שנים מכמה שהיתה בראשונה. וזהו בחל. ועולה לישיבות של גן העדן ומתעסקת בתורה, ובכל ראשי חדשים ומועדים ושבתות יורדת להזדווג עם הנפש.

הנשמה היא כח עליון על כל אלו, והיא מכלל הוצר, הסוד של עץ החיים. וזו עולה למעלה מיד, וכל אלו [אותן] שלש הדרגות נקשרות יחד זה עם זה. וכשנפרדות, כלן עולות ושבות לאותו מקום שיצאו ממנו.

כשהרוח הזו יוצאת מן העולם הזה ונכנסת למערה ששם אדם והאבות, הם נותנים לה פנקס סימן, ונכנסת לגן העדן. קרבה לשם, ומוצאת הכרובים ואותה להט החרב המתהפכת. אם זוכה - רואים פנקס הסימן, ופותחים לה פתח ונכנסת. ואם לא - דוחים אותה החוצה.

ויושבת שם. כל אותו הזמן שיושבת, מתלבשת שם בדמות של העולם הזה. ובראשי חדשים ושבתות כשרוצה לעלות, הצדיקים שבגן עדן נותנים לה פנקס סימן ועולה בעמוד ההוא, ופוגשת את אותם שומרי חומות ירושלים. אם זוכה - פותחים לה פתח ונכנסת, ואם לא - נוטלים ממנה אותו הפנקס ודוחים אותה החוצה. היא שבה לגן ואומרת, (שיר ג) מצאוני השמרים הסבבים בעיר וגו', נשאו את ידי מעלי. זהו פנקס הסימן שנטלו ממנו [ממנה].

שומרי החומות, אלו אותם שומרי חומות ירושלים. [בדגמה הזו, הנשמה לנשמה מתפשטת מאותו הלבוש שלמעלה ומסתלקת למעלה למעלה ונהנית מאור השכינה. והנשמה (והנפש) נשארת בגוף, ובכל ראשי החדשים והמועדים והשבתות יורדת נשמה לנשמה ומזדווגת עם הנשמה שנשארה בגוף ומזדווגת עם הנשמה, והדמות של גן העדן שלמעלה היתה מן הרוח והעפר שנקר לגבי מעלה, וסוד חשוב הוא, ובלבוש זה מתלבש י"ה לבוש של גן עדן שלמטה, הוא אש ומים, שנאמר שמים. עד כאן הרוח של השמאל היוצאת למטה, יורדת לדרגתה, ונפשה נשארת בגוף של הארץ, שכתוב (איוב יד) אף בשרו עליו יקאב וגו'. ועל זה אמרו שהמתים יודעים בעולם הבא מלבד הצדיקים ומהעולם התחתון ומספרים זה עם זה]. עד כאן סתרי תורה.

#### זהר

וירד אברהם מצרימה לגור שם. מה הטעם למצרים? אלא משום ששקול לגן ה', שכתוב כגן ה' בארץ מצרים. ששם שקל וירד נהר אחד שהוא לגמין, שכתוב (בראשית ב) שם האחד פישון הוא הסבב את כל ארץ החוילה אשר שם הזהב. ואברהם כיון שידע ונכנס באמונה השלמה, רצה לדעת כל אותן הדרגות שנאחזו למטה. ומצרים היה נוסע מימין [ד"א לגמין], ומשום כך ירד למצרים. ובא וראה, הרעב לא נמצא בארץ אלא כאשר מסתלקים רחמים מן הדין.

ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה. אמר רבי אלעזר, כאשר הקריב? כאשר קרב היה צריך להיות! מה זה כאשר הקריב? אלא ככתוב (שמות יד) ופרעה הקריב, שהוא קרב את ישראל לתשובה. אף כאן הקריב, שהקריב את עצמו לקדוש-ברוך-הוא פראוי. לבא מצרימה, להתבונן באותן הדרגות ולהתרחק מהן ולהתרחק ממשעשי מצרים.

אמר רבי יהודה, בא ראה, כיון [ס"א משום] שירד אברהם למצרים בלי רשות, השתעבדו בניו במצרים ארבע מאות שנה, שהרי כתוב וירד אברהם מצרימה, ולא כתוב רד מצרים, והצטער כל הלילה ההוא בשביל שנה.

ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. וכי עד השעה ההיא לא היה יודע אברהם שהיתה אשה יפת מראה? אלא זה פרשונה, שעד השעה ההיא לא הסתכל בדמות שנה מרב הצניעות שהיתה ביניהם. וכשקרב למצרים, היא התגלתה וראה אותה.

דבר אחר, במה ידע? אלא על ידי טרח הדרך אדם מתבזה, והיא עמדה בקינה ולא השתנתה. דבר אחר הנה נא ידעתי, שראה עמה את השכינה, ומשום כך בטח אברהם ואמר אחתי את. וזה הדבר עולה לשני גונים - אחד כמשמעו, ואחד ככתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את, וכתוב (דברים ה) ואף תדבר אלינו. למען ייטב לי בעבורך - כלפי שכינה אמר, בעבורך ייטיב לי הקדוש ברוך הוא. והיתה נפשי בגלגל, משום שבה יתעלה אדם ויזכה להתעלות לדרך החיים.

אמרי נא אחתי וגו'. רבי ייסא אמר, יודע היה אברהם שכל המצרים שטופים הם בזמה, וכיון שכל זה ידע, למה לא פחד על אשתו שלא חזר מן הדרך ולא יכנס לשם? אלא משום שראה עמה שכינה.

השלמה מההשטות (סימן יד)

ויהי כבוא אברהם מצרימה (שם יב). כבואם היה צריך (לכתב)! ושרה היכן היתה? אלא אברהם הכניסה לתבה וסגר עליה. כיון שהגיע למצרים, אמרו לו: שלם מכס. אמר: אני אתן מכס. אמרו לו: כלים אתה טוען. אמר להם: אתן מכס של כלים. אמרו לו: בגדי משי משובח טוען. אמר להם: אתן מכס של מרגליות. אמרו לו: אי אפשר אלא לפתח את התבה ונראה מה בתוכה. כיון שפתחו את התבה, האירה ארץ מצרים מהאור שלה, זהו שכתוב (שם) ויראו המצרים את האשה וגומר. אמר רבי יהודה, ויהי כבואם מצרימה היה לו לומר! אלא בתבה וכו': ע"כ מההשמטות.

ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה הוא מאד. אמר רבי יהודה, הכניס אותה בתבה, ופתחו אותה לקחת ממנה מכס. כיון שנפתח, היה אור כאור השמש. זהו שכתוב כי יפה הוא מאד. מה זה מאד? אלא שראו בתבה דמות [נ"א אור] אחרת. הוציאו אותה וראו אותה כבתחלה. זהו שכתוב ויראו אתה שרי פרעה. כיון שכתוב ויראו המצרים את האשה, מה זה ויראו אתה שרי פרעה? אלא שהוציאו אותה וראו אותה כבתחלה, ואז ויהללו אתה אל פרעה וגו'.

אמר רבי יצחק, אוי לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים במעשי הקדוש ברוך הוא, והם לא מסתכלים [בכל] שכל מה שיש בעולם הוא מעם הקדוש ברוך הוא, שהוא יודע בתחלה מה שיהיה בסוף, שכתוב (ישעיה מו) מגיד מראשית אחרית. והוא צופה ועושה מעשים בראשונה כדי להעלותם לאחר זמנים.

בא ראה, אלמלא שנטלה שרי לפרעה, הוא לא היה מלקה. וההלוקה הוא גרמה הלוקה לאחר מכן שילקו מצרים בנגעים גדולים. כתוב כאן נגעים גדולים, וכתוב שם (דברים ו) ויתן ה' אותות ומפתים גדולים ורעים במצרים. מה להלן עשר מכות - אף כאן עשר מכות. כמו שעשה הקדוש ברוך הוא נסים וגבורות לישראל בלילה - אף כאן עשה הקדוש ברוך הוא לשרה נסים וגבורות בלילה.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים ג) ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. אמר דוד, אף על גב שכל בני העולם יבואו לערף עמי קרב - ואתה ה' מגן בעדי. בא ראה, כתוב מגן בעדי. אמר דוד לקדוש-ברוך-הוא: רבונו של עולם, מפני מה לא עושים בי חתימה של ברכה כמו שחותמים ברכה באברהם, שכתוב אנכי מגן לך, ואומרים מגן אברהם?.

אמר הקדוש ברוך הוא לדוד: אברהם כבר בחנתו וצרפתי, ועומד לפני בקיום שלם. אמר לו דוד: אם כך, (שם כו) בחנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי. כיון שעשה אותו הדבר של בת שבע, נזכר דוד לפניו על מה שאמר. אמר (שם יז) בחנת לבי פקדת לילה צרפתי בל תמצא זמתי בל יעבר פי.

אמר, אני אמרתי בחנני ה' ונסני, ואתה בחנת לבי. אני אמרתי צרפה כליותי, ואתה צרפתי בל תמצא, לא מצאת אותי כראוי. זמתי בל יעבר פי - מי יתן והדבר הזה שחשבתי, שלא יעבר את פי. ועם כל זה חותמים בו הברכה, שאנו אומרים מגן דוד. ומשום כך אמר דוד, ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. [וזה] ודאי דרגה זו הכבוד שלי שאני מתעטר בו.

ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו. בא ראה, הקדוש ברוך הוא מגן לצדיקים שלא ישלטו בהם בני אדם, והקדוש ברוך הוא הגן על אברהם שלא ישלטו בו ובאשתו.

בא ראה, השכינה לא זזה משרה כל הלילה ההוא. בא פרעה לקרב אליה - בא המלאך והלקה אותו. כל פעם שאמרה שרה הלכה - היה מלקה. ואברהם היה מחזיק ברבונה, שהרי על שרה לא יכלו לשלט עליה. זהו שכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכאן הנסיון שלא הרחר אחר הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי יצחק, בא ראה שמשום כך לא צוה הקדוש ברוך הוא לרדת למצרים, אלא הוא עצמו מעצמו ירד, כדי שלא יהיה פתחון פה לבני העולם שאמר לו פן, ואחר כך הצטער על אשתו.

רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים צב) צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה. צדיק כתמר יפרח, מפני מה הקיש צדיק לתמר? מה תמר כיון שגוזרים אותו לא עולה עד זמן רב - אף כך צדיק, כיון שאבד מן העולם, לא עולה אחר תחתיו עד זמן רב. כארז בלבנון ישגה - אף כך גם.

כתמר יפרח - מה תמר לא עולה אלא זכר ונקבה, אף כך הצדיק לא עולה אלא זכר ונקבה. הזכר צדיק והנקבה צדיקת, כמו שאברהם ושרה. כארז בלבנון ישגה - מה הארז בלבנון עליון על הכל והכל יושבים תחתיו - אף כך הצדיק הוא עליון על הכל והכל יושבים תחתיו. והעולם אינו עומד אלא על צדיק אחד, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. ועליו העולם עומד, ובגללו נסמך, ועליו נשתל.

רבי יהודה אמר, והרי שנינו שעל שבעה עמודים העולם עומד, ככתוב (שם ט) חצבה עמודיה שבעה. אמר לו רבי יוסי, כך הוא ודאי, אבל [כאן] כל האחרים בשביעי הם עומדים, שהוא סמך של העולם, והוא צדיק, וזה משקה [את העולם] ומרוה את העולם [מן הכל] וזו לכל, ועליו כתוב (ישעיה ג)

אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, וכתוב (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמי על כל מעשיו.

אמר רבי יצחק, הרי כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. זה הוא העמוד שהעולם עומד עליו והוא משקה לגן [העדן], והגן נשקה ממנו, וממנו עושה פרות. וכל הפרות פורחים בעולם והם הקיום של העולם, הקיום של התורה. ומי הם? נשמות הצדיקים שהם פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך בכל לילה ולילה נשמות הצדיקים עולות.

וישנחלק הלילה, הקדוש ברוך הוא בא לגן העדן להשתעשע בהם. במי? אמר רבי יוסי, בכלם. בין אותם שמדורם בעולם ההוא, ובין אותם שיושבים במדורם בעולם הזה, בכלם משתעשע הקדוש ברוך הוא בחצות הלילה.

בא ראה, העולם שלמעלה צריך את התעוררותו של העולם התחתון. וכשנשמות הצדיקים יוצאות מן העולם הזה ועולות למעלה, כלן מתלבשות באור שלמעלה בדמות נבדדה, ובהם הקדוש ברוך הוא משתעשע ותאב להם, שהם פרי מעשיו, ועל זה נקראו ישראל שיש להם נשמות קדושות בנים לקדוש-ברוך-הוא, כמו שנקאמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. בנים ודאי, פרי מעשיו.

אמר רבי ייסא, אפלו אותם שבעולם הזה [של הארץ]. איך? אמר לו, משום שבחצות הלילה כל אותם צדיקי אמת, כלם מתעוררים לקרא בתורה ולשמע את תשפחות התורה. והרי נתבאר שהקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבתוך גן העדן כלם מקשיבים לקולם, וחוט של חסד נמשך עליהם ביום, שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

ועל כן התשפחות שעולות בלילה לפניו, זו תשפחת שלמה. בא ראה, בשעה שישאל היו סגורים בבתיהם כשהרג הקדוש ברוך הוא בבכורי מצרים, היו אומרים הלל ותשפחות לפניו.

בא ראה שדוד המלך היה קם בחצות הלילה, שאם תאמר שהיה יושב או שוכב במטתו והיה אומר שירות ותשבחות - לא, אלא כמו שכתוב (שם קיט) חצות לילה אקים להודות לך. אקים ודאי בעמידה להתעסק בשירות ותשבחות של התורה. ומשום כך דוד המלך חי לעולמים, ואפלו בימי מלך המשיח הוא מלך. שהרי שנינו, מלך המשיח, אם מן החיים הוא - דוד שמו, ואם מן המתים הוא - דוד שמו. והוא היה מתעורר בבקר בטרם יבא, שכתוב (שם נז) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר.

בא ראה, כל אותו הלילה ששרה היתה אצל פרעה, באו המלאכים העליונים לומר לקדוש-ברוך-הוא הוא בשירות ותשבחות. אמר להם הקדוש ברוך הוא: כלכם לכו ונעשו מכות גדולות במצרים, סימן למי שאני עתיד לעשות אחר כך. זה מה שכתוב וינגע ה' את פרעה ונגעים גדלים וגו'.

בא ראה מה כתוב, ויקרא פרעה לאברם וגו'. מנין היה יודע, שהרי לא כתוב כאן כמו שנקאמר באבימלך, שכתוב ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא וגו', וכאן לא אמר לו דבר?

אמר רבי יצחק, הרי כתוב על דבר שרי אשת אברם. שפך היו אומרים לו: על דבר שרי אשת אברם. שהרי לא היה מדבר עמו כמו שמדבר עם אבימלך, אלא בדבר זה נתבאר ולא יותר: המפה הוא היא על דבר שרי אשת אברם. ולא היה מדבר [זה] עמו. אז [הוא] דע שזו אשתו של אברם היא. מיד - ויקרא פרעה לאברם ויאמר וגו'.

ויצו עליו פרעה אנשים, למה? כדי שלא יקרב אדם להם להרע להם. וישלחו אותו, לניה עשו לו בכל ארץ מצרים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: כך אתה עתיד לעשות לבניו, אתה תלנה אותם מארצך, שכתוב (שמות יג) ויהי בשלח פרעה את העם, שלנה אותם מכל ארצו.

אמר רבי אבא, כל כך למה הזדמן לאברהם ולמה הצטרף? אלא כדי לגדל את שמם של אברהם ושרה בעולם, שאפלו במצרים שהם מכשפי העולם, ולא יכול היה אדם להנצל מהם, התגדל אברהם והתעלה למעלה. זהו שכתוב ויעל אברם ממצרים. לאיזה מקום? הנגבה [ומה זה הוא ואשתו וכל אשר לו: אלא להודיע שלא גזלו ממנו דבר מאותן מתנות שנתנו לו בשביל שרה שתהיה למלך].

אמר רבי שמעון, בא ראה, הכל הוא סוד של חכמה, ורמז פאן בחכמה והדרגות שלמטה שאברהם ירד לעמקם ונדע אותם, ולא נדבק בהם, ושב לפני רבונו, ולא התפתה בהם כאדם שפאשר הגיע לדרגה ההיא התפתה בנחש וגרם מות לעולם. ולא התפתה כמו נח, שפאשר ירד והגיע לדרגה ההיא מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אהלה כתוב בה"א.

אבל באברהם מה כתוב? ויעל אברם ממצרים. שעלה ולא ירד, ושב למקומו לדרגה עליונה שנדבק בה כבראשונה. והמעשה הזה היה כדי להראות החכמה שהתקיים בקיום שלם כראוי לו ולא התפתה, ועמד בקיום ושב למקומו. הנגבה - זה הדרום, הדרגה העליונה שנאחז בה כבראשונה, שכתוב הלוך ונסוע הנגבה. אף כאן הנגבה - מקום שנדבק בו בראשונה.

בא ראה סוד הדבר, אם אברם לא ירד למצרים ולא יצטרף שם בראשונה, לא יהיה חלק גורלו

בקדוש-ברוך-הוא. כמו זה לבגיו, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות לו [ד"א להם] עם אחד, עם שלם, ולקרבם אליו, אם לא ירדו בראשונה למצרים ולא יזדככו שם, לא היו העם היחידי שלו. כמו כן אם לא נתנה הארץ הקדושה לכנען בראשונה וישלט בה, לא הייתה הארץ חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא, והכל סוד אחד.

רבי שמעון היה הולך בדרך, והיה עמו רבי אלעזר בנו, ורבי אבא ורבי יהודה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, תמהני איד בני העולם לא משגיחים לדעת דברי תורה ועל מה עומדים. פתח ואמר, (ישעיה כו) נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. הפסוק הזה בארוהו ובארנו אותו.

אבל בא ראה, נפש האדם, כשהוא עולה למשטן, יוצאת ממנו ועולה למעלה. ואם תאמר שכלן עולות - אין כל אחד ואחד רואה את פני המלך, אלא הנפש עולה ולא נשאר בה עם הגוף, רק רשם (נשימה) של המדה של חיות הלב.

והנפש הולכת ורוצה לעלות. וכמה דרגות לדרגות לעלות, היא משוטטת ופוגשת בקלפות של אורות הטמאה. אם היא טהורה, שלא נטמאה ביום, עולה למעלה. ואם לא טהורה, נטמאת ביניהם ונדבקת בהם ולא עולה יותר. ושם מודיעים לה דברים, ונדבקת מאותם דברים של זמן קרוב. ולפעמים שצוחקים עליה ומודיעים לה דברים כוזבים. ואז הולכת כמו זה כל הלילה עד שיתעורר האיש, ושובה למקומה. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מגלה להם סודותיו בחלום כדי שישמרו מן הדיו. אוי לאותם רשעי העולם שמטמאים עצמם ונפשו.

בא ראה, אותם שלא נטמאו, כשעולים למשטן, הנפש עולה ונכנסת בין כל אותן הדרגות בראשונה, ועולה ולא נדבקת בהן. אחר כך הולכת ומשוטטת ועולה כפי דרכה.

אותה הנפש שזוכה לעלות, נראית לפני סבר פני הימים, ונדבקת ברצון להראות בתשוקה עליונה לראות בנעם המלך ולבקר בהיכלו. וזה הוא האיש שיש לו חלק תמיד בעולם הבא.

וזו היא הנפש שהכסוף שלה כשעולה בקדוש-ברוך-הוא [תמיד] ולא נדבקת במינים הללו אורות האחרים, והיא הולכת אחר מין קדוש במקום [אחר מקום] שיוצאת משם. ומשום כך פתוב נפשי אויתך בלילה, כדי לרדף אחריו ולא להתפתות אחר מין אחר נכרי.

בא ראה, נפשי - זו הנפש ששולטת בלילה לרדף אחר הדרגה שלה. הרוח ביום, שכתוב נפשי אויתך בלילה, זו הנפש ששולטת בלילה. אף רוחי בקרבי אשחרך - זו הרוח ששולטת ביום.

ואם תאמר ששתי דרגות הן בפרוד - לא כך, שהרי הן דרגה אחת, והן שתיים בחבור אחד, ואחת עליונה ששולטת עליהן ונדבקת בהן והן בה [ונקראים] ונקראת נשמה. וכל הדרגות עולות בסוד החכמה. כשמשמסתכלים על אלו הדרגות, יסתכל האדם בחכמה העליונה, והנשמה היא נכנסת בהם ונדבקת בה. וכשזה שולט, אז אותו האיש נקרא קדוש, שלם מן הכל. רצון אחד לקדוש-ברוך-הוא.

הנפ"ש היא התעוררות תחתונה, וזו סמוכה בגוף וזנה אותו, והגוף אוחז בה והיא אוחזה בגוף. אחר כך נתקנת ונעשית כסא להשרות עליה רוח בהתעוררות הנפש הזאת שנגאחזת בגוף, כפתוב (ישעיה לב) עד יערה עלינו רוח מפורם.

לאחר שמתקנים את שניהם, עתידים לקבל נשמה, שהרי הרוח נעשית כסא לנשמה להשרות עליה, והנשמה היא נסתרת עליונה על הכל טמונת כל הטמונים. נמצא שיש [לה] כסא לכסא, וכסא לעליון עליהם. וכשתסתכל בדרגות, תמצא סוד החכמה בדבר הזה, והכל היא חכמה להדביק בגון הזה דברים נסתרים.

בא ראה, הנפש היא התעוררות תחתונה שנדבקת בגוף, כמו האור של המאור, שהאור התחתון שהוא שחר, נדבק בפתיחה ולא נפרד ממנה ולא נתקן אלא בה. וכשנתקן בפתיחה, נעשה כסא לאור העליון הלבן ששורה על אותו האור השחר.

אחר כך כששניהם נתקנים, נעשה אותו אור לבן כסא לאור הנסתר שאינו נראה ואינו נודע מה ששרה על אותו האור הלבן, ואז האור שלם. וכך האדם שהוא שלם בכל, ואז נקרא קדוש, כמו שנאמר (תהלים טז) לקדושים אשר בארץ המה וגו'. כמו כן בסוד עליון.

בא ראה, בשעה שאברהם נכנס לארץ, נראה לו הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר לה' הנראה אליו, וקבל שם נפש ובנה מזבח לדרגה ההיא. אחר כך הולך ונסוע הנגבה, שקבל רוח. אחר כך [עד] שעלה להתדבק תוך הנשמה, אז ויבן שם מזבח לה', סתם. זו היא הנשמה שהיא נסתרת כל הנסתרים.

אחר כך ידע שצריך להצרף ולהתעטר בדרגות, מיד - וירד אברהם מצרימה, ונצל משם, ולא התפתה תוך אותם האורות, ונצרף ושב למקומו. כיון שירד ונצרף, מיד - ויעל אברהם מצרימה. עלה ודאי ושב למקומו ונדבק באמונה העליונה, שכתוב הנגבה.

מכאן והלאה ידע אברהם החכמה העליונה ונדבק בקדוש-ברוך-הוא, ונעשה הימין של העולם. אז, ואברהם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב. כבד מאד - בצד המזרח. במקנה - בצד המערב. בכסף - מצד הדרום. בזהב - מצד הצפון.

באו רבי אלעזר ורבי אבא וכל החברים ונשקו את ידו. בכה רבי אבא ואמר, וי וי, כשתסתלק מן העולם, מי יאיר את אור התורה? אשרי חלקם של החברים ששומעים דברי תורה הקלו מפיך.

אמר רבי שמעון, בא ראה מה פתוב. וילך למסעיו, לפקד את מקומו ודרגתו. למסעיו - למסעו פתוב, מי המסע? זו הדרגה הראשונה שראויה לו בראשונה. פתוב כאן מסעו, וכתוב שם (מלכים א ו) אבן שלמה מסע נבנה. והרי בארנו אבן שלמה ודאי. מסע, כמו שנתבאר.

וילך למסעיו, כל אותן הדרגות, דרגה אחר דרגה, כמו שנתבאר. מנגב ועד בית אל, לתקן את מקומו ולחברם ביחוד שלם, שהרי מנגב ועד בית אל נמצא סוד החכמה כראוי.

אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה, אהלה בה"א. מי אהלה? זה בית אל. אבן שלמה, כמו שאמרנו. עוד רשם ואמר, אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה, שכתוב לה' הנראה אליו. ואז ויקרא שם אברהם בשם ה', אז נדבק באמונה השלמה.

בא ראה, בראשונה עלה ממטה למעלה, שכתוב ויגא ה' אל אברהם, וכתוב לה' הנראה אליו, וזו הדרגה הראשונה כמו שאמרנו אבן שלמה [מסע נבנה, וכתוב למסעו], ואחר כך הלוך ונסוע הנגבה, דרגה אחר דרגה, עד שהתעטר בדרום, חלקו וגורלו. אחר כך סתם הדרב כשעלה ואמר לה' סתם, זה העולם העליון, ומשם נסע בדרגות וירד ממעלה למטה, והכל נדבק במקומו כראוי.

וכאן כשתסתכל בדרגות, תמצא את סוד החכמה העליונה. מה פתוב? וילך למסעיו מנגב. מצד הימין, ראשית העולם העליון הנסתר העמק למעלה עד אין סוף. וירד דרגה אחר דרגה [עד] מנגב ועד בית אל, ממעלה למטה.

וכתוב ויקרא שם אברהם בשם ה'. נדבק היחיד במקומו כראוי, שכתוב אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה. מה זה אשר עשה שם? שהעלה אותה ממטה למעלה, ועכשו ירד בדרגות ממעלה למטה כדי שלא תזוז מאותן הדרגות העליונות והם לא יזוזו ממנה, ויתלחד הכל ביחוד אחד כראוי.

אז התעטר אברהם והיה לחלק גורלו של הקדוש ברוך הוא ודאי. אשריהם הצדיקים שמתעטרים בקדוש ברוך הוא והוא מתעטר בהם. אשריהם בעולם הזה ואשריהם בעולם הבא. עליהם פתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, וכתוב (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום.

הלכו. כשהגיעו לשדה אחד ישבו. פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים כה) פנה אלי וחנני. בפסוק הזה יש להסתכל בו, והרי בארנו אותו בכמה מקומות. אבל בפסוק הזה דברים נסתרים יש בו. פנה אלי - וכי דוד אמר פנה אלי וחנני? אלא בעבור דרגתו שהוא מתעטר בה הוא אמר. (שם פו) תנה עזך לעבדך - תנה עזך זה העליון, ככתוב (שמואל א ב) ויתן עז למלכו. מי מלכו? זה מלך סתם, מלך המשיח. אף כאן לעבדך זה מלך המשיח, כמו שאמרנו מלך סתם.

והושיעה לבן אמתך - וכי לא היה בן ישי הוא, עד שאמר בשם של אמו ולא בשם של אביו? אלא הנה הסמנו, שכאשר נבא אדם לקבל דבר עליון להפזיר, צריך ללכת בדבר שהוא ודאי, ועל כן הזכיר את אמו ולא את אביו. ועוד, הנה שנינו [שחרי] שזה מלך כפי שאמרנו.

אמר רבי שמעון, בא ראה מה פתוב. ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם, רב פתוב חסר יו"ד. שרצה לוט לחזר לעבודה הזרה שעובדים יושבי הארץ, וסוף הפתוב מוכיח, שפתוב והפנעני והפנזי אז ישוב בארץ. ומנין לנו שלוט חזר לסורו הרע לעבודה זרה? שפתוב וישע לוט מקדם. מהו מקדם? מקדמונו של עולם. פתוב כאן וישע לוט מקדם, וכתוב ויהי בנסעם מקדם. מה להלן נסיעה מקדמונו של עולם - אף כאן כן.

כיון שיגיע אברהם שלקך נטה לבו של לוט, מיד - ויאמר אברהם אל לוט וגו' הפרד נא מעלי. אינך פדאי להתחבר עמי. אז נפרד ממנו אברהם ולא רצה ללכת ולהתחבר עמו, שכל מי שמתחבר לרשע, סופו ללכת אחריו ולהעניש בגללו.

מנין לנו? מיהושפט שהתחבר עם אחאב, ואלמלא זכות אבות נענש שם, שכתוב (דברי הימים ב יח) ויזעק יהושפט. ואז נצל, שכתוב ויסיתם אלהים ממנו, ועל כן לא רצה אברהם ללכת עם לוט. ועם כל זה לא רצה לוט לחזר מסורו הרע, אלא ויבחר לו לוט את כל כפר הידן וישע לוט מקדם. נסע מקדמונו של העולם, ולא רצה לדבק באמונה השלמה כמו אברהם.

אברהם ישב בארץ פנעו, להדבק במקום האמונה ולדעת החכמה להדבק בברבנו. ולוט ישב בערי



הַכֶּכֶר וַיֵּאָהֵל עַד סֹדֶם, עִם אוֹתָם הִרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁיֵּצְאוּ מִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה, שֶׁכְּתוּב וַאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים וְחִטָּאִים לְהִי מֵאֹד. כָּל אֶחָד נִפְרָד לְדַרְכּוֹ כְּרָאוּי. מִשּׁוּם כֵּן אֲשָׁרֵיהֶם הַחֲבֵרִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, וְהַחֲבֵרוֹת שֶׁלֹּהֶם עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעֲלֵיהֶם כְּתוּב (דְּבָרִים ד') וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלכֶם הַיּוֹם.

וְהִי אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד לוֹט מֵעֵמֶם וְגו'. רַבִּי אַבָּא פָתַח, (יוֹנָה א') וַיִּקָּם יוֹנָה לְבָרֵךְ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה' וְגו'. אוֹי לָמִי שֶׁמִּסְתַּתֵּר מִלִּפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (יִרְמְיָה כג') הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא נָאֻם ה', וְהוּא בָּא לְבָרֵךְ מִלִּפְנֵיו!;

אֵלָּא כְּתוּב (שִׁיר ג') יוֹנָתִי בַּחֲגוּי הַסֵּלַע בְּסִתֵּר הַמַּדְרָגָה. יוֹנָתִי - זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. בַּחֲגוּי הַסֵּלַע - זֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא עוֹלָה עַל כָּל הָעוֹלָם. מִה הַסֵּלַע הוּא עֲלִיוֹן וְחֹזֵק עַל הַכֹּל, אִף יְרוּשָׁלַיִם הִיא עֲלִיוֹנָה וְחֹזֵקָה עַל הַכֹּל. בְּסִתֵּר הַמַּדְרָגָה - זֶה [בֵּית הַמִּקְדָּשׁ] הַמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא בֵּית קֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים, הַלֵּב שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.

וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב בְּסִתֵּר הַמַּדְרָגָה, מִשּׁוּם שֶׁשֵּׁם הַיְּתֵה הַשְּׂכִינָה נִסְתַּתֵּר, כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁהִיא צְנוּעָה לְבַעֲלָהּ וְאִין יוֹצֵאת מִבֵּיתָהּ הַחוּצָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קכח) אֲשַׁתְּךָ כִּכְפֹּן פּוֹרְיָהּ בִּינְיָנִי בֵּיתְךָ וְגו'. כֵּן כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֵינָה שׁוֹרָה מִחוּץ לַמְּקוֹמָה בְּסִתֵּר הַמַּדְרָגָה אֵלָּא בְּזִמּוֹן שֶׁל הַגְּלוּת שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַגְּלוּת. וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא בְּגִלוּת, לְשָׂאֵר הָעַמִּים יֵשׁ טוֹבָה וְשִׁלּוֹה יוֹתֵר.

בֹּא רֵאֶה, בְּזִמּוֹן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹרִים בְּאָרֶץ הַקְדוּשָׁה, הַכֹּל הִיָּה מִתְקַן כְּרָאוּי, וְהַכֶּסֶף שֶׁלֵּם עֲלֵיהֶם, וְעוֹשִׂים אֶת הַעֲבוּדָה, וְבוֹקֵעַ הָאֻיִּרִים שֶׁל הָעוֹלָם. וְאוֹתָהּ הַעֲבוּדָה עוֹלָה לְמַעַלָּה בְּמִקְוָמָה, מִשּׁוּם שֶׁהָאָרֶץ לֹא הִתְתַּקְּנָה לְעֲבוּדָה אֵלָּא לְיִשְׂרָאֵל לְבָדֶם. וּמִשּׁוּם כֵּן שָׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה הֵיוּ מִתְרַחֲקִים, שֶׁלֹּא הֵיוּ שׁוֹלְטִים בָּהּ כְּמוֹ עַכְשָׁיו, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִזְוֶנוּ אֵלָּא מִהִתְמַצֵּית.

וְנָאֻם תֵּאֵמַר, הִרִי רֵאִינוּ כִּמָּה מַלְכִּים הֵיוּ שֶׁשָּׁלְטוּ בְּזִמּוֹן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם עַל הָעוֹלָם - בֹּא רֵאֶה, בְּבֵית רֵאשׁוֹן, כִּשְׁטָרֶם טִמְאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הָאָרֶץ, לֹא הֵיוּ שׁוֹלְטִים שָׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה, אֵלָּא נִזְוֶנוּ מִן הַתְּמַצִּית, וְכֵן הֵיוּ שׁוֹלְטִים וְלֹא כֵּן. כִּיֹּן שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וְטִמְאוּ אֶת הָאָרֶץ, אִזּוֹ כִּבְיָכּוֹל דָּחוּ אֶת הַשְּׂכִינָה מִמְּקוֹמָהּ, וְהִתְקַרְּבָה לַמְּקוֹם הָאֲחֵר, וְאִזּוֹ שָׁלְטוּ שָׂאֵר הָעַמִּים וְנִתְּנָה לָהֶם הַרְשׁוּת לְשַׁלֵּט.

בֹּא רֵאֶה, עַל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹלֵט מִמֶּנָּה אַחֵר פֶּרֶט לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבָדוּ. וּבִשְׁעָה שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וְהֵיוּ מִקְטָרִים לְעֲבוּדָה הַזָּרָה שְׁבִיתוֹךְ הָאָרֶץ, כִּבְיָכּוֹל נִדְחָתָה הַשְּׂכִינָה מִמְּקוֹמָהּ, וּמוֹשָׁכִים וּמִקְטָרִים לְקִשּׁוֹר עֲבוּדָה זָרָה לְתוֹךְ הַשְּׂכִינָה, וְאִזּוֹ נִתְּנָה לָהֶם הַשְּׁלִיטָה, מִשּׁוּם שֶׁקִּטְרָתָהּ הִיא קִשּׁוֹר לְהִתְקַשֵּׁר, וְאִזּוֹ שָׁלְטוּ שָׂאֵר הָעַמִּים וּבָטְלוּ נְבִיאִים, וְכָל אוֹתוֹן הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת לֹא שָׁלְטוּ בְּאָרֶץ.

וְלֹא הִסִּירוּ אֶת שְׁלִיטַת שָׂאֵר הָעַמִּים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם מְשַׁכּוֹ אֶת הַשְּׂכִינָה אֲלֵיהֶם. וְעַל זֶה הִנֵּה בְּבֵית שְׁנֵי לֹא סָרָה הַשְּׁלִיטָה מִשָּׂאֵר הָעַמִּים, וְכָל שֶׁכֵּן בְּגִלוּת שֶׁשְּׂכִינָה בְּשָׂאֵר הָעַמִּים, הַמְּקוֹם שֶׁשֵּׁם שׁוֹלְטִים שָׂאֵר הַמְּמַנִּים. וּמִשּׁוּם כֵּן כָּלם יוֹנְקִים מִן הַשְּׂכִינָה שֶׁנִּקְרָאת אֲלֵיהֶם.

וְעַל זֶה, בְּזִמּוֹן שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵיוּ שְׂרוּיִים עַל הָאָרֶץ וְעוֹבְדִים אֶת עֲבוּדַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַשְּׂכִינָה הִיָּתָה צְנוּעָה בִּינֵיהֶם, וְלֹא יֵצְאָה מִתּוֹךְ בֵּיתָהּ הַחוּצָה בְּגִלוּי. וּמִשּׁוּם כֵּן, כָּל אוֹתָם הַנְּבִיאִים שֶׁהֵיוּ בְּאוֹתוֹ הַזִּמּוֹן, לֹא נָטְלוּ נְבוּאָה אֵלָּא בְּמִקְוָמָה, כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ. וּמִשּׁוּם כֵּן יוֹנָה הִיָּה בּוֹרַח מִחוּץ לְאָרֶץ הַקְדָּשׁ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְּנָה עָלָיו הַנְּבוּאָה, וְלֹא יִלָּךְ בְּשִׁלְחוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְנָאֻם תֵּאֵמַר, הִרִי רֵאִינוּ שֶׁהִתְגַּלְתָּה הַשְּׂכִינָה בְּבָבֶל, שֶׁהִיא בַּחוּץ - הִנֵּה פִּרְשָׁנוּ שְׁכָתוֹב (יִחִזְקָאל א') הִיָּה הִיָּה, שֶׁהִיָּה מִה שֶׁלֹּא הִיָּה מִלִּפְנֵי כֵּן מִיּוֹם שֶׁנִּבְנְתָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַנְּבוּאָה הִיא הִיָּתָה לְשַׁעֲתָהּ. וְכְּתוּב עַל נֶהֱרַךְ כָּבֶד, הַנֶּהֱרַךְ שֶׁכָּבֶד הִיָּה מִן הַיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְהַשְּׂכִינָה תִּמְיֵד הִתְגַּלְתָּה עָלָיו, שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית ב') וְנֶהֱרַךְ יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הָעֵץ וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְגו' [שֵׁם הָאֶחָד וְגו'], וְזֶה הוּא אֶחָד מֵהֶם.

וְשֵׁם נִגְלָתָה הַשְּׂכִינָה לִפִּי שְׁעָה שֶׁהִצְטַרְכוּ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל לִפִּי צַעֲרָם, אֲבָל בְּזִמּוֹן אַחֵר לֹא הִתְגַּלְתָּה. וּמִשּׁוּם כֵּן יוֹנָה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשָּׁרָה עָלָיו הַשְּׂכִינָה וְלֹא תִתְּנָה עָלָיו, הִלָּךְ מֵאָרֶץ הַקְדָּשׁ וּבָרַח. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יוֹנָה א') מִלִּפְנֵי ה'. וְכְּתוּב כִּי יָדְעוּ הָאֲנָשִׁים כִּי מִלִּפְנֵי ה' הוּא בָרַח

בֹּא רֵאֶה, כְּמוֹ שֶׁהַשְּׂכִינָה לֹא מִתְּנַגֶּלֶת אֵלָּא בְּמִקְוָם הָרָאוּי לָהּ, אִף כֵּן לֹא רֵאוּיָהּ וְלֹא מִתְּנַגֶּלֶת אֵלָּא בְּאֶדָם שְׂרָאוּי לָהּ. שֶׁהִרִי מִיּוֹם שֶׁעָלָה עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל לוֹט לְהִתְנַפֵּף לְסוּרוֹ הָרָע, הִסְתַּלְּקָה רוּחַ הַקְדָּשׁ מֵאֲבָרָהּ. וְכִשְׁהִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ לוֹט, מִיָּד שָׁרָתָה רוּחַ הַקְדָּשׁ בְּמִקְוָמָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְהִי אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד לוֹט מֵעֵמֶם וְגו'.

בֹּא רֵאֶה, כִּיֹּן שֶׁרָאָה אַבְרָהָם שֶׁלוֹט הִיָּה שֶׁב לְסוּרוֹ הָרָע, הִיָּה פּוֹחַד אַבְרָהָם. אָמַר, אוֹיִלִי חֹס וְשָׁלוֹם מִשּׁוּם הַחֲבֵרוֹת עִם זֶה אֲבָדָתִי בְּגִלְלוֹ אֶת הַחֶלֶק הַקְדוּשׁ שֶׁעֲטָר אוֹתִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כִּיֹּן שֶׁנִּפְרָד מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ, שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲתָה שָׂם.

כְּמוֹ מִה זֶה מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲתָה שָׂם? שֶׁנִּדְבַּקְתָּ בּוֹ בַּתְּחִלָּה וְהִתְעַטַּרְתָּ בְּאַמוּנָה הַשְּׁלֵמָה. צִפְנָה

ונגבה וקדמה וימה - אלו הם מסעיו שהיו בתחלה, שכתוב וילך למסעיו. וכתוב הלך ונסוע הנגבה - אלו הדרגות העליונות שהתעטר באמונה השלמה בתחלה.

ואז התבשר שלא תזוז ממנו ומבני לעולמים, שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה ראה. מה זה אשר אתה ראה? זו הדרגה הראשונה שהתגלתה לו, כמו שנאמר לה' הנראה אלי. ומשום כך אשר אתה ראה, משום שהדרגה הראשונה היא נכללת מכל הדרגות וכלן נראות בה. ומשום כך כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'.

רבי אלעזר נקלע לבית אכסניה בלוד, והיה עמו רבי חזקיה. קם בפילה לעסק בתורה. קם רבי חזקיה אליו. אמר לו רבי אלעזר, החברים נמצאים בארמון צר.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שיר ב) כתפוח בצעי היער וגו'. כתפוח - זה הקדוש ברוך הוא, שהוא נחמד ומתעטר בגנוני מכל שאר האילנות שאין מי שדומה לו. רשום הוא מן הכל, רשום הוא שאין אחר כמותו. משום כך בצלו חמדתי. בצלו ולא בצל של אחר. בצלו ולא בצל של שאר הממנים. חמדתי - מתי? מן היום שהיה אברהם בעולם, שהוא נחמד ואהב את הקדוש ברוך הוא באהבה, כמו שנאמר (ישעיה מא) אברהם אהבי. ופריו מתוק לחכי - זה הוא יצחק, שהוא פרי קדוש.

דבר אחר בצלו חמדתי וישבתי - זה יעקב. ופריו מתוק לחכי - זה יוסף הצדיק שעשה פרות קדושים בעולם, ועל זה כתוב (בראשית לו) אלה תולדות יעקב יוסף. שכל אותם התולדות של יעקב [יוסף שהוא שעושה תולדות] [נ"א ביוסף הצדיק הם עומדים, שעושה תולדות כעין כלם] [ד"א שבטים], ומשום כך נקראו ישראל על שם אפרים, שכתוב (ירמיה לא) הבן יקיר לי אפרים וגו'.

דבר אחר כתפוח בצעי היער - זה אברהם, שדומה לתפוח שמעלה ריחות, ונצטין באמונה שלמה על כל בני דורו, ונרשם אחד למעלה ונרשם אחד למטה, שכתוב אחד היה אברהם. מה הטעם היה אחד? שלא היה אחר בעולם שעלה לאמונת הקדוש ברוך הוא פרט לו. אמר לו רבי חזקיה, והרי כתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן? אמר לו, עד כעת הם לא היו בדרגות עליונות שהתעטר בהם אברהם.

אחר כך אמר לו, עוד שמעתי, שלא נקרא אברהם אחד עד שהתעלה ביצחק ויעקב. כיון שהתעלה ביצחק ויעקב והיו שלשתם אבות העולם, אז נקרא אברהם אחד. ואז הוא תפוח בעולם, מצוין מכל בני העולם. אמר לו, לפה אמרת.

דבר אחר, כתפוח בצעי היער - זה הקדוש ברוך הוא. כן דודי - זה הקדוש ברוך הוא. בצלו - זה הקדוש ברוך הוא. חמדתי וישבתי - ביום שנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני וקבלו ישראל תורה ואמרו נעשה ונשמע (שמות כד).

ופריו מתוק לחכי - אלו דברי התורה שכתוב בהם (תהלים יט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. דבר אחר ופריו מתוק לחכי - אלו נשמות הצדיקים שכלן פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא ועומדות עמו למעלה.

בא ראה, כל נשמות העולם שהן פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא, כלן אחד בסוד אחד. וכשירדו לעולם, כלן נפרדות בגונים זכר ונקבה, והן זכר ונקבה מחברות יחד.

ובא וראה, תשוקת הנקבה לזכר עושה נפש, ותשוקת הזכר לנקבה עושה נפש. והרצון של תשוקת הזכר לנקבה והתדבקותו בה מוציאה נפש, וכולל תשוקת [תשוקתו] הנקבה ונוטל אותה. ונכללת התשוקה התחתונה בתשוקה שלמעלה, ונעשית רצון אחד בלי פרוד.

ואז [נוטל] כולל הכל נקבה, ומתעברת מן הזכר, והתשוקות של שניהם נדבקות יחד, ועל כן הכל כלול זה עם זה. וכשהנשמות יוצאות, הן יוצאות יחד זכר ונקבה. אחר כך, כיון שירדו, נפרדות זו לצד זה וזו לצד זה, והקדוש ברוך הוא מונג אותן אחר כך. והזיווג לא נתן לאחר, אלא לקדוש-ברוך-הוא לבדו, שהוא יודע את זיווגם לחבר אותם כראוי.

אשרי האיש שאזכה במעשיו והולך בדרך האמת כדי שתתחבר נפש בנפש כמו שהיה בתחלה. שהרי אם הוא זוכה במעשיו, זהו אדם שלם כראוי. ומשום כך כתוב ופריו מתוק לחכי, שהוא בתקון מברך שיתברך ממנו העולם, משום שהכל תלוי במעשי האדם אם זוכה ואם לא זוכה.

אמר רבי חזקיה, כך שמעתי, שכתוב (הושע יד) ממני פריד נמצא. הקדוש ברוך הוא אמר לכנסת ישראל, ודאי ממני פריד נמצא. לא כתוב פריי נמצא, אלא פריד. אותה תשוקת הנקבה שעושה נפש ונכללת בכח הזכר, ונכללת נפש בנפש, ונעשות אחת כוללת זו בזו, כפי שאמרנו. לאחר מכן נמצאים שניהם בעולם, ודאי בכח הזכר נמצא פרי הנקבה.

דבר אחר, בתשוקת הנקבה נמצא פרי הזכר, שאם לא תשוקת הנקבה לזכר, לא נעשו פרות לעולמים. זהו שכתוב ממני פריד נמצא.

ויהי בימי אמרפל מלך שניער וגו'. רבי יוסי פתח, (ישעיה מא) מי העיר ממזרח צדק וקראהו לרגלו וגו'. את הפסוק הזה בארו החברים. אבל הפסוק הזה הוא בסוד של החכמה, שהרי שנינו, שבועה רקיעים עשה הקדוש ברוך הוא למעלה, וכלם להודיע את כבוד הקדוש ברוך הוא, וכלם עומדים להודיע את סוד האמונה העליונה.

בא ראה, יש רקיע עליון נסתר למעלה מאותם השבועה, וזה הוא הרקיע שמנהיגם ומאיר לכלם, וזה אינו נודע, ועומד בשאלה שלא ידועה, משום שהוא נסתר ועמק, וכלם תמהים עליו. ומשום כך נקרא מ"י, כמו שפרשוה שכתוב (איוב לח) מבטן מי יצא הקרח, ונאמר. וזה הוא הרקיע העליון שעומד על כל אותם השבועה.

ויש למטה רקיע שהוא תחתון מכלם ולא מאיר. ומשום שהוא תחתון שלא מאיר, אותו הרקיע שעליהם מתחבר עמו, ושתי האותיות הללו הוא כוללם בתוכו, ונקרא גם, שאותו הרקיע העליון שנקרא מ"י.

משום שכל אותם הרקיעים האחרים נעשים נחלים ונכנסים אליו, ואז הוא הים העליון, ועושה פרות ודגים למיניהם. ועל זה אמר דוד (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדלות.

ועל זה כתוב (ישעיה מא) מי העיר ממזרח צדק וקראהו לרגלו. מי העיר ממזרח - זה אברהם. צדק וקראהו לרגלו - [נ"א זו שרה. ד"א צדק וקראהו לרגלו וגו'] זה הוא הרקיע התחתון של כל הרקיעים שנושאה גם.

יתן לפני גוים, מי זה? הוא הרקיע התחתון שאמרנו, שעושה נקמות ומפיל שונאים. ובזה השתבח דוד ואמר (תהלים יח) ואיבי נתתה לי ערף ומשנאי אצמייתם. (ישעיה מא) יתן לפני גוים - אלו הם העמים שהיה אברהם רודף אחריהם, והקדוש ברוך הוא היה הורג אותם. [ומלכים ירד, (מה זה ירד? אלא) אלו המלכים שממנים למעלה עליהם. יתן לפני גוים - אלו העמים שלמטה] ומלכים ירד - אלו הממנים הגדולים שלמעלה. שפאשר הקדוש ברוך הוא עושה דין בעולם [ד"א בעם], הוא עושה דין בכל, במעלה ובמטה.

(ישעיה מא ג) ירדפם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא, (ישעיה מא ג). ירדפם - זה אברהם, שאברהם היה רודף אותם, והקדוש ברוך הוא היה עובר לפניו והורג אותם, שכתוב יעבור שלום. זה הקדוש ברוך הוא שנקרא שלום.

ארח ברגליו לא יבוא, וכי עולה על דעתך שאברהם היה הולך בתוך העננים או בתוך סוסים ומרכבות? אלא ארח ברגליו לא יבוא, שלא היה הולך לפני אברהם לא מלאך ולא שליח, אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, שכתוב ארח ברגליו. מי זה רגליו? אלו המלאכים שתחתיו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (זכריה יד) ועמדו רגליו ביום ההוא וגו'.

דבר אחר מי העיר ממזרח - בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא העיר את העולם להביא את אברהם ולקרב אותו אליו, ההתעוררות הזו משום שעתיד היה לצאת ממנו יעקב ולהעמיד שנים עשר שבטים כלם צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא. צדק וקראהו לרגלו, שהקדוש ברוך הוא היה תמיד קורא לו מיום שנברא העולם, כמו שנאמר (ישעיה מא) קרא הדרות מראש. ומשום כך, צדק וקראהו ודאי. לרגלו - להתחבר בו בעבודתו ולקרב אותו אליו, כמו שנאמר (שמות יא) העם אשר ברגלך.

דבר אחר מי העיר ממזרח - שמשם ראשית האור להאיר. משום שהדרום, אותו החזק של האור שלו הוא מן המזרח. ועל כן, מי העיר - אותו האור של הדרום. ממזרח - משום שהוא נוסע ונזון בראשונה, ויתשוקתו של אותו הרקיע העליון לתת למזרח.

צדק וקראהו לרגלו - זה המערב, שהוא תמיד קורא לו ולא שוקט, כמו שנאמר (תהלים פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל, משום שהמערב תמיד מתעורר אליו. יתן לפני גוים ומלכים ירד, שהרי ממנו מקבל את החזק להכניע את כל אותם העמים של העולם.

רבי יהודה אומר, (ישעיה מא) מי העיר ממזרח - זה אברהם, שלא נטל התעוררות אל הקדוש ברוך הוא אלא ממזרח. משום שראה את השמש שיוצאת בבקר מצד המזרח, נטל התעוררות לנפשו שהוא הקדוש ברוך הוא. אומר, זה הוא המלך שברא אותי. עבד לו כל היום ההוא. לערב ראה השמש שנאסף [והלכנה יוצאת] והלכנה מאירה. אומר, זה הוא ודאי ששולט על אותה העבודה שעבדתי כל היום הזה, שהנה נחשף לפניו ולא מאיר. עבד לו כל הלילה ההוא.

לבקר ראה שהלכה החשכה והאיר צד המזרח. אומר, ודאי כל אלו יש עליהם מלך ושליט שמנהיג אותם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא את תשוקתו של אברהם אליו, אזי התגלה אליו ודבר עמו, שכתוב צדק וקראהו לרגלו, שדבר עמו והתגלה עליו.

רבי יצחק פתח, (שם מה) דבר צדק מגיד מישרים. כל דברי הקדוש ברוך הוא הם אמת ועושה מישרים. במה הוא עושה מישרים? משום שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא היה עומד, והיה מתמוטט לכאן ולכאן. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם: מה לך שאתה מתמוטט? אמר לו: רבוננו של עולם, אני יכול לעמד, שאין בי יסוד על מה שאתקן. אמר לו: הרי אני עתיד להעמיד בך צדיק אחד שהוא אברהם שיאהב אותי. מיד עמד העולם בקיומו. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. אל תקרי בהבראם אלא באברהם. באברהם מתקנים העולם.

אמר רבי חייה, (ישעיה מה) מגיד מישרים, שהנה הטיב העולם לקדוש-ברוך-הוא: אותו אברהם עתיד הוא שיצאו ממנו בנים שיחריבו את המקדש וישרפו את התורה. [נ"א לצאת ממנו ישמעאל. אמר לו: הנה יצחק! אמר לו: עתיד לצאת ממנו עשו הרשע שיחריב את בית המקדש וישרף התורה.] אמר לו: עתיד אדם אחד לצאת ממנו שהוא יעקב, ויצאו ממנו שנים עשר שבטים כלם צדיקים. מיד התקנים העולם בשבילו. זהו שכתוב מגיד מישרים.

רבי אלעזר אומר, הרי הערנו, וידבר, ויגד, ויאמר - כלם לטעמם מתפרשים. וידבר הוא בגלוי, דרבה חיצונה, שאינה דרבה פנימית כמו אותן הדרגות העליונות. וזהו דבר צדק. ויגד, הוא רמז לדרבה פנימית עליונה ששולטת על הדבור, וזהו מגיד מישרים. מי המישרים? זו הדרבה העליונה שיעקב שרי בה. זהו שכתוב (תהלים צט) אתה כוננת מישרים. ומשום כך כתוב מגיד ולא כתוב דובר.

אמר רבי יצחק, והרי כתוב (דברים ד) ויגד לכם את בריתו? אמר לו, כך הוא ודאי, היא הדרבה ששולטת על התחתונה שהיא דבר צדק, והכל [בה] הוא [נ"א לשותל הפר] להתבונן [יש] כאן. בא ראה, שאף על גב שהדבור הוא תחתון, אל תאמר שאינו עליון, אלא ודאי הדבור הוא מלא מן הכל והוא דרבה עליונה, וסימן לדבר - (שם לב) כי לא דבר רק הוא מכס.

רבי אלעזר היה הולך לבית חמיו, והיו עמו רבי חייה ורבי יוסי ורבי חזקיה. אמר רבי אלעזר, הנה ראיתי שהתעוררות של מעלה אינה אלא כשמתעורר למטה, שהרי ההתעוררות של מעלה תלויה בהתעוררה של מטה [הדבר].

פתח ואמר, (תהלים פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. זו היא ההתעוררות של מטה כדי לשלט. אמר דוד, אלהים אל דמי לך, להעיר אל העליון ולהתחבר אל הימין. מה הטעם? משום (שם) כי הנה אויבך יחמיו וגו'. [וכתוב] כי נוצצו לב יחדו עליך ברית וחרתו. ומשום כך, אלהים אל דמי לך להעיר מפני מעלה, שהרי אז מתעורר הימין וקושר אותה עמה. וכאשר נקשרת בימין, אז נשברים השונאים, שכתוב (שמות טו) מינך ה' נאדרי בכח מינך ה' תרעץ אויב.

ובא וראה, בשעה שהתחברו כל אותם המלכים להלחם בקרב על אברהם, התעצו להעבירו מן העולם, וכיון ששלטו בלוט בן אחיו של אברהם, מיד הלכו, שכתוב ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו. מה הטעם? משום שדמותו של לוט הייתה דומה לאברהם, ומשום כך וילכו, שכל אותו הקרב היה בשבילו.

מה הטעם? משום שאברהם היה מוציא את בני העולם מעבודה זרה ומכניס אותם לעבודת הקדוש ברוך הוא. ועוד, הקדוש ברוך הוא העיר אותם בעולם כדי לגדל את שמו של אברהם בעולם ולקרב אותו לעבודתו. וסוד הדבר - כיון שאברהם התעורר לרדף אחריהם, אז אלהים אל דמי לך, עד שהכל נקשר לאברהם. וכשהכל נקשר לאברהם, אז נשברו כל המלכים מקפניו, כמו שאמרנו, שכתוב מינך ה' תרעץ אויב וגו'.

ומלכי צדק מלך שלם הוציא להם ויין. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים עו) ויהי בשלם סופו וגו'. בא ראה, כשעלה בראשון הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, הוציא שלהבת אחת של המאור של הניצוץ הקשה, ונשף רוח ברוח חשוכה ושורפת. והוציא מתוך צדי התהום טפה אחת, וחבר אותו יחד, וברא בהם את העולם.

אותה השלהבת עלתה והתעטרה בשמאל, ואותה הטפה עלתה והתעטרה בימין. עלו אחד עם אחד, החליפו מקומות, זה לצד זה וזה לצד זה. זה שגרד עלה, וזה שעלה נרד. נקשרו זה עם זה ויצאה מביניהם רוח שלמה, ואז אותם שני הצדדים נעשו אחד, ונתנה ביניהם [הרוח] והתעטרו האחד עם האחד. ואז נמצא שלום למעלה ושלום למטה, והדרגה התקדמה.

התעטרה ה"א עם וא"ו, וא"ו עם ה"א, ואז עלתה ה"א ונקשרה בקשר שלם. ואז ומלכי צדק מלך שלם. מלך שלם הוא ודאי מלך ששולט בשלמות. מתי הוא מלך שלם? ביום הכפורים, כשכל הפגנים מאירות.

[דבר אחר מלכי צדק מלך שלם, אמר רבי שמעון, רצה הקדוש ברוך הוא להוציא כהנה משם, כמו שאמר ברוך אברהם לאל עליון. כיון שהקדים ברפת אברהם לברפת רבוננו, אמר לו אברהם: וכי מקדימים ברפת העבד לברפת רבו? מיד נתנה הכהנה לאברהם, שכתוב (תהלים קי) [נאם ה' לאדני שב

לימיני. וכתוב אחריו, נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. שכתוב והוא כהן לאל עליון, ואין זרעו כהן.

דבר אחר ומלכי צדק - זה העולם האחרון. מלך שלם - זה העולם העליון. שהתעטר אחד עם אחד בלי פרוש שני עולמות יחד, ואפלו העולם התחתון הוא הכל, והוא דבר אחד. הוציא לחם ויין - שבו שני אלו. והוא כהן לאל עליון - משמש עולם נגד עולם. והוא כהן - זה הימין. לאל עליון - העולם העליון, ומשום כך צריך הכהן לברך את העולם.

בא ראה, הברכות נוטל העולם התחתון הזה, כשמתחבר עם הכהן הגדול, ואז ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון. כך זה ודאי. כמו כן צריך הכהן למטה לקשר קשרים ולברך את המקום הזה, כדי שיתקשר הימין לקשר שני עולמות יחד. ברוך אברהם - סוד הדבר הוא תקון הברכות.

ברוך אברהם - כמו שאמרנו, ברוך אתה. לאל עליון - ה' אלהינו. קנה שמים וארץ - מלך העולם. והפסוק הזה הוא סוד הברכות. [ומשום כך] ויברכהו - ממש להמעה. וברוך אל עליון [אשר מגן צריך בידך], וברוך אל עליון - ממעה למטה. ויתן לו מעשר מכל - להתדבק במקום שהקשר נקשר למטה.

בעודם הולכים פגש בהם רבי ייסא ויהודי אחד עמו. והיה אותו היהודי אומר, (שם כה) לדוד אליך ה' נפשי אשא. לדוד, וכי למה לא כתוב מזמור לדוד או לדוד מזמור? אלא בשביל דרגתו אמר דוד את התשבחת שאמר בשבילו. אליך ה' נפשי אשא, אליך ה' למעה. נפשי, מי זו נפשי? [אשא] זה דוד, [הוא] הדרגה הראשונה שאמרנו. אשא - אעלה, כמו שנאמר (שם קכא) אשא עיני אל ההרים. משום שדוד היה משתדל כל ימיו להעלות את דרגתו להתעטר למעה ולהתקשר שם בקשר שלם כראוי.

כמו כן (שם קג) לדוד ברכי נפשי את ה'. משום דרגתו אמר. ומה אמר ברכי נפשי את ה'? את - להתקשר בקשר למעה. וכל קרבי, מי הם קרבי? אלו שאר חיות השדה שנקראות קרבים, כמו שנאמר (שיר ה) ומעי המו עליו. דבר אחר ברכי נפשי - בשבילו הוא אמר. את ה' - זו שלמות הכל. את ה' - הכפל של הכל.

אמר רבי אלעזר לרבי ייסא, ראיתי אותך שבאת עם השכינה והתחברת. אמר לו, כך זה ודאי. ושלש פרסאות שהלכתי עמה ואמרה לי כמה דברים מעלים, ואני שמרתי אותם ליום הזה, ולא ידעתי שהוא המאור שמאיר כמו שראיתי כעת.

אמר רבי אלעזר ליהודי ההוא, מה שמד? אמר לו, יועזר. אמר לו, יועזר ואלעזר [דבר אחד] יושבים יחד. ישבו על סלע אחד בשדה ההוא. פתח אותו היהודי ואמר, (ישעיה מג) אנכי אנכי הוא מחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אזכר. מה הטעם פעמים אנכי אנכי?

אלא אחד בסיני, ואחד בשעה שברא את העולם, שכתוב (שמות כ) אנכי ה' אלהיך. זה הוא בסיני. ואחד כשברא את העולם, שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. הוא כדי להראות שאין פרוש בין מעלה ומטה.

מחא פשעיך, לא כתוב מעביר פשעיך אלא מוחה, כדי שלא יתראו לעולמים. למעני, מה זה למעני? משום אותם הרחמים שתלויים בי, שכתוב (דברים ד) כי אל רחום ה' אלהיך וגו'.

דבר אחר מחא פשעיך למעני - בא ראה, הרשעים של העולם עושים פגם למעה, שבאשר אותם חטאים עולים, רחמים ואור עליון ויניקת הברכות לא יורדות למטה, והדרגה היא אינה נוטלת ברכות שלמעלה להניק למטה. ומשום כך למעני, כדי שלא יפגעו ברכות להניק [לו] לכל. כמו כן, (שם לב) ראו עתה כי אני אני הוא. להראות שאין פרוש בין מעלה ומטה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כמו זה כשנמצאים צדיקים בעולם, מתעוררות ברכות לכל העולמות. כיון שבא אברהם, התעוררו ברכות לעולם, שכתוב ואברכה ויהיה ברכה. מה זה ויהיה ברכה? רמז שימצאו בגללו ברכות למעה ומטה, שכתוב ונברכו בך וגו', וכתוב ואברכה מברכך.

בא יצחק והודיע לכל שיש דין ויש דין למעה להפריע מן הרשעים, והוא עורר את הדין בעולם כדי שיראו מהקדוש ברוך הוא כל בני העולם. בא יעקב ועורר רחמים בעולם, והשלים את האמונה בעולם כראוי.

בימי אברהם מה כתוב? ומלכי צדק מלך שלם. שהתעטר הכסא במקומו, ואז נמצא מלך שלם ללא פגם כלל. הוציא לחם ויין - שהוציא מזונות וברכות לעולמות כולם כראוי. הוציא לחם ויין - שלא יפגעו הברכות מכל העולמות. הוציא - כמו שנאמר תוצא הארץ, מהדרגות שלמעלה מוציא מזונות וברכות לכל העולמות.

והוא כהן לאל עליון - שהכל נמצא בשלמות עליונה כראוי. להראות, כמו שהרשעים עושים פגם בעולם ומונעים ברכות, כך גם בשביל הצדיקים באות ברכות לעולם, ובגללם מתברכים כל בני העולם.

ויתן לו מעשר מכל, מה זה מעשר מכל? מאותם הברכות שיוצאות מכל, משום שהוא המקום שכל הברכות שיוצאות לעולם יוצאות משם. דבר אחר ויתן לו מעשר מכל - הקדוש ברוך הוא נתן לו מעשר, ומה הוא? זו הדרגה שכל פתחי האמונה והברכות של העולם עומדות בה, והיא מעשר, והיא אחת מעשרה, והיא עשרה ממאה. מכאן והלאה נכנס אברהם בקיום שלמעלה כראוי.

אמר לו רבי אלעזר, יפה אמרת. אמר לו רבי אלעזר, מה מעשית? אמר לו, מלמד תינוקות במקומי. כעת בא רבי יוסי מכפר חנין לעיר, וסלקו אותם מאצלי, והושיבו אותם אצלו. והיו נותנים לי כל בני העיר שכל כמותו הזמן שהתינוקות היו אצלי, והסתכלתי בעצמי שלא ראוי לי להנות מהם בחנם, והשפירתי עצמי עם החכם [ההוא] הזה. אמר רבי אלעזר, כאן צריך את הברכות של אבא.

קמו. הלכו לפני רבי שמעון [אחר כך], והיה יושב ולומד כל יום לפני רבי שמעון. ויום אחד היה עסוק בנטילת דים לפניו. אמר, כל מי שלא נוטל ידיו כראוי, אף על גב שנגעש למעלה - נגעש למטה. ומה ענינו למטה? שגורם לעצמו עני. כמו שענישו כך - כך זוכה מי שנוטל ידיו כראוי, שגורם לעצמו ברכות שלמעלה, ששורות הברכות על ידו כראוי ומתברך בעשר.

אחר כך הקדים רבי שמעון, וראה אותו שנוטל ידיו במים, ונוטל ידיו בשעור רב של מים. אמר רבי שמעון, מלא ידיו מברכות. וכך היה. מאותו היום והלאה התעשר וימצא אוצר, והיה עוסק בתורה ונותן מזון לעניים כל יום, והיה שמח עמהם, ומסביר להם בפנים מאירות. קרא עליו רבי שמעון, (ישעיה מא) ואתה תגיל בה' בקדוש וגו'. <HEB>

<HEB> אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם וגו'. רבי יהודה פתח, (שיר ז) אני לדודי ועלי תשוקתו. הרי פשוטה, אבל בהתעוררות שלמטה תמצא ההתעוררות שלמעלה, שהרי אין מתעורר למעלה עד שמתעורר למטה, והברכות שלמעלה לא נמצאות אלא במה שיש בו ממש, ואינו ריקן.

מנין לנו? מאשת עובדיהו שאמר לה אלישע (מלכים ב ד) הגידי לי מה יש לך בבית. שהרי הברכות שלמעלה אינן שורות על שלחן ריק ולא במקום ריק. מה כתוב? ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוד שמן. מה זה אסוד? אלא אמרה לו, השעור של השמן הזה אינו אלא כדי משיחת אצבע קטנה.

אמר לה, נחמתני, שהרי לא ידעתי איך ישרו הברכות שלמעלה במקום ריק, אבל עכשו שיש לך שמן, זהו מקום שימצאו בו ברכות. מנין לנו? שכתוב (תהלים קלג) כשמן הטוב וגו'. ובסופו מה כתוב? (שם) כי שם צנה ה' את הברכה חיים עד העולם. ובמקום הזה שורות הברכות. [ונתבאר].

ואם תאמר, (שם) כטל חרמון שירד על הררי ציון, ולא כתוב שמן אלא טל? אלא הוא שמן והוא טל. אותו הטל הוא שהטיל הקדוש ברוך הוא מהשמן העליון. שאותו השמן יוצא לצד הימין.

שנים הם - יין ושמן, והלכו לשני צדדים - היין לצד שמאל, והשמן לצד ימין. ומצד הימין יוצאות ברכות לעולם, ומשם נמשחת המלכות הקדושה. ומשום שהשמן היה נתקן למטה בראשונה, השמן מזמן למעלה הרקת הברכות.

בא ראה, מההתעוררות של השמן הזה שלמעלה בא להריק על דוד ושלמה להתברך [על] בנו. מנין לנו? שכתוב ויעמד השמן. כתוב כאן ויעמד, וכתוב שם (ישעיה יא) שרש ישי אשר עמד לגס עמים.

בא ראה, משלחן של לחם הפנים, שמשם יוצאות הברכות ומזון לעולם, לא צריך שימצא ריק אפלו רגע אחד, כדי שלא יסתלקו משם הברכות. אף כך לא מברכים על שלחן ריק, שהרי הברכות שלמעלה אין שורות על שלחן ריק.

בא ראה מה כתוב, אני לדודי ועלי תשוקתו. אני לדודי בתחלה, ואחר כך ועלי תשוקתו. אני לדודי לתקן לו מקום בתחלה, ואחר כך ועלי תשוקתו. דבר אחר אני לדודי, שהרי שנינו ששכינה לא נמצאת עם הרשעים. כיון שבא האדם להטהר ולהתקרב לקדוש-ברוך-הוא, אז השכינה שורה עליו. זהו שכתוב אני לדודי - בהתחלה, ועלי תשוקתו - לאחר מכן. בא האדם להטהר - מטהרים אותו.

בא ראה, אחר הדברים האלה שאברהם רדף אחר המלכים הללו והרג אותם הקדוש ברוך הוא, היה אברהם תוהה. אמר, אולי חס וחלילה גרעתי אותו השכר שהייתי מחזיר בני אדם אל הקדוש ברוך הוא, ואחזיתי בהם לקרב אותם אלי, וכעת נהרגו אנשים על ידי. מיד אמר לו הקדוש ברוך הוא, אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד וגו'. שכר קבלת עליהם, שהרי כלם לא יזפו לעולמים.

היה דבר ה' אל אברהם במחנה לאמר, מה זה במחנה? אלא באותו המראה, הדרגה שכל הדמיות נראות בה. אמר רבי שמעון, בא ראה, טרם שנמול אברהם, היתה דרגה אחת מדברת עמו, ומי המחנה הזה? שכתוב (במדבר כד) מחנה שדי יחזה. כיון שנמול, היו כל הדרגות שורות על הדרגה הזו, ואז דבר עמו. זהו שכתוב (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. וטרם שנמול, לא היו אותן הדרגות שורות עליו לדבר.

ואם תאמר שהנה בתחלה כתוב ויֵרָא ה' אֶל אַבְרָם, וכתוב ויסע אַבְרָם הַלֹּדֶז ונסוע הנגבה, וכתוב ויבן שם מזבח. הנה כאן אותן הדרגות העליונות. וכעת אומרים, שטרם שנמול לא היה אותן הדרגות העליונות שורות על הדרגה הזו לדבר עמו?

בא ראה, בתחלה נתן הקדוש ברוך הוא חכמה לאברהם לדעת את החכמה להדבק בו, וידע את סוד האמונה, אבל לדבר עמו לא היתה אלא הדרגה התחתונה הזו לבדה. כיון שנמול, כל הדרגות העליונות היו שורות על הדרגה הזו התחתונה כדי לדבר עמו, ואז התעלה אברהם בכל, כמו שנתבאר.

בא ראה, טרם שנמול האדם, לא נאחז בשמו של הקדוש ברוך הוא. כיון שנמול, נכנס בשמו ונאחז בו. ואם תאמר, אברהם שנאחז בו טרם שנמול? כך היה, שנאחז בו ולא כראוי, שהרי מתוך האהבה העליונה שאהב אותו הקדוש ברוך הוא קרב אותו, אחר כך צוה אותו שימול ונתנה לו הברית, הקשר של כל הדרגות העליונות. הברית - הקשר לקשר הכלל זה עם זה. הברית - הקשר שהכל נקשר בו. ומשום כך, טרם שנמול אברהם, דבירו לא היה עמו אלא במחזה, כמו שנתבאר.

בא ראה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא נברא אלא על הברית, כמו שנאמר בר"א שי"ת, ברא אלהים. והינו [ברית] שעל הברית קים הקדוש ברוך הוא את העולם, וכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. שהרי הברית היא הקשר שהיום והלילה לא נפרדים.

אמר רבי אלעזר, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, על תנאי היה: שפאשר יבאו ישראל, אם יקבלו את התורה - יפה, ואם לא - הריני מחזירכם לתהו ובהו. והעולם לא התקיים עד שעמדו ישראל על הר סיני וקבלו תורה, ואז התקיים העולם.

ומאותו היום והלאה, הקדוש ברוך הוא בורא עולמות, ומי הם? זווגי בני האדם. שהרי מאותו הזמן הקדוש ברוך הוא מזוג זווגים ואומר: בת פלוני לפלוני. ואילו הם העולמות שהוא בורא. בא ראה, אנכי מגן לך, אנכי - זו היא הדרגה הראשונה שנאחז בה בתחלה.

#### סדרי תורה

אחר הדברים האלה וגו' - אלו דברי תורה, שכתוב (דברים ה) את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם. מה לחלן דברי תורה - אף כאן דברי תורה. אחר שהשתדל אדם בעולם הזה בדברים האלה, הקדוש ברוך הוא מבשר לו ומקדים לנשמה שלום [בשורות טובות], זהו שכתוב אל תירא אברהם אנכי מגן לך, מכל המינים הרעים של הגיהנם.

שכרך הרבה מאד, משום שכל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה, זוכה ונוחל ירשת נחלה בעולם הבא, ככתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש. מה זה י"ש? [זה י"ש מאין שלש עשרה נהרות אפרסמון טהור [מדות] שנותנים לו ירשה עליונה בעולם הבא [נ"א זה העולם הבא]. ואצדתיכם אמלא - בעולם הזה, מעשר וכל טוב של העולם.

מי שהולך לימין - זוכה לעולם הבא, ומי שהולך לשמאל - הנה עשר בעולם הזה [נשיש שמאל קדוש ויש שמאל טמא. וזה הוא שאמרנו, מי שמתעסק בתורה, נותנים לו ארך ימים בעולם הבא ונותנים לו עשר וכבוד בעולם הזה, שנאמר (משלי ג) ארך ימים בימינה וגו'. ומי שיפצה שיהנה הגוף בעולם הזה ולא מתעסק בתורה ובמעשים טובים, נותנים לו עשר בעולם הזה מצד השמאל, מצד היצר הרע, ובעשר הזה עושה רע ויורש גיהנם. ואם תאמר, וכי אין בעולם הזה עשר מצד הקדשה? כן, שכל המקיים את התורה מעני, סופו לקימה מעשר, וזהו עשר טוב שמצד הקדשה].

כשבא משם רבי אבא, היה מכריז: מי רוצה עשר ומי רוצה ארך חיים בעולם הבא, יבא וישתדל בתורה. היו מתכנסים אליו כל העולם. היה רוק אחד בשכונתו. יום אחד בא אליו. אמר לו: רבי, אני רוצה לעסוק בתורה כדי שיהיה לי עשר. אמר לו: הנה נדאי. אמר לו: מה שמד? אמר לו: יוסי. אמר לתלמידיו שיקראו לו רבי יוסי בעל העשר והכבוד. ישב והתעסק בתורה.

לימים היה עומד לפגיו. אמר לו: רבי, איפה העשר? אמר: נשמע מזה שלא עשה לשם שמים. נכנס לחדרו, שמע קול אחד שהיה אומר: אל תעניש אותו [שוב אליו], שיהיה איש גדול. שב אליו. אמר לו: שב, בני, שב, ואני נותן לך עשר.

בינתיים בא איש אחד וכלי של פז בידו. הוציא אותו ונפל אור בבית. אמר לו: רבי, אני רוצה לזכות בתורה ואני לא זכיתי, ורוצה מי שישתדל בתורה בשבילי, שהרי יש לי עשר רב שהשאייר לי אבי, שפאשר ישב על שלחנו היה מסדר עליו שלשה עשר כוסות מאלו, ואני רוצה לזכות בתורה ואני נותן עשר.

אמר לאותו הרוק: תשתדל בתורה, וזה נותן לך עשר. נתן לו אותו הכוס של הפז. קרא עליו רבי אבא: (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז. ישב ולמד בתורה, והאדם ההוא היה נותן

לו עשר. לְיָמִים נִכְנָסָה חֲמִידַת הַתּוֹרָה לְמַעֲיו. יוֹם אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב וְהָיָה בּוֹכָה. מֵצָא אוֹתוֹ רַבּוֹ שֶׁהָיָה בּוֹכָה. אָמַר לוֹ: עַל מָה אַתָּה בּוֹכָה? אָמַר לוֹ: וּמָה אֲנִי מְנִיחַ אֶת חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא בְשֶׁבִיל זֶה? אֲנִי רוֹצֶה אֶלָּא לְזָכוֹת אֶצְלִי. אָמַר: עֲכָשׁוּ מִזֶּה נִשְׁמָע שֶׁהִנֵּה עָשָׂה לְשֵׁם שְׁמַיִם.

קָרָא לְאוֹתוֹ הָאִישׁ, אָמַר לוֹ: טַל אֶת עֶשְׂרֶךָ וְתֵן אוֹתוֹ לִיתּוּמִּים וְעֲנִיִּים, וְאֲנִי נוֹתֵן לָךְ חֶלֶק יִתֵּר בַּתּוֹרָה בְּכָל מָה שֶׁאֲנִי לוֹמֵד. הִחְזִיר לוֹ רַבִּי יוֹסִי אוֹתוֹ הַכּוֹס שֶׁל פֶּזֶז, וְעַד הַיּוֹם לֹא סָר שְׁמוֹ, וּמִבְּנָיו בֶּן פִּזִּי, וְהֵינּוּ רַבִּי יוֹסִי בֶּן פִּזִּי, וְזָכָה לְכִמְהָ תּוֹרָה הוּא וּבְנָיו [מִשּׁוּם שֶׁלְמַד תּוֹרָה]. שֶׁאֵין לָךְ שָׂכָר טוֹב בְּעוֹלָם כְּמִי שְׁלוּמֵד תּוֹרָה וּמְקִיִּם אוֹתָהּ.

אֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דָּבָר ה' אֶל אַבְרָם בְּמַחְזָה לְאִמְרוֹ וְגו'. בְּכָל מְקוֹם שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה בְּמַחְזָה, זֶה הַשֵּׁם שֶׁהִתְגַּלָּה לְאַבְרָם, וְיִמִּי הוּא? שְׁד"י, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ו') וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בָּאֵל שְׁדִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָּר כד) אֲשֶׁר מַחְזָה שְׁדִי יִחְזָה. וְזֶה הַמְּרָאָה שֶׁכָּל הַמְּרָאוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת נִרְאִים מִתּוֹכָם. כְּמוֹ הַמְּרָאָה הַזֶּה שֶׁכָּל הַדְּמִיוֹת נִרְאִים בּוֹ וְהַכֹּל אֶחָד. מְרָאָה וּמַחְזָה הוּא אֶחָד. זֶה תַּרְגוּם וְזֶה לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, רַבִּים הֵם בַּתּוֹרָה, וְעַל כֵּן הָיְתָה רְשׁוּת לְאוֹנֵקְלוֹס לְתַרְגֵּם בְּאוֹתָהּ הַלְשׁוֹן שֶׁגִּלָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּתּוֹרָה, וְהַלְשׁוֹן הַזֶּה הָיָה נִסְתָּר מִהַמְּלָאכִים הָעֲלִיּוֹנִים. בְּמַחְזָה, [שֶׁהִנֵּה] שֶׁהָיָה נִסְתָּר מִהַמְּלָאכִים הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים בְּזֶה כְּשֶׁמְדַבֵּר עִם אַבְרָהָם.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאַבְרָהָם לֹא הָיָה מְהוּל, וְהָיָה עַרְל סְתוּם בְּשָׂר, וּמִשּׁוּם כִּף הָיָה מִסְתִּיר מִקֵּם בַּלְשׁוֹן תַּרְגוּם. כְּמוֹ כֵּן בְּבִלְעָם, שֶׁכְּתוּב אֲשֶׁר מַחְזָה שְׁדִי יִחְזָה. יִחְזָה, נִסְתָּר הָיָה הַדְּבָר מִתּוֹךְ מְלָאכִי הַשָּׂרֵת כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם פֶּתַח וְפֶה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִם אוֹתוֹ הָעַרְל הַטַּמָּא, שֶׁהָיָה הַמְּלָאכִים הַקְדוֹשִׁים אֵינָם [קוֹרְאִים] נִזְקָקִים לְלִשׁוֹן תַּרְגוּם.

אִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא יוֹדְעִים - וְהָיָה גְבִירָאֵל לְמַד אֶת יוֹסֵף שְׁבָעִים לְשׁוֹן, וְהַתַּרְגוּם הוּא אֶחָד מִשְׁבָּעִים לְשׁוֹן? אֶלָּא יוֹדֵעַ יוֹדְעִים, אֲבָל שְׁנֵינִי שֶׁלֹּא נִזְקָקִים, שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים וְאֵין מִתְבּוֹנְנִים עָלָיו, שֶׁהָיָה הוּא מְאוּס לְפָנֶיהֶם מִכָּל שְׂאֵר הַלְשׁוֹנוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, שֶׁהוֹאִיל וְהוּא מְאוּס מִן הַמְּלָאכִים הָעֲלִיּוֹנִים, לָמָּה תַּרְגֵּם אוֹנֵקְלוֹס אֶת הַתּוֹרָה בַּלְשׁוֹן הַזֶּה, וְיוֹנְתָן בֶּן עֲזִיָּאֵל אֶת הַמְּקָרָא? אֶלָּא מְאוּס הוּא לְפָנֶיהֶם, וְכֵן צָרִיד! שֶׁאֵין קִנְיָה לְמַלְאכִים הָעֲלִיּוֹנִים עִם יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר, וְעַל כֵּן תַּרְגוּם תּוֹרָה וּמְקָרָא כֵּן, וְאֵינּוּ מְאוּס, שֶׁהָיָה בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת כְּתוּב הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּתּוֹרָה כֵּן.

וּמִשּׁוּם כֵּן הוּא נִסְתָּר מִתּוֹךְ הַמְּלָאכִים הָעֲלִיּוֹנִים הַקְדוֹשִׁים. וְעַל כֵּן הִתְגַּלָּה לְאַבְרָהָם בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר, שֶׁלֹּא נִשְׁגִּיחוּ בּוֹ הַמְּלָאכִים הַקְדוֹשִׁים, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם פֶּתַח וְפֶה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְגַּלָּה עַל אִישׁ עַרְל. מִתִּי הִתְגַּלָּה לוֹ בְּהִתְגַּלוּת שֶׁל מְלָאכִים עֲלִיּוֹנִים? כִּאֲשֶׁר נָתַן לוֹ בְּרִית קִיּוֹם הַקֹּדֶשׁ, שֶׁכְּתוּב וַיִּדְבֹּר אֹתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. אֱלֹהִים - הַשֵּׁם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא כְּתוּב בְּמַחְזָה הַשֵּׁם בְּהִתְגַּלוּת.

לֵאמֹר, מָה זֶה לֵאמֹר? לֵאמֹר וְלִהְיוֹת בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁלֹּא תִהְיֶה בְּמַכְסָּה, לֹא בַלְשׁוֹן אַחֲרֵת, אֶלָּא בַלְשׁוֹן שֶׁכָּל מְדַבְּרִים בָּהּ, שִׁיכּוֹלִים לוֹמַר זֶה לָזֶה וְלֹא יְכוּלִים לְקַטְרֵג וְלוֹמַר פֶּתַח וְפֶה, וְעַל כֵּן וַיִּדְבֹּר אֹתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. אֱלֹהִים וְלֹא מַחְזָה, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מְכַנֵּס אוֹתוֹ לְבְרִית קִיּוֹם הַקֹּדֶשׁ וְקָרַב אוֹתוֹ אֵלָיו.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשּׁוּם כֵּן הָיָה לֹא נִתְּנָה לוֹ עַד שֶׁנִּמּוּל. מָה הַטַּעַם? שֶׁהָיָה מִמֶּשׁ נִקְרָאת בְּרִית. וְעַל כֵּן, כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנָס בְּבְרִית, אֵז נִתְּנָה לוֹ הָאוֹת ה"א, שֶׁכְּתוּב אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהִיָּיתָ לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם וְלֹא יִקְרָא עוֹד שְׁמֶךָ אַבְרָם וְגו'.

אֲחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. רַבִּי חִיָּיא הָיָה הוֹלֵךְ לִרְאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר. כָּגַשׁ אוֹתוֹ רַבִּי חֲנַנְיָ. אָמַר לוֹ, הַדְּרִךְ הַזֶּה שֶׁמִּתְקַנֵּת לְפָנֶי מֶר, לֵאֵן הוֹלֶכֶת הִיא? אָמַר לוֹ, לִרְאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר לוֹ, וְגַם אֲנִי אֶלְךָ עֹמֵד? אָמַר לוֹ, אִם תּוּכַל לְהַבִּין לְהַשְׁכִּיל לָמָּה שֶׁתִּשְׁמַע - לָךְ, וְאִם לֹא - שׁוּב לְאַחֲרֶיךָ. אָמַר לוֹ, שֶׁלֹּא יִחַשֵׁשׁ מוֹר לָזֶה, שֶׁהָיָה אֲנִי שְׁמַעְתִּי כְּמָה סוּדוֹת שֶׁל תּוֹרָה וְכִלְתִּי לַעֲמֹד בָּהֶן.

פֶּתַח רַבִּי חֲנַנְיָ וְאָמַר, מָה שֶׁכְּתוּב (בְּמִדְבָּר כח) אֶת קַרְבְּנִי לְחָמִי לְאִשִּׁי וְגו', אֶת קַרְבְּנִי - זֶה קַרְבֵּן הַבָּשָׂר שֶׁנִּקְרַב לְכַפֵּר דָּם עַל דָּם, בָּשָׂר עַל בָּשָׂר, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַקַּרְבָּנוֹת לֹא נִקְרְבִים אֶלָּא הַבָּשָׂר לְכַפֵּר עַל הַבָּשָׂר.

וְכֵן שְׁמַעְתִּי, אִם אָדָם חָטָא - בְּהִמָּה מָה חָטָא שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר (ויקרא א) אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קַרְבֵּן וְגו'! לָמָּה? אֶלָּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת רוּחַ בְּנֵי אָדָם וְאֶת רוּחַ הַבְּהֵמָה, וְהִפְרִיד זֶה מִזֶּה, וּמִשּׁוּם כֵּן (קֹהֶלֶת ג) רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הֵעֲלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה וְגו'. וְדַאי נִכְרְדִים זֶה מִזֶּה.

בְּטָרָם שֶׁחָטָא אָדָם מָה כְּתוּב? (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְּנִי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע וְגו', וְכְתוּב לָכֶם יִהְיֶה לְאֶכְלָה, וְלֹא יוֹתֵר! כִּיּוֹן שֶׁחָטָא וְהִצִּיר נִשְׁאָב לְגוֹפּוֹ, וּבְכָל אוֹתָם הִתְלוֹדוֹת עָשָׂה דִּין, וְאַחֲרָיָה נִתְּנָה הַגּוֹי בְּנֵה מִהֶמְקוֹם שֶׁל הִצִּיר הָרַע, הַקְרִיב קַרְבֵּן כְּמוֹ שֶׁהַקְרִיב אָדָם, מָה



פְּתוּבָה? (שם ח) וַיֵּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחָח וְגו', וְכַתוּב כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנַּעֲרֻו. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִכָּאן וְהִלָּאָה, הוֹאִיל וְהַגּוֹף נִשְׁאַב מֵאוֹתוֹ הַיֵּצֵר הָרַע, יִתְעַנֵּג הַגּוֹף כְּמוֹ שֶׁרְאוּי לוֹ, יֵאָכֵל בָּשָׂר. כִּי־רַק עֵשֶׂב נִתְּנִי לָכֶם אֶת כָּל.

כְּשֶׁאוֹכֵל בָּשָׂר, מֵאוֹתוֹ הַבָּשָׂר מִתְעַנֵּג הַבָּשָׂר שְׁלֹ, וּמִתְעַרְבִים זֶה עִם זֶה וּמִתְגַּדֵּל מִמֶּנּוּ הַגּוֹף, וּמֵאוֹתוֹ הַעֲנֵג הַגּוֹף חוּטָא בְּכִמְה חֲטָאִים. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַבָּשָׂר כְּפָרָה עַל הַגּוֹף. בָּשָׂר אוֹכֵל, וּבָשָׂר מִתְרַבֶּה מִמֶּנּוּ, וְבוֹ חֲטָא. מִשּׁוֹם כִּד בָּשָׂר לְכַפֵּר עַל גּוֹפוֹ, וְהַבָּשָׂר שֶׁאוֹכֵל עוֹשֶׂה דָם לְגוֹף [מִשּׁוֹם כִּד הַדָּם שֶׁנִּשְׁאַר מֵאוֹתוֹ הַבָּשָׂר בַּחוּץ, מִתְעַתֵּד לְכַפֵּר עַל הַדָּם שֶׁנִּשְׁאַר מֵאוֹתוֹ הַבָּשָׂר שְׁלֹ, שְׁפָתוֹב (וַיִּקְרָא יז) כִּי הַדָּם הוּא בִּנְפֹשׁ יִכְפֹּר.

כַּתוּב קִרְבָּנִי, וְכַתוּב קִרְבָּנְכֶם, שְׁפָתוֹב (שם א) תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבָּנְכֶם. מִה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלָּא קִרְבָּנִי - כְּמוֹ שְׁלָמִים שְׂבָאִים עַל שְׁלֹם. קִרְבָּנְכֶם - כְּמוֹ חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת שְׂבָאִים עַל חֲטָא וְאַשָׁם. מִשּׁוֹם כִּד, (בַּמִּדְבָּר כח) אֶת קִרְבָּנִי - בָּשָׂר. לַחֲמִי - לֶחֶם וְיֵינִי. רִיחַ - זֶה הַקְטָרֶת. נִיחָחִי - זֶה נַחַת רוּחַ שְׁעוֹשֶׂה הַכֶּהֱן בְּרָצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ, וְהַלִּוּיִם בְּרָצוֹן שֶׁל שִׁיר וְשִׁבְחָה.

תִּשְׁמְרוּ לַהֲקָרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ, מִה זֶה בְּמוֹעֵדוֹ? אִם תֹּאמַר בְּכָל יוֹם בִּבְקָר וּבִעֶרֶב, מִה זֶה בְּמוֹעֵדוֹ? [נ"א מִה אוֹמַר שֶׁהוּא מוֹעֵדוֹ?] אֵלָּא הַמוֹעֵד שֶׁשּׁוֹלֵט בְּאוֹתָהּ עַת רָצוֹן, הַרְצוֹן שֶׁנִּמְצָא לְמַעַלָּה בְּדִרְגָּה יְדוּעָה. וְעַל כֵּן כַּתוּב בְּמוֹעֵדוֹ.

כְּשֶׁנִּקְרַב הַקְרָבָן. הַכֹּל נוֹטִלִים חֵלֶק, וּמִתְפַּזְזוֹת הַקְּלֹפֹת לְכָל צֵד, וְהַיְחִיד נִקְרַב וּמִתְיַחַד, וְהַמְּאוֹרוֹת מְאִירִים, וְנִמְצָא רָצוֹן בְּכָל הַעוֹלָמוֹת, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּסוּד שֶׁל יְחִיד אֶחָד כְּרֵאוּי. בָּא רַבִּי חִיָּיא וְנִשְׁק אֹתוֹ. אָמַר לוֹ, נָאָה אֶתָּה, בְּנִי, מִמֶּנִּי לְלֶכֶת וְלִרְאוֹת אֶת סִבָּר פְּנֵי הַיָּמִים. [עוֹד פָּתַח וְאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא רַבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים] [נ"א לָמָּה דָּוִד הַמֶּלֶךְ יָרַשׁ הַמְּלָכוֹת? שֶׁהוּא הַרְבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים].

הַלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו, רָאָה אוֹתָם יוֹשְׁבִים עַל הַשַּׁעַר. אָמַר לוֹ לַשֹּׁמֵשׁ, לָךְ וְאָמַר לָהֶם, הַפֶּסֶא הִזָּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה עֲמוּדִים מִה הוּא כָּל אֶחָד [הַכֹּל אֶחָד]? אָמְרוּ לוֹ, לָךְ וְאָמַר לוֹ לָמַר, שְׁלֹא לַחֲנֹם אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא הַרְבִּיעִי, אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים. אָמַר לוֹ, לָךְ וְאָמַר לָהֶם, שְׁאִיפָה מַאֲסוֹ בּוֹ בְּדוֹד שֶׁהוּא אָמַר אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים.

הַחֲזִיר רַבִּי חִיָּיא אֶת רֹאשׁוֹ לְרַבִּי חַגַּאִי, וְאָמַר לוֹ, הַשְׁמַעֲתָ בָּזֶה דְּבָרִי? אָמַר, שְׁמַעֲתִי בְּפִסּוּק הִזָּה שְׁפָתוֹב (שִׁיר א) "בְּנִי "אָמִי "נִחְרוּ בִי שְׁמוֹנִי וְגו', שֶׁהַפֶּסֶק הִזָּה אָמַר אוֹתוֹ שְׁלֹמָה, וְעַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ הוּא נִאֲמַר, כְּשֶׁדָּחַו אוֹתוֹ הָאֲחִים שְׁלֹ מֵהֶם.

וְעוֹד שְׁמַעֲתִי, מִה רָאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִתֵּת מְלָכוֹת לַיהוּדָה מִכָּל אַחֲיוֹ? אֵלָּא אוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ חֲקִיקוֹת בּוֹ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן כְּבוֹד לְשְׁמוֹ, וּמִשּׁוֹם כִּד יָרַשׁ אֶת הַמְּלָכוֹת. וְעוֹד שְׁמַעֲתִי, יְהוּדָה - הִנֵּה אוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ וְדָאִי. ד' אֵינְנָה לָמָּה? אֵלָּא זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּקְשָׁר בְּשְׁמוֹ מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שְׁפָתוֹב (הוֹשֵׁעַ ג) וּבִקְשׁוֹ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מִלִּפְנֵי וְגו'. הִנֵּה דָּוִד קִשּׁוּר בְּשְׁמוֹ. וְעוֹד, שֶׁהוּא קִשּׁוּר שֶׁל תְּפִלִּין וְדָאִי, ד' דָּוִד הַמֶּלֶךְ [ד"א קִשּׁוּר שֶׁל תְּפִלִּין וְדָאִי], וּמִשּׁוֹם כִּד דָּוִד נִקְשָׁר בְּשְׁמוֹ.

נִכְנָסוּ. כִּיֵּן שֶׁנִּכְנָסוּ, יָשְׁבוּ לִפְנֵי. שְׁתַּק רַבִּי אֶלְעָזָר וְהֵם שְׁתַּקּוּ. נִכְנַס רַבִּי אֶלְעָזָר לְחִדְרוֹ, וְשָׁמַע קוֹל אֶחָד שֶׁהִיָּה אוֹמַר: לָךְ וְאָמַר לָהֶם מִה שֶׁהֵם רוֹצִים, שֶׁהִרִי הֵם בָּשָׂרִים. חֲזַר אֲלֵיהֶם. אָמַר לָהֶם, אִם יֵשׁ מִי שְׁשָׁמַע דְּבָר - שְׁיֵאמַר לִי. אָמְרוּ לוֹ, אֲנִי מַחֲכִים לַהֲיוֹת מוֹאֲרִים מִתּוֹךְ הַצַּחוֹת שֶׁל הַמְּאוֹר הַעֲלִיּוֹן, וְלִהְבִּין וְלִהְשָׁכִיל.

פָּתַח וְאָמַר, (חֲבִיקוֹק ב) וַה' בְּהִיכֹל קִדְשׁוֹ חֵס מִפְּנֵי כָּל הָאָרֶץ. כְּשֶׁרָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם, הִסְתַּכֵּל בְּתוֹךְ הַמַּחֲשָׁבָה סוּד הַתּוֹרָה וְרָשָׁם רְשׁוּמִים, וְלֹא הָיָה זְכוּל לַעֲמֹד, עַד שֶׁבָּרָא הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהִיא הִיכָל פְּנִימִי עֲלִיּוֹן וְסוּד נִסְתָּר, וְשֵׁם נִרְשָׁמוּ וְהַצְטִירוּ הָאוֹתִיּוֹת בְּחִקִּיקוֹתֵיהֶן.

כִּיֵּן שֶׁזָּה נִבְרָא, הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּהִיכֹל הִזָּה, וְרוֹשֵׁם לִפְנֵי צִיּוֹרִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, שְׁפָתוֹב חֵס מִפְּנֵי כָּל הָאָרֶץ. רָשָׁם לִפְנֵי רְשׁוּמִים וְצִיּוֹרִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. רָצָה לִבְרֹא שְׁמִים, מִה עֲשֶׂה? הִסְתַּכֵּל בְּאוֹר הָרֹאשׁוֹן וְהִתְעַטֵּף בּוֹ וּבָרָא שְׁמִים, שְׁפָתוֹב (תְּהִלִּים קד) עֲטָה אוֹר כְּשֶׁלָּמָה, וְאַחֵר כִּד נוֹטָה שְׁמִים בְּרִיעָה.

הִסְתַּכֵּל לַעֲשׂוֹת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, עֲשֶׂה הִיכָל אַחֵר וְנִכְנַס בּוֹ, וּמִמֶּנּוּ הִסְתַּכֵּל וְרָשָׁם לִפְנֵי אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת לְמִטָּה וּבָרָא אוֹתוֹ. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וַה' בְּהִיכֹל קִדְשׁוֹ חֵס מִפְּנֵי כָּל הָאָרֶץ. ה"ס מִפְּנֵי - ה"ס רָשָׁם לִפְנֵי כָּל הַנִּקְדוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם שְׁשִׁים וְחִמֶּשׁ כְּחֻשְׁבוֹן ה"ס. שְׁשִׁים וְחִמֶּשׁ הוּ. וְכֵלֶן רָשָׁם לִפְנֵי כְּשֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם. מִשּׁוֹם כִּד כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ אֵלָּא לְאוֹתָם שְׁיִדְעִים דְּרָכָיו וְהוֹלָכִים בָּהֶם בְּדֶרֶךְ אֱמֶת כְּרֵאוּי.

בִּינְתִים שֶׁהִיָּה מְדַבֵּר עִמָּם, בָּאָה אֵשׁ וְהִקִּיפָה אוֹתוֹ, וְהֵם יָשְׁבוּ בַּחוּץ. שְׁמַעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁהִיָּה אוֹמַר: אִי קְדוֹשׁ, הִבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרִי, בְּכָל אוֹתָם הַחֲדָרִים שֶׁל פְּנֵי הַזָּקוֹן, הָעֵלָם הַקְדוֹשׁ [הַעֲלָמָה הַקְדוֹשָׁה]

שנמסרו המפתחות שלהם בידו, וכלם מתקנים לה ולאיתם שבשבילך. ובחייך הקדושים, כל צבא השמים נגילה ונשמחה בך.

כשאלה ראו כך, הזדעזעו, ופחד רב נפל עליהם. אמרו, איננו ראויים לזה, נצא מכאן ונלך לדרךנו. [הלכו]. ישבו שם כל אותו יום ולא יכלו לראות אותו, ואמרו, אין רצונו של הקדוש ברוך הוא שנישב כאן. נצאו משם והלכו.

בעודם הולכים, פתח רבי חייא ואמר, (שם קג) ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו וגו'. אשריהם ישראל מפל שאר העמים של העולם, שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מפל שאר העמים ועשה אותם חלקו ונחלתו, ועל כן נתן להם תורה קדושה, משום שכלם היו ברצון אחד על הר סיני והקדימו עשיה לשמיעה.

כיון שהקדימו עשיה לשמיעה, קרא הקדוש ברוך הוא לפמליה שלו. אמר להם, עד כאן אתם הייתם יחידים לפני בעולם, מכאן והלאה הנה בני בארץ חברים עמכם בכל. אין לכם רשות לקדש את שמי עד שישאל ותחברו עמכם בארץ, וכלכם תהיו יחד חברים לקדש את שמי, משום שהקדימו עשיה לשמיעה כמו שעושים המלאכים העליונים ברקיע, שכתוב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמיעה בקול דברו. עשי דברו בהתחלה, ואחר כך לשמע.

דבר אחר ברכו ה' מלאכיו - אלו אותם הצדיקים בארץ שהם חשובים לפני הקדוש ברוך הוא כמלאכים העליונים ברקיע, משום שהם גבורי כח שמתגברים על יצרם בגבור טוב שמתגבר על שונאיו. לשמע בקול דברו - שזוכים בכל יום לשמע קול מלמעלה בשעה שמצטרפים.

פעת מי יכול לעמוד עם אותם שהם קדושים עליונים? אשרי אותם שיכולים לעמוד לפנייהם. אשרי אותם שיכולים [למי שיוכל] להנצל מלפניהם. השגחתו של הקדוש ברוך הוא עליהם בכל יום. איך אנו יכולים להכנס לפנייהם? ועל זה כתוב (שם סה) אשרי תבחר ותקרב, וכתוב (שם פד) אשרי אדם עוז לו בך וגו'. (עד כאן סתרי תורה).

זהר

ויאמר אברהם אדני יהו"ה מה תתן לי. אדניי - אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. אלהים - יו"ד ה"א וי"ו ה"א [אלהים יהוה בנקוד אלהים]. אלא סוד הדבר - חבור של שני עולמות יחד, העולם התחתון והעולם העליון.

מה תתן לי ואנכי הולך ערירי, שאין לי בן. ולמדנו, שכל מי שאין לו בן בעולם הזה נקרא ערירי, כמו שנקרא (ויקרא כ) ערירים יהיו. ואברהם, על מה אמר הדבר הזה שאמר מה תתן לי? כביכול לא האמין בקדוש-ברוך-הוא?

אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא, אנכי מגן לך - בעולם הזה, שכתב הרבה מאד - בעולם הבא. מיד התעורר אברהם בסוד החכמה ואמר מה תתן לי, שהרי ידעתי שלא מקבל שכן להכנס לעולם ההוא אדם שלא מוליד בן. ועל זה אמר מה תתן לי ואנכי הולך ערירי. שהרי לא תתן לי, שלא זכיתי בו. מכאן שאדם שלא זוכה בבנים בעולם הזה, לא זוכה בעולם ההוא להכנס לתוך הפרגוד.

ואברהם היה רואה באצטגנינות שלו שלא יוליד. מה כתוב? ויצא אתו החוצה וגו'. [אמר לו הקדוש ברוך הוא, צא מאצטגנינות שלך. אברהם אינו מוליד. אברהם מוליד] אמר לו הקדוש ברוך הוא, אל תסתכל בזה, אלא בסוד של שמי יהיה לך בן. זהו שכתוב כה יהיה זרעך. הסוד של השם הקדוש שמשם נקשר לו עם זה [בן] ולא מהצד האחר.

כה - שהוא השער לתפלה, בה ימצא ברכה, בה ימצא אדם את בקשתו. כה - אותו הצד שבא מצד הגבורה, שהרי מצד הגבורה בא יצחק. ואותו צד הגבורה נקרא כ"ה, שמשם באים פרות ופרות לעולם, ולא מהצד שלמטה של כוכבים ומזלות.

אז והאמן בה'. נדבק למעלה ולא נדבק למטה. והאמן בה', ולא בכוכבים ומזלות. והאמן בה' - שהבטיח לו שירבה את שכו לעולם הבא. והאמן בה' - באותה הדרך שנתנה לו, שמשם יבא לו זרע להוליד בעולם. ויחשבה לו צדקה. ויחשבה לו - שאף על גב שהיא דין, כאלו היא רחמים ה"כ"ה הזאת. דבר אחר ויחשבה לו צדקה - שקשר קשר עליון בתחתון לחברם יחד.

בא ראה, הנה העירו, אברהם מוליד - אברהם אינו מוליד. וכי תאמר שהנה הוליד את ישמעאל בעודו אברהם? אלא הבן ההוא שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא, לא הוליד אותו בעודו אברהם, שהרי בעודו אברהם הוליד למטה. כיון שנקרא אברהם ונכנס בבירית, אז הוליד למעלה. ומשום כך אברהם אינו מוליד בקשר עליון, אברהם מוליד כמו שאמרנו, ונקשר למעלה ביצחק.

ויהי אברהם בן תשעים שנה ותשע שנים וגו'. רבי אבא פתח, (שמואל-ב כב) כי מי אל מבלעדי ה'

ומי צור וגו'. דוד המלך אמר את הפסוק הזה, כי מי אל מבלעדי ה' - מי הוא השליט או הממנה שיכול לעשות דבר מבלעדי ה'! אלא מי שהצטוו מעם הקדוש ברוך הוא, משום שכלם אין עומדים ברשותם ולא יכולים לעשות דבר. ומי צור - ומי הוא התקיף שיכול לעשות תקף וגבורה מעצמו מבלעדי אלהינו? אלא כלם ביד הקדוש ברוך הוא, ולא יכול לעשות דבר, רק מרשותו.

דבר אחר כי מי אל מבלעדי ה' - שהקדוש ברוך הוא הכל ברשותו, ולא כמי שנראה במראה הפוכים והמולות, שכלם מראים דבר, והקדוש ברוך הוא מחליפו לגון אחר. ומי צור זולתי אלהינו, הרי פרשה שאין ציר כמו שהקדוש ברוך הוא, שהוא ציר שלם, עושה ומציר דמות בתוך דמות, ומשלים את אותה הדמות בכל תקונה, ומכניס בו נפש עליונה, שדומה לתקון העליון, משום כך אין ציר כמו הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, מאותו הזרע של אדם, כשמתעוררת תשוקתו לנקבתו, ונקבתו מתעוררת אליו, אז מתחברים שניהם יחד, ויוצא מהם בן אחד שכלול משתי דמיות כאחד, משום שהקדוש ברוך הוא ציר אותו בציור שנקבל משניהם. ועל כן צריך אדם לקדש את עצמו בזמן ההוא, כדי שימצא הדמות ההיא בציור שלם כראוי.

אמר רבי חייא, בא ראה, כמה גדולים הם מעשיו של הקדוש ברוך הוא, שהרי האמנות והציור של האדם היא כמו העולם, ובכל יום ויום הקדוש ברוך הוא בורא עולמות, ומזוג זווגים כל אחד ואחד כראוי לו, והוא ציר את דמותם טרם בואם לעולם.

בא ראה, שאמר רבי שמעון, כתוב זה ספר תולדות אדם, וכי ספר היה לו? אלא פרשה, שהקדוש ברוך הוא הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו'. איך הראה לו? אם תאמר שראה ברוח הקדש שהם עתידים לבא לעולם כמי שרואה בחכמה מה יבא לעולם - לא כך, אלא ראה בעין את כלם, ואותה הדמות שעתידים לעמד בה בעולם, את כלם הוא ראה בעין. מה הטעם? משום שמיום שנברא העולם, כל הנפשות העתידות לעמד בבני האדם, כלן עומדות לפני הקדוש ברוך הוא באותה הדמות ממש שעתידות לעמד בה בעולם.

כמו כן כל אותם הצדיקים, אחר שיוצאים מן העולם הזה, כל הנפשות עולות, והקדוש ברוך הוא מזמן להם דמות אחרת להתלבש בה כמו שהיו בעולם הזה. משום כך כלם עומדים לפניו, וראה אותם אדם הראשון בעין.

ואם תאמר, שאחר שראה אותם לא עמדו בקיומם - בא ותראה, כל דברי הקדוש ברוך הוא הם בקיום ועומדים לפניו עד שיוצאים לעולם. כמו זה כתוב (דברים כט) כי את אשר ישנו פה וגו'. הרי פרשה, שכל בני האדם שעתידים להיות בעולם, כלם נמצאו שם.

כאן יש להסתכל, שהרי כתוב את אשר איננו פה וגו', ומשמע אלו [כלם] שיצאו מאותם שעמדו שם, משום שכתוב עמנו היום, ולא כתוב עמנו עומד היום. אלא ודאי [כאן] כלם עמדו שם, אלא שלא נראו לעין, משום כך כתוב עמנו היום אף על גב שלא נראו.

ואם תאמר, מה הטעם לא נראו כאן כמו שנראו לאדם הראשון שראה אותם עין בעין, והרי כאן ראו יותר? אלא כאן, כשנתנה תורה לישראל, מראה אחר ודרגות עליונות. היו רואים ומסתכלים עין בעין, והיו משתוקקים להסתכל ולראות בכבוד רבונם, ומשום כך ראו את הכבוד העליון של הקדוש ברוך הוא לבדו ולא מאחר.

ועל כן, כל בני האדם שעתידים לעמד בעולם, כלם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא באותן הדמיות ממש שעתידים לעמד בהן. זהו שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך וגו'. גלמי ראו עיניך, מה הטעם? משום שדמיות אחרת עליונה היתה כזה, ומשום כך כתוב (שם יח) ומי צור זולתי אלהינו, מי הציר הטוב שציר [שכולל] הכל [זה עם זה] כמו הקדוש ברוך הוא?

דבר אחר כי מי אלוה - זה סוד הדבר, שהרי אל הוא כלל שנקבל מכל הדרגות. ואם תאמר שאל הזה היא דרגה אחרת, משום שכתוב (שם ז) ואל זעם בכל יום? בא ראה, שהרי אין אל מבלעדי ה' שאינו לבדו, ולא נפרד לעולמים, ועל כן כתוב (שמואל ב כב) כי מי אל מבלעדי ה' וגו'. ומי צור וגו', שהרי צור אינו לבדו, אלא הכל אחד, ככתוב (דברים ד) וידעת היום והשבת אל לבדך כי ה' הוא האלהים וגו'.

בא ראה, שטרם שנמול אברהם, היה מדבר עמו מתוך מחזה לבדו, כמו שנאמר, שכתוב היה דבר ה' אל אברהם במחזה וגו'. במחזה - באותו המראה, הדרגה שכל הדמיות נראות בה, כמו שנאמר. והמחזה הזה הוא סוד הברית.

ואם תאמר שמשום כך נקרא מחזה, משום שהיא הדרגה המראה שכל הדמיות נראות בה ואז נקראת מחזה - הרי אמרת בראשונה, שטרם שנמול אברהם, לא היה מדבר עמו, רק הדרגה הזו שאין

שורים עליה הדרגות האחרות, ועכשו אמרת במחזה - המראה של כל הדרגות העליונות הוא, והרי טרם שנמול כתוב היה דבר ה' אל אברהם במחזה?

אלא הדרגה הזו היא המראה של כל הדרגות העליונות, ובמראה של הדרגות העליונות נתקנה. ואף על גב שבאותו הזמן אברהם לא היה מהול - הדרגה הזו במראה של הדרגות העליונות היא, ובכל אותם הגונים עומדת, והמראה של אותם הגונים עומד תחתיה. אחד מימין - גון לבן, ואחד משמאל - גון אדם, אחד שכלול מכל הגונים. והוא המראה שכל הגונים העליונים עומדים עליו. ועל זה במראה הזה עמד על אברהם ודבר עמו, ואף על גב שלא נמול. כיון שנמול מה כתוב? וירא ה' אל אברהם.

בא ראה, בבבלעם [אמר] כתוב מחזה שדי, ובאברהם כתוב מחזה סתם. מה בין זה לזה? אלא מחזה שדי אלו שלמטה [שיצאו] ממנו, והם המראה שלו. מחזה סתם, מחזה זה הוא ה' [של כל מראה] שכל הדמיות העליונות נראות בו. ומשום כך כתוב באברהם מחזה סתם, ובבבלעם מחזה שדי.

ועל כן, טרם שנמול אברהם, היתה לו הדרגה הזו כפי שאמרנו. כיון שנמול, מיד וירא אליו ה' וגו'. נראו כל [שאר] הדרגות על הדרגה הזו, והדרגה הזו דברה עמו כראוי בשלמות. ואברהם נקשר מדרגה לדרגה, ונכנס לברית הקדש כראוי בשלמות.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ח)

שכינה נקראת אות ברית מצד של צדיק יסוד עולם. זאת אות הברית - בסיני. [בין] העמוד האמצעי, ובין בני ישראל - נצח הוד. אות - זה צדיק. היא - זו שכינה. (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים - מקתר עד העמוד האמצעי, שאין שם בכל מקום אלא מצד האות ו', ואין שביעי אלא מצד האות י', עטרה על ראשו. החכמה העליונה היא אות, החכמה התחתונה היא אות, ותקנו לכולם לשמנה ששם היא חכמה עד היסוד, לקבל בהם י' קטנה להעלותה עד הכתר להיות עטרה על ראשם, ותקנו לשם הערלה בכלי ועפר, לקיים ונחש עפר לחמו: ע"כ מההשמטות.

בא ראה, כיון שנמול אברהם, יצא מהערלה, ונכנס לברית הקדושה, והתעטר בעטרה קדושה, ונכנס בברית שהעולם עומד עליה, ואז התקיים העולם בגללו, משום שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה"א בראם, באברהם, והכל עומד בסוד אחד. ובשעה שהקדוש ברוך הוא הראה לאדם את כל אותם הדורות של העולם, וראה אותם כל אחד ואחד, כל דור ודור, כלם עומדים בגן העדן באותה הדמות שעתידים לעמוד בה בעולם הזה.

ובא וראה, הרי נתבאר, כיון שראה את דוד שאין בו חיים כלל, תמה, והוא נתן לו משלו שבעים שנים. משום כך היו לו לאדם תשע מאות ושלשים שנים, ואותם השבעים עלו לו לדוד. והדבר הזה הוא סוד של חכמה, שלדוד אין [ימים] פרט לשבעים השנים מאדם הראשון. והכל הוא סוד של חכמה. וכל מה שלמטה, הכל הוא בסוד של מעלה.

ובא וראה, בכל אותן הדמיות של הנשמות של העולם, כלם לפניו זוגות זוגות. לאחר מכן, כשפאים לעולם הזה, הקדוש ברוך הוא מונג זוגים.

אמר רבי [יהודה] יצחק, הקדוש ברוך הוא [מונח זוגים ואומר] אומר בת פלוני לפלוני. אמר רבי יוסי, מה זה אומר, והרי כתוב (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש? אמר רבי יהודה, תחת השמש כתוב, שונה למעלה.

אמר רבי יוסי, מה כאן הכרוז, והרי אמר רבי חזקיה אמר רבי חייא, באותה שעה ממש שיוצא אדם לעולם, בת זוגו מונחת לו? אמר רבי אבא, אשרי הצדיקים שגשמותיהם מתעטרות לפני המלך הקדוש טרם יבאו לעולם. שכן שנינו, בשעה שהקדוש ברוך הוא מוציא נשמות לעולם, כל אותן הרוחות והנשמות, כלן כלולות זכר ונקבה שמחברות יחד.

ונמסרות בידי אותו הממנה השליח שנתמנה על הרינונות בני האדם, ושמו לילה. ובשעה שיוצאות ונמסרות בידיו, נפרדות, ולפעמים זה מקדים לפני זה, ומוריד אותם בבני האדם. וכשמגיע [מפה] זמן זוגם, הקדוש ברוך הוא שמכיר אותן הרוחות והנשמות מחבר אותן בבראשונה ומכריז עליהם. וכשמתיחדים, נעשים גוף אחד ונשמה אחת, ימין ושמאל כראוי, ומשום כך אין כל חדש תחת השמש. ואם תאמר, הרי שנינו שאין זוג אלא לפי מעשי ודרכי האדם - כך זה ודאי! שאם זוכה ומעשיו כשרים, הוא זוכה להתחבר עם אותו שלו כמו שצא.

אמר רבי חייא, מי שמעשיו כשרים, באיזה מקום יבקש [יושב] את זוגו? אמר לו, הרי שנינו, לעולם ימכר אדם וכו' וישא בת תלמיד חכם, [ד"א ובא ראה] שתלמיד חכם פקדון רבונו נפקד בידו. שנינו בסוד המשנה, כל אותם שבאו בגלגול של נשמות, יכולים להקדים ברחמים את זוגם. ועל זה העירו החכמים, אין נושאים נשים במועד, אבל מקדשים, שמא יקדמונו אחר ברחמים. וזכה אמרו אחר

בדיוק. ועל כן קשים הזווגים לפני הקדוש ברוך הוא. ועל כל פנים ודאי כתוב כי ישירים דרכי ה'.

רבי יהודה שלח לרבי אלעזר. אמר, הרי סוד הדבר ידעתי, אותם שבאו בגלגול נשמות - מאיזה מקום להם יש זיווג? שלח לו, כתוב (שופטים כא) מה נעשה להם לנותרים לנשים וגו'. וכתוב וחספתם לכם וגו'. פרשת בני בנימין מוכיחה, ועל זה שנינו שמא יקדמנו אחר ברחמים. [וכי אותו אחר אין לו בת זוג? אבל תמצא זה כמו אדם שנשא בת זוגו ולא היו לו ממנה בנים ומת, יבא אחיו ויבס את אשתו ויולד לו ממנה בן. הבן הזה הוא המת שנשמתו חזרה לעולם, זה הוא האחר שאין לו בת זוג אלא אמו. וזה הוא שמא יקדמנו אחר ברחמים, שיכול להקדים אחר לשא את אשתו של זה ברחמים ובתפלה. ואף על גב שאמרתי לך שיכולים להקדים אחר ברחמים, לא יכול אלא אם (הוא) בעלה הוא רשע והוא צדיק].

אמר רבי יהודה, [כעת] זה הוא ודאי שקשים הזווגים לפני הקדוש ברוך הוא. אשרי חלקם של ישראל שהתורה מלמדת אותם את דרכי הקדוש ברוך הוא, וכל הנסתרות והגזוים שגנוזים לפניו. ודאי כתוב (תהלים יט) תורת ה' תמימה וגו'. אשרי חלקו של מי שמשתדל בתורה ולא נפרד ממנה, שכל מי שנפרד מן התורה אפלו שעה אחת, כמי שנפרד מחיי העולם, שכתוב (דברים ל) כי היא חייך וארץ ימך, וכתוב (משלי ג) ארץ ימים וישנות חיים ושלום יוסיפו לך.

ויהי אברם בן תשעים שנה וגו'. רבי יוסי פתח, (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'. אשריהם ישראל מכל שאר העמים, שהקדוש ברוך הוא קרא להם צדיקים. שלמדנו, מאה ועשרים [וחמש] ושמונה אלפים בעלי כנפים שהולכים וטסים את כל העולם, ושומעים קול ואוחזים את אותו הקול.

כמו ששנינו שאין לך דבר בעולם שאין לו קול והולך וטס ברקיע. ואוחזים בו בעלי כנפים, ומעלים את אותו הקול [לרבוים] שאומרים [בעלי הדין] ודנים אותו הן לטוב הן לרע, שכתוב (קהלת י) כי עוף השמים לידך את הקול וגו'.

מתי דנים את אותו הקול? רבי חייא אמר, בשעה שכן אדם שוכב וישן ונשמתו יצאה ממנו, והיא מעידה בבו האדם, ואז דנים את אותו הקול. זהו שכתוב (מכה ז) משכבת חייך שמר פתחי פיך. מה הטעם? משום שהיא מעידה באדם. רבי יהודה אומר, כל מה שאדם עושה בכל יום, נשמתו מעידה בו באדם בלילה.

למדנו, אמר רבי אלעזר, בתחלת השעה הראשונה בלילה, כשנוסף [שיוצא] היום ונכנס השמש, בעל המפתחות שממנה על השמש נכנס בתריסר שיערים שפתוחים ביום. אחר שנכנס בכלם, כל אותם השערים הסתומים [הפתוחים], הפרוז עומד ומתחיל להכריז. עומד מי שעומד ואוחז את אותם המפתחות. אחר שסיים הפרוז, כל אותם שומרי העולם מתכנסים ועולים, ואין מי שפותח [פה] פתחון פה והכל שוקטים. אז מתעוררים הדינים שלמטה, והולכים ומשוטטים בעולם, והלבינה מתחילה להאיר.

ובעלי היבבה תוקעים ומקללים. תוקעים שנית. אז מתעוררת שירה ומזמרים לפני רבוים. כמה בעלי מגנים עומדים במקומם ומעוררים דינים בעולם. אז בני האדם יושנים, והנשמה יוצאת ומעידה עדות ומתחייבת בדיו. והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם אדם, והנשמה שבה למקומה.

בחצות הלילה, כשהצפרים מתעוררות, צד הצפון מתעורר ברוח, עומד במקומו השרביט שבצד הדרום, ומכה באותה הרוח ושוקט ומתבסס. אז מתעורר הקדוש ברוך הוא במנהגיו להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן.

באותה שעה. אשרי חלקו של אדם שעומד להשתעשע בתורה, שהרי הקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שבגן עדן, כלם מקשיבים לקולו. זהו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא מושף עליו חוט אחד של חס"ד שיהיה [תמיד] שמור בעולם, שהרי עליונים ותחתונים שומרים אותו. זהו שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

אמר רבי חזקיה, כל מי שמשתדל בשעה הזו בתורה, ודאי יש לו חלק תמיד בעולם הבא. אמר רבי יוסי, מה הטעם תמיד? אמר לו, כך למדנו, שכל חצות לילה, כשמתעורר הקדוש ברוך הוא בגן עדן, כל הנטיעות של הגן משקים יותר מאותו הנחל שנקרא נחל קדומים, נחל עדנים, שאין פוסקים מימיו לעולמים. כביכול אותו שעומד ומשתדל בתורה, כאילו אותו הנחל מוריק על ראשו ומשקה אותו בתוך אותם הנטיעות שבגן עדן. [אמר רבי יוסי] ולא עוד, אלא הואיל וכל הצדיקים שבתוך גן העדן מקשיבים לו, שמים לו חלק באותה השקאת הנחל. נמצא שיש לו חלק תמיד בעולם הבא.

רבי אבא היה בא מטבריה לבית טרונגא שלחמיו, ורבי יעקב בנו היה עמו. נפגשו בכפר טרשא. כשרצו לשכב, אמר רבי אבא לבצל הבית: יש כאן תרנגול? אמר לו בעל הבית: למה? אמר לו: משום

שְׁאֵנִי קִם בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה מִמֶּשׁ.

אָמַר לוֹ: לֹא צָרִיךְ, שֶׁהָרִי סִימָן יֵשׁ לִי בַּבֵּית - שֶׁהִמְשָׁקֵל הָיָה שְׁלֹפְנֵי מִטָּתִי, אֲנִי מִמְלֵא אוֹתוֹ בְּמִים, וּמִטְפֹּטֵף טֶפֶה טֶפֶה. וּבְחֻצוֹת הַלֵּילָה מִמֶּשׁ מִתְרוֹקְנִים כָּל הַמִּים, וּמִתְגַּלְגֵּל הַגִּלְגָּל [הַדְּבוּק] הָיָה וְנוֹהֵם, וְנִשְׁמָע קוֹלוֹ בְּכָל הַבֵּית. וְאִזּוֹ הוּא חֻצוֹת הַלֵּילָה מִמֶּשׁ.

וְזָקֵן אֶחָד הָיָה לִי שֶׁהָיָה קִם בְּכָל חֻצוֹת לַיְלָה וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ עָשָׂה אֶת זֶה. אָמַר רַבִּי אֲבָא: בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שֶׁשְׁלַחְנִי לְכָאן. בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה נָהֵם אוֹתוֹ הַגִּלְגָּל [הַדְּבוּק]. קָמוּ רַבִּי אֲבָא וְרַבִּי יַעֲקֹב, וְשָׁמְעוּ אֶת אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בִּירְכַּתִּי הַבֵּית וּשְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ, וְהָיָה אוֹמֵר, כְּתוּב (תְּהִלִּים קיט) חֻצוֹת לַיְלָה אֲקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדִּיק. מַה רָאָה דָּוִד שֶׁהוּא אָמַר חֻצוֹת לַיְלָה וְלֹא בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה? אֲלֹא חֻצוֹת לַיְלָה - וְדַאי לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר כֵּךְ. וְכִי כֵךְ נִקְרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? כֵּן, שֶׁהָרִי חֻצוֹת לַיְלָה מִמֶּשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא וְסִיעֵתוֹ, וְאִזּוֹ הִיא הַשָּׁעָה שֶׁנִּכְנָס לָנוּ הַעֲדָן לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים.

אָמַר רַבִּי אֲבָא לְרַבִּי יַעֲקֹב, וְדַאי נִשְׁתַּתֵּף עִם הַשְׂכִּינָה וְנִתְחַבֵּר יַחַד. קָרְבוּ וְיִשְׁבּוּ עִמּוֹ. אָמְרוּ לוֹ, אָמַר דָּבָר פֶּיֶד, שֶׁיִּנָּה אֲמַרְתָּ, מִנֵּין לָךְ זֶה? אָמַר לָהֶם, דָּבָר זֶה לְמַדְתִּי מִסָּבִי. וְעוֹד הָיָה אוֹמֵר, שֶׁשְׁלַשׁ [שְׁתַּחֲלִית] הַשָּׁעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַלֵּילָה, כָּל הַדִּינִים שֶׁלְמִטָּה מִתְעוֹרְרִים וְהוֹלְכִים וּמִשׁוּטְטִים בְּעוֹלָם.

וּבְחֻצוֹת הַלֵּילָה מִמֶּשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרֵר בְּגוֹן עֲדָן, וְהַדִּינִים שֶׁלְמִטָּה אֵין נִמְצָאִים. וְכָל הַמְּנַהֲגִים שֶׁלְמַעֲלָה בַּלֵּילָה, אֵין נִמְצָאִים אֲלֹא בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה מִמֶּשׁ. מִנֵּין לָנוּ? מֵאֲבָרָהֶם, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית יד) וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם לַיְלָה. בְּמִצְרַיִם - (שְׁמוֹת יב) וַיְהִי בַּחֲצִי הַלֵּילָה. וּבְמִקְוֵמוֹת רַבִּים בַּתּוֹרָה כֵּךְ נִמְצָא. וְדָוִד הָיָה יוֹדֵעַ.

[וְיָמָה] וּמִנֵּין הָיָה יוֹדֵעַ? אֲלֹא כֵךְ אָמַר הַזָּקֵן, שֶׁמִּלְכוּתוֹ תְּלוּיָה בָּזָה [הַלֵּילָה], וְעַל זֶה עוֹמֵד בַּשָּׁעָה הַזֹּאת אוֹמֵר שִׁירָה, וְלָכֵן קָרָא לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חֻצוֹת לַיְלָה [מִמֶּשׁ] אֲקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ וְגו', שֶׁהָרִי כָּל הַדִּינִים תְּלוּיִים מִכָּאן, וְדִינֵי הַמִּלְכוּת נִמְצָאִים מִכָּאן. וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה נִקְשֶׁר דָּוִד בָּהּ, וְקִם וְאָמַר שִׁירָה. בָּא רַבִּי אֲבָא וְנִשְׁקוּ. אָמַר לוֹ, וְדַאי כֵךְ הוּא. בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שֶׁשְׁלַחְנִי לְכָאן.

בָּא רָאָה, הַלֵּילָה הוּא דִין בְּכָל מְקוֹם, וְהָרִי הַקָּמְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים, וְכֵךְ הוּא וְדַאי, וְהָרִי הַעֲרַתִּי לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר אוֹתוֹ הִילָד בְּנוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ, אִם כֵּךְ, לָמָּה כְּתוּב חֻצוֹת לַיְלָה? אָמַר לוֹ, הָרִי נִאֲמַר שֶׁבְּחֻצוֹת הַלֵּילָה מִתְעוֹרְרֵת מִלְכוּת הַשָּׁמַיִם.

אָמַר, אֲנִי שְׁמַעְתִּי דָּבָר. אָמַר לוֹ רַבִּי אֲבָא, אָמַר בְּנֵי טוֹב, שֶׁהָרִי דָּבָר פֶּיֶד יְהִיָּה קוֹל הַמְּאוֹר. אָמַר, אֲנִי שְׁמַעְתִּי, שֶׁהָרִי הַלֵּילָה הוּא דִין הַמִּלְכוּת, וּבְכָל מְקוֹם הוּא דִין. וְזֶה שֶׁאָמַר חֻצוֹת, מִשּׁוּם שִׁינּוּקָת בְּשָׁנֵי גִּנּוּם [חֻצוֹת] - בְּדִין וְחֶסֶד. וְדַאי שֶׁהַמַּחְצִית הָרִאשׁוֹנָה הִיא דִין, שֶׁהָרִי בְּמַחְצִית הָאֲחֵרֶת הִיא מְאִירָה פְּנִיָּה בְּצַד הַחֶסֶד, וְעַל כֵּן חֻצוֹת לַיְלָה כְּתוּב וְדַאי.

קִם רַבִּי אֲבָא וְשֵׁם יְדוֹ בְּרֵאשׁוֹ וּבִרְךְ אוֹתוֹ. אָמַר, וְדַאי חֲשַׁבְתִּי שְׁאֵין נִמְצָא חֲכָמָה, רַק בְּאוֹתָם הַצַּדִּיקִים שֶׁזָּכוּ בָּהּ. כַּעַת רְאִיתִי שֶׁאֲפֵלוּ יְלָדִים בְּדוֹר שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן זָכוּ לְחֲכָמָה עֲלִיוֹנָה. אֲשֶׁרִיךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן! אוֹי לְדוֹר שֶׁאֲתָה תִּסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ! יִשְׁבּוּ עַד הַבֶּקֶר וְהִתְעַסְקוּ בַּתּוֹרָה.

פָּתַח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר, וְעַמּוּד כָּלִם צַדִּיקִים וְגו'. הַדָּבָר הָיָה הָרִי בְּאֵרוֹהוּ הַחֲבָרִים, מַה הַטַּעַם כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ס) וְעַמּוּד כָּלִם צַדִּיקִים, וְכִי כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם צַדִּיקִים? וְהָרִי כָּמָה רְשָׁעִים יֵשׁ בְּיִשְׂרָאֵל, כָּמָה חוֹטָאִים וְכָמָה רְשָׁעִים שְׁעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

אֲלֹא כֵךְ שֶׁנָּה בְּסוּד הַמִּשְׁנִיאוֹת: אֲשֶׁרִיָּהם יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹשִׂים קָרְבָן שֶׁל רָצוֹן לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁמִּקְרִיבִים אֶת בְּנֵיהֶם לְשִׁמּוֹנָה לְמִים לְקָרְבָן, וּכְשֶׁנִּמְוָלִים, נִכְנָסִים לְחֶלֶק הַטוֹב שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי י) וְצַדִּיק יִסּוּד עוֹלָם. וְכִינּוֹן שֶׁנִּכְנָסוּ בְּחֶלֶק הָיָה שֶׁל הַצַּדִּיק, הֵם נִקְרָאִים צַדִּיקִים. וְדַאי כָּלִם צַדִּיקִים.

וְעַל כֵּן לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, כְּכָתוּב (תְּהִלִּים קיח) פָּתַחוּ לִי שַׁעֲרֵי צִדִּיק אֲבָא בָּם, וְכָתוּב זֶה הַשָּׁעַר לַה' צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ, אוֹתָם שֶׁנִּמְוָלוּ וְנִקְרָאִים צַדִּיקִים. נִצָּר מִטְעֵי - נִצָּר מֵאוֹתָם הַנְּטִיעוֹת שֶׁנִּטְעַה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגוֹן עֲדָן. הָאֶרֶץ הַזֹּאת הִיא אַחַת מֵהֶן, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל חֶלֶק טוֹב לְעוֹלָם הַבָּא, וְכָתוּב (שִׁם לו) צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ. (יִשְׁעִיָּה ס) לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, מַה זֶה לְעוֹלָם? כָּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ בְּמִשְׁנֵתָנוּ, וְהָרִי הַדָּבָר הָיָה נִתְבָּאֵר בֵּין הַחֲבָרִים. [וְלִמְדָנוּ, מַה רָאָה הַכְּתוּב שֶׁלֹּא נִקְרָא אֲבָרָהֶם עַד עֵתָה?] [נִיֵּיא בָּא רָאָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא קָרָא לְאֲבָרָהֶם אֲבָרָהֶם עַד עֵתָה, מַה הַטַּעַם? אֲלֹא כֵךְ בְּאֵרְנוּ, שֶׁעַד עֵתָה לֹא נִמְוָל, וְכִשְׁנִמְוָל, הַתְּחַבֵּרָה בּוֹ הֵיֵיא הוּא וְשִׁרְתָּה בּוֹ]. אֲלֹא כֵךְ בְּאֵרְנוּ, שֶׁעַד עַכְשָׁיו לֹא נִמְוָל, וְכִשְׁנִמְוָל, הַתְּחַבֵּרָה לַה' הִיא הוּא וְהַשְׂכִּינָה שִׁרְתָּה בּוֹ, וְאִזּוֹ נִקְרָא אֲבָרָהֶם.

וְהִינֵנוּ מִה שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב) אֲלֹהֵ תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאֶרֶץ בְּהִבְרָאָם. וְשֶׁנָּה בָּה' בְּרָאָם, וְשֶׁנָּה בְּאֲבָרָהֶם. מַה אוֹמְרִים? אֲלֹא זֶה חֶסֶד וְזוֹ הַשְׂכִּינָה, וְהַכֵּל יוֹרֵד יַחַד, וְהַדָּבָר לֹא קָשָׁה, וְזֶה וְזֶה הָיָה.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב לְרַבִּי אֲבָא, הֵח' הוּא שֶׁל הַבְּרָאָם הִיא קִטְנָה, וְה' שֶׁל הֵלָה' (דְּבָרִים לב) - גְּדוּלָּה. מַה

בין זה לזה? אמר לו, זו שמטה, וזה יובל, וניש ששונים שהכל אחד. שפאשר מאירה מהצדיק, אז עומדת בשלמות וה"א גדולה, שהרי מוארת פראוי. ופעמים שלא עומדת בשלמות ויונקת מצד האחר, אז ה"א קטנה. ומשום כך לפעמים שהלבנה עומדת בשלמותה, ולפעמים בחסרונה, ובפניה נמצא נודע, והכל יפה, וזה הוא ברור הדבר.

אמר רבי אבא, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מפל שאר העמים ונתן להם אות הברית הזו, שכל מי שיש בו אות הברית הזו, אין יורד לגיהנם אם הוא שומר אותו פראוי, שאין מכניס אותו לרשות אחרת ולא משקר בשם המלך. שכל מי שמשקר בזה, כמי שמשקר בשמו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בגים זרים ילדו.

עוד אמר רבי אבא, בזמן שהאדם מעלה את בנו להכניסו לברית הזו, קורא הקדוש ברוך הוא לפמליא שלו ואומר, ראו איזו בריה עשיתי בעולם! באותה השעה מוזמן [לו] אליהו, וטס את העולם בארבע טיסות ומזמן לשם, ועל זה שנינו שצריך אדם לתקן פסא אחר לכבודו, ויאמר: זה הפסא של אליהו. ואם לא, אינו שורה שם. והוא עולה ומעיד לפני הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, בראשונה כתוב (מלכים א יט) מה לך פה אליהו וגו', וכתוב קנא קנאתי לה' אליהו צבאות כי עזבו ברייתך בני ישראל וגו'. אמר לו, חידד, שבכל מקום שהרשם הקדוש הזה ירשמו אותו בני בבשרם, אתה תזמן לשם. והפה שהעיד שישאל עזבו, הוא יעיד שישאל מקימים את הברית הזו. והרי שנינו, על מה נענש אליהו לפני הקדוש ברוך הוא? על שאמר לשון הרע על בניו.

בינתים בא אור היום, והיו אומרים דברי תורה. קמו ללכת, אמר לו אותו האיש, במה שעסקתם בלילה הזה השלימו. אמרו, מה הוא? אמר לו, שתראו למחר את פניו של בעל הברית, שהרי אשתי בקשה את הבקשה הזו מכס, ומילת הברית של בני שנולד לי - למחר תהיה ההלואה שלו. אמר רבי אבא, זו היא בקשה של מצוה, ונשב לראות את פני השכינה.

כחו כל אותו היום. באותו הלילה פנס אותו האיש את כל אוהביו, וכל אותו הלילה התעסקו בתורה, ולא היה מי שישן. אמר להם אותו האיש, בבקשה מכס, כל אחד ואחד יאמר דבר חדש בתורה.

פתח אחד [רבי אבא] ואמר, (שופטים ה) בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'. מה ראו דבורה וברק שפתחו בפסוק הזה? אלא כך שנינו, אין העולם מתקים אלא על הברית הזו, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. שהרי שמים וארץ על זה קימים. משום כך, כל זמן שישאל מקימים את הברית הזו, חקות שמים וארץ עומדים בקיומם. וכל זמן שחס ושלום מבטלים את הברית הזו, אין שמים וארץ מתקיימים, ואין נמצאות ברכות בעולם.

בא ראה, לא שלטו שאר העמים על ישראל אלא כשבטלו מהם את הברית הזו. ומה בטלו מהם? שלא נפרעו ולא נתגלו. ועל זה כתוב (שמואל א יב) ויעזבו בני ישראל את ה' וגו' וימזכר אתם ביד סיסרא. ויעזבו את ה' ממש. עד שבאה דבורה ונדבה את כל ישראל לדבר הזה, אז נכנעו שונאיהם תחתיהם.

והינו מה ששנינו, שאמר הקדוש ברוך הוא ליהושע, וכי ישראל הם אטומים ולא נפרעו ולא התגלו ולא מקימים את בריתי, ואתה רוצה להכניסם לארץ ולהכניע את שונאיהם? (יהושע ה) שוב מל את בני ישראל שנית. ועד שנפרעו ונתגלתה הברית הזו, לא נכנסו לארץ ולא נכנעו שונאיהם. אף כאן, כיון שהתנדבו ישראל באות הזו, נכנעו שונאיהם תחתיהם וחזרו הברכות לעולם. זהו שכתוב בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'.

קם אחר, פתח ואמר, (שמות ד) ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו. את מי? את משה. אמר לו הקדוש ברוך הוא, וכי אתה הולך להוציא את ישראל ממצרים ולהכניע מלך גדול ושלטי, ואתה שכחת ממך את הברית, שבנד לא נמול! מיד - ויבקש המיתו.

למדנו, ירד גבריא בלהבת של אש לשרף אותו, ונרמז לנחש אחד שורף לשאף אותו לתוכו. למה נחש? אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה הולך להרג את הנחש הגדול והחזק, ובנד לא נמול! מיד נרמז לנחש אחד להרג אותו, עד שראתה צפורה ומלה את בנה ונצול. זהו שכתוב ותקח צפורה צר. מה זה צר? אלא רפואה. ומה הרפואה? שכתוב ותכרת את ערלת בנה. שנצנצה בה רוח הקדש.

קם אחר ואמר, (בראשית מה) ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר וגו'. וכי למה קרא להם, והרי הם היו קרובים אליו? אלא בשעה שאמר להם אני יוסף אחיכם, תמהו שראו אותו במלכות עליונה. אמר יוסף, המלכות הזו, משום זה הרוחתי אותה. גשו נא אלי ויגשו, שהראה להם את ברית המילה. אמר, זו גרמה לי את המלכות הזו, משום ששמרתי אותה.

מכאן למדנו, שמי ששומר את אות הברית הזו, המלכות שמונה לו. מנין לנו? מבפני, שכתוב (רות

(ג) חי ה' שכבי עד הבקר. שיצרו הנה מתגרה בו, עד שנשבע שבועה ושמר את הברית הזו, משום כך זכה שיצאו ממנו מלכים שליטים על כל שאר המלכים, והמלך המשיח שנקרא בשמו של הקדוש ברוך הוא.

פתח אחר ואמר, כתוב (תהלים כז) אם תחנה עלי מחנה וגו'. כך שנינו, בזאת אני בוטח, מה זה בזאת? זו אות הברית המזמנת תמיד אצל אדם, ונרמזה למעלה. ומשום כך נאמר בזאת, כמו שכתוב זאת אות הברית, זאת בריתי, והכל בדרגה אחת. ושנינו, זה וזאת הם בדרגה אחת ולא נפרדים. ואם תאמר, אם כך, הרי שאר בני האדם כך, למה דוד בלבדו ולא אחר? אלא משום שהיא אחוזה בו ונרמזה בו, והיא פתח המלכות.

בא ראה, משום שאת הזאת הוא לא שמר אותה דוד המלך כראוי, המלכות העברה ממנו כל אותו הזמן. וכך למדנו, הזאת הוא נרמזה במלכות שלמעלה, ונרמזה בירושלים, הקרנה הקדושה. באותה השעה שדוד עבר עליה, צא קול ואמר: דוד, במה שנקשרת תגרת. אותה טורדים מירושלים, והמלכות תוסר ממך. מנין לנו? שכתוב (שמואל-ב יב) הנני מקים עליך רעה מביתך. מביתך במדק. וכך היה. במה שעבר עליו נענש. ומה דוד המלך כך - שאר בני העולם על אחת כמה וכמה.

פתח אחר ואמר, (תהלים צד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. למדנו, במה זוכים ישראל שיאנו יורדים לגיהנם כמו שאר העמים עובדי עבודה זרה, ואין נמסרים בידי דומה? [אלא] באותה הזו.

שכך למדנו, בשעה שאדם יוצא מן העולם הזה, כמה קבוצות של (מלאכי חבלה) מחבלים נפקדים עליו. מרימים עינים ורואים את האות הזו, שהיא ברית הקדש, ונפרדים ממנו, ואינו נתן בידי דומה לרדת לגיהנם. שכל מי שנמסר בגדו, ודאי יורד לגיהנם. ומהאזן הזו פוחדים עליונים ותחתונים, והדינים הרעים אין שולטים בו באדם אם הוא זוכה לשמר את הברית הזו, משום שהיא נאחז בשמו של הקדוש ברוך הוא.

כיון שדוד המלך לא שמר את אות הברית הזו כראוי, העברה ממנו המלכות, ונטרד מירושלים. מיד פחד, כי סבר שיוסרו אותו מיד, וימסרו אותו בידי דומה וימות בעולם ההוא, עד שהתבשר עליו, שכתוב (שמואל-ב ב) גם ה' העביר חטאתך לא תמות. באותה השעה פתח ואמר, לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי.

פתח אחר ואמר, מה זה [שכתוב] שאמר דוד (שם טו) והראני אתו ואת נהו? [מהו והראני אתו ואחר כך ואת נהו?] מי יכול לראות את הקדוש ברוך הוא? אלא כך שנינו, בשעה שהיא שגור עליו אותו הענש, ודוד געש שלא שמר האות הזו כראוי נענש בזה, שהכל נח אחריו, והכל נרמז באות הזו, ולא נקרא צדיק מי שאינו שומר אותו כראוי - היה מבקש בקשתו ואומר, והראני אתו ואת נהו.

מה זה אתו? [האות שלו, אות הברית, שהרי אותו של הקב"ה האות שלו] זו אות הברית [שלו] הקדושה, שהרי אני פוחד שאבדה ממני. מה הטעם? משום ששני אלו - המלכות וירושלים - אחוזות בזה. ומשום כך תלה בבקשתו אתו ואת נהו, שפתח המלכות של האות הזו למקומה, והכל דבר אחד.

פתח אחר ואמר, (איוב יט) ומבשרי אחזה אלוה. מה זה ומבשרי? היה צריך להיות ומעצמי! אלא מבשרי ממש, ומה היא? שכתוב (ירמיה יא) ובשר קדש נעברו מעליך, וכתוב (בראשית יז) והיתה בריתי בבשרכם. ששנינו, בכל זמן שנרשם אדם ברשם הקדוש של האות הזו, ממנה רואה את הקדוש ברוך הוא, ממנו ממש, והנשמה הקדושה נאחזת בו.

ואם לא זוכה, שאינו שומר את האות הזו, מה כתוב? (איוב ד) מנשמת אלוה יאבדו, שהרי הרשם של הקדוש ברוך הוא לא נשמר. ואם זוכה ושומר אותו, אין השכינה נפרדת ממנו. מתי מתקנס בו? כאשר הוא נשא, והאות הזו נכנסת למקומה [ששנינו, מה הטעם וא"ו ה"א הולכות נחד? אלא אחת זכר ואחת נקבה]. משתתפים נחד, ונקרא שם אחד, אז שורה עליהם החסד העליון. באיזה מקום שורה? בצד הזכר. ומי החסד? חס"ד א"ל שבא ויוצא מהחכמה העליונה ומתעטר בזכר. ומשום כך נתבשמת הנקבה. [נ"א ששנינו, הסוד של ו"ו ה"א הולכים נחד כמו שזכר ונקבה משתתפים נחד והם אחד, אז שורה עליהם החסד העליון, ומתעטר בזכר ונתבשמת הנקבה].

עוד שנינו, אלוה כך הוא. א"ל, אור החכמה. ו' זכר, ה' נקבה. כשמשתתפים נחד נקרא אלוה. והנשמה הקדושה מהמקום הזה נאחזת, והכל תלוי באות הזו, ועל כן כתוב ומבשרי אחזה אלוה. זו היא שלמות הכל, מבשרי ממש, מהאזן הזו ממש. ועל כן אשריהם ישראל קדושים שאחוזים בקדוש ברוך הוא, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' וגו', ומשום כך חיים כלכם היום.

אמר רבי אבא, ומה בכל כך אתם חכמים, ואתם יושבים כאן? אמרו לו, אם הצפרים נעקרו ממקומם, לא יודעים לאן טסות. זהו שכתוב (משלי כז) כצפור נודדת מן קנה בן איש נודד ממקומו.

והמקום הזה זכה אותנו לתורה, והדרך הזו שלנו. בכל לילה, חצי אנו ישנים, וחצי אנו עוסקים



בתורה. וכשאנו עומדים בבקר, ריחות השדה ונהרות מים מאירים לנו את התורה, והיא מתגלגלת בלבנו. ואת המקום הזה הרי דנו אותו למעלה פעם אחת, וכמה שרי מגנים הסתלקו באותו הדין על ענש התורה, ואז ההשתדלות שלנו יומם ולילה היא בתורה, והמקום הזה מסייע לנו, ומי שנפרד מכאן, כמי שנפרד מחיי העולם.

הרים ידו רבי אבא וברך אותם. ישבו עד שהאיר היום. אחר שהאיר היום, אמרו לאותם התינוקות שלפניהם: צאו וראו אם האיר היום, וכל אחד יאמר דבר חדש בתורה לאיש הגדול הזה. יצאו וראו שהאיר היום. אמר אחד מהם, מזמנת ביום הזה אש מלמעלה. אמר אחר, ובבית הזה. אמר אחר, זקן אחד כאן שעתיד ביום הזה להשרף באש הזו. אמר רבי אבא, הרחמן יצילנו.

תמה ולא לכל לדבר. אמר, עשן המלכות נתפס בארץ. וכך היה, שהיום שהוא ראו החברים את פני השכינה והקפו באש, ורבי אבא להטו פניו כאש משמחת התורה.

שנינו, כל אותו היום לא יצאו כלם מן הבית, והבית נקשר בעשן, והיו מחדשים דברים בתוכם כאלו קבלו היום ההוא תורה מהר סיני. אחר שהסתלקו, לא היו יודעים אם הוא יום ואם לילה. אמר רבי אבא, בעודנו עומדים, יאמר כל אחד מעמנו דבר חדש של חכמה לקשר חסד לבעל הבית, בעל החולא.

פתח אחד ואמר, (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך וגו'. בתחלה חצריך, לאחר מכן ביתך, ולאחר מכן היכלך. זה פנימי מזה, וזה [נייא לתוך] למעלה מזה. ישכון חצריך בתחלה, כמו שנאמר (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו.

נשבעה בטוב ביתך לאחר מכן, כמו שנאמר (משלי כד) בחכמה יבנה בית. לא כתוב החכמה יבנה בית. שאם היה כתוב כך, משמע שחכמה נקראת בית. אלא כתוב בחכמה יבנה בית, הינו מה שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו'.

קדוש היכלך לאחר זה הוא שלמות הכל. שכן שנינו, מה זה היכל? כלומר ח"י כ"ל, זה וזה, והכל נשלם יחד. מה מוכיח ראש הכתוב שכתוב אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך? זה מי שמקריב את בנו קרבן לפני הקדוש ברוך הוא, רצונו של הקדוש ברוך הוא בקרבן ההוא, ומתבצח בו ומקרב אותו, ושם את מדורו בשני חדרים, ואוחז את זה ואת זה, שאותם השנים נקשרו יחד, שכתוב ישכון חצריך, ודאי שני חצריך.

משום כך החסידים הראשונים, זקנינו של כאן, כשמקריבים את בניהם לקרבן הזה, פותחים ואומרים: אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. אותם שעומדים עליהם אומרים: נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך. אחר כך מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו להקניסו בבריתו של אברהם אבינו. ואותם שעומדים עליהם אומרים: כשם שהקניסנו לברית וכו'. ושנינו, בתחלה יבקש אדם רחמים עליו, ואחר כך על האחר, שכתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו - בתחלה, ואחר כך - ובעד כל קהל ישראל. ואנו לקחנו את הדרך הזו, וכך נפה וראוי לפנינו.

אמר רבי אבא, ודאי כך הוא ונאם הדבר. ומי שלא אומר כך, הוא מוציא את עצמו מעשרה חפות שעתיד לעשות הקדוש ברוך הוא לצדיקים בעולם הבא. וכלם נקשרים בזה. ומשום כך עשרה דברים של האמונה יש בפסוק הזה אשרי תבחר ותקרב וגו', ומכל דבר ודבר נעשית חפה אחת ממנה. אשרי חלקכם בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי התורה נקשרת בלבבכם כאלו עמדתם בגויפכם בחר סיני בשעה שנתנה תורה לישראל.

פתח אחר ואמר, (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי וזבחתי עליו את עלתיך ואת שלמיך וגו'. שנינו, כל מי שמקריב את בנו לקרבן הזה, כאלו הקריב את כל הקרבנות של העולם לפני הקדוש ברוך הוא, וכאלו בנה מזבח שלם לפניו. משום כך צריך לסדר מזבח עם כלי אחד מלא עפר למול עליו את הברית הקדוש הזה, ונחשב לפני הקדוש ברוך הוא כאלו זבח עליו עולות וקרבנות, צאן ובקר.

ונח לו יותר מכלם, שכתוב וזבחתי עליו את עלתיך ואת שלמיך וגו'. בכל המקום אשר אזכיר את שמי. מהו אזכיר את שמי? [את] זו המילה, שכתוב בה (תהלים כח) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. מזבח האדמה הזה ודאי כמו שאמרנו, מה כתוב אחריו: ואם מזבח אדמה תעשה לי. רמז לגר כאשר מתגיר, שהם מעם קשה ערף וקשה לב. זה נקרא מזבח אבנים.

לא תבנה אתהן גזית, מה זה? שצריך להקניסו לעבודת הקדוש ברוך הוא, [כדי] ולא ימול אותו, עד שישיב עבודה האחרת שעבד עד עתה, ויסיר ממנו אותו קשי הלב. ואם נמול ולא הוסר ממנו אותו קשי הלב להפגס לעבודת הקדוש של הקדוש ברוך הוא, הרי הוא כפסל האבן הזה שגורים אותו מהצד הזה ומן הצד הזה, ונשאר אבן כבדאשונה. משום כך לא תבנה אתהן גזית. שאם הוא נשאר בקשיותו - כי חרף הנפת עליה ותחללה. כלומר, אותה המילה שנמול אינה מועילה לו.

משום כך, אשרי חלקו של מי שמקריב את הקרבן הזה בשמחה ובציון לפני הקדוש ברוך הוא. וצריך לשמח בחלק הזה כל היום [ההוא], שכתוב (שם ה) וישמחו כל חוסי בד לעולם ויגנו ותסד עלימו ויעלצו בד אהבי שמד.

פתח אחר ואמר, (בראשית יז) ויהי אברהם בן תשעים שנה ותשע שנים ויבא ה' וגו', אני אל שדי התהלך לפני וגו'. בפסוק הזה יש לעין בו, וקשה בכמה דרכים. וכי עד עתה לא התגלה הקדוש ברוך הוא לאברהם אלא [עד] כעת, כשהגיע לימים האלה, ויבא ה' אליו ולא קדם? והרי כתוב ויבא ה' אל אברהם. וה' אמר אל אברהם. ויבא ה' אל אברהם ידוע תדע וגו', וכעת מונה את חשבון הימים, וכשמונה אותם, כתוב ויבא ה' אל אברהם, נשמע שעד עתה לא התגלה עליו! ועוד, שכתוב בן תשעים שנה ותשע שנים. בתחלה שנה, ואחר כך שנים!

אלא כך שנינו, כל אותם הימים לא כתוב ויבא. מה הטעם? אלא כל מה שהיה אטום וסתום, [כך] לא התגלה עליו הקדוש ברוך הוא כראוי. כעת התגלה אליו, שכתוב ויבא. מה הטעם? משום שרצה לגלות בו האות הזו, הכתר הקדוש.

ועוד, כשרצה הקדוש ברוך הוא להוציא ממנו זרע קדוש, וקדוש לא יהיה כשעדין הוא בבשר אטום, אלא אמר, כעת שהוא בן תשעים ותשע שנים ולזמן קרוב הוא שיצא ממנו זרע קדוש, שיהיה הוא קדוש בהתחלה, ואחר כך יצא ממנו זרע קדוש. משום כך מנה את ימיו בזה, ולא בכל הזמנים הללו שבהתחלה. עוד, תשעים שנה - שכל ימיו הראשונים לא היו שנים, אלא כשנה אחת, שלא היו ימיו ימים. עכשו שהגיע לזה, הם שנים ולא שנה.

ויאמר אליו אני אל שדי. מה משמיע שעד עכשו לא אמר אני אל שדי? אלא כך שנינו, עשה הקדוש ברוך הוא כתרים ותחתונים שאינם קדושים למטה, וכל אותם שלא נמולים, נטמאים בהם.

ורשומים בהם. ומה הרשום שיש בהם? שנקרא בהם שיי' ודל"ת ולא יותר, ומשום כך נטמאים בהם ונדבקים בהם. אחר שנמולים יוצאים מאלו, ונכנסים לכנפי השכינה, ומתגלה בהם יו"ד, הרשם הקדוש, אות הברית השלם, ונרשם בהם שדי"י, ונשלמים בקיום שלם, ועל כן כתוב בזה אני אל שדי.

התהלך לפני והיה תמים. שלם. שבעת אות חסרה ברשם של שיי' ודל"ת. מול את עצמד, והיה שלם ברשם של יו"ד. ומי שהוא ברשם הזה, ראוי להתברך בשם הזה, שכתוב (בראשית כח) ואל שדי בך אותך.

מה זה אל שדי? ההוא שממנו יוצאות הברכות, הוא ששולט על כל הכתרים התחתונים, והכל פוחדים מיראתו ומזדעזעים. משום כך, מי שנמול, כל אותם שאינם קדושים מתרחקים ממנו ולא שולטים בו, ולא עוד, אלא שלא יורד לגיהנם, שכתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים וגו'. וכל אותם שנמולים נקראים צדיקים, ומשום כך לעולם יירשו ארץ, שאין יורש את הארץ הזו אלא ההוא שנקרא צדיק. אף כך, ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'.

אמר רבי אבא, אשריכם בעולם הזה ובעולם הבא, אשרי חלקי שבאתי לשמע את הדברים הללו מפיהם. כלכם קדושים, כלכם בני האלוה הקדוש. עליכם כתוב (שם מד) זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתב ידו לה' ובשם ישראל יכנה. כל אחד מהם אחיו וקשור במלך הקדוש העליון, ואתם גדולים ממנים מגנים מאותה הארץ שנקראת ארץ החיים, שגדוליה אוכלים מן המן של הטל הקדוש.

פתח אחר ואמר, (קהלת י) אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו. וכתוב (שם) אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו. הפסוקים הללו קשים הדדית, ולא קשים. זהו שכתוב אשריך ארץ - זו הארץ שלמעלה ששולטת על כל אותם החיים שלמעלה, ומשום כך נקראת ארץ החיים, ועליה כתוב (דברים יא) ארץ אשר ה' אלהיך דרש אותה תמיד. וכתוב ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. לא תחסר כל בה, במדיק. וכל כך למה? משום שכתוב שמלכך בן חורים, זה הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמות ד) בני בכרי ישראל.

בן חורים, מה זה בן חורים? כמו שנאמר (ויקרא כח) יובל היא קדש תהיה לכם, וכתוב וקראתם דורו בארץ, שהרי כל החרות באה מן היובל, ומשום כך בן חורין. ואם תאמר, בן חורין, ולא כתוב בן חרות - כך זה בודאי. בן חרות הנה צריך להיות!

אלא במשנתנו הסתומה למדנו, כשמתחברות יו"ד בה', אז כתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. ואל תאמר כשמתחברים, אלא ודאי מתחברים, ומשום כך כתוב בן חורים. ועל כן אשריך ארץ שמלכך בן חורים, ושריך בעת יאכלו - בשמחה, בשלמות ובציון.

אי לך ארץ שמלכך נער - זו הארץ שלמטה. שלמדנו, כל שאר ארצות שאר העמים עובדי עבודה זרה, נתנו לגדולים מגנים שממנים עליהם. ומעל לכלם ההוא שכתוב בו (תהלים לז) נער הייתי גם

זקנתי. ולמדנו, הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם, ועל כן כתוב אי לך ארץ שמלכך נער. אוי לעולם שיונק מהצד הזה. וכשישראל בגלות, יונקים כמי שיונק מרשות אחרת.

ושלך בבקר יאכלו - ולא בכל היום. בבקר - ולא בזמן אחר של היום. ששנינו, בשעה שהחמה זורחת ובאים וסוגדים לשמש, הרגז תלוי בעולם. בשעת המנוחה הרגז תלוי בעולם. מי גרם את זה? משום שמלכך נער, שהוא שנקרא נער. ואתם צדיקי האמת, קדושים עליונים, בני המלך הקדוש, אין יונקים מן הצד הזה, אלא מאותו המקום הקדוש שלמעלה. עליכם כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

פתח רבי אבא ואמר, (ישעיה ה) אשירה נא לידי שירת דודי לכרמו וגו', ויעזקוהו ויסקלוהו וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן, למה כתוב שירה? היה צריך להיות תוכחה! לידידי? היה צריך להיות לדודי, כמו שכתוב שירת דודי. כרם היה לידידי בקרן בן שמו? הסתפלותי בכל התורה ולא מצאתי מקום שנקרא בן שמו. אלא את הפסוקים הללו בארו החברים בכמה צורות, והכל לפה וכך זה. אבא אשירה נא לידידי - זה יצחק, שהיה ידיד, ונקרא ידיד טרם שיצא לעולם.

למה ידידי? ששנינו, אברהם רבה היתה לקדוש-ברוך-הוא בו שלא נעשה טרם שנמול אברהם אביו, ונקרא שלם, ונוספה לו ה"א להשלימו, וכן לשירה הרי נתנה לה ה"א הזאת. כאן יש להתבונן, ה' לשירה זה יפה, אבל לאברהם למה ה"א ולא יו"ד? יו"ד היה צריך לכתב, שהרי הוא היה זכר. אלא סוד עליון היה [הוא] סתום אצלנו אברהם עלה למעלה, ונטל סוד מה"א העליונה שהיא העולם של הזכר. ה"א העליונה וה"א התחתונה, זו תלויה בזכר וזו נדאי בנקבה. ומשום כך אברהם עלה בה"א שלמעלה, ושירה ירדה בה"א שלמטה.

עוד, שכתוב כה יהיה זרעך, ולמדנו זרעך - זרעך ממש, שהיה מתחיל להפגס בברית הזו. ומי שמתחיל להפגס בברית הזו - נכנס. ומשום כך הגר שמתגבר נקרא גר צדק, משום שלא בא מגזע קדוש שנמולו. ועל כן, מי שנקנס בזה - שמו כזה: אברהם. משום כך כתוב בו כה יהיה זרעך, זרעך ממש, ונמסר לו ה"א. ואם לא נמסרה ה"א לשירה, היה לו לאברהם להוליד למטה, כמו שהכח הזה מולידה למטה.

אחר שנמסרה לשירה ה"א, התחברו שתי ההי"ן יחד והולידו למעלה, ומה שיצא מהם הוא יו"ד. משום כך יו"ד אות הראש של יצחק, זכר. מכאן מתחיל הזכר להתפשט, ועל כן כתוב (בראשית כא) כי ביצחק יקרא לך זרע. ביצחק ולא בך. יצחק הוליד למעלה, שכתוב (מיכה ז) תתן אמת לעקב, ויעקב השלים הכל.

ואם תאמר, וכי אברהם בזה נאחז ולא יוטר, והרי כתוב חסד לאברהם! אלא חלקו כך הוא, משום שעשה חסד עם בני העולם. אבל להוליד - כאן הוא אחוז ומכאן מתחיל, ועל כן לא נמול אברהם אלא בן תשעים ותשע שנה, וסוד הדבר הרי ידוע, ובארנוהו במשנתנו.

ומשום כך יצחק, הדין הקשה, יצא לאחוז לחלקו ולהוליד, ונקרא חסד, ועל כן יעקב השלים הכל מהצד הזה ומהצד הזה. מצד האחיזה אברהם ויצחק לחלקם למעלה היא השלמות. מהצד שנתן להם להוליד מלמטה למעלה היא שלמות. ועל כן כתוב (ישעיה מט) שראל אשר בך אתפאר. בו נאחזו הגוים ממעלה וממטה.

ועל כן כתוב כאן שירה, שכתוב (שם ה) אשירה נא לידידי. שירה נדאי. שזה נקרא להוליד זכר, שהרי נקרא ידיד טרם שיצא לעולם. ויש אומרים, [זה] אשירה נא לידידי - זה אברהם, שנאמר (ירמיה יא) מה לידידי בביתי. ואברהם ירש ירשה של נחלת החלק הזה. אבל [על] מה שאמרנו שזה יצחק - כך זה.

שירת דודי לכרמו - זה הקדוש ברוך הוא שנקרא דודי, שכתוב (שיר ה) דודי צח ואדום. ידידי - אחוז בדודי, זכר, וממנו נטע כרם, שכתוב כרם היה לידידי.

בקרן בן שמו, מה זה בקרן בן שמו? אלא במה יצא הכרם הזה ובמה נטע? חזר ואמר בקרן, מה זה קרן? שכתוב (יהושע ו) בקרן היובל. בקרן היובל מתחיל. והקרן הוא אחוזה באותו הזכר שנקרא בן שמו.

מה זה בן שמו? כמו שנאמר בן חורים, וישניהם דבר אחד. שמו, שמשם שופע שמו וגדלה להדליק המאורות, ומשום כך בן שמו. והשמן והמשחה הללו שופעים ויוצאים ומדליקים מאורות, עד שנוטל אותו וכונס אותו הקרן הזה. וזה נקרא קרן היובל. משום כך אין משיחת המלכות אלא בקרן, ועל כן נמשכה מלכות דוד, שנמשח בקרן ונאחז בו.

ויעזקוהו ויסקלוהו - כטבעת הזו שמקיפה את כל הצדדים. ויסקלוהו - שהסיר ממנו ומחלקו את כל אותם שרים גדולים, כל אותם המגנים, כל אותם הכתרים התחתונים. והוא לקח לו את [הקרן] הכרם

הָיָה לְחִלְקוֹ, שְׁכָתוֹב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ.

וַיִּטְעֵהוּ שָׂרָק - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב) וְאַנְכִי נִטְעַתִּיךָ שָׂרָק כְּלָה זָרַע אֲמַת. כִּלְיָה כְּתוֹב בְּה"א. מִכָּאן הִתְחִיל אֲבָרְהָם לְהוֹלִיד לְמַעֲלָה, וּמִזֶּה יָצָא זָרַע אֲמַת. כְּלָה זָרַע אֲמַת וּדְאִי. הֵינּוּ שְׁכָתוֹב כֹּה יְהִיָּה זָרַעְךָ, וְהַכֵּל דָּבָר אֶחָד. אֲשֶׁרִי חֵלֶקְסָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שִׁירְשׁוֹ אֶת הִירְשָׁה הַקְדוּשָׁה הַזֶּה. סוּף הַפְּסוּק (ישעיה ה) - וַיִּבְנוּ מִגְדָּל בְּתוֹכָו. מִה זֶה מִגְדָּל? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) מִגְדָּל עַז שֵׁם ה' בּוֹ יִרוּץ צַדִּיק וְנִשְׁגָּב. בּוֹ יִרוּץ צַדִּיק וּדְאִי.

וְגַם יָקֵב חֲצֵב בּוֹ - זֶה הַשָּׁעַר שֶׁל הַצֶּדֶק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. מִה מִשְׁמִיעֵנִי? שֶׁכָּל בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְוָל, נִכְנָס בְּשִׁנְיָהֶם וְזוֹכֶה לְשִׁנְיָהֶם. וּמִי שֶׁמִּקְרִיב אֶת בְּנוֹ לְקָרְבָן הָזֶה, מִכְּנִיס אוֹתוֹ לְשֵׁם הַקְדוּשָׁה. וְעַל הָאוֹת הַזֶּה מִתְקַיְּמִים שְׁמִים וְאֶרֶץ, שְׁכָתוֹב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה חֲסוֹת שְׁמִים וְאֶרֶץ לֹא שְׁמַתִּי. וּבַעַל הַהוֹלָא הָזֶה זָכָה לְכָל, לְרֵאוֹת אֶת הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא פָּנִים בְּפָנִים בְּיוֹם הָזֶה.

אֲשֶׁרִי חֵלְקָנוּ שְׁזָכִינוּ לְיוֹם הָזֶה, וְאֲשֶׁרִי חֵלְקָךְ עִמָּנוּ. וְהֵבֵן הָזֶה שְׁנוֹלֵד לָךְ, קָרָאנוּ עֲלָיו (ישעיה מג) כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה, יִצְרָתִיו אִף עֲשִׂיתִיו. וְכָתוֹב (שם נד) וְכָל בְּנִיךָ לְמוֹדִי ה' וְגו'. לֹו אֶת רַבִּי אָבָא שְׁלֵשָׁה מֵיָלִין.

אָמְרוּ לוֹ, בַּעַל הַהוֹלָא הָזֶה הַמְאָרֵחַ שֶׁלָּךְ זָכָה לְכָל זֶה מִשּׁוֹם שֶׁקִּים אֶת קִיּוֹם הַמִּצְוָה. אָמַר, מִה הִיא? אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, אֲשֶׁתִּי, אֲשֶׁת אַחִי הִיְתָה, וְהוּא מֵת בְּלִי בָנִים, וְנִשְׁאַתִּי אוֹתָהּ, וְזֶה הֵבֵן הָרֵאשׁוֹן שֶׁהָיָה לִי מִמֶּנָּה, וְקָרָאִיתִי לוֹ בְּשֵׁם אַחִי שֶׁנִּפְטָר. אָמַר לוֹ, מִכָּאן וְהִלָּאָה קָרָא לוֹ אִידִי, וְזֶה הוּא אִידִי בִּרְיָא. בְּרַךְ אוֹתָם רַבִּי אָבָא וְהִלָּךְ לְדָרְכּוֹ.

כְּאֲשֶׁר בָּא, סִדֵּר הַדְּבָרִים לְפָנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, וּפְחַד לֹמֵר לְרַבִּי שְׁמַעוֹן. יוֹם אֶחָד הָיָה לְפָנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּפֹּל אֲבָרְהָם עַל פָּנָיו וַיִּדְבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ? מִשְׁמַע שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִמְוָל, הָיָה נוֹפֵל עַל פָּנָיו וּמִדְבֵּר עִמּוֹ. אַחֵר שֶׁנִּמְוָל, עָמַד בְּקִיּוּמוֹ וְלֹא פָּחַד. אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ, שְׁמַצָּא אֶת עֲצָמוֹ מִהוּל.

אָמַר לוֹ רַבִּי אָבָא, אִם נוֹחַ לְפָנֵי מֶר שְׁאֵמֶר לְפָנֵינוּ מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמַּעֲלִים שְׁשִׁמְעֵתִי בְּזֶה? אָמַר לוֹ, אָמַר. אָמַר לוֹ, אֲנִי פוֹחֵד שֶׁלֹּא יַעֲנֵשׁוּ עַל דְּבִי. אָמַר לוֹ, חֵס וְשָׁלוֹם, (תהלים קיב) מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נִכּוֹן לְבִי בְּטוֹחַ בְּה'. סִפֵּר לוֹ הַמַּעֲשֶׂה, וְסִדֵּר לְפָנָיו אֶת כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים.

אָמַר לוֹ, וְכִי כָל הַדְּבָרִים הַמַּעֲלִים הָלְלוּ הֵיוּ טְמוּנִים אַחֲרָיִךְ וְלֹא אִמְרַת אוֹתָם? גּוֹזְרִנִּי עֲלֶיךָ שֶׁכָּל שְׁלֵשִׁים הֵימָּם הָלְלוּ תִלְמִיד וְתַשְׁכַּח, וְלֹא כְּתוֹב (משלי ג) אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעֲלָיו בְּהִיּוֹת לֹאֵל יָדָךְ לַעֲשׂוֹת? וְכִי הָיָה. אָמַר, גּוֹזְרִנִּי שֶׁבִּתְוֹרָה הֵיוּ יָגִילוּ לְבָבָל [וַיִּגְלוּ בְּבָבֶל] בֵּין הַחֲבָרִים.

חֲלֻשָּׁה דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי אָבָא. יוֹם אֶחָד רָאָה אוֹתוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לוֹ, דְּפוּס לְבָב מְצוֹי בְּפָנֶיךָ. אָמַר לוֹ, לֹא עַל שְׁלִי הוּא, אֶלָּא עַל שְׁלֵהֶם! אָמַר לוֹ, חֵס וְשָׁלוֹם שֶׁנִּעֲנֵשׁוּ, אֶלָּא מִשּׁוֹם שֶׁדְּבָרִים הַתְּגַלּוּ בִּינְיָהֶם כָּל כָּף. יָגִלוּ לְבִין הַחֲבָרִים, וַיִּלְמְדוּ אוֹתָם הַדְּרָכִים, [וּמִתְמַתְקִים] וַיִּתְּפִסּוּ הַדְּבָרִים בְּתוֹכָם, שֶׁהָיָה אֵין הַדְּבָרִים מִתְּגַלִּים אֶלָּא בִּינְיָנוּ, שֶׁהָיָה הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא הַסִּפִּים עִמָּנוּ, וְעַל דִּינֵנוּ מִתְּגַלִּים הַדְּבָרִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוֹב (ישעיה נח) אֲזִי יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ וְגו'. עֲתִיד הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז עַל בְּנֵי וַיֵּאמֶר, אֲזִי יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ וְאֶרְכָּתֶךָ מִהֶרָה תִּצְמַח וְהִלָּךְ לְפָנֶיךָ צֶדֶק כְּבוֹד ה' וַאֲסַפֶּךָ.

פֶּרֶשֶׁת וִירָא אֱלֹו

רַבִּי חֵיָא פִּתַּח, (שיר ב) הִנָּצְנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאֶרְצָנוּ. הִנָּצְנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ, כְּשֶׁבָּרָא הַקִּבְ"ה אֶת הָעוֹלָם, נָתַן בְּאֶרֶץ כָּל הַכֹּחַ שֶׁרְאוּי לָהּ, וְהַכֵּל הָיָה בְּאֶרֶץ, וְלֹא הוֹצִיָּאָה פְּרוֹת בְּעוֹלָם עַד שֶׁנִּבְרָא אָדָם. כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא אָדָם, הִכַּל רְאוּי [ד"א לְצִאת] בְּעוֹלָם, וְהָאֶרֶץ גִּלְתָּה אֶת פְּרוֹתֶיהָ וְכִתְחָה שֶׁנִּפְקְדוּ בָּהּ.

כְּמוֹ זֶה הַשְּׁמִים לֹא נָתַנו כְּחוֹת לְאֶרֶץ עַד שֶׁבָּא אָדָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית ב) וְכָל שֵׁית הַשָּׁדָה טָרָם יְהִיָּה בְּאֶרֶץ וְכָל עֶשֶׂב הַשָּׁדָה טָרָם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאֶרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה. נִסְתַּתְרוּ בָּהּ כָּל אוֹתָם תּוֹלְדוֹת וְלֹא הִתְגַּלּוּ, וְהַשְּׁמִים הִתְעַכְּבוּ, שֶׁלֹּא הִמְטִירוּ עַל הָאֶרֶץ מִשּׁוֹם שֶׁאָדָם אֵין, שֶׁלֹּא נִמְצָא וְלֹא נִבְרָא, וְהַכֵּל הִתְעַכֵּב בְּגִלְלוֹ. כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא אָדָם, מִיָּד הִנָּצְנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ, וְכָל הַכְּחוֹת שֶׁנִּסְתַּתְרוּ, הִתְגַּלּוּ וְנִתְּנוּ בָּהּ.

עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ, שֶׁהִתְתַּקֵּן תִּקְוֹן הַתְּשַׁבְּחוֹת לְזִמְרָת לְפָנֵי הַקִּבְ"ה מִה שֶׁלֹּא נִמְצָא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא אָדָם. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאֶרְצָנוּ, שֶׁהָיָה [זֶה] [כָּל] דְּבָר שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא [ד"א שֶׁעֲשָׂה] הַקִּבְ"ה שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּעוֹלָם עַד שֶׁנִּבְרָא אָדָם. כִּיּוֹן שֶׁנִּמְצָא אָדָם, הִכַּל נִמְצָא.

אַחֵר שֶׁחֲטָא, הִכַּל הַסִּתְלָק מִהָעוֹלָם וְהִתְקַלְלָה הָאֶרֶץ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית ג) אֶרֶוּרָה הָאֲדָמָה

בַּעֲבוּרָךְ וְגו', וְכָתוּב כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֱדֻמָּה לֹא תִסֹּף תֵּת כֹּחָה לָךְ וְגו', וְכָתוּב וְקוֹץ וְדָרְדָר תַּצְמִיחַ לָךְ.  
בָּא נָח וְתִקֵּן קַרְדָּמִים וּפְצִירוֹת בְּעוֹלָם. אַחֵר כָּךְ, וַיֵּשֶׁת מִן הַיֵּין וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֶהְלָה. בָּאוּ בְּנֵי  
הָעוֹלָם וַחֲטָאוּ לִפְנֵי הַקִּבְי"ה, וְהִסְתַּלְּקוּ צְבָאוֹת הָאָרֶץ [שֶׁל הָעוֹלָם] כְּמִקְדָּם, וְהָיוּ עוֹמְדִים עַד שֶׁבָּא  
אַבְרָהָם.

כִּינּוּ שֶׁבָּא אַבְרָהָם [לְעוֹלָם], מִיַּד הַנִּצְנִים נִרְאוּ בָּאָרֶץ, הִתְתַּקְּנוּ וְהִתְגַּלוּ כָּל הַצְבָּאוֹת בָּאָרֶץ. עֵת  
הַזְמִיר הִגִּיעַ, בִּשְׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקִּבְי"ה לְמוֹל. כִּינּוּ שֶׁהִגִּיעַ אוֹתוֹ הַזְמִין שֶׁבְּרִית נִמְצְאָה בּוֹ בְּאַבְרָהָם וְנִמּוֹל,  
אִז הִתְקַיֵּם בּוֹ כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה, וְהִתְקַיֵּם הָעוֹלָם, וְדִבֵּר הַקִּבְי"ה הִיָּה בְּהִתְגַּלוּת בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיֵּרָא אֵלָיו  
ה'.

רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח הַפְּסוּק הַזֶּה [בִּשְׁעָה] אַחֵר שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם. שְׂעֵד שֶׁלֹּא נִמּוֹל, לֹא דִבֵּר עִמּוֹ אֶלָּא  
מִתּוֹךְ דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה, וְהִדְרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת לֹא הָיוּ קִיּוּמוֹת עַל אוֹתָהּ הִדְרָגָה. כִּינּוּ שֶׁנִּמּוֹל, מִיַּד הַנִּצְנִים  
נִרְאוּ בָּאָרֶץ. אֵלֶּי הִדְרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁהוֹצִיָּאָה וְהִתְקַיֵּנָה הִדְרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּאת. עֵת הַזְמִיר הִגִּיעַ - אֵלֶּי  
עָנְפֵי הָעֵרְלָה. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בָּאָרֶצְנוּ - זֶהוּ קוֹל שִׁיּוּצָא מִתּוֹךְ אוֹתוֹ פְּנִימִי שֶׁל הַכֹּל, וְאוֹתוֹ קוֹל נִשְׁמַע,  
וְזֶה קוֹל שְׁגוֹזֵר דִּבֵּר לְדִבֵּר וְעוֹשֶׂה לָהּ שְׁלֵמוֹת.

בָּא רָאָה שְׂעֵד שֶׁלֹּא נִמּוֹל אַבְרָהָם לֹא הִיָּתָה עָלָיו אֶלָּא הִדְרָגָה הַזֹּאת כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ. כִּינּוּ [אַחֵר] שֶׁנִּמּוֹל  
מֶה כָּתוּב: וַיֵּרָא אֵלָיו ה'. לְמִי? שֶׁהָיָה לֹא כָתוּב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם? שֶׁאִם לְאַבְרָם אִז מֶה הִשְׁבַּח כָּאֵן יוֹתֵר  
מִבְּהִתְחַלָּה עַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל שֶׁכָּתוּב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם? אֶלָּא סוּד נִסְתָּר הוּא. וַיֵּרָא אֵלָיו ה' - לְאוֹתָהּ דְּרָגָה  
שֶׁדִּבְרָה עִמּוֹ, מֶה שֶׁלֹּא הָיָה מִקְדָּם לָזֶה עַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל. שֶׁכַּעַת הִתְגַּלָּה הַקּוֹל וְהִתְחַבֵּר בְּדַבּוּר כְּשֶׁדִּבֵּר עִמּוֹ.  
וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֶהֱלָה. וְהוּא - וְלֹא גָלָה מִי. אֶלָּא כָּאֵן גָּלָה אֶת הַחֲכָמָה שֶׁכָּל הִדְרָגוֹת שְׁרִיּוֹת עַל הִדְרָגָה  
הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּאת אַחֵר שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם.

בָּא רָאָה, וַיֵּרָא אֵלָיו ה' - זֶהוּ הַסּוּד שֶׁקוֹל שֶׁנִּשְׁמַע שֶׁהִתְחַבֵּר בְּדַבּוּר וּמִתְגַּלָּה בּוֹ. וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח  
הָאֶהֱלָה - זֶהוּ הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן שֶׁעָמַד לְהֵאִיר עָלָיו. כָּחַס הַיּוֹם, שֶׁהָיָה הוּאֵר הַיָּמִין, הִדְרָגָה שֶׁאַבְרָהָם נִדְּבַק  
בּוֹ. דִּבֵּר אַחֵר כָּחַס הַיּוֹם - בִּשְׁעָה שֶׁמִּתְקַרְבֵּת דְּרָגָה לְדְרָגָה בְּתִשּׁוּקָה שֶׁל זֶה כְּנֻגָּד זֶה.

וַיֵּרָא אֵלָיו. אָמַר רַבִּי אֲבָא, עַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל אַבְרָהָם, הָיָה אֲטוּם. כִּינּוּ שֶׁנִּמּוֹל, הַכֹּל הִתְגַּלָּה, וְשִׁרְתָּה  
עָלָיו שְׂכִינָה בִּשְׁלֵמוֹת כְּרֹאִי. בָּא רָאָה, וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֶהֱלָה. וְהוּא - זֶהוּ הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן שֶׁשׁוּרָה עַל  
עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה. אֵימַתִּי? כָּחַס הַיּוֹם, בְּזִמְנוֹ שֶׁתִּשּׁוּקָתוֹ שֶׁל צָדִיק אֶחָד לְשִׁרְוֹת בּוֹ.

מִיָּד - וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָיָה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְבִים עָלָיו. מִי הֵם שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים? אֵלֶּי אַבְרָהָם יִצְחָק  
וַיַּעֲקֹב, שְׁעוֹמְדִים עַל הִדְרָגָה הַזֹּאת, וּמֶהֱם הֵינָּה יוֹנְקֵת [יְסוּד הָעוֹלָם] וְנִזְוָגִית. וְאִז - וַיֵּרָא וַיֵּרָץ לְקִרְאָתָם.  
שֶׁתִּשּׁוּקַת הִדְרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּאת לְהִתְחַבֵּר בָּהֶם וְהִדְוִתָּהּ לְהַמְשִׁיךְ אַחֲרֵיהֶם. וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה, לְהִתְקִין לָהֶם  
כֶּסֶף.

בָּא רָאָה, הַקִּבְי"ה עָשָׂה אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ עַמּוּד אֶחָד מִהַכֶּסֶף הָעֲלִיוֹן כְּמוֹ הָאֲבוֹת. וְאִף עַל גִּב שֶׁהוּא  
כֶּסֶף אֲלֵיהֶם, אֲבָל בְּזִמְנוֹ שֶׁמִּתְחַבֵּר בָּהֶם הוּא עַמּוּד אֶחָד לְהִתְתַּקֵּן בְּכֶסֶף הָעֲלִיוֹן, וְלִכְךָ נָטַל אֶת הַמִּלְכוּת  
בְּחִבְרוֹן דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁבַע שָׁנִים לְהִתְחַבֵּר בָּהֶם, וְהָיָה נֶאֱמָר.

#### תּוֹסֶפֶת

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֶלְנֵי מִמְרָא. לְמַה בְּאֶלְנֵי מִמְרָא וְלֹא בְּמִקּוֹם אַחֵר? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁנָּתַן לוֹ עֲצָה עַל  
בְּרִית הַמִּילָה שֶׁלּוֹ. בִּשְׁעָה שֶׁאָמַר הַקִּבְי"ה לְאַבְרָהָם לְהִמּוֹל, הִלָּךְ אַבְרָהָם לְהַמְלִיךְ עִם חֲבֵרָיו. אָמַר לוֹ עֲנֵה:  
אֲתָה בֶן תִּשְׁעִים שָׁנָה, וְאֲתָה מַעֲיֵק לַעֲצָמָךְ?

אָמַר לוֹ מִמְרָא: הַזְכֵּרְתָּ אֶת הַיּוֹם שֶׁזָּרְקוּ אוֹתָךְ הַכַּשְׂדִּים לְתוֹךְ כִּבְשֹׁן הָאֵשׁ, וְאוֹתוֹ רָעַב שֶׁעָבַר עַל  
הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית יב) וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרָיִמָּה, וְאוֹתָם מַלְכִּים שָׂרְדָּפוּ אַחֲרֵיהֶם  
וְהַכִּיתָ אוֹתָם, וְהַקִּבְי"ה הִצִּיל אוֹתָךְ מִהַכֹּל וְלֹא זָכַל אִישׁ לַעֲשׂוֹת לָךְ רָע? קוּם וַעֲשֵׂה אֶת מִצְוֹת רַבּוֹנְךָ!  
אָמַר לוֹ הַקִּבְי"ה: מִמְרָא, אֲתָה נָתַתָּ לוֹ עֲצָה לְהִמּוֹל, חֲזִיף אֵינִי מִתְגַּלָּה עָלָיו אֶלָּא בְּפִלְטְרִין שֶׁלָּךְ. וְזֶהוּ  
שֶׁכָּתוּב בְּאֶלְנֵי מִמְרָא. (עַד כָּאֵן הַתּוֹסֶפֶת).

#### מִדְּרַשׁ הַנֶּעֱלָם

רַבּוּתֵינוּ פֶּתַח בְּפְסוּק הַזֶּה, (שִׁיר א) לָרִיחַ שֶׁמִּנִּיף טוֹבִים שְׁמֹן תִּזְרַק שְׁמֵךְ וְגו'. שְׁנוֹ רַבּוּתֵינוּ, נִשְׁמָה  
זוֹ שֶׁל בֶּן הָאָדָם, בִּשְׁעָה שֶׁעוֹלָה מִהָאָרֶץ לְרִקִּיעַ וְעוֹמֶדֶת בְּאוֹתוֹ זֹהֵר עָלָיו שֶׁאֲמַרְנוּ, הַקִּבְי"ה מִבְּקָר אוֹתָהּ.

בָּא תִשְׁמַע, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי, כָּל נִשְׁמַת הַצְּדִיקִים, כִּינּוּ שְׁעוֹמֶדֶת בְּמִקּוֹם שְׂכִינַת הַכְּבוֹד,  
שְׂרָאוּיָהּ לְשִׁבְתָּ, הַקִּבְי"ה קוֹרָא לְאַבּוֹת וְאָמַר לָהֶם: לָכוּ וּבְקִירוּ אֶת פְּלוּנֵי הַצְּדִיק שֶׁבָּא, וְהַקְדִּימוּ לוֹ  
שְׁלוֹם מִשְׁמִי. וְהֵם אוֹמְרִים: רַבּוֹן הָעוֹלָם, לֹא רָאוּי לְאַבָּא לְלָקֵת לְרֹאוֹת אֶת הַבֶּן. הַבֶּן רָאוּי לְרֹאוֹת  
וּלְהִרְאוֹת וּלְדַרְשׁ אֶת אָבִיו.

והוא קורא ליעקב ואומר לו: אתה שהיה לך צער בנים, לך וקבל [למדו] פני פלוני הצדיק שבא לכאן, ואני אלך עמך. זהו שכתוב (תהלים כד) מבקשי פניך יעקב סלה. לא נאמר מבקש, אלא מבקשי. אמר רבי חייא, מראש הפסוק משמע, שכתוב זה דור דרשו וגו'.

אמר רבי יעקב אמר רבי חייא (נ"א עקיבא), יעקב אבינו הוא פסא הכבוד. וכן תנא דבי אליהו, יעקב אבינו הוא פסא בפני עצמו, שכתוב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב. ברית פרת הקב"ה ליעקב לבדו יותר מכל אבותיו, שעשה לו פסא הכבוד, פרט מן הראשון.

רבי אליעזר היה יושב והיה עוסק בתורה. בא אליו רבי עקיבא ואמר לו, במה מר עוסק? אמר לו, בפסוק הזה שכתוב (שמואל א ב) וכסא כבוד ינחלם. מהו פסא כבוד ינחלם? זה יעקב אבינו שעשה לו פסא כבוד לבדו לקבל תורה בעד נשמת הצדיק, והקב"ה הולך עמו בכל ראש חדש וחדש, וכשרואה הנשמה את כבוד האספקלריה של שכינת רבונו, מברכת ומשתחנה לפני הקב"ה. וזהו שכתוב (תהלים קד) ברכי נפשי את ה'.

אמר רבי עקיבא, הקב"ה עומד עליו, והנשמה פותחת ואומרת: ה' אלהי גדלת מאד וגו' כל הפרשה, עד הסיום שאומר ותמו חטאים וגו'. ועוד אמר רבי עקיבא, ולא זו בלבד, אלא משבחת אותו על הגוף שנשארו בעולם הזה, ואומר (שם קג) ברכי נפשי את ה' וכל קרבי וגו'.

והקב"ה הולך. מנין לנו זה? מהפסוק הזה שכתוב וירא אליו ה' באלני ממרא. זה יעקב. מה זה ממרא? משום שירש מאתים עולמות מעדן, והוא כסא. אמר רבי יצחק, ממרא בגימטריא מאתים שמונים ואחת ה'ה. מאתים של עדן, שכתוב (שיר ח) ומאתים לנטרים את פרוי, ושמונים ואחת שהוא פסא. ולכן נקרא וירא אליו ה' באלני ממרא. ועל שם זה נקרא ממרא.

אמר רבי יהודה, מה זה באלני? רצונו לומר חזקו, זהו שכתוב אביר יעקב. והוא ישב פתח האהל, זהו שכתוב (תהלים טו) ה' מי יגור באהלך וגו'. כחם היום, שכתוב (מלאכי ג) וזרחו לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה.

אמר רבי יוחנן בן זכאי, באותה שעה הלך הקב"ה, ומשום ששומעים האבות, אברהם יצחק, שהקב"ה הולך אליו, תובעים מיעקב ללכת עמם ולהקדים לו שלום, והם עומדים עליו, ממה שכתוב וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. שלשה אנשים [שעומדים] אלו האבות, אברהם יצחק ויעקב, שעומדים עליו וראו מעשים טובים [שעשה] שעושים. וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה, משום שראה שכינת הכבוד עמם. זהו שכתוב (שיר א) על כן עלמות אהבוך [אלו הן האבות].

דבר אחר וירא אליו ה' באלני ממרא, רבותינו פתחו בפסוק הזה בשעת פטירתו של אדם. ששנינו, אמר רבי יהודה, בשעת פטירתו של אדם הוא יום הדין הגדול, שהנשמה מתפרדת מן הגוף. ולא נפרט אדם מן העולם עד שרואה את השכינה. זהו שכתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. ובאים עם השכינה שלשה מלאכי השרת לקבל נשמתו של צדיק. זהו שכתוב וירא אליו ה' וגו'. כחם היום - זה יום הדין הבוער כתנור להפריד את הנשמה מן הגוף.

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים, המבקרים מעשיו מה שעשה, והוא מודה עליהם בפיו. וכיון שהנשמה רואה פד, יוצאת מן הגוף עד פתח בית הבליעה, ועומדת שם עד שמתנדף כל מה שעשה הגוף עמה בעולם הזה. ואז נשמת הצדיק היא שמחה במעשיה ושמחה על פקדונה. ששנינו, אמר רבי יצחק, נשמתו של צדיק מתאנה אימתי תצא מן העולם הזה שהוא הבל כדי להתענג בעולם הבא.

שנו רבותינו, כשחלה רבי אליעזר הגדול, אותו יום ערב שבת היה, והושיב לימינו את הורקנוס בנו, והיה מגלה לו עמקות ונסתרות, והוא לא היה מקבל דבר בדעתו שחשב שמטורף בדעתו היה. כיון שראה שדעת אביו מתשבת עליו, קבל ממנו מאה שמונים ותשע סודות עליונים.

כשהגיע לאבני שיש שמתערבים במים העליונים, בכה רבי אליעזר ופסק לומר. אמר, עמד שם בני. אמר לו, אבא, למה? אמר לו, אני רואה שאני ממהר לחלוף מן העולם. אמר לו, לך ואמר לאמך שתעלה את התפלין שלי למקום עליון, ואחר שאסתלק מן העולם, ואבא לך לראות אותם. לא תבכו, שהם קרובים עליונים ולא תחתונים, ודעת בני אדם לא משיגה אותם.

עד שהיו יושבים, נכנסו חכמי הדור לבקר אותם, וקלל אותם על שלא באו לשמש אותו, ששנינו, גדולה שמושה יותר מלמודה. עד שבא רבי עקיבא, אמר לו, עקיבא, עקיבא, למה לא באת לשמש אותי [שהרי באה העת להצטרף]? אמר לו, רבי, לא היה לי פנאי. רתח ואמר, אתמה עליך אם תמות מיתת עצמך. קללו שמיתתו תהיה קשה מכלם.

בכה רבי עקיבא ואמר לו, רבי, תלמד אותי תורה. פתח פיו רבי אליעזר במעשה מרובה. באה אש והקיפה את שניהם. אמרו חכמים, נשמע מזה שאין אני ראויים וכדאים לך. יצאו לפתח החיצון ונשבו שם. היה מה שהיה, והאש הלכה.

ולמד בבהרת עזה שלש מאות הלכות פסוקות, ולמד אותו מאתים וששה עשר טעמים של פסוקי שיר השירים, והיו עיני רבי עקיבא זולגות דמעות, וחזרה האש כבתחלה. כשהגיע לפסוק (שיר ב) סמכני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני, לא יכל רבי עקיבא לסבל, והרים קולו בבכי. והרים קולו ולא היה מדבר מיראת השכינה שהיתה שם.

הורה לו כל עמקות וסודות עליונים שהיו בשיר השירים, והשביעו שבועה שלא ישתמש בשום פסוק ממנו, כדי שהקב"ה לא יחריב את העולם בגללו, ולא רוצה לפניו שהבריות ישתמשו בו מרב הקדשה שיש בו. אחר יצא רבי עקיבא ובכה, ונבעו עיניו מים, והיה אומר, וי רבי! וי רבי! שהעולם נשאר יתום ממך. נכנסו אליו כל שאר החכמים, ושאלו אותו, והשיב להם.

היתה דחוקה לו [השעה] לרבי אליעזר. הוציא שתי זרועותיו ושם אותם על לבו. פתח ואמר, אוי העולם, העולם העליון חוזר להתפגס ולהגזי מן התחתון כל אור ומאור. אוי לכם שתי זרועות, אוי לכם שתי תורות שהיו נשפכים היום הזה מן העולם. שאמר רבי יצחק, כל ימי רבי אליעזר היתה השמועה מאירה מפיו פיוס שנתנה בהר סיני.

אמר, תורה [למדתי וגמרא] הבנתי וחכמה למדתי ושמוש עשיתי, שאלו יהיו כל בני אנוש של העולם סופרים, לא יוכלו לכתב, ולא חסרו תלמידי מחכמתי אלא כמכחול בעין, ואני מרבותי אלא כמי ששותה בים. ולא היה אלא להחזיק טובה לרבותי יותר ממנו.

והיו שואלים ממנו באותו סנדל של בוס, עד שיצאה נשמתו ואמר טהור. ולא היה שם רבי עקיבא. כשיצאה השבת, מצא אותו רבי עקיבא שמת. קרע בגדו ושרט כל בשרו, ודם ירד ונמשך על זקנו. היה צונח ובוכה. יצא החוצה ואמר: שמים שמים, אמרו לשמש וללבנה, שהאור שהיה מאיר יותר מהם הרי נחשף.

אמר רבי יהודה, בשעה שנשמת הצדיק רוצה לצאת - שמחה, והצדיק בטוח במיתתו כדי לקבל שכרו. זהו שכתוב וירא וירץ לקראתם, בשמחה לקבל פניהם. מאיזה מקום? מפתח האהל, כמו שאמרנו. וישתחו ארצה - אל השכינה.

רבי יוחנן פתח ואמר, (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים. עד שיפוח היום וגו' - זו אזהרה לאדם בעודו בעולם הזה שהוא כהרף עין. בא ראה מה כתוב, (קהלת ו) ואלו חיה אלף שנים פעמים וגו'. ביום המיתה, כל מה שחיה, נחשב פיוס אחד אצלו.

אמר רבי שמעון, נשמתו של אדם מתה בו ואומרת עד שיפוח היום [ונסו הצללים], וידמה בעיניו כהרף עין בעודו בעולם הזה. ונסו הצללים, זהו שכתוב (איוב ח) כי צל ימינו עלי ארץ. בבקשה ממך, סב דמה לך דודי לצבי וגו'.

דבר אחר עד שיפוח היום וגו' - אמר רבי שמעון בן פזי, זו אזהרה לאדם בעודו בעולם הזה שהוא כהרף עין: מה הצבי קל ברגליו - אף אתה היה קל כצבי או כעפר האילים לעשות רצון בוראך כדי שתנחל העולם הבא, שהוא הרי בשמים, הנקרא הר ה', הר התענוג, החר הטוב. ע"כ מדרש הנעלם.

### סדרי תורה

ממשלת המלך נראית בשלשה גוונים, גון אחד - מראה שנראה לעין מרחוק, ואין העין יכולה לעמוד בברור שרואה, משום שהוא מרחוק, עד שנוטלת העין מראה קטן בקמוץ שלה, ועל זה כתוב (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי.

גון שני - מראה של העין הזאת [נ"א של אחד] בסתר שלה, שאין הגון הזה נראה לעין, רק בסתר קטן, שתופס ולא עומד בברור, סותם העין ופוחת מעט ולוקח אותו המראה. והגון הזה [נ"א הגון וזה] צריך לפתרון לעמוד על מה שלוקחת העין, ועל זה כתוב (שם א) מה אתה ראה.

הגון השלישי הוא זהר האספקלריה המאירה שלא נראה בו כלל, חוץ מגלגול העין כאשר הוא סתום בסתימות ומגלגלים לו בגלגול ונראה בגלגול הזה אספקלריה המאירה. ולא יכול לעמוד באותו הגון, רק שרואה זהר מאיר בסתר העין, ועל זה כתוב (יחזקאל לו) היתה עלי יד ה', (שם לג) [ויד ה'] היתה עלי ויד ה' עלי חזקה. וכלם מפרשים מנביאי האמת, פרט למשה הנאמן העליון שזכה להסתכל למעלה במה שלא נראה כלל. עליו כתוב (במדבר יב) לא כן עבדי משה וגו'.

וירא אליו, נראתה ונתגלתה לי השכינה תוף אותן דרגות שהתחברו בצדו, מיכאל לצד ימין, גבריאל לצד שמאל, רפא"ל לפניו, אוריאל לאחור, ועל זה נגלתה עליו השכינה באלונים [נ"א צלמים] הללו של העולם, כדי להראות לפניהם ברית [ד"א רשם ראשון] הקדש שהיתה בכל העולם בסוד האמונה.

והוא ישב פתח האהל. מה זה פתח האהל? זה המקום שנקרא ברית, סוד האמונה. כחם היום, זה

הסוד שנדבק בו אברהם, החזק של צד הימין, הדרגה שלו. פתח האהל - סוד השער של צדק פתח האמונה, שאז נכנס בו אברהם באותו הרשם הקדוש. כחם היום - זהו צדיק, הדרגה של חבור אחד שנקנס בו מי שנמול ונרשם בו הרשם הקדוש, שהרי נתבטל מן הערלה ונקנס בקיום של שתי הדרגות הללו שהן סוד האמונה.

והנה שלשה אנשים וגו' - אלו שלשה אנשים שלוחים שמתלבשים באויר, ויורדים לעולם הזה [ונראים] במראה של בן אדם, והשלשה הם כמו שלמעלה, משום שהקשית לא נראית אלא בשלשה גונים - לבן, אדם וירק, וכך הוא בודאי.

ושלשת האנשים הללו שלשה גונים. גון לבן, גון אדם, גון ירק (רחמים). הגון הלבן זה מיכאל, שהוא צד הימין. הגון האדם זה גבריאל, הצד של השמאל. הגון הירק זה רפא"ל. ואלו הם שלשת גוני הקשית, שאין הקשית נראית אלא עמהם. ומשום כך וירא אליו, גלוי שכניה בשלשת הגונים הללו.

ואת כלם הצטרכו. אחד לרפא את המילה, וזהו רפאל, בעל הרפואות. ואחד לבשר את שרה על הבן, וזהו מיכאל, משום שהוא התמנה לימין, וכל הטובות והברכות שבנדו נמסרו מצד הימין. ואחד להפוך את סדום, וזהו גבריאל שהוא לשמאל, והוא ממנה על כל הדינים של העולם מצד (הדין) השמאל לדון ולעשות על ידי מלאך המות, שהוא בעל ההרג של בית המלך.

וכלם עשו שליחותם, וכל אחד ואחד פראוי לו. והמלאך גבריאל לשליחות לנשמה הקדושה, ומלאך המות בשליחותו לנפש של היצר הרע. ועם כל זה הנשמה הקדושה לא יוצאת עד שרואה שכניה.

כשראה אותם מחברים כאחד, אז ראה שכניה [כמו זה] בגוניה והשתחוה, שכתוב (בראשית לג) וישתחו ארצה, כמו אצל יעקב שנאמר (שם מז) וישתחו ישראל על ראש המטה, לשכניה. ולגבי השכניה אמר בשם אדניי, ולגבי הצדיק אדוניי, שהרי אז נקרא אדון כל הארץ כשמוארת מצדיק ומוארת בגוניה, שהרי משום [זהו כזה אז] זה נשלם למעלה.

מכאן שמראה שלמטה מושך המשכה מלמעלה, שהרי הגונים הללו מושכים המשכה מלמעלה מאותם מקורות עליונים. אדניי מושך מלמעלה בשלשת הגונים הללו שמתלבש בהם, ובהם נטלת כל מה שנטלת מלמעלה. ומשום שהם חבור שלה ותומכים שלה בכל, נאמר שם אדניי, שהרי שם זה התגלה לו כלול בסודות עליונים, התגלה לו בגלוי מה שלא היה מקדם לכן כשלא היה מהול. ועד שנמול, לא רצה הקב"ה להוציא ממנו קדוש. כיון שנמול, מיד יצא ממנו הנרע הקדוש.

ולכן התגלתה עליו שכניה באותן דרגות קדושות. (דניאל יב) והמשפלים נזהרו כזהר הרקיע. זה"ר זוהר שזהרים בדלקות של זהר. זה"ר שמאיר שמדליק ונוצץ לכמה צדדים.

זה"ר עולה ויורד. זה"ר נוצץ לכל עבר. זה"ר שופע ויוצא. זה"ר שלא פוסק לעולמים. זה"ר שעושה תולדות. זה"ר טמיר וגנוז, התנוצצות של כל הניצוצים וכל הדרגות בו. יוצא וטמיר. נסתר וגלוי. נראה ולא נראה. [זה"ר] ספר זה מעין הבאר, יוצא ביום, נסתר בלילה, משתעשע בחצות הלילה בתולדות שהוציא.

זה"ר שזהר ומאיר לכל, הפלל של התורה, וזהו שנהר, וכל הגונים נסתרים בו ונקרא בשם של אדניי. שלשה גונים נראים למטה מאלו שלשת הגונים שלמעלה. מאלו העליונים הפל נמשך [לגבי זהר] [אותם העליונים. זהר] שלא נראה, ונוצץ בשנים עשר נצנוצים וזהרים שנוצצים ממנו. שלשה עשר הם בסוד השם הקדוש וגו', הסוד של אין סוף נקרא יהו"ה.

כאשר מתחבר זהר תחתון אדניי בזהר עליון יהו"ה, נעשה שם נסתר שבו יודעים נביאי האמת ומסתפקים לתוך הזהר העליון, וזה יאהדוניה, מראות טמירים [חיות טמירות], שכתוב (יחזקאל א) כעין החשמל מתוך האש.

משנה. עליונים גבוהים טובים של הימין, תשע נקודות של התורה יוצאות ונחלקים באותיות, והאותיות בהם נוסעות, [מטלטלים] מסעותיו דקיקים בסודות. [היכל] חולקים, אלו תשעת השליטים על האותיות, האותיות התפשטו מהם. נשארו נקודים להכניסם להם. לא נוסעים רק כשאלה יוצאים.

הם בסוד של אין סוף. כל האותיות [נוסעות] בסוד של אין סוף. כמו שהם נושאים אותם, כך הם נוסעים. אלו הנסתרים אותיות גלויות ולא גלויות. אלו טמירים על מה ששורות האותיות.

תשעה שמות חקיקות עם עשרה, והראשון אהיה. [יו"ד ה"א] אהיה אשר אהיה, יהו"ה, א"ל, אלהיים, יהו"ה, צבאות, אדוניי, שד"י. [וימהשם הזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א מתפשט כ"ב אותיות, וסוד השם מנצפ"ך הרי כ"ז אותיות, וזהו סוד יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד. יהו"ה אלהינו יהו"ה - הרי י"ד אותיות. אחד סוד י"ג אותיות, ומהם יתפשטו רמ"ח אברים, שם בן מ"ב ושם בן ע"ב מנצפ"ך חמשה גבורות, וממנו יתפשט הסוד של חמשים שערי בינה, ומהם יתפשטו ע"ב. הרי רמ"ח אברים עם י"י אלהיכם אמת].



אלה הם עשרה שמות חקוקים בצדיהם, וכל השמות הללו נחקקו מאתים ארבעים ושמונה אברים ונכנסים בארון הברית האחד, ומיהו? השם שנקרא אדניי. וזה [ד"א סוד] התגלה עכשו לאברהם. [נ"א יהו"ה צבאו"ת, ונ"א א"ל אדניי]. מיכאל שם הזמין שאוחז ומשמש את השם הזה יותר מאותם האחרים. בכל מקום שסוד השם הזה שם - מיכאל שם. אם הסתלק מיכאל הזה - מסתלק אלהים עם שדי.

בהתחלה שלשה אנשים, והתגלמו בציור של אור ויהי אוכלים, אוכלים ודאי, שהאש שלשה אוכלת ומכלה הכל ועושים נחת רוח לאברהם. הם אש ודאי, ואותה האש מתפסה בציור של אור ולא נראית. ואותו מאכל אש לוחטת ואוכלת אותו, ואברהם מקבל נחת רוח מזה.

כיון שהסתלקה השכינה מה כתוב? ויעל אלהים מעל אברהם. מיד מסתלק עמו מיכאל, שכתוב ויבאו שני המלאכים סדמה וגו'. שלשה כתוב בהתחלה, ועכשו שנים. אלא מיכאל שהוא זמין הסתלק עם השכינה.

המלאך שנקרא למנוח נרד והתגלם [לו] באור ונראה לו, וזהו אוריאל. מה שלא נרד עם אלו לאברהם - נרד כאן לבדו לבשר למנוח שבא מדן. ומשום שלא חשבו כמו אברהם, לא כתוב שאכל, שהרי כתוב (שופטים יג) אם תעצרני לא אכל בלחמך. וכתוב, ויהי בעלות הלהב מעל המזבח, ויעל מלאך ה' בלהב המזבח וגו'. וכאן ויעל אלהים מעל אברהם. משום שבו הסתלק מיכאל, ונשארו רפאל וגבריאל.

ועליהם כתוב שני המלאכים סדמה. בערב - בשעה שהדין תלוי על העולם. אחר כך הסתלק אחד, ונמצא שגבריאל לבדו. בזכות אברהם נצל לוט, והוא אף כך זכה בהם, ועל זה באו אליו. (ע"כ ס"ת).

זהר:

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וימי יקום במקום קדשו. בא ראה, כל בני העולם לא רואים על מה עומדים בעולם, והימים הולכים ועולים ועומדים לפני הקב"ה כל אותם ימים שבני אדם עומדים בהם בעולם הזה, שהרי כלם נבראו וכלם עומדים למעלה. ומנינו לנו שנבראו? שכתוב (שם קלט) ימים יצרו.

וכשמגיעים הימים להעלות מן העולם הזה, כלם קרבים לפני המלאך העליון. זהו שכתוב (מלכים א ב) ויקרבו ימי דוד למות. ויקרבו ימי ישראל למות. משום שפאשר בן אדם הוא בעולם הזה, אינו משגיח ולא מתבונן על מה הוא עומד, אלא כל יום ויום חושב כאלו הוא הולך בריקנות, שהרי כשהנשמה יוצאת מן העולם הזה, לא יודעת לאיזו דרך מעלים אותה. שהרי הדרך לעלות למעלה למקום שאור הנשמות העליונות מאירות, לא נתן לכל הנשמות, שהרי כמו שהוא ממשיך עליו בעולם הזה, כך נמשך לאחר שיוצא ממנו.

בא ראה, אם בן אדם נמשך אחר הקב"ה ותשוקתו אחריו בעולם הזה, אחרי זה כשיצא ממנו, הוא נמשך אחריו, ונותנים לו דרך לעלות למעלה אחר אותה משיכה שנמשך בראון כל יום בעולם הזה.

אמר רבי אבא, יום אחד נפגשתי בעיר אחת מאותם שהיו מן בני קדם, ואמר לי מאותה חכמה שהיו יודעים מימים ראשונים, והיו מוצאים ספרים של החכמה שלהם, וקרבו לי ספר אחד, והיה כתוב בו, שקמו שהרצון של האדם מתפוגג בו בעולם הזה, כך ממשיך עליו רוח מלמעלה כמו אותו הרצון שנדבק בו. אם רצונו התפוגג לדבר עליון קדוש, הוא ממשיך אותו הדבר מלמעלה למטה אליו.

ואם רצונו להתדבק בצד האחר ומתפוגג בו, הוא ממשיך את אותו הדבר מלמעלה למטה אליו. והיו אומרים שעקר הדבר תלוי בדבורים ובמעשה ובראון להתדבק, ובזה נמשך מלמעלה למטה אותו הצד שנדבק בו.

ומצאנו בו כל אותם מעשים ועבודות הפוכים והמנוגדים שהצטרכו להם, ואיך הרצון להתפוגג בהם כדי למשך אותם אליהם. כמו זה מי שרוצה להתדבק למעלה ברוח הקדש, שהרי במעשה ובדבורים ובראון הלב לכונן באותו הדבר תלוי הדבר למשך אותו אליו מלמעלה למטה ולהדבק באותו הדבר.

והיו אומרים, כמו שבו אדם נמשך בעולם הזה - כך גם מושכים אותו כשיצא מן העולם הזה. ובמה שנדבק בעולם הזה ונמשך אחריו - כך נדבק באותו העולם. אם בקדש - בקדש, ואם בטמאה - בטמאה. אם בקדש, מושכים אותו לאותו הצד ונדבק בו למעלה ונעשה ממנה שמש לשמש לפני הקב"ה בין אותם שאר מלאכים. כמו שפך נדבק למעלה ועומד בין אותם קדושים, שכתוב (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה.

כך גם כמו זה. אם בטמאה, מושכים אותו לאותו הצד ונעשה כאחד מהם להתדבק עמו, והם נקראים נזקי בני אדם. ובאותה שעה שיוצא מן העולם הזה, לוקחים אותו ושואבים אותו לגיהנם.

באותו מקום שְׁדִנִּים אֶת בְּנֵי הַטֹּמֶאֶה שֶׁטְמְאוּ עֲצָמָם וְרוּחָם, וְאַחַר כֵּן נִדְבַק בָּהֶם, וְהוּא מְזִיק כְּאֶחָד מֵאוֹתָם מִיָּדֵי הָעוֹלָם.

אֲמַרְתִּי לָהֶם, בְּנֵי, דְּבַר זֶה קָרוֹב לְדַבְּרֵי תוֹרָה, אֲבָל יֵשׁ לָכֶם לְהִתְרַחֵק [מִתּוֹךְ] מֵאוֹתָם הַסֹּפְרִים [הַלְלוּ] כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסָּטֶה לְבַבְכֶּם לְעִבּוּדוֹת הַלְלוּ וְלִכְלֹ אוֹתָם הַצִּדִּים שֶׁאִמְרָם כָּאֵן שְׁמָא חֹס וְשָׁלוֹם [לֹא] תִּסָּטוּ מֵאַחַר עֲבוֹדַת הַקִּבְיָ"ה, שֶׁהָרִי כָּל הַסֹּפְרִים הַלְלוּ מִטְעִים אֶת בְּנֵי הָאָדָם, מִשּׁוּם שֶׁבְּנֵי קָדָם הָיוּ חֲכָמִים, וִירֵשֶׁת הַחֲכָמָה הַזֹּאת יִרְשׁוּ מֵאַבְרָהָם שֶׁנָּתַן לְבָנָי הַפִּילֹגְשִׁים, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כה) וְלִבְנֵי הַפִּילֹגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אֲבָרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חֵי קִדְמָה אֶל אֶרֶץ קָדָם. וְאַחַר כֵּן נִמְשְׁכוּ בְּאוֹתָהּ חֲכָמָה לְכַמָּה צִדִּים.

אֲבָל זָרַע יִצְחָק, חֲלָקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, לֹא כֵן, שֶׁכְּתוּב (שם) וַיִּתֵּן אֲבָרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לִיצְחָק. זֶהוּ חֲלָק הַקְדוּשָׁה שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁבָּהּ נִדְבַק אֲבָרָהָם וַיִּצָּא מֵאוֹתוֹ גּוֹרֵל וּמֵאוֹתוֹ הַצֵּד. מַה כְּתוּב בְּיַעֲקֹב? (שם כח) וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלַי, וְכְתוּב וְאַתָּה יַעֲקֹב עֲבִדִּי וְגו'. מִשּׁוּם כֵּן צָרִיד הָאָדָם לְהַמְשִׁיךְ אַחֵר הַקִּבְיָ"ה וּלְהַדְבִּיק בּוֹ תַּמִּיד, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים י) וְבוֹ תִּדְבַּק.

בֹּא רֵאָה, (תַּהֲלִים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְגו'. אַחֵר כֵּן חֲזַר וּפָרַשׁ, נָקִי כְּפִים. שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה בְּיָדָיו צִלָּם, וְלֹא מַחְזִיק עִמָּהֶם בְּמַה שֶׁלֹּא צָרִיד. וְעוֹד, שֶׁלֹּא נִטְמָא בָּהֶם וְלֹא מִטְמָא בָּהֶם אֶת הַגּוֹף כְּמוֹ אוֹתָם שֶׁמִּטְמָאִים אֶת עֲצָמָם בְּיָדֵים לְהַטְמִיא, וְזֶה הוּא נָקִי כְּפִים וְכֵן לִבָּב, כְּמוֹ זֶה שֶׁלֹּא מוֹשִׁיךְ אֶת רְצוֹנוֹ וְלִבּוֹ לִצֵּד הָאֲחֵר אֶלָּא לְהַמְשִׁיךְ אַחֵר עֲבוֹדַת הַקִּבְיָ"ה.

אֲשֶׁר לֹא נִשָּׂא לְשׂוֹא נִפְשׁוֹ. כְּתוּב נִפְשׁוֹ וְנִקְרָא נִפְשִׁי, וְהָרִי פִּרְשִׁי, נִפְשִׁי - זֶה נִפְשׁ דָּוִד, צֵד הָאֱמוּנָה. נִפְשׁוֹ - זֶה נִפְשׁ הָאָדָם מִמֶּשׁ. מִשּׁוּם שֶׁכְּאֲשֶׁר יֵצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְנִפְשׁוֹ תִּתְעַלֶּה בְּמַעֲשֵׂים שֶׁכְּשָׂרִים, עַל מַה שֶׁיִּתְקַים בָּהֶם לְלַכֵּת בֵּין כָּל אוֹתָם הַקְדוּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תַּהֲלִים קטז) אֲתִהְלֹךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים. וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִשָּׂא לְשׂוֹא נִפְשִׁי, יִשָּׂא בְּרַכָּה מֵאֵת ה' וְגו'.

בֹּא רֵאָה, אַחֵר שֶׁנִּמְוֵל אֲבָרָהָם, הִנֵּה יוֹשֵׁב וְכוּאֵב, וְהַקִּבְיָ"ה שֶׁלַח אֱלֹוֹ שְׁלֵשָׁה מַלְאָכִים בְּגִלּוֹי לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם. וְאִם תֹּאמַר, שֶׁהָרִי בִּגְלָה וְכִי מִי יָכוֹל לְרַאוֹת מַלְאָכִים, וְהָרִי כְּתוּב (שם קד) עֲשֵׂה מַלְאָכָיו רוּחוֹת וְגו'! אֶלָּא וְדַאי שֶׁרֵאָה אוֹתָם שֶׁיִּרְדּוּ לְאֶרֶץ כְּמוֹ בְּנֵי אָדָם. וְלֹא יִקְשֶׁה לָךְ זֶה, שֶׁהָרִי הֵם וְדַאי רוּחוֹת קְדוּשׁוֹת, וְכִשְׁעָה שִׁיּוּרִידִים לְעוֹלָם, מִתְלַבְּשִׁים בְּאוֹרִים וּבִיסוּדוֹת שֶׁל גִּלְמִים, וְנִרְאִים לְבָנֵי אָדָם מִמֶּשׁ כְּמִרְאֵה דְמוּתָם.

וְבֹא וְרֵאָה, אֲבָרָהָם רֵאָה אוֹתָם כְּמִרְאֵה בְּנֵי אָדָם, וְאִף עַל גֵּב שֶׁהִנֵּה כּוֹאֵב מִן הַמִּילָה, יֵצֵא וְרִץ אַחֲרֵיהֶם כְּדֵי לֹא לִגְרֹעַ [מֵהָ] שְׁהִיָּה עוֹשֶׂה מִקְדָּם לָכֵן.

אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְדַאי שֶׁרֵאָה אוֹתָם כְּמִרְאֵה שֶׁל מַלְאָכִים, מִמֶּה שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר אֲדָנִי, בְּאֶלְ"ף דָּל"ת הַשְּׂכִינָה הִיָּתָה בָּהָה, וְאֵלּוֹ הָיוּ עֲמוּדִים שֶׁלָּהּ וְכִסָּא אֲלֶיהָ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם שְׁלֵשֶׁת הַגְּנוּנִים שֶׁתַּחֲתֶיהָ. וְרֵאָה כְּעַת מִשּׁוּם שֶׁנִּמְוֵל מַה שֶׁלֹּא רֵאָה מִקְדָּם לָזֶה עַד שֶׁלֹּא נִמְוֵל. בְּתַחֲלָה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, אֶלָּא שֶׁהֵם בְּנֵי אָדָם. אַחֵר כֵּן יָדַע שֶׁאוֹתָם מַלְאָכִים קְדוּשִׁים הֵם וּבָאוּ אֲלֵיוֹ בְּשָׁלִיחוֹת, בְּשַׁעָה שֶׁאִמְרוּ לוֹ אִי"ה שֶׁרָה אֲשֶׁתְּךָ וּבְשָׁרָיו לֹא בְשׁוֹרֵת יִצְחָק.

אֱלֹוֹ - הָאוֹתִיּוֹת נִקְדוּת אִי"ו, וְסִימָן אִי"ו רָמַז לְמַה שֶׁלְּמַעַלָּה, רָמַז לְקִבְיָ"ה. וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֶהֱלָ. כְּתוּב כָּאֵן הִנֵּה בְּאֶהֱלָ, וְכְתוּב שָׁם (יִשְׁעִיָּה לג) אֶהְלָ בֵּל יִצְעָן וְגו'. בֹּא רֵאָה, כִּיּוֹן שֶׁנִּקְדוּ אִי"ו, לְמַה כְּתוּב אַחֵר כֵּן אִי"ה? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁחֲבֹר שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה כְּאֶחָד סוּד הָאֱמוּנָה. אִזּוֹ אֲמַר וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֶהֱלָ. שָׁם הוּא הַקִּשּׁוֹר שֶׁל הַכָּל וְשָׁם הוּא נִמְצָא [וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֶהֱלָ]. אִי"ה וְגו'. וְכִי לֹא יָדַעוּ הַמַּלְאָכִים הַקְּלִיּוֹנִים שֶׁשֶׁרָה הִנֵּה בְּאֶהֱלָ? לְמַה כְּתוּב אִי"ה? אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹדְעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה אֶלָּא מַה שֶׁנִּמְסָר לָהֶם לְדַעַת.

בֹּא רֵאָה, (שְׁמוֹת יב) וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה'. וְכִי כְּמַה שֶׁלִּיחִים וּמַלְאָכִים יֵשׁ לְקִבְיָ"ה? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים בֵּין טִפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְאוֹתָהּ שֶׁל בְּכוֹר פָּרִט לְקִבְיָ"ה לְבָדוֹ.

כְּמוֹ זֶה (יִחְזָקְאֵל ט) וְהִתִּיּוֹת תּוֹ עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים. וְלִמָּה צָרִיכִים? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא יוֹדְעִים אֶלָּא רַק מַה שֶׁנִּמְסָר לָהֶם לְדַעַת [יוֹדְעִים], כְּמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַלְלוּ שְׁעֵתִיד הַקִּבְיָ"ה לְהִבְיָא עַל הָעוֹלָם. וְכַמָּה הַטָּעָם? מִשּׁוּם שֶׁהַקִּבְיָ"ה מַעֲבִיר כְּרוֹז בְּכָל הַרְקִיעִים בְּאוֹתוֹ דְּבַר שְׁעֵתִיד לְהִבְיָא עַל הָעוֹלָם.

כְּגוֹן זֶה בְּשַׁעָה שֶׁהַמְשָׁחִית נִמְצָא בְּעוֹלָם, צָרִיד בּוֹ אָדָם לְהִסְתַּתֵּר בְּבֵיתוֹ וְלֹא יִהְיֶה נִרְאָה בְּשׁוּק כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁחַת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב) וְאַתָּם לֹא תִצָּאוּ אִישׁ מִמִּתְּחַת בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר. מֵאֵלּוֹ שֶׁיָּכוֹל לְהִסְתַּתֵּר בּוֹ, אֲבָל מִלִּפְנֵי הַקִּבְיָ"ה לֹא [סִי"א יָכוֹל] צָרִיד לְהִסְתַּתֵּר. מַה כְּתוּב? (יִרְמְיָה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנוּ נָאִם ה'.

מִדְּרַשׁ הַנֶּעֱלָם

אֲמַר רַבִּי חִיָּיא אֲמַר רַב, אִם הָיִינוּ מִסְתַּכְּלִים בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת - נִסְתַּכֵּל בְּחֲכָמָה אִם עֲנִין הַנִּשְׁמָה הִיא אִין רֵאשָׁה סוּפָה וְאִין סוּפָה רֵאשָׁה, וְאִם הָעֲנִין לְפִטְרִית הָאָדָם מִן הָעוֹלָם הִיא, נִסְתַּר אֶת כָּל הַפִּרְשָׁה אוֹ

נעמיד את הפרשה בזה או בזה. מה זה יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם וגו', ואקחה פת לחם וגו', וימהר אברהם האלה אל שרה וגו', ואל הבקר רץ אברהם וגו', ויקח חמאה וחלב וגו'.

כשבא רב דימי, אמר, לא מצאה הנשמה תועלת לגוף אלמלא מה שרמז בכאן רמז הקרבנות. בטלו הקרבנות - לא בטלה התורה. זה שלא מתעסק בקרבנות, שיעסק בתורה ויועיל לו יותר. שאמר רבי יוחנן, כשפרש הקב"ה הקרבנות, אמר משה: רבונו של עולם, תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו? אמר לו: משה, יעסקו בתורה, ואני מוחל להם בשבילה יותר מכל הקרבנות שבעולם, שנאמר (ויקרא ז) זאת התורה לעלה למנחה וגו'. כלומר, זאת התורה בשביל עולה, בשביל מנחה, בשביל חטאת, בשביל אשם.

אמר רבי כרוספדאי, זה מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענין הקרבנות ותקרבנותם ויכון בהם, ברית כרותה היא שאותם המלאכים המזכירים חטאו כדי להרע לו, שלא יכולים לעשות לו אלא רק טוב.

ומי יוכיח? פרשה זו תוכיח! שפיון שאמר והנה שלשה אנשים נצבים עליו, מה זה עליו? לענין בדינו. כיון שרואה נשמת הצדיק כך, מה כתוב? וימהר אברהם האלה וגו'. מה זה האלה? בית המדרש. ומהו אומר? מהרי שלש סאים, ענין הקרבנות, והנשמה מתכוננת בהם. זהו שכתוב ואל הבקר רץ אברהם. ואז נוח להם ולא יכולים להרע לו.

רבי פנחס פתח פסוק שכתוב (במדבר יז) והנה החל הנגף בעם, וכתוב ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וגו', וכתוב ותעצר המגפה. כתוב כאן מהר, וכתוב שם מהרי שלש סאים. מה להלן קרבן להנצל, אף כאן קרבן להנצל.

אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגשתי את אליהו. אמרתי לו, יאמר לי מר דבר שמועיל לבריות. אמר לו, ברית גזר הקב"ה, ונכנסו לפניו כל המלאכים שממנים להזכיר חטאי האדם, שבזמן שיזכירו בני אדם הקרבנות שצוה משה, ומכון לבו ורצונו בהם - שכלם יזכירו אותו לטוב.

ועוד, בזמן שיאירע מות בבני אדם, הברית נגזרה, והפרו עובר על כל חילות השמים, דאם יעלו בניו בארץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויאמרו ברצון נפש ולב ענינים של קטרת בשמים שהיו להם לישראל, שיתבטל המות מהם.

אמר רבי יצחק, בא ראה מה כתוב, ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת. אמר לו אהרן, למה? כי יצא הקצף מלפני ה' וגו'. מה כתוב? וינץ אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם. וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. ולא יכל מלאך של חבלה לשלט ונתבטל המות.

רבי אחא הלך לכפר טרשא, בא אצל המארח שלו. לחשו עליו כל בני העיר. אמרו, אדם גדול בא לכאן, גלד אליו. באו אצלו. אמרו לו, לא חושש על אבדתינו? אמר להם, מהו? אמרו לו שיש שבעה ימים שיש מות בעיר, וכל יום מתחזק ולא מתבטל.

אמר להם, גלד לבית הפנסות ונבקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא. עד שהיו הולכים, באו ואמרו, פלוני ופלוני מתו, ופלוני ופלוני נוסים למות. אמר להם רבי אחא, אין עת לעמד כך, שהשעה דחוקה.

אבל תפרישו מכם ארבעים בני אדם מאלו היותר זכאים. עשרה עשרה לארבעה חלקים, ואני עמכם, עשרה לקצה העיר ועשרה לקצה העיר, וכן לארבע קצוות העיר, ואמרו בנפש חפצה ענין של קטרת השמים שהקדוש ברוך הוא נתן למשה, וענין של הקרבנות אתו.

עשו כך שלש פעמים ועברו בכל העיר לארבע קצוות והיו אומרים כן. לבסוף אמר להם, גלד לאלו שנוסים למות, ותפרישו מכם לבתיהם ותאמרו כך, וכאשר תסימו, תאמרו אלו הפסוקים, ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש וגו', ויקח אהרן וגו', ויעמד בין המתים וגו'. וכן עשו והתבטל מהם (המות).

שמעו אותו קול שאומר: סודי הסודות, הראשונים הנחילוה לנצח, שהרי דין השמים לא שורה כאן, שהרי יודעים לבטלו. חלש לבו של רבי אחא ונשן. שמע שאומרים לו: כמו שעשית את זה - תעשה את זה. לך אמר להם שיחזרו בתשובה, שרשעים הם לפני. קם והחזירם בתשובה שלמה, וקבלו עליהם שלא יתבטלו מהתורה לעולם, והחליפו את שם העיר, וקראו לא מתא מחסיא.

אמר רבי יהודה, לא די להם לצדיקים שמבטלים את הגזירה, אלא לאחר כן שמברכים להם, תדע לך שכן הוא. דכיון שהנשמה אומרת לגוף מהרי שלש סאים וגו' וכל אותו הענין ומבטל את הדין - מה כתוב? ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. הרי ברכה.

כִּינּוֹן שְׂרֹאִים אוֹתָהּ הַמְּלָאכִים שָׁזָה לָקַח עֲצָה לִנְפֹשׁוֹ - מָה עוֹשִׂים? הוֹלְכִים אֶצֶל הַרְשָׁעִים לַעֲנוֹ בְּדִינָם וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְיִקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקֹפוּ עַל פְּנֵי סֹדִם, לְמַקּוֹם הַרְשָׁעִים, לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט. זֶה הוּא שְׂאֵמֶר רַבִּי יְהוּדָה, כִּדְּרָכּוֹ שֶׁל צַדִּיק: כִּינּוֹן שְׂרֹאָה שְׁמַעְיָנִים בְּדִינוֹ, אֵינוֹ מֵתָאֲחֵר לָשׁוּב וּלְהַתְפַּלֵּל וּלְהִקְרִיב [עַל] חֲלָבּוֹ וְדָמּוֹ לִפְנֵי צוּר, עַד שֶׁמִּסְתַּלְקִים בְּעַלֵּי הַדִּין מִמֶּנּוּ.

שְׂכִינּוֹן שְׂאֵמֶר וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אָנָשִׁים נֹצְבִים עָלָיו - מָה כְּתוּב בְּנִשְׁמָה? וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִה אֶל שָׂרָה. בְּחִפְזוֹן וּבְמַהֲרֹת בָּלֹא שׁוּם הַעֲכָבָה. מִיָּד מִמְהֵרֶת הַנִּשְׁמָה אֶצֶל הַגּוֹף לְהַחֲזִירוֹ לְמוֹטָב וּלְבִקֵּשׁ בָּמָה שְׂיִתְכַפֵּר לוֹ, עַד שֶׁמִּסְתַּלְקִים מִמֶּנּוּ בְּעַלֵּי הַדִּין.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מֵהוּ שְׂאֵמֶר וַאֲבָרָהֶם וְשָׂרָה זִקְנִים בָּאִים בְּיָמִים חֲדָל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֲרַח כְּנָשִׁים? אֵלָּא, כִּינּוֹן שֶׁהַנִּשְׁמָה עוֹמֶדֶת בְּמַעֲלָתָהּ, וְהַגּוֹף נִשְׁאָר בְּאָרֶץ מַכְמָה שְׁנִים, בָּאִים בְּיָמִים שְׁנִים וְיָמִים הַרְבֵּה וְחֲדָל לִצְאֹת וּלְבֹא וְלַעֲבֹר אֲרַח כְּשֶׁאֵר כָּל אָדָם. נִתְבַּשֵּׁר לְהַחֲיוֹת הַגּוֹף.

מֵהוּ אוֹמֵר אַחֲרֵי בְלוּתִי הִיָּתָה לִי עֲדָנָה? אַחֲרֵי בְלוּתִי בְּעֶפֶר מֵהַיּוֹם כְּמָה שְׁנִים, הִיָּתָה לִי עֲדָנָה וְחֲדוּשׁ. וְאֲדֹנִי זָקֵן, שְׁהַיּוֹם כְּמָה שְׁנִים שֶׁנִּצְאָת מִמֶּנּוּ וְלֹא הִפְקִידֵנִי. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר, הִיָּפְלָא מֵה' דְּבַר לְמוֹעֵד. מֵהוּ לְמוֹעֵד: אוֹתוֹ הַיָּדוּעַ אֶצְלֵי לְחַיּוֹת מֵתִים. וְלִשְׂרָה בּוֹ, מִלְּמַד שְׂיִתְחַדֵּשׁ כְּכֹן שְׁלֹשׁ שְׁנִים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימּוֹן, כִּינּוֹן שֶׁהַנִּשְׁמָה נִזְוָגִית מִזִּוְיָה שֶׁל מַעֲלָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְאוֹתוֹ הַמְּלָאכָה הַנִּקְרָא דּוּמ"ה: לֵךְ וּבִשֵּׁר לְגוֹף פְּלוֹנִי שְׁאֲנִי עֲתִיד לְהַחֲיוֹתוֹ לְמוֹעֵד שְׁאֲנִי אַחֲרֵיהָ אֶת הַצַּדִּיקִים לְעֵתִיד לְבֹא. וְהוּא מְשִׁיב: אַחֲרֵי בְלוּתִי הִיָּתָה לִי עֲדָנָה? אַחֲרֵי בְלוּתִי בְּעֶפֶר וּשְׁכָנָתִי בְּאֲדָמָה, וְאֶכֶל בְּשָׂרִי רָמָה וְגוֹשׁ עֶפֶר, תִּהְיֶה לִי חֲדוּשׁ.

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְנִשְׁמָה: זֶהוּ שְׂכָתוֹב וַיֵּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם וְגו', הִיָּפְלָא מֵה' דְּבַר: לְמוֹעֵד הַיָּדוּעַ אֶצְלֵי לְחַיּוֹת אֶת הַמֵּתִים אֲשׁוּב אֵלֶיךָ אוֹתוֹ הַגּוֹף שֶׁהוּא קְדוּשׁ מְחֻדָּשׁ כְּבִרְאשׁוֹנָה לְהַחֲיוֹתָם מְלָאכִים קְדוּשִׁים, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עֲתִיד לִפְנֵי לְשִׁמּוֹן בָּהֶם. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (תַּהֲלִים קד) יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם וַיִּשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו. (ע"כ מִדְרַשׁ הַנַּעֲלָם)

זֶהר:

אֵיךְ שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ, שְׁלֹא רָצוּ לוֹמַר לְפָנֶיהָ. כִּינּוֹן שְׂאֵמֶר הִנֵּה בְּאֵהֶל, מִיָּד - וַיֵּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַת חַיָּה וְהִנֵּה בּוֹ לְשָׂרָה אֲשַׁתְּךָ וְגו', בֹּא רָאָה דְרָךְ אֶרֶץ, שְׂעַד שְׁלֹא הִזְמִין אַבְרָהָם לְפָנֶיהָ לְאֶכֶל, לֹא אָמְרוּ לוֹ דְּבַר, כִּדִּי שְׁלֹא יֵרָאֶה שֶׁמִּשּׁוּם אוֹתָהּ בְּשׁוֹרָה הִזְמִין אוֹתָם לְאֶכֶל. אַחֵר שְׂכָתוֹב וַיֵּאכְלוּ, אִזּוֹ אָמְרוּ לוֹ אוֹתָהּ בְּשׁוֹרָה.

וַיֵּאכְלוּ! וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמְּלָאכִים עָלוּזִים אוֹכְלִים? אֵלָּא בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אַבְרָהָם נִרְאָה כִּדְּ. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וַיֵּאכְלוּ וַדָּאִי, מִשּׁוּם שֶׁהֵם אֵשׁ אוֹכְלֵת אֵשׁ וְלֹא נִרְאִים, וְכָל מֵה שֶׁנִּתְּנוֹ לָהֶם אַבְרָהָם אָכְלוּ, מִשּׁוּם שֶׁמִּצַּד אַבְרָהָם אוֹכְלִים לְמַעַלָּה [שְׁאוֹכְלִים מֵאוֹתוֹ צַד שֶׁלְּמַעַלָּה].

בֹּא רָאָה, כָּל מֵה שֶׁאֶכֶל אַבְרָהָם, הוּא אֶכֶל בְּטַהֲרָה, וְלָכֵן הִקְרִיב לְפָנֶיהָ וַיֵּאכְלוּ, וַאֲבָרָהֶם שָׁמַר בְּבִיתוֹ טְמֵאָה וְטַהֲרָה שֶׁאֶפְלוּ בּוֹ אָדָם שֶׁהוּא טְמֵא [לֹא כָּל לְהַתְקַרֵּב לְבֵיתוֹ]. אִזּוֹ יָדַע אַבְרָהָם שֶׁזֶה טְמֵא הוּא, וְעָשָׂה [לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׁ בְּבִיתוֹ, עַד שֶׁעָשָׂה] לוֹ טְבִילָה, אוֹ עָשָׂה לוֹ לְשֹׁמֵר שְׁבָעָה יָמִים כְּרֵאוֹי לוֹ בְּבִיתוֹ, וְכִדְ זֶה בְּיָדָאִי.

בֹּא רָאָה, כְּתוּב (דְּבָרִים כג) אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לְלֵלָה וְגו'. מֵה תִּקְנֶנּוּ? וְהִנֵּה לְפָנֹת עָרֵב יִרְחָץ בְּמִים. אֲרַעָה בּוֹ טְמֵאָה אַחֲרֵית, כְּמוֹ זִיבָה [טְמֵאָה צָרַעַת אוֹ נִדָּה] אוֹ טְמֵאָה נִדָּה שֶׁהִיוּ שְׁתֵּי טְמֵאוֹת, לֹא מִסְפִּיק לוֹ בְּאוֹתָהּ טְבִילָה [מִשּׁוּם] בֵּין שְׁאֲרַע לוֹ קָרִי קָדָם שֶׁקִּבֵּל טְמֵאָה אַחֲרֵית [מִשּׁוּם] בֵּין שְׁאֲרַע לוֹ אַחֵר כִּדְ.

וַאֲבָרָהֶם וְשָׂרָה הָיוּ מִתְקַנִּים טְבִילָה לְכָלֶם, הוּא לְגִבְרִים וְהִיא לְנָשִׁים. מֵה הִטְעַם עֶסֶק אַבְרָהָם לְטַהֵר בְּנֵי אָדָם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא טָהוֹר וְנִקְרָא טָהוֹר, שְׂכָתוֹב (אִיּוֹב יד) מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטְמֵא לֹא אֶחָד. טָהוֹר - זֶה אַבְרָהָם שֶׁנִּצָּא מִתְּרַח.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כִּדִּי לְתַקֵּן אֶת אוֹתָהּ הַדְרָגָה שֶׁל אַבְרָהָם, וַיִּמְהַר מִי"ם (חֲסֵד). לָכֵן הִתְקִין לְטַהֵר בְּנֵי הָעוֹלָם בְּמִים. וּבְשָׁעָה שֶׁהִזְמִין אֶת הַמְּלָאכִים, בְּרֵאשִׁית דְּבָרָיו מֵה כְּתוּב? יִשָּׁח נָא מַעֲט מִים, כִּדִּי לְהַתְחַזֵּק בְּאוֹתָהּ דְרָגָה שֶׁהִמִּים שְׂרִוּיִים בָּהּ, וּמִשּׁוּם כִּדְ הָיָה מְטַהֵר אֶת כָּל בְּנֵי הָאָדָם מֵהַכֹּל. מְטַהֵר אוֹתָם מִצַּד שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, וּמְטַהֵר אוֹתָם מִצַּד הַטְּמֵאָה. וְכִמּוֹ שֶׁהוּא מְטַהֵר אֶת הָאֲנָשִׁים, כִּדְ גַּם שָׂרָה מְטַהֵרֶת אֶת הַנָּשִׁים, וְנִמְצָא שֶׁכָּל מִי שֶׁבָּא אֵלֶיהֶם טָהוֹרִים מֵהַכֹּל.

בֹּא רָאָה שְׂאֵבָרָהֶם נִטַּע אֵילָן בְּכָל מְקוֹם שְׂדֵיחוֹרָם, וְלֹא הָיָה עוֹלָה בְּכָל מְקוֹם כְּרֵאוֹי, פָּרַט לְשָׁעָה שְׂדֵיחוֹרָם הָיָה בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וּבְאוֹתוֹ אֵילָן הָיָה יוֹדַע מִי שְׁנֵאָחָז בְּקִבְיָהּ וּמִי שְׁנֵאָחָז בְּעֻבְדָּה זָרָה.

מִי שְׁנֵאָחָז בְּקִבְיָהּ, הָיָה הָאֵילָן פּוֹרֵשׁ עֲנָפָיו וּמִכְסָּה עַל רֹאשׁוֹ וְעוֹשָׂה עָלָיו צֶל נָאָה. וּמִי שְׁנֵאָחָז בְּצֶל

שֶׁל עֲבֹדָה זָרָה, אוֹתוֹ הָאֵילָן הָיָה מִתְעַלָּה, וְעֲנִפּוֹ הָיוּ עוֹלִים לְמַעַלָּה. אִזּוֹ הָיָה יוֹדֵעַ אֲבָרָהָם וּמִזְהִיר אוֹתוֹ, וְלֹא זֶה מִשֶּׁם עַד שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּאִמּוֹנֶת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכֵן מִי שֶׁהוּא טָהוֹר [ד"א כָּד] מְקַבֵּל אוֹתוֹ הָאֵילָן, וּמִי שֶׁהוּא טָמֵא אֵינוֹ מְקַבֵּל אוֹתוֹ. אִזּוֹ יָדַע אֲבָרָהָם וְהָיָה מְטַהֵר אוֹתָם בְּמִים.

וּמִעַן מִים הָיָה תַּחַת אוֹתוֹ אֵילָן, וּמִי שֶׁצָּרִיךְ טְבִילָה מִיַּד הַמִּים עוֹלִים אֵלָיו, וְעוֹלִים עֲנִפֵּי הָאֵילָן, אִזּוֹ יָדַע אֲבָרָהָם שֶׁהוּא טָמֵא וְצָרִיךְ מִיַּד טְבִילָה. וְאִם לֹא, יִבְשׁוּ הַמִּים, וְאִזּוֹ יָדַע שְׂרוּצָה לְהַטְמִיא וּלְהַשְׁמִיר שְׂבָעָה יָמִים.

וּבֵּא וּרְאָה, שֶׁאֲפִלוּ בְּשָׁעָה שֶׁהָזְמִין אֶת הַמַּלְאָכִים אָמַר לָהֶם וְהַשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ כְּדִי לִרְאוֹת וּלְבַדֵּק אוֹתָם, וּבִאֲוֹתוֹ אֵילָן הָיָה בּוֹדֵק אֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. וְהַסּוּד [כַּנְגֵּד] מִשּׁוּם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא [נַעֲשֶׂה] אָמַר שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים לְכָל, וְלָכֵן וְהַשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ, וְלֹא תַּחַת עֲבֹדָה זָרָה.

וּבֵּא וּרְאָה, כִּשְׁחָטָא אָדָם, הוּא חָטָא בְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, שִׁכְתוֹב וּמַעַץ הַדַּעַת וְגו', וְהוּא חָטָא בּוֹ וְגָרַם מוֹת לְעוֹלָם. מַה כְּתוּב? וְעַתָּה כֵּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מַעַץ הַחַיִּים וְגו' [וְגָרַם מוֹת לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם].. וְכִשְׁבָּא אֲבָרָהָם, הִתְקִין אֶת הָעוֹלָם עִם אֵילָן אַחֵר, שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים, וְהוֹדִיעַ אֶת הָאִמּוֹנָה לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם.

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אֲשׁוֹב אֵלֶיךָ כְּעַת חִיָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שׁוֹב אֲשׁוֹב - שׁוֹב יָשׁוּב הָיָה צָרִיךְ לְכַתֵּב, שֶׁהָיָה הַמַּפְתָּח הַזֶּה לְפָקֶד הָעֲקָרוֹת הוּא בִּיד הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא בִּיד שְׁלִיחַ אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנֵּינוּ, שֶׁלֹּשׁ מַפְתָּחוֹת הֵם שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ בִּיד שְׁלִיחַ: שֶׁל חִיָּה, וְתַחֲתֵת הַמַּתִּים, וְגִשְׁמִים. וְהוֹאִיל וְלֹא נִמְסְרוּ בִּיד שְׁלִיחַ, לָמָּה כְּתוּב שׁוֹב אֲשׁוֹב? אֵלָּא וְדַאי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה עוֹמֵד עֲלֵיהֶם אָמַר [לוֹ] הַדָּבָר, לָכֵן כְּתוּב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אֲשׁוֹב אֵלֶיךָ.

וּבֵּא וּרְאָה, בְּכָל מְקוֹם שִׁכְתוֹב וַיֹּאמֶר סֵתֶם אוֹ וַיִּקְרָא סֵתֶם, הוּא מְלֶאֶךְ הַבְּרִית וְלֹא אַחֵר. וַיֹּאמֶר - שִׁכְתוֹב (שְׁמוֹת טו) וַיֹּאמֶר אִם שָׁמַעַתְּ וְשָׁמַעַתְּ וְגו'. וַיֹּאמֶר, וְלֹא אָמַר מִיָּהוּ. וַיִּקְרָא - שִׁכְתוֹב (וַיִּקְרָא א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, וְלֹא אָמַר מִי הָיָה. אָמַר - שִׁכְתוֹב (שְׁמוֹת כד) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר וְגו', וְלֹא אָמַר מִי הָיָה. [אִף כֵּן שִׁכְתוֹב שׁוֹב אֲשׁוֹב. וַיֹּאמֶר סֵתֶם, וְלֹא אָמַר מִי הָיָה.] אֵלָּא בְּכָל אֵלֶּה מְלֶאֶךְ שֶׁל הַבְּרִית הָיָה, וְהַפֵּל נֶאֱמַר בְּקִבְיָה. וְלָכֵן כְּתוּב וַיֹּאמֶר שׁוֹב אֲשׁוֹב אֵלֶיךָ וְגו', וְהִנֵּה בּוֹ וְגו'.

וְהִנֵּה בּוֹ לְשָׁרָה אֲשֶׁתִּי. מַה הַטַּעַם לֹא כְּתוּב וְהִנֵּה בּוֹ לָד? אֵלָּא כְּדִי שֶׁלֹּא יִחַשֵּׁב שֶׁהוּא מִהֵנָּה כְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (מִלֵּאכִי א) בּוֹ יִכְבֵּד אָב וְעִבְדֵּי אֲדֹנָיו. בּוֹ יִכְבֵּד אָב - זֶה יִצְחָק אֶת אֲבָרָהָם. מִתִּי כִּבֵּד אוֹתוֹ! בְּשָׁעָה שֶׁעָקַד אוֹתוֹ עַל גְּפִי הַמִּזְבֵּחַ וְרָצָה לְהַקְרִיבוֹ לְקָרְבָן. וְיִצְחָק בּוֹ שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעֵי שָׁנִים הָיָה, וְאֲבָרָהָם הָיָה זָקֵן, שֶׁאֵלּוּ הָיָה בּוֹעֵט [בּוֹ] בְּרָגֶל אַחַת לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד לְפָנָיו, וְהוּא כִּבֵּד אוֹתוֹ אֶת אָבִיו, וְעָקַד אוֹתוֹ כְּמוֹ תֵּישׁ כְּדִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיו.

וְעִבְדֵּי אֲדֹנָיו - זֶה אֵלִיעֶזֶר לְאֲבָרָהָם, כִּשְׁשָׁלַח אוֹתוֹ לְחָרֹן וְעָשָׂה כָּל רְצוֹנוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם וְכִבֵּדוֹ, כְּמוֹ שִׁכְתוֹב (בְּרֵאשִׁית כד) וְה' בְּרָךְ אֶת אֲדֹנֵי וְגו', וְכְתוּב (שם) וַיֹּאמֶר עֲבַד אֲבָרָהָם אֲנִכִּי, כְּדִי לְכַבֵּד אֶת אֲבָרָהָם. שֶׁהָיָה בּוֹ אָדָם שֶׁהָיָה מְבִיא כֶּסֶף וְזָהָב וְאֲבָנִים יְקָרוֹת וְגִמְלִים, וְהוּא כְּרֵאוֹ, נָאָה לְמִרְאָה, לֹא אָמַר שֶׁהוּא אוֹהֵב אֲבָרָהָם אוֹ קְרוֹב שְׁלוֹ, אֵלָּא אָמַר עֲבַד אֲבָרָהָם אֲנִכִּי, כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֶת שְׂבַח אֲבָרָהָם וּלְכַבֵּדוֹ בְּעִינֵיהֶם.

וְעַל כֵּן בּוֹ יִכְבֵּד אָב וְעִבְדֵּי אֲדֹנָיו. וְאַתָּם יִשְׂרָאֵל בְּנֵי, קְלוּן בְּעִינֵיכֶם לומר שֶׁאֲנִי אֲבִיכֶם אוֹ שֶׁאַתֶּם עֲבָדִים שְׁלִי? וְאִם אָב אֲנִי אֵינִי כְּבוֹדִי וְגו'. מִשּׁוּם כֵּן וְהִנֵּה בּוֹ. זֶהוּ בּוֹ וְדַאי, וְלֹא יִשְׁמַעֲאֵל. זֶהוּ בּוֹ שִׁכְבֵּד אֶת אָבִיו כְּרֵאוֹ.

וְהִנֵּה בּוֹ לְשָׁרָה אֲשֶׁתִּי. בּוֹ לְשָׁרָה - שֶׁבִּגְלָלוּ מִתַּחַת, שֶׁבִּגְלָלוּ כְּאִבָּה נִפְשָׁה עַד שִׁיִּצְאָה מִמִּנְהָ. וְהִנֵּה בּוֹ לְשָׁרָה - לְהַתְעַלּוֹת בְּגִלְלוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם. שֶׁאִזּוֹ וְה' פָּקַד אֶת שָׁרָה וְגו', שֶׁהָיָה מְזַכְּרִים אֶת שָׁרָה מִשּׁוּם יִצְחָק, וְעַל זֶה הוּא בּוֹ לְשָׁרָה [זֶה אָמַר הַמַּלְאָכִים]. וְהִנֵּה בּוֹ לְשָׁרָה. [זֶה] שֶׁהָיָה הִנְקִיבָה לִזְכָּחַת [אֵת] הַבֵּן מִהַזָּכָר.

וְשָׁרָה שָׁמַעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו. מַה זֶה וְהוּא אַחֲרָיו? וְהוּא אַחֲרָיו צָרִיךְ לוֹ! אֵלָּא סוּד הוּא, וְשָׁרָה שָׁמַעַת מִה שֶׁהָיָה אוֹמֵר [פֶּתַח הָאֵהָל, זֶה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהוּא אַחֲרָיו - מִי שֶׁהָיָה אוֹמֵר] פֶּתַח הָאֵהָל, זֶה הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה, פֶּתַח הָאִמּוֹנָה. וְהוּא אַחֲרָיו - [זֶה] שֶׁהוֹדָה לוֹ הַדְּרָגָה הַעֲלִיוֹנָה [נ"א פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו - זֶה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. פֶּתַח הָאֵהָל - זֶה הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה, וְהוּא אַחֲרָיו - זֶה הַדְּרָגָה הַעֲלִיוֹנָה]. מִיּוֹם שֶׁהָיָה שָׁרָה בְּעוֹלָם לֹא שָׁמַעָה דְּבַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּרַט לְאוֹתָהּ שְׁעָה.

דְּבַר אַחֵר - שֶׁהָיָה יוֹשֵׁבֶת שָׁרָה פֶּתַח הָאֵהָל כְּדִי לִשְׁמַע הַדְּבָרִים, וְהוּא שָׁמַעָה הַדְּבַר הַזֶּה שֶׁהִתְבַּשֵּׁר בּוֹ אֲבָרָהָם. [דְּבַר אַחֵר] וְהוּא אַחֲרָיו - אֲבָרָהָם שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב מֵאַחֲרֵי הַשְּׂכִינָה.

וְאֲבָרָהָם וְשָׁרָה זָקֵנִים בָּאִים בְּיָמִים. מַה זֶה בָּאִים בְּיָמִים? הַשְּׁעוּרִים שֶׁל הַיָּמִים שֶׁאִזּוֹ נִרְאוּ לָהֶם, הָאֶחָד מֵאָה וְהָאֶחָד תְּשַׁעִּים, נִכְנְסוּ בְּיָמִים הַשְּׁעוּרִ שֶׁל הַיָּמִים כְּרֵאוֹ. בָּאִים בְּיָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בֹא

היום, שהעריב היום להכנס. חדל להיות לשרה ארח כנשים. ואותה שעה ראתה עצמה בעדון אחר, ולכן אמרה ואדני זקן, שהרי הוא לא כדאי להוליד כי הוא זקן.

רבי יהודה פתח, (משלי לא) נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ. בא ראה, הקדוש ברוך הוא מתעלה בכבודו שהוא גנוז ונסתר בעלוי רב. לא היה בעולם ולא היה מהיום שנברא העולם שיכול לעמוד על חכמתו ולא יכול לעמוד בו.

משום כי הוא גנוז ונסתר והתעלה למעלה למעלה, וכל העליונים והתחתונים לא יכולים להתדבק עד שכלם אומרים (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו. התחתונים אומרים שהוא למעלה, שכתוב (תהלים קיג) על השמים כבודו. העליונים אומרים שהוא למטה, שכתוב (שם נו) על כל הארץ כבודו. עד שכלם, עליונים ותחתונים, אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, כי לא נודע ולא היה מי שיכול לעמוד עמו, ואתה אומר נודע בשערים בעלה?

אלא ודאי נודע בשערים בעלה - זה הקדוש ברוך הוא, שהוא נודע ונדבק לפי מה שמשער בלבו כל אחד כמה שיכול להתדבק ברוח של חכמה. ולפי מה שמשער בלבו, כך נודע בלבו, ולכן נודע בשערים - באותם השערים. אבל שנודע כראוי אין מי שיכול להתדבק ולדעת אותו.

רבי שמעון אמר, נודע בשערים בעלה, איזה שערים? כמו שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם והנשא פתחי עולם. ומשום השערים הללו, שהם דרגות עליונות, בגללם נודע הקדוש ברוך הוא, ואם לא - לא יכולים להתדבק בו.

בא ראה, הרי נשמת האדם אין הוא [אין] מי שיכול לדעת אותה, אלא על ידי אברי הגוף, והם הדרגות שעושות אמונות הנשמה. משום כך נודע ולא נודע. כך הקדוש ברוך הוא נודע ולא נודע, משום שהוא נשמה לנשמה, רוח לרוח, גנוז וטמיר מן הכל. אבל באותם השערים, שהם פתחים לנשמה, נודע הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, יש פתח לפתח ודרגה לדרגה, ומהם ידוע כבודו של הקדוש ברוך הוא. פתח האהל - זהו פתח של צדק, כמו שנאמר (שם קיח) פתחי ל'י' שער'י צד'ק וגו'. זהו פתח ראשון להכנס בו, ובפתח הזה נראים כל שאר הפתחים העליונים. מי שזוכה לזה [לפתח], זוכה לדעת אותו ובכל שאר הפתחים, משום שכלם שורים עליו.

ועכשו שפתח זה לא נודע, משום שישאר בגלות וכל הפתחים הסתלקו ממנו ולא יכולים לדעת ולדבק. אבל בזמן שישאר יצאו מן הגלות, עתידות כל הדרגות העליונות לשרות עליו כראוי.

ואז ידעו בני העולם חכמה עליונה נכבדה מה שלא היו יודעים מקדם לזה, שכתוב (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. כלם עתידים לשרות על הפתח התחתון הזה, שהוא פתח האהל, וכלם עתידים לשרות על מלך המשיח כדי לדון העולם, שכתוב וישפט בצדק דלים וגו'.

משום כך, כשהתבשר אברהם, הדרגה הזו היתה אומרת כמו שנתבאר שכתוב שוב אשוב אליך כעת חיה. ויאמר - לא כתוב מי היה, וזהו פתח האהל. ועל זה ושרה שמעת דרגה זו שהיתה מדברת עמו מה שלא היתה שומעת מקדם לזה, שכתוב ושרה שמעת פתח האהל, שהיתה מבשרת ואומרת שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בו לשרה אשתך.

בא ראה כמה חביבות הקדוש ברוך הוא לאברהם, שהרי לא יצא ממנו יצחק עד שנמול. אחר שנמול התבשר על יצחק, משום שאז הוא זרע קדוש, וטורם שנמול אינו זרע קדוש, ואז הוא כמו שכתוב (בראשית א) אשר זרעו בו לשרה אשתך.

ובא וראה, טרם שנמול אברהם זרעו לא היה קדוש, משום שניצא מתוך ערלה והדבק בערלה למטה. אחר שנמול, יצא אותו הזרע בתוך הקדשה, ונדבק בקדשה שלמעלה והוליד למעלה, ונדבק אברהם בדרגתו כראוי. בא ראה, כשהוליד אברהם את יצחק, יצא קדוש כראוי. ואילו [נדאי] המים שהיו והולידו חשך.

רבי אלעזר שאל יום אחד את רבי שמעון אביו. אמר לו, זה שקרא לו הקדוש ברוך הוא יצחק, שכתוב וקראת את שמו יצחק, למה? שהרי נראה שצד שלא יצא לעולם קרא לו יצחק? אמר לו, הרי נאמר שאש לוקחת מים, שהרי המים באים מצד של הגבורה, ועוד [נ"א ובא תשאל מהלויים] [שאל אותו] הלויים שהם משמחים לאותו הצד בכלי זמר ותשבחות כנגד הצד הזה, משום כך יצחק הוא חדוה, משום שהוא בא מאותו צד ונדבק בו.

בא ראה, יצחק צחוק, חדוה שמחליפה מים באש ואש במים, ועל זה נקרא כך. ולכן הקדוש ברוך הוא קרא לו כך בטרם יצא לעולם בשם זה והודיע לאברהם.

ובא וראה, בכל האחרים השאיר להם הקדוש ברוך הוא לקרא להם שמות, ואפלו נשים היו קוראות לבניהן שמות, אבל כאן לא השאיר הקדוש ברוך הוא לאמו לקרא לו שם, אלא לאברהם, שכתוב וקראת את שמו יצחק. אפה ולא אחר. כדי להחליף מים באש ואש במים להכלילו בצדו.

כיון שהתבשר אברהם ביצחק, מה כתוב? ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם. רבי אלעזר אמר, בא ראה כמה נהג הקדוש ברוך הוא טובה עם כל הבירות, וכל שכן לאותם שהולכים בדרך, וישקפו בזמן שרוצה לדון את העולם, הוא גורם למי שאוהב אותו לזכות בדרך עד שלא יבא אותו הדין לעולם.

ששנינו, בשעה שהקדוש ברוך הוא אוהב את האדם, שולח לו דורון, ומיהו? העני, כדי לזכות בו. וכיון שזוכה בו, הוא מושיב עליו חוט אחד של חסד שנמשך מצד הימין ופורס על ראשו ורושם אותו, כדי ששגיבא הדין לעולם, אותו המשיחית יזהר בו, ומרים עיניו ורואה אותו הרשם, ואז מסתלק ממנו ונזהר עליו. משום כך מקדים הקדוש ברוך הוא במה שיזכה.

ובא וראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא להביא דין על סדם, זכה קדם את אברהם ושלח לו דורון לזכות עמהם כדי להציל את לוט בן אחיו משם. זהו שכתוב ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, ולא כתוב ויזכר אלהים את לוט, שהרי בזכות אברהם נצל. ומה זה ויזכר? שזכר אותו מה שזכה קדם עם אותם שלשת המלאכים.

כמו זה, בן אדם שזוכה בצדקה עם בני אדם, בשעה שדין שרי בעולם, הקדוש ברוך הוא זוכר לו את אותה הצדקה שעשה. משום שבכל שעה שזוכה בן אדם, כך נכתב עליו למעלה. ואפלו בשעה שדין שורה עליו, הקדוש ברוך הוא זוכר את אותו הטוב שעשה וזכה עם בני אדם, כמו שנאמר (משלי יא) וצדקה תציל ממנו. משום כך הקדים הקדוש ברוך הוא לאברהם, כדי שיזכה וינצל את לוט.

וישקפו על פני סדם. בא ראה, ויקמו האנשים משם, מאותה סעודה שתקן להם אברהם וזכה בהם. אף על גב שהיו מלאכים, זכה בהם. וכל אותו מאכל לא נשאר ממנו כלום, משום אברהם, ולזכותו, שהרי כתוב ויאכלו, באש שלחם נאכל.

ואם תאמר, הרי שלשה מלאכים היו? זה איש וזה מי"ם וזה רי"ח. אלא כל אחד ואחד כלול בחבירו, ומשום כך ויאכלו. כמו זה (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתנו. אכילה ודאית הם אכלו, שגזנו מהשכינה. אף כאן ויאכלו - גרמו [נ"א נרמו רמז] להיון [ממנו] מאותו הצד שאברהם נדבק בו, ומשום כך לא השאירו כלום ממה שנתן להם אברהם.

כמו כן צריך האדם לשתות מאותה כוס של ברכה כדי שיזכה לאותה ברכה שלמעלה, אף הם אכלו ממה שתקן להם אברהם כדי שיזכו להיון מהצד של אברהם, שהרי מאותו צד יוצא מזון לכל המלאכים העליונים. וישקפו, התעוררות של רחמים להציל את לוט. כתוב כאן וישקפו, וכתוב שם (דברים כו) השקיפה ממעון קדשך. מה להלן לרחמים - אף כאן לרחמים.

ואברהם הלך עמם לשלחם, לעשות להם לווה. אמר רבי ייסא, אם תאמר שאברהם ידע שהם מלאכים, למה עשה להם לווה? אלא, אמר רבי אלעזר, אף על גב שידע [רגיל היה לעשות לכל בני האדם שמוזמנים עמו לעשות להם לווה]. [מה שהיה רגיל לעשות עם בני אדם עשה בהם ולוה אותם], משום שצריך לאדם לעשות לווה לאורחים, שהרי הכל תלוי בזה. ובעוד שהוא היה הולך עמם, התגלה הקדוש ברוך הוא אל אברהם, שכתוב וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. וה' - הוא וביט דינו, משום שהקדוש ברוך הוא היה הולך עמם.

בא ראה, כשבן אדם עושה לווה [לאדם] לחבירו, הוא מושיב את השכינה להתחבר עמו וללכת עמו בדרך להצילו, ולכן צריך אדם ללוות את האורח כדי לחבר עמו שכינה ומושיב עליו להתחבר עמו.

משום כך, וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. רבי חייא פתח, (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. אשריהם צדיקי העולם שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם, וכל מה שהוא עושה ברכיע ועתיד לעשות בעולם - על ידי הצדיקים עושה אותו, ולא מכסה מהם כלום לעולמים, כי הקדוש ברוך הוא רוצה לשתף עמו את [הצדיקים] שלא יהיה פתחון פה לרשעים בכל מה שהוא עושה.

בא ראה, הכל מגלה הקדוש ברוך הוא לצדיקים, משום שהם באים ומוזהירים את בני האדם לשוב מחטאיהם ולא יעשו מתוך הדין העליון ולא יהיה להם פתחון פה אליו. משום כך הקדוש ברוך הוא מודיע להם הסוד שהוא עושה בהם הדין. ועוד, כדי שלא יאמרו שהרי בלי דין עשה בהם דין.

אמר רבי אלעזר, אוי לרשעים שלא יודעים ולא משגיחים ולא יודעים להשמר מחטאיהם. ומה הקדוש ברוך הוא שכל מעשיו אמת ודרךיו דין אינו עושה כל מה שעושה בעולם עד שמגלה לצדיקים כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבני אדם, אצל בני אדם לא כל שכן שיש להם לעשות דבריהם שלא

ידברו בני אדם לשון הרע בהם. וכן כתוב (במדבר לב) והייתם נקיים מה' ומישאל. ויש להם לעשות שלא יהיה להם פתחון פה לבני אדם, ויתרו בהם אם הם חוטאים ולא משגיחים להשמר, שלא תהיה למדת הדין של הקדוש ברוך הוא פתחון פה אליהם, ובמה? בתשובה ומעשים פשרים.

בא ראה, וה' אמר המכסה אני מאברהם. אמר רבי יהודה, הקדוש ברוך הוא נתן את כל הארץ לאברהם להיות לו נחלת ירשה לעולמים, שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתננה וגו', וכתוב שא נא עיניך וראה. ולאחר מכן הצטרף הקדוש ברוך הוא לעקר את המקומות הללו. אמר הקדוש ברוך הוא, כבר נתתי את הארץ לאברהם, והוא אב לכל, שכתוב כי אב המון גוים נתתיד, ולא נאה לי למחות בנים בלי להודיע לאביהם שקראתי לו אברהם אהבי, ומשום כך צריך להודיעו, משום כך [אמר] וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה.

אמר רבי אבא, בא ראה ענותנותו של אברהם, שאף על גב שאמר לו הקדוש ברוך הוא זעקת סדם ועמרה כי רבה, ועם כל זה שהאריך עמו והודיע לו שרוצה לעשות דין בסדם, לא בקש ממנו להציל את לוט ולא יעשה בו דין. מה הטעם? בשביל שלא לתבע שחר ממעשיו.

ועל זה שלח הקדוש ברוך הוא את לוט והצילו משום אברהם, שכתוב ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'. מה זה אשר ישב בהן לוט? הרי נאמר, אבל משום שכלם רשעים ולא נמצא [ביניהם] מכלם שיש לו דבר זכות פרט ללוט. מכאן למדנו, שבכל מקום שדרים בו רשעים הוא חרב.

אשר ישב בהן לוט, וכי בכלם ישב לוט? אלא בגללו היו מושבים ולא חרבו. ואם תאמר בזכותו - לא! אלא בזכות אברהם. אמר רבי שמעון, בא ראה ששמוש שאדם עושה לצדיק, אותו שמוש מגן עליו בעולם, ולא עוד, אלא שאף על גב שהוא רשע, לומד מדרכיו ועושה אותם.

בא ראה, שהרי משום שהתחבר לוט עם אברהם - אף על גב שלא למד כל מעשיו, למד לעשות חסד עם הבריות כמו שהיה עושה אברהם, וזהו שהיה מושב את כל אותו הערים כל אותו זמן שהיו מושבים אחר שנכנס לוט ביניהם.

אמר רבי שמעון, בא ראה ששכינה לא זזה מאברהם באותה שעה שהקדוש ברוך הוא אמר לו [באותו זמן שהקדוש ברוך הוא עמו]. אמר לו רבי אלעזר, וברי שכינה היתה מדרגת עמו, שהרי [בדרגה] זו התגלה אליו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. אמר לו, כך זה נדאי.

ובא וראה מה כתוב, ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה כי רבה. בהתחלה וה' אמר, ולבסוף ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה וגו'. זוהי הדרגה העליונה שהתגלתה לו על הדרגה התחתונה.

#### מדרש הנעלם

וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'. מה כתוב למעלה? ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם, לעשות דין ברשעים. מה כתוב אחריו? המכסה אני מאברהם. אמר רב חסדא, אין הקדוש ברוך הוא עושה דין ברשעים עד שנמלך בנשמתם של צדיקים. זהו שכתוב (איוב ד) מנשמת אלוה יאבדו. וכתוב המכסה אני מאברהם. אמר הקדוש ברוך הוא: כלום יש לי לעשות דין ברשעים עד שאמלך בנשמות הצדיקים. ואומר להם: הרשעים חטאו לפני, אעשה בהם דין, שכתוב ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם וגו'.

אמר רבי אבהו, הנשמה עומדת במקומה, והיא ראה להתקרב אליו ולומר לפניו כלום, עד שיאמר למטטרוין שיגישנה לפניו ותאמר מה שרצתה. זהו שכתוב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע וגו', חלילה לך וגו'.

אולי יש חמשים צדיקים וגו'. הנשמה פותחת ואומרת: רבוננו של עולם, שמא נתעסקו בחמשים פרשיות של תורה, ואף על פי שלא נתעסקו לשמה, שחר יש להם לעולם הבא ולא יכנסו לגיהנם. מה כתוב אחריו? ויאמר ה' אם אמצא בסדם חמשים צדיקים וגו'.

והרי [שנינו], אותן פרשיות תורות חמשים ושלש היו. אלא, אמר רבי אבהו, חמשה ספרים הם בתורה, ובכל אחד ואחד נכללים עשרת הדברות עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. חשב עשרה בכל אחד מהם - הוא חמשים.

#### השלמה מההשמטות (סימן טו)

חמשים הם כנגד חמשים שערי בינה, והם ראויים להציל כל העולם בצדקתם, וה' הודה לדבריה. וכשראתה שלא מצאה, אמרה (שם יח) אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה, כלומר, אולי יש בהם בני אדם שעסקו בידיעת שמך, שהוא השם במלואו, שהוא חמשה וארבעים, יו"ד ה"א וא"ו ה"א,



כַּמְסַפֵּר אֶדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל. וּכְשֶׁלֹּא מִצָּאָה, חוֹזֶרֶת לומר אולי יִמְצְאוּן שֵׁם אֲרֻבָּעִים (ע"כ מההשמטות).

עוד פותחת הנשמה ואומרת: רבונו של עולם, אף על פי שלא נתעסקו בתורה, שמא קבלו ענשם על מה שחטאו בבית דין ונתפפר להם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה) אֲרֻבָּעִים יִכְנוּ לֹא יִסִּיף. וממה שנתבטשו לפניהם, דִּים לְהַתְפַּכֵּר [לפניהם] לָהֶם שֶׁלֹּא יִכְנוּ לָגֵיהֶנּוּ. מִה כְּתוּב אַחֲרָיו: לֹא אֶעֱשֶׂה בְּעִבּוֹר הָאֲרֻבָּעִים.

השלמה מההשמטות (סימן טז)

עוד פותחת ואומרת, רבונו של עולם, אולי ימצאון שם שלשים, כלומר, אולי יש ביניהם צדיקים שעסקו והשיגו אותם השלשים מעלות הרמוזות בנבואת חִזְקִיָּאל בַּפְּסוּק וַיְהִי בְּשָׁלְשִׁים [שנה], והם כלולים בשלשים ושתים נתיבות חכמה, שהם עשרים ושתים אותיות ועשר ספירות, וכן אולי יש ביניהם אנשים צדיקים יחידים סגולה המיוחדים שתי פעמים ביום בפסוק שִׁמְעֵה יִשְׂרָאֵל, שְׁבָה כְּלוּלִים עֶשֶׂר ספירות במלת אחד. האל"ף עם החי"ת הם תשעה, והמלה א' הרי עשרה, והד' אמר דוד המלך עליו השלום עליה (תהלים קיח) זֶה הַשָּׁעַר לֵה' צִדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ, וְדַל"ת מְלֻשׁוֹן שָׁעַר, וּשְׁתֵּי פְעָמִים בַּיּוֹם הָרִי עֶשְׂרִים.

וכשאינה מוצאה, חוזרת ופותחת ואומרת: רבונו של עולם, אולי ימצאון שם עשרה, כלומר, אולי ימצא ביניהם מי שעסק בעשרה מאמרות ובעשרת הדברות בכל יום. וכן אולי ימצאון ביניהם עשרה שְׁמִקְדִּימִים לְבֵית הַכֶּנֶסֶת, שֶׁהֵרִי שְׁנֵינוּ, כֹּל [הנמצא] הנמנה מעשרה ראשונים לְבֵית הַכֶּנֶסֶת, נוטל שָׁכָר כְּנֶגֶד כָּלֶם שְׁבָאִים אַחֲרָיו. מִה כְּתוּב: לֹא אֶשְׁחִית בְּעִבּוֹר הָעֶשְׂרִה.

כל זה יש לנשמת הצדיק ללמד סגוריה וזכות על הרשעים, להשקיט האף והחמה. וכיון שלא מצאה שום זכות ללמד, מה כתוב? (בראשית יח) וַיֵּלֶךְ ה' כֹּאֶשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ. מהו למקומו? למקום מעלתו הידועה, ואז נסתלק הדין ונסתלק הסגור, והקטגור מקטרג. וזהו (שם יט) וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֵמָה בְּעָרֵב וְגוֹמֵר. ולוט הוא שטן, הוא יצר הרע, יושב בשער סדם כי שם ביתו, שכתוב לפתח חטאת רבץ, ומתחבר עם בני אדם ומטעה אותם עד שמורידם לבאר שחת, והוא גם כן עמהם נדון על שהטעה אותם, ויורד עד צערה של גיהנם, וזהו (שם) הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קָרְבָה לְנוֹס שָׁמָּה.

הרובץ הוא עשו שופך דמים, והוא מצער. ואף על פי שיורד ונדון שם על כל זה, תאנותו וחשקו לחזר ולהטעות לאחרים, וזהו (שם) וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעֵר: ע"כ מההשמטות.

עוד פותחת ואומרת: אולי יש שם שלשים? אולי יש ביניהם צדיקים שהשיגו שלשים מעלות הרמוזים בפסוק (יחזקאל א) וַיְהִי בְּשָׁלְשִׁים שָׁנָה, והם כלולים בל"ב נתיבות, שהם כ"ב אותיות וי ספירות, לפעמים הם כלולים לשמנה.

עוד פותחת ואומרת: אולי ימצאון שם עשרים, שמא יגדלו בנים לתלמוד תורה ויש להם שָׁכָר לעשרת הדברות שתי פעמים בכל יום, שֶׁאֱמַר רַבִּי יִצְחָק, כֹּל הַמְּגַדֵּל בֶּנוֹ לְתַלְמוּד תּוֹרָה וּמוֹלִיכוֹ לְבֵית רַבּוֹ בַּבֶּקֶר וּבְעָרֵב, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ קִים [עליו] הַתּוֹרָה שְׁתֵּי פְעָמִים בְּכָל יוֹם. מִה כְּתוּב: וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁחִית בְּעִבּוֹר הָעֶשְׂרִים.

עוד פותחת ואומרת: אולי ימצאון שם עשרה. אומרת: רבונו של עולם, שמא היו מאותם העשרה הראשונים של בית הכנסת שנוטל שָׁכָר כְּנֶגֶד כָּלֶם שְׁבָאִים אַחֲרֵיהֶם. מִה כְּתוּב [בו]? וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁחִית בְּעִבּוֹר הָעֶשְׂרִה.

כל זה יש לנשמת הצדיק לומר על הרשעים. כיון שלא נמצא בידם פלוס, מה כתוב? וַיֵּלֶךְ ה' כֹּאֶשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמִקְמוֹ. מהו למקומו? למקום מעלתו הידועה.

אמר רבי, מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם, שכתוב (תהלים לה) וַאֲנִי בַחֲלוּתָם לְבוּשִׁי שָׁק וְגו'. ואמר רבי, אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, שאלמלא סלקו הקדוש ברוך הוא לתרח מן העולם כשהיה עובד עבודה זרה, לא בא אברהם אבינו לעולם, ושביט ישראל לא היה, והמלך דוד ומלך המשיח, והתורה לא נתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם. אמר רבי יהודה, כיון שרואה הקדוש ברוך הוא שלא נמצא ברשעים פלוס מפל אותם הענינים, מה כתוב? וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֵמָה וְגו'. עד כאן מדרש הנעלם

זחר:

אברהם נא וראא הקצקתה הבאה אלי עשו כלה. למי אמר? אם תאמר לאותם המלאכים - מי ראה מידבר עם זה ומצוה את זה? אלא לאברהם אמר, שברשותו עומדים המקומות הללו. דבר אחר - לאותם מלאכים. מה שנאמר לאברהם, מה הטעם עשו? היה צריך לכתב עשה. מה זה עשו? [אלא] זה

אברהם ושכינה שלא זזה ממנו. [דבר אחר] עשו - מה שצאמר למלאכים, משום שהיו מזמנים לשם, והיו נמצאים לעשות דין, ועל זה עשו.

דבר אחר עשו - [לעשות] פתגומו עבדו. וכי לא היה יודע הקדוש ברוך הוא שהוא אמר אברהם נא ואברהם, והרי הכל גלוי לפניו? אלא אברהם נא מדרגת הרחמים לדרגת הדין, והינו [זו] ירידה. ואברהם - ראיה זו להשגים עליהם באיזה דין גידו אותם.

מצאנו ראיה לטוב ומצאנו ראיה לרע. ראיה לטוב - שכתוב (שמות ב) וירא אלהים את בני ישראל וידע. ראיה לרע - שכתוב אברהם נא ואברהם [נ"א מצאנו ירידה לטוב ומצאנו ירידה לרע. לטוב - שכתוב (שם יט) וירד ה' על הר סיני. (במדבר יא) וירדתי ודברתי עמך שם. ירידה לרע - אברהם נא, בשביל להשגים עליהם בדין, ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא המכסה אני מאברהם.

ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום. מה הטעם הברכה הזו כאן? אלא כדי להודיע שאפלו בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, לא משתנה. שהרי יושב בדין על זה [ד"א ויושב] וברחמים על זה, והכל ברגע אחד ובשעה אחת.

אמר רבי יהודה, והרי כתוב (תהלים סט) ואני תפילתי לך ה' עת רצון. לפעמים שהוא עת רצון, ולפעמים שאינו עת רצון. לפעמים ששומע, ולפעמים שלא שומע. לפעמים שנמצא, ולפעמים שלא נמצא, שכתוב (ישעיה נה) דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב.

אמר רבי אלעזר, כאן ליחיד, כאן לצבור. כאן למקום אחד, וכאן לכל העולם. משום כך ברוך את אברהם, שהוא שקול ככל העולם, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, [וכתוב] ושנינו באברהם. יהיה בגימטריא שלשים. כך שנינו, שלשים צדיקים מזמין הקדוש ברוך הוא בכל דור ודור לעולם, כמו שהזמין את אברהם.

השלמה מההשמטות (סימן יז)

פעם אחת נצא רבי שמעון וראה [וראה] שהעולם חשוף ואפל ונסתם אורו. אמר לו רבי אלעזר, בא ראה מה רוצה הקדוש ברוך הוא לעשות בעולם. הלכו ומצאו מלאך אחד שדומה להר גבוה ומוציא שלשים שלהבות מפיו. אמר לו רבי שמעון, מה אתה רוצה לעשות? אמר לו, רצוני להחריב את העולם, משום שלא נמצא שלשים צדיקים בדור, שכן גזר הקדוש ברוך הוא על אברהם, שכתוב (בראשית יח) היו ייהיה, בגימטריא שלשים.

אמר לו רבי שמעון, בבקשה ממך, לך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו, בר יוחאי מצוי בארץ. הלך אותו מלאך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו: רבון העולם, גלוי וידוע לפניך מה שאמר לי בר יוחאי? אמר לו הקדוש ברוך הוא: לך תחריב את העולם ואל תשגיח בבר יוחאי.

כשבא, ראה רבי שמעון את המלאך. אמר לו: אם לא תלך, גוזרני עליך שלא תפנס לשמים, ותהיה במקום של עזא ועזאל, וכשתפנס לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לו, אם אין שלשים צדיקים בעולם - שיהיו עשרים, שכן כתוב: (בראשית יח) לא אשחית בעבור העשרים. ואם אין עשרים - שיהיו עשרה, שכן כתוב: לא אשחית בעבור העשרה, ואם אין עשרה - שיהיו שנים, שהם אני ובני, שכן כתוב: (דברים יט) על פי שנים שני עדים יקום דבר, ואין דבר אלא עולם, שכתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו, ואם אין שנים - הרי יש אחד, ואני הוא, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

באותה שעה נצא קול משמים ואמר: אשרי חלקך רבי שמעון, שהקדוש ברוך הוא גוזר למעלה - ואתה מבטל למטה. בנדאי עליך נאמר (שם קמה) רצון יראיו נעשה: ע"כ מההשמטות.

פתח ואמר, (שמואל ב כג) מן השלשים [הכי] נכבד ואל השלשה לא בא וגו'. מן השלשים [הכי] נכבד - אלו הם שלשים צדיקים שמזמין הקדוש ברוך הוא לעולם ולא יבטל אותם ממנו. ובגיהו בן יהודה כתוב בו מן השלשים [הכי] נכבד, הוא אחד מהם.

ואל השלשה לא בא - שלא שקול לשלשת האחרים שהעולם עומד עליהם. ואל השלשה לא בא - להיות בזמן אחד מהם. עם אותם שלשים צדיקים זכה להפנס בחשבון, אבל ואל השלשה לא בא, שלא זכה להתחבר עמם ולהיות עמם בחלק אחד. והי"ה, כמו ששנינו שלשים הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא ברוך אותו עם אותם שלשים צדיקים.

בא ראה, אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, זעקת סדם ועמרה כי רבה, שהרי עלתה לפני מה שהם עושים לכל העולם, שכל העולם מונעים רגליהם שלא להפנס לסדם ועמרה, שכתוב (איוב כח) פרץ נחל מעם גר הנשכחים מני רגל דלו מאנוש געו. פרץ נחל מעם גר - פרצה היה פורץ הנחל לאותם בני העולם שנכנסו לשם. שכל מי שראה את מי שהיה נותן לאכל ולשתות לאדם אחר, זורקים אותו לעמק הנחר [בנקבי הנקרות], ומי שלוקח אותו גם כן.

ועל זה כל בני העולם היו נשפכים מני רגל, שמונעים רגליהם שלא להכנס לשם. ומי שנכנס - דלו מאנוש נעו, שהיו מדלדלים את הגוף ברעב ולא היו נותנים לו לאכל ולשתות, ומשתנה דיוקנו משאר בני העולם, שכתוב דלו מאנוש, נעו. כתוב כאן נעו, וכתוב שם (משלי ה) נעו מעגלתיך. כך גם היו סוטים מעגלים ודרכים כדי לא להכנס לשם, ואפלו עופות השמים היו מנועים מלהכנס לשם, שכתוב (איוב כח) נתיב לא ידעו עיט וגו'. ולכן כל העולם היו צווחים על סדם ועל עמרה ועל כל הקריות, שכלם כמו גון אחד היו.

זעקת סדם ועמרה כי רבה. אמר לו אברהם, למה? אמר לו, וחטאתם כי כבדה מאד. משום כך ארדה נא ואראה הכצעקתה. היה צריך לכתב הכצעקתם, שהרי כתוב זעקת סדם ועמרה, ושתי ערים היו, אז למה הכצעקתה? אלא הרי פרשוה.

בא ראה, בצד שמתחת אבו הברד עולים עשנים בכתף, מתפנסים בטפה אחת ונכנסים לתוך נקבי תהום רבה ונעשים חמשה באחד. אחד הוא כאשר [הקולות צלולים] יש קולות צלולים שכלם נעשים אחד. הקול שעולה מלמטה נכנס ביניהם ונמשכים כאחד. ואותו הקול עולה ויורד ותובע דין להמשך למטה. כשקול זה עולה לתבוע דין, אז מתגלה הקדוש ברוך הוא להשגיח בדין.

אמר רבי שמעון, הכצעקתה, מי הכצעקתה? זו גזרת הדין שתובעת דין כל יום. שכן שנינו, כמה שנים עומדת גזרת דין ותובעת מלפני הקדוש ברוך הוא על שאחי יוסף מכרו את יוסף, משום שגזרת הדין צווחת על הדין, ועל זה הכצעקתה הבאה אלי.

מה זה הבאה אלי? זהו סוד כמו שנאמר (אסתר ב) בערב היא באה ובבקר היא שבה. וזהו הבאה אלי, תמיד. כמו זה קץ כל בשר בא לפני, והרי נתבאר. עשו כלה, הרי נתבאר.

ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. אמר רבי יהודה, מי ראה אב הרחמים כמו אברהם. בא ראה, בנח כתוב ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו', עשה לך תבת עצי גפר. ושתק ולא אמר לו דבר ולא בקש רחמים. אבל אברהם, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא זעקת סדם ועמרה כי רבה, ארדה נא ואראה - מיד כתוב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע.

אמר רבי אלעזר, אף אברהם לא עשה בשלמות כראוי. נח לא עשה דבר, לא זה ולא זה. אברהם בקש דין כראוי שלא זמות צדיק עם רשע, והתחיל מחמשים עד עשרה. עשה ולא השלים, שלא בקש רחמים בין כך ובין כך, שאמר אברהם שלא רוצה לתבוע שכר מעשיו.

אבל מי עשה בשלמות כראוי? זה משה. שכיון שאמר הקדוש ברוך הוא (שמות לב) סרו מהר מן הדרך וגו', עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו - מיד כתוב ויחל משה את פני ה' אלהיו וגו', עד שאמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. ואף על גב שכלם חטאו, לא זו משם עד שאמר לו סלחתי כדברך. אבל אברהם לא השגיח אלא אם נמצא בהם צדיק, ואם לא - לא. על זה לא היה בעולם בן אדם שיגן על דורו כמו משה שהיה רועה נאמן.

ויגש אברהם ויאמר, התקין עצמו לבקש את זה. אולי ימצאו שם חמשים. התחיל מחמשים שהוא ראשית לדעת, עד עשרה, שהוא עשירי, סוף כל הדרגות.

אמר רבי יצחק, עד עשרה, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, משום כך התחיל מחמשים עד עשרה.

השלמה מההשמטות (סימן יח)

שהוא ראשית עד עשרה, שהוא עשרה סוף הדרגות. וכיון שמגיע עד עשרה אמר: מכאן ולמטה אין מקום לעמוד בתשובה. ושב ואמר ארבעים כדי שינצלו ארבע קריות, ושב ואמר שלשים כדי שינצלו שלש קריות, ושב ואמר עשרים כדי שינצלו שתי קריות, ושב ואמר עשרה כדי שתנצל קריה אחת מאותן החמש, משום כך לא ירד למטה מן עשרה: ע"כ מההשמטות.

וכיון שהגיע לעשרה, אמר, מכאן ולמטה אינו מקום שעומד בתשובה. משום כך לא ירד מתחת לעשרה.

ויבאו שני המלאכים סדמה בערב וגו'. אמר רבי יוסי, בא ראה מה כתוב למעלה, וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם. שהרי כיון שגפרדה שכינה מאברהם ואברהם שב למקומו, אז ויבאו שני המלאכים סדמה בערב, שהרי אחד הסתלק עם השכינה, ונשארו אותם שנים.

כיון שראה אותם לוט, רץ אחריהם. מה הטעם? וכי כל אותם שהיו באים הוא הכניס לביתו ונתן להם לאכל ולשתות? ובני העיר איך לא הרגו אותו, שהרי לבתו עשו דין, ומה הוא? שבת לוט נתנה פת להם לעני אחד, ידעו בזה, ומרחו אותה בדבש והושיבוה בראש הגג עד שהצרות אכלו אותה. אלא משום שזה היה בלילה, חשב שלא יסתכלו בני העיר עליו. ועם כל זה, כיון שנכנסו לבית, התכנסו כלם

והקיפו את הבית.

אמר רבי יצחק, למה רץ לוט אחריהם, [אלא משום] שכתוב וירא לוט וירץ לקראתם? רבי חזקיה ורבי ייסא. אחד אמר, דמות אברהם ראה עמם. ואחד אמר, שכינה באה עמהם. כתוב פאן וירא לוט וירץ לקראתם, וכתוב שם וירץ לקראתם מפתח האהל. מה להלן ראה שכינה, אף פאן ראה שכינה.

וירא לוט וירץ לקראתם, ויאמר הנה נא אדניי, באלי דליית נוי' יו"ד. סורו נא, הנה צריך לכתב גשו נא, מה זה סורו נא? אלא להחזירם סביב הבית כדי שלא יראו אותם בני העיר ולא יפנסו בדרך ישר הביתה, ומשום כך סורו נא.

רבי חזקיה פתח, (איוב כח) כי הוא לקצות הארץ גביט תחת כל השמים יראה. כמה יש להם לבני אדם להסתכל במעשי הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה גמלים ולילות, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ברוך הוא משתבח בו למעלה ומשתבח בו למטה, משום שהתורה היא עץ חיים לכל אותם העוסקים בה לתת להם חיים בעולם הזה ולתת להם חיים בעולם הבא.

בא ראה, כי הוא לקצות הארץ גביט, לתת להם מזון ולספק אותם מכל מה שהצטרכו, משום שהוא משגיח בה תמיד, שכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה. משום שארץ זו מה כתוב בה? (משלי לא) ממרחק תביא לחמה. אחר כך היא נותנת מזון וטורף לכל חיות השדה, שכתוב (שם) ותקם בעוד לילה ותתן טורף לביתה וחק לנעריתה.

ועל זה כי הוא לקצות הארץ גביט תחת כל השמים יראה, את כל בני העולם לתת להם מזון וספוק לכל מה שצריך כל אחד ואחד, שכתוב (תהלים קמה) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. דבר אחר כי הוא לקצות הארץ גביט, להסתכל במעשי בן האדם ולהשגיח בכל מה שעושים בו בני אדם בעולם. תחת כל השמים יראה, מסתכל ורואה כל אחד ואחד.

בא ראה, כיון שראה הקדוש ברוך הוא מעשי סדם ועמרה, שלח להם אותם המלאכים להשחית את סדם. מה כתוב? וירא לוט. ראה את השכינה. וכי מי יכול לראות שכינה? אלא ראה זהר אחד שמאיר ועולה על ראשיהם. ואז, ויאמר הנה נא אדני, באלי דליית כמו שנתבאר. ובגלל השכינה אותו האור שהאיר הוא אמר סורו נא את בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם.

לא עשה כך אברהם, אלא בתחלה אמר ורחצו רגליכם, ואחר כך ואקחה פת לחם וגו'. אבל לוט אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו, ואחר כך ורחצו רגליכם והשכמתם והלכתם לדרךכם, כדי שלא ידעו בהם בני האדם.

ויאמרו לא כי ברחוב נליו. משום שפך היו עושים: אורחים שנקנסים לשם, לא היה בן אדם שינקנס לבית. ועל זה אמרו, לא כי ברחוב נליו. מה כתוב? ויפצר בס מאד וגו'. בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בעולם, שלח אחד עושה אותו, וכעת ראינו שני שליחים, למה? וכי לא מספיק באחד? אלא אחד היה, ומה שאמר שנים [כך זה ודאי, משום שאחד] - אחד היה להוציא את לוט ולהצילו, ואחד להפוך את העיר ולהשחית את הארץ, ולקדש נשאר אחד.

#### מדרש הנעלם

רבי פתח בפסוק זה, (שופטים ג) ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל. אמר רבי, ראיתי באתו עולם, [ואין העולם] עומד [ואין מעלה] אלא באותם ששולטים על רצון לבם, שניאמר (תהלים פא) עדות ביהוסף שמו וגו'. אמר רב יהודה, למה זכה יוסף לאותה המעלה והמלכות? בשביל שכבש יצרו. ששנינו, כל הכובש את יצרו, מחיל עליו את מלכות השמים.

שאמר רב אחא, לא ברא הקדוש ברוך הוא את היצר הרע אלא לנסות בו בני אדם. והאם רוצה הקדוש ברוך הוא לנסות בני אדם? כן. שאמר רב אחא, מנין לנו? משכתוב (דברים יג) כי יקום בקרבך נביא וגו' ובא האות והמופת וגו', כי מנסה ה' אלהיכם וגו'. ולמה צריך נסיון, שהרי כל מעשי בני אדם גלויים לפניו? אלא שלא לתן פתחון פה לבני אדם. ראה מה כתוב? ולוט ישב בשער סדם, שהיה יושב לנסות את הבריות.

אמר רבי יצחק, מהו שכתוב (ישעיה נז) והרשעים כלים נגרש וגו'? אפלו בשעת דינו של רשע הוא מעז פניו, ואזי הוא ברשעו קים. ראה מה כתוב, טרם ישכבו וגו'. אמר רבי יצחק, כשם שברא הקדוש ברוך הוא גן עדן בארץ - כך ברא גיהנם בארץ. וכשם שברא גן עדן למעלה - כך ברא גיהנם למעלה.

גן עדן בארץ, שכתוב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן וגו'. גיהנם בארץ, שכתוב (איוב י) ארץ עיפתה כמו אפל וגו'. גן עדן למעלה, שכתוב (שמואל-א כח) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך, וכתוב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

גיהנם למעלה, שכתוב ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. גן עדן למטה, כמו שאמרנו. גן עדן

למעלה לנשמתן של צדיקים גמורים להיות נזונים מאור הגדול של מעלה. גיהנם למטה לאותם הרשעים [של ישראל] שלא קבלו ברית מילה ולא האמינו בקב"ה ודתו ולא שמרו שבת, ואלו הם עובדי כוכבים ומזלות שנדונים באש, שנאמר (יחזקאל טו) מהאש יצאו והאש תאכלם וגו', וכתוב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו'.

גיהנם למעלה לאותם פושעי ישראל שעברו על מצוות התורה ולא חזרו בתשובה, שדוחים אותם לחוץ עד שיקבלו ענשם, והולכים וסובבים כל העולם, שנאמר (תהלים יב) סביב רשעים יתהלכו. ושם נדונים שנים עשר חדש. לאחר כן מדורם עם אותם שקבלו ענשם במוותם, כל אחד ואחד כפי המקום הראוי לו.

והרשעים של העובדי כוכבים ומזלות נדונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים, שנאמר ואשם לא תכבה. משפט הרשעים בגיהנם כמו שכתוב וחי המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש וגו', ושוב אינם עולים, ולא יקומו ליום הדין, שנאמר (דברים כט) אשר הפך ה' באפיו ובחמתו. באפו - בעולם הזה. ובחמתו - בעולם הבא.

אמר רבי יצחק, כמו זה יש גן עדן למעלה ויש גן עדן למטה. יש גיהנם למטה ויש גיהנם למעלה. אמר רבי יעקב, הרשעים שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסייה וחללו את המועדות ושקפרו בתורה ושקפרו בתחית המתים וכדומה להם, יורדים לגיהנם שלמטה ונדונים שם, ושוב אינם עולים.

אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחית המתים, ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו', ועליהם נאמר (ישעיה סו) והיו דראון לכל בשר. מהו דראון? די ראון, שהכל יאמרו די בראיתם. ועל הצדיקים שבישראל נאמר (שם ס) ועמד כלם צדיקים וגו'. (ע"כ מדרש הנעלם).

וה' המטיר על סדם ועל עמרה וגו'. רבי חייא פתח, (ישעיה יג) הנה יום ה' בא אכזרי וגו'. הנה יום ה' בא - זה בית דין שלמטה. בא - כמו שנאמר הבאה אלי עשו. משום שלא עושה דין עד שנכנס ונוטל רשות. כמו זה קץ כל בשר בא לפני.

דבר אחר הנה יום ה' בא - זהו המשחית שלמטה כשנוטל את הנשמה, משום כך אכזרי ועברה. לשום הארץ לשמה - זו סדם ועמרה. וחטאיה ישמיד משמיד - אלו יושבי הארץ. מה כתוב אחריו? כי כוכבי השמים וכסיליהם וגו'. שהרי מהשמים המטיר עליהם אש והעבירם מהעולם. אחר כך מה כתוב? אוקיר אנש מפז וגו'. זה אברהם שהקדוש ברוך הוא העלה אותו על כל בני העולם.

רבי יהודה הקים את הפסוקים הללו ביום שנחרב בית המקדש, שבאותו היום חשכו עליונים ותחתונים וחשכו שמים וכוכבים. רבי אלעזר מבאר את הפסוקים הללו ביום שקים הקדוש ברוך הוא את כנסת ישראל מהעפר, ואותו יום נודע למעלה ולמטה, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה'. ואותו היום הוא יום נקמה, שעתיד הקדוש ברוך הוא לנקם משאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות.

וכשהקדוש ברוך הוא יעשה נקמות בשאר העמים עובדי כוכבים ומזלות, אז אוקיר אנש מפז - זה מלך המשיח שיתעלה ויתכבד על כל בני העולם, וכל בני העולם יעבדו וישתחוו לפניו, שכתוב (תהלים עב) לפניו יכרעו ציים וגו'. מלכי תרשיש וגו'. בא ראה, אף על גב שגבואה זו נאמרה על בבל - בכל זה נאמר. שהרי ראינו בפרשה זו שכתוב כי ירחם ה' את יעקב, וכתוב וילקחום עמים והביאום אל מקומם.

וה' המטיר על סדם - זו הדרגה של בית דין שלמטה שנוטל רשות מלמעלה. רבי יצחק אמר, שעושה הדין ברחמים, שכתוב מאת ה' מן השמים, כדי להמצא דין עם רחמים. ואם תאמר מה הרחמים כאן? שכתוב ויהי בשחת אלהים את ערי הכפר ויזכר אלהים את אברהם וגו'. ואחר כך יצאו ממנו שתי אמות שלמות וזכה שיצא ממנו דוד ושלמה המלך.

ראה מה כתוב? ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר בא ראה, בשעה שהדין שורה בעולם, הרי למדנו שלא צריך לבני אדם להמצא בשוק, בגלל שמכיון ששורה דין, לא מבחין בין זכאי לחיב, ולא צריך להמצא שם. והרי למדנו שבסבת זה נסגר נח בתבה ולא נמצא בעולם בשעה שהדין נעשה, וכתוב (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, עד שיעשה הדין. ומפני כך, ויאמר המלט על נפשו אל תביט אחריו וגו'.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, הדין שעשה הקדוש ברוך הוא במבול והדין של סדם, שניהם דיני הגיהנם היו, כי רשעי הגיהנם נדונים באש ובמים.

אמר רבי יצחק, סדם נדונה בדין הגיהנם, שכתוב וחי המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. זה מצד של מים וזה מצד של אש. זה וזה הוא דין הגיהנם, ורשעי הגיהנם נדונים בשני

הדינים הללו.

אמר לו, הדין של רשעי הגיהנם שנים עשר חדשים, והקדוש ברוך הוא מעלה אותם מהגיהנם, ושם מתלבנים ויושבים לשער הגיהנם, ורואים אותם רשעים שנכנסו ודנים אותם שם, והם מבקשים עליהם רחמים, ואחר כך הקדוש ברוך הוא חס עליהם ומכניס אותם במקום שצריך להם. מאותו יום והלאה הגוף שוכך בעפר והנשמה יורשת מקומה כראוי לה.

בא ראה, שהרי נאמר שאפלו אותם בני המבול לא נדונו אלא באש ומים. מים קרירים ירדו מלמעלה, ומים רותחים עלו מלמטה באש. ונדונו בשני דינים, משום שדין של מעלה כך הוא, ולכן בסדס גפרית ואש.

אמר לו, האם יקומו ליום הדין? אמר לו, הרי נתבאר, אבל אלו של סדס ועמרה לא יקומו, והכתוב מוכיח, שכתוב (דברים כט) גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח וגו', אשר הפך ה' באפו ובחמתו. אשר הפך ה' - בעולם הזה. באפו - בעולם הבא. ובחמתו - בזמן שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים. אמר לו, בא ראה, כמו שארצם אבדה לעולם ולעולמי עולמים, גם כך הם אבדו לעולם ולעולמי עולמים.

ובא ראה שדין הקדוש ברוך הוא דין כנגד דין. הם לא השיבו את נפש העני במאכל ומשקה - גם כך הקדוש ברוך הוא לא השיב נפשם לעולם הבא. ובא ראה, הם נמנעו מצדקה שנקראת חיים - אף הקדוש ברוך הוא מנע מהם חיים בעולם הזה ובעולם הבא. וכמו שהם מנעו דרכים ושבילים מבני העולם - כך גם הקדוש ברוך הוא מנע מהם דרכים ושבילים של רחמים לרחם עליהם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי אבא אמר, כל בני העולם יעמדו ויקומו לדין, ועליהם כתוב (דניאל יב) ואלה לחרפות לדראון עולם. והקדוש ברוך הוא הוא בעל הרחמים, כיון שדין אותם בעולם הזה וקבלו דין, לא נדונו בכל הדינים.

אמר רבי חייא, כתוב וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'. מהו בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט? אלא בכל עשה דיוור לוט, שכתוב ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד סדס. [וכתוב אשר ישב בהן לוט. אלא ודאי שבכלם עשה את דיוור] ולא קבלו אותו, חוץ ממלך סדס שקבל אותו בסדס משום אברהם.

ותבט אשתו מאחרי, הנה צריך לכתב מאחריה? אלא מאחר השכינה. רבי יוסי אמר, מאחוריו של לוט, שהמשחית הנה הולך אחרי. וכי אחרי הולך, הרי הוא שלח אותו? אלא כל מקום שהולך לוט, התעבב המשחית להשחית, וכל מקום שהולך כבר והשאיר לאחוריו, הנה הופך אותו המשחית.

ולכן אמר לו אל תבט אחריך, שהרי אני מחבל אחריך. ועל זה כתוב ותבט אשתו מאחוריו, וראתה את המשחית, אז ותהי נציב מלח. שהרי כל זמן שהמשחית אינו רואה את פני האיש [מראה פניו לאיש], הוא אינו משחית אותו. כיון שאשתו החזירה פניה להסתכל אחרי, מיד ותהי נציב מלח.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו עומדים יום אחד ועוסקים בפסוק הזה. אמר רבי אלעזר, כתוב (דברים ח) ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. לשם מה פעמים בה בה? אלא הרי נאמר שהקדוש ברוך הוא חלק את כל העמים והארצות לשלוחים ממנים, ובארץ ישראל לא שולט מלאך ולא ממנה אחר, אלא הוא לבדו, לכן הכניס את העם שלא שולט בהם אחר לארץ שלא שולט בה אחר.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נותן מזון שם בתחלה, ואחר כך לכל העולם. כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות בעני, וארץ ישראל לא כך, אלא ארץ ישראל נוגנית בתחלה ואחר כך כל העולם.

ולכן ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם, אלא בעשר, בספוק של הכל תאכל בה ולא במקום אחר. בה בקדשת הארץ, בה שורה האמונה העליונה, בה שורה הברכה שלמעלה, ולא במקום אחר.

בא ראה, כתוב כגן ה' כארץ מצרים. עד כאן לא נודע גן ה' אם הוא ארץ מצרים ואם הוא ארץ סדס ואם הוא גן ה' שנקרא גן עדן. אלא כגן ה' שיש בו ספוק ועדוין של הכל, כך גם היתה סדס וכך גם מצרים. מה גן ה' לא צריך אדם להשקותו, אף מצרים לא צריך אחר להשקותה, משום שהנילוס עולה ומשקה את כל ארץ מצרים.

בא ראה מה כתוב, (זכריה יד) והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלם וגו'. זהו ענין שלחם שנמנע מהם מטר. מה כתוב ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה וגו'? ראה שלא כתוב ולא עליהם והיה הגשם, כי לא יורד מטר במצרים ולא צריכים אותו. אלא ענין מהו? שכתוב (שם) וזאת תהיה המגפה אשר יגף ה' את כל הגוים וגו'. משום שמצרים לא צריכים מטר. אף סדס מה כתוב בה? כי כלה משקה. כל עדוין העולם היו בה, ועל זה לא רצו שבני אדם אחרים יתעדנו בה.

רבי חייא אמר, הם היו רשעים מעצמם וממזונם, שכל בן אדם שהוא צר עין לעני, ראוי הוא שלא

יַעֲמֵד בְּעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׁאִין לוֹ חַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא. וְכָל מִי שֶׁהוּא וְתָרַן לְעָנִי, רָאוּי הוּא שְׂתַקְּסִים בְּעוֹלָם וְיִתְקַסֵּם הָעוֹלָם בְּשִׁבְלֵו, וְיֵשׁ לוֹ חַיִּים וְאֶרֶץ שֶׁל חַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא.

### סִתְרֵי תוֹרָה

תּוֹסֶפֶתָא. קְשָׁרִים רַמִּים, שָׁרִים הַמְּפֹרָשִׁים [נִי"א הַמְּבֻרָרִים. וְנִי"א הַמְּנַפְצִים], חֲכָמִים בְּשִׁכְל, יִסְתַּכְּלוּ לְדַעַת, בְּשַׁעֲה שֶׁהָרֹאשׁ הִלְכָּן תִּקְוָן כֶּסֶא עַל גְּבִי הָעַמּוּדִים עַל אֲבָנִים שֶׁל מְרָגְלִיּוֹת טוֹבוֹת. בֵּין אוֹתָם הָאֲבָנִים יֵשׁ מְרָגְלִית אַחַת בְּמִרְאָה יָפָה וּבִתְאֹר כְּסוּי הַכְּלִי [שֶׁל הָעֵשֶׂן] שְׁלוֹהֵט בְּשִׁבְעִים גֻּנָּים. אוֹתָם שְׂבָעִים גֻּנָּים לֹהֲטִים לְכָל צַד.

אֵלֶּה הַשְּׂבָעִים נִפְרָדִים מִתּוֹךְ שְׁלֹשָׁה גֻּנָּים. אֵלֶּה רוּחוֹת בְּרוּחוֹת שְׁנוּצָצוֹת לֹאֲרַבְעַת צְדִי הָעוֹלָם. כֹּאן יֵשׁ רוּחַ חֲזָקָה שֶׁל צַד שְׁמָאֵל שְׁנֹאֲחֻז בְּשִׁמְמִים. אוֹתָם שְׂבָעִים גֻּנָּים חֲדָיו יוֹשֵׁב וְהַסְפָּרִים נִפְתָּחִים. מִכָּאן יוֹצְאִים חֲצִים וְחֲרָבוֹת וּרְמָחִים וְאֵשׁ שֶׁל הַמַּגִּדֵּל. וְנֹאֲחָזֵת אֵשׁ חֲזָקָה שְׂיוֹצֵאת מִהַשְּׂמִים בּוֹ. וְכִשְׁנֹאֲחָזֵת הָאֵשׁ הָעֲלִיּוֹנָה בְּאֵלוֹ שְׁלֵמֻטָּה, אֵין מִי שֶׁיִּכְוֹל לְשַׁבֵּר אֶת הָרָגוֹ וְחֲדָיו.

עֵינֵינוּ לֹהֲטוֹת כְּמוֹ שֶׁלְּהָבוֹת שֶׁל אֵשׁ יוֹרֵד בָּהֶם לְעוֹלָם. אוֹי לְמִי שֶׁפּוֹגֵשׁ אוֹתוֹ, חֲגוּר מְתַנָּם [חֲרָבוֹת] הוּא, וְחָרֵב שְׁנוֹנָה בְּיָדוֹ. לֹא מְרַחֵם עַל טוֹב וְלֹא עַל רָע. שְׁהָרִי [הַפֶּסֶק] הַפֶּתֶק, שֶׁהֵם שְׂבָעִים בְּרִשּׁוֹת שְׁנֹאֲחֻז אוֹתוֹ צַד שֶׁל הַשְּׂמִים, יוֹרֵד בְּיָד שְׁמָאֵל בְּכִמְהָ דִּינִים. מִתְּהַפֵּף בְּכִמְהָ גֻּנָּים, הוֹפֵף בְּכָל יוֹם. הוּא נִקְרָא כֶּרֶם זֶלַת שְׁמִתְקוֹן לְבָנִי אָדָם. כָּל הַגֻּנָּים שֶׁל כָּלִי הַזֶּעַם שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִרְאִים בּוֹ. וְהֵם יוֹשְׁבִים בְּרוּם הָעוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם בְּסִכְלוֹתָם לֹא מְשִׁיחִים בָּהֶם. גְּפָרִית וְאֵשׁ - הַתּוֹךְ שֶׁל מִים וְאֵשׁ שְׁנִתְכִּים מִהַשְּׂמִים נֹאֲחֻז זֶה בְּזֶה וְיָרְדוּ עַל סֵדֶם. אוֹי לְרָשָׁעִים שְׂאֵינָם מְשִׁיחִים עַל כְּבוֹד רַבּוֹנָם.

א: עֲשָׂרָה שְׁמוֹת חֻקִּים בְּרָצוֹן הַמְּלֶכֶךְ. ב: עֲשָׂרָה הֵם וְעוֹלִים לְחֶשְׁבוֹן גְּדוֹל. ג: שְׂבָעִים גֻּנָּים לֹהֲטִים לְכָל צַד. יוֹצְאִים מִתּוֹךְ שְׁמוֹת שְׁחֻקִּים סוּד שֶׁל שְׂבָעִים שְׁמוֹת מְלָאכִים שֶׁהֵם בְּסוּד הַשְּׂמִים.

וְהֵם: מִיכָאֵל, גַּבְרִיאֵל, רַפָּאֵל, נוֹרִיאֵל. קִמְיִי - "קְדוּמִיאֵל" מְלַכִּיאֵל "צַדִּיקִיאֵל. פְּתִי"ח - "פְּדָאֵל" תּוֹמִיאֵל "חֲשַׁדִּיאֵל. צְרִי"י - "צַדִּיקִיאֵל" רִזִּיאֵל "יוֹפִיאֵל. סְגוּי"ל - "סְטוּטִרִיאֵל" גִּזְרִיאֵל "וִתְרִיאֵל [נִי"א וִירִדִּיאֵל] "לְמוּאֵל. חֲרִי"ק - "חֲזַקִּיאֵל" רַהֲטִיאֵל "קְדִישִׁיאֵל. שְׂבִי"א - "שְׁמַעֲאֵל" בְּרַכִּיאֵל [נִי"א שִׁיכְנִיאֵל וְנִי"א בִּרְקִיאֵל] "אֶהֱיִיאֵל. חֲלִי"ם - "חֲנִיִּיאֵל" לְהַדִּיאֵל "מַחֲנִיאֵל [נִי"א חֲנִיִּיאֵל לִיעֲדִיאֵל מִלְכִּיאֵל]. "עֵנִיאֵל עֵנָאֵל אֶהֱיִיאֵל רַחֲמִיאֵל עֲזִרִיאֵל [נִי"א שִׁיבְנָאֵל רִיזִימִיאֵל קִדְמוּמִיאֵל - שְׁרִי"ק. חִיכְמִיאֵל רִימִיאֵל קִרְשִׁיאֵל - חֲרִי"ק] סַנְיָה וְדִרְגוּזִיאֵל רִסִּיסִיאֵל דּוּמִיאֵל "חֲוִנִּיאֵל "זַכְרִיאֵל "וֹאֲרִיאֵל "הִינִיאֵל דִּינִיאֵל גִּידִיאֵל בִּידִיאֵל אִינִפִּיאֵל וְעִדִּיאֵל אֲדִנִּי עַל כָּלָם. ד [פִּירוּשׁ, כְּשַׁעֲיִב מְלָאכִים מִתְּחַבְּרִים בְּמַלְכוּת, אִז נִקְרָא מַלְכוּת הוּא וּבֵית דִּינוֹ בִּלְשׁוֹן וְהִי].

הַשְּׁלֵמָה מִהַהֲשַׁמּוֹת (סִימָן מ"ט)

"אֶהֱיִיאֵל" בְּרַקִּיאֵל "גִּדִּיאֵל" דּוּמִיאֵל "הַדְרִיאֵל" וְדִרְגוּזִיאֵל "זַהֲרִיאֵל" חֲנִיִּיאֵל "טַהֲרִיאֵל "יַעֲזִרִיאֵל "כְּרַעִיאֵל "לְמַדִּיאֵל "מְלַכִּיאֵל "נַהֲרִיאֵל "סַנְיָה "עֵנָאֵל "פְּתַחִיאֵל "צוּרִיאֵל "קֵנָאֵל "רִמִּיאֵל "שַׁעֲרִיאֵל "תְּבַכִּיאֵל:

### סִדֵּר תִּשְׁרִי"ק

"תְּפוּרִיאֵל" שִׁכְנִיאֵל "רִנָּאֵל" קִמְרִיאֵל "צוּרִיאֵל" פְּסִיסִיאֵל "עִירִיאֵל" סַמְכִיאֵל "נִרִיאֵל" מִדּוּנִיָּה "לְסַנְיָה" כְּמַסְרִיאֵל "יִרִיאֵל" טַסְמִסִּיאֵל "חֲנִיִּיאֵל" זַכְרִיאֵל "וִדְרִיאֵל" הֵנִיאֵל "דְּנַבָּאֵל" גִּדִּיאֵל "בְּדָאֵל" אֲדִירִירוֹן אֲדִנִּי עַל כּוֹלָהוּ וְכו': (עַד כֹּאן מִהַהֲשַׁמּוֹת)

כְּשֶׁכָּלָם מִתְּחַבְּרִים כְּאֶחָד בְּסוּד אֶחָד בְּכַח עֲלִיוֹן אִז נִקְרָא וִיהוּה, הַכָּל בְּכָלֵל אֶחָד. מֵאֵת ה' מִן הַשְּׂמִים - שֶׁם קְדוֹשׁ שְׁנִחְקֵק בְּשִׂבְעִים שְׁמוֹת אַחֲרָיו, סוּד שֶׁל שְׂמִים. וְאֵלֶּה הֵם שְׂבָעִים שְׁשׁוּלְטִים עַל אֵלוֹ שְׂבָעִים דִּינִים, סוּד שֶׁל יְהוּיָה, וְשְׂבָעִים הַשְּׁמוֹת הִלְלוּ בְּקִדְשָׁהּ, יְהוּיָה שְׂמִים. ה [פִּירוּשׁ, שֶׁם שֶׁל עֲיִב גִּשְׁרִים הַיּוֹצֵא מִפְּסוֹק וִיסַע וִיבֵא וִיט, אֵלוֹ הֵם נִקְרָאִים שְׂמִים, וְאוֹתָם עֲיִב מְלָאכִים שֶׁל מַטָּה בְּמַלְכוּיָת מְקַבְּלִים מִעֲיִב שֶׁל מַעֲלָה וְנוֹטְלִין מֵהֶם].

אֵלוֹ נוֹטְלִים (נוֹסְעִים) מֵאֵלֶּה, וְיְהוּיָה ו [פִּירוּשׁ, מַלְכוּת מִתְּפַאֲרַת] נוֹטֵל מֵאֵת יְהוּה זֶה מְזֶה. ז [פִּירוּשׁ, סוּד שֶׁל אוֹתוֹן עֲיִב שְׁמוֹת הוּא שֶׁם יְהוּה, וְהוּא הַרוֹכֵב עֲלֵיהוֹן כְּנִשְׁמָה לְגוֹף]. וְאֵלוֹ תְּלִיזִים בְּאֵלוֹ, תְּחַתּוֹנִים בְּעֲלִיּוֹנִים, וְהַכָּל קֶשֶׁר אֶחָד. וּבְזֶה נוֹדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָבוֹדוֹ. ח [פִּירוּשׁ, עֲיִב מְלָאכִים שֶׁל מַטָּה מִתְּחַבְּרִים בְּעֲיִב שְׁמוֹת שֶׁל מַעֲלָה הַנִּקְרָאִים שְׂמִים]. שְׂמִים שֶׁהֵם שְׂבָעִים סוּד יְהוּה, זֶהוּ בְּסוּד שְׂבָעִים וְשִׁנִּים שְׁמוֹת, וְאֵלוֹ הֵם שְׂיוֹצְאִים מִן וִיסַע וְיָבֵא וִיט.

וְהִיוּ יְלִי"י סִימָט עֲלִים מִהִישׁ לְלִיָּה אֲכִיָּא כְּהִיָּת הַזִּי"י אֲלִי"ד לֵא"ו הַהִישׁ. חֲלֵק רָאשׁוֹן בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. יִזִּיל מִבִּיָּה הַרִי"י הַקִּים לֵא"ו כְּלִי"י לוֹי"ו פִּהִי"ל נְלִי"ד יִי"י מְלִיָּה חֲהִי"ו. חֲלֵק שְׁנִי בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. נִתִּיָּה הַאִיָּא יִרִיָּת שִׁאִיָּה רִי"י אוֹי"ם לְכִי"ב וְשִׁיר יִחִי"ו לְהִי"ח כּוּי"ק מִנִּי"ד. חֲלֵק שְׁלִישִׁי בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. אֲנִי"י חַעִים רַהִישׁ יִי"ז הַהִישׁ מִי"ד וּוִי"ל

ילייה סא"ל ער"י עש"ל מי"ה. חלק רביעי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וה"ו דנ"י הח"ש עמ"ס נניא נ"י מבי"ה פו"י נמ"מ י"ל הר"ח מצ"ר. חלק חמישי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ומ"ב יה"ה ענ"ו מח"י דמ"ב מנ"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"מ הי"י מו"ס. חלק ששי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ואלו הם שבועים שמות ששולטים על שבועים דרגות תחתונות סוד ויהו"ה. אלו שבועים שמות יהו"ה, סוד שנקרא שמים. שבועה רקיעים הם שעולים לשבועים שמות שם קדוש. וזהו ויהוה המטיר. מאת יהוה מן השמים.

סתר הסתרים לחכמים נמסר. שם זה שנקרא שמים, ממונו נברא סתר שנקרא אדם. חשבון איברי הגוף שהם חשבון מאתים ארבעים ושמונה איברים. חשבון אותיות מאתים ושש עשרה. שם זה שהוא סוד וסתר כלל של כל התורה בכ"ב אותיות ועשר אמירות, משום שהרי שם זה מאתים ושש עשרה אותיות ושנים שבישים שכלולים בה. הרי מאתים ארבעים ושמונה איברי הגוף.

סוד שנקרא אדם השולט על הכסא, סוד של שבועים שלמטה, וסתר זה שכתוב (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, וזה הוא סתר שכתוב וה' המטיר על סדם וגו' מאת ה' מן השמים. והכל אחד ודבר אחד, וסתר אחד לחכמי הלב נמסר. אשרי [הוא] חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

סדם נחתם גזר דין שלהם על שמנעו צדקה מהם, כמו שנאמר (שם יו) ויד עני ואביון לא החזיקה, ולכן הדין לא היה אלא מן השמים. צדקה ושמים הכל אחד, וכתוב (תהלים קח) כי גדול מעל שמים חסדך, משום שצדקה תלויה בשמו [בשמים], דין הוא משמים, שכתוב מאת ה' מן השמים.

הדין של ישראל ממקום זה, שכתוב (איכה ד) ויגדל עון בת עמי מחטאת סדם. וירושלים נקראת אחות לסדם, כמו שנאמר (יחזקאל יט) הנה זה היה עון סדם אחותך, ודינם היה מן השמים דין אחד כסדם על שמנעו צדקה מהם, פרט לזה שזה התהפך וזה נחרב. לזו יש תקומה, ולזו אין תקומה. ע"כ סתרי תורה.

ויעל לוט מצוה וישב בהר הוא ושתיו עמו וגו'. מה הטעם? משום שראה שהיה קרוב לסדם ועלה משם. רבי יצחק פתח, (איוב לו) והוא מסבות מתהפך בתחבולתו לפעלם וגו'. הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים בעולם ומביא גחלי אש צחים לעשות מעשיו, ואחר כך הופך אותם ועושה אותם בגון אחר.

ובמה? בתחבולתו. עושה תחבולות ומסבב סבובים כדי להפך אותם, ולא כמו אותם הראשונים. לפעלם - משום פעלם של בני אנוש. כמו שהם עושים מעשים, כך הוא מהפך אותם. כל אשר יצאם על פני תבל ארצה - משום מעשי בני אדם הוא מהפך אותם מסבות בכל מה שהוא מצוה אותם על פני תבל וגו'.

רבי אלעזר אמר, והוא מסבות מתהפך - הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים ומביא מעשים בעולם להתקיים, ואחר שחושבים בני אדם שיתקנו אותם מעשים, הקדוש ברוך הוא הופך אותם את אותם מעשים כמו שהיו בהתחלה. בתחבולתו, בתחבולתו כתוב, כמו האמן הזה שעושה כלי חרס, בעוד שאותו הגלגל מסתובב לפניו, חושב לעשות כגון זה - עושה, חושב לעשות כגון אחר - עושה. מהפך כלי זה לכלי אחר משום שאותו הגלגל סובב לפניו. כך הקדוש ברוך הוא מהפך את מעשיו שהוא עושה.

בתחבולתו חסר יו"ד, ומהו? זה בית דין למטה שהוא גלגל הסובב לפניו, ועל זה הוא מהפך כלים מקלי זה לכלי אחר, וכל זה כפי פעלם של בני אדם. אם בני אדם מטיבים מעשיהם - אותו הגלגל הסובב מסובב אותם מינה, ואז נעשים מעשים בעולם להטיב להם כראוי, והגלגל סובב תמיד ולא שוקט באותו צד הימין, והעולם מתגלגל בו. באו בני אדם להרע - תחבולתו שסובבת תמיד והיתה עומדת בסובב של הימין, הקדוש ברוך הוא מסובב אותה לצד שמאל ומהפך מסבות וכלים שהיו בהתחלה לאותו צד שמאל.

ואז הגלגל סובב ונעשים מעשים בעולם להרע לבני אדם. והגלגל סובב לאותו צד עד שבני אדם שבים להטיב מעשיהם, והגלגל עומד במעשי בני האדם. ועל כך בתחבולתו לפעלם, ולא עומד תמיד.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא גורם סבובים ומעשים בעולם כדי לעשות הכל כראוי, והכל יוצא מהעקר והשרש שלמעלה. קרב את אברהם אליו - יצא ממנו ישמעאל, כשלא היה אברהם מהול כשיצא ממנו, משום שהוא למטה ולא נשלם באות ברית קדש.

אחר כך הקדוש ברוך הוא סבב סבובים בתחבולתו ונמול אברהם, ונכנס בבית ונשלם בשמו ונקרא אברהם, וה' עליונה עטרה אותו בסוד של מים מרוח. כיון שהסוד [של ה"א] נשלם והוא נמול, יצא ממנו יצחק והיה זרע קדש, ונקשר למעלה בסוד של אש ממים, ועל זה כתוב (ירמיה ב) ואנכי



נטעתיך שורק פלח זרע אמת, ולא נקשר באותו הצד האחר.

בא ראה, מלוט יצאו ממנו ומבנותיו שתי אמות נפרדות ונקשרו באותו צד שראוי להם, ועל זה הקדוש ברוך הוא מסובב סבובים ומגלגל גלגולים בעולם שהכל יעשה כראוי ויתקשר הכל במקומו.

בא ראה, נאה היה ללוט שהקדוש ברוך הוא יוציא ממנו (ומבנותיו) ומאשתו שתי האמות הללו, אלא בשביל להתקשר במקומם הראוי להם, ונעשו מתוך זיו, ואותו הזיו הזדמן להם במערה באותו לילה, וזהו הסוד שנעשו, כמו שנאמר וישת מן הזיו וישכר, והרי נתבאר וביארה.

בא ראה, מואב ועמון הן קראו להם שמות. מואב - מאב. רבי יוסי אמר, הבכירה אמרה בחצפה, אמרה מואב, מאבא הוא. והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי. בצניעות אמרה בן עמי. בן עמי, ולא אמרה ממי הוא.

בא ראה, בהתחלה כתוב ולא ידע בשכבה ובקומה, בוא"ו, ונקוד על וא"ו, משום שסיוע מלמעלה היה נמצא באותו מעשה שעתיד מלך המשיח לצאת ממנו, ולכן נשלים כאן בוא"ו. ובאחרת כתוב ובקמה, חס וי"ו, משום שלא יצא ממנה חלק לקב"ה כמו האחרת הזו, ועל זה כתוב באחרת הזו הגדולה ובקומה בוא"ו מלא ונקוד עליו.

רבי שמעון אמר, לא ידע שעתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד ממנה דוד המלך ושלמה וכל שאר המלכים ומלך המשיח. עוד ובקומה, כמו שכתוב ברות (רות ג) ותקם בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. ובאותו היום היתה לה קימה ודאי, התחבר עמה בעו להקים שם המת על נחלתו, והוקמו ממנה כל המלכים הללו וכל העלוי של ישראל. ולא ידע בשכבה, שכתוב ותשכב מרגלותיו עד הבקר. ובקומה, שכתוב בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. משום כך ובקומה נקוד וא"ו.

בא ראה את ענותנותו של אברהם, שהרי אפלו בתחלה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות דין בסדם, לא בקש ממנו רחמים על לוט. [שהרי] אחר שכתוב וירא והנה עלה קיטר הארץ כקיטר הכבשן, לא בקש על לוט ולא אמר עליו לקב"ה כלום. אף כך לא אמר לו הקדוש ברוך הוא דבר, כדי שלא יחשב אברהם שהקדוש ברוך הוא גרע מזכותו כלום.

ואם תאמר שאברהם לא החשיב בלבו את לוט לכלום - הרי מסר נפשו ללכת להלחם בקרב עם חמשה מלכים חזקים, כמו שנאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו, וכתוב ויחלק עליהם לילה, וכתוב וישב את כל הרקש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגו'. אבל באהבה שאהב את הקדוש ברוך הוא וראה שמעשיו של לוט אינם כשרים כראוי, לא רצה אברהם שבגללו יעזב הקדוש ברוך הוא כלום משלו, ולכן לא בקש עליו רחמים לא בתחלה ולא בסוף.

#### מדרש הנעלם

ויעל לוט מצוער וגו'. אמר רבי אבהו, בא ראה מה כתוב ביצר הרע, תדע לך שאינו מתבטל לעולם מבני אדם עד אותו זמן, שכתוב (יחזקאל לו) והסרתי את לב האבן וגו'. שאף על פי שרואה בני אדם נדוניו בגיהנם, הוא בא וחוזר לו אצל בני אדם. זהו שכתוב ויעל לוט מצוער, מצערה של גיהנם, משם עולה לפתות בני אדם.

אמר רבי יהודה, שלש הנהגות יש באדם: הנהגת השכל והחכמה, וזו היא כח הנשמה הקדושה. והנהגת התאונה, שהיא מתאונה בכל תאוות רעות, וזהו כח התאונה. והנהגת המנהגות לבני אדם ומחזקות הגוף, והיא נקראת נפש הגוף. אמר רבי דימי, זהו כח המחזיק.

אמר רבי יהודה, בא ראה, לעולם אין יצר הרע שולט אלא באלו שני כחות אלו שאמרנו, נפש המתאונה היא הרודת אחר יצר הרע לעולם, משמע שכתוב ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן. נפש המתאונה היא מעוררת את האחרת ומפתה אותה עם הגוף להדבק ביצר הרע, והיא אומרת לכה נשקה את אבינו זין ונשכבה עמו. מה יש לנו בעולם הפא, גלף ונרדף אחר יצר הרע ואחר תשוקת חמדת העולם הזה. ומה עושות? שתיהן מסכימות להדבק בו. מה כתוב? ותשקין את אביהן זין. מתפסמות להתעורר ליצר הרע באכילה ובשתיה.

ותקם הבכירה ותשכב את אביה. כשאדם שוכב על מטתו בלילה, נפש המתאונה היא המעוררת ליצר הרע ומהרהרת בו, והוא דבק בכל הרהור רע עד שמתעברת מעט [ממנו] [ד"א על] [נ"א עד] שמיביא בלב האדם אותה המחשבה הרעה ודבקה בו, ועדן יש בלבו ולא נגמר לעשותה עד שזאת התאונה מעוררת לכה הגוף כמתחלה להדבק ביצר הרע, ואז הוא תשלים הרעה. זהו שכתוב ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

אמר רבי יצחק, מעולם אין יצר הרע מתפתה אלא באכילה ושתיה, ומתוך שמחת הזיו אז שולט באדם. בצדיק מה כתוב בו? (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו, ואינו משתכר לעולם. שאמר רבי יהודה, אותו תלמיד חכם ששותה, קוראים עליו (שם יא) נזם זהב באף חזיר. ולא עוד, אלא שמחלל שם

שמים. מנהג הרשעים מהו? (ישעיה כב) הנה ששון ושמחה. הנין אז שולט באדם, הרוג בקר ושחוט צאן וגו'. עליהם אמר הכתוב (שם ה) הוי משפיעי בבקר שכר ירדפו וגו'. כדי לעורר ליצר הרע, שאין יצר הרע מתעורר אלא מתוך הנין. זהו שכתוב ותשקין את אביהן יין.

אמר רבי אבהו, מה כתוב? ולא ידע בשכבה ובקומה. כלומר, יצר הרע אינו משגיח בה בשכבה בעולם הזה ובקומה לעולם הבא, אלא מתעורר עם פת הגוף לעבד תאוותו בעולם הזה. שאמר רבי אבהו, בשעה שנקנסים הרשעים בגיהנם, מכניסים ליצר הרע לראות בהן, זהו שכתוב ולוט בא צערה, לצערה של גיהנם. ויצא לו משם לנסות את הבריות, כמו שאמרנו. זהו שכתוב ויעל לוט מצוער - מצערה של גיהנם.

וישב בהר - אמר רבי יצחק, משמע שכתוב בהר, מלמד שהוא שם מושבו במקום הר. גוף שהוא הרב כמו הר שאין בו טובה. ושתי בנתיו עמו - אלו שתי הכחות שאמרנו. כי נרא לשבת בצוער - יראה וחרדה נופלת עליו בשעה שרואה צער גיהנם שמצערין לרשעים וחושב ששם ידון. כיון שרואה שאינו נדון שם, יוצא והולך לפתות בני אדם אחריו.

רב הונא פשהיה דורש להזהיר את בני האדם, הנה אומר להם: בני, השמרו משליח של גיהנם, ומיהו! זה יצר הרע, שהוא שליח של גיהנם.

רבי אבא אמר, מה זה שכתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב הב? אלו שתי בנות לוט שאמרנו, שהיא נפש המתאנה, ונפש המשתתפת בגוף הרודפת אחר יצר הרע לעולם.

אמר רבי יהושע, כתוב כאן בלוט כי נרא לשבת בצוער, וכתוב שם לעלוקה שתי בנות הב הב. יר"א בגימטריא הוא עלוק"ה. אמר רבי יצחק, אם נרא הוא, אז למה הוא בא להטעות את הבריות? אלא כף דרך כל עושה עולה - כשרואה הרע, מתירא לפי שעה, ומיד חוזר לרשעתו ואינו חושש לכלום. כף יצר הרע, בשעה שרואה דין ברשעים, נרא. כיון שיוצא לחוץ [לעשות], אינו חושש כלום.

רבי אבא אמר, מה זה שאמרנו ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן? מה זה אבינו זקן? זהו יצר הרע שנקרא זקן, שנאמר (קהלת ד) מלך זקן וכסיל. שהוא זקן, שנולד עם האדם.

ששנינו, אמר רבי יהודה אמר רבי יוסי, אותה נפש המתאנה אומרת לאחרת: אבינו זקן, נרדף אחריו ונדבק בו כשאר כל הרשעים שבעולם. ואיש אין בארץ לבא עלינו - אין איש צדיק בארץ ואין איש שליט על יצרו. הרבה רשעים בארץ, אין אנחנו בלבדנו רשעים, נעשה כדרך כל הארץ שהם רשעים, שעד היום דרך כל הארץ הוא. לכה נשקה את אבינו יין - נשמוח בעולם הזה, נאכל ונשתה ונרוה יין ונדבק באבינו, ביצר הרע, ונשכבה עמו. ורוח הקדש צוחת ואומרת: (ישעיה כח) גם אלה ביין שגו ובשכר תעו.

אמר רבי יהודה, בא ראה מה כתוב? ותשקין את אביהן יין. דרך הרשעים לטעות אחרי הנין, לפנק ליצר הרע ולעוררו. ועד שהוא שמח בשכרותו שוכב על מטו, מיד - ותקם הבכירה ותשכב את אביה. היא מזמנת עמו ומתאנה ומתהרת בכל ההרהורים רעים, ויצר הרע מתחבר עמה ונדבק בה ואינו משגיח בה [באותו זמן] מה הוא ממנה. בשכבה ובקומה - בשכבה בעולם הזה, ובקומה לעתיד לבא. בעולם הבא כשתתן דין וחשבון, ובקומה - ליום הדין, שכתוב (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו וגו'.

בשום ענין מאלו אין משגיח בו יצר הרע, אלא דבק בה והיא נדבקת בו, ולאחר כן מעוררת לאחרת. לאחר שההרהור גדול נדבק ביצר הרע, באה האחרת ונדבקת בו, ותשקין את אביהן יין. כמו כן לעורר ליצר הרע ונדבקת בו, ואזי תשלים הרעות לעשות, ומתעברות שתייהן מיצר הרע. זהו שכתוב ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

עד שיצא לפעל מעשיהן - זו יולדת רשעתה, וזו יולדת רשעתה. וכן דרכם של רשעים בענין זה עם יצר הרע, עד שהורג לאדם ומוליכו לגיהנם ומכניסו שם, ואחר כך עולה משם לפתות לבני אדם כמו כן. ומי שמכיר בו, נצול ממנו ואינו מתחבר עמו.

אמר רבי יצחק, משל למה הדבר דומה? לכת לסטים שהיו אורבים בדרךים לגזל ולהרג לבני אדם, ומפרישים מהם אחד שיועד להסית לבני אדם ולשונו רף. מה עושה? מקדים והולך לקבלם ונעשה כעבד לפניהם, עד שמאמינים הטפשים בו ובוטחים באהבתו ובשיחתו ושמחים עמו, ומוליכים בחלק דבריו באותו הדרך שהלסטים שם. כיון שמגיע עמהם לשם, הוא הראשון שהורג בס לאחר שנותנים ביד הלסטים להרגם ולקחת ממנו. והם צוחים ואומרים: אוי שהקשבנו לו ולרף לשונו. לאחר שהרגו אלה, עולה משם ויוצא לפתות בני אדם כמתחלה. הפקחים מה הם עושים כשרואים לזה יוצא לקראתם ומפתה להם? מכירין בו שהוא צודה את נפשם, והורגים אותו, והולכים בדרך אחרת.

כך הוא יצר הרע, יוצא מפת הלסטים, עולה מגיהנם כנגד בני אדם ולפתות להם בחלק מתק

דבריו. זהו שכתוב ויעל לוט מצוער וישב בהר וגו'. כמו לסטים לארב לבני אדם. מה עושה? עובר לפניהם, והטפשים מאמינים בו ובאהבתו שהוא הולך לפתותם ועובד להם כעבד, שנותן להם נשים יפות אסורות, נותן להם בני אדם להרע, מפרק מהם על תורה ועל מלכות שמים. הטפשים רואים כך, בוטחים באהבתו, עד שהולך עמם ומוליכם באותו דרך שהלסטים שם, בדרך גיהנם אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל. כיון שמגיע עמם לשם, הוא הראשון שהורג להם, ונעשה להם מלאך המות ומכניסן לגיהנם, ומורידים להם מלאכי חבלה, והם צוחים ואומרים: אוי שהקשבנו לזה. ולא מועיל להם.

לאחר כן עולה משם ויוצא לפתות לבני אדם. הפקחים כשרואים אותו, מכירים אותו, ומתגברים עליו עד ששולטים עליו, וסוטים מזה הדרך ולוקחים דרך אחרת להנצל ממנו.

רב יוסף פשהה יורד לבבל, ראה את אותם רוקים שהיו נכנסים ויוצאים בין נשים פות ולא חוטאים. אמר להם: האם אלה לא פותדים מיצר הרע? אמרו לו: לא מקונדטון רע באנו. אנו נגזרנו מקדשת הקדש. שאמר רב יהודה אמר רב, צריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש, ויצאו ממנו בנים קדושים בנים מעלים שלא פותדים מיצר הרע, שנאמר (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדושים.

רבי אבא אמר, מה זה שכתוב (יחזקאל כ) ואת שבתותי קדשו? אלא אין עונתם של תלמידי חכמים אלא משבת לשבת. ומזהיר אותם, שהואיל ותשמיש המטה היא מצוה - קדשו, כלומר קדשו עצמכם בשבתותי באותו תשמיש של מצוה.

אמר רב יהודה אמר רב, מי שנקנס לעיר ורואים נשים פות, נרפין עיניו ויאמר כך: כך [ראה] מחשבים חצוב נחצבתי [חזק] דפוס התקלה, צא צא, שאבי הקדוש של שבת הוא. מה הטעם? משום שחמימות הדרך שולט בו, ויכול יצר הרע לשלט עליו. עד כאן מדרש הנעלם

#### סתי תורה

ויעל לוט מצוער וגו', מתוך רצון המלך, נפרד מצד הימין התוך אחד של קשר שהחזיקה דבוקה בתוך התוך הזהב מצד השמאל בתוך טמאה [של יצרו] [נ"א ומקומו] ונעשה של קשר אחד של האילן.

כשרצה יחקק להתעורר בעולם, בחזק של הדין הקשה התחזק והפריד דרגות מקיומם, והתחזק אברהם והפריד אותו קשר אחד של האילן מתוך אותה טמאה. אותו נחש הקדמוני נכנס בשורשו של אותו העץ, והוא היין ששטה והוליד שתי דרגות קשורות זו בזו. והן הדרגות שסובבות בצד הטמאה, אחד נקרא מלכו"ם ואחד נקרא פעו"ר.

זו עצה בנכסה, וזו עצה בגלוי. פעו"ר, שהתגלה הוא וכל מעשיו בגלוי. מלכו"ם, שהוא בכסוי. הוא וכל מעשיו מכוסים. משני אלה נפרדים מינים רבים למיניהם וסובבים את היסוד הגדול ואת כל הצדדים הסמאים הללו, וכל אחד ואחד קופץ [נ"א נזף] למקומו.

כמו כן הוא למטה. לוט נפרד מאברהם ושם דיורו עם אנשי סדם, כשהתעורר עליהם הדין נזפר באברהם, ושלח לו משם ונפרד מהם. בנותיו השקוהו יין והולידו ממנו שתי אמות. אחת נקראת מואב ואחת נקראת עמון. אחת בגלוי ואחת בכסוי. עמון דרגתו מלכו"ם, עצה בכסוי. מואב דרגתו פעו"ר, הכל בגלוי.

כמו זה בנותיו. אחת אמרה בו עמי, בו יש לי מעמי ולא אמרה ממי הוא, משום כך הוא היה בכסוי. זו אמרה מואב, מאב הוא זה, מאבא הולדתיהו, דרגתו פעו"ר, הדבר בגלוי.

ובשני אלה אחז דוד המלך, לאחר מכן ממואב באה רות ויצא ממנה דוד המלך, ומעמון התעטר דוד המלך בעטרה הזו שהיא עדות לזרעו של דוד, שכתוב (מלכים-ב יא) ויתן עליו את הנזר ואת העדויות. וזו היתה ממלכו"ם דרגת בני עמון, שכתוב (שמואל-ב יב) ויקח את עטרת מלכם.

מלכם דרגת בני עמון הוא, שכתוב ויהי על ראש דוד, ומשם היתה עדות לבניו לעולמים, ובה נודע מי הוא מן בני דוד המלך שראוי למלך ודאי שאומרים מן דוד הוא [הגוף]. שאפלו שנולד באותו היום, יכול היה לסבל בעטרה ההיא על ראשו [שהרי הוא] שהיה משקל כפר זהב ואבן וקרה היתה, וכן אדם אחר לא יכול לסבל אותה. וזהו שכתוב ביואש, ויתן עליו את הנזר ואת העדויות.

ובשתי דרגות נאחז דוד המלך, והם תיקון מלכותו להתחזק על שאר העמים, שאם לא נכלל בצד שלהם, לא יכול להתגבר עליהם כל [הגונים] הדרגות של שאר העמים כלולים בדוד להתגבר ולהתחזק עליהם.

ויעל לוט מצוער וישב בהר. כתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב. אלו שתי בנות של יצר הרע מעוררות אותו [כדי] לשלט על הגוף. אחת היא נפש שמתרבה תמיד בגוף, ואחת היא נפש שפוספת לתאוות רעות [ד"א של העולם הזה] ובכל הכסופים הרעים של העולם הזה. זוהי הבכירה, וזו

[ואחרת] הצעיר"ה.

ויצור הרע לא מתחבר תמיד אלא בשתי אלה כדי לפתות בני אדם, וכדי שיאמינו לו [להוביל] להאבד אותם למקום חצי המות וינעבדו אותו, כמו שנאמר (שם ז) עד יפלה חץ כבדו. ללסטים שמקפחים בהרים, ומסתירים עצמם במקום מיוחד בהרים, ויודעים שהרי בני אדם שומרים עצמם מלקחת למקומות הללו, מה עושים? בוחרים מהם אותו שלשונם חדה מכלם, אותו שיוצא לפתות בני אדם, ויוצא מביניהם וישוב בדרך ושרה שכל בני העולם עוברים שם. כיון שפגיע אליהם, מתחיל להתחבר עמם (ולפתותם). (עד כאן סתרי תורה).

ויסע משם אברהם ארצה הנגב. כל מסעותיו היו לצד דרום יותר מלצד אחר, משום שהרי בחקמה עשה להדבק בדרום.

ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא. שנינו, [כיון] לא צריך אדם לסמוך על הנס, ואם הקדוש ברוך הוא מרחיש נס לבן אדם, אין לו לסמוך תמיד על נס בפעם אחרת, כי לא בכל שעה ושעה מתרחש נס.

ואם יכניס אדם את עצמו למקום שהנזק מצוי לעין, הרי פקעה כל זכותו שעשה בתחלה ובארוה, כמו שנאמר (בראשית לב) קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגו'. ואברהם, כיון שעלה ממצרים ונצול פעם אחת, קעת למה הכניס את עצמו בצער בתחלה ואמר אחתי הוא?

אלא אברהם לא סמך על עצמו כלום, שראה את השכינה תמיד במדורה של שרה ולא זזה משם, ומשום שהיתה שם, סמך אברהם ואמר אחתי הוא, כמו שכתוב (משלי ז) אמר לחקמה אחתי אתי, ולכן אמר אחתי הוא.

ויבא אלהים אל אבימלך וגו'. וכי הקדוש ברוך הוא בא אל רשעים? כמו שכתוב (במדבר כב) ויבא אלהים אל בלעם, (בראשית לא) ויבא אלהים אל לבן? אלא אותו ממנה השליח שמפקד עליהם היה משום שכלם, כשעושים שליחות, נוטלים השם הזה, מצד הדין הם באים. ועל זה ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנה מת על האשה אשר לקחת וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יב) שפת אמת וגו'. שפת אמת תכון לעד - זה אברהם, שכל דבריו בהתחלה ובסוף היו באמת. ועד ארגיעה לשון שקר - זה אבימלך. באברהם נאמר, ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא. זה בהתחלה שאמר משום השכינה שהיתה עמה של שרה אחתי היא, ואברהם עשה בחקמה. מה הטעם? משום שאברהם הוא מצד הימין, אמר אחתי הוא, וסוד כמו שנאמר (שיר ה) אחתי רעיתי יונתי תמתי. ועל זה אברהם קרא לה תמיד אחותי, משום שנדבק עמה, ולא זוזו זה מזה לעולמים.

לבסוף מה כתוב? וגם אמנה אחתי בת אבי הוא אך לא בת אמי. וכי כך היה? אלא הכל משום השכינה אמר אחתי הוא בהתחלה, שכתוב אמר לחקמה אחתי אתי. אחר כך וגם אמנה. מה זה וגם? להוסיף על מה שאמר בתחלה. אחתי בת אבי הוא, הבת של החקמה העליונה, ולכן נקראת אחותי ונקראת חקמה, אך לא בת אמי, מהמקום של ראשית הכל הנסתר העליון. ועל זה ותהי לי לאשה, באחונה וחביבות, שכתוב (שם ב) וימינו תחבקני, והכל סוד של חקמה.

בא ראה, בהתחלה כשירדו למצרים כך אמר בשביל להדבק בתוך האמונה, וקרא לה אחתי כדי שלא יטעו לתוך אותם הדרגות שבחוץ. אף כאן אחתי, כדי שלא תזוז מתוך האמונה כראוי. שהרי אבימלך וכל אותם יושבי הארץ היו הולכים אחר עבודה זרה, והוא נדבק בתוך האמונה ומשום כך נכנס לשם ואמר אחתי. מה האחות לא נפרדת מן האח לעולמים - אף כאן. שהרי אשה יכולה להפרד, אבל אחות לא נפרדת, שהרי שני אחים לא יכולים להפרד לעולמים ולעולמי עולמים.

ולכן אמר אברהם אחתי הוא, שהרי כלם היו להוטים בתוך קשרי הכוכבים ומזלות ועובדים אותם, ואברהם היה דבק בתוך האמונה, ואמר אחותי, שלא נפרד לעולמים. וסימן לדבר - (ויקרא כא) ולאחותו הבתולה, שנאמר לפהו המקום שאברהם שרוי בו.

כתוב (דברים ו) את ה' אלהיך תירא אותו תעבד ובו תדבק ובשמו תשב. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, לה' אלהיך תירא לא כתוב, אלא כתוב את ה'. מה זה את? זו הדרגה הראשונה, המקום של יראת הקדוש ברוך הוא, ולכן כתוב תירא, ששם אדם צריך לירא לפני רבונו [הקדוש ברוך הוא], משום שהוא [בית] דין.

ואתו תעבד - זו הדרגה העליונה שעומדת על הדרגה התחתונה הזו, ולא נפרדים לעולמים. אתו ואתו זה עם זה דבקים ולא נפרדים. מה זה ואתו? זה מקום ברית הקדש, אות לעולמים. שהרי עבודה לא שורה באות ואינו לעבד אלא לירא, אבל העבודה היא למעלה, ולכן ואתו תעבד.

ובו תדבק - במקום שהוא דבקות להדבק שהוא גוף ששורה באמצע. ובשמו תשב - המקום

השביעי של הדרגות, וסימן לדבר - (ירמיה ל) ואת דוד מלכם אשר אקים להם. משום כך נדבק אברהם באמונה כשיהיה למצרים וכשהלך לארץ פלשתים. לאדם שרצה לרדת לבור עמק, פחד שלא יוכל לעלות מתוך הבור, מה עשה? קשר קשר אחד של חבל למעלה מהבור. אמר, הואיל וקשרתי קשר זה, מכאן והלאה אכנס לשם. כך אברהם, בשעה שרצה לרדת למצרים, עד שלא ירד לשם קשר בתחלה את קשר האמונה להתחזק בו, ואחר כך ירד.

אף כך גם כשנכנס לארץ פלשתים. משום כך (משלי יב) שפת אמת תכון לעד. ועד ארגיעה לשון שקר - זה אבימלך שאמר בתם לבבי ובנקליו כפי. וכשהחזירו לו מה כתוב? גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת, ולא כתוב נקיון כפי.

ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל-א ב) רגלי חסידו ישמר וגו'. חסידו כתוב אחד, וזה אברהם שהקדוש ברוך הוא שומר אותו תמיד ולא מסיר מפניו את שמירתו לעולמים. ומה שאמר רגלי - זו אשתו, שהקדוש ברוך הוא שלח שכינתו עמה ושומר אותה תמיד.

דבר אחר רגלי חסידו ישמר - אחד, זה אברהם, שהקדוש ברוך הוא הלך עמו תמיד כדי שלא יוכלו להזיק לו. ורשעים בחשך ידמו - אלו אותם מלכים שהרג הקדוש ברוך הוא באותו לילה שרדף אחריהם.

זהו שכתוב בחשך ידמו, זה הלילה שנקשר בחשך והרג אותם, ואברהם רדף והלילה הרג אותם. זהו שכתוב ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכס. ויחלק עליהם לילה - זה הקדוש ברוך הוא שחלק רחמים מן הדין כדי לעשות נקמות לאברהם, ומשום כך ורשעים בחשך ידמו. ויכס? הנה צריך לכתב ויכס! אלא זה הקדוש ברוך הוא, כי לא בלח יגבר איש, שהוא ואליעזר היו לבדם.

רבי יצחק אמר, והרי שנינו שבמקום שנוק מצוי שלא יסמך בן אדם על הנס, ולא היה מקום שהנוק מצוי כמו זה שאברהם הולך אחר חמשה מלכים לרדף אחריהם ולערוך קרב.

אמר רבי יהודה, כשהלך אברהם על זה, לא הלך לערוך קרב ולא סמך על הנס, אלא צערו של לוט הוציא אותו מביתו, ולקח ממנו לפדות אותו, ואם לא - שימות יחד אתו בתוך שביו. כיון שצא ראה שכינה שמאירה לפניו וכמה צבאות סביבה, ובאותה שעה רדף אחריהם, והקדוש ברוך הוא הרג אותם. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו.

רבי שמעון אמר, סוד הוא, רגלי חסידו ישמר - זה אברהם, וכשיצא, השתתף עמו יצחק ונפלו לפניו, ואם לא שהשתתף יצחק יחד עם אברהם, לא השמידו. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו. כי לא בלח יגבר איש. אף על גב שהלח נמצא תמיד בימיו, אם לא היה בצד השמאל לא היו נדחים לפניו.

דבר אחר רגלי חסידו ישמר - בשעה שכן אדם אוהב את הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אוהב אותו בכל מה שהוא עושה ושומר דרכיו, כמו שנאמר (תהלים קכא) ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

בא ראה כמה חביבותו של אברהם לקב"ה, שבכל מקום שהיה הולך, לא היה חס על שלו כלום, אלא רק כדי להדבק בקב"ה, ומשום כך רגלי חסידו ישמר, וזוהי אשתו, שכתוב ואבימלך לא קרב אליה, וכתוב כי על כן לא נתתיך לנגע אליה.

בפרעה מה כתוב? (בראשית יב) ויננע ה' את פרעה וגו' על דבר שרי. היא אמרה - והקדוש ברוך הוא היה מכה, ומשום כך רגלי חסידו ישמר. ורשעים בחשך ידמו - אלו פרעה ואבימלך, שהקדוש ברוך הוא עשה בהם דינים בלילה. כי לא בלח יגבר איש, מי זה איש? זה אברהם, שכתוב ועתה השב אשת האיש וגו'.

וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה ג) ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך ה' והשטן עמד על ימינו לשטנו. בפסוק זה יש להסתכל בו. ויראני את יהושע הכהן הגדול - זה יהושע בן יהוידק. עמד לפני מלאך ה', מי זה מלאך ה'? זהו המקום [שנשמות הצדיקים צרויות] צורו של נשמת הצדיק צורה בו, וכל אותן נשמות הצדיקים עומדות שם, וזהו מלאך ה'.

והשטן עמד על ימינו לשטנו - זהו יצר הרע שהוא משוטט והולך בעולם לטל נשמות ולהוציא רוחות ולהסטות את הבריות למעלה ולמטה. וזהו בשעה שהטיל אותו בבוכדנצר לאש עם אותם נביאי השקר, וזה היה מסטין למעלה כדי שישרף עמם.

שכך היא דרכו - שאינו מקטרג אלא בזמן של סכנה ובזמן שהצער שורה בעולם, ויש לו רשות להסטות ולעשות דין אפלו בלי דין, כמו שנאמר (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. מה זה לשטנו? שהיה אומר, או שפלים ינצלו או שפלים ישרפו.

שהרי בשעה שנתנה רשות למשחית לחבל, לא נצול הצדיק מהרשעים. ולכן בשעה שהדין שרוי

בעיר, צריך בן אדם לברח בטרם שיתפס שם, שהרי המשחית, כיון שמתחיל, כך גם עושה לצדיק כמו לרשע, וכל שכן שהיו שלשתם כאחד. והיה תובע שישלפו כלם או ינצלו כלם. משום שכשנעשה נס, לא נעשה חצי נס וחצי דין, אלא הכל כאחד, או נס או דין.

אמר לו רבי יוסי, ולא? והרי בזמן שבקע הקדוש ברוך הוא את הים לישראל, היה קורע את הים לאלה והם הולכים בניפשה, והמים היו שבים מצד אחר ומטביעים את אלה ומתים. ונמצא נס כאן ודין כאן, הכל כאחד.

אמר לו, וזהו שקשה לפניו, שכשהקדוש ברוך הוא עושה דין ונס כאחד, לא במקום אחד ולא בבית אחד [שהכל נמצא כאחד]. ואם נעשה קשה לפניו, שהרי למעלה לא נעשה הכל אלא בשלמות כאחד, או נס או דין במקום אחד ולא לחצאין.

לכן לא עושה הקדוש ברוך הוא דין ברשעים עד שישתלמו בחטאם. זהו שכתוב (בראשית טו) כי לא שלם עון האמרי עד הנה, וכתוב (ישעיה כז) בסאסאה בשלחה תריבנה. ועל זה היה מסטין ליהושע שישלף עמם, עד שאמר לו (זכריה ג) יגער ה' בד השטן. מי אמר לו? זה מלאך ה' [ונאמר ויאמר ה' אל השטן].

ואם תאמר, ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בד וגו'? בא ראה, כך גם למשה בסנה, שכתוב (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלפת אש, וכתוב וירא ה' כי סר לראות. לפעמים מלאך ה', ולפעמים מלאך, ולפעמים ה'. ולכן אמר לו יגער ה' בד השטן ולא אמר הנני גוער בד.

בא ראה, כמו זה ביום שנמצא דין בעולם והקדוש ברוך הוא יושב על פסא הדין, אז נמצא השטן הזה שמסטה למעלה ולמטה, והוא נמצא להשחית את העולם ולטל הנשמות.

רבי שמעון היה יושב ולומד תורה, והיה משתדל בפסוק הזה, (דברים כא) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו' וערפו שם את העגלה בנחל. והדין הוא בספין לערף אותה. אמר לו רבי אלעזר, למה צריך את זה?

בכה רבי שמעון ואמר, אוי לעולם שנמשך אחר זה, שהרי מאותו היום שאותו הנחש הרע התפתח בו אדם, שולט על האדם ושולט על בני העולם, הוא עומד להסוות את העולם, והעולם לא יכול לצאת מענישו עד שגבא מלך המשיח ויקים הקדוש ברוך הוא את ישי העפר, שכתוב (ישעיה כא) בלע המות לגנח וגו', וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. והוא עומד על עולם זה לטל את כל הנשמות בני האדם.

ובא וראה, הרי כתוב (דברים כא) כי ימצא חלל וגו'. בא ראה, כל בני העולם נשמתם יוצאת על ידי מלאך המות. אם תאמר שכן אדם הזה יצאה נשמתו על ידי אותו מלאך המות - לא כך! אלא מי שהורג אותו, הוציא את נשמתו בטרם הגיע זמנו שישלט בו אותו מלאך המות.

ולכן ולא רץ לא יכפר וגו'. ולא רץ שלנו. ולא די להם שעומד הוא להסוות העולם לחנם ולקטרג תמיד, כל שכן שגוזלים ממנו מה שיש לו לקחת. והקדוש ברוך הוא חס על בניו, ולכן מקריבים את העגלה הזו, כדי לתקן עמו מה שגלגלה אותה נשמה של האדם ממנו, ולא ימצא מקטרג על [ד"א הקרובים בזה] העולם.

וסוד עליון שנינו כאן. שור, פרה, עגל, עגלה - כלם בסוד עליון נמצאים, ולכן בזה מתקנים אותו, וזהו שכתוב (דברים כא) ידינו לא שפכה את הדם הזה וגו'. לא שפכו ולא גרמנו מיתתו. ובזה לא נמצא עליהם מקטרג, ובכל נתן הקדוש ברוך הוא עצה לעולם.

בא ראה, כמו זה בראש השנה ויום הכפורים, שנמצא הדין בעולם, הוא עומד לקטרג, וישראל צריכים להתעורר בשופר ולעורר קול שכלול בא"ש ומי"ח ונעשים אחד, ולהשמיע אותו קול מתוך השופר.

ואותו קול עולה עד מקום שיושב פסא הדין ומכה בו ועולה. כיון שמגיע הקול הזה מלמטה, הקול של יעקב נתקן למעלה, והקדוש ברוך הוא מעורר רחמים. שהרי כמו שישאל מעוררים למטה קול אחד כלול בא"ש ומי"ח מי"ח שיוצאים כאחד מתוך השופר, כך גם מתעורר למעלה שופר. ואותו קול שכלול בא"ש ומי"ח מי"ח נתקן, ויוצא זה מלמטה וזה מלמעלה, ונתקן העולם ונמצאים הרחמים.

ואותו מקטרג מתערבב, שחושב לשלט בדין ולקטרג בעולם, ורואה שמתעוררים רחמים. אז מתערבב ותש כחו ולא יכול לעשות דבר, והקדוש ברוך הוא דן את העולם ברחמים. שאם תאמר שנעשה דין - לא כך! אלא מתחברים רחמים עם דין, והעולם נדון ברחמים.

בא ראה, כתוב (תהלים פא) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו, שהלכנה מתכסה, שהרי אז שולט הנחש הרע ויכול להזיק לעולם. וכשמתעוררים רחמים, עולה הלכנה ומעברת משם, והוא מתערבב ולא

יכול לשלט, ועובר שלא יתקרב לשם, ולכן בראש השנה צריך לערבב אותו כמי שמתעורר משנתו ולא יודע כלום.

ביום הכפורים צריך לנוח ולעשות לו נחת רוח בשעיר שמקריבים לו, ואז מתהפך לסגור על ישראל, אבל ביום של ראש השנה מתערבב, שלא יודע ולא יכול לעשות כלום. רואה התעוררות של הרחמים עולים מלמטה ורחמים מלמעלה והלבנה עולה ביניהם, אז הוא מתערבב ולא יודע כלום ולא יכול לשלט.

הקדוש ברוך הוא דן את ישראל ברחמים וחס עליהם ומוצא להם זמן כל אותם עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים לקבל את כל אותם השבים לפניו ולכפר להם מחטאיהם ומעלה אותם ליום הכפורים.

ועל זה בכל מצנה הקדוש ברוך הוא את ישראל לעשות מעשה, כדי שלא ישלט עליהם מי שלא צריך ולא ישלט עליהם הדין ויהיו כלם צדיקים בארץ כאהבת האב על הבנים [בני אדם], והכל תלוי במעשה ובדבורים, והרי בארנו הדברים.

וה' פקד את שרה כאשר אמר, שכתוב למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן. ושינונו, פקד את שרה - פקידה לנקבה, זכירה לזכר. ומשום כך וה' פקד את שרה. כאשר אמר, שכתוב שוב אשוב אליך כעת חיה וגו'. מכאן משמע שאמר ויאמר שוב אשוב אליך, ויאמר סתם, שהוא היה ולא שלים אחר.

וישעשע ה' לשרה וגו'. כיון שאמר וה' פקד את שרה, מהו וישעשע ה' לשרה? אלא כך שינונו, שפרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא, מאותו נהר ששופע ויוצא מעדן הוא, והוא נשמות הצדיקים, והוא המזל שכל הברכות הטובות וגשמי ברכה נוזלים ממנו ומשם יוצאים, שכתוב להשקות את הגן. שהוא מזל ומשקה מלמעלה למטה משום שבנים במזל הזה תלויים, ולא במקום אחר. ועל זה כתוב וה' פקד את שרה, פקידה בלבדה.

וישעשע ה' לשרה, עשיה היא למעלה מן הדרגה הזו, כמו שנאמר שבמזל זה תלוי, ועל זה כאן פקידה וכאן עשיה. ולכן אמר ה' וה' והכל אחד. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים שחר פרי הבטן. הנה נחלת ה', חלק להאחזי בה' שלא יתבטל ממנה לעולמים. שכן אדם שזוכה לבנים בעולם הזה, זוכה בהם להפגס לפגוד לעולם הבא, משום שאותו הבן שהשאיר בן האדם וזוכה בו בעולם הזה, הוא יזכה אותו לעולם הבא, וזוכה להפגס בו לנחלת ה'. מה זה נחלת ה'? זו ארץ החיים. וכך קרא לה את ארץ ישראל, שהיא ארץ החיים.

דוד המלך [קרא לה] נחלת ה', שכתוב (שמואל א-ב) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים, ומשום כך הנה נחלת ה' בנים. מי מזכה את האיש הזה? בנים. אם זוכה בהם בעולם הזה - שחר פרי הבטן. שחר וחלק טוב באותו עולם באותו פרי מעיו הוא שזוכה בן אדם באותו עולם בהם.

בא ראה, הנה נחלת ה' בנים, ירשה וחלק של פרות של מעשה הקדוש ברוך הוא מלמעלה הוא מעץ החיים, שהרי משם זוכה בן אדם לבנים, כמו שנאמר (הושע יד) ממני פריד נמצא. מה כתוב? (תהלים קכז) אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבשו וגו'. אשרי בעולם הזה, ואשרי בעולם הבא.

לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער, מי האויבים בשער? אלו בעלי הדינים. שפאשר נשמה יוצאת מהעולם הזה, כמה הם בעלי הדינים שמזמנים לפניה עד שלא תפגס למקום בשער באותו שער שתפגס לשם, משום שהשאיר משכונות בעולם הזה ובגלגלם יזכה באותו עולם. ועל זה לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער.

רבי יהודה ורבי יוסי היו חולקים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יוסי, פתח פיה ודבר בתורה, שהרי השכינה נמצאת אצלך, שבכל זמן שבדברי תורה מדברים, באה השכינה ומתחברת, וכל שכן בדרך, ששכינה מקדימה ובאה וחולקת לפני בני אדם שזוכים באמונת הקדוש ברוך הוא.

פתח רבי יוסי ואמר, (שם) אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך. אשתך כגפן פריה - כל זמן שהאשה בירכתי הבית ולא יוצאת החוצה, היא צנועה וראויה להוליד בנים בשרים. כגפן - מה גפן לא נטעת אלא במינה ולא במין אחר, כך אשה כשרה לא תעשה נטיעות עם איש אחר; מה גפן אין בה הרבה מעץ אחר, אף כך אשה כשרה גם כן.

ראה מה שכתב: בניך כשתילי זיתים. מה זיתים אין עליהם נופלים כל זמנות השנה וכלם קשורים [בסר] תמיד, אף כך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך. מה כתוב אחריו? הנה כי כן יברך גבר ראה ה'. מה זה הנה כי כן יברך גבר? הנה כן היה צריך (לכתוב) אלא לרבות דבר אחר שלמדנו זה ממנה, שכל זמן שהשכינה היתה צנועה במקומה כראוי לה כביכול - בניך כשתילי זיתים, אלו ישראל כששרויים

בארץ. סביב לשלחנך - שאוכלים ושותים ומקריבים קרבנות ושמחים לפני הקדוש ברוך הוא, ומתברכים עליונים ותחתונים בגללם.

אחר שצאה השכינה וגלו ישראל מעל שלחן אביהם, והם בין העמים וצווחים כל יום, ואין מי שישגיח בהם פרט לקב"ה, שכתוב (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'. וראינו כמה קדושים עליונים מתו בגזרות תקיפות, וכל זה משום ענש התורה שלא קימו ישראל כשהיו שרויים בארץ הקדושה.

ראה מה כתוב, (דברים כח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. פסוק זה הוא סוד. תחת אשר לא עבדת בשמחה, בזמן שכהנים היו מקריבים קרבנות ועולות, וזו היא בשמחה. ובטוב לבב - אלו הלויים. מרב כל - אלו ישראל שהיו אמצעיים ביניהם ונטלו ברכות מכל הצדדים, שכתוב (ישעיה ט) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה. אלו הכהנים. שמחו לפניך בשמחת בקציר - אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא ברך להם את תבואת השדה ונותנים מעשר מן הכל. כאשר יגילו בחלקם שלל - אלו לויים שנוטלים מעשר מתוך הגרן.

דבר אחר הרבית הגוי - אלו ישראל שאמונת הקדוש ברוך הוא עליהם כראוי. לו הגדלת השמחה - זוהי דרגת הראש העליון של אברהם שנדבק בה, שהיא גדול, וחדוה נמצאת בו.

שמחו לפניך - בשעה שעולים להדבק בך. בשמחת בקציר - זו כנסת ישראל ששמחת הקציר היא שלה. כאשר יגילו בחלקם שלל - כאשר יגילו אלו שאר הצבאות והמקצבות למטה בזמן שמחלקים שלל וטורפים טרף בראשית הכל.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. מה זה עת לעשות לה'? אלא הרי פרשוה, אבל עת - זו כנסת ישראל שנקראת עת, כמו שנאמר (ויקרא טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. מה זה ואל יבא בכל עת? כמו שנאמר (משלי ז) לשמרך מאשה זרה. וזהו (ויקרא י) ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו'. מה הטעם עת? משום שיש לה עת וזמן לכל להתקרב להיות מאירה ולהתחבר כראוי, כמו שנאמר (תהלים סט) ואני תפילתי לך ה' עת רצון.

לעשות לה', כמו שכתוב (שמואל ב ח) ויעש דוד שם. שכל מי שמשתדל בתורה כאלו עשה ותקן את העת הזאת לחבר אותה עם הקדוש ברוך הוא (תפארת). וכל כך למה? משום שהפרו תורתך. שאלו לא הפרו תורתך, לא נמצא פרוש של הקדוש ברוך הוא מישראל לעולמים.

אמר רבי יוסי, כמו זה כתוב (ישעיה ס) אני ה' בעתה אחישנה. מהו בעתה? בעת ה'. שתקום מן העפר, אז אחישנה. אמר רבי יוסי, ועם כל זה, יום אחד היא כנסת ישראל בתוך העפר ולא יותר. אמר רבי יהודה, כך אמרו, אבל בא ראה הסוד שלמדנו. בשעה שכןסת ישראל גלתה ממקומה, אז אותיות השם הקדוש כביכול נפרדו, שנפרדה ה"א מן וא"ו, ומשום שנפרדו מה כתוב? (תהלים לט) נאלמתי דומייה, משום שהסתלק וא"ו מה"א וקול לא נמצא, אז הדבור נאלם, ולכן היא שוכבת לעפר כל אותו היום הזה של ה"א. ומיהו האלף החמישי. ואף על גב שהקדימה בגלות עד שלא נקנס אותו האלף החמישי, הסוד של ה"א. וכשיבא האלף הששי, שהוא הסוד של וא"ו, אז וא"ו יקים את ה"א.

בזמן שש פעמים עשר ששים נפש, אז שלמות של וא"ו עשר פעמים, וא"ו שש פעמים עשר, [שוא"ו] וא"ו עולה [בפעשר] ב"י, וא"ו יורדת בה"א.

נשלמת וא"ו בתוך עשר שש פעמים, אז הם ששים להקימה מהעפר. ובכל ששים וששים מאותו האלף הששי מתחזקת ה"א, ועולה בדרגותיה להתחזק. ובשש מאות שנים לאלף הששי ופתחו שערי החכמה למעלה ומעלות של חכמה למטה, ויתתקון העולם להכנס לשביעי. כמו בן אדם שמתקן ביום ששי מכשמצריב השמש להכנס לשבת, אף כך גם, וסימן לדבר - (בראשית ז) בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעינות תהום רבה.

אמר לו רבי יוסי, כל זה זמן ארץ יותר מכפי שבארוהו החברים שהוא יום אחד גלות של כנסת ישראל ולא יותר, שכתוב (איכה א) נתנני שוממה כל היום דנה. אמר לו, כך למדתי מאבי בסודות האותיות של השם הקדוש ובזמנים של שנות העולם ובזמנים של בראשית, והכל בסוד אחד הוא.

ואז תראה הקשת בגונים מאירים כמו אשה שמתקשטת לבעלה, שכתוב (בראשית ט) וראיתיה לזכר ברית עולם, והרי פרשוה ויפה הוא. וראיתיה בגונים מאירים כראוי, ואז לזכר ברית עולם. מה זה ברית עולם? זו כנסת ישראל, ויתחבר וא"ו עם ה"א ויקימה מן העפר, כמו שנאמר ויזכר אלהים את בריתו. זו כנסת ישראל שהיא ברית, כמו שנאמר והיתה לאות ברית וגו'.

אז יתעורר וא"ו אל ה"א, אז אותות עליונים יתעוררו בעולם, ועתידים בני ראובן לעורר קרבות בכל העולם, וכנסת ישראל יקים אותה מן העפר ויזכר אותה הקדוש ברוך הוא, וימצא הקדוש ברוך הוא אצלה בתוך הגלות כחשבון וא"ו שש פעמים יי [עשר]. עשר פעמים שש שנים, ואז תקום ויפקד



העולם לעשות נקמות. ומי שהוא נמוך - יגבה.

אמר לו רבי יוסי, יפה אמרת, משום שהוא בתוך סוד האותיות ואין לנו לעורר חשבון וקצים אחרים, שהרי בספרו של רב ייבא הזקן מצאנו חשבון זה, שכתוב (ויקרא כו) אז תרצה הארץ, והוא הסוד של וא"ו, שכתוב (שם) וזכרתי את בריתי יעקוב, וזהו וא"ו, הכל פאחד. ועל זה אזכר. ואחר כך והארץ אזכר, זו כנסת ישראל. תרצה, תתרצה הארץ אל הקדוש ברוך הוא.

אבל יום אחד שאמרו החברים, ודאי הכל גנוז לפני הקדוש ברוך הוא והכל נמצא בסוד האותיות של השם הקדוש, שהרי הגלות באותן האותיות גלה אותן רבי ייסא פאן, ועכשו באותן האותיות התגלו וגלה אותן.

אמר לו, בא ראה שאפלו כשנפקדה שרה, מדרגה היא לא פקד אותה, אלא בסוד של וא"ו, שכתוב וחי' פקד את שרה וגו', משום שהכל הוא בסוד של וא"ו, ובה"א כולל הכל ובו מתגלה הכל, משום שכל דבר נסתר הוא מגלה כל נסתר ולא בא מישהו בגלוי ויגלה מה שהוא נסתר.

אמר רבי יוסי, כמה יש לנו להמשיך בתוך הגלות עד אותו הזמן, והכל תלה לו הקדוש ברוך הוא כשישובו בתשובה - אם יזכו ואם לא יזכו, כמו שנגמיר בפסוק הזה שכתוב אני ה' בעתה אחישנה. זכו - אחישנה. לא זכו - בעתה.

הלכו. בעודם הולכים, אמר רבי יוסי, נזכרתי עכשו שבמקום הזה ישבתי יום אחד עם אבי ואמר לי, בני, עתיד אתה כשתגיע למיד לששים שנים למצא במקום הזה אוצר של חכמה עליונה, והרי זכיתי לאותם הקמים ולא מצאתי, ואינו יודע אם הדברים הללו שאמרנו או אותה החכמה שהוא אמר.

ואמר לי, כשיגיעו השלהבות של האש לתוך האויר של ידיד, יאבד ממך. אמרתי לו, אבא, כמה ידעת? אמר לי, באותן שתי צפרים שעברו על ראשך ידעתי. בין כך נפרד רבי יוסי ונכנס לתוך מערה אחת, ומצא ספר אחד שהיה געוץ בתוך נקב של הסלע בקצה המערה. קרא אותו.

כיון שפתח אותו, ראה שבעים ושתים חסוקי אותיות שנמסרו לאדם הראשון, ובהם היה יודע כל החכמה של עליונים קדושים וכל אותם שאחר הריחים שמתגלגלים אחר הפרכת תוף אורות עליונים וכל אותם דברים שעתידים לבא לעולם עד היום שיקום עין בצד מערב ויחשיף את העולם.

קרא לרבי יהודה והתחילו ללמוד באותו ספר. לא הספיקו ללמוד שנים או שלשה צדדים של אותן האותיות עד שהיו מסתכלים באותה חכמה עליונה. כיון שהגיעו ללמוד בסתרי הספר ודברו זה עם זה, יצא שביב של אש ומשב של רוח והכה בידיהם ואבד מהם. בכה רבי יוסי ואמר, אולי חס וחלילה חטא הוא אצלנו, או שאין אנו זכאים לדעת אותו.

כשבאו אל רבי שמעון, ספרו לו המעשה הזה. אמר להם, אולי בקץ המשיח של אותם אותיות הייתם עסוקים? אמרו לו, את זה לא ידענו, שהרי הכל נשפח מעמנו. אמר להם רבי שמעון, שאין רצון הקדוש ברוך הוא בזה שיתגלה כל כך לעולם, וכשיהיה קרוב לימות המשיח, אפלו תינוקות של העולם עתידים למצא נסתרות של חכמה ולדעת בו קצים וחשבונות, ובאותו זמן יתגלה לכל. זהו שכתוב (צפניה ג) כי אז אהפך אל עמים וגו'. מה זה אז? בזמן שתקים כנסת ישראל מן העפר ויקים אותה הקדוש ברוך הוא, אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

בא ראה, אף על גב שכתוב באברהם, ויסע אברהם הלוי ונסוע הנגבה, וכל מסעותיו היו לדרום ונקשר בו, לא עלה למקומו פראוי עד שנולד יצחק. כיון שנולד יצחק, התעלה למקומו והשתתף עמו ונקשרו זה עם זה.

לכן הוא קרא לו יצחק ולא אחר, כדי לשתף מים עם אש, שכתוב ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק. מי הנולד לו? אש ממים.

### מדרש הנעלם

והי' פקד את שרה כאשר אמר. רבי יוחנן פתח בפסוק זה, (שיר ז) ראשך עליך כפרמל ונדלת ראשך פארגמן מלך אסור ברהטים. עשה הקדוש ברוך הוא שליטים למעלה ושליטים לטה. כשנותן הקדוש ברוך הוא מעלה לשרים של מעלה, נוטלים מעלה המלכים של מטה.

נתן מעלה לשרו של בבל - נטל מעלה נבוכדנצר הרשע, שכתוב בו (דניאל ב) אתה הוא ראש הזקב. והיו כל העולם משעבדים תחת ידו ובנו ובן בנו. זהו שכתוב ראשך עליך כפרמל. זהו נבוכדנצר. זהו שכתוב (שם ד) תחתיו תצלל חית השדה. ונדלת ראשך פארגמן - זהו בלשצר שאמר (שם ה) בלשצר ארגמן. מלך אסור ברהטים - זהו אביל מרדך שהיה אסור עד שמת אביו נבוכדנצר ומלך תחתיו.

אמר רבי יהודה, למה בא טעם זה בשיר השירים? אלא, אמר רבי יהודה, שבעה דברים נבראו קדם שנברא העולם, ואלו הן וכו', כסא הכבוד - שנגמר (תהלים צג) נכון כסאך מאז מעולם אתה,

וכתוב (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון. שהוא היה ראש הנקדס לכל, ונטל הקדוש ברוך הוא את הנשמה הטוהרה מכסא הכבוד להיות מאירה לגוף. זהו שכתוב ראשך עליך ככרמל. זהו כסא הכבוד שהוא ראש על הכל. ודלת ראשך כארגמן - זו היא הנשמה הנטלת ממנו. מלך אסור ברהטים - זהו הגוף שהוא אסור בקבר וכלה בעפר ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרוד רקב, וממנו יבנה כל הגוף. וכשפוקד הקדוש ברוך הוא את הגוף, הוא אומר לארץ שתפליט אותו לחוץ, שכתוב (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל.

אמר רבי יוחנן, המתים שבארץ הם חיים תחלה, זהו שכתוב (שם) יחיו מתים. נבלתי יקומו - אלו שבחוצה לארץ. הקיצו ורננו שכני עפר - אלו המתים שבמדבר. שאמר רבי יוחנן, למה מת משה בחוצה לארץ? להראות לכל באי עולם, כשם שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות למשה, כך עתיד להחיות לדורו, [למה?] שהם קבלו התורה. [שאמר רבי יוחנן] ועליהם נאמר (ירמיה ב) זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

דבר אחר הקיצו ורננו שכני עפר - אלו הם האבות. והמתים בחוצה לארץ יבנה גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ ישראל, ושם יקבלו נשמתם, ולא בחוצה לארץ. זהו שכתוב (יחזקאל לו) לכן הנבא ואמרת אליהם [וגו'], הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. מה כתוב אחריו? ונתתי רוחי בכם וחייתם.

רבי פנחס אמר, הנשמה נטלה מכסא הכבוד שהוא הראש, כמו שנאמר (שיר ז) ראשך עליך ככרמל. ודלת ראשך כארגמן - זו היא הנשמה שהיא דלת הראש. מלך אסור ברהטים - הוא הגוף שהוא אסור בקברים. זהו הגוף, וזהו שרה, וזהו מלך. והקדוש ברוך הוא פוקדה למועד אשר דבר אליו. זהו שכתוב וה' פקד את שרה כאשר אמר. פוקד את הגוף לזמן הידוע שבו יפקד הצדיקים.

אמר רבי פנחס, עתיד הקדוש ברוך הוא ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבא פיפי של אדם הראשון כשנכנס לגן עדן, שנאמר (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד וגו' והיית כגן רוח. אמר רבי לוי, הנשמה בעודה במעלתה, נזונית באור של מעלה ומתלבשת בו, וכשתכנס [ונשתרש] לגוף לעתיד לבא - באותו האור ממש תכנס, ואזי הגוף יאיר כזהר הרקיע. זהו שכתוב (דניאל יב) והמשפלים יזוהרו כזהר הרקיע. וישירו בני אדם דעה שלמה, שנאמר (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה'. מנין לנו זה? ממה שכתוב ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשו. זה אור של מעלה.

ועצמתיך יחליץ - זה פקידת הגוף. והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו - זהו דעת הבורא תבדך. ואזי ידעו הבריות שהנשמה הנכנסת בהם, שהיא נשמת החיים, נשמת התענוגים, שהיא קבלה התענוגים מלמעלה ומעדת לגוף, והכל תמהים בה ואומרים (שיר ז) מה יפית ומה נעמית אהבה בתענוגים. זו היא הנשמה לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, בא ראה שפך הוא, שכתוב (שם) מלך אסור ברהטים, וכתוב אחריו מה יפית ומה נעמית. ואמר רבי יהודה, באותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח עולמו ולשמח בבריותיו, שנאמר (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו. ואזי יהיה שחוק בעולם מה שאין בן עכשו, שכתוב (שם קכו) אז ימלא שחוק פינו וגו'. זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, שאזי עתידים בני אדם לומר שירה, שהוא עת שחוק. רבי אבא אמר, היום שישמח הקדוש ברוך הוא עם בריותיו, לא היתה שמחה כמותה מיום שבבא העולם, והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו. הנוותר בציון ובירושלים דוקא.

אמר רבי אחא, אם בן מעטים הם. אלא כל אותם שנשארו בארץ ישראל הקדושה דינם בירושלים וכציון לכל דבר. מלמד שכל ארץ ישראל בכלל בירושלים היא, ממשמע שכתוב (ויקרא יט) וכי תבאו אל הארץ. הכל בכלל.

רבי יהודה ברבי אלעזר שאל לרבי חזקיה. אמר לו, מתים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיותם, למה לא נתן נשמתם במקום שנקברו שם, ויבאו להחיות בארץ ישראל? אמר לו, נשבע הקדוש ברוך הוא לבנות ירושלים, ושלל תהרס לעולמים. שאמר רבי ירמיה, עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש עולמו ולבנות ירושלים ולהורידה בנויה מלמעלה [בגין] כדי שלא תהרס, ונשבע שלא תגלה עוד כנסת ישראל, ונשבע שלא תהרס בגין ירושלים, שנאמר (ישעיה סב) לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצף לא יאמר עוד שממה.

ובכל מקום שאתה מוצא לא לא - היא שבועה. זהו שכתוב (בראשית ט) ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול וגו', וכתוב (ישעיה נד) אשר נשבעתי מעבר מי נח. מכאן שלא לא - שבועה. ומן לאו אתה שומע הן. ועתיד הקדוש ברוך הוא לקיים עולמו קיום שלא תגלה כנסת ישראל ולא תהרס בגין בית המקדש, לפיכך אין מקבלים נשמתם אלא במקום קיים לעולמים, כדי שתהיה הנשמה קיימת בגוף לעולמים. וזה הוא שכתוב הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו וגו'.

אמר רבי חזקיה, מכאן [מקרא הוא] הוא קדוש, ירושלים קדוש, הנוטר בה קדוש. הוא קדוש - שכתוב (ישעיה ו) קדוש ה' צבאות, וכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש. ירושלים קדוש - שכתוב (קהלת ח) וממקום קדוש יהלכו. הנוטר בה קדוש - שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוטר בירושלים קדוש נאמר לו. מה קדוש הראשון קים - אף הנשאר קדוש קדוש קים.

אמר רבי יצחק, מה זה שכתוב (זכריה ח) עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים? מה טובה היא זו [כדי] ללכת אז שכתוב ואיש משענתו בידו? אלא, אמר רבי יצחק, עתידים הצדיקים לעתיד לבא להחיות מתים כאלו שכתוב (מלכים ב ד) וקח משענתי בידך ולך, וכתוב ושמתי משענתי על פני הנער. אמר לו הקדוש ברוך הוא: דבר שעתידי לעשות הצדיקים לעתיד לבא אתה רוצה לעשות עכשו לעשות? מה כתוב? וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב.

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בידם הבטחה זו, שכתוב (זכריה ח) ואיש משענתו בידו, כדי להחיות בו את המתים. [מי הם המתים?] אותם מהגרים שנתגירו מאמות העולם, שכתוב בהם (ישעיה סה) כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקלל. אמר רבי יצחק, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב מרב ימים.

דבר אחר ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, כתוב (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוב כל המתאבלים עליה. אמר רבי יהודה, לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם פאותה שמחה שעתידי לשמח עם הצדיקים לעתיד לבא, וכל אחד מראה באצבע ואומר, (שם כה) הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, וכתוב (שם יב) זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ.

רבי יוחנן אמר, לא ראינו מי שפרש את הדבר הזה כדוד המלך שאמר (תהלים קד) תסתיר פניך ובהלון וגו'. מכאן שאין הקדוש ברוך הוא עושה רעה לשוב אדם, אלא כשאנו משגיח בו - הוא פלה מאלינו, שכתוב תסתיר פניך ובהלון וסוף רוחם יגעו וגו', ואחר כך (שם) תשלח רוחך ובראו וגו', ואחר כך (שם) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ואזי השחוק בעולם, שכתוב (שם ככו) אז ימלא שחוק פינו וילשוננו רנה. זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, לשמח בישועתו.

רבי חייא אמר, בא ראה, עד שהגוף עומד בעולם הזה, הוא חסר מן התשלום. לאחר שהוא צדיק והולך בדרך ישר ומת בנפשו, נקרא שרה בתשלום. הגיע לתחתית המתים, הוא שרה, כדי שלא יאמרו שאחר הוא שהחיה הקדוש ברוך הוא. לאחר שהוא חי ושמח עם השכינה ומעביר הקדוש ברוך הוא הגוף מן העולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לצח ומה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו', אזי נקרא יצחק בשביל החיוב והשמחה שיהיה לצדיקים לעתיד לבא.

רבי יהודה בא לאותו מקום של כפר חנו. שלחו לו מנחה כל בני העיר. נכנס לפניו רבי אבא, אמר לו, מתי הולך מר? אמר לו, אפרע מה שנתנו לי בני העיר ואלך. אמר לו, אל יחשש מר למנחה הזאת. לתורה הם עשו את זה, ולא יקבלו ממך כלום. אמר לו, ולא יקבלו דברי תורה? אמר בן. באו כל בני העיר. אמר לו רבי יהודה, כלם ראשי ישיבות. אמר לו, ואם יש מי שלא נאה לו לשבת כאן - שיקום וילך.

קם רבי אבא והבדיל מהם עשרה שיקבלו ממנו. אמר להם, שבו עם האיש הגדול הזה, ואני והם נקבל למחר ונשב עמו. הלכו. ואותם עשרה שישבו עמו ישבו [אותם עשרה] ולא אמר כלום. אמרו לו, אם רצונו של מר, נקבל פני שכינה. אמר להם, והרי רבי אבא אינו כאן. שלחו לו ובא.

פתח ואמר, וה' פקד את שרה כאשר אמר, מה השנוי שהיה כאן? היה לו לומר, וה' זכר את שרה, כמו שאמר (בראשית ל) ויזכר אלהים את רחל, שאין פקידה אלא על מה שהיה בתחלה. אלא בהתחלה היה, שכתוב שוב אשוב אליך פעת חיה, ועל אותו ענין נאמר שפקד עכשו, משמע שכתוב כאשר אמר. שאמלא לא נאמר כאשר אמר, שיאמר זכירה. אבל פקד - אותו דבר שאמר למועד אשוב אליך.

אחר כך אמר כך, צדיק זה שאזכה לעלות לאותו כבוד עליון, דמותו נחקקת בכסא כבודו, וכן לכל צדיק וצדיק דמותו למעלה כמו שהיה למטה להבטיח לאותה נשמה קדושה.

וזהו שאמר רבי יוחנן, מה זה שכתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד ובלה? שזוהרים גוף ונשמה שעומדים בגוף הקדוש העליון שלמעלה כדמות שהיה עומד בארץ, ואותה דמות נאוגית הנאת הנשמה, ואותה העתידה להתלבש בעצם הזו שנשארה בארץ, והאדמה תעבר ממנה וטופלת את ההקמה החוצה, וזהו שנקרא קדושה.

וכשעומדת אותה הדמות ההיא שלמעלה, באה בכל חדש להשתחוות לפני המלך הקדוש ברוך הוא, שכתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו. והוא מבשר לו ואומר, למועד אשוב אליך. לאותו זמן שעתידי להחיות מתים עד שתפקד לאותו זמן כמו שהתבשרה. זהו שכתוב וה' פקד את שרה כאשר

אמר. ואותו יום שישמח הקדוש ברוך הוא במעשיו, זהו שכתוב (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו. אמר לו רבי אבא, לאמר לנו מר על הפרשה שאחר כך. אמר, יפה לכם לפתח פרשה זו. פתח ואמר, ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם וגו', ולאמר קח נא את בנד את יחידך אשר אהבת וגו'. כאן יש להתבונן, האמן הזה שמוציא כסף ממקור הארץ, מה עושה?

בתחלה מכניס אותו לאש דולקת עד שמוציא ממנו את כל הזהמה של הארץ, והרי נשאר כסף, אבל לא כסף שלם. אחר כך מה עושה? מכניס אותו באש כבתחלה ומוציא ממנו סיגים, כמו שנאמר (משלי כה) הגו סיגים מכסף וגו', ואז הוא כסף שלם ללא ערוביה.

כך הקדוש ברוך הוא מכניס את הגוף הזה תחת הארץ, עד שכלו נרקב ויצאה ממנו כל הזהמה הרעה, ונשאר אותו תרד רקב ונבנה ממנו הגוף, ועד עכשו הוא גוף לא שלם.

אחר אותו יום הגדול, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה' לא יום ולא לילה, מסתרים כלם בעפר כמו בתחלה מלפני פחד והחזק של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (ישעיה ב) וגבאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומחדר גאווה וגו'. ויצא נשמתם ומתעכל אותו תרד רקב, ונשאר גוף שנבנה שם [האור] שלו כאור השמש וכו' הרקיע, שכתוב (דניאל יב) והמשיכלים יזהרו כזהר הרקיע וגו', ואז כסף שלם, גוף שלם בלי ערוביה אחרת.

שאמר רבי יעקב, גוף שמאיר יזרק הקדוש ברוך הוא מלמעלה, שכתוב (ישעיה כו) כי טל אורות טלף, וכתוב (שם כב) הנה ה' מטלטלך וגו'. ואז יקראו קדושים עליונים, שכתוב (שם ד) קדוש יאמר לו. וזהו שנקרא תחית המתים של הסוף, וזהו [כסף שלם גוף שלם] [נשיון] אחרון, ולא יטעמו עוד טעם המות, שכתוב בי נשבעתי נאם ה' כי יען אשר עשית וגו' כי ברוך אברךך וגו'. ובאותו זמן מתפלקים הצדיקים שלא יתנסו בזה יותר.

מה כתוב? וישא אברהם את עיניו וירא והנה אל וגו'. אלו שאר רשעי העולם שנקראו אילים, כמו שנאמר (ישעיה ס) אילי נביות ושרתונך, ומתרגמים: גדולי נביות. אחר נאחו בסבך וגו', כמו שנאמר וכל קרני רשעים אגדע. וילך אברהם וישח את האיל וגו', שהם מזמנים להתנסות בכל נשיון רע, וישארו הצדיקים לעולם הבא כמו מלאכים עליונים קדושים ליחד את שמו, ולכן כתוב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד וגו'.

אמר לו [אמר להם] רבי יהודה, מכאן והלאה פתחו הפתח. נכנס יום אחר, ונכנסו לפניו כל בני העיר. אמרו לו, לאמר לנו מר דברי תורה בפרשה שקרינו בה ביום שבת, וה' פקד את שרה. קם בין העמודים, פתח ואמר, וה' פקד את שרה וגו'. שלשה מפתחות בידו של הקדוש ברוך הוא ולא מסרם לא ביד מלאך ולא ביד שרף: מפתח של חיה, ושל גשמים, ושל תחית המתים. בא אליהו ונטל השנים - של גשמים ושל תחית המתים.

ואמר רבי יוחנן, לא נמסר ביד אליהו אלא אחת. שאמר רבי יוחנן, כשבקש אליהו להחיות בן הצרפתי, אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא נאה לך לקחת בידך שני מפתחות, אלא תן לי מפתח הגשמים, ותחיה המת. והינו שכתוב (מלכים א יח) יך הראה אל אחאב וגו' ואתנה מטר. לא אמר ותן מטר, אלא ואתנה.

והרי אלישע היו לו? כן. לקים פי שנים ברוחו של אליהו. אלא שלשתם לא מסרם הקדוש ברוך הוא ביד שליח. שאמר רבי סימון, בא ראה כחו של הקדוש ברוך הוא: בפעם אחת מחיה מתים ומוריד שאול ויעל, מזריח מאורות ומוריד גשמים, מצמיח חציר, מדשן יבולים, פוקד עקרות, נותן פרנסות, עוזר דלים, סומך נופלים, זוקף כפופים, מעביר מלכים ומקים מלכים, והכל בזמן אחד וברגע אחד ובבת אחת מה שאין שליח לעולם יכול לעשותו.

שנינו בברייתא, אמר רבי יוסי, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא, אינו צריך לעשות אלא בדבור. שכינו שאמר ממקום קדשתו יהא כך - מיד נעשה. בא ראה כח גבורתו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו. שאמר רבי יוחנן [יהודה], מה זה שכתוב (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וגו'?

אם כך, כבוד גדול הוא למצרים, שלא דומה מי שתפס מלך למי שתפס הדיוט. ועוד, אין לך אמה מזהמת בכל טמאה כמו המצרים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם וגו', שהם חשודים על משכב זכור, והם באים מחם שעשה מה שעשה לאביו, וקלל אותו ולנעונו בנז.

וכי לא היה לקב"ה מלאך או שליח לשגר לעשות נקמה במצרים כמו שעשה באשור שהיה בנו של שם, שכתוב (בראשית י) ובני שם עילם ואשור. ושם היה כהן גדול ונתברך, שנאמר (שם ט) ברוך ה' אלהי שם, והיה לשם הגדלה והברכה על אחיו, וכתוב בס (ישעיה לו) ויצא מלאך ה' ויפה במחנה אשור, ועל ידי שליח נעשה. כל שכן המצרים שהם מזהמים יותר מכל אמה, ואמר אני ולא מלאך?

אֵלָּא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן לְמַדְנוּ כֹּחַ גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמַעֲלָתוֹ שֶׁהוּא גְבוּרָה מֵעַל הַכָּל. אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִמָּה זֶה שֶׁל מִצְרַיִם מִזְהָמָת וּמִטְנָפָת, וְאֵין רָאוּי לְשַׁגֵּר מִלֶּאֱדָה וְלֹא שְׂרָף, דְּבָר קְדוּשׁ בֵּין רִשְׁעִים אֲרוּרִים מְטַנְפִּים, אֵלָּא אֲנִי עוֹשֶׂה מִה שֶׁאֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מִלֶּאֱדָה וְלֹא שְׂרָף וְלֹא שְׁלִיחַ. שְׂאֵנִי אוֹמֵר מִמָּקוֹם קִדְשָׁתִי יְהֵא כֶּךָ - וּמִיָּד נַעֲשֶׂה, מִה שֶׁאֵין הַמִּלֶּאֱדָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ.

אָבֵל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמָּקוֹם קִדְשָׁתוֹ אוֹמֵר יְהֵא כֶּךָ - וּמִיָּד נַעֲשֶׂה מִה שֶׁהוּא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת. וּלְפִיכָךְ לֹא נַעֲשִׂית נִקְמָה זֶה עַל יְדֵי מִלֶּאֱדָה וְשְׁלִיחַ, בְּשִׁבִּיל קִלּוֹן הַמִּצְרַיִם, וְלִהְיָאוֹת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל מָקוֹם שֶׁלֹּא רָצָה שֶׁיִּכְנָסוּ בִּינֵיהֶם דְּבַר קְדוּשׁ. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה נֹאמַר אֲנִי וְלֹא מִלֶּאֱדָה. אֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ, וְלֹא מִלֶּאֱדָה.

כִּיּוֹצֵא בּוֹ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִה זֶה שֶׁכְּתוּב (יוֹנָה ב) וַיֹּאמֶר ה' לְדָג? וְכִמָּה צְדִיקִים וְחַסִּידִים מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא דָבַר עִמָּהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן לְדָבַר עִם הַדָּג דְּבַר שֶׁאֵינוֹ מִכִּיר וְיוֹדֵעַ? אֵלָּא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כִּיּוֹן שֶׁעָלְתָה תַּפְלָתוֹ שֶׁל יוֹנָה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִמָּקוֹם קִדְשָׁתוֹ אָמַר בְּשִׁבִּיל שֶׁיִּקְרָא הַדָּג אֶת יוֹנָה אֶל הַיָּבֶשֶׁה. לְמִיָּד לִדְג כְּמוֹ בְּשִׁבִּיל. כְּלוּמַר, וַיֹּאמֶר ה' בְּשִׁבִּיל הַדָּג שֶׁיִּקְרָא אֶת יוֹנָה אֶל הַיָּבֶשֶׁה. מִמָּקוֹם קִדְשָׁתוֹ אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יְהֵא כֶּךָ - וּמִיָּד נַעֲשֶׂה, מִה שֶׁאֵין שְׁלִיחַ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ.

שְׁנִינִי בְּבִרְיָתָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִפְּתַח שֶׁל חֵיהָ בִּידוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא, וּבַעוֹד שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת עַל הַמִּשְׁבֵּר, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲיֵן בְּאוֹתוֹ הַנִּלְדָּה. אִם רָאוּי הוּא לְצִאת לַעוֹלָם - [וְיוֹצֵא, וְ]פֹתַח דְּלִתּוֹת בְּטָנָה וְיוֹצֵא. וְאִם לֹא - סוֹגֵר דְּלִתּוֹתֶיהָ וּמַתְּנוּ שְׁנִינֶיהָ. אִם כֶּךָ, לֹא יֵצֵא רִשָּׁע לַעוֹלָם? אֵלָּא כֶּךָ שְׁנִינִי, עַל שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת וְכוּ', [אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהָרִי] וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, לָמָּה אֵשֶׁה מִפְּלֶת פְּרִי בְּטָנָה?

אֵלָּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ הַעֲבֵר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְצִאת לַעוֹלָם, וּמִקְדָּים לְהַמִּיתוֹ בְּמַעַי אִמּוֹ, שְׁנֹאמַר (בְּרַאשִׁית ו) הַנִּפְלִים הֵיוּ בְּאַרְצָא בְּיָמֵים הָהֵם. הַנִּפְלִים כְּתוּב בְּלֹא יוֹ"ד רִאשׁוֹנָה, וְלָמָּה? בְּשִׁבִּיל שֶׁאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בָּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדּוּ לָהֶם בָּזְנוֹת וַיִּרְבוּ מִמֶּנּוּרִים בְּעוֹלָם.

הֵמָּה הַגְּבֵרִים אֲשֶׁר מַעוֹלָם - שֶׁאֵין גְּבוּר וּפְרִיץ וְעָרִץ כְּמוֹ הַמִּמְזֹר. אֲנָשֵׁי הַשָּׁם - שֶׁהַכָּל יִכְיָרוּ לַקְרוֹת הַשָּׁם הַיְדוּעַ מִמֶּזֶר. שְׁכִינּוֹ שְׁרוּאִים מַעֲשִׂיו שֶׁהוּא פְּרִיץ וְעָרִץ וְגִבּוֹר, הַכָּל יִקְרָאוּהוּ אוֹתוֹ שָׁם. וְכֵן שְׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲיֵן בְּאוֹתוֹ הַנִּלְדָּה - אֵין לָךְ רִשָּׁע בְּעוֹלָם מֵאוֹתָם הַרִשְׁעִים הַיּוֹצֵאִים לַעוֹלָם שֶׁאֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲיֵן בּוֹ וְרוֹאֶה אִם אוֹתוֹ הַגּוֹף נִיחַ בּוֹ צְדִיק וְכֹשֶׁר, אוֹ שֶׁיִּצְעִל לְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה, אוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה טוֹבָה אַחַת, וּבְשִׁבִּיל כֶּךָ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא לַעוֹלָם.

בִּימֵי רַבִּי יוֹסִי הָיוּ אוֹתָם פְּרִיזִים שֶׁהָיוּ שׁוֹדְדִים בְּהָרִים עִם פְּרִיזֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, וּכְשֶׁמוֹצִיאִים בּוֹ אָדָם וְתוֹפְסִים אוֹתוֹ לְהַרְגוֹ, הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ: מַה שְׁמָךְ? אִם הִיא יְהוּדִי - הָיוּ הוֹלְכִים עִמּוֹ וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִן הָהָרִים, וְאִם הִיא אִישׁ אַחֵר - הוֹרְגִים אוֹתוֹ. [וְהָרִי] וְהִיא אוֹמֵר רַבִּי יוֹסִי, רָאוּיִים אֵלָּו בְּכָל זֶה לְהַכְנִס לַעוֹלָם הַבָּא.

שְׁנוֹ רְבוּתֵינוּ, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הִלְלוּ אֵינָם בָּאִים לַעוֹלָם אֵלָּא בְּקוֹלוֹת: קוֹל חֵיהָ, שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית ג) בַּעֲצָב תִּלְדִּי בָנִים, וְכָתוּב (שם ל) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֱלֹהִים. קוֹל גְּשָׁמִים, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים כט) קוֹל ה' עַל הַמָּיִם, וְכָתוּב (מִלְכִּים-א יח) כִּי קוֹל הַמּוֹן הַגָּשֶׁם. קוֹל תַּחֲתִית הַמַּתִּים, שְׁכָתוֹב (ישַׁעִיָּה מ) קוֹל קוֹרָא בַּמִּדְבָּר. מַה צֶּרֶךְ כָּאן קוֹל בַּמִּדְבָּר?

אֵלָּא, אָמַר רַבִּי זְרִיקָא, אֵלָּו אוֹתָם קוֹלוֹת לַעוֹרֵר מִתִּי מִדְּבַר. וּמִכָּאן שֶׁהוּא הַדִּין לְכָל הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָרִי שְׁנִינִי, כְּשֶׁנִּכְנָס אָדָם לְקִבְרָה, נִכְנָס בְּקוֹלוֹת. כְּשֶׁיִּקְוָמוּ בְּתַחֲתִית הַמַּתִּים אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּקְוָמוּ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, עֲתִידָה בַת קוֹל לְהִיּוֹת מִתְּפוֹצֵצַת בְּבִתֵּי קִבְרוֹת וְאוֹמֶרֶת: (ישַׁעִיָּה כו) הַקִּיצוֹ וְרִנְנוּ שְׁכֵנֵי עִפְרָיִם. וְעֲתִידִים לְחִיּוֹת בְּטַל שֶׁל אוֹר גְּדוֹל שֶׁל מַעֲלָה, שְׁכָתוֹב (שם) כִּי טַל אוֹרוֹת טִלְףָּה וְאַרְץ רְפָאִים תִּפִּיל. אָמֵן כּוֹ יְהִי רָצוֹן. עַד כָּאן מִדְּרַשׁ הַנֶּעֱלָם.

וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מִיּוֹם שֶׁנִּלְדָּה יִצְחָק וְהִיא יִשְׁמַעְיָאֵל בְּבִית אַבְרָהָם, לֹא הִתְעַלָּה יִשְׁמַעְיָאֵל בָּשָׁם. בְּמָקוֹם שֶׁזָּהָב שׁוֹרָה, לֹא נִזְכָּר פְּסֻלַּת לִפְנֵינוּ, וְלָכֵן אֶת בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית, אִישׁ שֶׁלֹּא רָאוּי לְהַזְכִּיר לִפְנֵי יִצְחָק.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַתֵּרָא שָׂרָה, בְּעֵינֵי שֶׁל קִלּוֹן רָאֵתָה אוֹתוֹ שָׂרָה, שֶׁלֹּא רָאֵתָה אוֹתוֹ בְּעֵינֵי שֶׁהוּא בֶּן אַבְרָהָם, אֵלָּא שֶׁהוּא בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית, וּמִשּׁוֹם כֶּךָ וַתֵּרָא שָׂרָה. שְׁרָאֵתָה שָׂרָה אוֹתוֹ בְּעֵינֵי זֶה וְלֹא אַבְרָהָם, שֶׁאֵלָּו בְּאַבְרָהָם לֹא כְּתוּב אֶת בֶּן הָגֵר, אֵלָּא אֶת בְּנוֹ.

בֹּא רָאֵה אַחֵר כֶּךָ מַה כְּתוּב, וַיֵּרַע הַדְּבַר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדֶת בְּנוֹ. וְלֹא כְּתוּב עַל אוֹדוֹת בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית. מִשּׁוֹם כֶּךָ וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית, וְלֹא רָאֵתָה שֶׁהוּא בֶּן אַבְרָהָם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הַפְּסוּק הַזֶּה תִּשְׁבַּחַת לְשָׂרָה הוּא. מִשּׁוֹם שֶׁרָאֵתָה אוֹתוֹ מִצְחָק לְכוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת, אָמַרָה וַדָּאִי שָׁבוּ זֶה אֵינוֹ בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לַעֲשׂוֹת אֶת מַעֲשֵׂי אַבְרָהָם, אֵלָּא בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית הוּא, חֲזַר

לחלק של אמו. לכן ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק.

וכי עלה על דעתך שקנאה לה שרה או לבן שלה? אם כן, לא היה מודה הקדוש ברוך הוא עמה, שכתוב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה. אלא משום שראתה אותו עם כוכבים ומזלות ואמו מלמדת אותו מנהגי עבודה זרה, לכן אמרה שרה כי לא יירש בן האמה הזאת. אני יודעת שלא יירש לעולמים את חלק האמונה, ולא יהיה לו עם בני חלק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ולכן הודה עמה הקדוש ברוך הוא.

והקדוש ברוך הוא רצה להפריד לבדו את הזרע הקדוש כראוי, שמשום כך ברא את העולם, שהרי ישראֵל עלה ברצון הקדוש ברוך הוא עד שלא נברא העולם, ולכן יצא אברהם לעולם והעולם היה מתקיים בגללו, ואברהם ויצחק [לא] עמדו ולא התישבו במקומם עד שיצא יעקב לעולם.

כיון שיצא יעקב לעולם, התקיימו אברהם ויצחק ועמד כל העולם, ומשם יצא העם הקדוש לעולם והתקיים הכל בגנון קדוש כראוי. ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא בישמעאל. מה כתוב אחר כך? ותלך ותתע במדבר באר שבע.

השלמה מההשמטות (סימן יט)

וישפם אברהם בבקר וגומר (בראשית כא). רבי ברוקא אמר, מה זה שם על שכמה? אלא שהזכירה על על האמונה ולעמד במה שהיתה בתחלה. כתוב כאן שם על שכמה, וכתוב שם (שמות טו) שם שם לו חק ומשפט. מה להלן על השכינה, אף כאן על השכינה. מה עשתה? כיון שראתה עצמה יוצאת מרשותו של אברהם, חזרה לקלוקלה, שכתוב (בראשית כא) ותלך ותתע. מה זה ותתע? שתתע אחר עבודה זרה וגלולי בית אביה. כתוב כאן ותתע, וכתוב שם (ירמיה י) הבל המה מעשה תעתעים: ע"כ מההשמטות.

כתוב כאן ותתע, וכתוב שם (ירמיה י) הבל המה מעשה תעתעים. והקדוש ברוך הוא בגלל אברהם לא עזב אותה ואת בנה.

בא ראה, בהתחלה כשהלכה מלפני שרה מה כתוב? כי שמע ה' אל ענין. וכאן שטעתה אחר כוכבים ומזלות, אף על גב שכתוב ותשא את קלה ותבך, מה כתוב? כי שמע אלהים אל קול הנער, ולא כתוב כי שמע אלהים את קולך.

באשר הוא שם, הרי פרשוה שלא בר ענין הוא אצל בית הדין שקמעה, שהרי בית דין של מטה מענישים משלש עשרה שנה ומעלה, ובית של של מעלה מעשרים שנה ומעלה, ואף על גב שהיה רשע, אינו בן ענש. והרי פרשוה, וזהו שכתוב באשר הוא שם.

אמר רבי אלעזר, אם כן, מי שמסתלק מהעולם בטורם הגיעו ימיו לעשרים שנה, מאיזה מקום נענש? משום שהרי משלש עשרה שנים ומטה אינו בר ענינים אלא בחטאי אביו, אבל משלש עשרה ומעלה מהו? אמר לו, הקדוש ברוך הוא חס עליו שימות זכאי [ולא ימות חב], ונותן לו שכר טוב בעולם ההוא, ולא ימות חב שיגעוש באותו עולם, ובארוה.

אמר לו, אם אינו חב ולא הגיעו ימיו לעשרים שנה, כיון שהסתלק מהעולם במה הוא ענשו? אמר לו, בזה מתקנים, (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. ששענש יורד לעולם, הוא [הדין] פוגע בלי כונה למעלה ולמטה באותו משחית, ויענש כשלא משגיחים עליו מלמעלה.

ועליו כתוב (שם ה) עוונותיו ילכדנו את הרשע. את - לרבות מי שלא הגיעו ימיו להענש. עוונותיו ילכדנו [את הרשע], ולא בית הדין שלמעלה. ובחבלי חטאתו יתמד, ולא בית דין שלמטה. לכן כתוב כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם.

רבי שמעון פתח ואמר, (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב. מלא בנא"ו למה? אלא בשני צדדים הוא [הם]. סוד של חכמה אחד. שהוא הסוד של דרגה של חכמה, המקום ששורה בו יעקב. אבל פסוק זה נאמר על הגלות של ישראֵל. שכשהם בתוך הגלות, אותו זמן שיפקדו [בו יעקב], הם יפקדו בסוד של נא"ו, והוא באקלף הששי.

ויפקדה בסוד של נא"ו ששה רגעים וחצי זמן. ובזמן של ששים שנים לברית הדלת באקלף הששי, יקים אלהי השמים פקדה לבת יעקב. ומאותו זמן עד שיהיה לה זכירה - שש שנים וחצי. ומאותו זמן שש שנים אחרות, והם שבעים [ושלש] ושתים וחצי.

בששים ושש יתגלה מלך המשיח בארץ הגליל, וכוכב אחד בצד מזרח יבלע שבעה כוכבים מצד צפון, ושלשה אש שחורה תהיה תלויה ברקיע ששים יום, וקרבות יתעוררו בעולם לצד צפון, ושני מלכים יפלו באותם קרבות.

וַיִּזְדָּגוּ כָּל הָעַמִּים עַל בֵּית יַעֲקֹב לְדַחוֹת אוֹתָהּ [אוֹתָם] מִהָעוֹלָם. וְעַל אוֹתוֹ הִזְמִן כְּתוּב, [וְהִיתָה] (ירמיה ל) וְעַתְּ צָרָה הִיא לַיַּעֲקֹב וּמִמָּנָה יִנָּשֵׁץ, וְאִזּוֹ יִסְתַּיְמוּ הַנַּפְשׁוֹת מִהַגּוֹף וְרוֹצִים לְהַתְחַדֵּשׁ, וְסִימָן לְדָבָר - [כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצִּירְיָהּ שְׁבָעִים, וְכְתוּב] (בראשית מו) כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לַיַּעֲקֹב מִצִּירְיָהּ וְגו', כָּל נֶפֶשׁ שְׁשִׁים וְשֵׁשׁ.

בְּשִׁבְעִים וְשָׁלֹשׁ כָּל מַלְכֵי הָעוֹלָם יִתְכַנְּסוּ לְתוֹךְ הָעִיר הַגְּדוֹלָה שֶׁל רוֹמִי, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲזֹר עֲלֵיהֶם אֵשׁ וּבָרָד וְאֶבְנֵי אֶלְגִּבִּישׁ וַיֵּאבְדוּ מִהָעוֹלָם, פָּרֹט לְאוֹתָם מַלְכִים שֶׁלֹּא יִגִּיעוּ לָשֵׁם וַיִּחְזְרוּ לַעֲזֹר קְרִבּוֹת אֲחֵרִים. וּמֵאֲתוֹ זֶמֶן מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ יִתְעוֹרֵר בְּכָל הָעוֹלָם, וַיִּתְכַנְּסוּ עִמּוֹ כָּמָה עַמִּים וְכָמָה חֲזָלוֹת מִכָּל סוֹפֵי הָעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְכַנְּסוּ בְּכָל אוֹתָם מְקוֹמוֹת.

עַד שִׁיִּשְׁלְמוּ אוֹתָן שְׁנַיִם לְמֵאָה. אִזּוֹ וְאִיּוֹ תִתְחַבֵּר עִם ה"א, וְאִזּוֹ (ישעיה סו) וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אֲחִיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְחָה לַה' וְגו'. וּבְנֵי יִשְׂמָעֵאל [יִשְׂרָאֵל] עֲתִידִים בְּאוֹתוֹ זֶמֶן לְהַתְעוֹרֵר [עֲלֵיהֶם] עִם כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם לְבֹא עַל יְרוּשָׁלַיִם, שְׁכָתוֹב (זכריה יד) וְאֶסְפַּתִּי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַיִם לְמִלְחָמָה וְגו'. וְכְתוּב (תהלים ב) יִתְצַבּוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְרוֹצְנִים נוֹסְדוּ יַחַד עַל ה' וְעַל מַשִּׁיחוֹ. וְכְתוּב יוֹשֵׁב בְּשִׁמְשֵׁם יִשְׁחַק ה' יִלְעַג לָמוֹ.

אַחֵר כֶּךָ וְאִיּוֹ קִטְנָה תִתְעוֹרֵר לְהַתְחַבֵּר וּלְחַדֵּשׁ נִשְׁמוֹת שֶׁהָיוּ יִשְׁנוֹת כְּדִי לְחַדֵּשׁ אֶת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (שם קד) יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו. וְכְתוּב יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם, לְהַתְחַבֵּר כְּרֵאוֹי. יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו, לְהוֹרִיד אוֹתָם לְעוֹלָם, וְשִׁכְלָם יְהִיוּ בְּרִיּוֹת חֲדָשׁוֹת לְחֵבֶר אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת יַחַד.

אֲשֶׁרֵיהֶם כָּל אוֹתָם שִׁיִּשְׁאָרוּ בְּסוֹף הָאֵלֶף הַשְּׁשִׁי לְהַכְנִס לְשִׁבְתָּ, שֶׁהָרִי אִזּוֹ הוּא יוֹם אֶחָד לְקַב"ה לְבָדוֹ, לְהַזְדָּג כְּרֵאוֹי וְלִקְטַט נִשְׁמוֹת חֲדָשׁוֹת שֶׁיְהִיוּ בְּעוֹלָם עִם אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאָרוּ בְּרֵאוֹנָה, שְׁכָתוֹב (ישעיה ד) וְהָיָה הַנֶּשֶׁאֶר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוֹשׁ יִגְמָר לוֹ כָּל הַכְּתוּב לַחֲיִים בִּירוּשָׁלַם.

וְיִהְיֶה אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֵלֶּה נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֵּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֵּאמֶר הֲנִי. רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים מד) אֵתָה הוּא מֶלֶכִּי וְגו'. זוֹהִי הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת יַחַד זֶה עִם זֶה.

צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, כָּל אוֹתָם הַשְּׁלִיחִים שְׁעוֹשִׂים שְׁלִיחוֹת בְּעוֹלָם, שִׁכְלָם יְהִיוּ בְּצַד הַרְחֵמִים וְלֹא יְהִיוּ מִצַּד הַדִּין, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּעַלֵּי שְׁלִיחִים מִצַּד הַרְחֵמִים וּמִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה. אוֹתָם שְׁלִיחִים שְׁבָאִים מִצַּד הַרְחֵמִים לֹא עוֹשִׂים שְׁלִיחוֹת שֶׁל דִּין בְּעוֹלָם כָּלֵל.

וְאִם תֵּאמַר, הִנֵּה הַמֶּלֶךְ שֶׁהַתְּגַלָּה לְבָלֵעַם, הָרִי שְׁנֵינוּ שְׁלִיחַ שֶׁל רַחֲמִים וְהַתְּהַפֵּף לְדִין - לֹא! לְעוֹלָם לֹא מִשְׁתַּנָּה. אֲלֹא שְׁלִיחַ הַרְחֵמִים הִנֵּה לְהִגֹּן עַל יִשְׂרָאֵל וּלְהִיּוֹת עֲלֵיהֶם סִגְנוֹר, וּכְנִגְדוֹ הוּא הַדִּין. כֶּךָ דְּרָכָיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשִׁמְיָטִיב לָזֶה, אוֹתוֹ הַחֲסֵד הוּא דִין לָזֶה. כֵּן הַשְּׁלִיחַ הִנֵּה שֶׁל רַחֲמִים לְיִשְׂרָאֵל, וּלְבָלֵעַם הַתְּהַפֵּף לְדִין, מִשּׁוּם כֶּךָ צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב. אָמַר דָּוִד, צוּה עַל הָעוֹלָם, כְּאֲשֶׁר יִשְׁלַחוּ שְׁלֹחִים שֶׁיְהִיוּ מִצַּד הַרְחֵמִים.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, שֶׁהֵם בְּתוֹךְ הַגְּלוּת, וְתִמְצָא לָהֶם גְּאֻלָּה בְּתוֹךְ גְּלוּתָם. בֹּא רֵאָה, הַמַּשְׁבַּח שֶׁל הָאֲבוֹת הִנֵּה יַעֲקֹב, וְאֵלֶּמָּלָא יַחֲזֵק לֹא בָא יַעֲקֹב לְעוֹלָם. וּמִשּׁוּם כֶּךָ, צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב - זֶה יַחֲזֵק. שְׁכִינָן שְׁנָצַל יַחֲזֵק, הִיוּ יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב.

וְיִהְיֶה אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הִנֵּה שְׁנֵינוּ וְיִהְיֶה בִּימֵי, נִאֲמַר עַל צַעַר. וְיִהְיֶה - אֵף עַל גֵּב שֶׁלֹּא כְּתוּב בִּימֵי, דְּפוּס שֶׁל צַעַר יֵשׁ בּוֹ. וְיִהְיֶה אַחֵר הַדְּבָרִים, אַחֵר הַדְּרָגָה הַתְּחִתּוֹנָה שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. וּמַהוּ הַדְּבָרִים? כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שמות ד) לֹא אֵישׁ דְּבָרִים אֲנִכִּי.

וּמִי הִנֵּה אַחֵר הַדְּרָגָה הַזֹּאת? וְהָאֵלֶּה נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. שְׁבָא יֵצֵר הָרַע לְקַטְרֵג לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כֵּאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, וְהָאֵלֶּה נִסָּה אֶת אַבְרָהָם? אֶת יַחֲזֵק הִנֵּה צָרִיף (לְכַתֵּב), שֶׁהָרִי יַחֲזֵק הִנֵּה כֵּן שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעִי, וְהָרִי אֲבִיו לֹא הִנֵּה בֵּר עֲנֵשׁ שְׁלוֹ, שְׁאֵלֶמָּלָא אָמַר יַחֲזֵק אֵינִי רוֹצֶה - לֹא הִנֵּה נֶעְנֵשׁ אֲבִיו עָלָיו. מַה הַטַּעַם וְהָאֵלֶּה נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא כְּתוּב נִסָּה אֶת יַחֲזֵק?

אֲלֹא אֶת אַבְרָהָם, וְדָאִי שְׁרָצָה לְהַפְּלֵל עִם דִּין, שֶׁהָרִי אַבְרָהָם לֹא הִנֵּה בּוֹ דִין כָּלֵל מִקֻּדָּם לָכוֹ, וְכֵאֵן נִכְלָלוּ מִי"ם עִם אִי"ש, וְאַבְרָהָם לֹא הִנֵּה שְׁלֵם עַד עֲכָשׁוֹ, שֶׁהַתְּעַטֵּר לַעֲשׂוֹת דִּין וּלְהַתְקִינוֹ בְּמִקְוָמוֹ.

וְכָל יָמָיו לֹא הִנֵּה שְׁלֵם עַד עֲכָשׁוֹ שְׁנִכְלָל מִי"ם עִם אִי"ש וְאִי"ש עִם מִי"ם, וּמִשּׁוּם כֶּךָ וְהָאֵלֶּה נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא אֶת יַחֲזֵק, שֶׁהִזְמִין אַבְרָהָם לְהַפְּלֵל עִם דִּין. וְכִשְׁעָשָׂה אֶת זֶה, נִכְנַס אִי"ש עִם מִי"ם וְנִשְׁלַם זֶה עִם זֶה. וְזֶה עוֹשֶׂה הַדִּין לְהַפְּלֵל זֶה עִם זֶה. וְאִזּוֹ יֵצֵר הָרַע בָּא לְקַטְרֵג עַל אַבְרָהָם שֶׁלֹּא הִשְׁתַּלֵּם כְּרֵאוֹי עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה דִין בְּיַחֲזֵק. שִׁיִּצֵּר הָרַע הוּא אַחֵר הַדְּבָרִים וְהוּא בָּא לְקַטְרֵג.

וְבֹא וְרֵאָה סוּד הַדְּבָר. אֵף עַל גֵּב שְׁאֵמַרְנוּ שְׁכָתוֹב אַבְרָהָם וְלֹא יַחֲזֵק, גַּם יַחֲזֵק נִכְלָל בְּפִסּוּק הַזֶּה סוּד הַכְּתוּב וְהָאֵלֶּה נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. לֹא כְּתוּב נִסָּה לְאַבְרָהָם, אֲלֹא אֶת אַבְרָהָם, אֶת דְּוָקָא, וְזֶה יַחֲזֵק. שֶׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּגִבּוֹרִי"ה הַתְּחִתּוֹנָה שׁוֹרָה. כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁעָקַד וְהִזְדָּמָן בְּדִין עַל יְדֵי אַבְרָהָם כְּרֵאוֹי, אִזּוֹ הַתְּעַטֵּר בְּמִקְוָמוֹ יַחַד עִם אַבְרָהָם וְנִכְלָלוּ אִי"ש עִם מִי"ם וְעָלוּ לְמַעְלָה, וְאִזּוֹ נִמְצָא מִחֻלְקַת כְּרֵאוֹי,

מים עם אש.

מי [עשה] ראה אב רחמן שנעשה אכזר? אלא כדי שתמצא מחלקת מים עם אש ולהתעטר במקומם (כראוי), עד שבא יעקב והכל התתקן כראוי, ונעשו שלשה אבות שלמים ונתקנו עליונים ותחתונים.

ויאמר קח נא את בנך. וכי איך יכול אברהם שהוא זקן? אם תאמר משום שיצחק לא יצא מרשותו כלל - יפה, אבל כמו שנאמר (במדבר כ) קח את אהרן ואת אלעזר בנו, אלא כדי להמשיכם בדברים ולהנהיגם לרצון הקדוש ברוך הוא, אף כאן קח בדברים. את בנך את יחידך אשר אהבת, הרי פרשוהו. ולך לך אל ארץ המריה, כמו שנאמר (שיר ד) אלך לי אל הר המור, לתקן במקום שראוי.

ביום השלישי ויש"א אברה"ם א"ת עיניו וינא את המקום מרחק. ביום השלישי, הרי פרשוהו. אלא כיון שאמר ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים, מה הטעם ביום השלישי וינא את המקום מרחק? אלא משום שכתוב כי ביצחק יקרא לך זרע, וזהו יעקב שיצא ממנו, וזהו ביום השלישי. וינא את המקום מרחק, כמו שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי.

וינא את המקום - זהו יעקב, שכתוב (בראשית כח) ויקח מאבגי המקום. הסתפל אברהם ביום השלישי, שהוא הדרגה השלישית, וראה את יעקב שעתידי לצאת ממנו. מרחוק, כמו שאמרנו מרחוק ולא לזמן קרוב.

אמר לו רבי אלעזר, מה שבח של אברהם כשהסתפל וראה שעתידי לצאת ממנו יעקב, שהרי כשהלך לעקד את יצחק אינו שבח כל כך שלו?

אמר לו, ודאי [נהרי] שראה את יעקב, שהרי מקדם לכו ידע אברהם את החכמה, והסתפל עכשו ביום השלישי שהיא דרגה שלישית לעשות שלמות, ואז ראה את יעקב, שכתוב וינא את המקום. אבל עכשו עמד לו הדבר מרחוק, משום שהלך לעקד את יצחק ולא רצה להרהר אחרי הקדוש ברוך הוא.

מרחוק ראה אותו בתוך האספקלריה שלא מאירה בלבדה, ולכן ראה אותו ולא התגלה הכל. שאילו היתה מצויה האספקלריה המאירה על האספקלריה שאינה מאירה, התקנים עליה אברהם כראוי, אבל מרחוק בלבדו היה. מרחוק.

מה הטעם הסתלקה מהדבר הזה האספקלריה המאירה? משום שזו היתה דרגתו של יעקב, ומשום שעדין לא נולד יעקב, לא נמצא כאן על הדרגה הזו. ועוד, כדי שילך ויקבל שכר. וינא את המקום מרחק - זה יעקב, כמו שנתבאר מרחוק, שלא זכה בו. [ראה בעיניו בעולם הזה, אלא מרחוק, מתוך הדרגה הזו, שהרי כשבא יעקב, אברהם היה מת והסתלק מהעולם. וינא את המקום מרחק, אבל לא בראיה אחרת].

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים וגו'. רמזו [ראה] כאן, שאף על גב שבאו לאותה ראה וראה את יעקב, אמר אברהם, ודאי הקדוש ברוך הוא יודע בגון אחר שראוי, מיד ויבן שם אברהם את המזבח וגו'. מה כתוב למעלה? ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי. הרי פרשוהו. אבל מה הטעם לא השיב לו [דבר] מיד? אלא משום שהרי הסתלק מרחמים של אב על בן, ולכן כתוב הנני בני, הנני שהסתלקו הרחמים והתהפך לדיו.

ויאמר אברהם, ולא כתוב ויאמר אביו, שהרי לא עמד עליו כאב, אלא בעל מחלקת היה עמו. אלהים יראה לו השם. היה צריך (לכתב) יראה לנו, מה זה יראה לו? אלא אמר לו אלהים יראה לו לעצמו כשהוא יצטרף, אבל עכשו בני, ולא כבש. מיד וילכו שניהם יחדו.

רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה לג) הן אראלים צעקו חצה מלאכי שלום מר יבביו. הן אראלים - אלו מלאכים עליונים, צעקו באותה שעה ורצו לעמד על אותו הדבר, שכתוב (בראשית טו) ויוצא אותו החוצה, לכן צעקו חצה.

מלאכי שלום - אלו אותם מלאכים אחרים שהיו עתידים ללכת לפני יעקב, ובשביל יעקב הבטיח להם שלמות הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם לב) ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. ואילו נקראו מלאכי שלום, כלם בכו כשראו את אברהם שעוקד את יצחק, והידעו עליונים ותחתונים וכלם על יצחק.

ויקרא אליו מלאך ה' וגו'. מפסיק טעם ביניהם, שאין אברהם האחרון כראשון. האחרון שלם, הראשון לא שלם. כמו זה שמואל שמואל - האחרון שלם, הראשון לא שלם. האחרון נביא, הראשון לא נביא. אבל במשה משה אין הפסק טעם, משום שמיום שנולד לא זזה ממנו שכינה. אברהם אברהם. רבי חניא אמר, כדי לעוררו לרוח אחרת, במעשה אחר, בלב אחר.

רבי יהודה אמר, נבחר יצחק והתעלה ברצון לפני הקדוש ברוך הוא כרית קטרת הבשמים



שְׁמִקְרִיבִים הַכֹּהֲנִים לִפְנֵי פַעֲמִים בַּיּוֹם וְנִשְׁלַם הַקֶּרֶבֶן. שֶׁהָרִי צִעְרוּ שֶׁל אֲבָרָהֶם הִיָּה בְּשָׁעָה שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר וְאֵל תַּעֲשׂ לוֹ מְאוּמָּה, חֹשֶׁב שֶׁקֶרְבָּנוֹ לֹא נִשְׁלַם וְלִחְנֶם עֲשֵׂה וְסִדֵּר הַכָּל וּבִנְה מִזְבֵּחַ. מִיָּד:

וַיֵּשֶׁא אֲבָרָהֶם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל אַחֵר וְגו' הָרִי שֶׁנִּינוּ, הוּא הָאֵיל שֶׁנִּבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הִיָּה, וּבֵן שְׁנֵתוֹ הִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ז) כָּבֵשׁ אֶחָד בֶּן שְׁנֵתוֹ, וְכָךְ צָרִיךְ. [וְאַתָּה אִמְרָת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. וְעוֹד, וְהָרִי יִצְחָק לֹא הִיָּה בְּעוֹלָם, אֲלָא נִפְקֵד וְכו'] [וְהָרִי יִצְחָק לֹא הִיָּה בְּעוֹלָם] וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁנִּבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת? אֲלָא נִפְקֵד כֹּחַ שֶׁיִּזְמֶן אוֹתוֹ הָאֵיל בְּשָׁעָה שֶׁהִצְטַרֵּךְ אוֹתוֹ אֲבָרָהֶם. כְּמוֹ שֶׁכָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, הִתְמַנָּה כֹּחַ שֶׁיִּזְדַּמֵּן אוֹתוֹ דְּבָר [לִזְמֶן הַהוּא] בְּשָׁעָה שֶׁצָּרִיךְ אוֹתוֹ. כֵּן גַּם הָאֵיל הִיָּה שֶׁהִקְרַב תַּחַת יִצְחָק.

פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה סג) בְּכָל צָרָתָם לֹא צָר וּמִלֵּאד פָּנָיו הוֹשִׁיעַם וְגו'. בֹּא רֵא, בְּכָל צָרָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁמִּזְדַּמְנוֹת לָהֶם צָרוֹת, כְּתוּב לֹא בְּאֵלֵינוּ וְקוֹרְאִים בְּנֵא"ו, מִשּׁוּם שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּם בְּצָרָה. לֹא בְּאֵלֵינוּ מִקּוֹם יוֹתֵר עֲלֵינוּ, אִם עַל גֵּב שְׂאִין בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם רִגְזוֹ וְצָרָה, לְשֵׁם לְמַעַלְה מְגִיעָה צָרָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. לֹא בְּאֵלֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ק) הוּא עֲשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ. כְּתוּב בְּאֵלֵינוּ וְקוֹרְאִים בְּנֵא"ו.

וּמִלֵּאד פָּנָיו הוֹשִׁיעַם, וְהָרִי הוּא עִמָּם בְּאוֹתָהּ צָרָה, וְאַתָּה אוֹמֵר הוֹשִׁיעַם? אֲלָא לֹא כְּתוּב מוֹשִׁיעַם, אֲלָא הוֹשִׁיעַם מִקֶּדֶם לָכֵן, שֶׁהוּא עֲתִיד בְּאוֹתָהּ צָרָה לְסַבֵּל עִמָּם. בֹּא רֵא, בְּכָל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּגָלוֹת - שֶׁכִּינָה עִמָּם בְּגָלוֹת, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ שֶׁכְּתוּב (דברים ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת שְׁבוּתָנוּ וְרַחֲמֵנוּ וְגו'.

דְּבָר אַחֵר וּמִלֵּאד פָּנָיו הוֹשִׁיעַם - זֶה שֶׁכִּינָה, שֶׁהִיא עִמָּם בְּגָלוֹת, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁהוּא הוֹשִׁיעַם? אֲלָא כֵּן זֶה בְּדֹאֵי, שֶׁאֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּנוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגָלוֹת. וּמִשּׁוּם שֶׁשֶׁכִּינָה עִמָּהֶם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זוֹכֵר אוֹתָם לְהִיטִיב לָהֶם וּלְהוֹצִיאֵם מִהַגְלוֹת, שֶׁכְּתוּב (שמות ו) וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי, בְּהִתְחַלָּה. וְאַחֵר כֵּן, וְעַתָּה הִנֵּה צִעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי.

וְגַם רֵאִיתִי - לְרִבּוֹת רֵאִיָּה אַחֲרֵת שֶׁהִיא הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַכָּל. וְכְּתוּב (שם ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל בְּרִיתוֹ, זֶה שֶׁכִּינָה. אֶת אֲבָרָהֶם? לֹא אֲבָרָהֶם הִיָּה צָרִיךְ לְכַתֵּב. אֲלָא אֶת אֲבָרָהֶם זֶה הַחֲבֵרוֹת וְהַזְוִיג שֶׁלָּה עִם הָאֲבוֹת. אֶת אֲבָרָהֶם - זֶהוּ מַעֲרַבִּית דְּרוֹמִית. אֶת יִצְחָק - זֶהוּ צְפוֹנִית מַעֲרַבִּית. וְאַתָּה יִצְחָק - זֶהוּ זְוִיג אֶחָד, כָּלֵל אֶחָד, זְוִיג שְׁלֵם כְּרֵאִוִי.

כְּמוֹ זֶה אֶת הַשְּׁמִים - זֶהוּ כָּלֵל שֶׁל מִדַּת לִילָה בַּיּוֹם. וְאַתָּה הָאֶרֶץ - זֶה מִדַּת יוֹם בְּלִילָה כְּאֶחָד. אִם כֵּאֵן בְּכֻלָּם אֶת, וּבִיָּעֻקֵּב וְאֶת, שֶׁיְהִיָּה הַכָּל זְוִיג אֶחָד שֶׁלֹּא נִפְרָדִים זָכָר וְנִקְבָּה לְעוֹלָמִים. וְעַתִּיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז בְּכָל הָעוֹלָם וּלְהַשְׁמִיעַ קוֹל שִׁיֵּאמַר (ישעיה סג) וַיֵּאמֶר אֵד עִמִּי הִמָּה בָּנִים לֹא יִשְׁקֵרוּ וְיִהְיִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

#### פְּרִשְׁת וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה

וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים. רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, (יונה א) וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזְעָפוֹ. כֵּאֵן יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל מָה הַטַּעַם הָרַעִישׁ הַיָּם עַל יוֹנָה וְלֹא הָרַעִישָׁה הָאֶרֶץ עָלָיו, כִּינּוּ שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ כְּדִי שֶׁלֹּא תִשָּׁרָה עָלָיו הַשְּׁכִינָה? לָמָּה הַיָּם [הָעֲלִיוֹן] הִיָּה אוֹחֵז בּוֹ כְּשֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ?

אֲלָא וְדֹאֵי הִיָּה הַדְּבָר בְּמִקְמוֹ. יָם שֶׁנִּינוּ, הַיָּם דּוֹמָה לְרַקִּיעַ, וְהָרַקִּיעַ לְכֶסֶף הַקְּבוֹד, וּמִשּׁוּם כֵּן הַיָּם אֲחִזָּה בּוֹ וְנִטְלָה אוֹתוֹ [מִשּׁוּם שֶׁהִיָּה בּוֹרַח] בָּרַח מִלִּפְנֵי הַיָּם [נִי"א וּמִלִּפְנֵי הַיָּם בּוֹ שְׂרָתָה יִרְאֶה בְּמִקְוֹמוֹ], זָרַק הַיָּם בּוֹ דָּ בְּמִקְוֹמוֹ [נִי"א תִשָּׁרָה הִיָּה בְּמִקְוֹמָה].

וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם. לְמַדְנָה, כְּשֶׁהָיוּ נוֹטְלִים אוֹתוֹ וּמִטְבְּעִים אֶת יָרְכִיו בָּיָם - הַיָּם הִיָּה שׁוֹכֵךְ. מְרִימִים אוֹתוֹ - וְהַיָּם רוֹעֵשׁ. כָּל מָה שֶׁמִּטְבְּעִים אוֹתוֹ - כֵּן הִיָּה הַיָּם שׁוֹכֵךְ. עַד שֶׁהוּא אָמַר שְׂאוּנִי וְהִטְלֵנִי אֶל הַיָּם. מִיָּד וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם.

כִּינּוּ שֶׁנִּזְרַק בָּיָם, פְּרָחָה מִמֶּנּוּ נִשְׁמָתוֹ וְעֲלָתָה עַד פֶּסַח הַמֶּלֶךְ וְנִדְוָנָה לִפְנֵי, וְחִזְרָה לוֹ נִשְׁמָתוֹ, וְנִכְנַס בְּפִי הַדָּג הַחַיָּה וּמֵת הַדָּג. לְאַחֵר מִכֵּן הִתְקַזְּם אוֹתוֹ הַדָּג, וּפְרִשׁוּהָ.

בֹּא רֵא, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם עוֹלָה עַל מִטָּתוֹ בְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה, נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ וְנִדְוָנִית לִפְנֵי בֵּית הַדִּין שֶׁל הַמֶּלֶךְ. אִם זָכָאִי לְהִתְקַזֵּם - חוֹזְרֵת לְעוֹלָם הַיָּה.

וְהַדִּין הוּא בְּשָׁנֵי גִּוְנִים, שֶׁהָרִי אֵין דָּנִים אֶת הָאִישׁ עַל הָרַעוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד וּמִזְמָן לַעֲשׂוֹת, שֶׁכְּתוּב (בראשית כא) כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים וְגו' בְּאֶשֶׁר הוּא שָׁם. וְלֹא תֵאמַר שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה לְחַד, אֲלָא לְהִיטִיב לוֹ עַל אוֹתָם טוֹבוֹת שֶׁל עֲקָשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. וְדָנִים אוֹתוֹ עַל זְכוֹת שֶׁעֲתִיד לַעֲשׂוֹת, וּבְשִׁבְלִים הוּא נָצוּל, אִם עַל גֵּב שֶׁהוּא פָּעַת רָשָׁע. מִשּׁוּם שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְכָל דְּרָכָו שֶׁהוּא עוֹשֶׂה - לְהִיטִיב לְכָל, וְלֹא דָן אֶת הָאָדָם עַל הָרַעוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת, וּמִשּׁוּם כֵּן נִדּוֹן הָאָדָם לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בא ראה, כיון שהטילו את יונה לים מה כתוב? ויעמד הים מעופו. הים העליון. מה זה ויעמד? שיעמד בקיומו כראוי. הוא בעמידה כשהרגו שוכך. בשעה שהדין שרוי בעולם, אותו בית הדין הוא כמו אשה שמתעברת ומקשה ללדת, וכשמולידה, שוכך הרגו. כך גם כשהדין שורה בעולם, לא שוכך ולא נח עד שצנעה הדין ברשעים, ואז הוא המנוחה שלו, לעמד במקום שלם ולעמד בקיומו. זהו שכתוב (משלי יא) ובאבד רשעים רנה. וזה בארנו.

באבד רשעים רנה. והרי כתוב (יחזקאל יח) החפץ אהפץ מות רשע? והרי אין נחת לפני הקדוש ברוך הוא כשנעשה דין ברשעים? אלא כאן קדם שגשגמה הסאה - וכאן אחר שגשגמה הסאה [יש לו נחת].

#### תוספתא

ויהיו חיי שרה. גוף המשנה, אנו קרובים היינו, שמענו קול מתהפך ממעלה למטה מתפשט בעולם, קול משבר הרים ומשבר סלעים חזקים, רוחות חזקות עולות. אזנינו פתוחות.

היה אומר במסעיו, אקץ בקוץ הישנים הדוממים. שנה בחוריהם (בעיניהם), עומדים על עמדם. המלך שמדבר, [ולא עברי, נמצאו] שומרי השערים, שלטון של חילות רבים עומד על עמדו.

כלם לא מרגישים ולא יודעים שהספר פתוח ובשם נכתבים, ודומה עומד ונוטל בחשבון, ושוכני עפר שבים לחוץ, וקרוב טוב להמנות בהם, אינם חושקים בגלגול והפוך.

נופלים ולא עומדים, נמחים החיבים מספרו של דומה, מי בקש אותם ומי ישב בחשבונותיהם. אוי להם! אוי לחייהם! אוי לרגשות שלהם [לנפשותם]! בשבילם נאמר (תהלים סט) פמחו מספר חיים וגו'.

ויהיו חיי שרה. מה שונה כאן שכתובה מיתתה בתורה מכל נשות העולם שלא כתובה כך מיתתן בתורה? אמר רבי חייא, ולא! והנה כתוב (בראשית לה) ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה, וכתוב (במדבר כ) ותמת שם מרים וגו', וכתוב (בראשית לה) ותמת דבורה מינקת רבקה, וכתוב (בראשית לח) ותמת בת שוע אשת יהודה.

אמר רבי יוסי, בכלם לא כתוב כמו שכתוב בשרה, שנאמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה. שהרי בכלם לא נמנו ימים ושנים כמו לשרה, ובכלם לא כתוב פרשה אחת לבדה כמו לשרה. אלא סוד הוא, משום אותה הדרך שכל הימים והשנים של אדם תלויים בה [שזו היא הי"א האחרונה].

פתח ואמר, (קהלת ה) ויתרון ארך בכל היא מלך לשדה נעבד. ויתרון ארך בכל היא ודאי, שהרי משם יוצאות הרוחות והנשמות ותועלת לעולם. מלך לשדה נעבד, מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. לשדה נעבד, כשהוא נתקן כראוי. ומלך זה המלך העליון שמתחבר לשדה כשהוא נעבד. מי השדה? זה השדה אשר ברכו ה', שכתוב (בראשית כז) כריח שדה אשר ברכו ה'. שפשהוא [נעשה] נעבד ונתקן בכל מה שצריך לו כראוי, אז המלך העליון מתחבר עמו.

רבי אלעזר אמר, מלך לשדה נעבד - כמה גונים סודות עליונים כאן. מלך - זו השכינה שאין שורה בבית להפקן בה אלא בזמן שנשא אדם ומזדוג עם אשתו להוליד ולעשות פרות, והיא מוציאה נשמות להשרות בה, ומשום כך לשדה נעבד ולא לאחר.

דבר אחר, מלך - זו אשה יראת ה', כמו שנאמר (משלי לא) אשה יראת ה' היא תתהלל. לשדה נעבד - זו אשה זרה, כמו שנאמר (שם ז) לשמרך מאשה זרה. משום שיש שדה ויש שדה. יש שדה שכל הברכות והקדושות בו שורות, כמו שנאמר כריח שדה אשר ברכו ה', ויש שדה שכל חרבן וטמאה וכליון והרג וקרבנות שרויים בו, והמלך הזה לפעמים שהוא נעבד לשדה הזו, שכתוב (שם ל) תחת שלוש רגזה ארך וגו' תחת עבד כי מלוד וגו' ושפחה כי תירש גברתה. והמלך הזה מתפסה אורו ונחשף עד שנטהר ומתחבר למעלה.

ומשום כך השעיר של ראש חדש, משום שנופרד השדה ההוא מן המלך הקדוש ולא שורות בשדה הזו בברכות מן המלך הזה. וכשהוא נעבד לשדה הזו, אז כתוב (דברים כב) כי בשדה מצאה וגו'. כי בשדה, כמו שנתבאר.

בא ראה, באה חנה לעולם ונדבקה בנחש הזה, והטיל בה זהמה, וגרמה מות לעולם ולבעלה. באה שרה וירדה ועלתה ולא נדבקה בו, כמו שנאמר (בראשית יג) ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו. בא נח לעולם, מה כתוב? (שם ט) וישת מן היין וישכר ויתגל וגו'.

ומשום שאברהם ושרה לא נדבקו בו, משום כך זכתה לחיים עליונים לה ולבעלה ולבניה אחריה. זהו שכתוב (ישעיה נא) הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם. ועל כן ויהיו חיי שרה, שזכתה

בהם בכלם. ולא כתוב בכל הנשים ויהיו חיי חוה, וכן בכלם. היא נדבקה בחיים, ועל כן שלה היו החיים.

#### תוספתא

אשרי מי שמקטין את עצמו בעולם. כמה הוא גדול ועליון בעולם ההוא. וכך פתח ראש הישיבה: מי שהוא קטן - הוא גדול. מי שהוא גדול - הוא קטן. שכתוב ויהיו חיי שרה וגו'. מאה שהוא חשבון גדול, כתוב בו שנה. קטן השנים אחד הקטין אותו. שבע שהוא חשבון קטן, הגדיל אותו ורבה אותו, שכתוב שנים.

בא ראה שאינו מגדל הקדוש ברוך הוא אלא למי שמקטין, ולא מקטין אלא למתגדל. אשרי הוא מי שמקטין את עצמו בעולם הזה, כה הוא גדול בעליו לאותו העולם. עד כאן. מי שפסק ופסק. מי שקצר ותקצר. מי שקצר ותאריך. רצונו לומר, מי שפוסק בדברי תורה על דברים בטלים - ופסקו חיינו מן העולם הזה, ודינו קים בעולם ההוא. מי שמקצר באמן ולא מאריך תוך מנוחה - ותקצר מהחיים של העולם הזה. מי שאומר אחד, צריך לחטף האל"ף ולקצר את הקריאה שלה, ולא תעכב באות האזל כלל, ומי שיעשה את זה ותארכו ימיו. [אלו החידושים שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי בישיבה של מעלה.] עיי' התוספתא

ויהיו חיי שרה. אותם החיים כלם למעלה. מאה שנה למעלה, ועשרים שנה למעלה, ושבע שנים למעלה, כלם היו כראוי.

אמר רבי שמעון, בא ראה את סוד הדבר, מה שונה בכלם שאמר שנה שנה, ובאותם שבע אמר שנים, שכתוב מאה שנה ועשרים שנה, ואחר כך שבע שנים? אלא הכל אחד. מאה שנה - הכל של הכל [נ"א הכל כאחד בסוד של מאה ברכות בכל יום. וכן עשרים שנה, שנכלל העליון, הנסתר של כל הנסתרים. ומשום כך כתוב שנה, הסוד של היחוד]. הקדוש ברוך הוא שנכלל ממקום עליון, הנסתר של כל הנסתרים במאה, בסוד של מאה ברכות של כל יום, וכן עשרים שנה. ומשום כך כתוב שנה, סוד היחוד, שלא נפרדים המחשבה והיובל לעולמים.

שבע השנים הללו התפרדו ויצאו מכלל הנסתר שלמעלה. ואף על גב שהכל יחוד אחד, אבל נפרדים בדיו ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שלא היה כך למעלה. ומשום כך כתוב שנה, סוד היחוד שלא נפרד לעולמים. שבע השנים הללו נפרדים בדיו ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שאין כן למעלה. ומשום כך בשבע השנים הללו כתוב בהם שנים ולא שנה. וכלם נקראים חיים. ויהיו חיי שרה, שהיו ממש, שנבראו והתקיימו למעלה.

אמר רבי חניא, הנה פרשוה, שהרי באשר נעקד יצחק, הוא היה כן שלשים ושבע שנים, וכיון שנעקד, מתה שרה, שכתוב ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. מאין בא? מהר המריה בא, מלעקד את יצחק. ואותם שלשים ושבע שנים מיום שנולד יצחק ועד השעה שנעקד, הם היו חיי שרה. ודאי כחשבון ויהיו בגימטריא שלשים ושבע שנים היו, כמו שנתבאר, משנולד יצחק ועד שנעקד.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים צח) מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו. הפסוק הזה בארוהו החברים שהפירות אמרו אותו, ככתוב (שמואל-א ו) וישרנה הפירות בדרך, שהיו אומרות שירה חדשה. ואילו שירה הן אמרו? מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה.

כאן יש להסתכל, שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, כלם אומרים שירה ותשבחות לפניו, בין למעלה בין למטה. ואם תאמר שהם מעצמם [ד"א היו] אומרים את השירה הזו - כך זה ודאי! שזהו סוד עליון. אבל אלו, הארון היה על גבן. וכיון שהארון נשקל עליהם ושמיהו למעלה, הן שרו [נ"א לא שכתבו] שירה, שהרי כיון שנגטל מהן הארון, היו גועות בדרך שאר הפירות של העולם ולא אמרו שירה. ודאי שהארון שעל גבן עשה אותו למור.

מזמור. הרי בארנו, ונתבאר, ובכל כתוב מזמור לדוד או לדוד מזמור, וכאן לא אמר דוד כלל. אלא מזמור, שעתידה רוח הקדש לומר אותו בזמן שיקים הקדוש ברוך הוא את ישראל מן העפר, ואז שירו לה' שיר חדש. אז הוא חדש. שהרי שירה כזו לא נאמרה מיום שנברא העולם.

#### תוספתא

רבי יוסי בן רבי יהודה הלך לראות את רבי חניא. אמר לו, יאמר מר אם שמע את הפרשה הזו, איך אמרו בעלי הבריתא שפרשוה בענין הנשמה. אמר, אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הבא, שכל התורה היא בלבם כמעין גדול של מים, שאף על גב שסותמים אותו - מרב המים פותחים מעינות שנובעים לכל עבר.

בא תשמע, רבי יוסי, אהוב אתה. אני אמר לך בפרשה הזו, לעולם אין גוף האדם נכנס בחשבון הצדיקים על יד דומה, עד שתראה הנשמה פנקס סימן שנותנים לה הכרובים בגן עדן.

אמר רבי יוסי, אני שמעתי שהנה הנשמה, אחר שנכנסת לשם, היא הולכת לעלות למקומה למעלה, ולא לרדת למטה. אבל קדם שתעלה ותכנס, נעשית אפטרופוס הגוף על יד דומה, ומראה לו שראוי הוא לקבל שָׁכר ארבע מאות עולמות.

אמר רבי חייא, הנה רבי אלעזר אמר, שהרי דומה יודע קדם, משום שמכריזים עליה בגן עדן. אבל אני כך שמעתי - שבזמן שנותנים לה פנקס, חוזרת על הגוף להכניסו בפתק של הצדיקים על ידי דומה. זהו שכתוב אף אם אתה לו שמעני נתיני כסף השדה קח ממני. מה זה כסף השדה? זה הכסף של ארבע מאות העולמות שנותנים לו לירשה.

כשרב יוסף היה שומע הפרשה הזו מראשי הישיבה, היה אומר: מי שהוא עפר, מה הוא [ריק] זוכה לזה? מי יזכה ומי יקום? זהו שכתוב (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו'.

אמר רבי אבא, בא ראה מה שכתוב, וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף. זהו הכסף הגדול שהם עולמות וכסופים. ארבע מאות שקל כסף - ארבע מאות עולמות והנאות וכסופים. עבר לסחר - רב נחמן אמר, שיעבר כל שערי שמים וירושלים של מעלה, ואין מוחה בידו.

בא ראה מה כתוב, ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו. ונמנה עם שאר הצדיקים בחבורתם מפתק של הממנה על ידי דומה. אמר רבי יצחק, כך למדנו, כל אותם שכתובים בידי דומה וממנים על ידו, יקומו לזמן שעתיד להחיות שוכני עפר. אוי לרשעים שאינם כתובים על ידו בפתק, שלאבדו בגיהנם לעולמים, ועל זה נאמר (דניאל יב) ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר. עד כאן תוספתא

זחר:

אמר רבי חייא, כתוב (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש, וכאן שירה זו היא חדש, והיא תחת השמש, שהרי תחת השמש היא, ומי היא? זו הלבנה. ואז יש חדש תחת השמש. מה הטעם? משום כי נפלאות עשה. ומי הם הנפלאות? זה שכתוב הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו. הושיעה לו, את מי? את אותה הדרגה שאמרה את השירה הזו, משום שבהם נסמכה בימין ובשמאל. הושיעה לו ימינו, ונדאי לאותה הדרגה של המזמור הזה. מתי? בזמן שיקומו מתי עולם ויתעוררו מן העפר, ואז יהיה חדש מה שלא נעשה בעולם הזה.

רבי יוסי אמר, בזמן שיעשה הקדוש ברוך הוא נקמות בעולם בשביל ישראל, אז תאמר השירה [הזו], שהרי אחר כך יתעוררו מן העפר המתים של העולם ויתחדש העולם בקיום שלם, שלא יהיה [בבתחלה שהקמות שולט בעולם, משום שהנחש] [נ"א כרת ומיתה בעולם, ויעבר הנחש מהעולם שהוא גרם] גרם מות בעולם לכל, ונטמא העולם ונחשכו פניו.

בא ראה, כתוב (בראשית ג) ואיבה אשית בינך ובין האשה. מה זה ואיבה? ככתוב (איוב ט) חלפו עם אניות אבה. שהנה כמה אניות וספינות משוטטות בתוך הים הגדול, ויש אניות וספינות נפרדות זו מזו. ואותן האניות שהנחש הזה שט בתוכן, נקראות אניות אבה.

בינך ובין האשה - זו אשה וראת ה'. ובין זרעך - אלו שאר עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ובין זרעה - אלו ישראל. הוא ישובך ראש - זה הקדוש ברוך הוא שעתיד לבער אותו מן העולם, שכתוב (ישעיה כד) בלע המות לנצח, וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

ראש - זה לעתיד לבא כשיתעוררו המתים, שהרי אז העולם יהיה ראש, שיתקיים בראש, שהוא העולם העליון. ואתה תשובנו עקב - זה בעולם הזה, פעת שהוא עקב ואינו בקיום, ואותו הנחש נושך את העולם ומחשיך פני הבריות.

בא ראה, הימים של אדם נבראו ועמדו באותם הדרגות העליונות, כיון שהסתיימו להתקיים באותן הדרגות, שכתוב (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו'. מכאן והלאה אין דרגה להתקיים, ומשום כך ורהב"ם עמל ואון, והם כלא היו.

אבל אותם הימים של הצדיקים היו והתקיימו, כמו שנאמר ויהיו חיי שרה, וכן ואלה ימי שני חיי אברהם. ואם תאמר, כך גם כתוב בישמעאל, שכתוב (בראשית כה) שני חיי ישמעאל? אלא שחזר בתשובה, ועל כן קרא ביקמו ויהיו.

ותמת שרה בקרית ארבע. רבי אבא אמר, כמו זה לא היו בכל נשות העולם, שהרי נאמר חשבון ימיה וישנותיה וקיימה בעולם ואותו המקום שבו היא נקברה. אלא להראות שלא היתה כמו שרה בכל נשות העולם.

ואם תאמר הנה מרים, שכתוב (במדבר כ) ותמת שם מרים ותקבר שם - זה בא להראות את סרחונם של ישראל, שהרי המים לא הלכו בישראל אלא בזכות מרים. אבל לא נאמר במיתתה כמו שנאמר בשרה.

רבי יהודה פתח, (קהלת ו) אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת לאכלו. הפסוק הזה בארוחו החברים, אבל יש לנו להסתכל בו, שאשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה לדעת כל הדרכים הנסתרות ולגלות להם סודות עליונים, והרי זה נתבאר.

אשריך ארץ - זו ארץ החיים, משום שהמלך שלה מזמין לה כל הברכות שהתברכה מהאבות העליונים, הסוד של וא"ו, שהוא עומד להריק עליה ברכות תמיד, והוא בן חורים, בן היובל שמוציא את העבדים לחרות, בן העולם העליון שמוציא תמיד את כל החיים וכל האור וכל שמן משחה, והכל משפיע הבן הבכור הזה לארץ הזו, כמו שנאמר (שמות ד) בני בכרי ישראל, ומשום כך אשריך ארץ.

וימה שנאמר אי לך ארץ שמלכך נער, כמו שבארנו, שהארץ התחתונה הזו והעולם העליון לא יונקים אלא מתוך שלטון [של מעלה] של הערלה, והכל מאותו המלך שנקרא נער, כמו שבארנו - אוי לארץ שצריכה לינק כך.

בא ראה, הנער הזה אין לו מעצמו כלום, רק כשנוטל ברכות לעתים ידועים, וכל הפעמים שנמנעו ממנו, ונפגמה הלבנה ונחשכת, והברכות נמנעות ממנו. אוי לעולם שצריך לינק בשעה הזו. ועוד, בכמה דינים נדון העולם הזה טרם יונק ממנו, שהכל מתקנים בדיו ונעשה, ונתבאר [כך].

בא ראה, ותמת שרה בקרית ארבע - סוד הוא, משום שלא היתה מיתתה על ידי אותו הנחש עקלתון, ולא שלט בה כמו שאר בני העולם ששולט בהם, ועל ידו מתו בני העולם מיום שגם להם אדם, פרט למש"ה ואהר"ן ומר"ם, שכתוב בהם על פי ה'. ומשום כבוד השכינה לא כתוב במרים על פי ה'.

אבל בשרה כתוב בקרית ארבע. הסוד של קרית ארבע בסוד עליון, ולא על ידי אחר. בקרית ארבע, ולא בנחש. בקרית ארבע, היא חברון. שהתחבר דוד המלך עם האבות, ועל פן לא היתה מיתתה ביד אחר אלא בקרית ארבע.

בא ראה, פאשר הימים של אדם התקיימו בדרגות עליונות, מתקנים האדם בעולם. כיון שלא מתקנים בדרגות העליונות, יוצאים ויורדים למטה, עד שקרבים לדרגה הזו שבה שורה המות. ואז נוטלת רשות להוציא הנשמה, וטסה העולם בפעם אחת ונוטלת הנשמה, ומטמא את הגוף ונשאר טמא. אשרי הצדיקים שלא נטמאו ולא נשארה בהם טמאה.

ובא ראה, באמצע הרקיע נקשר דרך אחד מבהיק, והוא נחש הרקיע, שכל הכוכבים הדקים כלם קשורים בו ועומדים בו תלי תלים, והם ממנים [בצד] על מעשי בני העולם שבסתר.

כדגמת זה כמה קבוצות מלאכי דין יוצאות לעולם מזה הנחש העליון הקדמון שהתפתח בו אדם, וכלם ממנים בסתר מעשי העולם, ומשום כך, בא אדם להסתר - מסיעים אותו מלמעלה, והסיע של רבו מקיף אותו ונשמר ונקרא קדוש.

בא האדם להטמא - כמה חבילות של אורות מזדמנים לו, וכלם [סובבים] שורים בו ומסובבים אותו ומטמאים אותו, ונקרא טמא. וכלם הולכים ומכריזים לפניו טמא טמא, כמו שנאמר (ויקרא יג) וטמא טמא יקרא. וכלם קשורים באותו הנחש הקדמון ונסתרים בכמה מעשים של העולם.

רבי יצחק ורבי יוסי היו הולכים מטבריא ללוד. אמר רבי יצחק, תמהני על אותו בלעם הרשע, שכל מעשי אותו הרשע היו מצד הטמאה, וכאן למדנו סוד אחד - שכל מיני נחשים של העולם, כלם קשורים ויוצאים מאותו הנחש הקדמון, שהוא רוח טמאה מזהמת. ומשום כך כל הנשפים של העולם נקראים בשם הזה נחשים [ועקרבים], וכלם יוצאים מן הצד הזה. ומי שנמשך לזה, הנה הוא נטמא.

ולא עוד, אלא שרוצה להטמא כדי למשך עליו אותו הצד של רוח טמאה. שהרי שנינו, כמו שמעורר האדם - כך גם מושך עליו מלמעלה. אם הוא מעורר בצד הקדשה - מושך עליו קדשה מלמעלה ומתקדש. ואם הוא מעורר בצד הטמאה - כך מושך עליו רוח הטמאה ונטמא. שהרי נאמר על מה ששנינו, בא אדם להטמא - מטמאים אותו.

משום כך אותו בלעם הרשע, כדי למשך עליו רוח טמאה מאותו הנחש העליון, היה נטמא בכל לילה עם אתונו, והיה עושה עמה מעשי אישות כדי להטמא ולמשך עליו רוח טמאה, ואז עשה כשפיו ומעשיו.

וראשית מעשיו היה נוטל נחש מאותם נחשים, וקושר אותו לפניו, וקורע את ראשו, ומוציא את לשונו, ונוטל עשבים ידועים ושורף הכל, ועושה ממנו קטרת אחת. אחר כך נוטל את ראש אותו הנחש וקורע אותו לארבעה צדדים, ועושה ממנו קטרת אחרת.

ועושה עגול אחד, והיה אומר דבורים ועושה מעשים אחרים, עד שמשך עליו רוחות טמאות ומודיעות לו מה שצריך, ועושה בהם מעשים כפי מה שהם יודעים מצד אותו הנחש של הרקיע. משם

נמשך במעשיו ובכשפיו, עד שמשך עליו רוח מאותו הנחש הקדמוני.

ומכאן היה יודע ידיעות וכשפים וקסמים. ומשום כך כתוב, ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים. נחשים ודאי. והעקר והשרש בטמאה הוא כמו שנתבאר, ואחר כך ראשית הכל אינו אלא בנחש.

אמר רבי יוסי, למה כל מיני כשפים וקסמים לא נמצאים אלא בנשים? אמר לו, כך למדנו, משבא נחש על חנה, הטיל בה זקמא. הטיל בה ולא בבעלה. אמר, כך זה ודאי! בא רבי יוסי ונשק לרבי יצחק. אמר, כמה פעמים שאלתי על הדבר הזה ולא זכיתי בו, אלא פעת.

אמר לו, כל המעשים הללו וכל מה שיזעזע בלעם, מאיזה מקום למד אותם? אמר לו, מאביו. אבל באותם הררי קדם, שהיא ארץ קדם, למד כל הכשפים וכל מיני קסמים, משום שבאותם ההרים הם המלאכים עז"א ועז"ל שהפיל אותם הקדוש ברוך הוא מן השמים, והם קשורים בשלשלאות של ברזל, ומודיעים כשפים לבני אדם. ומשם היה יודע בלעם, כמו שנאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם.

אמר לו, והרי כתוב ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו? אמר לו, הצד התחתון שבא מרוח הטמאה שלמעלה היא רוח טמאה ששולטת במדבר, כשעשו בני ישראל את העגל כדי להטמא עמו, שהוא תחתון. ובכל עשה את כשפיו, כדי שיוכל לעקר את ישראל, ולא יכל.

אמר רבי יוסי, מה שאמרת בראשונה, שכאשר הנחש בא על חנה הטיל בה זקמא - זה יפה. אבל הרי שנינו, שכאשר עמדו ישראל על הר סיני, פסקה מהם הזקמא. וכשישראל קבלו תורה, פסקה מהם הזקמא. אבל שאר העמים עובדי עפוי"ם שלא קבלו התורה, לא פסקה מהם הזקמא.

אמר לו, יפה אמרת! אבל בא ראה, התורה לא נתנה אלא לזכרים, שכתוב (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. שהרי נשים פטורות ממצוות התורה.

ועוד, שכלם חזרו לזהמתו כמו בראשונה אחר שחטאו, ומהאשה קשה להפריד את הזקמא יותר מהגבר, ומשום כך נמצאו נשים בכשפים ובזקמא היו יותר מאשר בגברים. שהרי הנשים באות מצד השמאל ודבוקות בדין הקשה, והצד הזה נדבק בהם יותר מבגברים, כמו שנתבאר, משום שבאות מצד הדין הקשה, והכל נדבק והולך אחר מינו.

בא ראה שפך הוא כמו שאמרת - שבלעם היה נטמא בראשונה כדי להמשיך עליו רוח של טמאה. כמו זה האשה בימי טמאתה יש לאדם להשמר ממנה, משום שנדבקות ברוח של טמאה, ובאותו הזמן אם היא תעשה כשפים - יצליחו בידיה יותר מבזמן אחר, שהרי רוח טמאה שורה עמה, ועל כן לכל מה שמתקרבת - נטמא, כל שכן מי שקרב אליה. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה ואמר להם (ויקרא יח) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה אני ה'.

אמר לו, מי שמסתכל בצפצופי העופות למה נקרא נחש? אמר לו, שהנה מאותו הצד באה, שרוח טמאה שורה על העוף ההוא ומודיע דברים בעולם. וכל רוח טמאה דבוקים בנחש ובאות לעולם, ואין מי שינצל ממנו בעולם, שהרי הוא נמצא עם הכל עד הזמן שעתיד הקדוש ברוך הוא להעבירו מן העולם, כמו שנאמר, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לקצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו'. וכתוב (זכריה ג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ וגו'.

רבי יהודה אמר, אברהם ידע באותה המערה סימן, ולבו ורצונו היו שם, משום שמקדם לכו נכנס לשם וראה את אדם וחוה טמונים שם. ומינין היה יודע שהם היו? אלא ראה דמותו והסתכל, ונפתח לו פתח אחד של גן עדן שם, ואותה דמות של אדם היתה עומדת אצלו.

ובא וראה, כל מי שמסתכל בדמותו של אדם, אינו נצול ממיתה לעולמים, משום שהנה בשעה שאדם מסתלק מן העולם, הוא רואה את אדם, ובאותו הזמן מת. אבל אברהם הסתכל בו וראה דמותו והתקיים, וראה האור שמאיר במערה, ונר אחד דולק. אז התאנה אברהם למדורו במקום ההוא, ולבו ורצונו היו תמיד במערה.

בא ראה, כעת אברהם עשה בחכמה בזמן שבקש קבר לשרה, שהרי כשבקש, לא בקש את המערה באותו זמן, ולא אמר שרוצה להפריד מהם, אלא אמר, תנו לי אחות קבר עמכם ואקברה מתי מלפני. ואם תאמר שעפרון לא היה שם - הוא היה שם, שכתוב ועפרון ישב בתוך בני חת. ואברהם לא אמר לו באותה שעה כלום.

אלא מה שאמר להם אמר, כמו שכתוב וידבר אל בני חת וגו'. וכי עולה בדעתך שאברהם רצה להקבר ביניהם בין הטמאים, או שתשוקתו היתה עמהם? אלא עשה בחכמה.

ולמדנו כאן דרך ארץ במה שעשה אברהם, שהרי משום שתשוקתו ורצונו היו במערה ההיא - אף על גב שהיה שם, לא רצה לבקש אותו מיד אותו הרצון שהיה לו במערה, ובקש בתחלה מה שלא צריך

לְאוֹתָם אַחֲרִים וְלֹא לְעַפְרוֹן.

כִּינּוּ שְׁאֲמָרוּ לוֹ לִפְנֵי עַפְרוֹן, שְׁמַעְנוּ אֲדֹנֵי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֶתְּהָ בְּתוֹכֵנוּ וְגו' - מַה כְּתוּב? וְעַפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חֵת. כְּתוּב יָשָׁב. מִרְאשִׁית הַדְּבָרִים שְׁאֲמָר אֲבָרְהָם שֶׁם הָיָה. אִזְּאָמֶר, שְׁמַעוּנִי וּפְגַעוּ לִי בְּעַפְרוֹן בֶּן צַחֵר, וְיִתֵּן לִי אֶת מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגו'. וְאִם תֹּאמַר בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדִי, יוֹתֵר מִכֶּם אֲנִי עוֹשֶׂה, שְׁלֹא רָצִיתִי בָכֶם. בְּתוֹכְכֶם - כְּדֵי לְהַקְבֵּר בֵּינֵיכֶם, שְׂרָצִיתִי בָכֶם, כְּדֵי שְׁלֹא אֶפְרָד מִכֶּם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בְּשַׁעַה שֶׁנִּכְנַס אֲבָרְהָם לַמַּעֲרָה, אִיךָ נִכְנַס? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רַץ אַחֵר אוֹתוֹ הַעֲגֵל, שֶׁכְּתוּב וְאַל הַבֶּקֶר רַץ אֲבָרְהָם וְגו', וְאוֹתוֹ בֶּן בֶּקֶר בָּרַח עַד אוֹתָהּ הַמַּעֲרָה, וְנִכְנַס אַחֲרָיו, וְרָאָה מַה שְׂרָאָה.

עוֹד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַתַּפְּלָל כָּל יוֹם וְיוֹם, וְהָיָה יוֹצֵא עַד אוֹתָהּ הַשָּׂדֶה שֶׁהָיְתָה מַעֲלָה רִיחוּת עַלְיוֹנִים, וְרָאָה הָאֹר שֶׁיוֹצֵא מִתּוֹךְ הַמַּעֲרָה וְהַתַּפְּלָל שֶׁם, וְשֶׁם דָּבָר עֲמוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִשּׁוּם כֵּן רָצָה אוֹתָהּ, שֶׁתִּשְׁוִיָּקוּתָהּ הָיְתָה תָּמִיד בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן, לָמָּה לֹא רָצָה אוֹתָהּ עַד עַכְשָׁיו? כְּדֵי שְׁלֹא יִבְחִינוּ בּוֹ, הוֹאִיל וְלֹא צָרִיךְ אוֹתָהּ. כַּעַת שֶׁהֻצְטַרְךְ אוֹתָהּ, אָמַר, הִנֵּה הַשַּׁעַה לְבִקְשָׁה אוֹתָהּ.

בֹּא רָאָה, אִם עַפְרוֹן הָיָה רוֹאֶה בַּמַּעֲרָה מַה שְׂרָאָה בָּהּ אֲבָרְהָם, לֹא הָיָה מוֹכֵר אוֹתָהּ לְעוֹלָמִים, אֶלָּא וְדַאי לֹא רָאָה בָּהּ וְלֹא כְּלוּם, שֶׁהָרִי אֵין הַדְּבָר נִגְלָה אֶלָּא לְבַעֲלִיו, וּמִשּׁוּם כֵּן לֹא אֲבָרְהָם הִתְגַּלְתָּהּ וְלֹא לְעַפְרוֹן. לֹא אֲבָרְהָם הִתְגַּלְתָּהּ - שְׁלֹו הָיְתָה. לְעַפְרוֹן לֹא הָיְתָה מִתְגַּלָּה - שְׁלֹא הָיָה לוֹ בָּהּ חֵלֶק. וּמִשּׁוּם כֵּן לֹא הִתְגַּלְתָּה לְעַפְרוֹן כְּלוּם, וְלֹא הָיָה רוֹאֶה אֶלָּא חֲשֵׁכָה, וְעַל כֵּן מָכַר אוֹתָהּ.

וּמַה שְׁלֹא בִקְשָׁה אֲבָרְהָם בְּרִאשׁוֹנָה שִׁימְכַר לוֹ מִכֹּר, שֶׁהָרִי אֲבָרְהָם לֹא אָמַר אֶלָּא - וְיִתֵּן לִי אֶת מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגו', בְּכֶסֶף מְלֵא יִתְּנֶנָּה לִי וְגו'. וְהוּא אָמַר, הַשָּׂדֶה נִתְּנִי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ לָךְ נִתְּנִיתָ וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הָיָה מְאוּס עַל עַפְרוֹן, שְׁלֹא יָדַע מַה הָיָה.

וּבֹא וְרָאָה, כִּשְׁנִכְנַס אֲבָרְהָם בְּתַחֲלָה לַמַּעֲרָה, רָאָה שֶׁם אֹר, וְנִזְרַק לִפְנָיו עֹפֶר, וְהִתְגַּלְתָּה לוֹ שְׁנֵי קִבְרִים. בֵּינֵיהֶם עָלָה אֲדָם בְּדַמּוּתוֹ, וְרָאָה אֶת אֲבָרְהָם וְחִיָּדָה, וּבּוֹ [הָיָה] יָדַע אֲבָרְהָם שֶׁשֶּׁם [הָיָה] הוּא עֲתִיד לְהַקְבֵּר.

אָמַר לוֹ אֲבָרְהָם: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, הֲאִם טִירָה שְׂאִינָה מִקְרָה יֵשׁ כָּאֵן? אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַטְּמִין אוֹתִי כָּאֵן, וּמֵאוֹתוֹ הַזֵּמֶן עַד עַכְשָׁיו נִטְמַנְתִּי כְּמוֹ דָּג בַּחֲפִירָה עַד שֶׁאֶתָּה בָּאתָ לְעוֹלָם. עַכְשָׁיו מִכָּאֵן וְאֵילָךְ הִנֵּה קִיּוֹם לִי וְלְעוֹלָם יֵשׁ בְּשִׁבִּילֶךָ.

רָאָה מַה כְּתוּב - וַיִּקֶּם הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ. מִמֶּשׁ קִימָה הָיְתָה לָהּ מַה שְׁלֹא הָיְתָה לָהּ עַתָּה. רַבִּי אֲבָא אָמַר, וַיִּקֶּם הַשָּׂדֶה - וְדַאי קִימָה מִמֶּשׁ, שֶׁקָּם וְהִתְעַלָּה לִפְנֵי אֲבָרְהָם, מִשּׁוּם שֶׁעַד עַכְשָׁיו לֹא נִרְאָה שֶׁם כְּלוּם, וְעַכְשָׁיו, מַה שֶׁהָיָה טְמוּן - קָם וְהִתְעַלָּה, וְאִזְּאָם קָם הַכֹּל כְּמִשְׁפָּטוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּשַׁעַה שֶׁנִּכְנַס אֲבָרְהָם לַמַּעֲרָה וְהִכְנִיס לָשׁ אֶת שָׂרָה, קָמוּ אֲדָם וְחִנּוּחַ, וְלֹא קִבְּלוּ לְהַקְבֵּר שֶׁם. אָמְרוּ: וּמַה אָנוּ בְּבוֹשָׁה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם מִשּׁוּם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁנִּגְרַמְנוּ, וְכַעַת תִּתְּנוּסֶף לָנוּ בּוֹשָׁה אַחֲרֵת - מִפְּנֵי הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁבָכֶם?

אָמַר אֲבָרְהָם: הָרִינִי מִזְמָן לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַבְדְּךָ שְׁלֹא תִתְּבֹשֶׁשׁ לִפְנֵי לְעוֹלָמִים. מִיָּד - וְאַחֲרֵי כֵן קִבֵּר אֲבָרְהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ. מַה זֶה וְאַחֲרֵי כֵן? אַחֵר שֶׁקִּבֵּל עָלָיו אֲבָרְהָם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה.

אֲדָם נִכְנַס לְמִקְוָמוֹ - חִנּוּחַ לֹא נִכְנַסָּה, עַד שֶׁקָּרַב אֲבָרְהָם וְהִכְנִיס אוֹתָהּ אֶצְלָה אֲדָם וְקִבֵּל אוֹתָהּ בְּשִׁבִּילוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְאַחֲרֵי כֵן קִבֵּר אֲבָרְהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ, וְלֹא כְּתוּב לְשָׂרָה, אֶלָּא אֶת שָׂרָה, לְרִבּוּת חִנּוּחַ. וְאִזְּאָם הִתְיַשְׁבוּ בַּמָּקוֹם כְּרִאוּי. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרִאשִׁית ב) אֶלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָה, וְשִׁנִּינוּ בְּאֲבָרְהָם.

תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ - זֶה אֲדָם וְחִנּוּחַ. לֹא כְּתוּב אֶלֶּה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, אֶלָּא תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, וְלֹא תוֹלְדוֹת בֶּן אֲדָם. וְהֵם הַתְּקִימוּ בְּשִׁבִּיל אֲבָרְהָם. וּמִנֵּין לָנוּ שֶׁהִתְקִימוּ בְּשִׁבִּיל אֲבָרְהָם? שֶׁכְּתוּב וַיִּקֶּם הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ לֹא אֲבָרְהָם. וְעַד שֶׁבָּא אֲבָרְהָם לֹא הִתְקִימוּ אֲדָם וְחִנּוּחַ בַּמָּקוֹם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׂאֵל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲבִיו. אָמַר, הַמַּעֲרָה הַזֹּאת אֵינָה כְּפִיחָה, שֶׁהָרִי כְּתוּב מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, וְאַחֵר כֵּן כְּתוּב קָרָא לָהּ מַעֲרַת שָׂדֶה הַמַּכְפֵּלָה. מִכְפֵּלָה הוּא קָרָא לְשָׂדֶה.

אָמַר לוֹ, כֵּן קוֹרָא לָהּ - מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְיִתֵּן לִי אֶת מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, אֲבָל וְדַאי, חִיָּדָה הַמַּעֲרָה הִיא מַכְפֵּלָה, וְלֹא הַשָּׂדֶה נִקְרָא מַכְפֵּלָה. אֶלָּא הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה נִקְרָאִים עַל שֶׁם מַכְפֵּלָה, שָׂדֶה הַמַּכְפֵּלָה וְדַאי, וְלֹא הַמַּעֲרָה, שֶׁהָרִי הַמַּעֲרָה הִיא בְּשָׂדֶה, וְאוֹתוֹ הַשָּׂדֶה עוֹמֵד בְּדָבָר אַחֵר.

בֹּא רָאָה, תַּחַת יְרוּשָׁלַיִם נִכְפְּלָה כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא עוֹמֵדָה לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. כְּמוֹ כֵן יְרוּשָׁלַיִם

למעלה - וירושלים מטה. אחוזה למעלה ואחוזה למטה. וירושלים למעלה ואחוזה בשני צדדים - למעלה ולמטה [ירושלים למטה ואחוזה בשני צדדים - למעלה ולמטה], ומשום כך היא כפולה.

ועל כן השדה הזו מאותה מכפלה היא שבו היא שורה. כמו כן כתוב פריח השדה אשר ברכו ה', למעלה ולמטה, ומשום כך שדה המכפלה ודאי, ולא שדה כפול.

עוד סוד הדבר - שדה המכפלה ודאי. מי המכפלה? [ה'] שבשם הקדוש שהיא מכפלה. הכל עומד יחד, ובשבילה אמר בדרך נסתר ה' מכפלה, שלא היתה בשם הקדוש אות אחרת מכפלה פרט לזה.

ואף על גב שמערת המכפלה היתה ודאי, שהיא מערה בתוך מערה, אבל על שם אחר נקראת מערת המכפלה, כמו שנאמר. ואברהם ידע, וכשנאמר לבני חת, פסה את הדבר, ונאמר ויתן לי את מערת המכפלה, על שם שהיא מערה כפולה, והתורה לא קראה לה אלא מערת שדה המכפלה כראוי.

והקדוש ברוך הוא עשה את הכל שימצא העולם הזה, כמו שלמעלה, ולהדביק זה עם זה שיהיה כבודו למעלה ולמטה. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ואברהם זקן בא בימים וה' ברח את אברהם בכל. רבי יהודה פתח, (תהלים סח) אשרי תבחר ותקרב לשכן חצריך. הפסוק הזה נתבאר, אבל אשרי האיש שדרכיו כשרות לפני הקדוש ברוך הוא, והוא התרצה בו לקרבו אליו.

בא ראה, אברהם התקרב אליו, ויתשוקתו היתה כל יום בזה. ולא התקרב אברהם ביום אחד או בפעם אחת, אלא מעשיו קרבוהו בכל ימיו מדרגה לדרגה, עד שהתעלה בדרגתו.

פשהיה זקן ונכנס לדרגות עליונות כראוי, שכתוב ואברהם זקן, ואז בא בימים, באותם ימים עליונים, באותם ימים ידועים בסוד האמונה. וה' ברח את אברהם בכל. שמשם יוצאות כל הדרכות וכל טוב.

אשריהם בעלי התשובה, שהרי בשעה אחת ביום אחד [בפעם אחת] ברגע אחד קרבים לקב"ה, מה שלא היה כך אפילו לצדיקים גמורים שהתקדשו לקב"ה בכמה שנים. אברהם לא נכנס באותם הימים העליונים עד שהיה זקן, כמו שנאמר. וכן דוד, שכתוב (מלכים א א) והמלך דוד זקן בא בימים. אבל בעל התשובה מיד נכנס ונדבק בקב"ה.

רבי יוסי אמר, שנינו, המקום שבעלי התשובה עומדים בעולם ההוא, אין לצדיקים גמורים רשות לעמוד בו, משום שהם קרובים למלך יותר מכלם, והם מושכים עליהם ברוצח הלב יותר ובכח רב להתקרב למלך.

בא ראה, כמה מקומות מתקנים לקב"ה בעולם ההוא, ובכלם בית מושבים לצדיקים, כל אחד ואחד לפי דרגתו כראוי לו.

כתוב (תהלים סח) אשרי תבחר ותקרב לשכן חצריך, שהקדוש ברוך הוא מקרב אותם אליו, שעולים אותם הנשמות ממטה למעלה ולהאחז בנחלתם שנתקנה להן. לשכן חצריך - אלו המקומות והדרגות שבוחר, ומי הם? כמו שנאמר (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה. וזוהי דרגה בין קדושים עליונים.

ומי שזכאים לדרגה הזו הם שליחים של רבון העולם, כמו אותם המלאכים, ותמיד עושים שליחות ברוצח רבונם, משום שאלו [התקדשו] תמיד בקדשה ולא נטמאו. כמו כן מי שנטמא בעולם הזה, הוא מושך עליו רוח טמאה, וכשיצאת ממנו נשמתו, מטמאים אותו, ומדורו בין אותם הטמאים, ואלו הם המזיקים של העולם. כמו שממשיך אדם את עצמו בעולם הזה - כך הוא מדורו ונמשך באותו העולם [ואותן רוחות הטמאות מטמאות אותו ומכניסות אותו לגיהנם].

בא ראה, מי שמתקדש ושומר את עצמו בעולם הזה שלא יטמא, מדורו בעולם ההוא בין אותם קדושים עליונים ועושים תמיד שליחות, ואלו עומדים בחצר, כמו שנאמר (שמות כז) את חצר המשכן.

ויש אחרים שהם בפנים יותר שאינם בחצר, אלא בבית, כמו שנאמר (תהלים סח) נשבעה בטוב ביתך. אמר דוד, נשבעה בטוב ביתך. פיו שומר חצריך, למה כתוב נשבעה בטוב ביתך? ישבע בטוב ביתך היה צריך להיות, כמו שכתוב ישכן! אלא הרי שנינו, אין ישיבה בעזרה אלא למלכי דוד לבדם.

ויש מקום לחסידים עליונים שנכנסים לפנים, ומי הם? ככתוב (במדבר ג) והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו וגו'. וכמה מדורים על מדורים ואורות על אורות נפרדים בעולם ההוא, וכל אחד מתבייש מאור חברו. כמו שהמעשים נפרדים בעולם הזה, כך גם מקומות ואורות נפרדים בעולם ההוא.



ובא וראה, הרי נאמר שאלו בעולם הזה, כשאדם ישן על מטתו והנשמות צריכות לשוטט בעולם ונצאו מתוך הגוף, אין כל נשמה ונשמה עולה ומשוטטת לראות בכבוד ספר פני עתיק הימים, אלא כמו שנמשך תמיד וכפי המעשים, כך נשמתו עולה.

אם נטמא - הוא ישן והנשמה יוצאת, וכל אותו רוחות טמאות לוקחות אותה, ונדבקת בהן באותן הדרגות התחתונות שמשוטטות בעולם, והם מודיעות לה דברים שקרובים לבא לעולם. ולפעמים שמודיעים לה דברים כוזבים וצוחקים עליה, והרי פשוטה.

ואם זוכה אדם, כשהוא ישן ונשמתו עולה, הולכת ופשוטה ובוקעת בין הרוחות הטמאות הללו, וכלם מכריזים ואומרים: פנו מקום, פנו. זה אינו מצדנו! והיא עולה בין אותם הקדושים, ומודיעים לה דבר אחד אמת.

וכשיורדת, כל אותם מחנות של ערפוב רוצים להתקרב אליה לדעת אותו הדבר, והם מודיעים לה דברים אחרים. והדבור ההוא שנוטלת בתוך אותם קדושים בין אותם האחרים הוא כתבואה בתוך התבן. וזה [מי] הוא זוכה יותר בעוד שהוא עומד והנשמה עומדת בעולם הזה.

כמו כן כשיוצאות הנשמות מהגוף מהעולם הזה, רוצות לעלות, וכמה שומרי הפתח ומחנות מזיקים נמצאים. אם הם מצדם - כלם אווזים בהם באותן הנפשות, ומוסרים אותם ביד דומה להכניסם לגיהנם.

ואחר כך עולות ואוזים בהם, והם נוטלים אותם, ומכריזים בהם: אלו הם שעברו על מצוות רבונם. וכן משוטטות בכל העולם. ואחר כך מחזירים אותם לגיהנם, וכן עד שנים עשר חדשים. אחר שנים עשר חדשים הם שוככים באותו מקום שראוי להם. אותם הנשמות שזכו עולות למעלה, כמו שנתבאר, וזוכות במקומותיהם.

בא ראה, אשרי הצדיקים שנגנזו להם כמה טובות לעולם ההוא, ואין מקום פנימי בכל אותם באותם שיוצאים את סוד רבונם ויוצאים לדבק בהם בכל יום. על אלו כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וזלתה יעשה למחפה לו.

מה זה למחפה לו? כמו שנאמר (איוב לב) חפה את איוב בדברים. ואלו הם שדוחקים לדבר של חכמה ומדברים אותה ומחכים לדעת את ברור הדבר, והם מכרים לרבונם. אלו הם שרבונם משתבח בהם בכל יום. אלו הם שנגנזים בין עליונים קדושים, ואלו נכנסים בכל השערים שלמעלה, ואין מי שימחה בידם. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, אברהם נכנס לדעת ולהדבק ברבנו כראוי לאחר שהקדים את מעשיו שבראשונה, וזכה לאותם הימים העליונים, והתברך מהמקום שכל הברכות יוצאות משם, שכתוב ו'ה' ברוך את אברהם בכל. מה זה בכל? המקום של הנער שאין פוסקים מימיו לעולמים.

אמר רבי חייא, בא ראה שאברהם לא רצה להתערב עם נשות העולם ולהדבק בשאר העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שנשות שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות הם מטמאות את הגברים שלהם ולאותם שנדבקים בהם. משום שכשאברהם ידע את החכמה, ידע העקר והשרש, ומאיה מקום יוצאות ומשוטטות רוחות טמאות בעולם, ועל כן השביע את עבדו שלא יקח אשה לבנו משאר העמים.

#### מדרש הנעלם

ויהיו. רבותינו פתחו בפסוק הזה (שיר ז) לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים. שנו רבותינו, היוצא לדוד. ותפלל שלש תפלות: תפלה שהיא חובה של יום, ותפלת הדוד על הדוד שהיא עושה, ותפלה שיחזר לביתו לשלום. ויאמר את השלשה האלו, אפלו באחד יכול לעשותו, ששנינו, כל שאלותיו של אדם יכול לכלל אותו בשומע תפלה.

אמר רבי יהודה, כל מעשיו של אדם כתובים בספר, הן טוב והן רע, ועל כלם עתיד לתת את הדיו. ששנינו, אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך - אותם הדברים שעשה הגלם, שאינו משגיח בעולם הבא, כלם ראו עיניך שענינת בהם. ועל ספרך כלם יכתבו - לתן עליהם דין וחשבון לעולם הבא. הלכך יקדים אדם תפלתו תמיד ויועיל לו.

אמר רבי יצחק, אין אדם עושה עברות אלא מי שהוא גלם ולא אדם, והינו אותו שלא מסתכל בנשמה הקדושה, אלא כל מעשיו כבהמה הוא שאין משגחת ואין יודעת. אמר רבי בון, וכי גלם נקרא דוד שאמר את הפסוק הזה?

אמר לו רבי יצחק, אדם הראשון אמרו, גלמי ראו עיניך. קדם שזרקת בי נשמה, ראו עיניך לעשות בדמותי בני אדם שידמו לי. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? ימים יצרו, בצורה הוא שלי. ולא אחד בהם, שלא נשאר אחד מהם.

אמר רבי בן, למה? אמר לו, בא ראה, כלם שדמו לו או ברמו שלו, לא מתו במיתת נפשם, וכלם לקו באותו ענין ממש.

בא ראה, אמר רבי יהודה, דמותו של אדם הראשון ויפיו היה כזהר הרקיע העליון שעל גבי שער הרקיעים, וכאותו האור שגנו הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעולם הבא. וכל אותם שהיו רמוזים בו מדמותו של אדם הראשון, בו הם לקו ומתו.

שפך דרכו של הקדוש ברוך הוא - נותן עשר לאדם, למה? לזון את העניים ולעשות מצוותיו. אינו עושה את זה ומתגאה [ואם נתגלה בו] בעשר ההוא - בו ילקה, שפתוב (קהלת ה) עשר שמור לבעליו לרעתו. נותן לו בנים, למה? ללמד אותם דרך הקדוש ברוך הוא ולשמר מצוותיו, כמו שאמור באברהם (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת כל ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה וגו'. הוא לא עושה את זה ומתגאה בהם - בהם הוא לוקה, שפתוב (איוב יח) לא ניו לו ולא נכד בעמו וגו'. וכן כמו זה, כשנותן הקדוש ברוך הוא מיפי טוב עליון של אדם הראשון להם, למה? כדי לשמר מצוותיו ולעשות רצונו. לא עשו כד אלא התגאו בו - בו לוקים, ביפי הזה.

אמר רב יהודה, כשבבא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, היה גלם טרם שזרק בו נשמה, וקרא לאותו המלאך הממנה על צורות בני אדם, ואמר לו: ען וצר בדמותו הו' ששה בני אדם. זהו שפתוב (בראשית ה) ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת, כלומר שתא שש.

אמר רבי יצחק, מאותו עפר ממש שבבא אדם הראשון, לקח הקדוש ברוך הוא לברא את ששת אלה, וקרא לו שת שש. זהו שפתוב ויולד בדמותו כצלמו, מאותה העשה שבבא הגלם שלו. ועל כך נאמר גלמי ראו עיניך, ועינת בו לעשות [בו] שדומים לו. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? כלם שלא שמרו מה שנותן הקדוש ברוך הוא להם ונטרדו מן העולם [ונדונו באותו הדין].

שנינו שם, אמר רב יהודה אמר רב, מצאנו ששלוש משמרות הוא הלילה, ולכל אחד ואחד יש ענין לקב"ה באדם, כשיוצאת נשמתו ממנו ונשאר אותו גלם לשו על מסתו, ונשמתו עולה בכל לילה לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי יצחק, אם היא צדיקה - שמחים עמה, ואם לא - דוחים אותה החוצה. אמר רב יהודה אמר רב, מה שפתוב (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני.

אמר רבי פנחס אמר רבי יהודה, השבעתי אתכם בנות ירושלים - הנשמה אומרת לאותם הנשמות הזוכות להפגס לירושלים של מעלה, והם הנקראות בנות ירושלים על שאזכות להפגס שם, ולפיכך הנשמה אומרת להם השבעתי אתכם בנות ירושלים, אם תמצאו את דודי - זה הקדוש ברוך הוא. רב אמר, זה זיו האספקלריה של מעלה. מה תגידו לו שחולת אהבה אני, להנות מהזיו שלו ולהסתופף בצלו.

רב הונא אמר, שחולת אהבה אני - אותה התשוקה והכסוף שפספסתי בעולם על הכל, לפיכך אני חולה. רבי יהודה אמר, זו אהבה שאוהבת הנשמה לגוף. שפינו שנסלם קצו של גוף, אותם הימים שנגזרו עלי, כמו שפאמר ויהיו חיי שרה, מה כתוב? ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'.

אמר רב יהודה אמר רב, מה כתוב בפסוק קדם זה? שפתוב ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען.

רבי יצחק אמר רבי יוחנן, ברא הקדוש ברוך הוא את האדם והכניס בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף. אמר רבי יהודה, המחברים בגוף. רבי יצחק אמר הנחלקים בגוף, שהם חולקים להתפרש כל אחד ליסודו כשיוצא האדם מן העולם הזה. רבי יהודה אמר, המחברים בגוף בחייו, משמע מהפסוק שפתוב ותמת שרה - זה הגוף. בקרית ארבע - אלו ארבעה היסודות. היא חברון - שהיו מחברים בגופו בחייו. בארץ כנען - בעולם הזה הבוחר אדם בזמן מועט.

ויבא אברהם לספד לשרה ולבכיתה. הינו [שפתוב] ששנינו, כל שבעת הימים נפשו של אדם פוקדת לגופו ומתאבלת עליו. זהו שפתוב (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. כמו זה, ויבא אברהם לספד לשרה ולבכיתה. ויבא אברהם - זו היא הנשמה. לספד לשרה - זה הגוף.

אמר רבי יצחק, בשעה שהנשמה זוכה ועולה למקום מעלתה, הגוף שוכב בשלום וינוח על משכבו. זהו שפתוב (ישעיה נז) יבוא שלום ינוחו על משכבותם הלך נכחו. מה זה הלך נכחו?

אמר רבי יצחק, הנשמה הלך נכחו למקום העדן הגנוז לה. מה משמיע? אמר רבי יהודה, מזה נשמע נכחה כתוב בה"א. ובשעה שאינה זוכה, והיא ראויה לקבל ענשה, הולכת משוממת ומבקרת בכל יום את הגוף ואת הקבר.

אמר רבי יוסי, עצם הקולית [גרד] הקשה הזה, כשהולך בסריחות לכאן ולכאן, הולך ומבקר את מקומו שנים עשר חדשים. כך הנשמה ההיא שראויה לקבל ענש, הולכת בחוץ בעולם, ופוקדת את

מקומה שנים עשר חדשים בבתי הקברות ובעולם.

אמר רבי יהודה, בא ראה שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'. אמר רבי אבא, והרי שנינו שפאשר הנשמה היא בשלמות עליונה, נוספת לה ה"א, ונקראת אברהם בשלמות עליונה, וכאן אתה אומר פאשר אינו צדיק כל כך, שכתוב ויקם אברהם. עשית שמי שיושב בכסא יורד לתוך קטן תחתון?

אלא כך גזרתי - ויקם אברהם מעל פני מתו. שאמר רבי בו אמר רבי זריקא, כשהנשמה ראויה לעלות למקום עדנה, קדם מגנה על הגוף הקדוש שיוצאת משם, ואחר כך עולה למקום מעלתה. זהו שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו, זה הגוף.

ויבדל אל בני חת - אלו שאר גופות הצדיקים שהם [ד"א בגי] תחתים ונהלמים בעולם למען יראת קונם, חתים על שהם שוכני עפר. ולמה צריכה אותם? אמר רבי יהודה, הכל כתובים במנן, ועל [שהיה, ד"א זה היה אותו] הגוף במנן עמהם. ומה אמר להם בדרך פיוס ובדרך כבוד?

גר ותושב אנכי עמכם וגו'. שהגוף הזה יהיה במנן אחד עמכם בחבור הזה. אמר רבי, ראה מה כתוב, ויענו בני חת את אברהם וגו'. כמו כן בדרך כבוד, בדרך פיוס. זהו שכתוב שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו.

מה זה נשיא אלהים אתה? אמר רבי פנחס, קדם שיצא הצדיק מן העולם, בת קול יוצאת בכל יום על אותם הצדיקים בגן עדן: הכינו מקום לפלוני שיבא לכאן. ועל כן הם אומרים, מאת אלהים מלמעלה אתה נשיא בכל יום בתוכנו. במבחר קברינו, במבחר הצדיקים, בחבורת הצדיקים המבחרים מנה אותו, הכניסוהו בחשבון עמנו, ואיש ממנו לא ימנע את המנן, כי כלנו שמחים בו ומקדימים לו שלום.

אמר רבי יוסי בן פזי, בא ראה, כיון שהנשמה פוגעת בהם ותדון, לאחר כך פוגעת לאותו המלאך הממנה עליהם. ששנינו, מלאך הממנה על בתי הקברות ודומה שמו, והוא מכריז ביניהם בכל יום על הצדיקים העתידים לפגוע בגניהם, ומיד פוגעת בו כדי לשפן הגוף בהשקט ובבטחה ובמנוחה ובהנאה [עליונה]. זהו שכתוב וידבר אל עפרון.

אמר רבי ייסא, זה המלאך הנקרא דומה. ולמה נתפנה שמו עפרון? על שהוא ממנה על שוכני עפר, והפקדו בידו כל פנקסי הצדיקים וחבורות החסידים השוכנים בעפר, והוא עתיד להוציאם בחשבון.

ולמדנו, אמר רבי אלעזר, לעתיד לבא כשיפקד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, יקרא למלאך הממנה על הקברות, ודומה שמו, ויתבע ממנו מנן כל המתים הצדיקים והחסידים ואותם גרי הצדק ושהרגו על שמו, והוא מוציאם בחשבון כמו שנטלם בחשבון. זהו שכתוב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם וגו' איש לא נעדר.

ולמדנו, אמר רבי שמואל ברבי יעקב, נפשות הרשעים נתונות בידו של מלאך זה ששמו דומה להכניסם בגיהנם ולדון שם. וכיון שנמסרות בידו, שוב אינן חוזרות, עד שיכנסו לגיהנם. וזה יראת דוד שנתירא כשעשה אותו עון, שנאמר (תהלים צד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. אמר רבי ייסא, הנשמה פוגעת לו להכניס אותו גוף עם שאר גופות הצדיקים בחשבונם. זהו שכתוב וידבר אל עפרון וגו'.

אמר רבי תנחום, המלאך קודם ואומר לו: ראה מה כתוב למעלה - ועפרון ישב בתוך בני חת. שחתו לשכן בעפר, והוא מקדים ואומר לו להכניס אותו הגוף בחשבון הצדיקים. זהו שכתוב ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת לכל באי שער עירו לאמר. מה זה לכל באי שער עירו? רב נחמן אמר, אותם שנקנסו בכתב חשבון פנקסו. שאמר רב נחמן, וכך נגזר [על] חשבון, על יד דומה נכנסים לבתי הקברות, ובחשבון הפתק עתיד להוציא אותם, והוא ממנה על שוכני העפר.

מה זה השדה נתתי לך והמערה אשר בו? אמר רבי יוסי, אוצר של שלוחה ומנוחה רבה. אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וכסופים בשביל התורה. זהו שכתוב (שיר ח) ומאתים לנטרים את פרי. ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאלו נהרגו על קדשות שמו, ונצחו כמו הפסוק הזה. [וכך אמרו בפסוק הזה] שכתב ואהבת את ה' וגו'.

ולמדנו, כל המכון את לבו בפסוק הזה כדי למסר נפשו על קדשות שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו. זהו שכתוב (תהלים מד) כי עליך הרגנו כל היום. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בפסוק זה, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף, והרי שנינו מאתים? אמר רב נחמן, מאתים על התורה - ומאתם על שמסר עצמו בכל יום על קדשות שמו.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. משנה: אמר רבי אלעזר, על כל פנים כך הוא, שהמשנה היא זפה, שנעשית הנשמה, ההוא שכתוב בו (יחזקאל א) והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פגיו, כמו שאמור באותה הבריתא הראשונה.

אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר מאותה המשנה. אמר לו, כך התפרש בשלש עשרה מדות הרחמים בפרשה שלו, אבל כאן יש לנו לומר. פתח ואמר, (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגו'. אמר רבי אלעזר, מה היא שאנו קוראים כאן בשיר השירים לשון נקבה, ושם בתורה לשון זכר?

אלא, אמר רבי אלעזר, כאן בתורה נקרא בלשון זכר אצל הגוף, מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר, והנשמה כלפי מעלה כנקבה בפני הזכר, וכל אחד יורש מעלתו.

שנינו שם, בארבע פעמים [בשנה] בשעה בכל יום העדן מנטף על הגן, ויוצא מאותם הטפות נהר גדול המתחלק לארבעה ראשים, ושמונה וארבעים טפות מנטף בכל יום, ומשם שבעים אילני הגן. זהו שכתוב (תהלים קד) ישבעו עצי ה'. רבי תנחום אמר, מכאן (שם) משקה הרים מעליותיו. איזו היא עליה? זהו עדן. ועדן באיזה מקום הוא? רבי יהודה אמר, למעלה מערבות הוא. רבי יוסי אמר, בערבות הוא, שהרי שנינו, שם גנזי חיים טובים ברכה ושלום ונשמתן של צדיקים, והגנוז העליון. הוא עדן למטה מכון כנגדו גן בארץ ונוטל ממנו שפע בכל יום.

אמר רבי אבהו, שמונה וארבעים נביאים עמדו להם לישראל, וכל אחד נטל בחלקו תמצית טפה אחת מאותם טפות של עדן, שהם שמונה וארבעים טפות. ומה אם כל נביא שנטל טפה אחת מהן היתה מעלתו ברוח הקדש על כל השאר - אדם הראשון שהיה מקבל משמונה וארבעים לא כל שכן. מכאן אתה למד כמה היתה חכמתו.

רבי בא אמר רב כהנא, וכי מאין היה להם לנביאים מאותן הטפות? אלא כך שנינו, בכל טפה וטפה היוצאת מעדן, רוח חכמה יוצאת עמו, ועל כן נגזר במשנה: יש מים שמגדלים חכמים, ויש מים שמגדלים טפשים. ואותם המים שמגדלים חכמים, אותם המים היו מטפות של עדן.

שאמר רבי יוסי, המים שבהם טפות יושבים [נ"א יתרים] מכל אותם ארבעת הנהרות הראשונים, הוא שכתוב (בראשית ב) שם האחד פישון. מה זה שם האחד פישון? המיוחד מכלם פישון, והוא הנופל בארץ מצרים, ולפיכך היתה חכמת [לישראל] מצרים יותר מכל העולם.

וימשננזרה הגזרה שאבדה חכמת מצרים, נטל הקדוש ברוך הוא אותם הטפות וזרק אותם באותו הגן, באותו הנהר של גן עדן, שכתוב (שם) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. וזה היה מוליד ארבעה אחרים, והאחד המיוחד הולד ממנו פישון היה. משנטלו אלו הטפות שלא יצאו מהגן, אבדה החכמה ממצרים.

ומאותה הרוח שהיתה יוצאת מעדן, תמצו [תמצו] כל נביא ונביא, והינו שכתוב מתהלך בגן לרוח היום. וגנוז זה בגן עדן לעתיד לבא, וזה הוא הנהר שראה יחזקאל בנבואתו, ועל כן אמר הכתוב (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו'. שאותם מים תמיד מגדלים הידיעה בעולם.

שנו רבותינו, כל נשמתן של צדיקים למעלה, בעדן הן. ומה ממה שיוירד מעדן ישגא החכמה בעולם - לעומדים בו ונהנים מהנאותיו וכסופיו על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יצחק, כיון שהנשמה זוכה לכנס בשערי ירושלים של מעלה, מיכא"ל השר הגדול הולך עמה ומקדים לה שלום. מלאכי השרת תמהים בה ושואלים עליה (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר. מי זאת עלה בין העליונה מהגוף החרב שדומה להכל, שכתוב (תהלים קמד) אדם להבל דמה. הוא משיב ואומר, (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא - מיחדת היא. אחת היא לאמה - לאמה זו היא פסא חפוד שהיא אם לנשמה ויולדת לה, שנגזרה ממנה.

ראויה בנות ונאשריה - אלו שאר הנשמות שהן במעלתן למעלה, והם הנקראות בנות ירושלים. אמר רבי יוסי, הנה חזרנו על מה שאמרנו - אלו נקראות בנות ירושלים, והאחרות נקראות בנות לוט. ראויה בנות ונאשריה - שאר הנשמות משבחות לה ואומרות שלום בואי. מלכות ופילגשים - מלכות אלו האבות שהם מלכות, ופילגשים הם גרי הצדק. כלם משבחות ומקלסות אותה עד שנכנסת למעלה, ואזי הנשמה במעלתה ומתקיימת אריכות ימים. זהו שכתוב ואברהם זקן בא בימים. נכנס באריכות ימים לעולם הבא.

רבי אבא הזקן קם על רגליו ואמר, מנוחה ושלום עצמות יהיו לך, רבי שמעון, שהחזרת עטרה לישנה. ששנינו בברייתא הראשונה, שכיון שהנשמה היא בשלמותה במקום עליון [לזמן אחר נכנסים], לא שבה לגוף, אלא נבראות ממנה נשמות אחרות שיוצאות ממנה, והיא נשארת בקיום, עד שבא רבי שמעון בן יוחאי ודרש, ומה אם בעולם הזה שהוא הבל, והגוף שהוא טפה סרוחה, נכנסת בו אותה הנשמה - לעתיד לבא שיצרכו כלם ויהיה הגוף מבחר בקיום ותשלום יותר, אינו דין להכנס אותה הנשמה בו בכל התשלומים והעלויות שבה?

אמר רבי אחא, אותה הנשמה [בו בכל התשלומים והעלויות שבה] ממש, ואותו הגוף ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להעמידו בקיומו לעתיד לבא, אבל שניהם יהיו שלמים בתשלום הדעת להשיג מה

שלא השיגו בעולם הזה.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. רבי בו אמר רבי יוחנן, [באותם הימים] באותו עולם שהוא ימים, ולא בעולם הזה שהוא לילה. אמר רבי יעקב, באותם העולמות שהם ימים, באותם ההנאות והכסופים שהוא נוחל. ור' בריה אבא את אברהם בכל. באותה המערה [נ"א המעשה] שנתן לו הקדוש ברוך הוא משמו, שהיא אות ה"א, שבה נברא העולם.

ולמדנו, אמר רבי יוחנן, מטטרו"ן שר הפנים, שהוא נער עבד מרבו האדון המושל עליו, ממנה על הנשמה בכל יום להספיק לה מאותו האור שנצטווה, והוא עתיד לקחת חשבון פתק בבתי הקברות מדומה, ולהראות אותו לפני רבו, והוא עתיד לעשות שאור אותו העצם תחת הארץ, לתקן את הגופות ולקיים בשלמות של גוף בלי הנשמה, [בזמן] שהקדוש ברוך הוא ישלח אותה למקומה.

אמר רבי יצחק, באותה שעה מה כתוב? ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל וגו'. מהו אל עבדו? אם בחכמה הוא נסתכל, מה זה אל עבדו? אמר רבי נחוראי, לא נסתכל אלא במה שאמר עבדו, עבדו של מקום, [זקן ביתו] הקרוב לעבודתו, ומי הוא? זה מטטרו"ן, כפי שאמרנו. שהוא עתיד לנפות את הגוף בבתי הקברות.

זהו שכתוב ויאמר אברהם אל עבדו, זה מטטרו"ן עבדו של מקום. זקן ביתו, שהוא תחלת בריותיו של מקום. המושל בכל אשר לו, שנתן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה על כל צבאותיו.

ולמדנו, אמר רבי שמעון אמר רבי יוסי אמר רב, כל צבאותיו של אותו עבד נוטלים אור ונהנים מזיו הנשמה. שזמנו, אור הנשמה לעולם הבא גדול מאור הכסא. והרי מהכסא נטלה הנשמה? אלא זה לפי הראייה לו, וזה לפי הראייה לו. רב נחמן אמר, גדול מאור הכסא ממש, שכתוב (יחזקאל א) דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. מה זה עליו? על זהו.

וכשהוא הולך לעשות שליחותו, כל צבאותיו והמרכבה שלו נזונים מאותו האור. זהו שהנשמה אומרת לו, [שכתוב] שים נא ידך, כלומר סיעתך. תחת ירכי - זהו אור הנשפע מן הנשמה עליהם.

אמר רבי יהודה ברי שלום, כך קבלנו, בשעה שזה הולך בשליחותו של מקום, הקדוש ברוך הוא מניע כל צבאותיו של מעלה באות אחת משמו. אמר רב הונא, כך ירכי בגימטריא ר"ס. כלומר, הנשמה אומרת שים נא ידך, סיעתך, תחת מעלתו של רס ונשא המושל על הכל. ולאחר שצוה סיעת העליונים תחת ידו, אני משיעך שבועה גדולה בו.

אמר רבי יצחק, אלהי השמים ואלהי הארץ - הואיל ואמר בה' שהוא הכל, למה נאמר אלהי השמים? אמר רבי יהודה, שהוא אדון על הכל. בבת אחת וברגע אחד הוא מניע לכל, וכלם כאין נגדו. רבי יצחק אומר על שמים אותיות משמו, להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו.

ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ. אמר רב הונא, ואם הייתי עמהם של בעלי הבריות כשגלו הסוד הזה, לא נפרד הייתי מהם כך, שהרי אני רואה עמקים רבים בפיהם שגלו ולא ראויים לכל אדם. בא ראה, שבועת הברית הוא נשבעת הנשמה, שכתוב אשר לא תקח אשה לבני.

אמר רבי יצחק, מכאן משמע, שהאיל ואתה הולך בשליחות זו, לא תקח אשה לבני. כלומר שלא תקח גוף לבני [לבניני] להפגס בגוף אחר, בגוף זר, בגוף שאינו ראוי לו, אלא בהחיה ממש שהוא שלי, בהחיה ממש שיצאתי ממנו. זהו שכתוב כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך.

אמר רבי יוסי, מהו ולקחת אשה לבני ליצחק? אמר רבי יצחק, אותו הגוף שנצטרע עמי באותו העולם ולא היה לו הנאה וכסוף בו מפני יראת קונו, אותו הגוף ממש תקח לצחק עמו בשמחת הצדיקים הוא, לצחק עמו בשמחת הקדוש ברוך הוא, לצחק עמו שעכשו עת שחוק בעולם. זהו שכתוב (תהלים קכו) אז ימלא שחוק פיני וגו'.

אמר רבי יהודה בר יצחק, בא תשמע, אין מלאך אחד עושה אלא שליחות אחת, ולא שתי שליחויות בבת אחת. ולמדנו, אמר רבי אבא, מלאך אחד, אשר קסת הסופר במתניו, עתיד להרשים כל אחד ואחד על מצחו, ולאחר כן השר הגדול הולך לתקן כל אחד ואחד ולהעמידו לקבל נשמתו. זהו שכתוב הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה. מה זה לפניך? לפני שליחותך.

רבי [אלעזר] אליעזר הלך לראות את רבן יוחנן בן זכאי רבו, ואותו היום היה ראש חודש. כשהגיע אליו, אמר לו, הבאר שמנקה מכל טנפת, וממלאים אותו ונובע משלו יותר, מה רוצה כאן? אמר לו, חיב אדם להקביל פני רבו. אמר לו, לא כך אמרתי, אלא אני רואה בפניך שדבר חדש יש אצלך מאותם העמקים שאתה עתיד לשאל.

אמר לו, ראיתי את האור הראשון הזה שמסעותיו עשרה, ונוסע בעשרה, ובסוד של עשרה מנהיג את הכל, ובאותיות של עשרה עושה את מעשיו. ולמדנו, עשרה פתקים, עשרה מפתחות של בית חולים

בְּיָדוֹ, וַעֲשֶׂה פְתֻקִּים נוֹטֵל בְּגוֹן עֵדוֹן לְהִתְקִין אֶרֶץ עַל גּוֹפּוֹת הַצְּדִיקִים.

אָמַר לוֹ, אֲלִיעֶזֶר בְּנִי, הִיִּית רוֹאֶה יוֹתֵר מִמֶּלֶךְ קָדוֹשׁ שֶׁל הָעוֹלָם, בַּעֲשֶׂרָה נְבָרָא, בַּעֲשֶׂרָה מְנַהֵג. בַּעֲשֶׂרָה הַפְּסָא הַקְּדוֹשׁ. בַּעֲשֶׂרָה הַתּוֹרָה, הוּא בַּעֲשֶׂרָה מְסֻעוֹתָיו. בַּעֲשֶׂרָה עוֹלָמוֹת. עֲלִיוֹנִים [בַּעֲשֶׂרָה]. וְאַחַד עֲלִיוֹן עַל הַכֹּל בְּרוּךְ הוּא.

וְאָמַר לָךְ דָּבָר, דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַמְּשֻׁנָּה הִיִּתָּה בְּזֶה. מַה כְּתוּב? וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשֶׂרָה גְמָלִים מִגְּמָלֵי אֲדִנְיוֹ וַיִּלֶּךְ. אָמַר לוֹ, רַבִּי, זָכִיתִי לַפְּסוּק הַזֶּה, אֲבָל וְכָל טוֹב אֲדִנְיוֹ בְּיָדוֹ מֵהוּ? אָמַר לוֹ, הוּא שְׁמוֹ שֶׁל רַבּוֹ שֶׁהָלַךְ אֵלָיו לְהַכְנִיסוֹ וּלְהַנְחִיג [וּלְהַגִּין] אוֹתוֹ. אָמַר, זֶהוּ וְדַאִי, כִּי שְׁמִי בְּקֶרְבּוֹ.

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, בֵּא רֵאָה, מִי שִׁיּוּדַע אֶת שְׁמוֹ עַל בְּרִיו, יוֹדַע שֶׁהוּא וְשְׁמוֹ אֶחָד, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׁמוֹ אֶחָד, שְׁכָתוֹב (זְכָרִיה יֵד) ה' אֶחָד וְגו'. [כָּלָם] כְּלוּמַר, הַשֵּׁם וְהוּא אֶחָד.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל בַּפְּרָשָׁה הַזֹּאת: וַיִּכְרֹךְ הַגְּמָלִים מַחוּץ לְעִיר אֶל בָּאָר הַמֵּיִם. אָמַר רַבִּי אֲבָא, מַחוּץ לְעִיר - זֶהוּ בֵּית הַקְּבָרוֹת. אֶל בָּאָר הַמֵּיִם - שְׁלֹמֹדְנוּ, הַנִּקְדָּמִים בְּבִתֵּי הַקְּבָרוֹת - אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאָו וְנִתְּנוּ בַּתּוֹרָה. שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ, כְּשֶׁנִּכְנַס אֲדָם לְקֶבֶר, מַה שֶּׁשָּׁאָלוּ אוֹתוֹ בַּתְּחִלָּה - אִם קָבַע עֵתִים לַתּוֹרָה, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיה לֵג) וְהִנֵּה אֲמוּנָת עֲתִיד וְגו'. וְכַשֵּׁיכֵּא, אֵינוֹ דִּין [לְקַיֵּם] לְהַקִּיֵּם בַּתְּחִלָּה.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, לַעֲת עָרַב - זֶהוּ יוֹם שְׁשִׁי, שֶׁהוּא עָרַב הַשַּׁבָּת, שָׂאָז הַזְּמַן לְהַעֲמִיד אֶת הַמֵּתִים. מַה מְשַׁמְעֵי? שְׁשִׁינוּ. שֵׁשֶׁת אֲלָפֵי שָׁנִים הוּא הָעוֹלָם, וְהוּא אֶלֶף הַשְּׁשִׁי שֶׁהוּא סִיּוֹם הַכֹּל. וְהִינוּ לַעֲת עָרַב, זְמַן סִיּוֹם הַכֹּל. לַעֲת צֵאת הַשָּׂאֲבָת - אֵלּוּ הֵם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַשּׁוֹאֲבִים מִמִּיָּה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא עַת לְצֵאת וּלְהַתְנַעֵר מִן הָעֶפֶר.

וְאָמַר רַבִּי אֲבָא, עוֹד יֵשׁ לַדַּעַת, שְׁשִׁינוּ, אוֹתָם הַמַּתְעַסְקִים לַדַּעַת אֶת בּוֹרְאָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִשְׁמָתָם בַּתְּשֻׁלוּמָה לְעוֹלָם הַבָּא, זָכוּ לְצֵאת מִשְׁבּוּעוֹת הַנִּשְׁמָה, הוֹלֵךְ לַדַּעַת מִי הוּא גּוֹפָה מִמֶּשׁ וּמָה הוּא. הִנֵּה אֲנִי נָצַב עַל עֵין הַמֵּיִם, אֵף עַל גֵּב שֶׁתַּלְמִיד חָכָם הוּא, הוֹלֵךְ אַחֵר הַתְּשֻׁלוֹם, שְׁכָתוֹב וְהִנֵּה הַעֲלָמָה הַיִּצְאָת לְשֹׁאֵב וְאַמְרָתִי אֵלֶיהָ הַשְּׁקִינִי נָא מַעַט מִיָּם מִכֶּדֶד - אָמַר לִי רְמֹז דִּיעָתוֹ מִמָּה שֶׁהַשְּׁגִתָּ.

וְאָמַרְהָ אֵלֵי גַם אֶתָּה שְׁתָּה - אֵף אֶתָּה עֶבֶד [כְּמוֹד] כְּמוֹנִי, וְלֹא נִתְחַלֵּף לִי [עַל] דִּיעָתְךָ בִּידִיעָתוֹ שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ הוּא, וְצָרִיד אֶתָּה לְהַשְׁיֵג, שֶׁאַתָּה נְבָרָא כְּמוֹנִי.

וְגַם לְגַמְלִיד אֲשָׁאָב - כְּלוּמַר, דִּיעַת הַשְּׁגִתִּי שֶׁלֹּא הִשְׁגִּיו סִיעָתְךָ, וְדִיעַתִּי כִּי מַעֲלָה יֵשׁ לִי עֲלֶיךָ וְהִיאָךְ נְבָרָא אֶתָּה מִזִּיו הַנִּתּוֹן אֲצִלְךָ. אִם הוּא אוֹמֵר סִימָן זֶה יְהִי מְסוּר בְּיָדִי עַל כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ, וְאִדַּע שֶׁהִיא הָאִשָּׁה, הוּא הַגּוֹף מֵאוֹתָה הַנִּשְׁמָה, הַשְּׁבּוּעָה שֶׁהַשְּׁבִיעֵנִי.

וְיִהְיֶה הוּא טָרָם כֶּלֶה לְדָבָר וְגו'. רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בַּעֲד שֶׁכָּל הָעֲנִינִים הוּא רוֹצֵה לְנִסּוֹת עַל הַגּוֹף, מַה כְּתוּב? וְהִנֵּה רַבְּקָה יִצְאָת, זֶהוּ הַגּוֹף קָדוֹשׁ שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּדָבָרֵי תּוֹרָה וְכִתְּתָה גּוֹפּוֹ לְהַשְׁיֵג וּלְדַעַת אֶת קוֹנּוֹ. אֲשֶׁר יִלְדָּה לְבִתּוֹאֵל - אָמַר רַב יְהוּדָה, בֵּתוֹ שֶׁל אֵל. בֵּן מִלֶּכָּה - בֵּן מִלֶּכָּה שֶׁל עוֹלָם. אֲשֶׁת נָחוֹר אַחֵי אֲבָרָהָם - חֲבֵרַת הַשָּׂכֵל, גּוֹף שֶׁנִּדְבָּק בַּשָּׂכֵל, וְהִיא אַח הַנִּשְׁמָה. וְכֵדָה עַל שְׂכָמָה - מִשָּׂא הַחֲכָמָה עֲלֶיהָ.

וַיֵּרָךְ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָה - זֶה מַטְטְרוּן. וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאִינִי מַעַט מִיָּם מִכֶּדֶד - אָמַר לִי רְמֹז חֲכָמָה בִּידִיעַת בּוֹרְאָךְ מִמָּה שֶׁעֲסָקָתָ בְּעוֹלָם שֶׁיִּצְאָתָ מִמֶּנּוּ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁנוּ, אַחֵר כָּל זֶה מַה כְּתוּב? וְאַשֵּׁם הַנֶּזֶם עַל אִפֶּה וְהַצְּמִידִים עַל יְדֵיהָ.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, אוֹתָם הַעֲצָמוֹת שֶׁנִּפְזְרוּ לְכָאן וּלְכָאן, הוּא צוּמַד אוֹתָם וְשׁוֹקֵלָם זֶה עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיה נח) וַעֲצָמָתִי יַחֲלִיץ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּאוֹתָה שֶׁעָה אוֹתוֹ הַגּוֹף עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשֵׁם נִכְנַס בּוֹ נִשְׁמָתוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִי מוֹלִיד הַגּוֹף לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? אָמַר רַבִּי זִירָא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מַחֲלוֹת תַּחַת הָאָרֶץ, וְהֵם מַתְּגַלְגְּלִים וְהוֹלְכִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם כו) וְאֶרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, גְּבִרְא"ל מוֹלִיד אוֹתָם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִנּוֹן לָנוּ? שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כד) הַתְּלָכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה, וְכָתוּב שָׁם (דְּנִיאל ט) וְהָאִישׁ גְּבִרְאֵל. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵהוּ שְׁכָתוֹב וּלְרַבְּקָה אַח וְשְׁמוֹ לָבָן? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵין יֵצֵר הָרַע בְּטֵל מִן הָעוֹלָם. אֵף עַל פִּי שֶׁכָּלוּ לֹא נִמְצָא - קֶצֶתוֹ נִמְצָא.

בֵּא רֵאָה, בַּתְּחִלָּה כְּשֶׁהִנֵּה מִטָּל בְּעוֹלָם הַזֶּה, נִקְרָא לוֹט. לְעוֹלָם הַבָּא [בְּיָדָל] יִבְטַל מִן הָעוֹלָם, אֲבָל [לַעֲתִיד לְבֵא] לֹא כֵּל, וְנִקְרָא לָבָן, לֹא מִנְּגִל כְּבִרְאשׁוֹנָה, אֲלֵא כְּמִי שֶׁרוֹחֵץ מִנּוּלוֹ. לָמָּה צָרִיד לָבָן? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לַעֲשׂוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה צָרִיד. שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם אֵין יֵצֵר הָרַע נִמְצָא, פְּרִיָּה וּרְבִיָּה אֵינוֹ מִצּוֹי.

בֵּא תְּשַׁמַּע, כִּיּוֹן שֶׁהַגּוֹף נִבְנָה וְעוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, מַה כְּתוּב? וַיִּשְׁלַח אוֹת רַבְּקָה אֶחָתָם וְגו'. מַה זֶה נָאָת מִנְּקֻתָּה? זֶה כַּחַת הַתְּנוּעָה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, זֶה כַּחַת הַגּוֹף.

רַבִּי אֲבָהוּ פִּתַּח בַּפְּסוּק הַזֶּה, (שִׁיר ד) אֶתִּי מִלְּבָנוֹן כֶּלֶה אֶתִּי מִלְּבָנוֹן תְּבֹאִי וְגו'. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, כִּיּוֹן

שֶׁהַגּוֹף נִבְּנָה עַל קִיּוּמוֹ וּמִבִּיאוֹן אוֹתוֹ לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, הַנִּשְׁמָה מִמִּתְנַת אֵלָיו וְיוֹצֵאת לְקִרְאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשָׂדֶה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֵתִי מִלְּבִנוֹן כְּלָה, זֹה הִיא הַנִּשְׁמָה. תְּשׁוּרֵי מִרְאֵשׁ אֲמָנָה, הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם הַנִּשְׁמָה הִיא, יִפָּה אֲבָרָהֶם כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ. אָבֵל מַה זֶה יִצְחָק? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, הִנֵּה הַחֲבָרִים אָמְרוּ שֶׁעֲכָשׁוּ נִקְרָא יִצְחָק עַל שֵׁם הַשְּׁמִיחָה הַרְבֵּה שֶׁבְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, בִּתְחִלָּה נִקְרָאת הַנִּשְׁמָה אֲבָרָהֶם וְהַגּוֹף שָׂרָה. עֲכָשׁוּ נִקְרָאת הַנִּשְׁמָה יִצְחָק וְהַגּוֹף רַבָּקָה. שְׁנֵינִי בְּמִשְׁנָה, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲרַבְעִים יוֹם קִדָּם קִיּוּם הַגּוֹף מִמִּתְנַת הַנִּשְׁמָה לְגוֹף בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. בְּאִיזָה מְקוֹם? בְּמִקוֹם הַמִּקְדָּשׁ.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, בֹּא רֹאֵה, וַיִּקַּח אֶת רַבָּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאֱהָבֶהּ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ. אוֹהֵב אֶת אוֹתוֹ הַגּוֹף וּמִתְנַחֵם עִמּוֹ, וְהוּא עֵת לְשַׁחֵךְ וְהַחֲדוּנָה בְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֲרִי כָּל הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת הַתְּבַרְרָה לָנוּ, אָבֵל לֹא יָכֻלְנוּ לְדַעַת מַהוּ. וַיִּסֹּף אֲבָרָהֶם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְּׁמָה קְטוּרָה. וְלִשְׁקוֹל הַדַּעַת כָּל הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת לְסִתֵּר.

כְּשֶׁבֶא רַב דִּימִי, אָמַר, הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת שְׁמַעֲתִי וְלֹא נִזְכַּרְתִּי. אָמְרוּ שְׁעָלִיזִים תִּקְיָפִים לֹא זְמַנּוּהָ לְגִלּוֹת, וְאֵנוּ מַה נֹּאמֵר? קִם רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, מִיִּשְׁבִּיבַת חֲבָרֵינוּ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה גְלוּיָהּ.

קָמוּ וְהִלְכוּ הוּא וְרַבִּי יִיסָא וְרַבִּי חִיָּא. מִצָּאוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהִיא מְגַלָּה אֶת סוּדוֹת הַתְּפִלִּין. נִכְנְסוּ לִפְנֵי וְאָמְרוּ, בְּמָה מִתְעַשֵּׂק מִרְ? אָמַר לָהֶם, אֶת טַעַם הַתְּפִלִּין אֲמַרְתִּי, שֶׁהֲרִי אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שְׁמַנִּיחַ תְּפִלִּין וְיִוְדָע אֶת הַטַּעַם שֶׁלָּהוּ.

אָמְרוּ, אִם נוֹחַ לִפְנֵי מִרְ, יֹאמַר לָנוּ הַדְּבָר. אָמְרוּ, שְׁמַעֲנוּ מֵאֲבִיד, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֱהָבָה רַבָּה שֶׁהִיָּתָה לוֹ עִם יִשְׂרָאֵל אָמַר לָהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית מִשְׁכָּן כְּמוֹ הַמֶּרְכָּבָה הָעֲלִיזָה שֶׁלְּמַעַלָּה, וַיְבִיֵא אֶת דִּיּוּרוֹ עִמָּהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת כה) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם. וְשְׁמַעֲנוּ מֵאֲבִיד, שֶׁכָּאֵן סוֹתוֹם הַטַּעַם שֶׁל הַתְּפִלִּין בְּפִסּוּק הַזֶּה.

אָמַר לוֹ, בֹּא רֹאֵה, כְּמוֹ הָעֲלִיּוֹן נַעֲשֶׂה הַמִּקְדָּשׁ בְּמֶרְכָּבוֹתָיו הַקְדוֹשׁוֹת, וְאַחֵר כֶּף הַשָּׂרָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת דִּיּוּרוֹ עִמָּהֶם כְּעֵנֶן הַזֶּה. וְכְמוֹ כֵּן הַתְּעוֹרָרוּ הַחֲבָרִים בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה בְּטַעַם הַתְּפִלִּין, שֶׁהִיָּתָה אוֹתוֹ הָאִישׁ דִּגְמָא שֶׁל הַמֶּרְכָּבוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, מֶרְכָּבָה תַּחְתּוֹנָה מֶרְכָּבָה עֲלִיּוֹנָה, לְהַבִּיֵא אֶת מַלְכוּתוֹ וְיִשְׁרָה דִּיּוּרוֹ עָלָיו.

וְשִׁנִּינוּ, יֵשׁ בּוֹ סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים וְדִגְמָתָם, וַיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשׁ מֶרְכָּבוֹת, דִּגְמַת הָעֲלִיּוֹנִים הַקְדוֹשִׁים סוּדוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשְּׁמוֹת הַקְדוֹשִׁים, שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת, מֶרְכָּבוֹת שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, אֲרַבַּע פְּרָשִׁיּוֹת שׁוֹלֵט עַל אֲרַבַּע. וְעַל כֵּן סוּד הַשְּׁמִי"ן שֶׁל שְׁלֹשָׁה כְּתָרִים, וְשִׁי"ן שֶׁל אֲרַבַּע כְּתָרִים, שְׁלֹשָׁה מְלָכִים שׁוֹלֵטִים בְּגוֹף, תְּפִלִּין עָלָיו, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּה. אֵלּוּ תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ. הַתְּפִלִּין שֶׁל זְרוּעַ אֲרַבַּע פְּרָשִׁיּוֹת.

הַלֵּב רוֹכֵב, דִּגְמָא שֶׁל הַמֶּרְכָּבָה הַתַּחְתּוֹנָה, וְהַתַּחְתּוֹן רוֹכֵב. עוֹד שְׁנֵינִי, זֶה הַרְכָּב שֶׁל הַזְרוּעַ לְמִטָּה. וְהַלֵּב רוֹכֵב, דִּגְמָא שֶׁהוּא לְמִטָּה, וְנִמְסָרוּ בִּידוֹ לְהַכְנִיס אוֹתָם כָּל חִילוֹת הַשָּׁמַיִם. כֶּף הַלֵּב רוֹכֵב לְמִטָּה, וְנִמְסָרוּ בִּידוֹ כָּל אֵיבָרֵי הַגּוֹף.

וּמַעֲלִי אֲרַבַּע פְּרָשִׁיּוֹת עַל הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא הָרֹאשׁ. אָבֵל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלִיט עָלָיו, הַמֶּלֶךְ מִהַכֵּל [וְרוֹחַ] וְסוּד הַחֲכָמָה הַזֹּאת הוּא כְּמוֹ שֶׁהַמִּקְדָּשׁ, שֶׁכְּתוּב וַעֲשֶׂה כְּרוֹב אֶחָד מִקְצֵה מִזָּה וְכְרוֹב אֶחָד מִקְצֵה. וְעַלֵּיהֶם דִּיּוּר הַמֶּלֶךְ בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שְׁתֵּי מֶרְכָּבוֹת.

וְכְמוֹ זֶה הַלֵּב וְהַמֶּלֶךְ, הַלֵּב מְכָאֵן וְהַמֶּלֶךְ מְכָאֵן, וְעַלֵּיהֶם מְדוּרוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְבַּע [אַרְבַּע] פְּרָשִׁיּוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מְכָאֵן וְהִלָּאָה סוּדוֹת הַכְּתָרִים, הָאוֹתִיּוֹת וְהַפְּרָשִׁיּוֹת בְּגוֹפָם וּבְרַצְעוֹתֵיהֶם. הַלָּכָה לְמִשְׁנֵי מִסִּינֵי וְהִרְמִזוּ שְׁלָהֶם הַתְּגִלָּה, וְהַטַּעַם שֶׁל הַכֵּל בְּשִׁלְשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת [הַרְחָמִים].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵלְמָלָא לֹא בָּאֵתִי אֶלָּא עֲבוּר הַסוּד הַזֶּה - דִּי לִי. אָמְרוּ לוֹ, אֲשֶׁרִי חִלְקָה בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּל רֹז אֵינוֹ אֲנוּס לָךְ. אָמְרוּ לוֹ, בָּאֵנוּ לִפְנֵי מִרְ לְדַעַת אֶת סוּד הַפְּסוּק הַזֶּה, וַיִּסֹּף אֲבָרָהֶם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְּׁמָה קְטוּרָה.

אָמַר, פְּרוּשׁ שֶׁל הַפְּסוּק הַזֶּה כְּמוֹ שֶׁגָּלוּ חֲבָרֵינוּ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁבִּאֲשֶׁר הַנִּשְׁמָה תִּבּוֹא בְּאוֹתוֹ הַגּוֹף הַקְדוֹשׁ שְׁלָהּ, הִנֵּה הַחֲבָרִים הָיוּ עַל הַרְשָׁעִים שֶׁיִּקְוָמוּ וְיִכְשִׁירוּ אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, וַיִּתֵּן לָהֶם מִזֵּיו כְּבוֹדוֹ שֶׁיִּדְעוּ וַיִּשׁוּבוּ וַיִּזְכּוּ זְכוּת שְׁלָמָה.

וְכִשְׁרָאָה אֶת זֶה שְׁלָמָה, הִיָּה [תַּמָּה הַרְבֵּה] הַרְבֵּה וְאָמַר, (קִהְלֵת ח) וַיִּבְנוּ רֵאִיתִי רְשָׁעִים קִבְּרִים וְבָאוּ וּמִמִּקְדָּם קְדוֹשׁ יְהִלְכוּ, שֶׁיִּבְאוּ וַיִּחְיוּ מִמִּקְדָּם קְדוֹשׁ.

וְשִׁנִּינוּ. אָמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּתוּב (יִרְמְיָה ג) הִיָּהֲכָף כּוֹשֵׁי עוֹרוֹ וְנִימַר חֲבָרְתָּיו. כֶּף הַרְשָׁעִים שֶׁלֹּא זָכוּ לְשׁוּב בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלִהְיוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים, לְעוֹלָם לֹא יִקְטִירוּ בְּעוֹלָם הַבָּא. רֹאֵה מַה

כתוב, ויסף אברהם ויסקח אשה, ושרוצה לעשות להם נשמה לגופם ולקרנם בתשובה, כמו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן.

אמר רבי אלעזר, בא ראה מה כתוב, ותלד לו את זמרון ואת יקשן. הרבה מעשים רעים עד שנגרשים מן העולם, שכתוב וישלחם מעל יצחק בנו. ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו וגו'. ועל האחרים נאמר והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע וגו'.

אמר רבי יהודה, זה משמע על הפרשה, ומשמע שאותו זמן [נקרא] [אבד] שם [הנשמה] אברהם, ובמקומו נקראת יצחק, כפי שאמרנו. זהו שכתוב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. עם ידיעת החי שהוא חי העולמים, לדעת ולהשיג מה שלא השיג בעולם הזה. זהו שכתוב (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה'. (עד כאן מדרש הנעלם)

זהר:

רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת יב) וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, נטל עפרו ממקום המקדש, ובנה את גופו מארבעת הקדדים של העולם, שכלם נתנו לו כח. אחר כך הריק עליו רוח חיים, כמו שנאמר (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים וגו'. אחר כך קם וידע שהוא ממעלה ומטה, ואז נדבק וידע את החכמה העליונה.

כמו זה כל אדם שבעולם הוא כלול ממעלה ומטה, וכל אותם שיוצאים להתקדש בעולם הזה כראוי, כשמולידים בו, מושכים עליו רוח קדשה מהמקום שכל הקדושים יוצאים ממנו, ואלו נקראים בנים לקב"ה. משום שהגוף נעשה בקדשה כראוי, כך גם נותנים לו רוח ממקום עליון קדוש כראוי, והרי זה נתבאר.

בא ראה, בשעה שעתידי אדם לתת חשבון מעשיו טרם יצא מן העולם, אותו היום הוא יום החשבון שגוף ונשמה נותנים חשבון. אחר כך הנשמה נפרדת ממנו, והגוף שב לארץ, והכל שב למקומו שנקלח משם, והרי פרשוה. עד הזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים, הכל גנוז לפניו.

ואותו גוף ממש ואותה נשמה ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להשיב לעולם כמו מקדש ולחדש את פני העולם. זהו שכתוב (ישעיה כו) יחיו מתים נבלתי יקומו. ואותה הנשמה ממש גנוזה לפני הקדוש ברוך הוא, ושוב למקומה כפי דרכה, כמו שנאמר והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. ובזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים, עתיד הוא להריק טל מראשו עליהם, ובאותו הטל כלם יקומו מהעפר.

זהו שכתוב (שם) כי טל אורות טלף. מה זה טל אורות? אורות ממש מאותם האורות של מעלה שבהם עתיד להריק חיים לעולם, משום שעץ החיים יריק חיים שלא פוסקים לעולמים. שהרי עכשו פוסקים משום שהנחש הרע הזה שולט והלבנה מתפסה. ומשום כך כביכול פוסקים מימיו, והחיים לא שולטים בעולם כראוי.

ובאותו זמן אותו יצר הרע, שהוא הנחש הרע, יסתלק מן העולם, והקדוש ברוך הוא יעביר אותו, כמו שנאמר (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. ואחר שהוא יעבר מן העולם, הלבנה לא תתפסה. והנהר ששופע ויוצא, לא יפסקו מענינו. ואז כתוב (ישעיה ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים וגו'.

אמר רבי חזקיה, אם תאמר שכל הגופות של העולם יקומו ויתעוררו מן העפר - אותם הגופות שנטעו בנשמה אחת מה יהיה מהם? אמר רבי יוסי, אותם הגופות שלא זכו ולא הצליחו, הרי הם כלא היו. כמו שהיו עץ יבש בעולם ההוא, כך גם באותו הזמן. והגוף האחרון שנטע והצליח ונטל שרשיו כראוי יקום.

ועליו כתוב (ירמיה יז) והיה כעץ שתול על מים וגו' והיה עלהו רענו וגו'. שעשה פרות ונטע שרשים והצליח כראוי. ועל אותו גוף ראשון שלא עשה פרות ולא נטע שרשים [ולא זכה ולא הצליח], כתוב (שם) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וגו'. כי יבוא טוב - זו תחית המתים.

ויאיר אותו האור שעתידי להאיר לצדיקים שהיה גנוז לפניו מיום שנברא העולם, שכתוב (בראשית א) ויבא אלהים את האור כי טוב. ואז עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, וכתוב (מלאכי ג) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וגו'. ואז יתגבר הטוב בעולם, ואותו שנקרא רע יעבר מן העולם, כמו שאמרנו, ואז אותם הגופים הראשונים יהיו כלא היו.

אמר רבי יצחק, עתיד הקדוש ברוך הוא להריק על אותם הגופים רוחות אחרות, ואם זוכים בהם - יקומו בעולם כראוי, ואם לא - יהיו אפר תחת רגלי הצדיקים, שכתוב (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו וגו', והכל יוקם וייעד לפני הקדוש ברוך הוא, והם כלם במנוח, כמו שנאמר (ישעיה מ) ו



המוציא במספר צבאם וגו'.

בא ראה, הרי נאמר, כל אותם המתים שבארץ ישראל יקומו בראשונה, משום שהקדוש ברוך הוא יתעורר עליהם ויקים אותם. עליהם כתוב יחיו מתיד. אלו הם שבארץ ישראל. נבלתי יקומו - אלו הם שבארץ ארצות אחרות, שלא כתובה בהם תחייה, אלא קימה. שהרי רוח החיים לא תשרה אלא בארץ ישראל הקדושה, ומשום כך כתוב בהם יחיו מתיד, ואותם שבחוץ וברא הגוף שלהם, ויקומו גוף בלי רוח. אחר כך יתגלגלו תחת העפר עד שיגיעו לארץ ישראל, ושם יקבלו נשמה, ולא ברשות אחרת, כדי שיתקיימו בעולם כראוי.

רבי אלעזר ורבי ייסא היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי אלעזר, בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות את המתים, כל אותם הנשמות שיתעוררו לפניו, כלם עומדות דמיות דמיות לפניו, באותה דמות ממש שהיו בעולם הזה, ויוריד אותם הקדוש ברוך הוא ויקרא להם בשמות, כמו שנאמר (שם) לכלם בשם יקרא. וכל נשמה תפגס למקומה, ויקומו בקיים בעולם כראוי, ואז יהיה העולם שלם. ועל אותו הזמן כתוב (שם כה) וחרפת עמו יסיר וגו'. מה זה וחרפת עמו יסיר? זה יצר הרע שמחשיך את פני הבריות ושולט בהם.

אמר רבי יוסי, הרי ראינו, כל זמן שאדם עומד ברוח הזו - אינו טמא. נצא נשמתו ממנו - הוא טמא. אמר לו, ודאי שזה כך, וכך נאמר, שהרי אותו יצר הרע, כשנטל את הרוח של האדם, הוא מטמא אותו, ונשאר גוף טמא. ושאז עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כשהם בחייהם הם טמאים, שהרי יש להם נשמות מצד הטמאה, וכשמתרוקנת ממנו אותה טמאה, נשאר הגוף בלי טמאה כלל.

משום כך מי שנדבק באשה של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הוא נטמא, ואותו בן שיוולד לו יקבל עליו רוח של טמאה. ואם תאמר, הרי מצד אביו הוא בא מישראל, למה יקבל עליו רוח טמאה?

בא ראה, שהרי בראשונה נטמא אביו בשעה שנדבק עם אותה אשה שהיא טמאה, וכיון שהאב נטמא באותה אשה שהיא טמאה, כל שכן שאותו הבן שיוולד ממנה יקבל עליו רוח טמאה. ולא עוד, אלא שעבר על התורה, שכתוב (שמות לד) כי לא תשתחוה לאל אחר, כי ה' קנא שמו, משום שהוא מקנא על ברית הקדש הזו.

אמר רבי אלעזר, בא ראה, שהרי נאמר שפינו שידע אברהם אבינו חכמה, רצה להפריד מכל שאר העמים ולא להדבק בהם, ומשום כך כתוב: ואשבעה בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וגו'. מבנות הכנעני ודאי. [מה] סוד הוא, כמו שנאמר (מלאכי ב) ובעל בת אל נכר. אשר אנכי יושב בקרב, אנכי במדיק. כתוב כאן אשר אנכי, וכתוב שם (ישעיה מד) אנכי עשיתי ארץ. וכל זה כדי לא להטמא עמהם.

בא ראה, מי שמכניס את הברית הקדושה הזו באשה ההיא של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, גורם לטמא מקום אחר, ועל זה כתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'. ואף על גב שהשביע אותו בברית הזו, לא בטח בו אברהם, עד שהתפלל תפלתו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר, ה' אלהי השמים וגו', הוא ישלח מלאכו. ודאי זה מלאך הברית כדי שישמר הברית הזו ולא יטמא בין אותם העמים.

רק את בני לא תשב שמה. מה הטעם? משום שידע אברהם שהנה בכלם לא היה מי שהכיר את הקדוש ברוך הוא, רק הוא לבדו, ולא רצה שיהיה מדורו של יצחק ביניהם, אלא שיהיה מדורו עמו, ויצחק ילמד ממנו תמיד את דרך הקדוש ברוך הוא ולא יסטה ימינה ושמאלה, ועל כן לא רצה אברהם שמדורו של יצחק יהיה שם.

אמר רבי ייסא, ודאי שזכותו של אברהם היתה לפני העבד ההוא, שהיום החוא יצא, ובאותו היום הגיע לעין המים, שכתוב ואבא היום אל העין. והנה פרשוה.

רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. כמה טפשים האנשים שלא יודעים ולא מסתכלים להשתדל בתורה, משום שהתורה כל החיים וכל החרות וכל הטוב בעולם הזה ובעולם הבא. [החרות ההיא של העולם הזה ושל הבא היא] [נ"א החרות ההיא של העולם הבא היא החיים בעולם הזה] החיים הם בעולם הזה, שזכו לזמנים שלמים בעולם הזה, כמו שנאמר (שמות כג) את מספר ימיך אמלא. ולימים ארבים בעולם הבא, משום שהם חיים שלמים, הם חיים של שמחה, חיים בלי עצבות, חיים שהם חיים. חרות בעולם הזה, חרות של הכל. שכל מי שמשתדל בתורה, אין יכולים לשלט עליו כל העמים של העולם.

ואם תאמר, אותם בני השמד? גזרה היא מלמעלה, כמו רבי עקיבא וחבריו, וכך עלתה במחשבת. חרות של מלאך המות שלא יכול לשלט עליו, וכך זה ודאי. שאם אדם היה נדבק בגוף החיים, שהיא התורה, לא היה גורם מות לו וכל העולם.

ומשום כך, כשנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל, מה כתוב בה? חרות על הלכות, והרי פרשה. ואלמלא הם לא חטאו ועזבו את עץ החיים, לא היו גורמים מות לעולם כבתחלה. והקדוש ברוך הוא אמר, (תהלים פב) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם. חבלתם את עצמכם - אכן כאדם תמותון וגו'. ועל כן, כל מי שמשתדל בתורה, אין יכול לשלט עליו הנחש הרע ההוא שהחשיף את העולם.

אמר רבי ייסא, אם כך, למה משה מת? שאם כך, כיון שלא חטא - לא ימות! [ולמה ימות?] אמר לו, ודאי מת, אבל לא שלט בו אמרנו, אלא לא מת על ידו ולא נטמא בו, ולא מת ודאי. אלא נדבק בשכינה והלך לחיי עולם.

וזה נקרא חי, כמו שבארנו שכתוב (שמואל ב-כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי וגו'. ועל כן, כל מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות מן הכל בעולם הזה משעבוד של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. חרות בעולם הבא, משום שלא יתבעו ממנו דין בעולם ההוא כלל.

בא ראה כמה סודות עליונים יש בתורה, משום כך כתוב (משלי ג) יקרה היא מפנינים. כמה גנוזים טמונים יש בה. ועל כן, כשהסתכל דוד ברוח של החכמה וידע כמה נפלאות יוצאים מן התורה.

פתח ואמר (תהלים קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. בא ראה, ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת. יצאת? באה הנה צריך להיות! מה זה יצאת? שהקדוש ברוך הוא הוציא אותה מכל אותם בני העיר, שכלם רשעים, והיא יוצאת מהכלל שלהם. ותרד העינה כתוב בה"א, סוד הוא שפגשה שם את באר מרים, ומשום כך כתוב העינה בה"א, ועלו לה המים.

דבר אחר והנה רבקה יצאת, ככתוב יצאת לשאב מים. למה יוצאות ולא הולכות ולא באות? אלא משום שטמונות היו כל היום, ובאותה שעה יוצאות לשאב מים. וסימן לקח בידי.

בא ראה, כשהגיע העבד לחרוץ ומצא את רבקה לעת ערב, הנה זמן תפלת המנחה. באותה שעה שהגיע יצחק להתפלל תפלת מנחה, באותה שעה הגיע העבד אל רבקה. ובשעה ההיא שהגיע יצחק לתפלת מנחה כבתחלה, הגיעה רבקה אליו, שהכל ימצא במקומו שצריך בראוי, והכל הגיע בסוד החכמה, ועל כן בא העבד לבאר המים, סוד הכתוב (שיר ד) מעין גנים באר מים חיים וגוזלים מן לבנון. ובארנוהו, והכל הוא סוד.

רבי שמעון בא לטבריה והיה עמו רבי אבא. אמר רבי שמעון לרבי אבא, גלד, שהרי אנו ראינו שאיש אחד יגיע כעת אלינו ודברים חדשים בפיו, והם דברי תורה. אמר רבי אבא, הנה ידעתי שבכל מקום שמר הולך, הקדוש ברוך הוא שולח לו מלאכים טסים בכנפים להשתעשע בו.

בעודם הולכים, הרים רבי שמעון את עיניו, וראה איש שהיה רץ והולך. ישבו רבי שמעון ורבי אבא. כשהגיע אליהם, אמר לו רבי שמעון, מי אתה? אמר לו, אני יהודי, ובאתי מקפוטקא, ואני הלכתי לסתרו [לאהל] של בר יוחאי, שנמנו החברים בדברים ידועים ושלחוני אליו. אמר לו, אמר בני. אמר לו, אתה בר יוחאי? אמר לו, אני בר יוחאי.

אמר לו, הרי אמרנו שלא נפסיק אדם בתפלתו בינו לבין הכתל, ככתוב (ישעיה לח) וישב חזקיהו פניו אל הקיר וגו'. ומי שמתפלל, אסור לעבר ארבע אמות סמוך לו, ובארז לארבע האמות הללו לכל צד, פרט לפניו. ואמרו שלא יתפלל אדם מאחורי רבו וכיו, ונמנו בכל הדברים הללו.

פתח ואמר, (תהלים לט) שמעה תפילתי ה' ושוועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש. מה הטעם שמעה ולא שמע? במקום אחד כתוב שמע ה' וחנוני וגו', ובמקום אחר שמעה. אלא בכל מקום לפעמים שמע לזכר, ולפעמים שמעה לנבקה. שמעה - כמו שנאמר (שם יז) שמעה ה' צדק וגו'. שמע - כמו שנאמר (שם ל) שמע ה' וחנוני, (משלי א) שמע בני, (דברים כז) הסכת ושמע.

וכאן שמעה תפילתי ה', משום שזה [שהיא] הדרגה שמקבלת כל התפלות של העולם. והרי שנינו שעושה מהם עטרה ושם אותה בראש של צדיק חי העולמים, שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, ועל כן שמעה תפילתי ה'.

שמעה תפילתי ה' - זו תפלה שבלחש. ושוועתי האזינה - זו תפלה שאדם מרים קולו בצרתו, כמו שנאמר (שמות ב) ותעל שוועתם אל האלהים. ומה זה שוועתם? אלא שבתפלתו מרים קולו וזוקף עיניו למעלה, כמו שנאמר (ישעיה כב) ושוע אל ההר. והתפלה הזו משבירת שיערים ודופקת [ס"א ודופקת] אותם להכניס את תפלתו. אל דמעתי אל תחרש - זאת נכנסת לפני המלך ואין שער שעומד לפניו, ולעולם לא חזרו דמעות ריקם.

עוד, הנה כתוב כאן שלש דרגות: תפלה, שועה, דמעה. כנגד אלו שלש אחרים: כי גר אנכי עמך, אחר כך תושב, אחר כך בכל אבותי, עקר העולם.

בא ראה, תפלה של אדם מעמד, משום ששתי תפלות הן - אחת מישב ואחת מעמד, והן אחת כנגד

שתי דרגות - תפלה של יד ותפלה של ראש. כלפי יום ולילה, והכל אחד. אף כאן תפלה מושב כלפי תפלה של יד, לתקן אותה כמו [כמי] שמתקן את הפלה ומקשט אותה להכניסה לחפה, כך גם מקשטים אותה בסוד המרכבה ומחנותיה, יוצר משרתים ואשר משרתיו והאופנים וחיות הקדש וכו'.

ועל זה תפלה מושב. כיון שונקט למלך העליון והוא בא לקבל אותה, אז אנו עומדים לפני המלך העליון, שהרי אז [הדרגה] הזכר מתחבר עם הנקבה, ומשום כך לא יפסיק בין גאלה לתפלה [וגאלה ותפלה הן שתי דרגות, הסוד של צדיק וצדק, יוסף ורחל].

ומשום שאדם עומד לפני המלך העליון, נוטל ארבע אמות לתפלתו, והקימוה שבשעור [ד"א בשעור] הסרט חבל של יוצר כל. וכל מה שבא בצד הזכר, צריך לאדם לעמד בקיומו ומזדקף [ס"א ויזדקף]. כמו כן כשהוא כורע, כורע בברוך. וכשהוא זוקף, זוקף בשם, כדי להראות את שבח הזכר על הנקבה.

ובא וראה, שהרי אמרנו אל יתפלל אדם אחורי רבו, ונתבאר, ככתוב (דברים י) את ה' אלהיך תירא. את - לכלל שצריך לירא מרבו כמורא השכינה, ויראת תלמיד הוא רבו. משום כך בשעת התפלה לא ישים אותו המורא לפניו [ד"א לתפלה], אלא את מורא הקדוש ברוך הוא לבדו ולא מורא אחר.

ובא וראה, את תפלת מנחה תקן יצחק, ודאי כמו שתקן אברהם תפלת הבקר כנגד אותה הדרגה שנדבק בה. וכן [כך] יצחק תקן תפלת מנחה כנגד אותה דרגה שנדבק בה. ועל כן תפלת מנחה מכאשר נוטה השמש לרדת בדרגתו לצד מערב.

שהרי בטרם נטה השמש לצד מערב, נקרא יום מן הבקר עד הזמן ההוא, שכתוב (תהלים כב) חסד אל כל היום. ואם תאמר עד חשכה - בא ראה, שכתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. כי פנה היום - כנגד תפלת הבקר, שכתוב חסד אל כל היום, שהרי אז השמש היא לצד מזרח. כיון שנטה השמש וירד לצד מערב, הרי אז הוא זמן תפלת המנחה, וכבר פנה היום ובאו צללי ערב והתעורר הדיו הקשה בעולם.

ופנה היום שהיא הדרגה של חסד, ונטו צללי ערב שהם הדרגה של הדיו הקשה, ואז נחרב בית המקדש ונשרף ההיכל. ועל כן שנינו שיהיה אדם זהיר בתפלת המנחה, שהוא הזמן ששרוי הדיו הקשה בעולם. יעקב תקן תפלת ערבית, שהרי הוא תקן אותה וזו אותה בכל מה שצריך, ודאי שנא"ו תקן את ה"א, וה"א נוגנית מנא"ו, שאין לה אור משל עצמה כלל.

ומשום כך תפלת ערבית רשות, שהרי נכללת בתפלת היום כדי שתהיה מאירה, וכעת לא זה הזמן. ובארנו אותה, שהרי לא התגלה אור היום שנאיר לה, והיא שולטת בחשכה עד זמן חצות הלילה, כשהקדוש ברוך הוא משתעשע עם הצדיקים בגן העדן, ואז הזמן שהאדם ישתעשע [וללמד] בתורה, כמו שנתבאר.

בא ראה, דוד בא ואמר שלשת זמני התפלות הללו, שכתוב (תהלים נה) ערב ובקר וצהרים, הנה שלשה. והוא לא התפלל אלא שנים מהם, שכתוב אשיחה ואהמה, ולא יותר. זה לתפלת הבקר - וזה לתפלת המנחה. משום כך דיק אשיחה ואהמה. בבקר, שהיא שעת החסד, מספיק לו בחסד באשיחה. ובמנחה, שהיא שעת הדיו הקשה, צריך המניה, ומשום כך ואהמה. אחר כך כשנחלק הלילה, היה קם לשירות ותשבחות פראוי, שכתוב (תהלים סב) ובלילה שירה עמי, והרי נתבאר.

קם רבי שמעון והלכו. הלך אותו האיש עמו עד טבריה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, בא ראה, תפלות כנגד תמידין תקנום החכמים של אנשי כנסת הגדולה, משום שנמצאות שנים, שכתוב (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, והם נקראים בשני הזמנים הללו של היום, שהם זמני התפלה.

אמר אותו האיש, הרי בתפלה האבות תקנו את התפלות הללו, ומה שתקנו אברהם ויצחק הוא העקר. ומה שתקן יעקב שהוא המשבח של האבות, למה היא רשות ולא עקר כמו אלו?

אמר רבי שמעון, הרי נתבאר, אבל בא ראה, שני הזמנים הללו של שתי התפלות אינם אלא לחבר את יעקב לגורלו. כיון שהתחברו זה עם זה, איננו צריכים יותר. שפינו שנתנה האשה בין שתי הזרועות ומתחברת בגוף, לא צריך יותר, ועל כן אנו צריכים לעורר שתי הזרועות בגלל שנתנה ביניהם. כיון שהיא ביניהם, הגוף והאשה, אז דבריהם בלחש שלא להזכיר.

ומשום כך, יעקב משמש במרום שנינו. מה זה במרום? כמו שנאמר (תהלים צב) ואתה מרום לעולם ה'. והכל הוא סוד ליוצרי הדיו. באו רבי אבא והיהודי שהוא ונשקו את ידו. אמר רבי אבא, עד היום הזה לא למדתי בדבר הזה, רק עכשו. אשרי חלקי שזכיתי לשמע אותו.

ויבאה יצחק האהלה שרה אמו. אמר רבי יוסי, הפסוק הזה קשה. האהלה? היה צריך להיות לאהל שרה אמו! מה זה האהלה? שחזרה לשם השכינה. משום שכל זמן ששרה היתה קימת בעולם,

לא זזה ממנה השכינה, וגר היה דולק מערב שבת לערב שבת והיה מאיר את כל אותם ימות השבוע. אחר שמתה, בכה אותו הגר. כיון שבאה רבקה, חזרה השכינה והדליקה את הגר. שרה אמו - שדמתה לשרה בכל מעשיה.

רבי יהודה אמר, כמו שדמותו של יצחק היתה כדמותו של אברהם, וכל מי שראה את יצחק אמר זה ודאי אברהם שהוליד את יצחק - כך גם דמותה של רבקה ממשה היתה כדמותה של שרה, ומשום כך שרה אמו ודאי.

אמר רבי אלעזר, בכל כך זה, אבל בא ראה, זהו סוד. שאף על גב ששרה מתה, דמותה לא זזה מן הבית, ולא נראתה שם מיום שמתה עד שבאה רבקה. כיון שנקנסה רבקה, נראתה דמותה של שרה, שכתוב ויבאה יצחק האלה וגו'. מיד שרה אמו נראתה שם. ולא היה רואה, רק יצחק לבדו כשנקנס לשם, ועל כן וינחם יצחק אחרי אמו. [ס"א מה זה אחרי אמו? אחרי] שאמו נראתה והזדמנה בבית, ועל כן לא כתוב אחרי מיתת אמו, אלא אחרי אמו.

רבי שמעון אמר, מה שונה שכתוב ביצחק, ויסקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה? כיון שאמר ותהי לו לאשה, לא ידענו שהוא אהב אותה? שהרי כל בני העולם אוהבים את נשותיהם. מה שונה ביצחק שכתוב בו ויאהבה?

אלא ודאי התעוררות של האהבה של הזכר לאשה אינה אלא בשמאל, שכתוב (שיר א) שמאלו תחת לראשי. וחשף ולילה הם יחד, והשמאל מעורר תמיד אהבה לנקבה ואוחז בה. ועל כן, אף על גב שאברהם [ס"א היה] אוהב את שרה, לא כתוב בו ויאהבה, אלא ביצחק. ואם תאמר ויאהב יעקב את רחל - הצד של יצחק שהיה בו עשה לו.

בא ראה, כשאברהם ראה את שרה [ס"א את רבקה], היה מחבק אותה ולא יותר. אבל יצחק שהוא בעלה, אחז בה ושם את זרועו תחת ראשה, שכתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. אחר כך בא יעקב ושמש מסתו, והוליד שנים עשר שבטים, כולם כראוי.

ובא וראה, כל האבות הלכו בסוד אחד, וכלם שמשו בארבע נשים כל אחד מהם. אברהם בארבע - שרה והגר ושתי פילגשים, שכתוב ולבני הפילגשים אשר לאברהם. פילגשים - שתיים. הנה ארבע.

יצחק בסוד של ארבע של הצד של רבקה, שכתוב ויסקח את רבקה - אחד. ותהי לו לאשה - שתיים. ויאהבה - שלש. וינחם יצחק אחרי אמו - הנה ארבע. כנגד זה היו ליעקב ארבע נשים. והכל בסוד אחד.

רבי חייא אמר, אברהם ויצחק שמשו כל אחד עם אשה אחת בסוד של קדש. אברהם עם שרה, יצחק עם רבקה. דכנגד שניהם היו ארבע נשים ליעקב בשני חלקים. רבי שמעון אמר, עלו הדברים למקומם, שהרי הכל נעשה בסוד קדוש, והכל בסוד אחד.

ויסוף אברהם ויסקח אשה ושמה קטורה. קטורה זו היא הגר. שהרי שנינו, אחר שנפרדה הגר מאברהם וטענה אחר גילוי אביה, אחר כך נקשרה למעשים כשרים, ומשום כך השתנה שמה ונקראה קטורה במעשים כשרים, ושלח אברהם ולקח אותה לאשה. מכאן ששנוי שם מכפר על חטאים, ועל כן השתנה שמה.

ויסוף אברהם. מה זה ויסוף? אם תאמר שהוא הוסיף על שרה - לא כך! אלא בימי שרה הזדג עמה פעם אחת, ואחר כך גרש אותה על עסקי שמעאל, ואחר כך ויסוף, כמו מקדם פעם אחרת על מה שנשא אותה בראשונה. ולפי ששנתה מעשיה, כך גם שנה שמה.

בא ראה, שאמר רבי אלעזר, ויבאה יצחק האלה שרה אמו - שהתגלתה דמות שרה, ויצחק התנחם אחרי שהתגלתה אמו ואת דמותה היה רואה כל יום. ואברהם, אף על גב שנשא, לא נכנס לאותו הבית, ולא הכניס את אותה האשה לשם כדי ששפחה לא תירש גברתה. ובאהל שרה לא נראתה אשה אחרת, אלא רבקה.

ואף על גב שאברהם היה יודע שדמותה של שרה נגלתה שם, השאיר ליצחק אותו האהל, לראות את הדמות של אמו בכל יום. יצחק ולא אברהם. זהו שכתוב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. את כל אשר לו דוקא, זו אותה הדמות של שרה באותו המשכן.

דבר אחר ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, סוד האמונה העליונה שידיבק יצחק בדרגת חלקו כראוי. בא ראה, כאן נכללו [מים עם אש] אש עם מים. ודאי אש נושא מים. משמע ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, זה המים שנקללים באש. ובראשונה נכללו יחד אש ומים. מתי? בשעה שעקד את יצחק לעשות בו דין, אז נכללה האש במים. וכאן נכללו מים באש, שהכל יהיה בסוד האמונה העליונה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. מה זה מתנות? אלו הצדדים הדרגות התחתונות שהם שמות של צדדי רוח הטמאה כדי להשלים את הדרגות, והתעלה יצחק על הכל

בְּאִמּוֹנָה הָעֲלִיזָה כָּרְאוּ.

בְּנֵי הַפִּילֹגְשִׁים - אֵלֹהֵי בְנֵי קְטוֹרָה. פִּילֹגֶשׁ בְּרֵאשׁוֹנָה, וּפִילֹגֶשׁ כָּעֵת. רַבִּי חִיָּא אָמַר, פִּילֹגְשִׁים מִמֶּשׁ. וַיִּשְׁלַח מֶעַל יֶחֱזֶק בָּנוּ - שֶׁלֹּא לְשֹׁלֵט אֲצֵל יֶחֱזֶק. בְּעוֹדֵנוּ חַי - בְּעוֹד שְׁאֲבָרָהּ הָיָה חַי וְקִיָּם בְּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְגַּרְוּ בּוֹ אַחֵר כֶּךָ, וְכִדִּי שִׁיחֶזֶק יִתְקַן בְּצַד הַדִּין הַקָּשָׁה הָעֲלִיזָה שִׁיִּתְגַּבֵּר עַל כָּלָם וְכָלָם יִכְנָעוּ לִפְנֵיו. קִדְמָה אֶל אֶרֶץ קָדִם - מִשׁוֹם שְׁשָׁם הֵם צִדְדֵי הַכְּשָׁפִים הַטְּמָאִים.

בֹּא רֵאָה, כְּתוּב (מַלְכִים-א ה) וַתֵּרֶב חֲכָמַת שְׁלֹמֹה מִחֲכָמַת כָּל בְּנֵי קָדִם. אֵלֹהֵי הֵם שֶׁהָיוּ מִבְּנֵי [הֵם] בְּנֵי פִילֹגְשִׁים שֶׁל אֲבָרָה. וְהָרִי בְּאֶרְצוֹ שֶׁהָרִי בְּאוֹתָם הַרְרֵי קָדִם הֵם מְלַמְּדִים כְּשָׁפִים לִבְנֵי אָדָם, וַיִּמְאֹתָה אֶרֶץ קָדִם יָצְאוּ לָבוֹ וּבְעוֹר וּבִלְעָם, וְכָלָם מְכַשְּׁפִים, וְהָרִי בְּאֶרְצוֹ.

רַבִּי חִזְקִיָּה פֶתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) מִי נָתַן לְמֹשֶׁה יַעֲקֹב וַיִּשְׂרָאֵל לְבִזְזִים הֵלֵא ה' וְגו'. בֹּא רֵאָה, מִזְּמַן שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַבְּרָכּוֹת לֹא שׁוֹרֹת בְּעוֹלָם וְנִמְנָעוֹת, כְּבִיכּוֹל נִמְנָעוֹת מִמַּעַלָּה וּמִטָּה, וְכָל אוֹתוֹ שֶׁאֵר הַדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת מִתְגַּבְּרוֹת וְהוֹלְכוֹת וְשׁוֹלְטוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, מִשׁוֹם שֶׁהֵם גְּרָמוֹ בְּחֻטְאֵיהֶם.

הַפְּסוּק הַזֶּה אֵין מִתְנַשְּׁבִים דְּבָרָיו, שֶׁכְּתוּב מִי נָתַן לְמֹשֶׁה יַעֲקֹב. כִּיֹּן שֶׁאָמַר מִי נָתַן לְמֹשֶׁה יַעֲקֹב וַיִּשְׂרָאֵל, מִה זֶה חֲטָאֵנוּ לוֹ? הִיָּה צָרִיד לְהִיּוֹת חֲטָאוֹ לוֹ! וְאִם אָמַר חֲטָאֵנוּ לוֹ, מִהוּ וְלֹא אֲבוֹי? וְלֹא אֲבִינוּ צָרִיד לְהִיּוֹת!

אֵלֶּא בְּשַׁעַה שֶׁנִּחְרַב הַמִּקְדָּשׁ וְנִשְׁרַף הַהִיכָל וְהָעַם הִגְלָה, רָצָתָה הַשְׂכִּינָה לְהַעֲקֹר מִמְּקוֹמָהּ וְלָלֶכֶת עִמָּהֶם בְּגָלוּת. אָמְרָה: אֵלֶּךְ בְּרֵאשׁוֹנָה לְרֵאוֹת אֶת בֵּיתִי וְהִיכָלִי, וְאֶפְקֹד אֶת מְקוֹמוֹת הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים בְּבֵיתִי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּאוֹתָהּ שַׁעַה הַסִּתְפָּלָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה וְרָאָתָה אֶת בְּעָלָהּ מִסִּתְּלָק מִמֶּנָּה לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה. יְרֵדָה לְמִטָּה, וְכִנְסָה לְבֵית וְהַסִּתְפָּלָה בְּכָל אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת, וְנִשְׁמַע קוֹל לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, וְנִשְׁמַע קוֹל לְמִטָּה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ירמיה לא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רַחֵל מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ וְגו', וּבְאֶרְצָהּ.

כִּיֹּן שֶׁנִּכְנְסָה לְגָלוּת, הַסִּתְפָּלָה עַל הָעַם, וְרָאָתָה שְׂדוֹחִיקִים אוֹתָם וְרוֹמְסִים אוֹתָם בְּגָלוּת בֵּין רַגְלֵי שְׂאֵר הָעַמִּים. אַזְ אָמְרָה: (ישעיה מב) מִי נָתַן לְמֹשֶׁה יַעֲקֹב וְגו'. וְהֵם אוֹמְרִים: הֵלֵא ה' זֶה חֲטָאֵנוּ לוֹ. וְהִיא אוֹמְרָת: וְלֹא אֲבוֹ בְּדַרְכֵּיו הַלּוֹד? וְלֹא שְׁמַעוּ בְּתוֹרָתוֹ.

וּבְשַׁעַה שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִפְקֹד אֶת עַמּוֹ, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל תָּשׁוּב מִן הַגָּלוּת בְּרֵאשׁוֹנָה. [אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא]: תֵּלְכִי לְבֵית כְּדִי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ יִבְנֶה בְּהִתְחַלָּה. וַיֹּאמֶר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: קוּמִי מִן הָעֶפֶר. הִיא שָׁבָה וְאוֹמְרָת: לֹאִיָּה מְקוֹם אֵלֶּךְ? בֵּיתִי חָרַב, וְהִיכָלִי נִשְׂרַף בָּאֵשׁ.

עַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּרֵאשׁוֹנָה וַיִּתְקַן אֶת הַהִיכָל וַיִּבְנֶה אֶת קַרְיַת יְרוּשָׁלַיִם, וְאַחֵר כֶּךָ יָקִים אוֹתָהּ מִן הָעֶפֶר. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים קמז) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' וְגו'. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֶּךָ נִדְּחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָסוּ. וַיֹּאמֶר לָהּ: (ישעיה נב) הַתִּנְעָרִי מִעֶפֶר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַיִם וְגו'. וַיִּכְנָסוּ אֶת גָּלוּת יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' - בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֶּךָ - נִדְּחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָסוּ. וְאֵז הָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמַחֲבֹשׁ לְעַצְבוֹתָם, זֶה תַּחֲתֵי הַמַּתִּים, וְכְתוּב (יחזקאל לו) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבָּכֶם וְעִשִּׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻשִׁי תֵּלְכוּ וְגו'. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

### פֶּרֶשׁת וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת יֶחֱזֶק

וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת יֶחֱזֶק וְגו'. פֶּתַח רַבִּי חִיָּא וְאָמַר, (תהלים קו) מִי יִמְלֹל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעָלָה בְּרָצוֹן לִפְנֵיו לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם, הִיָּה מִסִּתְּכָל בְּתוֹרָה וּבּוֹרָא אוֹתוֹ, וּבְכָל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, הִיָּה מִסִּתְּכָל בְּתוֹרָה וּבּוֹרָא אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (משלי ח) וְאֵהִיָּה אֲצִלּוֹ אֲמוֹן וְאֵהִיָּה שֶׁעֲשׂוּעִים יוֹם יוֹם. אֵל תִּקְרִי אֲמוֹן אֵלֶּא אָמֵן.

כְּשֶׁרָצָה לְבָרָא אָדָם, אָמְרָה הַתּוֹרָה לִפְנֵיו: אִם הָאָדָם יִבְרָא וְאַחֵר כֶּךָ יִחֲטָא וְאַתָּה תִּדּוֹן אוֹתוֹ, לָמָּה יִהְיֶה מַעֲשֵׂי יָדֶיךָ לְחִנָּם, שֶׁהָרִי לֹא יוֹכֵל לְסַבֵּל אֶת דִּינָךְ? אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הִנֵּה תִּקְנִיתִי תְּשׁוּבָה טָרָם שֶׁבָּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם בְּשַׁעַה שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ וּבָרָא אֶת הָאָדָם, אָמַר לוֹ: עוֹלָם, אֵתָּה וְחֻקוֹתֶיךָ לֹא יִתְקַיְמוּ אֵלֶּא עַל הַתּוֹרָה.

וּמִשׁוֹם כֶּךָ בְּרָאתִי בְּךָ אֶת הָאָדָם, כְּדִי שִׁיִּתְעַסֵּק בָּהּ, וְאִם לֹא - הָרִינִי מִחֲזִירָךְ לְתַהוֹ וּבַהּ, וְהַפֵּל בְּשִׁבִּיל הָאָדָם קִיָּם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה מה) אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרָאתִי. וְהַתּוֹרָה עוֹמְדָת וּמְכַרִּיזָה לִפְנֵי בְנֵי אָדָם כְּדִי שִׁיִּתְעַסְקוּ וַיִּשְׁתַּדְּלוּ בָּהּ, וְאֵין מִי שִׁיִּרְכִּין אֲזִנּוֹ.

בֹּא רֵאָה, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, מְקַיֵּם הָעוֹלָם וּמְקַיֵּם כָּל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה עַל תְּקוּנָהוּ כְּרֵאוּי, וְאֵין לָךְ כָּל אִיבָר וְאִיבָר בְּאָדָם שֶׁאֵין כְּנֻגְדוֹ בְּרִיָּה בְּעוֹלָם. שֶׁהָרִי כְּמוֹ שֶׁאָדָם נִחְלָק לְאִיבָרִים, וְכָלָם עוֹמְדִים דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת מִתְקַנִּים אֵלֹהֵי עַל אֵלֹהֵי וְכָלָם גּוֹף אֶחָד - כֶּךָ גַּם הָעוֹלָם, כָּל אוֹתָם בְּרִיּוֹת כָּלָם אִיבָרִים

איברים ועומדים אלו על אלו, וכאשר כלם מתקנים - הנה גוף [אחד] ממש.

והכל כמו שהתורה. שהרי כל התורה איברים ופרקים ועומדים אלו על אלו, וכשכלם נתקנים - נעשים גוף אחד. כיון שדוד הסתכל במעשה הזה, פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך.

בתורה כל הסודות עליונים חתומים שלא יכולים להשיג. בתורה כל אותם דברים עליונים שהתגלו ולא התגלו. בתורה הם כל הדברים שלמעלה ולמטה. כל הדברים של העולם הזה וכל הדברים של העולם הבא הם בתורה, ואין מי שמשגיח ומפיר אותם. ומשום כך כתוב (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו.

בא ראה, בא שלמה ובקש לעמוד על דברי התורה ועל דקדוקי התורה ולא לכל. אמר, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. דוד אמר, (תהלים קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, כתוב בשלמה (מלכים א ה) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואסף. והרי בארוהו שחמשה ואסף טעמים היו בכל משל ומשל שהיה אומר. ומה שלמה, שהוא בשר ודם, כך היו בדבריו - דברי התורה שאמר הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה שבכל דבר ודבר יש בו כמה משלים, כמה שירים, כמה תשבחות, כמה סודות עליונים, כמה חכמות, ועל כן כתוב מי ימלא גבורות ה'.

בא ראה מה כתוב למעלה, ואלה תולדות ישמעאל. שהם שנים עשר נשיאים. אחר כך אמר ואלה תולדות יצחק. התעלה על דעתך שכתוב בו בישמעאל שהוליד שנים עשר נשיאים ויצחק הוליד שני בנים, שזה התעלה וזה לא התעלה? על כן כתוב מי ימלא גבורות ה'. זה יצחק. ויצחק הוציא את יעקב, שהוא היה לבדו יותר מכלם, שהוליד שנים עשר שבטים, הקיום של מעלה ומטה. אבל יצחק למעלה בקדשה עליונה, וישמעאל ועשו למטה, ועל כן כתוב מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. זה יעקב. כשנדבק השמש בלבנה, כמה כוכבים מאירים מהם.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם. אמר רבי יוסי, מה שונה שעד כאן לא כתוב בן אברהם וכעת אמר? אלא אף על גב שכתוב ויברך אלהים את יצחק בנו, כעת שמת אברהם, דמותו היתה בו, ונשארה ביצחק. שכל מי שראה את יצחק, היה אומר זה ודאי אברהם, והיה מעיד ואומר, אברהם הוליד את יצחק.

רבי יצחק קם לילה אחד לעסק בתורה, ורבי יהודה קם בקיסריה בשעה ההיא. אמר רבי יהודה, אקום ואלף לרבי יצחק, ואעסק בתורה ונתחבר יחד. הלך עמו חזקיה בנו, שהיה ילד. כשקרב לשער, שמע את רבי יצחק שהיה אומר, ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. מה שונה שהקדוש ברוך הוא הצריך לברך את יצחק משום שאברהם לא ברך אותו? מה הטעם? משום שלא תברך עשו, ועל כן עלו אותו ברכות לקברו, ובארוהו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, מה זה לחי ראי? אלא שהתחבר עם השכינה, הבאר של מלאך הגברית נראה עליה כתר גימור, ומשום כך ברכו.

בינתיים דפק רבי יהודה בשער ונכנס, והתחברו. אמר רבי יצחק, כעת זיווג השכינה עמנו. אמר רבי יהודה, הבאר לחי ראי הוא שאמרתי - יפה, אבל בדבר נשמע. פתח ואמר, (שיר ד) מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון. הפסוק הזה נתבאר, אבל הנה פרשוהו, מעין גנים - זה אברהם. באר מים חיים - זה יצחק. ונזלים מן לבנון - זה יעקב. באר מים חיים זה יצחק, היינו שכתוב וישב יצחק עם באר לחי ראי. ומה הבאר? זו השכינה. לחי - זה חי העולמים, צדיק חי העולמים, ואין להפריד אותם. חי הוא בשני עולמות. חי למעלה, שהוא העולם העליון. חי כלפי העולם התחתון. והעולם התחתון בשבילו קיים ומאיר.

בא ראה, הלבנה לא מאירה אלא כשרואה את השמש, וכיון שרואה אותו - מאירה. ועל כן באר לחי ראי הוא ודאי, ואז מאירה ועומדת במים חיים. לחי ראי, כדי להתמלא ולהיות מאירה מהחי הזה.

בא ראה, כתוב (שמואל ב כז) ובניו בן יהונדע בן איש חי, שהיה צדיק והאיר לדורו, כמו החי שלמעלה מאיר לעולם, ובכל זמן הבאר הוא לחי מסתכלת ורואה כדי להאיר, כמו שאמרנו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, הינו שכתוב בקחתו את רבקה, וישב עמה והתאחד עמה, חשך בלילה, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ובא וראה, יצחק היה בקרית ארבע אחרי שמת אברהם. מה זה וישב יצחק עם באר לחי ראי? שהזדווג עמה, ואחז באותה הבאר לעורר האהבה, כמו שאמרנו.

פתח רבי יצחק ואמר, (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. וזרח השמש - זה השמש שמאיר ללבנה. שפאשר נראה עמה, אז מאירה, ומאיר זורח ממקום עליון שעומד עליו, משם זורח תמיד. ובא השמש - להזדווג עם הלבנה. הולך אל דרום - שהוא הקמין, ושם בו את כחו. ומשום שכחו בו, כל פח הגוף הוא בקמין ובו הוא תלוי. אחר כך סובב אל צפון. מאיר לצד זה

ומאיר לצד זה. סובב סבב הולך הרוח. בראשונה כתוב שמש, וכעת רוח? אלא הכל אחד וסוד אחד, וכל זה משום שהלבנה מוארת ממנו וניתחברו שניהם.

בא ראה, כשאברהם בא לעולם, חבק את הלבנה וקרב אותה. כיון שבא יצחק, אחו בה והחזיק בה כראוי ומשך אותה באהבה, כמו שנאמר, שכתוב שמאלו תחת לראשי. כיון שבא יעקב, אז התחבר השמש עם הלבנה והאירה, ונמצא יעקב שלם בכל הצדדים, והלבנה האירה ונתקנה בשנים עשר שבטים.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, הנה ברכו את ה', ומי הם שראויים לברך את הקדוש ברוך הוא? כל עבדי ה', משום שכל אדם בעולם מישראל, אף על גב שכלם ראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, הברכה שבשבילים יתברכו העליונים והתחתונים מה היא? אותה שמברכים אותו עבדי ה', ולא כלם. ומי הם שברכתם ברכה? העומדים בבית ה' בלילות. אלה הם שעומדים בחצות הלילה ומתעוררים לקרא בתורה, אלו עומדים בבית ה' בלילות, שהרי אז בא הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. ואנו עומדים כאן להתעורר בדברי תורה, נאמר בדברי יצחק, שאנו בו.

פתח רבי יצחק ואמר, ויהי יצחק בן ארבעים שנה בכתו את רבקה וגו'. בן ארבעים שנה, למה בא למנות כאן שהיה בן ארבעים שנה כשנשא את רבקה? אלא ודאי הרי נכלל יצחק בצפון ודרום, באש ומים, ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בכתו את רבקה. כמראה הקשת, זרק לבן אדם. בת שלש שנים אחו בה כשאחו בה בברכה, והוליד בן ששים, להוליד כראוי, כדי שיצא יעקב שלם מבן ששים שנה כראוי. ואת כלם אחו יעקב אחר כך ונעשה איש שלם.

בת בתואל הארמי מפרן ארם אחות לבן הארמי, מה אכפת לנו כל זה, שהרי כבר נאמר ובתואל ילד את רבקה וגו', וכעת אמר בת בתואל הארמי, ואחר כך מפרן ארם, ואחר כך אחות לבן הארמי? אלא פרשוה, שהיתה בין רשעים, והיא לא עשתה כמעשיהם. שהיתה בת בתואל, ומפרן ארם, ואחות לבן, וכלם היו רשעים להרע, והיא העלתה מעשים כשרים ולא עשתה כמעשיהם.

עכשו יש להסתכל, אם רבקה היתה בת עשרים שנה או יותר, או בת שלש עשרה, אז הוא השבח שלה שלא עשתה כמעשיהם, אבל עד עתה היתה בת שלש שנים, אז מה השבח שלה? אמר רבי יהודה, בת שלש שנים היתה, ועשתה לעבד את כל אותו המעשה.

אמר רבי יצחק, אף על גב שכל זה עשתה, לא ידענו האם מעשיה כשרים או לא. אלא בא ראה, כתוב כשנשנה בין החוחים בן רעיתי בין הבנות. כשנשנה - זו כנסת ישראל. שהיא בין אוכלוסיה כמו שושנה בין קוצים, וסוד הדבר - יצחק בא מהצד של אברהם שהוא חסד עליון, ועושה חסד עם כל הבריות, ואף על גב שהוא הדין הקשה. ורבקה באה מצד של הדין הקשה, והתעללה מביניהם, והתחברה עם יצחק. שהרי רבקה באה מצד הדין הקשה, ואף על גב שהיתה מצד הדין הרפה וחוט של חסד תלוי בה, ויצחק דין קשה והיא רפה - היו כשנשנה בין החוחים. ואם לא שהיא רפה, לא יכול העולם לסבל את הדין הקשה של יצחק. כמו כן הקדוש ברוך הוא מונוג זיווגים בעולם, אחד תקיף ואחד רפה, כדי שהכל יתתקן ויתבסס העולם.

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, מהו ויעתר? שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה קרבן הקריב? הקריב עולה, שכתוב ויעתר לו ה'. כתוב כאן ויעתר לו ה', וכתוב שם (שמואל ב כא) ויעתר אלהים לארץ וגו'. מה להלן קרבן - אף כאן קרבן. כתוב ויעתר יצחק, וכתוב ויעתר לו. שיצאה אש מלמעלה כנגד האש שלמטה.

דבר אחר ויעתר יצחק - שהתפלל תפלתו וחתר חתירה למעלה אל המזל שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים הבנים, שכתוב ותתפלל על ה', ואז ויעתר לו ה'. אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו. חתירה חתר לו הקדוש ברוך הוא וקבל אותו, ואז - ויתר רבקה אשתו.

בא ראה, עשרים שנה השתהה יצחק עם אשתו ולא הולידה, עד שהתפלל תפלתו. משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בתפלות הצדיקים בשעה שמבקשים לפניו את תפלתם על מה שהצטרכו. מה הטעם? כדי שיתרבה ויתוסף משחת קדש לכל מי שצריך בתפלות הצדיקים.

בא ראה, אברהם לא התפלל לפני הקדוש ברוך הוא שיתן לו בנים, אף על גב ששרה היתה עקרה. ואם תאמר, הרי כתוב הן לי לא נתתה זרע - ההוא לא משום תפלה היתה (ההוא לא צריך בנים), אלא כמי שמספר לפני רבונו. אבל יצחק התפלל על אשתו משום שהיא היתה יודע שהיא לא עקרה, אלא אשתו. שיצחק היה יודע בסוד החכמה שיעקב עתיד להוציא ממנו בתריסר שבטים, אבל לא ידע אם באשה הוא או באחרת, ועל כן לנכח אשתו ולא לנכח רבקה.

אמר אותו הילד, בנו של רבי יהודה, אם כך, למה לא אהב יצחק את יעקב כל כך כמו עשו הואיל והיה יודע שהוא עתיד לקיים ממנו שנים עשר שבטים? אמר לו, נפה אמרת, אלא כל מין אוהב את מינו

ונמשך והולך מין אחר מינו.

בא ראה, עשו יצא אדם, ככתוב ויצא הראשון אדמוני פלו וגו', והוא המין של יצחק, שהוא הדין הקשה שלמעלה, ויצא ממנו עשו, הדין הקשה למטה, שדומה למינו, וכל מין הולך למינו, ועל כן אהב את עשו יותר מיעקב, ככתוב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. כתוב כאן כי ציד בפיו, וכתוב שם (בראשית ו) על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה'.

אמר רבי יצחק, כתוב ויתרצו הבנים בקרבה ויתאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה'. לאיזה מקום הלכה? לבית המדרש של שם ועבר. ויתרצו הבנים בקרבה - ששם היה אותו עשו הרשע נלחם בקרב עם יעקב. ויתרצו - נשברו כמו שאמרנו, רצץ את מחו. נשברו זה עם זה ונחלקו. בא ראה, הצד היה שרוכב נחש, וצד זה שרוכב על הכסא השלם הקדוש בצד השמש, לשמש עם הלבנה.

ובא וראה, משום שנמשך עשו אחרי אותו נחש, הלך אתו יעקב בעקמימות. כמו הנחש שהוא חכם והוא הולך בעקמימות, כמו שנאמר והנחש היה ערום וגו', חכם. והמעשים של יעקב כלפיו היו לו כמו נחש, וכך צריך לו כדי למשך את עשו אחר אותו הנחש, ויפרד ממנו, ולא יהיה לו חלק עמו בעולם הזה ובעולם הבא. ושנינו, בא להרגד - הקדם אתה והרג אותו. כתוב (הושע יב) בבטן יעקב את אחיו, שהשרה אותו למטה באותו העקב, זהו שכתוב וידו אחזת בעקב עשו, ששם את ידו על אותו עקב להכניעו.

דבר אחר וידו אחזת - שלא יכל לצאת ממנו מכל וכל, אלא וידו אחזת בעקב עשו - זו הלבנה שהתפסה אורה משום העקב של עשו, ועל כן הצטרף לו ללכת עמו בחכמה כדי לדחותו למטה וידבק במקומו.

ויקרא שמו יעקב, הקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב ודאי. בא ראה, כתוב הכי קרא שמו יעקב. לא כתוב נקרא שמו, אלא קרא שמו. ויעקבני, ודאי ראה אותו הקדוש ברוך הוא, שהרי אותו הנחש הקדמוני הוא חכם להרע. כיון שבא יעקב, אמר, הרי ודאי חכם כנגדו, ומשום כך קרא לו יעקב.

הרי הקמנו בכל מקום, ויקרא סתם זו היא הדרגה האחרונה, ככתוב ויקרא אל משה וגו'. וכאן ויקרא שמו יעקב, בכל מקום שמו לא נקרא [אלא] על ידי בן אדם. במקום אחר מה כתוב? (בראשית לג) ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא קרא ליעקב אל. אמר לו, אני אלוה בעליונים, ואתה אלוה בפתחתונים.

ובא וראה, יעקב היה יודע שעשו היה לו להדבק באותו נחש עקלתון, ועל כן בכל מעשיו נמשך עליו כנחש עקלתון אחר, בחכמה, בעקמומיות, וכך צריך. וזה בא כמו זה מה שאמר רבי שמעון, מה שכתוב (בראשית א) ויברא אלהים את התנינים הגדלים - זה יעקב ועשו. ואת כל נפש החיה הרמשת - אלו שאר הדרגות שביניהם. ודאי שיעקב נעשה חכם כנגד אותו הנחש האחר, וכך צריך.

ומשום כך בכל חדש וחדש שעיר אחד, כדי להמשיכו למקומו ויפרד מן הלבנה, וכן בימי הכפורים להקריב אותו השעיר, וזה בחכמה לשלט עליו ולא יוכל להרע, שכתוב (ויקרא טז) ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה, ויבארוהו שזה עשו, שהוא שעיר, והכל בחכמה וברמאות כלפיו. מה הטעם? משום שכתוב (תהלים יח) ועם עקש תתפתל, משום שהוא נחש רע, עקם רוח, חכם להרע, מסטין למעלה ומסטין למטה.

ומשום כך ישראל מקדימים ומתחכמים לו בחכמה, בעקמימות, כדי שלא יוכל להרע ולשלט. ועל כן יעקב, שהוא בסוד האמונה, כל מעשיו כלפי עשו משום שלא נתן מקום לנחש שהוא לטמא את המקדש, ולא יקרב אליו ולא ישלט בעולם. ועל כן לא הצטרף לאברהם להתנהג בעקמימות, ולא ליצחק, משום שעשו, שהוא הצד של הנחש ההוא, טרם בא לעולם. אבל יעקב, שהוא בעל הבית, צריך לו לעמד כנגד אותו הנחש שלא תהיה לו כלל שליטה לטמא את בית המקדש של יעקב, ועל כן צריך ליעקב יותר מכל בני העולם, ומשום כך ישראל קדושים נבחרו לחלק גורלו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויגדלו הנערים, הצד של אברהם גרם להם להתגדל וזכותו סייעה להם, הוא היה מחנך אותם במצוות, שכתוב כי ידעתי למען יצוה את בניו וגו', לרבות יעקב ועשו. ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד וגו'. אמר רבי אלעזר, כל אחד ואחד נפרד לדרך, זה לצד האמונה - וזה לצד של עבודה זרה.

וכן היה במעשים של רבקה, ששם כל אחד הלך לצדו. שכאשר היא השתדלה במעשים כשרים, או שעברה סמוך למקום טוב לעשות את מצוות התורה, היה יעקב שמת ודוחק לצאת. וכשהיתה הולכת סמוך למקום של עבודה זרה, אותו הרשע הכה לצאת, ויבארוהו. ומשום כך, כשנבראו ויצאו לעולם, כל אחד נפרד והלך ונמשך למקומו שאריו לו. ועל כן ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד וגו'.

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. הרי פרשוהו, [כמו] שכתוב איש ידע ציד איש שדה. וכתוב שם



(בראשית י) הוא היה גבר ציד. [מהו] איש שדה, לקפח את בני האדם ולהרג אותם. והוא אמר שעשה תפלה, וצד אותו בפיו. איש שדה, משום שחלק גורלו אינו בישוב, אלא במקום חרב, במדבר, בשדה, ועל זה איש שדה.

ואם תאמר, איך יצחק לא ידע את כל מעשיו הרעים של עשו, והרי השכינה היתה עמו? שאם לא שרתה עמו שכינה, איך יכל לברך את יעקב בשעה שברך אותו? אלא ודאי ששכינה היתה דרה עמו בבית ודרה עמו תמיד, אבל לו הודיעה לו, כדי שיתברך יעקב בלי דעתו, אלא בדעתו של הקדוש ברוך הוא. וכך צריך, שבשעה ההיא שנקנס יעקב לפני אביו, נכנסה עמו שכינה, ואז ראה יצחק בדעתו שראוי לברכה ויתברך מדעת השכינה.

בא ראה, [פעם אחת היה יושב רבי שמעון ושאר החברים. נכנס לפניו רבי אלעזר בנו. אמרו לרבי שמעון, דבר גדול רצינו לבקש לפניך בענינם של יעקב ועשו, איך לא רצה יעקב לתת לעשו תבשיל עדשים עד שמכר לו את בכורתו? ועוד, שאמר עשו ליצחק אביו, ויעקבני זה פעמים. אמר להם, בשעה הזאת אתם חובים לקבל מלקות, שהאמתם לדברי עשו ושקרתם לדברי יעקב, שהרי כתוב מעיד עליו ויעקב איש תם, ועוד כתוב תתן אמת לייעקב. אלא כך הוא ענינו של יעקב עם עשו, משום שעשו היה שונא את הבכורה בראשונה, והיה רוצה מיעקב שיסח אותה ממנו אפלו בלי כסף. זהו שכתוב ויאכל וישת וינקם וילך ויבז עשו את הבכורה].

ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עני. אמר רבי אלעזר, ויזד יעקב - הנה פרשה שהרי בשביל האכל של אברהם זה היה, אבל ויזד יצחק נזיד היה צריך להיות! אלא ויזד יעקב נזיד, שהוא היה יודע את השרש שלו באותו צד שנדבק בו, משום כך עשה תבשילים אדמים, עדשים תבשיל אדם, שהתבשיל הזה משבר את הכח והחזק של הדם האדם כדי לשבר את חזקו וכוחו, ומשום כך עשה לו בחכמה כמו אותו הצבע האדם.

ועל התבשיל ההוא נמכר לו לעבד ומכר בכורתו ליעקב, ובשעה ההיא ידע יעקב, שבשביל שעיר אחד שיקריבו ישראל לזרחה שלו, יתהפך לעבד לבניו ולא יקטרג להם. ובכל הלך יעקב עם עשו בחכמה, משום אותה הדרך של עשו החכם, ולא יכל לשלט, ונכנע ולא נטמא [בו] ביתו, והוא נגן עליו.

[ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה. למה כתוב פעמים האדם? אלא משום שכל מה שיש בו - אדם, כמו שנאמר ויצא הראשון אדמוני. ותבשילו אדם, שכתוב מן האדם האדם הזה. וארצו אדמה, שכתוב ארצה שעיר שדה אדם. ואנשיו אדמים, שכתוב הוא עשו אבי אדם. ומי שעתיד להפיר ממנו אדם, שכתוב דודי צח ואדם. ולבושו אדם, שכתוב מדוע אדם ללבנושך. וכתוב מי זה בא מאדם].

אמר רבי יהודה, וכן בלבן נראה כך, משום שהרי הוא היה מכשף, בכתוב (בראשית כ) נחשתי ויברכני ה' בגלגל. ואף על גב שיעקב נקרא איש שלם, משום כך היה שלם, עם מי שהצטרף לו ללכת עמו ברחמים היה הולך, ועם מי שהצטרף לו ללכת עמו בדין קשה ובעקמימות היה הולך, משום ששני חלקים היו בו, ועליו כתוב (תהלים יח) עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. עם חסיד בצד החסיד, ועם העקש בצד של הדין הקשה, הכל כראוי.

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (שם יא) ה' צדיק יבחן ורשע ואהב [ר"ת נחש] חמס שגאה נפשו. כמה מעשי הקדוש ברוך הוא מתקנים, וכל מה שהוא עושה - הכל על הדין והאמת, בכתוב (דברים לב) הצור תמים פגלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא.

בא ראה, לא דן הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון עד שצוה אותו לתועלתו שלא יסטה לבו ורצונו לדבר אחרת כדי שלא יטמא, והוא לא נשמר, ועבר על מצוות אדונו, ואחר כך דן אותו בדין.

ועם כל זה לא דן אותו כראוי לו, והאריך עמו את רגזו והתקנים יום אחד שהוא אלה שנים, פרט לאותם שבעים שנים שמסר לדוד המלך, שלא היה לו מעצמו כלום.

כמו כן אינו דן את האדם כמעשיו הרעים שהוא עושה תמיד, שאם כך לא יכול העולם להתקיים, אלא הקדוש ברוך הוא מאריך רגזו עם צדיקים, ועם רשעים יותר מהצדיקים. עם הרשעים כדי שישובו בתשובה שלמה, שיתקיימו בעולם הזה ובעולם הבא, בכתוב (יחזקאל לג) חי אני נאם ה' וגו' אם אחפץ וגו' כי אם בשוב רשע מדרכו וחי. וחי בעולם הזה, וחי בעולם הבא. ועל כן מאריך להם את רגזו תמיד. או כדי שיצא מהם גזע טוב בעולם כמו שהוציא את אברהם מתרח, שהוא גזע טוב ושרש וחלק טוב לעולם.

אבל הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים תמיד בכל המעשים שהם עושים, משום שהוא יודע

שלא יסטו ימינה ושמאלה, ומשום כך בוחן אותם, לא בשבילו, שהרי הוא יודע את היצר וכח האמונה שלהם, אלא כדי להרים ראשם בשבילם.

כמו זה עשה לו לאברהם, שכתוב (בראשית כב) והאלהים נסה את אברהם. מה זה נסה? הרמת נס, כמו שנאמר (ישעיה סב) הרימו נס, שאנו נס, הרים דגלו בכל העולם. ואף על גב שזה נתבאר, בשביל זה הקדוש ברוך הוא הרים את דגלו של אברהם בעיני כלם. זהו שכתוב נסה את אברהם. אף כך הקדוש ברוך הוא, כדי להרים את דגל הצדיקים, הוא בוחן אותם להרים את ראשם בכל העולם.

צדיק יבחן, מה הטעם? אמר רבי שמעון, משום שהקדוש ברוך הוא, כשמתרצה בצדיקים, מה כתוב? (ישעיה נג) וחי חפץ דכא ה' החלי, ובארוהו. אבל משום שרצונו של הקדוש ברוך הוא לא מתרצה אלא בנשמה, אבל בגוף לא. שהרי הנשמה דומה לנשמה של מעלה, והגוף אינו ראוי להאחז למעלה, ואף על גב שדמות הגוף היא בסוד עליון.

ובא וראה, בזמן שהקדוש ברוך הוא מרצה מנשמת האדם להנות [להאיר] בה, הוא מכח את הגוף כדי שתשלט הנשמה, שהרי בעוד הנשמה עם הגוף, הנשמה לא יכולה לשלט. שפאשר יש רע [נשבר] לגוף, הנשמה שולטת. צדיק יבחן, מה זה צדיק יבחן? כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן. כך גם צדיק יבחן, מחזק אותו. כאבן בחן היא שהיא פנת יקרת, כך גם צדיק יבחן.

ורשע ואהב חמס שנאה נפשו (תהלים יא). מה זה שנאה נפשו? התעלה על דעתך שהקדוש ברוך הוא הוא שנפשו שונאת את הרשע ההוא? אלא אותה דרגה שכל הנשמות תלויות בה, שנאה נפשו של הרשע ההוא שלא רוצה אותה כלל, לא רוצה אותה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ומשום כך כתוב ורשע ואהב חמס שנאה נפשו, ודאי. דבר אחר שנאה נפשו, כמו שנאמר (עמוס ו) נשבע אדני יהוה בנפשו, ומשום כך צדיק יבחן.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, צוה אותו להיטיב לו. נתן לו חכמה, התעלה בדרגתו למעלה. כשיגד למטה, ראה תשוקת היצר הרע ונדבק בו, ושכח כל מה שהתעלה [שהסתכל] בפבוד העליון של רבו.

בא נח, בהתחלה כתוב (בראשית ו) נח איש צדיק תמים היה, ואחר כך גרד למטה, וראה יין חזק שלא צליל, מיום אחד, ושתה ממנו והשתכר והתגלה, ככתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה.

בא אברהם, התעלה בחכמה, והסתכל בכבוד רבונו. אחר כך ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ וגו'. מה כתוב אחר כך? ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה, והתעלה לדרגתו הראשונה שהיתה בו בראשונה, ונקנס בשלום ויצא בשלום.

בא יצחק, מה כתוב: ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וגו', והלך יצחק והתעלה משם אחר כך בשלום. ואת כל הצדיקים בוחן הקדוש ברוך הוא, כדי להרים את ראשם בעולם הזה ובעולם הבא.

#### מדרש הנעלם

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. רבי יצחק פתח, הדודאים נתנו ריח וגו'. שנו רבותינו, לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מחיה את המתים וינער אותם מעפרם שלא יהיו בגין עפר כמות שהיו בתחלה שנבראו מעפר ממש, דבר שאינו מתקנים. זהו שכתוב (בראשית ב) ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה.

ובאותה שעה יתנערו מעפר מאותו הבגין, ויעמדו בבגין מקינים להיות להם קיום. זהו שכתוב (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלים. יתקיימו בקיום, ויעלו מתחת לארץ, ויקבלו נשמות בארץ ישראל. באותה שעה יצוף הקדוש ברוך הוא כל מיני ריחות שבעו עין עליהם. זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח.

אמר רבי יצחק, אל תקרא הדודאים אלא הדודים. זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה. רב נחמן אמר דודאים ממש. מה הדודאים מולידים אהבה בעולם, אף הם מולידים אהבה בעולם. ומה זה נתנו ריח? כשרון מעשיהם, לדעת ולהכיר את בוראם.

ועל פתחינו - אלו פתחי שמים שהם פתוחים להוריד נשמות לפגרים. כל מגדים - אלו הנשמות חדים גם ישנים - אותם שיצאו נשמתם מהיום כמה שנים ואותם שיצאו נשמתם מימים מועטים וזכו בכשרון מעשיהם להקנס בעולם הבא, כלם עתידים לירד בבת אחת להקנס בגופות המוכנים להם.

אמר רבי אהא בר יעקב, בת קול יוצאת ואומרת: חדשים גם ישנים דודים צפנתי לך. צפנתי אותם באותם העולמות. לך - בשבילך, בשביל שאתה גוף קדוש ונקי. דבר אחר הדודאים [נתנו ריח] - אלו מלאכי שלום. נתנו ריח - אלו הנשמות שהם ריח העולם. נתנו - השאירו, כמו שנאמר (במדבר כא) ולא נתן סיחון את ישראל.

שְׁלֹמֹדְנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁלֹּשׁ כְּתוּבֹת שֶׁל מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת הוֹלְכִים בְּכָל חֹדֶשׁ וּבְכָל שָׁבָת לְלוּת לְנִשְׁמָה עַד מְקוֹם מַעֲלָתָהּ. וּבְמִי נָקִים אֵת עַל פְּתָחֵינוּ כָּל מַגִּידִים? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵלּוּ הֵן הַגּוֹפּוֹת שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּפִתְחֵי קְבֻרֹת לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ, וְדוּמָה נוֹתֵן פֶּתֶק שֶׁל חֲשָׁבוֹן, וְהוּא מְכַרְזֵי וְאוֹמֵר: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים, אוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ מִכַּמָּה יָמִים וְאוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ מִזְמַן מוֹעֵט - כָּלֵם צָפְנֵתִי לָךְ, לְהוֹצִיא אוֹתָם בְּחֲשָׁבוֹן.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב, עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁמַּח בְּאוֹתוֹ זְמַן עִם הַצְּדִיקִים לְהַשְׁרֹת שְׂכִינָתוֹ עִמָּהֶם, וְהַכֵּל יִשְׁמָחוּ בְּאוֹתָהּ שְׁמִיחָה, זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ (שם קד) יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, עֲתִידִים הַצְּדִיקִים בְּאוֹתוֹ זְמַן לְבַרֵּא עוֹלָמוֹת וּלְהַחֲיוֹת מֵתִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, וְהִרִי שְׁנִינוּ (קהלת א) אֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא שְׁמַע, בְּעוֹד שֶׁהָרָשָׁעִים בְּעוֹלָם וְיִרְבּוּ, כָּל הָעוֹלָם אֵינוֹ בָּקִיּוֹם, וְכִשְׁהַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם, אֲזִי הָעוֹלָם מֵתָקִים. וְעִתִּידִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, (זכריה ח) עַד יֵשְׁבוּ זָקְנִים וְזָקֻנוֹת בְּרִתּוֹבוֹת וְרוֹשְׁלִים וְאִישׁ מִשְׁעָנָתוֹ בִּידוֹ מֵרֵב יָמִים, כְּמוֹ שְׂכִינָתוֹ לְמַעַלָּה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יִשְׁגּוּ הַצְּדִיקִים דַּעַת שְׁלֵמָה. שְׁאֲמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּיוֹם שֶׁיִּשְׁמַח הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשָׁיו, עֲתִידִים הַצְּדִיקִים לְהַכִּיר אוֹתוֹ בְּלִבָּם, וְאִזְּ תִּרְבֶּה הַחֲשִׁכָּה בְּלִבָּם כֹּאֲלוֹ רָאוּ אוֹתוֹ בְּעֵינָיו. זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ (ישעיה כח) וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה אֶלְהִינוּ זֶה וְגו'.

וְשִׁמְחַת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף יִתֵּר מִכָּלֵם, עַל שִׁיחֵי שְׁנֵיהֶם קִיָּמִים וְיִדְעוּ וְיִשְׁגּוּ אֵת בּוֹרְאָם וְיִהְיוּ מִזֵּי הַשְׂכִּינָה, וְזֶהוּ הַטּוֹב הַגָּנוּז לַצְּדִיקִים לְעִתִּיד לְבֹא. זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ וְאֵלָּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אֲבָרָהֶם. אֵלּוּ הֵם תּוֹלְדוֹת הַשְׁמִיחָה וְהַשְׁחֹק שִׁיחָה בְּעוֹלָם בְּאוֹתוֹ זְמַן. בֶּן אֲבָרָהֶם - הִיא הַנִּשְׁמָה הַזֹּכֶה לְכָךְ וְלַהֲיוֹת שְׁלֵמָה בְּמַעֲלָתָהּ. אֲבָרָהֶם הוֹלִיד אֵת יִצְחָק - הַנִּשְׁמָה מוֹלִידָה הַשְׁמִיחָה וְהַשְׁחֹק הַזֶּה בְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חִיָּיא, זֶה שֶׁשְׁנִינוּ שְׁעִתִּיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לַצְּדִיקִים לְעִתִּיד לְבֹא מֵהָיָא? אָמַר לוֹ, טָרַם הַלְכָתִּי לִפְנֵי אוֹתָם הַמְּלָאכִים הַקְדוּשִׁים, בְּעֲלִי הַמִּשְׁנָה, כִּךְ נִשְׁמַע לִי. כִּיּוֹן שֶׁשְׁמַעְתִּי אֵת זֶה שְׁאֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הִתְיַשֵּׁב בְּלִבִּי. שְׁאֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצְּדִיקִים לְעִתִּיד לְבֹא כְּמוֹ זֶה שְׂכִינָתוֹ (שמות כד) וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. וְזֶה הוּא שֶׁשְׁנִינוּ נִזְוִנִים.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּמָקוֹם אֶחָד שְׁנִינוּ נִהְיִים, וּבְמָקוֹם אֲחֵר שְׁנִינוּ נִזְוִנִים. מֵה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלָּא כִּךְ אָמַר אַבִּי, הַצְּדִיקִים שֶׁלֹּא זָכוּ כָּל כִּךְ, נִהְיִים מֵאוֹתוֹ זִיו, שֶׁלֹּא נִשְׁגּוּ כָּל כִּךְ. אֲבָל הַצְּדִיקִים שֶׁזָּכוּ, נִזְוִנִים עַד שֶׁיִּשְׁגּוּ הַשָּׁגָה שְׁלֵמָה. וְאֵין אֲכִילָה וְשִׁתְיָה אֵלָּא זֶה, וְזֶה הִיא הַסְּעוּדָה וְהָאֲכִילָה. וּמִנֵּה לָנוּ זֶה? מִמִּשְׁחָה, שְׂכִינָתוֹ (שמות לד) וַיְהִי שֵׁם עִם ה' אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאֲרֻבָּעִים לַיְלָה לְחֵם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה. מֵה הַטַּעַם לְחֵם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה? מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִזְוִן מִסְּעוּדָה אַחֲרָת, מֵאוֹתוֹ זִיו שֶׁל מַעֲלָה. וְכִמוֹ כֵּן סְעוּדָתָם שֶׁל צְדִיקִים לְעִתִּיד לְבֹא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, סְעוּדַת הַצְּדִיקִים לְעִתִּיד לְבֹא לְשַׁמַּח בְּשִׁמְחָתוֹ, זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ (תהלים לד) יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׁמָחוּ. רַב הוּנָא אָמַר, מִכָּאן (שם ה) וַיִּשְׁמָחוּ כָּל חוֹסֵי בֶךְ לְעוֹלָם יִרְגְּנוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, זֶה וְזֶה יִשְׁנֵם לְעִתִּיד לְבֹא. וְלִמְדֵנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יֵין הַמִּשְׁמֵר בְּעֵינָיו מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית - אֵלּוּ דְּבָרִים עֲתִידִים שֶׁלֹּא נִגְלוּ לְאָדָם מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְעִתִּידִים לְהִתְגַּלּוֹת לַצְּדִיקִים לְעִתִּיד לְבֹא, וְזֶה הִיא הַשְׂתִּיחָה וְהָאֲכִילָה, וְדָאִי זֶה הִיא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלום, אִם כֵּן מֵהוּ לוֹיִתָּן וּמֵה הַשּׁוֹר, שְׂכִינָתוֹ (איוב מ) כִּי בּוֹל הָרִים יִשְׁאוּ לוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהִנֵּה כְּתוּב (ישעיה כז) בָּעֵת הַהִיא יִפְקֹד ה' בְּחִרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לוֹיִתָּן נָחֹשׁ בָּרַח וְעַל לוֹיִתָּן נָחֹשׁ עֲקָלְתוֹן וְהָרַג אֵת הַתַּיִן אֲשֶׁר בֵּינָם. הִנֵּה כָּאן שְׁלֹשָׁה. אֵלָּא רָמַז הוּא שְׂרָמַז עַל הַמְּלָכִיוֹת. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, אֵין לֹאֵר עַל מֵה שְׁאֲמַרְנוּ רַבּוּתֵינוּ, וְדָאִי כִּךְ זֶה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲנִי הִיִּיתִי לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְשִׁאֲלָתִי עַל הַדְּבָר הַזֶּה. אֲמַרְתִּי, הַסְּעוּדָה הַזֹּאת שֶׁל הַצְּדִיקִים לְעִתִּיד לְבֹא הֵאָם כִּךְ הוּא? לֹא הִתְיַשְׁבָּה בְּלִבִּי, שֶׁהִנֵּה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצְּדִיקִים לְעִתִּיד לְבֹא כְּמוֹ זֶה שְׂכִינָתוֹ (שמות כד) וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יָפָה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכִךְ הוּא.

עוֹד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הָאֲמוּנָה הַזֹּאת שְׁאֲמַרְנוּ רַבּוּתֵינוּ לְרַב הָעוֹלָם שֶׁמִּזְמָנִים הֵם לְסְעוּדָה הַזֹּאת שֶׁל לוֹיִתָּן וְהַשּׁוֹר הַהוּא, וְלִשְׁתּוֹת יֵין טוֹב שֶׁמִּשְׁמֵר מִכְּשִׁנְבָּרָה הָעוֹלָם, פְּסוּק מִצָּאוּ וְדָרְשׁוּ, שְׂכִינָתוֹ (ויקרא כז) וְאֶכְלֵתֶם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעָה.

שְׁאֲמַר רַבִּי זִירָא, כָּל מִינֵי פִתּוֹי פִּתְּהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב, וְזֶה הוּא יוֹתֵר מִכָּלֵם, שְׁאֲמַר לָהֶם וְאֶכְלֵתֶם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעָה, וּבִקְלָלוֹת - וְאֶכְלֵתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ, וְזֶה קוֹשֶׁה לָהֶם מִן הַכֵּל. מֵה הַטַּעַם? שְׂכִינָתוֹ (שמות טז) מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד ה' בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְגו'.

אָמַר רַבִּי זִירָא, מִלְּמַד שֶׁמִּשּׁוּם הָאֲכִילָה מְסֻרוֹ נִפְשָׁם לְמוֹת בְּיָדָם. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

תאונתם, אמר להם: אם תשמעו לקול המצוות - ואכלתם לשבע, כדי להניח דעתם. כמו כן ראו רבותינו שהגלות נמשכת, הסתמכו על פסוקי התורה, ואמרו שעתידים לאכל ולשמח בסעודה גדולה שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם, ועל כן רב העולם סבלו את הגלות משום אותה הסעודה.

אמר רבי יוחנן, אין לנו לסתור את אמונת הכל, אלא לקיים אותה. שהרי התורה מעידה על זה שהרי אנו יודעים את אמונת הצדיקים, והפסוק שלחם מה הוא? שכתוב (שיר א) נגילה ונשמחה בך, ולא באכילה. נזכירה דרך מנין. ואותה סעודה שמוזמנים אליה, יהיה לנו חלק להנות ממנה, וזו היא השמחה והשחוק. ואלה תולדות יצחק - שיצחקו הצדיקים לעתיד לבא. אברהם הוליד את יצחק - זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם.

ויהי יצחק בן ארבעים שנה. רבי בו בשם רבי יוסי פתח ואמר, (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו וגו', בכמה מעלות נברא העולם, ששנינו, אמר רבי אחא בר יעקב, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמות שלו, חוץ ממנו, היו בשתוף. והאם אמר בך רבי אחא? חס ושלום! שהרי בדבר הזה תרבה המחלקת בעולם. שאם תאמר כן, המלאכים שהם נבראים רוח הקדש ממש, יאמר שיש בהם שתוף, הרי כל הפנים שלחם ושלנו שוים.

אמר רבי אבא, בדבר הזה תתרבה המחלקת בעולם, שהרי שנינו במשנתנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא - עשה כמו הגוף והנשמה. ואם תאמר שהרי אין למלאכים גוף - כך זה, אבל אינם יכולים לעשות מעשה עד שתשתתף עמהם הנשמה הקדושה ההיא, שהיא סיוע שלמעלה. ובגגנים הללו, כל מה שעושה, צריך את אותו סיוע שלמעלה ממנו.

אמר רבי יוסי, בפעם ההיא שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל [הצרות] עמקים [עתיקים] יהיה בארבעים, וגזר הדין - (דברים כה) ארבעים יפנו לא יסיף. סוף הליכתם של ישראל במדבר בשנת הארבעים. ארבעים שנה קדם תחית הגוף ממיתת לו הנשמה בארץ ישראל. בשנת הארבעים יקומו הגופות מן העפר. בארבעים נכלא הנשם, זהו שכתוב (בראשית ז) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום, וכתוב ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח.

זמן גאלתם של ישראל בשנת הארבעים הוא, ובחמשים בא ישוב העולם, שהיא היובל. החזרת הנשמה לגוף בשנת הארבעים שהמיתנה לו בארץ ישראל. זהו שכתוב ויהי יצחק בן ארבעים שנה, שהמתין לגוף.

בקהלתו את רבקה - בהקנסתה בגוף המזמן לו. באותה שעה בהקנסתה בו, אין תאונתם וכסופם אלא להנות מזיו השכינה ולזון מזינה. זהו שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. אמר רבי אבא, ישקני - יפרנסני. שאין פרנסתם אלא להנות ולזון מזינה של מעלה. אמר רבי יוסי, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב כי טובים דדיך מנין.

בת בתואל - בת בתו של אל. רב הונא אמר, לא כך הוא. ואני הייתי בכרפי הזים ושמעתי שהיו קוראים לאותו העצם שעל השדרה, אותו שנשא בנקב מכל הגוף - בתואל הארמי. שאלתי עליו. אמרו שהוא כראש [דומה] הנחש, שהוא רמאי, ואותו העצם הוא רמאי מכל שאר העצמות.

שלמדנו, אמר רבי שמעון, למה נשא בנקב אותו העצם יותר מכל שאר העצמות? משום שהוא רמאי, ואינו סובל טעם של המזון של בני האדם כמו שאר העצמות, ומשום כך הוא חזק מכל העצמות, והוא יהיה העקר שהגוף נבנה ממנו. זהו שכתוב בת בתואל הארמי.

ולמדנו, אמר רבי שמעון, הוא רמאי ומעולם רמאי, ושכן יצר הרע שהוא רמאי. זהו שכתוב בת בתואל הארמי - עצם רמאי. מפרש ארם - מצמד רמאים, כמו ששנינו פדנא דתורא, שהוא צמד. אחות לבן - אחות יצר הרע הארמי. כמו ששנינו, בתחלה שהיה מנגל בחטאות בזה העולם נקרא לוט. לעתיד לבא שלא יהא מנגל כמו בראשונה, כמי שרוחץ ומטביל את טמאתו, קוראים לו לבן. על כל פנים אין יצר הרע בטל מן העולם.

בא שמע שכן אנו בארנו בביתא. שתי בנות לוט, שהן שני כחות הגוף המעוררות את יצר הרע, עכשו שאינו כל כך מנגל ונטבל מלכלוכו נקרא לבן, ואותן שתי בנות אינן בטלות ממש. זהו שכתוב (בראשית כט) וללבן שתי בנות.

אמר רבי יוסי, כך הוא. שם כתוב בכירה וצעירה, וכאן כתוב גדולה וקטנה. אמר רבי יוסי, אבל אינן בכת לעשות רע ולהתעורר ליצר הרע כמתחלה, משמע שכתוב שם הגדלה לאה, שלאה מכחה ומרשעתה. ושם הקטנה רחל, שאין בה כח המתעורר, כמו שנאמר (ישעיה כג) וכרחל לפני גוֹזֵייה נאלמה.

אמר רב הונא, זה יצר הרע, ושתי בנותיו מתחלפות מכות שהיו בראשונה. בתחלה לוט, מקלל מנגל. עכשו לבן, מלבו, שאינו מקלל ומנגל בנוולו בבראשונה. בתחלה שתי בנותיו חזקות, כל אחת

ואחת בכחה, ועכשו שם הגדלה לאה - לאה בלא כח, לאה בלא חזיק, לאה ממעשיה הראשונים. ושם הקטנה רחל, כמו שאמרנו, ולא כמות שהיו בראשונה.

אמר רב אחא בר יעקב, בא ראה מה כתוב, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא. אמר רבי אחא, מפני מה היא עקרה? מפני שיצא הרע אינו נמצא בכת בעולם, ועל כך אין נמצא פריה ורביה וולתי בתפלה. ומה כתוב? ויעתר לו ה' ונתהר רבקה אשתו. כיון שמתעורר יצר הרע, נמצא פריה ורביה.

אמר רבי יוסי, אם כן, מה הפרש בין העולם הזה לאותו זמן? ועוד, שהנה הכתוב אמר שהקדוש ברוך הוא עשה. אמר רבי אחא, כך הוא, שהקדוש ברוך הוא העיר אותו לענין ההוא שצריך לזוג, ולא לכל שעה, שיהיה תמיד עם אדם כמו כעת, שהוא נמצא תמיד וחוטאים בו בני אדם, אלא לאותו זוג לבדו. והתעוררות ההיא תהיה התעוררות של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (יחזקאל לו) והסירתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. מה זה לב בשר? אמר רבי יהודה, לב להוציא בשר, ולא לדבר אחר.

רבי יצחק ברבי יוסי היה בא מקפוטקנא ללוד. פגע בו רבי יהודה. אמר לו רבי יצחק, תאמר שחברינו חכמי הבריתא התעוררו לענין הזה שיצא הרע ושתכח מן העולם, פרט לאותה שעת הזווג. אמר לו, חידו, כך צריך יצר הרע לעולם כגשם לעולם. שאלמלא יצר הרע, חדות השמועה לא תהיה, אבל לא מנולת כבראשונה לחטא בו. זהו שכתוב (ישעיה יא) לא גרעו ולא נשחיתו בכל הר קדשי וגו'.

אמר רבי שמעון, הוא הלב שמדורו של יצר הרע בו. רבי אליעזר אומר, לב טוב בגין הגוף והנשמה, ומשום כך כתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, שהוא עקר הכל.

כשבא רב כהנא, אמר, כך אומרים משמים של בעלי הבריתא: שני בנינים של הגוף הם - הכבד והלב. שאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה, הכבד והלב מנהיגים את הגוף בכל צדדי איברי. המנהיג של הראש הוא המוח, אבל של הגוף הם שנים. והראשון הוא הכבד, והשני הלב. והינו שכתוב בפרשה ויתרצצו הבנים בקרבה, אלו שני בניני הגוף.

מה הטעם ויתרצצו? משום שמהלב [מתעורר] נשכח היצר הרע. ויתרצצו? [שאלו] וישליו היה צריך להיות! אלא, אמר רב הונא, ויתרצצו - וישברו, כלומר, נשבר כחם וחילם. אמר רבי יהודה, הגוף מהו אומר? אם כן למה זה אנכי, ולמה נבראתי? מיד - ויתלך לדרש את ה'.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנה ושני לאמים וגו'. אלו השני גאים - הכבד והלב. רבי יוסי אמר, המוח והלב. רבי יהודה אמר, המוח אין בכלל זה, משמע שכתוב בבטנה, ואין המוח בבטן אלא בראש. ושני לאמים ממעי וגו', ורב יעבד צעיר. זהו הכבד, שהוא רב וגדול והוא משמש לפני הלב. שאמר רבי יהודה, הכבד קולט הדם ומשמש בו לפני הלב.

ויצא הראשון אדמוני. אמר רב כהנא, הכבד הוא הראשון, והוא אדמוני. למה הוא אדמוני? על שכולע את הדם תחלה. רבי אליעזר אומר, למה נקרא שמו ראשון? על שהוא ראשון לבלע הדם מכל המאכל, והוא ראשון לדם, אבל לא ליצירה. ובמה נבאר ורב יעבד צעיר? על שהוא רב וגדול בשעורו מן הלב, והוא עובד ללב.

אמר רבי אבא, למה באה הפרשה הזו? אלא להראות לבני העולם, שאף על גב שהשלמות ההיא תהיה בארץ - דרפו וטבעו של העולם לא ישתנה. רבי ייסא אמר, בא ראה, הכבד הוא הצד ציד, והוא ציד בפני, והלב הוא החושב, והוא יושב אהלים. זהו שכתוב ויזד יעקב נזיד, חושב מחשבות, נושא ונותן בתורה.

ויזד יעקב נזיד, רבי בא בשם רבי אחא אמר, לעולם טבעו של עולם אינו משתנה, בא ראה, מה כתיב, ויזד יעקב נזיד, כמו שנאמר (שמות יח) אשר זדו עליהם, ותרגומו: שחשבו. כלומר, הלב חושב ומהרהר בתורה בידיעת בוראו. מה כתוב? ויבא עשו מן השדה והוא עיף. הכבד שדרך טבעו לצאת ולצוד ציד בפיו לבלע ואינו מוצא, נקרא עיף, והוא אומר ללב: עד שאתה מהרהר בדברים אלו בדברי תורה, הרהר באכילה ובשתיה לקיים גופך. זהו שכתוב ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה, כי כן דרכי לבלע הדם ולשגר לשאר האברים, כי עיף אנכי, בלא אכילה ושתיה.

והלב אומר: תן לי הראשון והמבחר מכל מה שתבלע, תן לי בכורתך. זה שכתוב מכרה כיום את בכורתך לי, ראשית התאווה. עד שהלב מהרהר וחושב במאכל, בולע הכבד. שאלמלא אותו כסוף והרהור של הלב במאכל, לא יוכלו הכבד והאברים לבלע. שאמר רבי יוסי, כן דרך העבדים - שאינם אוכלים עד שהאדון אוכל.

אמר רבי יוסי, כתוב לאחר כן, ויעקב נתן לעשו לחם ויזיד עדשים. מה זה עדשים? עגלגלים כגלגלת, והגלגל סובב בעולם, כלומר שלא נשכח מדרכו. כך הוא כן אדם, באותו זמן, אף על גב שכל אותו חסד וכבוד ושלמות יהיו, דרפו של העולם לאכל ולשתות לא ישתכח.

משנה. שנינו, ארבע רוחות העולם מנשבות, ועתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר רוח אחד לקים הגוף שיהיה כלול מארבע רוחות. זהו שכתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח. בארבע לא כתוב, אלא מארבע רוחות העולם, שיהא כלול מארבעתם.

ולמדנו, אותו הרוח הוא רוח המוליד, הוא הרוח האוכל ושותה, ואין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכות בלבד, ואין בין עולם הזה לתחית המתים אלא נקיות והשגת ידיעה. רב נחמן אמר, ואריכות ימים.

אמר רב יוסף, וכי ימות המשיח ותחית המתים אינם אחד? אמר לו, לא, ששנינו, בית המקדש קודם לקבוצ גליות, קבוצ גליות קודם לתחית המתים, ותחית המתים האחרון שבכלם. מנין לנו? שכתוב (תהלים קמו) בונה ירושלים ה' נדחי ישראל כגס. הרופא לשבורי לב ומחפש לעצבותם. זו היא תחית המתים שהיא הרפואה לשבורי לב על מתייהם. בונה ירושלים תחלה, ואחריו נדחי ישראל כגס, והרופא לשבורי לב אחרון על הכל.

שנינו, ארבעים שנה קודם הקבוצ גליות לתחית המתים, כמו שאמרנו ויהי יצחק בן ארבעים שנה. ארבעים השנה הללו מה מעשיהם? אמר רב פהנא אמר רבי ברוקא, מקבוצ גליות עד תחית המתים כמה צרות, כמה מלחמות תעוררו על ישראל, ואשרי הנמלט מהם, שכתוב (דניאל יב) בעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר.

רבי יהודה אמר מכאן, יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים. רבי יצחק אמר מכאן, (זכריה יג) וצרפתים כצריך את הפסוק ובהנתיים כבחן את הזהב. ובאותם הימים יהיו ימים אשר יאמרו אין לי בהם חפץ. ומשעה שיעברו הצרות עד תחית המתים ארבעים שנה.

רב הונא אמר, בא ראה, כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר וגו' אשר לא שמעו בקול ה' - כמו כן [הגוף] פאן. אמר רב יוסף, כל אלו דבר אחד אמרו. ולסוף ארבעים שנה, שהצרות יעברו והרשעים יכלו, יחיו המתים שוכני עפר. מה הסעם? משום שכתוב (נחום א) לא תקום פעמים צרה, ודי להם במה שעברו. ומזמן תחית המתים יתישב העולם בשיבו, זהו שכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

רבי אלעזר בן ערז היה יושב, והיה מצטער בנפשו מאד. נכנס לפניו רבי יהושע. אמר לו, מראה האור של מאור העולם למה חשוכים? אמר לו, מראה ופחד רב נכנס בי, שהרי אני רואה מה שהתעוררו חברינו בעלי הבריתא, ששורה עליהם רוח של קדושים, וההוא שהעירו שבששי יהיה גאלה, נפה. אבל אני רואה אריכות יתר על אותם שוכני עפר, שבאלף הששי לזמן ארבע מאות ושמונה שנים ממנו יהיו עומדים כל שוכני עפר בקיומם.

ומשום כך העירו חברינו על הפסוק שקרא להם בני חת, ח"ת - שיתעוררו לח"ת שנה, והינו שכתוב (ויקרא כה) בשנת היובל הזאת תשבו איש אל אחוזתו. כשישתלם הוא"ת, שהוא חמשת אלפים וארבע מאות ושמונה, תשובו איש אל אחוזתו, אל נשמתו, שהיא אחוזתו ונחלתו.

[עוד] אמר רבי יהושע, שנה לא יהיה לך קשה, שהרי שנינו, שלש פתות הן: של צדיקים גמורים, ושל רשעים גמורים, ושל בינונים. צדיקים גמורים יקומו בקימה של מתי ארץ ישראל, מהיום כמה שנים, שהם קודמים בתחלה בשנת הארבעים של קבוצ גליות. והאחרונים כלם לזמן ארבע מאות ושמונה שנה לאלף הששי, כמו שאמרנו. מי יזכה לארץ הזה? מי יתקדם בקיום דתו בין הזמן הזה, ועל כן אני מצטער בנפשי.

אמר לו, רבי, הנה שנינו, יהי אור - יהי ר"י. חזר ואמר, בתשובה יתקדם הכל. אמר רבי יהושע, אם לא שאמרתי כך, חסמנו את הפיות לצפות לגאלה כל יום, שכתוב (יחזקאל לג) חסון ישועות. מהו ישועות? אלו המצפים ישועות בכל יום.

מהי דעתו של רבי אלעזר? הינו מה שכתוב ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו. ממשמע שכתוב מישגי, אלו הם הצדיקים הנקדמים בחייהם קדם זה. וכמה שנים הם נקדמים? רבי יהודה אומר, מאתיים ונעשר שנים. רבי יצחק אומר, רד"י שנה, שכתוב (במדבר כד) ויר"ד מיעקב וגו'. יר"ד שנה נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם. רב נחמן אמר, לפי השעור שנבלה בעפר. אמר לו רבי יוסי, אם כן, הרבה תחיות היו, אלא כל התחיות יהיו באותו הזמן, וזהו שנאמר בחזון, (דניאל י) ונאמת הדבר ונצא גדול.

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם. רבי אבהו פתח ואמר, (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. ששנינו, ארבע תקופות וארבעה זמנים משנים זו מזו יעברו הצדיקים לעתיד לבא. האחד - אותו זמן ישגא החכמה בעולם וישגו השגה מה שלא השיגו בזה העולם. ששנינו, אמר רבי פנחס, השגת הצדיקים לעתיד לבא יותר ממלאכי השרת, שכתוב (ישעיה יא) כמים לים מכסים, השני תתעסקו. (חסר) (עד כאן מדרש הנעלם)

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא, כמו שאמר אברהם, משום ששכינה היתה עמו ועם אשתו, ובשביל השכינה הוא אמר, שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי אתי, ועל כן התחזק ואמר אחתי היא. עוד, אברהם ויצחק כך ראו, שוודאי משום הפסוק שכתוב (שיר ה) אחתי רעיתי יונתי תמתי, ומשום כך ודאי נראה להם לומר אחתי היא, ועל כן מתחזקים הצדיקים בקב"ה.

ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו'. את רבקה אשתו - דוקא, וזו השכינה. כמו שעבודה זרה כתוב בה ויקומו לצחק, כך גם מצחק את זו שכינה שהיתה עם רבקה. דבר אחר, וכי תעלה על דעתך שיצחק היה משמש מטתו ביום? שהרי שנינו, ישראל הם קדושים ולא משמשים מטתם ביום, ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום?.

אלא ודאי שאבימלך היה חכם, והוא הסתכל באיצטגנינותו שהוא חלון. כתוב כאן בעד החלון, וכתוב שם (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותיגבב אם סיסרא. מה להלן באיצטגנינות, אף כאן באיצטגנינות. נראה שלא היה כמו שאומר יצחק, אלא ודאי הוא מצחק עמה, והיא אשתו. ואז ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. רבי יוסי אמר, נאה היה לאבימלך לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם, רק שזה הוכיח אותו הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, כתוב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אמר רבי אבא, משום כך אמר אחתי היא, כדי להדבק בשכינה, שכתוב אמר לחכמה אחתי אתי. מה הטעם? משום שבהם לא היתה אמונה. שאם נמצאה בהם אמונה, לא היה צריך, אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר כך, ומשום כך אמר, כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אין יראת אלהים, זו האמונה.

אמר רבי אלעזר, משום שלא שורה השכינה מחוץ לארץ הקדושה, ועל זה אין יראת אלהים במקום הזה, שזה לא מקומו ולא שורה כאן. ויצחק החזיק בו באמונה, שראה שהנה השכינה שורה בתוך אשתו.

ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת בא ראה כמה מאריך להם הקדוש ברוך הוא לרשעים משום אותו החסד שעשה עם האבות הקדושים, שהרי משום זה לא שלטו בישראל עד לאחר דורות אחרונים. ופה עשה אבימלך שעשה חסד עם יצחק שאמר לו (לאברהם) הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב.

רבי יהודה אמר, חבל על הרשעים שחסדם אינו שלם. בא ראה, עפרון אמר בהתחלה, (בראשית כג) אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו'. ואחר כך אמר, ארץ ארבע מאות שקל כסף וגו'. וכתוב וישקל אברהם לעפרו וגו', עבר לסחר. אף כאן כתוב בראשונה הנה ארצי לפניך וגו', ואחר כך אמר לו לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. אמר לו רבי אלעזר, זה החסד שעשה עמו - שלא לקח משל אבימלך כלום, ושלחו עם כל ממונו, ואחר כך הלך אחריו לכרות עמו ברית.

ואמר רבי אלעזר, ופה עשה יצחק, שהרי משום שידע את סוד החכמה השתדל ויחפר באר מים, כדי להתחזק באמונה בראוי. כן אברהם השתדל ויחפר באר מים וכן יצחק. יעקב מצא אותה מתקנת וישב עליה, וכלם הלכו אחריו והשתדלו, כדי להתחזק באמונה השלמה בראוי.

וכעת ישראל מתחזקים בו בסודות של מצוות התורה, כמו שכל יום ויום מתחזק אדם בציצית, שהיא מצוה, ואדם מתעטף בה. כך גם בתפילין שמניח על ראשו ובזרועו, שהוא סוד עליון בראוי, משום שהקדוש ברוך הוא נמצא באדם שמתעטף בו בתפילין ומתעטף בציצית, והכל סוד האמונה העליונה.

ועל כן, מי שלא מתעטף בזה ולא מתעטף להתחזק בתפילין בכל יום, דומה לו שאין שורה עמו האמונה, וסר ממנו פחד רבונו, ויתפלתו אינה תפלה בראוי. ומשום כך היו האבות מתחזקים בתוך האמונה העליונה, משום שבאר העליונה של סוד האמונה השלמה שורה בו.

ויעתק משם ויחפר באר אחרת וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיד יחליץ וגו'. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בפסוק הזה בו החזיקו בעלי האמונה שהבטיח להם לעולם הבא. ונחף ה' תמיד - בעולם הזה ובעולם הבא. ונחף ה', כיון שאמר ונחף ה', למה תמיד? אלא זה התמיד של בין הערבים שהוא התחזק תחת זרועו של יצחק, וזהו החלק לעולם הבא. מנין לנו? מדוד, שכתוב (תהלים כג) ינחני במעגלי צדק למען שמו.

והשבוע בצחצחות נפשך - זו האספקלריה המאירה שכל הנשמות נהנות להסתכל ולהתענג בתוכה. ועצמתיד יחליץ - הפסוק הזה אין ראשו סופו. אם נשמתו של הצדיק לעולה למעלה, נ"א נהנית באור של מעלה, מה זה ועצמתיד יחליץ? אלא הנה פרשוה, זו תחית המתים. שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים ולתקן את עצמות האדם שיהיו כבראשונה בגוף שלם, והנשמה מוסיפה אור בתוך האספקלריה המאירה שתאיר עם הגוף לברית שלם בראוי.

ומשום כך כתוב והיית כגון רוח. מה זה כגון רוח? שלא פוסקים מימיו העליונים לעולם ולעולמי

עולמים. והגן [והגוף] הזה נשקה ממנו ומתנהו ממנו תמיד. וכמוצא מים - זה הנהר ההוא ששופע ויוצא מעדן, ולא פוסקים מימיו לעולמים.

בא ראה, באר של מים נובעים זהו סוד עליון בתוך סוד האמונה. באר שיש בה מוצא מים, והיא באר שמתמלאת ממוצא המים ההוא, והם שתי דרגות שהן אחת, זכר ונקבה יחד כראוי.

ובא וראה, אותו מוצא מים ואותה באר הם אחד, והכל נקרא באר, שהרי אותו המקור שמכניס ולא פוסק לעולמים, והבאר מתמלאת. ומי שמסתכל בבאר הזו, מסתכל בסוד העליון של האמונה. וזהו סימן האבות - שמשתדלים לחפר באר מים בתוך סוד עליון, ואין להפריד בין המקור והבאר, והכל אחד.

ויקרא שמה רחבות - רמזו שעתידיים בניו לעבד ולתקן את הבאר הזו כראוי בסוד הקרבנות והעולות. כמו כן, (בראשית ב) וינחמו בגן עדן לעבדה ולשמרה. אלו הקרבנות והעולות. ומשום זה תפשוטו מעינותיו לכל הצדדים, כמו שנאמר (משלי ה) ויפוצו מעינותיך חוצה ברחובת פלגי מים, ומשום כך ויקרא שמה רחבות.

רבי שמעון פתח ואמר, (שם א) חכמות בחוץ תרנה ברחבות תתן קולה. הפסוק הזה הוא סוד עליון. מה זה חכמות? אלו החכמה העליונה והחכמה הקטנה שנכללת בעליונה ושורה בה.

בחוץ תרנה - בא ראה, החכמה העליונה היא סתומה של כל הסתומים, ולא נודעת ואינה בגלוי, כמו שנאמר (איוב כח) לא ידע אנוש ערכה וגו'. כשמתפשטת להאיר, מאירה בסוד העולם הבא, והעולם הבא נברא ממנה, כפי ששנינו, העולם הבא נברא ביו"ד, והחכמה הזו נכסית שם, והם אחד בזמן שמתעצב [שמעטור נ"א שנעשה] הכל בסוד של העולם הבא, כפי שאמרנו. אז היא השמחה להיות מאירה, והכל בחשאי, שלא נשמע בחוץ לעולמים.

עוד רוצה להתפשט, ויוצאים מן המקום הזה אש ומים ורוח, כמו שנתבאר, ונעשים קול אחד שיוצא בחוץ ונשמע, כמו שנתבאר. אז משם ולהלן זהו חוץ. הרי בפנים הוא בחשאי, שלא נשמע לעולמים. עכשו שנשמע הסוד נקרא בחוץ. מכאן צריך אדם להתקין את מעשהו ולבקש.

ברחבות - מי הרחבות? זה הרקיע ההוא שבו מאירים כל הכוכבים, והוא המעגן שאין מימיו פוסקים, כמו שנאמר (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. והוא רחבות, ושם תתן קולה, עליונה ותחתונה, והכל אחד.

ומשום זה אמר שלמה, (משלי כד) הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך וגו'. הכן בחוץ, כמו שנאמר, שכתוב בחוץ תרנה, שהרי מכאן עומד המעשה להתתקן ודבר לשאלה, שכתוב (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשנים וגו', ולמקצה השמים ועד קצה השמים.

ועתדה בשדה לך - זו השדה אשר ברכו ה'. ואחר שיגיע האדם את סוד החכמה ויתקין את עצמו בה, מה כתוב אחר כך? ובנית ביתך. זו הנשמה של אדם בגופו, שיתתקן ויעשה איש שלם. ועל כן, כשחפר יצחק ונעשה באר בשלום, לאותו השלום [שהיה שלם] קרא רחובות, והכל כראוי. אשרי הצדיקים שמעשיהם לקב"ה לקים את העולם, שכתוב כי ישרים ישפנו ארץ, ישפנו ארץ, והרי פרשיה.

ויהי כי זקן יצחק. אמר רבי שמעון, כתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. הפסוק הזה באר והיה ונתבאר. אבל בא ראה, כל מעשי הקדוש ברוך הוא, כלם הם דברי אמת, והכל בסוד עליון. וכל דברי התורה כלם דברי אמונה וסודות עליונים כראוי.

ובא וראה, לא זכה יצחק כמו אברהם, שלא סמו עיניו ולא כהו. אבל כאן הוא סוד עליון, סוד האמונה, כמו שנתבאר, שכתוב ויקרא אלהים לאור יום. זה אברהם, שהוא אור היום, ואורו הולך ומאיר ומתחזק בתקון היום.

ומשום כך מה כתוב? ואברהם זקן בא בימים, באותם האורות שמאירים. והוא זקן, [ומאיר]. אז הולך ומאיר [כמו שנאמר (משלי ד) הולך ואור עד נכון היום, ומשום כך ויקרא אלהים לאור יום. ולחשך קרא לילה - זה יצחק, שהוא חשך, והוא הולך לקבל לתוכו את הלילה. ומשום כך, כשהוא זקן מה כתוב? ויהי כי זקן יצחק ויתקין עיניו מראת. כך זה ודאי, שרצה להחשיך ולהדבק [בחשך] בדרגתו כראוי.

בא רבי אלעזר בנו ונשק ידיו. אמר לו, יפה. אברהם מאיר מצד של דרגתו, יצחק נחשך מהצד של דרגתו, ויעקב למה, שכתוב ויעני ישראל כבדו מאקו? אמר לו, כך זה ודאי, כתוב כבדו ולא כהו. כתוב מאקו ולא מאקנו. אלא מאקו - מאקו של יצחק, מאותו צד כבדו. לא יוכל לראות להסתכל כראוי, אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל, ונעשה חשך, שהרי אז נאחז בו הלילה, והתקנים ולחשך קרא לילה.



וַיִּקְרָא אֶת עֶשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל. שֶׁנִּכְלָל מִצְדּוֹ שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה. וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זִקְנָתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי. רַבִּי אֱלֶעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים פד) אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּךָ וְגו'. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁמִּתְחַזֵּק בְּקִבְיָהּ וְשֵׁם בּוֹ אֶת תִּקְפוֹ.

יָכוֹל כַּחֲנֻנְיָה מִיִּשְׂאֵל וְעֶזְרִיָּה שֶׁהִתְחַזְּקוּ וְאָמְרוּ, (דניאל ג) הֵן אֲתֵנוּ אֱלֹהֵינוּ שְׂאֵנוּ עוֹבְדִים יָכוֹל לְהַצִּילֵנוּ מִתּוֹךְ כַּבֶּשֶׁן הָאֵשׁ הַיּוֹקְדֶת, וּמִיָּדָה הַמֶּלֶךְ יִצִּיל.

בֹּא רֹאֵה, שְׂאֵם לֹא יִצִּיל וְלֹא יַעֲמִד עֲלֵיהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נִמְצָא שֶׁשְּׂמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִתְקַדֵּשׁ בְּעֵינֵי הַכֵּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ. אֲלָא כִּיּוֹן שֶׁיָּדְעוּ שֶׁלֹּא אָמְרוּ כְּרֹאִי, חֲזָרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לַהֲיוֹת לֶךְ הַמֶּלֶךְ וְגו'. בֵּין יִצִּיל בֵּין לֹא יִצִּיל, יָדוּעַ לַהֲיוֹת לֶךְ הַמֶּלֶךְ וְגו'. וְשִׁנִּינוּ שֶׁיִּתְחַזְּקָל הוֹדִיעַ לָהֶם דָּבָר, וְשָׁמְעוּ וְקִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עָמַד עֲלֵיהֶם, כְּדִי שֶׁיִּקְבְּלוּ שָׂכָר, וְאִזְ חֲזָרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לַהֲיוֹת לֶךְ הַמֶּלֶךְ וְגו'.

אֲלָא לֹא יִתְחַזֵּק אָדָם שִׁיֵּאמֶר, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִצִּילֵנִי, אוֹ יַעֲשֶׂה לִּי כֶּךָ וְכָךְ. אֲבָל יִשִּׁים אֶת כָּחוֹ בְּקִבְיָהּ שִׁיֵּסִיעַ לוֹ, כִּשְׁהוּא מִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹתָם הַמַּצּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה וְלִלְכֶת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת. שֶׁכִּיּוֹן שֶׁאָדָם בֹּא לְהִטָּהֵר, וְדַאי מְסִיעִים לוֹ. וּבִזֶּה יִתְחַזֵּק בְּקִבְיָהּ שֶׁהוּא יִסִּיעַ לוֹ, וְיִתְחַזֵּק בּוֹ, שֶׁלֹּא יִשִּׁים אֶת כָּחוֹ בְּטָחוֹנוֹ בְּאַחֵר.

וּמִשּׁוּם כֶּךָ, עוֹז לוֹ בְּךָ מְסֻלוֹת בְּלִבָּבָם. שֶׁיַּעֲשֶׂה לָבוֹ כְּרֹאִי בְּלִי הִרְהוּר אַחֵר, אֲלָא כְּמִסְלָה הַזֶּה שֶׁהִיא מִתְיַשְּׁבֶת לַעֲבֹר בְּכָל מְקוֹם שֶׁצָּרִידָה, כֶּךָ גַּם.

דָּבָר אַחֵר אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּךָ - עוֹז כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כט) ה' עוֹז לַעֲמּוֹ יִתֵּן. מִשּׁוּם שֶׁצָּרִידָה לֶאֱדָם לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה לְשִׂמּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וְאִינוּ מִשְׁתַּדֵּל לְשִׂמּוֹ, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא. מְסֻלוֹת בְּלִבָּבָם, מַה זֶה מְסֻלוֹת בְּלִבָּבָם? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם סח) סֵלוּ לְרֹכֵב בְּעֶרְבוֹת בֵּיהַ שְׂמוֹ. זֶה הַתּוֹרָה הַהִיא שֶׁהוּא הִשְׁתַּדֵּל בָּהּ לְהִרְיוֹת אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלַעֲשׂוֹתוֹ חֲסִידָה בְּעוֹלָם.

בֹּא רֹאֵה, כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל יַעֲקֹב הָיוּ לְשִׂמּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוּם כֶּךָ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִזָּה עִמּוֹ תָּמִיד, שֶׁלֹּא זָזָה מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה. שֶׁהָרִי בְּשַׁעַת שֶׁקָּרָא לוֹ יִצְחָק אֶת עֶשָׂו בְּנוֹ, יַעֲקֹב לֹא הִזָּה שָׁם, וְהַשְּׂכִינָה הוֹדִיעָה לְרַבֵּקָה, וְרַבֵּקָה הוֹדִיעָה לַיַּעֲקֹב.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בֹּא רֹאֵה, אִם חֵס וְחִלְיָה בְּאוֹתוֹ זְמַן הִזָּה מִתְבָּרָךְ עֶשָׂו, לֹא הִזָּה שׁוֹלֵט יַעֲקֹב לְעוֹלָמִים. אֲלָא מִעַם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶה הִזָּה, וְהַכֵּל בֹּא בְּמִקּוֹמוֹ כְּרֹאִי. בֹּא רֹאֵה, כְּתוּב וְרַבֵּקָה אֶהְיֶה אֶת יַעֲקֹב, וְזֶה נִתְבָּאָר. וּמִשּׁוּם כֶּךָ שֶׁלָּחָה בְּשָׁבִיל יַעֲקֹב, הִנֵּה שֶׁמַּעֲתִי אֶת אֲבִיד מִדָּבָר אֶל עֶשָׂו אַחִידָה לֵאמֹר.

וַעֲתָה בְּנִי שְׂמַע בְּקוֹלִי וְגו'. בְּזִמְנָן הַהוּא עָרַב פֶּסַח הִזָּה, וְצָרִידָה הִצָּר הָרַע לְהִתְבַּעַר וְלִשְׁלֹט הַלְבָּנָה, סוּד הָאֱמוּנָה, וְלָכוֹן עֲשֵׂתָה שְׁנֵי תַבְשִׁילִים.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כָּאֵן רָמִזְו שְׁעִתִּידִים בְּנֵי יַעֲקֹב לְהַקְרִיב שְׁנֵי שְׁעִירִים, אֶחָד לַה' וְאֶחָד לַעֲזָאזֵל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים. מִשּׁוּם כֶּךָ הַקְרִיבָה שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים - אֶחָד בְּשָׁבִיל הַדְּרָגָה שְׁלֹמַעֲלָה, וְאֶחָד כְּדִי לְהַכְנִיעַ אֶת דְּרָגָתוֹ שֶׁל עֶשָׂו שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עַל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים, וּמִשְׁנֵיהֶם טַעַם יִצְחָק וְאָכַל.

וַיָּבֵא לוֹ יִינוּ וַיִּשְׁתֵּי. וַיָּבֵא לוֹ יִינוּ, רָמִזְו רָמִזְו - מִמִּקּוֹם רְחוֹק קָרַב אוֹתוֹ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם [שֶׁל עֶשָׂו]. רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, רָמִזְו מֵהֵינֵן הַהוּא שֶׁכָּל הַשְּׂמִיחָה נִמְצָאת בּוֹ כְּדִי לְשִׂמּוֹ אֶת יִצְחָק, שֶׁצָּרִידָה שְׂמִיחָה, כְּשֶׁרוֹצִים שְׂמִיחָה לְשִׂמּוֹ אֶת צַד [הַלְוִיִּם] שְׁלוֹ, וְעַל כֵּן וַיָּבֵא לוֹ יִינוּ וַיִּשְׁתֵּי.

וַתִּקַּח רַבֵּקָה אֶת בְּגָדֵי עֶשָׂו וְגו'. אֵלּוּ הַלְבוּשִׁים שֶׁהָרִיחַ עֶשָׂו מִנְמָרוֹד, וְאֵלּוּ הַלְבוּשֵׁי כְבוֹד, שֶׁהָיוּ מֵאֲדָם הָרֹאשׁוֹן, וְבָאוּ לִידֵי נְמָרוֹד, וּבִהֶם הִזָּה צַד צִידָה נְמָרוֹד, שֶׁכְּתוּב (בראשית י) הוּא הִזָּה גִּבּוֹר צִיד לִפְנֵי ה' וְגו'. וְעֶשָׂו יָצָא לְשָׂדֶה וְנִלְחַם בְּקָרֵב עִם נְמָרוֹד וְהָרַג אוֹתוֹ, וְלָקַח מִמֶּנּוּ אֶת הַלְבוּשִׁים הַלְלוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיָּבֵא עֶשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵינָף. וּבִצְרֹרֶה, כְּתוּב כָּאֵן וְהוּא עֵינָף, וְכְתוּב שָׁם (ירמיה ד) כִּי עֵינָפָה נִפְשִׁי לְהָרְגִים.

וְעֶשָׂו הִזָּה מַעֲלָה אֶת אוֹתָם הַלְבוּשִׁים לְרַבֵּקָה, וּבִהֶם הִזָּה יוֹצֵא וְצַד צִיד, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא לָקַח אוֹתָם, וְיָצָא לְשָׂדֶה וְהִתְעַכֵּב שָׁם. וְכִשְׁעֶשָׂו הִזָּה לֹבֵשׁ אוֹתָם, לֹא הָיוּ מַעֲלִים רִיחוֹת כָּלָל. כִּיּוֹן שֶׁיַּעֲקֹב לָבַשׁ אוֹתָם, אִזְ שָׁבָה הָאֲבִידָה לְמִקּוֹמָהּ וְהָעֵלּוּ רִיחוֹת, מִשּׁוּם שֶׁיָּפִיו שֶׁל יַעֲקֹב הִזָּה יָפִיו שֶׁל אָדָם, וּמִשּׁוּם כֶּךָ חֲזָרוּ בְּשַׁעַת הַהִיא לְמִקּוֹמָם וְהָעֵלּוּ רִיחוֹת.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יָפִיו שֶׁל יַעֲקֹב [הִזָּה] שֶׁהוּא יָפִיו שֶׁל אָדָם אִידָה אֶפְשָׁר? וְהָרִי שְׁנִינוּ, תַּפּוּחַ יַעֲקֹב שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן מִכְּהָה גִּלְגַּל חֲמָה, וְאִם תֹּאמַר שֶׁכֶּךָ הִזָּה יַעֲקֹב? אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלֶעָזָר, וְדַאי שֶׁכֶּךָ הִזָּה. בְּרֹאשׁוֹנָה טָרַם חֲטָא אָדָם הָרֹאשׁוֹן, לֹא הָיוּ יְכוֹלִים כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהִסְתַּכֵּל בְּיָפִיו. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָא, הִשְׁתַּתָּה יָפִיו וְרִימוֹ הִנָּמַד, וְנַעֲשֶׂה בּוֹ מֵאָה אֲמוֹת.

ובא וראה, יפיו של אדם הראשון הוא סוד, שהאמונה העליונה תלויה בלפי ההוא, ומשום כך (תהלים צ) יהי נעם ה' אלינו עלינו, וכתוב (שם כז) לחזות בנעם ה'. וזהו ודאי יפיו של יעקב, והכל הוא סוד עליון.

וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בא ראה, וירח את ריח הבגדים לא כתוב, אלא ריח בגדיו, כמו שנאמר (שם קד) עטה אור כשלמה נוטה שמים פירעה. דבר אחר [זה הוא] וירח את ריח בגדיו ויברכהו - שפיון שהלביש אותם יעקב, העלו ריחות באותה השעה. ועד שלא הריח [שהריח] את ריח לבושו לא ברך אותו, שהרי אז [לא] ידע שהוא ראוי להתברך. שאם לא ראוי להתברך, לא היו עולים כל הריחות הקדושים הללו עמו. זהו שכתוב וירח את ריח בגדיו ויברכהו.

ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. ויאמר - דבר נסתר הוא. יש אומרים שהיתה השכינה, ויש אומרים שיצחק היה. כריח שדה אשר ברכו ה' - מי השדה? זה שדה התפוחים, השדה שהאבות העליונים [חומדים] סומכים אותו ומתקנים אותו.

ויתן לה האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש. אמר רבי אבא, הפסוק הזה בארוהו, אבל [פתח רבי אבא ואמר] בא ראה, שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני. כמה שירות ותשבחות אמר דוד המלך לפני הקדוש ברוך הוא, והכל כדי להתקין את דרגתו ולעשות לו שם, כמו שנאמר (שמואל-ב ח) ויעש דוד שם. והשירה הזו אמר [לו] כשראה המעשה הזה ליעקב [של יעקב].

רבי אלעזר אמר, יעקב אמר השירה הזו [שהרי] בשעה שאמר לו אביו גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא. אז [משום] שהיה [היה] יעקב בצרה גדולה, שפחד שאביו יכיר אותו ויודע לפניו. מה כתוב? ולא הכירו כי היו ידיו כידיו עשו אחיו שערת ויברכהו. אז אמר, אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני.

ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה. זוהי הדרגה שעשו שריו בה, שהיא שפת השקר [מה הוא]. שפת שקר, בשעה שהביא אותו הנחש קללות על העולם, ובהתחכמות ובעקמימות הביא קללות, שהתקלל העולם.

בא ראה, בשעה שאמר יצחק לעשו, וצא השדה וצודה לי צידה, בה"א, ובארוהו, ויצא עשו כדי שיתברך מיצחק, שאמר לו ואברכה לפני ה'. שאילו אמר ואברכה ולא יותר - לפה. כיון שאמר לפני ה', באותה השעה הזדעזע כסא כבודו של הקדוש ברוך הוא. אמרה, ומה שיצא נחש מאותן הקללות וישאר יעקב.

בשעה ההיא הזדמן מיכאל, ובא לפני יעקב והשכינה עמו. וידע יצחק, וראה את גן עדן עם יעקב וברכו לפניו. וכשנכנס עשו, נכנס עמו גיהנם, ועל כן ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאוד, שחשב שעשו לא היה בצד ההוא. פתח ואמר, ואברכהו גם ברוך יהיה.

משום כך הזדמן יעקב בחכמה ובעקמומיות שהביא ברכות על יעקב, שהוא כמו אדם הראשון, וננטלו מאותו הנחש, שהוא שפת שקר. שכמה שקר אמר, וכמה דברי שקר עשה כדי להטעות ולהביא קללות על העולם. משום כך בא יעקב בחכמה והטעה את אביו, כדי להביא ברכות על העולם ולטל ממנו מה שמגע מן העולם. ומדה כנגד מדה היתה, ועל כן כתוב (תהלים קט) ויאבהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו. עליו כתוב (בראשית ג) ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה. ונשאר בו לדורי דורות, ובא יעקב ונטל ממנו הברכות.

ומימי של אדם הראשון נועד יעקב לטל מהנחש ההוא את כל הברכות הללו, והוא נשאר עם קללות ולא יצא מהם. ודוד אמר ברוח הקדש, (תהלים קכ) מה יתן לך ומה יסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים. מה אכפת לאותו הנחש הרע שהביא קללות על העולם, כמו שאמר, נחש נושך וממית, ואין לו ממנו הנאה.

לשון רמיה - שרמה את אדם ואשתו והביא רע עליו ועל העולם. אחר כך בא יעקב ונטל משלו את כל אותם הברכות. חצי גבור שנונים - זה עשו ששמר שגאה [שהפחיד] ליעקב על אותן הברכות, כמו שנאמר וישטם עשו את יעקב על הברכה וגו'. [בא ראה].

ויתן לה האלהים מטל השמים ומשמני הארץ - הנה מלמעלה וממטה בחבור אחד. ורב דגן ותירוש - הנה פרשוהו, אבל ככתוב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בא ראה, נער הייתי וגו', ובארוהו - הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם וכו'. ומשום כך אמר ורב דגן ותירוש.

ועבדוך עמים וישתחן לך לאמים - בזמן ששלט שלמה המלך בירושלים, שכתוב וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחן לך לאמים - בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב וישתחוו לו כל מלכים. רבי יהודה אמר, הכל בזמן שיבא המלך המשיח, ככתוב (תהלים עב) וישתחוו לו כל מלכים כל גוים ועבדוהו.

הוה גביר לאחיד. הוה, ולא אמר הוה או תהיה. אלא זה סוד עליון של האמונה, שהאותיות הללו הן סודות האמונה. ה' למעלה, וא"ו באמצע, ה' אחר כך. ומשום כך אמר הוה גביר לאחיד, לשלט עליהם ולרדות אותם בזמן שבא דוד המלך. רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך המשיח, שהרי משום שעברו ישראל על דברי התורה, אז ופרקת עלו מעל צוארך.

ויתן לך האלהים. רבי יוסי אמר, כל הברכות הללו מצד של חלקו של יעקב היו ומשלו הוא נטל. והברכות האלו הנה רוצה יצחק לברך את עשו, ומשום כך עשה הקדוש ברוך הוא, וגרם ליעקב לטל משלו.

בא ראה, בשעה שאותו הנחש הביא קללות על העולם והאדמה התקלקלה - מה כתוב? (בראשית ג) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו', ארורה האדמה בעבורך וגו'. שלא תהיה עושה פרות וגדולים כראוי. כנגד זה ומשמני הארץ. בעצבון תאכלנה - כנגד זה מטל השמים. וקוץ ודורדר תצמיח לך - כנגד זה ורב דגן ותירש. בזעת אפיק תאכל לחם - כנגד זה יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים, שהם יעבדו את הארץ ויעבדו בשדה, כמו שנאמר (ישעיה סא) ובני נכר אפריכם וכרמיכם. והכל נטל יעקב זה כנגד זה, ומשלו נטל. והקדוש ברוך הוא גרם ליעקב שיטל את הברכות הללו להדבק במקומו וחלקו, ועשו שידבק במקומו וחלקו.

אמר רבי חזקיה, והנה ראינו שמשמני הארץ ומטל השמים, אותן ברכות נטל עשו אחר כך, כמו שנאמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל.

אמר רבי שמעון, לא זה כזה ולא זה כזה, כמה נפרדות הדרגות. ביעקב כתוב ויתן לך האלהים - ובזה כתוב יהיה. ביעקב כתוב מטל השמים ומשמני הארץ - בעשו כתוב משמני הארץ וטל השמים, שהנה זה אינו כזה.

והדרגות נפרדות כמה וכמה, משום שבזה של יעקב כתוב בו, ויתן לך האלהים מטל השמים - זה הטל העליון ששופע מעתיק הימים, שנקרא טל השמים, השמים של מעלה, הטל ששופע בדרגת השמים, ומשם לשדה התפוחים הקדושים. ומשמני הארץ - [זו הארץ שלמעלה, ארץ החיים. בעשו כתוב ומשמני הארץ, ביעקב משמני הארץ זו ארץ החיים שלמעלה, וירש אותה בארץ שלמעלה ובשמים של מעלה, ובעשו בארץ של פאן למטה, ובשמים של פאן למטה. יעקב למעלה למעלה, ועשו למטה למטה.

עוד, יעקב למעלה ולמטה, ועשו למטה. ואף על גב שכתוב והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך - מזה של פאן למטה, אבל למעלה לא כלום, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. בא ראה, בשעה שהתחילו לטל את ברכותיהם יעקב ועשו, יעקב נטל חלקו שלמעלה, ועשו נטל חלקו שלמטה.

רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא אמר לרבי אלעזר, כלום שמעת מאביד למה לא התקיימו הברכות שברך יצחק את יעקב, ואותן הברכות שברך יצחק את עשו כלם התקיימו?

אמר לו, כל אותם הברכות מתקיימות, וברכות אחרות שברך הקדוש ברוך הוא את יעקב. אבל מיד יעקב נטל למעלה, ועשו נטל למטה. אחר כך פשיקום מלך המשיח, יטל יעקב למעלה ולמטה, ויאבד עשו מן הכל, ולא יהיה לו חלק ונחלה וזכרון בעולם, כמו שנאמר (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'. כדי שיאבד עשו מן הכל, ויעקב יירש שני עולמות - העולם הזה והעולם הבא.

ובזמן הזה כתוב, (שם) ועלו מושיעים בחר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. אותה מלכות עשו שנטל בעולם הזה, נתן לו הקדוש ברוך הוא [ותהיה לקדוש-ברוך-הוא] לבדו. וכי עכשו אינה מלכות מהקדוש ברוך הוא? אלא אף על גב שהקדוש ברוך הוא שולט למעלה ולמטה, הנה נתן לשאר העמים לכל אחד ואחד חלק ונחלה בעולם הזה להשתמש בו, ובזמן שהוא יטל מכלם את המלכות וכלה תהיה שלו, שכתוב והיתה לה' המלוכה, לו לבדו, שכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד.

ויהי אף צא יצא יעקב וגו'. רבי שמעון אמר, אף יצא יצא - שתי היציאות הללו למה? אלא אחת של השכינה, ואחת של יעקב. שהנה כשנכנס יעקב, השכינה נכנסה עמו והתברך לפני השכינה. שניצחק היה אומר את הברכות, והשכינה מודה להם עליהם. וכשיצא יעקב, השכינה יצאה עמו. זהו שכתוב אף יצא יצא יעקב. שתי יציאות יחד.

ועשו אחיו בא מצידו. לא כתוב מן הציד, אלא מצידו, שהוא הצידה שלו, שלא היתה בו ברכה, ורוח הקדש צווחת ואומרת, (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין.

ויעש גם הוא מטעמים וגו'. יקום אבי - דבורו היה בעזות, בתקיפות הרוח, דבר שאין בו טעם,

יָקוֹם אָבִי. בֹּא רֹאֵה מָה בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשָׂו. יַעֲקֹב אָמַר בְּבוֹשָׁה שֶׁל אָבִיו, בַּעֲנֹה. מַה כְּתוּב? וַיָּבֹא אֶל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֲלָא שְׂלָא רָצָה לְזַעֲזַע אוֹתוֹ, דְּבַר בְּלִשׁוֹן תַּחְנוּנִים: קוֹם נָא שָׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידִי. וְעֵשָׂו אָמַר: יָקוֹם אָבִי, כְּמִי שְׂלָא דְבַר עֲמוֹ.

בֹּא רֹאֵה, בְּשַׁעֲהַ שְׁנֵכְנֵס עֵשָׂו - נִכְנֵס עֲמוֹ גִּיהֶנֶס. הַזְדַּעֲזַע יַחֲזֵק וּפְחַד, שְׁכָתוֹב וַיַּחֲרֵד יַחֲזֵק חֲרָדָה גְּדֻלָּה עַד מָאֵד. כִּיֹּן שְׁכָתוֹב וַיַּחֲרֵד יַחֲזֵק חֲרָדָה גְּדֻלָּה - דִּי. מַה זֶה [גְּדֻלָּה] עַד מָאֵד? אֲלָא שְׂלָא הִיתָה יִרְאָה וְאִימָה גְּדוּלָּה שְׁנֵכְנֵס עַל יַחֲזֵק מִיּוֹם שְׁנֵכְנֵס. וְאִפְלוּ בְּשַׁעֲהַ הַהִיא שְׁנֵכְנֵס יַחֲזֵק עַל גְּבִי הַמְזוֹכָר וְרֹאֵה [שְׁכִינָה] סָכִין עָלָיו, לֹא הַזְדַּעֲזַע בְּשַׁעֲהַ הַהִיא שְׁנֵכְנֵס עֵשָׂו וְרֹאֵה גִיהֶנֶס שְׁנֵכְנֵס עֲמוֹ. אִזְּ אָמַר, בְּטָרָם תִּבְאֵ וְאֶבְרַכְהוּ גַם בְּרוּךְ יְהִיָּה, מִשּׁוֹם [שְׂרָאָתָה] שְׂרָאִיתִי שְׁכִינָה שְׁמוּדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

דְּבַר אַחֵר, יַחֲזֵק אָמַר וְאֶבְרַכְהוּ, יָצָא קוֹל וְאָמַר גַּם בְּרוּךְ יְהִיָּה. רָצָה יַחֲזֵק לְקַלֵּל אֶת יַעֲקֹב, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: יַחֲזֵק, אֶת עֲצֻמָּה אֶתָּה מְקַלֵּל, שְׁהָרִי כְּבֹר אֲמַרְתָּ לוֹ אֲרִירָד אֲרוּר וּמִבְּרָכִיד בְּרוּךְ.

בֹּא רֹאֵה, כָּלֶם הוֹדוּ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְאִפְלוּ חֵלֶק גּוֹרְלוֹ שֶׁל עֵשָׂו הוֹדָה עֲלֵיהֶם, וְהוּא בְּרוּךְ אוֹתוֹ, וְהוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, וְהַעֲלָהוּ עַל רֹאשׁוֹ לְמַעַלָּה. מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוֹב וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתִּנִּי. וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי - מִשּׁוֹם שְׁהִחֲזִיק בּוֹ יַעֲקֹב. וְכִי אִידָּ כָּוֹל אָדָם, שֶׁהוּא גּוֹף וּבֶשֶׁר, לְהַחֲזִיק בְּמִלְאָדָּ שֶׁהוּא רוּחַ מִמֶּשֶׁ, שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים קד) עֲשֵׂה מְלָאכְיוֹ רוּחוֹת מִשְׁרָתָיו אֲשֶׁ לְהֵט?

אֲלָא, מִכָּאֵן שְׁמִלְאָכִים שְׁלוּחֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשִׁיּוֹרְדִים לְעוֹלָם הַזֶּה, גְּלוּמִים וּמִתְגַּלְמִים, וּמִתְלַבְּשִׁים בְּגוֹף כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, מִשּׁוֹם שְׁכָּךְ רָאוּי שְׂלָא לְשִׁנוֹת מִמֶּנְהָ אוֹתוֹ הַמְקוֹם שֶׁהוֹלְכִים לָשֶׁם.

וְהִנֵּה נֹאמַר, שְׁכָאֲשֶׁר עָלָה מֹשֶׁה לְמַעַלָּה מַה כְּתוּב? (שְׁמוֹת לד) וַיְהִי שֵׁם עִם ה' אֲרַבְעִים יוֹם וְאֲרַבְעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה, מִשּׁוֹם הַמִּנְהָג, שְׂלָא לְשִׁנוֹת מִהַמְקוֹם הַהוּא שְׁהִלָּךְ לָשֶׁם. וְאוֹתָם הַמְלָאכִים, כְּשִׁיּוֹרְדוֹ לְמַטָּה, כְּתוּב (בְּרַאשִׁית יח) וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הַעֵץ וַיֹּאכְלוּ. וְכִן כָּאֵן, כְּשִׁיּוֹרְד לְמַטָּה הַמְלָאָד הַזֶּה, לֹא נֹאבֵק עִם יַעֲקֹב אֲלָא מִתּוֹךְ שְׁהִיָּה מְלַבֵּשׁ בְּגוֹף כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל כֵּן נֹאבֵק עֲמוֹ כָּל אוֹתוֹ הַחֲלִילָה.

בֹּא רֹאֵה, מִשּׁוֹם שְׁהַשְׁלֵטוֹן שֶׁל אֱלֹהִים אֵינוֹ אֲלָא בְּלִילָה וְדָאִי, וּמִשּׁוֹם כְּךָ הַשְׁלִיטָה שֶׁל עֵשָׂו אֵינָה אֲלָא בְּגִלוּת, שֶׁהִיא חֲלִילָה, וְעַל כֵּן בְּלִילָה הַתַּחֲזִק עִם יַעֲקֹב וְנֹאבֵק עֲמוֹ. וְכִשְׁבָּא הַבִּקְרָה, נְחֻלֵּשׁ כְּחוֹ וְלֹא זָכַל, וְאִזְּ הַתַּגְבֵּר יַעֲקֹב, מִשּׁוֹם שְׁהַשְׁלֵטוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בָּיוֹם.

וּמִשּׁוֹם כְּךָ כְּתוּב, (יִשְׁעִיָּה כא) מִשָּׂא דוֹמָה אֵלֵי קִרְא מִשְׁעִיר שְׁמֵר מַה מְלִילָה שְׁמֵר מַה מְלִיל. שְׁהָרִי אִזְּ הַשְׁלֵטוֹן הוּא שֶׁל עֵשָׂו, שֶׁהוּא שְׁעִיר, הוּא בְּלִילָה. וּמִשּׁוֹם כְּךָ נְחֻלֵּשׁ כְּשְׁבָא הַבִּקְרָה, וְאִזְּ וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִי עָלָה הַשָּׁחַר.

וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתִּנִּי. כִּי אִם בְּרַכְתִּנִּי? כִּי אִם תִּבְרַכְנִי הִיָּה צָרִיד לְהִיּוֹת! מַה זֶה כִּי אִם בְּרַכְתִּנִּי? אִם תּוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שְׁבִירָד אוֹתִי אֲבֹא וְלֹא תִהְיֶה מְקַטְרָג עָלַי בְּגִלְלָם. מַה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׁמֵךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל וְגו'. לָמָּה יִשְׂרָאֵל? אָמַר לוֹ, בַּעַל כְּרַחֲמֵי יֵשׁ לִי לְשִׁמֵּשׁ אוֹתָךְ, שְׁהָרִי אֶתָּה הַתַּעֲטִירָת בְּכַחַד לְמַעַלָּה בְּדִרְגָּה עֲלִיוֹנָה, וְדָאִי יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שְׁמֵךְ.

כִּי שְׁרִיתָ עִם אֱלֹהִים. מַה זֶה עִם אֱלֹהִים? וְכִי תַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שְׁעָלָיו הִיָּה אוֹמֵר? אֲלָא אָמַר לוֹ, שְׁרִיתָ לְהַתְחַבֵּר וּלְהַזְדַּוֵּג עִם אֱלֹהִים בְּחִבּוּר, בְּזוּיָג שֶׁל הַשִּׁמְשׁ עִם הַלְבָנָה. וְעַל כֵּן לֹא כְּתוּב עַל [אֶת] אֱלֹהִים, אֲלָא עִם אֱלֹהִים, בְּחִבּוּר וְזוּיָג אֶחָד.

דְּבַר אַחֵר וַיֹּאמֶר, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (שְׁמוֹת טו) וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ. אֵף כָּאֵן, וַיֹּאמֶר לֹא יֹאמֶר עוֹד שְׁמֵךְ יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל. וְאִזְּ הַתַּעֲטִיר יַעֲקֹב בְּדִרְגָּתוֹ לְהִיּוֹת הַכֹּלֵל שֶׁל הָאֲבוֹת. מַה כְּתוּב? וַיִּבְרָךְ אוֹתוֹ שֵׁם. מַה זֶה וַיִּבְרָךְ אוֹתוֹ שֵׁם? שֶׁהוֹדָה לוֹ עַל כָּל הַבְּרָכוֹת שְׁבִירָד אוֹתוֹ אָבִיו.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (מִשְׁלִי טז) בְּרָצוֹת ה' דְּרַכִּי אִישׁ גַּם אוֹיְבֵיו יִשְׁלַם אוֹתוֹ בֹּא רֹאֵה כְּמָה יֵשׁ לְאָדָם שְׁתִּיתָן אֶת שְׁבִילָיו עִם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, שְׁהָרִי פְרִשׁוּהָ, שְׁנֵי מְלָאכִים שְׁלִיחִים יֵשׁ לְאָדָם מְלַמְעֵלָה לְהַזְדַּוֵּג עֲמוֹ, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשְׂמָאל, וְהֵם מְעִידִים עַל הָאָדָם בְּכָל מַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הֵם נִמְצְאִים שֵׁם, וְקוֹרְאִים לָהֶם יָצָר טוֹב וְיָצָר רָע.

בֹּא הָאָדָם לְהַטְהַר וּלְהַשְׁתַּדֵּל בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה - אוֹתוֹ יָצָר הַטּוֹב שֶׁהַזְדַּוֵּג עֲמוֹ, כְּבֹר הַתַּגְבֵּר עַל אוֹתוֹ יָצָר הָרָע וְהַשְׁלִים עֲמוֹ וְהַתְּהַפֵּךְ לוֹ לְעֵבֶד. וְכִשְׁאָדָם הוֹלֵךְ לְהַטְמִיא, אוֹתוֹ יָצָר הָרָע מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר עַל אוֹתוֹ יָצָר טוֹב, וְהָרִי בְּאָרְנוֹ, וְדָאִי כְּשִׁאֲוֹתוֹ הָאָדָם בֹּא לְטַהַר, בְּכָמָה כַח הַתְּחַזֵּק הָאָדָם כְּשֶׁהַתַּגְבֵּר אוֹתוֹ יָצָר טוֹב, אִזְּ אוֹיְבֵיו יִשְׁלַם אוֹתוֹ, שְׁאֲוֹתוֹ יָצָר הָרָע נִכְנַע לְפָנֵי הַיָּצָר הַטּוֹב. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלָמָה, (מִשְׁלִי יב) טוֹב נִקְלָה וְעֵבֶד לוֹ. מַה זֶה וְעֵבֶד לוֹ? זֶה יָצָר הָרָע. וְאִזְּ כְּשִׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה, אִזְּ גַם אוֹיְבֵיו יִשְׁלַם אוֹתוֹ, זֶה יָצָר הָרָע וּמַה שְׁבָא מִצְדוֹ.

בא ראה, משום שיעקב בטרם בקב"ה וכל דרכיו היו לשמו, על כן אויביו ישלים אתו. וזה [זה] סמא"ל, הכח והחזק של עשו, שהשלים עם יעקב. ומשום שהשלים עם יעקב והודה לו על אותן הברכות, אזי השלים עמו עשו. [אז הודה לו עשו, שכתוב יש לי רב אחי יהי לך אשר לך, שהרי הודה לו על אותן הברכות שלו בחרב] ועד שלא השלים יעקב עם אותו הממנה שנתמנה עליו, לא השלים עמו עשו. משום כך, בכל מקום הכח של מטה תלוי בכח של מעלה.

ויחיד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר מי אפוא. מי אפוא - מה זה מי אפוא? היה צריך להיות מי הוא זה! אלא מי אפוא - ששם עמדה השכינה כשברך יצחק את יעקב, ועל כן אמר מי אפוא, מי הוא שעומד כאן ומודה על אותן הברכות שברכתי אותו? ודאי גם ברוך יהיה! שהנה הקדוש ברוך הוא הסכים לאותן הברכות.

רבי יהודה אמר, משום אותה החרדה שהחריד יעקב את יצחק אביו, נענש יעקב בענש של יוסף שחרד חרדה כזו בשעה שאמרו לו זאת מצאנו. יצחק אמר מי אפוא - באיפה נענש יעקב, שכתוב איפה הם רעים, ושם יוסף נאבד, ונענש יעקב. ואף על גב שהקדוש ברוך הוא הסכים על ידו באותן הברכות, הוא נענש באיפה, שכתוב איפה הם רעים, ומשם נאבד ממנו ונענש כל אותו הענש.

ויחיד יצחק חרדה גדלה. מה זה גדלה? כתוב כאן גדלה, וכתוב שם (דברים יח) ואת האש הגדלה הזאת וגו'. שנכנס עמו גיהנם. עד מאד - מה זה עד מאד? כתוב כאן מאד, וכתוב שם (בראשית א) והנה טוב מאד. זה מלאך המות. אז אמר מי אפוא.

כשמע עשו את דברי אביו וגו'. אמר רבי חניא, כמה רעות עשו אותן דמעות שכתב והוציא עשו לפני אביו כדי שיתברך ממנו, משום שהיה מחשיב דבר אביו יותר. הכי קרא שמו יעקב. [ובארוהו] הכי קרא שמו - קרא שמו אותו שקרא לו. הוציא השמעת קול של רק בשביל קלון. לא כתוב הכי נקרא שמו, אלא קרא שמו.

ויעקבני זה פעמים. זה - מה הוא זה? [אלא] ויעקבני פעמים היה צריך להיות! אלא דבר אחד היה פעמים - בכרתי, החזיר לו פעם אחרת ברכתי. זהו פעמים. כמו כן (בראשית מג) כי עתה שבנו זה פעמים. דבר אחד פעמים. אחד שהנה החזרתי לו, ולא נהיה בבנייה לפני אותו אדם. שבנו - בשנו. אנו בבנייה ממנו, וכבר החזרנו.

כמו זה אמר איוב, (איוב יג) ותחשבני לאויב לך. חזר איוב - אויב. ופרשוהו שכתוב אשר בשערה ישובני וגו'. אמר לפני: רבונו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך? וכאן בכרתי לקח, והנה עתה חזר הדבר ונטל ברכתי.

הן גביר שמתיו לך וגו', ולך אפוא מה אעשה בני. ולך אפוא - אין עומד פה מי שייסכים עליך. מה אעשה בני. אז ברח אותו בעולם הזה, והסתכל בדרגתו ואמר ועל חרבך תחיה, שהרי כך ראוי לך לשפך דמים ולעשות קרבות, ועל כן אמר מה אעשה בני.

רבי אלעזר אמר, ולך אפוא מה אעשה - כיון שאמר את זה, למה בני? אלא אמר לו, ולך אפוא מה אעשה שאתה בדין ובחרב ובדם אני רואה אותך, ואת אחיך בדרך שלמה בני, בני ודאי. אני גרמתי לך משום שאתה בני, ועל כן ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד. ועדין לא התקדם, שהרי לא עבד עשו את יעקב, משום שיעקב לא רצה אותו עכשו, והוא חזר וקרא לו אדוני כמה פעמים, משום שהסתכל למרחוק והעלה אותו לסוף הימים, כמו שאמרנו.

רבי חניא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בעודם הולכים ראו את רבי יוסי הזקן שהיה הולך אחריהם. ישבו עד שהגיע אליהם. כיון שהגיע אליהם, אמרו, עכשו הדרך מתקנת לפנינו. הלכו. אמר רבי חניא, עת לעשות לה'. פתח רבי יוסי ואמר, (משלי לא) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה. פיה פתחה בחכמה - זו כנסת ישראל. ותורת חסד על לשונה - אלו הם ישראל, שהם לשון התורה שמדברים בה ימים ולילות.

פיה פתחה בחכמה - זו ב' של בראשית, ופרשוה. ותורת חסד על לשונה - זה אברהם, שבו ברא את העולם ובו מדבר תמיד. ב' סתומה מצד זה, ופתוחה מצד זה. סתומה מצד זה, כמו שנאמר וראית את אחרי. פתוחה מצד זה כדי להאיר [להדר] פניה כלפי מעלה, ופתוחה מצד זה כדי לקבל מלמעלה, והיא אכסדרה לקבל. ומשום כך עומדת בראש התורה ומתמלאת אחר כך. פיה פתחה בחכמה, בחכמה ודאי, שכתוב בראשית ברא אלהים, כתרוממו. ותורת חסד על לשונה - שהרי אחר כך מספר ואומר, ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור.

פיה פתחה בחכמה - זו ה' [הראשונה] של השם הקדוש שהכל בה, והיא סתומה וגלויה, כלולה ממעלה ומטה, הסוד של מעלה ומטה. פיה פתחה בחכמה - משום שהיא סתומה שאין נודעת כלל, שכתוב ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה. וכשמתחילה להתפשט בחכמה שנדבקה בה, והיא בתוכה, [והיא] מוציאה קול, שהיא תורת חסד.

פיה פתחה בחכמה - זו ה"א האחרונה שהיא דבור, והדבור תלוי בחכמה. ותורת חסד על לשונה - זה הקול שעומד על הדבור להנהיגו. ותורת חסד - זה יעקב, שהוא על לשונה, להנהיג הדבר וללחוץ אותו, שהרי אין דבור בלי קול, ובארוה.

פתח רבי חייא אחריו ואמר, (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזמות אמצא. אני חכמה - זו כנסת ישראל. שכנתי ערמה - זה יעקב שהוא חכם. ודעת מזמות אמצא - זה יצחק, שהיתה לו דעת מזמות לברך את עשו. ומשום שחכמה השתתפה עם יעקב, שהוא ערמה - ודעת מזמות אמצא, שהתברך יעקב מאביו, ושרו עליו כל הברכות, והתקיימו בו ובבניו לעולם ולעולמי עולמים.

מהן התקיימו בעולם הזה, וכלן יתקיימו לזמן מלך המשיח, שאז יהיו ישראל גוי אחד בארץ ועם אחד לקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ. וישלטי למעלה ולמטה, שכתוב (דניאל ז) והנה עם ענני השמים כבן אדם בא. זה מלך המשיח, שכתוב (שם ב) ובימיהם של אלו המלכים יעמיד אלהי השמים מלכות. ועל כן רצה יעקב שיעברו ברכותיו לאותו עתיד לבא, ולא נטל אותם לאלתר.

פתח רבי ייסא אחריו ואמר, (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בשעה ההיא שיצא יעקב מלפני אביו עם אותן הברכות, הסתכל בעצמו ואמר: הנה הברכות הללו אני רוצה להעבירן לאחר כף, לארץ הזמים. והנה ירא ופחד. צא קול ואמר: ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתה אני. לא אעזב אותך בעולם הזה. כי הנני מושיעך מרחוק, לאותו הזמן שאתה מעביר אותך, את אותן הברכות.

ואת זרעך מארץ שבבים, שאף על גב שעכשו נוטל עשו ברכותיו וישתעבדו בבניד, אני אוציא אותם מידיי, אז בניד ישתעבדו בו. ושב יעקב, לאותן הברכות. ושב יעקב - זו השכינה [שהיא עם יעקב]. ושב יעקב ודאי. ושקט ושאנן, כמו שבארוה, מאותן מלכיות: מבבל, ומדי, ומינון, ומאדום. שהם היו שהשתעבדו בישראל. ואין מחריד - לעולם ולעולמי עולמים.

הלכו. בעודם הולכים אמר רבי יוסי, ודאי כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל היה בסוד החכמה, והכל כדי להראות את החכמה העליונה לבני האדם כדי שילמדו מהמעשה שהוא את סודות החכמה, והכל הם כראוי, וכל מעשיו דרכי התורה, משום שדרכי התורה הם דרכי הקדוש ברוך הוא, ואין דבר קטן שאין בו כמה דרכים ושבילים וסודות של חכמה עליונה.

בא ראה, שהרי רבי יוחנן בן זכאי היה אומר שלש מאות הלכות פסוקות בסוד החכמה העליונה בפסוק ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב, ולא גלה אותם אלא לרבי אליעזר שהיה עמו, כדי לדעת שכמה סודות עליונים הם בכל מעשה ומעשה, שהוא בתורה, ובכל דבר ודבר, היא חכמה ותורת אמת. משום כך דברי התורה הם דברים קדושים להראות ממנה נפלאות, כמו שנאמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, בשעה שעקם הנחש ההוא את אדם ואת אשתו, שקרב לאשה והטיל בה זקמא, והתפתח בו אדם, אז נטמא העולם, והתקללה בשבילו האדמה, וגרם מות לכל העולם, ועמד העולם להפריע ממנו, עד שבא עץ החיים וכפה [וכפר] על אדם, והכניע אותו הנחש שלא ישלט לעולמים על זרעו של יעקב.

שהרי בזמן שהקריבו ישראל שעיר, היה נכנע אותו הנחש והתחפף לעבד, כמו שנאמר, ועל כן הקריב יעקב לאביו שני שעירים. אחד להכניע את עשו, שהוא שעיר, ואחד בשביל הדרגה שהיתה תלויה בעשו ונדבק בו ונתבאר.

ומשום כך עמד העולם עד שתבא אשה כמו חוה, ובן אדם כמו אדם, ויעקמו ויחכימו את אותו הנחש הרע ואותו שרוב עליו, והכל נתבאר.

פתח ואמר, ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה, והרי נאמר ויעקב איש תם יושב אהלים. איש תם - גבר שלם, כתרנומו. יושב אהלים - למה הוא תם? משום שהוא יושב אהלים, שאוחז את שני הצדדים, את אברהם ואת יצחק. ועל כן יעקב בצדו של יצחק בא אל עשו, כמו שנאמר, שכתוב עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. וכשבא עם ברכות - עם סיוע שלמעלה הוא בא, עם סיוע של אברהם ויצחק, ומשום כך זה היה בחכמה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כשיעקב התעורר אל סמאל, דרגתו של עשו, וקבל עליו את יעקב, ויעקב נצח אותו בכמה צדדים - נצח את הנחש בחכמה ועקמומיות, ולא נצח, רק מהשעיר. ואף על גב שהכל אחד, נצח כמו כן את סמאל בנצחון אחר ונצח אותו. זהו שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכל לו.

בא ראה כמה היתה זכותו של יעקב, שהוא בא ורצה להעבירו מן העולם, ואותו הלילה היה

הלילה שנבראה בו הלבנה, ויעקב נשאר לבדו, שלא היה מישהו אחר עמו. ששנינו, אל נצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן בלילה שנבראו בו המאורות, שהרי הלבנה חסרה, שכתוב יהי מאר"ת חסר. ואותו הלילה נשאר לבדו, משום שכאשר הלבנה בחסרונה, הנחש הרע מתגבר ושולט, ואז בא סמא"ל וקטרג עליו, ורצה להאבדו מן העולם.

ויעקב היה חזק בכל הצדדים, בצד של יצחק ובצד של אברהם, שהם היו חזקו של יעקב. בא לימיו, וראה את אברהם חזק בחזק היום, בצד הזמין של החסד. בא לשמאל, ראה את יצחק חזק בזין הקשה. בא לגוף, ראה את יעקב חזק משני הצדדים הללו שמקיפים אותו אחד מכאן ואחד מכאן. אזי, וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו, שהוא מקום מחוץ לגוף, והוא עמוד אחד של הגוף. אזי, ותקע כף ירד יעקב בהאבקו עמו וגו'.

כיון שהתעורר הבקר ועבר הלילה, התגבר יעקב, ונחלש כחו של סמא"ל, אז אמר שלחני, שהגיע הזמן לומר את שירת הבקר. ורצה ללכת, והודה לו על אותו הברכות, והוסיף לו ברכה אחרת, שכתוב ויברך אותו שם.

בא ראה כמה ברכות התברך יעקב: אחת של אביו באותה התעקמות, והרויח את כל אותו הברכות. ואחת של השכינה, שברך אותו הקדוש ברוך הוא כשהיה בא מלכו, שכתוב ויברך אלהים את יעקב. ואחת שברך אותו המלאך ההוא, הממנה של עשו. ואחת ברכה אחרת שברך אותו אביו כשהלך לפדון ארם, שכתוב ואל שדי יברך אתך וגו'.

בזמן ההוא שראה יעקב את עצמו בכל הברכות הללו, אמר, באיזו ברכה מהם אשתמש כעת? אמר, כעת אשתמש בחלשה שבהן, ומי היא? זו האחרונה, שברך אותו אביו. ואף על גב שהיא חזקה, אמר, אינה חזקה בשלטון העולם הזה כראשונה.

אמר יעקב, אטל עכשו את זו ואשתמש בה, ואעביר את כל אותו האחרות לזמן שאצטרך לי ולבני אחרי, מתי? בזמן שיתכנסו כל העמים להאבד את בני מן העולם, שכתוב כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם. סבבוני גם סבבוני וגו'. סבבוני כדברים וגו'. הנה כאן שלשה, כלפי שלשה שנשארו. אחת - אותו הברכות הראשונות של אביו. שתיים - אותו ברכות שברך אותו הקדוש ברוך הוא. שלש - אותו הברכות שברך אותו המלאך ההוא.

אמר יעקב, לשם צריך אותו, אל המלכים וכל העמים של כל העולם, ואעביר אותו לשם, וכעת כלפי עשו די לי בזה. למלך שהיו לו כמה לגיונות חזקים, כמה בעלי לוחמי קרבות להלחם בקרבות, שמזמנים כלפי מלכים חזקים להלחם בהם קרבות. בינתיים שמע על שודד אחד רוצח. אמר, בני השערים הללו ילכו לשם. אמרו לו, מפל הלגיונות שלך אינך שולח לשם אלא אלו? אמר, כלפי אותו השודד די באלו, שהרי כל לגיונותי ובעלי הקרב אעביר אותם לאותם המלכים החזקים. ביום הקרב כשיצטרכו לי, יהיו.

אף כך יעקב אמר כלפי עשו, די לי כעת בברכות הללו. אבל לזמן ההוא שיצרכו לבני כלפי כל המלכים והשליטים של כל העולם, אעלה אותם. כשיגיע אותו הזמן, ותעוררו אותו הברכות מפל הצדדים, ויתקיים העולם על קיומו כראוי. ומהיום ההוא והלאה תקום המלכות הזו על כל שאר מלכות אחרת, כמו שבארורה, שכתוב (דניאל ב) תכתת ותכלה כל אלו המלכיות והיא תקום לעולם. והינו האבן ההיא שנגזרת מן ההר ולא בידיהם, כמו שנאמר משם רעה אבן ישראל. מי האבן הזו? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'.

רבי חייא אמר, מכאן, (ישעיה ו) שאר ישוב שאר יעקב - אלו הברכות האחרות שנשארו. וכתוב (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים. [אלו ברכות אחרות. כתוב והיה שארית יעקב] בגוים כלם, ולא רק בעשו. וכתוב והיה שארית וגו' כטל מאת ה'.

פתח רבי ייסא ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן זה עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שעשו כבד את אביו, ואותו הכבוד שכתב אותו השליט אותו בעולם הזה.

ועבד אדניו - זה אליעזר עבד אברהם, ובארוה. שהרי אדם שהיה בא לחנוך בכמה עשר וכמה מתנות ואוצרות וגמלים טעונים, שלא אמר לבתואל ולבן שהוא אוהבו של אברהם או איש אחר שגא עם פיוס של אברהם, אלא טרם ידבר את דברו מה כתוב? ויאמר עבד אברהם אנכי, ואחר כך אדני אדני, כדי שיכבד את אברהם, אותו הכבוד ואותו החסד האריך לו לכמה פעמים.

כך עשו, הכבוד ההוא שכתב את אביו האריך לו כל הפעמים הללו שישלט בעולם הזה, ואותן הדמעות הורידו את ישראל לשעבודו עד שישונו ישראל לקדוש-ברוך-הוא בבכיה ובדמעות, שכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו וגו', ואז כתוב (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

## פרשת ויצא יעקב

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. הפסוק הזה בארוהו, אבל וזרח השמש - זה יעקב כשהיה בבאר שבע. ובא השמש - כשהלך לחרו, שכתוב וילך שם כי בא השמש. ואל מקומו שואף זורח, שכתוב וישכב במקום ההוא.

ובא וראה, אף על גב שהשמש מאיר לכל העולם, מסעותיו הם בשני צדדים, כמו שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון, משום שזה זמן וזה שמאל. [ומשום] ושופע ויוצא כל יום מצד המזרח, והולך לצד הדרום [של מערב], ואחר כך לצד הצפון, ומצד הצפון לצד המערב, ואז השמש מתפנס ויוצא לצד מערב. יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע. והולך למערב, שכתוב וילך חרנה.

רבי שמעון אמר, יוצא מכלל ארץ ישראל, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, והולך לרשות אחרת, שכתוב וילך חרנה. [יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, זו השמטה שנוטלת מהעמק העליון האור שמאיר, והולכת למערב, שכתוב וילך חרנה, המקום שהדין והרגו שם.

רבי יוסי מבאר את הפסוק הזה בגלות. בראשונה היה יורד אור מן העמק העליון, ויעקב היה נוטל אותו והולך לבאר שבע, הבאר שחפרוה שרים, שהיה מאיר משם, והשלים אותה הבאר בכל השלמות. ובימי הגלות נסע מבאר שבע הוא והלך לחרנה, שכתוב וילך חרנה, כלומר חרון אף. ומה הוא חרון אפו של הקדוש ברוך הוא? הדרגה הרעה, הארץ של רשות אחרת.

אמר רבי חייא, כשהולך השמש למערב, המערב הזה נקרא מקומו של השמש, הפסא שלו, מקום ששולט עליו. זהו שכתוב אל מקומו שואף זורח הוא שם. שהולך אליו להאיר עליו, ונוטל את כל האורות וכוונס אותם אליו.

והינו כמו ששינינו שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין, [נ"א ולמדנו, הקדוש ברוך הוא מניח תפלין, שכתוב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. ושינינו, ימינו - זו התורה, שכתוב מימינו אש דת למו. ובזרוע עזו - אלו תפלין. וכלם נוטל יעקב ומאסף לצד מערב. והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והנורות שנוטל יעקב, שהוא נותן לה ומאיר לה, וזה ששינינו הקדוש ברוך הוא מניח תפלין] משום שנוטל את כל הכתרים העליונים, ומי הם? הסוד של האב העליון וסוד האם העליונה, והם התפלין שבראש, כמו ששינינו, כהן גדול נוטל בראש. ואחר שנוטל האב והאם, נוטל הזמין והשמאל, ונמצא [שהקדוש ברוך הוא] שנוטל הכל.

רבי אלעזר אמר, תפארת ישראל נוטל הכל, וכשנמשכת בנסת ישראל למעלה, נוטלת אף כהן הכל, עולם הזכר של הקדוש ברוך הוא, וכן עולם הנקבה של הקדוש ברוך הוא. כמו שיוצאים כל האורות מן העולם הזה, כך גם נוטל הכל העולם הזה, שהרי זה כמו זה, ומשום כך באר שבע זה היובל, באר [שבע] זו השמטה. [שהרי זה כמו זה] [הכל לקדוש-ברוך-הוא] והשמש [הזה] אינו מאיר אלא מן היובל, [והוא נוטל לתוך האורות ומכניס תוך השמטה] ומשום כך ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, זה המערב שהיא השמטה.

רבי שמעון אמר, ויצא יעקב מבאר שבע - זה המערב, שנת השמטה. וילך חרנה - זו שנת הערלה, משום שיוצא מרשות הקדשה לרשות אחרת, שהיה בורח מאחיו, כמו שנתבאר.

## תוספתא

בני העולם, אהובי עליון, בחירי הממשלה, קרבו שמעו. מי חכם בכם, בעלי העינים בהשכל, גבא וידע. בשעה שהראש הלבן נוטל שלש אותיות וחקק אותם בחקיקת החקיקות, אחת א', אחת י', ואחת ו', ונחקק אי"ן - הא' הראש העליון של הכל טמון של כל הטמונים, י' הוא עלית הרצון, נתיקן מן הראש למעלה, ונרד למטה. יצא והוציא שלשים ושנים שבילים, עד שנקקו באבנים יקרות שלוחטות, ונקשרו עם האות נוי"ן, שהיא זכר ונקבה, שני אוהבים. קשר חזק, בהם נתיקנו, והשם הקדוש נקשר בהם, מהם נמצא המזון לכל [בהם], נתיקנו העולמות.

ועל כן נחקקה ו' פשוטה, הכלל של שתיים: נ' כפופה נקבה אחת, י' שהיא הרצון שמוציא שבילים הפה בין האותיות ועשה את הרקיע של יעקב בין שתי רוחות, והטיל בין האבנים דבורים. עד שיגד לני הוא, שהיא כפופה, וחברו אותה יחד, צפון ודרום, אחר כך נקשרו יחד. הני הכפופה הוא נקראת באר שבע ומתמלאת מיעקב להשקות את כל עדרי הצאן, ועל כן ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. עוד, מבאר שבע למעלה, שהרי ממנה יוצא אחר כך להשקות את חרנה, שהיא הבאר שלמטה, חרון אף ה', חרב ה', דין, בית הדין, אלהים. ועל כן אלהים באו גוים בגלות. עד כאן התוספתא.

וכאשר הגיע לבית אל, שהיא ברשות הקדשה, מה כתוב? ויפגע במקום. מי המקום? רבי חייא אמר, זהו מקומו שאמרנו, שכתוב ואל מקומו שואף [זורח הוא שם]. וילך שם כי בא השמש, כמו



שנאמר שואף זורח הוא שם, שהרי הוא בא כדי להאיר לו.

ויקח מאבני המקום. לא כתוב אבני המקום אלא מאבני המקום. אלו הם אבנים יקרות מרגליות טובות שהן שתיים עשרה אבנים עליונות, ככתוב שתיים עשרה אבנים. ותחת אלו שנים עשר אלה ורבות אבנים פסולות, וכלן נקראות אבנים, ומשום כך מאבני המקום ולא אבני [המקום], זה המקום שנאמר.

וישם מראשתי. מראשתי של מי? אלא מראשתי של המקום ההוא. מה זה מראשתי? אם תאמר כמי ששם תחת ראשו - לא. אלא מראשתי - לארבעה [ראשי] צדדי העולם. שלש אבנים לצד צפון, ושלש לצד מערב, ושלש לצד דרום, ושלש לצד מזרח. והמקום ההוא עליהם להתקן בהם.

ואז וישכב במקום ההוא. [וישכב, י"ב מרגליות למטה, וכל אותן הדרגות שהן על המקום הזה הרי הן כ"ב.] כיון שנתקנה המטה, שכב בה. מי שכב בה? השמש. ועל כן כתוב בעקב וישב על המטה, שהרי לו ראויה ולא לאחר. ועל כן וישכב במקום ההוא, ומשום כך כתוב וזרח השמש ובא השמש.

רבי יצחק היה יושב יום אחד לפני מערת אפיקותא. עבר איש אחד ושני בנים עמו, והיה אחד לאחד אומר, חזק השמש הזה הוא מצד הדרום, ואין העולם מתקנים אלא על הרוח, משום שהרוח היא קיום השלמות של כל הצדדים, ואלמלא שהוא עומד בשלמות, אין העולם יכול להתקין.

אמר לו אחיו הקטן, אלמלא יעקב, לא התקנים העולם. בא ראה, בפעם שיחדו בניו את היחוד שלמעלה ואמרו (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, זוהי השלמות העליונה להתיחד ביחוד אחד, אזי התחבר יעקב אביהם, ונטל את ביתו, וישב בו בחבור אחד עם האבות, להתחבר זכר ונקבה יחד.

אמר רבי יצחק, אשתית עמהם ואשמע מה הם אומרים. פתח אותו האיש ואמר, קומה ה' למנוחתך אפה וארון עגד. קומה ה' למנוחתך - כמי שאומר יקים המלך לבית מנוחת משכנו.

שנים הם היו שנאמרו קומה ה' - משה ודוד. משה אמר, (במדבר י) קומה ה' ונפצו איביך. ודוד אמר (תהלים קלב) קומה ה' למנוחתך. מה ההבדל ביניהם? אלא משה, כמו מי שמצוה את ביתו הוא אמר. משה צוה אותה להלחם קרב כנגד שונאיו, ודוד הזמין אותה למנוחה. כמו שמזמין [לו] את רבו, מזמין את המלך והגבירה עמו. זהו שכתוב קומה ה' למנוחתך אפה וארון עגד, כדי שלא להפרידם.

כהניף ילבשו צדק וחסידיך ירגנו. מכאן למדנו, שמי שמזמין את המלך, ישנה את מעשיו כדי לתת שמחה למלך. אם דרך המלך שמשמחים אותו בדחנים פשוטים - יסדר לפניו בדחנים נכבדים ושירים גדולים, ואם לא - זו לא [משום] שמחת המלך.

בא ראה, דוד הזמין את המלך והגבירה למנוחה, מה עשה? שנה את בדחני המלך בשביל שרים ונכבדים, ומי הם? שכתוב כהניף ילבשו צדק וחסידיך ירגנו. וחסידיך ירגנו? היה צריך להיות לוויף ירגנו! שהרי הלויים הם בדחני המלך, וכעת דוד שהזמין אותו למנוחה, עשה את הכהנים והחסידים שיהיו הם בדחני המלך.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, איני רוצה להטריח עליך. [אלו] [אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, לא כך] אמר לו דוד, רבונני, [לא כך, אלא] כשאתה בהיכלך, אפה עושה רצונך. פעת שהזמנתי אותך, הדבר עומד ברצוני לקרב את אלו, שהם יותר חשובים, אף על גב שאין דרךם בזה.

מכאן למדנו, שמי שהוא בביתו, יסדר דרכו ומעשהו כרצונו. אם מזמנים אותו, יעשה את רצונו של מארחו כמו שמסדר עליו, שהרי דוד החליף לויים וסדר כהנים, והקדוש ברוך הוא הקים את הדבר כרצונו.

אמר דוד, בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך. הסדור שסדירתי לא ישוב אחר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, חניף, אפלו בפלים שלי לא אשתמש, אלא בפלים שלך. ולא זו הקדוש ברוך הוא משם עד שנתן לו אוצרות ומתנות, שכתוב נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך. בא רבי יצחק ונשק לו. אמר, אם לא באתי לדרךך הו אלא לשמע את זה - די לי.

פתח בן אחד שלו ואמר, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, הינו שכתוב (בראשית ב) על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו. דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה - רמז כשנצאו ישראל מבית המקדש והגלו בין העמים, כמו שנאמר (איכה א) ויצא מן בית ציון כל הדרה, וכתוב גלתה יהודה מעני וגו'.

פתח האחר הקטן ואמר, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וגו'. מה זה ויפגע במקום? למלך שהולך לבית הגבירה, צריך לפגוש אותה ולבשם אותה בדברים כדי שלא תמצא אצלו כהפקר, ולא עוד, אלא שאפלו יש לו מטה של זהב וכסותות מרקמות מעשה רוקם לישן בהם, והיא מתקנת לו מטתו

מאבנים בארץ, ובחדר של תבן. יעזוב את שלו וילון בהם, לתת לה נחת, וכדי שיהיה הרצון שלהם יחד בלי אנס. כמו שלמדנו כאן, שפנין שהלך אליה, מה כתוב? [וילן שם כי בא השמש, להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום] ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא, כדי לתת לה נחת שאפלו אבני הבית אהובים לפניו ללון בהם [שכתוב וישכב במקום ההוא].

בכה רבי יצחק, [והינד] ושמח. אמר, אלו המרגליות תחת ידיכם, ולא אלף אחריכם? אמרו לו, אתה תלך לדרךך, ואנו נפנס לעיר להולא של בני זה. אמר רבי יצחק, עכשו יש לי ללכת לדרך. הלך לו וסדר את הדברים לפני רבי שמעון. אמר רבי שמעון, ודאי יפה אמרו, והכל נאמר בקדוש-ברוך-הוא. אמר, הדברים הללו הם מבני בניו של רבי צדוק החלש הם. מה הטעם נקרא חלש? משום שארבעים שנה התענה על ריבועים שלא תחרב בימיו, והיה מפרש על כל דבר ודבר של התורה סודות עליונים ונותן בהם דרך לבני העולם להתנהג בהם.

אמר רבי יצחק, לא היו [אלא] ימים מועטים עד שפגשתי אותו האיש, ובנו הקטן עמו. אמרתי לו, איפה בנך האחר? אמר לי, עשיתי לו להולא, ונשאר עם אשתו. פינון שהפיר אותי, אמר לי, חייך שלא הזמנתי אותך לחתנת בני משום שלשה דברים: אחד - שלא ידעתי בך ולא הפרתי אותך, שכן מזמנים את האדם - כפי כבודו, ואולי אתה איש גדול ויפגם כבודך. ואחד - אולי אתה הולך לדרךך בחפזו ולא אטריח עליך. ואחד - שלא תתביש לפני אנשי החבורה, שדרכנו - שכל אותם שאוכלים על שלחן חתן וכלה, כלם נותנים להם אוצרות ומתנות. אמרתי לו, הקדוש ברוך הוא ידון אותך לטוב. אמרתי לו, מה שמד? אמר לי, צדוק הקטן. באותה שעה למדתי ממנו שלשה עשר [תריסר] סודות עליונים בתורה, ומבנו שלשה, אחד בבבואה, ואחד [ושנים] בחלום.

ואמר, מה בין בבואה לחלום? בבואה בעולם היא של זכר, והחלום בעולם הנקבה, ומזה לזה בשש דרגות יורד. הבבואה בימין ובשמאל, והחלום בשמאל. והחלום נפרד לכמה דרגות למטה, משום כך החלום הוא בכל העולם, אבל כפי דרגתו. כך נראה, כפי האדם כך דרגתו, הבבואה אינה מתפשטת אלא במקומה.

בא ראה מה כתוב, ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו. פתח ואמר, (יחזקאל א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ויהי עליו שם יד ה'. היה היה - בבואה לשעה היתה, שהצטרכה על הגלות משום שהשכינה ירדה עם ישראל לגלות, וראה יחזקאל מה שראה לפי שעה. ואף על גב שאותו המקום לא ראו לזה, משום כך היה היה. מה זה היה היה? אלא היה למעלה - היה למטה, שכתוב סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. נוטל [אותו] למעלה ונוטל [אותו] למטה. היה היה - אחד למעלה ואחד למטה.

בא ראה, הסלם הזה מחזיק בשני עולמות - במעלה ומטה. בארץ כשדים על נהר כבר. בארץ כשדים - במקום שהגלות שורה בו, ועם כל זה, על נהר כבר. מה זה נהר כבר? אלא שהיה כבר מקדם לכן, שהשכינה שורה עליו, שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את חגן וגו'. וזה הוא נהר אחד מאותם ארבעה הנהרות. ומשום ששרה עליו מקדם לכן והיה עליו כבר - שורה בו עכשו, והתגלה ליחזקאל.

בא ראה, ויחלם, וכי יעקב הקדוש, שהוא השלם של האבות, התגלה עליו בחלום, ובמקום הקדוש הזה לא ראה [לו] אלא בחלום? אלא יעקב בזמן ההוא לא היה נשוי, ויצחק היה קים. ואם תאמר שהנה אחר כך, כשנשא, כתוב וארא בחלום? שם המקום גרם, ויצחק היה קים, ועל כן כתוב בו חלום.

ואחר שבא לארץ הקדושה עם השבטים, ונשלמה [בהם] להם עקרת הבית ואם הבנים שמחה, כתוב וירא אלהים אל יעקב וגו', וכתוב (בראשית מז) ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. כאן לא כתוב בו חלום, שהרי היה מדרגה אחרת עליונה.

בא ראה, החלום הוא על ידי גבריאל, שהוא למטה, בדרגה הששית מבבואה. מראה - על ידי הדרגה החיה של החיה היא ששולטת בלילה. ואם תאמר, הנה כתוב (דניאל ח) גבריאל הבן להלז את המראה - כך זה ודאי, שמראה דבריו יותר סתומים, ובחלום מפרש יותר, ומפרש את הסתומים של המראה. ועל כן נפקד גבריאל, שיפרש את דברי המראה, שהוא יותר סתום.

ועל כן כתוב במראה - וירא, וארא. מה הטעם? משום שהוא מראה, כמו המראה הזה שגראים בתוכו כל הדמיות, ומשום כך וארא, ראיתי דמותו. באל שדי, שהוא המראה, שגראית בתוכו דמות אחרת, וכל הדמיות העליונות נראות בו.

משום כך, יעקב באותו הזמן, כתוב ויחלם והנה סלם מצב ארצה [וראשו]. מה זה סלם? הדרגה ששאר הדרגות תלויות בה, והוא יסוד העולם. וראשו מגיע השמימה, כך הוא להתקשר עמו. וראשו מגיע השמימה, מי ראשו? ראשו של אותו סלם. ומי הוא? זה שכתוב בו (בראשית מז) ראש המטה. משום שהוא ראש למטה הוא וממנה מאיר. מגיע השמימה, משום שהוא סיום הגוף, ועומד בין עליון ותחתון, כמו שהבירית הוא סיום הגוף ועומד בין הירכלים והגוף, ועל זה מגיע השמימה.

והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו, אלו הממנים של כל העמים, שהם עולים וירדים בסלם הזה. כשישראל חוטאים, נשפל הסלם הזה, ועולים אותם הממנים. וכשישראל מכשירים את מעשיהם, מתעלה הסלם הזה, וכל הממנים יורדים למטה ועובר שלטונם. הכל עומד בסלם הזה. כאן ראה יעקב בחלומו את שלטונו של עשו ואת שלטון שאר העמים.

דבר אחר והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו, במי? באותו ראשו של אותו סלם. ששמשותק ראשו ממנו - הסלם נכנע, ועולים כל הממנים. וכשמתחבר ראשו באותו סלם - מתעלה, וכל הממנים יורדים. והכל דבר אחד.

כתוב (מלכים א ג) נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלהים שאל מה אתו לך. ואם תאמר, כאן בחלום, וכי איזו רשות יש לחלום בזה? אלא כאן נכללת דרגה בדרגה, הדרגה העליונה עם הדרגה התחתונה. משום שעד עכשו שלמה לא היה שלם. כיון שנשלם, כתוב (שם ה) וה' נתן חכמה לשלמה, וכתוב (שם) ותרב חכמת שלמה. שעמדה הלבנה בשלמותה, ובית המקדש נבנה, ואז היה רואה שלמה את החכמה עין בעין, ולא הצטרף לחלום.

אחר שחטא, הצטרף לחלום כבראשונה, ועל כן כתוב (שם יא) הנראה אליו פעמים. וכי פעמים היה ולא יותר? אלא צד החלום היה לו פעמים, וצד החכמה היה בכל יום.

ועם כל זה הצד של החלום היה יותר על כל שאר בני האדם, משום שנקללה דרגה עם דרגה, מרא"ה במרא"ה. והנה כאן בסוף ימיו יותר חשוף, וזה משום שחטא, והלבנה עמדה להפגם. מה הטעם? משום שלא שמר את ברית הקדש בהתעסקותו עם נשים נכריות, וזה התנאי שהקדוש ברוך הוא עשה עם דוד, שכתוב (תהלים קלב) אם ישמרו בניך בריתי וגו', גם בניהם עדי עד ישובו לכסא לך.

מה זה עדי עד? הינו שכתוב (דברים יא) כימי השמים על הארץ. ומשום ששלמה לא שמר את הברית הזו כראוי, התחילה הלבנה להפגם, ועל כן בסוף הצטרף את החלום, וכן יעקב הצטרף את החלום, כמו שבארנו.

רעיא מהימנא

השלמה מההשמטות (סימן ו)

ויחלום והנה סלם מצב ארצה (בראשית כח). והנה סלם - זו תפלה. מצב ארצה - שמתפללים בני אדם לו בארץ, שהיא שכינה, ומגיע לשמים שהוא הקדוש ברוך הוא, שנאמר בו (מלכים א ח) ואתה תשמע השמים, וסוד הדבר - (תהלים ח) ה' אדלנו מה אדיר שמך בכל הארץ וגומר. ובזמן שמודיע להם הקדוש ברוך הוא ושכינתו שעולה באותה התפלה, מיד - והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. בו - באותו אדם.

כלם פותחים פניהם לקבל שכינה באותה תפלה. זהו שכתוב (יחזקאל א) וכנפיהם פרוות מלמעלה. וזה עלים, שכינה על פניהם, וירדים בו. מה זה בו? בקדוש-ברוך-הוא, שהקדוש ברוך הוא יורד עליהם לקבל שכינתו, ומיוחד הקדוש ברוך הוא באותו האיש בתפלתו, ששכינה היא מצוה כלולה בשם יהו"ה, היא החיה שלו, ומצוה בלי מחשבה אין לה עליה. ומחשבה היא אדם, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, תפארת מצוה, המלכות כלולה מארבע חיות המרפבה, כלולה מארבע אותיות, היא הנקבה שלו, הפנים שלו, פני הרחמים, עבודה אמרתי (שמות לג) אם אין פניך הלכים וגומר.

ומצד הצדיק נקראת אחריו, חיה כלולה שמונה עשרה חליות שאחורי האדם, שדומה לשדרה שבה שמונה עשרה חליות, היא אחור למעשה בראשית, וקדם למחשבה, שנאמר בה עליה במחשבה, מה שאין כן באדם של אחור, של עץ הדעת טוב ורע, שהוא אחור למעשה בראשית וקדם לפרענות.

קמו תנאים ואמוראים ואמרו, רועה הנאמן, ברוך אתה לאל עליון, הוא יקים לך בקשתך בכל. קם זקן עליון ביניהם ואמר, רועה הנאמן, בד התקים פסוק זה שנאמר (ישעיה סב) ואל תתנו דמי לו, שהרי עליונים ותחתונים מקננים בצלמך, מחנות הקדוש ברוך הוא שהם מהישיבה העליונה, ומחנות הגבירה שהם מהישיבה התחתונה, עליך נאמר והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. בד עולים מחנות השכינה בתפלה, וירדים מחנות הקדוש ברוך הוא לשכינתו בכמה שירים ונגונים של תפלה.

אתה הוא הקרוב לקדוש-ברוך-הוא בתפלתך, שהיא קרבו לקדוש ברוך הוא ושכינתו באיזהו מקומו, בצו את בני ישראל וכו'. שתקנו בעלי המשנה קרבנות התפלה מצד הימין, ששם כהן איש חסד, ותקנו זמירות שהם שיר הלויים אחריהם מצד הגבורה, והוד דרגה של דוד נקשרה בשמאל של גבורה. ואהרן דרגתו בהוד נקשר בחסד, זהו שכתוב (תהלים טז) נעמות בימינד נצח.

שמע ישראל של היחוד כולל ברכו וקדשה, שהוא קדוש קדוש קדוש, וברכה מצד הימין, זהו שכתוב (במדבר ו) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל. וקדשה מצד הלויים עמוד האמצעי, הקשר של ימין ושמאל, והוא קשר של תפלין של ראש, שהוא האם העליונה.

תפלין על ראשו כמו שבארוהו בעלי המשנה, תפלין של רבון העולם מה כתוב בהן? והוא קשר של תפלין של יד, שכינה תחתונה. וזה שבארו בעלי המשנה, הראהו למשה קשר של תפלין. ש' שלד משה, כולל שלש פני האבות למעלה שתקנו שלש תפלות, שסימנם: "שחרית" מנחה "ערבית". מ"ה שלד תפלת השבת, שנאמר בה (בראשית א) וירדו בדת הגים וגעוץ השמים ובבהמה ובכל הארץ, ונכללה מרובה התחתונה של אהרן דוד ושלמה, ואדם הראשון למעלה, ובת זוגו למטה, אם כל חי, שהוא צדיק חי העולמים.

ולכן, אהרן אף על גב שהוא ימין, בארוהו רבותינו, אהרן שושבין הגבירה היה. רועה הנאמן, יעקב הוא הכולל שלש האבות, שבו רוכב אדם הראשון, ולא לחנם הקימו בעלי המשנה, יפיו של יעקב כפיו של אדם הראשון.

אמר המנוחה הקדושה, רועה הנאמן, ראינו שפכל הקדוש ברוך הוא שמך ואמר משה משה, לכלל אותך במרובה העליונה ובמרובה התחתונה, להכליל בך אדם הראשון מצדו של אברהם, ולהכליל בך חנה מצד של אהרן דוד ושלמה.

למה לא כפל את שם יעקב בך? אמר לו מנוחה הקדושה, משום שקרא לו יעקב וקרא לו ישראל. יעקב לשון עקב, שהינו נקבה, שלמדנו, עקבו של אדם הראשון מכה גלגל חמה. ונקרא ישראל, ששם ראש זכר ראש לנקבה, שהינו עקב. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא לנחש, (שם ג) הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב, וזה גרם שכינה בגלות, שנאמר בה (משלי כב) עקב ענה יראת ה'.

שמח רבי שמעון ושמחו ראשי הישיבה ואמרו לפניו, פה השכינה, סיני, מי יכול לעמד [לפניו], שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדברים עמו, וששים רבבות של הישיבה התחתונים מדברים עמו, ואף ששים רבוא של הישיבה העליונה בך מדברים עמו. על פיך נאמר והנה מלאכי אלהים עלים וגומר.

דבר אחר ויחלם והנה סלם. פתח רבי שמעון ואמר, סיני זה סלם, והוא ק"ל, וסוד הדבר - (ישעיה יט) הנה ה' רכב על ע"ב ק"ל. עב זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י ועוד - יו"ד. יו"ד ה"א. יו"ד ה"א וא"ו. יו"ד ה"א וא"ו ה"א - זה מאה ושלשים. האותיות הראשונות עולות לשבעים ושנים. האותיות שהן תולדותיהן עולות למאה ושלשים. ע"ב ק"ל מאתים ושתים כחשבון ב"ר.

אתה הוא הבן, הרועה הנאמן, עליך נאמר (תהלים ב) נשקו בר. אתה הוא רבן של ישראל, גדול למטה, רבן של מלאכי השרת, ב"ר למעלה, בן של הקדוש ברוך הוא ושכינתו, [חסר] "גם" להשלים למאתים ארבעים וחמשה עליהם נאמר לגבי משיח בן יוסף (שמות ב) גם "הן" ה העביר חטאתך לא תמות. ב"גם" הנה התכפר דוד, וזהו שעור של החלה, ארבעים ושלש ביצים ותוספת חמש ביצה, רמזו (ויקרא ה) וחמשותי יסף עליו.

אשרי התפלה היוצאת מפיו, כמו שהקדוש ברוך הוא ירד על הר סיני ונאמר בו (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום [וגו'] ואת אשר איננו פה עמנו היום, בך כשאתה משתדל בתורה ובתפלה, הקדוש ברוך הוא מכנס עליונים ותחתונים, וכל הנשמות הללו שהיו ושתידין להיות, וכל מחנות המלאכים, ויורד בצלמך לקבל תפלתך ותורתך, משום שמחשבתך ליחד את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו בכל המחנות שלו למעלה ולמטה, בתורתך ובתפלתך הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, וכמו שהוא אמר אנכי, והם אמרו (שמות כד) נעשה ונשמע.

בך הקדוש ברוך הוא עושה לכל המחנות, והם שותקים ושומעים לדברך, משום שרצונך בהם ליחד הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלו. וכל מה שהקדוש ברוך הוא הבטיח והודה לעשות לך חכמה מפמה טובות שאין להם סוף, כלם אומרים נעשה ונשמע.

ומשום זה אמרו (תהלים קג) ברכו ה' [כל] מלאכיו גברי כח וגומר, והחזיק בך, שהרי הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל המחנות שלו ושל שכינתו הסכימו לעשות כל רצונך, ויותר מדאי הוא כתוב על ידך, ולא נפל דבר קטן מכתובת ידך שלא התקיים. אשרי האיש שאדונו מחשיב אותו כגופו ועושה לו כבוד כדמותו להיות שוקל דברי פיו בתורה ובתפלה כמו למוד בהר סיני, ואין אחד שפותח פיו לקטרג, אלא עליונים ותחתונים בהסכמה אחת ברצון אחד: ע"כ מההשטות.

והנה ה' נצב עליו וגו'. כאן ראה יעקב הקשר של האמונה כאחד. נצב עליו, וכתוב (מלכים א כב) וּמָלַךְ אֵין בְּאֵדוֹם נָצַב מֶלֶךְ. [נציב מלח] ראה, שכל הדרגות עומדות כלן יחד על אותו הסלם לקשר הכל בקשר אחד, משום שאותו הסלם נתן בין שני צדדים. זהו שכתוב (בראשית כח) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ וגו'. אלו הם שני צדדים, בימין ובשמאל.

דבר אחר והנה ה' נצב עליו [ויאמר] - על יעקב, שהכל יהיה מרובה קדושה, ימין ושמאל, ויעקב בתוכם, וכנסת ישראל להקשר ביניהם. זהו שכתוב אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. מנין לנו שיעקב באמצעי? משמע שכתוב אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק [הארץ], ולא כתוב ואלהי יצחק אביך. שפיון שנקשר עם אברהם, נמצא שהוא באמצעי. ואחר כך, הארץ אשר אתה שכב עליה - הנה הכל

מִרְכָּבָה קְדוֹשָׁה אַחַת. וְכֵן הוּא רָאָה שִׁיְהִיָּה שְׁלֵמוֹת הָאֲבוֹת.

בֹּא רָאָה, אֱלֹהֵי אֲבִרָה אֲבִירָה, שֶׁכִּינּוֹ שָׁאֲמַר אֲבִרָה אֲבִירָה, וְדַאי שֶׁהוּא בְּאֲמָצֵעַ. וְאֱלֹהֵי יִצְחָק, כָּאֵן נִרְמָז שֶׁקְשׁוֹר לִשְׁנֵי צַדִּים וְאוֹחֵז אוֹתָם. קְשׁוֹר לְצַד אֶחָד - שְׁכָנוֹת אֲבִרָה אֲבִירָה. וְקְשׁוֹר לְצַד אֲחֵר - שְׁכָנוֹת וְאֱלֹהֵי יִצְחָק. תּוֹסֵפֶת וְאִי לִיִּצְחָק, לְהִרְאוֹת שִׁיעָקֵב אַחֲזוֹ לִשְׁנֵי צַדִּים.

וְעַד שִׁיעָקֵב לֹא נִשָּׂא, לֹא נֶאֱמַר בְּגִלּוֹי יוֹתֵר, וְנֶאֱמַר בְּגִלּוֹי לְמִי שֶׁמִּכִּיר דְּרָכֵי הַתּוֹרָה. אַחֵר שֶׁנִּשָּׂא וְהוֹלִיד, נֶאֱמַר לוֹ בְּגִלּוֹי. זֶהוּ שְׁכָנוֹת (בְּרֵאשִׁית ל"ג) וְיָצַב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מִכָּאֵן לְמִדְנֵי, מִי שֶׁלֹּא נִשְׁלַם לְמִטָּה - לֹא נִשְׁלַם לְמַעַלָּה. שׁוֹנֶה יַעֲקֹב, שֶׁנִּשְׁלַם לְמַעַלָּה וְלְמִטָּה, אֲבָל לֹא בְּגִלּוֹי.

וְאִם תֵּאֱמַר שֶׁנִּשְׁלַם בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה - לֹא. אֲלֵא רָאָה שֶׁיִּשְׁלַם לְאַחֵר זְמַן. וְאִם תֵּאֱמַר, הִנֵּה כְּתוּב וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד וְשִׁמְרִיתִיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדֶּךָ! אֲלֵא הַשְּׁנִיחַת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא וְשִׁמְרִיתוֹ לֹא נִעְזְבָה מִיַּעֲקֹב לְעוֹלָמִים בְּכָל מָה שֶׁהִצְטָרַךְ לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל בְּעוֹלָם הָעֵלְיוֹן עַד שֶׁנִּשְׁלַם.

וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֹן יֵשׁ ה' בְּמִקְוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי. וְכִי תִמְחִיָּה הוּא שֶׁלֹּא יָדַע? אֲלֵא מָה זֶה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי? כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל"א) וַיִּפְגַּח ה' לֹא חֲלִיתִי. אָמַר, וְכִי כָל זֶה הַתְּגַלָּה לִי וְלֹא הִסְתַּכַּלְתִּי לְדַעַת אֲנֹכִי, וְלִהְיוֹת כְּנִפִּי הַשְּׁכִינָה וְלִהְיוֹת שְׁלֵם?

בֹּא רָאָה, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כ"ה) וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי. כָּל יוֹם וְיוֹם רָאִיתָ רַבְּקָה אֶת אוֹר הַשְּׁכִינָה, שֶׁהַשְּׁכִינָה הִיָּתָה בְּמִשְׁכָּנָהּ, וְהַתְּפַלְלָה שָׁם. כִּינּוֹ שֶׁרָאִיתָ צִרְתָּהּ בְּמַעֲיָהּ, מָה כְּתוּב? וַתִּלְדֶּךָ לְדָרֶשׁ אֶת ה'. יִצְחָק מִהַדְרָגָה הַזֹּאת לְדָרֶגָה אַחֲרָת, שֶׁהִיא הוֹי"ה. מִשּׁוֹם כֵּךְ אָמַר יַעֲקֹב, וְכִי כָל כֵּךְ רָאִיתִי וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי? מִשּׁוֹם שֶׁהִיָּה לְבָדוֹ וְלֹא נִכְנַס תַּחַת כְּנִפִּי הַשְּׁכִינָה.

מִיד - וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מָה נִרְאָה הַמִּקְוֹם הַזֶּה. הַדְּבָר הַזֶּה הוּא לִשְׁנֵי הַצַּדִּים. מָה נִרְאָה הַמִּקְוֹם הַזֶּה - אֶחָד עַל אוֹתוֹ הַמִּקְוֹם שֶׁאֲמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאֶחָד עַל אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה, שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְהַבְטִיל.

וְאִף עַל גֵּב שֶׁהֵם לִשְׁנֵי צַדִּים - הוּא אֶחָד. אָמַר, אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. אֵין זֶה לְהִיּוֹת בְּטֵל, אֵין זֶה לְהִמָּצֵא לְבָדוֹ, זֶה לֹא הַעֲמִידָה שְׁלֹו, אֲלֵא בֵּית אֱלֹהִים, לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּרוֹת וְלִהְיוֹת לוֹ בְּרָכוֹת מִכָּל אִיבְרֵי הַגּוֹף, שֶׁזֶּהוּ הַשְּׁעָר שֶׁל כָּל הַגּוֹף. זֶהוּ שְׁכָנוֹת וְזֶה שְׁעַר הַשְּׁמַיִם. זֶה הַשְּׁעָר שֶׁל הַגּוֹף וְדַאי, שְׁעַר הוּא לְהִירִיק בְּרָכוֹת לְמִטָּה, אַחֲזוֹ לְמַעַלָּה וְאַחֲזוֹ לְמִטָּה. אַחֲזוֹ לְמַעַלָּה - שְׁכָנוֹת וְזֶה שְׁעַר הַשְּׁמַיִם. [אַחֲזוֹ] לְמִטָּה - שְׁכָנוֹת אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. וְעַל זֶה, וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מָה נִרְאָה הַמִּקְוֹם הַזֶּה. וְכִי אֵדָם אֵינִם מְשִׁיחִים בְּכַבֹּד שֶׁבּוֹ לְהִיּוֹת בּוֹ שְׁלֵם לְמַעַלָּה וְלְמִטָּה. בֹּא אֲבִיו וְנִשְׁקוּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּשֶׁשִּׁמְעִיתִי אוֹתָם הַדְּבָרִים מִפִּי, בְּכִיתִי וְאִמְרִיתִי, בְּרוּךְ הַרְחֵקוֹן שֶׁלֹּא בְטֵל מִן הָעוֹלָם הַחֲכָמָה הָעֵלְיוֹנָה. הִלְכִיתִי עִמָּם עַד שֶׁלֹּשׁ פְּרָסָאוֹת עַד שֶׁנִּכְנַסְתִּי עִמָּהֶם לְעִיר. לֹא הִסְפִּיקוּ לְהַכְנִס, עַד שֶׁשָּׁדַךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת בְּנוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ, דְּבָרִיךָ לֹא יִהְיֶה לְבִטְלָה.

אִמְרִיתִי, זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ הֵם כֻּלָּם בְּסוֹד הַחֲכָמָה וְלִהְיוֹת דְּבָרִים אַחֲרִים. כְּשֶׁשָּׁדַךְ הַדְּבָרִים לְפָנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לִי, אֵל תֵּאֱמַר שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ הֵם שֶׁל תִּינוּק, אֲלֵא הֵם דְּבָרִים שֶׁל סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, וְהַכֹּל רְשׁוּמִים בְּסוֹד הַחֲכָמָה.

וַיִּדַּר יַעֲקֹב נָדָר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו'! אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כִּינּוֹ שֶׁכָּל זֶה הַבְּטִיחַ לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לָמָּה לֹא הֶאֱמִין, שֶׁאֲמַר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו'! אֲלֵא, אָמַר יַעֲקֹב, חֲלוּם חֲלִמְתִּי, וְהַחֲלוּמוֹת - מֵהֶם אֲמִתּוֹת וּמֵהֶם לֹא אֲמִתּוֹת, וְאִם יִתְקַסֵּם, הִרִי יָדַעְתִּי שֶׁהוּא חֲלוּם אֲמִתּוֹ. וְעַל כֵּן אָמַר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו', כִּמוֹ שֶׁחֲלִמְתִּי, וְהִנֵּה ה' לִי לֵאלֹהִים. אֲנִי אֶהְיֶה מוֹשֵׁךְ בְּרָכוֹת מִהַמַּעֲוֵן שֶׁל הַנַּחֲל שֶׁל הַכֹּל לְמִקְוֹם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא אֱלֹהִים.

בֹּא רָאָה, יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּאֲמָצֵעַ, הַכֹּל הוּא נוֹטֵל בְּרֵאשׁוֹנָה מִהַמִּקְוֹר שֶׁל הַכֹּל, וְאַחֵר שִׁינִיעַ אֵלָיו, מִמֶּנּוּ שׁוֹפֵעַ וּמִמִּשְׁיָד לְמִקְוֹם הַזֶּה, מִשְׁמַע שְׁכָנוֹת וְהִנֵּה ה' לִי - בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר הַכֹּל - לֵאלֹהִים. כִּמוֹ שֶׁאֱלֹהִים יִהְיֶה שׁוֹמֵר וְעוֹשֶׂה לִי כָּל אוֹתוֹן הַטּוֹבוֹת, אִף אֲנִי אֶהְיֶה מוֹשֵׁךְ לוֹ מִהַמִּקְוֹם שֶׁלִּי כָּל אוֹתוֹן הַבְּרָכוֹת, וְיִתְחַבֵּר בּוֹ הַקְּשֶׁר שֶׁל הַכֹּל. מִתִּי? וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוֹם אֵל בֵּית אֲבִי, כְּשֶׁאֶהְיֶה יוֹשֵׁב בְּדָרְגָה שְׁלִי, וְאֶהְיֶה יוֹשֵׁב בְּדָרְגָה שֶׁל שִׁלּוֹם לְתַקֵּן אֶת בֵּית אֲבִי, וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוֹם דְּוָקָא, אֲזִי וְהִנֵּה ה' לִי לֵאלֹהִים.

דְּבָר אַחֵר וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוֹם אֵל בֵּית אֲבִי, שֶׁשָּׁם הִיא הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, שָׁם אֲשַׁתְּלֵם. וְהִנֵּה ה' לִי לֵאלֹהִים. בְּמִקְוֹם הַזֶּה אֶעֱלֶה [וְנִתְעַלָּה] מִדְּרָגָה זֹאת לְדָרְגָה אַחֲרָת כְּרָאוֹי, וְשָׁם אֶעֱבֹד עֲבוֹדָתוֹ.

רַבִּי חִיָּא פָתַח וְאָמַר, דְּבָרֵי עֲוֹנוֹת גְּבִיר מְנִי פִּשְׁעֵינוּ אֶתָּה תִּכְפָּרֵם. הַפְּסוּק הַזֶּה קִשָּׁה, שֶׁאֵין סוּפוֹ רֹאשׁוֹ וְאֵין רֹאשׁוֹ סוּפוֹ. אֲלֵא דּוֹד בְּקֶשׁ עַל עֲצֻמוֹ, וְאַחֵר כֵּךְ בְּקֶשׁ עַל הַכֹּל (תְּהִלִּים ס"ה) דְּבָרֵי עֲוֹנוֹת גְּבִיר מְנִי. אָמַר דּוֹד, אֲנִי יָדַעְתִּי בְּעֲצָמִי שֶׁחֲטָאִיתִי, אֲבָל כִּמָּה רְשָׁעִים הֵם בְּעוֹלָם שֶׁהַתְּגַבֵּירוֹ חֲטָאִיהֶם עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִמֶּנִּי. הוֹאִיל וְכֵן, לִי וְלָהֶם, פִּשְׁעֵינוּ אֶתָּה תִּכְפָּרֵם.

בֹּא רָאָה, בְּשָׁעָה שְׂרָבִים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, הֵם עוֹלִים עַד אוֹתוֹ מִקְוֹם שֶׁסְּפָרִי הַרְשָׁעִים נִפְתָּחוּ, כִּמוֹ

שנאמר ה'בית' דין יושב וספרים נפתחים, ואותו ספר [הדין עומד עליה], [למעלה מראשו של דוד הוא] משום כך דברי עונות גברו מני, ועל כן פשענו אתה תכפרם.

יעקב כמו כן משום כך לא האמין. אם תאמר שלא האמין בקדוש-ברוך-הוא - לא. אלא שלא האמין בעצמו. אולי יחטא, ואותו החטא ימנע אותו שלא ישוב בשלום ותסתלק ממנו השמירה, ומשום כך לא האמין בעצמו. והיה ה' לי לאלהים אפלו רחמים, כשאשוב בשלום, אשים כנגדי את הדין, משום [שהר' ש'אני עובד לפניו תמיד].

אמר רבי אחא, אמר יעקב, פעת איני צריך את הדין. כשאשוב לבית אבי אתפלל בדין ואתקשר בו. אמר רבי יוסי, לא כך, אלא אמר, עכשו אם יהיה אלהים עמדי, אני צריך שהדין ישמר אותי עד שאשוב בשלום אל בית אבי. אבל כיון שאשוב בשלום, אכליל את הרחמים בדין, ואתקשר בקשר נאמן להכליל הכל יחד. והאבן הזאת אשר שמתה מצבה יהיה בית אלהים, שהרי אז הכל יהיה קשר אחד, והאבן הזו מתברכת מימין ומשמאל, מתברכת ממעלה וממטה, משום [זה] שאתה מעשר מכל.

אמר רבי אבא, הנה כתוב ויסקח מאבגי המקום. ואם תאמר שהאבן הזו עליונה [על כמה אבנים למקום מושבה לשורות עליהם, [זהו שכתוב] והרי כתוב והאבן הזאת אשר שמתה מצבה - [עליונה היה צריך להיות]! משום [כיון] שאמר אין זה כי אם בית אלהים, כאן הרים אותה מצבה עליונה, משום שתלה בה כל השבח של זה, שאין זה לקים [למטה] כי אם בית אלהים, ויפה. ועל כן אשר שמתה מצבה.

יהיה בית אלהים, לעולמים. בית אלהים? בית ה' היה צריך להיות, כמו שנאמר לכונו את בית ה', וכן (תהלים קכב) בית ה' גלד. אלא מקום בית הדין הוא משגי צדדים עליונים - מצד היובל שהוא אלהים חיים, וממצד של יצחק אלהים.

אמר רבי אלעזר, היובל, אף על גב שהדינים [יוצאים] מתעוררים ממנה וכלם רחמים [ודינים], כל השמחות יוצאות ממנה, והוא שמחת [והוא חרות] הכל. אלא בית אלהים - הצד של הדין הקשה. אם לטוב, בצד [היובל] השמאל מתעוררת בו אהבה, כמו שנאמר שמאלו תחת לראשי. אם לרע, בצד השמאל מתעורר בו דין קשה, כמו שנאמר מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ. ודאי בית אלהים. רבי שמעון אמר, בית אלהים, הינו שכתוב קרית מלך רב. יש מלך סתם ויש מלך רב. ודאי שהעולם העליון הוא מלך רב, וזוהי קרית מלך רב.

רבי חניא ורבי חזקיה היו יושבים תחת האילנות של שדה אונו. נרדם רבי חניא, וראה את אלהיו. אמר, מהוכחת הדרך של מר מאיר השדה. אמר, פעת באתי להודיע שקרובה ורשלים להחרב, וכל אותו קריות החכמים, משום שירושלים היא דין, ועל דין עומדת ועל דין תחרב, והנה נתנה רשות לסמא"ל עליה ועל גבורי העולם, ובאתי להודיע לחכמים אולי יאריכו את שנות ורשלים, שהרי כל זמן שנמצאת בה תורה - היא עומדת, משום שהתורה עץ החיים העומד עליה. כל זמן שהתורה מתעוררת למטה - עץ החיים לא זו למעלה. פסקה התורה למטה - עץ החיים מסתלק [ממנה] מן העולם.

ועל כן, כל זמן שהחכמים ישמחו בתורה, לא יוכל עליהם סמא"ל, שהרי כתוב הקל קול יעקב והידיים ידי עשו. זו התורה העליונה שנקראת קול יעקב. בעוד שאותו קול לא נוסק, הדבור שולט וכול, ועל כן לא צריך להפסיק בתורה. והתעורר רבי חניא, והלכו ואמרו את הדבר הזה לחכמים.

אמר רבי ייסא, הכל יודעים את זה, וכך הוא, שכתוב אם ה' לא ישמר עיר שווא שקד שומר. אלו הם שמשתדלים בתורה, הקריה הקדושה עומדת עליהם, ולא על הגברים הגבורים של העולם, הינו שכתוב אם ה' לא ישמר עיר וגו'.

וירא והנה באר בשדה וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים ג) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו. בפסוק הזה התעוררו החברים, אבל מזמור לדוד, למה אמר שירה? אם משום שבנו הוא שקם עליו, יותר קינה היה צריך להיות, שהרי הרע עליו על האדם קצת מקרוביו משאחר הרבה. אלא מזמור לדוד, אמר שירה, וכך בקש דוד, שחשב שהקדוש ברוך הוא סלק את חטאו לעולם ההוא. כיון שראה שכאן בעולם הזה רוצה לגבות ממנו, שמח.

עוד, שראה שעליונים ממנו היו בעולם שברחו, וכלם לבדם. יעקב ברח, שכתוב (הושע יב) ויברח יעקב שדה ארם, וברח לבדו. משה ברח, שכתוב (שמות כ) ויברח משה מפני פרעה, וברח לבדו. ודוד ברח, כל אותם שליטי הארץ וכל אותם גבורי הארץ וראשי ישראל, כלם ברחו עמו, וסובבים מימיו ומשמאלו לשמר אותו מכל הצדדים. כיון שראה השבח הזה, אמר שירה.

ואמר רבי יהודה, כלם פגשו את הבאר הזו. ולמה דוד לא פגש בה? אלא דוד בעל שגאה היה כנגדו [של הבאר] באותו הזמן, ומשום כך לא פגש בה. את יעקב ומשה קבלה אותם הבאר בשמחה ורצתה להתקרב עמם. ועל כן, כיון שראתה אותם הבאר הזו, עלו המים אליה כאשה ששמחה עם בעלה.

ואם תאמר, הנה אליהו ברח ולא פגש בה, למה? אלא אליהו הוא למטה מן הבאר, ולא למעלה, כמו שהיו משה ויעקב, ומשום כך הוא מלאך ועושה שליחות. ומשום שיעקב ומשה הם למעלה מן הבאר, הבאר שמחה אליהם ועלתה לקבל אותם כאשה ששמחה לבעלה ומקבלת אותו.

וירא והנה באר בשדה. סוד הוא שראה את הבאר הזו למעלה, זה כמו זה. כתוב שלשה עדרי צאן רבצים עליה. אם הם שלשה, למה כתוב ונאספו שמה כל העדרים? אלא הם שלשה: דרום, מזרח, צפון. דרום מן הצד הזה, וצפון מהצד הזה, ומזרח ביניהם. ואלו עומדים על הבאר הזו ואוחזים אותה וממלאים אותה. מה הטעם? משום כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים. הינו שכתוב ישקו כל חיתו שדי.

#### תוספתא

וירא והנה באר בשדה. רבי אלעזר אמר, כתוב (ישעיה נא) שמעו אלי רדפי צדק. אותם המבקשים סוד האמונה, אותם שנזדבקו בקשר האמונה, אותם שיוצאים דרכי המלך העליון [קרבן שמעון].

כשעולים שנים ונצאו לקראת אחד - מקבלים אותו בין שתי זרועות. שנים יורדים למטה, שנים הם, אחד ביניהם. שני אלה מושב הנביאים, המקום שיונקים בו, אחד ביניהם, שהוא מתחבר בכל, הוא נוטל הכל.

אותה באר קדושה עומדת תחתיהם, היא שדה התפוחים הקדושים. מהבאר הזו משקים העדרים, כל אותן המרפבות, כל אותם בעלי כנפים. שלשה קנאים רובצים [עומדים] על הבאר הזו. הבאר הזו מתמלאת מהם. זהו שכתוב כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים וגו'. זה נקרא אדניי, ועל זה כתוב אדניי אלהים אתה החלות, וכתוב והאר פניך על מקדשך השמים למען אדניי. אדון כל הארץ. זהו שכתוב הנה ארון הברית אדון כל הארץ. ע"כ התוספתא.

ונאספו שמה כל העדרים, הינו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים את הים. וגללו את האבן - מעבירים ממנה את תקף הדין הקשה, אותו שקפא ונקרש, [מים זכרים] שאז נקרא אבן, ולא יוצאים ממנה מים החוצה. וכשאותם הנחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, ולא יכול הצפון להקריש את המים, כנחר הזה, כשמימיו רבים, לא קופאים ונקרשים המים, כמו נחר שמימיו מועטים.

ועל כן, כשאותם נחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, והמים מפשירים ושופעים ומשקים את העדרים, כמו שאמרנו, שכתוב ישקו כל חיתו שדי. והשיבו את האבן על פי הבאר, למקומה, משום שהעולם צריך את הדין שלה, שתהיה בדין, להוכיח את הרשעים בה.

בא ראה, כשיעקב היה יושב על הבאר וראה המים עולים אליו, ידע ששם תזדמן לו אשתו. וכן במשה, כשישב על הבאר, כיון שראה שהמים עולים אליו, ידע שאשתו תזדמן לו לשם. וכך היה ליעקב, ששם הזדמנה לו אשתו, כמו שכתוב עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן. ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. משה, שכתוב (שמות ב) ויבאו הרעים ויגרשו וגו', ושם הזדמנה לו צפורה, משום שאותה הבאר גרמה להם.

בא ראה, הבאר הזו כתובה שבע פעמים בפרשה הזו, משום שהיא רמוז לשבע. וכך נקראת באר שבע. [ובמשום] הבאר הזו נזכרת שבע פעמים בפרשה הזו, שכתוב וירא והנה באר בשדה. כי מן הבאר ההיא. והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגו' מעל פי הבאר. והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר. וגללו את האבן מעל פי הבאר. ויגל את האבן מעל פי הבאר. הרי שבעה, ויבואו שפך זה.

במשה לא כתוב אלא פעם אחת, שכתוב וישב בארץ מדן וישב על הבאר. משום שמושה נפרד מכל וכל מהבית שלמטה, ויעקב לא נפרד כלל. במשה אחד, ככתוב (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא לאמה. ומשום כך משה היה בעל הבית והתעלה למעלה. במשה כתוב וישב על הבאר. ביעקב - וירא והנה באר בשדה, ולא כתוב וישב על הבאר.

דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה - רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קו) אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל עת. אשרי שמרי משפט, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורת אמת להשתדל בה זמים ולילות, שהרי כל מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות מהכל, חרות מן המנות, שלא יכול לשלט עליו, והרי פרשוהו, משום שכל מי שמשתדל בתורה ונאחז בה, נאחז בעץ החיים. ואם מרפה את עצמו מעץ החיים, הנה עץ המנות שורה עליו ונאחז בו. זהו שכתוב (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. התרפית - אם מרפה ידיו מן התורה.

ביום צרה צר כחכה, מה זה צר כחכה? צר כח. שהרי היא תמיד לימין, ושמירתה תמיד על בן אדם כאשר הולך בדרכי התורה, ואז דוחה את הרע החוצה שלא יקרב לבן האדם ולא יוכל לקטרג לו. וכשאדם סוטה מדרכי התורה ומתרפה ממנה, אזי צר כח, משום שאותו הרע, שהוא השמאל, שולט על האדם, ודוחה את ה"כח" הזה החוצה, עד שדוחק אותו מקום בצרה.

דבר אחר צר כחכה - שפאָשר בן אדם אוֹחוֹ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, נֶאֱהָב לְמַעַלָּה וְנֶאֱהָב לְמַטָּה, וְהוּא אֶהוּב שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-ב' יב) וְהִי אֶהְיֶה, שֶׁהִיא אֶהוּב שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֶהוּב אוֹתוֹ. וְכִשְׁאָדָם סוֹטָה מִדְּרָכֵי הַתּוֹרָה, אֲזִי צַר כַּח כָּה, צַר שֶׁלּוֹ וּבִעַל שְׁנָאָה הוּא אֵלָיו, וְשׁוֹלֵט עָלָיו אוֹתוֹ שֶׁנֶּקְרָא רַע, עַד שֶׁמִּקְטָרָג בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֹּא רֵאָה, הֲרַע הַזֶּה, שֶׁהוּא יֵצֵר הֲרַע, שׁוֹלֵט עַל הָעוֹלָם בְּכִמְהָ צְדָדִים, וְכִמְהָ שְׁלֹטוֹן יֵשׁ לוֹ בְּעוֹלָם, וְהוּא נָחַשׁ תַּקִּיף שֶׁחֲטָא בּוֹ אָדָם, וְנִכְשָׁלִים בּוֹ בְּנֵי הָעוֹלָם וּמוֹשְׁכִים אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם, עַד שֶׁמוֹצִיא לָהֶם אֶת נִשְׁמוֹתֵיהֶם.

וְבֹא וְרֵאָה, כִּשְׁהוּא שׁוֹלֵט, שׁוֹלֵט עַל הַגּוֹף. וְכִינּוֹן שֶׁשׁוֹלֵט עַל הַגּוֹף, יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ הַנִּשְׁמָה, מִשּׁוּם שֶׁהַגּוֹף נִטְמָא, וְהַנִּשְׁמָה עוֹלָה, וְאִין שׁוֹלֵט עָלָיו עַד שְׁנוּטֵל רְשׁוּת. וְכִמְהָ הֵם שְׂבָאִים מִצְדוֹ וְשׁוֹלֵטִים עַל הָעוֹלָם, וְהִרִי שְׁנִינּוֹ שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם שְׁנַעֲשִׂים וְשׁוֹלֵטִים בָּהֶם, וְיֵשׁ לוֹ מִמֶּנִּים וְשִׁמְשִׁים, כָּלֶם שִׁמְשִׁים בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם.

וְעַל כֵּן הוּא קָץ שֶׁל הַשְׁמָאֵל, וְהִרִי פְרִשׁוּהָ שֶׁיֵּשׁ קָץ לְיָמֵינוּ וְיֵשׁ קָץ לְשְׁמָאֵל, וְהַקָּץ שֶׁל הַשְׁמָאֵל הַזֶּה הוּא קָץ כָּל בְּשָׂר. נִקְרָא קָץ כָּל בְּשָׂר, לֹא נִקְרָא קָץ כָּל רוּחַ, וְסוּד הַדָּבָר - זֶהוּ קָץ [כָּל בְּשָׂר] וְזֶהוּ קָץ. זֶה קָץ עַל בְּשָׂר, וְזֶה עַל רוּחַ. מִשּׁוּם כִּד זֶה פְּנִימִי וְזֶה חִיצוֹנִי, זֶה יָמִינוּ וְזֶה שְׁמָאֵל, זֶה קְדוּשׁ וְזֶה טְמֵא, וְהַנִּה פְּרִשׁוּהָ.

וְבֹא וְרֵאָה סוּד עֲלִיּוֹן קְדוּשׁ שֶׁל הָאֱמוּנָה, הַסּוּד שֶׁל עוֹלָם הַזָּכָר וְעוֹלָם הַנִּקְבָּה, וְכָל קְדוּשׁ הַקְּדוּשִׁים בּוֹ, וְכָל סוּדוֹת הָאֱמוּנָה מִכָּאן וְצָא, וְכָל הַחַיִּים וְכָל הַחַרּוּת, וְכָל הַטּוֹבוֹת וְכָל הָאוֹרוֹת הֵם מִכָּאן, וְכָל הַבְּרוּכוֹת וְטַלְלֵי גְדוּבוֹת, וְכָל הָאֶהָבָה שֶׁל הָאֶהָבוֹת הַכֹּל מֵהַצַּד הַזֶּה, סוּד הַדָּרוֹם.

מִצַּד הַצִּפּוֹן מִתְפַּשְׁטוֹת דְּרָגוֹת עַד שֶׁמִּגִּיעָה לְמַטָּה פְּסֻלַּת הַזָּהָב, בְּצַד הַטְּמָאָה, לְכַלּוֹד טְמֵא, וְאוֹחוֹז אֶת זֶה לְמַעַלָּה, וְאוֹחוֹז אֶת זֶה לְמַטָּה. וְכָאן מִזְדוּגִים זָכָר וְנִקְבָּה יַחַד, וְהֵם רוֹכְבִּים נָחַשׁ, הַסּוּד שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה, וְזֶה סוּד עֲזָאז"ל.

וּמִכָּאן נִפְרָדוֹת הַדְּרָגוֹת וְיוֹצֵאִים כְּמָה צְדָדִים לְעוֹלָם, שֶׁמִּתְפַּשְׁטִים מִכָּאן וְשׁוֹלֵטִים עַל הָעוֹלָם, וְכָלֶם צְדָדֵי הַטְּמָאָה, וּמִמֶּנִּים שָׂרִים לְתוֹד הָעוֹלָם. בֹּא רֵאָה, כִּשְׁיֵצָא עֲשׂוֹ לְעוֹלָם, כְּלוֹ אָדָם כְּשׁוֹשְׁנָה בְּשַׁעַר כְּמוֹ הַשְּׁעִיר, וּמִשָּׁם אֶלּוּפִים, מִגִּנִּים מִמֶּנִּים [שְׁנִים עֶשְׂרִי] שֶׁשׁוֹלֵטִים בְּעוֹלָם, וְהַנִּה פְּרִשׁוּהָ.

בֹּא רֵאָה, אֲשֶׁרִי שְׁמֵרִי מִשְׁפָּט - שֶׁשׁוֹמְרִים הָאֱמוּנָה שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁפָּט, וְצָרִיד לְאָדָם לְשׁוֹמֵר שֶׁלֹּא יִסְטָה לְדָרֶךְ אַחֲרֵת, אֲלֵא שִׁיחִיָּה שׁוֹמֵר מִשְׁפָּט, מִשּׁוּם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁפָּט, שֶׁכָּל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט.

עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת - וְכִי בְּכָל עֵת יָכוֹל אָדָם לַעֲשׂוֹת צְדָקָה? אֲלֵא מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְעוֹשֶׂה צְדָקָה עִם אוֹתָם שֶׁצָּרִיכִים אוֹתָהּ. שֶׁכָּל מִי שֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה עִם הָעֶנִי, מִרְבֶּה אוֹתָהּ צְדָקָה לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה.

בֹּא רֵאָה, מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּצְדָקָה, אוֹתָהּ צְדָקָה שֶׁעוֹשֶׂה עוֹלָה לְמַעַלָּה וּמִגִּיעָה לְמַעַלָּה לְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא מִרְבֶּה עֲלִיּוֹנָה, וּמִמִּשְׁיָד בְּרוּכוֹת לְמָקוֹם הַהוּא מִן הַמַּעֲנֵן שֶׁל כָּל הַמַּעֲנִינוֹת. וּמֵאוֹתָהּ הַצְדָקָה מִמִּשְׁיָד וּמִרְבֶּה בְּרוּכוֹת לְכָל אוֹתָם הַתַּחְתּוֹנִים וְלְכָל הַמִּרְבָּבוֹת וְלְכָל הַחֲזִלוֹת, וְכָלֶם מִתְבָּרְכִים, וְנוֹסְפִים אוֹרוֹת כְּרָאוֹי, מִשּׁוּם שֶׁכָּלֶם נִקְרָאוּ עַת, וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת.

בֹּא רֵאָה, בְּזִמְנוֹ שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה, הֵם הָיוּ מוֹשְׁכִים בְּרוּכוֹת מִמַּעַלָּה לְמַטָּה. וְכִשְׁיֵצָאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה, נִכְנְסוּ תַּחַת רְשׁוּת אַחֲרֵת, וְנִמְנְעוּ הַבְּרוּכוֹת מִן הָעוֹלָם.

בֹּא רֵאָה, יַעֲקֹב הָיָה תַּחַת רְשׁוּת קְדוּשָׁה. כִּינּוֹן שֶׁיֵּצֵא מִן הָאֶרֶץ, נִכְנָס לְרְשׁוּת אַחֲרֵת. וְטָרֵם שֶׁנִּכְנָס תַּחַת רְשׁוּת אַחֲרֵת, הַתְגַּלָּה עָלָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחִלּוֹם וְרֵאָה כָּל מָה שֶׁרֵאָה, וְהִלְכוּ עִמּוֹ מִלְּאָכִים קְדוּשִׁים, עַד שֶׁיָּשֵׁב עַל הַבָּאָר. וְכִינּוֹן שֶׁיָּשֵׁב עַל הַבָּאָר עָלוּ אֵלָיו הַמִּים, וְכֵן הָיָה מִשָּׁה, שֶׁמִּשָּׁם הִזְדַּמְנָה לוֹ אִשְׁתּוֹ. סוּד הַדָּבָר - הַבָּאָר לֹא עוֹלָה אֲלֵא כְּשֶׁרוּאָה אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁלָּהּ לְהַתְחַבֵּר עִמּוֹ.

וְאָמַר רַבִּי אֲבָא, כָּל הַפְּסוּקִים הִלְלוּ קוֹשִׁים זֶה עַל זֶה. בְּרֵאשׁוֹנָה כְּתוּב וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיִּלָּךְ חֲרָנָה. וְלָבָן הָיָה יוֹשֵׁב בְּחָרָן. לָמָּה נִסַּע מִשָּׁם? שֶׁכְּתוּב וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיִּלָּךְ אֶרֶץ בְּנֵי קְדָם. וּמִמֶּנּוּ לָנוּ שֶׁבְּחָרָן הָיָה דִּיּוּרוֹ שֶׁל לָבָן? שֶׁכְּתוּב וַיֵּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲחִי מֵאִין אַתֶּם וַיֵּאמְרוּ מִחָרָן אֲנַחְנוּ. וַיֵּאמֶר הִזְדַּמְתֶּם אֶת לָבָן בּוֹ נָחוּר וַיֵּאמְרוּ יָדְעָנוּ. מִשְׁמַע שֶׁדִּיּוּרוֹ שֶׁל לָבָן הָיָה בְּחָרָן.

אֲלֵא יַעֲקֹב אָמַר, אֲנִי רוּצָה לְהַכְנִס בְּשִׁכְנָה מִשּׁוּם שֶׁאֲנִי רוּצָה לְהַתְחַבֵּר. כִּשְׁאֲבָא נִשָּׂא וְשִׁלַּח אֶת הָעֶבֶד, מִצָּא עֵין הַמִּים, וְאֵז הִזְדַּמְנָה לְאֲבָא אִשָּׁה, וְהַנִּה בְּמָקוֹם הַזֶּה לֹא מִצָּאתִי לֹא עֵין וְלֹא בָּאָר וְלֹא מִים, וּמִיד - וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב רִגְלָיו וַיִּלָּךְ אֶרֶץ בְּנֵי קְדָם, וְשָׁם הִזְדַּמְנָה לוֹ בָּאָר, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, וְהִזְדַּמְנָה לוֹ אִשְׁתּוֹ.



רבי אלעזר אמר, חרו, שם היה ודאי, והבאר הוא היתה בשדה. שאם לא כך, למה כתוב ותרץ ותגד לאביה? אלא משום שהיה סמוך לעיר.

ואמר רבי אלעזר, יעקב שהזדמנה לו אשה על הבאר, למה לא הזדמנה לו לאה, שהרי העמידה לו ליעקב כל אותם השבטים? אלא שאת לאה לא רצה הקדוש ברוך הוא לזנוגה עם יעקב בגלוי, שכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה. [מכלל] שהרי קדם לא התגלה הדבר.

ועוד, כדי למשוך את עינו ולבו של יעקב בפי של רחל, לעשות שם את דיורו, ובשבילה הזדנוגה לו לאה והקימה את כל אותם השבטים. במה ידע יעקב מי היא רחל? אלא שאותם הרועים אמרו לו, שכתוב והנה רחל בתו באה עם הצאן.

בא ראה מה כתוב, ויאמר אעבודך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. וכי מה דעתו של יעקב שלא אמר עשרה ירחים או שנה אחת, אלא שבע שנים למה? אלא יעקב עשה בחכמה, כדי שלא יאמרו שבשביל התשוקה של יפה של רחל עשה, אלא בשביל החכמה, שהלכנה בת שבע שנים היא, וכל שבע השנים העליונות שורות היו על יעקב טרם נשא את רחל לשבת עמה פראוי, שהרי יעקב נטל את כלם בראשונה, ואחר כך בא אליה, כדי להמצא הוא שמים והיא ארץ.

וסוד הדבר - ויהיו בעיניו פגמים אחדים. מה זה פגמים אחדים? אלא כל שבע השנים שקל אותם בעיניו פאותם עליונים, שהם אחדים ולא נפרדים, וכלם אחד, שנקשרים זה עם זה. באהבתו אתה, להיות כדגמה העליונה.

בא ראה שאכלו לבן רמז לו באותם השבע ולא ידע מה אמר. שפתח ואמר טוב, שכתוב טוב תתי וגו'. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, עבד שבע שנים להדנוג עם שמטה. אמר רבי אלעזר, בא ראה, בכל מקום היוכל סתום, שלא התגלה, והשמטה התגלתה.

בא ראה, בשעה שיעקב עבד שבע שנים ראשונות, נצא קול ואמר: יעקב, כתוב מן העולם ועד העולם. העולם הנסתר שלמעלה היוכל, משם הראשית. שאלו שהם נסתרים, שלא התגלה להם, הם מן היוכל. משום כך נסתמו מיעקב שלא ידע, שחשב שהרי הם מן השמטה, וכדי שיעשה ראשית מן העולם שלמעלה התפסו ממנו, משום שהיוכל הוא נסתר. ואחר שעברו שני היוכל המכסים, עשה שני שמטה הנגלים, והתעטר בשני עולמות ואחז אותם.

בא ראה, לאה הולידה ששה בנים ובת אחת, וכך ראוי, שהרי ששה צדדים עומדים עליה, ואלו ששה ובת אחת בסוד עליון נצאה. רחל הולידה שני צדיקים, וכך ראוי, הנה שמטה, שבין שני צדיקים יושבת לעולמים, שכתוב צדיקים יירשו ארץ. צדיק למעלה וצדיק למטה. הצדיק למעלה, ממנו שופעים מים עליונים. הצדיק למטה, ממנו נובעת הנקבה מים לזכר בתשוקה שלמה. צדיק מצד זה, וצדיק מצד זה. כמו שהזכר למעלה יושב בין שתי נקבות, כך גם הנקבה למטה יושבת בין שני צדיקים.

ועל כן יוסף ובנימין הם שני צדיקים. יוסף זכה להיות צדיק למעלה, משום ששמר את הברית, ובנימין הוא צדיק למטה, לעטר את השמטה בין שני צדיקים - יוסף הצדיק ובנימין הצדיק.

וכי בנימין היה צדיק? כן, שכל ימיו לא חטא באות הברית הוא. ואף על גב שלא הזדמן לו מעשה כמו יוסף, אם כן למה נקרא צדיק? אלא כל ימי יעקב, כשהיה באבל של יוסף, לא שמש מטתו. ואם תאמר, שפשטל יוסף מיעקב, עלם היה ולא נשוי, ואתה אומר שלא שמש מטתו? אלא אף על גב שהתחתן לאחר מכן, לא רצה לשמש מטתו.

ואנו כך שנינו, בשעה ששאל יוסף את בנימין, אמר לו: יש לך אשה? אמר לו: כן. אמר לו: יש לך בנים? אמר לו: כן. ואיך נקראים? אמר לו: על שם אחי וכו', [אמר לו, יש לך בנים? אמר לו, עתידים לי. והיאך תקראם? אמר לו, על שם אחי וגו'] גרא ונעמן וגו', שכתוב ובני בנימין בלע ובכר וגו', ואתה אמרת שלא שמש? [אלא באותה שעה].

אמר לו, כן, שהרי באותה שעה לא היו לו. [לאחר שיצא מבית האסורים היו לו] ואם תאמר, ובני בנימין בלע ובכר, כשנכנסו למצרים, כך זה ודאי. שכל זמן שהתאבל יעקב על יוסף, לא שמש מטתו והוליד בנים. ואמר בנימין: הנה יוסף אחי, אות הברית של אבא היה, שהרי הברית היא סיום הגוף. כיון שהוא נאבד, אני אהיה שומר מקומו של אחי.

ואם תאמר, הרי באותו זמן שנאבד לא היה צדיק, שצדיק הוא לא היה עד שקרה המעשה הזה בו - אלא כלם היו יודעים מיעקב, שיעקב היה יודע שהמקום הזה ירש יוסף, ומשום כך האריך אצל לבן כל כך, עד שישתים הגוף, ומי הוא סיום הגוף? הברית, ועל כן כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. שהרי ודאי כעת השתלם הגוף. כיון שהשתלם הגוף, אני רוצה ללכת. ומשום כך בנימין ידע ושמר את דרך אחיו.

כיון שבא ליוסף ונמצא, בנימין חזר לביתו ושמש מטתו [והלכו ונכנסו] והוליד בנים. ועל כן

הקדוש ברוך הוא עשה אותו צדיק למטה, ויוסף צדיק למעלה, ומשום כך רחל הולידה שני בנים, ולאה ששה בנים ובת.

ועל זה אותו שבע השנים הראשונות מכסות, שלא ידע בהן יעקב, משום שהיו של היוכל. ואותן של שמיטה התגלו, ובשמיטה הגלויה עבד את היוכל שהתכסה, שכתוב ויעבד יעקב ברחל שבע שנים. שבע שנים סתם. ברחל עבד שבע שנים עליונות, ונאחז בהן בשני עולמות. מכאן למדנו, מתוך הנגלה בא האדם לנסתר.

ואם תאמר, אם כך שהשנים הראשונות הן מהיוכל, הרי ביוכל כתוב שבע שנים שבע פעמים. שבע שנים מצויות, שבע פעמים [לא מצויות] איפה הן? אלא אותם שבעה ימים ששמר בחתונה של לאה השלימו את החשבון, שהרי כל יום [פעם אחת ושבע אחת] [שבע] נקרא פעם אחת, שכתוב (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. וכל שבעה משתלם בשבעה ימים, זו בכל יום, שנקרא פעם אחת.

וברחל לא היה כן, שלא שמר שבעה ימים, אלא שבע שנים שעבד אחר כך. ואם תאמר, אם כך, שנים של שמיטה היה לו לעבד קדם ואחר כך להזדווג עם השמיטה? אלא כיון שקבל עליו לעבד, כאלו עבד אותם. בא רבי אבא ונשקו. אמר, ברוך הרחמן שזכיתי לפסוק הזה, על אותו המקום כתוב (ישעיה מט) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ונאדיר.

עוד אמר רבי אלעזר, זה שנאמר לאה הולידה ששה בנים ובת אחת - כך זה ודאי. רחל שני בנים ודאי, בני השפחות ארבעה. תקונם איך עומדים? אלא אותם ארבעה קשרים שנקראים אחרים, שכתוב וכל אחריהם ביתה.

שהרי בזרוע ימין שלשה קשרים, אבל קשר אחד באמצע שהוא גדול והוא אחר, שנשאר בחוץ. וכן אחד בזרוע שמאל, וכן אחד ביד ימין, וכן אחד ביד שמאל. וכשהכל נתקן, נמצאו כלם ביתה, לקיים את הפסוק שכתוב וכל אחריהם ביתה.

כל שאר הקשרים, כלם נראים בישר, ואילו יוצאים מחוץ לזרועות ומחוץ לזרעים להראות בפני השפחות. שאף על גב שהם במנון, אינם חשובים בבני רחל ולא, ומשום כך נצאו בחוץ.

דבר אחר, אלו הם הארבעה שכל שאר הקשרים נוטלים בשבילם, ואילו נוטלים אותם. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, [אמר רבי אבא, זה לא זה] ועל כן הכל נתקן יחד.

וירא ה' כי שנואה לאה וגו'. רבי אלעזר פתח, (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. מושיבי עקרת הבית - זו רחל, שהיא עקר הבית. אם הבנים שמחה - זו לאה.

דבר אחר מושיבי עקרת הבית - זו שמיטה, שהיא עקר העולם הזה, עליו הוא מנהג. אם הבנים שמחה - זה היוכל, שכל שמחה וכל חדוה של כל העולמות תלויים בו, והפסוק הזה הוא הפלל של הכל, משום שזה כולל הכל בסוד קדוש, ועל זה סיום הפסוק הללויה.

וירא ה' כי שנואה לאה. וכי למה היא שנואה, ורחי בני שנואה אינם בנים מעלים, וראינו שכל אותם בנים מעלים נצאו מלאה, ואתה אומר שלא שנואה? אלא ודאי היוכל הוא תמיד עולם הנסתר, וכל דבריו אינם [בני] בנגלה, ומשום כך נסתרו מיעקב כל מעשיו.

בא ראה, העולם התחתון הוא בנגלה, והוא ראשית הכל לעלות בדרגותיו. כמו שהחכמה העליונה היא ראשית הכל, כך גם העולם התחתון הוא חכמה, והיא ראשית הכל, ומשום כך קוראים אותה, משום שהיא שמיטה, ובגלוי.

והעולם העליון, שהוא היוכל, קוראים הוא, שכל דבריו הם בנסתר, וסוד הדבר של לאה, שכתוב וישכב עמה בלילה הוא, ועל זה כתוב (במדבר יח) ועבד הלוי הוא, כדי למשך ממנו ברכות לכל. הוא - העולם העליון שנסתר תמיד. ויעקב במה שנסתר לא נדבק ברצונו, אלא במה שנגלה, וזה סוד הכתוב ונדבק באשתו.

וירא ה' כי שנואה לאה. מכאן ששנוא אדם ערות אמו [נאחותו], ויתחיד אדם עם אמו בכל מקום ולא יחשש, והרי העירו, בו מתחיד עם אמו. והכל התכסה מיעקב, שהעולם העליון לא התגלה לכל.

בא ראה, בשביל יעקב התקיים העולם. ואם תאמר, הנה בשבילו של אברהם, כמו שנאמר בהפראם, אל תקרי בהפראם אלא באברהם - אלא משום יעקב התקיים אברהם, שכתוב (ישעיה כט) כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם. ומקדם לכן היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבם. כיון שבא יעקב, השתכללו ממנו העולמות ולא נחרבו כבראשונה. זהו שכתוב כה אמר ה' בראש יעקב ויצרף ישראל וגו'.

בא ראה מה כתוב, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב שלח את בני ויעבדני. ישראל נקרא בו

לקדוש-ברוך-הוא משום שנדבק בו, כמו שנאמר מה שמו ומה שם בנו כי תדע.

קשלאה הולידה את ראובן, מה כתוב? ותקרא את שמו ראובן. ראובן סתם, משום שנקלל בשלשה צדדים מחברים יחד - שמעון ולוי. מה הטעם לוי? כמו שנאמר (מלכים-א ז) ליות, החבור של כל הצדדים.

אמר רבי יהודה, מכאן שכתוב יתר שאת ויתר עז, כתרגומו בכורה, כהנה ומלכות. והמלכות היא בצד הגבורה, ועל כן ראובן סתם.

אמר רבי אבא, ראו בו סתם, שנקלל בשמעון ולוי. כך היתה דעתה [רצונה] של לאה, שכתוב הפעם ילנה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים. משום שהיו שלשה שמתחברים יחד.

ובא וראה שכאן הוא, שהרי המרכבה העליונה - האבות, ודוד המלך שהתחבר עמם, וכל הארבע הם מרכבות עליונות, הסוד של השם הקדוש. ועל כן ראובן שמעון ולוי, אחר כך יהודה שירש מלכות, ועל כן כלם במקום הזה.

וכתוב [זה אחר זה שכתוב] (בראשית כט) הפעם אודה את ה' וגו' ותעמד מלדת. משום שכאן נשלמו ארבעה עמודים. הפעם אודה את ה', מה הטעם אמרה בזה אודה את ה', ולא בכלם? אלא מכאן, שכל זמן שנקסת ישראל בגלות, השם הקדוש אינו שלם.

בא ראה, אף על גב ששלשה בנים היו עד שהולידה את יהודה, הכסא לא השלם, ומשום כך הפעם אודה את ה', ולא בכלם. ועל כן ותעמד מלדת. מה זה ותעמד? שעמד הכסא על תומכיו.

[ותעמד עד כאן] ותעמד, שהנה עד כאן ותעמד, ביחוד אחד. מכאן ולמטה הוא עולם הפרוד. ואם תאמר, אותם שני הבנים שהולידה אחר כך כמו זה? לא שהרי אותם השנים התחברו עם אלו, משום שששת הצדדים של העולם הם יחד.

ובא וראה, כל שנים עשר השבטים הם תקוניה של כנסת ישראל בעולם הזה, לתקן האור העליון השחור כמו שראוי, ולהשיב את עקר הכל למקומו. כל העולמות כמו אחד עומדים, ובזה נשלם העולם התחתון כמו שהעולם שלמעלה.

ששכר זבלון, כאן נשלמו ששה בנים, שששת הצדדים של העולם. כמו כן בני השפחות הם ארבע, והתחברו עם אלו, ואלו ארבעת הקשרים שמתחברים בהם, ובארוה. ועל כן כתוב (מלכים-א ז) וכל אחריהם ביתה. אף על גב שבני שפחות הם - ביתה.

רבי חזקיה אמר, אם כך, הרי נאמר, כל מה שהוליד העולם התחתון הוא פרוי, שהרי כתוב ומשם יפרד. מה תאמר ביוסף ובנימין? אם תאמר שעולם אחד באלה - זה אינו, שהרי לא יצאו מן העולם העליון, והעולם התחתון - מה שהוליד, הוליד למטה ולא למעלה, ואם כך הוא פרוי.

בא רבי אבא ונשקו. אמר לו, דבר זה הוא נסתר, שהרי העולם העליון התפתח בשנים עשר של אותם משלו. אבל בא ראה סוד הדבר, בכל זמן הצדיק מהעולם התחתון יוצא ונקנס, בו נקנס וממנו יוצא, ומשום כך נבנה במקום הזה, והעקר הוא למעלה, והעקר הוא למטה, [צדיק, בו נקנס בו יוצא] והוא תמיד בעולם התחתון לעולם, כתוב ויהי בציאת נפשה כי מתה.

בא ראה, בעולם התחתון הזה, הצדיק נקנס בו וממנו יוצא. כשנקנס הוא בסוד של יוסף הצדיק, וכשיוצא הוא בסוד של בנימין. זהו שכתוב ויהי בציאת נפשה כי מתה. מי נפשה? זה הצדיק שיוצא ממנה.

וזה בנימין, נקרא בו אוני, שחשבה שהולידה למטה בעולם הפרוד, ונשארו אחד עשר באותם למעלה. מה כתוב? ואביו קרא לו בנימין, בן ימין. שהרי התעלה למעלה בעולם העליון. שכאשר נאבד יוסף, בנימין השלים את מקומו. ועל כן הצדיק נקנס ויוצא בעולם התחתון. משום כך יוסף ובנימין וכל השנים עשר, כמו שלמעלה ביחוד אחד.

הפעם אודה את ה'. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים קיא) אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה. בכל לבב? בכל לב הנה צריך להיות! אלא דוד בסוד עליון של השם הקדוש רצה להודות לקדוש-ברוך-הוא. אודה ה' בכל לבב - ביצר טוב וביצר רע, ואלו שני הצדדים, אחד ימין ואחד שמאל.

בסוד ישרים ועדה - אלו הם שאר הצדדים של העולם הזה, שהרי לבב כמו צפון ודרום. בסוד ישרים - אלו הם שאר צדדי העולם, שהם ששה כמו שלמעלה. ועדה - זהו המקום של יהודה, וכתוב (תהלים קלב) ועדתי זו אלמדם. וכתוב (הושע יב) ויהודה עד רד עם אל וגו'. כתיב (תהלים קלח) אודה בכל לבי נגד אלהים אומרת. כאן במקום אחד נאמר, שכתוב נגד אלהים אומרת, שהרי לדרגה הוא אמר שירה, לחבר אותה לימין.

בא ראה, יהודה אחוז בכל הצדדים. אחוז בדרום, אחוז במזרח. שהרי הוא בא מצד השמאל,

וראשיתו בצפון, ואחוז בדרום, משום שהוא הולך לזמין ונאחז בגוף. משום כך, הפעם אודה את ה'. ותעמד מלדת. ותעמד, שעמדה בקיום של הברית כראוי, שהרי הכל נתקן מרכבה קדושה.

רבי שמעון יצא לקריה. הזדמן לו רבי אבא ורבי חייה ורבי יוסי. כיון שראה אותם, אמר, התחדשות של התורה צריך כאן. ישבו שלשת אלה [ימים]. כשרצה ללכת, פתח כל אחד מהם בפסוק.

רבי אבא פתח ואמר, וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו, שא נא עיניך וראה וגו'. וכי לפי הראיה של אברהם יורש את הארץ, ולא יותר? עד כמה רואה בן אדם? שלש פרסאות, או ארבע או חמש פרסאות, והוא אומר כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'!

אלא, כיון שארבעת הצדדים של העולם רואה, את כל הארץ רואה. שהרי ארבעת הצדדים של העולם הם כללו של כל העולם. עוד, הרים אותו הקדוש ברוך הוא על ארץ ישראל והראה לו שהיא קשורה בצדדי העולם, והיה רואה את הכל. כמו כן, מי שרואה את רבי שמעון, רואה את כל העולם, השמחה של מעלה ומטה.

פתח רבי חייה ואמר, הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך, וכי אותו המקום לבדו הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, שהרי ארבע אמות או חמש היו ולא יותר? אלא באותו זמן, באותם ארבע אמות קפל הקדוש ברוך הוא את כל ארץ ישראל. נמצא שאותו מקום הוא הכלל של כל הארץ. ומה אותו המקום הוא הכלל של כל הארץ - רבי שמעון שהוא המאור של כל הארץ, על אחת כמה וכמה ששקול ככל העולם.

פתח רבי יוסי ואמר, הפעם אודה את ה', וכי בכל מה שהולידה לא ראוי להודות לקדוש-ברוך-הוא אלא בזה? אלא יהודה הוא הבן הרביעי לכסא, והוא משלים את הכסא. ומשום כך יהודה לבדו תקון הכסא ותומך של כל התומכים. [שהיו שלשה, אברהם ויזחק ויעקב, ואז בא דוד מיהודה והשלים הכסא, ועל כך נקרא יהודה, שהוא השם הקדוש, והדל'ית (ארבע רגליו) מרגלות הכסא] רבי שמעון שמאיר את כל העולם בתורה וכמה מאורות מאירים בשבילו, על אחת כמה וכמה.

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך. הפסוק הזה בארזוהו בכמה מקומות. אלא מי יכול למנות את מעשי הקדוש ברוך הוא, שהנה כמה צבאות ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת, כמו פטיש שמוציא זיקים לכל הצדדים בפעם אחת, כך הקדוש ברוך הוא מוציא כמה מינים ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת.

בא ראה, בדבור וברוח יחד נעשה העולם, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' - זה הדבור. וברוח פיו - זו הרוח. זה בלי זה לא הולך, ונכללים זה עם זה ויוצאים מהם כמה צבאות לצבאות, ומחנות למחנות, והכל בפעם אחת.

בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולמות, הוציא אור נסתר אחד, שמהאור ההוא יוצאים ומאירים כל אותם האורות שהתגלו, ומאותו האור יוצאים והתפשטו ונגעשו שאר האורות, והוא העולם העליון.

ועוד, האור העליון הזה התפשט ועשה אמן, אור שאינו מאיר, ועשה את העולם התחתון. ומשום שהוא אור שלא מאיר, רוצה להתקשר למעלה, רוצה להתקשר למטה. ובקשר שלמטה נקשר להאיר בקשר שלמעלה. והאור הזה שאינו מאיר בקשר שלמעלה, מוציא את כל החילות והמחנות למינים רבים. זהו שכתוב מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית וגו'.

וכל מה שבארץ כך גם למעלה, ואין לך דבר קטן בעולם הזה שלא תלוי בדבר אחר עליון שהתמנה עליו למעלה. משום שכשמתעורר זה שלמטה, מתעורר אותו שהתמנה עליו למעלה, שהכל נאחז זה עם זה.

בא ראה, כתוב תני נא לי מדודאי בנד. לא הדודאים הם שילדו את רחל, אלא הקדוש ברוך הוא מגלגל את הדבר על ידי אותם דודאים כדי שיצא יששכר, שאחוז בתורה יותר מכל השבטים, משום שהרי רחל האחזה ביעקב לא השאירה אותו ללאה. זהו שכתוב המעט קחתך את אישי, וכתוב לכו ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנד.

הם גרמו שיצא יששכר לעולם משום שמעלה הריח של התורה לפני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח וכו', וכתוב וישכב עמה בלילה הוא, הוא ודאי, והרי פרשוהו שהעולם העליון הוא שנסתר ולא נגלה, משום שהרי התורה יוצאת מהעולם העליון.

ובכל מקום העולם העליון הוא שלא התגלה, והרי נאמר ועבד הלוי הוא, כדי להמשיך ממנו ברכות לכל, ויששכר נאחז בו, ועל כך קוראים עץ החיים, העץ שלאותם החיים העליונים שנקרא הוא ולא אתה.

ואם תאמר שהדודאים הללו פתחו את מעיה של רחל - לא, שהנה כתוב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. הקדוש ברוך הוא ולא דבר אחר. משום שאותם הדודאים, אף על פי שכתם למעלה, באותו הכח שלהם לא מתמנה פקידת הבנים, שהרי הבנים תלויים במזל, ולא בדבר אחר. ואם תאמר שהנה הם נבראו לחנם - לא, שהרי אפילו לדבר הזה הם סיוע לאותם שמתעכבים, ואינם עקרות, ולא נגזר עליהם אלא במזל.

ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וגו'. הדבר הזה הוא חצפה? אינו כן, אלא מכאן למדנו ענותנותה של לאה, שלא אמרה דבר לפני אחותה, והיא הקדימה לדוד ואמרה לו בחשאי והודיעה לו, שהרי זה היה ברשות רחל, שכתוב כי שכן שכתיד. מרחל נטלה רשות. וכדי שלא ירע בעיני רחל, אמרה לו בחוץ, ולא בבית.

ולא עוד, אלא בפתח של משכן לאה [לחוי] יצאה החוצה, והכניסה את יעקב בפתח שבחוץ טרם שיכנס למשכן רחל. מה הטעם? כדי שלא תאמר דבר לפני רחל, ולא תתחצף לפני אחותה. ולא עוד, אלא אמרה לאה, אם יכנס יעקב למשכן רחל, אינו דין להוציאו משם, משום כן הקדימה לו בחוץ.

וכל זה למה? אלא שרוח הקדש התעוררה בלאה, וידעה שכל השבטים העליונים הללו, כלם קדושים, יצאו ממנה, ודחקה השעה בחביבות לקדוש-ברוך-הוא, ומשום כן קראה להם שמות בסוד החכמה.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדד. אמר רבי יוסי לרבי חייא, בכל פעם [שאנו] הולכים בדד ועוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא מרחיש לנו נסים, וכעת הדד הזה ארכה לנו, נתעסק בתורה, והקדוש ברוך הוא יתחבר עמנו.

פתח רבי חייא ואמר, (שמות יב) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת, וכתוב (דברים טז) שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני. לחם עני כתוב. בדבר הזה התעוררו בו החברים. אבל בא ראה, כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת. כשרצה הקדוש ברוך הוא לקרב אותם אליו, נתן להם מקום של לחם עני, לחם עני. מי העני? זה דוד המלך, שכתוב בו (תהלים פז) כי עני ואביון אני.

ולחם עני הזה נקרא מצה, נקבה בלי זכר היא עני. התקרבו למצה בהתחלה. כיון שקרבו אותם יותר, הכניס אותם הקדוש ברוך הוא בדרגות אחרות, והתחבר זכר עם נקבה. ואז, כשמצה מתחברת בזכר, נקרא מצה, בתוספת וא"ו. זהו שכתוב (דברים ל) כי המצנה הזאת. משום כן מצה בראשונה, ואחר כך מצנה.

בעודם הולכים שמעו קול אחד שאומר: גידוד של רוצחים אורבים בדד, סטו למעלה, אל תרדו לטירה חסרת הגג שלמטה. אמר רבי יוסי, מזה נשמע שהקדוש ברוך הוא רוצה לשמר את דרכינו. עלו למעלה ונכנסו להר אחד, בין סלעים חזקים. אמרו, הואיל והקדוש ברוך הוא רצה בדד הזה, נראה דבר, או יתרחש לנו נס.

הלכו. ישבו על בקיעי הסלע. עלה להם איש אחד. תמחו. אמר רבי יוסי, מי אתה? אמר, אני מאנשי ארקא. אמר לו, וישם יש בני אדם? אמר, כן, וזורעים וקוצרים, מהם במראה אחר משנים ממני, ועליתי אליכם להפיר מפם, מה שמה של הארץ שאתם בה?

אמר לו, ארץ, משום שבאן שורה ארץ החיים, שכתוב (איוב כח) ארץ ממנה יצא לחם. מזה יצא לחם? בשאר הארץ לא יצא לחם, ואם יוצא, לא משבעת המינים. בינתיים נכנס למקומו. תמחו. אמרו, ודאי הקדוש ברוך הוא רוצה לעורר אותנו באיזה דבר.

אמר רבי חייא, ודאי על הפסוק הזה שאמרת, זכרתי שלמדתי מסבי דבר אחד עליון בפסח, שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל הלחם הזה מארץ החיים, ואחר כך לחם מן השמים, הלחם הזה, והנה בארנו את הדבר.

עוד היה אומר, שאדם, כשיוצא לעולם הזה, לא יודע דבר עד שטועם לחם. כיון שאוכל לחם, מתעורר לדעת ולהכיר. כך כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו יודעים דבר, עד שהטעים להם הקדוש ברוך הוא לחם מן הארץ הזה, שכתוב ארץ ממנה יצא לחם, ואז נכנסו ישראל לדעת ולהפיר את הקדוש ברוך הוא. ותינוק לא יודע ולא מפיר עד שטועם לחם של העולם הזה.

ישראל לא ידעו ולא הפירו בדברים שלמעלה עד שאכלו לחם עליון, ואז ידעו והפירו את אותו מקום, ורצה הקדוש ברוך הוא שישאל ידעו יותר באותו מקום שראוי לארץ הזה, ולא כלל, עד שטעמו לחם מאותו המקום, ומי הוא? שמים, שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ואז ידעו והסתכלו לאותו מקום. ועד שאכלו לחם מאותו מקום, [ועד שלא אכלו לחם באלו המקומות] לא ידעו דבר ולא הפירו.

בא רבי יוסי וינשקו. אמר, ונדאי על זה העיר אותם הקדוש ברוך הוא בזה, ועל כן הראשית של ישראל לדעת היה הלחם. קמו והלכו. בעודם הולכים ראו שני פרות, אחד זכר ואחד נקבה. אמר רבי יוסי, אין לנו דבר בעולם שאינו זכר ונקבה, וכל מה שבארץ - כך גם בני.

פתח רבי יוסי ואמר, ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו וגו'. ותצא לאה לקראתו, מנין ידעה? הרי אמרו שגעה החמור, ולא ידעה ויצאה אליו, וגרם לו שיצא ממנה יששכר. זהו שכתוב יששכר חמור גרם, אל תקרי גרם אלא גרם, שהחמור גרם לו. אמרה לאה: ונדאי ידעתי שאם יפנס יעקב למשכון רחל, אין לי להוציא אותו, אלא אחפה לו כאן ויפנס למשכני.

פי שכתבתי בדודאי בני, מה זה בדודאי בני? משום שנוח ליעקב על זה, שאילו מסייעים להוליד. ויעקב היה יודע שהדבר לא עומד בדודאים, אלא למעלה.

פתח ואמר, מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. אמר רבי חייא, רוח הקדש אומרת: מושיבי עקרת הבית - זו רחל. אם הבנים שמחה - זו לאה. מושיבי עקרת הבית - זה העולם התחתון. אם הבנים שמחה [הללויה] - זה העולם העליון. משום כך הללויה.

אמר רבי יהודה, כל השבטים הללו הם תקונים שלמטה, וכלם כמו שלמעלה. בא ראה, כי שחר שכתבתי - לקחת ממנו הגוף, ומי הוא? תורה. שחר שכתבתי - לך, לגופך ממש. שחר שכתבתי - להוליד את דמיותך.

מכאן מי שעוסק בתורה, יורש את העולם הבא ויורש את נחלת יעקב. יורש העולם הבא, שכתוב יששכר, יש שחר, (ירמיה לא) כי יש שחר לפעלתך, וכתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

פי ילדתי לו ששה בנים. אמר רבי חזקיה, אלו מעלה ומטה וארבעת הצדדים של העולם. ומי שמאריך באחד, צריך לו להמליך את הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה ולארבעת צדי העולם, והיינו אחד.

אמר רבי חזקיה, כתוב (שיר ב) על הרי בתר, וכתוב (שם ח) על הרי בשמים. מי הם הרי בשמים? אלו ששת הבנים של לאה שכוללים ששה אחרים, והם שנים עשר, והם ששה, משום שכל אחד כולל בחבירו, ולאח עליהם, לקים (תהלים קיג) אם הבנים שמחה הללויה.

ועל כן כתוב לא תקח האם על הבנים, משום שהוא העולם הנסתר ולא הנגלה, ועל כן שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, משום שהוא העולם שנסתר ולא התגלה כלל.

ואת הבנים תקח לך, היינו שכתוב פי שאל נא לזמרים ראשונים וגו' ולמקצה השמים ועד קצה השמים. וכל אלו נקראים הרי בשמים. מכאן ולמטה נקראו הרי בתר, שכתוב ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, ההרים של הפרוד.

אמר רבי ייסא, בני השפחות קשרו קשרים, ארבעה קשרים שהצטרכו לתקו. ואמר רבי אלעזר, שמשום כך יוצאים החוצה אותם הקשרים. ואף על גב שכלם אחד, ומכאן והלאה כלם אחד, בדרך ישרה, ועל כן כל השבטים עולים בעדות למעלה. זהו שכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי זה עדות לישראל להודות לשם ה'.

ואמר רבי אלעזר, כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. מה ראה יעקב ללכת לדרך כשנולד יוסף, וטרם שנולד יוסף לא רצה ללכת לדרך? אלא הנה פרשוה, שראה שנולד שטנו של עשו.

ובא וראה, יוסף השלים את מקומו אחריו ויוסף זכה לו, שנקרא צדיק, וכאן סיום הגוף. כיון שראה יעקב שנשלם הגוף, רצה הגוף ללכת לדרך, וסיום הגוף הוא הבטית, ועם כל זה בגימין השלים את החשבון, שבו נשלמו שנים עשר.

ואם תאמר, וכי לא היה יודע יעקב שעד עכשו לא השתלמו השבטים, אף על גב שנולד יוסף, מה הטעם לא חפה עד שנולד בגימין וישתלמו השבטים? אלא יעקב עשה בחכמה וידע הדבר. אמר, ונדאי אם ישתלמו כאן כל השבטים, הנה ידעתי שהתקון של מעלה שרוי עליהם פראוי, ובארץ היו לא צריכים שישתלמו, אלא בארץ הקדושה.

בא ראה שכתבתי, שכל שנים עשר השבטים הם התקון של העולם התחתון, וכיון שנולד בגימין, מתה רחל, ולקחה את המקום העולם התחתון הזה להתתקן בהם, ועל כן לא נולד בגימין אלא בארץ הקדושה. זהו שכתוב ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך, ושם מתה רחל ונטלה את המקום, העולם התחתון הזה, להתנשב בבית שלם. וכל זמן שרחל קימת, העולם התחתון אינו נתקן בהם. מתה רחל - נטלה [למעלה] הבית בשלמותו.

ואם תאמר, למה לא מתה לאה באותו הזמן? אלא משום שהבית הוא בעולם התחתון [העליון], והכל היו ממנו להתתקן, ולא מן העולם העליון [התחתון], ומשום כך לא מתה באותה שעה. וכל מעשי

לֹאֵה הֵם בְּנִסְתֵּר, מִשּׁוּם שֶׁהַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הוּא בְּנִסְתֵּר וְלֹא בְּנִגְלָה, וּמִשּׁוּם כִּדְּ לֹא נִזְכָּרָה מִיתְּתָהּ שֶׁל לֹאֵה כְּמִיתְּתָהּ שֶׁל רַחֵל.

וּבֹא וְרֹאֵה שֶׁכִּדְּ זֶה וְדֹאֵי, מִשּׁוּם שֶׁהַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִסְתֵּר, וְהַעוֹלָם [הָעֲלִיוֹן] הַתַּחְתּוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִגְלָה, מִשּׁוּם כִּדְּ נִתְפַּסְתָּהּ לֹאֵה בְּמַעֲרַת הַמִּכְכָּלָה, וְרַחֵל בְּדֶרֶךְ הַגְּלוּיָהּ. זֶה בְּנִסְתֵּר, וְזֶה בְּנִגְלוּיָהּ. וּבְנִסְתֵּר הַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן נִרְשָׁם, שֶׁכְּתוּב וּתְאֵמֶר לֹאֵה בְּאֶשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוֹנִי בְּנוֹת, וּמִשּׁוּם כִּדְּ קָרָאֵה שְׁמוֹ אֲשֶׁר. [מִשּׁוּם כִּדְּ כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁל שְׁנֵי הַעוֹלָמוֹת בְּנִגְלָה וּבְנִסְתֵּר, וְעַם כָּל זֶה].

וּמִשּׁוּם כִּדְּ הַכֵּל אֶחָד, שֶׁהָרִי הַכֵּל הוּא מִן הַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. כִּדְּ גַם, וּבְכָל מְקוֹם, שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, זֶה בְּנִגְלָה וְזֶה בְּנִסְתֵּר, וְאֵנִי לֹא מְבָרְכִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא בְּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, שֶׁכְּתוּב בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הַעוֹלָם וְעַד הַעוֹלָם. מִשּׁוּם כִּדְּ לַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן קוֹרְאִים הוֹי"א, וְלַעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן קוֹרְאִים אֲתִי"ה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בְּרוּךְ מִן הַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן עַל יְדֵי הַצַּדִּיק. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּרוּךְ ה' מִצִּיּוֹן שֶׁכֵּן יְרוּשָׁלַם וְגו'. וְדֹאֵי מִצִּיּוֹן הוּא בְּרוּךְ.

בֹּא רֹאֵה, כְּמוֹ כֵּן ה' ה' שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם, זֶה בְּנִגְלָה וְזֶה בְּנִסְתֵּר, וְעַל כֵּן מְפָסִיק הַטַּעַם בְּתוֹכָם, וּמִהַעוֹלָם הַזֶּה וְעַד הַעוֹלָם הַזֶּה הַכֵּל אֶחָד.

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רֹאֵה הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא רָצָה לִלְכֹּת אֲלֵא בְּרִשּׁוֹת לָבֵן. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הִלֵּךְ פַּעַם אַחֲרֵת בְּרִשּׁוֹתָיו? אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁפָּחַד יַעֲקֹב שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אוֹתוֹ וְיִשְׁתַּלְּמוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים בְּאַרְצָה אַחֲרֵת, וְעַל כֵּן, כִּיּוֹן שֶׁרֹאֵה שֶׁהִגִּיעָה שְׁעָתוֹ שֶׁל בְּנִימִין, בָּרַח, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ.

שְׁפִינּוֹ שְׂנוֹלַד בְּנִימִין, נִקְשְׁרָה הַשְּׂכִינָה בְּכָל הַשְּׁבָטִים וְנִטְלָה הַבִּיטָה עִם כָּלָם. וַיַּעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ בְּסוֹד הַחֲכָמָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר יִשְׁתַּלְּמוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁהַשְּׂכִינָה תִתְקַשֵּׁט וְתִתְקַשֵּׁר עִמָּם וְרַחֵל תָּמוּת, וְהִיא נוֹטֶלֶת אֶת הַבִּיטָה.

בֹּא רֹאֵה, כִּדְּ לְמַדְנִי, הַעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן נִרְאֶה לַעֲקֹב כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה לְמֹשֶׁה, אֲלֵא שֶׁלֹּא יָכֹלָה עַד שֶׁהָיוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים בְּבִיטָה לְהִתְקַשֵּׁר עִמָּם, וְאִזְּ נִטְהַרָה [נִדְחָתָה] רַחֵל, וְהִיא נִטְלָה אֶת הַבִּיטָה בְּכָל הַשְּׁבָטִים וְהִיָּתָה עֹקֶר הַבִּיטָה, וְאִזְּ וְדֹאֵי מוֹשִׁיבֵי עֲקֶרֶת הַבִּיטָה.

אָמַר יַעֲקֹב, הִנֵּה הִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁנִּשְׁלָמוּ שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים, וְדֹאֵי יֵרֵד הַעוֹלָם שֶׁלְמַעֲלָה לְבִיטָה לְהִתְקַשֵּׁר עִמָּם, וְהַמִּסְכָּנָה הַזֹּאת נִדְחִית לְפָנָיו. אִם תָּמוּת כָּאֵן, לֹא אֶצֵּא מִכָּאֵן לַעוֹלָמִים. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא בְּאַרְצָה הַזֹּאת לֹא רְאוּי לְהַשְׁלִים אֶת הַבִּיטָה. מִשּׁוּם כִּדְּ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה וְגו', טָרַם יִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים.

שָׁמַע רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, וְדֹאֵי יָפִים הֵם כָּל דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְזֶה עוֹלָה עַל הַכֵּל. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הִלֵּךְ לוֹ לְדַרְכּוֹ מִיָּד? אֲלֵא כִּדְּ זְמַן שֶׁרַחֵל לֹא הִתְעַבְּרָה מִבְּנִימִין, הִתְעַבְּבָה שָׁם. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁל בְּנִימִין, בָּרַח וְלֹא בִקֵּשׁ רִשּׁוֹת, כִּדְּ שֶׁלֹּא יִתְעַבֵּב שָׁם, וַיִּתְחַבֵּר יַעֲקֹב בְּכָל הַשְּׁבָטִים בְּמְקוֹם [שֶׁלֹּא] שְׁצָרִיד.

רַבִּי אֲבָא פָתַח, וַיִּלְךְ מֹשֶׁה וַיֵּשֶׁב אֶל יִתְרֵי חֲתָנּוֹ וְגו'. בֹּא רֹאֵה, מֹשֶׁה הָיָה רוֹעֶה אֶת צֹאן חֲתָנּוֹ, וְדִיּוּרוֹ הָיָה עֲמוֹ. וּכְשֶׁרָצָה לִלְכֹּת, לֹא הִלֵּךְ אֲלֵא בְּרִשּׁוֹתָיו. וַיַּעֲקֹב, שֶׁהָיָה שֶׁלֵם, וְדִיּוּרוֹ תָּמִיד הָיָה עִם לָבֵן, לָמָּה לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ רִשּׁוֹת? אֲלֵא הָרִי נִתְבָּאֵר שֶׁלֹּא יִגְלַל לָבֵן עֲמוֹ גִּלְגּוּלִים וַיִּשְׁאַר שָׁם, שֶׁהָרִי בְּרִאשׁוֹנָה אָמַר לוֹ, וּמִיָּד גִּלְגַּל עָלָיו גִּלְגּוּלִים וַנִּשְׁאַר שָׁם, וְכַעַת פָּחַד מִמֶּנּוּ.

אָבֵל יָתֵרוֹ לֹא הָיָה כִּדְּ כְּלָפִי מֹשֶׁה, מִשּׁוּם שֶׁלָּבֵן הָיָה מִכְשָׁף, וּבְכִשּׁוֹף הָיָה כָּל מַעֲשָׂהוּ כְּלָפִי יַעֲקֹב, וְכַעַת לֹא רָצָה יַעֲקֹב לְהִתְעַבֵּב שָׁם, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֶיךָ וְגו', וְעַל כֵּן לֹא רָצָה לְהִתְעַבֵּב וְלַעֲזֹב אֶת מִצְרַיִם רְבוֹנוֹ.

בֹּא רֹאֵה, כְּתוּב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל וְגו'. פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים מו) לְמַנְצָח לְבָנֵי קִרְחָה עַל עֲלָמוֹת שִׁיר. בְּפָסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל שֶׁהוּא סוֹד שֶׁל חֲכָמָה, וְכָל הַשִּׁירִים וְהַתְּשַׁבְּחוֹת הַלְלוּ שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים בְּנֵי קִרְחָה, כָּלָם מְחַדְּשִׁים הֵם אוֹתָם שִׁירִים וְתְשַׁבְּחוֹת שֶׁהָיוּ מְלַפְּנִים, וְכֵן כָּל אוֹתָם שִׁירֹת וְתְשַׁבְּחוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד וְכָל אוֹתָם שֶׁהָיוּ עֲמוֹ, כָּלָם הָיוּ בְּסוֹד עֲלִיוֹן, בְּסוֹד הַחֲכָמָה.

בֹּא רֹאֵה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הַעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ הַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וְכָל אוֹתָם הַסְּדָרִים שֶׁסִּדְּרוּ דָּוִד וְשִׁלְמָה בְּנוֹ וְכָל אוֹתָם נִבְיָאֵי הָאֻמָּת - כָּלָם סִדְּרוּ כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה.

בֹּא רֹאֵה, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ מִשְׁמְרוֹת בְּאַרְצָה - כִּדְּ גַם בְּרִקִיעַ שְׁמֹזְמָרִים לְרְבוֹנָם וְאוֹמְרִים תָּמִיד שִׁירָה, וְכָלָם עוֹמְדִים אֵלָיו כְּנֶגֶד אֵלָיו, וְהַכֵּל בְּסִדְּרִים שֶׁל שִׁירֹת וְתְשַׁבְּחוֹת, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ הַחֲבָרִים.

עֲלָמוֹת שִׁיר, מֶה זֶה עֲלָמוֹת שִׁיר? אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ו) שְׁשִׁים הֵמָּה מַלְכוּת וּשְׁמָנִים פִּילִגְשִׁים וְעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר. מֶה זֶה וְעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הִישׁ מִסְפָּר לְגִדּוּדָיו. וּמִשּׁוּם שֶׁאֵין לָהֶם חֲשׁבוֹן, כְּתוּב וְעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר.

וְכָלָם שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת, מְקִיפִים סִדְּרִים, אֵלָיו כְּנֶגֶד אֵלָיו, לְזַמֵּר וּלְשַׁבַּח אֶת רְבוֹנָם, וְאֵלָיו הֵם עֲלָמוֹת

שיר. ומשום שיש עלמות שאין מזמרות כמו אלו, אלו נקראות עלמות שיר.

שלשה סדרים נפרדים לכל צד לארבעת צדי העולם, ובכל סדר וסדר, שהוא לכל צד, שלשה סדרים אחרים. סדר ראשון של צד מזרח - שלשה סדרים הם, והם תשעה סדרים, משום שכל סדר מהשלשה הללו יש לו שלשה סדרים, ונמצאו שהם תשעה, וכמה אלפים ורבות תחתיהם.

תשעת הסדרים הללו, כלם מתנהגים באותיות רשומות, וכל סדר מסתכל לאותן אותיות רשומות, להרי באריות וכן לכל סדר וסדר, וכלם נוסעים באותיות רשומות, ואלו עליונים מאלו, ועומדים אלו על אלו, וכלן מתחברות ואומרות שירה. וכשאותן האותיות פורחות לתוך האויר של הרוח [ההיא] הממנה על הכל, אז הם נוסעים, והשירה נמתקת, ואות אחת מפה מלמטה, ואותה אות עולה ויורדת, ושתי אותיות פורחות עליהן. והאות היא מלמטה מעלה סדר מלמטה למעלה ומתחברת עמם, ונעשות שלש אותיות, כלם לפי האותיות יהיו, שהן שלש בתוך האספקלריה המאירה. מאלו נפרדים שלשה סדרים ואותן שתי האותיות, ואותה האות שעולה מתחברת עמהן, והן שלש.

בא ראה, אותן שתי אותיות עליונות שעולות באויר, הן כלולות זו בזו, רחמים בדין, ומשום כך הן שתיים, והן מן העולם העליון, בסוד של זכר. וזו שעולה ומתחברת עמהן היא נקבה, ונכללת בשתייהן. כמו שהנקבה נכללת בשני צדדים, בדין ובשמאל, ומתחברת עמהם, כך גם האות הנקבה היא שמתחברת עם שתי אותיות אחרות, והן בשני צדדים אלו העליונים, וזה למטה, והכל הוא אחד, זכר ונקבה. [חוץ] שפאשר נברא העולם, שאותם האותיות הן מן העולם העליון, שהם הולידו את כל המעשים למטה כמו שלהם ממש. ומשום כך, מי שיודע אותן ונזהר בהן, אהוב הוא למעלה ואהוב למטה.

רבי שמעון אמר, כל האותיות הללו, זכר ונקבה, להכלל יחד בסוד המים העליונים והמים התחתונים, והכל אחד, וזהו היחוד השלם. ומשום כך, מי שמכיר אותם ונזהר בהם, אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא, משום שהוא עקר היחוד השלם כראוי, שלש שלש מצד זה ומצד זה, ביחוד אחד בשלמות הכל, וכלם הסוד של הסדר העליון כראוי כמו שלמעלה, שאותו סדר שלשה בסוד אחד.

סדר שני של צד הדרום, שלשה סדרים הם לאותו הצד, וכל סדר וסדר שלשה שלשה, והם תשעה, כמו שנאמר, וכך נחלקות האותיות לכל צד להתחבר הכל יחד. משום שיש אותיות בסוד של נקבה, ואותיות בסוד של זכר, וכלן התחברו יחד, והן אחת בסוד השם הקדוש השלם, ואליהם סדרים ממנים שלשה שלשה, כמו שנתבאר, והכל יוצא מהסדר של האבות שלמעלה, בסדר שנתקנו אותיות השם הקדוש יהיו, כמו שנתבאר. כל הסדרים הללו מתנהגים באותיות הידועות הללו ונוסעים בהן, וכמה צבאות ורבות כלם למטה שנוסעים ומתנהגים בסדר הזה.

סדר שלישי של צד צפון, בשלשה סדרים הם לאותו הצד, והם תשעה, ובשלשה צדדים שלשה שלשה לכל צד הם תשעה, ואותם סדרים משלשת הצדדים, כמו שנתבאר. שבעה ועשרים, בסוד האותיות שהן שבע ועשרים. ואף על גב שהן עשרים ושתיים, שלמות האותיות הן עשרים ושבע. וכך הסדור של הסדרות הללו.

שבעה ועשרים, לשלשה סדרים לכל צד. ונמצאו שלשה אלה מצד זה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, נמצאו כלם שבעה ועשרים.

והסוד של השבעה ועשרים הללו הן תשע אותיות [הן] שהן בסוד הנקבות, לחבר עמהם נקבה עם אותם שמונה עשר צדדים אחרים בסוד שנתבאר [של הזכר], והכל הוא כראוי.

בא ראה, כמו שאותן אותיות עליונות של העולם העליון, כך גם האותיות האחרות למטה, אותיות עליונות גדולות, ואותיות תחתונות קטנות, והכל זה כמו זה. וכל הסודות הללו הם בסוד של זכר ונקבה, הכל אחד בשלמות.

השלמה מההשמות (סימן נ"א)

ויזכר אלהים את רחל. בשרה כתוב פקידה, וברחל כתוב זכירה, למה? משום שזכור נרשם ביעקב שהוא ברית שלום כשנעשה יוסף, ובמה? כשנטל שור עמו שלא יחזק אותו הצד האחר, ולכן נקרא יוסף בכור, שאותו שור שנטל בכור שורו ודאי, ואותו שור תם, ויעקב איש תם רבון ושלטי, בעל הבית שאותו שור תם שורה בתוכו: ע"כ מההשמות

ויזכר אלהים אל רחל, שהרי במזל זה תלוי, ומשום כך כתוב בה זכירה. וה' פקד את שרה - זה לא היה מהמזל. ואם תאמר שהרי הבנים תלויים במזל ולא למטה - כן בשרה זה לא היה במזל, אלא כתוב וה', הכל יחד.

אם כך, למה כתוב פקידה? אלא ודאי הזכירה [היא] היתה מקדם לכן, והמפתח הזה נמסר למטה,



כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בראשית יז) וְאֵת בְּרִיתִי אֶקִים אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לָךְ שָׁנָה לְמוֹעֵד הַזֶּה וְגו'. אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ זֶה - כִּינּוּ שֶׁנֶּזְכָּר בְּסוּד שְׁלֹמֶעֱלָה, אַחֲרֵי כֵן נֶאֱמַר בְּסוּד שֶׁל הַנִּקְבָּה פְּקִידָה, שִׁיחִיָּה הַכָּלָל שֶׁל הַכָּל יָחִיד.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל. רַבִּי חִיָּיא פֶּתַח וְאָמַר, (שמות ו) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נִאֲקָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אֹתָם וְאָזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. וְאָזְכֹּר - הִרִי זִכִּירָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא לְמַעַלָּה, שֶׁהַמֶּזֶל הַזֶּה הוּא לְמַעַלָּה בְּזָכָר, בָּא עַל פְּקִידָה שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת לְמִטָּה בְּנִקְבָּה. כְּמוֹ כֵן וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאָזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי.

בֹּא רֵאָה, כְּתוּב פֶּקֶד פְּקִידָתִי אֲתָכֶם. וְכִי פֶקֶד פְּקִידָתִי? וְהִרִי הַפְּקִידָה עוֹמֶדֶת בְּנִקְבָּה, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן הִיָּתָה בְּגִלּוֹת, וְהִיא אוֹמֶרֶת פֶּקֶד פְּקִידָתִי? אֲלָא שָׁכָאן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, וְכָאן סוּד שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהִיא בְּגִלּוֹת, אִידָּה נֶרְאָה לְמִשָּׁה כָּאן וְאִידָּה אֲמָרָה פֶּקֶד פְּקִידָתִי.

אֲלָא כֵן לְמַדְנִי, כִּשְׁהַשְׁמַשׁ מֵאִיר - הוּא בְּשָׁמַיִם, וְתִקְפוּ וְכֹחוֹ עַל הָאָרֶץ בְּכָל מְקוֹם. כְּמוֹ כֵן מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. בְּזִמְנָן שֶׁהַמֶּקְדָּשׁ עֲמֵד - מֵלֵא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, זֶה הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, וְכַעַת שִׁיִּשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת - הִיא לְמַעַלָּה, וְהַתִּקְוָה מִקִּיף אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַגִּיז עֲלֵיהֶם, וְאִף עַל גֵּב שֶׁהֵם בְּאָרֶץ אַחֲרֵת.

וְבֹא תִרְאָה, שְׂכִינָה לְמִטָּה וְשְׂכִינָה לְמַעַלָּה. שְׂכִינָה לְמַעַלָּה בְּשָׁנִים עֲשָׂר תַּחֲוִמִּים מְרֻכְבוֹת קְדוּשׁוֹת וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה חַיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת. שְׂכִינָה לְמִטָּה בְּשָׁנִים עֲשָׂר שְׁבָטִים קְדוּשִׁים. וְאִזּוֹ נִכְלָלָת הַשְׂכִּינָה לְמַעַלָּה וּלְמִטָּה, וְהַכָּל בְּפֶעַם אַחַת יָחִיד. וְאִף עַל גֵּב שֶׁבְּזִמְנָן שִׁיִּשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת לְמִטָּה לֹא נִתְקַנְתָּ לְמַעַלָּה, כֵּן גַּם לֹא נִתְקַנְתָּ מִשּׁוּם שֶׁלְמִטָּה לֹא נִתְקַנְתָּ, וְזֶהוּ בְּגִלּוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת עִמָּהֶם.

בְּמָה נִתְקַנְתָּ? לְמַלְךְ שָׁמַת בְּנוֹ, מָה עָשָׂה? כִּפָּה אֶת מִטָּתוֹ עַל אֲבֵל בְּנוֹ, וְלֹא הִתְקִין לוֹ אֶת מִטָּתוֹ, אֲלָא נָטַל קוֹצִים וְדִרְדָּרִים וְהִטִּיל תַּחַת מִטָּתוֹ וְשָׁכַב עָלֶיהָ. כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּינּוּ שֶׁגִּלּוֹ יִשְׂרָאֵל וְנִחְרַב הַמִּקְדָּשׁ, לָקַח קוֹצִים וְדִרְדָּרִים וְשָׁם תַּחְתָּיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֵּרָא אֵלָיו מִלֶּאֱדָם ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה, מִשּׁוּם שִׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ בְּגִלּוֹת.

פֶּקֶד פְּקִידָתִי אֲתָכֶם. מִי שֶׁלֹּא עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹתָיו, מָה מִצְוָה וּמָה עוֹשָׂה? אֲלָא פֶקֶד מְלַמֶּעֱלָה, פְּקִידָתִי מְלַמֶּטָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַזִּכִּירָה הִיא הִיָּתָה עָלֶיהָ מִקְדָּם לָכֵן, שֶׁכְּתוּב וְאָזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. כִּינּוּ שֶׁכְּתוּב וְאָזְכֹּר - הִנֵּה זִכִּירָה הַתְּמַנְתָּה עָלֶיהָ, וּמִשּׁוּם כֵּן אֲמָרָה אַחֲרֵי כֵן פֶּקֶד פְּקִידָתִי, שֶׁהִרִי סִימָן לְקַחָה מִקְדָּם לָכֵן. כְּמוֹ כֵן שָׁרָה, שֶׁכְּתוּב וְה' פֶּקֶד אֶת שָׂרָה. אֲבֵל כָּאן רַחֵל, שֶׁלֹּא נִזְכָּרָה מִקְדָּם לָכֵן, לֹא נֶאֱמַר בָּהּ פְּקִידָה, אֲלָא זִכִּירָה, וְהַכָּל הוּא בְּזִכִּירָה, בְּסוּד שֶׁל הַמֶּזֶל.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְפּוֹטְטָא לְלוֹד, וְרַבִּי יְהוּדָה הָיָה רוֹכֵב, וְרַבִּי חִזְקִיָּה עַל רִגְלָיו. בִּיְנֵיהֶם יָרַד רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר, מִכָּאן וְהִלָּאָה נִתְעַסֵּק בִּתְוֹרָה, כְּכַתוּב (דברים לב) הָבוּ גִדְל לֵאלֹהֵינוּ.

אָמַר לוֹ, אֵלֹו הֵינּוּ שְׁלֹשָׁה - זָפָה הוּא, שְׁאֲחֵד יֹאמַר - וּשְׁנַיִם יֹשִׁיבוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הַדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁל הַבְּרִכוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנֶּזְכָּר שֵׁם אֶחָד שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּשְׁנַיִם יֹשִׁיבוּ לוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גִדְל לֵאלֹהֵינוּ. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא - זֶה אֶחָד שֶׁמִּבְרָךְ. הָבוּ גִדְל לֵאלֹהֵינוּ - אֵלֹו שְׁנַיִם אַחֲרֵים. אֲבֵל בִּתְוֹרָה, אֲפִלּוּ שְׁנַיִם יוֹשְׁבִים וְנוֹתְנִים גִּדְל וְחֻזֵּק שֶׁל שְׁבַח הַתְּוֹרָה לְקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא.

אָמַר לוֹ רַבִּי חִזְקִיָּה, כָּלפִי הַבְּרִכוֹת לְמָה שְׁלֹשָׁה? אָמַר לוֹ, הִרִי פְרִשׁוּהָ וְנִתְבָּאָר, שֶׁכְּתוּב הָבוּ גִדְל לֵאלֹהֵינוּ. אֲבֵל סוּד הַדְּבָר כָּאן, שֶׁהִרִי כָל הַסּוּדוֹת שֶׁל הַבְּרִכוֹת הוּא כֵן - אֶחָד לְבָרֵךְ וּשְׁנַיִם לְהַשִּׁיב, כְּדִי שִׁיַּעֲלֶה הַשְּׁבַח שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּסוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה, אֶחָד מִבְרָךְ וּשְׁנַיִם [אוֹמְרִים אָמֵן] שְׁמוּדִים, וְזֶהוּ קִיּוֹם הַבְּרִכוֹת, וּבְסוּד עֲלִיוֹן כְּרֵאוֹי, וּבְסוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרוּהוּ.

בְּעוֹדֵם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁנַיִנוּ, יֵשׁ זִכִּירָה לְטוֹב וְיֵשׁ זִכִּירָה לְרָע, יֵשׁ פְּקִידָה לְטוֹב וְיֵשׁ פְּקִידָה לְרָע. יֵשׁ זִכִּירָה לְטוֹב - כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרוּהָ, שֶׁכְּתוּב (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים וְגו', (בראשית ח) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ, (שמות ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. וְיֵשׁ זִכִּירָה לְרָע - שֶׁכְּתוּב (תהלים עח) וַיִּזְכֹּר כִּי בֶּשֶׁר הָמָה רוּחַ הַלֵּךְ וְלֹא יָשׁוּב. פְּקִידָה לְטוֹב - שֶׁכְּתוּב (שמות ג) פֶּקֶד פְּקִידָתִי אֲתָכֶם. פְּקִידָה לְרָע - שֶׁכְּתוּב (תהלים פט) וּפְקִידָתִי בְּשִׁבְט פִּשְׁעָם וּבִגְנָעִים עֹנֵם. וְכָלֶם סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים.

כָּל אֵלֹו - זִכִּירָה וּפְקִידָה - לְטוֹב, אֵלֹו הֵן דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת, סוּד הָאֱמוּנָה, זָכָר וְנִקְבָּה, סוּד אֶחָד, זִכִּירָה וּפְקִידָה, אֵלֹו הֵם לְטוֹב. זִכִּירָה וּפְקִידָה לְרָע אֵלֹו הֵם הַסּוּד שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר שֶׁעוֹמֵד בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִים אַחֲרֵים. זָכָר וְנִקְבָּה יָחִיד, זִכִּירָה בְּזָה וּפְקִידָה בְּזָה, וְאֵלֹו הֵם שֶׁתְּמִיד עוֹמְדִים לְרָע וְאֵלֹו כִּנְגֵד אֵלֹו. מִכָּאן יוֹצֵאִים כָּל סוּדוֹת הָאֱמוּנָה וְכָל הַקְּדוּשׁוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרוּהָ, וּמִכָּאן יוֹצֵאִים כָּל הַמִּינִים הָרָעִים וְכָל מוֹת וְכָל הַצָּדִידִים וְהַמִּינִים הָרָעִים בְּעוֹלָם, וּבִאֲרוּהָ, וְזֶה בְּהַפּוֹךְ מִזֶּה.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כֵּן זֶה וְדָאִי. אֲשֶׁרִי הוּא מִי שֶׁחֲלָקוֹ מִתְקַיֵּם בְּצַד הַטוֹב וְלֹא יִרְפִּין עֲצָמוֹ לְצַד אַחֵר וְיִנָּצַל מֵהֶם. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כֵּן זֶה וְדָאִי, וְאֲשֶׁרִי מִי שֶׁיְכוֹל לְהִנָּצַל מִמֶּנּוּ מֵהַצַּד הַהוּא, וְאֲשֶׁרִיֶּהֱם הַצָּדִיקִים שֶׁיְכוֹלִים לְהִנָּצַל מֵהֶם וּלְהִלָּחֵם קָרֵב עִם אוֹתוֹ הַצַּד.

אמר רבי חזקיה, במה? פתח ואמר, (משלי כד) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה. מי המלחמה? זו המלחמה של אותו הצד הרע שצריך אדם להלחם בו קרב ולשלט עליו ולהנצל ממנו.

בא ראה שיעקב כך השתדל אצל עשו משום אותו הצד שלו, להתחכם עליו וללכת עמו בעקמומיות בכל מה שצריך כדי לשלט עליו בראש ובסוף, והכל כראוי, והראש והסוף יחד זה כמו זה, כפתיב בכתרי, ואחר כך ברכת. הראשית והסוף יחד זה כמו זה, כדי לשלט עליו בדרך ישירה כראוי לו, ומשום כך צדיק הוא מי שגצל מהם ויכול לשלט עליהם.

בא ראה, זכירה ופקידה לטוב הם כאחד בסוד האמונה, ואשרי הוא מי שמשתדל אחר האמונה, כמו שגאמר (הושע יא) אחרי ה' ילכו פאריה ישאג וגו'. אמר רבי חזקיה, כך הוא ודאי.

ובא וראה, כשאדם מתפלל תפלתו, אל יאמר עליה זכרני ופקדני, משום שיש זכירה ופקידה לטוב, וזכירה ופקידה לרע, ועתידים לטל את הדבור מפיו, ובאים להזכיר חטאי האדם ולהענישו. פרט אם הוא צדיק שלם, שכאשר בודקים את חטאיו, אותה זכירה ופקידה לרע לא ימצאו אותם, כמו עזרא שאמר זכרה לי אלהי לטובה.

שהנה בכל מקום שאדם מתפלל תפלתו, יכלל את עצמו בין רבים, בכלל של הרבים. ובא וראה, השונמית, כאשר אמר לה אלישע (מלכים ב ד) היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, היש לדבר לך אל המלך - אותו היום היה יום טוב של ראש השנה, ואותו היום ששולטת מלכות הרקיע לדון את העולם, והקדוש ברוך הוא נקרא המלך המשפט באותו הזמן, ומשום כך אמר לה היש לדבר לך אל המלך.

מה פתוב? ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת. מה אמרה? לא רוצה להיות רשומה למעלה, אלא להכניס את ראשי בין רבים, ולא לצאת מהכלל שלהם. וכך צריך לאדם להכלל בכלל של רבים ולא להתייחד לבדו, כדי שלא ישגוהו עליו להזכיר חטאיו, כמו שאמרנו.

פתח רבי יהודה ואמר, (איוב לח) הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה. הפסוק הזה אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב כשראה שאיוב דוחק עצמו על דין הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, איוב אמר הן יקטלני לו איחל. כתוב לא בא"ף, וקוראים לו בוא"ו, והכל הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא, וכי אני הורג בני אדם? הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה!! כמה שערים פתוחים באותו הצד, והמות שולט עליהם, וכלם סתומים מבני אדם, [ולא יכולים להשמר מהם משום שהם סתומים מבני אדם] שלא מכירים את אותם השערים.

ושערי צלמות תראה. מי הם שערי מות ומי הם שערי צלמות? אלא מות וצלמות הם יחד, והם זווג אחד. מות - הרי נתבאר, זה מלאך המות, והרי פרשוה. צלמות - צל מות, זהו מי שרוכב עליו, והוא הצל שלו והכח שלו להזדוג יחד בקשר אחד, והם אחד.

וכל אותם הדגות שיוצאות מהם ונקשרות בהם הם השערים שלהם, כמו שלמעלה, כמו שגאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם וגו'. ואלו [אותם שערים] נקראים נהרות ונחלים. ששת הצדדים של העולם, אף כך הם שערי מות, ושערי צלמות מהצד האחר, דגות דועות ששולטות בעולם. שערי מות ושערי צלמות - זה נקבה וזה זכר, ושניהם יחד.

ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב בשביל כל אותם דברים שהוא אמר, (איוב ז) כלה ענן ויילך כן יורד שאול לא יעלה, וכל אותם שאר דברים. אמר הקדוש ברוך הוא, הנגלו לך שערי מות, לדעת שהרי הכל ברשותי, וכלם עתידים להתבצר מן העולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו'.

בא ראה, ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. פעמים אלהים אלהים, למה? אלא אחד מעולם הזכר, ואחד מעולם הנקבה, משום שהדבר תלוי במזל.

וכשמתעוררת רחל בשם הזה, שכתוב יסף ה' לי בן אחר, ידע יעקב שהיא ראויה להשלים את כל השבטים ולא תתקנס בעולם, משום כך רצה ללכת ולא יכל, וכשהגיע זמנו של בנימין, ברח והלך לו, כדי שהבית לא ישתלם בארץ אחרת, להתקשר בו העולם הקדוש.

והינו שפתוב (בראשית לא) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך. מה זה ואהיה עמך? אלא אמר לו, עד כאן רחל היתה עמך עקר הבית, מכאן והלאה אני אהיה עמך ואטל את הבית עמך עם שנים עשר השבטים. והינו שפתוב ואני בבאי מפדן מטה עלי רחל. עלי היה זה, ובגללי היה הדבר שהיא נדחתה, ובאה דירת אחרת ונטלה את הבית בשבילי לדור עמי.

ויאמר נקבה שכרך עלי ואתנה. מה זה נקבה? אמר רבי יצחק, אותו רשע אמר, אני רואה שיעקב לא מסתכל אלא בנקבות, ומשום זה יעבד אותי. אמר נקבה שכרך, הנה נקבה, שהיא שכרך, כבראשונה. ואתנה, אמר באיזו נקבה הסתכלת ואתנה, ועבד אותי בשבילה.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֶּן לִי מְאוּמָה. אָמַר יַעֲקֹב, חֲלִילָה, שֶׁהָרִי אֲנִי כָּל מָה שֶׁעָשִׂיתִי, לְשֵׁם כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ עֲשִׂיתִי, וְעַל כֵּן לֹא תִתֶּן לִי מְאוּמָה, שֶׁהָרִי אֲנִי דַעֲתִי בָּזֶה, אֲלֵא אִם תַּעֲשֶׂה לִּי [אֵת] הַדָּבָר הַזֶּה וְגו'.

וַיִּסָּר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַתִּנְשִׁים. רַבִּי אֱלֶעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים טו) ה' מִי יִגּוֹר בְּאַהֲלָךְ וְגו'. הָרִי בְּאַרְנוֹ וּבְאַרְוֵי הַחֲבָרִים, הוֹלֵךְ תָּמִיד - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁכָּאֲשֶׁר נִמּוֹל נִקְרָא תָּמִיד. וַיַּעַל צֶדֶק - זֶה יִצְחָק. וְדָבָר אֲמַת - זֶה יַעֲקֹב. וְדָאִי שֶׁיַּעֲקֹב נִדְבֵק בְּאַמָּת. אִם הוּא בְּאַמָּת נִדְבֵק, מָה הִטְעַם עָשָׂה עִם לָבֹן בְּצוּרָה הַזֹּאת?

אֲלֵא יַעֲקֹב הִבְחִין אֶת שַׁעַת הַמָּזָל שֶׁלֹּו שְׁהִיתָה, שֶׁמִּתֵּר לְאָדָם לִבְחֹן אֶת שַׁעַתוֹ טָרָם יָשׁוּב לְאַרְצוֹ, וְאִם מָזְלוֹ עוֹמֵד בְּמָה שֶׁעוֹשֶׂה - יָפֵה, וְאִם לֹא - אֵל יוֹשִׁיט רִגְלוֹ עַד שֶׁיַּעֲלֶה [שֶׁיַּעֲמֵד בְּמָה שֶׁעָשָׂה] אֵלָיו.

בֹּא רֵאָה, כְּתוּב וְעִנְתָּה בִּי צְדָקָתִי בַּיּוֹם מִכּוֹר וְגו'. שֶׁהָרִי הוּא לֹא עָשָׂה כְּדִי שֶׁיִּטַּל מִשְׁלוֹ לַחֲנָם, אֲלֵא הִכַּל בְּאַמָּת וּשְׁלָמוֹת הָרָצוֹן, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁהוּא נִטֵּל רְשׁוּת מִלָּבֹן, וְעַל כֵּן כְּתוּב נִחְשִׁיתִי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְלָךְ. כִּמָּה כְּשִׁפִּים וּמִיָּנִים עָשָׂה לָבֹן וּבְחֹן אֶת מָזְלוֹ מִשׁוּם יַעֲקֹב, וְהִיא מוֹצֵא בְּגִלְל יַעֲקֹב מֵאֵה צֶאֱן כָּל חֲדָשׁ, וּמֵאֵה כְּבָשִׂים וּמֵאֵה עֲזִים יוֹתֵר עַל צֶאֱנוֹ.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, אֲלֵף צֶאֱן וְאֲלֵף כְּבָשִׂים וְאֲלֵף עֲזִים הִיא מְבִיא לוֹ יַעֲקֹב יוֹתֵר בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ. זֶהוּ שִׁפְתוֹת כִּי מַעֲט אֲשֶׁר הִיא לָךְ לִפְנֵי וַיִּפְרֹץ לָרֵב וַיִּבְרַךְ ה' אֶתְךָ לְרִגְלִי. וְהַבְּרָכָה שֶׁלֹּמַעֲלָה אֵינָה פְּחוּת מֵאֲלֵף מְכָל מִין וּמִין. נִמְצָא אֲלֵף מֵהַצֶּאֱן, מֵהַכְּבָשִׂים נִמְצָאוּ אֲלֵף, מֵהָעֲזִים נִמְצָאוּ אֲלֵף, עַל כֵּל מֵה שִׁשׁוּרָה הַבְּרָכָה שֶׁלֹּמַעֲלָה לֹא פְּחוּת מֵאֲלֵף, עַד שֶׁבִּשְׂבִּיל יַעֲקֹב הִתְעַלָּה לָבֹן לַעֲשׂוֹר רֵב.

וַיִּכְשַׁרְצָה יַעֲקֹב לִטֵּל שְׂכָרוֹ, לֹא מִצָּא אֲלֵא עֲשָׂרָה מְכָל מִין וּמִין, וַיַּעֲקֹב חָשַׁב אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹר רֵב. רֵאָה כִּמָּה נִטֵּל מִשְׁלוֹ מִמָּה שֶׁהִיא נוֹתֵן הוּא בְּזָכוּתוֹ לָלָבֹן. וְכֵן זֶה שֶׁעָלָה בּוֹ בְּיַעֲקֹב, לֹא הִיא אֲלֵא בְּרוּעַ שֶׁל אוֹתָם מִקְלוֹת שֶׁשֵּׁם אֲצֵל הַצֶּאֱן.

בֹּא רֵאָה כִּמָּה טָרַח אוֹתוֹ יַעֲקֹב הַשֵּׁלֶם אַחֲרֵי לָבֹן. כְּתוּב וַיִּשֶׂם דָּרָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְגו', וְהִבִּיא לוֹ כָּל הָעֶשֶׂר הַזֶּה, וְעַם כָּל זֶה לֹא רָצָה לָבֹן שִׁיְהִיָּה כֹךְ שְׂכָרוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, אֲלֵא נִטֵּל עֲשָׂרָה מִזָּה וְעֲשָׂרָה מִזָּה, וְנִתֵּן [בִּיָּדִי בְנִי] לוֹ וְאָמַר לוֹ: טַל אֵת אֲלֵךְ, וְאִם יוֹלִידוֹ כִּמוֹ שֶׁאַמְרַת - בְּצוּרָה הִיא יְהִיָּה שְׂכָרְךָ. זֶהוּ שִׁפְתוֹת וַתַּחֲלֹף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשָׂרָה מִנִּים. [וּבִאֲלוֹ] עֲשָׂרָה מִזָּה וְעֲשָׂרָה מִזָּה, וְכְתוּב וַאֲבִיכֹן הִתֵּל בִּי וְהִחֲלֹף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשָׂרָה מִנִּים. [וּבִאֲלוֹ הָעֲשָׂרָה] הַשְׁתַּדֵּל אַחֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיִּבְרַכּוּ. וּמְכָל מָה שֶׁהִתְנָה לָבֹן עִם יַעֲקֹב - חֲזֹר בְּדַבּוּרוֹ וְנִטֵּל מִיַּעֲקֹב הַכֵּל, עַד שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עָלָיו וְנִטֵּל מִשְׁלוֹ בְּרוּעַ.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, כָּל הַפְּסוּקִים הַלְלוּ בָּאוּ לְהַרְאוֹת הַחֲכָמָה, שֶׁשִּׁנִּינוּ שְׂדֵבָרִים שֶׁלֹּמַעֲלָה, מֵהֶם תְּלוּיִים בְּמַעֲשֶׂה, וּמֵהֶם בְּדַבּוּר, וּמֵהֶם בְּרָצוֹן הַלֵּב, וּמִי שְׂרוּצָה לְמִשְׁדֵּךְ בְּרָכוֹת בְּתַפְלָה, בְּדַבּוּר וּבְרָצוֹן. וּמֵהֶם שֶׁלֹא בְּתַפְלָה, אֲלֵא תְּלוּיִים בְּמַעֲשֶׂה.

בֹּא רֵאָה, יַעֲקֹב הַשֵּׁלֶם, כָּל מָה שֶׁעָשָׂה, עָשָׂה בְּחֲכָמָה. כְּתוּב וַיַּצַּג אֶת הַמִּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֵהֻטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמִּים. הַכֵּל בְּחֲכָמָה, לְמִשְׁדֵּךְ בְּרָכוֹת מֵהַמַּעֲשֶׂן שֶׁל הַכֵּל לְכָל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁהֵן חֲלָקוֹ וְגוֹרָלוֹ.

אֶת הַמִּקְלוֹת - אֵיזָה מִקְלוֹת? אֵלוּ הַדְּרָגוֹת שֶׁהֵן בֵּית הַדִּין. אֲשֶׁר פָּצַל - שֶׁהַעֲבִיר מֵהֵן אֶת הַדִּין. בְּרֵהֻטִים - הֵינּוּ שִׁפְתוֹת (שִׁיר ז) מֶלֶךְ אֲסוּר בְּרֵהֻטִים, שֶׁזֶּה מֵהַמֶּלֶךְ הַהוּא בָּאוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

דָּבָר אַחֵר מֶלֶךְ אֲסוּר בְּרֵהֻטִים - מֶלֶךְ זֶה אֲסוּר וְקָשׁוּר בָּאוֹתָם הַרְהוּטִים הָעֲלִיוֹנִים שֶׁמֵּהֶם מִשְׁקִים אֶת הַכֵּל [נִמְשָׁכוֹת בְּרָכוֹת לְכָל] מִן הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן. בְּשִׁקְתוֹת הַמִּים - [וּמִשְׁשֵׁם מִשְׁקִים כָּל שִׁקְתוֹת הַמִּים] אֵלוּ הֵם הַנְּחָלִים שֶׁיּוֹצְאִים וּבָאִים עַד שֶׁמִּגִּיעִים לְמִקְוֹם שֶׁשֵּׁם מִתְּכַנְּסִים. אֲשֶׁר תִּבְאֵן הַצֶּאֱן לְשִׁתוֹת - כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) לְשִׁקּוֹ כָּל חֵיתוֹ שְׂדֵי יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צִמָּאִם. וּבָאוֹתוֹ הַמִּקְוֹם שֶׁשֵּׁם מִתְּכַנְּסִים הַמִּים, כֻּלָּם בָּאִים לְהִשְׁקוֹת מִמֶּנּוּ.

וַיַּחֲמִנָה - מָה זֶה וַיַּחֲמִנָה? בֹּא רֵאָה, בְּשַׁעַת שְׂרוּחַ צָפוֹן נוֹשֶׁבֶת, הַמִּים קוֹפְאִים וְלֹא נִמְשָׁכִים לַחוּץ וְלֹא מִשְׁקִים, מִשׁוּם שֶׁהִדִּין תְּלוּי, וְקָר הַצֶּפּוֹן מִקְפִּיא אֶת הַמִּים. וַיִּכְשַׁמְתְּעוֹרֶרֶת רוּחַ הַדָּרוֹם, מִתְּחַמְמִים הַמִּים וְהַקְפָּאוֹן שֶׁלָּהֶם עוֹבֵר וְשׁוֹפָעִים. אֵז הַכֵּל מִשְׁקִים, מִשׁוּם שֶׁהַחֵם שֶׁל הַדָּרוֹם מִפְּשִׁירִים הַמִּים, וְכֻלָּם מִתְּחַמְמִים וְשׁוֹמְחִים לְשִׁתוֹת מֵאוֹתוֹ הַקָּר שֶׁל הַצֶּפּוֹן שֶׁהִיא לָהֶם בְּרָאשׁוֹנָה. זֶהוּ שִׁפְתוֹת וַיַּחֲמִנָה וַיַּחֲמִנָה, וְהָרִי [וְלֹא] כְּתוּב וַיַּחֲמִנוּ. אֲלֵא שֶׁהֵם כֻּלָּם נִקְבוֹת.

וְעַל זֶה הִתְכַּוֵּן יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה בְּחֲכָמָה, וְזֶהוּ שִׁפְתוֹת וַיִּקַּח לוֹ יַעֲקֹב מִקֵּל לִבְנֵה לַח וְגו'. פָּתַח [רַבִּי אֱלֶעָזָר] וְאָמַר, כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יֵה יִשְׂרָאֵל לְסִגְלוֹתוֹ. בֹּא רֵאָה, כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יֵה, עַד כָּאֵן לֹא יָדַעְנוּ מִי בָּחַר אֶת מִי - אִם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּחַר אֶת יַעֲקֹב, אִם יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא מִמָּה שֶׁגָּלָה הַכְּתוּב יָדַעְנוּ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִטֵּל אֶת יַעֲקֹב לְגוֹרָלוֹ, שִׁפְתוֹת (דְּבָרִים לב) כִּי חֲלָק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֲבֵל נִחְלָתוֹ.

תוספתא

הקשר של הקשר הטוהר הנה עולה לפני ולפנים טרם שמצא מקום לבית מושבו. אותו מקום אינו מקום, לא נמצא למעלה ולמטה, נאבד מן הכל. אבדון הוא מן הכל, אבדון זכר. סמא"ל שניצא מהתנוד של החזק של יצחק, אבדון ומות היא הנקבה שלו, הנחש הסדמוני, אשת זנונים, שפיתוב (משלי ה) רגליה לידות מות. ואלו שנים - אבדון ומות - שמעו את תקף רצון המלך.

הסוד והסתר [הסתום] הנסתר העליון נאבד [הטמיר] מהכל, טמיר מרעיונות [מענינים] והרהורים. [מי שנמשך אחר אלו, נאבד מן הכל. הכל בהפוך זה מזה. אשריו של איש שלום, כנעקב שעולה ולא נחשכו העינים בעשן הזה, וזכה להתקרב באמת חותם המלך הקדוש. בא ראה, הטמיר העליון מהכל] ממנו יצאה האות י', הנקדה העליונה. מהנקדה העליונה הוא יצא הכל, המשיך והוציא ה', האם העליונה שמשקה את הכל. מזה יצא ו', הסוד של שש שאוחז את כל הצדדים, שהוא מקל לבנה לח ולו וערמוך.

שתי הזרועות שאוחזות בו, אלו יוצאות ואוחזות בה"א התחתונה לחבר המשכון אחד ולהיות אחד. ואז שלש עשרה מידות נהיות אחת. והלבו נחקק על הגונים ועולה על הגונים כלם. זהו שפיתוב מחשף הלבן, ואז נקרא (זכריה כ) ה' אחד ושמו אחד. ואז (תהלים כג) ה' רעי לא אחר, וכתוב בנאות דשא ירביציני על מי מנחות ינהלני נפשי ישובב וגו'. ע"כ תוספתא.

בא ראה, כך גם יעקב בחר את ירשתו וגורלו לחלקו, ועלה למעלה מכל הדרגות ונטל אותו לגורלו. מקל לבנה לח - הינו הדרגה הלבנה של צד הימין. ולו וערמוך - הינו הדרגה האדמה של צד שמאל.

ויפצל בהם פצלות לבנות - שהעביר מזה את הדין וחבר אותו לימין, והוא נכנס ביניהם ונטל אותם אחד ונעשה הכל אחד בשני גונים. ועם כל זה מחשף הלבן, שיתגלה הלבן על האדם. וכל זה למה? למשך את הדרגה הזו של גורלו ברכות מן המעין של הכל [של הנחל], ולשים את הדרגה הזו שהיא שלש באחת.

ברקטים בשקטות המים - כמו שבארנו, ואז במעשה הזה של חכמה שופעות הברכות למטה ומשקים [ומתברכים] כל העולמות ושורות עליהם הברכות, כמו שפרשיה (בראשית מט) שכתוב בפקר יאכל עד וגו', ואחר מאן - ולערב יחלק שלל, שיתברכו כל העולמות למטה. ויעקב נטל חלקו מאותן הברכות ששורות עליו למטה, משום שהוא חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא.

רבי ייסא הקטן היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, זה שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, הנה צריך להיות לצדיק, מה זה לראש צדיק? אמר לו, ראש צדיק זו היא העטרה הקדושה, ובארנה. עוד, ראש צדיק זה יעקב, שנטל את הברכות והשפיע אותם לצדיק, ומשם נזרקו לכל עבר, וכל העולמות מתברכים.

אבל הנה בארנו, ברכות לראש צדיק - [ראש] צדיק נקרא אותו המקום [ראש] של הברית, שממנו יוצאים מעינות החוצה. הנקב של הפך שיוצא ממנו היין הוא הראש, כך ראש צדיק, אותו מקום, כשזורק מעינות לנקבה, נקרא ראש צדיק. הצדיק הוא ראש [ראש לכל הברכות] משום שכל הברכות שריות בו.

עוד, אותו האדם שזוכה לשמר את אות ברית הקדש ועושה את מצוות התורה נקרא צדיק, ומראשו ועד רגלו כך נקרא. וכשהברכות שופעות לעולם, הן שורות על ראשו, וממנו עומדות הברכות לעולם בבנים הקדושים הצדיקים שהקים.

עוד שאל רבי ייסא ואמר, כתוב (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי וגו'. הפסוק הזה פרשוהו ששור של עולם אמר אותו. הוא אמר אותו בחכמה יותר ממה שחושבים בני אדם. אמר לו, בני, נפה הוא, שהרי ביחוד הקדוש נאמר נער הייתי גם זקנתי. וכך הוא, ולא ראיתי צדיק נעזב - זה השבח של היחוד שלא נמצא יום ללא לילה, שהנה הלילה תמיד נמצא בו, והצדיק אחוז למעלה ואחוז למטה.

וזרעו מבקש לחם, מה הוא? אלא בשעה שזורק ונשפע הדר, אינו תובע את הנקבה, שהרי היא שורה עמו, שאין נפרדת ממנו לעולמים וזמינה היא אצלו, שהרי אין זרע שופע אלא בשעה שהנקבה זמינה, ויתשוקת שניהם יחד בדבוק אחד, שאין נפרדים, ולכן לא צריך לתבוע אותה.

אמר לו, ובזמן הגלות לא כך? אמר לו, כתוב זרעו, ואינו. מתי יוצא? כשהנקבה בדבוק אחד עם הזכר. ואם תאמר, לא ראיתי צדיק נעזב - בזמן של הגלות מה היא?

אלא זה אחוז למעלה ולא נעזב לעולמים. בזמן אחר לא נעזב מהנקבה, אחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה - בזמן של הגלות. בזמן אחר אחוז את שני הצדדים, למעלה ולמטה, ולעולם אינו נעזב.

כתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, זה צדיק, ואף על גב שנקרא ברקיע השמים, אלא ברקיע השמים ודאי, שהוא סיום הגוף.

בא ראה, שג' רקיעים הם, והם הראשית והסיום, זה כמו זה. ראשית הרקיע השמיני בו שקועים כל הכוכבים, קטנים וגדולים, וזהו הרקיע העליון הנסתר שמקנים הכל, וממנו יוצא הכל, והוא השמיני ממטה למעלה, והוא הראשית להוציא ממנו הכל.

כך הוא הרקיע השמיני ממעלה למטה, שבו שקועים כל הכוכבים, כל האורות והמאורות, והוא נוטל את הכל, וזה הסיום של הכל. כמו שאותו הרקיע השמיני, שהוא ראשית הכל, תלויים בו כל האורות, ונוטל אותם, וממנו יוצאים - כך גם זה, אותו רקיע השמיני תלויים בו כל האורות ונוטל אותם, וממנו יצאו לכל העולמות.

הראשית והסיום עומדים כגון אחד, ועל כן הוא הנקרא ששופע ויוצא ולא פוסקים מימיו לעולמים, הכל שיהיה הסיום כמו הראשית, ומשום כך ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, ולמה? להאיר על הארץ.

ואף על גב שנגמר, הכל עומדים כגון אחד, וזהו ברור הדבר. מה בין זה לזה? אלא זה מקים וזו את העולם העליון שהוא בו ואת כל אותם הצדדים העליונים, וזה מקים וזו את העולם התחתון ואת כל אותם הצדדים התחתונים.

ואם תאמר, העולם שלמעלה מי הוא? והרי [הוא] אותו הרקיע השמיני העליון הנסתר הוא העולם שלמעלה, וכך נקרא, שהרי שג' עולמות הם, כמו שנתבאר. אלא הוא עולם עליון, וכל אותם שיוצאים ממנו נקראים על שמו, ואותם שיוצאים מן העולם התחתון נקראים על שמו, וכל זה וזה הכל אחד, ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים.

בא ראה, (תהלים קד) שבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע. מי הלבנון? הרי פרשוהו ונתבאר. הפסוק הזה, אשר שם צפרים יקננו חסידה ברושים ביתה - אשר שם צפרים יקננו, באיזה מקום? בלבנון. ואלו הן שתי הצפרים שאמרנו בכמה מקומות, ומאלו נפרדות כמה צפרים אחרות. אבל אלו עליונות, ויוצאת מן לבנון, שהוא [סתום] למעלה, וסוד הדבר - וילבן שתי בנות וגו'.

חסידה ברושים ביתה, [זו לאה] באותם ששה בני עליונים, ששת צדדי העולם, כמו שנתבאר. למה נקרא חסידה? אלא העולם העליון הזה, אף על גב שהוא נקבה, קוראים לו זכר. שפאשר מתפשט, כל טוב וכל האור יוצא ממנו.

ומשום שהיא חסידה, יוצא [משם] ממנה חסד, שהוא האור הראשון, שכתוב (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור. ועל זה ברושים ביתה. ברושים - אל תקרי ברושים אלא בראשים, שהרי העולם האחר בתחתונים ביתה, והיא בית הדין של העולם, ולפעמים נקרא כמו שלמעלה בכל אותם השמות.

ועל המקום הזה כתוב, וינחם ה', ויתעצב אל לבו. חרון אף ה'. שהרי במקום הזה תלוי. שהרי כל מה שלמעלה, הכל הוא באור, חיים לכל הצדדים, ועל כן שנינו, אין עצבות לפני המקום, בדיוק לפני, ועל זה כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. עבדו את ה' בשמחה - כנגד העולם העליון. באו לפניו ברננה - כנגד העולם התחתון. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, משום כך כתוב (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויכחשו וגו'.

ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. פתח רבי אלעזר ואמר, (משלי ט) אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא. אם חכמת חכמת לך - בא ראה, אוי לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי תורה. וכשהם משגיחים בה - משום שאין להם שכל, דברי התורה נראים בעיניהם כאלו כלם מלאים ריקנות ואין בהם תועלת, והכל משום שהם ריקנים מדעת ושכל, שהרי כל דברי התורה, כלם דברים עליונים ונכבדים, וכל דבר ודבר שכתוב בה יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה [בתורה].

וכל אותם הטפשים אטומי הלב, פשוטים דברי תורה, לא די להם שלא יודעים, אלא שהם אומרים שהם דברים פגומים, דברים שאין בהם תועלת. אוי להם כשיתבאר אותם הקדוש ברוך הוא את עלבון התורה, ויענשו ענש שמורדים ברוכנם.

מה כתוב בתורה? כי לא דבר רק הוא מכס. ואם הוא רק - הוא מכס, שהרי כל התורה מלאה מכל אבנים טובות ומרגליות וקורות מכל הטובות של העולם, כמו שנגמר וכל חפצים לא ישוו בה, ואיך יאמרו שהיא ריקה?!

ושלמה המלך אמר, אם חכמת חכמת לך. שפאשר יתחכם אדם בתורה, זוהי תועלת לו, שהרי בתורה לא יכול להוסיף אפלו אות אחת. ולצת לבדך תשא, שהרי התורה לא יגרע כלום מהשבח שלה, והליצנות היא שלו ונשארת בו להאביד אותו מן העולם הזה ומן העולם הבא.

בא ראה, באשר האותיות העליונות כלן מתחברות בדרגה הזו, הסוף של כל הדרגות הקדושות העליונות, ומתמלאת מהם ומתברכת מן העולם העליון, אז הדרגה הזו עומדת להשקות את כל

העדרים, כל אחד ואחד כראוי לו, וכל אחד ואחד נשקה מדין ורחמים.

בא ראה מה כתוב, ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. שיעקב רצה לתקן תפלת ערבית, ולהאיר ללבנה ולהשקות ולברך אותה מכל הצדדים, שכתוב ויצא את המקלות, אלו דינים וגבורות שיוצאים מן הגבורה שלמעלה.

וכאשר יעקב רצה לתקן את הדרגה הזו, סלק את כל אותם דינים והגבורות ממנה, והקים אותם ברהטים, באותם ארבעת הרהטים שעומדים תחת זו באר חפריה שרים, שמתמלאת מאותם הנחלים והמעיינות העליונים. משום שפאשר המים יוצאים מהבאר הקדושה הזו, אלו הארבעה נוסלים הכל, ועל כן נקראים רהטים, ומשם כלם באים לשותות. ואותם דינים וגבורות, כלם עומדים שם לטל את כל אחד ואחד כראוי לו.

אשר תבאנה הצאן לשותות לנכח הצאן, אלו כנגד אלו. ויחמנה, מה זה ויחמנה? שפאשר מתעטרים בדין, מתחממים באותו הדין, והולכים ומשוטטים בעולם, ומעינים בדרכי בני האדם, הן לטוב הן לרע.

בא ראה מה כתוב אחריו, ויחמו הצאן אל המקלות. משום שאותם המקלות היו מתחממים ומשגיחים בדיני העולם, ונפקדים עליו, ונדונים אנשים עליהם, כמו שפאמר (דניאל ד) בגזרת מלאכים הדרך ובפקדות קדושים הגזרה וגו'.

רבי חייא פתח ואמר, (תהלים סג) דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינך. בפסוק הזה יש להסתכל, דבקה נפשי אחריך - משום שדוד המלך היה מדביק תמיד את נפשו אחרי הקדוש ברוך הוא, ולא חשש לדברים אחרים של העולם, אלא להדביק נפשו ורצונו בו. וכיון שהוא היה נדבק בקדוש-ברוך-הוא, היה תומך בו ולא עוזב אותו. מכאן שפאשר אדם בא להדבק בקדוש-ברוך-הוא, הקדוש ברוך הוא אוהו בו ולא עוזב אותו.

דבר אחר דבקה נפשי אחריך - להתעטר דרגתו למעלה. שהרי פאשר נדבקה הדרגה ההיא [שלו נתברכה, וכשהתגלגלה] בדרגות העליונות לעלות אחריה, אז הימין אוהו בה להעלותה ולהפריה בחבור אחד כראוי, כמו שפאמר ותאחזני ימינך, וכתוב וימינו תחבקני, ועל כן בי תמכה ימינך.

וכשאוחז בו בקדוש-ברוך-הוא, אז כתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. והוא יחיד אחד וחבור אחד. וכשהוא חבור אחד, אז מתמלאת אותה דרגה שלו ומתברכת.

וכשמתמלאים כל אותם הרהטים, מתמלאים לארבעת צדדי העולם, וכל העדרים משקים, כל אחד ואחד לבדו. וכשא יעקב לתקן את הדרגה הזו, בחר לו צד הימין שראוי לו, והצד האחר שלא ראוי לו נפרד ממנו, כמו שכתוב וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. לבדו - היה לבדו שלא ישתמש בתועבות האחרות שבצדדים האחרים. אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

ובא וראה, יעקב הוא המשבח של האבות והוא הפלל של כלם, ומשום שהוא הפלל של הכל, משום כך הוא עומד להאיר ללבנה, שיעקב הוא עומד לתקן את תפלת ערבית.

וכל התקון ההוא הוא כראוי לו. כל אותם הצדדים הקדושים, כלם בתקון התקין בצדו, והפריד חלקו מחלקם של שאר העמים. אלו הצדדים העליונים הקדושים בקדושה עליונה, ואלו צדדים טמאים בטמאות הטמאה.

והרי בארנו, שכתוב וישת לו עדרים לבדו. וישת לו - שהתקין תקונים לאמונה. לבדו - כמו שפאמר ובך בחר ה' להיות לו לעם סגלה מכל העמים. ולא שתם על צאן לבן - שלא שם חלקו וגורלו עמם.

ועל כן יעקב, שלמות האבות, התקין סוד האמונה, והפריד חלקו וגורלו מהחלק והגורל של שאר העמים. ועל זה כתוב ואותם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי אבא אמר, אשרי חלקם של ישראל, שהם עליונים על העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שדרגתם למעלה, והדרגות של העמים עובדי כוכבים ומזלות למטה. אלו בצד הקדושה, ואלו בצד הטמאה. אלו למיין, ואלו לשמאל.

כיון שגחב בית המקדש מה כתוב? (איכה ב) השיב אחור ימינו מפני אויב. ומשום כך כתוב הושיעה ימינך וצנני. והשמאל מתגבר והטמאה מתחזקת, עד שיבנה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש ויתקן את העולם על תקונו, ויחזרו דבריו כראוי, ויעבר צד הטמאה מן העולם. והנה נאמר, שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ וגו', וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לגנח וגו'.

וישאר הקדוש ברוך הוא לבדו, כמו שכתוב והאלילים כליל יחלף, וכתוב ונשגב ה' לבדו ביום

ההוא. הוא לבדו, כמו שכתוב (דברים לב) ואין עמו אל נכר, משום שיכלה כח הטמאה מן העולם, ולא ישאר למעלה ולמטה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, וישראל לעבודתו, עם קדוש. ויקרא קדוש, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. ואז יהיה מלך יחידי למעלה ולמטה, ועם יחידי לעבודתו, כמו שכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

רבי יצחק ורבי ייסא היו הולכים בדרך. אמר רבי ייסא, הנה שכינה אצלנו, נתעסק בדברי תורה, שכל מי שעוסק בדברי תורה ומשתדל בה, זוכה להמשיך אותה עמו.

פתח רבי יצחק ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי ויורו אלוהי ישעי. הפסוק הזה הוא סוד. חי ה', וכי לא ידענו שהקדוש ברוך הוא נקרא חי? אלא אפלו צדיק גמור, הוא נקרא חי, שהרי חי - צדיק הוא למעלה וצדיק הוא למטה. למעלה הקדוש ברוך הוא נקרא חי - למטה הצדיק נקרא חי, שכתוב (שמואל ב כג) ובגיהנו בן הוידע בן איש חי. למה נקרא חי? משום שהוא צדיק, שהרי צדיק נקרא חי, חי העולמים. וברוך צורי - הכל אחד. חי וברוך - שלא נפרדים זה מזה. שפאשר מתחברים יחד נקרא באר מים חיים. זה נובע החוצה, וזה מתמלא ממנו.

ויורו אלוהי ישעי - זה העולם העליון, שהוא רם ונשא, רם על הכל, שהרי ממנו יוצא הכל, [מקור שלא פוסק] וכל הנביעה שנובע למלא הבאר כראוי, ומשם מתברכת להאיר לכל אותם שלמטה. וכשמתמלאת [זו] הכל כראוי, אז ויורו אלוהי ישעי.

פתח רבי ייסא ואמר, (איוב לו) לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא וישיבם לנצח ויגבהו. בא ראה, כשנשעים לא שולטים בעולם ונאבדים ממנו [מהעולם], אז הצדיק שולט בעולם. זהו שכתוב לא יחיה רשע ומשפט עניים יתן. מה כתוב אחריו? לא יגרע מצדיק עיניו. מה זה עיניו? כמו שנקרא (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים.

ואת מלכים לכסא - אלו הם המלכים השולטים שנאחזים בכסא. וישיבם לנצח - שהתקיימו בכסא בקיום שלם. ויגבהו - למה ויגבהו? לשלט בעולם, ויתקיים הכסא על עמודיו. דבר אחר ויגבהו - שנוטלים את הכסא ומעמידים אותו למעלה להאחז במקומו כראוי, ואז הכל יחיד אחד.

בעודם הולכים ראו איש אחד שהיה בא, ועלם אחד עמו רוכב על כתפו. אמר רבי יצחק, ונדאי שהאיש הזה הוא יהודי, וכדי לזכות אנשים הוא בא. אמר רבי ייסא, נזכה אנו בו בראשונה.

כשהגיע אליהם, אמר רבי ייסא, איפה הפלי [המדה של העמיר] עם מאכלי הדרך? אמר, כדי שיזכו [בזו] אנשים, שהרי יש לי שני בנים, והגיע הצבא לעיר ונשבו, וכעת אני הולך כדי שיזכו בהם בני אדם. זכו עמו ונתנו לו לאכל.

בינתיים פתח אותו יהודי ואמר, (במדבר כח) את קרבני לחמי לאשי וגו'. הקרבן של הקדוש ברוך הוא בכל יום כדי לזון את העולם ולתת לכללה למעלה ולמטה, שהרי בהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה, ובזה מתפללים כל אחד ואחד כראוי.

את קרבני לחמי - זהו שכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי. לאשי - זהו שכתוב אכלו רעים וגו'. ומה הקדוש ברוך הוא צוה לעורר מזון למעלה [למטה] כדי לעורר מזון [למעלה] למטה מהמזון ההוא - מי שנותן לקים נפש על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא מברך אותו, ויעיר לו מזון שלמעלה, ויתברך העולם בשבילו.

אמר רבי יצחק, ונדאי זה הסוד כראוי, ונפה אמר. אמר רבי ייסא, ונדאי על זה אמר אותו, שלא יזלזל אדם בשום אדם אחד בעולם, בשתי צורות זכינו לאיש הזה.

פתח ואמר, הפסוק הזה אמר רבי אלעזר, את קרבני לחמי לאשי. את קרבני - הסוד של כנסת ישראל, שכתוב את, את דוקא. קרבני - זהו קרבן וקשר להתקשר. לחמי - זה המזון שבה למעלה בהתעוררות שלמטה. לאשי - להכליל שאר החילות האחרים שהצטרכו להזון כל אחד ואחד כראוי לו. ריח ניחחי - זה הרצון והקשר שאוחז את הכל בסוד העולם העליון.

תשמרו להקריב לי במועדו, מי הוא מועדו? בזמן שמתעורר אברהם לעשות רצונו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר, ובזמן שנגעקד יצחק על גבי המזבח, שאותה השעה היתה בין הערבים. ואמר רבי [חייא] ייסא, אם כך, זה שכתוב במועדו היה צריך להיות במועדים! אמר לו, אותה השעה נכלל אש במים ומים באש, ומשום כך כתוב במועדו.

בא ראה, בכל הקרבות לא כתוב כמו שכתוב כאן תשמרו להקריב לי. תשמרו - הסוד של שמור, שהוא צריך להקריב למעלה, שכתוב תשמרו להקריב לי במועדו, בזמן ובשמאל, כמו שנקרא באברהם ויצחק, והכל בסוד עליון.

אמר רבי ייסא, אלמלא לא באתי לכאן אלא לשמע הדברים הללו - די לי. אשריהם ישראל בעולם

הזה ובעולם הבא. על זה כתוב (ישעיה ה) וַעֲמֹד כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נָצָר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדֵי הַתִּפְאָר.

ולכן הלך לגזוז את צאנו וגו'. אמר רבי יוסי, מה זה תרפים? אלא עבודה זרה. ולמה נקראים תרפים? לגנאי הנה, כמו ששינוי במקום התרף. ומניין לנו שהיו עבודה זרה? שכתוב למה גנבת את אלהי וכתוב עם אשר תמצא את אלהיך וגו'. ולכן המכשף של כל המכשפים של העולם הזה, ובהנה הנה יודע את כל מה שרוצה לדעת.

אמר רבי חניא, בקסם נעשה. רבי יוסי אומר, בנחש. אמר רבי יהודה, לא נעשו אלא בשעות ודעות. ולמה נקראים תרפים? משום שמכים את השעה הזו, והשעה מרפה היד, כמו שנאמר רב עתה הרף ידך.

כשהאמן עושה אותו, אותו שיועד רגעים ושעות עומד עליו ואומר: כעת הרפה וכעת עשה. ולא תמצא מעשה שצריך שיכפר ממנו אלא זה. והוא מדבר תמיד ונותן עצות רעות להרע לנפש האדם.

ורחל פחדה, משום שנתן עצה להרע לעקב, ובשביל בזיון עבודה זרה שמה אותם תחתיה עד שאין יכולים לדבר. שהרי כשהוא מתקן לדבר, מכבדים ומרביצים לפניו. וכעת מה כתוב? ותשב עליהם. זכר ונקבה היו, ועבודות רבות עושים טרם מדברים. ומשום כך התעבב לבן שלשה ימים, שלא ידע שפירח יעקב, שכתוב ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב.

ואמר רבי יהודה, הזמין עצמו בשלשה דברים: הזדרז בכל הכשפים שהיו לו, והזדרז בכלי זין כדי לאבד אותו מן העולם, שכתוב (דברים כו) אֲרָמִי אָבִד אָבִי. כיון שראה הקדוש ברוך הוא שרצה לאבד את יעקב, מה כתוב? השמר לך פן תדבר עם יעקב מוטב עד רע. והינו שכתוב יש לאל ידי לעשות עמכם רע. במה בטח? בפשפים שהיו בידו.

בא ראה, לבן הלך ביום אחד הדרך שהלך יעקב שבעה ימים כדי לעקר אותו מן העולם. אחד על שהלך, ואחד על אותם התרפים. ואף על גב שרחל היא שעשתה כדי לעקר את אביה מאחרי עבודה זרה - נענשה שלא גדלה את בנימין, ולא עמדה עמו שעה אחת בשביל הצער של אביה, אף על גב שהתכוננה לטוב.

רבי יצחק אומר, כל אותה התוכחה שהיתה ליעקב עם לבן, החזיר לו ללבן להודות לקדוש-ברוך-הוא, שכתוב ראה אלהים עד ביני וביניך. בא ראה, כתוב אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו. חזר אותו הרשע לתקלתו. כיון שאמר אלהי אברהם, חזר ואמר ואלהי נחור.

וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מה הטעם בפחד יצחק ולא באלהי אברהם? אלא שלא רצה להטריח את הזמין בשביל לבן, ולא עוד, אלא שלא צריך לאדם - אף על גב שישבע באמת - להשבע במקום העליון של הכל.

אמר רבי יוסי, ודאי לקיום [לשבועה] כראוי נשבע כך יעקב, וכך ראוי. ויעקב השגיח בדבר. אומר, הרי הוא אמר אלהי אברהם, ועזב את אבא. אני אשלים את הכל. מיד - וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. דבר אחר, להכליל בדיון, לעמוד על לבן.

השלמה מההשמטות (בין סימן נא - נב)

רעיא מהימנא פתח רבי שמעון השייך לר' קס"ה ע"א אצל ויעקב הלך תמצא בחלק ג' דף רכ"ה ע"ב (עד כאן מההשמטות)

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. רבי אבא פתח ואמר, (בראשית ה) זָכָר וַיִּקְבְּהָ בְּרָאִם וגו'. כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה. אזי להם לאותם אטומי הלב וסתומי העינים. הנה התורה קוראת לפנינו, (משלי ט) לָכוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי וַיִּתְּנוּ בֵּינִי מִסְכָּתִי. מי פתי יסור הנה. חסר לב אמרה לו, ואין מי שישגיח.

בא ראה, בפסוק הזה יש סודות עליונים, הוא בפנים והוא בחוץ. זכר ונקבה בראם, נשמע לצורה הזו ונשמע לצורה הזו, ונשמע שהשמש והלבנה הם בחבור אחד, שכתוב בראם, כמו שנאמר (חבקוק ג) שָׁמַשׁ יָרַח עֲמֵד זָבֵלָה. ונשמע שאדם וחוה נבראו יחד בזווג אחד, וכיון שנמצאו בזווג אחד, מיד ויברך אתם, שאין הברכה שורה אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה.

בא ראה, כשיצא יעקב ללכת לחרו, הנה לבדו, שלא נשא, מה כתוב? ויפגע במקום וגו', ולא השיבו לו אלא בחלום. כעת שנשא, והנה בא עם כל השבטים, כביכול המחנות העליונים פגשו בו והתחננו לו, שכתוב ויפגעו בו. הם חזרו להפגש בו. בראשונה - ויפגע הוא במקום, וכעת הם - ויפגעו בו.

משום שבשביל יעקב ובאותם השבטים הם משקים, מן המים של הים הגדול. ולא עוד, אלא בראשונה בלילה בחלום, וכעת במראה העין וביום. זהו שכתוב ויאמר יעקב כאשר ראה מלחנה אלהים



זה וגו'.

במה הכיר אותם? אלא ראה שהם היו אותם שראה בחלום, משום כך קרא להם מחנים, מחנות שראו למעלה ומחנות שראו למטה. למה נתגלו לפגש אותו? אלא השכינה הלכה אליו לטל את ביתו, ומצפה לבנימין לטל את הבית עם יעקב כראוי, ואז כתוב ושב יעקב וישקט וישאנו ואין מחריד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

#### סתי תורה

וזרר השמש ובא השמש. מה ראה שלמה המלך שראשית ספר החכמה שלו הוא מכאן? אלא, אמר רבי אלעזר, המלך שלמה הקים את הספר הזה על שבעה הבלים, והעולם עומד עליהם.

והם העמודים והתומכים, קיום העולם. שמשום כך נקראו הבלים: (ס"א בהבל זה שיוצא מפיו של אדם ומתקנים בו, והתעוררו החברים אין העולם מתקנים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן. דבר אחר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. התורה - זה יעקב, העבודה - זה יצחק, גמילות חסדים - זה אברהם. שלשה דברים אלו הם עמודים עליונים, שלשה מן שבעה הבלים) מה הגוף אינו מתקנים בלי הבל - אף כך העולם אינו מתקנים אלא על ההבלים שאמר שלמה המלך, והם שבעה, שכתוב הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל. הרי שבעה.

ואם תאמר, אם כך שאותן מרגליות טובות שהעולם עומד עליהם, הנה במקום אחר כתוב הבלים רעים, והן חרבן העולם, כמו (קהלת ו) זה הבל וכלי רע הוא. זה הבל ורעות רוח. אלא ודאי [אלו], אף על גב שבעה ההבלים הללו, שהם קדושים, קיום העולם, יש כנגד אלו שבעה הבלים שכל דיני העולם יוצאים ומהם מתפשטים [הבלי אחרים, והכל קיום של הגלות (של העולם)], משום שיש באלו שבעה הבלים שכל דיני העולם יוצאים ומתפשטים ממנו] ונקראים הבלים אחרים להלקות בני אדם ולתקנם שילכו בדרך ישרה, ונקראים הבל ששורה בהם חלי רע, הבל שהוא רעות רוח. והם הקיום [של העולם] שבגללם בני אדם הולכים בדרך ישר ופוחדים מהקדוש ברוך הוא, ועל כן רבים הם ההבלים שמתפשטים משבעה הללו.

והראשית שהוא אמר, סוד השמש, שהוא הבל שמקנים את העולם, והוא הסוד להכניס את האדם לתוך האמונה העליונה של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך, כל מה שפחת הדרגה הוא אינו סוד האמונה, ועל כן כתוב (שם ב) ואין יתרון תחת השמש, בכל אשר נעשה תחת השמש, שהרי מתחת לזה לא צריך להדבק.

השמש והלבנה הם אחד בלי פרוד. ואף על גב שהלבנה היא תחת השמש, הכל הוא שמש בלי פרוד, ותחת לזה הכל הוא רעות רוח ואסור להדבק בו.

ויצא יעקב, בקשר של הסתום, מתוך הסתר הסתום יוצא, זהר האספקלריה המאירה כלולה משני גוונים שמתחברים יחד. כיון שאלו נכללו זה עם זה, נראים בו כל הגוונים. הוא ארנמן. כל מראה האורות כלולים בו. רצוא ושוב, אותם האורות לא מתעכבים לראות, חבור אחד הם מתחברים בזהר תהוא.

בזה"ר הזה שורה מי ששורה, הוא שם לאותו הנסתר שלא ידוע כלל, נקרא קול יעקב, בזה נראית האמונה של הכל. אותו נסתר שלא ידוע כלל, בזה שורה יהו"ה. הוא השלמות של כל הצדדים, העליון והתחתון נמצא כאן, יעקב השלמות של האבות שאחוזי מכל הצדדים. הזהר הזה על בחירת השם הזה נקרא, שכתוב ישראל אשר בחרתי. שני שמות נקרא - יעקב וישראל. בראשונה יעקב, ואחר כך ישראל.

הסתר של הסתר הזה, כשהיה בהתחלה בסוף הזה של המחשבה, שהוא הפרוש של תורה שבכתב, והיא התורה שבעל פה. ועל כן נקרא באר, שנקרא (דברים א) הואיל משה באר את התורה. בא"ר הוא לאותו שנקרא שבע, שכתוב ויבנהו שבע שנים. והינו קול גדול.

וסוף המחשבה הזה הוא בא"ר שבע. ויעקב נכנס בראש הזה לאמונה. כיון שנדבק באמונה הוא, הצד לו להבחין באותו המקום שנבחנו אבותיו, שנכנסו בשלום ויצאו בשלום.

אדם נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה, וחטא באותה אשת זנונים, הנחש הקדמוני. נח נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה וחטא, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אברהם נכנס ויצא, שכתוב וירד אברהם מצרימה, וכתוב ויעל אברהם ממצרים. יצחק נכנס ויצא, שכתוב וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה, וכתב ויעל משם באר שבע.

יעקב, כיון שנכנס באמונה, הצטרף להכניס מנחה לצד ההוא, משום שמי שנצל משם הוא אהוב ונבחר של הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויצא יעקב מבאר שבע, הסתר של סוד האמונה. וילך חרנה - הצד של אשת זנונים, אשה מנאפת.

סתר הסתרים מתוך התקף של אורו של יצחק [יצא] מתוך שמרי היין, יצאה צורה מרובת אחת כוללת אחד זכר ונקבה, אדמה כמו שושנה, נפרדים לכמה צדדים ושבילים. הזכר נקרא סמא"ל, ונקבתו כלולה בתוכו תמיד. כמו שהוא בצד הקדשה, כך גם בצד האחר זכר ונקבה כלולים זה עם זה. הנקבה עם סמא"ל, נחש, נקראת אשת זנונים, כך כל בשר, כך הימים.

שתי רוחות רעות נדבקות יחד. רוח הזכר דקה. רוח הנקבה בכמה דרכים ושבילים נפרדת, ונדבקות באותה הרוח של הזכר. מקשטת את עצמה בכמה תכשיטים, כמו זונה, מרחקת, עומדת בראש הדרכים והשבילים לפתות בני אדם.

השוטה שקרב אליה, מחזיקה בו ומנשקת אותו, מוזגת לו יין המשמר של מוררת פתנים. כיון ששותה, סוטה אחריה. אחר שרואה אותו סוטה אחריה מדרך האמת, מפשיטה את עצמה מכל אותם התקונים שהיתה מתקנת לשוטה הזה.

התקונים שלה לפתות בני אדם: שערותיה מתקנים אדמים פשושנה, פניה לבנים ואדמים, באזניה תלולים ששה תקונים של אטון מצרים, תלולים על צנארה כל חילות ארץ קדם, פיה מתקן כפתיחה דקה יפה בתקוניה, לשון חדה כחרב, דבריה חלקים פשמן, שפתותיה לפות אדמות פשושנה מתוקות בכל המתיקות של העולם, לבושה ארגמן, מתקנת בארבעים תקונים חסר אחד.

שוטה [זה] ששוטה אחריה ושותה מכוס היין ועושה עמה נאופים וסוטה אחריה, מה היא עושה? משאירה אותו ישן במטה, ועולה למעלה ומלשינה עליו, ונוטלת רשות ויוצאת. מתעורר השוטה ההוא, וחושב לצחוק עמה כמו בראשונה, והוא מסירה את תקוניה ממנה, וחוזרת לגבור חזק שעומד כנגדו, לבוש בלבוש של אש לוקהט, בפחד חזק מרתת עצמה ונפשה ערמה, מלאה בעינים מפחידות, חרב שנונה בידו [בזדה]. טפות מרירות תלויות מהחרב ההיא. הורג את השוטה ההוא, וזורק אותו לתוף גיהנם.

עקב ירד אליה והלך למקומה, שנאמר וילך חרנה, וראה את כל תקון הבית, ונצל ממנה. הזכר שלה סמא"ל, הרע לפניו, וירד לערף בו קרב ולא נכל לו, שכתוב ויאבק איש עמו וגו'. אזי נצל מן הכל, והשתלם בשלמות, והתעלה בדרגה שלמה ונקרא ישראל. אז עלה לדרגה עליונה ונשלם בכל ונהנה העמוד האמצעי, ועליו כתוב והבירים התיכן וגו'.

מהו ויגע בכף ירכו? לו לא נכל, אבל נגע בכף ירכו שהם נדב ואביהוא שניצאו מירכו של אהרן, [בסבת אש זרה. והרי התעוררו לשמרך מאשה זרה וגו', ותפסה אותם ברשותה. בא ראה מה כתוב ביעקב השלם] [ועל יעקב כתוב] והבירים התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה.

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. החלום, המדרגה הששית מאותן שתי דרגות הנבואה עד אותה המדרגה, הן שש דרגות, ועל פן החלום אחד מששים דרגות של נבואה. סלם, ראה את בניו שעתידיים לקבל תורה בהר סיני. סלם זה סיני [בגימטריא], משום שהוא נעוץ בארץ וחושב בעליה לשמים, וכל המרכבות [הקדושות] והמחנות העליונים, כלם יורדים [יורדו] לשם עם הקדוש ברוך הוא כשנתן להם את התורה.

והכל ראה. ראה את מטטרו"ן זקן הבית ששולט בכל אשר לו, שהוא עומד בשלטון על העולם [הזה], בשלטון של שם שדי"י. ועולה למעלה בעלית שם רבונו הוי"ה, המקום שיעקב השלם בו לאחר מכן. וראשו של שם שדי"י הוא י', וזה מגיע השמימה. כיון שהגיעה ועלתה האות הזו למקום ההוא, השלם ונקרא באותו שם של רבונו הוי"ה.

והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. אותם המלאכים הקדושים שקרובים למלכות עולים, ואותם האחרים שאינם קרובים וירדים. ועוד, בו הם עולים וירדים. כשהוא עולה, עולים עמו. כשהוא יורד, יורדים עמו. מלאכי אלהים - שתיים עשרה מרגליות טובות, והן: מיכאל, קדמיאל, פדא"ל, גבריאל, צדקיא"ל, חסדיאל, רפא"ל, רזיאל, סטורי"ה, נוריאל, יפיאל, ענא"ל. אלפי שגאן, שגא"ן - שו"ר נשיר ארז"ה. ו' אדם, כולל זכר ונקבה. והם עולים כשהוא עולה, ואלו יורדים כשהוא יורד.

ועוד, כל אותם ששולטים בשלטון העולם הזה עולים על ידו, וכל אותם שיוצאים יורדים על ידו, כלם בסלם הזה. הוי"ה שולט על הכל, שכתוב והנה ה' נצב עליו. כשהתעורר, כתוב אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים. בית אלהים ודאי, והוא השער להפנס פנימה, שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבוא בס אודה יה זה השער לה'. זה שער השמים הכל אחד.

ויבא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה. באר - המדרגה של אדון כל הארץ. בשדה - שדה התפוחים הקדושים. שלשה עדרי צאן - שלש דרגות עליונות קדושות מתקנות על אותה הבאר, והן נצי"ח והי"ד והיסוד של העולם. ואלו מושכות מים מלמעלה וממלאים את הבאר הזאת.

משום שהמקור ההוא, יסוד העולם, כששורה בבאר הזו, הוא עושה פרות ונובע תמיד, ואותה הבאר מתמלאת ממנו. כיון שהתמלאה, ודאי כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים, אלו הם כל האוכלוסים והמחנות הקדושים, שכלם משקים ושותים מהבאר ההיא, וכל אחד ואחד פראוי לו.

והאבן גדלה על פי הבאר - זו האבן שממנה כושלים בני העולם, אבן נגף וצור מכשול, שעומדת תמיד על פי הבאר הזו, על פקדתה לתבע הדין של כל העולם שלא ירד מזון וטוב לעולם.

ונאספו שמה כל העדרים. לא כתוב ונאספו שמה העדרים, אלא כל העדרים. המחנות הקדושים למעלה והמחנות הקדושים למטה. אלו בשירים ותשבחות למעלה, ואלו בתפלות ובקשות למטה. אלו ואלו מיד וגללו את האבן מעל פי הבאר. מגלגלים אותה ומעבירים אותה מן הקדש ומסתלקת מן הדין. מיד והשקו את הצאן. נוסעים מלאכים עליונים למעלה, ונוסעים ישראל למטה.

אחר כך והשיבו את האבן, על פקדת הבאר הזו, שתהיה מעשרת [מזמנת] לפניו ולתבע הדין של העולם, להנהיג העולם בדין, וכך צריך, שהרי אין העולם לכול לעמד אלא על דין, שהכל יהיה באמת וזכות.

כיון שנשלם יעקב, לא הצטרף לאבן הזו סיוע אחר. מה כתוב? ויגש יעקב וגל את האבן. ויגל וגללו, ולא כתוב ויסר והסירו, אלא [ויגל] וגללו, היינו הערבוב של השטן שמערבבים אותו שלא יוכל לקטרג. ויעקב לבדו, לא הצטרף לסיוע אחר, אלא הוא לבדו. שהרי יעקב היה בחיר האבות. שפיון שיכל לעשו בעולם הזה, יכול למעלה, ובכל צריך מעשה.

שני עולמות ירש יעקב - אחד העולם שנגלה, ואחד העולם שהתכסה, כמו שהם ממש. מאחד יצאו ששה שבטים, ומאחד יצאו שני שבטים. העולם המכסה הוציא ששה צדדים, והעולם המגלה הוציא שנים, ואותם שני הכרובים שתחתיה. ויעקב נמצא בין שני עולמות, בדמותם ממש, ומשום כך כל דברי לאה היו בנכסה, ושל רחל בהתגלות.

משנה. בני עליון, קדושים עליונים, ברוכי [נבחרין] העולם, מן האגוז, התכנסו לדעת. הנה צפור יורדת בכל יום, מתעוררת בגן. שלהבת אש בכנפיה, בידיה שלש מגרפות שונות פחרב, מפתחות של גנזים ביד זמין.

קורא בחיל ואומר: מי מכס שפניו מאירות, שזכנס ויצא והחזיק בעץ החיים, הגיע לענפיו, אחז בשרשיו, אכל מפריה המתוק מדבש, נותן חיים לנפש ורפואה לעצמו?

השמר מהרהור רע, מהרהור שמשקר בעץ החיים, מטמא הנקר והנחל המקור של ישראל, שנותן מות לנפש ושבר לעצמו, אין לו כלל קיום.

ההרהור שמטמא אותו המקור שלו, עושה עץ של שקר, משום שאותו ההרהור עולה ומחליף נפש תחת נפש. עץ החיים מסתלק, ועץ המות מחזיק בו, מושך משם הנפש.

אוי לו שנגער בהרהור שהוא מתוך עץ החיים ונדבק בעץ המות, אין בו ענפים, לא רואה טוב לעולמים, הוא גבש בלי לחות כלל, פרוי מר פלענה, עליו נאמר (ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וגו'.

משום שהרהור טוב עולה למעלה, אחז בעץ החיים, מחזיק בענפיו, אוכל מפריה, כל הקדשות וכל הברכות יוצאות ממנו, מוריש חיים לנפש ורפואה לעצמו, עליו נאמר (שם) והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חס וגו'.

כל דברי העולם הולכים אחר המחשבה וההרהור, ועל כן (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדשים, משום שכל הקדשות של העולם מוציא ומושך בהרהור טוב.

מי שנטמא בהרהור רע, כשבא להזדוג עם אשתו ושם רצונו והרהורו באשה אחרת, וזרע זרע בהרהור אחר, זהו שמחליף את הדרגות העליונים שלמעלה, הדרגה של קדש בעבור הדרגה של הטמאה. כמו שההרהור שלו עושה חלופים למטה, אף כך עושה חלופים למעלה.

כמו שגופו של אותו בן שיווליד נקרא בן תמורה, כך גם בנפש נקרא בן תמורה, שהרי לא מושך משיכה קדושה בהרהור ההוא, ונפשו מתחלפת בדרגה אחרת.

יעקב השלם של הכל, גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שכל דרכיו היו באמת, והרהור של אמת הרהר תמיד בכל, באותו הלילה ששמש עם אשתו לאה, ההרהור שלו היה ברחל. משמש עם לאה וחושב על רחל. והמקור שלו הלך בהרהור ההוא שלו.

ולא לדעת, שהרי לא היה יודע, משום כך לא עלה ראובן בשם. הקדוש ברוך הוא שהיה יודע, הראה לו ואמר, ראו בן שוולד בעולם. ועל כן כתוב (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו. אל תקרי אראנו אלא אראנו, שישתכלו בו. ומשום שהתגלה לפני הקדוש ברוך הוא שהרי זה

היה לא לדעתו ובדרך אמת הרהר ברצונו יעקב, לא נפסל מתוך השבטים הקדושים, שאם לא כן - היה נפסל.

ומשום שההרהור הוא עקר ועושה מעשה, הקדוש ברוך הוא שהיה יודע אותו ההרהור במקום שנדבק, באותה הטפה הראשונה נשמרה לו הבכורה, שכתוב (ד"ה-א ב) כי הוא הבכור וגו'. נתנה בכורתו ליוסף. באותו מקום שההרהור הלך ונדבק בטפה ההיא, שם נדבק ונמסרה אותה הבכורה, ונטלה הבכורה מראובו, ונמסרה למקום שההרהור נדבק בה. ברחל הרהר ונדבק הרצון - ברחל נדבקה הבכורה, והכל חזר אחר ההרהור והמחשבה.

כמו כן ההרהור והמחשבה עושים מעשה, ונמשכת משיכה בכל מה שנדבק אדם בשתר, שכתוב (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר ובמה גבא עליה. וכאן צריך הרהור ורצון להתנדבק, ובאותו הרצון ומחשבה מושך משיכה ועושה המעשה שצריך, ולא יכלה שם המת מן העולם.

וסתר זה, (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף. שהרי ודאי הרצון והמחשבה מושכים משיכה ועושים מעשה בכל מה שצריך. ועל כן בתפלה צריך רצון והרהור לבנו, וכן בכל אותו העבודות של הקדוש ברוך הוא - ההרהור והמחשבה עושים מעשה, ומושכים משיכה בכל מה שצריך.

וינף ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה וגו'. שנינו, כוס של ברכה אין מתברכת אלא בצד ימין, ומשום כן, בעוד שמתעורר הימין לכוס של ברכה, השמאל לא תסיע לשם, שהרי הימין מוצא עלה בכוס ההיא לעורר כלפי העולם העליון.

והסתר הזה, וינף ראובן, זה צד הדרום, משום כן דגלו בדרום, שהוא ראש לשנים עשר התחומים, ותשוקתו של צד הדרום למצא עלה ותקרבת לגבירה לברך אותה.

מה כתוב? וימצא דודאים בשדה. הלך לחפש בכל אותם הגזנים שלה, ומצא בשדה הוא אותם הדודאים, ועליהם נאמר הדודאים נתנו ריח, ואותם שני כרובים שהם התקונים שלה, להעיר התעוררות למעלה, שהרי בכל אותם התקונים של השדה הוא אין תקון שיעורר כלפי מעלה, רק הכרובים.

מתי צד הדרום מתעורר אליה למצא עלה לברך אותה? בימי קציר חטים, בזמן שמחלקת חלק שלל לאוכלוסייה, וכל קוצרי השדה. מיד - ויבא אתם אל לאה אמו. מעלה ריח והתעוררות לעולם העליון, העולם הנכסה, משום שמעיר [שיעורר] ברכות לעולם התחתון.

וכאשר מתברכת, אותם הדודאים לוקחים ונותנים לכל העולמות, שכתוב הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים. כאשר הם נתנו ריח, אותו הריח לוקח אותו צד הדרום להתעורר לעולם העליון. מיד - על פתחינו כל מגדים, וכל טוב לא חסר [הכל] מהעולם.

העולם התחתון לא מתעורר לעולם העליון, אלא פשוטם דודאים נותנים ריח לימין. פיון שהם נותנים ריח לימין, והימין מתעורר לעולם העליון, מיד העולם התחתון מתעורר לשאל מה שצריך. מה כתוב? ויתאמר רחל אל לאה תני נא לי מידאי בגד. תן לי מידאי בגד. תן לי ברכות מאותה ההתעוררות של אותם דודאים שמתעורר לצד הימין.

אז העולם העליון בשמחה, בשעשוע, משיב אליה, ואומרת המעט קחתך את אישי, כאם אל בתי. ואם כן, בעלה של העולם העליון הוא יעקב? לא כן, אלא תשוקת האב תמיד אינה אלא כלפי הבת הזו, [שהיא] שהבת הזו אהבתו אליה תמיד, משום שהיא בת יחידה בין ששה בנים, ולכל אותם ששת הבנים חלק להם חלקים ואוצרות ומתנות, ולה לא חלק, ואין לה ירשה כלום, ועל כל זה הוא משגיח בה בתשוקה ואהבה יותר מן הכל.

באהבה שלו הוא קורא לה בת. לא הספיק לו זה, וקרא לה אחות. לא הספיק לו זה, קרא לה אם בשם אמו. לא הספיק לו זה, קרא לה בשמו, שכתוב והחכמה מאין תמצא, חכמה ודאי. ועל כן העולם העליון אומרת לה, המעט קחתך את אישי, שכל אהבתו נמשכה לך אליך ועל זה, בשעשוע ואהבה האם אל הבת.

מה היא משיבה? לכן ישפב עמך הלילה. בכל מקום לכן היא שבועה. ישפב, מה זה ישפב? אלא שכיבה בכל מקום היא תקון הנקבה לזכר להכניס בה ציור של כל האותיות. וזהו ישפב, ייש כ"ב. ייש זהו העולם העליון, [כ"ב סוד] הסוד של התורה, נקדה טמירה שמתעוררים אליה כ"ב אותיות. וזהו ישפב. ייש - העולם הבא, שכתוב (משלי א) להנחיל אהבי יש. כ"ב - נקדה עליונה שמכניסה כל כ"ב האותיות, הסוד של כל התורה. וזהו ישפב. לא כתוב ישפב עמך יעקב, אלא ישפב עמך, אותו הטמיר שראוי להתעורר אליך, והכל בהתעוררות של אותם [שפלים] דודאים, והכל כתוב באהבה.

ויבא יעקב מן השדה בערב. ויבא יעקב - זו תפארת הקדושה, מאותה השדה שלוקחת את כל הברכות, שכתוב בו אשר ברכו ה'. בערב, למה בערב? אלא בערב שכתוב (בראשית כד) ויצא יצחק

לשום בשה לפנות ערב. בזמן שהתעורר יצחק אביו לשדה הוא ולקח אותו, שהרי יצחק לא מתעורר לשדה הוא. כיון שהסתלק יעקב משם בערב, השאיר את השדה הוא ליצחק אביו, והוא עלה באותו הזמן למעלה.

מה כתוב? ותצא לאה לקראתו. האם העליונה, לבן היחיד. ותאמר אלי תבוא, תחת כנפי, לברך אותך ולהרוות אותך בתפנוקים ועדוניהם עליונים. הנה עת רצון וענג לתת לך נחת רוח עליונה לאותה השדה טרם שישרף בחזק של יצחק.

כיון שלקחה את יעקב תחת כנפיה, אז וישכב עמה בלילה הוא. הוא - שנסתר מן הכל. הוא - שכל הברכות וכל הקדשות יוצאות משם. לא כתוב יעקב, אלא הוא, מי שראוי להתעורר אליה.

וטרם מזמן אליה תחת כנפיה, מי שלוקח אותם הקדושים [הקדשות] והברכות, לא מתמלא מהנקה הטמירה, העולם העליון ההוא. ועל כן הדודאים מעוררים הכל, והכל כמו שסוד עליון. ראובן, מה זה ראובן? הקדוש ברוך הוא שם שמות בארץ, שכתוב (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ.

ויקח לו מקל לבנה וגו'. משנה. הרצון של המעשה, קשרי האמונה, קול הקול של הקולות, מתעורר ממעלה למטה. אנו היינו פתוחי עינים. הגלגל סובב ממעלה לכמה צדדים, קול של נעימות התעורר. התעוררו ישנים נרדמים ששנה בנחיריהם, ולא יודעים ולא מסתכלים ולא רואים, אטומי אונים, כבדי לב, ישנים ואין יודעים, התורה עומדת לפנייהם ולא משגיחים ולא יודעים במה מסתכלים, רואים ולא רואים. התורה מרימה קולות: הסתכלו טפשים, ופתחו העינים ותדעו. אין מי שישגיח, אין מי שיצרפין אונן. עד מתי תהיו בתוך החשכה של רצונכם? הסתכלו לדעת, ויתגלה לכם האור המאיר.

בזמן שיעקב השלם, מתוך הצרה של הארץ ורשות אחרת, בתוך דרגות זרות דחה את כלם, ובחר חלק גורלו ונחלתו, האור מתוך החשכה, חכמה מתוך הטפשות, וכבד את רבונו, כשהיה עומד בתוך הרשות של אל זר. על כן כתוב (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו.

ויקח לו יעקב (בראשית ל), בחר לו לחלקו ולגורלו, מקל לבנה לח, צד ימין, גון לבן. לח, הוא צד של המים. ולו, זה צד של השמאל, אדם כנוד. וערמונו, כלול זה בזה. וכלם אוהו הימין הלבן בצבעו ועולה בהם, שכתוב מחשף הלבן, שאף על גב שאוהו לשני הצדדים, לוקח [נוטה] חלקו לצד ימין, ונחלק בכלם, בצד זה ובצד זה, אז נקרא גבר שלם, שלם בכל.

מה כתוב אחריו? (שם) והיה בכל יחס הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות וגו'. סתר הסתרים לחכמי לב נמסר. בתוך מחנות עליונים קדושים יש מדרגות עליונות אלו על אלו, אלו פנימיים ואלו לבחוי. אלו הפנימיים מתחברים במלך הקדוש, ומתחברים בישראל, בנים קדושים להקדוש ברוך הוא, ואלו נקראות הצאן המקשרות, מחנות של אלו מקשרות, מעלה ומטה.

בשעה שהתשוקה שלהם לגבי הזהר העליון שלמעלה, צמוד האמצעי, יעקב השלם לקח אותם המקלות, תפליו של ראש, ברהטים, מקום ומושב, להנחת התפליו. ומכאן לוקחים אור וזיו כל החילות ומחנות העליונים, אלו שמתקשרים למעלה ומתקשרים למטה. כיון שאלו לוקחים מתוך הרהטים שקתות המים, אז אלו היו מקורות ונביעות להוריד למטה ולתת לכלם.

ומשום כך הפריש יעקב בין המדרגות העליונות הקדושות למדרגות האחרות של שאר העמים, כמו שנגמר (בראשית ל) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. [אלו] עדרים הפריד לו לעצמו, שלא יהיה לו חלק בשאר האמות, וכמו שהפריש לו מדרגות האמונה למעלה לחלקו ולגורלו, כך צריך להפריש מדרגות של מחנות קדושים למטה, לקשר אותם עמו באלו ההיכלות של הגבירה.

וכלם רשומים בסומן של המלך העליון, כמו שישראל רשומים למטה בין כל שאר האמות, אף מדרגות של מחנות עליונים רשומים הם לחלקו [של הקדשה] של הקדוש ברוך הוא בין כל שאר החילות ומחנות עליונים. ועל זה ברר יעקב את אלו לחלקו וגורלו, רשומים לחלק [בסוד] של האמונה, [משום] כך כתוב כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. יה עליון הוא, ברר חלקו וגורלו סוד האמונה אף כך הקדוש ברוך הוא ברר לו מכל שאר צבאות ומחנות של העולם.

ומחנות עליונים נפרדים אלו מאלו. בשעה שהזהר של אש בהארת השכינה מתגלה, כל המדרגות האחרות האלו מתבטלות, ומתפסות מהזהר ההוא, ולא יכלו להתקרב אליו. וכל אלו התקונים [מדרגות] הקדושים, שהם תקונים שלו. בשעה שמתגלה הזהר ההוא, מיד שמחים ועולים להתקרב עמו ולהתקשר אצלו, והוא בהם נתקן, וסוד זה - (בראשית ל) והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב.

וצריך לברר [לברך] ולהבדיל מדרגות קדושות [ס"א לחלקו] של חלקו מאלו המדרגות של שאר העמים, ובכלם צריך יעקב הקדוש [בכור של הקדוש ברוך הוא להתקרב], ועל זה הקדוש ברוך הוא

כתב בתורה, אמונה שלו, בתוך צדי [ס"א סתרי] מלים אלו. אשרי חלקו.

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. משנה. חזקי השרים זקופים מלמעלה, ולהט החרב השנונה ממנה על כל [כמה] הצבאות והמחנות.

אותה החרב הלוהטת היא חרב אדמה, שכתוב (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. החרב הזאת שתלויה בה ההפוך, הם שמתהפכים לכמה צורות. הוא נשים, הוא גברים, בצדדים רבים, נפרדות הצורות האחרות לכמה דרגות.

מהצד של עץ החיים הם יוצאים, שמתנחלים ביחוד בקשר. אלו הקדושים נשאבים תמיד מטל השמים. השם של אלהים מתתקן בהם. [ועל זה אמר משמני הארץ ונתקן] בארבעה הצדדים של העולם נעשו לעמודי הכפא. כלם מרגליות ואיברים ועמודים, לא נפרדים לעולם מתוך השם הזה, הם הקשרים של יעקב שבחר לחלקו ונקשרים בשם הזה, כלם יצאו [בערב].

ויעקב, כשיצא ללכת לדרך, הקיפו אותו לארבעה צדדים. לארבע הזויות של העולם שמרו אותו. בשעה קלה התרגש מהעץ [מהמקום] שלמעלה לשמר את העץ שלמטה, ואז ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה. אז ויקרא שם המקום ההוא מחנני.

אמר רבי יהודה, בא ראה את שלמותו של יעקב שלא רצה ללכת אלא ברשותו של לבן. ואם תאמר, בפעם אחרת למה לא? אלא משום שיעקב פחד שלא יעזב אותו, וישתלמו שנים עשר השבטים בארץ אחרת. ועל כן, כיון שראה שהגיעה השעה של בנמיו, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו. כיון שנוולד בנמיו, נקשרה השכינה עם כל השבטים, ונטלה את הבית עמם. ויעקב היה יודע ברוח החכמה, שכאשר ישתלמו שנים עשר השבטים, שהשכינה תתקשר עמהם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

ובא וראה, כך למדנו, העולם התחתון ראוי לו ליעקב כמו שאריו למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמהם, ואז נדחתה רחל, והיא נטלה את הבית עם כל השבטים והיתה עקר הבית, ואז (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית. אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שישתלמו שנים עשר השבטים, ונדאי שהעולם שלמעלה ירד לו לבית ויתקשר [העולם שלמעלה ירד לו בביתו והתקשר] בהם, והענינה הזאת נדחית לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך, (בראשית ל) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, טרם שישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון, אמר, ודאי שכל דברי רבי יהודה נפים, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרך מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנמיו, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנמיו, ברח, ולא בקש רשות, כדי שלא יתעכב שם, והתחבר יעקב עם כל השבטים במקום שצריך. ע"כ סתרי תורה

#### פרשת וישלח יעקב

וישלח יעקב מלאכים וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. פסוק זה בארוהו החברים, שהרי בשעה שאדם בא לעולם, מיד מזדמן עמו יצר הרע שהוא מקטרג לאדם תמיד, כמו שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ. מי זה חטאת רבץ? זה יצר הרע.

וכך גם דוד קרא לו חטאת, (תהלים נא) וחטאתי נגדי תמיד, משום שהוא עושה כל יום לאדם לחטא לפני רבונו, ויצר הרע הזה לא זו מבין האדם מיום שנוולד האדם לעולמים, ויצר הטוב בא לאדם מיום שבא להטרה.

ומתי בא אדם להטרה? כשהוא בן שלש עשרה שנים, אז מזדוג האדם בשניהם, אחד מזמין ואחד משמאל. יצר טוב לזמין, ויצר הרע לשמאל. ואלה הם שני מלאכים ממשי ממנים, והם נמצאים תמיד עם האדם.

בא בן אדם להטרה - אותו יצר הרע נכפה לפניו, ושולט הימין על השמאל. ושניהם מזדוגים לשמר את האדם בכל דרכיו שהוא עושה. זהו שכתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך.

רבי אלעזר מבאר את הפסוק הזה ביעקב, שהקדוש ברוך הוא הזמין עמו מלאכים מחנות ממנים, משום שהרי הוא בא שלם בשבטים עליונים כלם שלמים כראוי, כמו שנאמר ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים, ונתבאר. וכאן, כיון שנוולד מלבן ויהי נפרד ממנו, אז הזדוגה עמו שכינה, ובאו מחנות קדושים להקיף אותו, ואז ויאמר יעקב כאשר ראם וגו', ומאותם מלאכים שלח לעשו, זהו שכתוב וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש היו ודאי.

פתח רבי יצחק ואמר, כתוב (תהלים לד) חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. הרי פשוטה. אבל

במקום אחד כתוב כי מלאכיו יצוה לך, מלאכיו רבים, וכאן אחד, שכתוב חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. אלא כי מלאכיו יצוה לך - אלו שאר מלאכים. מלאך ה' סביב - זו שכינה, כמו שנאמר (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. ולכן חנה מלאך ה' סביב ליראיו, להקיפו בכל הצדדים כדי להציל אותו, וכשהשכינה שורה בתוך האדם, כמה מחנות קדושים כלם מודמנים לשם.

בא ראה, כשדוד המלך נצל מאכיש מלך גת, אז אמר את זה, משום שהשכינה הקיפה אותו ונצל מהם מאכיש ומעמו, כל אותם שהתקיפו [שהקיפו] אותו. מה כתוב? (שמואל א כא) ויתהלל בגדם, למה ויתהלל? היה צריך לכתב וישתגע, כמו שנאמר (שם) כי הבאתם את זה להשתגע עלי.

אלא חזר על אותו דבר שאמר דוד בתחלה, שכתוב (תהלים עג) כי קנאתי בהוללים וגו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך עדן אתה צריך את זה. כיון שנקנס לבית אכיש והחזיקו בו, מה כתוב? ויתהלל בגדם, כאותם הוללים שקנא בהם בהתחלה. ואז באה שכינה ושרתה סביב דוד.

ואם תאמר שהשכינה לא שורה כי אם בנחלתה, שהיא הארץ הקדושה - ונדאי לא שורה בעבור [שיונקים] לינק ממנה, אבל שורה כדי להגן. וכאן כשבא יעקב מבית לבן, כל המחנות הקדושים הקיפו אותו, ולא נשאר לבדו.

אמר רבי חזקיה, אם כך [ס"א שכל המחנות הקדושים באו יחד עמו והשכינה עמו], למה כתוב וינתר יעקב לבדו וגו'? אמר רבי יהודה, משום שהכניס עצמו לסכנה והיה רואה אותה סכנה בעיניו, הם פשוט ממנו, ואז אמר, קטנתי מכל החסדים ומכל האמנות, אלו הם המחנות הקדושים שנוכחו ממנו.

רבי יצחק אמר, כדי להשאירו עם אותו ממנה של עשו שהיה בא ברשות עליונה, ואלה הלכו לומר שירה, שהגיע זמנם לשבח את הקדוש ברוך הוא באותה שעה, ואחר כך חזרו. זהו שכתוב קטנתי מכל החסדים ומכל האמנות אשר עשית את עבדך וגו', ועתה הייתי לשני מחנות. מחנה שכינה, וכל ביתו. [ס"א מחנה אחד היה, שכתוב מחנה אלהים זה]. לשני מחנות - שהיה שלם מכל הצדדים משני חלקים, לבן ואדם.

רבי אלעזר אמר, הרי נתבאר אותו לילה שלטון של צד של עשו היה באותה שעה, שהרי כתוב (בראשית א) יהי מארת חסר, ומשום כך וינתר יעקב לבדו, שנשאר יעקב, שהוא שמש לבדו, שהתפסטה הלבנה מן השמש. ואף על גב ששמירת [ועם כל זה השמירה של] הקדוש ברוך הוא לא זזה ממנו מכל וכל, ועל זה לא כלל, שכתוב וירא כי לא כלל לו.

הסתכל זמנה וראה את אברהם, הסתכל שמאלה וראה את יצחק, הסתכל בגוף וראה שנקבל מצד זה ונקבל מצד זה, ואז ויגע בכף ירכו, בעמוד אחד הסמוך לגוף, שהוא מחוץ לגוף.

ולכן חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, הקיפו בכל צדדיו כדי להצילו. וכששרתה שכינה בתוכו [ס"א אליו], כמה חילות ומחנות באו עמה, ומאותם מלאכים שלח לעשו.

וישלח יעקב מלאכים. אמר רבי אבא, וכי מה הוא התעורר אל עשו? טוב היה לו לשחק ממנו. אלא, אמר יעקב, יודע אני שעשו חושש לכבוד אבא ולעולם לא הרגיו אותו, והריני יודע, שהואיל ואבא קים, איני פוחד ממנו, אבל עכשו שאבא קים, אני רוצה להתפייס עמו. מיד - וישלח יעקב מלאכים לפגיו.

וישלח יעקב מלאכים, רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. פסוק זה נאמר על יצר הרע, משום שהוא תמיד מקטרג לבני אדם, ויצר הרע מרים לבו ורצונו של האדם בגאונה, והולך אחריו, מסלסל בשערו ובראשו, עד שמתגאה עליו ומושך אותו לגיהנם.

אבל טוב נקלה - אותו שלא הולך אחר יצר הרע ולא מתגאה כלל ומנמיך רוחו ולבו ורצונו אל הקדוש ברוך הוא, ואז אותו יצר הרע מתהפך לו לעבד, שלא יכול לשלט עליו, ואותו איש שולט עליו, כמו שנאמר (בראשית ד) ואתה תמשל בו.

ממתכבד - כמו שאמרנו, שהוא מכבד עצמו, מסלסל בשערו, מתגאה ברוחו, והוא חסר לחם - חסר אמונה, כמו שנאמר (ויקרא כא) לחם אלהיו וגו', (שם) לחם אלהיהם הם מקריבם וגו'.

דבר אחר טוב נקלה ועבד לו - זה יעקב שהנמיך רוחו לעשו כדי שאחר כך יהיה לו עבד וישלט עליו ויתקיים בו (בראשית כז) ועבדוך עמים וישתחו לך לאמים וגו', ועדין לא היה זמנו כלל, אלא משום שהעבירו יעקב לסוף הימים. ועל זה היה מיד נקלה, ואחר כך אותו שמתכבד יהיה עבד לו. אותו שהוא חסר לחם יהיה עבד לאותו שנתנו לו רב דגן ותירוש.

בא ראה, על זה, משום שידע יעקב שהצטרך לו, עכשו התהפך לו לנקלה, ויותר חכמה ועקמומיות עשה בזה מכל מה שעשה לעשו. שאילו היה יודע עשו חכמה זו, יהרג את עצמו ולא יבא לידי זה, אבל

הכל עשה בחכמה, ועליו אמרה חנה (שמואל-א ב) ה' יחתו מריבו וגו' ויתן עז למלכו וגו'.

ויצו אתם לאמר כה תאמרו לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. מיד פתח יעקב להתהפך לו לעבד כדי שלא יסתכל עשו באותו ברכות שברכו אביו, שהרי יעקב העביר אותו לסוף, כפי שאמרנו.

אמר רבי יהודה, מה ראה יעקב ששלח לעשו ואמר עם לבן גרתי, וכי מה עשה בשליחותו של עשו [שאמר] דבר זה? אלא לבן הארמי, קולו הלך בעולם, שלא היה אדם שינצל ממנו, והוא היה מכשף בקשפים וגדול בקוסמים, ואבי בעור היה, ובעור אבי בלעם, שכתוב (יהושע יג) בלעם בן בעור הקוסם, ולבן חכם במקשפים ובקוסמים יותר מכלם, ועם כל זה לא יכל ליעקב, ורצה לאבד את יעקב בכמה כלי זין. זהו שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי.

אמר רבי אבא, כל העולם היו יודעים שלבן היה גדול החכמים והמכשפים והקוסמים, ומי שרצה לאבד אותו בקשפיו, לא נצל ממנו, וכל מה שינדע בלעם - ממנו היה, וכתוב בבלעם (במדבר כב) כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יאר, וכל העולם היו פוחדים מלבן ומכשפיו. ודבר ראשון ששלח יעקב לעשו - אמר עם לבן גרתי.

ואם תאמר שמעט היה, חדש או שנה - לא כך, אלא ואחר עד עתה, עשרים שנה התאחרתי עמו. ואם תאמר שלא עלה בנדי כלום - ויהי לי שור וחמור. אותם שני גזרי דין, שפשעניהם מתחברים יחד, לא מתחברים אלא להרע לעולם, ולכן כתוב (דברים כב) לא תחלוש בשור ובחמור יחדו.

צאן ועבד ושפחה - אלו הם כתרים תחתונים שהרג הקדוש ברוך הוא במצרים, (שמות יב) בכור בהמה, (שם) בכור השבי, (שם יא) בכור השפחה. זהו שכתוב צאן ועבד ושפחה. מיד היה עשו פוחד ויצא כנגדו, ופחד היה לו מיעקב כמו שהיה ליעקב מעשו.

לאיש שהיה הולך בדרך. עד שהיה הולך, שמע על לסטים אחד שהיה אורב בדרך. פגש אותו איש אחר, אמר לו: ממי אתה? אמר לו: אני מלגיון פלוני. אמר לו: סטה לך מלפני, שכל מי שקרב אלי, אני מביא נחש אחד שהורג אותו. הלך אותו האיש לאותו הלגיון. אמר לו: איש אחד בא, וכל מי שקרב אליו, נושף אותו נחש אחד שהוא מביא, ומת.

שמע אותו לגיון ופחד. אמר: יפה שאלך עמו ואתפוס עמו. עד שראה אותו אותו האיש, אמר: אוי ואבוי שעכשו יהרג אותו אותו הלגיון. התחיל להשתחוות ולכרע כנגדו. אמר אותו לגיון: אלמלא היה לו בידו נחש להרג, לא היה משתחוה כל זה כנגדי. התחיל הלגיון להתנאות. אמר: הואיל וכל כך פגע בנגדי, לא אהרג אותו.

כך אמר יעקב, עם לבן גרתי ואחר עד עתה. עשרים שנה התאחרתי עמו, ואני מביא נחש להרג בני אדם. שמע עשו, אמר, אוי מי יקום לפני, שעכשו יהרג אותו יעקב בפיו. התחיל לצאת כנגדו להתפוס עמו.

כיון שראה אותו מה כתוב? ויירא יעקב מאד ויצר לו. כיון שקרב אליו, התחיל לכרע ולסגד לפניו, זהו שכתוב וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. אמר עשו, אלמלא כל כך היה עמו, לא ישתחוה כנגדי. התחיל להתנאות.

בא ראה מה כתוב בבלעם, (במדבר כב) ויבא אלהים אל בלעם לילה. בלבן כתוב (בראשית לא) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב וגו'. פן תדבר? פן תעשה ליעקב רעה צריך לכתוב! אלא לבן לא רדף אחרי יעקב בכח גבורים לערף בו קרב, שהרי חיל יעקב ובניו גדול ממנו, אלא להרגו בפיו ולהשמידו את הכל. זהו שכתוב ארמי אבד אבי.

ולבן כתוב פן תדבר ולא פן תעשה. וכתוב יש לאל ידי לעשות. מנין היה יודע שיכלת היתה בידו? אלא כמו שנאמר אלהי אביכם אמש אמר אלי.

וזוהי העדות שצנה הקדוש ברוך הוא להעיד, שכתוב (דברים כו) וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וגו'. וענית - כמו שנאמר (שמות כ) לא תענה ברעך, (דברים יט) ענה באחיו.

כתוב בבלעם (במדבר כד) ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים, שכתוב הוא דרכו - שהוא היה מנחש. בלבן כתוב (בראשית ל) נחשתי, שהשגיח בכשפיו ובקסמיו בעסק של יעקב, וכשרצה להאבד את יעקב בנחשים ובכשופים שלו, רצה לאבדו, ולא עזבו הקדוש ברוך הוא.

והינו שאמר בלעם בן בנו, כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. מי יכול להם? שהרי סבי רצה לאבד את אביהם בנחשים ובקסמים שלו ולא עלה בידו, שלא השאירו לקלל. זהו שכתוב כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל.

ובכל עשרת מיני כשפים וקסמים מהארת הכתרים התחתונים עשה לבן כנגד יעקב, ולא יכל. זהו



שְׁכָתוֹב (בראשית לא) וַתַּחֲלֶף אֶת מִשְׁכַּבְתִּי עִשְׂרֵת מַיִם. שְׁכָלָם עָשָׂה לָבֹן כְּגִידוֹ וְלֹא עָלָה בִידּוֹ לְהִרְעֵ לּוֹ, שְׁכָתוֹב (שם) וַתַּחֲלֶף אֶת מִשְׁכַּבְתִּי עִשְׂרֵת מַיִם וְלֹא נָתַנּוּ אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עַמִּדִי. מַה זֶה מַיִם? כְּתוּבָה מִיָּנִים, וְכָתוֹב (ויקרא יז) לְשָׁעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. מוֹנִים - מִיָּנִים כְּמִשְׁמָעוֹ. וְעִשְׂרֵה מִיָּנִים הֵם שֶׁל כְּשָׁפִים וְקִסְמִים בְּכַתְרֵם הַתַּחְתּוֹנִים, וְכָלָם עָשָׂה כְּגִידוֹ.

עִשְׂרֵה מִיָּנִים הֵם, שְׁכָתוֹב (דברים יח) קִסֵּם קִסְמִים מְעוֹנִן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף וְחֹבֵר חֹבֵר וְשָׂאֵל אוֹב וַיִּדְעֵנִי וַדַּרְשׁ אֶל הַמַּתִּים. הָרִי הֵם עִשְׂרֵה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נַחֵשׁ וְקִסֵּם הֵם שְׁנֵי מִיָּנִים, וּבִדְרָגָה אַחַת עוֹלִים, וְכַשְׁבָּא בַלְעָם, בְּקִסֵּם עָשָׂה כְּגִיד וְיִשְׂרָאֵל, וְהִינוּ שְׁכָתוֹב (במדבר כב) וְקִסְמִים בִּידָם. וְכִנְגִיד יַעֲקֹב בָּא לָבֹן בְּנַחֵשׁ. זֶה וְזֶה לֹא עָלָה בִידָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם כג) כִּי לֹא נַחֵשׁ בִּיעֲקֹב וְלֹא קִסֵּם בִּישְׂרָאֵל. כִּי לֹא נַחֵשׁ בִּיעֲקֹב - בַּתַּחֲלָה בִּימֵי לָבֹן. וְלֹא קִסֵּם בִּישְׂרָאֵל - אַחֲרֵי כֵן בִּימֵי בַלְעָם.

אָמַר בַּלְעָם לְבָלָק, בֹּא רֹאֵה מִי יָכוֹל לָהֶם, שְׁכָל הַקִּסְמִים וְהַכְּשָׁפִים שֶׁבְּכַתְרֵם שָׁלְנוּ מִהֶאֱרַת הַמַּלְכוּת שְׁלֹמֹמֶלְכָה [וּמִטָּה] מִתְּעַטְרִים, [שְׁהָרִי] וְהוּא הַתְּקַשֵּׁר בָּהֶם, שְׁכָתוֹב ה' אֱלֹהֵינוּ עֲמוֹ וְתִרְוַעַת מְלֹךְ בּוֹ.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, חֵס וְחִלְלָה שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ בַּלְעָם בְּקִדְשָׁה שְׁלֹמֹמֶלְכָה כָּלָל, שְׁהָרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא הִתְרַצָּה בָּעַם וְלָשׁוֹן אַחֲרֵי שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַבּוֹדוֹ אֲלָא בְּנֵי הַקָּדוֹשִׁים, וְאָמַר (ויקרא יא) וְהִתְקַדְּשִׁתָּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים. מִי שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים יִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּקִדְשָׁה. יִשְׂרָאֵל הֵם קְדוֹשִׁים, שְׁכָתוֹב (דברים יד) כִּי עִם קְדוֹשׁ אֲתָה. אֲתָה קְדוֹשׁ וְלֹא עִם אַחֵר.

מִי שֶׁהֵם טְמֵאִים, טְמֵאָה מְזַדְמָנֶת לָהֶם לְהַטְמִיא עֲלֵיוֹ. כְּתוֹב (ויקרא יג) טְמֵא הוּא בְּדָד יֹשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבּוֹ, וְטְמֵא לְטְמֵא קוֹרָא, שְׁכָתוֹב (שם) וְטְמֵא טְמֵא יִקְרָא. מִי שֶׁהוּא טְמֵא לְטְמֵא יִקְרָא, הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֲרֵי מִינוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, נֶאֱמַר הוּא לִיעֲקֹב, שֶׁהִיָּה קְדוֹשׁ, לוֹמַר שֶׁנִּטְמָא בְּלָבֹן וּבְכַשְׁפִּי, אוֹ שֶׁבַח הוּא שְׁלֹו? אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, אֵף עַל גֵּב שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוֹדָה - אֲנִי מְסִיעַ לָךְ, שְׁהָרִי כְּתוֹב (בראשית כז) אֲנֹכִי עָשׂוּ בְּכַרְךָ. וְכִי יָפָה הוּא לְצַדִּיק כִּיעֲקֹב לְהַחֲלִיף שְׁמוֹ בְּשֵׁם טְמֵאָה? אֲלָא אֲנֹכִי, פּוֹסֵק טַעַם, וְאוֹמֵר אֲנֹכִי מִי שְׁאֲנִי, אֲבָל עָשׂוּ בְּכַרְךָ, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ.

אֵף כָּאן. וְהִי לֹא שׁוֹר וְחֹמֶר. לוֹמַר, אֵל תִּשָּׂא לְבָד וְרִצּוֹנָה לְאוֹתָהּ בְּרַכָּה שֶׁבְּרַכְנִי אֲבָא שֶׁהִתְקַיְּמָה בִּי. הוּא בְּרוּךְ אוֹתִי הַיּוֹה גִּבִּיר לְאַחִיד וְיִשְׁתַּחֲוֶי לָךְ בְּנֵי אֲמָךְ - מִשׁוּם כֵּן עֲבָדְךָ יַעֲקֹב לֹאדְנִי לַעֲשׂוֹ. הוּא בְּרוּךְ אוֹתִי בְּרַב דָּגָן וְתִירוֹשׁ - הָרִי לֹא הִתְקַיְּמָה בִּי, שְׁלֹא אֲצַרְתִּי אוֹתָם, אֲלָא וְהִי לִי שׁוֹר וְחֹמֶר צֶאֱן וְעֶבֶד, רוּעָה צֶאֱן בְּשִׁדָּה. הוּא בְּרוּךְ אוֹתִי מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ - הָרִי לֹא הִתְקַיְּמָה בִּי, מִשׁוּם שֶׁהָרִי עִם לָבֹן גְּרָתִי, כִּגְרָ, שְׁלֹא הִיָּה לִי בֵּית אֶחָד, כֹּל שֶׁכֵּן מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. וְכֹל זֶה כְּדִי שְׁלֹא יִסְתַּכֵּל בִּיעֲקֹב עַל אוֹתוֹן בְּרַכּוֹת וִיקְטָרַג עֲמוֹ.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, כְּתוֹב בִּיעֲקֹב (שם כה) אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֶהְיֶה, גִּבֵּר שְׁלָם, מִשׁוּם שֶׁהוּשׁ יוֹשֵׁב בְּשָׁנֵי מִשְׁכָּנִים עֲלִיוֹנִים, וְהַשְּׁלָם לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה. וְהוּא לֹא אָמַר שֶׁנִּטְמָא בְּכַשְׁפִּי. אֲבָל עַל מַה שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, מִשׁוּם שֶׁלָּבֹן שְׁלָם עַל טוֹב וְאַמֶּת שֶׁעָשָׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָל הָעוֹלָם יוֹדְעִים מַעֲשֵׂי לָבֹן מַה הֵם וּמִי יָכוֹל לְהַנְצִיל [ס"א מִמֶּנּוּ, כֹּל עֲשָׂרִים הַשָּׁנִים שֶׁהִיִּיתִי עֲמוֹ] מִקְטָרוֹגוֹ, וְרַצָּה לְאַבֵּד אוֹתִי [ס"א וְאֲנִי יִשְׁבַּתִּי וְעִשְׂתִּי עֲמוֹ עֲשָׂרִים שָׁנָה] וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִצִּילָנִי מִמֶּנּוּ. וְהַכֹּל הִיָּה כְּדִי שְׁלֹא יִסְתַּכֵּל בּוֹ עָשׂוּ שֶׁהִתְקַדְּמוּ בּוֹ אוֹתוֹן בְּרַכּוֹת וְלֹא יִשְׁמַר לוֹ טִינָה. וְעַל זֶה כְּתוֹב (הושע יד) כִּי יִשְׂרָאֵל דָּרְכִי ה' וְגו', וְכָתוֹב (דברים יח) תָּמִיד תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ.

וַיִּשְׁבּוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל אַחִיד אֶל עָשׂוֹ וְגַם הִלָּךְ לְקִרְאָתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עֲמוֹ. כִּינוּ שֶׁאָמַר בָּאנוּ אֶל אַחִיד, לֹא יָדַעְנוּ שֶׁהוּא עָשׂוֹ? וְכִי אַחִים אַחֲרִים הָיוּ לִיעֲקֹב? אֲלָא בָּאנוּ אֶל אַחִיד. וְאִם תֹּאמַר שֶׁחֲזַר בְּתִשְׁבּוּבָה וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תִּקְוָה - לֹא כֵן, אֲלָא עָשׂוֹ הִרְשַׁע כְּמוֹ מַעֲקָרוֹ. וְגַם הִלָּךְ לְקִרְאָתְךָ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְבָדוֹ - לֹא, אֲלָא אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עֲמוֹ.

וְכָל כֵּן לָמָּה? [אֲלָא הֵם] אָמְרוּ לוֹ, מִשׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תָּמִיד מְרַצָּה בַּתְּפִלוֹת הַצַּדִּיקִים וּמִתְעַטֵּר בַּתְּפִלוֹתֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָנוּ שְׁאוֹתוֹ הַמַּלְאָךְ הַמְּמַנֶּה עַל תְּפִלוֹת יִשְׂרָאֵל, סִנְדְּלָפוֹ"ן שְׁמוֹ, נוֹטֵל כֹּל אוֹתוֹן תְּפִלוֹת וְעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲטָרָה לְחֵי הָעוֹלָמִים וּבְאַרְוָה, וְכֹל שֶׁכֵּן תְּפִלוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בָּהֶן, וְנִעֲשׂוֹת עֲטָרָה לְהַתְעַטֵּר בָּאוֹתוֹן תְּפִלוֹת לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְאִם תֹּאמַר, מִחֲנוּת קְדוֹשִׁים הָיוּ בָּאִים עֲמוֹ, אִזּוֹ לָמָּה פָּחַד? אֲלָא צַדִּיקִים לֹא סוֹמְכִים עַל זְכוּתֵיהֶם, אֲלָא עַל תְּפִלוֹתֵיהֶם וּבְקִשׁוֹתֵיהֶם לְרַבּוֹנָם.

וְבֹא וְרֹאֵה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, תְּפִלַּת רַבִּים עוֹלָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְעַטֵּר בָּאוֹתָהּ תְּפִלָּה, מִשׁוּם שֶׁעוֹלָה בְּגוֹנִים רַבִּים וְנִכְלָלָת מִכְּמָה צָדִיקִים, וּמִשׁוּם שֶׁנִּכְלָלָת מִכְּמָה גּוֹנִים, נִעֲשִׂית עֲטָרָה, וּמִנַּחֲת עַל רֹאשׁ צַדִּיק חֵי הָעוֹלָמִים. וְתְּפִלַּת הַיָּחִיד אֵינָה כְּלוּלָה וְאֵינָה אֲלָא בְּגוֹן אֶחָד, וְעַל כֵּן תְּפִלַּת יָחִיד אֵינָה

מתקנת להתקבל [אלא בתפלה] בתפלת רבים. ובא וראה, יעקב היה כליל, ועל כך תפלתו השתוקק לה הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויירא יעקב מאד ויזר לו.

רבי יהודה פתח ואמר, (משלי כח) אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם ונתן להם תורת אמת כדי לזכות בה לחיי עולם, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ברוך הוא מושיע עליו חיים עליונים ומכניסו לחיי העולם הבא, שכתוב (דברים ל) כי היא חידה וארך ימים, וכתוב (שם לב) ובדבר הזה תאריכו ימים. חיים בעולם הזה, וחיים בעולם הבא.

רבי אלעזר אמר, כל מי שמשתדל בתורה, אין מיתתו על ידי יצר הרע, משום [שהוא נחש, והוא מלאך המות, אלא מיתתם בגשיקה, שכתוב (שיר א) ישקני מגשיקות פיהו. כלומר על פי ה'. והיא הגשיקה שהיא דבקות של הנפש בעקר, ואותו שמשתדל בתורה] שהתחזק בצד החיים ולא הרפה ממנו, ולכן צדיקים שמשתדלים בתורה לא נטמא גופם [אלא הוא טהור, כמו אליהו בבית הקברות שמצאו אותו רבנו ושאלו אותו, ולא כהן הוא מר? אמר להם, צדיקים לא טמאים במיתתם, כמו ששנינו, ביום שמת רבי בטלה כהנה. כלומר שהתעסקו בו] שלא שרתה עליהם רוח טמאה.

יעקב היה עץ החיים, למה פחד, שהרי לא יכול לשלט עליו? ועוד, שהרי כתוב והנה אנכי עמך וגו', למה היה פוחד? ועוד, שהרי כתוב ויפגעו בו מלאכי אלהים, אם מחנות קדושים היו עמו, למה היה פוחד?

אלא הכל היה נאה, ויעקב לא היה רוצה לסמוך על נס של הקדוש ברוך הוא, משום שחשב שאינו כדאי שהקדוש ברוך הוא יעשה לו נס, מה הטעם? משום שלא עבד את אביו ואמו כראוי ולא השתדל בתורה ונשא שתי אחיות, ואף על גב שהכל נתבאר. ועם כל זה צריך לאדם לפחד תמיד ולהתפלל לפני הקדוש ברוך הוא בתפלה, שכתוב אשרי אדם מפחד תמיד [ולפחד תמיד מלפני הקדוש ברוך הוא], וחרו פרשוהו.

בא ראה, תפלת האבות העמידו עולם, וכל בני העולם עליהם עומדים וסמוכים, ולעולם ולעולמי עולמים לא נשכחת זכות האבות, משום שזכות האבות היא קיום של מעלה ומטה, וקיום של יעקב הוא קיום שלם יותר מכלם. ולכן בשעה שצורה לבני יעקב, הקדוש ברוך הוא רואה את דמות יעקב וחס על העולם, כמו שנאמר (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב. יעקוב"ב בנא"ו, למה בנא"ו? משום שהוא דמות של יעקב ממש.

בא ראה, כל מי שרואה את יעקב, כמי שמסתכל באספקלריה המאירה (תפארת), והרי נאמר שיפיו של יעקב כפיו של אדם הראשון. אמר רבי ייסא, אני שמעתי, שכל מי שמסתכל בחלומו ורואה את יעקב מעטף במלבושיו, מתוספים לו חיים.

רבי שמעון אמר, הרי נאמר שדוד המלך, עד שלא היה, לא היו לו חיים כלל, פרט לזה שאדם הראשון נתן לו שבעים שנה משלו, וכך היה קיומו של דוד המלך שבעים שנה היו, וקיום של אדם הראשון אף שנה חסר שבעים. נמצאו באלה אלה שנים ראשונות אדם הראשון ודוד המלך.

פתח ואמר, (תהלים כא) חיים שאל ממך ונתתה לו ארך ימים עולם ועד. חיים שאל ממך - זה דוד המלך. שהרי כשבא הקדוש ברוך הוא גו עדן, הטיל בו נשמת דוד המלך, והסתכל בו וראה שאין לו חיים משלו כלום ועומד לפניו כל היום. כיון שבגרא אדם הראשון, אמר, הרי ודאי קיומו. ומאדם הראשון היו שבעים שנים שהתקיים דוד המלך בעולם.

עוד האבות השאירו לו מחייהם כל אחד ואחד. אברהם השאיר לו, וכך יעקב ויוסף. יצחק לו השאיר לו כלום, משום שדוד המלך בא מצדו.

ודאי אברהם השאיר לו חמש שנים, שהיה לו להתקיים מאה ושמונים שנים, והתקיים מאה ושבעים וחמש שנים, חסרים חמש. יעקב היה לו להתקיים בעולם כימי אברהם, ולא התקיים אלא מאה וארבעים ושבע שנים. חסרים עשרים ושמונה. נמצא שאברהם ויעקב השאירו לו מחייהם שלשים ושלש שנים. יוסף שהתקיים מאה ועשר שנים, היה לו להתקיים מאה וארבעים ושבע שנים כימי יעקב, וחסר מהם שלשים ושבע שנים. הרי שבעים שנים שהשאירו לדוד המלך להתקיים בהם, ובהם התקיים דוד בכל אותם השנים שהשאירו לו האבות.

ואם תאמר, למה יצחק לא השאיר לו כלום כאלה? משום שהוא חושך, ודוד בא מצד החושך, ומי שהוא בחושך אין לו אור כלל ואין לו חיים, ולכן לא היו לדוד חיים כלל. אבל אלה שהיה להם אור, האירו לדוד המלך, ומהם הצטרף להאיר ולהיות לו חיים, שהרי מצד החושך אין לו חיים כלל, ועל זה בא יצחק בחשבונו.

ואם תאמר, למה יוסף יותר מכלם? אלא ודאי יוסף בלבדו כמו כלם, משום שנקרא צדיק, וזהו

שְׁמַאִיר לְלִבָּנָה יוֹתֵר מִכֶּלֶם, וְלִכְּנֹן זֶה הַשְּׁאִיר לְדוֹד הַמֶּלֶךְ יוֹתֵר מִכֶּלֶם חַיִּים, שְׁכָתוֹב (בראשית א) וַיֵּתֶן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְיָע הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

בֹּא רֵאָה, יַעֲקֹב, תִּפְּלֹתוֹ הִגֵּנָה עָלָיו מַעֲשֵׂיו מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְהַעֲבִיר זְכוּתוֹ לְבָנָיו אַחֲרָיו וְלֹא לְהוֹצִיא אוֹתָהּ עִקְשׁוֹ אֶצֶל עֵשָׂו, וְעַל זֶה הַתִּפְּלָל תִּפְּלֹתוֹ לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְלֹא סִמָּךְ עַל זְכוּתוֹ לְהַצִּילוֹ בְּגִלְגָּלָה.

וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה. בֹּא רֵאָה מִה כְּתוֹב, וַיַּחַץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת. לָמָּה לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת? מִשּׁוּם שֶׁאָמַר, אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה.

בֹּא רֵאָה שֶׁשְׂכִינָה לֹא זָזָה מֵאֶהֱלָהּ לֹאָה וּמֵאֶהֱלָהּ רָחֵל. אָמַר יַעֲקֹב, יָדַעְתִּי שֶׁהָרִי שְׂמִירָה לְאַלְהָ מִהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִה עָשָׂה? וַיִּשָּׂם אֶת הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רֹאשֵׁנָה. אָמַר, אִם יִהְיֶה עֵשָׂו - יִהְיֶה אֶת אֶלְהָ, אֲבָל אֶלְהָ אֵינִי פוֹחֵד מֵהֶם, מִשּׁוּם שֶׁשְׂכִינָה עִמָּהֶם, וְעַל זֶה - וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה. כִּי־נִּוֹן שֶׁעָשָׂה אֶת זֶה, תִּקְוֶה תִּפְּלֹתוֹ עֲלֵיהֶם, מִה כְּתוֹב! וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אֲבִי יִצְחָק הִ' הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאָרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ.

רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, (תהלים קב) תִּפְּלָה לְעֵנִי כִּי יַעֲטֹף וּלְפָנֵי הִ' יִשְׁפֹּף שִׁיחוֹ. פְּסוּק זֶה בְּאֶרְוָהוּ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת. אֲלֹא דוֹד הַמֶּלֶךְ אָמַר אֶת זֶה כְּשֶׁהִסְתַּפֵּל וְרֵאָה בְּדַבְרֵי הָעֵנִי, וְהִסְתַּפֵּל בּוֹ כְּשֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ וּבּוֹרַח מִלְּפָנֵי חֲמִיו אָמַר זֶה. תִּפְּלָה לְעֵנִי - זֹהִי תִפְּלָה שֶׁמִּבְּקֵשׁ הָעֵנִי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזוֹ הַתִּפְּלָה שֶׁמְקַדִּימָה אֶת כָּל תִּפְּלוֹת הָעוֹלָם.

כְּתוֹב כָּאֵן תִּפְּלָה לְעֵנִי, וְכְתוֹב שָׁם (שם צ) תִּפְּלָה לְמִשְׁהָ אִישׁ הָאֱלֹהִים. מִה בֵּין זֶה לָזֶה? אֲלֹא זֹאת תִּפְּלָה שֶׁל יָד, וְזֹאת תִּפְּלָה שֶׁל רֹאשׁ, וְאִין לְהַפְרִיד בֵּין תִּפְּלָה לְעֵנִי הַזֶּה וּבֵין תִּפְּלָה לְמִשְׁהָ אִישׁ הָאֱלֹהִים, וַיִּשְׁתַּיְחַן שְׁקוּלוֹת כְּאֶחָת.

וְעַל זֶה תִּפְּלָת הָעֵנִי מְקַדִּימָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּל תִּפְּלוֹת הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שְׁכָתוֹב (שם כב) כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שָׁקַץ עֲנִית עֲנִי וְגו'. בֹּא רֵאָה, תִּפְּלָה לְעֵנִי זֹאת תִּפְּלָה שֶׁל יָד, שֶׁהָעֵנִי דְּבוּק בְּעֵינָיו כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם.

דָּבָר אַחֵר, תִּפְּלָה - זֶה מִשְׁהָ, לְעֵנִי - זֶה דוֹד, כִּי יַעֲטֹף - כְּשֶׁמִּתְכַּסֶּה הַלְבָנָה וּמִתְכַּסֶּה הַשָּׁמֶשׁ מִמֶּנָּה, וּלְפָנֵי הִ' יִשְׁפֹּף שִׁיחוֹ - כְּדִי לְהַתְחַבֵּר עִם הַשָּׁמֶשׁ.

בֹּא רֵאָה, הַתִּפְּלָה שֶׁל כָּל בְּנֵי אָדָם תִּפְּלָה, וְתִפְּלָת הָעֵנִי הִיא תִּפְּלָה שְׁעוֹמֶדֶת לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׁוֹבֵרֶת שְׁעָרִים וּפְתָחִים וְנִכְנָסֶת לְהַתְקַבֵּל לְפָנָיו. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות כב) וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי חֲנוּן אֲנִי, וְכְתוֹב שְׁמַע אֶשְׁמַע צַעֲקוֹתָיו. וְלְפָנֵי הִ' יִשְׁפֹּף שִׁיחוֹ - כְּמִי שֶׁמִּתְרַעַם עַל דִּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, תִּפְּלוֹת הַצַּדִּיקִים חֲדוּהָ לְכִנְסֶת יִשְׂרָאֵל לְהַתְעַטֵּר לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִשּׁוּם זֶה חֲבִיבָה הִיא יוֹתֵר לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִכְּנֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תָּאֵב לְתִפְּלוֹת הַצַּדִּיקִים בְּשִׁעָה שְׁצָרִיד לָהֶם, מִשּׁוּם שִׁיּוּדָעִים לְרִצּוֹת אֶת רַבּוֹנָם.

מִה כְּתוֹב בְּיַעֲקֹב? אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אֲבִי יִצְחָק הִ' הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב וְגו'. הַתְעַטֵּר וְנִקְשֹׁר קֶשֶׁר בְּקֶשֶׁר אֶחָד כְּרָאוּי. אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם לִימִין, וְאֱלֹהֵי אֲבִי יִצְחָק לְשִׁמְאֵל. הָאֹמֵר אֵלַי - כָּאֵן תִּפְּלָה הַדָּבָר לְהַתְעַטֵּר לְמִקְוֵמוֹ בִּינִיָּהֶם. שׁוּב לְאָרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ.

קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסִידִים. לָמָּה הָיָה צָרִיד זֶה עִם זֶה? אֲלֹא, אָמַר יַעֲקֹב, אֶתָּה הַבְּטַחְתָּ לִּי לְהִיטִיב עִמִּי, וְאֵנִי יָדַעְתִּי שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיךָ כֶּלֶם הֵם עַל תְּנָאִי, הָרִי אֲנִי אֵין בִּי זְכוּת, שֶׁהָרִי קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסִידִים וּמִכָּל הָאֻמֹּת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עֲבֹדְךָ. וְכָל מִה שֶׁעָשִׂיתָ לִּי עַד הַיּוֹם, לֹא בִשְׁבִיל זְכוּתִי הָיָה, אֲלֹא בְּגִלְגָּלָה הוּא שֶׁעָשִׂיתָ לִּי. וְאוֹתוֹ טוֹב וְאֻמֹּת בְּגִלְגָּלָה הָיוּ, שֶׁהָרִי כְּשֶׁעֲבַרְתִּי בְּתַחֲלָה, שֶׁהָיִיתִי הוֹלֵךְ מִלְּפָנֵי עֵשָׂו, יַחֲדִי עֲבַרְתִּי אֶת אוֹתוֹ נֶהָר, וְאֶתָּה עָשִׂיתָ עִמִּי טוֹב וְאֻמֹּת, וְהָרִי אֲנִי עִקְשׁוֹ עוֹבֵר אוֹתוֹ בְּשָׁנֵי מַחֲנוֹת, הֵם שָׁנֵי הַמַּחֲנוֹת שֶׁחִלַּק.

עַד כָּאֵן סִדּוּר הַשִּׁבְחָה שֶׁל רַבּוֹנוֹ. מִכָּאֵן וְלַהֲבֵא בְּקֵשׁ מִה שְׁצָרִיד לוֹ, לְהִרְאוֹת לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם שְׁצָרִיד לוֹ לְאָדָם לְסִדּוּר שִׁבְחָה שֶׁל אֲדוֹנוֹ בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר יְבַקֵּשׁ בְּקִשּׁוֹתָיו. שְׁכָד עָשָׂה יַעֲקֹב - בְּתַחֲלָה סִדּוּר שְׁבָחִיו שֶׁל קוֹנוֹ, וְאַחֵר שְׁסִדּוּר הַשִּׁבְחָה, אָמַר בְּקִשְׁתוֹ שֶׁהִצְטָרִיד לָהּ.

זֶהוּ שְׁכָתוֹב: הַצִּילֵנִי נָא מִיָּד אַחִי מִיָּד עֵשָׂו כִּי יִרָא אֲנִי אִתּוֹ פֶּן יָבוֹא וְהִכָּהוּ אִם עַל בְּנִים. מִכָּאֵן, מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תִּפְּלָתוֹ שְׁצָרִיד לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו כְּרָאוּי. הַצִּילֵנִי נָא. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָרִי הַצִּלְתִּי מִלְּבָן - מִיָּד אַחִי. וְאִם תֹּאמַר קְרוֹבִים אַחֲרִים סָתֵם נִקְרָאִים אֲחִים - מִיָּד עֵשָׂו. מִה הַטַּעַם? בְּשִׁבִּיל לְפָרֵשׁ הַדָּבָר כְּרָאוּי. וְאִם תֹּאמַר, אֲנִי לָמָּה אֶצְטָרִיד? כִּי יִרָא אֲנִי אִתּוֹ פֶּן יָבוֹא וְהִכָּהוּ. כְּדִי לְהוֹדֵעַ דָּבָר לְמַעַלָּה וּלְפָרְשׁוֹ כְּרָאוּי, וְלֹא יִסְתִּיר הַדָּבָר.

וְאֶתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אִיטִיב עִמָּךְ וְגו'. וְאֶתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אִיטִיב, מִה זֶה וְאֶתָּה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (נחמיה

(ט) ואתה מחיה את כלם. אף כאן ואתה אמת.

בא ראה, דוד המלך אמר, (תהלים יט) יהיו לרצון אמרי פי, אלו דברים שהתפרשו. והגיון לבי - אלו דברים נסתרים שלא יכול בן אדם לפרשם בפיו, זהו הגיון, שהוא בלב, שלא יכול להתפרש.

ועל זה צריך הדבר להתפרש בפה, ודבר שתלוי בלב, והכל סוד הוא. אחד כנגד דרגה תחתונה, ואחד כנגד דרגה עליונה. דבר שהתפרש, כנגד דרגה תחתונה שהצטרף להתפרש. אותו שתלוי בלב הוא כנגד דרגה פנימית יותר, והכל הוא כאחד. ועל זה אמר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך וגו'.

כמו זה אמר יעקב. בתחלה פרש הדבר כראוי, ואחר כך הסתיר הדבר שתלוי בהגיון הלב שלא צריך לפרש, שכתוב (בראשית לב) ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב. כאן הוא דבר התלוי בלב שלא צריך לפרש, וכן צריך כמו שאמרנו, כדי ליחד יחוד שלם כראוי. אשרי הצדיקים שיוצאים לסדר שבח רבונם כראוי ולבקש בקשתם, ולכן כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. [ס"א כתוב גם את השני גם את השלישי וגו'. שלש פעמים גם, רמז (נ"ס) ראשי תבות: גואל משה. גואל מרדכי. גואל משיח] לשלש גאולות על ידי שלשה צדיקים, משה מרדכי משיח, שעתיד לגאולנו בקרוב.

ויותר יעקב לבדו וגו'. רבי חזיא פתח ואמר, (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה בכל יום ויום מעשהו הראוי לו, והרי פרשוהו. ונתבאר, [ואם תאמר] ביום הרביעי עשה מאורות, ואז נבראה הלבנה חסרה, אור שהקטינה עצמה, ומשום שהיא מארת חסר וא"ו, נתן מקום לשלט כל הרוחות והשדים ורוחות סערה ומזיקים וכל רוחות הטמאה.

כלם עולים ומשוטטים בעולם להסטות, ונתמנו במקומות חרבים ובשדות חזקים ובמדברות חרבים, וכלם מצד רוח הטמאה. והרי נתבאר שהרי רוח הטמאה באה שבאה מנחש העקלתון, הוא רוח טמאה ממש, והוא התמנה בעולם להסטות בן אדם אליו, ועל זה יצר הרע שולט בעולם.

והוא התמנה אצל בני אדם ונמצא עמם, ובעקמומיות ובתחבולות בא אליהם להסטותם מדרך הקדוש ברוך הוא. כמו שהסטה את אדם הראשון וגרם מות לכל העולם, כך גם מסטה בני אדם וגרם להם להטמא.

ומי שבא להטמא, מושך עליו אותו רוח טמאה ונדבק עמו. וכמה הם שמזמנים לטמא אותו, ומטמאים אותו והוא טמא, ומטמאים אותו בעולם הזה ובאותו עולם, והרי נתבאר.

ובשעה שבא בן אדם להטהר, אותו רוח טמאה נכפה לפניו ולא יכול לשלט עליו, ואז כתוב לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. אמר [כשאמר] רבי יוסי, לא תאנה אליך רעה - זו לילית. ונגע לא יקרב באהלה - אלו שאר מזיקים, והרי פרשוהו ונתבאר.

רבי אלעזר אמר, הרי אמרנו שלא יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן כשהלבנה נבראה והיתה חסרה, ובאריה שהרי אז רוח טמאה שולטת, וזוהי רוח רעה. מי רעה? זה נחש הרע, ונגע זהו מי שרוכב על הנחש. רעה ונגע הם כאחד.

ואף על גב ששינינו שנגע אלו נגעי בני אדם שיצאו מאדם, שהרי כל אותו שנים שלא קרב אדם לאשתו, ורוחות טמאה היו באות ומתחממות ממנו ומולידות ממנו, ואלה נקראים נגעי בני אדם.

והרי נאמר, שכשבו אדם בחלומו ולא שולט בגופו והגוף שוכך, רוח טמאה באה ושוה עליו, ולפעמים רוחות נקבות טמאות באות וקרבות אליו ומושכות אותו אליהן ומתחממות ממנו, ומולידות אחר כך רוחות ומזיקים [נגעי בני אדם, כמו בני אדם], ולפעמים נראים כמראה בני אדם, פרט לזה שאין להם שערות בראש.

ובכל יש לאדם להשימר מלפניהם כדי שילך בדרך התורה ולא יטמא עמם, שהרי אין לך מי שישן בלילה במטתו ולא טועם טעם מות ויוצאת נשמתו ממנו, וכיון שנשאר הגוף בלי נשמה קדושה, רוח טמאה זמינה ושוה עליו ונטמא. והרי בארנו דבר, שאין לאדם להעביר ידיו על עיניו בבקר, משום שהרי רוח טמאה שורה עליהם, והרי נתבאר.

בא ראה שהרי יעקב, אף על גב שגאהב על ידי הקדוש ברוך הוא, משום שנשאר לבדו, רוח אחרת נועדה להזדוג עמו.

רבי שמעון אמר, בא ראה מה כתוב בו בבלעם הרשע, וילך שפי. מהו שפי? יחידי, כמו שנאמר שפיפון עלי ארץ. כנחש הזה שהולך יחידי ואורב על דרכים ושבילים, כך גם בלעם הזה הולך יחידי. מה הטעם? כדי להמשיך עליו רוח טמאה. שכל מי שהולך יחידי בזמנים ידועים אפלו בעיר במקומות ידועים, מושך עליו רוח טמאה.

לכן בכל זמן לא ילך אדם יחידי בדרך ובעיר, אלא במקום שבני אדם הולכים ושבים ונמצאים שם, ועל כן לא ילך אדם יחידי בלילה, הואיל ובני אדם לא נמצאים, והינו הטעם שלא תלין נבלתו, שלא להחזיק גוף מת בלי רוח על הארץ בלילה. משום כך אותו בלעם הרשע היה הולך יחידי כנחש הזה, כמו שבארנו.

ויאבק איש עמו. מה זה ויאבק? נאמר רבי יהושע בן לוי, מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד כסא הכבוד. כתוב כאן בהאבקו עמו, וכתוב (נחום א) אבק רגליו. ואותו מלאך שרו של עשו היה, והוא סמא"ל, לכן דינו הוא שיעלה אבק רגליו עד כסא הכבוד, שהוא מקום המשפט. רבי שמעון אמר, מן אבק. אבק טפל לעפר. מה בין עפר לאבק? זה אבק שנשארו מהאש ולא עושה פרות [בעולם] לעולמים, עפר שכל הפרות יוצאים ממנו, והוא כלל שלמעלה ומטה.

אמר רבי יהודה, אם כך, מה זה מקים מעפר דלי? אמר לו, כמשמעו, אבל בגוון זה מקים מעפר דל משום שאין לו מעצמו כלום, ומאותו עפר יצא דל שאין בו כלום, ומאותו עפר כל הפרות וכל טוב העולם יוצאים ממנו ובו נעשים כל מעשי העולם, כמו שכתוב (קהלת ג) הכל היה מן העפר והכל שוב אל העפר.

ושנינו, הכל היה מן העפר - אפלו גלגל חמה, אבל אבק לא עושה פרות ונצנים [לעולם] לעולמים, ומשום כך ויאבק איש, שבא באותו אבק ורכב עליו כדי לקטרג ליעקב.

עד עלות השחר, שנעבר שלטונו והתחלף. וכך הוא לעתיד לבא, משום שהגלות עכשו דומה ללילה, והיא לילה, ושלט אותו אבק על ישראל והם שוכבים לעפר [אחר], עד שיעלה האור ויאיר היום, ואז ישלטו ישראל, ולהם תנתן המלכות, שהם קדושים עליונים, כמו שנאמר (דניאל ז) ומלכות ושלטון ונגדלה שמואלת תחת כל השמים תנתן לעם קדושים עליונים. מלכותו מלכות עולם, וכל השליטים לו יעבדו וישמעו.

ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. רבי יהודה פתח ואמר, (שיר ו) מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה יפה פנדגלות. פסוק זה פרושו ונתבאר. אבל מי זאת הנשקפה - אלו הם ישראל, בזמן שהקדוש ברוך הוא זקים אותם ויוציאם מן הגלות, אז יפתח להם פתח של אור [שהוא] דקיק קטן, ואחר כך פתח אחר שהוא גדול ממנו, עד שהקדוש ברוך הוא יפתח להם שערים עליונים פתוחים לארבע רוחות העולם.

וכן כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ולצדיקים שבהם, כך כלם ולא בזמן אחד. לאדם שנתן בחשד ודיוורו היה תמיד בחשד, כשיצאו להאיר לו, צריכים לפתח לו אור קטן כעין הממט, ואחר כך גדול ממנו, וכך בכל פעם עד שיאירו לו כל האור כראוי.

כך הם ישראל, כמו שנאמר (שמות כג) מעט מעט אנרשנו מפניך עד אשר תפרה וגו'. וכן למי שהוא בא להרפא, אינו בשעה אחת, אלא מעט מעט עד שיתחזק. אבל לעשו לא כך, אלא בפעם אחת מאיר לו, ונאבד ממנו מעט מעט [ולעתיד לבא לאמות עובדי עבודה זרה (ישעיה מב) ה' כגבור יצא] עד שיתחזקו ישראל וישמידו [וישב] אותו מהכל, מהעולם הזה ומהעולם הבא. ומשום שמאיר בשעה אחת, יהיה לו השמדה מהכל. אבל ישראל, אור שלקח מעט מעט, עד שיתחזקו, ויאיר להם הקדוש ברוך הוא לעולמים.

וכלם שואלים אותם ואומרים, מי זאת הנשקפה כמו שחר, זוהי קדירות הבקר, וזוהו אור דקיק. ואחר יפה כלבנה, משום שהלבנה, האור שלה מאיר יותר משחר. ואחר ברה כחמה, משום שאורה חזק וימאיר יותר מהלבנה. ואחר כך אימה פנדגלות, חזקה באור חזק כראוי.

בא ראה, בעוד שנחשף היום ומתפסה האור ובא הבקר, יואר בתחלה מעט מעט עד שיתרבה האור כראוי. שהרי כיון שהקדוש ברוך הוא יתעורר להאיר לה לכנסת ישראל, יאיר בתחלה כמו שחר, שהוא שחר, ואחר כך יפה כלבנה, ואחר כך ברה כחמה, ואחר כך אימה פנדגלות, כמו שנתבאר.

ובא ראה, כיון שעולה הבקר, שהרי לא כתוב כי בא השחר, אלא כי עלה, שהרי בזמן כי בא השחר, אז התחזק אותו ממנה והכיש את יעקב, משום שאותו ממנה הכיש את יעקב לתת כח להתחזק לעשו.

וכשעלה אותו שחר של שחר ונראה, בא האור והתחזק יעקב, שהרי אז הגיע זמנו להיות מואר, מה כתוב: ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו. ויזרח לו השמש, שהרי אז הזמן להיות מואר.

והוא צלע על ירכו. אז הוא רמז, שהרי בעוד שישראל בגלות וסובלים כאבים וצער וכמה רעות, כשמאיר להם היום וביא להם מנוחה, אז יסתכלו ויבאבו בעצמותיהם מכמה רעות וצער שסבלו ויתנחמו עליהם, משום כך ויזרח לו השמש. שאותו זמן המנוחה, ואז הוא צלע על ירכו, כואב ומצער

עצמו על מה שעבר.

והוא, כשעולה קדרות השחר, אז מתחזק ונאחז בו, שהרי נחלש כחו, שאין לו שלטון אלא בלידה, ויעקב שלטונו ביום. ועל זה אמר שלחני כי עלה השחר, שהרי אני ברשותך עומד, והרי נתבאר ופרשוהו.

ועל כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו', כי נגע בכך ירד יעקב בגיד הנשה. שאפלו בהנאה אסור, ואפלו לתת אותו לכלב. ולמה נקרא גיד הנשה? כלומר, גיד שהוא משפח את בני האדם מעבודת רבונם, ושם רובץ היצר הרע.

וכינו שנדבק עם יעקב, לא מצא מקום שיכול להתגבר על יעקב, משום שכל איברי הגוף סייעו ליעקב, וכלם היו חזקים ולא היתה בהם חלשה. מה עשה? ויגע בכך ירכו בגיד הנשה, במינו של יצר הרע שהוא מינו למקומו, ומשם בא יצר הרע על בני האדם.

ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, כמו שאמרו החברים באיברי האדם שרמוז למעלה, אם טוב - ואם רע - רע. ולכן כל איבר מחזק איבר. ודאי גיד הנשה מחזק את יצר הרע שהוא מינו, ובני ישראל לא יאכלו אותו, שאינם מצדו וממינו, אבל עמים עובדי עבודה זרה יאכלו אותו, שהוא מצד וממין המלאך שלהם, שהוא סמא"ל, כדי לחזק לבם. משום שיש באדם מאתים ארבעים ושמונה איברים כנגד מאתים ארבעים ושמונה מצוות התורה שהם נתנו להעשות, וכנגד מאתים ארבעים ושמונה מלאכים שהתלבשה בהם שכינה והשם שלהם כשם רבונם.

ויש באדם שלש מאות ששים וחמשה גידים, וכנגדם שלש מאות ששים וחמש מצוות שלא נתנו להעשות וכנגד שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה. והרי תשעה באב אחד מהם, שהוא כנגד סמא"ל, שהוא אחד מאותם שלש מאות ששים וחמשה מלאכים [ימים], ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. א"ת - לרבות תשעה באב שלא אוכלים בו ולא שותים. ולכן ראה הקדוש ברוך הוא הכל, ונרמז בהם רמז ליעקב. ויאבק איש עמו, בכל ימות השנה ובכל איברי יעקב, ולא נמצא פרט לאותו גיד הנשה. מיד תשש כח יעקב. ובימות השנה מצא יום תשעה באב שבו התחזק ונגזר דין עלינו ונחרב בית המקדש, וכל מי שאוכל בתשעה באב כאלו אכל את גיד הנשה. רבי חייא אמר, אלמלא לא נחלש כח [של מקום] זה של יעקב, היה מתקיים יעקב אליו, ונשבר כח של עשו למעלה ולמטה.

רבי שמעון פתח ואמר, (יחזקאל לא) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הגנה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואראה ואפל על פני וגו'. פסוק זה נתבאר. אבל בא ראה, שהרי כתוב (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. מה בין משה לשאר נביאי העולם? משה הסתפל באספקלריה המאירה - שאר הנביאים לא היו מסתכלים אלא באספקלריה שאינה מאירה. משה היה שומע ועומד על רגליו ונחזק מתחזק והיה יודע דבר על בריו, כמו שכתוב (במדבר יב) ומראה ולא בחידות - שאר הנביאים היו נופלים על פניהם ונחלש כחם ולא היו יכולים לעמוד על בריו של דבר. מי גרם להם את זה? משום שכתוב כי נגע בכך ירד יעקב והוא צלע על ירכו.

וכל אותם נביאים לא יכלו לעמוד על מה שעתידי לעשות הקדוש ברוך הוא לעשו, פרט לעובדיה הנביא שהיה גר, שבה מצד של עשו - זה עמד בקיומו על עשו ולא נחלש כחו.

ועל זה כל שאר הנביאים נחלש כחם ולא היו יכולים לעמוד לקבל דבר על בריו כראוי. מה הטעם? משום כי נגע בכך ירד יעקב בגיד הנשה. שלקח ושאב כל כח הירד, ועל זה נשבר כח הירד ונשאר צולע על ירכו, שהרי כל נביאי העולם לא יכלו להדבק ולעמוד בו.

בא ראה, כל הנביאים פרט למשה לא עמדו בכתם כראוי, ומי שעוסק בתורה ואין מי שתומך בו, לא נמצא מי שמטיל מלאי לכיסו להתחזק. על זה התורה משתפחת בכל דור ודור ונחלש כח התורה כל יום ויום, משום שאין להם לאלו שעוסקים בתורה על מה שסומכים, ומלכות הרשעה מתחזקת בכל יום ויום.

בא ראה כמה גרם חטא זה, ומשום שאין [לו] מי שיתמך בתורה כראוי, אותם עמודים חלשים, וגורמים להתחזק את אותו שאין לו שוקים ורגלים לעמוד עליהם.

פתח ואמר, (בראשית ב) ויאמר ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מפל הבהמה וגו' על גחנך תלך. מה זה על גחנך תלך? שנשברו התומכים שלו וקצצו את רגליו ואין לו על מה שיעמוד. כשישראל לא רוצים לתמך בתורה, הם נותנים לו תומכים ושוקים לעמוד ולהתחזק בהם.

בא ראה כמה עקימות והתחכמות התחכם באותו לילה אותו הרכב על הנחש כנגד יעקב, שהרי הוא היה יודע שכתוב (שם כז) הקל קול יעקב והידים ידי עשו, ואם פוסק קול יעב, אז והידים ידי עשו. לכן הסתפל לכל הצדדים להרע ליעקב ולהפסיק קולו.

וְרָאָה אוֹתוֹ חִזְק בְּכַל; וְרוּעוֹת מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה שֶׁהֵם חִזְקֵי הַגּוֹף שֶׁמִּתְחַזְק בִּיגִיָּהֶם, וְרָאָה כֹּחַ הַתּוֹרָה שֶׁהִתְחַזְק בְּכַל, אִזּוּ וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכַל לוֹ. מָה עָשָׂה? מִדֹּ - וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוֹ, שֶׁהִתְחַכֵּם כִּנְגִדּוֹ. אָמַר, כִּינּוּ שֶׁנִּשְׁבְּרוּ עֲמוּדֵי וְתוֹמְכֵי הַתּוֹרָה, מִדֹּ הַתּוֹרָה לֹא מִתְחַזְקֶת, אִזּוּ יִתְקַיֵּם מָה שֶׁאָמַר אַבְיָהֶם הַקָּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִדִּים יְדֵי עֶשָׂו, (שם) וְהָיָה בְּאֶשֶׁר תִּרְיֵד וּפְרָקֶת עָלָיו מֵעַל צִנְאָרָךְ.

וּבִזְזָה הִתְחַכֵּם כִּנְגִדּוֹ יַעֲקֹב. שֶׁהָרִי מִשּׁוֹם שֶׁנִּשְׁבְּרָה כֹּחַ הַתּוֹרָה, הִלָּךְ וְהִתְחַזְק עֶשָׂו. וּבִשְׂרָאָה שֶׁלֹּא יָכַל לַתּוֹרָה, אִזּוּ הִחְלִישׁ כֹּחַ אוֹתָם הַתּוֹמְכִים אוֹתָהּ. וּכְשֶׁלֹּא נִמְצָא מִי שֶׁסּוֹמֵךְ אֶת הַתּוֹרָה, אִזּוּ לֹא יִהְיֶה קוֹל קוֹל יַעֲקֹב, וְיִהְיֶה הִדִּים יְדֵי עֶשָׂו.

וּבִשְׂרָאָה יַעֲקֹב כִּדֹּ כֶּשֶׁעָלָה הַבִּקְרָה, הִחְזִיק [יַעֲקֹב] בּוֹ וְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, עַד שֶׁהוּא בָּרוּךְ אוֹתוֹ וְהוֹדָה לוֹ עַל אוֹתוֹ בְּרִכּוֹת, וְאָמַר לוֹ, לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שֶׁמָּדָּ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל. לֹא יַעֲקֹב בַּעֲקִימוֹת, אֲלֵא בִּנְאֻחַ וְכֹחַ, שֶׁאֵין מִי שֶׁיּוֹכֵל לָדֹ.

וּבֹא וְרָאָה, מִהֲנִחֵשׁ הִזָּה כְּמָה כְּחוֹת נִפְרָדִים לְכָל צֶד וּנְמִצָּאִים בְּעוֹלָם אֲצֵל בְּנֵי אָדָם, וְרוֹצִים לְקַיֵּם אוֹתוֹ גִּיד הַנֶּשֶׁה. שֶׁאִף עַל גֵּב שֶׁקָּרַב אֵלָיו אוֹתוֹ רוֹכֵב עַל נֶחֶשׁ, עוֹמֵד הוּא וְהִתְקַיֵּם בְּצוּרָה וְלֹא נִשְׁבֵּר.

וְכֹחַ צְרִיכִים לְהִתְחַזְק בְּעוֹלָם וּלְהִרְאֹת, כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל. וּבִשְׂרָאָה שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבֵּר וְלֹא נִאֲכַל אוֹתוֹ מְקוֹם, אִזּוּ נִשְׁבֵּר כְּחוֹ וְחִזְקוֹ וְלֹא יָכַל לְהִרְעֵל לְבָנֵי יַעֲקֹב, וְעַל זֶה לֹא צְרִיכִים לְתַת מְקוֹם לְבָרִיּוֹת הָעוֹלָם לֵאכֹל אוֹתוֹ וְלֹא לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ כָּלֵל.

רַבִּי יִיסָא הַזְּקוֹן דְּרִשׁ, כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב - כְּתוּב כָּאן כִּי נִגַע בְּכַף, וְכְתוּב שָׁם (בַּמִּדְבָּר יט) כָּל הַנֶּגַע בְּמַת בְּנִפְשׁ הָאָדָם [וְיִטְמָא]. מָה לְהִלָּךְ טְמָאָה - אִף כָּאן גַּם טְמָאָה, שֶׁטְמָא אוֹתוֹ מְקוֹם, וּמִמְקוֹם טְמָא אֵין לָנוּ [לְהִתְתַּקֵּן] לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ כָּלֵל. כָּל שֶׁכֵּן בְּמְקוֹם שֶׁקָּרַב אוֹתוֹ צֶד הַטְּמָאָה, וְהַתּוֹרָה לֹא אָמְרָה אֲלֵא כִּי נִגַע, וְכְתוּב וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְכָל אֲשֶׁר יִגַע בּוֹ הַטְּמָא יִטְמָא. בָּרוּךְ הַרְחֵק מִשְׁתֵּן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל לְזִכּוֹת בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי ג) אֲרֵךְ חַיִּים בִּימֵינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֶשֶׂר וְכַבּוֹד.

וְהוּא עֹבֵר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַרְצָה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (שְׁמוֹת לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי ה' קִנָּא שְׁמוֹ. וְכִי יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בָּחִיר הָאֲבוֹת, שֶׁנִּבְחַר חֵלֶק שְׁלֹם לְקִדּוּשׁ-בָּרוּךְ-הוּא, וְהוּא הִתְקַרַּב אֵלָיו יוֹתֵר [ס"א וְנִשְׁלַם לְמַעַלָּה וְלִמְטָה], אִידֹ הַשְׁתַּחֲוֶה לְאוֹתוֹ עֶשָׂו הִרְשַׁע שֶׁהוּא בְּצֶד שֶׁל אֵל אֲחֵר, וּמִי שֶׁסּוֹגֵד לוֹ - סוֹגֵד לְאֵל אֲחֵר? אִם תֹּאמַר מִשּׁוֹם שֶׁאָמַרְוּ, שׁוּעֵל בִּשְׁעָתוֹ הַשְׁתַּחֲוֶה לוֹ - לֹא כִדֹּ, שֶׁהָרִי עֶשָׂו כְּמוֹ אֵל אֲחֵר הָיָה, וַיַּעֲקֹב לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לְאוֹתוֹ צֶד וּלְאוֹתוֹ חֵלֶק כָּלֵל.

[פֶּתַח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר], אֲלֵא כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-א כה) וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לְחִי וְאֵתָה שְׁלוֹם וּבִיתָךְ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר לָךְ שְׁלוֹם. וְהָרִי נִתְבָּאָר שֶׁאֲסוּר [לו] לְהִקְדִּים שְׁלוֹם לְרִשְׁעִים, וְכִינּוּ שֶׁאֲסוּר, אִידֹ מִצְוָנוּ שֶׁדּוּד אָמַר פְּסוּק זֶה לְנִבֵּל? אֲלֵא הָרִי פִּרְשִׁיהָ שֶׁאָמַר לְקִדּוּשׁ-בָּרוּךְ-הוּא כִדֹּ לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ לְחִי, וְחֶשֶׁב נִבֵּל שֶׁעָלָיו אָמַר.

כְּמוֹ זֶה (בְּרַאשִׁית מז) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמַּטֶּה, וְכִי אֵל בְּנוֹ הוּא הַשְׁתַּחֲוֶה? אֲלֵא לְמְקוֹם הַשְׁכִּינָה כִּרְעֵ וְהַשְׁתַּחֲוֶה, אִף כָּאן וְהוּא עֹבֵר לְפָנֵיהֶם. מָה זֶה וְהוּא? זֶה שְׁכִינָה עָלְיוֹנָה שֶׁהִתְחַזְק הוֹלָכֶת לְפָנָיו [כִּרְעֵ], וְזוֹהִי שְׁמִירָה עָלְיוֹנָה. כִּינּוּ שֶׂרָאָה יַעֲקֹב, אָמַר, הִנֵּה זְמַן לְהַשְׁתַּחֲוֶה לְקִדּוּשׁ-בָּרוּךְ-הוּא שֶׁהָיָה הוֹלָךְ עִמּוֹ.

כִּרְעֵ וְהַשְׁתַּחֲוֶה שֶׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיוֹ, וְלֹא כְּתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעֶשָׂו. אֲלֵא כִינּוּ שֶׂרָאָה שֶׁהָרִי הַקִּדּוּשׁ בָּרוּךְ הוּא הוֹלָךְ עִמּוֹ, אִזּוּ הַשְׁתַּחֲוֶה כִּנְגִדּוֹ, כִּדֹּ שֶׁלֹּא לְתַת כְּבוֹד לְהַשְׁתַּחֲוֶה לְאֲחֵר פֶּרֶט לוֹ, וְהַכֹּל הוּא כְּרֹאִי. אֲשֶׁרִי הַצְדִּיקִים שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם שְׁעוֹשִׂים בְּשִׁבִּיל כְּבוֹד רַבּוֹנָם הוּא, וְכִדֹּ שֶׁלֹּא יִסְטוּ יְמִינָהּ וּשְׂמֹאלָהּ.

וַיִּרְץ עֶשָׂו לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבִקְהוּ וַיִּפֹּל עַל צִנְאָרוֹ. צִנְאָרוֹ כְּתוּב חֶסֶר. וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּכְבּוּ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, (יִשְׁעִיָּה נז) וְהִרְשָׁעִים כִּינּוּ נִגְרָשׁ כִּי הִשְׁקֵט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמִינוֹ רִפְשׁ וְטִיט. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר. וּבִדְבָרֵי תּוֹרָה יֵשׁ כְּמָה סוּדוֹת עָלְיוֹנִים מְשֻׁנִּים זֶה מִזָּה, וְהַכֹּל אֶחָד.

וְהִרְשָׁעִים כִּינּוּ נִגְרָשׁ כִּי הִשְׁקֵט לֹא יוֹכֵל - זֶה עֶשָׂו שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו בְּרִשָּׁע וּבְחִטָּא, שֶׁהָרִי כֶּשֶׁבָּא יַעֲקֹב אֵלָיו, מַעֲשָׂיו לֹא הָיוּ בְּשִׁלּוֹם. וַיִּפֹּל עַל צִנְאָרוֹ - אֶחָד. צִנְאָרוֹ זֶה רִשְׁעִים, שֶׁהָיָה צִנְאָרוֹ שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. וַיִּפֹּל עַל צִנְאָרוֹ וְלֹא עַל צִנְאָרִיו, מִשּׁוֹם שֶׁפְּעָמִים נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - אֶחָד מִבְּבֵל, וְאֶחָד מִזְרַעוֹ שֶׁל עֶשָׂו, שֶׁהָפִיל עֲצָמוֹ עָלָיו פֶּעַם אֶחָד וְהִחְרִיבוֹ, וְעַל זֶה וַיִּפֹּל עַל צִנְאָרוֹ - אֶחָד.

וַיִּשְׁ"קָהוּ נְקוּד לְמַעַלָּה, כִּי לֹא נִשְׁקוּ בְּרַצּוֹנוֹ. וְשִׁנִּינוּ, מָה זֶה שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי כז) וְנַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא? זֶה בְּלָעַם כֶּשֶׁבֶרֶךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי לֹא בִּרְכָם בְּרַצּוֹן הֵלֵב. אִף כָּאן נַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא - זֶה עֶשָׂו.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב (תְּהִלִּים ג) קוֹמָה ה' הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי כִּי הַכִּיתָ אֶת כָּל אֹיְבֵי לְחִי שְׁנֵי רִשְׁעִים שְׁבָרָת. וְשִׁנִּינוּ, אֵל תִּקְרִי שְׁבָרָת אֲלֵא שְׁרַבְבָתָהּ, שֶׁהָרִי גִדְּלוֹ שְׁנֵי וְחֶשֶׁב לְנִשְׁחַף אוֹתוֹ וְכִי. וְעַל זֶה וַיִּכְבּוּ, זֶה בְּכָה וְזֶה בְּכָה, וּבִבְרִיָּה הַחֲבָרִים.

בא ראה כמה היה לבו ורצונו של עשו לעקב, שהרי אפלו באותה שעה חשב לארד זמן לבאריכות הימים לעשות לו רעות ולקטרג לו, ועל זה ויבכו. זה היה בוכה שלא היה חושב להנצל מידו, וזה היה בוכה משום שאביו היה קים ולא יכול לו.

אמר רבי אבא, ודאי נחלש רגזו של עשו בשעה שראה את יעקב. מה הטעם? משום שהרי הסכים עמו אותו ממנה של עשו, ועל זה לא יכל עשו לשלט ברגזו, שהרי כל הדברים של העולם הזה תלויים למעלה, וכשהסכימו למעלה בתחלה - הסכימו למטה. השלטון אינו למטה עד שנתן השלטון למעלה, והכל תלוי זה בזה.

יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי וגו'. אמר רבי אלעזר, הינו מה שאמרנו בתחלה, שיעקב לא רצה עכשו אותו ברכות ראשונות שברכו אביו, למשום שכתוב (איכה ג) טוב לגבר כי ישא על בנעוריו, וכתוב (משלי לא) ותשחק ליום אחרון ועדין לא התקיימו בו אפלו אחד מהם, משום שהעביר אותם לסוף הימים בשעה שיצטרכו לבניו מול כל עמי העולם.

ולכן בשעה שאמר עשו נסעה ונלכה, ונחלק העולם הזה כאחד ונשלט כאחד - מה אמר יעקב? יעבר נא אדני לפני עבדו. יקדים עשו שלטונו עכשו בעולם הזה, יעבר נא, כמו שאמר (מיכה ב) ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם, הקדם אתה שלטונך בתחלה בעולם הזה - ואני אתנהלה לאטי, אני אעלה עצמי לאותו עולם הבא ולסוף הימים, לאותם ימים שהולכים לאט.

לרגל המלאכה - איזו מלאכה? זו אספקלריה שלא מאירה שבה נעשה מעשה העולם. אשר לפני - זוהי מלפני ה' בכל מקום. ולרגל הילדים - זהו סוד של הכרובים להראות סוד האמונה שהוא נדבק בהם.

עד אשר אבא אל אדני שעירה - אני אסבל גלות שקד עד שיבא ונגיע זמני לשלט על הר עשו, כמו שנאמר (עובדיה א) ואלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו, ואז והיתה לה' המלוכה.

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קכז) שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית וגו', אם ה' לא ישמר עיר וגו'. בא ראה, בשעה שעלה בראשון הקדוש ברוך הוא לברא עולם, הוציא מתוך ניצוץ חזק קשר אחד, והתלהט מתוך החשך, ונשאר בעליה ונרד למטה. אותה חשכה להטה [והתלהטה] במאה שבילים דרכים דקיקים גדולים, ונעשה בית של העולם.

בית זה הוא בתוך אמצע הכל. כמה פתחים וחדרים לו סביב סביב, מקומות עליונים קדושים, שם מקננות צפרי השמים כל אחד ואחד למינו. בתוכו יוצא אילן גדול אחד וחזק, ענפיו ופריו רב, מזון לכל בו. אותו האילן עולה לענני השמים, ונטמן בין שלשה הרים. מתחת לשלשת ההרים הקלו יוצא, עולה למעלה ויורד למטה.

הבית הזה משקה ממנו וגו' בתוכו כמה גזזים עליונים שלא נודעו, בזה נבנה בית זה ונתקן. אותו האילן מתגלה ביום ומתפסח בלילה. והבית זה שולט בלילה ומתפסח ביום.

בשעה שנקנס החשך ונקשר בו שולט, וכל הפתחים סתומים מפל הצדדים. אז כמה רוחות פורחות באויר, תאבות לדעת ולהכנס בו, ונקנסות בין אותו צפרים, ולוקחות עדות, ושטות ורואות מה שרואות.

עד שמתעורר אותו חשך שנקשר בו, ומוציא שלהבת אחת, ומכה בכל הפטישים החזקים, ופותח פתחים ובוקע סלעים. עולה ויורדת אותה שלהבת ומכה בעולם ומעוררת קולות למעלה ולמטה.

ואז כרוז אחד עולה ונקשר באויר וקורא. אותו אויר יוצא מתוך עמוד ענן של המזבח הפנימי, וכשיוצא מתפשט לארבעת צדי העולם. אלף אלפים עומדים מצד שהוא שמאל, ורבוז רבבות עומדים מצד שהוא ימין, והכרוז עומד בקיומו, קורא בחיל ומכריז. אז כמה אותם שמתקנים שירה ועובדים עבודה, ושני פתחים נפתחים, אחד לצד דרום ואחד לצד צפון.

עולה הבית הזה ונתן ומתקשר בין שני צדדים, ושירים מזמרים ותשבחות עולות. אז נכנס מי שנקנס בלחש, והבית מתלהט בשפה אורות מאירים זיו לכל צד, ונהרות בשמים יוצאים ומשקים כל חיות השדה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם וגו', ומזמרים עד עלות הבקר. וכשעולה הבקר, אז פוכבים ומזלות השמים וחילותיהם, כלם משבחים ואומרים שירה, כמו שנאמר (איוב לח) ברוי יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים.

בא ראה, (תהלים קכז) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. אם ה' וגו' - זה המלך העליון שהוא בונה את הבית הזה תמיד ומתקן אותו. אימתי? כשעולים הרצונות והעבודות מלמטה כראוי.



אם ה' לא ישמר עיר, אימתי? בשעה שנחשך הלילה והצדדים המזינים שורים ומשוטטים בעולם, והפתחים סתומים, ונשמר מכל הצדדים שלא יתקרב בו ערל וטמא, כמו שנאמר (ישעיה נב) לא יוסיף לבא בך עוד ערל וטמא, שעתיד הקדוש ברוך הוא להעבירם מן העולם.

מי ערל ומי טמא? אלא הכל אחד ערל וטמא. זהו שהתפתה בו והלך אחרי אדם ואשתו וגרמו מות לכל העולם, והוא המטמא את הבית הזה עד אותו זמן שיעבירו הקדוש ברוך הוא מן העולם. משום כך אם ה' לא ישמר עיר, שווא ודאי.

בא ראה, ויעקב נסע סכתה, נסע כנגד חלקו של האמונה. מה כתוב למעלה? וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה, וכתוב ויעקב נסע סכתה. אלא כל אחד נפרד לצד שלו - עשו לצד של שעיר, מה זה שעיר? זו אשה זרה, אל נכר. ויעקב נסע סכתה, זו האמונה העליונה.

ויבן לו בית, כמו שנאמר (שם) בית יעקב. אמר רבי אלעזר, שיתקן תפלת ערבית כראוי. ולמקנהו עשה סכת, שאר סכות לשמר אותם, וזהו חלקו. ואז ויבא יעקב שלם - שלם מהכל, ויבארוהו. וכתוב (תהלים עו) ויהי בשלם סכו וגו', ויבארוהו, והכל סוד אחד.

אז התחברה עמו האמונה שהיה שלם, כשהתעטר במקום שראוי לו, ואז סכה זו התעטרה עמו, שהיה שלם מהאבות, שהיה שלם מבניו, וזהו שלם, שלם למעלה שלם למטה, שלם בשמים שלם בארץ. שלם למעלה - שהוא כלל האבות, תפארת ישראל. שלם למטה - בבניו הקדושים. שלם בשמים שלם בארץ. ואז ויהי בשלם סכו, ויבארוהו. מיד מה כתוב? ויתצא דינה בת לאה, ויבארוהו החברים.

בא ראה כמה דרגות וצדדים נפרדים למעלה, וכלם משנים זה מזה, חיות משנות אלו מאלו, אלה מקטרגים לשלט על אלה ולטרף טרף כל אחד ואחד למינו. מצד של רוח הטמאה כמה דרגות נפרדות, וכלם אורבים לקטרג אלה כנגד אלה, שהרי כתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו, ששפמתיחברים, מקטרגים עולם.

ובא וראה, תשוקת הדרגות הטמאות אינה אלא לקטרג בצדדים הקדושים. יעקב, שהוא קדוש, כלם ארבו לו וקטרגו עמו. בתחלה נשכו נחש, כמו שנאמר ויגע בכף ירכו. עכשו נשכו חמור.

שם הוא עומד אצל הנחש. עכשו שמעון ולוי, שבאו מצד הדין הקשה, עמדו כלפי החמור ושלטו עליו בכל הצדדים ונכפה לפניו, כמו שנאמר ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב. ושמעון שהיה [שור], מולו [הוא] שור, בא על חמור וקטרג בו כדי שלא יתחברו כאחד, ונמצא שהוא מקטרג שלו.

וכלם באים לקטרג ליעקב, והוא נצל, ואחר כך הוא שולט עליהם. אחר כך בא שור ונשלים בחמורים שכלם מצד החמור - יוסף שהוא שור, ומצרים שהם חמורים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם.

ועל זה אחר כך בני יעקב נפלו בין אותם חמורים, משום שהזדגג שור עמם ונשכו אותם עצמות ובשר, עד שהתעורר לוי כמו מקדם ופזר אותם החמורים [שהזדגגו] לכפות אותם, ושבר כחם מהעולם, והוציא את השור משם. זהו שכתוב (שמות יג) ויקח משה את עצמות יוסף עמו.

בא ראה, כשבא שמעון להתחלה על אותו חמור, התעורר עליהם דם שנמולו, ואחר כך וינהרגו כל זכר. כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא על ידי לוי, זה משה, באותם חמורים במצרים. בתחלה דם, אחר כך (שם) וינהרג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו'. כאן בחמור הזה כתוב, ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם וגו'. שם באותם חמורים כתוב, (שם) כלי כסף וכלי זהב ושמלת, וכתוב (שם) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו'.

ושמעון ולוי - זה עומד אצל החמור הזה, וזה עומד אצל כל אותם חמורים. כלם רצו להשתתף עם יעקב הקדוש ונתקנו לנשף אותו, והוא בבניו עומד לגביהם וכופה אותם תחתיו. עכשו שעשו נשף אותו ואת בניו, מי יקום מולו? יעקב ויוסף, זה מצד זה וזה מצד זה, שכתוב (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'.

ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב. אמר רבי יוסי, כלם היו מתפנסים, וכשהיו חוגרים כלי זין לקרב, היו מרתתים ועוזבים אותם, ולכן לא רדפו אחרי בני יעקב.

הסירו את אלהי הנכר וגו'. הסירו את אלהי הנכר - אלה הם שנטלו משכם כלי כסף וזהב שהיה חקוק עליהם עבודה זרה שלהם. רבי יהודה אמר, עבודה זרה היו מכסף וזהב, ויעקב הטמין אותם שם כדי שלא יתנו מצד של עבודה זרה, שאסור לאדם להנות ממנה לעולמים.

רבי יהודה ורבי חזקיה היו הולכים בדרך. אמר רבי חזקיה לרבי יהודה, מה זה שכתוב (שמואל-ב יב) ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה כפר זהב ואבן יקרה ויתהי על ראש דוד. ושנינו, שקוץ

בְּנֵי עַמּוֹן מִלֶּכֶם שָׁמוּ, וְזֶהוּ עֲטֶרֶת מִלֶּכֶם. מֶה הַטַּעַם וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד, וּמֶה הַטַּעַם כְּתוּב שְׁקוֹץ, שֶׁהָרִי בִשְׂאֵר אֱלֹהֵי הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה כְּתוּב אֱלֹהֵי הָעַמִּים, אֱלֹהִים אֲחֵרִים, אֵל נֶכֶר, אֵל אֲחֵר, וּבָזָה אָמַר שְׁקוֹץ אֶחָד.

אָמַר לוֹ, וּבְכָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה כִּי קָרָא לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים כג) וַתִּרְאוּ אֶת שְׁקוּצֵיהֶם וְאֶת גְּלוּלֵיהֶם. וּמֶה שֶׁאָמַר וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מִלֶּכֶם, שֶׁהוּא מִלֶּכֶם - כִּי הוּא וְדָאִי. אֶלָּא אֲתִי הַגִּתִּי, עַד שֶׁלֹּא הִתְגַּדֵּר, אֲזִי הוּא שֶׁבֵר אֶת אוֹתָהּ עֲטֶרֶת שֶׁל אוֹתוֹ מִלֶּכֶם, אוֹתָהּ דְּמוּת שֶׁחִקְקָה עָלֶיהָ וּפָגַם אוֹתָהּ, אֲזִי הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ הִתֵּר לְהִנּוּת מִמֶּנָּה, וְהִתֵּתָה עַל רֹאשׁוֹ. וּבֹא וּרְאֵה, שְׁקוֹץ בְּנֵי עַמּוֹן, נֶחֱשׁ אֶחָד בַּחֲקִיקָה עֲמֻקָּה הִנֵּה חֲקוּק עַל אוֹתוֹ כְּתֹר, וְלָכֵן נִקְרָא שְׁקוֹץ, זֶהְמָא.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר - אֵלֹהֵי שְׂאֵר נָשִׁים שֶׁהָיוּ מִבִּיאוֹת בְּתוֹכָן כָּל עַדִּיּוֹהָן, וְעַל זֶה כְּתוּב וַיִּתְּנוּ אֵל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר, אֵלֹהֵי נָשִׁים וְכָל עַדִּיּוֹהָן וְכָל עֲבֹדָה זָרָה שֶׁל זָהָב וְכֶסֶף. וַיִּטְמֹן אוֹתָם יַעֲקֹב, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצַּד שֶׁל עֲבֹדָה זָרָה כָּלָל.

בֹּא רְאֵה שֶׁיַּעֲקֹב אִישׁ שָׁלֵם בְּכָל הִנָּה, וְהִנָּה נִדְבֵק בְּקְדוּשַׁת בְּרוּךְ-הוּא. מֶה כְּתוּב? וְנִקְוָמָה וְנַעֲלָה בֵּית אֵל וְאָעֲשֶׂה שֵׁם מִזְבֵּחַ לָאֵל הָעֵנָה אֲתִי בְּיוֹם צִרְתִּי וַיְהִי עֲמָדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי. מִיָּד - וַיִּתְּנוּ אֶת יַעֲקֹב. מִכָּאן שֶׁצִּרְיָהּ הָאֵדָם לְשִׁבְחָהּ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְהוֹדוֹת לוֹ עַל נִסִּים וְעַל טוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ, וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיְהִי עֲמָדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי.

בֹּא רְאֵה, בְּהִתְחַלְתָּה כְּתוּב וְנִקְוָמָה וְנַעֲלָה בֵּית אֵל וְגו', הַכֵּלִיל בְּנֵי עַמּוֹן, וְאַחֵר כִּי כְּתוּב וְאָעֲשֶׂה שֵׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְּתוּב וְנַעֲשֶׂה, שֶׁהוּצִיא אוֹתָם מִכָּלל זֶה. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁעָלִיו הִנָּה הַדֶּבֶר. יַעֲקֹב תִּקְוָן תִּפְלֵת עֲרִבִית וְדָאִי, וְהוּא עָשָׂה מִזְבֵּחַ וְעָלִיו הִנָּה הַדֶּבֶר, וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא עֹבֵר כָּל אוֹתוֹן צְרוּת מִיּוֹם שֶׁבִּרַח מִלִּפְנֵי אֲחִיו, שֶׁכְּתוּב וַיְהִי עֲמָדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי, וְהֵם בָּאוּ אַחֵר כִּי לְעוֹלָם, וְעַל זֶה לֹא הִכְנִיס אוֹתָם עִמּוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מִכָּאן מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ נֶס, צִרְיָהּ לְהוֹדוֹת. מִי שֶׁאוֹכֵל לֶחֶם בְּשִׁלְחוֹ, הוּא צִרְיָהּ לְבָרָךְ, וְלֹא אַחֵר שֶׁלֹּא אֵכֵל דֶּבֶר.

וַיְבֹן שֵׁם מִזְבֵּחַ וְגו'. בֹּא רְאֵה, כְּתוּב וַיְבֹן שֵׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְּתוּב [בְּאֵלֹהֵי הַמִּזְבְּחוֹת] שֶׁהִעֲלָה עָלֵיו נִסִּים וְעוֹלוֹת, אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁתִּקְוָן אוֹתָהּ דִּרְגָה הָרְאוּיָה לְהִתְתַּקֵּן. מִזְבֵּחַ לַה', לְתִקְוָן דִּרְגָה תִּחְתּוֹנָה לְחִבְרָה בְּדִרְגָה עָלִיוֹנָה, וְעַל זֶה וַיְבֹן שֵׁם מִזְבֵּחַ - זוֹ דִּרְגָה תִּחְתּוֹנָה. לַה' - זוֹ דִּרְגָה עָלִיוֹנָה. וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית אֵל - שֵׁם זֶה כִּשֵּׁם הָעֲלִיוֹן, מִשּׁוּם שֶׁשִּׁפְּהָאִירָה מִהֵאָם, אֲזִי כָאִמָּה בִּתְּהָ וְהִכָּל אֶחָד.

כִּי שֵׁם נִגְלוֹ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים - מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא בְּשִׁכְנָה, שֶׁהָרִי שְׂבָעִים הָיוּ שֶׁהֵם נִמְצְאוּ תַּמִּיד עִם הַשְּׂכִינָה, וְשְׂבָעִים קִתְּדָאוֹת סָבִיב הַשְּׂכִינָה, וְעַל זֶה כִּי שֵׁם נִגְלוֹ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהִתְגַּלָּה, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְהִנָּה ה' נָצַב עָלָיו.

וַיַּעַל מַעְלֵי אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲתוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִכָּאן שֶׁנַּעֲשֶׂה מִרְכָּבָה קְדוּשָׁה עִם הָאֲבוֹת. וּבֹא וּרְאֵה, יַעֲקֹב הוּא מִרְכָּבָה קְדוּשָׁה עָלִיוֹנָה שֶׁעוֹמֶדֶת לְהֵאִיר לְלִבָּנָהּ, וְהוּא מִרְכָּבָה לְבָדוּ. וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיַּעַל מַעְלֵי אֱלֹהִים.

פֶּתַח וְאָמַר, (דְּבָרִים ד) כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בְּכָל קְרָאָנוּ. אֵלָיו בֹּא רְאֵה כִּמָּה הֵם חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לָךְ עִם וְלָשׁוֹן בְּכָל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה שֶׁבְּעוֹלָם שֵׁשׁ לוֹ אֵלֹהִים שִׁשְׁמַע אוֹתָם כִּמּוֹ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִזְמֵן לְקַבֵּל תְּפִלוֹת וּבִקְשׁוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁעָה שֶׁהֵם צֹרִיכִים לְהַשְׁמִיעַ תְּפִלָּה שֶׁהֵם רוֹצִים בְּשִׁבִּיל אוֹתָהּ דִּרְגָה שֶׁלָּהֶם.

בֹּא רְאֵה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ. מִי וַיִּקְרָא? זֶה שְׂכִינָה, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֵל מִשָּׁה. וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, לְמַעַל בְּאָרְנוֹ שֶׁהָרִי נִשְׁלַם בְּכָל פְּרָאוֹי, וְאֲזִי הִתְעַלָּה בְּדִרְגָתוֹ וְנִשְׁלַם בְּשֵׁם זֶה, וְעַל זֶה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, וְדָאִי מֶה שֶׁאֲמַרְתָּ שֶׁיַּעֲקֹב בְּחִיר הָאֲבוֹת הוּא, וְהוּא אֲחִיו לְכָל הַצִּדִּדִּים, וְקָרָא שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְכְּתוּב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שְׁמֶךָ, וְכְּתוּב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, לְמָה חִזַּר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּקְרָא לוֹ יַעֲקֹב בְּכִמָּה פְּעָמִים, וְהִכָּל קָרָאוּ לוֹ יַעֲקֹב כִּמּוֹ מִקְדָּם? אִם כֵּן, מֶה זֶה וְלֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב?

אָמַר לוֹ, יִפָּה אֲמַרְתָּ. פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא כָאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה, פְּסוּק זֶה פְּרִשׁוּהוּ. אֵכֵל בֹּא רְאֵה, כְּגִבּוֹר יֵצֵא? גִּבּוֹר צִרְיָהּ לְכָתוּב? כָּאִישׁ מִלְחָמוֹת? אִישׁ מִלְחָמוֹת צִרְיָהּ לְכָתוּב!

אֶלָּא הָרִי נִתְבָּאָר, ה' בְּכָל מָקוֹם זֶה רַחֲמִים, וְדָאִי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁמוֹ הוּא ה', שֶׁכְּתוּב (ישעיה מב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי. וְרָאִינוּ שֶׁלְּפָעָמִים נִקְרָא שְׁמוֹ אֱלֹהִים, וְהוּא דִּין בְּכָל מָקוֹם. אֶלָּא בְּזִמְנוֹ שֶׁמִּתְבָּרֵים הַצִּדִּיקִים בְּעוֹלָם, ה' שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם הַרְחֲמִים. וּבְזִמְנוֹ שֶׁמִּתְבָּרֵים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, אֱלֹהִים שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם אֱלֹהִים. כִּי בְּזִמְנוֹ שֶׁיַּעֲקֹב לֹא הָיָה בֵּין שׁוֹנָאִים וְלֹא הָיָה בְּאֶרֶץ אַחֲרִית, קָרָא לוֹ יִשְׂרָאֵל.

וּכְאֶשֶׁר הָיָה בֵּין שׁוֹנָאִים אוֹ בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת, קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

אָמַר לוֹ, עֲדִין לֹא הִתְיַשֵּׁב הַדָּבָר שֶׁכְּתוּב לֹא יִקְרָא, וְהָרִי אָנוּ קוֹרְאִים לוֹ. וְיִמָּה שֶׁאֲמַרְתָּ שֶׁכְּשֶׁהָיָה בֵּין שׁוֹנָאִים אוֹ בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת קָרָא לוֹ יַעֲקֹב - בֹּא רֵא, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית לו') וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אַבְיוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וְהָרִי לֹא הָיָה בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת?

אָמַר לוֹ, הָרִי בְּתַחֲלָה נֶאֱמַר כְּמוֹ שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִפְעָמִים נִקְרָא ה' וּלְפַעְמִים נִקְרָא אֱלֹהִים, כִּי גַם לִפְעָמִים נִקְרָא יִשְׂרָאֵל וּלְפַעְמִים נִקְרָא יַעֲקֹב, וְהַכֹּל בְּדִרְגוֹת יְדוּעוֹת. וְיִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יִקְרָא שְׁמֹךְ עוֹד יַעֲקֹב, לְהִתְיַשֵּׁב בְּשֵׁם זֶה.

אָמַר לוֹ, אִם כֵּן, הָרִי כְּתוּב (שם יז) וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֹךְ אַבְרָם וְהָיָה שְׁמֹךְ אַבְרָהָם. אָמַר לוֹ, שֵׁם כְּתוּב וְהָיָה, וְעַל זֶה עוֹמֵד בְּאוֹתוֹ שֵׁם, אֲבָל כָּאֵן לֹא כְּתוּב וְהָיָה, אֲלֵא כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמֹךְ, וְלֹא כְּתוּב וְהָיָה שְׁמֹךְ יִשְׂרָאֵל, וְאִפְלוּ בְּפֶעַם אַחַת מִסְפִּיק לוֹ, כֹּל שֶׁכֵּן שֶׁלְּפַעְמִים כֵּן וּלְפַעְמִים כֵּן. וְכִשְׁהִתְעַטְרוּ בְּנֵיו בְּכֹהֲנִים וְלוּיִם וְהִתְעַלּוּ בְּדִרְגוֹת עֲלִיוֹנוֹת, אִזּוֹ הִתְעַטֵּר בְּשֵׁם זֶה תַּמִּיד.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי נִתְבָּאֵר, הָרִי נִתְבָּאֵר שֶׁכְּשֶׁמִּתְהַרְחֵל, נִטְלָה הַבֵּית מִי שְׁצָרִיךְ לְהִתְקַן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים כְּרָאוּי. לָמָּה מִתְהַרְחֵל מִיָּד? אָמַר לוֹ, הָרִי לְהִיּוֹת שְׂכִינָה מִתְעַטֵּרֶת כְּרָאוּי וְלְהִיּוֹת אִם הַבָּנִים שְׂמִיחָה, וְבוֹ שׁוֹרָה [לְמַעַלָּה] לְטַל הַבֵּית וּלְהִתְקַן. וְעַל זֶה בְּנִימִין הוּא תַּמִּיד בְּמַעַרְב וְלֹא בְּצֵד אַחֵר.

וְבוֹ שׁוֹרָה לְהִתְקַן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים, וְבוֹ שׁוֹרָה מַלְכוּת הַרְקִיעַ לְהוֹדֵעַ בְּאֶרֶץ. וְסוּד זֶה, שֶׁכָּל הַתַּחֲלָה שֶׁבָּאָה לְהִתְנוּדַע, הִיא בְּקִשְׁיוֹת, וְעַל זֶה יֵשׁ בָּהּ דִּין שֶׁל מוֹת וּמָשָׁם מִתְנַשֵּׁבֶת.

כָּאֵן כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִתְקַן וְלְטַל הַבֵּית, נַעֲשֶׂה דִין בְּרַחֲלִי, וְאַחֵר כֵּן הִתְנַקְנָה לְהִתְיַשֵּׁב. כְּשֶׁרָצָה לְהוֹדִיעַ מַלְכוּת בְּאֶרֶץ, שׁוֹרָה בְּדִין, וְלֹא מִתְיַשֵּׁבֶת הַמַּלְכוּת בְּמָקוֹם כְּרָאוּי עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר דִּין בְּשִׂאוֹל לְפִי מַעֲשָׂיו, וְאַחֵר כֵּן הִתְיַשֵּׁבֶת הַמַּלְכוּת וְנִתְקַנָּה.

בֹּא רֵא, כֹּל הַתַּחֲלָה קִשָּׁה וְאַחֵר כֵּן נוֹחָה. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הִתְחַלְתָּה קִשָּׁה, שֶׁכָּל הָעוֹלָם נָדוֹן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מַעֲשָׂיו, וְאַחֵר כֵּן נוֹחָה, סְלִיחָה וְכַפּוּרִים. מִשּׁוֹם שֶׁהִרְאֵשִׁית הִיא מִשְׁמָאל, וְעַל זֶה דִּינָיו קִשָּׁים, וְאַחֵר כֵּן מִתְעוֹרֵר הַיָּמִין, וְעַל זֶה נַעֲשִׂית נוֹחָה.

וְלַעֲתִיד לְבֹא עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְעוֹרֵר בְּשִׁלּוֹהַ עַל שְׁאָר עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְאַחֵר כֵּן יִתְחַזֵּק עֲלֵיהֶם בְּדִין קִשָּׁה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה מב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא פְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעֲרִי קִנְיָה יָרִיעַ אֶף יִצְרִיחַ עַל אִיבּוֹ יִתְגַּבֵּר. ה' בְּתַחֲלָה, שֶׁהוּא רַחֲמִים, וְאַחֵר כֵּן כְּגִבּוֹר וְלֹא גִבּוֹר, וְאַחֵר כֵּן פְּאִישׁ מִלְחָמוֹת וְלֹא אִישׁ מִלְחָמוֹת, אַחֵר כֵּן יִתְגַּלֵּה הַחֹזֶק עֲלֵיהֶם וְיִתְחַזֵּק לְהַשְׁמִיד אוֹתָם, שֶׁכְּתוּב יָרִיעַ אֶף יִצְרִיחַ עַל אִיבּוֹ יִתְגַּבֵּר, וְכְתוּב (זכריה יד) וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹלִים הֵהֶם כְּיוֹם הַלְחָמֹו בְּיוֹם קָרֵב, וְכְתוּב (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאֲדוֹם חֲמוֹץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה וְגו'.

וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁה כִּי מִתְהַוֶּה וְתִקְרָא שְׁמוֹ בֵּן אוֹנִי וְאִבּוֹ קָרָא לוֹ בְּנִימִין. רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח וְאָמַר, (נחום א) טוֹב ה' לְמַעוֹז בְּיוֹם צָרָה וַיֵּדַע חֲסִי בּוֹ. אֲשֶׁרִי חָלְקוֹ שֶׁל הָאִישׁ שֶׁמִּתְחַזֵּק בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, בְּשִׁבִּיל שֶׁהִחֲזֵק שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא חֹזֶק, וּבְאִירוּהוּ טוֹב ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמה) טוֹב ה' לְכָל לְמַעוֹז - זֶהוּ חֹזֶק שֵׁשׁ בּוֹ יְשׁוּעוֹת, שֶׁכְּתוּב (שם כח) וּמַעוֹז יְשׁוּעוֹת מְשִׁיחוֹ הוּא. בְּיוֹם צָרָה - בְּיוֹם שֶׁל מַצּוּקָה שֶׁמִּצְיָקִים שְׁאָר הָעַמִּים לְיִשְׂרָאֵל

בֹּא רֵא, מַה כְּתוּב, (משלי כד) הַתְּרַפִּית בְּיוֹם צָרָה צַר כְּחֻכָּה. מַה זֶה הַתְּרַפִּית? מִי שֶׁמִּרְפָּה יָדָיו מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְהִתְחַזֵּק בּוֹ. וְאִיךְ יִחְזֹק הָאָדָם בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא? יִחְזֹק בְּתוֹרָה. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּחְזִיק בְּתוֹרָה, מִחְזִיק בְּעַצֵּי הַחַיִּים, כְּבִכּוֹל נוֹתֵן חֹזֶק לְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל לְהִתְחַזֵּק. וְאִם הוּא יִתְרַפָּה מִהַתוֹרָה מַה כְּתוּב? הַתְּרַפִּית. אִם הוּא הַתְּרַפָּה מִן הַתוֹרָה - בְּיוֹם צָרָה צַר כְּחֻכָּה. בְּיוֹם שֶׁתְּבֹא לוֹ מַצּוּקָה, כְּבִכּוֹל דוֹחֵק אֶת הַשְׂכִּינָה שֶׁהִיא כְּחוֹ שֶׁל הָעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר צַר כְּחֻכָּה - בֹּא רֵא, בְּשָׁעָה שֶׁכֵּן אָדָם מִתְרַפָּה מִן הַתוֹרָה וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ לֹא כְשָׁרָה, כְּמָה בְּעָלֵי רֵיב זְמִינִים לוֹ לְהִיּוֹת לוֹ קְטָגוֹרִים בְּיוֹם צָרָה. וְאִפְלוּ נִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁהִיא כְּחַ וְחֹזֶק שְׁלוֹ, הִיא יָרִיבָה שְׁלוֹ כְּנֶגְדּוֹ, שֶׁכְּתוּב צַר כְּחֻכָּה, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא צַר אֵלָיו. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּשָׁעָה שֶׁכֵּן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַתוֹרָה וְכָל דָּרְכָיו מִתְקַנּוֹת כְּרָאוּי, כְּמָה סִיגוֹרִים עוֹמְדִים עָלָיו לְהַזְכִּירוֹ לְטוֹב.

פֶּתַח וְאָמַר, (איוב לג) אִם יֵשׁ עָלָיו מִלֶּאֱדָ מִלִּיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף לְהַגִּיד לָאָדָם יִשְׁרוּ וַיִּחַנְנוּ וַיֵּאמְרוּ פִּדְעוּהוּ מִרְדֵּת שַׁחַת מִצְאֵתִי כִפֹּר. בְּפִסְטוֹקִים הִלְלוּ יֵשׁ לְהַתְבַּוֵּן, וְכִי לֹא גִלּוּי הַכֹּל לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא צָרִיךְ מִלֶּאֱדָ שִׂיאֵמַר לְפָנָיו טוֹב אוֹ רַע? אֲלֵא וְדָאֵי שְׁצָרִיךְ, שֶׁכְּאֶשֶׁר יֵשׁ לָאָדָם סִיגוֹרִים לְהַזְכִּיר זְכוּת שְׁלוֹ לְפָנָיו וְאִין לוֹ [לָאָדָם] קְטָגוֹרִים, אִזּוֹ וַיִּחַנְנוּ וַיֵּאמְרוּ פִּדְעוּהוּ מִרְדֵּת שַׁחַת מִצְאֵתִי כִפֹּר.

בֹּא רֵא, בְּפִסְטוֹק הַזֶּה תִּמְצָא בְּרוּר הַדָּבָר. כְּתוּב אִם יֵשׁ עָלָיו מִלֶּאֱדָ. אִם לֹא כְּתוּב יוֹתֵר - יָפָה הוּא. אֲבָל מִלֶּאֱדָ מִלִּיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף כְּתוּב, וּמִיחִיָּה? זֶהוּ הַמִּלֶּאֱדָ הַמְּמַנֶּה עִם הָאָדָם בְּצֵד שְׂמָאל, שֶׁכְּתוּב

(תהלים צא) יפל מצדך אלף, וזהו צד שמאל, שכתוב אחריו ורבה מימין.

אבל אחד מני אלף, זהו יצר הרע, שהוא אחד מאותם [שהוא] אלף שהיו לצד שמאל, משום שהוא עולה למעלה ונוטל רשות. ועל זה, אם בן אדם הולך בדרך אמת, אותו יצר הרע הוא עבד לו כמו שגאמר, שכתוב (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו, אז הוא עולה ונעשה סגור, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא זכות על האדם, ואז הקדוש ברוך הוא אומר, פדעוהו מרדת שחת.

ועם כל זה לא חוזר ריקם, משום שנותנים לו אחר לשלט עליו ולטל ממנו את נשמתו, משום שהקדים חטאי אותו האיש והוא כפר על זה. זהו שכתוב מצאתי כפר, לפדות אותו.

דבר אחר מצאתי כפר - אותה זכות שאמרת, היא עליו כפר לפדות אותו שלא ירד לגיהנם ולא ימות. ולכן צריך לאדם ללכת בדרך אמת כדי שיהיה לו הקטגור סגור.

כמו זה ישאל ביום הכפורים שנותנים לו שעיר ומתעסקים עמו עד שהופך להיות להם עבד, ועולה ומעיד עדות לפני הקדוש ברוך הוא ונעשה להם סגור. ועל זה אמר שלמה המלך, (שם כה) אם רעב שגאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים, ועל היצר הרע הזה זה נאמר.

ומשום זה ביום צרה, כשבן אדם מתרפה מן התורה, כביכול דוחק את הקדוש ברוך הוא עם אותו יצר הרע שהוא נעשה קטגור. צר כחכה - צר כח כה, משום שהתקרב לפניו לקטרג ונחלש הכח.

בא ראה, טוב ה' למעוז ביום צרה, מה זה ביום צרה? זה יעקב כשבא עליו עשו לקטרגו. וידע חוסי בו, כשבאה עליו צרת דינה. ובא וראה, אין המקטרג נמצא על האדם אלא בשעת סכנה.

ובא וראה, משום שיעקב אחר נדרו שגדר לפני הקדוש ברוך הוא, התחזק הדין על ידי המקטרג שקטרג על יעקב, ורצה דין בשעת הסכנה שהיתה בה ברחל. אמר לפני הקדוש ברוך הוא, והרי יעקב נדר נדרו ולא שלם, והריהו חזק מהכל בעשר ובבנים ובכל מה שצריך, ולא שלם נדרו שגדר לפניו, ולא לקחת ממנו ענש?

מיד - ותלד רחל ותקש בלדתה. מה זה ותקש? שהתקשה הדין למעלה אצל מלאך המות. ונענש יעקב בזה, מה הטעם? משום שכתוב (משלי כב) ואם אין לך לשלם למה יסח משכבך מתחתיד, ועל זה מתה רחל ונמסר הדין על ידי מלאך המות.

ובא וראה, בשעה שבא עשו, מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים. מה הטעם? משום שפחד על רחל שלא יסתכל אותו רשע בגפיה ולא יקטרג לו עליה.

עוד מה כתוב? ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוו ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו. נשים מלפני גברים. אבל ברחל מה כתוב? ואחר נגש יוסף ורחל, יוסף מלפני אמו, והוא כשה עליה, ועל זה כתוב (בראשית מט) בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, שהגדיל גופו וכסה על אמו. עלי עין - עלי עין של אותו רשע.

וכאן נענשה על ידי היצר הרע שקטרג בשעת הסכנה, ונענש יעקב על נדר שלא שלם, וזה קשה ליעקב מכל הצרות שעברו עליו. ומנין לנו שמשום יעקב זה היה? שכתוב (שם מח) מתה עלי רחל, עלי ודאי, על שאחרתי נדרי.

רבי יוסי אומר, כתוב (משלי כז) קללת חנם לא תבא, ובארוהו לו בוא"ו. שאם קללת צדיק היא, אפלו שלא התכונן בה, כיון שגאפה מפיו נטל אותה אותו יצר הרע וקטרג בה בשעת הסכנה.

יעקב אומר (בראשית לא) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ואף על גב שהוא לא היה יודע, נטל אותו דבר אותו שטן שנמצא תמיד אצל בני אדם. ועל זה שנינו, לעולם לא יפתח אדם פיו לשטן, משום שנוטל אותו הדבור ומקטרג בו למעלה ולמטה, כל שכן מלה של חכם או מלה של צדיק, ועל שני אלה נענשה רחל.

ויהי בצאת נפשה כי מתה. אומר רבי אבא, וכי כיון שאמר ויהי בצאת נפשה לא ידענו כי מתה? אלא צריך משום שלא חזרה לגופה יותר, ומתה רחל מיתת הגוף, משום שיש בני אדם שנשמתם יוצאת וחוזרת למקומה, כמו שגאמר (שמואל א-ל) ותשב רוחו [נפשו] אליו, (בראשית מב) ויצא לבס, (שיר ה) נפשי יצאה בדבור, (מלכים א-יז) לא נותרה בו נשמה. אבל זו יצאה נשמתה ולא חזרה למקומה ומתה רחל.

ותקרא שמו בן אוני, הקשיות של הדין שנגזר עליה. ויעקב החזיר אותו וקשר אותו לימין, משום שאות המערב צריך לקשרו לימין. ואף על גב שהוא בן אוני, צד של הדין הקשה - בן זמין הוא, שהרי בימין התקשרה, ונקברה בדרך כמו שנתבאר, הרי התגלגלה מיתתה וקבורתה, אבל לאה לא התגלגלה מיתתה וקבורתה, ואף על גב שארבע האמהות הללו יוש להם, ובארוהו.

וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל קְבוּרָתָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָה הֵטַעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִתְכַּסֶּה מְקוֹמָהּ עַד הַיּוֹם שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְיֹת מֵתִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַד הַיּוֹם, עַד אוֹתוֹ יוֹם מָמָשׁ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד יוֹם שֶׁתִּחְזֹר שְׂכִינָהּ מְגֻלוֹת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא) וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתָךְ נֶאֱמַר ה' וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵים לְגִבּוֹלָם. וְזוֹ שְׂבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לָהּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעָתִידִים יִשְׂרָאֵל כְּשִׁיבוּ מֵהַגְלוֹת לַעֲמֹד עַל אוֹתָהּ קְבוּרַת רַחֵל וְלִבְכוֹת שָׁם, כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּכַתָּה עַל גְּלוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה כְּתוּב (שם) בְּבָכִי יָבֹאוּ וּבִתְחֻנֵּינִים אוֹבִילִם וְגו', וְכָתוּב (שם) כִּי יֵשׁ שָׂכָר לַפְּעֻלָּתָךְ. וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה עָתִידָה רַחֵל, שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ, לְשִׁמּוֹחַ בְּיִשְׂרָאֵל וְעַם הַשְּׂכִינָה, וּבְאַרוּהוּ הַחֲבָרִים.

וַיְהִי בִשְׁכֵן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחַיָּא וַיֵּלֶךְ רֹאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילגֶשׁ אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיְהִי בִשְׁכֵן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחַיָּא, שֶׁהָיָה לָאָה וְרַחֵל מֵתוֹ, וְנִטְלָה הַבֵּית מִי שְׁנִטְלָה.

וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁרֹאוּבֵן הִלָּךְ וַיִּשְׁכַּב עִם בִּלְהָה? אֵלָּא בְּכָל זְמַן שֶׁל לָאָה וְרַחֵל, שְׂכִינָה שְׂרָתָה עֲלֵיהֶן, וְעָכְשׁוּ שְׁמֵתוֹ, שְׂכִינָה לֹא נִפְרְדָה מֵהַבֵּית, וְשׁוּרָה בְּבֵית בְּמִשְׁכַּן שֶׁל בִּלְהָה. וְאַף עַל גֵּב שֶׁשְּׂכִינָה רָצְתָה לְטַל הַבֵּית כְּרֹאוּי, אֲלֹמָלָא יַעֲקֹב לֹא נִמְצָא בְּזוּג זָכָר וְנִקְבָּה, לֹא שׁוּרָה שְׂכִינָה בְּגִלּוּי בְּבֵית, וְעַל זֶה עָמְדָה שְׂכִינָה בְּמִשְׁכַּן בִּלְהָה. וּבֹא רֹאוּבֵן, מִשּׁוּם שֶׁרָאָה שֶׁבִּלְהָה יִרְשָׁה מְקוֹם אָמֹן, הִלָּךְ וּבִלְבָּל הַמִּטָּה, וְעַל שְׁעָמְדָה שְׂכִינָה עָלֶיהָ כְּתוּב בּוֹ וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה.

רַבִּי יִיסָא אָמַר, שִׁישָׁן עַל אוֹתָהּ מִטָּה וְלֹא חָשַׁשׁ לְכַבּוֹד הַשְּׂכִינָה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ לֹא נִפְגַּם מַחְשְׁבוֹן הַשְּׂבָטִים, וּבֹא הַפְּסוּק וְעָשָׂה חֲשָׁבוֹן, מִשּׁוּם כֵּךְ כְּתוּב בְּכוֹר יַעֲקֹב רֹאוּבֵן, וְהַפְּסוּק עָשָׂה אוֹתוֹ רֹאשׁ לְכָל הַשְּׂבָטִים.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (הושע יד) כִּי יִשְׂרָאֵל דָּרְכִי ה' וְגו' - כָּל דָּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּלֵם יִשְׂרָאֵל וְדָרְכֵי אָמֶת, וּבְנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים עַל מָה הֵם עוֹמְדִים. וְעַל זֶה וְצִדִּיקִים יִלְכוּ בָם - מִשּׁוּם שֶׁהֵם יוֹדְעִים דָּרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, הוּא יוֹדֵעַ וְהוֹלֵךְ בָּהֶם שְׁלֹא סוּטָה וְמִינָה וּשְׁמָלָה.

וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם - אֵלָּה הֵם הַרְשָׁעִים שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּדָרְכֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא יוֹדְעִים לָאֵן הַדָּרְכִים הוֹלְכוֹת, וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים לְהִסְתַּכֵּל וְלֹא מִשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה, הֵם נִכְשָׁלִים בָּהֶם בְּאוֹתָם דָּרְכֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֹּא רֹאָה, כָּל אָדָם שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, כְּשִׁינָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה בְּאוֹתָם דָּרְכִים וּשְׂבִילִים [שֶׁהֵם בְּתוֹרָה] שֶׁל הַתּוֹרָה, וְאוֹתָם דָּרְכִים וּשְׂבִילִים שֶׁל הַתּוֹרָה הֵם יוֹדְעִים, וְאוֹתָם שְׂוִידְעִים דָּרְכֵי הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה יִלְכוּ בָהֶם בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, כְּשִׁינָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה.

וְאִם לֹא הִשְׁתַּדְּלוּ בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יוֹדְעִים דָּרְכִים וּשְׂבִילִים, כְּשִׁינָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא יָדְעוּ לָלֶכֶת בְּאוֹתָם דָּרְכִים וּשְׂבִילִים, וְנִכְשָׁלִים בָּהֶם. וְאַזּוּל בְּדָרְכִים אַחֲרוֹת שֶׁאֵינָן דָּרְכֵי הַתּוֹרָה, וַיִּתְעוּרְרוּ אֵלָיו בְּכַמָּה דִּינִים וַיַּעֲנֶשׂ בָּהֶם.

וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה מִה כְּתוּב? (משלי ו) בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ וְהִקִּיצוֹת הִיא תִּשְׁיַחֲךָ. בְּשִׁכְבְּךָ - בְּקֹבֶר, הַתּוֹרָה תִּשְׁמֹר עֲלֶיךָ מִדִּין אוֹתוֹ הָעוֹלָם. וְהִקִּיצוֹת - כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲזֹר רִחוּת וּנְשֻׁמוֹת לְהַחְיֹת מֵתִים, אִזּוּ הִיא תִּשְׁיַחֲךָ, הִיא תִּהְיֶה סִגְנוֹר עַל הַגּוֹף בְּשִׁבִּיל שִׁיקוּמוֹ אוֹתָם גּוֹפִים שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בְּתוֹרָה כְּרֹאוּי, וְאַלְהָה הֵם שִׁיקוּמוֹ בְּתַחֲלָה לַחַיִּי עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל יב) וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל אֲדַמַּת עֶפֶר יִקְיֹצוּ אֵלֶּה לַחַיִּי עוֹלָם וְגו'. וְאַלְהָה הֵם לַחַיִּי עוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהִתְעַסְקוּ בְּחַיִּי עוֹלָם שֶׁהִיא הַתּוֹרָה.

וּבֹא רֹאָה, כָּל אֱלוֹ שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בְּתוֹרָה, אוֹתוֹ הַגּוֹף יִתְקַן וְהַתּוֹרָה תִּגַּן עָלָיו, מָה הֵטַעַם? מִשּׁוּם שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה עוֹזֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רֹחַם אֲחֵת שְׁכִלּוּלָהּ מֵאַרְבַּע רִחוּתוֹ, וְאוֹתָהּ רֹחַם הַכּוֹלָלֶת אַרְבַּע רִחוּתוֹ תִּזְדַּמֵּן לְכָל אוֹתָם שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בְּתוֹרָה לְהַחְיֹת בְּרוּחַ זֶה בְּשִׁבִּיל שִׁיתְקַן לְעוֹלָמִים.

וְאִם תֵּאמַר, הָרִי כְּתוּב (יחזקאל לו) מֵאַרְבַּע רִחוּתוֹ בְּאֵי הָרוּחַ, לָמָּה לֹא הִתְקַזְּמוּ, שֶׁהָיָה כָּלֵם מֵתוֹ כְּמִקְדָּם? בֹּא רֹאָה, אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִקִּים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי יְחִזְקָאֵל אוֹתָם הַמֵּתִים, אוֹתוֹ [זְמַן הַעֲתִיד] רֹחַם, אֵף עַל גֵּב שֶׁהִיא מֵאַרְבַּע רִחוּתוֹ, לֹא יֵרֵד לְקִיָּמָם בְּקִיּוֹם, אֲלֹא לְהִרְאוֹת שְׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְיֹת מֵתִים בְּאוֹתָהּ צוּרָה וּלְקִיָּמָם בְּרוּחַ שֶׁנִּכְלָלָה בְּצוּרָה זֶה.

וְאַף עַל גֵּב שֶׁחֲזָרוּ הַעֲצָמוֹת בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כְּמוֹ שֶׁהִיא, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְהִרְאוֹת לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהוּא עָתִיד לְהַחְיֹת מֵתִים [מִה כְּתוּב? (ישעיה כו) חֲיוֹ מִתִּיד נִבְלָתִי יִקְוִמוּ, עַל זֶה אוֹתָהּ רֹחַם שֶׁעָתִידָה לְרַדֵּת בָּהֶם צִדִּיקִים] [ס"א וְעַל זֶה אוֹתָהּ רֹחַם שֶׁעָתִידָה לְרַדֵּת בָּהֶם צִדִּיקִים מִה כְּתוּב? מֵאַרְבַּע רִחוּתוֹ בְּאֵי הָרוּחַ, רֹחַם שֶׁנִּכְלָלָה בְּאַרְבַּע], מִשּׁוּם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָתִיד לְקַיֵּם אוֹתָם קִיּוֹם שְׁלֵם בְּעוֹלָם כְּרֹאוּי, וְאוֹתָם שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, הִיא עוֹמֶדֶת עַל הָאָדָם וְנִעֲשִׂית סִגְנוֹנָהּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רבי שמעון אמר, כל אותם דברי תורה וכל אותה תורה שהשתדל בה האדם בעולם הזה, אותם דברים ואותה תורה עומדים לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו, והיא מרימה קולות ולא שוככת, ולאותו זמן היא תשיח ותאמר כפי שהתדבק בה האדם והשתדל בה בעולם הזה, ועל זה הם יקומו בקיום שלם לחיי עולם, כמו שאמרנו, ומשום כך (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יפשלו בם.

רבי חייא פתח ואמר, (שמואל-א ב) ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשו בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבו את הנשים הצבאות פתח אהל מועד. וכי יעלה על דעתך שפנה ה' יעשו מעשה זה, והרי מקדם לך נאמר ופרשה תורה אותו החטא שלהם, שכתוב (שם) כי נאצו האנשים את מנחת ה', וכתוב ומשפט הזהנים מאת העם כל איש זבח וגו', וכתוב גם בטרם יקטרו את החלב ובא נער הפהן ואמר לאיש הזבח תנה בשר לצלות לפהו וגו', וכתוב ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתני בחזקה, ועל זה ותהי חטאת הנערים גדלה מאד וגו', וכל זה לא היו נוטלים אלא מאותם חלקים שהיו לפניהם לאכל מהם, ועל שהיה הקרבן קליל בעיניהם נעשו, וכאן אמר את אשר ישכבו את הנשים הצבאות?

אלא חס וחלילה שהיו עושים עברה זו, כל שכן באותו מקום קדוש, שלא יקומו כל ישראל ויהרגו אותם. אלא משום שהיו מעבדים אותם להכנס למקדש ומוחים בידיהם שלא להכנס להתפלל תפלה עד שהקרבנות יעשו, משום שהן לא מביאות קרבנות לטל חלק מהם, ומשום כך מעבדים אותן, ומשום כך אותן נשים היו מבקשות מהם להכנס לשם, ועל זה כתוב את אשר ישכבו את הנשים, שמעבדים אותן כמו שאמרנו.

כמו זה וישכב את בלהה. חס ושלוש שהוא שכב עמה, אלא משום שעבד אותה לשמש עם אביו שמוש של מצוה, וזה הוא בלבול המטה, ועשה כנגד השכינה המעשה הזה. שכל מקום ששמוש מצוה נמצא, שכינה שורה על אותו מקום ונמצאת שם, ומי שגורם לעבד שמוש של מצוה, גורם שתסתלק שכינה מן העולם, ועל זה כתוב (בראשית מט) כי עליית משכבי אביך אז חללת יצועי עליה. ומשום זה כתוב וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. כלם היו במנין, ולא נגרעה מזכות שלהם כלום.

רבי אלעזר אמר, מה הטעם בתחלה ישראל ואחר כך יעקב, שכתוב וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר? אלא כשבא ראובן ובלבל אותה מטה, אמר: ומה שנים עשר שבטים היו לאבא בעולם ולא יותר, ועכשו רוצה להוליד בנים, אולי אנו פגומים שהוא רוצה להוליד אחרים כמו מקדם. מיד בלבב אותה מטה והתעבב אותו שמוש כאלו עשה קלון לשכינה ששירתה על אותה מטה, ועל זה כתוב וישמע ישראל, שהרי בשם זה התעלה תוך שנים עשר שהתפסו, שהם שנים עשר נהרות אפרסמון זף.

ויהיו בני יעקב שנים עשר - אלו שנים עשר שבטים שהשכינה התפקנה בהם, ומי הם? אלו שהתורה חזרה וצוה להם חשבון כמו מקדם, כלם קדושים, כלם ראויים לשכינה להסתכל בקדשת רבונם. שאילו עשה אותו מעשה, לא יבא ראובן במנין.

ועם כל זה נענש שנטלה ממנו בכורתו ונתנה ליוסף, כמו שאמר (דה"א ה) ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו [לבני] ליוסף.

בא ראה, (דניאל ב) שיהיה שם האל מברך מן העולם ועד העולם. שכל מעשיו אמת ודרכיו דין, וכל מה שהוא עושה, הכל הוא בחכמה עליונה.

בא ראה כמה גורם מעשה אדם, שהרי כל מי [מה] שהוא עושה, נרשם ועומד לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי יעקב, בשעה שניכנס ללאה, כל אותו הלילה היה רצונו ולבו ברחל, שחשב שהיא רחל, ומאותו שמוש וטפה ראשונה ומאותו רצון התעברה לאה, ובארוהו, שהרי אלמלא שיעקב לא ידע, לא יעלה ראובן בחשבון. ועל זה לא התעלה בשם ידוע, אלא שמו סתם ראובן.

ועם כל זה חזר מעשיו למקומו, כמו שאותו רצון ראשון נעשה ברחל, אותו רצון חזר בה, שהרי בכורתו חזרה ליוסף בכור רחל, מקום שהרצון היה ברחל, והכל עולה למקומו, משום שכל מעשיו הקדוש ברוך הוא אמת וזכות.

רבי חזקיה מצא יום אחד את רבי יוסי שהיתה נשמטת חתיכת בשר לתוך להבות האש, והיה עולה קטור העשן למעלה. אמר לו, אלו קטור העשן של הקרבן שהיה עולה על גבי המזבח היה עולה תמיד כמו זה, לא שורה רגז בעולם, וישראל לא היו גולים מעל הארץ.

פתח רבי יוסי ואמר, (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מפל אבקת ריכל. מי זאת עלה? בא ראה, בזמן שהיו ישראל הולכים במדבר, השכינה הלכה לפניהם, והם הלכו אחריה, שכתוב (שמות יג) וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם וגו'. ולכן כתוב (ירמיה ב) כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת פלולתיך לכתך אחרי במדבר וגו'.

ושכינה היתה הולכת וכל ענני הכבוד עמה. וכשהיתה שכינה נוסעת, היו נוסעים, בכתוב (במדבר ט) ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל וגו'. וכשהיא עולה, אותו ענן עולה עד למעלה, וכל בני העולם רואים ושואלים ואומרים, מי זאת עלה מן המדבר פתימרות עשן.

אותו ענן של השכינה שבראה עשן. מה הטעם היא עשן? משום שהאש שהדליקו אברהם ויצחק בנו היתה אחוזה בה ולא זזה ממנה, וכאשר נאחזה אותה האש בתוכה, היתה עולה ענן [נ"א עשן].

ועם כל זה, מקטרת מר ולבונה. מה זה מקטרת? מתקשרת בשני צדדים אחרים, ענן של אברהם לימיו, ענן של יצחק לשמאל. מכל אבקת רוכל - זה יעקב.

דבר אחר - זה יוסף הצדיק, משום שארוננו של יוסף היה הולך אליו. למה רוכל? משום שהיה רכיל את אחיו לאביו. דבר אחר למה רוכל - אלא מה חנוני זה שצורות עצי בשמים ואבקות עלים מריחים כלם בידו - כך גם יוסף, הוא קיום התורה, משום שהוא קים אותה, משום שכל מצוות התורה קשורות לשמירת ברית קדש.

ולכן שכינה קשורה לאברהם יצחק ויעקב ויוסף, כאחד הם, ודמות אחת להם. זהו שכתוב (בראשית לו) אלה תולדות יעקב יוסף. ומשום כך מכל אבקת רוכל, משום שממקום שהנהר ששופע ויוצא, הכל משקים וכל הפנים מאירות.

ובא וראה, כשהיו ישראל בארץ והיו מקריבים קרבנות, כלם היו מתקריבים לקדוש-ברוך-הוא פראוי, וכשקרבן נעשה והעשן עולה בדרך ישר, אז היו יודעים שעשן המזבח הדליק מנורה שראויה להדלק, וכל הפנים מאירות והמנורות דולקות.

וימיום שנחבר בית המקדש אין לד יום ויום שאין בו זעם ורגז, כמו שנאמר (תהלים ז) ואל זועם בכל יום, ופרשה החדה מלמעלה ומלמטה, וישראל הולכים בגלות, והם ברשות של עבודות זרות אחרות, ואז התקיים הפסוק שכתוב (דברים כח) ועבדת שם אלהים אחרים.

וכל זה למה? משום שכתוב (שם) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. מה זה מרב כל? כאן מרב כל, ושם מחסר כל.

עד שיתעורר הקדוש ברוך הוא ויפדה אותם מבין העמים, כמו שנאמר (שם ל) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה. וכתוב אם יהיה נדחך בקצה השמים משם וקבצך וגו'.

ואלה תולדות עשו הוא אדם. בא ראה, בחיי יצחק לא נמנו בני עשו כמו שנמנו בני יעקב, שהרי עד שלא מת יצחק הם נמנו, אבל בעשו מה כתוב? ויגע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אותו עשו ויעקב בניו. אחריו מה כתוב? ואלה תולדות עשו הוא אדם. מה הטעם? משום שאינו בחלקו ובירשתו ובגורלו, אלא יעקב ובניו.

ולכן יעקב ובניו הם חלקו של הקדוש ברוך הוא ונכנסים בחשבון. אבל עשו שאינו בחלק של צד האמונה, עשה חשבון אחר שמת יצחק, ונפרד חלקו למקום אחר.

בא ראה, אחרי שמת יצחק ועשו נפרד לצד שלו, מה כתוב? ויחם עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו. שהשאר ליעקב קרן ורוח שעבוד מצרים, והארץ, ומכר לו חלקו במערת המכפלה, והלך לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו, שהלך לו מהכל.

בא ראה כמה היה חלקו של יעקב טוב בכל משום שלא נשאר עשו עמו ונפרד ממנו והלך לו לחלקו ולגורלו, ונשאר יעקב אחוז בירשת אביו ובירשת אבותיו. ועל זה וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. מה זה מפני יעקב אחיו? שלא רצה חלקו וירשתו וגורל האמונה שלו. אשרי חלקו של יעקב, עליו כתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם לפני מלך מלך לבני ישראל. רבי ייסא פתח ואמר, (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. בא ראה, כשעשה הקדוש ברוך הוא את העולם וחלק את הארץ לשבעה תחומי חלקים כנגד שבעים ממנים גדולים, והקדוש ברוך הוא חלק אותם לשבעים עמים, כל אחד ואחד פראוי לו, כמו שנאמר (דברים לב) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים.

ומכל הממנים הגדולים שנמסרו לשאר העמים אין בהם בזוי לפניו כממנה של עשו, מה הטעם? משום שהצד של עשו הוא צד הטמאה, וצד הטמאה הוא קלון לפני הקדוש ברוך הוא מאותן דרגות קטנות שאחר הריחים, שבא מהריקנות של המדות האדמות, ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, שכתוב (בראשית ג) על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך. מאד, כמו שנאמר אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה.

בא ראה, בדרגות התחתונות יש דרגות על דרגות, כלם משנים זה מזה, וכל הדרגות נפרדות הן, וקשורות אלה באלה, ומלכות נפרדת זה מזה, ומלכות קשורה במלכות, זה נכנס וזה עולה, אחוזים בקשר אחד.

לאותו קשר יש קומה אחת, ושלשה קשרים לאותה קומה. בכל קשר וקשר עטרה אחת, ובכל עטרה ועטרה שליטה אחת, והתמנה בעטור שלמעלה, והתמנה וירד למטה, עד שהתקשרו בו כוכבים ומזלות. כל אחד ואחד נפרד בו כוכב אחד ומזל אחד, וכל הכוכבים מזמנים הם באותן דרגות שקמעלה. ועל זה כל דרגה ודרגה מתעטרת במקומות ידועים כראוי.

וכשנפרדות הדרגות נמצא קשר המפסיק, עד שמתקשרים לצד שנקראה להם, והצדדים של דרגות הטמאה שהם בצד שמאל, כלם נפרדים לכמה דרכים ושבילים מצדי הגבורות האדמות, ולכן תלויות הגבורות למטה לאלף אלפים ורבוא רבבות. ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, כמו שאמרנו.

בא ראה, ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום, בארץ - בצד של הדרגה שלו שהיא דרגת עשו, שכתוב עשו הוא אדום, וכלם באים מצד של רוח הטמאה. לפני מלך מלך לבני ישראל - משום שאותן דרגות שעומדות בבית השערים למטה קודמות.

ולכן אמר יעקב יעבר נא אדני לפני עבדו, בשביל דרגותיו הראשונות הן להפגס, ומשום כך לפני מלך מלך לבני ישראל. שעד עכשו טרם הגיע זמנה של מלכות השמים לשלט ולהאחז בבני ישראל, ולכן אמר יעבר נא אדני לפני עבדו.

וכשהשלמו דרגות אלו בתחלה, אחר כך מתעוררת מלכות השמים לשלט על התחתונים, וכששורה, שורה בקטן של כל השבטים, שהוא בנימין, כמו שנאמר (תהלים סח) שם בנימין צעיר רודם וגו'. ובו שורה להתעורר המלכות. אחר כך באה המלכות למקומה ועומדת עמו שלא תזוז לעולמים.

רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה מד) ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו. כה אמר ה' עשך ויצרד מבטן יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו. בא ראה כמה הבטיח להם הקדוש ברוך הוא לישראל בכמה מקומות [כדי] לזכותם לעולם הבא, שהרי לא התרצה לחלקו לכל עם ולשון פרט לישראל לבדם.

ולכן נתן להם תורת אמת, לזכות בה ולדעת דרכי הקדוש ברוך הוא כדי שירשו ארץ הקדושה, שכל מי שזוכה בארץ הקדושה הוא, יש לו חלק לעולם הבא, כמו שנאמר (שם ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, ויהרי נתבאר. שלש דרגות כאן: בתחלה יעקב, אחר כך ישראל, ואחר כך ישרון.

בא ראה, יעקב הרי כבר בארוהו, ישראל אף גם כך, ואף על גב שדרגות אלו באחת. ישרון למה נקראו ישראל בשם זה? אלא ישראל וישרון הכל אחד. ישרון, כמו שנאמר (איוב לג) ישר על אנשים, משום שנטל שורה לצד זה ולצד זה, ומשום אותו שתי שורות נקרא ישרון, וזהו ישראל. ישראל על שנטל גדלה ותקף מהכל. ישראל [ישרון] על אותם חלקים שני צדדים שתי שורות, כמו שאמרנו, והכל אחד.

וכל אותם שמות עולים לאחד. יעקב עבדי, לפעמים הוא עבד, כמו עבד שיש לו מצות אדונו ולעשות רצונו. וכן ישראל בחרתי בו, להשרות עליו, והכל הוא בסוד עליון. כתוב (ישעיה מג) בראד יעקב ויצרד ישראל, וכתוב כה אמר ה' עשך. כל הדרגות הללו עולות לאחד, ויהרי נאמר, בור"א, יוצ"ר, עוש"ה, וכל הדרגות אלה על אלה וכלן אחד.

אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, משום שבכלם כתוב (ירמיה י) הכל כמה מעשה תעתעים בעת פקדתם יאבדו, בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד לבער אותם מן העולם וישאר הוא לבדו, כמו שנאמר (ישעיה ב) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא.

רבי יהודה פתח ואמר, (שם מא) אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיך נאם ה' וגאלך קדוש ישראל. בא ראה, כל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות של העולם, הקדוש ברוך הוא נתן אותם לממנים שליטים ידועים כמו שנאמר, וכלם הולכים אחרי אלהיהם, כמו שכתוב (מיכה ד) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. וכלם שופכים דמים ועורכים קרבות אלו באלו, גוזלים רוצחים ונואפים, ומעריבים בכמה מעשים רעים, ומתחזקים בלחם להרע.

ולישאל אין תקף וכח לנצח אותם פרט לפה שלהם, כתולעת הוא שאין לה תקף וכח אלא בפיה, ובפיה היא שוברת הכל, ולכן נקראו ישראל תולעת.

עוד, אל תיראי תולעת יעקב - מה תולעת אין בריה בעולם כמו תולעת המשי הוא שטונים בו, שממנה יוצאים כל לבושי כבוד, לבושי המלכים, אחר כך זרעת זרעים ומתה, ומאותו הזרע שנסאר



ממנה מתקיימת כמו מקדם והריהי בקיום - כך ישראל הם כמו התולעת הזו, שאף על פי שמתיים, יחזרו ויתקיימו בעולם כמו מקדם.

והרי נאמר [שכתוב] (ירמיה יח) (כל) [הנה] כחמר ביד היוצר כן אתם בידי ישראל. מה זה פחמר? אלא זהו חמר של אותה זכוכית, שאף על גב שנשבר - נתקן, ויש לו תקנה כמו מקדם.

מתי ישראל - זה עץ החיים. שמשום שישאל דבוקים בעץ החיים, לכן יהיו להם חיים ויקומו מן העפר ויתקיימו בעולם ויהיו לעם אחד לעבד את הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (צפניה ג) לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

רבי אלעזר ורבי יצחק היו הולכים בדרך, והגיע זמן קריאת שמע, וקם רבי אלעזר וקרא קריאת שמע והתפלל תפלתו. אחר כך אמר לו רבי יצחק, והרי שנינו, שעד שלא יצא אדם לדרכו, צריך לטל רשות מרבונו ולהתפלל תפלתו.

אמר לו, משום ששניצאתי לא היה זמן תפלה ולא הגיע זמן קריאת שמע. עכשו שהשמש מאירה, התפללתי. אבל עד שלא יצאתי לדרך, בקשתי בקשתי ממנו ונמלכתי בו, אבל תפלה זו לא התפללתי.

שהרי אני עוסק בתורה מחצות הלילה, וכאשר הגיע הבקר, עד עכשו לא היה זמן להתפלל תפלה, משום שאותה שעה של קדוה השחר נמצאת אשה מדברת עם בעלה והם בסוד כאחד, שהיא רוצה ללכת למשכנה עם עלמותיה שיושבות עמה, ולכן לא צריך האדם להפסיק דבורם כשמתקבצים כאחד ולהכניס דבר אחר ביניהם.

ועכשו שהאיר השמש, הוא זמן התפלה להתפלל, כמו שבארנו, שכתוב (תהלים עב) יראוך עם שמש. מהו עם שמש? לשמר אור השמש עמנו להאיר לה, שהרי יראה עם השמש צריך, ולא להפרידם. וכשלא מאיר היום, הוא לא יראה עם השמש, וצריך לחבר אותם כאחד, וזהו עם שמש.

הלכו. כשהגיעו לבית שדה אחד ישבו. זקפו עיניהם וראו הר אחד שהיו עולים ברומו בריות משנות. פחד רבי יצחק. אמר לו רבי אלעזר, למה אתה פוחד? אמר לו, ראיתי שההר הזה קשה, וראיתי את הבריות הללו שהן משנות, ופחדתי שלא יצרו לנו. אמר לו, מי שפחד - מחסאים שבגידו יש לו לפחד. בא ראה, אין אלה מאותן בריות קשות שהיו נמצאות בהרים.

פתח ואמר: ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים וגו'. פסוק זה בארנו, אבל בא ראה, אין אלה אותם שכתוב בהם (דברים ב) האמים לפנים ישבו בה וגו', ובני עשו יירשום וגו'.

אבל אלה שאמר הכתוב אשר מצא את הימים במדבר, ימים כתוב (חסר י'), אלו היו בריות משנות. שבאשר גרש קין מעל פני האדמה, בכתוב (בראשית ד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר, וכתוב וישב בארץ נוד, ובארנו.

מבני בני צד של רוחות וסערות ומזיקים ואלה עמדו, שהרי כשרצה להתקדש יום השבת, נבראו מאותו צד רוחות קימות מעופפות [מאירות] בלי גוף, ואלה אינם לא מיום שבת ולא מיום ששי, ונשארו אלו יומים בהם בספק, ולכן לא התקיימו לא מזה ולא מזה.

והלכו והתפשטו באותו צד של קין, והתלבשו באותו צד, ולא התלבשו להתקיים, ונקראו ימ"ם חסר, שלא התקיימו לא ביום זה ולא ביום זה, ונראים לבני אדם. והוא מצא אותם ולמדו אותו להביא ממזרים לעולם, והם הולכים בין ההרים ועומדים בגוף פעם אחת ביום, ואחר כך מתפשטים ממנו.

בא ראה, הענה הזה היה ממזר, שבא צבעון על אמו והוליד ממזר, וזה בא מצד רוח הטמאה שנדבק בו, ולכן מצא אותם ולמדו אותו כל מיני צד הטמאה בשביל זה.

ובא וראה, אלה הם וכמה אחרים נפרדים אלה מאלה, כלם באים מאותו צד והולכים במדבר ונראים שם, משום שהמדבר הוא מקום חרב והוא בית מושבם. ועם כל זה, כל אדם שהולך בדרך הקדוש ברוך הוא וירא מהקדוש ברוך הוא, לא פוחד מהם. הלכו ונכנסו בהר.

אמר רבי יצחק, כמו זה כל אותם הרים חרבים, מקום מושב שלהם הוא. אמר לו, כך זה, וכל אותם שמשתדלים בתורה כתוב עליהם (תהלים קכא) ה' ישמרך מפל רע ישמר את נפשך ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם קיא) הללויה אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, פסוק זה פשוטו, אבל בא ראה, דוד המלך כל ימיו היה משתדל בעבודת הקדוש ברוך הוא, והיה קם בחצות הלילה ומשבח ומודה בשירות ותשבחות כדי לתקן מקומו במלכות של מעלה.

שכשמתעורר רוח צפון בחצות הלילה, היה יודע שהקדוש ברוך הוא באותה שעה מתעורר בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, והוא היה קם באותה שעה ומתגבר בשירים ותשבחות עד שעולה השחר.

משום שְׁכֵשֶׁהֲקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּגוֹ עֶדֶן, הָרִי בְּאֶרְנוּ שֶׁהוּא וְכָל הַצְדִּיקִים שֶׁבָּנוּ, כָּלֵם מְקַשְׁבִּים לְקוּלוֹ, כְּפִתּוּב (שִׁיר ח) חֲבָרִים מְקַשְׁבִּים לְקוּלָּהּ הַשְּׁמִיעֵנִי. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא חוּט שֶׁל חֶסֶד מְשׁוּף עָלָיו בְּיוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר, שְׁכִתּוּב (תְּהִלִּים מו) יוֹמָם יֵצֵה ה' חֶסֶדוֹ וּבִלְיִלָהּ שִׁירָה עֲמִי. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שְׁאוּתָם דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁהוּא אוֹמֵר, כָּלֵם עוֹלִים וּמִתְעַטְרִים לִפְנֵי הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלָכֵן דָּוִד הַמֶּלֶךְ הִזָּה מִשְׁתַּדֵּל בְּלִילָהּ בַּעֲבוּדַת אֲדוֹנוֹ.

בֹּא רֵאָה, הַלְלוּיָהּ, בְּכָל אוֹתָן שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שֶׁדָּוִד אָמַר, הָרִי שְׁנִינוּ שְׁלֻמְעֵלָה מְכַלֵּם הוּא הַלְלוּיָהּ, וּבְאֶרְוָהּ, מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁכּוֹלֵל הַשֵּׁם וְהַשְּׁבַח כְּאֶחָד. מָה שֵׁם וּמָה שְׁבַח? שֵׁם זֶה יי"ה. הַשְּׁבַח מָהוּ? אֶלָּא זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא (הַלֵּל בְּגִימָטְרִיָּא ה"ס, שֶׁהוּא אֲדֻנִּי) מִתְקַנֶּת שְׁבַח תְּמִיד לְקִדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְלֹא שׁוֹקֵטָת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שֵׁם פג) אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לָךְ אֵל תַּחֲרֹשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל. מְשׁוּם שֶׁסְּדוֹר הַשְּׁבַח הִיא מְסֻדָּרֶת וּמִשְׁבַּחַת תְּמִיד אֵלָיו, וְלָכֵן שֵׁם וְשְׁבַח כְּאֶחָד.

אוֹדָה ה' בְּכָל לֵבָב, כְּמוֹ שְׁבְּאֶרְוָהּ - בִּיצֵר הַטוֹב וּבִיצֵר הָרָע, מְשׁוּם שֶׁהֵם נִמְצָאִים תְּמִיד אֶצֶל הָאֵדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים ו) בְּכָל לֵבָבָךְ, וּבְאֶרְוָהּ. בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעַדָּה - אֱלֹהֵי הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הַדְּרוֹת מִתְעַטְרוֹת בָּהֶם, כְּהִנִּים וְלוֹיִם, צְדִיקִים וְחַסִּידִים, יִשְׂרָאֵל. וְעַדָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (תְּהִלִּים פג) נֶצַב בַּעֲדַת אֵל. וְהֵם סוֹד שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בָּהֶם.

וְלָכֵן צְרִיךְ הָאֵדָם לְשַׁבַּח אֶת הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּמִיד, מְשׁוּם שֶׁהוּא מִתְרַצָּה בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת, וּמִי שִׁידַע לְשַׁבַּח לוֹ לְהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרֵאוֹ, הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל תַּפְּלָתוֹ וּמִצִּילוֹ. זֶהוּ שְׁכִתּוּב (שֵׁם צא) אֲשַׁבְּחֵהוּ כִּי יַדַע שְׁמִי וְגו', אַרְךְ יָמִים וְגו'.

פֶּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (שֵׁם לב) אֶתָּה סֵתֶר לִי מִצָּר תִּצְרֶנִי רַבִּי פִּלְט תְּסוּבְּבֵנִי סֵלָה. אֶתָּה סֵתֶר לִי - זֶה הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא סֵתֶר וּמִגֵּן לָאֵדָם שֶׁהוּלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, וְהוּא מְסַתֵּתָר בְּצֵל כְּנָפָיו, שֶׁלֹּא יוֹכִלִים לְהִרְעֵ לוֹ. מִצָּר תִּצְרֶנִי - מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה. לְמַעְלָה יֵשׁ לָאֵדָם יְרִיבִים, אֵף לְמַטָּה כֵּן גַּם, וּמִיָּהוּ? זֶהוּ יֵצֵר הָרָע שֶׁהוּא צָר לְמַעְלָה וְצָר לְמַטָּה, וְאֵלְמָלָא יֵצֵר הָרָע - לֹא נִמְצָא בַּעַל רֵיב לָאֵדָם בַּעֲוֹלָם. בְּשִׁבְלֵי כֵּן מִצָּר תִּצְרֶנִי.

רַבִּי פִּלְט תְּסוּבְּבֵנִי סֵלָה, הִזָּה צְרִיךְ לְכַתֵּב יְסוּבְּבֵנִי סֵלָה, מָה זֶה תְּסוּבְּבֵנִי? אֱלֹהֵי שִׁירִים שֵׁיט בָּהֶם דְּרָגוֹת לְהַצֵּלָה, תְּסוּבְּבֵנִי בָהֶם לְהַצִּילָנִי בְּדַרְךְ. וּפְסוּק זֶה הוּא גַם כְּסֻדֵּר גַּם לְמַפְרָע, מִצָּד זֶה וּמִצָּד זֶה.

בֹּא רֵאָה, בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת הִלְלוּ שְׁאָמַר דָּוִד יֵשׁ בָּהּ סוֹדוֹת וּדְבָרִים עֲלִיוֹנִים בְּסוֹדוֹת הַחֲכָמָה, מְשׁוּם שֶׁכָּלֵם נֶאֱמָרוּ בְּרוּחַ הַקִּדּוּשׁ, שֶׁהִזָּה שׁוֹרָה רוּחַ הַקִּדּוּשׁ עַל דָּוִד וְהִזָּה אוֹמֵר שִׁירָה, וְלָכֵן כָּלֵם נֶאֱמָרוּ בְּסוֹדוֹת הַחֲכָמָה.

פֶּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (תְּהִלִּים קיח) דָּחָה דְחִיתַנִּי לְנֶפֶל וְה' עֲזָרָנִי. דָּחָה דְחִיתַנִּי, דָּחָה דְחוּנִי הִזָּה צְרִיךְ לְכַתֵּב! מָה זֶה דָּחָה דְחִיתַנִּי? אֶלָּא זֶה צִד הָאֲחֵר שְׁדוּחָה אֶת הָאֵדָם תְּמִיד וְרוֹצָה לְדוּחֹת אוֹתוֹ וּלְהַסְטוֹתוֹ מִמַּעַם הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזֶהוּ יֵצֵר הָרָע שֶׁנִּמְצָא תְּמִיד אֶצֶל הָאֵדָם, וּכְנֻגָּדוֹ חֹזֵר דָּוִד וְאָמַר דָּחָה דְחִיתַנִּי לְנֶפֶל, מְשׁוּם שֶׁהוּא הִזָּה מִשְׁתַּדֵּל אֵלָיו בְּכָל אוֹתָן צְרוֹת לְהַסְטוֹתוֹ מִמַּעַם הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעָלָיו אָמַר דָּוִד, דָּחָה דְחִיתַנִּי לְנֶפֶל - בְּגִיחָהֶם, וְה' עֲזָרָנִי - שֶׁלֹּא נִמְסַרְתִּי לִיָּדָךְ.

וְעַל זֶה יֵשׁ לָאֵדָם לְהַזְהֵר מִמֶּנּוּ כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עָלָיו, וְאֵז הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, שְׁכִתּוּב (מִשְׁלֵי יג) אֵז תִּלְךָ לְבִטָּח דְּרָכָךְ וְרִגְלָךְ לֹא תִגּוֹף, (שֵׁם ד) בְּלִכְתָּךְ לֹא יֵצֵר צִעְדָּךְ וְאֵם תִּרוֹץ לֹא תִפְשַׁל, וְכִתּוּב (שֵׁם) וְאַרְחַ צְדִיקִים כְּאֹר נֶגַה הוֹלֵךְ וְאֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם.

אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה, אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם בַּעֲוֹלָם הִזָּה וּבַעֲוֹלָם הַבָּא, שְׁכִתּוּב (יִשְׁעִיָּה ס) וְעַמֶּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

### פֶּרֶשֶׁת וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. רַבִּי חֵיָא פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים לד) רַבּוֹת רָעוֹת צְדִיק וּמִכָּלֵם יִצְלָנוּ ה' בֹּא רֵאָה כְּמָה מְקַטְרָגִים יֵשׁ לוֹ לָאֵדָם מִן הַיּוֹם שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן בּוֹ נֶשְׁמָה [ד"א לָאֵדָם] [לְהַתְקִים] בַּעֲוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכִּינּוֹן שְׁאָדָם יוֹצֵא לְאוּרֵי הָעוֹלָם, מִיד מִזְדַּמֵּן לְהַשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ יֵצֵר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר, שְׁכִתּוּב (בְּרֵאשִׁית ד) לִפְתַּח חֲטָאת רַבָּךְ וְגו', וְאֵז מִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ יֵצֵר הָרָע.

וּבֹא וְרֵאָה שְׁכָךְ הוּא, שֶׁהָרִי הַבְּהֻמוֹת מִיּוֹם שְׁנוּלָדִים, שׁוֹמְרִים אֶת עֲצָמָם וּבּוֹרְחִים מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וּמִכָּל הַמְּקוֹמוֹת הָרָעִים, וְאֵדָם מִיד בֹּא לְזֹרֵק אֶת עֲצָמוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ, מְשׁוּם שֶׁיֵּצֵר הָרָע שְׂרִי בְּתוֹכוֹ, וּמִיד מְסִיט אוֹתוֹ לְדַרְךְ רָעָה.

וּבְאֶרְנוּ, שְׁכִתּוּב (קִהְלֵת ד) טוֹב יִלָּד מִסְכָּן וְחֶכֶם מִמֶּלֶךְ זָכוֹ וְכַסִּיל אֲשֶׁר לֹא יַדַע לְהַזְהֵר עוֹד. טוֹב יִלָּד - זֶהוּ יֵצֵר הַטוֹב, שֶׁהוּא יֵצֵר טוֹב שֶׁהוּא יִלָּד מִיָּמִים מוֹעֲטִים עִם הָאֵדָם, שֶׁהָרִי מִשְׁלָשָׁה עֶשֶׂר שָׁנִים וְאִילָךְ [עֲמוֹ], כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר.

ממלך זקן וכסיל. ממלך - זה הוא יצר הרע, שהוא נקרא מלך ושלט בעולם על בני אדם. זקן וכסיל - שהוא זקן ונדאי, כמו שבארוהו, שכאשר אדם נולד ויוצא לאור העולם, הוא מזדמן עם האדם, ועל כן הוא מלך זקן וכסיל.

אשר לא ידע להזהר עוד, לא כתוב להזהיר אלא להזהר, משום שהוא כסיל, ועליו אמר שלמה, עליו השלום, (קהלת ב) והכסיל בחשך הולך, שהרי מפסלת החשך הוא בא, ואין לו אור לעולמים.

רבי שמעון אמר, בא ראה, כתוב טוב ילד מסכן וחכם, מי זה ילד מסכן? הרי בארוהו, ונתבאר שהוא יצר טוב. אבל טוב ילד, זהו שכתוב (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי, וזה הוא נער שהוא ילד מסכן, שאין לו מעצמו כלום. ולמה נקרא נער? משום שיש לו חדוש הלבנה שתמיד מתחדשת, ותמיד הוא ילד מסכן, כמו שאמרנו. וחכם, משום ששורה בו חכמה.

ממלך זקן - זהו יצר הרע, כמו שנאמר, שהרי מיום שהיה לא יצא מטמאתו לעולמים. והוא כסיל, שכל דרכיו הם לדרך רעה, והולך ומסטה את בני האדם ולא יודע להזהר, והוא בא עם אדם בעלילות כדי להסוותם מדרך טובה לדרך רעה.

בא ראה, על זה מקדים עם אדם ביום שנולד, כדי שיאמין לו, שהרי כשבא יצר הטוב, לא יכול האדם להאמין לו, ודומה עליו כמעמסה. כמו זה שנינו, מי הוא רשע ערום? זהו מי שמקדים לטען דבריו לפני הדין טרם יבא חברו בעל הדין, כמו שנאמר (משלי יח) צדיק הראשון בריבו וגו'.

כמו זה [הוא נ"א הזה] רשע ערום, כמו שנאמר (בראשית ג) והנחש היה ערום, והוא מקדים ושורה עמו של אדם בטרם יבא חברו לשורות עליו. ומשום שהוא מקדים, והנה טוען טענתו עמו - כשבא חברו, שהוא יצר הטוב, מרע את האדם עמו ולא יכול לזקוף ראשו כאלו הטעין על כתפו כל המשאות של העולם בגלל אותו רשע ערום שהקדים עמו. ועל זה אמר שלמה (קהלת ט) וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים, משום שהנה הקדים אחר.

ועל כן, כל דין שמקבל מאדם דבר בטרם יבא חברו, כאלו קבל עליו תועבה אחרת לאמונה, אלא (משלי שם) ובא רעהו וחקרו, וזה הוא דרך של אדם צדיק. שהרי האדם הצדיק הזה שלא האמין לאותו רשע ערום של יצר הרע בטרם יבא חברו, שהוא יצר הטוב. ומשום זה בני אדם נכשלים לעולם הבא.

אבל אותו צדיק שפחד מרבוננו, כמה רעות סובל בעולם הזה כדי שלא יאמין ולא ישתתף עם אותו יצר הרע, והקדוש ברוך הוא מציל אותו מכלם. זהו שכתוב (תהלים לד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'. לא כתוב רבות רעות לצדיק, אלא צדיק, משום שהקדוש ברוך הוא מרצה בו, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מרצה מאותו האדם ומציל אותו מן הכל בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקו.

בא ראה כמה רעות עברו עליו על יעקב כדי שלא יתדבק באותו היצר הרע ויתרחק מחלקו, ומשום כך סבל כמה ענשים וכמה רעות ולא שקט. פתח ואמר, (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתתי ויבא רגז. בא ראה כמה רעות סובלים הצדיקים בעולם הזה, רעות על רעות, כאבים על כאבים, כדי לזכות אותם לעולם הבא.

יעקב כמה רעות סבל, רעות על רעות תמיד, כמו שנאמר לא שלותי - בבית לבן, ולא יכלתי להנצל ממנו. ולא שקטתי - מעשו, מאותו הצער שצער אותי הממנה שהוא שלו, ואחר כך הפחד של עשו. ולא נחתתי - מן דינה ומן שכם.

ויבא רגז - זה הרגז והערבוביה של יוסף שהוא קשה מן הכל, ומתוך אהבתו של יעקב אל יוסף, שהוא סוד הברית, נכנס למצרים, כי אחר כך כתוב (שמות ו) ואזכר את בריתי, שתמצא השכינה [נ"א שמש] שם עמו.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי יוסי פתח, (ישעיה נז) הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק. הצדיק אבד, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם ואין העולם כראוי, ומזדמן הדין לשורות על העולם, אז הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק שנמצא ביניהם כדי שישורה הדין על כל האחרים ולא ימצא מי שיגן עליהם.

שהרי כל זמן שהצדיק שורה בעולם, הדין לא יכול לשלט על העולם. מנין לנו? ממשה, שכתוב (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו וגו'. ומשום כך הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק מביניהם ומסלק אותו מן העולם, ואז נפרע וגובה את שלו. סוף הפסוק - כי מפני הרעה נאסף הצדיק. בטרם תבא הרעה לשלט על העולם נאסף הצדיק [ד"א כי מפני הרעה נאסף, טרם תשלט הרעה בעולם]. דבר אחר כי מפני הרעה - זה יצר הרע.

בא ראה, יעקב היה בחיר האבות, והוא עומד להתקיים בגלות, אבל מתוך שהוא צדיק, התעבב הדין שלא ישלט בעולם, שהרי כל ימי יעקב לא שרה הדין על העולם והרעב התבטל.

ואף כך בימי יוסף, שהוא דמות אביו, [כיון שהוא מת מיד] לא שרתה הגלות [הדין על העולם], משום שהוא הגן עליהם כל ימיו. כיון שהוא מת, מיד שרתה עליהם הגלות, כמו שנאמר (שמות א) וַתָּמָת יוֹסֵף וְגו' וְסֻמוּף לוֹ - הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ. וכתוב וַיִּמְכְּרוּ אֶת חַיִּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וְגו'. כמו כן בכל מקום ששרוי צדיק [על] בעולם, בשבילו הקדוש ברוך הוא יגן על העולם, וכל זמן שהוא קיים, הדין לא שורה על העולם, והנה נתבאר.

בא ראה, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מה זה מגורי אביו? כמו שנאמר (ירמיה ו) מְגוֹר מְסָבִיב, שכל ימיו היה פוחד והיה בפיח. וישב יעקב בארץ מגורי אביו. רבי אלעזר אמר, שהתקשר וישב באותו מקום שנאחז בחשך. ארץ מגורי אביו דוקא, בארץ כנען, נקשר המקום למקומו. מגורי אביו - זה הדין הקשה. בארץ מגורי אביו, כמו שנאמר אותו הדין הרפה, שהיא הארץ שנאחזה מן הדין הקשה, ובו התישב יעקב ונאחז בו [ואותה ארץ היא האספקלריה שאינה מאירה].

אלה תולדות יעקב יוסף וגו'. אחר שהתישב יוסף עם יעקב והזדוג השמש עם הלבנה, אז התחיל לעשות תולדות. ומי הוא שעושה תולדות? חזר ואמר יוסף. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא הוא עושה תולדות, משום שאין מימיו פוסקים לעולמים, והוא עושה תולדות בארץ הזו וממנו יוצאים תולדות לעולם.

שהרי השמש, אף על גב שהתקרב ללבנה, לא עושה פרות, רק אותה הדרגה שנקראת צדיק, ויוסף הוא הדרגה של יעקב לעשות פרות ולהוציא תולדות לעולם, ומשום כך כתוב אלה תולדות יוסף.

אלה תולדות יעקב יוסף - כל מי שהיה מסתכל בדמות יוסף, היה אומר שזו היא דמות יעקב. בא ראה שכל בני יעקב לא כתוב אלה תולדות יעקב ראובן, פרט ליוסף, שדמותו דומה לדמות אביו.

בן שבע עשרה שנה - אמר רבי אבא, רמז לו הקדוש ברוך הוא, שהנה כשנאבד ממנו יוסף היה בן שבע עשרה שנים, וכל אותם ימים שנסארו שלא ראה את יוסף, היה בוכה על אותם שבע עשרה השנים, וכמו שהיה בוכה עליו - הקדוש ברוך הוא נתן לו שבע עשרה שנים אחרות שהתקיים בארץ מצרים בשמחה, בכבוד ובשלמות הכל. שבנו יוסף היה מלך, וכל בניו היו לפניו. אותו שבע עשרה שנים היו חיים אצלו, ומשום כך בן שבע עשרה שנה הוא היה כשנאבד ממנו.

רבי חייא פתח ואמר, (איוב לד) לֹכֵן אֲנִשִּׁי לִבִּי שְׁמַעוּ לִי חֲלָלָה לֹאֵל מִרְשַׁע וְשִׁדִּי מַעֲוָל, כי פעל אדם ישלם לו וכאחר איש ימצאנו. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה אותו על הדין, ועל הדין התקיים, וכל המעשים של העולם הם עומדים בדין חוץ משל הקדוש ברוך הוא, כדי לקיים את העולם שלא יאבד. פרש עליו רחמים, ואותם הרחמים מעבדים את הדין שלא יכלה את העולם, ועל הרחמים מתנהג העולם ומתקיים בשבילים.

ואם תאמר שהקדוש ברוך הוא עושה דין באדם בלי דין, הרי נאמר, שכאשר הדין שורה על האדם כשהוא צדיק, משום אהבתו של הקדוש ברוך הוא אליו היא, כמו שנתבאר, שהרי הקדוש ברוך הוא מרחם עליו באהבה לקרב אותו אליו, משבר את הגוף כדי להשליט את הנשמה, ואז מתקרב האדם אליו באהבה כראוי, והנשמה שולטת והגוף נחלש. וצריך גוף חלש ונפש חזקה שמתגברת בחזק, ואז הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שאמרו החכמים, נותן הקדוש ברוך הוא לצדיק צער בעולם הזה כדי לזכות אותו לעולם הבא.

וכאשר הנשמה חלשה וגוף חזק, הוא שונאו של הקדוש ברוך הוא, שאינו מרצה בו, לא נותן לו צער בעולם הזה, אלא דרכיו מתקנות והוא בשלמותו יתרה, משום שאם עושה צדקה או חסד, הקדוש ברוך הוא משלם לו את שכרו בעולם הזה, ולא יהיה לו חלק בעולם ההוא. וזהו שתרגם אינוקלוס (דברים ז) וּמִשְׁלָם לְשׁוֹנָאֵיו וְגו' - משלם לשונאיו טובות שהם עושים [הוא], ומשום כך אותו צדיק שנשבר תמיד הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא. והדברים הללו כשבדק, ולא מצא חטא בגדו שנענש עליו.

כאן יש להסתכל בכמה צדדים, אחד - שהנה ראינו שאין השכינה שורה במקום עצוב, אלא במקום שיש בו שמחה. אם אין בו שמחה, אין שכינה שורה באותו מקום, כמו שנאמר (מלכים ב ג) וַעֲתָה קָחוּ לִי מִנְּגוֹן וְהָיָה כִּנְגוֹן הַמִּנְּגוֹן וַתְּהִי עָלָיו יָד ה' . שהרי ודאי ששכינה לא שורה במקום עצוב. מנין לנו? מיעקב, שמשום שהיה עצוב על יוסף הסתלקה ממנו שכינה. כיון שבאה לו השמחה על בשורת יוסף, מיד ותחי רוח יעקב אביהם. כאן בצדיק הזה שנשבר, כיון שהוא חלש ונשבר במקאובים, איפה השמחה? שהרי הוא בעצב ואין עמו כלל שמחה.

ואחד - שהנה ראינו כמה אהובים היו צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא ולא נשברו בחלאים ולא במקאובים, ולא נחלש גופם לעולמים, למה לא אלה כאלה - שאלה נשברו, ואלה עומדים בגופם כראוי?

ואם תאמר שהנה אלה שעמדו בקיום כראוי משום שהם צדיקים בני צדיקים הם, כמו שבארוהו,

ואלו האחרים צדיקים ולא בני צדיקים - הנה ראינו צדיקים בני צדיקים, שהנה אביו של זה צדיק בן צדיק, והוא צדיק, למה נשבר גופו במכאובים וכל ימיו בצער?

אלא כן הוא סוד, שהנה כל מעשי הקדוש ברוך הוא באמת וצדק, (איוב לד) כי פעל אדם ישלם לו וכאחר איש ימצאנו. מצאנו בספרי הראשונים סוד אחד, ואצלו סוד אחר אחד שהוא שנים, שהרי יש לפעמים שהלבנה בחסרון ושורה בדין ואין השמש נמצא אצלה, ובכל זמן ובכל שעה יש לה להוציא נשמות לבני אדם כמו שלקטה בראשונה, ומוציאה אותם פתת בזמן שהיא עומדת בדין, ומי שלוקח אותה באותו זמן, יהיה תמיד בחסרון והעני הולך אליו, ונשבר תמיד בדין כל ימי האדם, בין חזב בין זכאי, רק שתפלה מבטלת את כל גזרי הדינים ויכול לסלקם בתפלה.

ואותו הזמן שאותה הדרגה עומדת בשלמות, ואותו נהר ששופע ויוצא משתמש בה, אז אותה הנשמה שיצאה ונדבקה בו באותו האדם, אותו האדם משלם בכל - בעשר, בבנים ובשלמות הגוף.

והכל משום אותו המזל ששופע ויוצא ומתחבר באותה הדרגה להשתלם בו ולהתברך ממנו, ועל כן הכל במזל הדבר תלוי. ועל כן שנינו, בני, חיים ומזונות - לא בזכות תלויים, אלא במזל הדבר תלוי, שהרי בזכות אינו אלא עד שמתמלאת ומאירה מן המזל.

ומשום כך, כל אותם שנשברו בעולם הזה, והם צדיקי אמת, כלם נשברים בעולם הזה ונדונים בדין. מה הטעם? משום שאותה הנפש גרמה להם, ועל כן חס עליהם הקדוש ברוך הוא לעולם הבא.

רבי אלעזר אמר, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הוא בדין, כדי לטהר אותה הנפש להביא אותה לעולם הבא [ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא] [נ"א משום שכל מעשי הקדוש ברוך הוא] הם בדין ואמת, וכדי להעביר ממנו אותה זהמה שקבלה בעולם הזה, ועל כן נשבר אותו הגוף ונטהרת הנפש, ומשום כך הקדוש ברוך הוא עושה לאותו הצדיק שייסבל יסורים ומכאובים בעולם הזה ויתנקה מן הכל ויזכה לחיי עולם, ועל כן כתוב (תהלים יא) ה' צדיק יבחר, ודאי, והנה נתבאר.

רבי שמעון פתח, (ויקרא כא) אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מוס בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשו. אך אל הפרכת לא יבא - בא ראה, באותה שעה שאותו הנהר ששופע ויוצא, מוציא כל אותו הנשמות והנקבה מתעברת, כלם עומדים בפנים בחצר לפני מוצר מצפה שטיחים.

וכשהלבנה נפגמת באותו צד של הנחש הרע, אז כל אותן נשמות שיוצאות, אף על גב שכלן טהורות וכלן קדושות - הואיל ונפלו בפגם, בכל אותם מקומות שהגיעו אותן הנשמות, כלם נשברו ונפגמו בכמה צער וכמה כאבים, ואלו הם [נשמות ומקומות] [נ"א נשמות של מקומות של פגם] שמתרצה בהם הקדוש ברוך הוא אחר שנשברו, ואף על גב שהנשמות בעצב ולא בשמחות.

סוד הדבר שורים כמו שלמעלה, הגוף נפגם, והנשמה בפנים כמו שלמעלה, וזה כמו זה. ומשום כך אלו הם שצריכות להתחדש בהתחדשות הלבנה, ועל אלו כתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'. כל בשר ודאי, שאלו יתחדשו בכל. וצריכים להתחדש בהתחדשות הלבנה.

ואלו הם בשתפות אחת עם הלבנה פגומים באותו הפגם שלה, ומשום כך היא תמיד שורה בתוכם, שאינה עוזבת אותם, כמו שנאמר (שם נז) ואת דפא ושפל רוח, וכתוב (תהלים לד) קרוב ה' לנשברי לב. לאותם שסובלים עם הלבנה, אותו הפגם הם קרובים לה תמיד. ועל זה להחיות לב נדבאים, באותם החיים שבאים לה להתחדש יהיה להם חלקם, אותם שסובלים עמה יתחדשו עמה.

ואלו נקראים יסורים של אהבה. של אהבה הם, ולא מאותו האדם. של אהבה, אותם שנפגם האור של האהבה הקטנה שנדחית מאהבה רבה. משום כך אלה הם חברים משתפים עמה. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא, שהם זכו לזה להיות חברים עמה, עליהם כתוב (שם קכב) למען אחי ורעי וגו'.

פתח ואמר, (ישעיה נב) הנה ישפיל עבדי זרום ונשא וגבה מאד. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא גלה להם דרכי התורה ללכת בהם. בא ראה, הפסוק הזה הוא סוד עליון, הנה ישפיל עבדי ובארה. אבל בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את הלבנה והקטין לה את אורה, שהרי אין לה מעצמה כלום. ומשום שהקטנה את עצמה, האירה בגלל השמש ובחזק האורות העליונים.

ובזמן שהיה בית המקדש קיים, ישראל היו משתדלים בקרבנות ועולות ועבודות שהיו עושים הפהנים ולוים וישראלים כדי לקשר קשרים ולהאיר אורות. ולאחר שנחרב בית המקדש, נחשך האור, והלבנה לא האירה מן השמש, והשמש הסתלק ממנה ולא האירה, ואין לה יום שלא שולטים בו קללות וצער וכאבים, כמו שנתבאר.

ובאותו זמן שהגיע זמן הלבנה להאיר, מה כתוב? הנה ישפיל עבדי. נאמר על הלבנה הנה ישפיל

עבדי, זהו סוד האמונה. הנה ישכיל - שמתעוררת התעוררות שלמעלה, כמי שהריח ריח ובא להתעורר ולהסתכל. ירום - מצד האור העליון של כל האורות.

ירום - כמו שגאמר (ישעיה ל) ולכן ירום לרחמכם. ונשא - מהצד של אברהם. וגבה - מהצד של יצחק. מאד - מצדו של יעקב. ואף על גב שבארוהו, והכל אחד בסוד של החכמה.

ובאותו זמן יעורר הקדוש ברוך הוא התעוררות עליונה להאיר ללבנה כראוי, כמו שגאמר (שם) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. ומשום כך תתוסף לה רוח עליונה, ומשום כך יתעוררו אז כל אותם המתים שהם בתוך העפר. וזהו עבדי, הסוד שמפתחות רבונו בידו, כמו שגאמר [אל עבדו זקן ביתו, וכמו שגאמר] (בראשית כד) ויאמר אברהם אל עבדו. זו הלבנה כמו שגאמר, מטטרו"ן שהוא עבד שליח רבונו.

זקן ביתו, כמו שגאמר (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי. המשל בכל אשר לו, משום שכל הגונים נראים בו ר"ק ולב"ן ואד"ם.

שים נא ידך תחת ירכי - זהו הצדיק, סוד הדבר קיום העולם, שהרי אז העבד הזה ממנה בסוד עליון להחיות את שוכני העפר, ויעשה שליח ברוח של מעלה להשיב הרוחות והנשמות למקומן לאותם גופים [שנאכלו] שהתבטלו ונרקבו תחת העפר.

ואשביעך בה' אלהי השמים. ואשביעך - מה זה ואשביעך? להתלבש בסוד של שבעה אורות עליונים, שהם סוד השלמות העליונה. אשר לא תקח אשה - זהו הגוף שתחת העפר שיש לו קיום להקים מהעפר, שכל אותם שנקברו בה וזכו להקבר בארץ ישראל, הם יתעוררו בראשונה, כמו שבארנו, שכתוב (ישעיה כו) יחיו מתים, בראשונה - אלו המתים של ארץ ישראל. ובבתי יקומו - אותם המתים של שאר הארצות. ועל זה לאותם גופים של ישראל שנקברו שם, ולא לגופות שאר העמים עובדי עבודה זרה שהארץ נטמאה מהם.

ועל כן, אשר לא תקח אשה לבני. מה זה לבני? שכל נשמות העולם שיוצאות מאותו נהר ששופע ויוצא, הם בנים לקדוש-ברוך-הוא. ועל זה אשר לא תקח אשה - זה הגוף. לבני - זו הנשמה. מבנות הכנעני - אלו גופות של עמים עובדי עבודה זרה שעתיד הקדוש ברוך הוא לנער אותם מהארץ הקדושה, כמו שגאמר (איוב לח) וינערו רשעים ממנה, כמי שמנער טלית מהזהמה שלה.

כי אל ארצי ואל מולדתי תלך. ארצי - זו הארץ הקדושה שהיא ראשונה לכל שאר הארצות, כמו שנתבאר. [ועל זה כי אל ארצי, זו הארץ הקדושה, שהיא שלו בין כל שאר הארצות שחלק אותם לממנים אחרים], ועל זה כי אל ארצי ואל מולדתי. כיון שגאמר אל ארצי, מה זה ואל מולדתי? אלא אל ארצי, כמו שגאמר. [מה זה] ואל מולדתי? אלו הם ישראל.

בא ראה מה כתוב, ויקח העבד - כמו שנתבאר. עשרה גמלים - אלו הם עשר דרגות שהעבד הזה שולט עליהם כמו שלמעלה. מגמלי אדניו - שהם באותו גון ממש, כמו שנתבאר, והעבד הזה שולט ונתקן בהם.

וכל טוב אדניו בידו - כל אותו טוב הריחות העליונים שיוצאים מתוך אותם אורות ומאורות עליונים. וכל טוב אדניו - אותו השמוש של השמש שנמשכה בה בלבנה.

ויקם וילך אל ארם נהרים - זהו המקום של הארץ הקדושה ששם בכתה רחל כשחבר בית המקדש. ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים - להתחזק כחה בחזקה כראוי טרם תכנס להקים את אותם הגופים.

לעת ערב, מה זה לעת ערב? זה ערב שבת שהוא הזמן של האלף הששי. לעת ערב - כמו שגאמר (תהלים קד) ולעבודתו עדי ערב, וכתוב (ירמיה ו) כי ינטו צללי ערב.

לעת צאת השאבת - שבאותו זמן עתידים לקום ולהחיות. בראשונה מכל שאר בני העולם אותם ששואבים מימי התורה [ושואבים], כדי שיתעסקו לשאב מימי התורה, והתחזקו בעץ החיים, והם יצאו בראשונה, שעץ החיים גרם להם שיקומו בראשונה, כמו שנתבאר.

ובנות אנשי העיר יצאת, מה זה יצאת? כמו שגאמר (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל, שעתידה הארץ לפלט ממנה כל הגופות שהם בתוכה, ועל כך כתוב יצאת. לשאב מים - לטל נשמה ולקבלה כראוי מתקנת ממקומה כראוי.

והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה, משום שהרי נתבאר, שכל אותו נשמות של העולם שהתקיימו בעולם הזה והשתדלו לדעת את רבונם בסוד החכמה העליונה, היא עולה ומתקיימת בדרגה עליונה על כל אותם שלא נדבקו ולא ידעו, והם מתקיימים בראשונה. וזו השאלה שעמד אותו העבד לדעת ולשאל, במה התעסקה אותה הנשמה בעולם הזה.

ואמרה אלי גם אתה שנה, אתה צריך לשנות ולהיות משקה בראשונה, ואחריו - וגם (לגמליך אשקה, משום שכל אותם שאר המרכבות, אף על גב שנשקים מהדגה הזו, כלם נשקים מעבודת הצדיקים שיוצאים עבודת רבונם כראוי, שהצדיקים יודעים לספק לכל דרגה ודרגה כראוי. ועל זה וגם (לגמליך אשקה. ודאי היא האשה אשר הכית ה' לבן אדני. ודאי היא [ס"א בהתעוררות של התפלה שלי] הוא הגוף שהזדמן לאותה הנשמה העליונה.

בא ראה, שהנה נתבאר שתשוקת הזכר לנקבה עושה נשמה, ותשוקת הנקבה לזכר עולה ומתערב עמה שלמעלה, ונכללים זה עם זה ועושה נשמה. ומשום כך, היא האשה - זהו הגוף ודאי, שהוא זמין לאותו רצון של הנשמה שיצאה מן הזכר.

ואותם הגופים עתידים להתעורר בראשונה, כמו שאמרנו. ולאחר שאלו יקומו, יקומו כל האחרים שבשאר הארצות ויתקיימו בקיום שלם, ויתחדשו בהתחדשות הלבנה, ויתחדש העולם כמו מקדם, ואז כתוב באותו הזמן (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו.

ומשום כך, הנה ישכיל עבדי - להחזיר הנשמות כל אחת ואחת למקומה. ירום ונשא וגבה מאד - מהצד של כל אותן הדרגות העליונות, כמו שאמרנו.

(ישעיה נב) כאשר שממו עליך רבים בן משחת מאיש מראהו ותארו מבני אדם, בא ראה, שהנה נאמר שכאשר נחרב בית המקדש והשכינה גלתה לתוך ארצות נכריות ביניהם, מה כתוב? (שם לג) הן ארצם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבקיו, כלם בכו על זה וקשרו בכיה ואבל, וכל זה על השכינה שגלתה ממקומה. וכמה שהיא משתנית מכמו שהיתה, אף כך בעלה לא מאיר אורו והשתנה מכמו שהיה, שכתוב (שם יג) חשך השמש בצאתו, ועל זה כתוב בן משחת מאיש מראהו.

דבר אחר בן משחת מאיש מראהו - מהעבד הזה שהשתנה דיוקנו וגונו מכמו שהיה. דבר אחר בן משחת מאיש מראהו - כמו שנאמר (שם ט) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. שהרי מיום שנחרב בית המקדש לא עמדו השמים באורם, וסוד הדבר - הברכות לא שורות אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה, ובארוהו כמו שנאמר (בראשית ב) זכר ונקבה בראם ויברך אתם, ומשום כך משחת מאיש מראהו.

וזהו ככתוב (ישעיה נז) הצדיק אבד. אבוד או נאבד לא נאמר, אלא אבד, שאין שורות ברכות אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה יחד, כמו שנתבאר. משום זה באותו זמן שלא נמצא הזכר עמה, ואז כל אותן נשמות שיוצאות, לכלן היה להן להן שנוי מכמו שהיו בזמן שהשמש מתחבר בלבנה, כמו שנתבאר. ולכן אלה תלדות יעקב יוסף וגו', ונתבאר.

והוא נער, משום שאין נפרדים לעולמים, צדי"ק וצדי"ק הם יחד. כמו שהיא נקראת בשם של הזכר, גם כך היא נקרא בשם של הנקבה, שכתוב והוא נער.

את בני בלהה ואת בני זלפה. בכלם עומדת לחדש אותם כראוי ולהשתעשע להם בשמחה שלו. שכל הענפים וכל העלים, כלם מתברכים בשמחתו.

אלה תלדות יעקב יוסף, כמו שנתבאר, שכל דמותו של יעקב היתה ביוסף, וכל מה שארע לזה ארע לזה, ושניהם הולכים יחד. וזהו הסוד של האות וי', ששניהם הולכים יחד, משום שהם סוד אחד ודמות אחת.

ויבא יוסף את דבתם רעה, הרי פרשוה שהיה אומר לאביו עליהם שהיו אוכלים איבר מבעלי חיים כשהם חיים. ויבא יוסף את דבתם רעה, וכי זה במנין היו אותם בני השפחות, איך היו מזלזלים בהם בני לאה, ואיך היו אוכלים איבר מן החי והיו עוברים על מצות רבונם, שהרי צוה על בני נח מצוה זו, כמו שנאמר (בראשית ט) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, והם היו אוכלים אותם ועוברים על מצות רבונם? אלא יוסף היה אומר, ועל זה נענש.

רבי יהודה אומר, את דבתם רעה - כמו שבארוהו שנתנו עיניהם בבנות הארץ, וזהו דבתם רעה, להיניק את כל אותן הדרגות שאינן קדושות [ד"א אף על גב] שבאות מצד הטמאה.

וישראל אהב את יוסף מפניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים. רבי אלעזר פתח ואמר, (ישעיה כו) לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך בפדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם. לך עמי בא בחדריך.

בא ראה כמה אוהב הקדוש ברוך הוא את ישראל, ובשביל אהבתם שאוהב אותם על כל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הזהיר אותם ורוצה לשמר אותם בכל מה שהם עושים.

בא ראה, שלש פעמים יש ביום שהדין שורה בעולם, וכשבא אותו הזמן, צריך האדם להזהר ולהשמר שלא יפגע בו אותו הדין, והם זמנים ידועים, והרי בארוהו.

משום שהרי כשעולה הבקר, אברהם מתעורר בעולם ואוחז את הדין לקשר אותו עמו, ובראשית

שלוש השעות הראשונות נוסע הדין ממקומו להתעורר בו ביעקב, עד שמתעוררת תפלת המנחה שמחזירה את הדין למקומו, ומתעורר הדין שלמטה להתקשר בדין של מעלה, שהרי אז נקשר דין עם דין, וצריך להזהר.

עוד, כשהדין מתעורר בעולם והמות נמצא בעיר, לא צריך האדם ללכת יחידי בשוק, והרי בארנו את הדברים, אלא צריך לסגור את עצמו שלא יצא החוצה, כמו שבארוהו בנח שסגר את עצמו בתבה שלא ימצא לפני המשיחית.

ועל זה לך עמי בחדריך, סגר את עצמך, וסגר דלתך בעדך, שלא יתראה לפני המשיחית. חבי כמעט רגע עד יעבר זעם, שאחר שעובר הדין אין רשות למשיחית להשחית.

בא ראה, שהקדוש ברוך הוא בשביל האהבה שהוא אוהב את ישראל וקרוב אותם אליו, כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות שונאים את ישראל, משום שהם מרחקים וישראל קרובים.

ובא ראה, משום האהבה שאהב יעקב את יוסף יותר מאחיו, אף על גב שכלם היו לו אחים, מה כתוב: ויתנכלו אותו להמיתו. כל שכן העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לישראל.

בא ראה כמה גרמה לו אותה אהבה שאהב אותו יותר, שגרם לו שהגלה מאביו, וגלה אביו עמו, וגרם להם גלות ולשכינה שגלתה ביניהם, ואף על פי שנגזרה הגזירה, ובארוהו שבשביל כתנת הפסים שעשה לו יותר, מה כתוב: ויראו אחיו.

ויחלם יוסף חלום וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (במדבר יב) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. בא ראה כמה דרגות לדרגות עשה הקדוש ברוך הוא, כלם עומדים זה על זה, דרגה על דרגה, זו למעלה מזו, וכלן יונקות אלו מאלו כראוי להם, אלו מימין ואלו משמאל, וכלם ממנות אלו על אלו הכל כראוי.

בא ראה, כל נביאי העולם, כלם יונקים מצד אחד מתוך שתי דרגות ידועות, ואותן הדרגות היו נראות בתוך האספקלריה שאינה מאירה, שכתוב במראה אליו אתודע. מה היא המראה? כמו שגאמר [שמראה] המראה שכל הגונים נראים בתוכה, וזוהי האספקלריה שאינה מאירה. בחלום אדבר בו, זהו אחד מששים בנבואה, כמו שבארוהו, והיא הדרגה הששית מאותה הדרגה של נבואה, והיא הדרגה של גבריאל שממנה על החלום, והרי נתבאר.

בא ראה, כל חלום שהוא כראוי, בא מן הדרגה הזו, ועל כן אין לך חלום שלא יתערבו בו דברים כוזבים, כמו שבארנו. ומשום כך מהם אמת ומהם כוזבים, ואין לך חלום שאין בו מצד זה ומצד זה.

ומשום שיש בחלום הכל כמו שאמרנו, כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה, ובארוהו שכתוב (בראשית מא) ויהי כאשר פתר לנו כן היה. מה הטעם? משום שיש בחלום קזב ואמת, והדבור שולט על הכל, ומשום כך צריך החלום פתרון טוב. רבי יהודה אמר, משום שכל חלום הוא מהמדרגה שלמטה, והדבור שולט עליו, ומשום כך כל חלום הולך אחר הפתרון.

פתח ואמר, (איוב לג) בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על אנשים בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם. בא ראה, כשעולה אדם למטתו, הוא צריך להמליך עליו מלכות שמים בראשונה, ואחר כך יאמר פסוק אחד של רחמים, ובארוהו החברים. משום שהנה כאשר אדם ישן על מטתו, הנה נשמתו יוצאת ממנו והולכת ומשוטטת למעלה, כל אחד ואחד כפי דרכו, וכך עולה, כמו שנתבאר.

מה כתוב? בחלום חזיון לילה, כשבני אדם שוכבים במטתם ישנים והנשמה יוצאת מהם. זהו שכתוב בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים. ואז הקדוש ברוך הוא מודיע לנשמה, באותה הדרגה שעומדת על החלום, אותם הדברים שעתידים לבא על העולם, או אותם דברים כפי אותם ההרהורים של לבו, משום שאדם נוטל דרך של תוכחות העולם.

משום שהנה לא מודיעים לאדם בעוד שהוא עומד בלח הגוף [נ"א של הרוח] כמו שאמרנו, אלא מלאך מודיע לנשמה, והנשמה לאדם, ואותו החלום הוא מלמלה, כשהנשמות יוצאות מן הגופים ועולות כל אחת ואחת כפי דרכה. וכמה דרגות על דרגות בסוד החלום, כלן בסוד החקמה. ובא וראה, החלום דרגה אחת, המראה דרגה אחת, הנבואה דרגה אחת, וכלם דרגות לדרגות אלה על אלה.

ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנה אתו על חלומותיו. מכאן שלא צריך האדם לומר את חלומי רק לאותו האדם שאוהב אותו, ואם לא - הוא גורם לו. שאם אותו החלום מתהפך לגון אחר - הוא גורם לסלקו.

בא ראה שיוסף אמר את החלום לאחיו, ועל כן גרמו לו לסלק את חלומי עשרים ושתים שנים שהתעכב. רבי יוסי אמר, מנין לנו? שכתוב ויוספו עוד שנה אתו. מה זה שנה אתו? שגרמו לו בזה



## קטרוגים.

מה כתוב? ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי. שרצה מהם שישמעו לו, והוא הודיע להם אותו החלום, שאלמלא הם שהפכו אותו לגון אחר - כך התקנים, והם השיבו ואמרו, המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו! מיד אמרו לו את פשר החלום וגזרו גזרה, ומשום כך ויוספו עוד שנה אתו.

רבי חייא ורבי יוסי היו מצויים לפני רבי שמעון. אמר רבי חייא, הנה שנינו, חלום שלא נפתר כמו אגרת שלא נקראה, אם משום שהתקנים והוא לא ידע, או שלא התקנים כלל. אמר לו, התקנים ולא נודע, שהרי אותו החלום תלוי עליו כח, והוא לא נודע ולא ידוע אם התקנים ואם לא התקנים.

ואין לדבר בעולם שטרם בא לעולם שאינו תלוי בחלום או על ידי כרוז, שהרי נאמר שכל דבר ודבר בטרם בא לעולם מכריזים עליו ברקיע, ומשם מתפשט בעולם ונתן על ידי הכרוז, והכל משום שכתוב (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, בזמן שנביאים נמצאים בעולם, ואם לא - אף על גב שגבואה לא שורה, חכמים עדיפים מנביאים, ואם לא - נתן בחלום, ואם לא - הדבר נמצא בצפרי השמים, והרי בארוה.

וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. רבי שמעון אמר, לרעות צאן אביהם היה צריך להיות! מה זה א"ת נקוד מעליו? לרבות שכינה עמהם, שהיא שרויה עמהם, משום שהם היו עשרה, שהרי יוסף לא היה עמהם, ובגמין הוא קטן בבית, ומשום כך הם היו עשרה, וכשהלכו, השכינה היתה ביניהם, ועל כן נקוד מלמעלה.

ומשום כך, בזמן שמכרו את יוסף, השתתפו כלם עם השכינה, ושתפו אותה עמהם כשעשו שבועה, ועד שהתגלה דבר יוסף, לא שרתה שכינה על יעקב.

ואם תאמר שהשכינה לא נמצאה עמהם - בא ראה, שכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. כלם צדיקים וחסידים, הקיום של כל העולם, הם קיום למעלה ולמטה.

פתח ואמר, (שם) שמחתי באמרים לי בית ה' גלף. את הפסוק הזה בארוהו, שדוד היה עם לבו לבנות הבית, כמו שנאמר (מלכים א-ח) ויהי עם לבב דוד אבי לבנות בית לשם ה' וגו'. ואחר כך מה כתוב? רק אתה לא תבנה הבית כי אם בנך הוצא מחלציה הוא יבנה הבית לשמי. וכל ישראל היו יודעים את זה, והיו אומרים מתי ימות דוד ויקום שלמה בנו ויבנה את הבית, ואז עמדות היו רגלינו בשערך ירושלם, אז נעלה ונקריב שם קרבנות.

ועם כל זה, אף על גב שהיו אומרים מתי ימות הדוד הזה, אזי שמחתי ושמחה היתה לי בשביל בני, שהיו אומרים שבני יקום תחתי לגמר את המצוה לבנות את הבית. אז התחיל לשבח אותה ואמר, ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה יחדו.

שנינו, עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים למטה כמו שלמעלה, וזו מתקנת [זו] כנגד זו, שכתוב (שמות טו) מכון לשבתך פעלת ה'. הבנויה, שעתידי הקדוש ברוך הוא להוריד את ירושלים שלמעלה כראוי, ומשום כך הבנויה. שחברה לה יחדו, והרי בארוה, שחברה? היה צריך להיות שחברו! אלא שהתחברה האם עם הבת ונהיו יחד, ובארוהו.

ונאמר ששם עלו שבטים, אלו הם קיום של העולם והתקון של העולם התחתון. ואל תאמר שהעולם התחתון לבדו, אלא אפלו של העולם העליון, שכתוב שבטי יה עדות לישראל, דוקא לישראל, משום שהם הקיום למטה, עדות הם למעלה, והכל - להודות לשם ה', להודות לשם הקדוש ברוך הוא לכל הצדיקים, שכתוב להודות לשם ה'.

וימצאנו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש. מה כתוב למעלה? ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם. וכי יעקב השלם, שהיה אוהב את יוסף מפל בגיו והיה יודע שכל אחיו היו שונאים אותו, למה שלח אותו אליהם? אלא הוא לא חשד עליהם, שהיה יודע שכלם היו צדיקים ולא חשד אותם, אלא הקדוש ברוך הוא גרם את כל זה כדי לקיים את הגזרה שגזר בין הבתרים.

מצאנו בספרי הקדמונים, שצריכים בני יעקב הללו לשלט עליו בטרם ירד למצרים, שאלו הוה ירד למצרים והם לא היו שולטים בו בראשונה, וכלו המצרים לשלט על ישראל לעולמים, והתקנים ביוסף שנמכר לעבד, והם שלטו עליו, ואף על גב שיוסף היה אחר כך מלך והמצרים היו עבדים שלו, נמצאו ישראל ששלטו על כלם.

בא ראה שיוסף הוא הברית העליונה, כל זמן שמתקנים הברית, השכינה מתקמת עם ישראל בשלום כראוי. כיון שהסתלק יוסף, הברית העליונה, מן העולם, אז הברית והשכינה וישראל יצאו כלם לגלות, והנה בארנו שכתוב (שמות א) ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, והכל היה מעם

הקדוש ברוך הוא כראוי.

בא ראה, וימצאהו איש - זה גבריאל. ופרשוהו, כתוב כאן וימצאהו איש, וכתוב שם (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה. והנה תעה - תועה בכל, שבטח על אחיו שהיה מבקש את האחיה שלהם ולא מצא, ובקש אותם ולא מצא, ועל כן תועה בכל. ועל זה, וישאלהו האיש לאמר מה תבקש.

ויאמר את אחי אנכי מבקש וגו'. ויאמר האיש נסעו מזה וגו'. רבי יהודה פתח (שיר ח) מי יתנדף כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבזו לי. את הפסוק הזה בארו החברים, אבל את הפסוק הזה אמרה כנסת ישראל למלך שהשלים שלו, מי יתנדף כאח לי, כיוסף על אחיו, שאמר ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. נתן להם מזון וזן אותם ברעב. משום כך, מי יתנדף כאח לי.

דבר אחר מי יתנדף כאח לי - זה יוסף, אל השכינה, שנאחז עמה ונדבק עמה. יונק שדי אמי - שהרי אז אחיה ושלמה עמיהם. אמצאך בחוץ - בתוך הגלות, שהיא בארץ אחרת. אשקך - כדי להדביק רוח עם רוח. גם לא יבזו לי - אף על גב שאני נמצאת בארץ אחרת.

בא ראה שיוסף, אף על גב שאחיו לא היו לו כמו אחים כשנפל בידיהם, הוא היה להם כמו אח כשנפלו בידו, והרי פרשוהו שכתוב (בראשית ג) וינחם אותם וידבר על לבם, בכל הוא דבר, על לבם.

ובא וראה מה כתוב, ויאמרו איש אל אחיו. זה שמעון ולוי שהם היו ודאי אחים בכל, משום שפאו מצד הדין הקשה, ומשום כך רגזם הוא רגז של הרג בעולם, כמו שנאמר (שם מט) ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה.

בא ראה את סוד הדבר, יש רגז ויש רגז. יש רגז שהוא מברך ממעלה וממטה, ונקרא ברוך, כמו שנתבאר שכתוב (שם יד) ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ, והרי פרשוהו. ויש רגז מקלל למעלה ומטה, כמו שנתבאר, שנקרא ארור, שכתוב (שם ג) ארור אתה מפל הבהמה ומפל חית השדה. ארור אפם כי עז.

ועל הסוד הזה יש שני הרים, שכתוב (דברים יא) ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל, כנגד שתי הדרגות הללו. ועל כן זה נקרא ארור וזה נקרא ברוך. ושמעון ולוי הם מצד הדין הקשה, ומצד הדין הקשה החזק יוצא רגז שמקלל.

ובא וראה, מצד הדין הקשה יוצא רגז לשני צדדים - אחד שהתברך ואחד שהתקלל, אחד ברוך ואחד ארור. כמו כן מהצד של יחזק יצאו שני בנים - אחד מברך, ואחד שהתקלל למעלה ולמטה. זה נפרד לצדו וזה נפרד לצדו. זה דיורו בארץ הקדושה, וזה דיורו בהר שער, שכתוב (בראשית כד) איש ידע ציד איש שדה. זה מקומו במקום של מדבר, חרבה ושוממה, וזה ישב אהלים, והכל כמו שצריך.

ומשום כך שתי דרגות הן - ברוך וארור, זה לצדו וזה לצדו. מזה יוצאות כל הברכות של העולמות למעלה ולמטה וכל הטוב וכל האור וכל גאולה וכל הצלה, ומזה יוצאות כל הקללות וכל חרב וכל דם וכל שוממה וכל הרעות וכל הטמאה של העולם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים כו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה כאן את סוד הדבר, שהרי אין לה אדם בעולם שאינו טועם את טעם המות בלילה, ורוח הטמאה שורה על אותו הגוף, מה הטעם? משום שהנשמה הקדושה מסתלקת מן האדם ויוצאת ממנו, ועל שהנשמה הקדושה יוצאת ומסתלקת ממנו, שורה רוח של טמאה על אותו הגוף ונטמא.

כשהנשמה חוזרת לגוף, עוברת אותה הזהמה, והרי נתבאר שבידי האדם נשארת זהמת הטמאה, ועל כן אל יעביר ידו על עינו, משום שאותה רוח הטמאה שורה עליו עד שנוטל אותם, וכשנוטל ידו כראוי, אז מתקדש ונקרא קדוש.

ואיך צריך להתקדש? צריך כלי אחד למטה וכלי אחד למעלה, כדי שיתקדש מאותו שלמעלה, ואותו שלמטה שיושב בהמה שטמאה בו. וזה הכלי לקבל טמאה, וזה להתקדש ממנו. זה ברוך וזה ארור. ולא צריך לשפך בבית את אותם מים של הזהמה, שלא יקרב אליהם איש, שהרי בהם מתפנסים הצד שלהם, ויכול לקבל נזק מאותם המים הטמאים.

ועד שיעבר הזהמה מידו לא יברך, ובארנו. ומשום כך, בטרם יקדש האדם את ידיו בפקר, נקרא טמא. כיון שהתקדש, נקרא טהור. ומשום כך אל יטל אלא מיד שנטהרה בראשונה, שכתוב (במדבר יט) והזהר טהור על הטמא. זה נקרא טהור, וזה נקרא טמא.

משום כך כלי אחד למעלה וכלי אחד למטה, זה קדוש וזה טמא. ואסור לעשות דבר עם אותם המים, אלא צריך לשפך אותם במקום שאנשים לא עוברים עליהם ולא ללון אותם בבית, שהרי כיון

שנשפכו בארץ, רוח הטמאה נמצאת שם ויכולה להזיק. ואם חפר להם מדרון תחת הארץ שלא יראו - יפה.

ולא יתן אותם לנשים מכשפות שיוכלו להרע בהם לבני אדם, משום שאותם המים שהתקללו, והקדוש ברוך הוא רוצה לטהר את ישראל שיהיו קדושים, שפיתוב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם.

ויקחחו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש. [מי שמבטל דברי תורה כאלו החריב עולם שלם] כמה יש לבני אדם להשתדל בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, יהיו לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא וזוכה בשני עולמות. ואפלו מי שמשתדל בתורה ולא משתדל בה לשמה כראוי, זוכה לשכר טוב בעולם הזה, ואין דנים אותו בעולם תהא.

ובא וראה, כתוב (משלי ג) ארץ ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. ארץ ימים באותו שמשתדל בתורה לשמה, שיש לו ארץ ימים בעולם ההוא שבו ארץ הימים, ואותם הימים הם ודאי ימים, שם הוא בטחון הקדשה שלמעלה שבטח אדם בעולם הזה להשתדל בתורה, להתחזק בעולם ההוא, בשמאלה עשר וכבוד, יש לו שכר טוב ושלום בעולם הזה.

וכל מי שמשתדל בתורה לשמה, כשיצא מן העולם הזה, התורה הולכת לפניו ומכריזה לפניו ומגנה עליו שלא יקרבו אליו בעלי הדין. כששוכב הגוף בקבר, היא שומרת אותו. כשהנשמה הולכת להסתלק לשוב למקומה, היא הולכת לפני הנשמה ההיא. וכמה שערים נשפכים מלפני התורה עד שנקנסת למקומה, ועומדת על האדם עד שיתעורר בזמן שיקומו המתים של העולם, והיא מלמדת עליו סגוריה.

זהו שפיתוב (משלי ו) בהתהלךך תנחה אתך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בהתהלךך תנחה אתך - כמו שנתבאר. בשכבך תשמר עליך - בשעה ששוכב הגוף בקבר, שהרי אז בזמן ההוא נדון הגוף בקבר, ואז התורה מגנה עליו. והקיצות היא תשיחך - כמו שנתבאר, בזמן שיתעוררו המתים של העולם מן העפר, היא תשיחך להיות עליך סגור.

רבי אלעזר אמר, היא תשיחך, מה זה היא תשיחך? משום שאף על גב שעכשו יקומו מהעפר, התורה לא תשפח מהם, שהרי אז ידעו את כל אותה התורה שעזבו כשהסתלקו מן העולם הזה. אותה התורה שמונה מאותו זמן, ותכנס למעיהם כמו מקדם, והיא תדבר במעיהם.

וכל הדברים מתקנים יותר מכמו שהיו בראשונה, שהרי כל אותם הדברים שהיא לא יכל להשיג אותם כראוי והוא השתדל בהם ולא נדבק בהם - כלם נכנסים למעיו מתקנים והתורה תדבר בו. זהו שפיתוב והקיצות היא תשיחך. רבי יהודה אמר, כמו זה כל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה, זוכה להשתדל בה לעולם הבא, והנה נתבאר.

בא ראה, אותו האיש שלא זוכה להשתדל בעולם הזה בתורה והוא הולך בחשכה, כשיצא מן העולם הזה, נוטלים אותו ומכניסים אותו לגיהנם למקום התחתון, שלא יהיה מרחם עליו, שנקרא בור שאון טיט הין, כמו שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט הין ויקם על סלע רגלי פוני אשורי.

ומשום כך, אותו שלא משתדל בתורה בעולם הזה ומתטנף בטנופות של העולם, מה כתוב? ויקחחו וישלכו אתו הברה - זה הוא הגיהנם, המקום שדנים את אותם שלא השתדלו בתורה. והבור רק - כמו שהוא היה ריק, מה הטעם? משום שלא היה בו מים.

ובא וראה כמה הוא העגש של התורה, שהרי לא גלו ישראל מהארץ הקדושה אלא משום שהסתלקו מן התורה ונעזבו ממנה, זהו שפיתוב (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו'. ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו'. רבי יוסי אמר, מכאן (ישעיה ה) לכן גלה עמי מבלי דעת.

משום כך הכל עומד על קיום התורה, והעולם לא מתקיים בקיומו אלא בתורה, שהיא קיום העולמות, מעלה ומטה, שפיתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.

ויקחחו וישלכו אתו הברה, רמז על שזרקו אותו לתוך המצרים, המקום שלא נמצא בו סוד האמונה כלל. רבי יצחק אמר, אם נחשים ועקרבים היו בו, למה כתוב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חשש ראובן לזה שהנה אותם נחשים ועקרבים יזיקו אותו, ואיך אמר להשיבו אל אביו, וכתוב למען הציל אותו?!

אלא שראה ראובן שהנזק נמצא בידי אחיו, משום שידע כמה הם שונאים אותו ורצונם להרג אותו. אמר ראובן, טוב להפיל אותו לתוך בור הנחשים והעקרבים ולא ימסר בידי שונאיו שלא

מרחמים עליו. מכאן אמרו, נפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים ולא ימסר בידי שונאיו [שמצטים הם שיכולים להנצל, ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם].

משום שפאן במקום הנחשים והעקרבים - אם הוא צדיק, הקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס, ולפעמים שזכות אבות מסייעים לאדם וינצל מהם. אבל כיון שנמסר בידי שונאיו, מצטים הם שיכולים להנצל.

ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם, מידם דוקא, ולא כתוב למען הציל אותו ויותר לא. אלא אמר ראובן, ינצל מידם, ואם ימות בבור - ימות. ומשום כך כתוב וישמע ראובן וינצלו מידם

בא ראה כמה היא חסידותו של ראובן, שמשום שידע ששמעון ולוי, השתפחו והחכמה והחברות שלהם הם קשים, שפאשר התחברו בשכם הרגו כל זכר [ס"א וזה שהרגו כל זכר], לא די להם, אלא שנוטלים נשים וטף וכסף וזהב וכל הבחמות וכל כלי קר וכל מי שנמצא בקרניה, ולא די, אלא שפאפלו כל מה שבשדה נטלו, שכתוב (בראשית לד) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר, ומה הקריה הגדולה כזו לא נצל מהם - אלמלא העלם הזה יפל בידיהם, לא ישאירו ממנו חתיכת בשר בעולם, ועל כן אמר טוב להנצל מהם, שלא ישאירו ממנו שארית בעולם ולא יראה ממנו אפא כלום לעולמים.

וכאן אם ימות, לא יכולים לו, וישאר כל גופו שלם ואשיב אותו לאפא שלם, ועל כן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, אף על גב שימות שם. ומשום כך אמר היקד איננו, ולא אמר איננו חי, אלא אמר איננו - אפלו מת.

בא ראה מה שעשה, שהוא בחכמה היה משתף עצמו עמהם, שכתוב לא נכנו נפש, ולא כתוב לא תכוחו, והוא לא היה שם כשנמכר יוסף, שהרי כלם שמשו את אביהם, כל אחד ואחד יום אחד, ואותו היום היה של ראובן, ועל כן רצה שבאותו היום שהיה השמוש שלו לא יאבד יוסף, ומשום כך כתוב וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו. והנה אין יוסף דוקא, אפלו [חי או] מת, מיד וישב אל אחיו ויאמר היקד איננו.

ואפלו ראובן לא ידע מאותה המכירה של יוסף. ויהי בארוחו שהשכינה השתתפה עמהם, ועל כן לא ידע ראובן מהמכירה ההיא של יוסף, ולא התגלתה לו עד אותו הזמן שיוסף התגלה לאחיו.

בא ראה כמה גרם לראובן משום שהוא השתדל להחיות את יוסף. מה כתוב? (דברים לג) יחי ראובן ואל ימות וגו'. שהרי משום זה, אף על גב שידע שנקלחה בכורתו ממנו ונתנה ליוסף, השתדל להחיות אותו, והתפלל משה ואמר יחי ראובן ואל ימות, והתקיים בעולם הזה ובעולם הבא. מה הטעם? משום זה, ומשום שעשה תשובה מהמעשה ההוא. שכל מי שעושה תשובה, הקדוש ברוך הוא מקיים אותו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה מה כתוב: ויקחו את כתנת יוסף וגו'. הרי בארוחו, שמשום שדם השעיר דומה לדם של אדם. אבל בא ראה, אף על גב שהדבר בא כראוי, הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים אפלו פחות השערה.

יעקב עשה מעשה כראוי, במה? משום שהקריב לאביו שעיר, שהוא צד הדין הקשה, ועם כל זה, משום שהוא הקריב שעיר והכחיש את אביו שהוא הצד שלו, נענש בשעיר האחר הזה שהקריבו לו בניו את הדם שלו.

בו כתוב (בראשית כז) ואת ערת גדי העזים הלבשה על ידיו ועל חלקת צנארו, משום כך - ויטבילו את הכתנת בדם, הקריבו לו כתנת להכחיש אותו. והכל זה כנגד זה. הוא גרם שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד, משום כך גרמו לו שחרד חרדה בזמן ההוא, שכתוב הכר נא הכתנת בנד היא אם לא.

רבי חייא אמר, כתוב בו (שם) האתה זה בני עשו אם לא - לו כתוב, הכתנת בנד היא אם לא. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים בכל מה שהם עושים.

רבי אבא אמר [נ"א אמר רבי אבא], כיון שכל השבטים ראו אותו הצער של אביהם, ודאי התנחמו ונתנו עצמם על יוסף שיפדו אותו אלמלא ימצאו אותו. כיון שראו שלא יכולים, חזרו אל יהודה והעבירו אותו מעליהם, משום שהוא היה מלך עליהם, [נאז ס"א וכיון ש] העבירוהו מעליהם, מה כתוב? ויהי בעת ההיא ויירד יהודה וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים יח) וירעם בשמים ה' ועליו יתן קולו בדרך וגחלי אש. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, התקין לו שבועה עמודים על מה שעומד, וכל העמודים עומדים בעמוד אחד יחידי, ויהי פרשויה שכתוב (משלי ט) חכמות בנתה ביתה חכמה עמודיה שבועה, וכל אלה

הם עומדים בדרך אחרת מהם שנקראת (שם י) צדיק יסוד עולם.

וכשנבא העולם, נבא מאותו המקום שהוא השלמות של העולם ותקונו, שהוא נקודה אחת של העולם והאמצע של הכל, ומי הוא? ציון, שכתוב (תהלים ט) מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבואו. ומאיה מקום? מציון, שכתוב מציון מכלל יפי אלהים הופיע. מאותו המקום שהוא צד השלמות של האמונה השלמה כראוי [וכעת ישראל החזיקו בו בסודות המצוות של התורה, משום שכל יום ויום מחזיק אדם בציצית שמתעטף בה], וציון החזק והנקודה של כל העולם, ומהמקום שהוא נתקן כל העולם ונעשה, ומתוכו נזון כל העולם.

ובא וראה, וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו וגו'. כיון שאמר וירעם בשמים ה', למה כתוב ועליון יתן קולו? הנה [ס"א אלא] כאן סוד האמונה [על מה עולם] שאמרנו שציון היא השלמות והיפי של העולם, והעולם נזון ממנו, משום ששתי דרגות הן, והן אחת, הם ציון וירושלים, זה דין וזה רחמים, ושיניהם אחד, מכאן דין ומכאן רחמים.

ממעלה למעלה יוצא קול שנשמע. לאחר שאותו הקול יוצא ונשמע, אז יוצאים הדינים ודרכי הדין, ורחמים יוצאים ונפרדים משם. וירעם בשמים ה', זה בית הדין ברחמים. ועליון, אף על גב שאינו נמצא ואינו נודע, כיון שהקול הוא יוצא, אז נמצא הכל, דין ורחמים. זהו שכתוב ועליון יתן קולו. כיון שיתן קולו, אז בודד וגחלי אש, מים ואש.

בא ראה, בשעה שנולד יהודה, מה כתוב? (בראשית כט) ותעמוד מלדת, משום שזה הוא היסוד הרביעי מאותם הארבעה שהם המרכבה העליונה, עמוד אחד מאותם ארבעה העמודים, מה כתוב בו? ויהי בעת ההיא ויבד יהודה מאת אחיו, שהיה מלך עליהם. מה הטעם? משום שהורידו את יוסף למצרים, כמו שאמרנו.

ויבא שם יהודה בת איש כנעני, וכי כנעני היה? אלא הנה פרשוהו החברים. ותהר ותלד בו ויקרא את שמו ער. שלשה בנים היו ליהודה, ולא נשאר מהם רק אחד, וזה הוא שלה.

רבי אלעזר ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, למה כתוב בבני יהודה, בראשון - ויקרא את שמו ער, ובשני האחרים כתוב, ויתקרא את שמו אונן, ויתקרא את שמו שלה?

אמר לו, בא ראה, הפרשה הזו היא סוד עליון, והכל הוא כראוי. ויבד יהודה מאת אחיו, שהנה נכסטה הלכנה ויבדה מהדרגה של תקון לתוך דרגה אחרת, שהתחבר בה הנפש, כמו שאמרנו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה.

ותהר ותלד בו ויקרא את שמו ער, והוא רע, והכל אחד, שבא מצד היצר הרע, ומשום כך כתוב ויקרא את שמו ולא כתוב ויקרא שמו. בנעקב כתוב ויקרא שמו, שהקדוש ברוך הוא קרא לו נעקב, וכאן את - לרבות דרגה אחרת שזהמת הטמאה נולד, וזה הוא ער רע, והכל אחד.

אחר כך לא התבסס המקום עד שבא שלה שהיה העקר של כלם. מה כתוב? ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתוב כאן רע, וכתוב שם (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע ששופך דמים, שופך זרע על הארץ, ומשום כך ומתהו ה'. מה כתוב אחריו? ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'.

ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה מא) העירותי מצפון ויאת ממזרח שמש יקרא בשמי ויבא סגנים כמו חמר וכמו יוצר ירמס טיט. בא ראה כמה בני אדם הם טפשים שאין יודעים ואין מסתכלים לדעת דברי הקדוש ברוך הוא, שהנה כלם ישנים, שאין מתעוררים, ושנה בנקבי עיניהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם כמו שלמעלה, הכל הוא בחכמה, ואין לך איבר ואיבר באדם שאינו עומד בחכמה עליונה. שהרי כיון שנתקן כל הגוף באיבריו כראוי, הקדוש ברוך הוא השתתף [התחזק] עמו והכניס בו נשמה קדושה כדי ללמד את האדם ללכת בדרך התורה ולשמר מצוותיו, כדי שאדם יתקן כראוי.

[ומשום זה] [ובעוד] שיש בו נשמה קדושה, צריך לאדם להגדיל את דמות המלך העליון בעולם. וסוד זה, שהרי אותו הנער ששופע ויוצא לא פוסקים מימיו לעולמים, ועל זה צריך לאדם שלא יפסיק את הנער והמקור שלו בעולם הזה. [נה"ר רמז לברית הקדש שחתום בבשרו, שהוא דגמא של אותו הנ"ה"ר הסוד של צדיק שמתחבר עם צד"ק יחד למעלה. משום כך צריך אדם למטה להתחבר עם אשתו בקדושה כדי שיתחזק באותו העולם.] וכל זמן שאדם לא יצליח בעולם הזה [ס"א ועל כן צריך לאדם שלא יפסיק את הנער והמקור שלו בעולם הזה, ואם לא] הקדוש ברוך הוא עוקר אותו ונוטע אותו בכמה פעמים כמו מקדם.

בא ראה מה כתוב, העירותי מצפון ויאת. העירותי - זו ההתעוררות של הזווג של האדם בעולם

הזה, שהיא התעוררות מצד הצפון. ויאת - זו היא הנשמה הקדושה שבאה מלמעלה, והקדוש ברוך הוא שולח אותה מלמעלה, באה לעולם הזה ונכנסת לתוך בני אדם, כמו שאמרנו.

ממזרח שמש - זה המקום של אותו הנקר ששופע ויוצא, שמשם יוצאת הנשמה ומאירה. ויבא סגנים [כמו חמר] - אלו הם חילות העולם שבאים משום [בתוך] אותה ההתעוררות של הנשמות. כמו חמר - כמו שמתעורר אדם בגוף.

שהרי משום זה הקדוש ברוך הוא עושה זיווגים ומטיל נשמות בעולם, ונמצאת חברות למעלה ולמטה, והמקור של הכל הוא [ס"א יקיה] ברוך. ומשום כך הקדוש ברוך הוא עשה את האדם, כדי להשתדל בדרךיו, ולא יפסיק את מקורו ומעינו לעולמים.

וכל מי שמפסיק מקורו למלמטה ומיבש אותו, כביכול גורם להפסק למעלה, אז (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. והואיל וכן אדם הוקם למטה כדגמא שלמעלה - מי שמקורו מיש מעשות פרות, כמו זה שלא רצה לשא אשה, או שנשא אותה והשתדל ולא לכל, אלו ששני הפכים הם זה מזה, (או אותו) שמיש מעשות פרות, אין לו תקנה לעולם.

(קהלת א) מעות לא יוכל לתקן, משום שלא רצה לשא אשה ולהשתדל בפריה ורביה. ואותו שהשתדל ונשא אשה ולא לכל, זה מתקן בגואלו שקרוב לו, שהוא אחיו של אותו מת בלי בנים]. כשיוצא מן העולם הזה, אותו האיש לא נכנס לפרגוד ולא נוטל חלק בעולם ההוא [ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו שפתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני. הואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר (דברים כה) כי ישובו אחים יחדו וגו'. וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אתה וגו', משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא.

מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו. כמו כן עץ שדולק ואורו לא עולה, כמו אותו ויעלה בו אור ויאיר. עץ הוא אדם, שפתוב (שם כ) כי האדם עץ השדה. רוצה לומר, שהאדם כשהוא בעולם הזה והולך ונאב ואוכל ושותה ומדוג עם אשה ולא זוכה לבנים, זהו עץ שדולק ואורו לא עולה, כלומר, נשמתו לא זוכה באותו הגוף להיות מוארת, אלא היא בחשכה.

בא ראה, כתוב (ישעיה מה) לא תהו בראיה לשבת יצרה, שמשום כך עשה הקדוש ברוך הוא את האדם כראוי, כמו שאמרנו, והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם העולם בא ראה מה כתוב, (בראשית כה) ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. סוד הנשמה שבאה להתתקן כמו מקדם.

בא ראה באותו הגוף מה כתוב, (ישעיה נג) וה' חפץ דבאו החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצלה. וה' חפץ דבאו, בפסוק הזה יש להסתכל, למה חפץ? כדי שיהיה. אם תשים אשם - הנה צריך להיות אם ישים אשם! מה זה אם תשים? אלא על הנשמה חוזר הדבר. אם הנשמה ההיא רוצה להתתקן כראוי - יראה זרע, משום שאותה הנשמה הולכת ומשוטטת ומזמזמת להכניס לאותו הזרע שהתעסק בה האדם בפריה ורביה, ואז יאריך ימים, וחפץ ה' - זו התורה - בידו יצלה.

בא ראה, אף על גב שאדם משתדל בתורה יומם ולילה ומקורו ומעינו עומד בו לחנם, אין לו מקום להכניס לפרגוד. והרי נאמר שבאר המים, אם לא נכנס בה אותו המקור והמעין, אינה באר, שהבאר והמקור הם יחד והם סוד אחד, ובארנו.

כתוב (תהלים קכז) שוא לך משכמי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שגא. בא ראה כמה הם חביבים דברי התורה, שכל דבר ודבר בתורה יש בו סודות עליונים קדושים, והרי נאמר שפאשר נתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, את כל הגזנים העליונים הקדושים כלם נתן להם [וכלם] בתורה, וכלם נתנו לישראל בשעה שקבלו התורה בסיני.

בא ראה, שוא לך משכמי קום - אלו הם היחידים שנמצאים, שאינם זכר ונקבה כראוי, ומקדימים בבקר לעבודתם, כמו שנאמר (קהלת ד) יש אחד ואין שני וגו', ואין קץ לכל עמלו. מאחרי שבת - מאחרים המנוחה, כמו שנאמר כי בו שבת, משום שהאשה אל האדם היא נחת ודאי אצלו.

אכלי לחם העצבים, מה זה לחם העצבים? שכאשר לאדם יש בנים, אותו הלחם שאוכל, אוכל אותו בשמחה ובצרון הלב. וזה שאין לו בנים, אותו לחם שאוכל הוא לחם של עצב, ואלו הם אכלי לחם העצבים ודאי.

כן יתן לידידו שגא, מה זה יתן לידידו? זהו שמקורו מברך, שהקדוש ברוך הוא נותן לו שנה בעולם ההוא, כמו שנאמר (משלי ג) ושכבת וערכה שנתך, משום שיש לו חלק בעולם הבא, כדי שאותו האיש ישכב ויהנה בעולם הבא שהוא כראוי.

יש אחד ואין שני וגו', יש אחד - זהו אדם שהוא יחידי בעולם, לא יחידי כראוי, אלא שהוא בלי

זווג. ואין שני - שאין עמו סמך. גם בן - שצדיקים שמו בישראל לא השאיר. ואח אין לו - שביא אותו לתקון.

ואין קץ לכל עמלו - שהוא עמל תמיד, שמקדים יום ולילה. גם עינו לא תשבע עשר - ואין לו לב להשגות ולומר, למי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה.

ואם תאמר שצדי שואכל וישתה יותר ויעשה משה בכל יום תמיד - לא כך, שהרי הנפש אינה נהנית ממנו. אלא ודאי הוא מחסר את נפשו מטוב של האור של העולם הבא משום שזוהי נפש חסרה, שלא השלמה פראוי. בא ראה כמה חס הקדוש ברוך הוא על מעשיו, משום שרוצה שיתקן ולא יאבד מאותו העולם הבא, כמו שאמרנו.

רבי חייא שאל, זה שהוא צדיק שלם ומשתדל בתורה ימים ולילות וכל מעשיו לשמו של הקדוש ברוך הוא ולא זכה לבנים בעולם הזה, כמו שהשתדל בהם ולא זכה, או שהיו לו ומתו - מה הם לעולם הבא? אמר לו רבי יוסי, מעשיו והתורה ההיא מגנים עליו לעולם ההוא.

אמר רבי יצחק, עליהם ועל אותם צדיקי האמת, [כמו רבי יוחנן שהיו לו בנים ומתו, וכמו רבי חזקיה שהוא עקר] עליהם כתוב (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי. מה כתוב אחריו? ונתתי להם בתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, משום שלא לה' יש חלק לעולם הבא. אמר לו רבי יוסי, נאה הוא ונפה.

בא ראה, צדיק שלם שהיו בו כל אלה והשלם פראוי ומת בלי בנים, והנה יורש מקומו בעולם ההוא - האם אשתו צריכה ביום או לא? אם תאמר שצריכה להתניבם, הרי זה לריקנות, שהרי את מקומו ירש בעולם ההוא.

אלא ודאי צריכה ליבום, משום שאיננו יודעים אם היה שלם במעשיו ואם לא. ואם היא מתניבמת, זה לא היה בריקנות, משום שיש מקום לקדוש-ברוך-הוא לאיש הזה שהיה בעולם ומת בלי בנים וגואל לא היה לו בעולם. כיון שהצדיק השלם הזה מת ואשתו מתניבמת, והוא ירש את מקומו, בא האיש ההוא ומשלים כאן, ובין כך ובין כך הקדוש ברוך הוא מזמין לו מקום לעולם עד שגמות הצדיק השלם הזה והוא ישתלם בעולם. זהו שכתוב (במדבר לב) כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול וגו'.

וזהו ששינונו, בנים מזמנים לצדיקים במיתתם. בחייהם לא זכו, ובמיתתם זכו. ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא כלם אמת וזכות, [וחס] וחיים על הכל. (קהלת ד) טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם - אלו הם שמתעסקים בעולם הזה להוליד בנים, שאותם בנים שהשאירו, בגללם יש להם שכר טוב בעולם הזה ובגללם יורשים אבותיהם חלק בעולם ההוא, ובארוהו.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נוטע אילנות בעולם הזה. אם הצליחו - נפה. לא הצליחו - עוקר אותם ושותל אותם אפלו כמה פעמים, ומשום כך כל דרכי הקדוש ברוך הוא הן לטוב ולתקן את העולם.

בא אל אשת אחיד ויבם אתה. שהרי יהודה וכל השבטים היו יודעים את זה ועקר הדבר והקם זרע, משום שאותו הזרע צריך להתתקן הדבר ולגלם גלם לתקון שלא יפרד הזרע משרשו פראוי, זהו שכתוב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב.

וכשנתקן אחר כך פראוי, אלו משתבחים בעולם ההוא, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם, ומשום כך כתוב (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו, דנקא, מן החיים אשר הם חיים עדנה. מה זה עדנה? כמו שנאמר (בראשית יח) אחרי בלתי היתה לי עדנה, וכתוב (איוב לג) ישוב לימי עלומי.

וטוב משניהם את אשר עדן לא היה [שלא שב לימי עלומי] אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש. וטוב משניהם את אשר עדן לא היה, שלא שב לימי עלומי ולא צריך להתתקן ולא סובל חטאים ראשונים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן לו מקום מתקן בעולם ההוא פראוי.

בא ראה מה כתוב? (קהלת ח) ובכן ראיתי רשעים קברים וגו', כמו שנאמר משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד ולא רוצה לכלות את העולם, אלא כמו שנתבאר, וכל דרכיו כלם אמת וזכות להטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקם של הצדיקים שהם הולכים בדרך האמת, עליהם כתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ.

וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך וגו'. בא ראה כמה ראוי לאדם להזהר מחטאיו ולהזהר במעשיו לפני הקדוש ברוך הוא, משום שפמה שלוחים וכמה ממנים הם בעולם שהם הולכים ומשוטטים ורואים את מעשיו בני האדם ומעידים עליו [ז"ח עליהם], והכל כתובים בספר.

ובא וראה, בכל אותם החטאים שנטמא בהם האדם יותר בעולם הזה, זהו חטא שנטמא בו אדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא - מי ששופך זרעו לריק ומוציא זרע לחנם ביד או ברגל ונטמא בו, כמו שנקאמר (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע.

בגלל זה לא נכנס למחצה ולא רואה תאר פניו של עתיק יומין, כמו שלמדנו, כתוב כאן לא יגרף רע, וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', ומשום כך כתוב (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו. אשרי חלקו של האיש שיגרא מרבנו ויהיה שמור מדרך רעה, ויטהר עצמו להשתדל ביראת רבונו.

בא ראה, בבקר זרע [את] זרעך. הפסוק הזה בארוהו, בבקר - זהו בזמן שאדם עומד בכחו ויהיה בעלומיו, אז ישתדל להוליד בנים עם אשה שראויה לו, שכתוב בבקר זרע את זרעך.

שהרי אז הוא הזמן, כמו שנקאמר (תהלים קכז) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים, משום שיכול ללמד אותם דרכי הקדוש ברוך הוא, ויהיה לו שכר טוב לעולם הבא, שכתוב אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אוזבים בשער. לא יבושו - בעולם ההוא, בזמן שבעלי הדין יבואו לקטרג עליו, שאין לך שכר טוב בעולם ההוא כמו ההוא שמלמד את בנו יראת רבונו בדרך התורה.

בא ראה מה אמר באברהם, שכתוב (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצנה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ועל כן אותה הזכות קימת לו בעולם ההוא אצל כל בעלי הדין.

ומשום כך בבקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך - אפלו בימי הזקנה, שהוא הזמן שאדם זקן, [לא יאמר כבר השתדלתי ודי לי, או - כבר השתדלתי ואיני יכול, וכעת שאני זקן איני רוצה. ועם כל זה] מה כתוב? אל תנח ידך. לא יניח מלהוליד בעולם הזה. מה הטעם? משום שלא תדע איזה יכשר הזה או זה. לפני האלהים - כדי שיעמדו בשבילו בעולם ההוא.

ועל כן כתוב (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים. זהו צרור הנשמות, הצד של העולם הבא. ולנחלה הזו, מי מזכה את האדם להכנס לאותה נחלת ה'? הבנים. אותם הבנים מזכים אותו לנחלת ה', ועל כן אשרי אותו האיש שמזכה אותם ללמד אותם דרכי התורה כמו שנתבאר.

ותסר בגדי אלמנותה מעליה וגו'. בא ראה, תמר היתה בת כהן, וכי תעלה על דעתך שהיא הלכה כדי לזנות עם חמיה? שהרי היא, צניעות נמצאה בה תמיד. אלא היא היתה צדקת, ובחכמה עשתה את זה, שהרי היא לא הפקירה את עצמה אליו, אלא משום שידעה ידיעה ובחכמה התבוננה, ועל כן היא באה אליו לעשות [עמו] חסד ואמת, ועל זה באה [בפרהסיא] והשתדלה בעסק הזה.

בא ראה, משום שהיא ידעה ידיעה והשתדלה בעסק זה, הקדוש ברוך הוא עשה שם סיוע במעשה ההוא ומיד התעברה, והכל היה ממנו. ואם תאמר, למה לא הביא הקדוש ברוך הוא אותם בנים מאשה אחרת? למה מזו? אלא ודאי שהיא הצרכה למעשה הזה ולא אשה אחרת.

שתי נשים היו שמיהן נבנה הזרע של יהודה, ובאו מהן דוד המלך ושלמה המלך ומלך המשיח, ושתי הנשים הללו זו כמו זו, תמר ורות שמיהן בעליהן בראשונה, והן השתדלו למעשה הזה.

תמר השתדלה אצל חמיה, שהוא יותר קרוב לבניו שמיהן. מה הטעם היא השתדלה אצלו? שכתוב כי ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה, ומשום זה השתדלה במעשה הזה אצל חמיה.

רות מת בעלה, ואחר כך השתדלה במעשה הזה אצל בעל, שכתוב (רות ג) ותגל מרגלותיו ותשכב, והשתדלה עמו, ואחר כך הולידה את עובד. ואם תאמר, למה לא יצא עובד מאשה אחרת? אלא ודאי היא הצרכה ולא אשה אחרת. ומשתי אלו נבנה ונתקן זרעו של יהודה, ושתייהן עשו בכשרות, לעשות חסד עם אותם המתים לתקן את העולם לאחר מכן.

וזהו כמו שנקאמר (קהלת ד) ושבת אני את המתים שפבר מתו, שהרי כשהיו חיים בהתחלה, לא היה בהם שבת [ז"ל ואחר כך היה בהם שבת], ושתייהן השתדלו לעשות חסד ואמת עם אותם המתים, והקדוש ברוך הוא סיע באותו המעשה והכל היה כראוי. אשרי הוא מי שמשתדל בתורה יומם ולילה, כמו שנקאמר (יהושע א) והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך וגו'.

ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר וגו'. למה כתוב למעלה? ויכר יהודה ויאמר. הוא אמר לאביו הכר נא וגו', ועל כן ויכר יהודה. וכתוב והנה תאומים בבטנה. תאומים היו מקדם לכן אחים היו. רבי חזקיה אמר, לא כך נשמע, אלא בנים אחרים נולדו. אמר רבי אבא, משום כך השתדלה למצא האבדה שנקבדה בא ראה מה כתוב, ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פרץ. רמז כאן התפרצות ראשונה שפרץ זה שמת עליו, מממשע שכתוב פרצת עליך, התפרצות בגלל שהצטרקת להטריח לאדונך, ומשום כך התפרצות תעשה בשאר אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ועל זה ויקרא שמו פרץ. וילאחר שכל מעשה של יהודה נאמר שיהודה מכר לו ליוסף, והוא גרם לו לכל זה,



שָׁאֵם יְהוּדָה הָיָה אוֹמֵר נִחְזֵיר אוֹתוֹ לְאַבְיֵנוּ, הָיוּ עוֹשִׂים לוֹ אֲחִיו כָּךְ, וְעַל זֶה הוֹרִידוּ אוֹתוֹ אֲחִיו מִשְׁלֹטוֹ שְׁעָלִיהֶם. וּלְבִסּוֹף שֶׁנִּלְחַם מֵאֲחִיו וּבָא עָלָיו כָּל זֶה, חִזַּר וְאָמַר וַיּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה! מַה זֶה הוֹרֵד? שֶׁהִסְכִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה לְקַיֵּם אֶת הַנִּזְוָה שֶׁלּוֹ שֶׁנֶּזְרַר בֵּין הַבְּתָרִים, שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית טו) יָדוּעַ יִדְעַע כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ וְגו'. וַיִּקְנְהוּ פוֹטִיפָר, לְצַד הַחֲטָא קִנְהָ אוֹתוֹ.

פָּתַח וְאָמַר, (אִיּוֹב ט) הָאֵמֶר לַחֲרֹס וְלֹא יִזְרַח וּבְעֵד כּוֹכְבִּים יִחַתֶּם. בֹּא רֵאָה, שִׁבְעָה כּוֹכְבִּים עֲשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרַקִּיעַ, וּבְכָל רַקִּיעַ וְרַקִּיעַ יֵשׁ כְּמָה שֶׁמְשִׁים מְמַנִּים לְשִׁמּוּשׁוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מְשׁוּם שֶׁאֵין לָךְ שִׁמֶשׁ אוֹ מְמַנָּה שֶׁאֵין לוֹ עֲבוּדָה וְשִׁמּוּשׁ לְאֲדוֹנוֹ, וְעוֹמְדִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל אוֹתוֹ הַשִּׁמּוּשׁ שֶׁנִּתְמַנָּה בּוֹ, וְכָל אֶחָד יוֹדֵעַ עֲבוּדָתוֹ לְשִׁמֶשׁ.

מֵהֶם שֶׁמְשִׁמְשִׁים בְּשִׁלְיחוֹת רַבּוֹנִים וּמִפְקָדִים בְּעוֹלָם עַל כָּל מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָאָדָם, וּמֵהֶם שֶׁמְשִׁבְּחִים אוֹתוֹ, וְהֵם [הַרִי] מִפְקָדִים עַל הַשִּׁירָה. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם מִפְקָדִים עַל זֶה, אֵין לָךְ כָּל חֵיל בְּשִׁמְסִים וְכוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת שֶׁכֻּלָּם לֹא מְשִׁבְּחִים אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

שְׁהִי בְּשַׁעֲה שֶׁנִּכְנָס הַלֵּילָה, אֲזַ נִפְרָדִים שְׁלֹשָׁה צְדִידִים מִחֲנוּת לְשִׁלְשֶׁת צְדִידֵי הָעוֹלָם, וּבְכָל צֶד וְצֶד אֶלְפֵי אֶלְפִים וְרַבּוֹא רַבּוֹת, וְכֻלָּם מְמַנִּים עַל הַשִּׁירָה.

שְׁלֹשָׁה מִחְנוֹת הֵם, וְחִיָּה קְדוּשָׁה אַחַת מְמַנָּה עֲלֵיהֶם וְעוֹמְדָת עֲלֵיהֶם, וְכֻלָּם מְשִׁבְּחִים אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁבָּא הַבִּקְרָה. כְּשֶׁבָּא הַבִּקְרָה, כָּל אוֹתָם שֶׁבָּצַד דָּרוֹם וְכָל הַכוֹכְבִּים שֶׁמֵּאִירִים, כֻּלָּם מְשִׁבְּחִים וְאוֹמְרִים שִׁירָה לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב לח) בָּרוּךְ יִחַד כְּכִבִּי בִקְרָה וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. בָּרוּךְ יִחַד כְּכִבִּי בִקְרָה - אֵלוֹ הַכוֹכְבִּים שֶׁבָּצַד דָּרוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית יט) וַיִּשָּׁפֹם אֲבִרָהֶם בִּבְקָרָה. וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים - אֵלוֹ הֵם שֶׁבָּצַד שְׁמָל שֶׁנִּכְלָלוּ בִּימִין.

וְאֲזַ מֵאִיר הַבִּקְרָה, וַיִּשְׁרָאֵל נוֹשָׂאִים שִׁירָה וּמְשִׁבְּחִים לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּיּוֹם, שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים שֶׁל הַלֵּילָה, וְעוֹמְדִים אֵלָה כְּנֶגֶד אֵלָה, עַד שֶׁמִּתְעַלָּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם וּבַלֵּילָה כְּרֵאוֹ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלָּה בְּשֵׁשׁ הַלָּלוֹ.

אוֹתָהּ הַחִיָּה הַקְדוּשָׁה שֶׁעוֹמְדָת עֲלֵיהֶם לְמַעַלָּה, עוֹמְדָת עַל יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה כְּדִי לְתַקֵּן הַכָּל כְּרֵאוֹ. מַה כְּתוּב בָּהּ? (מִשְׁלֵי לא) וַתִּקֶּם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טֹרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנִעְרֹתֶיהָ. וַתִּתֵּן טֹרֶף לְבֵיתָהּ - אֵלוֹ אוֹתָם הַמִּחְנוֹת שֶׁלְמַעַלָּה. וְחֹק לְנִעְרֹתֶיהָ - אֵלוֹ הַמִּחְנוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה. וּמִשּׁוּם כָּךְ כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלָּה מִכָּל הַצְדִידִים, מִמַּעַלָּה וּמִמַּטָּה, וְעַל כֵּן הַכָּל הָיָה [הוּא] עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹתָיו וְהַכָּל הוּא בְּרִצּוֹנוֹ.

(אִיּוֹב ט) הָאֵמֶר לַחֲרֹס וְלֹא יִזְרַח - רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר זֶה יוֹסֵף. וּבְעֵד כּוֹכְבִּים יִחַתֶּם - אֵלוֹ הֵם אֲחִיו, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם וְאֶחָד עֲשֶׂר כּוֹכְבִּים מְשִׁתְּחִים לוֹ. דְּבָר אַחֵר, הָאֵמֶר לַחֲרֹס - זֶה יַעֲקֹב בְּשַׁעֲה שֶׁאָמְרוּ לוֹ הַכֹּרָה. וְלֹא יִזְרַח - בְּשַׁעֲה שֶׁהִסְתַּלַּקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה. וּבְעֵד כּוֹכְבִּים יִחַתֶּם - מְשׁוּם בְּנֵיו נִחַתֶּם וְנִסְתָּם הָאֵזֶר שֶׁלּוֹ, הַשִּׁמֶשׁ חָשָׁף וְהַכוֹכְבִּים לֹא הָאִירוּ, מְשׁוּם שֶׁיוֹסֵף נִפְרַד מֵאֲבִיו. וּבֹא וְרֵאָה, מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹסֵף, נִפְרַד יַעֲקֹב מִשִּׁמּוּשׁ הַמִּטָּה, וְנִשְׁאָר אֲבֵל עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהַתְּבַשֵּׁר בְּשׂוֹרֵת יוֹסֵף.

וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פָתַח, (תְּהִלִּים לו) כִּי ה' אֱהָב מִשְׁפָּט וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ. הַפְסוֹק הַזֶּה בְּאֲרוּהוּ בְּאֲבָרָהֶם. אֶת חֲסִידָיו, כְּתוּב חֲסִידוֹ, וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

בֹּא רֵאָה, בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַצְדִיקִים הוֹלְכִים, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם וְלֹא עוֹזֵב אוֹתָם. דָּוִד אָמַר (שִׁם כג) גַּם כִּי אֶלֶף בְּגִיָּא צִלְמֹנוֹת לֹא אֵינָא רָע כִּי אֶתָּה עֲמָדִי שְׁבִטָּךְ וּמִשְׁעֲנִיתֶךָ וְגו'. בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַצְדִיקִים הוֹלְכִים, הַשְּׂכִינָה הוֹלְכָת עִמָּהֶם וְלֹא עוֹזְבָת אוֹתָם.

יוֹסֵף הִלָּךְ בְּגִיָּא צִלְמֹנוֹת וְהוֹרִידוּ אוֹתוֹ לְמִצְרַיִם - הַשְּׂכִינָה הִיָּתָה עִמּוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף. וּמִשּׁוּם שֶׁשְּׂכִינָה הִיָּתָה עִמּוֹ - בְּכָל מָה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה, הָיָה מַצְלִיחַ בִּידּוֹ. שֶׁאֲפִלּוּ מַה שֶׁהָיָה בִּידּוֹ וְהָיָה מְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ אֲדוֹנוֹ בְּגוֹן אַחֵר - הָיָה מִתְּהַפֵּף בִּידּוֹ לְאוֹתָהּ הַצּוּרָה שֶׁרָצוֹן אֲדוֹנוֹ הָיָה רוֹצֵה בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מַצְלִיחַ בִּידּוֹ. מַצְלִיחַ בִּידּוֹ וְדַאִי, כִּי ה' אִתּוֹ.

בֹּא רֵאָה, וַיִּדְעַ אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ לֹא כְּתוּב, אֶלָּא וַיִּרָא אֲדֹנָיו, שֶׁהָרִי בְּעֵינָיו הָיָה רוֹאֶה מַעֲשֶׂה נְסִים בְּכָל יוֹם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בִּידּוֹ, וְעַל כֵּן וַיִּבְרָךְ ה' אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְל יוֹסֵף. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַצְדִיקִים, וּבְגִלְלָם הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַרְשָׁעִים, שֶׁהָרִי הַרְשָׁעִים מִתְבָּרְכִים מְשׁוּם הַצְדִיקִים. כְּמוֹ כֵן כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב ו) וַיִּבְרָךְ ה', אֶת בֵּית עֶבֶד אָדָם, [הַגִּתִּי] בְּעֶבֶר אֶרֶץ הָאֱלֹהִים.

הַצְדִיקִים, מִתְבָּרְכִים הָאֲחֵרִים בְּגִלְלָם, וְהֵם לֹא יִכְלוּ לְהַזִּין [ס"א לְהַנְצִיל] בְּזִכְיוֹתָם, וְהָרִי פְרִשְׁיָהּ. יוֹסֵף הַתְּבַרָךְ אֲדוֹנוֹ בְּגִלְלוֹ, וְהוּא לֹא יִכָּל לְהַנְצִיל מִמֶּנּוּ בְּזִכְיוֹתָיו וּלְצִאָת לַחֲרוּת.

וְאַחֵר כָּךְ הִכְנִיס אוֹתוֹ לְבֵית הַסֹּהֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קה) עֲנֵנוּ בְּכָבֶד רִגְלוֹ בְּרָזָל בָּאָה נִפְשׁוֹ, עַד שֶׁלְאַחֵר מִכֵּן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אוֹתוֹ לַחֲרוּת וְהִשְׁלִיט אוֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. וּמִשּׁוּם כָּךְ כְּתוּב

ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו. כתוב חסידו ונתבאר, והקדוש ברוך הוא מגן על הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ורגנו ותסוף עלימו ויגלצו בך אהבי שמך.

ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף. רבי חייא פתח ואמר, (שם קג) ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו בא ראה כמה צריך האדם להשמר מחטאיו וללכת בדרך מתקנת, כדי שלא יסיט אותו הנצר הרע ההוא, שהוא מקטרג לו כל יום ויום, כמו שנאמר.

ומשום שהוא מקטרג לו תמיד, צריך האדם להתגבר עליו ולהתעלות עליו במקום של חזק, שצריך להיות גובר עליו ולהשתתף במקום של גבורה, משום שכאשר אדם גובר עליו, אז הוא בצד הגבורה ונדבק בו להתגבר, ומשום שאותו יצר הרע תקיף, צריך האדם להיות תקיף ממנו.

ובני האדם הללו שמתגברים, נקראים גבורי כח, שימצא מין עם מינו, ואלו הם מלאכיו של הקדוש ברוך הוא, שבאים מצד הגבורה הקשה, להתגבר עליו, גברי כח עשי דברו. ברכו ה' מלאכיו - כמו יוסף שנקרא צדיק וגבור ושמר ברית הקדש הרשומה בתוכו.

רבי אלעזר אמר, ויהי אחר הדברים האלה, מה זה היא? הרי פרשה, מקום זה שיצר הרע מקטרג, שהוא הדרגה אחר הדברים. משום שיוסף נתן לו מקום לקטרג, שהיה יוסף מסלסל בשער ומתקן את עצמו ומקשט אותו, אז נתן מקום ליצר הרע לקטרג, שאמר: ומה אביו מתאבל עליו, ויוסף מקשט את עצמו ומסלסל בשער?! אז התגרה בו הדב וקטרג לו.

ויהי אחר הדברים האלה. בא ראה, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם לדון אותו ומוציא רשעים בעולם, מה כתוב? (דברים יא) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה. ואז - ואבדתם מהרה. שהרי משום חטאי בני האדם השמים נעצרים ולא נוהגים בחקותיהם כראוי.

ובא וראה, אותם שלא שומרים את ברית הקדש הזו, גורמים התפרדות בין ישראל לאביהם שבשמים, משום שכתוב וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם, וכתוב ועצר את השמים ולא יהיה מטר. שזהו כמו שמשתחוה לאלוה אחר, שמשקר באות הברית הקדושה הזו.

וכאשר הברית הקדושה נשמרת בעולם כראוי, אז הקדוש ברוך הוא נותן ברכות למעלה להריק בעולם, כמו שנאמר (תהלים סח) גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה. גשם נדבות - זהו גשמי רצון, כשמתרצה הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל ורוצה להריק לה ברכות, אזי נחלתך ונלאה אתה כוננתה.

נחלתך - הם ישראל, שהם נחלתו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים לב) ועקב חבל נחלתו. ונלאה - זו כנסת ישראל, שהיא נלאה בארץ אחרת. שהיא צמאה לשותות, ואז היא נלאה. וכשאותו גשם של רצון נתן, אז אתה כוננתה.

ועל כן שמים וארץ וכל צבאם, כלם עומדים על הקיום הזה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, ומשום כך צריך להזהר בזה, והרי פרשה. ומשום כך כתוב ויהי יוסף ופה תאר ופה מראה, ואחריו כתוב ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף.

ויהי כדברה אל יוסף יום יום. רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי ו) לשמרך מאשת רע וגו'. אשרי הצדיקים שיוצאים את דרכי הקדוש ברוך הוא ללכת בהם, משום שהם משתדלים בתורה יומם ולילה, שכל מי שמשתדל בתורה ימים ולילות, נוהל שני עולמות - העולם העליון והעולם התחתון. נוהל את העולם הזה - אף על גב שאין האדם מתעסק בה לשמה. ויורש העולם העליון ההוא - כשמתעסק בה האדם לשמה.

בא ראה מה כתוב, (משלי ג) ארץ ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. ארץ ימים בימינה - מי שהולך לימין התורה, ארץ של חיים הוא לעולם הבא, שזוכה שם לכבוד התורה, שהוא כבוד וכתר להתעטר על הכל, שכתר התורה הוא בעולם ההוא. בשמאלה עשר וכבוד - בעולם הזה, שאף על גב שאינו מתעסק בה לשמה, זוכה בעולם הזה לעשר וכבוד.

שהרי רבי חייא, כאשר בא משם לארץ ישראל, קרא בתורה, עד שהיו פניו מאירים כמו השמש, וכשהיו עומדים לפניו כל אותם שעסקו בתורה, היה אומר: זה השתדל בתורה לשמה, וזה לא השתדל לשמה. והיה מתפלל על אותו שמתעסק לשמה, שפך יהיה תמיד ויזכה לעולם הבא. ומתפלל על אותו שלא התעסק לשמה, שיבא להתעסק בה לשמה ויזכה לחיי עולם.

יום אחד ראה תלמיד אחד שהיה עוסק בתורה ופניו מוריקים. אמר, ודאי מהרהר בעברה הוא זה. אחז אותו לפניו, והמשיך עליו דברי תורה עד שהתישבה רוחו בתוכו. מאותו היום והלאה שם על רוחו שלא ירדף אחר אותם ההרהורים הרעים וישתדל בתורה לשמה.

אמר רבי יוסי, כשאדם רואה שבאים אליו הרהורים רעים, יתעסק בתורה, ואז יעברו ממנו. אמר רבי אלעזר, כשאותו הצד הרע בא לפתות את האדם, ימשיך אותו לתורה, ויפריד ממנו.

בא ראה, שהנה שנינו, שכאשר הצד הרע הזה עומד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על העולם משום מעשים רעים, הקדוש ברוך הוא חס על העולם, ונותן עצה לבני אדם להנצל ממנו, ולא יוכל לשלט עליהם ולא על מעשיהם. ומה היא העצה? להשתדל בתורה, ונצולים ממנו. מנין לנו? שכתוב (שם ו) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים ותוכחות מוסר. מה כתוב אחריו? לשמר מאשר רע מחלקת לשון נכריה.

זהו צד הטמאה. הצד האחר - שעומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על חטאי בני האדם, ועומד תמיד להשטין למטה לבני אדם. עומד תמיד למעלה כדי להזכיר חטאי בני האדם ולהשטין להם על מעשיהם, ומשום שנתנו ברשותו, כמו שעשה לו לאיוב.

וכן עומד עליהם להשטין את ישראל ולהזכיר חטאיהם בכל מה שעשו באותו הפעמים שהקדוש ברוך הוא עומד עליהם בדין, אזי עומד להשטין להם ולהזכיר חטאיהם, והקדוש ברוך הוא חס על ישראל ונותן להם עצה להנצל ממנו, ובמה? בשופר, ביום של ראש השנה, וביום הכפורים בשעיר המשתלח שנותנים לו, כדי להפריד מהם ולהשתדל באותו החלק שלו, וחרי בארוה.

בא ראה מה כתוב, (שם ה) ורגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו. ובסוד האמונה מה כתוב? (שם ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. ואלו הם דרכי ושבילי התורה, והכל אחד. זה שלום וזה מות, והכל הפוכים זה מזה.

אשרי חלקם של ישראל שנדבקים בקדוש-ברוך-הוא כראוי ונותן להם עצה להנצל מכל הצדדים האחרים של העולם, משום שהם עם קדוש לנחלתו וחלקו, ועל כן נותן להם עצה בכל. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כשהצד הרע הזה יורד ומשוטט בעולם ורואה את מעשי בני האדם, שהם כלם סוטים דרכיהם בעולם, הוא עולה ומשטין עליהם, ולאמלא שהקדוש ברוך הוא חס על מעשי דיו, הם לא היו נשואים בעולם.

מה כתוב? ויהי כדברה אל יוסף יום יום. כדברה - שעולה ומעלה בכל יום ויום, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא כמה רעות, כמה מלשינות, כדי לכלות בני אדם.

מה כתוב? ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. ולא שמע אליה - משום שהיא חס על העולם. לשכב אצלה, מהו לשכב אצלה? כדי לקחת שלטון לשלט על העולם, והשלטון לא שולט עד שנתנת לו רשות.

דבר אחר לשכב אצלה - כמו שנאמר (ויקרא טו) ולאיש אשר ישכב עם טמאה. להיות עמה - לתת לה נדלות ובכרות וסיוע, שאמלא היה לה סיוע מלמעלה, לא נשאר בעולם אפלו אחד, אבל משום שהקדוש ברוך הוא חס על העולם, נשאר העולם בקיימו.

רבי אבא אמר, הכל הוא דרך אחת, אבל יצר הרע הוא שהולך ומפתה את בני האדם כדי להסוות את דרכיהם ולהדבק בהם בכל יום ויום, ובכל עדן ועדן. מסטה את האדם מדרך האמת כדי לדחותו מדרך החיים, למשיך אותו לגיהנם.

אשריו מי שעושה ושומר [אשרי מי שעושה, שומר] דרכיו ושביליו כדי שלא ידבק בו, הינו מה שכתוב ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה, כמו [במה] שהיא אומרת לו בכל יום. שהרי רוח הטמאה, יצר הרע, מפתה את האדם בכל יום לשכב אצלה, בתוך הגיהנם, ולהדון שם, להיות עמה.

בא ראה, כשאדם נדבק לאותו הצד, נמשך אחריו, ונטמא עמה בעולם הזה ונטמא עמה בעולם האחר. בא ראה, צד הטמאה הזה הוא מנוול, הוא מלכלך, כפתיב (ישעיה ל) צא תאמר לו, צוה ממש, ובו נדון מי שמסטה דרכו מהתורה, ובו נדונים אותם הרשעים של העולם שאין להם אמונה בקדוש-ברוך-הוא.

מה כתוב? ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה - היום שיצר הרע שולט בעולם ויורד להשטין לבני האדם. מתי? היום שבא אדם לשוב בתשובה על חטאיו, או להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, ואז יורד באותו הזמן כדי להשטין לבני האדם.

ויבא הביתה לעשות מלאכתו, כדי להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, שהיא מלאכתו של האדם בעולם הזה. וכיון שעבודת האדם בעולם הזה היא עבודת הקדוש ברוך הוא, צריך לאדם להיות תקיף בארצה בכל צדדיו כדי שלא ישלט עליו הצד האחר ולא יוכל לפתות אותו. מה כתוב? ואין איש,

אין גבר שיעמד לפני היצר הרע וילחם בו קרב פראוי.

מה דרכו של יצר הרע? כיון שרואה שאין האדם עומד כנגדו ויוצא לקרב אתו, מיד - ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי. ותתפשהו בבגדו, משום שכאשר יצר הרע שולט על האדם, מתקין אותו ומקשט לו את לבושו, מסלסל בשעריו. זהו שכתוב ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי, הדבק עמי.

מי שהוא צדיק, מתגבר כנגדו ונלחם בו קרב. מה כתוב? ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה. יעזב אותו ויתגבר כנגדו [וילחם בו קרב] ויברח ממנו כדי להנצל ממנו, ולא ישלט עליו.

אמר רבי יצחק, עתידים הם הצדיקים לראות את יצר הרע כמו הר גדול, ויתמחו ויאמרו, איך נכלנו להכניע את החר הגדול העליון הזה? ועתידים הרשעים לראות את היצר הרע דקיק כמו חוט של שערה, ויתמחו ויאמרו, איך לא נכלנו להכניע את חוט השערה כזה דקיק? אלו יבכו ואלו יבכו. והקדוש ברוך הוא יבער אותו מן העולם וישחט אותו לעיניהם, ולא ישלט עוד בעולם, ויראו הצדיקים וישמחו, כמו שנאמר (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו'. רבי יהודה פתח, (עמוס ג) הישאג אריה ביער וטרף אין לו היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לכד. הישאג אריה ביער.

בא ראה כמה יש לאנשים להשגיח בעבודת הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה ובעבודת הקדוש ברוך הוא, פחדו ויראתו הם על הכל, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את כל הבריות של העולם כל אחד ואחד בדמותו פראוי לו, ואחר כך ברא את האדם בדמות עליונה, והשליט אותו על כלם בדמותו.

שכל זמן שאדם עומד בעולם, כל אותם הבריות של העולם זוקפים ראשם ומסתפקים בדמות העליונה של האדם, אז כלם פחדים וזעים מלפניו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומוראכם וחיתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו'. והדברים הללו, כשמתפללים ורואים אותו, הדמות הזו, והנשמה בו.

אמר רבי אלעזר, אף על גב שאין בו נשמה, הצדיקים לא משתנים מכמו שהיתה דמותם בהתחלה, וכשאדם לא הולך בדרך התורה, הדמות הקדושה הזו מתחלפת לו, ואז חית הבר ועוף השמים יכולים לשלט עליו, משום שהדמות הקדושה הזו התחלפה לו, התחלפה לו הדמות הזו של בן אדם.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא מחליף המעשים שלמעלה ומטה כדי להחזיר הדברים למקומם, ושימצא רצונו בכל מעשי העולם. הדמות של דניאל לא השתנתה כשהפילו אותו לגב האריות, ומשום כך נצול. אמר רבי חזקיה, אם כך, הנה כתוב (דניאל ו) אלהי שלח את מלאכו וסגר את פי האריות ולא חבלו אותו. משמע שמשום המלאך שסגר את פיהם, לא נזוק.

אמר לו, משום זה לא נזוק, שהרי אותה דמות האדם הצדיק היא המלאך ממשי, שסוגר את הפה וקושר אותם לשמר אותו שלא יזיקו לו, ומשום כך אלהי שלח מלאכה, אותו שכל הדמיונות שבעולם חקוקות בו, והוא החזיק בי את דמותי ולא נכלו לשלט בי, וסגר את פיהם. ועל זה שלח ודאי את מלאכו.

והמלאך הזה, אותו שכל הדמיונות חקוקות בו, שכתוב (תהלים קי) גדין בגוים מלא גויות, הוא שלא משתנה לפניו כל דמיונות העולם, ועל כן צריך האדם לשמר דרכיו ושביליו כדי שלא יחטא לפני רבונו, ויתקיים בדמות של אדם.

בא ראה, חזקאל שמר את פיו ממאכלות אסורים, שכתוב (יחזקאל ד) ולא בא בפי בשר פגול, זכה ונקרא בן אדם. מה כתוב בדניאל? (דניאל א) וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך ובגין משתיו, זכה הוא והתקיים בדמות של אדם. משום שכל דברי העולם, כלם מפחדים מלפני דמותו של אדם, שהוא שליט על כלם והוא המלך על הכל.

אמר רבי יוסי, משום זה צריך לאדם להשמר מחטאיו ולא יסטה לימין ולשמאל, ועם כל זה צריך לאדם לבדק בחטאיו בכל יום ויום, שהרי כשאדם עומד ממטתו, שני עדים עומדים לפניו והולכים עמו כל היום.

רוצה האדם לקום - אותם העדים אומרים לו בשעה שפוחת עיניו: (משלי ד) עיניך לזנח גביטו ועפעפיך וישירו נגדך. קם ומסדר רגליו ללכת - אותם העדים אומרים לו: (שם) פלס מעגל רגלך וגו'. ועל כן, כשהולך האדם בכל יום, צריך לו להשמר מחטאיו.

בכל יום ויום, כשבא הלילה, צריך להתבונן ולבדק בכל מה שעשה כל היום ההוא כדי שישבו מהם ויסתכל בהם תמיד, כדי שישבו לפני רבונו, כמו שנאמר (תהלים נא) וחסאתי נגדי תמיד, כדי שישבו מהם.

ובא וראה, בזמן שישראל היו בארץ הקדושה, לא נמצא בידיהם חטא, כמו שבארנוהו, משום שאותם הקרבנות שהיו מקריבים בכל יום היו מכפרים עליהם. עכשיו שישראל גלו מן הארץ ואין מי שמכפר עליהם, התורה מכפרת עליהם ומעשים כשרים, משום שהשכינה עמם בגלות, ומי שאינו מסתכל בדרך הקדוש ברוך הוא, גורם לשכינה להכניע בתוך העפר, כמו שנאמר (ישעיה כו) ישפילנה ישפילה עד ארץ וגו'.

אמר רבי יצחק, וכן מי שמשתדל בתורה ובמעשים כשרים, גורם לכנסת ישראל להרים ראש בתוך הגלות. אשרי חלקם של אותם שמשתדלים בתורה ימים ולילות.

בא ראה, גלגל הקדוש ברוך הוא גלגולים בעולם כדי להרים את ראש הצדיקים, שהרי כדי שיוסף ירים את ראשו בעולם על שנמצא צדיק לפניו, הרגיו את האדון על עבדיו, כמו שנאמר חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים, והכל כדי להרים את ראשו של יוסף הצדיק. ובא וראה, על ידי החלום נכנע מעם אחיו, ועל ידי החלום התגדל על אחיו, והתגדל על כל העולם.

וניחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון וגו'. בא ראה שהנה נאמר שכל החלומות הולכים אחרי הפה. כאשר יוסף פתר להם את החלום, למה לזה פתח פתרון טוב, ולזה פתרון רע? אלא שאותם החלומות היו על יוסף, ומשום שיגיע הדבר על עקרו ופרשו, משום כך פתר להם החלום כמו שצריך, לכל אחד ואחד פתר להם פתרון להחזיר הדבר על מקומו.

מה כתוב? ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו נא לי. מה הטעם? משום שכן צריך לו לפתור החלום - להפקיד את הפתרון לקדוש-ברוך-הוא, משום ששם הוא הקיום של הכל ובו עומד הפתרון.

בא ראה, הרי נאמר שדרגת החלום למטה היא, והיא הדרגה הששית, משום שהרי ממקום הנבואה היא שורה, עד הדרגה הזו של החלום, שש דרגות הן, ועולה הפתרון מדרגת החלום לדרגה אחרת. החלום הוא הדרגה שלמטה, והפתרון עומד עליהם, והפתרון עומד בדבור, ועל כן בדבור עומד הדבר, שכתוב הלוא לאלהים פתרנים. הלוא לאלהים ודאי.

בא ראה מה כתוב. ויספר שר המשקים את חלומי ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים ב ב) ויהי כעברם ואלהיהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. כאן יש להסתכל, שהפסוק הזה הוא תמיהה. ואלהיהו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותו זה עומד? והרי הוא ברשותו של הקדוש ברוך הוא! ועוד, שאלישע גם כן היה יודע, מה הטעם שאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

אלא ודאי, מי שאוחז בשמים וארץ וכל העולמות, איך זה לא יהיה ברשותו? ודאי שאלהיהו ושאר הצדיקים, הקדוש ברוך הוא עושה תמיד את רצונם, שכתוב (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה, וכל שכן שאותה רוח הקדש שעליו הוריש לאלישע הצדיק, שהיה השמש שלו, והנה הקדוש ברוך הוא אמר לו (מלכים א יט) ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לגביא תחתיד, ועל כן היה לאלישע לרשת אותו.

פי שנים ברוחך, מה זה פי שנים ברוחך אלי? וכי יעלה על דעתך שעל אחד בקש שנים? ומה שלא היה ברשותו איך בקש ממנו? אלא הוא לא בקש רוח על כל אחד שנים, אלא [הוא] כך בקש ממנו - באותה הרוח שהיתה לו, שיעשה שתי הנהגות בעולם באותה הרוח.

מה כתוב? ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך? הי לך כן ואם אין לא יהיה. מה הטעם אם תראה אתי? אלא אמר לו, אם תוכל לעמד על עקר הרוח שהשארתי לך בשעה שאלקח ממך - יהיה לך כזה, שהרי כל אותו העקר של הרוח בשעה שיתבונן בו, כאשר יראה את אלהיו, תהיה דבקות בו כראוי.

בא ראה, מי שמסתכל במה שלומד מרבו ורואה אותו באותה החכמה, יכול להתווסף יותר באותה הרוח. בא ראה, שהרי יוסף בכל מה שעשה היה רואה ברוח של החכמה את אותה הדמות של אביו. היה מתבונן, ומשום כך היה הדבר מסתיע לו, ונוספה לו רוח אחרת באור יותר עליון.

בשעה שאמר לו אותו הרשע והנה גפן לפני, הזדעזע יוסף, שלא היה יודע על מה יבא הדבר. כיון שאמר ובגפן שלשה שריגס, מיד התעוררה רוחו ונוסף באור, והסתכל בדמות אביו, ואז האירה רוחו וידע את הדבר.

מה כתוב? ובגפן שלשה שריגס. אמר יוסף, הנה ודאי בשורה של שמחה בשלמות היא. מה הטעם? משום שהגפן הזו נראית על כנסת ישראל, והתבשר יוסף על זה. ובגפן שלשה שריגס - אלו הם שלש דרגות עליונות שיוצאות מן הגפן הזו, כהנים לויים וישראלים.

והיא כפרחת עלתה נצה, שהרי בגללם עולה כנסת ישראל ומתברכת מעם המלך העליון. הבשילו

אשכלתיה ענבים - אלו הצדיקים של העולם, שהם כמו ענבים מבשלים כראוי. דבר אחר הבשילו אשכלתיה ענבים - זהו היין המשמר בענביו מששת ימי בראשית. עד כאן התבשר יוסף בחלומו, מכאן והלאה החלום הוא שלו, משום שיש לו חלומות, ולאחרים. ואקח את הענבים, שהוא לו, לעצמו.

שינוי, מי שרואה ענבים לבנים בחלום, סימן יפה לו. שחורים - לא. מה הטעם? משום שהוא הסוד של שתי דרגות ידועות, אותם שחורים ולבנים. זה הוא טוב, וזה הוא לא טוב, וכל הענבים תלויים בסוד האמונה, ועל כן נפרדים בחכמה, הן לטוב הן לרע. אלו צריכים רחמים, ואלו השגחה של רחמים.

בא ראה, אדם הראשון, אשתו סחטה לו ענבים וגרמה לו מות ולכל ישראל ולכל העולם. נח בא לענבים הללו, ולא נשמר כראוי, מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, בה"א. בני אהרן שתי יין מהם, והקריבו קרבן באותו היין ומתו, והרי נתבאר. ומשום כך כתוב (דברים לב) ענבמו ענבי רוש אשכלת מורת למו, משום שאותם הענבים גרמו את זה.

ראה ענבים שהם טובים באותו הכרם שמעלים נחת וריח בדרגות שלמות כראוי. ועל זה יוסף ידע את הדבר והסתפל בעקר ופתר החלום על בריו, משום שהתבשר באותו החלום כראוי, ומשום כך פתר הפתרון לטוב וכך התקיים.

מה כתוב? וירא שר האפים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי. בא ראה, ארורים הם הרשעים, שכל מעשיהם כלם לרע, וכל אותם הדברים שהם אומרים, כלם לרע ולהרע.

כיון שפתח את פיו באף, מיד פחד יוסף, וידע שכל דבריו הם להרע ובשורה של רע בפיו. והנה שלשה סלי חרי על ראשי. אז ידע יוסף שהתבשר על הרבון בית המקדש, וישראל בגלות, שיגלו מן הארץ הקדושה.

ראה מה כתוב, ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי. אלו הם שאר העמים שמתכנסים על ישראל והורגים אותם ומחריבים ביהם ומפזרים אותם לארבעת צדי העולם. והכל הסתפל יוסף, וידע שאותו החלום על ישראל כשיהיו בחיוב לפני המלך. מיד פתר לו פתרון לרע, והתקיים בו.

ובא וראה, שתי הדרגות הללו שראה זה וראה זה - זה ראה כשעולה ושולטת הדרגה העליונה ומאירה הלבנה, וזה ראה שנגחשך ושולט עליה הנחש הרע, ומשום כך הסתפל יוסף בחלום ההוא, ופתר אותו פתרון לרע. ועל כן הכל עומד בפתרון, וזה וזה ראו, בשתי הדרגות הללו, ששולט זה ושולט זה.

רבי יהודה פתח, (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. את הפסוק הזה בארוהו, אבל לב טהור, כמו שנאמר (מלכים א ג) ונתת לעבדך לב שמע וגו', וכתוב (משלי טו) וטוב לב משתה תמיד, ומשום כך לב טהור ודאי.

ורוח נכון חדש בקרבי - זהו רוח נכון ודאי, כמו שנאמר (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, והתעוררו, זו רוחו של המשיח, והתעוררו (יחזקאל יא) ורוח חדשה אתו בקרבכם. ודוד התפלל, אותו רוח נכון חדש בקרבי.

משום שיש מהצד האחר לב טמא ורוח עושים שמסטה את בני העולם, וזו היא רוח טמאה שנקראת רוח עושים, כמו שנאמר (ישעיה יט) ה' מסד בקרבה רוח עושים, ועל כן ורוח נכון חדש בקרבי. מה זה חדש? זה חדוש הלבנה. בשעה שמתחדשת הלבנה, דוד מלך ישראל חי וקיים, ומשום כך חדש.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, זה שכתוב (מלכים א כב) ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה. ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן. ושינוי שהיתה רוח נבואת היזרעאלי. וכי הנשמות, כיון שעולות ועומדות למעלה, הן יכולות לשוב לעולם הזה? והדבר תמוה שאמר, אצא והייתי רוח שקר בפי וגו'.

ועוד, מה הטעם נענש עליו אחאב? שהרי דין התורה ששם שמואל לפני ישראל כך הוא, שכתוב (שמואל א ח) את שדויתכם וכרמיתכם וזיתיתכם הטובים יקח, ואם אחאב נטל אותה כרם בגבות, דין היה! ועוד, שהיתה לו כרם אחרת, או זהב, ולא רצה!

אמר לו, יפה שאלת. בא ראה, הרוח הוא שאמרנו שהיא רוח של נבואת, כאן יש להסתפל - וכי הרוח של נבואת יכולת לעלות ולעמד לפני הקדוש ברוך הוא לבקש שקר, שכתוב ויצא הרוח? ואם הוא צדיק, איך יבקש שקר בעולם ההוא, שהוא עולם של אמת? ומה בעולם הזה לא צריך צדיק שקר, בעולם ההוא לא כל שכן? ואם אינו צדיק, איך יכול לעמד לפני הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי נבואת לא היה כל כך צדיק לעמד לפני הקדוש ברוך הוא, אלא רוח אחרת היתה ששולטה

בעולם, שזוהי רוח שתמיד עומדת ועולה לפני הקדוש ברוך הוא, וזוהי שמסטה את בני העולם לשקר, ומי שהוא רגיל בשקר, משתדל תמיד בשקר, ועל זה אמר אצא והייתי רוח שקר וגו', ועל כן הקדוש ברוך הוא אמר לו צא ועשה כן. צא מכאן, כמו שבארוהו שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יפון לנגד עיני, ומשום זה היא רוח שקר ונדאי.

ועוד, על מה שהרג את נבות ונטל את פרמו, למה הרג אותו הרג? אלא שהרג אותו בלי דין נענש. הרג אותו בלי דין ונטל את פרמו, ומשום כך כתוב (מלכים א-בא) הרצחת וגם ירשת, ועל כן נענש. ובא וראה כמה הם בני אדם בעולם שרוח השקר הוא מסטה אותם בשקר, והוא שולט בעולם בכמה צדדים ובכמה מעשים, והנה בארנו את הדברים.

ועל כן דוד המלך בקש להשמר ממנו ורצה לצאת מתוך הטמאה, שכתוב (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. זו היא רוח נכון, והאחר הוא רוח שקר. ועל כן שתי דרגות הן, אחת קדושה ואחת טמאה.

פתח ואמר, (ויאל ב) וה' נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עשה דברו וגו'. את הפסוק הזה בארוהו. אבל וה', בכל מקום הוא ובית דינו. נתן קולו - זהו הקול שכתוב (דברים ד) קול דברים. וכתוב שם (שמות ד) לא איש דברים. מי איש הדברים? כמו שנאמר (דברים לג) איש האלהים. לפני חילו - אלו הם ישראל.

כי רב מאד מחנהו - כמו שנאמר (איוב כה) ה'יש מספר לגדודיו. שכמה ממנים ושלוחים יש לקדוש-ברוך-הוא, וכלם עומדים להשטין על ישראל [ז"ח כדי לטמא אותם], ועל כן הקדוש ברוך הוא מזדמן לפני ישראל כדי לשמר אותם, ולא יוכלו לקטרג להם.

כי עצום עשה דברו, מי עצום? זהו הצדיק, אותו שמשתדל בתורה הקדושה יומם ולילה. דבר אחר כי עצום - זה המקטרג שנמצא לפני הקדוש ברוך הוא, והוא חזק כבדל, קשה פסלע. עשה דברו - שנוטל רשות מלמעלה, ונוטל את הנשמה מלמטה.

כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו - שהוא שולט על הכל ועליון ותקוף על כלם, וכלם תחת שלטונו. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם תמיד לזכות אותם לעולם הבא ולשמח אותם בשמחת הצדיקים שעתידיים לשמח עם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי בד לעולם ירננו ותסוד עלימו ונעלצו בד אהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת ויהי מקץ

ויהי מקץ. רבי חייא פתח ואמר, (איוב כח) קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמנות. הפסוק הזה נתבאר, קץ שם לחשך - זהו הקץ של השמאל, שהוא משוטט בעולם ומשוטט למעלה, ועומד לפני הקדוש ברוך הוא ומסטין ומקטרג על העולם, והרי נתבאר. ולכל תכלית הוא חוקר - שהרי כל מעשיו אינם לטוב, אלא תמיד לכלות ולעשות פליה בעולם.

אבן אפל וצלמנות - זו אבן נגף שבה נכשלים הרשעים, ועומדת בזה שנקראת (שם י) ארץ עפיתה כמו אפל. בא ראה, יש ארץ חיים למעלה, וזו היא ארץ ישראל. [ויש ארץ למטה, ונקראת] אפל וצלמנות. אפל שפצצה מארץ עפיתה. מהו אפל וצלמנות? זהו הקץ, שהוא מצד של החשך, והמות הזכה, והנה נתבאר.

בא ראה כמה יש לבני אדם להתבונן בעבודת הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות כדי שיגיעו ויסתכלו בעבודתו, שהרי התורה מכריזה בכל יום לפני האדם ואומרת: (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב ואמרה לו, והרי בארנו את הדברים.

וכשאדם משתדל בתורה ונדבק בה, זוכה להתחזק בעץ החיים, שכתוב (שם ג) עץ חיים וגו'. ובא וראה, כשאדם מחזיק בעץ החיים בעולם הזה, הוא מחזיק בו לעולם הבא. שהרי כמו הנשמות יוצאות מן העולם הזה, כך מתקנות להן דרגות לעולם הבא.

בא ראה, עץ החיים הוא בכמה דרגות נפרדים זה מזה, וכלם אחד. שהרי בעץ החיים יש דרגות אלו על אלו, ענפים ועלים, קלפות, וגוף האילן, שרשים, והכל הוא האילן. כמו כן כל מי שמשתדל בתורה, הוא נתקן ומתחזק בעץ החיים.

וכל בני האמונה, ישראל, כלם מתגברים בעץ החיים, כלם אחוזים בעץ ממש, מהם באותו הגוף שבו, מהם אחוזים בענפים, מהם בעלים, מהם בשרשים. נמצאו שכלם אחוזים בעץ החיים. ואותם שמשתדלים בתורה, כלם אחוזים בגוף האילן. ומשום כך מי שמשתדל בתורה, הוא אחוז בכל, והרי פרשוה ונתבאר.

ויהי מקץ, מה זה מקץ? רבי שמעון אמר, המקום שאין בו זכירה, וזהו קץ השמאל. מה הטעם? משום שכתוב (בראשית מ) כי אם זכרתני אתה פאשר ייטב לך. וכי כך ראוי ליוסף הצדיק שהוא אמר כי אם זכרתני אתה? אלא כיון שהסתכל יוסף בחלומו, אמר, ודאי חלום של זכירה הוא, והוא טעה בזה, שהרי הכל היה בקדוש-ברוך-הוא.

ועל כן המקום שהיה בו שכחה, עמד לפניו. מה כתוב? ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. כיון שאמר ולא זכר שר המשקים, מה זה וישכחהו? אלא וישכחהו, המקום שיש בו שכחה, וזהו הקץ של צד החשך. שנתים זמים, מה זה שנתים? ששכה הדרגה לדרגה שיש בה זכירה.

ופרעה חלם והנה עמד על הים. זה היה החלום של יוסף, משום שכל נהר הוא של יוסף הצדיק, וזהו הסוד שמי שרואה נהר בחלום רואה שלום, שכתוב (ישעיה סו) הנני נטה אליה כנהר שלום.

ויהי מקץ שנתים. רבי חייא פתח ואמר, (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יתקנה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם העליון, התקין הכל כראוי, והוציא אורות עליונים מאירים לכל הצדיקים, והכל הוא אחד. ובא שמים שלמעלה, וארץ שלמעלה, לתקן כלם יחד לתועלתם של התחתונים.

בא ראה, מלך במשפט יעמיד ארץ, מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. במשפט - זה יעקב, שהוא הקיום של הארץ, ועל כן ו' נזנית מה' העליונה, ה' התחתונה נזנית מן ו', שקיום הארץ הוא במשפט, שהרי המשפט יעמיד ארץ בכל תקוניה וזו אותה.

דבר אחר, מלך - זה הקדוש ברוך הוא. במשפט - זה יוסף. יעמיד ארץ - שכתוב (בראשית מא) וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף. ומשום שהקדוש ברוך הוא התרצה ביעקב, עשה את יוסף שליט על הארץ.

רבי יוסי אמר, מלך - זה יוסף. במשפט יעמיד ארץ - זה יעקב. שהרי עד שלא בא יעקב למצרים, לא היה קיום בארץ מתוך הרעב. כיון שבא יעקב למצרים, בזכותו הסתלק הרעב והתקיימה הארץ.

דבר אחר, מלך במשפט יעמיד ארץ - זה דוד המלך, שכתוב (שמואל ב ח) ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו, והוא קים את הארץ, ובזכותו עמדה לאחר מכן. ואיש תרומות יתקנה - זה רחבעם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא, בשביל הצדיקים, אף על גב שפרענות נגזרה על העולם, היא מתעכבת בגללם ולא שולטת על העולם. כל ימי דוד המלך התקיימה הארץ בגללו. לאחר שמת, התקיימה בזכותו, שכתוב (מלכים ב כ) וגנתי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. כמו כן כל ימי יעקב וכל ימי יוסף לא שלטה הפרענות בעולם.

בא ראה, מלך במשפט יעמיד ארץ - זה יוסף. ואיש תרומות יתקנה - זה פרעה, שהרי משום שהקשה את לבו לקדוש-ברוך-הוא, החריב את ארץ מצרים. ובראשונה על ידי יוסף התקיימה הארץ, באותו החלום שחלם, שכתוב ויהי מקץ שנתים זמים וגו'.

ויהי מקץ וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי ונרום אלוהי ישעי. אלוהי כתוב בגי'ו. הפסוק הזה יש להתבונן בו, חי ה' - זה חי, צדיק יסוד העולם, שנקרא חי העולמים. וברוך צורי - זהו שכתוב (שם קמד) ברוך ה' צורי, וזה העולם שמתקיים על הצדיק הזה. ונרום אלוהי ישעי. ונרום - זה העולם העליון. אלוהי בנא"ו זה שמים, כמו שנאמר (שם קטז) השמים שמים לה'.

בא ראה, [כמו שנאמר] (שם סח) ברוך אדני יום יום יעמס לנו. ברוך אדני, באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, והפסוק הזה הוא סוד החכמה. יום יום - אלו שנתים זמים, כמו שנאמר ויהי מקץ שנתים זמים. ופרעה חלם והנה עמד על הים - סוד הוא, כמו שנאמר, זה יוסף, שנהר [שכל הנהר] הזה הוא יוסף הצדיק.

והנה מן הים עלת שבע פרות ופרות מראה ובריאת בשר ותרעין באחו. והנה מן הים, שהרי מהנהר הזה מתברכות כל אותן הדרגות שלמטה, משום שאותו נהר ששופע ויוצא הוא משקה וזו את הכל, ויוסף הוא נהר שתתברך כל ארץ מצרים בשבילו.

ובא ראה, אותו הנהר, שבע דרגות נשקות ומתברכות ממנו, ואלו הם פרות מראה ובריאת בשר. ותרעין באחו, בחבור ואחורה, שאין נמצא בהם פירוד וכלם לשבח עומדים. שהנה כל שבע הדרגות הללו שאמרנו הוא סוד, כמו שנאמר (אסתר ב) ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וגו'. ועל כן שבע פרות ופרות מראה, וכנגד זה כתוב שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך וגו'.

רבי יצחק אמר, שבע הפרות הטובות הם דרגות עליונות על האחרות, ושבע הפרות הרעות - הדרגות האחרות שלמטה. אלו מצד הקדשה, ואלו מצד הטמאה.

שבע השבלים - רבי יהודה אמר, אלו הראשונות הן טובות, משום שהן מצד הימין שכתוב בו כי



טוב, ואלו הרעים הם למטה מהם. שבע השבילים הן מצד הטהרה, ואלו מצד הטמאה, וכל הדרגות עומדות אלו על אלו ואלו כנגד אלו, ואת כלם ראה פרעה בחלומו.

אמר רבי ייסא, וכי לאותו פרעה הרשע הראו לו את כל אלה? אמר לו רבי יהודה, כמותם ראה, שפכה דרגות על דרגות אלו כנגד אלו ואלו על אלו, והוא ראה באותן הדרגות שלמטה.

והנה שנינו, שהרי כמו שהוא האדם, כך מראים לו בחלומו, וכך רואה, וכך הנשמה עולה להפיר, כל אחד ואחד כפי דרגתו כראוי לו, ומשום כך פרעה ראה כראוי לו, ולא יותר.

ויהי מקץ וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (קהלת ג) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים. בא ראה, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא למטה, לכל שם עת וזמן קצוב. שם זמן לאור ולחשך, שם זמן לאור של שאר העמים, שהם שולטים עכשו על העולם, וזמן שם לחשכה, שהיא הגלות של ישראל תחת שלטונם. זמן שם הקדוש ברוך הוא לכל, ומשום כך לכל זמן ועת לכל חפץ. מה זה ועת לכל חפץ? זמן ועדן הוא לכל, לכל אותו הרצון שנמצא למטה.

דבר אחר ועת לכל חפץ - מה זה עת? ככתוב (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. וכתוב (ויקרא יז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. והיא הדרגה הממנה, והנה פרשה. ומשום כך עת הוא הממנה לכל חפץ תחת השמים. ויהי מקץ שנתים ימים, מהצד של אותו קץ החשך ראה פרעה בחלומו, ומשם ידע והתגלה לו אותו החלום.

ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה וגו'. ותפעם רוחו, מה זה ותפעם? רבי יוסי אמר, הנה פרשה שבפרעה כתוב ותפעם, ובבוכדנצר כתוב (דניאל ב) ותתפעם, ובאריה שהנה בפרעה כתוב ותפעם משום שהיה יודע את החלום, והפתרון לא היה יודע, אבל בבוכדנצר ראה החלום וראה הפתרון, והכל נשכח ממנו.

אבל בא ראה, ותפעם רוחו, כמו שנאמר (שופטים יג) לפעמו, שהיתה הרוח באה והולכת ובאה והולכת ולא היתה מתישבת עמו עדיו כראוי, ועל כן כתוב (שם) ותחל רוח ה' לפעמו, שאז היתה הראשית. אף כאן רוחו התעוררה בו, והלך והתעורר, ולא היתה מתישבת עמו לדעת. בבוכדנצר ותתפעם רוחו, בהתעוררות היה מתעורר על כל אחד פעמים, שבים והולכים ושבים. וזהו כמו שנאמר (במדבר כד) כפעם בפעם, פעם בזה ופעם בזה, ולא מתישבת דעתו ורוחו.

וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים - אלו המכשפים. ואת כל חכמיה - אלו חכמי המזלות. וכלם היו מסתפקים לדעת ולא יכלו להשיג.

אמר רבי יצחק, אף על גב שנאמר שאין מראים לאדם אלא באותה הדרגה שלו - שונה אצל המלכים, שמראים להם דברים עליונים ומשנים מבני אדם אחרים. כמו שמלך דרגתו עליונה על כל שאר האחרים, כך גם מראים לו בדרגה עליונה על כל שאר האחרים, כמו שנאמר את אשר האלהים עשה לראיה את פרעה, אבל לשאר בני האדם אין מגלה להם הקדוש ברוך הוא את מה שהוא עושה, פרט לנביאים או לחסידים או לחכמי הדור, והנה פרשה.

בא ראה, כתוב אתי השיב על כני ואתו תלה. מכאן שהחלום הולך אחר הפתרון. מי השיב על כני? אלא זה יוסף. ואתו תלה - באותו הפתרון שפתר לו, וכתוב ויהי כאשר פתרו לנו כן היה.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף וירצהו מן הבור וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קמז) רוצה ה' את יראיו ואת המיחלים לחסדו. כמה הקדוש ברוך הוא מתרצה בצדיקים, משום שהצדיקים הם עושים [שלוש ועושים] שלום למעלה ועושים שלום למטה, ומכניסים כלה לבעלה, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מתרצה בהם באותם שייראים ממנו ועושים את רצונו.

למיחלים לחסדו, מי הם המיחלים לחסדו? הנה אומר, אותם שמשתדלים בתורה בליקלה ומשתתפים עם השכינה. וכשבא הבקר, הם מצפים לחסדו, והרי באריה, בזמן שאדם משתדל בתורה בליקלה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, ככתוב (שם מב) יומם יצנה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. מה הטעם יומם יצנה ה' חסדו? משום שבלילה שירה עמי. ומשום כך כתוב רוצה ה' את יראיו, ולא ביראיו. כמי שרוצה ברצונו את האחר ומתרצה לו להתפייס עמו, ומשום כך רוצה ה' את יראיו ולא ביראיו.

כמו כן יוסף היה עצוב בעצב הרוח ובעצב הלב, שהיה אסור שם. כיון שפרעה שלח בשבילו, מה כתוב? וירצהו. התפייסו לו והחזירו לו דברי שמחה, דברים לשמח את הלב, משום שהיה עצוב מן הבור. בא ראה, בראשונה נפל בבור, ובבור התעלה אחר כך.

רבי שמעון אמר, בטורם ארע ליוסף אותו המעשה, לא נקרא צדיק. כיון ששמר אותה ברית המילה, נקרא צדיק, ואותה הדרגה של ברית הקדש התעטרה עמו, ומה שהיה [עושה] בבור בראשונה, התעלה עמו. וכתוב וירצהו מן הבור. התעלה מזה והתעטר בבאר מים חיים.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף, הנה צריך להיות לקרא ליוסף! אלא, ויקרא את יוסף - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם קה) עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו, זהו שכתוב ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף, וכתוב שם ויקרא אל משה. ויגלה ויחלף שמלתיו, בשביל כבוד המלך, והנה פרשוהו.

רבי אלעזר פתח, (ותהלים קה) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. בא ראה שהקדוש ברוך הוא מגלגל גלגולים בעולם, ומקיים נדרים ושבעות כדי לקיים שבועה ויגזרה שהוא גוזר.

שהרי שנינו, אם לא שחביבות ואהבה שאהב הקדוש ברוך הוא את האבות, הנה ראוי להוריד את יעקב למצרים בכבלים של ברזל. ובאהבתו אותם המליך ליוסף בנו, ועשה אותו מלך ששולט על כל הארץ, וירדו כל השבטים בכבוד, ויעקב כמלך.

בא ראה מה כתוב? (שם) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. כיון שכתוב ויבא ישראל מצרים, לא ידענו שיעקב גר בארץ חם? למה צריך את זה? אלא, ויבא ישראל מצרים - זה הקדוש ברוך הוא. ויעקב גר בארץ חם - זה יעקב. שהרי בשביל יעקב ובניו באה השכינה למצרים, והקדוש ברוך הוא גלגל גלגולים והוריד את יוסף בראשונה, שבזכותו התקיימה הבטחה עמו, והשליט אותו על כל הארץ.

מה כתוב? שלח מלך ויתירהו משל עמים ויפתחהו. רבי שמעון אמר, כתוב (תהלים קמו) ה' מתיר אסורים וגו', וכאן כתוב שלח מלך ויתירהו, למה משל עמים ויפתחהו? אלא שלח מלך - זה הקדוש ברוך הוא. משל עמים - זה הקדוש ברוך הוא. שלח מלך - המלך העליון שלח ויתירהו. ומי הוא ששלח לו? זה המלך הגואל, שהוא מושל עמים, שהוא מושל על התחתונים, והכל הוא מן הקדוש ברוך הוא.

ויריצהו - חסר וא"ו, ומי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, משום שאין מי שאוסר ופותר, רק הקדוש ברוך הוא, שכתוב (איוב יב) סגר על איש ולא יפתח, וכתוב (שם לד) והוא ישיקטי ומי ירשיע ויסייר פנים ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד, שהרי הכל בו, וכתוב (דניאל ד) וכרצונו עושה בצבא השמים ודברי הארץ, ואין מי שימחה בידו ויאמר לו מה עשית. ומשום כך כתוב ויריצהו מן הבזר וגו'.

מה זה ויריצהו? כמו שנאמר (איוב לג) יעתר אל אלוה וירצהו. כמו כן ויריצהו מן הבזר, ואחר כך ויבא אל פרעה. דבר אחר ויריצהו, שהמשיך עליו חוט של חסד לתת לו חן לפני פרעה. אלהים יענה את שלום פרעה, כדי להקדים לו שלום ולפתח בשלום.

רבי אבא אמר, בא ראה, באותו פרעה הרשע, שהוא אמר (שמות ד) לא ידעתי את ה', ופרעה הנה חכם מכל מכשפיו, אלא ודאי השם של אלהים הנה יודע, שהרי כתוב הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו. ומשום שמושה לא בא אליו אלא בשם של ה', ולא בשם של אלהים, וזה הנה קשה לפגו מן הכל, שהוא הנה יודע שהרי השם של אלהים שולט בארץ, ובשם של ה' לא הנה יודע, ועל כן קשה לפגו השם הנה.

וזהו שכתוב (שם ט) ויחזק ה' את לב פרעה. שדבר זה הנה מחזק את לבו ומקשה אותו, ועל כן משה לא הודיע לו דבר של שם אחר, אלא השם של ה' לבדו, ופרשוהו.

פתח ואמר, (ותהלים קיג) מי פה' אלהינו המגביה לשבת וגו'. מי פה' אלהינו המגביהי לשבת - שהתעלה מעל פסא כבודו, [על פסא כבודו למעלה] ולא התגלה למטה. בשעה שאין נמצאים צדיקים בעולם, הרי הוא מסתלק מהם ולא מתגלה להם. המשיפילי לראות - בשעה שהצדיקים הם נמצאים בעולם, הקדוש ברוך הוא יורד בדגותיו כנגד התחתונים להשיגם על העולם, להיטיב להם.

שהרי כשאין נמצאים הצדיקים בעולם, הוא מסתלק ומסתיר מהם פנים ולא משיגם עליהם, משום שהצדיקים הם היסוד והקיום של העולם, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

ועל כן הקדוש ברוך הוא לא גלה את שמו הקדוש, רק לישראל לבדם, שהם חלק גורלו ונחלתו, ואת העולם חלק הקדוש ברוך הוא לממנים מגנים, והנה נתבאר, שכתוב (דברים לב) בהנחל עליון גוים וגו', וכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, תמהני על זה שאמר שלמה, כל הדברים [המלים] סתומים ולא נודעים, שהרי קהלת סתום [המלים] הסתומים.

פתח ואמר, (קהלת א) כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא אזן משמע. כל הדברים יגעים, וכי כל הדברים יגעים הם לדבור שאמר לא יוכל איש לדבר? ולא תשבע עין לראות ולא תמלא אזן משמע, מה הטעם אלו? אלא משום ששנים מהם, והם העינים והאזנים, לא עומדים ברשותו של האדם, והפה הוא ברשותו, וכל [מה] שלשת הללו לא יכולים להשלים את הכל ולהשיג את הכל.

אמר רבי חייא, כך זה, שדבור של אדם לא יכול לדבר, והענינים לראות והאזנים לשמע, ואין כל חדש תחת השמש. ובא ראה, אפלו בריות ורוחות שעשה הקדוש ברוך הוא תחת השמש לא יכולים לדבר כל דברי העולם, והעין לא יכולה לשלט ולראות והאזן לשמע. ומשום כך שלמה שהיה יודע כל דבר היה אומר את זה.

ובא וראה, כל מעשי העולם תלויים בכמה רוחות, וכל בני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה עומדים בעולם, ואפלו שלמה המלך, שהיה חכם מפל בני העולם, לא יכל לעמוד בהם.

פתח ואמר, (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים וגו'. בא ראה, אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים להסתפל ברוח [בסוד] של החכמה.

את הכל עשה יפה בעתו - בכל המעשים שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, בכל מעשה ומעשה יש דרגה ממנה על אותו המעשה בעולם, הן לטוב והן לרע. מהם דרגות לימין, ומהם דרגות לשמאל. הולך האדם לימין, אותו המעשה שעשה, אותה הדרגה הממנה [של ימין] לצד החוץ ועושה לו סיוע, וכמה הם שמסיעים לו. הולך אדם לשמאל ועושה מעשיו, אותו המעשה שעשה, הוא [הדרגה השמאל] הממנה לצד החוץ, ומקטרג לו ומוביל אותו לאותו הצד ומסטה אותו.

ומשום כך, אותו המעשה שאדם עושה כראוי, אותו הממנה של צד הימין מסיע לו. וזה הוא בעתו, יפה בעתו, שאותו המעשה מתקשר בעתו כראוי לו.

גם את העלם נתן בלבם - כל העולם וכל מעשי העולם אינם אלא ברצון הלב, כשעולה ברצון [הלב, וכשעולה ברצון] האדם. אשרי הצדיקים שמושכים מעשים טובים להיטיב להם ולכל העולם, והם יודעים להתדבק בעת שלום, ובכל הצדקה שעושים למטה הם מושכים אותה הדרגה שנקראת כל, להאיר בעתו.

אוי לרשעים שאין יודעים העת של אותו מעשה ולא משגיחים לעשות מעשיהם בעולם על התקון שצריך לעולם ולתקון המעשה באותה הדרגה שראוי לו. מה הטעם? משום שלא יודעים.

ועל כן נתן הכל ברצונם של בני האדם, שכתוב מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף. ומשום כך שאותם המעשים לא נעשו לתקון בדרגתם כראוי שיקבל המעשה הזה בדרגה הזו שלא כתקון, אלא כפי רצון האדם.

מה כתוב אחריו? ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו. ידעתי כי אין טוב בם, באותם המעשים שלא נעשו כראוי. כי אם לשמוח, בכל מה שיבא עליו ולתת הודאה לקדוש-ברוך-הוא ולעשות טוב בחייו. שהרי אם אותו המעשה גורם לו רע, משום אותה הדרגה שממנה עליו, יש לו לשמוח בו ולהודות עליו, שהוא גרם לעצמו, והוא הולך בלי ידיעה כצפור הזו בתוך מלכדת.

וכל זה מנין לנו? שכתוב (שם ט) כי גם לא ידע האדם את עתו פדגים שגאחזים במצודה רעה וכצפרים האחזות בפח כהם ויוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום. כי גם לא ידע האדם את עתו, מה זה עתו? עתו של אותו המעשה שעושה, כמו שנאמר את הכל עשה יפה בעתו. ומשום כך הם כצפרים האחזות בפח. ומשום כך אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים דרכי ושבילי התורה של המלך העליון ללכת בה בדרך האמת.

ובא ראה, לעולם אל נפתח אדם את פיו לרעה, שהוא לא יודע מי נוטל אותו הדבר, וכשלא יודע אדם, נכשל בה. וכאשר הצדיקים פותחים את פיהם, כלם שלום.

בא ראה, כשיוסף התחיל לדבר עם פרעה, מה כתוב? אלהים יענה את שלום פרעה. אמר רבי יהודה, הנה נתבאר שהקדוש ברוך הוא חס על שלום המלכות, כמו שנאמר ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, ובארוהו.

רבי חייא אמר, פרעה רצה לנסות את יוסף, והחליף לו את החלום, ומשום שיוסף ידע את הדרגות, הסתפל בכל דבר ודבר ואמר כך ראיתי, כל דבר ודבר כראוי לו.

זהו שכתוב: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. אחרי הודיע אלהים, אחרי היית בשעה ההיא שחלמתי את החלום, שם היית מצוי. ומשום כך אמר [אמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת פתרונו] את כל זאת, ידעת את החלום איך היה וידעת פתרונו.

אמר רבי יצחק, אם כך, יוסף אמר הכל, החלום ופתרונו, כמו דניאל שאמר את החלום ואת פתרונו! אמר לו, לא זה כמו זה. [שהרי] יוסף הסתפל מתוך דבורו של פרעה, שהיה אומר בדרגות ידועות, וראה אותו שטעה, ואמר לו לא כך, אלא כך זה, משום שהדרגות באות כסדרן. אבל דניאל לא הסתפל מתוך דבורו של נבוכדנצר כלום, [שלא] והכל אמר לו, את החלום ופתרונו. מה כתוב בדניאל?

(דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה. בחזיון הלילה, מי חזיון הלילה? זה גבריאל, שהוא חזיון, מראה מן מראה.

בא ראה מה כתוב, (יחזקאל מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו קול מים רבים והארץ האירה מפבדו. מה כתוב אחריו? וכמראה המראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר ומראות כמראה אשר ראיתי אל נהר כבר ואפל אל פני. כל המראות הללו הן שש. שאותן המראות, ומראה של החזיון, מראה יש לו, שיראו בו הגוונים שלמעלה, ונראים במראה ההוא. ויש מראה למראה, ומראה למראה זה על זה, וכלם עומדים בדרגות ידועות ושוטטים, ונקראים מראה הלילה, ובהם מתפרשים כל החלומות של העולם, ואלו הם כמו שלמעלה, עליהם.

וימשיך כד דניאל בחזיון הלילה גלה סוד. לא כתוב התגלה, אלא סוד גלה, אחת מאלו הדרגות, גלה לו אותו חלום ופתרונו. אבל יוסף מתוך דברי פרעה הסתפל בדרגות העליונות ואמר.

וימשיך כד מנה אותו על כל ארץ מצרים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן ליוסף משלו. על הפה שלא נשק לעברה, כתוב ועל פיו נשק כל עמי. היד שלא קרבה לעברה, כתוב ויתן אתה על יד יוסף. הצואר שלא קרבה לעברה, כתוב וישם רבד הזהב על צוארו. הגוף שלא קרבה לעברה - וילבש אותו בגדי שש. הרגל של רכבה לעברה, כתוב וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו. המחשבה שלא חשב - נקרא נבון וחכם. הלב שלא הרהר - ויקראו לפניו אברך. והכל משלו הוא נטל.

מה כתוב? ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בל ארץ מצרים. אמר רבי חזקיה, מה הטעם ויעבר בל ארץ מצרים? כדי לשלט, שפך מכרזים לפניו, וכדי לכנס התבואה בכל מקום ומקום. רבי אלעזר אמר, כנס יוסף תבואה בכל מקום כדי שלא תרקב.

אמר רבי שמעון, כל מה שהקדוש ברוך הוא עשה, הכל הוא לגלגל גלגלים, משום שרצה לקיים הגזירה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הביא כל מה שצריך העולם בראשונה, ואחר כך הביא את האדם לעולם ומצא מזון.

[בא ראה] כמו כן הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, (בראשית טו) ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו', ואחרי כן יצאו ברכש גדול. כשבא יוסף לארץ מצרים, לא מצא בה רכוש גדול. גלגל גלגולים, והביא רעב על העולם, וכל העולם היו מביאים כסף וזהב למצרים, והתמלאה כל ארץ מצרים כסף וזהב. לאחר שהכל נתקן רכוש גדול, הביא את יעקב למצרים.

שפך דרכי הקדוש ברוך הוא - בראשונה בורא [מקדים] רפואה, ואחר כך מכה. כך בראשונה התקין רכוש גדול, ואחר כך הביא אותם לגלות, ועל כן גלגל גלגולים והביא רעב על [כל] העולם, כדי שיהיו מביאים כסף וזהב כל העולם למצרים.

בא ראה, משום יוסף שהוא צדיק, הוא גרם עשר של כסף וזהב שיטלו ישראל, כפיתוב (תהלים קה) ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל. ומידו של הצדיק זה בא לישראל, והכל לזכות אותם לעולם הבא.

פתח ואמר, (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו'. בא ראה, הפסוק הזה הוא בסוד עליון, ובארוהו. ראה חיים - אלו חיי העולם הבא, שאשרי האיש שזוכה לו כראוי.

עם אשה אשר אהבת - זו כנסת ישראל, משום שבה כתוב אהבת, שכתוב (ירמיה לא) ואהבת עולם אהבתיך. מתי? בשעה שצד הזמין אוהו אותה, שכתוב (שם) על כן משכתיך חסד.

כל ימי חיי הבלד, משום שהיא נקשרת בחיים, והיא העולם ששורים בה חיים. שהרי העולם הזה לא שורים בו חיים, משום שהם תחת השמש, ולא מגיעים לכאן אותם האורות של אותה השמש, והסתלקו מהעולם מיום שנחרב בית המקדש, שכתוב (ישעיה יג) חשך השמש בצאתו וגו'. מה זה חשך השמש? ששלק את אורו ולא מאיר, כמו שנאמר (שם נז) הצדיק אבד וגו'.

כי הוא חלקך בחיים - זהו השמש עם הלבנה. וצריכים להכניס הלבנה בשמש והשמש בלבנה שלא להפרידם, וזה הוא חלק האדם להכניס עמם לעולם הבא.

מה כתוב אחריו? (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה. הפסוק הזה יש להתבונן בו. כל אשר תמצא ידך לעשות, וכי התורה הרצויה שאדם עשה כל מה שיכול? אלא כתוב לעשות בכחך. מה זה בכחך? זו נשמתו של האדם, שהיא הכח של האדם, לזכות בה לעולם הזה ולעולם הבא.

דבר אחר בכחך - זו האשה שאמרנו, שהיא הכח להתחזק בה בעולם הזה ובעולם הבא. וצריך בן אדם לזכות בה בזה העולם בכל זה, כדי שיתגבר בה לעולם ההוא.

מה הטעם? משום שאחר שיצא האדם מן העולם הזה, אין בו כח לעשות דבר ולומר, עכשו מכאן

והלאה אעשה מעשים טובים. שודאי שאין מעשה וחסבון ודעת וחכמה בשאול אשר וגו'. אם לא זוכה אדם בעולם הזה, לא יזכה בו אחר כך לעולם ההוא. ובארוה, מי שלא מתקין צידה ללקות מן העולם הזה, לא יאכל בעולם ההוא. ויש מעשים טובים שעושה אדם בעולם הזה שיאכל מהם כאן, והכל נשאר לעולם הבא ולהאון מהם.

בא ראה, יוסף זכה בעולם הזה וזכה בעולם הבא, משום שרצה להאחז באשה יראת ה', כמו שנאמר (בראשית לט) וחסאתי לאלהים. ומשום כך זכה לשלט בעולם הזה וזכה את ישראל.

מה כתוב? (שם מז) וילקט יוסף את כל הכסף, וכך ראוי. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא, הוא לוקט הכל, וכל העשר עומד בו. וזה סוד הכתוב (שם א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, והכל הוא בראוי, ודאי יוסף צריך לשלט על המלכות.

ובא ראה, כתוב וירכב אתו במרכבת המשנה. מי מרכבת המשנה? הקדוש ברוך הוא עשה את הצדיק שליט, משום שהנה ממנו נאון העולם, וצריך להאון, ולקדוש-ברוך-הוא יש מרכבה עליונה, ויש לו מרכבה תחתונה. המרכבה התחתונה היא מרכבת המשנה, ויוסף נקרא צדיק, ולו ראוי להיות רוכב על מרכבת המשנה אשר לו, לקדוש-ברוך-הוא, והכל הוא בסוד עליון שיהיה כמו שלמעלה.

בא ראה. ויקראו לפניו אברך, מה זה אברך? הקשר שנקשרים השמש עם הלבנה, והכל כורעים כנגד המקום הזה. ונתון אותו על כל העולם, וכלם מודים אליו, משום זה הכל הוא בסוד עליון.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את מלכות הארץ כעין מלכות הרקיע, והכל זה כמו זה. וכל מה שנעשה בארץ, עומד לפני הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, המלכות הקדושה לא קבלה מלכות שלמה עד שהתחברה עם האבות, משום שהקדוש ברוך הוא עשה אותה המלכות העליונה שתאיר מסוד האבות.

וכשיוסף הצדיק נרד למצרים בראשונה, הוא משך אחר כך עמו את השכינה, שהרי אין שכינה הולכת אלא אחר הצדיק, ומשום כך נמשך יוסף למצרים בראשונה, ונטל את כל עשר העולם בראוי, ואחר כך נרדה שכינה למצרים וכל השבטים עמה.

ומשום כך יוסף, ששמר את הברית, זכה להתעטר במקומו, וזכה למלכות שלמעלה ולמלכות שלמטה. ועל כן, כל מי ששומר ברית הקדש כאלו קים כל התורה הקדושה כלה, שהרי הברית שקולה ככל התורה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יב) משא דבר ה' על ישראל נאם ה' נטה שמים ויסד ארץ ויצר רוח אדם בקרב. בפסוק הזה יש להתבונן. משא דבר ה'. בכל המקומות האלה שאמר משא, למה משא? אלא בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים ואמר משא - זה לטוב. בכל מקום שהוא על ישראל ואומר משא - זה לרע.

בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים לטוב, משום שמשא הוא מעמסה, כביכול זו מעמסה על הקדוש ברוך הוא השלום של העמים עובדי כוכבים ומזלות, וכשנגזר הדין עליהם, עוברת ממנו המעמסה הזו שהוא סובל עליהם. בכל מקום שנגזר דין על ישראל ואומר משא, כביכול מעמסה היא על הקדוש ברוך הוא, ומשום כך משא מהצד הזה ומהצד הזה, זה משא.

כיון שאמר נטה שמים ויסד ארץ, למה צריך ויצר רוח אדם בקרב? וכי לא היינו יודעים שהוא יצר רוח אדם? אלא להראות דרגה ידועה, שכל הרוחות והנשמות של העולם עומדות באותה הדרגה.

רבי שמעון אמר, הפסוק הזה קשה. אם אמר ויצר רוח אדם ולא יותר - יפה. אבל מה זה בקרב? אלא זה סוד בשני צדדים, שהרי מהנהר ההוא ששופע ויוצא, משם יוצאות ופורחות כל הנשמות ומתפנסות למקום אחד, ואותה הדרגה היא יצר רוח אדם בקרב. וזה כמו אשה שמתעברת מן הזכר, ואותו הולד מצויר לה במעיה, עד שהכל מצויר בצויר משלם במעיה. כך ויצר רוח אדם בקרב, בקרב זה עומד, עד שנברא האדם בעולם ונותן לו.

דבר אחר ויצר רוח אדם בקרב - בקרב של אדם ממש. משום שפאשר נברא האדם והקדוש ברוך הוא נותן לו את נשמתו ויוצא לאויר של העולם, אותה הרוח שבתוכו לא מוצאת גוף להתפשט בתוכו, ועומדת בצד אחד בתוכו.

וכשאדם מתפשט גופו, אותה הרוח מתפשטת ונותנת בו כח. וכן כמו שהגוף מתגדל, כך הרוח נותנת בו כח שיתחזק האדם עמה, ומשום כך יצר רוח אדם בקרב ממש.

ואם תאמר, יצר רוח אדם מה זה? משום שהרוח ההיא צריכה כח שלמעלה יותר להסתייע עמה, ועל כן הקדוש ברוך הוא הוא יצר רוח אדם בקרב, ונותן לו סיוע לאדם.

בא ראה, כשאותה הרוח צריכה סיוע - כמו שהוא אותו האדם וכמו שאותו הגוף נתקן, כך גם

מתקנים לו את אותה הרוח ומוסיפים לו רוח להתתקן, וזה הוא יצר רוח אדם בקרבו.

ובא ראה, כיון שאבד יוסף מאביו, יעקב אבד אותה תוספת הרוח שהיתה בו, והסתלקה ממנו השכינה. אחר כך מה כתוב? (בראשית מה) ותחי רוח יעקב אביהם. וכי עד עכשו היה מת? אלא אותה תוספת הרוח הסתלקה ממנו השכינה ולא היתה בתוכו, משום שהעצב שהיה בו גרם לו, [ואם גרמה לו לזה] שלא היתה רוח בקיומה, ומשום כך ותחי רוח יעקב אביהם. וכאן כתוב וירא יעקב, שעד עכשו לא התבשר. מנין היה יודע? אלא וירא יעקב, שראה את כל דיירי הארץ שהולכים למצרים ומביאים תבואה. זהו שכתוב וירא יעקב.

רבי יצחק אומר, בא ראה, דוד המלך זכה להתחבר עם האבות, וירש את מקומו בתוכם. זהו שכתוב אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

רבי ייסא ורבי חזקיה היו הולכים מקפוטקא ללוד, והיה עמהם יהודי אחד שמחזיק נוד של יין. בעודם הולכים, אמר רבי ייסא לרבי חזקיה, פתח פיה ואמר דבר אחד מאותם הדברים המעלים של התורה שאתה אומר כל יום לפני המאור הקדוש.

פתח ואמר, (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. דרכיה דרכי נעם - אלו דרכי התורה. שמי שהולך בדרכי התורה, הקדוש ברוך הוא משנה עליו את נעימות השכינה שלא תזוז ממנו לעולמים. וכל נתיבותיה שלום - שכל נתיבות התורה כלם שלום. שלום לו למעלה, שלום לו למטה. שלום לו בעולם הזה, שלום לו בעולם הבא.

אמר היהודי ההוא, כמו מטבע בכיס נמצא בפסוק הזה. אמרו לו, מנין לך? אמר להם, שמעתי מאבא, ולמדתי כאן דבר [טוב] בפסוק הזה. פתח ואמר, הפסוק הזה הוא בשני גוונים ובשני צדדים. קוראים בו דרכים וקוראים בו נתיבות. קוראים בו נעם, וקוראים בו שלום. מי הדרכים ומי הנתיבות? מי הנעם ומי השלום?

אלא דרכיה דרכי נעם, הינו שכתוב (ישעיה מג) הנותן בים דרך. שהרי בכל מקום שנקרא בתורה דרך, זו דרך פתוחה לכל. בדרך היו שפתוחה לכל אדם, כך דרכיה דרכי נעם. אלו הדרכים שפתוחים מן האבות, שפרו בים הגדול, ונכנסים לתוכו, ומאותם הדרכים נפתחים לכל עבר וכל צדי העולם.

והנעם הזה היא נעימות שיוצאת מן העולם הבא, ומן העולם הבא מאירים כל המאורות ונפרדים לכל עבר, ואותו הטוב ואותו האור של העולם הבא שיוצאים [שיוצאים] האבות נקרא נעם. דבר אחר - העולם הבא נקרא נעם, וכשמתעורר העולם הבא, כל השמחה וכל הטוב וכל האורות וכל החרות של העולם מתעוררים, ומשום כך נקרא נעם.

ועל זה שנינו, הרשעים של הגיהנם, בשעה שנקנסת השבת, כלם נחים, ויש להם חרות ומנוחה. בשעה שיוצאת השבת, יש לנו לעורר שמחה עליונה עלינו שנגצל מאותו הענש של הרשעים שגזונו [שחזרו] מן השעה ההיא והלאה. ויש לנו להתעורר ולומר, (תהלים צ) ויהי נעם אדני אלהינו עלינו. זהו הנעם העליון, שמחת [חרות] הכל, ועל כן דרכיה דרכי נעם.

וכל נתיבותיה שלום, מי זה נתיבותיה? אלו הם השבילים שיוצאים מלמעלה, ואת כלם לוקח הברית היחיד שנקרא שלום, שלום הבית, ומכניס אותם לים הגדול כשהוא בגבורתו, ואז נותן לו שלום. זהו שכתוב וכל נתיבותיה שלום. בא ראה, יוסף היה ברית שלום, והיה מלך במצרים ושלט על הארץ, ויעקב, משום שהסתלקה ממנו השכינה, לא היה יודע.

ועם כל זה, ליעקב היה שבר, כדי לקנות תבואה במצרים, וראה שהוא שבר על שבר, שירדו בניו למצרים, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, כדי שלא תראו עצמכם אלא כמו רעבים, כמו אנשים שאין להם שבע.

אמר רבי חזקיה, ודאי סוד יש כאן, שהרי בכל זמן שהוא צער בעולם, לא צריך האדם להראות את עצמו בשוק, כדי שלא יתפס בחטאיו, ועל כן אמר למה תתראו, והנה נתבאר.

דבר אחר וירא יעקב כי יש שבר במצרים - תבואה ממש, שהרי על כן שלח הקדוש ברוך הוא רעב לעולם, כדי להוריד את יעקב ואת בניו לשם, ועל זה ראה את בני הארץ שהיו מביאים משם תבואה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים. בשעה שמת יצחק, באו יעקב ועשו לחלק, ועשו יצא מחלקו של הארץ ומהכל, ויעקב שייסבל את הגלות יטל הכל. ועל זה ראה אותו השבר שהיה לו במצרים הוא ובניו לסבל את הגלות, ועל זה ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, מלפני הדיו שלמעלה, שלא נמצא עליכם מקטרג. ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה. הרי פרשוק רדיו, כחשבון הזה היו ישראל במצרים.

ויוסף הוא השליט על הארץ וגו'. רבי ייסא פתח ואמר, (תהלים כז) ועתה ירום ראשי על אבני

סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה'.

בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה מהאדם, הוא זוקף אותו על כל בני העולם ועושה אותו הראש של הכל, וכל שונאיו נכנעים תחתיו.

את דוד המלך שָׁנאו אֲחִיו, דָּחוּ אותו מהם - הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל בני העולם. בא חמיו - ברח מפניו, הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל מלכותו, וכלם היו כורעים וסוגדים לפניו. ואת יוסף דחו אֲחִיו, אחר כך כלם כָּרְעוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לִפְנָיו, וְהָיוּ שֹׁפְתֵיבָיו וְלִבָּאוֹ אֲחִי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אֲפִים אֶרְצָה.

דָּבָר אַחֵר וְעַתָּה יְרוּם רֹאשִׁי - מִה זֶה וְעַתָּה? כְּמוֹ וְאַתָּה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הִנֵּה נִתְבָּאֵר, עַתָּה שֶׁהִיא הַדְרָגָה הַעֲלִיּוֹנָה. וְכִי הִיא אוֹתָהּ הַעֲתָ? זֶה הִיא וְכִי דִינוּ.

יְרוּם רֹאשִׁי - לְהָרִים אוֹתָהּ בְּכַבֹּד וּמִלְכוּת. עַל אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי - אֵלֶּי שָׂאָר מַלְכֵי הָאָרֶץ. וְאַזְבַּחָהּ בָּאֵהָלוֹ - זֶה יְרוּשָׁלַיִם. בָּאֵהָלוֹ - זֶה אֵהָל מוֹעֵד. זְבַחֵי תְרוּעָה - שִׁשְׁשֹׁמֶע כָּל הָעוֹלָם. אֲשִׁירָה וְאַזְמֶרָה - מֵאוֹתוֹ צֵד שֶׁהִיא הַתְרוּעָה. שִׁהְרֵי מִשָּׁם, מֵהַצֵּד שֶׁל הַתְרוּעָה, בָּאָה הַשִּׁירָה וְהַתְשַׁבְּחָת.

דָּבָר אַחֵר וְעַתָּה יְרוּם רֹאשִׁי - זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. עַל אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי - זֶה עֲשׂוֹ וְכָל הַשָּׂרִים שָׁלוּ. וְאַזְבַּחָהּ בָּאֵהָלוֹ - אֵלֶּי יִשְׂרָאֵל. זְבַחֵי תְרוּעָה - שִׁפְתוֹב (שם נא) זְבַחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה, כְּדִי לְהַעֲבִיר אֶת הַדִּין מִן הָעוֹלָם. אֲשִׁירָה וְאַזְמֶרָה - לְהוֹדוֹת וּלְשַׁבַּח לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא לֹא הִפְסֵק לְעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר וְעַתָּה יְרוּם רֹאשִׁי - בְּכָל, יָצָר טוֹב עַל יָצָר רָע, שִׁפְתוֹב עַל אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי, זֶה הַיָּצָר הָרָע שֶׁהוּא סָבִיב הָאָדָם, וְהוּא שׁוֹנֵא אוֹתוֹ בְּכָל. וְאַזְבַּחָהּ בָּאֵהָלוֹ זְבַחֵי תְרוּעָה - זֶה הַתְרוּעָה שֶׁנִּתְּנָה מִצֵּד הָאֵשׁ, כְּפִתוֹב (דְּבָרִים לג) מִיָּמִינוֹ אֵשׁ דָּת לְמוֹ. שִׁהְרֵי בְּשִׁבִּיל הַתְרוּעָה יְרוּם רֹאשׁוֹ [שֶׁל הָאָדָם] וְנִשְׁבָּרִים כָּל שׁוֹנְאָיו לִפְנָיו, כְּפִתוֹב (תְּהִלִּים יח) תִּכְרִיעַ קָמִי תַּחְתִּי.

דָּבָר אַחֵר וְעַתָּה יְרוּם רֹאשִׁי - לְהַכְלִיל עִם הָאֲבוֹת, שִׁהְרֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ לְהַדְבִּיק עִם הָאֲבוֹת, וְאַזְ יִתְרוֹמֵם וְיַעֲלֶה לְמַעְלָה, וְהוּא בִּקְשָׁר אֶחָד עִמָּם. עַל אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי - אֵלֶּי הֵם שֹׁבְצֵד הַשְּׂמָאל, כָּלֵם בְּעָלֵי הַדִּינִים שֶׁמִּתְכַּוְּנִים לְחַבֵּל, וְאַזְ הַשְּׂמֵשׁ מִתְחַבֵּר לְלִבָּנָהּ, וְהַכָּל הוּא אֶחָד.

בא ראה, כְּתוּב וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ. זֶה הַשְּׂמֵשׁ שֶׁשׁוֹלֵט בְּלִבָּנָהּ וּמֵאִיר לָהּ וְזֶן אוֹתָהּ. הוּא הַמְשַׁבֵּיר לְכָל עִם הָאָרֶץ, שִׁהְרֵי אוֹתוֹ נִהַר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, מִמֶּנּוּ כָּלֵם נְזוּנִים וּמִשָּׁם פּוֹרְחוֹת הַנִּשְׁמוֹת לְכָל, וּמִשׁוּם כֵּךְ כָּלֵם מִשְׁתַּחֲוִים אֶל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם, שִׁהְרֵי אֵין לָךְ דָּבָר בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא תִּלְוִי בְּמִזְל, וּבִבְרֹוּהוּ.

וַיִּכָּר יוֹסֵף אֶת אֲחִיו וְהֵם לֹא הִכְרִהוּ. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים מט) לָמָּה אִירַע בְּיָמֵי רָע עוֹן עֲקֵבִי יִסּוּבִנִּי. בא ראה, שֶׁלֶשָׁה הֵם שְׁפוֹחָדִים וְלֹא יוֹדְעִים מִמָּה הֵם פּוֹחָדִים, וּבִבְרֹוּהוּ. אֲבָל מִי שְׁפוֹחָד וְלֹא יוֹדֵעַ מִמָּה הוּא פּוֹחָד - מִשׁוּם אוֹתָם הַחֲטָאִים שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ שֶׁהֵם חֲטָאִים, וְלֹא מִשְׁגִּיחַ בָּהֶם, וְהוּא פּוֹחָד מִיָּמֵי רָע.

מִי הֵם יָמֵי רָע? אֵלֶּי הֵם הַיָּמִים שֶׁהֵם מְזַדְּמָנִים בְּאוֹתוֹ רָע, וְכִי הֵם? זֶה [הוּא] יָצָר הָרָע, שֶׁהוּא נִקְרָא רָע, וְיֵשׁ לוֹ יָמִים דְּוָעִים שֶׁנִּתְּנָה לוֹ רְשׁוֹת בְּעוֹלָם לְהִסְטִין לְכָל אוֹתָם שֶׁמִּטְמָאִים אֶת דְּרָכֵיהֶם. שְׁמִי שָׁבָא לְהַטְמָא - מִטְמָאִים אוֹתוֹ, וְאַלֶּה הֵם שֶׁנִּקְרָאִים יָמֵי רָע, וְאַלֶּי מְמַנִּים עַל אוֹתָם חֲטָאִים שֶׁדָּשִׁים אוֹתָם בְּנִי אָדָם בְּעִקְבֵיהֶם.

בא ראה, כָּל אוֹתָם שֶׁמִּטְמָאִים אֶת דְּרָכֵיהֶם, כְּמָה קְבוּצוֹת שֶׁל מְזִיקִים מְזַדְּמָנִים אֶצְלָם וּמִטְמָאִים אוֹתָם. בְּדָרְךְ שֶׁאָדָם רוֹצֵה לְלָכֵת - בְּאוֹתָהּ הַדְרָךְ מְנַהִיגִים אוֹתוֹ מִמֶּשׁ. בא אָדָם לְהַטְהֵר - כְּמָה הֵם שֶׁמְסִיעִים לוֹ.

הָרִי שְׁנִינוּ, שֶׁכְּשֶׁאָדָם קָם בַּבֹּקֶר, צָרִיךְ לְרַחֵץ יָדָיו מִתּוֹךְ נִטְלָה שֶׁל מַיִם, שֶׁהוּא כָּלִי לְטַל מִמֶּנּוּ מַיִם, מִתּוֹךְ מִי שֶׁרַחֵץ יָדוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרֹוּהוּ. וְכִי רֹאֵה, בְּשִׁבִּיל הַנִּטְלָה הַזֶּה בִּבְרֹוּהוּ אֶת הַדְּבָר.

וְעוֹד, שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְטַל יָד יָמִין בְּשְׂמָאל, כְּדִי לְהַשְׁלִיט יָמִין עַל שְׂמָאל, וְיִרְחֹץ הַיָּמִין מִן הַשְּׂמָאל, וּמִשׁוּם זֶה הִיא נִטְלָה. וְעַל כֵּן מִי שֶׁנּוֹטֵל יָדוֹ, יֵטֵל יָמִין בְּשְׂמָאל, לְהַשְׁלִיט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמָאל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתֵּן מָקוֹם לְיָצָר הָרָע לְשַׁלֵּט כָּלֵל, וְהִנֵּה בִּבְרֹוּהוּ.

בא ראה, בְּשַׁעַר שְׁדִין הָרָע שׁוֹלֵט, לֹא מִשִּׁיב יָדוֹ מִלְּהָרַע, וּבְשַׁעַר שֶׁהַיָּמִין שׁוֹלֵט עַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת לְשַׁבֵּר אוֹתָם, חֵס הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם וְלֹא מַכְלָה אוֹתָם.

וּמִשׁוּם כֵּךְ, כָּל מִי שֶׁהוּא חוֹטָא, בְּאוֹתָם הַחֲטָאִים שֶׁדָּשׁ בָּהֶם בְּרָגְלָיו, לֹא יָדַע עֲלֵיהֶם, וּפּוֹחָד תְּמִיד. דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה תְּמִיד נִשְׁמָר מִהַחֲטָאִים הַלְלוּ, וְכִשְׁהִיָּה יוֹצֵא לְקָרֵב, הָיָה מִפְּשָׁפֶשׁ בָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא פָחַד לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם בְּקָרֵב.

ובא ראה, אֶרְבָּעָה מְלָכִים הָיוּ, מִה שֶׁבִּקֵּשׁ זֶה לֹא בִקֵּשׁ זֶה. דָּוִד אָמַר (תְּהִלִּים יח) אֶרְדּוּף אוֹיְבֵי וְאַשְׁיִגֵם וְלֹא אֲשׁוּב עַד כְּלוֹתָם. מִה הַטָּעַם? מִשׁוּם שֶׁהִיָּה נִשְׁמָר מִן הַחֲטָאִים הַלְלוּ, וְלֹא נָתַן מָקוֹם

לְשׁוֹנָאֵיו לְשֹׁלֵט, וְעַל כֵּן רָצָה לְרֹדֵף אַחֲרֵיהֶם תָּמִיד, וְהֵם לֹא יָרְדְּפוּ אַחֲרָיו לְתַבֵּעַ אֶת חֲטָאֵיו וְיִפְּל בִּידֵיהֶם. אֲסָא הָיָה מִפְּחַד יוֹתֵר. אֵף עַל גַּב שְׁהִיָּה מִפְּשָׁפֶשֶׁת בְּחֲטָאֵיו, וְלֹא כְּמוֹ דָּוִד הַמֶּלֶךְ, הוּא רָצָה לְרֹדֵף אַחֲרֵיהֶם, וְלֹא לְהִלָּחֵם בָּהֶם, וַיִּהְרֹג אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן הָיָה, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִי הַיָּמִים ב' יד) וַיִּרְדָּפֵם אֲסָא וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ וְגו', וְכְתוּב וַיִּגְף ה' אֶת הַכּוֹשִׁים לִפְנֵי אֲסָא וְלִפְנֵי יְהוּדָה וַיִּנְסוּ הַכּוֹשִׁים. [וְכֵן] מֶה כְּתוּב בְּדוֹד? (שְׁמוּאֵל א' ל) וַיָּכֶם דָּוִד מִהַנֶּשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמַחֲרָתָם. אֲבָל אֲסָא, הוּא רוֹדֵף וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּה.

גַּם יְהוֹשֻׁפָּט מֶלֶךְ יְהוּדָה כֵּן הָיָה מִבְּקֵשׁ וְאוֹמֵר, אֵינִי יָכוֹל לְרֹדֵף וְלֹא לְהִרְג, אֲלֵא אֲנִי אֲזַמֵּר, וְאַתָּה תִּהְרֹג אוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה כֵּן כֵּן מִפְּשָׁפֶשֶׁת כְּמוֹ אֲסָא, וְכֵן עָשָׂה לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִי הַיָּמִים ב' כ) וּבָעֵת הַחֲלוּ בְרָנָה וַתִּהְלַח גִּתּוֹ ה' מֵאֲרָבִים עַל בְּנֵי עַמּוֹן מוֹאָב וְהָר שְׁעִיר הַבָּאִים לַיהוּדָה וַיִּגְנְפוּ.

חֲזָקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה אֵף כֵּן גַּם אָמַר, אֵינִי יָכוֹל לֹא לְזַמֵּר וְלֹא לְרֹדֵף וְלֹא לְהִלָּחֵם בְּקָרֵב, מִשּׁוּם שֶׁפְּחַד מִהַחֲטָאִים הִלְלוּ שְׁאֲמָרְנוּ. מֶה כְּתוּב? (מַלְכִּים ב' יט) וַיְהִי בַּלֵּילָה הַהוּא וַיֵּצֵא מֶלֶךְ ה' וַיִּדֹּף בְּמַחֲנֵה אֲשׁוּר מֶאֱהָ וּשְׁמוֹנִים וְחַמְשָׁה אֲלֵף וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֹּקֶר וְהָיָה כָּלֵם פְּגָרִים מֵתִים. וְחֲזָקִיָּה הָיָה יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְשׁוֹכֵב בְּמִטָּתוֹ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְג אוֹתָם.

וַיְמָה הַצְּדִיקִים הִלְלוּ הָיוּ פוֹחֲדִים מִן הַחֲטָאִים הִלְלוּ - שְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה. מִשּׁוּם כֵּן יֵשׁ לְאָדָם לְהַשְׁמֵר מִהַחֲטָאִים הִלְלוּ וּלְפִשְׁפֹּשׁ בָּהֶם כְּמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹטוּ עָלָיו אוֹתָם יָמֵי רָע, שֶׁלֹּא מְרַחֲמִים עָלָיו.

בֹּא רֵאָה, וַיִּכְר יוֹסֵף אֶת אָחִיו. בְּשַׁעֲה שֶׁנִּפְּלוּ בִּידוֹ, הוּא רָחַם עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שָׁלֵם, וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ. שְׁאוֹתָם שָׁמְעוּ וְלֹא בָּאוּ מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְעַל כֵּן לֹא רָחַמוּ עָלָיו, שֶׁהָיָה כָּל אוֹתָם בְּעֲלֵי הַדִּין הַקָּשָׁה לֹא מְרַחֲמִים עַל בְּנֵי אָדָם בְּשַׁעֲה שֶׁנּוֹפְלִים בִּידֵיהֶם.

וּמִשּׁוּם כֵּן אָמַר דָּוִד (תְּהִלִּים מ"ט) לָמָּה אֵירָא. לֹא כְּתוּב נִרְאֵתִי, אֲלֵא אֵירָא, [אֲלֵא] שִׁישׁ [שְׁאִין] לִי לִפְחַד מֵאוֹתָם יָמֵי רָע, כִּפִּי שְׁאֲמָרְנוּ. עוֹן עֲקָבִי יְסוּבִנִּי, מִי הֵם עֲקָבִי? אֵלֵינוּ הֵם בְּסוֹד הָאֱמוּנָה, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כ"ה) וַיִּדּוּ אַחֲזָת בַּעֲקֵב עֲשׂוֹ. זֶה הוּא הָעֲקֵב, וְהֵם הָעֲקָבִים שֶׁמִּסְתַּפְּלִים בָּהֶם תָּמִיד, בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁאָדָם דָּשׁ בּוֹ תָּמִיד בַּעֲקָבוֹ.

בֹּא רֵאָה מֶה כְּתוּב? (יִשְׁעִיָּה ה') הוּא מְשַׁכֵּי הָעוֹן בְּחַבְלֵי הַשְּׂוֹא וְכַעֲבוֹת הָעֲגֻלָּה חֲטָאָה. בְּחַבְלֵי הַשְּׂוֹא - שֶׁדָּשׁ בּוֹ בַּעֲקֵב וְלֹא חוֹשֵׁשׁ עָלָיו, וְאַחֵר כֵּן מִתְחַזֵּק וְנִעְשָׂה [בְּחַבְלֵי הַשְּׂוֹא] כַּעֲבוֹת הָעֲגֻלָּה, וּמִתְחַזֵּק אוֹתוֹ הַחֲטָא, וּמִסְטָה אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

אֲשֶׁרֵיהֶם הַצְּדִיקִים שִׁיּוּדָעִים לְהַשְׁמֵר מִחֲטָאֵיהֶם, וְהֵם תָּמִיד מִפְּשָׁפֶשֶׁת בְּמַעֲשֵׂיהֶם כְּדִי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא עֲלֵיהֶם מִקְטָרֵג בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִשְׁטִינוּ עֲלֵיהֶם לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָיָה הַתּוֹרָה מִתְקַנֶּת לָהֶם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים לָלֶכֶת בָּהֶם, שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי ג) דְּרָכִיָּה דְרָכִי נֶעַם וְכָל נְתִיבָתֶיהָ שְׁלוֹם.

וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלֵם לָהֶם וְגו'. רַבִּי חִיָּיא פִּתַּח וְאָמַר, (ש"ס כ"ד) בְּנִפְּל אוֹיְבֶךָ אֵל תִּשְׁמַח וּבִכְשָׁלוֹ אֵל יִגַּל לְבֶךָ. בֹּא רֵאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הָאָדָם שִׁיּוּזָה לְכַבּוֹדוֹ וּלְשִׁמְשׁ לִפְנֵי תָמִיד וּלְהַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בָּהּ בַּתּוֹרָה תָּמִיד.

וְכִינּוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּרְא אֶת הָאָדָם, נָתַן לִפְנֵי תּוֹרָה, וְלָמַד אוֹתוֹ בָּהּ לְדַעַת אֶת דְּרָכֶיהָ. מִנּוּן לָנוּ? שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב כ"ח) אִזּוּ רֵאָה וַיִּסְפְּרָה הַכִּינָה וְגַם חֲקָרָה. וְאַחֵר כֵּן, וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יָרָאת ה' הִיא חֲכָמָה וְסוֹר מִרָע בִּינָה. כִּינּוּ שֶׁהַסְתַּפֵּל בָּהּ וְלֹא שָׁמַר אוֹתָהּ, עֶבֶר עַל מַצּוֹת רְבוּנוֹ וְנִתְפַּס בְּחֲטָאוֹ.

וְכָל אוֹתָם שֶׁעֲבָרוּ עַל דָּבָר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה נִתְפָּסוּ בָּהּ. שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהִתְחַכֵּם עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, עֶבֶר עַל דָּבָר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה, וְגַרְם לוֹ לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ אֶת מַלְכוּתוֹ וּלְפַלֵּג אֶת הַמַּלְכוּת מִבְּנֵי. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל הַתּוֹרָה עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

וַיִּוֹסֵף שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ תּוֹרָה, וְאָחִיו נִפְּלוּ בִּידוֹ, לָמָּה גִלְגַּל עֲלֵיהֶם כָּל הַגִּלְגּוֹל הַזֶּה, וְהָיָה הוּא יָדַע אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלָּמַד אוֹתוֹ אֲבִיו? אֲלֵא חֵס וְשְׁלוֹם שִׁיּוֹסֵף גִּלְגַּל עֲלֵיהֶם גִּלְגּוֹלִים לְנֶקֶם מֵהֶם, אֲלֵא כֵּן זֶה לֹא עָשָׂה אֲלֵא לְהַבִּיא אֶת אָחִיו בְּנִימִין אֲצִלּוֹ, שֶׁתִּשְׁוִקְתוּ הִיתָה אֲצִלּוֹ, וְהוּא לֹא הִשְׁאִיר אֶת אָחִיו לָפַל, שֶׁהָיָה כְּתוּב וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיִּמְלֵא אֶת כָּלֵיהֶם בָּר וְגו', וְכָל זֶה כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְּלוּ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כִּשְׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַלְבָּנָה, הָיָה תָּמִיד מִסְתַּפֵּל בָּהּ, כְּכְתוּב (דְּבָרִים י"א) תָּמִיד עֲיָנִי ה' אֲלֵהִידָּהּ בָּהּ. הִשְׁגַּחְתּוּ בָּהּ תָּמִיד. וְכְתוּב אִזּוּ רֵאָה, שֶׁהָיָה הַשֶּׁמֶשׁ בְּהִשְׁגַּחְתּוֹ בָּהּ מֵאִירָה. וַיִּסְפְּרָה, מֶה זֶה וַיִּסְפְּרָה? כְּמוֹ שְׁאֲמָר (אִיּוֹב כ"ח) מִקּוֹם סִפִּיר אֲבִינִיָּה.

הַכִּינָה, שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּתִקּוֹן בְּשָׁנִים עֲשָׂר תַּחֲוִמִּים מַחְלֻקָּת לְשִׁבְעִים שָׁרִים, הַתִּקּוֹן אוֹתָהּ בְּשִׁבְעָה עֲמוּדִים עֲלִיוֹנִים לְהַאֲזִיר וְלִשְׁבֵּת עַל שְׁלֹמוֹת. וְגַם חֲקָרָה, לְהַשְׁגִּיחַ עָלֶיהָ תָּמִיד, פַּעַם אַחֵר פַּעַם, שְׁאִין



## פוסק לעולמים.

ואחר כך הזהיר את האדם ואמר, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה, שהרי היא מתעשרת על התחיתונים לירא ולדעת את הקדוש ברוך הוא בגללה. וסור מרע בינה, ברור מהפסלת שלא לקרב עמו, ואז השגחת [המצאות] הבינה לדעת ולהסתכל בכבוד המלך העליון.

רבי יוסי קם לילה אחד להשתדל בתורה, והיה שם עמו יהודי אחד שפגש בו באותו הבית. פתח רבי יוסי ואמר, (משלי ו) לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממנות. לא יועילו אוצרות רשע - אלו הם שלא משתדלים בתורה, והולכים אחר דברי העולם ולכנס אוצרות רשע. מה כתוב? (קהלת ה) ואבד העשר ההוא בענין רע, משום שהם אוצרות רשע.

וצדקה תציל ממנות - אלו שמשתדלים בתורה ויודעים דרכיה להשתדל בה, שהרי התורה נקראת עץ חיים, ונקראת צדקה, שכתוב (דברים ו) וצדקה תהיה לנו.

דבר אחר וצדקה תציל ממנות - זו צדקה מכש, והיא בשני גוונים ובשני צדדים. קורא לו תורה וקורא לו צדקה, והכל אחד.

אמר אותו היהודי, וקורא לו שלום. אמר רבי יוסי, כך זה ודאי שנקראת שלום. קם אותו היהודי והשתתף עמו. פתח אותו היהודי ואמר, (משלי כח) עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים ישבע ריש. הפסוק הזה קשה, וכי שלמה המלך, שהוא חכם מכל בני העולם, איך אמר שיתאמץ אדם לעבד את האדמה ולהשתדל אחריה ויגזב חיי עולם?

אלא סוד הוא. פתח ואמר, (בראשית ב) ויבטח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, ובארוהו שהוא בסוד הקרבנות. בא ראה, לעבדה - זה המלך העליון. ולשמרה - זה המלך התחתון. העולם העליון והעולם התחתון. לעבדה - [לזכר] בסוד של זכור. ולשמרה - בסוד של שמור.

ומשום כך עבד אדמתו זה גן עדן, שצריך לעשות ולעבד ולמשך לה ברכות מלמעלה, וכשמתברכת ונמשכות לה ברכות מלמעלה, גם הוא מתברך עמה. בא ראה שהכחן שמברך מתברך, כמו שנאמר (במדבר ו) ואני אברכם. ומשום כך עבד אדמתו ישבע לחם - זהו המזון שלמעלה. ומרדף ריקים - מי שיתדבק בצד האחר שהוא מרדף ריקים - ישבע ריש ודאי. אמר רבי יוסי, אשריך שזכית לדבר הזה.

עוד פתח ואמר פסוק אחריו, (משלי כח) איש אמונות רב ברכות. זהו אדם שבו אמונות הקדוש ברוך הוא, כמו רבי ייסא הגדול, שאף על גב שהיה לו מאכל של אותו היום לאכל, לא היה מתקין אותו עד שהיה מבקש מזונו לפני המלך הקדוש. אחר שהתפלל תפלתו ובקש מזונו מלפני המלך, אז היה מתקין, והיה תמיד אומר: לא נתקין עד שיגתנו מבית המלך.

ואף להעשיר לא ינקה, משום שלא רצה להשתדל בתורה, שהיא החיים של העולם הזה והחיים של העולם הבא. עכשו שהיא השעה להשתדל בתורה - נשתדל.

פתח אותו האיש בסוד החלום ואמר, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. ויזכר יוסף את החלמות, וכי למה יוסף [אמר או] זכר להם אותם החלומות שחלם להם, ומה הועיל לו אלו לא הזכיר להם, שהרי יוסף היה חכם, וכתוב כל ערים יעשה בדעת וכסיל יפרש אגלת?

אבל כיון שראה שהם באו ומשתחוים לו אפים על הארץ, אז נזכר ממה שחלם להם כשהיה עמם, שכתוב והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי. אמר יוסף בשעה שראה שכורעים אחיו לפניו, שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה, אז ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם, שהרי ראה שהם קמים.

עוד, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם - זכר אותם, משום שאין שכחה לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי חלום שהוא טוב, צריך אדם להזכירו, שלא ישכח, ואז מתקנים, שהרי כמו שנשכח לפני האדם, כך נשכח עליו.

בא ראה, חלום שלא נפתר, כאגרת שלא נקראה. ובא ראה, משום שלא נזכר, כמי שלא הכיר אותו. ועל זה, מי שנשכח ממנו חלום ולא דע אותו, לא עומד עליו להתקנים. ומשום זה יוסף היה זוכר את חלומיו, כדי להתקנים, משום שלא ישכח החלום ממנו לעולם, והיה תמיד מצפה לו. ויאמר אלהם מרגלים אתם. הוא זכר את החלום, אבל לא אמר להם דבר, אלא מרגלים אתם.

פתח רבי יוסי ואמר, (קהלת ה) כי בא החלום ברב ענין וקול כסיל ברב דברים. כי בא החלום ברב ענין, הנה פרשיה שפכה הם העוזרים בחלום, וממנים דרגות על דרגות, עד שהחלומות מהם כלם אמת, ומהם שיש בהם אמת וכזב. אבל לאותם צדיקי האמת, אין מתגלים להם דברים כוזבים כלום, אלא כלם אמת.

בא ראה דניאל מה כתוב בו, (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה, וכתוב (שם ו) דניאל

ראה חלום בהיותו ישן על משכבו, אז כתב את החלום. ואם יש בו דברים כוזבים, למה נכתב בין הכתובים? אלא אותם צדיקי אמת, בשעה שנשמותיהם עולות, לא מתחברים בהם אלא דברים קדושים, שמודיעים לו דברי אמת, דברים קימים, שלא משקרים לעולמים.

ואם תאמר, הנה שנינו שדוד המלך לא ראה חלום טוב, הנה נשמע שהיה רואה דוד דברים שלא אמת? אלא ודאי, כל ימיו היה משתדל לשפך דמים ונלחם קרבות, וכל חלומות לא היו אלא חלומות רעים, חרבו ושממה ודם ושפיכות דמים, ולא חלום של שלום.

ואם תאמר, לאדם טוב מראים חלום רע? כך זה ודאי. כל אותם רעות שעתידיים להשיג - על אותם שעוברים על דברי תורה, ואותם ענשים שעתידיים להענש בעולם ההוא כלם רואה, כדי שכל שעה תהיה יראת אדונו עליו. והנה העירו שכתוב (קהלת ג) והאלהים עשה שייראו מלפניו - זה חלום רע. ועל זה לאותו צדיק מראים לו חלום רע, כמו שנתבאר.

בא ראה, שהנה שנינו, שאותו אדם שרואה חלום, צריך לו לפתח את פיו בו לפני אנשים שאוהבים אותו, כדי שיעלה רצונם אליו לטוב ויפתחו פיהם לטוב, וימצא הרצון והדבר הכל לטוב. הרצון שהוא המחשבה ראשית הכל, והמלה שהיא סיום הכל. ועל כן נמצא שהנה הוא שלמות בסוד עליון.

ומשום כך הכל מתקיים, וצריכים אוהבי האיש להתקיים באותו פתרון טוב, והכל הוא כראוי. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מודיע לאדם כל אחד ואחד באותה הדרך שלו כמו שהוא, ובאותו גון שכל אחד ואחד אוהב שיהיה חלום. אמר אותו יהודי, ודאי שהחלום אינו אלא לאדם צדיק, שהוא ראה חלום כראוי.

ובא וראה, שפאשר אדם ישן על מסתו, נשמתו יוצאת ומשוטטת בעולם למעלה ונכנסת למקום שנכנסת, וכמה קבוצות מזיקים עומדים והולכים בעולם ופוגשים את אותה הנשמה. אם היא צדיקה, עולה למעלה ורואה מה שרואה. ואם לא, נאחזת בצד ההוא, ומודיעים לה דברים כוזבים או דברים שעתידיים לבא לזמן הקרוב. וכשמתעוררת אותה הנשמה שבו, היא מודיעה לו מה שראתה.

ועל כן לאדם שאינו צדיק מודיעים לו חלום טוב שאינו אמת, הכל כדי להסוותו מאותה דרך האמת. כיון שהוא הסיט את דרכו מדרך האמת, מטמאים אותו. שכל מי שבא להטהר - מטהרים אותו, ומי שבא להטמא - מטמאים אותו. הנה ודאי כך נתבאר.

ישבו עד שעלה הבקר. אמר רבי יוסי, ודאי לא זכר שמו של יוסף באותם דגלים, שכתוב (במדבר ב) דגל מחנה אפרים, ולא כתוב דגל מחנה יוסף, משום שהתגאה על אחיו, והנה נתבאר.

אמר אותו היהודי, ודאי שמעתי, שיוסף הוא בעולם הזכר, וכל השבטים הם בעולם הנקבה, ועל כן לא נכלל יוסף עמהם, משום שהוא בעולם הזכר עמהם.

מה כתוב? כלנו בני איש אחד נחנו. נחנו? אחנו היה צריך לכתב! למה חסר א? אלא משום שסוד הברית לא נמצא עמם. הסתלק משם א', שהרי א' הוא זכר. ועל כן ב' היא נקבה, א' זכר. ומשום כך א' הסתלק משם, ונשארו אותו נקבות אצל השכינה.

אחר כך אמרו כנים אנחנו. נוספה א'. אמרו ולא ידעו מה אמרו, משום שיוסף נמצא שם, והשלימו הדבר ואמרו אנחנו. מנין לנו? שכתוב ויאמרו שניהם עשר עבדיך אחים אנחנו. ויוסף הוא בחשבון. כשנכנס בחשבון, אמרו אנחנו. וכשלא נכנס בחשבון, אמרו נחנו.

אמר רבי יוסי, כל הדברים הללו שאמרנו כאן, הקדוש ברוך הוא התרצה בהם, שהרי השכינה לא זזה מכאן, ככתוב (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו.

ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים. אמר רבי אלעזר, שלשת הימים הללו למה? אלא שלשת הימים הללו כנגד שלשת הימים של שכם, שכתוב (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים.

בא ראה מה כתוב בו, ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו. להראות שהוא לא עשה כמו שהם עשו בשכם, שגרמו לאנשי שכם לקבל עליהם את זאת, סוד הברית, ואחר שעשו הברית הזו, הרגו אותם, ולא נשאר מהם אחד. והוא מה כתוב? זאת עשו וחיו. מה הטעם? משום שאת האלהים אני ירא, שמר הברית. וכל הגלגול הזה לא היה אלא בשביל בנימין.

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו'. ויאמרו איש אל אחיו - זה שמעון ולוי, כמו שהיה בראשונה שכתוב (שם לו) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא. מה להלן שמעון ולוי - אף כאן שמעון ולוי.

בא ראה, מי איש ומי אחיו? אלא איש זה שמעון. כתוב כאן איש, וכתוב שם (במדבר כה) והנה איש מבני ישראל בא. מה להלן משמעון - אף כאן גם שמעון. ומשום שחזר בתשובה, בקה והתנחם על

זה, ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו. על כן נבנה מזלז שור, כמו שמזלז של יוסף שור, שפיתוב (דברים לג) בכור שורו הדר לו. ומזלז של שמעון הוא שור.

ועל כן ויחם מאתם את שמעון, כדי שלא יקטרג עם לוי, משום ששמעון ולוי, כששניהם מתחברים, יכולים לקטרג. ויאסר אתו לעיניהם. הנה פרשוה, לעיניהם אסרו, ואחר שיצאו היה מאכיל אותו ומשקה אותו.

ואם תאמר שהוא רצונו של יוסף, משום שפיתוב (משלי כה) אם רעב שנאד האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. אם כן, יוסף שהוא צדיק איך עשה כן, שהרי פיתוב (שם) כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך?

אלא חס וחלילה שיוסף לכך הוא חשש, אלא באדם לאחיו כך גם היה עושה, התנהג עמו באהבה ולא בצורה אחרת, ולא עמו בלבדו, אלא עם כל אחיו, כמו שפיתוב ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר ולקשיב בספיהם איש אל שקו ולתת להם צדה לדרך ויעש להם כן, כדי להתנהג עמם באהבה.

רבי יוסי פתח ואמר, (נחום א) אם שלמים וכן רבים וכן נגזזי ועבר ונענת לא אענך עוד. הפסוק הזה בארוהו, שפאשר העם בכלם יש שלום ואין בהם בעלי שנאה, הקדוש ברוך הוא חס עליהם, והדין לא שולט בהם. ואף על גב שכלם עובדים לכוזבים ומזלות והם בשלום - הדין לא שולט עליהם, ובארוה שפיתוב (הושע ד) חבור עצבים אפרים הנח לו.

וכן נגזזי ועבר, מה זה וכן נגזזי? היה צריך להיות נגזזי! אלא זהו ראש הפסוק שהוא שלום, אף כאן שלום, ומי הוא? זהו צדקה. משום שצדקה זהו שלום, ומי שמרבה בצדקה, מרבה שלום למעלה ומרבה שלום למטה, ומשום כן וכן נגזזי ועבר, שגוזזים ממונם בצדקה. ועבר? היה צריך להיות ועברו. מה זה ועבר? אלא זה הדין של הרגז, כמו שפאמר (ישעיה כו) עד יעבר זעם. עבר הדין מעליהם.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים - אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם ברית הקדש לשמר אותו תמיד, ושהאדם יהיה בו שלם בכל הצדדים, למעלה ולמטה. ואם אין האדם שומר אותו תמיד, הרי הוא פגום, פגום בכל. מנין לנו? שפיתוב (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים. מה זה תמים? שלם. שעד שלא התקיימה בו ברית, הוא פגום.

ומשום כן, אם שלמים וכן רבים - אם שלמים ששומרים המצוה הזו להיות שלמים, שלא יהיו פגומים. וכן רבים - ירבו ויגדלו בו, משום שאין הנשמות יוצאות לעולם אלא עם הברית הזו. וכן נגזזי - זה אם שלמים ששומרים אותו תמיד, נגזזי מי שנמול וקבל עליו את הברית הזו. ועבר - מה זה ועבר? אותה זמנת הערלה שהיתה בו בראשונה.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים - אלו בני יעקב. שהרי כל זמן שהיו אצל יוסף, הם שלמים, שעומדים עם הברית. וכן נגזזי - שהלכו והשאירו את יוסף ואת שמעון. ועבר - אז הדין שורה בגללם [השכינה שרתה ביניהם], כמו שפאמר (שמות יב) ועבר ה' לגוף את מצרים.

בא ראה, יש דין קשה ויש דין רפה. הדין הקשה חזק, הדין הרפה חלש. וכאשר יונק הדין הרפה הזה מהדין הקשה, אז מתגבר, והוא חזק.

בשעה שנעשה דין על ישראל, נעשה בדין הרפה הזה, ואינו מתגבר באותו הדין הקשה. וכשהדין נעשה על העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, מתגבר הדין הרפה הזה בדין הקשה שלמעלה כדי להתגבר. זהו שפיתוב ועבר ה' לגוף את מצרים. ועבר - שהתמלא עברה וזעם והתגבר בדין הקשה. אף כאן ועבר. ובא וראה, בשעה שמתפנסים עשרה בבית הפנסות ואחד מהם נשמיט, אז הקדוש ברוך הוא רוגז עליו.

דבר אחר וכן נגזזי - כשמתבטלים מהם אותם המעשים הרעים, אזי ועבר. מה זה ועבר? רבי שמעון אמר, בזמן שהנשמה יוצאת מן העולם הזה, היא נדונית בכמה דינים בטרם תפגס למקומה. אחר כך כל אותן הנשמות יש להן לעבר בזה הנהר דינור ששופע ויוצא ולרחץ שם. ומי הוא שניעמד שם ויעבר בלי פחד? כמו שפאמר (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו', ונשמת הצדיק עוברת בלי פחד, ויקום במקום קדשו.

ומי שמשתדל בצדקה בעולם הזה ויתן מממונו לצדקה, אזי ועבר באותו המקום ולא פוחד, והפרוז קורא לנשמה ההיא, (נחום א) ונענת לא אענך עוד. מי שזכה לעבר בזה, אין לו יותר דין כלל.

בא ראה, כל זה של יוסף עם אחיו וכל הדברים הללו למה צריך? אלא תורת אמת היא התורה, וכל דרכיה דרכים קדושות, ואין לך דבר בתורה שאין בו סודות עליונים וקדושים ודרכים לבני אדם להתחזק בהם.

פתח ואמר, (משלי כ) אל תאמר אשלמה רע וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עושה לאדם שיתגבר

בתורה, וללכת בדרך אמת, ולצד הימין, ולא ילך לצד השמאל. ומשום שצריך להם ללכת לצד הימין, יש להם להרבות אהבה זה עם זה, ולא תהיה שגאה זה עם זה, כדי שלא להכחיש את הימין, שהוא המקום שישאל נדבקים בו.

ובא וראה, משום כך הוא יצר טוב ויצר רע, וישראל צריכים לחזק את יצר טוב על יצר רע באותם המעשים הנשנים, ואם אדם סוטה לשמאל, אז מתגבר יצר רע על יצר טוב. ומי שהיה פגום, משלים לו בחטאו, שהרי אין המנוח הזה נתקן אלא בחטאים של בני האדם.

ומשום כך צריך האדם להזהר שלא יתקן אותו יצר רע בחטאו, ותמיד ישמר, שהרי יצר טוב רוצה להשלימו תמיד בשלמות, ולא יצר הרע. ומשום כך, אל תאמר אשלמה רע קוה אל ה' וישע לך.

דבר אחר אל תאמר אשלמה רע - כפיתוב (תהלים לח) ומשלמי רעה תחת טובה. למי ששלם לו טובה - שלא ישלם לו רע, משום [יראת הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר זאת עשו וחיו. וגם הוא תמיד עושה] שפיתוב (משלי יז) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. אפלו למי שהשלימו לו רעות, אין לו להשלים רע תמורת אותו הרע ששלמו לו, אלא קוה אל ה' וישע לך.

והפסוק הזה בארוהו ביוסף הצדיק שלא רצה לשלם רע לאחיו בשערה שנפלו בידו. קוה אל ה' וישע לך, משום שהוא היה גרא מן הקדוש ברוך הוא, שפיתוב זאת עשו וחיו וגו'. [וגם] והוא היה תמיד מצפה לקדוש-ברוך-הוא. [כמו שנאמר, קוה לה' וישע לך].

רבי אבא פתח ואמר, (משלי כ) מים עמקים צפה בלב איש ואיש תבונה ידלנה. מים עמקים צפה בלב איש - זה הקדוש ברוך הוא, משום שהוא עושה עצות, שמביא טעמים לגלגל גלגולים על העולם על ידי יוסף לקיים את אותה הגזרה שגזר רעב על הארץ [העולם]. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף שגלה אותם עמקים שגזר הקדוש ברוך הוא על העולם.

בא ראה, לא די ליוסף שהוא לא שלם רע לאחיו, אלא שעשה עמהם חסד ואמת, וכך דרכי הצדיקים תמיד. משום זה הקדוש ברוך הוא חס עליהם תמיד, בעולם הזה ובעולם הבא.

מים עמקים צפה בלב איש - זה יהודה, והנה פרשוה, בשערה שהתקרב ליוסף על העסק של בנימין. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף.

רבי אבא היה יושב על שער הכניסה של לוד. ראה איש אחד שהיה בא, וישב על בליטה בצד החר, והיה עיף מן הדרך, וישב וישן שם. בינתיים ראה נחש אחד שהיה בא אליו. יצא קוסטפא דגורדנא (מין שרץ) והרג את הנחש. כשהתעורר אותו האיש, ראה את אותו הנחש כנגדו שהיה מת. הודקף אותו האיש, ונפלה אותה הבליטה לעמק שתחתיה ונצול.

בא אליו רבי אבא, אמר לו, אמר לי מה מעשיך, שהרי הקדוש ברוך הוא הרחיש לך שני הנסים הללו שאינם לחנם? אמר לו אותו האיש, כל ימי לא שלם לי איש רע בעולם שלא התפייסתי עמו ומחלתי לו. ועוד, אם לא זכלתי להתפייס עמו, לא עליתי על מטתי עד שמחלתי לו וכלל אותם שצערתי אותי, ולא חששתי כל היום לאותו הרע ששלם לי, ולא די לי זה, אלא שמא אותו היום והלילה השתדלתי לעשות עמהם טוב.

בכה רבי אבא ואמר, מעשיו של זה הם יותר מיוסף, שיוסף היו אחיו ודאי, והיה לו לרחם עליהם, אבל מה שזה עשה - יותר מיוסף, נאה הוא שהקדוש ברוך הוא נרחיש לו נס על נס.

פתח ואמר, (שם י) הולך בתם ילך בטח ומעקש דרכיו יודע. הולך בתם ילך בטח - זה האדם ההוא שהולך בדרכי התורה, ילך בטח - שלא יכולים נזקי העולם להרע לו. ומעקש דרכיו יודע - מי יודע? זה הוא מי שסוטה מדרך האמת ורוצה לגבות מחברו, יודע. מה זה יודע? הוא יצר בעיני כל בעלי הדין שלא יאבד מהם הדמות של אותו האדם, כדי להביא אותו למקום שניקמו ממנו, ומשום כך יודע.

ובא וראה, אותו שהולך בדרך אמת, הקדוש ברוך הוא מכסה עליו כדי שלא יודע ולא יכיר לבעלי הדין, אבל מעקש דרכיו יודע ויכיר להם. אשרי אותם בני האדם שהולכים בדרך אמת והולכים לבטח על העולם, שהם אינם פוחדים בעולם הזה ולא בעולם הבא.

וייראו האנשים פי הובאו בית יוסף. רבי יוסי אמר, אוי להם לבני האדם שאין יודעים ואין מסתכלים בדרכי התורה. אוי להם בשערה שביא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותם על דין מעשיהם, וינקום הגוף והנפש לתת חשבון על כל מעשיהם בטרם יפרדו הנפש מן הגוף.

ואותו היום הוא יום הדין, היום שספרים פתוחים ובעלי הדין עומדים, משום שבאותו הזמן עומד הנחש בקיומו לנשף אותו, וכל האיברים מתרגשים אצלו, והנשמה נפרדת מן הגוף והולכת ומשוטטת, ואין יודעת לאיזו דרך תלך ולאיזה מקום מעלים אותה.

אוי לאותו היום! היום של רגז ונאצה אותו היום. משום כך צריך לאדם להרגיז את יצרו כל יום,

להזכיר לפניו אותו יום שיעמד בדין המלך, שמכניסים אותו תחת הארץ להרקב, והנשמה נפרדת ממנו.

ושנינו, לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע וישתדל אחריו. אם הולך ממנו - נפה, ואם לאו - ישתדל בתורה, שהנה אין לדבר לשבר את היצר הרע אלא התורה. אם הולך - מוטב, ואם לא - יזכיר לו את יום המות, כדי לשבר אותו.

כאן יש להסתכל, שהרי זה הוא יצר הרע, וזה הוא מלאך המות, וכי מלאך המות נשבר לפני יום המות, והרי הוא ההרג של בני האדם, ונשמע שזו שמחה שלו, ומשום כך מסטה את בני האדם תמיד כדי להמשיכם לזה?

אלא ודאי מה שנתבאר שיזכר לו אדם אותו יום המות - ודאי כן זה, כדי לשבר את לב האדם, שהרי אין יצר הרע שורה אלא במקום שנמצאת שמחת הנין וגסות הרוח, וכשנמצאת רוח שבורה, אז נפרד ממנו ואין שורה עמו, ומשום כך צריך להזכירו את יום המות, וישבר גופו, והוא הולך לו.

בא ראה, יצר טוב צריך שמחה של תורה, ויצר הרע שמחה של יין ונאופים וגסות רוח, ומשום כך צריך אדם לרגל תמיד מאותו היום הגדול, יום הדין, יום החשבון, שאין לו לאדם להגן עליו אלא מעשיו הכשרים שהוא עושה בעולם הזה כדי שיגנו עליו באותה השעה.

בא ראה, וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. ומה כלם היו גבורים, כלם חזקים, ועלם אחד שהביא אותם לבית יוסף פחדו - כשיבא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותו לדין את האדם על אחת כמה וכמה.

משום כך צריך לאדם להזהר בעולם הזה להתחזק בקדוש-ברוך-הוא, וישים בו את בטחונו. שאף על גב שהוא חוטא, אם יחזר ממנו בתשובה שלמה, הרי הוא תקיף חזק, ויתחזק בו בקדוש-ברוך-הוא כאילו לא חטא.

שהרי השבטים, משום שחטאו על גגבת יוסף היו פוחדים, שאלמלא לא חטאו לא היו פוחדים כלל, משום שחטאי האדם משברים את לבו, ואין לו כלל כח. מה הטעם? שהרי אותו יצר הטוב נשבר עמו, ואין לו כח להתחזק על אותו יצר הרע, ועל זה כתוב (דברים כ) מי האיש הנרא ורץ הללב, הנרא [שיראה זו] מן החטאים שבדוד, שהם שבר הלב של האדם.

ובא ראה לכמה דורות נפרע הקדוש ברוך הוא מאותם חטאי השבטים, שהרי אין נאבד מלפני הקדוש ברוך הוא כלום, ונפרע מדור לדור, והדין תמיד עומד לפניו עד שנפרע, ושורה הדין במקום שצריך.

מנין לנו? מחזקיהו. חזקיהו חטא את אותו החטא, שגלה את נסתרות הקדוש ברוך הוא לשאר העמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות, שלא היה צריך לגלות, והקדוש ברוך הוא שלח את שעזיהו ואמר לו, (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך ואשר אצרו אביתך עד היום הזה וגו'.

בא ראה כמה גרם אותו החטא משום שגלה מה שהיה נסתר, שפיון שהתגלה, נתן המקום למקום אחר שלא צריך לשלט עליו. משום כך אין ברכה שורה אלא במקום נסתר. ובארורה, מה שהוא [היה] נסתר, הברכה [שהיתה] שורה עליו. כיון שנתגלה, נתן מקום למקום אחר לשלט עליו.

כתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה, ובארורה. אבל כל מכבדיה הזילוה - זו מלכות בבל, שהרי משם נשלח דורון לירושלים, שכתוב (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו.

ומה כתוב בהם? שלום לחזקיהו מלך יהודה ושלום לאלהים הגדול ושלום לירושלים. כיון שיצא הפתק שלו ממנו, החזיר על לבו ואמר: לא נאה שעשיתי שהקדמתי את שלום העבד לשלום רבו. קם מכסאו ופסע שלש פסיעות, והחזיר את הפתק שלו, וכתב אחרים תחתיהם. וכך כתב: שלום לאלהים הגדול, שלום לירושלים, ושלום לחזקיהו. וזהו מכבדיה.

ואחר כך הזילוה. מה הטעם הזילוה? משום כי ראו ערותה, שהראה להם חזקיהו, שאלמלא כך לא הזילוה אחר כך. מתוך שחזקיהו היה יותר צדיק, התעכב הדבר מלבא, ולא בא בזמנו, שכתוב (ישעיה לט) כי יהיה שלום ואמת בזמני. ואחר כך פקד את אותו החטא על בניו אחריו.

כמו כן אותו החטא של השבטים עמד עד לאחר מכן, משום שהדין שלמעלה לא יכל לשלט עליהם, עד שנמצאה השעה להפרע ונפרע מהם. ומשום כך, כל מי שיש בדוד חטאים, תמיד פוחד, כמו שנתאמר (דברים כח) ופחדת לילה ויום וגו'. ועל כן וייראו האנשים כי הובאו וגו'.

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. רבי חניא פתח ואמר, (משלי יג) תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאנה באה. זה הוא ששנינו, שאין לאדם להתבונן בבקשתו אל הקדוש ברוך הוא

אם באה ואם לא באה. מה הטעם? משום שאם הוא מתבונן בה, כמה בעלי הדין באים להתבונן במעשיו.

וסוד הוא, שהרי אותה ההתבוננות שהוא מתבונן באותה הבקשה, גורמת לו למחלת לב. מה זה מחלת לב? זהו מי שעומד תמיד על האדם להסטיין למעלה ולמטה.

ועץ חיים תאנה באה. שנינו, מי שרוצה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תפלתו, ישתדל בתורה, שהיא עץ חיים, ואז תאנה באה. מי התאנה? זו הדרגה שכל תפלות העולם בידיה, ומכניסה אותם לפני המלך העליון. כתוב פאן באה, וכתוב שם (אסתר ב) בערב היא באה. וזו היא תאנה באה, באה לפני המלך העליון להשלים את רצון אותו האיש.

דבר אחר תוחלת ממשכה מחלה לב - זהו המקום שנתן אותו הדבר במקום אחר שאינו צריך, ונמשך עד שנתן מיד ליד, ולפעמים שלא גבא. מה הטעם? משום שמתפשט ונמשך עם כל אותם הממנים להוריד אותו לעולם.

ועץ חיים תאנה באה - זו היא התוחלת שלא נמשכת, משום אותם ממני המרכבות, אלא שהקדוש ברוך הוא נותן [להם] לו מיד, משום שפאשר נמשכת בין אותם ממני המרכבות, כמה הם בעלי הדין שנתנת להם רשות לעין ולהסתכל בדינו טרם יתנו לו, ומה שיצא מבית המלך ונתן לו לאדם, בין שאזכה בין שלא אזכה - נתן מיד, וזהו עץ חיים תאנה באה.

דבר אחר תוחלת ממשכה - זה יעקב, שנמשכה לו התוחלת של יוסף עד לזמן ארץ. ועץ חיים תאנה באה - זה הוא בנמין, שהרי מזמן שבקש אותו יוסף עד אותו זמן שהוא בא אליו לא היה אלא זמן מועט, שאותו הזמן לא נמשך. זהו שכתוב וישא עיניו וירא את בנמין אחיו בן אמו. מה זה בן אמו? שדמות אמו היתה בו, והיתה דומה דמותו לדמות רחל, משום כך כתוב וישא עיניו וירא את בנמין אחיו בן אמו.

רבי יוסי אמר, והרי כתב בראשונה וירא יוסף אתם את בנמין, וכאן כתוב וישא עיניו וירא את בנמין אחיו, איזו ראיה ראה? אלא ראה ברוח הקדש את בנמין שחלקו היה עמהם בארץ, ובחלקם של בנמין ויהודה תשרה השכינה, שהרי ראה את יהודה ואת בנמין שבחלקם יהיה המקדש. וזהו וירא יוסף אתם את בנמין, ראה אותו עמהם, ואת יוסף שהיה אחיו לא ראה עמהם באותו החלק.

אף פאן, וישא עיניו וירא את בנמין אחיו בן אמו. מה כתוב אחריו? וימחר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה כב) משא גיא חזיון מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות. בא ראה, הרי פרשוה, בזמן שפחור בית המקדש והיו שורפים אותו באש, עלו כל אותם הכהנים על כתלי [גגות] המקדש, וכל המפתחות בידיהם, ואמרו: עד פאן היינו גזברים שכלך. מכאן ואילך טל את שכלך.

אבל בא ראה, גיא חזיון - זו השכינה שהיתה במקדש, וכל בני העולם ממנה היו יונקים וניקת הנבואה. שאף על גב שכל הנביאים היו מתנבאים במקום אחר - מתוכה היו יונקים את נבואתם, ועל פה היא נקראת גיא חזיון. חזיון, הנה פרשוה שהוא המראה של כל הגונים העליונים.

מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות, שהרי כשפחור המקדש, השכינה באה ועלתה לכל אותם המקומות שהיה בהם מדורה בראשונה, והיתה בוכה על בית מדורה, ועל ישראל שהלכו לגלות, ועל כל אותם החסידים והצדיקים שהיו שם ונאבדו. ומנין לנו? שכתוב (ירמיה לא) זה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, והרי נתבאר. ואז הקדוש ברוך הוא שואל את השכינה ואומר לה: מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות.

מה זה כלך, שהרי כי עלית זה מספיק. מה זה כלך? להכליל עמה כל הצבאות והמרכבות האחרים שכלם בכו עמה על חרבן בית המקדש.

ומשום כך מה לך אפוא. אמרה לפניו: וכי בני בגלות, והמקדש נשרף, ואני מה לי פאן? התחילה ואומרת, (ישעיה כב) תשאול מלאה עיר הומיה קרנה עליוזה חללך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה. על פה אמרתי שעו מני אמרר בבכי וגו'. והנה בארנו, שהקדוש ברוך הוא אמר לה (ירמיה שם) זה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו'.

ובא וראה, מיום שפחור בית המקדש, לא היה יום שלא נמצאו בו קללות, משום שפאשר בית המקדש היה קים, היו ישראל עובדים עבודות ומקריבים עולות וקרבנות, והשכינה שורה בבית המקדש עליהם כמו אם שרובצת על בניה, והיו כל הפנים מאירות, עד שנמצאו ברכות למעלה ולמטה, ולא היה יום שלא נמצאו בו ברכות ושמחות, והיו ישראל שרויים לבטח בארץ, וכל העולם היה נאון בגללים.

עכשו שנתחבר בית המקדש, והשכינה עמם בגלות, אין לה יום שלא נמצאים בו קללות, והעולם מקלל, ואין נמצאות שמחות למעלה ולמטה.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להקים את כנסת ישראל מן העפר כמו שנתבאר, ולשמח את העולם בכל, כמו שנאמר (ישעיה נו) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי וגו', וכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אובלים. כמו שבהתחלה, שכתוב (איכה א) בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה, כך גם כן לאחר כך בבכי יחזרו, שכתוב בבכי יבאו וגו'.

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם. רבי אלעזר אמר, כאן יש להתבונן, אם הם היו הולכים ונשלחים, למה לנו לכתב בתורה המה וחמריהם? אלא משום שכתוב ולקחת אתנו לעבדים ואת חמרינו, משום כך והאנשים שלחו המה וחמריהם, כדי שלא ישארו הם וחמריהם כמו שאמרו.

פתח ואמר, (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו וגו'. אותו הבקר של אברהם היה מאיר לעמד עליהם בזכותו, אז זכותו של אברהם עמדה עליהם והלכו בשלום ונצלו מן הדין, משום שאותה השעה עמד עליהם הדין להפרע מהם, רק שזכות אותו הבקר של אברהם הגנה עליהם ונשלחו מן הדין, שלא שלט עליהם באותו זמן.

רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל ב כג) וכאור בקר יזרח שמש - זהו האור של אותו בקר של אברהם. יזרח שמש - זה הוא השמש של יעקב, שכתוב (בראשית לב) ויזרח לו השמש. בקר לא עבות - שאותו בקר הוא לא כל כך עבות, אלא מנחה ממטר. גנה ממטר - הוא המטר שבא מצד יצחק, שאותו מטר מוציא דשא מן הארץ.

דבר אחר וכאור בקר - באותו אור הבקר של אברהם יזרח שמש, זה הוא יעקב, שאורו באותו אור של הבקר. בקר לא עבות - משום שאותו בקר אינו חשוף, אלא מאיר, שהרי בשעה שבא הבקר, הדין לא שולט כלל, אלא הכל מאיר בצד של אברהם. מנחה ממטר - זהו הצד של יוסף הצדיק, שהוא ממטר על הארץ להוציא דשא וכל טוב העולם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, בשעה שנכנס הלילה ופורש כנפיו על העולם, כמה שומרים מזיקים מזמנים לצאת ולשלט בעולם, וכמה בעלי הדינים מתעוררים בכמה צדדים למינם, ושולטים על העולם. כיון שמגיע הבקר ומאיר, כלם מסתלקים ולא שולטים, וכל אחד ואחד נכנס למקומו ושב למקומו.

כמו שנאמר הבקר אור - זה בקר של אברהם. והאנשים שלחו - אלו בעלי הדין, שהיו שולטים בלילה. המה וחמריהם - [המה - אותם בעלי הדינים שאמרנו. וחמריהם - הם שומרי החקים שבאים מצד הטמאה, שאינם קדושים ולא שולטים ולא נראים מכשבא הבקר. והם מצדם של אותם החמורים, שומרי החקים שאמרו.]

שהרי אין לה דרגות עליונות שאין [יש] בהם זמין ושמאל, רחמים ודין, דרגות על דרגות קדושות מצד הקדושה, וטמאות מצד הטמאה, וכלם דרגות על דרגות, אלו על אלו. ובכל מקום שמתעורר הבקר של אברהם בעולם, כלם עוברים ולא שולטים, משום שאין להם [קיום] לעמד בצד זמין, אלא בצד שמאל. והקדוש ברוך הוא עשה יומם וליל להנהיג כל אחד ואחד לצד שלו כראוי לו. אשרי חלקם של ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי חייא פתח ואמר, (מלאכי ג) וזרחת לך שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. בא ראה, עתיד הקדוש ברוך הוא להאיר לישראל אותו השמש שגנו הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם [שגנו הקדוש ברוך הוא] מלפני הרשעים של העולם, כמו שכתוב (איוב לח) וימנע מרשעים אורם.

ואת אותו האור גנו אותו הקדוש ברוך הוא. שכאשר יצא בראשונה, היה מאיר מסוף העולם ועד סוף העולם. כיון שהסתכל בדור אנוש ובדור המבול ובדור הפלגה ובכל אותם הרשעים, גנו את אותו האור.

כיון שבא יעקב ונדבק באותו הממנה הגדול של עשו והכיש אותו בירכו, והיה נכה, אז מה כתוב? ויזרח לו השמש. איזה שמש? אותו השמש שגנו, משום שיש בו רפואה לרפא אותו מארפכותו, ואחר כך נרפא בשמש החוה, שכתוב (בראשית לג) ויבא יעקב שלם, שלם בגופו, שנרפא.

ועל כן עתיד הקדוש ברוך הוא לגלות את השמש ההוא ולהאיר אותו לישראל, שכתוב וזרחת לך שמי שמי שמש צדקה. מה זה שמש צדקה? זה השמש של יעקב שנרפא בו. ומרפא בכנפיה - של אותה שמש כלם יתרפאו. משום שהנה בזמן שישראל יקומו מן העפר, כמה חגרים וכמה סומים יהיו בהם, ואז הקדוש ברוך הוא יאיר להם אותה השמש להרפא בה, שכתוב ומרפא בכנפיה.

ואז יואר אותו השמש מסוף העולם ועד סוף העולם, ולישראל תהיה רפואה, והעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ישרפו בו. אבל לישראל מה כתוב? (ישעיה נח) אז יבקע פשח ארץ וארכתה

מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' נאסף.

אנו חוזרים לדברים הראשונים. וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וגו'. רבי יצחק פתח, (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים כטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. בא ראה, בכל יום ויום כשהאור עולה, מתעוררת צפור אחת בעץ של גן העדן, וקוראת שלש פעמים, והשרביט מזדקף, והפרוץ קורא בחיל: לכם אומרים שרי הממשלה, מי מכס שרואה ולא רואה, שעומד בעולם ולא יודעים על מה קמים, ולא משגיחים בכבוד רבונם, התורה עומדת לפניכם ולא משתדלים בה - טוב להם שלא נבראו, על מה יקומו בלי שכל. אוי להם כשיתעוררו ימי רע ויטרדו אותם מן העולם.

מי הם הימים של רע? אם תעלה על דעתך שהם ימי הזקנה - לא כך, שהרי ימי הזקנה, אם זכה בבנים ובני בנים - הם ימי טוב. מי הם ימי רע? אלא הם כמו שנאמר, שפיתוב (קהלת יב) וזכר את בוראיד בימי בחורתיך עד אשר לא גבאו ימי הרעה. אינם ימי הזקנה. אלא סוד הדבר - כשהאור הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו באותיות התורה, וכל אות ואות נכנסה לפניו, עד שהתקיימו כל אותיות באות ביית. וכל אותן אלפא ביתות שהתגלגלו האותיות, כלן עומדות [כלן] לברא העולם.

כיון שהתגלגלו והתחברו שתי אותיות הללו ט"ו יחד, עלתה טי"ת, ולא התישבה, עד שגער בה הקדוש ברוך הוא ואמר לה: טי"ת טי"ת, על מה את עולה ואינך מתנשבת במקומך? אמרה לפניו: וכי עשית אותי להיות אות בראש של טוב, שהרי התורה פתחה בי כי טוב, איך אני מתחברת להתישב עם אות רע?

אמר לה: שובי למקומך, שהרי את צריכה אותה, שהרי האדם שאני רוצה לברא בכם, שתיכון ככללים יחד ויברא, אבל את לימין, והוא לשמאל. ואז שבו והתישבו זו עם זו יחד.

באותה שעה הפריד אותם הקדוש ברוך הוא, וברא אותן את כל אחת ואחת ימים ושנים ידועות, אלו לימין ואלו לשמאל. אלו של הימין נקראים ימי הטוב, ואלו של השמאל נקראים ימי הרעה. ועל כן אמר שלמה, עד אשר לא גבאו ימי הרעה, שאלו סובבים את האדם בחטאיו שהוא עשה. כיון שנגברו ימים של טוב וימים של רע, אזי שבו והתישבו להכלל באדם.

ומשום כך אמר דוד, (תהלים מט) למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני. ימי רע ודאי, וזה הסוד. אלו נקראים ימי רעב, שנות הרעב, ואלו נקראים ימי השבע, שנות השבע.

וסוד הדבר - שלא להוציא את מען הברית הקדוש בימי הרעב, בשנת הרעב. ומשום כך יוסף, שהוא סוד הברית, סתם את מעינו בשנת הרעב ולא נתן לו מקום לרבות בעולם. וזה צריך לאדם, שפאשר שולטת שנת הרעב, שישתם את מען הברית קדש שלו כדי שלא יתן לו מקום לרבות בעולם.

רבי שמעון אמר, סוד זה הוא סוד עליון. בשנת הרעב ההיא, כיון שהיא שולטת, צריך לסתם את מעינו, משום שאם אינו סותם אותו, גורם למשך רוח לאותו הנלד מהצד ההוא, ונותן מקום לצד ההוא לגדל בעולם, צד הטמאה בצד הקדשה. ועוד סוד, שפיתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'.

ומשום כך יוסף הצדיק, סוד הברית, סלק וסתם את מעינו בשנת הרעב, שלא להתערב עמה כלל ולתת לה מקום, ומי שפיתוב מעינו בזמן ההוא, עליו פיתוב (הושע ה) בנה בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם וגו'. שהרי אלו נקראים בנים זרים ודאי. בנה בגדו ודאי. ומשום כך אשרי חלקם של ישראל הקדושים שלא החליפו מקום קדוש במקום טמא.

ועל זה פיתוב וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב, שהרי מהזמן ההוא ששלטה שנת הרעב, סתם את מעינו וסלק את מקורו שלא לתת בנים לצד הטמאה ולא להחליף מקום של קדש במקום של טמאה. וצריך אדם לצפות לרבונו כשיבא וישלט, כפיתוב (ישעיה ח) וחפיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקניתי לו.

אשריהם הצדיקים שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ושומרים את מצוות התורה ללכת בהם, שפיתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יפשלו בהם. וכתוב (דברים ז) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. [ר"א ל"ג וכתוב (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ה']]. שהרי הקדוש ברוך הוא רצה לקדש את ישראל בכל, ולא יהיה להם כלום בצד הטמאה [בא ראה, כשהצד הזה שולט בעולם, לא צריך לאדם להראות לפניו בשוק, משום שיש יכול להזיק ונתנה לו רשות להשחית. ובא וראה מה פיתוב ביעקב, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, שלא רצה להראות לפניו].

ומשום זה הקדוש ברוך הוא הזהיר את ישראל להתקדש, שפיתוב והייתם קדשים כי קדוש אני. מי זה אני? זה הקדוש ברוך הוא, מלכות השמים הקדושה. המלכות האחרת של עובדי עבודה זרה נקראת אחר, שפיתוב (שמות לד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו.



ובא ראה, אני - שלטון העולם הזה והעולם הבא, והכל תלוי בו. אחר - צד הטמאה, אחר, צד האחר בצד הטמאה, ושלטונו בעולם הזה, ואין לו כלום בעולם הבא, ומשום זה מי שנדבק בצני הזה, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא.

ומי שנדבק באחר הזה, נאבד מן העולם ההוא ואין לו חלק בעולם הבא. ויש לו חלק בעולם הזה בטמאה, משום שאותה המלכות האחרת, עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כמה הם מגנים שומרים ממנים בה לשלט בעולם הזה.

ומשום כך אלישע אחר שירד ונדבק בדרך הזה, נטרד מן העולם הבא ההוא, ולא נתנה לו רשות לחזר בתשובה ונטרד מן העולם ההוא, ועל כן נקרא אחר.

ומשום כך צריך אדם להפריד מכל הצדדים שלא להטמא בצד ההוא, לזכות בעולם הזה ובעולם הבא. ועל כן זה ברכה וזה קללה, זה שבע וזה רעב. הכל בהפוך זה מזה, והנה בארנו.

ומשום כך, באותו זמן של שנת הרעב, אין לאדם להראות בשוק, ולא לפתח מעינו להוליד בנים לאל אחר, והנה נתבאר.

אשרי האיש שנשמר ללכת בדרך אמת ולהדבק תמיד ברבונ, שכתוב (דברים י) ובו תדבק [ונכתוב את יי אליהו תירא אתו תעבד ובו תדבק] ובשמו תשבע. ובו תשבע לא כתוב, אלא ובשמו. מה זה תשבע? כמו שבארנו, להיות דבק בסוד האמונה.

שבע דרגות למעלה עליונות על הכל, הסוד של שלמות האמונה והסוד של שבע דרגות שלמות מהם, שהם חבור אחד וקשר אחד, אלו עם אלו, שכלם יהיו אחד. ומשום כך כתוב (מלכים א ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, והכל אחד וקשר אחד. ועל כן כתוב ובשמו תשבע, מלמעלה ומלמטה. אשרי [מי שזוכה להתדבק בקדוש-ברוך-הוא כראוי, צדיק הוא בעולם הזה ובעולם הבא. שהקדוש ברוך הוא פותח לו אוצרות טובים קדושים בשעה שיצטרך לקבלת התפלה, כמו שנאמר]

[ומי שמיוחד אלו עם אלו, עליו כתוב] (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים. אלו האוצרות שלמעלה ולמטה. שבעת ימים ושבעת ימים כלם אחד, שכתוב את אוצרו הטוב את השמים. אוצרו אחד, והוא את השמים. (זכריה ד) שבעה ושבעה מוצקות, והם אחד.

רבי חניא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בינתים ראו איש אחד שהיה בא מעטף בעטוף של מצוה וכלי זין קשורים תחתיו. אמר רבי חניא, האיש הזה, אחד מן השנים יש בו - או שהוא צדיק שלם, או שהוא בשביל לרמות את בני העולם.

אמר לו רבי יוסי, הרי החסידים העליונים אמרו, הוי דן כל אדם לכף זכות. הנה שנינו, אדם שיוצא לדרך, יתפנו לשלשה דברים - לדורון, לקרב, ולתפלה. מנין לנו? מיצקב. שהרי הוא התפנו לשלשת אלו, וזרז עצמו לדורון, לקרב ולתפלה. והאיש הזה הוא הולך בדרך, הנה יש בו עטוף של מצוה לתפלה, והנה בו כלי זין לקרב. כיון שיש בו שני אלה, השלישי אין לרדף אחריה.

כשקרב אליהם, נתנו לו שלום ולא השיב להם. אמר רבי חניא, הנה אחד מאותם השנים שראויים להיות בו - אין בו, שהרי לא תקן עצמו לדורון, ובדורון כלול השלום. אמר רבי יוסי, אויל היה משתדל בתפלתו, או שמרחיש תלמודו כדי שלא ישפח אותו.

הלכו יחד, ולא דבר אותו האיש עמהם. אחר כך נשטו רבי חניא ורבי יוסי והשתדלו בתורה. כיון שראה אותו האיש שמשתדלים היו בתורה, קרב אליהם ונתן להם שלום.

אמר להם, רבותי, כמה חשדתם אותי כשנתתם לי שלום ולא השבתי לכם? אמר לו רבי יוסי, אויל היית אומר תפלה או מרחיש בתלמודך. אמר להם, הקדוש ברוך הוא ידון אתכם לכף זכות.

אבל אמר להם, יום אחד הייתי הולך בדרך, מצאתי איש אחד והקדמתי לו שלום, ואותו איש היה שויד, וקם עלי וצער אותי, ואלמלא שהתגברתי עליו הצטערתי. מאותו יום נדרתי שלא להקדים שלום, רק לאדם צדיק, אלא אם הפרתי בראשונה, משום שיכול לצער אותי ויתגבר עלי בכח, משום שאסור להקדים שלום לאיש רשע, שכתוב (ישעיה מט) אין שלום אמר ה' לרשעים.

ואותה השעה שראיתי אתכם ונתתם לי שלום ולא השבתי לכם, חשדתי אתכם, משום שלא ראיתי בכם מצוה שראיתי בחוץ, וכמו כן הייתי חוזר על תלמודי, אבל עכשו שראיתי אתכם שאתם צדיקים, הנה חדרך מתקנת לפני.

פתח ואמר, (תהלים עג) מזמור לאסף אף טוב לישראל אלהים לבבי לבב. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את הנאמן ועשה שמאל להנהיג את העולם. אחד נקרא טוב, ואחד נקרא רע. ובשני אלה נכלל האדם, והתקרב בכל.

ובאותו הרע, שהוא השמאל, נכללו עמים עובדי כוכבים ומזלות ונתן בצד שלהם, משום שהם

ערלי לב וערלי בשר ולהטמא בו. אבל בישראל מה כתוב? אך טוב לישראל.

ואם תאמר, לכלם? לא, אלא לאותם שלא נטמאים עם אותו הרע, שכתוב לברי לבב, משום שזה טוב וזה רע. טוב לישראל לבדם, ורע לעמים עובדי כוכבים ומזלות. אך טוב לישראל כדי להדבק בו, ובזה נדבקו ישראל בסוד עליון, בסוד האמונה, שהכל יהיה אחד.

אמר רבי יוסי, אשרינו שלא טעינו בד, והרי הקדוש ברוך הוא שלח אותך אלינו. אמר רבי יוסי, משום שטוב הוא לישראל, יש לישראל חלק לעולם הזה, ובעולם הבא לראות עין בעין את מראה הכבוד, ככתוב (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת ויגש אליו

ויגש אליו יהודה וגו'. רבי אלעזר פתח, (ישעיה סג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמך. הפסוק הזה פרשוהו. אבל בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, כל יום ויום עשה מעשהו כראוי בכל יום ויום כמו שצריך. כיון שבא היום הששי והצטרף לברא אדם, באה לפניו התורה. אמרה [לפני הקדוש ברוך הוא]: האדם הזה שאתה רוצה לברא, עתיד הוא להרגיז לפניך. אלמלא לא תצריך רגוז, טוב לו שלא יברא. אמר לה הקדוש ברוך הוא: וכי לחנם נקראתי ארך אפים?

אלא הכל נברא בתורה והכל נתקן בתורה, משום שבטורם ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, באו לפניו כל האותיות, ונכנסו כל אחת למפרע.

נכנסה תי"ו, אמרה לפניו: רצונך לברא בי את העולם? אמר לה: לא, שבו עתידים כמה צדיקים למות, שכתוב והתיות תו על מצחות האנשים וגו'. ושנינו, שכתוב וממקדשי תחלו, אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי. ומשום כך העולם לא יברא בד.

נכנסו שלש האותיות שי"ן קו"ף רי"ש, כל אחת ואחת לבדה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: אינכן כדאיות לברא בכן את העולם, שהרי אתן האותיות שנקרא בכן שקר, והשקר אינו כדאי לעמד לפני, והנה פרשוהו.

ונכנסו פ"א צד"י, וכן פלו, עד שהגיעו האותיות לאות כ"ף. כיון שירדה כ"ף מעל הכתר, הודעו עליונים ותחתונים וכו', עד שהכל התקיים באות בי"ת, שהיא סימן ברכה, ובה השתכלל העולם ונברא.

ואם תאמר שאל"ף היא הראש של כל [אותן] האותיות - [לא] נאה הוא. אלא משום שנקרא בו ארור [משום שנקרא בה ארור], ומשום זה לא נברא בו העולם, אף על גב שאל"ף היא אות של סוד עליון. כדי לא לתת מקום לצד האחר שנקרא ארור, לא נברא בו העולם, ונתקן העולם בבי"ת, ובו הוא נברא.

בא ראה, כי אתה אבינו, משום שהעולם הזה נתקן ונברא בדרגה הזו, והאדם נברא בה ויצא לעולם. כי אברהם לא ידענו, שהרי אף על גב שבו קיים העולם, לא השתדל עלינו כמו שהשתדל על ישמעאל, שאמר לו ישמעאל יחיה לפניך. וישראל לא יכירנו, משום שכל הברכות שהצטרף לברך את בניו, השאיר לדרגה הזו לברך את כלם.

אתה ה' אבינו, שהרי אתה תמיד עומד עלינו לברך ולהשגיח עלינו, כמו אב שמשגיח על הבנים בכל מה שצריך להם. גאלנו מעולם שמך, שהרי אתה הוא גואל, שכן נקרא המלאך הגואל, וזה גאלנו מעולם שמך, שנינו, אין מפסיקים בין גאלה לתפלה, כמו שלא מפסיקים בין תפלה של יד לתפלה של ראש, שצריך להראות שהכל אחד, והנה פרשוהו.

רבי יצחק ורבי יהודה היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי יצחק לרבי יהודה, הנה שנינו, שפאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את העולם התחתון כמו שהעולם העליון, והכל זה כנגד זה, [כדי להיות זה כנגד זה] והוא כבודו למעלה ולמטה.

אמר רבי יהודה, כך זה ודאי, וברא אדם על הכל. זהו שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. אנכי עשיתי ארץ, ודאי. מה הטעם עשיתי ארץ? משום שאדם עליה בראתי, שהוא קיומו של העולם, שיהיה הכל בשלמות אחת.

פתח ואמר, (שם מב) זה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה. הפסוק הזה בארוהו, אבל זה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם - זה הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, שהוא בורא השמים, והתקנים תמיד, בכל זמן. רקע הארץ וצאצאיה - זו הארץ הקדושה, צרור החיים. נתן נשמה לעם עליה. [הארץ] זו היא שנותנת נשמה וגו'.

אמר רבי יצחק, הכל הוא למעלה, שהרי משם יוצאת נשמת חיים לארץ הזו, והארץ הזו לוקחת הנשמה לתת לכל, משום שהנהר ההוא ששופע ויוצא, הוא נותן ומכניס נשמות לארץ הזו, והיא לוקחת

אותן ונותנת לכל.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, כנס את עפרו מארבעה הצדדים של העלם, ועשה את עצמו במקום המקדש למטה, והמשיך עליו נשמת חיים מבית המקדש למעלה.

והנשמה היא כלולה בשלש דרגות, ועל כן שלשה שמות הם לנשמה, כמו שהסוד העליון: נפ"ש, רוי"ח, נש"מ"ה. נפ"ש, הנה פרשוה, שהיא תחתונה מהכל. רוי"ח, היא הקיום ששולט על הנפש, והיא דרגה עליונה עליה לעמוד עליה בכל כראוי. הנשמה היא הקיום העליון על הכל, ושולטת על הכל, דרגה קדושה, עליונה על כלם.

אלו שלש הדרגות כלולות בבני האדם, לאותם שזוכים לעבודת רבונם. שהרי בהתחלה יש בו נפ"ש, והוא התקין הקדוש לתקן בו את האדם. כיון שבא האדם להטהר בדרגה הזו, נתקן להתעטר ברוח, שהיא דרגה קדושה ששורה על הנפש להתעטר באדם ההוא שזוכה.

כיון שהתעלה בהם, בנפש והרוח, ונכנס ונתקן בעבודת רבונם כראוי, אז שורה עליו נשמה, דרגה עליונה קדושה, ששולטת על הכל, כדי להתעטר בדרגה עליונה קדושה. ואז הוא השלם של הכל, שלם בכל הצדדים, לזכות בעולם הבא, והוא אוהבו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר להנחיל אהבי יש. מי הם אוהבי? אלו הם שבהם נשמה קדושה.

אמר רבי יהודה, אם כך, הרי כתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'. אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי לא נשאר בהם.

השלמה מההשמטות (סימן כ)

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו (בראשית ז). שאל רבי חייא את רבי אבא, אמרתם שנשמה לא נכנסת לכן אדם עד שמסתכל בעבודת הקדוש ברוך הוא, ואז תהיה לו אותה נשמה, ואמרתם שהנשמה היא קדושה מעלה על הכל. אם כן, מה זה שאמר הכתוב כל אשר נשמת רוח חיים וגו'? הלא היה להם נשמה, היה להם להנצל! לא היה בידו.

באו ושאלו את רבי אלעזר ברבי שמעון. אמר להם, כך הוא, ופסוק זה מסייע לו, שכתב אמר אביו [אביו], שפאשר בא המבול, לא ראה [היה] אדם שיעשה הקדוש ברוך הוא בשבילו אלא נח, וזכותו לא היתה אלא להגן עליהם ועל בתיהם, שלא היתה זכותו כל כך להגן על כל הדור, ואותם שהיו צדיקים בתחלה, כמו חנוך וירד, שהיתה להם נשמה קדושה וראויים שהקדוש ברוך הוא יעשה בשבילם - בחרבה מתו. והינו שאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, אותם שנשמה קדושה היתה בהם. ואל תאמר שעל אלו שהיו במבול הוא אמר, אלא בא הכתוב ואמר מכל אשר בחרבה מתו: ע"כ מהשמטות

מכל אותם שהיתה בהם נשמה קדושה כמו חנוך, ירד, וכל הצדיקים, כדי להגן על הארץ שלא תשמד בגלגלם. זהו שכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו, כבר מתו והסתלקו מן העולם, ולא נשאר מהם מי שיגן על העולם בזמן ההוא.

בא ראה, הכל הם דרגות אלו על אלו, נפ"ש, רוי"ח, נש"מ"ה, דרגה על דרגה. הנפש בראשונה, והיא הדרגה התחתונה, כפי שאמרנו. אחר כך רוי"ח, ששורה על הנפש ועומדת עליה. הנשמה הדרגה שעולה על הכל, ובאריה.

נפש - זו נפש דוד, והיא שעומדת לקבל הנפש מאותו נהר ששופע ויוצא. רוח - זו הרוח שעומדת על הנפש, ואין קיום לנפש אלא ברוח, וזו הרוח ששורה בין האש והמים, ומכאן נאזנית הנפש הזו.

הרוח עומדת בקיום של דרגה אחרת עליונה שנקראת נשמה, שהרי משם יוצאות נפש ורוח, משם נאזנית הרוח. וכשנוסעת הרוח, אז נוסעת הנפש, והכל אחד. ומתקרבים זה לזה. הנפש נקרבת לרוח, והרוח נקרבת לנשמה, והכל אחד.

בא ראה, ויגש אליו, התקרבות של עולם עם עולם, להאחז זה עם זה, שהכל יהיה אחד. משום שיהודה הוא מלך ויוסף מלך, התקרבו זה לזה ונאחזו זה עם זה.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מח) כי הנה המלכים נועדו - זה יהודה ויוסף, משום ששניהם מלכים, והתקרבו זה לזה להתנפח שניהם יחד, משום שיהודה ערב לבנימין, והיה ערב לבנימין בו בעולם הזה ובעולם הבא, ועל כן התקרבו לפני יוסף להתנפח עמו על עסקו של בנימין, שלא להיות בנדיב בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שנאמר (בראשית מג) אנכי אעריבנו מידי תבקשנו אם לא הביאתינו אליך והצגתנו לפניך וחסאתי לך כל הימים, בעולם הזה ובעולם הבא.

ועל כן, כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו, התרגזו יחד והתרגזו זה עם זה בשביל בנימין. מה כתוב? המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו רעדה אחזתם שם, לכל אותם שהיו שם. [לכל שאר השבטים שהיו שם].

חיל כיוולדה, משום שהיו פוחדים להרג ולהתרג, והכל בשביל בנגמין. [מה כתוב? בן תמהו ובהלו נחפזו, והכל בגלל] שהרי יוסף נמכר בגלל יהודה ואבד לאביו, וכעת ערב לו לבנגמין, ופחד שלא יאבד, ומשום כך ויגש אליו יהודה.

דבר אחר כי הנה המלכים נועדו - זה יהודה ויוסף שהזדמנו להתנפח זה עם זה, להתנפח שניהם יחד, משום שיהודה היה מלך ויוסף היה מלך, ושניהם באו יחד להתנפח זה עם זה, זה על בנגמין - וזה על בנגמין.

כי הנה המלכים, אמר רבי יהודה, סוד האמונה כאן, שהרי כשנמצא הרצון, והקשר מתעטר יחד, אזי שני עולמות נקשרים יחד ומזדמנים יחד, זה לפתח את האוצר - וזה ללקט ולכנס לתוכו. ואז, כי הנה המלכים נועדו, שני עולמות קדושים, העולם העליון והעולם התחתון.

עברו יחדו, סוד הדבר - שפאשר מתחברים יחד, אזי עברו יחדו, משום שכל החטאים של העולם לא מתבטלים להכנע עד שמתחברים יחד, בכתוב ועבר על פשע, ועל בן עברו יחדו. עברו - אותם החטאים התכפרו, משום שהנה אז כל הפנים מאירות וכל החטאים התבטלו.

רבי חניא אמר, הסוד הזה הוא בתקון הקרבן, שהרי פאשר נקרב הקרבן, וכלם מקבילים הספקותם כל אחד ואחד פראוי לו, אז הכל נקשר יחד וכל הפנים מאירות, ונמצא קשר אחד, ואז המלכים נועדו ומזדמנים יחד לכפר על החטאים, להעביר אותם. ואז המלכים נועדו ונקשרים יחד. עברו יחדו, להאיר כל הפנים, ושיהיה הכל רצון אחד.

המה ראו בן תמהו, התעלה על דעתך שהם מלכים? אלא אלו בעלי הדינים, ששמחתם לעשות את הדין ההוא שהצטוו עליו. ואז, כשהמלכים מזדמנים שניהם ברצון אחד, אז המה ראו אותו הרצון של שני עולמות. בן תמהו ובהלו נחפזו, משום שכל בעלי הדין נכנעים ועוברים מן העולם ולא יכולים לשלט, ואז קיומם עובר, ומעבירים את שלטונם.

רבי אלעזר אמר: ויגש אליו יהודה. מה הטעם יהודה? משום שכך צריך, שהוא ערב, כמו שנאמר כי עבדך ערב את הנער. וסוד הדבר - יהודה ויוסף כד הצטרכו להתקרב יחד, משום שיוסף הוא צדיק, יהודה הוא מלך, ועל בן ויגש אליו יהודה, משום שהקרבן שלהם, שהתקרבנו יחד, גרמה לכמה טובות בעולם, גרמה שלום לכל השבטים, גרמה לשלום ביניהם, גרמה ליעקב שהתקיימה רוחו, כמו שנאמר (בראשית מה) ונתחי רוח יעקב אביהם. ועל בן ההתקרבות של זה עם זה הצרכה בכל הצדדים, למעלה ולמטה.

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירפתי צפון קרית מלך רב. הפסוק הזה הוא סוד האמונה. יפה נוף - זהו יוסף הצדיק, שכתוב בו ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה. משוש כל הארץ - הוא חדוה ושמחה למעלה ולמטה. הר ציון ירפתי צפון - משום שבחלקו עומד משכן שילה. הר ציון - זו ירושלים. ירפתי צפון, כך זה ודאי למעלה ולמטה.

קרית מלך רב - מקום מתקן הוא כנגד מלך רב, זה המלך העליון של הכל, קדש הקדשים, שהרי משם בא כל האור וכל הברכות וכל השמחה של הכל, שהרי משם כל הפנים מאירות, ובית המקדש מתברך משם, וכשהיא מתברכת, משם יוצאות ברכות לכל העולם, שהרי משם כל העולם מתברך.

רבי יהודה ורבי יוסי נפגשו לכפר חנן. בעודם יושבים בבית מלונם, בא איש אחד, ומשא של חמור לפניו, ונכנס לבית. ביו כך אמר רבי יהודה לרבי יוסי, הנה שנינו שדוד המלך היה מתנמנם כמו סוס ושנתו מועטת, איך היה קם בחצות הלילה, השעור הזה הוא קטן, ולא היה מתעורר אפלו בשליש הלילה?

אמר לו, בשעה שנקנס הלילה, היה יושב עם כל גדולי ביתו ודן את הדין ועוסק בדברי תורה, ואחר כך היה ישן שנתו עד חצות הלילה, וקם בחצות הלילה ומתעורר, ומשתדל בעבודת רבונו בשירים ותשבחות.

בינתים אמר האיש ההוא, וכי הדבר הזה שאתם אומרים הוא כך? סוד הדבר יש כאן, שהנה דוד המלך חי וקם לעולם ולעולמי עולמים, ודוד המלך היה שומר כל ימיו שלא יטעם טעם מיתה, משום שהשנה אחד מששים במיתה היא, ודוד, משום מקומו שהוא חי, לא היה ישן אלא ששים נשימות, שעד ששים נשימות חסר אחת הוא חי, משם והלאה טועם אדם טעם מיתה ושולט בו הצד של רוח הטמאה.

וזה היה שומר דוד המלך, שלא יטעם טעם של מיתה, ושולט (שלא ישלט) בו צד של רוח אחרת, משום שששים נשימות חסר אחת הוא הסוד של החיים שלמעלה, עד ששים נשימות שהם ששים לחסר נשימה אחת נשימות עליונות, ואלו הסוד שלהן, שהחיים תלויים בהם, ומכאן ומטה הוא סוד הפנות.

ועל בן דוד היה משער את שעור הלילה כדי שיתקיים בחיים, שלא ישלט בו טעם המוות, וכשנחלק הלילה היה דוד עומד במקומו, משום שפאשר מתעורר חצות הלילה והפנתו הקדוש מתעורר, צריך

שלא ימצא את דוד קשור במקום אחר, במקום המות.

משום שפאָר נחלק הלילה והקדשה העליונה מתעוררת, ואדם שיִשָּׁן במטוֹן ולא מתעורר להשגיח בכבוד רבוֹנוֹ, הנה הוא נקשר בסוד המות, ונדבק למקום אחר, ועל כן דוד המלך היה עומד להשגיח בכבוד רבוֹנוֹ תמיד, חי אצל חי, ולא נרדם בשנה לטעם טעם המות, ומשום כך היה מתנמנם כמו סוס, ששים נשימות, ולא בשלמות.

באו רבי יהודה ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו לו, מה שמך? אמר להם, חזקיה. אמרו לו, יישר כחך ותתחזק תורתך. ישבו. אמר רבי יהודה, הואיל והתחלת, אמר לנו מעתה סודות עליונים שאמרת.

פתח ואמר, (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כוֹנֵן שמים בתבונה. בא ראה, כשבִּרְא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמד, עד שבִּרְא את התורה, משום שממנה יוצאים כל הנהגות העליונים והתחתונים, ובה עומדים עליונים ותחתונים. זהו שכתוב ה' בחכמה יסד ארץ כוֹנֵן שמים בתבונה, שהרי בחכמה עומדים כל הקיומים של העולם, וכלם יוצאים מתוכה.

דבר אחר ה' בחכמה יסד ארץ - העולם העליון לא נברא אלא מתוך החכמה, והעולם התחתון לא נברא אלא מתוך החכמה התחתונה, וכלם יוצאים מתוך החכמה העליונה ומתוך החכמה התחתונה. כוֹנֵן שמים בתבונה. כוֹנֵן, מה זה כוֹנֵן? אלא כוֹנֵן כל יום ויום ולא פוסק, ולא נתקן בזמן אחד, אלא בכל יום ויום מתקין אותו.

והינו סוד הכתוב (איוב טו) ושמים לא זכו בעיניו. וכי תעלה על דעתך שהחסרון הוא משמים? אלא חשיבות השמים היא משום החביבות ורצון רב שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם וחביבותם אצלו, שהרי אף על גב שהם מתקין אותם בכל יום ויום, אין דומה בעיניו שהם מתקנים פראוי, משום שאהבתם אצלו, ורצונו להאיר להם תמיד בלי הפסק, שהרי העולם הבא מוציא אורות זוהרים כל יום ויום תמיד בלי הפסק, כדי להאיר להם תמיד, ועל כן לא זכו בעיניו. לא זכו לבדו לא כתוב, אלא לא זכו בעיניו, ומשום כך כוֹנֵן שמים בתבונה.

מי השמים? זה הסוד של האבות, והסוד של האבות זהו יעקב, שהוא הפללות שלקח, משום שיעקב הוא הבחיר שבאבות, והוא עומד להאיר על העולם.

ומשום שהוא הסתלק לתוך העולם הבא, יצא ממנו ענף אחד יפה למראה, וכל האורות יוצאים ממנו וכל השבע ושמן המשהה להאיר לארץ, ומי הוא? זה יוסף הצדיק, שהוא נותן שבע לכל העולם, והעולם נזון ממנו. ומשום כך, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, הכל הוא בסוד עליון, והכל פראוי.

בינתים בא רבי אלעזר. כיון שראה אותם, אמר, ודאי שהשכינה כאן. אמר להם, במה עסקתם? אמרו לו את כל המעשה. אמר, ודאי שיפה אמר, אבל אותם ששים הנשימות, ודאי שששים נשימות הן של חיים, בין למעלה בין למטה. מכאן והלאה יש ששים נשימות אחרות שהן כלן מצד המות, ונדרגת המות עליהן, ונקראות תרדמה, וכלן טעם המות.

ומשום כך דוד המלך הוא היה נדבק לאותם ששים הנשימות של חיים, ומשם והלאה לא ישן כלל. זהו שכתוב (תהלים קלב) אם איתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. ועל כן יפה אמר, כדי שיקום דוד חי, בצד של החי, ולא בצד המות. כלם ישבו והשתדלו בתורה והתחברו יחד.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם פח) ה' אלהי ישועתי יום צעקתי בלילה נגדך. בא ראה, דוד המלך היה קם בחצות הלילה ומשתדל בתורה בשירים ותשבחות לשמחת המלך והגבירה, וזו הייתה שמחת האמונה בארץ, משום שהיה השבח של האמונה שבראה בארץ.

שהרי למעלה פותחים בשמחה שירה, כמה מלאכים עליונים בכמה מינים שמשבחים בלילה בכל הצדדים. כמו כן למטה בארץ, מי שמשבח את הקדוש ברוך הוא בארץ בלילה, בו חפץ הקדוש ברוך הוא, וכל אותם המלאכים הקדושים שמשבחים את הקדוש ברוך הוא, כלם מקשיבים לאותו שמשבח אותו בלילה בארץ, שהשבח הזה הוא בשלמות, להעלות את כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה ולזמר בשמחה של היחוד.

בא ראה, דוד המלך כתב, ה' אלהי ישועתי וגו'. ה' אלהי ישועתי, מתי הוא ישועתי? באותו יום שהקדמתי שבח בלילה אצלך, אז הוא ישועתי ביום.

ובא ראה, שהרי בלילה, מי שמשבח את רבוֹנוֹ בשבח של התורה, אז מתחזק בחזק ביום בצד הימין, שהנה חוט אחד יוצא מצד הימין, ואז נמשך עליו ומתגבר בו, ועל כן אמר ה' אלהי ישועתי יום צעקתי וגו'.

ומשום כך אמר לא המתים והללו יה. לא המתים, משום שצריך לשבח חי לחי. ומת לחי לא כן,

שְׁפָתוֹב לֹא הַמֵּתִים יִהְיֶה, וְאַנְחָנוּ נִבְרָךְ יְהוָה, שֶׁהָרִי אֲנוּ חַיִּים, וְאִין לָנוּ חֵלֶק בְּצַד הַמָּוֶת כָּלֵל. חֲזָקִינוּ אָמַר, (יִשְׁעִיָּה ל"ח) חִי חֵי הוּא יוֹדֵךְ כְּמוֹנִי, מִשּׁוּם שֶׁחֵי מִתְקָרֵב לְחֵי. דָּוִד הַמֶּלֶךְ הוּא חֵי, וְהַקְרָבָה שֶׁלוֹ לְחֵי הָעוֹלָמִים, וּמִי שֶׁנִּקְרַב אֵלָיו הוּא חֵי, שְׁפָתוֹב וְאַתָּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם, וְכָתוֹב וּבְנִיָּהוּ בֶן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חֵי רַב פְּעָלִים מִקְבָּצָאֵל.

פֶּתַח אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי אַחֲרָיו וְאָמַר, (דְּבָרִים ח') וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. וְכִי לֹא מִבְּרָכִים אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טָרָם נֹאכֵל, וְהָרִי יֵשׁ לָנוּ לְהַקְדִּים בִּבְקָר, וְלִסְדֹּר אֶת הַשִּׁבְחָה שֶׁלוֹ [שֶׁל רַבּוֹנוֹ] כְּרָאוּי, וּלְבָרֵךְ אֶת שְׁמוֹ טָרָם שֶׁיִּבְרָךְ מִיִּשְׁהוּ אַחֵר בְּעוֹלָם, וְכָתוֹב (וַיִּקְרָא יִט) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם, אֲסוּר לוֹ לֶאֱכֹל טָרָם שֶׁיִּבְרָךְ אֶת רַבּוֹנוֹ, וְעַכְשָׁו כָּתוֹב וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַּתָּ.

אֵלָּא, זֶה הַבְּרָכָה שֶׁל תְּפִלַּת הַיְּחִיד, וְזֶה בִּרְכַּת הַמְּזוּז, לְהַרְאוֹת כְּלָפִי דְרָגַת הָאֱמוּנָה שֶׁבַע כְּרָאוּי. וְאַזְ צָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתוֹ כְּרָאוּי, שְׁאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁל הָאֱמוּנָה תִּתְּנוּהָ וְתִתְּבָרֵךְ, וְיִתְמַלֵּא שְׁמִיחָה מִהַחַיִּים שֶׁלֹּא מִמְּעַלָּה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, כְּדִי לִתֵּן לָנוּ מְזוֹנוֹת.

שֶׁהָרִי קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ קְרִיעַת יָם סוּף, מַה הַטָּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַמְּזוּז שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא מִמְּעַלָּה הוּא, שֶׁשִּׁנֵּינוּ בְּנִים חַיִּים וּמְזוֹנוֹת וְכו'. וּמִשּׁוּם כִּד קָשִׁים לִפְנֵינוּ מְזוֹנוֹת הָעוֹלָם. שֶׁהָרִי בְּמִזְל תְּלוֹי הַדָּבָר שֶׁיוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ מְזוֹנוֹת וְחַיִּים וּבְנִים. וּמִשּׁוּם כִּד קָשִׁים לִפְנֵינוּ הַמְּזוֹנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי זֶה לֹא עוֹמֵד בְּרִשְׁוֹתוֹ עַד שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ.

כְּמוֹ כֵּן הַזְּוִיגִים שֶׁל הָעוֹלָם קָשִׁים לִפְנֵינוּ, וְהַכֵּל מִשּׁוּם שֶׁקָּרִיעַ וּלְוֹן אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, וְכָל שֶׁכֵּן הַדְּבָרִים הַקְּלוֹת שֶׁעוֹמְדִים לְמַעַלָּה בְּמָקוֹם אַחֵר, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהִתְבָּרֵךְ.

בֹּא רֵא, כָּל הַזְּוִיגִים שֶׁל הָעוֹלָם קָשִׁים לִפְנֵי הַדְּרָגָה הַזֹּאת, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר הַזְּוִיג הַקְדוֹשׁ נִמְצָא, יוֹצֵאֹת כָּל הַנִּשְׁמוֹת מִתּוֹךְ הַמִּזְל הַזֶּה לְמַעַלָּה, שֶׁהוּא אוֹתוֹ נִהַר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא. וְכָאֲשֶׁר הַהִשְׁתַּוְּקוּת נִמְצָאֵת מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה, וְאַזְ פּוֹרְחוֹת הַנִּשְׁמוֹת, וְנִתְּנוֹת כָּלֵן זָכָר וְנִקְבָּה יַחַד בַּדְּרָגָה הַזֹּאת, וְאַחֵר כִּד הוּא מִפְּרִיד אוֹתוֹן, כָּל אַחַת וְאַחַת לְמִקְוָמָה כְּרָאוּי לָהּ. וְאַחֵר כִּד קָשִׁים לִפְנֵי הַדְּרָגָה הַזֹּאת לְחַבֵּר אוֹתָם כְּבָרֵאשׁוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מִתְחַבְּרִים, רַק בְּאוֹתָם דְּרָכֵי הָאָדָם, וְהַכֵּל תְּלוּיִים לְמַעַלָּה.

וְעַל כֵּן קָשִׁים לִפְנֵינוּ כְּקְרִיעַת יָם סוּף. שֶׁהָרִי קְרִיעַת הַיָּם שֶׁיִּפְתָּחוּ בּוֹ שְׂבִילִים הִיא לְמַעַלָּה, וְכְמוֹ שֶׁנִּפְתָּחוּ בּוֹ שְׂבִילִים וְדְרָכִים, כִּד נִבְקַע וְנִפְתָּח. וּמִשּׁוּם כִּד הַכֵּל תְּלוֹי לְמַעַלָּה, וְצָרִיכִים לְבָרֵךְ אוֹתוֹ וְלִתֵּן לוֹ חֲזָק מִלְּמַטָּה כְּדִי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מִלְּמַעַלָּה וְיִתְחַזֵּק כְּרָאוּי, וְעַל כֵּן כָּתוֹב וּבִרְכַּתָּ אֶת ה', דְּנִקָּא אֶת.

וְכִלְפֵי הַמָּקוֹם הַזֶּה צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לִפְנֵינוּ שֶׁבַע וְהָאֶרֶת פָּנִים, וְכִלְפֵי הַצַּד הָאַחֵר, בְּזִמְנֵי שֶׁשׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, צָרִיךְ לְהַרְאוֹת לִפְנֵינוּ רָעַב, שְׁאוֹתָהּ הַדְּרָגָה הִיא שֶׁל רָעַב, וְרָאוּי לְהַרְאוֹת לִפְנֵינוּ רָעַב וְלֹא שִׁבְעָה, הוֹאִיל וְהַשִּׁבְעָה לֹא שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, וְעַל כֵּן וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כִּד זֶה נִדְאִי וְכִד צָרִיךְ!

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲשֶׁרִיָּהֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁקִּרְבָּתָם הִיא שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁיּוֹדְעִים לִיַּחַד אֶת הַיְּחִיד וּמִקְרָבִים קִרְבָּה לְהַרְבוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי יוֹסֵף וְיִהְיֶה בְּטָרָם הַתְּקָרְבוּ זֶה עִם זֶה, לֹא הִיָּה שְׁלוֹם. כִּיֵּן שֶׁהִתְקָרְבוּ יוֹסֵף וְיִהְיֶה יַחַד, אֲזִי הִרְבוּ שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, וְהַשְׁמִיחָה נִוְסָפָה לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁהִקְרָבָה שֶׁל יְהוּדָה וְיוֹסֵף, וְכָל הַשִּׁבְטִים נִמְצָאוּ יַחַד עִם יוֹסֵף, וְאוֹתָהּ הַקְרָבָה הִרְבָּתָה שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ שְׁפָתוֹב וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה.

וְלֹא כָּל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצְבִּים עָלָיו וְגו'. רַבִּי חִיָּיא פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים קי"ב) פִּזָּר נִתָּן לְאַבְיּוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֻדָּה לְעַד קִרְנוֹ תְּרוּם בְּכָבוֹד. בֹּא רֵא, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָעוֹלָם וְהִשְׁלִיט עָלָיו אֶת הָאָדָם שֶׁיְהִיָּה מֶלֶךְ עַל הַכֵּל.

וְהָאָדָם הַזֶּה נִפְרָדִים מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם כְּמָה מִיָּנִים, מִהֶם צַדִּיקִים וּמִהֶם רָשָׁעִים, מִהֶם טָפְשִׁים וּמִהֶם חֲכָמִים, וְכָלֵם מִתְקִיָּמִים בְּעוֹלָם, עֲשִׁירִים וְעֲנִיִּים, וְכָלֵם כְּדִי לְזָכוֹת אֵלּוּ בָּאֵלּוּ, לְזָכוֹת צַדִּיקִים עִם רָשָׁעִים, לְזָכוֹת חֲכָמִים עִם טָפְשִׁים, לְזָכוֹת עֲשִׁירִים עִם עֲנִיִּים, שֶׁהָרִי מִשּׁוּם כִּד זֹכָה הָאָדָם לְחֵי הָעוֹלָם וְנִקְשָׁר בְּעֵץ הַחַיִּים. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא שֶׁהִנֵּה הַצַּדִּיקָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עוֹמֶדֶת לְעוֹלָמִים, שְׁפָתוֹב וְצִדְקָתוֹ עֲמֻדָּה לְעַד.

פִּזָּר נִתָּן לְאַבְיּוֹנִים. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כְּשֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הֶעָמִיד אוֹתוֹ עַל עֲמוּד אֶחָד וְשָׁמוֹ צַדִּיק, וְהַצַּדִּיק הַזֶּה הוּא הַקָּיּוֹם שֶׁל הָעוֹלָם, וְזֶה הוּא שֶׁמִּשְׁקָה וְזֶה לְכָל, שְׁפָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ב') וְנִהַר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהִשְׁקוֹת אֶת הָעוֹלָם וְהָרִי מִשְׁשׁ לְפָרֵד וְהִיָּה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים.

וּמִשְׁשׁ יִפְרֹד, מַה זֶה יִפְרֹד? אֵלָּא הַמְּזוּז הַהוּא וְהַמִּשְׁקָה שֶׁל הַנֶּהָר הַהוּא נוֹטֵל הֵנָּה הַכֵּל, וְאַחֵר כִּד מִתְפָּזֵר הַמִּשְׁקָה הַהוּא לְאַרְבָּעָה צַדִּיקִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְכְמָה הֵם שֶׁמְצַפִּים לְהִיּוֹת מְשֻׁקִּים וְלִהְיוֹן מְשֻׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קמ"ה) עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ. וּמִשּׁוּם כִּד פִּזָּר נִתָּן לְאַבְיּוֹנִים - זֶה צַדִּיק. צִדְקָתוֹ עֲמֻדָּה לְעַד - זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּשּׁוּם כִּד הִיא עוֹמֶדֶת בְּסוֹד שֶׁל שְׁלוֹם

בְּקִיּוֹם שְׁלֹם. רָשָׁע יִרְאֶה וְכָעַס - זֶה מִלְכוּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת.

בֹּא רֹאה, מִלְכוּת שְׁמַיִם הִיא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְקַיֵּם כָּל הַעֲנִיִּים בְּתוֹךְ הַצֵּל שֶׁל רֹאשִׁית הַשְּׂכִינָה, וְהַצְדִּיק הַזֶּה הוּא נִקְרָא גִבְאֵי צְדָקָה, לָחוֹן וְלִזְנוֹן אֶת הַכֹּל, שֶׁכְּתוּב פָּזָר נָתַן לְאֶבְיוֹנִים, מִשּׁוּם כִּךָּ גִבְאֵי צְדָקָה נוֹטְלִים שָׂכָר כְּנֻגָּד כָּל הַנוֹתְנִים צְדָקָה.

בֹּא רֹאה, וְלֹא יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנֶּצְבִּים - אֱלֹהֵי הַסֵּם כָּל הָעוֹמְדִים לְהַזְנוֹן וְלִהְיוֹת מִמֶּנּוּ. וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְנוּדַע יוֹסֵף אֶל אַחִיו. אִתּוֹ - זֶה כְּנֻסֶת יִשְׂרָאֵל. אַחִיו - אֱלֹהֵי שְׂאֵר הַמִּרְכָּבוֹת הַחִילּוֹת, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם לִמְעַן אַחֵי וְרַעֲי.

דָּבָר אַחֵר וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ - בְּזִמְנוֹ שֶׁהִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְהִתְחַבֵּר עִם כְּנֻסֶת יִשְׂרָאֵל. בְּהִתְנוּדַע יוֹסֵף אֶל אַחִיו, בְּזִמְנוֹ שֶׁהִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה מִתְחַבֵּר בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהֵם נוֹטְלִים לְבָדֶם, וְלֹא חִבּוּר שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת עִמָּם. מִשּׁוּם כִּךָּ, (בַּמִּדְבָּר כֹּט) בְּיוֹם הַשְּׁמַיִי עֲצָרַת תְּהִיָּה לָכֶם, שֶׁהָרִי בְּזִמְנוֹ הַזֶּה הִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ בְּחִבּוּר אֶחָד עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם לִמְעַן אַחֵי וְרַעֲי, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה.

רַבִּי יִיסָא פִּתַּח הַפֶּסוּק, בְּזִמְנוֹ שֶׁהִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא יָקִים אֶת כְּנֻסֶת יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶפֶר וְיִרְצֶה לְהַנְקִים נִקְמָה מֵעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, אֲזִי כְּתוּב (ישעיה סג) וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אִתִּי, וְכְתוּב כֵּן וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְנוּדַע יוֹסֵף אֶל אַחִיו, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּנְטָלֶם וַיִּנְשָׂאֶם כָּל יְמֵי עוֹלָם.

וְלֹא יָכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק. רַבִּי חִזְקִיָּה פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים קכג) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֱלֹהִים נִשְׁאֲתִי אֶת עֵינַי הַיִּשְׁבִּי בַּשָּׁמַיִם. הַפֶּסוּק הַזֶּה בְּאַרְוֶה וְנִתְבָּאֵר, אֲבָל בֹּא רֹאה, אֱלֹהִים נִשְׁאֲתִי אֶת עֵינַי, וְכְתוּב (תהלים קכא) אֲשָׁא עֵינַי אֶל הַהָרִים. אֲלֹא, זֶה לְמַעַלָּה וְזֶה לְמַטָּה. אֲשָׁא עֵינַי אֶל הַהָרִים - זֶה לְמַעַלָּה, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת מִמַּעַלָּה לְמַטָּה, מִהַהָרִים הַלְלוּ הָעֲלִיּוֹנִים לְמַשְׁךְ מֵהֶם בְּרָכוֹת לְכְנֻסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּתְבָּרְכֶת מֵהֶם. אֱלֹהִים נִשְׁאֲתִי אֶת עֵינַי, לְצַפּוֹת וּלְחַפּוֹת לְאוֹתוֹן בְּרָכוֹת שִׁירָדוֹת מִשָּׁם לְמַטָּה.

הַיִּשְׁבִּי בַּשָּׁמַיִם, שֶׁכָּל תִּקְוָה וְקִיּוּמָה וְחִילָה הוּא בַּשָּׁמַיִם. מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר הַיּוֹבֵל פּוֹתֵחַ הַמַּעֲנִיּוֹת שֶׁל כָּל אוֹתָם הַשְּׂעָרִים, כָּלֵם עוֹמְדִים בַּשָּׁמַיִם. וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁמַיִם נוֹטְלִים כָּל אוֹתָם אוֹרוֹת שְׁיוּצָאִים מֵהַיּוֹבֵל, אֲזִי הוּא זֶן וּמִשְׁקָה אֶת כְּנֻסֶת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי צְדִיק אֶחָד.

וְכִיּוֹן שֶׁזֶה מִתְעוֹרֵר אֵלֵיהֶם, כִּמּוֹ הֵם שֶׁעוֹמְדִים בְּכָל הַצְדָּדִים לְהִיּוֹת מִשְׁקִים וְלִהְיוֹת בְּרוּךְ מִשָּׁם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַכְּפִירִים שְׂאֵגִים לְטָרֵף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אֶכְלֶם. וְאִזִּי הִיא עוֹלָה בְּסוּד הַסּוּדוֹת כְּרֹאזִי [לו], וּמִקְבֻלַּת עֲדוּנִים מִבְּעֻלָּה כְּרֹאזִי, וְכָל הָעוֹמְדִים בְּכָל הַצְדָּדִים עוֹמְדִים לְבָדֶם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ, שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מַעֲלִי. וְאַחֵר שֶׁהִיא מְקַבֵּלַת עֲדוּנִים מִבְּעֻלָּה, כָּלֵם נִשְׁקִים לְאַחֵר מִכֵּן וְנִזְוִנִים, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִשְׁקוּ כָּל חֵיתוֹ שְׂדֵי יִשְׂרָאֵל פְּרָאִים צָמָאִם.

רַבִּי יוֹסִי פִּתַּח הַפֶּסוּק בְּאַלְהֵהוּ, שֶׁכְּתוּב (מלכים-א יז) וַיִּקְרָא אֶל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי הַגִּם עַל הָאֱלֹמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגוֹרֵר עִמָּה הִרְעוֹת לְהַמִּית אֶת בְּנָהּ. בֹּא רֹאה, שְׁנִים הָיוּ שֶׁאֲמָרוּ דְּבָרִים כְּנֻגָּד הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשָּׁה וְאַלְהֵהוּ. מִשָּׁה אָמַר (שמות ח) לָמָּה הִרְעַתָּה לָעָם הַזֶּה. וְאַלְהֵהוּ אָמַר, הִרְעוֹת לְהַמִּית אֶת בְּנָהּ. וּשְׁנֵיהֶם אָמְרוּ דְּבָר אֶחָד.

מָה הַטַּעַם? אֲלֹא סוּד הוּא. מִשָּׁה אָמַר לָמָּה הִרְעַתָּה, מָה הַטַּעַם? אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָאֲחֵר לְשַׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל. הִרְעַתָּה - נִתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָאֲחֵר שֶׁל רַע לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם. אֲלֵהוּ אָמַר הִרְעוֹת - נָתַן רְשׁוּת לְצַד הָרַע לְטַל נִשְׁמָתוֹ שֶׁל זֶה, וְזֶהוּ הוּא הִרְעוֹת, וְהַכֹּל סוּד אֶחָד.

בֹּא רֹאה, אֲלֵהוּ אָמַר, הַגִּם עַל הָאֱלֹמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגוֹרֵר עִמָּה. מִשּׁוּם שֶׁהִקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְאַלְהֵהוּ, הִנֵּה צוּיָתִי שָׁם אֲשֶׁה אֱלֹמָנָה לְכַלְכֵּלָהּ, וְכָל מִי שֶׁזָּן וּמִפְרִיג לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן בִּימֵי רָעַב, הָרִי נֶאֱחָז בְּעֵץ הַחַיִּים, וְגוֹרֵם לוֹ וּלְבָנָיו חַיִּים, וְהִנֵּה בְּאַרְנוֹ. וְעַכְשָׁיו אֲלֵהוּ אָמַר, כָּל מִי שֶׁמִּקְרִים נֶפֶשׁ בְּעוֹלָם, זֹכֶה לוֹ חַיִּים, וְזֹכֶה לְהֶאֱחָז בְּעֵץ הַחַיִּים, וְעַכְשָׁיו שׁוֹלֵט עַץ הַמָּוֶת, הַצַּד שֶׁל רַע, עַל הָאֱלֹמָנָה שֶׁאֲתָה צוּיָת לִזְנוֹן אוֹתִי, מִשּׁוּם כִּךָּ הִרְעוֹת [לָמָּה הִרְעַתָּה].

וְאִם תֹּאמַר שֶׁרַע לֹא נַעֲשָׂה לְאִישׁ מִעַם הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא - בֹּא רֹאה, בְּזִמְנוֹ שֶׁאֲדָם הוֹלֵךְ לִימִין, שֶׁמִּירְתּוֹ שֶׁל הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּמְיֵד אֲצִלוֹ, וְלֹא כֹּחַ הַצַּד הָאֲחֵר לְשַׁלֵּט עָלָיו, וְהָרַע הַזֶּה נִכְנַע לְפָנָיו וְלֹא יָכוֹל לְשַׁלֵּט. וְכִיּוֹן שֶׁשֶׁמִּירַת הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹבְרַת מִמֶּנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִדְּבָק בְּרַע, אֲזִי אוֹתוֹ הָרַע, כִּיּוֹן שֶׁרֹּאָה שְׂאִין עִמּוֹ שְׁמִירָה, אֲזִי שׁוֹלֵט עָלָיו וְכֹא לְהַשְׁמִיד אוֹתוֹ, וְאִזִּי נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת וְנוֹטֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ.

מִשָּׁה אָמַר לָמָּה הִרְעַתָּה, שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָרַע לְשַׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת בִּשְׁעָבוֹד שְׁלוֹ. דְּבָר אַחֵר לָמָּה הִרְעַתָּה - שֶׁרֹּאָה כִּמּוֹ מֵהֶם שֶׁהָיוּ מִתִּים וְנִמְסְרוּ לְצַד הָרַע.

בֹּא רֹאה, בְּשַׁעֲהָ שֶׁהִטּוֹב מִתְעוֹרֵר, שֶׁהוּא הִימִין, כָּל הַשְּׂמִיחָה וְכָל הַטּוֹב וְכָל הַבְּרָכוֹת נִמְצְאוֹת, וְהַכֹּל הוּא בְּחִשָּׁאִי, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה שְׂאוּמָרִים בְּרוּךְ הוּא שֶׁם כְּבוֹד מִלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד בְּחִשָּׁאִי, וְזֶה הַסּוּד, מִשּׁוּם [שְׁזָהוּ יַחֲוֹד] שֶׁאִזִּי הוּא הַיַּחֲוֹד כְּרֹאזִי.

אמר רבי חניא, וכי אליהו, כיון שהוא גוזר והקדוש ברוך הוא מקים, והוא גוזר על השמים שלא להוריד טל ומטר, איך הוא פחד מאיזבל ששליחה לו, שכתוב (מלכים-א יט) כי כעת מחר אשים את נפשו כנפש אחד מהם, ומיד פחד וברח על נפשו?

אמר לו רבי יוסי, הנה פרשוה שהצדיקים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שנוק נמצא [לו] לעין, כמו ששמואל, שכתוב (שמואל-א טו) איך אלך ושמע שאול והרגני. אמר לו, עגלת בקר תקח בידך, משום שצדיקים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שנמצא נזק. אף כך אליהו, כיון שראוה שנוק נמצא, לא רצה להטריח את רבונו.

אמר לו, אני שמעתי דבר, שהנה באליהו לא כתוב בו ויירא וילך אל נפשו, אלא ויירא, ראיה ראה. ומה ראה? אלא ראה שהנה מפמה שנים הולך אחרי מלאך המות, ולא נמסר בידו, ועכשו וילך אל נפשו. מה זה וילך אל נפשו? הלך לקיום הנפש, ומי הוא? עץ החיים להדיבך שם.

בא ראה, כלם כתוב את נפשו, וכאן כתוב אל נפשו, וסוד זה שמעתי, שאמר רבי שמעון, כל הנשמות של העולם, כלם יוצאים מאותו נהר ששופע ויוצא, ואת כלם הוא לוקח אותו צרור החיים, וכשהנקה מתעברת מן הזכר, כלם בתשוקת שני הצדדים, בתשוקת הנקבה לזכר, ובתשוקת הזכר יוצאת ברצון, אז אותן הנשמות בקיום יותר, משום שהכל בתשוקה ורצון של עץ החיים. ואלהו, משום שהיה מאותו רצון יותר מאדם אחר, התקיים.

ומשום כך כתוב אל נפשו, ולא כתוב את נפשו, שהרי את נפשו - זו הנקבה. ואם תאמר ואל האשה אמר - הכללות של זכר ונקבה כשהיא בתוך הזכר, אז ואל האשה אמר. את האשה - הנקבה לבדה, ולא של הזכר. כמו זה אל נפשו - הזכר לבדו. את נפשו - הנקבה לבדה ולא התכלית של זכר. ומשום שהוא מצד הזכר יותר מפל בני העולם, התקיים בקיומו יותר, ולא מת כשאר בני העולם, משום שהכל הוא מעץ החיים, ולא מתוך העפר. ומשום כך הסתלק למעלה ולא מת כדרך כל בני העולם, שכתוב (מלכים-ב ב) ויעל אליהו בסערה השמים.

בא ראה מה כתוב, והנה רכב אש וסוסי אש וגו', שהרי אז התפשט הגוף מן הרוח והסתלק שלא כשאר דרך בני העולם, ונשאר מלאך קדוש כשאר קדושים עליונים, ועושה שליחות בעולם, והרי פרשוה, שהנשים שעושה הקדוש ברוך הוא בעולם, נעשים על ידו.

ובא וראה מה כתוב, וישאל את נפשו. בראשונה וילך אל נפשו, כמו שנתבאר בקיום, וכאן את נפשו למות, העץ שבו שורה המות, ושמ נגלה עליו הקדוש ברוך הוא, ככתוב צא ועמדת בהר. מה כתוב אחריו? ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה. זהו המקום הפנימי של הכל, שממנו יוצאים כל האורות.

מה כתוב? ויהי כשמע אליהו וילט פניו באדמתו וגו' והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו. ויאמר קנא קנאתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, עד מתי אתה מקנא לי? סגרת את הדלת שלא יכול לשלט בד המות לעולם, והעולם לא יכול לסבל אותך עם בני [אדם]. אמר לו, כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'. אמר לו, חיד שבעל מקום שבני [אדם] קנימו את ברית הקדש, אתה תהיה מזמן לשם. להרי נתבאר שמשום כך מתקנים כסא לאליהו, שהוא מזמן לשם.

בא ראה מה גרם אותו הדבור של אליהו, שכתוב והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, מפאן והלאה, שאין העולם לסבל אותך עם בני [אדם]. ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחיתך, יהיה נביא אחר אצל בני [אדם], ואתה תסתלק למקומך.

ובא ראה, כל אותו אדם שמקנא לקדוש-ברוך-הוא, לא יכול מלאך המות לשלט בו כשאר בני אדם, ויתקיים בו שלום, והנה פרשוה כמו שנאמר בפנחס, (במדבר כה) לכו אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צואריו. רבי יצחק אמר, הנה פרשוה שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.

פתח ואמר, כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגברים. כמגדל דויד, מי מגדל דויד? זה ודאי מגדל דוד שבנה אותו דוד והעלה אותו לתוך ירושלים. אלא כמגדל דויד - זו ירושלים של מעלה, שכתוב בה (משלי יא) מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. מי הנשגב? אלא אותו מגדל נשגב, משום שבו ירוץ צדיק.

צוארך - זה בית המקדש שלמטה, שעומד בתקון של יפי צואר לגוף. מה הצואר הוא היפי של כל הגוף - כך גם בית המקדש הוא היפי של כל העולם.

בנוי לתלפיות - תל שכל בני העולם היו מסתכלים בו. וכך בארוהו, תלפיות - תל שכל הפיות של העולם משבחים ומתפללים אליו.



אֵלֶּף הַמִּגֶּן תִּלְוִי עָלָיו - אֵלֶּף הַתְּקוּנִים שֶׁמִּתְקַנִּים בּוֹ כְּרֵאוּי. כָּל שְׁלֹטֵי הַגְּבֻרִים - שֶׁכֻּלָּם בָּאִים מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה.

מָה הַצֹּנָאָר כָּל תְּקוּנֵי הָאִשָּׁה תִּלְוִיִּים בּוֹ - כִּד בְּמִקְדָּשׁ כָּל תְּקוּנֵי הָעוֹלָם תִּלְוִיִּים וְשְׂרֻיִּים בּוֹ. וְהָרִי פְּרִשְׁוִה, שֶׁכְּתוּב (אִיכָה ה) עַל צֹנְאָרְנוּ נִרְדָּפְנוּ, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַצֹּנָאָר וְהִיפִי שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. נִרְדָּפְנוּ יַגְעָנוּ, לִבְנוֹת אוֹתוֹ פְּעָמִים. וְלֹא הוֹנַח לָנוּ, שֶׁהָרִי לֹא הִשְׁאִירוּהוּ לָנוּ, וְנִחְרַב וְלֹא נִבְנָה לְאַחֵר מִכֵּן.

מָה הַצֹּנָאָר, כִּינּוֹן שֶׁהִשְׁמַד, כָּל הַגּוֹף מִשְׁמַד עִמּוֹ - כִּד גַּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כִּינּוֹן שֶׁהִשְׁמַד וְנִחְשַׁד, כָּל הָעוֹלָם כִּד גַּם נִחְשַׁד, וְלֹא מֵאִיר הַשֶּׁמֶשׁ, וְלֹא שְׁמִים וְאָרֶץ וְכוּכָבִים.

מִשּׁוּם כִּד בָּכָה עַל זֶה יוֹסֵף, וְאַחֵר שֶׁבָּכָה עַל זֶה, בָּכָה עַל הַשְּׁבָטִים שִׁיגְלוּ. כִּשְׁנִיחָרְבַּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כָּל הַשְּׁבָטִים גָּלוּ מִיָּד וְהִתְפָּזְרוּ בֵּין הָעַמִּים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּנָּשֶׁק לְכָל אֶחָיו וַיִּבְכֶּה עֲלֵהֶם. עֲלֵהֶם וְדָאִי.

עַל כָּלֵם בָּכָה, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּחְרַב פְּעָמִים, וְעַל אֶחָיו עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים שֶׁהִגְלוּ לַגְּלוּת וְהִתְפָּזְרוּ בֵּין הָעַמִּים. וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אֶחָיו אִתּוֹ, וְלֹא כְּתוּב וַיִּבְכּוּ, שֶׁהָרִי הוּא בָּכָה, שֶׁנִּצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהֵם לֹא בָּכוּ, שֶׁלֹּא שָׂרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

וְהַקֵּל נִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה. רַבִּי [אַלְעָזָר] אָבָא פִּתַּח וְאָמַר, (תְּהִלִּים פד) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נִפְשֵׁי לַחֲצוֹת ה' לְבִי וּבִשְׂרִי יִרְנָנוּ אֶל אֵל חַי. בֹּא רֹאֵה, כָּל אָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [וְקָם] לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ, צָרִיד לוֹ לְהַקְדִּים לוֹ בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם וְלִהְתַּפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ בְּזֶמַן שֶׁצָּרִיד.

בְּפֶקֶר לֵאחֲזוֹ בְּזִמְנֵי שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּמִנְחָה לֵאחֲזוֹ בְּשִׁמְאֵל. וְתִפְלָה וּבִקְשָׁה צָרִיד לֵאדָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּדִי לְהֵאחֲזוֹ בּוֹ. וּבִאֲרָנוּ, מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [וְעוֹמֵד] לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ, צָרִיד לוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּתִפְלָתוֹ, וּמִי שֶׁשׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ בְּתִפְלָתוֹ, תְּפִלָּתוֹ לֹא נִשְׁמָעֶת.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִתְפַּלֵּה אֵינָה אוֹתוֹ הַקוֹל שֶׁנִּשְׁמָע, שְׁאוֹתוֹ קוֹל שֶׁנִּשְׁמָע אֵינּוּ תִפְלָה. וּמָה הִיא תִפְלָה? זֶהוּ קוֹל אַחֵר שֶׁתִּלְוִי בְּקוֹל שֶׁנִּשְׁמָע. וּמִי הוּא הַקוֹל שֶׁנִּשְׁמָע? זֶה אוֹתוֹ הַקוֹל שֶׁהוּא בְּנֵא"ו, הַקוֹל שֶׁתִּלְוִי בּוֹ, זֶהוּ קוֹל בְּלִי נֵא"ו.

וּמִשּׁוּם כִּד לֹא צָרִיד לֵאדָם לִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּתִפְלָתוֹ, אֲלֹא לְהִתְפַּלֵּל בְּלִחַשׁ בְּאוֹתוֹ הַקוֹל שֶׁלֹּא נִשְׁמָע, וְזוֹ הִתְפַּלָּה שֶׁמִּתְקַבֵּלֶת תְּמִיד, וְסִימָן לְדָבָר - וְהַקֵּל נִשְׁמָע. קוֹל בְּלִי נֵא"ו, נִשְׁמָע. זוֹ הִיא הִתְפַּלָּה שֶׁהִיא בְּחִשָּׁאִי, שֶׁכְּתוּב בְּחִנָּה וְקוֹלָה לֹא יִשְׁמָע. זוֹ הִיא הִתְפַּלָּה שֶׁמִּקְבֵּל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּשְׁנִיחָשִׁית בְּתוֹךְ רִצּוֹן וְכִנּוּנָה וְתִקּוֹן כְּרֵאוּי, וְלִיחָד אֶת הַיְּחִיד שֶׁל רַבּוֹנוֹ כְּרֵאוּי בְּכָל יוֹם. [וְהַקֵּל נִשְׁמָע בֵּית פְּרָעָה. וְהַקֵּל נִשְׁמָע, חֶסֶד נֵא"ו, מָה הַטַּעַם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, זוֹ הִיא הַשְּׂכִינָה שְׂבוּכָה עַל חֶרְבּוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל גְּלוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כְּתוּב כָּאן וְהַקֵּל נִשְׁמָע, וְכְּתוּב שָׁם, (יִרְמְיָה לֹא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע. מָה לִּפְנֵינוּ שְׂכִינָה, אֵף כָּאן גַּם כֵּן שְׂכִינָה].

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הַקוֹל בְּחִשָּׁאִי זֶהוּ קוֹל עֲלִיוֹן שֶׁכָּל הַקוֹלוֹת יוֹצְאִים מִשָּׁם. אֲבָל קוֹל בְּלִי נֵא"ו, זֶהוּ הִתְפַּלָּה שֶׁל מִטָּה, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת לְהִתְעַלּוֹת בְּנֵא"ו וְלִהְתַּחַבֵּר בּוֹ.

בֹּא רֹאֵה, וְהַקֵּל נִשְׁמָע, זֶה הוּא הַקֵּל בְּלִי נֵא"ו, זֶהוּ הַקוֹל שֶׁבָּכָה עַל מִקְדָּשׁ רָאשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי. נִשְׁמָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע. בְּרָמָה, מָה זֶה בְּרָמָה? זֶה הוּא הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, הָעוֹלָם הַבֹּא, וְסִימָן לְדָבָר - מוֹ הַרְמָה וְעַד בֵּית אֵל, (תְּהִלִּים קו) מוֹ הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. כָּאן בְּרָמָה - זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, שֶׁהָרִי בִּשְׁעָה הִיא שְׂבָרָמָה נִשְׁמָע, אִזּוֹ מָה כְּתוּב? (יִשְׁעִיָּה כב) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפַּד וְגו'.

וְהַקֵּל נִשְׁמָע, לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁנֵּא"ו הִתְרַחֵק וְהִסְתַּלַּק מִמֶּנָּה, וְאִזּוֹ רַחַל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ מֵאֲנָה לְהִנָּחֵם עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנּוּ. כִּי אֵינָנּוּ? כִּי אֵינָם צָרִיד הֵיחָה לְהִיּוֹת! אֲלֹא כִּי אֵינָנּוּ, וְהִנָּה בְּאֲרָנוּ כִּי אֵינָנּוּ, שֶׁבְּעֵלָה לֹא נִמְצָא עֲמָה, שֶׁאֲלֵמָלָה הֵיחָה בְּעֵלָה נִמְצָא עֲמָה, תִּתְנַחֵם עֲלֵיהֶם, שֶׁהָרִי אִזּוֹ בְּנֵיהָ לֹא יִהְיוּ בְּגִלוּת, וּמִשּׁוּם שֶׁאֵינָנּוּ, אֵינָה מִתְנַחֶמֶת עַל בְּנֵיהָ, מִשּׁוּם שֶׁבְּנֵיהָ הִתְרַחֲקוּ מִמֶּנָּה עַל שֶׁאֵינָנּוּ עֲמָה.

בֹּא רֹאֵה, בֵּית פְּרָעָה - זֶה הוּא סִימָן לְדָבָר לְמַעַלָּה, הַבֵּית שֶׁנִּפְרָעִים וּמִתְגַּלִּים מִמֶּנּוּ כָּל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּאֹרוֹת, כָּל מָה שֶׁהֵיחָה סִתּוּם מִשָּׁם הִתְגַּלָּה, וּמִשּׁוּם כִּד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אֶת כָּל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּאֹרוֹת, כְּדִי לְהֵאִיר לְאוֹתוֹ הַקוֹל שֶׁנִּקְרָא קוֹל בְּלִי נֵא"ו.

בֹּא רֹאֵה, כְּאֶשֶׁר יָקִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָזֶה הַקוֹל מִהֶעֱפֵר וְיִתְחַבֵּר בְּאוֹת נֵא"ו, אִזּוֹ כָּל מָה שֶׁנֶּאֱבָד מִמֶּה בְּזֶמַן הַגְּלוּת יִחְזֹר, וְיִתְעַדְנוּ בְּאוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים שְׁנוּסָפִים מִתּוֹךְ הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאָרֶץ אֲשִׁיר וְהִנְדָּחִים בְּאָרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם.

וְאַתָּה צוּיָתָה זֹאת עָשׂוּ קַחוּ לָכֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם וְגו'. רַבִּי חֵיטָא פִּתַּח, שֶׁמִּחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילּוֹ בָּהּ כָּל אֲהֻבֵּיהָ שִׁישׁוּ אֶתָּה מִשׁוּשׁ וְגו'. בֹּא רֹאֵה, כִּשְׁנִיחָרְבַּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגִרְמּוֹ הַחֲסִטָּאִים וְגִלּוֹ יִשְׂרָאֵל מוֹ

הָאָרֶץ, הַסִּתְּלָק הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ, וְלֹא הִשְׁגִּיחַ עַל חֲרָבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל עַמּוֹ שְׁגָלוֹ, וְאֵז הַשְׂכִּינָה גִלְתָּה עִמָּהֶם.

כְּשֶׁיֵּרָד, הִשְׁגִּיחַ עַל בֵּיתוֹ שֶׁנִּשְׁרַף, הַסִּתְּפֵל עַל עַמּוֹ - וְהִנֵּה הִגְלָה. שָׁאֵל עַל הַגְּבִירָה - וְהִיא גִּרְשָׁה. אֵז וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפָּד וּלְקִרְחָה וּלְחִגְרָה שֶׁקָּ. וְהִיא גַם הִיא מִה כְּתוּב בָּהּ? (וַיֹּאֵל א) אֵלֶי כְּבָתוּלָה חֲגֵרַת שֶׁקָּ עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אֵינֶנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁהַסִּתְּלָק מִמֶּנָּה וְנִמְצָא פְרוּד.

וְאַפְלוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ כָּלֶם הִתְאַבְּלוּ עָלָיו, שְׁכָתוֹב (וַיַּשְׁעִיחַ כ) אֲלֵבִישׁ שָׁמַיִם קִדְרוֹת וְשֶׁקָּ אֲשִׁים כְּסוּתָם. מִלְּאֲכִים עֲלִיוֹנִים כָּלֶם הִתְאַבְּלוּ עָלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר הֵן אֲרָאֲלָם צָעֲקוּ חֲצָה מִלְּאֲכִי שְׁלֹם מֵרַבְּיוֹן. הַשֶּׁמֶשׁ וְהַלְבֵּנָה הִתְאַבְּלוּ וְהִחְשִׁיכוּ אֶת אוֹרָם, שְׁכָתוֹב חֲשָׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ בְּצִאֲתוֹ וְגו', וְכָל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים כָּבוּ עָלֶיהָ וְהִתְאַבְּלוּ. מִה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשּׁוֹלֵט עָלֶיהָ הַצַּד הָאֲחֵר שְׁשׁוֹלֵט עַל הָאָרֶץ הַקָּדוּשָׁה.

פֶּתַח וְאָמַר, (יחזקאל ז) וְאֵתָה בֶן אָדָם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֶץ בָּא הַקֶּץ עַל אֲרֻבַּע כְּנֻפּוֹת הָאָרֶץ. הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא עֲלִיוֹן. מִה זֶה לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֶץ, וְכִי אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל הִיא קֶץ? אֵלֶּא כֶּךָ זֶה וְדָאִי, וְנִתְבָּאָר. הַקֶּץ הוּא לְיָמִין, וְהַקֶּץ הוּא לְשְׂמָאל. קֶץ לְיָמִין - שְׁכָתוֹב (דְּנִיָּאל יב) לְקֶץ הַיָּמִין. קֶץ לְשְׂמָאל - שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ו) קֶץ שֶׁם לַחֲשָׁךְ וְלְכָל תַּכְלִית הוּא חֹקֵר, וְזֶהוּ קֶץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר.

קֶץ שֶׁל הַיָּמִין - הֵינּוּ שְׁכָתוֹב לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֶץ. בָּא הַקֶּץ - זֶה קֶץ הַשְּׂמָאל. הַקֶּץ שֶׁל הַיָּמִין זֶה הַקֶּץ שֶׁל יָצָר הַטּוֹב. הַקֶּץ שֶׁל הַשְּׂמָאל זֶה הַקֶּץ שֶׁל יָצָר הָרָע. וְזֶה הוּא שְׁכָתוֹב הַחֲטָאִים גָּרְמוּ וְהַתְּגַבְּרוּ, נִגְזַר וְנִתַּן הַשְּׁלֵטוֹן לְמַלְכוּת הַרְשָׁעָה לְשֵׁלֵט וּלְהַחְרִיב בֵּיתוֹ וּמִקְדָּשׁוֹ, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (יחזקאל ז) כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים רָעָה אַחַת רָעָה הִנֵּה בָּאָה, וְהִכַּל אֲחָד.

וּמִשּׁוּם כֶּךָ הִתְאַבְּלוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל שֶׁנִּתַּן הַשְּׁלֵטוֹן לְקֶץ הַזֶּה שֶׁל הַשְּׂמָאל. וּמִשּׁוּם כֶּךָ, כִּינּוּן שֶׁהַמַּלְכוּת הַקָּדוּשָׁה, מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם נִכְנָעָה, וּמַלְכוּת הַרְשָׁעָה [הַאֲחֵרָת] הִתְגַּבְּרָה, [אֵז] יֵשׁ לְכָל אָדָם לְהִתְאַבֵּל עִמָּה וּלְהַכְנִיעַ עִמָּה, וּמִשּׁוּם שְׁכָתוֹב הִיא תִּזְדַּקֵּף וְהַעֲלֹם יִתְחַדֵּשׁ הוּא יִתְחַדֵּשׁ עִמָּה, שְׁכָתוֹב (וַיַּשְׁעִיחַ ח) שִׁישׁוּ אֶתָּה מִשּׁוֹשׁ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ.

בָּא רָאָה, כְּתוּב בְּמִצְרַיִם (יִרְמְיָה מו) עֲגָלָה יָפָה פִּיָּה מִצְרַיִם, וְהַסּוּד שֶׁל הָעֲגָלָה הַזֹּאת הִיוּ יִשְׂרָאֵל תַּחַת שְׁלִטוֹנָה כְּמִה פְעָמִים וְכְמִה שָׁנִים. וּמִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲתִידִים אַחֵר כֶּךָ לְשֵׁלֵט עָלֶיהָ, נִרְמָז לָהֶם כָּאֵן עֲגָלוֹת.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, רָמָז רָמָז יוֹסֵף לִיעֲקֹב עַל עֲגָלָה עֲרוּפָה, שֶׁהָרִי בְּאוֹתוֹ פָּרַק נִפְרַד מִמֶּנּוּ. וּבְאַרְוִיָּה, עֲגָלָה עֲרוּפָה, שֶׁהִיא בָּאָה עַל שְׁנֵמֶצֶא הָרוּג וְלֹא נוֹדַע מִי הָרַג אוֹתוֹ, וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹטוּ עַל הָאָרֶץ רוּחוֹת רָעוֹת שֶׁאֵינָן צָרִיכוֹת, נוֹתְנִים אֶת הָעֲגָלָה הַזֹּאת לְתַקּוֹן, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִתְדַעְּנוּ אֱלֹהִים וְלֹא יִשְׁלֹטוּ עָלֶיהֶם.

בָּא רָאָה, כָּל בְּנֵי הָאָדָם, כָּלֶם עוֹבְרִים עַל יְדֵי מִלְּאָךְ הַמָּנוֹת, פָּרַט לָזָה, שֶׁהַקִּדְמִי אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם טָרֵם הִגִּיעַ זְמַנוֹ לְשֵׁלֵט בּוֹ וְלִטֹּל רְשׁוּת, שֶׁהָרִי אֵין שׁוֹלֵט בָּאָדָם עַד שֶׁנוֹטֵל רְשׁוּת.

וּמִשּׁוּם כֶּךָ יֵשׁ לוֹ דִּין לְשֵׁלֵט עַל אוֹתוֹ מְקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא נוֹדַע מִי הָכֵהוּ. גַּם כֶּךָ יֵשׁ לוֹ דִּין שֶׁלֹּא נוֹדַע כִּדִּי לְקַטְרֵג עַל אוֹתוֹ מְקוֹם, וְעַל כֵּן (דְּבָרִים כא) וְלִקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהִיא עֲגָלָת בָּקָר וְגו', כִּדִּי לְהַעֲבִיר דִּינוֹ שֶׁל הַמְּקוֹם הַהוּא, וְלְהַתְּקֵן שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בּוֹ הַמְּקַטְרֵג וּלְהַנְצִיל מִמֶּנּוּ.

בָּא רָאָה, כְּשֶׁנִּפְרַד יוֹסֵף מֵאֲבִיו, בְּלִי לִנְיָה וּבְלִי אֲכִילָה נִשְׁלַח, וְהִנֵּה מִה שֶׁהִנֵּה, וּכְשֶׁנֶּאֱמַר יַעֲקֹב (בְּרֵאשִׁית לז) טָרַף טָרַף יוֹסֵף, אָמַר כִּי אֲרָד אֵל בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה, שֶׁאֵינִי גֵרְמַתִּי לוֹ, וְעוֹד - שֶׁהִיִּתִּי יוֹדַע שֶׁאֲחִיו שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ וְשִׁלַּחְתִּי אוֹתוֹ, וְרָמָז הוּא רָמָז לוֹ.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹדָה, אֶת אוֹתָם הָעֲגָלוֹת שֶׁלַּח אוֹתָם עַל פִּי פְרָעָה, שְׁכָתוֹב וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פְרָעָה. אָמַר לוֹ, דִּיּוּקוֹ שֶׁל דָּבָר, שְׁכָתוֹב וְאֵתָה צְוִיתָה זֹאת עָשׂוּ. וְאֵתָה צְוִיתָה דְּיוּקָא, וּמִשּׁוּם כֶּךָ כְּתוּב בְּה"א, מִשְׁמַע יוֹסֵף בִּקֵּשׁ אוֹתָם, וּמִשּׁוּם כֶּךָ וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פְרָעָה, וַיַּעֲקֹב לֹא עָמַד בְּדָבָר עַד שֶׁרָאָה אוֹתָם, שְׁכָתוֹב וַיִּרָא אֶת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שֶׁלַּח יוֹסֵף לְשִׂאת אוֹתוֹ וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּרֵאשׁוֹנָה וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב, וְאַחֵר כֶּךָ וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חֵי. אֵלֶּא בְּרֵאשׁוֹנָה קָרָאָה לוֹ הַתּוֹרָה יַעֲקֹב, מִשּׁוּם הַשְּׁתַּכּוּחַ, שֶׁשִּׁתְּפוּ אֶת הַשְּׂכִינָה בְּאוֹתוֹ חֲרָם כְּשֶׁנֶּמְכָּר יוֹסֵף, וְעַכְשָׁיו שֶׁשְׂכִינָה עָלֶיהָ, אֵז הִיא וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, וְזֶה הוּא סוּד הַשְּׂכִינָה. וְאַחֵר שֶׁהִיא עֲמֻדָה בְּקִיּוּם, [מִשּׁוּם] אֵז הַדְּרָגָה שֶׁלְּמַעַלָּה עֲבָרָה אֵלֶיהָ, הַדְּרָגָה שֶׁהִיא יִשְׂרָאֵל. [אֵז] הַדְּרָגָה שֶׁלְּמַעַלָּה הַתּוֹעוֹרָרָה אֵלֶיהָ, וְזוֹהִי דְרָגָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִכָּאֵן שֶׁהַדְּרָגָה שֶׁלְּמַעַלָּה לֹא מִתְּעוֹרָרֶת לְמַעַלָּה עַד שֶׁמִּתְּעוֹרָרֶת בְּרֵאשׁוֹנָה לְמַטָּה, שֶׁהָרִי כָּאֵן וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֶּךָ וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלֵּילָה. בְּמִרְאֵת כְּתוּב. בָּא רָאָה, וַיִּזְבַּח זִבְחִים לְאֱלֹהֵי אֲבִיו יִצְחָק, בְּרֵאשׁוֹנָה, כִּדִּי לְהַעֲבִיר אֶת הַשְּׂמָאל בְּסוּד שֶׁל הָאֲתֵבָה. וְאֵז - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלֵּילָה, בְּדְרָגָה הַזֹּאת שֶׁאֲמַרְנִי, שֶׁהִיא מִרְאֵת הַלֵּילָה.

ויאמר אנכי האל אלהי אביד. מה הטעם? משום שצד הקדשה שלמעלה כף הוא, שהרי צד הטמאה לא מזכיר את שם הקדוש ברוך הוא, וכל צד הקדשה נזכר בשמו. אנכי ארד עמך מצרימה וגו'. מכאן ששכינה ירדה עמו בגלות, ובכל מקום שישראל גלו - שכינה גלתה עמהם, והנה פרשוה.

בא ראה, כמה עגלות היו? שש, כמו שנאמר (במדבר ז) שש עגלות צב. דבר אחר, ששים היו, והכל סוד אחד. בראשונה כתוב בעגלות אשר שלח יוסף, ולבסוף - אשר שלח פרעה. אלא כלם ששלח יוסף היו בחשבון כראוי, ואותם ששלח פרעה יותר מהם, לא היו בסוד זה ולא היו בחשבון.

ואלה ואלה באו, משום כך אשר שלח יוסף, אשר שלח פרעה. וכשיצאו ישראל מן הגלות מה כתוב? (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מפל הגולים מנחה לה' וגו'.

ויאסר יוסף מרפבתו. רבי יצחק פתח ואמר, (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנוצא נטוי על ראשיהם מלמעלה. הפסוק הזה בארוהו, אבל בא ראה, יש חיה למעלה מן החיה, ויש חיה קדושה שעומדת על ראש החיות.

ויש חיה עליונה למעלה על כל שאר החיות, וזו [ויש] החיה שולטת על כלם, משום שפאשר החיה הזו נותנת ומאירה לכלם, אז כלן נוסעות למסעותיהן ונותנות זו לזו ושלטות זו על זו.

ויש חיה למעלה על התחתונים על שאר החיות שלמטה, וכלם נזונים ממנה, וארבעת צדי העולם רשומים בה, פנים מאירות ידועות [דינים] לכל צד, והיא שולטת על ארבעה צדדים, והנה פרשוה, שהם שלש לצד זה ושלוש לצד זה, וכן לארבעת צדי העולם.

ויש רקיע למעלה מן הרקיע, והרקיע הזה ששולט עליהם, כלם מסתכלים בלפיו. מה כתוב? (יחזקאל א) ותחת הרקיע כנפיהם ושרות אשה אל אחותה וגו', משום שכלם שולטים על מה שנפקדו, ושליחות של מדת החבל בהם.

והם תשעה לכל צד, לארבעת צדי העולם, והם ל"ו בחשבון. וכשכלם מתחברים, נעשים רשום אחד, בסוד של שם אחד, ביחוד שלם כראוי.

וכשנותקנים כלפי הכסא, מה כתוב? וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. והרי בארנו, [דמות] שהאבן הטובה הזו בכסא, שעומד על ארבעה עמודים, ועל אותו הכסא דמות של אדם, להתחבר בו יחד ולהתברך כראוי.

וכשהיא נתקנת כלפי אדם, שהכל יהיה מרפבה [נ"א קדושה, ואז כל המרפבה] אחת לאדם הזה, אז כתוב: ויאסר יוסף מרפבתו - זה הצדיק. ויעל לקראת ישראל אביו גשנה. לקראת ישראל - זה הסוד של אדם. גשנה - התקרבות אחת, להתקרב יחד בקרבן אחד ויחוד אחד.

ויאיר אליו - ששפנראה השמש עם הלבנה, אז מאירה הלבנה, ומאירה לכלם שלמטה. וכן כמו זה, כל זמן שהקדשה שלמעלה שורה על המקדש שלמטה, מאיר בית המקדש ועומד בשלמותו. וכשמסתלק ממנו ונחרב בית המקדש, אז ויבדל על צנארו עוד, שכלם בכו על המקדש שנחרב. עוד, מה זה עוד? זו הגלות האחרונה.

אז כינו שראה יעקב והסתכל שהנה התקון שלמטה נתקן כמו שלמעלה, אז אמר אמותה הפעם וגו'. כי עודף חי, שהתקנת בסוד של הברית הקדוש שנקרא חי העולמים, ומשום כך כי עודף חי. ועל כן בראשונה אמר, רב עוד יוסף בני חי, שצריך לעמוד בסוד של חי, והנה נתבאר.

בא ראה מה כתוב, ויברך יעקב את פרעה. אמר רבי יוסי, פרעה, אף על גב שבארוהו בסוד אחר, סמך ששומכים בעולם.

אבל בא ראה, (שיר א) לססתי ברכבי פרעה דמיתיד רעיתי. בא ראה, יש מרפבות לשמאל בסוד של הצד האחר, ויש מרפבות לימין בסוד של למעלה של קדשה, ואלה כנגד אלה. אלה של רחמים, ואלה של דין.

וכשהקדוש ברוך הוא עשה דין במצרים, כל הדין שעשה, באותה צורה, שהם המרפבות ממש, וכמו של אותו הצד ממש. מה אותו הצד [ממש] הורג ומוציא נשמות, כך הקדוש ברוך הוא עושה באותה צורה ממש, שכתוב (שמות יג) ויהרג ה' כל בכור, וכן בכל מצרים באותה צורה ממש. ומשום כך דמיתיד רעיתי, כמו שלה ממש להרג, שכתוב כי אני ה' אני הוא ולא אחר. ולעתידי לבא מה כתוב? (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'.

בא ראה מה כתוב. וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד. ויאחזו בה - רשת עולמים. ויאחזו בה - שהרי להם ראוייה, כמו שבארוה. [אמר רבי יוסי] ויפרו וירבו מאד, ודאי, שהרי הצער לא שרה בהם ועמדו בתפוקי העולם, ומשום כך ויפרו וירבו מאד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

## פרשת ויחי יעקב

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'. אמר רבי יוסי, הלב רואה בנבואה, במצרים, שיהיו בניו בכמה גליות, עד כאן, ועד עין של קץ המשיח. ולא הגיעה לנבואה של ויחי אלא במצרים, והיא הנבואה המעלה משהתנבאו [שלא התנבאו] כמותה ולא הגיעה לשום איש מבני הנביאים, אלא הוא ומשה. במשה כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. ביעקב כתוב ויחי יעקב. ויחי, נבואה שירדה מהאספקלריה [מאירה] המאירה.

רצה לומר, [חפץ ההוא היה בעיניו] נבואת הגלות שתקרה לבניו בארץ כנען ובכל ארץ התיישב בה, מארץ מצרים היה שבור לבו, שכתוב כי יש שבר במצרים.

ועל כן הגיע ויחי יעקב במצרים, ולא היה שמה, כי בארץ ההיא קשרם של העמים, ספירים של פסא הכבוד, ולא הגיע להם שום איש, לא מהעלונים ולא מן התחתונים, אלא ח"י, וסוד זה - כי לא יראני האדם וחי. כמה הוא סוד עליון בפסוק הזה, ואנו החברים תמהים עליהם, על ויחי שמוכר עמו יעקב, היה לו לומר לפניו ישראל. ישראל מנין? שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית וגו'. (שמות ד) בני בכרי ישראל. רבי אלעזר בנו של רבי שמעון אמר, וכי לא אמר הכתוב (בראשית כה) וימכר את בכרתו ליעקב?

אמר רבי שמעון אביו, בזמן שהיו ישראל אמתים וצדיקים ועושים זכיות ולא היו פוחדים ישראל, אלא יעקב לבדו. משום הטובות שעשו היה לעשות להם טובות רבות זה בזה.

משחקטאו והגלו על חטאייהם ועל מעשייהם הרעים, לא היו סובלים אותו שלא ישארו בעולם באמת על חטאייהם, ועל זה באה מדת הרחמים והדין לחיד, ישראל, ונתנה אותם בארץ גלותם. יפה שאלת, בני, אבל איש המסתכל ויודע אותו, יעקב המחבר עם ויחי הוא קדש, ועל סוד זה אומרים, יעקב בחר אותו להיות ספיר בכסא הכבוד.

רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה נז) ואת דכא וישפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. לב נדכאים - זה יעקב, כמו שנאמר, תחת מהדגה ירדה עליו נבואות וברכות במצרים. שנינו, אמר רבי אבא, הלב רואה, שהיה יעקב במצרים אין נבואתו מעלה. [שהארץ שנואה]. ארץ גדולה.

בא ראה, לא זכה לברך את אחד מבניו ולא היתה בידו רוח לברך אלא במצרים, כשברך אותם כל אחד ואחד בסוד, וסוד - (בראשית מב) וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו בא ראה שלא נתנה הנבואה אלא לשבתי הלב, כמו שנאמר רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות.

אמר רבי יוסי, תחת כסא הכבוד הקדוש, יעקב ספיר, שהיא מדת הדין לצדו. בא ואמר, (שם לב) לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. אתה מוצא שיעקב ראה לצדו מדת הדין. ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל וגו', וסוד הדבר - (ירמיה ו) אזי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב.

רבי שמעון אמר, כשהגלו מירושלים והוסיף התמיד, וטמא השונא את ההיכל, בזמן ההוא לא סבלה המלכות את ישראל משום חטאייהם, אלא ישראל, משום שהיא משני צדדים - רחמים ודין.

והמלה של לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כאשר מתבאר בסבא. ישראל ויעקב - זה עליון מזה, ובגללם היה מטה משה חקוק משני צדדיו משמו הקדוש, אחד רחמים בדין, ואחד דין בדין.

וסוד (במדבר כג) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל - משאנו בגלות דחוקים בין שונאים, והסתלקה המלכה מן המלך והתרחקה ממנו, הוא ישרה שכינתו בינינו ויגאלנו, והסוד של (ישעיה מד) כה אמר ה' מלך ישראל וגאלו ה' צבאות. ויחי חי, כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום הגלי.

בבנין העליון שתי רגלים חי, לי גדולה י' לחי קטנה, ח' לתינו, וי' לוי, וי' לד', זה מה שיוצא מהעליון. תחת כסא הכבוד מאבן טובה בארץ מצרים, הינו מה שכתוב ונגף ה' את מצרים וגו', שתי חלקות. כי טל אורות טלף - משום חלקה אחת.

ולכן מתחלפים כאחד. ב' הפרוש על הגלות, א' הפרוש הראשון. בא ראה מה שכתוב, בית יעקב לכו ונלכה באור ה', בגלות, האותיות שנגזר עליהן על חטאייהם, באמת בדין היו. בתורה יש תפלה, ותצאו מחמר הטיט, שהיא גלות, ותלכו לאור ה'.

א', רצונו לומר בארץ, נראית באה בגזרת ספר התורה, והם מתחלקים בארץ בארץ אתה מוצא בגזרת ספר התורה, ר"ץ מתחברים כאחד גלות. מהי גלות מצרים? ארבע מאות שנה היה אומר לאברהם שתהיה גלות לבניו במצרים, וכשהיית מונה אותם, מאתים ותשעים שנים היו.

בא ראה, וימת יוסף בן מאה ועשר שנים. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה ז) הנה העלמה הרה וילדת בן וקראת שמו עמנואל. הריון ולדה, שנתמלאו לגליות ולצרות רבות ועדנים רעים. ואף על גב שיהיה עמנו, המלכה מדעצעת ומתרחקת מבעלה, תהיה עמנו בגלות, בן מאה ועשר היתה החקיקה שנתוספה. ירצה לומר שהיה עובר מן הגלות מאה ועשר שנים ומאתים ותשעים, ויהיו ארבע מאות שנה. ולא נמנית גלותו של יעקב אלא משמת יוסף.

ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה. כאן סוד בגלות במנין, תקוני הגליות שיהיו הבנים במדת הדין שלש גליות. ראשונה של מצרים, שנמשל בשבע שנים. רבי חייא פתח ואמר, (שיר ב) השפעתני אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות וגו'.

רבי שמעון אמר, מכאן (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך וגו'. כאן סוד הגלות, התקנה שיהיו בני ישראל משחררים מגליות, ויתרצה לומר שיהיו הבנים הקדושים, שהגלו על חטאיהם בדין, שנים רבות יהיה, (ויקרא כו) שבע כחטאתיכם, (בראשית ד) כי שבעתים יקם קו, בגלות הראשונה של מצרים שהיא קטנה.

שנית - גלות השופטים שנמשלה לארבעים שנים, בשבע שהם רבים ממנו. שלישית - הגלות שאנו בה, ארבע, שנמשלה למאה שנים, לארבעים. והינו שגלה העליון שאמר (דניאל יב) ומעתה הוסר התמיד ולתת שקוץ שמים וגו'.

ויקראו ימי ישראל למות. רבי חזקיה אמר, ראה צרה זו של הגלות שהיתה קוראת לבני קרבה על נפשו ודחקה למות, לא נשאר חי. כשהיה יורד מדגות משום חטאי ישראל, לא ירד עמם בגלות. אשרי חלקם. שאם לא ירד עמם בגלות, ישארו בין העמים, ואתה אמת (ישעיה ט) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. ואין עונה - זה ישראל. באתי ואין איש - זו שכינה. הקצור קצרה ידי מפדות ואם אין בי כח להציל הן בגערתי אחריב ים אשים נהרות מדבר. הקדוש ברוך הוא נתן חלק לישראל שלא ישלט גדול אחר עליהם. ירדו לגלות - שכינה עמהם, והוא רחוק מן המלכה.

ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך. חקר את בניו כלם ואמר להם: צרות רבות, רעות גדולות, אני רואה לבא על דורותיכם נמצאו רחמים עליונים.

ואם אתם רוצים לצאת מכל צרה, השבעו לי ותנו בינינו רבון העולם, ותעשו אמת ודין, ותהיו כאבותיכם, וצונו בכל דור ודור שילכו אחריהם. ואם אתם רוצים לעשות כך, תצאו מכל צרה שתבא עליכם.

רבי שמעון אמר, (עמוס ה) והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' אלהי צבאות שארית יוסף. ואם תעשו כך, לא תקברו אחד מן בני, אלא אתי תשובו לארצכם בשלום.

זהו שפתוב (בראשית כד) שים נא ידך תחת ירכי. מהו ידך? פתח ואמר, (תהלים מה) חגור חרפך על ירך גבור הודך והדרך. חרב שיש בה חסד ואמת, שתי ספירות, ולא עוזבים זה את זה. ולכן אמר חסד ואמת יקדמו פניך, (איכה ד) פני ה' חלקם. ואם יהיו בני טובים ועושים מה שנשבעו, לא מת אחד מבניהם במצרים, שכל טוב וטוב שגזר שם האלוה על אנשים, אינו אלא על שיהיו טובים, ואם לא - לא, כמו שאמר דוד (מלכים א ב) למען יקים ה' את דברו אשר דבר עלי לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת. ואם לא - לא.

בא ראה כמה הוא עדיף רוח האב מרוח הבן, שרוח האב הוא רוח הבן, רוח מרוח עולה. ואם סייעה אור אחרת ברוח, לא יוצא שלם, שהרי הוא חסר באור הזה, והינו (ירמיה ב) פרא למד מדבר באות נפשה שאפה רוח.

למדנו, רב המנוגא הזקן הלך לקפוטקא. נכנס לפניהם רב ייסא הזקן. אמר לו, כמה עסקתם? אוי לו אוי לנפשו אם נשלפה רוח טמאה שנמצאת עמו והוריש אותה לבנו. וזהו שהקדוש ברוך הוא אין לו חלק, משאיר לו חלק ומשאיר אותו להשמד מן העולם הבא. אמר לו, מנין לך זה? אמר לו, כך למדתי, שהירשה הרעה הזו יורשים כל בניו אם לא ישובו, שהרי אין דבר העומד בפני התשובה.

ואני כך למדתי, שהרי רפואה זו נתנו לי פעם אחת שהייתי רשום בפני, ויום אחד הייתי הולך בדרך ופגשתי צדיק אחד, ועל דו עבר ממני אותו הרשם. אמר לו, מה שמך? אמר לו, אלעזר, וקראתי לו אלעזר אחר. אמר לו, ברוך הרחמן שראיתי אותך, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא.

ויאמר השבעה לי וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה סב) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. נשבע הקדוש ברוך הוא שיוציא את ישראל מהגלות שלהם, וזה נשבע להם שבועה שלא יעזב אותם בארץ שונאיהם. ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני (בראשית לב). מה זה ברכתני? נתן להם גלות, ונשבע להם שיצאו ממנה.

שינינו, עתיד הקדוש ברוך הוא לבני ישראל שיהיו כל אחד ואחד תחת כסאו ויהיו מעלים מכל

העליונים. בשביל זה תמצא וא"ו ארבה. נשבע הקדוש ברוך הוא לשלמות של ששה דורות, ובשביל שש וישיבתו ישראל על ראש המטה. השתחוה ישראל שיבא המשיח בסוף המנין הזה ותשרה שכינה עמם.

ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אבידך חולה וגו'. משנה, אמר רבי חזקיה, לא בא הכתוב להשמיענו מה שעשה, אלא בא הכתוב להביא מה שיהיה בסוף הגלות כל אלה לסוף המנין שנמנה. רוצה לומר שיבא המשיח, ויאמר לו, אבידך שבשמים ממחר לקבל פניד הצופות לקץ המשיח. יהי רצון ממלחי השמים שישיא בניו שהרבו בגלות ומשנשכחו בהם, ששכח אותם הקדוש ברוך הוא בחטאייהם באמת.

כשבא רבי אבא, אמר, לא לדרשה באתי, חשב סוד הדבר (שם ל) יסף ה' לי בן אחר, כפי שפרשנו לעיל. הרי שמו הקדוש ביוסף, יהיו יאמר, הרי אבידך רבון העולם שבא לעשות טוב לבניו שיצאו מהגלות שלהם, ואם אינך רוצה באמתך, הרבוע ידו"ד אחד יעשה אותך, ויודעים שתשוב המלכה למקומה.

שאבותינו הם מרפבות שלמעלה, ויעל אלהים מעל אברהם, האבות שוקי העולם, (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. שנינו שיבא המשיח.

רבי יוסי פתח ואמר, (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור. רוצה לומר, שני מקרים רעים שבאו לבניו להיות בגלות בארץ שונאיהם, ולא יסתכל בהם כמה שנים רבות על חטאייהם באמת, כן יזנח אותם בארץ שונאיהם, וישא בניו שארעו להם הרעות הללו, וינהיגם לארץ טובה כפרוש הכתוב.

והיה שני גדולים רבים מעלים היו דופקים תחת כסא הכבוד, שאפוטרופוס של ישראל מדה חמישית, משום היותם בגלות כל הזמן הזה, וקרה שישפח אותם בארץ שונאיהם.

והוא שתי מדות בשתי חלקות. יצאה אחת ודברה כנגד רבון העולם, ונתן לה רשות לדבר כל מה שתראה, וראתה בישראל מצד אחד לגזר על ישראל שיצאו מהגלות בזכות אבותיהם, ומצד אחר רצתה לגזר עליהם בשביל חטאייהם כשאמרו עליהם רעה גדולה, הרי ארבע מדות, ולא היתה בהם מדה חמישית אפוטרופוס של ישראל, ודברו כל מה שרצו.

עד שהגיעה להם המדה החמישית, והיה בכסא הכבוד מן השם הקדוש, ואמר על בני ישראל טוב, ולא היו פוחדות שתי מדות הראשונות לדבר לפניו, בזכות המדה החמישית שנמשלה ללילה, ויצאה להאיר להם. ולכן פתח, והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור.

שנינו, (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. ושם אמר וחשך על פני תהום. וקשה שלו על שלו. בא רבי אלעזר לרבי שמעון אביו ואמר לו, אבי מורי, מה זה? אמר לו, מבראשית עד ו' דורות ברא ידו"ד אחד, רוצה לומר, ו' של שמו נתן בו רוח חכמה. עד כאן לא היה יודע מהו חשך. קם רבי אלעזר ונשק ידו של אביו.

קם רבי אבא ושאל, מה זה חשך? סבבו החברים ולא הגיעו למה ששאל. עשו מעשה, והגיע קול מלפני רבון העולם בפסוק זה, (איוב י) ארץ עפרה וגו', צלמות ולא סדרים ותפע כמו אפל. גיהנם מלפני שנגבר העולם היה גנוז לרשעים. אזי לרשעים שיהיו כשיעשה האלוה את אלה, (ישעיה ס) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליד יזרח ה' וכבודו עליד יראה. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא לא ברא להם זה. (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

ויגד ליעקב ויאמר הנה בנד יוסף בא אליך. רבי יוסי אמר, מלאך הוא שהיה עתיד לומר טוב על בני ישראל כשישובו לקדוש-ברוך-הוא בכל צרתם, כשיבא קץ המשיח. בכל צרה שתבא עליהם יאמרו למדה: בנך באים אליך. ויגאלו הטובים. אשרי חלקם של ישראל שנקראו בני הקדוש ברוך הוא, שהם כמו מלאכים. (איוב לח) ויריעו כל בני אלהים. הוי"ה מה?

בא ראה, מנין שקרא הקדוש ברוך הוא ליעקב אל? אתה בעליונים, ואני אהיה בתחתונים, [אתה תהיה בתחתונים, ואני אהיה אלוה בעליונים]. מה זה אומר? (בראשית יז) ויעל אלהים מעל אברהם. האבות הם מרפבות הקדוש ברוך הוא. שנינו (מיכה יז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. הרי שתי ספירות בשתי מרפבות גדולות עליונות.

שלישי יצחק. מה זה (בראשית לא) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. ומשום פחד יצחק שהיה ספירה, והקדוש ברוך הוא שהוא כסא כבוד, מרפבה עליונה, וספירה של יצחק היא מעליונים, מפרשת יותר מפל הספירות של האבות. זהו שכתוב וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

רבי אבא פתח ואמר, אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מפסוק זה אתה יכול לדעת זה.

ויתחזק ישראל וישב על המטה. וסוד הכתוב (דניאל יב) ובעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העמד על בני עמך והיתה עת צרה. רבי שמעון אמר, זו גבורת יד מיכאל הגדול, כמו שהיה משתחוה לה מקדם לכן. למי היה משתחוה? משתחוה למטה. היתה המטה פתוחה פניה. למילה היה משתחוה, שהרי היתה חביבה עליו.

כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר (מלאכי ב). כשהסתלק זיוו ממנו על חטאיהם, ולא היה לה לעמד לפניו, וגרשה המלכה מן המלך משום שלא יכלה להשאיר את בניה בין העמים להרג אותם, והוא היה בארץ הקדושה, בזה שיהיו עמים נכרים מן עמו. רוצה לומר, הכניס שכינה ביניהם בגלות ובזמן שלא היתה בארץ, והיא בארץ העמים בזיו של ישראל נשמרו העמים ששביבותיהם.

למדנו, אמר רבי יוסי, שני גדולים היו תחת פסא הכבוד הקדוש, והרי שמו אחד מהם הוא מטה, שהיה שורה באוצר של ההיכל. והרי אנו בגלות, לא נשאר בינינו אלא זה שהוא מטבוע שלו, והוא חתום משמו של הקדוש ברוך הוא.

זהו שכתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך וגו'. לא לדבר כך, אלא בעולם הבא, כמו שפרשנו במקומו והיא השמירה בדרך, אני השריתי שכינה ביניכם לשמר אתכם בגלות, והיא שמרה אתכם עד שתביא אתכם לארצכם כמו שהייתם מקדם לזה. אשר הכנתי - מושבות מקדם לזה.

זו שכינה מן מטטרו"ן, וגרשה המלכה מהמלך עד שתשוב למקומה, וסוד - כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברבב בני עמון, כמו שפרשנו במקומו. והדרך, שנמשלה לגלות, שמר אותם בגלות על צרה שתבא עליהם, עד שיבא ויכניס אתכם לארץ שנשבע לאבותיכם שנשמרה.

רבי שמעון פתח ואמר, (רות ג) ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל. אמר רבי יוסי, השליט רחמים על הדיו. (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב. אור וטוב שוים, שהוא מבועי הנחלים שיוצא מהם הים והנחל שבעולם.

שינוי, אמר רבי שמעון, פעם אחת עליתי וירדתי להאיר במבועי הנחלים, ועלה אחרי רבי אבא. אמר לי, כמה עסקתם? אמרתי לו, בפסוק הזה (קהלת א) שכל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. מזיוו נבראו כל הגדולים שמן העולם, ומזיוו נובעים כל הנחלים, הנחלים שהם בפסוק הזה נמוכים בגלות האמת, שהרי חשך ואפלה, חבת האם עשה להם, ואם לא, הנחל עושה לבתו. גדלה שניה הוא, הוא תחת הקדוש ששוכב על גני ההיכל, שהרי השר של ישראל שהיה ממנה עליהם, בכל זמן שהיתה הגבירה עם המלך, היה יוצא ובה לפניו מטטרו"ן, והוא מקריב עבודתם להקדוש ברוך הוא כאש. כאשר התבטלה האש וגלו, הסתלק זיוו, והסתלקה הגבירה מן המלך. זה לא היה שלם עד שיבא צד אחר שלא היה נמנה בגלות.

והשמות שנקראים יד, היא מבוע לכל, ותמצא יד הוי"ה, (ישעיה נט) הן לא קצרה יד יהוה, שלא נזכר יד אלא בשם אחד.

בא רבי אלעזר ושאל לרבי שמעון אביו, ובכה ואמר לו, גלה לי זה הסוד אבי מורי. אמר לו, בזה הפסוק יתגלה לך, (שמות יז) כי יד על כס זה מלחמה לה. כס משום הוי"ה, שולטים רחמים על דין. רוצה לומר, יהי רצון שיהיה לעולם במקום הגבורה יד ה' הגדולה מלחמה שהיתה במצרים, ואם לא, היו בדינים.

וכשיבא המשיח, בא בהתחדשות ביד גדולה ויערף קרב בעמלק. בחזק יד הוציא ה' ממצרים. וכשיבא שם של יד בחזק יד לבדו, הוא בזמן שיערף קרב בעמלק, בא המשיח. רבי אלעזר מסייע, (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו כיום קרב. כ"ס בשביל יהו"ה.

בא ראה, כמה היא יד הגדולה שלא מגיעה ליד הזו העליונה, לאבות הגדולה לא אגנים. ובזו היד יצאו ממצרים משום שמנינם שונה, מונה י' לוי, ד' לדי, שוים זה לזה, שם של היד הגדולה שייצא מהם שוים באותיותיהם, שמנינם כמנינם, שקבלה שתי ידיים, שתיים.

כיצד לא נמנעו זה מזה, ולא שוים? נתבאר שני אלה שבאותיותיהם יד הם שוים בענין, שנים לא בעניניהם מתבאר. מאלו נבראו שמים וארץ ושעמם. ואלו ספירה ראשונה, שהיא כתר עליון. (משלי טו) בכל מקום עיני ה' צפות רעים וטובים. הן מסייעות לשם אחד אות ו' שעשה כמה אותות בארץ מצרים. (ראה ציור למעלה)

ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ כנען. רבי אבא אמר, לוי זה ירושלים העליונה, ששורה שכינה בתוכה. אמר יעקב העליון למטה, תן לי ברכה שהוא רוצה, להרבות אתכם אני, ולתת את הארץ לבניכם. לוי זה ירושלים העליונה, הקדוש ברוך הוא, נתן השר שהיו ברכה זו על ידו בארץ

הקדוש, אבל מחוץ לארץ אחרת לא תהיה ברכה.

רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי כז) מברך רעהו בקול גדול בברך השמים קללה תחשב לו. הקדוש ברוך הוא קרא לישראל אחים ורעים. איזו ברכה נתן להם? שיהיו עם זה טהור תחת ידו, ולהיות עליהם שומר.

אשרי חלקו של העם הטהור הזה שהוא עליהם, שנקראים בעליונים בנים חביבים יותר מהעליונים. (דברים יד) בנים אתם לה', מהו הפל בשביל זה? מה הוא? בשביל שהשתלם השם בחותם שלהם, שהם מהולים.

בא ראה, בפני האדם שמו של הקדוש ברוך הוא, וחסר יו"ד ממנו ולא נתקן. בא אברהם ויחבב את הקדוש ברוך הוא, ואמר לו, בך נתקן השם, ונמול, ונתקן השם ביו"ד של המילה. בפני האדם שי"ן של שד"י וד', חסר יו"ד, נתקן ביו"ד של המילה, ואז נקראו בנים לה', בנים קדושים.

וכשטמאים את אות הברית הקדושה ומכניסו לרשות אחרת, עולה ממנו קדשת החותם, והוא כמו שהחריב עולם, וטמא את החותם שנתקן בו שמו של הקדוש ברוך הוא, והרי הוא החריב את העולם.

רבי אבא היה הולך מקפוטקיא, והיה עמו רבי יוסי. עד שהיו הולכים, ראו איש אחד שהיה בא ורשם אחד בפניו. אבל אוי להם לרשעים שימותו בלי תשובה, שלא יזוז ממנו הרשם לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך. רבי אבא פתח ואמר, פסוק זה (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו, וכי איש שאומר טוב לבן אדם כמותו, אם לא ישלים מה שאמר, פניו מתבטשות, על אחת כמה וכמה מהעליונים לבני אדם, שאם לא מביא כל טוב שאמר על בניו, פניו מתבטשות.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני ישראל העליון שאני מברך ומגדלך, הברכה הזו שנתן לי, ואני ארץ זו לבניכם לא היתה בארץ, לא היה עמם כשיבא קץ המשיח ויתקן. אמר הקדוש ברוך הוא, לא עתה יבוש יעקב - כעת (לא) פני יעקב שלמעלה לא מתבטשים משאמר להם אתו, הרי עד עכשו לא היו בידו, והיו פנים מבטשות. כעת שלו מסתיע מלפני רבון השמים והארץ.

כמו שאמרנו, נלחמים בעמלק כששתלם הקץ, ולא יהיה אלא בחזק יד, כמו שהיית ביום קרב, ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, שלו ולא אחר.

ועתה שני בנים הנולדים לך - זה ישראל שלמטה שמקומם בגלות, בניו של הקדוש ברוך הוא שנוולו בין העמים. למדנו, אמר רבי יוסי, ישראל, כשיהיו בארץ הקדושה של ישראל דרים בארץ, כשיבא המשיח יהיו עם אחיהם שילוו אחריהם, שלא נקרא גלות אלא למי שהוא דר בארץ נכריה, הם נקראים גולים.

וזכרתי את ברית יעקוב (ויקרא כו), וא"ו יתרה. תבא וא"ו שהסתלקה כשתרבה הבית, ותהיה סיוע ליעקב כשהיה זהה, והיה לבו קדוש ארץ ירשת עולם, ויהיו בניו בארצם, שגרו בה מקדם לזה בארצם. אשרי חלקם.

כעת בנים, שקרה להם [תהיו הולכים גדולים] שהגלו לחוץ לארץ ונשכחו, והתרבו, ויאמר יעקב העליון לתחתון: בנים שלך שהם בחוץ לארץ שנוולו בגלות בכל ארץ וארץ, עד שאני אכנס למצרים ואעשה בהם דין על חטאיהם, אני מעלה את בניך שנבראו בגלות בחוץ לארץ בארץ רחוקה, ואף על גב שהם רבים ונשכחו הם שלי, כשראיתי גלות זו שלכם ורפאתי את כאביכם ושמעתי את קולם. ראובן - (בראשית כט) כי ראה ה' את עניי. שמעון - כי שמע ה' כי שנואה אנכי. ויחשבת בלבך כאלו יהיו לפני הם, ומשנשוב ממצרים מלעשות דין, נעלה אותם מארץ גלותם.

רבי אבא אמר, מכאן (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מקל הגוים מנחה לה'. רוצה לומר, כשיהיה הקדוש ברוך הוא בדין במצרים, באותו זמן יביאו כל העמים מנחה כשישמעו שמועה של הקדוש ברוך הוא, הינו (שם ב) ונהרו אליו כל הגוים.

שנינו, אמר רבי שמעון, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לכל צדיק וצדיק חפה בירושלים, (ירמיה טז) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, כשתשוב המלכה למלך ונעשה לה ארוסין. זהו שכתוב (שיר ג) צאניה וראניה וגו' ביום חתנתו וביום שמחת לבו. ביום חתנתו - זה מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בנן בית המקדש, שיבנה במהרה בזמנינו.

ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו, זה ישראל למטה, לאבות שהם מרפבות יהיו שמוותיהם בסוד שנוולו לאחר מכן, על שם שאחיהם יהיו מקריבים בירשה שלהם.

למדנו, אמר רבי שמעון, ומולדתך - זו ירושלים של מטה, (ויקרא יח) מולדת בית, בפרשת עריות.



ירושלים למטה. גברים שנולדו זו ירושלים. אחר זה שישבו העולם לרובן השמים בירושלים, כשהתגירו לא נקראו אלא על שמם, שהוא בן ישראל, ולא יקראו כמו שאבותיהם, גר מקפוטקיא, אלא בזה ישראל.

לך יהיו - צריך לומר על שם ישראל הם יקראו, על שם אחיהם יקראו בנחלתם, וכשישובו לא יקבלו ירשה אלו עם ישראל בארץ, ויטל כל שבט ושבט את שלו, והאנשים ממנו, כל אחד לפי מנינו.

ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בדרך וגו'. רבי אבא פתח, (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע וגו'. מה כתוב אחריו? כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שָׁכַר לפעלתך וגו' וישבו בנים לגבולם. לא אמר וישבו, אלא וישבו, כבר שבו.

בא ראה, אמר רבי אלעזר, בשעה שהיה דין על החר, תתעטר הגבירה על החר, והיא סבורה שבניהם אוֹבָדִים בדין, וסוד - (ישעיה נד) רני עקרה לא ללדה פֶּחָי רָנָה וצְהִלִי וגו'. למדנו, רבים יהיו בְּנֵי הַכֶּסֶף מְשֻׁלָּה, וזהו שכתוב כי רבים בְּנֵי שׁוֹמְמָה מְבִנִי בְּעוֹלָה. תשוב הגבירה לבעלה, (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

מקדם לכן תאמר הגבירה לקדוש-ברוך-הוא, איפה הבנים שלי? הוא יאמר לה, הם בדין. היא תחשב שהם אוֹבָדִים בדין, ובוכה על הדין של בניה, כי הרי הרבה יש לך לקחת ממני בשלחם, שהיתה עמם, והרי שבו מארץ אויב.

וכי לא היה יודע שאמו מתה? שם היה עמה כשמתה. אלא יאמר ישראל העליון, כשתבא גאלת ישראל, תתעורר הגבירה, ותתעורר כנסת ישראל ותעריך קרב עם העמים, וימותו מהם, ויתקרבו כמעט לבא ארצה. יאמר לה הקדוש ברוך הוא, כשהיא בוכה: אל תפחד, יש שָׁכַר לבנים שמתו על שמי, האחרים הרי שבו, אלו ישבו לתחית המתים.

מתה עלי רחל. מתה על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא. ולכן נאמר בעוד כבדת ארץ לבא, שמתו על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא מחוץ לארץ, בארץ זו לא ימות אחד מהם.

שינוי, אמר רבי אבא, עתידים ישראל לערב קרב בדרך אפרת וימותו מהם עם רב, ואחר כך יקומו בתחית המתים. יותר שלטון יהיה להם שמתו בדרך זו מכל שהיה לפנייהם בירושלים.

ולמה נקרא שם המקום הקדוש של מקום זה לחם? משום שהוא משם הקדוש ברוך הוא שבו, שימותו שם על שמו י"ד, שימותו שם על שמו י"ה, לחם בגלות, בשביל שהוא משמו של הקדוש ברוך הוא.

ויאמר ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. רבי אבא פתח, (ישעיה מט) ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה. מה רצה בזה? ישראל שלמטה ראה שיבאו בני ישראל לפניו, כשיבאו (שם יא) מעלים ומשנערים ומחמט וממאייזים, ויתפנסו כלם ויהיו רבים, תאמר השכינה: מאיפה כל אלה, ואין בהם פסול מבני נכרים? יאמרו לו, אנחנו כלנו מבניך ואין בנו נכרי עמנו, שיפרדו זה מזה ויכרות אותם כאחד, ויתגירו וישבו גרים עם ישראל ויהיו כאחד.

שינוי, קשים גרים לישראל כספחת בעור החי, לארצם. כתוב (שם יד) כי ירחם ה' את יעקב ובחר עוד בישראל [וגו'] וינלוה חגר עליהם ונספחו על בית יעקב. כשישובו לארצם הבנים ותהיה ביניהם אהבה, יהיה ה' אחד ושמו אחד, יתלוו גרים עם ישראל ויהיו להם כספחת בבשרם.

וכל כך למה? בא שמע, אמר רבי שמעון, על תחומי הארץ שלכל אחד יהיה רצון לדור בארץ ישראל ויתראו הדירים כתוב (שם נד) ויתדתיך חזקי. רוצה לומר, היתדות שהיו עמך מההתחלה, חזקי אותם, ועזר להם יותר משאר העמים כביכול, שאתה הסתכלת לחזק אותם בכל העמים האחרים, ויהיו רבים.

ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. רבי שמעון שנה, מפאן (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. יאמר ישראל למטה, כשישראל עליהם מלמעלה, בני הם, שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה, כמה שדעתם ומנהגיהם אמתיים בהנהגות התורה [שנתתי להם].

בא ראה, כשיהיו ישראל תחת פנפי השכינה, התורה [שלחם נקראת זה, זהו שכתוב (שמות טו) זה אלי ואנוהו. ובכל זמן שלא היה דוד מדבר תחת פנפי השכינה דבר זה, אלא מתנבא מה שהיה, נקראת זאת.

רב נחמן אמר מפאן, (תהלים כז) אם תחנה עלי מחנה לא ירא לפי וגו' בזאת אני בוטח, זאת - זו תורה תהיה לכשיבא המשיח, ולכן (שיר ב) וקול התור נשמע בארצנו. למה נמשלה התורה לגוזל? מה גוזל קולו ערב - אף דברי התורה קולם ערב, והקול הזה יהיה כשיבא המשיח ליום הדין.

למדנו, הנצינים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצינים - אלו האבות של

המִרְכָּבָה שֶׁמֶן הָעוֹלָם הֵם יָקוּמוּ וַיִּתְּרָאוּ. עַתָּה הִזְמִיר הַגִּיעַ - הַתְּשַׁבְּחוֹת שֶׁיִּשְׁבְּחוּ הַלּוֹיִם כְּשִׁישׁוּבוּ לַעֲבוֹדָתָם בְּבִתְחִלָּה. וְקוֹל הַתּוֹר - אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה, דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁהֵם עֲרָבִים כְּקוֹל הַתּוֹר הַזֶּה, זִי"ה וְזִא"ת תּוֹר שְׁוִים.

מָה רוֹצֶה לוֹמַר? וְסוּד הַדָּבָר - בְּזִמְנוֹ שֶׁלֹּא תִהְיוּ תַּחַת כֹּנֶפִי הַשְּׂכִינָה, אִי שֶׁל זֹאת יוֹרֵד, וְהוּא מִתַּחַת לְכָל, וְעוֹלָה הִי שֶׁל זֶה אֵל וְאַנְהוּ מִשְׁחַרְבַּ הַבֵּית, שֶׁהִיא לֹא יִכְלָה לְדוֹר וְלָהוּיּוֹת בֵּין עַמִּים נִכְרִים, שֶׁהִיא קְדוּשָׁה חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם. הִיא אֵלֶּף: הִיא עֲדִיפָה בְּקִדְשָׁהּ, אִי עֲדִיפָה לְאוֹתִיּוֹת. כְּשִׁישׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָם, הִיא קְדוּשָׁה שֶׁהִיא חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, תֵּשׁוּב בְּזֶה וַיֵּצֵא מִנֶּגֶד מִתְקָן.

רַבִּי אֲבָא פִּתַּח וְאָמַר, (ישעיה מ) מִי מֵדַד בְּשִׁעְלוֹ מִים וְשָׁמַיִם בְּזָרַת תִּבְנוּ. זֶה תּוֹר, שְׁוִין כְּבִיכּוֹל זִי לְרִי, רִי לְתִי, וִי לְהִי, זָרַת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁבַעִים שָׁנִים. מִכָּאן מִן הַשָּׁמַיִם וְעַד הָאָרֶץ, כִּיצַד? תּוֹרִי, זָרִית וִי"ה הִיוּ תִרְוִי. הַקְדָּמָה הִי לִי וְהַקְדָּמָה וִי לְתִי, תִי לְרִי, רִי לְזִי, (שְׁמוֹת כח) רְבוּעַ יְהִיָּה כְּפוֹל זָרַת אֶרֶץ וְזָרַת רַחֲבּוֹ כְּפוֹל.

וַיֹּאמֶר קָחֶם נָא אֵלַי וְאַבְרָהָם. יֹאמֶר, מִשְׁהִיוּ מִתְעַסְקִים בְּדְבָרֵי תוֹרָה וְהִיתָה מִדָּה זֹאת בֵּין חֲכָמֵיהֶם, אֲבָרָךְ אוֹתָם, וְהַסוּד - (בראשית לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה שָּׂמַד וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב. וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמַיִם. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, מִנֶּגֶד זֶה לְמִנֶּגֶד הָרֵאשׁוֹן שֶׁלְפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁנוּ בְּמִקְוָמוֹ.

וְסוּד אַחֵר - וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וְגוֹ', וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמַיִם וַיִּבְרָךְ אוֹתוֹ שֵׁם. זֶה לֹא עֲתִיד, אֵלֶּא בְּזִכְרוֹתָיו שֶׁל זֶה לְבָרָךְ אוֹתָם. וְסוּד גְּדוֹל שֶׁנִּי בְּמִקְוָם שֶׁל הַפְּסוּק הַזֶּה, אֲבָל לֹא בְּאוֹתִי לְפָנֶיךָ אֵלֶּא לְהַשְׁמִיעַ פְּסוּקִים זֶה שְׁאִמְרֵתִי מִלְפָּנֶיךָ שְׁאִמְרֵתִי לָךְ שֶׁהַתּוֹרָה נִקְרְאת זֶה. כְּתוּב (שופטים ה) זֶה סִינִי מִפְּנֵי הִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה, (שְׁמוֹת לב) כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ, (שְׁמוֹת טו) זֶה אֵלֵי וְאַנְהוּ. הַתּוֹרָה הִיתָה יוֹרֵדֶת מִלְפָּנֶיךָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

וַעֲיִנִי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזְקָן וְגוֹ'. וְלָכֵן אֵינֶךָ מוֹצֵא כְּמוֹתוֹ, וְכִשְׁיִהְיוּ בְּגִלוֹת כָּל זִמְנוֹ הַחֲרָבָה הַזֶּה, יִזְדַּקְנוּ, וְלֹא יוֹכְלוּ לְרִאוֹת פָּנֵי שְׂכִינָה עַד שֶׁתֵּבֵא בָּהֶם רוּחַ אַחֲרֵת.

מִקְדָּם לָכֵן נִטְמָאוּ בְּאַרְץ הָעַמִּים וְלֹא הָיוּ בְּדִרְכֵי הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לְלַמֵּד, וַיִּשְׁבּוּ זִמְנוֹ רַב בֵּין נִכְרִים דוֹר אַחֲרֵי דוֹר וְלִמְדוּ מִדְּרָכֵיהֶם. כְּשִׁישׁוּבוּ פָּנֵי הַשְּׂכִינָה לְאַרְצָם, בְּתַחֲלָה לֹא יוֹכְלוּ לְרִאוֹת פָּנֵי שְׂכִינָה עַד שֶׁיִּתֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּחוֹ לָהֶם.

רַבִּי חִיָּיא פִּתַּח, (יחזקאל לו) וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְאַחֵר כֶּף, וְעִשִּׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחִשִּׁי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם. מֵאַחֵר שֶׁיִּתֵּן רוּחוֹת בָּכֶם וְגַם קִדְשָׁהּ, בְּדִרְכֵי תִלְכוּ וְתִתְחַלְכוּ.

לֹא יוֹכֵל לְרִאוֹת. רַבִּי אֲבָא פִּתַּח וְאָמַר, (משלי יז) בָּאוֹר פָּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ קָעַב מִלְּקוֹשׁ. כְּשִׁיִּקְבְּלוּ פָּנֵי שְׂכִינָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיִּתְּעַסְקוּ בְּאוֹתָן מְרַכְבוֹת שֶׁמֶהֱיוּ חֵיוֹת הָעוֹלָם.

בֹּא רָאָה, לֹא תִמָּצֵא בְּפִסּוּקִים הַלְלוּ בָלֵם לְשׁוֹן אֵלֶּא לְאַנְשִׁים, (תהלים עא) גַּם לְשׁוֹנֵי כָל הַיּוֹם תִּהְיֶה צְדָקָתְךָ. וְלֹא תִמָּצֵא בְּפִסּוּקִים הַלְלוּ בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשׁוּם כֶּף יִשׁוּבוּ לְאַרְצָם וַיִּתֵּן בָּהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּחַ חֲכָמָה, לְשׁוֹנֵם תִּהְיֶה תְּמִיד. (עד כֹּאן אֵינוֹ מִן הַזֶּהר)

וַיְחִי יַעֲקֹב וְגוֹ'. רַבִּי חִיָּיא פִּתַּח וְאָמַר, (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְגוֹ'. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכָּל אֲמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא אוֹתָם צְדִיקִים לְהוֹרִישׁ לָהֶם יְרֵשֶׁת עוֹלָמִים בְּעוֹלָם הַבָּא, לְהַתְעַנֵּג בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ישעיה נח) אֲזַן תִּתְעַנֵּג עַל הִי. מַה הַטַּעַם? בְּגִלָּל שְׁנֵדָבָקִים בְּגוֹף שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁכְּתוּב (דברים ד) וְאַתָּם הַדְּבָקִים בְּהִי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלֵם הַיּוֹם.

רַבִּי יִצְחָק פִּתַּח וְאָמַר, וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, פְּסוּק זֶה הוּא סוּד עֲלִיוֹן בֵּין קוֹצְרֵי הַשָּׂדֶה, שֶׁהָרִי בְּסוּד הָאֲגָדָה שֶׁנָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן שִׁירְשֶׁת הִירְשָׁה הַעֲלִינָה שֶׁל אוֹתָהּ אֶרֶץ, אֵין מִי שִׁירְשׁ אוֹתוֹ פֶּרֶט לְאוֹתוֹ שְׁנִקְרָא צְדִיק. [שֶׁל הָאֶרֶץ הַזֹּאת, וְאֵין מִי שִׁירְשׁ אוֹתָהּ פֶּרֶט לְאוֹתוֹ שְׁנִקְרָא צְדִיק, שֶׁהָרִי הַצְדִּיק יוֹרֵשׁ אֵת הַגְּבִירָה וְדַאִין] שֶׁהָרִי הַגְּבִירָה נִדְבָקֶת בּוֹ לְהַתְבַּשֵּׁם, וְהַצְדִּיק יוֹרֵשׁ וְדַאִי אֵת הַגְּבִירָה הַזֹּאת.

אֵף כָּאן, בְּחִבְיּוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל אֲמַר וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים. וְלָכֵן לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, רְאוּיִים לְיִרְשׁ אֵת הַגְּבִירָה. מַה הַטַּעַם נִקְרָא צְדִיקִים, וּמַה הַטַּעַם יוֹרְשִׁים אֵת הַגְּבִירָה? מִשׁוּם שְׁנִמּוּל, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ, כָּל מִי שְׁנִמּוּל וְנִכְנָס [בְּבִרְיַת הַקְדָּשׁ וְנִכְנָס בְּזוֹ] בִּירְשָׁה זֹאת וְשִׁמְרָה אֵת הַבְּרִית הַזֹּאת, נִכְנָס וְנִדְבָק בְּגוֹף הַמֶּלֶךְ וְנִכְנָס בְּצְדִיק זֶה, וְלָכֵן נִקְרָא צְדִיקִים, וְעַל כֵּן לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. אֵינוֹ אֶרֶץ? זֶה אֶרֶץ הַחַיִּים.

חִזּוֹר וְאָמַר, נִצַּר מִטַּעֲמֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְפָּאֵר. נִצַּר מִטַּעֲמֵי עֲנָפִים מֵאוֹתָם שֶׁנִּטְעַה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשִׁבְרָא אֵת הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (בראשית ב) וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גֶּן בְּעֶדֶן מִקְדָּם, וְאַרְץ זֹאת הִיא אֶחָד מֵהֶם, וּמִשׁוּם כֶּף נִצַּר מִטַּעֲמֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְפָּאֵר.

דבר אחר ועמד כלם צדיקים - זה יעקב ובניו שינדרו מצרימה בין עם קשי ערף, ונמצאו כלם צדיקים, ולכן כתוב לעולם יירשו ארץ, שמשם עלו לרשת את הארץ הקדושה.

ויחי יעקב בארץ מצרים. למה פרשה זו סתומה? רבי יעקב אמר, בשעה שמת יעקב, נסתמו עיניהם של ישראל. רבי יהודה אמר, שאז ירדו לגלות והשתעבדו בהם.

רבי שמעון אמר, מה כתוב למעלה? וישב ישראל בארץ מצרים גשן ויאחזיו בה ויפרו וירבו מאוד, וכתוב ויחי יעקב, שלא ראוי להפריד בין זה לזה. מה הם עומדים בתפנוקים של מלכים ומקבלים לעצמם ענג וכסופים, אף יעקב גם עומד בתפנוקי מלכים בענג וכסוף לעצמו, לא נפרד זה מזה.

וכאן נקרא ויחי, שהרי כל ימיו לא נקרא ויחי, משום שכל ימיו היו בצער, בצער נמצאו, כתוב עליו (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ונבא רגז. אחר שינדר למצרים נקרא ויחי. ראה את בנו מלך, ראה את כל בניו צדיקים וכלם בתפנוקי ותענוגות העולם, והוא יושב ביניהם כזין טוב ששוקט על שמריו, ואז נקרא ויחי יעקב, ולא הפריד בין ויפרו וירבו מאוד לבין ויחי יעקב, וכך ראוי.

שבע עשרה שנה. מה הטעם שבע עשרה שנה? אלא אמר רבי שמעון, כל ימי יעקב היו בצער. בצער עבר אותם בהתחלה. כיון שראה את יוסף והיה עומד לפניו, כשיעקב מסתכל ביוסף, היה נשלים בנפשו כאלו ראה את אמו של יוסף, שיפיו של יוסף דומה ליפיה של רחל, והיה מדמה בעצמו כמו שלא עבר עליו צער בימיו.

ויכשיוסף נפרד ממנו, אז התקיים בו, לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ונבא רגז, שזה היה קשה ליעקב מכל מה שעבר. ובזמן שיוסף נפרד ממנו מה כתוב: (בראשית לו) יוסף בן שבע עשרה שנה היה רפה וגוי. וכל ימי יעקב לא היה לו צער כזה, והיה בוכה כל יום על אותו שבע עשרה שנה של יוסף.

מה השיבו לו? (שם מו) ויוסף ישית ידו על עיניו. הרי לך שבע עשרה שנים אחרות בעננים ותפנוקים והנאות וכסופים. זהו שכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגוי. שנינו, שכל אותו שנים שכינת כבודו של הקדוש ברוך הוא נמצאה עמו, ולכן אלו נקראו חיים.

בא ראה, כתוב ותחי רוח יעקב אביהם. נראה היה שבתחלה מתה היתה אותה הרוח שלו ולא היה מתכונן לקבל רוח אחרת, שהרי רוח שלמעלה לא שורה בריקנות. אמר רבי יוסי, שכינה לא שורה אלא במקום שלם, ולא במקום חסר, ולא במקום פגום, ולא במקום עצוב, אלא במקום שהתכונן, במקום שמחה, ולכן בכל אותו שנים שיוסף נפרד מאביו ויעקב היה עצוב, לא שרתה בו שכינה.

שנינו, אמר רבי אלעזר אמר רבי אבא, כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. להוציא, שאין עבודת הקדוש ברוך הוא אלא מתוך חדוה. שאמר רבי אלעזר, אין שכינה שורה מתוך עצבות, שכתוב (מלכים ב ג) ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן. מנגן מנגן שלש פעמים לשם מה? כדי לעורר רוח משלמות הכל, שהוא רוח שלם.

אמר רבי אבא, שם שנינו, הכל נמצא מארבעה צדדים, וכל השרשים של העליונים והתחתונים בהם אחוזה. ושנינו, זה נכנס וזה יוצא, זה סתום וזה מפרש, אחוז אחד בחברו, והם אבות הכל.

רבי שמעון אמר, (דברים י) רק באבתיך חשק ה'. כתוב באבתיך, ממש שלשה, ומשמע שכתוב רק - רק ממש, ומאלה נפרדים ונאחזים כל שאר האחרים ועולים השם להתעטר.

שנינו, אמר רבי יוסי, מן היום שהתעלה רבי שמעון מהמערך, הדברים הללו לא נתכסו מן החברים ובסודות עליונים היו מסתכלים ומתגלים מביניהם, כאלו שנתנו באותה שעה בהר סיני, אחר שמת כתוב (בראשית ה) ויסכרו מעינות תהום וארבות השמים, והיו החברים מרחשים דברים, ולא מתקמים בהם.

שיום אחד היה יושב רבי יהודה על פתחה של טבריה וראה שני גמלים שמעלים בגדי צמר מעל הכתפים. נפל המשא של בגדי הצמר, ובאו צפרים, ועד שלא הגיעו עליהם, התבקעו.

אחר כך באו כמה צפרים, והיו הולכים אחריהם, ושהו [וזרקו] אותם בסלע, ולא התבקעו, והיו צוחים להם ולא היו נפרדים. שמעו קול אחד עטרת העטרות שורה בחשכה והבעלים בחוץ.

עד שהיה יושב, עבר איש אחד, השגים בהם ואמר, לא קים זה מה שכתוב (בראשית טו) וינדר העיט על הפגרים וישב אתם אברהם. אמר רבי יהודה, והרי עשינו ולא התפרדו. החזיר ראשו אותו האיש ואמר, עדין לא מרט זה ראשו של אדוניו ועדין לא הקרים את הגבירה. רץ אחריו שלשה מילין ולא אמר לו. חלשה דעתו של רבי יהודה.

יום אחד נרדם תחת עץ וראה בחלומו ארבע כנפים מתקנות ועולה עליהן רבי שמעון וספר תורה עמו, ולא השאיר כל ספרי הסודות העליונים ואגדה שלא העלה אותם עמו, והעלה אותם [והעלו אותו]

לְרַקִּיעַ, וְרָאָה שֶׁהוּא מִתְכַּסֶּה מִהַעֲיָנִים וְלֹא הִתְגַּלָּה.

כְּשֶׁהִתְעוֹרָר, אָמַר, וַדַּאי מִשְׁמַת רַבִּי שְׁמַעוֹן, הִחֲכָמָה הִסְתַּלְּקָה מִן הָאָרֶץ. אוֹי לְדוֹר שֶׁהֶאֱבֹן הַטּוֹבָה הַזֶּה, שֶׁהָיוּ נִרְאִים [מִתְאַחֲדִים] מִמֶּנָּה וְסוֹמְכִים עָלֶיהָ עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, נֶאֱבָדָה מֵהֶם.

בָּא אֶל רַבִּי אֲבָא, סֵפֶר לו'. הָרִים רַבִּי אֲבָא אֶת יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ וּבָכָה וְאָמַר, רַבִּי שְׁמַעוֹן רַחֲמִים שְׁטוּחֲנוֹת מִמֶּנּוּ מִן טוֹב כָּל יוֹם וְלֹקָטִים אוֹתוֹ, כְּפִתּוּב (בַּמִּדְבָּר יא) הַמִּמְעִיט אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמִרִים, וְעֲכָשׁוּ הָרַחֲמִים וְהָמָן הִסְתַּלְּקוּ וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ בַּעוֹלָם, פָּרַט לָמָּה שְׁכִתּוּב (שְׁמוֹת טז) קָח צִנְצֻנֶת אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מְלֵא הָעֵמֶר מִן וְהִנֵּחַ אוֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמֶרֶת. וְאֵלֹו בְּהִתְגַּלּוּת לֹא כָתוּב אֲלֵא לְמִשְׁמֶרֶת, לְהַצְנִיעָה. עֲכָשׁוּ מִי יָכוֹל לְגַלּוֹת סוּדוֹת וּמִי יַדַּע אוֹתָם.

לַחֵשׁ לוֹ לְרַבִּי יְהוֹדָה בְּלַחֵשׁ, [אָמַר לוֹ רַבִּי אֲבָא] וַדַּאי אוֹתוֹ אִישׁ שֶׁרְאִיתָ הִיָּה אֱלֹהִי, וְלֹא רָצָה לְגַלּוֹת סוּדוֹת כְּדִי שֶׁתִּדַּע אֶת שִׁבְחוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁהָיָה בְּיָמָיו וַיִּבְכּוּ הַדּוֹר עָלָיו. אָמַר לוֹ, מִסְּפִיק לְבָכּוֹת בְּכִיָּה עָלָיו.

רַבִּי יְהוֹדָה הָיָה בּוֹכָה כָּל יוֹם עָלָיו, שֶׁהָרִי נִפְגַּשׁ עִמּוֹ בְּאֶדְרָא הַקְדוּשָׁה שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן וּשְׁאַר הַחֲבֵרִים. אָמַר לוֹ, אוֹי שֶׁלֹּא הִסְתַּלְּקְתִּי אוֹתוֹ יוֹם עִם אוֹתָם שֶׁלֹּשָׁה שְׁהִסְתַּלְּקוּ, וְלֹא לְרֹאוֹת דּוֹר זֶה, שֶׁהָרִי מִתְהַפֵּד.

אָמַר לוֹ, רַבִּי, אָמַר לִי, כְּתוּב (שֵׁם כח) וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאֲרָגָמֹן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ, וְאֵלֹו כֶּסֶף לֹא כְּתוּב, וְהָרִי כְּתוּב זֶהָב וְכֶסֶף? אָמַר לוֹ, וְהָרִי גַם נִחְשֶׁת, שֶׁכֶּסֶף וְנִחְשֶׁת הֵיוּ בַּחֲשָׁבוֹן, וְכָאֵן לֹא. אֲלֵא אִם לֹא שְׁגָלָה הַמִּנּוּרָה הַקְדוּשָׁה בְּמִקּוֹמוֹ - לֹא הִצְטַרְכְּתִי לְגַלּוֹת.

פִּתַּח וְאָמַר, (חגי ב) לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב נֶאֱמַר ה'. הֵינּוּ שְׁכִתּוּב (תְּהִלִּים קטו) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לִה'. בְּכִמָּה מִקּוֹמוֹת הִסְתַּכְּלִיתִי בְּכָלִי הַקֹּדֶשׁ הַלָּלוּ, שְׁכִתּוּב (ויקרא טז) בְּגִדֵי קֹדֶשׁ הֵם, וְכְתוּב (שְׁמוֹת כח) וְעָשׂוּ בְּגִדֵי קֹדֶשׁ. אֵיזוֹ קֹדֶשׁ כָּאֵן? אֲלֵא כֹּד שְׁנֵינִי, קֹדֶשׁ הֵם בְּכָל מְקוֹם, וְכְתוּב בְּגִדֵי קֹדֶשׁ הֵם. וְעֲשִׂיתָ בְּגִדֵי קֹדֶשׁ, כִּמּוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

שְׁלַמְדָּנוּ, כִּהֵן גְּדוֹל לְמַעְלָה, כִּהֵן גְּדוֹל לְמַטָּה. לְבוּשֵׁי כְבוֹד לְמַעְלָה, וּלְבוּשֵׁי כְבוֹד לְמַטָּה. וּמָה שֶׁלֹּא אָמַר כֶּסֶף וְנִחְשֶׁת, לְמָקוֹם אַחֵר הֵם הִתְעַלּוּ, שְׁכִתּוּב (שֵׁם כז) כָּל עַמּוּדֵי הַחֲצָר סָבִיב מִחֲשָׁקִים כֶּסֶף וְגו', וְכְתוּב וְאֲדִינֵיהֶם נִחְשֶׁת, שֶׁהֵם כָּלִים לְשִׁמּוֹשׁ שֶׁהִמְשִׁכּוּ לְשִׁתְּמֵשׁ בָּהֶם.

אֲבָל כָּאֵן בְּלְבוּשֵׁי כְבוֹד הָאֵלֹו לֹא צָרִיד לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אֲדָם אַחֵר, פָּרַט לַכֵּהֵן הַגְּדוֹל שֶׁשָּׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ עַל רֹאשׁוֹ, שְׁכִתּוּב (שֵׁם כח) וְעֲשִׂיתָ בְּגִדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֲחִידָה לְכְבוֹד וּלְתִפְאַרֶת, שְׁבָאוֹתָם לְבוּשִׁים הוּא דוֹמָה לְגֹון שֶׁלְּמַעְלָה.

הַשְׁלֵמָה מִהַהֲשַׁמּוֹת (סִימָן נ"ב)

לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב. מָה זֶה לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב? מִשָּׁל לָמָּה הִדְבֵּר דּוֹמָה? לְמַלְאֵךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי אוֹצְרוֹת, אֶחָד שֶׁל כֶּסֶף וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, שֵׁם שֶׁל כֶּסֶף בִּימִינוֹ, וְשֵׁם שֶׁל זָהָב בְּשִׁמְאָלוֹ. אָמַר, זֶה יְהִיָּה מִזְמָן וְקָל לְהוֹצֵאָה. וְעוֹשֶׂה דְבָרָיו בְּנִחָת, וְהוּא יְהִיָּה דְּבַק עִם הָעֲנִיִּים וּמִנְהִיגָם בְּנִחָת, כְּאוֹתָהּ שֶׁאֲמַרְנוּ 'מִינָדָה ה' נֶאֱדָרִי בַּכֹּחַ.

וְאִם שָׁמַת אֲדָם בְּחִלְקוֹ - טוֹב, וְאִם לֹא - יְמִינָדָה ה' תִּרְעָץ אוֹיֵב. מָה זֶה יְמִינָדָה ה' תִּרְעָץ אוֹיֵב? אָמַר לוֹ, זֶה הַזֶּהָב, שְׁכִתּוּב לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ זָהָב? שֶׁבּוֹ כְּלוּלוֹת שְׁלֹשׁ מִדּוֹת. הַז' - שֶׁבַע מִדּוֹת, הַה' - חֲמִשׁ אַחַדוֹת אַחֲרוֹנוֹת [אַחֲרוֹנָה], הַב' - חֲכָמָה וּבִינָה. וְנִקְרָאת נִשְׁמָה זוֹ עַל שֵׁם אֲצִילוּת, חֲמֵשׁ סְפִירוֹת אַחֲרוֹנוֹת, וְחֲמֵשׁ שְׁמוֹת לְנִשְׁמָה [נִרְ"ן ח"י הַסִּימָן - נִפְשׁ רֹחַ נִשְׁמָה חַיָּה יְחִידָה] - רֹחַ חַיָּה יְחִידָה נִשְׁמָה נִפְשׁ.

מָה מַעֲשֶׂהוּ? כִּסָּא הִיא ה', לִז', שְׁכִתּוּב כִּי גִבָּה מַעַל גִּבָּה שְׁמִר וּגְבָהִים עָלֶיהֶם, וּב' הִיא קִיּוּמָם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּבִרְאשִׁית. וּמָה מַעֲשֶׂהוּ כָּאֵן? מִשָּׁל לָמָּה הִדְבֵּר דּוֹמָה? לְאַחַד שֶׁהָיָה לוֹ בֵּית טוֹבָה וְנִעֲמָה וּשְׁלָמָה וְנִצָּחָה, וְהַשִּׁיָּאָה לְבֹן מֶלֶךְ, וְהַלְבִּישָׁה וְעִטָּרָה וְקִשְׁטָה, וְנִתְּנָה לוֹ עִם מָמוֹן רַב. אָמַר, אֲפָשֶׁר לְמַלְאֵךְ זֶה לְשִׁבֶּת חוּץ מִבֵּיתוֹ? אֲמַרְתָּ לֹא. אֲפָשֶׁר לוֹ לְשִׁבֶּת כָּל הַיּוֹם תְּמִיד עִמָּה? אֲמַרְתָּ לֹא. הֵא בִּיצַד? שֵׁם חֲלוֹן בֵּינוֹ לְבִינָה, וְכָל שְׁעָה שֶׁצָּרִיכָה הַבֵּית לְאַבִּיָּה אוֹ הָאֵב לְבָתוֹ, מִתְחַבְּרִים יָחַד בַּחֲלוֹן. זֶהוּ שְׁכִתּוּב כָּל כְּבוֹדָה בֵּית מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבָּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁה (ע"כ). [וְכְתוּב] [וְנִיחָם כֶּסֶף] וְאֲדִינֵיהֶם נִחְשֶׁת, שֶׁהֵם כָּלִי שְׁמוּשׁ שֶׁהִמְשִׁכּוּ לְשִׁתְּמֵשׁ בָּהֶם.

אֲבָל כָּאֵן בְּלְבוּשֵׁי הַכְּבוֹד הַלָּלוּ לֹא צָרִיד לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אִישׁ אַחֵר פָּרַט כִּהֵן [מִהַכְּהֵן] הַגְּדוֹל, שֶׁשָּׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ עַל רֹאשׁוֹ, שְׁכִתּוּב [וְעֲשִׂיתָ] בְּגִדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֲחִידָה לְכְבוֹד וּלְתִפְאַרֶת, בְּאוֹתָם לְבוּשִׁים דּוֹמָה לְגֹון עָלִיּוֹן: ע"כ מִהַהֲשַׁמּוֹת

לְמַדְנוּ, וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אוֹי לְעוֹלָם, שֶׁהָרִי בְּגִי אֲדָם לֹא רוֹאִים וְלֹא

שומעים ולא יודעים, שהרי כל יום ויום קול הכרוז נשמע במאתים חמשים עולמות.

שנינו, עולם אחד נודע למעלה, וכשהכרוז יוצא, אותו העולם מזדעזע ומתחלחל יוצאות שתי צפרים שעולות מאותו העולם, שמדורס תחת העץ שבו מראה החיים והמנות.

יוצאת צפור אחת לצד דרום, וצפור אחת לצד צפון, וצפור אחת כשמאיר היום, ואחת כשנחשך היום, וכל אחת ואחת קוראת ומכריזה מה ששומעים מאותו כרוז.

אחר כך רוצות להתעלות למקומן, ונשמטות רגליהן בנקב תהום רבה, ונלכדות בתוכה עד שנגחלק הלילה. ויכשנגחלק הלילה, הכרוז קורא: (קהלת ט) וכצפרים האחרות בפח כהם יוקשים בני האדם.

אמר רבי יהודה, בשעה שנגלכות רגלי בני האדם וימיו מתקרבים, אותו יום נקרא יום ה' להשיב רוחו אליו. שנינו, באותה שעה פוקד אותו הכתר הקדוש על רוחו, ומיהו? שכתוב (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה. והיא כתר של שביעי של הכל.

ואם מצד הגבורה הוא בא - כתוב ואם בגבורות שמנים שנה, שכתר הגבורה הוא הרי שמיני. מכאן והלאה אין מקום להמשך, כמו שנאמר ורהבם עמל ואון. במקום שלא היה יסוד, הבגין לא עומד.

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו אליו ולשאב אותה רוח לתוכו. ששנינו, בשעה שרוצה הקדוש ברוך הוא להשיב אליו את רוחו, אם רוח זו היא של צדיק, מה כתוב? (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

ואם לא נמצא צדיק, אזי לאותה רוח שצריכה לרחץ באש שדולקת ולהתקן כדי להשאב לגוף המלך. ואם לא נתקנת, אזי לאותה רוח שמתגלגלת כאבן בכף הקלע, שכתוב (שמואל א כה) ואת נפש אביד קלענה בתוך כף הקלע. שנינו, אם אותה רוח זוכה, כמה טובות גנוזים לה באותו עולם שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחפה לו.

אמר רבי יוסי, כשמתקרבים ימי אותו האיש, שלשים יום מכריזים עליו בעולם, ואפלו צפרי השמים מכריזים עליו. ואם צדיק הוא, שלשים יום מכריזים עליו בין הצדיקים בגן עדן.

שנינו, כל אותם שלשים ימים נשמתו יוצאת ממנו בכל לילה, ועולה ורואה את מקומה באותו העולם, ואותו אדם לא יודע ולא משגיח ולא שולט בנשמתו כל אותם שלשים יום כמו שהיה בתחלה, שכתוב (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלא את הרוח וגו'. אמר רבי יהודה, מכשמתחילים אותם שלשים יום, צלם האדם נחשף, והדמות שנראית בארץ נמנעת.

רבי יצחק היה יושב יום אחד על פתחו של רבי יהודה והיה עצוב. יצא רבי יהודה ומצא אותו בשער שלו שהיה יושב ועצוב. אמר לו, מה יום זה משאר ימים?

אמר לו, באתי אליך לבקש ממך שלשה דברים. אחד - שכאשר תאמר דברי תורה ותזכיר מאותם דברים שאני אמרתי, שתאמר אותם בשמי, כדי להזכיר את שמי. ואחד - שתזכר את יוסף בני בתורה. ואחד - שתלך לקברי כל שבעת הימים ותבקש בקשתך עלי.

אמר לו, מנין לך? אמר לו, הרי נשמתו מסתלקת ממני בכל לילה, ולא מאירה לי בחלום כמו שהיתה בתחלה. ועוד, שכאשר אני מתפלל ומגיע לשומע תפלה, אני משגיח בצלמי שבפתל ולא רואה אותו, ואמרתי, הואיל והצלם העבר ולא נראה, שהרי הכרוז יוצא ומכריז, שכתוב (תהלים לו) אף בצלם יתהלך איש - כל זמן שצלם האדם לא יעבר ממנו, יתהלך איש ורוחו עומדת בתוכו. כשהעבר צלם האדם ולא נראה, אז הוא מעבר מהעולם הזה.

אמר לו, ומכאן, שכתוב (איוב ח) כי צל ימינו עלי ארץ. אמר לו, כל הדברים הללו שאתה רוצה שאני אעשה, אבל אבקש ממך, שבאותו עולם תברר את מקומי אצלך כמו שהייתי בעולם הזה. בכה רבי יצחק ואמר, בבקשה ממך שלא תפרד ממני כל הימים הללו.

הלכו לרבי שמעון, מצאוהו שהיה יושב ועוסק בתורה. זקף עיניו רבי שמעון וראה את רבי יצחק, וראה את מלאך המות שרץ לפניו ורוקד לפניו. קם רבי שמעון, ואחז ביד רבי יצחק. אמר, גזרני שמי שרגיל להפגס - הפגס, ומי שלא רגיל להפגס - לא הפגס. נכנסו רבי יצחק ורבי יהודה, קשר את מלאך המות בחוץ.

התבונן רבי שמעון, וראה שעד עכשו טרם הגיע זמן, שהרי עד שמנה שעות של היום היה זמן. הושיבו לפני רבי שמעון והיה מלמדו בתורה. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, שב על הפתח, ומה [ומי] שתראה אל תדבר עמו. אם ירצה להפגס לכהן, תשביע אותו שבועה שלא יפגס.

אמר רבי שמעון לרבי יצחק, ראית את דמות אביד היום או לא? שהרי שנינו, בשעה שאדם מסתלק מן העולם, אביו וקרוביו נמצאים שם, ורואה אותם ונודע להם, וכל אותם שהיה מדורו עמם

שְׁבֹאוֹתוֹ עוֹלָם בְּדִרְגָּה אַחַת, כָּלֶם מִתְכַּנְסִים וְנִמְצָאִים עִמּוֹ, וְהוֹלְכִים עִם נִשְׁמָתוֹ עַד הַמָּקוֹם שֶׁתִּשְׁרָה בְּמִקְוָמָה. אָמַר, עַד עֲכָשׁוֹ לֹא רִאִיתִי.

בֵּין כֵּךְ קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, רַבּוֹן הָעוֹלָם, נוֹדַע רַבִּי יִצְחָק אֶצְלָנוּ, וְהוּא מֵאוֹתָן שִׁבְעַת עֵינַיִם שֶׁל כָּאוֹ. הָרִי אַחֲזִיתִי אוֹתוֹ וְתָנוּ לִי. יֵצֵא קוֹל וְאָמַר: כִּסֵּא אֲדוֹנֵנוּ קָרְבָה בְּכַנְפֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי הוּא שְׁלֹף וְעִמָּךְ יָבֹא בְּזִמְן שִׁתְכַנֵּס לְשֵׁרוֹת בְּכִסֵּאָךְ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וַדָּאִי.

בֵּין כֵּךְ רָאָה רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁהָיָה מִסְתַּלֵּק מִלֵּאדָה הַמּוֹת, וְאָמַר, אֵין גָּזַר דִּין בְּמִקְוָם שְׁמַצוֹי רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאי. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, תִּכְנֵס לְכָאוֹ וְאַחֲזֵה בְּרַבִּי יִצְחָק, שֶׁהָרִי רִאִיתִי בּוֹ שֶׁהוּא פּוֹחֵד. נִכְנֵס רַבִּי אֶלְעָזָר וְאַחֲזֵה בּוֹ, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הִחֲזִיר פָּנָיו וְלָמַד תּוֹרָה.

נִרְדָּם רַבִּי יִצְחָק וְרָאָה אֶת אָבִיו. אָמַר לוֹ, בְּנִי, אֲשֶׁרִי חִלְקָךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָרִי בֵּין הָעֲלִים שֶׁל עֵץ הַחַיִּים שֶׁבָּגָן עֵדֶן נִתְּנוֹ [אִתָּה יוֹשֵׁב] עַץ גָּדוֹל וְחֹזֵק בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת, וְהוּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאי, שֶׁהָרִי הוּא אוֹחֲזֵה אוֹתָךְ בְּעֵנְפָיו. אֲשֶׁרִי חִלְקָךְ בְּנִי.

אָמַר לוֹ, אָבָא, וּמָה אֲנִי שָׁם? אָמַר לוֹ, שְׁלֹשָׁה זְמַיִם הָיוּ שֶׁכִּסּוּ אֶת חֹדֶר מִשְׁכַּבְךָ, וְתִקְנוּ לָךְ חִלּוֹנוֹת פְּתוּחִים לְהַאֲרִיר לָךְ מֵאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְאֲנִי רִאִיתִי מִקְוָמָךְ וְשִׁמְחָתִי, שֶׁאַמְרָתִי אֲשֶׁרִי חִלְקָךְ בְּנִי, מִחוּץ לָזֶה שָׁעַד עֲכָשׁוֹ לֹא זָכָה בְּנֶךְ בְּתוֹרָה.

וְהָרִי עֲכָשׁוֹ הָיוּ עֲתִידִים לָבֹא אֵלָיְךָ שְׁנַיִם עֶשֶׂר צְדִיקִים מִהַחֲבָרִים, וְעַד שֶׁהָיוּ יוֹצְאִים הִתְעוֹרֵר קוֹל בְּכָל הָעוֹלָמוֹת: מִי הֵם הַחֲבָרִים [הַשְּׁבִילִים] שְׁעוֹמְדִים כָּאוֹ? הִתְעַטְרוּ בְּשִׁבִּיל רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּקִשָּׁה בְּקִשׁ וְנִתְּנָה לוֹ.

וְלֹא זֶה לְבַדּוֹ, שֶׁהָרִי שְׁבָעִים מִקְוָמוֹת מִתְעַטְרִים כָּאוֹ בְּשִׁבִּילוֹ, וּבְכָל מְקוֹם וּמִקְוָם פְּתוּחִים פְּתִיחִים לְשָׁבָעִים עוֹלָמוֹת, וְכָל עוֹלָם וְעוֹלָם נִפְתָּח לְשָׁבָעִים רָצִים, וְכָל רֶץ וְרֶץ נִפְתָּח לְשָׁבָעִים כְּתִירִים עֲלִיוֹנִים, וּמִשָּׁם נִפְתְּחוּ דְרָכִים לְעֵתִיק, נִסְתַּר הַכֹּל, לְרִאוֹת בְּאוֹתָהּ נְעִימוֹת עֲלִיוֹנָה שְׁמֵאִירָה וּמִהֲנָה לְכָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים פו) לַחֲזוֹת בְּנֹעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ. מָה זֶה וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ? הֵינּוּ שְׁכִתוֹב (בַּמִּדְבָּר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא.

אָמַר לוֹ, אָבָא, כְּמָה זָמַן נִתְּנוּ לִי בְּעוֹלָם הַזֶּה? אָמַר לוֹ, אֵין רְשׁוֹת וְלֹא מוֹדִיעִים לְאָדָם, אֲבָל בַּחֲלוּלָא הַגְּדוּלָה שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן תִּהְיֶה עוֹרֵךְ שְׁלֹחֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צֹאנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלֵּךְ שְׁלָמָה בְּעֶטְרָה שְׁעִטְרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִיחָת לְבָוֹ.

בֵּין כֵּךְ הִתְעוֹרֵר רַבִּי יִצְחָק, וְהָיָה צוֹחֵק וּפְנָיו מְאִירִים. רָאָה רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהִסְתַּכֵּל בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ, דָּבָר חֲדָשׁ שְׁמַעְתִּי: אָמַר לוֹ, וַדָּאִי. אָמַר לוֹ, הִשְׁתַּטַּח לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן.

לְמַדְנוּ, מֵאוֹתוֹ יוֹם הָיָה רַבִּי יִצְחָק אוֹחֲזֵה אֶת בְּנוֹ בְּיָדוֹ וּמִלְמַד אוֹתוֹ תּוֹרָה, וְלֹא הָיָה עוֹזֵב אוֹתוֹ. כְּשֶׁהָיָה נִכְנֵס לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, הוֹשִׁיב אֶת בְּנוֹ בַּחוּץ, וְיָשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהָיָה קוֹרֵא לִפְנָיו, (ישעיה לח) ה' עֲשִׂקָה לִי עֲרִבְנִי.

לְמַדְנוּ, בְּאוֹתוֹ יוֹם תִּקְיָה וּמִפְחִיד שֶׁל הָאָדָם, כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַנוֹ לְהִסְתַּלֵּק מִהָעוֹלָם, אֲרַבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם עוֹמְדִים בְּדִין הַקִּשָּׁה, וּמִתְעוֹרְרִי דִינָיִם מֵאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְאַרְבַּעַת קִשְׁרִים נִיִּצִים, וּקְטָטָה נִמְצָאת בֵּינֵיהֶם, וְרוֹצִים לְהַפְרִיד כָּל אֶחָד לְצַדּוֹ.

הַכְּרוֹז יוֹצֵא וּמַכְרִיז בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְנִשְׁמַע בְּמֵאֵתֵים שְׁבָעִים עוֹלָמוֹת. אִם צְדִיק הוּא - כָּל הָעוֹלָמוֹת שְׂמֵחִים כְּנִגְדּוֹ, וְאִם לֹא - אוֹי לְאוֹתוֹ הָאִישׁ וְלִחְלָקוֹ.

לְמַדְנוּ, בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁהַכְּרוֹז מַכְרִיז, אֵז יוֹצֵאת שְׁלֵהֶבֶת מִצַּד צְפוֹן, וְהוֹלֶכֶת וּבוֹעֶרֶת בְּנֶהַר דִּינוֹר, וְנִפְרֶדֶת לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְשׁוֹרְפֶת אֶת נִשְׁמוֹת הָרָשָׁעִים. וְיוֹצֵאת אוֹתָהּ שְׁלֵהֶבֶת וְעוֹלָה וְיוֹרֶדֶת בְּעוֹלָם, וְאוֹתָהּ שְׁלֵהֶבֶת מִגִּיעָה לְכַנְפֵי הַתִּרְנָגוּל הַשָּׁחַר, וּמִכָּה בְּכַנְפָיו וְקוֹרֵא בְּפִתְחָם בֵּין הַשְּׁעָרִים.

פַּעַם רִאשׁוֹנָה קוֹרֵא וְאוֹמֵר, (מִלְאכִי ג) הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעֵר פְּתוּר וְגו'. פַּעַם שְׁנִיָּה קוֹרֵא וְאוֹמֵר, (עֲמוּס ד) כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבִרָא רוּחַ וּמִגִּיד לְאָדָם מָה שָׁחַו. וְאוֹתָהּ שְׁעָה יוֹשֵׁב בֵּן אָדָם בְּמַעֲשָׁיו שְׁמַעֲדִים לִפְנָיו, וְהוּא מוֹדֶה עֲלֵיהֶם. פַּעַם שְׁלִישִׁית, כְּשֶׁרוֹצִים לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת נִשְׁמָתוֹ, קוֹרֵא הַתִּרְנָגוּל וְאוֹמֵר, (יִרְמִיָּה י) מִי לֹא יִרְאֶךְ מִלֵּךְ הַגּוֹיִם כִּי לָךְ יֵאָתֶה וְגו'.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, תִּרְנָגוּל שָׁחַר לְמָה יוֹצֵא? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹנָדָה, כָּל מָה שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְץ, הַכֹּל רְמוֹז בְּחֻמָּה, רַק שְׁבָנֵי אָדָם לֹא יוֹדְעִים. זֶהוּ שְׁכִתוֹב (תְּהִלִּים קד) מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךְ ה' כָּלֶם בְּחֻמָּה עֲשִׂיתָ מִלְּאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָךְ. וּמִשּׁוֹם שֶׁנַּעֲשָׂו בְּחֻמָּה, כָּלֶם רְמוּזִים בְּחֻמָּה.

וְהַתִּרְנָגוּל הַשָּׁחַר, שְׁנִינּוּ, אֵין דִּין שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמִקְוָם שֶׁהוּא מִינּוּ, וְשָׁחַר בָּא מִצַּד הַדִּין. וְלָכֵן בְּחֻצוֹת הַזֵּילָה מִמֶּשׁ, כְּשֶׁמִּתְעוֹרְרֶת רוּחַ שֶׁל צַד צְפוֹן, שְׁלֵהֶבֶת אַחַת יוֹצֵאת וּמִכָּה תַּחַת כַּנְפֵי הַתִּרְנָגוּל וְהוּא קוֹרֵא. וְכָל שֶׁכֵּן בְּתִרְנָגוּל שָׁחַר, שְׁמִתְכַּנּוּ יוֹתֵר מֵאַחֵר.

אף כאן, בשעה שדין האדם יתעורר, מתחיל וקורא לו, ואין מי שיודע בזה, פרט לאותו איש ששוכב. ששנינו, בשעה שהאיש שוכב והדין שרוי עליו להוציא מהעולם הזה, מתוספת בו רוח עליונה מה שלא היה בזמנו, וכיון ששורה עליו ונדבקת בו, רואה מה שלא זכה בזמנו, משום שהתוספה בו אותה הרוח. וכשמתוספת בו ורואה, אז יוצא מהעולם הזה. זהו שכתוב (שם) תסף רוחם ויגעון ואל עפרם ישובו. אז כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. בחייהם לא זוכים, במיתתם זוכים.

למדנו, בשעה שאדם מת, נתנה לו רשות לראות, ורואה אצלו קרוביו וחבריו מאותו העולם, ונדע להם, וכלם חקוקים בדמיותיהם כמו שהיו בעולם הזה. אם צדיק אותו האיש, כלם שמחים לפניו ומקדימים לו שלום.

ואם אינו צדיק, לא נודעים אליו. פרט לאותם הרשעים שטורדים אותם בכל יום בגיהנם, וכלם עצובים ופותחים בוי ומסימים בוי, ומרים עיניו ורואה אותם כמו גץ שעולה מהאש. אף כך הוא פותח וי.

למדנו, בשעה שיוצאת נשמת האדם, הולכים כל קרוביו וחבריו שבאותו עולם עם נשמתו, ומראים לו מקום העדון ומקום הענש. אם הוא צדיק, רואה את מקומו, ועולה ויושב ומתעדן בעדון עליון של אותו עולם. ואם אינו צדיק, נשארת אותה נשמה בעולם הזה עד שנטמן הגוף בקרקע. כיון שנטמן, כמה שומרי החקים אוחזים בו עד שמגיע לדומ"ה, ומכניסים אותו במדור שלו של הגיהנם.

אמר רבי יהודה, כל שבעת הימים הנשמה הולכת מהבית לקברו ומקברו לבית, ומתאבלת עליו על הגוף, שכתוב (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. הולכת ויושבת בביתו, ורואה את כלם עצובים ואבלים.

למדנו, אחר שבעה ימים הגוף נהיה כמו שהיה, ונשמתו עולה למקומה. נכנסת למערת המכפלה, רואה מה שרואה, ונכנסת למקום שנקנסת, עד שמגיעה לגן עדן, ופוגשת את הפרושים ושיניות החרב שבגן עדן שלמטה. אם צדיק הוא שתפנס, נכנסת.

שנינו, ארבעה עמודים זמינים, ודמות אחת של הגוף בידיהם, מתלבשת בו בחדוה ויושבת באותו מדור של גן עדן שלמטה עד זמן שנגזר עליה, אחר כך הפרו קורא.

ועמוד של שלשה גגנים מזדמן, ואותו העמוד נקרא מכון הר ציון, שכתוב (ישעיה ד) וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראה ענן יומם ועשן וגו'. עולה באותו העמוד לפתח של צדק שציון וירושלים בו.

אם זכה לעלות יותר - טוב חלקו וגורלו להדבק בתוף הגוף של המלך, ואם לא זכה לעלות יותר - פתוב (שם) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו. ואם זכה לעלות יותר - צדיק הוא, שזוכה לכבוד של המלך ולהתעדן בעדון עליון שלמעלה ממקום שנקרא שמים, שכתוב (שם נח) אז תתענג על ה'. על ה' דוקא. אשרי חלקו של מי שזוכה לחסד הזה, שכתוב (תהלים קח) כי גדל מעל שמים חסדך.

וכי על השמים הוא, והרי פתוב (שם נז) כי גדל עד שמים חסדך? אמר רבי יוסי, יש חסד ויש חסד, חסד עליון וחסד תחתון. חסד עליון הוא מעל השמים, וחסד תחתון הוא שכתוב (ישעיה נה) חסדי דוד הנאמנים, ובאלה פתוב עד שמים.

למדנו, אמר רבי יצחק, פתוב (תהלים קיג) אם הבנים שמחה תללויה. האם הידועה. הבנים מי הם? אמר רבי שמעון, הרי שנינו שיש שני בנים לקדוש-ברוך-הוא, אחד זכר ואחד נקבה. הזכר נתן אותו ליצחק, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר. בת נתן לאברהם, שכתוב (בראשית כד) וה' ברוך את אברהם בכל. בת היתה לו לאברהם, ובכל שמה.

והאם רובצת עליהם, שמניקה אותם, ועל זה פתוב לא תקח האם על הבנים. ושנינו, אל ירבה האדם חטאיו למטה, כדי שתסתלק האם מעל הבנים, וכתוב (ויקרא יח) אמה הוא לא תגלה ערוותה. אזי למי שמגלה ערוותה.

וכששבים בני העולם ומרבים בזכויות לפני הקדוש ברוך הוא, והאם שבה ומכסה על הבנים, אז זה נקרא תשובה. מה זה תשובה? זו תשובה של האם ששבה בקיומה, ואז פתוב אם הבנים שמחה. אם הבנים ודאי. ולכן לא יפטר האדם מפריה ורביה עד שמוליד בן ובת.

שנינו, אמר רבי יצחק, פתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. תשיקת הצדיקים לראות את זה, ואתה אמרת על ה'? אמר רבי שמעון, הכל אחד, משמע שכתוב נעם ה', שבא מהעתיק הקדוש לשמים הזה, ויתשיקת הצדיקים כך היא ודאי. וכתוב על השמים, אז תתענג על ה'. אשרי חלקו של מי שזוכה. ודאי מעטים הם.

שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב (שיר א) בני אמי נחרו בי שמי נטרה את הכרמים. בני אמי, כמו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. שכשרצה הקדוש ברוך הוא להחריב ביתו שלמטה ולהגלות את ישראל לבין העמים, העביר הקדוש ברוך הוא מלפניו את הארץ הזו, והתרחקה ממנו, ככתוב (שמות ב) ותתצב אחת מרחק. וכשארץ זו התרחקה משמים שלמעלה, הארץ הזו שלמטה נחרבה, וישראל התפזרו בין העמים. אמרה כנסת ישראל: מי גרם לי את זה ומי עשה לי את זה? בני אמי שנחרו בי והתרחקו ממני, בני אמי ודאי.

רבי יוסי היה הולך בדרך, והיה עמו רבי חייא בר רב. עד שהיו הולכים, אמר רבי יוסי לרבי חייא, ראית מה שראיתי? אמר לו, ראיתי גבר אחד בנהר, וצפור אחת על ראשו, ועלה בפי הצפור, ואוכלת ורומסת ברגליה, ואותו גבר מרים קולות וצווח, ולא ידעתי מה אמר.

אמר, נקרב אליו ונשמע. אמר, אני פוחד להתקרב. אמר לו, וכי בן אדם הוא במקום זה? אלא רמז של חכמה שרמז לנו הקדוש ברוך הוא. קרבו אליו. שמעו שהיה אומר: כתר, כתר, שני בני שרויים בחוץ (נרוקים לבחור). לא נח ולא מנוחה, עד שהצפור בפח תפל.

בכה רבי יוסי ואמר, זהו ששנינו בני אמי נחרו בי. מה הטעם? משום שפרמי שלי לא נטרתי. אמר, ודאי הגלות נמשך, ועל זה [ש]צפרי השמים לא זזות עד ששלטון העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות יעבר מהעולם, ומתי? עד שיגיע היום שהקדוש ברוך הוא מעורר דינו בעולם, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה' לא יום ולא לילה.

עד שהיו הולכים, שמעו קול אחד שהיה אומר: שלהבת הדין הגיעה בדינו. יצאה שלהבת אחת ושרפה את אותה הצפור. אמר, ודאי כמו שכתוב (דניאל ז) ונתנה לשרפת האש.

אמר רבי יוסי, לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל אלא בזמן שלא נמצאה ביניהם אמונה, כשנמנעה ביניהם האמונה, כביכול, כך נמצא בכל, שכתוב (ישעיה כח) וכפר ברייתכם את מות.

אמר רבי חייא, מהו שכתוב בלע המות לנצח? אמר לו, כשיעורר הקדוש ברוך הוא את מינו, ימנע מות מהעולם, ולא תתעורר מין זו אלא כשיעוררו ישראל בימינו של הקדוש ברוך הוא, ומה זה? תורה שכתוב בה (דברים לג) מימינו אש דת למו. באותו זמן (תהלים קיח) מי ה' עשה חיל וגו', לא אמות כי אחיה ואספר מעשי זה.

למדנו, אותו הצדיק שהקדוש ברוך הוא מתרצה בו, והכרוז קורא עליו שלשים ימים בין צדיקי גן העדן, כל הצדיקים שמחים, כל הצדיקים באים ומעטרים מקומו של אותו הצדיק עד שיבא למדר את דיורו ביניהם. ואם רשע הוא, הכרוז קורא עליו בגיהנם שלשים יום [עליו], וכל הרשעים כלם עצובים.

כלם פותחים: וי, שהרי דין חדש מתעורר כעת בגללו של פלוני. כמה שומרי החק מודמנים כנגדו ומקדימים לו: וי, אוי לרשע אוי לשכנו. וכלם פותחים ואומרים: אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. מה זה [טעם] גמול ידיו? אמר רבי יצחק, לכלל [להוציא] מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק.

שהרי שנינו, כל מי שמוציא זרעו לריק נקרא רע, ולא רואה פני שכניה, שכתוב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרד רע, וכתוב (בראשית לב) ויהי ער בכור יהודה רע. אף כאן, אוי לרשע רע - אוי לאותו רשע שהוא רע, שעשה עצמו רע, כי גמול ידיו יעשה לו - לכלל מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק, ולזה טורדים אותו באותו העולם יותר מכלם.

בא תראה, שהרי כתוב אוי לרשע [רע]. כיון שכתוב אוי לרשע, למה רע? אלא כמו שאמרנו, שעשה עצמו רע, וכתוב לא יגרד רע, וכלם עולים וזה לא עולה.

ואם תאמר, שאר רשעים שהרגו בני אדם? בא ראה, כלם עולים והוא לא עולה. מה הטעם? הם הרגו בני אדם אחרים, וזה הרג בניו ממש, שפך דמים רבים.

בא ראה, בשאר רשעי העולם לא כתוב וירע בעיני ה', וכאן כתוב וירע בעיני ה' אשר עשה. מה הטעם? משום שכתוב ושחת ארצה.

שנינו, אמר רבי יהודה, אין לך חטא בעולם שאין לו תשובה פרט לזה, ואין לך רשע שלא רואה פני שכניה פרט לזה, שכתוב לא יגרד רע, כלל. אמר רבי יצחק, אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ. מה זה לעולם ירשו ארץ? אמר רבי יהודה, כמו שכתוב (תהלים קטז) אתה הולך לפני ה' בארצות החיים.

ויחי יעקב, בתוכם. לכו צריך לאדם שלא לערב צלם שלו בצלם של עובדי כוכבים ומזלות, משום שזה קדוש וזה טמא.

בא ראה מה בין ישראל לעמים עובדי כוכבים ומזלות, שישאל כשנמצא אדם מת, הוא מטמא את כל הגוף, והבית טמא. וגוף של עובדי כוכבים ומזלות לא מטמא מישהו אחר, וגופו [וביתו] לא



טמא כשהוא מת. מה הטעם?

ישאל בשעה שהוא מת, כל הקדשות של רבונו עוברות ממנו, ועובר ממנו הצלם הקדוש הזה, ועוברת ממנו רוח הקדשה הזו, נשאר הגוף טמא.

אבל עובדי כוכבים ומזלות עובד עבודה זרה לא כך, שבחיי טמא בכל הצדים, צלמו טמא ורוחו טמא, ומשום שכל הטמאות הללו שרירות בתוכו, אסור לקרב אליו. כיון שמת, יוצאות כל הטמאות הללו, ונשאר גוף בלי טמאה לטמא.

ואף על גב שגופם טמא, בין בחייהם ובין במיתתם, אבל בחייהם שכל אותן הטמאות שנמצאות אצלם, יש להם כח לטמא אחרים. ובמיתתם, כאשר יוצאות כל אותן הטמאות מהם, לא יכולים לטמא, ושל ישראל יכול לטמא אחרים, כי כל הקדשות יוצאות ממנו, ושרה עליו צד האחר.

בא ראה, הצלם הקדוש הזה, כשהולך אדם ומתגדל ונעשית מהפך צד הזה הדמות שלו, נעשה צלם אחר, ומתחברים כאחד, וזה נוטל את זה. בשעה שנמצאים שני צלמים שמור הוא האדם, וגופו בקיום, ורוח שרויה בתוכו. בשעה שקרבים ימיו, הם עוברים ממנו, וזה עולה לזה, ונשאר אדם בלי שמירה, אז (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים, שנים.

בא ראה, כשמתעורר דין בעולם, כשהקדוש ברוך הוא יושב על כסא דין לדון את העולם, צריך אדם לעורר [בדין] תשובה שישוב מהרשע [מחטאיו], שהרי אותו יום נכתבים פתקים, וכלם נמצאים בתיק כתובים. אם זכה אדם שישוב לפני רבונו, קורעים את הפתקים שעליו.

אחר כך הקדוש ברוך הוא מזמין לפני האדם את יום הכפורים, יום התשובה. אם שב מחטאיו - טוב. אם לא - מצוה המלך לחתם פתקים. אוי כי התשובה רוצה להסתלק ממנו.

אם זכה בתשובה ולא שלמה כראוי - תולים לו עד אותו יום אחרון של עצרת, שהוא שמיני לחג. אם עשה תשובה שלמה לפני רבונו - נקראים. ואם לא זכה - אותם פתקים יוצאים מבית המלך ונמסרים בידי מלאך הדין, והדין נעשה, ופתקים יותר לא חוזרים עוד לבית המלך.

אז מעברים הצלמים ממנו ולא נמצאים עמו. כיון שעברו ממנו, הרי ודאי שענש המלך יעבר עליו ויטעם מכוס המות. ובאותו לילה של חג האחרון, המלאכים המענישים מזמנים, ונוטלים את הפתקים. ואחר שנטלו אותם, מעברים הצלמים, ולא נמצאים [ואם נמצאים פגומים, יעבר עליו מחלות וכו'] בהם ידים. ואם נמצאים בהם ידים - דין גרוע, אז יעבר עליו דין של מחלות רעות בפגם שלהם, והרי בארנו את זה.

ובספרי הקדמונים אומרים יותר, כשהראש נגרע וימצא הגוף - בנו או אשתו ימצאו, והוא יסתלק. וזה מדבר כשלא חזר כל אותו זמן בתשובה. אבל אם חזר, טעם המות יטעם ויתרפא.

ואם הגוף לא נראה וימצא הראש - הם מסתלקים והוא מתקים, וזה מדבר כשבנו הקטן ברשותו. ואם ידיו פגומים, מעשה ידיו פגומים, רגליו - מחלות רודפות אותו. בורח הצלם וחוזר, בורח וחוזר, עליו כתוב (דברים כח) בבקר תאמר מי יתן ערב. וזה כשהלבנה מאירה והלילה מתקן באור.

אבל צדיקים חסידים, כל יום ויום מסתכלים בלבם כאלו אותו יום מסתלקים מהעולם, ועושים תשובה שלמה לפני רבונו, ולא יצטרכו לדבר אחר. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כל הנקרא בשמי - כמה עליונים מעשי המלך הקדוש, שהרי באותם מעשים [בריות] שהוא עושה למטה, קושר אותם בדברים עליונים שלמעלה, וכשנוטלים אותם למטה ועושים בהם מעשה, מתעורר אותו מעשה שלמעלה שקשור בו, כגון אזור ועץ ארז, והרי בארנו הדברים.

ויש מהם שאחוזים בשם הקדוש, כמו לולב, ואתרוג, הדס, וערבה, שכלם אחוזים בשם הקדוש למעלה. ועל כך שנינו, לאחוז אותם ולעשות בהם מעשה כדי לעורר חדנה אותו שאחוז בו. ועל זה שנינו, בדברים ומעשה צריך להראות דבר כדי לעורר דבר אחר.

זהו שכתוב כל הנקרא בשמי ולכבודי [בראתיו] - לעורר כבודי. בראתי - ליחד לי. יצאתי - לעשות בו מעשה [כח]. אף עשיתי - לעורר בו כח שלמעלה.

דבר אחר כל הנקרא בשמי - הינו שכתוב (ויקרא כג) פרי עץ הדר. ולכבודי בראתי - הינו כפת תמרים. יצאתי - הינו וענף עץ עבת. אף עשיתי - הינו וערבי נחל.

ותקון של זה שאמר הכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון, דוקא שהוא חמישי על עשור. אבל ביום הראשון, אותו יום ראשון מי הוא? אלא יום שצא ראשון לנסע [לכל] במעניו של מים נובעים, ואנו רוצים להמשיכו לעולם.

משל למלך שקשר בני אדם במאסר. באה אמו הגבירה והוציאה אותם לחרות, והמלך משגיח על

כבוד ונתן אותם בידיה. מצא אותם רעבים וצמאים. אמרה, הרי הוצאתי אותם לחרות, תביא להם אכל ומשקה.

כך יום הכפורים הזה מוציא את כלם לחרות, ואנו רעבים למזון וצמאים לשתייה. היא מעשרת את המלך בעטרותיו. ביום הזה ידענו שמים נובעים שורים עמה, שואלים לשמות למי שהוציא אותם לחרות, ועל כך קוראים לו ביום ראשון.

זה בספר האגדה, והוא יפה. אבל ביום הזה, לאברהם שהוא ראשית הכל, אם בענני כבוד הוא הראשית או במים הוא הראשית, שאברהם התחיל לחפר בורות מים.

פרי עץ הדר - זו באר של יצחק, שיצחק הדר את הקדוש ברוך הוא וקרא לו עץ הדר. פרי של עץ ההדר הזה ידוע. פת תמרים - שפתוב (תהלים צב) צדיק פתמר יפח, ולא נמצא ביניהם פרי. ולכן לא כתוב ופת, אלא פפת, משום שלא עולה זה בלי זה. ובזה מתמלאת הבאר הזאת, מבאר מים עליונים שנובעים. ההוא מתמלא בתחלה, וממנו מתמלאת הבאר עד שנובעת לכל.

וענף עץ עבת - זה ענף של אילן הגדול שהתחזק ונשרש בשרשו, נעשה אילן עליון על הכל, שאחוז בכל הצדדים שלו, ענף שהוא עץ עבת, עץ שאוחז את העבות, שהרי מזה נוטל יסוד העולם ומתמלא כדי להריק בבאר, זהו עולם ארץ ההשקאה.

וערבי נחל - שנים הם, שני נחלי מים מתפנסים לתוכם להריק לצדיק. דבר אחר וערבי נחל - אלה הם גבורות שאחוזות ביצחק, שבאים מצד אותו נחל עליון ולא מצד האב. לכן הכל נאה, ולא מבשם לפרות, ולא עושה פרות. וערבי נחל - שני עמודים שהגוף עומד עליהם. אבל וערבי נחל ודאי, כמו שנתבאר, ואלה הם כלם לרוקן מים לבאר.

השלמה מההשמטות (סימן ג"ו)

מהו פרי עץ הדר? עץ האתרונ. ומהו הדר? הדר על הכל, והינו הדר של שיר השירים, שפתוב בו מי זאת הנשקפה כמו שחר. והינו על שם נקבה, ועל שמה נלקחה נקבה מאדם שאי אפשר להתקיים עולם התחתון בלא נקבה. ומה הטעם נקראת נקבה? על שם שנקביה רחבים, ויש לה נקבים יתרים על האיש, ומה הם הנקבים: שדים ורחם ובית קבול הנלד.

ומה שאמר, שיר השירים שהוא הדר לכל ספרי הקדש - כן. שאמר רבי יוחנן, כל הספרים קדש, ושיר השירים קדש קדשים. ומהו קדש קדשים? אלא קדש שהוא קדש לקדשים. ומה הם קדשים? אלו שפנגד שש קצוות שבאדם, וקדש יהיה להם קדש לכלם.

ומהו קדש? זה אתרוג, שהוא הדר לכל. ולמה נקרא שמו הדר? אל תקרי הדר אלא ה' דר, זה אתרוג שהוא נפרד מאגד הלולב, ואין מצות לולב קימת אלא בו, והוא גם כן אגוד עם הכל, שעם כל אחד הוא, ועם כלם יחד הוא.

ומהו הלולב? כנגד חוט השדרה. וענף עץ עבת - שענפיו חופים את רבו, ואם אין ענפיו חופים את רבו - אינו כלום. מפני מה? משל לאדם שבזרועותיו גון על ראשו, הרי זרועותיו שנים וראשו שלשה, והינו ענף לשמאל, עבת לימין, ונמצא עץ באמצע. ולמה נאמר בו עץ? שהוא שרש האילן.

ומה זה ערבי נחל? שוקי האדם שהם שתיים. ומהו לשון של ערבי נחל? משום שגדול שבהם הוא למערב, ומשם יונק כחו, ושל צפון הוא קטן ממנו מהלך חמש מאות שנה, והוא ברוח צפונית מערבית, ובו פועל ונקרא על שמו, והם שניהם עצים. דבר אחר ערבי - שפעמים מערבים פעלתם זה עם זה. מה זה ערבי נחל? נחל הוא על שם המקום שהם קבועים בו ששמו נחל, כמו שפתוב כל הנחלים הלכים אל הים.

מהו ים? הוי אומר זה אתרוג. ומנין לנו שכל מדה ומדה מאלו השבעה נקראת נחל? שנאמר וממתנה נחליאל, אל תקרי נחליאל אלא נחלי אל. ועוד שם, מה לב, הדר פרי הגוף, אף ישראל פרי עץ הדר. מה אילן תמר, ענפיו סביביו ולולבו באמצע, אף ישראל נטלו גוף האילן הזה שהוא לבו, וכנגד הגוף חוט השדרה באדם שהוא עקר הגוף. ומה לולב זה כתוב לו לב, אף לב מסור לו. ומה לב זה שלשים ושתים נתיבות חכמה בו, אף בכל נתיב מהן צורה שומרת, שנאמר לשמר את דרךך עץ החיים: ע"כ מההשמטות

דבר אחר, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר - זה אברהם. פת תמרים - זה יצחק. וענף עץ עבת - זה יעקב. וערבי נחל - אלה הן שתי הדרגות שאמרנו.

ומי ששונה זה, משום שעץ עבת זה יעקב, שאוחז את כל החלקים, ודאי זה יעקב. אבל הרי בארנו, פרי עץ הדר - זו באר יצחק, זו גבורה תחתונה. פת תמרים - פת חסר, קשר שנקשר בבאר, כמו שנאמר (דניאל ג) כפותים בסרבליהם, משום שאלה לא עולים זה בלי זה. וענף עץ עבת, ענף הוא עליון שנאמר

שנעשה עץ עבות ואוחז לכל צד, כמו שנאמר. ערבי נחל - זה יצחק, בכל הצדדים שאחוזים בצד הנחל ולא בצד האב. ששנינו, אף על גב שבנחל הזה לא נמצא דין, מתעוררים ממנו דינים.

ורב המנונא הזקן פרש, וערבי נחל - אלו שני העמודים שאמרנו שיוצאים מהם מים, ויפה. אבל בא ראה, הרי ראינו ששתי דרגות אלה שעומדות על דרגה של צדיק, פרי וכנוס גדול [הפרכות] יוצאים מהם, וערבי נחל לא יוצאים מהם לא פרי ולא טעם ולא ריח, והרי בארנו, והכל יפה.

ועל כן אתרוג בשמאל, כנגד הלב. לולב בימין. כפת בכל, וקשור בכל, שהרי צדיק כפות הוא בכל הצדדים וקשור בכל, וזהו קשר האמונה.

ויפה אמר בספר האגדה שכל אלה הם אורחים שמזמינים העם הקדוש ביום הזה, שצריכים למצא אותם, כיון שהזמין אותם, ובהם מבקש אדם בקשתו למלך. אשריהם ישראל שיוצעים דרכי המלך הקדוש, ויוצעים דרכי התורה ללכת בדרך אמת, לזכות בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ביום הזה יוצאים ישראל בסימנים רשומים מתוך המלך, משום שהם נצחו בדין, ומהם הסימנים? סימני האמונה, חותם המלך העליון. לשני בני אדם שנכנסו לבני המלך לדין, ובעולם לא יודעים מי מהם נצח. יצא לגיון אחד מבית המלך, ושאלו אותו מי נצח? אמר להם, מי שיצא ובגדו סימני המלך, הוא שנצח.

כך כל העולם נכנסים לדין לפני המלך העליון, והוא דן אותם מיום של ראש השנה ויום הכפורים, עד חמש עשרה יום לחדש, ובין כך נמצאו ישראל כלם צדיקים בתשובה, טורחים בסכה ולולב ואתרוג, ולא יודעים מי נצח בדין. המלאכים העליונים שואלים, מי נצח בדין? אמר להם הקדוש ברוך הוא, אלה שמוציאים בידיהם את הסימנים שלי, הם נצחו בדין.

ביום הזה יוצאים ישראל ברשם המלך, בתשבחות ההלל, נכנסים לסכה, אתרוג בשמאל, לולב בימין. כלם רואים שישאל רשומים ברשומי המלך הקדוש, פותחים ואומרים, (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שהי אלהיו.

עד כאן חדות הכל, חדות האורחים, ואפילו אמות העולם שמחים בחדונה ומתברכים ממנה, ולכן מקריבים בכל יום עליהם להטיל עליהם שלום, ויתברכו מאתנו. מכאן והלאה יום אחד של המלך העליון ששם בהם בישוראל, שכתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. שהרי יום זה מן המלך בלבדו חדותו לישוראל. משל למלך שהזמין אורחים וכו'.

רבי שמעון פתח ואמר, אני חבצלת השרון שושנת העמקים. כמה חביבה ננסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא משבח אותה, והיא משבחת אותו תמיד. וכמה משבחים ומזמרים מזמינה תמיד לקדוש-ברוך-הוא. אשרי חלקם של ישראל שאחוזים בו בגורל החלק הקדוש, ככתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו וגו'. אני חבצלת השרון - זו ננסת ישראל, שעומדת ביפי של נוי בגן עדן. השרון - שהיא שרה ומשבחת את המלך העליון.

דבר אחר, אני חבצלת השרון - שרצה להיות משקה מהשקנת הנחל העמק, מקור הנחלים, כנאמר והיה השרב לאגם. [נ"א (ישעיה לג) והיה השרון כערבה] שושנת העמקים - שעומדת בעמק הכל. מי הם העמקים? כמו שנאמר (תהלים קל) ממעמקים קראתיך ה'. חבצלת השרון. חבצלת - מאותו מקום של השקאת הנחלים שיוצאים ולא פוסקים לעולמים. שושנת העמקים - שושנה מאותו מקום שנקרא עמק הכל, נסתר מכל הצדדים.

בא ראה, בתחלה ירקה בחבצלת, שהעלים שלה ירקים, אחר כך שושנה אדמה בגונים לבנים. שושנה בששה עלים. שושנת - שמשתגית מגון לגון ומשנה את גוניה.

שושנת - בתחלה חבצלת. בזמן שרוצה להזדווג במלך נקראת חבצלת, אחר שנדבקה עם המלך באותן נשיקות היא נקראת שושנת, משום שכתוב (שיר ה) שפתותיו שושנים. שושנת העמקים - שהיא משנה את גוניה לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדין.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאונה הוא לעינים (בראשית ב). בא ראה, שהרי בני אדם לא מסתכלים ולא יודעים ולא משגיחים בשעה שבא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו כדי שימצא יחיד, ובלב יחיד, ובמקום של דבקות יחידה שלא משתנה ולא מתהפך לעולמים באותו קשר יחיד שהכל נקשר בו. זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן.

אחר כך סטו מדרך האמונה ועזבו את העץ היחיד, העליון מכל האילנות, ובאו להדבק במקום שמשתנה ומתהפך מגון לגון ומטוב לרע ומרע לטוב, וירדו מלמעלה מטה, ונדבקו למטה בשנויים רבים, ועזבו את האילן היחיד העליון מכל האילנות. זהו שכתוב (קהלת ז) אשר עשה האלהים את האדם ישר וגו'.

וְדַאי שְׁאֵז הִתְהַפֵּךְ לְבָם בְּאוֹתוֹ הַצַּד מִמֶּשׁ, לַפְעָמִים לְטוֹב לַפְעָמִים לָרַע, לַפְעָמִים לְרַחֲמִים לַפְעָמִים לְדִין. בְּדִבְרֵי הַזֶּה נִדְבָּקוּ בּוֹ וְדַאי, בְּקִשּׁוֹ חֲשִׁבוֹנוֹת רַבִּים וְנִדְבָּקוּ בָהֶם.

אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָדָם, עֲזֹבֶת חַיִּים וְנִדְבָקֶת בַּמָּוֶת. חַיִּים - שְׁכֵתוֹב וְעַץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הַגֶּן, שְׁנִקְרָא חַיִּים, שְׁמִי שְׁאוּחֻז בּוֹ לֹא טוֹעֵם מָוֶת לְעוֹלָמִים. נִדְבָקֶת בְּעֵץ אַחֵר - הָרִי וְדַאי הַמָּוֶת כְּנֻגְדָּה. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (מִשְׁלִי ה) רִגְלִיָּה יִרְדּוֹת מָוֶת, וְכֵתוֹב (קֹהֶלֶת ז) וּמִצָּא אֲנִי מֵר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה. וְדַאי שְׁנִדְבָק בַּמָּקוֹם הַמָּוֶת וְעֵזַב מְקוֹם הַחַיִּים. מִשּׁוּם כִּד נִגְזַר עָלָיו וְעַל כָּל הָעוֹלָם מָוֶת.

אִם הוּא חֲטָא, מֶה חֲטָאוּ כָּל הָעוֹלָם? אִם תֹּאמַר שְׁכָל הָעוֹלָם אָכְלוּ מִהַעֵץ הַזֶּה וְזֶה קָרָא לְכֻלָּם - לֹא כִּד! אֲלָא בְּשַׁעָה שְׁאָדָם עָמַד עַל רִגְלָיו, רָאוּ אוֹתוֹ כָּל הַבְּרִיּוֹת וּפְחָדוּ מִלִּפְנֵי, וְהָיוּ נוֹסְעִים אַחֲרָיו כְּעַבְדִּים אַחֵר הַמֶּלֶךְ, וְהוּא אָמַר לָהֶם: אֲנִי וְאַתֶּם (תַּהֲלִים צה) בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה וְגו'. וְכֻלָּם הִלְכוּ אַחֲרָיו. כִּיֹּן שָׂרְאוּ שְׁאָדָם מִשְׁתַּחֲוֶה לְמָקוֹם זֶה וְנִדְבָק בּוֹ, כָּלָם נִמְשָׁכוּ אַחֲרָיו, וְגַרְס מָוֶת לְכָל הָעוֹלָם.

וְאֵז הִשְׁתַּנָּה הָאָדָם לְכַמֶּה גִּנּוּסִים, לַפְעָמִים דִּין לַפְעָמִים רַחֲמִים, לַפְעָמִים מָוֶת לַפְעָמִים חַיִּים, וְלֹא עוֹמֵד בְּקִיּוֹם תְּמִיד בְּאַחַד מֵהֶם, מִשּׁוּם שְׁאוּחֻז מְקוֹם גֶּרֶם לוֹ, וְלָכֵן נִקְרָא חֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת, הַמִּתְהַפֶּכֶת מִצַּד זֶה לְצַד זֶה, מִטּוֹב לָרַע, מִרַחֲמִים לְדִין, מִשְׁלוֹם לְקָרֵב, מִתְהַפֶּכֶת הִיא בְּכָל, טוֹב וָרַע, שְׁכֵתוֹב (בְּרַאשִׁית ב) וְעַץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע.

וְהַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן, לְרַחֵם עַל מַעֲשָׂיו, הוֹכִיחַ אוֹתוֹ וְאָמַר לוֹ, וּמַעַץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ וְגו'. וְהוּא לֹא קִבֵּל מִמֶּנּוּ וְנִמְשָׁךְ אַחֵר אֶשְׁתּוֹ, וְגַרְשׁ לְעוֹלָמִים, שֶׁהָרִי אִשָּׁה עוֹלָה לְמָקוֹם [לְמָקוֹם זֶה] וְלֹא יוֹתֵר, וְהָאִשָּׁה גִּרְמָה מָוֶת לְכָל.

בֹּא רֵאָה, לְעוֹלָם הַבָּא כְּתוֹב (ישעיה סה) כִּי כִימִי הָעַץ יָמִי עָמִי. כִּימִי הָעַץ - אוֹתוֹ שְׁנוֹדַע בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן. כְּתוֹב (שם כה) בְּלַע הַמָּוֶת לִנְצַח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דְּמַעָה מַעַל כָּל פְּנִים וְחָרַפְתָּ עִמּוֹ יִסִּיר מַעַל כָּל הָאָרֶץ וְגו'.

וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, כְּתוֹב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְצָא מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. שֵׁם בְּקִיּוֹמוֹ יַעֲקֹב, וְכֵאֵן בְּמִיתָתוֹ יִשְׂרָאֵל, שְׁכֵתוֹב וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כִּד הוּא וְדַאי, שְׁהָרִי לֹא כְּתוֹב וַיִּקְרַב יוֹם יִשְׂרָאֵל לְמוֹת, אֲלָא יָמִי, וְכִי בְכַמֶּה יָמִים מֵת בֶּן אָדָם? וְהָרִי בְּשַׁעָה אַחֶת, בְּרִגְעָה אֶחָד מֵת וַיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם.

אֲלָא כִּד לְמַדְנֵי, כְּשֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהַשִּׁיב אֱלִיוֹ אֶת רוּחוֹ, כָּל אוֹתָם יָמִים שְׁעוֹמֵד בֶּן אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה נִפְקָדִים לִפְנֵי וְנִכְנָסִים בְּחֻשְׁבוֹן, וְכִשְׁנִקְרְבִים לִפְנֵי לְהַכְנִס בְּחֻשְׁבוֹן, מֵת הָאָדָם, וּמִשִּׁיב הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֱלִיוֹ אֶת רוּחוֹ. אוֹתוֹ הַהֶבֶל שֶׁהוֹצִיא וְנִפְחַח בּוֹ, מִשִּׁיב אוֹתוֹ אֱלִיוֹ.

אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם שְׁיָמִי הַתְּקָרְבוּ אֶל הַמֶּלֶךְ בְּלִי בּוּשָׁה, וְלֹא נְדָחָה יוֹם אֶחָד מֵהֶם הַחוּצָה שְׁיָמִצָּא שְׁבָאוֹתוֹ יוֹם שְׁנַעֲשָׂה בּוֹ חֲטָא, לָכֵן כְּתוֹב בְּצִדִּיקִים קָרִיבָה. [וְאִידָּהּ יִקְרְבוּ] מִשּׁוּם שְׁנִקְרְבִים יָמִי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִי בּוּשָׁה.

אוֹי לְרַשָּׁעִים, שֶׁלֹּא כְּתוֹב בָּהֶם קָרִיבָה, וְאִידָּהּ יִקְרְבוּ הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, שְׁהָרִי כָּל יָמָיו נִמְצָאוּ בְּחֻשְׁטָי הָעוֹלָם, וְלָכֵן לֹא יִקְרְבוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְלֹא יָמֵנוּ לִפְנֵי וְלֹא יִזְכְּרוּ לְמַעֲלָה, אֲלָא הֵם מִתְפַּלְלִים מִתּוֹכָם. עֲלֵיהֶם כְּתוֹב (מִשְׁלִי ד) דָּרָךְ רַשָּׁעִים כְּאַפְלָה לֹא יִדְעוּ בָמָה כְּשִׁלּוֹ.

וְכֵאֵן וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וְדַאי, בְּלִי בּוּשָׁה, בְּשַׁלְמוֹת, בְּחֻדּוֹה שְׁלֵמָה, וּמִשּׁוּם כִּד יָמֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיָּה יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר שְׁלֵם מִיַּעֲקֹב. וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוֹב (בְּרַאשִׁית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, שְׁלֵם! שְׁלֵם הִיָּה, אֲבָל לֹא שְׁלֵם בְּדִרְגָּה עֲלִיוֹנָה כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּשַׁעָה שְׁיָמִי הָאָדָם נִפְקָדִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, יֵשׁ צִדִּיק שְׁנִפְקָדִים יָמָיו, וְהֵם רְחוּקִים מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וְיֵשׁ צִדִּיק שְׁכַאֲשֶׁר נִפְקָדִים יָמָיו, הֵם קְרוֹבִים וְסִמוּכִים לְמֶלֶךְ וְלֹא מִרְחָקִים, נִכְנָסִים בְּלִי בּוּשָׁה וְקָרְבִים לְמֶלֶךְ. אֲשֶׁרִי חִלְקָם. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת.

וַיִּקְרָא לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף. אָמַר רַבִּי יַחֲזָקִי, וְכִי שָׂאָר הַשְּׁבָטִים לֹא בָנוּ הֵם? אֲלָא, אָמַר רַבִּי אַבְא, יוֹסֵף הִיָּה בֶּן יוֹתֵר מִכָּלָם, שְׁשִׁינּוּ, בְּשַׁעָה שְׁאִשְׁתּוֹ פּוֹטִיפֶר דְּחָקָה אֶת יוֹסֵף, מֶה כְּתוֹב? וַיָּבֵא הַבִּיטָה לְעִשּׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבִּיטָה. פְּסוּק זֶה הִיָּה צָרִיד לְכֹתֵב וְאִין אִישׁ בְּבִיטָה, מֶה זֶה מֵאֲנָשֵׁי הַבִּיטָה? אֲלָא לְהַכְלִיל אֶת דְּמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שְׁהִיָּתָה שֵׁם וְנִמְצָאָה שֵׁם, וּמִשּׁוּם כִּד מֵאֲנָשֵׁי הַבִּיטָה, אֲבָל אִישׁ אַחֵר הִיָּה שֵׁם. כִּיֹּן שְׁהָרִים יוֹסֵף עֵינָיו וְרָאָה אֶת דְּמוּת אָבִיו, יֵשֵׁב בְּקִיּוֹמוֹ וְנִרְתַּע לְאַחֲוֹר.

בֹּא רֵאָה מֶה כְּתוֹב, וַיִּמָּאן וַיֹּאמֶר אֶל אִשְׁתּוֹ אֲדִינִי. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִתָּה אִמְרַת וַיִּמָּאן וַיֹּאמֶר, חֲזִיִּד וַיִּמָּאן אַחֵר יָבֵא לְבָרָךְ אֶת בְּנִיד וַיִּתְבָּרְכוּ בּוֹ, זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וַיִּמָּאן אָבִיו וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי בְנִי יְדַעְתִּי.

כִּיֹּן שְׁאָמַר יְדַעְתִּי בְנִי, לְמָה אָמַר יְדַעְתִּי אַחֵר? אֲלָא אָמַר יְדַעְתִּי בְנִי, בְּזָמַן שְׁעַמְדַת בְּגוּפָךְ שְׁאִתָּה

ברור, כְּשֶׁרָאִיתָ אֶת דְּמוּתִי וְשִׁבַּת בְּקִיּוּמִךָ, וּמִשּׁוּם כִּךָ כְּתוּב יִדְעִיתִי בְּנִי יִדְעִיתִי, עַל מֶה שֶׁאַמְרַת שֶׁזָּהוּ הַכֹּכֹר, גַּם הוּא יִהְיֶה לָעַם וְגַם הוּא יִגְדֹּל, וְכֵאן מִשּׁוּם כִּךָ כְּתוּב וַיִּקְרָא לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף, לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף מִמֶּשׁ.

דָּבָר אַחֵר וַיִּקְרָא לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף - שֶׁבְּדַמּוּת אַחַת הָיוּ נִרְאִים. שֶׁכָּל מִי שֶׁרָאָה אֶת יוֹסֵף, הָיָה מַעֲדִיד שֶׁבִּנּוֹ שָׁל יַעֲקֹב הָיָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, הַכֹּל כִּךָ הוּא, וְעוֹד, שֶׁיוֹסֵף זָן אוֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו בְּזִקְנוּתוֹ, וְלָכֵן בָּנוּ מִמֶּשׁ יוֹתֵר מִכֻּלָּם. וַיִּקְרָא לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף, לָמָּה לְיוֹסֵף וְלֹא לְאַחֵר? מִשּׁוּם שֶׁהִיָּתָה רְשׁוּת בִּידּוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ מִמֶּשׁ.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כִּיּוֹן שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּנָיו יִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּגִלּוּת שָׁם בְּמִצְרַיִם, לָמָּה לֹא נִקְבֵּר שָׁם כְּדִי שֶׁזִּכְרוֹתָיו תִּגָּן עַל בְּנָיו? לָמָּה רָצָה לַעֲלוֹת מִשָּׁם, וְהָרִי כְּתוּב (תהלים קג) כְּרַחֵם אֲבָ עַל בְּנִים, אֵיפֹה הִרְחַמְנוּת?

אֲלֵא, כִּךָ שְׁנִינוּ, בְּשַׁעֲהַ שֶׁהָיָה יוֹרֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, הָיָה פּוֹחֵד, וְהָיָה אוֹמֵר: חֵס וְחִלְיָה יִכְלוּ בְּנֵי בֵּין הָעַמִּים, וְאוֹלֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִסְלַק שְׁכִינָתוֹ מִמֶּנִּי כְּבִתְחִלָּה. מֶה כְּתוּב? וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב וְגו', [וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים (לְיִשְׂרָאֵל) אֵל תִּירָא מִכְּרָדָה מִצְרִימָה כִּי לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם. וְמֶה שֶׁאַמְרַת אוֹלֵי אֲסַלֵּק שְׁכִינָתִי מִבֵּינֶךָ - אֲנֹכִי אֶרְדַּע עִמָּךְ מִצְרִימָה.

אָמַר עוֹד, פּוֹחֵד אֲנִי שֶׁמָּא אֶקְבֵּר שָׁם וְלֹא אֲזַכָּה עִם אֲבוֹתַי. אָמַר לוֹ, וְאַנֹכִי אֶעֱלֶךְ גַּם עִלָּה. אֶעֱלֶךְ - מִמִּצְרַיִם. גַּם עִלָּה - לְהַקְבֵּר בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֶיךָ.

מִשּׁוּם כִּךָ רָצָה לְהַעֲלוֹת עֲצָמוֹ מִמִּצְרַיִם: אֶחָד - כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ יִרְאָה, שֶׁהָרִי רָאָה שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַפְרֹעַ מִיִּרְאָתָם. וְאַחַד - שֶׁרָאָה שֶׁשְׁכִינָה תִּשָּׁבֵר מִדּוֹרָה בֵּין בְּנָיו בְּגִלּוּת. וְאַחַד - כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה גּוֹפֹ דָר בֵּין גּוֹפּוֹת אֲבוֹתָיו לְהַפְלִיל בֵּינֵיהֶם, וְלֹא יִמָּנֶה עִם רִשְׁעֵי מִצְרַיִם.

וְשְׁנִינוּ, הַגּוֹף שֶׁל יַעֲקֹב נִמְשָׁךְ מִפִּיּוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהִיָּתָה דְּמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב דְּמוּת עֲלִיּוֹנָה וְקְדוּשָׁה, דְּמוּת שֶׁל הַכֹּסֵא הַקְּדוֹשׁ, וְלֹא רָצָה לְהַקְבֵּר בֵּין רִשְׁעִים. וְסוּד הַדָּבָר, שֶׁבְּאַבוֹת אֵין כָּלֵל פְּרוּד, וְעַל זֶה כְּתוּב וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי.

וַיִּקְרָא לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף. בָּנוּ - בְּדַמּוּת אַחַת שֶׁל הַפְּנִים, מִשּׁוּם שֶׁבְּרִצּוֹן הָרוּחַ וְהַלֵּב הוֹלִיד אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכֻּלָּם בֹּא רָאָה מֶה כְּתוּב, (בראשית ל) הַמַּעֲט קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי, שֶׁכָּל רְצוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה בְּרַחֵל, וּמִשּׁוּם כִּךָ וַיִּקְרָא לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף.

שְׁנִינוּ, רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (דברים כט) הַנִּסְתַּרְתָּ לָּהּ אֱלֹהֵינוּ וְגו'. הַנִּסְתַּרְתָּ לָּהּ אֱלֹהֵינוּ, בֹּא רָאָה כִּמְהָ יֵשׁ לְאָדָם לְהַזְהִיר מִחֻטְאָיו וּלְהַסְתַּכֵּל שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל מִצְוֹת רַבּוֹנוֹ, שֶׁשְׁנִינוּ, כֹּל מֶה שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם מַעֲשִׂים כְּתוּבִים בְּסֵפֶר וְנִכְנָסִים בְּחֻשְׁבוֹן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְהַכֹּל גָּלוּי לִפְנֵינוּ. זָהוּ שֶׁכְּתוּב (ירמיה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נֶאֱמַר ה'! אִם כִּךָ, אֵיךְ לֹא יִשְׁמַר אָדָם מִלְּחֻטָּא לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ. וְשְׁנִינוּ, אֶפְלוֹ אוֹתוֹ [מִי] מֶה שֶׁחִשַּׁב אָדָם וְעִלָּה בְּרִצּוֹנוֹ, הַכֹּל נִמְצָא לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא נִאָּבֵד מִמֶּנּוּ.

בֹּא רָאָה, בְּאוֹתוֹ לִילָה שֶׁנִּכְנְסָה לָאָה אֶל יַעֲקֹב וְנִתְּנָה לוֹ אוֹתָם סִימָנִים שֶׁנִּתְּנוּ יַעֲקֹב לְרַחֵל, עִלָּה בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁהָיָה רַחֵל וְשָׁמַשׁ בָּהּ תִּשְׁמִישׁ, וְאוֹתָהּ טָפָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל יַעֲקֹב הִיָּתָה, שֶׁכְּתוּב (בראשית מט) כָּחִי וְרִאשִׁית אוֹנִי, וְסֹבֵר שֶׁהָיָה רַחֵל. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְגַלֶּה עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת וְיוֹדֵעַ מֶה שֶׁבְּחֻשְׁכָּה, הָעִלָּה אוֹתוֹ רְצוֹן לְמִקּוּמוֹ, וּבִכּוֹרֶת רִאיוֹנוֹ עֲלֵתָה לְיוֹסֵף. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהָרִי שֶׁל רַחֵל הִיָּתָה אוֹתָהּ טָפָה רִאשׁוֹנָה שֶׁיִּצְאָה מִיַּעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהִיָּתָה שְׁלֵמָה, אוֹתָהּ בְּכוֹרָה מִמֶּשׁ שֶׁל רִאיוֹנוֹ יִרְשֵׁי יוֹסֵף, וְרַחֵל יִרְשֶׁהָ אֶת שְׁלֵמָה.

וּמִשּׁוּם כִּךָ, סוּד הַדָּבָר, לֹא הִתְעַלָּה רִאיוֹנוֹ בְּשֵׁם כִּשְׁאָר הַשְּׁבִטִים, אֲלֵא רִאיוֹנוֹ, כְּלוֹמַר רִאיוֹ בּוֹ. רִאיוֹ בּוֹ סֵתֵם. וְהָבֵן הָיָה לֹא נוֹדֵעַ שְׁמוֹ. וְעַל כֵּן לֹא קִרְאָה לָאָה בְּנֵי בְּשֵׁם הָיָה, וְלֹא נִקְרָא רִאיוֹ בְּנֵי, שֶׁהָרִי לָאָה יִדְעָה אֶת הַמַּעֲשֶׂה.

וְשְׁנִינוּ, גָּלוּי לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁאֵין רְצוֹן יַעֲקֹב הָיָה לְחֻטָּא לִפְנֵינוּ בְּזֶה וְלֹא הִסְתַּכֵּל בְּרִצּוֹן בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת בְּאוֹתָהּ שַׁעֲהַ כִּשְׁאָר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְעַל כִּךָ כְּתוּב (שם לה) וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנִים עָשָׂר, שֶׁהָרִי בְּנֵיהֶם שֶׁל שְׁאָר הָרִשְׁעִים בְּעוֹלָם שֶׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, נִקְרָאִים בְּשֵׁם אַחֵר, וְהָרִי דָּבָר זֶה יוֹדֵעַ בֵּין הַחִבְרִים, וּמִשּׁוּם כִּךָ וַיִּקְרָא לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף, בָּנוּ מִמֶּשׁ, מִהִרְאִשִׁית וְעַד הַסִּיּוּם [בָּנוּ] הָיָה בָנוּ.

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּמֶה הִשְׁבִּיעַ יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף, שֶׁכְּתוּב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרִכִי? אֲלֵא בְּאוֹתוֹ אוֹת הַבְּרִית שֶׁהָיָה רְשׁוּם בְּבִשְׂרוֹ, שֶׁזֶּה חֲשִׁיבוֹת הָאֲבוֹת יוֹתֵר מִהַכֹּל, וּבְרִית זוֹ הִיא סוּד שֶׁל יוֹסֵף.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּאַבְרָהָם וּבְיַעֲקֹב כְּתוּב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרִכִי. תַּחַת יְרִכִי, כְּלוֹמַר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁרְמוּז בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ וּמוֹצִיא זֶרַע קֹדֶשׁ נֶאֱמָן לְעוֹלָם. בְּיִצְחָק לֹא כְּתוּב, כִּי יִצְחָק מִמֶּנּוּ עָשׂוּ.

עוֹד, מֶה הַטַּעַם שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרִכִי, אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם? אֲלֵא אָמַר לוֹ יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, בְּרִשְׁם הַקְּדוֹשׁ הָיָה הַשְּׁבַע לִי, שֶׁהוֹצִיא זֶרַע קְדוֹשׁ נֶאֱמָן לְעוֹלָם, וְנִשְׁמָר וְלֹא נִטְמָא לְעוֹלָמִים, שֶׁלֹּא יִקְבֵּר בֵּין

אותם הטמאים שלא שמרו אותו לעולמים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם.

ואם תאמר, הרי יוסף, ששמר אותו מעל הכל, למה נקבר ביניהם? אלא שנינו, כתוב (שם א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכלה בארץ כשדים על נהר כבר. והרי שנינו ששכינה לא שורה, רק בארץ ישראל, אז למה כאן שכינה? אלא כתוב על נהר כבר, וכתוב ותהי עליו שם יד ה'. אף כאן, ארונו של יוסף נשלך בתוך המים. אמר הקדוש ברוך הוא, אם יוסף יעלה מכאן, הגלות לא תתקיים, אלא תהיה קבורתו במקום שלא נטמא, ויסבילו בני ישראל את הגלות.

שנינו, אמר רבי יוסי, ראה יעקב שהרי בכל נתקן לכסא הקדוש באבות [כאבות]. אמר, אם כך, נקבר, איך הגוף הזה יתאחד באבות. ואפילו המערה שנקבר שם נקראת מכפלה, משום שכל דבר של מכפלה הוא שנים ואחד, אף המערה שנים ואחד.

ובא וראה, האבות זכו להקבר שם הם וזווגיהם. יעקב - הוא ולא. מה הטעם רחל לא, והרי כתוב ורחל עקרה, שהיא עקר הבית? אלא לאה זכתה בו להוציא ששה שבטים מגזע קדוש בעולם יותר, ומשום כך היא נתנה עמו לזווג במערה.

אמר רבי יהודה, כל ימיה היתה לאה עומדת בפרשת דרכים, ובכתה בשביל יעקב, כששמעה שהוא צדיק, ותפלה היא הקדימה לו, והינו שכתוב (בראשית כט) ועיני לאה רפות, כמו שבארנו שמקדימה ויושבת בפרשת דרכים לשאל.

רחל לא יצאה לדרכים לעולם, משום כך זכתה לאה להקבר עמו, ורחל קבורתה עומדת בפרשת דרכים ונקברה שם. זהו שכתוב ואני בבאי מפדן ארם מתה עלי רחל. מה זה עלי? עלי ודאי, כלומר בגללי. בארץ כנען בדרך - בגללי מתה בדרך, שלא יצאה בשבילי לעולמים כמו אחותה.

משום כך, לאה שניצאה ובכתה בפרשת דרכים בשביל יעקב, זכתה להקבר עמו. רחל שלא רצתה לצאת ולשאל בשבילו, משום כך קבורתה בפרשת דרכים, וסוד הדבר הרי בארנו ונתבאר, זה בגלוי וזה בנסתר.

ובא וראה, ששנינו, דמעות רבות שפכה אותה לאה הצדקת כדי להיות חלקו של יעקב ולא של אותו עשו הרשע. והינו מה ששנינו, כל אדם ששופך דמעות לפני הקדוש ברוך הוא, אף על גב שנגזר עליו ענש - הוא יקרע, ולא יוכל אותו ענש לשלט בו. מנין לנו. מלאה, שהרי נגזר על לאה להיות חלקו של עשו, היא בבקשתה הקדימה ליעקב ולא נתנה לעשו.

אמר רבי חייא, ושכבתי עם אבתי. רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש. בכמה מקומות נתבאר שהסתכלנו בדברי שלמה ונראה שדבריו סתומים, אבל כל דברי שלמה, כלם נקראו בחכמה.

ששנינו, כתוב ותרב חכמת שלמה. בימי שלמה המלך עמדה הלכנה בשלמות, והיינו שכתוב (מלכים א ה) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. שם שנינו, מי הם בני קדם? הרי פרשוה, אבל חכמת בני קדם היא חכמה שירשו מאברהם.

ששנינו, כתוב (בראשית כה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. מה זה את כל אשר לו? זו חכמה עליונה שהיה יודע בשם הקדוש של הקדוש ברוך הוא. ומשמע את, את כל אשר לו - שהיה שלו. כמו ששנינו, באותה בת שהיתה לאברהם, ובכל שמה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וגו'. שנתן להם דברים ידועים בכתרים התחתונים. ובאיה מקום השרה אותם? אל ארץ קדם, ומשם ירשו בני קדם חכמה, והינו שכתוב מחכמת כל בני קדם.

שנינו, יום אחד היה בא רבי שמעון מקפוטקיא ללוד, והיה עמו רבי אבא ורבי יהודה. רבי אבא היה עיף ורץ אחרי רבי שמעון, שהיה רוכב. אמר רבי אבא, ודאי (הושע יא) אחרי ה' ילכו פאריה ושאג.

ירד רבי שמעון, אמר לו, ודאי כתוב (דברים ט) ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה. ודאי שחכמה לא מתישבת אלא פשאדם יושב ולא הולך, אלא עומד בקיומו. והרי בארנו את הדברים על מה כתוב ואשב. עכשו במנוחה הדבר תלוי. ישובו.

אמר רבי אבא, כתוב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים. מה היא חכמת שלמה, ומה היא חכמת מצרים, ומה היא חכמת כל בני קדם? אמר לו, בא ראה, בכמה מקומות פרשוה באותו שם. שהלכנה כשמתברכת מהכל כתוב ותרב, בימי שלמה, שהתברכה והתברכה ועמדה בשלמות.

ושנינו, אלף הרים מתגדלים לפניך, וכלם היו לפניך שאיבה אחת, ואלף נהרות גדולים לה,

וגומעת את כלם בגמיעה אחת. צפרניה או חזות באֵלף ושבעים עברים. יִדְיָה אַחוּזוֹת לְעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה [נחמשה] אֵלף עֲבָרִים, אֵין יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְצַד זֶה, וְאֵין יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְצַד אַחֵר. כִּמָּה וְכִמָּה אֵלֶּפֶי מִגְנִים אַחוּזִים בְּשַׁעְרוֹתֶיהָ.

עֵלָם אֶחָד שְׁאָרְכּוּ מֵרֹאשׁ הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם יוֹצֵא בֵּין רִגְלֶיהָ, מִתְלַבֵּשׁ בְּשָׂשִׁים מְכוֹת אֵשׁ, בְּגוּנִים אֵלּוּ הִתְחַתְּוִנִים [מתחת] מארבעה צִדֵּיהָ. זֶהוּ נֶעַר שְׁאוּחֻז שֶׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִפְּתָחוֹת עֲלִיוֹנִים מִצַּד הָאֵם, וְכָל הַמִּפְתָּחוֹת הָעֲלִיוֹנִים בְּלֶהֱט הַחֶרֶב שְׁחוּגֵר בְּמִתְנִי תְלוּיִים.

לְאוֹתוֹ נֶעַר קוֹרָאִים חֲנוּךְ בֶּן יִרְד, בְּאוֹתוֹ בְּרִיתוֹת, שְׁכָתוֹב (משלי כב) חֲנוּךְ לְנֶעַר עַל פִּי דִרְכּוֹ. וְאֵם תֹּאמַר, מִשְׁנָה הִיא וְלֹא בְרִיתָא - בְּמִשְׁנֵתוֹ בְּאֵרְנוּ אֶת הַדְּבָרִים, וְהָרִי נִתְבָּאָר, וְהַכֹּל דִּבֵּר אֶחָד הִסְתַּכְּלוּ [נתקנו]. תַּחְתּוֹתֵי תוֹפְסוֹת חִיּוֹת הַשָּׂדֶה, שְׂשֻׁנִּי [שבא ראה], כְּמוֹ שִׁישְׂרָאֵל הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן נִקְרָא בֶּן לְאִמּוֹ, שְׁכָתוֹב (שם ד) כִּי בֶן הִיִּיתִי לְאִבִּי רַךְ וְיָחִיד לִפְנֵי אִמִּי, וְכָתוֹב (שמות ד) בְּנִי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל, כִּךְ גַּם לְמִטָּה זֶה נִקְרָא נֶעַר לְאִמּוֹ, שְׁכָתוֹב (הושע יא) כִּי נֶעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְיֶה. וְכִכְמָה גּוֹנִים נִקְרָא בֶּן יִרְד, וְהָרִי בְּאֵרְנוּ.

אֲבָל בֹּא רֹאֵה, בֶּן יִרְד מִמֶּשׁ, שְׂשֻׁנִּי, עֶשֶׂר וְרִידוֹת יִרְדָּה שְׁכִינָה אֶרֶץ, וְאֵת כָּלֶם בְּאֵרֵי הַחֲבָרִים וְנִתְבָּאָר. וְתַחַת זֶה כִּמָּה חִיּוֹת עוֹמְדוֹת, שְׁנִקְרָאוֹת חִיּוֹת הַשָּׂדֶה מִמֶּשׁ.

תַּחַת אוֹתוֹן חִיּוֹת נֶאֱחָזוֹת שְׁעָרוֹת הַלְּבָנָה שְׁנִקְרָאוֹת כּוֹכְבֵי שְׂרָבִיט, שֶׁל שְׂרָבִיט מִמֶּשׁ, בְּעֲלֵי דִין, בְּעֲלֵי מִשְׁקָל, בְּעֲלֵי הַדִּין הַקָּשָׁה, בְּעֲלֵי חֲצָפָה, וְכָלֶם נִקְרָאִים בְּעֲלֵי [שְׁעָרוֹת] אֶרְגָּמֹן. יִדְיָה וְרִגְלֶיהָ אַחוּזוֹת בְּזֶה כְּמוֹ אֶרֶץ [קדוש] חֲזָק שְׁאוּחֻז בְּטֶרְפוֹ, וְעַל זֶה כְּתוֹב (מיכה ה) וְטֶרֶף וְאֵין מִצִּיל.

צִפְרָנֶיהָ - כָּל אוֹתָם שְׂמִזְכִּירִים אֶת חֲטָאֵי בְנֵי הָאָדָם וְכוֹתְבִים וְרוֹשְׁמִים אֶת חֲטָאֵיהֶם בְּתִקְוָה הַדִּין הַקָּשָׁה, וְלָכֵן כְּתוֹב (ירמיה טז) חֲטָאֵת יִהוּדָה כְּתוֹבָה בְּעֵט בְּרָזָל בַּצִּפְרוֹן שְׁמִיר. מִה זֶה שְׁמִיר? אוֹתוֹ שְׂרוּשִׁים וְנוֹקֵב בְּאֶבֶן וְחוֹתָף אוֹתָהּ לְכָל צַד. זֶה־מַּת הַצִּפְרָנִים - כָּל אֵלּוּ שְׁלֹא נִדְבָּקִים בְּגוֹף הַמִּלְךְ וְיוֹנִקִּים מִצַּד הַטְּמֵאָה כְּשֶׁמִּתְחִילָה הַלְּבָנָה לְהַפְּגֵם.

וּמִשּׁוּם שֶׁשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ יִרַשׁ אֶת הַלְּבָנָה בְּשִׁלְמוֹתָהּ, צָרִיךְ לִירַשׁ אוֹתָהּ בְּפִגְמִתָּהּ, וְלָכֵן הִשְׁתַּדֵּל לְדַעַת אֶת דַּעַת [רצון] הַרוּחוֹת וְהַשְּׂדִים, כִּדִּי לִירַשׁ אֶת הַלְּבָנָה בְּכָל צִדֵּיהָ.

וּבִימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּכָל הָאֵרֶה הַלְּבָנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מלכים-א ה) וַתֵּרֶב חֲכֵמַת שְׁלֹמֹה. וַתֵּרֶב דּוֹקָא. מִחֲכֵמַת כָּל בְּנֵי קָדֶם, סוֹד עֲלִיּוֹן הוּא, כְּתוֹב (בראשית לו) וְאַלֶּה הַמִּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם וְגו', וְאַלֶּה נִקְרָאִים בְּנֵי קָדֶם, שְׁכָלֶם לֹא הִתְקַיְּמוּ, פָּרַט לָזֶה שְׁכָלִיל זָכָר וְיִנְקֵבָה, שְׁנִקְרָא הָדָר, שְׁכָתוֹב וְיִמְלֹךְ תַּחְתּוֹ הָדָר וְגו'.

וְשֻׁנִּי, שְׂאָף עַל גֵּב שֶׁהִתְקַיְּמָה [שֶׁהָאֵרֶה הַלְּבָנָה], לֹא הָאֵרֶה בְּשִׁלְמוֹת, עַד שֶׁבָּא שְׁלֹמֹה שְׂרָאוֹי כְּנַגְדָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוּ, שְׂמִשּׁוּם כִּךְ אִמּוֹ הִתָּה בַּת שֶׁבַע.

וּמִכָּל חֲכֵמַת מִצְרַיִם - זֶה הַחֲכָמָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁנִקְרָאֵת שְׁפָחָה שְׂאֵחֵר הַרְחִים, וְהַכֹּל כָּלֶלָה חֲכָמָה זֶה שֶׁלֹּמֹה - חֲכֵמַת בְּנֵי קָדֶם וְחֲכֵמַת מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּרוּךְ הַרְחֵמֶן שֶׁשְׂאֵלָתִי דִּבֵּר זֶה לְפָנֶיךָ, שְׁהָרִי בְּכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ [דִּבֵּר זֶה] זְכִיתִי. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּבָרִים אֵלּוּ הָרִי בְּאֵרְנוֹם, וְהָרִי נֶאֱמָרוּ.

שְׁנִינִי, (קהלת א) מִה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ. וְכֹל אֵף עֲמַל הַתּוֹרָה? תִּלְמוּד לּוֹמַר, שְׂנִיעַמֵל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ [כתוב]. שׁוֹנֵה עֲמָלָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֶּׁמֶשׁ. רַבִּי חִיָּא אָמַר, אֵף עֲמָלָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא עֲמַל בְּגִלְל בְּנֵי אָדָם אוֹ בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדוֹ. עַל זֶה כְּתוֹב תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, שׁוֹנֵה לֹא עוֹלָה לְמַעְלָה. שְׁנִינִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִלּוּ אִם אָדָם עוֹמֵד אֵלֶּף שָׁנִים, אוֹתוֹ יוֹם שְׂמִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם דּוֹמָה לוֹ כְּאִלּוּ לֹא הִתְקַיְּם, רַק יוֹם אֶחָד.

וְשִׁכְבָתִי עִם אֲבָתִי. אֲשֶׁרִי חֲלָקֶם שֶׁל הָאֲבוֹת שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָם מְרַבָּה קְדוּשָׁה לְמַעְלָה וְהִתְרַבָּה בָּהֶם לְהַתְעַטֵּר עִמָּהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דברים י) רַק בְּאַבְתָּיִךְ חֶשֶׁק ה' וְגו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, יַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהִתְעַטֵּר שֶׁלּוֹ הוּא בְּאֲבוֹתָיו, שְׁהָרִי הִתְעַטֵּר שֶׁל הָאֲבוֹת הוּא עִמּוֹ, וְהוּא עִמָּהֶם. וְעַל זֶה בְּאוֹתוֹת חֲקוּקוֹת שְׁנִינִי, שֶׁשְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, שְׁנֵי קְשָׁרִים - אֶחָד מִצַּד זֶה וְאֶחָד מִצַּד זֶה, וְאֶחָד שְׁכָלִיל אוֹתָם. וְזֶהוּ שְׂשֻׁנִּי, (שמות כו) וְהַבְּרִיחַ הַתֵּיכֵן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרַח מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה. וְאוֹתוֹ קֶשֶׁר שֶׁבְּאַמְצַע אַחוּז לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה, וְעַל זֶה כְּתוֹב וְשִׁכְבָתִי עִם אֲבָתִי, וְדָאִי.

וְשִׁכְבָתִי עִם אֲבָתִי וְגו'. רַבִּי יִהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ וְהַעֲוָרִים הִבִּיטוּ לְרֹאוֹת. הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ - אֵלּוּ בְנֵי אָדָם שֶׁלֹא מִקְשִׁיבִים לְדַבּוּרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא מִקְשִׁיבִים אֲזִינוֹתָם לְשִׁמְעַת אוֹתוֹ מִצְוֹת רַבּוֹנָם. וְהַעֲוָרִים - שֶׁלֹא מִסְתַּכְּלִים לְדַעַת עַל מָה הֵם עוֹמְדִים, שְׁהָרִי בְּכָל יוֹם הַכְּרוֹז יוֹצֵא וְקוֹרָא, וְאֵין מִי שִׁישְׁגִּיחַ.

שְׁלִמְדֵנוּ, בְּאוֹתָם יָמִים שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם שִׁיוֹצֵא לְעוֹלָם, כָּלֶם עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְהוֹלְכִים וְטָסִים בְּעוֹלָם, יוֹרְדִים וּמִזְהִירִים אֶת הָאָדָם כָּל יוֹם וְיוֹם לְבַדּוֹ. וְכִשְׁאוֹתוֹ יוֹם בֹּא וּמִזְהִירִים אוֹתוֹ, וְכִן אָדָם עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם חֲטָא לְפָנֵי רַבּוֹנוֹ - אוֹתוֹ יוֹם עוֹלָה בְּבוֹשָׁה וּמַעִיד עֲדוּת, וְעוֹמֵד לְבַדּוֹ בַּחוּץ.

ושנינו, אחר שעומד לבדו, יושב, עד שאדם עושה ממנו תשובה. זכה - שב אותו יום למקומו. לא זכה - אותו יום יורד ומשתתף עם אותה רוח שבחוץ, ושב לביתו, ונתקן בדמות אותו אדם ממש כדי להרע לו, ודר עמו בבית. וגיש שדיוורו לטוב, אם הוא זוכה. ואם לאו, הוא דר עמו לרע.

בין כך ובין כך נפקדים אותם ימים וחסרים, ולא נכנסים בחשבון של אותם שנשארו. או לאותו האדם שגורע ימיו לפני המלך הקדוש, ולא השאיר למעלה ימים להתעטר בהם באותו העולם ולהתקרב עמו לפני המלך הקדוש.

בא ראה, כשקורבים אותם ימים לפני המלך הקדוש, אם הוא צדיק, זה האדם שיוצא מן העולם ונכנס באותם ימים, והם לבושי כבוד שנסמנתו מתלבשת בהם, והם אותם ימים שצדיק היה בהם ולא הרשיע בהם.

אוי לאותו שגורע ימיו למעלה, שכאשר רוצים להלביש אותו בימיו, אותם ימים שפגם בחטאיו חסרים מאותו לבוש, ומתלבש בגד חסר. כל שכן אם הם רבים, ואין לאדם במה להתלבש באותו העולם, אזי אוי לו ואוי לגופו, שדנים אותו בגיהנם על אותם ימים, ימים על ימים, ימים על כל אחד שנים. שכאשר יוצא מן העולם הזה, אינו מוצא ימים להתלבש בהם, ולא יהיה לו לבוש במה להתכסות. אשרי הצדיקים שכל ימיהם שמורים הם אצל המלך הקדוש, ונעשים מהם לבושי כבוד להתלבש בהם בעולם הבא.

שנינו בסוד המשנה, מה שכתוב (בראשית ג) וידעו כי עירמם הם - ידיעה ממש ידעו, שאותו לבוש של כבוד שנעשה מאותם ימים נגרע מהם, ולא נשאר יום מאותם ימים להתלבש בו. זהו שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו ימים יצרו. ימים יצרו ודאי. ולא אחד בהם, שהרי לא נשאר אחד להתלבש בו, עד שהשתדל אדם ועשה תשובה, והקדוש ברוך הוא קבל אותו ועשה לו כלי לבוש אחרים, ולא מן הימים שלו. זהו שכתוב (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם.

בא ראה, באברהם שזכה מה כתוב: (שם כד) בא בימים, משום שזכה. כאשר הסתלק מן העולם הזה, ממש באותם ימים שלו, נכנס והתלבש בהם, ולא נגרע מאותו לבוש כבוד כלום, שכתוב בא בימים. באיוב מה כתוב: (איוב א) ויאמר ערם יצתי מבטן אמי וערם אשוב שמה, שהרי לא נשאר לבוש להתלבש בו.

שנינו, אשריהם הצדיקים, שימיהם צדיקים, ונשארו לעולם הבא [צדיקים], וכאשר יוצאים, כלם מתחברים ונעשים לבושי כבוד להתלבש בו, ובאותו לבוש זוכים להתענג מענג העולם הבא, ובאותו לבוש עתידים לקום לתחייה, וכל אותם שיש להם לבוש יקומו. זהו שכתוב (איוב לח) ויתנצבו כמו לבוש. אוי לאותם רשעים של העולם שימיהם בחטאיהם [עולמות] חסרים, ולא נשאר מהם במה שיתכסו כשיצאו מן העולם.

שנינו, כל אותם צדיקים שזכו להתלבש בלבוש כבוד בימיהם, מתעטרים באותו עולם [לבוש] מהעטורים שבהם מתעטרים האבות, מאותו נחל שיוצא ושופע לגן עדן. זהו שכתוב ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך וגו'. ואותם רשעי העולם שלא זכו להתלבש בלבוש של ימיהם, עליהם כתוב (ירמיו יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי בלא טוב ושכן חררים במדבר.

אמר רבי יצחק, אשרי חלקו של יעקב שבטחונו יתר היה לו, שכתוב ושכבתי עם אבתי, שאזכה בהם ולא באחר. שאזכה בהם להתלבש בימים שלו ובימים שלהם.

רבי יהודה אמר, כתוב (בראשית כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בגדיו? בגדי עשו היה צריך לכתב, שהרי לא היו שלו, אלא של עשו היו בגדים אלו, שכתוב (שם) ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדתי בגדי עשו כתוב [כאן], וכאן ריח בגדיו, של יעקב משמע.

אלא כך בארנו, וירח, כלומר שהסתכל הלאה, והריח את ריח לבושו של אותו העולם ואז ברכו, ועל זה כתוב ריח בני כריח שדה, זהו שדה התפוחים הקדושים. ואמר, הואיל וזכית באותם לבושי כבוד - ויתן לך האלהים מטל השמים. מה משמעי? משום שבאותו שדה תפוחים קדושים נוטל טל כל יום מאותו מקום שנקרא שמים, שכתוב מטל השמים.

אמר רבי יוסי, ברוך אותו בכל - מטל השמים ומשמני הארץ. מה הטעם? משום שוירח את ריח בגדיו, בגדיו ממש, כמו שבארנו. שנינו, אלא וחמש מאות ריחות עולים בכל יום מגן עדן, שבהם מתבשמים אותם לבושי כבוד של אותו עולם שמתעטרים מימיו של בן אדם.

אמר רבי יהודה, כמה לבושים הם? אמר רבי אלעזר, ההרים של העולם, על זה נחלקו, אבל שלשה הם: אחד שמתלבשים באותו הלבוש, הרוח שגגן עדן שבארץ. ואחד נכבד מהכל, שמתלבשת בו הנשמה בתוך צרור החיים בין אדמת המלך. ואחד לבוש של בחוץ, שעומד ולא עומד, נראה ולא נראה,



בזה מתלבשת הנפש והולכת ומשוטטת בעולם.

ובכל ראש חדש [שנה] ושבת הולכת ונקשרת ברוח שבגן עדן שבארץ שעומדת בין פרגוד נכבד, וממנו לומד ויודע מה שידע, ומשוטט ומדיע אותו בעולם.

למדנו, בשני קשרים נקשרת הנפש בכל ראש חדש ושבת, בקשר של הרוח שבין ריחות הבשמים שבגן עדן שבארץ, ומשם הולך ומשוטט, ונקשר עם הרוח הנשמה שצורה בצרור החיים, ונריות ונאונות מאותו זיו הנכבד של צד זה ושל צד זה. זהו שכתוב ונחף ה' תמיד, תמיד דוקא.

והשביע בצחצחות נפש. מה זה בצחצחות? אלא צחות אחת, כשנקשרת עם הרוח שבגן שלמטה, צחות שלפנים מן הצחות, כשנקשרים הנשמה שלמעלה בצרור החיים. והינו בצח - אחד, צחות - שנים, שהם למעלה למעלה, בכבוד הנשמה ונדאי. כלומר, צחצחות, מי יורש את את זה? נפש, נפש ממש. אשרי חלקם של הצדיקים.

אמר רבי שמעון, כשאני בין אותם החברים מבבל, מתכנסים אלי, ולומדים דברים בגולה, והם מכניסים אותם בוחתם ברזל חזק, סתום מכל הצדדים. כמה פעמים למדתי אותם דרכי גנת המלך, דרכי המלך. [כמה פעמים אמרתי להם דרכי התורה של המלך הקדוש ודרכים עליונים].

כמה פעמים למדתי אותם כל אותן דרגות הצדיקים שבאותו עולם, וכלם פוחדים לומר דברים הללו, אלא לומדים בגמגום, משום כך נקראים כבדי לשון, כמו אותו כבד לשון שמגמגם בפיו.

אבל לזכות אני דן אותם, הואיל ופחדים, שהרי אור הקדוש ורוח הקדש עברה מהם, ויונקים אור ורוח של רשות אחרת. ולא עוד, אלא שנראית עליהם קשת, ואינם פדאים לראות סבר פניו [של אליהו], כל שכן סבר פנים אחרות.

אבל זה מועיל להם שאני מצוי בעולם ואני סימן [תומך] בעולם, שהרי בחי לא נשב העולם בצער, ולא נדון בדין שלמעלה, אחרי לא יקום דור כמו הדור הזה. ועתיד העולם שלא ימצא מי שגן עליהם, וכל הפנים החצופות ימצאו בין למעלה בין למטה. למעלה - בחטאי התחתונים והחצפה שלהם.

ועתידים בני העולם לצווח, ואין מי שישגיח עליהם. יחזירו ראש לכל הרוחות של העולם, ולא ישובו עם רפואה. אבל רפואה אחת מצאתי להם בעולם ולא יותר, באותו מקום שימצאו אותם שעוסקים בתורה, ונמצא ביניהם ספר תורה שאין בו שקר, כשמוציאים אותו, בגללו מתעוררים עליונים ותחתונים. וכל שכן אם נכתב בו השם הקדוש פראוי, והרי כבר למדנו את הדבר.

אוי לדור שהתגלה ביניהם ספר תורה, ולא מתעוררים עליו למעלה ולמטה. מי מתעורר עליו בשעה שהעולם בצער יתר, והעולם צריך לקטר, וצריך להגלות ספר תורה יותר בצער העולם.

שפאשר העולם בצער ומבקשים בני אדם רחמים על הקברים, כל המתים מתעוררים עליו, שהרי הנפש מקדימה ומודיעה לרוח, שהרי ספר תורה נמצא בגלות, שהגלה בצער העולם, והחיים באים ומבקשים רחמים.

ואז הרוח מודיעה לנשמה, והנשמה לקדוש-ברוך-הוא, ואז הקדוש ברוך הוא מתעורר וחס על העולם, וזה על גלות ספר תורה ממקומו, והחיים באים לבקש רחמים על קברי המתים. אוי לדור אם צריך ספר תורה להגלותו ממקום למקום, ואפלו מבית כנסת לבית כנסת, שהרי לא נמצא ביניהם על מה ישגיחו עליהם.

ואת זה לא יודעים כל בני העולם, שהרי שכינה, כשגלתה גלות אחרונה, עד שלא עלתה למעלה מה כתוב: (ירמיה ט) מי יתנני במדבר מלון ארמים. אחר כך בזמן שדחק רב נמצא בעולם, היא נמצאת שם, ובגלות של ספר תורה שם היא, והכל מתעוררים עליה, עליונים ותחתונים.

אמר רבי שמעון, אם הבבלים הטפשים הללו ידעו דברים של סודות החכמה על מה עומד העולם, ותומכיו על מה מתרששים כשהוא נמצא בצער, אז ידעו שבחו של רב [המנוח] ייבא הזקן פאשר היה מצוי ביניהם ולא היו יודעים את שבחו. והרי מצאנו דברים שלו קשורים לדברי שלמה המלך בסוד עליון של החכמה, והם לא היו יודעים את שבחו.

ועכשו הולכים אחר דברי חכמה, ואין מי שעומד עליה ואין מי שקורא, ועם כל זה יש ביניהם פקחים בעבור שנה וקביעת החדשים, אף על גב שלא נתן להם ולא נמסר בידיהם.

שינוי, שנים עשר חדש הנפש היו מתקשרת בגוף בקבר, ונדונים בדין אחד, פרט לאותה נפש של הצדיקים, כמו שבארנו, ונמצאת בקבר ויודעת בצער שלו, ובצער החיים יודעת [לא יודעת], ולא משתדלת עליהם.

ואחר שנים עשר חדש מתלבשת בלבוש אחד, והולכת ומשוטטת בעולם, ויודעת מן הרוח מה שהיא יודעת, ומשתדלת על הצער של העולם, ולבקש רחמים, ולדעת את צערם של החיים.

וְיוֹסֵף יָנִישִׁית יָדוֹ עַל עֵינָיָהּ. יוֹסֵף וְדָאִי, שְׁהָרִי הוּא בָּכוֹר שֶׁל הָרְחוֹר חֵלֶב, בָּכוֹר שֶׁל טֶפֶה רִאשׁוֹנָה הִיא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וּמִשּׁוּם שֶׁיָּדַע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סֵתֵר זֶה, הִתְבַּשֵּׁר לוֹ בְּיוֹסֵף, שְׁהָרִי כָּל אֲהַבְתּוֹ בּוֹ הָיְתָה תְלוּיָהּ.

יִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיָהּ, מַה זֶּה אוֹמֵר? אָמַר רַבִּי יִיסָא, בְּשָׁבִיל כְּבוֹד יַעֲקֹב, וּלְבִשָּׁר לֹא שֶׁהָרִי יוֹסֵף קִיָּם וַיִּמָּצֵא אֶצְלוֹ בְּמִיתָתוֹ. רַבִּי הִזְקִיָּה אָמַר, לְמַדְתִּי דְּבַר, וְאֲנִי פֹחֵד לְגִלּוֹתוֹ, וּבִמְעָשֵׁי הָעוֹלָם נִמְצְאוֹת חֲכָמָה. בָּא רַבִּי אֲבָא, [וַיִּנְשָׁקוּ] וְהִכָּה בּוֹ. אָמַר לוֹ, אָמַר דְּבָרִיד וְחָלַר כְּלִי זֵינִיד. בִּימֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן דְּבָרִים מִתְּגַלִּים.

אָמַר, לְמַדְתִּי מִפְּרָקֵי רַבִּי יִיסָא הִזְקוּ בְּהִנְהָגוֹת הָעוֹלָם, בְּן אָדָם שְׂזוּכָה לְבֹן בְּעוֹלָם הַזֶּה, צָרִיד לְשִׁים עֹפֵר עַל עֵינָיו כְּשֶׁנִּקְבֵּר, וְזֶהוּ כְּבוֹדוֹ, לְהִרְאוֹת שֶׁהָעוֹלָם נֹסֵת מִמֶּנּוּ, וְהוּא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ בְּעוֹלָם תַּחְתִּי.

מִשּׁוּם שְׁעִינֵי הָאָדָם, מֵרָאָה הָעוֹלָם נִרְאָה בְּהֵם, וְכָל הַגּוֹנִים כִּדְּהִם שֶׁסָּבִיבוּ: הִלְבֵּן שָׁבוּ הוּא הֵיִם הַגָּדוֹל אוֹקִינּוֹס, שֶׁמִּקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם בְּכָל הַצְּדִידִים. גּוֹן אַחֵר הוּא הַיַּבְשָׁה [שֶׁמִּקְפֶּת] שְׁמוּצִיָּה מִיָּם, וְהַיַּבְשָׁה עוֹמֶדֶת בֵּין הַמַּיִם, כִּדְּ הוּא הַגּוֹן בֵּין הַמַּיִם.

גּוֹן אַחֵר שְׁלִישִׁי הוּא בְּאֻמָּצֵעַ שְׁלוֹ, זֶה יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא אֻמָּצֵעַ הָעוֹלָם. גּוֹן רְבִיעִי הוּא מֵרָאָה שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, וְנִקְרָא בֵּת עוֹן, שֶׁבְּאוֹתוֹ בֵּת עוֹן נִרְאָה הַפְּרָצוּף, וְהַמֵּרָאָה הַנִּכְבָּד מִכָּל זֶה צִיּוֹן, שֶׁהִיא נִקְדָּה אֻמָּצֵעַ שֶׁל הַכָּל, שֶׁמֵּרָאָה כָּל הָעוֹלָם נִרְאָה שָׁם, וְשָׁם שׁוֹרָה הַשְׂכִּינָה שֶׁהִיא הִיפִי שֶׁל הַכָּל וּמֵרָאָה שֶׁל הַכָּל, וְהָעוֹן הַזֶּה הִיא יִרְשֵׁת הָעוֹלָם. וְלָכֵן זֶה עוֹזֵב אוֹתָהּ וְזֶה נוֹטֵל אוֹתָהּ וְיִוֹרֵשׁ אוֹתָהּ.

אָמַר לוֹ, יִפָּה אִמְרַתְּ, אֲבָל דְּבַר נֹסֵת יוֹתֵר הוּא, וּבְנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים, שֶׁהָרִי שֶׁהָרִי בְּשָׁעָה שֶׁבֶן אָדָם יוֹצֵא מִהָעוֹלָם, נִפְשׁוֹ נֹסֵתֶר עִמּוֹ, וְעַד שֶׁלֹּא יוֹצֵאת, עֵינֵי הָאָדָם רֹאוֹת מַה שְּׂרֹאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ (שְׁמוֹת לג) כִּי לֹא יִרְאֵי הָאָדָם וְחִי - בְּחִיָּהֶם לֹא רֹאִים, אֲבָל בְּמִיתָתָם רֹאִים.

וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת מֵאוֹתוֹ מֵרָאָה שֶׁרָאָה, וְאוֹתָם שְׁעוֹמְדִים עָלָיו צָרִיכִים לְשִׁים יָד עַל עֵינָיו וְלִסְגֹר אוֹתָם, מִשּׁוּם מַה שֶׁלְּמַדְנוּ בְּסוּד נִימוּסֵי הָעוֹלָם, שֶׁבְּשָׁעָה שְׁעִינֵי נִשְׁאַרְוֹת פְּקוּחוֹת מֵאוֹתוֹ מֵרָאָה נִכְבָּד שֶׁרָאָה - אִם זֶכֶה לְבֹן, הֵבִן מִקְדִּים לְשִׁים יָדוֹ עַל עֵינָיו וְלִסְגֹר אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְיוֹסֵף יִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיָהּ. מִשּׁוּם שֶׁהָרִי מֵרָאָה אַחֵר לֹא קָדוֹשׁ מִזְדַּמֵּן כְּנֶגְדּוֹ, וְהָעוֹן שֶׁרָאָתָה כַּעַת מֵרָאָה קָדוֹשׁ עָלָיו, לֹא תִסְתַּכֵּל בְּמֵרָאָה אַחֵר.

וְעוֹד, שֶׁאוֹתָהּ נִפְשׁ סְמוּכָה כְּנֶגְדּוֹ בְּבִית, וְאִם הָעוֹן נִשְׁאַרְתָּ פְּקוּחָה וְאוֹתוֹ מֵרָאָה אַחֵר יִשְׁרָה עַל עֵינָיו - בְּכָל מַה שֶׁמִּסְתַּכֵּל מִתְּקַלְקֵל, וְאִין זֶה כְּבוֹד הָעוֹן, וְכָל שֶׁכֵּן מִקְרֹבֵיו, וְכָל שֶׁכֵּן מִן הַמֵּת, שֶׁאִין כְּבוֹדוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּמַה שֶׁלֹּא צָרִיד וְלִהְיוֹת עַל עֵינָיו דְּבַר אַחֵר. לְאַחֵר כִּדְּ מִתְּפַסָּה בְּעֹפֶר, וְהָרִי הַתְּעוֹרָרוֹ הַחֲבֵרִים עַל דִּין הַקֶּבֶר מֵהוּ, וְכְבוֹד הוּא שִׁיטָתָם הָעוֹן מֵהַכָּל עַל יְדֵי בְנוֹ שֶׁהִשְׁאִיר בְּעוֹלָם.

בֹּא רָאָה, כָּל שְׂבַעַת הַיָּמִים, הַנִּפְשׁ הוֹלֶכֶת מֵהַבֵּית לַקֶּבֶר, וּמִהַקֶּבֶר לַבֵּית, וּמִתְאַבֵּלֶת עָלָיו, וְשִׁלֵּשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם נְדוֹנִים כְּאֶחָד הַנִּפְשׁ וְהַגּוֹף, וְאִין מִי שִׁיזְדַּע בְּעוֹלָם וַיִּשְׁגֵּחַ לְעוֹרֵר אֶת הַלֵּב.

אַחֵר כִּדְּ הַגּוֹף נִטְרָד, וְהַנִּפְשׁ הוֹלֶכֶת וּמִתְרַחֶצֶת בְּגִיהֶנָם, וְיוֹצֵאת וּמְשׁוֹטֶטֶת בְּעוֹלָם וּמִבְּקֶרֶת אֶת קֶבְרוֹ, עַד שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּמַה שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת.

אַחֵר שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ כָּלָם נָחִים. הַגּוֹף נִשְׁאַר [נַח] בְּעֹפֶר. הַנִּפְשׁ נִצְרָרֶת וּמֵאִירָה בְּרוּחַ, בְּמִלְבּוּשׁ שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת. הָרוּחַ מִתְעַנֶּנֶת בְּגוֹן עֵדוֹ, וְהַנִּפְשָׁה עוֹלָה לְצִרּוֹר שֶׁל עֵגֶל כָּל הַעֲנוּגִים, וְהַכָּל נִקְשֵׁר זֶה בְּזֶה לְזִמְנִים יְדוּעִים.

בֹּא רָאָה, אוֹי לָהֶם לְבְנֵי אָדָם שֶׁלֹּא מִסְתַּכְּלִים וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מוֹדְעִים עַל מַה עוֹמְדִים, וְנִשְׁכַּח מִהֶם לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת הַתּוֹרָה. שִׁישׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שְׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְמַעֲלָה, וְיֵשׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שְׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְמַטָּה, וְיֵשׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שְׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְעוֹלָם הַזֶּה, וְהַכָּל צָרִיד לוֹ לֵאמֹר, וּמִמֵּי מִשֵּׁשׁ כָּלָם נִתְקַנִּים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

רַבִּי יְהוּדָה הִזְקוּ הַתְּרַגְשׁ בְּדַעְתּוֹ יוֹם אֶחָד, וְהִרְאוּ לוֹ בְּחִלּוּמוֹ דְּמוֹת אַחַת מֵאוֹר שְׁלוֹ, הַזִּקָּה, שֶׁזוֹהֶרֶת לְאַרְבָּעָה צְדִידִים. אָמַר לָהֶם, מַה זֶּה? אָמְרוּ לוֹ, לְבוּשׁ שֶׁלֶף לְמִדּוֹר הַזֶּה, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הִזָּה שְׁמַח.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל יוֹם וְיוֹם רוּחוֹת הַצְּדִיקִים יוֹשְׁבִים בְּלְבוּשֵׁיהֶם שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת בְּגוֹן עֵדוֹן וּמִשְׁבָּחִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכְבוֹד עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קמ) אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְיָ שְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנִידָה. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּתַחֲלָה מַה כְּתוּב? וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל וְגו', כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. מִי הַמַּטָּה? זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ הַמַּטָּה - זֶה צְדִיק. עַל רֹאשׁ הַמַּטָּה - זֶה הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהַשְּׁלֹם שֶׁל הַכָּל שְׁלוֹ, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ג) הִנֵּה מַטָּתוֹ שֶׁלְשָׁלְמָה, שֶׁיַּעֲקֹב לְשָׁלוֹ הִשְׁתַּחֲוָה, לְאוֹתוֹ שְׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַמַּטָּה, יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹ, מִשּׁוּם כֵּן וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמַּטָּה.

אַחֵר כִּדְּ, כִּינּוֹ שֶׁיַּעֲקֹב יָדַע, שֶׁהָרִי בְּדִרְגָּה עָלִיוֹנָה הִשְׁתַּלֵּם, וְדִרְגָּתוֹ הִיא לְמַעֲלָה עִם הָאֲבוֹת, וְהוּא לְבָדוֹ תִּקּוֹן שְׁלֵם, הַתְּחִיָּק לְבֹו וְשִׁמַּח, וְהַתְּחִיָּק בְּרָצוֹן עָלָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ, מַה כְּתוּב בּוֹ? וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב עַל הַמַּטָּה, עַל הַמַּטָּה מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי בְּדִרְגָּה עָלִיוֹנָה יוֹתֵר הִשְׁתַּלֵּם. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ.

שְׁנִינִי, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּמִשְׁנֵתוֹ בְּאַרְנוֹ, הָרִי שֶׁשְׁנִינִי בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּשִׁנָּה הָעוֹלָם נְדוּן: בְּפִסְחָה עַל הַתְּבוּאָה, בְּעֶצֶרֶת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כְּבִנֵּי מְרוֹן, וּבְחַג נְדוּנִים עַל

המים. הרי בארנו דברים, וסוד המשנה בארנו, בפסח על התבואה וכו', כנגד המרכבה העליונה, סוד האבות, ודוד המלך.

בפסח על התבואה, שפך זה ממנו, והרי בארנו דבר זה, על מה באה מצה בפסח, והרי דין הוא, דין המלכות דין, וזו הראשית שהתחילו ישראל להקניס בחלק הקדוש של הקדוש ברוך הוא ולבצר מהם חמץ, שהיא טעיות אחרות שממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות שנקראים אלהים אחרים, אלהי נכר, ונקראים חמץ, יצר הרע, ולהקניס במצה, חלק הקדוש של הקדוש ברוך הוא. למה תבואה? [כמו שגאמר תבואתה בה"א, רמז לה"א ראשונה של השם הקדוש] לכן בפסח נדונים על התבואה, ובארנו שהעולם נדון על דין של ה"א.

בעצרת על פרות האילן. פרות האילן!! פרות האילנות צריך להיות! מה זה פרות האילן? אלא זה האילן הגדול והחזק למעלה. פרות האילן, כמו שכתוב (הושע יד) אני כפרוש רענן ממני פריץ נמצא.

בראש השנה עוברין לפניו כבני מרון. שנינו, ראש השנה זהו ראש השנה של המלך. ומי הוא ראש השנה? זה יצחק שנקרא ראש, שהוא ראש אחד של המלך [למעלה], מקום שנקרא שנה, לכן כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ועל זה שנינו בראש השנה, שהרי בראש השנה שורה יצחק.

ובחג נדונים על המים, זוהי ראשית [של ראש] של זמין המלך, ועל זה שמחת המים נמצאת בכל בשעה שמנסכים מים ושואבים אותם, משום שמים זה ידוע, ועל זה בארבעה פרקים אלו הכל נמצאים.

אמר רבי יוסי, כשיסתכלו בדברים, הכל נמצא בפרקים הללו, אברהם, יצחק ויעקב, דוד המלך, ובאלה העולם נדון, ובארבעה פרקים בני אדם נדונים בימים שנמצאים בעולם, ובכל יום ויום הספרים נפתחים והמעשים נכתבים, ואין מי שישים לב, ואין מי שיירפין אונים. והתורה מעידה בו בכל יום, וקול קורא בחיל, (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב אמרה לו, ואין מי שיקשיב לקולו.

למדנו, בשעה שבו אדם קם בבקר, עדים עומדים כנגדו ומעידים בו, והוא אינו משגיח. הנשמה מעידה עליו בכל זמן ובכל שעה. אם הקשיב - יפה, ואם לא - הרי הספרים פתוחים והמעשים נכתבים. אמר רבי חייא, אשרי הצדיקים שאינם פוחדים מן הדין לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. זהו שכתוב (שם כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ.

רבי חזקיה פתח ואמר, (בראשית טו) ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברהם וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל זה יום הדין הקשה שמוציאים את האדם מהעולם הזה. ששנינו, [אותו יום] הזמן שמגיע שהאדם יוצא מהעולם הזה, אותו [יום] זמן יום הדין הגדול, שנחשף השמש מן הלבנה, כמו שכתוב (קהלת יב) עד אשר לא תחשף השמש, זו הנשמה הקדושה שנמנעת מן האדם שלשים יום עד שלא יצא מן העולם, ורואה שהצולם שנמנע ממנו ולא נראה.

מה הטעם נמנע ממנו? משום שהנשמה הקדושה עולה ומעברת ממנו ולא נראית. שלא תאמר, שכשמת אדם ונחלש, נשמה זו מעברת ממנו, אלא כשהוא בחייו בכו, מעברת ממנו [ונחלשת] נשמה זו ולא מאירה לרוח, והרוח לא מאירה לגוף, ואז מעבר ממנו הצלם ולא מאיר לו. [אלא] מאותו היום כלם מכרזים עליו, ואפלו צפרי השמים. מה הטעם? משום שנשמה זו עלתה ממנו, והרוח לא מאירה לגוף, ואז הנפש נחלשת, והמאכל וכל תאוות הגוף עולים ממנו ומעברים.

ואמר רבי יהודה, ואפלו כל פעם שנופל איש בבית חליו ולא יכול להתפלל, הנשמה מעברת ועולה ממנו, ואז הרוח לא מאירה לגוף, עד שדנים דינו של האדם. ואם דנים את האיש לטוב, אז הנשמה חוזרת למקומה ומאירה לכל. הרי בזמן שעומד הדבר בדין, ובזמן שלא עומד הדבר בדין, שלשים יום מקדימה הנשמה לכל, והצלם מעבר ממנו.

שנינו, בזמן שדנים את האדם למעלה, מעלים את נשמתו לבית דין ודנים אותה על פי דבריה, והיא מעידה בכל ומעידה בכל רעיונות האדם, ובמעשים לא מעידה, שהרי כלם כתובים בספרים, וכלם דנים את האדם. באותה שעה שדנים את האדם למעלה, אז יחזק הגוף נמצא יותר משאר הזמנים.

אם דנים אותו לטובה, אז מרפים ממנו, וזעה נבקעת על הגוף, והנשמה חוזרת אחר כך ומאירה לכל, ולא עולה אדם מבית חליו לעולמים עד שדנים דינו למעלה. ואם תאמר, הרי כמה חביב עולם, כמה רשעי עולם עומדים בקיומם? אלא הקדוש ברוך הוא משגיח בדין האדם, אף על גב שפועל לא זוכה, והוא רואה שאחר כך יזכה - דן אותו לטובה. או לפעמים שמוליד בן שיהיה צדיק בעולם, ועל זה הקדוש ברוך הוא דן אותו לטובה.

וכל מעשיו ודיניו של הקדוש ברוך הוא לטובה, ומשגיח בהכל, כמו שכתוב (ויחזקאל לג) חי אני נאם ה' וגו' אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו. ובגלל זה כל אותם רשעי העולם שעומדים במקומם, הקדוש ברוך הוא דן אותם לטובה.

ולפעמים אותם החללים נשלים זמנם מלשורות שם, כמו שנגאמר (דברים מב) וחללים רעים ונאמנים, שעשו אמונה, שכששורים על האדם מסתלקים ממנו לאחר שהשלימו זמנם, בין לצדיקים, בין לרשעים, והכל נעשה בדיון, כמו שבארנו.

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. אמר רבי יצחק, פסוק זה קשה, שכתוב וירא ישראל, וכתוב ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות. אם לא יוכל לראות, אז מה זה וירא ישראל? אלא שראה ברוח הקדש אותם בני יוסף, שהם נרבעים וחבריו, שירבעם עשה שני עגלי זהב ואמר (מלכים-א יב) אלה אלהיך ישראל. ולכן מי אלה, מי הוא שעתיד לומר אלה אלהיך לעבודה זרה, ולכן וירא ישראל את בני יוסף.

מכאן שצדיקים רואים מעשה למרחוק, והקדוש ברוך הוא מעטר אותם בעטרתו. מה הקדוש ברוך הוא רואה למרחוק, כמו שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, שהקדוש ברוך הוא רואה כל המעשים עד שלא עושים אותם, וכלם עוברים לפניו.

כמו זה כל דורות העולם מסוף העולם ועד סוף העולם, כלם התיצבו ועמדו לפניו עד שלא יבאו לעולם. זהו שכתוב (ישעיה מא) קרא הדורות מראש, עד שלא נברא העולם. משום שכל הנשמות שיוצרות לעולם, עד שלא ירדו, כלם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא בדמות שעומדים בעולם הזה, ונקראים בשמות, שכתוב (שם מ) לכלם בשם יקרא.

גם כך הצדיקים, הקדוש ברוך הוא מראה להם כל דורות העולם עד שלא יבאו וימצאו בעולם. מנין לנו? מאדם [זה אדם] שהיה ראשון, שהקדוש ברוך הוא הראה לו כל אותם דורות עד שלא יבאו, ככתוב (בראשית ה) זה ספר תולדת [אדם], ששינו, הראה לו כל אותם דורות שעתידים לבא לעולם. וכן למשה, שכתוב (דברים לד) ויראהו ה' את כל הארץ, שהקדוש ברוך הוא הראה לו כל דורות העולם וכל אותם מנהיגי העולם וכל שאר הנביאים עד שלא יבאו לעולם.

גם כאן, וירא ישראל את בני יוסף, ראה למרחוק והזדעזע, ואמר מי אלה? ופסוק זה משלים לשני צדדים, לצד זה ולצד זה. ולכן השיב יוסף ואמר, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. ומנין לנו שהראה לו הקדוש ברוך הוא ברוח הקדש? שכתוב והנה הראה אתי אלהים גם את זרעך. גם - לרבות אותם שיצאו ממנו, כפי שאמרנו.

ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר וגו'. בפסוק הזה יש להתבונן בו, ויברך את יוסף, שלא מצאנו כאן ברכה שברך את יוסף, אלא את בניו. אם לבניו, אז צריך להיות כתוב ויברכם, אז מה זה ויברך את יוסף, ולא מצאנו כאן שיוסף התברך?

אמר רבי יוסי, דוקא את, כתוב את יוסף, הברכה של בניו היתה, וכאשר מתברכים בניו, הוא מתברך. שברכה של בניו של אדם ברכתו היא.

אמר רבי אלעזר, ויברך את יוסף, דוקא את, שברך את אות הברית, סוד להברית משום שפיון שאמר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה, אז ברך לאותו מקום סוד הברית שיוסף שמר, ולכן נקרא צדיק. את של יוסף, סוד הברית שעומדת עם יוסף.

האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו. האלהים - זה סוד הברית הקדושה, ברית קדש. אבתי לפניו - דוקא לפניו, שאותם ראשונים עליונים מלפני סוד שלנו, אברהם ויצחק, שהרי מהם נזון ויונק אותו [מאותו] מקום.

האלהים הרעה אתי, מה הטעם פעם אחרת האלהים? אלא סוד עליון הוא, וכאן ברך את אותו מקום בסוד של אלהים חיים, מקור החיים שממנו יוצאות ברכות, ולכן הזכיר עצמו במקום הזה ואמר האלהים הרעה אתי, משום שכל הברכות ששופעות ממקור החיים יעקב לקח אותן, וכיון שהוא לקח אותן, מקום זה לקח ברכות, והכל תלוי [בזכר] בדבור, ועל זה ויברך את יוסף כתוב.

לכן בכל מקום שצריך לברך ברכות, צריך הקדוש ברוך הוא להתברך בהתחלה, ואחר כך מתברכים האחרים. ואם הקדוש ברוך הוא לא מתברך בהתחלה, אותן ברכות לא מתקיימות.

ואם תאמר, הרי יעקב, שברך אותו אביו ולא ברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה - בא ראה, בפעם שברך יצחק את יעקב, לא ברכו עד שברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה. כיון שברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה, הוא ברך את יעקב. מנין לנו? שכתוב (בראשית כו) ויאמר ראה ריח בני פריח שדה אשר ברכו ה'. כאן עומדת ברכה לקדוש-ברוך-הוא, שכתוב אשר ברכו ה'. התברך בקיום הברכות, ואחר כך אחריו ויתן לך וגו'. כיון שאותו שדה התקיים בעמידת הברכות, [לברכותיו]. מיד ברכו ויתן לך האלהים, שאותו שדה סוד שציצאו ממנו ברכות, אחר שהוא התקיים בברכותיו.

כמו זה ברך יעקב בהתחלה את הקדוש ברוך הוא, ואחר כך ברך את בניו. בא ראה, בבקר צריך אדם להקדים ברכות לקדוש-ברוך-הוא, ואחר כך לשאר בני העולם, וחרה הקמנו בבקר יאכל עד וגו'.

ובא ראה, כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְבָרֵךְ אֶת אוֹתָם בְּגֵי יוֹסֵף, רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָתִיד לְצִאת מֵאֶפְרַיִם יִרְבְּעֵם בֶּן נֹבֵט. פָּתַח וְאָמַר מִי אֵלֶּה? מִשְׁמַע [מִה שׁוֹנֶה] שָׁאֵמַר בְּעִבּוּדָה זֶה שֶׁל צַד עֲבֹדָה זָרָה אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל! אֵלֶּה סוּד הוּא, כָּל אוֹתָם הַצְדִּידִים שֶׁל אוֹתוֹ הִנָּחֵשׁ הָרַע, וּמִצַּד אוֹתָהּ רוּחַ טִמְאָה אוֹתוֹ הִנָּחֵשׁ, וְיֵשׁ מִי שְׂרוּכָב עָלָיו, וּכְשֶׁמִּזְדַּוְּגִים נִקְרָאִים אֵלֶּה, וְהֵם מִזְדַּמְנִים בְּעוֹלָם כָּכֵל אוֹתָם צְדִידִים שְׁלֵהֶם.

וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִקְרָאת זֹאת, שֶׁהוּא סוּד הַבְּרִית, רֶשֶׁם הַקְדוּשׁ שֶׁנִּמְצָא תָמִיד בְּאָדָם. וְכֵן זֶה אֵלֵי וְאַנְהוּ - זֶה ה'. [הוּא ה'] אֲבָל אֵלֶּה נִקְרָאִים אֵלֶּה, וְעַל זֶה כָּתוּב (שְׁמוֹת לח) אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן כָּתוּב (ישעיה מט) גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחֲנָה, וְאַנְכִי - סוּד שֶׁל זֹאת - לֹא אֲשַׁכַּחֲךָ, וְכָתוּב (איכה א) עַל אֵלֶּה אֲנִי בֹכֶיָה, שְׁאוֹתוֹ הַחֲטָא גָרַם לָהֶם לִבְכוּת כַּמָּה בְּכִיּוֹת. דְּבַר אַחֵר עַל אֵלֶּה אֲנִי - מִה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְמָקוֹם זֶה לְשַׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל וּלְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לְשַׁלֵּט, [כָּתוּב עַל אֵלֶּה אֲנִי בֹכֶיָה. סוּד הַדְּבָר - זֶה צַד הַטִּמְאָה שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לְשַׁלֵּט] אֲנִי בֹכֶיָה, זֶה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּקְרָאת אֲנִי.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי כָּתוּב (דְּבָרִים כח) אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית - כִּךְ זֶה בְּיָדָאִי, שֶׁכָּל אֵלֶּה לֹא מִתְקַיְּמִים אֵלֶּה מִתּוֹךְ אֵלֶּה שֶׁשֵּׁם כָּל הַקְּלָלוֹת שְׂרוּיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ שֶׁהוּא אֲרוּר, וְלָכֵן הַקְּדִידִים וְאָמַר אֵלֶּה, שֶׁעוֹמֵד לְמִי שֶׁעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי הַבְּרִית.

אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' (ויקרא כו), מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִצְוָה שֶׁל הַתּוֹרָה לְטַהֵר אֶת הָאָדָם, וְלֹא יִסְטָה מִדְּרָךְ זֶה, וְיִשְׁמַר מִשֵּׁם וַיִּפְרֹד מֵהֶם. וְאִם תֹּאמַר, (בראשית ו) אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ - כִּךְ הוּא וְיָדָאִי, שֶׁהֲרֵי יָצָא חֵם, שֶׁהוּא אֲבִי כְנָעַן, וְכָתוּב (שם ט) אֲרוּר כְּנָעַן, וְהוּא סוּד זֶה שֶׁל אֵלֶּה.

וְלָכֵן (וְכָל אֵלֶּה הַתּוֹךְ פְּסֻלַּת הַזֶּהָב, וְעַל זֶה כָּתוּב מִי אֵלֶּה, יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל) כָּתוּב וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל, וְכָל אֵלֶּה הַתּוֹךְ פְּסֻלַּת הַזֶּהָב. אַחֲרָיו הַקְּרִיב זֶהָב שֶׁהוּא צַד שֶׁלּוֹ שֶׁכָּלּוּל הוּא בְּחֻזֶּק הָאֵשׁ, וְהַכֵּל אֶחָד, וְצַד זֶה זֶהָב וְאֵשׁ. [לְהַגְבִּיר] רוּחַ טִמְאָה שֶׁנִּמְצָאת תָּמִיד בַּמִּדְבָּר, מִצְאָה מְקוֹם בְּאוֹתוֹ זֶמַן לְהַחֲזִיק בּוֹ.

וּמִה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְהוֹרִים מֵאוֹתָהּ זֶהָמָה רִאשׁוֹנָה שֶׁהִטִּיל בְּעוֹלָם, שֶׁגָּרַם מוֹת לְעוֹלָם, כִּשְׁעִמְדוֹ עַל הַר סִינִי, אַחֵר כִּךְ חֲזָרוּ, וְגָרַם לָהֶם כְּמוֹ מִקְדָּם לְטִמְאָה אוֹתָם וּלְהַתְחַזֵּק עֲלֵיהֶם, וְגָרַם לָהֶם מוֹת וּלְכָל הָעוֹלָם לְדוֹרוֹתֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים פג) אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אֲתֵם וְגו', אֲכֹן כֹּאֲדָם וְגו'.

וְעַל זֶה, כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב אֶת יִרְבְּעֵם בֶּן נֹבֵט שֶׁעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת וְאָמַר אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ, הִזְדַּעַזַּע וְאָמַר מִי אֵלֶּה. כְּשֶׁרָצָה אַחֵר כִּךְ לְבָרְכָם, בָּרַךְ אֶת [הַשְּׂכִינָה בַּתְּחִלָּה] וְאַחֵר כִּךְ בָּרַךְ [אֶת] בְּנָיו. כִּיֵּן שֶׁבָּרַךְ אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּתְּחִלָּה, אַחֵר כִּךְ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁבָּרַךְ בַּתְּחִלָּה בָּרַךְ אוֹתָם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֲתִי מִכָּל רַע וְגו'.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה לח) וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה'. הֲרֵי פְּרִשׁוּהָ שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּל אָדָם רַק סִמּוּךְ לְכַתֵּל, וְלֹא יִהְיֶה דְּבַר חוּצָץ בֵּינוֹ לְבֵין הַכַּתֵּל, שֶׁכָּתוּב וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. מִה שׁוֹנֶה בְּכֵלֶם שֶׁהִתְפַּלְּלוּ תְּפִלָּה, שֶׁלֹּא כָּתוּב בָּהֶם וַיִּסַּב פָּנָיו אֶל הַקִּיר? שֶׁהֲרֵי דִּי לוֹ לומר וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה', שֶׁהֲרֵי מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה, הוּא מְכֻוֹן דַּעְתּוֹ כְּרֹאשׁוֹ, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב בַּמִּשְׁנָה (במדבר כב) וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֵל ה', וַיַּצַּק מִשְׁחָה אֵל ה', וְלֹא כָּתוּב וַיִּסַּב פָּנָיו. כֹּאֵן בְּחֻזְקִיָּהוּ מִה הַטַּעַם וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְאַחֵר כִּךְ וַיִּתְפַּלֵּל?

אֵלֶּה סוּד הַדְּבָר הוּא, שֶׁשְּׁנִינּוּ, חִזְקִיָּהוּ בְּאוֹתוֹ זֶמַן לֹא הָיָה נִשְׁוִי, וְלֹא הִיָּתָה לוֹ אִשָּׁה וְלֹא הוֹלִיד בָּנִים, מִה כָּתוּב? וַיִּבֵּא אֵלָיו וְגו' כִּי מִתְּאֵתָה וְלֹא תַחֲיָה. וְשְׁנִינּוּ, כִּי מִתְּאֵתָה - בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא תַחֲיָה - בְּעוֹלָם הַבָּא. מִה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הוֹלִיד בָּנִים.

שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדֵּל לְהוֹלִיד בָּנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, לֹא מִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וּמִתְגַּרְשֵׁת נִשְׁמָתוֹ בְּעוֹלָם [הַבָּא], וְלֹא מוֹצֵאת מְנוּחָה בְּמָקוֹם בְּעוֹלָם, וְזֶהוּ הַעֲנֵשׁ שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה (ויקרא כ) עֲרִירִים יָמוּתוּ, וּמִתְגַּמְּמִים בְּלֹא וָלֵד, מִשּׁוּם שֶׁמִּי שֶׁהוּא בָּלִי וָלֵד, כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם מִתְּהוֹמָה שָׁם, מִתְּהוֹמָה הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְלָכֵן כָּתוּב כִּי מִתְּהוֹמָה וְלֹא תַחֲיָה.

וְלֹא עוֹד, אֵלֶּה שֶׁשְּׂכִינָה לֹא שׁוֹרָה עָלָיו כָּלֵל, אֲזַי כָּתוּב וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. לְמַדְנוּ שֶׁשֵּׁם רַעֲיוֹנוֹתָיו וְכֵן אֶת פָּנָיו לְשֵׁאת אִשָּׁה, כִּדִּי שֶׁתְּשַׁרְה עָלָיו הַשְּׂכִינָה, סוּד שֶׁל הַקִּיר.

וְלָכֵן כָּתוּב אַחֵר כִּךְ וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה'. מִכָּאֵן לְמַדְנוּ, שֶׁמִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲטָא וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עָלָיו, וְכֵן פָּנָיו וְרַעֲיוֹנוֹתָיו לְתַקֵּן עֲצָמוֹ מֵאוֹתוֹ חֲטָא, וְאַחֵר כִּךְ בִּקֵּשׁ לְהִתְפַּלֵּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ג) נַחֲפָשָׁה דְּרַכֵּינוּ וְנַחֲקָרָה - בַּתְּחִלָּה, וְאַחֵר כִּךְ - וְנִשְׁוִיבָה. גַּם כֹּאֵן, כִּיֵּן שֶׁיָּדַע חִזְקִיָּהוּ חֲטָאוֹ, מִה כָּתוּב? וַיִּסַּב חִזְקִיָּהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. שָׁם פָּנָיו לְתַקֵּן אֶל הַשְּׂכִינָה, שֶׁהֲרֵי אֵל הַמְּקוֹם הַזֶּה חֲטָא.

מִשּׁוּם שֶׁשְּׂכִינָה, כָּל נִקְבוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת בְּצַדָּהּ. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ נִקְבָּה, שׁוֹרָה הִיא עָלָיו. וּמִי שֶׁאֵין לוֹ, לֹא שׁוֹרָה עָלָיו. וְעַל זֶה תַקֵּן עֲצָמוֹ אֵלָּה לְתַקֵּן, וְקִבֵּל עָלָיו לְהִנְשָׂא, וְאַחֵר כִּךְ וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה'.

קיר - זהו אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, וְזוֹ הַשְׂכִּינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ג) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ.  
קיר - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כב) מִקְרָקָר קָר וְשׁוֹעַ, קִרְקוֹר וְנִהְיִמַת הַקִּיר שֶׁהוּא אֲדוֹן, כְּשֶׁנֶּחֱרַב בֵּית  
הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא) רָחַל מִבְּכָה עַל בְּנֶיהָ, וְהָרִי בָאֲרֶנּוּ. וְלָכֵן וַיִּסָּב חֲזָקִיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר.

בֹּא רֵאָה, בְּתַפְלָה מִה כְּתוּב? אָנָּה ה' זָכַר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְחַלֵּכְתִּי לְפָנֶיךָ. רִמְזוּ כָּאֵן שֶׁשְּׁמֵר בְּרִית  
הַקֹּדֶשׁ וְלֹא טָמְא אוֹתוֹ, וְשָׁמַר אוֹתוֹ כְּרָאוּי. כְּתוּב כָּאֵן הִתְחַלֵּכְתִּי לְפָנֶיךָ, וְכְתוּב שָׁם (בראשית יז) הִתְחַלֵּךְ  
לְפָנַי וְהָיָה תַמִּים וְאַתָּנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶיךָ, שֶׁשְּׁמֵר בְּרִית הַקֹּדֶשׁ כְּרָאוּי, בְּאַמֶּת וּבִלְבָּב שְׁלֵם, שֶׁהִתְכַּוֵּן בְּכָל  
אוֹתָם סוּדוֹת הָאֱמוּנָה שֶׁכְּלוּלִים בָּאֱמֶת.

וְהַטּוֹב בְּעִינֶיךָ עֲשִׂיתִי, שֶׁשְּׁמֵךְ גָּאֻלָּה לְתַפְלָה, וְהָרִי בָאֲרֶנּוּ. וְהִנֵּה פְּרִשׁוּהָ הַחֲבָרִים, שֶׁהִתְכַּוֵּן לִיחִיד  
יְחִיד כְּרָאוּי, וְלָכֵן וַיִּבְדַּךְ חֲזָקִיהוּ בְּכִי גָדוֹל, שְׂאִין שַׁעַר שְׁעוֹמֵד לְפָנַי דְּמַעוֹת. גָּאֻלָּה - זֶה הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל,  
שֶׁהוּא נִמְצָא בְּכָל גָּאֻלָּה שֶׁבְּעוֹלָם, וְהָרִי בָאֲרֶנּוּ.

הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּיֹּן שֶׁבִּרְדָּה יַעֲקֹב וְהִתְכַּוֵּן מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה, אִזּוּ הַמִּשְׁיָד  
מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה, שֶׁכְּתוּב הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי. כִּיֹּן שֶׁהוּא לִסְחָ, נִתֵּן בְּרִכּוֹת לְמִקּוֹם זֶה. כִּיֹּן שֶׁהִגִּיעַ אֶת  
הַבְּרִכּוֹת לְמִקּוֹם הַזֶּה, אִזּוּ פִּתַּח וְאָמַר הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל וְכוּ'.

פִּתַּח וְאָמַר, (מלכים-א ח) כִּי הַכְּרוּבִים פְּרָשִׁים כְּנָפִים אֶל מְקוֹם הָאֲרוֹן וְכוּ'. בֹּא רֵאָה, הַכְּרוּבִים  
בָּאוֹת וּבָנִס הָיוּ עוֹמְדִים, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם הָיוּ פּוֹרְשִׁים כְּנָפֵיהֶם וְסוֹכְכִים עַל הָאֲרוֹן לְמִטָּה, שֶׁכְּתוּב  
(שמות כה, כ) פְּרָשִׁי כְנָפִים. פְּרָשִׁי כְנָפִים לֹא כְּתוּב, אֶלָּא פְּרָשִׁי.

וּבֹא וְרֵאָה, הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. כְּרוּבִים דְּמוּתָם כְּמִרְאָה תִּינוּקוֹת,  
וְעוֹמְדִים תַּחַת מְקוֹם זֶה מִיָּמִין וּמִשְׁמָאל, וְאַלְהָ מִתְבָּרְכִים בְּתַחֲלָה מֵאוֹתָן בְּרִכּוֹת שֶׁשׁוֹפְעוֹת מִלְּמַעְלָה,  
וּמִכָּאֵן שׁוֹפְעוֹת הַבְּרִכּוֹת לְמִטָּה.

וְלָכֵן כְּתוּב הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע. אֹתִי - שֶׁנִּטַּל בְּרִכּוֹת מִגּוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה. וְכִיֹּן שֶׁהוּא נִטַּל,  
יִבְרָךְ אֶת הַנְּעָרִים, זֶהוּ סוּד הַכְּרוּבִים, שֶׁמֶהֱם שׁוֹפְעוֹת בְּרִכּוֹת מִהַעֲלִיּוֹנִים לְתַחֲתוֹנִים [וְתַחֲתוֹנִים].

הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע יִבְרָךְ אֶת הַנְּעָרִים וְכוּ'. רַבִּי חִינְיָ פִּתַּח וְאָמַר, (משלי יט) בֵּית וְהוֹן נִחַלַת  
אֲבוֹת. וְכִי נִחַלַת אֲבוֹת הֵם, וְהָרִי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכָּל לְבָנֵי אָדָם? אֶלָּא, כִּיֹּן שְׁמוּרִישׁ בֵּית וּמִמּוֹן  
לְבֹן הָאָדָם, לְפַעֲמִים יוֹרִישׁ הַכָּל לְבָנוֹ, וְהָיָה יְהִישֵׁת הָאֲבוֹת, אֲבָל וּמִה' אִשָּׁה מִשְׁכָּלַת, מִשׁוּם שֶׁהָאִשָּׁה,  
כְּשִׁינִישׁ אוֹתָהּ הֵבֵן אָדָם, הוּא יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ מֵעַם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי לֹא יוֹרִישׁ אוֹתָהּ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ  
הוּא לְבֹן הָאָדָם אֶלָּא כְּשֶׁמִּכְרִיזִים עָלָיו בְּרָקִיעַ.

שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַוֵּג זְוֹגִים עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעוֹלָם. וְכִשְׁזָכוּ בְּנֵי אָדָם לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, כִּךְ נוֹתֵנִים  
לָהֶם אִשָּׁה, וְהַכָּל גָּלוּי לְפָנַי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּלְפִי מַעֲשֵׂים שֶׁל צְדִיקִים כִּךְ מְזַוֵּג זְוֹגִים.

וְלְפַעֲמִים שְׁעוֹלִים בְּמֵאזְנִים, וּמִסְטָה אוֹתוֹ הָאִישׁ דִּרְכּוֹ, עוֹלָה זְוֹגוֹ לְאַחֵר עַד שֶׁיִּכְשִׁיר מַעֲשָׂיו,  
וְכִשְׁיִכְשִׁיר מַעֲשָׂיו אוֹ שְׁמֹנֶע זְמִנּוֹ, נִדְּחָה אִישׁ מִפְּנֵי אִישׁ, וּבֹא זֶה וְלֹקַח אֶת שְׁלוֹ. וְזֶה קֶשֶׁה לְפָנַי הַקֹּדֶשׁ  
בְּרוּךְ הוּא מֵהַכָּל, לְדַחּוֹת אִישׁ מִפְּנֵי אִישׁ אַחֵר, וְלָכֵן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן אִשָּׁה לְבֹן הָאָדָם, וּמִמּוֹ  
בָּאִים הַזְּוִיגִים. וְלָכֵן וּמִה' אִשָּׁה מִשְׁכָּלַת.

לָכֵן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכָּל לְבֹן הָאָדָם. וְאִם תֹּאמַר, אִשָּׁה מִשְׁכָּלַת וְלֹא אַחֲרֵת - בֹּא רֵאָה, אִף  
עַל גֵּב שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן טוֹב לְאָדָם לְתַת לוֹ, וְהוּא מִסְטָה דִּרְכּוֹ מֵעַם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצַד  
אַחֵר - מֵאוֹתוֹ צַד אַחֵר שֶׁנִּדְּבַק בּוֹ בֹּא לוֹ מִה שֶׁיָּבֵא, בְּכָל [כָּל] הַקְטָרוּגִים וְכָל הַרְעוֹת, וְלֹא בָּאִים אֵלָיו מִן  
הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא מֵאוֹתוֹ צַד רָע שֶׁנִּדְּבַק בּוֹ בְּאוֹתָם מַעֲשֵׂים שְׁעָשָׂה.

וְעַל זֶה, אִשָּׁה שְׂאִינָה מִשְׁכָּלַת, קָרָא עַל זֶה שְׁלֵמָה, (קהלת ז) וּמִצָּא אֲנִי מֵרַם מִמּוֹת אֶת הָאִשָּׁה, מִשׁוּם  
שֶׁחֲטָאִי הָאָדָם הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו בְּאוֹתָם מַעֲשֵׂים שְׁעָשָׂה. וְלָכֵן, כְּשֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְבָּרָךְ בְּאָדָם מִשׁוּם  
מַעֲשָׂיו הַכְּשִׁירִים, הוּא מְזַמֵּן לוֹ אִשָּׁה שֶׁהִיא מִשְׁכָּלַת, וּפּוֹדֶהּ בְּפִדּוֹת מִתּוֹךְ הַצַּד הָאַחֵר.

וְעַל זֶה אָמַר יַעֲקֹב הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע. מִה זֶה מִכָּל רָע? שֶׁלֹּא הִזְדַּמְנָה לִי אִשָּׁה שֶׁהִיא מִתּוֹךְ  
הַצַּד הָאַחֵר, וְלֹא קָרָה פְּסוּל בְּזָרְעִי [בְּמִטָּתִּי], שֶׁכֵּלֶם צְדִיקִים וְשְׁלֵמִים בְּשִׁלְמוֹת, מִשׁוּם שֶׁנִּפְדָּה מִכָּל רָע,  
וְיַעֲקֹב לֹא נִדְּבַק בְּאוֹתוֹ צַד הָאַחֵר כָּלֵל.

וְעַל זֶה הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע יִבְרָךְ אֶת הַנְּעָרִים. מִה הַטַּעַם נִרְאָו לְבִרְכָּה? מִשׁוּם שֶׁשְּׁמֵר יוֹסֵף  
אֶת אוֹת הַבְּרִית הַקֹּדֶשׁ, וְעַל זֶה אָמַר יוֹסֵף, בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר נִתֵּן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה. הִרְאָה לוֹ סוּד הַבְּרִית  
שֶׁשְּׁמֵר אוֹתוֹ, וּמִשׁוּם שֶׁשְּׁמֵר אוֹתוֹ, רָאוּיִם לְהִתְבָּרֵךְ וְרָאוּי הוּא לְבְּרִכּוֹת רַבּוֹת. מִשׁוּם כִּךְ לְכַלֵּם נִתֵּן  
בְּרָכָה אַחַת, וְלִיּוֹסֵף בְּרִכּוֹת רַבּוֹת, מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב בְּרִכַּת אַבִּיךָ גָּבְרוּ עַל בְּרִכַּת הוֹרִי וְכוּ', בְּרִכַּת שְׁדִים  
וְרַחֲסָם, תִּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף.

רַבִּי יְהוֹדָה פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים קכג) אֶלֶיךָ נִשְׁאַתִּי אֶת עֵינֵי הַיֹּשֵׁבִי בַשָּׁמַיִם. פְּסוּק זֶה בְּאֲרוּחוֹ, אֲבָל

בא ראה, תפלה של בן אדם שמתפונן בה, הוא למעלה לעמק העליון שממש שופעות כל הברכות וכל החרות, וממש יוצאים לקים את הכל.

ועל זה יתר יו"ד, משום שיו"ד לא פוסק ממקום הזה לעולמים, ולכן כתוב הישבי בשמים, אחוז למעלה בסוד החכמה העליונה, ואחוז למטה שיושב על פסא האבות, יושב על הכסא שנקרא שמים, ולכן כתוב הישבי בשמים.

ומכאן, כשברכות שופעות מלמעלה מהעמק הזה, את כלן נוטל המקום הזה שנקרא שמים, ומזה שופעים למטה, עד שמגיעים לצדיק עמוד העולם, ומכאן מתברכים כל אותם החילות וכל אותם המחנות למיניהם, והרי פרשיה.

בא ראה, בשבעים ושנים מאורות עולה עטרת כל המחנות, עגול העולם, בשבעים מקומות, עגול אחד לכלם. בתוך אותו עגול נקדה אחת שעומדת באמצע. מנקדה זו נאון כל אותו עגול, בית קדש הקדשים, הוא מקום לאותה רוח כל הרוחות, נכמו סוד של כל הסודות נסתר בתוכו. סתר זה הוא בתוך חילותיה, טמיר הוא לפני ולפנים. כשעולה זו, עולים כלם אחריה. זהו שכתוב (שיר א) משכני אחריך נרוצה.

רבי חזקיה ורבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי, כל אחד ואחד מאתנו יאמר דברי תורה. פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים עט) אל תזכר לנו עונות ראשנים מהר יקדמונו וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא, באהבת ישראל אוהב אותם, שהם גורלו וירשתו, לא מסתכל אחר בדינם, פרט לו לבדו.

וכיון שהוא מסתכל בדינם, מתמלא עליהם רחמים, משום שהוא כפאב שמרחם על הבנים, כמו שנאמר (שם קג) ברחם אב על בנים רחם ה' וגו'. וכיון שנמצאים להם חטאים, מעביר אותם ראשון ראשון, עד שמעביר כלם מלפניו. וכיון שהעביר כלם מלפניו, לא נשארים עליהם חטאים לתת שלטון לצד האחר של דין עליהם.

בא לחטא לפניו בבתחלה - אותם חטאים ראשונים שהעביר מלפניו, חשב עליהם, ולכן כתוב אל תזכר לנו עונות ראשנים מהר יקדמונו רחמיה וגו'. שאם רחמיה לא יקדימונו על ישראל, לא יוכלו לעמוד בעולם. משום שכמה הם בעלי הדין הקשה, בעלי מגנים, וכמה מלשינים שעומדים עליהם שלישראל למעלה, ואלמלא שהקדים הקדוש ברוך הוא רחמים על ישראל, עד שלא ישגיח בדינם, לא יוכלו לעמוד בעולם. ועל זה מהר יקדמונו רחמיה כי דלוננו מאד, דלות של מעשים טובים, דלות של מעשים כשרים [לפני הקדוש ברוך הוא].

בא תראה, אלמלא יסגלו ישראל מעשים כשרים לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו עומדים עמים עובדי כוכבים ומזלות בעולם, אבל ישראל הם גורמים לשאר עמים עובדי כוכבים ומזלות לזקוף ראשיהם בעולם. שאלמלא ישראל לא היו חוטאים לפני הקדוש ברוך הוא, שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות נכפים לפניו.

ובא ראה, אלמלא שהמשיכו ישראל במעשים רעים לצד אחר בארץ הקדושה, הרי נתבאר, שלא ישלטו עמים עובדי כוכבים ומזלות בארץ הקדושה, ולא הגלו מעל הארץ, ועל זה כתוב כי דלוננו מאד, שאין לנו מעשים כשרים כראוי, ולכן כי דלוננו מאד מהר יקדמונו רחמיה.

רבי יוסי פתח ואמר, (שם ב) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, וכתוב (שם ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. בא ראה, כל אדם שבא לעבד לקדוש-ברוך-הוא, בבקר ובערב צריך לעבד את הקדוש ברוך הוא.

בבקר, כשעולה האור, והתעוררות צד הימין מתעוררת בעולם, אז צריך אדם להתקשר בימין הקדוש ברוך הוא ולעבד לפניו בעבודת התפלה, משום שתפלה מחזקת תקף למעלה, וממשיכה ברכות מהעמק העליון לכל העולמות, וממש ממשיך ברכות למטה לתחתונים, ונמצאו עליונים ותחתונים מתברכים באותה עבודת התפלה.

עבודת התפלה, שצריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בשמחה וברננה להכליל את כנסת ישראל ביניהם, ואחר כך ליחד היחוד כראוי, שכתוב דעו כי ה' הוא אלהים. זהו סוד היחוד בסוד העבודה.

ועם כל זה צריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בחזקה ובהראות חזקה בעבודתו, ושני אלה - שמחה ורננה - כנגד שני אלה. שתי תפלות, שני קרבנות ליום כנגד שני אלה, שהם שמחה ורננה. שמחה בבקר, ורננה בלילה. ועל זה (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים.

ועל זה תפלת ערבית היא רשות, משום שאותה שעה מחלקת טרף לכל חילותיה, ולא שעה להזכיר



[להתברר], אלא לתת מזון. ביום ההוא מתבררת משגי הצדדים הללו, בבקר ובליילה, מתוך שמחה ורגנה, ובלילה מחלקת לכל כראוי. זהו שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה וגו'.

פתח רבי חזקיה ואמר, (תהלים קמא) תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. למה מנחת ערב ולא תפילת הבקר, שלא כתוב תכון תפילתי בבקר? אלא כך נתבאר, תכון תפילתי קטרת לפניך. קטרת לא באה אלא רק על חדוה. זהו שכתוב (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב. ולכן הכהן כשמודליק נרות, היה מקריב קטרת, כמו שנאמר (שמות ל) בהיטיבו את הנרת וקטירנה ובהעלאת אהרן את הנרת בין הערבים וקטירנה. בבקר על חדוה, שהשעה גורמת בערב לשמח צד שמאל, וכך ראוי ולעולם לא בא אלא על חדוה.

ובא ראה, קטרת מקשרת קשרים ואוחזת למעלה ולמטה, וזה מעביר מות וקטרוג ורגז, שלא יוכלו לשלט בעולם, כמו שכתוב (במדבר יז) ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה וגו'. אחר זה כתוב וירץ וגו', וכפר על העם, וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. משום שלא יכולים כל הצדדים הרעים וכל המקטרגים לעמד לפני הקטרת, ועל זה היא סוד [חדות] הכל וקשור הכל.

ובשעת המנחה, כשהדין שרוי בעולם, התכונן דוד באותה תפלה, שכתוב תכון תפילתי קטרת לפניך וגו'. ותפלה זו שעולה תעביר רגז דין הקשה ששולט בעת בזמן הזה באותה קטרת, שדוחה ומעבירה מלפניו כל רגז [שעולה בעת בשעה זו באותה קטרת שמעבירה כל רגז] וכל קטרוג שבעולם, [הינו מה שכתוב] [מה הטעם? משום שהיא] מנחת ערב, כשהדין תלוי בעולם.

בא ראה, כשנחרב בית המקדש, בשעה שנסרף, היה זמן מנחה, ועל זה כתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. מה זה צללי ערב? אותם מקטרגים של העולם ורגזי הדינים שמתמנים באותה השעה. ועל זה שנינו שצריך אדם לכוון דעתו בתפילת המנחה. בכל התפלות צריך האדם לכוון דעתו, ובתפלה זו יותר מכל, משום שהדין שרוי בעולם, ועל זה זמן תפילת המנחה יצחק תתן אותה ותרץ פרשוה.

עד שהיו הולכים, עלו בהר אחד. אמר רבי יוסי, הנה הנה מפחיד, גלף ולא נתעבב כאן, משום שזהו הר מפחיד. אמר רבי יהודה, אם היה אחד - הייתי אומר כך, שהרי שנינו שמי שהולך יחידי בדרך מתחבב בנפשו, אבל שלשה לא, וכל אחד ואחד מעמנו, נראה שלא תזוז מעמנו השכינה.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שלא יסמוך אדם על גס, מנין לנו? משמואל, שכתוב איך אלה ושמע שאול והרגני, והרי שמואל ראוי יותר מאתנו. אמר לו, אפילו כך, הוא היה אחד, והזק נמצא לעין, אבל אנו שלשה, והזק לא נמצא לעין. שאם משום מזיקים - הרי שנינו שלשלה לא נראים ולא מזיקים, ואם משום לסטים - לא נמצאים כאן, שהרי הנה רחוק משוב, ובני אדם לא נמצאים כאן, ברם פחד הוא, שחיות השדה שנמצאות כאן.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מכל רע. בפסוק זה יש להתבונן בו, [שהרי כתוב] הגאל! אשר גאל צריך היה לכתב! מה זה הגאל? משום שהוא תמיד נמצא אצל בני אדם, ולא זו מאדם צדיק לעולמים.

בא ראה, המלאך הגאל אתי - זו השכינה שהולכת עם בן האדם תמיד, ולא זוהי ממנו כשבו האדם שומר מצוות התורה. ועל זה זהר בן אדם שלא יצא יחידי בדרך. מה זה יחידי? שיהיה בן אדם לשומר מצוות התורה כדי שלא תזוז ממנו שכינה, ויצטרף ללכת יחידי בלי זיווג השכינה.

בא ראה, כשיצא בן אדם לדרך, יסדר תפלה לפני רבוננו כדי להמשיך עליו שכינה, ואחר כך יצא לדרך, וימצא זיווג השכינה לגאל אותו בדרך ולהצילו בכל מה שיצטרף.

מה כתוב ביעקב? (בראשית כח) אם יהיה אלהים עמדי, זה זיווג השכינה. ושמרני בדרך הזה, לפדות אותי מהכל. ויעקב היה יחידי באותו זמן, ושכינה הולכת לפניו, כל שכן החברים שיש ביניהם דברי תורה על אחת כמה וכמה. [אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא. בינתים חשד השמש להעריב].

אמר רבי יוסי, מה נעשה? אם נתעבב כאן, הרי היום נכנס להחשיך. אם גלף למעלה, הנה הוא גדול, ומפחד חיות השדה אנו פוחדים. אמר רבי יהודה, תמהני עליך רבי יוסי. אמר לו, הרי שנינו שלא יסמוך בן אדם על הגס, שהקדוש ברוך הוא לא ירחיש לו גס בכל שעה. אמר לו, זה מדבר ביחידי, אבל אנחנו שלשה, ובינינו דברי תורה והשכינה עמנו, לא נפחד.

עד שהיו הולכים ראו למעלה בהר סלע אחד ומערה בתוכו. אמר רבי יהודה, גלף ונעלה לאותו הסלע, שאנו רואים מערה אחת שם. עלו לשם וראו אותה המערה. אמר רבי יוסי, פחדתי אולי אותה מערה מקום של חיות היא ולא יפגעו בנו כאן.

אמר רבי יהודה לרבי חזקיה, הרי ראיתי שרבי יוסי פוחד. אם תאמר משום שהוא חוטא, שכל מי שפוחד הוא חוטא, שכתוב (ישעיה לג) פחדו בציון חטאים, הרי אינו חוטא, [נהרי] וכתוב (משלי כח)

וְצַדִּיקִים כְּכִפּוּר יִבְטַח. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִשּׁוּם שֶׁהֵנֵזֶק מְצוּי.

אָמַר לוֹ, אִם הֵנֵזֶק מְצוּי - כִּךְ הוּא, אֲבָל כָּאֵן לֹא נִמְצָא נֵזֶק, וְאַחַר שֶׁאֵין נִכְסֵי לְמַעַרְהָ, לֹא יִכְנָס הֵנֵזֶק לְצַעַר אוֹתָנָו. נִכְנָסוּ לְמַעַרְהָ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נִחְלַק אֶת הַלֵּילָה לְשֵׁלֶשׁ מִשְׁמְרוֹת, שֶׁהוּא הַלֵּילָה. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵעֲמָנָו יַעֲמִיד עַל עֲמָדוֹ בְּשִׁלְשֶׁת הַצִּדִּדִּים הַלְלוּ שֶׁל הַלֵּילָה וְלֹא יִישָׁן.

פֶּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תְּהִלִּים פֶּט) מִשְׁכִּיל לְאֵיתָן הָאֶזְרָחִי. הַתְּשַׁבַּחַת הִיא אֲבָרָהּ אָמַר אוֹתָהּ בְּשִׁעָה שֶׁעֵסֶק בַּעֲבוּדַת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעִשָּׂה חֶסֶד עִם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁיִּוָּדְעוּ כָּלֵם לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הָעוֹלָם, וְנִקְרָא אֵיתָן מִשּׁוּם שֶׁהִתְחַזַּק בְּתַקְוָה בְּקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

חֲסִידֵי ה' לְעוֹלָם אֲשִׁירָה, וְכִי מִצַּד הַחֲסִידִים בָּאִים לְזִמְרָה? אֲלֹא כָּאֵן נִכְלָל צַד הַשְּׂמָמָל בְּיָמִין, וְלִכְּוֹן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נִסָּה אֶת אֲבָרָהּ וּבָחַן אוֹתוֹ. וְהָרִי נִתְבָּאָר שֶׁיִּצְחָק בֶּן שְׁלִישִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים הָיָה בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן, מִה זֶה נִסָּה אֶת אֲבָרָהּ? הָיָה צָרִיד לְכַתֵּב נִסָּה אֶת יִצְחָק! אֲלֹא נִסָּה אֶת אֲבָרָהּ שֶׁיִּמְצָא בְּדִין וְלִהְיוֹת בְּדִין שֶׁיִּמְצָא שֶׁלֹּא כָּרְאוּ, וְעַל זֶה חֲסִידֵי ה' עוֹלָם אֲשִׁירָה.

דָּבָר אַחֵר חֲסִידֵי ה' עוֹלָם אֲשִׁירָה - אוֹתָם חֲסִידִים שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה עִם הָעוֹלָם. לְדָר וָדָר אוֹדִיעַ אֲמוּנָתָהּ בְּפִי - טוֹב וְאַמֶּת שֶׁעוֹשֶׂה עִם הַכֹּל. לְדָר וָדָר אוֹדִיעַ אֲמוּנָתָהּ - זוֹ אֲמוּנַת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוֹדִיעַ אֲבָרָהּ בְּעוֹלָם וְהִזְכִּירוֹ בְּפִי כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְעַל זֶה אוֹדִיעַ אֲמוּנָתָהּ בְּפִי.

וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹדִיעַ לְאַבְרָהָם סוֹד הָאֲמוּנָה, וְכִשְׁנִידַע סוֹד הָאֲמוּנָה, יָדַע שֶׁהוּא עָקָר וְקִיּוּם הָעוֹלָם, שֶׁבְּגִלְלוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם וְהַתְקִיָּם. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב כִּי אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה וְגו'. כִּשְׁבָּרָא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, רָאָה שֶׁלֹּא יָכוֹל לַעֲמֹד, עַד שֶׁהוֹשִׁיט יָמִין עָלָיו וְהַתְקִיָּם, וְאִם לֹא שֶׁהוֹשִׁיט יָמִין עָלָיו, לֹא הָיָה מִתְקִיָּם, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָיָה נִבְרָא בְּדִין, וְכִךְ בִּאֲרָנוּ.

וְנִמְאָר בְּרִאשִׁית, וְסוֹד כָּלֵל אֶחָד, שְׁנֵי גִּוְנִים כָּאֵן, בְּרִאשִׁית. אֵף עַל גֵּב שֶׁאֲמָרְנוּ רִאשִׁית מִלְּמָטָה לְמַעַלָּה, רִאשִׁית כִּךְ גַּם מִלְּמַעַלָּה לְמָטָה, וְאֲמָרְנוּ ב' רִאשִׁית, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ בֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים, שֶׁהָרִי נִתְּנָה [הִיא בֵּית] לְאוֹתָהּ רִאשִׁית, וְהַדָּבָר כָּלֵל הוּא כָּאֶחָד.

וּבְבִי"ת הִיא נִבְרָא הָעוֹלָם הָיָה וְלֹא הַתְקִיָּם אֲלֹא בְּיָמִין, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ בְּהַבְרָאָם - כְּתוּב בְּאַבְרָהָם, וּמִשּׁוּם כִּךְ, אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה. וּבִנְיָן הָרִאשׁוֹן שֶׁל הָעוֹלָם [אוֹתוֹ הָעוֹלָם], אוֹתוֹ הָאֵזֶר שֶׁל הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיָה בּוֹ לִקְנִים, וְאַחֵר כִּךְ בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי בְּשִׂמְלָל. וּבְאֵלָה תִּקְוָה שְׂמִים, וְכְתוּב שְׂמִים תִּכְיֶן אֲמוּנָתָהּ בָּהֶם.

דָּבָר אַחֵר שְׂמִים תִּכְיֶן אֲמוּנָתָהּ בָּהֶם - שְׂמִים נִתְקַנוּ בְּאוֹתָם חֲסִידִים, וְסוֹד הָאֲמוּנָה הַתְקִינָה בָּהֶם, שֶׁאֵין תִּקְוָנָהּ אֲלֹא מִתּוֹךְ שְׂמִים. כְּרַתִּי בְּרִית לְבַחֲרִי - זֶהוּ סוֹד הָאֲמוּנָה.

דָּבָר אַחֵר, זֶהוּ צַדִּיק שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הַתַּחְתּוֹנִים, וְכָל [אוֹתוֹן] הַחִיּוֹת הַקֹּדְשׁוֹת, כָּלֵן מִתְבָּרְכוֹת מֵאוֹתוֹ הַשֹּׁפֵעַ שֶׁשּׁוֹפֵעַ לַתַּחְתּוֹנִים, וְלִכְּוֹן כְּתוּב כְּרַתִּי בְּרִית לְבַחֲרִי.

נִשְׁבַּעְתִּי לְדוֹד עַבְדִּי - זֶה סוֹד הָאֲמוּנָה שֶׁהוּא עוֹמֵד תָּמִיד בְּצַדִּיק הָיָה, קִיּוּם הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְפָּאֵרוּ לְעוֹלָמִים חוּץ מִזָּמָן הַגְּלוּת שֶׁנִּמְנָע שֹׁפֵעַ הַבְּרָכוֹת, וְסוֹד הָאֲמוּנָה לֹא הִשְׁלַם, וְכָל הַחֲדוֹת נִמְנָעוּ. וְכִשְׁנִכְנָס הַלֵּילָה, מֵאוֹתוֹ הַזָּמָן הַחֲדוֹת לֹא נִכְנָסוּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְאַף עַל גֵּב שֶׁהַחֲדוֹת לֹא הִתְעוֹרְרוּ, אֲבָל בַּחוּץ עוֹמְדִים וּמִזְמָרִים שִׁירָה, וְכִשְׁנִחְלַק הַלֵּילָה וְהִתְעוֹרְרוּ עוֹלָה מִלְּמָטָה לְמַעַלָּה, אִזּוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעוֹרֵר כָּל חִילוֹת הַשְּׂמִים לְבִכְיָהּ, וּבּוֹעֵט בְּרָקִיעַ, וּמִזְדַּעְזָעִים עַלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וְאֵין מְנוּחָה לְפָנָיו, פָּרַט לְזָמָן שֶׁמִּתְעוֹרְרִים לְמָטָה בְּתוֹרָה, אִזּוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתוֹן נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים [שְׁעָמוּ], כָּלֵם מִקְשִׁיבִים וּשְׂמִיחִים לְאוֹתוֹ קוֹל, וְאִזּוֹ מְנוּחָה. [לְפָנָיו, וּבָאָה מְנוּחָה לְכָל נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שְׁעָמוּ] [לְפָנָיו נִמְצְאוּ]. מִשּׁוּם שֶׁמִּיּוֹם שֶׁנִּחְרַב הַמִּקְדָּשׁ לְמָטָה, נִשְׁבַּע הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכְנָס לְתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעַלָּה עַד שֶׁיִּכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם שֶׁל מָטָה, שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ י"א) בְּקִרְבָּךְ קֹדֶשׁ וְלֹא אָבּוֹא בְּעִיר, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ הַחֲבָרִים.

וְכָל אוֹתָם מִזְמָרִים עוֹמְדִים בַּחוּץ וְאוֹמְרִים שִׁירָה בְּשִׁלְשֶׁת חֻלְקֵי הַלֵּילָה, וְכָלֵם מִשְׁבָּחִים בְּתַשְׁבּוּחוֹת יָדְעוֹת, וְכָל חִילוֹת הַשְּׂמִים, כָּלֵם מִתְעוֹרְרִים בְּלִילָה, וְיִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם, וְקִדְשָׁה לֹא מִקְדָּשִׁים לְמַעַלָּה עַד שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִקְדָּשִׁים לְמָטָה, וְאִזּוֹ כָּל חִילוֹת הַשְּׂמִים מִקְדָּשִׁים אֶת הַשֵּׁם הַקֹּדֶשׁ כָּאֶחָד. וְעַל זֶה יִשְׂרָאֵל קֹדְשִׁים מִתְקַדָּשִׁים מַעְלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים [מִשּׁוּם שֶׁהַקֹּדֶשׁ שֶׁל שְׁמוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עוֹלָה אֲלֹא מִלְּמַעַלָּה וּמִלְּמָטָה] כָּאֶחָד. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (וִיקְרָא י"ט) קֹדְשִׁים תִּהְיוּ כִּי קֹדֶשׁ אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

פֶּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (איוב לח) עַל מָה אֲדַנְיָה הִטְבָּעוּ. פְּסוּקָה זֶה אָמַר אוֹתוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁכִּשְׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם, לֹא בָּרָא אוֹתוֹ אֲלֹא עַל עֲמוּדִים, שֶׁהֵם שְׁבַע עֲמוּדֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּמְאָר (משלי ט) חֲצָבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבַעָה, וְאוֹתָם עֲמוּדִים לֹא נוֹדַע עַל מָה עוֹמְדִים.

משום שהוא סוד עמוק, נסתר כל הנסתרים, והעולם לא נברא עד שנטל אבן אחת, והיא אבן שנקראת אבן שתיה, ולקח אותה הקדוש ברוך הוא וזרק אותה לתוך התהום, וננצצה מלמעלה למטה, וממנה נשתל העולם, והיא נקדה באמצע העולם, ובנקדה זו עומד קדש הקדשים. זהו שכתוב (איוב לח) או מי ירה אבן פנתה, כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, וכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא ראה, אבן זו נכרתה מאש ומרוח וממים, ונגלדה מכלם, ונעשתה אבן אחת, ועומדת על התהומות, ולפעמים נובעים ממנו מים ומתמלאים התהומות, ואבן זו עומדת לאות באמצע העולם, וזוהי אבן שהעמיד והשתיל יעקב שתילת וקיום העולם. זהו שכתוב (בראשית לא) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה.

והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. וכי אבן זאת שם לו יעקב, והרי אבן הזאת נבראה בתחלה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם? אלא ששם אותה [וכי כעת שם אותה יעקב? והרי עד שלא נברא העולם היתה. אלא שיעקב שם אותה] קיום שלמעלה ולמטה, ועל זה אשר שמתי מצבה כתוב. מה זה אשר שמתי? שכתוב היתה בית אלהים, ששם מדור שלמעלה כאן.

בא ראה, על אבן זו יש שבעה עינים, כמו שנאמר (זכריה ג) על אבן אחת שבעה עינים. על מה נקראת שתיה? אחד - שממנה השתל העולם, ואחד שתיה - שת יה, ששם אותה הקדוש ברוך הוא להתברך ממנה העולם, בשביל שממנה מתברך העולם.

ובא וראה, בשעה שנקנס השמש, הכרובים הללו שעומדים במקום הזה והיו יושבים באות, היו מקישים כנפיהם למעלה ופורשים אותם, ונשמע קול גגון הכנפים למעלה, ואז מתחילים לגגן אותם המלאכים שאומרים שירה בראשית הלילה, בשביל שיעלה כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה למעלה. ואיזו שירה היו אומרים? אותו גגון כנפי הכרובים, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו', שאז ידיכם קדש וגו', ואז [הם] היא שירה לאותם מלאכים עליונים לזמר.

במשמרת השניה הכרובים הללו מקישים כנפיהם למעלה, ונשמע קול גגון, ואז מתחילים לגגן אותם המלאכים שעומדים במשמרת השניה. ואיזו שירה היו אומרים בשעה הזו? גגון כנפי הכרובים, (תהלים קכה) הבטחים בה' כהר ציון לא ימוט וגו'. ואז [אותה] היא [שירה] תחלה לאותם העומדים במשמרת השניה הזו לגגן.

במשמרת השלישית הכרובים הללו מקישים כנפיהם ואומרים שירה, ומה היא? (שם קיג) הללויה הללו עבדי ה' וגו', יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש וגו'. אז אותם מלאכים שעומדים במשמרת השלישית, כלם אומרים שירה.

וכל הכוכבים ומזלות הרקיע פותחים בשירה, כמו שכתוב (איוב לח) ברוך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים, וכתוב (תהלים קמח) הללוהו כל כוכבי אור, שהרי אותם כוכבי האור מנגנים על אור. [שמןנים על השירה.]

כשמגיע הבקר, ואז לוקחים שירה אחרי ישראל למטה, ועולה כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה ומלמעלה. ישראל למטה ביום, ומלאכים עליונים למעלה בלילה, ואז נשתל השם הקדוש בכל הצדדים.

והאבן הזאת שאמר, כל המלאכים העליונים וישראל למטה, כלם מחזיקים באבן הזאת, והיא עולה למעלה להתעטר בתוך האבות ביום, ובלילה הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן.

אשריהם כל העומדים בקיומם ועוסקים בתורה בלילה, משום שהקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שגגן עדן שומעים קולות בני האדם אותם העוסקים בתורה, כמו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים וגו'.

בא ראה, אבן זו היא אבן טובה, וזהו סוד הכתוב (שמות כח) ומלאכת בו מלאכת אבן ארבעה טורים אבן. ואלה הם סדורים [של שלמות] של האבן הטובה, השלמות של אבן יקרה, משום שיש [שלמות] אבן אחרת, שכתוב (יחזקאל לו) והסרתי את לב האבן וגו', וכתוב (שם) ואת רוחי איתן בקרבכם. וזהו (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, ובאריה.

ועל סוד זה כתוב (שמות כד) לחת האבן, שהם לוחות שנגזרו מכאן, ולכן נקראו על שמה של האבן הזאת, וזהו סוד הכתוב (בראשית מט) משם רעה אבן ישראל, [הרי ודאי אבן ישראל נקראת] כמו שנתבאר.

פתח רבי חזקיה ואמר, (שמות כח) והאבנים תהיון על שמות בני ישראל שתים עשרה - אלו אבנים יקרות עליונות שנקראות אבני המקום, כמו שנאמר (בראשית כח) ויקח מאבני המקום, והרי

פְּרִשׁוּהָ. וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֵׁשׁ שָׁנִים עָשָׂר שְׁבָטִים לְמִטָּה, כִּדְּ גַם לְמַעַלָּה שָׁנִים עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהֵם שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים יְקָרוֹת, וְכַתוּב (תהלים קכב) שָׁשׁ עָלָיו שְׁבָטִים וְגו'. עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל - זֶה יִשְׂרָאֵל, סוּד שְׁלֹמֶעֱלָה, וְכָלֶם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', וְעַל זֶה וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶינָה עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְכִמוֹ שֵׁשׁ שְׁתֵּים עָשָׂר שְׁעוֹת בַּיּוֹם, כִּדְּ יֵשׁ שְׁתֵּים עָשָׂר שְׁעוֹת בַּלַּיְלָה. בַּיּוֹם לְמַעַלָּה, וּבַלַּיְלָה לְמִטָּה. הַכֹּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הַשְּׁתֵּים עָשָׂר שְׁעוֹת שֶׁל הַלַּיְלָה הִלְלוּ מִתְחַלְקוֹת לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים, וְכַמָּה מִמֶּנִּי מְגִנִּים עוֹמְדִים תַּחְתֵּיהֶם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, כָּלֶם מִמֶּנִּים בַּלַּיְלָה, וְנוֹטְלִים טָרֶף בְּהִתְחַלָּה.

וְאֵז כְּשֶׁנֶּחֱלַק הַלַּיְלָה, עוֹמְדִים שְׁנֵי [סְתָרִים] סְדָרִים מִצַּד זֶה וְשְׁנֵי סְדָרִים מִצַּד אַחֵר, [וְזוֹ] וְרוּחַ עֲלִינָה יוֹצֵאת [נוֹשֶׁבֶת] בִּינֵיהֶם, וְאֵז כָּל אוֹתָם הָאֵילָנוֹת שֶׁבָּנוּ עֵדוֹ, כָּלֶם פּוֹתָחִים בְּשִׁירָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס בָּנוּ עֵדוֹ. זֶהוּ שְׁכָנוֹת אֵז יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיָּעַר מִלִּפְנֵי ה' כִּי בָא לְשַׁפֵּט אֶת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שְׁכָנוֹת (ישעיה יא) וְשַׁפֵּט בְּצֶדֶק דָּלִים. מִשּׁוֹם שֶׁמִּשְׁפָּט נִכְנָס בִּינֵיהֶם וּמִתְמַלֵּא מִמֶּנָּה [מִמֶּנּוּ] גּוֹ עֵדוֹ.

וְרוּחַ צָפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת בְּעוֹלָם, וְהַדָּוָה נִמְצָאת, וְנוֹשֶׁבֶת אוֹתָהּ הַרוּחַ בְּאוֹתָם בְּשָׁמִים, וְעוֹלָם רִיחוֹת לְמַעַלָּה, וּמִתְעוֹרֶרִים [וּמִתְעוֹרְרִים] הַצַּדִּיקִים בְּעִסְרוֹתֵיהֶם וְנִהְיִים מִתּוֹךְ זֵיו הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה.

אֲשֶׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים שְׁאוֹכִים לְאוֹתוֹ הָאוֹר הָעֲלִיוֹן, וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה מְאִיר לְכָל הַצַּדִּיקִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַצַּדִּיקִים הִלְלוּ נוֹטֵל אֶת חֻלְקוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וְהִיָּה נוֹטֵל [וְכִדְּ מְאִיר] כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה. יֵשׁ מֵהֶם שֶׁמִּתְבַּיְּשִׁים מְאוֹתוֹ אוֹר שֶׁנֹּטֵל חֲבֵרָם יוֹתֵר וּמְאִיר, וְהֵרִי פְּרִשׁוּהָ.

חֻלְקוֹ שֶׁל הַלַּיְלָה, מִכָּאֵן מִתְחִיל הַלַּיְלָה לְהִכָּנֵס. כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֹק מִתְעוֹרְרִים וּמִשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם וּפּוֹתָחִים הַסְּגוּרִים, וְאַחֵר כִּדְּ כְּמָה מִיָּנִים לְמִינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאֵז, כְּשֶׁנֶּחֱלַק הַלַּיְלָה, צַד צָפוֹן יוֹרֵד [מְאִיר הָאָרֶץ] מִלְּמַעַלָּה לְמִטָּה, וְאוֹחֵז בַּלַּיְלָה עַד שְׁנֵי חֻלְקִים שֶׁל הַלַּיְלָה.

אַחֵר כִּדְּ מִתְעוֹרֵר צַד דָּרוֹם, עַד שֶׁמִּגִּיעַ הַבֶּקֶר, וְכִשְׁמִיֵּעַ הַבֶּקֶר אֵז הַדָּרוֹם וְהַצָּפוֹן אוֹחֲזִים בּוֹ, וְאֵז בָּאִים יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, מַעֲלִים אוֹתָהּ בְּתַפְלוּתֵיהֶם וּבְקִשּׁוֹתֵיהֶם לְמַעַלָּה, עַד שֶׁעוֹלָה וְנִגְנָזָה בִּינֵיהֶם, וְנוֹטְלָת בְּרָכוֹת מִהֶרָאשׁ [שֶׁל הַמֶּלֶךְ] שֶׁל כָּל הָרָאשִׁים.

וּמִתְבָּרֶכֶת מְאוֹתוֹ הַטֵּל שֶׁנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעַלָּה, וּמְאוֹתוֹ הַטֵּל נֶחֱלַק לְכַמָּה צַדִּדִּים, וְכַמָּה רַבּוּת נְזוּנִים מְאוֹתוֹ הַטֵּל, וּמִמֶּנּוּ עֲתִידִים לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים. זֶהוּ שְׁכָנוֹת (ישעיה כז) הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שֶׁכֵּנִי עֹפֵר כִּי טַל אֲרוֹת טֵלָךְ, טַל מְאוֹתָם הָאוֹרוֹת הָעֲלִיוֹנִים שֶׁמְאִירִים לְמַעַלָּה.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, נֶחֱלַק הַלַּיְלָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסִי, עֲכָשׁוּ רוּחַ צָפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת וְהַלַּיְלָה נֶחֱלַק, וְכַעַת הַזֶּמֶן שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לְקוֹל הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. כַּעַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַשֵּׁב [לְקוֹל דְּבָרֵיהֶם] לָנוּ בְּמִקּוֹם הַזֶּה, לֹא נִפְסִיק בְּדַבְּרֵי הַתּוֹרָה.

פֶּתַח וְאָמַר, הַמֶּלֶךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע. הֵרִי נִתְבָּאֵר וּפְרִשׁוּהָ, אֲבָל בָּא רָאָה, כְּתוּב (שמות כג) הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח מִלֶּאֶד וְגו', זֶהוּ מִלֶּאֶד גּוֹאֵל הָעוֹלָם, שֶׁמִּירְתָּם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, וְזֶהוּ שֶׁמִּזְמִין בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָם, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא נוֹטֵל אוֹתָם בְּהִתְחַלָּה, וְאַחֵר כִּדְּ הוּא מְזַמֵּן אוֹתָם לְעוֹלָם, וְלָכֵן כְּתוּב הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח מִלֶּאֶד לְפָנֶיךָ. (שם לו) וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֶד.

וְזֶהוּ מִלֶּאֶד שֶׁלִּפְעָמִים זָכַר וְלִפְעָמִים נִקְבָּה, וְכִדְּ הוּא, שֶׁבְּזִמָּן שֶׁהוּא מְזַמֵּן בְּרָכוֹת לְעוֹלָם [לְמַעַלָּה], אֵז הוּא זָכַר וְנִקְרָא זָכַר. כְּזֶכֶר שֶׁמִּזְמִין בְּרָכוֹת [לְמַעַלָּה] לְנִקְבָּה, כִּדְּ הוּא מְזַמֵּן בְּרָכוֹת לְעוֹלָם. וּבְזִמָּן שֶׁעוֹמֵד בְּדִין עַל הָעוֹלָם, אֵז נִקְרָא נִקְבָּה, כְּנִקְבָּה הַמַּעֲבֵרֶת, כִּדְּ הוּא מִתְמַלֵּא מִן הַדִּין, וְאֵז נִקְרָא נִקְבָּה. וְעַל זֶה לְפַעְמִים נִקְרָא זָכַר וְלִפְעָמִים נִקְרָא נִקְבָּה, וְהַכֹּל סוּד אֶחָד.

כְּמוֹ זֶה כְּתוּב (בראשית ג) וְאֵת לֶהֱטֵחַ הַחֵרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת. יֵשׁ מִלֶּאֶכִּים שְׁלוּחִים בְּעוֹלָם שֶׁמִּתְהַפְּכִים לְכַמָּה גּוֹנִים, לְפַעְמִים נִקְבּוֹת לְפַעְמִים זָכָרִים, לְפַעְמִים דִּין לְפַעְמִים רַחֲמִים, וְהַכֹּל בְּגִנוּן אֶחָד. כְּמוֹ זֶה הַמֶּלֶךְ הַזֶּה הוּא בְּגוֹנִים רַבִּים, וְכָל הַגּוֹנִים שֶׁבְּעוֹלָם יִשְׁנֵם בְּמִקּוֹם הַזֶּה, וְסוּד זֶה (יחזקאל א) כְּמִרְאָה הַקִּשְׁתָּ אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינֵי בַיּוֹם הַגֹּשֶׁם כִּן מִרְאָה הַנִּגָּה סָבִיב הוּא מִרְאָה דְמוּת כְּבוֹד ה'. וְכִמוֹ שֵׁשׁ בּוֹ כָּל אֵלֵי הַגּוֹנִים, כִּדְּ גַם מְנַהֵג אֶת כָּל הָעוֹלָם.

#### תּוֹסֶפֶת

אֲהוּבִים עֲלִיוֹנִים, בְּעָלֵי הַתְּבוּנָה, הַתְּבוּנָה. מוֹשְׁלִים הַיּוֹדְעִים בְּהִכָּאת הַהִבְטָה הַתְּקָרְבוּ לְדַעַת, מִי מִכֶּם בְּעָלֵי עֵינַיִם בְּתְבוּנָה, וְיוֹדֵעַ בְּשַׁעַה שְׁעוֹלָה בְּרָצוֹן שֶׁל סוּד הַסּוּדוֹת לְהוֹצִיא שְׁלֹשָׁה גּוֹנִים כְּלוּלִים כְּאֶחָד, וְהֵם לָבֵן אָדָם וְיֶרֶק, שְׁלֹשָׁה גּוֹנִים מְשֻׁלָּבִים כְּאֶחָד זֶה בָּזָה, מִתְנַחֲדִים זֶה עִם זֶה. מִגֶּרֶף תַּחְתּוֹנָה נִצְבַּעַת וְיוֹצֵאת מִתּוֹךְ הַגּוֹנִים הַלָּלוּ.

וְכָל הַגּוֹנִים הָאֵלֵּל נִרְאִים בָּזָה, מִרְאָה הוּא לְהַסְתַּכֵּל, כְּעֵין הַבְּדִלָּח נִרְאָה בְּשַׁעַה. כְּמוֹ שֶׁמִּכָּה בְּתוֹכָהּ, כִּדְּ נִרְאָה בַּחוּץ. שְׁלֹשֶׁת הַגּוֹנִים הִלְלוּ סוֹבְבִים אֶת זֶה, וְהַגּוֹן הוֹלֵךְ, עוֹלָה וְיוֹרֵד. הִיכָלוֹת הַקִּשְׁרָה קוֹבְעִים

בגנו [בתוכה].

גונים מקיפים [גונים] כלולים כאחד, מעלים אותה למעלה ביום ומורידים בלילה. גר שדולק נראה בלילה. ביום נסתר האור ומתחבא במאיתים ארבעים ושמונה עולמות, שכלם הולכים לתוכה [בשביקה] למעלה במטה בתוך שלש מאות ששים וחמשה איברים גנוזה, ומכוסה למטה.

מי שמחפש למצא אותה, ישבר כנפים קלפות נסתרות ויפתח שערים. מי שזוכה לראות, יראה תוך ידיעה ויתבונה כמי שרואה אחר הכתל, פרט למשה הנביא הנאמן העליון שהיה רואה אותה עין בעין, למעלה במקום שלא ידוע.

מי שלא זוכה, דוחים אותו החוצה. כמה קבוצות בעלי דין מזדמנים אליו, מזדמנים ויוצאים עליו, ומוציאים אותו שלא יסתכל בענג המלך. אזי להם לאותם הרשעים של העולם שלא זוכים להסתכל, כמו שגאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש וגו'.

אמר רבי יהודה, הייתי מסתכל, והרי מתוך ההרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים, כשנדבקו במקום הזה. מתוך ההרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים. אותם גונים עולים ונכילים כאחד. אשרי מי שיוצא להכליל ולחד את כלם כאחד, לתקן הכל במקום שצריך למעלה למעלה, ואז נשמר האדם בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ תוספתא)

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים צט) ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים וגו'. ועז מלך משפט אהב - זה הקדוש ברוך הוא. ועז מלך - יתקף שמחזק הקדוש ברוך הוא אינו אלא במשפט, שהרי במשפט עומדת הארץ, כמו שגאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ.

ומשום כך, ועז מלך משפט אהב, ולא [מתחזקת] נתקנת נסת וישראל אלא במשפט, משום שמשם נזונית, וכל הברכות שנוטלות, היא נוטלת משם, ולכן ועז מלך משפט אהב - כל התשוקה וכל האהבה שלה כנגד המשפט. אתה כוננת מישרים - סוד של שני הכרובים למטה, שהם תקוין וישוב העולם, והרי נתבאר.

רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בפסוק זה יש להתבונן בו. כינו שגאמר הללויה, אז כמה הללו עבדי ה', ואחר כך הללו את שם ה'! אלא כך שנינו, מי שמשבח את [האחד] האחר, צריך לשבח לפי כבודו, ולפי כבודו כך צריך שבו. ושנינו, מי שמשבח את האחר בשבח שאין בו - הוא מגלה [גלוי ומסבב] את גנותו, ורוצה לגלות אותו. ועל זה מי שעושה הפסד על בן אדם, צריך כפי כבודו ולא יותר, שמתוך שבו בא לגנותו, ובכל שבו צריך לפי כבודו.

בא ראה, הללויה, כאן יש שבו עליון של רבון הכל, מקום שאין העין שולטת בו לדעת ולהתבונן [מקום], שהוא טמיר של כל הטמירים, ומיהו? י"ה, שם עליון על הכל.

ומשום כך הללויה, שבו ושם כאחד, כלולים כאחד, וכאן נסתר הדבר שגאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו שני"ה נסתר, כך שבו שמשבחים הם נסתרים, שמשבחים לא ידענו מי הם, וכך צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שזהו מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שגאמר (שמואל ב ו) אשר נקרא שם שם ה'.

הראשון נסתר שאינו [זה] גלוי. [השני] נסתר וגלוי. ומשום שעומד בהתגלות אמר, אותם שמשבחים לאותו מקום מי הם? ואמר שהם עבדי ה' הראויים לשבח את המקום הזה.

יהי שם ה' מברך, מה שונה שגאמר יהי? אלא יהי - סוד ההמשכה מאותו מקום עליון, שהוא נסתר, כמו שגמרנו, שהוא י"ה, עד סוד הברית שהוא יו"ד תחתונה, כמו שיו"ד העליונה, הראשית בסוף.

ומשום כך יהי, סוד ההמשכה מטמיר של כל הטמירים עד הדרגה התחתונה, ובדבר הזה מתקנים כל מעשה בראשית, כמו שגאמר יהי י"ה רקיע, יהי י"ה מארת, יהי י"ה אור. בכל אותם המעשים שלמעלה כתוב יהי.

בכל אותם מעשים שלמעלה לא כתוב יהי, משום שסוד זה שהוא [המשכה] מסוד עליון, נסתר כל הנסתרים, לא מתקנים אלא בדברים עליונים שלמעלה, ולא נאמר באותם דברים תחתונים שלמעלה.

ובזה מתברר השם הקדוש בכל, ועל זה כתוב יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש עד מבואו. זה מקום עליון שמאירה ממנו השמש ומאיר לכל, וזהו מקום של הראש העליון הנסתר.

ועד מבואו - זהו מקום הקשר שנקשרת בו האמונה כראוי, ומשם יוצאות ברכות לכל, והעולם מכאן נאז, כמו שנתבאר, ומשום כך עומד מקום זה להזין מלמעלה ולהתברך משם, והכל עומד בהתעוררות התחתונה שמעוררים אותם עבדי ה' כשמברכים את השם הקדוש, כפי שגמרנו. ומשום

כך שהיא בהתגלות, כתוב הללו עבדי ה' הללו את שם ה'.

בינתיים האיר הבקר ויצאו מהמערה, ובאותו הלילה לא ישנו. הלכו בדרך. כשיצאו מאותם ההרים, ישבו והתפללו תפלה. הגיעו לכפר אחד וישבו שם כל אותו היום. באותו הלילה ישנו עד שהיה חצות הלילה, וקמו להתעסק בתורה.

פתח רבי יהודה ואמר, ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל וגו'. ויברכם ביום ההוא, מה זה ביום ההוא? שהרי מספיק שאמר ויברכם. ועוד, כל לאמר כתוב חסר, וכאן לאמור באות וי"ו כתוב, [שפככם כתוב לאמר בלי אות וי, וכאן כתוב לאמור] למה השנוי?

אלא סוד הוא, ויברכם ביום ההוא. מה זה ביום ההוא? סוד הדרגה הממנה על הברכות למעלה. יום ההוא - יום מאותו מקום עליון שנקרא הוא, ויום ההוא הזה שאין פרוש בין יום לבין הוא, ובכל מקום היום ההוא, זה [הוא] שתי דרגות [עליונות], דרגה עליונה ותחתונה, שהן כאחת.

ומשום כך, כשרצה יעקב לברך את בני יוסף, ברכם ביחוד שלמעלה ומטה כלם כאחד, [לאמור בנא"ו, שנקלל נא"ו ביניהם. על זה יחד אותם ביחוד שלמעלה כלם כאחד] כדי שתתקנים ברכתם, ואחר כך כלל הכל כאחד ואמר כך יברך ישראל [לאמר]. מה זה בך? ונדאי זה סוד היחוד, בתחלה מלמטה למעלה [יום ההוא מלמטה למעלה], ואחר כך יורד לאמצע ולמטה. לאמור - בנא"ו, הרי האמצע. ואחר כך יורד למטה בך, וכך הוא לפה כראוי, מלמטה למעלה, וממעלה למטה.

כך יברך ישראל, מה זה ישראל? ישראל הזקן. לא כתוב יברך ישראל, אלא יברך, שהרי ישראל נוטל ברכות מלמעלה, ואחר כך הוא מברך את הכל בדרגה התחתונה הזו דוקא, שאמר כך יברך ישראל לאמר.

ישמך אלהים כאפרים וכמנשה. הקדים את אפרים בתחלה, משום שאפרים על שם [של יוסף] ישראל. מנין לנו? מזה שכשבט אפרים יצא, עד שלא השלם זמן שעבוד מצרים, דחקו את השעוה ויצאו מהגלות, קמו עליהם שונאיהם והרגו אותם, וכתוב בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה, משמע שכתוב (יחזקאל לו) כל בית ישראל המה, ולכן הקדים את אפרים קדם מנשה, ולכן אפרים משאו לצד מערב, ומסעו היה.

בא ראה, הברכה שברך את בני יוסף, למה הקדים להם ברכות עד שלא יברך את בניו? אלא מכאן שחביבות בני בניו של אדם חביבה עליו יותר מבניו, ולכן הקדים חביבות בני בניו קדם לבניו בברך אותם בתחלה.

ויברכם ביום ההוא לאמור. רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים קטו) ה' זכרנו לברך יברך את בית ישראל וגו'. ה' זכרנו יברך - אלו הגברים. יברך את בית ישראל - אלו הנשים. משום שזכרים צריכים להתברך בתחלה, ואחר כך נשים, ונשים לא מתברכות אלא מברכת הזכרים, שפשוזכרים מתברכים, אז מתברכות הנשים. ואם תאמר מזה שכתוב (ויקרא טו) וכפר בעדו ובעד ביתו, שצריך לכפר עליו בתחלה ואחר כך על ביתו, משום שמתברך ממו.

בא ראה שנשים לא מתברכות אלא רק מגברים, שפשוזכרים אלו בתחלה, ומברכה זו מתברכות. אלא במה בארנו יברך את בית ישראל? אלא הקדוש ברוך הוא נתן תוספת ברכות לזכר שנושא, משום שמתברכת ממנו האשה, וכן בכל מקום נתן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר שנושא, משום שמתברך [ממנו] אשתו. וכן בכל מקום נתן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר שנושא כדי שתתברך ממנו הנקבה [מאותה תוספת הברכות. כיון שנושא האדם, נתן לו שני חלקים, אחד לו ואחד לנקבתו, והוא נוטל הכל - חלקו וחלק נקבתו].

בא ראה, ויברכם ביום ההוא לאמור. ברוך אותם ברכות ולכל אלו שיצאו מהם, אחר כך לאמור בנא"ו. כאן נרמז בו בכור, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ירמיה לא) ואפרים בכורי הוא, ועל זה תוספת נא"ו.

רבי חזקיה פתח, (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו וגו'. פסוק זה בארוהו בכמה מקומות. אבל בא ראה, כל אותן הנשמות שהיו מיום שנברא העולם, כלן עומדות לפני הקדוש ברוך הוא עד שלא ירדו לעולם באותה דמות ממש שנראים אחר כך בעולם, ואותו מראה של גוף האדם שעומד בעולם הזה, כך עומד למעלה.

ובשעה שנשמה זו מזמנת לרדת לעולם, אותה נשמה באותה דמות ממש שעומדת בעולם הזה, כך עומדת [למעלה] לפני הקדוש ברוך הוא, ומשביע אותה הקדוש ברוך הוא שתשמר מצוות התורה ולא לעבר על הבריות.

ומנין לנו שעומדת לפניו? שכתוב (מלכים א יז) חי ה' אשר עמדת לפניו. עמדת ודאי, והרי פרשוהו. ולכן גלמי ראו עיניך, עד שלא יתראה [הנצלם] בעולם. ועל ספרך כלם יכתבו, שהרי כל הנשמות

באותה דמות שלהם, כלם בספר כתובים. ימים יצרו, הרי פרשוה יצרו ודאי. ולא אחד בהם, בעולם הזה לעמוד בקיום רבונם כראוי.

בא ראה, ימי בן האדם כשזכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים לט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארואהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימיו, שנקשר בדוד. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

אמר רבי יהודה, הרי שמעתי מרבי שמעון שפסוק זה נאמר על אותם הימים שנגזרו עליו מאדם הראשון, שהם שבעים, שהרי נאמר שחיים בכלל לא היו לו, אלא שאדם נתן לו מאותם ימים שלו שבעים שנים.

וסוד זה, וילון לא משמש כלום, והלבנה לא מאירה כלל מעצמה, ושבעים שנים מאירות לה בכל צדיקה, והם חיי דוד סתם. ועל זה רצה דוד מהקדוש ברוך הוא לדעת סוד זה, ועל מה אין חיים ללבנה מעצמה, ולדעת את העקר שלה.

ומדת ימי מה היא - זוהי דרגה [של העולם] עליונה נסתרת שעומדת על כל אותם הימים שהם חיים שלה, מקום שמאיר לכל. אדעה מה חדל אני - אומר דוד, אדע על מה חדל אני אור מעצמי ונמנע ממני כשאור כל אותם האורות העליונים שיש להם לכלם חיים, ואני על מה אני חדל ועל מה נמנע ממני. וזהו מה שרצה דוד לדעת, ולא נתנה לו רשות לדעת.

#### תוספתא

קול גלגל מתגלגל ממטה למעלה, מרפובותיה סגורות, הולכות ומתגלגלות. קול נעימות עולה ויורד, הולך ומשוטט בעולם. קול שופר שופע בעמקי הדרגות מסובב דרגה [גלגל] סביבה. יושבות שתי מגרפות מימין ומשמאל, בשני גונים נשאבים זה בזה, זה לבן וזה אדם, וישניהם סובבים גלגל למעלה, סובב לימין - לבן עולה, וסובב לשמאל - אדם יורד, והגלגל סובב תמיד ולא שוכך.

שתי צפרים עולות, שמצפצפות, אחת לצד דרום ואחת לצד צפון. פורחים באויר צפוני, וקול נעימת הגלגל מתחברים כאחד, ואז (תהלים צד) מזמור שיר ליום השבת. וכל הברכות שופעות בלחש בנעימות הן [מקול], מתוך אהבת קול השופר. כנגד אותן ברכות יורדות מלמעלה למטה, ונגזו כאחד בתוך עמק הבאר, נביעת הבאר שלא פוסקת בלחש, עד שמתמלא אותו גלגל סובב.

אותן שתי מגרפות סובבות, אחת הימנית, קוראת בחיל ואומרת: זהר שאוהרים שעולה ויורד, שני אלפי עולמות האירו. עולם האמצע בתוכם האר בזה רבונך. כל אותם בעלי העינים הסתכלו ופקחו עיניהם, ותזכו לאור הזה, לעדו הזה. אלו הן ברכות ששופעות מלמעלה, מי שאזכה, גלגל עולה סובב ימינה, ושופע ומושיף לאותו האזכה, ומתעדן מברכות אלו העליונות האורות. אשריהם אותם שאזכים בהם.

וכשלא זוכה, גלגל סובב, ואותה מגרפה של צד שמאל סובבת ויורדת למטה, וממשיכה דין על זה שלא זוכה, וקול יוצא: אוי לאותם רשעים שלא זכו. מאותו צד יוצאת אש של שלהבת שדולקת, ששורה על ראשי הרשעים. אשריהם אותם כל אותם שהלכו בדרך אמת בעולם הזה לזכות לאותו אור עליון, ברכות מצחצחות, כמו שנאמר (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשו. עד כאן התוספתא

בא ראה, כל הברכות העליונות, כלן נמסרו לדרגה הזו לברך את הכל. ואף על גב שאין לה אור מעצמה, כל הברכות וכל השמחה וכל הטוב, כלם עומדים בה וממנה [עומדים] יוצאים, ועל זה נקראת כוס של ברכה, ונקראת ברכה ממש, כמו שכתוב (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. ועל זה כתוב (דברים לג) ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה.

ולכן יש לה בכלם שיו, ומכלם מתמלאת ומכלם יש בה, ומתברכת מכל אותן ברכות עליונות, ונמסרו לה ברכות לברך. מנין לנו? שאמר רבי יצחק, יעקב ברח את בני יוסף ממקום זה שכל הברכות נמסרו בידו לברך, כמו שנאמר (בראשית יב) והיה ברכה. מפאן והלאה הברכות נמסרו בידך.

בא ראה, כמו זה אנו מברכים ומשפחים את השם הזה, ועל זה הלל, שאותם ימים שאומרים הלל. שאמר רבי חייא, בהלל צריכים שלש דרגות: חסידים, צדיקים, וישראלים. [משום שנתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא באלו הדרגות] חסידים מצד הימין, צדיקים מצד השמאל, וישראל מכל אותם הצדדים, משום [שהישרים] שישראל כלולים מכלם, ועל זה עולה תשפחת הקדוש ברוך הוא מהכל, וכן בכל מקום שישראל משפחים את הקדוש ברוך הוא מלמטה, עולה כבודו בכל.

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קכ) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. פסוק זה בארואהו, והתקשו בו החברים. (אלא עוד יש בו צד בציונים רבים) פנה! הקשיב הנה צריך, או שמע. מה זה פנה?

אֵלָא כָּל תַּפְלוּת הָעוֹלָם - תַּפְלוּת, וְתַפְלוּת הַיְחִיד לֹא נִכְנָסֶת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ אֲלָא בְכַח חֲזָק. שְׁעָד  
שְׁלֹא נִכְנָסֶת אוֹתָהּ תַּפְלָה לְהַתְעַטֵּר בְּמִקְוָמָהּ, מִשְׁגִּיחַ בָּהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִסְתַּכֵּל בָּהּ, וּמִסְתַּכֵּל  
בְּחֻטְאֵי וּבִזְכוּת אוֹתוֹ הָאֵדָם, מֵה שְׁאִינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן בְּתַפְלוּת הָרַבִּים, שֶׁתַּפְלוּת הָרַבִּים כְּמֵה הֵן תַּפְלוּת שְׁאִינוֹ  
[מִבְּנֵי] מַצְדִּיקִים, וְכֵלֶן נִכְנָסוֹת לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא מִשְׁגִּיחַ בְּחֻטְאֵיהֶם.

מִשּׁוּם כִּד פִּנָּה אֶל תַּפְלוּת הָעָרָעָר, מִהֶפֶד וּמִסְתַּכֵּל בָּהּ, וּמִסְתַּכֵּל [בִּזְכוּתוֹ] בְּמֵה רָצוֹן נַעֲשֶׂה, וּמִי אוֹתוֹ  
הָאִישׁ שֶׁמִּתְפַּלֵּל תַּפְלָה זוֹ וּמֵהֶם מַעֲשִׂיו. מִשּׁוּם כִּד צָרִיךְ הָאֵדָם לְהַתְפַּלֵּל תַּפְלָה בְּצַבּוּר. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם  
שְׁלֹא בָּזָה אֶת תַּפְלוּתוֹ, אֵף עַל גַּב שְׁלֹא כֻּלָּם בְּכוֹנֵה וּרְצוֹן הַלֵּב.

דְּבַר אַחֵר פִּנָּה אֶל תַּפְלוּת הָעָרָעָר - זֶה יְחִידִי שֶׁנִּכְלָל בְּרַבִּים. וּמִיָּהּ יְחִידִי שֶׁנִּכְלָל בְּרַבִּים? הִנּוּ אוֹמֵר  
זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא כָּלוּל בְּשֵׁנֵי צִדִּים, וְקָרָא לְבָנָיו, וְהַתְפַּלֵּל תַּפְלוּתוֹ עֲלֵיהֶם. אִיזוֹ תַּפְלָה שֶׁיִּתְקַבְּלוּ בְּשִׁלְמוֹת  
לְמַעֲלָה? תַּפְלָה שְׁלֹא יִשְׁמְדוּ בְּגִלוּת.

בְּשַׁעֲה זוֹ שֶׁקָּרָא לָהֶם יַעֲקֹב, הִסְתַּלַּקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָהּ, וְהָרִי פְּרִשְׁוֶהָ. וְבֹא וְרָאָהּ, בְּשַׁעֲה שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה  
קוֹרָא לְבָנָיו, הִזְדַּמְנוּ לְשֵׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק, וְשְׂכִינָה עַל גִּבְיָהֶם. וְהַשְׂכִּינָה הִיָּתָה שְׂמִיחָה בְּיַעֲקֹב לְהַתְחַבֵּר  
בְּאַבּוֹת, לְהַתְקַשֵּׁר עִם נַפְשׁוֹתֵיהֶם כְּאַחַד, לְהִיּוֹת מְרַכְבָּה.

בְּשַׁעֲה שֶׁפָּתַח יַעֲקֹב וְאָמַר, הָאֶסְפוּ וְהִגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, בְּאַחֲרִית -  
זוֹ הַשְׂכִּינָה, כְּבִיכּוֹל נִתֵּן בּוֹ עֲצָבוֹת, וְהִסְתַּלַּק. וְאַחֵר כִּד הִחְזִירוּ אוֹתָהּ בְּנֵי בִּיחִיד הַדְּבָרִים שֶׁלָּהֶם, וּפְתִחוּ  
וְאָמְרוּ (דְּבָרִים ו') שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגו'. בְּאוֹתָהּ שַׁעֲה הַעֲמִידָה יַעֲקֹב, וְאָמַר בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם  
וָעֵד, וְהַתִּשְׁבָּה הַשְׂכִּינָה בְּמִקְוָמָהּ. וַיִּקְרָא יַעֲקֹב, מֵה קָרִיאָה כָּאֵן? אֲלָא קָרִיאָהּ, לְקִיָּם מְקוֹמָם, לְקִיָּם  
אוֹתָם לְמַעֲלָה וּמַטָּה.

בֹּא רָאָהּ, כָּכָל מְקוֹם קָרִיאָהּ בְּגוֹן זֶה, שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר יג) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן נוּן? הוֹשִׁיעַ, לְקִיָּם  
מְקוֹמוֹ בְּמִקְוָם שֶׁצָּרִיךְ וּלְקַשֵּׁר אוֹתוֹ. וְכֵן (בְּרַאשִׁית כה) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. וְכְתוּב וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי  
יִשְׂרָאֵל. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַעֲמִידוֹ לְמִקְוָם זֶה בְּשֵׁם זֶה. הַקָּרִיאָה בָּאָה לְקִיָּם.

אִם תֹּאמַר וַיִּקְרָאוּ אֶל אֱלֹהִים, קָרִיאָתִי מִצָּרָה לִי אֵל ה' - כִּד הוּא וְדָאִי, לְקַשֵּׁר וּלְקִיָּם קִיָּם הַעֲלִיּוֹן,  
וּמֵהוּ? סִדּוּר שֶׁל שְׂבִיחַ רְבוּנוֹ, וְכָל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִים לִפְנֵי רְבוּנוֹ, קִיָּם נִתֵּן לוֹ לְרְבוּנוֹ שְׂמִיחָה שֶׁהִכָּל  
תְּלוּי בּוֹ וְלֹא בְּמִקְוָם אַחֵר, הָרִי הַכֹּל מַעֲמִיד קִיָּם. כְּמוֹ זֶה וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו, הַעֲמִידֶם בְּקִיָּם שְׁלֹם.  
כְּמוֹ זֶה וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, הִתְקַיֵּם בְּקִיָּמוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִי שֶׁל וַיִּקְרָא לָמָּה הִיא קִטְנָה? אָמַר לוֹ, הִתְקַיֵּם מֹשֶׁה בְּשִׁלְמוֹת, וְלֹא בְּכָל, שֶׁהָרִי  
הִסְתַּלַּק מֵאֲשֶׁתּוֹ. בְּסִפְרֵי הַקְדָּמוֹנִים אָמְרוּ לְשִׁבְחָהּ, וְאָנוּ כִּד שְׁנִינוּ: מֵה שֶׁנִּתְעַלָּה לְמַעֲלָה, יִתְקַשֵּׁר לְמַעֲלָה  
וּלְמַטָּה, וְאֵז הוּא שְׁלֹם. עוֹד, אֵלֶּיךָ קִטְנָה הִיָּתָה מִמְּקוֹם קִטְנָה, קִטְנָה שֶׁהוּא גְדוֹל בְּהַתְחַבְּרוּתוֹ לְמַעֲלָה.  
[לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה וְאֵז נִשְׁלֵם.]

וַיֹּאמֶר, מֵה זֶה וַיֹּאמֶר? הָרִי פְּרִשְׁוֶהָ, [כְּמוֹ שְׁנִיָּאֵר וַיֹּאמֶר בְּלָבוֹ] וְאָמַרְתָּ בְּלָבָבְךָ - אֲמִירָה בְּחֻטְאֵי.  
הָאֶסְפוּ!! אֶסְפוּ הָיָה צָרִיךְ, כְּמוֹ שְׁנִיָּאֵר (תְּהִלִּים נ) אֶסְפוּ לִי חֲסִידִי. אֲלָא [הַקִּיָּם לָהֶם] קוֹזִם לָנוּ, הָאֶסְפוּ  
מִמְּקוֹם שֶׁלְּמַעֲלָה הוּא. הָאֶסְפוּ, בְּקַשֵּׁר שְׁלֹם בִּיחִיד אַחַד. וְאָגִידָה לָכֶם, מֵה זֶה וְאָגִידָה לָכֶם? סוּד חֲכָמָה  
הוּא.

רַבִּי יוֹסִי שָׂאֵל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, וְאָגִידָהּ, אוֹ וְגַד, אוֹ וְגִידוֹ, וְכֵן כֻּלָּם, שֶׁשְׁנִינוּ שִׁסּוּד הַחֲכָמָה  
הִיא, לָמָּה בְּדִבְרֵי זֶה [בְּכָלֶם] הוּא בְּסוּד הַחֲכָמָה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא דְּבַר שְׂבָא בְּגִימָל דְּלִיָּת בְּלִי  
פְּרוּד, וְזֶהוּ סוּד הַחֲכָמָה. דְּבַר שְׂבָא בְּשִׁלְמוֹת בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת כִּד הוּא כְּשֶׁהֶם בְּחֲכָמָה, אֲבָל דְּלִיָּת בְּלִי  
גִימָל אִינוּ שְׁלֵמוֹת, וְכֵן גִּימָל בְּלִי דְּלִיָּת, שֶׁהָרִי זֶה בָּזָה נִקְשְׁרוּ בְּלִי פְּרוּד, וּמִי שְׂמִפְרִידֶם, גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ  
מָוֶת, וְסוּד זֶה הוּא חֲסָאוֹ שֶׁל אֵדָם.

מִשּׁוּם כִּד הוּא דְּבַר שֶׁל סוּד חֲכָמָה. וְאֵף עַל גַּב שְׁנֵי יוֹ"ד לְפַעֲמִים בֵּין גִּימָל לְדְלִיָּת, אֵין פְּרוּד,  
וְהַכֹּל קָשֶׁר אַחַד. וְעַל זֶה דְּבַר זֶה כִּד הוּא וְדָאִי, וְאָגִידָה לָכֶם - סוּד הַחֲכָמָה, שֶׁרָצָה לְגַלוֹת אֶת סוּף כָּל  
מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְאִם תֹּאמַר שְׁלֹא גָלָה מֵה שֶׁרָצָה לְגַלוֹת, אִם כִּד אֵז לָמָּה כְּתוּב בְּתוֹרָה דְּבַר שֶׁל יַעֲקֹב הַשְּׁלֵם, וְאַחֵר  
כִּד נִפְגָּם, וְלֹא הַשְּׁתַּלֵּם הַדְּבַר? אֲלָא וְדָאִי שֶׁהַשְּׁתַּלֵּם, כָּל מֵה שֶׁצָּרִיךְ לְגַלוֹת גָּלָה וְהַסְתִּיר, אָמַר דְּבַר וְגָלָה  
בְּחוּץ וְהַסְתִּיר לְפָנִים. וְדְבַר תוֹרָה לֹא נִפְגָּם לְעוֹלָמִים.

וְהַכֹּל הוּא נִסְתָּר בְּתוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁהַתוֹרָה הִיא שְׁלֵמוֹת הַכֹּל, שְׁלֵמוֹת שֶׁל מַעֲלָה וּלְמַטָּה, וְאֵין אוֹת אוֹ  
דְּבַר בְּתוֹרָה פְּגוּם, וְיַעֲקֹב, כָּל מֵה שֶׁהֶצְטַרְךְ לוֹמַר אָמַר, אֲבָל גָּלָה וְהַסְתִּיר, וְלֹא פָגַם מִכָּל מֵה שֶׁרָצָה אֲפִלוּ  
אוֹת אַחַת.

רַבִּי יְהוֹנָדָה וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ יוֹשְׁבִים יוֹם אַחַד עַל פֶּתַח לוּד. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יְהוֹנָדָה, זֶה שֶׁרָאִינוּ  
שֶׁיַּעֲקֹב בָּרַךְ אֶת בְּנָיו, רָאִינוּ מִמֶּה שֶׁכְּתוּב וַיְבָרֶךְ אוֹתָם, אֲבָל אֵיפֹה הַבְּרָכָה שֶׁלָּהֶם? אָמַר לוֹ, כָּל הַבְּרָכוֹת



הם שִׁבְרָךְ אוֹתָם, כְּמוֹ יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךְ אַחִיד, דָּן יָדִין עִמּוֹ, מֵאֲשֶׁר שְׁמִנָּה לַחֲמוֹ, וְכֹן כָּלָם.

אֲבָל מִה שֶׁרָצָה לְגַלוֹת לָהֶם לֹא גָלָה, שֶׁרָצָה לְגַלוֹת לָהֶם אֶת הַקֶּץ, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ שֵׁשׁ קֶץ לִימִין וַיֵּשׁ קֶץ לְשִׁמְאֵל, וְרָצָה לְגַלוֹת לָהֶם אֶת הַקֶּץ כְּדִי לְהַשְׁמִיר וּלְהַטְהֵר מֵעֲרָלָה. וַיִּמָּה שֶׁגָּלָה לָהֶם נֹדַע וְהַתְגַּלָּה עַד שֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, אֲבָל דְּבָרִים אַחֲרִים אֵינֶם בְּגָלוּי, וְהֵם נִסְתָּרִים בַּתּוֹרָה בַּפְּרָשָׁה הַזֹּאת שֶׁל יַעֲקֹב וּבִאֲוֶתֶן הַבְּרָכוֹת.

פֶּתַח וְאָמַר, רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה כָּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי. מִה רָאָה יַעֲקֹב לִפְתַּח בְּרָאוּבוֹן? שִׁפְתָּח בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְהוּא מֶלֶךְ, וְרֵאשִׁיתוֹ שֶׁלֹּא בָרַךְ אוֹתוֹ וְסִלַּק בְּרָכוֹת מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁבָּא מִשָּׁה וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ל) יָחִי רְאוּבוֹן וְאֵל יָמוֹת.

אֲבָל וַדָּאִי בְּרָכוֹ, וְעָלְתָה אוֹתָהּ בְּרָכָה לְמִקּוֹמָהּ. לֹאֲדָם שֶׁהִזָּה לוֹ בֶּן. כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, בָּא הַמֶּלֶךְ אֵלָיו. אָמַר, הָרִי כָּל מִמּוֹנִי יְהִיָּה בְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׁמוֹר לְבָנִי. כְּשֶׁרָאָה הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּנוּ רֵאוּבִי, אָז נָתַן לוֹ. כִּד יַעֲקֹב אָמַר.

רְאוּבוֹן בְּכָרִי אֶתָּה, אֶהוֹב מֵעִי אֶתָּה, אֲבָל הַבְּרָכוֹת שֶׁלָּךְ יַעֲלוּ בִּיּוֹדֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ עַד שִׁירָאָה אוֹתָךְ, מִשּׁוּם שֶׁהִלָּכְתָּ כְּנֶגֶד אֶפְדֵּי וְגו', כְּתִרְגוּמוֹ. רְאוּבוֹן בְּכָרִי אֶתָּה וְגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (יחזקאל לו) וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנֵּבֵא אֶל הָרוּחַ וְגו'. כְּמָה אֶטּוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מְשִׁיחִים בְּכַבּוֹד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה מְכַרִּיזָה עֲלֵיהֶם בְּכָל יוֹם, וְאֵין מִי שֶׁמְקַשֵּׁב בְּאֲזֵנָיו כְּנֶגְדָּהּ. פְּסוּק זֶה קֶשֶׁה, כִּיּוֹן שֶׁפֶתַח הִנֵּבֵא אֶל הָרוּחַ, מִדַּע פֶּעַם נֹסֶפֶת הִנֵּבֵא בֶּן אָדָם וְאֶמְרָתָּ אֶל הָרוּחַ?

אֲלָא מִכָּאן לְמַדְנוּ סוּד הַחֲכָמָה, שְׁנֵים עוֹמְדִים כָּאן - אֶחָד לְעוֹרֵר מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה, שֶׁאֵם לֹא מִתְעוֹרְרִים לְמַטָּה לֹא מִתְעוֹרְרִים לְמַעֲלָה, וּבִהֲתַעֲוֲרוּת שֶׁלְמַטָּה מִתְעוֹרֵר לְמַעֲלָה. הִנֵּבֵא אֶל הָרוּחַ - מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה, הִנֵּבֵא בֶּן אָדָם וְאֶמְרָתָּ אֶל הָרוּחַ - מִלְמַעֲלָה לְמַטָּה.

שֶׁהָרִי אֶפְלוּ לְמַעֲלָה, בִּהֲתַעֲוֲרוּת שֶׁלְמַטָּה לֹקַח אוֹתוֹ עָלָיו מִהַעֲלִיּוֹן מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ פְּסוּק זֶה, כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ. מֵאַרְבַּע רוּחוֹת - זֶה דָרוֹם וּמִזְרָח וְצָפוֹן וּמַעֲרָב, וְרוּחַ בָּאָה מִמַּעַרְב בִּהֲתַחֲבְרוּת שֶׁל אֵלֶּה הָאֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כא) כְּרוּחַ נְדִיבֵי הָעָם וְגו'.

וּמִכָּאן יוֹצֵאוֹת רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת לְבָנֵי הָעוֹלָם לְהַצִּטִּיר בָּהֶם, וְנוֹשְׁבִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים. בָּא רָאָה, לֹקַח מִצַּד זֶה וְנוֹתֵן בְּצַד אַחֵר, וְעַל זֶה (קהלת א) כָּל הַנִּחְלִים הַלְכִים אֶל הָיָם וְהָיָם אֵינֶנּוּ מִלֵּא. לָמָּה אֵינֶנּוּ מִלֵּא? מִשּׁוּם שֶׁלֹּקַח וְנוֹתֵן, מְכַנִּס וּמוֹצִיא.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאֵל שֶׁאֵלָה אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר, הוֹאִיל וְגָלוּי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁבְּנֵי אָדָם יָמוּתוּ, לָמָּה הוֹרִיד נְשָׁמוֹת לְעוֹלָם, וְלָמָּה הוּא צָרִיךְ אֶת זֶה? אָמַר לוֹ, שֶׁאֵלָה זֶה לְפָנֵי רַבֵּן שֶׁאֵלָה כְּמָה וְכָמָה, וּבִאֲרוּחָהּ, אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן נְשָׁמוֹת שִׁיּוּרְדוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה לְהוֹדִיעַ אֶת כְּבוֹדוֹ, וְלֹקַח אוֹתוֹן אַחֵר כִּד. אִם כִּד לָמָּה יִרְדּוּ?

אֲלָא סוּד זֶה כִּד הוּא. פֶּתַח וְאָמַר, (משלי ה) שִׁתָּה מִיָּם מִבּוֹרֶךְ וְנִזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֶרֶץ. הָרִי פְּרִשׁוּהָ, בּוֹר - מְקוֹם שֶׁלֹּא נֹבַע מֵעֲצָמוֹ. וּמִתִּי נֹבְעִים הַמִּיָּם הַלְלוּ? בִּשְׁעָה שֶׁהִתְפַּלֵּמָה הַנְּשָׁמָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּשֶׁעוֹלָה לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְשְׁרָה בּוֹ, אָז הוּא שָׁלֵם מִכָּל הַצָּדִידִים, מִמַּטָּה וּמִמַּעֲלָה [וּמִכָּל הַצָּדִידִים].

וְכִשְׁנִשְׁמָה עוֹלָה, אָז מִתְעוֹרְרָת תִּשְׁוִיקָתָהּ הִנֵּקְבָה לְזָכַר, וְאָז נֹבְעִים מִיָּם מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה, וּבּוֹר נִשְׁעָה בְּאֶר, מִיָּם נֹבְעִים, וְאָז הִתְחַבְּרוּת וְיָחִיד [וְיִסוּד] וְיִתְשׁוּקָה וְרָצוֹן נִמְצָאִים, [לְזֶה] שֶׁהָרִי בְּנִשְׁמַת הַצָּדִיק נִתְקַן אוֹתוֹ מְקוֹם, וּמִתְעוֹרְרָת חֲבִיבוֹת וְרָצוֹן לְמַעֲלָה וּמִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד.

רְאוּבוֹן בְּכָרִי אֶתָּה. כִּד הוּא וַדָּאִי, טַפָּה רֵאשׁוּנָה שֶׁל יַעֲקֹב הִתְחַבְּרָה, וְרָצוֹנוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר הִזָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. בָּא רָאָה, רְאוּבוֹן וְכָל שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים, כָּלָם אַחוּזִים בְּשִׁכְנָהּ, וְכִשְׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת הַשְּׁכִינָה עָלָיו, קָרָא לְשָׁנִים עָשָׂר בְּנֵיו לְהִתְחַבֵּר עִמָּהּ.

וּבָא וְרָאָה, מַטָּה שֶׁלְמָה לֹא נִמְצָאָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם כְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם. אֲבָרְהָם מִימִינוֹ, יֶצְחָק מִשְׁמָאלוֹ (דִּין), יַעֲקֹב הִזָּה שׁוֹכֵב בִּינִיָּהּ, שֶׁכִּינָה לְפָנָיו. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה כִּד יַעֲקֹב, קָרָא לְבָנָיו, וְאִחָיו אוֹתָם סָבִיב הַשְּׁכִינָה, וְסִדֵּר אוֹתָם בְּסִדּוֹר שְׁלֵם.

מִנֵּין לָנוּ שֶׁסִּדְרָם סָבִיב הַשְּׁכִינָה? שֶׁפֶתַח הָאֶסְפִּי, וְאָז נִמְצָאָה שֶׁם שְׁלֵמוֹת הַכֹּל, וְכָמָה מְרַבּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת סָבִיבָם. פֶּתַחוּ וְאָמְרוּ, לָךְ ה' הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וְגו'. אָז הִתְכַּנֵּס הַשֵּׁמֶשׁ אֶל הַלְבָנָה, וְהִתְקַרַּב מִזְרָח לְמַעַרְב. זֶהוּ שֶׁפֶתַח וַיֵּאֱסֹף רִגְלָיו אֶל הַמַּטָּה, וּמֵאִירָה הַלְבָנָה, וְנִמְצָאָה בְּשִׁלְמוֹת. וְאָז וַדָּאִי שְׁנִינִי, יַעֲקֹב אֲבִינוֹ לֹא מָת. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב [סִדֵּר] צַד שְׁלֵם, מִה שֶׁלֹּא נִמְצָא כִּד לָבוֹ אָדָם אַחֵר, שֶׁמַּח וְשִׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּפֶתַח וּבְרַךְ אֶת בְּנָיו, כִּד אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יִיסָא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, אָמַר רַבִּי יִיסָא, הָרִי וַדָּאִי שְׁנִינִי, כִּד בְּנֵי יַעֲקֹב נִתְקַנוּ בְּסִדֵּר שְׁלֵם וְהִתְבָּרְכוּ כִּד אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ, מִה נֹאמַר בְּפִסּוּק הַזֶּה, שֶׁפֶתַח מֵאֲשֶׁר שְׁמִנָּה לַחֲמוֹ וְגו'! אָמַר

לו, לא ידעתי, כי לא שמעתי מהמנורה הקדושה, אלא אתה ואני נלך למנורה הקדושה. הלכו. כשהגיעו לרבי שמעון, אמרו דבר ושאלו שאלה. אמר להם, ודאי סוד החכמה הוא.

פתח ואמר, (שופטים ה) אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון. למה ישב שם? אלא מי שישב על שפת הים, משתמש בתפנוקי העולם. ונכאן אשר זהו פתח עליון של צדיק (של צדק), כשמתברר להוריק ברכות לעולם. וכאן סמך לפסוק הזה מאשר שמנה, לפתח העליון, שמשם מוריקים ברכות לעולם ופתח זה נודע תמיד בברכות של העולם, ונקרא אשר, וזהו עמוד מאותם עמודים שהעולם עומד עליהם.

והמקום שנקרא לחם עני, מאותו מקום נתקן [ההוא]. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו. מה שהיה לחם עני, הפך להיות לחם [עני] פגג [שמנה], משום שהריק וזרק בו ברכות ותפנוקים, וסוף הפסוק מוכיח - והוא יתן מעדני מלך. מי המלך? זו כנסת ישראל, שממנה נזון בתפנוקי עולם, וזה נותן למלך הזה כל הברכות, כל שמחה וכל טוב הוא נותן, וממנה יוצאים. אמרו, אם לא באנו לעולם אלא רק לדעת את זה - טוב לנו.

ראובן היה בכור של יעקב. אמר רבי חניא, לו ראוי הכל, והכל העבר ממנו, ונתנה המלכות ליהודה, הבכורה ליוסף, והכהנה ללוי. זהו שכתוב פחו כמים אל תותר, לא תשאיר בהם. ומה שאמר כחי וראשית אוני, כאן ברכו והפקידו אצל הקדוש ברוך הוא.

לאהוב המלך, [שבקש מהמלך לעשות לו טובה] [שהיה לו בו ורצה שהמלך יעשה לו טובה] יום אחד עבר בנו בשוק. אמר למלך, זה בני, ודאי אהוב נפשי. שמע המלך, וידע שזה בקש על בנו. כך יעקב אמר, ראובן בכרי אתה כחי וגו'. כאן צוה את המלך.

פחו כמים אל תותר. כאן אמר מה שארע לו, שלא נשאר [לו] בארץ ונזרק לחוץ לארץ. כנגד זה ממנה [תחום] אחד מצד המשפך העליון שממנה תחת יד מיכאל, ויש אומרים תחת יד גבריאל. ומיכאל הוא ראש בכל מקום מצד של החס"ד, וגבריאל מצד של שמאל של גבורה, ויהודה עד רד עם אל, צד הגבורה, נקרא בית דין, וסמוך לו ראובן. ואף על גב שמלכות היתה של יהודה, ראובן סמוך כנגדו היה.

אמר רבי שמעון, עתידים אותם בני ראובן לעורר שני קרבות בתוך הארץ. בא ראה, כתוב כחי - בגלות מצרים. וראשית אוני - שהם היו ראשונים לאחיהם לקרב. יתר שאת - לגלות אשור, שמשם גלו בני גד ובני ראובן ראשונים מכלם, וסבלו כמה רעות, וכמה ענויים סבלו, ולא שבו עד כעת.

ויתר עז - לזמן שמלך המשיח יתעורר בעולם, הם יצאו ויערכו קרבות בעולם וינצחו, ויתחזקו על העמים, ובני העולם יפחדו מהם וירתתו לפניהם ויחשבו להתגבר במלכות, ולא ישארו בה. זהו שכתוב פחו כמים אל תותר. מה הטעם שלא ישארו בה ואפלו בצד אחד של העולם? משום כי עלית משכבי אביד, שעתידיים להכנס ולערוך קרבות בתוך הארץ הקדושה, משכבי אביד וזקא, זו ירושלים.

בא ראה, לארבעת צדי העולם התפזרו בני ראובן בגלות, כנגד כל ישראל שגלו לגלות ארבע פעמים בארבע רוחות העולם. זהו שכתוב כחי - אחד, וראשית אוני - שנים, יתר שאת - שלשה, ויתר עז - ארבעה. כמו כן עתידים הם לערוך קרב בארבע רוחות העולם ולשלט בקרבם על הכל, וינצחו עמים רבים וישלטו עליהם.

פחו כמים אל תותר כי עלית על משכבי אביד. כאן נרמז על הרהור ראשון שהיה ליעקב בטפה הראשונה ברחל, שאלמלא הרהור של אותה טפה היה במקומה, נשאר היה ראובן בכל, אבל פחו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביד. עלית - בהרהור אחר, אז חללת וגו'.

דבר אחר פחו כמים אל תותר - שהרי כאשר יערכו קרב בני ראובן בעולם וינצחו עמים רבים, לא ישארו במלכות, מה הטעם? כי עלית משכבי אביד, שעתידיים לערוך קרב בארץ הקדושה וזקא, שכתוב כי עלית משכבי אביד, [זו ירושלים. משכבי!] משכב היה צריך לכתב! אלא אביד, זה ישראל הזקן. משכבי אביד ולא משכב, משום שהרי פעמים נבנתה ירושלים, ופעם שלישית לזמנו של מלך המשיח, ולכן משכבי אביד. וכאן התגלתה ברכה, ומה שהיה באותו זמן, ומה שהיה כשנכנסו ישראל לארץ, ומה שהיה בזמן מלך המשיח במעשה ראובן.

שמעון ולוי אחים. אמר רבי יצחק, כאן אחד אותם בצד שמאל של השכינה, שראה מעשים של דין קשה שלא יכול העולם לסבל. אמר רבי יוסי, הברכה שלהם איפה היא? אמר רבי יצחק, שמעון לא ראוי לזה, שראה לו כמה מעשים רעים, ולוי שבא מצד הדין הקשה, וברכה לא תלויה בו, ואפלו כשבא משה לא תלה בו ברכתו, שכתוב (דברים לג) ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. תלוי בקדוש-ברוך-הוא.

בא ראה, כתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. זה הים גדול - זו השכינה שעומדת על יעקב, כשרצה להסתלק מהעולם. ורחב ידים - שהרי כל העולם מתמלא ונשלם ומצטמצם שם. שם רמש ואין מספר - שכמה מלאכים עליונים וקדושים נמצאו

שם. חיות קטנות עם גדולות - אלו הם שנים עשר שבטים, בני יעקב שנמצאו בהם בשלמות, אחד אילה, ואחד זאב, ואחד ארי, ואחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה אחד, וטלה אחד, אחד זאב, ואחד גדי, וכו' כלם, להמציא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, הכל יפה, אבל יהודה אריה ושמעון שור, והרי פרשוה החברים שהיו משגיחים זה כנגד זה, זה ממין זה משמאל. לשור שמעשיו רעים, אמרו נציר דמות של אריה ברפת שלו, ויסתכל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדביק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים לג) שמע ה' קול יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העלים למשה. אמר לו רבי יוסי, מה הטעם אביהם העלים למשה? אמר לו, אף אנו נעלה למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בידו ובכה. אמר, מי יגלה אותך נאמן הקדוש! התעלית בחיידך על בני אדם, התעלית בפטירתך ונסתרה דמותך. מפאת רבונך נמסרו בידך תמיד.

בא ראה, ליעקב היו ארבע נשים, והוליד בנים מכלן, והתעלה [ונתקן] בנשותיו. כשרצה יעקב להסתלק, עמדה עליו שכנה. רצה לברך את אלה ולא זכל, מלפני השכינה שפחד. אמר, איך אעשה, שהרי שניהם באו מצד הדין הקשה? אם אחזיק בשכינה - לא זכלתי, שהרי היו לי ארבע נשים ונתקנתי בהן, אלא אעלה אותן לבעל הבית, שהרי [בו] הבית עומד ברשותו, ומה שירצה - יעשה.

כך יעקב אמר, חלקים של נשים ובנים הרי לקחתי בעולם הזה ונשלמתי, ואיך אתחזק בגבירה יותר? אלא אעלה הדברים לבעל הגבירה, והוא יעשה מה שירצה, ולא יפחד.

בא ראה מה כתוב, (דברים לג) וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלהים, בעל הבית, בעל הגבירה, ככתוב (במדבר ל) אישה יקימנו ואישה יפרנו, שהרי (שם ז) פלות משה כתוב. ועל כן משה מברך את מי שרוצה בלי פחד, כמו שבארנו. ולכן אמר יעקב, הרי ראיתי שבני אלה הם בצד הדין הקשה, [יביאו] יבא בעל הבית ויברך אותם.

משה ודאי איש האלהים היה, ורצונו עושה בביתו, כמו שנאמר אישה יקימנו, זהו שכתוב (שם י) ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפרנו, זהו שכתוב ובנחה יאמר שובה ה'. ודאי שבעל הבית עושה את רצונו ואין מוחה בידו, כמו לאדם שגוזר על אשתו, והיא עושה רצונו. ועל כך יעקב, אף על גב שהיה אחוז בנפש החיים, לא היה בעל הבית אלא למטה. משה הוא למעלה, ולכן העלה אותם לבעל הבית.

בסודם אל תבא נפשי וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כה) סוד ה' ליראיו וגו'. סוד ה' ליראיו - הסוד העליון של התורה לא נתן הקדוש ברוך הוא אלא לאותם יראי חטא, ומי שהם יראי חטא, מתגלה להם סוד עליון של תורה. ומיהו סוד העליון של התורה? הוי אומר זו אות ברית קדש, שנקראת סוד ה' ברית קדש.

שמעון ולוי הטריחו עצמם על סוד זה באנשי שכם שימולו עצמם ויקבלו עליהם סוד זה, והפסוק מעיד שבמרמה. ועוד, במעשה זמרי בן סלוא שפסל את הסוד הזה. ויעקב אמר, בסודם אל תבא נפשי. מי זו נפשי? זו נפש שנקנסת ונאחזת בברית העליונה למעלה, ונקראת נפש צרור החיים.

בקהלם אל תחיד כבודי, הרי פרשוה, כמו שנאמר (במדבר טז) ויקהל עליהם קרח. אל תחיד כבודי - זה כבוד ישראל סתם. ולכן לא ברח אותם אביהם, משום שהעלה אותם למשה. רבי חניא אמר, מהפסוקים הללו [ומשום כך] [משמע] שלא נאחו זה בזה, והצטרף כך. ולכן יש בו הכל, ואין לה דור בעולם שלא יורד דין שלהם לקטרג בעולם, ומתרבים המחזרים על הפתחים של בני אדם. הנה לה הכל [זה כנגד זה].

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים קד) עשה גרם למועדים וגו'. עשה גרם, כדי לקדש בו ראשי חדשים וראשי שנים. ולעולמים הלבנה מאירה רק מן השמש, וכששולטת השמש - לא שולטת הלבנה, וכשמתקנסת השמש, אז שולטת הלבנה, ואין חשבון ללבנה אלא רק כשמתקנסת השמש.

ושניהם עשה הקדוש ברוך הוא להאיר, זהו שכתוב (בראשית א) ויהי אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ וגו'. והיו לאות - אלו שבתות, שכתוב (שמות לא) כי אות היא. ולמועדים - אלו ימים טובים. ולימים - אלו ראשי חדשים. ולשנים - אלו ראשי שנים. שהיו אמות העולם עושים חשבון לשמש, וישראל ללבנה.

וזה הולך כמו שאמר רבי אלעזר, כתוב (ישעיה ט) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה. הרבית הגוי - אלו ישראל, שכתוב בהם (דברים ד) כי מי גוי גדול, וכתוב גוי אחד בארץ. לו - בשבילו. הגדלת השמחה

[ממש] - זו הלבנה שמתגדלת באור בשביל ישראל. אמות העולם לשמש, וישראל ללבנה, איזה מהם עדיף? ודאי הלבנה למעלה, והשמש של אמות העולם תחת הלבנה הוא, ואותו השמש מזו [הצד] הלבנה מאיר.

ראה מה בינם לבין ישראל. ישראל אחוזים בלבנה, והשתלשלו בשמש העליונה, ונאחזו במקום [בזו] [שמאיר לשמש] שמאירה מהשמש העליון ונדבקים בו, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

יהודה אתה וגו'. רבי שמעון אמר, מלכות התקיימה ליהודה, והינו מה שאמרנו, מהו שכתוב (בראשית כט) הפעם אודה את ה', משום שהוא רביעי אודה את ה', משום שהוא רגל רביעי לפסא. יה"ו זה רשם של השם העליון, ובמה נשלים? בה"א [בדל"ת], והינו ה"א אחרונה של השם הקדוש, השם הקדוש נשלים באותיותיו, וקשר שאחזו אותו, על כך יודוד אחיד, שהמלכות לך ראויה להתקיים ודאי. (הושע יד) ויהודה עד רך עם אל ועם קדושים נאמן. מי הקדושים? אלו קדושים עליונים, שכלם מודים לו ושמנו אותו נאמן, לכן הוא ראשון בכל, הוא מלך על כלם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים מה) כל כבודך בת מלך פנימה. כל כבודך - זו כנסת ישראל. כבודך - משום שהוא כבוד, זה על זה. זה זכר וזו נקבה [זו נקבה], ונקראת כבודך. בת מלך - הינו בת שבע, בת קול שהוא קול גדול, וזהו מלך העליון. פנימה - משום שיש מלך שאינו לפנינו כמותו, וזו כבודך בת מלך.

ממשפצות זהב לבושה, משום שהתלבשה ונאחזה בגבורה עליונה, וגם זה נקרא מלך, ובשבילה עומדת הארץ, מתי? בשעה שנאחזת במשפט, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ. ולזו קוראים מלכות השמים, ויהודה נאחז בה, וירש המלכות שבארץ.

רבי [אבא] יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יצחק, נפתח בדברי תורה ונלך. פתח רבי יצחק ואמר, (בראשית ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו'. פסוק זה בארוהו החברים, אבל ויגרש, כמו בו אדם שמגרש את אשתו, את האדם דוקא.

בא ראה סוד הדבר, אדם נתפס במה שחטא, וגרם מות לו וכל העולם, וגרם לאותו עץ שחטא בו גרושים, להגרש בו ולהתגרש בבניו לעולמים. זהו שכתוב ויגרש את האדם, את דוקא, ככתוב (ישעיה ו) וארצה את ה'. אף כאן את האדם.

וישכן מקדם לגן עדן וגו' - זה למטה. כמו שפרובים למעלה, יש פרובים למטה, והשרה העץ הזה עליהם. ואת להט החרב המתהפכת אלו דגמת שלהבת של אש מאותה החרב שמתלהטת. המתהפכת - זו החרב הזו, שיונקת בשני צדדים, ומתהפכת מצד זה לצד אחר.

דבר אחר, המתהפכת - זו להט אותן צורות השלהבת [של המלכות] שאמרנו, שמתהפכות לפעמים גברים ולפעמים נשים, ומתהפכות ממקומם לכל, וכל זה כדי לשמר את דרך עץ החיים. איזו דרך? כמו שנאמר (שם מג) הנותן בים דרך.

אמר רבי יהודה, יפה, וכך זה ודאי שגרם אדם לאותו עץ שחטא בו להתגרש, וגם לשאר בני העולם, כמו שנאמר (שם נ) ובפשעיהם שלחה אמוכם, אבל יפה אמרת, שהרי ממקומו משמע, שכתוב ויגרש את האדם, משום שזוהי שלמות האדם.

ומאותו יום נפגמה הלבנה, עד שבא נח ונכנס בתשובה [לתבה]. באו הרשעים ונפגם. עד שבא אברהם [ועמדו] ועמד בשלמות של יצקב ובניו. ובא יהודה ואחז בה, והתחזק במלכות, וירש אותה ירשת עולמים הוא וכל בניו אחריו. זהו שכתוב יהודה אתה יודוד אחיד. [משום שהמלכות שלו עליהם, כמו שנאמר (דברי הימים א ה) כי יהודה גבר באחיו. יודוד אחיד] ודאי בשעה שעמדו ישראל על הים, שכלם הודו לו ויגרדו אחריו לים.

ידך בערף אבידך, כמו שנאמר (שופטים א) יהודה יעלה [בתחלה]. ישתחו לך בני אבידך, כלל של כל אותם שאר השבטים, משום זה בני אבידך ולא בני אמה. בני אבידך - הרי כל שאר השבטים. שאף על גב [שהם נחלקו] שנקלקו לשתי מלכויות, כשהיו עולים לירושלים היו כורעים ומשתחוים למלך שבירושלים, משום שמלכות ירושלים ממלכות הקדושה. [שולטת] ממנו היתה

ישתחו לך, ולא כתוב וישתחו, שאם כתוב וישתחו - להוסיף את שאר העמים. לא כתוב וישתחו אלא בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב (ישעיה מט) שרים וישתחו. עכשו שאמר וישתחו, להראות שכל ישראל לבדם, כלם יעבדו לראש הגולה, לראש של בבל, ולא שאר העמים.

גור אריה יהודה, בתחלה גור ואחר כך אריה. וסוד הדבר - בתחלה נער ואחר כך איש, (שמות טו) ה' איש מלחמה. מטרף בני עליה, מה זה מטרף? להכליל את מלאך המות, שהוא עומד על טרף לכלות את בני העולם ולא מציל, כמו שנאמר (מיכה ה) וטרף ואין מציל. [ומהו] ומאותו טרף מסתלקת

## השכינה.

כרע - בגלות בבל. רבץ - בגלות אדום. פאריה - שהוא חזק. וכלביא - שהוא יותר חזק, כך ישראל הם חזקים, שבני העולם עובדי כוכבים ומזלות מפתים ודוחקים אותם, והם עומדים בדתם ובמנהגייהם פאריה וכלביא.

כך שכינה, שאף על גב שכתוב (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, היא חזקה פאריה וכלביא בנפילה הזו. מה אריה ולביא לא נופלים אלא כדי לטרף ולישלוט, שהרי מרחוק מריח את טרפו, ומשעה שמריח נופל, ולא קם עד שקופץ על טרפו ואוכלו, כך שכינה לא נופלת אלא פאריה וכלביא, כדי לנקם מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ולקפץ עליהם, כמו שנאמר (ישעיה סג) צעה ברב כח.

מי יקימנו - הוא לא יקום לנקם מהם נקמה קטנה, אלא מי יקימנו. מ"י, כמו שנאמר (איכה ב) מי ירפא לך, והוא עולם העליון שבו שלטון לחזק לכל, וכתוב (איוב לח) מבטן מי יצא הקרח, ובארוה.

לא יסור שבט מיהודה וגו', בארו החברים, אבל עד כי יבא שיל"ה, בה"א, משום שבשאר בו', להראות כאן את סוד [כאן] השם הקדוש י"ה. במקום אחר שיל"ה בלי ה"א, ובמקום אחר שלה בלי יו"ד, וכאן שיל"ה ביו"ד ה"א, סוד השם הקדוש העליון, ששכינה תקום בשם [זה] של י"ה, והוא סוד של י' [מ"י], כפי שאמרנו.

## השלמה מההשמטות (סימן כא)

אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כפס ביין לבשו ויבדם ענבים סותה (בראשית מט). שמונה דרגות כלולות בפסוק זה. ארבע מהן דומות זו לזו, שתיים מהן דומות זו לזו, ושתיים אחרות דומות זו לזו. ארבע שדומות זו לזו הן גפן שרקה, הינו גפן הינו שרקה, שמהם יוצאים ענבים ומהם נעשה יין שנקרא יין, וכלן סוד אחד ומשרש אחד יוצאות ושופעות. ושתיים שדומות זו לזו - עירה אתנו, הינו עירה הינו אתנו, וסוד אחד הם, ובדרגה אחת כלולות ומסוד אחד שופעות.

לבשו סותה זה דבר אחד וסוד אחד, (שמות כב) כי היא כסותה לבדה היא שמלתו לערו. פעם קורא לו כסות, ופעם אחרת קוראהו לבוש, ופעם אחרת קוראהו שמלה, וכלם משרש אחד שופעים ודבר אחד עושים, וחלופי השמות כלולים בהם סודות עליונים, ומי שדיק טעם משהו, ומי שלא דיק - לא טעם ולא משהו. ושמונה הדרגות הללו רמוזים בהן סודות עליונים, אבל הפסוק עומד כפשוטו.

בא ראה, יעקב השלם שבאבות היה, כמו שנאמר (בראשית כה) ויעקב איש תם וגו'. מה זה איש תם: שנתקן מן החכמה שלמעלה ומהחכמה שלמטה, והינו שכתוב ישב אהלים. שני אהלים הם - אהל שנקרא לפנים מן הפרגוד, ואהל שנקרא אחורי הפרגוד, וכלול היה משני צדדים - מבתי פנימיים ומבתי חיצוניים, ומי למד את יעקב כל זה?

בא ראה, שהרי אותן שנים שהיה טמון וגנו עס שם ועבר, שם למד אותו חכמה עליונה של בתי פנימיים. ועבר למד אותו כשפות [חכמה] תחתונה, וסימן לדבר - (יהושע כד) בעבר הנער ישובו אבותיכם מעולם. מה זה בעבר הנער? אלא סוד הוא, שכל מימיהם של אותם קדמונים לא היו לומדים אלא חכמה תחתונה שבאה מבתי חיצוניים שנקראים אחורי הפרגוד, ובאותם שאחורי הפרגוד היו דבקים, והיו מודיעים להם דברים שעתידים לבא לעולם, טוב או רע, ואז היו כל אותם דורות, עד שבא אותו צד הקדשה והמשיח לו לאברהם והודיעו דברים של שרש שנמשכים לעולם שלקם מבתי פנימיים, ומשם שואבים כל אלו שנקראים בתי חיצוניים, ומשם מתהווים קצת דברים, לא הכל, וסימן לדבר - מתמצית גופה של ארץ ישראל העולם שותה.

ומשעה זו שעמד אברהם אבינו, עליו השלום, על אותו צד הקדשה, שממנו הכל יוצא ושופע ובו הכל תלוי, יצא לו לשעתו מצד זה שהם בני עבר הנער, ובא לו להשתעשע בארץ הקדושה. זהו שכתוב (יהושע כד) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנער ואולד אותו בכל ארץ כנען, ארץ כנען ממש, ארץ ששאר החילות העליונים נשברים תחתיה שם, ואין להם קיום עמה: ע"כ מההשמטות

אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו וגו'. רבי חייא פתח, (תהלים קכא) ה' ישמרך מפל רע ישמר את נפשך. כיון שאמר ה' ישמרך מפל רע, לשם מה ישמר את נפשך? אלא ה' ישמרך מפל רע - בעולם הזה, ישמר את נפשך - באותו עולם.

שמירה של העולם הזה הוא, להיות האדם שמור מפני רעים מקטרגים שהולכים לקטרג בני האדם בעולם ולדבק בהם. באותו העולם מה זה? כמו שאמרנו, פשיצא אדם מן העולם הזה, אם הוא זוכה - נשמתו עולה ומתעטרת במקומה, ואם לא - פמה קבוצות של מחבלים מזמנים למשך אותו לגיהנם ולמסר אותו בידי דומה, שנמסר לממנה על הגיהנם, ושלש עשרה אלף רבוא ממנים עמו, וכלם מזמנים על נפשות הרשעים.

בא ראה, שבועה מדורים יש בגיהנם, ושבועה פתחים. ונשמת הרשע נכנסת, וכמה מלאכי חבלה, רוחות, שומרי השערים, ועליהם ממנה אחד בכל שער ושער, ונשמות הרשעים נמסרות לאותם ממנים על ידי דומה. כיון שנמסרות בידיהם, סותמים שערים של אש לוהט.

שהרי יש שערים אחר שערים. כל השערים פתוחים וסגורים, החיצוניים פתוחים והפנימיים סגורים, ובכל שבת ושבת כלם פתוחים, ויוצאים הרשעים עד לאותם השערים החיצוניים, ופוגשים נשמות אחרות שמתעכבות בפתחים החיצוניים. וכשיוצאת שבת, הכרוז עומד בכל פתח ופתח ואומר: (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה וגו'.

בא ראה, נשמות הצדיקים הקדושים ברוך הוא שומר אותן שלא ימסרו לידי דומה, שהוא המקנה. זהו שכתוב ישמר צאתך ובוואך, וכתוב ישמר את נפשך.

אסרי לגפן עירה. מהי הגפן? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר (תהלים פ) גפן ממצרים תסיע, וכתוב (שם קכח) אשתך כגפן פריה. אשתך כגפן הקדושה היא. אמר רבי יוסי, זו הגפן שמברכים בה בורא פרי הגפן. בורא - היינו שכתוב (בראשית א) עץ עשה פרי. פרי הגפן - זה עץ פרי. עשה פרי - זכר. עץ פרי - זו נקבה. משום כך בורא פרי הגפן, זה זכר ונקבה כאחד. [נשמות הצדיקים הן פרי הגפן, כמו שנאמר בורא פרי הגפן.]

אסרי לגפן עירה - זה מלך המשיח שעתיד לשלט על כל חילות העמים, החילות המקנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות, והם חזק שלקהם להתחזק, ועתיד מלך המשיח להתגבר עליהם.

משום שגפן זו שולטת על כל אותם הפתחים התחתונים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, זו מנצחת למעלה. ישראל, שהם שרקה, יכלו וינצחו החילות האחרים למטה, ועל כלם יתגבר מלך המשיח. זהו שכתוב (זכריה ט) עני ורכב על חמור ועל עיר. עיר וחמור הם שני כתרים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, והם מצד השמאל, צד החל.

ימה שאמר עני - וכי מלך המשיח נקרא עני? אלא כך אמר רבי שמעון, משום שאין לו משלו, וקוראים לו מלך המשיח. זוהי הלבנה הקדושה למעלה שאין לה אור אלא מן השמש.

מלך המשיח הזה ישלט בשלטונו, יתחד במקומו, ואז (שם) הנה מלכך יבוא לך, סתם. אם למטה - עני הוא, שהרי בצד הלבנה הוא. אם למעלה - עני, אספקלריה שאינה מאירה, להם עני. ועם כל זה, רכב על חמור ועל עיר, חזקם של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לכפותם תחתיו, ויתחזק הקדוש ברוך הוא במקומו.

כבס ביין לבושו, כמו שנאמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, וכתוב פורה דרכתי לבדי וגו'. כבס ביין - זה הצד של גבורה, דין הקשה, להיות על עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ובדם ענבים סותה - זה העץ למטה, בית דין שנקרא ענבים, והיו נמסר [נשמר] בדם ענבים כדי להתלבש בשניהם, לשבר תחתיו כל שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ומלכי העולם.

רבי יוסי פתח ואמר, אסרי לגפן עירה, וכתוב (בראשית מ) ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה. בא ראה כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד רבונם ולא מסתכלים בדברי התורה ולא יודעים דרכיהם במה יתפסו, שכתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יפלו.

בזמן קדמון היתה נבואה שורה על בני אדם, והיו יודעים ומתבוננים לדעת בכבוד העליון. כיון שפסקה מהם נבואה, היו משתמשים בבת קול. עכשו פסקה נבואה ופסקה בת קול, ולא משתמשים בני אדם אלא בחלום.

וחלום הוא דרך תחתונה היא חיצונה, שהרי שנינו, חלום הוא אחד מששים של נבואה, מה הטעם? משום שבא מדרגה ששית למטה, והרי נתבאר. בא ראה, החלום נראה לכלם, משום שחלום בא מצד השמאל, ויורד בכמה דרגות, ונראה חלום, אפלו לחיבים ואפלו לעובדי כוכבים ומזלות.

משום שלפעמים לוקחים חלום ושומעים אותם המינים הרעים, ומודיעים לבני אדם. מהם שצוחקים [בהם] על בני אדם ומודיעים להם דברים כוזבים, ולפעמים שומעים דברי אמת, ולפעמים שהם שלוחים לרשעים ומודיעים להם דברים עליונים.

מה כתוב ברשע הזה? ראה חלום אמת, שכתוב ובגפן שלשה שריגם. מהי גפן? זו כנסת ישראל, שכתוב (תהלים פ) הבט משמים וראה ופקד גפן זאת. משמים, שהרי במקום זה נזרקה, כמו שנאמר (איכה ב) השליך משמים ארץ. ופקד גפן זאת, גפן שהיא זאת, ודאי.

שלשה שריגם - כמו שנאמר (בראשית כט) שלשה עדרי צאן רבצים עליה. והיא כפרחת - שכתוב (מלכים א ה) ותרב חכמת שלמה, שהאירה הלבנה. עלתה נצה - זו ירושלים של מטה.

דָּבָר אַחֵר עֲלֵתָה נָצָה - לְמַעַלָּה, אוֹתָהּ דִּרְגָּה שְׁעוֹמֶדֶת עָלֶיהָ וּמִינִיקָהּ אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א) אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ עַל הָאָרֶץ. הִבְשִׁילוּ אֲשַׁכְּלֵתָהּ עֲנָבִים - לְשֹׁמֵר בָּהֶם יִין הַמִּשְׁמֵר.

רָאָה כִּמָּה רָאָה אוֹתוֹ רִשָּׁע. מָה כְּתוּב? (שם מ) וְכֹס פָּרְעָה בְּיָדִי וְאָקַח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם. כָּאֵן רָאָה אוֹתָהּ כּוֹס הַתְּרַעְלָה, וְנִיקַת בֵּית הַדִּין, שִׁיּוּצֵאֵת מֵאוֹתָם עֲנָבִים שֶׁנִּתְּנוּ לְפָרְעָה וּשְׁתָּה אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל. כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמַע אֶת זֶה יוֹסֵף, שָׁמַח וַיֵּדַע דְּבַר אֱמֶת בְּחִלּוֹם הָיָה. לָכֵן פָּתַר לוֹ חִלּוֹם לְטוֹב עַל שֶׁבִּשַׁר אֶת יוֹסֵף בָּזָה.

בֹּא רָאָה, אִסְרִי לִגְפוֹן עִירָה - שְׁנִכְפִּים תַּחַת הַגָּפוֹן הַזֶּה אוֹתָם חִילּוֹת חֲזָקִים שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, בְּשִׁבִּיל גְּפוֹן זֹאת נִקְשָׁר וְנִכְפָּה אוֹתוֹ הַכֹּחַ שֶׁלָּהֶם, וְנִתְבָּאֵר.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יֵשׁ גְּפוֹן וְיֵשׁ גְּפוֹ. יֵשׁ גְּפוֹ קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה, וְיֵשׁ גְּפוֹ שְׁנִקְרָאת (דברים לב) גְּפוֹ סְדוּם, וְיֵשׁ (ירמיה ב) גְּפוֹ נִכְרִיָּה בֵּת אֵל נִכְרִי. מִשּׁוּם כֵּךְ כְּתוּב גְּפוֹ זֹאת, אוֹתָהּ שְׁנִקְרָאת כֹּלָה זָרַע אֱמֶת. שׁוֹרֵק - אֵלוּ יִשְׂרָאֵל שִׁיּוּצֵאִים מֵהַגָּפוֹן הַזֶּה. כְּשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וְעָזְבוּ אֶת הַגָּפוֹן הַזֶּה, מָה כְּתוּב? כִּי מִגְּפוֹן סְדוּם גִּפְנִים וְגו', וְלָכֵן יֵשׁ גְּפוֹ וְיֵשׁ גְּפוֹ.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יִצְחָק, גִּלְדָּה בְּשִׁדָּה הָיָה, שֶׁהוּא דֶּרֶךְ יוֹתֵר יִשְׁרָה. הֵלְכוּ. עַד שֶׁהִלְכוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּתוּב (משלי לא) לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג כִּי כָל בֵּיתָהּ לִבֶּשׂ שָׁנִים. פְּסוּקַת זֶה רַבִּי חִזְקִיָּה חִבְּרָנוּ בְּאֵר בּוֹ, שֶׁאֲמַר, דִּין הָרָשָׁעִים בְּגִיּוֹהֶם שָׁנִים עֶשְׂרֵת חֹדֶשׁ, חֲצִי מֵהֶם בַּחֲמָה וְחֲצִי מֵהֶם בְּשִׁלְג.

בְּשַׁעָה שְׁנִכְנָסִים לָאֵשׁ, הֵם אוֹמְרִים: זֶהוּ וַדָּאִי גִיּוֹהֶם. נִכְנָסִים לְשִׁלְג, אוֹמְרִים: זֶה חֲרִיפוֹת הַחֹרֶף [הַקָּרָא] שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא. מִתְחִילִים וְאוֹמְרִים: וְהָ, וְאַחֵר כֵּךְ אוֹמְרִים: וַיִּ. וְדוֹד אָמַר, (תהלים מ) וַיַּעֲלֵנִי מִבּוֹר שְׁאוֹן מִטִּיט הַיּוֹן וַיִּקֶּם וְגו'. מִמָּקוֹם שְׁאוֹמְרִים וְהָ, וְאַחֵר כֵּךְ וַיִּ.

וְהִכִּין נִתְקֻנוֹת נַפְשָׁם? בְּשִׁלְג, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח) בְּפֶרֶשׁ שְׂדֵי מַלְכִים בָּהּ תִּשְׁלַג בְּצִלְמוֹן. יָכוֹל אִף יִשְׂרָאֵל כֵּן? תִּלְמוּד לומֵר, לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּל בֵּיתָהּ לִבֶּשׂ שָׁנִים. אֵל תִּקְרִי שָׁנִים אֲלֵא שָׁנִים, כְּמוֹ מִלָּה וּפְרִיעָה, צִיצִית וְתַפְלִין, מְזוּזָה וְגַר חֲנֻכָּה וְכו'.

בֹּא רָאָה, לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג - זֶה כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא כָּל בֵּיתָהּ לִבֶּשׂ שָׁנִים, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, שְׁכָתוֹב (ישעיה סג) חֲמוּץ בְּגָדִים וְגו', לְבוּשׁ שֶׁל חֲדָיו הַקְּשָׁה, לְהַפְרַע מַעֲמִים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְעֵתִיד הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לִלְבֶּשׂ לְבוּשׁ אֲדָם וְחֶרֶב אֲדָמָה וְלַהֲפֹרַע מֵהָאֲדָם. לְבוּשׁ אֲדָם, שְׁכָתוֹב חֲמוּץ בְּגָדִים, וְכָתוּב (שם) מַדּוּעַ אֲדָם לִלְבוּשָׁה. חֲסִיף אֲדָמָה, שְׁכָתוֹב (שם לד) חֶרֶב לֵה' מְלָאָה דָם. וְלַהֲפֹרַע מִן הָאֲדָם, שְׁכָתוֹב כִּי זָבַח לֵה' בְּבָצָרָה וְגו'. עוֹד כִּי כָל בֵּיתָהּ לִבֶּשׂ שָׁנִים - שֶׁהָיָה זֶה בֹּא מִצַּד שֶׁל חֲדָיו הַקְּשָׁה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַדָּאִי זֶה כֵּךְ, אֲלֵא כָּל בֵּיתָהּ לִבֶּשׂ שָׁנִים, מֵהֶם הַשָּׁנִים? אֵלוּ שָׁנִים קִדְמוֹנוּת, מִשּׁוּם שֶׁהִיא נִכְלָלֶת מִכָּלם וְיוֹנֶקֶת מִכָּל הַצְּדָדִים, כְּכָתוּב (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּגְשׁוּ בְּאוֹתוֹ תִּינוּק שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לְקוֹפּוּטְקִיָּא מֵאַחֲרֵי הַחֲמוּר, וְזָקוּן אֶחָד רוֹכֵב. אָמַר אוֹתוֹ זָקוּן לְאוֹתוֹ תִּינוּק, בְּנִי, אָמַר לִי אֶת פְּסוּקָה. אָמַר לוֹ, פְּסוּקִי אֵינִי אֶחָד, אֲלֵא רֵד לְמִטָּה אוֹ אֶרְכָּב לְפָנֶיךָ וְאִמַּר לָךְ. אָמַר לוֹ, לֹא רוּצָה, אֲנִי זָקוּן וְאַתָּה תִּינוּק, שֶׁאֲשַׁקֵּל אֶת עַצְמִי עִמָּךְ. אָמַר לוֹ, אִם כֵּךְ, אֲזִי לָמָּה שְׁאֵלָתְךָ פְּסוּקָה? אָמַר לוֹ, כֵּדִי שֶׁגִּלְדָּה בְּדֶרֶךְ. אָמַר, תַּפַּח רִחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ זָקוּן, שֶׁהוּא רוֹכֵב וְלֹא יוֹדַע דְּבַר, וְאִמַּר שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁקוֹל עַמִּי. נִפְרַד מֵאוֹתוֹ זָקוּן וְהִלְךְ לוֹ בְּדֶרֶךְ.

כְּשֶׁהִגִּיעוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק, קָרַב אֲלֵיהֶם. שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ וְסָח לָהֶם אֶת הַמַּעֲשֶׂה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, לָמָּה עָשִׂיתָ, לָךְ עָמְנוּ וְנִשְׁבַּח כָּאֵן וְנִשְׁמַע דְּבַר מִפִּיךָ. אָמַר לָהֶם, אֲנִי עֲנִי, שֶׁלֹּא אֶכְלָתִי הַיּוֹם הָיָה. הוֹצִיאֵנוּ לָחֶם וְנִתְּנוּ לוֹ. הִתְרַחַשׁ לָהֶם גִּס וּמִצָּאוּ מֵעֵצוֹן מִים דִּקְיָק תַּחַת עֵץ. שְׁתוּ מִמֶּנּוּ, וְהֵם שְׁתוּ וְנִשְׁבְּוּ.

פָּתַח אוֹתוֹ תִּינוּק וְאָמַר, (תהלים לו) לָדוֹד אֵל תִּתְחַר בְּמִרְעִים אֵל תִּקְנָא בְּעֵשִׂי עוֹלָה. לָדוֹד, אִם שִׁירָה - לֹא אָמַר, אִם תַּפְלָה - לֹא אָמַר. אֲלֵא בְּכָל מָקוֹם לָדוֹד סָתֵם, רוּחַ הַקְּדוֹשׁ אָמַר אֶת זֶה.

אֵל תִּתְחַר בְּמִרְעִים, מָה זֶה אֵל תִּתְחַר בְּמִרְעִים? הִיָּה צָרִיךְ (לְכָתוּב) אֵל תִּתְחַבֵּר! אֲלֵא אֵל תַּעֲשֶׂה תַּחֲרוֹת בְּמִרְעִים, כִּי לֹא יָדַעְתָּ יְסוֹד עֲצָמְךָ וְלֹא תוֹכַל לוֹ, אוֹלֵי הוּא עַץ שֶׁלֹּא נֶעְקָר לְעוֹלָמִים וְתִתְחַה מִלְּפָנָיו.

וְאֵל תִּקְנָא בְּעֵשִׂי עוֹלָה, שֶׁלֹּא תַשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא תִבָּא לְקַנָּא בָּהֶם, שֶׁכָּל מִי שֶׁרוּאָה אֶת מַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא מִקְנָא לְקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, עוֹבֵר עַל שְׁלֹשָׁה לְאוּמִים, שְׁכָתוֹב (שמות כ) לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי. לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם כִּי אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵל קָנָא.

לָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְהַפְרֵד מֵהֶם וּלְסֻטּוֹת דִּרְכּוֹ מֵהֶם, לָכֵן נִפְרַדְתִּי וְסֻטִּיתִי אֶת דִּרְכִּי. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה שֶׁמִּצָּאֵתִי אֶתְכֶם, אֲנִי אוֹמֵר פְּסוּקִים הִלְלוּ לְפָנֶיכֶם.

פָּתַח וְאָמַר, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, כָּאֵן אֶלְיִי קִטְנָה לָמָּה. מִשּׁוּם שֶׁקָּרִיאָהּ זֶה לֹא הִיָּתָה בְּשִׁלְמוֹת. מָה

הטעם: שְׁזָה לֹא הָיָה אֵלָּא בְּמִשְׁכָּן, וּבְאַרְצָא אַחֲרֵת מִשּׁוּם שְׁשִׁלְמוֹת לֹא נִמְצְאוּ אֵלָּא בְּאַרְצָא הַקְדוּשָׁה.

עוד, כָּאן שְׂכִינָה, [שָׁם, נִקְבְּהָ] שֶׁם שְׁלֵמוֹת שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה, אָדָם שֶׁת אֲנוּשׁ. אָדָם - שְׁלֵמוֹת זָכָר וְנִקְבָּה. כָּאן נִקְבָּה. עוד, סוּף הַפְּסוּק, וַיִּדְבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר, מִשּׁוּם כִּד אֱלֹ"ף קִטְנָה.

עוד אֱלֹ"ף קִטְנָה, מִשְׁל לְמִלָּךְ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּכִסְאוֹ וְכֹתֵר הַמַּלְכוּת עָלָיו, נִקְרָא מִלָּךְ עָלָיו. כְּשִׁינֵרד וְהוֹלֵךְ לְבֵית עֲבָדוֹ, נִקְרָא מִלָּךְ קִטָּן. כִּד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֹּל זָמַן שֶׁהוּא לְמַעַלָּה עַל הַכֹּל, נִקְרָא מִלָּךְ עָלָיו. כִּינֹן שֶׁהוֹרֵד מִדּוֹרוֹ לְמַטָּה, הוּא מִלָּךְ, אֲבָל לֹא עָלָיו כְּמוֹ מִקְדָּם, וְלָכֵן אֱלֹ"ף קִטְנָה.

וַיִּקְרָא, כִּד שְׂנִינִי, זָמַן אוֹתוֹ לְהִיכָלוֹ. מֵאֵהָל מוֹעֵד, מֵה זֶה אֵהָל מוֹעֵד? הָאֵהָל שֶׁבּוֹ תְלוּיִים מוֹעֵד וְחָג וְשִׁבְתָּ לְמִנּוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (בְּרַאשִׁית א) וְהָיוּ לְאַתֶּת וּלְמוֹעֲדִים. בּוֹ מִתְחִיל הַחֲשָׁבוֹן לְהַמְנוֹת, וּמִיָּהוּ? הַלְבָּנָה, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (יִשְׁעִיָּה לֵג) אֵהָם בַּל יִצְעֹן בַּל יִשַׁע יִתְדוֹתָיו לְנִצָּח.

לֵאמֹר, מֵה זֶה לֵאמֹר? כִּדִּי לְגִלּוֹת [אֲבָל הַכֹּל אֶחָד וְיָכָה הוּא, מִשּׁוּם שֶׁשְׁלֵמוֹת וְהִיכִי הוּא מְקוֹם לְגִלּוֹת] מֵה שֶׁהָיָה נִסְתֵּר פְּנִימָה. וּבְכָל מְקוֹם לֵאמֹר, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, שְׁנִתְּנָה רְשׁוֹת לְגִלּוֹת, אֲבָל הַכֹּל אֶחָד, וְיָכָה הוּא, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה נִמְנָה לְלִבָּנָה הַדְּבָר הַהוּא, מִמְּקוֹם שֶׁמֹּשֶׁה עוֹמֵד.

וַיִּדְבֵּר ה' - לְמַעַלָּה. אֶל מֹשֶׁה - בְּאַמְצָע. לֵאמֹר - אַחֲרוֹן, מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ רְשׁוֹת לְגִלּוֹת. וְעוֹד וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מֵה כְּתוּב לְמַעַלָּה? (שְׁמוֹת טו) וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה וְגו'. לְמֵה אֶל מֹשֶׁה? כִּד אֲמַרְוּ, מִשּׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה רָאָה אוֹתוֹ בְּהָר, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרָאָה לוֹ בְּמִרְאָה הָעֵינַן, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (שִׁם כז) כַּאֲשֶׁר הָרָאָה אֶתְּךָ בְּהָר. וְכְתוּב וַיִּכְתִּיב, (הַמְדַּבֵּר ח) כַּמִּרְאָה אֲשֶׁר הָרָאָה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו'. (שְׁמוֹת כח) וַיִּרְאֵה וַיַּעֲשֵׂה בְּתִבְיָתָם אֲשֶׁר אֶתְּךָ מִרְאָה בְּהָר. עֲכָשׁוּ הַבִּיאוּ לוֹ כִּדִּי שִׁירָאָה, אִם הוּא כְּמוֹ אוֹתוֹ מִשְׁכָּן שִׁירָאָה.

אֲבָל לְמֵה וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה? אֵלָּא, לְמִלָּךְ שֶׁרָצָה לְבָנוֹת פְּלִטְרִין לְגִבְיָה, צוּה אֶת הָאֲמָנִים: הִיכַל זֶה בְּמִקְוֹם פְּלוּנִי, וְהִיכַל זֶה בְּמִקְוֹם פְּלוּנִי, כָּאן מְקוֹם לְמַטָּה, וְכָאן מְקוֹם לְמַנְהֵל. כִּינֹן שֶׁעָשׂוּ אוֹתָם הָאֲמָנִים, הָרָאוּ לְמִלָּךְ. כִּד וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, בַּעַל הַבֵּית, אִישׁ הָאֵלֶּהִים. כִּינֹן שֶׁנִּשְׁלַם הַהִיכָל, הַזְמִינָה הַגִּבְיָה אֶת הַמִּלָּךְ לְהִיכָל, הַזְמִינָה אֶת בַּעַלָּה אֶתְּךָ, מִשּׁוּם כִּד וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה.

וּמִשּׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה הוּא בַּעַל הַבֵּית, מֵה כְּתוּב? (שְׁמוֹת לג) וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֵהָל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמִּחָנֶה. מֹשֶׁה שֶׁהוּא בַּעַל הַבֵּית עָשָׂה כִּד, מֵה שָׂאִין רְשׁוֹת לְאִישׁ אַחֵר לַעֲשׂוֹת כִּד.

וַיִּדְבֵּר ה' אֵלָיו - דִּרְגָּה אַחֲרֵת עָלְיוֹנָה. וְאָז, בְּשַׁעֲרֵה שֶׁהַזְמַן מֹשֶׁה לְהַכְנִס, אָז פָּתַח וְאָמַר, אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם. מֵה אָדָם עוֹשֶׂה כָּאן? אֵלָּא כְּשֶׁהַתְּחַבְּרוּ שְׁמֵשׁ וּלְבָנָה כְּאֶחָד, פָּתַח וְאָמַר אָדָם, כְּכְתוּב (חֲבֻקוֹק ג) שְׁמֵשׁ יָרַח עֲמֵד זָבֵלָה. עֲמֵד, וְלֹא עֲמֵדוֹ.

כִּי יִקְרִיב מִכֶּם - כָּאן נִרְמָז, מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה עֲבוֹדַת קִרְבָּן הַשֵּׁלֶם, שִׁימְצָא זָכָר וְנִקְבָּה. מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב מִכֶּם, שִׁימְצָא בְּמִרְאָה שְׁלֶכֶם. קִרְבָּן לַה' - שִׁמְקָרִיב הַכֹּל לְהַאֲחִיז כְּאֶחָד, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה.

מִן הַבְּהֵמָה - לְהִרְאוֹת אָדָם וּבְהֵמָה הַכֹּל כְּאֶחָד. מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן - אֵלָּו הַמִּרְכָּבוֹת הַטְּהוֹרוֹת. שְׁכִינֹן שֶׁאֲמַר מִן הַבְּהֵמָה, יָכוֹל מִן הַכֹּל, כִּינֹן טְהוֹרוֹת וּבִינֵן טְמֵאוֹת? חֲזַר וְאָמַר מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן.

תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבְּנֵכֶם, קִרְבְּנֵי הָיָה צְרִידָה (לְכַתֵּב)! מֵה זֶה קִרְבְּנֵכֶם? אֵלָּא בְּתַחֲלָה קִרְבָּן לַה', וְעֲכָשׁוּ קִרְבְּנֵכֶם. קִרְבָּן לַה' אָדָם. קִרְבְּנֵכֶם מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן, לְהִרְאוֹת יְחִיד מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה וּמִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה. מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה הֵינּוּ קִרְבָּן לַה'. מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה הֵינּוּ קִרְבְּנֵכֶם.

לְמִלָּךְ שִׁיּוֹשֵׁב עַל הַר עָלְיוֹן, לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, וְכִסֵּא מִתְקַן עַל אוֹתוֹ הַר, וּמִלָּךְ עָלְיוֹן עַל הַכֹּל. אָדָם שִׁמְקָרִיב דּוֹרוֹן לְמִלָּךְ, צְרִידָה לְעִלּוֹת מִדִּרְגָּה לְדִרְגָּה עַד שֶׁעוֹלָה מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה, לְמִקְוֹם שֶׁהַמִּלָּךְ יוֹשֵׁב עָלָיו עַל הַכֹּל, וְאָז יוֹדְעִים שֶׁהָרִי מַעֲלִים דּוֹרוֹן לְמִלָּךְ, וְאוֹתוֹ דּוֹרוֹן הוּא שֶׁל הַמִּלָּךְ. יוֹרֵד הַדּוֹרוֹן מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, הָרִי יוֹדְעִים שֶׁאוֹתוֹ דּוֹרוֹן שֶׁל הַמִּלָּךְ יוֹרֵד מִלְּמַעַלָּה לְאַהֲבָה הַמִּלָּךְ שֶׁהוּא לְמַטָּה.

כִּד בְּתַחֲלָה, אָדָם עוֹלָה בְּדִרְגוֹתָיו מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה, וְאָז קִרְבָּן לַה'. מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר, יוֹרֵד בְּדִרְגוֹתָיו מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה, וְאָז זֶה קִרְבְּנֵכֶם. וּמִשּׁוּם כִּד כְּתוּב (שִׁיר ה) אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יַיִן עִם חֲלָבִי, הֵינּוּ אָדָם וְקִרְבָּן לַה'. אֲכָלוּ רָעִים, הֵינּוּ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן, וְאָז תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבְּנֵכֶם.

בָּאוּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוֹנָדָה וְנִשְׁקוּהוּ עַל רֹאשׁוֹ. אֲמַרְוּ, בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שֶׁזִּכְּנוֹ לְשִׁמְעַת אֶת זֶה, וּבְרוּךְ הַרְחֵמֵן שֶׁלֹּא נִאֲבְדוּ הַדְּבָרִים הַלְלוּ בְּאוֹתוֹ זָקֵן. קָמוּ וְהִלְכּוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ גִפֶּן אַחַת נְטוּעָה בְּגִנָּה אַחַת.

פָּתַח אוֹתוֹ תִּינוֹק וְאָמַר, אֲסָרִי לְגִפֶּן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתוֹנוֹ. פְּסוּק זֶה הוּא סוּד עָלְיוֹן. אֲסָרִי!! אֲסָר הָיָה צְרִידָה לְכַתֵּב! עִירָה!! עִיר הָיָה צְרִידָה לְכַתֵּב! אֵלָּא סוּד הוּא לְדִרְדִּיקִים שֶׁהֵם בְּבֵית רֶבֶן לְהַשְׁמֵר מֵאוֹתוֹ הַחַץ שֶׁל עִיר, וְהַשֵּׁם הַקְדוּשׁ נִכְלָל שָׁם י"ה.

וְכִמּוֹ שֶׁכָּאן רְמוֹז הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, כִּד גַּם וְלִשְׂרָקָה, שוֹרֵק הָיָה צְרִידָה לְכַתֵּב! נִכְלָל שְׁמָה ו"ה. בְּנִי!! בּוֹ



היה צריך לכתוב! שורק, בכתוב (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק. בן, בכתוב (זכריה ט) בן אתנות. למה שרקה, ולמה בני?

אלא, כמו שיש שם קדוש לקפות את העיר, כך גם יש שם קדוש לקפות כח אחר, שהוא חמור, שאלמלא השם הקדוש רמוז כאן, היו מחריבים עולם, י"ה בלח זה, [י"ה] וי"ה בלח זה, לשמר מהם את העולם, ולשמר את האדם שלא ישלטו בו בעולם.

אסרי לגפן, איזו גפן? זו כנסת ישראל. ולמה נקראת גפן? אלא מה גפן לא מקבלת עליה נטיעה אחרת, כך גם כנסת ישראל לא מקבלת עליה אלא את הקדוש ברוך הוא, ומשום כנסת ישראל נכפית לפני כל הכחות האחרים ולא יכולים להרע ולשלט בעולם, ולכן הטיל הכתוב את השם הקדוש ביניהם בצד זה ובצד זה. בני אתנו, שנעקר משום אותו שורק, כמו שנאמר ואנכי נטעתיך שורק וגו'.

כבס בינו לבשו וגו'. כבס! כבס היה צריך לכתוב! אלא כבס מיום שנברא העולם, ומיהו? זה מלך המשיח. בינו - צד השמאל. ובכס ענבים - צד השמאל, למטה. ועתיד מלך המשיח לשלט למעלה על כל הכחות האחרים של העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, ולשבר את כחם מלמעלה ומלמטה.

דבר אחר כבס בינו לבשו - כמו היינו הנה, מראה שמחה, וכלו דין [לעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות]. כך גם מלך המשיח, מראה שמחה לישראל, וכלו דין לעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. כתוב (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, זו רוחו של מלך המשיח, ומיום שנברא העולם הוא רוחץ לבושו בינו העליון.

ראה מה כתוב אחריו, חקלילי עינים מינו ולכן שנים מחלב. זה יין העליון, [שמרוה של התורה] של התורה שמרוה, ממנו שותה. ולכן שנים מחלב, שהרי התורה יין וחלב, תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

כתוב (תהלים קד) ויין? שמח לבב אנוש [למה? משום שממקום של שמחה הוא בא, ומהו סוף הפסוק? להצהיל פנים משמן, ודאי ממקום שנקרא שמן. בא ראה, שירת היין חדנה, הוא מקום שכל שמחה יוצאת ממנו, וסוף דין, מה הטעם? משום שסופו מקום כנוס של הכל, דין הוא, ובו נדון העולם, ולכן ראשית חדנה, וסוף דין. משום כך להצהיל פנים משמן, ממקום שכל חדנה יוצאת ממנו.

ולחם לבב אנוש יסעד, איזה לחם? אלא לחם סועד [סומך] את העולם. ואם תאמר שבו תלוי לבדו סעד העולם - לא כך, שהרי לילה בלי יום לא נמצא, ולא צריך להפרידם. ומי שמפרידם יתפרד מהחיים, והינו שכתוב (דברים ח) למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, משום שלא צריך להפריד.

ואם תאמר, דוד איך אמר ולחם לבב אנוש יסעד, הואיל ולא תלוי בו לבדו סעד כל העולם? אלא דיוק הדבר ולחם, וא"ו התוסף, כמו וזה, ועל זה הפל נמצא כאחד.

בא ראה, מי שמברך על המזון, לא יברך על שלחן ריק, וצריך להמצא לחם על השלחן וכוס של יין בימיו, מה הטעם? בשביל לקשר שמאל בימיו, ולחם שיתברך מהם ולהתקשר בהם, ולהיות הכל קשר אחד, לברך את השם הקדוש כראוי. שהרי לחם נקשר בינו, ויין בימיו, ואז הברכות שורות בעולם, והשלחן נתקן כראוי.

אמר רבי יצחק, אלמלא לא הודמנה לנו דרך זו אלא לשמע הדברים הללו - די לנו. אמר רבי יהודה, נאה הוא לתינוק זה שלא ידע כל זה, ואני פוחד עליו אם יתקנס בעולם משום זה. אמר רבי יצחק, ולמה? אמר לו, משום שתינוק זה יכול להסתכל במקום שאין רשות לאדם להסתכל בו, ואני פוחד עליו, שעד שלא יגיע לפרקו ישיג ויסתכל וינגישו אותו.

שמע אותו התינוק. אמר, אני פוחד מענש לעולמים, שהרי בשעה שאבא הסתלק מן העולם, ברוך אותי והתפלל עלי, וידעתי שזכות אבי תגן עלי. אמרו לו, ומי הוא אביך? אמר, [אין רבי יהודה] בנו של רב המנונא הגדול. לקחו אותו והרכיבו אותו על כתפיהם שלשה מילין.

קראו עליו, (שופטים יד) מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוך וגו'. אמר להם אותו תינוק, דבר בא לידכם, פרשו אותו. אמרו לו, הקדוש ברוך הוא זמן לנו את דרך החיים, אמר אתה.

פתח ואמר, מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוך, פסוק זה יש לנו בו סמך. מהאכל - זה צדיק, שכתוב (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו. צדיק אוכל ודאי ונוטל הכל, למה? לשבע נפשו, לתת שבע לאותו מקום שנקרא נפש דוד. יצא מאכל - שאלמלא אותו צדיק לא יצא מזון לעולמים ולא יוכל העולם לעמד [בו]. ומעז יצא מתוך - זה יצחק שברך את יעקב (בראשית כז) בטל השמים ומשמני הארץ.

עוד, אף על גב שהכל אחד, אלולא תקף הדין הקשה, לא יוצא דבש. מי הדבש? זו תורה שבעל פה,

שְׁכָתוֹב (תהלים יט) וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנִפְתָּ צוּפִים. וּמַעַז - זו תוֹרָה שֶׁבְכָתֵב, שְׁכָתוֹב (שם כט) ה' עֹז לַעֲמוֹ יִתֵּן. יֵצֵא מִתּוֹק - זו תוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה.

הָלְכוּ כְּאֶחָד שְׁלֹשָׁה יָמִים, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְמִבּוֹי שֶׁל הַקִּיר שֶׁל אֲמוֹ. כִּיּוֹן שֶׁרָאָתָה אוֹתוֹ, סִדְרָה אֶת הַבֵּית, וְיָשְׁבוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה יָמִים אַחֲרֵיהֶם. בָּרְכוּ אוֹתוֹ וְהָלְכוּ, וְסִדְרוּ דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר, וְדָאֵי יִרְשֵׁת הַתּוֹרָה יִרְשֵׁ, וְאַלְמָלָא זְכוּת אַבוֹת יַעֲנֵשׁ מִלְּמַעְלָה. אֲבָל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתָם שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר הַתּוֹרָה, יוֹרְשִׁים אוֹתָהּ הֵם וּבְנֵיהֶם לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה נט) וְאֲנִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אֶמַר ה' רוּחִי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְגו'.

זְבוּלוֹן לְחוּף יָמִים יֵשֶׁבֶן וְהוּא לְחוּף אֲנִית וְיִרְכָתוֹ וְגו'. רַבִּי אַבָּא פָתַח, (תהלים מה) חֲגוֹר חֲרָבָךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדֵךְ וְהִדְרָךְ. וְכִי זֶה הוּד וְהִדְרָךְ לְחֹגֵר כְּלִי זָנוּ וְלִהְיוֹתָ בְּזָה? מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְעוֹרֵךְ קֶרֶב בַּתּוֹרָה וּמִזְרוֹ עֲצָמוֹ בָּה - זֶהוּ שֶׁבַח [שֶׁל רַבּוֹנוֹ], זֶהוּ הוּד וְהִדְרָךְ, וְאַתָּה אוֹמֵר חֲגוֹר חֲרָבָךָ?

אֲלָא וְדָאֵי שְׁעָקֵר הַדְּבָר, אוֹת בְּרִית הַקְדֵּשׁ נִתֵּן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְרָשָׁם אוֹתוֹ בְּבִנְיָ אָדָם כְּדֵי שִׁישְׁמְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִפְגְּמוּ אוֹתוֹ בְּפָגַם אֶת רָשָׁם הַמִּלֵּךְ הַזֶּה, וּמִי שֶׁפּוֹגֵם אוֹתוֹ, הָרִי עוֹמֶדֶת נִגְדוֹ (ויקרא כו) חָרֵב נִקְמַת נִקָּם בְּרִית, לְנִקָּם נִקְמַת הַבְּרִית הַקְדוֹשׁ שֶׁנִּרְשָׁם בּוֹ, וְהוּא פּוֹגֵם אוֹתוֹ.

וּמִי שֶׁרוֹצֵה לְשֹׁמֵר מְקוֹם זֶה, יִזְדָּרוּ וְיִתְקַן עֲצָמוֹ וְיִשִּׁים כְּנִגְדוֹ בְּשַׁעַה שֶׁהֵיכָר תוֹקֵף אוֹתוֹ אֶת הַחֶרֶב שְׁעוֹמֶדֶת עַל הַיָּרֵךְ, לְהַפְרֵעַ מִמִּי שֶׁפּוֹגֵם מְקוֹם זֶה, וְאִזּוּ חֲגוֹר חֲרָבָךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר. גִּבּוֹר הוּא, וְגִבּוֹר נִקְרָא. וְעַל כֵּן הוֹדֵךְ וְהִדְרָךְ.

דְּבָר אַחֵר חֲגוֹר חֲרָבָךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר - מִי שִׁיוֹצֵא לְדָרְךָ, יִתְקַן עֲצָמוֹ בַּתְּפִלָּה שֶׁל רַבּוֹנוֹ וְיִזְדָּרוּ בַּצֶּדֶק הַזֶּה, חָרֵב עֲלִיוֹנָה, בַּתְּפִלָּה וּבִקְשׁוֹת עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לְדָרְךָ, כְּכָתוּב (תהלים פה) צֶדֶק לִפְנֵי יְהוָה וְיִשְׁלַם לְדָרְךָ פָּעֻמִּי.

בֹּא רֵאָה, זְבוּלוֹן תִּמְיֵד יֵצֵא לְדָרְכִים וְלִשְׁבִּילִים וְעַרְךָ קֶרֶבוֹת, וְהִזְדָּרוּ בַּחֲרֵב הָעֲלִיוֹנָה הַזֹּאת בַּתְּפִלָּה וּבִקְשׁוֹת עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לְדָרְךָ, וְאִזּוּ נִצַּח אֶת הָעַמִּים וְהַתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם. וְאִם תֹּאמַר, יְהוָה הָרִי נִתְקַן לָזֶה לְעַרְךָ קֶרֶבוֹת וְתִקּוּנִים בַּחֲרֵב הַזֹּאת, לָמָּה זְבוּלוֹן?

אֲלָא. בֹּא רֵאָה, שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הָלְלוּ, כָּלֵם תִּקּוּן שֶׁל הַמֶּלֶכָה הֵם. שְׁנֵי תִקּוּנִים שֶׁל נִקְבוֹת אֲמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, אֶחָד לְרוּעָה הָעֲלִיוֹן - יוֹבֵל, וְאֶחָד לְכַלָּה - שְׁנֵת הַשְּׁמִטָּה. תִּקּוּן אֶחָד לְמַעְלָה, וְתִקּוּן אֶחָד לְמַטָּה. גַּם מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית הוּא כֵּן, בְּשִׁנֵּי הַמְּקוֹמוֹת הָלְלוּ. מַעֲשֵׂה אֶחָד לְמַעְלָה, וּמַעֲשֵׂה אֶחָד לְמַטָּה, וְלָכֵן נִפְתַּח הַתּוֹרָה בְּב', מַעֲשֵׂה שְׁלֹמֹה מַעֲשֵׂה שְׁלֹמֹה. זֶה עוֹשֶׂה עוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וְזֶה עוֹשֶׂה עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. כִּמוֹ זֶה.

שְׁנֵי תִקּוּנִים שֶׁל נִקְבוֹת אֲמַר שְׁלֹמֹה, אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. אֶחָד לְמַעְלָה - בַּתְּקוּן עֲלִיוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ. אֶחָד לְמַטָּה - בַּתְּקוּן תַּחְתּוֹן כִּמוֹ שְׁלֹמֹה.

בֹּא רֵאָה, אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הַקְדוֹשׁ שְׁזָכָה לָזֶה. וְהָרִי נִתְבָּאֵר, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא נִמְצָאָה מִטָּה שְׁלֹמָה כִּמוֹ מִסְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּבְשַׁעַה שֶׁרָצָה לְהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, אִזּוּ הָיָה שְׁלֵם בְּכָל צְדָדָיו. אֲבָרְהָם מִימֵינוֹ, יִצְחָק מִשְׁמַאלוֹ, הוּא בְּאִמְצָע, שְׂכִינָה לִפְנֵי. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת זֶה, קָרָא לְבָנָיו וְאָמַר לָהֶם הֲאִסְפוּ, כְּדֵי שִׁמְצָא תִקּוּן שְׁלֹמֹה וְשְׁלֹמָה.

בֹּא רֵאָה אֶת סוֹד הַדְּבָר. שְׁנֵי תִקּוּנִים נִמְצְאוּ שָׁם, אֶחָד עֲלִיוֹן וְאֶחָד תַּחְתּוֹן, שִׁיחִיָּה הַכֹּל שְׁלֵם כְּרֵאֻי. תִּקּוּן עֲלִיוֹן, תִּקּוּן נִסְתָּר וְנִגְלָה, שֶׁהָרִי תִקּוּן שֶׁל הַיּוֹבֵל הוּא, אוֹתוֹ שֶׁאֲמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, כִּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, הָרֵאשׁ הַנִּסְתָּר שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה כָּאֵן וְלֹא יָכָה לְגִלּוֹתוֹ. הַזְּרוּעוֹת וְהַגּוֹף הִתְגַּלּוּ, וְהֵם יְדוּעִים. שׁוֹקִים נִסְתָּרוּ וְלֹא הִתְגַּלּוּ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁנִּבְנוּאָה לֹא שׁוֹרָה כִּי אִם בְּאִרְץ הַקְדוּשָׁה, וְתִקּוּן זֶה נִסְתָּר וְנִגְלָה.

תִּקּוּן אַחֵר לְמַטָּה - תִּקּוּן הַכַּלָּה שֶׁאֲמַר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, זֶהוּ תִקּוּן שֶׁהִתְגַּלָּה יוֹתֵר, וְתִקּוּן זֶה בְּשִׁנֵּים עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁהֵם תַּחְתִּיתָה, וְתִקּוּן הַגּוֹף שֶׁלָּה.

פָּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר, (מלכים-א ז) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוֹצֵק וְגו'. וְכָתוּב עֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בְּקָר שְׁלֹשָׁה פָּנִים צְפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים יָמָה וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים נֹגְבָה וְגו'. וְהֵם עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה וְגו'. וְכָתוּב וְאֶת הַבְּקָר שְׁנֵים עָשָׂר תַּחַת הַיָּם [וְגו']. עֹמֵד עַל שְׁנֵי עָשָׂר בְּקָר, כֵּן הוּא וְדָאֵי, שֶׁהֵם הָיָה מִתְקַן בְּשִׁנֵּים עָשָׂר בְּשִׁנֵּי עוֹלָמוֹת, בְּשִׁנֵּים עָשָׂר לְמַעְלָה מִכְּרָבוֹת מִמְּנוֹת לְמַעְלָה בְּשִׁנֵּים עָשָׂר, לְמַטָּה שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת הַתִּקּוּן הָעֲלִיוֹן וְרָאָה שְׂכִינָה עוֹמֶדֶת מוֹלֵד, רָצָה לְהַשְׁלִים תִּקּוּנָהּ. קָרָא לְשִׁנֵּים עָשָׂר בְּנָיו, וְאָמַר לָהֶם הֲאִסְפוּ, הִתְקִינוּ עֲצָמְכֶם לְהַשְׁלִים אֶת הָאִמּוּנָה.

בֹּא רֵאָה, שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים בְּאִרְבָּעָה דְּגָלִים בְּאִרְבָּעָה צְדָדִים, שְׁלֹשָׁה פָּנִים צְפוֹנָה, וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים יָמָה, וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים נֹגְבָה, וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים מְזֻרְחָה, וְהֵם עֲלֵיהֶם. וְכֵן הוּא וְדָאֵי, שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְכָל צֶדֶד, לְאִרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וּשְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְזֵרוּעַ יְמִין, וּשְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְזֵרוּעַ שְׂמָאל, וּשְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְיָרֵךְ.

ימין, ושלשה שבטים לירד שמאל, וגוף השכינה עליהם. זהו שכתוב והים עליהם.

מה הטעם שלשה שבטים לזרוע ושלשה שבטים לירד וכן לכל? אלא סוד הדבר - שלשה קשרים הם בזרוע ימין, ושלשה בשמאל, ושלשה בירד ימין, ושלשה קשרים בירד שמאל. נמצאו שנים עשר קשרים לארבעה צדדים, והגוף עליהם. נמצאו שנים עשר עם הגוף כמו שלמעלה. מנין לנו? שכתוב (בראשית מט) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, וזאת, משום שבה השתלם החשבון, כמו שנאמר והים עליהם מלמעלה.

שבועה עיני ה' (זכריה ז) - הם שבועה עיני העדה, שבועים סנהדרין. שערותיה, כמו שכתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה מאת אלה וגו'. כל הפקודים למחנה ראובן, וכן לכלם.

ואם תאמר, במצרים בהסתלקות יעקב מהעולם, שנמצאה שלמות באותה שעה, כל זה איפה הוא? ודאי שבועים נפשות היו, וכל אותם שהולידו בשבע עשרה שנים שאין להם חשבון, פכתוב (שמות א) ובני ישראל פרו וישרצו ויירבו ויעצמו בממד מאד, וכתוב (תהלים מ) עצמו משערות ראשי. אשרי חלקו של יעקב השלם, שהוא השתלם למעלה ולמטה.

אמר רבי אלעזר, ודאי כך הוא, אבל בתקון העליון של היובל איך נמצא כל זה? אמר לו, אריה, כיון שסדר רגליו להכנס לקרם, מיהו שייבנס עמו?

פתח רבי אלעזר ואמר, (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש. זה תקון העליון הזה, הוא הכל אחד, לא היה בו פירוד פתחתון הזה, שהרי כתוב (בראשית ב) ומשם פירד והיה לארבעה ראשים. ואף על גב שיש בו פירוד, כשיבנונו בדברים, הכל עולה לאחד.

אבל תקון היובל הזה עומד על שנים עשר, כמו התחתון הזה, ואף על גב שהוא אחד, האחד הזה משלים לכל צד, בצד זה ובצד זה. אותם ששה צדדים עליונים הם שנים עשר, שכל אחד מלווה לחברו ונכלל ממנו, ונמצאו שנים עשר, והגוף והכל עומד על שנים עשר. מי הגוף? זה יעקב, והרי נתבאר, אלא ראש וגוף באחד עומדים.

עוד שנים עשר - שלשה קשרים של זרוע ימין, חס"ד חסדים. שלשה קשרים של זרוע שמאל, גבור"ה גבורות. שלשה קשרים בירד ימין, נצ"ח נצחים. שלשה קשרים בירד שמאל, הו"ד והודות - הרי שנים עשר. והגוף עומד עליהם - הרי שלשה עשר. עוד, בשלש עשרה מדות התורה מתפרשת, והכל אחד, מלמעלה למטה ביחוד, עד אותו מקום שעומד על פירוד.

שבועה עינים עליונים, אלה שכתוב (זכריה ד) עיני ה' המה משוטטים, זכרים, שהרי זהו מקום של זכר הוא. כאן עיני ה' משוטטות, בתקון השכינה למטה, מקום של הנקבה [עומדת]. שבע עינים עליונות כנגד זה שכתוב לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. מקום זה משלים לכל צד.

עוד השער, פכתוב (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה'. זהו שכתוב (שם מ) עצמו משערות ראשי. וכתוב (איכה ג) חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. ותקונים אלו התעלו [ממקום] למקום אחר. ואף על גב שפאן נאמר יותר, ועלה במשקל עליון ותחתון, ושלמה המלך אמרם והצטרבנו לפרשם. אשרי חלקם של הצדיקים יותר, שיודעים דרך הקדוש ברוך הוא, וכאן הכל התגלה ליודעי מדות.

אמר רבי יהודה, זבולן ויששכר תנאי עשו. אחד יושב ועוסק בתורה, ואחד יוצא ועושה מסחר, ותומך ביששכר, שכתוב (משלי ג) ותמכיה מאשר. והנה פורש לימים לעשות מסחר, וחלקו כך היה, שהרי הים היה ירשתו. ולכן קורא לו ירד. דרך הירד לצאת ולהכנס. זהו שכתוב (דברים לג) שמח זבולן בצאתו ויששכר באהליד. לחוף ימים ישכן - באותם יורדי הים לעשות מסחר. לחוף ימים - אף על גב שים אחד היה בירשתו, בשני ימים הוא שורה.

רבי יוסי אמר, כל שאר הימים היו מתפשטים סחורה בים שלו. והוא לחוף אגית, מקום ששם נמצאות כל האניות לעשות סחורה. וירכתו, אמר רבי חזקיה, ירכתו מגיעה עד גבול צידון, ותחום שלו נפרד עד אותו מקום, וסחורה של כל בעלי הסחורה סובבים, ושבים בסחורתם לאותו מקום.

רבי אחא אמר, כתוב (ויקרא ב) ולא תשביית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנד תקריב מלח. וכי למה מלח? אלא משום שהוא ממרק ומבשם את המר לתת לו טעם, ואם לא היה [משום] מלח, לא יכול העולם לסבל את המר. זהו שכתוב (ישעיה כו) כי פאשר משפטיו לארץ צדק למדו ישובי תבל. וכתוב (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך.

ומלח היא ברית שהעולם עומד בו, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ולכן נקרא ברית אלהיך, ונקרא גם המלח, והים נקרא על שמו.

רבי חייא אמר, כתוב (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב, זה המלח בים [במים], ומי שמפרידם גורם לעצמו מיתה, לכן כתוב לא תשביית מלח, שהרי זה לא הולך בלי זה.

אמר רבי אחא, ים אחד הוא, ונקרא ימים. אלא יש מקום בים שהוא מים צלולים, ויש מקום שבו מים מתוקים, ויש מקום בו מים מרים, ולכן קוראים ימים, ועל זה לחוף ימים. אמר רבי אבא, כל שבט ושבת וכל אחד ואחד קשר אחד מאותם קשרים שמתחברים בגוף.

רבי אבא היה יושב לילה אחד, וקם לעסוק בתורה. עד שהיה יושב, בא רבי יוסי והכה בפתח. אמר, בתבת השרים מצויים תכשיטים.

ישבו ועסקו בתורה. בין כך קם בן המארח וישב לפניו. אמר להם, מה שכתוב (יהושע ב) והחיתתם את אבי ואם אמי וגו', וכתוב ונתתם לי אות אמת, מה רצתה מהם? אמר רבי אבא, יפה שאלת, אבל אם שמעת דבר - אמר בני. אמר, עוד שאלה, שהרי הם נתנו לה מה שלא רצתה מהם, שכתוב את תקנות חוט השני הזה תקשרי בחלום וגו'.

אלא כך למדנו, היא רצתה סימן חיים, שכתוב והחיתתם את אבי וגו', ואמרה, סימן חיים אינו שורה אלא באות אמת, ומהי אות אמת? זו אות ו', משום שבו שרונים חיים. כך למדנו, סימן של משה בקשה, והם למה נתנו לה תקנות חוט השני?

אלא, הם אמרו, משה הרי הסתלק מן העולם, שהרי התכנס השמש, והרי הגיע זמן הלבנה לשלט, סימן של הלבנה יש לנו לתת לה, ומהו? תקנות חוט השני הזה, כמו שנאמר (שיר ד) כחוט השני שפתותיך. סימן של יהושע יהיה אצלך, משום שפעת שלטון הלבנה. כמו רבי אבא ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו, ודאי עתיד אתה להיות ראש ישיבה או איש גדול בישראל, ומהו? רבי בון.

עוד שאל ואמר, כל בני יעקב שנים עשר שבטים, הסתדרו למטה כמו שלמעלה, למה הקדים בברכות את זבולון לישראל תמיד, והרי יששכר השתדלו בתורה, ותורה מקדימה בכל מקום? למה הקדים את זבולון בברכות? אביו הקדים אותו, משה הקדים אותו?

אלא זבולון זכה על שהוציא פת מפיו ונתן לפיו של יששכר, משום כך הקדימו בברכות. מכאן למדנו, מי שסועד את בעל התורה, נוטל ברכות למעלה ולמטה, ולא עוד, אלא שזוכה לשני שלחנות, מה שלא זוכה בן אדם אחר. זוכה לעשר שיתברך בעולם הזה, וזוכה להיות לו חלק בעולם הבא. זהו שכתוב זבולון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית. כיון שכתוב לחוף ימים, אז למה והוא לחוף אגית? אלא לחוף ימים - בעולם הזה, לחוף אגית - בעולם הבא, כמו שנאמר (תהלים קד) שם אגיות יהלכון וגו'. ששם הוא שפע העולם הבא.

פתח ואמר, (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. וכי מי קרוב למלך כמו כנסת ישראל, שהיא אומרת, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו? אלא בנות ירושלים אלו הם נשמות הצדיקים, שהם תמיד קרובים למלך, ומודיעים למלך בכל יום את עסקי הגבירה.

שכך למדנו, בשעה שהנשמה יורדת לעולם, כנסת ישראל נכנסת עליה בקיום של שבעה, שתגיד למלך ותודיע לו אהבתה אליו, כדי להתפס עמו.

ובמה? משום שחייב על בן אדם ליחד את השם הקדוש בפה, בלב ונפש, ולקשר הכל כשלהבת הקשורה בגחלת, ובאותו היחוד שעושה, גורם לפס המלך עם הגבירה, ומודיע למלך אהבתה אליו.

דבר אחר בנות ירושלים - אלו שנים עשר שבטים, ששינו, ירושלים עומדת על שנים עשר הרים. ומי שאמר על שבעה, לא אמר להשלים שלמות. ואף על גב שהכל אחד, שיש שבעה ויש ארבעה ויש שנים עשר, והכל אחד.

ודאי על שנים עשר הרים עומדת, שלשה הרים לצד זה, ושלשה הרים לצד זה, וכן לארבע זוויות, ואז נקראת חיה, כמו שנאמר (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל. ואלה נקראות בנות ירושלים, משום שעומדת עליהן, והן מעידות עדות למלך על כנסת ישראל. זהו שכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. אמר רבי יהודה, אשרי חלקם של ישראל שיוצאים דרכי הקדוש ברוך הוא, עליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובה בחר ה' וגו'.

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפטים. אמר רבי אלעזר, וכי יששכר נקרא חמור? אם משום שהשתדל בתורה, נקרא לו סוס או אריה או נמר, למה חמור? אלא אמרו, משום שחמור נושא משא, ולא בועט באדונו כמו שאר בהמות, ואין בו גסות הרוח, ולא חושש לשכב במקום מתקן. אף כך יששכר, שהשתדלו בתורה, נוטל משא התורה, ולא בועט בקדוש-ברוך-הוא, ואין בו גסות הרוח, כמו החמור שלא חושש לכבודו אלא לכבוד רבונו [רב]. רבץ בין המשפטים, כמו שאמרנו (אבות פ"ו) ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל.

דבר אחר יששכר חמר גרם רבץ וגו' - פתח ואמר, (תהלים כז) לדוד ה' אורי וישעי ממי אירע ה' מעוז חיי ממי אפחד. כמה חביבים הם דברי התורה, כמה חביבים אותם שמשתדלים בתורה לפני

הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מפגעי העולם, שמור הוא למעלה, שמור הוא למטה. ולא עוד, אלא שכופת כל פגעי העולם ומוריד אותם לעמק תהום רבה.

בא ראה, בשעה שנקנס הלילה, הפתחים נסתמים, וכלבים וחמורים שורים ומשוטטים בעולם, ונתנת רשות להשחית, וכל בני העולם ישנים במטותיהם, ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה. כשמתעוררת רוח צפון ונחלק הלילה, התעוררות קדשה מתעוררת בעולם, וזה נאמר בכמה מקומות.

אשרי חלקו של אותו אדם שעומד באותה שעה ומשתדל בתורה. כיון שהוא פותח בתורה, את כל אותם המינים הרעים הוא מכניס לנקב תהום רבה, וכופת את החמור, ומורידו בשרים שתחת העפר של זהמת הקשר.

משום כך יששכר, שהשתדלותו בתורה, כופת את החמור ומוריד אותו מאותו גרם המעלות, שהוא עולה להזיק לעולם, ושם מדורו בין המשפטים, בין זהמת השרים שבפער.

בא ראה מה כתוב, וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד. וירא מנחה כי טוב - זו תורה שבכתב. ואת הארץ כי נעמה - זו תורה שבעל פה. ויט שכמו לסבל - לסבל על התורה ולדבק בה ימים ולילות. ויהי למס עבד - להיות עובד את הקדוש ברוך הוא ולדבק בו ולהתיישב את עצמו בה.

רבי שמעון ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים מהגליל העליון לטבריה. אמר רבי שמעון, גלף ונשתדל בתורה, שכל מי שיודע להשתדל בתורה ולא משתדל - מתחייב בנפשו, ולא עוד, אלא נותנים עליו על הארץ ושעבוד רע, שכתוב ביששכר ויט שכמו לסבל. מה זה ויט? סטה, כמו שנאמר (שמואל-א ח) ויטו אחרי הבצע. מי שסוטה דרכו ונעצמו שלא לסבל על תורה, מיד ויהי למס עבד.

פתח רבי שמעון ואמר, (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצותיהם אמלא. אשריהם בני העולם, אותם שמשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, ויורש בכל יום ירשת העולם הבא. זהו שכתוב להנחיל אהבי יש. מה זה יש? זהו עולם הבא שלא פוסקים מימיו לעולמים ונוטל שחר טוב עליון שלא זוכה בו אדם אחר, ומיהו? ייש. ומשום כך רמז לנו בשמו של יששכר שהשתדל בתורה - יש שחר. זהו שחר של אותם שמשתדלים בתורה, ייש.

כתוב (דניאל ז) חזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב וגו' חזה הוית עד די כרסון רמיו - כשנחרב בית המקדש, שני כסאות נפלו, שנים למעלה ושנים למטה. שנים למעלה, כי התרחקה התחתונה מהעליונה. כסא של יעקב התרחק מכסא דוד, וכסא דוד נפל. זהו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. שני כסאות למטה - ירושלים, ואותם בעלי התורה. והכסאות שלמטה כמו הכסאות שלמעלה, בעלי התורה, הינו כסא של יעקב. ירושלים הינו כסא של דוד. ועל זה כתוב עד די כרסון, ולא כסא. כסאות רבים נפלו, וכלם לא נפלו אלא מעלבונה של תורה.

בא ראה, כשאותם צדיקי אמת משתדלים בתורה, כל אותם כחות שאר העמים, של שאר החילות, כל החילות שלהם נכפים ולא שולטים בעולם, וישראל [ויש] מזמנים עליהם להעלותם על הכל. ואם לא, חמור גורם לישראל ללכת לגלות ולפל בין העמים ולשלט עליהם, וכל זה למה? משום וירא מנחה כי טוב, ומתקן לפניו, ויכול להרויח בגללה כמה טובות וכמה כסופים, והטה דרכו שלא לסבל על תורה, משום כך ויהי למס עבד.

כתוב (שיר ז) הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים וגו'. הדודאים נתנו ריח - [הדודאים] אלו אותם שמצא ראובן, כמו שנאמר (בראשית ל) וימצא דודאים בשדה, ולא התחדשו דברי תורה אלא על ידי בישראל, כמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו'.

ועל פתחינו כל מגדים - הם גרמו להיות על פתחינו, על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות, כל מגדים. חדשים גם ישנים - כמה דברים חדשים ועתיקים של התורה שהתגלו על ידיהם, לקרב את ישראל לאביהם שלמעלה. זהו שכתוב לדעת מה יעשה ישראל.

דודי צפנתי לך (שיר ז) - מכאן למדנו, שכל מי שמשתדל בתורה כראוי ויודע לחדש דברים ולחדד דברים כראוי, אותם הדברים עולים עד כסא המלך, וכנסת ישראל פותחת להם שערים וגוננת אותם. ובשעה שנקנס הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, מוציאה אותם לפניו, והקדוש ברוך הוא מסתכל בהם ושומח. אז הקדוש ברוך הוא מתעטר בצטורות עליונות ושמיים בגבירה. זהו שכתוב חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. ומאותה שעה דבריו פתוחים בספר, זהו שכתוב (מלאכי ג) ויכתב ספר זכרון לפניו.

אשרי חלקו של מי שמשתדל בתורה כראוי, אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא. עד כאן שלטון יהודה, זרוע שנקללת בכל, בכח של כל הצדדים, שלשה קשרים של הזרוע להתגבר על הכל.

דן ידן עמו כאחד שבטי ישראל. רבי חייא אמר, פסוק זה כך יש לו לומר, דן ידן לשבטי ישראל,

או דן ידיו לשבטי ישראל פאחד. מהו דן ידיו עמו, ואחר כך פאחד שבטי ישראל? אלא דן, הוא שכתוב בו (במדבר י) מאסף לכל המנחות, שהוא ירד שמאל, והולך בסוף.

בא ראה, כיון שיהודה וראובן נוסעים, הלוי והאזון פורשים דגלים, ונוסע דגל אפרים שהוא למעבר. ירד ימין נוסעת מחליות המדה. ואם תאמר, זבולון שהוא נכנס ויוצא, שכתוב בו (דברים לג) שמח זבולון בצאתך, וכתוב וירכתו וגו'. אלא ודאי יהודה נכלל מהכל.

בא ראה, מלכות העליונה נכללת מהכל, ויהודה הוא מלכות תחתונה. כמו שמלכות עליונה נכללת מהכל, כך גם מלכות תחתונה נכללת מהכל, מגוף, מירד, כדי להתגבר בכו.

כתוב מימינו אי"ש ד"ת למו. תורה נתנה מצד הגבורה, וגבורה נכללת בימין ובגוף וירד ובכל. כך גם הסדר הראשון הוא יהודה, מלכות שבאה מצד של גבורה ונכללת בימין, בגוף ובירד, ובכל נכללת, כמו שהמלכות העליונה נכללת מהכל.

סדר שני ראובן, שהוא לצד דרום, ודרום הוא ימין. את כל כח הימין נטל יהודה, משום [שנעשה] שהעברה המלכות מראובן, כמו שנאמר פחו כמים אל תותר, ונטל אותה יהודה, והתגבר בתקף הימין שהיה מראובן, וכך כתוב בדרד, (תהלים קיא) נאם ה' לאדני שב לימיני, משום ששמאל נכללת בימין ומתחזק בכו. זהו שכתוב (שם קיח) ימין ה' עשה חיל וגו'. יהודה וראובן היו שתי זרועות.

סדר שלישי אפרים, שהוא ירד ימין, ונוסע לפני השמאל תמיד. ודן [זה], שהוא ירד שמאל, נוסע בסוף, ועל כך הוא המאסף לכל המנחות לצבאותם והולך בסוף.

יהודה נטל כח בשתי זרועות, משום שראובן, שהוא ימין, [העברה] אבדה ממנו הבכורה, הכהנה והמלכות, ועל זה כתוב ביהודה (דברים לג) ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה.

בא ראה, כתוב (מלכים א י) ויעש המלך שלמה פסא שן גדול. הפסא של שלמה עשה אותו כמו שלמעלה, וכל הדיוקנאות [של פאן] שלמעלה עשה כך. ועל זה כתוב וישב שלמה על פסא ה' למלך, מלך דבר סתום הוא. וכן (מלכים א ב) ושלמה ישב על פסא דוד אביו ותכן מלכתו מאד, שעמדה הלבנה בשלמות.

דן ידיו עמו - בהתחלה, ואחר כך שבטי ישראל פאחד, כיחודו של עולם, כמו שהיה בשמשון, שהוא יחידי עשה דין בעולם, ודן והרג פאחד, ולא הצטרף סמך.

דן ידיו עמו. רבי יצחק אמר, דן, הינו נחש, אורב על דרכים ושבילים. ואם תאמר על שמשון לבדו הוא, אף כך גם למעלה, זהו נפש אחרת [נחש קטן] מאסף לכל המנחות, ואורב בדרכים ובשבילים. אחר כך מכאן יוצאים חילות ומנחות, אותם שאורבים לאנשים על חטאים, שזורקים אותם לאחור אחרי כתפיהם. אמר רבי חזיה, נחש הסדמוני למעלה, עד שלא יתבסס בגין של שמחה.

נחש עלי דרך. בא ראה, כמו שיש דרך למעלה, כך גם יש דרך למטה, והים נפרד לכמה דרכים בכל צד. ויש דרך אחת שבאה ומגדילה את הים, ומגדל דגים רעים למיניהם. כמו שהוציאו מים למטה, דגים טובים, דגים רעים, דגי צפרדע, כמו זה דגים רעים למיניהם.

וכשמשמטים מדרך הים, נראים רוכבים על סוסיהם. ואלמלא הנחש הזה, שהוא כונס את כל המנחות, אורב בסוף הדרכים ומפזר אותם לאחור, היו מחריבים את העולם. מצד של אלה יוצאים מכשפים לעולם. בא ראה, בבלעם כתוב, (במדבר כד) ולא הלך בפעם לפעם לקראת נחשים, משום שהם עומדים ללחש בכשפי העולם.

ראה מה כתוב? יהי דן נחש עלי דרך. מה זה עלי דרך? אלא נחש, מי שמשתדל אחריו, מכחיש פמליה של מעלה, ומיהו? אותה דרך עליונה שיוצאת מלמעלה, כמו שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך וגו'. נחש, מי שמשתדל אחריו, פאלו הולך על אותה דרך עליונה להכחישו, משום שמאותה דרך נזונים העולמות העליונים.

ואם תאמר, דן למה הוא בדרך הזה? אלא ככתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים. כך גם הנשף עקבי סוס וגו', כדי לשמר אותו לכל המנחות. אמר רבי אלעזר, תקון הפסא הוא. בא ראה, פסא של שלמה המלך, נחש אחד נמצע בקשרי השרביט שלמעלה מהאריות.

כתוב (שופטים ג) ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן וגו'. בא ראה, שמשון היה נזיר עולם, ופרוש מן העולם הוא, והתגבר בו כח חזק, והוא היה נחש בעולם הזה כנגד עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שחרי ירשת חלק ברפת דן אביו ירש, שכתוב יהי דן נחש עלי דרך וגו'.

אמר רבי חזיה, נחש ידוע, שפיפון מהו? אמר לו, סוד התקון של מכשפים שנחש הוא שפיפון, כך גם אותו בלעם הרשע, בכל היה ידוע. בא ראה, כתוב (במדבר כג) וילך שפי, לפעמים בזה ולפעמים בזה.

ואם תאמר, דן אין דרגתו בזה - כך זה ודאי, אלא התמנה על דרגה זו [לאותו] להיות צד אחרון,

ושבח הוא שְׁלוֹ, מְמַנִּים שֶׁל הַמֶּלֶךְ בָּזָה, וּמְמַנֶּה עַל זֶה, וְכַבֹּד הוּא לְכָל אוֹתָם הַמְּמַנִּים. וְכִסֵּא הַמֶּלֶךְ נִתְקַן בְּכָל אוֹתָם הַמְּמַנִּים, בְּכָל אוֹתָם הַמְּמַנִּים שֶׁתַּחֲתִיָּהֶם נִפְרְדוֹת דְּרָכִים וּדְרוֹגוֹת, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְרָע, וְכֻלָּם נֶאֱחָזִים בְּתַקוּנֵי הַכִּסֵּא הַלָּלוּ. וְלָכֵן דָּן לְצַד צָפוֹן, בְּנִקְבַּת תְּהוֹמוֹת רַבָּה. שֶׁבְּצַד צָפוֹן כְּמָה קְבוּצוֹת מַחְבָּלִים הַזְדַּמְנוּ לָשֵׁם, וְכֻלָּם שָׂרִים מְמַנִּים לְהַרְעֵ אֶת הָעוֹלָם.

לָכֵן הִתְפַּלֵּל יַעֲקֹב וְאָמַר לִישׁוּעָתָךְ קוּיָתִי ה', בְּכָל הַשְּׁבָטִים לֹא אָמַר לִישׁוּעָתָךְ אֲלֵא בָזָה, מְשׁוֹם שֶׁרָאָה לוֹ תִּקְוָה חֲזָקָה שֶׁל הַנְּחֻשׁ, מְרַחֵשׁ דִּין לְהַתְגַּבֵּר.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים לִרְאוֹת אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּקַפּוֹטְקִיָּא. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה זֶה שְׂאֵמְרָנוּ לְעוֹלָם יִסְדֵּר אֲדָם שְׁבָחוּ שֶׁל רַבּוֹנוּ וְאַחֵר כִּדְּ יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. מִי שֶׁלְבֹד טְרוֹד וְרוּצָה לְהַתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, וְהוּא בְּצָרָה, וְלֹא יָכוֹל לְסַדֵּר אֶת שְׁבַח רַבּוֹנוּ כְּרָאוּי, מַה הוּא?

אָמַר לוֹ, אֵף עַל גֵּב שֶׁלֹּא יָכוֹל לִכְנוֹן לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ, סִדּוּר וְשִׁבְחָה שֶׁל רַבּוֹנוּ לְמָה שִׁיִּגְרַע? אֲלֵא יִסְדֵּר אֶת שְׁבַח רַבּוֹנוּ אֵף עַל גֵּב שֶׁלֹּא יָכוֹל לִכְנוֹן, וְיִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב תִּפְלָה לְדָוִד שְׁמִעָה ה' צִדֵּק הַקְּשִׁיבָה רְנָתִי. שְׁמִעָה ה' צִדֵּק - בְּתַחֲלָה, מְשׁוֹם שֶׁהוּא סִדּוּר שֶׁל שְׁבַח רַבּוֹנוּ. וְאַחֵר כִּדְּ הַקְּשִׁיבָה רְנָתִי הַאֲזִינָה תְּפִלָּתִי. מִי שֶׁיָּכוֹל לְסַדֵּר שְׁבַח רַבּוֹנוּ וְלֹא עוֹשֶׂה, עָלָיו כְּתוּב (ישעיה א) גַּם כִּי תִרְבּוּ תִפְלָה אֲזִינִי שְׁמַע דִּיכֶם וְגו'.

כְּתוּב (שְׁמוֹת כט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים. תְּפִלּוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְנוּם. בֹּא רָאָה, בְּהַתְעוֹרְרוֹת שֶׁלִּמְטָה מִתְעוֹרֵר גַּם לְמַעַלָּה, וּבְהַתְעוֹרְרוֹת שֶׁלִּמְטָה גַּם כִּדְּ לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁמִּגִּיעָה הַהַתְעוֹרְרוֹת לְמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ הֵנָּה לְהַדְלִק וְנִדְלָק, וּבְהַתְעוֹרְרוֹת הָעֵשׂוֹן שֶׁלִּמְטָה נִדְלָק נֵר לְמַעַלָּה, וְכִשְׁזָה נִדְלָק [מְנוֹרוֹת], כָּל הַמְּנוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹת דּוֹלְקוֹת, וּמִתְבָּרְכִים מִמֶּנּוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. נִמְצָא שֶׁהַתְעוֹרְרוֹת הַקְּרָבֶן תִּקְוֹן הָעוֹלָם וְהַבְּרָכוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת.

הָרִי בִּיצַד? מִתְחִיל הָעֵשׂוֹן לַעֲלוֹת, אוֹתָם דְּיוֹקְנָאוֹת קְדוּשִׁים שֶׁמְמַנִּים עַל הָעוֹלָם נְהַנִּים [נִתְקַנִּים] לְהַתְעוֹרֵר, וּמִתְעוֹרְרִים אֶת הַדְּרוֹגוֹת בְּתַשׁוּבָה עֲלִיּוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) הַכְּפִירִים שֶׁאֲגִים לְטָרֶף וְגו'. אֲלֵא מִתְעוֹרְרִים לְדְרוֹגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁמַּעֲלִיָּהֶן עַד שֶׁהַהַתְעוֹרְרוֹת מִגִּיעָה, עַד שֶׁרוּצָה הַמֶּלֶךְ לְהַתְגַּבֵּר בְּגִבְיָהּ.

וּבְתַשׁוּבָה שֶׁלִּמְטָה נִבְעִים מִים תַּחֲתוֹנִים כְּנֶגֶד מִים עֲלִיּוֹנִים, שֶׁהָרִי לֹא נִבְעִים מִים עֲלִיּוֹנִים אֲלֵא בְּהַתְעוֹרְרוֹת שֶׁל תַּשׁוּבָה שֶׁלִּמְטָה, וְאִזְּ הַתַּשׁוּבָה נִדְבָּקָת, וְנִבְעִים מִים תַּחֲתוֹנִים כְּנֶגֶד מִים עֲלִיּוֹנִים, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים, וְכָל הַמְּנוֹרוֹת דּוֹלְקוֹת, וְעֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים נִמְצָאִים בְּבִרְכּוֹת.

בֹּא רָאָה, כִּהְנִים וְלוֹיִם מִתְעוֹרְרִים לְחַבֵּר שְׂמָאל בְּיָמִין. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, הַכֹּל כִּדְּ הוּא וְדָאִי, אֲבָל כִּדְּ שְׁמַעֲתִי, כִּהְנִים וְלוֹיִם, זֶה מִתְעוֹרֵר שְׂמָאל, וְזֶה מִתְעוֹרֵר יָמִין, מְשׁוֹם שֶׁהַתְּחַבְּרוּת זָכָר אֵל הַנִּקְבָּה אֵינוֹ אֲלֵא בְּשְׂמָאל וְיָמִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ב) שְׂמָאלוֹ תַּחַת לְרַאשִׁי וְיָמִינוֹ תַּחֲבִקֵנִי. וְאִזְּ מִתְחַבֵּר הַזָּכָר בְּנִקְבָּהּ, וְתַשׁוּבָה נִמְצָאִת, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים, וְעֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים בְּשִׂמְחָה.

וְלָכֵן כִּהְנִים וְלוֹיִם מִתְעוֹרְרִים דָּבָר לְמַטָּה, לְעוֹרֵר תַּשׁוּבָה וְחִבְיּוֹת לְמַעַלָּה, שֶׁהַכֹּל תָּלוּי בְּיָמִין וּבְשְׂמָאל. נִמְצָא שֶׁהַקְּרָבֶן יִסּוֹד הָעוֹלָם, תִּקְוֹן שֶׁל הָעוֹלָם, שְׂמַחָה שֶׁל עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדָאִי יָקָה אֲמַרְתָּ, וְכִדְּ הוּא, וְכִדְּ שְׂמַעֲתִי הַדָּבָר וְשִׁכְחִיתִי אוֹתוֹ, וְאֲנִי שְׂמַעֲתִי זֶה, וְהַכֹּל בְּאֶחָד עוֹלָה.

עַכְשָׁיו תִּפְלָה בְּמָקוֹם קְרָבֶן, וְצָרִיךְ אֲדָם לְסַדֵּר שְׁבַח רַבּוֹנוּ כְּרָאוּי, וְאֵם לֹא יִסְדֵּר, אֵין תְּפִלָּתוֹ תִּפְלָה. בֹּא רָאָה, סִדּוּר שֶׁלֵּם שֶׁל שְׁבָחוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - מִי שִׁיּוֹדֵעַ לִיחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כְּרָאוּי, שְׁבָזָה מִתְעוֹרְרוֹת וְנִשְׁפָּעוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, לֹא הִשְׁרָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת בֵּין הָעַמִּים אֲלֵא כִּדְּ שִׁיתְבָּרְכוּ שָׂאֵר הָעַמִּים בְּגִלְלָם, שֶׁהָרִי הֵם מְשִׁפִּיעִים בְּרָכוֹת מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה בְּכָל יוֹם.

הֵלְכוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ נָחַשׁ אֶחָד שֶׁהָיָה מְסֻתָּבָב [וּמִצָּדָד] בְּדֶרֶךְ, וְסֻטּוֹ מִן הַדֶּרֶךְ. בֹּא אֲלֵיהֶם אִישׁ אֶחָד. הִרְגוּ אוֹתוֹ הַנָּחַשׁ. הִחְזִירוּ רִאשֵׁיהֶם וְרָאוּ אֶת אוֹתוֹ אִישׁ שְׂמִת. אָמְרוּ, וְדָאִי אוֹתוֹ נָחַשׁ עֹשֶׂה אֶת שְׁלִיחוֹת רַבּוֹנוּ. בְּרוּךְ הַרְחֵמֶן שֶׁהִצִּילָנוּ.

פֶּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, יְהִי דָן נָחַשׁ עָלֵי דֶרֶךְ, מַתִּי הִיָּה דָן נָחַשׁ? בִּימֵי יִרְבְּעָם, שֶׁכְּתוּב (מלכים-א יב) וְאֶת הָאֶחָד נָתַן בְּדָן. לְמָה נָתַן שֵׁם עָלֵי דֶרֶךְ, עַל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ? כִּדְּ לְמַנֵּעַ [אוֹתוֹ דֶּרֶךְ שְׁעוֹלִים] שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם [וְלֹא יַעֲלוּ שָׁם]. וְזֶה דָן הִיָּה לְהֵם נָחַשׁ לִישְׂרָאֵל עָלֵי דֶרֶךְ, עָלֵי דֶרֶךְ וְדָאִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּנְעֹץ הַמֶּלֶךְ וְגו'. שְׁפִיפֵן עָלֵי אֶרֶץ, שֶׁעָקַץ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְהַכֹּל לֹא הִיָּה אֲלֵא עָלֵי דֶרֶךְ וְעָלֵי אֶרֶץ, לְמַנֵּעַ מִישְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם לַחֲגֹג חֲגִיָּהֶם וּלְהַקְרִיב קִרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת וְלַעֲבֹד שֵׁם.

בֹּא רָאָה, בְּשִׁעָה שֶׁהִגִּיעוּ הַבְּרָכוֹת לִיד מִשָּׁה לְבָרָךְ אֶת כָּל הַשְּׁבָטִים, רָאָה אֶת דָּן שֶׁהָיָה קָשׁוּר בְּנָחַשׁ, חֲזַר וְקָשַׁר אוֹתוֹ בְּאַרְיָה, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (דברים לג) וְלָדָן אָמַר דָּן גּוֹר אֲרִיָּה יִזְנֹק מִן חִבְשָׁן. מַה הַטַּעַם? כִּדְּ [שֶׁהוּא] שִׁיָּהִיָּה רִאשִׁית וְסוֹף, שֶׁל אֲרִבְעָה הַדְּגָלִים קָשׁוּר בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא מֶלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר גּוֹר אֲרִיָּה

יהודה, והוא ראשית הדגלים, וסוף הדגלים הוא דן, שכתוב דן גור אריה וגו', להיות ראשית וסוף קשורים במקום אחד.

לישועתך קויתי ה'. רבי חייא אמר, כמו שגאמר (שופטים יג) והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. אמר [רבי אחא], וכי למה קויתי, והרי הסתלק יעקב מן העולם באותו הזמן מלפני שנים? למה אמר שהוא מחכה לאותה הלישועה? [אלא ודאין] אמר לו, ודאי סוד הדבר ככתוב (שמות יז) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ישראל סתם. אף כן והוא יחל להושיע את ישראל - ישראל סתם. לכן אמר לישועתך קויתי ה'.

אמר רבי חייא, ודאי כך הוא, ונפה. אשרי חלקם של הצדיקים שיוצעים להשתדל בתורה כדי לזכות בה בחיים שלמעלה, כמו שגאמר (דברים ל) כי הוא חייך וארץ ימך לשבת על האדמה וגו'.

גד גדוד וגודנו והוא יגד עקב. רבי ייסא אמר, מגד נשמע שהרי חילות נצאו לערף קרב, משמע שכתוב גד. בכל מקום גימ"ל דל"ת, חילות ומחנות יוצאים מהם, שהרי גימ"ל נותן ודל"ת לוקח, ומכאן [ומושכת] כמה חילות וכמה מחנות תלויים בהם.

בא ראה, אותו נהר ששופע ויוצא מעדן, לא פוסקים מימיו לעולמים, והוא משלים לעניים, ולכן עומדים כמה חילות וכמה מחנות ונזונים מכאן. ועל זה גד, זה מוציא ונותן, וזה לוקט ולוקח, ונזונים הנותן וכל אנשי הבית.

אמר רבי יצחק, אלמלא שהיה גד מבני השפחות, השעה עמדה לו להשלים יותר מהכל. זהו שכתוב (בראשית ל) בא גד, קרי, וכתוב בגד חסר אל"ף, שהרי השעה עומדת בשלמות, והסתלקה ממנו. זהו שכתוב (איוב ו) אחי בגדו כמו נחל, משום שאותו נהר ששופע הסתלק באותה שעה, וכתוב בגד חסר אל"ף, ולכן לא זכה בארץ הקדושה והסתלק ממנה.

רבי יהודה אמר, מנין לראובן שהיה כזה? ככתוב פחו פמים אל תותר, שהסתלקו הפמים ולא שפכו, והרי נתבאר כמה פגם, ושגיהם לא זכו בארץ הקדושה, וחילות ומחנות להנחיל לישראל את הארץ. בא ראה, מה שנפגם בגד, השתלם באשר. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מקדש. עכשו השלים גימ"ל לדל"ת.

רבי אלעזר ורבי אבא נשמטו במערת לוד, שנכנסו מפני תקף השמש, שהיו הולכים בדרך. אמר רבי אבא, נסובב את המערה הזו בדברי תורה. פתח רבי אלעזר ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו', רשפיה רשפי אש שלהבת יה. בפסוק זה התעוררנו, אבל לילה אחד היה, כשהייתי עומד לפני אבא ושמעתי ממנו דבר, שאין שלמות ורצון ותשוקת כנסת ישראל בקדוש-ברוך-הוא אלא בגשמות הצדיקים, שהם מעוררים נביעת המים התחתונים כנגד העליונים, ובאותה שעה שלמות הרצון והתשוקה בדבקות אחת לעשות פרות.

בא ראה, אחר שנדבקו זה בזה והיא קבלה רצון, היא אומרת, שימני כחותם על לבך. למה כחותם? אלא דרכו של חותם, כיון שנדבק במקום אחד, אף על גב שזו ממנו, הרי נשאר רשם באותו מקום ולא זו ממנו, שכל הרשם וכל הדמות שלו נשאר בו. כך אמרה כנסת ישראל, הרי נדבקתי בך, אף על גב שזאתי ממך והלכתי לגלות, שימני כחותם על לבך, כדי שישאר כל דמותי בך כחותם הזה שישאר כל דמותו באותו מקום שנדבק בו.

כי עזה כמות אהבה, חזקה היא, כפרדת הרוח מהגוף. ששנינו, בשעה שאדם מגיע להסתלק מן העולם ורואה מה שרואה, הרוח הולכת בכל איברי הגוף והגלים עולים, כמי שהולך בים בלי משוטטים, עולה ויורד ולא מועיל לו. בא ונפרד מכל איברי הגוף, ואין [להם] קשי כמו היום שנפרדת הרוח מהגוף. כך חזק האהבה של כנסת ישראל לקדוש-ברוך-הוא כחזק המות בשעה שרוצה הרוח להפרד מהגוף.

קשה כשאול קנאה, כל מי שאוהב ולא קושר עמו קנאה, אין אהבתו אהבה. כיון שקנא, הרי האהבה השלמה. מכאן למדנו שצריך אדם לקנא לאשתו כדי שיתקשר עמה אהבה שלמה, שהרי מותר כך לא יתן עינו באשה אחרת. מה זה קשה כשאול? אלא מה שאול קשה בעיני הרשעים לרדת אליו, כך קנאה קשה בעיני מי שאוהב ומקנא להפרד מאהבה.

דבר אחר קשה כשאול קנאה - מה שאול, בשעה שמורידים אליה את הרשעים, מודיעים להם חטאיהם על מה הורידו אותם, וקשה להם, כך מי שמקנא, הוא תובע על חטאו ומחשב [וחושד] כמה מעשים, ואז נקשר בו קשר האהבה.

רשפיה רשפי אש שלהבת יה, מה זה שלהבת יה? זו שלהבת שבושרת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושוחרר, ומיהו? השמאל. זהו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא.

ולכן (שם ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. שהרי כשבא הימין שהוא מים, מוסיף שרפת



האֱהָבָה, וְלֹא נִכְבְּתָה שְׁלֵהֶבֶת הַשְּׁמָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּמְיֵנו תַּחֲבֻכָּנִי, זֶהוּ מִיָּם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לִכְבוֹת אֶת הָאֱהָבָה, וְכֵן הִכָּל כְּגֹן הַזֶּה.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, שָׁמְעוּ אֶת קוֹלוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁהָיָה בֹּא בַּדֶּרֶךְ, הוּא וְרַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי יִצְחָק. הִתְקַרְב לְמַעְרָה, יֵצְאוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבָּא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִכְּתִלִי הַמַּעְרָה רִאִיתִי שֶׁשְׂכִינָה כָּאן. יָשְׁבוּ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּמָה עֲסַקְתֶּם? אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּאֵהֶבֶת כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְרַבִּי אֶלְעָזָר פִּרְשׁ פְּסוּקָה זֶה בְּכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל, שִׁמְנֵי כַחוֹתֶם עַל לֶבָד וְגו'. אָמַר לוֹ, אֶלְעָזָר, בְּאֵהֶבֶת עֲלִיּוֹנָה וְקִשְׁר הַחֲבִיבוֹת הַסְתַּכְלָתָהּ.

שָׁתַק רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁעָה. אָמַר, בְּכָל מְקוֹם צְרִיךְ שְׂתִיקָה, חוּץ מִשְׂתִּיקָה שֶׁל הַתּוֹרָה. גְּנִיזָה אַחַת יֵשׁ לִי גְנוּזָה, וְאֵינִי רוֹצֶה שֶׁתֵּאבֵד מִכֶּם, וְהִיא דְּבַר עֲלִיוֹן, וּמִצָּאתִי אוֹתוֹ בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא הַזֶּקֶן.

בֹּא רֵאֶה, בְּכָל מְקוֹם הַזֶּכֶר רוֹדֵף אַחֵר הַנִּזְכָּה וּמַעוֹרֵר אֵלֶיהָ אֲהָבָה, וְכֵאן מִצְאֵנוּ שֶׁהִיא מַעוֹרֶרֶת אֲהָבָה וְרוֹדֶפֶת אַחֲרָיו, וְדֶרֶךְ הָעוֹלָם שָׂאִין שִׁבְחַת הַנִּזְכָּה לְדֶרֶךְ אַחֲרֵי הַזֶּכֶר, אֲלֹא דְבַר נִסְתָּר הוּא, וְדְבַר עֲלִיוֹן מִבֵּית גְּנִי הַמֶּלֶךְ.

בֹּא רֵאֶה, שְׁלֹשׁ נִשְׁמוֹת הֵן, וְהֵן עוֹלוֹת בְּדִרְגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת יְדוּעוֹת, וְעַל שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ - הֵן אַרְבַּע. אַחַת נִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה שֶׁלֹּא נִתְפַּסֶּת וְלֹא מִתְעוֹרֵר בָּהּ הַגִּזְזָר [הַגִּזְע] שֶׁל הָאוֹצֵר הָעֲלִיוֹן, כֹּל שֶׁכֵּן הַתַּחֲתוֹן. וְזוֹ נִשְׁמָה לְכָל הַנִּשְׁמוֹת, וְהִיא נִסְתָּרֶת וְלֹא נִגְלִית לְעוֹלָמִים וְלֹא נִדְעֶת, וְכֵלָם בָּהּ תְּלוּיוֹת.

וְזוֹ מִתְעַטֶּפֶת בְּעִטּוֹף שֶׁל זֶהֱרַת הַכְּרָמֶל [שֶׁל הַבְּדוּלָח] בְּתוֹךְ הַזֶּהֱרַת, וְנוֹטָף טְפוֹת טְפוֹת מְרַגְלִיּוֹת, וְנִקְשָׁרִים כָּלָם כְּאֶחָד, כְּמוֹ הַקְּשָׁרִים שֶׁל אֵיבָרֵי גּוֹף אֶחָד, וְהוּא נִכְנָס לְתוֹכָם וּמִרְאָה בָּהֶם מַעֲשִׂיו. הוּא וְהֵם אֶחָד הֵם, וְאֵין בָּהֶם הַפְּרָדָה. זֶה נִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה טְמִירָה שֶׁל הַכָּל.

נִשְׁמָה אַחֲרֵת נִזְכָּה נִסְתָּרֶת בְּתוֹךְ חִילּוּתֶיהָ, וְהִיא נִשְׁמָה לָהֶם, וּמֵהֶם אֲחוּזֵי הַגּוֹף לְהִרְאוֹת בָּהֶם מַעֲשִׂיהָ לְכָל הָעוֹלָם, כְּמוֹ גּוֹף שֶׁהוּא כָּלִי לְנִשְׁמָה לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֵׂה, וְאַלֶּה כְּמוֹ אוֹתָם הַקְּשָׁרִים הַטְּמִירִים שֶׁלְמַעַלָּה.

נִשְׁמָה אַחֲרֵת הִיא נִשְׁמַת הַצַּדִּיקִים לְמַטָּה. נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים בָּאוֹת מֵאוֹתָן נִשְׁמוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, מִנִּשְׁמַת הַנִּזְכָּה וּמִנִּשְׁמַת הַזֶּכֶר, וְלִכְּוֹן נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הֵן עֲלִיּוֹנוֹת עַל כָּל אוֹתָם הַחִלּוֹת וְהַמְּחִנוֹת שֶׁלְמַעַלָּה.

וְאֵם תֵּאמַר, הֲרִי הֵם עֲלִיּוֹנִים מִשְׁנֵי צַדִּיקִים, לָמָּה יֵרְדוּ לְעוֹלָם הַזֶּה וְלָמָּה הַסְתַּלְקוּ מִמֶּנּוּ? לְמַלְאךְ שְׂנוּלֵד לוֹ בּוֹ, שֶׁלַח אוֹתוֹ לְכַפֵּר אֶחָד לְגִדְלוֹ, וְלִגְדֹל אוֹתוֹ עַד שִׁיגִדֵּל [לוֹ], וְיִלְמְדוּ אוֹתוֹ דְּרָכֵי הַיִּכָּל הַמֶּלֶךְ. שָׁמַע הַמֶּלֶךְ שֶׁהָרִי בִּנּוֹ גָּדֵל וְהִתְגַּדֵּל, מָה עָשָׂה בְּאֵהֶבֶת בִּנּוֹ? שׁוֹלַח לוֹ אֶת הַגְּבִירָה אֲמוֹ בְּשִׁבְלֵהּ, וּמִכְנִיסוֹ לְהִיכָלוֹ, וְשִׁמַּח עִמּוֹ כָּל הַיּוֹם.

כִּף הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלִיד בּוֹ מִהַגְּבִירָה, וּמִיָּהוּ? זֶה נִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה קְדוֹשָׁה. שֶׁלַח אוֹתָהּ לְכַפֵּר, לְעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁתִּתְגַּדֵּל בּוֹ וְיִלְמְדוּ אוֹתָהּ דְּרָכֵי הַיִּכָּל הַמֶּלֶךְ. כִּיּוֹן שִׁיּוּדֵעַ הַמֶּלֶךְ שֶׁהָרִי בִּנּוֹ גָּדֵל בְּכַפֵּר הַזֶּה וְזִמּוֹ הִגִּיעַ לְהִבְיָאוֹ לְהִיכָלוֹ, מָה עָשָׂה בְּאֵהֶבֶת בִּנּוֹ? שׁוֹלַח אֶת הַגְּבִירָה בְּשִׁבְלֵהּ וּמִכְנִיס אוֹתוֹ לְהִיכָלוֹ. הַנִּשְׁמָה לֹא עוֹלָה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה עַד שֶׁבָּאָה הַגְּבִירָה בְּשִׁבְלֵהּ, וּמִכְנִיסָה אוֹתָהּ לְהִיכָל הַמֶּלֶךְ, וְיוֹשֶׁבֶת שָׁם לְעוֹלָמִים.

וְעַם כָּל זֶה, דֶּרֶךְ הָעוֹלָם שְׂאוֹתָם בְּנֵי הַכְּפָר בּוֹכִים עַל פְּרִדַּת בִּן הַמֶּלֶךְ מֵהֶם. פֶּסַח אֶחָד הִיָּה שָׁם, אָמַר לָהֶם, עַל מָה אַתֶּם בּוֹכִים, וְכִי לֹא בִּן הַמֶּלֶךְ הוּא, וְלֹא נִרְאָה יוֹתֵר לְדוֹר בִּינִיכֶם אֲלֹא בְּהִיכָל שֶׁל אֲבִיו? כִּף מִשָּׁה, שֶׁהָיָה פֶּסַח, רֵאֶה בְּנֵי כְּפָר שֶׁהָיוּ בּוֹכִים, וְעַל זֶה אָמַר (דְּבָרִים יד) בְּנִים אַתֶּם לַה' אֲלֵהֶיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ.

בֹּא רֵאֶה, אֵלֶּי הָיוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה כָּל הַצַּדִּיקִים, הָיוּ שִׁמְחִים אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמִּגִּיעַ לָהֶם לְהִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, וְכִי לֹא כְּבוֹד עֲלִיוֹן הוּא שֶׁהַגְּבִירָה בָּאָה בְּשִׁבְלֵהּ, וְלְהוֹבִיל אוֹתָם לְהִיכָל הַמֶּלֶךְ שֶׁשִּׁמַּח בָּהֶם הַמֶּלֶךְ כָּל יוֹם? שֶׁהָרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ אֲלֹא בְּנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים.

בֹּא רֵאֶה, הַתְּעוֹרְרוֹת הָאֲהָבָה שֶׁל כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים לְמַטָּה מַעוֹרְרִים אוֹתָהּ, מִשּׁוֹם שֶׁהֵם בָּאִים מִצַּד הַמֶּלֶךְ, מִצַּד הַזֶּכֶר, וְהַתְּעוֹרְרוֹת זֶה מְגִיעָה לְנִזְכָּה מִצַּד שֶׁל הַזֶּכֶר, וּמִתְעוֹרֶרֶת אֲהָבָה. נִמְצָא שֶׁזֶכֶר מַעוֹרֵר חֲבִיבוֹת וְאֲהָבָה לְנִזְכָּה, וְאֵז הַנִּזְכָּה נִקְשָׁרֶת בְּאֲהָבָה לְזֶכֶר.

כְּמוֹ זֶה תִּשְׁוֹקֶת הַנִּזְכָּה לְשַׁפֵּף מִיָּם תַּחֲתוֹנִים כְּגַד מִיָּם עֲלִיּוֹנִים אֵינָה אֲלֹא בְּנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. אֲשֶׁרִי הַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁעֲלֵיהֶם קִנְיָנִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, וְעַל זֶה (מְשִׁלִּי ח) וְצַדִּיק יִסוֹד עוֹלָם, כְּתוּב סֵתָם.

וְיִסוֹד הַכָּל - צַדִּיק, הוּא יִסוֹד שֶׁלְמַעַלָּה, וְהוּא יִסוֹד לְמַטָּה, וְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל נִכְלָלֶת מִצַּדִּיק מְלַמְעַלָּה וּמִמַּטָּה. צַדִּיק מִצַּד זֶה וְצַדִּיק מִצַּד זֶה יוֹרְשִׁים אוֹתָהּ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תַּהֲלִים לו) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ, יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְדָאִי.

בא ראה, צדיק יורש ארץ זו ומוריק עליה ברכות בכל יום, ונותן לה תפנוקים ועדונים בשפע עליון ששופע עליה, והרי בארנו את הדבר.

וסוד הכתוב - (בראשית מט) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. ועם כל זה דבר אחר, שכתוב (שיר ו) ראוה בנות ויאשרוה, ועל זה אמרה לאה, (בראשית ל) באשרי כי אשרוני בנות, והכל יפה.

ובא ראה, מן העולם הבא נמשך ושופע לצדיק הזה לתת תפנוקים ועדונים לארץ היו, שהיא לחם עני, ונעשה לחם מענג. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך, ודאי, והרי בארנו.

בא ראה, מאשר שמנה לחמו, זהו מקום שהכל מאשרים אותו, ומיהו? העולם הבא, שהעליונים והתחתונים מאשרים אותו ומשתוקקים אליו. שמנה לחמו, מי? עד כאן לא פרש מי הוא המקום. אלא, יש לחם ויש לחם, כמו שיש אילן ויש אילן. יש עץ החיים, ויש עץ שתלוי בו המות. יש לחם שנקרא לחם עני, ויש לחם שנקרא לחם מענג. ומיהו [לחם]? זה וי, וזה הוא לחמ"ו, לח"ס וי, ועל זה כתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, מן השמים ודאי.

ועל זה, מאשר שמנה לחמו, לחם וי, שהרי ממנו נזון העץ הזה, והוא מעטר אותו, בכתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו. וכשהוא לוקח, ודאי הוא יתן מעדני מלך. ומי המלך? זו כנסת ישראל, שהרי ממנו נזונית, והוא נותן לה על יד הצדיק דרגה קדושה אות הברית, ומכאן לשאר הדרגות שלמטה, וכלם כמו שלמעלה.

בספרו של רב המנונא הזקן אמר כך: מאשר שמנה לחמו - זה לחם שבת, שהוא מענג, על אחד שנים, בכתוב לקטו לחם משנה. מה זה לחם משנה? אלא שני לחם, לחם מן השמים ולחם מן הארץ. זהו לחם עני, וזהו לחם עני. ובשבת נכלל לחם התחתון בלחם העליון, ומתברר זה משום זה, והוא לחם משנה.

ועוד היה אומר, לחם משנה של שבת לוקח משבת העליונה ששופעת ומאירה לכל, ומתברר לחם בלחם, והוא משנה. ובכל מקום סוד של לחם נקבה היא, משום כך שמנה כתוב ולא שמו, וכתוב (בראשית טז) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, זו אשתו.

ואם תאמר, (שמואל א ט) והלחם אצל מכלינו, ולא כתוב אצל? לשאר המזון קוראים לחם, והדברים ידועים מה הוא שאר המזון ומה הוא לחם ממש. לחם שלמעלה בכל מקום זכר, לחם תחתון בכל מקום נקבה. ואנו מצאנו שלפעמים כתוב זכר ולפעמים נקבה, והכל דבר אחד, זהו כמו זה, והכל יפה.

בא ראה, אשר רשום למעלה ורשום למטה בתקוני כלל, ועל כל שנים עשר השבטים הים עומד עליהם ונתקן בהם. זהו שכתוב (מלכים א ז) והים עליהם מלמעלה. וסוד הדבר - נתקן למעלה ונתקן למטה בארץ. נתקן למעלה בתקונים ידועים כמו של העולם העליון, ונתקן למטה בשנים עשר השבטים הללו כמו שלמעלה, ועל כך שכינה למעלה ושכינה למטה בשביל [בתוכם של] ישראל, ובשנים עשר שבטים [ובשני שבטים] [ובשני צדדים] נכללת ונתקנת. אשר בתקוניה עומד כשאר השבטים.

ואם לא שגלה משה - לא נודע, שכתוב (דברים לג) וטבל בשמן רגלו, להראות איפה הקשר שלו במקומו, שהוא משפיע אותו שמון משחה מלמעלה. משום כך כתוב ברוך מבנים אשר וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, נפתלי אלה שלחה הנתן אמרי שפר. הרי נאמר שהעולם העליון הוא עולם של זכר. כיון שעולה דבר מן נקבת ישראל ומעלה, הכל הוא זכר. מנין לנו? מעולה. למה נקראת עולה? משום שעולה מעל הנקבה, ומשום כך (ויקרא א) עלה זכר תמים יקריבנו וגו'.

למה תמים? וכי חתיכות חתיכות צריך אותו שאומר תמים?! מה זה תמים? אלא בכתוב, התהלך לפני והיה תמים. מתי תמים? בשעה [במקום] שנמול, שהרי הזכר אינו, ולא נודע אלא רק באותו מקום שנקרא תמים, ומהו? זו אות הברית, שבה נודע הזכר מן הנקבה, בכתוב (שם י) איש צדיק תמים היה. משום כך זכר תמים, שנודע בו איבר זה ולא יסרסו אותו.

ואם תאמר, הרי כתוב (ויקרא ד) נקבה תמימה? כך הוא ודאי. כמו שנקרא צדיק תמים, כך נקרא צדק תמימה, משום שהכל נטלה ממנו. משום כך עולה, שעולה מן הנקבה לזכר, וממקום זה ומעלה הכל הוא זכר, ומן הנקבה ומטה הכל הוא נקבה, והרי בארנו.

ואם תאמר, כך גם הנקבה שלמעלה. אלא סיום הגוף מראה על כל הגוף שהוא זכר, ראש הגוף נקבה, עד שירד לסיום, וכשהסיום נראה, הרי עושה הכל זכר. אבל כאן ראש וסוף נקבה, שהרי כל תקון הגוף נקבה.

בא ראה, סוד עליון אחד יש בדבר זה, שהרי ראינו שיעקב ברוך את יוסף בתוך אחיו. כיון שצוה

הקדוש ברוך הוא ארבעה דגלים בשכינה, בשנים עשר שבטים להתקן בהם, גרע מהם את יוסף, ושם במקומו את אפרים. מה הטעם הסתלק מהם יוסף? אם תאמר משום חטאו - לא כך, שהרי הוא צדיק.

אלא סוד הדבר - יוסף היה רשם של זכר, שכתוב בו פרת יוסף בן פרת עלי עין, וכתוב משם רעה אבן ישראל, משם נזנית אבן ישראל הזאת. אבן - זו כנסת ישראל, ועליה אמר דוד (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. ומשום שיוסף הוא רשם של זכר, נקרא יוסף הצדיק, שהרי הוא ודאי צדיק, משם רעה אבן ישראל.

ומשום שכל תקוני השכינה הן נקבות, הסתלק יוסף משם והתמנה תחתיו אפרים, והוא נקבה לתקוניה. ומשום שהוא כך, התמנה לצד מערב, מקום ששורה הנקבה, ואותו רשם שהוא זכר הסתלק מתקוניה, משום שהוא עולם של נקבה ולא עולם של זכר, וכל תקוניה דורשים נקבות.

ומשום כך, יוסף שהוא צדיק, הסתלק מתקוניה, והתמנה אפרים תחתיו. ועל כן כל שנים עשר השבטים הם תקונים של שכינה, וכלם צריכים כמו שלמעלה, חוץ מדרגת הצדיק שהוא עושה כל האיברים זכר, ולא צריך להכחיש [אותו].

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, הינו מה שכתוב (שיר ד) ומדברך נאווה. משום שקול מנהיג את הדבור, ואין קול בלי דבור. ואותו הקול נשלח ממקום עמק שלמעלה, ושלוש מלפניו להנהיג הדבור, שאין קול בלי דבור, ולא דבור בלי קול. וזה כלל שצריך את הפרט, ופרט שצריך את הכלל, וזה קול שיוצא מדורם ומנהיג את המערב, יורש לשני צדדים. וזהו שכתוב (דברים לג) ולנפתלי אמר וגו', ים ודרום ירשה. למעלה זכר, למטה נקבה. משום כך נפתלי אילה שלחה, נקבה למטה. כמו זה זכר למעלה, שכתוב הנתן אמרי שפר. הנתן כתוב, ולא הנותנת.

בא ראה, מחשבה ראשית הכל, ומשום שהיא מחשבה, היא בפנים נסתרת ולא נודעת, כאשר מתפשטת מחשבה זו יותר, באה למקום ששורה הרוח, וכשמגיעה לאותו מקום נקראת בינייה, וזה לא נסתר כבתחלה. ואף על גב שהוא נסתר, רוח זו מתפשטת ומוציאה קול כלול מאש מים ורוח, שהם צפון דרום ומזרח. והקול הזה כלל של כל שאר החללות, וקול זה מנהיג את הדבור, וזה נותן דבר מתקן, משום שקול נשלח ממקום הרוח, ובא להנהיג הדבור, להוציא דברים ישרים.

וכשתסתכל בדרגות, הוא מחשבה, הוא בינה, הוא קול, הוא דבור, והכל אחד. והיא היא המחשבה, ראשית הכל, ולא היה פריד, אלא הכל אחד וקשר אחד, שהיא מחשבה ממש שנקשרה באין ולא נפרד לעולמים, וזה הוא (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. ועל זה הנתן אמרי שפר כתוב, זה הגוף.

סיים הגוף, זה שכתוב בו פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה פעמים? אלא בו פרת למעלה, בו פרת למטה. ולמה אינו בו פרת למטה בתקוני המלכה? משום שבנות צעדה להיות עלי שור, שצריכים בנות לתקוניה ולא בנים, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים.

בא ראה, מלכות הקדושה לא מקבלת מלכות קדושה שלמה עד שמתחברת באבות, וכשמתחברת באבות, נבנה בגין שלם מהעולם העליון, שהוא עולם הזכר, ועולם העליון נקרא שבע שנים, כי כל שבע השנים בו.

וסימן לדבר - (מלכים א ו) ויבנהו שבע שנים, זה עולם העליון, ולא כתוב בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא כתוב בששת, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואברהם נקרא שבעה ימים, ובו נבנה העולם העליון [כמו זה ויבנהו שבע שנים], ואלה נקראים עולם הזכר [ובו נבנה העולם שלמטה].

כמו זה למטה יש שבע שנים, סוד העולם התחתון, וסוד זה שכתוב (מלכים א ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שכיון שאמר שבעת ימים ושבעת ימים, לא ידענו שהם ארבעה עשר? אלא להראות עולם עליון ועולם תחתון, והם שבעת ימים ושבעת ימים. אלו זכרים ואלו נקבות. אלו הנקבות העולם הזה עליהם, שכתוב (משלי לא) רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים שהם עשו חיל, בכתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה וגו', וכן כלם.

ואם תאמר רבות, והרי הם שנים עשר ולא יותר, חוץ מאותו החיל שעשו, מה זה רבות? אלא כמו שכתוב (בראשית יח) זעקת סדם ועמרה כי רבה, כמו גדלה. וכן רבות גדולות, עליונים וגדולים על הכל, ואלו נקראים (תהלים קד) חיות גדולות. עשו חיל - אותו חיל שעשו שסמוכים עליהם נקראים חיות קטנות עם גדולות, להתחבר כאחד, לתקן בהם את המלכה, לשמח בהם עליונים ותחתונים, כמו שנאמר (שם) לויתן זה יצרת לשחק בו. משום כך רבות בנות עשו חיל. [ואת עלית על כלנה, כמו שנאמר (מלכים א ו) למד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם מלמעלה. הינו ואת עלית על כלנה].

ועל זה בנות צעדה עלי שור. בנות צעדה!! צועדות היה צריך לכתוב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד עלי עין, והוא עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות לתקוניה, וזהו בנות צעדה, ולא בנים. בנות צעדה, הסתכלה לתקוניה, ולא בנים. וימרוהו ורבו - בהסתכלות של אהבה אליו, כפתוב (שיר ו) הסבי עיניו מנגדי שהם הרחיבני. ועל זה וישטמהו בעלי חצים.

ותשב באיתן קשתו, זו קשת. מה זה קשת? זו בת זוגו. באיתן - חזק הלבישה עליו, שלא נחלש כחה, שהרי ידעה שיוסף לא יסטה באותה דרגה של אות הבטית שלו לימין ולשמאל.

ויפזו, מה זה ויפזו? אלא כמו שכתוב (תהלים יט) הנחמדים מזהב ויפזו רב, וכתוב (איוב כח) ותמורתה כלי פז. התפזו זרועותיו במרגלית עליונה. מידי אביר יעקב - מאותם שני צדדים שהתחזק בהם יעקב. משם רעה אבן ישראל - משם נזוגית אותה אבן יקרה, כמו שאמרנו. עוד, מאותם שנים עשר צדדים נזוגית אותה אבן יקרה, שהם צפון ודרום, והיא נתנה ביניהם והתברכה מהם, ונזוגה מהם על [דרגה] ידי צדיק.

בא ראה, ליוסף נוספה ברכה אחרת, כמו שנאמר מאל אביד ונעזר וגו'. פסוק זה קשה. מאל אביד ונעזר, אל אביד ונעזר צריך להיות! מה זה מאל אביד ואחר כך ונעזר? זאת שדי, ואל שדי צריך להיות, כמו שכתוב (בראשית מג) ואל שדי יתן להם רחמים לפני האיש. ויברכה, ויברכה צריך להיות!

אלא הורישו מלמעלה ומטה. הורישו מלמעלה, מאל אביד, שהוא ירשה עליונה, מקום שנקרא שמים. ונעזר, כדי שלא יחליף מקום זה למקום אחר, וישפיעו יהיה ממקום זה ולא מאחר.

ואת שדי, מה זה ואת שדי? אלא זו דרגה אחרת תחתונה, שהרי שנינו, בכל מקום את ה' - זו השכינה, כמו (ישעיה ו) וארא את ה', את לרבות. ואת - להכליל יום בלילה ולילה ביום, כפתוב ואת שדי, שהרי משם יוצאות ברכות לברך את העולמות.

עוד, למה לא אמר ואל שדי, שהרי גם כן משמע כמו שאמרנו, שכתוב ואל שדי יתן להם רחמים, הכל מקום אחד הוא, למה השאיר לי וכתבתי? אלא זהו סוד, שכשאותם שבילים יוצאים מלמעלה, כלל של התורה, מוריש את השמים, כמו שנאמר את השמים - כלל של עשרים ושתים אותיות. ומכאן יוצאים לתורה שבכל פה שנקראת ארץ, כמו שאמרנו ואת הארץ - כלל של עשרים ושתים אותיות. והשמים כוללים הכל כאחד, ואז מתעטרת הלבנה בכל ויושבת בשלמות, והברכות שופעות אז משם, ועל זה ואת שדי.

ויברכה, כדי שיהיה לו תמיד קיום ויותר, שהרי בכל מקום שיש בו וא"ו, יש לו תוספת וקיום. עד כאן כלל, ואחר כך עשה פרט, שכתוב ברכת שמים וגו'.

ברכת אביד גברו על ברכת הורי. ודאי שברכת אביד גברו, שהרי יעקב הוריש שבח של הכל יותר מהאבות, שהרי הוא היה שלם בכל, והכל נתן ליוסף. מה הטעם? משום שפך ראוי, שהרי צדיק נוטל הכל ויורש הכל כאחד, וכל הברכות שרויות בו. הוא מוריק ברכות מהראש למעלה, וכל איברי הגוף כלם נתקנו להוריק בו ברכות, ואז נעשה נהר שיצא מעדן.

מה זה מעדן? אלא בכל שעה שכל האיברים יושבים בקשר אחד, והם בעדן של השתוקקות מהראש למעלה ולמטה, וכלם מעדן והשתוקקות שלהם מריקים בו, ונעשה נהר ששופע ויוצא מעדן ודאי. עוד מעדן - מחכמה עליונה שופע הכל להמשך, ונעשה נהר, ונמשך עד שמגיע לדרגה הזו, ואז הכל בברכות, והכל אחד.

עד תאנות גבעת עולם, [זה עד] תשוקת אותן גבעות עולם, ומי הם? שתי נקבות, אחת למעלה ואחת למטה, שכל אחת נקראת עולם. ותשוקת כל איברי הגוף באותן שתי אמהות. תשוקה לינק מהאם העליונה (בינה), ותשוקה להקשר באם התחתונה, ותשוקת הכל אחד. משום כך כלם [כראוי]. תהיין לראש יוסף וגו', להתברך אותה דרגה של צדיק ולטל הכל כראוי.

אשרי אותם שנקראים צדיקים, שהרי צדיק לא נקרא אלא מי ששומר דרגה זו, אות הבטית הקדושה הזו, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. יצאו מן המערה. אמר רבי שמעון, כל אחד ואחד יאמר דבר, ונלך בדרך.

פתח רבי אלעזר פסוק אחריו, בנימין זאב יטרף וגו'. בנימין זאב יטרף, למה זאב? אלא משום שפך נרשם בפסא, שהרי כל החיות, קטנות וגדולות, רשומות שם, כפתוב (תהלים קד) חיות קטנות עם גדולות, והפסא שעשה שלמה כך נרשם, כמו שלמעלה.

עוד זאב יטרף, שהרי המזבח היה בחלקו, ומזבח הוא זאב. שאם תאמר שבנימין הוא זאב - לא כך, אלא המזבח שהיה בחלקו הוא זאב, שהיה אוכל בשר כל יום, ובנימין היה זן אותו. משום שהרי היה בחלקו, כפיכול הוא מפרנס זון את הזאב הזה. עוד זאב יטרף - זאב זיון, ומיהו? אלה בעלי יריבות

שְׁעוּמִידִים לְמַעַלָּה לְקִטְרָג, וְכֵלָם נִהְנוּ וְנִתְקֵנוּ מִהַקְרָב, וּמַעוֹרְרִים הַתְּעוֹרְרוּת שְׁלֹמֶעֱלָה.

בְּבִקְרָא יֵאָכֵל עַד וְלַעֲרֵב יִחְלַק שְׁלָל. מַה זֶה בְּבִקְרָא יִחְלַק עַד? אֵלָּא בְּבִקְרָא, שְׁאֵבְרָהֶם מִתְּעוֹרֵר בְּעוֹלָם וְנִמְצְאוּת שְׁעַת רְצוֹן, הַקְרָב עוֹשֶׂה הַתְּעוֹרְרוּת וְנִחַת רֹחַ וְעוֹלָה עַד ע"ד, אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁכֵתוֹב (דְּבָרִים ל') וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ.

עוֹד בְּבִקְרָא, מַה זֶה בְּבִקְרָא? זֶה אֲבָרָהֶם, כְּמוֹ שְׁאֵמְרָנוּ, שְׁכֵתוֹב (בְּרֵאשִׁית כב) וַיִּשְׁכֹּם אֲבָרָהֶם בְּבִקְרָא. בְּזִמְנוֹ שְׁנִמְצָא רְצוֹן, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לֹא הָיָה אוֹכֵל קֶרֶבֶן אַחֵר, וּמַה הָיָה אוֹכֵל? אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנִקְרָא ע"ד, וְהוּא פָּסָא עֲלִיוֹן, שֶׁהוּא עַדִּי עַד, כְּכֵתוֹב עַדִּי עַד וְגו'. וְזִמְנוֹ אֲכִילָה בְּבִקְרָא שֶׁל ע"ד הוּא, וְהַע"ד הָיָה לְפָדָה גַּם כֹּן לְמַעַלָּה לְפָדָה נְקָרָא, שְׁכֵתוֹב (יִשְׁעִיָּה כו) בְּטָחוֹ בַּה' עַדִּי עַד. וּבְבִקְרָא, הֵינּוּ קֶרֶבֶן לַה' וְדָאִי. יֵאָכֵל עַד, וְלֹא אַחֵר.

עוֹלָה עֲשׂוֹ, וְהַתְּעוֹרְרוּת הָאֲהָבָה נִקְשְׁרָת, וּמִתְּעוֹרְרָת לְמַעַלָּה וְעוֹמִידִים זֶה כְּנִגְדָּה זֶה, וְאֵשׁ [וְנֵר] דּוֹלֶקֶת וּמֵאִירָה בְּהַתְּעוֹרְרוּת הַזֶּה שְׁלֹמֶטָה, וְכֵהֵן מִתְּעוֹרֵר, וְלִוְיִם מְשִׁבְּחִים וּמֵרָאִים שְׁמִיחָה, וְאֵז מִתְנַסֵּף הֵינּוּ לְהַתְקַשֵּׁר בְּמִים, וְהֵינּוּ מֵאִיר וּמֵרָאִה שְׁמִיחָה. מִשּׁוּם כֵּן, זֵין טוֹב לְמִטָּה לְהֵרָאוֹת שְׁמִיחָה לִזְיֵן אַחֵר שְׁלֹמֶעֱלָה, וְהַכֵּל מִתְּעוֹרֵר לְקִשֵּׁר שְׁמָל בְּיָמִין.

וְלִחֲסֵם שֶׁהוּא סֵלֶת, מְלָכוֹת שְׁמַעוֹרְרָת הַתְּעוֹרְרוּת, לִוְקָחִים אוֹתָהּ שְׁמָל בְּיָמִין, וּמִקְשָׁרִים אוֹתָהּ בְּגוֹף, וְאֵז שׁוֹפֵעַ שְׁמֹן עֲלִיוֹן, וְלִוְקָטָת אוֹתוֹ עַל יַד הַצַּדִּיק. וְעַל זֶה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַתְּעוֹרְרוּת שֶׁל סֵלֶת בְּשִׁמּוֹן, וְנִקְשֵׁר הַכֵּל כְּאַחַד, וְאֵז עֲדוֹן וְנִחַת שֶׁל חִיד אֶחָד, וְלִוְקָטִים עֲדוֹן וְנִחַת שֶׁל הַחִיד כֹּל אוֹתָם כְּתָרִים, וְנִקְשָׁרִים זֶה בָּזֶה, וְהַלְבֵּנָה מֵאִירָה, וְנִקְשָׁרָת בְּשִׁמְשׁ, וְיוֹשֵׁב הַכֵּל בְּעֵדוֹן.

וְאֵז קֶרֶבֶן לַה', וְלֹא לְאַחֵר, וְעַל זֶה בְּבִקְרָא יֵאָכֵל עַד, וְלֹא לְאַחֵר [עַד]. יֵאָכֵל עַד וְיִתְעַדֵּן וְיִתְקַשֵּׁר בְּקִשְׁרוֹ בְּתַחֲלָה. מִתִּי בְּבִקְרָא, שְׁצָרִיךְ לְהַתְבָּרֵךְ הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כֵּן יִתְבָּרֵךְ הָאֲחֵרִים.

וְעַל כֵּן אֲסוּר לוֹ לֵאדֹם לְבָרֵךְ אֶת חֲבֵרוֹ בְּבִקְרָא עַד שֶׁיִּבְרַךְ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַתְבָּרֵךְ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהֵינּוּ בְּבִקְרָא יֵאָכֵל עַד, וְאַחֵר יִתְבָּרֵכוּ הָאֲחֵרִים. וְלַעֲרֵב יִחְלַק שְׁלָל, שֶׁהֵי הַקְרָבָנוֹת שֶׁהֵי בְּבִקְרָא, הַכֵּל נִקְרָב לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַתְּעוֹרְרוּת עוֹלָה לְשֵׁם. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא הַתְבָּרֵךְ, הֵינּוּ קוֹשֵׁר קִשְׁרִים לְכָל שָׂאֵר הַחֲלִלוֹת הָעֲלִיוֹנִים, וּמִחֲלֵק לָהֶם בְּרָכוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי, וְנִאָּה לוֹ, וְהַעוֹלָמוֹת מִתְבַּשְּׂמִים, וּמִתְבָּרְכִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וְהֵינּוּ סוּד הַכְּתוֹב (שִׁיר ה) אֲכִלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי וְגו', בְּתַחֲלָה. אַחֵר כֵּן חֵלֶק לְכֵלָם, וְאַמֵּר, אֲכִלוּ רַעִים שְׁתֵּן וְשִׁכְרוּ דוֹדִים. מוֹרִיק בְּרָכוֹת לְכֵלָם, וּמִחֲלֵק לָהֶם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ, וְלָכוֹן וְלַעֲרֵב יִחְלַק שְׁלָל, שֶׁהֵי הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ יִתְבָּרֵךְ בְּתַחֲלָה, וְכַעַת מִחֲלֵק בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת. שְׁלָל תֵּאֵמַר שֶׁהַקְרָבִין נִקְרָב לָהֶם וְלֹא לְשׁוּם כֹּחַ אַחֵר, אֵלָּא הַכֵּל נִקְרָב לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהוּא מוֹרִיק בְּרָכוֹת וּמִחֲלֵק בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמִשּׁוּם כֵּן קֶרֶבֶן לַה', וְלֹא לְאַחֵר.

אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּנִי, יָפָה אִמְרָת. עוֹד, הַתְּעוֹרְרוּת אַחֲרֵת שֶׁל הַקְרָבִין, [הַכֵּל] כְּדִי לְמַשֵּׁךְ בְּרָכוֹת וְלַעוֹרֵר בְּרָכוֹת, שֶׁיִּתְבָּרְכוּ כֹּל הָעוֹלָמוֹת. בְּתַחֲלָה קֶרֶבֶן לַה', וְלֹא לְאַחֵר. עֲכָשׁוּ תִקְרִיבוּ אֶת קֶרֶבְכֶּם, שֶׁיִּתְקַשְּׁרוּ כֹּל הָעוֹלָמוֹת כְּאַחַד, וְיִתְחַבְּרוּ וְיִתְבָּרְכוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

פֶּתַח רַבִּי אֲבָא וְאִמֵּר פְּסוּק אַחֲרָיו, כֹּל אֱלֹהִים שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל שְׁנִים עֶשֶׂר וְגו'. כֹּל אֱלֹהִים שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל!! הֵינּוּ צָרִיךְ (לְכַתֵּב) אֱלֹהִים שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל, מַה זֶה כֹּל אֱלֹהִים? אֵלָּא לְחַבֵּר [לְחַתֵּם] אוֹתָם לְמְקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת מוֹרִיקִים לְשֵׁם שְׁנִים עֶשֶׂר. שְׁנִים עֶשֶׂר וְדָאִי, קִשְׁרִים שֶׁל תִּקּוּנֵי הַגְּבִירָה, וְהִיא מִתְחַבְּרָת עִמָּם. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב שְׁנִים עֶשֶׂר. וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבָר לָהֶם אֲבִיהֶם וְיִבְרַךְ אוֹתָם, שֶׁהֵי בְּמְקוֹם זֶה הַדְּבָר שׁוֹרָה.

אֲשֶׁר דָּבָר, כָּאֵן קִשֵּׁר אֶחָד לְהַתְחַבֵּר מִלְמַטָּה לְמַעַלָּה, וּמִלְמַטָּה לְמַטָּה. מִלְמַטָּה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר הַשְּׁבִטִים הַלְלוּ, וְזֹאת הַתְּחַבְּרָה עִמָּם. אֲשֶׁר דָּבָר, הֵרִי חֲבִיר זָכָר וְנִקְבָּה קִשֵּׁר לְשָׁנֵי צַדִּידִים, מִלְמַטָּה וּמִלְמַעַלָּה. לְסוֹף קִשֵּׁר אוֹתָם בְּמְקוֹם שְׁלֹמֶעֱלָה, זָכָר וְנִקְבָּה כְּאַחַד, זֶהוּ שְׁכֵתוֹב אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ וְגו'. מַה זֶה כְּבִרְכָתוֹ? אֵלָּא כְּבִרְכַּת בַּת זִוְגוֹ. אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ, שְׁנִיָּהֶם כְּאַחַד.

פֶּתַח וְאִמֵּר, (תַּהֲלִים קכח) יְבָרְכֵךְ ה' מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם וְגו'. יְבָרְכֵךְ ה' מִצִּיּוֹן, שְׁמִמְנוֹ יוֹצְאִים בְּרָכוֹת לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן, וְהוּא כּוֹלֵל כֹּל הַבְּרָכוֹת וְנוֹתֵן לָהֶן. וְאַחֵר כֵּן וּרְאֵה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם, לְהֵרָאוֹת שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת בָּאוֹת מִזָּכָר וְנִקְבָּה. כְּמוֹ זֶה (בְּמִדְבָּר ו) יְבָרְכֵךְ ה' וַיִּשְׁמְרֵךְ. יְבָרְכֵךְ ה' - מִזָּכָר, וַיִּשְׁמְרֵךְ - מִנִּקְבָּה. יְבָרְכֵךְ ה' - מִזָּכָר, וַיִּשְׁמְרֵךְ - מִשְׁמֹר, וְהַכֵּל דָּבָר אֶחָד, מִשּׁוּם שְׁמִשְׁנִיָּהֶם יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְעוֹלָמוֹת. וְעַל זֶה, אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ בְּרָךְ אֹתָם.

רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח פְּסוּק וְאִמֵּר, וַיְכַל יַעֲקֹב לְצוֹת אֶת בְּנָיו וְגו'. וַיְכַל יַעֲקֹב לְצוֹת אֶת בְּנָיו, לְצוֹת? הֵינּוּ צָרִיךְ (לְכַתֵּב) לְבָרֵךְ! אֵלָּא שְׁעוֹה אוֹתָם אֶל הַשְּׁכִינָה לְהַתְקַשֵּׁר אֵלֶיהָ. עוֹד, שְׁעוֹה אוֹתָם עַל עֲסָקֵי הַמַּעֲרָה, שֶׁהִיא קוֹרְבָה לְגוֹ עֲדוֹן, שְׁשֵׁם קְבוּר אָדָם הֵרָאוֹן.

בֹּא רֵאֵה, אוֹתוֹ מְקוֹם נְקָרָא קְרִית אֲרָבַע. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׁשֵׁם נִקְבְּרוּ אֲרָבַע זִוְגוֹת: אָדָם

וְחִנּוּהָ, אֲבָרְהָם וְשָׂרָה, יִצְחָק וְרִבְקָה, יַעֲקֹב וְלֵאָה.

הָרִי יֵשׁ כָּאֵן קִשְׁיָא, שְׁשִׁנְיֵנוּ, הָאֲבוֹת הֵם מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה, וּמְרַכְּבָה לֹא פְחוֹת מֵאֲרַבְעָה, וְשִׁנְיֵנוּ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֹבֵר אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ עִמָּהֶם וְנִעְשׂוּ מְרַכְּבָה שְׁלֵמָה, זֶהוּ שְׁכִתּוֹב (תְּהִלִּים קיח) אֲבֹן מֵאֲסִי הַבּוֹנִים וְגו', שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ הִתְחַבֵּר לְהִיּוֹת מְרַכְּבָה שְׁלֵמָה עִמָּהֶם. אִם כֵּן, דָּוִד צָרִיךְ [לְהִתְקַשֵּׁר] לְהִקְבֵּר בְּתוֹךְ הָאֲבוֹת, וְיִהְיֶה קִרְיַת אֲרֻבַּע עֲמוֹ, אִזּוֹ מָה הִטְעַם לֹא נִקְבֵּר עִמָּהֶם?

אֲלָא, דָּוִד הַמֶּלֶךְ מְקוֹם מִתְקַן הִיָּה לוֹ כְּרֵאוּי, וּמִיָּהוּ? צִיּוֹן, לְחַבֵּר אוֹתוֹ כְּאַחַד. וְאַדָּם שֶׁנִּקְבֵּר בְּתוֹךְ הָאֲבוֹת, הָרִי הֵם נִקְבְּרוּ עֲמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הִיָּה מֶלֶךְ רֵאשׁוֹן, וְנִעְבְּרָה מִמֶּנּוּ הַמְּלָכוּת וְנִתְּנָה לְדָוִד הַמֶּלֶךְ, וּמִיָּמִיו שֶׁל אָדָם הִתְקַנְּסוּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁעַל אָדָם נִגְזְרוּ אֲלָף שָׁנִים, וְהִעְבְּרוּ מִמֶּנּוּ שְׁבַעִים שָׁנִים, יָמָיו שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְהוּא נִתָּן אוֹתָם, וְהָאֲבוֹת אֵיךְ יִקְוֶמוּ עַד שֶׁיָּבֹא דָּוִד הַמֶּלֶךְ? אֲלָא זֶכֶה לְמִקְוֵמוֹ כְּרֵאוּי לוֹ, מִשּׁוּם כֵּן לֹא נִקְבֵּר עִם הָאֲבוֹת.

זֹאת וְעוֹד, הָאֲבוֹת שְׂרוּיִים בְּמִקְוֶם שֶׁל זָכָר, וְדָוִד בְּמִקְוֶם שֶׁל נִקְבָּה, וְהָאֲבוֹת נִקְבְּרוּ עִמָּם הַנִּקְבּוֹת, וְדָוִד נִקְבֵּר וְהִתְחַבֵּר בְּמִקְוֶם שֶׁל זָכָר, דְּבַר כְּרֵאוּי לוֹ.

וַיֵּאֱסֹף רִגְלָיו אֶל הַמַּטָּה, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הוּא יוֹשֵׁב בְּמִקְוֶם שֶׁל חַיִּים. כְּשֶׁרָצָה לְהִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, הוֹרִיד רִגְלָיו אֶל הַמַּטָּה, וְהִתְכַּנֵּס וְהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב וַיִּגְוַע וַיֵּאֱסֹף אֶל עַמּוּי. פָּתַח וְאָמַר, (שם פב) נִכְסַפְּהָ וְגַם כְּלָתָהּ בִּפְשִׁי לְחֻצְרוֹת ה'. דְּבַר זֶה הָרִי בְּאֵרוֹהוּ הַחֲבָרִים.

אֲבָל בֹּא רֵאָה, יֵשׁ מְדוֹרִים תַּחְתּוֹנִים וְיֵשׁ מְדוֹרִים עֲלִיוֹנִים. בְּעֲלִיוֹנִים לֹא [מְדוֹרִים] שׁוֹרִים שָׁם, וּמִי הֵם? אוֹתָם בָּתִּים פְּנִימִיִּים וּבָתִּים חִיצוֹנִיִּים הֵם נִקְרָאִים חֻצְרוֹת ה', מִשּׁוּם שֶׁהֵם עוֹמְדִים שָׁם בְּאַהֲבָה וְתִשׁוּקָה אֶל הַנִּקְבָּה. בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁנִּשְׁמָה עוֹלָה, הַכֹּל מִתְעוֹרֵר לְנִקְבָּה, שֶׁהָרִי הִיא אַחוּזָה בְּתִשׁוּקָה שְׁלֵמָה וְנִקְשָׁרָת בּוֹ.

יַעֲקֹב לֹא מָת, מִשּׁוּם כֵּן לֹא נֶאֱמַר בּוֹ מוֹת, אֲלָא וַיִּגְוַע וַיֵּאֱסֹף אֶל עַמּוּי. רֵאָה מִה כְּתוֹב, וַיֵּאֱסֹף רִגְלָיו אֶל הַמַּטָּה, שֶׁהִתְכַּנֵּס הִשְׁמֵשׁ אֶל הַלְבָנָה. הִשְׁמֵשׁ לֹא מָת, אֲלָא מִתְכַּנֵּס מִן הָעוֹלָם וְהוֹלֵךְ לַלְבָנָה.

בֹּא רֵאָה, בְּשַׁעֲהָ שֶׁהִתְכַּנֵּס יַעֲקֹב, הָאִירָה הַלְבָנָה, וְתִשׁוּקָתָהּ הִשְׁמֵשׁ הָעֲלִיוֹן הִתְעוֹרָרָה אֵלָיו, מִשּׁוּם שֶׁכִּאֲשֶׁר הִשְׁמֵשׁ עוֹלָה, מִתְעוֹרֵר שְׁמֵשׁ אַחֵר, וְנִדְבָקִים זֶה בְּזֶה וְהַלְבָנָה מֵאִירָה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, יָפָה אִמְרַתְּ, אֲבָל הָרִי נִתְבָּאֵר שֶׁהָעֲלִיוֹן, עוֹלָם הַזָּכָר, נִקְשֵׁר בְּתַחֲתוֹן, שֶׁהוּא עוֹלָם הַנִּקְבָּה, וְהִתְחַתּוֹן נִקְשֵׁר לְעֲלִיוֹן, וְהַכֹּל זֶה כְּמוֹ זֶה.

וְהָרִי נֶאֱמַר שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם, כְּכִתּוֹב מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. וְאֵף עַל גֵּב שְׁשִׁתֵּי נִקְבּוֹת הֵן - אַחַד מִתְקַן בְּזָכָר וְאַחַד בְּנִקְבָּה. זֶה שָׁבַע [שְׁבַת], וְזֶה בַּת שָׁבַע. זֶה אִם וְזֶה אִם. זֶה נִקְרָאת אִם הַבְּנִים, וְזֶה נִקְרָאת אִם שְׁלֵמָה, כְּכִתּוֹב (שִׁיר ג) צִאֲנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֵמָה וְגו'. בְּמֶלֶךְ שְׁלֵמָה - בְּמֶלֶךְ שֶׁכֹּל הַשָּׁלוֹם שָׁלוֹ, זֶה אִם שְׁלֵמָה, כְּכִתּוֹב (מַלְכִּים-א יא) בַּת שָׁבַע אִם שְׁלֵמָה.

נִכְתּוֹב (שם ה) וַתִּרְבַּח חֻכְמַת שְׁלֵמָה. חֻכְמַת שְׁלֵמָה - זֶה אִם שְׁלֵמָה, שְׁכִתּוֹב (מִשְׁלִי לא) דְּבָרִי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ מִשָּׂא אֶשֶׁר יִסְרַתְנִי אִמּוֹ. דְּבָרִי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ, פְּסוּק זֶה לֹא נִזְדַּע מִהוּ הִסְתַּר שָׁלוֹ, אֲלָא דְּבָרִי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ - דְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ מִשּׁוּם אֵל שֶׁהוּא מֶלֶךְ. וּמִיָּהוּ? זֶה (תְּהִלִּים ז) וְאֵל זֶעֶם בְּכָל יוֹם. וְאֵל שֶׁדִּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. לְמוֹאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב מ) לְמוֹ פִּי. לְמוֹאֵל מֶלֶךְ, שֶׁהִיא בַּת שָׁבַע. מִשָּׂא אֶשֶׁר יִסְרַתְנִי אִמּוֹ, כְּשֶׁהִתְנַגְּהָ עָלָיו בְּגִבְעוֹן בְּחִלּוֹם הַלֵּילָה.

בֹּא רֵאָה, יַעֲקֹב הִתְכַּנֵּס לַלְבָנָה וְעָשָׂה בָּהּ פְּרוֹת לְעוֹלָם, וְאִין לָךְ דּוֹר בְּעוֹלָם שְׁאִין בּוֹ פְּרִי שֶׁל יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הוּא עוֹרֵר הִתְעוֹרְרוֹת לְמַעְלָה, מִשּׁוּם שְׁכִתּוֹב וַיֵּאֱסֹף רִגְלָיו אֶל הַמַּטָּה, שֶׁהִיא מִטָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וְדָאִי.

אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי הִשְׁתַּלֵּם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שְׁכִתּוֹב (יִרְמִיָּה ל) וְאַתָּה אֵל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נָאִם ה' וְגו', כִּי אֶתִּי אַתָּה אֲנִי. כִּי אֶתִּי אַתָּה לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא כִּי אֶתִּי אֲנִי, וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח וְאָמַר, וַיָּבֹאוּ עַד גֵּרֹן הָאֶטֶד וְגו', וְכִתּוֹב וִירָא יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת הָאֲבֵל בְּגֵרֹן הָאֶטֶד וְגו'. בְּפִסְוִקִים חֲלָלוּ יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בָּהֶם, מָה אִכְפַּת לָנוּ שֶׁהֵם בָּאוּ עַד גֵּרֹן הָאֶטֶד? וּמָה הִטְעַם כְּנוֹ אֲבִלוֹת זֶה לְמַצְרַיִם, הָרִי צָרִיךְ הִיָּה לְכַתֵּב אֲבֵל יִשְׂרָאֵל, מָה הִטְעַם לְמַצְרַיִם?

אֲלָא כֵּן אָמַרְנוּ, כֹּל אוֹתוֹ זְמוֹ שֶׁהִיָּה יַעֲקֹב בְּמַצְרַיִם, הִתְבַּרְכָּה הָאֶרֶץ בְּגִלְלוֹ, וְנִילוּס הִיָּה יוֹצֵא וּמִשְׁקָה אֶת הָאֶרֶץ. וְעוֹד, שֶׁפִּסְק הִרְעִב בְּגִלְלֵי יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן הַמַּצְרַיִם עָשׂוּ אֲבֵל, וְהִתְכַּנֵּס עֲלֵיהֶם.

פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים קו) מִי יִמְלֹל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. פְּסוּק זֶה בְּאֵרוֹהוּ, אֲבָל מָה זֶה יִמְלֹל? יְדַבֵּר הִיָּה צָרִיךְ לְכַתֵּב! וְאִם תֹּאמַר שֶׁזֶּה דְּרִיךְ הַכְּתוֹב, שֶׁהָרִי הַפְּסוּקִים הֵם כֵּן - לֹא, שֶׁכֵּלֶם בָּאִים לְהִרְאוֹת דְּבַר, אֵף כָּאֵן בֹּא לְהִרְאוֹת דְּבַר. מִי יִמְלֹל [גְּבוּרוֹת ה'], כְּכִתּוֹב (דְּבָרִים כג) וְקִטְפַת מְלִילָת. גְּבוּרוֹת ה', מִשּׁוּם שֶׁהֵם רַבִּים, שֶׁהָרִי כָּל גְּזֵרַת הַדִּין בָּאָה מִשָּׁם, וְלָכֵן מִי הוּא שֶׁיִּסְלַק וְיַעֲבִיר גְּזֵרָה אַחַת

מאותן גבורות שעושה הקדוש ברוך הוא?

עוד, מי ימלא וידבר, הכל אחד. ידבר, שהרי כמה וכמה גבורות הן שאין להם חשבון, כמה בעלי דינים, כמה בעלי מגנים, כמה שומרי החקים, והדבור לא יכול לדבר להם.

ובמה ידועות? כלם בהגדה, שיש בה סוד החכמה, שהרי בדבור ובאמירה לא יכול לדבר להם ולדעת אותם, אבל בהגדה הן ידועות, כפתיב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיך וגבורתך יגידו. בסוד זה יודעים, אבל גבורתך, שהיא גבורה תחתונה, ידברו, שפתיב וגבורתך ידברו.

ישמיע כל תהלתו, שרבים הם [הדרגות] הדינים שנודעים ומחברים בתהלה, וכמה חילות וכמה מחנות שמתחברים בה, כפתיב (איוב כה) ה'ש מספר לגדיו, ועל זה מי יכול להשמיע כל תהלתו?

בא ראה, המצרים כלם היו חכמים, ומצד הגבורה נצאו, כמה חילות וכמה מחנות וכמה דרגות על דרגות, עד שמגיעים לדרגות התחתונות, והמצרים היו מכשפים וחכמים בהם, ויודעים נסתרות העולם, והסתכלו, שהרי שבזמן שיצקב קים בעולם, אין עם שישלט על בניו, וידעו שהרי ששתעבדו בישראל זמנים רבים.

כיון שיצקב מת, שמחו. הסתכלו מה יהיה בסוף, עד שהגיעו לגרן האטד, שהוא גזרת הדין השולט. אט"ד בגימטריא יד, כמו שנקרא (שמות יד) ויבא ישראל את ה'ד הגדלה וגו'. כיון שהגיעו למקום זה, ראו הגבורות שיוצאות מהאטד הזה. ולמה נקרא אטד? אלא מה אטד יוצאים קוצים לצד זה ולצד זה, כך גם י"ד יוצאות ממנה אצבעות לצד זה ולצד זה, וכל אצבע ואצבע עולה בכמה גבורות, בכמה דינים, בכמה הנהגות, אז ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד על כן קרא שמה אבל מצרים. ודאי אבל כבד זה למצרים, ולא לאחר.

רבי שמעון פרש את הפרשה. נצאו מתוך המערה. אמר, ראיתי שיום זה יפל בית בעיר, ויעדרו שני [בני] רומאים מקטרגים. אם אני בעיר, לא יפל הבית. חזרו לתוך המערה וישבו.

פתח רבי שמעון ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים וגו'. צהלי קולך, פסוק זה נאמר לכנסת ישראל, משום שהיא משפחת את הקדוש ברוך הוא בקול משבח, ועל כך צהלי קולך. מכאן למדנו, כל מי שרוצה לשבח את הקדוש ברוך הוא בקול, צריך לו קול נעים שיערב לאחרים ששומעים אותו, ואם לא - לא יקום להרים קול.

בא ראה, לויים שבאו מצד זה, שפתיב (במדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה. מה הטעם? משום שקולו [דרגתו, ואם] נמוך, ולא יערב לאנשים כשאר חבריו, אז מעבירים מצבא העבדה הזה [מהחילים] של מעלה, שעומדים לנגן לעבודה הזו ולכבד את השם הקדוש כראוי.

החילות שלמעלה, חילות ומחנות כנגד התחתונים, לשבח את השם הקדוש ולזמר להם, ומשום כך ישוב מצבא העבדה. ומשום שכנסת ישראל משפחת את הקדוש ברוך הוא, אמר הפתיב צהלי קולך בת גלים, בת האבות.

עוד בת גלים - העולם הבא נקרא גלים, משום שהכל עומד בו, ונכלל בו תלי תלים, ויוצא ממנו לכל. עוד בת גלים - כפתיב (שיר ד) גל נעול, וכל אותם גלים ומענות, כלם יוצאים מהעולם הבא, וכנסת ישראל היא בת גלים.

בא ראה, פסוק זה קשה. בתחלה כתוב צהלי קולך, שהוא כדי לזמר ולהרים קול, ואחר כך כתוב הקשיבי. אם כך, אז למה צהלי קולך, כיון שפתיב הקשיבי? אלא צהלי כדי לשבח ולזמר.

בא ראה, אם ישראל מתחילים לשבח ולזמר לקדוש-ברוך-הוא, אז כתוב הקשיבי, מה הטעם? בשביל שישראל משבחים ומזמרים בשבילה לקדוש ברוך הוא, ועל זה כתוב צהלי קולך, וכתוב הקשיבי.

לישה - משום שבאה מצד הגבורה, כמו שנקרא (משלי ל) ליש גבור בבהמה. ולישה זו גבורה, לשבר כחות וחזקים. עניה ענות - משום שהיא אספקלריה שלא מאירה [עליה], עניה ודאי, אין לה ללבנה אור משל עצמה, אלא רק מה שנותן לה השמש.

ענות היא שדה, כפר אחד, ושורים בו כהנים עניים שמחזרים על הפתחים [של הלויים], ואין מי שישגיח בהם, משום שכל אותם בני אותו כפר [קלים], בזויים היו בעיני העם, וביתם יותר ריק מכל העם, פרט למה שנותנים להם, כמו עניים [קלים] בזויים עם. משום כך ללבנה אין אור משל עצמה, אלא בשעה שמתחבר עמה השמש היא מאירה.

בא ראה, שפתיב (מלכים א ב) ולאביתר הכהן אמר המלך ענתת לך על שדיך כי איש מות אפתה. וכי על שהזמין את אדוניהו נקרא איש מות? אלא משום שהיה ממקום עני, שנדבקה בו הלבנה, שהיא עניה ענות.

ואם תאמר, (שם) וכי התענית בכל אשר התענה אבי, משום כך צדיק שלא הרג אותו? אלא אביה, משום שהיה במקום עני, וזה בו דוד עד שלא עלה למלכות, כשהיה אורב לו לשאול, והיה דרכו פני, [אחר כך] כמו זה אביה. ולזמן ששלט שלמה, עמדה הלבנה בשלמות, והיתה בחדוה של עשר, שהכל היה לו, לא וזה באביה.

ודאי שדה ענות סוד הדבר היה, וירמיה שקנה אותו, הכל היה בשביל לרשת סוד עליון. בא ראה, כששולטת הלבנה, היא נקראת שדה תפוחים. כשהיא בעני, שדה ענות. משום כך תשפחת שלמטה עושה לה עשר ושלמות.

כמו שדוד, כל ימיו השתדל לעשות לה שלמות ולנגן מיני זמר ולשבח למטה, וכשדוד הסתלק מהעולם, השאיר אותה בשלמות, ושלמה לקח אותה בעשר, בשלמות, שהרי הלבנה יצאה מהעני ונכנסה לעשר, שבעשר הזה שלט על כל מלכי הארץ.

ועל זה, (שם י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה. אלא הכל זהב, שהתרבה הזהב, ובאותו הזמן כתוב (איוב כח) ועפרת זהב לו, שהרי עפר שלמעלה היה מסתכל בו השמש, ובהסתכלות של השמש ותקפו, העפר נעשה ומתרבה הזהב.

בא ראה, מן ההרים שפח השמש מאיר שם, עפר הארץ שבין ההרים כלם עושים זהב, ואלמלא חיות רעות שרבות שם, לא היו אנשים עניים, משום שתקף השמש מרבה את הזהב.

משום כך בימי שלמה אין כסף נחשב למאומה, שהרי תקף השמש מסתכל בעפר ומרבה את הזהב. ועוד, שאותו עפר הוא צד הדין. כשסתכל בו השמש, נוטל תקף ומתרבה זהב. כיון שהסתכל שלמה בה, שפח והכריז ואמר, (קהלת ג) הכל היה מן העפר וגו'.

ועל זה שלמה לא הצטרף לנגן כמו דוד, אלא שירה שהיא אהבה של עשר, שהיא אור ואהבה שכל התשפחות של העולם היו בה, השבח של הגבירה כשיושבת בכסא כנגד המלך הוא אמר.

כתוב (מלכים א-י) ויתן המלך את הכסף בירושלם באבנים, משום שהכל היה זהב, והעפר נקשר בשמאל בצד האהבה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, והשמש נדבק עמה ולא זו ממנה.

שלמה טעה בזה, שהרי ראה שהלבנה קרבה לשמש, והימין מחבוקת, והשמאל תחת הראש. כיון שהתקרבו זה לזה, אמר, הרי התקרבו באחד, זמין מה כאן עושה, שהרי זמין אינה אלא כדי לקרב? כיון שקרבו זה בזה, למה צריך? מיד אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה דחית את הימין - חיד, אתה תצטרף לחסד בני אדם ולא תמצא. מיד סטה השמש מכנגד הלבנה, והלבנה התחילה להחשד, והיה שלמה מחזר על הפתחים ואומר (קהלת א) אני קהלת, ולא היה מי שיעשה עמו חסד. מה הטעם? משום שדחה את הימין ולא החשיב אותו, וזהו שכתוב (מלכים א-י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה למאומה.

ולכן כל המרבה תשפחות לקדוש-ברוך-הוא, מרבה שלום למעלה, משום כך (ישעיה י) הקשיבי לישה. כתוב (איוב ד) ליש אבד מבלי טרף וגו'. ליש - הינו ליש, ככתוב חק חקה. אבד - ככתוב (ישעיה כז) ובאו האבדים. מבלי טרף - משום שהיא בקשה [סבה] עליה לתת, ככתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה.

ובני לביא יתפרדו - משום שכל החילים, כשהיא נותנת להם טרף, כלם מתחברים באחד ויונקים באחד. וכשהיא יושבת מבלי טרף, שהגלות גורם, ודאי בני לביא יתפרדו, כלם נפרדים לכמה צדדים ודרכים כדי למצא לעשות דין. ולכן כשהקרבו נעשה, הכל מתקנים ומתקרבים באחד, כמו שאמרנו. עכשו שקרבו לא נעשה, ודאי שבני לביא יתפרדו, ומשום כך אין לנו יום שלא נמצא בו דין, שהרי לא מתעוררים עליונים ותחתונים בשלמות עליונה כמו שאמרנו.

בא ראה, עכשו תפלת האדם מעוררת שלמות למעלה ולמטה, ובברכה שמברך את הקדוש ברוך הוא מתברכים עליונים ותחתונים, ולכן בתפלה של ישראל מתברכים העולמות. מי שמברך את הקדוש ברוך הוא - יתברך. מי שלא מברך את הקדוש ברוך הוא - לא מתברך. זהו שכתוב (שמואל-א ב) כי מכבדי אכבד ובזי יקלו.

רב המנוגא הזקן לא נתן כוס של ברכה לאדם אחר לברך, [שרצה לטל] אלא הוא הקדים ונטל אותו [בזמין ובשמאל] בשתי ידיו ומברך. והרי אמרנו שצריך לטל אותו בזמין [ולא בשמאל] ובשמאל, ואף על גב שכלם התעוררו בו - יפה הוא.

אבל כוס של ברכה כך צריך כוס, שכתוב (תהלים קטז) כוס ישועות אשא, שהרי בכוס זו שופעות הברכות מאותן ישועות שלמעלה, והוא נוטל אותם וכונס אותם אליו, ושם נשמר [להם] יין העליון ומתפנס באותו כוס, וצריכים לברך אותו בזמין [ובשמאל] ולא בשמאל, והיון שהוא כנוס בכוס הזאת,



שִׁיתְּבָרוּ כָּאֶחָד, וְצָרִיכִים לְבָרוּךְ אֶת הַשֵּׁלֶחַן שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִיק מִלֶּחֶם וַיֵּין, הַכֹּל [אֶחָד] כָּאֶחָד.

בֹּא רֵאָה, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְכֵינּוּ שֶׁהִיא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, צָרִיד יָמִין וּשְׂמָאל [וְצָרִיד] לְטַל אוֹתָהּ, וְאוֹתָהּ כּוֹס נִתְּנָה בֵּין יָמִין לְשְׂמָאל, וְצָרִיכָה לְהִתְמַלֵּא יַיִן בְּשִׁבְלֵי יַיִן הַתּוֹרָה שְׂיוּצָא מִן הָעוֹלָם הַבָּא.

וְבֹא רֵאָה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, [כָּאֵן] בְּזֶה הַתְּגִלוֹ דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים כָּאֵן שְׂאֵנוּ בְּמַעֲרָה, אוֹמֵר כָּאֵן נִתְּגַלָּה סוּד הַמְּרַכְּבָה הַקְּדוּשָׁה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיד לְקַבֵּלָהּ בְּיָמִין וּבְשְׂמָאל, זֶה צָפוֹן וְדָרוֹם, וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שִׁיְהִיהָ נוֹטֵל בְּרָכָה מֵהֶם.

מִי זֶה כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה? זֶה (שִׁיר ג) מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה, שֶׁצָּרִיד שִׁתְּנָתוֹ בֵּין צָפוֹן וְדָרוֹם, וְצָרִיד לְהִנִּיחָהּ בְּיָמִין, וְהַגּוֹף שִׁיתְּנָתוֹ עִמָּהֶם, וְיִשְׁגִּיחַ בְּאוֹתָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרוּךְ אוֹתָהּ בְּאַרְבַּע בְּרָכוֹת, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים יא) תָּמִיד עֵינֵי ה' אֵלֶיךָ בֹּה וְגו'. נִמְצָא בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה סוּד הָאֱמוּנָה, צָפוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח וּמַעֲרָב, הָרִי מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה כְּרָאוּי לוֹ.

וְשִׁלְחוֹ בְּלֶחֶם, כְּדִי שִׁיתְּבָרוּ אוֹתוֹ לֶחֶם שֶׁלְמָטָה וְיִתְבָּרוּ לֶחֶם עֲנִי, וְיִהְיֶה לֶחֶם עֲנִי, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ. וְיִמְצָא שְׂכָנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִתְּבָרְכָת בְּאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, לְמַעַלָּה [בְּאוֹתוֹ] לֶחֶם שֶׁל בְּרָכָה. וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, לְחֵבֶר דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּאַבּוֹת, וְיִתְבָּרוּ לְמַטָּה, שִׁיתְּבָרוּ [וְהַשֵּׁלֶחַן בְּלֶחֶם מִשּׁוּם שִׁיתְּבָרוּ] מִכָּל הַצְּדָדִים, מִלְּמַעַלָּה וּמִלְּמַטָּה בְּסוּד כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, שִׁיתְּבָרוּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּאַבּוֹת וְיִתְבָּרוּ לְמַטָּה, שִׁיתְּבָרוּ לֶחֶם עֲנִי וְיִהְיֶה לֶחֶם עֲנִי, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ. וְיִתְבָּרוּ שִׁלְחוֹ שֶׁל הָאֵדָם, שִׁימְצָא בּוֹ מְזוֹן תָּמִיד.

קָמוּ כֻלָּם וְנִשְׁקוּ יָדוֹ. אָמְרוּ, בְּרוּךְ הַרְחֵמוֹ שֶׁנִּכְנַסְנוּ לְכָאֵן וְשִׁמְעֵנוּ דְּבָרִים אֵלֵינוּ. יֵצְאוּ מִן הַמַּעֲרָה וְהִלְכוּ. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְעִיר, רָאוּ קְבוּצָת אֲנָשִׁים שֹׁמְתוֹ, שֶׁנִּפְּלָה עֲלֵיהֶם בֵּית. יָשְׁבוּ, וְרָאוּ שְׂסוּפָדִים לְאוֹתָם שִׁמְתוֹ עִם אוֹתָם הָרוֹמָאִים.

פֶּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, וְיֵבֵאוּ עַד גֶּרֶן הָאֵטֵד, מַה זֶה גֶּרֶן הָאֵטֵד? אֵלֶּא כָּאֵן רְמוֹי שֶׁלְטוֹן מִצְרִים שִׁיַּעֲבֹר. גֶּרֶן הָאֵטֵד - זֶה מְמַנָּה הַשֵּׁלֶחַן שֶׁל מִצְרִים שִׁיַּעֲבֹר מִלְּפָנֵי שֶׁלְטוֹן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי רָאוּ [גֶּרֶן], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִּים-א כב) מִלְּבָשִׁים בְּגָדִים בְּגֶרֶן. וְעַל זֶה וְיִסְפְּדוּ שֵׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכַבֵּד מְאֹד וְגו'.

עַל כֵּן קָרָא שְׂמָה אֲבֵל מִצְרִים עַד הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁנִּדְּאִי הִיָּה מִמִּצְרִים. אֵף כָּאֵן לֹא שֶׁל יְהוּדִים הֵם אֵלֶּה בּוֹכִים, אֵף עַל גֵּב שִׁמְתוֹ בּוֹ יְהוּדִים, וְאֵלֶּה יְהוּדִים, שֶׁאֵלְמָלָא הֵיוּ יְהוּדִים לֹא מֵתוֹ, וְכֵינּוּ שִׁמְתוֹ, הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֹּא רֵאָה, שִׁיַּעֲקֹב, אֵף עַל גֵּב שִׁיַּעֲזָה נִשְׁמָתוֹ בְּמִצְרַיִם, לֹא יֵצְאָה בְּרִשּׁוֹת אַחֲרָת, מַה הֵטַעַם? כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא הָיְתָה מָטָה שֶׁלְמָה כְּמוֹ מִטָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. בְּשַׁעֲרָה שֶׁהָיָה עוֹלָה מִן הָעוֹלָם, נִשְׁמָתוֹ מִיָּד נִקְשְׂרָה לְמִקּוּמָהּ, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ.

בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁהָיָה יַעֲקֹב נִכְנָס לְמַעֲרָה, נִמְצָאוּ בְּמַעֲרָה כָּל הַרִיחוֹת שֶׁל גּוֹ עֵדוֹ, וְהַמַּעֲרָה הִעֲלָתָה אוֹר, וְגַר אֶחָד דּוֹלֵק. וְכְשֶׁנִּכְנְסוּ הָאֲבּוֹת לְיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם לְהַמְצִיא עֲמּוֹ, עָלָה אוֹר הַנֵּר. כֵּינּוּ שֶׁנִּכְנַס יַעֲקֹב לְמַעֲרָה, חֲזַר הַנֵּר לְמִקּוּמוֹ, וְאֵז הַשִּׁתְּלֵמָה הַמַּעֲרָה מִכָּל מַה שֶׁצָּרִיד.

וְעַד יְמֵי הָעוֹלָם לֹא קִבְּלָה הַמַּעֲרָה אִישׁ אַחֵר וְלֹא תִקְבֵּל, וְנִשְׁמָתוֹ שְׂאוֹכוֹת עוֹבְרוֹת לְפָנֶיהֶם בְּבֵית הַמַּעֲרָה, כְּדִי שִׁיתְּעוֹרְרוּ וְיִרְאוּ אֶת הַזָּרַע שֶׁהִשְׁאִירוּ בְּעוֹלָם, וְיִשְׁמְחוּ לְפָנֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא. אָמַר רַבִּי אֲבָא, חֲנִיטָה שֶׁל יַעֲקֹב מַה הִיא? אָמַר לוֹ, לֵךְ שְׂאֵל אֶת הָרוֹפֵא.

בֹּא רֵאָה, כְּתוּב וַיְצוּ יוֹסֵף אֶת עֲבָדָיו אֶת הָרֹפְאִים לְחַנֵּט אֶת אֲבִיו וַיַּחֲנִטוּ הָרֹפְאִים אֶת יִשְׂרָאֵל. הַתַּעֲלָה עַל דַּעֲתָד שֶׁחֲנִיטָה זֶה הָיְתָה כְּמוֹ שֶׁל שְׂאֵר בְּנֵי אָדָם? אִם תֹּאמַר שֶׁבְּשִׁבְלֵי הַדָּרָד הוּא שֶׁעָשׂוּ, הָרִי כְּתוּב וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן וְגו' וַיִּישָׁם בְּאֶרֶן בְּמִצְרַיִם, הָרִי לֹא הִלְכוּ עֲמּוֹ בְּדָרָד, שֶׁהָרִי שֵׁם נִקְבֵּר, וְכְתוּב וַיַּחֲנִטוּ אוֹתוֹ?

אֵלֶּא הֵם דְּרָכֵי הַמְּלָכִים, כְּדִי לְהַעֲמִיד אֶת גּוֹפֶם חוֹנְטִים אוֹתָם בְּשִׁמּוֹן מִשְׁחָה, עֲלִיוֹן עַל כָּל הַשְּׂמָנִים, מַעֲרָב בְּבִשְׂמִים, וְשׂוֹאֲבִים אוֹתוֹ לְגוֹף יוֹם אַחֵר יוֹם בְּאוֹתוֹ שִׁמּוֹן טוֹב אֲרַבְּעִים יוֹם, שֶׁכְּתוּב וַיִּמְלְאוּ לוֹ אֲרַבְּעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִּים. אַחֵר שָׁזָה הַשֵּׁלֶם, עוֹמֵד הַגּוֹף שֶׁלֶם זְמַן רַב.

מִשּׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָהּ אֶרֶץ כְּנַעַן וְאֶרֶץ מִצְרַיִם מְכֻלּוֹת וּמְרַקִּיבוֹת אֶת הַגּוֹף בְּזִמְנוֹ קָצֵר מִכָּל שְׂאֵר הָאֲרָצוֹת, וּבְשִׁבְלֵי לִקְיָם אֶת הַגּוֹף עוֹשִׂים אֶת זֶה, וְעוֹשִׂים חֲנִיטָה זֶה מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ. מִתּוֹד שְׂשָׁמִים אוֹתוֹ שִׁמּוֹן עַל הַטְּבוֹר, הוּא נִשְׁאָב לְפָנִים מִן הַטְּבוֹר, וְנִשְׁאָב לְמַעְיָו, וּמַעֲמִיד אֶת הַגּוֹף מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ זְמַן רַב.

וַיַּעֲקֹב כִּד הָיָה בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, וְכִד צָרִיד, שֶׁגּוֹף הָאֲבּוֹת הוּא, וְהָיָה בְּקִיּוֹם בְּגוֹף וְנִפְשׁ. כְּמוֹ זֶה לְיוֹסֵף שֶׁהוּא דְּגִמַּת הַגּוֹף, וְהוּא בְּקִיּוֹם שֶׁל גּוֹף וְנִפְשׁ. בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, שֶׁכְּתוּב וַיַּחֲנִטוּ אוֹתוֹ. וּבְקִיּוֹם הַנִּפְשׁ, שֶׁכְּתוּב וַיִּישָׁם בְּאֶרֶן בְּמִצְרַיִם.

ושנינו, לשם מה שני יודי"ם? אלא יוסף שמר את הברית למטה, ושמרו אותה הברית שלמעלה. כשהסתלק מהעולם, הושם בשני ארונות, [מקום] בארון למטה ובארון למעלה. ארון שלמעלה מהו? אלא, כמו שנקרא (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ, שארון שלמעלה נקרא ארון הברית, שהרי לא ירש אותו אלא מי ששמר ברית, ומשום שיוסף שמר את הברית, הושם בשני ארונות.

וישם בארון במצרים, כך זה ודאי. והפסוק מוכיח סוד אחר, שאף על גב שיצאה נשמתו ברשות אחרת, נקשר בשכינה. זהו שכתוב וישם בארון, למעלה ולמטה, משום שהיה צדיק, שכל צדיק יורש ארץ הקדושה העליונה, כמו שנקרא ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

סליק ספר בראשית

עד כאן בראשית מספר 1

מכאן בראשית 2

פרשת נח

פרשת תולדות נח

אלה תולדות נח. רבי חייא פתח, (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. אשריהם ישראל שעוסקים בתורה ויוצאים דרכי התורה שבגללה יזכו לעולם הבא.

בא ראה, לכל ישראל יש חלק לעולם הבא, מה הטעם? משום ששומרים הברית שהעולם עומד עליה, כמו שנקרא (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ועל זה, ישראל ששומרים הברית וקבלו אותה, יש להם חלק לעולם הבא.

ולא עוד, אלא משום כך נקראו צדיקים. מכאן למדנו, כל מי ששומר הברית הוא שהעולם עומד עליה, נקרא צדיק. מנין לנו? מיוסף. משום ששמר את ברית העולם זכה שנקרא צדיק. ועל כך ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ.

רבי אלעזר אמר, אלה - בכל מקום פסל את הראשונים. שנינו וכו'. מה כתוב למעלה בפרשת בראשית? (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו'. אותו הנהר ששופע ויוצא ונכנס לגן ומשקה אותו מהשקאה שלמעלה, ועושה לו נחת ועושה פרות ומגדל זרעים, הוא אז נוח לכל. וזה נוח לגן. וזה עושה מנוחה בו [נ"א לגן, והגן נח בו], כמו שנקרא (שם) כי בו שבת, וכתוב וישבת ביום השביעי. וזה סוד שדבר זה עושה תולדות ולא אחר.

בא ראה, כמו זה נח למטה הברית הקדוש היה דגמא שלמעלה, ועל זה נקרא איש האדמה. וסוד למדנו, שהרי נח הצטרף לתבה להתחבר עמה ולקיים זרע של הכל, שכתוב לחיות זרע.

מי זו התבה? [זה] ארון הברית. ונח והתבה למטה כך הם כמו דגמא [זו] שלמעלה. בנח כתוב ברית, שכתוב והקימתי את בריתי איתך. ועד שהתקיים בו ברית לא נכנס לתבה, שכתוב והקימתי את בריתי איתך ובאת אל התבה. ואז היתה התבה ארון הברית. [זו] תבה ונח, הכל כמו שלמעלה. ובגלל שהברית הזאת למעלה, הוא עושה תולדות. כמו זה נח [למטה] הוא עושה תולדות. משום כך [כמו שנקרא] אלה תולדות נח.

נח איש צדיק, כך הוא בודאי כמו שלמעלה. ועל זה כתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. והארץ מתקיימת על זה, שהרי הוא העמוד שהעולם עומד עליו, ומיהו? זה צדיק, ונח נקרא צדיק למטה. וסוד [נ"א זה] של הכל - את האלהים התהלך נח. דוקא. שלא נפרד ממנו לעולמים, ושיהיה הוא בארץ כמו שלמעלה איש צדיק יסוד העולם. ברית שלום, שלום של העולם. איש האדמה ודאי. ועל זה (בראשית ו) ונח מצא חן בעיני ה'.

תמים היה בדרתיו? אלה אותם שיצאו ממנו. הוא השלים את כלם, והוא היה שלם מכלם. תמים היה - שנולד מהול, שכתוב התהלך לפני והיה תמים. בדרתיו - ולא בדורות של העולם, שהרי ממנו יצאו [תולדות בעולם].

בא ראה, נח ראוי היה מיום שנברא העולם להיות בתבה בחבור אחד להכניס בה, ועד שלא התחברו באחד, לא היה העולם כראוי. אחר כך מה כתוב? (שם ט) ומאלה נפצה כל הארץ. מהו נפצה? כמו שנקרא (שם ב) ומשם יפרד. שמשם נמצא פרוד והתפזרו תולדות לכל הצדדים והכל אחד כדגמא אחת. משום כך אלה תולדות נח. אלה ודאי. שהרי יסוד העולם הוא שעושה תולדות לקיים בארץ. בא רבי אבא ונשקו. אמר, אריה בכחו נוקב סלע ושובר. כך זה בודאי. ובא וראה, משעור התבה גם כך זה.

## תוספתא

למה נח נח פ'עמים: אלא כל צדיק וצדיק שבעולם יש לו שתי רוחות - רוח אחת בעולם הזה, ורוח אחת בעולם הבא. וכך תמצא בכל הצדיקים: משה משה, יעקב יעקב, אברהם אברהם, שמואל שמואל, שם שם. פרט ליצחק שלא כתוב בו כמו שכתוב בהם, משום שיצחק, בשעה שנקרב על גבי המזבח, יצאה נשמתו שהיתה בו בעולם הזה. וכיון שנאמר באברהם ברוך מתייה המתיים, שבה אליו נשמתו של העולם הבא. משום זה תמצא שלא יחד הקדוש ברוך הוא את שמו אלא על יצחק, משום שנחשב כמת. ועל זה רמז הכתוב ואמר (איוב טו) הן בקדשו לא יאמין וגו'.

דבר אחר אלה תולדות, משום שהיה צדיק שבח אותו פעמים. תמים היה בדרתיו, אבל בדורות אחרים אינו נחשב לכלום, כמו דורו של אברהם ודור משה ודור דוד. דבר אחר, ראה מה עשה בדרך שכלם רשעים, קל וחמר אלו היה בדרך שכלם צדיקים. ע"כ התוספתא

רבי אלעזר פתח, (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ. הפסוק הזה הרי נתבאר, ובארוהו. אבל לכו חזו, מה זה חזו? כמו שנאמר (ישעיה כא) חזות קשה הגד לי. במעשיו שהקדוש ברוך הוא עושה מתגלה בנראה עליונה לבני אדם. אשר שם שמות - שמות ודאי, שהרי השם גורם לכל.

כתוב ויקרא את שמו נח לאמר זה וגו', למה כאן לאמר? ולמה זה? אלא לאמר זו האשה. זה זה צדיק. [כמו] כמו שהקדוש ברוך הוא קרא לו נח, מנוחת הארץ. לאמר, מה זה לאמר? אלא מקום זה קרא לו נח, ומי הוא? ארץ הקדושה. לאמר זה נחמנו ממעשנו וגו'. עשה אותו הקדוש ברוך הוא למטה כדגמא עליונה. [נ"א זה זה צדיק, וכן נח לאמר, נח זה צדיק. לאמר זו נקבה, משום שלא נפרדים זה מזה. אמר רבי יצחק, לאמר זו ארץ הקדושה] [וזה אמת]. כתוב כאן זה נחמנו, וכתוב שם (ישעיה כה) זה ה' קוינו לו. אשריהם הצדיקים שרשומים ברשם של חותמת המלך להיות בשמו רשומים, והוא שם שמות בארץ כראוי.

כתוב ויקרא את שמו נח, וכתוב ויקרא שמו יעקב. למה לא כתוב את? אלא שם דרגה אחרת [ד"א אחת] וכאן דרגה אחרת, [נ"א את, כמו שנאמר ויקרא את ה'] [ככתוב (שם ו) ויקרא את ה']. ויקרא ה' לא כתוב אלא את ה', גם כך בנח ויקרא את שמו נח. ויקרא שמו יעקב - דרגה שלו הקדוש ברוך הוא ממש קראה לו יעקב. אבל כאן את - להכליל את השכינה [נ"א שהיא דרגה אחרת למטה].

אלה תולדות נח וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים קיב) טוב איש חונן ומלון יכלכל דבריו במשפט. טוב איש - זה הקדוש ברוך הוא שנקרא טוב, כמו שכתוב (שם קמה) טוב ה' לכל, וכתוב (שמות טו) ה' איש מלחמה. לכל הזה חונן ומלון, למקום שאין לו משלו, ואותו מקום נזון ממנו. יכלכל דבריו במשפט - שהרי אותו דבר לא נזון אלא במשפט, כמו שנאמר (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך.

דבר אחר טוב איש - זה צדיק, שכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. רבי יוסי אמר, זה נח, שכתוב נח איש צדיק. רבי יצחק אמר, זה השבח של השבת שבו פתח טוב, שכתוב (תהלים צב) טוב להודות לה'.

רבי חייא אמר, הכל אחד, וכלם אמרו דבר אחד. וזה עושה תולדות בעולם. תולדות של העולם מי הם? אלו נשמות הצדיקים שהם פרי מעשי הקדוש ברוך הוא. רבי שמעון אמר, בשעה שהקדוש ברוך הוא מתעטר בעטרותיו, מתעטר מלמעלה ומלמטה, מלמעלה ממקום שלעמק הכל. מתעטר מלמטה במה? בנשמות הצדיקים. ואז נוספים חיים מלמעלה ומלמטה, ונקלל מקום המקדש מכל הצדיקים, והבאר מתמלאת והים נשלים, ואז נותן לכל.

כתוב (משלי ה) שתה מים מבורך ונוזלים מתוך באר. למה [כאן] בורך בתחלה ואחר כך באר? שהרי בור לא נקרא אלא ריק שאינו נובע. באר - מים שנובעים? אלא הכל מקום אחד הוא. אלא מקום שהעניים [נ"א שהעני] אחוזים בו נקרא בור, שאין לו משלו אלא מה שנותנים לתוכו, ומיהו? דל"ת. אחר כך נעשה באר שהוא נובע ומלא [שמתמלא] מכל הצדיקים, ומיהו? ה"א. מתמלאת מלמעלה ונובעת מלמטה. מתמלאת מלמעלה כמו שאמרנו, ונובעת מלמטה מנשמות הצדיקים.

דבר אחר, שתה מים מבורך - זה דוד המלך, שכתוב בו (שמואל ב כג) מי ישקני מים מבאר בית לחם. ונוזלים - זה אברהם. מתוך - זה יעקב, שהוא באמצע. באר - זה יצחק, שנקרא באר מים חיים. הרי בפסוק הזה נמצאת המרכבה הקדושה העליונה מהאבות. ודוד המלך התחבר עמו. יש מי שיהאמר, ונוזלים - זה יצחק. מתוך - זה משה, שהוא באמצע. באר - זה אהרן, שנקרא באר מים חיים, ודוד המלך שהתחבר עמהם.

תשובות הנקבה לזכר אינה אלא כאשר נכנסת בה רוח ושופכת מים כנגד המים העליונים הזכריים. כך כנסת ישראל לא מעוררת השתוקקות לקדוש-ברוך-הוא אלא באר מים חיים שנקנסים בתוכה, ואז נובעים מים מתוכה כנגד מי הזכר. והכל נעשה תשוקה אחת [ואגדה אחת] וקשור אחד. וזהו רצון של הכל והטיול שהקדוש ברוך הוא מטיל עם נשמות הצדיקים.

בא ראה, כל אותן תולדות נן העדן לא יוצאים מצדיק אלא כשנכנס בתבה הזו בחבור אחד, והכל גנוזים בה, ואחר כך יוצאים ממנה. גם כאן נח איש צדיק לא הוציא תולדות לפרות בעולם עד שנכנס בתבה, והתכנסו הכל בה והיו גנוזים בה, ואחר כך יצאו ממנה לפרות בעולם ולהתקיים בארץ. ואלמלא שיצאו מתוך התבה, לא התקיימו בעולם. והכל כמו שלמעלה - מתוך תבה יוצאים למעלה, מתוך תבה יוצאים למטה, זה כמו זה. [מתוך] וכאן התקיים העולם ולא מקדם לזה, שמשום כך כתוב ונוזלים מתוך בארץ, וכתוב ויולד נח שלשה בנים.

ותשחת הארץ לפני האלהים. אמר רבי יהודה, כיון שכתוב ותשחת הארץ, למה לפני האלהים? אלא כיון שעשו חטאיהם בגלוי לעיני הכל, אז כתוב לפני האלהים.

רבי יוסי אמר, אני אמרתי הפוך. ותשחת הארץ לפני האלהים - בהתחלה לפני האלהים, שלא היו עושים בגלוי. לפני האלהים עשו ולא לפני בני אדם. ולבסוף עשו בגלוי. זהו שכתוב ותמלא הארץ חמס, שלא היה מקום בכל הארץ שלא היה בגלוי, ובגלל כך אמר הפסוק בשני גוונים.

אלה תולדות נח - רבי אבא אמר, מיום שעבר אדם על מצות רבונו, כל בני האדם שנולדו אחר כך נקראו בני האדם. ולא לשבח נקראו כך, אלא כמו שאמר בנו של אותו שעבר על מצות רבונו. כיון שבא נח, נקראו בני העולם על שם נח. תולדות נח לשבח. שהעמידם בעולם. ולא תולדות אדם שהעבירם מהעולם וגרם מות לכלם.

אמר לו רבי יוסי, אם כך, הרי כתוב אחר כך, ויבדל ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. בני האדם כתוב, ולא כתוב בני נח. אמר לו, משום שאדם [שחטא ד"א חטא] לפני רבונו, טוב לו שלא נברא ולא יכתב עליו הכתוב פסוק זה.

אלא בא ראה, כתוב (משלי י) בן חכם ישמח אב. כאשר הבן טוב, כל בני העולם זוכרים את אביו לטוב. וכשהוא רע, כלם זוכרים את אביו לרע. אדם, משום שחטא ועבר על מצות רבונו, כשבאו אותם שמרדו ברבונם מה כתוב? אשר בנו בני האדם. אדם הראשון שמרד ברבונו ועבר על מצותו, ולכן אלה תולדות נח. אלה ולא הראשונים. אלה שיצאו ונכנסו לתוך התבה והוציאו תולדות לעולמים. ולא תולדות אדם שיצא מגן עדן ולא הוציא אותם משם.

בא ראה, אלו הוציא אדם תולדות מגן עדן, לא היו משמידים לדורי דורות, ולא נחשד אור הלבנה לעולמים, וכלם היו קיימים לעולמים, ואפלו מלאכים עליונים לא עמדו לפניהם באור וזיו וחכמה, כמו שנאמר בצלם אלהים ברא אותו. אבל כיון שגרם החטא ויצא מגן עדן ועשה תולדות בחוץ, לא התקיימו בעולם ולא היו כראוי.

אמר רבי חזקיה, וכי איך יכלו לעשות תולדות שם, שהרי אלמלא לא נמשך עליו יצר הרע וחטא, תקיים הוא בעולם לבדו ולא יעשה תולדות? כמו זה אלמלא שחטא ישראל בעגל והמשיכו עליהם יצר הרע, לא יעשו לעולמים תולדות ולא יבאו דורות אחרים לעולם.

אמר לו, אלמלא לא חטא אדם, לא יעשה תולדות כמו זה מצד של יצר הרע, אבל יעשה תולדות מצד של רוח הקדש. שעכשו אינו עושה תולדות אלא מצד היצר הרע, ומשום שכל תולדות בני האדם כלם מן הצד של יצר הרע, לכן אין להם קיום, ואי אפשר להם להתקיים, שהצד האחר מערב בהם [ואפשר להם בצד האחר].

אבל אלמלא לא חטא אדם ולא גרש מגן עדן, היה עושה תולדות מצד של רוח הקדש, שקדושים כמלאכים עליונים עומדים לדורי דורות כמו שהיה למעלה. כיון שחטא והוליד בנים מחוץ לגן עדן ולא זכה להוציאם מן הגן, לא התקיימו אפלו להשתרש בעולם הזה, עד שבא נח, שהוא צדיק, ונכנס בתבה, ומהתבה יצאו כל דורות העולם, ומשם התפזרו לכל ארבע רוחות העולם.

ויבא אלהים את הארץ והנה נשחתה. למה נשחתה? משום כי השחית כל בשר את דרכו, כמו שנאמר. רבי חייא פתח פסוק ואמר, (יונה ג) ויבא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה.

בא ראה, בשעה שבני אדם זוכים ושומרים את מצוות התורה, אז הארץ מתחזקת ונמצאת בה כל השמחה. מה הטעם? משום שהשכינה שורה על הארץ. ואז הכל, עליונים ותחתונים, בחדוה. וכשבני אדם משחיתים דרכיהם ולא שומרים את מצוות התורה וחוטאים לפני רבונו, אז כביכול דוחים את השכינה מהעולם, ונשארת הארץ משחיתה, שהרי השכינה נדחתה ולא שורה עליה, ואז היא נשחיתה. מה הטעם נשחיתה? משום ששורה רוח אחרת עליה שמחבלת את העולם. ועל זה אומרים, שישאל נותנים עז לאלהים שמעמידים את העולם. אלהים זו שכינה.

ואם חס ושלום אם ישראל ימצאו רשעים, מה כתוב? (תהלים ו) רומה על השמים אלהים וגו', משום שרשת הכינו לפעמי. כפף נפשי, בסבת חמס ושאנת חנם. פרו לפני שוחה וגו', כמו שבדור המבול, שמשום החמס שהיה ביניהם, היתה ביניהם שנאה ואיבה.

כול אף בארץ ישראל כן? והרי שנינו שארץ ישראל לא שורה עליה רוח אחרת ולא ממנה אחר חוץ מהקדוש ברוך הוא בלבדו. בא ראה שארץ ישראל כך היא שלא שורה עליה ממנה ולא שלים אחר פרט לקדוש-ברוך-הוא לבדו, אבל שעה אחת שורה עליה להשחית את בני האדם. מנין לנו? מדוד, שכתוב (דברי הימים-א כא) ויבא דוד את מלאך ה' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים, ואז נשחתה הארץ.

אמר רבי אלעזר, אפלו באותה שעה הקדוש ברוך הוא היה. כתוב כאן מלאך ה', וכתוב שם (בראשית מח) המלאך הגאל אתי, וכתוב ויסע מלאך האלהים. הן לטוב הן לרע שולט עליה הקדוש ברוך הוא. לטוב - משום שלא נמסרה תחת שאר הממנים, וכל דברי העולם יתבישו ממעשיהם. לרע - כדי שלא ישמחו אלה לשלט עליה. ואם תאמר, והרי כתוב (איכה א) כי ראתה גוים באו מקדשה, והחריבו ביתה. ואם לא שולטים אותם ממנים, לא נחרב המקדש!

בא ראה, כתוב כי אתה עשית, וכתוב (שם ב) עשה ה' אשר זמם. בא ראה, כתוב ויבא אלהים את הארץ והנה נשחתה. נשחתה ודאי, כמו שנאמר. כך גם (יונה ג) ויבא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה. שהרי אז הארץ קוראת למעלה ועולה בעליה עליונה ומקשטת פניה כנקבה שמתקשטת אל הזכר, כך גם הארץ, שהרי גדלה בנים צדיקים למלאך.

ועכשיו שלא שבו דור המבול מה כתוב? ויבא אלהים את הארץ והנה נשחתה, כאשה שנטמאה והסתירה פניה מבעלה. ובזמן שמתרבים חטאי בני האדם בגלוי, הארץ שמה פניה כנקבה שאין לה בושה מכל, כמו שנאמר (ישעיה כד) והארץ חנפה תחת ישיבה. ועל זה ויבא כי נשחתה ודאי. מה הטעם? משום כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ.

רבי אלעזר הלך אל רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו. כיון שראה אותו, התקין לו שטיח של פסוי במוטות של עץ, וישבו. אמר לו חמיו, אפסר ששמעת מאביך זה שכתוב (איכה ב) עשה ה' אשר זמם בצע אמרתו אשר צוה מימי קדם?

אמר לו, הרי פרושה החברים, בצע אמרתו - שקרע האדמת שלו. אשר צוה מימי קדם - שהרי אותה האדמת צוה מאותם זמנים ראשונים עליונים, וביזום שחרב בית המקדש קרע אותה, משום שהאדמת הזו היא כבודו ותקונו, וקרע אותה.

אמר לו, עשה ה' אשר זמם, וכי מלאך חושב [קדם] להרע לבניו עד שלא יבאו לחטא? אמר לו, (משל) למלאך שהיה לו כלי יקר, ובכל יום היה פוחד עליו שלא ישבר והיה מסתפל בו ומצא חן בעיניו. לזמנים בא בנו והרגיו את המלאך. לקח המלאך אותו כלי יקר ושבר אותו. זהו שכתוב עשה ה' אשר זמם.

בא ראה, מיום שנבנה בית המקדש היה הקדוש ברוך הוא מסתפל בו וחביב עליו הרבה, והיה פוחד על ישראל שיחטאו ויחרב בית המקדש. וכך בכל פעם שהיה בא אצל בית המקדש, היה לובש אותה אדמת. אחר שגרמו החטאים והרגיו לפני המלאך, נחרב בית המקדש וקרע אותה האדמת [קרע אותה האדמת ונחרב בית המקדש]. הינו שכתוב עשה ה' אשר זמם.

בצע אמרתו וגו' [האמרתו הזו בתחלה ישיבה בראש אמיר, והרי התעטרו עטרה לראש ואילו נאח לפניו. והיא מימי קדם ודאי. ואז עצבות לפניו בבתים החיצונים ודאי, (ישעיה לג) והן אראלים צעקו חצה. (שם כב) ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא וגו']. הינו בזמן שנחרב בית המקדש. אבל בזמן אחר אין חדוה לפני הקדוש ברוך הוא כמו זמן שאובדים רשעי העולם ואותם שהרגיו לפניו. זהו שכתוב (משלי יא) ובאבד רשעים רנה. וכן בכל דור ודור שעושה דין ברשעי העולם, חדוה ותשבת לפני הקדוש ברוך הוא.

ואם תאמר, הרי שנינו שאין חדוה לפני הקדוש ברוך הוא כשהוא עושה דין ברשעים? אלא בא ראה, בשעה שנעשה דין ברשעים, חדוה ותשבת לפניו על שנאבדו מהעולם. והדברים הללו כשמגיע אותו זמן שהמתין להם ולא שבו אליו מחטאיהם. אבל אם נעשה בהם דין עד שלא הגיע זמנם, [ועד] שלא נשלם חטאם, כמו שנאמר (בראשית טו) כי לא שלם עון האמורי עד הנה, אז אין חדוה לפניו, ורע לפניו על שנאבדו.

ואם תאמר, למה עושה בהם דין טרם שהגיע זמנם? אלא הם גרמו רע לעצמם, שהרי הקדוש ברוך הוא אינו עושה דין בטרם מגיע זמנם, אלא משום שמתתפים עם ישראל להרע להם, ולכן עושה בהם דין ומאבדם מהעולם בלא הזמן. וזהו שרע לפניו. ולכן הטביע מצרים בים והאביד שונאי ישראל בימי יהושפט, וכן כלם, שהרי משום ישראל נאבדו לפני זמנם.

אבל כשהשלם הזמן שחכה להם ולא שבו, אז חדוה ותשבת לפניו על שאבדו מהעולם, פרט לזמן שחרב בית המקדש, שאף על גב שהשלם הזמן שלהם שהרגיו לפניו, לא הייתה חדוה לפניו. ומאותו זמן לא הייתה חדוה לפניו למעלה ולמטה.

כי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעָה אֲנָכִי מִמָּטִיר עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה הִלְלוּ, מִה מַּעֲשֵׂיהֶם? אֲלֵא אַרְבָּעִים יוֹם לְהִלְקוֹת רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְכַתּוּב (דְּבָרִים כה) אַרְבָּעִים יָכְנוּ לֹא יִסִּיף, כִּנְגַד אַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, לְכָל אֶחָד עֶשְׂרֶה. מִשּׁוּם שֶׁבֶן אֲדָם נִבְרָא מֵאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְעַל זֶה וּמַחֲיִיתִי אֶת כָּל הַיָּקוּם. וְצָרִיף אַרְבָּעִים לְהִלְקוֹת וּלְמַחוֹת אֶת הָעוֹלָם.

רַבִּי יִצְחָק הָיָה מְצוּי לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ פֶּסוּק זֶה [שְׁאֲמָרוּ] שְׁכַתּוֹב וּתְשַׁחַת הָאָרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים. אִם בְּנֵי אָדָם חֲטָאוּ - הָאָרֶץ בְּמָה חֲטָאָה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שְׁכַתּוֹב כִּי הִשְׁחִית כָּל בֶּשֶׂר אֶת דָּרְכּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. כְּמוֹ זֶה, (וַיִּקְרָא יח) וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וְאֶפְקֹד עֲוֹנָהָ עָלֶיהָ. אֲלֵא בְנֵי אָדָם חֲטָאוּ. וְאִם תֹּאמַר, הָאָרֶץ בְּמָה? אֲלֵא עֲקַר הָאָרֶץ הִם בְּנֵי הָאָדָם, וְהֵם מִשְׁחִיתִים אֶת הָאָרֶץ וְהִיא נִשְׁחַתֶּת, וְהַכְּתוּב מוֹכִיחַ, שְׁכַתּוֹב וַיִּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחַתָּה כִּי הִשְׁחִית כָּל בֶּשֶׂר אֶת דָּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ.

בֹּא רֵא, כָּל חֲטָאֵי הָאָדָם כֻּלָּם, הִשְׁחַתְתֶּם תְּלוּנָה בְּתִשְׁבָּה. וְחֲטָא שֶׁל שׁוֹפֵד זָרַע עַל הָאָרֶץ וּמִשְׁחִית דָּרְכּוֹ וּמוֹצִיא זָרַע עַל הָאָרֶץ - מִשְׁחִית אוֹתוֹ וּמִשְׁחִית אֶת הָאָרֶץ, וְעַלּוֹ כְּתוּב (ירמיה ב) נִכְתֵּם עֲוֹנֶךָ לִפְנֵי, וְכַתּוּב בּוֹ (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חֶפֶץ רָשָׁע אֶתָּה לֹא יִגְרָד רָע. פָּרַט לְתִשְׁבָּה גְדוּלָּה. וְכַתּוּב (בראשית לח) וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי ה' וַיִּמְיתֵהוּ ה', וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

אָמַר לוֹ, לָמָּה דָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם בְּמִים וְלֹא בָאֵשׁ וְלֹא בְּדֶבֶר אַחֵר? אָמַר לוֹ, סוּד הוּא, שֶׁהָרִי הֵם הִשְׁחִיתוּ דָּרְכָם בְּשִׁבִּיל שְׁמִים עֲלִיוֹנִים וּמִים תַּחְתּוֹנִים לֹא הִתְחַבְּרוּ זָכָר וּנְקֵבָה כְּרֹאוּ. [וְיָמֵי הַמִּים הָעֲלִיוֹנִים? בִּינָה. וּמִים תַּחְתּוֹנִים - מַלְכוּת. ה"א עֲלִיוֹנָה ה"א תַּחְתּוֹנָה. וְכֹאשֶׁר הֵם מִשְׁחִיתִים, נִסְתַּלַּק י"ו, שֶׁהוּא זָכָר, וְנִשְׁאַר ה"א בְּה"א וּמִים בְּמִים]. מִה הֵם הִשְׁחִיתוּ דָּרְכָם, כְּמוֹ זֶה מִים זָכְרִים וּנְקֵבִים. וְעַל זֶה נִדְּוָנוּ בְּמִים, בְּמָה שֶׁהֵם חֲטָאוּ. וְהַמִּים הָיוּ רוֹתְחִים וּפּוֹשְׁטִים מֵהֶם אֶת הָעוֹר, כְּמוֹ שֶׁהִשְׁחִיתוּ דָּרְכָם בְּמִים רוֹתְחִים. דִּין כִּנְגַד דִּין. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב נִבְקָעוּ כָּל מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם רַבָּה. הָרִי מִים תַּחְתּוֹנִים. וְאַרְבַּת הַשְּׁמִים נִפְתְּחוּ - זֶה מִים עֲלִיוֹנִים. מִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, וְהִגִּיעוּ לְהָרִים גְּדוּלִים, וּמִצְאוּ בֵּין הָהָרִים עֲצָמוֹת בְּנֵי אָדָם שֶׁהָיוּ מֵאוֹתָם בְּנֵי הַמְּבּוּל, וּפְסָעוּ שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת פְּסָעוֹת בְּעֶצֶם אַחַת. תִּמְהוּ. אָמְרוּ, הֵינּוּ מִה שֶׁאָמְרוּ חִבְרִינוּ שֶׁהֵם לֹא הָיוּ פּוֹחֲדִים מִדִּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (איוב כא) וַיֹּאמְרוּ לֹאֵל סוּר מִמֶּנּוּ וְדַעַת דָּרְכֶיךָ לֹא חִפְּצָנוּ. מִה עָשׂוּ? הָיוּ סוֹתְמִים בְּרַגְלֵיהֶם אֶת מַעֲיָנוֹת הַתְּהוֹם, וּמִים רְתוּחִים יוֹצְאִים וְלֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד בָּהֶם, עַד שֶׁהָיוּ נִשְׁמָטִים וְנוֹפְלִים בָּאָרֶץ וּמֵתִים.

וַיּוֹלֵד נֹחַ שְׁלֹשָׁה בָנִים וְגו'. אָמַר רַבִּי חִיָּיא לְרַבִּי יְהוּדָה, בֹּא וְאָמַר לָךְ דְּבָרִים שֶׁשְּׁמַעְתִּי בְּזֶה. מִשָּׁל לְאָדָם שֶׁמְכַנֵּס לְנִקְבָּה שְׁמֵתָעֲבֶרֶת [ד"א פְּרִי מַעֲיָה] בְּפֶעַם אַחַת, וַיִּצְאוּ שְׁנֵים אוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים. [כָּל אֶחָד נִפְרַד מֵאַחֵר בְּדֶרֶכּוֹ בְּמַעֲשָׁיו. זֶה צָדִיק וְזֶה רָשָׁע וְזֶה בִּינוּנִי. אִף גַּם כָּאן שְׁלֹשָׁה קִשְׁרִים שֶׁל רוּחַ הוֹלְכִים וְשִׁטִּים וְנִכְלָלִים בְּשִׁלְשָׁה עוֹלָמוֹת.

בֹּא רֵא, נִשְׁמָה יוֹצֵאת וְנִכְנָסֶת בֵּין הָרִי פְּרוּד, וּמִתְחַבְּרַת הָרוּחַ בְּנִשְׁמָה. יוֹרֶדֶת לְמָטָה, מִתְחַבְּרַת הַנֶּפֶשׁ בְּרוּחַ, וְכֻלָּם [הוֹלְכִים ד"א יוֹרְדִים] וּמִתְחַבְּרִים זֶה עִם זֶה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֶפֶשׁ וְרוּחַ כְּלוּלִים זֶה עִם זֶה. הַנִּשְׁמָה שׁוֹרָה בְּדֶרֶכּוֹ שֶׁל בֶּן אָדָם, [וְזֶה] וְהוּא מְדוּר נִסְתָּר שֶׁלֹּא נוֹדַע מִקּוֹמוֹ.

בֹּא בֶן אָדָם לְהִטְהָר - מְסִיעִים לוֹ בְּנִשְׁמָה קְדוּשָׁה וּמִטְהָרִים אוֹתוֹ וּמְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ וְנִקְרָא קְדוֹשׁ. לֹא זָכָה וְלֹא בֹא לְהִטְהָר - שְׁתֵּי דְרָגוֹת פּוֹתְחִים, שֶׁהֵם נֶפֶשׁ וְרוּחַ בּוֹ. אֵין בּוֹ נִשְׁמָה קְדוּשָׁה [סִיּוּעַ שֶׁלְמַעֲלָה, וְזֶה כְּפִי דְרָכּוֹ]. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁאֵם יִטְמָא - מְטִמְאִים אוֹתוֹ. וְהַסִּיּוּעַ שֶׁלְמַעֲלָה מְסִירִים מִמֶּנּוּ. מִכָּאן וְהִלָּאָה כָּל אֶחָד לְפִי דְרָכּוֹ.

#### תוֹסֵפְתָא

קִשּׁוּרִים רַמִּים שֶׁל הִיכְלֵי הַהִיכָלוֹת [שֶׁל אוֹתוֹ צַד] אֲנוּ פְּתוּחִי עֵינִים, פְּתוּחִי אָזְנִים. קוֹל מִהִקְוֹלוֹת יוֹרֵד מִלְמַעְלָה לְמָטָה, מִשְׁבַּר הָרִים וְסֻלְעִים. מִי הֵם שְׂרֹאִים וְלֹא רֹאִים? אֲטוּמִי אָזְנִים, סְתוּמִי עֵינִים, לֹא רֹאִים וְלֹא שׁוֹמְעִים, לֹא יוֹדְעִים בְּשִׁכָּל, אֶחָד שֶׁכְּלוּל בְּשֵׁנִים בְּתוֹכָם. דּוֹחִים אוֹתָם הַחוּצָה.

הֵם נִדְּבָקִים בֵּין [ס"א בּוֹ] בְּאוֹתָם שְׁנֵים, הָאֶחָד אֲמֵן הָאֲמִנִים לֹא שׁוֹרָה [ס"א שְׁמִים] בְּתוֹכָם. לֹא נִכְנָסִים בֵּין סִפְרִים קְדוּשִׁים. כָּל אֵלוֹ שֶׁל אֲמֵן זֶה לֹא שׁוֹרָה בְּתוֹכָם, לֹא נִכְתְּבוּ בְּסִפְרֵי הַזְּכָרוֹנוֹת וְנִמְחִים מִסִּפְרֵי הַחַיִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ט) יִמְחוּ מִסִּפְרֵי חַיִּים וְעַם צְדִיקִים אֵל יִכְתְּבוּ.

אוֹי לָהֶם כְּשִׁיִּצְאוּ מִהָעוֹלָם הַזֶּה. אוֹי לָהֶם [לְחַיֵּיהֶם]. מִי יִתְּבַע אוֹתָם כְּאֶשֶׁר יִמְסְרוּ בִּיַּדִּי דוּמָה וַיִּשְׂרְפוּ בָאֵשׁ שְׁדוּלָקֶת וְלֹא יִצְאוּ מִמֶּנָּה רַק בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וּשְׁבָתוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סו) וְהָיָה מִדִּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדִּי שְׁבַת בְּשְׁבָתוֹ יָבֹא כָּל בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר ה'. אַחֵר כֶּךָ כְּרוֹז שֶׁבָצַד צָפוֹן מִכְרִיז עֲלֵיהֶם וְאוֹמֵר, (תהלים ט) יִשׁוּבוּ רִשְׁעִים לְשִׁאוֹלָה וְגו'. כְּמָה אֶגְדּוֹת שֶׁל יִסּוּרִים יִתְּכַנְסוּ עֲלֵיהֶם בְּאַרְבָּעָה צָדִידִים. אֵשׁ לוֹהֶטֶת בְּגִיא בֶן הַנוֹם.

שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בָּיוֹם מִתְּפַקְדִים [נִשְׂרָפִים]. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא בְּזִמְן שִׁישְׂרָאֵל עוֹנִים בְּקוֹל רֶם אֲמֵן יְהֵא

שְׁמִיָּה רַבָּא מְבַרֵךְ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְמַלֵּא רַחֲמִים וְחֵס עַל הַכֹּל, וְרוֹמֵז לְמִלְאָד הַמְּמַנֶּה עַל שְׁעָרֵי הַגִּיהֶנֶם, שֶׁשְׁמוֹ סַמְרִיא"ל, וְשִׁלְשָׁה מִפְתָּחוֹת בִּידוֹ, וּפִתְחָהּ שְׁלֹשָׁה שְׁעָרִים שֶׁבְּצֵד הַמִּדְבָּר, וְרוֹאִים אֶת אוֹר הָעוֹלָם הַזֶּה. בָּא עֵשׂוֹן שֶׁל אֵשׁ וְסוֹתָם הַדְּרָכִים.

וְאֵז שִׁלְשָׁה מְמַנִּים שֶׁתַּחַת נִדְיָהֶם שְׁלֹשׁ מַגְרָפוֹת, מְנַשְּׁבִים בִּידְיָהֶם וּמַחֲזִירִים עֵשׂוֹן לְמִקּוֹמָם, וְנוֹתְנִים לָהֶם רוֹחָה שְׁעָה וְחֹצִי. וְאַחֵר כִּד שְׁבִים לֹאֵשׁ שְׁלֵהֶם. וְכִד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם. וּבְכָל זְמַן שְׁאוּמְרִים יִשְׂרָאֵל אֲמֹן יֵהָא שְׁמִיָּה רַבָּא מְבַרֵךְ וְכו', מְרוֹנְחִים לָהֶם. אֲשֶׁרִיָּהֶם הַצְדִּיקִים שֶׁדִּרְכָם מֵאִירָה בְּאוֹתוֹ עוֹלָם לְכָל הַצְדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (מִשְׁלִי ד) וְאַרְחַ צְדִּיקִים כְּאוֹר נֶגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נֶכוֹן הַיּוֹם. (עַד כֹּאן הַתּוֹסֵפֶת).

רַבִּי אֲבָא אָמַר, בְּגִיהֶנֶם יֵשׁ מִדּוֹרִים עַל מִדּוֹרִים, שְׁנִיִּים שְׁלִישִׁיִּים, עַד שֶׁבַע. וְהָרִי בְּאֶרְוֶה הַחֲבֵרִים. וְאֲשֶׁרִי הַצְדִּיקִים שֶׁהֵם נִשְׁמְרִים מִחֻטְאֵי הָרָשָׁעִים וְלֹא הוֹלְכִים בְּדִרְכֵיהֶם וְלֹא נִטְמָאִים בָּהֶם. וְכָל מִי שֶׁנִּטְמָא, כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְאוֹתוֹ עוֹלָם יוֹרֵד לְגִיהֶנֶם, וְיוֹרֵד עַד הַמִּדּוֹר הַתַּחְתּוֹן.

וְשֵׁנִי מִדּוֹרִים הֵם שְׁסֻמוּכִים זֶה עִם זֶה - שְׂאוּל וְאַבְדּוֹן. מִי שֶׁיוֹרֵד לְשְׂאוּל, דָּנִים אוֹתוֹ שֵׁם וּמִקְבָּל עֲנָשׁוֹ, וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְמִדּוֹר עֲלִיוֹן אַחֵר. וְכִן דִּרְגָה אַחֵר דִּרְגָה, עַד שֶׁהֵם מַעֲלִים אוֹתוֹ. אֲבָל מִי שֶׁיוֹרֵד לְאַבְדּוֹן, לֹא מַעֲלִים אוֹתוֹ לְעוֹלָמִים, וְלָכֵן נִקְרָא אַבְדּוֹן, שֶׁהָרִי אֲבוֹד הוּא מֵהַכֹּל.

בָּא רֵאָה, נֵחַ הַצְדִּיק הֵיךְ מִתְּרָה בְּבִנֵי דוֹרוֹ, וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים לוֹ, עַד שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבִּיא עֲלֵיהֶם דִּין הַגִּיהֶנֶם. מֵהוּ דִּין גִּיהֶנֶם? אֵשׁ וְשִׁלְג, מִיָּס וְאֵשׁ. זֶה צוֹנֵן וְזֶה רוֹתֵחַ. וְכָלֶם נְדוֹנוֹ בְּדִין הַגִּיהֶנֶם וְאַבְדּוֹ מִהָעוֹלָם, וְאַחֵר כִּד הַתְּקִים הָעוֹלָם כְּרָאוּי לוֹ. וְנִכְנָס נֵחַ בַּתְּבָה וְהַכְּנִיס בָּהּ כָּל מִין וּמִין [מִבְּרִיּוֹת] הָעוֹלָם. וְדַאי נֵחַ עָץ עֲשֶׂה פְּרִי הָהָה. וְנִצָּאוּ מִהַתְּבָה כָּל מִינֵי הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה.

בָּא רֵאָה, כְּשֶׁעָץ זֶה עוֹשֶׂה הַפְּרִי, מִתְחַבֵּר בְּעָץ פְּרִי כָּל אוֹתָם מִיָּנִים שֶׁלְמַעַלָּה חַיּוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטָנוֹת, וְכַמּוֹה מִיָּנִים כָּל מִין לְמִינוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (תְּהִלִּים קד) חַיּוֹת קְטָנוֹת עִם גְּדוֹלוֹת. כְּמוֹ זֶה נֵחַ בַּתְּבָה. וְכָלֶם יִצָּאוּ מִהַתְּבָה, וְהַתְּקִים הָעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה. וְלָכֵן נֵחַ נִקְרָא אִישׁ הָאֲדָמָה. נֵחַ נִקְרָא אִישׁ צְדִיק. וְהָרִי בְּאֶרְוֶה.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה עַד שֶׁלֹּא בָּא הַמַּבּוּל הֵיךְ נֵחַ מִתְּרָה בָּהֶם עַל מַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא הָיוּ שׁוֹמְעִים לוֹ, עַד שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִשְׁלִים הַזְּמַן שֶׁחִפָּה לָהֶם וְאַבְדּוֹ מִהָעוֹלָם

בָּא רֵאָה מֵהַ כְּתוּב לְמַעַלָּה, וְיֵהִי כִי הִחַל הָאָדָם לָרֵב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבְנוֹת יָלְדוּ לָהֶם. וְהָיוּ הוֹלְכִים עֲרֻמִּים לְעִין כָּל. מֵהַ כְּתוּב? (בְּרֵאשִׁית ו) וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם וְגו'. וְזֶה הֵיךְ יָסוֹד וְעֶקֶר לְהַמְשִׁיךְ בְּחֻטְאֵם עַד שֶׁגָּרַם לָהֶם לְהַשְׁמֵד מִהָעוֹלָם, וְלָכֵן נִמְשְׁכוּ אַחֵר יֵצֶר הָרָע וּבִגְזָעוֹ וּבִשְׁרָשׁוֹ וְדָחוּ אֶת הָאֱמוּנָה הַקְדוּשָׁה מִבִּינֵיהֶם, וְנִטְמָאוּ [נִיֵּא וְנֶאֱבָדוּ] כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר. לָכֵן קָץ כָּל בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי - לְלַמֵּד קְטִגוּרָה עֲלֵיהֶם.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים לָנֶח קָץ כָּל בָּשָׂר בָּא לִפְנֵי.

הַשְׁלֵמָה מִהַהֲשֻׁמוֹת (סִימָן י)

רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְרַצָּה בָּהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנָתַן לָהֶם תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וְהִזְהִיר אוֹתָם וְנָתַן לָהֶם עֲצָה לְהַשְׁמֵר מִמַּעַלָּה וּמִמַּסָּה כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁלַט בָּהֶם - רַק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם יוֹדְעִים לְדַחוֹת מִקֵּד הַמִּקְטָרְגִּים וְכָל הַרוֹחוֹת, כְּדִי שֶׁיִּהְיוּ חִלְק גּוֹרְלוֹ וְיִרְשָׁתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים לב) כִּי חִלְק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ.

בָּא רֵאָה, בַּיּוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם יוֹשְׁבִים בְּחֻשְׁבוֹן, וְאֵין מִי שֶׁלֹּא נִכְנָס בְּחֻשְׁבוֹן, וְסִפְרֵי חַיִּים וּמֵתִים נִפְתָּחִים בְּאוֹתוֹ יוֹם. וּבְגִלָּל שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם, נָתַן לָהֶם עֲצָה לְהִנָּצֵל מִכָּל הַקְטָרְגִּים שֶׁל מַעַלָּה שֶׁהֵם הִתְמַנּוּ, וְכִן בְּכָל זְמַן שֶׁהָדִין שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם. בַּיּוֹם זֶה מְזַמְנִים יִשְׂרָאֵל לְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וּבִמְהָ? בְּשׁוֹפָר, שֶׁהַקּוֹל הַזֶּה שׁוֹיָצֵא עוֹלָה לְמַעַלָּה וּמַעוֹרֵר שׁוֹפָר הָעֲלִיוֹן, אֵז מִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים מִמִּקּוֹמָם, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָם מִכֶּסֶּא דִּין וְיוֹשֵׁב בְּכֶסֶּא רַחֲמִים וּמְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִתְּנָה רְשׁוּת לְמִקְטָרְג.

וַיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּתְּשׁוּבָה וְתוֹקְעִים בְּשׁוֹפָר [וּמַעוֹרְרִים] וּמִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ קוֹל שׁוֹיָצֵא הוּא הַתְעוֹרְרוֹת הַרַחֲמִים, וְאֵז הַמְלָשִׁין לֹא יָכוֹל לַעֲמֹד לִפְנֵי כֶּסֶּא הַרַחֲמִים, שֶׁהָרִי לֹא בָּא מֵאוֹתוֹ צֵד וְלֹא נִמְצָא קְטִגוּרָה.

בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים שֶׁהוּא חֲתִימַת הַדִּין, וַיִּשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בַּקְדָּשֶׁת רְבוּנָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרַב מַלְשִׁין לְמִקְדָּשׁ, נוֹתְנִים לוֹ שְׁעִיר, שֶׁבָּא מִצֵּד רוּחַ הַטְּמָאָה וְהוּא טָמֵא, וְרוּחַ טָמָאָה נִהְיָה מִמֶּנּוּ. [וְהוּא] הוּא מִתְעַשֵּׂק בּוֹ, וְלֹא מִתְקָרֵב לְמִקְדָּשׁ לְטָמֵא, וְאֵז הַפְּגִים מֵאִירוֹת, וַיִּשְׂרָאֵל נִצְלוּ מִמֶּנּוּ.

בְּזְמַן אַחֵר, כְּשֶׁרַבִּים חֻטְאֵי בְּנֵי הָאָדָם, הַמְלָשִׁין הֵיךְ בִּשְׁעַת הַדִּין מִתְעוֹרֵר עַל חֻטְאֵי הָעוֹלָם, אֵז הוּא בָּא, וְנִמְצָאת הַלְשָׁנָה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַמִּקְדָּשׁ נִטְמָא, וְכָל הַפְּגִים עֲצוּבוֹת וְנִמְצָא הַדִּין, וְעַל זֶה

(בראשית ו) קץ כל בשר בא לפני, בא לפני ודאי, לתבוע חטאי העולם משום שהם גרמו: (ע"כ מההשמטות).

[תזרנו לדבר הראשון. קץ כל בשר בא לפני, בא לפני ודאי. משום שהם גרמו]. רבי יהודה פתח, (תהלים לט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: שני קצים הם, אחד לימין ואחד לשמאל, והם שתי דרכים ללכת בהם בני אדם לאותו העולם.

קץ לימין - שכתוב (דניאל יב) לקץ הימין. וקץ לשמאל - שכתוב (איוב כח) קץ שם לחשיך ולכל תכלית הוא חוקר לאבן אפל וצלמות. מה זה ולכל תכלית הוא חוקר? מי הוא החוקר? אלא אותו קץ לשמאל שמחשיך פני הבריות. מהו ולכל תכלית? בזמן ששרוי הדיון על העולם להשמיד - אבן אפל וצלמות. קץ שם לחשיך - זה מלאך המות, זה נחש. קץ כל בשר, קץ שם לחשיך, שהרי מצד של התודעה הזהב הוא בא. ולכל תכלית - בזמן שדיון שרוי על העולם, הוא חוקר להיות קטגור לעולם להחשיך פני הבריות. קץ לימין, כמו שאמרנו שכתוב לקץ הימין.

אמר לו הקדוש ברוך הוא לדניאל: ואתה לך לקץ ותנוח. אמר לו: מנוחה בעולם הזה או בעולם ההוא? אמר לו: בעולם ההוא, כמו שנאמר ינוחו על משכבותם. (דניאל יב) [ותעמד לגורלך לקץ הימין. אמר לו: לאיזה מקום, שהרי לא ידעתי מה יהיה עלי באותו עולם? אמר לו: ותנוח]. אמר לו: בזמן שיקומו מהעפר, אקום ביניהם או לא? אמר לו: ותעמד. אמר לו: הרי ידעתי שיקומו כמות כמות, מהם של צדיקי אמת ומהם של רשעי העולם, ולא ידעתי עם מי מהם אקום. אמר לו: לגורלך. אמר לו: הרי אמרת ואתה לך לקץ. יש קץ לימין ויש קץ לשמאל, ולא ידעתי לאיזה קץ, לקץ הימין או לקץ הימנים? אמר לו: לקץ הימין.

גם כאן דוד אמר לקדוש-ברוך-הוא, (תהלים לט), הודיעני ה' קצי, מהו חלק גורלי. ולא נחה ידעתי עד שהתבשר שיהיה לימין, שכתוב (שם קי) שב לימין. בא ראה, גם הקדוש ברוך הוא אמר לו לנח, קץ כל בשר בא לפני. מיהו? זה הקץ שמחשיך פני הבריות, שהוא קץ כל בשר, בא לפני. מכאן למדנו שרשעי העולם מקדימים ומושכים אותו עליהם להחשיך להם. שפיון שנותנים לו רשות, הוא נוטל את הנשמה, ולא נוטל עד שנותנים לו רשות, ועל זה בא לפני לטל רשות להחשיך פני בני העולם. ולכן והנני משחיתם את הארץ. ועל זה עשה לך תבית עצי גפר, כדי להציל, ולא יוכל לשלט עליך.

בא ראה, שנינו, בזמן שיש מות בעיר או בעולם [נ"א שנתנה רשות למלאך המות להשחית] לא נראה אדם בשוק, משום שיש לו רשות למשחית להשחית הכל. משום כך אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה צריך להשמר, ולא תראה את עצמך לפני המשחית שלא ישלט עליך.

ואם תאמר, מי נתן כאן משחית, שהרי מים היו והתגברו. בא ראה, אין לך דין בעולם או כשמכה או כשנמסר העולם בדין, שלא נמצא אותו המשחית שהולך בתוך אותם הדינים שנגעים בעולם. גם כאן במבול כך היה, והמשחית הולך בתוך המבול. והוא נקרא כך, שנקלל בשם הזה. ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לנח לשמר עצמו ולא יתראה בעולם.

ואם תאמר, הרי התבה הזו נראית בתוך העולם הזה והמשחית הולך בתוכו? כל זמן שלא נראים פני אדם לפני המשחית, לא יכול לשלט עליו. מנין לנו? ממצרים, שכתוב (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מה הטעם? משום שהוא נמצא והוא יכול להשחית, ולא צריך להתראות לפניו. לכן היה גנוז נח וכל אלו שעמו בתוך התבה, והמשחית לא יכול לשלט עליהם.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. פגשו באותם הרי אררט. ראו רשומים בקיעים בדרך שהיו מימי המבול. אמר רבי חייא לרבי יוסי, הבקיעים הללו שהיו מימי המבול והקדוש ברוך הוא השאירם לדורי דורות, כדי שלא ימחה חטאם של הרשעים לפניו.

שפך דרך הקדוש ברוך הוא: לצדיקים שעושים רצונו - רוצה שיזכרו אותם למעלה ולמטה ולא ישכח זכרם לדורי דורות לטוב. כמו זה לרשעים שלא עושים רצונו - כדי שלא ישכח חטאם, ולהזכיר ענשיהם וזכרונם לרע לדורי דורות, היינו שכתוב (ירמיה ב) נכתם עונך לפני וגו'.

פתח רבי יוסי ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים הקשיבי לישה עניה ענות. פסוק זה פשוטו חבירים. אבל פסוק זה נאמר על כנסת ישראל. צהלי קולך בת גלים - בתו של אברהם אבינו, כך פשוטו בת גלים, ככתוב (שיר ד) גל נעול. גלים הם מאורות שמתכנסים והולכים ונכנסים לתוכה וממלאים אותה, ככתוב (שם) שלחיה פרדס רמונים.

הקשיבי לישה, כמו שנאמר (איוב ד) ליש אבד מבלי טרף. ליש - זכר. לישה - נקבה. למה נקרא ליש? אם משום שכתוב (משלי ל) ליש גבור בבמה, או משום שכתוב ליש אבד מבלי טרף. אלא הכל הוא ליש, גבורה תחתונה שבאה מגבורה עליונה. ליש אבד מבלי טרף - בפעם שאותם נחלים מסתלקים ולא נכנסים לתוכה, אז נקראת לישה שאובדת מבלי טרף, שכתוב ליש אבד מבלי טרף ובני לבאי יתפרדו.



ומה שאמר לישא, הינו עניה ענתות, עני של עניות, כמו שגאמר (ירמיה א) מן הפהנים אשר בענתות, וכתוב (מלכים א ב) ענתת לך על שדיך. מה משמיענו? אלא כל זמן שהמלך דוד היה קים, עלה אביתר בעשר ובכל. אחר כך אמר לו שלמה, ענתת לך על שדיך.

למה קרא לו שלמה כך? אלא אמר לו, בגמיה היה אבא בעני, ועכשו לך על שדיך. כעת יש לומר, למה נקרא אביתר ענתות? אם תאמר שהיה מענתות, הרי שנינו שכתוב (שמואל א כב) וימלט בן אחד לאחיהם בן אחטוב ושמו אביתר. והוא מנוב היה, שהרי נוב היתה עיר הפהנים. ואף על פי שאמרו, היא נוב היא ענתות, ולמה נקראת ענתות? משום שירדה לעני ואבדה העיר על ידי שאול ואבדו הפהנים. אלא ענתות כפר היה, ואינה נוב, ולכן קרא לה אביתר ענתות, משום שאמר (מלכים א ב) וכי התענית בכל אשר התענה אבי. והוא היה מהעיר נוב, ועל העני של דוד שהיה לו בגמיו קרא לו כך.

אמר רבי חייא, העולם היה בעני מיום שעבר אדם על מצוות הקדוש ברוך הוא, עד שבא נח והקריב קרבן והתישב העולם. אמר רבי יוסי, לא התישב העולם ולא יצאה הארץ מהחמת הנחש, עד שעמדו ישראל על הר סיני ונאחזו בעץ החיים, ואז התישב העולם.

ואלמלא שחזרו ישראל ונטאו לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו מתים לעולמים, שהרי נפסקה מהם חמת הנחש. כיון שנטאו, אז נשברו אותם הלווחות הראשונים שהיתה בהם חרות של הכל, החרות מאותו הנחש שהוא קץ כל בשר. וכשקמו הלויים להרג הרג, אז התעורר הנחש הרע והיה הולך לפניהם, ולא כל לשלט בהם, משום שישראל היו מזדרזים כלם בחגורות מזינות, ולא יכל הנחש לשלט בהם. וכיון שאמר למשה (שמות לג) ועתה הורד עדיך מעליך, נתנה רשות לנחש הזה לשלט עליהם.

בא ראה מה כתוב (שם), ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חרב. ויתנצלו? וינצלו צריך להיות! אלא ויתנצלו על ידי האחר, משום שנתנה רשות לנחש לשלט. את עדים מהר חרב, שקבלו מהר חרב כשנתנה תורה לישראל.

אמר רבי חייא, נח שהיה צדיק, למה לא היה מבטל מות מהעולם? אלא משום שעדין לא הסתלקה הגהמה מן העולם. ועוד, שהם לא האמינו בקדוש-ברוך-הוא, וככל אחוזים בעלים של האילן למטה ומתלבשים ברוח טמאה. ועוד הוסיפו אחר כך לחטא וללכת אחר יצר הרע כבראשונה. והתורה הקדושה, שהיא עץ החיים, עדין לא הוריד אותה הקדוש ברוך הוא לארץ, ועוד שהוא משך אותו בעולם אחר כך, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, והרי נתבאר.

עד שהיו הולכים, ראו יהודי אחד שהיה בא. אמר רבי יוסי, האיש הזה הוא יהודי ונראה. כשהגיע אליהם, שאלו אותו. אמר להם, אני שליח מצוה, שהרי אנו גרים בכפר ראמין, והגיע זמן החג, ואנו צריכים לולב עם המינים שלו עמו, ואני הולך לקטוף אותם למצוה. הלכו כאחד. אמר להם אותו יהודי, ארבעת מיני הלולב הללו שבכלם באים לרצות בעד העולם [נ"א על המים], שמעתם למה אנו צריכים אותם בחג? אמר לו, כבר העירו בזה החברים, אבל אם דבר חדש הוא תחת ידך - אמר אותה.

אמר להם, ודאי אותו מקום שאנו גרים בו הוא קטן, וככל עוסקים בתורה, ויש עלינו תלמיד חכם ושמו רבי יצחק בר יוסי מחוזא, ובכל יום ויום אומר לנו דברי תורה חדשים, ואמר שהרי בחג זמן הוא לשלט. [ישראל שולטים באותו זמן ולוקחים לולב שמראה שאנו נצחנו על כל אותם שנקראים המון העם ולשלט עליהם] [אזי עבר על נפשנו המים הזידונים ברוך ה' שלא נתנו טרף לשניהם. וכי יש שנים למים? אלא] [שכל אותם גדולים] אותם שאר העמים. אותם ממנים גדולים על שאר העמים עפ"ם, ומתברכים מצדם של ישראל, וקוראים להם מים הזידונים, כמו שגאמר (תהלים קכד) המים הזידונים.

ובשביל לשלט עליהם באנו בסוד השם הקדוש באותם ארבעה מיני הלולב לרצות את הקדוש ברוך הוא [עליהם] ולשלט עליהם בסוד השם הקדוש, ולהעיר עלינו מים קדושים לנסך על גבי המזבח.

עוד אמר להם, בראש השנה התעוררות ראשונה היא בעולם. מה זה התעוררות ראשונה? זה בית דין התחתון [נ"א זה ראש השנה ממש] שמתעורר לדון את העולם. והקדוש ברוך הוא יושב על העולם בדין ודן את העולם.

ושולט בית הדין [שלמטה] הזה לדון את העולם, עד יום הכפורים שמאירים פניה, ולא נמצא נחש מלשין בעולם, שהוא מתעסק במה שמביאים לו אותו השעיר, שהוא מצד רוח הטמאה בראוי לו. ומשום שמתעסק באותו שעיר, לא קרב למקדש.

ושעיר זה כמו אותו שעיר של ראש חודש שמתעסק בו ומאירות פניה של ראש השנה [כך בראש השנה] [מאירים] [פני המקדש]. ועל זה כל ישראל מוצאים רחמים לפני הקדוש ברוך הוא, ונטאיהם מתבטלים. וסוד אחד אמר לנו, ולא נתנה רשות לגלות פרט לחסידים קדושים עליונים חכמים. אמר רבי יוסי, מהו? אמר להם, עדין לא בדקתי אתכם.

הלכו. אחר כך אמר להם, כשחלבה מתקרבת לשמש, מעורר הקדוש ברוך הוא צד הצפון ואוחז בו באהבה ומושיך אותו אליו, והדרום מתעורר מצד אחר, והלבה עולה ומתחברת במזרח. ואז יונקת משני צדדים ונוטלת ברכות בחשאי, ואז מתברכת הלבה ומתמלאת. וכאן מתקרבת האשה לבעלה.

כמו שיש סוד דמות איברי [נ"א בתקוני האיברי] האדם ותקוניו, כך גם יש [הוא] סוד של דמות איברי הנקבה ותקוני הנקבה, והכל מפרש בתוכנו. כך גם יש למעלה [מין] שאוחז בה ומתעורר כנגד באהבה, כך גם יש למטה סוד ותקון האדם התחתון האחר תחת הלבה [ד"א ותקון הנקבה].

כמו שזרוע שמאל למעלה אוהזת בה ומתעורר כנגדה באהבה, כך גם יש למטה. [ווי העמודים כלם עומדים איברים להאחז זה בזה ולהתקשר זה בזה קשרי האמונה צד הקדשה מצד של רוח טמאה שהוא סוד הנחש שלמטה]. נחש זה הוא זרוע שמאל של רוח הטמאה, ואוחז בו מי שרוכב עליו, וקרב ללבה ומושיך אותה ביניהם [נ"א בדבקות] של דבקות ונטמאת.

ואז ישראל למטה מקריבים שעיר, ואותו נחש נמשך אחר אותו השעיר, והלבה נטהרת ועולה למעלה ומתקשרת למעלה להתברך, ופניה מאירים מה שנחשכה למטה.

אז כאן ביום הכפורים, כיון שאותו נחש הרע מתעסק באותו שעיר, הלבה נפרדת ממנו ומתעסקת [בישראל] ללמוד עליהם סגוריא, וסוככת עליהם כמו אם על הבנים, והקדוש ברוך הוא מברך אותם מלמעלה ומוחל להם.

אחר כך כשישראל מגיעים לחג, מעוררים צד ימין למעלה, כדי שתתקשר בו הלבה ויאורו פניה כראוי. ואז מחלקת [נותנת] חלק שלה ברכות לכל אותם ממנים שלמטה שיתעסקו בחלקם, ולא יבאו לינק ולהתקרב לצד של חלק ישראל.

כמו זה למטה - כששאר העמים מתברכים, כלם מתעסקים בירשת חלקם, ולא יבאו להתערב עם ישראל ולחמדם חלק ירשתם. ולכן ישראל מושכים ברכות לכל אותם ממנים, כדי שיתעסקו בחלקם ולא יתערבו עמם.

וכשחלבה מתמלאת ברכות למעלה כראוי. ישראל באים ויונקים ממנה לבדם. ועל זה כתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. מה זה עצרת? כתרגומו כנישו (התכנסות). כל מה שכנסו מאותם ברכות עליונות, לא יונקים ממנה עמים אחרים, פרט לישראל לבדם. ולכן כתוב עצרת תהיה לכם, לכם ולא לשאר העמים, לכם ולא לשאר הממנים.

ועל זה הם מרצים על המים, לתת להם חלק ברכות שיתעסקו בו, ולא יתערבו אחר כך בחדות ישראל כשיונקים ברכות עליונות. ועל אותו יום כתוב דודי לי ואני לו. שלא מתערב אחר עמנו.

למלך שהזמין אהובו לסעודה עליונה שעשה לו ליום רשום. אהוב המלך הרי יודע שהמלך רוצה בו. אמר המלך, קצת אני רוצה לשמח עם אהובי, ואני חושש שפאשר אני בסעודה עם אהובי, לפנסו כל אותם פקידים ממנים וישבו עמנו לשלחן לסעד סעודת השמחה עם אהובי. מה עשה? הקדים אותו אהוב מינים של ירקות ובשר שורים והקריב לפני אותם פקידים ממנים לאכל. אחר כך ישב המלך עם אהובו לאותה הסעודה העליונה מכל עדוני העולם. ובעוד שהוא לבדו עם המלך, בקש ממנו כל צרכיו ונתן לו, ושמח המלך עם אהובו לבדו, ולא התערבו אחרים ביניהם. כך ישראל עם הקדוש ברוך הוא. לכן כתוב ביום השמיני עצרת תהיה לכם.

אמרו רבי יוסי ורבי חניא, הקדוש ברוך הוא התקין הדרך לפנינו. אשרי אותם שעוסקים בתורה. באו ונשקוהו. קרא עליו רבי יוסי, (ישעיה נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בנך. כשהגיעו לשדה, ישבו. אמר אותו האיש, מה שונה שכתוב (בראשית יט) וה' המטיר על סדם ועל עמרה וגו', ומה שונה במבול שכתוב אלהים אלהים בכל מקום, [למה] ולא כתוב וה' [בכל]?

אלא שנינו, בכל מקום שכתוב וה' - הוא ובית דינו. אלהים סתם - דין לבדו. אלא בסדם נעשה דין ולא להשמיד עולם, ולכן הוא התערב בדין, אבל במבול השמיד כל העולם וכל אותם שנמצאו [בלבדו] בעולם.

ואם תאמר, [הרי] נח ומי שהיה עמו [נצלו - הרי] נסתר מן העין היה, שלא נראה. ועל זה כל מה שנמצא בעולם השמיד אותו, ועל זה וה' בגלוי, ולא השמיד הכל. אלהים צריך הסתרה, וצריך [אדם] להשמר, שהרי הכל משמיד, ועל זה אלהים לבדו היה.

וזה סוד (תהלים כט) ה' למבול ישב. מה זה ישב? אלמלא פסוק כתוב, לא יכלנו לאמרו. ישב לבדו, שלא בא עם דין. כתוב כאן ישב, וכתוב שם (ויקרא יג) ביד ישב לבדו.

ומשום שנתן היה נסתר מן העין, אחר כך נעשה דין, והשמיד העולם ונח רגזו, מה כתוב? ויזכר אלהים את נח וגו'. שהרי כשהשמיד העולם, לא נזכר שהיה נסתר מהעין, וסוד [זה] למדנו - הקדוש

ברוך הוא נסתר וגלוי. גלוי הוא בית הדין שלמטה, ונסתר הוא מקום שכל הברכות יוצאות משם. ולכן כל דברי האדם שהם בסתר, ברכות שורות עליו. וכל אותם שבנגלה, אותו מקום של בית דין שורים עליו, משום שהוא מקום בגלוי, ואותו שנקרא רע עין שולט עליו, והכל הוא בסוד עליון כמו שלמעלה.

בכה רבי יוסי ואמר, אשרי הדור שרבי שמעון שרוי בתוכו, שהרי זכותו הזמינה לנו בהרים דברים עליונים כאלה [עד כאן]. אמר רבי יוסי, האיש הזה בא להודיענו הדברים הללו, והקדוש ברוך הוא שלח אותו אלינו. כשבאו וסדרו הדברים לפני רבי שמעון, אמר, ודאי שטיפה אמר.

רבי אלעזר היה יושב יום אחד לפני רבי שמעון אביו. אמר לו, קח כל בשר הזה נהנה מאותם קרבנות שהיו ישראל מקריבים על גבי המזבח או לא? אמר לו, כלם היו מספקים כאחד למעלה ולמטה.

ובא וראה, כהנים ולוים וישראלים הם נקראים אדם בחבור של אותם רצונות קדושים שעולים מתוכם. אותו קשב או איל או אותה בהמה שמקריבים, צריך עד שלא תקרב על המזבח לפרש עליה כל החטאים וכל הרצונות הרעים להתנדות עליה, ואז הריא נקראת בהמה בכל בתוך אותם חטאים ורעות והרהורים.

כמו הקרבן של העזאזל שכתוב (ויקרא יו) והתנדבה עליו את כל עונת בני ישראל וגו' - כך גם כאן. וכשעולה על המזבח משא על אחד שנים, ולכן זה עולה למקומו וזה עולה למקומו. זה בסוד אדם, וזה בסוד בהמה, כמו שנאמר (תהלים לו) אדם ובהמה תושיע ה'.

החביתין וכל שאר המנחות לעורר רוח קדושה ברצון הכהנים ושירת הלויים ובתפלת ישראל. ובאותו עשן ושמן וקמח שעולים, מתרומים ומסתפקים [ס"א ומתפנקים - ס"א ומתפשטים] כל שאר בעלי הדינים שלא יכולים לשלט באותו הדין שנמסר להם, והכל בזמן אחד. בא ראה, הכל נעשה בסוד האמונה להסתפק זה בזה ולעלות למעלה מי שצריך עד אין סוף.

אמר רבי שמעון, הרימותי ידי בתפלות למעלה, שבשרצון העליון למעלה למעלה עומד על אותו רצון שלא נודע ולא נתפס כלל לעולמים, הראש היותר נסתר שלמעלה, ואותו הראש מוציא מה שמוציא, ולא ידוע, ומאיר מה שמאיר הכל בסתר.

רצון המחשבה העליונה לרדף אחריו ולהיות מואר ממנו. מסד אחד נפרד. ומתוך אותו מסד ברדיפת אותה מחשבה עליונה מגיעה ולא מגיעה עד אותו מסד, מאירה מה שמאירה. ואז אותה מחשבה עליונה מאירה באור [בסתר] נסתר שלא ידוע, ואותה מחשבה לא ידוע. ואז מפה אור המחשבה הזה שלא נודע באור של המסד שעומד, שמאיר ממה שלא ידוע ולא נודע ולא התגלה. ואז [נ"א זה] זה אור המחשבה שלא נודע מפה באור של המסד, ומאירים כאחד. ונעשים תשעה היכלות.

וההיכלות אינם אורות ולא רוחות ולא נשמות, ואין מי שעומד בהם. הרצון של כל תשעה האורות שעומדים כלם במחשבה, שהוא אחד מהם בחשבון כלם לרדף אחריהם. בשעה שעומדים במחשבה ולא נדבקים ולא נודעים. ואלה לא עומדים לא ברצון ולא במחשבה עליונה [עליונות]. תופסים בה ולא תופסים. באלה עומדים כל סודות האמונה וכל אותם האורות מסוד המחשבה העליונה [שלמטה - ולמטה] כלם נקראים אין סוף. עד כאן מגיעים אורות ולא מגיעים ולא נודעים. אין כאן רצון ולא מחשבה.

[אז] כשמאירה המחשבה ולא נודעת [ידוע] ממי שמאירה, אז מתלבשת ונסתרת לתוך הבינה ומאירה למי שמאירה, ונקנים זה בזה, עד שכלם נכללים כאחד. ובסוד הקרבן כשעולה, הכל נקשר זה בזה ומאיר זה בזה. אז עומדים כלם בעליה, והמחשבה מתעטרת עם אין סוף. אותו האור שמוארת ממנו המחשבה העליונה שלא נודעת בה כלל נקרא אין סוף, וממנו נמצא ועומד ומאיר למי שמאיר, ועל זה הכל עומד. אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, קח כל בשר הזה, כמו שהקשר נמצא למעלה בשמחה, גם כאן למטה בחידוה, ורצון להסתפק הכל למעלה ולמטה. והאם עומדת על ישראל כראוי.

בא ראה, בכל ראש חדש וחדש כשמתחדשת הלבנה, נותנים לקח כל בשר הזה חלק אחד יותר על הקרבנות להתעסק בו וישתמש בחלקו, ויהיה צד של ישראל לבדם כדי שיתאחדו עם מלכם, וזהו השעיר, משום שהוא בחלק עשן, שכתוב בו שעיר, (בראשית כז) הן עשו אחי איש שעיר. ועל זה הוא השתמש בחלקו, וישראל משתמשים בחלקם, ולכן כתוב (תהלים קלה) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו.

בא ראה, קח כל בשר הזה, כל רצונו אינו אלא בבשר תמיד, ולכן תקון הבשר תמיד אליו, ולכן נקרא קח כל בשר. וכשהוא שולט, שולט על הגוף ולא על הנשמה. הנשמה עולה למקומה, והבשר נתן למקום הזה. כמו זה בקרבן, שהרצון עולה למקום אחד, והבשר למקום אחד.

והאיש שהוא צדיק, הוא קרֵבן ממש לכפרה, ואחר שאינו צדיק אינו קרֵבן, משום שיש בו מום, שכתוב (ויקרא כב) כי לא לרצון וגו'. ועל זה הצדיקים הם כפרת העולם והם קרֵבן בעולם.

בא ראה, ויאמר אלהים לנח קח כל בשר בא לפני. לטול רשות להחשיך פני בני העולם. ולכן הנני משחיתם את הארץ. [ועל זה עשה לך תבת עצי גפר, כדי להנצל בה ולא יוכל לשלט עליך. רבי חזינא ורבי יוסי היו הולכים בדרך אמר אחד]. כתוב ויעש נח ככל אשר צוהו ה'.

השלמה מההשמטות (סימן יא)

צוה ה'. אמר רבי יוסי, אשרי ישראל שנתנה להם תורה קדושה והם משתדלים בה ימים ולילות. בא ראה, שהרי משמע שלולא שנמצא נח עם התבה בהתחברות כאחד, לא היה נצל, [ולכן] נסתר מן העין בתוך התבה. כמו והלכו. אמר אותו יהודי, כתוב עשה לך תבת עצי גפר, לך ולעצמך, כדי להתחבר עמה ולהנצל בה. מה כתוב? ויעש נח ככל אשר צוהו וגומר. (ע"כ מההשמטות).

בא ראה מה כתוב, ונח בן שש מאות שנה וגו'. וכי למה בא החשבון הזה למנות? אלא אלו לא היה נח בן שש מאות שנה, לא יכנס לתבה ולא יתחבר עמה. כיון שהשתלם בשש מאות שנה, אז התחבר עמה.

ועל כן, מיום שהשתלם חטאם של בני העולם, חכה להם הקדוש ברוך הוא עד שהשתלם נח בשש מאות שנה, ונשלמה דרגתו כראוי והיה צדיק שלם, ואז נכנס לתבה. והכל כמו שלמעלה.

ונח בן שש מאות שנה, כמו שאמרנו. ולכן לא נאמר בן שש מאות שנה [ד"א כנגד ששת צדיקי העולם]. עוד פתח ואמר, ואני הנני מביא את המבול מים. מה הטעם הנני כיון שאמר ואני? אלא אני, אנכי, [הנני] - הכל זה דבר אחד.

בא ראה, בכל מקום אני נעשה גוף לנשמה, ודאי שמקבלת ממנה שלמעלה, ולכן נרמז באות הברית, שכתוב אני הנה בריתי אתך. אני שנקמת בגלוי מזמנת לדעת, אני כסא למה שלמעלה, אני שעושה נקמות לדורי דורות. ואני - כולל זכר ונקבה כאחד. אחר כך נרשם לבדו, שהזמן לעשות דין. הנני מביא את המבול מים.

כיון שאמר מביא את המבול, לא ידענו שהוא מים? אלא את המבול, לרבות מלאך המות. שאף על גב שהיו מים, המשחית [להשחית בהם] [היה] הולך בעולם להשמיד באותם המים. אני ה' - כך שנינו, נאמן אני לשלם שְׂכָר טוב לצדיקים ולהפּרע מהרשעים. ולכן הבטיח להם הפסוק לצדיקים באני, לשלם שְׂכָר טוב שלהם לעולם הבא. ואים לרשעים להפּרע מהם לעולם הבא באני.

לשחת כל בשר - כמו שהעמדנו, שזהו המשחית של העולם, ועל זה כתוב (שמות יב) ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף. וזה הוא לשחת כל בשר, מצד של קח כל בשר בא לפני. שהרי כיון שהגיע זמן שחכה להם הקדוש ברוך הוא [ד"א וחכה להם] עד שהשלים נח לשש מאות שנה, אז לשחת כל בשר. אמר, כך למדנו משמו של רבי יצחק [ס"א ברבי יוסי מחזקאי], שאמר לנו, [ס"א זה שאמרתי לכם].

פתח ואמר, (ישעיה לח) אמרתי לא אראה זה בארץ החיים לא אביט אדם עוד עם יושבי חַדָּל. אמרתי לא אראה זה, כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי התורה, אלא מסתכלים בדברי העולם ונשפחת מהם רוח חכמה.

שכשאדם מסתלק מהעולם הזה ונותן חשבון לרבונו מכל מה שעשה בעולם הזה בעוד שהוא קיים רוח וגוף כאחד, ורואה מה שרואה, עד שהולך לאותו עולם ופוגש באדם הראשון יושב בשער גן עדן לראות כל אותם ששמרו את מצוות רבונו ושמח בהם.

וכמה צדיקים סביב אדם. אלו שנמנעו מדרך הגיהנם וסֵטו לדרך גן העדן, ואלה נקראים יושבי חַדָּל. ולא כתוב יושבי חַדָּל, כי אינם כמו חלדה שגוררת ומניחה ולא יודעת למי מניחה, אלא יושבי חַדָּל, כמו שנאמר (שם ב) חֲדָלוּ לָכֶם מִן הָאָדָם וגו', [אלא יושבי חַדָּל] שנמנעו מדרך הגיהנם, והחזיקו בהם להכניסם בגן עדן.

דבר אחר יושבי חַדָּל - אלו בעלי תשובה שמנעו עצמם מאותם חטאי הרשעים. ומשום שאדם הראשון שב בתשובה לפני רבונו, יושב [עם] על אותם שנמנעו מחטאיהם והם בני חַדָּל, כמו שנאמר (תהלים לט) אֲדַעָה מֶה חַדָּל אָנִי. ולכן הוא יושב בשער גן העדן ושמח בצדיקים שבאים באותה דרך של גן עדן

בא ראה מה כתוב, אמרתי לא אראה זה. וכי מי יכול לראות זה? אלא סוף הכתוב מוכיח, שכתוב זה בארץ החיים. בא ראה, כשהנשמות עולות למקום צרור החיים, שם נהנים באהר של האספקלריה שמאירה מהמקום העליון של הכל. ואלו לא התלבשה הנשמה באהר של לבוש אחר, לא תוכל להתקרב

לראות את אותו האור. וסוד הדבר - כמו שנותנים לנשמה לבוש שמתלבש בו לעמוד בעולם הזה, כך גם נותנים לה לבוש של זהר עליון לעמוד בה באותו עולם ולהסתכל בתוך אותה אספקלריה שמאירה מתוך אותה ארץ החיים.

בא ראה, משה לא יכל להתקרב להסתכל במה שהסתכל אלא פשהתלבש בלבוש אחר, כמו שנאמר (שמות כד) ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר. ותרגום, באמצעות הענן. והתלבש בו כמי שמתלבש בלבוש. ולכן (שם כ) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים, וכתוב (שם כד) ויבא משה בתוך הענן וגו', ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, ויכל להסתכל במה שהסתכל.

כמו זה מתלבשות נשמות הצדיקים באותו העולם בלבוש כמו של אותו העולם, שלא יתנהג אלא בלבוש כמו זה, ועומדים להסתכל באור המאיר באותה ארץ החיים. וזהו זה זה בארץ החיים, שהיה סבור שלא יזכה לאותו אור ולאותה הסתכלות, משום שהנהנה השופע מפסיק אותו ולא הוליד. לא אביט אדם עוד - זה אדם הראשון, כמו שנתבאר.

וכל זה למה? כי אמר לו הנביא, כי מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - לעולם הבא. משום שמי שלא [היה] מוליד בנים בעולם הזה, כשיוצא ממנו, מגרשים אותו מכל מה שאמרנו, ולא שורה לראות באותו אור המאיר [כל שכן וכל שכן לשאר העמים ושאר בני האדם]. ומה חזקה שהיתה לו זכות אבות והוא זכאי צדיק וחסיד כך, כל שכן מי שאין לו זכות אבות וחוטא לפני רבונו.

הלבוש הזה שאמרנו הוא [הם] מה שאמרו החברים, חלוק של רבנן שמתלבשים בו באותו העולם. אשרי חלקם של הצדיקים שגנו להם הקדוש ברוך הוא כמה טובות ועדוניהם לעולם הבא, עליהם פתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ. רבי יהודה פתח, (במדבר כ) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם. וכי במקום אחר לא רבו בני ישראל את ה' מה שונה כאן שאמר המה מי מריבה, ולא אחרים? אלא מי המריבה הללו היו ודאי שנתנו כח וחזק לבעלי הדין להתחזק. משום שיש מים מתוקים ומים מרים. יש מים צלולים ויש מים עכורים. יש מי שלום ומי קטטה. ועל זה, המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה', שהמשיכו עליהם את מי שלא צריך ונטמאו בו. זהו שכתוב ויקדש בם.

אמר לו רבי חזקיה, אם כך, מה זה ויקדש? הנה צריך להיות ויקדשו! אלא הדבר עלה. ויקדש - נפגם מי שלא צריך. בביכול שנגממה הלבנה. ויקדש אינו לשבח כאן. ואני הנני מביא את המבול, כמו שבארנו, להביא משחית עליהם כמו שהם נטמאו בו.

אמר רבי יוסי, אזי לרשעים שלא רוצים לשוב לפני הקדוש ברוך הוא על חטאיהם בעוד שהם בעולם הזה. שפשאדם שב ומתנחם על חטאו, הקדוש ברוך הוא מוחל לו, וכל אותם שמחזיקים בחטאיהם ולא רצו לשוב לפני הקדוש ברוך הוא על [חטאיהם] חטאיהם, אחר כך [יפלו] יפלו לגיהנם ולא יעלו משם לעולמים.

בא ראה, משום שחזקו את לבם כל אותם דורו של נח ורצו להראות חטאם בגלוי, הביא הקדוש ברוך הוא עליהם הדין באותו הגון. אמר רבי יצחק, אפלו כשחוטא אדם בנסתר, הקדוש ברוך הוא רחמן. ואם שב בן האדם אליו, מכסה עליו ומוחל לו ומתיר לו. ואם לא, הוא מגלה אותו לעיני כל. מנין לנו? מסוטה.

וכך גם נמחו הרשעים הללו מהארץ בגלוי. ואיך נמחו? אלא שהיו יוצאים מים, והיו רותחים מהתהום, ועולים ומעבירים מהם את עורם. וכינו שהעבר מהם העור - כך גם הבשר, ולא נשארו אלא בעצמות שלהם בלבד, לקים את מה שכתוב וימחו מן הארץ. וכל אותם העצמות נפרדו זו מזו ולא נשארו כאחד, ומהכל העברו מהעולם. רבי יצחק אמר, וימחו מן הארץ, מה זה וימחו? כמו שנאמר ימחו מארץ חיים. מכאן למדנו, שאין להם תחייה לעולמים ולא יקומו בדין.

והקמתי את בריתי אתך. אמר רבי אלעזר, מכאן קיום הברית למעלה בקיום הברית למטה, משמע שכתוב אתך. ואמר רבי אלעזר, מכאן למדנו, שפשהצדיקים בעולם, מתקנים העולם למעלה ולמטה. אמר רבי שמעון, דבר נסתר הוא, ששהתעוררות הזכר לנקבה כשהוא מקנא לה.

בא ראה סוד הדבר, כשצדיק יש בעולם, מיד השכינה לא זזה ממנו והשתוקקותה בו. ואז השתוקקות שלמעלה אליה באהבה כהשתוקקות הזכר לנקבתו כשהוא מקנא לה. ועל זה, והקמתי את בריתי אתך. ההשתוקקות מתעוררת בגלגל. כמו זה (בראשית יז) ואת בריתי אקים את יצחק.

והקמתי את בריתי אתך, להיות אות בריתי בעולם, ואחר כך ובאת אל התבה. שאקמלא אינו צדיק [ברית], לא יכנס לתבה. שהרי לא מתחבר לתבה, רק צדיק. ולכן ובאת אל התבה, והרי זה נתבאר.

אמר רבי אלעזר, בכל זמן שבני אדם יאחזו בברית זו ולא יעזבו אותה, אין עם ולשון בעולם

שיוכלו להרע להם. ונח החזיק בברית זו ושמר אותה, ולכן שמר אותו הקדוש ברוך הוא [וכל אשר לו]. וכל בני דורו לא שמרו אותה, ולכן העביר אותם הקדוש ברוך הוא מהעולם. והרי נאמר, באותו חטא ממש שהם חטאו - באותו גון נמחו מהעולם.

רבי יהודה היה מצוי לפני רבי שמעון, והיו עוסקים בפסוק הזה שכתוב (מלכים-א יח) וירפא את מזבח ה' ההרוס. מה זה וירפא? בא ראה, בימי אליהו כל ישראל עזבו את הקדוש ברוך הוא ועזבו את ברית המילה שלהם. כשבא אליהו וראה שעזבו בני ישראל ברית מילה הזו והעבירו מהם את הברית הזו.

כיון שראה כך אליהו, בא לתקן דבר במקומו. כיון שהקריב דבר למקומו - הכל התרפא. זהו שכתוב וירפא את מזבח ה' ההרוס. זו ברית המילה [שבא לתקן מזבח ה' ההרוס ברית המילה] שנגזבה בעולם. וכתוב (שם) ויקח אליהו שתים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב. זהו תקון של מזבח ה'.

אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך. מה הטעם נזכר כאן ישראל? אלא ודאי ישראל היה שמך ודאי להתעלות למעלה ולהשיב את ברית המילה למקומה. והינו שכתוב (שם יט) כי עזבו ברייתך בני ישראל, ומשום כך את מזבחתך הרוסו.

בא ראה, כל זמן שישאל שמרו ברית הקדוש, אז עשו קיום למעלה ולמטה. וכשעזבו את הברית הזאת, אז לא נמצא קיום למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ולכן וירפא את מזבח ה' ההרוס. וכי זו רפואה? כך זה ודאי, שהרי מקיים את אותו מקום שהאמונה תלוי בה.

בא ראה, גם כך פנחס, בשעה שקנא למעשה זמרי, התקין את הברית הזו במקומה, ולכן כתוב (במדבר כה) הנני נתן לו את בריתי שלום. וכי יעלה על דעתך שמשום פנחס היה? איזו קטטה היתה לו לפנחס בברית הזו? אלא כאן נקשר הדבר במקומו. הנני נתן לו את בריתי. ומה אתן לו? שלום [להתחבר כל אחד במקומו] להתחבר הברית במקומה, ועל זה הנני נתן לו את בריתי שלום. ומהו? שלום, שהוא מקום להתחבר עמו. מה שנפרד ממנו בחטאים - בגללו התחבר בו. ועל זה, הואיל והוא התקין הדבר במקומו, מכאן והלאה - והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו.

אמר רבי שמעון, אין לך דבר בעולם שהקדוש ברוך הוא מקנא לו כמו חטא הברית, כמו שנאמר (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית. ובא וראה, לא השלם חטא דור המבול אלא משום שחטאו בהשחתת דרכם על הארץ, ואף על גב שהיו חומסים זה את זה, ככתוב ותמלא הארץ חמס [וחמס מהכל היה, ולכן] וכתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. מכל מקום ותשחת הארץ לפני האלהים. והנני משחיתם - מדה כנגד מדה. הנני משחיתם בחטא ההשחתה.

ויש אומרים שלא התמלאה סאתם אלא בחטא החמס שהיו חומסים זה את זה, שהיו רעים לשמים ולבריות בא ראה כמה ממנים מלמעלה שמפקדים על קולות אלו שמוסרים הדין על חבריהם על מה שעשו להם, ועל זה כתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ולכן כתוב והנני משחיתם את הארץ.

ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך. אמר רבי שמעון, למה בכלם [אמר] אלהים וכאן יי? מה שונה כאן שנאמר ה', השם העליון של הרחמים? אלא סוד הוא שלמדנו - אין דרך ארץ שתקבל אשה אורח עמה אלא ברשות בעלה.

אף כך [גם נח]. נח רצה להכנס לתבה להתחבר עמה, ולא היה [לו] ראוי עד שבעל התבה יתן לו רשות להכנס [עמה], שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. ולכן נקרא כאן ה', הבעל של התבה, ואז נכנס נח והתחבר עמה. וכן למדנו שאין רשות לאורח להכנס לבית אלא ברשות בעלה, בעל הבית. זהו שכתוב אחר כך ויבא נח וגו'.

בא ראה מה כתוב, כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. מכאן למדנו שלא יקבל אדם אורח בביתו אם הוא חושד בו שהוא רשע, אלא אם עומד בעיניו לצדיק שלא חשוד בעיניו כלל. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. מה הטעם? משום כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה.

ולמדנו, שאם נתן לו רשות לבדו ולא נתן רשות לכל אותם שבאים עמו, לא יכניס אותם לבית. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. לכלם נתן רשות להכנס. ומפסוק הזה למדנו סוד דרך ארץ. [ד"א בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'].

רבי יהודה פתח, (תהלים כד) לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל וישבי בה. הרי שנינו, לדוד מזמור - שאמר שירה ואחר כך שרתה עליו רוח הקדש. מזמור לדוד - ששרתה עליו רוח הקדש ואחר כך אמר שירה.

לה' הארץ ומלואה - פסוק זה נאמר על ארץ ישראל שהיא ארץ הקדושה. ומלואה זו השכינה, כמו

שְׁנֵאמֶר (דברי הימים-ב ה) כִּי מֵלֶא כְּבוֹד ה' אֶת בֵּית ה', וְכָתוּב (שמות מ) וּכְבוֹד ה' מֵלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. לָמָּה מֵלֵא וְלֹא מֵלֵא? אֵלֶּא מֵלֵא וְדֹא, שֶׁהַתְּמִלָּה מֵהֶלֶל, שֶׁהַתְּמִלָּה מֵהַשְׁמַשׁ. הִלְבֵּנָה שְׁלֵמָה בְּכָל הַצְדִּידִים. מֵלֵא מִכָּל טוֹב שֶׁלְמַעֲלָה, כְּמוֹ הַאוֹצָר הַזֶּה שֶׁהַתְּמִלָּה מִכָּל טוֹב שֶׁל הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כָּתוּב לֵה' הָאֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ. תִּבְלֵ וְיִשְׁבִּי בָּהּ - אֱלֹהֵי שְׁאֵר הָאֲרָצוֹת.

דָּבָר אַחֵר, לֵה' הָאֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ - זֶה אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בָּהּ. וּמְלוֹאָהּ - אֱלֹהֵי נְשִׁמוֹת הַצְדִּיקִים [ד"א שֶׁכָּל מִמְלָאִים אוֹתָהּ] מִתְּמִלָּאוֹת [ד"א שֶׁמִּתְמִלָּאוֹת] מֵהֶם מִכָּח עֲמוּד אֶחָד שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו. וְאֵם תֹּאמַר עַל אֶחָד עוֹמֵד.

בֹּא רֵאֵה מֶה כָּתוּב, (תהלים כד) כִּי הוּא עַל יָמִים יִסְדָּהּ.

הַשְׁלֵמָה מִהַהֲשִׁמּוֹת (סימן מ"ז)

עַל יָמִים יִסְדָּהּ (תהלים כד) - אֱלֹהֵי חֲכָמִי יִשְׂרָאֵל הַגְּדוֹלִים שֶׁיִּסְדּוּ תוֹרָה וְחֻקִּים שֶׁנִּקְרָאוֹת הַיָּם הַגְּדוֹל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר, (קהלת א) כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל הַיָּם. וְעַל נְהִירוֹת - אֱלֹהֵי הַתְּלַמִּידִים שֶׁהֵם הַגְּדוֹלִים מֵהַנְּהָר, וְכֵן הָרֵב גְּדוֹל מִן הַתְּלַמִּידִים, וְהֵם מַחְדִּידִים אֶת הָרֵב בְּקִשּׁוֹתֵיהֶן, וְהוּא מִתְּרַץ לָהֶם כָּל הַקִּשּׁוֹת וְאֵינוֹ מִתְּרַשֵּׁל, כְּמוֹ הַנְּהִירוֹת שֶׁנִּמְשָׁכִים לָיִם וְאֵינוֹ מֵלֵא, שְׁנֵאמֶר כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל הַיָּם. וְהָרֵאָה - אֲמָרוֹ אַחֲרֵי כֵן, מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה', כִּי אֵין מַעֲשֶׂה בְּלֹא חֻקָּהּ, כִּי הַתְּלַמוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה: ע"כ מִהַהֲשִׁמּוֹת.

כִּי הוּא, מִי הוּא? זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁנֵאמֶר הוּא עֲשֵׂנוּ, וְכָתוּב (איוב כח) כִּי הוּא לִקְצוֹת הָאֶרֶץ יָבִיט.

עַל יָמִים יִסְדָּהּ וְעַל נְהִירוֹת יְכוֹנֵנָה - אֱלֹהֵי שְׁבָעָה עֲמוּדִים שֶׁעוֹמְדֵת הָאֶרֶץ עֲלֵיהֶם וּמִמְלָאִים אוֹתָהּ, וְהִיא מִתְּמִלָּאוֹת מֵהֶם. אֵיךְ מִתְּמִלָּאוֹת מֵהֶם? בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְרַבִּים הַצְדִּיקִים בְּעוֹלָם, אִזּוֹ הָאֶרֶץ הַזֶּה עוֹשָׂה פְּרוֹת וּמִתְמִלָּאוֹת מֵהֶלֶל.

וּבְשָׁעָה שֶׁמִּתְרַבִּים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, אִזּוֹ כָּתוּב (שם יד) אֲזָלוּ מִיָּם מִנִּי יָם וְנָהָר יִחְרַב וְיִבֶּשׁ. אֲזָלוּ מִיָּם מִנִּי יָם - זֶה הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁנִּשְׁקִית מִהַשְׁקָאָה עֲלִיוֹנָה. וְנָהָר יִחְרַב וְיִבֶּשׁ - אוֹתוֹ הַעֲמוּד הָאֶחָד שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ לְהִיּוֹת מוֹאֵר מִמֶּנּוּ. וְנָהָר יִחְרַב וְיִבֶּשׁ - כְּמוֹ שְׁנֵאמֶר (ישעיה נז) הַצְדִּיק אֶבֶד.

וְאֵמֶר רַבִּי יְהוֹדָה, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁנֶּאֱבָדִים אוֹתָם רְשָׁעִים מִהָעוֹלָם, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [עֲצוּב] [מִסְתַּכֵּל] מִשְׁתַּדֵּל עַל הָעוֹלָם וְלֹא רוֹאֶה מִי שֶׁמִּגֵּן [שֶׁעוֹמֵד] עָלָיו. וְאֵם תֹּאמַר הֲרִי נָח, שֶׁהִיָּה לוֹ לְהִגֹּן עַל [דוֹרוֹ] עֲצוּמוֹ וְלִהְיוֹת מִמֶּנּוּ תוֹלְדוֹת לְעוֹלָם - זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי אֵתָּךְ רֵאִיתִי צְדִיק לִפְנֵי בְּדוֹר הַזֶּה. דּוֹקָא בְּדוֹר הַזֶּה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּדוֹר הַזֶּה זֶה שְׁבַח שְׁלוֹ, שֶׁהִיָּה בְּאוֹתוֹ דוֹר רָשָׁע, וְנִמְצָא כָּל כֶּךָ אִישׁ צְדִיק תָּמִים [נדאי ולא בדורו, אלא] [ס"א וְזֶה שְׁלוֹ] וְאֶפְלוּ בְּדוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, אֲבָל לֹא הִיָּה כּוֹל לְהִגֹּן עַל הָעוֹלָם, מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא נִמְצָאוּ עֲשָׂרָה בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁנֵאמֶר (בראשית יח) אוֹלִי יִמְצָאוּ שֵׁם עֲשָׂרָה, וְלֹא נִמְצָאוּ שֵׁם. גַּם כָּאן לֹא נִמְצָאוּ עֲשָׂרָה, אֲלֵא הוּא וּשְׁלֹשֶׁת בָּנָיו וְנִקְבּוּתֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ עֲשָׂרָה.

סִתְרֵי תוֹרָה (בְּזוֹהַר יֶשׁוּעָה נִמְצָא זֶה)

הַשְׁלֵמָה מִהַהֲשִׁמּוֹת (סימן יב)

מֶה הַשִּׁיב הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָנֹחַ כְּשֶׁנִּצָּא מִהַתְּבָה וְרֵאֵה אֶת הָעוֹלָם חָרָב, וְהַתְּחִיל לְבַכּוֹת לִפְנֵי וְאָמַר: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, נִקְרָאת רְחוּם, הִיָּה לָךְ לְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתֶיךָ וְכוּ? הַשִּׁיבוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר: רוֹעֵה שׁוֹטָה, עֲכָשׁוּ אֶתָּה אוֹמֵר אֶת זֶה? לָמָּה לֹא אֲמַרְתָּ בְּשָׁעָה שֶׁאֲמַרְתִּי לָךְ כִּי אֵתָּךְ רֵאִיתִי צְדִיק לִפְנֵי וְגו', וְאַחֵר הִנֵּנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מִיָּם, וְאַחֵר כָּךְ עָשָׂה לָךְ תְּבַת עֲצֵי גִפְרִי? כָּל זֶה הִתְעַבְבְּתִי וְאֲמַרְתִּי לָךְ כְּדֵי שֶׁתִּבְקֹשׁ רְחֻמִּים עַל הָעוֹלָם, וּמֵאִזּוֹ שֶׁשִּׁמְעֶתָ שֶׁתִּנָּצֵל בַּתְּבָה, לֹא נִכְנַס בְּלִפְנֵי לְבָבְךָ לְבָקֵשׁ רְחֻמִּים עַל יְשׁוּבַת הָעוֹלָם, וְעֲשִׂיתָ תְּבָה וְנִצַּלְתָּ, וְכַעַתָּה, אַחֵר שֶׁנֶּאֱבָד הָעוֹלָם, פְּתַחְתָּ פִּיךָ לומר לִפְנֵי בְּקִשּׁוֹת וְתַחֲנוּנִים! כִּינּוֹ שֶׁרֵאָה נָח כָּךְ, הַקָּרִיב קִרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת, שֶׁכָּתוּב (בראשית ח) וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וְגוֹמֵר.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בֹּא רֵאֵה מֶה בֵּין צְדִיקִים שֶׁהָיוּ לָהֶם לִישְׂרָאֵל אַחֵר נָח וּבֵין נָח. נָח לֹא הִגֵּן עַל דּוֹרוֹ וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם כְּאַבְרָהָם, שֶׁכִּינּוֹ שֶׁאֲמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם (שם יח) זַעֲקֵת סָדֵם וְעַמְרָה כִּי רָבָה - מִיָּד נִגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר וְגוֹמֵר, וְהָרַבָּה תַּחֲנוּנִים לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁשָּׁאֵל שְׁאֵם יִמְצָא עֲשָׂרָה צְדִיקִים, שִׁכְפַּר לְכָל הַמָּקוֹם בְּעִבּוּרָם, וְחָשַׁב אַבְרָהָם שֶׁהָיוּ בְּעִיר עִם לוֹט וְאַשְׁתּוֹ וּבְנוֹתָיו עֲשָׂרָה צְדִיקִים, וּלְפִיקֵךְ לֹא הִתְפַּלֵּל.

אַחֵר כָּךְ בֹּא מֹשֶׁה וְהַתְפַּלֵּל וְהִגֵּן עַל דּוֹרוֹ. כִּינּוֹ שֶׁאֲמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (שמות לב) סְרוּ מִהָר מִן הַדָּרָךְ - מִיָּד עֲמַד מֹשֶׁה בַּתְּפִלָּה, וְיַחֲל מֹשֶׁה וְגוֹמֵר, עַד שֶׁאֲחֲזָתוֹ תַּלְחָלָה. רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ, לֹא הִנִּיחַ מֹשֶׁה לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַד שֶׁנָּתַן נִפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב (שם) וְאֵם אֵין מִחֲנִי

נא מספרך אשר כתבת. אמר רבי יוסי, מכאן (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפניך לפניו.

אמר רבי יהושע, מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו? אמר בלבו, אולי לא אמלט, שכתוב (בראשית ז) כי אתה צדיק לפני דור הזה, כלומר לפי הדור, ולפיכך לא בקש רחמים עליהם. אמר רבי אלעזר, אפילו כך היה לו לבקש רחמים על העולם, משום שנוח לקדוש-ברוך-הוא מי שיאמר טוב על בניו, מנין לנו? מנדעון בן יואש, שלא היה צדיק ולא בן צדיק, ומשום שאמר טוב על ישראל, אמר לו הקדוש ברוך הוא (שופטים ו) לך בכתך זה והושעת את ישראל מיד מדין. מה זה בכתך זה? הטוב שאמרת על בני. עיי' מההשמטות.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו, הרי שנינו, בשעה שהעולם מתמלא בחטאי בני אדם והדין יוצא - אוי לאותו צדיק שנמצא בעולם, שהוא נתפס בחטאי הרשעים בתחלה. איך נצל נח שלא נתפס בחטאיהם? אמר לו, הרי נאמר שרצה הקדוש ברוך הוא להוציא ממנו תולדות לעולם מתוך התבה. ועוד, שהרי הדין לא נכל לשלט עליו, משום שהיה טמיר ונסתר בתבה והתפסה מהעין.

ובא וראה, כתוב (צפניה ב) בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו ביום אף ה'. ונח בקש צדק, ונכנס לתוך התבה ונסתר ביום אף ה', ועל זה הדין לא נכל לשלט ולקטרג עליו. כאן נרמז לאותם קדושים עליונים לדעת בסוד האותיות הקדושות העליונות ההפוך של האותיות כ"ב להכות את אותם הרשעים, ועל זה נימחו מן הארץ כתוב. בא אתה וכל ביתך.

רבי יצחק פתח, (ישעיה סג) מוליד לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם [זרוע תפארתו] - זו זכות של אברהם, שהוא הימין ממשה, תפארת של משה, ומשום כך בוקע מים מפניהם, שהרי הזכות של אברהם היא בוקעת מים. וכל זה למה? לעשות לו שם עולם.

בא ראה מה בין משה לשאר בני העולם. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שמות לב) ועתה הניחה לי וגו', ואעשה אותך לגוי גדול וגו' - מיד אמר משה, וכי אעזב דינים של ישראל בשבילי? פעת יאמרו כל אותם בני העולם שאני הרגתי את ישראל כמו שעשה נח.

שפינו שאמר לו הקדוש ברוך הוא שיציל אותו בתבה, [כמו שנאמר] שכתוב ואני הנני מביא את המבול מים וגו', וכתוב ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה ואני הנני מקים את בריתי וגו' ובאת אל התבה - פיין שאמר לו שינצל הוא ובניו, לא בקש רחמים על העולם ונאבדו. ומשום כך נקראים מי המבול על שמו, כמו שנאמר (ישעיה נד) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח.

אמר משה, פעת יאמרו בני העולם שאני הרגתי אותם משום שאמר לי ואעשה אותך לגוי גדול. פעת טוב לי שאמות ולא נשמדו ישראל. מיד - ויחל משה את פני ה' אלהיו. בקש רחמים עליהם ועורר רחמים על העולם.

ואמר רבי יצחק, בתחלה כשבקש רחמים עליהם מה אמר? למה ה' יחרה אפך בעמך. וכי הדבר הזה איך אמר אותו משה למה, והרי עבדו כוכבים ומזלות, כמו שנאמר עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויאמרו אלה וגו', ומשה אמר למה? אלא כך למדנו, מי שמרצה את האחר, לא צריך לעשות את אותו חטא [שהוא] לגדול, אלא יקטין אותו לפניו, ואחר כך יגדיל אותו לפני האחר [הרשע], שכתוב אתם חטאתם חטאה גדלה.

ולא עזב את הקדוש ברוך הוא עד שמסר עצמו למיתה, שכתוב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. והקדוש ברוך הוא מחל להם, שכתוב וינחם ה' על הרעה וגו'. ונח לא עשה כן, אלא רצה להנצל, ועזב את כל העולם.

ובכל פעם שהדין שורה על העולם, רוח הקדש אומרת: אוי שלא נמצא כמו משה, שכתוב (ישעיה סג) ויזכר ימי עולם משה עמו איה המעלם מים וגו', שכתוב (שמות יד) ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. שהרי בתפלה הוא העלה אותם מהים, ומשום ששם עצמו בתפלה על ישראל בים, נקרא [על שמו] המעלם מים, שהוא העלה אותם מהים.

איה השם בקרבנו את רוח קדשו - זהו משה, שהשרה שכניה בין ישראל. מוליקם בתהמות - כשנבקעו המים והלכו בתוך התהום בניבשה שקפאו המים [והכל נאמר על משה] [נ"א ועל זה נקרא משה עמו], משום שמסר עצמו על ישראל. אמר רבי יהודה, אף על גב שצדיק היה נח, אינו פדאי [פדין] שהקדוש ברוך הוא גן על העולם בשבילו.

בא ראה, משה לא תלה הדבר בזכותו, אלא בזכות האבות הראשונים, אבל לנח לא היה לו במה שיתלה בזכות כמו משה. אמר רבי יצחק, ועם כל זה, פיין שאמר לו הקדוש ברוך הוא והקמתי את בריתי אתך, היה לו לבקש עליהם רחמים. והקרבן שהקריב אחר כך - שיקריב אותו מקדם לזה, אולי ישפך הכעס מהעולם.



אמר רבי יהודה, מה היה לו לעשות, שהרי רשעי העולם היו מכעיסים לפני הקדוש ברוך הוא, והוא יקריב קרבן! אלא ודאי נח פוחד על עצמו היה בשביל שלא יפגש בו המות בתוך רשעי העולם, שהיה רואה מעשיהם הרעים בכל יום ואיך מכעיסים לפני הקדוש ברוך הוא כל יום.

רבי [אלעזר פתח] יצחק אמר, כל פעם שמתרבים רשעי העולם, הצדיק שנמצא ביניהם נתפס בראשונה, שכתוב (יחזקאל ט) וממקדשי תחלו. ושינוי, אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי. ואיך השאיר הקדוש ברוך הוא את נח בין כל אותם הרשעים? אלא כדי שיצאו ממנו תולדות לעולם, שהיה צדיק כראוי.

ועוד, שהוא התרה בהם כל יום ויום ולא קבלו ממנו, וקנים בנפשו את הפסוק שכתוב (שם ג) ואתה כי הזהרת רשע וגו', וכתוב ואתה את נפשך הצלת. מכאן שכל מי שמזהיר את הרשע - אף על גב שלא קבל ממנו, הוא מציל את עצמו, ואותו רשע נתפס בחטאו. ועד כמה יזהיר אותו? עד שיפנה אותו, והרי פרשוה החברים.

רבי יוסי היה מצוי לפני רבי שמעון יום אחד. אמר לו, מה ראה הקדוש ברוך הוא להשמיד את כל חיות הבר ועוף השמים עם הרשעים? אם בני האדם חטאו, בהמות ועופות השמים ושאיר הבריות מה חטאו? אמר לו, משום שכתוב כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. כלם היו משחיתים דרכיהם. עזבו את מינם ונדבקו במין אחר.

בא ראה, אותם רשעי העולם גרמו כן לכל הבריות, ורצו [להשפית] להכחיש מעשה בראשית, והם גרמו לכל הבריות להשחית דרכם כמו שהם השחיתו. אמר הקדוש ברוך הוא, אתם רציתם [להשפית] להכחיש מעשי ידי? אני אשלים רצונכם, ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה. אחזיר העולם למים כמו שהיה בהתחלה, מים במים, והרי נתבאר. מכאן והלאה אעשה בריות אחרות בעולם כראוי.

ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו. רבי חייא פתח ואמר, (ירמיה כג) אם יסתיר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'. כמה הם בני אדם אטומי לב וסתומי עינים שלא משגיחים ולא יודעים בכבוד רבונם, שכתוב בו הלא את השמים ואת הארץ אני מלא. איך רוצים בני אדם להסתתר מחטאיהם ואומרים מי רואנו ומי יודענו, וכתוב (ישעיה כט) והיה במחשד מעשיהם. לאן יחבאו מפניו?

למלך שבנה פלטרין ועשה תחת הארץ מחלות נסתרות. לזמים מרדו בני הארמון במלך. הקיף [צער] עליהם המלך בגיסות. מה עשו? נכנסו והחביאו עצמם תחת נקבי המחלות. אמר המלך, אני עשיתי אותם, ומלפני אתם רוצים להתחבא? זהו שכתוב אם יסתיר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'. אני הוא שעשיתי מחלות ועשיתי חשך ואור, ואתם איך תוכלו להתחבא מלפני?

בא ראה, כשאדם חוטא לפני רבונו וממשיך עצמו להסתתר, הקדוש ברוך הוא עושה בו דין בגלוי. וכשהאדם מטהר עצמו, הקדוש ברוך הוא רוצה להסתירו שלא יראה ביום אף ה'. שוודאי שצריך לו לאדם שלא להראות לפני המושחית כששורה על העולם שלא יסתכל בו, שהרי כל אלו שגוראים לפניו, יש לו רשות להשחית.

וזהו מה שאמר רבי שמעון, כל אדם שעינו רעה - עין המושחית שורה עליו. והוא נקרא מושחית העולם. וצריך האדם להשמר ממנו ולא להתקרב אליו כדי שלא ינזק [לפניו], ואסור לקרב אליו בהתגלות. ומשום כן צריך להשמר מאיש רע עין, ומלפני מלאך המות על אחת כמה וכמה.

[ועל זה] מה כתוב בבלעם? (במדבר כד) ונאם הגבר שותם העין. שיעין רעה היתה לו, ובכל מקום שהיה מסתכל בו, היה ממשיך עליו את רוח המושחית. ולכן רצה להסתכל בישראל, כדי להשמיד בכל מקום שעיניו היו מסתכלות. מה כתוב? וישא בלעם את עינו. שזקף עין אחת והנמיך עין אחת כדי להסתכל על ישראל בעין רעה.

בא ראה מה כתוב, וירא את ישראל שכן לשבטיו. וראה שהשכינה מכסה עליהם ורובצת עליהם מתקנת בשנים עשר שבטים תחתיה, ואין יכולות עיניו לשלט עליהם. אמר, איך אוכל להם, שהרי רוח קדושה עליונה רובצת עליהם ומכסה אותם בכנפיה? זהו שכתוב כרע שכב פארי וכלביא מי יקימנו. מי יקימנו מעליהם כדי שיתגלו ותשלט עליהם העין.

ועל זה רצה הקדוש ברוך הוא לכסות את נח, להסתתר מהעין, שלא תוכל רוח הטמאה לשלט עליו כדי שלא ישחית, והרי נתבאר. ויבא נח, כמו שנתבאר להסתתר מהעין. מפני מי המבול, [שהרי] המים דחקו אותו. אמר רבי יוסי, ראה מלאך המות שהיה בא [אליו] ולכן נכנס לתבה ונשמר בה שנים עשר חדשים [של השנה]. ולמה שנים עשר חדשים? נחלקו בה רבי יצחק ורבי יהודה. האחד אמר שנים עשר חדש שפך הוא דין הרשעים. ואחד אמר להשלים צדיק [נייא צריך] שתיים עשרה דרגות ושאר הדרגות שהיו ראויים לצאת מהתבה.

רבי יהודה אמר, ששה חדשים הם במים וששה חדשים באש, והרי כאן היו מים, ולמה שנים עשר חדשים? אמר [לו] רבי יוסי, בשני דיני הגיהנם נדונו - במים ואש. במים - שהמים שירדו עליהם מלמעלה היו צוננים בשלג. ובאש - שהמים שיצאו מלמטה היו רותחים באש. ועל זה בדין הגיהנם נדונו - באש ומים [ולכן שנים עשר חדש היו]. שאמר רבי אלעזר, דין הרשעים בגיהנם הם שנים עשר חדשים. והרי פרשוה. ועל זה כל אותם רשעי העולם נדונים בשני דינים הללו - במים ואש עד שהשמידו מן העולם. ונח היה מסתתר בתבה והתכסה מן העין והמשחית ולא קרב אליו, והתבה הייתה שטה על פני המים, כמו שנאמר וישאו את התבה ותתם מעל הארץ.

ארבעים יום לקו, שפיתוב ויהי המבול ארבעים יום על הארץ וגו'. וכל שאר הזמן נמחו מהעולם. זהו שפיתוב וימחו מן הארץ. אוי להם לאותם רשעים, שהרי לא יקומו לחיות בעולם לעמד בדין. זהו שפיתוב וימחו, כמו שנאמר (תהלים ט) שמים מחית לעולם ועד. שאפלו לעמד בדין לא יקומו.

וישאו את התבה ותתם מעל הארץ. רבי אבא פתח, (שם נו) רומה על השמים אלהים על כל הארץ בבודד. אוי להם לרשעים שחוטאים ומרגיזים את רבונם בכל יום, ויבטאיהם דוחים את השכינה מן הארץ, וגורמים שתסתלק מן העולם. והשכינה נקראת אלהים, ועליה כתוב רומה על השמים אלהים.

בא ראה מה כתוב, וישאו את התבה, שדחו אותה החוצה. ותתם מעל הארץ, שלא שורה בעולם והסתלקה ממנו. וכשהיא מסתלקת מהעולם, הרי אין מי שישיגיה בעולם, ואז הדין שולט [הדין] עליו. וכשימחו רשעי העולם ויסתלקו ממנו [מהעולם], השכינה מחזירה את מדורה לעולם.

אמר לו רבי ייסא, אם כך, הרי ארץ ישראל שנמחו הרשעים שהיו באותו זמן, אז למה לא חזרה השכינה למקומה כבתחלה? אמר לו, משום שלא נשארו בה שאר צדיקי העולם, אלא [אבל] בכל מקום שהלכו, ירדה ושמה את מדורה עמהם. ומה בארץ נכריה אחרת לא נפרדה מהם - כל שכן אם נשארו בארץ הקדושה.

והרי אמרנו. בכל החטאים של רשעי העולם, דוחים את השכינה. אחד מהם מי שמשחית דרכו על הארץ, כמו שאמרנו, ולכן לא רואה פני שכינה ולא נכנס לפלטרין. ועל זה כתוב על אלה וימחו מן הארץ, שנמחו מהכל.

בא ראה, באותו הזמן שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, כל אותם מתים שימצאו בחוץ בשאר ארצות נכריות, הקדוש ברוך הוא יבא להם גופיהם [נ"א יעמידם בגופם] כראוי. שהרי עצם אחת שנשארת באדם תחת הארץ, אותה עצם תעשה כשאור שבועסה, ועליה יבנה הקדוש ברוך הוא את כל הגוף.

ולא יתן הקדוש ברוך הוא להם נשמות אלא בארץ ישראל, שכתוב (יחזקאל לו) הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. שיתגלגלו תחת הארץ. ואחר כך מה כתוב? ונתתי רוחי בכם וחייתם וגו', שהרי בארץ ישראל יקבלו נשמות כל אותם בני העולם, פרט לאלו [דור המבול] שנטמאו וטמאו את הארץ. באלה כתוב וימחו מן הארץ, דוקא מן הארץ. ואף על גב שהקשו ונחלקו הראשונים על זה. וימחו, כמו שנאמר (תהלים סט) ימחו מספר תיים.

אמר לו רבי שמעון, ודאי שאין להם חלק בעולם הבא, שכתוב וימחו מן הארץ, וכתוב לעולם יירשו ארץ. אבל יקומו בדין. ועליהם כתוב (דניאל יב) ורבים מישני עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם. והמחלקת בזה. אבל הכל כפי שבארוה החברים.

וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. רבי אבא אמר, [את כל] - לכלל כל אותם שליטים ששולטים הממנים על הארץ, וזהו היקום אשר על פני האדמה. שפאשר עושה הקדוש ברוך הוא דין בבני העולם, מעביר את אותם השליטים הממנים עליהם בהתחלה, ואחר כך את אותם שיושבים תחת כנפיהם, שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום, ואחר כך - על מלכי האדמה על האדמה.

ואידך מעבירים מלפניו? אלא מעביר אותם באש שדולקת. זהו שכתוב (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא. אש [הוא] שאוכלת אש. אותו שעומד מעליהם [נ"א עובר] באש. ואותם שיושבים תחתיהם במים. ומשום כך וימח את כל היקום אשר על פני האדמה, ואחר כך מאדם ועד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ, כל אלו שלמטה. וישאר אדן נח - אדן למעט. שלא נשארו בעולם רק נח ומי שעמו בתבה. רבי יוסי אמר, שהיה חגר, שהכישו אריה, והרי פרשוה.

ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה. רבי חייא פתח, (משלי כב) ערום רעה רעה ונסתר. פסוק זה נאמר על נח שנכנס לתבה והסתתר בה, ונכנס לתוך התבה בזמן שהמים דחקו אותו. והרי נאמר שעד שלא נכנס לתבה, ראה את מלאך המות שהולך ביניהם ומקריף אותם. כיון שראה אותו, נכנס לתבה והסתתר בתוכה. זהו שכתוב ערום רעה ונסתר. ראה רעה - זהו מלאך המות, ונסתר מלפניו. זהו שכתוב מלפני מי המבול.

רבי יוסי אמר, ערום ראה רעה ונסתר, [לא כתוב ויסתר] חזר על מה שנאמר, בזמן שהמות שרוי בעולם, בן אדם חכם יסתתר ולא יעמד בחוץ ולא יתראה לפני המשחית, משום שכינן שנתנה לו הרשות, הוא נשחית את כל אותם שנמצאים לפניו ועוברים לפניו גלוי. וסוף הפסוק - ופתאים עברו ונענשו. עברו לפניו והתראו לפניו, ונענשו.

דבר אחר עברו - עברו על מצוה זו [נ"א של רבונם] ונענשו. דבר אחר ערום ראה רעה ונסתר - זה נח. ופתאים עברו ונענשו - אלו בני דורו [ונענשו]. כינון שהסתתר והשתתה שם כל אותו זמן, אחר כך ויזכר אלהים את נח.

אמר רבי שמעון, [ויזכר אלהים את נח] בא ראה, בשעה שהדין נעשה, לא כתוב בו זכירה. כינון שנעשה [בו] הדין ונאבדו רשעי העולם, אז כתוב בו זכירה. שהרי כאשר הדין שרוי בעולם, לא נמצאת התחברות, והמשחית שרוי על העולם. כינון שעבר הדין ושכח הרגז, שב הכל למקומו, ולכן כתוב כאן ויזכר אלהים את נח, שבו שורה זכור, שנח איש צדיק כתיב בו.

כתוב (תהלים פט) אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם. בשעה שהים קופץ בגליו והתהומות עולים ויורדים, הקדוש ברוך הוא שולח חוט אחד מצד הימין ומושך את גליו ושוכך וזעפו, ואין מי שידע אותו.

יונה ירד לים והזדמן לו אותו הדג ובלע אותו, איך לא נצאה נשמתו ממנו ולא פרח מיד? אלא משום שהקדוש ברוך הוא שולט באותה גאות של הים, ואותה גאות הים היא חוט אחד של השמאל שמעלה את הים למעלה, ובו הוא מתעלה. ואם לא אותו החוט שמגיע אליו מצד הימין, לא יעלה לעולמים. שכאשר [שכינן] שאותו החוט יורד לים, והים אוהז בו, אז מתעוררים הגלים ושואגים לטרף טרף, עד שהקדוש ברוך הוא משיב אותו [אותם] לאחור ושבים למקומם.

זהו שכתוב בשוא גליו אתה תשבחם. תשבחם את אותם גלי הים. תשבחם - תשביר אותם לחזר למקומם. דבר אחר, תשבחם ממש. שבח הוא להם משום שעולים לראות בהשתוקקות. מכאן, כל מי שנכסף להסתפל ולדעת, אף על גב שלא יכול [נ"א ולא נותנים לו רשות] - השבח הוא שלו, וככלם משבחים אותו.

אמר רבי יהודה, נח, כשהיה בתבה, היה פוחד שלא יזכר אותו הקדוש ברוך הוא לעולמים. וכינון שנעשה הדין ונעברו רשעי העולם, אז מה כתוב? ויזכר אלהים את נח.

רבי אלעזר אמר, בא ראה, בשעה שהדין שרוי בעולם, לא צריך לאדם שיזכר שמו למעלה [לפני הקדוש ברוך הוא בעולם]. שהרי אם נזכר שמו, נזכרים [כל] חסדיו ונבואו להשגיח בו. מנין לנו? משונמית. שאותו היום היה יום טוב של ראש השנה, והקדוש ברוך הוא דן את העולם, ואז אמר לה אלישע (מלכים ב ד) ה'יש לדבר לך אל המלך? זה הקדוש ברוך הוא, שאז נקרא מלך. מלך הקדוש. מלך המשפט. ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. איני רוצה שיזכרו אותי וישגיחו בי, אלא בתוך עמי. מי שמכניס ראשו בין העם [כלו], לא ישגיחו עליו לדון אותו לרע. משום כך אמרה בתוך עמי.

בא ראה, נח, בשעה שהרגז היה שרוי בעולם, לא נזכר. כינון שעבר הדין, מה כתוב? ויזכר אלהים את נח. עכשיו נזכר שמו. דבר אחר ויזכר אלהים את נח, כמו שנאמר ויזכר את בריתי.

רבי חזקיה היה הולך מקפוטקא ללוד. פגע בו רבי ייסא. אמר לו, תמהני עליך שאנתה לבד, שהרי שנינו שלא נצא אדם יחידי לדרך. אמר לו, תינוק אחד הלך עמי, והוא בא אחרי. אמר לו, ועל זה אני תמה, איך הולך עמך מי שלא תדבר עמו דברי תורה? שהרי שנינו, כל מי שהולך בדרך ואין עמו דברי תורה, מסתכן בנפשו. אמר לו, כך זה בודאי.

בינתיים הגיע אותו תינוק. אמר לו רבי ייסא, בני, מאיזה מקום אתה? אמר לו, מעיר לוד, ושמעתי שהאיש הזה החכם הולך לשם, וזמנתי עצמי לעבודתו וללכת עמו. אמר לו, בני, אתה יודע דברי תורה? אמר לו, אני יודע, שהרי אבי למד אותי בפרשת קרבנות, והרפנתי אזני למה שהיה אומר עם אחי, שהוא גדול ממני. אמר לו רבי ייסא, בני, אמר לי.

פתח ואמר: ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל בהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח. ויבן נח מזבח - זהו המזבח שהקריב בו אדם הראשון. למה נח הקריב עולה, שהרי עולה לא עולה אלא בשביל הרהור ורצון הלב, ונח במה חטא? אלא נח הרהר ואמר: הרי הקדוש ברוך הוא גזר דין על העולם שיחרב, אולי משום שמציל אותי פקעה כל זכותי ולא תשאיר לי זכות בעולם? מיד - ויבן נח מזבח לה'.

אותו מזבח שבו הקריב אדם הראשון היה. אם כך, אז למה ויבן? אלא משום שרשעי העולם גרמו שלא עמד במקומו. כינון שבא נח, כתוב בו ויבן. ויעל עלת, כתוב עלת, אחד. כתוב (ויקרא א) עלה הוא אשה ריח ניחח לה' [לעולם עלה עולה זכר. אם] עולה - עולה זכר ולא עולה נקבה, שכתוב זכר תמים

יִקְרִיבוּנוּ. לְמַה כְּתוּב אֵשָׁה, שֶׁהָרִי אֵשׁ צָרִיכָה לְהִמָּצֵא שָׁם?

אֵלָּא אֵף עַל גַּב שְׁעוּלָה נִקְרָבֶת זָכָר וְלִמְקוֹמָהּ נִקְרָבֶת, הַנִּקְבָּה לֹא צָרִיכָה לְהִפָּרֵד מִמֶּנּוּ, אֲלָּא עִמָּה נִקְרָב, בְּשִׁבְלִי לְחִבְרָה זֶה עִם זֶה. שְׁעוּלָה הַנִּקְבָּה אֶל הַזָּכָר לְהִתְחַבֵּר בְּאֶחָד, וְאֵף עַל גַּב שְׁאֵשָׁה לְשׁוֹם אִישִׁים.

נַח הִיָּה צָרִיךְ לְהִקְרִיב עוּלָה, שֶׁהוּא בְּמִקּוֹם שֶׁל הַזָּכָר, עֲשֵׂה אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְחַבֵּר וּלְהִכָּנֵס לְתִבְּהָ, וְעַל זֶה הִקְרִיב עוּלָה. עוּלָה הוּא אֵשָׁה. אֵשׁ ה' שֶׁהִתְחַבֵּר [עִמָּה] הִשְׁמָל בְּנִקְבָּה. שֶׁהָרִי [כָּל] נִקְבָּה מִצַּד הִשְׁמָל בָּאָה, וְזָכָר מִצַּד הַיָּמִין בְּהִתְדַּבְּקוֹת זֶה בְּזֶה, וְלָכֵן נִקְרָאת [עוּלָה] נִקְבָּה אֵשָׁה. אֵשָׁה - קֶשֶׁר שֶׁל הָאֵהָבָה שְׁאוּחִיו בֵּה הִשְׁמָל לְהַעֲלוֹתָהּ לְמַעַלָּה וּלְהִתְקַשֵּׁר בְּאֶחָד, וְלָכֵן כְּתוּב עֲלֶיהָ הוּא אֵשָׁה, הַקֶּשֶׁר שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה זֶה עִם זֶה.

וַיֵּרָח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ. וְכְתוּב אֵשָׁה רֵיחַ נִיחֹחַ. אֵשָׁה, כִּד שְׁמַעְנִי - עֲשֵׂן וְאֵשׁ מִחִבְרִים בְּאֶחָד, שֶׁהָרִי אֵין עֲשֵׂן בְּלֹא אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יט) וְהָרִי סִינִי עֲשֵׂן כְּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ.

בֹּא רֵאָה, אֵשׁ יוֹצֵאת מִבְּפָנִים וְהוּא דֵק, וְאוּחִיו בְּדָבָר אֶחָד בַּחוּץ שְׁאִינוֹ דֵק כִּד, וְנִקְרָאִים זֶה בְּזֶה, וְאֵז עוּלָה הָעֵשֶׂן. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהָאֵשׁ אוּחִוֹת בְּדָבָר הַמְתַּפַּעֵל, וְסִימָן לְדָבָר - הַחֲטָם שִׁיוּצָא בּוֹ עֲשֵׂן מִתּוֹךְ אֵשׁ.

וְעַל זֶה כְּתוּב (דְּבָרִים לג) יִשְׁמִי קִטּוֹרֶה בְּאַפִּי. מִשּׁוֹם שֶׁחוֹזֶרֶת הָאֵשׁ לְמִקּוֹמָהּ. וְהַחֲטָם [מִתַּפַּעֵל] נִקְרָא בְּאוּחִיו רֵיחַ לִפְנֵי וּלְפָנִים, עַד שֶׁנִּקְרָא הַכֹּל וְחוֹזֵר לְמִקּוֹמוֹ, וְנִקְרָב הַכֹּל לְתוֹךְ הַמִּתְפַּעֵל וְנִקְרָא רָצוֹן אֶחָד. וְאֵז רֵיחַ נִיחֹחַ, שֶׁנָּח הָרָגוֹ וְנִקְרָא נִחֹחַ.

שֶׁהָרִי הָעֵשֶׂן נִקְרָא וְנִכְנָס וּמִתְקַמֵּט בָּאֵשׁ, וְהָאֵשׁ אוּחִוֹת בַּעֲשֵׂן, וְנִכְנָסִים שְׁנֵיהֶם לִפְנֵי וּלְפָנִים עַד שֶׁנָּח הָרָגוֹ. וְכִשְׁהַכֹּל נִקְרָאִים [אוּחִיו] זֶה בְּזֶה וְנִחֹחַ הָרָגוֹ, אֵז הוּא מְנוּחָה וְקֶשֶׁר אֶחָד וְנִקְרָאת נִחֹחַ. נִחֹחַ הָרֵיחַ חֲדוֹת הַכֹּל בְּאֶחָד. הָאֶרֶץ הַגְּדוֹלָה הָאֶרֶץ הַפְּנִים. וְלָכֵן כְּתוּב וַיֵּרָח ה' אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ, כְּמוֹ מִי שֶׁמֵּרִיחַ וְכוֹנֵס הַכֹּל לְתוֹךְ מִקּוֹמוֹ.

בֹּא רְבִי יִיסָא וְנִשְׁקוּ. אָמַר, וּמָה כָּל הַטוֹב הַזֶּה תַּחַת יָדְךָ וְלֹא יָדַעְתִּי בּוֹ? אָמַר, אֶחָד מִהַדְרֵךְ וְנִתְחַבֵּר עִמָּךְ. הִלְכוּ. אָמַר רְבִי חִזְקִיָּה, בְּדָרְךָ זֶה עִם הַשְׂכִּינָה גִלְדָּה, שֶׁהָרִי מִתְקַנֵּת לִפְנֵינוּ. אֶחָד בְּיַד אוֹתוֹ תִּינוּק וְהִלְכוּ. אָמַר לוֹ, אָמַר לָנוּ פְּסוּק אֶחָד מֵאוֹתָם שְׁאֵבִיד אָמַר לָךְ.

פֶּתַח אוֹתוֹ הַתִּינוּק וְאָמַר, (שִׁיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. זֶה הִי הַשְׂתוֹקְקוֹת הָעֲלִיוֹנָה שִׁיוּצָא [שְׁנִיזָא] רָצוֹן מִהַפָּה לְנִשְׁק, וְלֹא יוֹצֵא מִהַחֲטָם בְּאֲשֶׁר יוֹצֵאת אֵשׁ. שֶׁהָרִי כְּשֶׁמִּתְחַבֵּר הַפָּה לְנִשְׁק, יוֹצֵאת אֵשׁ בְּרָצוֹן בְּפָנִים מְאִירוֹת, בְּחֲדוֹת הַכֹּל, בְּהִתְדַּבְּקוֹת שֶׁל מְנוּחָה.

וּמִשּׁוֹם כִּד כִּי טוֹבִים דְּדִיד מִיָּו, מֵאוֹתוֹ יִין [יִין] הַמִּשְׁמַח וּמֵאִיר פָּנִים וְהַעֲנִיִּים מְחִיכוֹת, וְנִקְרָא הַרָצוֹן. וְלֹא מֵהֵינִי הַמִּשְׁפָּר [שְׁמִשְׁכִּיר] וְעוֹשֶׂה רָגוֹ וּמִחֲשִׁיד פָּנִים, וְהַעֲנִיִּים לוֹהֲטוֹת יִין שֶׁל רָגוֹ. וְעַל זֶה, מִשּׁוֹם שֶׁיִּין זֶה טוֹב מֵאִיר הַפָּנִים וּמִשְׁמַח הַעֲנִיִּים וְעוֹשֶׂה הַשְׂתוֹקְקוֹת שֶׁל אֵהָבָה, מִקְרִיבִים אוֹתוֹ כָּל יוֹם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ בְּשִׁעוֹר שְׁמִי שְׁשׁוּתָהּ אוֹתוֹ, מִשְׁמַח אוֹתוֹ וְעוֹשֶׂה לוֹ נִחֹחַ, שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר כח) וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַהֵין. וּמִשּׁוֹם כִּד כִּי טוֹבִים דְּדִיד מִיָּו, מֵאוֹתוֹ הֵינִי שְׁמַעוֹר אֵהָבָה וְהַשְׂתוֹקְקוֹת.

וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְמִטָּה מַעוֹרֵר אֵהָבָה שְׁלִמְעֵלָה. שְׁנֵי נְרוֹת, כְּשִׁדּוּעָה הָאֵז שְׁלִמְעֵלָה בַּעֲשֵׂן שְׁעוּלָה מֵאוֹתוֹ שְׁלִמְטָה, נִדְּלַק אוֹתוֹ שְׁלִמְעֵלָה. אָמַר רְבִי חִזְקִיָּה, כִּד הוּא בּוֹדָאִי, שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן תְּלוֹי בַּתַּחְתּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן בַּעֲלִיוֹן. וּמִזְמָן שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא נִמְצָאוּ בְּרָכוֹת לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, כִּדִּי לְהִרְאוֹת שְׁזָה תְּלוֹי בְּזֶה.

וְאָמַר רְבִי יוֹסִי, בְּרָכוֹת אֵין נִמְצָאוֹת, וְקִלְלוֹת נִמְצָאוֹת, שֶׁהָרִי יִנִּיקֶת הַכֹּל מֵאוֹתוֹ צַד יוֹצֵאִים [ד"א וּבְרָכוֹת לֹא יוֹצֵאוֹת]. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא שְׁרוּיִים בְּאֶרֶץ וְלֹא עוֹבְדִים עֲבוֹדָה שְׁצָרִיךְ לְהִדְלִיק מֵאוֹרוֹת וּלְהִמָּצֵא בְּרָכוֹת, וְלָכֵן לֹא נִמְצָאוֹת לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, וְהָעוֹלָם לֹא יוֹשֵׁב בְּקִיּוּמוֹ כְּרָאוֹי.

וְאָמַר רְבִי חִזְקִיָּה, לֹא אִסַּף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם. מָהוּ זֶה? אָמַר רְבִי יִיסָא, כִּד שְׁמַעְתִּי מִרְבִּי שְׁמַעוֹן שְׁאָמַר, כָּל פֶּעַם שֶׁאֵשׁ שְׁלִמְעֵלָה מוֹסִיפָה לְהִתְחַזֵּק - הָעֵשֶׂן, שֶׁהוּא דִין שְׁלִמְטָה, מְחַזֵּק הָרָגוֹ וּמִשְׁמִיד הַכֹּל. מִשּׁוֹם שֶׁכְּשִׁיוּצָאת אֵשׁ, אֵין לָהּ הַפְּסָקָה [לִפְנֵינוּ] עַד שֶׁנִּשְׁלַם הַדִּין, וְכִשְׁדִּין שְׁלִמְטָה לֹא מוֹסִיף לְהִתְחַזֵּק עִם הַדִּין שְׁלִמְעֵלָה, עוֹשֶׂה דִין וּפּוֹסֵק, וְלֹא יִשְׁלַם הַדִּין לְהַשְׁמִיד. וְלָכֵן כְּתוּב לֹא אִסַּף, לְתַת תּוֹסַפֶּת שְׁתִּתְחַזֵּק הַדִּין שְׁלִמְטָה.

אָמַר אוֹתוֹ תִּינוּק, שְׁמַעְתִּי מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב אֶרֶוֹרָה הָאֲדָמָה בְּעִבּוֹרָךְ, שֶׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁהִתְקַלְלָה הָאֶרֶץ בְּחֻטְאוֹ שֶׁל אָדָם, נִתְּנָה רְשׁוּת שִׁישְׁלַט עָלֶיהָ אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ הָרַע, שֶׁהוּא מְשַׁחֵת אֶת הָעוֹלָם וּמִשְׁמִיד אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם. מֵאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהִקְרִיב נַח קָרְבָן וְהָרִיחַ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ, נִתְּנָה רְשׁוּת לְאֶרֶץ לְצַאת מִתַּחַת אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ וְיִצְאָה מִטְמְאָתָהּ. וְלָכֵן מִקְרִיבִים יִשְׂרָאֵל קָרְבָן לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּדִּי לְהֵאִיר פְּנֵי הָאֶרֶץ.

### השלמה מההשמטות (סימן יג)

עוד פתח אותו תינוק ואמר, (שיר השירים א) לריח שמניך טובים, לריח מי? אלא יש ריח ויש ריח, ריח הקרוב וריח הקטרת. ריח הקרוב מקריב ומיחד כל אותם שבטים של היכל בית דוד, וריח הקטרת מקריב ומיחד ומאיר אותם גרות עליונים נהרות אפרסמון וז.

ועל זה היו שני מזבחות - מזבח הקטרת ומזבח העולה. מזבח הקטרת הוא פנימי, מזבח העולה הוא חיצוני. ריח מזבח העולה מתקין להאיר מנורות תחתונות, ריח מזבח הקטרת מתקין להאיר מנורות עליונות. ועל זה לריח שמניך טובים, לריח של אותה הקטרת, שמניך טובים.

בא ראה שתי מזבחות הן מזבח פנימי למעלה מזבח חיצון למטה. מזבח הפנימי הוא שלם. וזהו שכתוב המזבחה, בתוספת ה"א, וכך הוא בכל מקום. ומזבח החיצון הוא חסר ה"א, כמו נערה, נער חסר ה'. נמצא שמהתעוררות המזבח [החיצון] של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקרבת מזבח החיצון של מטה מתעורר מזבח החיצון של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקרבת מזבח הפנימי של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקטרת. ועל זה הקטרת של מטה. ועל זה (שם) לריח שמניך טובים, אותם גרות מאירים נוצצים. כתוב כאן טובים, וכתוב שם (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב: ע"כ מההשמטות.

אמר רבי חזקיה, יפה הוא, [והוא] וזה היה תלוי עד שעמדו ישראל על הר סיני. אמר רבי ייסא, הקדוש ברוך הוא הקטין את הלבנה ושלט אותו הנחש, אבל משום חטאו של אדם התקלה כדי לקלל את העולם. באותו יום [שנתנה התורה] יצאה הארץ מאותה קלה ועמדה הלבנה באותה גריעות, פרט לשעה שקרבות נמצאו בעולם וישראל יושבים על ארצם.

אמר רבי ייסא לאותו תינוק, מה שמד? אמר לו, אבא. אמר לו, אבא תהיה בכל, בחכמה ובשנים. קרא עליו (משלי כג) ישמח אביו ואמו ויתגל יולדתו.

אמר רבי חזקיה, עתיד הקדוש ברוך הוא להעביר רוח הטמאה מהעולם, כמו [שנאמר] שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ, וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לגצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להאיר את הלבנה ולהוציאה מהחשך משום אותו נחש הרע, כמו שכתוב (שם ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. איזה אור? אותו האור שגזזו הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית.

ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה. ברכת ה' - זו השכינה, שהיא ממנה על ברכות העולם, וממנה יוצאות ברכות לכל.

בא ראה מה כתוב בהתחלה, ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'. כמו שנתבאר, שבעל הבית נתן לו רשות להפנס. אחר כך האשה אמרה לו לצאת. בהתחלה נכנס בראשית בעלה, ובסוף יצא בראשית האשה. מכאן למדנו שבעל הבית נכנס, והאשה יוצאת. זהו שכתוב וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התבה. שראשית היתה בדיקה להוציא את האורח, ולא להכניסו.

כיון שיצא, נתן לה מתנות, משום שהיא בבית והבית בדיקה. ואותם המתנות שנתן לה, כדי להרבות אהבה אל בעלה. מכאן למדנו דרך ארץ לאורח [לתת ביד בעלה, כשיצא נותן מתנות לאשתו, ולא בידה. ולכן, כיון שנתן לו מתנות]. ועל זה, לאחר שנתן לה מתנות להרבות לה אהבה עם בעלה.

[ג"א כיון שיצא, נתן מתנות ואוצרות ביד בעלה לתת לאשתו ולשמח עמה ולהרבות לה אהבה עם בעלה. זהו שכתוב ויסקח מכל וגו' ויעל עלת במזבח. אלו מתנות שנתן ביד של בעלה כדי להרבות לה אהבה בעולם. ומכאן למדנו דרך ארץ לאורח שיתן מתנות ביד של בעלה לאשתו ולא בדיקה. ועל זה ויעל עלת במזבח, קרבו לזכר, להרבות אהבה עם בעלה ביד אותו ברוך אותו, שכתוב ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. ולכן כתוב (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. ודאי כמו שנתבאר.

ולא יוסף עצב עמה - סוד הכתוב בעצבון תאכלנה. עצבון - עצבות ורגז בלי הארת פנים. כשנחשכת הלבנה (מלכות) וברכות לא נמצאות. בעצבון - צד של רוח אחר שמונע ברכות מהעולם, ולכן לא יוסף עצב עמה. וזהו סוד הכתוב (בראשית ח) לא אסף עוד לקלל את האדמה.

ומיראכם וחתכם יהיה. מכאן ולהלאה יהיה לכם דמיות בני אדם, שהרי בתחלה לא היו דמיות של בני אדם. בא ראה, בתחלה כתוב (שם ט) בצלם אלהים עשה את האדם, וכתוב (שם ה) בדמות אלהים עשה אתו. כיון שחטאו, השתנתה דמותם מאותה דמיות עליונה, והם התהפכו לפחד מלפני חיות השדה.

בהתחלה כל בריות העולם זקפו עינים, וראו דמות קדושה עליונה וזעו ופחדו מלפניו. כיון שחטאו, התהפכה דמותם בעיניהם לדמות אחרת, והתהפך שבני אדם זעים ופחדים לפני שער התבריות.

בא ראה, כל אותם בני אדם שלא חוטאים לפני רבונם ולא עוברים על מצוות התורה, זיו דמותם לא משתנה ממראה הדמות העליונה, וכל בריות העולם זעים ופחדים מלפניו. ובשעה שבני אדם עוברים על דברי התורה, מתחלפת דמותם, וכלם מזדעזעים ופחדים מלפני הבריות האחרות, משום שהתחלפה הדמות העליונה והעברה מהם, ואז שולטים בהם חיות השדה, שהרי לא רואים בהם אותה דמות עליונה כראוי.

ועל כך עכשו, כיון שהעולם התחדש כמו מקדם, ברקם את הברכה הזו והשליט אותם על הכל, כמו שנאמר וכל דגי הים בינדכם נתנו. ואפלו דגי הים. רבי חייא אמר, בינדכם נתנו - מקדם לכן. כשהקדוש ברוך הוא ברא את העולם, מסר בידיהם את הכל, שכתוב ורדו בדגת הים ובעוף השמים וגו'.

ויברך אלהים את נח. רבי חזקיה פתח, (תהלים לב) לדוד משכיל אשרי נשוי פשע פסוי חטאה. פסוק זה בארואו, אבל פסוק זה נתבאר בסוד התקמה. שהרי שנינו, בעשרה מיני שבח שבח דוד את הקדוש ברוך הוא, ואחד מהם הוא משכיל, והוא דרגה אחת מאותן עשר. ודוד התקין עצמו בטרם שתשרה עליו הדרגה הזו.

אשרי נשוי פשע, שהרי בשעה שהקדוש ברוך הוא שוקל חטאים וזכיות של בני אדם של אותו [ד"א פשאותו] משקל שבצד החטאים עולים, ואותם האחרים, הזכיות שהן במשקל אחר, מכריעות למטה - זהו נשוי פשע.

פסוי חטאה - בשעה שהדין שורה בעולם, שיהיה מכסה שלא ישלט עליו המשחית, כמו שהיה לנח שכסה אותו הקדוש ברוך הוא מאותו חטא שהמשיך עליו אדם על העולם. שפיון שחטא זה השפיע אדם על העולם, שאר הבריות שולטות, וכן אדם פוחד מהם, והעולם לא התקן בתקונו. ולכן פשיצא נח מהתבה, ברכו הקדוש ברוך הוא, שכתוב ויברך אלהים את נח ואת בניו וגו'.

ואתם פרו ורבו. בברכות הללו לא נמצאו נקבות, אלא את נח ואת בניו, אבל נקבות הפסוק לא אמר. אמר רבי שמעון, ואתם - כלל של הזכרים והנקבות כאחד. ועוד, את נח - לרבות את אשתו. ואת בניו - לרבות את נקבותיהם.

ולכן כתוב ואתם פרו ורבו, לעשות תולדות מכאן והלאה, שרצו בארץ. וכאן נתן להם הקדוש ברוך הוא שבע מצוות התורה וכלל הבאים אחריהם, עד שעמדו ישראל בהר סיני ונתנו להם כל מצוות התורה כאחד.

ויאמר אלהים לנח וגו', זאת אות הברית אשר אני נתן ביני וביניכם וגו', את קשתי נתתי בענן. נתתי - מקדם לכן. רבי שמעון פתח, (יחזקאל א) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות פסא. מה כתוב למעלה? ואשמע את קול כנפיהם כקול מים רבים כקול שדי בלכתו. אלו ארבע חיות גדולות עליונות קדושות שאותו הרקיע מתקן עליהם. וכל הכנפים [נפרדות] מתחברות זו בזו לכסות את גופם.

ובשעה שהם פורשים כנפיהם, נשמע קול הכנפים שלכלם שאומרים שירה. זהו שכתוב כקול שדי, שלא שוכך לעולמים, כמו שנאמר (תהלים ל) למען יזמרך כבוד ולא ידום. ומה אומרים? (שם צח) הודיע ה' ישועתו לעיני הגוים גלה צדקתו.

קול המלה כקול מחנה, כקול מחנה קדוש כשמתחברים כל הצבאות העליונים למעלה. ומה אומרים? קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו. חוזרים לדרום, אומרים קדוש. חוזרים לצפון, אומרים קדוש. חוזרים למזרח, אומרים קדוש. חוזרים למערב, אומרים ברוך.

והרקיע הזה עומד על ראשיהם. ובכל מקום שהיא הולכת, מסובבים פנים לאותו צד שנקללים הפנים בו. מסובב פניו לארבעה רוחות, וכלם מסתובבים למטה. ברבוע שלו נחקקת בארבע פנים: פני אריה, פני נשר, פני שור, פני אדם. חקוק בכלם אדם. פני אריה אדם. פני נשר אדם. פני שור אדם. פני אדם אדם. כלם כלולים בו. ולכן כתוב ודמות פניהם פני אדם.

והרקיע הזה שהתרבע, כל הגונים כלולים בו. ארבעה גונים נראים בו חקוקים בארבע ארבע. בארבעה חקוקים רשומים אורות עליונים ותחתונים. כשנפרדים הגונים של אותם ארבע, עולים שנים עשר. גון ירק. גון אדם. גון לבן. גון ספיר שנקללו מכל הגונים. זהו שכתוב (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב דמות כבוד ה'. המראה של כל הגונים, ולכן את קשתי נתתי בענן.

מה זה קשיתי? כמו שנגמר ביוסף, שכתוב (בראשית מט) ותשב באיתן קשתו, משום שיוסף נקרא צדיק. ולכן קשתו, זו ברית של הקשת שנקללת בצדיק, שהברית זה עם זה נאחז. ומשום שנח היה צדיק, הברית שלו קשת.

ויפאז, מה זה ויפאז? האירו בהמדת הכל, כמו שנגמר (תהלים יט) הנחמדים מזֶהב ומפז רב ומתוקים. הוארו באור עליון כששמר הברית. ולכן נקרא יוסף הצדיק. ועל זה הקשת נקראת ברית, כולל זה בזה.

זהר נכבד עליון המראה של כל המראות, מראה כמראה טמונים [נ"א טמון] הגונים הטמונים. הגונים שלא התגלו. ואין רשות להסתכל בעין בקשת כשנראית בעולם, שלא יתראה קלון בשכינה. וכן גוני הקשת הוא מראה מוצק קשור כמראה כבוד העליון שלא להסתכל.

וכינו שהארץ ראתה את הקשת הזו, ברית קדושה, התקיימה בקיום. ועל זה והיתה לאות ברית בין אלהים וגו'. זה שאמרנו שאלו שלשת הגונים ואחד שנקלל ביניהם כלם סוד אחד, ובתוף הענן עולה להראות. (יחזקאל א) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר - זוהי אבן השתיה שהיא נקדה אחת של כל העולם ועומד עליה קדש הקדשים, ומה? הכסא הקדוש העליון שממנה על ארבעה אלה דמות כסא בארבעה עמודים, וזוהי תורה שבעל פה.

ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה - זוהי תורה שבכתב. מכאן שתורה שבכתב ישימו אותה על תורה שבעל פה, משום שזה כסא לזה. כמראה אדם, שהוא הדמות של יעקב שהוא יושב עליה.

רבי יהודה קם לילה אחד לעסק בתורה בחצות הלילה באכסניה בעיר מחסא, והיה שם בבית יהודי אחד שבה בשתי אמתות של מלבושים. פתח רבי יהודה ואמר, (בראשית כח) והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים - זוהי אבן השתיה שממש נשתל העולם ועליה נבנה בית המקדש.

הרים ראשו אותו יהודי ואמר לו, דבר זה איך אפשר? והרי אבן השתיה טרם שנברא העולם היתה, וממנה נשתל העולם, ואתה אמרת והאבן הזאת אשר שמתי מצבה, שמשמע שיעקב שם אותה עכשו, שכתוב (שם) ויקח את האבן אשר שם מראשיתיו ועוד, שיעקב בבית אל היה, והאבן הזאת היתה בירושלים.

רבי יהודה לא סובב ראשו אליו, פתח ואמר, (עמוס ד) הכון לקראת אלהיך ישראל, וכתוב (דברים כז) הסכת ושמע ישראל. דברי תורה צריכים פונה, ודברי תורה צריכים להתתקן בגוף ורצון כאחד. קם אותו יהודי והתלבש, וישב אצל רבי יהודה ואמר, אשריכם הצדיקים שעוסקים בתורה יומם ולילה.

אמר לו רבי יהודה, עכשו שכונת עצמך, אמר דברך שנתחבר כאחד, שהרי דברי תורה צריכים תקון הגוף ותקון הלב, ואם לא - במשתי הייתי שוכב, ובכלי הייתי אומר דברים. אלא הרי שנינו, שאכלו אחד שיושב ועוסק בתורה, השכינה מתחברת עמו, ומה שכינה פאן ואני שוכב במשתי!! ולא עוד, אלא שצריכים צחות.

ועוד, שכל בן אדם שקם לעסק בתורה מחצות הלילה, כשמתעוררת רוח צפון [בפחות הלילה], הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. והוא וכל הצדיקים שבגן, כלם מקשיבים [לו], ומקשיבים [לאותם] דברים שיוצאים מפיו. ומה הקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שמתעוררים לשמע דברי תורה בשעה הזו, ואני אהיה שוכב במשתי!! אמר לו, פעת אמר דברך.

אמר לו, שאלתי על מה שאמרתי בפסוק הזה [סוד של אבן השתיה שאמרתי], והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים, שזו אבן השתיה, [עכשו שמקשיב לדברי] איך אפשר? שהרי אבן השתיה טרם שנברא העולם היתה, וממנה נשתל העולם, ואתה אמרת אשר שמתי, שמשמע שיעקב שם אותה פעת, וכתוב ויקח את האבן אשר שם מראשיתיו.

ועוד, שיעקב בבית אל היה, והאבן הזו היתה בירושלים. אמר לו, כל ארץ ישראל התקפלה תחתיו, ואותה אבן תחתיו היתה. אמר לו, אשר שם כתוב, וכתוב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. אמר לו, אם ידעת הדבר - אמר אותו.

פתח ואמר, (תהלים יז) אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך. דוד המלך, החביבות והדבקות שלו היתה באבן הזאת, ועליה אמר (שם קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. וכשרצה להסתכל כמראה כבוד רבונו, נטל אבן זו בידו בתחלה, ואחר כך נכנס.

משום שכל מי שרצה להראות לפני רבונו, לא נכנס אלא עם אבן זאת, שכתוב (ויקרא יג) בזאת בא אהרן אל הקדש. ודוד משבח עצמו ואומר, אני בצדק אחזה פניך. וכל השתדלותו של דוד להראות באבן זאת כראוי כלפי מעלה.

בא ותראה, אברהם תקן תפלת הבקר והודיע טוב רבונו בעולם, ותקן אותה השעה בתקוניה  
פראוי, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. יצחק תקן תפלת מנחה, והודיע בעולם שיש דין ויש  
דין שיכול להציל ולדון את העולם.

יעקב תקן תפלת ערבית, ובשביל התפלה הזו שתקן מה שלא תקן בן אדם מקדם לזה פראוי, לכן  
שבח את עצמו ואמר והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. שעד אותה שעה לא תקן אותה אחר קמותו.

ולכן ויחם את האבן אשר שם מראשיתיו וישם אותה מצבה. מה זה מצבה? שהיתה נפולה, והקים  
אותה. ויצק שמן על ראשה. שהרי בעקב תלוי הדבר לעשות יותר מכל בני העולם. בא רבי יהודה  
ונישקו. אמר לו, וכל זה ידעת, ואיך אתה עוסק בסחורה ומניח חיי עולם?! אמר לו, שדחוקה היתה לי  
השעה, ויש לי שני בנים, ועומדים כל היום בבית הרב, ואני משתדל במזונם ולתת להם שכר למורם  
כדי שיעסקו בתורה.

פתח ואמר, (מלכים-א ב) ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכן מלכתו מאד. מה הוא השבח הזה?  
אלא שהתקין אבן שתיה ושם עליה קדש הקדשים, ואז ותכן מלכתו מאד. וכתוב (בראשית ט)  
וראיתיה לזכר ברית עולם. שהרי הקדוש ברוך הוא חשקו בה תמיד, ומי שלא נראה עמה, לא נכנס  
לפני רבונו. ועל זה כתוב וראיתיה לזכר ברית עולם.

וראיתיה, מה זה וראיתיה? סוד הוא, כמו שנאמר (יחזקאל ט) והתוית תו על מצחות וגו',  
להראות עליהם. ויש אומרים, זה רשם האות הקדוש שבבשר.

אמר רבי יהודה, ודאי הכל הוא. [כך] אבל קשת זו שראית בעולם עומדת בסוד עליון, וכשיצא  
ישראל מהגלות, עתידה קשת זו להתקשט בגונים כפלה הזו שמתקשטת לבעלה. אמר לו אותו יהודי,  
כך אמר לי אבא, כשהיה מסתלק מהעולם, [אמר לי] אל תצפה לרגלי משיח עד שתראה קשת זו בעולם  
[בענין] מקשטת בגונים מאירים ויואר לעולם, ואז צפה למשיח.

מנין לנו? שכתוב וראיתיה לזכר ברית עולם. וכעת שראית בגונים חשוכים, נראית לזכרון [והיא  
לזכר] שלא גבא מבול. אבל באותו זמן נראית בגונים מאירים ומקשטת בתקון כמו פלה שמתקשטת  
לבעלה, ואז לזכר ברית עולם, ויזכר הקדוש ברוך הוא את הברית הזו שהיא בגלות ויקימה מהעפר.  
זהו שכתוב (הושע ג) ובקשו את ה' אלהיהם ואת דויד מלכם. וכתוב (ירמיה ל) ועבדו את ה' אלהיהם  
ואת דוד מלכם אשר אקים להם. אשר אקים מעפר. כמו שנאמר (עמוס ט) אקים את ספת דויד הנפלת.  
ועל זה וראיתיה לזכר ברית עולם ולהקימה מהעפר.

ואמר כך אבא, שמשום כך נזכרה בתורה גאלת ישראל וזכרונה. וזהו שכתוב (ישעיה נד) אשר  
נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ בן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך.

ויהיו בני נח היצאים מן התבה. רבי אלעזר אמר, כיון שכתוב ויהיו בני נח, למה אמר היצאים מן  
התבה? וכי בנים אחרים היו לו שלא יצאו מהתבה? אמר לו רבי אבא, כן, שהרי אחר כך הולידו בניו  
בנים, שכתוב אלה תולדות שם וגו', והם לא יצאו מהתבה. ולכן כתוב היצאים מן התבה שם וחס ויפת.

רבי שמעון אמר, אלו הייתי מצוי בעולם כשנתן הקדוש ברוך הוא ספרו של חנוך בעולם וספרו של  
אדם, הייתי מתחזק שלא ימצאו בין האנשים, כי לא חששו כל החכמים להסתפל בהם וטעו בדברים  
אחרים להוציא מרשות עליונה לרשות אחרת, וכעת הנה חכמי העולם יודעים דברים ומסתירים אותם  
ומתחזקים בעבודת רבונם.

ופסוק זה מצאתי בסוד הסודות [תוספתא], שפשמעורר חדות כל החדות הטמיר הנסתה, וזון  
הזקנים מאיר ממנו אור דקיק. חדות כל החדות מאיר לימין בשמן משחה עליון, ומאיר לשמאל  
בחדות היין הטוב, מאיר לאמצע בחדנה [של הארגמן] של שני צדדים. רוח מתעוררת ורוח עולה ונתן  
ברוח.

דבקים זה בזה. שלש נכנסים לשלש. מתוך שלש יוצאת ברית אחת שדבקה בברית. עוברת הרוח  
העולה ומתעברת ממנו. כשנתנת בשני צדדים, נדבקים רוח ברוח, ומתעברות משלשה בנים. וזה ותבה  
יצאו מהם שלשה, כמו שלשת העליונים, ואלה הם שיצאו מתוך התבה - שם וחס ויפת. שם שבצד  
ימין, חס שבצד שמאל, יפת ארגמן שכולל אותם.

וחם הוא אבי כנען, זחמת הזהב תחת סיגים. התעוררות רוח הטמאה של נחש הקדמוני. ולכן  
רשם ואמר, וחס הוא אבי כנען. שהביא קללות על העולם. אותו כנען שהחשיך פני הבריות.

ולכן [כלם] לא יצא מכלל כלם, אלא זה שכתוב וחס הוא אבי כנען, אותו שהחשיך את העולם,  
ולא כתוב בכלל זה ושם הוא אבי כך או יפת הוא אבי כך, אלא מיד קפץ ואמר וחס הוא אבי כנען.  
ודאי.



ועל זה, כשפא אברהם, מה כתוב? (בראשית יב) ויעבר אברהם בארץ. שעדין לא היה קיום של האבות ולא באו זרע של ישראל לעולם שיצא השם הזה ויכנס שם עליון קדוש. כשהיו ישראל צדיקים, נקראה הארץ על השם הזה - ארץ ישראל. כשלא זכו, נקראה הארץ על שם אחר - ארץ כנען.

ועל זה כתוב (שם ט) ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. שהוא הביא קללות על העולם. ובנחש מה כתוב? (שם ג) ארור אתה מכל הבהמה, הינו מה שכתוב עבד עבדים. ועל זה כתוב שם וחס ונפת. שלשת אלה בני נח היוצאים מן התבה, כמו שאמרנו.

שלשה אלה בני נח, הקיום של כל העולם, הקיום של סוד עליון. ומאילה נפצה כל הארץ, הינו סוד [זה] של שלשת הגונים העליונים. שפשאותו נהר ששופע ויוצא, משקה את הגן בכל של שלשת העליונים הללו. ומשם נפרדים הגונים שלמטה כל אחד ואחד כלול בחברו, להראות שכבוד הקדוש ברוך הוא התפשט למעלה ולמטה, והוא אחד בעליונים ובתחתונים.

אמר רבי אלעזר, שלשת הגונים הללו בכל אותם שבאים מצד הקדשה, וממראה של שלשת גונים אלו נפרדים לכל אותם שבאים מצד הרוח האחרת, וכשתסתכל בסוד הדרגות תמצא איך נפרדים הגונים לכל אותם הצדדים, עד שנכנסים למטה בסוד של אותם עשרים ושבעה הצנורות, [הצדדים] של הדלתות שמכסים את התהומות.

והכל ידוע לחכמים עליונים. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודם וגלה להם סתרי חכמה עליונים, עליהם כתוב (תהלים כח) סוד ה' ליראיו ובירתו להודיעם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (ישעיה כה) ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחק אמונה אמן. כמה יש לבני אדם להסתכל בכבוד הקדוש ברוך הוא ולשפח לכבודו, משום שכל מי שיודע לשפח את רבונו כראוי, הקדוש ברוך הוא עושה את רצונו, ולא עוד - אלא שמרבה ברכות למעלה ולמטה.

ועל כן, מי שיודע לשפח את רבונו וליחד את שמו, חביב הוא למעלה ונחמד למטה, והקדוש ברוך הוא משתבח בו [בכבודו], ועליו כתוב (שם מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. רבי יהודה ורבי יוסי. אחד אמר מגן עדן [נתרפכה] גרשה ונטע אותה כאן. ואחד אמר בארץ היתה, ועקר אותה ושתל אותה, ובאותו יום עשתה פרות ונצנצו לבלובים וענבים, והיה סוחט אותה ושותה מהין ומשתכר.

רבי שמעון אמר, סוד החכמה הוא כאן בפסוק הזה. כשרצה נח לבדק באותו חטא שבדק אדם הראשון - לא כדי להתדבק בו, אלא לדעת ולתקן העולם, ולא לכל. סחט ענבים לבדק באותו כרם. כיון שהגיע לזה, [אז] וישכר ויתגל, ולא היה לו כח לעמד. ולכן ויתגל, גלה פרצה של העולם שהיתה נסתרת. בתוך אהלה, כתוב בה"א. ועל זה כתוב ואל תקרב אל פתח ביתה. בתוך אהלה של אותה כרם.

כמו זה בני אהרן ששנינו שהיו שתויי יין, וכי מי נתן להם יין באותו מקום לשותות? אם תעלה בדעתך שהיו חצופים ששתו יין - לא כד! אלא ודאי מאותו יין שתו, שכתוב (ויקרא י) וינקריבו לפני ה' אש זרה. כתוב כאן אש זרה, וכתוב שם (משלי ז) לשמרך מאשה זרה. והכל דבר אחד.

וכך כמו זה וישת מן היין וישכר ויתגל. ועל זה התעורר חס אבי כנען, כמו שנתבאר, ונתן מקום לכנען לשלט. ומה שהיה זה צדיק בסוד הברית, סרס אותו. ושנינו, שהעביר מפנו אותו קיום.

ולכן אמר ארור, שהרי הקללות התעוררו בתחלה על דוד בעולם. [ועל זה ויאמר ארור כנען]. שהרי קללות באו על העולם [בתחלה]. עבד עבדים יהיה, כמו שנאמר ארור אתה מכל הבהמה וגו'. הכל יתקן לעתיד לבא, והוא לא יתקן. וכלם יצאו לחרות, והוא לא יצא. וסוד הוא לאותם שיודעים דרכי ושבילי התורה.

פתח ואמר, (תהלים נא) כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד. כמה יש לבני אדם להשמר מחטאיהם לפני הקדוש ברוך הוא, שהרי אחר שחטא אדם, רשום חטאו למעלה ולא נמחק, רק בכל של תשובה רבה, כמו שנאמר (ירמיה ב) כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברית נכתם עונך לפני.

בא ראה, כיון שחטא אדם לפני הקדוש ברוך הוא פעם אחת - עושה רשם. וכשחטא בו פעם שנייה - מתחזק יותר אותו הרשם. חטא בו פעם שלישית - מתפשט אותו הכתם מצד זה לצד זה, ואז כתוב נכתם עונך לפני.

בא ראה, כיון שחטא דוד המלך לפני הקדוש ברוך הוא על העסק של בת שבע, חשב שאותו חטא נרשם עליו לעולמים. מה כתוב? (שמואל-ב יב) גם ה' העביר חטאתך לא תמוית. העביר אותו הרשם מלפניו.

אמר לו רבי אבא, והרי שנינו שבת שבע היתה של דוד המלך מיום שנברא העולם, למה נתן אותה

הקדוש ברוך הוא לאוריה החתי מקדם לזה? אמר לו, כך דרכו של הקדוש ברוך הוא - אף על גב שמומנות לבן אדם להיות שלו, מקדים אחר ונושא אותה עד שמגיע זמנו של זה. כיון שהגיע זמנו, נדחה זה שנשא אותה מלפני האחר הזה שבה אחר כך ומסתלק מהעולם, וקשה לפני הקדוש ברוך הוא להעבירו מהעולם כשעדין לא הגיע זמנו מלפני האחר הזה.

וסוד שבת שבע שנתנה לאוריה החתי [כפי שאמרנו] בתחלה, צא ודיק ותמצא למה נתנה הארץ הקדושה לכנען בטרם שבאו ישראל, ותמצא דבר זה. והכל סוד אחד הוא ודבר אחד.

בא ראה, דוד, אף על גב שהודה על חטאו ושב בתשובה, לא הסיר מלבו ורצונו מאותם חטאים שחטא ומאותו חטא של בת שבע, כי פחד עליהם תמיד שמה יגרם אחד מהם ויקטרג עליו בשעת הספקנה, ולכן לא שכח אותם ממנו ומרצונו.

דבר אחר, כי פשעי אני אדע - כל הדרגות שתלויות בהם חטאי בני אדם אני אדע. וחטאתי נגדי תמיד - זו פגימת הלבנה שלא יצאה מטמאתה עד שבא שלמה והאירה בשלמות, ואז התבסס העולם ונשבו ישראל לבטח, שכתוב (מלכים-א ה) וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת תחת גפנו ותחת תאנתו. ועם כל זה - וחטאתי נגדי תמיד, ולא נפסק מהעולם עד שבא מלך המשיח לעתיד לבא, כמו שנאמר (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

הוא היה גבר ציד לפני ה' על פן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה'. בא ראה, הוא היה איש חזק. לבושי אדם הראשון היה לובש, וידע לצוד צידה של הבריות בהם.

אמר רבי אלעזר, נמרוד היה מפתה את הבריות ללכת אחר עבודת העבודה זרה, והיה שולט באותם לבושים ומנצח את בני העולם, והיה אומר שהוא שליט של העולם, ועובדים אותו בני אדם. ולמה נקרא שמו נמרוד? שמרד במלך העליון שלמעלה, שמרד בעליונים ומרד בתחתונים.

באותם לבושים הוא שלט על כל [שאר] בני העולם ומלך בהם, ומרד ברבונו ואמר שהוא השליט של העולם, והיה מפתה את הבריות אחריו, עד שמשך בני אדם לצאת מאחר עבודת רבון העולם. אמר רבי שמעון, בלבושים הללו יודעים בהם החברים סוד עליון.

משנה. ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים. רבי שמעון פתח, (מלכים-א ו) והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנתו. והבית בהבנתו - וכי לא היה בונה אותו שלמה וכל האמנים שהיו שם? מה זה בהבנתו?

אלא כך הוא, כמו שכתוב (שמות כה) מקשה תיעשה המנורה. אם היא מקשה, מהו תיעשה? אלא ודאי הכל באות ונס נעשה הוא מעצמו. כיון שהתחילו לעשות המעשה, למד את האמנים לעשות אותה מה שלא היו יודעים מקדם לכן.

מה הטעם? משום שברכת הקדוש ברוך הוא שרתה על ידם, ועל פן פתוב בהבנתו, הוא נבנה מעצמו, שהוא למד את הלימוד לאמנים איך להתחיל לעשות, ולא הסתלק מעיניהם הרשם של אותו המעשה ממש, ומסתכלים בו ועושים, עד שנבנה כל הבית.

אבן שלמה מסע נבנה, שלמה כתוב חסד יו"ד, אבן שלמה ודאי. מסע, שנסעה ובאה ושרתה עליהם ונעשתה העבודה [מסע, שנסעה ידם ונעשתה העבודה]. מסע, שהסיע ידם לעשות שלא מדעתם. כתוב כאן מסע, וכתוב שם (במדבר י) ולמסע את המנחות. ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע, משום שהשמיר בקע הכל ולא נשמע דבר, שלא הצטרכו לשאר הכלים לעשות, והכל היה עם אות ונס.

אמר רבי שמעון, כמה חביבים הם דברי התורה. אשרי חלקו של מי שמתעסק בהם ויודע ללכת [בין] בדרך אמת. והבית בהבנתו. כאשר עלה ברצון הקדוש ברוך הוא לעשות כבוד לכבודו, עלה מתוך המחשבה רצון להתפשט, והתפשט מהמקום של אותה המחשבה הנסתרת שאינה ידועה.

עד שמתפשטת ושורה בבית הגרון, המקום שתמיד נובע בסוד שהוא רוח חיים. ואז, כשמתפשטת המחשבה ההיא ושורה במקום הזה, נקראת המחשבה ההיא אלהים חיים, שכתוב (ירמיה י) הוא אלהים חיים.

עוד רצה להתפשט ולהתגלות, משם יצאו אש רוח ומים כלולים יחד, ויוצא יעקב איש שלם, והוא קול אחד שיוצא ונשמע. מכאן המחשבה שהיתה נסתרת בחשאי נשמעת בגלוי.

עוד מתפשטת המחשבה הזו להתגלות, ומכה הקול הזה ומקיש בשופתים, ואז יוצא הדבור שמשלים הכל ומגלה הכל. נשמע שהכל הוא אותה מחשבה נסתרת שהיתה בפנים, והכל אחד.

כיון שמגיעה התפשטות זו ונעשה דבור בכח אותו הקול, אז - והבית בהבנתו. לא כתוב כאשר נבנה, אלא בהבנתו, בכל פעם ופעם. אבן שלמה, כמו שנתבאר. וכתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו.

מסע, שיוצא מבפנים ושורה ונוסע החוצה. יוצא מלמעלה ושורה ונוסע למטה. ומקבות והגרזן כל

כלי ברזל - אלו שאר הדרגות התחתונות שכלם תלויים בו, ולא נשמעו ולא התקבלו פנימה כשהיא עולה להאחז למעלה ולינוק משם, וזהו בהבנתו. ואז, כשהיא יונקת, כלם עומדים בחדוה ויונקים ומתמלאים בברכות, ואז כל העולמות עומדים בסוד אחד, ביחוד אחד, ואין בהם בכל העולמות פירוד. אחר שכל אחד ואחד נוטלים חלקם, כלם מתפשטים ונפרדים לצדיהם למה שהתמנו.

בא ראה, ויהי כל הארץ שפה אחת וגו'. מה כתוב אחר כך? ויהי בנסעם מקדם - מאותו קדמונו של העולם - וימצאו בקעה בארץ שנער. שהרי משם נפרדים לכל אותם הצדדים, והוא ראש המלכות להתפזר.

ואם תאמר, הנה כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד? ודאי שפכה זה. שפיון שנוסעים משם יש פירוד, וכאשר הם מכנסים שם לינוק אין פירוד. וכשנוסעים יש פירוד, שכתוב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה, כמו שנתבאר.

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, שאז הרי העולם ביסוד ועקר ושרש אחד ואמונה אחת בקדוש-ברוך-הוא. מה כתוב? ויהי בנסעם מקדם, מהראשון עקר העולם אמונה הכל. וימצאו בקעה, מציאה מציאו ויצאו בה מתחת האמונה העליונה [וימצאו].

בא ראה מה כתוב בנמרוד, ותהי ראשית ממלכתו בכל. שהרי משם נסע להאחז ברשות אחרת. וכאן, וימצאו בקעה בארץ שנער. משם נסעו בלבם לצאת מרשות העליונה לרשות אחרת.

#### סתי תורה

מקימי העיר והמגדל מדברים בלשון הקדש שמלאכי השרת מכירים אותה, ולא היו מדברים בלשון אחרת, משום כך כתוב ועתה לא יבצר מהם וגו'. שאמלא מדברים בלשון אחרת שמלאכים עליונים לא היו מכירים אותה, נחסרה החשיבות שהם חשבו לעשות, כיון שמעשה השדים אינו אלא ברגע אחד למראה בני אדם ולא יותר.

ודברים אחדים, שהיו יודעים דרגות עליונות כל אחת ואחת על בריה, ולא התחלפה להם דרגה, ולכן כתוב ודברים אחדים. ומשום כך התנצצו בעצה רעה, עצה של חכמה, שכתוב הבה נבנה לנו עיר ומגדל. הכל הוא בסוד החכמה. ורצו לחזק בארץ את הצד האחר ולעבד את עבודתו, משום שהיו יודעים שכל הדינים הרעים משם יורדים לעולמות, ורצו לדחות את דרגת הקדש.

ע"ר ומגדל - זו החכמה העליונה, [שהרי] היו יודעים ששם הקדוש לא מתחזק בארץ אלא בעיר ומגדל. ע"ר - שכתוב (שמואל-ב ה) עיר דוד היא ציון וגו'. מגדל - שכתוב (שיר ד) כמגדל דויד צוארך. ובחכמה עשו להיות שלטון הצד האחר בארץ שדוחה [לדחות] את אדון כל הארץ ממקומו, ולהיות דיור לסטרא אחרת בארץ.

ונעשה לנו שם - כמו שאחזו [שאחר] הוא השם למעלה, נחזק אותה בינינו שיהיה שם בארץ. פן נפוי - ודיעה היו יודעים שיתפזרו מעל פני הארץ, ולכן היו מתנחלים לעשות מעשה זה בחכמה.

הצד האחר הוא זכר ונקבה, תקף וזהמת הדין הקשה. וכמו שאדם חטא [בו] בהם והתחזקו בגללו על העולם, גם כאן הם עשו שיתחזק יותר, שכתוב אשר בנו בני האדם. בני אדם הראשון שהביא והשליט צד האחר על העולם, הצד הרע. כמו שצד הקדש אין שלטונו בעולם הזה אלא בעיר ומגדל, גם כאן חשבו הם לבנות עיר ומגדל להשליט את הצד הרע הזה בעולם.

ויבדד ה' לראות. נחת השם הקדוש הזה לראות [על] את מעשיהם של הבנוי שבנו, והם היו מדברים בלשון הקדש לכל אותם דרגות קדושות והיו מצליחים. כיון שינדה הקדשה, התבלבלו כל הדרגות הללו. עליונים ירדו ותחתונים עלו, ולא היו עומדים בדרך ישר כמו שהיו. ואחר כך בלבב לשונם בשבעים לשון והתפזרו לכל צדי העולם.

ממנה אחד יש ברקיע, ובו קימים כל [ד"א אותם] מפתחות של מעשי העולם, והוא קים וזמין בכל השעות ורגעי היום. והם היו יודעים בסוד החכמה, הגנוזה של הממנה הזה, והיו פותחים וסוגרים ומצליחים במעשיהם במאמר פיהם. כיון [שהסתכלו] שהתבלבל המאמר שלהם, הפל נמנע מהם, ומקום מתקן מציאו באותה בקעה. צד הצדדים.

וימצאו בקעה, מקום מתקן לזה [אותו] הצד הרע, שרצו הם לחזק ונמנעו. תקף [שלו] של אותו הצד היה תלוי להפרע באותה בקעה, עד שנטלה משם צבאות ומחנות, כמו שהם בנו עיר ומגדל ונתנו [הכל] כלם בידה. ונהרגו שם אותם שלא רצו לצאת בק"ץ הימ"ץ. נבדלו ונפלו בק"ץ הימ"ץ, באותו מקום שנחלש הכח בתחלה בבקעה הזו. ועל זה כתוב (יחזקאל לו) והיא מלאה עצמות.

והתחזקה באותו הצלם שהקים נבוכדנצר. ונשבר התקף אחר כך באותם עצמות ובאותו צלם. שאותם ראשונים התקמו וקמו על רגליהם, ואותו צלם נשבר, ואז ידעו כל עמי העולם שאין אלוה

מבלעדי הקדוש ברוך הוא בלבדו. ועוד, שהתקדש שמו על ידי חנניה מישאל ועזריה, והכל ביום אחד. ועל זה כתוב (ישעיה כט) והקדישו את קדוש יעקב וגו'. ע"כ סתרי תורה.

ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם. רבי חניא פתח, (ישעיה נז) והרשעים ביום נגרש וגו'. וכי יש ים נגרש? כן. שפאשר הים יוצא מתקונו והולך [בלי הבל] בלי רב חובל, אז נגרש ומתגרש ממקומו, כמי ששותה יין ולא יושב על בריו ועולה ויורד. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט. שמוציאים מימיו כל אותו הטיט של הים וכל הטנפת לשפתו.

כמו זה אותם הרשעים שיוציאים מדרך תקינה והולכים כשתוניי יין בלי תקון, שיוציאים מדרך ישרה לדרך עקמה. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל, שהרי עקום דרכיהם גרם להם ללכת בלי תקון ובלי שקט. ולא עוד, אלא שכל רגום בשעה שאומרים דבור מפיהם, אותו הדבור רפש וטיט, כלם מוציאים טנפת וגלל מפיהם החוצה עד שנטמאים ומטמאים אותם.

בא ראה, ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים. אין הבה אלא לשון הזמנה בעלמא. נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, כלם באו בעצה רעה לסרב לקדוש-ברוך-הוא. בשטות באו, הוא בטפשות הלב.

אמר רבי אבא, שטות לקחו בלבם, אבל בחכמה של רשעות באו כדי לצאת מרשות עליונה לרשות אחרת, ולהחליף כבודו לכבוד זר. ובכל יש סוד של חכמה עליונה.

הבה נבנה לנו עיר ומגדל. בא ראה, כשהגיעו לבקעה הזאת שהיא רשות זרה, והתגלה להם מקום ששלטון זה תקוע בתוך דגי הים, אמרו, הנה מקום לשבת ולחזק את הלב להנות בו התחתונים. מיד הבה נבנה לנו עיר, נתקין במקום הזה עיר ומגדל.

ונעשה לנו שם. מקום זה [נתן להם] יהיה לנו ליראה, ולא אחר, ונבנה למקום זה עיר ומגדל. למה לנו לעלות למעלה שלא נוכל להנות ממנו? הרי כאן מקום מתקן. ונעשה לנו שם, יראה לעבד שם. פן נפוצ לדרגות אחרות ונתפזר לצדדי העולם.

וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל. זו אחת מעשר פעמים שירדה השכינה לארץ. וכי מה הוא לראות, ולא היה יודע מקדם לזה? אלא לראות להשגיח בדיון, כמו שנאמר (שמות ה) ירא ה' עליכם וישפט. את העיר ואת המגדל - כאן יש להסתכל, שהרי לא כתוב לראות את בני האדם, אלא לראות את העיר ואת המגדל. למה? אלא בשעה שמשגיח הקדוש ברוך הוא בדיון, בהתחלה משגיח בדרגה שלמעלה, ואחר כך בדרגה שלמטה. בהתחלה בעליונים, ואחר כך בתחתונים. ומשום שדבר זה מגיע למעלה, ההשגחה של מעלה היתה בו בהתחלה, שכתוב לראות את העיר ואת המגדל.

אשר בנו בני האדם. מה זה בני האדם? בני אדם הראשון שמרד ברבוננו וגרם מות לעולם. אשר בנו בני האדם - בני ודאי אמרו [ג'רמו] ורצו לבנות למעלה.

רבי שמעון פתח [ואמר], (יחזקאל מו) כה אמר ה' אלהים שער החצר הפנימית הפנה קדים יהיה סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח. בפסוק זה יש להסתכל בו, והוא סוד כמו שנאמר. יהיה סגור ששת ימי המעשה, למה? [וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח וגו', למה יהיה סגור כל אותם ימים של ששת ימי המעשה?]

אלא אלו ימי החל ששער זה יהיה סגור שלא להשתמש החל עם הקדש. וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, שהרי אז שמוש [של הקדוש ברוך הוא] של קדש בקדש, ואז מאירה הלבנה להתחבר עם השמש.

בא ראה, שער זה לא נפתח באותם ששת ימי החל, משום שהרי באותם ימי החל העולם התחתון נזון, ושולטים כל אותם ששת ימי החל על העולם חוץ מאשר בארץ ישראל.

ואותם ששולטים, לא שולטים בארץ הקדושה, משום שהשער הזה סגור. אבל ביום השבת וביום החדש, כלם עוברים ולא שולטים, משום שהשער הזה הוא פתוח, והעולם הוא בחדוה ונזון משם, ולא נתן העולם לרשות אחרת.

ואם תאמר שכל אותם ששה ימים הם שולטים לבדם - בא תראה, הפונה קדים, עד שלא יקומו לשלט, הוא מסתכל תמיד בעולם. אבל לא נפתח לזון העולם מן הקדש פרט ליום השבת ויום החדש. וכל הימים כלם נדבקים ביום השבת ונזונים משם. שהרי [אז] ביום השבת כל השערים פתוחים, ומנוחה נמצאת לכל - לעליונים ולתחתונים. בא ראה, וירד ה' לראות, נרד מקדש לחל [ונציעי פרוש] להשגיח במה שבנו וקימו קיום לעזר על העולם ליראה אותם.

רבי יצחק היה יושב לפני רבי שמעון. אמר לו, מה ראו אלה שעשו שטות זו למרד בקדוש-ברוך-הוא וכלם בעצה אחת התקיימו בזה? אמר לו, הרי נתבאר, שכתוב ויהי בנסעם מקדם. הסעו מלמעלה

למטה. נסעו מארץ ישראל וירדו לבבל. אמרו, הרי כאן מקום להדבק.

ונעשה לנו שם וגו', ויתדבק הסייע שלמטה במקום הזה. משום שכשהדין בא לשרות בעולם, הרי מקום זה כנגדו, ומכאן יהנה העולם ויזון. שהרי למעלה יש דחק להזין את העולם ממנו. ולא עוד, אלא אנו נעלה לרקיע ונערוץ בו קרב שלא ירד [בו] מבול בעולם כמקדם.

ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכולם. משום שכלם כאחד, ביחוד, שכלם יעשו ויזליחו במעשיהם, יתפזרו הדגות כל אחד לצד שלו, ובגלל זה יתפזרו כל אלה שלמטה. מה כתוב? ויפץ ה' אתם משם.

ואם תאמר, למה התבלבלה לשונם [פזר ובלבל אותם הקדוש ברוך הוא]? אלא משום שכלם מדברים בלשון הקדש, אותה לשון עשתה להם סיוע. משום שבמעשה ובדבור הפה דברים הללו תלויים להשיג פונת הלב, ובזה עושים סיוע לאותו מקום שרצו להקים.

ועל זה התבלבלה לשונם שלא יכלו לחזק רצונם בלשון הקדש. כיון שהתחלפה לשונם, לא הצליחו במעשה, משום שהצבא של מעלה לא יודעים ולא מכירים - רק את לשון הקדש. וכשהתבלבלה לשונם, נחלש כחם ונשבר תקפם.

בא ראה, שהרי דבור [זה] שאומרים התחתונים בלשון הקדש, כל צבאות השמים יודעים בו ומחזיקים בו, ולשון אחרת אינם יודעים ולא מכירים בה. ועל זה, כיון שהתבלבלה לשונם של אלה, מיד - ויחדלו לבנות העיר, שהרי נשבר כחם ולא יכלו לעשות דבר ברצון שלהם.

(דניאל ב) שיהיה שמו [שם האלוה] [של הקב"ה] מברך מהעולם ועד העולם, שהחכמה והגבורה שלו היא. שהרי משום [זה] שהוריד הקדוש ברוך הוא סודות החכמה לעולם, התקלקלו בה בני אדם ורצו להתגרות בו.

נתן חכמה עליונה לאדם הראשון. ובאותה חכמה שהתגלתה לו, ידע דגרות ונדבק בנצר הרע, עד שהסתלקו ממנו מעינות החכמה, ואחר כך שב לפני רבונו והתגלו לו מהם, ולא כמו מקדם. אחר כך באותו הספר שלו ידע חכמות. אחר כך באו בני אדם והרגיזו לפניו.

נתן חכמה לנח ועבד בה את הקדוש ברוך הוא, ואחר כך מה כתוב? וישת מן היין וישכר ויתגל, כמו שנתבאר. נתן חכמה לאברהם ועבד בה את הקדוש ברוך הוא, אחר כך יצא ממנו ישמעאל שהרגיז לפני הקדוש ברוך הוא. וכן יצחק יצא ממנו עשו. יעקב לקח שתי אחיות.

נתן חכמה למשה, מה כתוב בו? (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא. ולא היה כמשה שמש נאמן בכל הדגרות, ולא סטה לבו בתשוקת אחד מהם, אלא עמד באמונה עליונה כראוי.

נתן חכמה עליונה לשלמה המלך, אחר כך מה כתוב בו? (משלי א) משלי שלמה, (שם ל) המשא נאם הגבר לאיתיאל לאיתיאל ואכל. אמר שלמה, אתי אל, והחכמה שלו היא. ואכל - ואני יכול לעשות רצוני. אחר כך (מלכים א יח) ויקם ה' שטן לשלמה וגו'.

בא ראה, משום קצת חכמה שמצאו אלה מאותה חכמת הראשונים, התגרו בקדוש-ברוך-הוא, ובנו מגדל ועשו כל מה שעשו, עד שהתפזרו מעל פני הארץ, ולא נשארה בהם חכמה לעשות דבר. אבל לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא יעורר חכמה בעולם וינעבדו אותו בה. זהו שכתוב (יחזקאל לו) ואת רוחי אתו בקרבכם ועשיתי. לא כראשונים שהשחיתו בה את העולם, אלא - ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם.

רבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר לו רבי יוסי לרבי חייא, נפתח בתורה ונאמר דבר. פתח רבי יוסי ואמר, (דברים כג) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. כי ה' אלהיך מתהלך? מהלך היה צריך להיות! אלא כמו שנקרא (בראשית ג) מתהלך בגן עדן היום. וזהו אילן שאכל ממנו אדם הראשון. מתהלך - נקבה. מהלך - זכר.

וזהו שהלך לפני ישראל כשהיו הולכים במדבר, שכתוב (שמות יג) וה' הלך לפניך לפניהם יומם וגו'. והוא שהולך לפני האדם כשהולך בדרך, שכתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. וזהו שהולך לפני האדם בשעה שהוא זוכה. ולמה? להצילך ולתת איביך לפניך, להציל אדם בדרך ולא ישלט בו אחר.

ולכן צריך אדם להשמר מחטאיו ולטהר את עצמו. מה טהרה זו? שכתוב (דברים כג) והיה מחנך קדוש. מה זה קדוש? קדושים היה צריך להיות! אלא מחנך קדוש - אלו איברי הגוף שהגוף מתחבר ונתקו בהם. ולכן והיה מחנך קדוש. ולא יראה בך ערות דבר.

מה זה ערות דבר? זה דבר [ערוה] עריות, שזה הוא דבר שהקדוש ברוך הוא מואס בו יותר מהכל.

כִּינּוּ שְׁאֵמֶר וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת, לָמָּה דָּבָר? אֲלֹא רָשָׁעִי הָעוֹלָם הִלְלוּ שְׁגוּעִילִים וּמִטְמָאִים אֶת עַצְמָם בְּדַבּוּרָם שְׁיוּצָא מִפִּיהֶם, וְזֶהוּ עֲרוֹת דָּבָר.

וְכָל כֵּךְ לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִפְנֵיךָ. וְאִם אֵתָּה עוֹשֶׂה כֵּךְ, מִיָּד - וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ. שֶׁלֹּא יֵלֶךְ עִמָּךְ וַיָּשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ. וְאֵנּוּ הָרִינוּ הוֹלְכִים לִפְנֵי בְּדָרְךָ, נִתְעַסֵּק בְּדַבְרֵי תוֹרָה, שֶׁהָרִי תוֹרָה מִתְעַטָּרֶת עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל אָדָם וְהִשְׁכִּינָה לֹא זֶה מִמֶּנּוּ.

פֶּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, וַיֹּאמֶר ה' הֵן עִם אֶחָד וְשִׁפָּה אַחַת לְכֻלָּם וְגו' בֹּא רֵאֶה מֶה פְּתוּב, וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקֵּדָם. מֶה זֶה מִקֵּדָם? מִקֵּדְמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. וַיִּמָּצְאוּ? וַיֵּרָאוּ צָרִיד הִיָּה לְהִיּוֹת! מֶה זֶה וַיִּמָּצְאוּ? אֲלֹא מִצִּיָּאָה מִצְאוּ שֵׁם מִסוּדֵי הַחֲכָמָה מִהִקְדָּמוֹנִים שֶׁהִתְנַעֲרָה שֵׁם מִבְּנֵי הַמִּבּוּל, וּבָהּ הִתְעַסְקוּ לַעֲשׂוֹת בָּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ לְסָרֵב לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהָיוּ אוֹמְרִים בְּפֶה וְעוֹשִׂים מַעֲשֶׂה.

רֵאֶה מֶה פְּתוּב, הֵן עִם אֶחָד וְשִׁפָּה אַחַת לְכֻלָּם. מִשּׁוּם שֶׁהֵם בָּלָב אֶחָד וּבְרָצוֹן אֶחָד וּמִדְּבָרִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. וְעֵתָּה לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת, וְאִין מִי שִׁימְנַע מַעֲשִׂיהֶם. אֲבָל מֶה אֲעָשֶׂה? אֲבָלְכֶם לֵהֶם הַדְּרָגוֹת שֶׁל מַעֲלָה וּלְשׁוֹנָם שֶׁל מַטָּה, וְאִזּוּ נִמְנַע מַעֲשֶׂה שֶׁלֹּהֶם. וּמֶה מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ בְּרָצוֹן וְלָב אֶחָד וּמִדְּבָרִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ כְּתוּב לֹא יִבָּצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת, וְדִין שֶׁל מַעֲלָה לֹא יִכָּל לְשַׁלֵּט בָּהֶם - אֲנִי אוֹ הַחֲבָרִים שֶׁמִּתְעַסְקִים בְּתוֹרָה, וְאֵנּוּ בָּלָב אֶחָד וּרְצוֹן אֶחָד, עַל אַחַת כְּפֶה וְכַמָּה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִכָּאֵן שֶׁלֹּאֹתָם בְּעָלֵי הַמַּחֲלָקֶת אִין לֵהֶם קִיּוּם. שֶׁהָרִי בְּכָל פַּעַם שֶׁהִלְלוּ בְּנֵי הָעוֹלָם אֲלֵה עִם אֲלֵה בְּרָצוֹן אֶחָד וְלָב אֶחָד - אֵף עַל גֵּב שְׁמוֹרְדִים בְּקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, לֹא שׁוֹלֵט בָּהֶם הַדִּין שֶׁל מַעֲלָה. כִּינּוּ שֶׁנִּחְלָקוּ, מִיָּד - וַיִּפָּץ אֹתָם ה' מִשָּׁם וְגו'.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, נִשְׁמַע שֶׁהַכֹּל בְּדַבּוּר הַפֶּה תְּלוּי, שֶׁהָרִי כִּינּוּ שֶׁהִתְבַּלְבְּלוּ, מִיָּד וַיִּפָּץ ה' אֹתָם מִשָּׁם. אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹא מֶה פְּתוּב? (צַפְנִיָּה ג) כִּי אִזּוּ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שֶׁפָּה בְּרוּרָה לְקֹרֵא כָּלָם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדּוֹ שֶׁכֶּם אֶחָד, וְכְתוּב (זְכַרְיָה יד) וְהָיָה ה' לְמִלְחָה עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

פֶּרֶשֶׁת לֶךְ לָךְ

זֶהָר

לֶךְ לָךְ מֵאַרְצֶךָ וְגו'. רַבִּי אֲבָא פֶּתַח וְאָמַר (ישעיה מו) שְׁמַעוּ אֵלֵי אֲבִירֵי לֵב הָרְחוֹקִים מִצְדָּקָה. שְׁמַעוּ אֵלֵי אֲבִירֵי לֵב - כְּמָה חֲזָקִים לְבוֹתֵיהֶם שֶׁל הָרָשָׁעִים, שְׂרֹאִים אֶת שְׁבִילֵי וְדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְלֹא מִסְתַּפְּלִים בָּהֶם, וְלְבוֹתֵיהֶם חֲזָקִים שְׂאִינִם חוּזְרִים בְּתִשּׁוּבָה לְרַבּוֹנָם, וְנִקְרָאִים אֲבִירֵי לֵב. הָרְחוֹקִים מִצְדָּקָה - שְׁמַתְרַחֲקִים מִן הַתּוֹרָה.

רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, שְׁמַתְרַחֲקִים מִן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם רְחוֹקִים מִמֶּנּוּ, וּמִשּׁוּם כֵּךְ נִקְרָאוּ אֲבִירֵי לֵב. הָרְחוֹקִים מִצְדָּקָה - שְׂאִינִם רוֹצִים לְקָרֵב אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם כֵּךְ הֵם רְחוֹקִים מִצְדָּקָה. כִּינּוּ שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִצְדָּקָה, רְחוֹקִים הֵם מִשְׁלוֹם, שְׂאִין לֵהֶם שְׁלוֹם, שֶׁכְּתוּב (ישעיה מח) אִין שְׁלוֹם אָמַר ה' לְרָשָׁעִים. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהֵם רְחוֹקִים מִצְדָּקָה.

בֹּא רֵאֶה, אֲבָרְהָם רָצָה לְקָרֵב אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִתְקַרֵּב. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים מה) אֶהְבֵּת צִדִּיק וְתִשְׁנֶא רָשָׁע. מִשּׁוּם שֶׁאֶהְבֵּת צִדִּיק וְשִׁנְא רָשָׁע, הִתְקַרֵּב לְצִדִּיקָה, וְעַל זֶה כְּתוּב (ישעיה מא) אֲבָרְהָם אֶהְבֵּי. מֶה הַטַּעַם אֶהְבֵּי? מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב אֶהְבֵּת צִדִּיק. הֵאֱהָבָה שֶׁאֶהְבֵּת אֲבָרְהָם אֶת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּל בְּנֵי דוֹרוֹ, שֶׁהָיוּ אֲבִירֵי לֵב, וְהֵם רְחוֹקִים מִצְדָּקָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

סִתְרֵי תוֹרָה

לְמַדְנוּ בְּתַקְף רָצוֹן הַמִּלְחָה נִטַּע אֵילָן אֶחָד גָּדוֹל וְחִזָּק בְּתוֹךְ הַנְּטִיעוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, הַנְּטִיעָה שֶׁל הָאֵילָן הַזֶּה בְּתַרְסֵר תַּחֲמוּמִים מְסֻבָּבִת. בְּאַרְבָּעָה צִדִּים שֶׁל הָעוֹלָם פְּרוּשָׁה רָגְלוֹ. ת"ק פְּרָסָאוֹת מִסְעוּתָיו. כָּל הָרָצוֹנוֹת שֶׁל אוֹתָם פְּרָסוֹת בּוֹ תְּלוּיִים. כְּשֶׁזֶה מִתְעוֹרֵר, כָּלָם מִתְעוֹרְרִים עִמּוֹ. אִין מִי שְׁיוּצָא מִרְצוֹנוֹ. אַחֵר כֵּךְ כָּלָם בְּרָצוֹן אֶחָד עִמּוֹ. קָם מִלְמַעְלָה, [יִוֵּרַד] יוֹרֵד בְּמִסְעוּתָיו לְתוֹךְ הַיָּם. מִמֶּנּוּ הָיָה [מִתְגַּלְגֵּל] מִתְמַלֵּא. הוּא הַמְּקוֹר [שֶׁל כָּל] הַמַּיִם הַנוֹבְעִים, תַּחְתָּיו נִחְלָקִים כָּל מֵימֵי בְּרָאשִׁית. הַשְּׁקָאוֹת הֵגוֹ תְּלוּיִים בּוֹ.

כָּל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָמִים פּוֹרְחוֹת מִמֶּנּוּ. הַנִּשְׁמוֹת הִלְלוּ נִכְנָסוֹת לָגוֹן לְרִדְתָּ לְעוֹלָם הַזֶּה. כְּשִׁיוּצָאָה נִשְׁמָה, הִיא מִתְבָּרֶכֶת בְּשִׁבְעַת בְּרָכוֹת לְהִיּוֹת אֵב [לְרוּחַ וְרוֹם] לַגּוֹף [וְלַהֲיּוֹת] בְּעֵלְיָה [שֶׁל הַדְּמוּת הָעֲלִיוֹנָה]. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבָרָם. הָרִי נִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה אֲבָא [לְרוּחַ וְרוֹם] לַגּוֹף בְּעֵלְיָה שֶׁל דְּמוּת עֲלִיוֹנָה.

כְּשִׁרְצָה [הַנִּפְשׁ] לְרִדְתָּ לְעוֹלָם הַזֶּה, מִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁמֵּר אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה וּלְעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, וּמוֹסֵר לָהּ מֵאֵה מִפְּתֻחוֹת שֶׁל בְּרָכוֹת שֶׁל כָּל יוֹם לְהַשְׁלִים אֶת הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת כְּחֻשְׁבוֹן ל"ד. שֶׁהָרִי כָּלָם נִמְסְרוּ לָהּ כְּדִי לְתַקֵּן בָּהֶם אֶת הַגֵּן וּלְעַבְדָּהּ וּלְשַׁמְרָהּ. מֵאַרְצֶךָ - זֶה גֵן הָעֵדֶן.

[ומולדתך - זה הגוף, שנקרא עץ החיים, שהוא תריסר שבטים עליונים. ומבית אביך - זו השכינה. אביך זה הקדוש ברוך הוא, שנאמר (משלי כח) גוזל אביו ואמו ואמר אין פשע וגו'. ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא, ואין אמו אלא כנסת ישראל. אל הארץ אשר ארצך - זה הוא העולם הזה.] [ס"א וממולדתך - זה עץ החיים. ומבית אביך - תריסר תחומים, שבטים עליונים. אל הארץ אשר ארצך - זהו העולם הזה]. עד כאן סתרי תורה.

רבי יוסי פתח, (תהלים פד) מה ידידות משכנותיך ה' צבאות. כמה יש לבני אדם להסתפל בעבודת הקדוש ברוך הוא, שהרי כל בני האדם לא יודעים ולא מסתכלים על מה עומד העולם ועל מה הם קיימים. שפאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה שמים מאש וממים מערבים יחד, ולא היו קופאים, ואחר כך קפאו ועמדו ברוח עליונה, ומשם שתל את העולם לעמד על עמודים, ואותם התומכים לא עומדים אלא ברוח ההיא. ובשעה שאותה הרוח עולה, כלם מתרופפים וזעים והעולם רותת. זהו שכתוב (איוב ט) המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון. והכל עומד על התורה. שפאשר ישראל משתדלים בתורה, מתקנים העולם, ואותם העמודים התומכים קיימים במקומם בקיום שלם.

בא ראה, בשעה שמתעורר חצות הלילה והקדוש ברוך הוא נכנס לגן העדן להשתעשע עם הצדיקים, כל האילנות של גן העדן מזמרים ומשבחים לפניו, שכתוב (דברי הימים א טז) אז ירננו עצי היער מלפני ה' וגו'.

והכרוז קורא בחיל ואומר: לכם אומרים קדושים עליונים, מי מכם שנקנסה רוח לאזניו לשמע, ועיניו פקוחות לראות, ולבו פתוח לדעת, בשעה שהרוח של כל הרוחות מרימה את התבשומות הנשמה, ומשם יוצא הקול של הקולות, הצבאות התפזרו לארבעה רוחות העולם.

א. אחד עולה לצד אחד. ב. אחד יורד לאותו הצד. ג. אחד נכנס בין שנים. ד. שנים מתעוררים [מתעטרים] בשלשה. ה. שלשה נכנסים באחד. ו. אחד מוציא גונים. ז. ששה מהם לצד אחד, וששה מהם יורדים לאותו הצד. ח. ששה נכנסים בשנים עשר. ט. שנים עשר מתעוררים בעשרים ושנים. י. ששה כלולים בעשרה. יא. עשרה עומדים באחד.

אוי לאותם שישנים וישנה בנחיריהם, לא יודעים ולא מסתכלים איך יקומו בדיו כשהחשבון נמנה, כשננטמא הגוף, והנשמה משוטטת על פני האויר שמאיר ועולה ויורדת, והשערים לא נפתחים, ומתגלגלים כאבנים בתוך הקלע. אוי להם! מי יבקש אותם שלא יקומו בתענוג הזה? בתוך המקומות של ענוגי הצדיקים ונפקד מקומם. ונמסרים בידי דומה, יורדים ולא עולים. עליהם כתוב (איוב ז) כלה עגן וילך פן יורד שאול לא יעלה.

באותה השעה מתעוררת שלהבת אחת מצד הצפון, ומכה בארבעה רוחות העולם, ויורדת ומגיעה לבין כנפי התרנגול, ומתעוררת בו אותה השלהבת וקורא. ואין מי שמתעורר, פרט לאותם צדיקי האמת שעומדים ומתעוררים בתורה. ואז הקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבתוך גן העדן מקשיבים לקולם, כמו שנאמר (שיר ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני.

ויאמר ה' אל אברהם. מה כתוב למעלה? (בראשית יא) ויקם הרן על פני תרח אביו וגו'. מה אומר כאן? אלא עד אותו היום לא היה אדם שמת בחיי אביו פרט לזה, וכשנזרק אברהם לאש, נהרג חרו, ומשום זה יצאו משם. [מי הרג את הרן? אלא כיון שהשליכו את אברהם לאויר כשדים, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא והצילו, והיה הרן אחיו עומד שם.

אמרו הכשדים, בשביל זכותו של הרן נצול. מיד יצאה שלהבת של אש ושרפה את הרן. זהו שכתוב ויקם הרן על פני תרח אביו. ויש שאומרים שאין שולטת אש בזרעו של תרח, אבל נשליך את הרן לאש, ואם לא יבער, גדע ודאי שאין שולטת האש בזרעו. מיד השליכו את הרן לאש ונשרף, והיה תרח אביו עומד שם. זהו שכתוב ויקם הרן על פני תרח אביו.

באותו היום ידעו כל אמה ולשון שלא הציל את אברהם אלא הקדוש ברוך הוא שהוא יחידו של עולם, והיו מביאים את בניהם למשכנו של אברהם, ואומרים לו: ראינו אותך שאפתה בוטח בקדוש-ברוך-הוא שהוא רבון העולם, למד את בנינו מדרךך שאפתה יודע. ועליהם אמר הכתוב (תהלים מז) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם.

בא ראה מה כתוב, ויקח תרח את אברהם בנו ואת לוט בן הרן וגו', ויצאו אתם מאור כשדים. ויצאו אתם? אתו היה צריך להיות, שהרי כתוב ויקח תרח וגו'. מה זה ויצאו אתם? אלא תרח ולוט עם אברהם ושרה יצאו, שהם היו העקר לצאת מתוך אותם הרשעים. שפיון שראה תרח שאברהם בנו נצל מתוך האש, חזר לעשות את רצונו של אברהם, ומשום כך ויצאו אתם תרח ולוט.

ובשעה שיצאו מה כתוב? ללכת ארצה כנען. שרצונם היה ללכת לשם. מכאן למדנו, כל מי שמתעורר להטהר, מסיעים אותו. בא ראה שפך הוא, שפיון שכתוב ללכת ארצה כנען, מיד - ויאמר ה' אל אברהם לך לך. ועד שהוא התעורר בתחלה, לא כתוב לך לך.

בא ראה, הדבר שלמעלה לא מתעורר עד שמתעורר למטה בראשונה על מה שישורה עליו אותו שלמעלה. וסוד הדבר - האור השחר אינו נאחז באור הלבן עד שהיא מתעוררת בראשונה. כיון שהיא מתעוררת בראשונה, מיד שורה עליה האור הלבן.

ועל זה כתוב (שם פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל, כדי שלא יפסק האור הלבן מן העולם לעולמים. וכן (ישעיה סב) המזכירים את ה' אל דמי לכם, כדי לעורר למטה במה שתשרה ההתעוררות שלמעלה. וכן כיון שמעיר אדם התעוררות (טובה) בראשונה, אז מתעוררת התעוררות שלמעלה. בא ראה, כיון שכתוב ויצאו אתם מאור פשדים וגו', מיד - ויאמר ה' אל אברהם וגו'.

ויאמר ה' אל אברהם לך לך. אמר רבי אלעזר, לך לך - לעצמך, לתקן את עצמך, [להתחזק] לתקן את דרגתך. לך לך - אינך [ס"א כדאי] לעמוד כאן בין הרשעים הללו. וסוד הדבר - לך לך, שהרי הקדוש ברוך הוא נתן לאברהם רוח של חכמה, והיה יודע ומצא [צנורות] צדידי ישוב העולם, והסתכל בהם ושקל במשקל וידע את הכחות הממנים על צדידי הישוב.

כשהגיע לתוך נקדת אמצע הישוב, שקל במשקל ולא היה עולה בידו. התבונן לדעת את הכח שממנה עליה, ולא יכל להתדבק בראונו. שקל כמה פעמים, וראה שהנה משם נשתל כל העולם. התבונן וצרף ושקל לדעת, וראה שהנה הכח העליון שעליה אין לו שעור, עמק ונסתר, ואינו כמו הצדדים של דרגות הישוב.

התבונן ושקל וידע שהרי כמו שמהנקה ההיא אמצעיתו של הישוב, ממנה נשתל כל העולם לכל צדדי. כך גם ידע שהרי הכח השורה עליה, משם נצאו כל שאר הכחות הממנים על כל צדי העולם, וכלם אחוזים בו. אז (בראשית יא) ויצאו אתם מאור פשדים ללכת ארצה כנען.

עוד, השגיח ושקל וצרף לעמוד על ברור הדבר של אותו המקום ולא היה יודע, ולא יכל לעמוד עליה להשיג. כיון שראה את כחו של המקום הזה ולא יכל לעמוד עליו, מיד ונבאו עד חרו וישובו שם.

מה הטעם של אברהם? אלא שהוא היה יודע ומצא את כל אותם השליטים מנהיגי העולם בכל צדי הישוב, והיה שוקל ומצא אותם השולטים בצדי הישוב מנהיגי הכוכבים והמזלות שלהם מי הם החזקים אלו על אלו. והיה שוקל את כל ישובי העולם [ולא] והיה עולה בידו. כשהגיע למקום הזה ראה את חזק העמקים ולא יכל לעמוד בו. כיון שראה הקדוש ברוך הוא את התעוררותו ותשוקתו, מיד התגלה עליו ואמר לו לך לך, לדעת אותך ולתקן עצמך.

מארצך - מאותו הצד של הישוב שהיית נדבק בו. וממולדתך - מאותה החכמה שאיתה מתבונן ושוקל את תולדתך והרגע והשעה והזמן שנולת בו, ובאותו הכוכב ובאותו המזל. ומבית אביך - שלא תשגיח בבית אביך. ואם יש לך שרש להצליח בעולם מבית אביך, משום כך לך מהחכמה הזו ומההשגחה הזו.

בא ראה שפך הוא, שהרי נצאו מאור פשדים והיו בחרו, למה יאמר לו לך לך מארצך וממולדתך? אלא עקר הדבר כמו שנאמר. אל הארץ אשר ארצך. ארצך - מה שלא יכלת לעמוד עליו, ולא יכלת לדעת את כח הארץ ההיא שהוא עמק ונסתר.

ואעשך לגוי גדול וגו'. ואעשך - משום שכתוב לך לך. ואברכך - משום שכתוב מארצך. ואגדלה שמך - משום שכתוב ממולדתך. והיה ברכה - משום שכתוב ומבית אביך.

#### סדרי תורה

ואעשך לגוי גדול. זו ברכה אחת. ואברכך - שתיים. ואגדלה שמך - שלש. והיה ברכה - ארבע. ואברכה מברכך - חמש. ומקלף אאר - שש. ונברכו בך כל משפחות האדמה - הנה שבע. כיון שהתברך בשבע הברכות הללו, מה כתוב? וילך אברהם כאשר דבר אליו ה', לרדת לעולם הזה כפי שהצטוה.

מיד וילך אותו לוט. זה הנחש שהתקלל והתקלל העולם בגללו, שהוא עומד לפתח להסטיין לגוף, ולא תפעל הנשמה עבודה שהצטוה עד שיעברו עליה בעולם הזה שלש עשרה שנים. שהרי משנים עשר שנים ומעלה מתעוררת הנשמה לעבד את העבודה שהצטוה. זהו שכתוב. ואברהם בן חמש שנים ושבעים שנה. שבע וחמש הם שנים עשר [ושני עליונים עליהם - ארבעה עשר הם].

ואז נראית הנשמה בעולם הזה, שהיא באה מחמש שנים שהם ת"ק פרוטות של עץ החיים. ושבעים שנה - זהו אותו אילן ממש, שהוא שביעי לדרגות ונקרא שבעים שנה. אז יוצאת מאותה זהמת הנחש, ונקנסת לעבודה הקדושה. זהו שכתוב בצאתו מחרו [למי שבעים שנה לא ספירות חיים מאותם ארבע עשרה] מאותו הרגז והתקף של [השטן] ההוא הנחש שהיה מסית אותו עד עכשו את הגוף ושולט עליו.

באילן שולטת ערלה שלש שנים. באדם שלש עשרה שנים שנקראים שני ערלה. כיון שעברו על



הגוף אותו השנים והתעברה [ד"א והתעברה] הנשמה לעבד את עבודת הקדש, היא מצוה את הגוף לרצון טוב, להכניע את אותו הנחש שהנה לא יכול לשלט כמו שהיה, שכתוב ויטח אברם את שרי אשתו וגו' [אברם זו ה' את שרי זו ה' י' זו הנשמה לנשמה, והוא זכר. ה' זו הנשמה של הנקבה]. זה הגוף, שהוא אצל הנשמה כמו נקבה אצל הזכר. ואת לוט בן אחיו - זה [יצר הרע] הנחש שלא זו כל כך מן הגוף, משום הדבקות של הגוף לא כל כך [הזמן ההוא] ממנו. אבל התעוררות הנשמה תמיד מלקה אותו ומתרה בו ומוכיחה אותו ומכניעה אותו בעל כרחו, ולא יכול לשלט.

ואת כל רכושם אשר רכשו - אלו המעשים הטובים שעושה אדם בעולם הזה בהתעוררות של הנשמה. ואת הנפש אשר עשו בחרן - אותה הנפש שהיתה בראשונה בדבקות בחברות של הערלה ההיא עם הגוף ותקן אותה לאחר מכן, שהרי אחר שלש עשרה שנים ומעלה, כשהנשמה מתעוררת לתקן את הגוף, שניהם מתקנים את אותה הנפש שמשתתפת עם חזק הנחש ויתשוקתו הרעה. זהו שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. ועם כל זה הנשמה מתגברת באותו הנחש לשבר אותו בחזק בשעבוד של תשובה [נ"א בשעבוד של תורה, ומושך אותו לבתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שלא יתגבר על הרוח כפראשונה]. זהו שכתוב ויעבר. (ע"כ סתרי תורה).

רבי שמעון אמר, ואעשה לגוי גדול - מצד הימין. ואברכה - מצד השמאל. ואגדלה שמך - מצד האמצע. והיה ברכה - מצד של ארץ ישראל. הנה כאן פסא של ארבעה עמודים שכלם כלולים באברהם. מכאן והלאה ברכות לאחרים שגזונים מכאן, שכתוב ואברכה מברכיך. ומקללך אאר ונברכו כך כל משפחת האדם.

רבי אלעזר היה יושב לפני רבי שמעון אביו, והיה עמו רבי יהודה ורבי יצחק ורבי חזקיה. אמר לו רבי אלעזר לרבי שמעון אביו, זה שכתוב לך לך מארצך וממולדתך, כיון שכלם יצאו ללכת, למה לא נאמר לו שכלם יצאו? שהרי אף על גב שתרח היה עובד לעבודה זרה, כיון שהתעורר בהתעוררות טובה לצאת עם אברהם, וראינו שהקדוש ברוך הוא מרצה מתשובת הרשעים, והתחיל לצאת, למה לא כתוב לכו לכם? למה לאברהם לבדו לך לך?

אמר לו רבי שמעון, אם תאמר שתרח, כשיצא מאור פשדים, זה היה כדי לחזר בתשובה - לא כך! אלא כשיצא, יצא להנצל, שכל בני ארצו רצו להרג אותו. כיון שראו שנצל אברהם, היו אומרים לתרח: אתה הוא שהיית מטעה אותו בפסילים הללו. ומתוך ההפחדה שלהם יצא תרח. כיון שהגיע לתרח, לא יצא משם אחר כך, שכתוב וילך אברם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט. ואלו תרח לא כתוב [בו וילך], אלא ויצא.

פתח ואמר, (איוב לח) וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר. הפסוק הזה הקימוהו, אבל וימנע מרשעים אורם - זה נמרוד ובני דורו שיצא אברהם מהם, שהיה אורם. וזרוע רמה תשבר - זה נמרוד.

דבר אחר וימנע מרשעים אורם - זה תרח ובני ביתו. אורם - זה אברהם. לא כתוב האור אלא אורם, שהיה עמהם. וזרוע רמה תשבר - זה נמרוד, שהיה מטעה אחריו את כל בני העולם, ומשום כך כתוב לך לך, כדי להאיר לך ולכל אותם שיצאו ממך מכאן והלאה.

עוד פתח ואמר, (שם לו) ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם. ועתה לא ראו אור - מתי בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך. בהיר הוא בשחקים - שרצה הקדוש ברוך הוא להדביק את אברהם באור שהוא שלמעלה ולהאיר שם. ורוח עברה ותטהרם - שהרי אחר כך שבו בתשובה תרח וכל בני ביתו [נ"א וכל בני עירו]. בני ביתו [נ"א בני עירו], שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. תרח, שכתוב ואתה תבוא אל אבתיך בשלום וגו'.

וילך אברם כאשר דבר אליו ה'. אמר רבי אלעזר, בא ראה, שהרי לא כתוב ויצא אברם כאשר דבר אליו ה', אלא וילך, כמו שנאמר לך לך, שהרי בראשונה עשו יציאה, שכתוב ויצאו אתם מאור פשדים ללכת ארצה כנען. ועכשו כתוב וילך, ולא כתוב ויצא.

כאשר דבר אליו ה' - שהבטיח לו את כל ההבטחות. וילך אתו לוט - שהתחבר עמו כדי ללמד ממעשיו, ועם כל זה לא למד כל זה. אמר רבי אלעזר, אשרי הצדיקים שלומדים דרכי הקדוש ברוך הוא כדי ללכת בהם ולקרא ממנו מאותו יום הדין שעתיד אדם לתת דין וחשבון לקדוש-ברוך-הוא.

פתח ואמר, (איוב לו) ביד כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, ביום ההוא שנגלמים ימי האיש לצאת מן העולם, היום ההוא שהגוף נשבר והנפש רוצה להפרד ממנו, אז נתנת רשות לאדם לקראת מה שלא היה לו רשות לקראת בזמן שהגוף שלט ועמד על בריו.

ואז עומדים עליו שלשה שליחים ומחשבים ימיו וחטאיו וכל מה שעשה בעולם הזה, והוא מודה על הכל בפניו, ואחר כך הוא חותם עליו בידו. זהו שכתוב ביד כל אדם יחתום. ובידו כלם חתומים לדון אותו [באותו ד"א בזה] העולם על הראשונים ועל האחרונים, על חדשים ועל ישנים, לא נשפך אחד מהם. זהו שכתוב לדעת כל אנשי מעשהו. וכל אותם המעשים שעשה בעולם הזה בגוף ורוח, כך גם נותן

חֲשׁוֹבוֹן בְּגוֹי וְרוּחַ בְּטָרִם יֵצֵא מִן הָעוֹלָם

בֹּא רֵאָה כִּמְהָ הָרָשָׁעִים קָשִׁי עֶרְףְּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּדְּ גַם אֶפְלוּ בְּשַׁעָה שְׂרוּצִים לְצִאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה הֵם קָשִׁי עֶרְףְּ. מִשּׁוּם כִּדְּ אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שְׁלוּמִד בְּעוֹלָם הַזֶּה אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי לְלַכֵּת בָּהֶם. וְהָרָשָׁע, אֵף עַל פִּי שְׁמִסְתַּכֵּל בְּאֵלוֹ [נִיֵּא שְׁמִשְׁתַּדֵּל עִם] הַצַּדִּיקִים, מִקְשָׁה עֶרְףְּ וְלֹא רוּצָה לְלַמֵּד. וּמִשּׁוּם כִּדְּ יֵשׁ לְצַדִּיק לְהַחֲזִיק בּוֹ. וְאֵף עַל גִּבּ שְׁהָרָשָׁע מִקְשָׁה עֶרְףְּ הוּא, לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ לְהַחֲזִיק בְּיָדוֹ וְלֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ. כִּי אִם יַעֲזֹב אוֹתוֹ, יִלְךְ וַיִּחָרֵב אֶת הָעוֹלָם.

בֹּא רֵאָה מֵאֲלִישַׁע שְׂדַחָה אֶת גִּיחֲזִי. וְכֵן בְּאַבְרָהָם - כָּל פַּעַם שְׁלוּט הָיָה עִמּוֹ, לֹא הִתְחַבֵּר עִם הָרָשָׁעִים. כִּיֵּן שֶׁנִּפְרַד מִמֶּנּוּ, מִה כְּתוּב: וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כֶּפֶר הַיִּרְדֵּן. וְכְתוּב וַיֵּאָחֵל עַד סְדוֹם. מִה כְּתוּב אַחֵר כִּדְּ: וְאִנְשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחִטָּאִים לֵה' מֵאֵד.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, זֶה שְׁאִמְרַת וַיִּלְךְ אַבְרָם וְלֹא כְתוּב וַיֵּצֵא אַבְרָם - זֶה יָפָה. אֲבָל בְּסוּף הַפְּסוּק מִה כְּתוּב: בְּצֵאתוֹ מִחֶרֶן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב מִחֶרֶן, וְהִצִּיאָהּ הֵימָּה מֵאֶרֶץ מוֹלְדָתוֹ הִיטָה בְּרֵאשׁוֹנָה.

וַיִּסַּח אַבְרָם אֶת שָׂרִי אִשְׁתּוֹ. מִה זֶה וַיִּסַּח? אֵלָּא מִשֶּׁד אֲוֹתָהּ בְּדַבָּרִים נְעִימִים, מִשּׁוּם שֶׁאֵין רְשׁוּת לְאָדָם לְהוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ לְלַכֵּת לְאֶרֶץ אַחֶרֶת לְלֹא רְצוֹנָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בַּמִּדְבָּר כ) קַח אֶת אֶחָיו, (שם ג) קַח אֶת הַלְוִיִּם. וּמִשּׁוּם כִּדְּ וַיִּסַּח אַבְרָם. מִשֶּׁד אֲוֹתָהּ בְּדַבָּרִים וְהוֹדִיעַ לָהּ אֶת דְּרָכֵי בְּנֵי הַדּוֹר כִּמְהָ הֵם רָעִים. וּמִשּׁוּם כִּדְּ וַיִּסַּח אַבְרָם אֶת שָׂרִי אִשְׁתּוֹ.

וְאֵת לוֹט בֶּן אַחִיו. מִה רֵאָה אַבְרָם לְהַדְבִּיק עִמּוֹ אֶת לוֹט? אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ שְׁעִתִּיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ דָּוִד. וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן - אֵלוֹ הַגֵּרִים וְהַגְּרוֹת שֶׁתִּקְנוּ אֶת נַפְשׁוֹתָם. אַבְרָהָם מְגִיר אֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגִירַת נָשִׁים, וּמַעֲלָה עֲלֵיהֶם כָּאֵלוֹ עָשׂוּ אוֹתָם.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, אִם כִּדְּ, כִּמְהָ בְּנֵי אָדָם הָיוּ, אִם תֹּאמַר שֶׁכָּלֶם הָלְכוּ עִמּוֹ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כֵּן, [וּמִשּׁוּם שֶׁכָּלֶם דִּיֵּא וּמִשּׁוּם כִּדְּ כָּלֶם] הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים עִמּוֹ, כָּלֶם נִקְרְאוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. וְהָיָה עוֹבֵר בְּאֶרֶץ וְלֹא הָיָה פוֹחֵד, שֶׁכְּתוּב וַיַּעֲבֵר אַבְרָם בְּאֶרֶץ.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֲבָא, אִם הָיָה כְּתוּב וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן - הִיטִי אוֹמֵר כִּדְּ. אֵלָּא כְּתוּב וְאֵת הַנֶּפֶשׁ. אֵת - לְרִבּוֹת אֶת הַזִּכּוֹת שֶׁל כָּל הַנֶּפֶשׁוֹת שֶׁהָיוּ הוֹלְכוֹת עִמּוֹ. שֶׁכָּל מִי שֶׁמְצֹכָה אֶת הָאֲחֵר, אוֹתָהּ הַזִּכּוֹת תְּלוּיָהּ בּוֹ וְלֹא זֶזָה מִמֶּנּוּ. מִנֵּיין לָנוּ? שֶׁכְּתוּב וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן. הַזִּכּוֹת שֶׁל אוֹתָן הַנֶּפֶשׁוֹת הִיטָה הוֹלְכָתָם עִם אַבְרָהָם.

לֵךְ לָךְ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִה הִטָּעַם שֶׁהִתְגַּלְתָּ הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִתְגַּלָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַבְרָהָם פּוֹתַחַת בְּלָדְךָ, שֶׁהָיָה עַד כָּאֵן לֹא דָּבַר עִמּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִה הִטָּעַם פָּתַח בְּלָדְךָ לָךְ? אֵלָּא זֶה אָמְרוּ שְׂרָמָז בְּחֲשׁוֹבוֹ מֵאָה, שֶׁהָיָה לְמֵאָה שָׁנִים נוֹלַד לוֹ בֶּן.

אֲבָל בֹּא תִרְאֶה, כָּל מִה שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶרֶץ, הַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה. מִשּׁוּם שֶׁאַבְרָהָם לֹא הָיָה דְּבוּק בְּקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא אִזּוֹ כְּרֵאוּי, אָמַר לוֹ לֵךְ לָךְ. וְזֶה רָמַז לְמִקּוֹם הַהוּא שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְקַרֵּב עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִיא הַדְּרָגָה הָרֵאשׁוֹנָה לְהַכְנִס לְקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא, מִשּׁוּם כִּדְּ לֵךְ לָךְ.

וַיִּבְדְּרָהּ הִיא לֹא יָכוֹל אַבְרָהָם לְהֵאָחֵז בָּהּ עַד שֶׁיִּכְנָס לְאֶרֶץ, שֶׁשֵּׁם יִקְבֹּל אֶת הַדְּרָגָה הַהִיא. כִּמּוֹ כֵּן כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב ב) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' לֵאמֹר הֲאֵעֲלֶה בָּאֲחַת מִעֲרֵי יְהוּדָה וַיֹּאמֶר ה' עֲלֵה וַיֹּאמֶר דָּוִד אָנָּה אֵעֲלֶה וַיֹּאמֶר חֲבֵרֹנָה. וְכִי כִיֵּן שֶׁמֶת שְׂאוֹל וְהַמְּלָכוֹת רְאוּיָה לְדוֹד, לָמָּה לֹא קִבֵּל אֶת הַמְּלָכוֹת מִיָּד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל?!

אֵלָּא הַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה, מִשּׁוּם שֶׁדָּוִד אֵין לוֹ לְקִבֵּל מְלָכוֹת אֵלָּא עַד שֶׁיִּתְחַבֵּר עִם הָאֲבוֹת שֶׁהֵם בְּחֵבְרוֹן, וְאִזּוֹ יִקְבֹּל בָּהֶם מְלָכוֹת. וְעַל כֵּן הִתְעַכֵּב שָׁם שְׁבַע שָׁנִים, כְּדִי שֶׁיִּקְבֹּל מְלָכוֹת כְּרֵאוּי, וְהַכֹּל בְּסוּד הַחֲכָמָה וְכִדְּ שֶׁיִּתְקַן אֶת מְלָכוֹתוֹ. כִּמּוֹ כֵּן אַבְרָהָם לֹא נִכְנָס לְבְרִיתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁיִּכְנָס לְאֶרֶץ.

רֵאָה מִה כְּתוּב, וַיַּעֲבֵר אַבְרָם בְּאֶרֶץ. וַיַּעֲבֵר? וַיִּלְךְ הָיָה צָרִיךְ לְהִיטָה! אֵלָּא כָּאֵן הוּא רָמַז הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּחְתָּם בּוֹ הָעוֹלָם בְּשִׁבְעִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שֶׁכָּלֶן בְּשֵׁם הַזֶּה. כְּתוּב כָּאֵן וַיַּעֲבֵר, וְכְתוּב שֵׁם (שְׁמוֹת לד) וַיַּעֲבֵר ה' עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא.

בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַבִּי יִיסָא הִזְקֵן כְּתוּב, וַיַּעֲבֵר אַבְרָם בְּאֶרֶץ, וְכְתוּב שֵׁם (שם לג) אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי. וְהוּא רָמַז לְקִדְשֵׁת הָאֶרֶץ שֶׁבָּאָה מִמִּקּוֹם עֲלִיּוֹן כְּרֵאוּי. עַד מִקּוֹם שֶׁכֶּם עַד אֶלּוֹן מוֹרָה, מִצַּד זֶה [דִּיֵּא לִיג שְׁלִמְטָה] לְצַד זֶה כְּרֵאוּי. וְהַכְּנָעִי אִזּוֹ בְּאֶרֶץ, הָרִי נִתְבָּאָר שְׂעַד פְּעַת שׁוֹלֵט הַנֶּחֱשׁ הָרַע שֶׁהִתְקַלֵּל וְהִבִּיא קִלְלוֹת עַל הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ט) אֲרוּר כִּנְעֹן עֶבֶד עֲבָדִים יְהִיָּה לְאֶחָיו, וְכְתוּב (שם ג) אֲרוּר אֲתָהּ מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגו'. וְשֵׁם הַתְּקַרֵּב אַבְרָהָם לְקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא. מִה כְּתוּב: וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם. כָּאֵן הִתְגַּלָּה לוֹ מִה שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ הַכֹּחַ הַעֲמִק שֶׁשׁוֹלֵט עַל הָאֶרֶץ. וּמִשּׁוּם כִּדְּ וַיֵּרָא, מִה שֶׁהָיָה מִכְסָּה מִמֶּנּוּ.

ואז ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו. כיון שאמר לה', מה זה הנראה אליו? אלא כאן התגלתה לו אותה הדרגה ששולטת על הארץ, ונכנס בה והתקיים בה.

ויעתק משם ההרה. משם ידע הר' ה' וכל הדרגות הנסועות במקום הזה. ויט אהלה, כתוב בה"א. פרש פרישה וקבל מלכות שמלים בכל הדרגות שאחוזות בו, ואז ידע שהקדוש ברוך הוא שולט על הכל, ואז בנה מזבח. וישני מזבחות היו, משום שכאן התגלה לו שהרי הקדוש ברוך הוא שולט על הכל, וידע החכמה העליונה מה שלא היה יודע מלפני כן. ובנה שני מזבחות - אחד לדרגה הגלוייה, ואחד לדרגה הנסתרית.

בא ראה שכך היה בראשונה. כתוב ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו וגו', ואחר כך כתוב ויבן שם מזבח לה' סתם, ולא כתוב הנראה אליו, והכל הוא סוד של חכמה. ואז התעטר אברהם מדרגה לדרגה עד שעלה לדרגתו. זהו שכתוב ויסע אברהם הלוד ונסוע הנגבה. זה הדרום, שהוא חלקו של אברהם, הלוד ונסוע דרגה אחר דרגה עד שעלה לדרום ושם נקשר כראוי, ועלה לדרגתו של הדרום. כיון שאברהם התעטר בדרגתו בארץ הקדושה ונכנס [בארץ] לדרגה הקדושה, אז מה כתוב? ויהי רעב בארץ, שלא היו יודעים ידיעה להתקרב אל הקדוש ברוך הוא.

ויהי רעב בארץ, שעד כעת לא היה הכח שעל הארץ נותן חזק ומזון על הארץ, משום שטרם התקדשה [נ"א נתקנה] ולא עמדה בקיום. כיון שאברהם ראה את אותו הכח הממנה על הארץ, לא נתן חזק וכח קדוש כראוי, אז ויירד אברהם מצרים לגור שם. מנין ידע אברהם? שכתוב לזרעך נתתי את הארץ הזאת. אז ידע אברהם שהנה הארץ לא נתקנה בתקון קדוש, אלא בדרגות [ידועות] קדושות שיצאו ממנו. ואז ידע אברהם את סוד החכמה, שהארץ לא תתקן בקדושה, אלא כפי שאמרנו.

#### סתי תורה

הקדוש ברוך הוא רומז חכמה עליונה באברהם וביצחק. אברהם זו הנשמה לנשמה והיא [ס"א אב ורס], והנשמה הזו היא שרה. לוט זה הוא הנח"ש ובת זוגו של הסמא"ל ההוא. רוי"ח הקדושה זה יצחק. נפ"ש הקדושה זו רבקה. יצ"ר הרע זו רוח הבהמה, ועל זה אמר שלמה בחכמתו (קהלת ג) מי יודע רוח בני האדם העלה היא וגו'. נפש הבהמית זו הנפש מצד היצר הרע.

ועל זה אמרו [שההוא] שהנשמה לנשמה הזו מעוררת את האיש בירא"ה ובחכמ"ה. הנשמה מעוררת את האיש בבניה. זהו שכתוב (איוב כח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו'. הנשמה מעוררת בתשובה שנקראת בינה ונקראת שר"ה. ורוי"ח הוא הקו"ל, ונקרא דעת, ומעוררים את האיש שקולו עולה בתורה, ונקרא תורה שבכתב, והנפש השכלית מתעוררים ממנה מעשים טובים.

ובדגמה הזו ברא את הגוף מארבעה יסודות - אש ורוח ועפר ומים, כמו שהוא נשמה לנשמה, נשמה ורוח ונפש. מים זה זכר, וזהו המים המתוקים של קדושה. ויש מים המאירים שהם יצר הרע. יש אש קדושה נקבה, ויש אש זכרית, אש זרה. ועל זה כתוב ואל יבא בכל עת אל הקדוש, שהיא נקבה מיצר הרע. רוח קדושה היא זכר. יש רוח טמאה, זה יצר הרע, שנקרא (ישעיה יד) כי משרש נחש יצא צפע. יש עפר קדוש ויש עפר טמא.

ועל זה, הנשמה שהיא תשובה, מתגברת באותו הנפש לשבר אותו בשעבוד של תשובה, ומושך אותו לבתי כנסיות ובתי מדרשות, ואותם ארבעת היסודות מתפשטים לכ"ב אותיות, אחה"ע בומ"ף גיכ"ק דטלנ"ת וזשר"ף.

ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם - זה בית הכנסת, מקום דיור השכינה שם, כמו שנאמר (בראשית מח) ואנ"י נתתי לך ש"כים אחד. זו שכינה שראויה לו, הואיל ונקרא צדיק, שהרי הצדק אין דיורה אלא עם צדיק, וזהו עד מקום שכם. עד אלון מורה - אלו בתי מדרשות שלומדים ומורים שם תורה ברבים.

והכנעני אז בארץ - אז נמתק ונתקן יצר הרע בגוף בעל כרחו. ששמות רבים יש לו, ומשום כך [חזר] נזכר בשמות רבים. אז בארץ, ודאי, ונכנע בזה, משום שאז הגוף בזמן שלא בטל ממנו אותו הנפש כל כך, משום דבקות הגוף אז הכנעני אז בארץ. למה נקרא כנעני? שמסובב את הגוף לדנינים רעים.

והנשמה עומדת בעולם הזה כראוי כדי לזכות בה, אחר כך יוצאת מן העולם הזה. אם זוכה - עולה למקומה שממש יצאה, שכתוב אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשנה. וכתוב עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה. אהל"ה בה"א.

וכעת היא עומדת בין לעלות למעלה ובין לרדת למטה, [שכתוב] בין בית אל ובין העי. אם זוכה - עולה אל מקום המזבח אשר עשה שם וגו'. מי עשה ואיזה מזבח? אלא אשר עשה שם זה הקדוש ברוך הוא, שעשה שם את המזבח הזה ותקן אותו על שתיים עשרה אבנים למספר שבטי בני יעקב אשר היה

דבר ה' אליו לאמר ישאל יהיה שמך ודאי.

והמזבח הזה עשה שם בראשונה כאשר נברא העולם העליון, [עליון] הטמיר של כל העולמות, ומיכאל הכהן הגדול עומד ומקריב עליו קרבנות של נשמות. כיון שעולה לשם נשמה מה כתוב: ויקרא שם אברהם בשם ה'. הנשמה קוראת שם ונצרת בצרור החיים.

וכל זה אם צדיק בעולם הזה לתקן הגוף בראוי ולהכניע [ולאסוף] החזק של אותו המקל. עד שנפרד ממנו מה כתוב: ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט [זה יצר הרע], שבכל יום ויום בעולם הזה הם מסייעים ומנהיגים את הנשמה, והם מסייעים ומנהיגים את היצר הרע, הם מקטרגים בקטרוג אלו עם אלו, וכל האיברים של הגוף בצער ביניהם, בין הנשמה לאותו הנפש שנקלחמים בקרב בכל יום.

מה כתוב: ויאמר אברהם אל לוט. הנשמה חוזרת ליצר הרע ואומרת לו, אל נא תהי מריבה ביני וביןך ובין רעי ובין רועיך, הצדדים שלי והצדדים שלך, כי אנשים אחים אנחנו. יצר הטוב ויצר הרע קרובים זה עם זה. זה לימין וזה לשמאל.

הלא כל הארץ לפניך הפרד נא מעלי. רבים הרשעים בעולם, לך ושוטט אחריהם והפרד מעמי. אם השמאל ואימנה וגו'. ומוכיח אותו ומציק לו בכמה קרבות שעושה עמו בכל יום, עד שכתוב ויפרדו איש מעל אחיו.

כיון שנפרדים זה מזה מה כתוב: אברהם ישב בארץ כנען. מתנשבת הנשמה עם אותם הצדיקים בשוב טוב בשלום. ולוט ישב בערי הכפר. אותו המקלל המקטרג הולך לקטרג ולהתחבר במקום שהרשעים שם, שכתוב ויאהל עד סדם. מה כתוב אחרי? ואנשי סדם רעים וחטאים לה' מאד. שם שרוי ושם דיורו ביניהם להתחבר עמהם להסיט אותם ולאבד אותם. [ואברהם במעשים טובים, בתשובה, ובתורה] [חסר] [במעשים רעים].

[כיון שנשארת הנשמה בלי מקטרג ונטהר הגוף מאותה הזקמה, מיד הקדוש ברוך הוא משרה את דיורו עמו ויורש נחלה עליונה ותחתונה, ויש לו נחת בין הצדיקים. והמקלל ההוא בין אותם הרשעים חוטאים עמו, עד שאין פדות לחטאיהם.]

[מה כתוב: וישמע אברהם. זו הנשמה שנשארה בטהר הגוף. כי נשבה אחיו - זה יצר הרע שנשבה בין אותם הרשעים בחטאים רבים. וירק את חניכיו לילדי ביתו - אלו הם הצדיקים שעוסקים בתורה, שהם האיברים של הגוף הזריזים ללכת עמו. שמנה עשר ושלש מאות - אלו רמ"ח איברי הגוף, ושבעים של סוד הנשמה שיוצאת משם.] בכל מזדדז ללכת לשם לאותם הרשעים להשיב אותם [מחטאים] מחטאיהם.

מה כתוב: וירדף עד דן. ורדף אחריהם ומודיע להם את דין העולם ההוא וענש הגיהנם, ולא נותן שנה לעינו ביום ובלילה עד שמוכיח אותם את אותם הרשעים, ומשיב אותם בתשובה לקדוש-ברוך-הוא. מה כתוב: וישב את כל הרקש. השיב אותם בתשובה שלמה כראוי.

וגם את לוט אחיו וגו' - אפלו את אותו יצר הרע מחזיק עמו, עד שמכניעו בעל כרחו [ולא] וממתיק אותו כראוי. והכל משיב בתשובה שלמה כראוי, מכיון שלא ישקט יומם ולילה, עד שמוכיח אותם ורודף אותם על אותו החטא שחטאו עד ששבים בתשובה שלמה כראוי.

חזרנו לדברים הראשונים של הפרשה. כתוב (שיר ג) מצאוני השמרים הסבבים בעיר וגו'. [שנינו, בדיקמה שרמוז באברהם ויצחק ושרה ורבקה יהו"ה, בדיקמה הוא רמוז בפסוק הזה (רות א) ושם האיש אלימלך ושם אשתו נעמי ושם שני בניה מחלון וכליון אפרתים. אלימלך זה הנשמה הנשמה.

נעמי זה הנשמה. ולמה נקראת נעמי? משום (תהלים צ) ויהי נעם ה' אלהינו. מחלון זה רוח הקדש. ולמה נקרא מחלון? שמחל לו הקדוש ברוך הוא. רוי"ת זה הנפש הקדושה. ולמה נקראת רוי"ת? על שם תו"ר. כליו"ן זה רוח הבהמ"ה, ועל זה אמר שלמה עליו השלום (קהלת ג) רוח הבהמ"ה. זה יצר הרע. ערפ"ה זה נפש השמאל, בת זוגו של היצר הרע. ולמה נקראת ערפ"ה? משום כי עם קשה ערף הוא.

אם זכה אדם - עולה הנשמה העליונה, ואם לא - מסתלקים אותם דוברי הנשמה והרוח, ונשארת הנשמה העליונה והנפש השכלית. מה כתוב: (רות א) ותצא מן המקום אשר היתה שמה ושתיה כלתיה עמה. ותאמר נעמי לכלתיה שבנה בנתי וגו'. ותאמר רות אל תפגעי בי וגו'. וערפה שבה לעמה ולאלהיה[?].

שנינו. עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים של מעלה כמו ירושלים של מטה, בחומות ומגדלים ופתחים פתוחים, ואותן החומות ששם יש עליהם שומרים ששומרים את השערים של אותן החומות, שכתוב, (ישעיה סב) על חומתך ירושלים הפקדתי שמרים וגו'. ומיכאל כהן גדול עליון מכלם, שומר פתחים של אלו החומות.

הנשק"ה [שנקראת נעמי], כשיצאת מן העולם הזה, אם זוכה - נכנסת לגן העדן של הארץ שנטע הקדוש ברוך הוא לרוחות הצדיקים כמו אותו גן עדן שלמעלה, ושם כל הצדיקים של העולם.

וכשהנשמה יוצאת מן העולם הזה, נכנסת למערת המכפלה ששם הוא פתח גן העדן. פוגשת באדם הראשון ובאותם האבות ששם. אם היא זוכה - שמחים בה ופותחים לה פתחים ונכנסת, ואם לא - דוחים אותה החוצה [ומה היא אומרת כשדוחים אותה החוצה? (שיר ג) מצאוני השמרים וגו'. והולכת. אחר שהולכת שם מלפני שבאה לעולם הזה ונתון נר על ראשו, שנאמר (איוב כט) בהלו נרו עלי ראשי, כל מי שרואים אותה מזדעזעים ואומרים הזאת נעמי!!

היא משיבה ואומרת, (רות א) אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא וגו'. אני מלאה הלכתי - באותו מקום, וריקם השיבני ה' - בלי תורה ובלי מעשים טובים, שהכניס אותי לגוף רע. למה תקראנה לי נעמי וחי' ענה בל. ואם זוכה, נכנסת לגן עדן. כיון שנכנסת, יושבת שם בגן [מזדווגת עם אלימלך, זה מחלון, שזה הרוח מזדווג עם רות, שזו הנפש השכלית] והתלבשו [ד"א ומתלבשת] שם בלבוש של הדמות של העולם הזה ושם מתעדת.

סתר הסתרים נמסר לחכמי הלב. [ארבע] שלש דרגות הן שאחוזות זו בזו, ואלו הן נפש [נשמה] לנשמה, הנשמה העליונה שנקראת יו"ד [רוי"ח ונשמה. [נפ"ש] הנפש היא הכח שהגוף נבנה ממנו. שכאשר האדם מתעורר בעולם הזה להזדווג עם נקבתו, כל איבריו מסכימים [נ"א מתקנים] ונתקנים להנות [לנשמה] שם, ואותה הנפש והרצון שלו מסכים עם אותו המעשה [ממש], ומושך את אותה הנפש ומכניס אותה שם באותו הזרע ששופך.

ומתוך רצון והמשכת הנפש שמושך לשם, נמשך כח אחר לשם מאותן הדרגות שנקראות אישי"ם, והכל נכנס במשיכת הזרע שהוא ונבנה ממנו הגוף. וזהו הכח הראשון התחתון של אותם [ארבע] שלש.

ומשום שזאת [נשמה] הנפש נקרכת בדבקות והיסוד של הגוף, הקרבו שנקרב לכפר על הנשמה נתן חלק לאותם הדרגות של אישי"ם [שנקראו רוח ונפש השכלית], משום שמשיכת החלק של אותה [נשמה] הנפש באה מהם. והינו שפתוב את קרבי ללחמי לאשי [מהו לחמי לאשי? שנותן מזון לאשי, וזהו שפע מאור שהם נהנים מזיו השכינה], משום שהוא כפרת הנפש נוטלים חלקם. וכשמת אדם בעולם הזה, אותה הנפש לא זזה מן הקבר לעולמים, ובכח הזה יודעים המתים ומספרים זה עם זה.

הרוח היא שמקימת את הנפש בעולם הזה, והיא משיכת התעוררות הנקבה לזכר כשהם בתשוקה אחת. ואז מתעוררת לזכר בתשוקתה לרוח הזו כמו שהנקבה כלפי מטה שופכת זרע בתשוקה אל הזכר. והסתר הזה [כשנשפך שפע בתשוקה לנקבה, וכאן סוד] (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

והרוי"ח הזו [ונפ"ש ונשמה ונשמה כאשר], כשיצאת מן העולם הזה ונפרדת מן הנפש [נפרדים י"ה מסתלק לגן עדן בשמים העליונים, ומתלבש בדמות עליונה מרקמת מכל הגונים] נכנס לגן העדן שבעולם הזה [התחתון], ומתלבש שם בתוך האויר של הגן כמו שמתלבשים המלאכים העליונים כשיורדים לעולם הזה, משום שהם מאותה הרוח הרי, שפתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות וגו'.

אף כך הרוח מתלבשת בגן העדן של הארץ בדמות העולם הזה, ושם מתעדת בכל העדונים. בגן העדן הזה יש ציורים ודמיון של העולם הזה, ויש ציורים ודמיון של העולם העליון, ושם כל אותם הצדיקים הולכים ומתעדים שם. ובראשי חדשים ושבתות הם רוצים לעלות למעלה [הדמות הזו מרוי"ח וא"ש של העולם הזה. ובדמות הזו מתעדים בכל העדונים, ובכל המועדים והחדשים והשבתות מסתלקים הרוי"ח והנפ"ש ומתפשטים מהגוף הזה ומתלבשים בדמות עליונה בגן העדן שלמעלה מרקם בכל הגונים. באיזה מקום הוא י"ה? בלבושו, ומזדווגים יחד יהו"ה, והם נהנים מאור השכינה].

ובאמצע הגן יש עמוד אחד מרקם בכל הגונים, וכשאותה הרוח כאשר רוצה לעלות, מתפשטת שם מהלבוש ההוא [והנפש נשארת שם בגוף] ונכנסת לתוך אותו העמוד [ועולה] ועולה למעלה לתוך אותו המקום שצא ממנו, כפתוב והרוח תשוב וגו'.

ונוטל אותה מיכאל הכהן הגדול, ומקריב אותה קרבן בשמים לפני הקדוש ברוך הוא, [ובאה] ויושבת שם, ומתעדת באותו צרור החיים, (ישעיה סד) שעין לא ראתה אלהים זולתך וגו'. אחר כך יורדת לתוך הגן של הארץ ומתעדת בכל העדונים, ומתלבשת בלבוש ההוא [ומזדווגת עם נפשו], ויושבת שם בעטור של אחד פי שנים מכמה שהיתה בראשונה. [וזהו בחל. ועולה לישיבות של גן העדן ומתעסקת בתורה, ובכל ראשי חדשים ומועדים ושבתות יורדת להזדווג עם הנפש].

הנשמה היא כח עליון על כל אלו, והיא מכח הזכר, הסוד של עץ החיים. וזו עולה למעלה מיד, וכל אלו [אותן] שלש הדרגות נקשרות יחד זה עם זה. וכשנפרדות, כלן עולות ושבות לאותו מקום שצאו

ממנו.

כְּשֶׁהָרוּחַ הָיוּ יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הִזָּה וְנִכְנְסָה לְמַעְרָה שֶׁשָּׁם אָדָם וְהָאֲבוֹת, הֵם נוֹתְנִים לָהּ פִּנְקָס סִימָן, וְנִכְנְסָה לְגֹן הָעֵדֶן. קָרְבָּה לְשָׁם, וּמוֹצֵאת הַכְּרוֹבִים וְאוֹתָהּ לֵהֵט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת. אִם זֹכָה - רוֹאִים פִּנְקָס הַסִּימָן, וּפּוֹתְחִים לָהּ פֶּתַח וְנִכְנְסָה. וְאִם לֹא - דּוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה.

וַיּוֹשְׁבֶת שָׁם. כָּל אוֹתוֹ הַזָּמָן שִׁיוֹשְׁבֶת, מִתְלַבֶּשֶׁת שָׁם בְּדָמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הִזָּה. וּבְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשִׁבְתוֹת כְּשֶׁרוֹצָה לַעֲלוֹת, הַצַּדִּיקִים שֶׁבָּגוּ עֵדֶן נוֹתְנִים לָהּ פִּנְקָס סִימָן וְעוֹלָה בְּעָמוּד הַהוּא, וּפּוֹגֶשֶׁת אֶת אוֹתָם שׁוֹמְרֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. אִם זֹכָה - פּוֹתְחִים לָהּ פֶּתַח וְנִכְנְסָה, וְאִם לֹא - נוֹטְלִים מִמֶּנָּה אוֹתוֹ הַפִּנְקָס וְדוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה. הִיא שֹׁבָה לְגֹן וְאוֹמְרָת, (שִׁיר ג) מִצְאוֹנִי הַשְּׁמָרִים הַסְּבָבִים בְּעִיר וְגו', נִשְׂאוּ אֶת רַדִּיידִי מַעֲלִי. זֶהוּ פִּנְקָס הַסִּימָן שֶׁנִּטְלוּ מִמֶּנּוּ [מִמֶּנָּה].

שׁוֹמְרֵי הַחוֹמוֹת, אֵלּוּ אוֹתָם שׁוֹמְרֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. [בְּדִגְמָה הִזָּה, הַנֶּשְׁמָה לְנֶשְׁמָה מִתְפַּשֶּׁט מֵאוֹתוֹ הַלְבוּשׁ שֶׁלְמַעֲלָה וּמִסְתַּלְקָה לְמַעֲלָה וְנִהְיִית מֵאוֹר הַשְּׂכִינָה. וְהַנֶּשְׁמָה (וְהַנֶּפֶשׁ) נִשְׁאַרְת בְּגוֹף, וּבְכָל רָאשֵׁי הַחֲדָשִׁים וְהַמּוֹעֲדִים וְהַשְּׁבֻתוֹת יוֹרְדָת נֶשְׁמָה לְנֶשְׁמָה וּמִזְדַּוְגָת עִם הַנֶּשְׁמָה שֶׁנִּשְׁאַרְת בְּגוֹף וּמִזְדַּוְגָת עִם הַנֶּשְׁמָה, וְהַדָּמוֹת שֶׁל גֹן הָעֵדֶן שֶׁלְמַעֲלָה הִיָּתָה מִן הָרוּחַ וְהַעֲפָר שֶׁנִּכְר לְגַבִּי מַעֲלָה, וְסוֹד חֲשׁוֹב הוּא, וּבִלְבוּשׁ זֶה מִתְלַבֶּשׁ יִיָּה לְבוּשׁ שֶׁל גֹן עֵדֶן שֶׁלְמַטָּה, הוּא אֵשׁ וּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר שְׁמִים. עַד כָּאֵן הָרוּחַ שֶׁל הַשְּׁמָל הַיּוֹרְדָת לְמַטָּה, יוֹרְדָת לְדִרְגָתָהּ, וְנִפְשָׁה נִשְׁאַרְת בְּגוֹף שֶׁל הָאָרֶץ, שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב יד) אִךְ בְּשׁוּר עָלָיו לִכְאֹב וְגו'. וְעַל זֶה אָמְרוּ שֶׁהַמַּתִּים יוֹדְעִים בְּעוֹלָם הַבָּא מַכְבוֹד הַצַּדִּיקִים וּמִהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן וּמִסְפָּרִים זֶה עִם זֶה. עַד כָּאֵן סִתְרֵי תוֹרָה.

זֶהר

וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרִימָה לְגוֹר שָׁם. מָה הַטַּעַם לְמַצְרִים? אֵלּא מִשּׁוּם שֶׁשָּׁקוּל לְגֹן ה', שֶׁכְּתוּב כֵּן ה' כְּאָרֶץ מִצְרַיִם. שֶׁשָּׁם שָׁקַל וַיֵּרֶד נֶהָר אֶחָד שֶׁהוּא לִימִי, שֶׁכְּתוּב (בְּרָאשִׁית ב) שָׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסְּבָב אֶת כָּל אֶרֶץ הַחוּלָה אֲשֶׁר שָׁם הַזֶּהָב. וְאַבְרָהָם כִּיּוֹן שִׁיָּדַע וְנִכְנַס בְּאַמּוֹנָה הַשְּׁלָמָה, רָצָה לְדַעַת כָּל אוֹתוֹן הַדְּרָגוֹת שֶׁנֶּאֱחָזוּ לְמַטָּה. וּמִצְרַיִם הִיָּה נוֹסֵעַ מִיָּמִין [ד"א לִימִין], וּמִשּׁוּם כֵּן יֵרֶד לְמִצְרַיִם. וּבֹא וַיֵּרָא, הָרָעַב לֹא נִמְצָא בְּאֶרֶץ אֵלּא כְּאֲשֶׁר מִסְתַּלְקִים רַחֲמִים מִן הַדִּין.

וַיְהִי כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרִימָה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב? כְּאֲשֶׁר קָרַב הִיָּה צְרִידָה לְהִיּוֹת! מָה זֶה כְּאֲשֶׁר הִקְרִיב? אֵלּא כְּכְתוּב (שְׁמוֹת יד) וַיַּפְרָעָה הַקְּרִיב, שֶׁהוּא קָרַב אֶת יִשְׂרָאֵל לְתִשׁוּבָה. אִף כָּאֵן הִקְרִיב, שֶׁהִקְרִיב אֶת עַצְמוֹ לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּרָאוּי. לְבֹא מִצְרִימָה, לְהִתְבַּוֵּן בְּאוֹתוֹן הַדְּרָגוֹת וּלְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וּלְהִתְרַחֵק מִמַּעֲשֵׂי מִצְרַיִם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רָאָה, כִּיּוֹן [ס"א מִשּׁוּם] שִׁיָּרֶד אַבְרָהָם לְמִצְרַיִם בְּלִי רְשׁוּת, הִשְׁתַּעֲבָדוּ בְּנֵי מִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, שֶׁהִרְיָ כְּתוּב וַיֵּרֶד אַבְרָהָם מִצְרִימָה, וְלֹא כְּתוּב יָרַד מִצְרַיִם, וְהַצֵּטָעַר כָּל הַלְּלָהּ הַהוּא בְּשִׁבִּיל שָׁרָה.

וַיֹּאמֶר אֵל שָׂרִי אֲשֶׁתּוֹ הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי כִּי אֲשֶׁה יָפֶת מִרְאָה אֶת. וְכִי עַד הִשְׁעָה הָיָה לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ אַבְרָהָם שֶׁהִיָּתָה אֲשֶׁה יָפֶת מִרְאָה? אֵלּא זֶה פֶּרֶשׁוֹה, שֶׁעַד הִשְׁעָה הָיָה לֹא הִסְתַּפֵּל בְּדָמוֹת שָׁרָה מִרַב הַצְּנִיעוּת שֶׁהִיָּתָה בִּינֵיהֶם. וְכִשְׁקָרַב לְמִצְרַיִם, הִיא הִתְגַּלְתָּה וַיֵּרָא אוֹתָהּ.

דָּבָר אַחֵר, בְּמָה יָדַע? אֵלּא עַל יְדֵי טָרַח הַדֶּרֶךְ אָדָם מִתְבַּהֵּל, וְהִיא עֲמֻדָה בִּינִיָּה וְלֹא הִשְׁתַּנְּתָה. דָּבָר אַחֵר הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי, שֶׁרָאָה עָמָה אֶת הַשְּׂכִינָה, וּמִשּׁוּם כֵּן בִּטַּח אַבְרָהָם וַאֲמַר אַחֲתִי אֶת. וְזֶה הַדָּבָר עוֹלָה לְשָׁנִי גִּנְיָם - אֶחָד כְּמִשְׁמָעוֹ, וְאֶחָד כְּכְתוּב (מִשְׁלִי ז) אָמַר לַחֲכָמָה אַחֲתִי אֶת, וְכְתוּב (דְּבָרִים ה) וְאֶת תִּדְבָּר אֲלֵינוּ. לְמַעַן יִיטַב לִי בְּעִבְרִי - כִּלְפֵי שְׂכִינָה אָמַר, בְּעִבְרִי יִיטִיב לִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהִיָּתָה נִפְשִׁי בְּגִלְלָה, מִשּׁוּם שֶׁבָּהּ יִתְעַלָּה אָדָם וַיִּזְכָּה לְהִתְעַלּוֹת לְדֶרֶךְ הַחַיִּים.

אָמְרִי נָא אַחֲתִי וְגו'. רַבִּי יִיסָא אָמַר, יוֹדֵעַ הִיָּה אַבְרָהָם שֶׁכָּל הַמִּצְרַיִם שְׂטוּפִים הֵם בְּזָמָה, וְכִיּוֹן שֶׁכָּל זֶה יָדַע, לָמָּה לֹא פָחַד עַל אֲשֶׁתּוֹ שֶׁלֹּא חָזַר מִן הַדֶּרֶךְ וְלֹא יָכַס לְשָׁם? אֵלּא מִשּׁוּם שֶׁרָאָה עָמָה שְׂכִינָה.

הַשְּׁלָמָה מֵהַהִשְׁמָטוֹת (סִימָן יד)

וַיְהִי כְּבֹא אַבְרָם מִצְרִימָה (שם יב). כְּבֹאֵם הִיָּה צְרִידָה (לְכַתֵּב)! וְשָׁרָה הִיָּה כִּיּוֹן הִיָּתָה? אֵלּא אַבְרָהָם הַכְּנִיסָה לְתֵבָה וְסָגַר עָלֶיהָ. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְמִצְרַיִם, אָמְרוּ לוֹ: שְׁלֹם מָכֶס. אָמַר: אֲנִי אֶתֶּן מָכֶס. אָמְרוּ לוֹ: כָּלִים אֶתָּה טוֹעֵן. אָמַר לָהֶם: אֶתֶּן מָכֶס שֶׁל כָּלִים. אָמְרוּ לוֹ: בְּגָדֵי מִשִּׁי מְשׁוּבָח אֶתָּה טוֹעֵן. אָמַר לָהֶם: אֶתֶּן מָכֶס שֶׁל מְרָגְלִיּוֹת. אָמְרוּ לוֹ: אִי אֶפְשָׁר אֵלּא לְפָתַח אֶת הַתֵּבָה וְנִרְאָה מִה בְּתוֹכָהּ. כִּיּוֹן שֶׁפָּתַחוּ אֶת הַתֵּבָה, הִאִירָה אֶרֶץ מִצְרַיִם מִהָאֹר שֶׁלָּהּ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם) וַיֵּרָאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת הָאִשָּׁה וְגוֹמַר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וַיְהִי כְּבֹאֵם מִצְרִימָה הִיָּה לוֹ לֹאמַר! אֵלּא בְּתֵבָה וְכו': ע"כ מֵהַהִשְׁמָטוֹת.

ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד. אמר רבי יהודה, הכניס אותה בתבה, ופתחו אותה לקחת ממנה מכס. כיון שנפתח, היה אור כאור השמש. זהו שכתוב כי יפה היא מאד. מה זה מאד? אלא שראו בתבה דמות [נ"א אור] אחרת. הוציאו אותה וראו אותה כבתחלה. זהו שכתוב ויראו אותה שרי פרעה. כיון שכתוב ויראו המצרים את האשה, מה זה ויראו אותה שרי פרעה? אלא שהוציאו אותה וראו אותה כבתחלה, ואז ויהללו אותה אל פרעה וגו'.

אמר רבי יצחק, אוי לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים במעשי הקדוש ברוך הוא, והם לא מסתכלים [בכל] שכל מה שיש בעולם הוא מעם הקדוש ברוך הוא, שהוא יודע בתחלה מה שיהיה בסוף, שכתוב (ישעיה מו) מגיד מראשית אחרית. והוא צופה ועושה מעשים בראשונה כדי להעלותם לאחר ימים.

בא ראה, אלמלא שנטלה שרי לפרעה, הוא לא היה מלקה. והחלקאה הזו גרמה חלקאה לאחר מכן שילקו מצרים בנגעים גדולים. כתוב כאן נגעים גדלים, וכתוב שם (דברים ו) ויתן ה' אותם ומפתים גדלים ורעים במצרים. מה להלן עשר מכות - אף כאן עשר מכות. כמו שעשה הקדוש ברוך הוא נסים וגבורות לישראל בלילה - אף כאן עשה הקדוש ברוך הוא לשורה נסים וגבורות בלילה.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים ג) ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. אמר דוד, אף על גב שכל בני העולם יבואו לערף עמי קרב - ואתה ה' מגן בעדי. בא ראה, כתוב מגן בעדי. אמר דוד לקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מפני מה לא עושים בי חתימה של ברכה כמו שחותמים ברכה באברהם, שכתוב אנכי מגן לך, ואומרים מגן אברהם?

אמר הקדוש ברוך הוא לדוד: אברהם כבר בחנתיו וצרפתי, ועומד לפני בקיום שלם. אמר לו דוד: אם כך, (שם כו) בחנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי. כיון שעשה אותו הדבר של בת שבע, נזכר דוד לפניו על מה שאמר. אמר (שם יז) בחנת לבי פקדת לילה צרפתי כל תמצא זמתי כל יעבר פי.

אמר, אני אמרתי בחנני ה' ונסני, ואתה בחנת לבי. אני אמרתי צרפה כליותי, ואתה צרפתי כל תמצא, לא מצאת אותי פראוי. זמתי כל יעבר פי - מי יתן והדבר הזה שחשבתני, שלא יעבר את פי. ועם כל זה חותמים בו הברכה, שאנו אומרים מגן דוד. ומשום כך אמר דוד, ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. [וזה] ודאי דרנה זו הכבוד שלי שאני מתעטר בו.

ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו. בא ראה, הקדוש ברוך הוא מגן לצדיקים שלא ישלטו בהם בני אדם, והקדוש ברוך הוא הגן על אברהם שלא ישלטו בו ובאשתו.

בא ראה, השכינה לא זזה משורה כל הלילה ההוא. בא פרעה לקרב אליה - בא המלאך והלקה אותו. כל פעם שאמרה שרה הלקה - היה מלקה. ואברהם היה מחזיק ברבנו, שהרי על שרה לא יכלו לשלט עליה. זהו שכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכאן הנסיון שלא הרהר אחר הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי יצחק, בא ראה שמשום כך לא צוה הקדוש ברוך הוא לרדת למצרים, אלא הוא עצמו מעצמו ירד, כדי שלא יהיה פתחון פה לבני העולם שאמר לו פן, ואחר כך הצטער על אשתו.

רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים צב) צדיק כפתור ופרח פתח ופרח. צדיק כפתור ופרח, מפני מה הקיש צדיק לתמר? מה תמר כיון שגוזרים אותו לא עולה עד זמן רב - אף כך צדיק, כיון שאבד מן העולם, לא עולה אחר תחיתו עד זמן רב. כארז בלבנון ישגה - אף כך גם.

פתח ופרח - מה תמר לא עולה אלא זכר ונקבה, אף כך הצדיק לא עולה אלא זכר ונקבה. הזכר צדיק והנקבה צדיקת, כמו שאברהם ושרה. כארז בלבנון ישגה - מה הארז בלבנון עליון על הכל והכל יושבים תחתיו - אף כך הצדיק הוא עליון על הכל והכל יושבים תחתיו. והעולם אינו עומד אלא על צדיק אחד, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. ועליו העולם עומד, ובגללו נסמך, ועליו נשעל.

רבי יהודה אמר, והרי שנינו שעל שבעה עמודים העולם עומד, ככתוב (שם ט) חצבה עמודיה שבעה. אמר לו רבי יוסי, כך הוא ודאי, אבל [כאן] כל האחרים בשביעי הם עומדים, שהוא סמך של העולם, והוא צדיק, וזה משקה [את העולם] ומרוה את העולם [מן הכל] וזן לכל, ועליו כתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם לאכלו, וכתוב (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו.

אמר רבי יצחק, הרי כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. זה הוא העמוד שהעולם עומד עליו והוא משקה לגן [העדן], והגן נשקה ממנו, וממנו עושה פרות. וכל הפרות פורחים בעולם והם הקיום של העולם, הקיום של התורה. ומי הם? נשמות הצדיקים שהם פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך בכל לילה ולילה נשמות הצדיקים עולות.

וכשנחלק הלילה, הקדוש ברוך הוא בא לגן העדן להשתעשע בהם. במי? אמר רבי יוסי, בכלם. כיון אותם שמדורם בעולם ההוא, ובין אותם שיושבים במדורם בעולם הזה, בכלם משתעשע הקדוש ברוך

הוא בחצות הלילה.

בא ראה, העולם שלמעלה צריך את התעוררותו של העולם התחתון. וכשנשמות הצדיקים יוצאות מן העולם הזה ועולות למעלה, כלן מתלבשות באור שלמעלה בדמות נבדדה, ובהם הקדוש ברוך הוא משתעשע ותאב להם, שהם פרי מעשיו, ועל זה נקראו ישראל שיש להם נשמות קדושות בנים לקדוש-ברוך-הוא, כמו שנגמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. בנים ודאי, פרי מעשיו.

אמר רבי ייסא, אפלו אותם שבעולם הזה [של הארץ]. איך? אמר לו, משום שבהצאות הלילה כל אותם צדיקי אמת, כלם מתעוררים לקרא בתורה ולשמע את תשפחות התורה. והרי נתבאר שהקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבתוך גן העדן כלם מקשיבים לקולם, וחוט של חסד נמשך עליהם ביום, שפתיב (תהלים מב) יומם צוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

ועל כן התשפחות שעולות בלילה לפניו, זו תשפחת שלמה. בא ראה, בשעה שישקראל היו סגורים בבתייהם כשהקדוש ברוך הוא בבכורי מצרים, היו אומרים הלל ותשפחות לפניו.

בא ראה שדוד המלך היה קם בחצות הלילה, שאם תאמר שהיה יושב או שוכב במטונו והיה אומר שירות ותשבחות - לא, אלא כמו שפתיב (שם קיט) חצות לילה אקום להודות לך. אקום ודאי בעמידה להתעסק בשירות ותשבחות של התורה. ומשום כך דוד המלך חי לעולמים, ואפלו בימי מלך המשיח הוא מלך. שהרי שנינו, מלך המשיח, אם מן החיים הוא - דוד שמו, ואם מן המתים הוא - דוד שמו. והוא היה מתעורר בבקר בטרם יבא, שפתיב (שם נז) עורה כבודי עורה הנבל וכןור אעירה שחר.

בא ראה, כל אותו הלילה ששנה היתה אצל פרעה, באו המלאכים העליונים לזמר לקדוש-ברוך-הוא בשירות ותשבחות. אמר להם הקדוש ברוך הוא: כלכם לכו ועשו מפות גדולות במצרים, סימן למי שאני עתיד לעשות אחר כך. זה מה שפתיב ונגע ה' את פרעה נגעים גדלים וגו'.

בא ראה מה כתוב, ויקרא פרעה לאברהם וגו'. מנין היה יודע, שהרי לא כתוב כאן כמו שנגמר באבימלך, שפתיב ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא וגו', וכאן לא אמר לו דבר?

אמר רבי יצחק, הרי כתוב על דבר שרי אשת אברהם. שפך היו אומרים לו: על דבר שרי אשת אברהם. שהרי לא היה מדבר עמו כמו שמדבר עם אבימלך, אלא בדבר זה נתבאר ולא יותר: המכה הזו היא על דבר שרי אשת אברהם. ולא היה מדבר [זה] עמו. אז [הוא] ידע שזו אשתו של אברהם היא. מיד - ויקרא פרעה לאברהם ויאמר וגו'.

ויצו עליו פרעה אנשים, למה? כדי שלא יקרב אדם להם להרע להם. וישלחו אותו, לוי'ה עשו לו בכל ארץ מצרים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: כך אתה עתיד לעשות לבניו, אתה תלוי'ה אותם מארץ, שפתיב (שמות יג) ויהי בשלח פרעה את העם, שלח אותם מכל ארצו.

אמר רבי אבא, כל כך למה הזדמן לאברהם ולמה הצטרף? אלא כדי לגדל את שם של אברהם ושרה בעולם, שאפלו במצרים שהם מכשפי העולם, ולא יכול היה אדם להנצל מהם, התגדל אברהם והתעלה למעלה. זהו שפתיב ויעל אברהם ממצרים. לאיזה מקום? הנגבה [ומה זה הוא ואשתו וכל אשר לו? אלא להודיע שלא גזלו ממנו דבר מאותן מתנות שנתנו לו בשביל שרה שתהיה למלך].

אמר רבי שמעון, בא ראה, הכל הוא סוד של חכמה, ורמז כאן בחכמה והדרגות שלמטה שאברהם ירד לעמקם וידע אותם, ולא נדבק בהם, ושב לפני רבונו, ולא התפתה בהם כאדם שכאשר הגיע לדרגה הריא התפתה בנחש וגרם מות לעולם. ולא התפתה כמו נח, שכאשר ירד והגיע לדרגה הריא מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אהלה כתוב בה"א.

אבל באברהם מה כתוב? ויעל אברהם ממצרים. שעלה ולא ירד, ושב למקומו לדרגה עליונה שנדבק בה כבראשונה. והמעשה הזה היה כדי להראות החכמה שהתקיים בקיום שלם כראוי לו ולא התפתה, ועמד בקיום ושב למקומו. הנגבה - זה הדרום, הדרגה העליונה שנאחז בה כבראשונה, שפתיב הלוך ונסוע הנגבה. אף כאן הנגבה - מקום שנדבק בו בראשונה.

בא ראה סוד הדבר, אם אברהם לא ירד למצרים ולא יצטרף שם בראשונה, לא יהיה חלק גורלו בקדוש-ברוך-הוא. כמו זה לבניו, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות לו [ד"א להם] עם אחד, עם שלם, ולקרבם אליו, אם לא ירדו בראשונה למצרים ולא יצטרכו שם, לא היו העם היחידים שלו. כמו כן אם לא נתנה הארץ הקדושה לכנען בראשונה וישלט בה, לא היתה הארץ חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא, והכל סוד אחד.

רבי שמעון היה חולף בדרך, והיה עמו רבי אלעזר בנו, ורבי אבא ורבי יהודה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, תמהני איך בני העולם לא משגיחים לדעת דברי תורה ועל מה עומדים. פתח ואמר, (ישעיה כו) נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. הפסוק הזה בארזנו ובארנו אותו.



אָבֵל בֹּא רָאָה, נֶפֶשׁ הָאָדָם, כְּשֶׁהוּא עוֹלָה לְמִטָּתוֹ, יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ וְעוֹלָה לְמַעְלָה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁכָּל עוֹלוֹת - אֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד רוֹאֶה אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, אֲלֵא הַנֶּפֶשׁ עוֹלָה וְלֹא נִשְׁאַר בָּהּ עִם הַגּוֹף, רַק רֶשֶׁם (נִשְׁמִימָה) שֶׁל הַמֶּדָּה שֶׁל חַיִּית הַלֵּב.

וְהַנֶּפֶשׁ הוֹלֶכֶת וְרוֹצָה לַעֲלוֹת. וְכַמּוֹה דְּרָגוֹת לְדְרָגוֹת לַעֲלוֹת, הִיא מְשׁוּטָטֶת וּפּוֹגֶשֶׁת בְּקַלְפוֹת שֶׁל אִוְרוֹת הַטְּמָאָה. אִם הִיא טְהוֹרָה, שֶׁלֹּא נִטְמָאָה בַּיּוֹם, עוֹלָה לְמַעְלָה. וְאִם לֹא טְהוֹרָה, נִטְמָאת בַּיּוֹמִים וְנִדְבָקֶת בָּהֶם וְלֹא עוֹלָה יוֹתֵר. וְשֵׁם מוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים, וְנִדְבָקֶת מֵאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁל זִמְנוֹ קָרוֹב. וְלִפְעָמִים שְׂצוּחִקִים עָלֶיהָ וּמוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים כּוֹזְבִים. וְאִזּוֹ הוֹלֶכֶת כָּמוֹ זֶה כָּל הַלֵּילָה עַד שִׁיתְעוֹרֵר הָאִישׁ, וְשָׁבָה לְמִקוּמָהּ. אֲשֶׁרִי הַצַּדִּיקִים שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגַלָּה לָהֶם סוּדוֹתָיו בְּחִלּוֹם כְּדִי שִׁישְׁמְרוּ מִן הַדִּין. אוֹי לְאוֹתָם רֶשְׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁמְטַמְּאִים עַצְמָם וְנִפְשָׁם.

בֹּא רָאָה, אוֹתָם שֶׁלֹּא נִטְמָאוּ, כְּשֶׁעוֹלִים לְמִטָּתָם, הַנֶּפֶשׁ עוֹלָה וְנִכְנָסֶת בֵּין כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת בְּרַאשׁוֹנָה, וְעוֹלָה וְלֹא נִדְבָקֶת בָּהֶן. אַחֵר כִּדּוֹ הוֹלֶכֶת וּמְשׁוּטָטֶת וְעוֹלָה כְּפִי דְרָכָהּ.

אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שׂוֹכָה לַעֲלוֹת, נִרְאִית לִפְנֵי סֶבֶר פְּנֵי הַיָּמִים, וְנִדְבָקֶת בְּרָצוֹן לְהִרְאוֹת בְּתִשׁוּקָה עֲלִיוֹנָה לְרִאוֹת בְּנֵעַם הַמֶּלֶךְ וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ. וְזֶה הוּא הָאִישׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק תְּמִיד בְּעוֹלָם הַבָּא.

וְזוֹ הִיא הַנֶּפֶשׁ שֶׁהַכֶּסֶף שֶׁלָּהּ כְּשֶׁעוֹלָה בְּקִדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא [תְּמִיד] וְלֹא נִדְבָקֶת בַּמִּינִים הַלְלוֹ אוֹרוֹת הָאַחֲרִים, וְהִיא הוֹלֶכֶת אַחֵר מִן קִדּוּשׁ בְּמָקוֹם [אַחֵר מְקוֹם] שִׁיּוּצֵאת מִשָּׁם. וּמִשּׁוֹם כִּדּוֹ כְּתוּב נִפְשִׁי אוֹיִתִי בְּלִילָה, כְּדִי לְרַדֵּף אַחֲרֶיךָ וְלֹא לְהִתְפַּתּוֹת אַחֵר מִן אַחֵר נִכְרִי.

בֹּא רָאָה, נִפְשִׁי - זֶה הַנֶּפֶשׁ שֶׁשׁוֹלָטֶת בְּלִילָה לְרַדֵּף אַחֵר הַדְּרָגָה שֶׁלָּהּ. הָרוּחַ בַּיּוֹם, שֶׁכְּתוּב נִפְשִׁי אוֹיִתִי בְּלִילָה, זֶה הַנֶּפֶשׁ שֶׁשׁוֹלָטֶת בְּלִילָה. אִף רוּחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךְ - זֶה הָרוּחַ שֶׁשׁוֹלָטֶת בַּיּוֹם.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁשְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן בְּפִרּוּד - לֹא כִדּוֹ, שֶׁהֵרִי הֵן דְּרָגָה אַחַת, וְהֵן שְׁתֵּים בְּחִבּוּר אֶחָד, וְאַחַת עֲלִיוֹנָה שֶׁשׁוֹלָטֶת עֲלֵיהֶן וְנִדְבָקֶת בָּהֶן וְהֵן בָּהּ [וְנִקְרָאִים] וְנִקְרָאת נִשְׁמָה. וְכָל הַדְּרָגוֹת עוֹלוֹת בְּסוּד הַחֲכָמָה. שֶׁכְּשֶׁמִּסְתַּכְּלִים עַל אֵלוֹ הַדְּרָגוֹת, יִסְתַּכַּל הָאָדָם בְּחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה, וְהַנִּשְׁמָה הִיא נִכְנָסֶת בָּהֶם וְנִדְבָקִים בָּהּ. וְכִשְׁזָה שׁוֹלֵט, אִזּוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ נִקְרָא קִדּוּשׁ, שֶׁלֹּם מִן הַכֹּל. רָצוֹן אֶחָד לְקִדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

הַנֶּפֶשׁ הִיא הַתְּעוֹרְרוֹת תַּחְתּוֹנָה, וְזוֹ סְמוּכָה בְּגוֹף וְזִנָּה אוֹתוֹ, וְהַגּוֹף אוֹחֵז בָּהּ וְהִיא אַחוּזָה בְּגוֹף. אַחֵר כִּדּוֹ נִתְקַנֶּת וְנַעֲשִׂית כֶּסֶף לְהַשְׁרוֹת עָלֶיהָ רוּחַ בְּהַתְּעוֹרְרוֹת הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת שֶׁנֶּאֱחָזֶת בְּגוֹף, כְּכַתוּב (ישעיה לב) עַד יַעֲרָה עֲלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם.

לְאַחֵר שֶׁמִּתְקַנִּים אֶת שְׁנֵיהֶם, עֲתִידִים לְקַבֵּל נִשְׁמָה, שֶׁהֵרִי הָרוּחַ נַעֲשִׂית כֶּסֶף לְנִשְׁמָה לְהַשְׁרוֹת עָלֶיהָ, וְהַנִּשְׁמָה הִיא נִסְתַּרֶת עֲלִיוֹנָה עַל הַכֹּל טְמוּנָתָה כֹּל הַטְּמוּנִים. נִמְצָא שֶׁיֵּשׁ [לָהּ] כֶּסֶף לְכֶסֶף, וְכֶסֶף לְעִלּוֹן עֲלֵיהֶם. וְכִשְׁתִּסְתַּכַּל בְּדְרָגוֹת, תִּמְצָא סוּד הַחֲכָמָה בְּדֶבֶר הַזֶּה, וְהַכֹּל הִיא חֲכָמָה לְהַדְבִּיק בִּגְלוֹן הַזֶּה דְּבָרִים נִסְתָּרִים.

בֹּא רָאָה, הַנֶּפֶשׁ הִיא הַתְּעוֹרְרוֹת תַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּדְבָקֶת בְּגוֹף, כָּמוֹ הָאוֹר שֶׁל הַמָּאוֹר, שֶׁהָאוֹר הַתַּחְתּוֹן שֶׁהוּא שָׁחַר, נִדְבֵק בְּפִתִּילָה וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה וְלֹא נִתְקַן אֲלָא בָּהּ. וְכִשְׁנִתְקַן בְּפִתִּילָה, נַעֲשֶׂה כֶסֶף לְאוֹר הָעֲלִיוֹן הַלֵּב שֶׁשׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ הָאוֹר הַשָּׁחַר.

אַחֵר כִּדּוֹ כְּשֶׁשְׁנֵיהֶם נִתְקַנִּים, נַעֲשֶׂה אוֹתוֹ אוֹר לְבָן כֶּסֶף לְאוֹר הַנִּסְתָּר שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה וְאֵינוֹ נֹדֵעַ מִה שֶׁשָּׂרָה עַל אוֹתוֹ הָאוֹר הַלֵּבָן, וְאִזּוֹ הָאוֹר שֶׁלֹּם. וְכִדּוֹ הָאָדָם שֶׁהוּא שֶׁלֹּם בְּכָל, וְאִזּוֹ נִקְרָא קִדּוּשׁ, כָּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים טז) לְקִדּוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה וְגו'. כָּמוֹ כֵּן בְּסוּד עֲלִיוֹן.

בֹּא רָאָה, בְּשֶׁעָה שֶׁאַבְרָהָם נִכְנָס לְאַרְצָה, נִרְאֶה לוֹ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֵה' הַנִּרְאֶה אֵלָיו, וְקִבֵּל שֵׁם נֶפֶשׁ וּבְנָה מִזִּבְחַ לְדְרָגָה הַהִיא. אַחֵר כִּדּוֹ הַלּוּד וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה, שֶׁקִּבֵּל רוּחַ. אַחֵר כִּדּוֹ [עַד] שֶׁעָלָה לְהִתְדַבֵּק תוֹדָה הַנִּשְׁמָה, אִזּוֹ וַיִּבֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ לֵה', סֵתֵם. זֶה הִיא הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא נִסְתַּרֶת כָּל הַנִּסְתָּרִים.

אַחֵר כִּדּוֹ יָדַע שֶׁצָּרִיךְ לְהַצָּרָה וְלְהַתְעַטֵּר בְּדְרָגוֹת, מִיד - וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצָּרִימָה, וְנִצַּל מִשָּׁם, וְלֹא הִתְפַּתָּה תוֹדָה אוֹתָם הָאוֹרוֹת, וְנִצָּרָה וְשָׁב לְמִקוּמוֹ. כִּיּוֹן שֶׁיֵּרֶד וְנִצָּרָה, מִיד - וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. עָלָה וְדָאִי וְשָׁב לְמִקוּמוֹ וְנִדְבֵק בְּאַמוּנָה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁכְּתוּב הַנִּגְבָּה.

מִכָּאן וְהִלָּאָה יָדַע אַבְרָהָם הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה וְנִדְבֵק בְּקִדּוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְנַעֲשֶׂה הַיָּמִין שֶׁל הָעוֹלָם. אִזּוֹ, וְאַבְרָם כְּבֵד מֵאֵד בְּמִקְנֶה בְּכֶסֶף וּבְזָהָב. כְּבֵד מֵאֵד - בְּצַד הַמְּזִרָה. בְּמִקְנֶה - בְּצַד הַמַּעֲרָב. בְּכֶסֶף - מִצַּד הַדָּרוֹם. בְּזָהָב - מִצַּד הַצָּפוֹן.

בָּאוּ רַבֵּי אֶלְעָזָר וְרַבֵּי אֲבָא וְכָל הַחֲבֵרִים וְנִשְׁקוּ אֶת יָדוֹ. בְּכֶה רַבִּי אֲבָא וְאָמַר, וַיִּי, כְּשֶׁתִּסְתַּכֵּל מִן הָעוֹלָם, מִי יֹאִיר אֶת אוֹר הַתּוֹרָה? אֲשֶׁרִי חֲלָקִים שֶׁל הַחֲבֵרִים שֶׁשׁוּמְעִים דְּבָרֵי תּוֹרָה הַלְלוּ מִפִּיד.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רָאָה מִה כְּתוּב. וַיִּלָּךְ לְמַסְעָיו, לִפְקֹד אֶת מְקוּמוֹ וְדְרָגָתוֹ. לְמַסְעָיו - לְמַסְעוֹ כְּתוּב, מִי הַמַּסְעָי? זֶה הַדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁרְאִיוֹנָה לוֹ בְּרַאשׁוֹנָה. כְּתוּב כָּאן מַסְעוֹ, וְכְתוּב שָׁם (מלכים א ו)

אָבן שְׁלֵמָה מִסַּע נִבְנָה. וְהָרִי בְּאַרְנוּ אָבן שְׁלֵמָה וְדָאִי. מִסַּע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו, כָּל אוֹתוֹ הַדְּרָגוֹת, דְּרָגָה אַחֵר דְּרָגָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר. מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל, לְתֵקוֹן אֶת מְקוֹמוֹ וּלְחַבְרָם בְּיָחוד שְׁלֵם, שֶׁהָרִי מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל נִמְצָא סוּד הַחֲכָמָה כְּרָאוּי.

אֵל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה שָׁם אֶהְיֶה בְּתַחֲלָה, אֶהְיֶה בְּהִ"א. מִי אֶהְיֶה? זֶה בֵּית אֵל. אָבן שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. עוֹד רָשָׁם וְאָמַר, אֵל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֹאשֹׁנָה, שֶׁכְּתוּב לֵה' הַנִּרְאָה אֵלָיו. וְאָז וַיִּקְרָא שֵׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם ה', אִזְ נִדְבַק בְּאַמוּנָה הַשְּׁלֵמָה.

בֹּא רֹאֵה, בְּרֹאשׁוֹנָה עָלָה מִמַּטָּה לְמַעְלָה, שֶׁכְּתוּב וַיֵּרָא ה' אֶל אֲבָרָם, וְכְתוּב לֵה' הַנִּרְאָה אֵלָיו, וְזוֹ הַדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ אָבן שְׁלֵמָה [מִסַּע נִבְנָה, וְכְתוּב לְמִסְעָיו], וְאַחֵר כִּד הַלּוֹךְ וְנִסְעָה הַנִּגְבָּה, דְּרָגָה אַחֵר דְּרָגָה, עַד שֶׁהִתְעַטֵּר בְּדִרוֹס, חֲלָקוֹ וְגוֹרְלוֹ. אַחֵר כִּד סִתָּם הַדְּבָר כְּשֶׁעָלָה וְאָמַר לֵה' סִתָּם, זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וּמִשָּׁם נִסַּע בְּדִרְגוֹת וְיָרַד מִמַּעְלָה לְמַטָּה, וְהִלֵּל נִדְבַק בְּמִקְוֹמוֹ כְּרָאוּי.

וְכָאן כְּשֶׁתִּסְתַּכֵּל בְּדִרְגוֹת, תִּמְצָא אֶת סוּד הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה. מֶה כְּתוּב? וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִנֶּגֶב. מִצַּד הַיָּמִין, רִאשִׁית הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הִנֵּסְתָּר הָעֵמֶק לְמַעְלָה עַד אֵין סוּף. וְיָרַד דְּרָגָה אַחֵר דְּרָגָה [עַד] מִנֶּגֶב וְעַד בֵּית אֵל, מִמַּעְלָה לְמַטָּה.

וְכְתוּב וַיִּקְרָא שֵׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם ה'. נִדְבַק הַיָּחִיד בְּמִקְוֹמוֹ כְּרָאוּי, שֶׁכְּתוּב אֵל מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם בְּרֹאשֹׁנָה. מֶה זֶה אֲשֶׁר עָשָׂה שָׁם? שֶׁהָעָלָה אוֹתָהּ מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְעָכְשׁ יָרַד בְּדִרְגוֹת מִמַּעְלָה לְמַטָּה כְּדִי שֶׁלֹּא תִזְוֶה מֵאוֹתוֹ הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת וְהֵם לֹא יִזְוֶוּ מִמֶּנָּה, וַיִּתְיַחַד הַכָּל בְּיָחִיד אֶחָד כְּרָאוּי.

אִז הִתְעַטֵּר אֲבָרָהֻם וְהָיָה לְחֶלֶק גּוֹרְלוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְדָאִי. אֲשֶׁרִיָּהֻם הַצַּדִּיקִים שֶׁמִּתְעַטְרִים בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהוּא מִתְעַטֵּר בָּהֶם. אֲשֶׁרִיָּהֻם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשֶׁרִיָּהֻם בְּעוֹלָם הַבָּא. עֲלֵיהֶם כְּתוּב (ישעיה ס) וְעַמִּי כָּלם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, וְכְתוּב (משלי ד) וְאַרְחֵ צַדִּיקִים כְּאֹרֶן נֹגֵה הוֹלֵךְ וְאֹרֶן עַד נִכּוֹן הַיּוֹם.

הַלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לַשָּׂדֶה אֶחָד יָשְׁבוּ. פָּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (תהלים כה) פָּנָה אֵלַי וְחַנּוּנִי. בְּפִסּוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, וְהָרִי בְּאַרְנוּ אוֹתוֹ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת. אֲבָל בְּפִסּוּק הַזֶּה דְּבָרִים נִסְתָּרִים יֵשׁ בּוֹ. פָּנָה אֵלַי - וְכִי דוֹד אָמַר פָּנָה אֵלַי וְחַנּוּנִי? אֵלֹא בְּעִבּוּר דְּרָגָתוֹ שֶׁהוּא מִתְעַטֵּר בָּהּ הוּא אָמַר. (שם פו) תִּנָּה עֵזְךָ לְעַבְדְּךָ - תִּנָּה עֵזְךָ זֶה הָעֵז הָעֲלִיוֹן, כְּכְתוּב (שמואל א ב) וַיִּתֵּן עֵז לְמַלְכוֹ. מִי מַלְכוֹ? זֶה מֶלֶךְ סִתָּם, מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִים. אִף כָּאן לְעַבְדְּךָ זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחִים, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ מֶלֶךְ סִתָּם.

וְהוֹשִׁיעָה לָבוֹן אֶמְתֵּךְ - וְכִי לֹא הָיָה בּוֹ יְשִׁי הוּא, עַד שֶׁאָמַר בְּשֵׁם שֶׁל אֱמוּנָה וְלֹא בְּשֵׁם שֶׁל אֲבִיו? אֵלֹא הִנֵּה הַקְּדוֹשׁ, שֶׁכְּאֲשֶׁר יָבֵא אֶדָם לְקַבֵּל דְּבָר עֲלִיוֹן לְהַזְכִּיר, צָרִיךְ לִלְכֹּת בְּדָבָר שֶׁהוּא וְדָאִי, וְעַל כֵּן הִזְכִּיר אֶת אֱמוּנָה וְלֹא אֶת אֲבִיו. וְעוֹד, הִנֵּה שְׁנֵינוּ [שֶׁהָרִי] שָׁזָה מֶלֶךְ כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רֹאֵה מֶה כְּתוּב. וְהָיָה רִיב בֵּין רַעֲי מְקַנָּה אֲבָרָם, רַב כְּתוּב חֶסֶד יוֹ"ד. שְׂרָצָה לוֹט לַחֲזֹר לְעַבְדָּהּ הַזֶּה שֶׁעוֹבְדִים יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ, וְסוּף הַכְּתוּב מוֹכִיחַ, שֶׁכְּתוּב וְהַפְּנַעְנִי וְהַפְּרִי אִז יֵשֵׁב בְּאַרְץ. וּמִנֵּין לָנוּ שְׁלוֹט חֲזָר לְסוּרוֹ הָרַע לְעַבְדָּהּ זֶה? שֶׁכְּתוּב וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם. מֶהוּ מִקְדָּם? מִקְדָּמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם. כְּתוּב כָּאן וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם, וְכְתוּב וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם. מֶה לְחַלּוֹ נִסְיָעָה מִקְדָּמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם - אִף כָּאן כָּן.

כִּינּוּ שֶׁיָּדַע אֲבָרָהֻם שֶׁלְכָךְ נָטָה לְבוֹ שֶׁל לוֹט, מִיָּד - וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֵל לוֹט וְגו' הַפְּרַד נָא מַעְלִי. אֵינִךְ כְּדָאִי לְהַתְחַבֵּר עִמִּי. אִז נִפְרַד מִמֶּנּוּ אֲבָרָהֻם וְלֹא רָצָה לִלְכֹּת וּלְהַתְחַבֵּר עִמּוֹ, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְחַבֵּר לְרָשָׁע, סוּפוֹ לִלְכֹּת אַחֲרָיו וּלְהִעָנֵשׁ בְּגִלְלוֹ.

מִנֵּין לָנוּ? מִיָּהוֹשִׁעַ שֶׁהִתְחַבֵּר עִם אַחָב, וְאֶלְמָלָא זְכוּת אֲבוֹת נִעְנָשׁ שָׁם, שֶׁכְּתוּב (דברי הימים ב יח) וַיִּזְעַק יְהוֹשִׁעַ. וְאִז נִצַּל, שֶׁכְּתוּב וַיִּסִּיתָם אֱלֹהִים מִמֶּנּוּ, וְעַל כֵּן לֹא רָצָה אֲבָרָם לִלְכֹּת עִם לוֹט. וְעַם כָּל זֶה לֹא רָצָה לוֹט לַחֲזֹר מִסוּרוֹ הָרַע, אֵלֹא וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כְּפָר הַיָּרְדֵּן וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם. נִסַּע מִקְדָּמוֹנוֹ שֶׁל הָעוֹלָם, וְלֹא רָצָה לְדַבֵּק בְּאַמוּנָה הַשְּׁלֵמָה כְּמוֹ אֲבָרָהֻם.

אֲבָרָם יָשֵׁב בְּאַרְץ כְּנָעַן, לְהַדְבִּיק בְּמִקְוֹם הָאֱמוּנָה וּלְדַעַת הַחֲכָמָה לְהַדְבִּיק בְּרַבּוֹנוֹ. וְלוֹט יָשֵׁב בְּעָרֵי הַכְּפָר וַיִּאָּהֵל עַד סָדָם, עִם אוֹתָם הָרָשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁיִּצְאֻ מִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה, שֶׁכְּתוּב וְאֶנְשֵׁי סָדָם רָעִים וְחִטָּאִים לֵה' מָאֹד. כָּל אֶחָד נִפְרַד לְדַרְכּוֹ כְּרָאוּי. מִשּׁוּם כִּד אֲשֶׁרִיָּהֻם הַחֲבָרִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, וְהַחֲבָרִים שֶׁלֵּהֶם עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעֲלֵיהֶם כְּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלָקֶם הַיּוֹם.

וְה' אָמַר אֶל אֲבָרָם אַחֲרֵי הַפְּרַד לוֹט מִעִמּוֹ וְגו'. רַבִּי אַבָּא פָתַח, (יונה א) וַיִּקַּם יוֹנָה לְבָרֵךְ תְּרַשִּׁישָׁה מִלִּפְנֵי ה' וְגו'. אוֹי לְמִי שֶׁמִּסְתַּתֵּר מִלִּפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (ירמיה כג) הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא נָאִם ה', וְהוּא בֹא לְבָרֵךְ מִלִּפְנֵיו!;

אלא כתוב (שיר ג) יונתי בחגי הסלע בסתר המדרגה. יונתי - זו כנסת ישראל. בחגי הסלע - זו ירושלים שהיא עולה על כל העולם. מה הסלע הוא עליון וחזק על הכל, אף ירושלים היא עליונה וחזקה על הכל. בסתר המדרגה - זה [בית המקדש] המקום שנקרא בית קדשי הקדשים, הלב של כל העולם.

ומשום כך כתוב בסתר המדרגה, משום ששם היתה השכינה נסתרת, כמו אשה שהיא צנועה לבעלה ואין יוצאת מביתה החוצה, כמו שנאמר (תהלים קכח) אשתך כנכון פוריה בירכתי ביתך וגו'. כך כנסת ישראל אינה שורה מחוץ למקומה בסתר המדרגה אלא בזמן של הגלות שהיא בתוך הגלות. ומשום שהיא בגלות, לשאר העמים יש טובה ושלום יותר.

בא ראה, בזמן שישראל שורים בארץ הקדושה, הכל היה מתקן כראוי, והפסא שלם עליהם, ועושים את העבודה, ובוקע האוירים של העולם. ואותה העבודה עולה למעלה במקומה, משום שהארץ לא התפקנה לעבודה אלא לישראל לבדם. ומשום כך שאר העמים עובדי עכו"ם היו מתרחקים, שלא היו שולטים בה כמו עכשו, משום שלא נזונו אלא מהתמצית.

ואם תאמר, הרי ראינו כמה מלכים היו ששלטו בזמן שבית המקדש קים על העולם - בא ראה, בבית ראשון, כשטרו טמאו ישראל את הארץ, לא היו שולטים שאר העמים עובדי עכו"ם, אלא נזונו מן התמצית, ובה היו שולטים ולא כל כך. כיון שטמאו ישראל וטמאו את הארץ, אז כביכול דחו את השכינה ממקומה, והתקרבה למקום האחר, ואז שלטו שאר העמים ונתנה להם הרשות לשלט.

בא ראה, על ארץ ישראל לא שולט ממנה אחר פרט לקדוש-ברוך-הוא לבדו. ובשעה שחטאו ישראל והיו מקטרים לעבודה הזרה שביתך הארץ, כביכול נדחתה השכינה ממקומה, ומושכים ומקטרים לקשר עבודה זרה לתוך השכינה, ואז נתנה להם השליטה, משום שקטרת היא קשר להתקשר, ואז שלטו שאר העמים ובטלו נביאים, וכל אותן הדרגות העליונות לא שלטו בארץ.

ולא הסירו את שליטת שאר העמים, משום שהם משכו את השכינה אליהם. ועל זה הנה בבית שני לא סרה השליטה משאר העמים, וכל שכן בגלות ששכינה בשאר העמים, המקום ששם שולטים שאר הממנים. ומשום כך כלם יונקים מן השכינה שנקרבת אליהם.

ועל זה, בזמן שישראל היו שרויים על הארץ ועובדים את עבודת הקדוש ברוך הוא, השכינה היתה צנועה ביניהם, ולא יצאה מתוך ביתה החוצה בגלוי. ומשום כך, כל אותם הנביאים שהיו באותו הזמן, לא נטלו נבואה אלא במקומה, כפי שאמרנו. ומשום כך יונה היה בורח מחוץ לארץ הקדש, כדי שלא תתגלה עליו הנבואה, ולא ילך בשליחות של הקדוש ברוך הוא.

ואם תאמר, הרי ראינו שהתגלתה השכינה בבבל, שהיא בחוץ - הנה פרשנו שכתוב (יחזקאל א) היה היה, שהיה מה שלא היה מלפני כן מיום שנבנה בית המקדש, והנבואה ההיא היתה לשעתי. וכתוב על נהר כבר, הנהר שפבר היה מן היום שנבנה העולם, והשכינה תמיד התגלתה עליו, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו' [שם האחד וגו'], וזה הוא אחד מהם.

ושם נגלתה השכינה לפי שעה שהצטרכו אותה ישראל לפי צערם, אבל בזמן אחר לא התגלתה. ומשום כך יונה, כדי שלא תשרה עליו השכינה ולא תתגלה עליו, הלך מארץ הקדש וברח. זהו שכתוב (יונה א) מלפני ה'. וכתוב כי ידעו האנשים כי מלפני ה' הוא ברח.

בא ראה, כמו שהשכינה לא מתגלה אלא במקום הראוי לה, אף כך לא ראויה ולא מתגלה אלא באדם ראוי לה. שהרי מיום שעלה על רצונו של לוט להתהפך לסורו הרע, הסתלקה רוח הקדש מאברהם. וכשהסתלק ממנו לוט, מיד שרתה רוח הקדש במקומה. זהו שכתוב וה' אמר אל אברהם אחרי הפך לוט מעמו וגו'.

בא ראה, כיון שראה אברהם שלוט היה שב לסורו הרע, היה פוחד אברהם. אמר, אולי חס ושלום משום החברות עם זה אבדתי בגללו את החלק הקדוש שעטר אותי הקדוש ברוך הוא. כיון שנפחד ממנו, אמר לו, שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם.

כמו מה זה מן המקום אשר אתה שם? שנדבקת בו בתחלה והתעשרת באמונה השלמה. צפנה ונגבה וקדמה וימה - אלו הם מסעיו שהיו בתחלה, שכתוב וילך למסעיו. וכתוב הלוך ונסוע הנגבה - אלו הדרגות העליונות שהתעטר באמונה השלמה בתחלה.

ואז התבשר שלא תזו ממנו ומבניו לעולמים, שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה ראה. מה זה אשר אתה ראה? זו הדרגה הראשונה שהתגלתה לו, כמו שנאמר לה' הנראה אליו. ומשום כך אשר אתה ראה, משום שהדרגה הראשונה הזו נכללת מכל הדרגות וכלן נראות בה. ומשום כך כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'.

רבי אלעזר נקלע לבית אכסניה בלוד, והיה עמו רבי חזקיה. קם בפליה לעסק בתורה. קם רבי

חזקיה אליו. אמר לו רבי אלעזר, החברים נמצאים בארמון צר.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שיר ב) כתפוח בעצי היער וגו'. כתפוח - זה הקדוש ברוך הוא, שהוא נחמד ומתעטר בגנוניו מכל שאר האילנות שאין מי שדומה לו. רשום הוא מן הכל, רשום הוא שאין אחר כמותו. משום כך בצלו חמדותי. בצלו ולא בצל של אחר. בצלו ולא בצל של שאר הממנים. חמדותי - מתי? מן היום שהיה אברהם בעולם, שהוא נחמד ואהב את הקדוש ברוך הוא באהבה, כמו שנאמר (ישעיה מא) אברהם אהבי. ופריו מתוק לחכי - זה הוא יצחק, שהוא פרי קדוש.

דבר אחר בצלו חמדותי וישבתי - זה יעקב. ופריו מתוק לחכי - זה יוסף הצדיק שעשה פרות קדושים בעולם, ועל זה כתוב (בראשית לז) אלה תלדות יעקב יוסף. שכל אותם התולדות של יעקב [יוסף שהוא שעושה תולדות] [נ"א ביוסף הצדיק הם עומדים, שעושה תולדות כעין כלם] [ד"א שבטים], ומשום כך נקראו ישראל על שם אפרים, שכתוב (ירמיה לא) הבן יקיר לי אפרים וגו'.

דבר אחר כתפוח בעצי היער - זה אברהם, שדומה לתפוח שמעלה ריחות, ונצטן באמונה שלמה על כל בני דורו, ונרשם אחד למעלה ונרשם אחד למטה, שכתוב אחד היה אברהם. מה הטעם היה אחד? שלא היה אחר בעולם שעלה לאמונת הקדוש ברוך הוא פרט לו. אמר לו רבי חזקיה, והרי כתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן? אמר לו, עד כעת הם לא היו בדרגות עליונות שהתעטר בהם אברהם.

אחר כך אמר לו, עוד שמעתי, שלא נקרא אברהם אחד עד שהתעלה ביצחק ויעקב. כיון שהתעלה ביצחק ויעקב והיו שלשתם אבות העולם, אז נקרא אברהם אחד. ואז הוא תפוח בעולם, מצדו מכל בני העולם. אמר לו, לפה אמרת.

דבר אחר, כתפוח בעצי היער - זה הקדוש ברוך הוא. כן דודי - זה הקדוש ברוך הוא. בצלו - זה הקדוש ברוך הוא. חמדותי וישבתי - ביום שנלקח הקדוש ברוך הוא על הר סיני וקבלו ישראל תורה ואמרו נעשה ונשמע (שמות כד).

ופריו מתוק לחכי - אלו דברי התורה שכתוב בהם (תהלים יט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. דבר אחר ופריו מתוק לחכי - אלו נשמות הצדיקים שכלן פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא ועומדות עמו למעלה.

בא ראה, כל נשמות העולם שהן פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא, כלן אחד בסוד אחד. וכשירדו לעולם, כלן נפרדות בגונים זכר ונקבה, והן זכר ונקבה מחברות יחד.

ובא וראה, תשוקת הנקבה לזכר עושה נפש, ותשוקת הזכר לנקבה עושה נפש. והרצון של תשוקת הזכר לנקבה והתדבקותו בה מוציאה נפש, וכולל תשוקת [תשוקתו] הנקבה ונוטל אותה. ונכללת התשוקה התחתונה בתשוקה שלמעלה, ונעשית רצון אחד בלי פריד.

ואז [נוטל] כולל הכל נקבה, ומתעברת מן הזכר, והתשוקות של שניהם נדבקות יחד, ועל כן הכל כלול זה עם זה. וכשנשמות יוצאות, הן יוצאות יחד זכר ונקבה. אחר כך, כיון שירדו, נפרדות זו לצד זה וזו לצד זה, והקדוש ברוך הוא מזוג אותן אחר כך. והזוג לא נתן לאחר, אלא לקדוש-ברוך-הוא לבדו, שהוא יודע את זיוגם לחבר אותם כראוי.

אשרי האיש שזוכה במעשיו והולך בדרך האמת כדי שתתחבר נפש בנפש כמו שהיה בתחלה. שהרי אם הוא זוכה במעשיו, זהו אדם שלם כראוי. ומשום כך כתוב ופריו מתוק לחכי, שהוא בתקון מברך שיתברך ממנו העולם, משום שהכל תלוי במעשי האדם אם זוכה ואם לא זוכה.

אמר רבי חזקיה, כך שמעתי, שכתוב (הושע יד) ממני פריד נמצא. הקדוש ברוך הוא אמר לכנסת ישראל, ודאי ממני פריד נמצא. לא כתוב פריי נמצא, אלא פריד. אותה תשוקת הנקבה שעושה נפש ונכללת בכח הזכר, ונכללת נפש בנפש, ונעשות אחת כוללת זו בזו, כפי שאמרנו. לאחר מכן נמצאים שניהם בעולם, ודאי בכח הזכר נמצא פרי הנקבה.

דבר אחר, בתשוקת הנקבה נמצא פרי הזכר, שאם לא תשוקת הנקבה לזכר, לא נעשו פרות לעולמים. זהו שכתוב ממני פריד נמצא.

ויהי בימי אמרפל מלך שניר וגו'. רבי יוסי פתח, (ישעיה מא) מי העיר ממזרח צדק וקראהו לרגלו וגו'. את הפסוק הזה בארו החברים. אבל הפסוק הזה הוא בסוד של החכמה, שהרי שנינו, שבעה רקיעים עשה הקדוש ברוך הוא למעלה, וכלם להודיע את כבוד הקדוש ברוך הוא, וכלם עומדים להודיע את סוד האמונה העליונה.

בא ראה, יש רקיע עליון נסתר למעלה מאותם השבעה, וזה הוא הרקיע שמנהיג ומאיר לכלם, וזה אינו נודע, ועומד בשאלה שלא ידועה, משום שהוא נסתר ועמוק, וכלם תמהים עליו. ומשום כך נקרא מ"י, כמו שפרשוה שכתוב (איוב לח) מבטן מי יצא הקרח, ונאמר. וזה הוא הרקיע העליון שעומד

על כל אותם השבעה.

יִישׁ לַמִּטָּה רָקִיעַ שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן מִכָּלם וְלֹא מֵאִיר. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן שְׁלֹא מֵאִיר, אוֹתוֹ הָרָקִיעַ שֶׁעֲלֵיהֶם מִתְחַבֵּר עִמּוֹ, וְשִׁתִּי הָאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ הוּא כּוֹלֵלם בְּתוֹכּוֹ, וְנִקְרָא יָם, שְׁאוֹתוֹ הָרָקִיעַ הָעֲלִיוֹן שֶׁנִּקְרָא מִיִּי.

מִשּׁוּם שֶׁכָּל אוֹתֶם הָרָקִיעִים הָאֲחֵרִים נַעֲשִׂים נְחָלִים וְנִכְנָסִים אֵלָיו, וְאִזּוֹ הוּא הַיָּם הָעֲלִיוֹן, וְעוֹשֶׂה פְרוֹת וְדָגִים לְמִינֵיהֶם. וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד (תהלים קד) זֶה הַיָּם גָּדוֹל וְרַחֵב יָדָיִם שֶׁם רָמַשׁ וְאִין מִסְפֵּר חַיּוֹת קִטְנוֹת עִם גָּדְלוֹת.

וְעַל זֶה כְּתוּב (ישעיה מא) מִי הָעִיר מִמְּזֹרַח צִדֵּק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ. מִי הָעִיר מִמְּזֹרַח - זֶה אַבְרָהָם. צִדֵּק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ - [נ"א זֶה שָׂרָה. ד"א צִדֵּק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ וְגו'] זֶה הוּא הָרָקִיעַ הַתַּחְתּוֹן שֶׁל כָּל הָרָקִיעִים שֶׁנַּעֲשֶׂה יָם.

יִתֵּן לִפְנֵי גוֹיִם, מִי זֶה? הוּא הָרָקִיעַ הַתַּחְתּוֹן שֶׁאֲמַרְנוּ, שֶׁעוֹשֶׂה נִקְמוֹת וּמַפִּיל שׁוֹנָאִים. וּבְזֶה הַשְּׁתַּבַּח דָּוִד וְאָמַר (תהלים יח) וְאֵיבִי נִתְּתָה לִי עֶרְף וּמִשְׁנָאִי אֶצְמִיתֶם. (ישעיה מא) יִתֵּן לִפְנֵי גוֹיִם - אֵלּוּ הֵם הָעַמִּים שֶׁהָיָה אַבְרָהָם רוֹדֵף אֲחֵרֵיהֶם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה הוֹרֵג אוֹתָם. [וּמַלְכִּים יֵרֶד, (מה זֶה יֵרֶד? אֵלּוּ הַמַּלְכִּים שֶׁמִּמֶּנִּים לְמַעַלָּה עָלֵיהֶם. יִתֵּן לִפְנֵי גוֹיִם - אֵלּוּ הָעַמִּים שֶׁלְּמַטָּה] וּמַלְכִּים יֵרֶד - אֵלּוּ הַמִּמֶּנִּים הַגָּדוֹלִים שֶׁלְּמַעַלָּה. שֶׁכָּאֲשֶׁר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּעוֹלָם [ד"א בָּעֵם], הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּכָל, בְּמַעַלָּה וּבְמַטָּה.

(ישעיה מא ג) יִרְדְּפֶם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֲרֶחַ בְּרַגְלֵיוֹ לֹא יָבוֹא, (ישעיה מא ג). יִרְדְּפֶם - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁאַבְרָהָם הָיָה רוֹדֵף אוֹתָם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה עוֹבֵר לִפְנֵי וְהוֹרֵג אוֹתָם, שֶׁכְּתוּב יַעֲבֹר שְׁלוֹם. זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא שְׁלוֹם.

אֲרֶחַ בְּרַגְלֵיוֹ לֹא יָבוֹא, וְכִי עוֹלָה עַל דַּעֲתָד שֶׁאַבְרָהָם הָיָה הוֹלֵךְ בְּתוֹךְ הָעֲנָנִים אוֹ בְּתוֹךְ סוּסִים וּמִרְכָּבוֹת? אֵלּוּ אֲרֶחַ בְּרַגְלֵיוֹ לֹא יָבוֹא, שֶׁלֹּא הָיָה הוֹלֵךְ לִפְנֵי אַבְרָהָם לֹא מִלְּאָדָּה וְלֹא שְׁלִיחַ, אֵלּוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ, שֶׁכְּתוּב אֲרֶחַ בְּרַגְלֵיוֹ. מִי זֶה רַגְלָיו? אֵלּוּ הַמַּלְאָכִים שֶׁתַּחְתּוֹי שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יד) וְעַמְדוֹ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא וְגו'.

דָּבָר אַחֵר מִי הָעִיר מִמְּזֹרַח - בֹּא רֵאָה, בִּשְׁעָה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָעִיר אֶת הָעוֹלָם לְהִבְיֵא אֶת אַבְרָהָם וּלְקַרֵּב אוֹתוֹ אֵלָיו, הַהִתְעוֹרְרוֹת הֵן מִשּׁוּם שֶׁעֲתִיד הָיָה לְצִאת מִמֶּנּוּ יַעֲקֹב וּלְהַעֲמִיד שְׁנַיִם עָשָׂר שָׁבָטִים כָּלם צְדִיקִים לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. צִדֵּק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה תָּמִיד קוֹרֵא לוֹ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מא) קוֹרֵא הַדְּרוֹת מֵרֵאשׁ. וּמִשּׁוּם כֵּן, צִדֵּק יִקְרָאֶהוּ וְדָאִי. לְרַגְלוֹ - לְהִתְחַבֵּר בּוֹ בְּעֻבְדּוֹתוֹ וּלְקַרֵּב אוֹתוֹ אֵלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יא) הָעַם אֲשֶׁר בְּרַגְלֵיךְ.

דָּבָר אַחֵר מִי הָעִיר מִמְּזֹרַח - שֶׁמֶשֶׁם רֵאשִׁית הָאֹרֶךְ לְהָאִיר. מִשּׁוּם שֶׁהַדְּרוֹם, אוֹתוֹ הַחֹזֶק שֶׁל הָאֹרֶךְ שֶׁלּוֹ הוּא מִן הַמְּזֹרַח. וְעַל כֵּן, מִי הָעִיר - אוֹתוֹ הָאֹרֶךְ שֶׁל הַדְּרוֹם. מִמְּזֹרַח - מִשּׁוּם שֶׁהוּא נוֹסֵעַ וְנִזְוֵן בְּרֵאשׁוֹנָה, וְתִשׁוּקָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָרָקִיעַ הָעֲלִיוֹן לְתֵת לְמִזְרָח.

צִדֵּק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ - זֶה הַמַּעֲרָב, שֶׁהוּא תָּמִיד קוֹרֵא לוֹ וְלֹא שׁוֹקֵט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פג) אֱלֹהִים אֵל דָּמִי לֹךְ אֵל תַּחֲרֹשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל, מִשּׁוּם שֶׁהַמַּעֲרָב תָּמִיד מִתְעוֹרֵר אֵלָיו. יִתֵּן לִפְנֵי גוֹיִם וּמַלְכִּים יֵרֶד, שֶׁהָיָה מִמֶּנּוּ מִקְבֵּל אֶת הַחֹזֶק לְהַכְנִיעַ אֶת כָּל אוֹתֶם הָעַמִּים שֶׁל הָעוֹלָם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, (ישעיה מא) מִי הָעִיר מִמְּזֹרַח - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁלֹּא נָטַל הַתְּעוֹרְרוֹת אֵל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלּוּ מִמְּזֹרַח. מִשּׁוּם שֶׁרָאָה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁיּוֹצֵאת בְּבֹקֶר מִצֵּד הַמְּזֹרַח, נָטַל הַתְּעוֹרְרוֹת לִנְפִשׁוֹ שֶׁהוּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר, זֶה הוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּרָא אוֹתִי. עֶבֶד לוֹ כָּל הַיּוֹם הַהוּא. לַעֲרֵב רָאָה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנֶּאֱסַף [וְהִלְבֵּנָה יוֹצֵאת] וְהִלְבֵּנָה מֵאִירָה. אָמַר, זֶה הוּא וְדָאִי שֶׁשׁוֹלֵט עַל אוֹתָהּ הָעֲבוּדָה שֶׁעֲבַדְתִּי כָּל הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁהִנֵּה נִחְשָׁד לִפְנֵי וְלֹא מֵאִיר. עֶבֶד לוֹ כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא.

לְבֹקֶר רָאָה שֶׁהִלְכָה הַחֲשֶׁכָה וְהָאִיר צֵד הַמְּזֹרַח. אָמַר, וְדָאִי כָּל אֵלּוּ יֵשׁ עָלֵיהֶם מְלָךְ וְשִׁלִּיט שֶׁמִּנְהִיג אוֹתָם. כֵּיּוֹן שֶׁרָאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת תִּשׁוּקָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֵלָיו, אִזִּי הִתְגַּלָּה אֵלָיו וְדָבָר עִמּוֹ, שֶׁכְּתוּב צִדֵּק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ, שֶׁדָּבָר עִמּוֹ וְהִתְגַּלָּה עָלָיו.

רַבִּי יִצְחָק פְּתַח, (שם מה) דָּבָר צִדֵּק מִגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל. כָּל דָּבָרִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאֵת וְעוֹשֶׂה מִיִּשְׂרָאֵל. בְּמָה הוּא עוֹשֶׂה מִיִּשְׂרָאֵל? מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר בָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, לֹא הָיָה עוֹמֵד, וְהָיָה מִתְמוּטָט לְכָאן וּלְכָאן. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם: מָה לָּךְ שְׂאֵתָה מִתְמוּטָט? אָמַר לוֹ: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵינִי יָכוֹל לַעֲמֹד, שְׂאִין בִּי יִסּוֹד עַל מָה שְׂאֵתָקִים. אָמַר לוֹ: הֲרִי אֲנִי עֲתִיד לְהַעֲמִיד בְּךָ צְדִיק אֶחָד שֶׁהוּא אַבְרָהָם שִׂיֵּאֱהָב אוֹתִי. מִיָּד עֹמֵד הָעוֹלָם בְּקִיּוּמוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם. אֵל תִּקְרִי בְּהִבְרָאָם אֵלֶּה אַבְרָהָם. בְּאַבְרָהָם מִתְקִים הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, (ישעיה מה) מִגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהִנֵּה הַשִּׁיב הָעוֹלָם לְקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא: אוֹתוֹ אַבְרָהָם

עתיד הוא שִׁנְאוּ מִמֶּנִּי בְּנִים שִׁנְחִיבוּ אֶת הַמִּקְדָּשׁ וְיִשְׁרְפוּ אֶת הַתּוֹרָה. [נִיֵּא לְצִאֵת מִמֶּנּוּ וְשִׁמְעָאֵל. אָמַר לוֹ: הִנֵּה יִצְחָק! אָמַר לוֹ: עֲתִיד לְצִאֵת מִמֶּנּוּ עֲשׂוֹ הַרְשָׁע שִׁנְחִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיִשְׁרְף הַתּוֹרָה.] אָמַר לוֹ: עֲתִיד אָדָם אֶחָד לְצִאֵת מִמֶּנּוּ שֶׁהוּא יַעֲקֹב, וְיִצְאוּ מִמֶּנּוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׂבָטִים כָּלֵם צְדִיקִים. מִזֶּה הַתְּקִיָּם הָעוֹלָם בְּשָׁבִילוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב מִגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל.

רַבִּי אֱלֶעָזָר אוֹמֵר, הָרִי הָעֶרְנוּ, וְיִדְבֵּר, וְיִגְד, וְיֵאמֶר - כָּלֵם לְטַעֲמָם מִתְּפָרְשִׁים. וְיִדְבֵּר הוּא בְּגָלוֹי, דְּרָגָה חִיצוֹנָה, שְׂאִינָה דְּרָגָה פְּנִימִית כְּמוֹ אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת. וְזֶהוּ דְבַר צִדִּיק. וְיִגְד, הוּא רָמָז לְדְרָגָה פְּנִימִית עֲלִיוֹנָה שְׁשׁוֹלֶטֶת עַל הַדְּבוּר, וְזֶהוּ מִגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל. מִי הַמִּיִּשְׂרָאֵלִים? זֶה הַדְּרָגָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁיַּעֲקֹב שְׂרוֹי בָּהּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים צט) אֶתְּהָ כּוֹנֵנֶת מִיִּשְׂרָאֵל. וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב מִגִּיד וְלֹא כְּתוּב דּוֹבֵר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְהָרִי כְּתוּב (דְּבָרִים ד) וְיִגְד לָכֵם אֶת בְּרִיתִי? אָמַר לוֹ, כֵּן הוּא וְדָאִי, הִיא הַדְּרָגָה שְׁשׁוֹלֶטֶת עַל הַתַּחֲתוֹנָה שֶׁהִיא דְבַר צִדִּיק, וְהַכֹּל [בָּהּ] הוּא [נִיֵּא לְשִׁתֵּל הַפָּרִי] לְהַתְּבוֹנֵן [נִשְׁ] כָּאֵן. בֹּא רֵאָה, שְׂאֵף עַל גֵּב שֶׁהַדְּבוּר הוּא תַּחֲתוֹן, אֵל תֵּאמַר שְׂאִינוּ עֲלִיוֹן, אֲלֵא וְדָאִי הַדְּבוּר הוּא מִלֵּא מִן הַכֹּל וְהוּא דְרָגָה עֲלִיוֹנָה, וְסִימָן לְדְבַר - (שֵׁם לֵב) כִּי לֹא דְבַר רַק הוּא מְכֹס.

רַבִּי אֱלֶעָזָר הִיא הוֹלֵךְ לְבֵית חֲמִין, וְהָיוּ עֲמוּ רַבִּי חֵיָא וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חִזְקִיָּה. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, הִנֵּה רְאִיתִי שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל מַעֲלָה אֵינָה אֲלֵא כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר לְמַטָּה, שֶׁהָרִי הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל מַעֲלָה תִּלְוִיָּה בַּתְּשׁוּקָה שֶׁל מַטָּה [הַדְּבַר].

פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים פג) אֱלֹהִים אֵל דָּמִי לֵךְ אֶל תַּחֲרֹשׁ וְאֶל תִּשְׁקֹט אֵל. זֶה הִיא הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל מַטָּה כְּדִי לְשַׁלֵּט. אָמַר דָּוִד, אֱלֹהִים אֵל דָּמִי לֵךְ, לְהַעֲרִי אֶל הָעֲלִיוֹן וּלְהַתְּחַבֵּר אֶל הַקָּדוֹשׁ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם (שֵׁם) כִּי הִנֵּה אוֹיְבֵיךָ יִהְיֶינּוּ וְגו'. [וְכָתוּב] כִּי נִוְעָצוּ לִבִּי יַחֲדוּ עֲלֶיךָ בְּרִית יִכְרְתוּ. וּמִשּׁוּם כֵּן, אֱלֹהִים אֵל דָּמִי לֵךְ לְהַעֲרִי כְּלָפִי מַעֲלָה, שֶׁהָרִי אֵז מִתְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ וְקוֹשֵׁר אוֹתָהּ עִמָּה. וְכֵאֲשֶׁר נִקְשָׁרַת בְּיָמִין, אֵז נִשְׁבָּרִים הַשּׁוֹנְאִים, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת טו) וְיִמִּינָהּ ה' נִקְשָׁרַת בְּכַחַם יְמִינָהּ ה' תִּרְעָץ אוֹיְבֵי.

וְבֹא וְרֵאָה, בְּשַׁעַת שֶׁהַתְּחַבְּרוּ כָּל אוֹתָם הַמַּלְכִּים לְהִלָּחֵם בְּקָרֵב עַל אֲבָרְהָם, הַתְּעַצּוֹ לְהַעֲבִירוֹ מִן הָעוֹלָם, וְכִינּוּ שֶׁשְׁלֹטוֹ בְּלוּט בְּן אַחִיו שֶׁל אֲבָרְהָם, מִזֶּה הִלְכוּ, שְׁכָתוֹב וְיִקְחוּ אֶת לוֹט וְאֶת רַכְשׁוֹ בֶּן אַחִי אֲבָרָם וְיִלְכוּ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁדְּמוּתוֹ שֶׁל לוֹט הִיָּתָה דּוֹמָה לְאֲבָרְהָם, וּמִשּׁוּם כֵּן וְיִלְכוּ, שֶׁכָּל אוֹתוֹ הִקָּרֵב הִנֵּה בְּשָׁבִילוֹ.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאֲבָרְהָם הִנֵּה מוֹצִיא אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם מִעֲבוֹדַת זָרָה וּמִכְנִיס אוֹתָם לְעִבּוּדֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעוֹד, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָעִיר אוֹתָם בָּעוֹלָם כְּדִי לְגַדֵּל אֶת שְׁמוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם בָּעוֹלָם וּלְקָרֵב אוֹתוֹ לְעִבּוּדָתוֹ. וְסוּד הַדְּבַר - כִּינּוּ שֶׁאֲבָרְהָם הַתְּעוֹרֵר לְרִדְף אַחֲרֵיהֶם, אֵז אֱלֹהִים אֵל דָּמִי לֵךְ, עַד שֶׁהַכֹּל נִקְשָׁר לְאֲבָרְהָם. וְכִשְׁהַכֹּל נִקְשָׁר לְאֲבָרְהָם, אֵז נִשְׁבָּרוּ כָּל הַמַּלְכִּים מִלְּפָנָיו, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, שְׁכָתוֹב יְמִינָהּ ה' תִּרְעָץ אוֹיְבֵי וְגו'.

וּמִלְכֵי צִדִּיק מִלֵּךְ שְׁלֵם הוֹצִיא לָחֵם וְיִין. רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים עו) וַיְהִי בְּשֵׁלֶם סוּכּוֹ וְגו'. בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁעָלָה בְּרָצוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבֹרָא אֶת הָעוֹלָם, הוֹצִיא שְׁלֵהֶבֶת אַחַת שֶׁל הַמֶּאֱזוֹר שֶׁל הַנִּיצוּץ הַקָּשָׁה, וְנִשְׁפָּ רֹחַ בְּרוּחַ חֲשׂוּכָה וְשׁוֹרְפָת. וְהוֹצִיא מִתּוֹךְ צִדִּיק הַתְּהוֹם טָפָה אַחַת, וְחִבֵּר אוֹתָם יַחַד, וּבֹרָא בָהֶם אֶת הָעוֹלָם.

אוֹתָהּ הַשְׁלֵהֶבֶת עָלְתָה וְהַתְּעַטָּרָה בְּשִׁמְלָה, וְאוֹתָהּ הַטָּפָה עָלְתָה וְהַתְּעַטָּרָה בְּיָמִין. עָלוּ אֶחָד עִם אֶחָד, הַחֲלִיפּוֹ מִקּוֹמוֹת, זֶה לְצַד זֶה וְזֶה לְצַד זֶה. זֶה שִׁירָד עָלָה, וְזֶה שֶׁעָלָה לָרִד. נִקְשָׁרוּ זֶה עִם זֶה וְיִצְאָה מִבִּינֵיהֶם רֹחַ שְׁלֵמָה, וְאֵז אוֹתָם שְׁנֵי הַצִּדִּיקִים נִעְשׂוּ אֶחָד, וְנִתְּנָה בִּינֵיהֶם [הָרוּחַ] וְהַתְּעַטָּרִי הָאֶחָד עִם הָאֶחָד. וְאֵז נִמְצָא שְׁלֹם לְמַעֲלָה וְשְׁלֹם לְמַטָּה, וְהַדְּרָגָה הַתְּקִיָּמָה.

הַתְּעַטָּרָה הִיא עִם נְאִיו, וְנְאִיו עִם הִיא, וְאֵז עָלְתָה הִיא וְנִקְשָׁרָה בְּקִשְׁרָה שְׁלֵם. וְאֵז וּמִלְכֵי צִדִּיק מִלֵּךְ שְׁלֵם. מִלֵּךְ שְׁלֵם הוּא וְדָאִי מִלֵּךְ שְׁשׁוֹלֶט בְּשְׁלֵמוֹת. מִתִּי הוּא מִלֵּךְ שְׁלֵם? בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים, כְּשֶׁכָּל הַפָּנִים מְאִירוֹת.

[דְּבַר אַחֵר מִלְכֵי צִדִּיק מִלֵּךְ שְׁלֵם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא כְּהֵנָה מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר בְּרוּךְ אֲבָרָם לֵאמֹר עֲלִיוֹן. כִּינּוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרָכָת אֲבָרְהָם לְבִרְכַּת רְבוּנוֹ, אָמַר לוֹ אֲבָרְהָם: וְכִי מִקְדִּימִים בְּרָכָת הָעֶבֶד לְבִרְכַּת רַבּוֹ? מִזֶּה נִתְּנָה הַכְּהֵנָה לְאֲבָרְהָם, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קי) [נִאֵם ה'] לְאֲדֹנִי שֶׁב לִימִינִי. וְכְּתוּב אַחֲרָיו, נִשְׁבַּע ה' וְלֹא יִנָּחֵם אֶתְּהָ כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דְּבָרֵי מִלְכֵי צִדִּיק. שְׁכָתוֹב וְהוּא כֹהֵן לֵאמֹר עֲלִיוֹן, וְאֵין זָרְעוֹ כֹהֵן].

דְּבַר אַחֵר וּמִלְכֵי צִדִּיק - זֶה הָעוֹלָם הָאֲחֵרוֹן. מִלֵּךְ שְׁלֵם - זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. שֶׁהַתְּעַטָּר אֶחָד עִם אֶחָד בְּלִי פְרוּד שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יַחַד, וְאֶפְלוּ הָעוֹלָם הַתַּחֲתוֹן הוּא הַכֹּל, וְהוּא דְבַר אֶחָד. הוֹצִיא לָחֵם וְיִין - שְׁבּוֹ שְׁנֵי אֵלּוּ. וְהוּא כֹהֵן לֵאמֹר עֲלִיוֹן - מִשְׁמֵשׁ עוֹלָם נֶגֶד עוֹלָם. וְהוּא כֹהֵן - זֶה הַקָּדוֹשׁ. לֵאמֹר עֲלִיוֹן - הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וּמִשּׁוּם כֵּן צָרִיךְ הַכֹּהֵן לְבָרֵךְ אֶת הָעוֹלָם.

בא ראה, הברכות נוטל העולם התחתון הזה, כשמתחבר עם הכהן הגדול, ואז ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון. כך זה ודאי. כמו כן צריך הכהן למטה לקשר קשרים ולברך את המקום הזה, כדי שיתקשר הימין לקשר שני עולמות יחד. ברוך אברהם - סוד הדבר הוא תקון הברכות.

ברוך אברהם - כמו שאמרנו, ברוך אלה. לאל עליון - ה' אלהינו. קנה שמים וארץ - מלך העולם. והפסוק הזה הוא סוד הברכות. [ומשום כך] ויברכהו - ממטה למעלה. וברוך אל עליון [אשר מן צריך בידך], וברוך אל עליון - ממעלה למטה. ויתן לו מעשר מכל - להתדבק במקום שהקשר נקשר למטה.

בעודם הולכים פגש בהם רבי ייסא ויהודי אחד עמו. והיה אותו היהודי אומר, (שם כה) לדוד אליך ה' נפשי אשא. לדוד, וכי למה לא כתוב מזמור לדוד או לדוד מזמור? אלא בשביל דרגתו אמר דוד את התשבחת שאמר בשבילו. אליך ה' נפשי אשא, אליך ה' למעלה. נפשי, מי זו נפשי? [אשא] זה דוד, [הוא] הדרגה הראשונה שאמרנו. אשא - אעלה, כמו שנגמר (שם קכא) אשא עיני אל הקרים. משום שדוד היה משתדל כל ימיו להעלות את דרגתו להתעטר למעלה ולהתקשר שם בקשר שלם כראוי.

כמו כן (שם קג) לדוד ברכי נפשי את ה'. משום דרגתו אמר. ומה אמר ברכי נפשי את ה'? את - להתקשר בקשר למעלה. וכל ברכי, מי הם ברכי? אלו שאר חיות השדה שנקראות קרבים, כמו שנגמר (שיר ה) ומעי המו עליו. דבר אחר ברכי נפשי - בשבילו הוא אמר. את ה' - זו שלמות הכל. את ה' - הכלל של הכל.

אמר רבי אלעזר לרבי ייסא, ראיתי אותך שבאת עם השכינה והתחברת. אמר לו, כך זה ודאי. ושלש פרסאות שהלכתי עמה ואמרה לי כמה דברים מעלים, ואני שמרתי אותם ליום הזה, ולא ידעתי שהוא המאור שמאיר כמו שראיתי בעת.

אמר רבי אלעזר ליהודי ההוא, מה שמך? אמר לו, יועזר. אמר לו, יועזר ואלעזר [דבר אחד] יושבים יחד. ישובו על סלע אחד בשדה ההוא. פתח אותו היהודי ואמר, (ישעיה מג) אנכי אנכי הוא מלח פשעיד למעני וחטאתיך לא אפזר. מה הטעם פעמים אנכי אנכי?

אלא אחד בסיני, ואחד בשעה שברא את העולם, שכתוב (שמות כ) אנכי ה' אלהיך. זה הוא בסיני. ואחד כשברא את העולם, שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. הוא כדי להראות שאין פרוד בין מעלה ומטה.

מלח פשעיד, לא כתוב מעביר פשעיד אלא מוחה, כדי שלא יתראו לעולמים. למעני, מה זה למעני? משום אותם הרחמים שתלויים בי, שכתוב (דברים ד) כי אל רחום ה' אלהיך וגו'.

דבר אחר מלח פשעיד למעני - בא ראה, הרשעים של העולם עושים פגם למעלה, שפאשר אותם חטאים עולים, רחמים ואור עליון ויניקת הברכות לא יורדות למטה, והדרגה הזו אינה נוטלת ברכות שלמעלה להניק למטה. ומשום כך למעני, כדי שלא ימנעו ברכות להניק [לו] לכל. כמו כן, (שם לב) ראו עתה כי אני אני הוא. להראות שאין פרוד בין מעלה ומטה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כמו זה כשנמצאים צדיקים בעולם, מתעוררות ברכות לכל העולמות. פיון שבא אברהם, התעוררו ברכות לעולם, שכתוב ואברכה ויהיה ברכה. מה זה והיה ברכה? רמז שימצאו בגללו ברכות למעלה ומטה, שכתוב ונברכי בך וגו', וכתוב ואברכה מברכך.

בא יצחק והודיע לכל שיש דין ויש דין למעלה להפריע מן הרשעים, והוא עורר את הדין בעולם כדי שייראו מהקדוש ברוך הוא כל בני העולם. בא יעקב ועורר רחמים בעולם, והשלים את האמונה בעולם כראוי.

בימי אברהם מה כתוב? ומלכי צדק מלך שלם. שהתעטר הכסא במקומו, ואז נמצא מלך שלם ללא פגם כלל. הוציא לחם ויין - שהוציא מזונות וברכות לעולמות כלם כראוי. הוציא לחם ויין - שלא ימנעו הברכות מכל העולמות. הוציא - כמו שנגמר תוצא הארץ, מהדרגות שלמעלה מוציא מזונות וברכות לכל העולמות.

והוא כהן לאל עליון - שהכל נמצא בשלמות עליונה כראוי. להראות, כמו שהרשעים עושים פגם בעולם ומונעים ברכות, כך גם בשביל הצדיקים באות ברכות לעולם, ובגללם מתברכים כל בני העולם.

ויתן לו מעשר מכל, מה זה מעשר מכל? מאותם הברכות שיוצאות מכל, משום שהוא המקום שכל הברכות שיוצאות לעולם יוצאות משם. דבר אחר ויתן לו מעשר מכל - הקדוש ברוך הוא נתן לו מעשר, ומה הוא? זו הדרגה שכל פתחי האמונה והברכות של העולם עומדות בה, והיא מעשר, והיא אחת מעשרה, והיא עשרה ממאה. מכאן והלאה נכנס אברהם בקיום שלמעלה כראוי.

אמר לו רבי אלעזר, יפה אמרת. אמר לו רבי אלעזר, מה מעשיך? אמר לו, מלמד תינוקות במקומי. בעת בא רבי יוסי מכפר חנין לעיר, וסלקו אותם מאצלי, והושיבו אותם אצלו. והיו נותנים לי

כל בני העיר שָׁכַר כְּמוֹ אוֹתוֹ הַזְמַן שֶׁהִתְיַנּוּקוֹת הָיוּ אֲצִלִּי, וְהִסְתַּכְּלִתִי בַעֲצָמִי שֶׁלֹּא רָאוּ לִי לַהֲנוֹת מֵהֶם בְּחִנָּם, וְהִשְׁכַּרְתִּי עֲצָמִי עִם הַחֶכֶם [ההוא] הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּאֵן צָרִיד אֶת הַבְּרָכוֹת שֶׁל אָבָא.

קָמוּ. הִלְכוּ לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן [אַחֵר כֵּן], וְהָיָה יוֹשֵׁב וְלוֹמַד כָּל יוֹם לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. וְיוֹם אֶחָד הָיָה עֶסוֹק בְּנִטְיִלַת יָדִים לִפְנֵיו. אָמַר, כָּל מִי שֶׁלֹּא נוֹטֵל יָדָיו כְּרָאוּי, אֵף עַל גֵּב שֶׁנֶּעֱנֵשׁ לְמַעַלָּה - נֶעֱנֵשׁ לְמַטָּה. וְמָה עֲנִשׁוֹ לְמַטָּה? שְׁגוֹרִם לְעֲצָמוֹ עֲנִי. כְּמוֹ שֶׁעֲנִשׁוֹ כֵּן - כֵּן זֹכָה מִי שֶׁנוֹטֵל יָדָיו כְּרָאוּי, שְׁגוֹרִם לְעֲצָמוֹ בְּרָכוֹת שֶׁלְמַעַלָּה, שְׁשׁוּרוֹת הַבְּרָכוֹת עַל יְדוֹ כְּרָאוּי וּמִתְבָּרָךְ בְּעָשֶׂר.

אַחֵר כֵּן הִקְדִּים רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְרָאָה אוֹתוֹ שֶׁנוֹטֵל יָדָיו בְּמִים, וְנוֹטֵל יָדָיו בְּשַׁעוֹר רַב שֶׁל מִים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִלֹּא יָדָיו מִבְּרָכוֹתֶיךָ. וְכֵן הָיָה. מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהִלָּאָה הַתַּעֲשֶׂר וּמִצָּא אוֹצֵר, וְהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְנוֹתֵן מִזּוֹן לַעֲנִיִּים כָּל יוֹם, וְהָיָה שִׂמְחָה עִמָּהֶם, וּמִסְבִּיר לָהֶם בְּפָנִים מְאִירוֹת. קָרָא עָלָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן, (ישעיה מא) וְאַתָּה תִּגִּיל בָּהֶ' בְּקֹדֶשׁ וְגו'. <HEB>

<HEB> אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דָּבָר ה' אֶל אַבְרָם וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (שיר ז) אֲנִי לְדוּדִי וְעָלִי תִשׁוּקָתוֹ. הָרִי פְּרִשׁוּהָ, אֲבָל בְּהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁלְמַטָּה תִּמְצָא הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁלְמַעַלָּה, שֶׁהָרִי אֵין מִתְעוֹרֵר לְמַעַלָּה עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְמַטָּה, וְהַבְּרָכוֹת שֶׁלְמַעַלָּה לֹא נִמְצְאוּת אֶלָּא בָּמָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, וְאֵינוֹ רִיקוֹן.

מִנֵּין לָנוּ? מֵאַשְׁתֵּי עוֹבְדֵיהוּ שֶׁאָמַר לָהּ אֱלִישֶׁע (מלכים ב-ד) הַגִּידִי לִי מָה יֵשׁ לָךְ בְּבִיתִי. שֶׁהָרִי הַבְּרָכוֹת שֶׁלְמַעַלָּה אֵין שׁוֹרֹת עַל שֶׁלֶחַן רִיק וְלֹא בְּמִקּוֹם רִיק. מָה כְּתוּב? וְתֹאמַר אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כָּל בְּבִית כִּי אִם אֲסוּף שָׁמָּן. מָה זֶה אֲסוּף? אֶלָּא אֲמָרָה לוֹ, הַשַּׁעוֹר שֶׁל הַשָּׁמֶן הַזֶּה אֵינוֹ אֶלָּא כְּדִי מְשִׁיחַת אֲצִבַּע קִטְנָה.

אָמַר לָהּ, נִחְמַתִּנִּי, שֶׁהָרִי לֹא יִדְעָתִי אֵיךְ יִשְׁרוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁלְמַעַלָּה בְּמִקּוֹם רִיק, אֲבָל עֲכָשׁוּ שֵׁשׁ לָךְ שָׁמֶן, זֶהוּ מִקּוֹם שֶׁיִּמְצָאוּ בּוֹ בְּרָכוֹת. מִנֵּין לָנוּ? שֶׁכְּתוּב (תהלים קלג) כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב וְגו'. וּבִסּוּפּוֹ מָה כְּתוּב? (שם) כִּי שֶׁם צָוָה ה' אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם. וּבְמִקּוֹם הַזֶּה שׁוֹרֹת הַבְּרָכוֹת. [וְנִתְבָּאָר].

וְאִם תֹּאמַר, (שם) כִּטְל חֲרָמוֹן שִׁירָד עַל הַרְרֵי צִיּוֹן, וְלֹא כְּתוּב שֶׁמֶן אֶלָּא טֵל? אֶלָּא הוּא שָׁמֶן וְהוּא טֵל. אוֹתוֹ הַטֵּל הוּא שֶׁהֵטִיל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִהַשָּׁמֶן הָעָלִיוֹן. שְׁאוֹתוֹ הַשָּׁמֶן יוֹצֵא לְצַד הַיָּמִין.

שְׁנֵים הֵם - יָוֵן וְשָׁמֶן, וְהִלְכוּ לִשְׁנֵי צַדִּדִּים - הַיָּוֵן לְצַד שְׂמָאל, וְהַשָּׁמֶן לְצַד יָמִין. וּמִצַּד הַיָּמִין יוֹצֵא אוֹת בְּרָכוֹת לְעוֹלָם, וּמִשָּׁם נִמְשַׁחַת הַמַּלְכוּת הַקְּדוּשָׁה. וּמִשּׁוּם שֶׁהַשָּׁמֶן הָיָה נִתְקַן לְמַטָּה בְּרָאשׁוֹנָה, הַשָּׁמֶן מִזְמַן לְמַעַלָּה הִרְקַת הַבְּרָכוֹת.

בֹּא רֹאֵה, מִהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל הַשָּׁמֶן הַזֶּה שֶׁלְמַעַלָּה בֹּא לְהָרִיק עַל דָּוִד וּשְׁלֹמֹה לְהִתְבָּרָךְ [עַל] בְּנוֹ. מִנֵּין לָנוּ? שֶׁכְּתוּב וַיַּעֲמֵד הַשָּׁמֶן. כְּתוּב כָּאֵן וַיַּעֲמֵד, וְכְּתוּב שֶׁם (ישעיה יא) שָׁרֵשׁ יִשְׂרָאֵל עֲשֶׂר עֲלִידָה לְנֶס עַמִּים.

בֹּא רֹאֵה, מִשֶּׁלֶחַן שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים, שֶׁמֶשׁם יוֹצֵא אוֹת הַבְּרָכוֹת וּמִזּוֹן לְעוֹלָם, לֹא צָרִיד שֶׁיִּמְצָא רִיק אֲפָלוּ רָגַע אֶחָד, כְּדִי שֶׁלֹּא יִסְתַּלְקוּ מִשָּׁם הַבְּרָכוֹת. אֵף כֵּן לֹא מְבָרְכִים עַל שֶׁלֶחַן רִיק, שֶׁהָרִי הַבְּרָכוֹת שֶׁלְמַעַלָּה אֵין שׁוֹרֹת עַל שֶׁלֶחַן רִיק.

בֹּא רֹאֵה מָה כְּתוּב, אֲנִי לְדוּדִי וְעָלִי תִשׁוּקָתוֹ. אֲנִי לְדוּדִי בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כֵּן וְעָלִי תִשׁוּקָתוֹ. אֲנִי לְדוּדִי תִשׁוּקָתוֹ. אֲנִי לְדוּדִי לֹא מִקּוֹם בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כֵּן וְעָלִי תִשׁוּקָתוֹ. דָּבָר אַחֵר אֲנִי לְדוּדִי, שֶׁהָרִי שְׁנִינּוּ שֶׁשְׂכִּינָה לֹא נִמְצְאוּ עִם הַרְשָׁעִים. כִּיּוֹן שֶׁבֹּא הָאָדָם לְהִטָּהֵר וּלְהִתְקַרֵּב לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אִזּוֹ הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֲנִי לְדוּדִי - בְּתַחֲלָה, וְעָלִי תִשׁוּקָתוֹ - לְאַחֵר מִכּוֹ. בֹּא הָאָדָם לְהִטָּהֵר - מִטְּהָרִים אוֹתוֹ.

בֹּא רֹאֵה, אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁאַבְרָהָם רָדַף אַחֵר הַמַּלְכִּים הִלְלוּ וְהָרַג אוֹתָם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָיָה אַבְרָהָם תּוֹהָה. אָמַר, אוֹלִי חֵס וְחִלִּילָה גְרַעַתִּי אוֹתוֹ הַשָּׁכָר שֶׁהִיִּיתִי מַחֲזִיר בְּנֵי אָדָם אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחֲזִיתִי בָהֶם לְקָרֵב אוֹתָם אֵלָיו, וְכַעַת נִהְרָגוּ אֲנָשִׁים עַל יָדִי. מִיָּד אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵל תִּירָא אַבְרָם אֲנִכִּי מִגֵּן לָךְ שֶׁכָּרַךְ הַרְבֵּה מְאֹד וְגו'. שָׁכָר קִבַּלְתָּ עָלֵיהֶם, שֶׁהָרִי כָּלָם לֹא יִזְכּוּ לְעוֹלָמִים.

הָיָה דָּבָר ה' אֶל אַבְרָם בְּמַחֲזָה לְאָמַר, מָה זֶה בְּמַחֲזָה? אֶלָּא בְּאוֹתוֹ הַמְרָאָה, הַדְּרָגָה שֶׁכָּל הַדְּמִיוֹת נִרְאוּת בָּהּ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רֹאֵה, טָרָם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם, הָיְתָה דְרָגָה אַחַת מִדְּבָרֵת עֲמוֹ, וּמִי הַמַּחֲזָה הַזֶּה? שֶׁכְּתוּב (במדבר כד) מַחֲזָה שְׂדֵי יַחֲזָה. כִּיּוֹן שֶׁנִּמּוֹל, הָיוּ כָּל הַדְּרָגוֹת שׁוֹרֹת עַל הַדְּרָגָה הַזֹּאת, וְאִזּוֹ דָּבָר עֲמוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שמות ו) וְאִרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בָּאֵל שְׂדֵי. וְטָרָם שֶׁנִּמּוֹל, לֹא הָיוּ אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שׁוֹרֹת עָלָיו לְדָבָר.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֵנָּה בְּתַחֲלָה כְּתוּב וַיִּרָא ה' אֶל אַבְרָם, וְכְּתוּב וַיִּסַּע אַבְרָם הַלּוֹךְ וַיִּסּוֹעַ הִנֵּגְבָה, וְכְּתוּב וַיָּבֹן שֶׁם מִזְבֵּחַ. הֵנָּה כָּאֵן אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעָלִיוֹנוֹת. וְכַעַת אוֹמְרִים, שֶׁטָרָם שֶׁנִּמּוֹל לֹא הָיָה אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעָלִיוֹנוֹת שׁוֹרֹת עַל הַדְּרָגָה הַזֹּאת לְדָבָר עֲמוֹ?

בֹּא רֹאֵה, בְּתַחֲלָה נִתַּן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲכָמָה לְאַבְרָהָם לְדַעַת אֶת הַחֲכָמָה לְהַדְּבִק בּוֹ, וַיִּדַּע אֶת סוּד הָאֵמוּנָה, אֲבָל לְדָבָר עֲמוֹ לֹא הָיְתָה אֶלָּא הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּאת לְבִדָּה. כִּיּוֹן שֶׁנִּמּוֹל, כָּל הַדְּרָגוֹת הָעָלִיוֹנוֹת הָיוּ שׁוֹרֹת עַל הַדְּרָגָה הַזֹּאת הַתַּחְתּוֹנָה כְּדִי לְדָבָר עֲמוֹ, וְאִזּוֹ הַתַּעֲלָה אַבְרָהָם בְּכָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.



בא ראה, טרם שנמול האדם, לא נאחז בשמו של הקדוש ברוך הוא. כיון שנמול, נכנס בשמו ונאחז בו. ואם תאמר, אברהם שנאחז בו טרם שנמול? כך היה, שנאחז בו ולא כראוי, שהרי מתוך האהבה העליונה שאהב אותו הקדוש ברוך הוא קרב אותו, אחר כך צנה אותו שנימול ונתנה לו הברית, הקשר של כל הדרגות העליונות. הברית - הקשר לקשר הכל יחד להכליל זה עם זה. הברית - הקשר שהכל נקשר בו. ומשום כך, טרם שנמול אברהם, דבורו לא היה עמו אלא במחזה, כמו שנתבאר.

בא ראה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא נברא אלא על הברית, כמו שנאמר ב"ר"א שיית, ברא אלהים. והינו [ברית] שעל הברית קים הקדוש ברוך הוא את העולם, וכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. שהרי הברית היא הקשר שהיום והלילה לא נפרדים.

אמר רבי אלעזר, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, על תנאי היה: שפאשר יבאו ישראל, אם יקבלו את התורה - פה, ואם לא - הריני מחזירכם לתהו ובהו. והעולם לא התקיים עד שעמדו ישראל על הר סיני וקבלו תורה, ואז התקיים העולם.

ומאותו היום והלאה, הקדוש ברוך הוא בורא עולמות, ומי הם? זווגי בני האדם. שהרי מאותו הזמן הקדוש ברוך הוא מזוג זווגים ואומר: בת פלוני לפלוני. ואילו הם העולמות שהוא בורא. בא ראה, אנכי מגן לך, אנכי - זו היא הדרגה הראשונה שנאחז בה בתחלה.

#### סדרי תורה

אחר הדברים האלה וגו' - אלו דברי תורה, שכתוב (דברים ה) את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם. מה להלן דברי תורה - אף כאן דברי תורה. אחר שהשתדל אדם בעולם הזה בדברים האלה, הקדוש ברוך הוא מבשר לו ומקדים לנשמה שלום [בשורות טובות], זהו שכתוב אל תירא אברהם אנכי מגן לך, מכל המינים הרעים של הגיהנם.

שכר הרבה מאד, משום שכל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה, זוכה ונוחל ירשת נחלה בעולם הבא, ככתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש. מה זה ייש? [זה ייש מאין שלש עשרה נהרות אפרסמון סהור [מדות] שנותנים לו ירשה עליונה בעולם הבא [נ"א זה העולם הבא]. ואצותיהם אמלא - בעולם הזה, מעשר וכל טוב של העולם.

מי שהולך לימין - זוכה לעולם הבא, ומי שהולך לשמאל - הנה עשר בעולם הזה [שיש שמאל קדוש ויש שמאל טמא. וזה הוא שאמרנו, מי שמתעסק בתורה, נותנים לו ארץ ימים בעולם הבא ונותנים לו עשר וכבוד בעולם הזה, שנאמר (משלי ג) ארץ ימים בימינה וגו'. ומי שיירצה שיהנה הגוף בעולם הזה ולא מתעסק בתורה ובמעשים טובים, נותנים לו עשר בעולם הזה מצד השמאל, מצד היצר הרע, ובעשר הזה עושה רע ויורש גיהנם. ואם תאמר, וכי אין בעולם הזה עשר מצד הקדשה? כן, שכל המקיים את התורה מעני, סופו לקימה מעשר, וזהו עשר טוב שמצד הקדשה].

כשברא משה רבי אבא, היה מכריז: מי רוצה עשר ומי רוצה ארץ חיים בעולם הבא, יבא וישתדל בתורה. היו מתפנסים אליו כל העולם. היה רוק אחד בשכונתו. יום אחד בא אליו. אמר לו: רבי, אני רוצה לעסק בתורה כדי שיהיה לי עשר. אמר לו: הנה ודאי. אמר לו: מה שקמך? אמר לו: יוסי. אמר לתלמידיו שיקראו לו רבי יוסי בעל העשר והפסוד. ישב והתעסק בתורה.

לימים היה עומד לפניו. אמר לו: רבי, איפה העשר? אמר: נשמע מזה שלא עשה לשם שמים. נכנס לחדרו, שמע קול אחד שהיה אומר: אל תעניש אותו [שוב אליו], שיהיה איש גדול. שב אליו. אמר לו: שב, בני, שב, ואני נותן לך עשר.

בינתיים בא איש אחד וכלי של פז בידו. הוציא אותו ונפל אור בבית. אמר לו: רבי, אני רוצה לזכות בתורה ואני לא זכיתי, ורוצה מי שישתדל בתורה בשבילי, שהרי יש לי עשר רב שהשאיר לי אבי, שכאשר ישב על שלחנו היה מסדר עליו שלשה עשר כוסות מאלו, ואני רוצה לזכות בתורה ואני נותן עשר.

אמר לאותו הרוק: תשתדל בתורה, וזה נותן לך עשר. נתן לו אותו הכוס של הפז. קרא עליו רבי אבא: (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז. ישב ולמד בתורה, והאדם ההוא היה נותן לו עשר. לימים נכנסה חמדת התורה למעיו. יום אחד היה יושב והיה בוכה. מצא אותו רבו שהיה בוכה. אמר לו: על מה אתה בוכה? אמר לו: ומה אני מניח את חיי העולם הבא בשביל זה? איני רוצה אלא לזכות אצלי. אמר: עכשו מזה נשמע שהנה עשה לשם שמים.

קרא לאותו האיש, אמר לו: טל את עשרך ותן אותו ליתומים ועניים, ואני נותן לך חלק יתר בתורה בכל מה שאני לומד. החזיר לו רבי יוסי אותו הכוס של פז, ועד היום לא סר שמו, ומבניו בן פזי, והינו רבי יוסי בן פזי, וזכה לכמה תורה הוא ובניו [משום שלמד תורה]. שאין לך שכר טוב בעולם כמי

שלומד תורה ומקנים אותה.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר וגו'. בכל מקום שכתוב בתורה במחזה, זה השם שהתגלה לאבות, ומי הוא? שדי"י, שנאמר (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, כמו שנאמר (במדבר כד) אשר מחזה שדי יחזה. וזה המראה שכל המראות העליונות נראים מתוכו. כמו המראה הזה שכל הדמיות נראות בו והכל אחד. מראה ומחזה הוא אחד. זה תרגום וזה לשון הקדש.

אמר רבי יוסי, רבים הם בתורה, ועל כן היתה רשות לאונקלוס לתרגם באותה הלשון שגלה הקדוש ברוך הוא בתורה, והלשון הזה היא נסתרת מהמלאכים העליונים. במחזה, [שהנה] שהיה נסתר מהמלאכים העליונים שאינם יודעים בזה כשמדבר עם אברהם.

מה הטעם? משום שאברהם לא היה מהול, והיה ערל סתום בשר, ומשום כך היה מסתיר מהם בלשון תרגום. כמו כן בבלעם, שכתוב אשר מחזה שדי יחזה. יחזה, נסתר היה הדבר מתוך מלאכי השרת כדי שלא יהיה להם פתחון פה שהקדוש ברוך הוא מדבר עם אותו הערל הטמא, שהרי המלאכים הקדושים אינם [קוראים] נזקקים ללשון תרגום.

אם תאמר שלא יודעים - והרי גבריאל למד את יוסף שבעים לשון, והתרגום הוא אחד משבעים לשון? אלא ידוע יודעים, אבל שנינו שלא נזקקים, שאין חוששים ואין מתבוננים עליו, שהרי הוא מאוס לפניהם מכל שאר הלשונות.

ואם תאמר, שהואיל והוא מאוס מן המלאכים העליונים, למה תרגם אונקלוס את התורה בלשון זה, וינתן בו עזיאל את המקרא? אלא מאוס הוא לפניהם, וכך צריך! שאין קנאה למלאכים העליונים עם ישראל יותר, ועל כן תרגום תורה ומקרא כך, ואינו מאוס, שהרי בכמה מקומות כתב הקדוש ברוך הוא בתורה כך.

ומשום כך הוא נסתר מתוך המלאכים העליונים הקדושים. ועל כן התגלה לאברהם בדרך נסתר, שלא ישגיחו בו המלאכים הקדושים, ולא יהיה להם פתחון פה שהקדוש ברוך הוא התגלה על איש ערל. מתי התגלה לו בהתגלות של מלאכים עליונים? באשר נתן לו ברית קיום הקדש, שכתוב וידבר אתו אלהים לאמר. אלהים - השם של הקדש, ולא כתוב במחזה השם בהתגלות.

לאמר, מה זה לאמר? לאמר ולהכריז בכל לשון שלא תהיה במקסה, לא בלשון אחרת, אלא בלשון שכלם מדברים בה, שיכולים לומר זה לזה ולא יכולים לקטרג ולומר פתחון פה, ועל כן וידבר אתו אלהים לאמר. אלהים ולא מחזה, משום שהיה מכניס אותו לברית קיום הקדש וקרוב אותו אליו.

רבי יהודה אמר, משום כך הה"א לא נתנה לו עד שנמול. מה הטעם? שהיא ממש נקראת ברית. ועל כן, כיון שנקנס בברית, אז נתנה לו האות ה"א, שכתוב אני הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים ולא יקרא עוד שמך אברהם וגו'.

אחר הדברים האלה. רבי חייא היה הולך לראות את רבי אלעזר. פגש אותו רבי חגאי. אמר לו, הדרך הזה שמתקנת לפני מר, לאן הולכת היא? אמר לו, לראות את רבי אלעזר. אמר לו, וגם אני אלך עמך? אמר לו, אם תוכל להבין להשפיל למה שתשמע - לך, ואם לא - שוב לאחוריד. אמר לו, שלא יחשש מור לזה, שהרי אני שמעתי כמה סודות של תורה ויכלתי לעמוד בהן.

פתח רבי חגאי ואמר, מה שכתוב (במדבר כח) את קרבני לחמי לאשי וגו', את קרבני - זה קרבן הבשר שנקרב לכפר דם על דם, בשר על בשר, משום שכל הקרבנות לא נקרבים אלא הבשר לכפר על הבשר.

וכך שמעתי, אם אדם חטא - בהמה מה חטאה שהקדוש ברוך הוא אמר (ויקרא א) אדם כי יקריב מכם קרבן וגו'! למה? אלא הקדוש ברוך הוא עשה את רוח בני אדם ואת רוח הבהמה, והפריד זו מזו, ומשום כך (קהלת ג) רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה וגו'. ודאי נפרדים זה מזה.

בטרים שחטא אדם מה כתוב? (בראשית א) ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע וגו', וכתוב לכם יהיה לאכלה, ולא יותר! כיון שחטא והיצר נשאב לגופו, ובכל אותם התולדות עשה דין, ואחר בא נח וראה שהנה הגוף נבנה מהמקום של היצר הרע, הקריב קרבן כמו שהקריב אדם, מה כתוב? (שם ח) וירח ה' את ריח הניחח וגו', וכתוב כי יצר לב האדם רע מנעריו. אמר הקדוש ברוך הוא, מכאן והלאה, הואיל והגוף נשאב מאותו היצר הרע, יתענג הגוף כמו שראוי לו, יאכל בשר. כירק עשב נתתי לכם את כל.

כשאוכל בשר, מאותו הבשר מתענג הבשר שלו, ומתעריבים זה עם זה ומתגדל ממנו הגוף, ומאותו הענג הגוף חוטא בכמה חטאים. אמר הקדוש ברוך הוא, הבשר כפרה על הגוף. בשר אוכל, ובשר מתרבה ממנו, ובו חטא. משום כך בשר לכפר על גופו, והבשר שאוכל עושה דם לגוף [משום כך הדם

שְׁנֵשָׁאָר מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר שְׁאוּכָל, הַבֶּשֶׂר עוֹשֶׂה לַגּוֹף דָּם]. מִשּׁוּם כֵּן, הַדָּם שֶׁנִּשְׁאָר מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר בַּחוּץ, מִתְעַדָּה לְכַפֵּר עַל הַדָּם שֶׁנִּעְשָׂה מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר שָׁלוּ, שְׁכֵתוֹב (וַיִּקְרָא יוֹ) כִּי הַדָּם הוּא בְּנֶפֶשׁ זִכְכָּר.

כֵּתוֹב קֶרְבָּנִי, וְכֵתוֹב קֶרְבָּנְכֶם, שְׁכֵתוֹב (שֵׁם א) תִּקְרִיבוּ אֶת קֶרְבָּנְכֶם. מִה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלֶּא קֶרְבָּנִי - כְּמוֹ שְׁלָמִים שְׁבָאִים עַל שְׁלוֹם. קֶרְבָּנְכֶם - כְּמוֹ חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת שְׁבָאִים עַל חֲטָא וְאַשָׁם. מִשּׁוּם כֵּן, (בַּמִּדְבָּר כח) אֶת קֶרְבָּנִי - בֶּשֶׂר. לַחֲמִי - לֶחֶם וְיֵינִי. רֵיחַ - זֶה הַקְטָרֶת. נִיחָחִי - זֶה נַחַת רוּחַ שְׁעוֹשֶׂה הַכֶּהֱן בְּרִצּוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ, וְהַלְוִיִּם בְּרִצּוֹן שֶׁל שִׁיר וְשִׁבְחָה.

תִּשְׁמְרוּ לַהֲקָרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, מִה זֶה בְּמוֹעֲדוֹ? אִם תֵּאמַר בְּכָל יוֹם בִּבְקָר וּבִעֶרֶב, מִה זֶה בְּמוֹעֲדוֹ? [נִי"א מִה אוֹמֵר שֶׁהוּא מוֹעֲדוֹ?] אֵלֶּא הַמוֹעֵד שֶׁשּׁוֹלֵט בְּאוֹתָהּ עֵת רִצּוֹן, הַרְצוֹן שֶׁנִּמְצָא לְמַעַלָּה בַּדְרָגָה יְדוּעָה. וְעַל כֵּן כֵּתוֹב בְּמוֹעֲדוֹ.

כְּשֶׁנִּקְרַב הַקֶּרֶב. הַכָּל נוֹטִילִים חֵלֶק, וּמִתְפַּאֲרוֹת הַקְּלָפוֹת לְכָל צֶדֶד, וְהַיְחָד נִקְרַב וּמִתְנַחֵד, וְהַמֵּאוֹרוֹת מֵאִירִים, וְנִמְצָא רִצּוֹן בְּכָל הַעוֹלָמוֹת, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּסוּד שֶׁל יְחִיד אֶחָד כְּרֵאוֹ. בָּא רַבִּי חֵינְיָ וְנִשְׁקָא אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ, נֹאֶה אֶתָּה, בְּנִי, מִמֶּנִּי לְלֶכֶת וְלִרְאוֹת אֶת סִבְרַת פְּנֵי הַיָּמִים. [עוֹד פִּתַּח וְאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא רַבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבֶן מֵאִסוֹ הַבּוֹנִים] [נִי"א לָמָּה דָּוִד הַמֶּלֶךְ יָרַשׁ הַמְּלָכוֹת? שֶׁהוּא הַרְבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבֶן מֵאִסוֹ הַבּוֹנִים].

הַלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו, רָאָה אוֹתָם יוֹשְׁבִים עַל הַשֶּׁעַר. אָמַר לוֹ לְשִׁמְשׁ, לֵךְ וְאָמַר לָהֶם, הַכֶּסֶף הַזֶּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה עֶמּוּדִים מִה הוּא כָּל אֶחָד [הַכָּל אֶחָד]? אָמְרוּ לוֹ, לֵךְ וְאָמַר לוֹ לָמָּה, שְׁלֹשָׁה לְחָנִם אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא הַרְבִּיעִי, אֶבֶן מֵאִסוֹ הַבּוֹנִים. אָמַר לוֹ, לֵךְ וְאָמַר לָהֶם, שְׁאִיפָה מֵאִסוֹ בּוֹ דָּוִד שֶׁהוּא אָמַר אֶבֶן מֵאִסוֹ הַבּוֹנִים.

הַחֲזִיר רַבִּי חֵינְיָ אֶת רֹאשׁוֹ לְרַבִּי חֲנַנִי, וְאָמַר לוֹ, הַשְׁמַעֲתָ בָּזֶה דְּבָרִי? אָמַר, שְׁמַעֲתִי בַּפִּסּוּק הַזֶּה שְׁכֵתוֹב (שִׁיר א) "בְּנִי "אֲמִי "נִחְרוּ בִּי שְׁמוֹנִי וְגו', שֶׁהַפִּסּוּק הַזֶּה אָמַר אוֹתוֹ שְׁלֹמֹה, וְעַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ הוּא נֶאֱמַר, כְּשֶׁדָּחִי אוֹתוֹ הָאֲחִים שָׁלוּ מֵהֶם.

וְעוֹד שְׁמַעֲתִי, מִה רָאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵתֵת מְלָכוֹת לִיהוֹדָה מִכָּל אֶחָיו? אֵלֶּא אוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ חֲקוּקוֹת בּוֹ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן כְּבוֹד לְשְׁמוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּן יָרַשׁ אֶת הַמְּלָכוֹת. וְעוֹד שְׁמַעֲתִי, יְהוּדָה - הִנֵּה אוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ וְדָאִי. ד' אֵינְנָה לָמָּה? אֵלֶּא זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּקְשָׁר בְּשְׁמוֹ מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שְׁכֵתוֹב (הוֹשֵׁעַ ג) וּבִקְשׁוֹ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִיד מִלִּבָּם וְגו'. הִנֵּה דָּוִד קָשׁוּר בְּשְׁמוֹ. וְעוֹד, שֶׁהוּא קָשׁוּר שֶׁל תִּפְלִין וְדָאִי, ד' דָּוִד הַמֶּלֶךְ [ד' קָשׁוּר שֶׁל תִּפְלִין וְדָאִי], וּמִשּׁוּם כֵּן דָּוִד נִקְשָׁר בְּשְׁמוֹ.

נִכְנְסוּ. כֵּינּוּ שְׁנֵכְנִסוּ, יִשְׁבּוּ לִפְנֵי. שֶׁתֵּק רַבִּי אֶלְעָזָר וְהֵם שֶׁתֵּקוּ. נִכְנַס רַבִּי אֶלְעָזָר לְחִדְרוֹ, וְשָׁמַע קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹמֵר: לֵךְ וְאָמַר לָהֶם מִה שֶׁהֵם רוֹצִים, שֶׁהָיָה הֵם כְּשָׂרִים. חֲזַר אֵלֵיהֶם. אָמַר לָהֶם, אִם יֵשׁ מִי שְׁשָׁמַע דְּבָרִי - שְׁאִמַּר לִי. אָמְרוּ לוֹ, אֲנוּ מַחְכִּים לְהִיּוֹת מוֹאֲרִים מִתּוֹךְ הַצַּחוֹת שֶׁל הַמֵּאוֹר הַעֲלִיּוֹן, וּלְהַבִּין וּלְהַשְׁכִּיל.

פִּתַּח וְאָמַר, (חֲבִקוּק ב) וְה' בְּהִיכַל קִדְשׁוֹ הִס מִפְּנֵי כָּל הָאָרֶץ. כְּשֶׁרָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם, הִסְתַּפֵּל בְּתוֹךְ הַמַּחֲשָׁבָה סוּד הַתּוֹרָה וְרָשָׁם רְשׁוּמִים, וְלֹא הָיָה זָכוֹל לַעֲמֹד, עַד שֶׁבָּרָא הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהָיָה הֵיכָל פְּנִימִי עֲלִיּוֹן וְסוּד נִסְתָּר, וְשֵׁם נִרְשָׁמוּ וְהַצִּטִּירוֹ הָאוֹתִיּוֹת בְּחֻקֵּי הַתְּשׁוּבָה.

כֵּינּוּ שֶׁזֶה נִבְרָא, הָיָה מִסְתַּפֵּל בְּהִיכַל הַזֶּה, וְרוֹשֵׁם לִפְנֵי צִיּוּרִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, שְׁכֵתוֹב הִס מִפְּנֵי כָּל הָאָרֶץ. רָשָׁם לִפְנֵי רְשׁוּמִים וְצִיּוּרִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. רָצָה לִבְרֹא שְׁמִים, מִה עָשָׂה? הִסְתַּפֵּל בְּאוֹר הָרֹאשׁוֹן וְהִתְעַטֵּף בּוֹ וּבָרָא שְׁמִים, שְׁכֵתוֹב (תְּהִלִּים קד) עֹטָה אוֹר כְּשֶׁלֹּמָה, וְאַחֵר כֵּן נוֹטָה שְׁמִים כְּפִירְעָה.

הִסְתַּפֵּל לַעֲשׂוֹת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, עָשָׂה הֵיכָל אַחֵר וְנִכְנַס בּוֹ, וּמִמֶּנּוּ הִסְתַּפֵּל וְרָשָׁם לִפְנֵי אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת לְמִטָּה וּבָרָא אוֹתוֹ. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וְה' בְּהִיכַל קִדְשׁוֹ הִס מִפְּנֵי כָּל הָאָרֶץ. ה"ס מִפְּנֵי - ה"ס רָשָׁם לִפְנֵי כָּל הַנִּקְדוּת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם שְׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה בְּחֻשְׁבוֹן ה"ס. שְׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה הֵן. וְכֵלֶן רָשָׁם לִפְנֵי כְּשֶׁבָרָא אֶת הָעוֹלָם. מִשּׁוּם כֵּן כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ אֵלֶּא לְאוֹתָם שְׁיֻדְעִים דְּרָכֵינוּ וְהוֹלְכִים בָּהֶם בְּדֶרֶךְ אֱמֶת כְּרֵאוֹ.

בִּינְיָתִים שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִמָּם, בָּאָה אֵשׁ וְהַקִּיפָה אוֹתוֹ, וְהֵם יִשְׁבּוּ בַחוּץ. שְׁמַעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹמֵר: אִי קְדוֹשׁ, הִבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרִי, בְּכָל אוֹתָם הַחֲדָרִים שֶׁל פְּנֵי הַזָּקוֹן, הָעֶלֶם הַקְדוֹשׁ [הַעֲלָמָה הַקְדוֹשָׁה] שֶׁנִּמְסְרוּ הַמִּפְתָּחוֹת שֶׁלָּהֶם בְּיָדוֹ, וְכֵלֶם מִתְקַנְנִים לָךְ וּלְאוֹתָם שֶׁבִשְׁבִּילְךָ. וּבְחִיף הַקְדוֹשִׁים, כָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם נִגְלִיָּה וְנִשְׁמָחָה בָּךְ.

כְּשֶׁאֵלָּה רָאוּ כֵּן, הִזְדַּעְזְעוּ, וּפָחַד רַב נָפַל עֲלֵיהֶם. אָמְרוּ, אֵינְנוּ רְאוּיִים לָזֶה, נִצָּא מִכָּאן וְנִלְךָ לְדִרְכֵינוּ. [הִלְכוּ]. יִשְׁבּוּ שֵׁם כָּל אוֹתוֹ יוֹם וְלֹא יִכְלוּ לִרְאוֹת אוֹתוֹ, וְאָמְרוּ, אִין רִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּשְׁבַּב כָּאן. יִצָּאוּ מִשָּׁם וְהִלְכוּ.

בְּעוֹדֵם הוֹלְכִים, פִּתַּח רַבִּי חֵינְיָ וְאָמַר, (שֵׁם קג) בְּרָכּוֹ ה' מִלְּאֲכֵינוּ גִבְרִי כַח עֹשֵׂי דְבָרֵינוּ וְגו'. אֲשַׁרְיָהֻם

ישראל מכל שאר העמים של העולם, שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל שאר העמים ועשה אותם חלקו ונחלתו, ועל כן נתן להם תורה קדושה, משום שכלם היו ברוצח אחד על הר סיני והקדימו עשיה לשמיעה.

כיון שהקדימו עשיה לשמיעה, קרא הקדוש ברוך הוא לפמליה שלו. אמר להם, עד כאן אתם הייתם יחידים לפני בעולם, מפאן והלאה הנה בני בארץ חברים עמכם בכל. אין לכם רשות לקדש את שמי עד שישראל יתחברו עמכם בארץ, וכלכם תהיו אחד חברים לקדש את שמי, משום שהקדימו עשיה לשמיעה כמו שעושים המלאכים העליונים ברקיע, שפתוב ברכו ה' מלאכיו גברי כח עש"י דברו לשמיעה בקול דברו. עשי דברו בהתחלה, ואחר כך לשמע.

דבר אחר ברכו ה' מלאכיו - אלו אותם הצדיקים בארץ שהם חשובים לפני הקדוש ברוך הוא כמלאכים העליונים ברקיע, משום שהם גבורי כח שמתגברים על יצרם כגבור טוב שמתגבר על שונאו. לשמע בקול דברו - שזוכים בכל יום לשמע קול מלמעלה בשעה שמצטרכים.

פעת מי יכול לעמוד עם אותם שהם קדושים עליונים? אשרי אותם שיכולים לעמוד לפניהם. אשרי אותם שיכולים [למי שיוכל] להנצל מלפניהם. השגחתו של הקדוש ברוך הוא עליהם בכל יום. איך אנו יכולים להכנס לפניהם? ועל זה כתוב (שם סה) אשרי תבחר ותקרב, וכתוב (שם פד) אשרי אדם עוז לו בך וגו'. (עד כאן סתרי תורה).

זהר

ויאמר אברהם אדני יהו' ה מה תתן לי. אדנ"י - אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. אלהים - יו"ד ה"א וי"ו ה"א [אלהים יהוה בנקוד אלהים]. אלא סוד הדבר - חבור של שני עולמות יחד, העולם התחתון והעולם העליון.

מה תתן לי ואנכי הולך עירי, שאין לי בן. ולמדנו, שכל מי שאין לו בן בעולם הזה נקרא עירי, כמו שנאמר (ויקרא כ) עיריים יהיו. ואברהם, על מה אמר הדבר הזה שאמר מה תתן לי? כפיכח לא האמין בקדוש-ברוך-הוא?

אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא, אנכי מגן לך - בעולם הזה, שדרך הרבה מאד - בעולם הבא. מיד התעורר אברהם בסוד החכמה ואמר מה תתן לי, שהרי ידעתי שלא מקבל שכר להכנס לעולם ההוא אדם שלא מוליד בן. ועל זה אמר מה תתן לי ואנכי הולך עירי. שהרי לא תתן לי, שלא זכיתי בו. מפאן שאדם שלא זוכה בבנים בעולם הזה, לא זוכה בעולם ההוא להכנס לתוך הפרגוד.

ואברהם היה רואה באצטגנינות שלו שלא יוליד. מה כתוב? ויוצא אותו החוצה וגו'. [אמר לו הקדוש ברוך הוא, צא מאצטגנינות שלך. אברהם אינו מוליד. אברהם מוליד] אמר לו הקדוש ברוך הוא, אל תסתכל בזה, אלא בסוד של שמי יהיה לך בן. זהו שפתוב כה יהיה זרעך. הסוד של השם הקדוש שממש נקשר לו עם זה [בן] ולא מהצד האחר.

כה - שהוא השער לתפלה, בה ימצא ברכה, בה ימצא אדם את בקשתו. כה - אותו הצד שבא מצד הגבורה, שהרי מצד הגבורה בא יצחק. ואותו צד הגבורה נקרא כ"ה, שממש באים פרות ופרות לעולם, ולא מהצד שלמטה של כוכבים ומזלות.

אז והאמן בה'. נדבק למעלה ולא נדבק למטה. והאמן בה', ולא בכוכבים ומזלות. והאמן בה' - שהבטיח לו שירבה את שכו' לעולם הבא. והאמן בה' - באותה הדרך שנתנה לו, שממש גבא לו זרע להוליד בעולם. ויחשבה לו צדקה. ויחשבה לו - שאף על גב שהיא דין, כאלו היא רחמים ה"כה" הזאת. דבר אחר ויחשבה לו צדקה - שקשר קשר עליון בתחתון לחברם יחד.

בא ראה, הנה העירו, אברהם מוליד - אברהם אינו מוליד. וכי תאמר שהנה הוליד את ישמעאל בעודו אברהם? אלא הבן ההוא שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא, לא הוליד אותו בעודו אברהם, שהרי בעודו אברהם הוליד למטה. כיון שנקרא אברהם ונכנס בברית, אז הוליד למעלה. ומשום כך אברהם אינו מוליד בקשר עליון, אברהם מוליד כמו שאמרנו, ונקשר למעלה ביצחק.

ויהי אברהם בן תשעים שנה ותשע שנים וגו'. רבי אבא פתח, (שמואל-ב כב) כי מי אל מבלעדי ה' ומי צור וגו'. דוד המלך אמר את הפסוק הזה, כי מי אל מבלעדי ה' - מי הוא השליט או הממנה שיכול לעשות דבר מבלעדי ה'? אלא מי שהצטוה מעם הקדוש ברוך הוא, משום שכלם אין עומדים ברשותם ולא יכולים לעשות דבר. ומי צור - ומי הוא התקף שיכול לעשות תקף וגבורה מעצמו מבלעדי אלהינו? אלא כלם ביד הקדוש ברוך הוא, ולא יכול לעשות דבר, רק מרשותו.

דבר אחר כי מי אל מבלעדי ה' - שהקדוש ברוך הוא הכל ברשותו, ולא כמי שנראה במראה הכוכבים והמזלות, שכלם מראים דבר, והקדוש ברוך הוא מחליפו לגנון אחר. ומי צור זולתני אלהינו, הרי פרושה שאין ציר כמו שהקדוש ברוך הוא, שהוא ציר שלם, עושה ומציר דמות בתוך דמותו,

ומשלים את אותה הדמות בכל תקונה, ומכניס בו נפש עליונה, שדומה לתקון העליון, משום כך אין ציר כמו הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, מאותו הזרע של אדם, כשמתעוררת תשוקתו לנקבתו, ונקבתו מתעוררת אליו, אז מתחברים שניהם יחד, ויוצא מהם בן אחד שכלול משתי דמיות כאחד, משום שהקדוש ברוך הוא ציר אותו בציר שנקלל משניהם. ועל כן צריך אדם לקדש את עצמו בזמן ההוא, כדי שימצא הדמות ההיא בציר שלם כראוי.

אמר רבי חייא, בא ראה, כמה גדולים הם מעשיו של הקדוש ברוך הוא, שהרי האמנות והציר של האדם היא כמו העולם, ובכל יום ויום הקדוש ברוך הוא בורא עולמות, ומזוג זוגים כל אחד ואחד כראוי לו, והוא ציר את דמיותם טרם בואם לעולם.

בא ראה, שאמר רבי שמעון, כתוב זה ספר תולדות אדם, וכי ספר הזה לו? אלא פרשוה, שהקדוש ברוך הוא הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו'. איך הראה לו? אם תאמר שראה ברוח הקדש שהם עתידים לבא לעולם כמי שראה בחכמה מה יבא לעולם - לא כך, אלא ראה בעין את כלם, ואותה הדמות שעתידים לעמד בה בעולם, את כלם הוא ראה בעין. מה הטעם? משום שמיום שנברא העולם, כל הנפשות העתידות לעמד בבני האדם, כלן עומדות לפני הקדוש ברוך הוא באותה הדמות ממש שעתידות לעמד בה בעולם.

כמו כן כל אותם הצדיקים, אחר שיוצאים מן העולם הזה, כל הנפשות עולות, והקדוש ברוך הוא מזמן להם דמות אחרת להתלבש בה כמו שהיו בעולם הזה. משום כך כלם עומדים לפניו, וראה אותם אדם הראשון בעין.

ואם תאמר, שאחר שראה אותם לא עמדו בקיומם - בא ותראה, כל דברי הקדוש ברוך הוא הם בקיום ועומדים לפניו עד שיוֹרְדִים לעולם. כמו זה כתוב (דברים כט) כי את אשר ישנו פה וגו'. הרי פרשוה, שכל בני האדם שעתידים להיות בעולם, כלם נמצאו שם.

כאן יש להסתכל, שהרי כתוב את אשר איננו פה וגו', ומשמע אלו [כלם] שיצאו מאותם שעמדו שם, משום שכתוב עמנו היום, ולא כתוב עמנו עומד היום. אלא ודאי [כאן] כלם עמדו שם, אלא שלא נראו לעין, משום כך כתוב עמנו היום אף על גב שלא נראו.

ואם תאמר, מה הטעם לא נראו כאן כמו שנראו לאדם הראשון שראה אותם עין בעין, והרי כאן ראו יותר? אלא כאן, כשנתנה תורה לישראל, מראה אחר ודרגות עליונות. היו רואים ומסתכלים עין בעין, והיו משתוקקים להסתכל ולראות בכבוד רבונם, ומשום כך ראו את הכבוד העליון של הקדוש ברוך הוא לבדו ולא מאחר.

ועל כן, כל בני האדם שעתידים לעמד בעולם, כלם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא באותן הדמיות ממש שעתידים לעמד בהן. זהו שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך וגו'. גלמי ראו עיניך, מה הטעם? משום שדמות אחרת עליונה היתה כזה, ומשום כך כתוב (שם יח) ומי צור זולתי אלהינו, מי הציר הטוב שציר [שכולל] הכל [זה עם זה] כמו הקדוש ברוך הוא.

דבר אחר כי מי אלוה - זה סוד הדבר, שהרי אל הוא כלל שנקלל מכל הדרגות. ואם תאמר שאל הנה היא דרגה אחרת, משום שכתוב (שם ז) ואל זעם בכל יום? בא ראה, שהרי אין אל מבצעדי ה' שאינו לבדו, ולא נפרד לעולמים, ועל כן כתוב (שמואל ב כב) כי מי אל מבצעדי ה' וגו'. ומי צור וגו', שהרי צור אינו לבדו, אלא הכל אחד, ככתוב (דברים ד) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים וגו'.

בא ראה, שטרם שנמול אברהם, היה מדבר עמו מתוך מחזה לבדו, כמו שנאמר, שכתוב הנה דבר ה' אל אברהם במחזה וגו'. במחזה - באותו המראה, הדרגה שכל הדמיות נראות בה, כמו שנאמר. והמחזה הזה הוא סוד הברית.

ואם תאמר שמשום כך נקרא מחזה, משום שהיא הדרגה המראה שכל הדמיות נראות בה ואז נקראת מחזה - הרי אמרת בראשונה, שטרם שנמול אברהם, לא היה מדבר עמו, רק הדרגה הזו שאין שורים עליה הדרגות האחרות, ועקשו אמרת במחזה - המראה של כל הדרגות העליונות הוא, והרי טרם שנמול כתוב הנה דבר ה' אל אברהם במחזה.

אלא הדרגה הזו היא המראה של כל הדרגות העליונות, ובמראה של הדרגות העליונות נתקנה. ואף על גב שבאותו הזמן אברהם לא היה מהול - הדרגה הזו במראה של הדרגות העליונות היא, ובכל אותם הגונים עומדת, והמראה של אותם הגונים עומד תחתיה. אחד מימין - גון לבן, ואחד משמאל - גון אדם, אחד שכלול מכל הגונים. והוא המראה שכל הגונים העליונים עומדים עליו. ועל זה במראה הנה עמד על אברהם ודבר עמו, ואף על גב שלא נמול. כיון שנמול מה כתוב? וירא ה' אל אברהם.

בא ראה, בבבלעם [אמר] כתוב מחזה שדי, ובאברהם כתוב מחזה סתם. מה בין זה לזה? אלא מחזה שדי אלו שלמטה [שנצאו] ממנו, והם המראה שלו. מחזה סתם, מחזה זה הוא ה' [של כל מראה] שכל הדמיות העליונות נראות בו. ומשום כך כתוב באברהם מחזה סתם, ובבבלעם מחזה שדי.

ועל כן, טרם שנמול אברהם, היתה לו הדרגה הזו כפי שאמרנו. כיון שנמול, מיד וירא אליו ה' וגו'. נראו כל [שאר] הדרגות על הדרגה הזו, והדרגה הזו דברה עמו כראוי בשלמות. ואברהם נקשר מדרגה לדרגה, ונכנס לברית הקדש כראוי בשלמות.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ח)

שכינה נקראת אות ברית מצד של צדיק יסוד עולם. זאת אות הברית - בסיני. [בין] העמוד האמצעי, ובין בני ישראל - נצח הוד. אות - זה צדיק. היא - זו שכינה. (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים - מכתר עד העמוד האמצעי, שאין שם בכל מקום אלא מצד האות ו', ואין שביעי אלא מצד האות י', עטרה על ראשו. ההכמה העליונה היא אות, ההכמה התחתונה היא אות, ותקנו למול לשמנה ששם היא חכמה עד היסוד, לקבל בהם י' קטנה להעלותה עד הכתר להיות עטרה על ראשם, ותקנו לשם הערלה בכלי ועפר, לקיים ונחש עפר לחמו: ע"כ מההשמטות.

בא ראה, כיון שנמול אברהם, נצא מהערלה, ונכנס לברית הקדושה, והתעטר בעטרה קדושה, ונכנס בברית שהעולם עומד עליה, ואז התקיים העולם בגללו, משום שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה"א בראם, באברהם, והכל עומד בסוד אחד. ובשעה שהקדוש ברוך הוא הראה לאדם את כל אותם הדורות של העולם, וראה אותם כל אחד ואחד, כל דור ודור, כלם עומדים בגן העדן באותה הדמות שצתידים לעמד בה בעולם הזה.

ובא וראה, הרי נתבאר, כיון שראה את דוד שאין בו חיים כלל, תמה, והוא נתן לו משלו שבעים שנים. משום כך היו לו לאדם תשע מאות ושלשים שנים, ואותם השבעים עלו לו לדוד. והדבר הזה הוא סוד של חכמה, שלדוד אין [ימים] פרט לשבעים השנים מאדם הראשון. והכל הוא סוד של חכמה. וכל מה שלמטה, הכל הוא בסוד של מעלה.

ובא וראה, בכל אותן הדמיות של הנשמות של העולם, כלם לפנינו זוגות זוגות. לאחר מכן, כשבאים לעולם הזה, הקדוש ברוך הוא מזוג זוגים.

אמר רבי [יהודה] יצחק, הקדוש ברוך הוא [מזוג זוגים ואומר] אומר בת פלוני לפלוני. אמר רבי יוסי, מה זה אומר, והרי כתוב (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש? אמר רבי יהודה, תחת השמש כתוב, שונה למעלה.

אמר רבי יוסי, מה כאן הפרוץ, והרי אמר רבי חזקיה אמר רבי חייא, באותה שעה ממש שיוצא אדם לעולם, בת זוגו מזמנת לו? אמר רבי אבא, אשרי הצדיקים שנשמותיהם מתעטרות לפני המלך הקדוש טרם יבאו לעולם. שכן שנינו, בשעה שהיה הקדוש ברוך הוא מוציא נשמות לעולם, כל אותן הרוחות והנשמות, כלן כלילות זכר ונקבה שמחברות יחד.

ונמסרות בידי אותו הממנה השליח שנתמנה על הריונות בני האדם, ושמו לילה. ובשעה שיוצאות ונמסרות בידיו, נפרדות, ולפעמים זה מקדים לפני זה, ומוריד אותם בבני האדם. וכשמיגיע [מכה] זמן זוגם, הקדוש ברוך הוא שמפיר אותן הרוחות והנשמות מחבר אותן כבראשונה ומכריז עליהם. וכשמתחברים, נעשים גוף אחד ונשמה אחת, זמין ושמאל כראוי, ומשום כך אין כל חדש תחת השמש. ואם תאמר, הרי שנינו שאין זוג אלא לפי מעשי ודרכי האדם - כך זה ודאי! שאם זוכה ומעשיו כשרים, הוא זוכה להתחבר עם אותו שלו כמו שיצא.

אמר רבי חייא, מי שמעשיו כשרים, באיזה מקום יבקש [יושב] את זוגו? אמר לו, הרי שנינו, לעולם ימכר אדם וכו' וישא בת תלמיד חכם, [ד"א ובא ראה] שתלמיד חכם פקדון רבונו נפקד בידו. שנינו בסוד המשנה, כל אותם שבאו בגלגול של נשמות, יכולים להקדים ברחמים את זוגם. ועל זה העירו החכמים, אין נושאים נשים במועד, אבל מקדשים, שמא יקדמנו אחר ברחמים. ויפה אמרו אחר בדיק. ועל כן קשים הזוגים לפני הקדוש ברוך הוא. ועל כל פנים ודאי כתוב כי ישרים דרכי ה'.

רבי יהודה שלח לרבי אלעזר. אמר, הרי סוד הדבר דעתי, אותם שבאו בגלגול נשמות - מאיזה מקום להם יש זוג? שלח לו, כתוב (שופטים כא) מה נעשה להם לנותרים לנשים וגו'. וכתוב וחספתם לכם וגו'. פרשת בני בנימין מוכיחה, ועל זה שנינו שמא יקדמנו אחר ברחמים. [וכי אותו אחר אין לו בת זוג? אבל תמצא זה כמו אדם שנשא בת זוג ולא היו לו ממנה בנים ומת, יבא אחיו ויניבם את אשתו ויולד לו ממנה בן. הבן הזה הוא המת שנשמתו חזרה לעולם, זה הוא האחר שאין לו בת זוג אלא אמו. וזה הוא שמא יקדמנו אחר ברחמים, שיכול להקדים אחר לשא את אשתו של זה ברחמים ובתפלה. ואף על גב שאמרתי לך שיכולים להקדים אחר ברחמים, לא יכול אלא אם (הוא) בעלה הוא

רשע והוא צדיק].

אמר רבי יהודה, [כעת] זה הוא ודאי שקשים הזווגים לפני הקדוש ברוך הוא. אשרי חלקם של ישראל שהתורה מלמדת אותם את דרכי הקדוש ברוך הוא, וכל הנסתרות והגנוזים שגנוזים לפניו. ודאי כתוב (תהלים יט) תורת ה' תמימה וגו'. אשרי חלקו של מי שמשתדל בתורה ולא נפרד ממנה, שקל מי שנפרד מן התורה אפילו שעה אחת, כמי שנפרד מחיי העולם, שכתוב (דברים ל) כי היא חייך וארך ימך, וכתוב (משלי ג) ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך.

ויהי אברהם בן תשעים שנה וגו'. רבי יוסי פתח, (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם וירשו ארץ וגו'. אשריהם ישראל מכל שאר העמים, שהקדוש ברוך הוא קרא להם צדיקים. שלמדנו, מאה ועשרים [וחמש] ושמנה אלפים בעלי כנפים שהולכים וטסים את כל העולם, ושומעים קול ואוזנים את אותו הקול.

כמו ששינו שאלו לך דבר בעולם שאין לו קול והולך וטס ברקיע. ואוזנים בו בעלי כנפים, ומעלים את אותו הקול [לרבוים] שאומרים [בעלי הדין] ודנים אותו הן לטוב הן לרע, שכתוב (קהלת י) כי עוף השמים יליך את הקול וגו'.

מתי דנים את אותו הקול? רבי חייא אמר, בשעה שבו אדם שוכב וישן ונשמתו יצאה ממנו, והיא מעידה בבו האדם, ואז דנים את אותו הקול. זהו שכתוב (מיכה ז) משכבת חיקך שמר פתחי פיך. מה הטעם? משום שהיא מעידה באדם. רבי יהודה אומר, כל מה שאדם עושה בכל יום, נשמתו מעידה בו באדם בלילה.

למדנו, אמר רבי אלעזר, בתחלת השעה הראשונה בלילה, כשנוסף [שיוצא] היום ונכנס השמש, בעל המפתחות שממנה על השמש נכנס בתריסר שעות שפתוחים ביום. אחר שנקנס בכלם, כל אותם השערים הסתומים [הפתוחים], הפרו עומד ומתחיל להכריז. עומד מי שעומד ואוחז את אותם המפתחות. אחר שסיים הפרו, כל אותם שומרי העולם מתפנסים ועולים, ואין מי שפוח [פה] פתחון פה והכל שוקטים. אז מתעוררים הדינים שלמטה, והולכים ומשוטטים בעולם, והלבנה מתחילה להתאיר.

ובעלי היבבה תוקעים ומיללים. תוקעים שנית. אז מתעוררת שירה ומזמרים לפני רבוים. כמה בעלי מגנים עומדים במקומם ומעוררים דינים בעולם. אז בני האדם יושנים, והנשמה יוצאת ומעידה עדות ומתחייבת בדין. והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם אדם, והנשמה שבה למקומה.

בחצות הלילה, כשהצפרים מתעוררות, צד הצפון מתעורר ברוח, עומד במקומו השרביט שבצד הדרום, ומכה באותה הרוח ושוקט ומתבסס. אז מתעורר הקדוש ברוך הוא במנהגיו להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן.

באותה שעה. אשרי חלקו של אדם שעומד להשתעשע בתורה, שהרי הקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שבגן עדן, כלם מקשיבים לקולו. זהו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא מושיע עליו חוט אחד של חסיד שיהיה [תמיד] שומר בעולם, שהרי עליונים ותחתונים שומרים אותו. זהו שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

אמר רבי חזקיה, כל מי שמשתדל בשעה הזו בתורה, ודאי יש לו חלק תמיד בעולם הבא. אמר רבי יוסי, מה הטעם תמיד? אמר לו, כך למדנו, שכל חצות לילה, כשמתעורר הקדוש ברוך הוא בגן עדן, כל הנטיעות של הגן משקים יותר מאותו הנחל שנקרא נחל קדומים, נחל עדנים, שאין פוסקים מימיו לעולמים. כביכול אותו שעומד ומשתדל בתורה, כאילו אותו הנחל מוריק על ראשו ומשקה אותו בתוך אותם הנטיעות שבגן עדן. [אמר רבי יוסי] ולא עוד, אלא הואיל וכל הצדיקים שבתוך גן העדן מקשיבים לו, שמים לו חלק באותה השקאת הנחל. נמצא שיש לו חלק תמיד בעולם הבא.

רבי אבא היה בא מטבריה לבית טרונא שלחמיו, ורבי יעקב בנו היה עמו. נפגשו בכפר טרשא. כשרצו לשכב, אמר רבי אבא לבעל הבית: יש כאן תרנגול? אמר לו בעל הבית: למה? אמר לו: משום שאני קם בחצות הלילה ממש.

אמר לו: לא צריך, שהרי סימן יש לי בבית - שהמשקל הזה שלפני מטתי, אני ממלא אותו במים, ומטפטף טפה טפה. ובחצות הלילה ממש מתרוקנים כל המים, ומתגלגל הגלגל [הדבוק] הזה ונוהם, ונשמע קולו בכל הבית. ואז הוא חצות הלילה ממש.

וזקן אחד היה לי שהיה קם בכל חצות לילה ומשתדל בתורה, ומשום כך עשה את זה. אמר רבי אבא: ברוך הרחמן ששלחני לכאן. בחצות הלילה נהם אותו הגלגל [הדבוק]. כמו רבי אבא ורבי יעקב, ושמעו את אותו האיש שהיה יושב בירכתי הבית וישני בגני עמו, והיה אומר, כתוב (תהלים קיט) חצות

לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך. מה ראה דוד שהוא אמר חצות לילה ולא בחצות הלילה?  
אלא חצות לילה - ודאי לקדוש-ברוך-הוא אמר כך. וכי כך נקרא הקדוש ברוך הוא? כן, שהרי חצות  
לילה ממש הקדוש ברוך הוא נמצא וסיעתו, ואז היא השעה שנכנס לגן העדן להשתעשע עם הצדיקים.

אמר רבי אבא לרבי יעקב, ודאי נשתתף עם השכינה ונתחבר יחד. קרבו וישבו עמו. אמרו לו, אמר  
דבר פיד, שיפה אמרת, מנין לך זה? אמר להם, דבר זה למדתי מסבי. ועוד היה אומר, ששלש [שתחלת]  
השעות הראשונות של הלילה, כל הדינים שלמטה מתעוררים והולכים ומשוטטים בעולם.

ובחצות הלילה ממש הקדוש ברוך הוא מתעורר בגן עדן, והדינים שלמטה אין נמצאים. וכל  
המנהגים שלמעלה בלילה, אין נמצאים אלא בחצות הלילה ממש. מנין לנו? מאברהם, שכתוב  
(בראשית יד) ויחלק עליהם לילה. במצרים - (שמות יב) ויהי בחצי הלילה. ובמקומות רבים בתורה כך  
נמצא. ודוד היה יודע.

[ומה] ומנין היה יודע? אלא כך אמר הזקן, שמלכותו תלויה בזה [הלילה], ועל זה עומד בשעה הזו  
ואומר שירה, ולכן קרא לקדוש-ברוך-הוא חצות לילה [ממש] אקום להודות לך וגו', שהרי כל הדינים  
תלויים מכאן, ודיני המלכות נמצאים מכאן. ובאותה השעה נקשר דוד בה, וקם ואמר שירה. בא רבי  
אבא ונשקו. אמר לו, ודאי כך הוא. ברוך הרחמן ששלחני לכאן.

בא ראה, הלילה הוא דין בכל מקום, והרי הקמנו את הדברים, וכך הוא ודאי, והרי הערתי לפני  
רבי שמעון. אמר אותו הקלד בנו של אותו האיש, אם כך, למה כתוב חצות לילה? אמר לו, הרי נאמר  
שבחצות הלילה מתעוררת מלכות השמים.

אמר, אני שמעתי דבר. אמר לו רבי אבא, אמר בני טוב, שהרי דבר פיד יהיה קול המאור. אמר,  
אני שמעתי, שהרי הלילה הוא דין המלכות, ובכל מקום הוא דין. וזה שאמר חצות, משום שיונקת  
בשני גוונים [חצות] - בדין וחסד. וודאי שהמחצית הראשונה היא דין, שהרי במחצית האחרת היא  
מאירה פניה בצד החסד, ועל כן חצות לילה כתוב ודאי.

קם רבי אבא ושם ידו בראשו וברך אותו. אמר, ודאי חשבתי שאין נמצאת חכמה, רק באותם  
הצדיקים שזכו בה. כעת ראיתי שאפלו ילדים בדור של רבי שמעון זכו לחכמה עליונה. אשריך רבי  
שמעון! אוי לדור שאתה תסתלק ממנו! ישבו עד הבקר והתעסקו בתורה.

פתח רבי אבא ואמר, ועמדו כלם צדיקים וגו'. הדבר הזה הרי בארוהו החברים, מה הטעם כתוב  
(ישעיה ס) ועמדו כלם צדיקים, וכי כל ישראל הם צדיקים? והרי כמה רשעים יש בישראל, כמה  
חוטאים וכמה רשעים שעוברים על מצוות התורה.

אלא כך שנה בסוד המשניות: אשריהם ישראל שעושים קרבן של רצון לקדוש-ברוך-הוא,  
שמקריבים את בניהם לשמונה זמים לקרבן, וכשנמולים, נכנסים לחלק הטוב של הקדוש ברוך הוא,  
שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. וכיון שנכנסו בחלק הזה של הצדיק, הם נקראים צדיקים. ודאי  
כלם צדיקים.

ועל כן לעולם יירשו ארץ, ככתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם, וכתוב זה השער לה'  
צדיקים יבאו בו, אותם שנמולו ונקראים צדיקים. נצר מטעי - נצר מאותם הנטיעות שנטע הקדוש  
ברוך הוא בגן עדן. הארץ הזו היא אחת מהן, ועל כן יש לישראל חלק טוב לעולם הבא, וכתוב (שם לו)  
צדיקים יירשו ארץ. (ישעיה ס) לעולם יירשו ארץ, מה זה לעולם? כמו שבארנו במשנתנו, והרי הדבר  
הזה נתבאר בין החברים. [ולמדנו, מה ראה הכתוב שלא נקרא אברהם עד עתה?] [נ"א בא ראה,  
הקדוש ברוך הוא לא קרא לאברהם אברהם עד עתה, מה הטעם? אלא כך בארנו, שעד עתה לא נמול,  
וכשנמול, התחברה בו ה"א הזו ושרתה בו]. אלא כך בארנו, שעד עכשו לא נמול, וכשנמול, התחבר  
לה"א הזו והשכינה שרתה בו, ואז נקרא אברהם.

והינו מה שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. וישנה בה' בראם, וישנה  
בהבראם. מה אומרים? אלא זה חסד וזו השכינה, והכל יורד יחד, והדבר לא קשה, וזה וזה היה.

אמר רבי יעקב לרבי אבא, הה' הזו של הבראם היא קטנה, וה' של הלה' (דברים לב) - גדולה. מה  
בין זה לזה? אמר לו, זו שמטה, וזה יובל, ויש ששונים שהכל אחד. שפאשר מאירה מהצדיק, אז  
עומדת בשלמות ונ"א גדולה, שהרי מוארת פראוי. ופעמים שלא עומדת בשלמות ויונקת מצד האחר,  
אז ה"א קטנה. ומשום כך לפעמים שהלכנה עומדת בשלמותה, ולפעמים בחסרונה, ובפניה נמצא  
ונודע, והכל יפה, וזה הוא ברור הדבר.

אמר רבי אבא, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מפל שאר העמים ונתן להם  
אות הברית הזו, שכל מי שיש בו אות הברית הזו, אין יורד לגיהנם אם הוא שומר אותו פראוי, שאין  
מכניס אותו לרשות אחרת ולא משקר בשם המלך. שכל מי שמשקר בזה, כמי שמשקר בשמו של



הקדוש ברוך הוא, שכתוב (הושע ה) ב'ה' בגדו כי בנים זרים ילדו.

עוד אמר רבי אבא, בזמן שהאדם מעלה את בנו להכניסו לביתו, קורא הקדוש ברוך הוא לפמליא שלו ואומר, ראו איזו בריה עשיתי בעולם! באותה השעה מזדמן [לו] אליהו, וטס את העולם בארבע טיסות ומזדמן לשם, ועל זה שנינו שצריך אדם לתקן פסא אחר לכבודו, ויאמר: זה הפסא של אליהו. ואם לא, אינו שורה שם. והוא עולה ומעיד לפני הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, בראשונה כתוב (מלכים א יט) מה לך פה אליהו וגו', וכתוב קנא קנאתי לה' אליהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'. אמר לו, חידך, שבכל מקום שהרשם הקדוש הזה ירשמו אותו בני בבשרם, אתה תזדמן לשם. והפה שהעיד שישראל עזבו, הוא יעיד שישראל מקימים את הברית הזו. והרי שנינו, על מה נענש אליהו לפני הקדוש ברוך הוא? על שאמר לשון הרע על בניו.

בינתיים בא אור היום, והיו אומרים דברי תורה. קמו ללכת, אמר לו אותו האיש, במה שעסקתם בלילה הזה השלימו. אמרו, מה הוא? אמר לו, שתראו למחר את פניו של בעל הברית, שהרי אשתי בקשה את הבקשה הזו מכאן, ומילת הברית של בני שנוולד לי - למחר תהיה ההלואה שלו. אמר רבי אבא, זו היא בקשה של מצוה, ונשב לראות את פני השכינה.

חכו כל אותו היום. באותו הלילה כנס אותו האיש את כל אוהביו, וכל אותו הלילה התעסקו בתורה, ולא היה מי שישן. אמר להם אותו האיש, בבקשה מכאן, כל אחד ואחד יאמר דבר חדש בתורה.

פתח אחד [רבי אבא] ואמר, (שופטים ה) בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'. מה ראו דבורה וברק שפתחו בפסוק הזה? אלא כך שנינו, אין העולם מתקיים אלא על הברית הזו, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. שהרי שמים וארץ על זה קיימים. משום כך, כל זמן שישראל מקיימים את הברית הזו, חקות שמים וארץ עומדים בקיומם. וכל זמן שחם ושמים מבטלים את הברית הזו, אין שמים וארץ מתקיימים, ואין נמצאות ברכות בעולם.

בא ראה, לא שלטו שאר העמים על ישראל אלא כשבטלו מהם את הברית הזו. ומה בטלו מהם? שלא נפרעו ולא נתגלו. ועל זה כתוב (שמואל א יב) ויעזבו בני ישראל את ה' וגו' וימזכר אתם בגד סיסרא. ויעזבו את ה' ממש. עד שבאה דבורה ונדבה את כל ישראל לדבר הזה, אז נכנעו שונאיהם תחתיהם.

והינו מה ששנינו, שאמר הקדוש ברוך הוא ליהושע, וכי ישראל הם אטומים ולא נפרעו ולא התגלו ולא מקיימים את בריתי, ואתה רוצה להכניסם לארץ ולהכניע את שונאיהם? (יהושע ה) שוב מל את בני ישראל שנית. ועד שנפרעו ונתגלתה הברית הזו, לא נכנסו לארץ ולא נכנעו שונאיהם. אף כאן, כיון שהתנדבו ישראל באות הזו, נכנעו שונאיהם תחתיהם וחזרו הברכות לעולם. זהו שכתוב בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'.

קם אחר, פתח ואמר, (שמות ד) ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו. את מי? את משה. אמר לו הקדוש ברוך הוא, וכי אתה הולך להוציא את ישראל ממצרים ולהכניע מלך גדול ושלטן, ואתה שכחת ממך את הברית, שבנד לא נמולו מיד - ויבקש המיתו.

למדנו, ירד גבריאל בשלהבת של אש לשורף אותו, ונרמז לנחש אחד שורף לשאף אותו לתוכו. למה נחש? אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה הולך להרג את הנחש הגדול והחזק, ובנד לא נמולו! מיד נרמז לנחש אחד להרג אותו, עד שראתה צפורה ומלה את בנה ונצול. זהו שכתוב ויתקח צפורה צר. מה זה צר? אלא רפואה. ומה הרפואה? שכתוב ויתקח את ערלת בנה. שנמצא בה רוח הקדש.

קם אחר ואמר, (בראשית מה) ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר וגו'. וכי למה קרא להם, והרי הם היו קרובים אליו? אלא בשעה שאמר להם אני יוסף אחיכם, תמהו שראו אותו במלכות עליונה. אמר יוסף, המלכות הזו, משום זה הרוחתי אותה. גשו נא אלי ויגשו, שהראה להם את ברית המילה. אמר, זו גרמה לי את המלכות הזו, משום ששמרתי אותה.

מכאן למדנו, שמי ששומר את אות הברית הזו, המלכות שמונה לו. מנין לנו? מבעי, שכתוב (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר. שיצרו היה מתגרה בו, עד שנשבע שבועה ושמר את הברית הזו, משום כך זכה שיצאו ממנו מלכים שליטים על כל שאר המלכים, והמלך המשיח שנקרא בשמו של הקדוש ברוך הוא.

פתח אחר ואמר, כתוב (תהלים כז) אם תחנה עלי מחנה וגו'. כך שנינו, בזאת אני בוטח, מה זה בזאת? זו אות הברית המזמנת תמיד אצל אדם, ונרמזה למעלה. ומשום כך נאמר בזאת, כמו שכתוב זאת אות הברית, זאת בריתי, והכל בדרך אחת. ושנינו, זה וזאת הם בדרך אחת ולא נפרדים. ואם תאמר, אם כך, הרי שאר בני האדם כך, למה דוד בלבדו ולא אחר? אלא משום שהיא אחוזה בו ונרמזה בו, והיא פתח המלכות.

בא ראה, משום שאת הזאת הוא לא שמר אותה דוד המלך כראוי, המלכות העברה ממנו כל אותו הזמן. וכך למדנו, הזאת הוא נרמזה במלכות שלמעלה, ונרמזה בירושלים, הקריה הקדושה. באותה השעה שדוד עבר עליה, יצא קול ואמר: דוד, במה שנקשרת תנותר. אותך טורדים מירושלים, והמלכות תוסר ממך. מנין לנו? שכתוב (שמואל-ב יב) הנני מקים עליך רעה מביתך. מביתך במדיק. וכך היה. במה שעבר עליו נענש. ומה דוד המלך כן - שאר בני העולם על אחת כמה וכמה.

פתח אחר ואמר, (תהים צד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. למדנו, במה זוכים ישראל שאינם יורדים לגיהנם כמו שאר העמים עובדי עבודה זרה, ואין נמסרים בידי דומה? [אלא] באות הוא.

שכך למדנו, בשעה שאדם יוצא מן העולם הזה, כמה קבוצות של (מלאכי חבלה) מחבילים נפקדים עליו. מרימים עינים וראים את האות הוא, שהיא ברית הקדש, ונפרדים ממנו, ואינו נתן בידי דומה לרדת לגיהנם. שכל מי שנמסר בגדו, ודאי יורד לגיהנם. ומהאות הוא פוחדים עליונים ותחתונים, והדינים הרעים אין שולטים בו באדם אם הוא זוכה לשמר את הברית הוא, משום שהוא נאחז בשמו של הקדוש ברוך הוא.

כיון שדוד המלך לא שמר את אות הברית הוא כראוי, העברה ממנו המלכות, ונטרד מירושלים. מיד פחד, כי סבר שיורידו אותו מיד, וימסרו אותו בגד דומה וקמות בעולם ההוא, עד שהתבשר עליו, שכתוב (שמואל-ב ב) גם ה' העביר חטאתך לא תמות. באותה השעה פתח ואמר, לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי.

פתח אחר ואמר, מה זה [שכתוב] שאמר דוד (שם טו) והראני אתו ואת נהוי? [מהו והראני אתו ואחר כך ואת נהוי?] מי יכול לראות את הקדוש ברוך הוא? אלא כך שנינו, בשעה שהיא שגור עליו אותו הענש, ודוד ידע שכל שאל שמר האות הוא כראוי נענש בזה, שהכל יחד אחוז, והכל נרמז באות הוא, ולא נקרא צדיק מי שאינו שומר אותו כראוי - היה מבקש בקשתו ואומר, והראני אתו ואת נהוי.

מה זה אתו? [האות שלו, אות הברית, שהרי אותו של הקב"ה האות שלו] זו אות הברית [שלו] הקדושה, שהרי אני פוחד שאבדה ממני. מה הטעם? משום ששני אלו - המלכות וירושלים - אחוזות בזה. ומשום כך תלה בבקשתו אתו ואת נהוי, שתחור המלכות של האות הוא למקומה, והכל דבר אחד.

פתח אחר ואמר, (איוב יט) ומבשרי אחזה אלוה. מה זה ומבשרי? היה צריך להיות ומעצמי! אלא מבשרי ממש, ומה היא? שכתוב (ירמיה יא) ובשר קדש יעברו מעליך, וכתוב (בראשית יז) והיתה בריתי בבשרכם. ששנינו, בכל זמן שנרשם אדם ברשם הקדוש של האות הוא, ממנה רואה את הקדוש ברוך הוא, ממנו ממש, והנשמה הקדושה נאחזת בו.

ואם לא זוכה, שאינו שומר את האות הוא, מה כתוב? (איוב ד) מנשמת אלוה לאבדו, שהרי הרשם של הקדוש ברוך הוא לא נשמר. ואם זוכה ושומר אותו, אין השכינה נפרדת ממנו. מתי מתקים בו? כאשר הוא נשא, והאות הוא נכנסת למקומה [ששנינו, מה הטעם וא"ו ה"א הולכות יחד? אלא אחת זכר ואחת נקבה]. משתתפים יחד, ונקרא שם אחד, אז שורה עליהם החסד העליון. באיזה מקום שורה? בצד הזכר. ומי החסד? חס"ד א"ל שפא ויוצא מהחכמה העליונה ומתעטר בזכר. ומשום כך נתבשמת הנקבה. [נ"א ששנינו, הסוד של וי"ו ה"א הולכים יחד כמו שזכר ונקבה משתתפים יחד והם אחד, אז שורה עליהם החסד העליון, ומתעטר בזכר ונתבשמת הנקבה].

עוד שנינו, אלוה כן הוא. א"ל, אור החכמה. וי זכר, ה' נקבה. כשמשותתפים יחד נקרא אלוה. והנשמה הקדושה מהמקום הזה נאחזת, והכל תלוי באות הוא, ועל כן כתוב ומבשרי אחזה אלוה. זו היא שלמות הכל, מבשרי ממש, מהאות הוא ממש. ועל כן אשריהם ישראל קדושים שאחוזים בקדוש ברוך הוא, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' וגו', ומשום כך חיים כלכם היום.

אמר רבי אבא, ומה בכל כך אתם חכמים, ואתם יושבים כאן? אמרו לו, אם הצפרים יעקרו ממקומם, לא יודעים לאן טסות. זהו שכתוב (משלי כז) כצפור נודדת מן קנה בן איש נודד ממקומו.

והמקום הזה זכה אותנו לתורה, והדרך הוא שלנו. בכל לילה, חצי אנו ישנים, וחצי אנו עוסקים בתורה. וכשאנו עומדים בבקר, ריחות השדה ונהרות מים מאירים לנו את התורה, והיא מתגשבת בלבנו. ואת המקום הזה הרי דנו אותו למעלה פעם אחת, וכמה שרי מגנים הסתלקו באותו הדין על ענש התורה, ואז ההשתדלות שלנו יומם ולילה היא בתורה, והמקום הזה מסייע לנו, ומי שגפרד מכאן, כמי שגפרד מחיי העולם.

הרים ידו רבי אבא וברך אותם. ישבו עד שהאיר היום. אחר שהאיר היום, אמרו לאותם התינוקות שלפנייהם: צאו וראו אם האיר היום, וכל אחד אמר דבר חדש בתורה לאיש הגדול הזה. יצאו וראו שהאיר היום. אמר אחד מהם, מזמנת ביום הזה אש מלמעלה. אמר אחר, ובבית הזה. אמר אחר, זקן אחד כאן שעתיד ביום הזה להשרף באש הוא. אמר רבי אבא, הרחמן יצילנו.

תמה ולא לכל לדבר. אמר, עשן המלכות נתפס בארץ. וכך היה, שהיום ההוא ראו החברים את פני השכינה והקפו באש, ורבי אבא להטו פניו כאש משמחת התורה.

שנינו, כל אותו היום לא יצאו כלם מן הבית, והבית נקשר בעשן, והיו מחדשים דברים בתוכם כאלו קבלו היום ההוא תורה מהר סיני. אחר שהסתלקו, לא היו יודעים אם הוא יום ואם לילה. אמר רבי אבא, בעודנו עומדים, יאמר כל אחד מעמנו דבר חדש של חכמה לקשר חסד לבעל הבית, בעל החולא.

פתח אחד ואמר, (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך וגו'. בפתח חצריך, לאחר מכן ביתך, ולאחר מכן היכלך. זה פנימי מזה, וזה [נ"א לתוך] למעלה מזה. ישכון חצריך בפתח, כמו שגאמר (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו.

נשבעה בטוב ביתך לאחר מכן, כמו שגאמר (משלי כד) בחכמה יבנה בית. לא כתוב החכמה יבנה בית. שאם היה כתוב כך, משמע שהחכמה נקראת בית. אלא כתוב בחכמה יבנה בית, הינו מה שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו'.

קדוש היכלך לאחר זה הוא שלמות הכל. שפך שנינו, מה זה היכל? כלומר ה"י כ"ל, זה וזה, והכל נשלים יחד. מה מוכיח ראש הכתוב שכתוב אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך? זה מי שמקריב את בנו קרבו לפני הקדוש ברוך הוא, רצונו של הקדוש ברוך הוא בקרבן ההוא, ומתרחק בו ומקרב אותו, ושם את מדורו בשני חדרים, ואוחז את זה ואת זה, שאותם השנים נקשרו יחד, שכתוב ישכון חצריך, ודאי שני חצריך.

משום כך החסידים הראשונים, זקנינו של פאן, כשמוקריבים את בניהם לקרבן הזה, פותחים ואומרים: אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. אותם שעומדים עליהם אומרים: נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך. אחר כך מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו להכניסו בביתו של אברהם אבינו. ואותם שעומדים עליהם אומרים: כשם שהכנסתו לבית וכו'. ושנינו, בפתח יבקש אדם רחמים עליו, ואחר כך על האחר, שכתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו - בפתח, ואחר כך - ובעד כל קהל ישראל. ואנו לקחנו את הדרך הזו, וכך נפה וראוי לפנינו.

אמר רבי אבא, ודאי כך הוא ונאה הדבר. ומי שלא אומר כך, הוא מוציא את עצמו מעשרה חפות שעתיד לעשות הקדוש ברוך הוא לצדיקים בעולם הבא. וכלם נקשרים בזה. ומשום כך עשרה דברים של האמונה יש בפסוק הזה אשרי תבחר ותקרב וגו', ומכל דבר ודבר נעשית חפה אחת ממנה. אשרי חלקכם בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי התורה נקשרת בלבבכם כאלו עמדתם בגופכם בהר סיני בשעה שנתנה תורה לישראל.

פתח אחר ואמר, (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עלי את עלתיך ואת שלמיך וגו'. שנינו, כל מי שמקריב את בנו לקרבן הזה, כאלו הקריב את כל הקרבנות של העולם לפני הקדוש ברוך הוא, וכאלו בנה מזבח שלם לפניו. משום כך צריך לסדר מזבח עם כלי אחד מלא עפר למול עליו את הבית הקדוש הזה, ונחשב לפני הקדוש ברוך הוא כאלו זבח עליו עולות וקרבנות, צאן ובקר.

ונוח לו יותר מכלם, שכתוב וזבחת עלי את עלתיך ואת שלמיך וגו'. בכל המקום אשר אזכיר את שמי. מהו אזכיר את שמי? [את] זו המילה, שכתוב בה (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובגיתו להודיעם. מזבח האדמה הזה ודאי כמו שאמרנו, מה כתוב אחריו? ואם מזבח אדמה תעשה לי. רמז לגר כאשר מתגיר, שהם מעם קשה ערף וקשה לב. זה נקרא מזבח אבנים.

לא תבנה אתהו גזית, מה זה? שצריך להכניסו לעבודת הקדוש ברוך הוא, [כדי] ולא ימול אותו, עד שישכח עבודה האחרת שעבד עד עתה, ויסיר ממנו אותו קשי הלב. ואם נמול ולא הוסר ממנו אותו קשי הלב להכניס לעבודת הקדוש של הקדוש ברוך הוא, הרי הוא כפסל האבן הזה שגוזרים אותו מהצד הזה ומן הצד הזה, ונשאר אבן כבראשונה. משום כך לא תבנה אתהו גזית. שאם הוא נשאר בקשיותו - כי חרבך הנפת עליה ותחללה. כלומר, אותה המילה שנמול אינה מועילה לו.

משום כך, אשרי חלקו של מי שמקריב את הקרבן הזה בשמחה וברצון לפני הקדוש ברוך הוא. וצריך לשמח בחלק הזה כל היום [ההוא], שכתוב (שם ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ורגנו ותסד עלינו וינעצו בך אהבי שמיך.

פתח אחר ואמר, (בראשית יז) ויהי אברהם בן תשעים שנה ותשע שנים ויבא ה' וגו', אני אל שדי התהלך לפני וגו'. בפסוק הזה יש לעין בו, וקשה בכמה דרכים. וכי עד עתה לא התגלה הקדוש ברוך הוא לאברהם אלא [עד] כעת, כשהגיע לימים האלה, ויבא ה' אליו ולא קדם? והרי כתוב ויאמר ה' אל אברהם. וה' אמר אל אברהם. ויאמר לאברהם ידוע תדע וגו', וכעת מונה את חשבון הימים, וכשמונה אותם, כתוב ויבא ה' אל אברהם, נשמע שעד עתה לא התגלה עליו! ועוד, שכתוב בן תשעים שנה ותשע שנים. בפתח שנה, ואחר כך שנים!

אֵלָא כְּדִּי שְׁנִינִי, כֹּל אוֹתָם הֵימִים לֹא כְּתוּב וְיִרָא. מַה הֵטַעַם? אֵלָא כֹּל מַה שֶּׁהִיָּה אֲטוּם וְסִתוּם, [כְּדִי] לֹא הִתְגַּלָּה עָלָיו הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי. כְּעֵת הַתְּגַלָּה אֵלָיו, שְׂכָתוֹב וְיִרָא. מַה הֵטַעַם? מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְגַלוֹת בּוֹ הָאוֹת הַזֶּה, הַכְּתָר הַקְדוּשׁ.

וְעוֹד, כְּשֶׁרָצָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ זֶרַע קְדוֹשׁ, וְקְדוֹשׁ לֹא יִהְיֶה כְּשֶׁעֲדִין הוּא בְּבֶשֶׁר אֲטוּם, אֵלָא אֲמַר, כְּעֵת שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעִים וְתִשְׁעִים שָׁנִים וְלִזְמַן קְרוֹב הוּא שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע קְדוֹשׁ, שִׁיְהִיָּה הוּא קְדוֹשׁ בְּהִתְחַלָּה, וְאַחֵר כְּדִי יֵצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע קְדוֹשׁ. מִשּׁוּם כְּדִי מִנָּה אֶת יָמָיו בָּזָה, וְלֹא בְּכָל הַזְמַנִּים הִלְלוּ שְׂבִיחַתָּהּ. עוֹד, תִּשְׁעִים שָׁנָה - שָׁכַל יָמָיו הִרְאִשׁוּנִים לֹא הָיוּ שָׁנִים, אֵלָא כְּשָׁנָה אַחַת, שֶׁלֹּא הָיוּ יָמָיו יָמִים. עֲכָשׁוּ שֶׁהִגִּיעַ לָזֶה, הֵם שָׁנִים וְלֹא שָׁנָה.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שְׂדִי. מַה מִּשְׁמִיעַ שְׁעֵד עֲכָשׁוּ לֹא אֲמַר אֲנִי אֵל שְׂדִי? אֵלָא כְּדִי שְׁנִינִי, עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים שְׂאִינִם קְדוּשִׁים לְמִטָּה, וְכָל אוֹתָם שְׁלֹא נִמּוּלִים, נִטְמָאִים בָּהֶם.

וַיְרֻשׁוּמִים בָּהֶם. וְמַה הִרְשׁוּם שִׁישׁ בָּהֶם? שֶׁנִּרְאָה בָּהֶם שִׁי"ן דְּלִי"ת וְלֹא יוֹתֵר, וּמִשּׁוּם כְּדִי נִטְמָאִים בָּהֶם וְנִדְבָקִים בָּהֶם. אַחֵר שְׁנִמּוּלִים יוֹצֵאִים מֵאֵלּוּ, וְנִכְנָסִים לְכַנְפֵי הַשְּׂכִינָה, וּמִתְגַּלָּה בָּהֶם יוֹ"ד, הִרְשָׁם הַקְדוּשׁ, אוֹת הַבְּרִית הַשְּׁלֵם, וְנִרְשָׁם בָּהֶם שְׂדִי, וְנִשְׁלָמִים בָּקִיּוֹם שְׁלֵם, וְעַל כֵּן כְּתוּב בָּזָה אֲנִי אֵל שְׂדִי.

הַתְּהַלֵּף לִפְנֵי וְהִיָּה תָמִים. שְׁלֵם. שֶׁכְּעֵת אוֹת חֲסָרָה בְּרִשָּׁם שֶׁל שִׁי"ן וְדְלִי"ת. מוֹל אֶת עֲצָמָהּ, וְהִיָּה שְׁלֵם בְּרִשָּׁם שֶׁל יוֹ"ד. וְיָמִי שֶׁהוּא בְּרִשָּׁם הַזֶּה, רָאוּי לְהִתְבָּרֵךְ בְּשֵׁם הַזֶּה, שְׂכָתוֹב (בְּרִאשִׁית כח) וְאֵל שְׂדִי יִבְרַךְ אוֹתָךְ.

מַה זֶּה אֵל שְׂדִי? הַהוּא שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵא אוֹת הַבְּרָכוֹת, הוּא שְׁשׁוּלֵט עַל כָּל הַכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַכָּל פּוֹחֲדִים מִיִּרְאָתוֹ וּמִזְדַּעְזָעִים. מִשּׁוּם כְּדִי, מִי שְׁנִמּוּל, כֹּל אוֹתָם שְׂאִינִם קְדוּשִׁים מִתְּרַחֲקִים מִמֶּנּוּ וְלֹא שׁוֹלְטִים בּוֹ, וְלֹא עוֹד, אֵלָא שֶׁלֹּא יוֹרֵד לְגִיָּהֶם, שְׂכָתוֹב (ישעיה ס) וְעַמּוּד כָּלֵם צְדִיקִים וְגו'. [כֹּל אוֹתָם שְׁנִמּוּל וְנִקְרָאִים צְדִיקִים, וּמִשּׁוּם כְּדִי לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, שְׂאִין יוֹרֵשׁ אֶת הָאֶרֶץ הַזֶּה אֵלָא הַהוּא שֶׁנִּקְרָא צְדִיק. אֵף כְּדִי, וְעַמּוּד כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְגו']

אֲמַר רַבִּי אֲבָא, אֲשֶׁרִיכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, אֲשֶׁרִי חֲלָקִי שְׂבָאֲתִי לְשִׁמְעַת אֶת הַדְּבָרִים הַלְלוּ מִפִּיכֶם. כָּלֵם קְדוּשִׁים, כָּלֵם בְּנֵי הָאֱלֹהִים הַקְדוּשׁ. עֲלִיכֶם כְּתוּב (שם מד) זֶה יֹאמַר לְה' אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה כְּתוּב יְדוֹ לְה' וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה. כֹּל אֶחָד מֵכֶם אַחֲזוּ וְקִשּׁוּר בְּמִלָּה הַקְדוּשׁ הַעֲלִיּוֹ, וְאַתֶּם גְּדוֹלִים מִמֶּנִּים מֵאוֹתָהּ הָאֶרֶץ שֶׁנִּקְרָא אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁגְּדוֹלָיָהּ אוֹכְלִים מִן הַמֶּן שֶׁל הַטַּל הַקְדוּשׁ.

פֶּתַח אַחֵר וְאֲמַר, (קִהְלֹת י) אֲשֶׁרִיךְ אֶרֶץ שְׁמִלְכָד בֶּן חוּרִים וְשֶׁרִיךְ בְּעֵת יֹאכְלוּ. וְכְתוּב (שם) אִי לָךְ אֶרֶץ שְׁמִלְכָד נָעַר וְשֶׁרִיךְ בְּבִקְרָא יֹאכְלוּ. הַפְּסוּקִים הַלְלוּ קִשִּׁים הַדְּדִית, וְלֹא קִשִּׁים. זֶהוּ שְׂכָתוֹב אֲשֶׁרִיךְ אֶרֶץ - זוֹ הָאֶרֶץ שְׁלִמְעֵלָה שְׁשׁוּלֵט עַל כָּל אוֹתָם הַחַיִּים שְׁלִמְעֵלָה, וּמִשּׁוּם כְּדִי נִקְרָא אֶרֶץ הַחַיִּים, וְעֲלִיָּהּ כְּתוּב (דְּבָרִים יא) אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֶתָּה תָמִיד. וְכְתוּב אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָה תֹאכֵל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחְסַר כָּל בָּהּ. לֹא תִחְסַר כָּל בָּהּ, בְּמִדְיָק. וְכָל כְּדִי לָמָּה? מִשּׁוּם שְׂכָתוֹב שְׁמִלְכָד בֶּן חוּרִים, זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁנִמְעָמַר (שְׁמוֹת ד) בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל.

בֶּן חוּרִים, מַה זֶּה בֶּן חוּרִים? כְּמוֹ שְׁנִמְעָמַר (ויקרא כה) יוֹבֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם, וְכְתוּב וּקְרָאֲתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ, שֶׁחֲרִי כָל הַחֲרוּת בָּאָה מִן הַיּוֹבֵל, וּמִשּׁוּם כְּדִי בֶּן חוּרִין. וְאִם תֹּאמַר, בֶּן חוּרִין, וְלֹא כְּתוּב בֶּן חֲרוּת - כְּדִי זֶה בְּנִדְאִי. בֶּן חֲרוּת הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת!

אֵלָא בְּמִשְׁנֵתֵנוּ הַסְתוּמָה לְמַדְנִי, כְּשֶׁמִּתְחַבְּרֹת יוֹ"ד בָּהּ, אִזּוֹ כְּתוּב וְנִהַר יֵצֵא מִעַדָּן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן. וְאֵל תֹּאמַר כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים, אֵלָא וְדֹאִי מִתְחַבְּרִים, וּמִשּׁוּם כְּדִי כְּתוּב בֶּן חוּרִים. וְעַל כֵּן אֲשֶׁרִיךְ אֶרֶץ שְׁמִלְכָד בֶּן חוּרִים, וְשֶׁרִיךְ בְּעֵת יֹאכְלוּ - בְּשִׁמְחָה, בְּשִׁמְחָה וּבְרָצוֹן.

אִי לָךְ אֶרֶץ שְׁמִלְכָד נָעַר - זוֹ הָאֶרֶץ שְׁלִמְעֵלָה. שְׁלִמְעֵלָה, כֹּל שֶׁאֶר אֶרְצוֹת שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, נִתְּנוּ לְגְדוֹלִים מְגִנִּים שְׁמִמְנִים עֲלֵיהֶם. וּמַעַל לְכָלֵם הַהוּא שְׂכָתוֹב בּוֹ (תְּהִלִּים לו) נָעַר הִיָּתִי גַם זָקֵנִתִי. וְלִמְדָנִי, הַפְּסוּק הַזֶּה אֲמַר אוֹתוֹ שֶׁרוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְעַל כֵּן כְּתוּב אִי לָךְ אֶרֶץ שְׁמִלְכָד נָעַר. אוֹי לְעוֹלָם שְׁיוֹנֵק מִהַצֵּד הַזֶּה. וּכְשִׁיִּשְׂרָאֵל בְּגָלוּת, יוֹנָקִים כְּמִי שְׁיוֹנֵק מִרְשׁוֹת אַחֲרֵת.

וְשֶׁרִיךְ בְּבִקְרָא יֹאכְלוּ - וְלֹא בְּכָל הַיּוֹם. בְּבִקְרָא - וְלֹא בְּזִמְנֵן אַחֵר שֶׁל הַיּוֹם. שְׁשִׁנִּינִי, בְּשִׁעָה שֶׁהַחֲמָה זוֹרַחַת וּבָאִים וְסוֹגְדִים לְשִׁמְשׁ, הִרְגֵּז תְּלוּי בְּעוֹלָם. בְּשִׁעָה הַמְּנַחָה הִרְגֵּז תְּלוּי בְּעוֹלָם. מִי גִרַם אֶת זֶה? מִשּׁוּם שְׁמִלְכָד נָעַר, הַהוּא שְׁנִמְעָמַר נָעַר. וְאַתֶּם צְדִיקִי הָאֲמָת, קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, בְּנֵי הַמִּלָּה הַקְדוּשׁ, אֵין יוֹנָקִים מִן הַצֵּד הַזֶּה, אֵלָא מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם הַקְדוּשׁ שְׁלִמְעֵלָה. עֲלִיכֶם כְּתוּב (דְּבָרִים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּהּ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלֵם הַיּוֹם.

פֶּתַח רַבִּי אֲבָא וְאֲמַר, (ישעיה ה) אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכִרְמִי וְגו', וְעִזְקָהוּ וְיִסְקָלְהוּ וְגו'. בְּפִסּוּקִים הַלְלוּ יֵשׁ לְהִתְבָּוֵן, לָמָּה כְּתוּב שִׁירָה? הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת תּוֹכְחָה! לִידִידִי הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת

לדודי, כמו שכתוב שירת דודי. כרם היה לידידי בקרו בן שמו; הסתפלתני בכל התורה ולא מצאתי מקום שנקרא בן שמו. אלא את הפסוקים הללו בארו החברים בכמה צורות, והכל יפה ונדב זה. אבל אשירה נא לידידי - זה יצחק, שהיה ידיד, ונקרא ידיד טרם שיצא לעולם.

למה ידידי? ששנינו, אהבה רבה היתה לקדוש-ברוך-הוא בו שלא נעשה טרם שנמול אברהם אביו, ונקרא שם, ונוספה לו ה"א להשלימו, וכן לשירה הרי נתנה לה ה"א הזאת. כאן יש להתבונן, ה' לשירה זה יפה, אבל לאברהם למה ה"א ולא יו"ד? יו"ד היה צריך לכתב, שהרי הוא היה זכר. אלא סוד עליון היה [הוא] סתום אצלנו אברהם עלה למעלה, ונטל סוד מה"א העליונה שהיא העולם של הזכר. ה"א העליונה וה"א התחתונה, זו תלויה בזכר וזו ודאי בנקבה. ומשום כך אברהם עלה בה"א שלמעלה, ושירה ירדה בה"א שלמטה.

עוד, שכתוב כה יהיה זרעך, ולמדנו זרעך - זרעך ממש, שהיה מתחיל להכנס בברית האו. ומי שמתחיל להכנס בברית האו - נכנס. ומשום כך הגר שמתגבר נקרא גר צדק, משום שלא בא מגזע קדוש שנמולו. ועל כן, מי שנקנס בזה - שמו בזה: אברהם. משום כך כתוב בו כה יהיה זרעך, זרעך ממש, ונמסר לו ה"א. ואם לא נמסרה ה"א לשירה, היה לו לאברהם להוליד למטה, כמו שהכה הוא מולידה למטה.

אחר שנמסרה לשירה ה"א, התחברו שתי ההי"ן יחד והולידו למעלה, ומה שיצא מהם הוא יו"ד. משום כך יו"ד אות הראש של יצחק, זכר. מכאן מתחיל הזכר להתפשט, ועל כן כתוב (בראשית כא) כי ביצחק יקרא לך זרע. ביצחק ולא בד. יצחק הוליד למעלה, שכתוב (מיכה ו) תתן אמת ליעקב, ויעקב השלים הכל.

ואם תאמר, וכי אברהם בזה נאחז ולא יוטר, והרי כתוב חסד לאברהם? אלא חלקו כך הוא, משום שעשה חסד עם בני העולם. אבל להוליד - כאן הוא אחוז ומכאן מתחיל, ועל כן לא נמול אברהם אלא בן תשעים ותשע שנה, וסוד הדבר הרי ידוע, ובארנוהו במשנתנו.

ומשום כך יצחק, הדין הקשה, יצא לאחוז לחלקו ולהוליד, ונקרא חסד, ועל כן יעקב השלים הכל מהצד הזה ומהצד הזה. מצד האחיזה אברהם ויצחק לחלקם למעלה היא השלמות. מהצד שנתן להם להוליד מלמטה למעלה היא שלמות. ועל כן כתוב (ישעיה מט) ישאאל אשר בד אתפאר. בו נאחזו הגונים ממעלה וממטה.

ועל כן כתוב כאן שירה, שכתוב (שם ה) אשירה נא לידידי. שירה ודאי. שנה נקרא להוליד זכר, שהרי נקרא ידיד טרם שיבא לעולם. ויש אומרים, [זה] אשירה נא לידידי - זה אברהם, שנאמר (ירמיה יא) מה לידידי בביתי. ואברהם ירש ירשה של נחלת החלק הזה. אבל [על] מה שאמרנו שנה יצחק - כך זה.

שירת דודי לכרמו - זה הקדוש ברוך הוא שנקרא דודי, שכתוב (שיר ה) דודי צח ואדום. ידידי - אחוז בדודי, זכר, וממנו נטע כרם, שכתוב כרם היה לידידי.

בקרו בן שמו, מה זה בקרו בן שמו? אלא במה יצא הכרם הזה ובמה נטע? חזר ואמר בקרו, מה זה קרו? שכתוב (יהושע ו) בקרו היובל. בקרו היובל מתחיל. והקרו הוא אחוזה באותו הזכר שנקרא בן שמו.

מה זה בן שמו? כמו שנאמר בן חורים, ושיניהם דבר אחד. שמו, שמשם שופע שמו וגדלה להחליק המאורות, ומשום כך בן שמו. והשמו והמשחה הללו שופעים ויוצאים ומדליקים מאורות, עד שנוטל אותו וכונס אותו הקרו הזה. וזה נקרא קרו היובל. משום כך אין משיחת המלכות אלא בקרו, ועל כן נמשכה מלכות דוד, שנמשח בקרו ונאחז בו.

ויעזקהו ויסלקהו - כטבעת הוא שמקיפה את כל הצדדים. ויסלקהו - שהסיר ממנו ומחלקו את כל אותם שרים גדולים, כל אותם המגנים, כל אותם הכתרים התחתונים. והוא לקח לו את [הקרו] הכרם הזה לחלקו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויטעוהו שרק - כמו שנאמר (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק פלה זרע אמת. פלה זרע אמת ודאי. הינו שכתוב כה יהיה זרעך, והכל דבר אחד. אשרי חלקם של ישראל שירשו את הירשה הקדושה הוא. סוף הפסוק (ישעיה ה) - ויבן מגדל בתוכו. מה זה מגדל? כמו שנאמר (משלי יח) מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק וינשגב. בו ירוץ צדיק ודאי.

וגם יקב חצב בו - זה השער של הצדק, כמו שנאמר (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק. מה משמיענו? שכל בן ישראל שנמול, נכנס בשניהם וזוכה לשניהם. ומי שמקריב את בנו לקרו הזה, מכניס אותו לשם הקדוש. ועל האות הוא מתקיימים שמים וארץ, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי

יומם וְלִלָּה חֲקוֹת שְׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי. וַיַּעַל הַהִלּוּלָא הַזֶּה זָכָה לְכָל, לְרֵאוֹת אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּנִים בְּפָנִים בְּיוֹם הַזֶּה.

אֲשֶׁרִי חִלְקֵנוּ שְׁזָכִינוּ לְיוֹם הַזֶּה, וְאֲשֶׁרִי חִלְקֵךְ עִמָּנוּ. וְהִבֵּן הַזֶּה שְׁנוּלָד לָךְ, קָרָאנוּ עָלֶיךָ (ישעיה מג) כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְגו', וַיִּצְרָתִי אִף עֲשִׂיתִיו. וְכַתּוּב (שם נד) וְכָל בְּנִיךְ לְמוֹדִי ה' וְגו'. לֹוּ אֶת רַבִּי אֲבָא שְׁלֹשָׁה מֵילִין.

אָמְרוּ לוֹ, בַּעַל הַהִלּוּלָא הַזֶּה הַמְאָרֵחַ שְׁלָךְ זָכָה לְכָל זֶה מִשּׁוּם שְׁקִים אֶת קִיּוֹם הַמִּצְוָה. אָמַר, מַה הִיא? אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, אֲשֶׁתִּי, אֲשֶׁת אַחִי הִיְתָה, וְהוּא מֵת בְּלִי בָנִים, וְנִשְׁאַתִּי אוֹתָהּ, וְזֶה הִבֵּן הָרָאוּשׁוֹן שֶׁהִיָּה לִי מִמֶּנָּה, וְקָרָאתִי לוֹ בְּשֵׁם אַחִי שְׁנַפְטָר. אָמַר לוֹ, מִכָּאן וְהִלָּאָה קָרָא לוֹ אִידִי, וְזֶה הוּא אִידִי בַּר יַעֲקֹב. בְּרַךְ אוֹתָם רַבִּי אֲבָא וְהִלָּךְ לְדַרְכּוֹ.

כְּאֲשֶׁר בָּא, סִדֵּר הַדְּבָרִים לְפָנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, וּפְחַד לֹוֹמֵר לְרַבִּי שְׁמַעוֹן. יוֹם אֶחָד הָיָה לְפָנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַהוּ שְׁכַתּוּב וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל פָּנָיו וַיִּדְבֹּר אֶתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ? מִשְׁמַע שָׁעַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל, הָיָה נוֹפֵל עַל פָּנָיו וּמִדְּבַר עִמּוֹ. אַחֵר שְׁנַמּוֹל, עָמַד בְּקִיּוּמוֹ וְלֹא פָּחַד. אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ, שְׁמַצָּא אֶת עֲצָמוֹ מִהוּל.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֲבָא, אִם נוֹחַ לְפָנֵי מֶר שְׁאֵמַר לְפָנָיו מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְעַלִּים שֶׁשְׁמַעְתִּי בְּזֶה? אָמַר לוֹ, אָמַר. אָמַר לוֹ, אֲנִי פוֹחַד שֶׁלֹּא יַעֲנֶשׁוּ עַל יָדִי. אָמַר לוֹ, חֵס וְשָׁלוֹם, (תהלים קיב) מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לְבִי בְטוֹחַ בְּה'. סֵפֶר לוֹ הַמַּעֲשֶׂה, וְסִדֵּר לְפָנָיו אֶת כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים.

אָמַר לוֹ, וְכִי כָל הַדְּבָרִים הַמְעַלִּים הִלְלוּ הֵיוּ טְמוּנִים אֲצִלָּךְ וְלֹא אִמְרַת אוֹתָם? גּוֹזְרִנִּי עָלֶיךָ שְׁכָל שְׁלֹשִׁים הַיָּמִים הִלְלוּ תִלְמִיד וְתַשְׁכַּח, וְלֹא כְּתוּב (משלי ג) אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלְיוֹ בְּהִיּוֹת לֹאל יָדָךְ לַעֲשׂוֹת? וְכָךְ הָיָה. אָמַר, גּוֹזְרִנִּי שֶׁבִּתּוֹרָה הָיוּ יָגְלוּ לְבָבְלָא [וַיִּגְלוּ בְּבָבֶל] בֵּין הַחֲבָרִים.

חֲלֹשָׁה דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבָא. יוֹם אֶחָד רָאָה אוֹתוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לוֹ, דְּפוּס לְבָב מְצוֹי בְּפָנֶיךָ. אָמַר לוֹ, לֹא עַל שְׁלִי הוּא, אֲלֵא עַל שְׁלֵהֶם! אָמַר לוֹ, חֵס וְשָׁלוֹם שְׁנַעֲנֶשׁוּ, אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁדְּבָרִים הִתְגַּלּוּ בִּינְיָהֶם כָּל כָּךְ. יָגְלוּ לְבִין הַחֲבָרִים, וַיִּלְמְדוּ אוֹתָם הַדְּרָכִים, [וּמִתְמַתְקִים] וַיִּתְּפִסּוּ הַדְּבָרִים בְּתוֹכָם, שֶׁהָרִי אֵין הַדְּבָרִים מִתְגַּלִּים אֲלֵא בִּינְיָנוּ, שֶׁהָרִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסְּפִים עִמָּנוּ, וְעַל יְדֵינוּ מִתְגַּלִּים הַדְּבָרִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב (ישעיה נח) אִזּוּ יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ וְגו'. עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַהֲכַרִּיז עַל בְּנָיו וַיֹּאמֶר, אִזּוּ יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ וַאֲרַכְתֶּךָ מִהֲרָה תִצְמַח וְהִלָּךְ לְפָנֶיךָ צִדְקָה כְּבוֹד ה' וַאֲסַפְךָ.

פִּרְשֵׁת וִירָא אֵלָיו

רַבִּי חִיָּיא פְּתַח, (שיר ב) הַנִּצְנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ עֵת הַזְּמִיר הַגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצָנוּ. הַנִּצְנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ, כְּשֶׁבְּרָא הַקִּבְ"ה אֶת הָעוֹלָם, נָתַן בְּאֶרֶץ כָּל הַכֹּחַ שְׂרָאוֹי לָהּ, וְהַכֹּל הָיָה בְּאֶרֶץ, וְלֹא הוֹצִיאָהּ פְּרוֹת בְּעוֹלָם עַד שֶׁנִּבְרָא אָדָם. כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא אָדָם, הַכֹּל רָאוֹי [ד"א לְצֵאתָ] בְּעוֹלָם, וְהָאֶרֶץ גִּלְתָּה אֶת פְּרוֹתֶיהָ וְכַחַה שְׁנַפְקָדוּ בָּהּ.

כְּמוֹ זֶה הַשְּׁמַיִם לֹא נָתַנוּ כַּחוֹת לְאֶרֶץ עַד שֶׁבָּא אָדָם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב (בראשית ב) וְכָל שֵׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרָם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרָם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאֶרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה. נִסְתַּתְרוּ בָּהּ כָּל אוֹתָם תּוֹלְדוֹת וְלֹא הִתְגַּלּוּ, וְהַשְּׁמַיִם הִתְעַכְּבוּ, שֶׁלֹּא הִמְטִירוּ עַל הָאֶרֶץ מִשּׁוּם שֶׁאָדָם אֵין, שֶׁלֹּא נִמְצָא וְלֹא נִבְרָא, וְהַכֹּל הִתְעַכֵּב בְּגִלְלוֹ. כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא אָדָם, מִיָּד הַנִּצְנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ, וְכָל הַכַּחוֹת שֶׁנִּסְתַּתְרוּ, הִתְגַּלּוּ וְנִתְּנוּ בָּהּ.

עֵת הַזְּמִיר הַגִּיעַ, שֶׁהִתְתַּקֵּן תִּקְוֹן הַתְּשׁוּבוֹת לְזִמְרַת לְפָנֵי הַקִּבְ"ה מַה שֶׁלֹּא נִמְצָא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא אָדָם. וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצָנוּ, שֶׁהָרִי [זֶה] [כָּל] דְּבַר שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [ד"א שְׁעֵשָׂה] הַקִּבְ"ה שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּעוֹלָם עַד שֶׁנִּבְרָא אָדָם. כִּיּוֹן שֶׁנִּמְצָא אָדָם, הַכֹּל נִמְצָא.

אַחֵר שְׁחַטָּא, הַכֹּל הִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם וְהִתְקַלְלָה הָאֶרֶץ. זֶהוּ שְׁכַתּוּב (בראשית ג) אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבּוּרְךָ וְגו', וְכַתּוּב אֶת הָאֲדָמָה לֹא תִסֹּף תֵּת כָּחָה לָךְ וְגו', וְכַתּוּב וְקוֹץ וְדַרְדַּר תִּצְמַחֲמִיחַ לָךְ.

בָּא נַח וְתִקּוֹן קִרְדָּמִים וּפְצִירוֹת בְּעוֹלָם. אַחֵר כָּךְ, וַיִּשֶׁת מִן הַיִּין וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֶהֱלָה. בָּאוּ בְּנֵי הָעוֹלָם וְחִטָּאוּ לְפָנֵי הַקִּבְ"ה, וְהִסְתַּלְּקוּ צְבָאוֹת הָאֶרֶץ [שֶׁל הָעוֹלָם] כְּמִקְדָּם, וְהָיוּ עוֹמְדִים עַד שֶׁבָּא אֲבָרָהָם.

כִּיּוֹן שֶׁבָּא אֲבָרָהָם [לְעוֹלָם], מִיָּד הַנִּצְנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ, הִתְתַּקֵּנוּ וְהִתְגַּלּוּ כָּל הַצְּבָאוֹת בְּאֶרֶץ. עֵת הַזְּמִיר הַגִּיעַ, בְּשַׁעֲה שְׁאֵמַר לוֹ הַקִּבְ"ה לְמוֹל. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אוֹתוֹ הַזְּמִין שְׁבָרִית נִמְצָאָה בּוֹ בְּאֲבָרָהָם וְנִמּוֹל, אִזּוּ הִתְקַיֵּם בּוֹ כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה, וְהִתְקַיֵּם הָעוֹלָם, וַיִּדְּבַר הַקִּבְ"ה הָיָה בְּהִתְגַּלּוֹת בּוֹ. זֶהוּ שְׁכַתּוּב וַיִּרָא אֱלֹוִי ה'.

רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח הַפְּסוּק הַזֶּה [בְּשַׁעֲה] אַחֵר שְׁנַמּוֹל אֲבָרָהָם. שְׁעַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל, לֹא דָּבַר עִמּוֹ אֲלֵא

מתוך דרגה תחתונה, והדרגות העליונות לא היו קימות על אותה הדרגה. כיון שנמול, מיד הנצנים נראו בארץ. אלו הדרגות התחתונות שהוציאה והתקינה הדרגה התחתונה הזו. עת הזמיר הגיע - אלו ענפי הערלה. וקול התור נשמע בארצנו - זהו קול שיוצא מתוך אותו פנימי של הכל, ואותו קול נשמע, וזה קול שגור דבר לדבר ועושה לה שלמות.

בא ראה שעד שלא נמול אברהם לא היתה עליו אלא הדרגה הזו כפי שאמרנו. כיון [אחר] שנמול מה כתוב? וירא אליו ה'. למי? שהרי לא כתוב וירא ה' אל אברהם? שאם לאברהם אז מה השבח כאן יותר מבהתחלה עד שלא נמול שכתוב וירא ה' אל אברהם? אלא סוד נסתר הוא. וירא אליו ה' - לאותה דרגה שדברה עמו, מה שלא היה מקדם לזה עד שלא נמול. שפעת התגלה הקול והתחבר בדבור כשדבר עמו. והוא ישב פתח האהל. והוא - ולא גלה מי. אלא כאן גלה את החכמה שכל הדרגות שריות על הדרגה התחתונה הזו אחר שנמול אברהם.

בא ראה, וירא אליו ה' - זהו הסוד שקול שנשמע שהתחבר בדבור ומתגלה בו. והו"א ישב פתח האהל - זהו העולם העליון שעמד להאיר עליו. כחם היום, שהרי הואר הימין, הדרגה שאברהם נדבק בו. דבר אחר כחם היום - בשעה שמתקרבת דרגה לדרגה בתשוקה של זה כנגד זה.

וירא אליו. אמר רבי אבא, עד שלא נמול אברהם, היה אטום. כיון שנמול, הכל התגלה, ושרתה עליו שכונה בשלמות כראוי. בא ראה, והוא ישב פתח האהל. והוא - זהו העולם העליון ששורה על עולם התחתון הזה. אימתי? כחם היום, בזמן שתשוקתו של צדיק אחד לשורת בו.

מיד - וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. מי הם שלשה אנשים? אלו אברהם יצחק ויעקב, שעומדים על הדרגה הזו, ומהם היא יונקת [נסוד העולם] ונזוגית. ואז - וירא וירץ לקראתם. שתשוקת הדרגה התחתונה הזו להתחבר בהם והדוניה להמשך אחריהם. וישתחו ארצה, להתקין להם כסא.

בא ראה, הקב"ה עשה את דוד המלך עמוד אחד מהכסא העליון כמו האבות. ואף על גב שהוא כסא אליהם, אבל בזמן שמתחבר בהם הוא עמוד אחד להתתקן בכסא העליון, ולכך נטל את המלכות בחברו דוד המלך שבע שנים להתחבר בהם, והרי נאמר.

#### תוספתא

וירא אליו ה' באלני ממרא. למה באלני ממרא ולא במקום אחר? אלא משום שנתן לו עצה על ברית המילה שלו. בשעה שאמר הקב"ה לאברהם להמול, הלך אברהם להמלך עם חבריו. אמר לו ענר: אתה בן תשעים שנה, ואתה מעיק לעצמך?

אמר לו ממרא: הזכרת את היום שזרקו אותך הפשדים לתוך כבשן האש, ואותו רעב שעבר על העולם, שכתוב (בראשית יב) ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה, ואותם מלכים שרדפו אחריהם והכית אותם, והקב"ה הציל אותך מהכל ולא לכל איש לעשות לך רע? קום ועשה את מצות רבונך! אמר לו הקב"ה: ממרא, אתה נתת לו עצה להמול, חייך איני מתגלה עליו אלא בפלטריו שלך. וזהו שכתוב באלני ממרא. (עד כאן התוספתא).

#### מדרש הנעלם

רבתינו פתחו בפסוק הזה, (שיר א) לריח שמניך טובים שמן תורק שמך וגו'. שנו רבתינו, נשמה זו של בן האדם, בשעה שעולה מהארץ לרקיע ועומדת באותו זהר עליון שאמרנו, הקב"ה מבקר אותה.

בא תשמע, אמר רבי שמעון בר יוחאי, כל נשמת הצדיקים, כיון שעומדת במקום שכינת הכבוד, שראויה לשבת, הקב"ה קורא לאבות ואומר להם: לכו ובקרו את פלוני הצדיק שבא, והקדימו לו שלום משמי. והם אומרים: רבון העולם, לא ראוי לאבא ללכת לראות את הבן. הבן ראוי לראות ולהראות ולדרש את אביו.

והוא קורא ליעקב ואומר לו: אתה שהיה לך צער בנים, לך וקבל [למדו] פני פלוני הצדיק שבא לכאן, ואני אלך עמך. זהו שכתוב (תהלים כד) מבקשי פניך יעקב סלה. לא נאמר מבקש, אלא מבקשי. אמר רבי חייא, מראש הפסוק משמע, שכתוב זה דור דרשו וגו'.

אמר רבי יעקב אמר רבי חייא (נ"א עקיבא), יעקב אבינו הוא כסא הכבוד. וכן תנא דבי אליהו, יעקב אבינו הוא כסא בפני עצמו, שכתוב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקב. ברית פרת הקב"ה ליעקב לבדו יותר מכל אבותיו, שעשה לו כסא הכבוד, פרט מן הראשון.

רבי אליעזר היה יושב והיה עוסק בתורה. בא אליו רבי עקיבא ואמר לו, במה מר עוסק? אמר לו, בפסוק הזה שכתוב (שמואל-א ב) וכסא כבוד נחלם. מהו כסא כבוד נחלם? זה יעקב אבינו שעשה לו כסא כבוד לבדו לקבל תורה בעד נשמת הצדיק, והקב"ה הולך עמו בכל ראש חדש וחדש, וכשרואה

הנשמה את כבוד האספקלריה של שכינת רבונו, מברכת ומשתתחה לפני הקב"ה. וזהו שכתוב (תהלים קד) ברכי נפשי את ה'.

אמר רבי עקיבא, הקב"ה עומד עליו, והנשמה פותחת ואומרת: ה' אלהי גדלת מאד וגו' כל הפרשה, עד הסיים שאומר ותמו חטאים וגו'. ועוד אמר רבי עקיבא, ולא זו בלבד, אלא משבחת אותו על הגוף שנשאר בעולם הזה, ואומר (שם קג) ברכי נפשי את ה' וכל קרבי וגו'.

והקב"ה הולך. מנין לנו זה? מהפסוק הזה שכתוב וירא אליו ה' באלני ממרא. זה יעקב. מה זה ממרא? משום שירש מאתים עולמות מעדן, והוא כסא. אמר רבי יצחק, ממרא בגימטריא מאתים שמונים ואחת ה"ה. מאתים של עדן, שכתוב (שיר ח) ומאתים לנטרים את פרו, ושמונים ואחת שהוא כסא. ולכן נקרא וירא אליו ה' באלני ממרא. ועל שם זה נקרא ממרא.

אמר רבי יהודה, מה זה באלני? רצונו לומר חזקו, וזהו שכתוב אביר יעקב. והוא יושב פתח האהל, וזהו שכתוב (תהלים טו) ה' מי יגור באהלך וגו'. כחם היום, שכתוב (מלאכי ג) וזרחו לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה.

אמר רבי יוחנן בן זכאי, באותה שעה הלך הקב"ה, ומשום ששומעים האבות, אברהם יצחק, שהקב"ה הולך אליו, תובעים מיעקב ללכת עמם ולהקדים לו שלום, והם עומדים עליו, ממה שכתוב וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. שלשה אנשים [שעומדים] אלו האבות, אברהם יצחק ויעקב, שעומדים עליו וראו מעשים טובים [שעשה] שעושים. וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו ארצה, משום שראה שכינת הכבוד עמם. וזהו שכתוב (שיר א) על בן עולמות אהבוד [אלו הן האבות].

דבר אחר וירא אליו ה' באלני ממרא, רבותינו פתחו בפסוק הזה בשעת פטירתו של אדם. ששנינו, אמר רבי יהודה, בשעת פטירתו של אדם הוא יום הדין הגדול, שהנשמה מתפרדת מן הגוף. ולא נפטר אדם מן העולם עד שרואה את השכינה. וזהו שכתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. ובאים עם השכינה שלשה מלאכי השרת לקבל נשמתו של צדיק. וזהו שכתוב וירא אליו ה' וגו'. כחם היום - זה יום הדין הבוער פתגור להפריד את הנשמה מן הגוף.

וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים, המבקרים מעשיו מה שעשה, והוא מודה עליהם בפיו. וכינו שהנשמה רואה כך, יוצאת מן הגוף עד פתח בית הבליעה, ועומדת שם עד שמתודה כל מה שעשה הגוף עמה בעולם הזה. ואז נשמת הצדיק היא שמחה במעשיה ושמחה על פקדונה. ששנינו, אמר רבי יצחק, נשמתו של צדיק מתאנה אימתי תצא מן העולם הזה שהוא הבל כדי להתענג בעולם הבא.

שנו רבותינו, כשחלה רבי אליעזר הגדול, אותו יום ערב שבת היה, והושיב לימינו את הורקנוס בנו, והיה מנלה לו עמקות ונסתרות, והוא לא היה מקבל דבר בדעתו שחשב שמטורף בדעתו היה. כיון שראה שדעת אביו מתעצבת עליו, קבל ממנו מאה שמונים ותשע סודות עליונים.

כשהגיע לאבני שיש שמתעורבים במים העליונים, בכה רבי אליעזר ופסק לומר. אמר, עמד שם בני. אמר לו, אבא, למה? אמר לו, אני רואה שאני ממחר לחלוף מן העולם. אמר לו, לך ואמר לאמך שתעלה את התפלין שלי למקום עליון, ואחר שאסתלק מן העולם, ואבא לך כן כדי לראות אותם. לא תבכו, שהם קרובים עליונים ולא תחתונים, ודעת בני אדם לא משיגה אותם.

עד שהיו יושבים, נכנסו חכמי הדור לבקר אותם, וקלל אותם על שלא באו לשמש אותו, ששנינו, גדולה שמושה יותר מלמודה. עד שבא רבי עקיבא, אמר לו, עקיבא, עקיבא, למה לא באת לשמש אותי [שהרי באה העת להצטרף]? אמר לו, רבי, לא היה לי פנאי. רתח ואמר, אתמה עליך אם תמות מיתת עצמך. קללו שמיתתו ותהיה קשה מכלם.

בכה רבי עקיבא ואמר לו, רבי, תלמד אותי תורה. פתח פיו רבי אליעזר במעשה מרובה. באה אש והקיפה את שניהם. אמרו חכמים, נשמע מזה שאין אנו ראויים וכדאים לכך. יצאו לפתח החיצון וישבו שם. היה מה שהיה, והאש הלכה.

ולמד בבהרת עזה שלש מאות הלכות פסוקות, ולמד אותו מאתים וששה עשר טעמים של פסוקי שיר השירים, והיו עיני רבי עקיבא זולגות דמעות, וחזרה האש כבתחלה. כשהגיע לפסוק (שיר ב) סמכני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני, לא יכל רבי עקיבא לסבל, והרים קולו בבכיה. והרים קולו ולא היה מדבר מיראת השכינה שהיתה שם.

הורה לו כל עמקות וסודות עליונים שהיו בשיר השירים, והשביעו שבעה שלא ישתמש בשום פסוק ממנו, כדי שהקב"ה לא יחריב את העולם בגללו, ולא רוצה לפניו שהבריות ישתמשו בו מרב הקדשה שיש בו. אחר יצא רבי עקיבא ובכה, ונבעו עיניו מים, והיה אומר, וי רבי! וי רבי! שהעולם נשאר יתום ממך. נכנסו אליו כל שאר החכמים, ושאלו אותו, והשיב להם.

היתה דחוקה לו [השעה] לרבי אליעזר. הוציא שתי זרועותיו ושם אותם על לבו. פתח ואמר, אוי



העולם, העולם העליון חוזר להתכנס ולהגנו מן התחתון כל אור ומאור. אוי לכם שפתי זרועות, אוי לכם שפתי תורות שיהיו נשפכים היום הזה מן העולם. שאמר רבי יצחק, כל ימי רבי אליעזר היתה השמועה מאירה מפיו כיום שנתנה בהר סיני.

אמר, תורה [למדתי וגמרא] הבנתי וחכמה למדתי ושמוש עשיתי, שאלו יהיו כל בני אנוש של העולם סופרים, לא יוכלו לכתב, ולא חסרו תלמידי מחכמתי אלא כמכחול בעין, ואני מרבותי אלא כמי ששותה בים. ולא היה אלא להחזיק טובה לרבותי יותר ממנו.

והיו שואלים ממנו באותו סנדל של יבוס, עד שיצאה נשמתו ואמר טהור. ולא היה שם רבי עקיבא. ששיצאה השבת, מצא אותו רבי עקיבא שמת. קרע בגדו ושרט כל בשרו, ודם ירד ונמשך על זקנו. היה צונח ובוכה. יצא החוצה ואמר: שמים שמים, אמרו לשמש וללבנה, שהאור שהיה מאיר יותר מהם הרי נחשך.

אמר רבי יהודה, בשעה שנשמת הצדיק רוצה לצאת - שמחה, והצדיק בטוח במיתתו כדי לקבל שכרו. זהו שכתוב וירא וירץ לקראתם, בשמחה לקבל פניהם. מאיזה מקום? מפתח האהל, כמו שאמרנו. וישתחו ארצה - אל השכינה.

רבי יוחנן פתח ואמר, (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים. עד שיפוח היום וגו' - זו אזהרה לאדם בעודו בעולם הזה שהוא כהרף עין. בא ראה מה כתוב, (קהלת ו) ואילו היה אלה שנים פעמים וגו'. ביום המיתה, כל מה שחיה, נחשב כיום אחד אצלו.

אמר רבי שמעון, נשמתו של אדם מתה בו ואומרת עד שיפוח היום [ונסו הצללים], וידמה בעיניך כהרף עין בעודך בעולם הזה. ונסו הצללים, זהו שכתוב (איוב ח) כי צל ימינו עלי ארץ. בבקשה ממך, סב דמה לך דודי לצבי וגו'.

דבר אחר עד שיפוח היום וגו' - אמר רבי שמעון בן פאי, זו אזהרה לאדם בעודו בעולם הזה שהוא כהרף עין: מה הצבי קל ברגליו - אף אפה היה קל בפציו או כעפר האילים לעשות רצון בוראך כדי שתנחל העולם הבא, שהוא הרי בשמים, הנקרא הר ה', הר התענוג, הקר הטוב. ע"כ מדרש הנעלם.

#### סתי תורה

ממשלת המלך נראית בשלשה גוונים, גון אחד - מראה שנקרא לעין מרחוק, ואין העין יכולה לעמוד בברור שרואה, משום שהוא מרחוק, עד שנוטלת העין מראה קטן בקמוץ שפה, ועל זה כתוב (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי.

גון שני - מראה של העין הזאת [נ"א של אחד] בסתר שפה, שאין הגון הזה נראה לעין, רק בסתר קטן, שתופס ולא עומד בברור, סותם העין ופוחת מעט ולוקח אותו המראה. והגון הזה [נ"א הגון וזה] צריך לפתרון לעמוד על מה שלוקחת העין, ועל זה כתוב (שם א) מה אפה ראה.

הגון השלישי הוא זהר האספקלריה המאירה שלא נראה בו כלל, חוץ מגלגול העין באשר הוא סתום בסתימות ומגלגלים לו בגלגול ונראה בגלגול הזה אספקלריה המאירה. ולא יכול לעמוד באותו הגון, רק שרואה זהר מאיר בסתר העין, ועל זה כתוב (יחזקאל לו) היתה עלי דה ה', (שם לג) וינד ה' היתה עלי וינד ה' עלי חזקה. וכלם מפרשים מביאי האמת, פרט למשה הנאמן העליון שזכה להסתכל למעלה במה שלא נראה כלל. עליו כתוב (במדבר יב) לא כן עבדי משה וגו'.

וירא אליו, נראתה ונתגלתה לי השכינה תוך אותן דרגות שהתחברו בצדו, מיכאל לצד ימין, גבריאל לצד שמאל, רפאל לפנים, אוריאל לאחור, ועל זה נגלתה עליו השכינה באזונים [נ"א צלמים] הללו של העולם, כדי להראות לפניהם ברית [ד"א רשם ראשון] הקדש שהיתה בכל העולם בסוד האמונה.

והוא ישב פתח האהל. מה זה פתח האהל? זה המקום שנקרא ברית, סוד האמונה. כחם היום, זה הסוד שנדבק בו אברהם, החזק של צד הימין, הדרגה שלו. פתח האהל - סוד השער של צדק פתח האמונה, שאז נכנס בו אברהם באותו הרשם הקדוש. כחם היום - זהו צדיק, הדרגה של חבר אחד שנקנס בו מי שנמול ונרשם בו הרשם הקדוש, שהרי נתבטל מן הערלה ונכנס בקיום של שתי הדרגות הללו שהן סוד האמונה.

והנה שלשה אנשים וגו' - אלו שלשה אנשים שלוחים שמתלבשים באויר, ויורדים לעולם הזה [ונראים] במראה של בן אדם, והשלשה הם כמו שלמעלה, משום שהקשת לא נראית אלא בשלשה גוונים - לבן, אדם וירק, וכך הוא בודאי.

ושלשת האנשים הללו שלשה גוונים. גון לבן, גון אדם, גון ירק (רחמים). הגון הלבן זה מיכאל, שהוא צד הימין. הגון האדם זה גבריאל, הצד של השמאל. הגון הירק זה רפאל. ואלו הם שלשת גוני

הקשט, שאין הקשט נראית אלא עמהם. ומשום כך נרא אלו, גלוי שכינה בשלשית הגונים הללו.

ואת כלם הצטרכו. אחד לרפא את המילה, וזהו רפאל, בעל הרפואות. ואחד לבשר את שרה על הבן, וזהו מיכאל, משום שהוא התמנה לימיו, וכל הטובות והברכות שבנדו נמסרו מצד הימיו. ואחד להפוך את סדום, וזהו גבריאל שהוא לשמאל, והוא ממנה על כל הדינים של העולם מצד (הדין) השמאל לדון ולעשות על ידי מלאך המות, שהוא בעל ההרג של בית המלך.

וכלם עשו שליחותם, וכל אחד ואחד כראוי לו. והמלאך גבריאל בשליחותו לנשמה הקדושה, ומלאך המות בשליחותו לנפש של היצר הרע. ועם כל זה הנשמה הקדושה לא יוצאת עד שרואה שכינה.

כשראה אותם מחברים כאחד, אז ראה שכינה [כמו זה] בגנינה והשתחוה, שכתוב (בראשית לג) וישתחו ארצה, כמו אצל יעקב שנאמר (שם מז) וישתחו ישראל על ראש המטה, לשכינה. ולגבי השכינה אמר בשם אדניי, ולגבי הצדיק אדוניי, שהרי אז נקרא אדון כל הארץ כשמוארת מצדיק ומוארת בגנינה, שהרי משום [זהו כזה אז] זה נשלים למעלה.

מכאן שמראה שלמטה מושך המשכה מלמעלה, שהרי הגונים הללו מושכים המשכה מלמעלה מאותם מקורות עליונים. אדניי מושך מלמעלה בשלשית הגונים הללו שמלגש בהם, ובהם נטלת כל מה שנטלת מלמעלה. ומשום שהם חבור שלהם ותומכים שלהם בכל, נאמר שם אדניי, שהרי שם זה התגלה לו כלול בסודות עליונים, התגלה לו בגלוי מה שלא היה מקדם לכן כשלא היה מהול. ועד שנמול, לא רצה הקב"ה להוציא ממנו קדוש. כיון שנמול, מיד יצא ממנו הזרע הקדוש.

ולכן התגלתה עליו שכינה באותן דרגות קדושות. (דניאל יב) והמשפלים יזהרו כזהר הרקיע. זה"ר זוהר שזוהרים בדלקות של זהר. זה"ר שמאיר שמדליק ונוצץ לכמה צדדים.

זה"ר עולה ויורד. זה"ר נוצץ לכל עבר. זה"ר שופע ויוצא. זה"ר שלא פוסק לעולמים. זה"ר שעושה תולדות. זה"ר טמיר וגנוז, התנוצצות של כל הניצוצים וכל הדרגות בו. יוצא וטמיר. נסתר וגלוי. נראה ולא נראה. [זה"ר] ספר זה מעין הבאר, יוצא ביום, נסתר בלילה, משתעשע בחצות הלילה בתולדות שהוציא.

זה"ר שזוהר ומאיר לכל, הכלל של התורה, וזהו שנגר, וכל הגונים נסתרים בו ונקרא בשם של אדניי. שלשה גונים נראים למטה מאלו שלשית הגונים שלמעלה. מאלו העליונים הכל נמשך [לגבי זהר] [אותם העליונים. זהר] שלא נראה, ונוצץ בשנים עשר נצנוצים וזוהרים שנוצצים ממנו. שלשה עשר הם בסוד השם הקדוש וגו', הסוד של אין סוף נקרא יהו"ה.

כאשר מתחבר זהר תחתון אדניי בזהר עליון יהו"ה, נעשה שם נסתר שבו יודעים גביאי האמת ומסתפקים לתוך הזהר העליון, וזה יאהדוניה, מראות טמירים [חיות טמירות], שכתוב (יחזקאל א) כעין החשמל מתוד האש.

משנה. עליונים גבוהים טובים של הימיו, תשע נקודות של התורה יוצאות ונחלקים באותיות, והאותיות בהם נוסעות, [מטלטלים] מסעותיו דקיקים בסודות. [היכל] חולקים, אלו תשעת השליטים על האותיות, האותיות התפשטו מהם. נשארו נקודים להכניסם להם. לא נוסעים רק כשאלה יוצאים.

הם בסוד של אין סוף. כל האותיות [נוסעות] בסוד של אין סוף. כמו שהם נושאים אותם, כך הם נוסעים. אלו הנסתרים אותיות גלויות ולא גלויות. אלו טמירים על מה ששורות האותיות.

תשעה שמות חקוקות עם עשרה, והראשון אהיה. [יו"ד ה"א] אהיה אשר אהיה, יהו"ה, א"ל, אלהיים, יהו"ה, צבאות, אדוניי, שדיי. [ומהשם הזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א מתפשט כ"ב אותיות, וסוד השם מנצפ"ך הרי כ"ז אותיות, וזהו סוד יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד. יהו"ה אלהינו יהו"ה - הרי י"ד אותיות. אחד סוד י"ג אותיות, ומהם יתפשטו רמ"ח אברים, שם בן מ"ב ושם בן ע"ב מנצפ"ך חמשה גבורות, וממנו יתפשט הסוד של חמשים שערי בינה, ומהם יתפשטו ע"ב. הרי רמ"ח אברים עם יי אלהיכם אמת].

אלה הם עשרה שמות חקוקים בצדיהם, וכל השמות הללו נחקקו מאתים ארבעים ושמונה אברים ונכנסים בארון הברית האחד, ומיהו השם שנקרא אדניי. וזה [ד"א סוד] התגלה עכשו לאברהם. [נ"א יהו"ה צבאות, ונ"א א"ל אדניי]. מיכאל שם הימין שאוחז ומשמש את השם הזה יותר מאותם האחרים. בכל מקום שסוד השם הזה שם - מיכאל שם. אם הסתלק מיכאל הזה - מסתלק אלהים עם שדי.

בהתחלה שלשה אנשים, והתגלמו בציור של אויר והיו אוכלים, אוכלים ודאי, שהאש שלהם אוכלת ומכלה הכל ועושים נחת רוח לאברהם. הם אש ודאי, ואותה האש מתפסה בציור של אויר ולא נראית. ואותו מאכל אש לוקטת ואוכלת אותו, ואברהם מקבל נחת רוח מזה.

כיון שהסתלקה השכינה מה כתוב? ויעל אלהים מעל אברהם. מיד מסתלק עמו מיכאל, שכתוב ויבאו שני המלאכים סדמה וגו'. שלשה כתוב בהתחלה, ועכשו שנים. אלא מיכאל שהוא ימין הסתלק עם השכינה.

המלאך שנתראה למנוח ירד והתגלגל [לו] באויר ונראה לו, וזהו אוריאל. מה שלא ירד עם אלו לאברהם - ירד כאן לבדו לבשר למנוח שבא מדן. ומשום שלא חשוב כמו אברהם, לא כתוב שאכל, שהרי כתוב (שופטים יג) אם תעצרני לא אכל בלחמך. וכתוב, ויהי בעלות הלהב מעל המזבח, ויעל מלאך ה' בלהב המזבח וגו'. וכאן ויעל אלהים מעל אברהם. משום שבו הסתלק מיכאל, ונשארו רפאל וגבריאל.

ועליהם כתוב שני המלאכים סדמה. בערב - בשעה שהדין תלוי על העולם. אחר כך הסתלק אחד, ונמצא שגבריאל לבדו. בזכות אברהם נצל לוט, והוא אף כך זכה בהם, ועל זה באו אליו. (ע"כ ס"ת).

זהר:

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. בא ראה, כל בני העולם לא רואים על מה עומדים בעולם, והקמים הולכים ועולים ועומדים לפני הקב"ה כל אותם ימים שבני אדם עומדים בהם בעולם הזה, שהרי כלם נבראו וכלם עומדים למעלה. ומנין לנו שנגברא? שכתוב (שם קלט) ימים יצרו.

וכשמיגיעים הימים להעלות מן העולם הזה, כלם קרבים לפני המלאך העליון. זהו שכתוב (מלכים א ב) ויקרבו ימי דוד למות. ויקרבו ימי ישראל למות. משום שפאשר בן אדם הוא בעולם הזה, אינו משגיח ולא מתבונן על מה הוא עומד, אלא כל יום ויום חושב פאלו הוא הולך בריקנות, שהרי כשהנשמה יוצאת מן העולם הזה, לא יודעת לאיזו דרך מעלים אותה. שהרי הדרך לעלות למעלה למקום שאור הנשמות העליונות מאירות, לא נתן לכל הנשמות, שהרי כמו שהוא ממשיך עליו בעולם הזה, כך נמשך לאחר שיוצא ממנו.

בא ראה, אם בן אדם נמשך אחר הקב"ה ותשוקתו אחריו בעולם הזה, אחרי זה כשיוצא ממנו, הוא נמשך אחריו, ונותנים לו דרך לעלות למעלה אחר אותה משיכה שנמשך בראון כל יום בעולם הזה.

אמר רבי אבא, יום אחד נפגשתי בעיר אחת מאותם שהיו מן בני קדם, ואמר לי מאותה חכמה שהיו יודעים מימים ראשונים, והיו מוצאים ספרים של החכמה שלהם, וקרבו לי ספר אחד, והיה כתוב בו, שכמו שהראון של האדם מתפון בו בעולם הזה, כך ממשיך עליו רוח מלמעלה כמו אותו הראון שנדבק בו. אם רצונו התפון לדבר עליון קדוש, הוא ממשיך אותו הדבר מלמעלה למטה אליו.

ואם רצונו להתדבק בצד האחר ומתפון בו, הוא ממשיך את אותו הדבר מלמעלה למטה אליו. והיו אומרים שעקר הדבר תלוי בדבורים ובמעשה וברצון להתדבק, ובזה נמשך מלמעלה למטה אותו הצד שנדבק בו.

וימצאנו בו כל אותם מעשים ועבודות הכוכבים והמזלות ודברים שהצטרכו להם, ואיך הראון להתפון בהם כדי למשך אותם אליהם. כמו זה מי שרוצה להתדבק למעלה ברוח הקדש, שהרי במעשה ובדבורים וברצון הלב לכוון באותו הדבר תלוי הדבר למשך אותו אליו מלמעלה למטה ולהתדבק באותו הדבר.

והיו אומרים, כמו שבו אדם נמשך בעולם הזה - כך גם מושכים אותו כשיוצא מן העולם הזה. ובמה שנדבק בעולם הזה ונמשך אחריו - כך נדבק באותו העולם. אם בקדש - בקדש, ואם בטמאה - בטמאה. אם בקדש, מושכים אותו לאותו הצד ונדבק בו למעלה ונעשה ממנה שמש לשמש לפני הקב"ה בין אותם שאר מלאכים. כמו שכתב נדבק למעלה ועומד בין אותם קדושים, שכתוב (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה.

כך גם כמו זה. אם בטמאה, מושכים אותו לאותו הצד ונעשה כאחד מהם להתדבק עמם, והם נקראים נזקי בני אדם. ובאותה שעה שיוצא מן העולם הזה, לוקחים אותו ושואבים אותו לגיהנם באותו מקום שדנים את בני הטמאה שטמאו עצמם ורוחם, ואחר כך נדבק בהם, והוא מזיק כאחד מאותם מזיקי העולם.

אמרתי להם, בני, דבר זה קרוב לדברי תורה, אבל יש לכם להתרחק [מתוך] מאותם הספרים [הללו] כדי שלא יסטה לבכם לעבודות הללו ולכל אותם הצדדים שאמר כאן שמה חס ושלום [לא] תסטו מאחר עבודת הקב"ה, שהרי כל הספרים הללו מטעים את בני האדם, משום שבני קדם היו חכמים, וירשת החכמה הזו ירשו מאברהם שנתן לבני הפילגשים, שכתוב (בראשית כה) ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם. ואחר כך נמשכו באותה חכמה לכמה צדדים.

אָבֵל זָרַע יִצְחָק, חִלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, לֹא כָּךְ, שִׁכְתוֹב (שם) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לִיִּצְחָק. זֶהוּ חֵלֶק הַקְדוּשׁ שֶׁל הָאֱמוּנָה שְׂבָה נְדִבָּק אַבְרָהָם וַיִּצָּא מֵאוּתוֹ גּוֹרֵל וּמֵאוּתוֹ הַצֵּד. מִה כְּתוֹב בְּיַעֲקֹב? (שם כח) וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו, וְכְתוֹב וְאַתָּה יַעֲקֹב עֲבָדִי וְגו'. מִשּׁוּם כָּךְ צָרִיד הָאֵדָם לְהַמְשִׁיךְ אַחֵר הַקִּבְ"ה וּלְהַדְבִּיק בּוֹ תָמִיד, שִׁכְתוֹב (דְּבָרִים י) וְבוֹ תִדְבֹּק.

בֹּא רֵאָה, (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְגו'. אַחֵר כָּךְ חֲזַר וּפָרַשׁ, נָקִי כָּפִים. שְׁלֹא עוֹשֶׂה בְּיָדָיו צִלָּם, וְלֹא מַחְזִיק עִמָּהֶם בְּמָה שְׁלֹא צָרִיד. וְעוֹד, שְׁלֹא נִטְמָא בָּהֶם וְלֹא מְטַמָּא בָּהֶם אֶת הַגּוֹף כְּמוֹ אוֹתָם שְׁמִטָּמָאִים אֶת עַצְמָם בְּיָדָם לְהַטְמִיא, וְזֶה הוּא נָקִי כָּפִים וְכִי לִבָּב, כְּמוֹ זֶה שְׁלֹא מוֹשֵׁךְ אֶת רָצוֹנוֹ וְלִבּוֹ לַצֵּד הָאֲחֵר אֶלָּא לְהַמְשִׁיךְ אַחֵר עֲבוֹדַת הַקִּבְ"ה.

אֲשֶׁר לֹא נִשָּׂא לְשׂוֹא נִפְשׁוֹ. כְּתוֹב נִפְשׁוֹ וְנִקְרָא נִפְשִׁי, וְהָרִי פָּרְשִׁיהָ, נִפְשִׁי - זֶה נִפְשׁ דָּוִד, צֵד הָאֱמוּנָה. נִפְשׁוֹ - זֶה נִפְשׁ הָאֵדָם מִמֶּשׁ. מִשּׁוּם שֶׁכָּפָא שֶׁר יֵצֵא מִן הָעוֹלָם הִנֵּה וְנִפְשׁוֹ תִתְעַלֶּה בְּמַעֲשֵׂים שְׂכָרָיו, עַל מֵה שִׁיתְקִים בָּהֶם לִלְכֹּת בֵּין כָּל אוֹתָם הַקְדוּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קטז) אֶתְחַלֵּץ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים. וּמִשּׁוּם שְׁלֹא נִשָּׂא לְשׂוֹא נִפְשִׁי, יִשָּׂא בְּרַכָּה מֵאֵת ה' וְגו'.

בֹּא רֵאָה, אַחֵר שֶׁנִּמְוֵל אַבְרָהָם, הִנֵּה יוֹשֵׁב וְכוֹאֵב, וְהַקִּבְ"ה שֶׁלַח אֶלָּיו שְׁלֵשָׁה מַלְאָכִים בְּגִלּוֹי לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם. וְאִם תֹּאמַר, שֶׁהָרִי בְּנִגְלָה וְכִי מִי יִכּוֹל לְרַאוֹת מַלְאָכִים, וְהָרִי כְּתוֹב (שם קד) עֲשֵׂה מַלְאָכֶיךָ רוּחוֹת וְגו'! אֶלָּא וְדַאי שֶׁרֵאָה אוֹתָם שִׁירְדוּ לְאַרְץ כְּמוֹ בְּנֵי אֲדָם. וְלֹא יִקְשֶׁה לָךְ זֶה, שֶׁהָרִי הֵם וְדַאי רוּחוֹת קְדוּשׁוֹת, וּבִשְׁעָה שִׁירְדִים לְעוֹלָם, מִתְלַבְּשִׁים בְּאַוִּירִים וּבִיסוּדוֹת שֶׁל גְּלָמִים, וְנִרְאִים לְבָנֵי אֲדָם מִמֶּשׁ כְּמִרְאָה דְּמוּתָם.

וְבֹא וְרֵאָה, אַבְרָהָם רֵאָה אוֹתָם כְּמִרְאָה בְּנֵי אֲדָם, וְאָף עַל גֵּב שֶׁהִיָּה כּוֹאֵב מִן הַמִּילָה, יֵצֵא וְרָץ אַחֲרֵיהֶם כְּדִי לֹא לִגְרַע [מֵהָ] שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה מִקְדָּם לָכֵן.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְדַאי שֶׁרֵאָה אוֹתָם כְּמִרְאָה שֶׁל מַלְאָכִים, מִמֵּה שִׁכְתוֹב וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי, בְּאֵלֶיךָ דְּלִית הַשְׂכִּינָה הִתֵּנָה בָּאָה, וְאֵלָּו הָיוּ עֲמוּדִים שְׁלֵה וְכִסֵּא אֱלֹהִי, מִשּׁוּם שֶׁהֵם שְׁלֵשֶׁת הַגּוֹנִים שֶׁתִּחַתֶּיהָ. וְרֵאָה כְּעַת מִשּׁוּם שֶׁנִּמְוֵל מֵה שְׁלֹא רֵאָה מִקְדָּם לָזֶה עַד שֶׁלֹּא נִמְוֵל. בְּתַחֲלָה לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ, אֶלָּא שֶׁהֵם בְּנֵי אֲדָם. אַחֵר כָּךְ יָדַע שְׁאוֹתָם מַלְאָכִים קְדוּשִׁים הֵם וּבָאוּ אֵלָיו בְּשִׁלְחֵיחוֹת, בְּשִׁעָה שֶׁאֲמָרוּ לוֹ אִי"ה שֶׁרָה אֲשֶׁרְךָ וּבִשְׁרֵי לוֹ בְּשׁוֹרֶת יִצְחָק.

אֵלָּו - הָאוֹתִיּוֹת נִקְדוּתוֹת אִי"ו, וְסִימָן אִי"ו רָמַז לְמָה שֶׁלִּמְעַלָּה, רָמַז לְקִבְ"ה. וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהֶל. כְּתוֹב כָּאֵן הִנֵּה בְּאֵהֶל, וְכְתוֹב שֵׁם (יִשְׁעִיָּה לג) אֵהֶל בֶּל יִצְעֹן וְגו'. בֹּא רֵאָה, כִּינּוּן שֶׁנִּקְוֶה אִי"ו, לְמָה כְּתוֹב אַחֵר כָּךְ אֵינָה? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁחֲבוּר שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה כְּאַחַד סוּד הָאֱמוּנָה. אִזּוֹ אָמַר וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהֶל. שֵׁם הוּא הַקִּשּׁוֹר שֶׁל הַכֹּל וְשֵׁם הוּא נִמְצָא [וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהֶל]. אֵינָה וְגו'. וְכִי לֹא יָדָעוּ הַמַּלְאָכִים הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁשִּׁרְהָה הִנֵּה בְּאֵהֶל? לְמָה כְּתוֹב אֵינָה? אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹדְעִים בְּעוֹלָם הִנֵּה אֶלָּא מֵה שֶׁנִּמְסָר לָהֶם לְדַעַת.

בֹּא רֵאָה, (שְׁמוֹת יב) וְעִבְרָתִי בְּאַרְץ מִצְרַיִם אֲנִי ה'. וְכִי כְּמָה שִׁלְחִים וּמַלְאָכִים יֵשׁ לְקִבְ"ה? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים בֵּין טַפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְאוֹתָהּ שְׁלֹא שֶׁל בְּכוֹר פָּרַט לְקִבְ"ה לְבָדוֹ.

כְּמוֹ זֶה (יחזקאל ט) וְהָתִיתִּי תוֹ עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים. וְלָמָּה צָרִיכִים? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא יוֹדְעִים אֶלָּא רַק מֵה שֶׁנִּמְסָר לָהֶם לְדַעַת [יוֹדְעִים], כְּמוֹ כָּל הַדְּבָרִים הַלְלוּ שְׁעֵתִיד הַקִּבְ"ה לְהִבְיֵא עַל הָעוֹלָם. וְמָה הַטַּעַם: מִשּׁוּם שֶׁהַקִּבְ"ה מַעֲבִיר כְּרוֹז בְּכָל הָרַקִּיעִים בְּאוֹתוֹ דָּבָר שְׁעֵתִיד לְהִבְיֵא עַל הָעוֹלָם.

כְּגוֹן זֶה בְּשִׁעָה שֶׁהַמְשַׁחִית נִמְצָא בְּעוֹלָם, צָרִיד בֵּן אֲדָם לְהַסְתִּיתָר בְּבֵיתוֹ וְלֹא יִהְיֶה נִרְאָה בְּשׁוֹק כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁחַת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב) וְאַתָּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר. מֵאֵלּוֹ שֶׁיִּכּוֹל לְהַסְתִּיתָר כֹּן, אָבֵל מִלִּפְנֵי הַקִּבְ"ה לֹא [ס"א יְכוֹל] צָרִיד לְהַסְתִּיתָר. מֵה כְּתוֹב? (יִרְמְיָה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'.

#### מִדְרַשׁ הַנֶּעֱלָם

אָמַר רַבִּי חִזְיָא אָמַר רַב, אִם הָיִינוּ מִסְתַּכְּלִים בְּפִרְשָׁהּ הַזֶּה - נִסְתַּכַּל בְּחֻכָּמָה אִם עֲנִין הַנִּשְׁמָה הִיא אֵין רֵאשָׁה סוּפָה וְאֵין סוּפָה רֵאשָׁה, וְאִם הָעֲנִין לְפִטְרִית הָאֵדָם מִן הָעוֹלָם הִיא, נִסְתַּר אֶת כָּל הַפִּרְשָׁה אוֹ נִעְמִיד אֶת הַפִּרְשָׁה בְּזֶה אוֹ בְּזֶה. מֵה זֶה יִקְחַ נָא מַעֲט מִיָּם וְרַחְצוּ רַגְלֵיכֶם וְגו', וְאַקְחָה פֶת לָחֶם וְגו', וַיִּמָּהֵר אַבְרָהָם הָאֵהֶלָה אֶל שָׂרָה וְגו', וְאֵל הַבֶּקֶר רָץ אַבְרָהָם וְגו', וַיִּקְחַ חֲמָאָה וְחֵלֶב וְגו'.

כְּשֶׁבֶא רַב דִּימִי, אָמַר, לֹא מִצָּאָה הַנִּשְׁמָה תוֹעֵלֶת לַגּוּף אֶלְמָלָא מֵה שֶׁרָמַז בְּכָאן רָמַז הַקִּרְבָּנוֹת. בְּטוֹלוֹ הַקִּרְבָּנוֹת - לֹא בְטָלָה הַתּוֹרָה. זֶה שְׁלֹא מִתְעַסֵּק בְּקִרְבָּנוֹת, שִׁיעֵסֵק בְּתוֹרָה וַיּוֹעִיל לוֹ יוֹתֵר. שְׁאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּשֶׁפָּרַשׁ הַקִּבְ"ה הַקִּרְבָּנוֹת, אָמַר מֹשֶׁה: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תֵּינַח בְּזִמְן שִׁיחֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲדָמָתָם, כִּינּוּן שֶׁיִּגְלוּ מֵעַל אֲדָמָתָם מֵה יַעֲשׂוּ? אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה, יַעֲסִקוּ בְּתוֹרָה, וְאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם בְּשִׁבְלָה יוֹתֵר מִכָּל הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ז) זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֹה לְמִנְחָה וְגו'. כְּלוּמֹר, זֹאת הַתּוֹרָה בְּשִׁבְלִי עוֹלָה, בְּשִׁבְלִי מִנְחָה, בְּשִׁבְלִי חֲטָאֵת, בְּשִׁבְלִי אֶשֶׁם.

אמר רבי כרוספדאי, זה מי שמזכיר בפיו בבתיו כנסיות ובבתיו מדרשות ענין הקרפנות ותקרבתם ויכון בהם, ברית כרותה היא שאותם המלאכים המזכירים חטאו כדי להרע לו, שלא יכולים לעשות לו אלא רק טוב.

ומי יזכיר? פרשה זו תזכיר! שפיון שאמר והנה שלשה אנשים נצבים עליו, מה זה עליו? לענין בדינו. כיון שרואה נשמת הצדיק כך, מה כתוב? וימהר אברהם האלה וגו'. מה זה האלה? בית המדרש. ומהו אומר? מהרי שלש סאים, ענין הקרפנות, והנשמה מתפוגגת בהם. זהו שכתוב ואל הבקר רץ אברהם. ואז נוח להם ולא יכולים להרע לו.

רבי פנחס פתח פסוק שכתוב (במדבר יז) והנה החל הנגף בעם, וכתוב ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה וגו', וכתוב ותעצר המגפה. כתוב כאן מהר, וכתוב שם מהרי שלש סאים. מה להלן קרבן להנצל, אף כאן קרבן להנצל.

אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגשתי את אליהו. אמרתי לו, יאמר לי מר דבר שמועיל לבריות. אמר לו, ברית גזר הקב"ה, ונכנסו לפניו כל המלאכים שממנים להזכיר חטאי האדם, שבזמן שזכירו בני אדם הקרפנות שצנה משה, ומכון לבו ורצונו בהם - שכלם נזכרו אותו לטוב.

ועוד, בזמן שיצא מות בבני אדם, הברית נגזרה, והפרוץ עובר על כל חילות השמים, דאם יעלו בניו בארץ בבתיו כנסיות ובבתיו מדרשות ויאמרו בראון נפש ולב ענינים של קטרת בשמים שהיו להם לישראל, שיתבטל המות מהם.

אמר רבי יצחק, בא ראה מה כתוב, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת. אמר לו אהרן, למה? כי יצא הקצף מלפני ה' וגו'. מה כתוב? ויך אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם. וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. ולא יכל מלאך של חפלה לשלט ונתבטל המות.

רבי אחא הלך לכפר טרשא, בא אצל המארח שלו. לחשו עליו כל בני העיר. אמרו, אדם גדול בא לכאן, גלד אליו. באו אצלו. אמרו לו, לא חושש על אבדתינו? אמר להם, מהו? אמרו לו שיש שבעה ימים שיש מות בעיר, וכל יום מתחזק ולא מתבטל.

אמר להם, גלד לבית הכנסת ונבקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא. עד שהיו הולכים, באו ואמרו, פלוני ופלוני מתו, ופלוני ופלוני נוטים למות. אמר להם רבי אחא, אין עת לעמד כך, שהשעה דחוקה.

אבל תפרישו מכס ארבעים בני אדם מאלו היותר זכאים. עשרה עשרה לארבעה חלקים, ואני עמכם, עשרה לקצה העיר ועשרה לקצה העיר, וכן לארבע קצוות העיר, ואמרו בנפש חפצה ענין של קטרת הסמים שהקדוש ברוך הוא נתן למשה, וענין של הקרפנות אותו.

עשו כך שלש פעמים ועברו בכל העיר לארבע קצוות והיו אומרים כן. לבסוף אמר להם, גלד לאלו שנוטים למות, ותפרישו מכס לבתיהם ותאמרו כך, וכאשר תסימו, תאמרו אלו הפסוקים, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש וגו', ויקח אהרן וגו', ויעמד בין המתים וגו'. וכן עשו והתבטל מהם (המות).

שמעו אותו קול שאומר: סודי הסודות, הראשונים הנחילוה לנצח, שהרי דין השמים לא שורה כאן, שהרי יודעים לבטלו. חלש לבו של רבי אחא וישן. שמע שאומרים לו: כמו שעשית את זה - תעשה את זה. לך אמר להם שיחזרו בתשובה, שרשעים הם לפני. קם והחזירם בתשובה שלמה, וקבלו עליהם שלא יתבטלו מהתורה לעולם, והחליפו את שם העיר, וקראו לא מתא מחסיא.

אמר רבי יהודה, לא די להם לצדיקים שמבטלים את הגזרה, אלא לאחר כן שמברכים להם, תדע לך שכן הוא. דכיון שהנשמה אומרת לגוף מהרי שלש סאים וגו' וכל אותו הענין ומבטל את הדין - מה כתוב? ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. הרי ברכה.

כיון שרואים אותה המלאכים שזה לקח עצה לנפשו - מה עושים? הולכים אצל הרשעים לענין בדינם ולעשות בהם משפט. זהו שכתוב ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם, למקום הרשעים, לעשות בהם משפט. זה הוא שאמר רבי יהודה, כך דרכו של צדיק: כיון שרואה שמענינים בדינו, אינו מתאחר לשוב ולהתפלל ולהקריב [על חלבו ודמו לפני צורו, עד שמסתלקים בעלי הדין ממנו].

שפיון שאמר וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו - מה כתוב בנשמה? וימהר אברהם האלה אל שרה. בחפזו ובמהירות בלא שום העכבה. מיד ממחרת הנשמה אצל הגוף להחזירו למוטב ולבקש במה שיתפטר לו, עד שמסתלקים ממנו בעלי הדין.

רבי אליעזר אומר, מהו שאמר ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים?

אֵלָּא, כִּינּוּ שֶׁהַנֶּשְׁמָה עוֹמֶדֶת בְּמַעֲלָתָהּ, וְהַגּוֹף נִשְׁאָר בְּאֶרֶץ מִכְמָה שְׁנִים, בָּאִים בְּיָמִים שְׁנִים וְיָמִים הַרְבֵּה וְחָדָל לְצֹאת וּלְבֹא וּלְעֵבֶר אֶרֶץ כְּשֶׁאֵר כָּל אָדָם. נִתְבַּשֵּׁר לְהַחֲיוֹת הַגּוֹף.

מֵהוּ אוֹמֵר אַחֲרֵי בְלוּתִי הֵיטָה לִי עֲדָנָה? אַחֲרֵי בְלוּתִי בְּעֶפֶר מֵהַיּוֹם כְּמָה שְׁנִים, הֵיטָה לִי עֲדָנָה וְחֲדוּשׁ. וְאִדְנִי זָקוֹ, שֶׁהַיּוֹם כְּמָה שְׁנִים שֶׁיִּצְאָת מִמֶּנּוּ וְלֹא הִפְקִידֵנִי. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר, הִיפְלֵא מֵהוּ דָּבָר לְמוֹעֵד. מֵהוּ לְמוֹעֵד? אוֹתוֹ הַיְדוּעַ אֶצְלִי לְהַחֲיוֹת מֵתִים. וְלִשְׁרָה בֶן, מְלַמֵּד שֶׁיִּתְחַדֵּשׁ כְּבוֹן שְׁלֹשׁ שְׁנִים.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בְּרַבִּי סִימוֹן, כִּינּוּ שֶׁהַנֶּשְׁמָה נִזְוֵנִית מִזִּינָה שֶׁל מַעֲלָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְאוֹתוֹ הַמְּלָאָךְ הַנִּקְרָא דּוּמִיָּה: לֵךְ וּבִשֵּׁר לְגוֹף פְּלוּנִי שְׂאֲנִי עֲתִיד לְהַחֲיוֹתוֹ לְמוֹעֵד שְׂאֲנִי אַחֲרָיָה אֶת הַצַּדִּיקִים לְעֲתִיד לְבֹא. וְהוּא מְשִׁיב: אַחֲרֵי בְלוּתִי הֵיטָה לִי עֲדָנָה? אַחֲרֵי בְלוּתִי בְּעֶפֶר וְשִׁכְנֵתִי בְּאֲדָמָה, וְאָכַל בִּשְׂרֵי רֶמָה וְגוֹשׁ עֶפֶר, תִּהְיֶה לִי חֲדוּשׁ.

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְנֶשְׁמָה: זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבִרְהָם וְגו' הִיפְלֵא מֵהוּ דָּבָר!! לְמוֹעֵד הַיְדוּעַ אֶצְלִי לְהַחֲיוֹת אֶת הַמֵּתִים אֲשׁוּב אֶלֶיךָ אוֹתוֹ הַגּוֹף שֶׁהוּא קְדוּשׁ מְחֻדָּשׁ כְּבִרְאשׁוֹנָה לְהַיּוֹתֶכֶם מְלֹאכִים קְדוּשִׁים, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עֲתִיד לִפְנֵי לְשִׁמְחַת בָּהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קד) יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם שִׁמְחַת ה' בְּמַעֲשָׁיו. (ע"כ מִדְרַשׁ הַנֶּעֱלָם)

זֶהר:

אֵיךְ שָׂרָה אֲשַׁתְּךָ, שֶׁלֹּא רָצוּ לוֹמַר לִפְנֵיהָ. כִּינּוּ שֶׁאָמַר הֵנָּה בְּאֵהָל, מִיָּד - וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֶלֶיךָ פַּעַם חֲיָה וְהֵנָּה בִּן לְשָׂרָה אֲשַׁתְּךָ וְגו' בֹּא רֵאךְ דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁעַד שֶׁלֹּא הִזְמִין אֲבִרְהָם לִפְנֵיהֶם לְאָכַל, לֹא אָמְרוּ לוֹ דָּבָר, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה שֶׁמִּשּׁוּם אוֹתָהּ בְּשׂוֹרָה הִזְמִין אוֹתָם לְאָכַל. אַחֵר שֶׁכְּתוּב וַיֹּאכְלוּ, אִם אָמְרוּ לוֹ אוֹתָהּ בְּשׂוֹרָה.

וַיֹּאכְלוּ!! וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמְלֹאכִים עֲלוּזִינִים אוֹכְלִים? אֵלָּא בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם נִרְאָה כִּךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיֹּאכְלוּ וַיֵּדְאוּ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם אֲשֶׁר אוֹכְלֵת אֵשׁ וְלֹא נִרְאִים, וְכָל מֵה שֶׁנִּתֵּן לָהֶם אֲבִרְהָם אָכְלוּ, מִשּׁוּם שֶׁמִּצַּד אֲבִרְהָם אוֹכְלִים לְמַעַלָּה [שֶׁאוֹכְלִים מֵאוֹתוֹ צִד שֶׁלְמַעַלָּה].

בֹּא רֵאךְ, כָּל מֵה שֶׁאָכַל אֲבִרְהָם, הוּא אָכַל בְּטַהֲרָה, וְלִכּוֹן הַקְרִיב לִפְנֵיהֶם וְאָכְלוּ, וְאֲבִרְהָם שָׁמַר בְּבֵיתוֹ טַמְאָה וְטַהֲרָה שֶׁאֶפְלוּ בֶן אָדָם שֶׁהוּא טַמָּא [לֹא יָכַל לְהִתְקַרֵּב לְבֵיתוֹ. אִם יָדַע אֲבִרְהָם שֶׁזֶה טַמָּא הוּא, וְעָשָׂה] [לֹא הִיָּה מְשֻׁמֵּשׁ בְּבֵיתוֹ, עַד שֶׁעָשָׂה] לוֹ טְבִילָה, אוֹ עָשָׂה לוֹ לְשִׁמְרַת שְׂבָעָה יָמִים כְּרֹאִי לוֹ בְּבֵיתוֹ, וְכִךְ זֶה בְּיִדְאוּ.

בֹּא רֵאךְ, כְּתוּב (דְּבָרִים כג) אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לִילָה וְגו'. מֵה תִּקְנֶתוֹ? וְהִיָּה לִפְנוֹת עָרֵב יִרְחָץ בְּמַיִם. אֶרְעָה בּוֹ טַמְאָה אַחֲרָת, כְּמוֹ זִיבָה [טַמְאָת צָרְעָת אוֹ נִדָּה] אוֹ טַמְאָת נִדָּה שֶׁהִיוּ שְׁתֵּי טַמְאוֹת, לֹא מִסְפִּיק לוֹ בְּאוֹתָהּ טְבִילָה [מִשּׁוּם] בֵּין שֶׁאֲרַע לוֹ קָרִי קֹדֶם שֶׁקִּבֵּל טַמְאָה אַחֲרָת [מִשּׁוּם] בֵּין שֶׁאֲרַע לוֹ אַחֵר כִּךְ.

וְאֲבִרְהָם וְשָׂרָה הָיוּ מִתְקַנִּים טְבִילָה לְכָלֶם, הוּא לְגִבְרִים וְהִיא לְנָשִׁים. מֵה הַטַּעַם עֵסַק אֲבִרְהָם לְטַהֵר בְּנֵי אָדָם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא טָהוֹר וְנִקְרָא טָהוֹר, שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב יד) מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטַּמָּא לֹא אֶחָד. טָהוֹר - זֶה אֲבִרְהָם שֶׁיִּצְא מִתַּרְח.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כְּדִי לְתַקֵּן אֶת אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁל אֲבִרְהָם, וּמֵהִי? מִי"ם (חֲסֵד). לִכּוֹן הִתְקִין לְטַהֵר בְּנֵי הָעוֹלָם בְּמַיִם. וּבִשְׁעָה שֶׁהִזְמִין אֶת הַמְּלֹאכִים, בְּרִאשִׁית דְּבָרֵינוּ מֵה כְּתוּב? לִשְׁחַת נָא מַעַט מַיִם, כְּדִי לְהִתְחַזֵּק בְּאוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁהִמִּים שְׂרִוּיִים בָּהּ, וּמִשּׁוּם כִּךְ הִיָּה מִטָּהַר אֶת כָּל בְּנֵי הָאָדָם מִהַכֵּל. מִטָּהַר אוֹתָם מִצַּד שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, וּמִטָּהַר אוֹתָם מִצַּד הַטַּמְאָה. וְכִמוֹ שֶׁהוּא מִטָּהַר אֶת הָאֲנָשִׁים, כִּךְ גַּם שָׂרָה מִטָּהַרֶת אֶת הַנָּשִׁים, וְנִמְצָא שֶׁכָּל מִי שֶׁבָּא אֵלֵיהֶם טָהוֹרִים מִהַכֵּל.

בֹּא רֵאךְ שֶׁאֲבִרְהָם נָטַע אֵילָן בְּכָל מְקוֹם שֶׁדִּיּוּרוֹ שָׁם, וְלֹא הִיָּה עוֹלָה בְּכָל מְקוֹם כְּרֹאִי, פָּרַט לְשַׁעַה שֶׁדִּיּוּרוֹ הִיָּה בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וּבְאוֹתוֹ אֵילָן הִיָּה יוֹדַע מִי שֶׁנִּצְאָחַז בְּקִבְיָהּ וּמִי שֶׁנִּצְאָחַז בְּעֲבוּדָה זָרָה.

מִי שֶׁנִּצְאָחַז בְּקִבְיָהּ, הִיָּה הָאֵילָן פּוֹרֵשׁ עֲנָפָיו וּמְכַסֶּה עַל רֹאשׁוֹ וְעוֹשֶׂה עָלָיו צֶל נָאָה. וּמִי שֶׁנִּצְאָחַז בְּצֶל שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, אוֹתוֹ הָאֵילָן הִיָּה מִתְעַלָּה, וְעֲנָפָיו הָיוּ עוֹלִים לְמַעַלָּה. אִם הִיָּה יוֹדַע אֲבִרְהָם וּמִזְהִיר אוֹתוֹ, וְלֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁנִּצְאָחַז בְּאִמּוֹנֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכִךְ מִי שֶׁהוּא טָהוֹר [ד"א כִּךְ] מְקַבֵּל אוֹתוֹ הָאֵילָן, וּמִי שֶׁהוּא טַמָּא אֵינוֹ מְקַבֵּל אוֹתוֹ. אִם יָדַע אֲבִרְהָם וְהִיָּה מִטָּהַר אוֹתָם בְּמַיִם.

וּמִעַיִן מַיִם הִיָּה תַּחַת אוֹתוֹ אֵילָן, וּמִי שֶׁצָּרִיךְ טְבִילָה מִיָּד הַמַּיִם עוֹלִים אֵלָּיו, וְעוֹלִים עֲנָפֵי הָאֵילָן, אִם יָדַע אֲבִרְהָם שֶׁהוּא טַמָּא וְצָרִיךְ מִיָּד טְבִילָה. וְאִם לֹא, יִבְשֵׁי הַמַּיִם, וְאִם יָדַע שֶׁרֹּצָה לְהַטְמִיא וּלְהַשְׁמִיר שְׂבָעָה יָמִים.

וּבֹא וְרֵאךְ, שֶׁאֶפְלוּ בְּשַׁעַה שֶׁהִזְמִין אֶת הַמְּלֹאכִים אָמַר לָהֶם וְהַשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ כְּדִי לְרֹאוֹת וּלְבַדֵּק אוֹתָם, וּבְאוֹתוֹ אֵילָן הִיָּה בּוֹדֵק אֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. וְהַסוּד [כְּנֻגָּד] מִשּׁוּם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [עָשָׂה] אָמַר

שהוא עץ החיים לכל, ולכן והשענו תחת העץ, ולא תחת עבודה זרה.

ובא וראה, כשחטא אדם, הוא חטא בעצ הדעת טוב ורע, שכתוב ומעץ הדעת וגו', והוא חטא בו וגרם מות לעולם. מה כתוב? ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו' [וגרם מות לכל בני העולם].. וכשבא אברהם, התקין את העולם עם אילן אחר, שהוא עץ החיים, והודיע את האמונה לכל בני העולם.

ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. אמר רבי יצחק, שוב אשוב - שוב ישוב היה צריך לכתב, שהרי המפתח הזה לפקד העקרונות הוא ביד הקדוש ברוך הוא ולא ביד שליח אחר, כמו ששינונו, שלש מפתחות הם שלא נמסרו ביד שליח: של חיה, ותחית המתים, וגשמים. והואיל ולא נמסרו ביד שליח, למה כתוב שוב אשוב? אלא ודאי הקדוש ברוך הוא שהיה עומד עליהם אמר [לנו] הדבר, לכן כתוב ויאמר שוב אשוב אליך.

ובא וראה, בכל מקום שכתוב ויאמר סתם או ויקרא סתם, הוא מלאך הברית ולא אחר. ויאמר - שכתוב (שמות טו) ויאמר אם שמע תשמע וגו'. ויאמר, ולא אמר מיהו. ויקרא - שכתוב (ויקרא א) ויקרא אל משה, ולא אמר מי היה. אמר - שכתוב (שמות כד) ואל משה אמר וגו', ולא אמר מי היה. [אף כך שכתוב שוב אשוב. ויאמר סתם, ולא אמר מי היה.] אלא בכל אלה מלאך של הברית היה, והכל נאמר בקב"ה. ולכן כתוב ויאמר שוב אשוב אליך וגו', והנה בן וגו'.

והנה בן לשרה אשתך. מה הטעם לא כתוב והנה בן לך? אלא כדי שלא יחשב שהוא מהגר כמו בראשונה. רבי שמעון פתח ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן יכבד אב - זה יצחק את אברהם. מתי כבד אותו? בשעה שעקד אותו על גבי המזבח ורצה להקריבו לקרבן. ויצחק בן שלשים ושבוע שנים היה, ואברהם היה זקן, שאילו היה בועט [בן] ברגל אחת לא היה יכול לעמוד לפניו, והוא כבד אותו את אביו, ועקד אותו כמו תיש כדי לעשות רצון אביו.

ועבד אדניו - זה אליעזר לאברהם, כששלח אותו לחרו ועשה כל רצונו של אברהם וכבדו, כמו שכתוב (בראשית כד) וה' ברוך את אדני וגו', וכתוב (שם) ויאמר עבד אברהם אנכי, כדי לכבד את אברהם. שהרי בן אדם שהיה מביא כסף וזהב ואבנים יקרות וגמלים, והוא כראוי, נאה למראה, לא אמר שהוא אוהב אברהם או קרוב שלו, אלא אמר עבד אברהם אנכי, כדי להעלות את שבח אברהם ולכבדו בעיניהם.

ועל כן בן יכבד אב ועבד אדניו. ואתם ישראל בני, קלון בעיניכם לומר שאני אביכם או שאתם עבדים שלי? ואם אב אני איה כבודי וגו'. משום כך והנה בן. זהו בן ודאי, ולא ישמעאל. זהו בן שכבד את אביו כראוי.

והנה בן לשרה אשתך. בן לשרה - שבגללו מתה, שבגללו כאבה נפשה עד שיצאה ממנה. והנה בן לשרה - להתעלות בגללו בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם. שאז וה' פקד את שרה וגו', שהרי מזכירים את שרה משום יצחק, ועל זה הוא בן לשרה [זה אמרו המלאכים]. והנה בן לשרה. [זה] שהרי הנקבה לוקחת [את] הבן מהזכר.

ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו. מה זה והוא אחריו? והיא אחריו צריך לו? אלא סוד הוא, ושרה שמעת מה שהיה אומר [פתח האהל, זה הקדוש ברוך הוא. והוא אחריו - מי שהיה אומר] פתח האהל, זו הדרגה התחתונה, פתח האמונה. והוא אחריו - [זה] שהודה לו הדרגה העליונה [נ"א פתח האהל והוא אחריו - זה הקדוש ברוך הוא. פתח האהל - זו הדרגה התחתונה, והוא אחריו - זו הדרגה העליונה]. מיום שהיתה שרה בעולם לא שמעה דבר הקדוש ברוך הוא פרט לאותה שעה.

דבר אחר - שהיתה יושבת שרה פתח האהל כדי לשמע הדברים, והיא שמעה הדבר הזה שהתבשר בו אברהם. [דבר אחר] והוא אחריו - אברהם שהיה יושב מאחורי השכינה.

ואברהם ושרה זקנים באים בימים. מה זה באים בימים? השעורים של הימים שאז נראו להם, האחד מאה והאחד תשעים, נכנסו בימים השעור של הימים כראוי. באים בימים, כמו שנאמר כי בא היום, שהעריב היום להקנס. חדל להיות לשרה ארח כנשים. ואותה שעה ראתה עצמה בעדון אחר, ולכן אמרה ואדני זקן, שהרי הוא לא כדאי להוליד כי הוא זקן.

רבי יהודה פתח, (משלי לא) נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ. בא ראה, הקדוש ברוך הוא מתעלה בכבודו שהוא גנוז ונסתר בעלוי רב. לא היה בעולם ולא היה מהיום שנברא העולם שיכול לעמוד על חקמתו ולא יכול לעמוד בו.

משום כי הוא גנוז ונסתר והתעלה למעלה למעלה, וכל העליונים והתחתונים לא יכולים להתדבק עד שכלם אומרים (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו. התחתונים אומרים שהוא למעלה, שכתוב (תהלים קיג) על השמים כבודו. העליונים אומרים שהוא למטה, שכתוב (שם נו) על כל הארץ כבודו.

עד שכלם, עליונים ותחתונים, אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו, כי לא נודע ולא היה מי שיכול לעמוד עמו, ואתה אומר נודע בשערים בעלה?

אלא ודאי נודע בשערים בעלה - זה הקדוש ברוך הוא, שהוא נודע ונדבק לפי מה שמשער בלבבו כל אחד כמה שיכול להדבק ברוח של החכמה. ולפי מה שמשער בלבבו, כך נודע בלבבו, ולכן נודע בשערים - באותם השערים. אבל שנודע כראוי אין מי שיכול להדבק ולדעת אותו.

רבי שמעון אמר, נודע בשערים בעלה, איזה שערים? כמו שנגאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם. ומשום השערים הללו, שהם דרגות עליונות, בגללם נודע הקדוש ברוך הוא, ואם לא - לא יכולים להתדבק בו.

בא ראה, הרי נשמת האדם אין הוא [אין] מי שיכול לדעת אותה, אלא על ידי אברי הגוף, והם הדרגות שעושות אמנות הנשמה. משום כך נודע ולא נודע. כך הקדוש ברוך הוא נודע ולא נודע, משום שהוא נשמה לנשמה, רוח לרוח, גנוז וטמיר מן הכל. אבל באותם השערים, שהם פתחים לנשמה, נודע הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, יש פתח לפתח ודרגה לדרגה, ומהם ידוע כבודו של הקדוש ברוך הוא. פתח האהל - זהו פתח של צדק, כמו שנגאמר (שם קיח) פתחיו ל"י שערי צדק וגו'. זהו פתח ראשון להפגש בו, ובפתח הזה נראים כל שאר הפתחים העליונים. מי שזוכה לזה [לפתח], זוכה לדעת אותו ובכל שאר הפתחים, משום שכלם שורים עליו.

ועכשיו שפתח זה לא נודע, משום שישאר אל בגלות וכל הפתחים הסתלקו ממנו ולא יכולים לדעת ולדבק. אבל בזמן שישאר יצאו מן הגלות, עתידות כל הדרגות העליונות לשרות עליו כראוי.

ואז ידעו בני העולם חכמה עליונה נכבדה מה שלא היו יודעים מקדם לזה, שכתוב (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. כלם עתידים לשרות על הפתח הפתוח הזה, שהוא פתח האהל, וכלם עתידים לשרות על מקדש המשיח כדי לדון העולם, שכתוב וישפט בצדק דלים וגו'.

משום כך, כשהתבשר אברהם, הדרגה הזו הייתה אומרת כמו שנתבאר שכתוב שוב אשוב אליך כעת חיה. ויאמר - לא כתוב מי היה, וזהו פתח האהל. ועל זה ושרה שמעת דרגה זו שהיתה מדברת עמו מה שלא הייתה שומעת מקדם לזה, שכתוב ושרה שמעת פתח האהל, שהיתה מבשרת ואומרת שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך.

בא ראה כמה חביבות הקדוש ברוך הוא לאברהם, שהרי לא יצא ממנו יצחק עד שנמול. אחר שנמול התבשר על יצחק, משום שאז הוא זרע קדוש, וטרם שנמול אינו זרע קדוש, ואז הוא כמו שכתוב (בראשית א) אָשֶׁר זָרְעוּ בוּ לְמִינֵהוּ.

ובא וראה, טרם שנמול אברהם זרעו לא היה קדוש, משום שיצא מתוך ערלה והדבק בערלה למטה. אחר שנמול, יצא אותו הזרע בתוך הקדשה, ונדבק בקדשה שלמעלה והוליד למעלה, ונדבק אברהם בדרגתו כראוי. בא ראה, כשהוליד אברהם את יצחק, יצא קדוש כראוי. ואילו [נדאי] המים שהיו והולידו חשך.

רבי אלעזר שאל יום אחד את רבי שמעון אביו. אמר לו, זה שקרא לו הקדוש ברוך הוא יצחק, שכתוב וקראת את שמו יצחק, למה? שהרי נראה שעד שלא יצא לעולם קרא לו יצחק? אמר לו, הרי נאמר שאש לוקחת מים, שהרי המים באים מצד של הגבורה, ועוד [נ"א ובא תשאל מהלויים] [שאל אותו] הלויים שהם משמחים לאותו הצד בכלי זמר ותשבחות כנגד הצד הזה, משום כך יצחק הוא חדוה, משום שהוא בא מאותו צד ונדבק בו.

בא ראה, יצחק צחוק, חדוה שמחליפה מים באש ואש במים, ועל זה נקרא כך. ולכן הקדוש ברוך הוא קרא לו כך בטרם יצא לעולם בשם זה והודיע לאברהם.

ובא וראה, בכל האחרים השאיר להם הקדוש ברוך הוא לקרא להם שמות, ואפלו נשים היו קוראות לבניהן שמות, אבל כאן לא השאיר הקדוש ברוך הוא לאמו לקרא לו שם, אלא לאברהם, שכתוב וקראת את שמו יצחק. אתה ולא אחר. כדי להחליף מים באש ואש במים להכילו בצדו.

כיון שהתבשר אברהם ביצחק, מה כתוב? ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם. רבי אלעזר אמר, בא ראה כמה נוהג הקדוש ברוך הוא טובה עם כל הבריות, וכל שכן לאותם שהולכים בדרךיו, שאפלו בזמן שרוצה לדון את העולם, הוא גורם למי שאוהב אותו לזכות בדבר עד שלא יבא אותו הדין לעולם.

ששנינו, בשעה שהקדוש ברוך הוא אוהב את האדם, שולח לו דורון, ומיהו? העני, כדי לזכות בו.



וכיון שזוהי בו, הוא מושך עליו חוט אחד של חסד שנמשך מצד הזמין ופורס על ראשו ורושם אותו, כדי ששביבא הדין לעולם, אותו המשיחית יזהר בו, ומרים עיניו ורואה אותו הרשם, ואז מסתלק ממנו ונזהר עליו. משום כך מקדים הקדוש ברוך הוא במה שיזכה.

ובא וראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא להביא דין על סדם, זכה קדם את אברהם ושלח לו דורון לזכות עמהם כדי להציל את לוט בן אחיו משם. זהו שכתוב ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, ולא כתוב ויזכר אלהים את לוט, שהרי בזכות אברהם נצל. ומה זה ויזכר? שזכר אותו מה שזכה קדם עם אותם שלשת המלאכים.

כמו זה, בן אדם שזוכה בצדקה עם בני אדם, בשעה שדין שרוי בעולם, הקדוש ברוך הוא זוכר לו את אותה הצדקה שעשה. משום שבכל שעה שזוכה בן אדם, כך נכתב עליו למעלה. ואפלו בשעה שדין שורה עליו, הקדוש ברוך הוא זוכר את אותו הטוב שעשה וזכה עם בני אדם, כמו שנאמר (משלי יא) וצדקה תציל ממות. משום כך הקדים הקדוש ברוך הוא לאברהם, כדי שיזכה וינצל את לוט.

וישקפו על פני סדם. בא ראה, ויקמו האנשים משם, מאותה סעודה שתקן להם אברהם וזכה בהם. אף על גב שהיו מלאכים, זכה בהם. וכל אותו מאכל לא נשאר ממנו כלום, משום אברהם, ולזכותו, שהרי כתוב ויאכלו, באש שלהם נאכל.

ואם תאמר, הרי שלשה מלאכים היו: זה א"ש וזה מ"ם וזה ר"ח. אלא כל אחד ואחד כלול בחברו, ומשום כך ויאכלו. כמו זה (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. אכילה ודאית הם אכלו, שזונו מהשכינה. אף כאן ויאכלו - גרמו [נ"א נרמז רמז] להזון [ממנו] מאותו הצד שאברהם נדבק בו, ומשום כך לא השאירו כלום ממה שנתן להם אברהם.

כמו כן צריך האדם לשנות מאותה כוס של ברכה כדי שיזכה לאותה ברכה שלמעלה, אף הם אכלו ממה שתקן להם אברהם כדי שיזכו להזון מהצד של אברהם, שהרי מאותו צד יוצא מזון לכל המלאכים העליונים. וישקפו, התעוררות של רחמים להציל את לוט. כתוב כאן וישקפו, וכתוב שם (דברים כו) השקיפה ממעון קדשך. מה להלן לרחמים - אף כאן לרחמים.

ואברהם הלך עמם לשלחם, לעשות להם לונה. אמר רבי ייסא, אם תאמר שאברהם ידע שהם מלאכים, למה עשה להם לונה? אלא, אמר רבי אלעזר, אף על גב שיזדע [נגיל היה לעשות לכל בני האדם שמזמנים עמו לעשות להם לונה]. [מה שהיה רגיל לעשות עם בני אדם עשה בהם ולונה אותם], משום שכן צריך לאדם לעשות לונה לאורחים, שהרי הכל תלוי בזה. ובעוד שהוא היה הולך עמם, התגלה הקדוש ברוך הוא אל אברהם, שכתוב ויה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. וה' - הוא ובית דינו, משום שהקדוש ברוך הוא היה הולך עמם.

בא ראה, כשבן אדם עושה לונה [לאדם] לחברו, הוא מושך את השכינה להתחבר עמו וללכת עמו בדרך להצילו, ולכן צריך אדם ללוות את האורח כדי לחבר עמו שכינה ומושך עליו להתחבר עמו.

משום כך, וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. רבי חייא פתח, (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. אשריהם צדיקי העולם שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם, וכל מה שהוא עושה ברקיע ועתיד לעשות בעולם - על ידי הצדיקים עושה אותו, ולא מכסה מהם כלום לעולמים, כי הקדוש ברוך הוא רוצה לשתף עמו את [הצדיקים שלא יהיה פתחון פה לרשעים בכל מה שהוא עושה].

בא ראה, הכל מגלה הקדוש ברוך הוא לצדיקים, משום שהם באים ומזהירים את בני האדם לשוב מחטאיהם ולא יעשו מתוך הדין העליון ולא יהיה להם פתחון פה אליו. משום כך הקדוש ברוך הוא מודיע להם הסוד שהוא עושה בהם הדין. ועוד, כדי שלא יאמרו שהרי בלי דין עשה בהם דין.

אמר רבי אלעזר, אוי לרשעים שלא יודעים ולא משגיחים ולא יודעים להשמר מחטאיהם. ומה הקדוש ברוך הוא שכל מעשיו אמת ודרכיו דין אינו עושה כל מה שעושה בעולם עד שמגלה לצדיקים כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבני אדם, אצל בני אדם לא כל שכן שיש להם לעשות דבריהם שלא ידברו בני אדם לשון הרע בהם. וכן כתוב (במדבר לב) והייתם נקיים מה' ומישראל. ויש להם לעשות שלא יהיה להם פתחון פה לבני אדם, ויתרו בהם אם הם חוטאים ולא משגיחים להשמר, שלא תהיה למדת הדין של הקדוש ברוך הוא פתחון פה אליהם, ובמה? בתשובה ומעשים כשרים.

בא ראה, וה' אמר המכסה אני מאברהם. אמר רבי יהודה, הקדוש ברוך הוא נתן את כל הארץ לאברהם להיות לו נחלת ירשה לעולמים, שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך אתגננה וגו', וכתוב שא נא עניד וראה. ולאחר מכן הצטרף הקדוש ברוך הוא לעקר את המקומות הללו. אמר הקדוש ברוך הוא, כבר נתתי את הארץ לאברהם, והוא אב לכל, שכתוב כי אב המון גוים נתתיד, ולא נאה לי למחות בנים בלי להודיע לאביהם שקראתי לו אברהם אהבי, ומשום כך צריך להודיעו, משום כך [אמר] וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה.

אמר רבי אבא, בא ראה ענותנותו של אברהם, שאף על גב שאמר לו הקדוש ברוך הוא זעקת סדם ועמרה כי רבה, ועם כל זה שהאריך עמו והודיע לו שרוצה לעשות דין בסדם, לא בקש ממנו להציל את לוט ולא יעשה בו דין. מה הטעם? בשביל שלא לתבוע שחר ממעשיו.

ועל זה שלח הקדוש ברוך הוא את לוט והצילו משום אברהם, שכתוב ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'. מה זה אשר ישב בהן לוט? הרי נאמר, אבל משום שכלם רשעים ולא נמצא [ביניהם] מכלם שיש לו דבר זכות פרט ללוט. מכאן למדנו, שכל מקום שדורים בו רשעים הוא חרב.

אשר ישב בהן לוט, וכי בכלם ישב לוט? אלא בגללו היו מושבים ולא חרבו. ואם תאמר בזכותו - לא! אלא בזכות אברהם. אמר רבי שמעון, בא ראה שמוש שצדק עושה לצדיק, אותו שמוש מגן עליו בעולם, ולא עוד, אלא שאף על גב שהוא רשע, לומד מדרכיו ועושה אותם.

בא ראה, שהרי משום שהתחבר לוט עם אברהם - אף על גב שלא למד כל מעשיו, למד לעשות חסד עם הבריות כמו שהיה עושה אברהם, וזהו שהיה מושב את כל אותן הערים כל אותו זמן שהיו מושבים אחר שנקנס לוט ביניהם.

אמר רבי שמעון, בא ראה ששכינה לא זזה מאברהם באותה שעה שהקדוש ברוך הוא אמר לו [באותו זמן שהקדוש ברוך הוא עמו]. אמר לו רבי אלעזר, והרי שכינה היתה מדברת עמו, שהרי [בדירה] זו התגלה אליו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. אמר לו, כך זה נדאי.

ובא וראה מה כתוב, ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה כי רבה. בהתחלה נה' אמר, ולבסוף ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה וגו'. זוהי הדרגה העליונה שהתגלתה לו על הדרגה התחתונה.

#### מדרש הנעלם

וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'. מה כתוב למעלה? ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם, לעשות דין ברשעים. מה כתוב אחריו? המכסה אני מאברהם. אמר רב חסדא, אין הקדוש ברוך הוא עושה דין ברשעים עד שנקמל בנשמתם של צדיקים. זהו שכתוב (איוב ד) מנשמת אלוהי יאבדו. וכתוב המכסה אני מאברהם. אמר הקדוש ברוך הוא: כלום יש לי לעשות דין ברשעים עד שאמלך בנשמות הצדיקים. ואומר להם: הרשעים חטאו לפני, אעשה בהם דין, שכתוב ויאמר ה' זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם וגו'.

אמר רבי אבהו, הנשמה עומדת במקומה, והיא ראה להתקרב אליו ולומר לפניו כלום, עד שיאמר למטטרוין שגישנה לפניו ותאמר מה שרצתה. זהו שכתוב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע וגו', חלילה לך וגו'.

אולי יש חמשים צדיקים וגו'. הנשמה פותחת ואומרת: רבוננו של עולם, שמא נתעסקו בחמשים פרשיות של תורה, ואף על פי שלא נתעסקו לשמה, שחר יש להם לעולם הבא ולא יכנסו לגיהנם. מה כתוב אחריו? ויאמר ה' אם אמצא בסדם חמשים צדיקים וגו'.

והרי [שנינו], אותן פרשיות תורות חמשים ושלש היו. אלא, אמר רבי אבהו, חמשה ספרים הם בתורה, ובכל אחד ואחד נכללים עשרת הדברות עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. חשב עשרה בכל אחד מהם - הוא חמשים.

#### השלמה מההשמטות (סימן טו)

חמשים הם כנגד חמשים שערי בינה, והם ראויים להציל כל העולם בצדקתם, וה' הודה לדבריה. וכשראתה שלא מצאה, אמרה (שם יח) אולי יחסרון חמשים הצדיקים חמשה, כלומר, אולי יש בהם בני אדם שעסקו בדיעת שמך, שהוא השם במלואו, שהוא חמשה וארבעים, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, כמספר אדם, שנאמר (דברים ו) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל. וכשלא מצאה, חזרת לומר אולי ימצאון שם ארבעים (ע"כ מההשמטות).

עוד פותחת הנשמה ואומרת: רבוננו של עולם, אף על פי שלא נתעסקו בתורה, שמא קבלו ענשם על מה שחטאו בבית דין ונתפפר להם, שנאמר (דברים כה) ארבעים ופנו לא יסיר. וממה שנתבשרו לפניהם, דים להתפפר [לפניהם] להם שלא יכנסו לגיהנם. מה כתוב אחריו? לא אעשה בעבור הארבעים.

#### השלמה מההשמטות (סימן טז)

עוד פותחת ואומרת, רבוננו של עולם, אולי ימצאון שם שלשים, כלומר, אולי יש ביניהם צדיקים שעסקו והשיגו אותם השלשים מעלות הרמוזות בגבואת יחזקאל בפסוק ויהי בשלשים [שנה], והם

כלולים בשלשים ושתים נתיבות חכמה, שהם עשרים ושתים אותיות ועשר ספירות, וכן אולי יש ביניהם אנשים צדיקים יחידים סגולה המיוחדים שתי פעמים ביום בפסוק שמע ישראל, שבה כלולים עשר ספירות במלת אחד. האל"ף עם החי"ת הם תשעה, והמלה א' הרי עשרה, והד' אמר דוד המלך עליו השלום עליה (תהלים קיח) זה השער לה' צדיקים יבואו בו, ודל"ת מלשון שער, ושתים פעמים ביום הרי עשרים.

וכשאינה מוצאה, חוזרת ופותחת ואומרת: רבונו של עולם, אולי ימצאון שם עשרה, כלומר, אולי ימצא ביניהם מי שעוסק בעשרה מאמרות ובעשרת הדברות בכל יום. וכן אולי ימצאון ביניהם עשרה שמקדימים לבית הכנסת, שהרי שנינו, כל [הנמצא] הנמנה מעשרה ראשונים לבית הכנסת, נוטל שָׁכר כנגד כלם שבאים אחריו. מה כתוב: לא אשחית בעבור העשרה.

כל זה יש לנשמת הצדיק ללמד סגוריה וזכות על הרשעים, להשקיט האף והחמה. וכיון שלא מצאה שום זכות ללמד, מה כתוב? (בראשית יח) וילך ה' כְּאִשֶּׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמָקוֹמוֹ. מהו למקומו? למקום מעלתו הידועה, ואז נסתלק הדין ונסתלק הסגור, והקטגור מקטרג. וזהו (שם יט) ויבאו שני המלאכים סדמה בערב וגומר. ולוט הוא שטן, הוא יצר הרע, יושב בשער סדם כי שם ביתו, שכתוב לפתח חטאת רבץ, ומתחבר עם בני אדם ומטעה אותם עד שמורידם לבאר שחת, והוא גם כן עמהם נדון על שהטעה אותם, ויורד עד צערה של גיהנם, וזהו (שם) הנה נא העיר הזאת קרבה לנוס שמה.

הרצח הוא עשו שופך דמים, והוא מצער. ואף על פי שיוֹרֵד וְנִדּוֹן שֵׁם עַל כָּל זֶה, תִּצְאוֹתָו וְחִשְׁקוֹ לְחַזֵּר וּלְהַטְעוֹת לְאַחֲרֵים, וְזֶהוּ (שם) וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹר: ע"כ מההשמטות.

עוד פותחת ואומרת: אולי יש שם שלשים? אולי יש ביניהם צדיקים שהשיגו שלשים מעלות הרמוזים בפסוק (יחזקאל א) ויהי בשלשים שנה, והם כלולים בל"ב נתיבות, שהם כ"ב אותיות וי ספירות, לפעמים הם כלולים לשמנה.

עוד פותחת ואומרת: אולי ימצאון שם עשרים, שמא יגדלו בנים לתלמוד תורה ויש להם שָׁכר לעשרת הדברות שתי פעמים בכל יום, שמאמר רבי יצחק, כל המגדל בנו לתלמוד תורה ומולכו לבית רבו בבקר ובערב, מעלה עליו הכתוב כאלו קים [עליו] התורה שתי פעמים בכל יום. מה כתוב? ויאמר לא אשחית בעבור העשרים.

עוד פותחת ואומרת: אולי ימצאון שם עשרה. אומרת: רבונו של עולם, שמא היו מאותם העשרה הראשונים של בית הכנסת שנוטל שָׁכר כנגד כלם שבאים אחריהם. מה כתוב [בו]? ויאמר לא אשחית בעבור העשרה.

כל זה יש לנשמת הצדיק לומר על הרשעים. כיון שלא נמצא בידם כלום, מה כתוב? וילך ה' כְּאִשֶּׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמָקוֹמוֹ. מהו למקומו? למקום מעלתו הידועה.

אמר רבי, מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם, שכתוב (תהלים לה) ואני בחלותם לבושי שק וגו'. ואמר רבי, אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, שאלמלא סלקו הקדוש ברוך הוא לתרח מן העולם כשהיה עובד עבודה זרה, לא בא אברהם אבינו לעולם, ושביט ישראל לא היו, והמלך דוד ומלך המשיח, והתורה לא נתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם. אמר רבי יהודה, כיון שרואה הקדוש ברוך הוא שלא נמצא ברשעים כלום מכל אותם הענינים, מה כתוב? ויבאו שני המלאכים סדמה וגו'. עד כאן מדרש הנעלם

זהר:

אברהם נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה. למי אמר? אם תאמר לאותם המלאכים - מי ראה מדבר עם זה ומצוה את זה? אלא לאברהם אמר, שברשותו עומדים המקומות הללו. דבר אחר - לאותם מלאכים. מה שנאמר לאברהם, מה הטעם עשוי? היה צריך לכתב עשה. מה זה עשוי? [אלא] זה אברהם ושכינה שלא זזה ממנו. [דבר אחר] עשו - מה שנאמר למלאכים, משום שהיו מזמנים לשם, והיו נמצאים לעשות דין, ועל זה עשו.

דבר אחר עשו - [לעשות] פתגומו עבדו. וכי לא היה יודע הקדוש ברוך הוא שהוא אמר אברהם נא ואראה, והרי הכל גלוי לפניו? אלא אברהם נא מדרגת הרחמים לדרגת הדין, והינו [זו] רידה. ואראה - ראיה זו להשגיח עליהם באיזה דין ידון אותם.

מצאנו ראיה לטוב ומצאנו ראיה לרע. ראיה לטוב - שכתוב (שמות ב) וירא אלהים את בני ישראל וידע. ראיה לרע - שכתוב אברהם נא ואראה [נ"א מצאנו רידה לטוב ומצאנו רידה לרע. לטוב - שכתוב (שם יט) ויִרְדָּה ה' על הר סיני. (במדבר יא) וירדתי ודברתי עמך שם. רידה לרע - אברהם נא, בשביל להשגיח עליהם בדין, ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא המכסה אני מאברהם.

ואברקם היו יהיה לגוי גדול ועצום. מה הטעם הבירכה הוא כאן? אלא כדי להודיע שאפלו בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, לא משתנה. שהרי יושב בדין על זה [ד"א ויושב] וברחמים על זה, והכל ברגע אחד ובשעה אחת.

אמר רבי יהודה, והרי כתוב (תהלים סט) ואני תפילתי לך ה' עת רצון. לפעמים שהוא עת רצון, ולפעמים שאינו עת רצון. לפעמים ששומע, ולפעמים שלא שומע. לפעמים שנמצא, ולפעמים שלא נמצא, שכתוב (ישעיה נה) דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב.

אמר רבי אלעזר, כאן ליחיד, כאן לצבור. כאן למקום אחד, וכאן לכל העולם. משום כך ברוך את אברקם, שהוא שקול ככל העולם, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, [ונכתוב] ושנינו באברקם. יהיה בגימטריא שלשים. כך שנינו, שלשים צדיקים מזמין הקדוש ברוך הוא בכל דור דור לעולם, כמו שהזמין את אברקם.

השלמה מההשמטות (סימן יז)

פעם אחת נצא רבי שמעון וראה [וראה] שהעולם חשוף ואפל ונסתם אורו. אמר לו רבי אלעזר, בא ראה מה רוצה הקדוש ברוך הוא לעשות בעולם. הלכו ומצאו מלאך אחד שדומה להר גבוה ומוציא שלשים שלהבות מפיו. אמר לו רבי שמעון, מה אתה רוצה לעשות? אמר לו, רצוני להחריב את העולם, משום שלא נמצא שלשים צדיקים בדור, שפך גזר הקדוש ברוך הוא על אברקם, שכתוב (בראשית יח) היו יתיה, בגימטריא שלשים.

אמר לו רבי שמעון, בבקשה ממך, לך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו, בר יוחאי מצוי בארץ. הלך אותו מלאך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו: רבון העולם, גלוי ונדוע לפניך מה שאמר לי בר יוחאי? אמר לו הקדוש ברוך הוא: לך תחריב את העולם ואל תשגיח בבר יוחאי.

כשבא, ראה רבי שמעון את המלאך. אמר לו: אם לא תלך, גזרני עליך שלא תפנס לשמים, ותהיה במקום של עזא ועזאל, וכשתפנס לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לו, אם אין שלשים צדיקים בעולם - שיהיו עשרים, שפך כתוב: (בראשית יח) לא אשחית בעבור העשרים. ואם אין עשרים - שיהיו עשרה, שפך כתוב: לא אשחית בעבור העשרה, ואם אין עשרה - שיהיו שנים, שהם אני ובני, שפך כתוב: (דברים יט) על פי שנים שני עדים יקום דבר, ואין דבר אלא עולם, שכתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו, ואם אין שנים - הרי יש אחד, ואני הוא, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

באותה שעה נצא קול משמים ואמר: אשרי חלקך רבי שמעון, שהקדוש ברוך הוא גוזר למעלה - ואתה מבטל למטה. בודאי עליך נאמר (שם קמה) רצון יראיו לעשה: ע"כ מההשמטות.

פתח ואמר, (שמואל ב כג) מן השלשים [הכין] נכבד ואל השלשה לא בא וגו'. מן השלשים [הכין] נכבד - אלו הם שלשים צדיקים שמזמין הקדוש ברוך הוא לעולם ולא יבטל אותם ממנו. ובניהו בן יהוידע כתוב בו מן השלשים [הכין] נכבד, הוא אחד מהם.

ואל השלשה לא בא - שלא שקול לשלשת האחרים שהעולם עומד עליהם. ואל השלשה לא בא - להיות במנין כאחד מהם. עם אותם שלשים צדיקים זכה להפנס בחשבון, אבל ואל השלשה לא בא, שלא זכה להתחבר עמם ולהיות עמם בחלק אחד. והי"ה, כמו ששנינו שלשים הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא ברוך אותו עם אותם שלשים צדיקים.

בא ראה, אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברקם, זעקת סדם ועמרה כי רבה, שהרי עלתה לפני מה שהם עושים לכל העולם, שכל העולם מונעים רגליהם שלא להפנס לסדם ועמרה, שכתוב (איוב כח) פרץ נחל מעם גר הנשפכים מני רגל דלו מאנוש נעו. פרץ נחל מעם גר - פרצה היה פורץ הנחל לאותם בני העולם שנקנסו לשם. שכל מי שראה את מי שהיה נותן לאכל ולשתות לאדם אחר, זורקים אותו לעמק הנחר [בנקבי הנקרות], ומי שלוקח אותו גם כן.

ועל זה כל בני העולם היו נשפכים מני רגל, שמונעים רגליהם שלא להפנס לשם. ומי שנקנס - דלו מאנוש נעו, שהיו מדלדלים את הגוף ברעב ולא היו נותנים לו לאכל ולשתות, ומשתנה דיוקנו משאר בני העולם, שכתוב דלו מאנוש, נעו. כתוב כאן נעו, וכתוב שם (משלי ה) נעו מעגלתיך. כך גם היו סוטים מעגלים ודרכים כדי לא להפנס לשם, ואפלו עופות השמים היו מונעים מלהפנס לשם, שכתוב (איוב כח) נתיב לא ידעו עיט וגו'. ולכן כל העולם היו צווחים על סדם ועל עמרה ועל כל הקריות, שפלים כמו גון אחד היו.

זעקת סדם ועמרה כי רבה. אמר לו אברקם, למה? אמר לו, וחטאתם כי כבדה מאד. משום כך ארדה נא וראא הפצצקתה. היה צריך לכתב הפצצקתם, שהרי כתוב זעקת סדם ועמרה, ושתי ערים היו, אז למה הפצצקתה? אלא הרי פרשוה.

בא ראה, בצד שמתחת אבן הברד עולים עשנים בכתף, מתפנסים בטפה אחת ונקנסים לתוף נקבי

תהום רבה ונעשים חמשה באחד. אחד הוא באשר [הקולות צלולים] יש קולות צלולים שכלם נעשים אחד. הקול שעולה מלמטה נכנס ביניהם ונמשכים באחד. ואותו הקול עולה ויורד ותובע דין להמשך למטה. כשקול זה עולה לתבוע דין, אז מתגלה הקדוש ברוך הוא להשגיח בדין.

אמר רבי שמעון, הפצצקתה, מי הפצצקתה? זו גזרת הדין שתובעת דין כל יום. שפך שנינו, כמה שנים עומדת גזרת דין ותובעת מלפני הקדוש ברוך הוא על שאחי יוסף מכרו את יוסף, משום שגזרת הדין צונחת על הדין, ועל זה הפצצקתה הבאה אלי.

מה זה הבאה אלי? זהו סוד כמו שגאמר (אסתר ב) בערב היא באה ובפקר היא שבה. וזהו הבאה אלי, תמיד. כמו זה קץ כל בשר בא לפני, והרי נתבאר. עשו כלה, הרי נתבאר.

ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. אמר רבי יהודה, מי ראה אב הרחמים כמו אברהם. בא ראה, בנח כתוב ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו', עשה לך תבת עצי גפר. ושתק ולא אמר לו דבר ולא בקש רחמים. אבל אברהם, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא זעקת סדם ועמרה כי רבה, אברהם נא ואראה - מיד כתוב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע.

אמר רבי אלעזר, אף אברהם לא עשה בשלמות כראוי. נח לא עשה דבר, לא זה ולא זה. אברהם בקש דין כראוי שלא ימות צדיק עם רשע, והתחיל מחמשים עד עשרה. עשה ולא השלים, שלא בקש רחמים בין כך ובין כך, שאמר אברהם שלא רוצה לתבוע שכר מעשיו.

אבל מי עשה בשלמות כראוי? זה משה. שכיון שאמר הקדוש ברוך הוא (שמות לב) סרו מהר מן הדרך וגו', עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו - מיד כתוב ויחל משה את פני ה' אלהיו וגו', עד שאמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. ואף על גב שכלם חטאו, לא זו משם עד שאמר לו סלחתי בך. אבל אברהם לא השגיח אלא אם נמצא בהם צדיק, ואם לא - לא. על זה לא היה בעולם בן אדם שיגן על דורו כמו משה שהיה רועה נאמן.

ויגש אברהם ויאמר, התקין עצמו לבקש את זה. אולי ימצאו שם חמשים. התחיל מחמשים שהוא ראשית לדעת, עד עשרה, שהוא עשירי, סוף כל הדרגות.

אמר רבי יצחק, עד עשרה, אלו עשרה ימים שבינו ראש השנה ליום הכפורים, משום כך התחיל מחמשים עד עשרה.

השלמה מההשמטות (סימן יח)

שהוא ראשית עד עשרה, שהוא עשרה סוף הדרגות. וכיון שמגיע עד עשרה אמר: מכאן ולמטה אין מקום לעמד בתשובה. ושב ואמר ארבעים כדי שינצלו ארבע קריות, ושב ואמר שלשים כדי שינצלו שלש קריות, ושב ואמר עשרים כדי שינצלו שתי קריות, ושב ואמר עשרה כדי שתנצל קריה אחת מאותו החמש, משום כך לא ירד למטה מן עשרה: ע"כ מההשמטות.

וכיון שהגיע לעשרה, אמר, מכאן ולמטה אינו מקום שעומד בתשובה. משום כך לא ירד מתחת לעשרה.

ויבאו שני המלאכים סדמה בערב וגו'. אמר רבי יוסי, בא ראה מה כתוב למעלה, ויגד ה' באשר כלה לדבר אל אברהם. שהרי כיון שנפרדה שכינה מאברהם ואברהם שב למקומו, אז ויבאו שני המלאכים סדמה בערב, שהרי אחד הסתלק עם השכינה, ונשארו אותם שנים.

כיון שראה אותם לוט, רץ אחריהם. מה הטעם? וכי כל אותם שהיו באים הוא הכניס לביתו ונתן להם לאכל ולשתות? ובני העיר איך לא הרגו אותו, שהרי לבתו עשו דין, ומה הוא? שבת לוט נתנה פת לחם לעני אחד, ידעו בזה, ומרחו אותה בדבש והושיבוה בראש הגג עד שהצרות אכלו אותה. אלא משום שזה היה בלילה, חשב שלא יסתכלו בני העיר עליו. ועם כל זה, כיון שנקנסו לבית, התכנסו כלם והקיפו את הבית.

אמר רבי יצחק, למה רץ לוט אחריהם, [אלא משום] שפיתו וירא לוט וירץ לקראתם? רבי חזקיה ורבי ייסא. אחד אמר, דמות אברהם ראה עמם. ואחד אמר, שכינה באה עמם. פתו כן וירא לוט וירץ לקראתם, וכתוב שם וירץ לקראתם מפתח האהל. מה להלן ראה שכינה, אף כן ראה שכינה.

וירא לוט וירץ לקראתם, ויאמר הנה נא אדוניי, באל"ף דל"ת נוי"ן יו"ד. סורו נא, הנה צריך לכתב גשו נא, מה זה סורו נא? אלא להחזירם סביב הבית כדי שלא יראו אותם בני העיר ולא יכנסו בדרך. ישר הביתה, ומשום כך סורו נא.

רבי חזקיה פתח, (איוב כח) כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים וראה. כמה יש להם לבני אדם להסתכל במעשי הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ברוך הוא משתבח בו למעלה ומשתבח בו למטה, משום שהתורה היא עץ חיים לכל אותם

העוסקים בה לתת להם חיים בעולם הזה ולתת להם חיים בעולם הבא.

בא ראה, כי הוא לקצות הארץ יביט, לתת להם מזון ולספק אותם מפל מה שהצטרכו, משום שהוא משגיח בה תמיד, שכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה. משום שארץ זו מה כתוב בה? (משלי לא) ממרחק תביא לחמה. אחר כך היא נותנת מזון וטורף לכל חיות השדה, שכתוב (שם) ותקם בעוד לילה ותתן טורף לביתה וחק לגרתייה.

ועל זה כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים וראה, את כל בני העולם לתת להם מזון וספוק לכל מה שצריך כל אחד ואחד, שכתוב (תהלים קמה) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. דבר אחר כי הוא לקצות הארץ יביט, להסתכל במעשי בן האדם ולהשגיח בכל מה שעושים בו בני אדם בעולם. תחת כל השמים וראה, מסתכל ורואה כל אחד ואחד.

בא ראה, כיון שראה הקדוש ברוך הוא מעשי סדם ועמורה, שלח להם אותם המלאכים להשחית את סדם. מה כתוב? ויבא לוט. ראה את השכינה. וכי מי יכול לראות שכינה? אלא ראה זהר אחד שמאיר ועולה על ראשיהם. ואז, ויאמר הנה נא אדני, באל"ף דל"ת כמו שנתבאר. ובגלל השכינה אותו האור שהאיר הוא אמר סורו נא את בית עבדכם ולינו ורחצו רגליכם.

לא עשה כך אברהם, אלא בתחלה אמר ורחצו רגליכם, ואחר כך ואקחה פת לחם וגו'. אבל לוט אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו, ואחר כך ורחצו רגליכם והשפכתם והלכתם לדרככם, כדי שלא ידעו בהם בני האדם.

ויאמרו לא כי ברחוב נליו. משום שפך היו עושים: אורחים שנקנסים לשם, לא היה בן אדם שינקנס לבית. ועל זה אמרו, לא כי ברחוב נליו. מה כתוב? ויפצר בם מאד וגו'. בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בעולם, שלח אחד עושה אותו, וכעת ראינו שני שליחים, למה? וכי לא מספיק באחד? אלא אחד היה, ומה שאמר שנים [כך זה ודאי, משום שאחד] - אחד היה להוציא את לוט ולהצילו, ואחד להפוך את העיר ולהשחית את הארץ, ולכך נשאר אחד.

#### מדרש הנעלם

רבי פתח בפסוק זה, (שופטים ג) ואלה הגוים אשר הניח ה' לנשות בם את ישראל. אמר רבי, ראיתי באותו עולם, [ואין העולם] עומד [ואין מעלה] אלא באותם ששולטים על רצון לבם, שנאמר (תהלים פא) עדות ביהוסף שמו וגו'. אמר רב יהודה, למה זכה יוסף לאותה המעלה והמלכות? בשביל שקבש יצרו. ששנינו, כל הכובש את יצרו, מחיל עליו את מלכות השמים.

שאמר רב אחא, לא ברא הקדוש ברוך הוא את היצר הרע אלא לנשות בו בני אדם. והאם רוצה הקדוש ברוך הוא לנשות בני אדם? כן. שאמר רב אחא, מנין לנו? משכתוב (דברים יג) כי יקום בקרבך נביא וגו' ובה האות והמופת וגו', כי מנסה ה' אלהיכם וגו'. ולמה צריך נסיון, שהרי כל מעשי בני אדם גלויים לפניו? אלא שלא לתן פתחון פה לבני אדם. ראה מה כתוב? ולוט ישב בשער סדם, שהיה יושב לנשות את הבטריות.

אמר רבי יצחק, מהו שכתוב (ישעיה נז) והרשעים פנים נגרש וגו'? אפלו בשעת דינו של רשע הוא מעז פניו, ואזי הוא ברשעתו קים. ראה מה כתוב, טרם ישקבו וגו'. אמר רבי יצחק, כשם שברא הקדוש ברוך הוא גן עדן בארץ - כך ברא גיהנם בארץ. וכשם שברא גן עדן למעלה - כך ברא גיהנם למעלה.

גן עדן בארץ, שכתוב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן וגו'. גיהנם בארץ, שכתוב (איוב י) ארץ עיפתה כמו אפל וגו'. גן עדן למעלה, שכתוב (שמואל-א כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך, וכתוב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

גיהנם למעלה, שכתוב ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. גן עדן למטה, כמו שאמרנו. גן עדן למעלה לנשמתו של צדיקים גמורים להיות נזונים מאור הגדול של מעלה. גיהנם למטה לאותם הרשעים [של ישראל] שלא קבלו ברית מילה ולא האמינו בקב"ה ודתו ולא שמרו שבת, ואלו הם עובדי כוכבים ומזלות שנדונים באש, שנאמר (יחזקאל טו) מהאש יצאו והאש תאכלם וגו', וכתוב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו'.

גיהנם למעלה לאותם פושעי ישראל שעברו על מצוות התורה ולא חזרו בתשובה, שדוחים אותם לחוץ עד שיקבלו ענשם, והולכים וסובבים כל העולם, שנאמר (תהלים יב) סביב רשעים יתהלכון. ושם נדונים שנים עשר חדש. לאחר כן מודרם עם אותם שקבלו ענשם במוותם, כל אחד ואחד כפי המקום הראוי לו.

והרשעים של העובדי כוכבים ומזלות נדונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים, שנאמר ואשם לא תכבה. משפט הרשעים בגיהנם כמו שכתוב וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש וגו', ושוב אינם עולים, ולא יקומו ליום הדין, שנאמר (דברים כט) אשר הפך ה' באפו ובחמתו. באפו - בעולם

הזה. ובחמתו - בעולם הבא.

אמר רבי יצחק, כמו זה יש גן עדן למעלה ויש גן עדן למטה. יש גיהנם למטה ויש גיהנם למעלה. אמר רבי יעקב, הרשעים שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסייה וחללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחית המתים וכדומה להם, יורדים לגיהנם שלמטה ונדונים שם, ושוב אינם עולים.

אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחית המתים, ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישיגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו', ועליהם נאמר (ישעיה סו) והיו דראון לכל בשר. מהו דראון? די ראון, שהכל יאמרו די בראיתם. ועל הצדיקים שבישראל נאמר (שם ס) ועמד כלם צדיקים וגו'. (ע"כ מדרש הנעלם).

וה' המטיר על סדם ועל עמרה וגו'. רבי חייא פתח, (ישעיה יג) הנה יום ה' בא אכזרי וגו'. הנה יום ה' בא - זה בית דין שלמטה. בא - כמו שנאמר הבאה אלי עשו. משום שלא עושה דין עד שנכנס ונוטל רשות. כמו זה קץ כל בשר בא לפני.

דבר אחר הנה יום ה' בא - זהו המשחית שלמטה כשנוטל את הנשמה, משום כך אכזרי ועברה. לשום הארץ לשמה - זו סדם ועמרה. וחטאיה נשמיד ממנה - אלו יושבי הארץ. מה כתוב אחריו? כי כוכבי השמים וכסיליהם וגו'. שהרי מהשמים המטיר עליהם אש והעבירים מהעולם. אחר כך מה כתוב? אוקיר אנוש מפני וגו'. זה אברהם שהקדוש ברוך הוא העלה אותו על כל בני העולם.

רבי יהודה הקים את הפסוקים הללו ביום שנחרב בית המקדש, שבאותו היום חשכו עליונים ותחתונים וחשכו שמים וכוכבים. רבי אלעזר מבאר את הפסוקים הללו ביום שיקים הקדוש ברוך הוא את כנסת ישראל מהעפר, ואותו יום נודע למעלה ולמטה, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה'. ואותו היום הוא יום נקמה, שעתידי הקדוש ברוך הוא לנקם משאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות.

וכשהקדוש ברוך הוא יעשה נקמות בשאר העמים עובדי כוכבים ומזלות, אז אוקיר אנוש מפני - זה מלך המשיח שיתעלה ויתכבד על כל בני העולם, וכל בני העולם יעבדו וישתחוו לפניו, שכתוב (תהלים עב) לפניו יכרעו ציים וגו' מלכי תרשיש וגו'. בא ראה, אף על גב שגבויא זו נאמרה על בבל - בכל זה נאמר. שהרי ראינו בפרשה זו שכתוב כי ירחם ה' את יעקב, וכתוב וילקחום עמים ויביאום אל מקומם.

וה' המטיר על סדם - זו הדרגה של בית דין שלמטה שנוטל רשות מלמעלה. רבי יצחק אמר, שעושה הדין ברחמים, שכתוב מאת ה' מן השמים, כדי להמצא דין עם רחמים. ואם תאמר מה הרחמים כאן? שכתוב ויהי בשחת אלהים את ערי הכפר ויזכר אלהים את אברהם וגו'. ואחר כך יצאו ממנו שתי אמות שלמות וזכה שיצא ממנו דוד ושלמה המלך.

ראה מה כתוב? ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר בא ראה, בשעה שהדין שורה בעולם, הרי למדנו שלא צריך לבני אדם להמצא בשוק, בגלל שמכיון ששורה דין, לא מבחין בין זכאי לחיב, ולא צריך להמצא שם. והרי למדנו שבסבת זה נסגר נח בתבה ולא נמצא בעולם בשעה שהדין נעשה, וכתוב (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, עד שיעשה הדין. ומפני כך, ויאמר המלך על נפשך אל תביט אחריו וגו'.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, הדין שעשה הקדוש ברוך הוא במבול והדין של סדם, שניהם דיני הגיהנם היו, כי רשעי הגיהנם נדונים באש ובמים.

אמר רבי יצחק, סדם נדונה בדין הגיהנם, שכתוב וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. זה מצד של מים וזה מצד של אש. זה וזה הוא דין הגיהנם, ורשעי הגיהנם נדונים בשני הדינים הללו.

אמר לו, הדין של רשעי הגיהנם שנים עשר חדשים, והקדוש ברוך הוא מעלה אותם מהגיהנם, ושם מתלבנים ויושבים לשער הגיהנם, ורואים אותם רשעים שנכנסו ונדנים אותם שם, והם מבקשים עליהם רחמים, ואחר כך הקדוש ברוך הוא חס עליהם ומכניס אותם במקום שצריך להם. מאותו יום והלאה הגוף שוכך בעפר והנשמה יורשת מקומה כראוי לה.

בא ראה, שהרי נאמר שאפלו אותם בני המבול לא נדונו אלא באש ומים. מים קרירים ירדו מלמעלה, ומים רותחים עלו מלמטה באש. ונדונו בשני דינים, משום שדין של מעלה כך הוא, ולכן בסדם גפרית ואש.

אמר לו, האם יקומו ליום הדין? אמר לו, הרי נתבאר, אבל אלו של סדם ועמרה לא יקומו, והכתוב מוכיח, שכתוב (דברים כט) גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח וגו', אשר הפך ה' באפו ובחמתו. אשר הפך ה' - בעולם הזה. באפו - בעולם הבא. ובחמתו - בזמן שעתידי הקדוש ברוך

הוא להחיות מתים. אמר לו, בא ראה, כמו שארצם אבדה לעולם ולעולמי עולמים, גם כך הם אבדו לעולם ולעולמי עולמים.

ובא ראה שדין הקדוש ברוך הוא דין כנגד דין. הם לא השיבו את נפש העני במאכל ומשקה - גם כך הקדוש ברוך הוא לא השיב נפשם לעולם הבא. ובא ראה, הם נמנעו מצדקה שנקראת חיים - אף הקדוש ברוך הוא מנע מהם חיים בעולם הזה ובעולם הבא. וכמו שהם מנעו דרכים ושבילים מבני העולם - כך גם הקדוש ברוך הוא מנע מהם דרכים ושבילים של רחמים לרחם עליהם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי אבא אמר, כל בני העולם נעמדו ונקימו לדין, ועליהם כתוב (דניאל יב) ואלה לחרפות לדראון עולם. והקדוש ברוך הוא הוא בעל הרחמים, כיון שדן אותם בעולם הזה וקבלו דין, לא נדונו בכל תדינים.

אמר רבי חייא, כתוב וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'. מהו בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט? אלא בכל עשה דיוור לוט, שכתוב ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד סדם. [וכתוב אשר ישב בהן לוט. אלא ודאי שבכלם עשה את דיוור] ולא קבלו אותו, חוץ ממלך סדם שקבל אותו בסדם משום אברהם.

ותבט אשתו מאחרי, היה צריך לכתב מאחריה? אלא מאחר השכינה. רבי יוסי אמר, מאחוריו של לוט, שהמשחית היה הולך אחרי. וכי אחרי הולך, הרי הוא שלח אותו? אלא כל מקום שהלך לוט, התעבב המשחית להשחית, וכל מקום שהלך כבר והשאיר לאחוריו, היה הופך אותו המשחית.

ולכן אמר לו אל תבט אחריך, שהרי אני מחבל אחריך. ועל זה כתוב ותבט אשתו מאחוריו, וראתה את המשחית, אז ותהי נציב מלח. שהרי כל זמן שהמשחית אינו רואה את פני האיש [מראה פניו לאיש], הוא אינו משחית אותו. כיון שאשתו החזירה פניה להסתכל אחרי, מיד ותהי נציב מלח.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו עומדים יום אחד ועוסקים בפסוק הזה. אמר רבי אלעזר, כתוב (דברים ח) ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. לשם מה עצמים בה בה? אלא הרי נאמר שהקדוש ברוך הוא חלק את כל העמים והארצות לשלושים ממנים, ובארץ ישראל לא שולט מלך ולא ממנה אחר, אלא הוא לבדו, לכן הכניס את העם שלא שולט בהם אחר לארץ שלא שולט בה אחר.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נותן מזון שם בתחלה, ואחר כך לכל העולם. כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות בעני, וארץ ישראל לא כך, אלא ארץ ישראל נוגית בתחלה ואחר כך כל העולם.

ולכן ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם, אלא בעשר, בספוק של הכל תאכל בה ולא במקום אחר. בה בקדשת הארץ, בה שורה האמונה העליונה, בה שורה הברכה שלמעלה, ולא במקום אחר.

בא ראה, כתוב כן ה' בארץ מצרים. עד כאן לא נודע גו' אם הוא ארץ מצרים ואם הוא ארץ סדם ואם הוא גו' ה' שנקרא גו' עדן. אלא כן ה' שיש בו ספוק ועדו של הכל, כך גם היתה סדם וכך גם מצרים. מה גו' לא צריך אדם להשקותו, אף מצרים לא צריך אחר להשקותה, משום שהנילוס עולה ומשקה את כל ארץ מצרים.

בא ראה מה כתוב, (זכריה יד) והיה אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלם וגו'. זהו ענין שלהם שנמנע מהם מטר. מה כתוב ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא באה וגו'? ראה שלא כתוב ולא עליהם יהיה הגשם, כי לא יורד מטר במצרים ולא צריכים אותו. אלא ענין מהו? שכתוב (שם) וזאת תהיה המגפה אשר יגף ה' את כל הגוים וגו'. משום שמצרים לא צריכים מטר. אף סדם מה כתוב בה? כי כלה משקה. כל עדוני העולם היו בה, ועל זה לא רצו שבני אדם אחרים יתעדנו בה.

רבי חייא אמר, הם היו רשעים מעצמם וממונם, שכל בן אדם שהוא צר עין לעני, ראוי הוא שלא נעמד בעולם, ולא עוד, אלא שאין לו חיים לעולם הבא. וכל מי שהוא ותרן לעני, ראוי הוא שיתקיים בעולם ויתקיים העולם בשבילו, ויש לו חיים וארץ של חיים לעולם הבא.

### סתרי תורה

תוספתא. קשרים רמים, שרים המפזרים [נ"א המבררים. ונ"א המנפצים], חכמים בשכל, יסתכלו לדעת, בשעה שהראש הלבן תקון כסא על גבי העמודים על אבנים של מרגליות טובות. בין אותם האבנים יש מרגלית אחת במראה יפה ובתאר כסוי הכלי [של העשן] שלוהט בשבעים גונים. אותם שבעים גונים לוהטים לכל צד.

אלה השבעים נפרדים מתוך שלשה גונים. אלה רוחות ברוחות שנוצצות לארבעת צדי העולם. כאן יש רוח חזקה של צד שמאל שנאחז בשמים. אותם שבעים גונים הדין יושב והספרים נפתחים. מכאן יוצאים חצים וחרבות ורמחים ואש של המגדל. ונאחזת אש חזקה שיוצאת מהשמים בו. וכשנאחזת האש העליונה באלו שלמטה, אין מי שיכול לשבר את הרגז והדין.



עֲיִנִּים לַוְהִטוֹת כְּמוֹ שְׁלֵהָבוֹת שֶׁל אֵשׁ יוֹרֵד בָּהֶם לְעוֹלָם. אוֹי לְמִי שֶׁפּוֹגֵשׁ אוֹתוֹ, חֲגוּר מְתַנָּס [חֲרָבוֹת] הוּא, וְחָרֵב שְׁנוֹנָה בִּידוֹ. לֹא מְרַחֵם עַל טוֹב וְלֹא עַל רָע. שֶׁהָרִי [הַפֶּסֶק] הַפֶּתֶק, שֶׁהֵם שְׁבָעִים בְּרָשׁוֹת שֶׁנֶּאֱחָזוּ אוֹתוֹ צַד שֶׁל הַשָּׁמַיִם, יוֹרֵד בִּיד שְׁמַאל בְּכֶמֶה דִּינִים. מִתְהַפֵּף בְּכֶמֶה גִּנּוּסִים, הוֹפֵף בְּכָל יוֹם. הוּא נִקְרָא כֶּרֶם זֶלֶת שֶׁמֶתֶקוֹן לְבָנֵי אָדָם. כָּל הַגִּנּוּסִים שֶׁל כָּלִי הַזֶּעַם שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִרְאִים בּוֹ. וְהֵם יוֹשְׁבִים בְּרוּם הָעוֹלָם, וּבְנֵי אָדָם בְּסִכְלוֹתָם לֹא מְשֻׁגָּחִים בָּהֶם. גִּפְרִית וְאֵשׁ - הַתּוֹף שֶׁל מִים וְאֵשׁ שְׁנֵתִים מִהַשָּׁמַיִם נֶאֱחָזוּ זֶה בָּזֶה וְיָרְדוּ עַל סֹדֶם. אוֹי לְרָשָׁעִים שְׂאֵינָם מְשֻׁגָּחִים עַל כְּבוֹד רַבּוֹנָם.

א: עֲשָׂרָה שְׁמוֹת חֲקוּקִים בְּרִצּוֹן הַמֶּלֶךְ. ב: עֲשָׂרָה הֵם וְעוֹלָם לְחֻשְׁבוֹן גְּדוֹל. ג: שְׁבָעִים גִּנּוּסִים לַוְהִטִּים לְכָל צַד. יוֹצֵאִים מִתּוֹף שְׁמוֹת שְׁחֲקוּקִים סוֹד שֶׁל שְׁבָעִים שְׁמוֹת מַלְאָכִים שֶׁהֵם בְּסוֹד הַשָּׁמַיִם.

וְהֵם: מִיכָאֵל, גַּבְרִיאֵל, רַפָּאֵל, נוֹרִיאֵל. קִמְיִץ - "קְדוּמִיאֵל" מַלְכִּיאֵל "צַדִּיקִיאֵל. פִּתְיִח - "פִּדְאֵל" תּוֹמִיאֵל "חֲשֵׁדִיאֵל. צִרְיִי - "צַדִּיקִיאֵל" רִזְיִיאֵל "יוֹפִיאֵל. סְגוּיִל - "סִטוּטְרִיאֵל" גִּזְרִיאֵל "וֹתְרִיאֵל [נִיִּיא וִירִדִיאֵל] "לְמוּאֵל. חֲרִיִּק - "חֲזַקִּיאֵל" רַהֲטִיאֵל "קְדִישִׁיאֵל. שְׁבִיִּיא - "שְׁמַעֲאֵל" בְּרִכִּיאֵל [נִיִּיא שִׁיכְנִיאֵל וְנִיִּיא בִּירְקִיאֵל] "אֶהֱיִיאֵל. חֲלִיִּים - "חֲנִיִּיאֵל" לַהֲדִיאֵל "מַחְנִיאֵל [נִיִּיא חֲנִיִּיאֵל לִיעֲדִיאֵל מִלְכִּיאֵל]. "עֲנִיאֵל עֲנָאֵל אֶהֱיִיאֵל רַחֲמִיאֵל עֲזִרִיאֵל [נִיִּיא שִׁיבְנָאֵל רִיזְמִיאֵל קִדְמוּמִיאֵל - שֶׁרִיִּיק. חֲכִמִּיאֵל רִיזְמִיאֵל קִרְשִׁיאֵל - חֲרִיִּיק] סַנְיָה וְדַרְגִּזְיָה רִסִּיסִיאֵל דּוּמִיאֵל "חֲוִנִּיאֵל "זַכְרִיאֵל "וֹאֲרִיאֵל "הִיִּינָאֵל דִּינָאֵל גִּידִיאֵל בִּידִיאֵל אִינְפִּיאֵל וְעִדִּיאֵל אֲדִנִּיאֵל עַל כָּלָם. ד [פִּירוּשׁ, כְּשַׁעֲיִב מַלְאָכִים מִתְחַבְּרִים בְּמַלְכוּת, אִז נִקְרָא מַלְכוּת הוּא וּבֵית דִּינוֹ בַּלְשׁוֹן וְהִי].

הַשְׁלֵמָה מִהַהֲשַׁמּוּת (סִימָן מ"ט)

"אֶהֱיִיאֵל" בְּרִקִּיאֵל "גִּדִּיאֵל" דּוּמִיאֵל "הֲדִרִיאֵל" וְדַרְגִּזְיָה "זַהֲרִיאֵל" חֲנִיִּיאֵל "טַהֲרִיאֵל" יִיעֲזִרִיאֵל "כְּרַעִיאֵל" לְמַדִּיאֵל "מַלְכִּיאֵל" נַהֲרִיאֵל "סִנְיָה" עֲנָאֵל "פִּתְחִיאֵל" צִוְרִיאֵל "קִנָּאֵל" רִמִּיאֵל "שַׁעֲרִיאֵל" יִתְבַּכִּיאֵל:

סֵדֶר תְּשַׁרְיִק

"תְּפִירוּרִיא" שִׁכְנִיאֵל "רִנָּאֵל" קִמְרִיאֵל "צִוְרִיא" פְּסִיסִיאֵל "עִירִיאֵל" סִמְכִיאֵל "נִרִיאֵל" מִדּוּנִיָּה "לִסְנִיָּה" כִּמְסִרִיא "יִרִיאֵל" טִסְמִסִּיאֵל "חֲנִיִּיאֵל" זַכְרִיאֵל "וֹדִרִיאֵל" הִנִּיאֵל "דְּנַבָּאֵל" גִּדִּיאֵל "בִּדְאֵל" אֲדִירִירוֹן אֲדִנִּי עַל כּוֹלָהוּ וְכוּ': (עַד כֹּאן מִהַהֲשַׁמּוּת)

כְּשֶׁכָּלֶם מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד בְּסוֹד אֶחָד בְּכֶם עֲלִיוֹן אִז נִקְרָא וִיהוּהָ, הַכֹּל בְּכָלֶם אֶחָד. מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם - שֶׁם קְדוֹשׁ שֶׁנֶּחֱקֵק בְּשְׁבָעִים שְׁמוֹת אַחֲרָיִם, סוֹד שֶׁל שְׁמִים. וְאֵלֶּה הֵם שְׁבָעִים שְׁשׁוֹלְטִים עַל אֵלּוֹ שְׁבָעִים דִּינִים, סוֹד שֶׁל יְהוּיָהּ, וְשְׁבָעִים הַשְּׁמוֹת הַקְּלוֹ בְּקִדְשָׁהּ, יְהוּיָהּ שְׁמִים. ה [פִּירוּשׁ, שֶׁם שֶׁל עֲיִיב גִּשְׁרִים הִיוּצָא מִפְּסוֹק וִיסַע וִיבָא וִיט, אֵלּוֹ הֵם נִקְרָאִים שְׁמִים, וְאוֹתָם עֲיִיב מַלְאָכִים שֶׁל מִטָּה בְּמַלְכוּת מִקְבִּלִים מַעֲיִיב שֶׁל מַעֲלָה וְנוֹטִלִין מֵהֶם].

אֵלּוֹ נוֹטִלִים (נוֹסְעִים) מֵאֵלֶּה, וִיהוּיָהּ ו [פִּירוּשׁ, מַלְכוּת מִתְפַּאֲרָת] נוֹטִל מֵאֵת יְהוּהָ זֶה מִזֶּה. ז [פִּירוּשׁ, סוֹד שֶׁל אוֹתוֹן עֲיִיב שְׁמוֹת הוּא שֶׁם יְהוּהָ, וְהוּא הִרְכּוֹב עֲלֵיהוֹן כְּנִשְׁמָה לְגוּף]. וְאֵלּוֹ תְּלִוּיִים בְּאֵלּוֹ, תְּחַתּוֹנִים בְּעֲלִיוֹנִים, וְהַכֹּל קֶשֶׁר אֶחָד. וּבִזֶּה נּוֹדַע הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָבוֹדוֹ. ח [פִּירוּשׁ, עֲיִיב מַלְאָכִים שֶׁל מִטָּה מִתְחַבְּרִים בַּעֲיִיב שְׁמוֹת שֶׁל מַעֲלָה הַנִּקְרָאִים שְׁמִים]. שְׁמִים שֶׁהֵם שְׁבָעִים סוֹד יְהוּהָ, זֶהוּ בְּסוֹד שְׁבָעִים וְשִׁנִּים שְׁמוֹת, וְאֵלּוֹ הֵם שְׁיִוְצָאִים מִן וִיסַע וִיבָא וִיט.

וְהִיוּ יִלְיִי סִיט עֲלִים מֵהִיִּשׁ לִלְיָה אֲכִיָּא כְּהִיִּת הַזִּיִּי אֲלִיִּד לֵאמֹר הַהִיִּעַ. חֶלֶק רִאשׁוֹן בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. יזִיִּל מִבִּיָּה הַרְיִי הַקִּים לֵאמֹר לִוִּי פַהִיִּל נִלְיִד יִיִּי מִלִּיָּה חַהִיִּי. חֶלֶק שְׁנִי בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. נִתִּיָּה הַאִיָּא יִרִיָּת שִׁאִיָּה רִיִּיִּי אוֹיִים לִכְיִיב וְשִׁיר יַחִיִּי לַהִיִּי כוֹיִק מִנִּיד. חֶלֶק שְׁלִישִׁי בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. אֲנִיִּי חַעִים רַהִיִּעַ יִיִּיִּי הַהִיָּה מִיִּיד וְוִיִּל יִלְיָה סֵאִיִּל עֲרִיִּי עֲשִׂיִּל מִיִּיָּה. חֶלֶק רְבִיעִי בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וְהִיוּ דִנִּיִּי חַחִיִּשׁ עֲמִיִּים נִיִּיא נִיִּיָּת מִבִּיָּה פּוֹיִי נִמִּיִּי יִיִּל הַרְיִיִּי מִצִּיר. חֶלֶק חֲמִישִׁי בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וּמִיִּיב יְהִיָּה עֲנִיִּי מַחִיִּי דִמִּיִּיב מִנִּיִּי אִיִּיעַ חֲבִיִּי רֵאִיָּה יִבִּיִּי מוֹיִים. חֶלֶק שְׁשִׁי בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

וְאֵלּוֹ הֵם שְׁבָעִים שְׁמוֹת שְׁשׁוֹלְטִים עַל שְׁבָעִים דְּרָגוֹת תְּחַתּוֹנוֹת סוֹד וִיהוּיָהּ. אֵלּוֹ שְׁבָעִים שְׁמוֹת יְהוּיָהּ, סוֹד שְׁנִקְרָא שְׁמִים. שְׁבָעָה רְקִיעִים הֵם שְׁעוֹלִים לְשְׁבָעִים שְׁמוֹת שֶׁם קְדוֹשׁ. וְזֶהוּ וִיהוּהָ הַמְּטִיר. מֵאֵת יְהוּהָ מִן הַשָּׁמַיִם.

סֵתֶר הַסֵּתֶרִים לְחֻכָּמִים נִמְסָר. שֶׁם זֶה שְׁנִקְרָא שְׁמִים, מִמֶּנּוּ נִבְרָא סֵתֶר שְׁנִקְרָא אָדָם. חֻשְׁבוֹן אִיבְרִי הַגּוֹף שֶׁהֵם חֻשְׁבוֹן מֵאֲתִים אֲרַבְעִים וְשְׁמוֹנָה אִיבְרִים. חֻשְׁבוֹן אוֹתִיוֹתֵינוּ מֵאֲתִים וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה. שֶׁם זֶה שְׁהוּא סוֹד וְסֵתֶר כָּלֶל שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה בְּכִיִּיב אוֹתִיוֹת וְעֶשֶׂר אֲמִירוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁהָרִי שֶׁם זֶה מֵאֲתִים וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה אוֹתִיוֹת וְשִׁלְשִׁים וְשִׁנִּים שְׁבִילִים שְׁכָלּוּלִים בָּהֶם. הָרִי מֵאֲתִים אֲרַבְעִים וְשְׁמוֹנָה אִיבְרִי הַגּוֹף.

סוד שנקרא אדם השולט על הכסא, סוד של שבעים שלמטה, וסתר זה שכתוב (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, וזה הוא סתר שכתוב וה' המטיר על סדם וגו' מאת ה' מן השמים. והכל אחד ודבר אחד, וסתר אחד לחכמי הלב נמסר. אשרי [הוא] חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

סדם נחתם גזר דין שלהם על שמנעו צדקה מהם, כמו שנאמר (שם יו) ויד עני ואביון לא החזיקה, ולכן הדין לא היה אלא מן השמים. צדקה ושמים הכל אחד, וכתוב (תהלים קח) כי גדול מעל שמים חסדך, משום שצדקה תלויה בשמו [בשמים], דין הוא משמים, שכתוב מאת ה' מן השמים.

הדין של ישראל ממקום זה, שכתוב (איכה ד) ויגדל עון בת עמי מחטאת סדם. וירושלים נקראת אחות לסדם, כמו שנאמר (יחזקאל יט) הנה זה היה עון סדם אחותך, ודינם היה מן השמים דין אחד כסדם על שמנעו צדקה מהם, פרט לזה שזה התהפך וזה נחרב. לזו יש תקומה, ולזו אין תקומה. ע"כ סתרי תורה.

וינעל לוט מצוטר וישוב בחר הוא ושתיו בנתיו עמו וגו'. מה הטעם? משום שראה שהיה קרוב לסדם ועלה משם. רבי יצחק פתח, (איוב לו) והוא מסבות מתהפך בתחבולתו לפעלם וגו'. הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים בעולם ומביא גחלי אש צחים לעשות מעשיו, ואחר כך הופך אותם ועושה אותם בגנון אחר.

ובמה? בתחבולתו. עושה תחבולות ומסבב סבובים כדי להפך אותם, ולא כמו אותם הראשונים. לפעלם - משום פעלם של בני אנוש. כמו שהם עושים מעשים, כך הוא מהפך אותם. כל אשר יצאם על פני תבל ארצה - משום מעשי בני אדם הוא מהפך אותם מסבות בכל מה שהוא מצוה אותם על פני תבל וגו'.

רבי אלעזר אמר, והוא מסבות מתהפך - הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים ומביא מעשים בעולם להתקיים, ואחר שחושבים בני אדם שיתקיימו אותם מעשים, הקדוש ברוך הוא הופך אותם את אותם מעשים מכמו שהיו בהתחלה. בתחבולתו, בתחבולתו כתוב, כמו האמן הזה שעושה כלי חרס, בעוד שאותו הגלגל מסתובב לפניו, חושב לעשות כגון זה - עושה, חושב לעשות כגון אחר - עושה. מהפך כלי זה לכלי אחר משום שאותו הגלגל סובב לפניו. כך הקדוש ברוך הוא מהפך את מעשיו שהוא עושה.

בתחבולתו חסר יו"ד, ומהו? זה בית דין למטה שהוא גלגל הסובב לפניו, ועל זה הוא מהפך כלים מכלי זה לכלי אחר, וכל זה כפי פעלם של בני אדם. אם בני אדם מטיבים מעשיהם - אותו הגלגל הסובב מסובב אותם ימינה, ואז נעשים מעשים בעולם להטיב להם כראוי, והגלגל סובב תמיד ולא שוקט באותו צד הימין, והעולם מתגלגל בו. באו בני אדם להרע - תחבולתו שסובבת תמיד והיתה עומדת בסבוב של הימין, הקדוש ברוך הוא מסובב אותה לצד שמאל ומהפך מסבות וכלים שהיו בהתחלה לאותו צד שמאל.

ואז הגלגל סובב ונעשים מעשים בעולם להרע לבני אדם. והגלגל סובב לאותו צד עד שבני אדם שבים להטיב מעשיהם, והגלגל עומד במעשי בני האדם. ועל כך בתחבולתו לפעלם, ולא עומד תמיד.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא גורם סבובים ומעשים בעולם כדי לעשות הכל כראוי, והכל יוצא מהעקר והשרש שלמעלה. קרב את אברהם אליו - יצא ממנו ישמעאל, כשלא היה אברהם מהול כשיצא ממנו, משום שהוא למטה ולא נשלם באות ברית קדש.

אחר כך הקדוש ברוך הוא סבב סבובים בתחבולותיו ונמול אברהם, ונכנס בבית ונשלם בשמו ונקרא אברהם, וה' עליונה עטרה אותו בסוד של מים מרוח. כיון שהסוד [של ה"א] נשלם והוא נמול, יצא ממנו יצחק והיה זרע קדש, ונקשר למעלה בסוד של אש ממים, ועל זה כתוב (ירמיה ב) ואנכי נטעתי שורק פלה זרע אמת, ולא נקשר באותו הצד האחר.

בא ראה, מלוט יצאו ממנו ומבנותיו שתי אמות נפרדות ונקשרו באותו צד שראוי להם, ועל זה הקדוש ברוך הוא מסובב סבובים ומגלגל גלגולים בעולם שהכל יעשה כראוי ויתקשר הכל במקומו.

בא ראה, נאה היה ללוט שהקדוש ברוך הוא יוציא ממנו [ומבנותיו] ומאשתו שתי האמות הללו, אלא בשביל להתקשר במקומם הראוי להם, ונעשו מתוך זיו, ואותו הזיו הוזהר להם במערה באותו לילה, וזהו הסוד שנעשו, כמו שנאמר וישת מן הזיו וישכר, והרי נתבאר ויבארו.

בא ראה, מואב ועמון הן קראו להם שמות. מואב - מאב. רבי יוסי אמר, הבכירה אמרה בחצפה, אמרה מואב, מאבא הוא. והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי. בצניעות אמרה בן עמי. בן עמי, ולא אמרה ממי הוא.

בא ראה, בהתחלה כתוב ולא ידע בשכבה ובקומה, בוא"ו, ונקוד על וא"ו, משום שסיוע מלמעלה היה נמצא באותו מעשה שעתיד מלך המשיח לצאת ממנו, ולכן נשלם כאן בוא"ו. ויבאחרת כתוב

ובקמה, חס וי"ו, משום שלא יצא ממנה חלק לקב"ה כמו האחרת הזו, ועל זה כתוב באחרת הזו הגדולה ובקומה בנא"ו מלא ונקוד עליו.

רבי שמעון אמר, לא ידע שעתידי הקדוש ברוך הוא להעמיד ממנה דוד המלך ושלמה וכל שאר המלכים ומלך המשיח. עוד ובקומה, כמו שכתוב ברות (רות ג) ותקם בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. ובאותו היום היתה לה קימה ודאי, התחבר עמה בעז להקים שם המית על נחלתו, והוקמו ממנה כל המלכים הללו וכל העלוי של ישראל. ולא ידע בשכבה, שכתוב ותשכב מרגלותיו עד הבקר. ובקומה, שכתוב בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. משום כך ובקומה נקוד נא"ו.

בא ראה את ענותנותו של אברהם, שהרי אפלו בתחלה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות דין בסדם, לא בקש ממנו רחמים על לוט. [שהרי] אחר שכתוב וירא והנה עלה קיטור הארץ בקיטור הכבשן, לא בקש על לוט ולא אמר עליו לקב"ה כלום. אף כך לא אמר לו הקדוש ברוך הוא דבר, כדי שלא יחשב אברהם שהקדוש ברוך הוא גרע מזכותו כלום.

ואם תאמר שאברהם לא החשיב בלבו את לוט לכלום - הרי מסר נפשו ללכת להלחם בקרב עם חמשה מלכים חזקים, כמו שנאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו, וכתוב ויחלק עליהם לילה, וכתוב וישב את כל הרקש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגו'. אבל באהבה שאהב את הקדוש ברוך הוא וראה שמעשיו של לוט אינם כשרים כראוי, לא רצה אברהם שבגללו יעזב הקדוש ברוך הוא כלום משלו, ולכן לא בקש עליו רחמים לא בתחלה ולא בסוף.

#### מדרש הנעלם

ויעל לוט מצוהר וגו'. אמר רבי אבהו, בא ראה מה כתוב ביצר הרע, תדע לך שאינו מתבטל לעולם מבני אדם עד אותו זמן, שכתוב (יחזקאל לו) והסרתי את לב האבן וגו'. שאף על פי שרואה בני אדם נדוניו בגיהנם, הוא בא וחוזר לו אצל בני אדם. זהו שכתוב ויעל לוט מצוהר, מצערה של גיהנם, משם עולה לפתות בני אדם.

אמר רבי יהודה, שלש הנהגות יש באדם: הנהגת השכל והחכמה, וזו היא כח הנשמה הקדושה. והנהגת התאונה, שהיא מתאונה בכל תאוות רעות, וזהו כח התאונה. והנהגת המנהגות לבני אדם ומחזקות הגוף, והיא נקראת נפש הגוף. אמר רבי דימי, זהו כח המחזיק.

אמר רבי יהודה, בא ראה, לעולם אין יצר הרע שולט אלא באלו שני כחות אלו שאמרנו, נפש המתאונה היא הרודת אחר יצר הרע לעולם, משמע שכתוב ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן. נפש המתאונה היא מעוררת את האחרת ומפתה אותה עם הגוף להדבק ביצר הרע, והיא אומרת לכה נשקה את אבינו יין ונשכבה עמו. מה יש לנו בעולם הבא, גלף ונרדף אחר יצר הרע ואחר תשוקות חמדות העולם הזה. ומה עושות? שתיהן מסכימות להדבק בו. מה כתוב? ותשקין את אביהן יין. מתפסמות להתעורר ליצר הרע באכילה ובשתיה.

ותקם הבכירה ותשכב את אביה. כשאדם שוכב על מטתו בלילה, נפש המתאונה היא המעוררת ליצר הרע ומהרהרת בו, והוא דבק בכל הרהור רע עד שמתעברת מעט [ממנו] [ד"א על] [נ"א עד] שמביא בלב האדם אותה המחשבה הרעה ודבקה בו, ונעזין יש בלבו ולא נגמר לעשותה עד שזאת התאונה מעוררת לכה הגוף כמתחלה להדבק ביצר הרע, ואז הוא תשלים הרעה. זהו שכתוב ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

אמר רבי יצחק, מעולם אין יצר הרע מתפתה אלא באכילה ובשתיה, ומתוך שמחת היין או שולט באדם. בצדיק מה כתוב בו? (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו, ואינו משתכר לעולם. שאמר רבי יהודה, אותו תלמיד חכם ששותה, קוראים עליו (שם יא) נזם זהב באף חזיר. ולא עוד, אלא שמחלל שם שמים. מנהג הרשעים מהו? (ישעיה כב) הנה ששון ושמחה. היין או שולט באדם, הרוג בקר ושחוט צאן וגו'. עליהם אמר הכותב (שם ה) הוי משפמי בבקר שכר ירדפו וגו'. כדי לעורר ליצר הרע, שאין יצר הרע מתעורר אלא מתוך היין. זהו שכתוב ותשקין את אביהן יין.

אמר רבי אבהו, מה כתוב? ולא ידע בשכבה ובקומה. כלומר, יצר הרע אינו משגיח בה בשכבה בעולם הזה ובקומה לעולם הבא, אלא מתעורר עם כח הגוף לעבד תאוותו בעולם הזה. שאמר רבי אבהו, בשעה שנוכסים הרשעים בגיהנם, מכניסים ליצר הרע לראות בהן, זהו שכתוב ולוט בא צערה, לצערה של גיהנם. ויצא לו משם לנסות את הנביות, כמו שאמרנו. זהו שכתוב ויעל לוט מצוהר - מצערה של גיהנם.

וישב בהר - אמר רבי יצחק, משמע שכתוב בהר, מלמד שהוא שם מושבו במקום הר. גוף שהוא חרב כמו הר שאין בו טובה. ושתי בנותיו עמו - אלו שתי הנחות שאמרנו. כי גרא לשבת בצוהר - יראה וחרדה נופלת עליו בשעה שרואה צער גיהנם שמצערין לרשעים וחושב ששם ידון. כיון שרואה שאינו נדון שם, יוצא והולך לפתות בני אדם אחריו.

רב הונא פשהיה דורש להזהיר את בני האדם, היה אומר להם: בני, השמרו משליח של גיהנם, ומיהו? זה יצר הרע, שהוא שליח של גיהנם.

רבי אבא אמר, מה זה שכתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב? אלו שתי בנות לוט שאמרנו, שהיא נפש המתאנה, ונפש המשתתפת בגוף הרודפת אחר יצר הרע לעולם.

אמר רבי יהושע, כתוב כאן בלוט כי ירא לשבת בצוער, וכתוב שם לעלוקה שתי בנות הב. ור"א בגימטריא הוא עלוק"ה. אמר רבי יצחק, אם ירא הוא, אז למה הוא בא להטעות את הבריות? אלא כך דרך כל עושה עולה - כשרואה הרע, מתירא לפי שעה, ומיד חוזר לרשעתו ואינו חושש לכלום. כך יצר הרע, בשעה שרואה דין ברשעים, ירא. כיון שיוצא לחוץ [לעשות], אינו חושש כלום.

רבי אבא אמר, מה זה שאמרנו ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן? מה זה אבינו זקן? זהו יצר הרע שנקרא זקן, שנאמר (קהלת ד) מלך זקן וכסיל. שהוא זקן, שנולד עם האדם.

ששנינו, אמר רבי יהודה אמר רבי יוסי, אותה נפש המתאנה אומרת לאחרת: אבינו זקן, נרדף אחריו ונדבק בו כשאר כל הרשעים שבעולם. ואיש אין בארץ לבא עלינו - אין איש צדיק בארץ ואין איש שליט על יצרו. הרבה רשעים בארץ, אין אנו בלבדנו רשעים, נעשה כדרך כל הארץ שהם רשעים, שעד היום דרך כל הארץ הוא. לכה נשקה את אבינו יין - נשמוח בעולם הזה, נאכל ונשתה ונרוה יין ונדבק באבינו, ביצר הרע, ונשכבה עמו. ורוח הקדש צוחת ואומרת: (ישעיה כח) גם אלה ביין שגו ובשכר תעו.

אמר רבי יהודה, בא ראה מה כתוב! ותשקין את אביהן יין. דרך הרשעים לטעות אחרי היין, לפנק ליצר הרע ולעוררו. ועד שהוא שמח בשכרותו שוכב על מטו, מיד - ותקם הבכירה ותשכב את אביה. היא מזמנת עמו ומתאנה ומרהרת בכל ההרהורים רעים, ויצר הרע מתחבר עמה ונדבק בה ואינו משגיח בה [באותו זמן] מה הוא ממנה. בשכבה ובקומה - בשכבה בעולם הזה, ובקומה לעתיד לבא. בשכבה - בעולם הבא פשתתו דין וחשבון, ובקומה - ליום הדין, שכתוב (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו וגו'.

בשום ענין מאלו אין משגיח בו יצר הרע, אלא דבק בה והיא נדבקת בו, ולאחר כן מעוררת לאחרת. לאחר שההרהור גדול נדבק ביצר הרע, באה האחרת ונדבקת בו, ותשקין את אביהן יין. כמו כן לעורר ליצר הרע ונדבקת בו, ואזי תשלים הרעות לעשות, ומתעברות שתייהן מיצר הרע. זהו שכתוב ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

עד שיצא לפעל מעשיהן - זו יולדת רשעתה, וזו יולדת רשעתה. וכן דרכם של רשעים בענין זה עם יצר הרע, עד שהורג אדם ומוליכו לגיהנם ומכניסו שם, ואחר כך עולה משם לפתות לבני אדם כמו כן. ומי שמכיר בו, נצול ממנו ואינו מתחבר עמו.

אמר רבי יצחק, משל למה הדבר דומה? לכת לסטים שהיו אורבים בדרךים לגלול ולהרג לבני אדם, ומפרישים מהם אחד שיוצא להסית לבני אדם ולשונן רך. מה עושה? מקדים והולך לקבלם ונעשה כעבד לפניהם, עד שמאמינים הטפשים בו ובוטחים באהבתו ובשיתו ושמחים עמו, ומוליכים בחלק דבריו באותו הדרך שהלסטים שם. כיון שמגיע עמם לשם, הוא הראשון שהורג בם לאחר שנותנם ביד הלסטים להרגם ולקחת ממונם. והם צוחים ואומרים: אוי שהקשבנו לו ולרף לשונו. לאחר שהרגו אלה, עולה משם ויוצא לפתות בני אדם כמתחלה. הפקחים מה הם עושים כשרואים לזה יוצא לקראתם ומפתה להם? מפירין בו שהוא צודה את נפשם, והורגים אותו, והולכים בדרך אחרת.

כך הוא יצר הרע, יוצא מכת הלסטים, עולה מגיהנם כנגד בני אדם ופתות להם בחלק מתק דבריו. זהו שכתוב ויעל לוט מצוער וישב בהר וגו'. כמו לסטים לארב לבני אדם. מה עושה? עובר לפניהם, והטפשים מאמינים בו ובאהבתו שהוא הולך לפתותם ועובד להם כעבד, שנותן להם נשים ופאות אסורות, נותן להם בני אדם להרע, מפרק מהם על תורה ועל מלכות שמים. הטפשים רואים כך, בוטחים באהבתו, עד שהולך עמם ומוליכים באותו דרך שהלסטים שם, בדרך גיהנם אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל. כיון שמגיע עמם לשם, הוא הראשון שהורג להם, ונעשה להם מלאך המות ומכניסן לגיהנם, ומורידים להם מלאכי תבילה, והם צוחים ואומרים: אוי שהקשבנו לזה. ולא מועיל להם.

לאחר כן עולה משם ויוצא לפתות לבני אדם. הפקחים כשרואים אותו, מכירים אותו, ומתגברים עליו עד ששולטים עליו, וסוטים מזה הדרך ולוקחים דרך אחרת להנצל ממנו.

רב יוסף פשהיה יורד לבבל, ראה את אותם רוקים שהיו נכנסים ויוצאים בין נשים ופאות ולא חוטאים. אמר להם: האם אלה לא פוחדים מיצר הרע? אמרו לו: לא מקונדטון רע באנו. אנו נגזרנו מקדשת הקדש. שאמר רב יהודה אמר רב, צריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש, ויצאו ממנו בנים קדושים בנים מעלים שלא פוחדים מיצר הרע, שנאמר (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים.

רבי אבא אמר, מה זה שכתוב (יחזקאל כ) ואת שבתותי קדשו? אלא אין עונתם של תלמידי חכמים אלא משבת לשבת. ומזהיר אותם, שהואיל ותשמיש המטה היא מצוה - קדשו, כלומר קדשו עצמכם בשבתותי באותו תשמיש של מצוה.

אמר רב יהודה אמר רב, מי שזכנס לעיר ורואים נשים יפות, ירפין עיניו ויאמר כך: כך [ראה] מחשבים חצוב נחצבתי [חזק] דפוס התקלה, צא צא, שאבי הקדוש של שבת הוא. מה הטעם? משום שחמימות הדרך שולט בו, ויכול יצר הרע לשלט עליו. עד כאן מדרש הנעלם

### סתרי תורה

ויעל לוט מצוער וגו', מתוך רצון המלך, נפרד מצד הימין התוך אחד של קשר שהחזיקה דבוקה בתוך התוך הזהב מצד השמאל בתוך טמאה [של יצרו] [נ"א ומקומה] ונעשה של קשר אחד של האילן.

כשרצה יחקק להתעורר בעולם, בחזק של הדין הקשה התחזק והפריד דרגות מקיומם, והתחזק אברהם והפריד אותו קשר אחד של האילן מתוך אותה טמאה. אותו נחש הקדמוני נכנס בשרשו של אותו העץ, והוא הנין ששטה והוליד שתי דרגות קשורות זו בזו. והן הדרגות שסובבות בצד הטמאה, אחד נקרא מלכו"ם ואחד נקרא פעו"ר.

זו עצה בנכסה, וזו עצה בגלוי. פעו"ר, שהתגלה הוא וכל מעשיו בגלוי. מלכו"ם, שהוא בכסוי. הוא וכל מעשיו מכוסים. משני אלה נפרדים מינים רבים למיניהם וסובבים את הים הגדול ואת כל הצדדים הטמאים הללו, וכל אחד ואחד קופץ [נ"א נזף] למקומו.

כמו כן הוא למטה. לוט נפרד מאברהם ושם דיורו עם אנשי סדם, כשהתעורר עליהם הדין נזפר באברהם, ושלח לו משם ונפרד מהם. בנותיו השקוהו יין והולידו ממנו שתי אמות. אחת נקראת מואב ואחת נקראת עמון. אחת בגלוי ואחת בכסוי. עמון דרגתו מלכו"ם, עצה בכסוי. מואב דרגתו פעו"ר, הכל בגלוי.

כמו זה בנותיו. אחת אמרה בו עמי, בו יש לי מעמי ולא אמרה ממי הוא, משום כך הוא היה בכסוי. זו אמרה מואב, מאב הוא זה, מאבא הולדתיהו, דרגתו פעו"ר, הדבר בגלוי.

ובשני אלה אחז דוד המלך, לאחר מכן ממואב באה רות ויצא ממנה דוד המלך, ומעמון התעטר דוד המלך בעטרה הזו שהיא עדות לזרעו של דוד, שכתוב (מלכים-ב יא) ויתן עליו את הנזר ואת העדות. וזו היתה ממלכו"ם דרגת בני עמון, שכתוב (שמואל-ב יב) ויקח את עטרת מלכם.

מלכם דרגת בני עמון הוא, שכתוב ויהי על ראש דוד, ומשם היתה עדות לבניו לעולמים, ובה נודע מי הוא מן בני דוד המלך שראוי למלך ודאי שאומרים מן דוד הוא [הגוף]. שאפלו שולד באותו היום, יכול היה לסבל בעטרה ההיא על ראשו [שהרי הוא] שהיה משקל כפר זהב ואבן יקרה היתה, וכן אדם אחר לא יכול לסבל אותה. וזהו שכתוב ביואש, ויתן עליו את הנזר ואת העדות.

ובשתי דרגות נאחו דוד המלך, והם תקפו מלכותו להתחזק על שאר העמים, שאם לא נכלל בצד שלהם, לא יכול להתגבר עליהם כל [הגונים] הדרגות של שאר העמים כלולים בדוד להתגבר ולהתחזק עליהם.

ויעל לוט מצוער וישב בהר. כתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב. אלו שתי בנות של יצר הרע מעוררות אותו [כדין] לשלט על הגוף. אחת היא נפש שמתרבה תמיד בגוף, ואחת היא נפש שפוספת לתאוות רעות [ד"א של העולם הזה] ובכל הכסופים הרעים של העולם הזה. זוהי הבכירה, וזו [ואחרת] הצעירה.

ויצר הרע לא מתחבר תמיד אלא בשתי אלה כדי לפתות בני אדם, וכדי שינאמינו לו [להוביל] להאבד אותם למקום חצי המות ונעבדו אותו, כמו שנאמר (שם ז) עד יפלה חץ כבדו. ללסטים שמקפחים בהרים, ומסתירים עצמם במקום מפחיד בהרים, ויודעים שהרי בני אדם שומרים עצמם מלקחת למקומות הללו, מה עושים? בוחרים מהם אותו שלשונן חדה מכלם, אותו שיוצא לפתות בני אדם, ויוצא מביניהם וישב בדרך ישרה שכל בני העולם עוברים שם. כיון שפגיע אליהם, מתחיל להתחבר עמם (ולפתותם). (עד כאן סתרי תורה).

ויסע משם אברהם ארצה הנגב. כל מסעותיו היו לצד דרום יותר מלצד אחר, משום שהרי בחכמה עשה להדבק בדרום.

ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא. שנינו, [כינון] לא צריך אדם לסמוך על הנס, ואם הקדוש ברוך הוא מרחיש נס לבן אדם, אין לו לסמוך תמיד על נס בפעם אחרת, כי לא בכל שעה ושעה מתרחש נס.

ואם יכניס אדם את עצמו למקום שהנזק מצוי לעין, הרי פקעה כל זכותו שעשה בתחלה ובארוה,

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לב) קִטַּנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת וְגו'. וְאַבְרָהָם, כִּינּוֹן שֶׁעָלָה מִמִּצְרַיִם וְנִצּוֹל פַּעַם אַחֶת, כָּעֵת לָמָּה הִכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּבִתְחִלָּה וְאָמַר אַחֲתִי הוּא?!

אֲלֹא אַבְרָהָם לֹא סָמַךְ עַל עַצְמוֹ כְּלוּם, שֶׁרָאָה אֶת הַשְׂכִּינָה תְּמִיד בְּמִדְוָרָה שֶׁל שָׂרָה וְלֹא זָזָה מִשָּׁם, וּמִשּׁוּם שֶׁהִיָּתָה שָׁם, סָמַךְ אַבְרָהָם וְאָמַר אַחֲתִי הוּא, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (משלי ז) אָמַר לַחֲכָמָה אַחֲתִי אֶת, וְלָכוֹן אָמַר אַחֲתִי הוּא.

וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל אַבְיִמֶלֶךְ וְגו'. וְכִי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא אֶל רְשָׁעִים? כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (במדבר כב) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל בָּלָעַם, (בראשית לא) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל לָבֵן? אֲלֹא אוֹתוֹ מִמֶּנֶּה הִשְׁלִיךְ שִׁמְפֹּקֶד עֲלֵיהֶם הָיָה מִשּׁוּם שֶׁכֵּלֶם, כְּשִׁעוּשִׁים שְׁלִיחוֹת, נוֹטְלִים הַשֵּׁם הַזֶּה, מִצַּד הַדִּין הֵם בָּאִים. וְעַל זֶה וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל אַבְיִמֶלֶךְ בַּחֲלוּם הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה מֵת עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר לָקַחְתָּ וְגו'.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (משלי יב) שִׁפְתַּי אֶמֶת וְגו'. שִׁפְתַּי אֶמֶת תִּכְוֶן לַעַד - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו בְּהִתְחַלָּה וּבִסּוּף הֵיוּ בְּאֱמֶת. וְעַד אֲרָגִיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר - זֶה אַבְיִמֶלֶךְ. בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר, וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא. זֶה בְּהִתְחַלָּה שֶׁאָמַר מִשּׁוּם הַשְׂכִּינָה שֶׁהִיָּתָה עִמָּה שֶׁל שָׂרָה אַחֲתִי הִיא, וְאַבְרָהָם עָשָׂה בְּחָכְמָה. מָה הִטָּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאַבְרָהָם הוּא מִצַּד הַיָּמִין, אָמַר אַחֲתִי הוּא, וְסוּד כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ה) אַחֲתִי רַעֲיָתִי יוֹנָתִי תַמָּתִי. וְעַל זֶה אַבְרָהָם קָרָא לָהּ תְּמִיד אַחֲתִי, מִשּׁוּם שֶׁנִּדְבַּק עִמָּה, וְלֹא יָזוּזוּ זֶה מִזֶּה לְעוֹלָמִים.

לְבִסּוּף מָה כָּתוּב? וְגַם אִמְנָה אַחֲתִי בֵּת אָבִי הוּא אֶף לֹא בֵּת אָמִי. וְכִי כֵן הָיָה? אֲלֹא הִכָּל מִשּׁוּם הַשְׂכִּינָה אָמַר אַחֲתִי הוּא בְּהִתְחַלָּה, שֶׁפָּתוּב אָמַר לַחֲכָמָה אַחֲתִי אֶת. אַחֵר כֵּן וְגַם אִמְנָה. מָה זֶה וְגַם? לְהוֹסִיף עַל מָה שֶׁאָמַר בְּהִתְחַלָּה. אַחֲתִי בֵּת אָבִי הוּא, הַבֵּת שֶׁל הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה, וְלָכוֹן נִקְרָאת אַחֲתִי וְנִקְרָאת חֲכָמָה, אֶף לֹא בֵּת אָמִי, מִהַמָּקוֹם שֶׁל רֹאשִׁית הַכָּל הַנִּסְתָּר הָעֲלִיּוֹן. וְעַל זֶה וַתְּהִי לִי לְאִשָּׁה, בְּאַחֲוָה וּבְחִיבוּת, שֶׁכָּתוּב (שם ב) וַיִּמְיֶנִי תַחֲבֻכָּנִי, וְהִכָּל סוּד שֶׁל חֲכָמָה.

בֹּא רֹאֵה, בְּהִתְחַלָּה כְּשִׁירְדוֹ לְמִצְרַיִם כֵּן אָמַר בְּשִׁבִּיל לְהַדְבִּיק בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְקָרָא לָהּ אַחֲתִי כִּדִּי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לְתוֹךְ אוֹתָם הַדְּרָגוֹת שֶׁבַחֻץ. אֶף כָּאֵן אַחֲתִי, כִּדִּי שֶׁלֹּא תִזְוֶן מִתּוֹךְ הָאֱמוּנָה כְּרֹאִי. שֶׁהָיָה אַבְיִמֶלֶךְ וְכָל אוֹתָם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הָיוּ הוֹלְכִים אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה, וְהוּא נִדְבַק בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה וּמִשּׁוּם כֵּן נִכְנָס לְשֵׁם וְאָמַר אַחֲתִי. מָה הָאֲחוּת לֹא נִפְרֶדֶת מִן הָאֵחַ לְעוֹלָמִים - אֶף כָּאֵן. שֶׁהָיָה אִשָּׁה יְכוּלָה לְהַפְרִד, אֲבָל אַחוּת לֹא נִפְרֶדֶת, שֶׁהָיָה שְׁנֵי אָחִים לֹא יְכוּלִים לְהַפְרִד לְעוֹלָמִים וּלְעוֹלָמִי עוֹלָמִים.

וְלָכוֹן אָמַר אַבְרָהָם אַחֲתִי הוּא, שֶׁהָיָה כָּלֶם הָיוּ לְהוֹטִים בְּתוֹךְ קִשְׁרֵי הַכּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת וְעוֹבְדִים אוֹתָם, וְאַבְרָהָם הָיָה דְּבִק בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְאָמַר אַחֲתִי, שֶׁלֹּא נִפְרֶד לְעוֹלָמִים. וְסִימָן לְדָבָר - (ויקרא כא) וְלֹאֲחוּתוֹ הַבְּתוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר לִכְהֵן הַמָּקוֹם שֶׁאַבְרָהָם שְׂרָוִי בּוֹ.

כָּתוּב (דברים י) אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא אוֹתוֹ תַעֲבֹד וְבוֹ תִדְבֹּק וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֶרְוָהוּ. אֲבָל בֹּא רֹאֵה, לֹא אֱלֹהֶיךָ תִירָא לֹא כָתוּב, אֲלֹא כָתוּב אֶת ה'. מָה זֶה אֶת? זֶה הַדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה, הַמָּקוֹם שֶׁל יְרֵאת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלָכוֹן כָּתוּב תִירָא, שֶׁשֵּׁם אָדָם צָרִיךְ לִירָא לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ [הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא], מִשּׁוּם שֶׁהוּא [בֵּית] דִּין.

וְאוֹתוֹ תַעֲבֹד - זֶה הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁעוֹמֶדֶת עַל הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּאת, וְלֹא נִפְרֶדִים לְעוֹלָמִים. אֶת אוֹתוֹ זֶה עֵם זֶה דְּבִקִּים וְלֹא נִפְרֶדִים. מָה זֶה וְאוֹתוֹ? זֶה מָקוֹם בְּרִית הַקְדָּשׁ, אוֹת לְעוֹלָמִים. שֶׁהָיָה עֲבוּדָה לֹא שׁוֹרָה בְּאוֹת וְאִינוֹ לַעֲבֹד אֲלֹא לִירָא, אֲבָל הַעֲבוּדָה הִיא לְמַעַלָּה, וְלָכוֹן וְאוֹתוֹ תַעֲבֹד.

וְבוֹ תִדְבֹּק - בְּמָקוֹם שֶׁהוּא דְּבִקוֹת לְהַדְבִּיק שֶׁהוּא גּוֹף שֶׁשׁוֹרָה בְּאַמְצָע. וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע - הַמָּקוֹם הַשְּׂבִיעִי שֶׁל הַדְּרָגוֹת, וְסִימָן לְדָבָר - (ירמיה ל) וְאֵת דָּוִד מִלְכָּם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם. מִשּׁוּם כֵּן נִדְבַק אַבְרָהָם בְּאֱמוּנָה כְּשִׁירְדוֹ לְמִצְרַיִם וְכִשְׁהִלֵּךְ לְאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים. לְאָדָם שֶׁרָצָה לָרֶדֶת לְבוֹר עֵמֶק, פָּחַד שֶׁלֹּא יוּכַל לְעֵלוֹת מִתּוֹךְ הַבוֹר, מָה עָשָׂה? קִשְׁרֵי קִשְׁרֵי אֶחָד שֶׁל חֵבֶל לְמַעַלָּה מִהַבוֹר. אָמַר, הוֹאִיל וְקִשְׁרָתִי קִשְׁרֵי זֶה, מִכָּאֵן וְהִלָּא אֶכְנָס לְשֵׁם. כֵּן אַבְרָהָם, בְּשַׁעַר שֶׁרָצָה לָרֶדֶת לְמִצְרַיִם, עַד שֶׁלֹּא יֵרֵד לְשֵׁם קִשְׁרֵי בְּהִתְחַלָּה אֶת קִשְׁרֵי הָאֱמוּנָה לְהִתְחַזֵּק בּוֹ, וְאַחֵר כֵּן יֵרֵד.

אֶף כֵּן גַּם כְּשֶׁנִּכְנָס לְאָרֶץ פְּלִשְׁתִּים. מִשּׁוּם כֵּן (משלי יב) שִׁפְתַּי אֶמֶת תִּכְוֶן לַעַד. וְעַד אֲרָגִיעָה לְשׁוֹן שָׁקֶר - זֶה אַבְיִמֶלֶךְ שֶׁאָמַר בְּתֵם לְבָבִי וּבְנִקְיוֹ כִּפִּי. וְכִשְׁהִחֲזִירוֹ לוֹ מָה כָּתוּב? גַּם אֲנִכִּי יַדְעִתִּי כִי בְתֵם לְבָבִי עֲשִׂיתָ זֹאת, וְלֹא כָתוּב נִקְיוֹן כִּפִּים.

וְעַתָּה הֵשֵׁב אִשְׁתְּ הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא. רַבִּי יְהוֹדָה פֶּתַח וְאָמַר, (שמואל-א ב) רַגְלִי חֲסִידוֹ יִשְׁמַר וְגו'. חֲסִידוֹ כָּתוּב אֶחָד, וְזֶה אַבְרָהָם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ תְּמִיד וְלֹא מִסִּיר מִמֶּנּוּ אֶת שְׁמִירָתוֹ לְעוֹלָמִים. וּמָה שֶׁאָמַר רַגְלִי - זֶה אִשְׁתּוֹ, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁלַח שְׂכִינָתוֹ עִמָּה וְשׁוֹמֵר אוֹתָהּ תְּמִיד.

דָּבָר אַחֵר רַגְלִי חֲסִידוֹ יִשְׁמַר - אֶחָד, זֶה אַבְרָהָם, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִלָּךְ עִמּוֹ תְּמִיד כִּדִּי שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִזְיֵק לוֹ. וּרְשָׁעִים בַּחֲשָׁךְ יִדְמוּ - אֵלֹו אוֹתָם מְלָכִים שֶׁהָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ לִילָה שֶׁרָדַף

## אחריהם.

זהו שכתוב בחשך ידמו, זה הלילה שנקשר בחשך והרג אותם, ואברהם רדף והלילה הרג אותם. זהו שכתוב ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויפס. ויחלק עליהם לילה - זה הקדוש ברוך הוא שחלק רחמים מן הדין כדי לעשות נקמות לאברהם, ומשום כך ורשעים בחשך ידמו. ויפס? הנה צריך לכתוב ויפס! אלא זה הקדוש ברוך הוא, כי לא בלח יגבר איש, שהוא ואליעזר היו לבדם.

רבי יצחק אמר, והרי שנינו שבמקום שנקז מצוי שלא יסמוך בו אדם על הנס, ולא היה מקום שהנקז מצוי כמו זה שאברהם הולך אחר חמשה מלכים לרדף אחריהם ולערוך קרב.

אמר רבי יהודה, כשהלך אברהם על זה, לא הלך לערוך קרב ולא סמוך על הנס, אלא צערו של לוט הוציא אותו מביתו, ולקח ממנו לפדות אותו, ואם לא - שימות יחד אתו בתוך שבו. כיון שניצא ראה שכינה שמאירה לפניו וכמה צבאות סביבה, ובאותה שעה רדף אחריהם, והקדוש ברוך הוא הרג אותם. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו.

רבי שמעון אמר, סוד הוא, רגלי חסידו ישמר - זה אברהם, וכשיצא, השתתף עמו יצחק ונפלו לפניו, ואם לא שהשתתף יצחק יחד עם אברהם, לא השמידו. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו. כי לא בלח יגבר איש. אף על גב שהכח נמצא תמיד בימין, אם לא היה בצד השמאל לא היו נדחים לפניו.

דבר אחר רגלי חסידו ישמר - בשעה שבו אדם אוהב את הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אוהב אותו בכל מה שהוא עושה ושומר דרכיו, כמו שנאמר (תהלים קכא) ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

בא ראה כמה חביבותו של אברהם לקב"ה, שבכל מקום שהיה הולך, לא היה חס על שלו כלום, אלא רק כדי להדבק בקב"ה, ומשום כך רגלי חסידו ישמר, וזוהי אשתו, שכתוב ואבימלך לא קרב אליה, וכתוב כי על כן לא נתתיך לנגע אליה.

בפרעה מה כתוב? (בראשית יב) וינגע ה' את פרעה וגו' על דבר שרי. היא אמרה - והקדוש ברוך הוא היה מכה, ומשום כך רגלי חסידו ישמר. ורשעים בחשך ידמו - אלו פרעה ואבימלך, שהקדוש ברוך הוא עשה בהם דינים בלילה. כי לא בלח יגבר איש, מי זה איש? זה אברהם, שכתוב ועתה השב אשת האיש וגו'.

וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה ג) ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך ה' והשטן עמד על ימינו לשטנו. בפסוק זה יש להסתכל בו. ויראני את יהושע הכהן הגדול - זה יהושע בן יהוידק. עמד לפני מלאך ה', מי זה מלאך ה'? זהו המקום [שנשמות הצדיקים צרויות] צורו של נשמת הצדיק צרוהו בו, וכל אותן נשמות הצדיקים עומדות שם, וזהו מלאך ה'.

והשטן עמד על ימינו לשטנו - זהו יצר הרע שהוא משוטט והולך בעולם לטל נשמות ולהוציא רוחות ולהקטות את הבריות למעלה ולמטה. וזהו בשעה שהטיל אותו נבוכדנצר לאש עם אותם נביאי השקר, וזה היה מסטין למעלה כדי שישרף עמם.

שכך היא דרכו - שאינו מקטרג אלא בזמן של סכנה ובזמן שהצער שורה בעולם, ויש לו רשות להקטות ולעשות דין אפלו בלי דין, כמו שנאמר (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. מה זה לשטנו? שהיה אומר, או שפלים ינצלו או שפלים ישרפו.

שהרי בשעה שנתנה רשות למשחית לחבל, לא נצול הצדיק מהרשעים. ולכן בשעה שהדין שרוי בעיר, צריך בן אדם לברח בטרם שיתפס שם, שהרי המשחית, כיון שמתחיל, כך גם עושה לצדיק כמו לרשע, וכל שכן שהיו שלשתם כאחד. והיה תובע שישרפו כלם או ינצלו כלם. משום שכשנעשה נס, לא נעשה חצי נס וחצי דין, אלא הכל כאחד, או נס או דין.

אמר לו רבי יוסי, ולא? והרי בזמן שבקע הקדוש ברוך הוא את הים לישראל, היה קורע את הים לאלה והם הולכים בניצנה, והמים היו שבים מצד אחר ומטביעים את אלה ומתים. ונמצא נס פאן ודין פאן, הכל כאחד.

אמר לו, וזהו שקשה לפניו, שכשהקדוש ברוך הוא עושה דין ונס כאחד, לא במקום אחד ולא בבית אחד [שהכל נמצא כאחד]. ואם נעשה קשה לפניו, שהרי למעלה לא נעשה הכל אלא בשלמות כאחד, או נס או דין במקום אחד ולא לחצאין.

לכן לא עושה הקדוש ברוך הוא דין ברשעים עד שישתלמו בחטאם. זהו שכתוב (בראשית טו) כי לא שלם עון האמרי עד הנה, וכתוב (ישעיה כז) בסאסאה בשלחה תריבנה. ועל זה היה מסטין ליהושע שישרף עמם, עד שאמר לו (זכריה ג) יגער ה' בך השטן. מי אמר לו? זה מלאך ה' [ונאמר ויאמר ה' אל השטן].

ואם תאמר, ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו'! בא ראה, כך גם למשה בסנה, שכתוב (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש, וכתוב וירא ה' כי סר לראות. לפעמים מלאך ה', ולפעמים מלאך, ולפעמים ה'. ולכן אמר לו יגער ה' בך השטן ולא אמר הנני גוער בך.

בא ראה, כמו זה ביום שנמצא דין בעולם והקדוש ברוך הוא יושב על כסא הדין, אז נמצא השטן הזה שמסטה למעלה ולמטה, והוא נמצא להשחית את העולם ולטל הנשמות.

רבי שמעון היה יושב ולומד תורה, והיה משתדל בפסוק הזה, (דברים כא) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו' וערפו שם את העגלה בנחל. והדין הוא בספין לערף אותה. אמר לו רבי אלעזר, למה צריך את זה?

בכה רבי שמעון ואמר, אזי לעולם שנמשך אחר זה, שהרי מאותו היום שאותו הנחש הרע התפתח בו אדם, שולט על האדם ושולט על בני העולם, הוא עומד להסוות את העולם, והעולם לא יכול לצאת מענישו עד שגבא מלך המשיח ויקים הקדוש ברוך הוא את ישגי העפר, שכתוב (ישעיה כא) בלע המות לגנח וגו', וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. והוא עומד על עולם זה לטל את כל נשמות בני האדם.

ובא וראה, הרי כתוב (דברים כא) כי ימצא חלל וגו'. בא ראה, כל בני העולם נשמתם יוצאת על ידי מלאך המות. אם תאמר שכן אדם הזה יצאה נשמתו על ידי אותו מלאך המות - לא כך! אלא מי שהורג אותו, הוציא את נשמתו בטרם הגיע זמנו שישלט בו אותו מלאך המות.

ולכן ולאחר לא יכפר וגו'. ולאחר שכלנו. ולא די להם שעומד הוא להסוות העולם לחנם ולקטרג תמיד, כל שכן שגוזלים ממנו מה שיש לו לקחת. והקדוש ברוך הוא חס על בניו, ולכן מקריבים את העגלה הזו, כדי לתקן עמו מה שנלקחה אותה נשמה של האדם ממנו, ולא ימצא מקטרג על [ד"א הקרובים בזה] העולם.

וסוד עליון שנינו כאן. שור, פרה, עגל, עגלה - כלם בסוד עליון נמצאים, ולכן בזה מתקנים אותו, וזהו שכתוב (דברים כא) ידינו לא שפכה את הדם הזה וגו'. לא שפכו ולא גרמנו מיתתו. ובזה לא נמצא עליהם מקטרג, ובכל נתן הקדוש ברוך הוא עצה לעולם.

בא ראה, כמו זה בראש השנה ויום הכפורים ויום נשמת הדין בעולם, הוא עומד לקטרג, וישאל צריכים להתעורר בשופר ולעורר קול שכלול בא"ש ומי"ם רי"ח ונעשים אחד, ולהשמיט אותו קול מתוך השופר.

ואותו קול עולה עד מקום שיושב כסא הדין ומכה בו ועולה. כיון שמגיע הקול הזה מלמטה, הקול של יעקב נתקן למעלה, והקדוש ברוך הוא מעורר רחמים. שהרי כמו שישאל מעוררים למטה קול אחד כלול בא"ש ורי"ח מי"ם שיוצאים כאחד מתוך השופר, כך גם מתעורר למעלה שופר. ואותו קול שכלול בא"ש ומי"ם רי"ח נתקן, ויוצא זה מלמטה וזה למעלה, ונתקן העולם ונמצאים הרחמים.

ואותו מקטרג מתערבב, שחושב לשלט בדין ולקטרג בעולם, ורואה שמתעוררים רחמים. אז מתערבב ותש כחו ולא יכול לעשות דבר, והקדוש ברוך הוא דן את העולם ברחמים. שאם תאמר שנעשה דין - לא כך! אלא מתחברים רחמים עם דין, והעולם נדון ברחמים.

בא ראה, כתוב (תהלים פא) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו, שהלבנה מתכסה, שהרי אז שולט הנחש הרע ויכול להזיק לעולם. וכשמתעוררים רחמים, עולה הלבנה ומעברת משם, והוא מתערבב ולא יכול לשלט, ועובר שלא יתקרב לשם, ולכן בראש השנה צריך לערבב אותו כמי שמתעורר משנתו ולא יודע כלום.

ביום הכפורים צריך לנוח ולעשות לו נחת רוח בשעיר שמקריבים לו, ואז מתהפך לסגור על ישראל, אבל ביום של ראש השנה מתערבב, שלא יודע ולא יכול לעשות כלום. רואה התעוררות של הרחמים עולים מלמטה ורחמים מלמעלה והלבנה עולה ביניהם, אז הוא מתערבב ולא יודע כלום ולא יכול לשלט.

והקדוש ברוך הוא דן את ישראל ברחמים וחס עליהם ומוצא להם זמן כל אותם עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים לקבל את כל אותם השבים לפניו ולכפר להם מחטאיהם ומעלה אותם ליום הכפורים.

ועל זה בכל מצנה הקדוש ברוך הוא את ישראל לעשות מעשה, כדי שלא ישלט עליהם מי שלא צריך ולא ישלט עליהם הדין ויהיו כלם צדיקים בארץ כאהבת האב על הבנים [בני אדם], והכל תלוי במעשה ובדבורים, והרי בארנו הדברים.

וה' פקד את שרה כאשר אמר, שכתוב למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בו. ושנינו, פקד את



שרה - פקידה לנקבה, זכירה לזכר. ומשום כך נה' פקד את שרה. כַּאֲשֶׁר אָמַר, שְׁכַתּוֹב שׁוֹב אֲשׁוֹב אֵלַיִךְ כַּעַת חִיָּה וְגו'. מִכָּאֵן מִשְׁמַע שְׁאָמַר וַיֹּאמֶר שׁוֹב אֲשׁוֹב אֵלַיִךְ, וַיֹּאמֶר סֵתֶם, שֶׁהוּא הָיָה וְלֹא שָׁלִים אַחֵר.

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה וְגו'. כִּיֹּן שְׁאָמַר נה' פָּקַד אֶת שָׂרָה, מֵהוּ וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה? אֵלָּא כִּד שְׁנִינוּ, שְׁפָרִי מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מֵאוֹתוֹ נִהְרָ שְׁשׁוּפֶעַ וַיִּצָּא מֵעֵדֶן הוּא, וְהוּא נִשְׁמֹת הַצַּדִּיקִים, וְהוּא הַמְּזֵל שֶׁכָּל הַבְּרִכוֹת הַטּוֹבוֹת וְגַשְׁמֵי בְרָכָה נוֹזְלִים מִמֶּנּוּ וּמִשָּׁם יוֹצֵאִים, שְׁכַתּוֹב לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן. שֶׁהוּא מְזִיל וּמִשְׁקָה מְלַמְעָלָה לְמִטָּה מְשׁוּם שְׁבָנִים בְּמִזְלֵ הַזֶּה תְּלוּיִים, וְלֹא בְּמִקּוֹם אַחֵר. וְעַל זֶה כָּתוּב נה' פָּקַד אֶת שָׂרָה, פָּקִידָה בְּלִבָּדָה.

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה, עֲשִׂיָּה הִיא לְמַעַלָּה מִן הַדְּרָגָה הַזֹּאת, כִּמּוֹ שְׁנִיִּים שְׁבָמִזְלֵ זֶה תְּלוּי, וְעַל זֶה כָּאֵן פָּקִידָה וְכָאֵן עֲשִׂיָּה. וְלָכֵן אָמַר ה' נה', וְהַכֵּל אֶחָד. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וַאֲמַר, (תְּהִלִּים קכז) הִנֵּה נִחַלְתָּ ה' בְּנִים שָׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן. הִנֵּה נִחַלְתָּ ה', חֶלֶק לְהֶאֱחִיז בָּהּ שְׁלֹא יִתְבַּטֵּל מִמֶּנָּה לְעוֹלָמִים. שְׁבֹן אָדָם שְׂזוּכָה לְבָנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכָה בָּהֶם לְהַכְנִס לְפָרְגוֹד לְעוֹלָם הַבָּא, מְשׁוּם שְׂאוֹתוֹ הֵבִן שֶׁהִשְׁאִיר בּוֹ הָאָדָם וְזוֹכָה בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, הוּא יוֹכָה אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְזוֹכָה לְהַכְנִס בּוֹ לְנִחַלְתָּ ה'. מֵה זֶה נִחַלְתָּ ה'? זֶה אֶרֶץ הַחַיִּים. וְכִד קָרָא לָהּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא אֶרֶץ הַחַיִּים.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ [קָרָא לָהּ] נִחַלְתָּ ה', שְׁכַתּוֹב (שְׁמוּאֵל א כו) כִּי גִרְשׁוֹנִי הַיּוֹם מִהַסְתַּפַּח בְּנִחַלְתָּ ה' לֵאמֹר לִךְ עֲבַד אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וּמְשׁוּם כִּד הִנֵּה נִחַלְתָּ ה' בְּנִים. מִי מוֹכָה אֶת הָאִישׁ הַזֶּה? בְּנִים. אִם זוֹכָה בָּהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה - שָׂכָר פְּרִי הַבֶּטֶן. שָׂכָר וְחֶלֶק טוֹב בְּאוֹתוֹ עוֹלָם בְּאוֹתוֹ פְּרִי מַעֲשֵׂיו הוּא שְׂזוּכָה בּוֹ אָדָם בְּאוֹתוֹ עוֹלָם בָּהֶם.

בֹּא רֵאָה, הִנֵּה נִחַלְתָּ ה' בְּנִים, יִרְשָׁה וְחֶלֶק שֶׁל פְּרוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלַמְעָלָה הוּא מַעַץ הַחַיִּים, שְׁהָרִי מִשָּׁם זוֹכָה בּוֹ אָדָם לְבָנִים, כִּמּוֹ שְׁנִיִּים (הוֹשֵׁעַ יד) מִמֶּנִּי פְּרִיִךְ נִמְצָא. מֵה כָּתוּב? (תְּהִלִּים קכז) אֲשֶׁרִי הַגִּבֹּר אֲשֶׁר מֵלֵא אֶת אֲשַׁפְתּוֹ מֵהֶם לֹא יִבְשׁוּ וְגו'. אֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַבָּא.

לֹא יִבְשׁוּ כִי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר, מִי הָאוֹיְבִים בְּשַׁעַר? אֵלּוּ בְּעַלֵּי הַדִּינִים. שְׁכַאֲשֶׁר נִשְׁמָה יוֹצֵאת מִהַעוֹלָם הַזֶּה, כִּמּוֹ הֵם בְּעַלֵּי הַדִּינִים שְׁמִיִּים לְפָנֶיהָ עַד שְׁלֹא תִכְנַס לְמִקּוֹם בְּשַׁעַר בְּאוֹתוֹ שַׁעַר שְׁתַּכְנַס לָשֵׁם, מְשׁוּם שֶׁהִשְׁאִיר מִשְׁכּוֹנוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבִגְלָלָם יוֹכָה בְּאוֹתוֹ עוֹלָם. וְעַל זֶה לֹא יִבְשׁוּ כִי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר.

רַבִּי יְהוֹנָדָה וְרַבִּי יוֹסִי הֵיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה לְרַבִּי יוֹסִי, פֶּתַח פִּיךָ וְדַבֵּר בַּתּוֹרָה, שְׁהָרִי הַשְׁכִּינָה נִמְצָאת אֵצֶלְךָ, שְׁבָכֵל זְמַן שְׁבָדְבְּרִי תוֹרָה מִדְּבָרִים, בָּאָה הַשְׁכִּינָה וּמִתְחַבֶּרֶת, וְכָל שְׁכּוֹן בְּדֶרֶךְ, שְׁשָׁכִינָה מְקַדִּימָה וּבָאָה וְהוֹלְכָתָ לְפָנֶי בְּנֵי אָדָם שְׂזוּכִים בְּאַמּוֹנֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פֶּתַח רַבִּי יוֹסִי וַאֲמַר, (שם) אֲשַׁתְּךָ כִּגְפֹן פְּרִיָּה בִּירְכָתִי בֵּיתְךָ בְּנִיךָ כְּשֶׁתִּילִי זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ. אֲשַׁתְּךָ כִּגְפֹן פְּרִיָּה - כָּל זְמַן שֶׁהָאִשָּׁה בִּירְכָתִי הַבֵּית וְלֹא יוֹצֵאת חוּצָה, הִיא צְנוּעָה וְרֵאוּיָה לְהוֹלִיד בְּנִים כְּשֶׁרִים. כִּגְפֹן - מֵה גֶפֶן לֹא נִטְעַת אֵלָּא בְּמִינָהּ וְלֹא בְּמִין אַחֵר, כִּד אִשָּׁה כְּשֶׁרָה לֹא תַעֲשֶׂה נְטִיעוֹת עִם אִישׁ אַחֵר; מֵה גֶפֶן אִין בָּהּ הִרְכָּבָה מַעַץ אַחֵר, אִין כִּד אִשָּׁה כְּשֶׁרָה גַם כִּד.

רֵאָה מֵה שְׁכָרָה: בְּנִיךָ כְּשֶׁתִּילִי זֵיתִים. מֵה זֵיתִים אִין עֲלֵיהֶם נוֹפְלִים כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה וְכָלֶם קְשׁוּרִים [בְּסֶרֶךְ] תְּמִיד, אִין כִּד בְּנִיךָ כְּשֶׁתִּילִי זֵיתִים סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ. מֵה כָּתוּב אַחֲרָיו? הִנֵּה כִי כֹן יִבְרַךְ גִּבֹּר יֵרָא ה'. מֵה זֶה הִנֵּה כִי כֹן יִבְרַךְ גִּבֹּר? הִנֵּה כֹן הִיָּה צְרִיךְ (לְכַתֵּב)! אֵלָּא לְרִבּוֹת דְּבָר אַחֵר שְׁלִמְדֵנוּ זֶה מִמֶּנָּה, שְׁכָל זְמַן שֶׁהַשְׁכִּינָה הִיָּתָה צְנוּעָה בְּמִקּוֹמָה כְּרֵאוּיָה לָהּ כְּבִיכּוֹל - בְּנִיךָ כְּשֶׁתִּילִי זֵיתִים, אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁשְׁרוּיִים בְּאַרְץ. סָבִיב לְשִׁלְחָנְךָ - שְׂאוֹכֵלִים וְשׁוֹתִים וּמְקַרִּיבִים קִרְבָּנוֹת וּשְׁמִחִים לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִתְבָּרְכִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּגִלְלָם.

אַחֵר שְׁנִיִּים הַשְׁכִּינָה וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל מֵעַל שְׁלַחַן אֲבִיהֶם, וְהֵם בִּין הַעַמִּים וְצוּחִים כָּל יוֹם, וְאִין מִי שִׁנְשָׁגִיחַ בָּהֶם פֶּרֶט לְקַבְּלָהּ, שְׁכַתּוֹב (וִיקְרָא כו) וְאִין גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאַרְץ אוֹיְבֵיהֶם וְגו'. וְרֵאוּנוּ כִּמּוֹ קְדוֹשִׁים עֲלִיוֹנִים מִתּוֹ בְּגִזְרוֹת תְּקִיפוֹת, וְכָל זֶה מְשׁוּם עֲנֵשׁ הַתּוֹרָה שְׁלֹא קִיְמוּ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהִיוּ שְׁרוּיִים בְּאַרְץ הַקָּדוֹשָׁה.

רֵאָה מֵה כָּתוּב, (דְּבָרִים כח) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרֵב כָּל. פְּסוּק זֶה הוּא סוּד. תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ בְּשִׁמְחָה, בְּזְמַן שֶׁכֶּהֱנִים הֵיוּ מְקַרִּיבִים קִרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת, וְזוֹ הִיא בְּשִׁמְחָה. וּבְטוֹב לֵבָב - אֵלּוּ הַלּוּיִם. מֵרֵב כָּל - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיוּ אֲמֻצְעִים בִּינֵיהֶם וְנִטְלוּ בְּרִכוֹת מִכָּל הַצִּדִּים, שְׁכַתּוֹב (ישעיה ט) הִרְבִּיתָ הַגּוֹי לוֹ הַגְדַּלְתָּ הַשְׁמִיחָה. אֵלּוּ הַכֶּהֱנִים. שְׁמַחוּ לְפָנֶיךָ כְּשֶׁמִּתַּח בְּקִצִּיר - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּךְ לָהֶם אֶת תְּבוּאוֹת הַשָּׂדֶה וְנוֹתְנִים מַעֲשֵׂר מִן הַכֹּל. כַּאֲשֶׁר יִגְלוּ בְּחֶלְקָם שָׁלָל - אֵלּוּ לּוֹיִם שְׁנוּטִלִים מַעֲשֵׂר מִתּוֹךְ הַגֶּר.

דְּבָר אַחֵר הִרְבִּיתָ הַגּוֹי - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שְׁאַמּוֹנֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם כְּרֵאוּיָה. לוֹ הַגְדַּלְתָּ הַשְׁמִיחָה - זוֹהִי דְרָגַת הָרֵאשׁ הַעֲלִיוֹן שֶׁל אֲבִרָהֶם שְׁנִדְבַק בָּהּ, שֶׁהוּא גָדוֹל, וְחִדּוּהָ נִמְצָאת בּוֹ.

שְׁמָחוּ לַפְּנִיָּה - בְּשִׁעָה שְׁעוּלִים לְהַדְבִּק בָּךְ. כְּשִׁמְחַת בְּקָצִיר - זוֹ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁשִּׁמְחַת הַקָּצִיר הִיא שְׁלֵה. כְּאִשֶּׁר יִגְלִי בְּחֻלְקָם שְׁלָל - כְּאִשֶּׁר יִגְלִי אֵלָיו שְׁאֵר הַצְּבָאוֹת וְהַמְּרָקְבוֹת לְמִטָּה בְּזֶמֶן שִׁמְחָלָקִים שְׁלָל וְטוֹרְפִים טָרֵף בְּרֹאשִׁית הַכֹּל.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קיט) עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ הִפְרוּ תוֹרָתְךָ. מִה זֶה עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ? אֵלָּא הִרִי פְּרִשׁוּהָ, אֲבָל עַתָּה - זוֹ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוֹת עַתָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא טז) וְאֵל יָבֹא בְּכָל עַתָּה אֶל הַקֹּדֶשׁ. מִה זֶה וְאֵל יָבֹא בְּכָל עַתָּה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ז) לְשִׁמְרָךְ מֵאִשָּׁה זָרָה. וְזֶהוּ (ויקרא י) וַיִּקְרִיבוּ לַפְּנֵי ה' אֵשׁ זָרָה וְגו'. מִה הִטָּעַם עַתָּה? מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ לָהּ עַתָּה וְזֶמֶן לִכְלֹל לְהִתְקַרֵּב לְהִיּוֹת מְאִירָה וּלְהִתְחַבֵּר כְּרֹאוֹי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סט) וְאֲנִי תַפְלִיתִי לָךְ ה' עַתָּה רְצֹנִי.

לַעֲשׂוֹת לָהּ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שמואל-ב ח) וַיַּעַשׂ דָּוִד שִׁם. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה כְּאֵלּוֹ עָשָׂה וְתִקֵּן אֶת הָעַתָּה הַזֹּאת לְחִבֵּר אוֹתָהּ עִם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא (תַּפְאֶרֶת). וְכָל כֵּךְ לָמָּה? מִשּׁוֹם שֶׁהִפְרוּ תוֹרָתְךָ. שְׁאֵלּוֹ לֹא הִפְרוּ תוֹרָתְךָ, לֹא נִמְצָא פְּרוּד שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיִּשְׂרָאֵל לְעוֹלָמִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּמוֹ זֶה כְּתוּב (ישעיה ס) אֲנִי ה' בְּעַתָּה אֲחִישְׁנָה. מִהוּ בְּעַתָּה? בְּעַתָּה ה'. שֶׁתִּקְוֶה מִן הָעֶפֶר, אֲזִי אֲחִישְׁנָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְעַם כָּל זֶה, יוֹם אֶחָד הִיא כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הָעֶפֶר וְלֹא יוֹתֵר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כִּדְּאָמְרוּ, אֲבָל בֹּא רֹאֵה הַסּוּד שֶׁלֹּמְדָנוּ. בְּשִׁעָה שֶׁכְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל גְּלִתָּה מִמְּקוֹמָהּ, אֲזִי אוֹתִיּוֹת הַשֶּׁם הַקֹּדֶשׁ כְּבִיכּוֹל נִפְרְדוּ, שֶׁנִּפְרְדָה ה"א מִן וְאִ"ו, וּמִשּׁוֹם שֶׁנִּפְרְדוּ מִה כְּתוּב? (תהלים לט) נֶאֱלַמְתִּי דוֹמִי"ה, מִשּׁוֹם שֶׁהִסְתַּלַּק וְאִ"ו מִה"א וְקוֹל לֹא נִמְצָא, אֲזִי הַדְּבוּר נֶאֱלָם, וְלָכֵן הִיא שׁוֹכֶכֶת לְעֶפֶר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁל ה"א. וּמִיָּהוּ? הָאֵלֶף הַחֲמִישִׁי. וְאֵף עַל גִּבּוֹ שֶׁהִקְדִּימָהּ בְּגִלּוֹת עַד שֶׁלֹּא נִכְנַס אוֹתוֹ הָאֵלֶף הַחֲמִישִׁי, הַסּוּד שֶׁל ה"א. וְכִשְׁבֵּא הָאֵלֶף הַשְּׁשִׁי, שֶׁהוּא הַסּוּד שֶׁל וְאִ"ו, אֲזִי וְאִ"ו יִקְוֶה אֶת ה"א.

בְּזֶמֶן שֶׁשֶׁפְּעָמִים עָשָׂר שְׁשִׁים נֶפֶשׁ, אֲזִי שְׁלֵמוֹת שֶׁל וְאִ"ו עָשָׂר פְּעָמִים, וְאִ"ו שֶׁשֶׁ פְּעָמִים עָשָׂר, [שְׁנֵי וְאִ"ו] וְאִ"ו עוֹלָה [בְּעֶשֶׂר] בִּי, וְאִ"ו יוֹרֶדֶת בְּה"א.

נִשְׁלַמְתָּ וְאִ"ו בְּתוֹךְ עָשָׂר שֶׁשֶׁ פְּעָמִים, אֲזִי הֵם שְׁשִׁים לְהַקִּימָהּ מִהָעֶפֶר. וּבְכָל שְׁשִׁים וְשְׁשִׁים מֵאוֹתוֹ הָאֵלֶף הַשְּׁשִׁי מִתְחַזְּקֵת ה"א, וְעוֹלָה בְּדִרְגוֹתֶיהָ לְהִתְחַזֵּק. וּבִשְׁשִׁי מֵאוֹת שְׁנִים לְאֵלֶף הַשְּׁשִׁי יִפְתָּחוּ שְׁעָרֵי הַחֲכָמָה לְמַעֲלָה וּמַעֲלִיּוֹת שֶׁל חֲכָמָה לְמִטָּה, וְיִתְתֶּקֶן הָעוֹלָם לְהַכְנִס לְשִׁבְעִי. כְּמוֹ כֵּן אֲדָם שֶׁמִּתְקַן בְּיוֹם שְׁשִׁי מִכְּשִׁמְעָרִיב הַשֶּׁמֶשׁ לְהַכְנִס לְשִׁבְתָּהּ, אֵף כֵּן גַּם, וְסִימָן לְדָבָר - (בראשית ז) בְּשִׁנְתָּ שֶׁשֶׁ מֵאוֹת שָׁנָה לַחֲיֵי נֹחַ וְגו' נִבְקָעוּ כָּל מַעֲלִיּוֹת תְּהוֹמוֹת רַבָּה.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, כָּל זֶה זֶמֶן אֶרֶץ יוֹתֵר מִכִּפְּי שֶׁבְּאַרְוָהוּ הַחֲבָרִים שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד גְּלוֹת שֶׁל כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁכְּתוּב (איכה א) נִתְּנִי שׁוֹמְמָה כָּל הַיּוֹם דְּנָה. אָמַר לוֹ, כִּדְּאָמְרִי מֵאֲבִי בְּסוּדוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֶּׁם הַקֹּדֶשׁ וּבִזְמַנִּים שֶׁל שְׁנוֹת הָעוֹלָם וּבִזְמַנִּים שֶׁל בְּרֹאשִׁית, וְהַכֹּל בְּסוּד אֶחָד הוּא.

וְאֲזִי תִרְאֶה הַקֶּשֶׁת בְּגוֹנִים מְאִירִים כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁמִּתְקַשֶּׁטֶת לְבַעֲלָהּ, שֶׁכְּתוּב (בראשית ט) וְרִאִיתִיהָ לְזָכָר בְּרִית עוֹלָם, וְהִרִי פְּרִשׁוּהָ וְנִפְּחָה הוּא. וְרִאִיתִיהָ בְּגוֹנִים מְאִירִים כְּרֹאוֹי, וְאֲזִי לְזָכָר בְּרִית עוֹלָם. מִה זֶה בְּרִית עוֹלָם? זוֹ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, וְיִתְחַבֵּר וְאִ"ו עִם ה"א וְיִקְוֶה מִן הָעֶפֶר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. זוֹ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא בְּרִית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהִתֵּה לְאוֹת בְּרִית וְגו'.

אֲזִי יִתְעוֹרֵר וְאִ"ו אֶל ה"א, אֲזִי אוֹתוֹת עֲלִיּוֹנִים יִתְעוֹרְרוּ בְּעוֹלָם, וְעִתִּידִים בְּנֵי רֹאוּבֵן לְעוֹרֵר קִרְבוֹת בְּכָל הָעוֹלָם, וּכְנִסֵּת יִשְׂרָאֵל יִקְוֶה אוֹתָהּ מִן הָעֶפֶר וַיִּזְכֹּר אוֹתָהּ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיִמְצָא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲצִלָּה בְּתוֹךְ הַגְּלוּת כְּחֻשְׁבוֹן וְאִ"ו שֶׁשֶׁ פְּעָמִים י' [עָשָׂר]. עָשָׂר פְּעָמִים שֶׁשֶׁ שְׁנִים, וְאֲזִי תִקְוֶה וַיִּפְקֹד הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת נִקְמוֹת. וּמִי שֶׁהוּא נִמּוּךְ - יִגְבֶּה.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, נִפְּחָה אֲמִרָתָהּ, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא בְּתוֹךְ סוּד הָאוֹתִיּוֹת וְאִין לָנוּ לְעוֹרֵר חֻשְׁבוֹן וְקָצִים אַחֲרִים, שֶׁהִרִי בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב יִבֵּא הַזָּקֵן מִצְאֵנוּ חֻשְׁבוֹן זֶה, שֶׁכְּתוּב (ויקרא כו) אֲזִי תִרְצָה הָאֶרֶץ, וְהוּא הַסּוּד שֶׁל וְאִ"ו, שֶׁכְּתוּב (שם) וְזִכְרִיתִי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, וְזֶהוּ וְאִ"ו, הַכֹּל כְּאֶחָד. וְעַל זֶה אֶזְכֹּר. וְאַחֵר כִּדְּאָמְרִי אֶזְכֹּר, זוֹ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. תִּרְצָה, תִּתְרַצָּה הָאֶרֶץ אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אֲבָל יוֹם אֶחָד שֶׁאֲמָרוּ הַחֲבָרִים, וְדָאִי הַכֹּל גִּנוּז לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַכֹּל נִמְצָא בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֶּׁם הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִרִי הַגְּלוּת בְּאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת גְּלָה אוֹתָן רַבִּי יִיסָא כָּאן, וְעַכְשָׁיו בְּאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת הִתְגַּלּוּ וְגִלָּה אוֹתָן.

אָמַר לוֹ, בֹּא רֹאֵה שֶׁאֲפִלּוּ כְּשֶׁנִּפְקְדָה שָׁרָה, מִדְּרָגָה הַזֹּאת לֹא פָקַד אוֹתָהּ, אֲלָא בְּסוּד שֶׁל וְאִ"ו, שֶׁכְּתוּב וְה' פָּקַד אֶת שָׁרָה וְגו', מִשּׁוֹם שֶׁהַכֹּל הוּא בְּסוּד שֶׁל וְאִ"ו, וּבְה"א כּוֹלָל הַכֹּל וְבוֹ מִתְגַּלָּה הַכֹּל, מִשּׁוֹם שֶׁכָּל דָּבָר נִסְתָּר הוּא מְגֻלָּה כָּל נִסְתָּר וְלֹא בֹא מִיָּשָׁרוֹ בְּגִלּוֹי וְיִגְלָה מִה שֶׁהוּא נִסְתָּר.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּמָה יֵשׁ לָנוּ לְהַמְשִׁיךְ בְּתוֹךְ הַגְּלוּת עַד אוֹתוֹ הַזֶּמֶן, וְהַכֹּל תִּלָּה לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשִׁיבוֹנוֹ בְּתִשְׁבּוּבָה - אִם יִזְכּוּ וְאִם לֹא יִזְכּוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִסּוּק הַזֶּה שֶׁכְּתוּב אֲנִי ה' בְּעַתָּה אֲחִישְׁנָה. זָכוּ - אֲחִישְׁנָה. לֹא זָכוּ - בְּעַתָּה.

הלכו. בעודם הולכים, אמר רבי יוסי, נזכרתי עכשיו שבמקום הזה ישבתי יום אחד עם אבי ואמר לי, בני, עתיד אתה כשתגיע ימיו לששים שנים למצא במקום הזה אוצר של חכמה עליונה, והרי זכיתי לאותם הימים ולא מצאתי, ואינו יודע אם הדברים הללו שאמרנו או אותה החכמה שהוא אמר.

ואמר לי, כשגיעו השלהבות של האש לתוך האויר של ידי, יאבד ממך. אמרתי לו, אבא, במה ידעתי? אמר לי, באותן שתי צפרים שעברו על ראשי ידעתי. בין כך נפרד רבי יוסי ונכנס לתוך מערה אחת, ומצא ספר אחד שהיה נעוץ בתוך נקב של הסלע בקצה המערה. לצא אתו.

כיון שפתח אותו, ראה שבעים ושתים חקוקי אותיות שנמסרו לאדם הראשון, ובהם היה יודע כל החכמה של עליונים קדושים וכל אותם שאחר הריחים שמתגלגלים אחר הפרכת תוף אורות עליונים וכל אותם דברים שעתידים לבא לעולם עד היום שקיזם ענו בצד מערב ויחשיף את העולם.

קרא לרבי יהודה והתחילו ללמד באותו ספר. לא הספיקו ללמד שנים או שלשה צדדים של אותן האותיות עד שהיו מסתכלים באותה חכמה עליונה. כיון שהגיעו ללמד בסתרי הספר ודברו זה עם זה, נצא שביב של אש ומשב של רוח והכה בידיהם ואבד מהם. בכה רבי יוסי ואמר, אולי חס וחלילה חטא הוא אצלנו, או שאין אנו זכאים לדעת אותו.

כשבאו אל רבי שמעון, ספרו לו המעשה הזה. אמר להם, אולי בקץ המשיח של אותם אותיות הייתם עסוקים? אמרו לו, את זה לא ידענו, שהרי הכל נשכח מעמנו. אמר להם רבי שמעון, שאין רצון הקדוש ברוך הוא בזה שיתגלה כל כך לעולם, וכשיהיה קרוב לימות המשיח, אפלו תינוקות של העולם עתידים למצא נסתרות של חכמה ולדעת בו קצים וחשבונות, ובאותו זמן יתגלה לכל. זהו שכתוב (צפניה ג) כי אז אהפך אל עמים וגו'. מה זה אז? בזמן שתקום כנסת ישראל מן העפר ויקים אותה הקדוש ברוך הוא, אז אהפך אל עמים שפה ברוך לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

בא ראה, אף על גב שכתוב באברהם, ויסע אברהם הלוי ונסוע הנגבה, וכל מסעותיו היו לדרום ונקשר בו, לא עלה למקומו פראוי עד שנולד יצחק. כיון שנולד יצחק, התעלה למקומו והשתתף עמו ונקשרו זה עם זה.

לכן הוא קרא לו יצחק ולא אחר, כדי לשתף מים עם אש, שכתוב ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק. מי הנולד לו? אש ממים.

### מדרש הנעלם

וה' פקד את שרה כאשר אמר. רבי יוחנן פתח בפסוק זה, (שיר ז) ראשך עליך כפרמל ודלת ראשך פארגמן מלך אסור ברהטים. עשה הקדוש ברוך הוא שליטים למעלה ושליטים לטה. כשנותן הקדוש ברוך הוא מעלה לשרים של מעלה, נוטלים מעלה המלכים של מטה.

נתן מעלה לשרו של בבל - נוטל מעלה בבוכדנצר הרשע, שכתוב בו (דניאל ב) אתה הוא ראש הזקב. והיו כל העולם משעבדים תחת ידו ובנו ובן בנו. זהו שכתוב ראשך עליך כפרמל. זהו בבוכדנצר. זהו שכתוב (שם ד) תחתיו תצלל חית השדה. ודלת ראשך פארגמן - זהו בלשצר שאמר (שם ה) ילבש ארגמן. מלך אסור ברהטים - זהו אויל מרדך שהיה אסור עד שמת אביו בבוכדנצר ומלך תחתיו.

אמר רבי יהודה, למה בא טעם זה בשיר השירים? אלא, אמר רבי יהודה, שבעה דברים נבראו קדם שנברא העולם, ואלו הן וכו', כסא הכבוד - שנקרא (תהלים צג) נכון כסאך מאז מעולם אתה, וכתוב (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון. שהוא היה ראש הנקדם לכל, ונטל הקדוש ברוך הוא את הנשמה הטהורה מכסא הכבוד להיות מאירה לגוף. זהו שכתוב ראשך עליך כפרמל. זהו כסא הכבוד שהוא ראש על הכל. ודלת ראשך פארגמן - זו היא הנשמה הנטלת ממנו. מלך אסור ברהטים - זהו הגוף שהוא אסור בקבר וכלה בעפר ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרוד רקב, וממנו יבנה כל הגוף. וכשפוקד הקדוש ברוך הוא את הגוף, הוא אומר לארץ שתפליט אותו לחוץ, שכתוב (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל.

אמר רבי יוחנן, המתים שבארץ הם חיים תחלה, זהו שכתוב (שם) יחיו מתים. נבלתי יקומו - אלו שבחוצה לארץ. הקיצו ורננו שכני עפר - אלו המתים שבמדבר. שאמר רבי יוחנן, למה מת משה בחוצה לארץ? להראות לכל באי עולם, כשם שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות למשה, כך עתיד להחיות לדורו, [למה?] שהם קבלו התורה. [שאמר רבי יוחנן] ועליהם נאמר (ירמיה ב) זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

דבר אחר הקיצו ורננו שכני עפר - אלו הם האבות. והמתים בחוצה לארץ יבנה גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ ישראל, ושם יקבלו נשמתם, ולא בחוצה לארץ. זהו שכתוב (יחזקאל לו) לכן הנבא ואמרתי אליהם [וגו'], הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. מה כתוב אחרי? ונתתי רוחי בכם וחייתם.

רבי פנחס אמר, הנשמה נטלה מכסא הכבוד שהוא הראש, כמו שנאמר (שיר ז) ראשך עליך כפרקל. ודלת ראשך כארגמן - זו היא הנשמה שהיא דלת הראש. מלך אסור ברהטים - הוא הגוף שהוא אסור בקברים. זהו הגוף, וזהו שרה, וזהו מלך. והקדוש ברוך הוא פוקדה למועד אשר דבר אליו. זהו שכתוב ו'ה' פקד את שרה כאשר אמר. פוקד את הגוף לזמן הידוע שבו יפקד הצדיקים.

אמר רבי פנחס, עתיד הקדוש ברוך הוא ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבא כיפי של אדם הראשון כשנכנס לגן עדן, שנאמר (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד וגו' והיית כגן רוח. אמר רבי לוי, הנשמה בעודה במעלתה, נזונית באור של מעלה ומתלבשת בו, וכשתכנס [ונשתרש] לגוף לעתיד לבא - באותו האור ממש תכנס, ואזי הגוף יאיר כזהר הרקיע. זהו שכתוב (דניאל יב) והמשפלים יזהרו כזהר הרקיע. וישיגו בני אדם דעה שלמה, שנאמר (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה'. מנין לנו זה? ממה שכתוב ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך. זה אור של מעלה.

ועצמתיך יחליץ - זה פקידת הגוף. והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו - זהו דעת הבורא תפוד. ואזי ידעו הבריות שהנשמה הנכנסת בהם, שהיא נשמת החיים, נשמת התענוגים, שהיא קבלה התענוגים מלמעלה ומעדת לגוף, והכל תמהים בה ואומרים (שיר ז) מה יפית ומה נעמית אהבה בתענוגים. זו היא הנשמה לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, בא ראה שפך הוא, שכתוב (שם) מלך אסור ברהטים, וכתוב אחריו מה יפית ומה נעמית. ואמר רבי יהודה, באותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח עולמו ולשמח בבריותיו, שנאמר (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו. ואזי יהיה שחוק בעולם מה שאין כן עכשו, שכתוב (שם קכו) אז ימלא שחוק פיני וגו'. זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, שאזי עתידים בני אדם לומר שירה, שהוא עת שחוק. רבי אבא אמר, היום שישמח הקדוש ברוך הוא עם ברייותיו, לא היתה שמחה כמותה מיום שנברא העולם, והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו. הנוותר בציון ובירושלים דוקא.

אמר רבי אחא, אם כן מעטים הם. אלא כל אותם שנשארו בארץ ישראל הקדושה דינם בירושלים וכציון לכל דבר. מלמד שכל ארץ ישראל בכלל בירושלים היא, ממשמע שכתוב (ויקרא יט) וכי תבאו אל הארץ. הכל בכלל.

רבי יהודה ברבי אלעזר שאל לרבי חזקיה. אמר לו, מתים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיותם, למה לא נתן נשמתם במקום שנקברו שם, ויבאו להחיות בארץ ישראל? אמר לו, נשבע הקדוש ברוך הוא לבנות ירושלים, ושללא תהרס לעולם. שאמר רבי ירמיה, עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש עולמו ולבנות ירושלים ולהורידה בנויה מלמעלה [בגין] כדי שלא יהרס, ונשבע שלא תגלה עוד כנסת ישראל, ונשבע שלא יהרס בגין ירושלים, שנאמר (ישעיה סב) לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצף לא יאמר עוד שממה.

ובכל מקום שאתה מוצא לא לא - היא שבועה. זהו שכתוב (בראשית ט) ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול וגו', וכתוב (ישעיה נד) אשר נשבעתי מעבר מי נח. מכאן שלא לא - שבועה. ומן לאו אתה שומע הן. ועתיד הקדוש ברוך הוא לקיים עולמו קיום שלא תגלה כנסת ישראל ולא יהרס בגין בית המקדש, לפיכך אין מקבילים נשמתם אלא במקום קיים לעולם, כדי שתהיה הנשמה קיימת בגוף לעולם. וזה הוא שכתוב הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו וגו'.

אמר רבי חזקיה, מכאן [מקרא הוא] הוא קדוש, ירושלים קדוש, הנוותר בה קדוש. הוא קדוש - שכתוב (ישעיה ו) קדוש ה' צבאות, וכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש. ירושלים קדוש - שכתוב (קהלת ח) וממקום קדוש יהלכו. הנוותר בה קדוש - שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו. מה קדוש הראשון קים - אף השאר קדוש קדוש קים.

אמר רבי יצחק, מה זה שכתוב (זכריה ח) עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב מימים? מה טובה היא זו [כדי] ללכת אז שכתוב ואיש משענתו בידו? אלא, אמר רבי יצחק, עתידים הצדיקים לעתיד לבא להחיות מתים פאלישע הנביא, שכתוב (מלכים ב ד) וקח משענתי בידך ולך, וכתוב ושמתי משענתי על פני הנער. אמר לו הקדוש ברוך הוא: דבר שעתידיים לעשות הצדיקים לעתיד לבא אתה רוצה לעשות עכשו לעשות? מה כתוב? וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב.

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בגדם הבטחה זו, שכתוב (זכריה ח) ואיש משענתו בידו, כדי להחיות בו את המתים. [מי הם המתים?] אותם מהגרים שנתגירו מאמות העולם, שכתוב בהם (ישעיה סה) כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקלל. אמר רבי יצחק, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב מרב מימים.

דבר אחר ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, כתוב (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל

אהביה שישו אתה מושש כל המתאבלים עליה. אמר רבי יהודה, לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם כמותה שמחה שעתידי לשמח עם הצדיקים לעתיד לבא, וכל אחד מראה באצבע ואומר, (שם כה) הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, וכתוב (שם יב) זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ.

רבי יוחנן אמר, לא ראינו מי שפרש את הדבר הזה כדוד המלך שאמר (תהלים קד) תסתיר פניך ובהלון וגו'. מפאן שאין הקדוש ברוך הוא עושה רעה לשום אדם, אלא כשאנו משגיח בו - הוא פלה מאלינו, שפתוב תסתיר פניך ובהלון וסוף רוחם יגעו וגו', ואחר כך (שם) תשלח רוחך ובראו וגו', ואחר כך (שם) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ואזי השחוק בעולם, שפתוב (שם קכו) אז ימלא שחוק פינו וילשוננו רנה. זהו שפתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, לשמח בישועתו.

רבי חייא אמר, בא ראה, עד שהגוף עומד בעולם הזה, הוא חסר מן התשלום. לאחר שהוא צדיק והולך בדרך ישר ומת בנפשו, נקרא שרה בתשלום. הגיע לתחת המיתים, הוא שרה, כדי שלא יאמרו שאחר הוא שהחיה הקדוש ברוך הוא. לאחר שהוא חי ושמח עם השכינה ומעביר הקדוש ברוך הוא הגוף מן העולם, שפתוב (ישעיה כה) בלע המות לצחצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו', אזי נקרא יצחק בשביל הצחוק והשמחה שיהיה לצדיקים לעתיד לבא.

רבי יהודה בא לאותו מקום של פפר חנו. שלחו לו מנחה כל בני העיר. נכנס לפניו רבי אבא, אמר לו, מתי הולך מר? אמר לו, אפרע מה שנתנו לי בני העיר ואלף. אמר לו, אל יחשש מר למנחה הזאת. לתורה הם עשו את זה, ולא יקבלו ממך כלום. אמר לו, ולא יקבלו דברי תורה? אמר לו, באו כל בני העיר. אמר לו רבי יהודה, כלם ראשי ישיבות. אמר לו, ואם יש מי שלא נאה לו לשבת כאן - שיקום וילך.

קם רבי אבא והבדיל מהם עשרה שיקבלו ממנו. אמר להם, שבו עם האיש הגדול הזה, ואני והם נקבל למחר ונשב עמו. הלכו. ואותם עשרה שישבו עמו ישבו [אותם עשרה] ולא אמר כלום. אמרו לו, אם רצונו של מר, נקבל פני שכינה. אמר להם, והרי רבי אבא אינו כאן. שלחו לו ובא.

פתח ואמר, וה' פקד את שרה כאשר אמר, מה השנוי שהיה כאן? היה לו לומר, וה' זכר את שרה, כמו שאמר (בראשית ל) ויזכר אלהים את רחל, שאין פקידה אלא על מה שהיה בתחלה. אלא בהתחלה היה, שפתוב שוב אשוב אליך בעת חיה, ועל אותו ענין נאמר שפקד עכשו, משמע שפתוב כאשר אמר. שאלמלא לא נאמר כאשר אמר, שיאמר זכירה. אבל פקד - אותו דבר שאמר למועד אשוב אליך.

אחר כך אמר כך, צדיק זה שאזכה לעלות לאותו כבוד עליון, דמותו נחקקת בכסא כבודו, וכן לכל צדיק וצדיק דמותו למעלה כמו שהיה למטה להבטיח לאותה נשמה קדושה.

וזוהו שאמר רבי יוחנן, מה זה שפתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד ובלה? שזוהרים גוף ונשמה שעומדים בגן הקדוש העליון שלמעלה כדמות שהיה עומד בארץ, ואותה דמות נאזנית הנאת הנשמה, ואותה העתידה להתלבש בעצם הזו שנשארה בארץ, והאדמה תעבר ממנה וטופלת את ההקמה החוצה, וזהו שנקרא קדושה.

וכשעומדת אותה הדמות ההיא שלמעלה, באה בכל חדש להשתחוות לפני המלך הקדוש ברוך הוא, שפתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו. והוא מבשר לו ואומר, למועד אשוב אליך. לאותו זמן שעתידי להחיות מתים עד שתפקד לאותו זמן כמו שהתבשרה. זהו שפתוב וה' פקד את שרה כאשר אמר. ואותו יום שישמח הקדוש ברוך הוא במעשיו, זהו שפתוב (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו.

אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר על הפרשה שאמר כך. אמר, יפה לכם לפתח פרשה זו. פתח ואמר, ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם וגו', ויאמר קח נא את בנו את יחידך אשר אהבת וגו'. כאן יש להתבונן, האמן הזה שמוציא כסף ממקור הארץ, מה עושה?

בתחלה מכניס אותו לאש דולקת עד שמוציא ממנו את כל הזהמה של הארץ, והרי נשאר כסף, אבל לא כסף שלם. אחר כך מה עושה? מכניס אותו באש כבתחלה ומוציא ממנו סיגים, כמו שנאמר (משלי כה) הגו סיגים מכסף וגו', ואז הוא כסף שלם ללא ערובינה.

כך הקדוש ברוך הוא מכניס את הגוף הזה תחת הארץ, עד שכלו נרקב ויצאה ממנו כל הזהמה הרעה, ונשאר אותו תרוד רקב ונבנה ממנו הגוף, ועד עכשו הוא גוף לא שלם.

אחר אותו יום הגדול, שפתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה, מסתרים כלם בעפר כמו בתחלה מלפני פחד והחזק של הקדוש ברוך הוא. זהו שפתוב (ישעיה ב) ובאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומחדר גאונו וגו'. ויצא נשמתם ומתעפל אותו תרוד רקב, ונשאר גוף שנבנה שם [האור] שלו כאור השמש וכזהר הרקיע, שפתוב (דניאל יב) והמשפלים יזהרו כזהר הרקיע וגו', ואז כסף שלם, גוף שלם בלי ערובינה אחרת.

שָׁמַר רַבִּי יַעֲקֹב, גּוֹף שְׁמַאִיר יִזְרַק הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלַמֵּעַלָה, שְׁכָתוֹב (ישעיה כו) כִּי טַל אוֹרוֹת טָלָה, וְכָתוֹב (שם כב) הִנֵּה ה' מְטַלְטֵלֵךְ וְגו'. וְאֵז וְקָרָאוּ קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, שְׁכָתוֹב (שם ד) קְדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ. וְזֶהוּ שְׁנֵקְרָא תַּחֲתֵית הַמַּתִּים שֶׁל הַסּוּף, וְזֶהוּ [כֶּסֶף שֶׁלֶם גּוֹף שֶׁלֶם] [נִסְיוֹן] אַחֲרוֹן, וְלֹא יִטְעֻמוּ עוֹד טַעַם הַמּוֹת, שְׁכָתוֹב בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נָאִם ה' כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְגו' כִּי בָרַךְ אֲבָרְכֶךָ וְגו'. וּבְאוֹתוֹ זְמַן מִתְפַּלְלִים הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא יִתְנַסּוּ בָּזֶה יוֹתֵר.

מַה פְּתוּב? וַיִּשָּׂא אֲבָרְהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל וְגו'. אֵלּוּ שָׁאֵר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שְׁנֵקְרָאוּ אֵילִים, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (ישעיה ס) אֵילֵי נְבִיּוֹת יִשְׁרָתוּנָה, וּמִתְרַגְמִים: גְּדוּלֵי נְבִיּוֹת. אַחֵר נֶאֱחָז בִּסְבָּךְ וְגו', כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר וְכָל קֶרְנֵי רִשְׁעִים אֲגַדֵּעַ. וַיִּלָּךְ אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וְגו', שֶׁהֵם מְזַמְנִים לְהִתְנַסּוֹת בְּכָל נִסְיוֹן רַע, וַיִּשְׁאָרוּ הַצַּדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ מְלָאכִים עֲלִיוֹנִים קְדוּשִׁים לִיחַד אֶת שְׁמוֹ, וְלָכֵן פְּתוּב (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד וְגו'.

אָמַר לוֹ [אָמַר לָהֶם] רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן וְהִלָּאָה פִּתְחוּ הַפֶּתַח. נִכְנַס יוֹם אַחֵר, וְנִכְנְסוּ לִפְנֵי כָל בְּנֵי הָעִיר. אָמְרוּ לוֹ, יֵאמֹר לָנוּ מִרְדְּבֵי תוֹרָה בִּפְרָשָׁה שְׁקָרִינוּ בָּהּ בַּיּוֹם שֶׁבַת, וְה' פָּקַד אֶת שָׂרָה. קָם בֵּין הָעַמּוּדִים, פָּתַח וְאָמַר, וְה' פָּקַד אֶת שָׂרָה וְגו'. שְׁלֵשָׁה מִפְתָּחוֹת בִּידוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא מִסָּרָם לֹא בִיד מְלָאָךְ וְלֹא בִיד שָׂרָף: מִפְתָּח שֶׁל חַיָּה, וְשֶׁל גִּשְׁמִים, וְשֶׁל תַּחֲתֵית הַמַּתִּים. בָּא אֱלֹהֵיוּ וְנִטַּל הַשְּׁנִים - שֶׁל גִּשְׁמִים וְשֶׁל תַּחֲתֵית הַמַּתִּים.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא נִמְסַר בִּיד אֱלֹהֵיוּ אֲלָא אַחַת. שְׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּשֶׁבִקֵּשׁ אֱלֹהֵיוּ לְהַחֲיוֹת בּוֹ הַצִּרְפִּית, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא נָאָה לָךְ לְקַחַת בִּידָךְ שְׁנֵי מִפְתָּחוֹת, אֲלָא תֵּן לִי מִפְתָּח הַגִּשְׁמִים, וְתַחֲתֵית הַמַּת. וְהִינוּ שְׁכָתוֹב (מלכים-א יח) לָךְ הִרְאָה אֶל אַחֲזָב וְגו' וְאֶתְנָה מָטָר. לֹא אָמַר וְתֵן מָטָר, אֲלָא וְאֶתְנָה.

וְהָרִי אֲלִישֶׁעַ הָיוּ לוֹ: כֵּן. לְקִים פִּי שְׁנִים בְּרוּחוֹ שֶׁל אֱלֹהֵיוּ. אֲלָא שֶׁלְשָׁתָם לֹא מִסָּרָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִיד שְׁלִיחַ. שְׁאָמַר רַבִּי סִימּוֹן, בָּא רָאָה כָחוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּפַעַם אַחַת מַחֲיָה מַתִּים וּמוֹרִיד שָׁאוֹל וְיַעֲלֵ, מְזַרְחֵת מְאוֹרוֹת וּמוֹרִיד גִּשְׁמִים, מַצְמִיחַ חֲצִיר, מְדַשֵּׁן יְבוּלִים, פּוֹקֵד עֲקָרוֹת, נוֹתֵן פְּרִנְסוֹת, עוֹזֵר דָּלִים, סוֹמֵךְ נוֹפְלִים, זוֹקֵף כְּפוּפִים, מַעֲבִיר מְלָכִים וּמְקִים מְלָכִים, וְהַכֹּל בְּזִמְנֵן אֶחָד וּבִרְגַע אֶחָד וּבְבִת אַחַת מֵה שָׁאִין שְׁלִיחַ לְעוֹלָם יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ.

שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כָּל מֵה שְׁעוֹשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אֲלָא בְּדַבּוּר. שְׁכִינוּ שְׁאָמַר מִמְּקוֹם קִדְשָׁתוֹ יְהֵא כָךְ - מִיָּד נַעֲשֶׂה. בָּא רָאָה כָח גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוֹב (תהלים לג) בְּדַבָּר ה' שְׁמִים נַעֲשׂוּ. שְׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן [יְהוּדָה], מֵה זֶה שְׁכָתוֹב (שמות יב) וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֵנִי וְלֹא מְלָאָךְ וְגו'.

אִם כֵּן, כְּבוֹד גְּדוֹל הוּא לְמִצְרַיִם, שֶׁלֹּא דוֹמָה מִי שֶׁתַּפְס מְלָךְ לְמִי שֶׁתַּפְס הַדְּיוּט. וְעוֹד, אֵין לָךְ אִמָּה מְזַהֶמֶת בְּכָל טְמָאָה כְּמוֹ הַמִּצְרַיִם, שְׁכָתוֹב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בָּשָׂר חֲמוּרִים בָּשָׂרָם וְגו', שֶׁהֵם חֲשׂוֹדִים עַל מִשְׁכָּב זָכוֹר, וְהֵם בָּאִים מִחַס שְׁעִשָּׂה מֵה שְׁעִשָּׂה לְאַבְיוֹ, וְקָלַל אוֹתוֹ וּלְכַנְעַן בְּנוֹ.

וְכִי לֹא הָיָה לְקַבֵּ"ה מְלָאָךְ אוֹ שְׁלִיחַ לְשַׁגֵּר לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּמִצְרַיִם כְּמוֹ שְׁעִשָּׂה בְּאִשּׁוֹר שֶׁהָיָה בְּנוֹ שֶׁל שָׁם, שְׁכָתוֹב (בראשית י) וּבְנֵי שָׁם עִילָם וְאִשּׁוֹר. וְשָׁם הָיָה כְּחוֹ גְּדוֹל וְנִתְבָּרֵךְ, שְׁנֵאָמַר (שם ט) בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי שָׁם, וְהָיָה לְשָׁם הַגְּדֻלָּה וְהַבְּרָכָה עַל אַחֲיוֹ, וְכָתוֹב בָּם (ישעיה לו) וַיֵּצֵא מְלָאָךְ ה' וַיִּפְּחֵה בְּמַחְנֵה אִשּׁוֹר, וְעַל יְדֵי שְׁלִיחַ נַעֲשֶׂה. כָּל שְׁכֵן הַמִּצְרַיִם שֶׁהֵם מְזַהֲמִים יוֹתֵר מִכָּל אִמָּה, וְאָמַר אֵנִי וְלֹא מְלָאָךְ.

אֲלָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן לְמַדְנוּ כָח גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמַעֲלָתוֹ שֶׁהוּא גְבוּה מֵעַל הַכָּל. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִמָּה זֶה שֶׁל מִצְרַיִם מְזַהֶמֶת וּמִטְנָפֶת, וְאֵין רָאוּי לְשַׁגֵּר מְלָאָךְ וְלֹא שָׂרָף, דָּבָר קְדוֹשׁ בֵּין רִשְׁעִים אֲרוּרִים מִטְנָפִים, אֲלָא אֵנִי עוֹשֶׂה מֵה שָׁאִין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְלָאָךְ וְלֹא שָׂרָף וְלֹא שְׁלִיחַ. שְׁאֵנִי אוֹמֵר מִמְּקוֹם קִדְשָׁתִי יְהֵא כָךְ - וּמִיָּד נַעֲשֶׂה, מֵה שָׁאִין הַמְלָאָךְ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ.

אֲבָל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּקוֹם קִדְשָׁתוֹ אוֹמֵר יְהֵא כָךְ - וּמִיָּד נַעֲשֶׂה מֵה שֶׁהוּא רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת. וּלְפִיכָךְ לֹא נַעֲשִׂית נִקְמָה זֶה עַל יְדֵי מְלָאָךְ וְשְׁלִיחַ, בְּשִׁבִּיל קְלוֹן הַמִּצְרַיִם, וְלְהִרְאוֹת גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל מְקוֹם שֶׁלֹּא רָצָה שֶׁיִּכְנָסוּ בִּינֵיהֶם דָּבָר קְדוֹשׁ. וְעַל הַדֶּרֶךְ הַזֶּה נֵאָמַר אֵנִי וְלֹא מְלָאָךְ. אֵנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ, וְלֹא מְלָאָךְ.

כִּיּוֹצֵא בּוֹ אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מֵה זֶה שְׁכָתוֹב (יונה ב) וַיֹּאמֶר ה' לְדָג? וְכִמָּה צַדִּיקִים וְחֲסִידִים מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא דָבָר עֲמָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבָא לְדָבָר עִם הַדָּג דָּבָר שְׁאֵינוֹ מְכִיר וְיֹדֵעַ? אֲלָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כִּיּוֹן שֶׁעֲלָתָה תִּפְלָתוֹ שֶׁל יוֹנָה לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִמְּקוֹם קִדְשָׁתוֹ אָמַר בְּשִׁבִּיל שִׁיקִּיא הַדָּג אֶת יוֹנָה אֶל הַיָּבֵשָׁה. לְמִ"ד לִידָג כְּמוֹ בְּשִׁבִּיל. כְּלוּמַר, וַיֹּאמֶר ה' בְּשִׁבִּיל הַדָּג שִׁיקִּיא אֶת יוֹנָה אֶל הַיָּבֵשָׁה. מִמְּקוֹם קִדְשָׁתוֹ אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְהֵא כָךְ - וּמִיָּד נַעֲשֶׂה, מֵה שָׁאִין שְׁלִיחַ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ.

שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִפְתָּח שֶׁל חַיָּה בִּידוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא, וּבְעוֹד שֶׁהִיא יוֹשֵׁבֶת עַל הַמִּשְׁבֵּר, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲיֵן בְּאוֹתוֹ הַזֶּה. אִם רָאוּי הוּא לְצִאת לְעוֹלָם - [וַיּוֹצֵא, ו]פּוֹתֵחַ דְּלִתוֹת בְּטֶגֶה וַיּוֹצֵא. וְאִם לֹא - סוֹגֵר דְּלִתוֹתֶיהָ וּמַתְנוּ שְׁנִיָּהֶם. אִם כֵּן, לֹא יֵצֵא רִשָּׁע לְעוֹלָם? אֲלָא כָךְ

שְׁנִינוּ, עַל שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת נָשִׁים מֵתוֹת וְכוּ', [אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהָרִי] וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, לָמָּה אֵשֶׁה מִפְּלֶת פְּרִי בִטְנָה?.

אֵלָּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה אוֹתוֹ הַעֲבָר שְׁאִינוֹ רְאוּי לְצֵאת לְעוֹלָם, וּמִקְדָּיִם לְהַמִּיתוֹ בְּמַעַי אִמּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (בְּרַאשִׁית ו) הַנִּפְלִיִּם הָיוּ בְּאֶרֶץ בְּיָמֵי הָהֵם. הַנִּפְלִיִּם כְּתוּב בְּלֹא יוֹ"ד רִאשׁוֹנָה, וְלָמָּה? בְּשִׁבִּיל שְׁאֲחֲרִי כֵן בָּאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶל בָּנוֹת הָאָדָם וַיִּלְדּוּ לָהֶם בָּזְנוֹת וַיִּרְבוּ מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם.

הִמָּה הַגִּבְרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם - שְׁאִין גִּבּוֹר וּפְרִיץ וְעָרִץ כְּמוֹ הַמִּמְזֹר. אֲנָשֵׁי הָשָׁם - שֶׁהִכֵּל יִכְיָרוּ לַקְרוֹת הָשָׁם הַיְדוּעַ מִמֶּזֶר. שְׁפִינּוֹן שְׂרֹאִיִם מַעֲשֵׂיו שֶׁהוּא פְּרִיץ וְעָרִץ וְגִבּוֹר, הִכֵּל יִקְרְאוּהוּ אוֹתוֹ שָׁם. וְמָה שְׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲנֵן בְּאוֹתוֹ הַנִּלְד - אֵין לָךְ רָשָׁע בְּעוֹלָם מֵאוֹתָם הַרְשָׁעִים הַיּוֹצֵאִים לְעוֹלָם שְׁאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲנֵן בּוֹ וְרוֹאֶה אִם אוֹתוֹ הַגּוֹף נִיחַ בּוֹ צָדִיק וְכָשֶׁר, אוֹ שְׂצִיֵּל לְאָדָם מִיִּשְׂרָאֵל מִמִּיתָה מִשְׁנָה, אוֹ שְׂעִשְׂה טוֹבָה אַחַת, וּבְשִׁבִּיל כֶּךָ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא לְעוֹלָם.

בְּיָמֵי רַבִּי יוֹסִי הָיוּ אוֹתָם פְּרִיזִים שֶׁהָיוּ שׁוֹדְדִים בְּהָרִים עִם פְּרִיזֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, וּכְשִׁמוּצָאִים בּוֹ אָדָם וְתוֹפְסִים אוֹתוֹ לְהַרְגוֹ, הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ: מָה שְׂמָךְ? אִם הִיא הַיְדוּד - הָיוּ הוֹלְכִים עִמּוֹ וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִן הַהָרִים, וְאִם הִיא אִישׁ אַחֵר - הוֹרְגִים אוֹתוֹ. [וְהָרִי] וְהִיא אוֹמֵר רַבִּי יוֹסִי, רְאוּיִים אֵלַי בְּכָל זֶה לְהַכְנִס לְעוֹלָם הַבָּא.

שָׁנוּ רְבוּתֵינוּ, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הִלְלוּ אֵינָם בָּאִים לְעוֹלָם אֵלָּא בְּקוֹלוֹת: קוֹל חִיָּה, שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית ג) בַּעֲצָב תִּלְדִּי בָנִים, וְכָתוֹב (שם ל) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶלְהֵם. קוֹל גִּשְׁמִים, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים כט) קוֹל ה' עַל הַמָּיִם, וְכָתוֹב (מִלְכִּים-א יח) כִּי קוֹל הַמּוֹן הַגִּשְׁם. קוֹל תַּחֲתִית הַמַּתִּים, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיה מ) קוֹל קוֹרֵא בַּמִּדְבָּר. מָה צָרָךְ כָּאֵן קוֹל בַּמִּדְבָּר?

אֵלָּא, אָמַר רַבִּי זְרִיקָא, אֵלַי אוֹתָם קוֹלוֹת לְעוֹרֵר מֵתֵי מִדְבָּר. וּמִכָּאֵן שֶׁהוּא הָדִין לְכָל הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָרִי שְׁנִינוּ, כְּשֶׁנִּכְנַס אָדָם לְקֶבֶר, נִכְנַס בְּקוֹלוֹת. כְּשֶׁיִּקְוָמוּ הַמַּתִּים אֵינּוּ דִּין שֶׁיִּקְוָמוּ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, עֲתִידָה בֵּת קוֹל לְהִיּוֹת מִתְּפוּצָצָת בְּבֵתֵי קְבָרוֹת וְאוֹמְרָת: (יִשְׁעִיה כו) הַקִּיצוֹ וְרַנְנוּ שְׁכֵנֵי עִפָּר. וְעֲתִידִים לְחַיּוֹת בְּטַל שֶׁל אוֹר גָּדוֹל שֶׁל מַעֲלָה, שְׁכָתוֹב (שם) כִּי טַל אוֹרוֹת טִלָּף וְאֶרֶץ רְפָאִים תִּפִּיל. אֲמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן. עַד כָּאֵן מִדְרַשׁ הַנֶּעֱלָם.

וְתֵרָא שָׁרָה אֶת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר יִלְדָה לְאַבְרָהָם מִצַּחֲקוֹ. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מִיּוֹם שֶׁנִּלְד יִצְחָק וְהִיא יִשְׁמַעְיָאֵל בְּבֵית אַבְרָהָם, לֹא הִתְעַלָּה יִשְׁמַעְיָאֵל בָּשָׁם. בְּמָקוֹם שֶׁזָּהָב שׁוֹרָה, לֹא נִזְכָּר פְּסֻלַּת לְפָנָיו, וְלָכֵן אֶת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית, אִישׁ שֶׁלֹּא רְאוּי לְהַזְכִּיר לְפָנָיו יִצְחָק.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְתֵרָא שָׁרָה, בְּעֵינֵי שֶׁל קִלּוֹן רָאֲתָה אוֹתוֹ שָׁרָה, שֶׁלֹּא רָאֲתָה אוֹתוֹ בְּעֵינֵי שֶׁהוּא בֶּן אַבְרָהָם, אֵלָּא שֶׁהוּא בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית, וּמִשּׁוֹם כֶּךָ וְתֵרָא שָׁרָה. שְׁרָאֲתָה שָׁרָה אוֹתוֹ בְּעֵינֵי זוֹ וְלֹא אַבְרָהָם, שֶׁאֵלּוּ בְּאַבְרָהָם לֹא כְּתוּב אֶת בֶּן הַגֵּר, אֵלָּא אֶת בְּנוֹ.

בֹּא רְאֵה אַחֵר כֶּךָ מָה כְּתוּב, וַיֵּרַע הַדְּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אוֹדֶת בְּנוֹ. וְלֹא כְּתוּב עַל אוֹדוֹת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית. מִשּׁוֹם כֶּךָ וְתֵרָא שָׁרָה אֶת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית, וְלֹא רָאֲתָה שֶׁהוּא בֶּן אַבְרָהָם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הַפְּסוּק הַזֶּה תִּשְׁבַּחַת לְשָׁרָה הוּא. מִשּׁוֹם שֶׁרָאֲתָה אוֹתוֹ מִצַּחֲקוֹ לְכוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת, אָמַרָה וְדָאִי שָׁבוֹן זֶה אֵינּוּ בְנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לַעֲשׂוֹת אֶת מַעֲשֵׂי אַבְרָהָם, אֵלָּא בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִית הוּא, חֲזוֹר לְחַלֵּק שֶׁל אִמּוֹ. לָכֵן וְתֵרָא לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן הָאִמָּה הַזֹּאת עִם בְּנֵי עַם יִצְחָק.

וְכִי עָלָה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁקִּנְיָאָה לָהּ שָׁרָה אוֹ לְבֶן שְׁלָה? אִם כֶּךָ, לֹא הִיא מוֹדָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּה, שְׁכָתוֹב כָּל אֲשֶׁר תֵּאֲמַר אֱלֹהִים שָׁרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ. אֵלָּא מִשּׁוֹם שֶׁרָאֲתָה אוֹתוֹ עִם כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת וְאִמּוֹ מְלַמֶּדֶת אוֹתוֹ מִנְהֲגֵי עֲבוּדָה זָרָה, לָכֵן אָמְרָה שָׁרָה כִּי לֹא יִירַשׁ בֶּן הָאִמָּה הַזֹּאת. אֲנִי יוֹדַעַת שֶׁלֹּא יִירַשׁ לְעוֹלָמִים אֶת חֵלֶק הָאִמּוֹנָה, וְלֹא יְהִי לּוֹ עִם בְּנֵי חֵלֶק לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא. וְלָכֵן הוֹדָה עִמָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְהַפְרִיד לְבָדוֹ אֶת הַזֶּרַע הַקְדוּשׁ כְּרִאֲוִי, שְׁמִשּׁוֹם כֶּךָ בָּרָא אֶת הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּרָצוֹן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, וְלָכֵן יָצָא אַבְרָהָם לְעוֹלָם וְהָעוֹלָם הִיא מִתְקַיֵּם בְּגִלְלוֹ, וְאַבְרָהָם וְיִצְחָק [לֹא] עָמְדוּ וְלֹא הִתְיַשְׁבוּ בְּמָקוֹמָם עַד שֶׁיָּצָא יַעֲקֹב לְעוֹלָם.

כֵּינֵן שֶׁיָּצָא יַעֲקֹב לְעוֹלָם, הִתְקַיְּמוּ אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְעַמְדָּה כָּל הָעוֹלָם, וּמִשּׁוֹם יָצָא הָעָם הַקְדוּשׁ לְעוֹלָם וְהִתְקַיְּם הִכָּל בְּגוֹן קְדוּשׁ כְּרִאֲוִי. וְלָכֵן אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל אֲשֶׁר תֵּאֲמַר אֱלֹהִים שָׁרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיִּצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע, וְלֹא בִיִּשְׁמַעְיָאֵל. מָה כְּתוּב אַחֵר כֶּךָ? וְתִלְדָּה וְתִתֵּעַ בַּמִּדְבָּר בְּאֶר שְׁבַע.

הַשְׁלָמָה מִהַהֲשַׁמְטוֹת (סִימָן יט)

וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבֹקֶר וְגוֹמֵר (בראשית כא). רַבִּי בְרוּקָא אָמַר, מָה זֶה שָׁם עַל שְׂכָמָה? אֵלָּא שֶׁהִזְהִירָה עַל עַל הָאֻמוֹנָה וְלַעֲמֹד בָּמָה שֶׁהִיְתָה בְּתַחֲלָה. כְּתוּב כָּאן שָׁם עַל שְׂכָמָה, וְכְתוּב שָׁם (שמות טו) שָׁם שָׁם לֹא חֹק וּמִשְׁפָּט. מָה לְהֵלֵךְ עַל הַשְּׂכִינָה, אָף כָּאן עַל הַשְּׂכִינָה. מָה עֲשִׂיתָה? כִּינּוּ שֶׁרָאִיתָה עֲצָמָה יוֹצֵאת מִרְשׁוֹתָיו שֶׁל אַבְרָהָם, חֲזָרָה לְקַלְקוּלָהּ, שְׂכָתוֹב (בראשית כא) וַתִּלְדָּה וַתֵּתֶנּוּ. מָה זֶה וַתֵּתֶנּוּ? שֶׁתֵּתֶנָּה אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה וְגִלּוּלֵי בֵּית אֲבִיהָ. כְּתוּב כָּאן וַתֵּתֶנּוּ, וְכְתוּב שָׁם (ירמיה י) הִבֵּל הָמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים: ע"כ מַהֲהִשְׁמִיטוּ.

כְּתוּב כָּאן וַתֵּתֶנּוּ, וְכְתוּב שָׁם (ירמיה י) הִבֵּל הָמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְל אַבְרָהָם לֹא עָזַב אוֹתָהּ וְאֵת בְּנָהּ.

בֹּא רֵא, בְּהַתְחַלָּה כְּשֶׁהִלְכָה מִלִּפְנֵי שָׂרָה מַה כְּתוּב? כִּי שָׁמַע ה' אֶל עֲנִידָהּ. וְכָאן שֶׁתֵּתֶנָּה אַחֵר כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת, אָף עַל גֵּב שְׂכָתוֹב וַתִּשָּׂא אֶת קִלְעָהּ וַתִּבְדֹּד, מַה כְּתוּב? כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנֶּעֱר, וְלֹא כְּתוּב כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶת קוֹלָהּ.

בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם, הָרִי פְרִשׁוּהָ שֶׁלֹּא בָרַע עֵנֶשׁ הוּא אֵצֶל בֵּית הַדִּין שֶׁלְמַעֲלָה, שֶׁהָרִי בֵּית דִּין שֶׁל מִטָּה מַעֲנִישִׁים מִשְׁלֵשׁ עֲשָׂרָה שָׁנָה וּמַעֲלָה, וּבֵית שֶׁל מַעֲלָה מַעֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה, וְאָף עַל גֵּב שֶׁהָרִי רָשָׁע, אֵינוֹ בֶּן עֵנֶשׁ. וְהָרִי פְרִשׁוּהָ, וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִם כֵּן, מִי שֶׁמִּסְתַּלֵּק מִהָעוֹלָם בְּטָרֵם הִגִּיעוּ יָמָיו לַעֲשָׂרִים שָׁנָה, מֵאִיזָה מְקוֹם נֶעֱנֵשׁ, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי מִשְׁלֵשׁ עֲשָׂרָה שָׁנִים וּמִטָּה אֵינוֹ בָּרַע עֵנֶשׁ אֵלָּא בַּחֲטָאֵי אָבִיו, אֲבָל מִשְׁלֵשׁ עֲשָׂרָה וּמַעֲלָה מֵהוּ: אָמַר לוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֹס עַלְיוֹ שְׁיִמּוֹת זָכָאִי [וְלֹא יָמוֹת חֲזָב], וְנוֹתֵן לוֹ שְׂכָר טוֹב בְּעוֹלָם הַחַיִּים, וְלֹא יָמוֹת חֲזָב שְׁיִעֲנֵשׁ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, וּבְאֲרֹחַ.

אָמַר לוֹ, אִם אֵינוֹ חֲזָב וְלֹא הִגִּיעוּ יָמָיו לַעֲשָׂרִים שָׁנָה, כִּינּוּ שֶׁהִסְתַּלֵּק מִהָעוֹלָם בְּמָה הוּא עֲנִשׁוֹ? אָמַר לוֹ, בְּזֶה מִתְקִים, (משלי יג) וַיֵּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט. שֶׁכְּשֶׁעֲנֵשׁ יוֹרֵד לְעוֹלָם, הוּא [הַדִּין] פּוֹגֵעַ בְּלִי כֹנָה לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה בְּאוֹתוֹ מִשְׁחִית, וַיַּעֲנֵשׁ כְּשֶׁלֹּא מִשְׁגִּיחִים עַלְיוֹ מִלְמַעֲלָה.

וְעַלְיוֹ כְּתוּב (שם ה) עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּ אֶת הָרָשָׁע. אֵת - לְרַבּוֹת מִי שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ יָמָיו לַעֲנֵשׁ. עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּ [אֶת הָרָשָׁע], וְלֹא בֵּית הַדִּין שֶׁלְמַעֲלָה. וּבַחֲבִלִי חֲסֵאתוֹ יִתְמָד, וְלֹא בֵּית דִּין שֶׁלְמַטָּה. לָכֵן כְּתוּב כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנֶּעֱר בְּאֲשֶׁר הוּא שָׁם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. מָלֵא בּוֹא"ו לְמָה? אֵלָּא בְּשָׁנֵי צִדִּים הוּא [הם]. סוּד שֶׁל חֲכָמָה אֶחָד. שֶׁהוּא הַסוּד שֶׁל דִּרְגָה שֶׁל חֲכָמָה, הַמְקוֹם שֶׁשׁוּרָה בּוֹ יַעֲקֹב. אֲבָל פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל הַגִּלּוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. שֶׁכְּשֶׁהֵם בְּתוֹךְ הַגִּלּוּת, אוֹתוֹ זְמַן שֶׁיִּפְקְדוּ [בּוֹ יַעֲקֹב], הֵם יִפְקְדוּ בַסּוּד שֶׁל וְא"ו, וְהוּא בְּאֶלְף הַשָּׁשִׁי.

וּפְקִידָה בַסּוּד שֶׁל וְא"ו שֶׁשָּׁה רְגָעִים וְחֲצִי זְמַן. וּבְזְמַן שֶׁל שָׁשִׁים שָׁנִים לְבָרִיחַ הַדִּלְתָּ בְּאֶלְף הַשָּׁשִׁי, יָקִים אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם פְּקִידָה לְבֵת יַעֲקֹב. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן עַד שֶׁיְהִיָּה לָהּ זְכִירָה - שֶׁשׁ שָׁנִים וְחֲצִי. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן שֶׁשׁ שָׁנִים אַחֲרוֹת, וְהֵם שְׁבָעִים [וְשִׁלְשׁ] וּשְׁתַּיִם וְחֲצִי.

בְּשָׁשִׁים וְשֵׁשׁ יִתְגַּלֶּה מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ בְּאֶרֶץ הַגִּלְלִי, וְכֹכֵב אֶחָד בְּצַד מְזָרָח יִבְלַע שְׁבָעָה כּוֹכְבִּים מִצַּד צָפוֹן, וְשִׁלְחָתָהּ אֵשׁ שְׁחוּרָה תִּהְיֶה תְלוּיָה בְּרִקְיעַ שָׁשִׁים יוֹם, וּקְרִבּוֹת יִתְעוֹרְרוּ בְּעוֹלָם לְצַד צָפוֹן, וּשְׁנֵי מַלְכִּים יִפְלוּ בְּאוֹתָם קְרִבּוֹת.

וַיִּזְדַּגּוּ כָל הַעַמִּים עַל בֵּת יַעֲקֹב לְדַחוֹת אוֹתָהּ [אוֹתָם] מִהָעוֹלָם. וְעַל אוֹתוֹ הַזְּמַן כְּתוּב, [וְהִיְתָה] (ירמיה לו) וְעַתְּ צָרָה הִיא לַיַּעֲקֹב וּמִמָּנָה יִנְשָׁע, וְאֵז יִסְתַּיְמוּ הַנְּפִשׁוֹת מִהַגּוֹף וְרוּצִים לְהִתְחַדֵּשׁ, וְסִימָן לְדָבָר - [כָּל הַנְּפִשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרִימָה שְׁבָעִים, וְכְתוּב] (בראשית מו) כָּל הַנְּפִשׁ הַבָּאָה לַיַּעֲקֹב מִצְרִימָה וְגו', כָּל נְפֶשׁ שָׁשִׁים וְשֵׁשׁ.

בְּשְׁבָעִים וְשִׁלְשׁ כָּל מַלְכֵי הָעוֹלָם יִתְכַּנְּסוּ לְתוֹךְ הָעִיר הַגְּדוֹלָה שֶׁל רוֹמָי, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעוֹרֵר עֲלֵיהֶם אֵשׁ וּבָרָד וְאֶבְנֵי אֶלְגִּבִּישׁ וַיִּאֲבְדוּ מִהָעוֹלָם, פָּרַט לְאוֹתָם מַלְכִּים שֶׁלֹּא יִגִּיעוּ לָשֵׁם וַיִּחְזְרוּ לְעוֹרֵר קְרִבּוֹת אַחֲרֵים. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ יִתְעוֹרֵר בְּכָל הָעוֹלָם, וַיִּתְכַּנְּסוּ עִמּוֹ כָּמָה עַמִּים וְכָמָה חֲזִלוֹת מִכָּל סוֹפֵי הָעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִתְכַּנְּסוּ בְּכָל אוֹתָם מְקוֹמוֹת.

עַד שֶׁיִּשְׁלָמוּ אוֹתָן שָׁנִים לְמָאָה. אֵז וְא"ו יִתְחַבֵּר עִם ה"א, וְאֵז (ישעיה סו) וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְּחָה לְה' וְגו'. וּבְנֵי יִשְׁמַעֲאֵל [יִשְׂרָאֵל] עֲתִידִים בְּאוֹתוֹ זְמַן לְהִתְעוֹרֵר [עֲלֵיהֶם] עִם כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם לְבֹא עַל יְרוּשָׁלַיִם, שְׂכָתוֹב (זכריה יד) וְאִסְפַּתִּי אֶת כָּל הַגּוֹיִם אֶל יְרוּשָׁלַיִם לְמִלְחָמָה וְגו'. וְכְתוּב (תהלים ב) יִתְצַבּוּ מַלְכֵי אֶרֶץ וְרוּזְזִים נוֹסְדוּ יָחַד עַל ה' וְעַל מַשִּׁיחוֹ. וְכְתוּב יוֹשֵׁב בְּשָׁמַיִם יִשְׁחַק ה' יִלְעַג לָמוֹ.

אַחֵר כֵּן וְא"ו קִטְנָה תִּתְעוֹרֵר לְהִתְחַבֵּר וּלְחַדֵּשׁ נִשְׁמוֹת שֶׁהָיוּ יִשְׁנוֹת כִּדִּי לְחַדֵּשׁ אֶת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב (שם קד) יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו. וְכְתוּב יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם, לְהִתְחַבֵּר כְּרָאוּי. יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו,



להוריד אותם לעולם, וְשָׁכַלְם יִהְיוּ בְּרִיּוֹת חַדְשׁוֹת לַחֲבֵר אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת יַחַד.

אֲשֶׁרֵיהֶם כָּל אוֹתָם שִׁישְׁאָרוּ בְּסוֹף הָאֶלֶף הַשְּׁשִׁי לְהַכְנִס לְשַׁבָּת, שֶׁהָרִי אִזּוֹ הוּא יוֹם אֶחָד לְקַבֵּ"ה לְבָדוֹ, לְהַזְדוּג כְּרֵאוֹי וְלִלְקֹט נִשְׁמוֹת חַדְשׁוֹת שִׁיִּהְיוּ בְּעוֹלָם עִם אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאָרוּ בְּרֵאוֹנוֹהָ, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה ד) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוֹשׁ יֵאמָר לוֹ כָּל הַכְּתוֹב לַחֲיִים בִּירוּשָׁלַם.

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִי. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וַאֲמַר, (תהלים מד) אֵתָה הוּא מִלְּפִי וְגו'. זוֹהִי הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת יַחַד זֶה עִם זֶה.

צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, כָּל אוֹתָם הַשְּׁלִיחִים שְׁעוֹשִׂים שְׁלִיחוֹת בְּעוֹלָם, שְׁכָלְם יִהְיוּ בְּצַד הַרְחָמִים וְלֹא יִהְיוּ מִצַּד הַדִּין, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּעָלֵי שְׁלִיחִים מִצַּד הַרְחָמִים וּמִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה. אוֹתָם שְׁלִיחִים שְׁבָאִים מִצַּד הַרְחָמִים לֹא עוֹשִׂים שְׁלִיחוֹת שֶׁל דִּין בְּעוֹלָם כָּלָל.

וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה הַמִּלְאָד שֶׁהַתְּגִלָּה לְבָלֵעַם, הָרִי שְׁנֵינוּ שְׁלִיחַ שֶׁל רַחֲמִים וְהַתְּהַפָּךְ לְדִין - לֹא! לְעוֹלָם לֹא מִשְׁתַּנָּה. אֲלָא שְׁלִיחַ הַרְחָמִים הָיָה לְהִגֹּן עַל יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת עֲלֵיהֶם סִגְנוֹר, וּכְנִגְדּוֹ הוּא הַדִּין. כִּד דְּרַכְיוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשִׁמְיָטִיב לָזֶה, אוֹתוֹ הַחֲסֵד הוּא דִין לָזֶה. כֵּן הַשְּׁלִיחַ הָיָה שֶׁל רַחֲמִים לְיִשְׂרָאֵל, וּלְבָלֵעַם הַתְּהַפָּךְ לְדִין, מִשּׁוּם כִּד צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב. אֲמַר דָּוִד, צוּה עַל הָעוֹלָם, כַּאֲשֶׁר יִשְׁלַחוּ שְׁלֹחִים שִׁיִּהְיוּ מִצַּד הַרְחָמִים.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב, שֶׁהֵם בְּתוֹךְ הַגְּלוּת, וְתַמְצֵא לָהֶם גְּאֻלָּה בְּתוֹךְ גְּלוּתָם. בֹּא רֵאה, הַמְשַׁבֵּחַ שֶׁל הָאֲבוֹת הָיָה יַעֲקֹב, וְאֵלְמָלָא יִצְחָק לֹא בָא יַעֲקֹב לְעוֹלָם. וּמִשּׁוּם כִּד, צוּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב - זֶה יִצְחָק. שְׁפִינּוֹ שֶׁנֶּצֶל יִצְחָק, הָיוּ יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב.

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הִנֵּה שְׁנֵינוּ וַיְהִי בִימֵי, נֹאמַר עַל צַעַר. וַיְהִי - אֵף עַל גֵּב שֶׁלֹּא כְּתוּב בִּימֵי, דְּפוּס שֶׁל צַעַר יֵשׁ בּוֹ. וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים, אַחֲרֵי הַדְּרָגָה הַתְּחִתּוֹנָה שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת. וּמַהוּ הַדְּבָרִים? כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (שמות ד) לֹא אֵישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי.

וַיְהִי הָיָה אַחֲרֵי הַדְּרָגָה הַזֹּאת? וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם. שְׁבָא יִצָּר הָרַע לְקַטְרֵג לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כָּאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם? אֵת יִצְחָק הָיָה צָרִיד (לכַּתֵּב), שֶׁהָרִי יִצְחָק הָיָה כֵּן שְׁלֵשִׁים וְשֶׁבַע, וְהָרִי אֲבִיו לֹא הָיָה בֶּרַע עֲנֵשׁ שְׁלֹו, שְׁאֵלְמָלָא אָמַר יִצְחָק אֵינִי רוֹצֶה - לֹא הָיָה נֶעֱנֵשׁ אֲבִיו עָלָיו. מַה הַטַּעַם וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא כְּתוּב נָסָה אֶת יִצְחָק?

אֲלָא אֶת אַבְרָהָם, וְדָאִי שָׂרָצָה לְהַפְּלֵל עִם דִּין, שֶׁהָרִי אַבְרָהָם לֹא הָיָה בּוֹ דִין כָּלָל מִקֹּדֶם לָכֵן, וְכָאֵן נִכְלָלוּ מִי"ם עִם אִי"ש, וְאַבְרָהָם לֹא הָיָה שְׁלֵם עַד עֲכָשׁוֹ, שֶׁהַתַּעֲטָר לַעֲשׂוֹת דִּין וְלִהְיוֹתוֹ בְּמִקְוָמוֹ.

וְכָל יָמָיו לֹא הָיָה שְׁלֵם עַד עֲכָשׁוֹ שֶׁנִּכְלָל מִי"ם עִם אִי"ש וְאִי"ש עִם מִי"ם, וּמִשּׁוּם כִּד וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם וְלֹא אֶת יִצְחָק, שֶׁהַזְמִין אַבְרָהָם לְהַפְּלֵל עִם דִּין. וְכַשֶּׁעָשָׂה אֶת זֶה, נִכְנַס אִי"ש עִם מִי"ם וְנִשְׁלַם זֶה עִם זֶה. וְזֶה עוֹשֶׂה הַדִּין לְהַפְּלֵל זֶה עִם זֶה. וְאִזּוֹ יִצָּר הָרַע בָּא לְקַטְרֵג עַל אַבְרָהָם שֶׁלֹּא הִשְׁתַּלֵּם כְּרֵאוֹי עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה דִין בְּיִצְחָק. שִׁיִּצָּר הָרַע הוּא אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהוּא בָּא לְקַטְרֵג.

וְבֹא וְרֵאה סוּד הַדְּבָר. אֵף עַל גֵּב שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁכָתוֹב אַבְרָהָם וְלֹא יִצְחָק, גַּם יִצְחָק נִכְלָל בְּפָסוּק הַזֶּה סוּד הַכְּתוּב וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם. לֹא כְּתוּב נָסָה לְאַבְרָהָם, אֲלָא אֶת אַבְרָהָם, אֵת דְּנֻקָּא, וְזֶה יִצְחָק. שֶׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שַׁעַה בְּגִבּוּרִיָּה הַתְּחִתּוֹנָה שׁוֹרָה. כִּיּוֹן שֶׁיִּנְעֻקֵּד וְהַזְדַּמּוֹ בְּדִין עַל יְדֵי אַבְרָהָם כְּרֵאוֹי, אִזּוֹ הַתַּעֲטָר בְּמִקְוָמוֹ יַחַד עִם אַבְרָהָם וְנִכְלָלוּ אִי"ש עִם מִי"ם וְעָלוּ לְמַעְלָה, וְאִזּוֹ נִמְצְאָה מַחְלֶקֶת כְּרֵאוֹי, מִיָּם עִם אֵשׁ.

מִי [עֲשֶׂה] רֵאה אֵב רַחֲמֵן שֶׁנֶּעֱשָׂה אֲכָזָר? אֲלָא כְּדִי שֶׁתַּמְצֵא מַחְלֶקֶת מִיָּם עִם אֵשׁ וְלִהְיוֹתוֹ בְּמִקְוָמָם [כְּרֵאוֹי], עַד שְׁבָא יַעֲקֹב וְהַכֹּל הַתְּתַקֵּן כְּרֵאוֹי, וְנִעֲשֶׂה שְׁלֵשָׁה אֲבוֹת שְׁלֵמִים וְנִתְקַנּוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶדֶךְ. וְכִי אִידֹךְ יָכוֹל אַבְרָהָם שֶׁהוּא זָקֵן? אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם שֶׁיִּצְחָק לֹא יִצָּא מִרְשׁוֹתוֹ כָּלָל - יָפֵה, אֲבָל כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (במדבר כ) קַח אֶת אֶהְרֹן וְאֶת אֶלְעָזָר בְּנָיו, אֲלָא כְּדִי לְהַמְשִׁיכֵם בְּדְבָרִים וְלִהְיוֹתָם לְרֹצוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵף כָּאֵן קַח בְּדְבָרִים. אֵת בְּנֶדֶךְ אֵת יִחִידֶךְ אֲשֶׁר אֶהְבֶּתְּ, הָרִי פִּרְשִׁיָּה. וְלֶדֶךְ לֶדֶךְ אֶרֶץ הַמִּרְיָה, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (שיר ד) אֵלֶיךָ לִי אֵל הַר הַמּוֹר, לְתַקֵּן בְּמִקְוָם שְׁרָאוֹי.

בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשְׁיֵא אַבְרָהָם אִי"ת עֵינָיו וַיִּרָא אֶת הַמִּקְוָם מִרְחֹק. בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הָרִי פִּרְשִׁיָּה. אֲלָא כִּיּוֹן שֶׁאֲמַר וַיִּקָּם וַיִּלָּךְ אֶל הַמִּקְוָם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים, מַה הַטַּעַם בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּרָא אֶת הַמִּקְוָם מִרְחֹק? אֲלָא מִשּׁוּם שְׁכָתוֹב כִּי בְּיִצְחָק יִקָּרָא לֶדֶךְ זָרַע, וְזֶהוּ יַעֲקֹב שֶׁיִּצָּא מִמֶּנּוּ, וְזֶהוּ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וַיִּרָא אֶת הַמִּקְוָם מִרְחֹק, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (ירמיה לא) מִרְחֹק ה' נִרְאָה לִי.

וַיִּרָא אֶת הַמִּקְוָם - זֶהוּ יַעֲקֹב, שְׁכָתוֹב (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמִּקְוָם. הַסְתַּפֵּל אַבְרָהָם בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהוּא הַדְּרָגָה הַשְּׁלִישִׁית, וְרֵאה אֵת יַעֲקֹב שֶׁעֲתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ. מִרְחֹק, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ מִרְחֹק

ולא לזמן קרוב.

אמר לו רבי אלעזר, מה שבח של אברהם כשהסתפל וראה שעתיד לצאת ממנו יעקב, שהרי כשהלך לעקד את יצחק אינו שבח כל כך שלו?

אמר לו, ודאי [והרי] שראה את יעקב, שהרי מקדם לכן ידע אברהם את החכמה, והסתפל עכשיו ביום השלישי שהיה דרגה שלישית לעשות שלמות, ואז ראה את יעקב, שכתוב וירא את המקום. אבל עכשיו עמד לו הדבר מרחוק, משום שהלך לעקד את יצחק ולא רצה להרהר אחרי הקדוש ברוך הוא.

מרחוק ראה אותו בתוך האספקלריה שלא מאירה בלבדה, ולכן ראה אותו ולא התגלה הכל. שאלו היתה מצויה האספקלריה המאירה על האספקלריה שאינה מאירה, התקנים עליה אברהם פראוי, אבל מרחוק בלבדו היה. מרחוק.

מה הטעם הסתלקה מהדבר הזה האספקלריה המאירה? משום שזו היתה דרגתו של יעקב, ומשום שעדין לא נולד יעקב, לא נמצא כאן על הדרגה הזו. ועוד, כדי שילך ויטביל שכן. וירא את המקום מרחוק - זה יעקב, כמו שנתבאר מרחוק, שלא זכה בו. [נראה בעיניו בעולם הזה, אלא מרחוק, מתוך הדרגה הזו, שהרי כשבא יעקב, אברהם היה מת והסתלק מהעולם. וירא את המקום מרחוק, אבל לא בראה אחרת].

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים וגו'. רמזו [נראה] כאן, שאף על גב שבאו לאותה ראה וראה את יעקב, אמר אברהם, ודאי הקדוש ברוך הוא יודע בגון אחר פראוי, מיד ויבן שם אברהם את המזבח וגו'. מה כתוב למעלה? ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי. הרי פשוט. אבל מה הטעם לא השיב לו [דבר] מיד? אלא משום שהרי הסתלק מרחמים של אב על בן, ולכן כתוב הנני בני, הנני שהסתלקו הרחמים והתחפף לדיו.

ויאמר אברהם, ולא כתוב ויאמר אביו, שהרי לא עמד עליו כאב, אלא בעל מחלקת היה עמו. אלהים יראה לו השה. היה צריך (לכתב) יראה לנו, מה זה יראה לו? אלא אמר לו אלהים יראה לו לעצמו כשהוא יצטרף, אבל עכשיו בני, ולא כבש. מיד וילכו שניהם יחדו.

רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה לג) הן אראלים צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיו. הן אראלים - אלו מלאכים עליונים, צעקו באותה שעה ורצו לעמד על אותו הדבר, שכתוב (בראשית טו) ויוצא אותו החוצה, לכן צעקו חצה.

מלאכי שלום - אלו אותם מלאכים אחרים שהיו עתידים ללכת לפני יעקב, ובשביל יעקב הבטיח להם שלמות הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם לב) ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. ואלו נקראו מלאכי שלום, כלם בכו כשראו את אברהם שעוקד את יצחק, והזדעזעו עליונים ותחתונים וכלם על יצחק.

ויקרא אליו מלאך ה' וגו'. מפסיק טעם ביניהם, שאין אברהם האחרון פראשון. האחרון שלם, הראשון לא שלם. כמו זה שמואל שמואל - האחרון שלם, הראשון לא שלם. האחרון נביא, הראשון לא נביא. אבל במשה משה אין הפסק טעם, משום שמיום שנולד לא זזה ממנו שכינה. אברהם אברהם. רבי חייא אמר, כדי לעוררו לרוח אחרת, במעשה אחר, בלב אחר.

רבי יהודה אמר, נבחר יצחק והתעלה ברצון לפני הקדוש ברוך הוא כריח קטרת הבשמים שמקריבים הכהנים לפניו פעמים ביום ונשלים הקרבן. שהרי צערו של אברהם היה בשעה שנאמר לו אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה, חשב שקרבנו לא נשלם וילחנם עשה וסדר הכל ובנה מזבח. מיד:

וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר וגו'. הרי שנינו, הוא האיל שנברא בין השמשות היה, וכן שנתו היה, כמו שנאמר (במדבר ז) כבש אחד בן שנתו, וכך צריך. [ואתה אמרת בין השמשות. ועוד, והרי יצחק לא היה בעולם, אלא נפקד וכו'] [והרי יצחק לא היה בעולם] ואתה אומר שנברא בין השמשות? אלא נפקד כח שיזמן אותו האיל בשעה שהצטרף אותו אברהם. כמו שכל אותם הדברים שהיו בין השמשות, התמנה כח שיזמן אותו דבר [לזמן ההוא] בשעה שצריך אותו. כך גם האיל הזה שהקרב תחת יצחק.

פתח ואמר, (ישעיה סג) בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם וגו'. בא ראה, בכל צרתם של ישראל, כשמזדמנות להם צרות, כתוב לא באלי"ף וקוראים בנא"ו, משום שהקדוש ברוך הוא עמם בצרה. לא באלי"ף מקום יותר עליון, אף על גב שאין באותו מקום רגז וצרה, לשם למעלה מגיעה צרתם של ישראל. לא באלי"ף, כמו שנאמר (תהלים ק) הוא עשנו ולא אנחנו. כתוב באלי"ף וקוראים בנא"ו.

ומלאך פניו הושיעם, והרי הוא עמם באותה צרה, ואתה אומר הושיעם? אלא לא כתוב מושיעם, אלא הושיעם מקדם לכן, שהוא עתיד באותה צרה לסבל עמם. בא ראה, בכל זמן שישאל בגלות -

שְׂכִינָה עִמָּם בְּגָלוּת, וְהָרִי פְּרִשְׁוֹהָ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְגו'.

דָּבָר אַחֵר וּמִלֵּאדָּה פָּנִיו הוֹשִׁיעַם - זוֹ שְׂכִינָה, שֶׁהִיא עִמָּם בְּגָלוּת, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁהוּא הוֹשִׁיעַם? אֲלָא כִּי זֶה בְּדֹאֵי, שֶׁאֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּנוּתֵיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגָלוּת. וּמִשּׁוּם שֶׁשְׂכִינָה עִמָּהֶם, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֹכֵר אוֹתָם לְהִיטִיב לָהֶם וּלְהוֹצִיאָם מִהַגְלוּת, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ו) וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי, בְּהַתְחַלָּה. וְאַחֵר כִּי, וְעַתָּה הִנֵּה צִעֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי.

וְגַם רֵאִיתִי - לְרִבּוֹת רֵאִיָּה אַחֲרֵת שֶׁהִיא הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַכֹּל. וְכָתוֹב (שִׁם ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל בְּרִיתוֹ, זוֹ שְׂכִינָה. אֶת אֲבִרְהָם? לֹא־בִרְהָם הָיָה צָרִיךְ לְכַתֵּב. אֲלָא אֶת אֲבִרְהָם זֶה הַחֲבֵרוֹת וְהַזְוִיג שֶׁלָּה עִם הָאֲבוֹת. אֶת אֲבִרְהָם - זֶהוּ מַעֲרַבִּית דְּרוֹמִית. אֶת יִצְחָק - זֶהוּ צְפוֹנִית מַעֲרַבִּית. וְאֶת יַעֲקֹב - זֶהוּ זְוִיג אֶחָד, כָּלֵל אֶחָד, זְוִיג שְׁלֹם כְּרֵאוֹ.

כִּמּוֹ זֶה אֶת הַשְּׂמִים - זֶהוּ כָּלֵל שֶׁל מִדַּת לִילָה בַּיּוֹם. וְאַתָּה הָאֶרֶץ - זוֹ מִדַּת יוֹם בַּלַּיְלָה כְּאַחַד. אִף כָּאֵן בְּכֹלֶם אֶת, וּבִיַּעֲקֹב וְאֶת, שִׁיְהִיָּה הַכֹּל זְוִיג אֶחָד שֶׁלֹּא נִפְרָדִים זָכָר וְנִקְבָּה לְעוֹלָמִים. וְעַתִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז בְּכֹל הָעוֹלָם וּלְהַשְׁמִיעַ קוֹל שִׁיאֹמֵר (יִשְׁעִיָּה סג) וַיֹּאמֶר אֵד עִמִּי הִמָּה בְּנִים לֹא יִשְׁקֶרּוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

### פְּרִשְׁת וַיְהִי חַי שָׂרָה

וַיְהִי חַי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים. רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמֵר, (יוֹנָה א) וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזְעָפוֹ. כָּאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל מָה הַטַּעַם הָרַעִישׁ הַיָּם עַל יוֹנָה וְלֹא הָרַעִישָׁה הָאֶרֶץ עָלָיו, כִּינּוּ שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ כְּדִי שֶׁלֹּא תִשָּׁרָה עָלָיו הַשְּׂכִינָה? לָמָּה הַיָּם [הָעֲלִיּוֹן] הָיָה אוֹחֵז בּוֹ כְּשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ?

אֲלָא וַדַּאי הָיָה הַדָּבָר בְּמַקְוֵמוֹ. יָם שְׁנִינּוּ, הַיָּם דּוֹמָה לְרַקִּיעַ, וְהָרַקִּיעַ לְכֹסֵא הַקְּבוֹד, וּמִשּׁוּם כִּי הַיָּם אֲחִזּוּ בּוֹ וְנִטְלָה אוֹתוֹ [מִשּׁוּם שֶׁהָיָה בּוֹרַח] בָּרַח מִלִּפְנֵי הַיָּם [נִי"א וּמִלִּפְנֵי הַיָּם בּוֹ שָׂרָה יִרְאֶה בְּמַקְוֵמוֹ], זָרַק הַיָּם בּוֹ דָּ בְּמַקְוֵמוֹ [נִי"א תִשָּׁרָה הַיָּד בְּמַקְוֵמָה].

וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם. לְמַדְנּוּ, כְּשֶׁהָיוּ נוֹטְלִים אוֹתוֹ וּמִטְבְּעִים אֶת יָרְכִיו בָּיָם - הַיָּם הָיָה שׁוֹכֵךְ. מְרִימִים אוֹתוֹ - וְהָיָה רוֹעֵשׁ. כֹּל מָה שֶׁמִּטְבְּעִים אוֹתוֹ - כִּי הָיָה הַיָּם שׁוֹכֵךְ. עַד שֶׁהָיָה אָמֵר שְׂאוּנִי וְהִטְלִנִי אֶל הַיָּם. מִיָּד וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם.

כִּינּוּ שֶׁנִּזְרַק בָּיָם, פָּרַחַה מִמֶּנּוּ נִשְׁמָתוֹ וְעֲלָתָה עַד כֹּסֵא הַמֶּלֶךְ וְנִדְוָנָה לִפְנֵי, וְחִזְרָה לוֹ נִשְׁמָתוֹ, וְנִכְנַס בְּפִי הַדָּג הַחַיָּה וּמֵת הַדָּג. לְאַחֵר מִכֵּן הִתְקַזְּם אוֹתוֹ הַדָּג, וּפְרִשְׁוֹהָ.

בֹּא רֵאָה, בְּשַׁעָה שֶׁאֲדָם עוֹלָה עַל מִסְתּוֹ בְּכֹל לַיְלָה וְלִיְלָה, נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ וְנִדְוָנִית לִפְנֵי בֵּית הַדִּין שֶׁל הַמֶּלֶךְ. אִם זָכָא לְהִתְקַזֵּם - חוֹזְרֵת לְעוֹלָם הַיָּה.

וְהָדִין הוּא בְּשָׁנֵי גִּוְנִים, שֶׁהָרִי אֵין דָּנִים אֶת הָאִישׁ עַל הָרַעוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד וּמִזְמָן לַעֲשׂוֹת, שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כא) כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים וְגו' בְּאִשְׁרֵי הוּא שָׁם. וְלֹא תֹאמַר שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה לְחַוֵּד, אֲלָא לְהִיטִיב לוֹ עַל אוֹתָם טוֹבוֹת שֶׁל עֲקָשׁוֹ, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְדָנִים אוֹתוֹ עַל זְכוֹת שֶׁעֲתִיד לַעֲשׂוֹת, וּבְשִׁבְלִים הוּא נֶצוּל, אִף עַל גֵּב שֶׁהוּא כָּעַת רָשָׁע. מִשּׁוּם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְכָל דָּרְכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה - לְהִיטִיב לְכָל, וְלֹא דָן אֶת הָאָדָם עַל הָרַעוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת, וּמִשּׁוּם כִּי נִדּוֹן הָאָדָם לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֹּא רֵאָה, כִּינּוּ שֶׁהִטִּילוּ אֶת יוֹנָה לַיָּם מִהַטָּעוֹ. הַיָּם הָעֲלִיּוֹן. מָה זֶה וַיַּעֲמֵד? שֶׁעָמַד בְּקִיּוּמוֹ כְּרֵאוֹ. הוּא בְּעִמְדָה כְּשֶׁהָרָגוּ שׁוֹכֵךְ. בְּשַׁעָה שֶׁהָדִין שָׂרִי בְּעוֹלָם, אוֹתוֹ בֵּית הַדִּין הוּא כִּמּוֹ אִשָּׁה שֶׁמִּתְעַבְּרָת וּמִקְשָׁה לְלֶדֶת, וּכְשֶׁמּוֹלִידָה, שׁוֹכֵךְ הָרָגוֹ. כִּי גַם כְּשֶׁהָדִין שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, לֹא שׁוֹכֵךְ וְלֹא נָח עַד שֶׁנִּצְעָשָׂה הָדִין בְּרָשָׁעִים, וְאִזּוֹ הוּא הַמְּנוּחָה שֶׁלּוֹ, לַעֲמֹד בְּמַקְוֵם שְׁלֹם וְלַעֲמֹד בְּקִיּוּמוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי יא) וּבִאֲבָד רָשָׁעִים רָחַם. וְזֶה בְּאֶרְצוֹ.

בְּאֲבָד רָשָׁעִים רָחַם. וְהָרִי כָתוֹב (יחזקאל יח) הַחֹפֵץ אַחֲפָץ מוֹת רָשָׁע? וְהָרִי אֵין נַחַת לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנִּצְעָשָׂה דִין בְּרָשָׁעִים? אֲלָא כָאֵן קָדָם שֶׁנִּשְׁלָמָה הַסָּאָה - וְכָאֵן אַחֵר שֶׁנִּשְׁלָמָה הַסָּאָה [יֵשׁ לוֹ נַחַת].

### תּוֹסַפְתָּא

וַיְהִי חַי שָׂרָה. גּוֹף הַמִּשְׁנָה, אֲנִי קְרוֹבִים הֵינּוּ, שֶׁמַּעֲנֵנוּ קוֹל מִתְהַפֵּךְ מִמַּעַלָה לְמַטָּה מִתְפַּשֵּׁט בְּעוֹלָם, קוֹל מִשְׁבֵּר הָרִים וּמִשְׁבֵּר סִלְעִים חֲזָקִים, רוּחוֹת חֲזָקוֹת עוֹלוֹת. אֲזִינֵנוּ פְתוּחוֹת.

הָיָה אוֹמֵר בְּמִסְעָיו, אֶקִּיץ בְּקוֹץ הַיָּשָׁנִים הַדּוֹמָמִים. שָׁנָה בְּחוֹרֵיהֶם (בְּעִינֵיהֶם), עוֹמְדִים עַל עֲמָדִים. הַמֶּלֶךְ שֶׁמִּדְבָּר, [וְלֹא עֲבָרִי, נִמְצָאוּ] שׁוֹמְרֵי הַשְּׁעָרִים, שֶׁלְטוֹן שֶׁל חִילּוֹת רַבִּים עוֹמְדִים עַל עֲמָדוֹ.

כֹּלֶם לֹא מְרַגְּשִׁים וְלֹא יוֹדְעִים שֶׁהַסֶּפֶר פְּתוּחַ וּבִשְׁם נִכְתָּבִים, וְדוֹמָה עוֹמֵד וְנוֹטֵל בְּחֻשְׁבוֹן, וְשׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם שְׁבִים לְחוּץ, וְקָרֵב טוֹב לְהַמְנוֹת בָּהֶם, אֵינֶם חוֹשְׁקִים בְּגִלְגוּל וְהַפּוֹד.

נופלים ולא עומדים, נמחים החיבים מספרו של דומה, מי יבקש אותם ומי ישב בחשבונותיהם. אוי להם! אוי לחייהם! אוי לרגשות שלהם [לנפשותם]! בשבילם נאמר (תהלים סט) ימחו מספר חיים וגו'.

ויהיו חיי שרה. מה שונה כאן שכתובה מיתתה בתורה מכל נשות העולם שלא כתובה כן מיתתן בתורה? אמר רבי חייא, ולא! והנה כתוב (בראשית לה) ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה, וכתוב (במדבר כ) ותמת שם מרים וגו', וכתוב (בראשית לה) ותמת דבורה מינקת רבקה, וכתוב (בראשית לח) ותמת בת שוע אשת יהודה.

אמר רבי יוסי, בכלם לא כתוב כמו שכתוב בשרה, שנאמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה. שהרי בכלם לא נמנו ימים ושנים כמו לשרה, ובכלם לא כתוב פרשה אחת לבדה כמו לשרה. אלא סוד הוא, משום אותה הדרגה שכל הימים והשנים של אדם תלויים בה נשאו היא ה"א האחרונה.

פתח ואמר, (קהלת ה) ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד. ויתרון ארץ בכל היא ודאי, שהרי משם יוצאות הרוחות והנשמות ותועלת לעולם. מלך לשדה נעבד, מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. לשדה נעבד, כשהוא נתקן כראוי. ומלך זה המלך העליון שמתחבר לשדה כשהוא נעבד. מי השדה? זה השדה אשר ברכו ה', שכתוב (בראשית כז) כריח שדה אשר ברכו ה'. שכתוב [נעשה] נעבד ונתקן בכל מה שצריך לו כראוי, אז המלך העליון מתחבר עמו.

רבי אלעזר אמר, מלך לשדה נעבד - כמה גונים סודות עליונים כאן. מלך - זו השכינה שאין שורה בבית להתקן בה אלא בזמן שנשא אדם ומזדוג עם אשתו להוליד ולעשות פרות, והיא מוציאה נשמות להשרות בה, ומשום כך לשדה נעבד ולא לאחר.

דבר אחר, מלך - זו אשה יראת ה', כמו שנאמר (משלי לא) אשה יראת ה' היא תתהלל. לשדה נעבד - זו אשה זרה, כמו שנאמר (שם ז) לשמרך מאשה זרה. משום שיש שדה ויש שדה. יש שדה שכל הברכות והקדשות בו שורות, כמו שנאמר כריח שדה אשר ברכו ה', ויש שדה שכל חרבו וטמאה וכליון והרג וקרבנות שרויים בו, והמלך הזה לפעמים שהוא נעבד לשדה הזו, שכתוב (שם ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו' תחת עבד כי ימלוך וגו' ושפחה כי תירש גברתה. והמלך הזה מתפסה אורו ונחשף עד שנטהר ומתחבר למעלה.

ומשום כך השעיר של ראש חדש, משום שנפרד השדה ההוא מן המלך הקדוש ולא שורות בשדה הזו ברכות מן המלך הזה. וכשהוא נעבד לשדה הזו, אז כתוב (דברים כב) כי בשדה מצאה וגו'. כי בשדה, כמו שנתבאר.

בא ראה, באה חנה לעולם ונדבקה בנחש הזה, והטיל בה זמה, וגרמה מות לעולם ולבעלה. באה שרה ונרדה ועלתה ולא נדבקה בו, כמו שנאמר (בראשית יג) ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו. בא נח לעולם, מה כתוב? (שם ט) וישת מן היין וישכר ויתגל וגו'.

ומשום שאברהם ושרה לא נדבקו בו, משום כך זכתה לחיים עליונים לה ולבעלה ולבניה אחריה. זהו שכתוב (ישעיה נא) הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם. ועל כן ויהיו חיי שרה, שזכתה בהם בכלם. ולא כתוב בכל הנשים ויהיו חיי חנה, וכן בכלם. היא נדבקה בחיים, ועל כן שלה היו החיים.

#### תוספתא

אשרי מי שמקטין את עצמו בעולם. כמה הוא גדול ועליון בעולם ההוא. וכך פתח ראש הישיבה: מי שהוא קטן - הוא גדול. מי שהוא גדול - הוא קטן. שכתוב ויהיו חיי שרה וגו'. מאה שהוא חשבון גדול, כתוב בו שנה. קטן השנים אחד הקטין אותו. שבע שהוא חשבון קטן, הגדיל אותו ורבה אותו, שכתוב שנים.

בא ראה שאינו מגדל הקדוש ברוך הוא אלא למי שמקטין, ולא מקטין אלא למתגדל. אשרי הוא מי שמקטין את עצמו בעולם הזה, כה הוא גדול בעליו לאותו העולם. עד כאן. מי שפסק יפסק. מי שקצר יתקצר. מי שקצר יתאריך. רצונו לומר, מי שפוסק בדברי תורה על דברים בטלים - יפסקו חיייו מן העולם הזה, ודינו קים בעולם ההוא. מי שמקצר באמן ולא מאריך תוך מנוחה - יתקצר מהחיים של העולם הזה. מי שאומר אחד, צריך לחטף האל"ף ולקצר את הקריאה שלה, ולא יתעכב באות הזו כלל, ומי שיעשה את זה יתארכו ימיו. [אלו החדושים שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי בישיבה של מעלה]. ע"כ התוספתא

ויהיו חיי שרה. אותם החיים כלם למעלה. מאה שנה למעלה, ועשרים שנה למעלה, ושבע שנים למעלה, כלם היו כראוי.

אמר רבי שמעון, בא ראה את סוד הדבר, מה שונה בכלם שאמר שנה שנה, ובאותם שבע אמר שנים, שכתוב מאה שנה ועשרים שנה, ואחר כך שבע שנים? אלא הכל אחד. מאה שנה - הכלל של הכל [נ"א הכל כאחד בסוד של מאה ברכות בכל יום. וכן עשרים שנה, שנכלל העליון, הנסתר של כל הנסתרים. ומשום כך כתוב שנה, הסוד של היחוד]. הקדוש ברוך הוא שנכלל ממקום עליון, הנסתר של כל הנסתרים במאה, בסוד של מאה ברכות של כל יום, וכן עשרים שנה. ומשום כך כתוב שנה, סוד היחוד, שלא נפרדים המחשבה והיובל לעולמים.

שבע השנים הללו התפרדו ויצאו מכלל הנסתר שלמעלה. ואף על גב שהכל יחוד אחד, אבל נפרדים בדיו ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שלא היה כך למעלה. ומשום כך כתוב שנה, סוד היחוד שלא נפרד לעולמים. שבע השנים הללו נפרדים בדיו ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שאין כן למעלה. ומשום כך בשבע השנים הללו כתוב בהם שנים ולא שנה. וכלם נקראים חיים. ויהיו חיי שרה, שהיו ממש, שנבראו והתקיימו למעלה.

אמר רבי חייא, הנה פרשוק, שהרי באשר נעקד יצחק, הוא היה בן שלשים ושבע שנים, וכינון שנעקד, מתה שרה, שכתוב ויבא אברהם לספד לשרה ולבכיתה. מאין בא? מהר המריה בא, מלעקד את יצחק. ואותם שלשים ושבע שנים מיום שנולד יצחק ועד השעה שנעקד, הם היו חיי שרה. ודאי כחשבון ויהי"ו בגימטריא שלשים ושבע שנים היו, כמו שנתבאר, משנולד יצחק ועד שנעקד.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים צח) מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו. הפסוק הזה בארוחו החברים שהפרות אמרו אותו, בכתוב (שמואל א ו) וישרנה הפרות בדרך, שהיו אומרות שירה חדשה. ואיזו שירה הן אמרו? מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה.

כאן יש להסתכל, שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, כלם אומרים שירה ותשבחות לפרניו, בין למעלה בין למטה. ואם תאמר שהם מעצמם [ד"א היו] אומרים את השירה הזו - כך זה ודאי! שזהו סוד עליון. אבל אלו, הארון היה על גבן. וכינון שהארון נשקל עליהם ושמחהו למעלה, הן שרו [נ"א לא שכתבו] שירה, שהרי כיון שנגטל מהן הארון, היו גועות בדרך שאר הפרות של העולם ולא אמרו שירה. ודאי שהארון שעל גבן עשה אותן לזמר.

מזמור. הרי בארנו, ונתבאר, ובכל כתוב מזמור לדוד או לדוד מזמור, וכאן לא אמר דוד כלל. אלא מזמור, שעתידה רוח הקדש לזמר אותו בזמן שקים הקדוש ברוך הוא את ישראל מן העפר, ואז שירו לה' שיר חדש. אז הוא חדש. שהרי שירה כזו לא נאמרה מיום שנברא העולם.

#### תוספתא

רבי יוסי בן רבי יהודה הלך לראות את רבי חייא. אמר לו, יאמר מר אם שמע את הפרשה הזו, איך אמרו בעלי הבריתא שפרשוקה בענין הנשמה. אמר, אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הבא, שפך התורה היא בלבם כמעין גדול של מים, שאף על גב שסותמים אותו - מרב המים פותחים מענינות שנובעים לכל עבר.

בא תשמע, רבי יוסי, אהוב אתה. אני אמר לך בפרשה הזו, לעולם אין גוף האדם נכנס בחשבון הצדיקים על יד דומה, עד שתראה הנשמה פנקס סימן שנותנים לה הפרובים בגן עדן.

אמר רבי יוסי, אני שמעתי שהנה הנשמה, אחר שנכנסת לשם, היא הולכת לעלות למקומה למעלה, ולא לרדת למטה. אבל קדם שתעלה ותפנס, נעשית אפטרופוס הגוף על יד דומה, ומראה לו שראוי הוא לקבל שכר ארבע מאות עולמות.

אמר רבי חייא, הנה רבי אלעזר אמר, שהרי דומה יודע קדם, משום שמכריזים עליה בגן עדן. אבל אני כך שמעתי - שבזמן שנותנים לה פנקס, חוזרת על הגוף להכניסו בפנקס של הצדיקים על ידי דומה. זהו שכתוב אז אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני. מה זה כסף השדה? זה הכסוף של ארבע מאות העולמות שנותנים לו לירשה.

כשרב יוסף היה שומע הפרשה הזו מראשי הישיבה, היה אומר: מי שהוא עפר, מה הוא [ריק] זוכה לזה? מי יזכה ומי יקום? זהו שכתוב (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו'.

אמר רבי אבא, בא ראה מה שכתוב, וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף. זהו הכסוף הגדול שהם עולמות וכסופים. ארבע מאות שקל כסף - ארבע מאות עולמות והנאות וכסופים. עבר לשחר - רב נחמן אמר, שיעבר כל שערי שמים וירושלים של מעלה, ואין מוחה בידו.

בא ראה מה כתוב, ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו. ונמנה עם שאר הצדיקים בחבורתם מפנק של הממנה על ידי דומה. אמר רבי יצחק, כך למדנו, כל אותם שכתובים בידי דומה וממנים על דו, יקומו לזמן שעתיד להחיות שוכני עפר. אזי לרשעים שאינם כתובים על דו בפנקס, שייאבדו בגיהנם לעולמים, ועל זה נאמר (דניאל יב) ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר. עד כאן תוספתא

זהר :

אמר רבי חי'א, פתוב (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש, וכאן שירה זו היא חדש, והיא תחת השמש, שהרי תחת השמש היא, ומי היא? זו הלבנה. ואז יש חדש תחת השמש. מה הטעם? משום כי נפלאות עשה. ומי הם הנפלאות? זה שפתוב הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו. הושיעה לו, את מי? את אותה הדרגה שאמר את השירה הזו, משום שבהם נסמכה בימין ובשמאל. הושיעה לו ימינו, ודאי לאותה הדרגה של המזמור הזה. מתי? בזמן שיקומו מתי עולם ויתעוררו מן העפר, ואז יהיה חדש מה שלא נעשה בעולם הזה.

רבי יוסי אמר, בזמן שינעשה הקדוש ברוך הוא נקמות בעולם בשביל ישראל, אז תאמר השירה [הזו], שהרי אחר כך יתעוררו מן העפר המתים של העולם ויתחדש העולם בקיום שלם, שלא יהיה [כבתחלה שהמנות שולט בעולם, משום שהנחש] [נ"א פרת ומיתה בעולם, ויעבר הנחש מהעולם שהוא גרם] גרם מות בעולם לכל, ונטמא העולם ונחשכו פניו.

בא ראה, פתוב (בראשית ג) ואיבה אשית בינך ובין האשה. מה זה ואיבה? כפתוב (איוב ט) חלפו עם אניות אבה. שהנה כמה אניות וספינות משוטטות בתוך הים הגדול, ויש אניות וספינות נפרדות זו מזו. ואותן האניות שהנחש הזה שט בתוכן, נקראות אניות אבה.

בינך ובין האשה - זו אשה וראת ה'. ובין זרעך - אלו שאר עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ובין זרעה - אלו ישראל. הוא יסופך ראש - זה הקדוש ברוך הוא שעתיד לבער אותו מן העולם, שפתוב (ישעיה כד) בלע המנות לנצח, וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

ראש - זה לעתיד לבא כשיתעוררו המתים, שהרי אז העולם יהיה רא"ש, שיתקיים ברא"ש, שהוא העולם העליון. ואותה תשובנו עקב - זה בעולם הזה, כעת שהוא עקב ואינו בקיום, ואותו הנחש נושך את העולם ומחשיך פני הבריות.

בא ראה, הימים של אדם נבראו ועמדו באותם הדרגות העליונות, כיון שהסתיימו להתקיים באותן הדרגות, שפתוב (תהלים צ) ימי שנתינו בהם שבעים שנה וגו'. מכאן והלאה אין דרגה להתקיים, ומשום כך ורה"ב"ם עמל ואנו, והם כלא היו.

אבל אותם הימים של הצדיקים היו והתקיימו, כמו שנאמר ויהיו חיי שרה, וכן ואלה ימי שני חיי אברהם. ואם תאמר, כך גם פתוב בישמעאל, שפתוב (בראשית כה) שני חיי ישמעאל? אלא שחזר בתשובה, ועל כן קרא ביקויו ויהיו.

ותמת שרה בקרית ארבע. רבי אבא אמר, כמו זה לא היו בכל נשות העולם, שהרי נאמר חשבון ימיה ושנותיה וקיומה בעולם ואותו המקום שבו היא נקברה. אלא להראות שלא היתה כמו שרה בכל נשות העולם.

ואם תאמר הנה מרים, שפתוב (במדבר כ) ותמת שם מרים ותקבר שם - זה בא להראות את סרחונם של ישראל, שהרי המים לא הלכו בישראל אלא בזכות מרים. אבל לא נאמר במיתתה כמו שנאמר בשרה.

רבי יהודה פתח, (קהלת י) אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו. הפסוק הזה בארוהו החברים, אבל יש לנו להסתכל בו, שאשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה לדעת כל הדרכים הנסתרות ולגלות להם סודות עליונים, והרי זה נתבאר.

אשריך ארץ - זו ארץ החיים, משום שהמלך שלה מזמין לה כל הברכות שהתברכה מהאבות העליונים, הסוד של וא"ו, שהוא עומד להריק עליה ברכות תמיד, והוא בן חורים, בן היובל שמוציא את העבדים לחרות, בן העולם העליון שמוציא תמיד את כל החיים וכל האור וכל שמן משחה, והכל משפיע הבן הבכור הזה לארץ הזו, כמו שנאמר (שמות ד) בני בכרי ישראל, ומשום כך אשריך ארץ.

ומה שנאמר אי לך ארץ שמלכך נער, כמו שבארוה, שהארץ התחתונה הזו והעולם העליון לא יונקים אלא מתוך שלטון [של מעלה] של הערלה, והכל מאותו המלך שנקרא נער, כמו שבארוה - אוי לארץ שצריכה לינק כך.

בא ראה, הנער הזה אין לו מעצמו כלום, רק כשנוטל ברכות לעתים ידועים, וכל הפעמים שנמנעו ממנו, ונפגמה הלבנה ונחשכת, והברכות נמנעות ממנו. אזי לעולם שצריך לינק בשעה הזו. ועוד, בכמה דינים נדון העולם הזה טרם יונק ממנו, שהכל מתקיים בדין ונעשה, ונתבאר [כך].

בא ראה, ותמת שרה בקרית ארבע - סוד הוא, משום שלא היתה מיתתה על ידי אותו הנחש עקלתור, ולא שלט בה כמו שאר בני העולם ששולט בהם, ועל ידו מתו בני העולם מיום שגרם להם אדם, פרט למש"ה ואהר"ן ומר"ם, שפתוב בהם על פי ה'. ומשום כבוד השכינה לא כתוב במרים על פי

ה'.

אבל בפירה כתוב בקרית ארבע. הסוד של קרית ארבע בסוד עליון, ולא על ידי אחר. בקרית ארבע, ולא בנחש. בקרית ארבע, היא חברון. שהתחבר דוד המלך עם האבות, ועל כן לא היתה מיתתה ביד אחר אלא בקרית ארבע.

בא ראה, באשר הימים של אדם התקיימו בדרגות עליונות, מתקנים האדם בעולם. כיון שלא מתקנים בדרגות העליונות, יוצאים ויורדים למטה, עד שקרבים לדרגה הזו שבה שורה המות. ואז נוטלת רשות להוציא הנשמה, וטסה העולם בפעם אחת ונוטלת הנשמה, ומטמא את הגוף ונשאר טמא. אשרי הצדיקים שלא נטמאו ולא נשארה בהם טמאה.

ובא ראה, באמצע הרקיע נקשר דרך אחד מבחיק, והוא נחש הרקיע, שכל הכוכבים הנדקים כלם קשורים בו ועומדים בו תלי תלים, והם ממנים [בצד] על מעשי בני העולם שבסתר.

כדגמת זה כמה קבוצות מלאכי דין יוצאות לעולם מזה הנחש העליון הקדמון שהתפתח בו אדם, וכלם ממנים בסתר מעשי העולם, ומשום כך, בא אדם להסתר - מסייעים אותו מלמעלה, והסיעה של רבו מקיף אותו ונשקם ונקרא קדוש.

בא האדם להטמא - כמה חבילות של אורות מודמנים לו, וכלם [סובבים] שורים בו ומסובבים אותו ומטמאים אותו, ונקרא טמא. וכלם הולכים ומכריזים לפניו טמא טמא, כמו שנאמר (ויקרא יג) וטמא טמא יקרא. וכלם קשורים באותו הנחש הקדמון ונסתרים בכמה מעשים של העולם.

רבי יצחק ורבי יוסי היו הולכים מטבריא ללוד. אמר רבי יצחק, תמהני על אותו בלעם הרשע, שכל מעשי אותו הרשע היו מצד הטמאה, וכאן למדנו סוד אחד - שכל מיני נחשים של העולם, כלם קשורים ויוצאים מאותו הנחש הקדמון, שהוא רוח טמאה מזהמת. ומשום כך כל הנשפים של העולם נקראים בשם הזה נחשים [ועקרבים], וכלם יוצאים מן הצד הזה. ומי שנמשך לזה, הנה הוא נטמא.

ולא עוד, אלא שרוצה להטמא כדי למשוך עליו אותו הצד של רוח טמאה. שהרי שנינו, כמו שמעורר האדם - כך גם מושך עליו מלמעלה. אם הוא מעורר בצד הקדשה - מושך עליו קדשה מלמעלה ומתקדש. ואם הוא מעורר בצד הטמאה - כך מושך עליו רוח הטמאה ונטמא. שהרי נאמר על מה ששנינו, בא אדם להטמא - מטמאים אותו.

משום כך אותו בלעם הרשע, כדי למשוך עליו רוח טמאה מאותו הנחש העליון, היה נטמא בכל לילה עם אתונו, והיה עושה עמה מעשי אישות כדי להטמא ולמשוך עליו רוח טמאה, ואז עשה כשפיו ומעשיו.

וראשית מעשיו היה נוטל נחש מאותם נחשים, וקושר אותו לפניו, וקורע את ראשו, ומוציא את לשונו, ונוטל עשבים ידועים ושורף הכל, ועושה ממנו קטרת אחת. אחר כך נוטל את ראש אותו הנחש וקורע אותו לארבעה צדדים, ועושה ממנו קטרת אחרת.

ועושה עגול אחד, והיה אומר דבורים ועושה מעשים אחרים, עד שמשוך עליו רוחות טמאות ומודיעות לו מה שצריך, ועושה בהם מעשים כפי מה שהם יודעים מצד אותו הנחש של הרקיע. משם נמשך במעשיו ובכשפיו, עד שמשוך עליו רוח מאותו הנחש הקדמון.

ומכאן היה יודע ידיעות וכשפים וקסמים. ומשום כך כתוב, ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים. נחשים ודאי. והעקר והשרש בטמאה הוא כמו שנתבאר, ואחר כך ראשית הכל אינו אלא בנחש.

אמר רבי יוסי, למה כל מיני כשפים וקסמים לא נמצאים אלא בנשים? אמר לו, כך למדנו, משבא נחש על חיה, הטיל בה זקמה. הטיל בה ולא בבעלה. אמר, כך זה ודאי! בא רבי יוסי ונשק לרבי יצחק. אמר, כמה פעמים שאלתי על הדבר הזה ולא זכיתי בו, אלא כעת.

אמר לו, כל המעשים הללו וכל מה שיזע בלעם, מאיזה מקום למד אותם? אמר לו, מאביו. אבל באותם הררי קדם, שהיא ארץ קדם, למד כל הכשפים וכל מיני קסמים, משום שבאותם ההרים הם המלאכים עזריאל ועזריאל שהפיל אותם הקדוש ברוך הוא מן השמים, והם קשורים בשלשלאות של ברזל, ומודיעים כשפים לבני אדם. ומשם היה יודע בלעם, כמו שנאמר מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם.

אמר לו, והרי כתוב ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים ונשת אל המדבר פניו? אמר לו, הצד התחתון שבא מרוח הטמאה שלמעלה היא רוח טמאה ששולטת במדבר, כשעשו בני ישראל את העגל כדי להטמא עמו, שהוא תחתון. ובכל עשה את כשפיו, כדי שיוכל לעקר את ישראל, ולא כלל.

אמר רבי יוסי, מה שאמרת בראשונה, שכאשר הנחש בא על חיה הטיל בה זקמה - זה יפה. אבל הרי שנינו, שכאשר עמדו ישראל על הר סיני, פסקה מהם הזקמה. וכשישראל קבלו תורה, פסקה מהם

הזהמא. אבל שאר העמים עובדי עכו"ם שלא קבלו התורה, לא פסקה מהם הזהמא.

אמר לו, לפה אמרת! אבל בא ראה, התורה לא נתנה אלא לזכרים, שכתוב (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. שהרי נשים פטורות ממצוות התורה.

ועוד, שכלם חזרו לזהמתן כמו בראשונה אחר שחטאו, ומהאשה קשה להפריד את הזהמא יותר מהגבר, ומשום כך נמצאו נשים בכשפים ובהמא הוא יותר מאשר בגברים. שהרי הנשים באות מצד השמאל ודבוקות בדין הקשה, והצד הזה נדבק בהם יותר מבגברים, כמו שנתבאר, משום שבאות מצד הדיו הקשה, והפל נדבק והולך אחר מינו.

בא ראה שפך הוא כמו שאמרת - שבלעם היה נטמא בראשונה כדי להמשיך עליו רוח של טמאה. כמו זה האשה בימי טמאתה יש לאדם להשמר ממנה, משום שנדבקות ברוח של טמאה, ובאותו הזמן אם היא תעשה כשפים - יצליחו בידה יותר מבזמן אחר, שהרי רוח טמאה שורה עמה, ועל פה לכל מה שמתקרבת - נטמא, כל שכן מי שקרב אליה. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה ואמר להם (ויקרא יח) ואל אשה בגדת טמאתה לא תקרב לגלות ערותה אני ה'.

אמר לו, מי שמסתכל בצפצופי העופות למה נקרא נחש? אמר לו, שהנה מאותו הצד באה, שרוח טמאה שורה על העוף והוא ומודיע דברים בעולם. וכל רוח טמאה דבוקים בנחש ובאות לעולם, ואין מי שינצל ממנו בעולם, שהרי הוא נמצא עם הכל עד הזמן שעתידי הקדוש ברוך הוא להעבירו מן העולם, כמו שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו'. וכתוב (זכריה ג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ וגו'.

רבי יהודה אמר, אברהם ידע באותה המערה סימן, ולבו ורצונו היו שם, משום שמקדם לכן נכנס לשם וראה את אדם וחוה טמונים שם. ומניין היה יודע שהם היו? אלא ראה דמותו והסתכל, ונפתח לו פתח אחד של גן עדן שם, ואותה דמות של אדם היתה עומדת אצלו.

ובא וראה, כל מי שמסתכל בדמותו של אדם, אינו נצול ממיתה לעולמים, משום שהנה בשעה שאדם מסתלק מן העולם, הוא רואה את אדם, ובאותו הזמן מת. אבל אברהם הסתכל בו וראה דמותו והתקיים, וראה האור שמאיר במערה, ונר אחד דולק. אז התאנה אברהם למדורו במקום ההוא, ולבו ורצונו היו תמיד במערה.

בא ראה, כעת אברהם עשה בחכמה בזמן שבקש קבר לשרה, שהרי כשבקש, לא בקש את המערה באותו זמן, ולא אמר שרוצה להפריד מהם, אלא אמר, תנו לי אחזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני. ואם תאמר שעפרון לא היה שם - הוא היה שם, שכתוב ויעפרון ישב בתוך בני חת. ואברהם לא אמר לו באותה שעה כלום.

אלא מה שאמר להם אמר, כמו שכתוב וידבר אל בני חת וגו'. וכי עולה בדעתך שאברהם רצה להקבר ביניהם בין הטמאים, או שתשוקתו היתה עמהם? אלא עשה בחכמה.

ולמדנו פה דרך ארץ במה שעשה אברהם, שהרי משום שתשוקתו ורצונו היו במערה ההיא - אף על גב שהיה שם, לא רצה לבקש אותו מיד אותו הרצון שהיה לו במערה, ובקש בתחלה מה שלא צריך לאותם אחרים ולא לעפרון.

כיון שאמרו לו לפני עפרון, שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו וגו' - מה כתוב? ויעפרון ישב בתוך בני חת. כתוב ישב. מראשית הדברים שאמר אברהם שם היה. אז אמר, שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר, ויתן לי את מערת המקפלה אשר לו וגו'. ואם תאמר בשביל כבודי, יותר מכך אני עושה, שלא רציתי בכך. בתוכם - כדי להקבר ביניהם, שרציתי בכך, כדי שלא אפרד מכך.

רבי אלעזר אמר, בשעה שנקנס אברהם למערה, איך נכנס? משום שהיה רץ אחר אותו העגל, שכתוב ואל הבקר רץ אברהם וגו', ואותו בן בקר ברח עד אותה המערה, ונקנס אחריו, וראה מה שראה.

עוד, משום שהוא התפלל כל יום ויום, והיה יוצא עד אותה השדה שהיתה מעלה ריחות עליונים, וראה האור שיוצא מתוך המערה והתפלל שם, ושם דבר עמו הקדוש ברוך הוא. ומשום כך רצה אותה, שתשוקתו היתה תמיד באותו המקום.

ואם תאמר, אם כך, למה לא רצה אותה עד עכשו? כדי שלא יבחינו בו, הואיל ולא צריך אותה. כעת שהצטרף אותה, אמר, הנה השעה לבקש אותה.

בא ראה, אם עפרון היה רואה במערה מה שראה בה אברהם, לא היה מוכר אותה לעולמים, אלא ודאי לא ראה בה ולא כלום, שהרי אין הדבר נגלה אלא לבעליו, ומשום כך לאברהם התגלתה ולא לעפרון. לאברהם התגלתה - שלו היתה. לעפרון לא היתה מתגלה - שלא היה לו בה חלק. ומשום כך



לא התגלה לעפרון כלום, ולא היה רואה אלא חשכה, ועל כן מכר אותה.

ומה שלא בקש אברהם בראשונה שימכר לו מכר, שהרי אברהם לא אמר אלא - ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו', בכסף מלא יתננה לי וגו'. והוא אמר, השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו'. משום שהכל היה מאוס על עפרון, שלא ידע מה היא.

ובא וראה, כשנכנס אברהם בתחלה למערה, ראה שם אור, ונזרק לפניו עפר, והתגלו לו שני קברים. בינתיים עלה אדם בדמותו, וראה את אברהם וחיז, ובו [היה] ידע אברהם ששם [היה] הוא עתיד להקבר.

אמר לו אברהם: בבקשה ממך, האם טירה שאינה מקרה יש כאן? אמר לו הקדוש ברוך הוא, הטמין אותי כאן, ומאותו הזמן עד עכשו נטמנתי כמו דג בחפירה עד שאתה באת לעולם. עכשו מכאן ואילך הנה קיום לי ולעולם יש בשבילך.

ראה מה כתוב - ויקם השדה והמערה אשר בו. ממש קימה היתה לה מה שלא היתה לה עד עתה. רבי אבא אמר, ויקם השדה - ודאי קימה ממש, ששם והתעלה לפני אברהם, משום שעד עכשו לא נראה שם כלום, ועכשו, מה שהיה טמון - קם והתעלה, ואז קם הכל כמשפטו.

אמר רבי שמעון, בשעה שנכנס אברהם למערה והכניס לשם את שרה, קמו אדם וחוה, ולא קבלו להקבר שם. אמרו: ומה אנו בבושה לפני הקדוש ברוך הוא באותו העולם משום אותו החטא שגרמנו, וכעת תתוסף לנו בושה אחרת - מפני המעשים טובים שבכם?

אמר אברהם: הריני מזמן לפני הקדוש ברוך הוא עבורך שלא תתביש לפניו לעולמים. מיד - ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו. מה זה ואחרי כן? אחר שקבל עליו אברהם את הדבר הזה.

אדם נכנס למקומו - חנה לא נכנסה, עד שקרב אברהם והכניס אותה אצל אדם וקבל אותה בשבילו. זהו שכתוב ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו, ולא כתוב לשרה, אלא את שרה, לרבות חנה. ואז התישבו במקומם כראוי. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ושינוי בבראם.

תולדות השמים והארץ - זה אדם וחוה. לא כתוב אלה השמים והארץ, אלא תולדות השמים והארץ, ולא תולדות בן אדם. והם התקיימו בשביל אברהם. ומנין לנו שהתקיימו בשביל אברהם? שכתוב ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם. ועד שבא אברהם לא התקיימו אדם וחוה במקומם באותו העולם.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו. אמר, המערה הזו אינה כפולה, שהרי כתוב מערת המכפלה, ואחר כך הכתוב קרא לה מערת שדה המכפלה. מכפלה הוא קרא לשדה.

אמר לו, כך קורא לה - מערת המכפלה, כמו שנאמר ויתן לי את מערת המכפלה, אבל ודאי, חיז, המערה היא מכפלה, ולא השדה נקרא מכפלה. אלא השדה והמערה נקראים על שם מכפלה, שדה המכפלה ודאי, ולא המערה, שהרי המערה היא בשדה, ואותו השדה עומד בדבר אחר.

בא ראה, תחת ירושלים נכפלה כל ארץ ישראל, והיא עומדת למעלה ולמטה. כמו כן ירושלים למעלה - ירושלים מטה. אחוזה למעלה ואחוזה למטה. ירושלים למעלה ואחוזה בשני צדדים - למעלה ולמטה [ירושלים למטה אחוזה בשני צדדים - למעלה ולמטה], ומשום כך היא כפולה.

ועל כן השדה הזו מאותה מכפלה היא שבו היא שורה. כמו כן כתוב כריח השדה אשר ברכו ה', למעלה ולמטה, ומשום כך שדה המכפלה ודאי, ולא שדה כפול.

עוד סוד הדבר - שדה המכפלה ודאי. מי המכפלה? [ה'] שבשם הקדוש שהיא מכפלה. הכל עומד יחד, ובשבילה אמר בדרך נסתר ה' מכפלה, שלא היתה בשם הקדוש אות אחרת מכפלה פרט לזה.

ואף על גב שמערת המכפלה היתה ודאי, שהיא מערה בתוך מערה, אבל על שם אחר נקראת מערת המכפלה, כמו שנאמר. ואברהם ידע, וכשאמר לבני חת, כסה את הדבר, ואמר ויתן לי את מערת המכפלה, על שם שהיא מערה כפולה, והתורה לא קראה לה אלא מערת שדה המכפלה כראוי.

והקדוש ברוך הוא עשה את הכל שימצא העולם הזה, כמו שלמעלה, ולהדביק זה עם זה שיהיה כבודו למעלה ולמטה. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ואברהם זקן בא בימים וה' ברח את אברהם בכל. רבי יהודה פתח, (תהלים סח) אשרי תבחר ויתקרב לשכן חצריך. הפסוק הזה נתבאר, אבל אשרי האיש שדרכיו כשרות לפני הקדוש ברוך הוא, והוא התרצה בו לקרבו אליו.

בא ראה, אברהם התקרב אליו, ותשוקתו היתה כל יום בזה. ולא התקרב אברהם ביום אחד או בפעם אחת, אלא מעשיו קרבוהו בכל ימיו מדרגה לדרגה, עד שהתעלה בדרגתו.

קשהיה זקן ונכנס לדרגות עליונות פראוי, שכתוב ואברהם זקן, ואז בא בימים, באותם ימים עליונים, באותם ימים ידועים בסוד האמונה. וה' ברך את אברהם בכל. שמשם יוצאות כל הברכות וכל טוב.

אשריהם בעלי התשובה, שהרי בשעה אחת ביום אחד [בפעם אחת] ברגע אחד קרבים לקב"ה, מה שלא היה כך אפילו לצדיקים גמורים שהתקברו לקב"ה בכמה שנים. אברהם לא נכנס באותם הימים העליונים עד שהיה זקן, כמו שנאמר. וכן דוד, שכתוב (מלכים א א) והמלך דוד זקן בא בימים. אבל בעל התשובה מיד נכנס ונדבק בקב"ה.

רבי יוסי אמר, שנינו, המקום שבבעלי התשובה עומדים בעולם ההוא, אין לצדיקים גמורים רשות לעמוד בו, משום שהם קרובים למלך יותר מכלם, והם מושכים עליהם בראון הלב יותר ובכל רב להתקרב למלך.

בא ראה, כמה מקומות מתקנים לקב"ה בעולם ההוא, ובכלם בית מושבים לצדיקים, כל אחד ואחד לפי דרגתו פראוי לו.

כתוב (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, שהקדוש ברוך הוא מקרב אותם אליו, שעולים אותם הנשמות ממטה למעלה ולהאחז בנחלתם שנתקנה להן. ישכון חצריך - אלו המקומות והדרגות שבחוץ, ומי הם? כמו שנאמר (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה. וזוהי דרגה בין קדושים עליונים.

ומי שזכאים לדרגה הזו הם שליחים של רבון העולם, כמו אותם המלאכים, ותמיד עושים שליחות בראון רבונם, משום שאלו [התקדשו] תמיד בקדשה ולא נטמאו. כמו כן מי שנטמא בעולם הזה, הוא מושך עליו רוח טמא, וכשיצאת ממנו נשמתו, מטמאים אותו, ומדורו בין אותם הטמאים, ואלו הם המזיקים של העולם. כמו שממשיך אדם את עצמו בעולם הזה - כך הוא מדורו ונמשך באותו העולם [ואותן רוחות הטמאות מטמאות אותו ומכניסות אותו לגיהנם].

בא ראה, מי שמתקדש ושומר את עצמו בעולם הזה שלא יטמא, מדורו בעולם ההוא בין אותם קדושים עליונים ועושים תמיד שליחות, ואלו עומדים בחצר, כמו שנאמר (שמות כז) את חצר המשכן.

ויש אחרים שהם בפנים יותר שאינם בחצר, אלא בבית, כמו שנאמר (תהלים סה) נשבעה בטוב ביתך. אמר דוד, נשבעה בטוב ביתך. כיון שאמר ישכון חצריך, למה כתוב נשבעה בטוב ביתך? ישבע בטוב ביתך היה צריך להיות, כמו שכתוב ישכון! אלא הרי שנינו, אין ישיבה בעזרה אלא למלכי דוד לבדם.

ויש מקום לחסידים עליונים שנקנסים לפנים, ומי הם? ככתוב (במדבר ג) והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו וגו'. וכמה מדורים על מדורים ואורות על אורות נפרדים בעולם ההוא, וכל אחד מתבטא מאור חברו. כמו שהמעשים נפרדים בעולם הזה, כך גם מקומות ואורות נפרדים בעולם ההוא.

ובא וראה, הרי נאמר שאפילו בעולם הזה, כשאדם ישן על מטתו והנשמות צריכות לשוטט בעולם ויצאו מתוך הגוף, אין כל נשמה ונשמה עולה ומשוטטת לראות בכבוד סבר פני עתיק היםים, אלא כמו שנמשך תמיד וכפי המעשים, כך נשמתו עולה.

אם נטמא - הוא ישן והנשמה יוצאת, וכל אותן רוחות טמאות לוקחות אותה, ונדבקת בהן באותן הדרגות התחתונות שמשוטטות בעולם, והם מודיעות לה דברים שקרובים לבא לעולם. ולפעמים שמודיעים לה דברים כוזבים וצוחקים עליה, והרי פרשיה.

ואם זוכה אדם, כשהוא ישן ונשמתו עולה, הולכת ונשטה ובוקעת בין הרוחות הטמאות הללו, וכלם מכריזים ואומרים: פנו מקום, פנו. זה אינו מצדנו! והיא עולה בין אותם הקדושים, ומודיעים לה דבר אחד אמת.

וכשיוקדת, כל אותם מחנות של ערוב רוצים להתקרב אליה לדעת אותו הדבר, והם מודיעים לה דברים אחרים. והדבור ההוא שנוטלת בתוך אותם קדושים בין אותם האחרים הוא כתבואה בתוך התבן. וזה [מי] הוא זוכה יותר בעוד שהוא עומד והנשמה עומדת בעולם הזה.

כמו כן כשיצאות הנשמות מהגוף מהעולם הזה, רוצות לעלות, וכמה שומרי הפתח ומחנות מזיקים נמצאים. אם הם מצדם - כלם אווזים בהם באותן הנפשות, ומסורים אותם בידי דומה להכניסם לגיהנם.

ואחר כך עולות ואוחזים בהם, והם נוטלים אותם, ומכריזים בהם: אלו הם שעברו על מצוות רבונם. וכן משוטטות בכל העולם. ואחר כך מחזירים אותם לגיהנם, וכן עד שנים עשר חדשים. אחר שנים עשר חדשים הם שוככים באותו מקום שראוי להם. אותם הנשמות שזכו עולות למעלה, כמו שנתבאר, וזכות במקומותיהם.

בא ראה, אשרי הצדיקים שנגנזו להם כמה טובות לעולם ההוא, ואין מקום פנימי בכל אותם פאותם שיוצעים את סוד רבונם ויוצעים לדבק בהם בכל יום. על אלו כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך ועשה למחכה לו.

מה זה למחכה לו? כמו שנתבאר (אויב לב) חפה את איוב בדברים. ואלו הם שדוחקים לדבר של חכמה ומדיקים אותה ומחכים לדעת את ברור הדבר, והם מקרים לרבונם. אלו הם שרבונם משתבח בהם בכל יום. אלו הם שנגנזים בין עליונים קדושים, ואלו נגנזים בכל השערים שלמעלה, ואין מי שימחה בידם. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, אברהם נכנס לדעת ולהדבק ברבונו כראוי לאחר שהקדים את מעשיו שבראשונה, וזכה לאותם הימים העליונים, והתברך מהמקום שכל הברכות יוצאות משם, שכתוב ו'ה' ברוך את אברהם בכל. מה זה בכל? המקום של הנחיר שאין פוסקים מימיו לעולמים.

אמר רבי חייא, בא ראה שאברהם לא רצה להתערב עם נשות העולם ולהדבק בשאר העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שנשות שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות הם מטמאות את הגברים שלהם ולא אותם שנדבקים בהם. משום ששאר אברהם ידע את החכמה, ידע העקר והשרש, ומאיה מקום יוצאות ומשוטטות רוחות טמאות בעולם, ועל כן השביע את עבדו שלא יקח אשה לבנו משאר העמים.

#### מדרש הנעלם

ויהי. רבותינו פתחו בפסוק הזה (שיר ז) לכה דודי נצא השדה גלינה בכפרים. שנו רבותינו, היוצא לדרך תפלל שלש תפלות: תפלה שהיא חובה של יום, ותפלת הדרך על הדרך שהוא עושה, ותפלה שיחזור לביתו לשלום. ויאמר את השלשה האלו, אפלו באחד וכול לעשותו, ששנינו, כל שאולותיו של אדם יכול לכלל אותן בשומע תפלה.

אמר רבי יהודה, כל מעשיו של אדם כתובים בספר, הן טוב והן רע, ועל כלם עתיד לתת את הדין. ששנינו, אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך - אותם הדברים שעשה הגלם, שאינו משגיח בעולם הבא, כלם ראו עיניך שענינת בהם. ועל ספרך כלם יכתבו - לתן עליהם דין וחשבון לעולם הבא. הלכך יקדים אדם תפלתו תמיד ויועיל לו.

אמר רבי יצחק, אין אדם עושה עבירות אלא מי שהוא גלם ולא אדם, והינו אותו שלא מסתכל בנשמה הקדושה, אלא כל מעשיו כבהמה הוא שאין משגחת ואין יודעת. אמר רבי בון, וכי גלם נקרא דוד שאמר את הפסוק הזה?

אמר לו רבי יצחק, אדם הראשון אמרו, גלמי ראו עיניך. קדם שזרקת בי נשמה, ראו עיניך לעשות בדמויות בני אדם שידמו לי. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? זמים וצרו, בצורה הוא שלי. ולא אחד בהם, שלא נשאר אחד מהם.

אמר רבי בון, למה? אמר לו, בא ראה, כלם שדמו לו או ברקמו שלו, לא מתו במיתת נפשם, וכלם לקו באותו ענין ממש.

בא ראה, אמר רבי יהודה, דמותו של אדם הראשון ונפיו היה כזה הרקיע העליון שעל גבי שאר הרקיעים, וכאותו האור שנגז הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעולם הבא. וכל אותם שהיו רמוזים בו מדמותו של אדם הראשון, בו הם לקו ומתו.

שכך דרכו של הקדוש ברוך הוא - נותן עשר לאדם, למה? לזון את העניים ולעשות מצוותיו. אינו עושה את זה ומתגאה [ואם נתגלה בו] בעשר ההוא - בו ילקה, שכתוב (קהלת ה) עשר שמור לבבך לרעתו. נותן לו בנים, למה? ללמד אותם דרך הקדוש ברוך הוא ולשמר מצוותיו, כמו שאמר באברהם (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת כל ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה וגו'. הוא לא עושה את זה ומתגאה בהם - בהם הוא לוקה, שכתוב (אויב יח) לא נין לו ולא נכד בעמו וגו'. וכן כמו זה, כשנותן הקדוש ברוך הוא מיפי טוב עליון של אדם הראשון להם, למה? כדי לשמר מצוותיו ולעשות רצונו. לא עשו כך אלא התגאו בו - בו לוקים, ביפי הזה.

אמר רב יהודה, כשבא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, היה גלם טרם שזרק בו נשמה, וקרא לאותו המלאך הממנה על צורות בני אדם, ואמר לו: עין וצר בדמות הוא ששה בני אדם. זהו שכתוב (בראשית ה) ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת, כלומר שתא שש.

אמר רבי יצחק, מאותו עפר ממש שנברא אדם הראשון, לקח הקדוש ברוך הוא לברא את ששת אלה, וקרא לו שם שש. זהו שכתוב ויולד בדם מותו כצלמו, מאותה העסה שנברא הגלם שלו. ועל כך נאמר גלמי ראו עיניך, ועינת בו לעשות [בו] שדומים לו. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? כלם שלא שמרו מה שנתן הקדוש ברוך הוא להם ונטרדו מן העולם [ונדונו באותו הדין].

שנינו שם, אמר רב יהודה אמר רב, מצאנו ששלוש משמרות הוא הלילה, ולכל אחד ואחד יש ענין לקב"ה באדם, כשיצאת נשמתו ממנו ונשאר אותו גלם ישן על מנתו, ונשמתו עולה בכל לילה לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי יצחק, אם היא צדיקה - שמחים עמה, ואם לא - דוחים אותה החוצה. אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב (שיר ה) השפיעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני.

אמר רבי פנחס אמר רב יהודה, השפיעתי אתכם בנות ירושלים - הנשמה אומרת לאותם הנשמות הזכות להכנס לירושלים של מעלה, והם הנקראות בנות ירושלים על שזכות להכנס שם, ולפיכך הנשמה אומרת להם השפיעתי אתכם בנות ירושלים, אם תמצאו את דודי - זה הקדוש ברוך הוא. רב אמר, זה זיו האספקלריה של מעלה. מה תגידו לו שחולת אהבה אני, להנות מהזיו שלו ולהסתופף בצלו.

רב הונא אמר, שחולת אהבה אני - אותה התשוקה והכסוף שפספסתי בעולם על הכל, לפיכך אני חולה. רבי יהודה אמר, זו אהבה שאוהבת הנשמה לגוף. שכינן שנשלים קצו של גוף, אותם הימים שנגזרו עליי, כמו שנאמר ויהיו חיי שרה, מה כתוב? ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'.

אמר רב יהודה אמר רב, מה כתוב בפסוק קדם זה? שכתוב ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען.

רבי יצחק אמר רבי יוחנן, ברא הקדוש ברוך הוא את האדם והכניס בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף. אמר רבי יהודה, המחברים בגוף. רבי יצחק אמר הנחלקים בגוף, שהם חולקים להתפרש כל אחד ליסודו כשיצא האדם מן העולם הזה. רבי יהודה אמר, המחברים בגוף בחייו, משמע מהפסוק שכתוב ותמת שרה - זה הגוף. בקרית ארבע - אלו ארבעה היסודות. היא חברון - שהיו מחברים בגופו בחייו. בארץ כנען - בעולם הזה הבוחר אדם בזמן מועט.

ויבא אברהם לספד לשרה ולביתה. הינו [שכתוב] ששנינו, כל שבעת הימים נפשו של אדם פוקדת לגופו ומתאבלת עליו. זהו שכתוב (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. כמו זה, ויבא אברהם לספד לשרה ולביתה. ויבא אברהם - זו היא הנשמה. לספד לשרה - זה הגוף.

אמר רבי יצחק, בשעה שהנשמה זוכה ועולה למקום מעלתה, הגוף שוכב בשלום ונינוח על משכבו. זהו שכתוב (ישעיה נז) יבוא שלום ינוחו על משכבותם הלך נכחו. מה זה הלך נכחו?

אמר רבי יצחק, הנשמה הלך נכחו למקום העדן הגנוז לה. מה משמיע? אמר רבי יהודה, מזה נשמע נכחה כתוב בה"א. ובשעה שאינה זוכה, והיא ראויה לקבל ענשה, הולכת משוממת ומבקרת בכל יום את הגוף ואת הקבר.

אמר רבי יוסי, עצם הקולית [גיד] הקשה הזה, כשהולך בסריחות לכאן ולכאן, הולך ומבקר את מקומו שנים עשר חדשים. כך הנשמה ההיא שאינה לקבל ענש, הולכת בחוץ בעולם, ופוקדת את מקומה שנים עשר חדשים בבתי הקברות ובעולם.

אמר רבי יהודה, בא ראה שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'. אמר רבי אבא, והרי שנינו שבאשר הנשמה היא בשלמות עליונה, נוספת לה ה"א, ונקראת אברהם בשלמות עליונה, וכאן אתה אומר באשר אינו צדיק כל כך, שכתוב ויקם אברהם. עשית שמי שיושב בכסא יורד לתוך קטן תחתון?

אלא כך גזרתי - ויקם אברהם מעל פני מתו. שאמר רבי בו אמר רבי זריקא, כשהנשמה ראויה לעלות למקום עדנה, קדם מגנה על הגוף הקדוש שיוצאת משם, ואחר כך עולה למקום מעלתה. זהו שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו, זה הגוף.

ויידבר אל בני חת - אלו שאר גופות הצדיקים שהם [ד"א בגין] תחתיתים ונהלמים בעולם למען יראת קונם, חתים על שהם שוכני עפר. ולמה צריכה אותם? אמר רבי יהודה, הכל כותבים במנין, ועל [שהיה, ד"א זה היה אותו] הגוף במנין עמקם. ומה אמר להם בדרך פיוס ובדרך כבוד?

גר ותושב אנכי עמכם וגו'. שהגוף הזה יהיה במנין אחד עמכם בחיבור הזה. אמר רבי, ראה מה כתוב, ויעני בני חת את אברהם וגו'. כמו כן בדרך כבוד, בדרך פיוס. זהו שכתוב שמענו אנכי נשיא אלהים אתה בתוכנו.

מה זה נשיא אלהים אתה? אמר רבי פנחס, קדם שיצא הצדיק מן העולם, בת קול יוצאת בכל יום

על אותם הצדיקים בגן עדן: הכינו מקום לפלוגי שיבא לכאן. ועל כן הם אומרים, מאת אלהים מלמעלה אתה נשיא בכל יום בתוכנו. במבחר קברינו, במבחר הצדיקים, בחבורת הצדיקים המבחרים מנה אותם, הכניסו בחשבון עמנו, ואיש ממנו לא ימנע את המנוח, כי כלנו שמחים בו ומקדימים לו שלום.

אמר רבי יוסי בן פזי, בא ראה, כיון שהנשמה פוגעת בהם ותדון, לאחר כך פוגעת לאותו המלאך הממנה עליהם. ששנינו, מלאך הממנה על בתי הקברות ודומה שמו, והוא מכריז ביניהם בכל יום על הצדיקים העתידים לכנס ביניהם, ומיד פוגעת בו כדי לשפן הגוף בהשקט ובבטחה ובמנוחה ובהנאה [עליונה]. זהו שכתוב וידבר אל עפרון.

אמר רבי ייסא, זה המלאך הנקרא דומה. ולמה נתכנה שמו עפרון? על שהוא ממנה על שוכני עפר, והפקדו בידו כל פנקסי הצדיקים וחבורות החסידים השוכנים בעפר, והוא עתיד להוציאם בחשבון.

ולמדנו, אמר רבי אלעזר, לעתיד לבא כשיפקד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, יקרא למלאך הממנה על הקברות, ודומה שמו, ויתבע ממנו מנין כל המתים הצדיקים והחסידים ואותם גרי הצדק ושהרגו על שמו, והוא מוציאם בחשבון כמו שנטלם בחשבון. זהו שכתוב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם וגו' איש לא נעדר.

ולמדנו, אמר רבי שמואל ברבי יעקב, נפשות הרשעים נתונות בידו של מלאך זה ששמו דומה להכניסם בגיהנם ולדון שם. וכיון שנמסרות בידו, שוב אינן חוזרות, עד שיכנסו לגיהנם. וזה יראת דוד שנתירא כשעשה אותו עון, שנאמר (תהלים צד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. אמר רבי ייסא, הנשמה פוגעת לו להכניס אותו גוף עם שאר גופות הצדיקים בחשבונם. זהו שכתוב וידבר אל עפרון וגו'.

אמר רבי תנחום, המלאך קודם ואומר לו: ראה מה כתוב למעלה - ועפרון ישב בתוך בני חת. שחתו לשפן בעפר, והוא מקדים ואומר לו להכניס אותו הגוף בחשבון הצדיקים. זהו שכתוב ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת לכל באי שער עירו. מה זה לכל באי שער עירו? רב נחמן אמר, אותם שנקנסו בכתב חשבון פנקסו. שאמר רב נחמן, וכך נגזר [על] חשבון, על יד דומה נכנסים לבתי הקברות, ובחשבון הפתק עתיד להוציא אותם, והוא ממנה על שוכני העפר.

מה זה השדה נתתי לך והמערה אשר בו? אמר רבי יוסי, אוצר של שלום ומנוחה רבה. אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וכסופים בשביל התורה. זהו שכתוב (שיר ח) ומאתים לנטרים את פרי. ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאלו נהרגו על קדשת שמו, ונצחו כמו הפסוק הזה. [וכך אמרו בפסוק הזה] שכתב ואהבת את ה' וגו'.

ולמדנו, כל המכון את לבו בפסוק הזה כדי למסר נפשו על קדשת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו. זהו שכתוב (תהלים מד) כי עליך הרגנו כל היום. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בפסוק זה, נוהל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף, והרי שנינו מאתים? אמר רב נחמן, מאתים על התורה - ומאתם על שמסר עצמו בכל יום על קדשת שמו.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. משנה: אמר רבי אלעזר, על כל פנים כך הוא, שהמשנה הזו נפחה, שנעשית הנשמה, ההוא שכתוב בו (יחזקאל א) והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו, כמו שאמור באותה הבריתא הראשונה.

אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר מאותה המשנה. אמר לו, כך התפרש בשלש עשרה מדות הרחמים בפרשה שלו, אבל כאן יש לנו לומר. פתח ואמר, (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגו'. אמר רבי אלעזר, מה היא שאנו קוראים כאן בשיר השירים לשון נקבה, ושם בתורה לשון זכר?

אלא, אמר רבי אלעזר, כאן בתורה נקרא בלשון זכר אצל הגוף, מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר, והנשמה כלפי מעלה כנקבה בפני הזכר, וכל אחד יורש מעלתו.

שנינו שם, בארבע פעמים [בשנה] בשעה בכל יום העדן מנטף על הגן, ויוצא מאותם הטפות נהר גדול המתחלק לארבעה ראשים, ושמונה וארבעים טפות מנטף בכל יום, ומשם שבעים אילני הגן. זהו שכתוב (תהלים קד) ישבעו עצי ה'. רבי תנחום אמר, מכאן (שם) משקה הרים מעליוותיו. איזו היא עליה? זהו עדן. ועדן באיזה מקום הוא? רבי יהודה אמר, למעלה מערבות הוא. רבי יוסי אמר, בערבות הוא, שהרי שנינו, שם גנני חיים טובים ברכה ושלום ונשמתו של צדיקים, והגנוז העליון. הוא עדן למטה מכון כנגדו גן בארץ ונוטל ממנו שפע בכל יום.

אמר רבי אבהו, שמונה וארבעים נביאים עמדו להם לישראל, וכל אחד נטל בחלקו תמצית טפה אחת מאותם טפות של עדן, שהם שמונה וארבעים טפות. ומה אם כל נביא שנטל טפה אחת מהן היתה מעלתו ברוח הקדש על כל השאר - אדם הראשון שהיה מקבל משמונה וארבעים לא כל שכן. מכאן

אתה למד כמה היתה חכמתו.

רבי בא אמר רב כהנא, וכי מאין היה להם לנביאים מאותן הטפות? אלא כך שנינו, בכל טפה וטפה היוצאת מעדן, רוח חכמה יוצאת עמו, ועל כן נגזר במשנה: יש מים שמגדלים חכמים, ויש מים שמגדלים טפשים. ואותם המים שמגדלים חכמים, אותם המים היו מטפות של עדן.

שאמר רבי יוסי, המים שבהם טפות יושבים [נ"א יתרים] מכל אותם ארבעת הנהרות הראשונים, הוא שכתוב (בראשית ב) שם האחד פישון. מה זה שם האחד פישון? המיוחד מכלם פישון, והוא הנופל בארץ מצרים, ולפיכך היתה חכמת [לישראל] מצרים יותר מכל העולם.

וימשננה הנהר הגזרה שאבדה חכמת מצרים, נטל הקדוש ברוך הוא אותם הטפות וזרק אותם באותו הנהר, באותו הנהר של גן עדן, שכתוב (שם) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. וזה היה מוליד ארבעה אחרים, והאחד המיוחד הוליד ממנו פישון היה. משנטלו אלו הטפות שלא יצאו מהגן, אבדה החכמה ממצרים.

ומאותה הרוח שהיתה יוצאת מעדן, תמצו [תמצו] כל נביא ונביא, והינו שכתוב מתהלך בגן לרוח היום. ונגזר זה בגן עדן לעתיד לבא, וזה הוא הנהר שראה יחזקאל בנבואתו, ועל כן אמר הכתוב (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו'. שאותם מים תמיד מגדלים הידיעה בעולם.

שנו רבותינו, כל נשמתן של צדיקים למעלה, בעדן הן. ומה ממה שיורד מעדן ישגה החכמה בעולם - לעומדים בו ונהנים מהנאותיו וכסופיו על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יצחק, כיון שהנשמה זוכה לכנס בשערי ירושלים של מעלה, מיכא"ל השר הגדול הולך עמה ומקדים לה שלום. מלאכי השרת תמהים בה ושואלים עליה (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר. מי זאת עלה בין העליונה מהגוף החרב שדומה להבל, שכתוב (תהלים קמד) אדם להבל דמה. הוא משיב ואומר, (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא - מיחדת היא. אחת היא לאמה - לאמה זו היא כסא הכבוד שהיא אם לנשמה ויולדת לה, שנגזרה ממנה.

ראויה בנות ונאשריה - אלו שאר הנשמות שהן במעלתן למעלה, והם הנקראות בנות ירושלים. אמר רבי יוסי, הנה חזרנו על מה שאמרנו - אלו נקראות בנות ירושלים, והאחרות נקראות בנות לוט. ראויה בנות ונאשריה - שאר הנשמות משבחות לה ואומרות שלום בואך. מלכות ופילגשים - מלכות אלו האבות שהם מלכות, ופילגשים הם גרי הצדק. כלם משבחות ומקלסות אותה עד שנכנסת למעלה, ואזי הנשמה במעלתה ומתקיימת אריכות ימים. זהו שכתוב ואברהם זקן בא בימים. נכנס באריכות ימים לעולם הבא.

רבי אבא הזקן קם על רגליו ואמר, מנוחה ושלום עצמות יהיו לך, רבי שמעון, שהחזרת עטרה ליושנה. ששנינו בברייתא הראשונה, שכיון שהנשמה היא בשלמותה במקום עליון [לזמן אחר נכנסים], לא שבה לגוף, אלא נבראות ממנה נשמות אחרות שיוצאות ממנה, והיא נשארת בקיום, עד שבא רבי שמעון בן יוחאי ודרש, ומה אם בעולם הזה שהוא הבל, והגוף שהוא טפה סרוחה, נכנסת בו אותה הנשמה - לעתיד לבא שיצרכו כלם ויהיה הגוף מבחר בקיום ותשלום יותר, אינו דין להכנס אותה הנשמה בו בכל התשלומים והעלויים שבה?

אמר רבי אחא, אותה הנשמה [בו בכל התשלומים והעלויים שבה] ממש, ואותו הגוף ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להעמידו בקיומו לעתיד לבא, אבל שניהם יהיו שלמים בתשלום הדעת להשיג מה שלא השיגו בעולם הזה.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. רבי בו אמר רבי יוחנן, [באותם הימים] באותו עולם שהוא זמן, ולא בעולם הזה שהוא לילה. אמר רבי יעקב, באותם העולמות שהם ימים, באותם ההנאות והכסופים שהוא נוחל. וה' ברוך את אברהם בכל. באותה המשנה [נ"א המעשר] שנתן לו הקדוש ברוך הוא משמו, שהיא אות ה"א, שבה נברא העולם.

ולמדנו, אמר רבי יוחנן, מטטרו"ן שר הפנים, שהוא נער עבד מרבו האדון המושל עליו, ממנה על הנשמה בכל יום להספיק לה מאותו האור שנצטוה, והוא עתיד לקחת חשבון פתק בבתי הקברות מדומה, ולהראות אותו לפני רבו, והוא עתיד לעשות שאור אותו העצם תחת הארץ, לתקן את הגופות ולקבצם בשלמות של גוף בלי הנשמה, [בזמן] שהקדוש ברוך הוא ישלח אותה למקומה.

אמר רבי יצחק, באותה שעה מה כתוב? ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל וגו'. מהו אל עבדו? אם בחכמה הוא נסתפל, מה זה אל עבדו? אמר רבי נהוראי, לא נסתפל אלא במה שאמר עבדו, עבדו של מקום, [זקן ביתו] הקרוב לעבודתו, ומי הוא? זה מטטרו"ן, כפי שאמרנו. שהוא עתיד לפנות את הגוף בבתי הקברות.

זהו שכתוב ויאמר אברהם אל עבדו, זה מטטרו"ן עבדו של מקום. זקן ביתו, שהוא תחלת

בריותיו של מקום. המשל בכל אשר לו, שנתן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה על כל צבאותיו.

ולמדנו, אמר רבי שמעון אמר רבי יוסי אמר רב, כל צבאותיו של אותו עבד נוטלים אור ונהנים מזיו הנשמה. שקדנו, אור הנשמה לעולם הבא גדול מאור הכסא. והרי מהכסא נטלה הנשמה? אלא זה לפי הראוי לו, וזה לפי הראוי לו. רב נחמן אמר, גדול מאור הכסא ממש, שפתיב (יחזקאל א) דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. מה זה עליו? על זהו.

וכשהוא הולך לעשות שליחותו, כל צבאותיו והמרפבה שלו נזונים מאותו הזר. זהו שהנשמה אומרת לו, [שפתיב] שים נא ידך, כלומר סיעתך. תחת ירכי - זהו אור הנשפע מן הנשמה עליהם.

אמר רבי יהודה ברבי שלום, כך קבלנו, בשעה שזה הולך בשליחותו של מקום, הקדוש ברוך הוא מניע כל צבאותיו של מעלה באות אחת משמו. אמר רב הונא, כך ירכי בגימטריא ר"ס. כלומר, הנשמה אומרת שים נא ידך, סיעתך, תחת מעלתו של רס ונשא המושל על הכל. ולאחר שצנה סיעת העליונים תחת ידו, אני משיב ידו שבועה גדולה בו.

אמר רבי יצחק, אלהי השמים ואלהי הארץ - הואיל ואמר בה' שהוא הכל, למה נאמר אלהי השמים? אמר רבי יהודה, שהוא אדון על הכל. בבת אחת וברגע אחד הוא מניע לכל, וכלם כאין נגדו. רבי יצחק אומר על שפתיב אותיות משמו, להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו.

ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ. אמר רב הונא, ואם הייתי עמהם של בעלי הבריתא כשגלו הסוד הזה, לא נפרד הייתי מהם כך, שהרי אני רואה עמקים רבים בפיהם שגלו ולא ראויים לכל אדם. בא ראה, שבועת הברית הוא נשבעת הנשמה, שפתיב אשר לא תקח אשה לבני.

אמר רבי יצחק, מכאן משמע, שהואיל ואתה הולך בשליחות זו, לא תקח אשה לבני. כלומר שלא תקח גוף לבני [לבנינו] להכנס בגוף אחר, בגוף זר, בגוף שאינו ראוי לו, אלא בזההוא ממש שהוא שלי, בזההוא ממש שיצאתי ממנו. זהו שפתיב כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך.

אמר רבי יוסי, מהו ולקחת אשה לבני ליצחק? אמר רבי יצחק, אותו הגוף שנגטרע עמי באותו העולם ולא היה לו הנאה וכסוף בו מפני יראת קונו, אותו הגוף ממש תקח ליצחק עמו בשמחת הצדיקים הוא, ליצחק עמו בשמחת הקדוש ברוך הוא, ליצחק עמו שעכשו עת שחוק בעולם. זהו שפתיב (תהלים קכו) אז למלא שחוק פיני וגו'.

אמר רבי יהודה בר יצחק, בא תשמע, אין מלאך אחד עושה אלא שליחות אחת, ולא שתי שליחויות בבת אחת. ולמדנו, אמר רבי אבא, מלאך אחד, אשר קסת הסופר במתניו, עתיד להרשים כל אחד ואחד על מצחו, ולאחר כך השר הגדול הולך לתקן כל אחד ואחד ולהעמידו לקבל נשמתו. זהו שפתיב הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה. מה זה לפניך? לפני שליחותך.

רבי [אלעזר] אליעזר הלך לראות את רבן יוחנן בן זכאי רבו, ואותו היום היה ראש חודש. כשהגיע אליו, אמר לו, הבאר שמנקה מכל טנפת, וממלאים אותו ונובע משלו יותר, מה רוצה כאן? אמר לו, חייב אדם להקביל פני רבו. אמר לו, לא כך אמרתי, אלא אני רואה בפניך שדבר חדש יש אצלך מאותם העמקים שאתה עתיד לשאל.

אמר לו, ראיתי את האור הראשון הזה שמסעותיו עשרה, ונוסע בעשרה, ובסוד של עשרה מנהיג את הכל, ובאותיות של עשרה עושה את מעשיו. ולמדנו, עשרה פתקים, עשרה מפתחות של בית חולים בידו, ועשרה פתקים נוטל בגן עדן להתקין ארץ על גופות הצדיקים.

אמר לו, אליעזר בני, היית רואה יותר ממלאך קדוש של העולם, בעשרה נברא, בעשרה מנהג. בעשרה הכסא הקדוש. בעשרה התורה, הוא בעשרה מסעותיו. בעשרה עולמות. עליונים [בעשרה]. ואחד עליון על הכל ברוך הוא.

ואמר לך דבר, דעתו של בעל המשנה היתה בזה. מה כתוב? ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך. אמר לו, רבי, זכיתי לפסוק הזה, אבל וכל טוב אדניו בידו מהו? אמר לו, הוא שמו של רבו שהלך אלו להכניסו ולהנהיג ולהגן אותו. אמר, זהו ודאי, כי שמי בקרבו.

שנינו, אמר רבי אבהו, בא ראה, מי שיודע את שמו על בריו, יודע שהוא וישמו אחד, הקדוש ברוך הוא וישמו אחד, שפתיב (זכריה יד) ה' אחד וגו' [כלם] כלומר, השם והוא אחד.

אמר רבי אבא, יש להסתכל בפרשה הזו: ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים. אמר רבי אבא, מחוץ לעיר - זהו בית הקברות. אל באר המים - שלמדנו, הנקדמים בבתי הקברות - אותם שגשאו ונתנו בתורה. שהרי שנינו, כשנכנס אדם לקבר, מה ששאלו אותו בתחלה - אם קבע עתים לתורה, שפתיב (ישעיה לג) והיה אמונת עתך וגו'. וכשיצא, אינו דין [לקיים] להקים בתחלה.

אמר רבי אבא, לעת ערב - זהו יום ששי, שהוא ערב השבת, שאז הזמן להעמיד את המתים. מה

משמע: ששנינו. ששנת אלפי שנים הוא העולם, והוא אֶלֶף השָׁשִׁי שהוא סיום הכל. והינו לַעַת עָרֵב, זְמַן סיום הכל. לַעַת צֵאת השָׁאֵבֶת - אֵלֶּיָּהּ הֵם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים הַשּׁוֹאֵבִים מִיָּמֶיהָ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא עֵת לְצֵאת וּלְהַתְנַעֵר מִן הָעֶפֶר.

וְאָמַר רַבִּי אֲבָא, עוֹד יֵשׁ לְדַעַת, שֶׁשְׁנִינוּ, אוֹתָם הַמַּתְעַסְקִים לְדַעַת אֶת בּוֹרְאָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִשְׁמָתָם בְּתִשְׁלוּמָה לְעוֹלָם הַבָּא, זָכוּ לְצֵאת מִשְׁבוּעוֹת הַנִּשְׁמָה, הוֹלֵךְ לְדַעַת מִי הוּא גּוֹפֶה מִמֶּשׁ וּמָה הוּא. הִנֵּה אֲנִי נָצַב עַל עֵין הַמַּיִם, אֵף עַל גֵּב שֶׁתִּלְמִיד חָכֵם הוּא, הוֹלֵךְ אַחֵר הַתִּשְׁלוּם, שֶׁכְּתוּב וְהָיָה הָעֵלְמָה הַיִּצְאָת לְשָׂאֵב וְאִמְרָתִי אֵלֶיָּהּ הַשְׁקִינִי גָּא מְעַט מִיָּם מִכֶּדֶד - אָמַר לִי רִמְזוּ יְדִיעַתוֹ מִמָּה שֶׁהִשְׁגִּיתָ.

וְאָמַרְהָ אֵלַי גַּם אֶתָּה שְׁתָּה - אֵף אֶתָּה עֶבֶד [כְּמוֹדָךְ] כְּמוֹנִי, וְלֹא נִתְחַלֵּף לִי [עַל] יְדִיעַתְךָ בִּידִיעַתוֹ שֶׁל מְקוֹם בְּרוּךְ הוּא, וְצָרִיךְ אֶתָּה לְהַשִּׁיג, שֶׁאֶתָּה נִבְרָא כְּמוֹנִי.

וְגַם לְגַמְלִיד אֲשָׁאֵב - כְּלוֹמַר, יְדִיעַת הַשְּׁגָתִי שֶׁלֹּא הִשְׁגִּינוּ סִיעַתְךָ, וְיְדִיעַתִּי כִּי מַעֲלָה יֵשׁ לִי עֲלִידָה וְהִיאָךְ נִבְרָא אֶתָּה מִזֵּיו הַנִּתְנוֹן אֶצְלָךְ. אִם הוּא אוֹמֵר סִימָן זֶה יְהִי מְסוּר בְּיָדִי עַל כָּל דְּבָרִים אֵלֶּי, וְאִדַּע שֶׁהִיא הָאִשָּׁה, הוּא הַגּוֹף מֵאוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה, הַשְּׁבוּעָה שֶׁהִשְׁבִּיעַנִי.

וְיִהְיֶה הוּא טָרַם כֶּלֶה לְדָבָר וְגו'. רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּעוֹד שֶׁכָּל הָעֵינִינִים הוּא רוֹצֵה לְנִסּוֹת עַל הַגּוֹף, מָה כְּתוּב? וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת, זֶהוּ הַגּוֹף קָדוֹשׁ שֶׁנִּתְעַסֵּק בְּדַבְרֵי תּוֹרָה וְכִתְּתָה גּוֹפוֹ לְהַשִּׁיג וּלְדַעַת אֶת קוֹנּוֹ. אֲשֶׁר יֵלְדָה לְבְּתוּלָה - אָמַר רַב יְהוּדָה, בְּתוֹ שֶׁל אֵל. בֶּן מַלְכָּה - בֶּן מַלְכָּה שֶׁל עוֹלָם. אֲשֶׁת נָחוֹר אַחֵי אֲבָרְהָם - חֲבֵרַת הַשֶּׁכֶל, גּוֹף שֶׁנִּדְבַּק בַּשֶּׁכֶל, וְהִיא אַח הַנִּשְׁמָה. וְכֵדָה עַל שְׂכָמָה - מִשָּׂא הַחֲכָמָה עָלֶיהָ.

וְיָרָךְ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ - זֶה מִטְטְרוֹ. וְיֹאמַר הַגִּמְיָאִינִי מְעַט מִיָּם מִכֶּדֶד - אָמַר לִי רִמְזוּ חֲכָמָה בִּידִיעַת בּוֹרְאָךְ מִמָּה שֶׁעֲסָקְתָּ בְּעוֹלָם שֶׁיִּצְאָתָּ מִמֶּנּוּ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁנוּ, אַחֵר כָּל זֶה מָה כְּתוּב? וְאִשָּׁם הַנֶּזֶם עַל אִפְּהָ וְהַצְמִידִים עַל יְדִידָהּ.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, אוֹתָם הָעֲצָמוֹת שֶׁנִּפְזְרוּ לְכָאן וּלְכָאן, הוּא צוֹמֵד אוֹתָם וְשׂוֹקֵלָם זֶה עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נח) וְעֲצָמֶיךָ יִחְלִיץ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אוֹתוֹ הַגּוֹף עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשֵׁם נִכְנָס בּוֹ נִשְׁמָתוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִי מוֹלִיד הַגּוֹף לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל? אָמַר רַבִּי זִירָא, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מַחְלוֹת תַּחַת הָאָרֶץ, וְהֵם מַתְּגַלְגְּלִים וְהוֹלְכִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם כו) וְאֶרֶץ רַפָּאִים תִּפְּיֵל.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, גְּבִרְיָא"ל מוֹלִיד אוֹתָם לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִנֵּיָּן לָנוּ? שֶׁכְּתוּב (בראשית כד) הַתִּלְכִּי עִם הָאִישׁ הַזֶּה, וְכְתוּב שָׁם (דניאל ט) וְהָאִישׁ גְּבִרְיָאֵל. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָהוּ שֶׁכְּתוּב וּלְרִבְקָה אַח וְשָׁמוֹ לָבָן? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵין יֵצֵר הָרַע בְּטֵל מִן הָעוֹלָם. אֵף עַל פִּי שֶׁכָּלוּ לֹא נִמְצָא - קִצְתוֹ נִמְצָא.

בֹּא רָאָה, בְּתַחֲלָה כְּשֶׁהָיָה מְטִיל בְּעוֹלָם הַזֶּה, נִקְרָא לוֹט. לְעוֹלָם הַבָּא [יְבִדֵּל] יְבִטֵּל מִן הָעוֹלָם, אֲבָל [לְעֵתִיד לְבֹא] לֹא כָלוּ, וְנִקְרָא לָבָן, לֹא מִנְּגִל כְּבִרְאשׁוֹנָה, אֲלֵא כְּמִי שֶׁרוֹחֵץ מִנוּלוֹ. לָמָּה צָרִיךְ לָבָן? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לְעֲשׂוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה צָרִיךְ. שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם אֵין יֵצֵר הָרַע נִמְצָא, פְּרִיָּה וּרְבִיָּה אֵינּוּ מִצּוֹי.

בֹּא תִשְׁמַע, כִּינּוּן שֶׁהַגּוֹף נִבְנָה וְעוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, מָה כְּתוּב? וַיִּשְׁלַחוּ אֶת רִבְקָה אַחֲתָם וְגו'. מָה זֶה וְאֵת מִנְקָתָהּ? זֶה כַּח הַתְּנוּעָה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, זֶה כַּח הַגּוֹף.

רַבִּי אֲבָהוּ פֶתַח בְּפִסְיוֹק הַזֶּה, (שיר ד) אֶתִּי מַלְבָּנוּן כֶּלֶה אֶתִּי מַלְבָּנוּן תְּבֹאֵי וְגו'. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, כִּינּוּן שֶׁהַגּוֹף נִבְנָה עַל קִיּוּמוֹ וּמִבְיָאִין אוֹתוֹ לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הַנִּשְׁמָה מִמִּתְנַת אֵלָיו וַיּוֹצֵאת לְקִרְאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֶה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֶתִּי מַלְבָּנוּן כֶּלֶה, זֶה הִיא הַנִּשְׁמָה. תִּשְׁוִירִי מִרְאֵשׁ אֲמִנָּה, הִינוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם הַנִּשְׁמָה הִיא, יָפָה אֲבָרְהָם כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. אֲבָל מָה זֶה יִצְחָק? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, הִנֵּה הַחֲבָרִים אָמְרוּ שֶׁעָבְדוּ נִקְרָא יִצְחָק עַל שֵׁם הַשְּׁמָחָה הַרְבֵּה שֶׁבְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, בְּתַחֲלָה נִקְרָאת הַנִּשְׁמָה אֲבָרְהָם וְהַגּוֹף שָׂרָה. עָבְדוּ נִקְרָאת הַנִּשְׁמָה יִצְחָק וְהַגּוֹף רִבְקָה. שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲרִבְעִים יוֹם קָדָם קִיּוּם הַגּוֹף מִמִּתְנַת הַנִּשְׁמָה לַגּוֹף בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּאִיזָה מְקוֹם? בְּמְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, בֹּא רָאָה, וַיִּקַּח אֶת רִבְקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאֱהָבֶהּ וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ. אוֹהֵב אֶת אוֹתוֹ הַגּוֹף וּמִתְנַחֵם עִמּוֹ, וְהוּא עֵת לְשַׁחֵךְ וְהַחֲדוֹתָ בְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֲרִי כָל הַפֶּרֶשָׁה הַזֶּה הַתְּבַרְרָה לָנוּ, אֲבָל לֹא יָכֻלְנוּ לְדַעַת מָהוּ. וַיִּסֹּף אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשָׂמָה קְטוּרָה. וְלִשְׁקוֹל הַדַּעַת כָּל הַפֶּרֶשָׁה הַזֶּה לְסִתָּר.

כְּשֶׁבֵּא רַב דִּימִי, אָמַר, הַפֶּרֶשָׁה הַזֶּה שְׁמַעְתִּי וְלֹא נִזְכַּרְתִּי. אָמְרוּ שְׁעֲלִיזִינִים תִּקְיָפִים לֹא זְמַנּוֹת לְגִלּוֹת, וְאֵינוּ מָה נֹאמְרִי? קָם רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, מִיִּשְׁבֵּית חֲבִירֵינוּ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה גְּלוּיָהּ.



קמו והלכו הוא ורבי ייסא ורבי חייא. מצאו את רבי אלעזר ברבי שמעון, והיה מגלה את סודות התפלין. נכנסו לפניו ואמרו, במה מתעסק מר? אמר להם, את טעם התפלין אמרתי, שהרי אשרי האיש שמניח תפלין ויודע את הטעם שלהן.

אמרו, אם נוח לפני מר, יאמר לנו הדבר. אמרו, שמענו מאביד, שהקדוש ברוך הוא באהבה רבה שהיתה לו עם ישראל אמר להם לעשות לו בית משכן כמו המרכבה העליונה שלמעלה, ויביא את דיורו עמהם. זהו שכתוב (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ושמענו מאביד, שפאן סתום הטעם של התפלין בפסוק הזה.

אמר לו, בא ראה, כמו העליון נעשה המקדש במרכבותיו הקדושות, ואחר כך השרה הקדוש ברוך הוא את דיורו עמהם כענין הזה. וכמו כן התעוררו החברים בעלי המשנה בטעם התפלין, שהיה אותו האיש דגמא של המרכבות העליונות, מרכבה תחתונה מרכבה עליונה, להביא את מלכותו וישרה דיורו עליו.

ושנינו, יש בו סודות עליונים ודגמתיים, ויש בו שלש מרכבות, דגמת העליונים הקדושים סודות של שלש אותיות של השמות הקדושים, שלשה עולמות, מרכבות שלש אותיות, ארבע פרשיות שולט על ארבע. ועל כן סוד השי"ן של שלשה כתרים, ושי"ן של ארבעה כתרים, שלשה מלכים שולטים בגוף, תפלין עליו, הקדוש ברוך הוא למעלה. אלו תפלין של ראש. התפלין של זרוע ארבע פרשיות.

הלב רוכב, דגמא של המרכבה התחתונה, והתחתון רוכב. עוד שנינו, זה הרכב של הזרוע למטה. והלב רוכב, דגמא שהוא למטה, ונמסרו בידו להכניס אותם כל חילות השמים. כך הלב רוכב למטה, ונמסרו בידו כל איברי הגוף.

ומעליו ארבע פרשיות על המוח, שהוא הראש. אבל הקדוש ברוך הוא שליט עליון, המלך מהכל. [ורווח] וסוד החכמה הוא כמו שהמקדש, שכתוב ונעשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה. ועליהם דיור המלך בארבע אותיות שתי מרכבות.

וכמו זה הלב והמוח, הלב מכאן והמוח מכאן, ועליהם מדורו של הקדוש ברוך הוא בארבע [ארבע] פרשיות. אמר רבי אלעזר, מכאן והלאה סודות הכתרים, האותיות והפרשיות בגופם וברצועותיהם. הלכה למשה מסיני והרמז שלהם התגלה, והטעם של הכל בשלש עשרה מדות [הרחמים].

אמר רבי יהודה, אלמלא לא באתי אלא עבור הסוד הזה - די לי. אמרו לו, אשרי חלקך בעולם הבא, שכל רז אינו אנוס לך. אמרו לו, באנו לפני מר לדעת את סוד הפסוק הזה, ויטף אברהם ויטח אשה ושמה קטורה.

אמר, פרוש של הפסוק הזה כמו שגלו חבירנו בעלי המשנה, שפאשר הנשמה תבוא באותו הגוף הקדוש שלה, הנה הדברים היו על הרשעים שיקומו ויכשירו את מעשיהם, ויתן להם מזיו כבודו שידיעו וישובו ויזכו זכות שלהם.

ויכשראה את זה שלמה, הנה [תמה הרבה] הרבה ואמר, (קהלת ח) ובכן ראיתי רשעים קברים ונבאו וממקום קדוש יחלכו, שיבאו ויחיו ממקום קדוש.

ושנינו. אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן, כתוב (ירמיה ג) הנהפך כושי עורו ונמר חברברתיו. כך הרשעים שלא זכו לשוב בעולם הזה ולחקטיר מעשים טובים, לעולם לא יקטירו בעולם הבא. ראה מה כתוב, ויטף אברהם ויטח אשה, ושרוצה לעשות להם נשמה לגופם ולקרבים בתשובה, כמו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן.

אמר רבי אלעזר, בא ראה מה כתוב, ותלד לו את זמרון ואת יקשן. הרבה מעשים רעים עד שנגרשים מן העולם, שכתוב וישלחם מעל יצחק בנו. ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו וגו'. ועל האחרים נאמר והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע וגו'.

אמר רבי יהודה, זה משמע על הפרשה, ומשמע שאותו זמן [נקרא] [אבד] שם [הנשמה] אברהם, ובמקומו נקראת יצחק, כפי שאמרנו. זהו שכתוב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. עם ידיעת החי שהוא חי העולמים, לדעת ולהשיג מה שלא השיג בעולם הזה. זהו שכתוב (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה'. (עד כאן מדרש הנעלם)

זחר:

רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת יב) וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, נטל עפרו ממקום המקדש, ובינה את גופו מארבעת הצדדים של העולם, שכלם נתנו לו כח. אחר כך הריק עליו רוח חיים, כמו שנאמר (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים וגו'. אחר כך קם וידע שהוא ממעלה ומטה, ואז נדבק וידע את החכמה

## העליונה.

כמו זה כל אדם שבעולם הוא כלול ממעלה ומטה, וכל אותם שיוצאים להתקדש בעולם הזה כראוי, כשמודלים בן, מושכים עליו רוח קדשה מהמקום שכל הקדושים יוצאים ממנו, ואלו נקראים בנים לקב"ה. משום שהגוף נעשה בקדשה כראוי, כך גם נותנים לו רוח ממקום עליון קדוש כראוי, והרי זה נתבאר.

בא ראה, בשעה שעתידי אדם לתת חשבון מעשיו טרם יצא מן העולם, אותו היום הוא יום החשבון שגוף ונשמה נותנים חשבון. אחר כך הנשמה נפרדת ממנו, והגוף שב לארץ, והכל שב למקומו שנקח משם, והרי פרשיוה. עד הזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים, הכל גנוז לפניו.

ואותו גוף ממש ואותה נשמה ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להשיב לעולם כמו מקדם ולחדש את פני העולם. זהו שכתוב (ישעיה כו) יחיו מתים נבלתי יקומו. ואותה הנשמה ממש גנוזה לפני הקדוש ברוך הוא, ונשבה למקומה כפי דרכה, כמו שנאמר והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. ובזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים, עתיד הוא להריק טל מראשו עליהם, ובאותו הטל כלם יקומו מהעפר.

זהו שכתוב (שם) כי טל אורות טלף. מה זה טל אורות? אורות ממש מאותם האורות של מעלה שבהם עתיד להריק חיים לעולם, משום שגוף החיים יריק חיים שלא פוסקים לעולמים. שהרי עכשו פוסקים משום שהנחש הרע הזה שולט והלבנה מתפסה. ומשום כך כביכול פוסקים מימיו, והחיים לא שולטים בעולם כראוי.

ובאותו זמן אותו יצר הרע, שהוא הנחש הרע, יסתלק מן העולם, והקדוש ברוך הוא יעביר אותו, כמו שנאמר (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. ואחר שהוא יעבר מן העולם, הלבנה לא תתכסה. והנהר ששופע ויוצא, לא יפסקו מעניו. ואז כתוב (ישעיה לו) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים וגו'.

אמר רבי חזקיה, אם תאמר שכל הגופות של העולם יקומו ויתעוררו מן העפר - אותם הגופות שנטעו בנשמה אחת מה יהיה מהם? אמר רבי יוסי, אותם הגופות שלא זכו ולא הצליחו, הרי הם כלא היו. כמו שהיו עץ יבש בעולם ההוא, כך גם באותו הזמן. והגוף האחרון שנטע והצליח ונטל שרשיו כראוי יקום.

ועליו כתוב (ירמיה יז) והיה כעץ שתול על מים וגו' והיה עלהו רענן וגו'. שעשה פרות ונטע שרשים והצליח כראוי. ועל אותו גוף ראשון שלא עשה פרות ולא נטע שרשים [ולא זכה ולא הצליח], כתוב (שם) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וגו'. כי יבוא טוב - זו תחיית המתים.

ויאיר אותו האור שעתידי להאיר לצדיקים שהיה גנוז לפניו מיום שנברא העולם, שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב. ואז עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, וכתוב (מלאכי ג) ונרחק לכם יראי שמי שמש צדקה וגו'. ואז יתגבר הטוב בעולם, ואותו שנקרא רע יעבר מן העולם, כמו שאמרנו, ואז אותם הגופים הראשונים יהיו כלא היו.

אמר רבי יצחק, עתיד הקדוש ברוך הוא להריק על אותם הגופים רוחות אחרות, ואם זוכים בהם - יקומו בעולם כראוי, ואם לא - יהיו אפר תחת רגלי הצדיקים, שכתוב (דניאל יב) ורבים מישיגי אדמת עפר יקיצו וגו', והכל יקום וינעד לפני הקדוש ברוך הוא, והם כלם במנוח, כמו שנאמר (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם וגו'.

בא ראה, הרי נאמר, כל אותם המתים שבארץ ישראל יקומו בראשונה, משום שהקדוש ברוך הוא יתעורר עליהם ויקים אותם. עליהם כתוב יחיו מתים. אלו הם שבארץ ישראל. נבלתי יקומו - אלו הם שבתוך ארצות אחרות, שלא כתובה בהם תחייה, אלא קימה. שהרי רוח החיים לא תשרה אלא בארץ ישראל הקדושה, ומשום כך כתוב בהם יחיו מתים, ואותם שבחוץ יברא הגוף שלהם, ויקומו גוף בלי רוח. אחר כך יתגלו תחת העפר עד שיגיעו לארץ ישראל, ושם יקבלו נשמה, ולא ברשות אחרת, כדי שיתקומו בעולם כראוי.

רבי אלעזר ורבי ייסא היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי אלעזר, בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות את המתים, כל אותם הנשמות שיתעוררו לפניו, כלם עומדות דמיות דמיות לפניו, באותה דמות ממש שהיו בעולם הזה, ויוריד אותם הקדוש ברוך הוא ויקרא להם בשמות, כמו שנאמר (שם) לכלם בשם יקרא. וכל נשמה תפנס למקומה, ויקומו בקיים בעולם כראוי, ואז יהיה העולם שלם. ועל אותו הזמן כתוב (שם כח) וחרפת עמו יסיר וגו'. מה זה וחרפת עמו יסיר? זה יצר הרע שמחשיך את פני הבריות ושולט בהם.

אמר רבי יוסי, הרי ראינו, כל זמן שאדם עומד ברוח הזו - אינו טמא. יצאה נשמתו ממנו - הוא

טמא. אמר לו, ונדאי שזה כך, וכך נאמר, שהרי אותו יצר הרע, כשנוטל את הרוח של האדם, הוא מטמא אותו, ונשארו גוף טמא. ושאר עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כשהם בחייהם הם טמאים, שהרי יש להם נשמות מצד הטמאה, וכשממרוקנות ממנו אותה טמאה, נשאר הגוף בלי טמאה כלל.

משום כך מי שנדבק באשה של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הוא נטמא, ואותו בן שיוולד לו יקבל עליו רוח של טמאה. ואם תאמר, הרי מצד אביו הוא בא מישראל, למה יקבל עליו רוח טמאה?

בא ראה, שהרי בראשונה נטמא אביו בשעה שנדבק עם אותה אשה שהיא טמאה, וכיון שהאב נטמא באותה אשה שהיא טמאה, כל שכן שאותו הבן שיוולד ממנה יקבל עליו רוח טמאה. ולא עוד, אלא שעבר על התורה, שכתוב (שמות לד) כי לא תשתחוה לאל אחר, כי ה' קנא שמו, משום שהוא מקנא על ברית הקדש הזו.

אמר רבי אלעזר, בא ראה, שהרי נאמר שפניו שידע אברהם אבינו חכמה, רצה להפריד מכל שאר העמים ולא להדבק בהם, ומשום כך כתוב: ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וגו'. מבנות הכנעני נדאי. [מה] סוד הוא, כמו שנאמר (מלאכי ב) ובעל בת אל נכר. אשר אנכי יושב בקרב, אנכי במדיק. כתוב כאן אשר אנכי, וכתוב שם (ישעיה מד) אנכי עשיתי ארץ. וכל זה כדי לא להטמא עמהם.

בא ראה, מי שמכניס את הברית הקדושה הזו באשה ההיא של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, גורם לטמא מקום אחר, ועל זה כתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'. ואף על גב שהשביע אותו בברית הזו, לא בטח בו אברהם, עד שהתפלל תפלתו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר, ה' אלהי השמים וגו', הוא ישלח מלאכו. ונדאי זה מלאך הברית כדי שישמר הברית הזו ולא יטמא בין אותם העמים.

רק את בני לא תשב שמה. מה הטעם? משום שידע אברהם שהנה בכלם לא היה מי שהכיר את הקדוש ברוך הוא, רק הוא לבדו, ולא רצה שהיה מדורו של יצחק ביניהם, אלא שהיה מדורו עמו, ויצחק ילמד ממנו תמיד את דרך הקדוש ברוך הוא ולא יסטה ימינה ושמאלה, ועל כן לא רצה אברהם שמדורו של יצחק יהיה שם.

אמר רבי ייסא, ונדאי שזכותו של אברהם היתה לפני העבד ההוא, שהיום החוה נצא, ובאותו היום הגיע לעין המים, שכתוב ואבא היום אל העין. והנה פרשוה.

רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. כמה טפשים האנשים שלא יודעים ולא מסתכלים להשתדל בתורה, משום שהתורה כל החיים וכל החירות וכל הטוב בעולם הזה ובעולם הבא. [החרות ההיא של העולם הזה ושל הבא היא] [נ"א החרות ההיא של העולם הבא היא החיים בעולם הזה] החיים הם בעולם הזה, שיזכו לימים שלמים בעולם הזה, כמו שנאמר (שמות כג) את מספר ימיך אמלא. ולימים ארכים בעולם הבא, משום שהם חיים שלמים, הם חיים של שמחה, חיים בלי עצבות, חיים שהם חיים. חרות בעולם הזה, חרות של הכל. שכל מי שמשתדל בתורה, אין יכולים לשלט עליו כל העמים של העולם.

ואם תאמר, אותם בני השמד? גזרה היא מלמעלה, כמו רבי עקיבא וחבריו, וכך עלתה במחשבה. חרות של מלאך המות שלא יכול לשלט עליו, וכך זה נדאי. שאם אדם היה נדבק בצד החיים, שהיא התורה, לא היה גורם מות לו וכל העולם.

ומשום כך, כשנשנת הקדוש ברוך הוא תורה לישראל, מה כתוב בה? חרות על הלכות, ויהי פרשוה. ואמלא הם לא חטאו ועזבו את עץ החיים, לא היו גורמים מות לעולם כבתחלה. והקדוש ברוך הוא אמר, (תהלים פב) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם. חבלתם את עצמכם - אכן כאדם תמותון וגו'. ועל כן, כל מי שמשתדל בתורה, אין יכול לשלט עליו הנחש הרע ההוא שהחשיך את העולם.

אמר רבי ייסא, אם כך, למה משה מת? שאם כך, כיון שלא חטא - לא ימות! [ולמה ימות?] אמר לו, ונדאי מת, אבל לא שלט בו אמרנו, אלא לא מת על ידו ולא נטמא בו, ולא מת נדאי. אלא נדבק בשכינה והלך לחיי עולם.

וזה נקרא חי, כמו שבארנו שכתוב (שמואל ב כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי וגו'. ועל כן, כל מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות מן הכל בעולם הזה משעבוד של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. חרות בעולם הבא, משום שלא יתבעו ממנו דין בעולם ההוא כלל.

בא ראה כמה סודות עליונים יש בתורה, משום כך כתוב (משלי ג) יקרה היא מפנינים. כמה גזנים טמונים יש בה. ועל כן, כשהסתכל דוד ברוח של החכמה וידע כמה נפלאות יוצאים מן התורה.

פתח ואמר (תהלים קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. בא ראה, ויהי הוא טרם פלה לדבר

והנה רבקה יצאת. יצאת! באה הנה צריך להיות! מה זה יצאת! שהקדוש ברוך הוא הוציא אותה מכל אותם בני העיר, שכלם רשעים, והיא יוצאת מהכלל שלהם. ותרוץ העינה כתוב בה"א, סוד הוא שפגשה שם את באר מרים, ומשום כך כתוב העינה בה"א, ועלו לה המים.

דבר אחר והנה רבקה יצאת, ככתוב יצאת לשאב מים. למה יוצאות ולא הולכות ולא באות! אלא משום שטמונות היו כל היום, ובאותה שעה יוצאות לשאב מים. וסימן לקח בידו.

בא ראה, כשהגיע העבד לחרוץ ויצא את רבקה לעת ערב, הנה זמן תפלת המנחה. באותה שעה שהגיע יצחק להתפלל תפלת מנחה, באותה שעה הגיע העבד אל רבקה. ובשעה ההיא שהגיע יצחק לתפלת מנחה כבתחלה, הגיעה רבקה אליו, שהכל ימצא במקומו שצריך בראוי, והכל הגיע בסוד החכמה, ועל כן בא העבד לבאר המים, סוד הכתוב (שיר ד) מעין גנים באר מים חיים ונוזלים מן לבנון. ובארנוהו, והכל הוא סוד.

רבי שמעון בא לטבריה והיה עמו רבי אבא. אמר רבי שמעון לרבי אבא, גלף, שהרי אנו ראינו שאיש אחד גייע פעת אלינו ודברים חדשים בפיו, והם דברי תורה. אמר רבי אבא, הנה ידעתי שבכל מקום שמר הולך, הקדוש ברוך הוא שולח לו מלאכים טסים בכנפים להשתעשע בו.

בעודם הולכים, הרים רבי שמעון את עיניו, וראה איש שהיה רץ והולך. ישבו רבי שמעון ורבי אבא. כשהגיע אליהם, אמר לו רבי שמעון, מי אתה? אמר לו, אני יהודי, ובאתי מקפוטקא, ואני הלכתי לסתרו [לאהל] של בר יוחאי, שנמנו החברים בדברים ידועים ושלחוני אליי. אמר לו, אמר בני. אמר לו, אתה בר יוחאי? אמר לו, אני בר יוחאי.

אמר לו, הרי אמרנו שלא יפסיק אדם בתפלתו בינו לבין הכתל, ככתוב (ישעיה לח) וישוב חזקיהו פניו אל הקיר וגו'. ומי שמתפלל, אסור לעבר ארבע אמות סמוך לו, ובארנו לארבע האמות הללו לכל צד, פרט לפניו. ואמרנו שלא יתפלל אדם מאחורי רבו וכו', ונמנו בכל הדברים הללו.

פתח ואמר, (תהלים לט) שמעה תפילתי ה' ושוועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש. מה הטעם שמעה ולא שמע? במקום אחד כתוב שמע ה' וחנוני וגו', ובמקום אחר שמעה. אלא בכל מקום לפעמים שמע לזכר, ולפעמים שמעה לנקה. שמעה - כמו שנאמר (שם יז) שמעה ה' צדק וגו'. שמע - כמו שנאמר (שם ל) שמע ה' וחנוני, (משלי א) שמע בני, (דברים כז) הספת ושמע.

וכאן שמעה תפילתי ה', משום שזה [שהיא] הדרגה שמקבלת כל התפלות של העולם. והרי שנינו שעושה מהם עטרה ושם אותה בראש של צדיק חי העולמים, שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, ועל כן שמעה תפילתי ה'.

שמעה תפילתי ה' - זו תפלה שכלל. ושוועתי האזינה - זו תפלה שאדם מרים קולו בצרתו, כמו שנאמר (שמות ב) ותעל שועתם אל האלהים. ומה זה שועתם? אלא שבתפלתו מרים קולו וזוקף עיניו למעלה, כמו שנאמר (ישעיה כב) ושוע אל ה'. והתפלה הזו משבירת שיערים ודופקת [ס"א ודוחקת] אותם להכניס את תפלתו. אל דמעתי אל תחרש - זאת נכנסת לפני המלך ואין שער שעומד לפניו, ולעולם לא חזרו דמעות ריקם.

עוד, הנה כתוב כאן שלש דרגות: תפלה, שועה, דמעה. כנגד אלו שלש אחרים: כי גר אנכי עמך, אחר כך תושב, אחר כך בכל אבותי, עקר העולם.

בא ראה, תפלה של אדם מעמד, משום ששתי תפלות הן - אחת מושב ואחת מעמד, והן אחת כנגד שתי דרגות - תפלה של יד ותפלה של ראש. כלפי יום ולילה, והכל אחד. אף כאן תפלה מושב כלפי תפלה של יד, לתקן אותה כמו [כמי] שמתקן את הכל ומוקשט אותה להכניסה לחפה, כך גם מקשטים אותה בסוד המרכבה ומחנותיה, יוצר משרתים ונאשר משרתיו והאופנים וחיות הקדש וכו'.

ועל זה תפלה מושב. כיון שנקנסת למלך העליון והוא בא לקבל אותה, אז אנו עומדים לפני המלך העליון, שהרי אז [הדרגה] הזכר מתחבר עם הנקבה, ומשום כך לא יפסיק בין גאולה לתפלה [וגאולה ותפלה הן שתי דרגות, הסוד של צדיק וצדק, יוסף ורחל].

ומשום שאדם עומד לפני המלך העליון, נוטל ארבע אמות לתפלתו, והקימוה שבשעור [ד"א בשעור] הסרט חבל של יוצר כל. וכל מה שבא בצד הזכר, צריך לאדם לעמד בקיומו ומזדקף [ס"א ויזדקף]. כמו כן כשהוא כורע, כורע בברוך. וכשהוא זוקף, זוקף בשם, כדי להראות את שבח הזכר על הנקבה.

ובא וראה, שהרי אמרנו אל יתפלל אדם אחורי רבו, ונתבאר, ככתוב (דברים י) את ה' אלהיך תירא. את - לכלל שצריך לירא מרבו כמורא השכינה, ויראת תלמיד הוא רבו. משום כך בשעת התפלה לא ישים אותו המורא לפניו [ד"א לתפלה], אלא את מורא הקדוש ברוך הוא לבדו ולא מורא אחר.

ובא וראה, את תפלת מנחה תקן יצחק, ודאי כמו שתקן אברהם תפלת הבקר כנגד אותה הדרגה שנדבק בה. וכן [כך] יצחק תקן תפלת מנחה כנגד אותה דרגה שנדבק בה. ועל כן תפלת מנחה מכאשר נוטה השמש לרדת בדרגתו לצד מערב.

שהרי בטרם נטה השמש לצד מערב, נקרא יום מן הבקר עד הזמן ההוא, שכתוב (תהלים כב) חסד אל כל היום. ואם תאמר עד חשכה - בא ראה, שכתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. כי פנה היום - כנגד תפלת הבקר, שכתוב חסד אל כל היום, שהרי אז השמש היא לצד מזרח. כיון שנטה השמש ונרד לצד מערב, הרי אז הוא זמן תפלת המנחה, וכבר פנה היום ובאו צללי ערב והתעורר הדיון הקשה בעולם.

ופנה היום שהיא הדרגה של חסד, ונטו צללי ערב שהם הדרגה של הדיון הקשה, ואז נחרב בית המקדש ונשרף ההיכל. ועל כן שנינו שיהיה אדם זהיר בתפלת המנחה, שהוא הזמן ששרוי הדיון הקשה בעולם. יעקב תקן תפלת ערבית, שהרי הוא תקן אותה וזן אותה בכל מה שצריך, ודאי שנא"ו תקן את ה"א, ונ"א נזנית מנא"ו, שאין לה אור משל עצמה כלל.

ומשום כך תפלת ערבית רשות, שהרי נכללת בתפלת היום כדי שתהיה מאירה, וכעת לא זה הזמן. ובארנו אותה, שהרי לא התגלה אור היום שנאמר לה, והיא שולטת בחשכה עד זמן חצות הלילה, כשהקדוש ברוך הוא משתעשע עם הצדיקים בגן העדן, ואז הזמן שהאדם ישתעשע [וללמוד] בתורה, כמו שנתבאר.

בא ראה, דוד בא ואמר שלשת זמני התפלות הללו, שכתוב (תהלים נה) ערב ובקר וצהריים, הנה שלשה. והוא לא התפלל אלא שנים מהם, שכתוב אשיחה ואהמה, ולא יותר. זה לתפלת הבקר - וזה לתפלת המנחה. משום כך דיק אשיחה ואהמה. בבקר, שהיא שעת החסד, מספיק לו בחסד באשיחה. ובמנחה, שהיא שעת הדיון הקשה, צריך המה, ומשום כך ואהמה. אחר כך כשנחלק הלילה, היה קם לשירות ותשבחות כראוי, שכתוב (תהלים סב) ובלילה שירה עמי, והרי נתבאר.

קם רבי שמעון והלכו. הלך אותו האיש עמו עד טבריה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, בא ראה, תפלות כנגד תמידיו תקנום החכמים של אנשי כנסת הגדולה, משום שגמלאות שנים, שכתוב (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, והם נקראים בשני הזמנים הללו של היום, שהם זמני התפלה.

אמר אותו האיש, הרי בתחלה האבות תקנו את התפלות הללו, ומה שתקנו אברהם ויצחק הוא העקר. ומה שתקן יעקב שהוא המשבח של האבות, למה היא רשות ולא עקר כמו אלו?

אמר רבי שמעון, הרי נתבאר, אבל בא ראה, שני הזמנים הללו של שתי התפלות אינם אלא לחבר את יעקב לגורלו. כיון שהתחברו זה עם זה, איננו צריכים יותר. שכיין שנתנה האשה בין שתי הזרועות ומתחברת בגוף, לא צריך יותר, ועל כן אנו צריכים לעורר שתי הזרועות בגלל שנתנה ביניהם. כיון שהיא ביניהם, הגוף והאשה, אז דבריהם בלחש שלא להזכיר.

ומשום כך, יעקב משמש במרום שנינו. מה זה במרום? כמו שנאמר (תהלים צב) ואתה מרום לעולם ה'. והכל הוא סוד ליודעי הדיון. באו רבי אבא ויהודה ההוא ונשקו את ידו. אמר רבי אבא, עד היום הזה לא למדתי בדבר הזה, רק עכשו. אשרי חלקי שזכיתי לשמע אותו.

ויבא יצחק האהלה שרה אמו. אמר רבי יוסי, הפסוק הזה קשה. האהלה? היה צריך להיות לאהלה שרה אמו! מה זה האהלה? שחזרה לשם השכינה. משום שכל זמן ששרה היתה קימת בעולם, לא זזה ממנה השכינה, ונר היה דולק מערב שבת לערב שבת והיה מאיר את כל אותם זמנות השבוע. אחר שמתה, כבה אותו הנר. כיון שבאה רבקה, חזרה השכינה והדליקה את הנר. שרה אמו - שדמתה לשרה בכל מעשיה.

רבי יהודה אמר, כמו שדמותו של יצחק היתה כדמותו של אברהם, וכל מי שראה את יצחק אמר זה ודאי אברהם שהוליד את יצחק - כך גם דמותה של רבקה היתה כדמותה של שרה, ומשום כך שרה אמו ודאי.

אמר רבי אלעזר, בכל כך זה, אבל בא ראה, זהו סוד. שאף על גב ששרה מתה, דמותה לא זזה מן הבית, ולא נראתה שם מיום שמתה עד שבאה רבקה. כיון שכנסה רבקה, נראתה דמותה של שרה, שכתוב ויבאה יצחק האהלה וגו'. מיד שרה אמו נראתה שם. ולא היה רואה, רק יצחק לבדו כשכנס לשם, ועל כן וינחם יצחק אחרי אמו. [ס"א מה זה אחרי אמו? אחרי] שאמו נראתה והזדמנה בבית, ועל כן לא כתוב אחרי מיתת אמו, אלא אחרי אמו.

רבי שמעון אמר, מה שונה שכתוב יצחק, ויסקח את רבקה ויהי לו לאשה ויאקבה? כיון שאמר ויהי לו לאשה, לא ידענו שהוא אהב אותה? שהרי כל בני העולם אוהבים את נשותיהם. מה שונה

## ביצחק שכתוב בו ויאהבה?

אלא ודאי התעוררות של האהבה של הזכר לאשה אינה אלא בשמאל, שכתוב (שיר א) שמאלו תחת לראשי. וחשף ולילה הם יחד, והשמאל מעורר תמיד אהבה לנקבה ואוחז בה. ועל כן, אף על גב שאברהם [ס"א היה] אוהב את שרה, לא כתוב בו ויאהבה, אלא ביצחק. ואם תאמר ויאהב יעקב את רחל - הצד של יצחק שהיה בו עשה לו.

בא ראה, כשאברהם ראה את שרה [ס"א את רבקה], היה מחבק אותה ולא יותר. אבל יצחק שהוא בעלה, אחז בה ושם את זרועו תחת ראשה, שכתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. אחר כך בא יעקב ושמש מטתו, והוליד שנים עשר שבטים, כלם כראוי.

ובא וראה, כל האבות הלכו בסוד אחד, וכלם שמשו בארבע נשים כל אחד מהם. אברהם בארבע - שרה והגר ושתי פילגשים, שכתוב ולבני הפילגשים אשר לאברהם. פילגשים - שתיים. הנה ארבע.

יצחק בסוד של ארבע של הצד של רבקה, שכתוב וינח את רבקה - אחד. ותהי לו לאשה - שתיים. ויאהבה - שלש. וינחם יצחק אחרי אמו - הנה ארבע. כנגד זה היו ליעקב ארבע נשים. והכל בסוד אחד.

רבי חייא אמר, אברהם ויצחק שמשו כל אחד עם אשה אחת בסוד של קדש. אברהם עם שרה, יצחק עם רבקה. דכנגד שניהם היו ארבע נשים ליעקב בשני חלקים. רבי שמעון אמר, עלו הדברים למקומם, שהרי הכל נעשה בסוד קדוש, והכל בסוד אחד.

ויסוף אברהם וינח אשה ושמה קטורה. קטורה זו היא הגר. שהרי שנינו, אחר שנפרדה הגר מאברהם וטענה אחר גילוי אביה, אחר כך נקשרה למעשים כשרים, ומשום כך השתנה שמה ונקראה קטורה במעשים כשרים, ושלח אברהם ולקח אותה לאשה. מכאן ששנוי שם מכפר על חטאים, ועל כן השתנה שמה.

ויסוף אברהם. מה זה ויסוף? אם תאמר שהוא הוסיף על שרה - לא כך! אלא בימי שרה הזדנוג עמה פעם אחת, ואחר כך גרש אותה על עסקי שמעאל, ואחר כך ויסוף, כמו מקדם פעם אחרת על מה שנשא אותה בראשונה. ולפי ששנתה מעשיה, כך גם שנה שמה.

בא ראה, שאמר רבי אלעזר, ויבאה יצחק האהלה שרה אמו - שהתגלתה דמות שרה, ויצחק התנחם אחרי שהתגלתה אמו ואת דמותה היה רואה כל יום. ואברהם, אף על גב שנשא, לא נכנס לאותו הבית, ולא הכניס את אותה האשה לשם כדי ששפחה לא תירש גברתה. ובאהל שרה לא נראתה אשה אחרת, אלא רבקה.

ואף על גב שאברהם היה יודע שדמותה של שרה נגלתה שם, השאיר ליצחק אותו האהל, לראות את הדמות של אמו בכל יום. יצחק ולא אברהם. זהו שכתוב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. את כל אשר לו דוקא, זו אותה הדמות של שרה באותו המשכן.

דבר אחר ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, סוד האמונה העליונה שידבק יצחק בדרגת חלקו כראוי. בא ראה, כאן נכללו [מים עם אש] אש עם מים. ודאי אש נושא מים. משמע ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, זה המים שנקללים באש. ובראשונה נכללו יחד אש ומים. מתי? בשעה שעקד את יצחק לעשות בו דין, אז נכללה האש במים. וכאן נכללו מים באש, שהכל יהיה בסוד האמונה העליונה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. מה זה מתנות? אלו הצדדים הדרגות התחתונות שהם שמות של צדדי רוח הטמאה כדי להשלים את הדרגות, והתעלה יצחק על הכל באמונה העליונה כראוי.

בני הפילגשים - אלו היו בני קטורה. פילגש בראשונה, ופילגש כעת. רבי חייא אמר, פילגשים ממש. וישלח מעל יצחק בנו - שלא לשלט אצל יצחק. בעודנו חי - בעוד שאברהם היה חי וקיים בעולם, שלא יתגרו בו אחר כך, וכדי שיצחק יתקן בצד הדין הקשה העליון שיתגבר על כלם וכלם יכנעו לפניו. קדמה אל ארץ קדם - משום ששם הם צדדי הכשפים הטמאים.

בא ראה, כתוב (מלכים-א ה) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. אלו הם שהיו מבני [הם] בני פילגשים של אברהם. והרי בארנו שהרי באותם הררי קדם הם מלמדים כשפים לבני אדם, ומאותה ארץ קדם יצאו לבן ובעור ובלעם, וכלם מכשפים, והרי בארנו.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה מב) מי נתן למשסה יעקב וישראל לבזים הלא ה' וגו'. בא ראה, מזמן שנתרבת בית המקדש, הברכות לא שורות בעולם ונמנעות, כביכול נמנעות ממעלה ומטה, וכל אותן שאר הדרגות התחתונות מתגברות והולכות ושוטטות על ישראל, משום שהם גרמו בחטאיהם.

הפסוק הזה אינו מתיישרים דבריו, שכתוב מי נתן למשסה יעקב. כיון שאמר מי נתן למשסה יעקב וישראל, מה זה חטאנו לו? היה צריך להיות חטאו לו! ואם אמר חטאנו לו, מהו ולא אבוי? ולא אבינו

צריך להיות!

אלא בשעה שנגחב המקדש ונשרף ההיכל והעם הגלה, רצתה השכינה להעקר ממקומה וללכת עמהם בגלות. אמרה: אלד בראשונה לראות את ביתי והיכלי, ואפקד את מקומות הכהנים והלוים שהיו עובדים בביתי.

אמר רבי אלעזר, באותה שעה הסתכלה כנסת ישראל למעלה וראתה את בעלה מסתלק ממנה למעלה למעלה. ירדה למטה, וכנסה לבית והסתכלה בכל אותם המקומות, ונשמע קול למעלה למעלה, ונשמע קול למטה. זהו שכתוב (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו', וביארוה.

כיון שנגנסה לגלות, הסתכלה על העם, וראתה שדוחקים אותם ורומסים אותם בגלות בין רגלי שאר העמים. אז אמרה: (ישעיה מב) מי נתן למשסה יעקב וגו'. והם אומרים: הלא ה' זו חטאנו לו. והיא אומרת: ולא אבו בדרךיו הלוך ולא שמעו בתורתו.

ובשעה שעתידי הקדוש ברוך הוא לפקד את עמו, כנסת ישראל תשוב מן הגלות בראשונה. [אומר לה הקדוש ברוך הוא]: תלכי לבית כדי שבית המקדש יבנה בהתחלה. ויאמר לה הקדוש ברוך הוא: קומי מן העפר. היא שבה ואומרת: לאיזה מקום אלד? ביתי חרב, והיכלי נשרף באש.

עד שהקדוש ברוך הוא יבנה את בית המקדש בראשונה ויתקין את ההיכל ויבנה את קרית ירושלים, ואחר כך יקים אותה מן העפר. זהו שכתוב (תהלים קמו) בונה ירושלים ה' וגו'. בונה ירושלים בראשונה, ואחר כך נדחי ישראל יבנס. ויאמר לה: (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלים וגו'. ויבנס את גליות ישראל. זהו שכתוב בונה ירושלים ה' - בראשונה, ואחר כך - נדחי ישראל יבנס. ואז הרפא לשבורי לב ומחפש לעצבותם, זו תחית המתים, וכתוב (יחזקאל לו) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחשי תלכו וגו'. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת תולדות

ואלה תולדות יצחק וגו'. פתח רבי חניא ואמר, (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא ועלה ברצון לפניו לברא את העולם, היה מסתכל בתורה ובזרא אותו, ובכל מעשה ומעשה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, היה מסתכל בתורה ובזרא אותו. זהו שכתוב (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה ששועימי יום יום. אל תקרי אמון אלא אמן.

כשרצה לברא אדם, אמרה התורה לפניו: אם האדם יברא ואחר כך יחטא ואתה תדון אותו, למה יהיו מעשי ידיך לחנם, שהרי לא יוכל לסבל את דינך? אמר לה הקדוש ברוך הוא: הנה תקנתי תשובה טרם שבראתי את העולם. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם בשעה שעשה אותו וברא את האדם, אמר לו: עולם, עולם, אתה וחסותיך לא יתקומו אלא על התורה.

ומשום כך בראתי בד את האדם, כדי שיתעסק בה, ואם לא - הריני מחזירך לנהו ובהו, והכל בשביל האדם קיים. זהו שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. והתורה עומדת ומכריזה לפני בני אדם כדי שיתעסקו וישתדלו בה, ואין מי שיכריז אגון.

בא ראה, כל מי שמשתדל בתורה, מקיים העולם ומקיים כל מעשה ומעשה על תקונו כראוי, ואין לה כל איבר ואיבר באדם שאין כנגדו בריה בעולם. שהרי כמו שאדם נחלק לאיברים, וכלם עומדים דרגות על דרגות מתקנים אלו על אלו וכלם גוף אחד - כך גם העולם, כל אותם בריות כלם איברים איברים ועומדים אלו על אלו, וכאשר כלם מתקנים - הנה גוף [אחד] ממש.

והכל כמו שהתורה. שהרי כל התורה איברים ופרקים ועומדים אלו על אלו, וכשכלם נתקנים - נעשים גוף אחד. כיון שדוד הסתכל במעשה הזה, פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניגד.

בתורה כל הסודות עליונים חתומים שלא יכולים להשיג. בתורה כל אותם דברים עליונים שהתגלו ולא התגלו. בתורה הם כל הדברים שלמעלה ולמטה. כל הדברים של העולם הזה וכל הדברים של העולם הבא הם בתורה, ואין מי שמשיגים ומכיר אותם. ומשום כך כתוב (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו.

בא ראה, בא שלמה ובקש לעמד על דברי התורה ועל דקדוקי התורה ולא זכל. אמר, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. דוד אמר, (תהלים קיט) גל יעני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, כתוב בשלמה (מלכים א ה) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף. והרי בארוהו שחמשה ואלף טעמים היו בכל משל ומשל שהיה אומר. ומה שלמה, שהוא בשר ודם, כך היו בדבריו - דברי התורה שאמר הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה שבכל דבר ודבר יש בו כמה

משלים, כמה שירים, כמה תשבחות, כמה סודות עליונים, כמה חכמות, ועל כן כתוב מי ימלל גבורות ה'.

בא ראה מה כתוב למעלה, ואלה תלדות ישמעאל. שהם שנים עשר נשיאים. אחר כך אמר ואלה תולדות יצחק. התעלה על דעתך שכתוב בו בישמעאל שהוליד שנים עשר נשיאים ויצחק הוליד שני בנים, שזה התעלה וזה לא התעלה? על כן כתוב מי ימלל גבורות ה'. זה יצחק. ויצחק הוציא את יעקב, שהוא היה לבדו יותר מכלם, שהוליד שנים עשר שבטים, הקיום של מעלה ומטה. אבל יצחק למעלה בקדשה עליונה, וישמעאל ועשו למטה, ועל כן כתוב מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. זה יעקב. כשנדבק השמש בלבנה, כמה כוכבים מאירים מהם.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם. אמר רבי יוסי, מה שונה שעד כאן לא כתוב בן אברהם וכעת אמר? אלא אף על גב שכתוב ויברך אלהים את יצחק בנו, כעת שמת אברהם, דמותו היתה בו, ונשארה ביצחק. שכל מי שראה את יצחק, היה אומר זה ודאי אברהם, והיה מעיד ואומר, אברהם הוליד את יצחק.

רבי יצחק קם לילה אחד לעסק בתורה, ורבי יהודה קם בקיסריה בשעה תהיא. אמר רבי יהודה, אקום ואלך לרבי יצחק, ואעסק בתורה ונתחבר יחד. הלך עמו חזקיה בנו, שהיה ילד. כשקרב לשער, שמע את רבי יצחק שהיה אומר, ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. מה שונה שהקדוש ברוך הוא הצריך לברך את יצחק משום שאברהם לא ברך אותו? מה הטעם? משום שלא יתברך עשו, ועל כן עלו אותו ברכות לקברו, ובארוהו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, מה זה לחי ראי? אלא שהתחבר עם השכינה, הבאר של מלאך הברית נראה עליה כתרגומו, ומשום כך ברכו.

בינתיים דפק רבי יהודה בשער ונכנס, והתחברו. אמר רבי יצחק, כעת זויג השכינה עמנו. אמר רבי יהודה, הבאר לחי ראי הוא שאמרתי - יפה, אבל בדרך נשמע. פתח ואמר, (שיר ד) מען גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון. הפסוק הזה נתבאר, אבל הנה פרשוהו, מען גנים - זה אברהם. באר מים חיים - זה יצחק. ונזלים מן לבנון - זה יעקב. באר מים חיים זה יצחק, היינו שכתוב וישב יצחק עם באר לחי ראי. ומה הבאר? זו השכינה. לחי - זה חי העולמים, צדיק חי העולמים, ואין להפריד אותם. מי הוא בשני עולמות. חי למעלה, שהוא העולם העליון. חי כלפי העולם התחתון. והעולם התחתון בשבילו קים ומאיר.

בא ראה, הלבנה לא מאירה אלא כשרואה את השמש, וכיון שרואה אותו - מאירה. ועל כן באר לחי ראי הוא ודאי, ואז מאירה ועומדת במים חיים. לחי ראי, כדי להתמלא ולהיות מאירה מהחי הזה.

בא ראה, כתוב (שמואל ב כז) ובגהו בן הויזע בן איש חי, שהיה צדיק והאיר לדורו, כמו החי שלמעלה מאיר לעולם, ובכל זמן הבאר הוא לחי מסתכלת ורואה כדי להאיר, כמו שאמרנו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, הינו שכתוב בקחתו את רבקה, וישב עמה והתאחד עמה, חשך בלילה, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ובא וראה, יצחק היה בקרית ארבע אחרי שמת אברהם. מה זה וישב יצחק עם באר לחי ראי? שהזיג עמה, ואחז באותה הבאר לעורר האהבה, כמו שאמרנו.

פתח רבי יצחק ואמר, (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. וזרח השמש - זה השמש שמאיר ללבנה. שפאשר נראה עמה, אז מאירה, ומאיר וזרח ממקום עליון שעומד עליו, משם זורח תמיד. ובא השמש - להזיג עם הלבנה. הולך אל דרום - שהוא הקימן, ושם בו את פחו. ומשום שפחו בו, כל פח הגוף הוא בקימן ובו הוא תלוי. אחר כך סובב אל צפון. מאיר לצד זה ומאיר לצד זה. סובב סבב הולך הרוח. בראשונה כתוב שמש, וכעת רוח? אלא הכל אחד וסוד אחד, וכל זה משום שהלבנה מוארת ממנו ויתחברו שניהם.

בא ראה, כשאברהם בא לעולם, חבק את הלבנה וקרב אותה. כיון שבא יצחק, אחז בה והחזיק בה כראוי ומשך אותה באהבה, כמו שנאמר, שכתוב שמאלו תחת לראשי. כיון שבא יעקב, אז התחבר השמש עם הלבנה והאירה, ונמצא יעקב שלם בכל הצדדים, והלבנה האירה ונתקנה בשנים עשר שבטים.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, הנה ברכו את ה', ומי הם שראויים לברך את הקדוש ברוך הוא? כל עבדי ה', משום שכל אדם בעולם מישראל, אף על גב שכלם ראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, הברכה שבשבילים יתברכו העליונים והתחתונים מה היא? אותה שמברכים אותו עבדי ה', ולא כלם. ומי הם שברכתם ברכה? העומדים בבית ה' בלילות. אלה הם שעומדים בחצות הלילה ומתעוררים לקרא בתורה, אלו עומדים בבית ה' בלילות, שהרי אז בא הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. ואנו עומדים כאן להתעורר בדברי תורה, נאמר בדברי יצחק, שאנו בו.



פתח רבי יצחק ואמר, ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו'. בן ארבעים שנה, למה בא למנות כאן שהיה בן ארבעים שנה כשנשא את רבקה? אלא ודאי הרי נכלל יצחק בצפון ודרום, באש ומים, ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה. כמראה הקשקש, זרק לבן אדם. בת שלש שנים אחז בה כשאחז בה ברבקה, וכשהוליד, הוליד בן ששים, להוליד כראוי, כדי שיצא יעקב שלם מבן ששים שנה כראוי. ואת כלם אחז יעקב אחר כך ונעשה איש שלם.

בת בתואל הארמי מפרדן ארם אחות לבן הארמי, מה אכפת לנו כל זה, שהרי כבר נאמר ובתואל ילד את רבקה וגו', וכעת אמר בת בתואל הארמי, ואחר כך מפרדן ארם, ואחר כך אחות לבן הארמי? אלא פרשוה, שהיתה בין רשעים, והיא לא עשתה כמעשיהם. שהיתה בת בתואל, ומפרדן ארם, ואחות לבן, וכלם היו רשעים להרע, והיא העלתה מעשים כשרים ולא עשתה כמעשיהם.

עכשו יש להסתכל, אם רבקה היתה בת עשרים שנה או יותר, או בת שלש עשרה, אז הוא השבח שלה שלא עשתה כמעשיהם, אבל עד עתה היתה בת שלש שנים, אז מה השבח שלה? אמר רבי יהודה, בת שלש שנים היתה, ועשתה לעבד את כל אותו המעשה.

אמר רבי יצחק, אף על גב שכל זה עשתה, לא ידענו האם מעשיה כשרים או לא. אלא בא ראה, כתוב כשנשנה בין החוחים בן רעיתי בין הבנות. כשנשנה - זו כנסת ישראל. שהיא בין אוכלוסיה כמו שושנה בין קוצים, וסוד הדבר - יצחק בא מהצד של אברהם שהוא חסד עליון, ועושה חסד עם כל הבירות, ואף על גב שהוא הדין הקשה. ורבקה באה מצד של הדין הקשה, והתעלתה מביניהם, והתחברה עם יצחק. שהרי רבקה באה מצד הדין הקשה, ואף על גב שהיתה מצד הדין הרפה וחוט של חסד תלוי בה, ויצחק דין קשה והיא רפה - היו כשנשנה בין החוחים. ואם לא שהיא רפה, לא יכול העולם לסבל את הדין הקשה של יצחק. כמו כן הקדוש ברוך הוא מונוג זוגים בעולם, אחד תקיף ואחד רפה, כדי שהכל יתתקן ויתבסס העולם.

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, מהו ויעתר? שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה קרבן הקריב? הקריב עולה, שפתוב ויעתר לו ה'. פתוב פאן ויעתר לו ה', וכתוב שם (שמואל ב' כא) ויעתר אלהים לארץ וגו'. מה להלן קרבן - אף פאן קרבן. פתוב ויעתר יצחק, וכתוב ויעתר לו. שיצאה אש מלמעלה כנגד האש שלמטה.

דבר אחר ויעתר יצחק - שהתפלל תפלתו וחתר חתירה למעלה אל המזל שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים הבנים, שכתוב ותתפלל על ה', ואז ויעתר לו ה'. אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו. חתירה חתר לו הקדוש ברוך הוא וקבל אותו, ואז - ויתר רבקה אשתו.

בא ראה, עשרים שנה השתתה יצחק עם אשתו ולא הולידה, עד שהתפלל תפלתו. משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בתפלות הצדיקים בשעה שמבקשים לפניו את תפלתם על מה שהצטרכו. מה הטעם? כדי שיתרצה ויתוסף משחת קדש לכל מי שצריך בתפלות הצדיקים.

בא ראה, אברהם לא התפלל לפני הקדוש ברוך הוא שיתן לו בנים, אף על גב ששרה היתה עקרה. ואם תאמר, הרי כתוב הן לי לא נתתה זרע - ההוא לא משום תפלה היתה [ההוא לא צריך בנים], אלא כמי שמספר לפני רבונו. אבל יצחק התפלל על אשתו משום שהיא היתה יודע שהיא לא עקרה, אלא אשתו. שייצחק היתה יודע בסוד החכמה שיעקב עתיד להוציא ממנו בתריסר שבטים, אבל לא ידע אם באשה הוא או באחרת, ועל כן לנכח אשתו ולא לנכח רבקה.

אמר אותו הילד, בנו של רבי יהודה, אם כך, למה לא אהב יצחק את יעקב כל כך כמו עשו הואיל והיה יודע שהוא עתיד לקיים ממנו שנים עשר שבטים? אמר לו, יפה אמרת, אלא כל מין אוהב את מינו ונמשך והולך מין אחר מינו.

בא ראה, עשו יצא אדם, ככתוב ויצא הראשון אדמוני כלו וגו', והוא המין של יצחק, שהוא הדין הקשה שלמעלה, ויצא ממנו עשו, הדין הקשה למטה, שדומה למינו, וכל מין הולך למינו, ועל כן אהב את עשו יותר מעקב, ככתוב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. כתוב פאן כי ציד בפיו, וכתוב שם (בראשית י) על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה'.

אמר רבי יצחק, כתוב ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה'. לאיזה מקום הלכה? לבית המדרש של שם ועבר. ויתרצו הבנים בקרבה - ששם היה אותו עשו הרשע נלחם בקרב עם יעקב. ויתרצו - נשברו כמו שאמרנו, רצץ את מחו. נשברו זה עם זה ונחלקו. בא ראה, הציץ הזה שרוכב נחש, וצד זה שרוכב על הכסא השלם הקדוש בצד השמש, לשמש עם הלבנה.

ובא וראה, משום שנמשך עשו אחרי אותו נחש, הלך אותו יעקב בעקמימות. כמו הנחש שהוא חכם והוא הולך בעקמימות, כמו שנאמר והנחש היה ערום וגו', חכם. והמעשים של יעקב כלפיו היו לו כמו נחש, וכך צריך לו כדי למשך את עשו אחר אותו הנחש, ויפרד ממנו, ולא יהיה לו חלק עמו בעולם הזה ובעולם הבא. ושנינו, בא להרגד - הקדים אתה והרג אותו. כתוב (הושע יב) בבטן עקב את אחיו,

שְׁהִיָּה אוֹתוֹ לְמִטָּה בְּאוֹתוֹ הָעֶקֶב, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְיָדוּ אַחֲזֵת בְּעֶקֶב עֲשׂוֹ, שְׁשֵׁם אֶת יָדוֹ עַל אוֹתוֹ עֶקֶב לְהַכְנִיעוֹ.

דָּבָר אַחֵר וְיָדוּ אַחֲזֵת - שֶׁלֹּא יָכֹל לְצַאת מִמָּנוּ מִכָּל וְכָל, אֲלֵא וְיָדוּ אַחֲזֵת בְּעֶקֶב עֲשׂוֹ - זֶה הַלְבָּנָה שֶׁהִתְפַּסָּה אוֹרָה מְשׁוּם הָעֶקֶב שֶׁל עֲשׂוֹ, וְעַל כֵּן הִצְטָרַף לוֹ לִלְכָּת עִמּוֹ בְּחֻכְמָה כְּדִי לְדַחוֹתוֹ לְמִטָּה וְיִדְבֹּק בְּמִקּוֹמוֹ.

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ יַעֲקֹב וְדָאִי. בֹּא רֵאָה, כְּתוּב הִכִּי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. לֹא כְּתוּב נִקְרָא שְׁמוֹ, אֲלֵא קָרָא שְׁמוֹ. וַיַּעֲקֹבֵנִי, וְדָאִי רֵאָה אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ הִנָּחֵשׁ הַקְדָּמוֹנִי הוּא חֶכֶם לְהִרְעֵ. כִּיּוֹן שֶׁבֹא יַעֲקֹב, אָמַר, הָרִי וְדָאִי חֶכֶם כְּנָגְדוֹ, וּמִשׁוּם כֵּךְ קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

הָרִי הַקְדָּמוֹ בְּכָל מְקוֹם, וַיִּקְרָא סֵתֶם זֶה הִיא הַדְרָגָה הָאֲחֵרוֹנָה, כְּפִתּוֹב וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְגו'. וְכֵאֵן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, בְּכָל מְקוֹם שְׁמוֹ לֹא נִקְרָא [אֲלֵא] עַל יְדֵי בֶן אָדָם. בְּמִקּוֹם אַחֵר מִהַ כְּתוּב? (בְּרַאשִׁית ל"ג) וַיִּקְרָא לוֹ אֶל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב אֵל. אָמַר לוֹ, אֲנִי אֵלֹהִים בְּעֲלִיּוֹנִים, וְאַתָּה אֵלֹהִים בְּתַחֲתוֹנִים.

וּבֹא וְרֵאָה, יַעֲקֹב הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁעֲשׂוֹ הִיָּה לוֹ לְהַדְבִּיק בְּאוֹתוֹ נָחֵשׁ עֲקֻלָּתוֹ, וְעַל כֵּן בְּכָל מַעֲשָׂיו נִמְשָׁף עָלָיו כְּנָחֵשׁ עֲקֻלָּתוֹ אַחֵר, בְּחֻכְמָה, בְּעֻמּוּמִיּוּת, וְכֵךְ צָרִיף. וְזֶה בֹּא כְּמוֹ זֶה מִה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִה שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית א') וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּיִמִּים הַגְּדֹלִים - זֶה יַעֲקֹב וְעֲשׂוֹ. וְאַתָּה כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמִשָּׁת - אֵלֶּי שָׂאָר הַדְרָגוֹת שֶׁבִּינֵיהֶם. וְדָאִי שֶׁיַּעֲקֹב נַעֲשֶׂה חֶכֶם כְּנָגְדוֹ אוֹתוֹ הִנָּחֵשׁ הָאֲחֵר, וְכֵךְ צָרִיף.

וּמִשׁוּם כֵּךְ בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ שָׁעִיר אֶחָד, כְּדִי לְהַמְשִׁיכוֹ לְמִקּוֹמוֹ וַיִּפְרֹד מִן הַלְבָּנָה, וְכֵן בִּימֵי הַכְּפֹרִים לְהַקְרִיב אוֹתוֹ הַשְּׁעִיר, וְזֶה בְּחֻכְמָה לְשַׁלֵּט עָלָיו וְלֹא יוֹכֵל לְהִרְעֵ, שְׁכָתוֹב (וַיִּקְרָא ט"ו) וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָם אֶל אֶרֶץ גִּזְרָה, וּבִבְרִיתוֹ שָׁזָה עֲשׂוֹ, שֶׁהוּא שְׁעִיר, וְהַכֹּל בְּחֻכְמָה וּבְרַמְזָאוֹת כְּלָפִיו. מִה הִטְעַם? מִשׁוּם שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים יח) וְעַם עֲקֹשׁ תִּתְּפַתֵּל, מִשׁוּם שֶׁהוּא נָחֵשׁ רַע, עֲקֹם רִיחַ, חֶכֶם לְהִרְעֵ, מִסְטִין לְמַעֲלָה וּמִסְטִין לְמַטָּה.

וּמִשׁוּם כֵּךְ יִשְׂרָאֵל מְקַדִּימִים וּמִתְחַכְּמִים לוֹ בְּחֻכְמָה, בְּעֻמּוּמִיּוּת, כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְהִרְעֵ וְלְשַׁלֵּט. וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּסוֹד הָאֱמוּנָה, כָּל מַעֲשָׂיו כְּלָפִי עֲשׂוֹ מִשׁוּם שֶׁלֹּא נָתַן מְקוֹם לְנָחֵשׁ הַהוּא לְטַמֵּא אֶת הַמְּקֹדֶשׁ, וְלֹא יִקְרַב אֵלָיו וְלֹא יִשְׁלַט בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן לֹא הִצְטָרַף לְאַבְרָהָם לְהִתְנַהֵג בְּעֻמּוּמִיּוּת, וְלֹא לְיִצְחָק, מִשׁוּם שֶׁעֲשׂוֹ, שֶׁהוּא הַצַּד שֶׁל הַנָּחֵשׁ הַהוּא, טָרָם בֹּא לְעוֹלָם. אֲבָל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בַּעַל הַבֵּית, צָרִיף לוֹ לְעֻמַּד כְּנָגְדוֹ אוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ שֶׁלֹּא תִהְיֶה לוֹ כָּלֵל שְׁלִיטָה לְטַמֵּא אֶת בֵּית הַמְּקֹדֶשׁ שֶׁל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן צָרִיף לְיַעֲקֹב יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וּמִשׁוּם כֵּךְ יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים נִבְחָרוּ לְחֻלְק גּוֹרְלוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים לב) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ.

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים, הַצַּד שֶׁל אַבְרָהָם גָּרַם לָהֶם לְהִתְגַּדֵּל וְזִכּוּתוֹ סִיעָה לָהֶם, הוּא הִיָּה מִחֲנֹף אוֹתָם בְּמַצּוֹת, שְׁכָתוֹב כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן יִצְוָה אֶת בְּנָיו וְגו', לְרַבּוֹת יַעֲקֹב וְעֲשׂוֹ. וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד וְגו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִפְרָד לְדַרְכּוֹ, זֶה לְצַד הָאֱמוּנָה - זֶה לְצַד שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה.

וְכֵן הִיָּה בְּמַעֲשֵׂים שֶׁל רַבְּקָה, שְׁשֵׁם כָּל אֶחָד הִלָּךְ לְצַדוֹ. שֶׁכֶּאֱשֶׁר הִיא הִשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשֵׂים כְּשָׂרִים, אִם שֶׁעֲבָרָה סָמוּךְ לְמִקּוֹם טוֹב לְעִשׂוֹת אֶת מַצּוֹת הַתּוֹרָה, הִיָּה יַעֲקֹב שָׂמַח וְדוּחַק לְצִאתוֹ. וְכִשְׁהִיָּתָה הוֹלֶכֶת סָמוּךְ לְמִקּוֹם שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, אוֹתוֹ הִרְשָׁע הִכָּה לְצִאתוֹ, וּבִבְרִיתוֹ, וּמִשׁוּם כֵּךְ, כְּשֶׁנִּבְרָאוּ וַיִּצְאוּ לְעוֹלָם, כָּל אֶחָד נִפְרָד וְהִלָּךְ וְנִמְשָׁף לְמִקּוֹמוֹ שָׂרָאוֹי לוֹ. וְעַל כֵּן וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד וְגו'.

וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֲשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִיו. הָרִי פְרִשׁוּהוּ, [כְּמוֹ] שְׁכָתוֹב אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדָה. וְכְּתוּב שָׁם (בְּרַאשִׁית י') הוּא הִיָּה גִבּוֹר צִיד. [מִהוּ] אִישׁ שָׂדָה, לְקַפֵּחַ אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְלְהַגֵּ אֹתָם. וְהוּא אָמַר שֶׁעֲשֶׂה תַּפְלָה, וְצִיד אוֹתוֹ בְּפִיו. אִישׁ שָׂדָה, מִשׁוּם שֶׁחֵלֶק גּוֹרְלוֹ אִינוֹ בִּישׁוֹב, אֲלֵא בְּמִקּוֹם חָרִב, בְּמִדְבָּר, בְּשָׂדָה, וְעַל זֶה אִישׁ שָׂדָה.

וְאִם תֹּאמַר, אִיךְ יִצְחָק לֹא יָדַע אֶת כָּל מַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁל עֲשׂוֹ, וְהָרִי הִשְׁכִּינָה הִיָּתָה עִמּוֹ? שָׂאֵם לֹא שָׂרְתָה עִמּוֹ שְׁכִינָה, אִיךְ יָכֹל לְבָרֵךְ אֶת יַעֲקֹב בְּשָׂעָה שֶׁבָּרַךְ אוֹתוֹ? אֲלֵא וְדָאִי שֶׁשְׁכִינָה הִיָּתָה דָּרָה עִמּוֹ בְּבֵית וְדָרָה עִמּוֹ תָּמִיד, אֲבָל לוֹ הוֹדִיעָה לוֹ, כְּדִי שֶׁיִּתְבָּרַךְ יַעֲקֹב בְּלִי דַּעְתּוֹ, אֲלֵא בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכֵךְ צָרִיף, שֶׁבְּשָׂעָה הַהִיא שֶׁנִּכְנַס יַעֲקֹב לִפְנֵי אָבִיו, נִכְנַסָּה עִמּוֹ שְׁכִינָה, וְאִזּוֹ רֵאָה יִצְחָק בְּדַעְתּוֹ שָׂרָאוֹי לְבָרְכָה וַיִּתְבָּרַךְ מִדַּעַת הַשְׁכִּינָה.

בֹּא רֵאָה, [פַּעַם אַחַת הִיָּה יוֹשֵׁב רַבִּי שְׁמַעוֹן וְשָׂאָר הַחֲבֵרִים. נִכְנַס לִפְנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ. אָמְרוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דָּבָר גְּדוֹל רָצִינוּ לְבַקֵּשׁ לִפְנֵיךְ בְּעֵינֵינוּ שֶׁל יַעֲקֹב וְעֲשׂוֹ, אִיךְ לֹא רָצָה יַעֲקֹב לְתַת לְעֲשׂוֹ תִּבְשִׁיל עֲדָשִׁים עַד שֶׁמָּכַר לוֹ אֶת בְּכוֹרָתוֹ? וְעוֹד, שֶׁאָמַר עֲשׂוֹ לְיִצְחָק אָבִיו, וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַּעַמִּים. אָמַר לָהֶם, בְּשָׂעָה הַזֹּאת אַתֶּם חִיָּבִים לְקַבֵּל מַלְקוֹת, שֶׁהָאֱמָנוֹתָם לְדַבְּרֵי עֲשׂוֹ וְשִׁשְׁרָתָם לְדַבְּרֵי יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי הַכְּתוּב מַעֲדִיד עָלָיו וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, וְעוֹד כְּתוּב תִּתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב. אֲלֵא כֵךְ הוּא עֲנִינוֹ שֶׁל יַעֲקֹב עִם עֲשׂוֹ, מִשׁוּם שֶׁעֲשׂוֹ הִיָּה שׁוֹנֵא אֶת הַבְּכוֹרָה בְּרַאשׁוֹנָה, וְהִיָּה רוֹצֵה מִיַּעֲקֹב שֶׁיִּסָּח אוֹתָהּ מִמָּנוּ אֶפְלוּ בְּלִי כֶסֶף. זֶהוּ שְׁכָתוֹב

וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבֹז עָשׂוּ אֶת הַבְּכֹרָה].

וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד וַיִּבֹּא עָשׂוּ מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֵיף. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, וַיֵּזֶד יַעֲקֹב - הִנֵּה פְּרִשׁוּהָ שֶׁהָרִי בְּשִׁבִּיל הָאֵבֶל שֶׁל אַבְרָהָם זֶה הָיָה, אֲבָל וַיֵּזֶד יִצְחָק נָזִיד הָיָה צָרִיד לְהִיּוֹת! אֲלֵא וַיֵּזֶד יַעֲקֹב נָזִיד, שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ אֶת הַשֵּׁרֶשׁ שֶׁלֹּא בָּאוּתוֹ צַד שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ, מִשּׁוּם כִּךְ עָשָׂה תַּבְשִׁילִים אֲדָמִים, עֲדָשִׁים תַּבְשִׁיל אֲדָם, שֶׁהַתַּבְשִׁיל הָיָה מְשֻׁבָּר אֶת הַכֹּחַ וְהַחֲזָק שֶׁל הָדָם הָאֲדָם כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת חֲזָקוֹ וְכֹחוֹ, וּמִשּׁוּם כִּךְ עָשָׂה לוֹ בַּחֲכָמָה כְּמוֹ אוֹתוֹ הַצָּבֵעַ הָאֲדָם.

וְעַל הַתַּבְשִׁיל הַהוּא נִמְכָּר לוֹ לַעֲבֹד וּמְכָר בְּכוֹרָתוֹ לַיַּעֲקֹב, וּבִשְׁעָה הַהִיא יָדַע יַעֲקֹב, שֶׁבְּשִׁבִּיל שְׁעִיר אֶחָד שִׁיקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל לַדֶּרֶגָה שְׁלוֹ, יִתְהַפֵּף לַעֲבֹד לְבָנָיו וְלֹא יִקְטֹרֵג לָהֶם. וּבִכְל הַלֵּךְ יַעֲקֹב עִם עָשׂוּ בַּחֲכָמָה, מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַדֶּרֶגָה שֶׁל עָשׂוּ הִחֲכֵם, וְלֹא יָכַל לְשַׁלֵּט, וְנִכְנַע וְלֹא נִטְמָא [בּוֹ] בֵּיתוֹ, וְהוּא יָגַן עָלָיו.

[וַיֹּאמֶר עָשׂוּ אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטִנִּי נָא מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הָזֶה. לְמָה כְּתוּב פְּעָמִים הָאֲדָם? אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁכָּל מֶה שֵׁשׁ בּוֹ - אֲדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֲדָמֹנִי. וְתַבְשִׁילוֹ אֲדָם, שֶׁכְּתוּב מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הָזֶה. וְאַרְצוֹ אֲדָמָה, שֶׁכְּתוּב אֶרֶץ שְׁעִיר שָׂדֶה אֲדָם. וְאַנְשֵׁיוֹ אֲדָמִים, שֶׁכְּתוּב הוּא עָשׂוּ אֲבִי אֲדָם. וּמִי שֶׁעֲתִיד לַהֲפָרַע מִמֶּנּוּ אֲדָם, שֶׁכְּתוּב דּוֹדִי צַח וְאַדָּם. וּלְבוּשׁוֹ אֲדָם, שֶׁכְּתוּב מְדוּעַ אֲדָם לְלַבּוֹשׁ. וְכְתוּב מִי זֶה בָּא מֵאֲדָם].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְכֵן בִּלְבָן נִרְאָה כִּךְ, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הוּא הָיָה מְכֻשֵּׁף, בְּכְתוּב (בְּרֵאשִׁית כ) נִחְשָׁתִי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְלָהּ. וְאַף עַל גֵּב שֶׁיַּעֲקֹב נִקְרָא אִישׁ שְׁלָם, מִשּׁוּם כִּךְ הָיָה שְׁלָם, עִם מִי שֶׁהִצְטַרֵּף לוֹ לִלְכֹּת עִמּוֹ בְּרַחֲמִים הָיָה הוֹלֵךְ, וְעִם מִי שֶׁהִצְטַרֵּף לוֹ לִלְכֹּת עִמּוֹ בְּדִין קָשָׁה וּבְעֶקֶמִימוֹת הָיָה הוֹלֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁשְׁנֵי חֻלְקִים הָיוּ בּוֹ, וְעָלָיו כְּתוּב (תְּהִלִּים יח) עִם חֲסִיד תִּתְחַסֵּד וְעִם עֲקֹשׁ תִּתְפַּתֵּל. עִם חֲסִיד בְּצַד הַחֲסִיד, וְעִם הָעֲקֹשׁ בְּצַד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, הַכֹּל כְּרָאוּי.

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הָרָעַב הָרִאשׁוֹן וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שֵׁם יא) ה' צַדִּיק יִבְחֹן וְרָשָׁע וְאֵהָב [ר"ת נחש] חֲמָס שְׁנֵאָה נִפְשׁוֹ. כְּמָה מַעֲשֵׂי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְקַנֵּים, וְכָל מֶה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה - הַכֹּל עַל הַדִּין וְהָאֱמֶת, בְּכְתוּב (דְּבָרִים לב) הַצּוֹר תָּמִים פָּעָלוֹ כִּי כָל דֶּרֶכְיוֹ מִשְׁפָּט אֵל אֲמוּנָה וְאִין עוֹל צַדִּיק וְיִשָּׁר הוּא.

בֹּא רֵאָה, לֹא דָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲדָם הָרִאשׁוֹן עַד שֶׁצָּנָה אוֹתוֹ לְתוֹעֲלָתוֹ שֶׁלֹּא יִסְטָה לְבוֹ וַיִּרְצוּנוֹ לְדָרֶךְ אַחֲרֵת כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְמָא, וְהוּא לֹא נִשְׁמַר, וְעָבַר עַל מִצְוֹת אֲדוֹנוֹ, וְאַחֵר כֵּן דָּן אוֹתוֹ בְּדִין.

וְעִם כָּל זֶה לֹא דָן אוֹתוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וְהָאֲרִיד עִמּוֹ אֶת רִגְזוֹ וְהִתְקַיֵּם יוֹם אֶחָד שֶׁהוּא אֶלֶף שָׁנִים, פָּרַט לְאוֹתָם שְׁבָעִים שָׁנִים שֶׁמִּסֵּר לְדוֹד הַמֶּלֶךְ, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם.

כְּמוֹ כֵּן אֵינוֹ דָּן אֶת הָאֲדָם כְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תָּמִיד, שֶׁאֵם כִּךְ לֹא יָכוֹל הַעוֹלָם לְהִתְקַיֵּם, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֲרִיד רִגְזוֹ עִם צַדִּיקִים, וְעִם רָשָׁעִים יוֹתֵר מִהַצְדִּיקִים. עִם הָרָשָׁעִים כְּדִי שִׁישׁוּבוּ בְּתִשְׁבָּה שְׁלָמָה, שִׁיתְקַיֵּמוּ בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא, בְּכְתוּב (יִחִזְקָאֵל לג) חִי אֲנִי נְאֻם ה' וְגו'. אִם אַחֲפָץ וְגו' כִּי אִם בְּשׁוֹב רָשָׁע מִדֶּרֶכוֹ וְחִיָּה. וְחִיָּה בְּעוֹלָם הָזֶה, וְחִיָּה בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן מֵאֲרִיד לָהֶם אֶת רִגְזוֹ תָּמִיד. אוֹ כְּדִי שִׁיֵּצֵא מֵהֶם גִּזְע טוֹב בְּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיא אֶת אַבְרָהָם מִתְּרַח, שֶׁהוּא גִזְע טוֹב וְשִׁרְשׁ וְחֻלְק טוֹב לְעוֹלָם.

אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדָּק עִם הַצַּדִּיקִים תָּמִיד בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁהֵם עוֹשִׂים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יִסְטוּ יְמִינָהּ וּשְׂמָאלָהּ, וּמִשּׁוּם כִּךְ בּוֹחֵן אוֹתָם, לֹא בְּשִׁבִּילוֹ, שֶׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אֶת הַיִּצָּר וְכֹחַ הָאֲמוּנָה שֶׁלָּהֶם, אֲלֵא כְּדִי לְהָרִים רֹאשָׁם בְּשִׁבִּילָם.

כְּמוֹ זֶה עָשָׂה לוֹ לְאַבְרָהָם, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כב) וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. מֶה זֶה נִסָּה? הִרְמַת נֶס, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה סב) הִרְמִינִי נֶס, שְׂאוּ נֶס, הִרִים דָּגְלוֹ בְּכָל הַעוֹלָם. וְאַף עַל גֵּב שֶׁזֶה נִתְבָּאֵר, בְּשִׁבִּיל זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרִים אֶת דָּגְלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם בְּעִינֵי כָלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. אֵף כִּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֶת דָּגְלֵי הַצַּדִּיקִים, הוּא בּוֹחֵן אוֹתָם לְהָרִים אֶת רֹאשָׁם בְּכָל הַעוֹלָם.

צַדִּיק יִבְחֹן, מֶה הִטָּעַם? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשִׁמְתִּירָהּ בְּצַדִּיקִים, מֶה כְּתוּב? (יִשְׁעִיָּה נג) וְהִי חִפְץ דָּבָא וְחִלִּי, וּבִאֲרוּהוּ. אֲבָל מִשּׁוּם שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִתְרַצָּה אֲלֵא בְּנִשְׁמָה, אֲבָל בְּגוֹף לֹא. שֶׁהָרִי הַנִּשְׁמָה דּוֹמָה לְנִשְׁמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְהַגּוֹף אֵינוֹ רָאוּי לְהִאָּחֵז לְמַעֲלָה, וְאַף עַל גֵּב שֶׁדְּמוּת הַגּוֹף הִיא בְּסוֹד עֲלִיוֹן.

וּבֹא וְרֵאָה, בְּזִמְן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצָּה מִנְשִׁמַּת הָאֲדָם לְהִנּוֹת [לְהָאִיר] בָּהּ, הוּא מְכַה אֶת הַגּוֹף כְּדִי שֶׁתְּשַׁלֵּט הַנִּשְׁמָה, שֶׁהָרִי בְּעוֹד הַנִּשְׁמָה עִם הַגּוֹף, הַנִּשְׁמָה לֹא יָכוֹלָה לְשַׁלֵּט. שֶׁכָּאֲשֶׁר יֵשׁ רַע [בְּנִשְׁבָּר] לְגוֹף, הַנִּשְׁמָה שׁוֹלֶטָה. צַדִּיק יִבְחֹן, מֶה זֶה צַדִּיק יִבְחֹן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה כח) אָבֹן בַּחֲן. כִּךְ גַּם צַדִּיק יִבְחֹן, מִחֲזָק אוֹתוֹ. כְּאָבֹן בַּחֲן הִזּוֹ שֶׁהִיא פִּנֵּת יְקֹרֶת, כִּךְ גַּם צַדִּיק יִבְחֹן.

וְרָשָׁע וְאֹהֵב חֶמֶס שֶׁנֶּאֱמָר נִפְשׁוֹ (תהלים יא). מִה זֶה שֶׁנֶּאֱמָר נִפְשׁוֹ? הַתַּעֲלָה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא שֶׁנִּפְשׁוֹ שׁוֹנֵאת אֶת הָרָשָׁע הַהוּא? אֲלָא אוֹתָהּ דִּרְגָה שֶׁכָּל הַנְּשֻׁמוֹת תְּלוּיוֹת בָּהּ, שֶׁנֶּאֱמָר נִפְשׁוֹ שֶׁל הָרָשָׁע הַהוּא שֶׁלֹא רוּצָה אוֹתָהּ כָּלל, לֹא רוּצָה אוֹתָהּ לֹא בַּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בַּעוֹלָם הַבָּא, וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב וְרָשָׁע וְאֹהֵב חֶמֶס שֶׁנֶּאֱמָר נִפְשׁוֹ, וְדַאי. דָּבָר אַחֵר שֶׁנֶּאֱמָר נִפְשׁוֹ, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (עמוס ו) נִשְׁבַּע אֲדֹנִי יְיָ הוּא בְּנִפְשׁוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּן צָדִיק יִבְחֶן.

בֹּא רֵא, כְּשֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, צָוָה אוֹתוֹ לְהִיטִיב לוֹ. נָתַן לוֹ חֻמָּה, הַתַּעֲלָה בְּדִרְגָּתוֹ לְמַעַלָּה. כְּשִׁירָד לְמַטָּה, רֵא הַתְּשׁוּקָה הַיָּצֵר הָרַע וְנִדְבָק בּוֹ, וְשָׂכַח כָּל מַה שֶׁהַתַּעֲלָה [שֶׁהַתַּעֲלָה] בְּכַבּוֹד הַעֲלִיּוֹן שֶׁל רַבּוֹ.

בֹּא נָח, בְּהַתְחַלָּה כְּתוּב (בראשית ו) נָח אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה, וְאַחֵר כֵּן גֵּרָד לְמַטָּה, וְרֵא הַזֶּה שֶׁלֹּא צָלִיל, מִיּוֹם אֶחָד, וְשֵׁתָה מִמֶּנּוּ וְהִשְׁתַּכַּר וְהִתְגַּלָּה, כְּכַתוּב וַיִּשְׁתֶּה מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֶהֱלָה.

בֹּא אַבְרָהָם, הַתַּעֲלָה בְּחֻמָּה, וְהִסְתַּכַּל בְּכַבּוֹד רַבּוֹנוֹ. אַחֵר כֵּן וַיְהִי רָעַב בְּאַרְץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצִּירְיָה לְגוֹר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאַרְץ וְגו'. מִה כְּתוּב אַחֵר כֵּן? וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנִּבְחָה, וְהַתַּעֲלָה לְדִרְגָּתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִתְהַוָּה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְנִכְנַס בְּשָׁלוֹם וְנִצָּא בְּשָׁלוֹם.

בֹּא יִצְחָק, מִה כְּתוּב: וַיְהִי רָעַב בְּאַרְץ מִלְכָּד הָרָעַב הָרֵאשׁוֹן וְגו', וְהִלֵּךְ יִצְחָק וְהַתַּעֲלָה מִשָּׁם אַחֵר כֵּן בְּשָׁלוֹם. וְאַתָּה כָּל הַצַּדִּיקִים בּוֹחֵן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּדִּי לְהָרִים אֶת רֹאשׁוֹ בַּעוֹלָם הַזֶּה וּבַעוֹלָם הַבָּא.

### מִדְּרַשׁ הַנֶּעֱלָם

וְאַלְהָ תוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רֵיחַ וְגו'. שְׁנוֹ רַבּוֹתֵינוּ, לְעֵתִיד לְבֹא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחִיָּה אֶת הַמַּתִּים וַיִּנְעֶר אוֹתָם מֵעַפְרָם שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּנֵין עֹפֵר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ בְּתַחֲלָה שֶׁנִּבְרְאוּ מֵעַפֵּר מִמֶּשֶׁ, דָּבָר שֶׁאִינוֹ מִתְקַנִּים. זֶהוּ שְׁכַתוּב (בראשית ב) וַיִּצָּר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֹפֵר מִן הָאֲדָמָה.

וּבְאִוְתָהּ שָׁעָה יִתְנַעֲרוּ מֵעַפֵּר מֵאוֹתוֹ הַבְּנֵין, וַיַּעֲמֵדוּ בְּבִנְיָן מִקִּיָּם לְהִיּוֹת לָהֶם קִיּוֹם. זֶהוּ שְׁכַתוּב (ישעיה נב) הַתְּנַעֲרִי מֵעַפֵּר קוֹמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַיִם. יִתְקַנְמוּ בְּקִיּוֹם, וַיַּעֲלוּ מִתַּחַת לְאֶרֶץ, וַיִּקְבְּלוּ נִשְׁמָתָם בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה צִיף הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל מִינֵי רִיחֹת שֶׁבִּנְיָן עֲדוֹן עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכַתוּב הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רֵיחַ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵל תִּקְרָא הַדּוּדָאִים אֲלָא הַדּוּדִים. זֶהוּ הַגּוֹף וְהַנִּשְׁמָה שֶׁהֵם דּוּדִים וְרַעִים זֶה עִם זֶה. רַב נֶחֱמָן אָמַר דּוּדָאִים מִמֶּשֶׁ. מִה הַדּוּדָאִים מוֹלִידִים אֶהְבָּה בַּעוֹלָם, אִף הֵם מוֹלִידִים אֶהְבָּה בַּעוֹלָם. וַיִּמָּה זֶה נִתְּנוּ רֵיחַ? כְּשֶׁרוֹן מַעֲשֵׂיהֶם, לְדַעַת וּלְהַכִּיר אֶת בּוֹרְאָם.

וַעֲלֵ פִתְחֵינוּ - אֵלּוּ פִתְחֵי שְׁמַיִם שֶׁהֵם פְּתוּחִים לְהוֹרִיד נִשְׁמוֹת לְפָגְרִים. כָּל מְגִדִּים - אֵלּוּ הַנְּשֻׁמוֹת. חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים - אוֹתָם שֶׁיִּצְאוּ נִשְׁמָתָם מֵהַיּוֹם כִּמָּה שְׁנִים וְאוֹתָם שֶׁיִּצְאוּ נִשְׁמָתָם מִיָּמִים מוֹעֲטִים וְזָכוּ בְּכִשְׁרוֹן מַעֲשֵׂיהֶם לְהַכְנִס בַּעוֹלָם הַבָּא, כֹּלָם עֲתִידִים לֵירֵד בְּבֵית אַחַת לְהַכְנִס בְּגוֹפּוֹת הַמוֹכְנִים לָהֶם.

אָמַר רַבִּי אֶחָא בַּר יַעֲקֹב, בֵּית קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת: חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים דּוּדִים צִפְנִיתִי לָךְ. צִפְנִיתִי אוֹתָם בְּאוֹתָם הַעוֹלָמוֹת. לָךְ - בְּשִׁבִּילָךְ, בְּשִׁבִּיל שֶׁאַתָּה גּוֹף קָדוֹשׁ וְנָקִי. דָּבָר אַחֵר הַדּוּדָאִים [נִתְּנוּ רֵיחַ] - אֵלּוּ מִלֵּאכֵי שָׁלוֹם. נִתְּנוּ רֵיחַ - אֵלּוּ הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁהֵם רֵיחַ הַעוֹלָם. נִתְּנוּ - הַשְּׂאִירוֹ, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר כא) וְלֹא נָתַן סִיחוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל.

שְׁלַמְדָּנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁלֹשׁ כְּתוּבֹת שֶׁל מִלְּאכֵי הַשָּׁרָת הוֹלְכִים בְּכָל חֹדֶשׁ וּבְכָל שָׁבָת לְלוֹת לְנִשְׁמָה עַד מְקוֹם מַעֲלָתָהּ. וּבְמִי נָקִים אֵת עַל פִּתְחֵינוּ כָּל מְגִדִּים? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵלּוּ הֵן הַגּוֹפּוֹת שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּפִתְחֵי קְבָרוֹת לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ, וְדוּמָה נוֹתֵן פֶּתֶק שֶׁל חֲשָׁבוֹן, וְהוּא מְכַרֵּז וְאוֹמֵר: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים, אוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ מִכָּמָה יָמִים וְאוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ מִזְּמַן מוֹעֵט - כֹּלָם צִפְנִיתִי לָךְ, לְהוֹצִיא אוֹתָם בְּחֲשָׁבוֹן.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁמַּח בְּאוֹתוֹ זְמַן עִם הַצַּדִּיקִים לְהַשְׁרֹת שְׁכִינָתוֹ עִמָּהֶם, וְהַכֵּל יִשְׁמַחוּ בְּאוֹתָהּ שְׁמִיחָה, זֶהוּ שְׁכַתוּב (שם קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, עֲתִידִים הַצַּדִּיקִים בְּאוֹתוֹ זְמַן לְבָרָא עוֹלָמוֹת וּלְהַחֲיוֹת מֵתִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, וְהָרִי שְׁנִינוּ (קהלת א) אֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא שְׁמַע, בְּעוֹד שֶׁהָרָשָׁעִים בַּעוֹלָם וְיָרְבוּ, כָּל הַעוֹלָם אֵינוֹ בְּקִיּוֹם, וְכִשְׁהַצַּדִּיקִים בַּעוֹלָם, אֲזִי הַעוֹלָם מִתְקַנֵּם. וְעֲתִידִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים כִּמּוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, (זכריה ח) עַד יִשְׁבּוּ זָקְנִים וְזָקֻנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְאִישׁ מִשְׁעָנָתוֹ בִּידּוֹ מֵרֵב יָמִים, כִּמּוֹ שְׁכַתוּב לְמַעַלָּה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יִשְׁיֻגּוּ הַצַּדִּיקִים דַּעַת שְׁלֵמָה. שֶׁאֲמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּיוֹם שֶׁיִּשְׁמַח הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשָׁיו, עֲתִידִים הַצַּדִּיקִים לְהַכִּיר אוֹתוֹ בְּלִבָּם, וְאִזְ תִּרְבֶּה הַחֲשִׁכָּה בְּלִבָּם כֹּאֲלוֹ רָאוּ אוֹתוֹ בְּעֵינָיו. זֶהוּ שְׁכַתוּב

(ישעיה כח) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו'.

ושמחת הנשמה בגוף יותר מכלם, על שיהיו שניהם קיימים וידעו וישגו את בוראם ויהנו מזיו השכינה, וזהו הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא. זהו שכתוב ואלה תולדות יצחק בן אברהם. אלו הם תולדות השמחה והשחוק שיהא בעולם באותו זמן. בן אברהם - היא הנשמה הזוכה לכך ולהיות שלמה במעלתה. אברהם הוליד את יצחק - הנשמה מולידה השמחה והשחוק הזה בעולם.

אמר רבי יהודה לרבי חייא, זה ששנינו שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מה היא? אמר לו, טרם הלכתי לפני אותם המלאכים הקדושים, בעלי המשנה, כך נשמע לי. כיון ששמעתי את זה שאמר רבי אלעזר, התישב בלבי. שאמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. וזה הוא ששנינו נזונים.

ואמר רבי אלעזר, במקום אחד שנינו נהנים, ובמקום אחר שנינו נזונים. מה בין זה לזה? אלא כך אמר אבי, הצדיקים שלא זכו כל כך, נהנים מאותו זיו, שלא ישגו כל כך. אבל הצדיקים שזכו, נזונים עד שישגו השגה שלמה. ואין אכילה ושתיה אלא זו, וזו היא הסעודה והאכילה. ומננו לנו זה? ממשה, שכתוב (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה. מה הטעם לחם לא אכל ומים לא שתה? מפני שהיה נזון מסעודה אחרת, מאותו זיו של מעלה. וכמו כן סעודתם של צדיקים לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, סעודת הצדיקים לעתיד לבא לשמח בשמחתו, זהו שכתוב (תהלים לד) ישמחו עניים וישמחו. רב הונא אמר, מכאן (שם ה) וישמחו כל חוסי בד לעולם ירגנו. אמר רבי יצחק, זה וזה ישנם לעתיד לבא. ולמדנו, אמר רבי יוסי, יין המשמר בענביו מששת ימי בראשית - אלו דברים עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם, ועתידים להתגלות לצדיקים לעתיד לבא, וזו היא השתיה והאכילה, ודאי זו היא.

אמר רבי יהודה ברבי שלום, אם כן מהו לויתן ומה השור, שכתוב (איוב מ) כי בול הרים ישאו לו? אמר רבי יוסי, והנה כתוב (ישעיה כז) בעת ההיא יפקד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לויתן נחש ברח ועל לויתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר ביס. הנה כאן שלשה. אלא רמז הוא שרמז על המלכיות. אמר רבי תנחום, אין לומר על מה שאמרו רבותינו, ודאי כך זה.

אמר רבי יצחק, אני הייתי לפני רבי יהושע ושאילתי על הדבר הזה. אמרתי, הסעודה הזו של הצדיקים לעתיד לבא האם כך הוא? לא התישב בלבי, שהנה אמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. אמר רבי יהושע, יפה אמר רבי אלעזר, וכך הוא.

עוד אמר רבי יהושע, האמונה הזו שאמרו רבותינו לרב העולם שמזמנים הם לסעודה הזו של לויתן והשור ההוא, ולשתות יין טוב שמשמר מפשנברא העולם, פסוק מצאו ודרשו, שכתוב (ויקרא כו) ואכלתם לחמכם לשבע.

שאמר רבי זירא, כל מיני פתוי פתה הקדוש ברוך הוא לישראל להחזירם למוטב, וזה הוא יותר מכלם, שאמר להם ואכלתם לחמכם לשבע, ובקלות - ואכלתם ולא תשבעו, וזה קשה להם מן הכל. מה הטעם? שכתוב (שמות טז) מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים וגו'.

אמר רבי זירא, מלמד שמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא תאותם, אמר להם: אם תשמעו לקול המצוות - ואכלתם לשבע, כדי להניח דעתם. כמו כן ראו רבותינו שהגלות נמשכת, הסתמכו על פסוקי התורה, ואמרו שעתידים לאכל ולשמח בסעודה גדולה שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם, ועל כן רב העולם סבלו את הגלות משום אותה הסעודה.

אמר רבי יוחנן, אין לנו לסתור את אמונת הכל, אלא לקיים אותה. שהרי התורה מעידה על זה שהרי אנו יודעים את אמונת הצדיקים, והכסוף שלהם מה הוא? שכתוב (שיר א) נגילה ונשמחה בד', ולא באכילה. נזכירה דידך מנין. ואותה סעודה שמזמנים אליה, יהיה לנו חלק להנות ממנה, וזו היא השמחה והשחוק. ואלה תולדות יצחק - שיצחקו הצדיקים לעתיד לבא. אברהם הוליד את יצחק - זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם.

ויהי יצחק בן ארבעים שנה. רבי בו בשם רבי יוסי פתח ואמר, (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו וגו', בכמה מעלות נברא העולם, ששנינו, אמר רבי אחא בר יעקב, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמות שלו, חוץ ממנו, היו בשותף. והאם אמר כך רבי אחא? חס ושלום! שהרי בדבר הזה תרבה המחלקת בעולם. שאם תאמר כן, המלאכים שהם נבראים רוח הקדש ממש, יאמר שיש בהם שותף, הרי כל הפנים שלהם ושלנו שווים.

אמר רבי אבא, בדבר הזה תתרבה המחלקת בעולם, שהרי שנינו במשנתנו, שכל מה שעשה

הקדוש ברוך הוא - עשה כמו הגוף והנשמה. ואם תאמר שהרי אין למלאכים גוף - כך זה, אבל אינם יכולים לעשות מעשה עד שתשתתף עמהם הנשמה הקדושה ההיא, שהיא סיוע שלמעלה. ובגונים הללו, כל מה שעושה, צריך את אותו סיוע שלמעלה ממנו.

אמר רבי יוסי, בפעם ההיא שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל [הצרות] עמקים [עתיקים] יהיה בארבעים, וגזר הדין - (דברים כה) ארבעים יפנו לא יסוף. סוף הליכתם של ישראל במדבר בשנת הארבעים. ארבעים שנה קדם תחית הגוף ממיתת לו הנשמה בארץ ישראל. בשנת הארבעים יקומו הגופות מן העפר. בארבעים נכלא הגשם, זהו שכתוב (בראשית ז) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום, וכתוב ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח.

זמן גאלתם של ישראל בשנת הארבעים הוא, ובחמשים בא ישוב העולם, שהיא היובל. החזרת הנשמה לגוף בשנת הארבעים שהמיתנה לו בארץ ישראל. זהו שכתוב ויהי יצחק בן ארבעים שנה, שהמתין לגוף.

בקהלת את רבקה - בהקנסתה בגוף המזמן לו. באותה שעה בהקנסתה בו, אין תאונתם וכסופם אלא להנות מזיו השכינה ולזון מזינה. זהו שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. אמר רבי אבא, ישקני - יפרנסני. שאין פרנסתם אלא להנות ולזון מזינה של מעלה. אמר רבי יוסי, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב כי טובים דדיד מנין.

בת בתואל - בת בתו של אל. רב הונא אמר, לא כך הוא. ואני הייתי בכרפי הזים ושמעתי שהיו קוראים לאותו העצם שעל השדרה, אותו שנשא בפקד מכל הגוף - בתואל הארמי. שאילתי עליו. אמרו שהוא כראש [דומה] הנחש, שהוא רמאי, ואותו העצם הוא רמאי מכל שאר העצמות.

שלמדנו, אמר רבי שמעון, למה נשא בקים אותו העצם יותר מכל שאר העצמות? משום שהוא רמאי, ואינו סובל טעם של המזון של בני האדם כמו שאר העצמות, ומשום כך הוא חזק מכל העצמות, והוא יהיה העקר שהגוף נבנה ממנו. זהו שכתוב בת בתואל הארמי.

ולמדנו, אמר רבי שמעון, הוא רמאי ומעולם רמאי, ושכן יצר הרע שהוא רמאי. זהו שכתוב בת בתואל הארמי - עצם רמאי. מפדן ארם - מצמד רמאים, כמו ששינוי פדנא דתורא, שהוא צמד. אחות לבן - אחות יצר הרע הארמי. כמו ששינוי, בתחלה שהיה מנגל בחטאות בזה העולם נקרא לוט. לעתיד לבא שלא יהא מנגל כמו בראשונה, כמי שרוחץ ומטביל את טמאתו, קוראים לו לבן. על כל פנים אין יצר הרע בטל מן העולם.

בא שמע שכן אנו בארנו בביתא. שתי בנות לוט, שהן שני כחות הגוף המעוררות את יצר הרע, עכשו שאינו כל כך מנגל ונטבל מלכלוכו נקרא לבן, ואותן שתי בנות אינן בטלות ממנו. זהו שכתוב (בראשית כט) וללבן שתי בנות.

אמר רבי יוסי, כך הוא. שם כתוב בכירה וצעירה, וכאן כתוב גדולה וקטנה. אמר רבי יוסי, אבל אינן בכח לעשות רע ולהתעורר ליצר הרע כמתחלה, משמע שכתוב שם הגדלה לאה, שלאה מכחה ומרשעתה. ושם הקטנה רחל, שאין בה כח המתעורר, כמו שנאמר (ישעיה כג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה.

אמר רב הונא, זה יצר הרע, ושתי בנותיו מתחלפות מכות שהיו בראשונה. בתחלה לוט, מקלל מנגל. עכשו לבן, מלבו, שאינו מקלל ומנגל בנוולו כבראשונה. בתחלה שתי בנותיו חזקות, כל אחת ואחת בכחה, ועכשו שם הגדלה לאה - לאה בלא כח, לאה בלא חזק, לאה ממעשיה הראשונים. ושם הקטנה רחל, כמו שאמרנו, ולא כמות שהיו בראשונה.

אמר רב אחא בר יעקב, בא ראה מה כתוב, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא. אמר רבי אחא, מפני מה היא עקרה? מפני שיצר הרע אינו נמצא בכח בעולם, ועל כך אין נמצא פריה ורביה וזילתי בתפלה. ומה כתוב? ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. כיון שמתעורר יצר הרע, נמצא פריה ורביה.

אמר רבי יוסי, אם כן, מה הפרש בין העולם הזה לאותו זמן? ועוד, שהנה הכתוב אמר שהקדוש ברוך הוא עשה. אמר רבי אחא, כך הוא, שהקדוש ברוך הוא העיר אותו לענין ההוא שצריך לזוג, ולא לכל שעה, שהיה תמיד עם אדם כמו כעת, שהוא נמצא תמיד וחוטאים בו בני אדם, אלא לאותו זוג לבדו. והתעוררות ההיא תהיה התעוררות של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (יוחזקאל לו) והסירתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. מה זה לב בשר? אמר רבי יהודה, לב להוציא בשר, ולא לדבר אחר.

רבי יצחק ברבי יוסי היה בא מקפוטקיא ללוד. פגע בו רבי יהודה. אמר לו רבי יצחק, תאמר שחברינו חכמי הבריתא התעוררו לענין הזה שיצר הרע ישתכח מן העולם, פרט לאותה שעת הזווג. אמר לו, חידד, כך צריך יצר הרע לעולם כגשם לעולם. שאלמלא יצר הרע, חדות השמועה לא תהיה,

אבל לא מנולת כבראשונה לחטא בו. זהו שכתוב (ישעיה יא) לא גרעו ולא נשחיתו בכל הר קדשי וגו'. אמר רבי שמעון, הוא הלב שמדורו של יצר הרע בו. רבי אליעזר אומר, לב טוב בגין הגוף והנשמה, ומשום קד כתוב (דברים ו) ואתה את ה' אלהיך בכל לבבך, שהוא עקר הכל.

קשבא רב כהנא, אמר, קד אומרים משמם של בעלי הבריתא: שני בנינים של הגוף הם - הכבד והלב. שאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה, הכבד והלב מנהיגים את הגוף בכל צדדי איברי. המנהיג של הראש הוא המוח, אבל של הגוף הם שנים. והראשון הוא הכבד, והשני הלב. והינו שכתוב בפרשה ויתרצו הנבים בקרבה, אלו שני בניני הגוף.

מה הטעם ויתרצו? משום שמהלב [מתעורר] נשכח היצר הרע. ויתרצו? [שאלו] וישליו הנה צריך להיות! אלא, אמר רב הונא, ויתרצו - וישברו, כלומר, נשבר כחם וחילם. אמר רבי יהודה, הגוף מהו אומר? אם כן למה זה אנכי, ולמה נבראתי? מיד - ויתלך לדרש את ה'.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני לאמים וגו'. אלו השני גאים - הכבד והלב. רבי יוסי אומר, המוח והלב. רבי יהודה אומר, המוח אין בכלל זה, משמע שכתוב בבטנך, ואין המוח בבטן אלא בראש. ושני לאמים ממעיך וגו', ורב יעבד צעיר. זהו הכבד, שהוא רב וגדול והוא משמש לפני הלב. שאמר רבי יהודה, הכבד קולט הדם ומשמש בו לפני הלב.

ויצא הראשון אדמוני. אמר רב כהנא, הכבד הוא הראשון, והוא אדמוני. למה הוא אדמוני? על שבוילע את הדם תחלה. רבי אליעזר אומר, למה נקרא שמו ראשון? על שהוא ראשון לבלע הדם מפל המאכל, והוא ראשון לדם, אבל לא ליצירה. ובמה נבאר ורב יעבד צעיר? על שהוא רב וגדול בשעורו מן הלב, והוא עובד ללב.

אמר רבי אבא, למה באה הפרשה הזו? אלא להראות לבני העולם, שאף על גב שהשלמות ההיא תהיה בארץ - דרכו וטבעו של העולם לא ישתנה. רבי ייסא אומר, בא ראה, הכבד הוא הצד ציד, והוא ציד בפני, והלב הוא החושב, והוא יושב אהלים. זהו שכתוב ויזד יעקב נזיד, חושב מחשבות, נושא ונותן בתורה.

ויזד יעקב נזיד, רבי בא בשם רבי אחא אומר, לעולם טבעו של עולם אינו משתנה, בא ראה, מה כתיב, ויזד יעקב נזיד, כמו שנאמר (שמות יח) אשר זדו עליהם, ותרגמו: שחשבו. כלומר, הלב חושב ומתהרהר בתורה בידיעת בוראו. מה כתוב? ויבא עשו מן השדה והוא עיף. הכבד שדרך טבעו לצאת ולצוד ציד בפיו לבלע ואינו מוצא, נקרא עיף, והוא אומר ללב: עד שאתה מתהרהר בדברים אלו בדברי תורה, הרהר באכילה ובשתיה לקיים גופך. זהו שכתוב ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה, כי כן דרכי לבלע הדם ולשגר לשאר האברים, כי עיף אנכי, בלא אכילה ושתיה.

והלב אומר: תן לי הראשון והמבחר מפל מה שתבלע, תן לי בכורתך. זה שכתוב מכרה כיום את בכורתך לי, ראשית התאנה. עד שהלב מתהרהר וחושב במאכל, בולע הכבד. שאמלמלא אותו כסוף והרהור של הלב במאכל, לא יוכלו הכבד והאברים לבלע. שאמר רבי יוסי, כן דרך העבדים - שאינם אוכלים עד שהאדון אוכל.

אמר רבי יוסי, כתוב לאחר כן, ויעקב נתן לעשו לחם ויזיד עדשים. מה זה עדשים? עגלגלים כגלגלת, והגלגל סובב בעולם, כלומר שלא נשכח מדרכו. קד הוא כן אדם, באותו זמן, אף על גב שפל אותו חסד וכבוד ושלמות יהיו, דרכו של העולם לאכל ולשתות לא ישתכח.

משנה. שנינו, ארבע רוחות העולם מנשבות, ועתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר רוח אחד לקים הגוף שיהיה כלול מארבע רוחות. זהו שכתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח. בארבע לא כתוב, אלא מארבע רוחות העולם, שיהא כלול מארבעתם.

ולמדנו, אותו הרוח הוא רוח המוליד, הוא הרוח האוכל ושותה, ואין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד, ואין בין עולם הזה לתחית המתים אלא נקיות והשגת ידיעה. רב נחמן אומר, ואריכות ימים.

אמר רב יוסף, וכי ימות המשיח ותחית המתים אינם אחד? אמר לו, לא, ששנינו, בית המקדש קודם לקבוצ גליות, קבוצ גליות קודם לתחית המתים, ותחית המתים האחרון שפבכלם. מנין לנו? שכתוב (תהלים קמו) בונה ירושלים ה' נדחי ישראל וכנס. הרופא לשבורי לב ומחפש לעצבותם. זו היא תחית המתים שהיא הרפואה לשבורי לב על מתייהם. בונה ירושלים תחלה, ואחריו נדחי ישראל וכנס, והרופא לשבורי לב אחרון על הכל.

שנינו, ארבעים שנה קודם הקבוצ גליות לתחית המתים, כמו שאמרנו ויהי יצחק בן ארבעים שנה. ארבעים השנה הללו מה מעשיהם? אמר רב כהנא אמר רבי ברוקא, מקבוצ גליות עד תחית המתים כמה צרות, כמה מלחמות יתעוררו על ישראל, ואשרי הנמלט מהם, שכתוב (דניאל יב) בעת ההיא

ימלט עמוך כל הנמצא כתוב בספר.

רבי יהודה אמר מכאן, יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים. רבי יצחק אמר מכאן, (זכריה יג) וצרפתים כצורף את הכסף ובחנתים כבחן את הזהב. ובאותם הימים יהיו ימים אשר לא יאמרו אין לי בהם חפץ. ומשעה שיעברו הצרות עד תחית המתים ארבעים שנה.

רב הונא אמר, בא ראה, כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר וגו' אשר לא שמעו בקול ה' - כמו כן [הגוף] כאן. אמר רב יוסף, כל אלו דבר אחד אמרו. ולסוף ארבעים שנה, שהצרות יעברו והרשעים יכלו, יהיו המתים שוכני עפר. מה הטעם? משום שכתוב (נחום א) לא תקום פעמים צרה, ודי להם במה שעברו. ומזמן תחית המתים יתישב העולם בישובו, זהו שכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

רבי אלעזר בן ערז היה יושב, והיה מצטער בנפשו מאד. נכנס לפניו רבי יהושע. אמר לו, מראה האור של מאור העולם למה חשוכים? אמר לו, מראה ופחד רב נכנס בי, שהרי אני רואה מה שהתעוררו חברינו בעלי הבריתא, ששורה עליהם רוח של קדושים, וההוא שהעירו שבששי יהיה גאלה, נפה. אבל אני רואה אריכות יתר על אותם שוכני עפר, שבאלף הששי לזמן ארבע מאות ושמונה שנים ממנו יהיו עומדים כל שוכני עפר בקיומם.

ומשום כך העירו חברינו על הפסוק שקרא להם בני חת, ח"ת - שיתעוררו לח"ת שנה, והינו שכתוב (ויקרא כה) בשנת היובל הזאת תשב או איש אל אחוזתו. כשישתלם הוא"ת, שהוא חמשת אלפים וארבע מאות ושמונה, תשובו איש אל אחוזתו, אל נשמתו, שהיא אחוזתו ונחלתו.

[עוד] אמר רבי יהושע, שנה לא יהיה לך קשה, שהרי שנינו, שלש פתות הן: של צדיקים גמורים, ושל רשעים גמורים, ושל בינונים. צדיקים גמורים יקומו בקימה של מתי ארץ ישראל, מהיום כמה שנים, שהם קודמים בתחלה בשנת הארבעים של קבוצ גליות. והאחרונים כלם לזמן ארבע מאות ושמונה שנה לאלף הששי, כמו שאמרנו. מי יזכה לארץ הזה? מי יתקדם בקיום דתו ביו הזמן הזה, ועל כן אני מצטער בנפשי.

אמר לו, רבי, הנה שנינו, יהי אור - יהי ר"ז. חזר ואמר, בתשובה יתקדם הכל. אמר רבי יהושע, אם לא שאמרתי כך, חסמנו את הפיות לצפות לגאלה כל יום, שכתוב (יחזקאל לג) חסון ישועות. מהו ישועות? אלו המצפים ישועות בכל יום.

מהי דעתו של רבי אלעזר? הינו מה שכתוב ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו. ממשמע שכתוב מישגי, אלו הם הצדיקים הנקדמים בחייהם קדם זה. וכמה שנים הם נקדמים? רבי יהודה אומר, מאתיים ועשר שנים. רבי יצחק אומר, רד"י שנה, שכתוב (במדבר כד) ויר"ד מיעקב וגו'. יר"ד שנה נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם. רב נחמן אמר, לפי השעור שנבלה בעפר. אמר לו רבי יוסי, אם כן, הרבה תחיות היו, אלא כל התחיות יהיו באותו הזמן, וזהו שנאמר בחזון, (דניאל י) ואמת הדבר וצבא גדול.

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם. רבי אבהו פתח ואמר, (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. ששנינו, ארבע תקופות וארבעה זמנים משנים זו מזו יעברו הצדיקים לעתיד לבא. האחד - אותו זמן ישגא החכמה בעולם וישגיו השגה מה שלא השיגו בזה העולם. ששנינו, אמר רבי פנחס, השגת הצדיקים לעתיד לבא יותר ממלכא השגת, שכתוב (ישעיה יא) כמים לגם מכסים, השני תתעסקו. (חסר) (עד כאן מדרש הנעלם)

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא, כמו שאמר אברהם, משום ששכינה היתה עמו ועם אשתו, ובשביל השכינה הוא אמר, שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי אתי, ועל כן התחזק ואמר אחתי היא. עוד, אברהם ויצחק כך ראוי, שנדאי משום הפסוק שכתוב (שיר ה) אחתי רעיתי יונתי תפתי, ומשום כך נדאי נראה להם לומר אחתי היא, ועל כן מתחזקים הצדיקים בקב"ה.

ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו'. את רבקה אשתו - דוקא, [ו]זו השכינה. כמו שעבודה זרה כתוב בה ויקומו לצחק, כך גם מצחק את זו שכינה שהיתה עם רבקה. דבר אחר, וכי תעלה על דעתך שצחק היה משמש מטתו ביום? שהרי שנינו, ישראל הם קדושים ולא משמשים מטתם ביום, ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום?

אלא נדאי שאבימלך היה חכם, והוא הסתכל באיצטגנינותו שהוא חלון. כתוב כאן בעד החלון, וכתוב שם (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא. מה להלן באיצטגנינות, אף כאן באיצטגנינות. וראה שלא היה כמו שאומר יצחק, אלא נדאי הוא מצחק עמה, והיא אשתו. ואז ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. רבי יוסי אמר, נאה היה לאבימלך לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם, רק שנה הוכיח אותו הקדוש ברוך הוא בראשונה.



בא ראה, כתוב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אמר רבי אבא, משום כך אמר אחתי היא, כדי להדבק בשכינה, שכתוב אמר לחכמה אחתי את. מה הטעם? משום שבהם לא היתה אמונה. שאם נמצאה בהם אמונה, לא היה צריך, אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר כך, ומשום כך אמר, כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אין יראת אלהים, זו האמונה.

אמר רבי אלעזר, משום שלא שורה השכינה מחוץ לארץ הקדושה, ועל זה אין יראת אלהים במקום הזה, שזה לא מקומו ולא שורה כאן. ויזחק החזיק בו באמונה, שראה שהנה השכינה שורה בתוך אשתו.

ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת בא ראה כמה מאריך להם הקדוש ברוך הוא לרשעים משום אותו החסד שעשה עם האבות הקדושים, שהרי משום זה לא שלטו בישראל עד לאחר דורות אחרונים. יפה עשה אבימלך שעשה חסד עם יצחק שאמר לו (לאברהם) הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב.

רבי יהודה אמר, חבל על הרשעים שחסדים אינו שלם. בא ראה, עפרון אמר בהתחלה, (בראשית כג) אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו'. ואחר כך אמר, ארץ ארבע מאת שקל כסף וגו'. וכתוב וישקל אברהם לעפרו וגו', עבר לסחר. אף כאן כתוב בראשונה הנה ארצי לפניך וגו', ואחר כך אמר לו לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. אמר לו רבי אלעזר, זה החסד שעשה עמו - שלא לקח משל אבימלך כלום, ושלחו עם כל ממונו, ואחר כך הלך אחריו לירות עמו ברית.

ואמר רבי אלעזר, יפה עשה יצחק, שהרי משום שידע את סוד החכמה השתדל וספר באר מים, כדי להתחזק באמונה כראוי. כן אברהם השתדל וספר באר מים [וכן יצחק]. יעקב מצא אותה מתקנת וישב עליה, וכלם הלכו אחריו והשתדלו, כדי להתחזק באמונה השלמה כראוי.

וכעת ישראל מתחזקים בו בסודות של מצוות התורה, כמו שכל יום ויום מתחזק אדם בציצית, שהיא מצוה, ואדם מתעטף בה. כך גם בתפילין שמניח על ראשו ובזרועו, שהוא סוד עליון כראוי, משום שהקדוש ברוך הוא נמצא באדם שמתעטף בו בתפילין ומתעטף בציצית, והכל סוד האמונה העליונה.

ועל כן, מי שלא מתעטף בזה ולא מתעטף להתחזק בתפילין בכל יום, דומה לו שאין שורה עמו האמונה, וסר ממנו פחד רבונו, ותפלתו אינה תפלה כראוי. ומשום כך היו האבות מתחזקים בתוך האמונה העליונה, משום שבאר העליונה של סוד האמונה השלמה שורה בו.

וינתק משם ויחפר באר אחרת וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיד יחליץ וגו'. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בפסוק הזה בו החזיקו בעלי האמונה שהבטיח להם לעולם הבא. ונחף ה' תמיד - בעולם הזה ובעולם הבא. ונחף ה', כיון שאמר ונחף ה', למה תמיד? אלא זה התמיד של בין הערבים שהוא התחזק תחת זרועו של יצחק, וזהו החלק לעולם הבא. מנין לנו? מדוד, שכתוב (תהלים כג) ונחני במעגלי צדק למען שמו.

והשביע בצחצחות נפשך - זו האספקלריה המאירה שכל הנשמות נהנות להסתכל ולהתענג בתוכה. ועצמתיד יחליץ - הפסוק הזה אין ראשו סופו. אם נשמתו של הצדיק [לעולם למעלה, נ"א נהנית באור של מעלה], מה זה ועצמתיד יחליץ? אלא הנה פרשוה, זו תחתית המתים. שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים ולתקן את עצמות האדם שיהיו כבראשונה בגוף שלם, והנשמה מוסיפה אור בתוך האספקלריה המאירה שתאיר עם הגוף לברית שלם כראוי.

ומשום כך כתוב והיית כגון רוח. מה זה כגון רוח? שלא פוסקים מימיו העליונים לעולם ולעולמי עולמים. ונחן [והגוף] הזה נשקה ממנו ומתרוה ממנו תמיד. וכמוצא מים - זה הנהר שהוא ששופע ויוצא מעדן, ולא פוסקים מימיו לעולמים.

בא ראה, באר של מים נובעים זהו סוד עליון בתוך סוד האמונה. באר שיש בה מוצא מים, והיא באר שמתמלאת ממוצא המים ההוא, והם שתי דרגות שהן אחת, זכר ונקבה יחד כראוי.

ובא וראה, אותו מוצא מים ואותה באר הם אחד, והכל נקרא באר, שהרי אותו המקור שמכניס ולא פוסק לעולמים, והבאר מתמלאת. ומי שמסתכל בבאר הזו, מסתכל בסוד העליון של האמונה. וזהו סימן האבות - שמשתדלים לחפר באר מים בתוך סוד עליון, ואין להפריד בין המקור והבאר, והכל אחד.

ויקרא שמה רחבות - רמז שעתידיים בניו לעבד ולתקן את הבאר הזו כראוי בסוד הקרבתו והעולות. כמו כן, (בראשית ב) וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. אלו הקרבתו והעולות. ומשום זה יתפשטו מעינותיו לכל הצדדים, כמו שנאמר (משלי ה) ויפוצו מעינותיך חוצה ברחובת פלגי מים, ומשום כך ויקרא שמה רחבות.

רבי שמעון פתח ואמר, (שם א) חכמות בחוץ תרנה ברחבות תתן קולה. הפסוק הזה הוא סוד

עליון. מה זה חכמות? אלו החכמה העליונה והחכמה הקטנה שנקללת בעליונה ושורה בה.

בחוף תרנה - בא ראה, החכמה העליונה היא סתומה של כל הסתומים, ולא נודעת ואינה בגלוי, כמו שנאמר (איוב כח) לא ידע אנוש ערכה וגו'. כשמתפשטת להאיר, מאירה בסוד העולם הבא, והעולם הבא נברא ממנה, כפי ששינונו, העולם הבא נברא ביו"ד, והחכמה הזו נכסית שם, והם אחד בזמן שמתעצב [שמתעטר נ"א שנעשה] הכל בסוד של העולם הבא, כפי שאמרנו. אז היא השמחה להיות מאירה, והכל בחשאי, שלא נשמע בחוף לעולמים.

עוד רוצה להתפשט, ויוצאים מן המקום הזה אש ומים ורוח, כמו שנתבאר, ונעשים קול אחד שיוצא בחוף ונשמע, כמו שנתבאר. אז משם ולהלן זהו חוף. הרי בפנים הוא בחשאי, שלא נשמע לעולמים. עכשו שנשמע הסוד נקרא בחוף. מכאן צריך אדם להתקין את מעשהו ולבקש.

ברחבות - מי הרחובות? זה הרקיע שהוא שבו מאירים כל הפוכבים, והוא המעגן שאין מימיו פוסקים, כמו שנאמר (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. והוא רחובות, ושם תתן קולה, עליונה ותחתונה, והכל אחד.

ומשום זה אמר שלמה, (משלי כד) הכן בחוף מלאכתך ועתידה בשדה לך וגו'. הכן בחוף, כמו שנאמר, שכתוב בחוף תרנה, שהרי מכאן עומד המעשה להתתקן ודבר לשאלה, שכתוב (דברים ד) כי שאל לא לימים ראשנים וגו', ולמקצה השמים ועד קצה השמים.

ועתידה בשדה לך - זו השדה אשר ברכו ה'. ואחר שיגיע האדם את סוד החכמה ויתקין את עצמו בה, מה כתוב אחר כך? ובנית ביתך. זו הנשמה של אדם בגופו, שיתתקן ויעשה איש שלם. ועל כן, כשחפר יצחק ונעשה באר בשלום, לאותו השלום [שניהיה שלם] קרא רחובות, והכל כראוי. אשרי הצדיקים שמעשיהם לקב"ה לקים את העולם, שכתוב כי ישרים ישכנו ארץ, ישכינו ארץ, והרי פרשה.

ויהי כי זקן יצחק. אמר רבי שמעון, כתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בא ראה, כל מעשי הקדוש ברוך הוא, כלם הם דברי אמת, והכל בסוד עליון. וכל דברי התורה כלם דברי אמונה וסודות עליונים כראוי.

ובא וראה, לא זכה יצחק כמו אברהם, שלא סמו עיניו ולא כהו. אבל כאן הוא סוד עליון, סוד האמונה, כמו שנתבאר, שכתוב ויקרא אלהים לאור יום. זה אברהם, שהוא אור היום, ואורו הולך ומאיר ומתחזק בתקון היום.

ומשום כך מה כתוב? ואברהם זקן בא בימים, באותם האורות שמאירים. והוא זקן, [ומאיר]. אז הולך ומאיר [כמו שנאמר (משלי ד) הולך ואור עד נכון היום, ומשום כך ויקרא אלהים לאור יום. ולחשך קרא לילה - זה יצחק, שהוא חשך, והוא הולך לקבל לתוכו את הלילה. ומשום כך, כשהוא זקן מה כתוב? ויהי כי זקן יצחק ויתקין עיניו מראת. כך זה ודאי, שרצה להחשך ולהדבק [בחשך] בדרגתו כראוי.

בא רבי אלעזר בנו ונשק ידיו. אמר לו, יפה. אברהם מאיר מצד של דרגתו, יצחק נחשך מהצד של דרגתו, ונעקב למה, שכתוב ועיני ישראל כבדו מזקן? אמר לו, כך זה ודאי, כתוב כבדו ולא כהו. כתוב מזקן ולא מזקנו. אלא מזקן - מזקן של יצחק, מאותו צד כבדו. לא יוכל לראות להסתכל כראוי, אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל, ונעשה חשך, שהרי אז נאחו בו הלילה, והתקים ולחשך קרא לילה.

ויקרא את עשו בנו הגדל. שנקלל מצדו של הדין הקשה. ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים פד) אשרי אדם עוז לו בך וגו'. אשרי האיש שמתחזק בקב"ה ושם בו את תקפו.

זכור כחנניה מישאל ועזריה שהתחזקו ואמרו, (דניאל ג) הן אתנו אלהינו שאנו עובדים זכור להצילנו מתוך כבשן האש היוקדת, ומידה המלך יציל.

בא ראה, שאם לא יציל ולא יעמד עליהם הקדוש ברוך הוא, נמצא ששמו של הקדוש ברוך הוא לא יתקדש בעיני הכל, כמו שאמרו. אלא כיון שיגיעו שלא אמרו כראוי, חזרו ואמרו, והן לא ידוע להיות לך המלך וגו'. בין יציל בין לא יציל, ידוע להיות לך המלך וגו'. ושנינו שיחזקאל הודיע להם דבר, ושמעו וקבלו ממנו, שהקדוש ברוך הוא לא עמד עליהם, כדי שיקבלו שכר, ואז חזרו ואמרו, והן לא ידוע להיות לך המלך וגו'.

אלא לא יתחזק אדם שיאמר, הקדוש ברוך הוא יצילני, או יעשה לי כך וכך. אבל ישים את כחו בקב"ה שייסיע לו, כשהוא משתדל באותם המצוות של התורה וללכת בדרך אמת. שפניו שאדם בא להטהר, ודאי מסייעים לו. ובזה יתחזק בקב"ה שהוא יסיע לו, ויתחזק בו, שלא ישים את כחו בטחונו באחר.

ומשום כך, עוז לו בך מסלות בלבבם. שיעשה לבו כראוי בלי הרהור אחר, אלא כמסלה הזו שהיא מתנשבת לעבר בכל מקום שצריך, כך גם.

דבר אחר אשרי אדם עוז לו בך - עז כמו שנאמר (תהלים כט) ה' עז לעמו יתן. משום שצריך לאדם להתעסק בתורה לשמו של הקדוש ברוך הוא. שכל מי שמתעסק בתורה ואינו משתדל לשמה, טוב לו שלא נברא. מסלות בלבבם, מה זה מסלות בלבבם? כמו שנאמר (שם סח) סלו לרכב בערבות ביה שמו. זו התורה ההיא שהוא השתדל בה להרים את הקדוש ברוך הוא ולעשותו חסיבה בעולם.

בא ראה, כל מעשיו של יעקב היו לשמו של הקדוש ברוך הוא, ומשום כך הקדוש ברוך הוא היה עמו תמיד, שלא יזה ממנו השכינה. שהרי בשעה שקרא לו יצחק את עשו בנו, יעקב לא היה שם, והשכינה הודיעה לרבקה, ורבקה הודיעה ליעקב.

רבי יוסי אמר, בא ראה, אם חס וחלילה באותו זמן היה מתברך עשו, לא היה שולט יעקב לעולמים. אלא מעם הקדוש ברוך הוא זה היה, והכל בא במקומו כראוי. בא ראה, כתוב ורבקה אהבת את יעקב, וזה נתבאר. ומשום כך שלחה בשביל יעקב, הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר.

ועתה בני שמע בקלי וגו'. בזמן ההוא ערב פסח היה, וצריך היצר הרע להתבצר ולשלט הלבנה, סוד האמונה, ולכן עשתה שני תבשילים.

רבי יהודה אמר, כאן רמז שעתידים בני יעקב להקריב שני שעירים, אחד לה' ואחד לעזאזל ביום הכפורים. משום כך הקריבה שני גדיי עזים - אחד בשביל הדרגה שלמעלה, ואחד כדי להכניע את דרגתו של עשו שלא ישלט על יעקב, ועל כן שני גדיי עזים, ומשניהם טעם יצחק ואכל.

ויבא לו יין וישת. ויבא לו יין, רמז רמז - ממקום רחוק קרב אותו מאותו מקום [של עשו]. רבי אלעזר אמר, רמז מהיין ההוא שכל השמחה נמצאת בו כדי לשמח את יצחק, שצריך שמחה, כשרוצים שמחה לשמח את צד [הלויים] שלו, ועל כן ויבא לו יין וישת.

ותקח רבקה את בגדי עשו וגו'. אלו הלבושים שהרויח עשו ממרוד, ואלה לבושי כבוד, שהיו מאדם הראשון, ובאו לידי נמרוד, ובהם היה צד צידה נמרוד, שכתוב (בראשית י) הוא היה גבר ציד לפני ה' וגו'. ועשו יצא לשדה ונלחם בקרב עם נמרוד והרג אותו, ולקח ממנו את הלבושים הללו. זהו שכתוב ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ובארוה, כתוב כאן והוא עיף, וכתוב שם (ירמיה ד) כי עיפה נפשי להרגים.

ועשו היה מעלה את אותם הלבושים לרבקה, ובהם היה יוצא וצד ציד, ואותו היום לא לקח אותם, ויצא לשדה והתעקב שם. וכשעשו היה לובש אותם, לא היו מעלים ריחות כלל. כיון שיעקב לבש אותם, אז שבה האבדה למקומה והעלו ריחות, משום שגפיו של יעקב היה יפיו של אדם, ומשום כך חזרו בשעה ההיא למקומם והעלו ריחות.

אמר רבי יוסי, יפיו של יעקב [היה] שהוא יפיו של אדם איך אפשר? והרי שנינו, תפוח עקבו של אדם הראשון מכה גלגל חמה, ואם תאמר שכן היה יעקב? אמר לו רבי אלעזר, ודאי שכן היה. בראשונה טרם חטא אדם הראשון, לא היו יכולים כל הבריות להסתכל בגפיו. כיון שחטא, השתנה יפיו ורומז הנמדד, ונעשה בו מאה אמות.

ובא וראה, יפיו של אדם הראשון הוא סוד, שהאמונה העליונה תלויה ביפיו ההוא, ומשום כך (תהלים צ) ויהי נעם ה' אלהינו עלינו, וכתוב (שם כז) לחזות בנעם ה'. וזהו ודאי יפיו של יעקב, והכל הוא סוד עליון.

וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בא ראה, וירח את ריח הבגדים לא כתוב, אלא ריח בגדיו, כמו שנאמר (שם קד) עטה אור כשלמה נוטה שמים פירעה. דבר אחר [זה הוא] וירח את ריח בגדיו ויברכהו - שפיון שהלביש אותם יעקב, העלו ריחות באותה השעה. ועד שלא הרים [שהריח] את ריח לבושו לא ברח אותו, שהרי אז [לא] ידע שהוא ראוי להתברך. שאם לא ראוי להתברך, לא היו עולים כל הריחות הקדושים הללו עמו. זהו שכתוב וירח את ריח בגדיו ויברכהו.

ויאמר ראה ריח בני פריח שדה אשר ברכו ה'. ויאמר - דבר נסתר הוא. יש אומרים שהיתה השכינה, ויש אומרים שיעקב היה. פריח שדה אשר ברכו ה' - מי השדה? זה שדה התפוחים, השדה שהאבות העליונים [חומדים] סומכים אותו ומתקנים אותו.

ויתן לה האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש. אמר רבי אבא, הפסוק הזה בארוהו, אבל [פתח רבי אבא ואמר] בא ראה, שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני. כמה שירות ותשבחות אמר דוד המלך לפני הקדוש ברוך הוא, והכל כדי להתקין את דרגתו ולעשות לו שם, כמו שנאמר (שמואל ב ח) ויעש דוד שם. והשירה הזו אמר [לוי] כשראה המעשה הזה ליעקב [של יעקב].

רבי אלעזר אמר, יעקב אמר השירה הזו [שהרי] בשעה שאמר לו אביו גשה נא ואמנשך בני האתה זה בני עשו אם לא. אז [משום] שהיה [היה] יעקב בצרה גדולה, שפחד שאביו יכיר אותו ויודע לפניו. מה כתוב? ולא הכירו כי היו ידיו כידי עשו אחיו שערות ויברכהו. אז אמר, אל ה' בצרתה לי קראתי ויגעני.

ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמייה. זוהי הדרגה שעשו שריו בה, שהיא שפת השקר [מה הוא]. שפת שקר, בשעה שהביא אותו הנחש קללות על העולם, ובהתחכמות ובעקמומיות הביא קללות, שהתקלל העולם.

בא ראה, בשעה שאמר יצחק לעשו, וצא השדה וצודה לי צידה, בה"א, ויברכהו, ויצא עשו כדי שיתברך מיצחק, שאמר לו ויברכהו לפני ה'. שאילו אמר ויברכהו ולא יותר - יפה. כיון שאמר לפני ה', באותה השעה הזדעזע כסא כבודו של הקדוש ברוך הוא. אמרה, ומה שיצא נחש מאותן הקללות וישאר יעקב.

בשעה ההיא הזדמן מיכאל, ובא לפני יעקב והשכינה עמו. וידע יצחק, וראה את גן עדן עם יעקב וברכו לפניו. וכשנכנס עשו, נכנס עמו גיהנם, ועל כן ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאוד, שחשב שעשו לא היה בצד ההוא. פתח ואמר, ויברכהו גם ברוך יהיה.

משום כך הזדמן יעקב בחכמה ובעקמומיות שהביא ברכות על יעקב, שהוא כמו אדם הראשון, ונטלו מאותו הנחש, שהוא שפת שקר. שפמה שקר אמר, וכמה דברי שקר עשה כדי להטעות ולהביא קללות על העולם. משום כך בא יעקב בחכמה והטעה את אביו, כדי להביא ברכות על העולם ולטל ממנו מה שמנע מן העולם. ומדה כנגד מדה היתה, ועל כן כתוב (תהלים קט) ויאֶהֱב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו. עליו כתוב (בראשית ג) ארור אתה מקל הבהמה ומפל חית השדה. ונשאר בו לדורי דורות, ובא יעקב ונטל ממנו הברכות.

ומימיו של אדם הראשון נועד יעקב לטל מהנחש ההוא את כל הברכות הללו, והוא נשאר עם קללות ולא יצא מהם. ודוד אמר ברוח הקדש, (תהלים קכ) מה יתן לך ומה יסיר לך לשון רמייה חצי גבור שנונים. מה אכפת לאותו הנחש הרע שהביא קללות על העולם, כמו שאמר, נחש נושך וממית, ואין לו ממנו הנאה.

לשון רמייה - שרמה את אדם ואשתו והביא רע עליו ועל העולם. אחר כך בא יעקב ונטל משלו את כל אותם הברכות. חצי גבור שנונים - זה עשו ששמר שגאה [שהפחיד] ליעקב על אותן הברכות, כמו שנקמר וישטם עשו את יעקב על הברכה וגו'. [בא ראה].

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ - הנה מלמעלה וממטה בחבור אחד. ורב דגן ותירש - הנה פרישוק, אבל ככתוב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בא ראה, נער הייתי וגו', ויברכהו - הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם וכו'. ומשום כך אמר ורב דגן ותירש.

ועבדוך עמים וישתחן לך לאמים - בזמן ששלט שלמה המלך בירושלים, שכתוב וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחן לך לאמים - בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב וישתחויו לו כל מלכים. רבי יהודה אמר, הכל בזמן שיבא המלך המשיח, ככתוב (תהלים עב) וישתחויו לו כל מלכים כל גוים ועבדוהו.

הנה גביר לאחיד. הנה, ולא אמר הנה או תהיה. אלא זה סוד עליון של האמונה, שהאותיות הללו הן סודות האמונה. ה' למעלה, וא"ו באמצע, ה' אחר כך. ומשום כך אמר הנה גביר לאחיד, לשלט עליהם ולרדות אותם בזמן שיבא דוד המלך. רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך המשיח, שהרי משום שעברו ישראל על דברי התורה, אז ופרקת עלו מעל צנאך.

ויתן לך האלהים. רבי יוסי אמר, כל הברכות הללו מצד של חלקו של יעקב היו ומשלו הוא נטל. והברכות האלו היה רוצה יצחק לברך את עשו, ומשום כך עשה הקדוש ברוך הוא, וגרם ליעקב לטל משלו.

בא ראה, בשעה שאותו הנחש הביא קללות על העולם והאדמה התקללה - מה כתוב? (בראשית ג) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו', ארורה האדמה בעבורך וגו'. שלא תהיה עושה פרות וגדולים פראוי. כנגד זה ומשמני הארץ. בעצבו תאכלנה - כנגד זה מטל השמים. וקוץ ודרדר תצמיח לך - כנגד זה ורב דגן ותירש. בזאת אפיף תאכל לחם - כנגד זה יעבדוך עמים וישתחן לך לאמים, שהם יעבדו את הארץ ויעבדו בשדה, כמו שנקמר (ישעיה סא) ובני נכר אפריכם וכרמיכם. והכל נטל יעקב זה כנגד זה, ומשלו נטל. והקדוש ברוך הוא גרם ליעקב שיטל את הברכות הללו להדבק במקומו וחלקו, ועשו שידבק במקומו וחלקו.

אמר רבי חזקיה, והנה ראינו שמשמני הארץ ומטל השמים, אותן ברכות נטל עשו אחר כך, כמו

שנאמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל.

אמר רבי שמעון, לא זה כזה ולא זה כזה, כמה נפרדות הדרגות. ביצקב כתוב ויתן לך האלהים - ובזה כתוב יהיה. ביצקב כתוב מטל השמים ומשמני הארץ - בעשו כתוב משמני הארץ וטל השמים, שהנה זה אינו כזה.

והדרגות נפרדות כמה וכמה, משום שבה של יצקב כתוב בו, ויתן לך האלהים מטל השמים - זה הטל העליון ששופע מעתיק השמים, שנקרא טל השמים, השמים של מעלה, הטל ששופע בדרגת השמים, ומשם לשדה התפוחים הקדושים. ומשמני הארץ - [וזו הארץ שלמעלה, ארץ החיים. בעשו כתוב ומשמני הארץ, ביצקב משמני הארץ זו ארץ החיים שלמעלה, ויורש אותה בארץ שלמעלה ובשמים של מעלה, ובעשו בארץ של כאן למטה, ובשמים של כאן למטה. יצקב למעלה למעלה, ועשו למטה למטה.

עוד, יצקב למעלה ולמטה, ועשו למטה. ואף על גב שכתוב והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צנאך - מזה של כאן למטה, אבל למעלה לא כלום, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יצקב חבל נחלתו. בא ראה, בשעה שהתחילו לטל את ברכותיהם יצקב ועשו, יצקב נטל חלקו שלמעלה, ועשו נטל חלקו שלמטה.

רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא אמר לרבי אלעזר, כלום שמעת מאביד למה לא התקיימו הברכות שברך יצחק את יצקב, ואותן הברכות שברך יצחק את עשו כלם התקיימו?

אמר לו, כל אותם הברכות מתקיימות, וברכות אחרות שברך הקדוש ברוך הוא את יצקב. אבל מיד יצקב נטל למעלה, ועשו נטל למטה. אחר כך פשיקום מלך המשיח, יטל יצקב למעלה ולמטה, ויאבד עשו מן הכל, ולא יהיה לו חלק ונחלה וזכרון בעולם, כמו שנאמר (עובדיה א) והיה בית יצקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'. כדי שיאבד עשו מן הכל, ויצקב יירש שני עולמות - העולם הזה והעולם הבא.

ובזמן הזה כתוב, (שם) ועלו מושיעים בחר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. אותה מלכות עשו שנטל בעולם הזה, נתן לו הקדוש ברוך הוא [נתנה לקדוש-ברוך-הוא] לבדו. וכי עשו אינה מלכות מהקדוש ברוך הוא? אלא אף על גב שהקדוש ברוך הוא שולט למעלה ולמטה, הנה נתן לשאר העמים לכל אחד ואחד חלק ונחלה בעולם הזה להשתמש בו, ובזמן ההוא יטל מכלם את המלכות וכלה תהיה שלו, שכתוב והיתה לה' המלוכה, לו לבדו, שכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

ויהי אף צא יצא יצקב וגו'. רבי שמעון אמר, אף צא יצא - שתי הציאות הללו למה? אלא אחת של השכינה, ואחת של יצקב. שהנה פשנכנס יצקב, השכינה נכנסה עמו והתברך לפני השכינה. שניצחק היה אומר את הברכות, והשכינה מודה להם עליהם. וכשיצא יצקב, השכינה יצאה עמו. זהו שכתוב אף יצא יצא יצקב. שתי יציאות יחד.

ועשו אחיו בא מצידו. לא כתוב מן הציד, אלא מצידו, שהוא הצידה שלו, שלא היתה בו ברכה, ורוח הקדש צונחת ואומרת, (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין.

ויעש גם הוא מטעמים וגו'. יקום אבי - דבורו היה בעיות, בתקיפות הרוח, דבר שאין בו טעם, יקום אבי. בא ראה מה בין יצקב לעשו. יצקב אמר בבושה של אביו, בענוה. מה כתוב? ויבא אל אביו ויאמר אבי. מה בין זה לזה? אלא שלא רצה לזעזע אותו, דבר בלשון תחנונים: קום נא שבה ואכלה מצידו. ועשו אמר: יקום אבי, כמי שלא דבר עמו.

בא ראה, בשעה שפנכנס עשו - נכנס עמו גיהנם. הזדעזע יצחק ופחד, שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד. כיון שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה - די. מה זה [גדלה] עד מאד? אלא שלא היתה יראה ואימה גדולה שנפלה על יצחק מיום שנברא. ואפלו בשעה ההיא שנגעקד יצחק על גבי המזבח וראה [שכינה] סבין עליו, לא הזדעזע פשעה ההיא שפנכנס עשו וראה גיהנם שפנכנס עמו. אז אמר, בטורם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה, משום [שראתה] שראיתי שכינה שמודה על אותן הברכות.

דבר אחר, יצחק אמר ואברכהו, יצא קול ואמר גם ברוך יהיה. רצה יצחק לקלל את יצקב, אמר לו הקדוש ברוך הוא: יצחק, את עצמך אתה מקלל, שהרי כבר אמרת לו ארריך ארור ומברכך ברוך.

בא ראה, כלם הודו על אותן הברכות, עליונים ותחתונים, ואפלו חלק גורלו של עשו הודה עליהם, והוא ברוך אותו, והודה על אותן הברכות, והעלה על ראשו למעלה. מנין לנו? שכתוב ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתי. ויאמר שלחני - משום שהחזיק בו יצקב. וכי איך יכול אדם, שהוא גוף ובשר, להחזיק במלאך שהוא רוח ממש, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט?

אֵלָּא, מִכָּאן שְׁמִלְאָכִים שְׁלוּחֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשִׁינֻרְדִּים לְעוֹלָם הַזֶּה, גְּלוּמִים וּמִתְגַּלְמִים, וּמִתְלַבְּשִׁים בְּגוּף כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, מְשׁוּם שֶׁכָּךְ רָאוּי שֶׁלֹּא לְשִׁנּוֹת מִמֶּנְהָ אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁהוֹלְכִים לָשֶׁם.

וְהִנֵּה נֹאמֵר, שֶׁכָּאֲשֶׁר עָלָה מִשָּׁה לְמַעַלָּה מֵהַכְּתוּב? (שְׁמוֹת ל"ד) וַיְהִי שֶׁשָּׁם עִם ה' אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה, מְשׁוּם הַמִּנְהָג, שֶׁלֹּא לְשִׁנּוֹת מִהַמָּקוֹם הַהוּא שֶׁהָלַךְ לָשֶׁם. וְאוֹתָם הַמִּלְאָכִים, כְּשִׁינֻרְדוּ לְמִטָּה, כְּתוּב (בְּרַאשִׁית י"ח) וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ. וְכֵן כָּאן, כְּשִׁינֻרְד לְמִטָּה הַמִּלְאָךְ הַזֶּה, לֹא נֶאֱבַק עִם יַעֲקֹב אֲלָא מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה מְלַבֵּשׁ בְּגוּף כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל כֵּן נֶאֱבַק עִמּוֹ כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה.

בֹּא רֵאֵה, מְשׁוּם שֶׁהַשְּׁלֹטוֹן שֶׁל אֱלֹהִים אֵינוֹ אֲלָא בְּלִילָה וְדָאִי, וּמְשׁוּם כֵּךְ הַשְּׁלִיטָה שֶׁל עֲשׂוֹ אֵינָה אֲלָא בְּגִלוּת, שֶׁהִיא הַלַּיְלָה, וְעַל כֵּן בְּלִילָה הַתַּחֲזֵק עִם יַעֲקֹב וְנֶאֱבַק עִמּוֹ. וְכִשְׁבָּא הַבִּקְרָה, נִחְלַשׁ כְּחוֹ וְלֹא יָכַל, וְאִזּוֹ הַתַּגְבֵּר יַעֲקֹב, מְשׁוּם שֶׁשְּׁלֹטוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בָּיוֹם.

וּמְשׁוּם כֵּךְ כְּתוּב, (יִשְׁעִיָּה כ"א) מִשָּׂא דוֹמָה אֵלֵי קִרְא מִשְׁעִיר שֹׁמֵר מִהַמְּלִיכָה שֹׁמֵר מִהַמְּלִיל. שֶׁהָיָה אִזּוֹ הַשְּׁלֹטוֹן הוּא שֶׁל עֲשׂוֹ, שֶׁהוּא שְׁעִיר, הוּא בְּלִילָה. וּמְשׁוּם כֵּךְ נִחְלַשׁ כְּשִׁבָּא הַבִּקְרָה, וְאִזּוֹ וַיֹּאמֶר שֶׁלַּחֲנִי כִּי עָלָה הַשֹּׁחַר.

וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתִּי. כִּי אִם בְּרַכְתִּי? כִּי אִם תְּבָרַכְנִי הִיא צְרִיף לְהִיּוֹת! מֵהַזֶּה כִּי אִם בְּרַכְתִּי? אִם תּוֹדָה עַל אוֹתוֹ הַבְּרָכוֹת שֶׁבִּרְךָ אוֹתִי אֲבֹא וְלֹא תִהְיֶה מְקַטְרֵג עָלַי בְּגִלְלָם. מֵהַכְּתוּב? וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל וְגו'. לָמָּה יִשְׂרָאֵל? אָמַר לוֹ, בְּעַל כְּרַחֲמֵי יֵשׁ לִי לְשִׁמְשׁ אוֹתְךָ, שֶׁהָיָה אִתָּה הַתַּעֲטָרֶת בְּכִיחַד לְמַעַלָּה בְּדִרְגָּה עֲלִיוֹנָה, וְדָאִי יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שְׁמֶךָ.

כִּי שְׂרִית עִם אֱלֹהִים. מֵהַזֶּה עִם אֱלֹהִים? וְכִי תַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁעָלְיוֹ הִיא אוֹמֵר? אֲלָא אָמַר לוֹ, שְׂרִית לְהַתְחַבֵּר וְלִהְיוֹת עִם אֱלֹהִים בְּחִבּוּר, בְּזוּיג שֶׁל הַשְּׁמֶשׁ עִם הַלְבָּנָה. וְעַל כֵּן לֹא כְּתוּב עַל [אֶת] אֱלֹהִים, אֲלָא עִם אֱלֹהִים, בְּחִבּוּר וְזוּיג אֶחָד.

דְּבַר אַחֵר וַיֹּאמֶר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טו) וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ. אֵף כָּאן, וַיֹּאמֶר לֹא יֹאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל. וְאִזּוֹ הַתַּעֲטָר יַעֲקֹב בְּדִרְגָּתוֹ לְהִיּוֹת הַכָּלָל שֶׁל הָאֲבוֹת. מֵהַכְּתוּב? וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ שָׁם. מֵהַזֶּה וַיְבָרֶךְ אוֹתוֹ שָׁם? שֶׁהוֹדָה לוֹ עַל כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁבִּרְךָ אוֹתוֹ אָבִיו.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (מִשְׁלֵי טז) בְּרָצוֹת ה' דִּרְכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלַם אֹתוֹ בֹּא רֵאֵה כִּמְהָ יֵשׁ לְאָדָם שְׂרִיתָן אֶת שְׁבִילָיו עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי לַעֲשׂוֹת אֶת מַצְוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהָיָה פְּרִשְׁיָה, שְׁנֵי מִלְאָכִים שְׁלִיחִים יֵשׁ לְאָדָם מִלְמַעַלָּה לְהַזְדוּג עִמּוֹ, אֶחָד לִזְמִין וְאֶחָד לְשִׁמְאֵל, וְהֵם מְעִידִים עַל הָאָדָם בְּכָל מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הֵם נִמְצָאִים שָׁם, וְקוֹרְאִים לָהֶם יֵצֵר טוֹב וְיֵצֵר רָע.

בֹּא הָאָדָם לְהַטְהַר וְלִהְיוֹת בְּמַצְוֹת הַתּוֹרָה - אוֹתוֹ יֵצֵר הַטּוֹב שֶׁהַזְדוּג עִמּוֹ, כְּכֹר הַתַּגְבֵּר עַל אוֹתוֹ יֵצֵר הָרָע וְהַשְּׁלִים עִמּוֹ וְהַתְּהַפֵּךְ לוֹ לְעֵבֶד. וְכִשְׁאָדָם הוֹלֵךְ לְהַטְמִיא, אוֹתוֹ יֵצֵר הָרָע מִתְחַזֵּק וּמִתְגַּבֵּר עַל אוֹתוֹ יֵצֵר טוֹב, וְהָיָה בְּאֶרְנוֹ, וְדָאִי כְּשִׁאֲוֹתוֹ הָאָדָם בֹּא לְטַהַר, בְּכִמְהָ כֹחַ הַתְּחַזֵּק הָאָדָם כְּשֶׁהַתַּגְבֵּר אוֹתוֹ יֵצֵר טוֹב, אִזּוֹ אוֹיְבָיו יִשְׁלַם אֹתוֹ, שְׁאֲוֹתוֹ יֵצֵר הָרָע נִכְנַע לְפָנֵי הַיֵּצֵר הַטּוֹב. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה, (מִשְׁלֵי י"ב) טוֹב נִקְלָה וְעֵבֶד לוֹ. מֵהַזֶּה וְעֵבֶד לוֹ? זֶה יֵצֵר הָרָע. וְאִזּוֹ כְּשִׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּמַצְוֹת הַתּוֹרָה, אִזּוֹ גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלַם אֹתוֹ, זֶה יֵצֵר הָרָע וּמֵה שֶׁבֹּא מִצָּדוֹ.

בֹּא רֵאֵה, מְשׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב בְּטַח בְּקִבְיָה וְכָל דִּרְכָּיו הֵיוּ לְשִׁמּוֹ, עַל כֵּן אוֹיְבָיו יִשְׁלַם אֹתוֹ. וְזֶה [זֶה] סִמְאָל, הַכֹּחַ וְהַחֲזֵק שֶׁל עֲשׂוֹ, שֶׁהַשְּׁלִים עִם יַעֲקֹב. וּמְשׁוּם שֶׁהַשְּׁלִים עִם יַעֲקֹב וְהוֹדָה לוֹ עַל אוֹתוֹ הַבְּרָכוֹת, אִזּוֹ הַשְּׁלִים עִמּוֹ עֲשׂוֹ. [אִזּוֹ הוֹדָה לוֹ עֲשׂוֹ, שֶׁכְּתוּב יֵשׁ לִי רֵב אַחִי יְהִי לִךְ אֲשֶׁר לָךְ, שֶׁהָיָה הוֹדָה לוֹ עַל אוֹתוֹ הַבְּרָכוֹת שֶׁלוֹ בְּחִרְב] וְעַד שֶׁלֹּא הַשְּׁלִים יַעֲקֹב עִם אוֹתוֹ הַמִּמְנָה שֶׁנִּתְמַנָּה עָלָיו, לֹא הַשְּׁלִים עִמּוֹ עֲשׂוֹ. מְשׁוּם כֵּךְ, בְּכָל מָקוֹם הַכֹּחַ שֶׁל מִטָּה תְּלוּי בְּכֹחַ שֶׁל מַעַלָּה.

וַיִּחְרַד יַחֲזֵק חֲרָדָה גְּדוּלָּה עַד מָאֵד וַיֹּאמֶר מִי אֲפּוֹא. מִי אֲפּוֹא - מֵהַזֶּה מִי אֲפּוֹא? הִיא צְרִיף לְהִיּוֹת מִי הוּא זֶה! אֲלָא מִי אֲפּוֹא - שֶׁשָּׁם עֲמָדָה הַשְּׁכִינָה כְּשִׁבָּרָךְ יַחֲזֵק אֶת יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן אָמַר מִי אֲפּוֹא, מִי הוּא שְׁעוּמֵד כָּאן וּמוֹדָה עַל אוֹתוֹ הַבְּרָכוֹת שֶׁבִּרְכִיתִי אוֹתוֹ? וְדָאִי גַם בְּרוּךְ יְהִיָּה! שֶׁהִנֵּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסָּכִים לְאוֹתוֹ הַבְּרָכוֹת.

רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, מְשׁוּם אוֹתָהּ הַחֲרָדָה שֶׁהַחֲרִיד יַעֲקֹב אֶת יַחֲזֵק אָבִיו, נִעְנֵשׁ יַעֲקֹב בְּעֵנֶשׁ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁחָרַד חֲרָדָה כְּזוֹ בְּשַׁעָה שֶׁאָמְרוּ לוֹ זֹאת מִצְאָנוּ. יַחֲזֵק אָמַר מִי אֲפּוֹא - בְּאִיפָה נִעְנֵשׁ יַעֲקֹב, שֶׁכְּתוּב אִיפָה הֵם רָעִים, וְשָׁם יוֹסֵף נֶאֱבַד, וְנִעְנֵשׁ יַעֲקֹב. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסָּכִים עַל יָדוֹ בְּאוֹתוֹ הַבְּרָכוֹת, הוּא נִעְנֵשׁ בְּאִיפָה, שֶׁכְּתוּב אִיפָה הֵם רָעִים, וּמְשָׁם נֶאֱבַד מִמֶּנּוּ וְנִעְנֵשׁ כָּל אוֹתוֹ הַעֵנֶשׁ.

וַיִּחְרַד יַחֲזֵק חֲרָדָה גְּדוּלָּה. מֵהַזֶּה גְּדוּלָּה? כְּתוּב כָּאן גְּדוּלָּה, וְכְּתוּב שָׁם (דְּבָרִים י"ח) וְאֶת הָאֵשׁ הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת וְגו'. שֶׁנִּכְנַס עִמּוֹ גִּיהֶנֶם. עַד מָאֵד - מֵהַזֶּה עַד מָאֵד? כְּתוּב כָּאן מָאֵד, וְכְּתוּב שָׁם (בְּרַאשִׁית א) וְהִנֵּה

טוב מאד. זה מלאך המות. אז אמר מי אפוא.

כשמע עשו את דברי אביו וגו'. אמר רבי חייא, כמה רעות עשו אותו דמעות שפכה והוציא עשו לפני אביו כדי שיתברך ממנו, משום שהיה מחשיב דבר אביו יותר. הכי קרא שמו יעקב. [ובארוהו] הכי קרא שמו - קרא שמו אותו שקרא לו. הוציא השמעת קול של רק בשביל קלון. לא כתוב הכי נקרא שמו, אלא קרא שמו.

ויעקבני זה פעמים. זה - מה הוא זה? [אלא] ויעקבני פעמים היה צריך להיות! אלא דבר אחד היה פעמים - בכרתי, החזיר לו פעם אחת ברכת. זהו פעמים. כמו כן (בראשית מג) כי עתה שבנו זה פעמים. דבר אחד פעמים. אחד שהנה החזרתי לו, ולא נהיה בבניש לפני אותו אדם. שבנו - בשנו. אנו בבניש ממנו, וכבר החזרנו.

כמו זה אמר איוב, (איוב יג) ותחשבני לאיוב לך. חזר איוב - איוב. ופרשוה שכתוב אשר בשערה ישובני וגו'. אמר לפני: רבוננו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך? וכאן בכרתי לקח, ונהנה עתה חזר הדבר ונטל ברכת.

הן גביר שמתיו לך וגו', ולך אפוא מה אעשה בני. ולך אפוא - אין עומד פה מי שיסכים עליך. מה אעשה בני. אז ברח אותו בעולם הזה, והסתכל בדרגתו ואמר ועל חרבך תחיה, שהרי כך ראוי לך לשפך דמים ולעשות קרבות, ועל כן אמר מה אעשה בני.

רבי אלעזר אמר, ולך אפוא מה אעשה - כיון שאמר את זה, למה בני? אלא אמר לו, ולך אפוא מה אעשה שאתה בדין ובחרב ובדם אני רואה אותך, ואת אחיך בדרך שלמה. אלא בני, בני ודאי. אני גרמתי לך משום שאתה בני, ועל כן ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד. ועדין לא התקדם, שהרי לא עבד עשו את יעקב, משום שיעקב לא רצה אותו עכשו, והוא חזר וקרא לו אדוני כמה פעמים, משום שהסתכל למרחוק והעלה אותו לסוף הימים, כמו שאמרנו.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בעודם הולכים ראו את רבי יוסי הזקן שהיה הולך אחריהם. נשבו עד שהגיע אליהם. כיון שהגיע אליהם, אמרו, עכשו הדרך מתקנת לפנינו. הלכו. אמר רבי חייא, עת לעשות לה'. פתח רבי יוסי ואמר, (משלי לא) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה. פיה פתחה בחכמה - זו כנסת ישראל. ותורת חסד על לשונה - אלו הם ישראל, שהם לשון התורה שמוברים בה זמנים ולילות.

פיה פתחה בחכמה - זו ב' של בראשית, ופרשוה. ותורת חסד על לשונה - זה אברהם, שבו ברא את העולם ובו מדבר תמיד. ב' סתומה מצד זה, ופתוחה מצד זה. סתומה מצד זה, כמו שנאמר וראית את אחרי. פתוחה מצד זה כדי להאיר [להדר] פניה כלפי מעלה, ופתוחה מצד זה כדי לקבל מלמעלה, והיא אכסדרה לקבל. ומשום כך עומדת בראש התורה ומתמלאת אחר כך. פיה פתחה בחכמה, בחכמה ודאי, שכתוב בראשית ברא אלהים, כתרגומו. ותורת חסד על לשונה - שהרי אחר כך מספר ואומר, ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור.

פיה פתחה בחכמה - זו ה' [הראשונה] של השם הקדוש שחלל בה, והיא סתומה וגלויה, כלולה ממעלה ומטה, הסוד של מעלה ומטה. פיה פתחה בחכמה - משום שהיא סתומה שאין נודעת כלל, שכתוב ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה. וכשמתחילה להתפשט בחכמה שנדבקה בה, והיא בתוכה, [והיא] מוציאה קול, שהיא תורת חסד.

פיה פתחה בחכמה - זו ה"א האחרונה שהיא דבור, והדבור תלוי בחכמה. ותורת חסד על לשונה - זה הקול שעומד על הדבור להנהיגו. ותורת חסד - זה יעקב, שהוא על לשונה, להנהיג הדבר ולאחוז אותו, שהרי אין דבור בלי קול, ובארוה.

פתח רבי חייא אחריו ואמר, (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזמות אמצא. אני חכמה - זו כנסת ישראל. שכנתי ערמה - זה יעקב שהוא חכם. ודעת מזמות אמצא - זה יצחק, שהיתה לו דעת מזמות לברך את עשו. ומשום שחכמה השתתפה עם יעקב, שהוא ערמה - ודעת מזמות אמצא, שהתברך יעקב מאביו, ושרו עליו כל הברכות, והתקיימו בו ובבניו לעולם ולעולמי עולמים.

מהו התקיימו בעולם הזה, וכלן יתקיימו לזמן מלך המשיח, שאז יהיו ישראל גוי אחד בארץ ועם אחד לקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ. וישלחו למעלה ולמטה, שכתוב (דניאל ז) ונהנה עם ענני השמים כבן אדם בא. זה מלך המשיח, שכתוב (שם ב) ובימיחם של אלו המלכים עצמם אלהי השמים מלכות. ועל כן רצה יעקב שיעברו ברכותיו לאותו עתיד לבא, ולא נטל אותם לאתרו.

פתח רבי ייסא אחריו ואמר, (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בשעה ההיא שיצא יעקב מלפני אביו עם אותו הברכות, הסתכל בעצמו

ואמר: הנה הברכות הללו אני רוצה להעבירן לאחר כך, לארץ הימים. והיה נרא ופחד. יצא קול ואמר: ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתה אני. לא אעזב אותך בעולם הזה. כי הנני מושיעך מרחוק, לאותו הזמן שאתה מעביר אותו, את אותו הברכות.

ואת זרעך מארץ שבבים, שאף על גב שעכשו נוטל עשו ברכותיו וישתעבדו בבניך, אני אוציא אותם מידי, אז בניך ישתעבדו בו. ושב יעקב, לאותו הברכות. ושב יעקב - זו השכינה [שהיא עם יעקב]. ושב יעקב ודאי. וישקט ושאנו, כמו שבארנו, מאותן מלכיות: מבבל, ומדי, ומינו, ומאדום. שהם היו שהשתעבדו בישראל. ואין מחריד - לעולם ולעולמי עולמים.

הכלנו. בעודם הולכים אמר רבי יוסי, ודאי כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל היה בסוד החכמה, והכל כדי להראות את החכמה העליונה לבני האדם כדי שילמדו מהמעשה שהוא את סודות החכמה, והכל הם פראוי, וכל מעשיו דרכי התורה, משום שדרכי התורה הם דרכי הקדוש ברוך הוא, ואין דבר קטן שאין בו כמה דרכים ושבילים וסודות של חכמה עליונה.

בא ראה, שהרי רבי יוחנן בן זכאי היה אומר שלש מאות הברכות פסוקות בסוד החכמה העליונה בפסוק ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב, ולא גלה אותם אלא לרבי אליעזר שהיה עמו, כדי לדעת שכל סודות עליונים הם בכל מעשה ומעשה, שהוא בתורה, ובכל דבר ודבר, היא חכמה ותורת אמת. משום כך דברי התורה הם דברים קדושים להראות ממנה נפלאות, כמו שנאמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, בשעה שעקם הנחש ההוא את אדם ואת אשתו, שקרב לאשה והטיל בה זקמא, והתפתה בו אדם, אז נטמא העולם, והתקלה בשבילו האדמה, וגרם מות לכל העולם, ועמד העולם להפגע ממנו, עד שבא עץ החיים וכפה [וכפר] על אדם, והכניע אותו הנחש שלא ישלט לעולמים על זרעו של יעקב.

שהרי בזמן שהקריבו ישראל שעיר, היה נכנע אותו הנחש והתחפף לעבד, כמו שנאמר, ועל כן הקריב יעקב לאביו שני שעירים. אחד להכניע את עשו, שהוא שעיר, ואחד בשביל הדרגה שהיתה תלויה בעשו ונדבק בו ונתבאר.

ומשום כך עמד העולם עד שתבא אשה כמו חוה, וכן אדם כמו אדם, ויעקמו ויחפיו את אותו הנחש הרע ואותו שרוב עליו, והכל נתבאר.

פתח ואמר, ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה, והרי נאמר ויעקב איש תם אהלם. איש תם - גבר שלם, בתרגומו. ישוב אהלם - למה הוא תם? משום שהוא ישוב אהלם, שאוחז את שני הצדדים, את אברהם ואת יצחק. ועל כן יעקב בצדו של יצחק בא אל עשו, כמו שנאמר, שכתוב עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. וכשבא עם ברכות - עם סיוע שלמעלה הוא בא, עם סיוע של אברהם ויצחק, ומשום כך זה היה בחכמה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כשיעקב התעורר אל סמאל, דרגתו של עשו, וקבל עליו את יעקב, ויעקב נצח אותו בכמה צדדים - נצח את הנחש בחכמה ועקמומיות, ולא נצח, רק מהשעיר. ואף על גב שהכל אחד, נצח כמו כן את סמאל בנצחון אחר ונצח אותו. זהו שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר. ונרא כי לא יכל לו.

בא ראה כמה היתה זכותו של יעקב, שהוא בא ורצה להעבירו מן העולם, ואותו הלילה היה הלילה שנברא בו הלבנה, ויעקב נשאר לבדו, שלא היה מישהו אחר עמו. ששנינו, אל יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן בלילה שנברא בו המאורות, שהרי הלבנה חסרה, שכתוב יהי מאר"ת חסר. ואותו הלילה נשאר לבדו, משום שבאשר הלבנה בחסרונה, הנחש הרע מתגבר ושולט, ואז בא סמאל וקטרג עליו, ורצה להאבידו מן העולם.

ויעקב היה חזק בכל הצדדים, בצד של יצחק ובצד של אברהם, שהם היו חזקו של יעקב. בא לימין, וראה את אברהם חזק בחזק היום, בצד הימין של החסד. בא לשמאל, ראה את יצחק חזק בדין הקשה. בא לגוף, ראה את יעקב חזק משני הצדדים הללו שמקיפים אותו אחד מכאן ואחד מכאן. אזי, ונרא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו, שהוא מקום מחוץ לגוף, והוא עמוד אחד של הגוף. אזי, ויתקע כף ירד יעקב בהאבקו עמו וגו'.

כיון שהתעורר הבקר ועבר הלילה, התגבר יעקב, ונחלש כחו של סמאל, אז אמר שלחני, שהגיע הזמן לומר את שירת הבקר. ורצה ללכת, והודה לו על אותו הברכות, והוסיף לו ברכה אחרת, שכתוב ויברך אותו שם.

בא ראה כמה ברכות התברך יעקב: אחת של אביו באותה התעקמות, והרויח את כל אותו הברכות. ואחת של השכינה, שברך אותו הקדוש ברוך הוא כשהיה בא מלכו, שכתוב ויברך אלהים את



יעקב. ואחת שברך אותו המלאך ההוא, הממנה של עשו. ואחת ברכה אחרת שברך אותו אביו כשהלך לפדו ארם, שכתוב ואל שדי יברך אתך וגו'.

בזמן ההוא שראה יעקב את עצמו בכל הברכות הללו, אמר, באיזו ברכה מהם אשתמש כעת? אמר, כעת אשתמש בחלשה שבך, ומי היא? זו האחרונה, שברך אותו אביו. ואף על גב שהיה חזקה, אמר, אינה חזקה בשלטון העולם הזה כראשונה.

אמר יעקב, אטל עכשו את זו ואשתמש בה, ואעביר את כל אותן האחרות לזמן שאצטרך לי ולבני אחרי, מתי? בזמן שיתכנסו כל העמים להאבד את בני מן העולם, שכתוב כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם. סבבוני גם סבבוני וגו'. סבבוני כדברים וגו'. הנה כאן שלשה, כלפי שלשה שנסארו. אחת - אותן הברכות הראשונות של אביו. שתיים - אותן ברכות שברך אותו הקדוש ברוך הוא. שלש - אותן הברכות שברך אותו המלאך ההוא.

אמר יעקב, לשם צריך אותן, אל המלכים וכל העמים של כל העולם, ואעביר אותן לשם, וכעת כלפי עשו די לי בזה. למלך שהיו לו כמה לגיונות חזקים, כמה בעלי לוחמי קרבות להלחם בקרבות, שמומנים כלפי מלכים חזקים להלחם בהם קרבות. בינתיים שמע על שודד אחד רוצח. אמר, בני השערים הללו ילכו לשם. אמרו לו, מכל הלגיונות שלך אינך שולח לשם אלא אלו? אמר, כלפי אותו השודד די באלו, שהרי כל לגיונותי ובעלי הקרב אעביר אותם לאותם המלכים החזקים. ביום הקרב כשיצטרכו לי, יהיו.

אף כך יעקב אמר כלפי עשו, די לי כעת בברכות הללו. אבל לזמן ההוא שייצרכו לבני כלפי כל המלכים והשליטים של כל העולם, אעלה אותם. כשיגיע אותו הזמן, יתעוררו אותן הברכות מכל הצדדים, ויתקיים העולם על קיומו כראוי. ומהיום ההוא והלאה תקום המלכות הזו על כל שאר מלכות אחרת, כמו שבארוה, שכתוב (דניאל ב) תכתת ותכלה כל אלו המלכיות והיא תקום לעולם. והינו האבן ההיא שנגזרת מן ההר ולא בידים, כמו שנאמר משם רעה אבן ישראל. מי האבן הזו? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'.

רבי חייא אמר, מכאן, (ישעיה ו) שאר ישוב שאר יעקב - אלו הברכות האחרות שנסארו. וכתוב (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים. [אלו ברכות אחרות. כתוב והיה שארית יעקב] בגוים כלם, ולא רק בעשו. וכתוב והיה שארית וגו' כטל מאת ה'.

פתח רבי ייסא ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן זה עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שעשו כבד את אביו, ואותו הכבוד שכבד אותו השליט אותו בעולם הזה.

ועבד אדניו - זה אליעזר עבד אברהם, ובארוה. שהרי אדם שהיה בא לחרו בכמה עשר וכמה מתנות ואוצרות וגמלים טעונים, שלא אמר לבתואל ולבן שהוא אוהבו של אברהם או איש אחר שבא עם פיוס של אברהם, אלא טרם ידבר את דברו מה כתוב? ויאמר עבד אברהם אנכי, ואחר כך אדני אדני, כדי שיכבד את אברהם, אותו הכבוד ואותו החסד האריך לו לכמה פעמים.

כך עשו, הכבוד ההוא שכבד את אביו האריך לו כל הפעמים הללו שישלט בעולם הזה, ואותן הדמעות הורידו את ישראל לשעבודו עד שישבו ישראל לקדוש-ברוך-הוא בבכיה ובדמעות, שכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו וגו', ואז כתוב (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת ויצא יעקב

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. הפסוק הזה בארוהו, אבל וזרח השמש - זה יעקב כשהיה בבאר שבע. ובא השמש - כשהלך לחרו, שכתוב וילך שם כי בא השמש. ואל מקומו שואף זורח, שכתוב וישכב במקום ההוא.

ובא וראה, אף על גב שהשמש מאיר לכל העולם, מסעותיו הם בשני צדדים, כמו שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון, משום שזה זמן וזה שמאל. [ומשום] ושופע ויוצא כל יום מצד המזרח, והולך לצד הדרום [של מערב], ואחר כך לצד הצפון, ומצד הצפון לצד המערב, ואז השמש מתכנס ויוצא לצד מערב. יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע. והולך למערב, שכתוב וילך חרנה.

רבי שמעון אמר, יוצא מכלל ארץ ישראל, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, והולך לרשות אחרת, שכתוב וילך חרנה. [יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, זו השמטה שנוטלת מהעמק העליון האור שמאיר, והולכת למערב, שכתוב וילך חרנה, המקום שהדין והרגז שם.

רבי יוסי מבאר את הפסוק הזה בגלות. בראשונה היה יורד אור מן העמק העליון, ויעקב היה נוטל אותו והולך לבאר שבע, הבאר שחפרוה שרים, שהיה מאיר משם, והשלים אותה הבאר בכל

השְׁלֵמוֹת. ובימי הגלות נסע מבאר שבע והלך לחרנה, שכתוב וילך חרנה, כלומר חרון אף. ומה הוא חרון אפו של הקדוש ברוך הוא? הדרך הרעה, הארץ של רשות אחרת.

אמר רבי חייא, כשהולך השמש למערב, המערב הזה נקרא מקומו של השמש, הכסא שלו, מקום ששולט עליו. זהו שכתוב אל מקומו שואף זורח הוא שם. שהולך אליו להאיר עליו, ונוטל את כל האורות וכוונס אותם אליו.

והינו כמו ששינוי שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין, [ס"א ולמדנו, הקדוש ברוך הוא מניח תפלין, שכתוב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. ושינוי, ימינו - זו התורה, שכתוב מימינו אש דת למו. ובזרוע עזו - אלו תפלין. וכלם נוטל יעקב ומאסף לצד מערב. והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והנרות שנוטל יעקב, שהוא נותן לה ומאיר לה, וזה ששינוי הקדוש ברוך הוא מניח תפלין] משום שנוטל את כל הכתרים העליונים, ומי הם? הסוד של האב העליון וסוד האם העליונה, והם התפלין שבראש, כמו ששינוי, כהן גדול נוטל בראש. ואחר שנוטל האב והאם, נוטל הימין והשמאל, ונמצא [שהקדוש ברוך הוא] שנוטל הכל.

רבי אלעזר אמר, תפארת ישראל נוטל הכל, וכשנמשכת כנסת ישראל למעלה, נוטלת אף כאן הכל, עולם הזכר של הקדוש ברוך הוא, וכן עולם הנקבה של הקדוש ברוך הוא. כמו שיוצאים כל האורות מן העולם הזה, כך גם נוטל הכל העולם הזה, שהרי זה כמו זה, ומשום כך באר שבע זה היובל, באר [שבע] זו השמטה. [שהרי זה כמו זה] [הכל לקדוש-ברוך-הוא] והשמש [הזה] אינו מאיר אלא מן היובל, [והוא נוטל לתוך האורות ומכניס תוך השמטה] ומשום כך ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, זה המערב שהיא השמטה.

רבי שמעון אמר, ויצא יעקב מבאר שבע - זה המערב, שנת השמטה. וילך חרנה - זו שנת הערלה, משום שיצא מרשות הקדשה לרשות אחרת, שהיה בורח מאחיו, כמו שנתבאר.

#### תוספתא

בני העולם, אהובי עליון, בחירי הממשלה, קרבו שמעו. מי חכם בכם, בעלי העינים בהשכל, נבא וידע. בשעה שהראש הלבן נוטל שלש אותיות וחקק אותם בחקיקת החקיקות, אחת א', אחת י', ואחת ו', ונחקק אי"ן - הא' הראש העליון של הכל טמון של כל הטמונים, י' הוא עלית הרצון, נתיקן מן הראש למעלה, ונרד למטה. יצא והוציא שלשים ושנים שבילים, עד שנקקו באבנים יקרות שלוחות, ונקשרו עם האות נו"ן, שהיא זכר ונקבה, שני אותבים. קשר חזק, בהם נתקנו, והשם הקדוש נקשר בהם, מהם נמצא המזון לכל [בהם], נתקנו העולמות.

ועל כן נחקקה ו' פשוטה, הכלל של שתיים: נ' כפופה נקבה אחת, י' שהיא הרצון שמוציא שבילים הפה בין האותיות ועשה את הרקיע של יעקב בין שתי רוחות, והטיל בין האיברים דבורים. עד שיירד לני הזה, שהיא כפופה, וחברו אותה יחד, צפון ודרום, אחר כך נקשרו יחד. הני הכפופה הזה נקראת באר שבע ומתמלאת מיעקב להשקות את כל עדרי הצאן, ועל כן ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. עוד, מבאר שבע למעלה, שהרי ממנה יוצא אחר כך להשקות את חרנה, שהיא הבאר שלמטה, חרון אף ה', חרב ה', דין, בית הדין, אלהים. ועל כן אלהים באו גוים בנחלתם. עד כאן התוספתא.

וכאשר הגיע לבית אל, שהיא ברשות הקדשה, מה כתוב? ויפגע במקום. מי המקום? רבי חייא אמר, זהו מקומו שאמרנו, שכתוב ואל מקומו שואף [זורח הוא שם]. וילך שם כי בא השמש, כמו שנקרא שואף זורח הוא שם, שהרי הוא בא כדי להאיר לו.

ויסח מאבני המקום. לא כתוב אבני המקום אלא מאבני המקום. אלו הם אבנים יקרות מרגליות טובות שהן שתיים עשרה אבנים עליונות, ככתוב שתיים עשרה אבנים. ונתת אלו שנים עשר אגף ורבות אבנים פסולות, וכלן נקראות אבנים, ומשום כך מאבני המקום ולא אבני [המקום], זה המקום שאמר.

וישם מראשתי. מראשתי של מי? אלא מראשתי של המקום ההוא. מה זה מראשתי? אם תאמר כמי ששם תחת ראשו - לא. אלא מראשתי - לארבעה [ראשי] צדדי העולם. שלש אבנים לצד צפון, ושלש לצד מערב, ושלש לצד דרום, ושלש לצד מזרח. והמקום ההוא עליהם להתקן בהם.

ואז וישכב במקום ההוא. [וישכב, י"ב מרגליות למטה, וכל אותן הדרגות שהן על המקום הזה הרי הן כ"ב]. כיון שנתקנה המטה, שכב בה. מי שכב בה? השמש. ועל כן כתוב ביעקב וישב על המטה, שהרי לו ראויה ולא לאחר. ועל כן וישכב במקום ההוא, ומשום כך כתוב וזרח השמש ובא השמש.

רבי יצחק היה יושב יום אחד לפני מערת אפיקותא. עבר איש אחד ושני בנים עמו, והיה אחד לאחד אומר, חזק השמש הזה הוא מצד הדרום, ואין העולם מתקנים אלא על הרוח, משום שהרוח היא קיום השלמות של כל הצדדים, ואלמלא שהוא עומד בשלמות, אין העולם יכול להתקיים.

אמר לו אחיו הקטן, אלמלא יעקב, לא התקיים העולם. בא ראה, בשעה שיחדו בניו את היחיד ששלמה ויחידו (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, זוהי השלמות העליונה להתחבר ביחיד אחד, אזי התחבר יעקב אביהם, ונטל את ביתו, וישב בו בחבור אחד עם האבות, להתחבר זכר ונקבה יחד.

אמר רבי יצחק, אשתתף עמהם ואשמע מה הם אומרים. פתח אותו האיש ואמר, קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך. קומה ה' למנוחתך - כמי שאומר יקום המלך לבית מנוחת משכנו.

שנים הם היו שאמרו קומה ה' - משה ודוד. משה אמר, (במדבר י) קומה ה' ונפצו איביך. ודוד אמר (תהלים קלב) קומה ה' למנוחתך. מה ההבדל ביניהם? אלא משה, כמו מי שמצוה את ביתו הוא אמר. משה צוה אותה להלחם קרב כנגד שונאיו, ודוד הזמין אותה למנוחה. כמו שמזמין [לו] את רבו, מזמין את המלך והגבירה עמו. זהו שפתוב קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך, כדי שלא להפרידם.

כהניף ילבשו צדק וחסידיך ירגנו. מכאן למדנו, שמי שמזמין את המלך, ישנה את מעשיו כדי לתת שמחה למלך. אם דרך המלך שמשמחים אותו בדחנים פשוטים - יסדר לפניו בדחנים נכבדים ושרים גדולים, ואם לא - זו לא [משום] שמחת המלך.

בא ראה, דוד הזמין את המלך והגבירה למנוחה, מה עשה? שנה את בדחני המלך בשביל שרים ונכבדים, ומי הם? שפתוב כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירגנו. וחסידיך ירגנו? הנה צריך להיות לוייך ירגנו! שהרי הלויים הם בדחני המלך, וכעת דוד שהזמין אותו למנוחה, עשה את הכהנים והחסידים שיהיו הם בדחני המלך.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, איני רוצה להטריח עליך. [אלו] [אמר לו] הקדוש ברוך הוא, דוד, לא כן! אמר לו דוד, רבוני, [לא כן, אלא] כשאתה בהיכלך, אתה עושה רצונך. כעת שהזמנתי אותך, הדבר עומד ברצוני לקרב את אלו, שהם יותר חשובים, אף על גב שאין דרכם בזה.

מכאן למדנו, שמי שהוא בביתו, יסדר דרכו ומעשהו כרצונו. אם מזמינים אותו, יעשה את רצונו של מארחו כמו שמסדר עליו, שהרי דוד החליף לויים וסדר כהנים, והקדוש ברוך הוא הקים את הדבר כרצונו.

אמר דוד, בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך. הסדור שסדרתי לא ישוב אחר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, חייך, אפלו בכלים שלי לא אשתמש, אלא בכלים שלך. ולא זו הקדוש ברוך הוא משם עד שנתן לו אוצרות ומתנות, שפתוב נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך. בא רבי יצחק ונשק לו. אמר, אם לא באתי לדרך הוא אלא לשמע את זה - די לי.

פתח בן אחד שלו ואמר, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, הינו שפתוב (בראשית ב) על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו. דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה - רמז כשיצאו ישראל מבית המקדש והגלו בין העמים, כמו שנאמר (איכה א) ויצא מן בית ציון כל הדרה, וכתוב גלתה יהודה מעלי וגו'.

פתח האחר הקטן ואמר, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וגו'. מה זה ויפגע במקום? למלך שהולך לבית הגבירה, צריך לפגש אותה ולבשם אותה בדברים כדי שלא תמצא אצלו כהפקר, ולא עוד, אלא שאפלו יש לו מטה של זהב וכסות מרקמות מעשה רוקם לישן בהם, והיא מתקנת לו מטתו מאבנים בארץ, ובחדר של תבן. יעזב את שלו וילון בהם, לתת לה נחת, וכדי שיהיה הרצון שלהם יחד בלי אנס. כמו שלמדנו כאן, שפיון שהלך אליה, מה כתוב? [וילן שם כי בא השמש, להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום] ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא, כדי לתת לה נחת שאפלו אבני הבית אהובים לפניו ללון בהם [שפתוב וישכב במקום ההוא].

בכה רבי יצחק, [וחיך] ושמה. אמר, אלו המרגליות תחת ידיכם, ולא אלה אחרים? אמרו לו, אתה תלך לדרךך, ואנו נכנס לעיר להולא של בני זה. אמר רבי יצחק, עכשו יש לי ללכת לדרךך. הלך לו וסדר את הדברים לפני רבי שמעון. אמר רבי שמעון, ודאי יפה אמרו, והכל נאמר בקדוש-ברוך-הוא. אמר, הדברים הללו הם מבני בניו של רבי צדוק החלש הם. מה הטעם נקרא חלש? משום שארבעים שנה התענה על ירושלים שלא תחרב בקימו, והנה מפרש על כל דבר ודבר של התורה סודות עליונים ונותן בהם דרך לבני העולם להתנהג בהם.

אמר רבי יצחק, לא היו [אלא] ימים מועטים עד שפגשתי אותו האיש, ובנו הקטן עמו. אמרתי לו, איפה בנך האחר? אמר לי, עשיתי לו הלולא, ונשאר עם אשתו. כיון שהכיר אותי, אמר לי, חייך שלא הזמנתי אותך לחדת בני משום שלשה דברים: אחד - שלא ידעתי בך ולא הכרתי אותך, שכן מזמינים את האדם - כפי כבודו, ואולי אתה איש גדול ויפגם כבודך. ואחד - אולי אתה הולך לדרך בחפזו ולא אטריח עליך. ואחד - שלא תתביש לפני אנשי החבורה, שדרכנו - שכל אותם שאוכלים על שלחן חתן וכלה, כלם נותנים להם אוצרות ומתנות. אמרתי לו, הקדוש ברוך הוא ידון אותך לטוב. אמרתי לו, מה

שָׁמַד? אָמַר לִי, צְדוֹק הַקָּטָן. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לְמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר [תַּרְסִיסָר] סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים בְּתוֹרָה, וּמִבְּנֵי שְׁלֹשָׁה, אֶחָד בְּנִבְיָאָה, וְאֶחָד [וּשְׁנַיִם] בְּחֻלּוֹם.

וְאָמַר, מַה בֵּין נְבִיָּאָה לְחֻלּוֹם? נְבִיָּאָה בְּעוֹלָם הַיָּמִין, וְהַחֲלוֹם בְּעוֹלָם הַהִתְקַבָּה, וּמִזֶּה לָזֶה בְּשֵׁשׁ דִּרְגוֹת יוֹרֵד. הַנְּבִיָּאָה בְּיָמִין וּבְשִׂמְאַל, וְהַחֲלוֹם בְּשִׂמְאַל. וְהַחֲלוֹם נִפְרָד לְכַמָּה דִּרְגוֹת לְמִטָּה, מִשּׁוּם כִּדְּ הַחֲלוֹם הוּא בְּכָל הָעוֹלָם, אֲבָל כְּפִי דִּרְגָתוֹ. כִּדְּ נִרְאָה, כְּפִי הָאָדָם כִּדְּ דִּרְגָתוֹ, הַנְּבִיָּאָה אֵינָה מִתְפַּשֵּׁטת אֶלָּא בְּמִקּוּמָהּ.

בֹּא רֵאָה מַה כְּתוּב, וַיַּחֲלֹם וְהָיָה סֵלָם מִצָּב אֲרָצָה וְרָאִישׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה וְהָיָה מְלָאכִי אֱלֹהִים עֲלֵיהֶם וַיֵּרְדִּים בּוֹ. פֶּתַח וְאָמַר, (יַחֲזַקְאֵל א) הִיָּה הִיָּה דְבַר ה' אֵל יַחֲזַקְאֵל בֶּן בּוּזִי הִכְהִין בְּאֶרֶץ כְּשָׂדִים עַל נְהָר כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו שֵׁם ז' ה'. הִיָּה הִיָּה - נְבִיָּאָה לְשָׁעָה הִיָּתָה, שֶׁהַצֵּטְרָכָה עַל הַגְּלוּת מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׂכִינָה יֵרָדָה עִם יִשְׂרָאֵל לְגִלוּת, וְרֵאָה יַחֲזַקְאֵל מַה שֶּׁרֵאָה לְפִי שָׁעָה. וְאָף עַל גֵּב שְׂאוֹתוֹ הַמִּקּוֹם לֹא רָאוּ לָזֶה, מִשּׁוּם כִּדְּ הִיָּה הִיָּה. מַה זֶה הִיָּה הִיָּה? אֶלָּא הִיָּה לְמַעַלָּה - הִיָּה לְמִטָּה, שֶׁכְּתוּב סֵלָם מִצָּב אֲרָצָה וְרָאִישׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה. נוֹטֵל [אוֹתוֹ] לְמַעַלָּה וְנוֹטֵל [אוֹתוֹ] לְמִטָּה. הִיָּה הִיָּה - אֶחָד לְמַעַלָּה וְאֶחָד לְמִטָּה.

בֹּא רֵאָה, הַסֵּלָם הַזֶּה מִחֲזִיק בְּשֵׁנֵי עוֹלָמוֹת - בְּמַעַלָּה וּבְמִטָּה. בְּאֶרֶץ כְּשָׂדִים עַל נְהָר כְּבָר. בְּאֶרֶץ כְּשָׂדִים - בְּמִקּוֹם שֶׁהַגְּלוּת שׁוֹרָה בּוֹ, וְעַם כָּל זֶה, עַל נְהָר כְּבָר. מַה זֶה נְהָר כְּבָר? אֶלָּא שֶׁהִיָּה כְּבָר מִקְדָּם לְכוֹ, שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו, שֶׁכְּתוּב וְנִהַר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן וְגו'. וְזֶה הוּא נְהָר אֶחָד מֵאוֹתָם אֲרָבָעָה הַנְּהָרוֹת. וּמִשּׁוּם שֶׁשָּׁרָה עָלָיו מִקְדָּם לְכוֹ וְהִיָּה עָלָיו כְּבָר - שׁוֹרָה בּוֹ עֲכָשׁוֹ, וְהַתְּגַלָּה לִיַּחֲזַקְאֵל.

בֹּא רֵאָה, וַיַּחֲלֹם, וְכִי יַעֲקֹב הַקְדוּשׁ, שֶׁהוּא הַשֵּׁלֶם שֶׁל הָאָבוֹת, הַתְּגַלָּה עָלָיו בְּחֻלּוֹם, וּבְמִקּוֹם הַקְדוּשׁ הַזֶּה לֹא רֵאָה [לוֹ] אֶלָּא בְּחֻלּוֹם? אֶלָּא יַעֲקֹב בְּזִמְנוֹ הַהוּא לֹא הִיָּה נָשׁוּי, וַיִּצְחָק הִיָּה קָיָם. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָיָה אַחֵר כִּדְּ, כְּשֶׁנִּשְׁאַל, כְּתוּב וְאֶרָא בְּחֻלּוֹם? שֵׁם הַמִּקּוֹם גֵּרָם, וַיִּצְחָק הִיָּה קָיָם, וְעַל כֵּן כְּתוּב בּוֹ חֻלּוֹם.

וְאַחֵר שֶׁבָּא לְאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה עִם הַשְּׂבָטִים, וַיִּשְׁלַמָּה [בְּהֵם] לָהֶם עֲקֶרֶת הַבַּיִת וְאִם הַבָּנִים שִׁמְחָה, כְּתוּב וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֵל יַעֲקֹב וְגו', וְכְתוּב (בְּרֵאשִׁית מו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה. כֹּאֵן לֹא כְּתוּב בּוֹ חֻלּוֹם, שֶׁהִיָּה הִיָּה מִדְּרָגָה אַחֶרֶת עֲלִיוֹנָה.

בֹּא רֵאָה, הַחֲלוֹם הוּא עַל יְדֵי גְבִירָאֵל, שֶׁהוּא לְמִטָּה, בְּדִרְגָּה הַשְּׁשִׁית מִנְּבִיָּאָה. מִרְאָה - עַל יְדֵי הַדִּרְגָּה הַחַיָּה שֶׁל הַחַיָּה הַהִיא שֶׁשׁוֹלֵטֶת בְּלֵילָה. וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה כְּתוּב (דְּנִיָּאל ח) גְּבִירָאֵל הִכּוֹן לְהִלֹּךְ אֶת הַמִּרְאָה - כִּדְּ זֶה וְדֹאֵי, שֶׁמִּרְאָה דְּבִרְיוֹ יוֹתֵר סְתוּמִים, וּבְחֻלּוֹם מִפְּרֵשׁ יוֹתֵר, וּמִפְּרֵשׁ אֶת הַסְּתוּמִים שֶׁל הַמִּרְאָה. וְעַל כֵּן נִפְקֵד גְּבִירָאֵל, שֶׁיִּפְרֹשׁ אֶת דְּבָרֵי הַמִּרְאָה, שֶׁהוּא יוֹתֵר סְתוּם.

וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּמִרְאָה - וַיֵּרָא, וְאֶרָא. מַה הַטֵּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִרְאָה, כְּמוֹ הַמִּרְאָה הַזֶּה שֶׁנִּרְאִים בְּתוֹכּוֹ כָּל הַדְּמִיּוֹת, וּמִשּׁוּם כִּדְּ וְאֶרָא, רֵאִיתִי דְּמוּתוֹ. בֹּאֵל שְׂדֵי, שֶׁהוּא הַמִּרְאָה, שֶׁנִּרְאִית בְּתוֹכּוֹ דְּמוּת אַחֶרֶת, וְכָל הַדְּמִיּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת נִרְאוֹת בּוֹ.

מִשּׁוּם כִּדְּ, יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, כְּתוּב וַיַּחֲלֹם וְהָיָה סֵלָם מִצָּב אֲרָצָה [וְרָאִישׁוֹ]. מַה זֶה סֵלָם? הַדִּרְגָּה שֶׁשָּׂאָר הַדִּרְגוֹת תְּלוּיּוֹת בָּהּ, וְהוּא יְסוֹד הָעוֹלָם. וְרָאִישׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה, כִּדְּ הוּא לְהַתְקַשֵּׁר עִמּוֹ. וְרָאִישׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה, מִי רָאִישׁוֹ? רָאִישׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֵלָם. וּמִי הוּא? זֶה שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בְּרֵאשִׁית מז) רֹאשׁ הַמִּטָּה. מִשּׁוּם שֶׁהוּא רֹאשׁ לְמִטָּה הַזֶּה וּמִמֶּנָּה מֵאִיר. מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סִיּוֹם הַגּוֹף, וְעוֹמֵד בֵּין עֲלִיוֹן וְתַתְּחוֹן, כְּמוֹ שֶׁהַבְּרִית הוּא סִיּוֹם הַגּוֹף וְעוֹמֵד בֵּין הִירְכִים וְהַגּוֹף, וְעַל זֶה מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה.

וְהָיָה מְלָאכִי אֱלֹהִים עֲלֵיהֶם וַיֵּרְדִּים בּוֹ, אֵלּוֹ הַמִּמְנִים שֶׁל כָּל הָעַמִּים, שֶׁהֵם עוֹלִים וַיֵּרְדִּים בְּסֵלָם הַזֶּה. כְּשִׁישְׂרָאֵל חוֹטְאִים, נִשְׁפָּל הַסֵּלָם הַזֶּה, וְעוֹלִים אוֹתָם הַמִּמְנִים. וְכִשִּׁישְׂרָאֵל מְכֻשָּׁרִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, מִתְעַלָּה הַסֵּלָם הַזֶּה, וְכָל הַמִּמְנִים יוֹרְדִים לְמִטָּה וְעוֹבְרִים שְׁלֹטוֹנִים. הַכָּל עוֹמֵד בְּסֵלָם הַזֶּה. כֹּאֵן רֵאָה יַעֲקֹב בְּחֻלּוֹמוֹ אֶת שְׁלֹטוֹנוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ וְאֶת שְׁלֹטוֹן שָׂאֵר הָעַמִּים.

דְּבַר אַחֵר וְהָיָה מְלָאכִי אֱלֹהִים עֲלֵיהֶם וַיֵּרְדִּים בּוֹ, בְּמִי? בְּאוֹתוֹ רָאִישׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֵלָם. שֶׁכְּשִׁמְסִתְלַק רָאִישׁוֹ מִמֶּנּוּ - הַסֵּלָם נִכְנַע, וְעוֹלִים כָּל הַמִּמְנִים. וְכִשְׁמִתְחַבֵּר רָאִישׁוֹ בְּאוֹתוֹ סֵלָם - מִתְעַלָּה, וְכָל הַמִּמְנִים יוֹרְדִים. וְהַכָּל דְּבַר אֶחָד.

כְּתוּב (מַלְכִּים-א ג) נִרְאָה ה' אֵל שְׁלֹמֹה בְּחֻלּוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׂאֵל מַה אֶתָּן לָךְ. וְאִם תֹּאמַר, כֹּאֵן בְּחֻלּוֹם, וְכִי אֵיזוֹ רְשׁוּת יֵשׁ לְחֻלּוֹם בְּזֶה? אֶלָּא כֹּאֵן נִכְלָלֶת דִּרְגָּה בְּדִרְגָּה, הַדִּרְגָּה הָעֲלִיוֹנָה עִם הַדִּרְגָּה הַתַּתְּחוֹנָה. מִשּׁוּם שֶׁעַד עֲכָשׁוֹ שְׁלֹמֹה לֹא הִיָּה שֵׁלֶם. בֵּינוֹ שֶׁנִּשְׁלַם, כְּתוּב (שם ה) וְה' נָתַן חֲכָמָה לְשְׁלֹמֹה, וְכְתוּב (שם) וַתֵּרֶב חֲכָמַת שְׁלֹמֹה. שֶׁעֲמִידָה הַלְבָּנָה בְּשְׁלֹמֹה, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִבְנָה, וְאֵז הִיָּה רוֹאֶה שְׁלֹמֹה אֶת הַחֲכָמָה עֵין בְּעֵין, וְלֹא הַצֵּטְרָךְ לְחֻלּוֹם.

אַחֵר שֶׁחֲטָא, הַצֵּטְרָךְ לְחֻלּוֹם כְּבִרְאשׁוֹנָה, וְעַל כֵּן כְּתוּב (שם יא) הִנֵּרָאָה אֵלָיו פְּעָמִים. וְכִי פְעָמִים הִיָּה וְלֹא יוֹתֵר? אֶלָּא צַד הַחֲלוֹם הִיָּה לוֹ פְּעָמִים, וְצַד הַחֲכָמָה הִיָּה בְּכָל יוֹם.

וְעַם כָּל זֶה הַצַּד שֶׁל הַחֲלוֹם הִיָּה יוֹתֵר עַל כָּל שָׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּכְלָלָה דִּרְגָּה עִם דִּרְגָּה,

מִרְאָאִי בְּמִרְאָאִי. וְהִנֵּה כָּאן בְּסוֹף יָמָיו יוֹתֵר חֲשׁוֹד, וְזֶה מִשּׁוּם שְׁחָטָא, וְהִלְבְּנָה עֲמֻדָּה לְהַפְגִּים. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא שָׁמַר אֶת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ בְּהִתְעַסְקוּתוֹ עִם נָשִׁים נְכָרִיּוֹת, וְזֶה הִתְנַאי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה עִם דָּוִד, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קלב) אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךְ בְּרִיתִי וְגו', גַּם בְּנֵיהֶם עָדִי עַד יֵשְׁבוּ לְכֶסֶף לָךְ.

מָה זֶה עָדִי עַד? הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים יא) כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וּמִשּׁוּם שֶׁשְׁלֹמֹה לֹא שָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת כְּרֵאוּי, הִתְחִילָה הִלְבְּנָה לְהַפְגִּים, וְעַל כֵּן בְּסוֹף הַצֵּטְרָף אֶת הַחֲלוּם, וְכֵן יַעֲקֹב הַצֵּטְרָף אֶת הַחֲלוּם, כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרֵנוּ.

רַעְיָא מְהִימְנָא

הַשְׁלֵמָה מֵהַחֲשַׁמְטוֹת (סִימָן ו')

וַיִּחְלֹם וְהִנֵּה סֵלֶם מֵצֵב אֲרֻצָּה (בְּרֵאשִׁית כח). וְהִנֵּה סֵלֶם - זֶה תַּפְלָה. מֵצֵב אֲרֻצָּה - שְׁמַתְפַּלְלִים בְּנֵי אָדָם לֹא בְּאָרֶץ, שֶׁהִיא שְׂכִינָה, וּמִגִּיעַ לַשָּׁמַיִם שֶׁהוּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (מַלְכִּים-א ח) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם, וְסוּד הַדָּבָר - (תְּהִלִּים ח) ה' אֲדֹנָנוּ מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ וְגוֹמַר. וּבְזֶמֶן שְׁמוּדִיעַ לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׂכִינָתוֹ שְׁעוּלָה בְּאוֹתָהּ הַתַּפְלָה, מִיד - וְהִנֵּה מִלֵּאכִי אֱלֹהִים עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ. בּוֹ - בְּאוֹתוֹ אָדָם.

כָּלֶם פּוֹתִחִים בְּנִפְיָהֶם לְקַבֵּל שְׂכִינָה בְּאוֹתָהּ תַּפְלָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יחזקאל א) וְכִנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מְלֻמָּעֵלָה. וְזֶה עֲלִים, שְׂכִינָה עַל בְּנִפְיָהֶם, וְיִרְדִּים בּוֹ. מָה זֶה בּוֹ? בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרֵד עֲלֵיהֶם לְקַבֵּל שְׂכִינָתוֹ, וּמִיחַד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ הָאִישׁ בְּתַפְלָתוֹ, שֶׁשְׂכִינָה הִיא מְצוּה כְּלוּלָה בְּשֵׁם יְהוָה, הִיא חֲחִיָּה שְׁלֹו, וּמְצוּה בְּלִי מַחְשָׁבָה אֵין לָהּ עֲלִיָּה. וּמַחְשָׁבָה הִיא אָדָם, יו"ד ה"א וְא"ו ה"א, תַּפְאֶרֶת מְצוּה, הַמְלָכוּת כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע חֵיוֹת הַמְרַבֵּה, כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, הִיא הַנִּקְבָּה שְׁלֹו, הַפְּנִים שְׁלֹו, פְּנֵי הַרְחֵמִים, עֲבוּרָה אֲמֵרִיתִי (שְׁמוֹת לג) אִם אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים וְגוֹמַר.

וּמִצַּד הַצַּדִּיק נִקְרָאת אַחוּרִי, חִיָּה כְּלוּלָה שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה חֲלִילוֹת שְׁאַחוּרִי הָאָדָם, שְׁדוּמָה לַשְּׁדָרָה שְׁבָה שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה חֲלִילוֹת, הִיא אַחוּר לַמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, וְקֹדֶם לַמַּחְשָׁבָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ עָלָה בְּמַחְשָׁבָה, מָה שְׁאֵין כֵּן בְּאָדָם שֶׁל אַחוּר, שֶׁל עַץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, שֶׁהוּא אַחוּר לַמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית וְקֹדֶם לַפְּרָעֻנוֹת.

קָמוּ תַנְאִים וְאַמּוֹרָאִים וְאַמְרֵי, רוּעָה הֵנָּאמֶן, בְּרוּךְ אַתָּה לֵאל עֲלִיוֹן, הוּא יָקִים לָךְ בְּקִשְׁתְּךָ בְּכָל קָם זָקֹן עֲלִיוֹן בְּנִיָּהֶם וְאַמְרֵי, רוּעָה הֵנָּאמֶן, בְּדֵי הַתְּקִים פְּסוּקִי זֶה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סב) וְאַל תִּתְּנוּ דְּמִי לֹו, שֶׁהִרְי עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מְקַנְנִים בְּצִלְמֶךָ, מַחְנוֹת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהֵם מְהִישִׁיבָה הַעֲלִיוֹנָה, וּמַחְנוֹת הַגְּבִירָה שֶׁהֵם מְהִישִׁיבָה הַתַּחְתּוֹנָה, עֲלִיךָ נֶאֱמַר וְהִנֵּה מִלֵּאכִי אֱלֹהִים עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ. בְּדֵי עוֹלָם מַחְנוֹת הַשְׂכִּינָה בְּתַפְלָה, וְיִוִּרְדִּים מַחְנוֹת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשְׂכִינָתוֹ בְּכִמָּה שִׁירִים וְנִגּוּנִים שֶׁל תַּפְלָה.

אַתָּה הוּא הַקְרֹוב לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּתַפְלָתְךָ, שֶׁהִיא קָרְבָן לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׂכִינָתוֹ בְּאִיזוֹהוּ מְקוֹמָן, בְּצוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכו'. שֶׁתִּקְנוּ בְּעַלִּי הַמְשָׁנָה קָרְבָנוֹת הַתַּפְלָה מִצַּד הַיָּמִין, שֶׁשֵּׁם כֶּהֱן אִישׁ חֹסֵד, וְתִקְנוּ זְמִירוֹת שֶׁהֵם שִׁיר הַלְוִיִּם אַחֲרֵיהֶם מִצַּד הַגְּבוּרָה, וְהוּד דְּרָגָה שֶׁל דָּוִד נִקְשָׁרָה בְּשִׁמְאֵל שֶׁל גְּבוּרָה. וְאַהֲרֹן דְּרָגָתוֹ בְּהוּד נִקְשָׁר בְּחֹסֵד, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים טז) נִעֲמֹת בִּימִינְךָ נֶצַח.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַיְחוד כּוֹלֵל בְּרָכוֹ וְקִדְשָׁהּ, שֶׁהוּא קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ, וּבִרְכָּה מִצַּד הַיָּמִין, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר ו) דָּבָר אֵל אֶהְרֹן וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְקִדְשָׁה מִצַּד הַלְוִיִּם עֲמוּד הָאֲמָצִיעִי, הַקֶּשֶׁר שֶׁל יָמִין וּשְׁמָאל, וְהוּא קֶשֶׁר שֶׁל תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁהוּא הָאֵם הַעֲלִיוֹנָה.

תַּפְלִין עַל רֹאשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרוּהוּ בְּעַלִּי הַמְשָׁנָה, תַּפְלִין שֶׁל רִבּוֹן הָעוֹלָם מָה כְּתוּב בָּהֶן? וְהוּא קֶשֶׁר שֶׁל תַּפְלִין שֶׁל יָד, שְׂכִינָה תַּחְתּוֹנָה. וְזֶה שֶׁבֹאֲרוּ בְּעַלִּי הַמְשָׁנָה, הִרְאָהוּ לַמֶּשֶׁה קֶשֶׁר שֶׁל תַּפְלִין. שִׁי שֶׁלֶךְ מִשָּׁה, כּוֹלֵל שְׁלֹשׁ פְּנֵי הָאֲבוֹת לְמַעַלָּה שֶׁתִּקְנוּ שְׁלֹשׁ תַּפְלוֹת, שְׁסִימָנִם: "שְׁחִרִית" מִנְחָה "עֲרִבִית" מִ"ה שֶׁלֶךְ תַּפְלָת הַשָּׁבֶת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (בְּרֵאשִׁית א) וַיְרֹד בְּדֹגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ, וְנִכְלָלָה מְרַבֵּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אֶהְרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה, וְאָדָם הָרֹאשׁוֹן לְמַעַלָּה, וּבֵת זִוְגוֹ לַמֶּשֶׁה, אִם כָּל חֵי, שֶׁהוּא צַדִּיק חֵי הָעוֹלָמִים.

וְלָכֵן, אֶהְרֹן אָף עַל גֵּב שֶׁהוּא יָמִין, בֹּאֲרוּהוּ רַבּוּתֵינוּ, אֶהְרֹן שׁוֹשְׁבִין הַגְּבִירָה הִנֵּה. רוּעָה הֵנָּאמֶן, יַעֲקֹב הוּא הַכּוֹלֵל שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת, שָׁבוּ רֹכֵב אָדָם הָרֹאשׁוֹן, וְלֹא לְחֹנֶם הַקִּימוֹ בְּעַלִּי הַמְשָׁנָה, יִפְּיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב כְּפִיּוֹ שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן.

אָמַר הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, רוּעָה הֵנָּאמֶן, רֵאִינוּ שֶׁכָּפַל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמֶךָ וְאַמְרֵי מִשָּׁה מִשָּׁה, לְכָלֵל אוֹתָךְ בְּמִרְכָּבָה הַעֲלִיוֹנָה וּבְמִרְכָּבָה הַתַּחְתּוֹנָה, לְהַכְלִיל בְּךָ אָדָם הָרֹאשׁוֹן מִצַּדוֹ שֶׁל אֲבִרְהָם, וְלְהַכְלִיל בְּךָ חֵיה מִצַּד שֶׁל אֶהְרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה.

לָמָּה לֹא כָּפַל אֶת שֵׁם יַעֲקֹב בְּךָ? אָמַר לֹו מְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁקָּרָא לֹו יַעֲקֹב וְקָרָא לֹו יִשְׂרָאֵל. יַעֲקֹב לָשׁוֹן לָשׁוֹן עָקֵב, שֶׁהֵינּוּ נִקְבָּה, שֶׁלְמָדְנוּ, עָקֵבוֹ שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן מִכָּהָה גִּלְגַּל חֲמָה. וְנִקְרָא יִשְׂרָאֵל, שֶׁשֵּׁם רֹאשׁ זָכָר רֹאשׁ לְנִקְבָּה, שֶׁהֵינּוּ עָקֵב. וְזֶהוּ שֶׁאַמְרֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַחֵשׁ, (שֵׁם ג) הוּא יִשׁוּפֶךָ רֹאשׁ

ואתה תשופנו עקב, וזה גרם שכינה בגלות, שנאמר בה (משלי כב) עקב ענה יראת ה'.

שמח רבי שמעון ושמחו ראשי הישיבה ואמרו לפניו, פה השכינה, סיני, מי יכול לעמוד [לפניו], שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדברים עמו, וששים רבבות של הישיבה התחתונים מדברים עמו, ואף ששים רבוא של הישיבה העליונה כך מדברים עמו. על פיך נאמר והנה מלאכי אלהים עלים וגומר.

דבר אחר ויחלם והנה סלם. פתח רבי שמעון ואמר, סיני זה סלם, והוא ק"ל, וסוד הדבר - (ישעיה יט) הנה ה' רכב על ע"ב ק"ל. עב זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י. ועוד - יו"ד. יו"ד ה"א. יו"ד ה"א וא"ו. יו"ד ה"א וא"ו ה"א - זה מאה ושלושים. האותיות הראשונות עולות לשבעים ושנים. האותיות שהן תולדותיהן עולות למאה ושלושים. ע"ב ק"ל מאתים ושנים כחשבון ב"ר.

אתה הוא הבן, הרועה הנאמן, עליך נאמר (תהלים ב) נשקו בר. אתה הוא רבן של ישראל, גדול למטה, רבן של מלאכי השרת, ב"ר למעלה, בן של הקדוש ברוך הוא ושכינתו, [חסר] "גם" להשלים למאתים ארבעים וחמשה עליהם נאמר לגבי משיח בן יוסף (שמות ב) גם זה"ה העביר חטאתך לא תמות. ב"גם" הזה התכפר דוד, וזהו שעור של החלה, ארבעים ושלש ביצים ותוספת חמש ביצה, רמזו (ויקרא ה) וחמשתיו יסף עליו.

אשרי התפלה היוצאת מפיו, כמו שהקדוש ברוך הוא ירד על הר סיני ונאמר בו (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום [וגו'] ואת אשר איננו פה עמנו היום, כך כשאתה משתדל בתורה ובתפלה, הקדוש ברוך הוא מכנס עליונים ותחתונים, וכל הנשמות הללו שהיו ושהתידו להיות, וכל מחנות המלאכים, ויורד בצלמך לקבל תפלתך ותורתך, משום שמחשבתך ליחד את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו בכל המחנות שלו למעלה ולמטה, בתורתך ובתפלתך הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, וכמו שהוא אמר אנכי, והם אמרו (שמות כד) נעשה ונשמע.

כך הקדוש ברוך הוא עושה לכל המחנות, והם שותקים ושומעים לדברך, משום שרצונך בהם ליחד הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלו. וכל מה שהקדוש ברוך הוא הבטיח והודה לעשות לך חכמה מפמה טובות שאין להם סוף, כלם אומרים נעשה ונשמע.

ומשום זה אמרו (תהלים קג) ברכו ה' [כל] מלאכיו גברי כח וגומר, והחזיק בך, שהרי הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל המחנות שלו ושל שכינתו הסכימו לעשות כל רצונך, ויותר מדאי הוא כתוב על דרך, ולא נפל דבר קטן מכתובת דך שלא התקיים. אשרי האיש שאדונו מחשיב אותו כגופו ועושה לו כבוד כדמותו להיות שוקל דברי פיו בתורה ובתפלה כמו למוד בחר סיני, ואין אחד שפותח פיו לקטרג, אלא עליונים ותחתונים בהסכמה אחת ברצון אחד: ע"כ מההשטות.

והנה ה' נצב עליו וגו'. כאן ראה יעקב הקשר של האמונה כאחד. נצב עליו, וכתוב (מלכים א כב) וּמָלַךְ אֵין בְּאֵדוֹם נֶצֶב מֶלֶךְ. [נציב מלח] ראה, שכל הדרגות עומדות כלן יחד על אותו הסלם לקשר הכל בקשר אחד, משום שאותו הסלם נתן בין שני צדדים. זהו שכתוב (בראשית כח) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ וגו'. אלו הם שני צדדים, בימין ובשמאל.

דבר אחר והנה ה' נצב עליו [ויאמר] - על יעקב, שהכל יהיה מרכבה קדושה, ימין ושמאל, ויעקב בתוכם, וכנסת ישראל להקשר ביניהם. זהו שכתוב אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. מנין לנו שיעקב באמצע? משמע שכתוב אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק [הארץ], ולא כתוב ואלהי יצחק אביך. שפירושו שנקשר עם אברהם, נמצא שהוא באמצע. ואחר כך, הארץ אשר אתה שכב עליה - הנה הכל מרכבה קדושה אחת. וכאן הוא ראה שיהיה שלמות האבות.

בא ראה, אלהי אברהם אביך, שפיון שאמר אברהם אביך, ודאי שהוא באמצע. ואלהי יצחק, כאן נרמז שקשור לשני צדדים ואוחז אותם. קשור לצד אחד - שכתוב אברהם אביך. וקשור לצד אחר - שכתוב ואלהי יצחק. תוספת וא"ו ליצחק, להראות שיעקב אוחז לשני צדדים.

ועד שיעקב לא נשא, לא נאמר בגלוי יותר, ונאמר בגלוי למי שמכיר דרכי התורה. אחר שנשא והוליד, נאמר לו בגלוי. זהו שכתוב (בראשית לג) וַיֵּצֵב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מכאן למדנו, מי שלא נשלים למטה - לא נשלים למעלה. שונה יעקב, שנשלים למעלה ולמטה, אבל לא בגלוי.

ואם תאמר שנשלים באותה השעה - לא. אלא ראה שישלם לאחר זמן. ואם תאמר, הנה כתוב והנה אנכי עמך ושמך תיד בכל אשר תלך? אלא השגחת הקדוש ברוך הוא ושמירתו לא נעזבה מיעקב לעולמים בכל מה שהצטרף לו בעולם הזה, אבל בעולם העליון עד שנשלים.

וייקח יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. וכי תמיהה הוא שלא ידע? אלא מה זה ואנכי לא ידעתי? כמו שנאמר (שמואל-א יג) ופיני ה' לא חליתי. אמר, וכי כל זה התגלה לי ולא הסתכלתי לדעת אנכי, ולהכנס תחת כנפי השכינה ולהיות שלם?

בא ראה, כתוב (בראשית כח) ותאמר אם כן למה זה אנכי. כל יום ויום ראית רבקה את אור

השכינה, שהשכינה היתה במשכנה, והתפללה שם. כיון שראתה צרתה במעיה, מה כתוב? ותלך לדרש את ה'. יצאה מהדרגה הזו לדרגה אחרת, שהיא הוי"ה. משום כך אמר יעקב, וכי כל כך ראיתי ואנכי לא ידעתי? משום שהיה לבדו ולא נכנס תחת כנפי השכינה.

מיד - ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. הדבר הזה הוא לשני הצדדים. מה נורא המקום הזה - אחד על אותו המקום שאמר בראשונה, ואחד על אות הברית הקדוש, שלא צריך להבטל.

ואף על גב שהם לשני צדדים - הוא אחד. אמר, אין זה כי אם בית אלהים. אין זה להיות בטל, אין זה להמציא לבדו, זה לא העמידה שלו, אלא בית אלהים, להשתמש בו ולעשות בו פרות ולהריק לו ברכות מכל איברי הגוף, שזהו השער של כל הגוף. זהו שכתוב וזה שער השמים. זה השער של הגוף ודאי, שער הוא להריק ברכות למטה, אחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה - שכתוב וזה שער השמים. [אחוז] למטה - שכתוב אין זה כי אם בית אלהים. ועל זה, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. ובני אדם אינם משגיחים בפבוד שבו להיות בו שלם למעלה ולמטה. בא אביו ונשקו.

אמר רבי יצחק, כששמעתי אותם הדברים מפיו, בכיתי ואמרתי, ברוך הרחמן שלא בטל מן העולם החכמה העליונה. הלכתי עמם עד שלש פרסאות עד שנכנסתי עמם לעיר. לא הספיקו להכנס, עד ששדך אותו האיש את בנו, ואמרו לו, דבריד לא יהיו לבטלה.

אמרתי, זה שאמר רבי שמעון, שהדברים הללו הם כלם בסוד החכמה ולהראות דברים אחרים. כששדךתי הדברים לפני רבי שמעון, אמר לי, אל תאמר שהדברים הללו הם של תינוק, אלא הם דברים של סודות עליונים, והכל רשומים בסוד החכמה.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'. אמר רבי יהודה, כיון שכל זה הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, למה לא האמין, שאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'? אלא, אמר יעקב, חלום חלמתי, והחלומות - מהם אמת ומהם לא אמת, ואם יתקיים, הרי ידעתי שהוא חלום אמת. ועל כן אמר אם יהיה אלהים עמדי וגו', כמו שחלמתי, והיה ה' לי לאלהים. אני אהיה מושך ברכות מהמעון של הנחל של הכל למקום הזה שנקרא אלהים.

בא ראה, ישראל שהוא באמצע, הכל הוא נוטל בראשונה מהמקור של הכל, ואחר שנגיע אליו, ממנו שופע וממשיך למקום הזה, משמע שכתוב והיה ה' לי - בראשונה, ואחר הכל - לאלהים. כמו שאלהים יהיה שומר ועושה לי כל אותן הטובות, אף אני אהיה מושך לו מהמקום שלי כל אותן הברכות, ויתחבר בו הקשר של הכל. מתי? ושבתי בשלום אל בית אבי, כשאהיה יושב בדרגה שלי, ואהיה יושב בדרגה של שלום לתקן את בית אבי, ושבתי בשלום דוקא, אז והיה ה' לי לאלהים.

דבר אחר ושבתי בשלום אל בית אבי, ששם היא הארץ הקדושה, שם אשתלים. והיה ה' לי לאלהים. במקום הזה אעלה [נתעלה] מדרגה זו לדרגה אחרת כראוי, ושם אעבד עבודתו.

רבי חייא פתח ואמר, דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. הפסוק הזה קשה, שאין סופו ראשו ואין ראשו סופו. אלא דוד בקש על עצמו, ואחר כך בקש על הכל (תהלים סה) דברי עונות גברו מני. אמר דוד, אני ידעתי בעצמי שחטאתי, אבל כמה רשעים הם בעולם שהתגברו חטאיהם עליהם יותר ממני. הואיל וכן, לי ולכם, פשעינו אתה תכפרם.

בא ראה, בשעה שרבים הרשעים בעולם, הם עולים עד אותו מקום שספרי הרשעים נפתחו, כמו שנאמר (לבי) דין יושב וספרים נפתחים, ואותו ספר [הדין עומד עליה], [למעלה מראשו של דוד הוא] משום כך דברי עונות גברו מני, ועל כן פשעינו אתה תכפרם.

יעקב כמו כן משום כך לא האמין. אם תאמר שלא האמין בקדוש-ברוך-הוא - לא. אלא שלא האמין בעצמו. אולי יחטא, ואותו החטא ימנע אותו שלא ישוב בשלום ותסתלק ממנו השמירה, ומשום כך לא האמין בעצמו. והיה ה' לי לאלהים אפילו רחמים, כשאשוב בשלום, אשים כנגדי את הדין, משום [שהרי] שאני עובד לפניו תמיד.

אמר רבי אחא, אמר יעקב, כעת איני צריך את הדין. כשאשוב לבית אבי אתכלל בדין ואתקשר בו. אמר רבי יוסי, לא כך, אלא אמר, עכשו אם יהיה אלהים עמדי, אני צריך שהדין ישמר אותי עד שאשוב בשלום אל בית אבי. אבל כיון שאשוב בשלום, אכליל את הרחמים בדין, ואתקשר בקשר נאמן להכליל הכל יחד. והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים, שהרי אז הכל יהיה קשר אחד, והאבן הזו מתברכת מימין ומשמאל, מתברכת ממעלה וממטה, משום [זה] שאתן מעשר מכל.

אמר רבי אבא, הנה כתוב ויקח מאבני המקום. ואם תאמר שהאבן הזו עליונה [על כמה אבנים למקום מושבה לשרות עליהם, [זהו שכתוב] והרי כתוב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה - [עליונה הנה צריך להיות] משום [כיון] שאמר אין זה כי אם בית אלהים, כאן הרים אותה מצבה עליונה, משום שתלה בה כל השבח של זה, שאין זה לקים [למטה] כי אם בית אלהים, ונפה. ועל כן אשר שמתי

מצבה.

יהיה בית אלהים, לעולמים. בית אלהים? בית ה' היה צריך להיות, כמו שנאמר לכונו את בית ה', וכן (תהלים קכב) בית ה' גלד. אלא מקום בית הדין הוא משגי צדדים עליונים - מצד היובל שהוא אלהים חיים, ומהצד של יצחק אלהים.

אמר רבי אלעזר, היובל, אף על גב שהדינים [יוצאים] מתעוררים ממנה וכלם רחמים [ודינים], כל השמחות יוצאות ממנה, והוא שמחת [והוא חרות] הכל. אלא בית אלהים - הצד של הדין הקשה. אם לטוב, בצד [היובל] השמאל מתעוררת בו אהבה, כמו שנאמר שמאלו תחת לראשי. אם לרע, בצד השמאל מתעורר בו דין קשה, כמו שנאמר מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ. ודאי בית אלהים. רבי שמעון אמר, בית אלהים, הינו שפתוב קרית מלך רב. יש מלך סתם ויש מלך רב. ודאי שהעולם העליון הוא מלך רב, וזוהי קרית מלך רב.

רבי חניא ורבי חזקיה היו יושבים תחת האילנות של שדה אונו. נרדם רבי חניא, וראה את אליהו. אמר, מהוכחת הדרך של מר מאיר השדה. אמר, כעת באתי להודיע שקרובה ורשלים להחרב, וכל אותו קריות החכמים, משום שירושלים היא דין, ועל דין עומדת ועל דין תחרב, והנה נתנה רשות לסמא"ל עליה ועל גבורי העולם, ובאתי להודיע לחכמים אולי יאריכו את שנות ורשלים, שהרי כל זמן שנמצאת בה תורה - היא עומדת, משום שהתורה עץ החיים העומד עליה. כל זמן שהתורה מתעוררת למטה - עץ החיים לא יז למעלה. פסקה התורה למטה - עץ החיים מסתלק [ממנה] מן העולם.

ועל כן, כל זמן שהחכמים ישמחו בתורה, לא יוכל עליהם סמא"ל, שהרי כתוב הקל קול יעקב והידיים ידי עשו. זו התורה העליונה שנקראת קול יעקב. בעוד שאותו קול לא נוסק, הדבור שולט ויכול, ועל כן לא צריך להפסיק בתורה. והתעורר רבי חניא, והלכו ואמרו את הדבר הזה לחכמים.

אמר רבי ייסא, הכל יודעים את זה, וכך הוא, שפתוב אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. אלו הם שמשתדלים בתורה, הקריה הקדושה עומדת עליהם, ולא על הגברים הגבורים של העולם, הינו שפתוב אם ה' לא ישמר עיר וגו'.

וירא והנה באר בשדה וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים ג) מזמור לדוד בבחרו מפני אבשלום בנו. בפסוק הזה התעוררו החברים, אבל מזמור לדוד, למה אמר שירה? אם משום שבנו הוא שקם עליו, יותר קינה היה צריך להיות, שהרי הרע עליו על האדם קצת מקרוביו משאחר הרבה. אלא מזמור לדוד, אמר שירה, וכך בקש דוד, שחשב שהקדוש ברוך הוא סלק את חטאו לעולם ההוא. כיון שראה שכאן בעולם הזה רוצה לגבות ממנו, שמח.

עוד, שראה שעליונים ממנו היו בעולם שברחו, וכלם לבדם. יעקב ברח, שפתוב (הושע יב) ויברח יעקב שדה ארם, וברח לבדו. משה ברח, שפתוב (שמות כ) ויברח משה מפני פרעה, וברח לבדו. ודוד ברח, כל אותם שליטי הארץ וכל אותם גבורי הארץ וראשי ישראל, כלם ברחו עמו, וסובבים מימינו ומשמאלו לשמר אותו מכל הצדדים. כיון שראה השבח הזה, אמר שירה.

ואמר רבי יהודה, כלם פגשו את הבאר הזה. ולמה דוד לא פגש בה? אלא דוד בעל שגאה היה כנגדו [של הבאר] באותו הזמן, ומשום כך לא פגש בה. את יעקב ומשה קבלה אותם הבאר בשמחה ורצתה להתקרב עמם. ועל כן, כיון שראתה אותם הבאר הזה, עלו המים אליה כאשה ששמחה עם בעלה.

ואם תאמר, הנה אליהו ברח ולא פגש בה, למה? אלא אליהו הוא למטה מן הבאר, ולא למעלה, כמו שהיו משה ויעקב, ומשום כך הוא מלאך ועושה שליחות. ומשום שיעקב ומשה הם למעלה מן הבאר, הבאר שמחה אליהם ועלתה לקבל אותם כאשה ששמחה לבעלה ומקבלת אותו.

וירא והנה באר בשדה. סוד הוא שראה את הבאר הזה למעלה, זה כמו זה. כתוב שלשה עדרי צאן רבצים עליה. אם הם שלשה, למה כתוב ונאספו שמה כל העדרים? אלא הם שלשה: דרום, מזרח, צפון. דרום מן הצד הזה, וצפון מהצד הזה, ומזרח ביניהם. ואלו עומדים על הבאר הזה ואוחזים אותה וממלאים אותה. מה הטעם? משום כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים. הינו שפתוב ישקו כל חיתו שדי.

תוספתא

וירא והנה באר בשדה. רבי אלעזר אמר, כתוב (ישעיה נא) שמעו אלי רדפי צדק. אותם המבקשים סוד האמונה, אותם שנדבקו בקשר האמונה, אותם שיודעים דרכי המלך העליון [קרבו שמעו].

כשעולים שנים ויצאו לקראת אחד - מקבלים אותו בין שתי זרועות. שנים יורדים למטה, שנים הם, אחד ביניהם. שני אלה מושב הנביאים, המקום שיונקים בו, אחד ביניהם, שהוא מתחבר בכל, הוא נוטל הכל.

אותה באר קדושה עומדת תחתיהם, היא שדה התפוחים הקדושים. מהבאר הזה משקים



העדרים, כל אותן המרכבות, כל אותם בעלי כנפים. שלשה קימים רובצים [עומדים] על הבאר הזו. הבאר הזו מתמלאת מהם. זהו שכתוב כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים וגו'. זה נקרא אדני, ועל זה כתוב אדני אלהים אתה החלוצה, וכתוב והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני. אדון כל הארץ. זהו שכתוב הנה ארון הברית אדון כל הארץ. ע"כ התוספתא.

ונאספו שמה כל העדרים, הינו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים את הים. וגללו את האבן - מעבירים ממנה את תקף הדין הקשה, אותו שקפא ונקרש, [מים זכרים] שאז נקרא אבן, ולא יוצאים ממנה מים החוצה. וכשאותם הנחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, ולא יכול הצפון להקריש את המים, כנהר הזה, כשמימיו רבים, לא קופאים ונקרשים המים, כמו נהר שמימיו מועטים.

ועל כן, כשאותם נחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, והמים מפשירים ושופעים ומשקים את העדרים, כמו שאמרנו, שכתוב ישקו כל חיתו שדי. והשיבו את האבן על פי הבאר, למקומה, משום שהעולם צריך את הדין שלה, שתהיה בדין, להוכיח את הרשעים בה.

בא ראה, כשיעקב היה יושב על הבאר וראה המים עולים אליו, דע ששם תזדמן לו אשתו. וכן במשה, כשישב על הבאר, כיון שראה שהמים עולים אליו, דע שאשתו תזדמן לו לשם. וכך היה לעקב, ששם הזדמנה לו אשתו, כמו שכתוב עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן. ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. משה, שכתוב (שמות ב) ויבאו הרעים ויגרשו וגו', ושם הזדמנה לו צפורה, משום שאותה הבאר גרמה להם.

בא ראה, הבאר הזו כתובה שבע פעמים בפרשה הזו, משום שהיא רמז לשבע. וכך נקראת באר שבע. [ומשום] הבאר הזו נזכרת שבע פעמים בפרשה הזו, שכתוב וירא והנה באר בשדה. כי מן הבאר ההיא. והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגו' מעל פי הבאר. והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר. וגללו את האבן מעל פי הבאר. ויגל את האבן מעל פי הבאר. הרי שבעה, ויבדאי שקד זה.

במשה לא כתוב אלא פעם אחת, שכתוב וישב בארץ מדין וישב על הבאר. משום שמשם נפרד מכל וכל מהבית שלמטה, ויעקב לא נפרד כלל. במשה אחד, ככתוב (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא לאמה. ומשום כך משה היה בעל הבית והתעלה למעלה. במשה כתוב וישב על הבאר. ביעקב - וירא והנה באר בשדה, ולא כתוב וישב על הבאר.

דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה - רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קו) אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל עת. אשרי שמרי משפט, אשריהם ישאל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורת אמת להשתדל בה זמים ולילות, שהרי כל מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות מהכל, חרות מן המנות, שלא יכול לשלט עליו, והרי פרשוהו, משום שכל מי שמשתדל בתורה ונאחז בה, נאחז בעץ החיים. ואם מרפה את עצמו מעץ החיים, הנה עץ המנות שורה עליו ונאחז בו. זהו שכתוב (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. התרפית - אם מרפה ידיו מן התורה.

ביום צרה צר כחכה, מה זה צר כחכה? צר כח כה. שהרי היא תמיד לימין, ושמירתה תמיד על בן אדם כאשר הולך בדרכי התורה, ואז דוחה את הרע החוצה שלא יקרב לבן האדם ולא יוכל לקטרג לו. וכשאדם סוטה מדרכי התורה ומתרפה ממנה, אזי צר כח כה, משום שאותו הרע, שהוא השמאל, שולט על האדם, ודוחה את ה"כה" הזה החוצה, עד שדוחק אותו מקום בצרה.

דבר אחר צר כחכה - שפאשר בן אדם אוהו בדרכי התורה, נאקב למעלה ונאקב למטה, והוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמואל ב יב) והי אהבו, שהיה אהוב של הקדוש ברוך הוא, ואהב אותו. וכשאדם סוטה מדרכי התורה, אזי צר כח כה, צר שלו ובעל שנאה הוא אליו, ושולט עליו אותו שנקרא רע, עד שמקטרג בו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, הרע הזה, שהוא יצר הרע, שולט על העולם בכמה צדדים, וכמה שלטון יש לו בעולם, והוא נחש תקיף שחטא בו אדם, ונקשלים בו בני העולם ומושכים אותו עליהם, עד שמוציא להם את נשמותיהם.

ובא וראה, כשהוא שולט, שולט על הגוף. וכיון ששולט על הגוף, יוצאת ממנו הנשמה, משום שהגוף נטמא, והנשמה עולה, ואין שולט עליו עד שנוטל רשות. וכמה הם שבאים מצדו ושולטים על העולם, והרי שנינו שכל מעשי העולם שנושאים ושולטים בהם, ויש לו ממנים ושמישים, כלם שמשים במעשי העולם.

ועל כן הוא קצ של השמאל, והרי פרשוהו שיש קצ לימין ויש קצ לשמאל, והקצ של השמאל הזה הוא קצ כל בשר. נקרא קצ כל בשר, לא נקרא קצ כל רוח, וסוד הדבר - זהו קצ [כל בשר] וזהו קצ. זה קצ על בשר, וזה על רוח. משום כך זה פנימי וזה חיצוני, זה ימין וזה שמאל, זה קדוש וזה טמא, והנה פרשוהו.

ובא וראה סוד עליון קדוש של האמונה, הסוד של עולם הנזכר ועולם הנקבה, וכל קדש הקדשים בו, וכל סודות האמונה מכאן וצא, וכל החיים וכל החירות, וכל הטובות וכל האורות הם מכאן, וכל הברכות וטללי נדבות, וכל האהבה של האהבות הכל מהצד הזה, סוד הדרום.

מצד הצפון מתפשטות דרגות עד שמגיעה למטה פסלת הנזבה, בצד הטמאה, לכלוך טמא, ואוחז את זה למעלה, ואוחז את זה למטה. וכאן מזדווגים זכר ונקבה יחד, והם רוכב נחש, הסוד של זכר ונקבה, וזה סוד עזאז"ל.

וימכאן נפרדות הדרגות ויוצאים כמה צדדים לעולם, שמתפשטים מכאן ושולטים על העולם, וכלם צדדי הטמאה, וממנים שרים לתוך העולם. בא ראה, כשיצא עשו לעולם, כלו אדם פשוטה בשער כמו השער, ומשם אלופים, מגנים ממנים [שנים עשר] ששולטים בעולם, והנה פרשה.

בא ראה, אשרי שמרי משפט - ששומרים האמונה של הקדוש ברוך הוא, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, וצריך לאדם לשמר שלא יסטה לדרך אחרת, אלא שיהיה שומר משפט, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, שכל דרכיו משפט.

עשה צדקה בכל עת - וכי בכל עת יכול אדם לעשות צדקה? אלא מי שמשתדל בדרך התורה ועושה צדקה עם אותם שצריכים אותה. שכל מי שעושה צדקה עם העני, מרבה אותה צדקה למעלה ולמטה.

בא ראה, מי שמשתדל בצדקה, אותה צדקה שעושה עולה למעלה ומגיעה למעלה לאותו המקום של יעקב, שהוא מרבה עליונה, וממשיך ברכות למקום שהוא מן המעין של כל המענינות. ומאותה הצדקה ממשיך ומרבה ברכות לכל אותם התחתונים ולכל המרכבות ולכל החילות, וכלם מתברכים, ונוספים אורות פראוי, משום שכלם נקראו עת, וזהו שפתיב עשה צדקה בכל עת.

בא ראה, בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, הם היו מושכים ברכות ממעלה למטה. וכשיצאו ישראל מן הארץ הקדושה, נכנסו תחת רשות אחרת, ונמנעו הברכות מן העולם.

בא ראה, יעקב היה תחת רשות קדושה. כיון שיצא מן הארץ, נכנס לרשות אחרת. וטרם שנכנס תחת רשות אחרת, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא בחלום וראה כל מה שראה, והלכו עמו מלאכים קדושים, עד שישב על הבאר. וכיון שישב על הבאר עלו אליו המים, וכן היה משה, שמשם הזדמנה לו אשתו. סוד הדבר - הבאר לא עולה אלא פשוטה את הקשר שלה להתחבר עמו.

ואמר רבי אבא, כל הפסוקים הללו קשים זה על זה. בראשונה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ולכן היה יושב בחרן. למה נסע משם? שכתוב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ומנין לנו שכתוב היה דיוורו של לבן? שכתוב ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר היתעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו. משמע שדיוורו של לבן היה בחרן.

אלא יעקב אמר, אני רוצה להכנס בשכינה משום שאני רוצה להתחתן. כשאבא נשא ושלח את העבד, מצא עיו המים, ואז הזדמנה לאבא אשה, והנה במקום הזה לא מצאתי לא עין ולא באר ולא מים, ומיד - וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם, ושם הזדמנה לו באר, כמו שאמרנו, והזדמנה לו אשתו.

רבי אלעזר אמר, חרן, שם היה ודאי, והבאר הוא היתה בשדה. שאם לא כן, למה כתוב ותרץ ותגד לאביה? אלא משום שהיה סמוך לעיר.

ואמר רבי אלעזר, יעקב שהזדמנה לו אשה על הבאר, למה לא הזדמנה לו לאה, שהרי העמידה לו ליעקב כל אותם השבטים? אלא שאת לאה לא רצה הקדוש ברוך הוא לזווגה עם יעקב בגלוי, שכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה. [מכלל] שהרי קדם לא התגלה הדבר.

ועוד, כדי למשוך את עינו ולבו של יעקב ביפי של רחל, לעשות שם את דיוורו, ובשבילה הזדמנה לו לאה והקימה את כל אותם השבטים. במה ידע יעקב מי היא רחל? אלא שאותם הרועים אמרו לו, שכתוב והנה רחל בתו באה עם הצאן.

בא ראה מה כתוב, ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. וכי מה דעתו של יעקב שלא אמר עשרה ירחים או שנה אחת, אלא שבע שנים למה? אלא יעקב עשה בחכמה, כדי שלא יאמרו שבשביל התשוקה של לפיה של רחל עשה, אלא בשביל החכמה, שהלבנה בת שבע שנים היא, וכל שבע השנים העליונות שורות היו על יעקב טרם נשא את רחל לשבת עמה פראוי, שהרי יעקב נטל את כלם בראשונה, ואחר כך בא אליה, כדי להמציא הוא שמים והיא ארץ.

וסוד הדבר - ויהיו בעיניו כמים אחדים. מה זה כמים אחדים? אלא כל שבע השנים שקל אותם בעיניו כאותם עליונים, שהם אחדים ולא נפרדים, וכלם אחד, שנקשרים זה עם זה. באהבתו אותה,

להיות בְּדִגְמָה הַעֲלִיזָה.

בא ראה שֶׁאֶפְלו לָבוֹ רָמָז לֹא בְּאוֹתָם הַשְּׁבַע וְלֹא יָדַע מָה אָמַר. שֶׁפָּתַח וְאָמַר טוֹב, שֶׁכְּתוּב טוֹב תִּתִּי וְגו'. אָמַר רַבִּי אֲבָא, כִּדּוּ זֶה וְדַאי, עֲבַד שְׁבַע שָׁנִים לְהַזְדוּג עִם שְׁמִטָּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בֹּא רֹאה, בְּכָל מְקוֹם הַיּוֹבֵל סְתוּם, שֶׁלֹּא הִתְגַּלְתָּה, וְהַשְׁמִטָּה הִתְגַּלְתָּה.

בא ראה, בְּשַׁעֲרֵי יַעֲקֹב עֲבַד שְׁבַע שָׁנִים רִאשׁוֹנוֹת, יָצָא קוֹל וְאָמַר: יַעֲקֹב, כְּתוּב מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. הָעוֹלָם הַנִּסְתָּר שֶׁלְמַעֲלֵה הַיּוֹבֵל, מִשָּׁם הִרְאִישִׁית. שֶׁאֵלּוּ שֶׁהֵם נִסְתָּרִים, שֶׁלֹּא הִתְגַּלְתָּ לָּהֶם, הֵם מִן הַיּוֹבֵל. מִשּׁוֹם כִּדּוּ נִסְתָּמוּ מִיַּעֲקֹב שֶׁלֹּא יָדַע, שֶׁחָשַׁב שֶׁהָרִי הֵם מִן הַשְּׁמִטָּה, וְכִדִּי שֶׁיַּעֲשֶׂה רִאשִׁית מִן הָעוֹלָם שֶׁלְמַעֲלֵה הַתְּכַסּוּ מִמֶּנּוּ, מִשּׁוֹם שֶׁהַיּוֹבֵל הוּא נִסְתָּר. וְאַחֵר שֶׁעָבְרוּ שָׁנֵי הַיּוֹבֵל הַמְּכֻסִּים, עָשָׂה שָׁנֵי שְׁמִטָּה הַנִּגְלִים, וְהִתְעַטֵּר בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת וְאַחֲזֵי אוֹתָם.

בא ראה, לֹאֵה הוֹלִידָה שֶׁשָּׁה בָּנִים וּבֵת אַחַת, וְכִדּוּ רֹאוּי, שֶׁהָרִי שֶׁשָּׁה צְדִיקִים עוֹמְדִים עָלֶיהָ, וְאֵלּוּ שֶׁשָּׁה וּבֵת אַחַת בְּסוֹד עֲלִיּוֹן יִצְאָה. רַחֵל הוֹלִידָה שָׁנֵי צְדִיקִים, וְכִדּוּ רֹאוּי, הִנֵּה שְׁמִטָּה, שֶׁבִּין שָׁנֵי צְדִיקִים יוֹשְׁבֵת לְעוֹלָמִים, שֶׁכְּתוּב צְדִיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ. צְדִיק לְמַעֲלָה וְצְדִיק לְמַטָּה. הַצְדִּיק לְמַעֲלָה, מִמֶּנּוּ שׁוֹפְעִים מִים עֲלִיוֹנִים. הַצְדִּיק לְמַטָּה, מִמֶּנּוּ נוֹבַעַת הַנִּקְבָּה מִים לְזָכָר בְּתִשּׁוּקָה שֶׁלֹּמָה. צְדִיק מַצֵּד זֶה, וְצְדִיק מַצֵּד זֶה. כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּיר לְמַעֲלָה יוֹשֵׁב בֵּין שְׁתֵּי נִקְבּוֹת, כִּדּוּ גַם הַנִּקְבָּה לְמַטָּה יוֹשְׁבֵת בֵּין שְׁתֵּי צְדִיקִים.

וְעַל כֵּן יוֹסֵף וּבְנֵימִין הֵם שְׁנֵי צְדִיקִים. יוֹסֵף זָכָה לְהִיּוֹת צְדִיק לְמַעֲלָה, מִשּׁוֹם שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, וּבְנֵימִין הוּא צְדִיק לְמַטָּה, לְעַטֵּר אֶת הַשְּׁמִטָּה בֵּין שְׁנֵי צְדִיקִים - יוֹסֵף הַצְדִּיק וּבְנֵימִין הַצְדִּיק.

וְכִי בְנֵימִין הִנֵּה צְדִיק? כֵּן, שֶׁכָּל יָמָיו לֹא חָטָא בְּאוֹת הַבְּרִית הַזֹּאת. וְאַף עַל גַּב שֶׁלֹּא הִזְדַּמֵּן לוֹ מַעֲשֶׂה כְּמוֹ יוֹסֵף, אִם כֵּן לָמָּה נִקְרָא צְדִיק? אֲלָא כָּל יָמָיו יַעֲקֹב, כְּשֶׁהָיָה בְּאֶבֶל שֶׁל יוֹסֵף, לֹא שָׁמַשׁ מְטָתוֹ. וְאִם תֹּאמַר, שֶׁכְּשֶׁנִּטַּל יוֹסֵף מִיַּעֲקֹב, עָלָם הָיָה וְלֹא נִשְׁוִי, וְאַתָּה אוֹמַר שֶׁלֹּא שָׁמַשׁ מְטָתוֹ? אֲלָא אֵף עַל גַּב שֶׁהִתְחַתּוּ לְאַחֵר מִכֵּן, לֹא רָצָה לְשַׁמֵּשׁ מְטָתוֹ.

וְאַנּוּ כִּדּוּ שְׁנֵינוּ, בְּשַׁעֲרֵי שְׁשָׁל יוֹסֵף אֶת בְּנֵימִין, אָמַר לוֹ: יֵשׁ לָךְ אִשָּׁה? אָמַר לוֹ: כֵּן. אָמַר לוֹ: יֵשׁ לָךְ בָּנִים? אָמַר לוֹ: כֵּן. וְאִידֵךְ נִקְרָאִים? אָמַר לוֹ: עַל שֵׁם אָחִי וְכו', [אָמַר לוֹ, יֵשׁ לָךְ בָּנִים? אָמַר לוֹ, עֲתִידִים לִי. וְהִיאֵךְ תִּקְרָאִם? אָמַר לוֹ, עַל שֵׁם אָחִי וְגו'] גָּרָא וְנִעְמָן וְגו', שֶׁכְּתוּב וּבְנֵי בְנֵימִין בָּלַע וּבָכָר וְגו', וְאַתָּה אִמְרַתְּ שֶׁלֹּא שָׁמַשׁ? [אֲלָא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה].

אָמַר לוֹ, כֵּן, שֶׁהָרִי בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לֹא הָיוּ לוֹ. [לְאַחֵר שֶׁיִּצְא מִבֵּית הָאֲסוּרִים הָיוּ לוֹ] וְאִם תֹּאמַר, וּבְנֵימִין בָּלַע וּבָכָר, כְּשֶׁנִּכְסְיוּ לְמַצְרַיִם, כִּדּוּ זֶה וְדַאי. שֶׁכָּל זָמַן שֶׁהִתְאַבֵּל יַעֲקֹב עַל יוֹסֵף, לֹא שָׁמַשׁ מְטָתוֹ וְהוֹלִיד בָּנִים. וְאָמַר בְּנֵימִין: הִנֵּה יוֹסֵף אָחִי, אוֹת הַבְּרִית שֶׁל אֲבָא הָיָה, שֶׁהָרִי הַבְּרִית הִיא סִיּוֹם הַגּוֹף. כִּינּוּ שֶׁהוּא נִאֲבָד, אֲנִי אֶהְיֶה שׁוֹמֵר מְקוֹמוֹ שֶׁל אָחִי.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי בְּאוֹתוֹ זָמַן שֶׁנִּאֲבָד לֹא הָיָה צְדִיק, שֶׁצְדִּיק הוּא לֹא הָיָה עַד שֶׁקָּרָה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה בּוֹ - אֲלָא כָּלָם הָיוּ יוֹדְעִים מִיַּעֲקֹב, שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַמְּקוֹם הַזֶּה יִרָשׁ יוֹסֵף, וּמִשּׁוֹם כִּדּוּ הָאֲרִיזָה אֲצֵל לָבוֹ כָּל כִּדּוּ, עַד שֶׁיִּסְתֵּיִם הַגּוֹף, וּמִי הוּא סִיּוֹם הַגּוֹף? הַבְּרִית, וְעַל כֵּן כְּתוּב וַיְהִי כְּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'. שֶׁהָרִי וְדַאי כַּעַת הַשְּׁתֵּלֵם הַגּוֹף. כִּינּוּ שֶׁהַשְּׁתֵּלֵם הַגּוֹף, אֲנִי רוֹצֵה לְלָכֵת. וּמִשּׁוֹם כִּדּוּ בְנֵימִין יָדַע וְשָׁמַר אֶת דְּרָךְ אָחִיו.

כִּינּוּ שֶׁבֹא לְיוֹסֵף וְנִמְצָא, בְּנֵימִין חֲזָר לְבֵיתוֹ וְשָׁמַשׁ מְטָתוֹ [וְהִלְכוּ וְנִכְנְסוּ] וְהוֹלִיד בָּנִים. וְעַל כֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתוֹ צְדִיק לְמַטָּה, וְיוֹסֵף צְדִיק לְמַעֲלָה, וּמִשּׁוֹם כִּדּוּ רַחֵל הוֹלִידָה שְׁנֵי בָנִים, וְלֹאֵה שֶׁשָּׁה בָּנִים וּבֵת.

וְעַל זֶה אוֹתוֹ שְׁבַע הַשָּׁנִים הִרְאִישׁוֹנוֹת מְכֻסּוֹת, שֶׁלֹּא יָדַע בָּהֶן יַעֲקֹב, מִשּׁוֹם שֶׁהָיוּ שֶׁל הַיּוֹבֵל. וְאוֹתוֹ שֶׁל שְׁמִטָּה הִתְגַּלְתָּה, וּבְשְׁמִטָּה הַגְּלוּיָה עֲבַד אֶת הַיּוֹבֵל שֶׁהִתְכַּסָּה, שֶׁכְּתוּב וַיַּעֲבֵד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שְׁבַע שָׁנִים. שְׁבַע שָׁנִים סְתוּם. בְּרַחֵל עֲבַד שְׁבַע שָׁנִים עֲלִיוֹנוֹת, וְנִאֲחֲזֵי בָהֶן בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת. מִכָּאן לְמַדְנוּ, מִתּוֹךְ הַנִּגְלָה בֹּא הָאָדָם לְנִסְתָּר.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כִּדּוּ שֶׁהַשָּׁנִים הִרְאִישׁוֹנוֹת הֵן מִהַיּוֹבֵל, הָרִי בַּיּוֹבֵל כְּתוּב שְׁבַע שָׁנִים שְׁבַע פְּעָמִים. שְׁבַע שָׁנִים מְצוּיּוֹת, שְׁבַע פְּעָמִים [לֹא מְצוּיּוֹת] אֵיפֶה הֵן? אֲלָא אוֹתָם שְׁבַעָה יָמִים שֶׁשָּׁמַר בְּחִתְנָהּ שֶׁל לֹאֵה הַשְּׁלִימּוֹ אֶת הַחֲשָׁבוֹן, שֶׁהָרִי כָּל יוֹם [פַּעַם אַחַת וְשְׁבַע אַחַת] [שְׁבַע] נִקְרָא פַּעַם אַחַת, שֶׁכְּתוּב (תהלים קיט) שְׁבַע בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטֶי צִדְקָךְ. וְכָל שְׁבַעָה מִשְׁתַּלֵּם בְּשַׁבָּעָה יָמִים, ז' בְּכָל יוֹם, שֶׁנִּקְרָא פַּעַם אַחַת.

וּבְרַחֵל לֹא הָיָה כֵּן, שֶׁלֹּא שָׁמַר שְׁבַעָה יָמִים, אֲלָא שְׁבַע שָׁנִים שֶׁעֲבַד אַחֵר כִּדּוּ. וְאִם תֹּאמַר, אִם כִּדּוּ שָׁנִים שֶׁל שְׁמִטָּה הָיָה לוֹ לְעַבֵּד קִדְּם וְאַחֵר כִּדּוּ לְהַזְדוּג עִם הַשְּׁמִטָּה? אֲלָא כִּינּוּ שֶׁקָּבַל עָלָיו לְעַבֵּד, כֹּאֵלּוּ עֲבַד אוֹתָם. בֹּא רַבִּי אֲבָא וְנִשְׁקוּ. אָמַר, בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שֶׁזְכִּיתִי לְפָסוּק הַזֶּה, עַל אוֹתוֹ הַמְּקוֹם כְּתוּב (ישעיה מט) ה' חִפָּץ לְמַעַן צִדְקוֹ יִגְדִּיל תוֹרָה וְיִאֲדִיר.

עוד אמר רבי אלעזר, זה שנאמר לאה הולידה ששה בנים ובת אחת - כך זה ודאי. רחל שני בנים ודאי, בני השפחות ארבעה. תקונים איך עומדים? אלא אותם ארבעה קשרים שנקראים אחרים, שכתוב וכל אחריהם ביתה.

שהרי בזרוע ימין שלשה קשרים, אבל קשר אחד באמצע שהוא גדול והוא אחר, שנשאר בחוץ. וכן אחד בזרוע שמאל, וכן אחד ביד ימין, וכן אחד ביד שמאל. וכשהכל נתקן, נמצאו כלם בבית, לקיים את הפסוק שכתוב וכל אחריהם ביתה.

כל שאר הקשרים, כלם נראים בישר, ואילו יוצאים מחוץ לזרועות ומחוץ לירכיים להראות בבני השפחות. שאף על גב שהם במנן, אינם חשופים בבני רחל ולא, ומשום כך יצאו בחוץ.

דבר אחר, אלו הם הארבעה שכל שאר הקשרים נוטלים בשבילם, ואילו נוטלים אותם. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, [אמר רבי אבא, זה לא זה] ועל כן הכל נתקן יחד.

וירא ה' כי שנואה לאה וגו'. רבי אלעזר פתח, (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. מושיבי עקרת הבית - זו רחל, שהיא עקר הבית. אם הבנים שמחה - זו לאה.

דבר אחר מושיבי עקרת הבית - זו שמטה, שהיא עקר העולם הזה, עליו הוא מנהיג. אם הבנים שמחה - זה היוכל, שכל שמחה וכל חדוה של כל העולמות תלויים בו, והפסוק הזה הוא הפלל של הכל, משום שזה כולל הכל בסוד קדוש, ועל זה סיום הפסוק הללויה.

וירא ה' כי שנואה לאה. וכי למה היא שנואה, והרי בני השנואה אינם בנים מעלים, וראינו שכל אותם בנים מעלים יצאו מלאה, ואתה אומר שלאה שנואה? אלא ודאי היוכל הוא תמיד עולם הנסתר, וכל דבריו אינם [בני] בנגלה, ומשום כך נסתרו מיצקב כל מעשיו.

בא ראה, העולם התחתון הוא בנגלה, והוא ראשית הכל לעלות בדרגותיו. כמו שהחכמה העליונה היא ראשית הכל, כך גם העולם התחתון הוא חכמה, והיא ראשית הכל, ומשום כך קוראים אתה, משום שהוא שמטה, ובגלוי.

והעולם העליון, שהוא היוכל, קוראים הוא, שכל דבריו הם בנסתר, וסוד הדבר של לאה, שכתוב וישכב עמה בלילה הוא, ועל זה כתוב (במדבר יח) ועבד הלוי הוא, כדי למשך ממנו ברכות לכל. הוא - העולם העליון שנסתר תמיד. ויצקב במה שנסתר לא נדבק ברצונו, אלא במה שנגלה, וזה סוד הכתוב ודבק באשתו.

וירא ה' כי שנואה לאה. מפאן ששונא אדם ערות אמו [ואחותו], ויתיחד אדם עם אמו בכל מקום ולא יחשש, והרי העיר, בן מתניח עם אמו. והכל התפסח מיצקב, שהעולם העליון לא התגלה כלל.

בא ראה, בשביל יצקב התקיים העולם. ואם תאמר, הנה בשבילו של אברהם, כמו שנאמר בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם - אלא משום יצקב התקיים אברהם, שכתוב (ישעיה כט) כה אמר ה' אל בית יצקב אשר פדה את אברהם. ומקדם לכן היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבם. כיון שבא יצקב, השתכללו ממנו העולמות ולא נחרבו כבראשונה. זהו שכתוב כה אמר ה' בראש יצקב ויצרף ישראל וגו'.

בא ראה מה כתוב, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב שלח את בני ויעבדני. ישראל נקרא בן לקדוש-ברוך-הוא משום שנדבק בו, כמו שנאמר מה שמו ומה שם בנו כי תדע.

כשלאה הולידה את ראובן, מה כתוב? ותקרא את שמו ראובן. ראובן סתם, משום שנקלל בשלשה צדדים מחברים יחד - שמעון ולוי. מה הטעם לוי? כמו שנאמר (מלכים-א ז) ליות, החבור של כל הצדדים.

אמר רבי יהודה, מפאן שכתוב יתר שאת ויתר עז, כתרגומו בכורה, כהנה ומלכות. והמלכות היא בצד הגבורה, ועל כן ראובן סתם.

אמר רבי אבא, ראו בן סתם, שנקלל בשמעון ולוי. כך היתה דעתה [רצונה] של לאה, שכתוב הפעם ילנה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים. משום שהיו שלשה שמתחברים יחד.

ובא וראה שפאן הוא, שהרי המרכבה העליונה - האבות, ודוד המלך שהתחבר עמם, וכל הארבע הם מרכבות עליונות, הסוד של השם הקדוש. ועל כן ראובן שמעון ולוי, אחר כך יהודה שירש מלכות, ועל כן כלם במקום הזה.

וכתוב [זה אחר זה שכתוב] (בראשית כט) הפעם אודה את ה' וגו' ותעמד מלדת. משום שפאן נשלמו ארבעה עמודים. הפעם אודה את ה', מה הטעם אמרה בזה אודה את ה', ולא בכלם? אלא מפאן, שכל זמן שנקסת ישראל בגלות, השם הקדוש אינו שלם.

בא ראה, אף על גב ששלישה בנים היו עד שהולידה את יהודה, הכסא לא השלים, ומשום כך הפעם אודה את ה', ולא בכלם. ועל כן ותעמד מלדת. מה זה ותעמד? שעמד הכסא על תומכיו.

[ותעמד עד כאן] ותעמד, שהנה עד כאן ותעמד, ביחוד אחד. מכאן ולמטה הוא עולם הפרוד. ואם תאמר, אותם שני הבנים שהולידה אחר כך כמו זה? לא שהרי אותם השנים התחברו עם אלו, משום שששת הצדדים של העולם הם יחד.

ובא וראה, כל שנים עשר השבטים הם תקונייה של כנסת ישראל בעולם הזה, לתקן האור העליון השחר כמו שראוי, ולהשיב את עקר הכל למקומו. כל העולמות כמו אחד עומדים, ובהם השלם העולם התחתון כמו שהעולם שלמעלה.

ששכר זבלון, כאן נשלמו ששה בנים, ששת הצדדים של העולם. כמו כן בני השפחות הם ארבע, והתחברו עם אלו, ואלו ארבעת הקשרים שמתחברים בהם, ובאריה. ועל כן כתוב (מלכים א' ז') וכל אחריהם ביתה. אף על גב שבני שפחות הם - ביתה.

רבי חזקיה אמר, אם כך, הרי נאמר, כל מה שהוליד העולם התחתון הוא פרוד, שהרי כתוב ומשם יפרד. מה תאמר ביוסף ובנימין? אם תאמר שעולם אחד באלה - זה אינו, שהרי לא נצאו מן העולם העליון, והעולם התחתון - מה שהוליד, הוליד למטה ולא למעלה, ואם כך הוא פרוד.

בא רבי אבא ונשקו. אמר לו, דבר זה הוא נסתר, שהרי העולם העליון התתקן בשנים עשר של אותם משלו. אבל בא ראה סוד הדבר, בכל זמן הצדיק מהעולם התחתון יוצא ונכנס, בו נכנס וממנו יוצא, ומשום כך נבנה במקום הזה, והעקר הוא למעלה, והעקר הוא למטה, [צדיק, בו נכנס בו יוצא] והוא תמיד בעולם התחתון לעולם, כתוב ויהי בצאת נפשה כי מתה.

בא ראה, בעולם התחתון הזה, הצדיק נכנס בו וממנו יוצא. כשנכנס הוא בסוד של יוסף הצדיק, וכשיצא הוא בסוד של בנימין. זהו שכתוב ויהי בצאת נפשה כי מתה. מי נפשה? זה הצדיק שיוצא ממנה.

זה בנימין, נקרא בן אוני, שחשבה שהולידה למטה בעולם הפרוד, ונשארו אחד עשר באותם למעלה. מה כתוב? ואביו קרא לו בנימין, בן זמין. שהרי התעלה למעלה בעולם העליון. שפאשר נאבד יוסף, בנימין השלים את מקומו. ועל כן הצדיק נכנס ויוצא בעולם התחתון. משום כך יוסף ובנימין וכל השנים עשר, כמו שלמעלה ביחוד אחד.

הפעם אודה את ה'. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים קיא) אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה. בכל לבב? בכל לב הנה צריך להיות! אלא דוד בסוד עליון של השם הקדוש רצה להודות לקדוש-ברוך-הוא. אודה ה' בכל לבב - ביצר טוב וביצר רע, ואלו שני הצדדים, אחד זמין ואחד שמאל.

בסוד ישרים ועדה - אלו הם שאר הצדדים של העולם הזה, שהרי לבב כמו צפון ודרום. בסוד ישרים - אלו הם שאר צדדי העולם, שהם ששה כמו שלמעלה. ועדה - זהו המקום של יהודה, וכתוב (תהלים קלב) ועדתי זו אלמדם. וכתוב (חושע יב) ויהודה עד רד עם אל וגו'. פתיב (תהלים קלח) אודך בכל לבי נגד אלהים אומרת. כאן במקום אחד נאמר, שכתוב נגד אלהים אומרת, שהרי לדרגה הוא אמר שירה, לחבר אותה לזמין.

בא ראה, יהודה אחוז בכל הצדדים. אחוז בדרום, אחוז במזרח. שהרי הוא בא מצד השמאל, וראשיתו בצפון, ואחוז בדרום, משום שהוא הולך לזמין ונאחז בגוף. משום כך, הפעם אודה את ה'. ותעמד מלדת. ותעמד, שעמדה בקיום של הברית כראוי, שהרי הכל נתקן מרפבה קדושה.

רבי שמעון יצא לקריה. הזדמן לו רבי אבא ורבי חניא ורבי יוסי. כיון שראה אותם, אמר, התחדשות של התורה צריך כאן. ישבו שלשת אלה [זמנים]. כשרצה ללכת, פתח כל אחד מהם בפסוק.

רבי אבא פתח ואמר, וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו, שא נא עיניך וראה וגו'. וכי לפי הראיה של אברהם יורש את הארץ, ולא יותר? עד כמה רואה בן אדם? שלש פרסאות, או ארבע או חמש פרסאות, והוא אומר כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'!

אלא, כיון שארבעת הצדדים של העולם רואה, את כל הארץ רואה. שהרי ארבעת הצדדים של העולם הם כללו של כל העלם. עוד, הרים אותו הקדוש ברוך הוא על ארץ ישראל והראה לו שהיא קשורה בצדדי העולם, והנה רואה את הכל. כמו כן, מי שרואה את רבי שמעון, רואה את כל העולם, השמחה של מעלה ומטה.

פתח רבי חניא ואמר, הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך, וכי אותו המקום לבדו הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, שהרי ארבע אמות או חמש היו ולא יותר? אלא באותו זמן, באותם ארבע אמות קפל הקדוש ברוך הוא את כל ארץ ישראל. נמצא שאותו מקום הוא הכלל של כל הארץ. ומה

אותו המקום הוא הכלל של כל הארץ - רבי שמעון שהוא המאור של כל הארץ, על אחת כמה וכמה ששקול ככל העולם.

פתח רבי יוסי ואמר, הפעם אודה את ה', וכי בכל מה שהולידה לא ראוי להודות לקדוש-ברוך הוא אלא בזה? אלא יהודה הוא הבן הרביעי לכסא, והוא משלים את הכסא. ומשום כך יהודה לבדו תקון הכסא ותומך של כל התומכים. [שהיו שלשה, אברהם ויצחק ויעקב, ואז בא דוד מיהודה והשלים הכסא, ועל כך נקרא יהודה, שהוא השם הקדוש, והדל"ת (ארבע רגליו) מרגלות הכסא] רבי שמעון שמאיר את כל העולם בתורה וכמה מאורות מאירים בשבילו, על אחת כמה וכמה.

ויילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניגד. הפסוק הזה בארועו בכמה מקומות. אלא מי יכול למנות את מעשי הקדוש ברוך הוא, שהנה כמה צבאות ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת, כמו פטיש שמוציא זיקים לכל הצדדים בפעם אחת, כך הקדוש ברוך הוא מוציא כמה מינים ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת.

בא ראה, בדבור וברוח יחד נעשה העולם, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' - זה הדבור. וברוח פיו - זו הרוח. זה בלי זה לא הולך, ונכללים זה עם זה ויוצאים מהם כמה צבאות לצבאות, ומחנות למחנות, והכל בפעם אחת.

בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולמות, הוציא אור נסתר אחד, שמהאור ההוא יוצאים ומאירים כל אותם האורות שהתגלו, ומאותו האור יוצאים והתפשטו ונעשו שאר האורות, והוא העולם העליון.

ועוד, האור העליון הזה התפשט ועשה אמן, אור שאינו מאיר, ועשה את העולם התחתון. ומשום שהוא אור שלא מאיר, רוצה להתקשר למעלה, רוצה להתקשר למטה. ובקשר שלמטה נקשר להאיר בקשר שלמעלה. והאור הזה שאינו מאיר בקשר שלמעלה, מוציא את כל החילות והמחנות למינים רבים. זהו שכתוב מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית וגו'.

וכל מה שבארץ כך גם למעלה, ואין לדבר קטן בעולם הזה שלא תלוי בדבר אחר עליון שהתמנה עליו למעלה. משום שכשמתעורר זה שלמטה, מתעורר אותו שהתמנה עליו למעלה, שהכל נאחז זה עם זה.

בא ראה, כתוב תני נא לי מידותי בגד. לא הדודאים הם שילדו את רחל, אלא הקדוש ברוך הוא מגלגל את הדבר על ידי אותם דודאים כדי שיצא יששכר, שאוחז בתורה יותר מכל השבטים, משום שהרי רחל האוחזה ביעקב לא השאירה אותו ללאה. זהו שכתוב המעט קחתך את אישי, וכתוב לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בגד.

הם גרמו שיצא יששכר לעולם משום שמעלה הריח של התורה לפני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח וכי, וכתוב וישכב עמה בלילה הוא, הוא ודאי, והרי פרשוה שהעולם העליון הוא שנסתר ולא נגלה, משום שהרי התורה יוצאת מהעולם העליון.

ובכל מקום העולם העליון הוא שלא התגלה, והרי נאמר ועבד הלוי הוא, כדי להמשיך ממנו ברכות לכל, ויששכר נאחז בו, ועל כך קוראים עץ החיים, העץ שלאותם החיים העליונים שנקרא הוא ולא אפה.

ואם תאמר שהדודאים הללו פתחו את מעיה של רחל - לא, שהנה כתוב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. הקדוש ברוך הוא ולא דבר אחר. משום שאותם הדודאים, אף על פי שכתם למעלה, באותו הכח שלהם לא מתמנה פקידת הבנים, שהרי הבנים תלויים במזל, ולא בדבר אחר. ואם תאמר שהנה הם נבראו לחנם - לא, שהרי אפילו לדבר הזה הם סיוע לאותם שמתעכבים, ואינם עקרות, ולא נגזר עליהם אלא במזל.

ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וגו'. הדבר הזה הוא חצפה? אינו כך, אלא מכאן למדנו ענותנותה של לאה, שלא אמרה דבר לפני אחותה, והיא הקדימה לדבר ואמרה לו בחשאי והודיעה לו, שהרי זה היה ברשות רחל, שכתוב כי שחר שכרתיך. מרחל נטלה רשות. וכדי שלא ירע בעיני רחל, אמרה לו בחוץ, ולא בבית.

ולא עוד, אלא בפתח של משכן לאה [לחוי] יצאה החוצה, והכניסה את יעקב בפתח שבחוץ טרם שיפנס למשכן רחל. מה הטעם? כדי שלא תאמר דבר לפני רחל, ולא תתחצף לפני אחותה. ולא עוד, אלא אמרה לאה, אם יפנס יעקב למשכן רחל, אינו דיו להוציאו משם, משום כך הקדימה לו בחוץ.

וכל זה למה? אלא שרוח הקדש התעוררה בלאה, וידעה שכל השבטים העליונים הללו, כלם קדושים, יצאו ממנה, ודחקה השעה בחיבובות לקדוש-ברוך-הוא, ומשום כך קראה להם שמות בסוד

## החֲקֵמָה.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, בכל פעם [שענו] הולכים בדרך ועוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא מרחיש לנו נסים, וכעת הדרך הוא ארכה לנו, נתעסק בתורה, והקדוש ברוך הוא יתחבר עמנו.

פתח רבי חייא ואמר, (שמות יב) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת, וכתוב (דברים טז) שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני. לחם עני פתוב. בדרך הזה התעוררו בו החברים. אבל בא ראה, כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת. כשרצה הקדוש ברוך הוא לקרב אותם אליו, נתן להם מקום של לחם עני, לחם עני. מי העני? זה דוד המלך, שכתוב בו (תהלים פז) כי עני ואביון אני.

ולחם עני הזה נקרא מצה, נקבה בלי זכר היא עני. התקרבו למצה בהתחלה. כיון שקרבו אותם יותר, הכניס אותם הקדוש ברוך הוא בדרגות אחרות, והתחבר זכר עם נקבה. ואז, כשמצה מתחברת בזכר, נקרא מצנה, בתוספת וא"ו. זהו שכתוב (דברים ל) כי המצנה הזאת. משום כך מצה בראשונה, ואחר כך מצנה.

בעודם הולכים שמעו קול אחד שאומר: גידוד של רוצחים אורבים בדרך, סטו למעלה, אל תרדו לטירה חסרת הגג שלמטה. אמר רבי יוסי, מזה נשמע שהקדוש ברוך הוא רוצה לשמר את דרכינו. עלו למעלה ונכנסו להר אחד, בין סלעים חזקים. אמרו, הואיל והקדוש ברוך הוא רצה בדרך הזה, נראה דבר, או יתרחש לנו נס.

הלכו. ישבו על בקיעי הסלע. עלה להם איש אחד. תמחו. אמר רבי יוסי, מי אתה? אמר, אני מאנשי ארקא. אמר לו, ושם יש בני אדם? אמר, כן, וזורעים וקוצרים, מהם במראה אחר משנים ממני, ועליתי אליכם להפיר מפם, מה שמה של הארץ שאתם בה?

אמר לו, ארץ, משום שכאן שורה ארץ החיים, שכתוב (איוב כח) ארץ ממנה יצא לחם. מזה יצא לחם? בשאר הארץ לא יצא לחם, ואם יוצא, לא משבעת המינים. בינתיים נכנס למקומו. תמחו. אמרו, ודאי הקדוש ברוך הוא רוצה לעורר אותנו באיזה דבר.

אמר רבי חייא, ודאי על הפסוק הזה שאמרת, זכרתי שלמדתי מסבי דבר אחד עליון בפסח, שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל הלחם הזה מארץ החיים, ואחר כך לחם מן השמים, הלחם הזה, והנה בארנו את הדבר.

עוד היה אומר, שאדם, כשיוצא לעולם הזה, לא יודע דבר עד שטועם לחם. כיון שאוכל לחם, מתעורר לדעת ולהכיר. כך כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו יודעים דבר, עד שהטעים להם הקדוש ברוך הוא לחם מן הארץ הזה, שכתוב ארץ ממנה יצא לחם, ואז נכנסו ישראל לדעת ולהפיר את הקדוש ברוך הוא. ותינוק לא יודע ולא מפיר עד שטועם לחם של העולם הזה.

ישראל לא ידעו ולא הפירו בדברים שלמעלה עד שאכלו לחם עליון, ואז ידעו והפירו את אותו מקום, ורצה הקדוש ברוך הוא שישראל ידעו יותר באותו מקום שראוי לארץ הזה, ולא זכרו, עד שטעמו לחם מאותו המקום, ומי הוא? שמים, שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ואז ידעו והסתכלו לאותו מקום. ועד שאכלו לחם מאותו מקום, [ועד שלא אכלו לחם באלו המקומות] לא ידעו דבר ולא הפירו.

בא רבי יוסי ונשקו. אמר, ודאי על זה העיר אותם הקדוש ברוך הוא בזה, ועל כן הראשית של ישראל לדעת היה הלחם. קמו והלכו. בעודם הולכים ראו שני פרות, אחד זכר ואחד נקבה. אמר רבי יוסי, אין לנו דבר בעולם שאינו זכר ונקבה, וכל מה שבארץ - כך גם בים.

פתח רבי יוסי ואמר, ויבא יעקב מן השדה בערב ויצא לאה לקראתו וגו'. ויצא לאה לקראתו, מנין ידעה? הרי אמרו שגעה החמור, ולא ידעה ויצאה אליו, וגרם לו שיצא ממנה יששכר. זהו שכתוב יששכר חמור גרם, אל תקרי גרם אלא גרם, שהחמור גרם לו. אמרה לאה: ודאי ידעתי שאם יפגש יעקב למשכון רחל, אין לי להוציא אותו, אלא אחפה לו כאן ויפגש למשכני.

כי שכר שכרתיך בדודאי בני, מה זה בדודאי בני? משום שנוח ליעקב על זה, שאילו מסייעים להוליד. ויעקב היה יודע שהדבר לא עומד בדודאים, אלא למעלה.

פתח ואמר, מושיבי עקרת הבית אם הבנים שלמחה הללויה. אמר רבי חייא, רוח הקדש אומרת: מושיבי עקרת הבית - זו רחל. אם הבנים שלמחה - זו לאה. מושיבי עקרת הבית - זה העולם התחתון. אם הבנים שלמחה [הללויה] - זה העולם העליון. משום כך הללויה.

אמר רבי יהודה, כל השבטים הללו הם תקונים שלמטה, וכלם כמו שלמעלה. בא ראה, כי שכר

שְׁכַרְתִּידָּ - לְקַחַת מִמֶּנּוּ הַגּוֹף, וּמִי הוּא? תּוֹרָה. שְׁכַר שְׁכַרְתִּידָּ - לָדָּ, לְגוֹפֶדָּ מִמֶּשׁ. שְׁכַר שְׁכַרְתִּידָּ - לְהוֹלִיד אֶת דְּמוּתָדָּ.

מִכָּאן מִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה, יוֹרֵשׁ אֶת הָעוֹלָם הַבָּא וְיוֹרֵשׁ אֶת נַחֲלַת יַעֲקֹב. יוֹרֵשׁ הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁכָתוֹב יִשְׁשָׁכָר, יֵשׁ שְׁכָר, (יִרְמִיָּה לֹא) כִּי יֵשׁ שְׁכָר לְפַעֲלָתָדָּ, וְכָתוֹב (מִשְׁלִי ח) לְהַנְחִיל אֶהְיִי יֵשׁ וְאַצְרִיתֵיהֶם אֲמַלֵּא.

כִּי יִלְדַּתִּי לוֹ שֵׁשָׁה בָּנִים. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, אֵלּוּ מַעֲלָה וּמִטָּה וְאַרְבַּעַת הַצְּדִידִים שֶׁל הָעוֹלָם. וּמִי שְׁמַאֲרִיד בְּאַחַד, צָרִיד לוֹ לְהַמְלִיד אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעֲלָה וּלְמִטָּה וְלְאַרְבַּעַת צְדִידֵי הָעוֹלָם, וְהֵינּוּ אֶחָד.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כְּתוֹב (שִׁיר ב) עַל הָרִי בְּתֵר, וְכָתוֹב (שֵׁם ח) עַל הָרִי בְּשָׁמַיִם. מִי הֵם הָרִי בְּשָׁמַיִם? אֵלּוּ שֵׁשֶׁת הַבָּנִים שֶׁל לֵאָה שְׁכוֹלָלִים שֵׁשָׁה אַחֲרִים, וְהֵם שְׁנֵים עָשָׂר, וְהֵם שֵׁשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל בְּחִבְרוֹ, וְלֵאָה עֲלֵיהֶם, לְקִנָּיִם (תְּהִלִּים קיג) אִם הַבָּנִים שְׁמַחָה תִּלְלוּהָ.

וְעַל כֵּן כְּתוֹב לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַנִּסְתָּר וְלֹא הַנִּגְלָה, וְעַל כֵּן שֶׁלֹּם תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָדָּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם שֶׁנִּסְתָּר וְלֹא הַתְּגַלָּה כָּלֵל.

וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָדָּ, הֵינּוּ שְׁכָתוֹב כִּי שָׁאֵל נָא לְיָמִים רַאשׁוֹנִים וְגו' וּלְמַקְצָה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם. וְכָל אֵלּוּ נִקְרָאִים הָרִי בְּשָׁמַיִם. מִכָּאן וּלְמִטָּה נִקְרָאוּ הָרִי בְּתֵר, שְׁכָתוֹב וּמִשּׁוּם יִפְרֹד וְהִיָּה לְאַרְבַּעָה רִאשִׁים, הָהָרִים שֶׁל הַפְּרִיד.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת קִשְׁרוּ קִשְׁרִים, אַרְבַּעַת קִשְׁרִים שֶׁהִצְטָרְכוּ לְתַקּוּן. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁמִשּׁוּם כִּדּוּ יוֹצֵאִים הַחוּצָה אוֹתָם הַקִּשְׁרִים. וְאָף עַל גֵּב שְׁכָלֵם אֶחָד, וּמִכָּאן וְהִלָּאָה כָּלֵם אֶחָד, בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן כָּל הַשְּׁבָטִים עוֹלִים בַּעֲדוֹת לְמַעֲלָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קכב) שִׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבָטֵי יִהּ עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוֹב וְהִי כֹאשֶׁר יִלְדָּה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'. מִה רָאָה יַעֲקֹב לְלַכֵּת לְדָרְכוֹ כִּשְׁנוֹלֵד יוֹסֵף, וְטָרַם שְׁנוֹלֵד יוֹסֵף לֹא רָצָה לְלַכֵּת לְדָרְכוֹ? אֲלָא הִנֵּה פִּרְשִׁיָּה, שֶׁרָאָה שְׁנוֹלֵד שְׁטֵנוֹ שֶׁל עֶשָׂו.

וּבֹא וְרָאָה, יוֹסֵף הַשְּׁלִים אֶת מְקוֹמוֹ אַחֲרָיו וְיוֹסֵף זָכָה לוֹ, שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק, וְכָאן סוּיָם הַגּוֹף. כִּיֵּן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב שֶׁנִּשְׁלַם הַגּוֹף, רָצָה הַגּוֹף לְלַכֵּת לְדָרְכוֹ, וְסוּיָם הַגּוֹף הוּא הַבְּרִית, וְעַם כָּל זֶה בְּנִימִין הַשְּׁלִים אֶת הַחֲשֹׁבֹן, שָׁבוּ נִשְׁלְמוּ שְׁנֵים עָשָׂר.

וְאִם תֹּאמַר, וְכִי לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ יַעֲקֹב שֶׁעַד עַכְשָׁיו לֹא הִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים, אָף עַל גֵּב שְׁנוֹלֵד יוֹסֵף, מִה הִטְעָם לֹא חָפֵה עַד שְׁנוֹלֵד בְּנִימִין וְיִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים? אֲלָא יַעֲקֹב עָשָׂה בְּחִכְמָה וַיֵּדַע הַדָּבָר. אָמַר, וְדָאִי אִם יִשְׁתַּלְּמוּ כָּאן כָּל הַשְּׁבָטִים, הִנֵּה יִדְעָתִי שֶׁהִתְקוּן שֶׁל מַעֲלָה שְׂרוּי עֲלֵיהֶם כְּרָאוּי, וּבְאַרְץ הַזֶּה לֹא צָרִיכִים שִׁיִּשְׁתַּלְּמוּ, אֲלָא בְּאַרְץ הַקְּדוֹשָׁה.

בֹּא רָאָה שְׁכָדָּ הוּא, שְׁכָל שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הֵם הַתְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן, וְכִיֵּן שְׁנוֹלֵד בְּנִימִין, מִתְּה רַחֵל, וְלִקְחָה אֶת הַמְּקוֹם הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן הַזֶּה לְהַתְּתַקֵּן בָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא נוֹלֵד בְּנִימִין אֲלָא בְּאַרְץ הַקְּדוֹשָׁה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְאֵנִי בָּבֹאִי מִפְּדוֹן מִתְּה עַלִי רַחֵל בְּאַרְץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ, וְשֵׁם מִתְּה רַחֵל וְנִטְלָה אֶת הַמְּקוֹם, הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן הַזֶּה, לְהַתְּנַשֵּׁב בְּבֵית שְׁלֵם. וְכָל זְמַן שֶׁרַחֵל קִיָּמָה, הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן אֵינּוּ נִתְקֵן בָּהֶם. מִתְּה רַחֵל - נִטְלָה [לְמַעֲלָה] הַבֵּית בְּשִׁלְמוֹתָו.

וְאִם תֹּאמַר, לְמָה לֹא מִתְּה לֵאָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן? אֲלָא מִשּׁוּם שֶׁהַבֵּית הוּא בְּעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן [הָעֲלִיוֹן], וְהַכֵּל הֵיוּ מִמֶּנּוּ לְהַתְּתַקֵּן, וְלֹא מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן [הַתְּחִתּוֹן], וּמִשּׁוּם כִּדּוּ לֹא מִתְּה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְכָל מַעֲשֵׂי לֵאָה הֵם בְּנִסְתָּר, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הוּא בְּנִסְתָּר וְלֹא בְּנִגְלָה, וּמִשּׁוּם כִּדּוּ לֹא נִזְכָּרָה מִיתְּתָהּ שֶׁל לֵאָה כְּמִיתְּתָהּ שֶׁל רַחֵל.

וּבֹא וְרָאָה שְׁכָדָּ זֶה וְדָאִי, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִסְתָּר, וְהָעוֹלָם [הָעֲלִיוֹן] הַתְּחִתּוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִגְלָה, מִשּׁוּם כִּדּוּ נִתְפַּסְתָּה לֵאָה בְּמַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, וְרַחֵל בְּדֶרֶךְ הַגְּלוּיָה. זֶה בְּנִסְתָּר, וְזֶה בְּנִגְלוּי. וּבְנִסְתָּר הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן נִרְשָׁם, שְׁכָתוֹב וְתֹאמַר לֵאָה בְּאַשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת, וּמִשּׁוּם כִּדּוּ קָרָאָה שְׁמוֹ אֲשֶׁר. [מִשּׁוּם כִּדּוּ כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁל שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר, וְעַם כָּל זֶה].

וּמִשּׁוּם כִּדּוּ הַכֵּל אֶחָד, שֶׁהָרִי הַכֵּל הוּא מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. כִּדּוּ גַם, וּבְכָל מְקוֹם, שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, זֶה בְּנִגְלָה וְזֶה בְּנִסְתָּר, וְאֵנִי לֹא מְבָרְכִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלָא בְּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, שְׁכָתוֹב בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. מִשּׁוּם כִּדּוּ לְעוֹלָם הָעֲלִיוֹן קוֹרְאִים הו"א, וְלְעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן קוֹרְאִים אֲתִ"ה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בְּרוּךְ מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן עַל דִּי הַצַּדִּיק. זֶהוּ שְׁכָתוֹב בְּרוּךְ ה' מִצִּיּוֹן שְׁכֹן יְרוּשָׁלַם וְגו'. וְדָאִי מִצִּיּוֹן הוּא בְּרוּךְ.

בֹּא רָאָה, כְּמוֹ כֵּן ה' ה' שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם, זֶה בְּנִגְלָה וְזֶה בְּנִסְתָּר, וְעַל כֵּן מִפְּסִיק הַטַּעַם בְּתוֹכָם, וּמִהָעוֹלָם הַזֶּה וְעַד הָעוֹלָם הַזֶּה הַכֵּל אֶחָד.



ויהי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בֹּא רֵאֵה הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא רָצָה לִלְכֹּת אֶלָּא בְּרִשּׁוֹת לָבֹן. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הִלֵּךְ פֶּעַם אַחֲרֵת בְּרִשּׁוֹתוֹ? אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁפָּחַד יַעֲקֹב שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אוֹתוֹ וְיִשְׁתַּלְּמוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים בְּאַרְצָא אַחֲרָת, וְעַל כֵּן, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁהִגִּיעָה שְׁעֵתוֹ שֶׁל בְּנִימִין, בָּרַח, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ.

שְׁפִינֵן שֶׁנּוֹלַד בְּנִימִין, נִקְשְׁרָה הַשְּׂכִינָה בְּכָל הַשְּׁבָטִים וְנִטְלָה הַבֵּית עִם כָּלָם. וַיַּעֲקֹב הִיָּה יוֹדֵעַ בְּסוֹד הַחֲכָמָה, שֶׁכַּאֲשֶׁר יִשְׁתַּלְּמוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים, שֶׁהַשְּׂכִינָה תִתְקַשֵּׁט וְתִתְקַשֵּׁר עִמָּם וְרַחֵל תָּמוּת, וְהִיא נוֹטֶלֶת אֶת הַבֵּית.

בֹּא רֵאֵה, כִּד לְמַדְנִי, הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן נִרְאָה לַיעֲקֹב כְּמוֹ שֶׁנֶּרְאָה לְמֹשֶׁה, אֲלֹא שֶׁלֹּא זָכְלָה עַד שֶׁהָיוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים בְּבֵית לַהֲתַקְשֵׁר עִמָּם, וְאִז נִטְהַרָה [נִדְחָתָה] רַחֵל, וְהִיא נִטְלָה אֶת הַבֵּית בְּכָל הַשְּׁבָטִים וְהִיָּתָה עֹקֵר הַבֵּית, וְאִז וְדַאי מוֹשִׁיבֵי עֲקָרָת הַבֵּית.

אָמַר יַעֲקֹב, הִנֵּה הִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁנִּשְׁלְמוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַשְּׁבָטִים, וְדַאי גִּירָה הָעוֹלָם שֶׁלְמַעֲלָה לְבֵית לַהֲתַקְשֵׁר עִמָּם, וְהַמִּסְכָּנָה הַזֹּאת נִדְחִית לְפָנָיו. אִם תָּמוּת כָּאֵן, לֹא אֶצֵּא מִכָּאֵן לְעוֹלָמִים. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא בְּאַרְצָא הַזֹּאת לֹא רָאוּי לְהִשָּׁלֵם אֶת הַבֵּית. מִשּׁוּם כִּד וְיִהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה וְגו', טָרֵם יִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים.

שָׁמַע רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, וְדַאי יָפִים הֵם כָּל דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְזֶה עוֹלָה עַל הַכֹּל. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הִלֵּךְ לוֹ לְדַרְכּוֹ מִיָּד? אֲלֹא כִּד זְמַן שֶׁרַחֵל לֹא הִתְעַבְּרָה מִבְּנִימִין, הִתְעַבְּבָ שָׁם. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁל בְּנִימִין, בָּרַח וְלֹא בִקֵּשׁ רִשּׁוֹת, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִתְעַבְּבָ שָׁם, וְיִתְחַבֵּר יַעֲקֹב בְּכָל הַשְּׁבָטִים בְּמָקוֹם [שֶׁלֹּא] שְׂצָרִיד.

רַבִּי אַבְרָם פֶּתַח, וַיִּלְךְ מֹשֶׁה וַיֵּשֶׁב אֶל יִתְרֵה חֹתֵנוֹ וְגו'. בֹּא רֵאֵה, מֹשֶׁה הִיָּה רוֹעֶה אֶת צֹאן חֹתֵנוֹ, וְדִיּוּרוֹ הִיָּה עֲמוֹ. וּכְשֶׁרָצָה לִלְכֹּת, לֹא הִלֵּךְ אֲלֹא בְּרִשּׁוֹתוֹ. וַיַּעֲקֹב, שֶׁהִיָּה שֹׁלֵם, וְדִיּוּרוֹ תָּמִיד הִיָּה עִם לָבֹן, לָמָּה לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ רִשּׁוֹת? אֲלֹא הָרִי נִתְבָּאֵר שֶׁלֹּא יִגְלַל לָבֹן עֲמוֹ גִּלְגּוּלִים וַיִּשְׁאַר שָׁם, שֶׁהָרִי בְּרִאשׁוֹנָה אָמַר לוֹ, וּמִיָּד גִּלְגַּל עָלָיו גִּלְגּוּלִים וַיִּשְׁאַר שָׁם, וְכַעַת פָּחַד מִמֶּנּוּ.

אָבֵל יִתְרוֹ לֹא הִיָּה כִּד כְּלָפִי מֹשֶׁה, מִשּׁוּם שֶׁלָּבֹן הִיָּה מְכַשֵּׁף, וּבְכַשׁוּף הִיָּה כִּד מַעֲשֵׂהוּ כְּלָפִי יַעֲקֹב, וְכַעַת לֹא רָצָה יַעֲקֹב לַהֲתַעַבְּבָ שָׁם, שֶׁהָרִי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ שׁוּב אֶל אֲרָץ אַבְתִּיד וְגו', וְעַל כֵּן לֹא רָצָה לַהֲתַעַבְּבָ וְלַעֲזֹב אֶת מִצְרַיִם רַבּוֹנוֹ.

בֹּא רֵאֵה, כְּתוּב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל וְגו'. פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים מו) לִמְנַצֵּחַ לְבָנֵי קִרְחָה עַל עֲלָמוֹת שִׁיר. בְּפִסּוֹק הַזֶּה יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל שֶׁהוּא סוֹד שֶׁל חֲכָמָה, וְכָל הַשִּׁירִים וְהַתְּשַׁבְּחוֹת הַלְלוּ שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים בְּנֵי קִרְחָה, כָּלָם מְחַדְּשִׁים הֵם אוֹתָם שִׁירִים וְתְשַׁבְּחוֹת שֶׁהָיוּ מְלַפְּנִים, וְכֵן כָּל אוֹתָם שִׁירֹת וְתְשַׁבְּחוֹת שֶׁאָמַר דָּוִד וְכָל אוֹתָם שֶׁהָיוּ עֲמוֹ, כָּלָם הָיוּ בְּסוֹד עֲלִיוֹן, בְּסוֹד הַחֲכָמָה.

בֹּא רֵאֵה, הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה אֶת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וְכָל אוֹתָם הַסְּדָרִים שֶׁסִּדְּרוּ דָּוִד וְשִׁלְמָה בְּנוֹ וְכָל אוֹתָם נְבִיאֵי הָאֱמֶת - כָּלָם סִדְּרוּ כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה.

בֹּא רֵאֵה, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ מִשְׁמְרוֹת בְּאַרְצָא - כִּד גַּם בְּרַקִּיעַ שְׁמֹמְרִים לְרַבּוֹנָם וְאוֹמְרִים תָּמִיד שִׁירָה, וְכָלָם עוֹמְדִים אֵלָיו כְּנֶגֶד אֵלָיו, וְהַכֹּל בְּסִדְּרִים שֶׁל שִׁירֹת וְתְשַׁבְּחוֹת, וְהָרִי פְּרִשׁוֹהַ הַחֲבֵרִים.

עֲלָמוֹת שִׁיר, מַה זֶּה עֲלָמוֹת שִׁיר? אֲלֹא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ו) שְׁשִׁים הֵמָּה מַלְכוּת וּשְׁמָנִים פִּילְגָשִׁים וְעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר. מַה זֶּה וְעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הִישׁ מִסְפָּר לְגִדּוּדָיו. וּמִשּׁוּם שֶׁאֵין לָהֶם חֲשׁבוֹן, כְּתוּב וְעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר.

וְכָלָם שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת, מְקִיפִים סִדְּרִים, אֵלָיו כְּנֶגֶד אֵלָיו, לְזָמֵר וּלְשַׁבַּח אֶת רַבּוֹנָם, וְאֵלָיו הֵם עֲלָמוֹת שִׁיר. וּמִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ עֲלָמוֹת שֶׁאֵין מִזְמָרוֹת כְּמוֹ אֵלָיו, אֵלָיו נִקְרְאוֹת עֲלָמוֹת שִׁיר.

שְׁלֹשָׁה סִדְּרִים נִפְרָדִים לְכָל צֵד לְאַרְבַּעַת צִדֵּי הָעוֹלָם, וּבְכָל סֵדֶר וְסֵדֶר, שֶׁהוּא לְכָל צֵד, שְׁלֹשָׁה סִדְּרִים אַחֲרֵים. סֵדֶר רִאשׁוֹן שֶׁלְצֵד מִזְרָח - שְׁלֹשָׁה סִדְּרִים הֵם, וְהֵם תְּשַׁעַה סִדְּרִים, מִשּׁוּם שֶׁכָּל סֵדֶר מִהַשְּׁלֹשָׁה הִלְלוּ יֵשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה סִדְּרִים, וְנִמְצְאוּ שֶׁהֵם תְּשַׁעַה, וְכַמָּה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת תַּחְתִּיהֶם.

תְּשַׁעַת הַסִּדְּרִים הַלְלוּ, כָּלָם מִתְנַהֲגִים בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, וְכָל סֵדֶר מִסְתַּכֵּל לְאוֹתוֹן אוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, לְהַרִּי בְּאַרְוִיָּה וְכֵן לְכָל סֵדֶר וְסֵדֶר, וְכָלָם נוֹסְעִים בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, וְאֵלָיו עֲלִיוֹנִים מֵאֵלָיו, וְעוֹמְדִים אֵלָיו עַל אֵלָיו וְכֵן מִתְחַבְּרוֹת וְאוֹמְרוֹת שִׁירָה. וּכְשֶׁאוֹתוֹן הָאוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת לְתוֹךְ הָאֵוִיר שֶׁל הָרוּחַ [הַהִיא] הַמְּמַנָּה עַל הַכֹּל, אִז הֵם נוֹסְעִים, וְהַשִּׁירָה נִמְתָּקֶת, וְאוֹת אַחַת מִכָּה מְלַמְּטָה, וְאוֹתָהּ אוֹת עוֹלָה וְיִזְרָדֶת, וּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת עֲלֶיהָ. וְהָאוֹת הִיא מְלַמְּטָה מַעֲלָה סֵדֶר מִפְּטָה לְמַעֲלָה וּמִתְחַבְּרָת עִמָּם, וְנִעֲשׂוֹת שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, כָּלָם לְפִי הָאוֹתִיּוֹת יִהְיֶה, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ בְּתוֹךְ הָאֲסַפְקָלְרִיָּה הַמְּאִירָה. מֵאֵלָיו נִפְרָדִים שְׁלֹשָׁה סִדְּרִים וְאוֹתוֹן שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת, וְאוֹתָהּ הָאוֹת שְׁעוֹלָה מִתְחַבְּרָת עִמָּהּ, וְהֵן שְׁלֹשׁ.

בֹּא רֵאֵה, אוֹתוֹן שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת שְׁעוֹלוֹת בְּאֵוִיר, הֵן כְּלוּלוֹת זוּ בְּזוּ, רַחֲמִים בְּדִין, וּמִשּׁוּם כִּד הֵן שְׁתֵּים, וְהֵן מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, בְּסוֹד שֶׁל זָכָר. וְזוֹ שְׁעוֹלָה וּמִתְחַבְּרָת עִמָּהּ הִיא נִקְבָּה, וְנִכְלָלֶת בְּשְׁתֵּיהֶן.

כמו שהנקה נכללת בשני צדדים, בימין ובשמאל, ומתחברת עמם, כך גם האות הנקה היא שמתחברת עם שתי אותיות אחרות, והן בשני צדדים אלו העליונים, וזה למטה, והכל הוא אחד, וזכר ונקבה. [חוץ] שכאשר נברא העולם, שאותם האותיות הן מן העולם העליון, שהם הולידו את כל המעשים למטה כמו שלהם ממש. ומשום כך, מי שיודע אותן ונזהר בהן, אהוב הוא למעלה ואהוב למטה.

רבי שמעון אמר, כל האותיות הללו, זכר ונקבה, להכליל יחד בסוד המים העליונים והמים התחתונים, והכל אחד, וזהו היחוד השלם. ומשום כך, מי שמכיר אותם ונזהר בהם, אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא, משום שהוא עקר היחוד השלם כראוי, שלש שלש מצד זה ומצד זה, ביחוד אחד בשלמות הכל, וכלם הסוד של הסדר העליון כראוי כמו שלמעלה, שאותו סדר שלשה בסוד אחד.

סדר שני שלצד הדרום, שלשה סדרים הם לאותו הצד, וכל סדר וסדר שלשה שלשה, והם תשעה, כמו שנאמר, וכך נחלקות האותיות לכל צד להתחבר הכל יחד. משום שיש אותיות בסוד של נקה, ואותיות בסוד של זכר, וכלן התחברו יחד, והן אחת בסוד השם הקדוש השלם, ואליהם סדרים ממינים שלשה שלשה, כמו שנתבאר, והכל יוצא מהסדר של האבות שלמעלה, בסדר שנתקנו אותיות השם הקדוש יהו"ו, כמו שנתבאר. כל הסדרים הללו מתנהגים באותיות הידועות הללו ונוסעים בהן, וכמה צבאות ורבבות כלם למטה שנוסעים ומתנהגים בסדר הזה.

סדר שלישי שלצד צפון, בשלשה סדרים הם לאותו הצד, והם תשעה, ובשלשה צדדים שלשה שלשה לכל צד הם תשעה, ואותם סדרים משלשת הצדדים, כמו שנתבאר. שבעה ועשרים, בסוד האותיות שהן שבע ועשרים. ואף על גב שהן עשרים ושתים, שלמות האותיות הן עשרים ושבע. וכך הסדור של הסדרות הללו.

שבעה ועשרים, לשלשה שלשה סדרים לכל צד. ונמצאו שלשה אלה מצד זה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, נמצאו כלם שבעה ועשרים.

והסוד של השבעה ועשרים הללו הן תשע אותיות [הן] שהן בסוד הנקבות, לחבר עמם נקה עם אותם שמונה עשר צדדים אחרים בסוד שנתבאר [של הזכר], והכל הוא כראוי.

בא ראה, כמו שאותן אותיות עליונות של העולם העליון, כך גם האותיות האחרות למטה, אותיות עליונות גדולות, ואותיות תחתונות קטנות, והכל זה כמו זה. וכל הסודות הללו הם בסוד של זכר ונקבה, הכל אחד בשלמות.

השלמה מההשמטות (סימן נ"א)

ויזכר אלהים את רחל. בשרה כתוב פקידה, וברחל כתוב זכירה, למה? משום שזכור נרשם ביעקב שהוא ברית שלום כשנעשה יוסף, ובמה? כשנטל שור עמו שלא יחזק אותו הצד האחר, ולכן נקרא יוסף בכור, שאותו שור שנטל בכור שורו ודאי, ואותו שור שור תם, ויעקב איש תם רבון ושלטי, בעל הבית שאותו שור תם שורה בתוכו: ע"כ מההשמטות

ויזכר אלהים אל רחל, שהרי במזל זה תלוי, ומשום כך כתוב בה זכירה. וה' פקד את שרה - זה לא היה מהמזל. ואם תאמר שהרי הבנים תלויים במזל ולא למטה - כאן בשרה זה לא היה במזל, אלא כתוב וה', הכל יחד.

אם כך, למה כתוב פקידה? אלא ודאי הזכירה [היא] היתה מקדם לכן, והמפתח הזה נמסר למטה, כמו שכתוב (בראשית יז) ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה וגו'. אחרי כן כמו זה - כיון שזכר בסוד שלמעלה, אחר כך נאמר בסוד של הנקה פקידה, שיהיה הכלל של הכל יחד.

ויזכר אלהים אל רחל. רבי חניא פתח ואמר, (שמות ו) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אתם ואזכר את בריתי. ואזכר - הרי זכירה, משום שהיא למעלה, שהמזל הזה הוא למעלה בזכר, בא על פקידה שהיא בגלות למטה בנקבה. כמו כן ויזכר אלהים את רחל, כמו שנאמר ואזכר את בריתי.

בא ראה, כתוב פקד פקדתי אתכם. וכי פקד פקדתי? והרי הפקידה עומדת בנקבה, ובאותו הזמן היתה בגלות, והיא אומרת פקד פקדתי? אלא שכאן יש להסתפל, וכאן סוד של החכמה, והיא בגלות, איך נראה למטה כאן ואיך אמרה פקד פקדתי.

אלא כך למדנו, כשהשמש מאיר - הוא בשמים, ונתקפו ונחו על הארץ בכל מקום. כמו כן מלא כל הארץ כבודו. בזמן שהמקדש עמד - מלא כל הארץ כבודו, זו הארץ הקדושה, וכעת שישראל בגלות - היא למעלה, והתקף מקיף את ישראל להגן עליהם, ואף על גב שהם בארץ אחרת.

ובא תראה, שכינה למטה ושכינה למעלה. שכינה למעלה בשנים עשר תחומים מרובות קדושות ושנים עשרה חיות עליונות. שכינה למטה בשנים עשר שבטים קדושים. ואז נכללת השכינה למעלה ולמטה, והכל בפעם אחת יחד. ואף על גב שבזמן שישראל בגלות למטה לא נתקנת למעלה, כך גם לא נתקנת משום שלמטה לא נתקנת, וזהו בגלות עם ישראל, שהיא בגלות עמהם.

במה נתקנת? למלך שמת בנו, מה עשה? כפה את מטתו על אבל בנו, ולא התקין לו את מטתו, אלא נטל קוצים ודרדרים והטיל תחת מטתו ושכב עליה. כך הקדוש ברוך הוא, כיון שגלו ישראל ונתרב המקדש, לקח קוצים ודרדרים ושם תחתיו. זהו שכתוב וירא אליו מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, משום שישראל היו בגלות.

פקד פקדתי אתכם. מי שלא עומד ברשותו, מה מצוה ומה עושה? אלא פקד מלמעלה, פקדתי מלמטה. מה הטעם? משום שהזכירה הוא היתה עליה מקדם לכו, שכתוב ואזכר את בריתי. כיון שכתוב ואזכר - הנה זכירה התמנתה עליה, ומשום כך אמרה אחר כך פקד פקדתי, שהרי סימן לקחה מקדם לכו. כמו כן שרה, שכתוב וה' פקד את שרה. אבל כאן רחל, שלא נזכרה מקדם לכו, לא נאמר בה פקידה, אלא זכירה, והכל הוא בזכירה, בסוד של המזל.

רבי יהודה רבי חזקיה היו הולכים מקפוטקא ללוד, ורבי יהודה היה רוכב, ורבי חזקיה על רגליו. ביניהם ירד רבי יהודה. אמר, מכאן והלאה נתעסק בתורה, ככתוב (דברים לב) הבו גדל לאלהינו.

אמר לו, אלו היינו שלשה - זפה הוא, שאחד יאמר - ושנים ישיבו לו. אמר לו, הדברים הללו של הברכות, משום שזכר שם אחד של הקדוש ברוך הוא, ושנים ישיבו לו. זהו שכתוב כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו. כי שם ה' אקרא - זה אחד שמברך. הבו גדל לאלהינו - אלו שנים אחרים. אבל בתורה, אפילו שנים יושבים ונותנים גדל וחזק של שבח התורה לקדוש-ברוך-הוא.

אמר לו רבי חזקיה, כלפי הברכות למה שלשה? אמר לו, הרי פרשוה ונתבאר, שכתוב הבו גדל לאלהינו. אבל סוד הדבר כאן, שהרי כל הסודות של הברכות הוא כך - אחד לברך ושנים להשיב, כדי שיעלה השבח של הקדוש ברוך הוא בסוד של שלשה, אחד מברך ושנים [אומרים אמן] שמודים, וזהו קיום הברכות, ובסוד עליון כראוי, ובסוד של שלשה, כמו שבארוהו.

בעודם הולכים, אמר רבי יהודה, שנינו, יש זכירה לטוב ויש זכירה לרע, יש פקידה לטוב ויש פקידה לרע. יש זכירה לטוב - כמו שבארוה, שכתוב (ויקרא כו) וזכרתי להם ברית ראשנים וגו', (בראשית ח) ויזכר אלהים את נח, (שמות ב) ויזכר אלהים את בריתו. ויש זכירה לרע - שכתוב (תהלים עח) ויזכר כי בשר המה רוח הלך ולא ישוב. פקידה לטוב - שכתוב (שמות ג) פקד פקדתי אתכם. פקידה לרע - שכתוב (תהלים פט) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. וכלם סודות עליונים.

כל אלו - זכירה ופקידה - לטוב, אלו הן דרגות ידועות, סוד האמונה, זכר ונקבה, סוד אחד, זכירה ופקידה, אלו הם לטוב. זכירה ופקידה לרע אלו הם הסוד של הצד האחר שעומד בסוד של אלהים אחרים. זכר ונקבה יחד, זכירה בזה ופקידה בזה, ואלו הם שתמיד עומדים לרע ואלו כנגד אלו. מכאן יוצאים כל סודות האמונה וכל הקדושות העליונות, כמו שבארוה, ומכאן יוצאים כל המינים הרעים וכל מות וכל הצדדים והמינים הרעים בעולם, ובארוה, וזה בהפוך מזה.

אמר רבי חזקיה, כך זה ודאי. אשרי הוא מי שחלקו מתקיים בצד הטוב ולא ירפין עצמו לצד אחר וינצל מהם. אמר לו רבי יהודה, כך זה ודאי, ואשרי מי שיכול להנצל ממנו מהצד ההוא, ואשריהם הצדיקים שיכולים להנצל מהם ולהלחם קרב עם אותו הצד.

אמר רבי חזקיה, במה? פתח ואמר, (משלי כד) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה. מי המלחמה? זו המלחמה של אותו הצד הרע שצריך אדם להלחם בו קרב ולשלט עליו ולהנצל ממנו.

בא ראה שיעקב כך השתדל אצל עשו משום אותו הצד שלו, להתחכם עליו וללכת עמו בעקמומיות בכל מה שצריך כדי לשלט עליו בראש ובסוף, והכל כראוי, והראש והסוף יחד זה כמו זה, ככתוב בברתי, ואחר כך בברתי. הראשית והסוף יחד זה כמו זה, כדי לשלט עליו בדרך ישירה כראוי לו, ומשום כך צדיק הוא מי שנצל מהם ויכול לשלט עליהם.

בא ראה, זכירה ופקידה לטוב הם כאחד בסוד האמונה, ואשרי הוא מי שמשתדל אחר האמונה, כמו שנגמר (הושע יא) אחרי ה' ילכו פאריה ישאג וגו'. אמר רבי חזקיה, כך הוא ודאי.

ובא וראה, כשאדם מתפלל תפלתו, אל יאמר עליה זכרני ופקדני, משום שיש זכירה ופקידה לטוב, וזכירה ופקידה לרע, ועתידים לטל את הדבור מפיו, ובאים להזכיר חטאי האדם ולהענישו. פרט אם הוא צדיק שלם, שבאשר בודקים את חטאיו, אותה זכירה ופקידה לרע לא ימצאו אותם, כמו עזרא שאמר זכרה לי אלהי לטובה.

שְׁהִנָּה בְּכָל מְקוֹם שֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, יִכְלַל אֶת עֲצָמוֹ בֵּין רַבִּים, בְּכָל־שָׁל הַרְבִּים. וּבֹא וּרְאֵה, הַשּׁוֹנֵמִית, כְּאִשֶּׁר אָמַר לָהּ אֱלִישָׁע (מַלְכִּים-ב ד) הִיֵּשׁ לְדָבָר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שֵׁר הַצָּבָא, הִיֵּשׁ לְדָבָר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ - אוֹתוֹ הַיּוֹם הִיָּה יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁשּׁוֹלֶטֶת מַלְכוּת הַרְקִיעַ לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא הַמֶּלֶךְ הַמְשַׁפֵּט בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן, וּמִשּׁוּם כֵּן אָמַר לָהּ הִיֵּשׁ לְדָבָר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ.

מָה כְּתוּב? וּתְאֻמַּר בְּתוֹךְ עֲמִי אֲנִכִּי יִשְׁבֶּת. מָה אָמְרָה? לֹא רוּצָה לְהִיּוֹת רְשׁוּמָה לְמַעַלָּה, אֲלֵא לְהַכְנִיס אֶת רֹאשִׁי בֵּין רַבִּים, וְלֹא לְצִאֵת מִהַכָּל שְׁלָהֶם. וְכֵן צָרִיךְ לְאָדָם לְהַכָּל בְּכָל־שָׁל רַבִּים וְלֹא לְהִתְיַחֵד לְבִדּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁגִּיחוּ עָלָיו לְהַזְכִּיר חֲטָאֵיו, כְּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ.

פֶּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (אִיּוֹב לח) הִנֵּגְלוּ לָךְ שְׁעָרֵי מוֹת וְשְׁעָרֵי צַלְמוֹת תִּרְאֶה. הַפְּסוּק הַזֶּה אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב כְּשֶׁרָאָה שֶׁאִיּוֹב דוֹחֵק עֲצָמוֹ עַל דִּין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֹּא רְאֵה, אִיּוֹב אָמַר הוּא יִקְטֹלֵנִי לֹא אֶיֱחַל. כְּתוּב לֹא בְּאֵלֶיךָ, וְקוֹרְאִים לוֹ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל. וְהִכָּל הוּא. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי אֲנִי הוֹרֵג בְּנֵי אָדָם! הִנֵּגְלוּ לָךְ שְׁעָרֵי מוֹת וְשְׁעָרֵי צַלְמוֹת תִּרְאֶה! כְּמָה שְׁעָרִים פְּתוּחִים בְּאוֹתוֹ הַצֵּד, וְהַמּוֹת שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, וְכָל־סְתוּמִּים מִבְּנֵי אָדָם, [וְלֹא יְכוּלִּים לְהַשְׁמֵר מֵהֶם מִשּׁוּם שֶׁהֵם סְתוּמִּים מִבְּנֵי אָדָם] שֶׁלֹּא מְכִירִים אֶת אוֹתָם הַשְּׁעָרִים.

וְשְׁעָרֵי צַלְמוֹת תִּרְאֶה. מִי הֵם שְׁעָרֵי מוֹת וּמִי הֵם שְׁעָרֵי צַלְמוֹת? אֲלֵא מוֹת וְצַלְמוֹת הֵם יַחַד, וְהֵם זְוֵוג אֶחָד. מוֹת - הֵרִי נִתְבָּאֵר, זֶה מִלֵּאדָּה הַמּוֹת, וְהֵרִי פִּרְשִׁיהָ. צַלְמוֹת - צֶל מוֹת, זֶהוּ מִי שְׂרוּכֵב עָלָיו, וְהוּא הַצֵּל שֶׁלוֹ וְהַכֹּחַ שֶׁלוֹ לְהַזְדוּג יַחַד בְּקוֹשֶׁר אֶחָד, וְהֵם אֶחָד.

וְכָל אוֹתָם הַדְּרָגוֹת שִׁיּוּצָאוֹת מֵהֶם וְנִקְשְׁרוֹת בֵּהֶם הֵם הַשְּׁעָרִים שְׁלָהֶם, כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כד) שָׂאוּ שְׁעָרִים רֹאשֵׁיכֶם וּגו'. וְאֵלּוּ [אוֹתָם שְׁעָרִים] נִקְרָאִים נְהוֹרוֹת וְנִחְלִים. שְׁשֵׁת הַצִּדָּדִים שֶׁל הָעוֹלָם, אֵף כֵּן הֵם שְׁעָרֵי מוֹת, וְשְׁעָרֵי צַלְמוֹת מֵהַצֵּד הָאַחֵר, דְּרָגוֹת דְּעוֹנוֹת שֶׁשּׁוֹלֶטוֹת בְּעוֹלָם. שְׁעָרֵי מוֹת וְשְׁעָרֵי צַלְמוֹת - זֶה נִקְבָּה וְזֶה זָכָר, וְשִׁנְיָהֶם יַחַד.

וְעַל זֶה אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב בְּשִׁבְלֵי כָּל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמַר, (אִיּוֹב ז) כָּלָה עֵנִי וַיִּלָּךְ כֵּן יוֹרֵד שָׂאוֹל לֹא יַעֲלֶה, וְכָל אוֹתָם שָׂאֵר דְּבָרִים. אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִנֵּגְלוּ לָךְ שְׁעָרֵי מוֹת, לְדַעַת שְׁהִרִי הִכָּל בְּרִשְׁוִתִּי, וְכָל־עֲתִידִים לְהִתְבַּעַר מִן הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה כה) בַּלַּע הַמּוֹת לִנְצַח וּגו'.

בֹּא רְאֵה, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל וַיִּשְׁמַע אֵלֶיהָ אֱלֹהִים וַיִּפְתַּח אֶת רַחֲמָהּ. פְּעָמִים אֱלֹהִים אֱלֹהִים, לְמָה? אֲלֵא אֶחָד מֵעוֹלָם הַזָּכָר, וְאֶחָד מֵעוֹלָם הַנִּקְבָּה, מִשּׁוּם שֶׁהַדָּבָר תִּלְוִי בְּמִזְלָה.

וְכִשְׁמַתְעוֹרֶרֶת רַחֵל בְּשֵׁם הַזֶּה, שֶׁכְּתוּב יִסֹּף ה' לִי בֶן אַחֵר, יָדַע יַעֲקֹב שֶׁהִיא רְאוּיָה לְהַשְׁלִים אֶת כָּל הַשְּׁבָטִים וְלֹא תִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם, מִשּׁוּם כֵּן רָצָה לִלְקֹחַ וְלֹא יָכַל, וְכִשְׁהִגִּיעַ זְמָנוֹ שֶׁל בְּנִימִין, בָּרַח וְהִלָּךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁהַבֵּית לֹא יִשְׁתַּלֵּם בְּאַרְץ אַחֶרֶת, לְהִתְקַשֵּׁר בּוֹ הָעוֹלָם הַקְדוּשׁ.

וְהִינוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית לא) וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְלִמְלֹכֶתְךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ. מָה זֶה וְאֶהְיֶה עִמָּךְ? אֲלֵא אָמַר לוֹ, עַד כָּאן רַחֵל הִיָּתָה עִמָּךְ עַקֵּר הַבֵּית, מִכָּאן וְהִלָּאָה אֲנִי אֶהְיֶה עִמָּךְ וְאֶטֶל אֶת הַבֵּית עִמָּךְ עִם שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים. וְהִינוּ שֶׁכְּתוּב וַאֲנִי בָבְאִי מִפָּדוֹן מִתָּה עָלִי רַחֵל. עָלִי הִיָּה זֶה, וּבִגְלָלִי הִיָּה הַדָּבָר שֶׁהִיא נִדְחָתָה, וּבָאָה דִּיָּרֵת אַחֶרֶת וְנִטְלָה אֶת הַבֵּית בְּשִׁבְלֵי לְדוֹר עָמִי.

וַיֹּאמֶר נִקְבָּה שְׁכָרְךָ עָלִי וְאֶתְנָה. מָה זֶה נִקְבָּה? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹתוֹ רָשַׁע אָמַר, אֲנִי רוּצָה שֶׁיַּעֲקֹב לֹא מִסְתַּכֵּל אֲלֵא בְּנִקְבוֹת, וּמִשּׁוּם זֶה יַעֲבֹד אוֹתִי. אָמַר נִקְבָּה שְׁכָרְךָ, הִנֵּה נִקְבָּה, שֶׁהִיא שְׁכָרְךָ, כְּבָרֵאשׁוֹנָה. וְאֶתְנָה, אָמַר בְּאִיזוֹ נִקְבָּה הַסְתַּכְּלֶת וְאֶתְנָה, וְעַבֵּד אוֹתִי בְּשִׁבְלָה.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תִתֵּן לִי מְאוּמָה. אָמַר יַעֲקֹב, חֲלִילָה, שְׁהִרִי אֲנִי כָּל מָה שֶׁעָשִׂיתִי, לְשֵׁם כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ עָשִׂיתִי, וְעַל כֵּן לֹא תִתֵּן לִי מְאוּמָה, שְׁהִרִי אֲנִי דְּעָתִי בָּזָה, אֲלֵא אִם תַּעֲשֶׂה לִּי [אֶת] הַדָּבָר הַזֶּה וּגו'.

וַיִּסַּר בְּיוֹם הַהוּא אֶת הַתִּנְשִׁים. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים טו) ה' מִי יִגוֹר בְּאֶהְלָךְ וּגו'. הִרִי בְּאַרְנוֹ וּבְאַרְזֵי הַחִבְרִים, הוֹלֵךְ תְּמִים - זֶה אֲבָרָהֶם, שֶׁכְּאִשֶּׁר נִמּוֹל נִקְרָא תְּמִים. וּפְעַל צֶדֶק - זֶה יִצְחָק. וְדָבָר אֲמֵת - זֶה יַעֲקֹב. וְדָאִי שֶׁיַּעֲקֹב נִדְבֵּק בְּאֲמֵת. אִם הוּא בְּאֲמֵת נִדְבֵּק, מָה הַטַּעַם עָשָׂה עִם לָבֵן בְּצוּרָה הַזֹּאת?

אֲלֵא יַעֲקֹב הִבְחִין אֶת שְׁעַת הַמִּזְלָ שֶׁלוֹ שֶׁהִיָּתָה, שֶׁמִּתֵּר לְאָדָם לִבְחֹן אֶת שְׁעָתוֹ טָרָם יִשׁוּב לְאַרְצוֹ, וְאִם מִזְלוֹ עוֹמֵד בְּמָה שְׁעוֹשָׂה - זָפָה, וְאִם לֹא - אֵל יוֹשִׁיט רִגְלוֹ עַד שֶׁיַּעֲלֶה [שֶׁיַּעֲמִיד בְּמָה שְׁעָשָׂה] אֵלָיו.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב וְעִנְתָּה בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מָחָר וּגו'. שְׁהִרִי הוּא לֹא עָשָׂה כְּדֵי שֶׁיִּטַּל מִשְׁלוֹ לַחֲנִם, אֲלֵא הִכָּל בְּאֲמֵת וּשְׁלָמוֹת הַרְצוֹן, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁהוּא נִטֵּל רְשׁוּת מִלָּבֵן, וְעַל כֵּן כְּתוּב נִחְשִׁיתִי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּל. כְּמָה כְּשִׁפִּים וּמִיָּנִים עָשָׂה לָבֵן וּבְחֹן אֶת מִזְלוֹ מִשּׁוּם יַעֲקֹב, וְהִיָּה מוֹצֵא בְּגִלְגָּל יַעֲקֹב מֵאֶה צֶאֱן כָּל

חדש, ומאה כבשים ומאה עזים יותר על צאנו.

רבי אבא אמר, אלה צאן ואלף כבשים ואלף עזים היה מביא לו יעקב יותר בכל חדש וחדש. זהו שכתוב כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך ה' אתך לרגלי. והברכה שלמעלה אינה פחות מאלה מכל מין ומין. נמצא אלה מהצאן, מהכבשים נמצאו אלה, מהעזים נמצאו אלה, על כל מה ששורה הברכה שלמעלה לא פחות מאלה, עד שבשביל יעקב התעלה לבן לעשר רב.

ויקשרצה יעקב לטל שכרו, לא מצא אלה עשרה מכל מין ומין, ויעקב חשב אותו לעשר רב. ראה כמה נטל משלו ממה שהיה נותן הוא בזכותו ללבן. וכל זה שעלה בו ביעקב, לא היה אלא בזרוע של אותם מקלות ששם אצל הצאן.

בא ראה כמה טרח אותו יעקב השלם אחרי לבן. כתוב וישם דרך שלשת ימים וגו', והביא לו כל העשר הזה, ועם כל זה לא רצה לבן שיהיה כד שכרו של יעקב, אלא נטל עשרה מזה ועשרה מזה, ונתן [בידי בניו] לו ואמר לו: טל את אלה, ואם יולידו כמו שאמרתי - בצורה הזו יהיה שךך. זהו שכתוב ותחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו] עשרה מזה ועשרה מזה, וכתוב ואביכו התל בי והחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו העשרה] השתדל אחר הקדוש ברוך הוא, וברכו. ומכל מה שהתנה לבן עם יעקב - חזר בדבורו ונטל מיעקב הכל, עד שהקדוש ברוך הוא חס עליו ונטל משלו בזרוע.

אמר רבי אלעזר, כל הפסוקים הללו באו להראות החכמה, ששינוי שדברים שלמעלה, מהם תלויים במעשה, ומהם בדבור, ומהם ברצון הלב, ומי שרוצה למשך ברכות בתפלה, בדבור ורצון. ומהם שלא בתפלה, אלא תלויים במעשה.

בא ראה, יעקב השלם, כל מה שעשה, עשה בחכמה. כתוב ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. הכל בחכמה, למשך ברכות מהמעין של הכל לכל הדרגות העליונות שהן חלקו וגורלו.

את המקלות - איזה מקלות? אלו הדרגות שהן בית הדין. אשר פצל - שהעביר מהן את הדין. ברהטים - הינו שכתוב (שיר ז) מלך אסור ברהטים, שזה מהמלך שהוא באות ברכות לכל העולמות.

דבר אחר מלך אסור ברהטים - מלך זה אסור וקשור באותם הרהטים העליונים שמהם משקים את הכל [נמשכות ברכות לכל] מן המלך העליון. בשקתות המים - [ומשם משקים כל שקתות המים] אלו הם הנחלים שיוצאים ובאים עד שמגיעים למקום ששם מתכנסים. אשר תבאן הצאן לשותות - כמו שנאמר (תהלים קד) נשקו כל חיתו שדי ששברו פראים צמאם. ובאותו המקום ששם מתכנסים המים, כלם באים להשקות ממנו.

ויחמנה - מה זה ויחמנה? בא ראה, בשעה שרוח צפון נושבת, המים קופאים ולא נמשכים לחוץ ולא משקים, משום שהדין תלוי, וקר הצפון מקפיא את המים. וכשמתעוררת רוח הדרום, מתחממים המים והקפאון שלהם עובר ושופעים. אז הכל משקים, משום שהחם של הדרום מפשירים המים, וכלם מתחממים ושמחים לשותות מאותו הקר של הצפון שהיה להם בראשונה. זהו שכתוב ויחמנה. ויחמנה, והרי [ולא] כתוב ויחמו. אלא שהם כלם נקבות.

ועל זה התפון יעקב לעשות מעשה בחכמה, וזהו שכתוב ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וגו'. פתח [רבי אלעזר] ואמר, כי יעקב בחר לו זה ישראל לסגלתו. בא ראה, כי יעקב בחר לו זה, עד כאן לא ידענו מי בחר את מי - אם הקדוש ברוך הוא בחר את יעקב, אם יעקב בחר לו את הקדוש ברוך הוא, אלא ממה שגלה הכתוב ידענו שהקדוש ברוך הוא נטל את יעקב לגורלו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

#### תוספתא

הקשר של הקשר הטחור היה עולה לפני ולפנים טרם שמצא מקום לבית מושבו. אותו מקום אינו מקום, לא נמצא למעלה ולמטה, נאבד מן הכל. אבדון הוא מן הכל, אבדון זכר. סמאל' שצא מהתוף של החזק של יצחק, אבדון ומות היא הנקבה שלו, הנחש הסדמוני, אשת זנונים, שכתוב (משלי ה) רגליה לירדות מות. ואלו שנים - אבדון ומות - שמעו את תקף רצון המלך.

הסוד והסתר [הסתום] הנסתר העליון נאבד [הטמיר] מהכל, טמיר מעיונות [מענינים] והרהורים. [מי שנמשך אחר אלו, נאבד מן הכל. הכל בהפוך זה מזה. אשריו של איש שלום, כיעקב שעולה ולא נחשכו העינים בעשן הזה, וזכה להתקרב באמת חותם המלך הקדוש. בא ראה, הטמיר העליון מהכל] ממנו יצאה האות י', הנקדה העליונה. מהנקדה העליונה הזו יצא הכל, המשיך והוציא ה', האם העליונה שמשקה את הכל. מזה יצא וי, הסוד של שש שאוחז את כל הצדדים, שהוא מקל לבנה לח ולזו וערמון.

שתי הזרועות שאוחזות בו, אלו יוצאות ואוחזות בה"א התחתונה לחבר המשכון יחד ולהיות אחד. ואז שלש עשרה מדות נהיות אחת. והלבן נחקק על הגונים ועולה על הגונים כלם. זהו שכתוב

מחשף הלבו, ואז נקרא (זכריה כ) ה' אחד ושמו אחד. ואז (תהלים כג) ה' רעי לא אחסר, וכתוב בנאות דשא רביצני על מי מנחות ינהלני נפשי ישוב וגו'. ע"כ תוספתא.

בא ראה, כך גם יעקב בחר את ירשתו וגורלו לחלקו, ועלה למעלה מכל הדרגות ונטל אותו לגורלו. מקל לבנה לח - הינו הדרגה הלבנה של צד הימין. ולו וערמון - הינו הדרגה האדמה של צד שמאל.

ויפצל בהם פצלות לבנות - שהעביר מזה את הדיו וחבר אותו לימין, והוא נכנס ביניהם ונטל אותם יחד ונעשה הכל אחד בשני גוונים. ועם כל זה מחשף הלבו, שיתגלה הלבו על האדם. וכל זה למה? למשך את הדרגה הזו של גורלו ברכות מן המעון של הכל [של הנחל], ולשים את הדרגה הזו שהיא שלש כאחת.

ברקטים בשקטות המים - כמו שבארנו, ואז במעשה הזה של חכמה שופעות הברכות למטה ומשקים [ומתברכים] כל העולמות ושורות עליהם הברכות, כמו שפרשוה (בראשית מט) שכתוב בפקר יאכל עד וגו', ואחר מכאן - ולערב חלק שלל, שיתברכו כל העולמות למטה. ויעקב נטל חלקו מאותן הברכות ששורות עליו למטה, משום שהוא חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא.

רבי ייסא הקטן היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, זה שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, היה צריך להיות לצדיק, מה זה לראש צדיק? אמר לו, ראש צדיק זו היא העטרה הקדושה, ובארה. עוד, ראש צדיק זה יעקב, שנטל את הברכות והשפיע אותם לצדיק, ומשם נזרקו לכל עבר, וכל העולמות מתברכים.

אבל הנה בארנו, ברכות לראש צדיק - [ראש] צדיק נקרא אותו המקום [ראש] של הברית, שממנו יוצאים מעינות החוצה. הנקב של הכד שיוצא ממנו היין הוא הראש, כך ראש צדיק, אותו מקום, כשזורק מעינות לנקה, נקרא ראש צדיק. הצדיק הוא ראש [ראש לכל הברכות] משום שכל הברכות שריות בו.

עוד, אותו האדם שאזכה לשמר את אות ברית הקדש ועושה את מצוות התורה נקרא צדיק, ומראשו ועד רגלו כך נקרא. וכשהברכות שופעות לעולם, הן שורות על ראשו, וממנו עומדות הברכות לעולם בבנים הקדושים הצדיקים שהקים.

עוד שאל רבי ייסא ואמר, כתוב (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי וגו'. הפסוק הזה פשוטו ששרו של עולם אמר אותו. הוא אמר אותו בהכמה יותר ממה שחושבים בני אדם. אמר לו, בני, יפה הוא, שהרי ביחוד הקדוש נאמר נער הייתי גם זקנתי. וכך הוא, ולא ראיתי צדיק נעזב - זה השבח של היחוד שלא נמצא יום ללא לילה, שהנה הלילה תמיד נמצא בו, והצדיק אחוז למעלה ואחוז למטה.

וזרעו מבקש לחם, מה הוא? אלא בשעה שזורק ונשפע הזרע, אינו תובע את הנקבה, שהרי היא שורה עמו, שאין נפרדת ממנו לעולמים וזמינה היא אצלו, שהרי אין זרע שופע אלא בשעה שהנקבה זמינה, ותשוקת שניהם יחד בדבוק אחד, שאין נפרדים, ולכן לא צריך לתבוע אותה.

אמר לו, ובזמן הגלות לא כך? אמר לו, כתוב זרעו, ואינו. מתי יוצא? כשהנקבה בדבוק אחד עם הזכר. ואם תאמר, לא ראיתי צדיק נעזב - בזמן של הגלות מה היא?

אלא זה אחוז למעלה ולא נעזב לעולמים. בזמן אחר לא נעזב מהנקבה, אחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה - בזמן של הגלות. בזמן אחר אחוז את שני הצדדים, למעלה ולמטה, ולעולם אינו נעזב.

כתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, זה צדיק, ואף על גב שנגמר ברקיע השמים, אלא ברקיע השמים ודאי, שהוא סיום הגוף.

בא ראה, שני רקיעים הם, והם הראשית והסיום, זה כמו זה. ראשית הרקיע השמיני בו שקועים כל הכוכבים, קטנים וגדולים, וזהו הרקיע העליון הנסתר שמקיים הכל, וממנו יוצא הכל, והוא השמיני ממטה למעלה, והוא הראשית להוציא ממנו הכל.

כך הוא הרקיע השמיני ממעלה למטה, שבו שקועים כל הכוכבים, כל האורות והמאורות, והוא נוטל את הכל, וזה הסיום של הכל. כמו שאותו הרקיע השמיני, שהוא ראשית הכל, תלויים בו כל האורות, ונוטל אותם, וממנו יוצאים - כך גם זה, אותו רקיע השמיני תלויים בו כל האורות ונוטל אותם, וממנו יוצא לכל העולמות.

הראשית והסיום עומדים כגון אחד, ועל כן הוא הנחר ששופע ויוצא ולא פוסקים מימיו לעולמים, הכל שיהיה הסיום כמו הראשית, ומשום כך ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, ולמה? להאיר על הארץ.

ואף על גב שנגמר, הכל עומדים כגון אחד, וזהו ברור הדבר. מה בין זה לזה? אלא זה מקיים וזו

את העולם העליון שהוא בו ואת כל אותם הצדדים העליונים, וזה מקים וזו את העולם התחתון ואת כל אותם הצדדים התחתונים.

ואם תאמר, העולם שלמעלה מי הוא? והרי [הוא] אותו הרקיע השמימי העליון הנסתר הוא העולם שלמעלה, וכך נקרא, שהרי שני עולמות הם, כמו שנתבאר. אלא הוא עולם עליון, וכל אותם שיוצאים ממנו נקראים על שמו, ואותם שיוצאים מן העולם התחתון נקראים על שמו, וכל זה וזה הכל אחד, ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים.

בא ראה, (תהלים קד) ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע. מי הלבנון? הרי פרשוהו ונתבאר. הפסוק הזה, אשר שם צפרים וקננו חסידה ברושים ביתה - אשר שם צפרים וקננו, באיזה מקום? בלבנון. ואלו הן שתי הצפרים שאמרנו בכמה מקומות, ומאלו נפרדות כמה צפרים אחרות. אבל אלו עליונות, ויוצאת מן לבנון, שהוא [סתום] למעלה, וסוד הדבר - וילבנון שתי בנות וגו'.

חסידה ברושים ביתה, [זו לאה] באותם ששה בנים עליונים, ששת צדדי העולם, כמו שנתבאר. למה נקרא חסידה? אלא העולם העליון הזה, אף על גב שהוא נקבה, קוראים לו זכר. שפאשר מתפשט, כל טוב וכל האור יוצא ממנו.

ומשום שהיא חסידה, יוצא [משם] ממנה חסד, שהוא האור הראשון, שכתוב (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור. ועל זה ברושים ביתה. ברושים - אל תקרי ברושים אלא בראשים, שהרי העולם האחר בתחתונים ביתה, והיא בית הדין של העולם, ולפעמים נקרא כמו שלמעלה בכל אותם השמות.

ועל המקום הזה כתוב, וינחם ה', ויתעצב אל לבו. חרון אף ה'. שהרי במקום הזה תלוי. שהרי כל מה שלמעלה, הכל הוא באור, חיים לכל הצדדים, ועל פן שנינו, אין עצבות לפני המקום, בדיוק לפני, ועל זה כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. עבדו את ה' בשמחה - כנגד העולם העליון. באו לפניו ברננה - כנגד העולם התחתון. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, משום כך כתוב (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויפחשו וגו'.

ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. פתח רבי אלעזר ואמר, (משלי ט) אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא. אם חכמת חכמת לך - בא ראה, או לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי תורה. וכשהם משגיחים בה - משום שאין להם שכל, דברי התורה נראים בעיניהם כאלו כלם מלאים ריקנות ואין בהם תועלת, והכל משום שהם ריקנים מדעת ושכל, שהרי כל דברי התורה, כלם דברים עליונים ונכבדים, וכל דבר ודבר שכתוב בה יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה [בתורה].

וכל אותם הטפשים אטומי הלב, כשרואים דברי תורה, לא די להם שלא יודעים, אלא שהם אומרים שהם דברים פגומים, דברים שאין בהם תועלת. אוי להם כשינתבע אותם הקדוש ברוך הוא את עלבון התורה, ויענשו ענש שמורדים ברבונם.

מה כתוב בתורה? כי לא דבר רק הוא מכם. ואם הוא רק - הוא מכם, שהרי כל התורה מלאה מפל אבנים טובות ומרגליות וקורות מפל הטובות של העולם, כמו שנאמר וכל חפצים לא ישוו בה, ואיך יאמרו שהיא ריקה?!

ושלמה המלך אמר, אם חכמת חכמת לך. שפאשר יתחכם אדם בתורה, זוהי תועלת לו, שהרי בתורה לא יכול להוסיף אפלו אות אחת. ולצת לבדך תשא, שהרי התורה לא יגרע כלום מהשבח שלה, והלוצנות היא שלו ונשארת בו להאבד אותו מן העולם הזה ומן העולם הבא.

בא ראה, כאשר האותיות העליונות כלן מתחברות בדרגה הזו, הסוף של כל הדרגות הקדושות העליונות, ומתמלאת מהם ומתברכת מן העולם העליון, אז הדרגה הזו עומדת להשקות את כל העדרים, כל אחד ואחד כראוי לו, וכל אחד ואחד נשקה מדין ורחמים.

בא ראה מה כתוב, ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. שיעקב רצה לתקן תפלת ערבית, ולהאיר ללבנה ולהשקות ולברך אותה מכל הצדדים, שכתוב ויצא את המקלות, אלו דינים וגבורות שיוצאים מן הגבורה שלמעלה.

וכאשר יעקב רצה לתקן את הדרגה הזו, סלק את כל אותם הדינים והגבורות ממנה, והקים אותם ברהטים, באותם ארבעת הרהטים שעומדים תחת זו באר חפריה שרים, שמתמלאת מאותם הנחלים והמעיינות העליונים. משום שפאשר המים יוצאים מהבאר הקדושה הזו, אלו הארבעה נוטלים הכל, ועל פן נקראים רהטים, ומשם כלם באים לשותות. ואותם דינים וגבורות, כלם עומדים שם לטל את כל אחד ואחד כראוי לו.

אשר תבאנה הצאן לשותות לנכח הצאן, אלו כנגד אלו. ויחמנה, מה זה ויחמנה? שפאשר מתעטרים בדין, מתחממים באותו הדין, והולכים ומשוטטים בעולם, ומעינים בדרכי בני האדם, הן

לְטוֹב הוּן לָרַע.

בא ראה מה כתוב אחריו, ויחמו הצאן אל המקלות. משום שאותם המקלות היו מתחממים ומשגיחים בדיני העולם, ונפקדים עליו, ונדונים אנשים עליהם, כמו שנאמר (דניאל ד) בגזרת מלאכים הדבר ובפקדות קדושים הגזרה וגו'.

רבי חייא פתח ואמר, (תהלים סג) דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינך. בפסוק הזה יש להסתכל, דבקה נפשי אחריך - משום שדוד המלך היה מדביק תמיד את נפשו אחרי הקדוש ברוך הוא, ולא חשש לדברים אחרים של העולם, אלא להדביק נפשו ורצונו בו. וכיון שהוא היה נדבק בקדוש-ברוך-הוא, היה תומך בו ולא עוזב אותו. מכאן שכאשר אדם בא להדבק בקדוש-ברוך-הוא, הקדוש ברוך הוא אוזן בו ולא עוזב אותו.

דבר אחר דבקה נפשי אחריך - להתעטר דרגתו למעלה. שהרי כאשר נדבקות הדרגה ההיא נשלו בתפירה, וכשהתגלתה בדרגות העליונות לעלות אחריה, אז הימין אוזן בה להעלותה ולהפירה בחבור אחד כראוי, כמו שנאמר ותאחזני ימינך, וכתוב וימינו תחבקני, ועל כן בי תמכה ימינך.

וכשאחזנו בו בקדוש-ברוך-הוא, אז כתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. והוא אחד אחד וחבור אחד. וכשהוא חבור אחד, אז מתמלאת אותה דרגה שלו ומתפרכת.

וכשמתמלאים כל אותם הרהטים, מתמלאים לארבעת צדי העולם, וכל העדרים משקים, כל אחד ואחד לבדו. וכשכא יעקב לתקן את הדרגה הזו, בחר לו צד הימין שראוי לו, והצד האחר שלא ראוי לו נפרד ממנו, כמו שכתוב וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. לבדו - היה לבדו שלא ישתמש בתועבות האחרות שבצדדים האחרים. אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

ובא וראה, יעקב הוא המשבח של האבות והוא הפלל של כלם, ומשום שהוא הפלל של הכל, משום כך הוא עומד להאיר לכלבנה, שיעקב הוא עומד לתקן את תפלת ערבית.

וכל התקון ההוא הוא כראוי לו. כל אותם הצדדים הקדושים, כלם בתקון התקין בצדו, והפריד חלקו מחלקם של שאר העמים. אלו הצדדים העליונים הקדושים בקדושה עליונה, ואלו צדדים טמאים בטמאות הטמאה.

והרי בארנו, שכתוב וישת לו עדרים לבדו. וישת לו - שהתקין תקונים לאמונה. לבדו - כמו שנאמר ובך בחר ה' להיות לו לעם סגלה מכל העמים. ולא שתם על צאן לבן - שלא שם חלקו וגורלו עמם.

ועל כן יעקב, שלמות האבות, התקין סוד האמונה, והפריד חלקו וגורלו מהחלק והגורל של שאר העמים. ועל זה כתוב ואותם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי אבא אמר, אשרי חלקם של ישראל, שהם עליונים על העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שדרגתם למעלה, והדרגות של העמים עובדי כוכבים ומזלות למטה. אלו בצד הקדושה, ואלו בצד הטמאה. אלו למין, ואלו לשמאל.

כיון שנחבר בית המקדש מה כתוב? (איכה ב) השיב אחור ימינו מפני אויב. ומשום כך כתוב הושיעה ימינך וענני. והשמאל מתגבר והטמאה מתחזקת, עד שיבנה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש ויתקן את העולם על תקונו, ויחזרו דבריו כראוי, ויעבר צד הטמאה מן העולם. והנה נאמר, שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ וגו', וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לגצח וגו'.

וישאר הקדוש ברוך הוא לבדו, כמו שכתוב והאלילים כליל יחלף, וכתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. הוא לבדו, כמו שכתוב (דברים לב) ואין עמו אל נכר, משום שיכלה כח הטמאה מן העולם, ולא ישאר למעלה ולמטה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, וישראל לעבודתו, עם קדוש. וישראל קדוש, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש ואמר לו כל הפתוב לחיים בירושלם. ואז יהיה מלך יחידי למעלה ולמטה, ועם יחידי לעבודתו, כמו שכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

רבי יצחק ורבי ייסא היו הולכים בדרך. אמר רבי ייסא, הנה שכינה אצלנו, נתעסק בדברי תורה, שכל מי שעוסק בדברי תורה ומשתדל בה, זוכה להמשיך אותה עמו.

פתח רבי יצחק ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי ונרום אלוהי ישע. הפסוק הזה הוא סוד. חי ה', וכי לא נדענו שהקדוש ברוך הוא נקרא חי? אלא אפלו צדיק גמור, הוא נקרא חי, שהרי חי - צדיק הוא למעלה וצדיק הוא למטה. למעלה הקדוש ברוך הוא נקרא חי - למטה הצדיק נקרא חי, שכתוב (שמואל ב כג) ובגינו בן יהונדע בן איש חי. למה נקרא חי? משום שהוא צדיק, שהרי צדיק נקרא חי, חי העולמים. וברוך צורי - הכל אחד. חי וברוך - שלא נפרדים זה מזה. שכאשר מתחברים יחד נקרא



באר מים חיים. זה נובע החוצה, וזה מתמלא ממנו.

וירום אלוהי ישעי - זה העולם העליון, שהוא רם ונשא, רם על הכל, שהרי ממנו יוצא הכל, [מקור שלא פוסק] וכל הנביעה שנובע למלא הבאר כראוי, ומשם מתברכת להאיר לכל אותם שלמטה. וכשמתמלאת [זו] הכל כראוי, אז וירום אלוהי ישעי.

פתח רבי ייסא ואמר, (איוב לו) לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא וישיבם לנצח ויגבהו. בא ראה, כשרשעים לא שולטים בעולם ונאבדים ממנו [מהעולם], אז הצדיק שולט בעולם. זהו שכתוב לא יחיה רשע ומשפט עניים יתן. מה כתוב אחריו? לא יגרע מצדיק עיניו. מה זה עיניו? כמו שנאמר (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים.

ואת מלכים לכסא - אלו הם המלכים השולטים שנאחזים בכסא. וישיבם לנצח - שהתקיימו בכסא בקיום שלם. ויגבהו - למה ויגבהו? לשלט בעולם, ויתקיים הכסא על עמודיו. דבר אחר ויגבהו - שנוטלים את הכסא ומעמידים אותו למעלה להאחז במקומו כראוי, ואז הכל יחוד אחד.

בעודם הולכים ראו איש אחד שהיה בא, ועלם אחד עמו רוכב על כתפו. אמר רבי יצחק, ודאי שהאיש הזה הוא יהודי, וכדי לזכות אנשים הוא בא. אמר רבי ייסא, נזכה אנו בו בראשונה.

כשהגיע אליהם, אמר רבי ייסא, איפה הפלי [המדה של העמיר] עם מאכלי הדרך? אמר, כדי שיזכו [בו] אנשים, שהרי יש לי שני בנים, והגיע הצבא לעיר ונשבו, וכעת אני הולך כדי שיזכו בהם בני אדם. זכו עמו ונתנו לו לאכל.

בינתיים פתח אותו יהודי ואמר, (במדבר כח) את קרבני לחמי לאשי וגו'. הקרבן של הקדוש ברוך הוא בכל יום כדי לזון את העולם ולתת כלכלה למעלה ולמטה, שהרי בהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה, ובזה מתכללים כל אחד ואחד כראוי.

את קרבני לחמי - זהו שכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי. לאשי - זהו שכתוב אכלו רעים וגו'. ומה הקדוש ברוך הוא צוה לעורר מזון למעלה [למטה] כדי לעורר מזון [למעלה] למטה מהמזון ההוא - מי שנותן לקים נפש על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא מברך אותו, ויעיר לו מזון שלמעלה, ויתברך העולם בשבילו.

אמר רבי יצחק, ודאי זה הסוד כראוי, ויפה אמר. אמר רבי ייסא, ודאי על זה אמר אותו, שלא יזלזל אדם בשום אדם אחד בעולם, בשתי צורות זכינו לאיש הזה.

פתח ואמר, הפסוק הזה אמר רבי אלעזר, את קרבני לחמי לאשי. את קרבני - הסוד של פנסת ישראל, שכתוב את, את דוקא. קרבני - זהו קרבן וקשר להתקשר. לחמי - זה המזון שפא מלמעלה בהתעוררות שלמטה. לאשי - להכליל שאר החילות האחרים שהצטרכו להזון כל אחד ואחד כראוי לו. ריח ניחחי - זה הרצון והקשר שאוחז את הכל בסוד העולם העליון.

תשמרו להקריב לי במועדו, מי הוא מועדו? בזמן שמתעורר אברהם לעשות רצונו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר, ובזמן שנגעקד יצחק על גבי המזבח, שאותה השעה היתה בין הערבים. ואמר רבי [חייא] ייסא, אם כך, זה שכתוב במועדו היה צריך להיות במועדים! אמר לו, אותה השעה נכלל אש במים ומים באש, ומשום כך כתוב במועדו.

בא ראה, בכל הקרבנות לא כתוב כמו שכתוב כאן תשמרו להקריב לי. תשמרו - הסוד של שמור, שהוא צריך להקריב למעלה, שכתוב תשמרו להקריב לי במועדו, בימין ובשמאל, כמו שנאמר באברהם ויצחק, והכל בסוד עליון.

אמר רבי ייסא, אלמלא לא באתי לכאן אלא לשמע הדברים הללו - די לי. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא. על זה כתוב (ישעיה ה) ועמדו כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

ולכן הלך לגזו את צאנו וגו'. אמר רבי יוסי, מה זה תרפים? אלא עבודה זרה. ולמה נקראים תרפים? לגנאי היה, כמו ששינו במקום התרף. ומנין לנו שהיו עבודה זרה? שכתוב למה גנבת את אלהי וכתוב עם אשר תמצא את אלהיך וגו'. ולכן המכשף של כל המכשפים של העולם היה, ובזה היה יודע את כל מה שרוצה לדעת.

אמר רבי חייא, בקסם נעשה. רבי יוסי אומר, בנחש. אמר רבי יהודה, לא נעשו אלא בשעות ידועות. ולמה נקראים תרפים? משום שמכים את השעה הזו, והשעה מרפה היד, כמו שנאמר רב עתה הרף ידך.

כשהאמן עושה אותו, אותו שיועד רגעים ושעות עומד עליו ואומר: כעת הרפה וכעת עשה. ולא תמצא מעשה שצריך שיכפר ממנו אלא זה. והוא מדבר תמיד ונותן עצות רעות להרע לנפש האדם.

וְרַחֵל פָּחַדָּה, מִשּׁוּם שֶׁנֶּתַן עֲצָה לְהִרְעֵל לַעֲקֵב, וּבִשְׂבִיל בְּזִיוּן עֲבוּדָה זָרָה שָׁמָּה אוֹתָם תַּחְתִּיתָה עַד שֶׁאֵין יְכוּלִים לְדַבֵּר. שֶׁהָרִי כָּשָׁהוּא מִתְקַן לְדַבֵּר, מְכַבְּדִים וּמְרַבִּיצִים לִפְנֵיו. וְכַעַת מַה כְּתוּב? וְתִשָּׁב עֲלֵיהֶם. זָכַר וּנְקָבָה הִיוּ, וְעֲבוּדוֹת רַבּוֹת עוֹשִׂים טָרִם מִדְּבָרִים. וּמִשּׁוּם כֹּךְ הִתְעַכֵּב לָבוֹן שְׁלֹשָׁה יָמִים, שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁבָרַח יַעֲקֹב, שֶׁכְּתוּב וַיֵּגַד לָלוֹב בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַזְמִין עֲצָמוֹ בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים: הִזְדַּרְזוּ בְּכָל הַפְּשָׁעִים שֶׁהָיוּ לוֹ, וְהִזְדַּרְזוּ בְּכָלִי זֵינוֹ כְּדִי לֵאבֹד אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים כו) אֲרָמִי אֵבֶד אֲבִי. כִּיֹּן שֶׁרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁרָצָה לֵאבֹד אֶת יַעֲקֹב, מַה כְּתוּב? הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תִּדְבֹּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע. וְהִינוּ שֶׁכְּתוּב יֵשׁ לֵאלֹל יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע. בְּמָה בָּטַח? בְּפִשְׁפִּים שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ.

בֹּא רֵאָה, לָבוֹן הִלָּךְ בַּיּוֹם אֶחָד הִדְרָךְ שֶׁהִלָּךְ יַעֲקֹב שִׁבְעָה יָמִים כְּדִי לַעֲקֹר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם. אֶחָד עַל שֶׁהִלָּךְ, וְאֶחָד עַל אוֹתָם הַתִּרְפִּים. וְאַף עַל גַּב שֶׁרַחֵל הִיא שֹׁעֲשֵׂתָה כְּדִי לַעֲקֹר אֶת אֲבִיהָ מֵאַחֲרֵי עֲבוּדָה זָרָה - נִעְנְשָׁה שֶׁלֹּא גִדְּלָה אֶת בְּנִימִין, וְלֹא עָמְדָה עִמּוֹ שָׁעָה אַחַת בְּשִׂבְלִי הַצֶּעַר שֶׁל אֲבִיהָ, אֵף עַל גַּב שֶׁהִתְכַּנְּנָה לְטוֹב.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּל אוֹתָהּ הִתְנַחֲחָה שֶׁהִתָּה לַעֲקֹב עִם לָבוֹן, הַחֲזִיר לוֹ לָלוֹב לְהוֹדוֹת לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁכְּתוּב רֵאָה אֱלֹהִים עַד בִּינִי וּבִינֶיךָ. בֹּא רֵאָה, כְּתוּב אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וְאֱלֹהֵי נַחוּר יִשְׁפְּטוּ בִּינֵינוּ. חֲזֹר אוֹתוֹ הַרְשָׁע לְתַקְלָתוֹ. כִּיֹּן שֶׁאָמַר אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ, חֲזֹר וְאָמַר וְאֱלֹהֵי נַחוּר.

וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבִיו יִצְחָק. מַה הִטְעַם בְּפָחַד יִצְחָק וְלֹא בִּאֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ? אֵלֶּא שֶׁלֹּא רָצָה לְהַטְרִיחַ אֶת הַזְמִין בְּשִׂבְלִי לָבוֹן, וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא שֶׁלֹּא צָרִיךְ לֵאדָם - אֵף עַל גַּב שֶׁנִּשְׁבַּע בְּאִמָּת - לְהַשְׁבִּיעַ בְּמָקוֹם הָעָלִיוֹן שֶׁל הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, וַדַּאי לְקִיּוֹם [לְשִׁבוּעָה] כִּרְאוּי נִשְׁבַּע כֹּךְ יַעֲקֹב, וְכֹךְ רֵאוּי. וַיַּעֲקֹב הִשְׁגִּיחַ בְּדַבֵּר. אָמַר, הָרִי הוּא אָמַר אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ, וְעַזְבָּ אֶת אֲבִי. אֲנִי אֲשַׁלֵּם אֶת הַכֹּל. מִיָּד - וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבִיו יִצְחָק. דְּבַר אַחֵר, לְהַכְלִיל בְּדִין, לַעֲמֹד עַל לָבוֹן.

הַשְׁלָמָה מֵהַהֲשִׁמָּטוֹת (בֵּין סִימָן נֹא - נב)

רַעִיָא מֵהֵימְנָא פִּתַּח רַבִּי שְׁמַעוֹן הַשִּׁייד לְדָף קס"ה ע"א אצל וַיַּעֲקֹב הִלָּךְ תִּמְצָא בַחֲלֹק ג' דף רכ"ה ע"ב (עַד כֹּאן מֵהַהֲשִׁמָּטוֹת)

וַיַּעֲקֹב הִלָּךְ לְדִרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאָכֵי אֱלֹהִים. רַבִּי אֲבָא פָּתַח וְאָמַר, (בְּרַאשִׁית ה) זָכַר וּנְקָבָה בְּרֵאָם וְגו'. כִּמָּה יֵשׁ לָנוּ לְהַסְתֵּכַל בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה. אוֹי לָהֶם לְאוֹתָם אֲטוּמִי הֵלֵב וְסִתּוּמִי הַעֲיִנִּים. הִנֵּה הַתּוֹרָה קוֹרֵאת לְפָנֵיהֶם, (מִשְׁלִי ט) לָכוּ לַחֲמוּ בְלִחְמִי וּשְׁתּוּ בֵּינוֹ מִסְכָּתִי. מִי פָתִי יִסֹּר הִנֵּה. חִסֹּר לֵב אֲמָרָה לוֹ, וְאֵין מִי שִׁישְׁגִּיחַ.

בֹּא רֵאָה, בְּפִסּוּק הַזֶּה יֵשׁ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, הוּא בְּפָנִים וְהוּא בַחוּץ. זָכַר וּנְקָבָה בְּרֵאָם, נִשְׁמַע לַצּוֹרָה הַזֹּאת וְנִשְׁמַע לַצּוֹרָה הַזֹּאת, וְנִשְׁמַע שֶׁהַשְּׁמִשׁ וְהַלְבֵּנָה הֵם בְּחִבּוּר אֶחָד, שֶׁכְּתוּב בְּרֵאָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (חִבְקוֹק ג) שִׁמְשׁ יָרַח עֲמֵד זָבֵלָה. וְנִשְׁמַע שֶׁאֲדָם וְחָוָה נִבְרְאוּ יַחַד בְּזוּוּג אֶחָד, וְכִיֹּן שֶׁנִּמְצָאוּ בְּזוּוּג אֶחָד, מִיָּד וַיִּבְרָךְ אֹתָם, שֶׁאֵין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה אֵלֶּא בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצָאוּ זָכַר וּנְקָבָה.

בֹּא רֵאָה, כְּשִׁינֵא יַעֲקֹב לָלֶכֶת לְחָרוֹ, הִנֵּה לְבָדוֹ, שֶׁלֹּא נִשָּׂא, מַה כְּתוּב? וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וְגו', וְלֹא הִשִּׁיבוֹ לוֹ אֵלֶּא בְּחִלּוּם. כְּעַת שֶׁנִּשָּׂא, וְהִנֵּה בֹא עִם כָּל הַשְּׂבָטִים, כְּבִכּוֹל הַמַּחֲנוֹת הָעֲלִיוֹנִים פָּגְשׁוּ בּוֹ וְהִתְחַנְּנוּ לוֹ, שֶׁכְּתוּב וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ. הֵם חֲזָרוּ לְהַפְגֵּשׁ בּוֹ. בְּרַאשׁוֹנָה - וַיִּפְגַּע הוּא בְּמָקוֹם, וְכַעַת הֵם - וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ.

מִשּׁוּם שֶׁבְּשִׂבְלִי יַעֲקֹב וּבְאוֹתָם הַשְּׂבָטִים הֵם מְשָׁקִים, מִן הַמִּים שֶׁל הַיָּם הַגָּדוֹל. וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא בְּרַאשׁוֹנָה בְּלִילָה בְּחִלּוּם, וְכַעַת בְּמִרְאָה הָעֵין וּבַיּוֹם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כְּאִשֹּׁר רֵאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וְגו'.

בְּמָה הִכִּיר אוֹתָם? אֵלֶּא רֵאָה שֶׁהֵם הָיוּ אוֹתָם שֶׁרָאָה בְּחִלּוּם, מִשּׁוּם כֹּךְ קָרָא לָהֶם מַחֲנִים, מַחֲנוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ לְמַעַלְהָ וּמַחֲנוֹת שֶׁנִּבְרְאוּ לְמַטָּה. לָמָּה נִתְּגַלּוּ לְפָגֶשׁ אוֹתוֹ? אֵלֶּא הַשְּׂכִינָה הִלָּכָה אֵלָיו לְטַל אֶת בֵּיתוֹ, וּמִצָּפָה לְבִנְיָמִין לְטַל אֶת הַבֵּית עִם יַעֲקֹב כִּרְאוּי, וְאַזְכָּרָתוֹ שֶׁבַּ יַעֲקֹב וְשֶׁקֶט וְשִׁאֲנוֹ וְאֵין מַחֲרִיד. בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

סִתְרֵי תוֹרָה

וְזֹרַח הַשְּׁמֶשׁ וּבֹא הַשְּׁמֶשׁ. מַה רֵאָה שֶׁלָּמָה הִמְלִיךְ שְׂרַאשִׁית סִפְר הַחֲכָמָה שֶׁלוֹ הוּא מִכָּאן? אֵלֶּא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הִמְלִיךְ שֶׁלָּמָה הִקִּים אֶת הַסִּפְר הַזֶּה עַל שִׁבְעָה הַבָּלִים, וְהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם.

וְהֵם הָעַמּוּדִים וְהַתּוֹמְכִים, קִיּוֹם הָעוֹלָם. שְׁמִשּׁוּם כֹּךְ נִקְרְאוּ הַבָּלִים: (ס"א בְּהַבֵּל זֶה שְׂיֹצֵא מִפִּיו שֶׁל אָדָם וּמִתְקִיִּים בּוֹ, וְהַתְּעוֹרְרוֹ הַחֲבָרִים אֵין הָעוֹלָם מִתְקִיִּים אֵלֶּא בְּהַבֵּל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רָבוֹ. דְּבַר אַחֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת הַחֲסִדִּים. הַתּוֹרָה - זֶה

יעקב, העבודה - זה יצחק, גמילות חסדים - זה אברהם. שלשה דברים אלו הם עמודים עליונים, שלשה מן שבעה הבליים) מה הגוף אינו מתקיים בלי הבלי - אף כך העולם אינו מתקיים אלא על הבליים שאמר שלמה המלך, והם שבעה, שכתוב הבלי הבלי קהלת הבלי הבלי הרי שבעה.

ואם תאמר, אם כך שאותן מרגליות טובות שהעולם עומד עליהם, הנה במקום אחר כתוב הבליים רעים, והן חרבן העולם, כמו (קהלת ו) זה הבלי וחלי רע הוא. זה הבלי ורעות רוח. אלא ודאי [אלו], אף על גב שבעה הבליים הללו, שהם קדושים, קיום העולם, יש כנגד אלו שבעה הבליים שכל דיני העולם יוצאים ומהם מתפשטים [הבליים אחרים, והכל קיום של הגלות (של העולם), משום שיש באלו שבעה הבליים שכל דיני העולם יוצאים ומתפשטים ממנו] ונקראים הבליים אחרים להלקות בני אדם ולתקנם שילכו בדרך ישרה, ונקראים הבלי ששורה בהם חלי רע, הבלי שהוא רעות רוח. והם הקיום [של העולם] שבגללם בני אדם הולכים בדרך ישר ופוחדים מהקדוש ברוך הוא, ועל כן רבים הם הבליים שמתפשטים משבעה הללו.

והראשית שהוא אמר, סוד השמש, שהוא הבלי שמקיים את העולם, והוא הסוד להכניס את האדם לתוך האמונה העליונה של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך, כל מה שתחת הדרגה הזו אינו סוד האמונה, ועל כן כתוב (שם ב) ואין יתרון תחת השמש, בכל אשר נעשה תחת השמש, שהרי מתחת לזה לא צריך להדבק.

השמש והלבנה הם אחד בלי פרוד. ואף על גב שהלבנה היא תחת השמש, הכל הוא שמש בלי פרוד, ותחת לזה הכל הוא רעות רוח ואסור להדבק בו.

ויצא יעקב, בקשר של הסתום, מתוך הסתר הסתום יוצא, זהר האספקלריה המאירה כלולה משני גוונים שמתחברים יחד. כיון שאלו נכללו זה עם זה, נראים בו כל הגוונים. הוא ארנמן. כל מראה האורות כלולים בו. רצוא ושוב, אותם האורות לא מתעכבים לראות, חבור אחד הם מתחברים ביחד והוא.

בזה"ר הזה שורה מי ששורה, הוא שם לאותו הנסתר שלא ידוע כלל, נקרא קול יעקב, בזה נראית האמונה של הכל. אותו נסתר שלא ידוע כלל, בזה שורה יהו"ה. הוא השלמות של כל הצדדים, העליון והתחתון נמצא כאן, יעקב השלמות של האבות שאחוזו מכל הצדדים. הזהר הזה על בחירת השם הזה נקרא, שכתוב ישראל אשר בחרתיך. שני שמות נקרא - יעקב וישראל. בראשונה יעקב, ואחר כך ישראל.

הסתר של הסתר הזה, כשהיה בהתחלה בסוף הזה של המחשבה, שהוא הפרוש של תורה שבכתב, והיא התורה שבעל פה. ועל כן נקרא באר, שנאמר (דברים א) הואיל משה באר את התורה. בא"ר הוא לאותו שנקרא שבע, שכתוב ויבנהו שבע שנים. והינו קול גדול.

וסוף המחשבה הזה הוא בא"ר שבע. ויעקב נכנס בראש הזה לאמונה. כיון שנדבק באמונה הזו, הצריך לו להבחין באותו המקום שנבחנו אבותיו, שנכנסו בשלום ויצאו בשלום.

אדם נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה, וחטא באותה אשת זנונים, הנחש הקדמוני. נח נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה וחטא, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אברהם נכנס ויצא, שכתוב ויירד אברהם מצרימה, וכתוב ויעל אברהם ממצרים. יצחק נכנס ויצא, שכתוב וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה, וכתב ויעל משם באר שבע.

יעקב, כיון שנכנס באמונה, הצטרף להכניס מנחה לצד ההוא, משום שמי שנצל משם הוא אהוב ונבחר של הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויצא יעקב מבאר שבע, הסתר של סוד האמונה. וילך חרנה - הצד של אשת זנונים, אשה מנאפת.

סתר הסתרים מתוך התקף של אורו של יצחק [יצא] מתוך שמרי היין, יצאה צורה מרובת אחת כוללת אחד זכר ונקבה, אדמה כמו שושנה, נפרדים לכמה צדדים ושבילים. הזכר נקרא סמא"ל, ונקבתו כלולה בתוכו תמיד. כמו שהוא בצד הקדשה, כך גם בצד האחר זכר ונקבה כלולים זה עם זה. הנקבה עם סמא"ל, נחש, נקראת אשת זנונים, קץ כל בשר, קץ הימים.

שתי רוחות רעות נדבקות יחד. רוח הזכר דקה. רוח הנקבה בכמה דרכים ושבילים נפרדת, ונדבקת באותה הרוח של הזכר. מקשטת את עצמה בכמה תכשיטים, כמו זונה, מרחקת, עומדת בראש הדרכים והשבילים לפתות בני אדם.

השוטה שקרב אליה, מחזיקה בו ומנשקת אותו, מוזגת לו יין המשמר של מוררת פתנים. כיון ששותה, סוטה אחריה. אחר שרואה אותו סוטה אחריה מדרך האמת, מפשיטה את עצמה מכל אותם התקונים שהיתה מתקנת לשוטה הזה.

התקונים שלה לפתות בני אדם: שערותיה מתקנים אדמים פשוטנה, פניה לבנים ואדמים,

בְּאַזְנוֹתָהּ תְּלוּיִים שֶׁשָּׁה תְּקוּנִים שֶׁל אֶטוֹן מִצָּרִים, תְּלוּיִים עַל צִנְאָרָה כָּל חִילוֹת אֶרֶץ קָדִם, פִּיהָ מִתְקֵן כְּפִתִּיחָה דִּקְה יָפָה בְּתִקּוּנֶיהָ, לְשׁוֹן חֲדָה כְּחֶרֶב, דְּבָרֶיהָ חֲלָקִים כְּשֶׁמֶן, שְׁפִתֹתֶיהָ יָפוֹת אֲדָמוֹת כְּשׁוֹשְׁנָה מִתּוֹקוֹת בְּכָל הַמִּתִּיקוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, לְבוּשָׁה אֲרָגְמָן, מִתְקַנֶּת בְּאַרְבָּעִים תְּקוּנִים חֹסֵר אֶחָד.

שׁוּטָה [זֶה] שֶׁשׁוּטָה אַחֲרֶיהָ וְשׁוּטָה מִכּוֹס הַיָּין וְעוֹשָׂה עִמָּה נְאוּפִים וְסוֹטָה אַחֲרֶיהָ, מָה הִיא עוֹשָׂה? מִשְׁאִירָה אוֹתוֹ יָשׁוּן בְּמִטָּה, וְעוֹלָה לְמַעַלָּה וּמִלְשִׁינָה עָלָיו, וְנוֹטֶלֶת רְשׁוֹת וַיּוֹרֶדֶת. מִתְעוֹרֵר הַשׁוּטָה הַהוּא, וְחוֹשֵׁב לְצָחוֹק עִמָּה כְּמוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה, וְהוּא מְסִירָה אֶת תְּקוּנֶיהָ מִמֶּנָּה, וְחוֹזֶרֶת לְגִבּוֹר חֶזֶק שְׁעוֹמֵד כְּנִגְדּוֹ, לְבוּשׁ בְּלָבוֹשׁ שֶׁל אִשׁ לוֹהֶטֶת, בְּפֶחַד חֶזֶק מִרְתֵּת עֲצָמָה וְנִפְשָׁה עֲרָמָה, מְלָאָה בְּעֵינֶימָה מִפְּחִידוֹת, חֶרֶב שְׁנוֹנָה בִּידוֹ [בְּיָדָהּ]. טְפוֹת מְרִירוֹת תְּלוּיֹת מִהַחֶרֶב הַהִיא. הוֹרֵג אֶת הַשׁוּטָה הַהוּא, וְזוֹרֵק אוֹתוֹ לְתוֹךְ גִּיחֶנֶם.

יַעֲקֹב נִרְדַּ אֶלֶיָּה וְהִלֵּךְ לִמְקוֹמָה, שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, וַיֵּרָאָה אֶת כָּל תְּקוּנוֹ הַבֵּית, וַיֵּצֵא מִמֶּנָּה. הַזָּכָר שֶׁלָּה סִמְאִ"ל, הֵרַע לִפְנֵיו, וַיִּרְדַּ לְעֶרְךָ בּוֹ קָרֵב וְלֹא יָכַל לוֹ, שֶׁכְּתוּב וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ וְגו'. אַזִּי נֵצַל מִן הַכֹּל, וְהִשְׁתַּלֵּם בְּשִׁלְמוֹת, וְהִתְעַלָּה בְּדֶרֶגָה שְׁלֵמָה וְנִקְרָא יִשְׂרָאֵל. אַזִּי עָלָה לְדֶרֶגָה עֲלִיוֹנָה וְנִשְׁלַם בְּכָל וְנִהְיָה הַעֲמוּד הָאֲמָצְעִי, וְעָלָיו כְּתוּב וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן וְגו'.

מִהוּ וַיֵּגַע בְּכָף יָרְכוֹ! לוֹ לֹא יָכַל, אֲבָל נִגַּע בְּכָף יָרְכוֹ שֶׁהֵם נִדְּב וְאֲבִיחָהוּא שֶׁנִּצְאוּ מִיָּרְכוֹ שֶׁל אֶהְרֹן, [בְּסִבֵּת אִשׁ זָרָה. וְהָרִי הִתְעוֹרְרוּ לְשִׁמְרָךְ מֵאִשָּׁה זָרָה וְגו', וְתִפְסָה אוֹתָם בְּרִשׁוּתָהּ. בֹּא רֵאָה מָה כְּתוּב בְּיַעֲקֹב הַשְּׁלֵם] [וְעַל יַעֲקֹב כְּתוּב] וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרַח מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה.

וַיִּחַלֵּם וְהָיָה סֵלֶם מִצֵּב אֶרֶץ וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה. הַחֲלוֹם, הַמְדֻרָּגָה הַשְּׁשִׁית מֵאוֹתוֹן שְׁתֵּי דִרְגוֹת הַנְּבוּאָה עַד אוֹתָהּ הַדִּרְגָּה, הֵן שֵׁשׁ דִּרְגוֹת, וְעַל כֵּן הַחֲלוֹם אֶחָד מִשְׁשִׁים דִּרְגוֹת שֶׁל נְבוּאָה. סֵלֶם, רֵאָה אֶת בְּנָיו שְׁעִתִּידִים לְקַבֵּל תּוֹרָה בְּהָר סִינַי. סֵלֶם זֶה סִינַי [בְּגִימְטְרִיא], מִשׁוֹם שֶׁהוּא נִעוֹץ בְּאֶרֶץ וְחוֹשֵׁב בְּעֲלִיָּה לְשָׁמַיִם, וְכָל הַמְּרַכְּבוֹת [הַקְּדוֹשׁוֹת] וְהַמְּחַנּוֹת הָעֲלִיוֹנִים, כֻּלָּם יוֹרְדִים [יָרְדוּ] לָשֵׁם עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁשָּׁנְתוֹ לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה.

וְהַכֹּל רֵאָה. רֵאָה אֶת מִטְטְרוֹיִן זָקֵן הַבֵּית שֶׁשׁוּלֵט בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּשִׁלְטוֹן עַל הָעוֹלָם [הַזֶּה], בְּשִׁלְטוֹן שֶׁל שֵׁם שְׁדִי"י. וְעוֹלָה לְמַעַלָּה בַּעֲלִית שֵׁם רַבּוֹנוֹ הוֹי"ה, הַמְּקוֹם שֶׁיַּעֲקֹב הִשְׁלֵם בּוֹ לְאַחֵר מִכֵּן. וְרֹאשׁוֹ שֶׁל שֵׁם שְׁדִי"י הוּא י', וְזֶה מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעָה וְעָלְתָה הָאוֹת הִיא לְמְקוֹם הַהוּא, הִשְׁלֵם וְנִקְרָא בְּאוֹתוֹ שֵׁם שֶׁל רַבּוֹנוֹ הוֹי"ה.

וְהָיָה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדִּים בּוֹ. אוֹתָם הַמִּלֵּאכִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁקְרוּבִים לְמַלְכוּת עוֹלָם, וְאוֹתָם הָאֲחֵרִים שֶׁאֵינָם קְרוּבִים יוֹרְדִים. וְעוֹד, בּוֹ הֵם עוֹלִים וַיּוֹרְדִים. כִּשְׁהוּא עוֹלָה, עוֹלִים עִמּוֹ. כִּשְׁהוּא יוֹרֵד, יוֹרְדִים עִמּוֹ. מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים - שְׁתֵּים עָשָׂר מִרְגְּלִיּוֹת טוֹבוֹת, וְהֵן: מִיכָאֵ"ל, קַדְמִיאֵ"ל, פִּדְאֵ"ל, גַּבְרִיאֵ"ל, צַדִּיקִיאֵ"ל, חֲסִידִיאֵ"ל, רַפָּאֵ"ל, רוֹזִיאֵ"ל, סְטוֹרִיאֵ"ל, נוֹרִיאֵ"ל, יִפְיֵאֵ"ל, עֲנַאֵ"ל. אֵלֶּפֶי שְׁנָאוֹ, שְׁנָאִין - שׁוֹרֵר נְשִׁיר אֲרִי"ה. וְי' אָדָם, כּוֹלֵל זָכָר וְנִקְבָּה. וְהֵם עוֹלִים כִּשְׁהוּא עוֹלָה, וְאֵלוּ יוֹרְדִים כִּשְׁהוּא יוֹרֵד.

וְעוֹד, כָּל אוֹתָם שֶׁשׁוּלְטִים בְּשִׁלְטוֹן הָעוֹלָם הֵזָה עוֹלִים עַל יָדוֹ, וְכָל אוֹתָם שֶׁיּוֹרְדִים יוֹרְדִים עַל יָדוֹ, כֻּלָּם בְּסֵלֶם הֵזָה. הוֹי"ה שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, שֶׁכְּתוּב וְהָיָה ה' נָצִב עָלָיו. כִּשְׁהִתְעוֹרֵר, כְּתוּב אִין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם. בֵּית אֱלֹהִים וְדָאִי, וְהוּא הַשְּׁעַר לְהַכְנִס פְּנִימָה, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קיח) פִּתְחוּ לִי שְׁעָרֵי צֶדֶק אֲבוֹא בָם אוֹדָה יְהוָה שֶׁהַשְּׁעַר לָהּ. זֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם הַכֹּל אֶחָד.

וַיִּרָא וְהָיָה בָּאֵר בְּשִׁדָּה וְהָיָה שֵׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֶאֱן רִבְצִים עָלֶיהָ. בָּאֵר - הַדִּרְגָּה שֶׁל אֲדוֹן כָּל הָאֶרֶץ. בְּשִׁדָּה - שִׁדָּה הַתְּפוּחִים הַקְּדוֹשִׁים. שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֶאֱן - שֵׁשׁ דִּרְגוֹת עֲלִיוֹנוֹת קְדוֹשׁוֹת מִתְקַנּוֹת עַל אוֹתָהּ הַבָּאֵר, וְהֵן נִצְיָח וְהוֹי"ד וְהִיסוּד שֶׁל הָעוֹלָם. וְאֵלוּ מוֹשְׁכוֹת מִים מְלַמְעָלָה וּמִמִּלְאִים אֶת הַבָּאֵר הַזֹּאת.

מִשׁוֹם שֶׁהַמְּקוֹר הַהוּא, יְסוּד הָעוֹלָם, כִּשְׁשׁוֹרָה בְּבָאֵר הַזֶּה, הוּא עוֹשָׂה פְּרוֹת וְנוֹבֵעַ תְּמִיד, וְאוֹתָהּ הַבָּאֵר מִתְמַלֵּאת מִמֶּנּוּ. כִּיּוֹן שֶׁהִתְמַלְאָה, וְדָאִי כִּי מִן הַבָּאֵר הִיא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים, אֵלוּ הֵם כָּל הָאוֹכְלוֹסִים וְהַמְּחַנּוֹת הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁכֻּלָּם מְשָׁקִים וְשׁוֹתִים מִהַבָּאֵר הַהִיא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוֹ לוֹ.

וְהָאֵבֶן גְּדֵלָה עַל פִּי הַבָּאֵר - זוֹ הָאֵבֶן שֶׁמִּמֶּנָּה כּוֹשְׁלִים בְּנֵי הָעוֹלָם, אֵבֶן נֶגֶף וְצוֹר מְכֻשׁוֹל, שְׁעוֹמֶדֶת תְּמִיד עַל פִּי הַבָּאֵר הַזֶּה, עַל פְּקֻדָּתָהּ לְתַבֵּעַ הַדִּין שֶׁל כָּל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִרְדַּ מִּזּוֹן וְטוֹב לְעוֹלָם.

וְנִאֲסָפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים. לֹא כְּתוּב וְנִאֲסָפוּ שָׁמָּה הָעֲדָרִים, אֲלָא כָּל הָעֲדָרִים. הַמְּחַנּוֹת הַקְּדוֹשִׁים לְמַעַלָּה וְהַמְּחַנּוֹת הַקְּדוֹשִׁים לְמַטָּה. אֵלוּ בְּשָׂרִים וְתִשְׁבָּחוֹת לְמַעַלָּה, וְאֵלוּ בְּתַפְלוֹת וּבִקְשׁוֹת לְמַטָּה. אֵלוּ וְאֵלוּ מִיָּד וְגִלְלוּ אֶת הָאֵבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאֵר. מְגִלְגִּלִים אוֹתָהּ וּמַעֲבִירִים אוֹתָהּ מִן הַקֶּדֶשׁ וּמִסְתַּלְקֶת מִן הַדִּין. מִיָּד וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֶּאֱן. נוֹסְעִים מִלֵּאכִים עֲלִיוֹנִים לְמַעַלָּה, וְנוֹסְעִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה.

אַחֵר כִּדּוּ וְהִשִּׁיבּוּ אֶת הָאֵבֶן, עַל פְּקֻדָּתָהּ הַבָּאֵר הַזֶּה, שֶׁתִּהְיֶה מַעֲטָרֶת [מִזְמָנָת] לִפְנֵיו וְלְתַבֵּעַ הַדִּין שֶׁל הָעוֹלָם, לְהַנְהִיג הָעוֹלָם בְּדִין, וְכִדּוּ צָרִיד, שֶׁהָרִי אִין הָעוֹלָם יָכוֹל לַעֲמֹד אֶלָּא עַל דִּין, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה בְּאֵמֶת

וזכות.

כיון שששלים יעקב, לא הצטרף לאבן הזו סיוע אחר. מה כתוב? ויגש יעקב ויגל את האבן. ויגל ויגלו, ולא כתוב ויסר והסירו, אלא [ויגל] ויגלו, הינו הערוב של השטן שמערבבים אותו שלא יוכל לקטרג. ויעקב לבדו, לא הצטרף לסייע אחר, אלא הוא לבדו. שהרי יעקב היה בחיר האבות. שפיון שיכל לעשו פועלם הזה, יכול למעלה, ובכל צריך מעשה.

שני עולמות ירש יעקב - אחד העולם שנגלה, ואחד העולם שהתכסה, כמו שהם ממש. מאחד יצאו ששה שבטים, ומאחד יצאו שני שבטים. העולם המכסה הוציא ששה צדדים, והעולם המגלה הוציא שנים, ואותם שני הכרובים שתחתיה. ויעקב נמצא בין שני עולמות, בדמותם ממש, ומשום כך כל דברי לאה היו בנכסה, ושל רחל בהתגלות.

משנה. בני עליון, קדושים עליונים, ברוכי [נבחרין] העולם, מן האגוז, התכנסו לדעת. הנה צפור יורדת בכל יום, מתעוררת בגן. שלהבת אש בכנפיה, בדיה שלש מגרפות שונות כחרב, מפתחות של גנזים ביד ימין.

קורא בחיל ואומר: מי מכם שפניו מאירות, שנקנס ויצא והחזיק בעץ החיים, הגיע לענפיו, אחז בשרשיו, אכל מפריה המתוק מדבש, נותן חיים לנפש ורפואה לעצמו?

השמר מהרהור רע, מהרהור שמשקר בעץ החיים, מטמא הנקר והנחל המקור של ישראל, שנותן מות לנפש ושבר לעצמו, אין לו כל קיום.

ההרהור שמטמא אותו המקור שלו, עושה עץ של שקר, משום שאותו ההרהור עולה ומחליף נפש תחת נפש. עץ החיים מסתלק, ועץ המות מחזיק בו, מושך משם הנפש.

אוי לו שנגסר בהרהור שהוא מתוך עץ החיים ונדבק בעץ המות, אין בו ענפים, לא רואה טוב לעולמים, הוא גבש בלי לחות כלל, פרוי מר כלענה, עליו נאמר (ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וגו'.

משום שהרהור טוב עולה למעלה, אחז בעץ החיים, מחזיק בענפיו, אוכל מפריה, כל הקדשות וכל הברכות יוצאות ממנו, מוריש חיים לנפש ורפואה לעצמו, עליו נאמר (שם) והיה כערער שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חס וגו'.

כל דברי העולם הולכים אחר המחשבה וההרהור, ועל כן (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדשים, משום שכל הקדשות של העולם מוציא ומושך בהרהור טוב.

מי שנטמא בהרהור רע, כשבא להזדוג עם אשתו ושם רצונו והרהורו באשה אחרת, וזרע זרע בהרהור אחר, זהו שמחליף את הדרגות העליונים שלמעלה, הדרגה של קדש בעבור הדרגה של הטמאה. כמו שההרהור שלו עושה חלופים למטה, אף כך עושה חלופים למעלה.

כמו שגופו של אותו בן שיווליד נקרא בן תמורה, כך גם בנפש נקרא בן תמורה, שהרי לא מושך משיכה קדושה בהרהור החוץ, ונפשו מתחלפת בדרגה אחרת.

יעקב השלים של הכל, גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שכל דרכיו היו באמת, והרהור של אמת הרהר תמיד בכל, באותו הלילה ששמש עם אשתו לאה, ההרהור שלו היה ברחל. משמש עם לאה וחושב על רחל. והמקור שלו הלך בהרהור החוץ שלו.

ולא לדעת, שהרי לא היה יודע, משום כך לא עלה ראובן בשם. הקדוש ברוך הוא שהיה יודע, הראה לו ואמר, ראו בן שוולד בעולם. ועל כן כתוב (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו. אל תקרי אראנו אלא אראנו, שישתכלו בו. ומשום שהתגלה לפני הקדוש ברוך הוא שהרי זה היה לא לדעתו ויבדל אמת הרהר ברצונו יעקב, לא נפסל מתוך השבטים הקדושים, שאם לא כך - היה נפסל.

ומשום שההרהור הוא עקר ועושה מעשה, הקדוש ברוך הוא שהיה יודע אותו ההרהור במקום שנדבק, באותה הטפה הראשונה נשמרה לו הבכורה, שכתוב (ד"ה א-ב) כי הוא הבכור וגו'. נתנה בכורתו ליסוף. באותו מקום שההרהור הלך ונדבק בטפה היא, שם נדבק ונמסרה אותה הבכורה, ונטלה הבכורה מראובן, ונמסרה למקום שההרהור נדבק בה. ברחל הרהר ונדבק הרצון - ברחל נדבקה הבכורה, והכל חזר אחר ההרהור והמחשבה.

כמו כן ההרהור והמחשבה עושים מעשה, ונמשכת משיכה בכל מה שנדבק אדם בסתר, שכתוב (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה. וכאן צריך הרהור ורצון להתנדבק, ובאותו הרצון והמחשבה מושך משיכה ועושה המעשה שצריך, ולא יכלה שם המת מן העולם.

וסתר זה, (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף. שהרי ודאי הרצון והמחשבה

מוֹשְׁכִים מְשִׁיכָה וְעוֹשִׂים מַעֲשֶׂה בְּכָל מָה שֶׁצָּרִיד. וְעַל כֵּן בַּתְּפִלָּה צָרִיד רָצוֹן וְהִרְהוּר לָכוֹן, וְכֵן בְּכָל אוֹתוֹן הַעֲבֹדוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - הִרְהוּר וְהַמְחֻשְׁבָּה עוֹשִׂים מַעֲשֶׂה, וּמוֹשְׁכִים מְשִׁיכָה בְּכָל מָה שֶׁצָּרִיד.

וַיֵּלֶךְ רֵאוּבֵן בְּיָמֵי קְצִיר חֲטִים וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וְגו'. שְׁנִינוּ, כּוֹס שֶׁל בִּרְכָּה אֵין מִתְבָּרְכֵת אֲלָא בְּצַד זִמִּין, וּמִשּׁוּם כֵּן, בְּעוֹד שֶׁמִּתְעוֹרֵר הַיָּמִין לְכוֹס שֶׁל בִּרְכָּה, הַשְׂמָאל לֹא תִסְיַע לָשֵׁם, שֶׁהִרְי הַיָּמִין מוֹצֵא עֲלֶה בְּכוֹס הַהִיא לְעוֹרֵר כְּלָפִי הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן.

וְהַסְתֵּר הַזֶּה, וַיֵּלֶךְ רֵאוּבֵן, זֶה צַד הַדְרֹם, מִשּׁוּם כֵּן דָּגְלוּ בַּדְרֹם, שֶׁהוּא רֹאשׁ לְשָׁנִים עֶשֶׂר הַתְּחוּמִּים, וְתִשּׁוּקָתוֹ שֶׁל צַד הַדְרֹם לְמִצָּא עֲלֶה וְתִקְרָבֵת לְגִבְיָה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ.

מָה כְּתוּב? וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה. הֵלֶךְ לַחֲפֹשׁ בְּכָל אוֹתָם הַגְּנוּזִים שָׁלָה, וּמִצָּא בַּשָּׂדֶה הִזּוֹ אוֹתָם הַדוֹדָאִים, וְעַלִּיהֶם נֶאֱמַר הַדוֹדָאִים נָתַנוּ רִיחַ, וְאוֹתָם שְׁנֵי כְרוּבִים שֶׁהֵם הַתְּקוּנִים שָׁלָה, לְהַעֲרִי הַתְּעוֹרְרוֹת לְמַעַלָּה, שֶׁהִרְי בְּכָל אוֹתָם הַתְּקוּנִים שֶׁל הַשָּׂדֶה הִזּוֹ אֵין תִּקּוֹן שֶׁיִּעוֹרֵר כְּלָפִי מַעַלָּה, רַק הַכְּרוּבִים.

מָתִי צַד הַדְרֹם מִתְעוֹרֵר אֵלֶיהָ לְמִצָּא עֲלֶה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ? בְּיָמֵי קְצִיר חֲטִים, בְּזִמִּין שֶׁמִּחְלָקֶת חֶלֶק שֶׁל לְאוֹכְלוֹסִיָּהּ, וְכָל קוֹצְרֵי הַשָּׂדֶה. מִיָּד - וַיָּבֹא אֲתָם אֶל לֵאָה אִמּוֹ. מַעַלָּה רִיחַ וְהַתְּעוֹרְרוֹת לְעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, הָעוֹלָם הַנִּכְסָה, מִשּׁוּם שֶׁמִּעִיר [שֶׁיִּעוֹרֵר] בְּרִכּוֹת לְעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן.

וְכַאֲשֶׁר מִתְבָּרְכֵת, אוֹתָם הַדוֹדָאִים לֹקְחִים וְנוֹתְנִים לְכָל הָעוֹלָמוֹת, שֶׁכְּתוּב הַדוֹדָאִים נָתַנוּ רִיחַ וְעַל פְּתִיחֵנוּ כָּל מְגִדִּים. כַּאֲשֶׁר הֵם נָתַנוּ רִיחַ, אוֹתוֹ הָרִיחַ לֹקֵחַ אוֹתוֹ צַד הַדְרֹם לְהַתְּעוֹרֵר לְעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. מִיָּד - עַל פְּתִיחֵנוּ כָּל מְגִדִּים, וְכָל טוֹב לֹא חֹסֵר [הַכֹּל] מִהָעוֹלָם.

הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן לֹא מִתְעוֹרֵר לְעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, אֲלָא כְּשֶׁאוֹתָם דוֹדָאִים נֹתְנִים רִיחַ לְזִמִּין. כִּיּוֹן שֶׁהֵם נֹתְנִים רִיחַ לְזִמִּין, וְהַיָּמִין מִתְעוֹרֵר לְעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, מִיָּד הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן מִתְעוֹרֵר לְשָׂאֵל מָה שֶׁצָּרִיד. מָה כְּתוּב? וַתֵּאֱמַר רָחֵל אֶל לֵאָה תִּנִּי נָא לִי מִדּוֹדָאִי בְּנֵד. תֵּן לִי בְּרִכּוֹת מֵאוֹתָהּ הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל אוֹתָם דוֹדָאִים שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְצַד הַיָּמִין.

אִזּוֹ הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן בְּשִׁמְחָה, בְּשִׁעְשׁוּעַ, מְשִׁיב אֵלֶיהָ, וְאוֹמְרֵת הִמַּעַט קִחְתָּךְ אֶת אִישִׁי, כִּאֲם אֶל בִּתְּהָ. וְאִם כֵּן, בַּעֲלֶה שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הוּא יַעֲקֹב? לֹא כֵּן, אֲלָא תִשּׁוּקֶת הָאֵב תִּמְיֵד אֵינָה אֲלָא כְּלָפִי הַבֵּת הִזּוֹ, [שֶׁהִיא] שֶׁהַבֵּת הִזּוֹ אֶהְבֵּתוֹ אֵלֶיהָ תִּמְיֵד, מִשּׁוּם שֶׁהִיא בֵּת יַחֲדָה בֵּין שְׁשֶׁה בָּנִים, וְלִכְל אוֹתָם שְׁשֶׁת הַבָּנִים חֶלֶק לָהֶם חֲלָקִים וְאוֹצְרוֹת וּמִתְנוֹת, וְלֵה לֹא חֶלֶק, וְאֵין לֵה יִרְשָׁה כְּלוּם, וְעַל כֵּן זֶה הוּא מְשִׁיבָה בֵּה בִּתְשׁוּקָה וְאֶהְבָּה יוֹתֵר מִן הַכֹּל.

בְּאֶהְבָּה שְׁלוֹ הוּא קוֹרָא לֵה בֵּת. לֹא הִסְפִּיק לוֹ זֶה, וְקָרָא לֵה אַחוֹת. לֹא הִסְפִּיק לוֹ זֶה, קָרָא לֵה אֵם בְּשֵׁם אִמּוֹ. לֹא הִסְפִּיק לוֹ זֶה, קָרָא לֵה בְּשֵׁמוֹ, שֶׁכְּתוּב וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא, חֲכָמָה וְדַאי. וְעַל כֵּן הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן אוֹמְרֵת לֵה, הִמַּעַט קִחְתָּךְ אֶת אִישִׁי, שֶׁכָּל אֶהְבֵּתוֹ נִמְשָׁכָה לָךְ אֵלֶיךָ וְעַל זֶה, בְּשִׁעְשׁוּעַ וְאֶהְבָּה הֵאֵם אֶל הַבֵּת.

מָה הִיא מְשִׁיבָה? לָכוֹ יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלֵּילָה. בְּכָל מְקוֹם לָכוֹ הִיא שְׁבוּעָה. יִשְׁכַּב, מָה זֶה יִשְׁכַּב? אֲלָא שְׁכִיבָה בְּכָל מְקוֹם הִיא תִּקּוֹן הַיָּקָבָה לְזָכֵר לְהַכְנִיס בֵּה צִיּוֹר שֶׁל כָּל הָאוֹתִיּוֹת. וְזֶהוּ יִשְׁכַּב, יִישׁ כ"ב. יִישׁ זֶהוּ הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, [כ"ב סוּד] הַסּוּד שֶׁל הַתּוֹרָה, נִקְדָּה טְמִירָה שֶׁמִּתְעוֹרְרִים אֵלֶיהָ כ"ב אוֹתִיּוֹת. וְזֶהוּ יִשְׁכַּב. יִישׁ - הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי א) לְהַנְחִיל אוֹהֲבֵי יִשׁ. כ"ב - נִקְדָּה עֲלִיוֹנָה שֶׁמְכַנְסִיָּה כָּל כ"ב הָאוֹתִיּוֹת, הַסּוּד שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה. וְזֶהוּ יִשְׁכַּב. לֹא כְּתוּב יִשְׁכַּב עִמָּךְ יַעֲקֹב, אֲלָא יִשְׁכַּב עִמָּךְ, אוֹתוֹ הַטְּמִיר שֶׁרָאוּי לְהַתְּעוֹרֵר אֵלֶיךָ, וְהַכֹּל בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל אוֹתָם [שֶׁכָּלם] דוֹדָאִים, וְהַכֹּל כְּתוּב בְּאֶהְבָּה.

וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרֶב. וַיָּבֹא יַעֲקֹב - זֶה תִּפְאָרֶת הַקְדוּשָׁה, מֵאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה שֶׁלֹּקֶחֶת אֶת כָּל הַבְּרִכּוֹת, שֶׁכְּתוּב בּוֹ אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה'. בָּעֶרֶב, לָמָּה בָּעֶרֶב? אֲלָא בָּעֶרֶב שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית כד) וַיָּבֹא יַחֲזֹק לְשׁוֹם בַּשָּׂדֶה לְפָנוֹת עֶרֶב. בְּזִמִּין שֶׁהַתְּעוֹרֵר יַחֲזֹק אֲבִיו לְשָׂדֶה הִזּוֹ וְלִקַּח אוֹתוֹ, שֶׁהִרְי יַחֲזֹק לֹא מִתְעוֹרֵר לְשָׂדֶה הִזּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁהַסְתַּלֵּק יַעֲקֹב מִשֵּׁם בָּעֶרֶב, הַשָּׂאִיר אֶת הַשָּׂדֶה הִזּוֹ לְיַחֲזֹק אֲבִיו, וְהוּא עֲלֶה בְּאוֹתוֹ הַזִּמִּין לְמַעַלָּה.

מָה כְּתוּב? וַתֵּצֵא לֵאָה לְקָרְאָתוֹ. הֵאֵם הָעֲלִיוֹנָה, לָבוֹן הַיָּחִיד. וַתֵּאֱמַר אֵלֵי תְּבוּאָה, תַּחַת כְּנָפֶי, לְבָרֵךְ אוֹתָךְ וְלִהְיוֹת אוֹתָךְ בַּתְּפִנוּקִים וְעִדּוּנִים עֲלִיוֹנִים. הִנֵּה עַת רָצוֹן וְעַנְג לָתֵת לָךְ נַחַת רוּחַ עֲלִיוֹנָה לְאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה טָרָם שֶׁיִּשְׁרַף בַּחֲזָק שֶׁל יַחֲזֹק.

כִּיּוֹן שֶׁלִּקְחָה אֶת יַעֲקֹב תַּחַת כְּנָפֶיהָ, אִזּוֹ וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בְּלֵילָה הוּא. הוּא - שֶׁנִּסְתֵּר מִן הַכֹּל. הוּא - שֶׁכָּל הַבְּרִכּוֹת וְכָל הַקְדְּשׁוֹת יוֹצְאוֹת מִשֵּׁם. לֹא כְּתוּב יַעֲקֹב, אֲלָא הוּא, מִי שֶׁרָאוּי לְהַתְּעוֹרֵר אֵלֶיהָ.

וְטָרָם מִזִּמִּין אֵלֶיהָ תַּחַת כְּנָפֶיהָ, מִי שֶׁלֹּקֵחַ אוֹתָם הַקְדוּשִׁים [הַקְדְּשׁוֹת] וְהַבְּרִכּוֹת, לֹא מִתְמַלֵּא מִהַנְּקִדָּה הַטְּמִירָה, הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הַהוּא. וְעַל כֵּן הַדוֹדָאִים מְעוֹרְרִים הַכֹּל, וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁסּוּד עֲלִיוֹן. רֵאוּבֵן, מָה זֶה רֵאוּבֵן? הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֵׁם שְׁמוֹת בְּאַרְצָה, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים מו) לָכוֹ חֲזוֹ מִפְּעֻלֹת ה' אֲשֶׁר

שם שמות בארץ.

ויקח לו מקל לבנה וגו'. משנה. הרצון של המעשה, קשרי האמונה, קול הקול של הקולות, מתעורר ממעלה למטה. אנו היינו פתוחי עינים. הגלגל סובב ממעלה לכמה צדדים, קול של נעימות התעורר. התעוררו ישנים נרדמים ששנה בנחיריהם, ולא יודעים ולא מסתכלים ולא רואים, אטומי אונים, כבדי לב, ישנים ואין יודעים, התורה עומדת לפנייהם ולא משגיחים ולא יודעים במה מסתכלים, רואים ולא רואים. התורה מרימה קולות: הסתכלו טפשים, פתחו העינים ותדעו. אין מי שישגיח, אין מי שיכריז אָזְנוֹ. עד מתי תהיו בתוך החשכה של רצונכם? הסתכלו לדעת, ויתגלה לכם האור המאיר.

בזמן שיעקב השלם, מתוך הצרה של הארץ ורשות אחרת, בתוך דרגות זרות דחה את כלם, ובחר חלק גורלו ונחלתו, האור מתוך החשכה, חכמה מתוך הטפשות, וכבד את רבונו, כשהיה עומד בתוך הרשות של אל זר. על פן כתוב (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פגיו יחורו.

ויקח לו יעקב (בראשית ל), בחר לו חלקו ולגורלו, מקל לבנה לח, צד ימין, גון לבן. לח, הוא צד של המים. ולו, זה צד של השמאל, אדם כנרד. וערמונו, כלול זה בזה. וכלם אוהו הימין הלבן בצבעו ועולה בהם, שכתוב מחשף הלבן, שאף על גב שאוהו לשני הצדדים, לוקח [נוטה] חלקו לצד ימין, ונחלק בכלם, בצד זה ובצד זה, אז נקרא גבר שלם, שלם בכל.

מה כתוב אחריו? (שם) והיה בכל יחס הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות וגו'. סתר הסתרים לחכמי לב נמסר. בתוך מחנות עליונים קדושים יש מדרגות עליונות אלו על אלו, אלו פנימיים ואלו לבחוי. אלו הפנימיים מתחברים במלך הקדוש, ומתחברים בישראל, בנים קדושים להקדוש ברוך הוא, ואלו נקראות הצאן המקשרות, מחנות של אלו מקשרות, מעלה ומטה.

בשעה שהתשוקה שלהם לגבי הזהר העליון שלמעלה, עמוד האמצעי, יעקב השלם לקח אותם המקלות, תפלין של ראש, ברהטים, מקום ומושב, להנחת התפלין. ומכאן לוקחים אור וזיו כל החילות ומחנות העליונים, אלו שמתקשרים למעלה ומתקשרים למטה. פיון שאלו לוקחים מתוך הרהטים שקתות המים, אז אלו היו מקורות ונביעות להוריד למטה ולתת לכלם.

ומשום כך הפריש יעקב בין המדרגות העליונות הקדושות למדרגות האחרות של שאר העמים, כמו שצאמר (בראשית ל) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. [אלו] עדרים הפריד לו לעצמו, שלא יהיה לו חלק בשאר האמות, וכמו שהפריש לו מדרגות האמונה למעלה לחלקו ולגורלו, כך צריך להפריש מדרגות של מחנות קדושים למטה, לקשר אותם עמו באלו ההיכלות של הגבירה.

וכלם רשומים בסימן של המלך העליון, כמו שישראל רשומים למטה בין כל שאר האמות, אף מדרגות של מחנות עליונים רשומים הם לחלקו [של הקדשה] של הקדוש ברוך הוא בין כל שאר החילות ומחנות עליונים. ועל זה ברר יעקב את אלו לחלקו וגורלו, רשומים לחלק [בסוד] של האמונה, [משום] כך כתוב כי יעקב בחר לו יח ישראל לסגלתו. יח עליון הוא, ברר חלקו וגורלו סוד האמונה] אף כך הקדוש ברוך הוא ברר לו מכל שאר צבאות ומחנות של העולם.

ומחנות עליונים נפרדים אלו מאלו. בשעה שזהר של אש בהארת השכינה מתגלה, כל המדרגות האחרות האלו מתבטלות, ומתפסות מהזהר ההוא, ולא זכרו להתקרב אליו. וכל אלו התקונים [מדרגות] הקדושים, שהם תקונים שלו. בשעה שמתגלה הזהר ההוא, מיד שמחים ועולים להתקרב עמו ולהתקשר אצלו, והוא בהם נתקן, וסוד זה - (בראשית ל) והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב.

וצריך לברר [לברר] ולהבדיל מדרגות קדושות [ס"א לחלקו] של חלקו מאלו המדרגות של שאר העמים, ובכלם צריך יעקב הקדוש [בכור של הקדוש ברוך הוא להתקרב], ועל זה הקדוש ברוך הוא כתב בתורה, אמונה שלו, בתוך צדדי [ס"א סתרי] מלים אלו. אשרי חלקו.

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. משנה. חזקי השרים זקופים מלמעלה, ולהט החרב השנונה ממנה על כל [כמה] הצבאות והמחנות.

אותה החרב הלוהטת היא חרב אדמה, שכתוב (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. החרב הזאת שתלויה בה ההפוך, הם שמתהפכים לכמה צורות. הוא נשים, הוא גברים, בצדדים רבים, נפרדות הצורות האחרות לכמה דרגות.

מהצד של עץ החיים הם יוצאים, שמתחילים ביחוד בקשר. אלו הקדושים נשאבים תמיד מכל השמים. השם של אלהים מתתקן בהם. [ועל זה אמר משמני הארץ ונתקן] בארבעה הצדדים של העולם נעשו לעמודי הפסא. כלם מרגליות ואיברים ועמודים, לא נפרדים לעולם מתוך השם הזה, הם הקשרים של יעקב שבחר לחלקו ונקשרים בשם הזה, כלם יצאו [בצרב].

ויעקב, כשיצא ללכת לדרך, הקיפו אותו לארבעה צדדים. לארבע הזויות של העולם שמרו אותו.

בשעה קלה התרגש מהעץ [מהמקום] שלמעלה לשמר את העץ שלמטה, ואז ויאמר יעקב כפאשר ראם מחנה אלהים זה. אז ויקרא שם המקום ההוא מחננים.

אמר רבי יהודה, בא ראה את שלמותו של יעקב שלא רצה ללכת אלא ברשותו של לבן. ואם תאמר, בפעם אחרת למה לא? אלא משום שיעקב פחד שלא יעזב אותו, וישתלמו שנים עשר השבטים בארץ אחרת. ועל כן, כיון שראה שהגיעה השעה של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו. כיון שנולד בנימין, נקשרה השכינה עם כל השבטים, ונטלה את הבית עמם. ויעקב היה יודע ברוח החכמה, שפאשר ישתלמו שנים עשר השבטים, שהשכינה תתקשר עמם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

ובא וראה, כך למדנו, העולם התחתון ראוי לו ליעקב כמו שראוי למשה, אלא שלא זכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמם, ואז נדחתה רחל, והיא נטלה את הבית עם כל השבטים והיתה עקר הבית, ואז (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית. אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שישתלמו שנים עשר השבטים, ונדאי שהעולם שלמעלה ירד לו לבית ויתקשר [העולם] שלמעלה ירד לו בביתו [והתקשר] בהם, והענינה הזאת נדחת לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך, (בראשית ל) ויהי כפאשר ילדה רחל את יוסף, טרם שישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון, אמר, ודאי שכל דברי רבי יהודה נכונים, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרכו מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעקב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח, ולא בקש רשות, כדי שלא יתעקב שם, והתחבר יעקב עם כל השבטים במקום שצריך. ע"כ סתרי תורה

### פרשת וישלח יעקב

וישלח יעקב מלאכים וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. פסוק זה בארוהו החברים, שהרי בשעה שאדם בא לעולם, מיד מזדמן עמו יצר הרע שהוא מקטרג לאדם תמיד, כמו שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ. מי זה חטאת רבץ? זה יצר הרע.

וכך גם דוד קרא לו חטאת, (תהלים נא) וחסאתי נגדי תמיד, משום שהוא עושה כל יום לאדם לחטא לפני רבונו, ויצר הרע הזה לא יז מבו האדם מיום שנולד האדם לעולמים, ויצר הטוב בא לאדם מיום שבא להטתה.

ומתי בא אדם להטתה? כשהוא בן שלש עשרה שנים, אז מזדוג האדם בשניהם, אחד מזמין ואחד משמאל. יצר טוב לזמין, ויצר הרע לשמאל. ואלה הם שני מלאכים ממך ממנים, והם נמצאים תמיד עם האדם.

בא בן אדם להטתה - אותו יצר הרע נכפה לפניו, ושולט הימין על השמאל. ושניהם מזדוגים לשמר את האדם בכל דרכיו שהוא עושה. זהו שכתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך.

רבי אלעזר מבאר את הפסוק הזה ביעקב, שהקדוש ברוך הוא הזמין עמו מלאכים מחנות ממנים, משום שהרי הוא בא שלם בשבטים עליונים כלם שלמים כראוי, כמו שנאמר ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים, ונתבאר. וכאן, כיון שנצול מלבן והרי נפרד ממנו, אז הזדוגה עמו שכינה, ובאו מחנות קדושים להקיף אותו, ואז ויאמר יעקב כפאשר ראם וגו', ומאותם מלאכים שלח לעשו, זהו שכתוב וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש היו ודאי.

פתח רבי יצחק ואמר, כתוב (תהלים לד) חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. הרי פשוטה. אבל במקום אחד כתוב כי מלאכיו יצוה לך, מלאכיו רבים, וכאן אחד, שכתוב חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. אלא כי מלאכיו יצוה לך - אלו שאר מלאכים. מלאך ה' סביב - זו שכינה, כמו שנאמר (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. ולכן חנה מלאך ה' סביב ליראיו, להקיפו בכל הצדדים כדי להציל אותו, וכשהשכינה שורה בתוך האדם, כמה מחנות קדושים כלם מזדמנים לשם.

בא ראה, כשדוד המלך נצל מאכיש מלך גת, אז אמר את זה, משום שהשכינה הקיפה אותו ונצל מהם מאכיש ומעמו, כל אותם שהתקיפו [שהקיפו] אותו. מה כתוב? (שמואל א כא) ויתהלל בידם, למה ויתהלל? היה צריך לכתב וישתגע, כמו שנאמר (שם) כי הבאתם את זה להשתגע עלי.

אלא חזר על אותו דבר שאמר דוד בתחלה, שכתוב (תהלים עג) כי קנאתי בהוללים וגו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך עדן אתה צריך את זה. כיון שנקנס לבית אכיש והחזיקו בו, מה כתוב? ויתהלל בידם, כאותם הוללים שקנא בהם בהתחלה. ואז באה שכינה ושרתה סביב דוד.

ואם תאמר שהשכינה לא שורה כי אם בנחלתה, שהיא הארץ הקדושה - ודאי לא שורה בעבור [שיונקים] לינק ממנה, אבל שורה כדי להגן. וכאן כשבא יעקב מבית לבן, כל המחנות הקדושים הקיפו



אותו, ולא נשאר לבדו.

אמר רבי חזקיה, אם כך [ס"א שכל המחנות הקדושים באו יחד עמו והשכינה עמו], למה פתוב וינתר יעקב לבדו וגו' אמר רבי יהודה, משום שהכניס עצמו לסכנה והיה רואה אותה סכנה בעיניו, הם פשוט ממנו, ואז אמר, קטנתי מכל החסדים ומכל האמות, אלו הם המחנות הקדושים שנפרדו ממנו.

רבי יצחק אמר, כדי להשאירו עם אותו ממנה של עשו שהיה בא ברשות עליונה, ואלה הלכו לומר שירה, שהגיע זמנם לשבח את הקדוש ברוך הוא באותה שעה, ואחר כך חזרו. זהו שכתוב קטנתי מכל החסדים ומכל האמות אשר עשית את עבדך וגו', ועתה הייתי לשני מחנות. מחנה שכינה, וכל ביתו. [ס"א מחנה אחד היה, שכתוב מחנה אלהים זה]. לשני מחנות - שהיה שלם מכל הצדדים משני חלקים, לבן ואדם.

רבי אלעזר אמר, הרי נתבאר אותו לילה שלטון של צד של עשו היה באותה שעה, שהרי כתוב (בראשית א) יהי מארת חסר, ומשום כך וינתר יעקב לבדו, שנשאר יעקב, שהוא שמש לבדו, שהתפסטה הלבנה מן השמש. ואף על גב ששמירת [ועם כל זה השמירה של] הקדוש ברוך הוא לא זזה ממנו מכל וכל, ועל זה לא יכל לו, שכתוב ויבא כי לא יכל לו.

הסתכל זמינה וראה את אברהם, הסתכל שמאלה וראה את יצחק, הסתכל בגוף וראה שנקבל מצד זה ונקבל מצד זה, ואז ויגע בכף ירכו, בצמוד אחד הסמוך לגוף, שהוא מחוץ לגוף.

ולכן חנה מלאה ה' סביב ליראיו ויחלצם, הקיפו בכל צדדיו כדי להצילו. וכששרתה שכינה בתוכו [ס"א אליו], כמה חילות ומחנות באו עמה, ומאותם מלאכים שלח לעשו.

וישלח יעקב מלאכים. אמר רבי אבא, וכי מה הוא התעורר אל עשו? טוב היה לו לשחק ממנו. אלא, אמר יעקב, יודע אני שעשו חושש לכבוד אבא ולעולם לא הרגיו אותו, והרגני יודע, שהואיל ואבא קים, איני פוחד ממנו, אבל עכשו שאבא קים, אני רוצה להתפגס עמו. מיד - וישלח יעקב מלאכים לפגיו.

וישלח יעקב מלאכים, רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. פסוק זה נאמר על יצר הרע, משום שהוא תמיד מקטרג לבני אדם, ויצר הרע מרים לבו ורצונו של האדם בגאונה, והולך אחריו, מסלסל בשערו ובראשו, עד שמתגאה עליו ומושיף אותו לגיהנם.

אבל טוב נקלה - אותו שלא הולך אחר יצר הרע ולא מתגאה כלל ומנמיך רוחו ולבו ורצונו אל הקדוש ברוך הוא, ואז אותו יצר הרע מתהפך לו לעבד, שלא יכול לשלט עליו, ואותו איש שולט עליו, כמו שנאמר (בראשית ד) ואתה תמשל בו.

ממתכבד - כמו שאמרנו, שהוא מכבד עצמו, מסלסל בשערו, מתגאה ברוחו, והוא חסר לחם - חסר אמונה, כמו שנאמר (ויקרא כא) לחם אלהיו וגו', (שם) לחם אלהיהם הם מקריבם וגו'.

דבר אחר טוב נקלה ועבד לו - זה יעקב שהנמיך רוחו לעשו כדי שאחר כך יהיה לו עבד וישלט עליו ויתקיים בו (בראשית כז) ועבדוך עמים וישתחו לך לאמים וגו', ועדין לא היה זמנו כלל, אלא משום שהעבירו יעקב לסוף הימים. ועל זה היה מיד נקלה, ואחר כך אותו שמתכבד יהיה עבד לו. אותו שהוא חסר לחם יהיה עבד לאותו שנתנו לו רב דגן ותירוש.

בא ראה, על זה, משום שיגיע יעקב שהצטרך לו, עכשו התהפך לו לנקלה, ויותר חכמה ועקמומיות עשה בזה מכל מה שעשה לעשו. שאילו היה יודע עשו חכמה זו, יהרג את עצמו ולא יבא לידי זה, אבל הכל עשה בחכמה, ועליו אמרה חנה (שמואל-א ב) ה' נחתו מריבו וגו' ויתן עז למלכו וגו'.

ויצו אתם לאמר כה תאמרו לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. מיד פתח יעקב להתהפך לו לעבד כדי שלא יסתכל עשו באותן ברכות שברכו אביו, שהרי יעקב העביר אותן לסוף, כפי שאמרנו.

אמר רבי יהודה, מה ראה יעקב ששלח לעשו ואמר עם לבן גרתי, וכי מה עשה בשליחותו של עשו [שאמר] דבר זה? אלא לבן הארמי, קולו הלך בעולם, שלא היה אדם שינצל ממנו, והוא היה מכשף בכשפים וגדול בקוסמים, ואבי בעור היה, ובעור אבי בלעם, שכתוב (יהושע יג) בלעם בן בעור הקוסם, ולבן חכם במכשפים ובקוסמים יותר מכלם, ועם כל זה לא יכל ליעקב, ורצה לאבד את יעקב בכמה כלי זין. זהו שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי.

אמר רבי אבא, כל העולם היו יודעים שלבן היה גדול החכמים והמכשפים והקוסמים, ומי שרצה לאבד אותו בכשפיו, לא נצל ממנו, וכל מה שיגיע בלעם - ממנו היה, וכתוב בבלעם (במדבר כב) כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר, וכל העולם היו פוחדים מלבן ומכשפיו. ודבר ראשון

שְׁשַׁלַח יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ - אָמַר עִם לָבֹן גִּרְתִּי.

וְאִם תֹּאמַר שְׁמַעַט הִיָּה, חֲדָשׁ אוֹ שָׁנָה - לֹא כָּךְ, אֲלֵא וְאַחֵר עַד עֵתָהּ, עֲשָׂרִים שָׁנָה הִתְאַחֲרְתִּי עִמּוֹ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא עָלָה בְּיָדִי כָּלוּם - וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחִמּוֹר. אוֹתָם שְׁנֵי גִזְרֵי דִין, שְׁכַשְׁנִיָּהֶם מִתְחַבְּרִים יַחַד, לֹא מִתְחַבְּרִים אֲלָא לְהִרְעֵ לְעוֹלָם, וְלָכֵן כְּתוּב (דְּבָרִים כב) לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׂוֹר וּבְחִמּוֹר יַחַדוֹ.

צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה - אֵלֵינוּ הֵם כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁהָרָג הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְוָתָם, (שְׁמוֹת יב) בְּכוֹר בְּהֵמָה, (שִׁם) בְּכוֹר הַשֶּׁבִּי, (שִׁם יא) בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה. זֶהוּ שְׁכָתוּב צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה. מִיָּד הִיָּה עֲשׂוֹ פוֹחַד וְיִצָּא כְּנֻדוֹ, וּפְחַד הִיָּה לוֹ מִיַּעֲקֹב כִּמּוֹ שֶׁהִיָּה לַיַּעֲקֹב מִעֲשׂוֹ.

לֹאִישׁ שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ. עַד שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ, שָׁמַע עַל לִסְטִים אֶחָד שֶׁהִיָּה אוֹרֵב בְּדֶרֶךְ. פָּגַשׁ אוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר, אָמַר לוֹ: מִמֵּי אֵתָּה? אָמַר לוֹ: אֲנִי מִלְּגִיּוֹן פְּלוֹנִי. אָמַר לוֹ: סֵטָה לָךְ מִלְּפָנַי, שְׂכָל מִי שֶׁקָּרַב אֵלַי, אֲנִי מִבִּיא נָחֵשׁ אֶחָד שֶׁהוֹרֵג אוֹתוֹ. הִלֵּךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ לְאוֹתוֹ הַלְּגִיּוֹן. אָמַר לוֹ: אִישׁ אֶחָד בָּא, וְכָל מִי שֶׁקָּרַב אֵלָיו, נוֹשֵׁף אוֹתוֹ נָחֵשׁ אֶחָד שֶׁהוּא מִבִּיא, וּמֵת.

שָׁמַע אוֹתוֹ לְגִיּוֹן וּפְחַד. אָמַר: יִפָּה שְׂאֵלְךָ עִמּוֹ וְאַתְּפִיס עִמּוֹ. עַד שֶׁרָאָה אוֹתוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, אָמַר: אוֹי וְאֲבוֹי שֶׁעָשָׂו יִהְיֶה אוֹתוֹ אוֹתוֹ הַלְּגִיּוֹן. הִתְחִיל לְהַשְׁתַּחוּת וּלְכַרַע כְּנֻדוֹ. אָמַר אוֹתוֹ לְגִיּוֹן: אֲלֵמְלָא הִיָּה לוֹ בִּידוֹ נָחֵשׁ לְהִרְגֵּךְ, לֹא הִיָּה מִשְׁתַּחוּת כָּל זֶה כְּנֻדִּי. הִתְחִיל הַלְּגִיּוֹן לְהִתְנַאֲוֹת. אָמַר: הוֹאִיל וְכָל כָּךְ פָּרַע לְנֻדִּי, לֹא אֶהְרֵג אוֹתוֹ.

כָּךְ אָמַר יַעֲקֹב, עִם לָבֹן גִּרְתִּי וְאַחֵר עַד עֵתָהּ. עֲשָׂרִים שָׁנָה הִתְאַחֲרְתִּי עִמּוֹ, וְאֲנִי מִבִּיא נָחֵשׁ לְהִרְגֵּךְ בְּנִי אָדָם. שָׁמַע עֲשׂוֹ, אָמַר, אוֹי מִי יָקוּם לְפָנָיו, שֶׁעָשָׂו יִהְיֶה אוֹתוֹ יַעֲקֹב בְּפִיו. הִתְחִיל לְצַאֵת כְּנֻדוֹ לְהִתְפַּיֵּס עִמּוֹ.

כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ מִה כְּתוּב? וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ. כִּיּוֹן שֶׁקָּרַב אֵלָיו, הִתְחִיל לְכַרַע וּלְסַגֵּד לְפָנָיו, זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שִׁבַּע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיוֹ. אָמַר עֲשׂוֹ, אֲלֵמְלָא כָּל כָּךְ הִיָּה עִמּוֹ, לֹא יִשְׁתַּחוּהוּ כְּנֻדִּי. הִתְחִיל לְהִתְנַאֲוֹת.

בֹּא רֹאֵה מִה כְּתוּב בְּבִלְעָם, (בְּמִדְבָּר כב) וַיְבֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם לִילָה. בְּלָבֹן כְּתוּב (בְּרַאשִׁית לא) וַיְבֹא אֱלֹהִים אֶל לָבֹן הָאֲרָמִי בְּחִלּוֹם הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשֹּׁמֵר לָךְ פֶּן תִּדְבֹּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב וְגו'. פֶּן תִּדְבֹּר? פֶּן תַּעֲשֶׂה לַיַּעֲקֹב רָעָה צָרִיד לְכַתְּבִי! אֲלֵא לָבֹן לֹא רָדַף אַחֲרֵי יַעֲקֹב בְּכַח גְּבוּרִים לַעֲרֹךְ בּוֹ קָרַב, שֶׁהָרִי חִיל יַעֲקֹב וּבְנָיו גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, אֲלֵא לְהִרְגוֹ בְּפִיו וּלְהַשְׁמִידוֹ אֶת הַכָּל. זֶהוּ שְׁכָתוּב אֲרָמִי אֲבָד אֲבִי.

וְלָבֹן כְּתוּב פֶּן תִּדְבֹּר וְלֹא פֶן תַּעֲשֶׂה. וְכְתוּב יֵשׁ לֵאל לְדִי לַעֲשׂוֹת. מִנֵּין הִיָּה יוֹדַע שִׁיכְלֵת הִיָּה בִּידוֹ? אֲלֵא כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אִמְשׁ אָמַר אֲלֵי.

זוֹהִי הַעֲדוּת שֶׁצִּנָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲדִי, שְׁכָתוּב (דְּבָרִים כו) וְעֲנִיתָ וְאַמַּרְתָּ לְפָנָי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבָד אֲבִי וְגו'. וְעֲנִיתָ - כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ) לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף, (דְּבָרִים יט) עֲנֶה בְּאֲחִיו.

כְּתוּב בְּבִלְעָם (בְּמִדְבָּר כד) וְלֹא הִלֵּךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְאָת נְחָשִׁים, שְׂכָךְ הוּא דְּרָכּוֹ - שֶׁהוּא הִיָּה מִנְחֵשׁ. בְּלָבֹן כְּתוּב (בְּרַאשִׁית ל) נְחֹשֶׁתִי, שֶׁהַשְּׂגִיחַ בְּכַשְׂפִּיו וּבְקַסְמֵי בַּעֲסָק שֶׁל יַעֲקֹב, וּכְשֶׁרָצָה לְהַאֲבִיד אֶת יַעֲקֹב בְּנִחְשָׁיִם וּבְכַשְׂפִּים שְׁלוֹ, רָצָה לְהַאֲבִידוֹ, וְלֹא עֲזָבוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְהִינוּ שְׂאֵמֶר בִּלְעָם בּוֹ בְּנוֹ, כִּי לֹא נָחֵשׁ בִּיַּעֲקֹב וְלֹא קָסָם בִּישְׂרָאֵל. מִי יָכוֹל לֵהֶם? שֶׁהָרִי סָבִי רָצָה לְאֲבֹד אֶת אֲבִיהֶם בְּנִחְשָׁיִם וּבְקַסְמֵים שְׁלוֹ וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁאִירוּ לְקַלֵּל. זֶהוּ שְׁכָתוּב כִּי לֹא נָחֵשׁ בִּיַּעֲקֹב וְלֹא קָסָם בִּישְׂרָאֵל.

וּבְכָל עֲשֻׁרֵת מִיָּנִי כַשְׂפִּים וּקַסְמִים מִהָאֲרֵת הַכְּתָרִים הִתְחַתּוֹנִים עָשָׂה לָבֹן כְּנֻדִּי יַעֲקֹב, וְלֹא יָכֹל. זֶהוּ שְׁכָתוּב (בְּרַאשִׁית לא) וַתַּחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּבְּתִּי עֲשֻׁרֵת מָנִים. שְׂכָלְךָ עָשָׂה לָבֹן כְּנֻדוֹ וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ לְהִרְעֵ לוֹ, שְׁכָתוּב (שִׁם) וַתַּחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּבְּתִּי עֲשֻׁרֵת מָנִים וְלֹא נָתַנּוּ אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עֲמָדִי. מִה זֶה מָנִים? כְּתָרִים מִיָּנִים, וְכְתוּב (וַיִּקְרָא יז) לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. מוֹנִים - מִיָּנִים כִּמְשֻׁמְעוֹ. וְעֲשֻׁרֵת מִיָּנִים הֵם שֶׁל כַּשְׂפִּים וּקַסְמִים בְּכְתָרִים הִתְחַתּוֹנִים, וְכָלֶם עָשָׂה כְּנֻדוֹ.

עֲשֻׁרֵת מִיָּנִים הֵם, שְׁכָתוּב (דְּבָרִים יח) קָסָם קַסְמִים מַעֲוִנוֹ וּמִנְחֵשׁ וּמִכַּשֵּׁף וְחֹבֵר חֹבֵר וְשֹׂאֵל אוֹב וַיִּדְעֵנִי וְדַרְשׁ אֶל הַמֵּתִים. הָרִי הֵם עֲשֻׁרֵת.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נָחֵשׁ וְקַסָּם הֵם שְׁנֵי מִיָּנִים, וּבְדִרְגָּה אַחַת עוֹלִים, וּכְשֶׁבֹא בִלְעָם, בְּקַסָּם עָשָׂה כְּנֻדִּי יִשְׂרָאֵל, וְהִינוּ שְׁכָתוּב (בְּמִדְבָּר כב) וּקַסְמִים בִּידָם. וְכְנֻדִּי יַעֲקֹב בָּא לָבֹן בְּנִחֵשׁ. זֶה וְזֶה לֹא עָלָה בְּיָדָם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שִׁם כג) כִּי לֹא נָחֵשׁ בִּיַּעֲקֹב וְלֹא קָסָם בִּישְׂרָאֵל. כִּי לֹא נָחֵשׁ בִּיַּעֲקֹב - בְּתַחֲלָה בִּימֵי לָבֹן. וְלֹא קָסָם בִּישְׂרָאֵל - אַחֵר כָּךְ בִּימֵי בִלְעָם.

אָמַר בִּלְעָם לְבָלֶק, בֹּא רֹאֵה מִי יָכוֹל לֵהֶם, שְׂכָל הַקַּסְמִים וְהַכַּשְׂפִּים שֶׁבְּכְתָרִים שֶׁלָּנוּ מִהָאֲרֵת הַמַּלְכוּת שְׁלֵמָה [וּמִטָּה] מִתְעַטְרִים, [שֶׁהָרִי] וְהוּא הַתְּקַשֵּׁר בָּהֶם, שְׁכָתוּב ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְעוּת מְלָךְ

בו.

אמר רבי יהודה, חס וחלילה שהיה יודע בלעם בקדשה שלמעלה כלל, שהרי הקדוש ברוך הוא לא התרצה בעם ולשון אחר שישתמש בכבודו אלא בגני הקדושים, ואמר (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדשים. מי שהם קדושים ושתמשו בקדשה. ישראל הם קדושים, שכתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה. אתה קדוש ולא עם אחר.

מי שהם טמאים, טמאה מזדמנת להם להטמא עליו. כתוב (ויקרא יג) טמא הוא בדם יושב מחוץ למחנה מושבו, וטמא לטמא קורא, שכתוב (שם) וטמא טמא יקרא. מי שהוא טמא לטמא יקרא, הפל הולך אחר מינו.

אמר רבי יצחק, נאה הוא ליעקב, שהיה קדוש, לומר שנטמא בלבן ובכשפיו, או שבח הוא שלו? אמר לו רבי יוסי, אף על גב שאמר רבי יהודה - אני מסייע לך, שהרי כתוב (בראשית כז) אנכי עשו בכרך. וכי נפה הוא לצדיק ביעקב להחליף שמו בשם טמאה? אלא אנכי, פוסק טעם, ואומר אנכי מי שאני, אבל עשו בכרך, והרי פרשוה.

אף כאן. ויהי לו שור וחמור. לומר, אל תשים לבך ורצונך לאותה ברכה שברכני אבא שהתקיימה בי. הוא ברוך אותי הנה גביר לאחיד וישתחוו לך בני אמה - משום כך עבדך יעקב לאדני לעשו. הוא ברוך אותי ברב דגן ותירוש - הרי לא התקיים בי, שלא אצרחי אותם, אלא ויהי לי שור וחמור צאן ועבד, רועה צאן בשדה. הוא ברוך אותי מטל השמים ומשמני הארץ - הרי לא התקיים בי, משום שהרי עם לבן גרתי, כגר, שלא היה לי בית אחד, כל שכן משמני הארץ. וכל זה כדי שלא יסתכל ביעקב על אותו ברכות ויקטרג עמו.

רבי אבא אמר, כתוב ביעקב (שם כה) איש תם יושב אהלים, גבר שלם, משום שהוש יושב בשני משכנים עליונים, והשלים לצד זה ולצד זה. והוא לא אמר שנטמא בכשפיו. אבל על מה שאמר רבי יהודה, משום שלבו שלם על טוב ואמת שעשה לו הקדוש ברוך הוא, שכל העולם יודעים מעשי לבן מה הם ומי יכול להנצל [ס"א ממנו, כל עשרים השנים שהייתי עמו] מקטרגו, ורצה לאבד אותי [ס"א ואני יושבתי ועשיתי עמו עשרים שנה] והקדוש ברוך הוא הצילני ממנו. והפל היה כדי שלא יסתכל בו עשו שהתקדמו בו אותו ברכות ולא ישמר לו טינה. ועל זה כתוב (הושע יד) כי ישירים דרכי ה' וגו', וכתוב (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך.

וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו. כינו שאמר באנו אל אחיך, לא ידענו שהוא עשו? וכי אחים אחרים היו ליעקב? אלא באנו אל אחיך. ואם תאמר שחזר בתשובה והולך בדרך תקינה - לא כך, אלא עשו הרשע כמו מעקרו. וגם הלך לקראתך. ואם תאמר שהוא הולך לבדו - לא, אלא ארבע מאות איש עמו.

וכל כך למה? [אלא הם] אמרו לו, משום שהקדוש ברוך הוא תמיד מרצה בתפלות הצדיקים ומתעטר בתפלותיהם, כמו שאמרנו שאותו המלאך הממנה על תפלות ישראל, סנדלפו"ן שמו, נוטל כל אותו תפלות ועושה מהם עטרה לחי העולמים ובארוה, וכל שכן תפלות הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהן, ונעשות עטרה להתעטר באותן תפלות לקדוש-ברוך-הוא. ואם תאמר, מחנות קדושים היו באים עמו, אז למה פחד? אלא צדיקים לא סומכים על זכויותיהם, אלא על תפלותיהם ובקשותיהם לרבונם.

ובא וראה שאמר רבי שמעון, תפלת רבים עולה לפני הקדוש ברוך הוא ומתעטר באותה תפלה, משום שעולה בגונים רבים ונכללת מכמה צדדים, ומשום שנכללת מכמה גונים, נעשית עטרה, ומנחת על ראש צדיק חי העולמים. ותפלת היחיד אינה כלולה ואינה אלא בגון אחד, ועל כן תפלת יחיד אינה מתקנת להתקבל [אלא בתפלה] כתפלת רבים. ובא וראה, יעקב היה כלול, ועל כך תפלתו השתוקק לה הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויירא יעקב מאד ויצר לו.

רבי יהודה פתח ואמר, (משלי כח) אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו פול ברעה. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם ונתן להם תורת אמת כדי לזכות בה לחיי עולם, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ברוך הוא מושיע עליו חיים עליונים ומכניסו לחיי העולם הבא, שכתוב (דברים ל) כי היא חידה וארץ נמיד, וכתוב (שם לב) ובדבר הזה תאריכו ימים. חיים בעולם הזה, וחיים בעולם הבא.

רבי אלעזר אמר, כל מי שמשתדל בתורה, אין מיתתו על ידי יצר הרע, משום [שהוא נחש, והוא מלאך המות, אלא מיתתם בנשיקה, שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. כלומר על פי ה'. והיא הנשיקה שהיא דבקות של הנפש בעקר, ואותו שמשתדל בתורה] שהתחזק בעץ החיים ולא הרפה ממנו, ולכן צדיקים שמשתדלים בתורה לא נטמא גופם [אלא הוא טהור, כמו אליהו בבית הקברות שמצאו אותו רבנו ושאלו אותו, ולא כהן הוא מר? אמר להם, צדיקים לא טמאים במיתתם, כמו ששנינו, ביום

שְׁמַת רַבִּי בְּטִלָה כְּהִנָּה. כְּלוּמַר שֶׁהִתְעַסְקוּ בּוֹ שְׁלֹא שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ טְמֵאָה.

יַעֲקֹב הָיָה עֵץ חַיִּים, לָמָּה פָּחַד, שֶׁהָרִי לֹא יִכּוֹל לְשַׁלֵּט עָלָיו? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כָּתוּב וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד וְגו', לָמָּה הָיָה פּוֹחֵד? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כָּתוּב וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים, אִם מַחֲנוֹת קְדוּשִׁים הָיוּ עִמּוֹ, לָמָּה הָיָה פּוֹחֵד?

אֲלָא הַכֹּל הָיָה נֶאֱמָר, וַיַּעֲקֹב לֹא הָיָה רוֹצֵה לְסַמֵּךְ עַל נֶס שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁחָשַׁב שֶׁאִינוּ כְּדָאֵי שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ נֶס, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עָבַד אֶת אֲבִיו וְאִמּוֹ כְּרָאוּי וְלֹא הִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וּנְשָׂא שְׁתֵּי אֲחִיוֹת, וְאַף עַל גַּב שֶׁהִכֵּל נִתְבָּאָר. וְעַם כָּל זֶה צָרִיד לֵאמֹר לְפָחוֹד תְּמִיד וּלְהִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּתְּפִלָּה, שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁרִי אָדָם מִפָּחוֹד תְּמִיד [וְלִפְחוֹד תְּמִיד מִלִּפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא], וְתָרִי פִּרְשִׁיָּהּ.

בֹּא רֵאָה, תְּפִלַּת הָאֲבוֹת הַעֲמִידוֹ עוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם עוֹמְדִים וְסִמוּכִים, וְלַעֲוֹלָם וְלַעֲלֻמִּים עוֹלָמִים לֹא נִשְׁכַּחַת זְכוּת הָאֲבוֹת, מִשּׁוּם שֶׁזְכוּת הָאֲבוֹת הִיא קִיּוּם שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה, וְקִיּוּם שֶׁל יַעֲקֹב הוּא קִיּוּם שֶׁלֵּם יוֹתֵר מִכָּלֵם. וְלָכֵן בִּשְׁעָה שֶׁצָּרָה לִבְנֵי יַעֲקֹב, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רֹאֶה אֶת דְּמוּת יַעֲקֹב וְחֹסֶה עַל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (וַיִּקְרָא כו') וַיִּזְכְּרֵנִי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. יַעֲקֹב"ב בְּנֵא"ו, לָמָּה בְּנֵא"ו? מִשּׁוּם שֶׁהוּא דְּמוּת שֶׁל יַעֲקֹב מִמֶּשׁ.

בֹּא רֵאָה, כָּל מִי שֶׁרֹּאֶה אֶת יַעֲקֹב, כְּמִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּאַסְפִּקְלָרְיָה הַמַּאִירָה (תְּפִלָּתָהּ), וְהָרִי נֶאֱמָר שִׁפְיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב כִּפְיוֹ שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן. אָמַר רַבִּי יִיסָא, אֲנִי שִׁמְעֵתִי, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּחִלּוּמוֹ וְרֹאֶה אֶת יַעֲקֹב מַעֲטָף בְּמַלְבוּשָׁיו, מִתּוֹסְפִים לוֹ חַיִּים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הָרִי נֶאֱמָר שֶׁדוּד הַמֶּלֶךְ, עַד שֶׁלֹּא הָיָה, לֹא הָיוּ לוֹ חַיִּים כָּלֵל, פָּרַט לָזֶה שֶׁאָדָם הָרֹאשׁוֹן נָתַן לוֹ שְׁבָעִים שָׁנָה מִשְׁלוֹ, וְכֵן הָיָה קִיּוּמוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ שְׁבָעִים שָׁנָה הָיוּ, וְקִיּוּם שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן אֵלֶּף שָׁנָה חֹסֶר שְׁבָעִים. נִמְצְאוּ בְּאֵלָה אֵלֶּף שָׁנִים רִאשׁוֹנוֹת אָדָם הָרֹאשׁוֹן וְדוּד הַמֶּלֶךְ.

פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים כ"א) חַיִּים שָׂאֵל מִמֶּךָ נִתְּנָה לוֹ אֲרִיךְ יָמִים עוֹלָם וְעַד. חַיִּים שָׂאֵל מִמֶּךָ - זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ. שֶׁהָרִי כְּשֶׁבָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גָּן עֵדֶן, הִטִּיל בּוֹ נִשְׁמַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְהִסְתַּכֵּל בּוֹ וְרֹאֶה שֶׁאֵין לוֹ חַיִּים מִשְׁלוֹ כְּלוּם וְעוֹמֵד לִפְנֵי כָּל הַיּוֹם. כִּיֵּן שֶׁנִּבְרָא אָדָם הָרֹאשׁוֹן, אָמַר, הָרִי וְדָאִי קִיּוּמוֹ. וּמֵאָדָם הָרֹאשׁוֹן הָיוּ שְׁבָעִים שָׁנִים שֶׁהִתְקַיְּם דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּעוֹלָם.

עוֹד הָאֲבוֹת הִשְׁאִירוּ לוֹ מַחֲיָהֶם כָּל אֶחָד וְאֶחָד. אַבְרָהָם הִשְׁאִיר לוֹ, וְכֵן יַעֲקֹב וְיוֹסֵף. יִצְחָק לוֹ הִשְׁאִיר לוֹ כְּלוּם, מִשּׁוּם שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ בָּא מִצָּדוֹ.

וְדָאִי אַבְרָהָם הִשְׁאִיר לוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁהָיָה לוֹ לְהִתְקַיֵּם מֵאָה וּשְׁמוֹנִים שָׁנִים, וְהִתְקַיֵּם מֵאָה וּשְׁבָעִין וְחֲמֵשׁ שָׁנִים, חֲסִירִים חֲמֵשׁ. יַעֲקֹב הָיָה לוֹ לְהִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם כִּימֵי אַבְרָהָם, וְלֹא הִתְקַיֵּם אֲלָא מֵאָה וְאַרְבָּעִים וּשְׁבָע שָׁנִים. חֲסִירִים עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה. נִמְצָא שֶׁאַבְרָהָם וַיִּנָּקֵב הִשְׁאִירוּ לוֹ מַחֲיָהֶם שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים. יוֹסֵף שֶׁהִתְקַיֵּם מֵאָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים, הָיָה לוֹ לְהִתְקַיֵּם מֵאָה וְאַרְבָּעִים וּשְׁבָע שָׁנִים כִּימֵי יַעֲקֹב, וְחֹסֶר מֵהֶם שְׁלֹשִׁים וּשְׁבָע שָׁנִים. הָרִי שְׁבָעִים שָׁנִים שֶׁהִשְׁאִירוּ לְדָוִד הַמֶּלֶךְ לְהִתְקַיֵּם בָּהֶם, וּבָהֶם הִתְקַיֵּם דָּוִד בְּכָל אוֹתָם הַשָּׁנִים שֶׁהִשְׁאִירוּ לוֹ הָאֲבוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה יִצְחָק לֹא הִשְׁאִיר לוֹ כְּלוּם כְּאֵלָּה? מִשּׁוּם שֶׁהוּא חֲשֵׁךְ, וְדָוִד בָּא מִצָּד הַחֲשֵׁךְ, וּמִי שֶׁהוּא בְּחֻשָּׁךְ אֵין לוֹ אוֹר כָּלֵל וְאֵין לוֹ חַיִּים, וְלָכֵן לֹא הָיוּ לְדָוִד חַיִּים כָּלֵל. אֲבָל אֵלָּה שֶׁהָיָה לָהֶם אוֹר, הִאִירוּ לְדָוִד הַמֶּלֶךְ, וּמֵהֶם הִצְטַרֵּךְ לְהִאִיר וְלִהְיוֹת לוֹ חַיִּים, שֶׁהָרִי מִצָּד הַחֲשֵׁךְ אֵין לוֹ חַיִּים כָּלֵל, וְעַל זֶה בָּא יִצְחָק בְּחֻשָּׁבוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה יוֹסֵף יוֹתֵר מִכָּלֵם? אֲלָא וְדָאִי יוֹסֵף בְּלִבְדּוֹ כְּמוֹ כָּלֵם, מִשּׁוּם שֶׁנִּקְרָא צָדִיק, וְזֶהוּ שִׁמְאִיר לְלִבְנָה יוֹתֵר מִכָּלֵם, וְלָכֵן זֶה הִשְׁאִיר לְדָוִד הַמֶּלֶךְ יוֹתֵר מִכָּלֵם חַיִּים, שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית א') וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהִאִיר עַל הָאָרֶץ.

בֹּא רֵאָה, יַעֲקֹב, תְּפִלָּתוֹ הִגִּיחַ עָלָיו מַעֲשֵׂו מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְהַעֲבִיר זְכוּתוֹ לִבְנֵי אַחֲרָיו וְלֹא לְהוֹצִיא אוֹתָהּ עֲכָשׁוּ אֶצֶל עֲשׂו, וְעַל זֶה הִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְלֹא סָמַךְ עַל זְכוּתוֹ לְהַצִּילוֹ בְּגִלְלָהּ.

וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עֲשׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה. בֹּא רֵאָה מִה כָּתוּב, וַיִּחַץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגִּמְלִים לְשֵׁנֵי מַחֲנוֹת. לָמָּה לְשֵׁנֵי מַחֲנוֹת? מִשּׁוּם שֶׁאָמַר, אִם יָבֹא עֲשׂו אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִכָּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה.

בֹּא רֵאָה שֶׁשְׂכִינָה לֹא זָזָה מֵאֶהֱלָה לָאָה וּמֵאֶהֱלָה רַחֵל. אָמַר יַעֲקֹב, יִדְעֵתִי שֶׁהָרִי שִׁמְיָהּ לָאָה מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מָה עָשָׂה? וַיֵּשֶׁם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יְלָדֵיהֶן רֹאשְׁנָה. אָמַר, אִם יִהְיֶה עֲשׂו - יִהְיֶה אֶת לָאָה, אֲבָל אֵלָּה אֵינִי פּוֹחֵד מֵהֶם, מִשּׁוּם שֶׁשְׂכִינָה עִמָּהֶם, וְעַל זֶה - וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפָלִיטָה. כִּיֵּן שֶׁעָשָׂה אֶת זֶה, תִּקַּן תְּפִלָּתוֹ עֲלֵיהֶם, מִה כָּתוּב? וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אֲבִי יִצְחָק ה' הָאֵמֶר אֵלַי שׁוּב לְאֶרְצְךָ וְלִמְוֹלָדְתְּךָ וְאִיטִּיבָה עִמָּךְ.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטף ולעני ה' ישפך שיחו. פסוק זה בארוהו בכמה מקומות. אלא דוד המלך אמר את זה כשהסתפל וראה בדברי העני, והסתפל בו כשהיה הולך ובזרע מלפני חמיו אמר זה. תפלה לעני - זוהי תפלה שמבקש העני לפני הקדוש ברוך הוא, וזו התפלה שמקדימה את כל תפלות העולם.

כתוב כאן תפלה לעני, וכתוב שם (שם צ) תפלה למשה איש האלהים. מה בין זה לזה? אלא זו תפלה של יד, וזו תפלה של ראש, ואין להפריד בין התפלה לעני הזו ובין תפלה למשה איש האלהים, ושתיהן שקולות כאחת.

ועל זה תפלת העני מקדימה לפני הקדוש ברוך הוא מפל תפלות העולם, משום שכתוב (שם כב) כי לא בזה ולא שפך ענות עני וגו'. בא ראה, תפלה לעני זו תפלה של יד, שהעני דבוק בעניו כמי שאין לו מעצמו כלום.

דבר אחר, תפלה - זה משה, לעני - זה דוד, כי יעטף - כשמתכסה הלבנה ומתכסה השמש ממנה, ולעני ה' ישפך שיחו - כדי להתחבר עם השמש.

בא ראה, התפלה של כל בני אדם תפלה, ותפלת העני היא תפלה שעומדת לפני הקדוש ברוך הוא ושוברת שערים ופתחים ונכנסת להתקבל לפניו. זהו שכתוב (שמות כב) והיה כי יצק אלי ושמעתי כי חנון אני, וכתוב שמע אשמע צעקתו. ולעני ה' ישפך שיחו - כמי שמתרעם על דין הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי אלעזר, תפלות הצדיקים חזוה לנכסות ישאל להתעטר לפני הקדוש ברוך הוא. משום זה חביבה היא יותר לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא תאב לתפלות הצדיקים בשעה שצריך להם, משום שיוצאים לראות את רבונם.

מה כתוב בעקב? אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק? האמר אלי שוב וגו'. התעטר ונקשר קשר בקשר אחד כראוי. אלהי אבי אברהם לימין, ואלהי אבי יצחק לשמאל. האמר אלי - כאן תלה הדבר להתעטר למקומו ביניהם. שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך.

קטנתי מפל החסדים. למה היה צריך זה עם זה? אלא, אמר יעקב, אתה הבטחת לי להיטיב עמי, ואני ידעתי שכל מעשיך כלם הם על תנאי, הרי אני אין בי זכות, שהרי קטנתי מפל החסדים ומפל האמת אשר עשית את עבדך. וכל מה שעשית לי עד היום, לא בשביל זכותי היה, אלא בגללך הוא שעשית לי. ואותו טוב ואמת בגללך היו, שהרי כשעברתי בתחלה, שהייתי הולך מלפני עשו, יחידי עברתי את אותו נהר, ואתה עשית עמי טוב ואמת, והרי אני עכשו עובר אותו בשני מחנות, הם שני המחנות שחלק.

עד כאן סדור השבח של רבוננו. מכאן ולהבא בקש מה שצריך לו, להראות לכל בני העולם שצריך לו לאדם לסדר שבח של אדונו בתחלה, ואחר יבקש בקשותיו. שך עשה יעקב - בתחלה סדר שבחיו של קונו, ואחר שסדר השבח, אמר בקשתו שהצטרך לה.

זהו שכתוב: הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני אם על בנים. מכאן, מי שמתפלל תפלתו שצריך לפרש דבריו כראוי. הצילני נא. ואם תאמר שהרי הצילני מלפני - מיד אחי. ואם תאמר קרובים אחרים סתם נקראים אחים - מיד עשו. מה הטעם? בשביל לפרש הדבר כראוי. ואם תאמר, אני למה אצטרך? כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני. כדי להודיע דבר למעלה ולפרשו כראוי, ולא יסתיר הדבר.

ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו'. ואתה אמרת היטב איטיב, מה זה ואתה? כמו שנאמר (נחמיה ט) ואתה מחיה את כלם. אף כאן ואתה אמרת.

בא ראה, דוד המלך אמר, (תהלים יט) יהיו לרצון אמרי פי, אלו דברים שהתפרשו. והגיון לבי - אלו דברים נסתרים שלא יכול בן אדם לפרשם בפיו, וזהו הגיון, שהוא בלב, שלא יכול להתפרש.

ועל זה צריך הדבר להתפרש בפה, ודבר שתלוי בלב, והכל סוד הוא. אחד כנגד דרגה תחתונה, ואחד כנגד דרגה עליונה. דבר שהתפרש, כנגד דרגה תחתונה שהצטרך להתפרש. אותו שתלוי בלב הוא כנגד דרגה פנימית יותר, והכל הוא כאחד. ועל זה אמר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך וגו'.

כמו זה אמר יעקב. בתחלה פרש הדבר כראוי, ואחר כך הסתיר הדבר שתלוי בהגיון הלב שלא צריך לפרש, שכתוב (בראשית לב) ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב. כאן הוא דבר התלוי בלב שלא צריך לפרש, וכן צריך כמו שאמרנו, כדי ליחד יחוד שלם כראוי. אשרי הצדיקים שיוצאים לסדר שבח רבונם כראוי ולבקש בקשתם, ולכן כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. [ס"א כתוב גם את השני גם את השלישי וגו'. שלש פעמים גם, רמז (נ"ס ראשי תבות: גואל משה. גואל מרדכי. גואל משיח) לשלש גאולות על ידי שלשה צדיקים, משה מרדכי משיח, שעתידי לגאולנו בקרוב].

ויותר יעקב לבדו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה בכל יום ויום מעשהו הראוי לו, והרי פרשוהו. ונתבאר, [ואם תאמר] ביום הרביעי עשה מאורות, ואז נבראה הלבנה חסרה, אור שהקטינה עצמה, ומשום שהיא מארת חסר וא"ו, נתן מקום לשלט כל הרוחות והשדים ורוחות סערה ומזיקים וכל רוחות הטמאה.

כלם עולים ומשוטטים בעולם להסטות, ונתמנו במקומות חרבים ובשדות חזקים ובמדברות חרבים, וכלם מצד רוח הטמאה. והרי נתבאר שהרי רוח הטמאה באה שבאה מנחש העקלתון, הוא רוח טמאה ממש, והוא התמנה בעולם להסטות בן אדם אליו, ועל זה יצר הרע שולט בעולם.

והוא התמנה אצל בני אדם ונמצא עמם, ובעקמומיות ובתחבולות בא אליהם להסטותם מדרכי הקדוש ברוך הוא. כמו שהסטה את אדם הראשון וגרם מות לכל העולם, כך גם מסטה בני אדם וגורם להם להטמא.

ומי שבא להטמא, מושך עליו אותו רוח טמאה ונדבק עמו. וכמה הם שמזמנים לטמא אותו, ומטמאים אותו והוא טמא, ומטמאים אותו בעולם הזה ובאותו עולם, והרי נתבאר.

ובשעה שבא בן אדם להטהר, אותו רוח טמאה נכפה לפניו ולא יכול לשלט עליו, ואז כתוב לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. אמר [כשאמר] רבי יוסי, לא תאנה אליך רעה - זו לילית. ונגע לא יקרב באהלה - אלו שאר מזיקים, והרי פרשוהו ונתבאר.

רבי אלעזר אמר, הרי אמרנו שלא יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן כשהלבנה נבראה והיתה חסרה, ובראיה שהרי אז רוח טמאה שולטת, וזוהי רוח רעה. מי רעה? זה נחש הרע, ונגע זהו מי שרוכב על הנחש. רעה ונגע הם כאחד.

ואף על גב ששינינו שנגע אלו נגעי בני אדם שיצאו מאדם, שהרי כל אותו שנים שלא קרב אדם לאשתו, רוחות טמאה היו באות ומתחממות ממנו ומולידות ממנו, ואלה נקראים נגעי בני אדם.

והרי נאמר, שפשו בן אדם בחלומו ולא שולט בגופו והגוף שוכך, רוח טמאה באה ושורה עליו, ולפעמים רוחות נקבות טמאות באות וקרבות אליו ומושכות אותו אליהן ומתחממות ממנו, ומולידות אחר כך רוחות ומזיקים [נגעי בני אדם, כמו בני אדם], ולפעמים נראים כמראה בני אדם, פרט לזה שאין להם שערות בראש.

ובכל יום לאדם להשמר מלפניהם כדי שילך בדרכי התורה ולא יטמא עמם, שהרי אין לו מי שישן בלילה במטתו ולא טועם טעם מות ויוצאת נשמתו ממנו, וכיון שישאר הגוף בלי נשמה קדושה, רוח טמאה זמינה ושורה עליו ונטמא. והרי בארנו דבר, שאין לאדם להעביר ידיו על עיניו בבקר, משום שהרי רוח טמאה שורה עליהם, והרי נתבאר.

בא ראה שהרי יעקב, אף על גב שנהנהב על ידי הקדוש ברוך הוא, משום שישאר לבדו, רוח אחרת נועדה להזדוג עמו.

רבי שמעון אמר, בא ראה מה כתוב בו בבלעם הרשע, וילך שפי. מהו שפי? יחידי, כמו שנאמר שפיפון עלי ארץ. כנחש הזה שהולך יחידי ואורב על דרכים ושבילים, כך גם בלעם היה הולך יחידי. מה הטעם? כדי להמשיך עליו רוח טמאה. שכל מי שהולך יחידי בזמנים ידועים אפלו בעיר במקומות ידועים, מושך עליו רוח טמאה.

לכן בכל זמן לא ילך אדם יחידי בדרך ובעיר, אלא במקום שבני אדם הולכים ושבים ונמצאים שם, ועל כן לא ילך אדם יחידי בלילה, הואיל ובני אדם לא נמצאים, והינו הטעם שלא תלך נבלתו, שלא להחזיק גוף מת בלי רוח על הארץ בלילה. משום כך אותו בלעם הרשע היה הולך יחידי כנחש הזה, כמו שבארוהו.

ויאבק איש עמו. מה זה ויאבק? נאמר רבי יהושע בן לוי, מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד כסא הכבוד. כתוב כאן בהאבקו עמו, וכתוב (נחום א) אבק רגליו. ואותו מלאך שרש עשו היה, והוא סמא"ל, לכן דינו הוא שיעלה אבק רגליו עד כסא הכבוד, שהוא מקום המושפט. רבי שמעון אמר, מן אבק טפל לעפר. מה בין עפר לאבק? זה אבק שישאר מהאש ולא עושה פרות [בעולם] לעולמים, עפר שכל הפרות יוצאים ממנו, והוא כלל שלמעלה ומטה.

אמר רבי יהודה, אם כך, מה זה מקים מעפר דלי? אמר לו, כמשמעו, אבל בגוון זה מקים מעפר דל משום שאין לו מעצמו כלום, ומאותו עפר יצא דל שאין בו כלום, ומאותו עפר כל הפרות וכל טוב העולם יוצאים ממנו ובו נעשים כל מעשי העולם, כמו שכתוב (קהלת ג) הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר.

ושנינו, הכל היה מן העפר - אפלו גלגל חמה, אבל אבק לא עושה פרות ונצנים [לעולם] לעולמים, ומשום כך ויֵאבֶק אִישׁ, שָׂבָא בְּאוֹתוֹ אֶבֶק וְרָכַב עָלָיו כְּדִי לְקַטְרֵג לִיעֶקֶב.

עד עלות השחר, שְ�נַעֲבֵר שְׁלֹטוֹנוֹ וְהִתְחַלֵּף. וְכֵן הוּא לְעֵתִיד לְבֹא, מְשׁוּם שֶׁהַגְּלוּת עָכָשׁ דּוֹמָה לְלִילָה, וְהִיא לִילָה, וְשׁוֹלֵט אוֹתוֹ אֶבֶק עַל יִשְׂרָאֵל וְהֵם שׁוֹכְבִּים לְעֶפֶר [אחר], עַד שֶׁיַּעֲלֶה הָאוֹר וְיֵאִיר הַיּוֹם, וְאֵז יִשְׁלֹטוּ יִשְׂרָאֵל, וְלָהֶם תִּנָּתֵן הַמְּלָכוּת, שֶׁהֵם קְדוּשִׁים עָלִיוֹנִים, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (דְּנִיאל ז') וּמְלָכוֹת וְשְׁלֹטוֹן וְגִדְלָה שְׁמוּלָקֶת תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם תִּנָּתֵן לָעַם קְדוּשִׁים עָלִיוֹנִים. מְלָכוֹתוֹ מְלָכוֹת עוֹלָם, וְכָל הַשְּׁלִיטִים לוֹ יַעֲבֹדוּ וְיִשְׁמְעוּ.

ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. רבי יהודה פתח ואמר, (שיר ו) מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה יפה כנזלות. פסוק זה פרשוהו ונתבאר. אבל מי זאת הנשקפה - אלו הם ישראל, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים אותם ויוציאם מן הגלות, אז יפתח להם פתח של אור [שהוא] דְּקִיק קָטָן, ואחר כך פתח אחר שהוא גדול ממנו, עד שהקדוש ברוך הוא יפתח להם שערים עליונים פתוחים לארבע רוחות העולם.

וכן כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ולצדיקים שבהם, כך כלם ולא בזמן אחד. לאדם שנתן בחשד ודיוורו היה תמיד בחשד, כשיצאו להאיר לו, צריכים לפתח לו אור קטן כעין הממט, ואחר כך גדול ממנו, וכך בכל פעם עד שיאירו לו כל האור כראוי.

כך הם ישראל, כמו שְׁנֶאֱמַר (שמות כג) מַעַט מַעַט אֲגַרְשֶׁנוּ מִפְּנֵיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְגו'. וכן למי שהוא בא להרפא, אינו בשעה אחת, אלא מעט מעט עד שיתחזק. אבל לעשו לא כך, אלא בפעם אחת מאיר לו, ונאבד ממנו מעט מעט [ולעיתיד לבא לאמות עובדי עבודה זרה (ישעיה מב) ה' כגבור יצא] עד שיתחזקו ישראל וישמידו [וישב] אותו מהכל, מהעולם הזה ומהעולם הבא. ומשום שמהיר בשעה אחת, יהיה לו השמדה מהכל. אבל ישראל, אור שלהם מעט מעט, עד שיתחזקו, ויאיר להם הקדוש ברוך הוא לעולמים.

וכלם שואלים אותם ואומרים, מי זאת הנשקפה כמו שחר, זוהי קדירות הבקר, וזהו אור דְּקִיק. ואחר יפה כלבנה, משום שהלבנה, האור שלה מאיר יותר משחר. ואחר ברה כחמה, משום שאורה חזק ומהיר יותר מהלבנה. ואחר כך אימה כנזלות, חזקה באור חזק כראוי.

בא ראה, בעוד שנתחזק היום ומתפסה האור ובא הבקר, יואר בתחלה מעט מעט עד שיתרבה האור כראוי. שהרי כיון שהקדוש ברוך הוא יתעורר להאיר לה לכנסת ישראל, לאיר בתחלה כמו שחר, שהוא שחר, ואחר כך יפה כלבנה, ואחר כך ברה כחמה, ואחר כך אימה כנזלות, כמו שנתבאר.

ובא ראה, כיון שעולה הבקר, שהרי לא כתוב כי בא השחר, אלא כי עלה, שהרי בזמן כי בא השחר, אז התחזק אותו ממנה והכיש את יעקב, משום שאותו ממנה הכיש את יעקב לתת פח להתחזק לעשו.

וישעלה אותו שחר של שחר ונראה, בא האור והתחזק יעקב, שהרי אז הגיע זמנו להיות מואר, מה כתוב: ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו. ויזרח לו השמש, שהרי אז הזמן להיות מואר.

והוא צלע על ירכו. אז הוא רמז, שהרי בעוד שישאר בגלות וסובלים כאבים וצער וכמה רעות, כשמהיר להם היום ויביא להם מנוחה, אז יסתכלו ויכאבו בעצמותיהם מכמה רעות וצער ששבלו ויתמיהו עליהם, משום כך ויזרח לו השמש. שאותו זמן המנוחה, ואז הוא צלע על ירכו, כואב ומצער עצמו על מה שעבר.

והוא, כשעולה קדירות השחר, אז מתחזק ונאחז בו, שהרי נחלש כחו, שאין לו שלטון אלא בלילה, ויעקב שְׁלֹטוֹנוֹ בַּיּוֹם. ועל זה אמר שלחני כי עלה השחר, שהרי אני בְּרִשׁוֹתֶיךָ עוֹמֵד, וְהִרִי נִתְבָּאֵר וּפְרִשׁוּהוּ.

ועל כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו', כי נגע בכך ירד יעקב בגיד הנשה. שאפלו בהנאה אסור, ואפלו לתת אותו ללבלב. ולמה נקרא גיד הנשה? כלומר, גיד שהוא משפיע את בני האדם מעבודת רבונם, ושם רובץ היצר הרע.

וכיון שנדבק עם יעקב, לא מצא מקום שיכול להתגבר על יעקב, משום שכל איברי הגוף סינו ויעקב, וכלם היו חזקים ולא היתה בהם חלשה. מה עשה? ויגע בכך ירכו בגיד הנשה, במינו של יצר הרע שהוא מינו למקומו, ומשם בא יצר הרע על בני האדם.

ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, כמו שאמרו החברים באיברי האדם שרמוז למעלה, אם טוב - טוב, ואם רע - רע. ולכן כל איבר מחזק איבר. ודאי גיד הנשה מחזק את יצר הרע שהוא מינו, ובני ישראל לא יאכלו אותו, שאינם מצדו וממינו, אבל עמים עובדי עבודה זרה יאכלו

אותו, שהוא מצד וממין המלאך שלהם, שהוא סמא"ל, כדי לחזק לבם. משום שיש באדם מאתים ארבעים ושמונה איברים כנגד מאתים ארבעים ושמונה מצוות התורה שהם נתנו להעשות, וכנגד מאתים ארבעים ושמונה מלאכים שהתלבשה בהם שכניה והשם שלהם כשם רבונם.

ויש באדם שלש מאות ששים וחמשה גידים, וכנגדם שלש מאות ששים וחמש מצוות שלא נתנו להעשות וכנגד שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה. והרי תשעה באב אחד מהם, שהוא כנגד סמא"ל, שהוא אחד מאותם שלש מאות ששים וחמשה מלאכים [ימים], ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. א"ת - לרבות תשעה באב שלא אוכלים בו ולא שותים. ולכן ראה הקדוש ברוך הוא הכל, ונרמז בהם רמז לעקב. ויאבק איש עמו, בכל ימות השנה ובכל איברי יעקב, ולא נמצא פרט לאותו גיד הנשה. מיד תשש כח יעקב. ובימות השנה מצא יום תשעה באב שבו התחזק ונגזר דין עלינו ונחרב בית המקדש, וכל מי שאוכל בתשעה באב כאלו אכל את גיד הנשה. רבי חייא אומר, אלמלא לא נחלש כח [של מקום] זה של יעקב, היה מתקיים יעקב אליו, ונשבר כח של עשו למעלה ולמטה.

רבי שמעון פתח ואמר, (יחזקאל לא) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הגה סביב הוא מראה דמויות כבוד ה' ואראה ואפל על פני וגו'. פסוק זה נתבאר. אבל בא ראה, שהרי פתח (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. מה בין משה לשאר נביאי העולם? משה הסתפל באספקלריה המאירה - שאר הנביאים לא היו מסתכלים אלא באספקלריה שאינה מאירה. משה היה שומע ועומד על רגליו ונחזק מתחזק והיה יודע דבר על בריו, כמו שכתוב (במדבר יב) ומראה ולא בחידות - שאר הנביאים היו נופלים על פניהם ונחלש בהם ולא היו יכולים לעמוד על בריו של דבר. מי גרם להם את זה? משום שכתוב כי נגע בכף ירד יעקב והוא צלע על ירכו.

וכל אותם נביאים לא יכלו לעמוד על מה שעתיד לעשות הקדוש ברוך הוא לעשו, פרט לעובדיה הנביא שהיה גר, שבה מצד של עשו - זה עמד בקיומו על עשו ולא נחלש כחו.

ועל זה כל שאר הנביאים נחלש בהם ולא היו יכולים לעמוד לקבל דבר על בריו כראוי. מה הטעם? משום כי נגע בכף ירד יעקב בגיד הנשה. שלקח ושאב כל כח הירד, ועל זה נשבר כח הירד ונשאר צולע על ירכו, שהרי כל נביאי העולם לא יכלו להדבק ולעמוד בו.

בא ראה, כל הנביאים פרט למשה לא עמדו בכתם כראוי, ומי שעוסק בתורה ואין מי שתומך בו, לא נמצא מי שמטיל מלאי לכיסו להתחזק. על זה התורה משתפחת בכל דור ודור ונחלש כח התורה כל יום ויום, משום שאין להם לאלו שעוסקים בתורה על מה שסומכים, ומלכות הרשעה מתחזקת בכל יום ויום.

בא ראה כמה גרם חטא זה, ומשום שאין [לו] מי שיתמך בתורה כראוי, אותם עמודים חלשים, וגורמים להתחזק את אותו שאין לו שוקים ורגלים לעמוד עליהם.

פתח ואמר, (בראשית ב) ויאמר ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מפל הבהמה וגו' על גחנך תלך. מה זה על גחנך תלך? שנשברו התומכים שלו וקצצו את רגליו ואין לו על מה שיעמוד. כשישראל לא רוצים לתמוך בתורה, הם נותנים לו תומכים ושוקים לעמוד ולהתחזק בהם.

בא ראה כמה עקימות והתחכמות התחכם באותו לילה אותו הרכב על הנחש כנגד יעקב, שהרי הוא היה יודע שכתוב (שם כז) הקל קול יעקב והידים ידי עשו, ואם פוסק קול יעב, אז והידים ידי עשו. לכן הסתפל לכל הצדדים להרע ליעקב ולהפסיק קולו.

וראה אותו חזק בכל; זרועות מצד זה ומצד זה שהם חזקי הגוף שמתחזק ביניהם, וראה כח התורה שהתחזק בכל, אז וראה כי לא כל לו. מה עשה? מיד - ויגע בכף ירכו, שהתחכם כנגדו. אמר, כיון שנשברו עמודי ותומכי התורה, מיד התורה לא מתחזקת, אז יתקיים מה שאמר אביהם הקל קול יעקב והידים ידי עשו, (שם) והיה כאשר תרד ופרקת עלו מעל צנאך.

ובזה התחכם כנגד יעקב. שהרי משום שנשבר כח התורה, הלך והתחזק עשו. וכשראה שלא יכל לתורה, אז החליש כח אותם התומכים אותה. וכשלא נמצא מי שסומך את התורה, אז לא יהיה קול קול יעקב, ויהיו הידים ידי עשו.

וכשראה יעקב כך כשעלה הבקר, החזיק [יעקב] בו והתגבר עליו, עד שהוא ברוך אותו והודה לו על אותו ברכות, ואמר לו, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל. לא יעקב בעקימות, אלא בגאון ונח, שאין מי שיוכל לך.

ובא וראה, מהנחש הזה כמה כחות נפרדים לכל צד ונמצאים בעולם אצל בני אדם, ורוצים לקיים אותו גיד הנשה. שאף על גב שקרב אליו אותו רוכב על נחש, עומד הוא והתקיים בצורה ולא נשבר.

וכח צריכים להתחזק בעולם ולהראות, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. וכשראה שהרי



לא נשבר ולא נאכל אותו מקום, אז נשבר פחו וחזקו ולא יכל להרע לבני יעקב, ועל זה לא צריכים לתת מקום לבריות העולם לאכל אותו ולא להנות ממנו כלל.

רבי ייסא הזקן דרש, כי נגע בכף ירד יעקב - כתוב כאן כי נגע בכף, וכתוב שם (במדבר יט) כל הנגע בַּמַּת בִּנְפֹשׁ הָאָדָם [ויטמא]. מה להלן טמאה - אף כאן גם טמאה, שטמא אותו מקום, וממקום טמא אין לנו [להתתקן] להנות ממנו כלל. כל שכן במקום שקרב אותו צד הטמאה, והתורה לא אמרה אלא כי נגע, וכתוב ויגע בכף ירכו, כמו שנגמר (שם) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. ברוך הרחמן שנתן תורה לישראל לזכות בה בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (משלי ג) ארד חיים בימינה בשמאלה עשר וכבוד.

והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. רבי אלעזר פתח ואמר, (שמות לד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו. וכי יעקב, שהוא בחיר האבות, שנבחר חלק שלם לקדוש-ברוך-הוא, והוא התקרב אליו יותר [ס"א ונשלם למעלה ולמטה], איך השתחוה לאותו עשו הרשע שהוא בצד של אל אחר, ומי שסוגד לו - סוגד לאל אחר? אם תאמר משום שאמר, שועל בשעתו השתחוה לו - לא כך, שהרי עשו כמו אל אחר היה, ויעקב לא ישתחוה לאותו צד ולאותו חלק כלל.

[פתח רבי אבא ואמר], אלא כתוב (שמואל-א כה) ונאמרתם זה לחי ואתה שלום ובייתך שלום וכל אשר לך שלום. והרי נתבאר שאסור [לו] להקדים שלום לרשעים, וכיון שאסור, איך מצאנו שדוד אמר פסוק זה לנבל? אלא הרי פרשוהו שאמר לקדוש-ברוך-הוא כדי לקשר אותו לחי, וחשב נבל שעליו אמר.

כמו זה (בראשית מז) וישתחו ישראל על ראש המטה, וכי אל בנו הוא השתחוה? אלא למקום השכינה פרע והשתחוה, אף כאן והוא עבר לפנייהם. מה זה והוא? זו שכינה עליונה שהיתה הולכת לפניו [פרע], וזוהי שמירה עליונה. כיון שראה יעקב, אמר, הנה זמן להשתחוות לקדוש-ברוך-הוא שהיה הולך עמו.

פרע והשתחוה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו, ולא כתוב וישתחו לעשו. אלא כיון שראה שהרי הקדוש ברוך הוא הולך עמו, אז השתחוה כנגדו, כדי שלא לתת כבוד להשתחוות לאחר פרט לו, והכל הוא כראוי. אשרי הצדיקים שכל מעשיהם שעושים בשביל כבוד רבונם הוא, וכדי שלא יסוו ימינה ושמאלה.

וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צוארו. צוארו כתוב חסר. וישקחו ויבכו. רבי יצחק אמר, (ישעיה נז) והרשעים ביום נגרש כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט. פסוק זה נתבאר. ובדברי תורה יש כמה סודות עליונים משנים זה מזה, והכל אחד.

והרשעים ביום נגרש כי השקט לא יוכל - זה עשו שכל מעשיו ברשע ובחטא, שהרי כשבא יעקב אליו, מעשיו לא היו בשלום. ויפל על צוארו - אחד. צוארו זו רושלים, שהיא צוארו של כל העולם. ויפל על צוארו ולא על צוארו, משום שפעמים נחרב בית המקדש - אחד מבבל, ואחד מזרעו של עשו, שהפיל עצמו עליו פעם אחד והחריבו, ועל זה ויפל על צוארו - אחד.

וישקחו נקוד למעלה, כי לא נשקו ברצונו. ושינו, מה זה שכתוב (משלי כז) ונעתרות נשיקות שונא? זה בלעם כשבירך את ישראל, שהרי לא ברך ברצון הלב. אף כאן נעתרות נשיקות שונא - זה עשו.

אמר רבי יוסי, כתוב (תהלים ג) קומה ה' הושיעני אלהי כי הכית את כל איבי לחי שני רשעים שברת. ושינו, אל תקרי שברת אלא שרברת, שהרי גדלו שני וחשב לנשך אותו וכיו. ועל זה ויבכו, זה בכה וזה בכה, ובארוה החברים.

בא ראה כמה היה לבו ורצונו של עשו ליעקב, שהרי אפלו באותה שעה חשב לארד זמן [לבאריכות הימים] לעשות לו רעות ולקטרג לו, ועל זה ויבכו. זה היה בוכה שלא היה חושב להנצל מידו, וזה היה בוכה משום שאביו היה קים ולא יכול לו.

אמר רבי אבא, ודאי נחלש רגזו של עשו בשעה שראה את יעקב. מה הטעם? משום שהרי הסכים עמו אותו ממנה של עשו, ועל זה לא יכל עשו לשלט ברגזו, שהרי כל הדברים של העולם הזה תלויים למעלה, וכשהסכימו למעלה בתחלה - הסכימו למטה. השלטון אינו למטה עד שנתן השלטון למעלה, והכל תלוי זה בזה.

ועבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי וגו'. אמר רבי אלעזר, הינו מה שאמרנו בתחלה, שיעקב לא רצה עכשו אותן ברכות ראשונות שברכו אביו, [משום שכתוב (איכה ג) טוב לגבר כי נשא על בנעוריו, וכתוב (משלי לא) ותשחק ליום אחרון] ועדין לא התקיימו בו אפלו אחד מהם, משום שהעביר אותם לסוף הימים בשעה שיצטרכו לבניו מול כל עמי העולם.

ולכן בשעה שאמר עשו נסעה ונלכה, ונחלק העולם הזה כאחד ונשלט כאחד - מה אמר יעקב? ועבר נא אדני לפני עבדו. יקדים עשו שלטונו עכשו בעולם הזה, ועבר נא, כמו שנגמר (מיכה ב) ויעבר

מלפנים לפנייהם וה' בראשם, הקדים אתה שלטונך בתחלה בעולם הזה - ואני אתנהלה לאטי, אני אעלה עצמי לאותו עולם הבא ולסוף הימים, לאותם ימים שהולכים לאט.

לרגל המלאכה - איזו מלאכה? זו אספקלריה שלא מאירה שבה נעשה מעשה העולם. אשר לפני - זוהי מלפני ה' בכל מקום. ולרגל הילדים - זהו סוד של הכרובים להראות סוד האמונה שהוא נדבק בהם.

עד אשר אבא אל אדני שעירה - אני אסבל גלות שלך עד שיבא ויגיע זמני לשלט על הר עשו, כמו שנאמר (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו, ואז והיתה לה' המלוכה.

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על פן קרא שם המקום סכות. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קכז) שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית וגו', אם ה' לא ישמר עיר וגו'. בא ראה, בשעה שעלה בראשון הקדוש ברוך הוא לברא עולם, הוציא מתוך ניצוץ חזק קשר אחד, והתלהט מתוך החשך, ונשאר בעליה ונרד למטה. אותה חשכה להטה [והתלהטה] במאה שבילים דרכים דקיקים גדולים, ונעשה בית של העולם.

בית זה הוא בתוך אמצע הכל. כמה פתחים וחדרים לו סביב סביב, מקומות עליונים קדושים, שם מקננות צפרי השמים כל אחד ואחד למינו. בתוכו יוצא אילן גדול אחד וחזק, ענפיו ופריו רב, מזון לכל בו. אותו האילן עולה לענני השמים, ונטמן בין שלשה הרים. מתחת לשלשת ההרים הקלו יוצא, עולה למעלה ויורד למטה.

הבית הזה משקה ממנו וגו' בתוכו כמה גזרים עליונים שלא נודעו, בזה נבנה בית זה ונתקן. אותו האילן מתגלה ביום ומתפסח בלילה. והבית זה שולט בלילה ומתפסח ביום.

בשעה שנקנס החשך ונקשר בו שולט, וכל הפתחים סתומים מכל הצדדים. אז כמה רוחות פורחות באויר, תאבות לדעת ולהכנס בו, ונקנסות בין אותן צפרים, ולוקחות עדות, ושטות ורואות מה שרואות.

עד שמתעורר אותו חשך שנקשר בו, ומוציא שלהבת אחת, ומכה בכל הפטישים החזקים, ופותח פתחים ובוקע סלעים. עולה ויורדת אותה שלהבת ומכה בעולם ומעוררת קולות למעלה ולמטה.

ואז פרוז אחד עולה ונקשר באויר וקורא. אותו אויר יוצא מתוך עמוד ענן של המזבח הפנימי, וכשיוצא מתפשט לארבעת צדי העולם. אלף אלפים עומדים מצד שהוא שמאל, ורבו רבבות עומדים מצד שהוא ימין, והפרוז עומד בקיומו, קורא בחיל ומכריז. אז כמה אותם שמתקנים שירה ועובדים עבודה, ושני פתחים נפתחים, אחד לצד דרום ואחד לצד צפון.

עולה הבית הזה ונתן ומתקשר בין שני צדדים, ושירים מזמרים ותשבחות עולות. אז נכנס מי שנקנס בלחש, והבית מתלהט בשפה אורות מאירים זו לזל צד, ונהרות בשמים יוצאים ומשקים כל חיות השדה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם וגו', ומזמרים עד עלות הבקר. וכשעולה הבקר, אז פוכבים ומזלות השמים וחילותיהם, כלם משבחים ואומרים שירה, כמו שנאמר (איוב לח) ברו יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים.

בא ראה, (תהלים קכז) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. אם ה' וגו' - זה המלך העליון שהוא בונה את הבית הזה תמיד ומתקן אותו. אימתי? כשעולים הרצונות והעבודות מלמטה כראוי.

אם ה' לא ישמר עיר, אימתי? בשעה שחשך הלילה והצדדים המזינים שורים ומשוטטים בעולם, והפתחים סתומים, ונשמר מכל הצדדים שלא יתקרב בו ערל וטמא, כמו שנאמר (ישעיה נב) לא יוסיף לבא בך עוד ערל וטמא, שעתיד הקדוש ברוך הוא להעבירם מן העולם.

מי ערל ומי טמא? אלא הכל אחד ערל וטמא. זהו שהתפתח בו והלך אחרי אדם ואשתו וגרמו מות לכל העולם, והוא המטמא את הבית הזה עד אותו זמן שיעבירו הקדוש ברוך הוא מן העולם. משום כך אם ה' לא ישמר עיר, שוא ודאי.

בא ראה, ויעקב נסע סכתה, נסע כנגד חלקו של האמונה. מה כתוב למעלה? וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה, וכתוב ויעקב נסע סכתה. אלא כל אחד נפרד לצד שלו - עשו לצד של שעיר, מה זה שעיר? זו אשה זרה, אל נכר. ויעקב נסע סכתה, זו האמונה העליונה.

ויבן לו בית, כמו שנאמר (שם) בית יעקב. אמר רבי אלעזר, שיתקן תפלת ערבית כראוי. ולמקנהו עשה סכת, שאר סכות לשמר אותם, וזהו חלקו. ואז יבא יעקב שלם - שלם מהכל, ובארוהו. וכתוב (תהלים עו) ויהי בשלם סכו וגו', ובארוהו, והכל סוד אחד.

אז התחברה עמו האמונה כשהיה שלם, כשהתעטר במקום שראוי לו, ואז סכה זו התעטרה עמו,

שְׁהִיָּה שְׁלֹם מִהֶאֱבֹת, שְׁהִיָּה שְׁלֹם מִבְּנֵי, וְזֶהוּ שְׁלֹם, שְׁלֹם לְמַעַלָּה שְׁלֹם לְמַטָּה, שְׁלֹם בְּשָׁמַיִם שְׁלֹם בְּאָרֶץ. שְׁלֹם לְמַעַלָּה - שֶׁהוּא כָּלֵל הָאֲבוֹת, תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל. שְׁלֹם לְמַטָּה - בְּבָנָיו הַקְּדוּשִׁים. שְׁלֹם בְּשָׁמַיִם שְׁלֹם בְּאָרֶץ. וְאִזּוֹ וְהִי בְּשָׁלֹם סָכּוּ, וּבְאַרוּהוּ. מִזֶּדֶם מֶה כְּתוּב? וַתֵּצֵא דִינָה בֵּת לֵאלֹהִי, וּבְאַרוּהוּ הַחֲבָרִים

בֹּא רֵאֵה כִּמָּה דְּרָגוֹת וְצִדְדִּים נִפְרָדִים לְמַעַלָּה, וְכֵלֶם מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, חִיּוֹת מְשֻׁנוֹת אֵלּוּ מֵאֵלּוּ, אֵלֶּה מִקְטָרִים לְשֹׁלֵט עַל אֵלֶּה וְלִטְרֹף טְרֹף כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִינוֹ. מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה כִּמָּה דְּרָגוֹת נִפְרָדוֹת, וְכֵלֶם אוֹרְבִּים לְקִטְרֵג אֵלֶּה כְּנֶגֶד אֵלֶּה, שְׁהִירֵי כְּתוּב (דְּבָרִים כב) לֹא תִחְרַשׁ בְּשׁוּר וּבַחֲמֹר יַחֲדוּ, שֶׁכְּשֶׁמֶתַחֲבָרִים, מִקְטָרִים עוֹלָם.

וּבֹא וּרְאֵה, תְּשׁוּקַת הַדְּרָגוֹת הַטְּמָאוֹת אֵינָה אֶלָּא לְקִטְרֵג בְּצִדְדִּים הַקְּדוּשִׁים. יַעֲקֹב, שֶׁהוּא קְדוּשׁ, כֵּלֶם אָרְבוּ לוֹ וְקִטְרֵגוּ עִמּוֹ. בְּתַחֲלָה נִשְׁכּוּ נַחֲשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּגַּע בְּכַף יָרְכוֹ. עֲכָשׁוּ נִשְׁכּוּ חֲמֹר.

שֵׁם הוּא עוֹמֵד אֶצֶל הַנַּחֲשׁ. עֲכָשׁוּ שְׁמַעוֹן וְלֵוִי, שֶׁבָּאוּ מִצֵּד הַדִּין הַקָּשָׁה, עֲמָדוֹ כְּלָפִי הַחֲמֹר וְשִׁלְטוֹ עָלָיו בְּכָל הַצִּדְדִּים וְנִכְפָּה לְפָנֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵת חֲמֹר וְאֵת שָׂכֶם בָּנוּ הִרְגוּ לְפִי חֶרֶב. וְשְׁמַעוֹן שְׁהִיָּה [שׁוֹר], מִזֶּלֶו [הוּא] שׁוֹר, בֹּא עַל חֲמֹר וְקִטְרֵג בּוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַבְּרוּ כְּאֶחָד, וְנִמְצָא שֶׁהוּא מִקְטָרֵג שְׁלֹו.

וְכֵלֶם בָּאִים לְקִטְרֵג לְיַעֲקֹב, וְהוּא נָצַל, וְאַחֵר כֶּף הוּא שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם. אַחֵר כֶּף בֹּא שׁוֹר וְנִשְׁלֶם בַּחֲמֹרִים שֶׁכֵּלֶם מִצֵּד הַחֲמֹר - יוֹסֵף שֶׁהוּא שׁוֹר, וּמִצָּרִים שֶׁהֵם חֲמֹרִים, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בְּשׁוֹר חֲמֹרִים בְּשָׂרָם.

וְעַל זֶה אַחֵר כֶּף בְּנֵי יַעֲקֹב נִפְּלוּ בֵּין אוֹתָם חֲמֹרִים, מִשּׁוּם שֶׁהִזְדַּגְּג שׁוֹר עִמָּם וְנִשְׁכּוּ אוֹתָם עֲצָמוֹת וּבְשָׂרָם, עַד שֶׁהִתְעוֹרֵר לוֹי כְּמוֹ מִקְדָּם וַיַּזְר אוֹתָם חֲמֹרִים [שֶׁהִזְדַּגְּגוּ] לְכַפּוֹת אוֹתָם, וְשֶׁבַר כָּחַם מִהֶעוֹלָם, וְהוֹצִיא אֶת הַשׁוֹר מִשָּׁם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יג) וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ.

בֹּא רֵאֵה, כְּשֶׁבָּא שְׁמַעוֹן בְּהִתְחַלָּה עַל אוֹתוֹ חֲמֹר, הִתְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם דָּם שְׁנַמְלוֹ, וְאַחֵר כֶּף וַיִּהְיֶה כָּל זָכָר. כְּמוֹ זֶה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי לוֹי, זֶה מִשָּׁה, בְּאוֹתָם חֲמֹרִים בְּמִצָּרִים. בְּתַחֲלָה דָּם, אַחֵר כֶּף (שֵׁם) וַיִּהְיֶה ה' כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'. כֹּאן בַּחֲמֹר הַזֶּה כְּתוּב, וְאֵת כָּל חִילָם וְאֵת כָּל טַפְס וְאֵת כָּל בְּהֶמְתָּם וְגו'. שֵׁם בְּאוֹתָם חֲמֹרִים כְּתוּב, (שֵׁם) כָּלִי כֶּסֶף וְכָלִי זָהָב וְשִׁמְלֹת, וְכְתוּב (שֵׁם) וְגַם עֲרֵב רַב עָלָה אֶתָּם וְצֹאן וּבָקָר וְגו'.

וְשְׁמַעוֹן וְלֵוִי - זֶה עוֹמֵד אֶצֶל הַחֲמֹר הַזֶּה, וְזֶה עוֹמֵד אֶצֶל כָּל אוֹתָם חֲמֹרִים. כֵּלֶם רָצוּ לְהַשְׁתַּתֵּף עִם יַעֲקֹב הַקְּדוֹשׁ וְנִתְקַנוּ לְנִשְׁדָּ אוֹתוֹ, וְהוּא בְּבָנָיו עוֹמֵד לְגִבְיָהֶם וְכוּפָה אוֹתָם תַּחֲתָיו. עֲכָשׁוּ שֶׁעָשׂוּ נִשְׁדָּ אוֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו, מִי יָקוּם מוֹלֹד? יַעֲקֹב וְיוֹסֵף, זֶה מִצֵּד זֶה וְזֶה מִצֵּד זֶה, שֶׁכְּתוּב (עוֹבָדִיָּה א) וְהִיָּה בֵּית יַעֲקֹב אִשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֲשׂוֹ לְקֶשׁ וְגו'.

וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֲתַת אֱלֹהִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כֵּלֶם הָיוּ מִתְכַּנְּסִים, וְכִשְׁהָיוּ חוֹגְרִים כָּלִי זָנוּ לְקָרֵב, הָיוּ מִרְתַּתִּים וְעוֹזְבִים אוֹתָם, וְלָכֵן לֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב.

הַסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר וְגו'. הַסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר - אֵלֶּה הֵם שֶׁנִּטְלוּ מִשָּׁכֶם כָּלִי כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהִיָּה חֲקוּק עֲלֵיהֶם עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלָּהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ מִכֶּסֶף וְזָהָב, וְיַעֲקֹב הִטְמִין אוֹתָם שָׁם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצֵּד שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁאִסּוּר לֵאמֹד לְהִנּוֹת מִמֶּנָּה לְעוֹלָמִים.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה לְרַבִּי יְהוּדָה, מֶה זֶה שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב יב) וַיִּקַּח אֶת עֲטֻרַת מֶלֶכְךָ מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כֶּכֶר זָהָב וְאַבְנֵי יָקָרָה וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד. וְשִׁנִּינוּ, שְׁקוּץ בְּנֵי עַמּוֹן מִלֶּכֶם שְׁמוֹ, וְזֶהוּ עֲטֻרַת מֶלֶכְךָ. מֶה הִטְעַם וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד, וּמָה הִטְעַם כְּתוּב שְׁקוּץ, שְׁהִירֵי בְּשָׂאֵר אֱלֹהֵי הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה כְּתוּב אֱלֹהֵי הָעַמִּים, אֱלֹהִים אַחֲרִים, אֵל גֶּכֶר, אֵל אַחֵר, וּבְזֶה אָמַר שְׁקוּץ אֶחָד.

אָמַר לוֹ, וּבְכָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה כֶּף קָרָא לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים כג) וַתִּרְאוּ אֶת שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלּוּלֵיהֶם. וּמָה שֶׁאָמַר וַיִּקַּח אֶת עֲטֻרַת מֶלֶכְךָ, שֶׁהוּא מֶלֶכּוֹס - כֶּף הוּא וְדָאִי. אֶלָּא אֲתִי הַגִּתִּי, עַד שֶׁלֹּא הִתְגַּיֵּר, אִזּוֹ הוּא שֶׁבַר אֶת אוֹתָהּ עֲטֻרַת שֶׁל אוֹתוֹ מֶלֶכּוֹס, אוֹתָהּ דְּמוּת שֶׁחֲקוּקָה עָלֶיהָ וּפָנִים אוֹתָהּ, אִזּוֹ הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ הִתֵּר לְהִנּוֹת מִמֶּנָּה, וְהִתְהַלַּח עַל רֹאשׁוֹ. וּבֹא וּרְאֵה, שְׁקוּץ בְּנֵי עַמּוֹן, נַחֲשׁ אֶחָד בַּחֲקִיקָה עֲמָקָה הָיָה חֲקוּק עַל אוֹתוֹ כְּתָר, וְלָכֵן נִקְרָא שְׁקוּץ, זֶהֱמָא.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הַסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר - אֵלּוּ שֶׁאֵר נִשִּׁים שֶׁהָיוּ מְבִיאֹת בְּתוֹכָן כָּל עֲדִייהֶן, וְעַל זֶה כְּתוּב וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר, אֵלּוּ נִשִּׁים וְכָל עֲדִיִּים וְכָל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל זָהָב וְכֶסֶף. וַיִּטְמֹן אוֹתָם יַעֲקֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצֵּד שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה כָּלֵל.

בֹּא רֵאֵה שֶׁיַּעֲקֹב אִישׁ שְׁלֹם בְּכָל הָיָה, וְהִיָּה נִדְבֵק בְּקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא. מֶה כְּתוּב? וְנִקְוָמָה וְנַעֲלָה בֵּית אֵל וְאֶעֱשֶׂה שֵׁם מִזֶּבֶח לֵאלֹהֵי הָעֵנָה אֲתִי בְּיוֹם צִרְתִּי וְהִיָּה עֲמִידִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְּתִי. מִיד - וַיִּתְּנוּ אֶת יַעֲקֹב. מִכָּאֵן שֶׁצִּרְיָד הָאֵדָם לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְהוֹדוֹת לוֹ עַל נִסִּים וְעַל טוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ, זֶהוּ

שְׁכֵתוֹב וַיְהִי עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי.

בֹּא רֹאה, בְּהִתְחַלְהָ כְּתוֹב וְנִקְוָמָה וְנַעֲלָה בֵּית אֵל וְגו', הַכְּלִיל בְּנֵי עַמּוֹ, וְאַחֵר כֶּד כְּתוֹב וְאֶעֱשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְּתוֹב וְנַעֲשֶׂה, שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם מִכָּלל זֶה. מָה הַטָּעַם? מִשּׁוּם שֶׁעָלְיו הָיָה הַדֶּבֶר. יַעֲקֹב תִּקְוָה תִּפְלֹת עֲרֵבִית וְדַאי, וְהוּא עָשָׂה מִזְבֵּחַ וְעָלְיו הָיָה הַדֶּבֶר, וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא עָבַר כָּל אוֹתוֹן צְרוּת מִיּוֹם שֶׁפָּרַח מִלִּפְנֵי אֲחִיו, שְׁכֵתוֹב וַיְהִי עִמָּדִי בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי, וְהֵם בָּאוּ אַחֵר כֶּד לַעֲוֹלָם, וְעַל זֶה לֹא הִכְנִיס אוֹתָם עַמּוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מִכָּאן מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ נֶס, צָרִיד לְהוֹדוֹת. מִי שֶׁאוֹכֵל לֶחֶם בְּשִׁלְחוֹ, הוּא צָרִיד לְבָרֵךְ, וְלֹא אַחֵר שֶׁלֹּא אָכַל דֶּבֶר.

וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ וְגו'. בֹּא רֹאה, כְּתוֹב וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְּתוֹב [בְּאֵלוֹ הַמִּזְבְּחוֹת] שֶׁהִעֲלָה עָלָיו נִסִּים וְעוֹלוֹת, אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁתִּקְוָה אוֹתָהּ דֶּרֶגָה הָרְאוּיָה לְהִתְתַּקֵּן. מִזְבֵּחַ לֹא, לְתִקְוָה דֶּרֶגָה תַּחֲתוֹנָה לְחִפְיָהּ בַּדֶּרֶךְ עָלִיוֹנָה, וְעַל זֶה וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ - זֶה דֶּרֶגָה תַּחֲתוֹנָה. לֹא - זֶה דֶּרֶגָה עָלִיוֹנָה. וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית אֵל - שָׁם זֶה כַּשֵּׁם הָעָלִיוֹן, מִשּׁוּם שֶׁשְׁכָּהאִירָה מִהָאֵם, אִזְ כָּאִמָּה בִּתְּהָ וְהִכַּל אֶחָד.

כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים - מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא נִמְצְאוּ אֲלֵא בְּשִׁכְנָה, שֶׁהָיָה שְׂבָעִים הָיוּ שָׁהֵם נִמְצְאוּ תַּמִּיד עִם הַשְּׂכִינָה, וְשְׂבָעִים קִתְּדָאוֹת סָבִיב הַשְּׂכִינָה, וְעַל זֶה כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהִתְגַּלָּה, שֶׁהָיָה כְּתוֹב וְהָיָה ה' נָצַב עָלָיו.

וַיַּעַל מַעְלֵי אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִכָּאן שֶׁנַּעֲשֶׂה מִרְכָּבָה קְדוּשָׁה עִם הָאֲבוֹת. וְבֹא וְרֹאה, יַעֲקֹב הוּא מִרְכָּבָה קְדוּשָׁה עָלִיוֹנָה שְׁעוֹמֶדֶת לְהֵאִיר לְלִבָּנָה, וְהוּא מִרְכָּבָה לְבָדוּ. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וַיַּעַל מַעְלֵי אֱלֹהִים.

פָּתַח וְאָמַר, (דְּבָרִים ד) כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בְּכָל קְרָאָנוּ. אֵלָיו בֹּא רֹאה כְּמָה הֵם חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לָךְ עִם וְלִשׁוֹן בְּכָל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבְּעוֹלָם שֵׁשׁ לוֹ אֵלוֹהַ שֵׁשׁ שִׁמְעוּ אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִזְמֵן לְקַבֵּל תִּפְלוֹת וּבִקְשׁוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁעָה שֶׁהֵם צָרִיכִים לְהַשְׁמִיעַ תִּפְלָה שֶׁהֵם רוֹצִים בְּשִׁבִּיל אוֹתָהּ דֶּרֶגָה שֶׁלָּהֶם.

בֹּא רֹאה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל, שְׁכֵתוֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ. מִי וַיִּקְרָא? זֶה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, לְמַעַל בְּאָרְנוּ שֶׁהָיָה נִשְׁלֵם בְּכָל פְּרָאוֹי, וְאִזְ הִתְעַלָּה בְּדֶרֶגָתוֹ וְנִשְׁלֵם בְּשֵׁם זֶה, וְעַל זֶה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה נִתְבָּאָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, וְדַאי מַה שֶׁאֲמַרְתָּ שֶׁיַּעֲקֹב בְּחִיר הָאֲבוֹת הוּא, וְהוּא אֲחוֹז לְכָל הַצְּדָדִים, וְקָרָא שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְכְּתוֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וְכְּתוֹב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, לְמַה חֲזַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָרָא לוֹ יַעֲקֹב בְּכָמָה פְּעָמִים, וְהִכַּל קָרָאוּ לוֹ יַעֲקֹב כְּמוֹ מִקְדָּם? אִם כֶּד, מַה זֶה וְלֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב?

אָמַר לוֹ, יִפָּה אֲמַרְתָּ. פָּתַח וְאָמַר, (יִשְׁעִיָּה מֵב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא כָּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָה, פָּסוּק זֶה פֶּרֶשׁוֹהוּ. אָבֵל בֹּא רֹאה, כְּגִבּוֹר יֵצֵא? גִּבּוֹר צָרִיד לְכַתֵּב! כָּאִישׁ מִלְחָמוֹת? אִישׁ מִלְחָמוֹת צָרִיד לְכַתֵּב!

אֲלֵא הָיָה נִתְבָּאָר, ה' בְּכָל מָקוֹם זֶה רַחֲמִים, וְדַאי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁמוֹ הוּא ה', שְׁכֵתוֹב (יִשְׁעִיָּה מֵב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי. וְרֹאֵנוּ שֶׁלְּפָעַמִּים נִקְרָא שְׁמוֹ אֱלֹהִים, וְהוּא דִּין בְּכָל מָקוֹם. אֲלֵא בְּזִמְנוֹ שֶׁמִּתְרַבֵּים הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם, ה' שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם הַרְחֲמִים. וּבְזִמְנוֹ שֶׁמִּתְרַבֵּים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, אֱלֹהִים שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם אֱלֹהִים. כֶּד בְּזִמְנוֹ שֶׁיַּעֲקֹב לֹא הָיָה בֵּין שׁוֹנָאִים וְלֹא הָיָה בְּאַרְצָ אַחֲרֵת, קָרָא לוֹ יִשְׂרָאֵל. וְכַאֲשֶׁר הָיָה בֵּין שׁוֹנָאִים אוֹ בְּאַרְצָ אַחֲרֵת, קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

אָמַר לוֹ, עֲדִין לֹא הִתְנַשֵּׁב הַדֶּבֶר שְׁכֵתוֹב לֹא יִקְרָא, וְהָיָה אֲנוֹ קוֹרְאִים לוֹ. וּמַה שֶׁאֲמַרְתָּ שֶׁשְּׂכִינָה בֵּין שׁוֹנָאִים אוֹ בְּאַרְצָ אַחֲרֵת קָרָא לוֹ יַעֲקֹב - בֹּא רֹאה, כְּתוֹב (בְּרַאשִׁית לז) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאַרְצָ מְגוּרֵי אֲבִיו בְּאַרְצָ כְּנָעַן, וְהָיָה לֹא הָיָה בְּאַרְצָ אַחֲרֵת?

אָמַר לוֹ, הָיָה בְּתַחֲלָה נֶאֱמַר כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפָעַמִּים נִקְרָא ה' וּלְפָעַמִּים נִקְרָא אֱלֹהִים, כֶּד גַּם לְפָעַמִּים נִקְרָא יִשְׂרָאֵל וּלְפָעַמִּים נִקְרָא יַעֲקֹב, וְהִכַּל בְּדֶרֶגוֹת יְדוּעוֹת. וּמַה שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב, לְהִתְנַשֵּׁב בְּשֵׁם זֶה.

אָמַר לוֹ, אִם כֶּד, הָיָה כְּתוֹב (שם יז) וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם. אָמַר לוֹ, שָׁם כְּתוֹב וְהָיָה, וְעַל זֶה עוֹמֵד בְּאוֹתוֹ שָׁם, אָבֵל כָּאֵן לֹא כְּתוֹב וְהָיָה, אֲלֵא כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וְלֹא כְּתוֹב וְהָיָה שְׁמֶךָ יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוּ בְּפֶעַם אַחַת מִסְּפִיק לוֹ, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁלְּפָעַמִּים כֶּד וּלְפָעַמִּים כֶּד. וְכִשְׁהִתְעַטְרוּ בְּנֵי בְּכִהְנִים וְלִוִּים וְהִתְעַלּוּ בְּדֶרֶגוֹת עָלִיוֹנוֹת, אִזְ הִתְעַטְרוּ בְּשֵׁם זֶה תַּמִּיד.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי נִתְבָּאָר, הָיָה נִתְבָּאָר שֶׁשְּׂכִינָה רָחַל, נִטְלָה הַבֵּית מִי שְׁצָרִיד לְהִתְתַּקֵּן בְּשִׁנִּים עֶשֶׂר שְׁבָטִים פְּרָאוֹי. לְמַה מִּתְּה רָחַל מִיָּד? אָמַר לוֹ, הָיָה לְהִיּוֹת שְׂכִינָה מִתְעַטְרֶת פְּרָאוֹי וְלְהִיּוֹת אִם הַבָּנִים שְׂמִיחָה, וְבוֹ שׁוֹרָה [לְמַעַלָּה] לְטַל הַבֵּית וְלְהִתְתַּקֵּן. וְעַל זֶה בְּנִימִין הוּא תַּמִּיד

במעורב ולא בצד אחר.

ובו שורה להתקן בשנים עשר שבטים, ובו שורה מלכות הרקיע להודע בארץ. וסוד זה, שכל התחלה שבאה להתודע, היא בקשיות, ועל זה יש בה דין של מות ומשם מתנשבת.

כאן פשוטה להתקן ולטל הבית, נעשה דין ברחל, ואחר כך התתקנה להתנשב. פשוטה להודיע מלכות בארץ, שורה בדין, ולא מתנשבת המלכות במקום כראוי עד שמתעורר דין בשאול לפי מעשיו, ואחר כך התנשבה המלכות ונתקנה.

בא ראה, כל התחלה קשה ואחר כך נוחה. בראש השנה התחלה קשה, שכל העולם נדון כל אחד ואחד לפי מעשיו, ואחר כך נוחה, סליחה וכפורים. משום שהראשית היא משמאל, ועל זה דיניו קשים, ואחר כך מתעורר הימין, ועל זה נעשית נוחה.

ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר בשלח על שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות, ואחר כך יתחזק עליהם בדין קשה. זהו שכתוב (ישעיה מב) ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על איביו יתגבר. ה' בתחלה, שהוא רחמים, ואחר כך כגבור ולא גבור, ואחר כך כאיש מלחמות ולא איש מלחמות, אחר כך יתגלה החזק עליהם ויתחזק להשמיד אותם, שכתוב יריע אף יצריח על איביו יתגבר, וכתוב (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב, וכתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'.

ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין. רבי יהודה פתח ואמר, (נחום א) טוב ה' למעוז ביום צרה וידע חסי בו. אשרי חלקו של האיש שמתחזק בקדוש-ברוך-הוא, בשביל שהחזק של הקדוש ברוך הוא הוא חזק, ובארוהו טוב ה', כמו שנאמר (תהלים קמה) טוב ה' לכל. למעוז - זהו חזק שיש בו ישועות, שכתוב (שם כח) ומעוז ישועות משיחו הוא. ביום צרה - ביום של מצוקה שמציקים שאר העמים לישראל.

בא ראה מה כתוב, (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. מה זה התרפית? מי שמרפה בדין מהקדוש ברוך הוא שלא להתחזק בו. ואידך יחזיק האדם בקדוש-ברוך-הוא? יחזיק בתורה. שכל מי שמחזיק בתורה, מחזיק בעץ החיים, כביכול נותן חזק לכנסת ישראל להתחזק. ואם הוא יתרפה מהתורה מה כתוב? התרפית. אם הוא התרפה מן התורה - ביום צרה צר כחכה. ביום שתבא לו מצוקה, כביכול דוחק את השכינה שהיא כחו של העולם.

דבר אחר צר כחכה - בא ראה, בשעה שבו אדם מתרפה מן התורה והולך בדרך לא כשרה, כמה בעלי ריב זמינים לו להיות לו קטגורים ביום צרה. ואפילו נשמת האדם, שהיא כח וחזק שלו, היא יריבה שלו כנגדו, שכתוב צר כחכה, משום שהוא צר אליו. אמר רבי אבא, בשעה שבו אדם הולך בדרך התורה וכל דרכיו מתקנות כראוי, כמה סגורים עומדים עליו להזכירו לטוב.

פתח ואמר, (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר. בפסוקים הללו יש להתבונן, וכי לא גלוי הכל לפני הקדוש ברוך הוא שהוא צריך מלאך שיאמר לפניו טוב או רע? אלא ודאי שצריך, שפאשר יש לאדם סגורים להזכיר זכות שלו לפניו ואין לו [לאדם] קטגורים, אז ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר.

בא ראה, בפסוק הזה תמצא ברור הדבר. כתוב אם יש עליו מלאך. אם לא כתוב יותר - יפה הוא. אבל מלאך מליץ אחד מני אלה כתוב, ומיהו? זהו המלאך הממנה עם האדם בצד שמאל, שכתוב (תהלים צא) יפל מצדך אלה, וזהו צד שמאל, שכתוב אחריו וירבבה מימנה.

אבל אחד מני אלה, זהו יצר הרע, שהוא אחד מאותם [שהוא] אלה שהיו לצד שמאל, משום שהוא עולה למעלה ונוטל רשות. ועל זה, אם בן אדם הולך בדרך אמת, אותו יצר הרע הוא עבד לו כמו שנאמר, שכתוב (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו, אז הוא עולה ונעשה סגור, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא זכות על האדם, ואז הקדוש ברוך הוא אומר, פדעוהו מרדת שחת.

ועם כל זה לא חוזר ריקם, משום שנותנים לו אחר לשלט עליו ולטל ממנו את נשמתו, משום שהקדים חטאי אותו האיש והוא כפר על זה. זהו שכתוב מצאתי כפר, לפדות אותו.

דבר אחר מצאתי כפר - אותה זכות שאמרתי, היא עליו כפר לפדות אותו שלא לגיהנם ולא ימות. ולכן צריך לאדם ללכת בדרך אמת כדי שיהיה לו הקטגור סגור.

כמו זה ישאל ביום הכפורים שנותנים לו שעיר ומתעסקים עמו עד שהופך להיות להם עבד, ועולה ומעיד עדות לפני הקדוש ברוך הוא ונעשה להם סגור. ועל זה אמר שלמה המלך, (שם כח) אם רעב שנאך האכילחו לחם ואם צמא השקהו מים, ועל היצר הרע הזה זה נאמר.

ומשום זה ביום צרה, כשבו אדם מתרפה מן התורה, כביכול דוחק את הקדוש ברוך הוא עם אותו

יִצְרָר הָרַע שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה קִטְגוֹר. צַר כְּחֶכֶה - צַר כֹּחַ כֹּה, מִשּׁוֹם שֶׁהִתְקַרֵּב לִפְנֵי לְקִטְרָג וְנִחַלֵּשׁ הַכֹּחַ.

בֹּא רֵאֶה, טוֹב ה' לְמַעוֹז בְּיוֹם צָרָה, מֵה זֶה בְּיוֹם צָרָה? זֶה יַעֲקֹב כְּשֶׁבֹא עָלָיו עֲשׂוֹ לְקִטְרָגוֹ. וְיִוֹדַע חוֹסֵי בּוֹ, כְּשֶׁבֹאָה עָלָיו צָרַת דִּינָה. וּבֹא וּרְאֵה, אֵין הַמְקִטְרָג נִמְצָא עַל הָאָדָם אֲלָא בְּשַׁעַת סִפְכָּה.

וּבֹא וּרְאֵה, מִשּׁוֹם שֶׁיַּעֲקֹב אַחֵר נָדָרוּ שֶׁיִּנָּדֵר לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִתְחַזַּק הַדִּין עַל יְדֵי הַמְקִטְרָג שֶׁקִּטְרָג עַל יַעֲקֹב, וְרָצָה דִין בְּשַׁעַת הַסִּפְכָּה שֶׁהִיָּתָה בֵּה בְּרַחֵל. אָמַר לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָרִי יַעֲקֹב נָדָר נָדָרוֹ וְלֹא שָׁלַם, וְהָרִיחוּ חֲזָק מִחֶכֶל בַּעֲשָׂר וּבְבָנִים וּבְכָל מֵה שֶׁצָּרִיד, וְלֹא שָׁלַם נָדָרוֹ שֶׁנָּדָר לִפְנֵי, וְלֹא לִקְחָתָּ מִמֶּנּוּ עֲנִשׁ?

מִיָּד - וַתֵּלֶךְ רַחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ. מֵה זֶה וַתִּקְשׁ? שֶׁהִתְקַשָּׁה הַדִּין לְמַעֲלָה אֲצֵל מִלֵּאָה הַמּוֹת. וְנִעֲנַשׁ יַעֲקֹב בְּזֶה, מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי כב) וְאִם אֵין לָךְ לְשֹׁלֵם לְמֵה יִסַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ, וְעַל זֶה מִתָּה רַחֵל וְנִמְסַר הַדִּין עַל יְדֵי מִלֵּאָה הַמּוֹת.

וּבֹא וּרְאֵה, בְּשַׁעַת שֶׁבֹא עָשׂוֹ, מֵה עָשָׂה? וַיִּשֶׂם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יְלִדֶיהָן רֵאשֻׁנָה וְאֶת לֵאָה וְיְלִדֶיהָ אַחֲרָיִם וְאֶת רַחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁפָּחַד עַל רַחֵל שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל אוֹתוֹ רָשָׁע בְּיָפֶיהָ וְלֹא יִקְטָרַג לוֹ עָלֶיהָ.

עוֹד מֵה כְּתוּב: וַתִּגְשֵׁנָה הַשְּׁפָחוֹת הֵנָּה וְיְלִדֶיהָן וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָה וַתִּגְשֵׁנָה גַּם לֵאָה וְיְלִדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. נָשִׁים מִלִּפְנֵי גְבָרִים. אֲבָל בְּרַחֵל מֵה כְּתוּב? וְאַחֵר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל, יוֹסֵף מִלִּפְנֵי אִמּוֹ, וְהוּא כִּסֶּה עָלֶיהָ, וְעַל זֶה כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית מט) בֵּין פָּרַת יוֹסֵף בֵּין פָּרַת עָלֵי עֵין, שֶׁהִגְדִּיל גּוֹפוֹ וְכִסֶּה עַל אִמּוֹ. עָלֵי עֵין - עָלֵי עֵין שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע.

וְכֵאן נִעֲנַשָּׁה עַל יְדֵי הַיִּצְרָר הָרַע שֶׁקִּטְרָג בְּשַׁעַת הַסִּפְכָּה, וְנִעֲנַשׁ יַעֲקֹב עַל נָדָר שֶׁלֹּא שָׁלַם, וְזֶה קֶשֶׁה לְיַעֲקֹב מִכָּל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו. וּמִנֵּן לָנוּ שֶׁמִּשּׁוֹם יַעֲקֹב זֶה הָיָה? שֶׁכְּתוּב (שם מח) מִתָּה עָלֵי רַחֵל, עָלֵי וְדֹא, עַל שֶׁאַחֲרָתִי נָדָרִי.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כְּתוּב (מִשְׁלִי כז) קָלֶלֶת חֲנָם לֹא תִבֹּא, וּבִאֲרוּהוּ לוֹ בְּנֵא"ו. שָׂאֵם קָלֶלֶת צָדִיק הִיא, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא הִתְכַּוְּנָה בָּהּ, כִּינּוֹן שֶׁיִּצְאָה מִפִּי נֹטֵל אוֹתָהּ אוֹתוֹ יִצְרָר הָרַע וְקִטְרָג בֵּה בְּשַׁעַת הַסִּפְכָּה.

יַעֲקֹב אָמַר (בְּרֵאשִׁית לא) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֶלְהֵיךָ לֹא יִחִיָּה. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, נֹטֵל אוֹתוֹ דִּבֵּר אוֹתוֹ שֶׁטֶן שֶׁנִּמְצָא תְּמִיד אֲצֵל בְּנֵי אָדָם. וְעַל זֶה שֶׁנִּינּוּ, לְעוֹלָם לֹא יִפְתַּח אָדָם פִּי לְשֶׁטֶן, מִשּׁוֹם שֶׁנֹּטֵל אוֹתוֹ הַדְּבוּר וּמִקְטָרַג בּוֹ לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה, כָּל שֶׁכֵּן מִלֵּה שֶׁל חֶכֶם אוֹ מִלֵּה שֶׁל צָדִיק, וְעַל שֶׁנִּי אֲלֶה נִעֲנַשָּׁה רַחֵל.

וַיְהִי בְצִאת נַפְשָׁה כִּי מִתָּה. אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְכִי כִינּוֹן שֶׁאָמַר וַיְהִי בְצִאת נַפְשָׁה לֹא יִדְעוּנוּ כִּי מִתָּה? אֲלָא צָרִיד מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא חֲזָרָה לְגוֹפָה יוֹתֵר, וּמִתָּה רַחֵל מִיִּתֵּת הַגּוֹף, מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּשְׁמָתָם יוֹצֵאת וְחוֹזֶרֶת לְמִקּוֹמָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א ל) וַתֵּשֶׁב רִיחוֹ [נַפְשׁוֹ] אֵלָיו, (בְּרֵאשִׁית מב) וַיֵּצֵא לִבָּם, (שִׁיר ה) נַפְשִׁי יֵצֵאָה בְּדָבָרוֹ, (מִלְכִּים-א יז) לֹא נוֹתְרָה בּוֹ נִשְׁמָה. אֲבָל זֶה יֵצֵאָה נִשְׁמָתָה וְלֹא חֲזָרָה לְמִקּוֹמָהּ וּמִתָּה רַחֵל.

וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֵּין אוֹנִי, הַקְּשִׁיּוֹת שֶׁל הַדִּין שֶׁנִּגְזַר עָלֶיהָ. וְיַעֲקֹב הִחְזִיר אוֹתוֹ וְקָשַׁר אוֹתוֹ לְיָמִין, מִשּׁוֹם שֶׁאֵת הַמַּעֲרֵב צָרִיד לְקַשְּׁרוֹ לְיָמִין. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא בֵּין אוֹנִי, צַד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה - בֵּין יָמִין הוּא, שֶׁהָרִי בְּיָמִין הִתְקַשְּׁרָה, וְנִקְבְּרָה בְּדָרְךָ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, הָרִי הִתְגַּלְתָּה מִיִּתְתָּה וּקְבוּרָתָהּ, אֲבָל לֵאָה לֹא הִתְגַּלְתָּה מִיִּתְתָּה וּקְבוּרָתָהּ, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁאַרְבַּע הָאֲמָהוֹת הִלְלוּ סוּד יֵשׁ לָהֶם, וּבִאֲרוּהוּ.

וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל קְבוּרָתָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא הִתְכַּסֶּה מְקוֹמָהּ עַד הַיּוֹם שֶׁעָתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְיֹת מֵתִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַד הַיּוֹם, עַד אוֹתוֹ יוֹם מִקְשׁ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד יוֹם שֶׁתִּחַזֵּר שְׂכִינָהּ מִגְּלוּת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה לא) וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתָךְ נֶאֱמַר ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם. וְזוֹ שְׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע לָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעָתִידִים יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁיָּשׁוּבוּ מִגְּלוּת לַעֲמֹד עַל אוֹתָהּ קְבוּרַת רַחֵל וּלְבָכוֹת שָׁם, כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּכָתָה עַל גְּלוּת יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה כְּתוּב (שם) בְּבָכִי יָבֹאוּ וּבִתְחֻנִּימִים אוֹבִילִם וְגו', וְכְתוּב (שם) כִּי יֵשׁ שָׁכָר לְפַעֲלָתָךְ. וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה עֲתִידָה רַחֵל, שֶׁהִיא בְּדָרְךָ, לְשִׁמּוֹחַ בְּיִשְׂרָאֵל וְעַם הַשְּׂכִינָה, וּבִאֲרוּהוּ הַחֲבָרִים.

וַיְהִי בִשְׁכֹן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחַיָּה וַיִּלָּךְ רֵאשֻׁנָה וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיְהִי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיְהִי בִשְׁכֹן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחַיָּה, שֶׁהָרִי לֵאָה וְרַחֵל מוֹתוּ, וְנִטְלָה הַבֵּית מִי שְׁנִטְלָה.

וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁרֵאשֻׁנָה הִלָּךְ וְשָׁכַב עִם בִּלְהָה? אֲלָא בְּכָל זְמַן שֶׁל לֵאָה וְרַחֵל, שְׂכִינָה שְׂרָתָה עָלֶיהָ, וְעָכְשׁוּ שְׁמֵתוֹ, שְׂכִינָה לֹא נִפְרְדָּה מִהַבֵּית, וְשׁוֹרָה בְּבֵית בְּמִשְׁכֹּן שֶׁל בִּלְהָה. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁשְׂכִינָה רָצָתָה לְטַל הַבֵּית כְּרֵאוֹ, אֲלֵמָלָא יַעֲקֹב לֹא נִמְצָא בְּזוּיָג זָכָר וְנִקְבָּה, לֹא שׁוֹרָה שְׂכִינָה בְּגִלּוּי בְּבֵית, וְעַל זֶה

עמדה שכינה במשכן בלהה. ובא ראובן, משום שראה שבלהה ירשה מקום אמו, הלך ובלבל המטה, ועל שעמדה שכינה עליה כתוב בו וישכב את בלהה.

רבי ייסא אמר, שישן על אותה מטה ולא חשש לכבוד השכינה, ומשום כך לא נפגם מחשבונו השבטים, ובא הפסוק ועשה חשבון, משום כך כתוב בכור יעקב ראובן, והפסוק עשה אותו ראש לכל השבטים.

רבי יהודה פתח ואמר, (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו' - כל דרכי הקדוש ברוך הוא כלם ישרים ודרכי אמת, ובני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה הם עומדים. ועל זה וצדיקים ילכו בם - משום שהם יודעים דרכי הקדוש ברוך הוא ומשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, הוא יודע והולך בהם שלא סוטה ומינה ושמאלה.

ופשעים יפשו בם - אלה הם הרשעים שלא משתדלים בתורה ולא מסתכלים בדרכי הקדוש ברוך הוא ולא יודעים לאן הדרכים הולכות, ומשום שלא יודעים להסתכל ולא משתדלים בתורה, הם נכשלים בהם באותם דרכיו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כל אדם שמשתדל בתורה, כשיצא מן העולם הזה, נשמתו עולה באותם דרכים ושבילים [שהם בתורה] של התורה, ואותם דרכים ושבילים של התורה הם ידועים, ואותם שידועים דרכי התורה בעולם הזה ילכו בהם באותו עולם, כשיצאו מן העולם הזה.

ואם לא השתדלו בתורה בעולם הזה ולא יודעים דרכים ושבילים, כשיצאו מן העולם הזה לא ידעו ללכת באותם דרכים ושבילים, ונכשלים בהם. ואז ילך בדרכים אחרות שאינן דרכי התורה, ויתעוררו אליו בכמה דינים וינגש בהם.

ומי שמשתדל בתורה מה כתוב? (משלי ו) בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בשכבך - בקבר, התורה תשמר עליך מדין אותו העולם. והקיצות - כשהקדוש ברוך הוא יעורר רוחות ונשמות להחיות מתים, אז היא תשיחך, היא תהיה סגור על הגוף בשביל שיקומו אותם גופים שהשתדלו בתורה כראוי, ואלה הם שיקומו בתחלה לחיי עולם, כמו שנאמר (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו'. ואלה הם לחיי עולם, משום שהתעסקו בחיי עולם שהיא התורה.

ובא ראה, כל אלו שהשתדלו בתורה, אותו הגוף יתקדם והתורה תגן עליו, מה הטעם? משום שבאותה שעה יעורר הקדוש ברוך הוא רוח אחת שכלולה מארבע רוחות, ואותה רוח הכוללת ארבע רוחות תזדמן לכל אותם שהשתדלו בתורה להחיותם ברוח זו בשביל שיתקדם לעולמים.

ואם תאמר, הרי כתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח, למה לא התקדמו, שהרי כלם מתו כמקדם? בא ראה, אותו זמן שהקים הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל אותם המתים, אותו [זמן העתיד] רוח, אף על גב שהיה מארבע רוחות, לא ירד לקימם בקיום, אלא להראות שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים באותה צורה ולקימם ברוח שנקללה בצורה זו.

ואף על גב שחזרו העצמות באותה שעה כמו שהיה, הקדוש ברוך הוא רצה להראות לכל העולם שהוא עתיד להחיות מתים [מה כתוב? (ישעיה כו) יחיו מתים נבלתי יקומו], על זה אותה רוח שעתידיה לרדת בהם [צדיקים] [ס"א ועל זה אותה רוח שעתידיה לרדת בהם צדיקים מה כתוב? מארבע רוחות באי הרוח, רוח שנקללה בארבע], משום שהקדוש ברוך הוא עתיד לקים אותם קיום שלם בעולם כראוי, ואותם שהשתדלו בתורה בעולם הזה, היא עומדת על האדם ונעשית סגולה לפני הקדוש ברוך הוא.

רבי שמעון אמר, כל אותם דברי תורה וכל אותה תורה שהשתדל בה האדם בעולם הזה, אותם דברים ואותה תורה עומדים לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו, והיא מרימה קולות ולא שוככת, ולאותו זמן היא תשיח ותאמר כפי שהתדבק בה האדם והשתדל בה בעולם הזה, ועל זה הם יקומו בקיום שלם לחיי עולם, כמו שאמרנו, ומשום כך (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופשעים יפשו בם.

רבי חייא פתח ואמר, (שמואל א ב) ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר נעשו בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבן את הנשים הצבאות פתח אהל מועד. וכי נעלה על דעתך שכהני ה' נעשו מעשה זה, והרי מקדם לכך נאמר ופרשה תורה אותו החטא שלהם, שכתוב (שם) כי נאצו האנשים את מנחת ה', וכתוב ומשפט הכהנים מאת העם כל איש זבח זבח וגו', וכתוב גם בטרם יקטרו את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזבח תנה בשר לצלות לכהן וגו', וכתוב ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתני בחזקה, ועל זה ותהי חטאת הנערים גדלה מאד וגו', וכל זה לא היו נוטלים אלא מאותם חלקים שהיו לכהנים לאכל מהם, ועל שהיה הקרבן קליל בעיניהם נענשו, וכאן אמר את אשר ישכבן את הנשים הצבאות?

אלא חס וחלילה שהיו עושים עברה זו, כל שכן באותו מקום קדוש, שלא יקומו כל ישראל ויהרגו

אותם. אלא משום שהיו מעבדים אותם להפגש למקדש ומוחים בידיהם שלא להפגש להתפלל תפלה עד שהקרבת נעשו, משום שהן לא מביאות קרבת לטל חלק מהם, ומשום כך מעבדים אותן, ומשום כך אותן נשים היו מבקשות מהם להפגש לשם, ועל זה כתוב את אשר ישכבן את הנשים, שמעבדים אותן כמו שמכרנו.

כמו זה וישכב את בלהה. חס ושלוש שהוא שכב עמה, אלא משום שעבד אותה לשמש עם אביו שמוש של מצנה, וזה הוא בלבול המטה, ועשה כנגד השכינה המעשה הזה. שבכל מקום ששמוש מצנה נמצא, שכינה שורה על אותו מקום ונמצאת שם, ומי שגורם לעבד שמוש של מצנה, גורם שתסתלק שכינה מן העולם, ועל זה כתוב (בראשית מט) כי עליה משכבי אביד אז חללת יצועי עליה. ומשום זה כתוב וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. כלם היו במגן, ולא נגרעה מזכות שלהם כלום.

רבי אלעזר אמר, מה הטעם בתחלה ישראל ואחר כך יעקב, שכתוב וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר? אלא כשבא ראובן ובלבל אותה מטה, אמר: ומה שנים עשר שבטים היו לאבא בעולם ולא יותר, ועכשו רוצה להוליד בנים, אולי אנו פגומים שהוא רוצה להוליד אחרים כמו מקדש. מיד בלבב אותה מטה והתעבב אותו שמוש כאלו עשה קלון לשכינה ששירתה על אותה מטה, ועל זה כתוב וישמע ישראל, שהרי בשם זה התעלה תוד שנים עשר שהתפסו, שהם שנים עשר נהרות אפרסמון וז.

ויהיו בני יעקב שנים עשר - אלו שנים עשר שבטים שהשכינה התתקנה בהם, ומי הם? אלו שהתורה חזרה ועשתה להם חשבון כמו מקדש, כלם קדושים, כלם ראויים לשכינה להסתכל בקדושת רבונם. שאילו עשה אותו מעשה, לא יבא ראובן במגן.

ועם כל זה נענש שנטלה ממנו בכורתו ונתנה ליוסף, כמו שנאמר (דה"א ה) ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו [לבני] ליוסף.

בא ראה, (דניאל ב) שיהיה שם האל מברך מן העולם ועד העולם. שכל מעשיו אמת ודרכיו דין, וכל מה שהוא עושה, הפל הוא בחכמה עליונה.

בא ראה כמה גורם מעשה אדם, שהרי כל מי [מה] שהוא עושה, נרשם ועומד לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי יעקב, בשעה שנקנס ללאה, כל אותו הלילה היה רצונו ולבו ברחל, שחשב שהיא רחל, ומאותו שמוש וטפה ראשונה ומאותו רצון התעברה לאה, ובארהו, שהרי אלמלא שיעקב לא ידע, לא יעלה ראובן בחשבון. ועל זה לא התעלה בשם ידוע, אלא שמו סתם ראובן.

ועם כל זה חזר מעשיו למקומו, כמו שאותו רצון ראשון נעשה ברחל, אותו רצון חזר בה, שהרי בכורתו חזרה ליוסף בכור רחל, מקום שהרצון היה ברחל, והכל עולה למקומו, משום שכל מעשיו הקדוש ברוך הוא אמת וזכות.

רבי חזקיה מצא יום אחד את רבי יוסי שהיתה נשמטת חתיכת בשר לתוך להבות האש, והיה עולה קטור העשן למעלה. אמר לו, אלו קטור העשן של הקרבן שהיה עולה על גבי המזבח היה עולה תמיד כמו זה, לא שורה רגז בעולם, וישראל לא היו גולים מעל הארץ.

פתח רבי יוסי ואמר, (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל. מי זאת עלה? בא ראה, בזמן שהיו ישראל הולכים במדבר, השכינה הלכה לפניהם, והם הלכו אחריה, שכתוב (שמות יג) ויהי הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם וגו'. ולכן כתוב (ירמיה ב) כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעיריך אהבת פלילתיך לכתב אחרי במדבר וגו'.

ושכינה היתה הולכת וכל ענני הכבוד עמה. וכשהיתה שכינה נוסעת, היו נוסעים, בכתוב (במדבר ט) ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל וגו'. וכשהיא עולה, אותו ענן עולה עד למעלה, וכל בני העולם רואים ושוואלים ואומרים, מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן.

אותו ענן של השכינה שנגאה עשן. מה הטעם היא עשן? משום שהאש שהדליקו אברהם ויצחק בנו היתה אחוזה בה ולא זזה ממנה, וכאשר נאחזה אותה האש בתוכה, היתה עולה ענן [נ"א עשן].

ועם כל זה, מקטרת מר ולבונה. מה זה מקטרת? מתקשרת בשני צדדים אחרים, ענן של אברהם לימיו, ענן של יצחק לשמאל. מכל אבקת רוכל - זה יעקב.

דבר אחר - זה יוסף הצדיק, משום שארוננו של יוסף היה הולך אליו. למה רוכל? משום שהיה רכיל את אחיו לאביו. דבר אחר למה רוכל - אלא מה חנוני זה שצורורות עצי בשמים ואבקות עליהם מריחים כלם בידו - כך גם יוסף, הוא קיום התורה, משום שהוא קים אותה, משום שכל מצוות התורה קשורות לשמירת ברית קדש.



ולכן שכינה קשורה לאברהם יצחק ויעקב ויוסף, כאחד הם, ודמות אחת להם. זהו שכתוב (בראשית לו) אלה תולדות יעקב יוסף. ומשום כך מכל אבן רובל, משום שממקום שהנהר ששופע ויוצא, הכל משקים וכל הפנים מאירות.

ובא וראה, כשהיו ישראל בארץ והיו מקריבים קרבנות, כלם היו מתקריבים לקדוש-ברוך-הוא פראי, וכשקרבן נעשה והעשן עולה בדרך ישר, אז היו יודעים שעשן המזבח הדליק מנורה שראויה להדליק, וכל הפנים מאירות והמנורות דולקות.

וימים שנתחבר בית המקדש אין לך יום ויום שאין בו זעם ורגז, כמו שנאמר (תהלים ז) ואל זועם בכל יום, ופרשה החדנה מלמעלה ומלמטה, וישראל הולכים בגלות, והם ברשות של עבודות זרות אחרות, ואז התקנים הפסוק שכתוב (דברים כח) ועבדת שם אלהים אחרים.

וכל זה למה? משום שכתוב (שם) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. מה זה מרב כל? כאן מרב כל, ושם מחסר כל.

עד שיתעורר הקדוש ברוך הוא ויפדה אותם מבין העמים, כמו שנאמר (שם ל) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה. וכתוב אם יהיה נדחף בקצה השמים משם וקבצך וגו'.

ואלה תולדות עשו הוא אדם. בא ראה, בחיי יצחק לא נמנו בני עשו כמו שנמנו בני יעקב, שהרי עד שלא מת יצחק הם נמנו, אבל בעשו מה כתוב? ויגע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו. אחריו מה כתוב? ואלה תולדות עשו הוא אדם. מה הטעם? משום שאינו בחלקו ובירשתו ובגורלו, אלא יעקב ובניו.

ולכן יעקב ובניו הם חלקו של הקדוש ברוך הוא ונכנסים בחשבון. אבל עשו שאינו בחלק של צד האמונה, עשה חשבון אחר שמת יצחק, ונפרד חלקו למקום אחר.

בא ראה, אחרי שמת יצחק ועשו נפרד לצד שלו, מה כתוב? ויחם עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו. שהשאר ליעקב קרן ורוח שעבוד מצרים, והארץ, ומכר לו חלקו במערת המכפלה, והלך לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו, שהלך לו מהכל.

בא ראה כמה היה חלקו של יעקב טוב בכל משום שלא נשאר עשו עמו ונפרד ממנו והלך לו לחלקו ולגורלו, ונשאר יעקב אחיו בירשת אביו ובירשת אבותיו. ועל זה וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. מה זה מפני יעקב אחיו? שלא רצה חלקו וירשתו וגורל האמונה שלו. אשרי חלקו של יעקב, עליו כתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם לפני מלך מלך לבני ישראל. רבי ייסא פתח ואמר, (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. בא ראה, כשעשה הקדוש ברוך הוא את העולם וחלק את הארץ לשבעה תחומי חלקים כנגד שבעים ממנים גדולים, והקדוש ברוך הוא חלק אותם לשבעים עמים, כל אחד ואחד פראי לו, כמו שנאמר (דברים לב) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים.

ומכל הממנים הגדולים שנמסרו לשאר העמים אין בהם בזוי לפניו כממנה של עשו, מה הטעם? משום שהצד של עשו הוא צד הטמאה, וצד הטמאה הוא קלון לפני הקדוש ברוך הוא מאותן דרגות קטנות שאחר הריחים, שבא מהריקנות של המדות האדמות, ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, שכתוב (בראשית ג) על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך. מאד, כמו שנאמר אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה.

בא ראה, בדרגות התחתונות יש דרגות על דרגות, כלם משנים זה מזה, וכל הדרגות נפרדות הן, וקשורות אלה באלה, ומלכות נפרדת זה מזה, ומלכות קשורה במלכות, זה נכנס וזה עולה, אחוזים בקשר אחד.

לאותו קשר יש קומה אחת, ושלשה קשרים לאותה קומה. בכל קשר וקשר עטרה אחת, ובכל עטרה ועטרה שליטה אחת, והתמנה בעטור שלמעלה, והתמנה וירד למטה, עד שהתקשרו בו כוכבים ומזלות. כל אחד ואחד נפרד בו כוכב אחד ומזל אחד, וכל הכוכבים מזמנים הם באותן דרגות שלמעלה. ועל זה כל דרגה ודרגה מתעטרת במקומות ידועים פראי.

וכשנפרדות הדרגות נמצא קשר המפסיק, עד שמתקשרים לצד שנתראה להם, והצדדים של דרגות הטמאה שהם בצד שמאל, כלם נפרדים לכמה דרכים ושבילים מצדי הגבורות האדמות, ולכן תלויות הגבורות למטה לאלף אלפים ורפוא רבבות. ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, כמו שאמרנו.

בא ראה, ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום, בארץ - בצד של הדרגה שלו שהיא דרגת עשו, שכתוב עשו הוא אדום, וכלם באים מצד של רוח הטמאה. לפני מלך מלך לבני ישראל - משום שאותן דרגות שעומדות בבית השערים למטה קודמות.

ולכן אמר יעקב יעבר נא אדני לפני עבדו, בשביל דרגותיו הראשונות הן להפגס, ומשום כך לפני מלך מלך לבני ישראל. שעד עכשו טרם הגיע זמנה של מלכות השמים לשלט ולהאחז בבני ישראל, ולכן אמר יעבר נא אדני לפני עבדו.

וכשהשלמו דרגות אלו בתחלה, אחר כך מתעוררת מלכות השמים לשלט על התחתונים, וכששורה, שורה בקטן של כל השבטים, שהוא בנימין, כמו שנאמר (תהלים סח) שם בנימין צעיר רודם וגו'. ובו שורה להתעורר המלכות. אחר כך באה המלכות למקומה ועומדת עמו שלא תזוז לעולמים.

רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה מד) ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו. פה אמר ה' עשך ויצרך מבטן יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישראל בחרתי בו. בא ראה כמה הבטיח להם הקדוש ברוך הוא לישראל בכמה מקומות [כדי] לזכותם לעולם הבא, שהרי לא התרצה לחלקו לכל עם ולשון פרט לישראל לבדם.

ולכן נתן להם תורת אמת, לזכות בה ולדעת דרכי הקדוש ברוך הוא כדי שירשו ארץ הקדושה, שכל מי שזוכה בארץ הקדושה הוא, יש לו חלק לעולם הבא, כמו שנאמר (שם ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, והרי נתבאר. שלש דרגות כאן: בתחלה יעקב, אחר כך ישראל, ואחר כך ישורון.

בא ראה, יעקב הרי כבר בארוהו, ישראל אף גם כך, ואף על גב שדרגות אלו פאחת. ישורון למה נקראו ישראל בשם זה? אלא ישראל וישורון הכל אחד. ישורון, כמו שנאמר (איוב לג) ישר על אנשים, משום שנטל שורה לצד זה ולצד זה, ומשום אותו שתי שורות נקרא ישורון, וזהו ישראל. ישראל על שנטל גדלה ותקף מהכל. ישראל [ישורון] על אותם חלקים שני צדדים שתי שורות, כמו שאמרנו, והכל אחד.

וכל אותם שמות עולים לאחד. יעקב עבדי, לפעמים הוא עבד, כמו עבד שיש לו מצות אדונו ולעשות רצונו. וכן ישראל בחרתי בו, להשרות עליו, והכל הוא בסוד עליון. כתוב (ישעיה מג) בראש יעקב ויצרך ישראל, וכתוב פה אמר ה' עשך. כל הדרגות הללו עולות לאחד, והרי נאמר, בור"א, יוצ"ר, עוש"ה, וכל הדרגות אלה על אלה וכלן אחד.

אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, משום שכלם כתוב (ירמיה י) הכל המה מעשה תעתעים בעת פקדונם יאבדו, בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד לבער אותם מן העולם וישאר הוא לבדו, כמו שנאמר (ישעיה ב) ונשגב ה' לבדו ביום תהוה.

רבי יהודה פתח ואמר, (שם מא) אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיך נאם ה' וגאלך קדוש ישראל. בא ראה, כל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות של העולם, הקדוש ברוך הוא נתן אותם לממנים שליטים ידועים כמו שנאמר, וכלם הולכים אחרי אלהיהם, כמו שכתוב (מיכה ד) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. וכלם שופכים דמים ועורכים קרבות אלו באלו, גוזלים רוצחים ונואפים, ומעריבים בכמה מעשים רעים, ומתחזקים בלחם להרע.

והישראל אין תקף וכח לנצח אותם פרט לפה שלהם, פתולעת הוא שאין לה תקף וכח אלא בפיה, ובפיה היא שוברת הכל, ולכן נקראו ישראל תולעת.

עוד, אל תיראי תולעת יעקב - מה תולעת אין בריה בעולם כמו תולעת המשי הוא שטוים בו, שממנה יוצאים כל לבושי כבוד, לבושי המלכים, אחר כך זרעת זרעים ומתה, ומאותו הזרע שגשאר ממנה מתקיימת כמו מקדם והריה בקיום - כך ישראל הם כמו התולעת הוא, שאף על פי שמתיים, נחזרו ויתקיימו בעולם כמו מקדם.

והרי נאמר [שכתוב] (ירמיה יח) (כי) [הנה] בחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל. מה זה בחמר? אלא זהו חמר של אותה זכוכית, שאף על גב שגשגר - נתקן, ויש לו תקנה כמו מקדם.

מתי ישראל - זה עץ החיים. שמשום שישאל דבוקים בעץ החיים, לכן יהיו להם חיים ויקומו מן העפר ויתקיימו בעולם ויהיו לעם אחד לעבד את הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (צפניה ג) לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

רבי אלעזר ורבי יצחק היו הולכים בדרך, והגיע זמן קריאת שמע, וקם רבי אלעזר וקרא קריאת שמע והתפלל תפלתו. אחר כך אמר לו רבי יצחק, והרי שנינו, שעד שלא יצא אדם לדרך, צריך לטול רשות מרבונו ולהתפלל תפלתו.

אמר לו, משום שכשנצא לא היה זמן תפלה ולא הגיע זמן קריאת שמע. עכשו שהשמש מאירה, התפללתי. אבל עד שלא נצאתי לדרך, בקשתי בקשתי ממנו ונמלכתי בו, אבל תפלה זו לא התפללתי.

שהרי אני עוסק בתורה מחצות הלילה, וכאשר הגיע הבקר, עד עכשו לא היה זמן להתפלל תפלה, משום שאותה שעה של קדוה השחר נמצאת אשה מדברת עם בעלה והם בסוד באחד, שהיא רוצה ללכת למשכנה עם עלמותיה שיושבות עמה, ולכן לא צריך האדם להפסיק דבורם כשמתחברים באחד ולהכניס דבר אחר ביניהם.

ועכשו שהאיר השמש, הוא זמן התפלה להתפלל, כמו שבארוהו, שכתוב (תהלים עב) ויראוך עם שמש. מהו עם שמש? לשמר אור השמש עמנו להאיר לה, שהרי נראה עם השמש צריך, ולא להפרידם. וכשלא מאיר היום, הוא לא נראה עם השמש, וצריך לחבר אותם באחד, וזהו עם שמש.

הלכו. כשהגיעו לבית שדה אחד ישבו. זקפו עיניהם וראו הר אחד שהיו עולים ברומו בריות משנות. פחד רבי יצחק. אמר לו רבי אלעזר, למה אתה פוחד? אמר לו, ראיתי שההר הזה קשה, וראיתי את הבריות הללו שהן משנות, ופחדתי שלא יצרו לנו. אמר לו, מי שפונד - מחטאים שבגדיו יש לו לפחד. בא ראה, אין אלה מאותן בריות קשות שהיו נמצאות בהרים.

פתח ואמר: ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל בא ראה, אין אלה אותם שכתוב בהם (דברים ב) האמים לפנים ישבו בה וגו', ובני עשו יירשום וגו'.

אבל אלה שאמר הכתוב אשר מצא את הימים במדבר, ימים כתוב (חסר י'), אלו היו בריות משנות. שכאשר גרש קין מעל פני האדמה, בכתוב (בראשית ד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתיר, וכתוב וישב בארץ נוד, ובארוהו.

מבני בניו בצד של רוחות וסערות ומזיקים ואלה עמדו, שהרי כשרצה להתקדש יום השבת, נבראו מאותו צד רוחות קימות מעופפות [מאירות] בלי גוף, ואלה אינם לא מיום שבת ולא מיום ששי, ונשארו אלו ימים בהם בספק, ולכן לא התקדמו לא מזה ולא מזה.

והלכו והתפשטו באותו צד של קין, והתלבשו באותו צד, ולא התלבשו להתקדם, ונקראו ימים חסר, שלא התקדמו לא ביום זה ולא ביום זה, ונראים לבני אדם. והוא מצא אותם ולמדו אותו להביא ממזרים לעולם, והם הולכים בין ההרים ועומדים בגוף פעם אחת ביום, ואחר כך מתפשטים ממנו.

בא ראה, הענה הזה היה ממזר, שבא צבעון על אמו והוליד ממזר, וזה בא מצד רוח הטמא שנדבק בו, ולכן מצא אותם ולמדו אותו כל מיני צד הטמא בשביל זה.

ובא וראה, אלה הם וכמה אחרים נפרדים אלה מאלה, כלם באים מאותו צד והולכים במדבר ונראים שם, משום שהמדבר הוא מקום חרב והוא בית מושבם. ועם כל זה, כל אדם שהולך בדרך הקדוש ברוך הוא ונרא מהקדוש ברוך הוא, לא פוחד מהם. הלכו ונכנסו בהר.

אמר רבי יצחק, כמו זה כל אותם הרים חרבים, מקום מושב שלהם הוא. אמר לו, כך זה, וכל אותם שמשתדלים בתורה כתוב עליהם (תהלים קכא) ה' ישמרך מפל רע ישמר את נפשך ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם קיא) הללויה אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, פסוק זה פרשוהו, אבל בא ראה, דוד המלך כל ימיו היה משתדל בעבודת הקדוש ברוך הוא, והיה קם בחצות הלילה ומשבח ומודה בשירות ותשבחות כדי לתקן מקומו במלכות של מעלה.

שכשמתעורר רוח צפון בחצות הלילה, היה יודע שהקדוש ברוך הוא באותה שעה מתעורר בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, והוא היה קם באותה שעה ומתגבר בשירים ותשבחות עד שעולה השחר.

משום שכשהקדוש ברוך הוא נמצא בגן עדן, הרי בארנו שהוא וכל הצדיקים שבגן, כלם מקשיבים לקולו, בכתוב (שיר ח) חברים מקשיבים לקולך השמיעני. ולא עוד, אלא חוט של חסד משובץ עליו ביום, כמו שנאמר, שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. ולא עוד, אלא שאותם דברי תורה שהוא אומר, כלם עולים ומתעטרים לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן דוד המלך היה משתדל בכלל בעבודת אדונו.

בא ראה, הללויה, בכל אותן שירות ותשבחות שדוד אמר, הרי שנינו שלמעלה מכלם הוא הללויה, ובארוהו, מה הטעם? משום שכולל השם והשבח באחד. מה שם ומה שבח? שם זה ייח. השבח מה? אלא זו כנסת ישראל שהיא (הלל בגימטריא ה"ס, שהוא אדני"י) מתקנת שבח תמיד לקדוש-ברוך-הוא ולא שוקטת, כמו שנאמר (שם פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. משום שסדור השבח היא מסדרת ומשבחת תמיד אליו, ולכן שם ושבח באחד.

אודה ה' בכל לבב, כמו שבארוהו - ביצר הטוב וביצר הרע, משום שהם נמצאים תמיד אצל

הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו) בְּכָל לִבְבְּךָ, וּבְאַרְוֶהוּ. בְּסוֹד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה - אֵלֹהֵי הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הַדְּרוֹגוֹת מִתְעַטְרוֹת בָּהֶם, כֹּהֲנִים וְלוֹיִם, צַדִּיקִים וְחַסִּידִים, יִשְׂרָאֵל. וְעֵדָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פג) נָצַב בְּעֵדַת אֵל. וְהֵם סוֹד שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בָּהֶם.

וְלָכֵן צָרִיךְ הָאָדָם לְשַׁבֵּחַ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תָּמִיד, מְשׁוּם שֶׁהוּא מִתְרַצָּה בְּשִׁירִים וְתַשְׁבְּחוֹת, וּמִי שְׂיוֹדֵעַ לְשַׁבֵּחַ לוֹ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרֹאשׁ, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל תַּפְּלָתוֹ וּמַצִּילוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם צא) אֲשַׁבְּחֵהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי וְגו', אֲרֹךְ יָמִים וְגו'.

פֶּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (שם לב) אֶתָּה סֵתֵר לִי מִצָּר תִּצְרֵנִי רַבִּי פִּלְט תִּסּוּבְּבֵנִי סֵלָה. אֶתָּה סֵתֵר לִי - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא סֵתֵר וּמִגֵּן לָאָדָם שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה, וְהוּא מְסַתֵּר בְּצֵל כְּנָפָיו, שֶׁלֹּא יִכּוּלִים לְהִרְעוֹ. מִצָּר תִּצְרֵנִי - מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה. לְמַעְלָה יֵשׁ לָאָדָם רִיבִים, אִף לְמִטָּה כֵּן גַּם, וּמִיָּהוּ? זֶהוּ יָצָר הָרָע שֶׁהוּא צָר לְמַעְלָה וְצָר לְמִטָּה, וְאֵלְמָלָא יָצָר הָרָע - לֹא נִמְצָא בְּעַל רִיב לָאָדָם בְּעוֹלָם. בְּשִׁבִּיל כֵּן מִצָּר תִּצְרֵנִי.

רַבִּי פִּלְט תִּסּוּבְּבֵנִי סֵלָה, הִנֵּה צָרִיךְ לִכְתֹּב יִסּוּבְּבֵנִי סֵלָה, מַה זֶה תִּסּוּבְּבֵנִי? אֵלֹהֵי שִׁירִים שֵׁשׁ בָּהֶם דְּרוֹגוֹת לְהַצִּלָּה, תִּסּוּבְּבֵנִי בָהֶם לְהַצִּילֵנִי בְּדֶרֶךְ. וּפְסוּקָה זֹאת הוּא גַם בְּסֵדֶר וְגַם לְמַפְרָע, מִצָּד זֶה וּמִצָּד זֶה.

בֹּא רֵא, בְּשִׁירִים וְתַשְׁבְּחוֹת הִלְלוּ שֶׁאָמַר דָּוִד יֵשׁ בָּהּ סוֹדוֹת וּדְבָרִים עֲלִיוֹנִים בְּסוֹדוֹת הַחֲכָמָה, מְשׁוּם שֶׁכָּל־נָאֲמָרוּ בְּרוּחַ הַקְדֹּשׁ, שֶׁהִיא שׁוֹרָה רֹחַ הַקְדֹּשׁ עַל דָּוִד וְהִיא אוֹמֶר שִׁירָה, וְלָכֵן כָּל־נָאֲמָרוּ בְּסוֹדוֹת הַחֲכָמָה.

פֶּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (תהלים קיח) דָּחָה דְחִיתֵנִי לִנְפֹל וְה' עֲזָרֵנִי. דָּחָה דְחִיתֵנִי, דָּחָה דְחִיתֵנִי הִנֵּה צָרִיךְ לִכְתֹּב! מַה זֶה דָּחָה דְחִיתֵנִי? אֵלְמָלָא זֶה צָד הָאֲחֵר שֶׁדוֹחָה אֶת הָאָדָם תָּמִיד וְרוֹצָה לְדַחוֹת אוֹתוֹ וּלְהַסְטוֹתוֹ מִמַּעַם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזֶהוּ יָצָר הָרָע שֶׁנִּמְצָא תָּמִיד אֶצֶל הָאָדָם, וּכְנֻגָּדוֹ חֲזָר דָּוִד וְאָמַר דָּחָה דְחִיתֵנִי לִנְפֹל, מְשׁוּם שֶׁהוּא הִנֵּה מִשְׁתַּדֵּל אֵלָיו בְּכָל אוֹתוֹן צְרוּת לְהַסְטוֹתוֹ מִמַּעַם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעָלִיו אָמַר דָּוִד, דָּחָה דְחִיתֵנִי לִנְפֹל - בְּגִיָּהֶם, וְה' עֲזָרֵנִי - שֶׁלֹּא נִמְסַרְתִּי לִנְדָּךְ.

וְעַל זֶה יֵשׁ לָאָדָם לְהִזָּהֵר מִמֶּנּוּ כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עָלָיו, וְאִזּוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ בְּכָל דְּרָכָיו, שְׁכָתוֹב (משלי יג) אִזּוֹ תִּלְךָ לְבִטָּח דְּרָכְךָ וְרִגְלְךָ לֹא תִגּוֹף, (שם ד) בְּלִכְתְּךָ לֹא יָצָר צַעֲדְךָ וְאִם תִּרְוֹץ לֹא תִפְשַׁל, וְכָתוֹב (שם) וְאַחֲרָ צַדִּיקִים כְּאוֹר נֶגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם.

אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה, אֲשֶׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם בְּעוֹלָם הִנֵּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שְׁכָתוֹב (ישעיה ס) וְעַמּוֹ כָּל־צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֲרֶץ. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פֶּרֶשֶׁת וַיִּשָּׁב יַעֲקֹב

וַיִּשָּׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. רַבִּי חִיָּא פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים לד) רַבּוֹת רְעוֹת צַדִּיק וּמִכָּל־יִצְלָנוּ ה' בֹּא רֵא, כִּי מִקְטָרִים יֵשׁ לוֹ לָאָדָם מִן הַיּוֹם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן בּוֹ נִשְׁמָה [ד"א לָאָדָם] [לְהַתְקִים] בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁכִּינּוֹן שֶׁאָדָם יוֹצֵא לְאוֹר הָעוֹלָם, מִיָּד מִזְדַּמֵּן לְהַשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ יָצָר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שְׁכָתוֹב (בראשית ד) לִפְתַּח חֲסָאת רֵבֶץ וְגו', וְאִזּוֹ מִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ יָצָר הָרָע.

וְבֹא וְרֵא, שְׁכָתוֹב הוּא, שֶׁהָרִי הַבְּהֵמוֹת מִיּוֹם שֶׁנּוֹלְדִים, שׁוֹמְרִים אֶת עַצְמָם וּבִרְחִים מִתּוֹךְ הָאֵשׁ וּמִכָּל הַמְּקוֹמוֹת הָרָעִים, וְאָדָם מִיָּד בֹּא לִזְרוֹק אֶת עַצְמוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ, מְשׁוּם שֶׁיָּצָר הָרָע שְׂרִי בְּתוֹכוֹ, וּמִיָּד מְסִיט אוֹתוֹ לְדֶרֶךְ רָעָה.

וּבְאַרְנוֹ, שְׁכָתוֹב (קהלת ד) טוֹב יֶלֶד מִסֶּכֶן וְחֶכֶם מִמְּלָךְ זָקֵן וְכָסִיל אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזָּהֵר עוֹד. טוֹב יֶלֶד - זֶהוּ יָצָר הַטּוֹב, שֶׁהוּא יָצָר טוֹב שֶׁהוּא יֶלֶד מִיָּמִים מוֹעֲטִים עִם הָאָדָם, שֶׁהָרִי מְשַׁלְּשָׁה עֲשָׂר שָׁנִים וְאֵילָף [עִמּוֹ], כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר.

מִמְּלָךְ זָקֵן וְכָסִיל. מִמְּלָךְ - זֶה הוּא יָצָר הָרָע, שֶׁהוּא נִקְרָא מְלָךְ וְשִׁלֵּט בְּעוֹלָם עַל בְּנֵי אָדָם. זָקֵן וְכָסִיל - שֶׁהוּא זָקֵן וְדַאי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶהוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר אָדָם נוֹלֵד וְיוֹצֵא לְאוֹר הָעוֹלָם, הוּא מִזְדַּמֵּן עִם הָאָדָם, וְעַל כֵּן הוּא מְלָךְ זָקֵן וְכָסִיל.

אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהִזָּהֵר עוֹד, לֹא כָתוֹב לְהִזָּהֵר אֲלָא לְהִזָּהֵר, מְשׁוּם שֶׁהוּא כָסִיל, וְעָלִיו אָמַר שְׁלֹמֹה, עָלִיו הַשְּׁלוֹם, (קהלת ב) וְהַכָּסִיל בַּחֲשָׁךְ הוֹלֵךְ, שֶׁהָרִי מִפְּסֻלַּת הַחֲשָׁךְ הוּא בֹּא, וְאִין לוֹ אוֹר לְעוֹלָמִים.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בֹּא רֵא, כָתוֹב טוֹב יֶלֶד מִסֶּכֶן וְחֶכֶם, מִי זֶה יֶלֶד מִסֶּכֶן? הָרִי בְּאַרְוֶה, וְנִתְבָּאֵר שֶׁהוּא יָצָר טוֹב. אֲבָל טוֹב יֶלֶד, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים לו) נֶעַר הִיִּיתִי גַם זִקְנִיתִי, וְזֶה הוּא נֶעַר שֶׁהוּא יֶלֶד מִסֶּכֶן, שֶׁאִין לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם. וְלִמָּה נִקְרָא נֶעַר? מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲדוּשׁ הַלְבָּנָה שֶׁתָּמִיד מִתְחַדֵּשֵׁת, וְתָמִיד הוּא יֶלֶד מִסֶּכֶן, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וְחֶכֶם, מְשׁוּם שֶׁשׁוֹרָה בּוֹ חֲכָמָה.

מִמְּלָךְ זָקֵן - זֶהוּ יָצָר הָרָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁהָרִי מִיּוֹם שֶׁהִיא לֹא יָצָא מִטְּמֵאָתוֹ לְעוֹלָמִים. וְהוּא כָסִיל, שֶׁכָּל דְּרָכָיו הֵם לְדֶרֶךְ רָעָה, וְהוֹלֵךְ וּמִסְטָה אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְלֹא יוֹדַע לְהִזָּהֵר, וְהוּא בֹּא עִם אָדָם בְּעֲלִילוֹת

כדי להסוותם מדרך טובה לדרך רעה.

בא ראה, על זה מקדים עם אדם ביום שנוצד, כדי שניאמין לו, שהרי כשבא יצר הטוב, לא יכול האדם להאמין לו, ודומה עליו כמעמסה. כמו זה שנינו, מי הוא רשע ערום? זהו מי שמקדים לטעון דבריו לפני הדין טרם יבא חברו בעל הדין, כמו שנאמר (משלי יח) צדיק הראשון בריבו וגו'.

כמו זה [הוא נ"א הזה] רשע ערום, כמו שנאמר (בראשית ג) והנחש היה ערום, והוא מקדים ושורה עמו של אדם בטרם יבא חברו לשרות עליו. ומשום שהוא מקדים, והנה טוען טענתו עמו - כשבא חברו, שהוא יצר הטוב, מרע את האדם עמו ולא יכול לזקוף ראשו כאלו הטעין על כתפו כל המשאות של העולם בגלל אותו רשע ערום שהקדים עמו. ועל זה אמר שלמה (קהלת ט) וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים, משום שהנה הקדים אחר.

ועל כן, כל דין שמקבל מאדם דבר בטרם יבא חברו, כאלו קבל עליו תועבה אחרת לאמונה, אלא (משלי שם) ובא רעהו וחקרו, וזה הוא דרך של אדם צדיק. שהרי האדם הצדיק הזה שלא האמין לאותו רשע ערום של יצר הרע בטרם יבא חברו, שהוא יצר הטוב. ומשום זה בני אדם נכשלים לעולם הבא.

אבל אותו צדיק שפחד מרבונו, כמה רעות סובל בעולם הזה כדי שלא יאמין ולא ישתתף עם אותו יצר הרע, והקדוש ברוך הוא מציל אותו מכלם. זהו שכתוב (תהלים לד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'. לא כתוב רבות רעות לצדיק, אלא צדיק, משום שהקדוש ברוך הוא מרצה בו, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מרצה מאותו האדם ומציל אותו מן הכל בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקו.

בא ראה כמה רעות עברו עליו על יעקב כדי שלא יתדבק באותו היצר הרע ויתרחק מחלקו, ומשום כך סבל כמה ענשים וכמה רעות ולא שקט. פתח ואמר, (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתתי ויבא רגז. בא ראה כמה רעות סובלים הצדיקים בעולם הזה, רעות על רעות, כאבים על כאבים, כדי לזכות אותם לעולם הבא.

יעקב כמה רעות סבל, רעות על רעות תמיד, כמו שנאמר לא שלותי - בבית לבן, ולא זכלתי להנצל ממנו. ולא שקטתי - מעשו, מאותו הצער שצער אותי הממנה ההוא שלו, ואחר כך הפחד של עשו. ולא נחתתי - מן דינה ומן שכם.

ויבא רגז - זה הרגז והערבוביה של יוסף שהוא קשה מן הכל, ומתוך אהבתו של יעקב אל יוסף, שהוא סוד הברית, נכנס למצרים, כי אחר כך כתוב (שמות ו) ואזכר את בריתי, שתמצא השכינה [נ"א שמש] שם עמו.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי יוסי פתח, (ישעיה נז) הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק. הצדיק אבד, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם ואין העולם כראוי, ומזדמן הדין לשרות על העולם, אז הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק שנמצא ביניהם כדי שישירה הדין על כל האחרים ולא ימצא מי שיגן עליהם.

שהרי כל זמן שהצדיק שורה בעולם, הדין לא יכול לשלט על העולם. מנין לנו? ממשה, שכתוב (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו וגו'. ומשום כך הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק מביניהם ומסלק אותו מן העולם, ואז נפרע וגובה את שלו. סוף הפסוק - כי מפני הרעה נאסף הצדיק. בטרם תבא הרעה לשלט על העולם נאסף הצדיק [ד"א כי מפני הרעה נאסף, טרם תשלט הרעה בעולם]. דבר אחר כי מפני הרעה - זה יצר הרע.

בא ראה, יעקב היה בחיר האבות, והוא עומד להתקיים בגלות, אבל מתוך שהוא צדיק, התעבב הדין שלא ישלט בעולם, שהרי כל ימי יעקב לא שרה הדין על העולם והרעב התבטל.

ואף כך בימי יוסף, שהוא דמות אביו, [כיון שהוא מת מיד] לא שרתה הגלות [הדין על העולם], משום שהוא הגן עליהם כל ימיו. כיון שהוא מת, מיד שרתה עליהם הגלות, כמו שנאמר (שמות א) וימת יוסף וגו', וסמוך לו - הבה נתחכמה לו. וכתוב וימברו את חיהם בעבדה קשה בחמר ובבלבנים וגו'. כמו כן בכל מקום ששרוי צדיק [על] בעולם, בשבילו הקדוש ברוך הוא גן על העולם, וכל זמן שהוא קיים, הדין לא שורה על העולם, והנה נתבאר.

בא ראה, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מה זה מגורי אביו? כמו שנאמר (ירמיה ו) מגור מסביב, שכל ימיו היה פוחד והיה בפיח. וישב יעקב בארץ מגורי אביו. רבי אלעזר אמר, שהתקשר וישב באותו מקום שנאחז בחשד. ארץ מגורי אביו דוקא, בארץ כנען, נקשר המקום למקומו. מגורי אביו - זה הדין הקשה. בארץ מגורי אביו, כמו שנאמר אותו הדין הרפה, שהיא הארץ שנאחזה מן הדין הקשה, ובו התישב יעקב ונאחז בו [ואותה ארץ היא האספקלריה שאינה מאירה].

אלה תלדות יעקב יוסף וגו'. אחר שהתישב יוסף עם יעקב והזדוג השמש עם הלבנה, אז התחיל

לעשות תולדות. ומי הוא שעושה תולדות? חזר ואמר יוסף. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא הוא עושה תולדות, משום שאין מימיו פוסקים לעולמים, והוא עושה תולדות בארץ הזו וממנו יוצאים תולדות לעולם.

שהרי השמש, אף על גב שהתקרב ללכנה, לא עושה פרות, רק אותה הדרגה שנקראת צדיק, ויוסף הוא הדרגה של יעקב לעשות פרות ולהוציא תולדות לעולם, ומשום כך כתוב אלה תולדות יוסף.

אלה תולדות יעקב יוסף - כל מי שהיה מסתכל בדמות יוסף, היה אומר שזו היא דמות יעקב. בא ראה שבכל בני יעקב לא כתוב אלה תולדות יעקב ראובן, פרט ליוסף, שדמותו דומה לדמות אביו.

בן שבע עשרה שנה - אמר רבי אבא, רמז לו הקדוש ברוך הוא, שהנה כשנאבד ממנו יוסף היה בן שבע עשרה שנים, וכל אותם ימים שנשארו שלא ראה את יוסף, היה בוכה על אותם שבע עשרה השנים, וכמו שהיה בוכה עליו - הקדוש ברוך הוא נתן לו שבע עשרה שנים אחרות שהתקיים בארץ מצרים בשמחה, בכבוד ובשלמות הכל. שבנו יוסף היה מלך, וכל בניו היו לפניו. אותן שבע עשרה שנים היו חיים אצלו, ומשום כך בן שבע עשרה שנה הוא היה כשנאבד ממנו.

רבי חייה פתח ואמר, (איוב לד) לכן אנשי לבב שמעו לי חללה לאל מרשע ושדי מעול, כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה אותו על הדיו, ועל הדיו התקיים, וכל המעשים של העולם הם עומדים בדיו חוץ משל הקדוש ברוך הוא, כדי לקיים את העולם שלא יאבד. פרש עליו רחמים, ואותם הרחמים מעבדים את הדיו שלא יכלה את העולם, ועל הרחמים מתנהג העולם ומתקיים בשבילם.

ואם תאמר שהקדוש ברוך הוא עושה דין באדם בלי דין, הרי נאמר, שכאשר הדיו שורה על האדם כשהוא צדיק, משום אהבתו של הקדוש ברוך הוא אליו היא, כמו שנתבאר, שהרי הקדוש ברוך הוא מרחם עליו באהבה לקרב אותו אליו, משבר את הגוף כדי להשליט את הנשמה, ואז מתקרב האדם אליו באהבה כראוי, והנשמה שולטת והגוף נחלש. וצריך גוף חלש ונפש חזקה שמתגברת בחזק, ואז הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שאמרו החכמים, נותן הקדוש ברוך הוא לצדיק צער בעולם הזה כדי לזכות אותו לעולם הבא.

וכאשר הנשמה חלשה וגוף חזק, הוא שונא של הקדוש ברוך הוא, שאינו מרצה בו, לא נותן לו צער בעולם הזה, אלא דרכיו מתקנות והוא בשלמות יתרה, משום שאם עושה צדקה או חסד, הקדוש ברוך הוא משלם לו את שכרו בעולם הזה, ולא יהיה לו חלק בעולם ההוא. וזהו שתרגם אוניקלוס (דברים ז) ומשלם לשונאיו וגו' - משלם לשונאיו טובות שהם עושים [הוא], ומשום כך אותו צדיק שנשבר תמיד הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא. והדברים הללו כשבדק, ולא מצא חטא בידו שנגענש עליו.

כאן יש להסתכל בכמה צדדים, אחד - שהנה ראינו שאין השכינה שורה במקום עצוב, אלא במקום שיש בו שמחה. אם אין בו שמחה, אין שכינה שורה באותו מקום, כמו שנאמר (מלכים ב ג) ועתה קחו לי מנן והיה כנגד המנן ותהי עליו יד ה'. שהרי ודאי ששכינה לא שורה במקום עצוב. מנין לנו? מעקב, שמשום שהיה עצוב על יוסף הסתלקה ממנו שכינה. כיון שבאה לו השמחה על בשורת יוסף, מיד ותהי רוח יעקב אביהם. כאן בצדקה הזה שנשבר, כיון שהוא חלש ונשבר במקאובים, איפה השמחה? שהרי הוא בעצב ואין עמו כלל שמחה.

ואחד - שהנה ראינו כמה אהובים היו צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא ולא נשברו בחלאים ולא במקאובים, ולא נחלש גופם לעולמים, למה לא אלה כאלה - שאלה נשברו, ואלה עומדים בגופם כראוי?

ואם תאמר שהנה אלה שעמדו בקיום כראוי משום שהם צדיקים בני צדיקים הם, כמו שבארוהו, ואלו האחרים צדיקים ולא בני צדיקים - הנה ראינו צדיקים בני צדיקים, שהנה אביו של זה צדיק בן צדיק, והוא צדיק, למה נשבר גופו במקאובים וכל ימיו בצער?

אלא כאן הוא סוד, שהנה כל מעשי הקדוש ברוך הוא באמת וצדק, (איוב לד) כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. מצאנו בספרי הראשונים סוד אחד, ואצלו סוד אחר אחד שהוא שנים, שהרי יש לפעמים שהלכנה בחסרון ושורה בדיו ואין השמש נמצא אצלה, ובכל זמן ובכל שעה יש לה להוציא נשמות לבני אדם כמו שלקטה בראשונה, ומוציאה אותם כעת בזמן שהיא עומדת בדיו, ומי שלוקח אותה באותו זמן, יהיה תמיד בחסרון והעני הולך אליו, ונשבר תמיד בדיו כל ימי האדם, בין חזב בין זכאי, רק שתפלה מבטלת את כל גזרי הדינים ויכול לסלקם בתפלה.

ואותו הזמן שאותה הדרגה עומדת בשלמות, ואותו נהר ששופע ויוצא משתמש בה, אז אותה הנשמה שיצאה ונדבקה בו באותו האדם, אותו האדם משלם בכל - בעשר, בבנים ובשלמות הגוף.

והכל משום אותו המזל ששופע ויוצא ומתחבר באותה הדרך להשתלם בו ולהתברך ממנו, ועל כן הכל במזל הדבר תלוי. ועל כן שנינו, בנים, חיים ומזונות - לא בזכות תלויים, אלא במזל הדבר תלוי, שהרי בזכות אינו אלא עד שמתמלאת ומאירה מן המזל.

ומשום כך, כל אותם שנשברו בעולם הזה, והם צדיקי אמת, כלם נשברים בעולם הזה ונדונים בדין. מה הטעם? משום שאותה הנפש גרמה להם, ועל כן חס עליהם הקדוש ברוך הוא לעולם הבא.

רבי אלעזר אמר, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הוא בדין, כדי לטהר אותה הנפש להביא אותה לעולם הבא [ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא] [נ"א משום שכל מעשיו של הקדוש ברוך הוא] הם בדין ואמת, וכדי להעביר ממנו אותה זהמה שקבלה בעולם הזה, ועל כן נשבר אותו הגוף ונטהרת הנפש, ומשום כך הקדוש ברוך הוא עושה לאותו הצדיק שיסבל יסורים ומכאובים בעולם הזה ויתנקה מן הכל ויזכה לחיי עולם, ועל כן כתוב (תהלים יא) ה' צדיק יבחר, ודאי, והנה נתבאר.

רבי שמעון פתח, (ויקרא כא) אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מוס בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשו. אך אל הפרכת לא יבא - בא ראה, באותה שעה שאותו הנער ששופע ויוצא, מוציא כל אותן הנשמות והנשמות מתעברות, כלם עומדים בפנים בחצר לפני מוצא מצפה שטחים.

וכשהלבנה נכנסת באותו צד של הנחש הרע, אז כל אותן נשמות שיוצאות, אף על גב שכלן טהורות וכלן קדושות - הואיל ונפלו בפגם, בכל אותם מקומות שהגיעו אותן הנשמות, כלם נשברו ונפגמו בכמה צער וכמה כאבים, ואלו הם [נשמות ומקומות] [נ"א נשמות של מקומות של פגם] שמתרצה בהם הקדוש ברוך הוא אחר שנשברו, ואף על גב שהנשמות בעצב ולא בשמחות.

סוד הדבר שורים כמו שלמעלה, הגוף נפגם, והנשמה בפנים כמו שלמעלה, וזה כמו זה. ומשום כך אלו הם שצריכות להתחדש בהתחדשות הלבנה, ועל אלו כתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה'. כל בשר ודאי, שאלו יתחדשו בכל. וצריכים להתחדש בהתחדשות הלבנה.

ואלו הם בשתפחות אחת עם הלבנה פגומים באותו הפגם שלה, ומשום כך היא תמיד שורה בתוכם, שאינה עוזבת אותם, כמו שנאמר (שם נז) ואת דכא ושפל רוח, וכתוב (תהלים לד) קרוב ה' לנשברי לב. לאותם שסובלים עם הלבנה, אותו הפגם הם קרובים לה תמיד. ועל זה להחיות לב נדכאים, באותם החיים שבאים לה להתחדש יהיה להם חלקם, אותם שסובלים עמה יתחדשו עמה.

ואלו נקראים יסורים של אהבה. של אהבה הם, ולא מאותו האדם. של אהבה, אותם שנפגם האור של האהבה הקטנה שנדחית מאהבה רבה. משום כך אלה הם חברים משתפים עמה. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא, שהם זכו לזה להיות חברים עמה, עליהם כתוב (שם קכב) למען אחי ורעי וגו'.

פתח ואמר, (ישעיה נב) הנה ישפיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא גלה להם דרכי התורה ללכת בהם. בא ראה, הפסוק הזה הוא סוד עליון, הנה ישפיל עבדי וגבה. אבל בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את הלבנה והקטין לה את אורה, שהרי אין לה מעצמה כלום. ומשום שהקטנה את עצמה, האירה בגלל השמש ובחזק האורות העליונים.

ובזמן שהיה בית המקדש קיים, ישראל היו משתדלים בקרבנות ועולות ועבודות שהיו עושים הפהנים ולוים וישראלים כדי לקשר קשרים ולהאיר אורות. ולאחר שנחרב בית המקדש, נחשף האור, והלבנה לא האירה מן השמש, והשמש הסתלק ממנה ולא האירה, ואין לה יום שלא שולטים בו קללות וצער וכאבים, כמו שנתבאר.

ובאותו זמן שהגיע זמן הלבנה להאיר, מה כתוב? הנה ישפיל עבדי. נאמר על הלבנה הנה ישפיל עבדי, זהו סוד האמונה. הנה ישפיל - שמתעוררת התעוררות שלמעלה, כמי שהריח ריח ובא להתעורר ולהסתכל. ירום - מצד האור העליון של כל האורות.

ירום - כמו שנאמר (ישעיה ל) ולכן ירום לרחמכם. ונשא - מהצד של אברהם. וגבה - מהצד של יצחק. מאד - מצדו של יעקב. ואף על גב שבאורו, והכל אחד בסוד של החכמה.

ובאותו זמן עורר הקדוש ברוך הוא התעוררות עליונה להאיר ללבנה פראוי, כמו שנאמר (שם) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. ומשום כך תתוסף לה רוח עליונה, ומשום כך יתעוררו אז כל אותם המתים שהם בתוך העפר. וזהו עבדי, הסוד שמפתחות רבונו בידו, כמו שנאמר [אל עבדו זקן ביתו, וכמו שנאמר] (בראשית כד) ויאמר אברהם אל עבדו. זו הלבנה כמו שנאמר, מטטרו"ן שהוא עבד שליח רבונו.

זקן ביתו, כמו שנאמר (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי. המשל בכל אשר לו, משום שכל הגונים

נראים בו יר"ק ולב"ן ואד"ם.

שים נא ידך תחת ירכי - זהו הצדיק, סוד הדבר קיום העולם, שהרי אז העבד הזה ממנה בסוד עליון להחיות את שוכני העפר, ויעשה שליח ברוח של מעלה להשיב הרוחות והנשמות למקומן לאותם גופים [שנאכלו] שהתבלו ונרקבו תחת העפר.

ואשביעך בה' אלהי השמים. ואשביעך - מה זה ואשביעך? להתלבש בסוד של שבעה אורות עליונים, שהם סוד השלמות העליונה. אשר לא תקח אשה - זהו הגוף שתחת העפר שיש לו קיום להקים מהעפר, שכל אותם שנקברו בה וזכו להקבר בארץ ישראל, הם יתעוררו בראשונה, כמו שבארנו, שכתוב (ישעיה כו) יחיו מתים, בראשונה - אלו המתים של ארץ ישראל. נבלתי וקומי - אותם המתים של שאר הארצות. ועל זה לאותם גופים של ישראל שנקברו שם, ולא לגופות שאר העמים עובדי עבודה זרה שהארץ נטמאה מהם.

ועל כן, אשר לא תקח אשה לבני. מה זה לבני? שכל נשמות העולם שיוצאות מאותו נהר ששופע ויוצא, הם בנים לקדוש-ברוך-הוא. ועל זה אשר לא תקח אשה - זה הגוף. לבני - זו הנשמה. מבנות הכנעני - אלו גופות של עמים עובדי עבודה זרה שעתידי הקדוש ברוך הוא לנער אותם מהארץ הקדושה, כמו שנאמר (איוב לח) וינערו רשעים ממנה, כמי שמנער טלית מהזהמה שלה.

כי אל ארצי ואל מולדתי תלך. ארצי - זו הארץ הקדושה שהיא ראשונה לכל שאר הארצות, כמו שנתבאר. [ועל זה כי אל ארצי, זו הארץ הקדושה, שהיא שלו בין כל שאר הארצות שחלק אותם לממנים אחרים], ועל זה כי אל ארצי ואל מולדתי. כיון שאמר אל ארצי, מה זה ואל מולדתי? אלא אל ארצי, כמו שנאמר. [מה זה] ואל מולדתי? אלו הם ישראל

בא ראה מה כתוב, ויקח העבד - כמו שנתבאר. עשרה גמלים - אלו הם עשר דרגות שהעבד הזה שולט עליהם כמו שלמעלה. מגמלי אדניו - שהם באותו גון ממש, כמו שנתבאר, והעבד הזה שולט ונתקן בהם.

וכל טוב אדניו בידו - כל אותו טוב הריחות העליונים שיוצאים מתוך אותם אורות ומאורות עליונים. וכל טוב אדניו - אותו השמוש של השמש שנמשכה בה בלבנה.

ויקם וילך אל ארם נהרים - זהו המקום של הארץ הקדושה ששם בכתה רחל כשחרב בית המקדש. ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים - להתחזק כחה בחזקה כראוי טרם תכנס להקים את אותם הגופים.

לעת ערב, מה זה לעת ערב? זה ערב שבת שהוא הזמן של האלף הששי. לעת ערב - כמו שנאמר (תהלים קד) ולעבודתו עדי ערב, וכתוב (ירמיה ו) כי ינטו צללי ערב.

לעת צאת השאבת - שבאותו זמן עתידים לקום ולהחיות. בראשונה מכל שאר בני העולם אותם ששואבים מימי התורה [ושואבים], כדי שיתעסקו לשאב מימי התורה, והתחזקו בעץ החיים, והם יצאו בראשונה, שעץ החיים גרם להם שיקומו בראשונה, כמו שנתבאר.

ובנות אנשי העיר יצאת, מה זה יצאת? כמו שנאמר (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל, שעתידיה הארץ לפלט ממנה כל הגופות שהם בתוכה, ועל כך כתוב יצאת. לשאב מים - לטל נשמה ולקבלה כראוי מתקנת ממקומה כראוי.

והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה, משום שהרי נתבאר, שכל אותן נשמות של העולם שהתקיימו בעולם הזה והשתדלו לדעת את רבונם בסוד החכמה העליונה, היא עולה ומתקיימת בדרגה עליונה על כל אותם שלא נדבקו ולא ידעו, והם מתקיימים בראשונה. וזו השאלה שעמד אותו העבד לדעת ולשאל, במה התעסקה אותה הנשמה בעולם הזה.

ואמרה אלי גם אתה שתה, אתה צריך לשותות ולהיות משקה בראשונה, ואחריו - וגם (ל)גמליך אשקה, משום שכל אותם שאר המרפבות, אף על גב שנשקים מהדרגה הזו, כלם נשקים מעבודת הצדיקים שיודעים עבודת רבונם כראוי, שהצדיקים יודעים לספק לכל דרגה ודרגה כראוי. ועל זה וגם (ל)גמליך אשקה. ודאי היא האשה אשר הכיח ה' לבן אדני. ודאי ההיא [ס"א בהתעוררות של התפלה שלי] הוא הגוף שהזדמן לאותה הנשמה העליונה.

בא ראה, שהנה נתבאר שתשוקת הזכר לנקבה עושה נשמה, ותשוקת הנקבה לזכר עולה ומתעבר עמה שלמעלה, ונכללים זה עם זה ועושה נשמה. ומשום כך, היא האשה - זהו הגוף ודאי, שהוא זמין לאותו רצון של הנשמה שיצאה מן הזכר.

ואותם הגופים עתידים להתעורר בראשונה, כמו שאמרנו. ולאחר שאלו יקומו, יקומו כל האחרים שבשאר הארצות ויתקיימו בקיום שלם, ויתחדשו בהתחדשות הלבנה, ויתחדש העולם כמו



מקדם, ואז כתוב באותו הזמן (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו.

ומשום כך, הנה ישפיל עבדי - להחזיר הנשמות כל אחת ואחת למקומה. ירום ונשא וגבה מאד - מהצד של כל אותן הדרגות העליונות, כמו שאמרנו.

(ישעיה נב) כפאשר שממו עליך רבים כן משחת מאיש מראשו ותארו מבני אדם, בא ראה, שהנה נאמר שפאשר נחרב בית המקדש והשכינה גלתה לתוך ארצות נכריות ביניהם, מה כתוב? (שם לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיו, כלם בכו על זה וקשרו בכיה ואבל, וכל זה על השכינה שגלתה ממקומה. וכמה שהיא משתגית מכמו שהיתה, אף כך בעלה לא מאיר אורו והשתנה מכמו שהיה, שכתוב (שם ג) חשך השמש בצאתו, ועל זה כתוב כן משחת מאיש מראשו.

דבר אחר כן משחת מאיש מראשו - מהעבד הזה שהשתנה דיוקנו וגונו מכמו שהיה. דבר אחר כן משחת מאיש מראשו - כמו שנגמר (שם ה) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. שהרי מיום שנגרס בית המקדש לא עמדו השמים באורם, וסוד הדבר - הנרכות לא שורות אלא במקום שנגמראים זכר ונקבה, ובארוהו כמו שנגמר (בראשית ב) זכר ונקבה בראם ויברך אתם, ומשום כך משחת מאיש מראשו.

וזהו ככתוב (ישעיה נז) הצדיק אבד. אבוד או נאבד לא נאמר, אלא אבד, שאין שורות ברכות אלא במקום שנגמראים זכר ונקבה יחד, כמו שנתבאר. משום זה באותו זמן שלא נמצא הזכר עמה, ואז כל אותן נשמות שיוצאות, לכלן היה להן שני מכמו שהיו בזמן שהשמש מתחבר בלבנה, כמו שנתבאר. ולכן אלה תלדות יעקב יוסף וגו', ונתבאר.

והוא נער, משום שאין נפרדים לעולמים, צדיק וצד"ק הם יחד. כמו שהיא נקראת בשם של הזכר, גם כך הוא נקרא בשם שלה, שכתוב והוא נער.

את בני בלחה ואת בני זלפה. בכלם עומדת לחדש אותם פראוי ולהשתעשע להם בשמחה שלו. שכל הענפים וכל העלים, כלם מתברכים בשמחתו.

אלה תלדות יעקב יוסף, כמו שנתבאר, שכל דמותו של יעקב היתה ביוסף, וכל מה שארע לזה ארע לזה, ושניהם הולכים יחד. וזהו הסוד של האות וי', ששניהם הולכים יחד, משום שהם סוד אחד ודמות אחת.

ויבא יוסף את דבתם רעה, הרי פרשוה שהיה אומר לאביו עליהם שהיו אוכלים איבר מבצלי חיים כשהם חיים. ויבא יוסף את דבתם רעה, וכי זה במנון היו אותם בני השפחות, איך היו מזלזלים בהם בני לאה, ואיך היו אוכלים איבר מן החי והיו עוברים על מצות רבונם, שהרי צוה על בני נח מצוה זו, כמו שנגמר (בראשית ט) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, והם היו אוכלים אותם ועוברים על מצות רבונם? אלא יוסף היה אומר, ועל זה נענש.

רבי יהודה אמר, את דבתם רעה - כמו שבארוהו שנתנו עיניהם בבנות הארץ, וזהו דבתם רעה, להיניק את כל אותן הדרגות שאינן קדושות [ד"א אף על גב] שבאות מצד הטמאה.

וישראל אהב את יוסף מפל בגיו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים. רבי אלעזר פתח ואמר, (ישעיה כו) לך עמי בא בחדריד וסגר דלתך בצדד חבי כמעט רגע עד יעבר זעם. לך עמי בא בחדריד.

בא ראה כמה אוהב הקדוש ברוך הוא את ישראל, ובשביל אהבתם שאוהב אותם על כל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הזהיר אותם ורופה לשמר אותם בכל מה שהם עושים.

בא ראה, שלש פעמים יש ביום שהדין שורה בעולם, וכשבא אותו הזמן, צריך האדם להזהר ולהשמר שלא יפגע בו אותו הדין, והם זמנים ידועים, והרי בארוה.

משום שהרי כשעולה הבקר, אברהם מתעורר בעולם ואוחז את הדין לקשר אותו עמו, ובראשית שלש השעות הראשונות נוסע הדין ממקומו להתעורר בו ביעקב, עד שמתעוררת תפלת המנוחה שמתחזקה את הדין למקומו, ומתעורר הדין שלמטה להתקשר בדין של מעלה, שהרי אז נקשר דין עם דין, וצריך להזהר.

עוד, כשהדין מתעורר בעולם והמנות נמצא בעיר, לא צריך האדם ללכת יחידי בשוק, והרי בארוה את הדברים, אלא צריך לסגר את עצמו שלא יצא החוצה, כמו שבארוהו בנח שסגר את עצמו בתבה שלא ימצא לפני המשחית.

ועל זה לך עמי בחדריד, סגר את עצמך, וסגר דלתך בצדד, שלא יתראה לפני המשחית. חבי כמעט רגע עד יעבר זעם, שאחר שעובר הדין אין רשות למשחית להשחית.

בא ראה, שהקדוש ברוך הוא בשביל האהבה שהוא אוהב את ישראל וקרב אותם אליו, כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות שונאים את ישראל, משום שהם מרחקים וישראל קרובים.

ובא ראה, משום האהבה שאהב יעקב את יוסף יותר מאחיו, אף על גב שכלם היו לו אחים, מה כתוב: ויתנכלו אותו להמיתו. כל שכן העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לישׁראל.

בא ראה כמה גרמה לו אותה אהבה שאהב אותו יותר, שגרם לו שהגלה מאביו, ונלה אביו עמו, וגרם להם גלות ולשכינה שגלתה ביניהם, ואף על פי שנגזרה הגזירה, ובארוהו שבשביל כתיבת הפסוקים שעשה לו יותר, מה כתוב: ויראו אחיו.

ויחלם יוסף חלום וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (במדבר יב) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. בא ראה כמה דרגות לדרגות עשה הקדוש ברוך הוא, כלם עומדים זה על זה, דרגה על דרגה, זו למעלה מזו, וכלן יונקות אלו מאלו כראוי להם, אלו מימין ואלו משמאל, וכלם ממנות אלו על אלו הכל כראוי.

בא ראה, כל נביאי העולם, כלם יונקים מצד אחד מתוך שתי דרגות דעות, ואותן הדרגות היו נראות בתוך האספקלריה שאינה מאירה, שכתוב במראה אליו אתודע. מה היא המראה? כמו שנאמר [שמראה] המראה שכל הגונים נראים בתוכה, וזוהי האספקלריה שאינה מאירה. בחלום אדבר בו, זהו אחד מששים בנבואה, כמו שבארוהו, והיא הדרגה הששית מאותה הדרגה של נבואה, והיא הדרגה של גבריאל שממנה על החלום, והרי נתבאר.

בא ראה, כל חלום שהוא כראוי, בא מן הדרגה הזו, ועל כן אין לך חלום שלא יתערבו בו דברים כוזבים, כמו שבארנו. ומשום כך מהם אמת ומהם כוזבים, ואין לך חלום שאין בו מצד זה ומצד זה.

ומשום שיש בחלום הכל כמו שאמרנו, כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה, ובארוהו שכתוב (בראשית מא) ויהי כאשר פתר לנו כן היה. מה הטעם? משום שיש בחלום כזב ואמת, והדבור שולט על הכל, ומשום כך צריך החלום פתרון טוב. רבי יהודה אמר, משום שכל חלום הוא מהמדרגה שלמטה, והדבור שולט עליו, ומשום כך כל חלום הולך אחר הפתרון.

פתח ואמר, (איוב לג) בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על אנשים בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם. בא ראה, כשעולה אדם למטתו, הוא צריך להמליך עליו מלכות שמים בראשונה, ואחר כך יאמר פסוק אחד של רחמים, ובארוהו החברים. משום שהנה כאשר אדם ישן על מטתו, הנה נשמתו יוצאת ממנו והולכת ומשוטטת למעלה, כל אחד ואחד כפי דרכו, וכך עולה, כמו שנתבאר.

מה כתוב? בחלום חזיון לילה, כשנבני אדם שוכבים במטתם ישנים והנשמה יוצאת מהם. זהו שכתוב בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים. ואז הקדוש ברוך הוא מודיע לנשמה, באותה הדרגה שעומדת על החלום, אותם הדברים שעתידים לבא על העולם, או אותם דברים כפי אותם ההרהורים של לבו, משום שאדם נוטל דרך של תוכחות העולם.

משום שהנה לא מודיעים לאדם בעוד שהוא עומד בלח הגוף [נ"א של הרוח] כמו שאמרנו, אלא מלאך מודיע לנשמה, והנשמה לאדם, ואותו החלום הוא מלמעלה, כשהנשמות יוצאות מן הגופים ועולות כל אחת ואחת כפי דרכה. וכמה דרגות על דרגות בסוד החלום, כלן בסוד החקמה. ובא וראה, החלום דרגה אחת, המראה דרגה אחת, הנבואה דרגה אחת, וכלם דרגות לדרגות אלה על אלה.

ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אותו על חלומותיו. מכאן שלא צריך האדם לומר את חלומי רק לאותו האדם שאהב אותו, ואם לא - הוא גורם לו. שאם אותו החלום מתהפך לגון אחר - הוא גורם לסלקו.

בא ראה שיוסף אמר את החלום לאחיו, ועל כן גרמו לו לסלק את חלומי עשרים ושתים שנים שהתעכב. רבי יוסי אמר, מנין לנו? שכתוב ויוספו עוד שנא אותו. מה זה שנא אותו? שגרמו לו בזה קטרוגים.

מה כתוב? ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי. שרצה מהם שישמעו לו, והוא הודיע להם אותו החלום, שאלמלא הם שהפכו אותו לגון אחר - כך התקיים, והם השיבו ואמרו, המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו? מיד אמרו לו את פשר החלום ונזרו גזרה, ומשום כך ויוספו עוד שנא אותו.

רבי חייא ורבי יוסי היו מצויים לפני רבי שמעון. אמר רבי חייא, הנה שנינו, חלום שלא נפתר כמו אגרת שלא נקראה, אם משום שהתקיים והוא לא ידע, או שלא התקיים כלל. אמר לו, התקיים ולא נודע, שהרי אותו החלום תלוי עליו כח, והוא לא נודע ולא ידוע אם התקיים ואם לא התקיים.

ואין לך דבר בעולם שטרם בא לעולם שאינו תלוי בחלום או על ידי כרוז, שהרי נאמר שכל דבר ודבר בטרם בא לעולם מכריזים עליו ברקיע, ומשם מתפשט בעולם ונתן על ידי הכרוז, והכל משום שכתוב (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, בזמן שנביאים נמצאים בעולם, ואם לא - אף על גב שנבואה לא שורה, חכמים עדיפים מנביאים, ואם לא - נתן

בחלום, ואם לא - הדבר נמצא בצפרי השמים, והרי בארוה.

וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. רבי שמעון אמר, לרעות צאן אביהם היה צריך להיות! מה זה א"ת נקוד מעליו? לרבות שכינה עמהם, שהיא שרויה עמהם, משום שהם היו עשרה, שהרי יוסף לא היה עמהם, ובנימין הוא קטן בבית, ומשום כך הם היו עשרה, וכשהלכו, השכינה היתה ביניהם, ועל כן נקוד מלמעלה.

ומשום כך, בזמן שמכרו את יוסף, השתתפו כלם עם השכינה, ושתפו אותה עמהם כשעשו שבועה, ועד שהתגלה דבר יוסף, לא שרתה שכינה על יעקב.

ואם תאמר שהשכינה לא נמצאה עמהם - בא ראה, שכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. כלם צדיקים וחסידים, הקיום של כל העולם, הם קיום למעלה ולמטה.

פתח ואמר, (שם) שמחתי באמרים לי בית ה' גלף. את הפסוק הזה בארוהו, שדוד היה עם לבו לבנות הבית, כמו שנאמר (מלכים א-ח) ויהי עם לבב דוד אבי לבנות בית לשם ה' וגו'. ואחר כך מה כתוב? רק אתה לא תבנה הבית כי אם בנך הוצא מחלציו הוא יבנה הבית לשמי. וכל ישראל היו יודעים את זה, והיו אומרים מתי ימות דוד ויקום שלמה בנו ויבנה את הבית, ואז עמדות היו רגלינו בשעריו ירושלם, אז נעלה ונקריב שם קרבנות.

ועם כל זה, אף על גב שהיו אומרים מתי ימות הדוד הזה, אזי שמחתי ושמחה היתה לי בשביל בני, שהיו אומרים שבני יקום תחתי לגמור את המצוה לבנות את הבית. אז התחיל לשבח אותה ואמר, ירושלם הבנויה כעיר שחברה לה יחדו.

שנינו, עשה הקדוש ברוך הוא ירושלם למטה כמו שלמעלה, וזו מתקנת [זו] כנגד זו, שכתוב (שמות טו) מכון לשבתך פעלת ה'. הבנויה, שעתיד הקדוש ברוך הוא להוריד את ירושלם שלמעלה כראוי, ומשום כך הבנויה. שחברה לה יחדו, והרי בארוה, שחברה? היה צריך להיות שחברנו! אלא שהתחברה האם עם הבת ונהיו יחד, ובארוהו.

ונאמר ששם עלו שבטים, אלו הם קיום של העולם והתקון של העולם התחתון. ואל תאמר שהעולם התחתון לבדו, אלא אפלו של העולם העליון, שכתוב שבטי יה עדות לישראל, ונאקא לישראל, משום שהם הקיום למטה, עדות הם למעלה, והכל - להודות לשם ה', להודות לשם הקדוש ברוך הוא לכל הצדיקים, שכתוב להודות לשם ה'.

וימצאנו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש. מה כתוב למעלה? ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם. וכי יעקב השלם, שהיה אוהב את יוסף מכל בניו והיה יודע שכל אחיו היו שונאים אותו, למה שלח אותו אליהם? אלא הוא לא חשד עליהם, שהיה יודע שכלם היו צדיקים ולא חשד אותם, אלא הקדוש ברוך הוא גרם את כל זה כדי לקיים את הגזרה שגזר בין הבתרים.

מצאנו בספרי הקדמונים, שצריכים בני יעקב הללו לשלט עליו בטרם ירד למצרים, שאלו הוה ירד למצרים והם לא היו שולטים בו בראשונה, יכלו המצרים לשלט על ישראל לעולמים, והתקין ביוסף שנמכר לעבד, והם שלטו עליו, ואף על גב שיוסף היה אחר כך מלך והמצרים היו עבדים שלו, נמצאו ישראל ששלטו על כלם.

בא ראה שיוסף הוא הברית העליונה, כל זמן שמתקנים הברית, השכינה מתקנת עם ישראל בשלום כראוי. כיון שהסתלק יוסף, הברית העליונה, מן העולם, אז הברית והשכינה וישראל יצאו כלם לגלות, והנה בארנו שכתוב (שמות א) ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, והכל היה מעם הקדוש ברוך הוא כראוי.

בא ראה, וימצאנו איש - זה גבריאל. ופרשוהו, כתוב כאן וימצאנו איש, וכתוב שם (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה. והנה תעה - תועה בכל, שבטח על אחיו שהיה מבקש את האחונה שלהם ולא מצא, ובקש אותם ולא מצא, ועל כן תועה בכל. ועל זה, וישאלהו האיש לאמר מה תבקש.

ויאמר את אחי אנכי מבקש וגו'. ויאמר האיש נסעו מזה וגו'. רבי יהודה פתח (שיר ח) מי יתנדף כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקף גם לא לבדו לי. את הפסוק הזה בארו החברים, אבל את הפסוק הזה אמרה כנסת ישראל למלך שהשלים שלו, מי יתנדף כאח לי, כיוסף על אחיו, שאמר ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. נתן להם מזון וזן אותם ברעב. משום כך, מי יתנדף כאח לי.

דבר אחר מי יתנדף כאח לי - זה יוסף, אל השכינה, שנאחז עמה ונדבק עמה. יונק שדי אמי - שהרי אז אחוה ושלמה עמהם. אמצאך בחוץ - בתוך הגלות, שהיא בארץ אחרת. אשקף - כדי להדביק רוח

עם רוח. גם לא גבזו לי - אף על גב שאני נמצאת בארץ אחרת

בא ראה שיוסף, אף על גב שאחיו לא היו לו כמו אחים כשנפל בדיהם, הוא היה להם כמו אח כשנפלו בידו, והרי פרשוה שכתוב (בראשית 5) וינחם אותם וידבר על לבם, בכל הוא דבר, על לבם.

ובא וראה מה כתוב, ויאמרו איש אל אחיו. זה שמעון ולוי שהם היו ודאי אחים בכל, משום שבאו מצד הדין הקשה, ומשום כך רגזם הוא רגז של הרג בעולם, כמו שנאמר (שם מט) ארור אפס כי עז ועברתם כי קשתה

בא ראה את סוד הדבר, יש רגז ויש רגז. יש רגז שהוא מברך מפעלה ומפטה, ונקרא ברוך, כמו שנתבאר שכתוב (שם יד) ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ, והרי פרשוה. ויש רגז מקלל למעלה ומטה, כמו שנתבאר, שנקרא ארור, שכתוב (שם ג) ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה. ארור אפס כי עז.

ועל הסוד הזה יש שני הרים, שכתוב (דברים יא) ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל, כנגד שתי הדרגות הללו. ועל כן זה נקרא ארור וזה נקרא ברוך. ושמעון ולוי הם מצד הדין הקשה, ומצד הדין הקשה החזק יוצא רגז שמקלל.

ובא וראה, מצד הדין הקשה יוצא רגז לשני צדדים - אחד שהתברך ואחד שהתקלל, אחד ברוך ואחד ארור. כמו כן מהצד של יחזק יצאו שני בנים - אחד מברך, ואחד שהתקלל למעלה ולמטה. זה נפרד לצדו וזה נפרד לצדו. זה דיורו בארץ הקדושה, וזה דיורו בהר שער, שכתוב (בראשית כד) איש ידע ציד איש שדה. זה מקומו במקום של מדבר, חרבה ושממה, וזה ישב אהלים, והכל כמו שצריך.

ומשום כך שתי דרגות הן - ברוך וארור, זה לצדו וזה לצדו. מזה יוצאות כל הברכות של העולמות למעלה ולמטה וכל הטוב וכל האור וכל גאלה וכל הצלה, ומזה יוצאות כל הקללות וכל חרב וכל דם וכל שממה וכל הרעות וכל הטמאה של העולם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים כו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. הפסוק הזה באורו. אבל בא ראה כאן את סוד הדבר, שהרי אין לה אדם בעולם שאינו טועם את טעם הפנות בליה, ורוח הטמאה שורה על אותו הגוף, מה הטעם? משום שהנשמה הקדושה מסתלקת מן האדם ויוצאת ממנו, ועל שהנשמה הקדושה יוצאת ומסתלקת ממנו, שורה רוח של טמאה על אותו הגוף ונטמא.

כשהנשמה חוזרת לגוף, עוברת אותה ההקמה, והרי נתבאר שבידי האדם נשארת זהמת הטמאה, ועל כן אל יעביר ידו על עינו, משום שאותה רוח הטמאה שורה עליו עד שנוטל אותם, וכשנוטל ידו כראוי, אז מתקדש ונקרא קדוש.

ואיך צריך להתקדש? צריך כלי אחד למטה וכלי אחד למעלה, כדי שיתקדש מאותו שלמעלה, ואותו שלמטה שיושב בהקמה שטמאה בו. וזה הכלי לקבל טמאה, וזה להתקדש ממנו. זה ברוך וזה ארור. ולא צריך לשפך בבית את אותם מים של ההקמה, שלא יקרב אליהם איש, שהרי בהם מתכנסים הצד שלהם, ויכול לקבל נזק מאותם המים הטמאים.

ועד שיעבר ההקמה מידו לא יברך, ובארנו. ומשום כך, בטרם יקדש האדם את ידיו בבקר, נקרא טמא. כיון שהתקדש, נקרא טהור. ומשום כך אל יטל אלא מיד שנטהרה בראשונה, שכתוב (במדבר יט) והזהר טהור על הטמא. זה נקרא טהור, וזה נקרא טמא.

משום כך כלי אחד למעלה וכלי אחד למטה, זה קדוש וזה טמא. ואסור לעשות דבר עם אותם המים, אלא צריך לשפך אותם במקום שאנשים לא עוברים עליהם ולא ללון אותם בבית, שהרי כיון שנשפכו בארץ, רוח הטמאה נמצאת שם ויכולה להזיק. ואם חפר להם מדרון תחת הארץ שלא יראו - יפה.

ולא יתן אותם לנשים מכשפות שיוכלו להרע בהם לבני אדם, משום שאותם המים שהתקללו, והקדוש ברוך הוא רוצה לטהר את ישראל שיהיו קדושים, שכתוב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם.

ויקחחו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש. [מי שמבטל דברי תורה כאלו החריב עולם שלם] כמה יש לבני אדם להשתדל בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, יהיו לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא וזוהי בשני עולמות. ואפלו מי שמשתדל בתורה ולא משתדל בה לשמה כראוי, זוהי לשכר טוב בעולם הזה, ואין דנים אותו בעולם תהוא.

ובא וראה, כתוב (משלי ג) ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. ארץ ימים באותו שמשתדל

בתורה לשמה, שיש לו ארץ ימים בעולם שהוא שבו ארץ הימים, ואותם הימים הם ודאי ימים, שם הוא בטחון הקדשה שלמעלה שבטח אדם בעולם הזה להשתדל בתורה, להתחזק בעולם ההוא, בשמאלה עשר וכבוד, יש לו שכן טוב ושלום בעולם הזה.

וכל מי שמשתדל בתורה לשמה, כשיצא מן העולם הזה, התורה הולכת לפניו ומכריזה לפניו ומגנה עליו שלא יקרבו אליו בעלי הדין. כששוכב הגוף בקבר, היא שומרת אותו. כשהנשמה הולכת להסתלק לשוב למקומה, היא הולכת לפני הנשמה ההיא. וכמה שערים נשברים מלפני התורה עד שנכנסת למקומה, ועומדת על האדם עד שיתעורר בזמן שיקומו המתים של העולם, והיא מלמדת עליו סגוריה.

זהו שכתוב (משלי ו) בהתהלךך תנחה אתך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בהתהלךך תנחה אתך - כמו שנתבאר. בשכבך תשמר עליך - בשעה ששוכב הגוף בקבר, שהרי אז בזמן ההוא נדון הגוף בקבר, ואז התורה מגנה עליו. והקיצות היא תשיחך - כמו שנתבאר, בזמן שיתעוררו המתים של העולם מן העפר, היא תשיחך להיות עליך סגור.

רבי אלעזר אמר, היא תשיחך, מה זה היא תשיחך? משום שאף על גב שעכשיו יקומו מהעפר, התורה לא תשתפח מהם, שהרי אז ידעו את כל אותה התורה שעזבו כשהסתלקו מן העולם הזה. אותה התורה שמונה מאותו זמן, ותכנס למעיהם כמו מקדם, והיא תדבר במעיהם.

וכל הדברים מתקנים יותר מכמו שהיו בראשונה, שהרי כל אותם הדברים שהיו לא יכל להשיג אותם כראוי והוא השתדל בהם ולא נדבק בהם - כלם נכנסים למעיו מתקנים והתורה תדבר בו. זהו שכתוב והקיצות היא תשיחך. רבי יהודה אמר, כמו זה כל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה, זוכה להשתדל בה לעולם הבא, והנה נתבאר.

בא ראה, אותו האיש שלא זוכה להשתדל בעולם הזה בתורה והוא הולך בחשכה, כשיצא מן העולם הזה, נוטלים אותו ומכניסים אותו לגיהנם למקום התחתון, שלא יהיה מרחם עליו, שנקרא בור שאון טיט היום, כמו שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היום ויקם על סלע רגלי כוון אשורי.

ומשום כך, אותו שלא משתדל בתורה בעולם הזה ומתטנף בטנופות של העולם, מה כתוב? וינקחו וישלכו אותו הברה - זה הוא הגיהנם, המקום שדנים את אותם שלא השתדלו בתורה. והבור רק - כמו שהוא היה ריק, מה הטעם? משום שלא היה בו מים.

ובא וראה כמה הוא הענש של התורה, שהרי לא גלו ישראל מהארץ הקדושה אלא משום שהסתלקו מן התורה ונעזבו ממנה, זהו שכתוב (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו'. ויאמר ה' על עזבם את תורת וגו'. רבי יוסי אמר, מכאן (ישעיה ה) לכן גלה עמי מבלי דעת.

משום כך הכל עומד על קיום התורה, והעולם לא מתקיים בקיומו אלא בתורה, שהיא קיום העולמות, מעלה ומטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.

וינקחו וישלכו אותו הברה, רמז על שזרקו אותו לתוך המצרים, המקום שלא נמצא בו סוד האמונה כלל. רבי יצחק אמר, אם נחשים ועקרבים היו בו, למה כתוב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חשש ראובן לזה שהנה אותם נחשים ועקרבים יזיקו אותו, ואיך אמר להשיבו אל אביו, וכתוב למען הציל אותו?

אלא שראה ראובן שהנזק נמצא בידי אחריו, משום שיזע כמה הם שונאים אותו ורצונם להרג אותו. אמר ראובן, טוב להפיל אותו לתוך בור הנחשים והעקרבים ולא ימסר בידי שונאיו שלא מרחמים עליו. מכאן אמרו, נפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים ולא ימסר בידי שונאיו לשמעטים הם שיכולים להנצל, ומשום כך אמר למען הציל אותו מידם.

משום שפאן במקום הנחשים והעקרבים - אם הוא צדיק, הקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס, ולפעמים שזכות אבות מסייעים לאדם וינצל מהם. אבל כיון שנמסר בידי שונאיו, מעטים הם שיכולים להנצל.

ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם, מידם דוקא, ולא כתוב למען הציל אותו ויותר לא. אלא אמר ראובן, ינצל מידם, ואם ימות בבור - ימות. ומשום כך כתוב וישמע ראובן וינצלו מידם.

בא ראה כמה היא חסידותו של ראובן, שמשום שיזע ששמעון ולוי, השתפחו והחכמה והחברות שלהם הם קשים, שבאשר התחברו בשכם הרגו כל זכר [ס"א וזה שהרגו כל זכר], לא די להם, אלא שנוטלים נשים וטף וכסף וזהב וכל הבהמות וכל כלי יקר וכל מי שנמצא בקריה, ולא די, אלא שאפלו כל מה שבשדה נטלו, שכתוב (בראשית לד) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר, ומה הקריה הגדולה כזו לא נצל מהם - אלמלא העלם הזה יפל בידיהם, לא ישאירו ממנו חתיכת בשר בעולם, ועל כן אמר טוב להנצל מהם, שלא ישאירו ממנו שארית בעולם ולא יראה ממנו אבא כלום לעולמים.

וכאן אם ימות, לא יכולים לו, וישאר כל גופו שלם ואשיב אותו לאבא שלם, ועל כן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, אף על גב שימות שם. ומשום כך אמר הילד איננו, ולא אמר איננו חי, אלא אמר איננו - אפלו מת.

בא ראה מה שעשה, שהוא בחכמה היה משתף עצמו עמהם, שכתוב לא נפנו נפש, ולא כתוב לא תכווה, והוא לא היה שם כשנמכר יוסף, שהרי כלם שמשו את אביהם, כל אחד ואחד יום אחד, ואותו היום היה של ראובן, ועל כן רצה שבאותו היום שהיה השמוש שלו לא יאבד יוסף, ומשום כך כתוב וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו. והנה אין יוסף דוקא, אפלו [חי] מת, מיד וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו.

ואפלו ראובן לא ידע מאותה המכירה של יוסף. והרי בארוהו שהשכינה השתתפה עמהם, ועל כן לא ידע ראובן מהמכירה ההיא של יוסף, ולא התגלגלה לו עד אותו הזמן שיוסף התגלה לאחיו.

בא ראה כמה גרם לראובן משום שהוא השתדל להחיות את יוסף. מה כתוב? (דברים לג) יחי ראובן ואל ימת וגו'. שהרי משום זה, אף על גב שיידע שגלגלה בכורתו ממנו ונתנה ליוסף, השתדל להחיות אותו, והתפלל משה ואמר יחי ראובן ואל ימת, והתקיים בעולם הזה ובעולם הבא. מה הטעם? משום זה, ומשום שעשה תשובה מהמעשה ההוא. שכל מי שעושה תשובה, הקדוש ברוך הוא מקיים אותו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה מה כתוב: ויקחו את כתנת יוסף וגו'. הרי בארוהו, שמשום שדם השעיר דומה לדם של אדם. אבל בא ראה, אף על גב שהדבר בא פראוי, הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים אפלו פחוט השערה.

יעקב עשה מעשה פראוי, במה? משום שהקריב לאביו שעיר, שהוא צד הדין הקשה, ועם כל זה, משום שהוא הקריב שעיר והכחיש את אביו שהוא הצד שלו, נענש בשעיר האחר הזה שהקריבו לו בניו את הדם שלו.

בו כתוב (בראשית כז) ואת ערת גדי העזים הלבשה על ידיו ועל חלקת צנארו, משום כך - ויטבילו את הכתנת בדם, הקריבו לו כתנת להכחיש אותו. והכל זה כנגד זה. הוא גרם שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד, משום כך גרמו לו שחרד חרדה בזמן ההוא, שכתוב הכר נא הכתנת בנד היא אם לא.

רבי חייא אמר, כתוב בו (שם) האתה זה בני עשו אם לא - לו כתוב, הכתנת בנד היא אם לא. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים בכל מה שהם עושים.

רבי אבא אמר [נ"א אמר רבי אבא], כיון שכל השבטים ראו אותו הצער של אביהם, ודאי התנחמו ונתנו עצמם על יוסף שיפדו אותו אלמלא ימצאו אותו. כיון שראו שלא יכולים, חזרו אל יהודה והעבירו אותו מעליהם, משום שהוא היה מלך עליהם, [ואז ס"א וכיון ש] העבירוהו מעליהם, מה כתוב? ויהי בעת ההיא ויירד יהודה וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים יח) וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו ברוך וגחלי אש. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, התקין לו שבועה עמודים על מה שעומד, וכל העמודים עומדים בעמוד אחד יחידי, והרי פרשוהו שכתוב (משלי ט) חכמות בנתה ביתה חכמה עמודיה שבועה, וכל אלה הם עומדים בדרגה אחת מהם שנקראת (שם י) צדיק יסוד עולם.

וכשנברא העולם, נברא מאותו המקום שהוא השלמות של העולם ותקונו, שהוא נקדה אחת של העולם והאמצע של הכל, ומי הוא? ציון, שכתוב (תהלים ט) מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבוא. ומאיזה מקום? מציון, שכתוב מציון מכלל יפי אלהים הופיע. מאותו המקום שהוא צד השלמות של האמונה השלמה פראוי [וכעת ישראל החזיקו בו בסודות המצוות של התורה, משום שכל יום ויום מחזיק אדם בציצית שמעטף בה], וציון החזק והנקדה של כל העולם, ומהמקום ההוא נתקן כל העולם ונעשה, ומתוכו נזון כל העולם.

ובא וראה, וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו וגו'. כיון שאמר וירעם בשמים ה', למה כתוב ועליון יתן קולו? הנה [ס"א אלא] פאן סוד האמונה [על מה עולם] שאמרנו שציון היא השלמות והיפי של העולם, והעולם נזון ממנו, משום ששתי דרגות הן, והן אחת, הם ציון וירושלים, זה דין וזה רחמים, ושיניהם אחד, מכאן דין ומכאן רחמים.

ממעלה למעלה יוצא קול שנשמע. לאחר שאותו הקול יוצא ונשמע, אז יוצאים הדינים ודרכי

הדין, והרחמים יוצאים ונפרדים משם. וינעם בשמים ה', זה בית הדין ברחמים. ועליון, אף על גב שאינו נמצא ואינו נודע, כיון שהקול ההוא יוצא, אז נמצא הכל, דין ורחמים. זהו שכתוב ועליון יתן קולו. כיון שיתן קולו, אז ברוך וגחלי אש, מים ואש.

בא ראה, בשעה שנוצד יהודה, מה כתוב? (בראשית כט) ותעמוד מלדת, משום שזה הוא היסוד הרביעי מאותם הארבעה שהם המרכבה העליונה, עמוד אחד מאותם ארבעה העמודים, מה כתוב בו? ויהי בעת ההיא ויבד יהודה מאת אחיו, שהיה מלך עליהם. מה הטעם? משום שהורידו את יוסף למצרים, כמו שאמרנו.

ויקרא שם יהודה בת איש כנעני, וכי כנעני היה? אלא הנה פרשוהו החברים. ותהר ותלד בו ויקרא את שמו ער. שלשה בנים היו ליהודה, ולא נשאר מהם רק אחד, וזה הוא שלה.

רבי אלעזר ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, למה כתוב בבני יהודה, בראשון - ויקרא את שמו ער, ובשני האחרים כתוב, ותקרא את שמו אונו, ותקרא את שמו שלה?

אמר לו, בא ראה, הפרשה הזו היא סוד עליון, והכל הוא פראוי. ויבד יהודה מאת אחיו, שהנה נכסטה הלכנה ויבדה מהדורה של תקון לתוך דרגה אחרת, שהתחבר בה הנחש, כמו שנאמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה.

ותהר ותלד בו ויקרא את שמו ער, והוא רע, והכל אחד, שבא מצד היצר הרע, ומשום כך כתוב ויקרא את שמו ולא כתוב ויקרא שמו. בניעקב כתוב ויקרא שמו, שהקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב, וכאן את - לרבות דרגה אחרת שגהמת הטמאה נולד, וזה הוא ער רע, והכל אחד.

אחר כך לא התבסס המקום עד שבא שלה שהיה העקר של כלם. מה כתוב? ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתוב כאן רע, וכתוב שם (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע משופך דמים, שופך זרע על הארץ, ומשום כך וימתהו ה'. מה כתוב אחריו? ויאמר יהודה לאונו בא אל אשת אחיך וגו'.

ויאמר יהודה לאונו בא אל אשת אחיך וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה מא) העירותי מצפון ויאת ממזרח שמש יקרא בשמי ויבא סגנים כמו חמר וכמו יוצר ירקם טיט. בא ראה כמה בני אדם הם טפשים שאין יודעים ואין מסתכלים לדעת דברי הקדוש ברוך הוא, שהנה כלם ישנים, שאין מתעוררים, ושנה בנקבי עיניהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם כמו שלמעלה, הכל הוא בחכמה, ואין לך איבר ואיבר באדם שאינו עומד בחכמה עליונה. שהרי כיון שנתקן כל הגוף באיבריו פראוי, הקדוש ברוך הוא השתתף [התחזק] עמו והכניס בו נשמה קדושה כדי ללמד את האדם ללכת בדרך התורה ולשמר מצוותיו, כדי שאדם יתתקן פראוי.

[ומשום זה] [ובעוד] שיש בו נשמה קדושה, צריך לאדם להגדיל את דמות המלך העליון בעולם. וסוד זה, שהרי אותו הנער ששופע ויוצא לא פוסקים מימיו לעולמים, ועל זה צריך לאדם שלא יפסיק את הנער והמקור שלו בעולם הזה. [נה"ר רמז לברית הקדש שחתום בבשרו, שהוא דגמא של אותו הנ"ה"ר הסוד של צדיק שמתחבר עם צד"ק אחד למעלה. משום כך צריך אדם למטה להתחבר עם אשתו בקדושה כדי שיתחזק באותו העולם.] וכל זמן שאדם לא יצליח בעולם הזה [ס"א ועל כן צריך לאדם שלא יפסיק את הנער והמקור שלו בעולם הזה, ואם לא] הקדוש ברוך הוא עוקר אותו ונוטע אותו בכמה פעמים כמו מקדם.

בא ראה מה כתוב, העירותי מצפון ויאת. העירותי - זו ההתעוררות של הזוג של האדם בעולם הזה, שהיא התעוררות מצד הצפון. ויאת - זו היא הנשמה הקדושה שבאה מלמעלה, והקדוש ברוך הוא שולח אותה מלמעלה, באה לעולם הזה ונכנסת לתוך בני אדם, כמו שאמרנו.

ממזרח שמש - זה המקום של אותו הנער ששופע ויוצא, שמשם יוצאת הנשמה ומאירה. ויבא סגנים [כמו חמר] - אלו הם חילות העולם שבאים משום [בתוך] אותה ההתעוררות של הנשמות. כמו חמר - כמו שמתעורר אדם בגוף.

שהרי משום זה הקדוש ברוך הוא עושה זווגים ומטיל נשמות בעולם, ונמצאת חברים למעלה ולמטה, והמקור של הכל הוא [ס"א יהיה] ברוך. ומשום כך הקדוש ברוך הוא עשה את האדם, כדי להשתדל בדרךיו, ולא יפסיק את מקורו ומעינו לעולמים.

וכל מי שמפסיק מקורו [מלמטה ומיבש אותו], כביכול גורם להפסק למעלה, אז (איוב יד) אגלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. והואיל וכן אדם הוקם למטה פדגמא שלמעלה - מי שמקורו מיש מעשות פרות, כמו זה שלא רצה לשא אשה, או שנשא אותה והשתדל ולא כלל, אלו ששני הפכים הם זה מזה, (או אותו) שמיש מעשות פרות, אין לו תקנה לעולם.

(קהלת א) מענות לא יוכל לתקן, משום שלא רצה לשא אשה ולהשתדל בפרה ורביה. ואותו שהשתדל ונשא אשה ולא יכל, זה מתקן בגואלו שקרוב לו, שהוא אחיו של אותו מת בלי בנים]. פשוטא מן העולם הזה, אותו האיש לא נכנס לפרגוד ולא נוטל חלק בעולם הזה [ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו שכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני. הואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו וגו'. וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אתה וגו', משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא.

מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו. כמו כן עץ שדולק ואורו לא עולה, וכו' אותו ויעלה בו אור ויאיר. עץ הוא אדם, שכתוב (שם כ) כי האדם עץ השדה. רוצה לומר, שהאדם פשהוא בעולם הזה והולך ותאב ואוכל ושותה ומדונג עם אשה ולא זוכה לבנים, זהו עץ שדולק ואורו לא עולה, כלומר, נשמתו לא זוכה באותו הגוף להיות מוארת, אלא היא בחשכה].

בא ראה, כתוב (ישעיה מה) לא תהי בראה לשבת יצרה, שמשום כך עשה הקדוש ברוך הוא את האדם כראוי, כמו שאמרנו, והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם העולם בא ראה מה כתוב, (בראשית כה) ויסף אברהם ויקח אשה ושמם קטורה. סוד הנשמה שבאה להתפתח כמו מקדם.

בא ראה באותו הגוף מה כתוב, (ישעיה נג) וה' חפץ דכאו החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצליח. וה' חפץ דכאו, בפסוק הזה יש להסתכל, למה חפץ? כדי שיהיה אם תשים אשם - הנה צריך להיות אם ישים אשם! מה זה אם תשים? אלא על הנשמה חוזר הדבר. אם הנשמה ההיא רוצה להתפתח כראוי - יראה זרע, משום שאותה הנשמה הולכת ומשוטטת ומזמנת להפגש לאותו הזרע שהתעסק בה האדם בפרה ורביה, ואז יאריך ימים, וחפץ ה' - זו התורה - בידו יצליח.

בא ראה, אף על גב שאדם משתדל בתורה יומם ולילה ומקורו ומעינו עומד בו לחנם, אין לו מקום להפגש לפרגוד. והרי נאמר שבאר המים, אם לא נכנס בה אותו המקור והמעין, אינה באר, שהבאר והמקור הם יחד והם סוד אחד, ובארנו.

כתוב (תהלים קכז) שוא לכם משכמי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שגא. בא ראה כמה הם חביבים דברי התורה, שבכל דבר ודבר בתורה יש בו סודות עליונים קדושים, והרי נאמר שכאשר נתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, את כל הגזנים העליונים הקדושים כלם נתן להם [וכלם] בתורה, וכלם נתנו לישראל בשעה שקבלו התורה בסיני.

בא ראה, שוא לכם משכמי קום - אלו הם היחידים שנמצאים, שאינם זכר ונקבה כראוי, ומקדימים בבקר לעבודתם, כמו שנאמר (קהלת ד) יש אחד ואין שני וגו', ואין קץ לכל עמלו. מאחרי שבת - מאחרים המנוחה, כמו שנאמר כי בו שבת, משום שהאשה אל האדם היא נחת ודאי אצלו.

אכלי לחם העצבים, מה זה לחם העצבים? שכאשר לאדם יש בנים, אותו הלחם שאוכל, אוכל אותו בשמחה וברצון הלב. וזה שאין לו בנים, אותו לחם שאוכל הוא לחם של עצב, ואלו הם אכלי לחם העצבים ודאי.

כן יתן לידידו שגא, מה זה יתן לידידו? זהו שמקורו מברך, שהקדוש ברוך הוא נותן לו שנה בעולם ההוא, כמו שנאמר (משלי ג) ושכבת וערכה שנתך, משום שיש לו חלק בעולם הבא, כדי שאותו האיש ישכב ויהנה בעולם הבא שהוא כראוי.

יש אחד ואין שני וגו', יש אחד - זהו אדם שהוא יחיד בעולם, לא יחיד כראוי, אלא שהוא בלי זיווג. ואין שני - שאין עמו סמך. גם בן - שיקים שמו בישראל לא השאיר. ואח אין לו - שגיבא אותו לתקון.

ואין קץ לכל עמלו - שהוא עמל תמיד, שמקדים יום ולילה. גם עינו לא תשבע עשר - ואין לו לב להשגות ולומר, למי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה.

ואם תאמר שכדי שיאכל וישתה יותר ויעשה משתה בכל יום תמיד - לא כך, שהרי הנפש אינה נהנית ממנו. אלא ודאי הוא מחסר את נפשו מטוב של האור של העולם הבא משום שזוהי נפש חסרה, שלא השלמה כראוי. בא ראה כמה חס הקדוש ברוך הוא על מעשיו, משום שרוצה שיתקן ולא יאבד מאותו העולם הבא, כמו שאמרנו.

רבי חייא שאל, זה שהוא צדיק שלם ומשתדל בתורה ימים ולילות וכל מעשיו לשמו של הקדוש ברוך הוא ולא זכה לבנים בעולם הזה, כמו שהשתדל בהם ולא זכה, או שהיה לו ומתו - מה הם לעולם הבא? אמר לו רבי יוסי, מעשיו והתורה ההיא מגנים עליו לעולם ההוא.

אמר רבי יצחק, עליהם ועל אותם צדיקי האמת, [כמו רבי יוחנן שהיו לו בנים ומתו, וכמו רבי



חזקיה שהוא עקר עליהם כתוב (ישעיה נז) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי. מה כתוב אחריו? ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, משום שלא לה' יש חלק לעולם הבא. אמר לו רבי יוסי, נאה הוא ונפה.

בא ראה, צדיק שלם שהיו בו כל אלה והשלם כראוי ומת בלי בנים, והנה יורש מקומו בעולם ההוא - האם אשתו צריכה יבום או לא? אם תאמר שצריכה להתיבם, הרי זה לריקנות, שהרי את מקומו ירש בעולם ההוא.

אבל ודאי צריכה ליבום, משום שאיננו יודעים אם היה שלם במעשיו ואם לא. ואם היא מתבטלת, זה לא היה בריקנות, משום שיש מקום לקדוש-ברוך-הוא לאיש הזה שהיה בעולם ומת בלי בנים וגואל לא היה לו בעולם. כיון שהצדיק השלם הזה מת ואשתו מתבטלת, והוא ירש את מקומו, בא האיש ההוא ומשתלם כאן, ובין כך ובין כך הקדוש ברוך הוא מזמין לו מקום לעולם עד שימות הצדיק השלם הזה והוא ישתלם בעולם. זהו שכתוב (במדבר לב) כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול וגו'.

וזהו ששינונו, בנים מזמנים לצדיקים במיתתם. בחייהם לא זכו, ובמיתתם זכו. ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא כלם אמת וזכות, [וחס] וחיים על הכל. (קהלת ד) טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם - אלו הם שמתעסקים בעולם הזה להוליד בנים, שאותם בנים שהשאירו, בגללם יש להם שכר טוב בעולם הזה ובגללם יורשים אבותיהם חלק בעולם ההוא, ובארוהו.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נוטע אילנות בעולם הזה. אם הצליחו - נפה. לא הצליחו - עוקר אותם ושותל אותם אפלו כמה פעמים, ומשום כך כל דרכי הקדוש ברוך הוא הן לטוב ולתקן את העולם.

בא אל אשת אחיד ויבם אתה. שהרי יהודה וכל השבטים היו יודעים את זה ועקר הדבר והקם זרע, משום שאותו הזרע צריך להתתקן הדבר ולגלם גלם לתקון שלא יפרד הזרע משרשו כראוי, וזהו שכתוב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב.

וכשנתקן אחר כך כראוי, אלו משתבחים בעולם ההוא, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם, ומשום כך כתוב (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו, דנקא, מן החיים אשר הם חיים עדנה. מה זה עדנה? כמו שנקאמר (בראשית יח) אחרי בלתי היתה לי עדנה, וכתוב (איוב לג) שוב לימי עלומי.

וטוב משניהם את אשר עדן לא היה [שלא שב לימי עלומי] אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש. וטוב משניהם את אשר עדן לא היה, שלא שב לימי עלומי ולא צריך להתתקן ולא סוגל חטאים ראשונים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן לו מקום מתקן בעולם ההוא כראוי.

בא ראה מה כתוב? (קהלת ח) ובכן ראיתי רשעים קברים וגו', כמו שנקאמר משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד ולא רוצה לכלות את העולם, אלא כמו שנתבאר, וכל דרכיו כלם אמת וזכות להטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקם של הצדיקים שהם הולכים בדרך האמת, עליהם כתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ.

וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח דדך וגו'. בא ראה כמה ראוי לאדם להזהר מחטאיו ולהזהר במעשיו לפני הקדוש ברוך הוא, משום שפמה שלוחים וכמה ממנים הם בעולם שהם הולכים ומשוטטים ורואים את מעשי בני האדם ומעידים עליו [ז"ח עליהם], והכל כתובים בספר.

ובא וראה, בכל אותם החטאים שנטמא בהם האדם יותר בעולם הזה, זהו חטא שנטמא בו אדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא - מי ששופך זרעו לריק ומוציא זרע לחנם ביד או בגלגל ונטמא בו, כמו שנקאמר (תהלים ח) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע.

בגלל זה לא נכנס למחצה ולא רואה תאר פניו של עתיק יומין, כמו שלמדנו, כתוב כאן לא יגרף רע, וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', ומשום כך כתוב (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו. אשרי חלקו של האיש שיאמר מרבנו ויהיה שמור מדרך רעה, ויטהר עצמו להשתדל ביראת רבונו.

בא ראה, בבקר זרע [את] זרעך. הפסוק הזה בארוהו, בבקר - זהו בזמן שאדם עומד בכחו ויהיה בעלומי, אז ישתדל להוליד בנים עם אשה שראויה לו, שכתוב בבקר זרע את זרעך.

שהרי אז הוא הזמן, כמו שנקאמר (תהלים קכז) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים, משום שיכול ללמד אותם דרכי הקדוש ברוך הוא, ויהיה לו שכר טוב לעולם הבא, שכתוב אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. לא יבושו - בעולם ההוא, בזמן שבעלי הדין יבואו לקטרג עליו, שאין לך שכר טוב בעולם ההוא כמו שהוא שמלמד את בנו וראת רבונו בדרך התורה.

בא ראה מה אמר באברהם, שכתוב (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצנה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דוד. ה' לעשות צדקה ומשפט, ועל כן אותה הזכות קימת לו בעולם ההוא אצל כל בעלי תדיו.

ומשום כך בבקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך - אפלו בימי הזקנה, שהוא הזמן שאדם זקן, [לא יאמר כבר השתדלתי ודי לי, או - כבר השתדלתי ואיני יכול, וכעת שאני זקן איני רוצה. ועם כל זה] מה כתוב? אל תנח ידך. לא יניח מלהוליד בעולם הזה. מה הטעם? משום שלא תדע איזה יכשר הזה או זה. לפני האלהים - כדי שיעמדו בשבילו בעולם ההוא.

ועל כן כתוב (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים. זהו צרור הנשמות, הצד של העולם הבא. ולנחלה הזו, מי מזכה את האדם להכנס לאותה נחלת ה' בנים. אותם הבנים מזכים אותו לנחלת ה', ועל כן אשרי אותו האיש שמזכה אותם ללמד אותם דרכי התורה כמו שנתבאר.

ותסר בגדי אלמנותה מעליה וגו'. בא ראה, תמר היתה בת כהן, וכי תעלה על דעתך שהיא הלכה כדי לזנות עם חמיה? שהרי היא, צניעות נמצאה בה תמיד. אלא היא היתה צדקת, ובחכמה עשתה את זה, שהרי היא לא הפקירה את עצמה אליו, אלא משום שידעה ידיעה ובחכמה התבוננה, ועל כן היא באה אליו לעשות [עמו] חסד ואמת, ועל זה באה [בפרהסיא] והשתדלה בעסק הזה.

בא ראה, משום שהיא ידעה וידעה והשתדלה בעסק זה, הקדוש ברוך הוא עשה שם סיוע במעשה ההוא ומיד התעברה, והכל היה ממנו. ואם תאמר, למה לא הביא הקדוש ברוך הוא אותם בנים מאשה אחרת? למה מזו? אלא ודאי שהיא הצרכה למעשה הזה ולא אשה אחרת.

שתי נשים היו שממן נבנה הזרע של יהודה, ובאו מהן דוד המלך ושלמה המלך ומלך המשיח, ושתי הנשים הללו זו כמו זו, תמר ורות שמתו בעליהן בראשונה, והן השתדלו למעשה הזה.

תמר השתדלה אצל חמיה, שהוא יותר קרוב לבניו שמתו. מה הטעם היא השתדלה אצלו? שכתוב כי ראיה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה, ומשום זה השתדלה במעשה הזה אצל חמיה.

רות מת בעלה, ואחר כך השתדלה במעשה הזה אצל בעו, שכתוב (רות ג) ותגל מרגלתי ותשכב, והשתדלה עמו, ואחר כך הולידה את עובד. ואם תאמר, למה לא יצא עובד מאשה אחרת? אלא ודאי היא הצרכה ולא אשה אחרת. ומשתי אלו נבנה ונתקן זרעו של יהודה, ושתייהן עשו בכשרות, לעשות חסד עם אותם המתים לתקן את העולם לאחר מכן.

וזהו כמו שנתאר (קהלת ד) ושבת אני את המתים שפבר מתו, שהרי כשהיו חיים בהתחלה, לא היה בהם שבת [ז"ל ואחר כך היה בהם שבת], ושתייהן השתדלו לעשות חסד ואמת עם אותם המתים, והקדוש ברוך הוא סיע באותו המעשה והכל היה כראוי. אשרי הוא מי שמשתדל בתורה יומם ולילה, כמו שנתאר (יהושע א) והיית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך וגו'.

ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר וגו'. [מה כתוב למעלה? ויכר יהודה ויאמר. הוא אמר לאביו הכר נא וגו', ועל כן ויכר יהודה. וכתוב והנה תאומים בבטנה. תאומים היו מקדם לכן אחים היו. רבי חזקיה אמר, לא כך נשמע, אלא בנים אחרים נולדו. אמר רבי אבא, משום כך השתדלה למצא האבדה שנתבדה בא ראה מה כתוב, ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פרץ. רמז כאן התפרצות ראשונה שפרץ זה שמת עליו, מממשע שכתוב פרצת עליך, התפרצות בגלל שהצטרקת להטריח לאדונך, ומשום כך התפרצות תעשה בשאר אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ועל זה ויקרא שמו פרץ. ולאחר שכל מעשה של יהודה נאמר שיהודה מכר לו ליוסף, והוא גרם לו לכל זה, שאם יהודה היה אומר נחזיר אותו לאבינו, היו עושים לו אחיו כך, ועל זה הורידו אותו אחיו משלטונו שעליהם. ולבסוף שגלה מאחיו ובא עליו כל זה, חזר ואמר ויוסף הורד מצרימה מה זה הורד? שהסכים הקדוש ברוך הוא לאותו המעשה לקים את הגזירה שלו שגזר בין הבתרים, שכתוב (בראשית טו) ידוע תדע כי גר יהיה זרעך וגו'. ויקנהו פוטיפר, לצד החטא קנה אותו.

פתח ואמר, (איוב ט) האמר לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתם. בא ראה, שבעה כוכבים עשה הקדוש ברוך הוא ברקיע, ובכל רקיע ורקיע יש כמה שמשים ממנים לשמושו של הקדוש ברוך הוא.

משום שאין לך שמש או ממנה שאין לו עבודה ושמוש לאדונו, ועומדים כל אחד ואחד על אותו השמוש שנתמנה בו, וכל אחד יודע עבודתו לשמש.

מהם שמשמים בשליחות רבונם ומפקדים בעולם על כל מעשי בני האדם, ומהם שמשבחים אותו, והם [הרי] מפקדים על השירה. ואף על גב שהם מפקדים על זה, אין לך כל חיל בשמים וכוכבים ומזלות שכלם לא משבחים את הקדוש ברוך הוא.

שהרי בשעה שנקנס הלילה, אז נפרדים צדדים שלשה צדדים בעולם, ובכל צד וצד

אֶלֶף אֲלָפִים וְרִבּוֹא רַבּוֹת, וְכֹלֶם מְמַנִּים עַל הַשִּׁירָה.

שְׁלֹשָׁה מַחֲנוֹת הֵם, וְחִיָּה קְדוּשָׁה אַחַת מְמַנָּה עֲלֵיהֶם וְעוֹמֶדֶת עֲלֵיהֶם, וְכֹלֶם מְשַׁבְּחִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁבָּא הַבִּקְרָה. כְּשֶׁבָּא הַבִּקְרָה, כָּל אוֹתָם שֶׁבָּצַד דְּרוֹם וְכָל הַכּוֹכָבִים שֶׁמֵּאִירִים, כֹּלֶם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים שִׁירָה לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח) בָּרוּךְ יַחַד כָּכָבִי בִּקְרָה וְיָרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. בָּרוּךְ יַחַד כָּכָבִי בִּקְרָה - אֵלֹהֵי הַכּוֹכָבִים שֶׁבָּצַד דְּרוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יט) וַיִּשָּׁפֹם אַבְרָהָם בַּבִּקְרָה. וְיָרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים - אֵלֹהֵי הַשָּׁמַיִם שֶׁבָּצַד שָׁמַיִל שֶׁנִּכְלָלוּ בַּיָּמִין.

וְאַזּוּ מֵאִיר הַבִּקְרָה, וַיִּשְׁרָאֵל נוֹשָׂאִים שִׁירָה וּמְשַׁבְּחִים לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּיּוֹם, שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּיּוֹם כִּנְגֵד שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים שֶׁל הַלֵּילָה, וְעוֹמְדִים אֵלֶּה כִּנְגֵד אֵלֶּה, עַד שֶׁמִּתְעַלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה כְּרֵאֲוִי, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה בְּשֵׁשׁ הַלָּלוּ.

אוֹתָהּ הַחִיָּה הַקְּדוּשָׁה שֶׁעוֹמֶדֶת עֲלֵיהֶם לְמַעַלָּה, עוֹמֶדֶת עַל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה כְּדִי לְתַקֵּן הַכָּל כְּרֵאֲוִי. מֵהַ כְּתוּב בָּהֶּ? (מַשְׁלִי לֹא) וְתִקֵּם בְּעוֹד לַיְלָה וְתִתֵּן טֶרֶף לְבִיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרֹתֶיהָ. וְתִתֵּן טֶרֶף לְבִיתָהּ - אֵלֹהֵי אוֹתָם הַמַּחֲנוֹת שֶׁלְמַעַלָּה. וְחֹק לְנַעֲרֹתֶיהָ - אֵלֹהֵי הַמַּחֲנוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה. וּמִשּׁוּם כֵּן כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה מִכָּל הַצְּדִידִים, מִמַּעַלָּה וּמִמַּטָּה, וְעַל כֵּן הַכָּל הִזָּה [הוּא] עוֹמֵד בְּרִשְׁוֹתָיו וְהַכָּל הוּא בְּרִצּוֹנוֹ.

(איוב ט) הָאֵמֶר לַחֲרֹס וְלֹא יִזְרַח - רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר זֶה יוֹסֵף. וּבְעֵד כּוֹכָבִים יַחֲתֹם - אֵלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם וְאֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מְשַׁתְּחִים לוֹ. דְּבָר אַחֵר, הָאֵמֶר לַחֲרֹס - זֶה יַעֲקֹב בְּשַׁעָה שֶׁאָמְרוּ לוֹ הַכּוֹרָא. וְלֹא יִזְרַח - בְּשַׁעָה שֶׁהִסְתַּלֶּקָה מִמֶּנּוּ הַשִּׁכִּינָה. וּבְעֵד כּוֹכָבִים יַחֲתֹם - מִשּׁוּם בְּנֵי נַחֲתָם וְנִסְתָּם הָאֵזוֹר שָׁלוֹ, הַשֶּׁמֶשׁ חָשָׁף וְהַכּוֹכָבִים לֹא הָאִירוּ, מִשּׁוּם שִׁיּוֹסֵף נִפְרַד מֵאֲבִיו. וְבֵא וּרְאָה, מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁל יוֹסֵף, נִפְרַד יַעֲקֹב מִשְׁמוֹשׁ הַמַּטָּה, וְנִשְׁאַר אֲבֵל עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהִתְבַּשֵּׁר בְּשׁוֹרֵת יוֹסֵף.

וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פִתַּח, (תהלים לו) כִּי ה' אֱהָב מִשְׁפָּט וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֶרְחוֹ הוּא בְּאֶרְחֵהֶם. אֶת חֲסִידָיו, כְּתוּב חֲסִידוֹ, וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

בֹּא רֵאָה, בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַצְּדִיקִים הוֹלְכִים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם וְלֹא עוֹזֵב אוֹתָם. דָּוִד אָמַר (שם כג) גַּם כִּי אֵלֶּף בְּגִיָּא צִלְמֹת לֹא אֵינְא רָע כִּי אֶתָּה עֹמֵד שְׁבִטָּה וּמִשְׁעֲנִיתָ וְגו'. בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַצְּדִיקִים הוֹלְכִים, הַשִּׁכִּינָה הוֹלְכֶת עִמָּהֶם וְלֹא עוֹזֶבֶת אוֹתָם.

יוֹסֵף הִלָּךְ בְּגִיָּא צִלְמֹת וְהוֹרִידוּ אוֹתוֹ לְמִצְרַיִם - הַשִּׁכִּינָה הִיָּתָה עִמּוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף. וּמִשּׁוּם שֶׁשִּׁכִּינָה הִיָּתָה עִמּוֹ - בְּכָל מָה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה, הָיָה מַצְלִיחַ בָּיָדוֹ. שֶׁאֵפְלוּ מֵהַ שִּׁהָיָה בָּיָדוֹ וְהָיָה מְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ אֲדוֹנוֹ בְּגוֹן אַחֵר - הָיָה מִתְהַפֵּף בָּיָדוֹ לְאוֹתָהּ הַצּוֹנָה שֶׁרָצוֹן אֲדוֹנוֹ הָיָה רוֹצֵה בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר הוּא עוֹשֶׂה ה' מַצְלִיחַ בָּיָדוֹ. מַצְלִיחַ בָּיָדוֹ וְדָאִי, כִּי ה' אִתּוֹ.

בֹּא רֵאָה, וַיֵּדַע אֲדֹנָיו כִּי ה' אִתּוֹ לֹא כְּתוּב, אֶלָּא וַיֵּרָא אֲדֹנָיו, שֶׁהָרִי בְּעֵינָיו הָיָה רוֹאֶה מַעֲשֶׂה נְסִים בְּכָל יוֹם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בָּיָדוֹ, וְעַל כֵּן וַיִּבְרָךְ ה' אֶת בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְל יוֹסֵף. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַצְּדִיקִים, וּבְגִלְלָם הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַרְשָׁעִים, שֶׁהָרִי הַרְשָׁעִים מִתְבָּרְכִים מִשּׁוּם הַצְּדִיקִים. כְּמוֹ כֵן כְּתוּב (שמואל ב ו) וַיִּבְרָךְ ה', אֶת בֵּית עֶבֶד אָדָם, [הַגִּתִּי] בְּעֵבֶר אֶרֶץ הָאֱלֹהִים.

הַצְּדִיקִים, מִתְבָּרְכִים הָאֲחֵרִים בְּגִלְלָם, וְהֵם לֹא יָכְלוּ לְהַזִּין [ס"א לְהַנְצִיל] בְּזִכְוֹתָם, וְהָרִי פִרְשִׁיָּה. יוֹסֵף הִתְבָּרַךְ אֲדוֹנוֹ בְּגִלְלָם, וְהוּא לֹא יָכָל לְהַנְצִיל מִמֶּנּוּ בְּזִכְוֹתוֹ וּלְצִאֵת לְחֵירוֹת.

אַחֵר כֵּן הַכְּנִיס אוֹתוֹ לְבֵית חֲסִהָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קה) עֲנוּ בְּכָל רִגְלֹ בְּרָזֶל בָּאָה נִפְשׁוֹ, עַד שֶׁלְאַחֵר מִכֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אוֹתוֹ לְחֵירוֹת וְהַשְׁלִיט אוֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ. כְּתוּב חֲסִידוֹ וְנִתְבָּאֵר, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגוֹן עַל הַצְּדִיקִים לְעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב (תהלים ה) וַיִּשְׁמַחוּ כָּל חוֹסֵי בְךָ לְעוֹלָם וַיִּגְנוּ וַתִּסָּדַע עֲלֵימוֹ וַיַּעֲלֶצוּ בְךָ אֲהָבֵי שְׁמֶךָ.

וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אֶשֶׁת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף. רַבִּי חִיָּיא פִתַּח וְאָמַר, (שם קג) בָּרְכוּ ה' מְלֹאכֵינוּ גְבִירֵי כַח עֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַם בְּקוֹל דְּבָרוֹ בֹּא רֵאָה כְּמָה צָרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁמֹר מִחֲטָאִיו וּלְלַכֵּת בְּדָרֶךְ מִתְקַנֶּת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִסִּיט אוֹתוֹ הַיָּצֵר הָרָע הַהוּא, שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ כָּל יוֹם וַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר.

וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ תְּמִיד, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וּלְהִתְעַלּוֹת עָלָיו בְּמְקוֹם שֶׁל חֻזַּק, שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת גּוֹבֵר עָלָיו וּלְהִשְׁתַּתֵּף בְּמְקוֹם שֶׁל גְּבוּרָה, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר אָדָם גּוֹבֵר עָלָיו, אִזּוֹ הוּא בָּצֵד הַגְּבוּרָה וְנִדְבָק בּוֹ לְהִתְגַּבֵּר, וּמִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ יָצַר הָרָע תִּקְיָה, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִיּוֹת תִּקְיָה מִמֶּנּוּ.

וּבְנֵי הָאָדָם הִלְלוּ שְׁמִתְגַּבְּרִים, נִקְרָאִים גְּבוּרֵי כַח, שִׁימְצָא מִן עִם מִינּוֹ, וְאֵלֹהֵי הַשָּׁמַיִם מְלֹאכֵינוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁבָּאִים מִצַּד הַגְּבוּרָה הַקְּשָׁה, לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, גְּבִירֵי כַח עֹשֵׂי דְבָרוֹ. בָּרְכוּ ה' מְלֹאכֵינוּ - כְּמוֹ יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא צִדִּיק וְגִבּוֹר וְשִׁמְרַת בְּרִית הַקְּדוֹשׁ הַרְשׁוּמָה בְּתוֹכוֹ.

רבי אלעזר אמר, ויהי אחר הדברים האלה, מה זה היא? הרי פרשוה, מקום זה שיצר הרע מקטרג, שהוא הדורה אחר הדברים. משום שיוסף נתן לו מקום לקטרג, שהיה יוסף מסלסל בשערו ומתקן את עצמו ומקשט אותו, אז נתן מקום ליצר הרע לקטרג, שאמר: ומה אביו מתאבל עליו, ויוסף מקשט את עצמו ומסלסל בשערו! אז התגרה בו הדב וקטרג לו.

ויהי אחר הדברים האלה. בא ראה, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם לדון אותו ומוציא רשעים בעולם, מה כתוב? (דברים יא) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה. ואז - ואבדתם מהרה. שהרי משום חטאי בני האדם השמים נעצרים ולא נוהגים בחקותיהם כראוי.

ובא וראה, אותם שלא שומרים את ברית הקדש הזה, גורמים התפרדות בין ישראל לאביהם שבשמים, משום שכתוב וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם, וכתוב ועצר את השמים ולא יהיה מטר. שזהו כמו שמשתחוה לאלוה אחר, שמשקר באות הברית הקדושה הזו.

וכאשר הברית הקדושה נשמרת בעולם כראוי, אז הקדוש ברוך הוא נותן ברכות למעלה להריק בעולם, כמו שנאמר (תהלים סח) גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה. גשם נדבות - זהו גשמי רצון, כשמתרצה הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל ורוצה להריק לה ברכות, אזי נחלתך ונלאה אתה כוננתה.

נחלתך - הם ישראל, שהם נחלתו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים לב) יעקב חבל נחלתו. ונלאה - זו כנסת ישראל, שהיא נלאה בארץ אחרת. שהיא צמאה לשמות, ואז היא נלאה וכשאותו גשם של רצון נתן, אז אתה כוננתה.

ועל כן שמים וארץ וכל צבאם, כלם עומדים על הקיום הזה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, ומשום כך צריך להזהר בזה, והרי פרשוה. ומשום כך כתוב ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה, ואחריו כתוב ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף.

ויהי כדברה אל יוסף יום יום. רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי ו) לשמרך מאש רע וגו'. אשרי הצדיקים שיוצאים את דרכי הקדוש ברוך הוא ללכת בהם, משום שהם משתדלים בתורה יומם ולילה, שכל מי שמשתדל בתורה זמיון ולילות, נוהל שני עולמות - העולם העליון והעולם התחתון. נוהל את העולם הזה - אף על גב שאין האדם מתעסק בה לשמה. ויורש העולם העליון ההוא - כשמתעסק בה האדם לשמה.

בא ראה מה כתוב, (משלי ג) ארץ זמים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. ארץ זמים בימינה - מי שהולך לימין התורה, ארץ של חיים הוא לעולם הבא, שאזכה שם לכבוד התורה, שהוא כבוד וכתר להתעטר על הכל, שכתר התורה הוא בעולם ההוא. בשמאלה עשר וכבוד - בעולם הזה, שאף על גב שאינו מתעסק בה לשמה, זוכה בעולם הזה לעשר וכבוד.

שהרי רבי חייא, כאשר בא משם לארץ ישראל, קרא בתורה, עד שהיו פניו מאירים כמו השמש, וכשהיו עומדים לפניו כל אותם שעסקו בתורה, היה אומר: זה השתדל בתורה לשמה, וזה לא השתדל לשמה. והיה מתפלל על אותו שמתעסק לשמה, שפך יהיה תמיד ויזכה לעולם הבא. ומתפלל על אותו שלא התעסק לשמה, שיבא להתעסק בה לשמה ויזכה לחיי עולם.

יום אחד ראה תלמיד אחד שהיה עוסק בתורה ופניו מוריקים. אמר, ודאי מהרהר בעברה הוא זה. אחז אותו לפניו, והמשיך עליו דברי תורה עד שהתישבה רוחו בתוכו. מאותו היום והלאה שם על רוחו שלא ירדף אחר אותם ההרהורים הרעים וישתדל בתורה לשמה.

אמר רבי יוסי, כשאדם רואה שבאים אליו הרהורים רעים, יתעסק בתורה, ואז יעברו ממנו. אמר רבי אלעזר, כשאותו הצד הרע בא לפתות את האדם, ימשך אותו לתורה, ויפריד ממנו.

בא ראה, שהנה שנינו, שכאשר הצד הרע הזה עומד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על העולם משום מעשים רעים, הקדוש ברוך הוא חס על העולם, ונותן עצה לבני אדם להנצל ממנו, ולא יוכל לשלט עליהם ולא על מעשיהם. ומה היא העצה? להשתדל בתורה, ונצולים ממנו. מנין לנו? שכתוב (שם ו) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. מה כתוב אחריו? לשמרך מאש רע מחלקת לשון נכריה.

זהו צד הטמאה. הצד האחר - שעומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על חטאי בני האדם, ועומד תמיד להשטין למטה לבני אדם. עומד תמיד למעלה כדי להזכיר חטאי בני האדם ולהשטין להם על מעשיהם, ומשום שנתנו ברשותו, כמו שעשה לו לאיוב.

וכן עומד עליהם להשטין את ישראל ולהזכיר חטאיהם בכל מה שעשו באותו הפעמים שהקדוש ברוך הוא עומד עליהם בדין, אזי עומד להשטין להם ולהזכיר חטאיהם, והקדוש ברוך הוא חס על ישראל ונותן להם עצה להנצל ממנו, ובמה? בשופר, ביום של ראש השנה, וביום הכפורים בשעיר

המשתלח שנותנים לו, כדי להפריד מהם ולהשתדל באותו החלק שלו, ויהי באריו.

בא ראה מה כתוב, (שם ה) רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו. ובסוד האמונה מה כתוב? (שם ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. ואלו הם דרכי ושבילי התורה, והכל אחד. זה שלום וזה מות, והכל הפוכים זה מזה.

אשרי חלקם של ישראל שנדבקים בקדוש-ברוך-הוא כראוי ונותן להם עצה להנצל מכל הצדדים האחרים של העולם, משום שהם עם קדוש לנחלתו וחלקו, ועל כן נותן להם עצה בכל. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כשהצד הרע הזה יורד ומשוטט בעולם ורואה את מעשי בני האדם, שהם כלם סוטים דרכיהם בעולם, הוא עולה ומשטין עליהם, ואלמלא שהקדוש ברוך הוא חס על מעשי ידיו, הם לא היו נשארים בעולם.

מה כתוב? ויהי כדברה אל יוסף יום יום. כדברה - שעולה ומעלה בכל יום ויום, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא כמה רעות, כמה מלשינות, כדי לבלות בני אדם.

מה כתוב? ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. ולא שמע אליה - משום שהוא חס על העולם. לשכב אצלה, מהו לשכב אצלה? כדי לקחת שלטון לשלט על העולם, והשלטון לא שולט עד שנתנת לו רשות.

דבר אחר לשכב אצלה - כמו שנאמר (ויקרא טו) ולאיש אשר ישכב עם טמאה. להיות עמה - לתת לה גדלות וברכות וסיוע, שאלמלא היה לה סיוע מלמעלה, לא נשאר בעולם אפלו אחד, אבל משום שהקדוש ברוך הוא חס על העולם, נשאר העולם בקיומו.

רבי אבא אמר, הכל הוא דרך אחת, אבל יצר הרע הוא שהולך ומפתה את בני האדם כדי להסוות את דרכיהם ולהדבק בהם בכל יום ויום, ובכל עדן ועדן. מסטה את האדם מדרך האמת כדי לדחותו מדרך החיים, למשך אותו לגיהנם.

אשריו מי שעושה ושומר [אשרי מי שעושה, שומר] דרכיו ושביליו כדי שלא ידבק בו, הינו מה שכתוב ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה, כמו [במה] שהיא אומרת לו בכל יום. שהרי רוח הטמאה, יצר הרע, מפתה את האדם בכל יום לשכב אצלה, בתוך הגיהנם, ולהדון שם, להיות עמה.

בא ראה, כשאדם נדבק לאותו הצד, נמשך אחריה, ונטמא עמה בעולם הזה ונטמא עמה בעולם האחר. בא ראה, צד הטמאה הזה הוא מנוול, הוא מלכלך, כפּתוב (ישעיה ל) צא תאמר לו, צוּאָה מִמֶּשׁ, ובו נדון מי שמסטה דרכו מהתורה, ובו נדונים אותם הרשעים של העולם שאין להם אמונה בקדוש-ברוך-הוא.

מה כתוב? ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה - היום שיצר הרע שולט בעולם ויורד להשטין לבני האדם. מתי? היום שבא אדם לשוב בתשובה על חטאיו, או להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, ואז יורד באותו הזמן כדי להשטין לבני האדם.

ויבא הביתה לעשות מלאכתו, כדי להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, שהיא מלאכתו של האדם בעולם הזה. וכיון שעבודת האדם בעולם הזה היא עבודת הקדוש ברוך הוא, צריך לאדם להיות תקיף בארצה בכל צדדיו כדי שלא ישלט עליו הצד האחר ולא יוכל לפתות אותו. מה כתוב? ואין איש, אין גבר שיעמד לפני היצר הרע וילחם בו קרב כראוי.

מה דרכו של יצר הרע? כיון שרואה שאין האדם עומד כנגדו ויוצא לקרב אתו, מיד - ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי. ותתפשהו בבגדו, משום שכאשר יצר הרע שולט על האדם, מתקין אותו ומקשט לו את לבושו, מסלסל בשעריו. זהו שכתוב ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי, הדבק עמי.

מי שהוא צדיק, מתגבר כנגדו ונלחם בו קרב. מה כתוב? ויעזב בגדו וינס ויצא החוצה. יעזב אותו ויתגבר כנגדו [וילחם בו קרב] ויברח ממנו כדי להנצל ממנו, ולא ישלט עליו.

אמר רבי יצחק, עתידים הם הצדיקים לראות את יצר הרע כמו הר גדול, ויתמחו ויאמרו, איך נכלנו להכניע את הקר הגדול העליון הזה? ועתידים הרשעים לראות את היצר הרע דקיק כמו חוט של שערה, ויתמחו ויאמרו, איך לא נכלנו להכניע את חוט השערה כזה דקיק? אלו יבכו ואלו יבכו. והקדוש ברוך הוא יבער אותו מן העולם וישחט אותו לעיניהם, ולא ישלט עוד בעולם, ויראו הצדיקים וישמחו, כמו שנאמר (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו'. רבי יהודה פתח, (עמוס ג) הישאג ארצה ביער ביער וטָרַף אין לו היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לך. הישאג ארצה ביער.

בא ראה כמה יש לאנשים להשגיח בעבודת הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה ובעבודת הקדוש ברוך הוא, פחדו ויראתו הם על הכל, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את כל הבריות של העולם כל אחד ואחד בדמותו כראוי לו, ואחר כך ברא את האדם בדמות עליונה, והשליט אותו על כלם בדמותו.

שכל זמן שאדם עומד בעולם, כל אותם הבריות של העולם זוקפים ראשם ומסתכלים בדמות העליונה של האדם, אז כלם פוחדים וזעים מלפניו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו'. והדברים הללו, כשמתפללים ורואים אותו, הדמות הזו, והנשמה בו.

אמר רבי אלעזר, אף על גב שאין בו נשמה, הצדיקים לא משתנים מכמו שהיתה דמותם בהתחלה, וכשאדם לא הולך בדרכי התורה, הדמות הקדושה הזו מתחלפת לו, ואז חית הבר ועוף השמים יכולים לשלט עליו, משום שהדמות הקדושה הזו התחלפה לו, התחלפה לו הדמות הזו של בן אדם.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא מחליף המעשים שלמעלה ומטה כדי להחזיר הדברים למקומם, ושימצא רצונו בכל מעשי העולם. הדמות של דניאל לא השתנתה כשהפילו אותו לגב האריות, ומשום כך נצול. אמר רבי חזקיה, אם כך, הנה כתוב (דניאל ו) אלהי שלח את מלאכו וסגר את פי האריות ולא חבלו אותי. משמע שמשום המלאך שסגר את פיהם, לא נזק.

אמר לו, משום זה לא נזק, שהרי אותה דמות האדם הצדיק היא המלאך ממשי, שסוגר את הפה וקושר אותם לשמר אותו שלא יזיקו לו, ומשום כך אלהי שלח מלאכה, אותו שכל הדמות שבעולם חקוקות בו, והוא החזיק בי את דמותי ולא יכלו לשלט בי, וסגר את פיהם. ועל זה שלח ודאי את מלאכו.

והמלאך הזה, אותו שכל הדמות חקוקות בו, שכתוב (תהלים קי) ידיו בגוים מלא גויות, הוא שלא משתנה לפניו כל דמיון העולם, ועל כן צריך האדם לשמר דרכיו ושביליו כדי שלא יחטא לפני רבונו, ויתקיים בדמות של אדם.

בא ראה, יחזקאל שמר את פיו ממאכלות אסורים, שכתוב (יחזקאל ד) ולא בא בפי בשר פגול, זכה ונקרא בן אדם. מה כתוב בדניאל? (דניאל א) וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך ובגין משתיו, זכה הוא והתקיים בדמות של אדם. משום שכל דברי העולם, כלם מפתים מלפני דמותו של אדם, שהוא שליט על כלם והוא המלך על הכל.

אמר רבי יוסי, משום זה צריך לאדם להשמר מחטאיו ולא יסטה לימין ולשמאל, ועם כל זה צריך לאדם לבדק בחטאיו בכל יום ויום, שהרי כשאדם עומד ממטותו, שני עדים עומדים לפניו והולכים עמו כל היום.

רוצה האדם לקום - אותם העדים אומרים לו בשעה שפוטח עיניו: (משלי ד) עיניך לנכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך. קם ומסדר רגליו ללכת - אותם העדים אומרים לו: (שם) פלס מעגל רגלך וגו'. ועל כן, כשהולך האדם בכל יום, צריך לו להשמר מחטאיו.

בכל יום ויום, כשבא הלילה, צריך להתבונן ולבדק בכל מה שעשה כל היום ההוא כדי שישוב מהם ויסתכל בהם תמיד, כדי שישוב לפני רבונו, כמו שנאמר (תהלים נא) וחטאתי נגדי תמיד, כדי שישוב מהם.

ובא וראה, בזמן שישאל היו בארץ הקדושה, לא נמצא בידיהם חטא, כמו שבארנו, משום שאותם הקרבנות שהיו מקריבים בכל יום היו מכפרים עליהם. עכשו שישאל גלו מן הארץ ואין מי שמכפר עליהם, התורה מכפרת עליהם ומעשים כשרים, משום שהשכינה עמם בגלות, ומי שאינו מסתכל בדרכי הקדוש ברוך הוא, גורם לשכינה להכעב בתוך העפר, כמו שנאמר (ישעיה כו) ישפילנה וישפילה עד ארץ וגו'.

אמר רבי יצחק, וכן מי שמשתדל בתורה ובמעשים כשרים, גורם לכנסת ישראל להרים ראש בתוך הגלות. אשרי חלקם של אותם שמשתדלים בתורה ימים ולילות.

בא ראה, גלגל הקדוש ברוך הוא גלגולים בעולם כדי להרים את ראש הצדיקים, שהרי כדי שיוסרו ירים את ראשו בעולם על שנמצא צדיק לפניו, הרגיו את האדון על עבדיו, כמו שנאמר חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים, והכל כדי להרים את ראשו של יוסף הצדיק. ובא וראה, על ידי החלום נכנע מעם אחיו, ועל ידי החלום התגדל על אחיו, והתגדל על כל העולם.

ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון וגו'. בא ראה שהנה נאמר שכל החלומות הולכים אחרי הפה. כאשר יוסף פתר להם את החלום, למה לזה פתח פתרון טוב, ולזה פתרון רע? אלא שאותם החלומות היו על יוסף, ומשום שינדע הדבר על עקרו ושרשו, משום כך פתר

להם החלום כמו שצריך, לכל אחד ואחד פתר להם פתרון להחזיר הדבר על מקומו.

מה כתוב? ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו נא לי. מה הטעם? משום שפך צריך לו לפתור החלום - להפקיד את הפתרון לקדוש-ברוך-הוא, משום ששם הוא הקיום של הכל ובו עומד הפתרון.

בא ראה, הרי נאמר שדרגת החלום למטה היא, והיא הדרגה הששית, משום שהרי ממקום הנבואה היא שורה, עד הדרגה הזו של החלום, שש דרגות הן, ועולה הפתרון מדרגת החלום לדרגה אחרת. החלום הוא הדרגה שלמטה, והפתרון עומד עליהם, והפתרון עומד בדבור, ועל כן בדבור עומד הדבר, שכתוב הלוא לאלהים פתרנים. הלוא לאלהים ודאי.

בא ראה מה כתוב. ויספר שר המשקים את חלומו ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים ב ב) ויהי כעברם ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. כאן יש להסתכל, שהפסוק הזה הוא תמיהה. ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותו זה עומד? והרי הוא ברשותו של הקדוש ברוך הוא! ועוד, שאלישע גם כן היה יודע, מה הטעם שאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

אלא ודאי, מי שאוחז בשמים וארץ וכל העולמות, איך זה לא יהיו ברשותו? ודאי שאלהיו ושאר הצדיקים, הקדוש ברוך הוא עושה תמיד את רצונם, שכתוב (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה, וכל שכן שאותה רוח הקדש שעליו הוריש לאלישע הצדיק, שהיה השמש שלו, והנה הקדוש ברוך הוא אמר לו (מלכים א יט) ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לגביא תחתיד, ועל כן היה לאלישע לרשת אותו.

פי שנים ברוחך, מה זה פי שנים ברוחך אלי? וכי יעלה על דעתך שעל אחד בקש שנים? ומה שלא היה ברשותו איך בקש ממנו? אלא הוא לא בקש רוח על כל אחד שנים, אלא [הוא] כך בקש ממנו - באותה הרוח שהיתה לו, שיעשה שתי הנהגות בעולם באותה הרוח.

מה כתוב? ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך ויהי לך כן ואם אין לא יהיה. מה הטעם אם תראה אתי? אלא אמר לו, אם תוכל לעמד על עקר הרוח שהשארתי לך בשעה שאלקח ממך - יהיה לך כזה, שהרי כל אותו העקר של הרוח בשעה שיתבונן בו, כאשר יראה את אלהיו, תהיה דבקות בו כראוי.

בא ראה, מי שמסתכל במה שלומד מרבו ורואה אותו באותה החכמה, יכול להתווסף יותר באותה הרוח. בא ראה, שהרי יוסף בכל מה שעשה היה רואה ברוח של החכמה את אותה הדמות של אביו. היה מתבונן, ומשום כך היה הדבר מסתיע לו, ונוספה לו רוח אחרת באור יותר עליון.

בשעה שאמר לו אותו הרשע והנה גפן לפני, הזדעזע יוסף, שלא היה יודע על מה יבא הדבר. כיון שאמר ובגפן שלשה שריגם, מיד התעוררה רוחו ונוסף באור, והסתכל בדמות אביו, ואז האירה רוחו וידע את הדבר.

מה כתוב? ובגפן שלשה שריגם. אמר יוסף, הנה ודאי בשורה של שמחה בשלמות היא. מה הטעם? משום שהגפן הזו נראית על כנסת ישראל, והתבשר יוסף על זה. ובגפן שלשה שריגם - אלו הם שלש דרגות עליונות שיוצאות מן הגפן הזו, כהנים לויים וישראלים.

והיא כפרחת עלתה נצה, שהרי בגללם עולה כנסת ישראל ומתברכת מעם המלך העליון. הבשילו אשכלתיה ענבים - אלו הצדיקים של העולם, שהם כמו ענבים מבשלים כראוי. דבר אחר הבשילו אשכלתיה ענבים - זהו היין המשמר בענביו מששת ימי בראשית. עד כאן התבשר יוסף בחלומו, מכאן והלאה החלום הוא שלו, משום שיש לו חלומות, ולאחרים. ואקח את הענבים, שהוא לו, לעצמו.

שינינו, מי שרואה ענבים לבנים בחלום, סימן יפה לו. שחורים - לא. מה הטעם? משום שהוא הסוד של שתי דרגות ידועות, אותם שחורים ולבנים. זה הוא טוב, וזה הוא לא טוב, וכל הענבים תלויים בסוד האמונה, ועל כן נפרדים בחכמה, הן לטוב הן לרע. אלו צריכים רחמים, ואלו השגחה של רחמים.

בא ראה, אדם הראשון, אשתו סחטה לו ענבים וגרמה לו מות ולכל ישראל ולכל העולם. נח בא לענבים הללו, ולא נשמר כראוי, מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, בה"א. בני אהרן שתי יין מהם, והקריבו קרבן באותו היין ומתו, והרי נתבאר. ומשום כך כתוב (דברים לב) ענבמו ענבי רוש אשכלת מררת למו, משום שאותם הענבים גרמו את זה.

ראה ענבים שהם טובים באותו הכרם שמעלים נחת וריח בדרגות שלמות כראוי. ועל זה יוסף ידע את הדבר והסתכל בעקר ופתר החלום על בריו, משום שהתבשר באותו החלום כראוי, ומשום כך פתר הפתרון לטוב וכן התקיים.

מה כתוב? וירא שר האפים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי. בא ראה, אוררים הם הרשעים, שכל מעשיהם כלם לרע, וכל אותם הדברים שהם אומרים, כלם לרע ולהרע.

כיון שפתח את פיו באף, מיד פחד יוסף, וידע שכל דבריו הם להרע ובשורה של רע בפיו. והנה שלשה סלי חרי על ראשי. אז ידע יוסף שהתבשר על חרבן בית המקדש, וישראל בגלות, שיגלו מן הארץ הקדושה.

ראה מה כתוב, ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי. אלו הם שאר העמים שמתכנסים על ישראל והורגים אותם ומחריבים ביתם ומפזרים אותם לארבעת צדי העולם. והכל הסתפל יוסף, וידע שאותו החלום על ישראל כשיהיו בחיוב לפני המלך. מיד פתר לו פתרון לרע, והתקיים בו.

ובא וראה, שתי הדרגות הללו שראה זה וראה זה - זה ראה כשעולה ושולטת הדרגה העליונה ומאירה הלבנה, וזה ראה שנחשד ושולט עליה הנחש הרע, ומשום כך הסתפל יוסף בחלום ההוא, ופתר אותו פתרון לרע. ועל כן הכל עומד בפתרון, וזה וזה ראו, בשתי הדרגות הללו, ששולט זה ושולט זה.

רבי יהודה פתח, (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. את הפסוק הזה בארוהו, אבל לב טהור, כמו שנאמר (מלכים א-ג) ונתת לעבדך לב שמע וגו', וכתוב (משלי טו) וטוב לב משתה תמיד, ומשום כך לב טהור ודאי.

ורוח נכון חדש בקרבי - זהו רוח נכון ודאי, כמו שנאמר (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, והתעוררו, זו רוחו של המשיח, והתעוררו (יחזקאל יא) ורוח חדשה אתו בקרבכם. ודוד התפלל, אותו רוח נכון חדש בקרבי.

משום שיש מהצד האחר לב טמא ורוח עושים שמסטה את בני העולם, וזו היא רוח טמאה שנקראת רוח עושים, כמו שנאמר (ישעיה יט) ה' מסך בקרבה רוח עושים, ועל כן ורוח נכון חדש בקרבי. מה זה חדש? זה חדוש הלבנה. בשעה שמתחדשת הלבנה, דוד מלך ישראל חי וקיים, ומשום כך חדש.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, זה שכתוב (מלכים א-כב) ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה. ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן. ושינינו שהיתה רוח נבות היזרעאלי. וכי הנשמות, כיון שעולות ועומדות למעלה, הן יכולות לשוב לעולם הזה? והדבר תמוה שאמר, אצא והייתי רוח שקר בפי וגו'.

ועוד, מה הטעם נענש עליו אחאב? שהרי דין התורה ששם שמואל לפני ישראל כך הוא, שכתוב (שמואל א-ח) את שדויתכם וכרמיכם וזיתיכם הטובים יקח, ואם אחאב נטל אותה פרים בנבות, דין היה! ועוד, שהיתה לו פרים אחרת, או זהב, ולא רצה!

אמר לו, יפה שאלת. בא ראה, הרוח הוא שאמר רוח של נבות, כאן יש להסתפל - וכי הרוח של נבות יכולה לעלות ולעמד לפני הקדוש ברוך הוא לבקש שקר, שכתוב ויצא הרוח? ואם הוא צדיק, איך יבקש שקר בעולם ההוא, שהוא עולם של אמת? ומה בעולם הזה לא צריך צדיק שקר, בעולם ההוא לא כל שכן? ואם אינו צדיק, איך יכול לעמד לפני הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי נבות לא היה כל כך צדיק לעמד לפני הקדוש ברוך הוא, אלא רוח אחרת היתה ששלטה בעולם, שהיה רוח שתמיד עומדת ועולה לפני הקדוש ברוך הוא, וזוהי שמסטה את בני העולם לשקר, ומי שהוא רגיל בשקר, משתדל תמיד בשקר, ועל זה אמר אצא והייתי רוח שקר וגו', ועל כן הקדוש ברוך הוא אמר לו צא ועשה כן. צא מכאן, כמו שבארוהו שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, ומשום זה היא רוח שקר ודאי.

ועוד, על מה שהרג את נבות ונטל את פרמו, למה הרג אותו הרג? אלא שהרג אותו בלי דין נענש. הרג אותו בלי דין ונטל את פרמו, ומשום כך כתוב (מלכים א-כא) הרצחת וגם ירשת, ועל כן נענש. ובא וראה כמה הם בני אדם בעולם שרוח השקר הוא מסטה אותם בשקר, והוא שולט בעולם בכמה צדדים ובכמה מעשים, והנה בארנו את הדברים.

ועל כן דוד המלך בקש להשמר ממנו ורצה לצאת מתוך הטמאה, שכתוב (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. זו היא רוח נכון, והאחר הוא רוח שקר. ועל כן שתי דרגות הן, אחת קדושה ואחת טמאה.

פתח ואמר, (ויאל ב) וה' נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עשה דברו וגו'. את הפסוק הזה בארוהו. אבל וה', בכל מקום הוא ובית דינו. נתן קולו - זהו הקול שכתוב (דברים ד) קול דברים. וכתוב שם (שמות ד) לא איש דברים. מי איש הדברים? כמו שנאמר (דברים לג) איש האלהים.



לפני חילו - אלו הם ישראל.

כי רב מאד מחנהו - כמו שנקאמר (איוב כה) ה'ש מספר לגדודיו. שפמה ממנים ושלוחים יש לקדוש-ברוך-הוא, וכלם עומדים להשטין על ישראל [ז"ח כדי לטמא אותם], ועל כן הקדוש ברוך הוא מזדמן לפני ישראל כדי לשמר אותם, ולא יוכלו לקטרג להם.

כי עצום עשה דברו, מי עצום? זהו הצדיק, אותו שמשתדל בתורה הקדושה יומם ולילה. דבר אחר כי עצום - זה המקטרג שנמצא לפני הקדוש ברוך הוא, והוא חזק כבדל, קשה פסלע. עשה דברו - שנוטל רשות מלמעלה, ונוטל את הנשמה מלמטה.

כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו - שהוא שולט על הכל ועליון ותקין על כלם, וכלם תחת שלטונו. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם תמיד לזכות אותם לעולם הבא ולשמח אותם בשמחת הצדיקים שעתידים לשמח עם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירגנו ותסוד עלינו ונעלצו בך אהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת ויהי מקץ

ויהי מקץ. רבי חייא פתח ואמר, (איוב כח) קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות. הפסוק הזה נתבאר, קץ שם לחשך - זהו הקץ של השמאל, שהוא משוטט בעולם ומשוטט למעלה, ועומד לפני הקדוש ברוך הוא ומססין ומקטרג על העולם, והרי נתבאר. ולכל תכלית הוא חוקר - שהרי כל מעשיו אינם לטוב, אלא תמיד לכלות ולעשות פליה בעולם.

אבן אפל וצלמות - זו אבן נגף שבה נכשלים הרשעים, ועומדת בזה שנקראת (שם י) ארץ עפתי כמו אפל. בא ראה, יש ארץ חיים למעלה, וזו היא ארץ ישראל. [ויש ארץ למטה, ונקראת] אפל וצלמות. אפל שיצאה מארץ עפתי. מהו אפל וצלמות? זהו הקץ, שהוא מצד של החשך, והמת הזהב, והנה נתבאר.

בא ראה כמה יש לבני אדם להתבונן בעבודת הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות כדי שיגיעו ויסתכלו בעבודתו, שהרי התורה מכריזה בכל יום לפני האדם ואומרת: (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב ואמרה לו, והרי בארנו את הדברים.

וכשאדם משתדל בתורה ונדבק בה, זוכה להתחזק בעץ החיים, שכתוב (שם ג) עץ חיים וגו'. ובא וראה, כשאדם מחזיק בעץ החיים בעולם הזה, הוא מחזיק בו לעולם הבא. שהרי כמו הנשמות יוצאות מן העולם הזה, כך מתקנות להן דרגות לעולם הבא.

בא ראה, עץ החיים הוא בכמה דרגות נפרדים זה מזה, וכלם אחד. שהרי בעץ החיים יש דרגות אלו על אלו, ענפים ועלים, קלפות, וגוף האילן, שרשים, והכל הוא האילן. כמו כן כל מי שמשתדל בתורה, הוא נתקן ומתחזק בעץ החיים.

וכל בני האמונה, ישראל, כלם מתגברים בעץ החיים, כלם אחוזים בעץ ממש, מהם באותו הגוף שבו, מהם אחוזים בענפים, מהם בעלים, מהם בשרשים. נמצאו שכלם אחוזים בעץ החיים. ואותם שמשתדלים בתורה, כלם אחוזים בגוף האילן. ומשום כך מי שמשתדל בתורה, הוא אחוז בכל, והרי פרשוה ונתבאר.

ויהי מקץ, מה זה מקץ? רבי שמעון אומר, המקום שאין בו זכירה, וזהו קץ השמאל. מה הטעם? משום שכתוב (בראשית מ) כי אם זכרתני אתך באשר ייטב לך. וכי כך ראוי ליוסף הצדיק שהוא אומר כי אם זכרתני אתך? אלא כיון שהסתכל יוסף בחלומו, אומר, ודאי חלום של זכירה הוא, והוא טעה בזה, שהרי הכל היה בקדוש-ברוך-הוא.

ועל כן המקום שהיתה בו שכתה, עמד לפניו. מה כתוב? ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. כיון שאמר ולא זכר שר המשקים, מה זה וישכחהו? אלא וישכחהו, המקום שיש בו שכתה, וזהו הקץ של צד החשך. שנתים ימים, מה זה שנתים? ששבה הדרגה לדרגה שיש בה זכירה.

ופרעה חלם והנה עמד על היאר. זה היה החלום של יוסף, משום שכל נהר הוא של יוסף הצדיק, וזהו הסוד שמי שרואה נהר בחלום רואה שלום, שכתוב (ישעיה סו) הנני נטה אליה כנהר שלום.

ויהי מקץ שנתים. רבי חייא פתח ואמר, (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יחרסנה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם העליון, התקין הכל כראוי, והוציא אורות עליונים מאירים לכל הצדדים, והכל הוא אחד. ובא שמים שלמעלה, וארץ שלמעלה, לתקן כלם יחד לתועלתם של התחתונים.

בא ראה, מלך במשפט יעמיד ארץ, מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. במשפט - זה יעקב, שהוא הקיום של הארץ, ועל כן ו' נאזנית מה' העליונה, ה' התחתונה נאזנית מן ו', שקיום הארץ הוא במשפט, שהרי המשפט יעמיד ארץ בכל תקוניה וזו אותה.

דבר אחר, מלך - זה הקדוש ברוך הוא. במשפט - זה יוסף. יעמיד ארץ - שכתוב (בראשית מא) וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף. ומשום שהקדוש ברוך הוא התרצה ביעקב, עשה את יוסף שליט על הארץ.

רבי יוסי אמר, מלך - זה יוסף. במשפט יעמיד ארץ - זה יעקב. שהרי עד שלא בא יעקב למצרים, לא היה קיום בארץ מתוך הרעב. כיון שבא יעקב למצרים, בזכותו הסתלק הרעב והתקיימה הארץ.

דבר אחר, מלך במשפט יעמיד ארץ - זה דוד המלך, שכתוב (שמואל ב ח) ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו, והוא קים את הארץ, ובזכותו עמדה לאחר מכן. ואיש תרומות יהרסנה - זה רחבעם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא, בשביל הצדיקים, אף על גב שפרענות נגזרה על העולם, היא מתעכבת בגללים ולא שולטת על העולם. כל ימי דוד המלך התקיימה הארץ בגללו. לאחר שמת, התקיימה בזכותו, שכתוב (מלכים ב כ) ונגזתי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. כמו כן כל ימי יעקב וכל ימי יוסף לא שלטה הפרענות בעולם.

בא ראה, מלך במשפט יעמיד ארץ - זה יוסף. ואיש תרומות יהרסנה - זה פרעה, שהרי משום שהקשה את לבו לקדוש-ברוך-הוא, החריב את ארץ מצרים. ובראשונה על ידי יוסף התקיימה הארץ, באותו החלום שחלם, שכתוב ויהי מקץ שנתים ימים וגו'.

ויהי מקץ וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי וזרום אלוהי ישעי. אלוהי כתוב בוי"ו. הפסוק הזה יש להתבונן בו, חי ה' - זה חי, צדיק יסוד העולם, שנקרא חי העולמים. וברוך צורי - זהו שכתוב (שם קמד) ברוך ה' צורי, וזה העולם שמתקיים על הצדיק הזה. וזרום אלוהי ישעי. וזרום - זה העולם העליון. אלוהי בנא"ו זה שמים, כמו שנאמר (שם קטז) השמים שמים לה'.

בא ראה, [כמו שנאמר] (שם סח) ברוך אדני יום יום יעמס לנו. ברוך אדני, באל"ף דל"ת נוי"ן יו"ד, והפסוק הזה הוא סוד החכמה. יום יום - אלו שנתים ימים, כמו שנאמר ויהי מקץ שנתים ימים. ופרעה חלם והנה עמד על היאר - סוד הוא, כמו שנאמר, זה יוסף, שנהר [שכל הנהר] הזה הוא יוסף הצדיק.

והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאית בשר ותרעינה באחו. והנה מן היאר, שהרי מהנהר הזה מתברכות כל אותן הדרגות שלמטה, משום שאותו נהר ששופע ויוצא הוא משקה וזו את הכל, ויוסף הוא נהר שתתברך כל ארץ מצרים בשבילו.

ובא ראה, אותו הנהר, שבע דרגות נשקות ומתברכות ממנו, ואלו הם פרות מראה ובריאית בשר. ותרעינה באחו, בחבור ואחווה, שאין נמצא בהם פרוז וכלם לשבח עומדים. שהנה כל שבע הדרגות הללו שאמרנו הוא סוד, כמו שנאמר (אסתר ב) ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וגו'. ועל כן שבע פרות יפות מראה, וכנגד זה כתוב שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך וגו'.

רבי יצחק אמר, שבע הפרות הטובות הם דרגות עליונות על האחרות, ושבע הפרות הרעות - הדרגות האחרות שלמטה. אלו מצד הקדשה, ואלו מצד הטמאה.

שבע השבלים - רבי יהודה אמר, אלו הראשונות הן טובות, משום שהן מצד הימין שכתוב בו כי טוב, ואלו הרעים הם למטה מהם. שבע השבלים הן מצד הטהרה, ואלו מצד הטמאה, וכל הדרגות עומדות אלו על אלו ואלו כנגד אלו, ואת כלם ראה פרעה בחלומו.

אמר רבי ייסא, וכי לאותו פרעה הרשע הראו לו את כל אלה? אמר לו רבי יהודה, כמותם ראה, שפכה דרגות על דרגות אלו כנגד אלו ואלו על אלו, והוא ראה באותן הדרגות שלמטה.

והנה שנינו, שהרי כמו שהוא האדם, כך מראים לו בחלומו, וכך רואה, וכך הנשמה עולה להפיר, כל אחד ואחד כפי דרגתו כראוי לו, ומשום כך פרעה ראה כראוי לו, ולא יותר.

ויהי מקץ וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (קהלת ג) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים. בא ראה, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא למטה, לכל שם עת וזמן קצוב. שם זמן לאור ולחשך, שם זמן לאור של שאר העמים, שהם שולטים עכשו על העולם, וזמן שם לחשכה, שהיא הגלות של ישראל תחת שלטונם. זמן שם הקדוש ברוך הוא לכל, ומשום כך לכל זמן ועת לכל חפץ. מה זה ועת לכל חפץ? זמן ועדן הוא לכל, לכל אותו הרצון שנמצא למטה.

דבר אחר ועת לכל חפץ - מה זה עת? ככתוב (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. וכתוב (ויקרא יז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. והיא הדרגה הממנה, והנה פרשוק. ומשום כך עת הוא הממנה

לְכָל חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים, מֵהֵצֵד שֶׁל אוֹתוֹ קֵץ הַחֹשֶׁךְ רָאָה פְּרָעָה בַּחֲלוּמוֹ, וּמִשָּׁם יָדַע וְהִתְגַּלָּה לוֹ אוֹתוֹ הַחֲלוֹם.

וַיְהִי בַבֹּקֶר וּתְפֻעָם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ וְגו'. וּתְפֻעָם רוּחוֹ, מֵהַ וְהַתְפֻּעָם? רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, הִנֵּה פְּרִשׁוּיָה שֶׁבְּפְרָעָה כְּתוּב וּתְפֻעָם, וּבִנְבוֹכַדְנֶצַּר כְּתוּב (דְּנִיאל ב') וּתְפֻעָם, וּבִבְרָאָה שֶׁהִנֵּה בְּפְרָעָה כְּתוּב וּתְפֻעָם מִשּׁוּם שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ אֶת הַחֲלוֹם, וְהַפְתָּרוֹן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, אֲבָל נְבוֹכַדְנֶצַּר רָאָה הַחֲלוֹם וְרָאָה הַפְתָּרוֹן, וְהַכֹּל נִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ.

אֲבָל בֹּא רָאָה, וּתְפֻעָם רוּחוֹ, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים יג) לְפַעֲמוֹ, שֶׁהִיָּתָה הָרוּחַ בָּאָה וְהוֹלֶכֶת וּבָאָה וְהוֹלֶכֶת וְלֹא הִיָּתָה מְתִישֶׁבֶת עִמּוֹ עַדִּין כְּרֹאֲוִי, וְעַל כֵּן כְּתוּב (שם) וַתִּחַל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ, שֶׁאִזּוּ הִיָּתָה הָרֵאשִׁית. אֵף כָּאֵן רוּחוֹ הִתְעוֹרָרָה בּוֹ, וְהִלָּךְ וְהִתְעוֹרָר, וְלֹא הִיָּתָה מִישֶׁבֶת עִמּוֹ לְדַעַת. נְבוֹכַדְנֶצַּר וּתְפֻעָם רוּחוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוּת הִיָּה מִתְעוֹרָר עַל כָּל אֶחָד פְּעָמִים, שְׁבִים וְהוֹלְכִים וְשָׁבִים. וְזֶהוּ כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כד) כָּפַעַם בְּפַעַם, פַּעַם בָּזָה וּפַעַם בָּזָה, וְלֹא מְתִישֶׁבֶת דַּעַתוֹ וְרוּחוֹ.

וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם - אֵלֵינוּ הַמְכַשְׁפִּים. וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ - אֵלֵינוּ חֲכָמֵי הַמַּזְלוֹת. וְכֻלָּם הָיוּ מִסְתַּכְּלִים לְדַעַת וְלֹא יָכְלוּ לְהַשִּׁיג.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵף עַל גֵּב שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁאֵין מֵרָאִים לְאָדָם אֶלָּא בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁלּוֹ - שׁוֹנָה אֶצֶל הַמַּלְכִּים, שֶׁמֵּרָאִים לָהֶם דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים וּמִשְׁנִים מִבְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים. כִּמּוֹ שֶׁמִּלָּךְ דְּרָגָתוֹ עֲלִיּוֹנָה עַל כָּל שְׂאֵר הָאֲחֵרִים, כִּךְ גַּם מֵרָאִים לוֹ בְּדְרָגָה עֲלִיּוֹנָה עַל כָּל שְׂאֵר הָאֲחֵרִים, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הָרָאָה אֶת פְּרָעָה, אֲבָל לְשְׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם אֵין מְגַלָּה לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת מַה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, פֶּרֶט לְנִבְיָאִים אוֹ לְחֹסִידִים אוֹ לְחֲכָמֵי הַדּוֹר, וְהִנֵּה פְּרִשׁוּיָה.

בֹּא רָאָה, כְּתוּב אֵתִי הִשִּׁיב עַל כֵּנִי וְאוֹתוֹ תִּלָּה. מִכָּאֵן שֶׁהַחֲלוֹם הוֹלִיךְ אַחֵר הַפְתָּרוֹן. מִי הִשִּׁיב עַל כֵּנִי? אֶלָּא זֶה יוֹסֵף. וְאוֹתוֹ תִּלָּה - בְּאוֹתוֹ הַפְתָּרוֹן שֶׁפָּתַר לוֹ, וְכְּתוּב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה.

וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר וְגו'. רַבִּי אֲבָא פָתַח וְאָמַר, (תַּהֲלִים קמז) רוּצָה ה' אֶת יִרְאֵיו אֶת הַמִּיַּחֲלִים לְחֹסְדוֹ. כִּמּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בְּצַדִּיקִים, מִשּׁוּם שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם עוֹשִׂים [שְׁלוֹם וְעוֹשִׂים] שְׁלוֹם לְמַעַלְהָ וְעוֹשִׂים שְׁלוֹם לְמַטָּה, וּמִכֵּנִיסִים כָּלָה לְבַעֲלָהּ, וּמִשּׁוּם כִּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בָּהֶם בְּאוֹתָם שֶׁיִּרְאִים מִמֶּנּוּ וְעוֹשִׂים אֶת רְצוֹנוֹ.

לְמִיַּחֲלִים לְחֹסְדוֹ, מִי הֵם הַמִּיַּחֲלִים לְחֹסְדוֹ? הִנֵּה הוּא אוֹמֵר, אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה בְּלִילָה וּמִשְׁתַּתְּפִים עִם הַשְּׂכִינָה. וְכִשְׁבָּא הַבֹּקֶר, הֵם מַצְפִּים לְחֹסְדוֹ, וְהָרִי בְּאֵרוֹהָ, בְּזִמְנֵן שֶׁאָדָם מִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה בְּלִילָה, חוּט שֶׁל חֹסֵד נִמְשָׁךְ עָלָיו בְּיוֹם, כְּכַתוּב (שם מב) יוֹמָם יִצָּנָה ה' חֹסְדוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה עִמִּי. מֵהַ הַטַּעַם יוֹמָם יִצָּנָה ה' חֹסְדוֹ? מִשּׁוּם שֶׁבְּלִילָה שִׁירָה עִמִּי. וּמִשּׁוּם כִּךְ כְּתוּב רוּצָה ה' אֶת יִרְאֵיו, וְלֹא בִירְאֵיו. כִּמּוֹ שֶׁרוּצָה בְּרְצוֹנוֹ אֶת הָאֲחֵר וּמִתְרַצָּה לוֹ לְהַתְפַּיֵּס עִמּוֹ, וּמִשּׁוּם כִּךְ רוּצָה ה' אֶת יִרְאֵיו וְלֹא בִירְאֵיו.

כִּמּוֹ כֵּן יוֹסֵף הָיָה עֲצוּב בְּעֶצֶב הָרוּחַ וּבְעֶצֶב הַלֵּב, שֶׁהָיָה אֶסוּר שָׁם. כִּיּוֹן שֶׁפְּרָעָה שָׁלַח בְּשָׂבִילוֹ, מֵהַ כְּתוּב? וַיְרִיצֵהוּ. הַתְפַּיֵּסוֹ לוֹ וְהַחֲזִירוֹ לוֹ דְּבָרֵי שְׂמִיחָה, דְּבָרִים לְשִׂמְחָה אֶת הַלֵּב, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה עֲצוּב מִן הַבּוֹר. בֹּא רָאָה, בְּרֵאשׁוֹנָה נִפְל בְּבוֹר, וּבְבוֹר הִתְעַלָּה אַחֵר כִּךְ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בְּטָרָם אֵרַע לְיוֹסֵף אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה, לֹא נִקְרָא צַדִּיק. כִּיּוֹן שֶׁשְּׁמַר אוֹתָהּ בְּרִית הַמִּילָה, נִקְרָא צַדִּיק, וְאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁל בְּרִית הַקְּדוֹשׁ הִתְעַטְרָה עִמּוֹ, וּמֵהַ שֶׁהָיָה [עוֹשֶׂה] בְּבוֹר בְּרֵאשׁוֹנָה, הִתְעַלָּה עִמּוֹ. וְכְּתוּב וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר. הִתְעַלָּה מִזֶּה וְהִתְעַטֵּר בְּבֹאֵר מִים חַיִּים.

וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, הִנֵּה צָרִיד לְהִיּוֹת לְקֹרָא לְיוֹסֵף! אֶלָּא, וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (שם קה) עַד עַתָּה בֹּא דְּבָרוֹ אֲמַרְתָּ ה' צָרְפָתָהּ. עַד עַתָּה בֹּא דְּבָרוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף. כְּתוּב כָּאֵן וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף, וְכְּתוּב שָׁם וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה. וְיִגְלַח וְיַחֲלַף שְׂמִלְתִּיו, בְּשָׂבִיל כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ, וְהִנֵּה פְּרִשׁוּיָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, ((תַּהֲלִים קה)) וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ חָם. בֹּא רָאָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגַלָּל גְּלוּלִים בְּעוֹלָם, וּמִקְדָּם נְדָרִים וּשְׁבוּעוֹת כְּדִי לְקַיֵּם שְׁבוּעָה וּגְזֵרָה שֶׁהוּא גּוֹזֵר.

שְׁהָרִי שְׁנִינוּ, אִם לֹא שְׁחִבִּיבוּת וְאִהְבָּה שֶׁאֵהָב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאֲבוֹת, הִנֵּה רָאוּי לְהוֹרִיד אֶת יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם בְּכַבְלִים שֶׁל בְּרִיָּה. וּבִאֲהָבָתוֹ אוֹתָם הַמֶּלֶךְ לְיוֹסֵף בְּנוֹ, וְעָשָׂה אוֹתוֹ מֶלֶךְ שְׁשׁוּלֵט עַל כָּל הָאֶרֶץ, וְיִרְדּוּ כָל הַשְּׂבָטִים בְּכַבּוֹד, וַיַּעֲקֹב כְּמֶלֶךְ.

בֹּא רָאָה מֵהַ כְּתוּב? (שם) וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ חָם. כִּיּוֹן שֶׁכְּתוּב וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם, לֹא יִדְעֵנוּ שֶׁיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ חָם? לְמַה צָרִיד אֶת זֶה? אֶלָּא, וַיָּבֹא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ חָם - זֶה יַעֲקֹב. שְׁהָרִי בְּשָׂבִיל יַעֲקֹב וּבְנָיו בָּאָה הַשְּׂכִינָה לְמִצְרַיִם, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גִלְגַּל גְּלוּלִים וְהוֹרִיד אֶת יוֹסֵף בְּרֵאשׁוֹנָה, שֶׁבְּזִכְיוֹתוֹ הִתְקַיְּמָה הַבְּרִית עִמּוֹ, וְהַשְּׁלִיט אוֹתוֹ עַל כָּל

## הָאָרֶץ.

מה כתוב? שלח מִלֶּךְ וַיִּתִּירָהוּ מִשָּׁל עַמִּים וַיִּפְתַּחְהוּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כְּתוּב (תהלים קמו) ה' מִתִּיר אֲסוּרִים וְגו', וְכֵאן כְּתוּב שְׁלַח מִלֶּךְ וַיִּתִּירָהוּ, לָמָּה מִשָּׁל עַמִּים וַיִּפְתַּחְהוּ? אֵלֶּא שְׁלַח מִלֶּךְ - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִשָּׁל עַמִּים - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁלַח מִלֶּךְ - הַמִּלֶּךְ הַעֲלִיּוֹן שְׁלַח וַיִּתִּירָהוּ. וְיָמִי הוּא שְׁשָׁלַח לוֹ? זֶה הַמִּלֶּכֶד הַגּוֹאֵל, שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עַמִּים, שֶׁהוּא מוֹשֵׁל עַל הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַכֹּל הוּא מִן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וַיִּרְצָהוּ - חֶסֶד וְאֵי, וְיָמִי הוּא? זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מִי שְׁאֹסֵר וּפּוֹתֵחַ, רַק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (איוב יב) יִסְגֹר עַל אִישׁ וְלֹא יִפְתַּח, וְכְתוּב (שם לד) וְהוּא יִשְׁקִיט וְיָמִי יִרְשִׁיעַ וְיִסְתֵּר פָּנִים וְיָמִי יִשׁוּרְנוּ וְעַל גּוֹי וְעַל אָדָם יָחַד, שֶׁהָרִי הַכֹּל בּוֹ, וְכְתוּב (דניאל ד) וְכִרְצוֹנוֹ עוֹשֶׂה בְּצִבָּא הַשָּׁמַיִם וְדִבְרֵי הָאָרֶץ, וְאֵין מִי שְׁיִמְחָה בְּדָוִד וְיֹאמַר לוֹ מַה עָשִׂיתָ. וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב וַיִּרְצָהוּ מִן הַבּוֹר וְגו'.

מַה זֶה וַיִּרְצָהוּ? כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לג) יַעֲתֵר אֶל אֱלֹהֵי וַיִּרְצָהוּ. כִּמּוֹ כֵּן וַיִּרְצָהוּ מִן הַבּוֹר, וְאַחֵר כֵּן וַיִּבֶא אֶל פְּרָעָה. דָּבָר אַחֵר וַיִּרְצָהוּ, שֶׁהַמִּשְׁיָד עָלָיו חוֹט שֶׁל חֶסֶד לִתֵּת לוֹ חֵן לִפְנֵי פְרָעָה. אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרָעָה, כְּדִי לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם וְלִפְתּוֹחַ בְּשָׁלוֹם.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, בֹּא רֵאָה, בְּאוֹתוֹ פְּרָעָה הִרְשָׁע, שֶׁהוּא אָמַר (שמות ד) לֹא יַדְעֵתִי אֶת ה', וּפְרָעָה הָיָה חֶכֶם מִכָּשָׁפִיו, אֵלֶּא וַדָּאִי הָשֵׁם שֶׁל אֱלֹהִים הָיָה יוֹדֵעַ, שֶׁהָרִי כְּתוּב הִנֵּמְצָא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ. וּמִשּׁוּם שֶׁמִּשָּׁה לֹא בָּא אֵלָיו אֵלֶּא בְּשֵׁם שֶׁל ה', וְלֹא בְּשֵׁם שֶׁל אֱלֹהִים, וְזֶה הָיָה קֶשֶׁה לִפְנֵי מִן הַכֹּל, שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהָרִי הָשֵׁם שֶׁל אֱלֹהִים שׁוֹלֵט בְּאֶרֶץ, וּבְשֵׁם שֶׁל ה' לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, וְעַל כֵּן קֶשֶׁה לִפְנֵי הָשֵׁם הָיָה.

וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם ט) וַיַּחֲזֹק ה' אֶת לֵב פְּרָעָה. שֶׁדָּבָר זֶה הָיָה מִחֲזֹק אֶת לֵבּוֹ וּמִקְשָׁה אוֹתוֹ, וְעַל כֵּן מִשָּׁה לֹא הוֹדִיעַ לוֹ דָּבָר שֶׁל שֵׁם אַחֵר, אֵלֶּא הָשֵׁם שֶׁל ה' לְבָדּוֹ, וּפְרָשׁוּהָ.

פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים קיג) מִי כַה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיחַ לְשִׁבְתָּ וְגו'. מִי כַה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיחַ לְשִׁבְתָּ - שֶׁהַתַּעֲלָה מֵעַל כֶּסֶּא כְבוֹדוֹ, [עַל כֶּסֶּא כְבוֹדוֹ לְמַעַלָּה] וְלֹא הַתַּעֲלָה לְמַטָּה. בְּשַׁעֲהָ שֶׁאֵין נִמְצָאִים צִדִּיקִים בְּעוֹלָם, הָרִי הוּא מִסְתַּלֵּק מֵהֶם וְלֹא מִתַּעֲלָה לָהֶם. הַמִּשְׁפִּילִי לְרֵאוֹת - בְּשַׁעֲהָ שֶׁהַצִּדִּיקִים הֵם נִמְצָאִים בְּעוֹלָם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרֵד בְּדִרְגוֹתָיו כִּנְגֵד הַתַּחְתּוֹנִים לְהַשְׁגִּיחַ עַל הָעוֹלָם, לְהִיטִיב לָהֶם.

שֶׁהָרִי כְּשֶׁאֵין נִמְצָאִים הַצִּדִּיקִים בְּעוֹלָם, הוּא מִסְתַּלֵּק וּמִסְתִּיר מֵהֶם פָּנִים וְלֹא מִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהַצִּדִּיקִים הֵם הַיְסוּד וְהַקִּיּוֹם שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (משלי י) וְצִדִּיק יִסּוּד עוֹלָם.

וְעַל כֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא גָלָה אֶת שְׁמוֹ הַקְדוּשׁ, רַק לִישְׁרָאֵל לְבָדָם, שֶׁהֵם חֵלֶק גּוֹרְלוֹ וְנִחְלָתוֹ, וְאֶת הָעוֹלָם חֵלֶק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַמְנִים מְגֻנִים, וְהֵנָּה נִתְבָּאֵר, שֶׁכְּתוּב (דברים לב) בְּהִנָּחַל עָלָיו גּוֹיִם וְגו', וְכְתוּב כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֵבֶל נִחְלָתוֹ.

רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי יוֹסִי הֵיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חִיָּא, תִּמְחֶנִּי עַל זֶה שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה, כָּל הַדְּבָרִים [הַמְלִים] סְתוּמִים וְלֹא נִדְעִים, שֶׁהָרִי קִהְלֵת סְתוּם [הַמְלִים] הַסְתוּמִים.

פֶּתַח וְאָמַר, (קהלת א) כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא תִשְׁבַּע עֵין לְרֵאוֹת וְלֹא תִמְלֹא אֶזְנוֹ מִשְׁמַע. כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים, וְכִי כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים הֵם לְדַבּוֹר שֶׁאָמַר לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר? וְלֹא תִשְׁבַּע עֵין לְרֵאוֹת וְלֹא תִמְלֹא אֶזְנוֹ מִשְׁמַע, מַה הַטַּעַם אֵלֶּי? אֵלֶּא מִשּׁוּם שֶׁשְׁנֵים מֵהֶם, וְהֵם הָעֵינִים וְהָאָזְנוֹת, לֹא עוֹמְדִים בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְהִפָּה הוּא בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכָל [מִה] שֶׁלִּשְׁתׁ הַלָּלוֹ לֹא יְכוּלִים לְהַשְׁלִים אֶת הַכֹּל וּלְהַשְׁיֵן אֶת הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי חִיָּא, כֵּן זֶה, שֶׁדַּבּוֹר שֶׁל אָדָם לֹא יְכוּל לְדַבֵּר, וְהָעֵינִים לְרֵאוֹת וְהָאָזְנוֹת לְשִׁמְעַ, וְאֵין כָּל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. וְבֹא רֵאָה, אֶפְלוּ בְרִיּוֹת וְרוּחוֹת שֶׁעֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תַּחַת הַשָּׁמַשׁ לֹא יְכוּלִים לְדַבֵּר כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם, וְהָעֵין לֹא יְכוּלָה לְשַׁלֵּט וּלְרֵאוֹת וְהָאָזְנוֹ לְשִׁמְעַ. וּמִשּׁוּם כֵּן שְׁלֹמֹה שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ כָּל דָּבָר הָיָה אוֹמֵר אֶת זֶה.

וְבֹא וְרֵאָה, כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם תְּלוּיִים בְּכִמָּה רוּחוֹת, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים עַל מַה עוֹמְדִים בְּעוֹלָם, וְאֶפְלוּ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, שֶׁהָיָה חָכֵם מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, לֹא יָכַל לַעֲמֹד בָּהֶם.

פֶּתַח וְאָמַר, (קהלת ג) אֶת הַכֹּל עֲשֶׂה יָפָה בְּעֵתוֹ גַּם אֶת הָעֵלֶם נִתֵּן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עֲשֶׂה הָאֱלֹהִים וְגו'. בֹּא רֵאָה, אֲשֶׁרִי אוֹתָם שְׁמִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה וְיוֹדְעִים לְהַסְתַּכֵּל בְּרוּחַ [בְּסוּד] שֶׁל הַחֶכְמָה.

אֶת הַכֹּל עֲשֶׂה יָפָה בְּעֵתוֹ - בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, בְּכָל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה יֵשׁ דְּרָגָה מִמֶּנֶּה עַל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה בְּעוֹלָם, הוּן לְטוֹב וְהוּן לְרָע. מֵהֶם דְּרָגוֹת לְזִמְיָן, וּמֵהֶם דְּרָגוֹת לְשִׁמְאֵל. הוֹלֵךְ הָאָדָם לְזִמְיָן, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעֲשֶׂה, אוֹתָהּ הַדְּרָגָה הַמִּמֶּנֶה [שֶׁל זִמְיָן] לְצַד הַחַוָּה וְעוֹשֶׂה לוֹ סִינֵי, וְכִמָּה הֵם שְׁמִסְיָעִים לוֹ. הוֹלֵךְ אָדָם לְשִׁמְאֵל וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂיו, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעֲשֶׂה, הוּא [דְּרָגָה הַשִּׁמְאֵל] הַמִּמֶּנֶה

לצד ההוא, ומקטרג לו ומוביל אותו לאותו הצד ומסטה אותו.

ומשום כך, אותו המעשה שאדם עושה כראוי, אותו הממנה של צד הימין מסייע לו. וזה הוא בעתו, יפה בעתו, שאותו המעשה מתקשר בעתו כראוי לו.

גם את העלם נתן בלבם - כל העולם וכל מעשי העולם אינם אלא ברצון הלב, כשעולה ברצון [הלב, וכשעולה ברצון] האדם. אשרי הצדיקים שמושכים מעשים טובים להיטיב להם ולכל העולם, והם יודעים להתדבק בעת שלום, ובכל הצדקה שעושים למטה הם מושכים אותה הדרגה שנקראת כל, להאיר בעתו.

אוי לרשעים שאין יודעים העת של אותו מעשה ולא משגיחים לעשות מעשיהם בעולם על התקון שצריך לעולם ולתקון המעשה באותה הדרגה שראוי לו. מה הטעם? משום שלא יודעים.

ועל כן נתן הכל ברצונם של בני האדם, שכתוב מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף. ומשום כך שאותם המעשים לא נעשו לתקון בדרגתם כראוי שיכלל המעשה הזה בדרגה הזו שלא כתקון, אלא כפי רצון האדם.

מה כתוב אחריו? ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו. ידעתי כי אין טוב בם, באותם המעשים שלא נעשו כראוי. כי אם לשמוח, בכל מה שיבא עליו ולתת הודאה לקדוש-ברוך-הוא ולעשות טוב בחייו. שהרי אם אותו המעשה גורם לו רע, משום אותה הדרגה שממנה עליו, יש לו לשמוח בו ולהודות עליו, שהוא גרם לעצמו, והוא הולך בלי ידיעה כצפור הזו בתוך מלכדת.

וכל זה מנין לנו? שכתוב (שם ט) כי גם לא ידע האדם את עתו פדגים שגאחזים במצודה רעה וכצפרים האחזות בפח כהם ויוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום. כי גם לא ידע האדם את עתו, מה זה עתו? עתו של אותו המעשה שעושה, כמו שגאמר את הכל עשה יפה בעתו. ומשום כך הם כצפרים האחזות בפח. ומשום כך אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים דרכי ושבילי התורה של המלך העליון ללכת בה בדרך האמת.

ובא ראה, לעולם אל יפתח אדם את פיו לרעה, שהוא לא יודע מי נוטל אותו הדבר, וכשלא יודע אדם, נכשל בה. וכאשר הצדיקים פותחים את פיהם, כלם שלום.

בא ראה, כשיסוף התחיל לדבר עם פרעה, מה כתוב? אלהים יענה את שלום פרעה. אמר רבי יהודה, הנה נתבאר שהקדוש ברוך הוא חס על שלום המלכות, כמו שגאמר ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, ובארוהו.

רבי חייא אמר, פרעה רצה לנסות את יוסף, והחליף לו את החלום, ומשום שיוסף ידע את הדרגות, הסתכל בכל דבר ודבר ואמר כך ראיתי, כל דבר ודבר כראוי לו.

זהו שכתוב: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. אחרי הודיע אלהים, אחרי היית בשעה ההיא שחלמתי את החלום, שם היית מצוי. ומשום כך אמר [אמת את כל זאת ידעתי, ואיך ידעתי פתרונו] את כל זאת, ידעתי את החלום איך היה וידעתי פתרונו.

אמר רבי יצחק, אם כך, יוסף אמר הכל, החלום ופתרונו, כמו דניאל שאמר את החלום ואת פתרונו! אמר לו, לא זה כמו זה. [שהרי] יוסף הסתכל מתוך דבורו של פרעה, שהיה אומר בדרגות ידועות, וראה אותו שטעה, ואמר לו לא כך, אלא כך זה, משום שהדרגות באות כסדרן. אבל דניאל לא הסתכל מתוך דבורו של נבוכדנצר כלום, [שלא] והכל אמר לו, את החלום ופתרונו. מה כתוב בדניאל? (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה. בחזיון הלילה, מי חזיון הלילה? זה גבריאל, שהוא חזיון, מראה מן מראה.

בא ראה מה כתוב, (יחזקאל מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרג הקדים וקולו כקול מים רבים והארץ האירה מכלדו. מה כתוב אחריו? וכמראה המראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר ומראות כמראה אשר ראיתי אל נהר כבר ואפל אל פני. כל המראות הללו הן שש. שאותן המראות, ומראה של החזיון, מראה יש לו, שיצאו בו הגונים שלמעלה, ונראים במראה ההוא. ויש מראה למראה, ומראה למראה זה על זה, וכלם עומדים בדרגות ידועות ושווטים, ונקראים מראה הלילה, ובהם מתפרשים כל החלומות של העולם, ואלו הם כמו שלמעלה, עליהם.

ומשום כך דניאל בחזיון הלילה גלה סוד. לא כתוב התגלה, אלא סוד גלה, אחת מאלו הדרגות, גלה לו אותו חלום ופתרונו. אבל יוסף מתוך דברי פרעה הסתכל בדרגות העליונות ואמר.

ומשום כך מנה אותו על כל ארץ מצרים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן ליוסף משלו. על הפה שלא נשק לעברה, כתוב ועל פיך נשק כל עמי. היד שלא קרבה לעברה, כתוב ויתן אתה על יד יוסף. הצואר שלא קרב לעברה, כתוב וישם רבד הזהב על צוארו. הגוף שלא קרב לעברה - וילבש אותו בגדי

שש. הרגל של רכבה לעברה, כתוב וינרבו אתו במרפבת המשנה אשר לו. המחשבה שלא חשב - נקרא  
נבון וחכם. הלב שלא הרבה - וינראו לפניו אברך. והכל משלו הוא נטל.

מה כתוב? ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים. אמר רבי חזקיה, מה הטעם ויעבר בכל  
ארץ מצרים? כדי לשלט, שפך מכריזים לפניו, וכדי לנס התבואה בכל מקום ומקום. רבי אלעזר אמר,  
כנס יוסף תבואה בכל מקום כדי שלא תרוב.

אמר רבי שמעון, כל מה שהקדוש ברוך הוא עשה, הכל הוא לגלגל גלגלים, משום שרצה לקיים  
הגזרה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, הביא כל מה שצריך העולם בראשונה, ואחר  
כך הביא את האדם לעולם ומצא מזון.

[בא ראה] כמו כן הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, (בראשית טו) ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ  
לא להם וגו', ואחרי כן יצאו ברכש גדול. כשבא יוסף לארץ מצרים, לא מצא בה רכוש גדול. גלגל  
גלגלים, והביא רעב על העולם, וכל העולם היו מביאים כסף וזהב למצרים, והתמלאה כל ארץ מצרים  
כסף וזהב. לאחר שהכל נתקן רכוש גדול, הביא את יעקב למצרים.

שפך דרכי הקדוש ברוך הוא - בראשונה בורא [מקדים] רפואה, ואחר כך מכה. כך בראשונה  
התקין רכוש גדול, ואחר כך הביא אותם לגלות, ועל כן גלגל גלגלים והביא רעב על [כל] העולם, כדי  
שיהיו מביאים כסף וזהב כל העולם למצרים.

בא ראה, משום יוסף שהוא צדיק, הוא גרם עשר של כסף וזהב שיטלו ישראל, ככתוב (תהלים  
קה) ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל. ומידו של הצדיק זה בא לישראל, והכל לזכות אותם  
לעולם הבא.

פתח ואמר, (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו'. בא ראה, הפסוק הזה הוא בסוד  
עליון, ובארוהו. ראה חיים - אלו חיי העולם הבא, שאשרי האיש שזוכה לו כראוי.

עם אשה אשר אהבת - זו כנסת ישראל, משום שבה כתוב אהבה, שכתוב (ירמיה לא) ואהבת  
עולם אהבתיך. מתי? בשעה שצד המין אוהו אותה, שכתוב (שם) על כן משכתיך חסד.

כל ימי חיי הבלד, משום שהיא נקשרת בחיים, והיא העולם ששורים בה חיים. שהרי העולם הזה  
לא שורים בו חיים, משום שהם תחת השמש, ולא מגיעים לכאן אותם האורות של אותה השמש,  
והסתלקו מהעולם מיום שנחרב בית המקדש, שכתוב (ישעיה יג) חשך השמש בצאתו וגו'. מה זה חשך  
השמש? שסלק את אורו ולא מאיר, כמו שנאמר (שם נז) הצדיק אבד וגו'.

כי הוא חלקך בחיים - זהו השמש עם הלבנה. וצריכים להכניס הלבנה בשמש והשמש בלבנה שלא  
להפרידם, וזה הוא חלק האדם להכניס עמו לעולם הבא.

מה כתוב אחריו? (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בכתף עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת  
וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה. הפסוק הזה יש להתבונן בו. כל אשר תמצא ידך לעשות, וכי  
התירה הרצועה שאדם יעשה כל מה שיכול? אלא כתוב לעשות בכתף. מה זה בכתף? זו נשמתו של  
האדם, שהיא הכח של האדם, לזכות בה לעולם הזה ולעולם הבא.

דבר אחר בכתף - זו האשה שאמרנו, שהיא הכח להתחזק בה בעולם הזה ובעולם הבא. וצריך כן  
אדם לזכות בה בזה העולם בכל זה, כדי שיתגבר בה לעולם ההוא.

מה הטעם? משום שאחר שיצא האדם מן העולם הזה, אין בו כח לעשות דבר ולומר, עכשו מפאן  
והלכה אעשה מעשים טובים. שודאי שאין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר וגו'. אם לא זוכה  
אדם בעולם הזה, לא יזכה בו אחר כך לעולם ההוא. ובארוהו, מי שלא מתקין צידה לזכות מן העולם  
הזה, לא יאכל בעולם ההוא. ויש מעשים טובים שעושה אדם בעולם הזה שיאכל מהם כאן, והכל  
נשאר לעולם הבא ולהזון מהם.

בא ראה, יוסף זכה בעולם הזה וזכה בעולם הבא, משום שרצה להאחז באשה יראת ה', כמו  
שנאמר (בראשית לט) וחתאתי יאלהים. ומשום כך זכה לשלט בעולם הזה וזכה את ישראל.

מה כתוב? (שם מז) וילקט יוסף את כל הפסוף, וכך ראוי. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא, הוא  
לוקט הכל, וכל העשר עומד בו. וזה סוד הכתוב (שם א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, והכל הוא  
כראוי, ודאי יוסף צריך לשלט על המלכות.

ובא ראה, כתוב וינרבו אתו במרפבת המשנה. מי מרפבת המשנה? הקדוש ברוך הוא עשה את  
הצדיק שליט, משום שהנה ממנו נזון העולם, וצריך להזון, ולקדוש-ברוך-הוא יש מרפבה עליונה, ויש  
לו מרפבה תחתונה. המרפבה התחתונה היא מרפבת המשנה, ויוסף נקרא צדיק, ולו ראוי להיות רוב  
על מרפבת המשנה אשר לו, לקדוש-ברוך-הוא, והכל הוא בסוד עליון שיהיה כמו שלמעלה.

בא ראה. ויקראו לפניו אברך, מה זה אברך? הקשר שנקשרים השמש עם הלבנה, והכל כורעים כנגד המקום הזה. ונתון אותו על כל העולם, וכלם מודים אליו, משום זה הכל הוא בסוד עליון.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את מלכות הארץ כעין מלכות הרקיע, והכל זה כמו זה. וכל מה שנעשה בארץ, עומד לפני הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, המלכות הקדושה לא קבלה מלכות שלמה עד שהתחבר עם האבות, משום שהקדוש ברוך הוא עשה אותה המלכות העליונה שתאיר מסוד האבות.

ויקשיוסף הצדיק נרד למצרים בראשונה, הוא משך אחר כך עמו את השכינה, שהרי אין שכינה הולכת אלא אחר הצדיק, ומשום כך נמשך יוסף למצרים בראשונה, ונטל את כל עשר העולם פראוי, ואחר כך ירדה שכינה למצרים וכל השבטים עמה.

ומשום כך יוסף, ששמר את הברית, זכה להתעטר במקומו, וזכה למלכות שלמעלה ולמלכות שלמטה. ועל כן, כל מי ששומר ברית הקדש כאלו קים כל התורה הקדושה כלה, שהרי הברית שקולה ככל התורה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יב) משא דבר ה' על ישראל נאם ה' נטה שמים ויסד ארץ ויצר רוח אדם בקרב. בפסוק הזה יש להתבונן. משא דבר ה'. בכל המקומות האלה שאמר משא, למה משא? אלא בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים ואמר משא - זה לטוב. בכל מקום שהוא על ישראל ואמר משא - זה לרע.

בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים לטוב, משום שמשא הוא מעמסה, כביכול זו מעמסה על הקדוש ברוך הוא השלום של העמים עובדי פוכבים ומלכות, וכשנגזר הדין עליהם, עוברת ממנו המעמסה הזו שהוא סובל עליהם. בכל מקום שנגזר דין על ישראל ואומר משא, כביכול מעמסה היא על הקדוש ברוך הוא, ומשום כך משא מהצד הזה ומהצד הזה, זה משא.

כיון שאמר נטה שמים ויסד ארץ, למה צריך ויצר רוח אדם בקרב? וכי לא היינו יודעים שהוא יצר רוח אדם? אלא להראות דרגה ידועה, שכל הרוחות והנשמות של העולם עומדות באותה הדרגה.

רבי שמעון אמר, הפסוק הזה קשה. אם אמר ויצר רוח אדם ולא יותר - יפה. אבל מה זה בקרב? אלא זה סוד בשני צדדים, שהרי מהנהר ההוא ששופע ויוצא, משם יוצאות ופורחות כל הנשמות ומתפנסות למקום אחד, ואותה הדרגה היא יצר רוח אדם בקרב. וזה כמו אשה שמתעברת מן הזכר, ואותו הולד מצטרף לה במעיה, עד שהכל מצטרף בציור משלם במעיה. כך ויצר רוח אדם בקרב, בקרב זה עומד, עד שנגבר האדם בעולם ונותן לו.

דבר אחר ויצר רוח אדם בקרב - בקרב של אדם ממש. משום שפאשר נברא האדם והקדוש ברוך הוא נותן לו את נשמתו ויוצא לאויר של העולם, אותה הרוח שבתוכו לא מוצאת גוף להתפשט בתוכו, ועומדת בצד אחד בתוכו.

וכשאדם מתפשט גופו, אותה הרוח מתפשטת ונותנת בו כח. וכן כמו שהגוף מתגדל, כך הרוח נותנת בו כח שיתחזק האדם עמה, ומשום כך יצר רוח אדם בקרב ממש.

ואם תאמר, יצר רוח אדם מה זה? משום שהרוח ההיא צריכה כח שלמעלה יותר להסתיע עמה, ועל כן הקדוש ברוך הוא הוא יצר רוח אדם בקרב, ונותן לו סיוע לאדם.

בא ראה, כשאותה הרוח צריכה סיוע - כמו שהוא אותו האדם וכמו שאותו הגוף נתקן, כך גם מתקנים לו את אותה הרוח ומוסיפים לו רוח להתתקן, וזה הוא יצר רוח אדם בקרב.

ובא ראה, כיון שאבד יוסף מאביו, יעקב אבד אותה תוספת הרוח שהיתה בו, והסתלקה ממנו השכינה. אחר כך מה כתוב? (בראשית מה) ותחי רוח יעקב אביהם. וכי עד עכשו היה מת? אלא אותה תוספת הרוח הסתלקה ממנו השכינה ולא היתה בתוכו, משום שהעצב שהיה בו גרם לו, לנאם גרמה לו לזה שלא היתה רוח בקיומה, ומשום כך ותחי רוח יעקב אביהם. וכאן כתוב וירא יעקב, שעד עכשו לא התבשר. מנין היה יודע? אלא וירא יעקב, שראה את כל דיירי הארץ שהולכים למצרים ומביאים תבואה. זהו שכתוב וירא יעקב.

רבי יצחק אמר, בא ראה, דוד המלך זכה להתחבר עם האבות, וירש את מקומו בתוכם. זהו שכתוב אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

רבי ייסא ורבי חזקיה היו הולכים מקפוטקנא ללוד, והיה עמהם יהודי אחד שמחזיק נוד של יין. בעודם הולכים, אמר רבי ייסא לרבי חזקיה, פתח פיך ואמר דבר אחד מאותם הדברים המעלים של התורה שאיתה אומר כל יום לפני המאור הקדוש.

פתח ואמר, (משלי ג) דרכיה דרכי נעים וכל נתיבותיה שלום. דרכיה דרכי נעים - אלו דרכי התורה.

שמי שהולך בדרך התורה, הקדוש ברוך הוא משרה עליו את נעימות השכינה שלא תזוז ממנו לעולמים. וכל נתיבותיה שלום - שכל נתיבות התורה כלם שלום. שלום לו למעלה, שלום לו למטה. שלום לו בעולם הזה, שלום לו בעולם הבא.

אמר ה'הודי ההוא, כמו מטבע בכים נמצא בפסוק הזה. אמרו לו, מנין לך? אמר להם, שמעתי מאבא, ולמדתי כאן דבר [טוב] בפסוק הזה. פתח ואמר, הפסוק הזה הוא בשני גוונים ובשני צדדים. קוראים בו דרכים וקוראים בו נתיבות. קוראים בו נעם, וקוראים בו שלום. מי הדרכים ומי הנתיבות? מי הנעם ומי השלום?

אלא דרכיה דרכי נעם, הינו שכתוב (ישעיה מג) הנותן בים דרך. שהרי בכל מקום שנקרא בתורה דרך, זו דרך פתיחה לכל. בדרך הזו שפתוחה לכל אדם, כך דרכיה דרכי נעם. אלו הדרכים שפתוחים מן האבות, שפרו בים הגדול, ונכנסים לתוכו, ומאותם הדרכים נפתחים לכל עבר וכל צדי העולם.

והנעם הזה היא נעימות שיוצאת מן העולם הבא, ומן העולם הבא מאירים כל המאורות ונפרדים לכל עבר, ואותו הטוב ואותו האור של העולם הבא שיוצאים [שיוצאים] האבות נקרא נעם. דבר אחר - העולם הבא נקרא נעם, וכשמתעורר העולם הבא, כל השמחה וכל הטוב וכל האורות וכל החרות של העולם מתעוררים, ומשום כך נקרא נעם.

ועל זה שנינו, הרשעים של הגיהנם, בשעה שנקנסת השבת, כלם נחים, ויש להם חרות ומנוחה. בשעה שיוצאת השבת, יש לנו לעורר שמחה עליונה עלינו שנצצל מאותו הענש של הרשעים שנדונו [שחזרו] מן השעה ההיא והלאה. ויש לנו להתעורר ולומר, (תהלים צ) ויהי נעם אדני אלהינו עלינו. זהו הנעם העליון, שמחת [חרות] הכל, ועל כן דרכיה דרכי נעם.

וכל נתיבותיה שלום, מי זה נתיבותיה? אלו הם השבילים שיוצאים מלמעלה, ואת כלם לוקח הברית היחיד שנקרא שלום, שלום הבית, ומכניס אותם לים הגדול כשהוא בגבורתו, ואז נותן לו שלום. זהו שכתוב וכל נתיבותיה שלום. בא ראה, יוסף היה ברית שלום, והיה מלך במצרים ושלט על הארץ, ויעקב, משום שהסתלקה ממנו השכינה, לא היה יודע.

ועם כל זה, ליעקב היה שבר, כדי לקנות תבואה במצרים, וראה שהוא שבר על שבר, שירדו בניו למצרים, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, כדי שלא תראו עצמכם אלא כמו רעבים, כמו אנשים שאין להם שבע.

אמר רבי חזקיה, ודאי סוד יש כאן, שהרי בכל זמן שהוא צער בעולם, לא צריך האדם להראות את עצמו בשוק, כדי שלא יתפס בהטאיו, ועל כן אמר למה תתראו, והנה נתבאר.

דבר אחר וירא יעקב כי יש שבר במצרים - תבואה ממש, שהרי על כן שלח הקדוש ברוך הוא רעב לעולם, כדי להוריד את יעקב ואת בניו לשם, ועל זה ראה את בני הארץ שהיו מביאים משם תבואה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים. בשעה שמת לחק, באו יעקב ועשו לחלק, ועשו יצא מחלקו של הארץ ומהכל, ויעקב שייסבל את הגלות יטל הכל. ועל זה ראה אותו השבר שהיה לו במצרים הוא ובניו לסבל את הגלות, ועל זה ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, מלפני הדיו שלמעלה, שלא נמצא עליכם מקטרג. ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה. הרי פרשוהו רד"ו, כחשבון הזה היו ישראל במצרים.

ויוסף הוא השליט על הארץ וגו'. רבי ייסא פתח ואמר, (תהלים כז) ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי ואזבחה באהל זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה'.

בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה מהאדם, הוא זוקף אותו על כל בני העולם ועושה אותו הראש של הכל, וכל שונאיו נכנעים תחתיו.

את דוד המלך שנאו אחיו, דחו אותו מהם - הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל בני העולם. בא חמיו - ברח מלפניו, הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל מלכותו, וכלם היו כורעים וסוגדים לפניו. ואת יוסף דחו אחיו, אחר כך כלם כרעו והשתחוו לפניו, זהו שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - מה זה ועתה? כמו ואתה. רבי יהודה אמר, הנה נתבאר, עת שהיא הדרגה העליונה. ומי היא אותה העת? זו ה"א, ונקראת עתה. ועתה - זה הוא ובית דינו.

ירום ראשי - להרים אותה בכבוד ומלכות. על איבי סביבותי - אלו שאר מלכי הארץ. ואזבחה באהל - זו וירושלים. באהל - זה אהל מועד. זבחי תרועה - שישמע כל העולם. אשירה ואזמרה - מאותו צד שהיא התרועה. שהרי משם, מהצד של התרועה, באה השירה והתשבחת.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - זו כנסת ישראל. על איבי סביבותי - זה עשו וכל השרים שלו.



וְאֶזְבְּחָהּ בְּאֵהָלוֹ - אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. זִבְחֵי תְרוּעָה - שְׁכָתוֹב (שם נא) זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה, כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת הַדִּין מִן הָעוֹלָם. אֲשִׁירָה וְאֶזְמַרְהָ - לְהוֹדוֹת וּלְשַׁבַּח לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹא הִפְסֵק לְעוֹלָם.

דָּבָר אַחֵר וְעֵתָה יָרוֹם רֹאשִׁי - בְּכָל, יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר רָע, שְׁכָתוֹב עַל אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי, זֶה הַיֵּצֵר הָרָע שֶׁהוּא סְבִיב הָאָדָם, וְהוּא שׁוֹנֵא אוֹתוֹ בְּכָל. וְאֶזְבְּחָהּ בְּאֵהָלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה - זֶה הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִצֵּד הָאֵשׁ, כְּכָתוֹב (דְּבָרִים לג) מִיָּמִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. שֶׁהָרִי בְּשָׂבִיל הַתּוֹרָה יָרוֹם רֹאשׁוֹ [שֶׁל הָאָדָם] וְנִשְׁבָּרִים כָּל שׁוֹנְאָיו לִפְנָיו, כְּכָתוֹב (תְּהִלִּים יח) תִּכְרִיעַ קַמִּי תַּחְתִּי.

דָּבָר אַחֵר וְעֵתָה יָרוֹם רֹאשִׁי - לְהַפְּלֵל עִם הָאֲבוֹת, שֶׁהָרִי דָּוִד הִמְלִיךְ יֵשׁ לוֹ לְהַדְבִּק עִם הָאֲבוֹת, וְאִזּוּ יִתְרוֹמֵם וְיַעֲלֶה לְמַעְלָה, וְהוּא בִקְשָׁר אֶחָד עִמָּם. עַל אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי - אֱלֹהֵי הֵם שֶׁבְּצֵד הַשְּׂמָאל, כָּלָם בְּעָלֵי הַדִּינִים שֶׁמִּתְכַּוְּנִים לְחַבֵּל, וְאִזּוּ הַשְּׂמֵשׁ מִתְחַבֵּר לְלִבָּנָה, וְהַכֵּל הוּא אֶחָד.

בֹּא רֹאֵה, כְּתוֹב יוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ. זֶה הַשְּׂמֵשׁ שֶׁשׁוֹלֵט בְּלִבָּנָה וּמֵאִיר לָהּ וְזֶן אוֹתָהּ. הוּא הַמְשַׁבֵּיר לְכָל עִם הָאָרֶץ, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ נָהָר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, מִמֶּנּוּ כָּלִם נְזוּנִים וּמִשָּׁם פּוֹרְחוֹת הַנִּשְׁמוֹת לְכָל, וּמִשׁוּם כֶּךָ כָּלִם מִשְׁתַּחֲוִים אֶל אוֹתוֹ הַמְּקוֹם, שֶׁהָרִי אֵין לָךְ דָּבָר בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא תִּלְוִי בְּמַזַּל, וּבִבְרוּחוֹ.

וַיִּכָּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים מט) לָמָּה אִירַע בִּימֵי רָע עֶזְרָא יְסוּבִנִי. בֹּא רֹאֵה, שֶׁלִּשָּׁה הֵם שְׁפוֹחִדִּים וְלֹא יוֹדְעִים מִמָּה הֵם פּוֹחֲדִים, וּבִבְרוּחוֹ. אֲבָל מִי שְׁפוֹחֵד וְלֹא יוֹדֵעַ מִמָּה הוּא פּוֹחֵד - מִשׁוּם אוֹתָם הַחֲטָאִים שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ שֶׁהֵם חֲטָאִים, וְלֹא מִשְׁגִּיחַ בָּהֶם, וְהוּא פּוֹחֵד מִיָּמֵי רָע.

מִי הֵם יָמֵי רָע? אֱלֹהֵי הֵם הַיָּמִים שֶׁהֵם מְזַדְּמָנִים בְּאוֹתוֹ רָע, וּמִי הֵם? זֶה [הוּא] יֵצֵר הָרָע, שֶׁהוּא נִקְרָא רָע, וְיֵשׁ לוֹ יָמִים יְדוּעִים שֶׁנִּתְּנָת לוֹ רְשׁוּת בְּעוֹלָם לְהַסְטִין לְכָל אוֹתָם שֶׁמְטַמְּאִים אֶת דְּרָכֵיהֶם. שְׂמִי שָׂבָא לְהַטְמֵא - מְטַמְּאִים אוֹתוֹ, וְאֵלָּה הֵם שֶׁנִּקְרָאִים יָמֵי רָע, וְאֱלֹהֵי מְמַנִּים עַל אוֹתָם חֲטָאִים שֶׁדָּשִׁים אוֹתָם בְּנֵי אָדָם בְּעִקְבֵיהֶם.

בֹּא רֹאֵה, כָּל אוֹתָם שֶׁמְטַמְּאִים אֶת דְּרָכֵיהֶם, כְּמָה קְבוּצוֹת שֶׁל מְזִיקִים מְזַדְּמָנִים אֲצִלָּם וּמְטַמְּאִים אוֹתָם. בְּדֶרֶךְ שְׂאֵדָם רוֹצֵה לְלָקֵת - בְּאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ מְנַהֲגִים אוֹתוֹ מִמֶּשׁ. בֹּא אָדָם לְהַסְתֵּר - כְּמָה הֵם שֶׁמְסִיעִים לוֹ.

הָרִי שְׁנִינוּ, שֶׁכְּשֶׁאָדָם קָם בַּבֹּקֶר, צָרִיךְ לְרַחֵץ יָדָיו מִתּוֹךְ נִטְלָה שֶׁל מַיִם, שֶׁהוּא כָּלִי לְטַל מִמֶּנּוּ מַיִם, מִתּוֹךְ מִי שֶׁרַחֵץ יָדָיו בְּרֹאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרוּחוֹ. וּבֹא רֹאֵה, בְּשָׂבִיל הַנִּטְלָה הַזֶּה בִּבְרוּחוֹ אֶת הַדֶּרֶךְ.

וְעוֹד, שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְטַל יָד יָמִין בְּשְׂמָאל, כְּדֵי לְהַשְׁלִיט יָמִין עַל שְׂמָאל, וְיִרְחֹץ הַיָּמִין מִן הַשְּׂמָאל, וּמִשׁוּם זֶה הִיא נְטִילָה. וְעַל כֵּן מִי שֶׁנּוֹטֵל יָדוֹ, יִטַּל יָמִין בְּשְׂמָאל, לְהַשְׁלִיט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמָאל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתֵּן מְקוֹם לַיֵּצֵר הָרָע לְשַׁלֵּט כָּלִל, וְהִנֵּה בִּבְרוּחוֹ.

בֹּא רֹאֵה, בְּשָׁעָה שֶׁדִּין הָרָע שׁוֹלֵט, לֹא מְשִׁיב יָדוֹ מִלְּהָרַע, וּבְשָׁעָה שֶׁהַיָּמִין שׁוֹלֵט עַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לְשִׁבֵּר אוֹתָם, חֹס הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם וְלֹא מְכַלָּה אוֹתָם.

וּמִשׁוּם כֶּךָ, כָּל מִי שֶׁהוּא חוֹטֵא, בְּאוֹתָם הַחֲטָאִים שֶׁדָּשׁ בָּהֶם בְּרָגְלוֹ, לֹא יָדַע עֲלֵיהֶם, וּפּוֹחֵד תַּמִּיד. דָּוִד הִמְלִיךְ הִנֵּה תַמִּיד נִשְׁמֵר מִהַחֲטָאִים הַלְלוֹ, וּכְשֶׁהִנֵּה יוֹצֵא לְקָרֵב, הִנֵּה מִפְּשָׁפֶשׂ בָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא פָחַד לְהִלָּחֵם עִמָּהֶם בְּקָרֵב.

וּבֹא רֹאֵה, אֲרַבְּעָה מַלְכִּים הָיוּ, מִה שֶׁבִּקֵּשׁ זֶה לֹא בִקֵּשׁ זֶה. דָּוִד אָמַר (תְּהִלִּים יח) אֶרְדּוּף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֵם וְלֹא אֲשׁוּב עַד כְּלוֹתָם. מִה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁהִנֵּה נִשְׁמֵר מִן הַחֲטָאִים הַלְלוֹ, וְלֹא נִתֵּן מְקוֹם לְשׁוֹנְאָיו לְשַׁלֵּט, וְעַל כֵּן רָצָה לְרַדֵּף אַחֲרֵיהֶם תַּמִּיד, וְהֵם לֹא יָרְדְּפוּ אַחֲרָיו לְתַבַּע אֶת חֲטָאֵיו וְיִפְּלּוּ בִּידֵיהֶם.

אֲסָא הָיָה מִפְּחָד יוֹתֵר. אֵף עַל גֵּב שֶׁהִנֵּה מִפְּשָׁפֶשׂ בְּחֲטָאֵיו, וְלֹא כְּמוֹ דָּוִד הִמְלִיךְ, הוּא רָצָה לְרַדֵּף אַחֲרֵיהֶם, וְלֹא לְהִלָּחֵם בָּהֶם, וְיִהְיֶה אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֶךָ הִנֵּה, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִי הַיָּמִים-ב יד) וַיִּרְדָּפֵם אֲסָא וְהָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ וְגו', וְכָתוֹב וַיִּגַּף ה' אֶת הַכּוֹשִׁים לִפְנֵי אֲסָא וְלִפְנֵי יְהוּדָה וַיִּנָּסוּ הַכָּשִׁים. [וְכֵן] מִה כְּתוֹב בְּדוֹד? (שְׁמוּאֵל א ל) וַיָּכֶם דָּוִד מִהַנָּשָׁף וְעַד הָעָרֵב לְמַחֲרָתָם. אֲבָל אֲסָא, הוּא רוֹדֵף וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכָה.

גַּם יְהוֹשֻׁפָט מְלִיךְ יְהוּדָה כֶּךָ הִנֵּה מְבַקֵּשׁ וְאוֹמֵר, אֵינִי יָכוֹל לְרַדֵּף וְלֹא לְהַרְגֵּם, אֲלֵא אֲנִי אֶזְמַר, וְאַתָּה תַּחַרְגֵם אוֹתָם, מִשׁוּם שֶׁלֹּא הִנֵּה כָּל כֶּךָ מִפְּשָׁפֶשׂ כְּמוֹ אֲסָא, וְכֶךָ עָשָׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִי הַיָּמִים-ב כ) וּבִעַת הַחֲלוֹ בְּרָנָה וַתַּחַלֵּה נִתָּן ה' מְאָרְבִּים עַל בְּנֵי עַמּוֹן מוֹאָב וְהָרַע שְׁעִיר הַבָּאִים לַיהוּדָה וַיִּגְּפוּ.

חֲזָקִיָּה מְלִיךְ יְהוּדָה אֵף כֶּךָ גַּם אָמַר, אֵינִי יָכוֹל לֹא לְזַמֵּר וְלֹא לְרַדֵּף וְלֹא לְהִלָּחֵם בְּקָרֵב, מִשׁוּם שֶׁפָּחַד מִהַחֲטָאִים הַלְלוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. מִה כְּתוֹב? (מַלְכִּים-ב יט) וַיְהִי בִּלְלִילָה הַהוּא וַיֵּצֵא מֶלֶךְ ה' וַיִּבֶן בְּמַחֲנֶה אֲשׁוּר מֵאָה וּשְׁמוֹנִים וְחַמְשָׁה אֲלָף וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֹּקֶר וְהִנֵּה כָּלִם פְּגָרִים מֵתִים. וְחֲזָקִיָּה הִנֵּה יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְשׁוֹכֵב

במטותו, והקדוש ברוך הוא הרג אותם.

וימה הצדיקים הללו היו פוחדים מן החטאים הללו - שָׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם על אחת כמה וכמה. משום כך יש לאדם להשמר מהחטאים הללו ולפשפש בהם כמו שאמרנו, כדי שלא ישלטו עליו אותם ומי רע, שלא מרחמים עליו.

בא ראה, ויכר יוסף את אחיו. בשעה שנפלו בידו, הוא רחם עליהם, משום שהוא שלם, והם לא הכריחו. שאותם שמעון ולוי באו מצד הדין הקשה, ועל כן לא רחמו עליו, שהרי כל אותם בעלי הדין הקשה לא מרחמים על בני אדם בשעה שנופלים בידיהם.

וימשיך בך אמר דוד (תהלים מט) למה איך. לא כתוב נראתי, אלא איך, [אלא] שיש [שאין] לי לפחד מאותם ומי רע, כפי שאמרנו. עון עקבי יסובני, מי הם עקבי? אלו הם בסוד האמונה, שכתוב (בראשית כה) וידו אחזת בעקב עשו. זה הוא העקב, והם העקבים שמסתכלים בהם תמיד, באותו החטא שאדם דש בו תמיד בעקבו.

בא ראה מה כתוב? (ישעיה ה) הוי משכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. בחבלי השוא - שדש בו בעקב ולא חושש עליו, ואחר כך מתחזק ונעשה [בחבלי השוא] כעבות העגלה, ומתחזק אותו החטא, ומסטה אותו בעולם הזה ובעולם הבא.

אשריהם הצדיקים שיוצאים להשמר מחטאיהם, והם תמיד מפשפשים במעשיהם כדי שלא ימצא עליהם מקטרג בעולם הזה, ולא ישטינו עליהם לעולם הבא, שהרי התורה מתקנת להם דרכים ושבילים ללכת בהם, שכתוב (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (שם כד) בגלל אויבך אל תשחח ובקשלו אל גל לבך. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם שיזכר לכבודו ולשמש לפניו תמיד ולהשתדל בתורה זמנים ולילות, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בה בתורה תמיד.

וכינו שהקדוש ברוך הוא ברא את האדם, נתן לפניו תורה, ולמד אותו בה לדעת את דרכיה. מנין לנו? שכתוב (איוב כח) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה. ואחר כך, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה. כינו שהסתכל בה ולא שמר אותה, עבר על מצוות רבונו ונתפס בחטאו.

וכל אותם שעברו על דבר אחד של התורה נתפסו בה. שלמה המלך שהתחכם על כל בני העולם, עבר על דבר אחד של התורה, וגרם לו להעביר ממנו את מלכותו ולפלג את המלכות מבנו. מי שעובר על התורה על אחת כמה וכמה.

ויוסף שהיה יודע תורה, ואחיו נפלו בידו, למה גלגל עליהם כל הגלגול הזה, והרי הוא ידע את התורה שלמד אותו אביו? אלא חס ושלום שיוסף גלגל עליהם גלגולים לנקם מהם, אלא כל זה לא עשה אלא להביא את אחיו בנזמין אצלו, שתשוקתו היתה אליו, והוא לא השאיר את אחיו לפל, שהרי כתוב ויצו יוסף וימלאו את כליהם ברגו, וכל זה כדי שלא יפלו.

רבי יהודה אמר, כשבא הקדוש ברוך הוא את הלבנה, היה תמיד מסתכל בה, ככתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה. השגחתו בה תמיד. וכתוב אז ראה, שהרי השמש בהשגחתו בה מאירה. ויספרה, מה זה ויספרה? כמו שנאמר (איוב כח) מקום ספיר אבניה.

הכינה, שהיא יושבת בתקון בשנים עשר תחומים מחלקת לשבעים שרים, התקין אותה בשבעה עמודים עליונים להאזין ולשבת על שלמות. וגם חקרה, להשיג עליה תמיד, פעם אחר פעם, שאין פוסק לעולמים.

ואחר כך הזהיר את האדם ואמר, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה, שהרי היא מתעטרת על התחתונים לירא ולדעת את הקדוש ברוך הוא בגללה. וסור מרע בינה, ברור מהפסלת שלא לקרב עמו, ואז השגחת [המצאות] הבינה לדעת ולהסתכל בכבוד המלך העליון.

רבי יוסי קם לילה אחד להשתדל בתורה, והיה שם עמו יהודי אחד שפגש בו באותו הבית. פתח רבי יוסי ואמר, (משלי י) לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממנו. לא יועילו אוצרות רשע - אלו הם שלא משתדלים בתורה, והולכים אחר דברי העולם ולכנס אוצרות רשע. מה כתוב? (קהלת ה) ואבד העשר ההוא בענין רע, משום שהם אוצרות רשע.

וצדקה תציל ממנו - אלו שמשתדלים בתורה ויוצאים דרכיה להשתדל בה, שהרי התורה נקראת עץ חיים, ונקראת צדקה, שכתוב (דברים ו) וצדקה תהיה לנו.

דבר אחר וצדקה תציל ממנו - זו צדקה מכש, והיא בשני גונים ובשני צדדים. קורא לו תורה וקורא לו צדקה, והכל אחד.

אמר אותו היהודי, וקורא לו שלום. אמר רבי יוסי, כך זה ודאי שנקראת שלום. קם אותו היהודי

והשתתף עמו. פתח אותו היהודי ואמר, (משלי כח) עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים ישבע ריש. הפסוק הזה קשה, וכי שלמה המלך, שהוא חכם מכל בני העולם, איך אמר שיתאמץ אדם לעבד את האדמה ולהשתדל אחריה ויעזב חיי עולם?

אלא סוד הוא. פתח ואמר, (בראשית ב) ויבטח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, וביארוהו שהוא בסוד הקרבנות. בא ראה, לעבדה - זה המלך העליון. ולשמרה - זה המלך התחתון. העולם העליון והעולם התחתון. לעבדה - [לזכר] בסוד של זכור. ולשמרה - בסוד של שמור.

ומשום כך עבד אדמתו זה גן עדן, שצריך לעשות ולעבד ולמשך לה ברכות מלמעלה, וכשמתברך ונמשכות לה ברכות מלמעלה, גם הוא מתברך עמה. בא ראה שהיה שם מברך מתברך, כמו שנאמר (במדבר ו) ואני אברכם. ומשום כך עבד אדמתו ישבע לחם - זהו המזון שלמעלה. ומרדף ריקים - מי שיתדבק בצד האחר שהוא מרדף ריקים - ישבע ריש ודאי. אמר רבי יוסי, אשריך שזכית לדבר הזה.

עוד פתח ואמר פסוק אחריו, (משלי כח) איש אמונות רב ברכות. זהו אדם שבו אמונת הקדוש ברוך הוא, כמו רבי ייסא הנזקן, שאף על גב שהיה לו מאכל של אותו היום לאכל, לא היה מתקין אותו עד שהיה מבקש מזונו לפני המלך הקדוש. אחר שהתפלל תפלתו ובקש מזונו מלפני המלך, אז היה מתקין, והיה תמיד אומר: לא נתקין עד שינתנו מבית המלך.

ואף להעשיר לא ינקה, משום שלא רצה להשתדל בתורה, שהיא החיים של העולם הזה והחיים של העולם הבא. עכשו שהיה השעה להשתדל בתורה - נשתדל.

פתח אותו האיש בסוד החלום ואמר, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. ויזכר יוסף את החלמות, וכי למה יוסף [אמר או] זכר להם אותם החלומות שחלם להם, ומה הועיל לו אלו לא הזכיר להם, שהרי יוסף היה חכם, וכתוב כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אולת?

אבל כיון שראה שהם באו ומשתחוים לו אפים על הארץ, אז נזכר ממה שחלם להם כשהיה עמם, שכתוב והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי. אמר יוסף בשעה שראה שפועלים אחריו לפניו, שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה, אז ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם, שהרי ראה שהם קימים.

עוד, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם - זכר אותם, משום שאין שכחה לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי חלום שהוא טוב, צריך אדם להזכירו, שלא לשכח, ואז מתקנים, שהרי כמו שנשכח לפני האדם, כך נשכח עליו.

בא ראה, חלום שלא נפתר, כאגרת שלא נקראה. ובא ראה, משום שלא נזכר, כמי שלא הכיר אותו. ועל זה, מי שנשכח ממנו חלום ולא ידע אותו, לא עומד עליו להתקיים. ומשום זה יוסף היה זוכר את חלומו, כדי להתקיים, משום שלא ישכח החלום ממנו לעולם, והיה תמיד מצפה לו. ויאמר אלהם מרגלים אתם. הוא זכר את החלום, אבל לא אמר להם דבר, אלא מרגלים אתם.

פתח רבי יוסי ואמר, (קהלת ה) כי בא החלום ברב ענין וקול כסיל ברב דברים. כי בא החלום ברב ענין, הנה פרשוה שפמה הם העוזרים בחלום, וממנים דרגות על דרגות, עד שהחלומות מהם כלם אמת, ומהם שיש בהם אמת וכזב. אבל לאותם צדיקי האמת, אין מתגלים להם דברים כוזבים כלום, אלא כלם אמת.

בא ראה דניאל מה כתוב בו, (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה, וכתוב (שם ו) דניאל ראה חלום בהיותו ישן על משכבו, אז כתב את החלום. ואם יש בו דברים כוזבים, למה נכתב בין הכתובים? אלא אותם צדיקי אמת, בשעה שנשמותיהם עולות, לא מתחברים בהם אלא דברים קדושים, שמודיעים לו דברי אמת, דברים קימים, שלא משקרים לעולמים.

ואם תאמר, הנה שנינו שדוד המלך לא ראה חלום טוב, הנה נשמע שהיה רואה דוד דברים שלא אמת? אלא ודאי, כל ימיו היה משתדל לשפף דמים ונלחם קרבות, וכל חלומות לא היו אלא חלומות רעים, חרבו ושקמה ודם ושפיכות דמים, ולא חלום של שלום.

ואם תאמר, לאדם טוב מראים חלום רע? כך זה ודאי. כל אותם רעות שעתידיים להשיג - על אותם שעוברים על דברי תורה, ואותם ענשים שעתידיים להענש בעולם ההוא כלם רואה, כדי שכל שעה תהיה יראת אדונו עליו. והנה העירו שכתוב (קהלת ג) והאלהים עשה שייראו מלפניו - זה חלום רע. ועל זה לאותו צדיק מראים לו חלום רע, כמו שנתבאר.

בא ראה, שהנה שנינו, שאותו אדם שרואה חלום, צריך לו לפתח את פיו בו לפני אנשים שאוהבים אותו, כדי שיעלה רצונם אליו לטוב ויפתחו פיהם לטוב, וימצא הרצון והדבר הכל לטוב. הרצון שהוא המחשבה ראשית הכל, והמלה שהיא סיום הכל. ועל פן נמצא שהנה הוא שלמות בסוד עליון.

ומשום כך הכל מתקנים, וצריכים אוהבי האיש להתקנים באותו פתרון טוב, והכל הוא פראוי. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מודיע לאדם כל אחד ואחד באותה הדרך שלו כמו שהוא, ובאותו גון שכל אחד ואחד אוהב שיהיה חלום. אמר אותו יהודי, ודאי שהחלום אינו אלא לאדם צדיק, שהוא ראה חלום פראוי.

ובא וראה, שפאשר אדם ישן על מטתו, נשמתו יוצאת ומשוטטת בעולם למעלה ונכנסת למקום שנכנסת, וכמה קבוצות מזיקים עומדים והולכים בעולם ופוגשים את אותה הנשמה. אם היא צדיקה, עולה למעלה ורואה מה שרואה. ואם לא, נאחזת בצד ההוא, ומודיעים לה דברים כוזבים או דברים שצתידים לבא לגמון הקרוב. וכשמתעוררת אותה הנשמה שבו, היא מודיעה לו מה שראתה.

ועל כן לאדם שאינו צדיק מודיעים לו חלום טוב שאינו אמת, הכל כדי להסטותו מאותה דרך האמת. כיון שהוא הסיט את דרכו מדרך האמת, מטמאים אותו. שכל מי שבא להטות - מטהרים אותו, ומי שבא להטמא - מטמאים אותו. הנה ודאי כך נתבאר.

ישבו עד שעלה הבקר. אמר רבי יוסי, ודאי לא זכר שמו של יוסף באותם דגלים, שכתוב (במדבר ב) דגל מחנה אפרים, ולא כתוב דגל מחנה יוסף, משום שהתנאה על אחיו, והנה נתבאר.

אמר אותו היהודי, ודאי שמעתי, שיוסף הוא בעולם הזכר, וכל השבטים הם בעולם הנקבה, ועל כן לא נכלל יוסף עמם, משום שהוא בעולם הזכר עמם.

מה כתוב? כלנו בני איש אחד נחנו. נחנו? אחנו היה צריך לכתוב! למה חסר א'! אלא משום שסוד הברית לא נמצא עמם. הסתלק משם א', שהרי א' הוא זכר. ועל כן ב' היא נקבה, א' זכר. ומשום כך א' הסתלק משם, ונשארו אותו נקבות אצל השכינה.

אחר כך אמרו פנים אנחנו. נוספה א'. אמרו ולא ידעו מה אמרו, משום שיוסף נמצא שם, והשלימו הדבר ואמרו אנחנו. מנין לנו? שכתוב ויאמרו שניהם עשר עבדיך אחים אנחנו. ויוסף הוא בחשבון. כשנכנס בחשבון, אמרו אנחנו. וכשלא נכנס בחשבון, אמרו נחנו.

אמר רבי יוסי, כל הדברים הללו שאמרנו כאן, הקדוש ברוך הוא התרצה בהם, שהרי השכינה לא זזה מכאן, ככתוב (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו.

ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים. אמר רבי אלעזר, שלשת הימים הללו למה? אלא שלשת הימים הללו כנגד שלשת הימים של שכם, שכתוב (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים.

בא ראה מה כתוב בו, ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו. להראות שהוא לא עשה כמו שהם עשו בשכם, שגרמו לאנשי שכם לקבל עליהם את זאת, סוד הברית, ואחר שעשו הברית הזו, הרגו אותם, ולא נשאר מהם אחד. והוא מה כתוב? זאת עשו וחיו. מה הטעם? משום שאת האלהים אני ירא, שמר הברית. וכל הגלגול הזה לא היה אלא בשביל בנימין.

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו'. ויאמרו איש אל אחיו - זה שמעון ולוי, כמו שהיה בראשונה שכתוב (שם לו) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא. מה להלן שמעון ולוי - אף כאן שמעון ולוי.

בא ראה, מי איש ומי אחיו? אלא איש זה שמעון. כתוב כאן איש, וכתוב שם (במדבר כה) והנה איש מבני ישראל בא. מה להלן משמעון - אף כאן גם שמעון. ומשום שחזר בתשובה, בכה והתנחם על זה, ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו. על כן נבנה מזלזל שור, כמו שמזלזל של יוסף שור, שכתוב (דברים לג) בכור שורו הדר לו. ומזלזל של שמעון הוא שור.

ועל כן ויקח מאתם את שמעון, כדי שלא יקטרג עם לוי, משום ששמעון ולוי, כששניהם מתחברים, יכולים לקטרג. ויאסר אתו לעיניהם. הנה פרשוה, לעיניהם אסרו, ואחר שיצאו היה מאכיל אותו ומשקה אותו.

ואם תאמר שהוא רצונו של יוסף, משום שכתוב (משלי כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. אם כך, יוסף שהוא צדיק איך עשה כך, שהרי כתוב (שם) כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך?

אלא חס וחלילה שיוסף לכך הוא חשש, אלא כאדם לאחיו כך גם היה עושה, התנהג עמו באהבה ולא בצורה אחרת, ולא עמו בלבדו, אלא עם כל אחיו, כמו שכתוב ויצו יוסף וימלאו את כליהם פר ולקשים כספיהם איש אל שקו ולתת להם צדה לדרך ויעש להם כן, כדי להתנהג עמם באהבה.

רבי יוסי פתח ואמר, (נחום א) אם שלמים וכן רבים וכן נגזזי ועבר ועתיד לא אענף עוד. הפסוק הזה בארוחו, שפאשר העם בכלם יש שלום ואין בהם בעלי שנאה, הקדוש ברוך הוא חס עליהם, והדין

לא שולט בהם. ואף על גב שכלם עובדים לכוכבים ומזלות והם בשלום - הדין לא שולט עליהם, ובארוה שכתוב (הושע ד) חבור עצבים אפרים הנח לו.

וכן נגזר ועבר, מה זה וכן נגזר? היה צריך להיות נגזר! אלא זהו ראש הפסוק שהוא שלום, אף כאן שלום, ומי הוא? זהו צדקה. משום שצדקה זהו שלום, ומי שמרבה בצדקה, מרבה שלום למעלה ומרבה שלום למטה, ומשום כך וכן נגזר ועבר, שגוזזים ממונם בצדקה. ועבר? היה צריך להיות ועברו. מה זה ועבר? אלא זה הדין של הרגז, כמו שפאמר (ישעיה כו) עד יעבר זעם. עבר הדין מעליהם.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים - אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם ברית הקדש לשמר אותו תמיד, ושהאדם יהיה בו שלם בכל הצדדים, למעלה ולמטה. ואם אין האדם שומר אותו תמיד, הרי הוא פגום, פגום בכל. מנין לנו? שכתוב (בראשית יז) התיהלך לפני ויהיה תמים. מה זה תמים? שלם. שעד שלא התקיימה בו ברית, הוא פגום.

ומשום כך, אם שלמים וכן רבים - אם שלמים ששומרים המצוה הזו להיות שלמים, שלא יהיו פגומים. וכן רבים - ירבו ויגדלו בו, משום שאין הנשמות יוצאות לעולם אלא עם הברית הזו. וכן נגזר - זה אם שלמים ששומרים אותו תמיד, נגזר מי שנמול וקבל עליו את הברית הזו. ועבר - מה זה ועבר? אותה זממת הערלה שהיתה בו בראשונה.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים - אלו בני יעקב. שהרי כל זמן שהיו אצל יוסף, הם שלמים, שעומדים עם הברית. וכן נגזר - שהלכו והשאירו את יוסף ואת שמעון. ועבר - אז הדין שורה בגללם [השכינה שרתה ביניהם], כמו שפאמר (שמות יב) ועבר ה' לגוף את מצרים.

בא ראה, יש דין קשה ויש דין רפה. הדין הקשה חזק, הדין הרפה חלש. וכאשר יונק הדין הרפה הזה מהדין הקשה, אז מתגבר, והוא חזק.

בשעה שנעשה דין על ישראל, נעשה בדין הרפה הזה, ואינו מתגבר באותו הדין הקשה. וכשהדין נעשה על העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, מתגבר הדין הרפה הזה בדין הקשה שלמעלה כדי להתגבר. זהו שכתוב ועבר ה' לגוף את מצרים. ועבר - שהתמלא עברה וזעם והתגבר בדין הקשה. אף כאן ועבר. ובא וראה, בשעה שמתפנסים עשרה בבית הפנסות ואחד מהם נשמיט, אז הקדוש ברוך הוא רוגז עליו.

דבר אחר וכן נגזר - כשמתבטלים מהם אותם המעשים הרעים, אזי ועבר. מה זה ועבר? רבי שמעון אמר, בזמן שהנשמה יוצאת מן העולם הזה, היא נדונית בכמה דינים בטרם תפגס למקומה. אחר כך כל אותן הנשמות יש להן לעבר בזה הנהר דינו ששופע ויוצא ולרחץ שם. ומי הוא שניעמד שם ועבר בלי פחד? כמו שפאמר (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו', ונשמת הצדיק עוברת בלי פחד, וינקים במקום קדשו.

ומי שמשתדל בצדקה בעולם הזה ויתן מממונו לצדקה, אזי ועבר באותו המקום ולא פוחד, והפרזו קורא לנשמה ההיא, (נחום א) וענתך לא אענך עוד. מי שזכה לעבר בזה, אין לו יותר דין כלל.

בא ראה, כל זה של יוסף עם אחיו וכל הדברים הללו למה צריך? אלא תורת אמת היא התורה, וכל דרכיה דרכים קדושות, ואין לה דבר בתורה שאין בו סודות עליונים וקדושים ודרכים לבני אדם להתחזק בהם.

פתח ואמר, (משלי כ) אל תאמר אשלמה רע וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עושה לאדם שיתגבר בתורה, וללכת בדרך אמת, ולצד הימין, ולא ילך לצד השמאל. ומשום שצריך להם ללכת לצד הימין, יש להם להרבות אהבה זה עם זה, ולא תהיה שנאה זה עם זה, כדי שלא להכחיש את הימין, שהוא המקום שישאל נדבקים בו.

ובא וראה, משום כך הוא יצר טוב ויצר רע, וישראל צריכים לחזק את יצר טוב על יצר רע באותם המעשים הנשירים, ואם אדם סוטה לשמאל, אז מתגבר יצר רע על יצר טוב. ומי שהיה פגום, משלים לו בחטאו, שהרי אין המנוח הזה נתקן אלא בחטאים של בני האדם.

ומשום כך צריך האדם להזהר שלא יתקן אותו יצר רע בחטאו, ותמיד ישמר, שהרי יצר טוב רוצה להשלימו תמיד בשלמות, ולא יצר הרע. ומשום כך, אל תאמר אשלמה רע קוה אל ה' וישע לך.

דבר אחר אל תאמר אשלמה רע - ככתוב (תהלים לח) ומשלמי רעה תחת טובה. למי ששלם לו טובה - שלא ישלם לו רע, משום [ויראת הקדוש ברוך הוא, כמו שפאמר זאת עשו וחיו. וגם הוא תמיד עושה] שכתוב (משלי יז) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. אפלו למי שהשלימו לו רעות, אין לו להשלים רע תמורת אותו הרע ששלמו לו, אלא קוה אל ה' וישע לך.

והפסוק הזה בארוהו ביוסף הצדיק שלא רצה לשלם רע לאחיו בשעה שנפלו בגדו. קוה אל ה'

וישע לך, משום שהוא היה גרא מן הקדוש ברוך הוא, שכתוב זאת עשו וחייו וגו'. [וגם] והוא היה תמיד מצפה לקדוש-ברוך-הוא. [כמו שגאמר, קנה לה' וישע לך].

רבי אבא פתח ואמר, (משלי כ) מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה. מים עמקים עצה בלב איש - זה הקדוש ברוך הוא, משום שהוא עושה עצות, שמביא טעמים לגלגל גלגולים על העולם על ידי יוסף לקיים את אותה הגזרה שגזר רעב על הארץ [העולם]. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף שגלה אותם עמקים שגזר הקדוש ברוך הוא על העולם.

בא ראה, לא די ליוסף שהוא לא שלם רע לאחיו, אלא שעשה עמהם חסד ואמת, וכך דרכי הצדיקים תמיד. משום זה הקדוש ברוך הוא חס עליהם תמיד, בעולם הזה ובעולם הבא.

מים עמקים עצה בלב איש - זה יהודה, והנה פרשוה, בשעה שהתקרב ליוסף על העסק של בנימין. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף.

רבי אבא היה יושב על שער הכניסה של לוד. ראה איש אחד שהיה בא, וישב על בליטה בצד החר, והיה עיף מן הדרך, וישב וישן שם. בינתים ראה נחש אחד שהיה בא אליו. נצא קוסטפא דגורדנא (מין שרץ) והרג את הנחש. כשהתעורר אותו האיש, ראה את אותו הנחש כנגדו שהיה מת. הודקף אותו האיש, ונפלה אותה הבליטה לעמק שפתחתיה ונצול.

בא אליו רבי אבא, אמר לו, אמר לי מה מעשיך, שהרי הקדוש ברוך הוא הרחיש לך שני הנסים הקלו שאינם לחנם? אמר לו אותו האיש, כל ימי לא שלם לי איש רע בעולם שלא התפיסתי עמו ומחלתי לו. ועוד, אם לא יכלתי להתפיס עמו, לא עליתי על מטתי עד שמחלתי לו ויכל אותם שצערתי אותי, ולא חששתי כל היום לאותו הרע ששלם לי, ולא די לי זה, אלא שמא אותו היום והלילה השתדלתי לעשות עמהם טוב.

בכה רבי אבא ואמר, מעשיו של זה הם יותר מיוסף, שיוסף היו אחיו ודאי, והיה לו לרחם עליהם, אבל מה שזה עשה - יותר מיוסף, נאה הוא שהקדוש ברוך הוא נרחיש לו נס על נס.

פתח ואמר, (שם י) הולך בתם גלך בטח ומעקש דרכיו יודע. הולך בתם גלך בטח - זה האדם שהוא שהולך בדרכי התורה, גלך בטח - שלא יכולים נזקי העולם להרע לו. ומעקש דרכיו יודע - מי יודע? זה הוא מי שסוטה מדרך האמת ורוצה לגבות מחברו, יודע. מה זה יודע? הוא יצר בעיני כל בעלי הדין שלא יאבד מהם הדמות של אותו האדם, כדי להביא אותו למקום שניקמו ממנו, ומשום כך יודע.

ובא וראה, אותו שהולך בדרך אמת, הקדוש ברוך הוא מכסה עליו כדי שלא יודע ולא יצר לבעלי הדין, אבל מעקש דרכיו יודע ויצר להם. אשרי אותם בני האדם שהולכים בדרך אמת והולכים לבטח על העולם, שהם אינם פוחדים בעולם הזה ולא בעולם הבא.

וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. רבי יוסי אמר, אוי להם לבני האדם שאין יודעים ואין מסתכלים בדרכי התורה. אוי להם בשעה שיבא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותם על דין מעשיהם, ויקום הגוף והנפש לתת חשבון על כל מעשיהם בטרם יפודו הנפש מן הגוף.

ואותו היום הוא יום הדין, היום שספרים פתוחים ובעלי הדין עומדים, משום שבאותו הזמן עומד הנחש בקיומו לנשך אותו, וכל האיברים מתרגשים אצלו, והנשמה נפרדת מן הגוף והולכת ומשוטטת, ואין יודעת לאיזו דרך תלך ולאיה מקום מעלים אותה.

אוי לאותו היום! היום של רגז ונאצה אותו היום. משום כך צריך לאדם להרגיז את יצרו כל יום, להזכיר לפניו אותו יום שיעמד בדין המלך, שמכניסים אותו תחת הארץ להרקב, והנשמה נפרדת ממנו.

ושנינו, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וישתדל אחריו. אם הולך ממנו - יפה, ואם לאו - ישתדל בתורה, שהנה אין לך דבר לשבר את היצר הרע אלא התורה. אם הולך - מוטב, ואם לא - יזכיר לו את יום המות, כדי לשבר אותו.

כאן יש להסתכל, שהרי זה הוא יצר הרע, וזה הוא מלאך המות, וכי מלאך המות נשבר לפני יום המות, והרי הוא ההרג של בני האדם, ונשמע שזו שמחה שלו, ומשום כך מסטה את בני האדם תמיד כדי להמשיכם לזה?!

אלא ודאי מה שנתבאר שזכר לו אדם אותו יום המות - ודאי כן זה, כדי לשבר את לב האדם, שהרי אין יצר הרע שורה אלא במקום שנמצאת שמחת הנין וגסות הרוח, וכשנמצאת רוח שבורה, אז נפרד ממנו ואין שורה עמו, ומשום כך צריך להזכירו את יום המות, וישבר גופו, והוא הולך לו.

בא ראה, יצר טוב צריך שמחה של תורה, ויצר הרע שמחה של יין ונאופים וגסות רוח, ומשום כך צריך אדם לרגז תמיד מאותו היום הגדול, יום הדין, יום החשבון, שאין לו לאדם להגן עליו אלא

מעשיו הכשרים שהוא עושה בעולם הזה כדי שיגנו עליו באותה השעה.

בא ראה, וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. ומה כלם היו גבורים, כלם חזקים, ועלם אחד שבהא אותם לבית יוסף פחדו - כשיבא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותו לדיון את האדם על אחת כמה וכמה.

משום כך צריך לאדם להזהר בעולם הזה להתחזק בקדוש-ברוך-הוא, וישים בו את בטחונו. שאף על גב שהוא חוטא, אם יחזר ממנו בתשובה שלמה, הרי הוא תקיף חזק, ויתחזק בו בקדוש-ברוך-הוא פאלו לא חטא.

שהרי השבטים, משום שחטאו על גגבת יוסף היו פוחדים, שאלמלא לא חטאו לא היו פוחדים כלל, משום שחטאי האדם משברים את לבו, ואין לו כלל כח. מה הטעם? שהרי אותו יצר הטוב נשבר עמו, ואין לו כח להתחזק על אותו יצר הרע, ועל זה כתוב (דברים כ) מי האיש הנרא ורף הלכב, הנרא [שיראה זו] מן החטאים שבדור, שהם שבר הלב של האדם.

ובא ראה לכמה דורות נפרע הקדוש ברוך הוא מאותם חטאי השבטים, שהרי אין נאבד מלפני הקדוש ברוך הוא כלום, ונפרע מדור לדור, והדין תמיד עומד לפניו עד שנפרע, ושורה הדין במקום שצריך.

מנין לנו? מחזקיהו. חזקיהו חטא את אותו החטא, שגלה את נסתרות הקדוש ברוך הוא לשאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שלא היה צריך לגלות, והקדוש ברוך הוא שלח את ישעיהו ואמר לו, (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בבידת ואשר אצרו אביתך עד היום הזה וגו'.

בא ראה כמה גרם אותו החטא משום שגלה מה שהיה נסתר, שפיון שהתגלה, נתן המקום למקום אחר שלא צריך לשלט עליו. משום כך אין ברכה שורה אלא במקום נסתר. ובארורה, מה שהוא [היה] נסתר, הברכה [שהיתה] שורה עליו. כיון שנתגלה, נתן מקום למקום אחר לשלט עליו.

כתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה, ובארורה. אבל כל מכבדיה הזילוה - זו מלכות בבל, שהרי משם נשלח דורון לירושלים, שכתוב (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו.

ומה כתוב בהם? שלום לחזקיהו מלך יהודה ושלום לאלהים הגדול ושלום לירושלים. כיון שיצא הפתק שלו ממנו, החזיר על לבו ואמר: לא נאה שעשיתי שהקדמתי את שלום העבד לשלום רבו. קם מכסאו ופסע שלש פסיעות, והחזיר את הפתק שלו, וכתב אחרים תחתיים. וכך כתב: שלום לאלה הגדול, שלום לירושלים, ושלום לחזקיהו. וזהו מכבדיה.

ואחר כך הזילוה. מה הטעם הזילוה? משום כי ראו ערותה, שהראה להם חזקיהו, שאלמלא כך לא הזילוה אחר כך. מתוך שחזקיהו היה יותר צדיק, התעכב הדבר מלבא, ולא בא בזמנו, שכתוב (ישעיה לט) כי יהיה שלום ואמת בזמני. ואחר כך פקד את אותו החטא על בניו אחריו.

כמו כן אותו החטא של השבטים עמד עד לאחר מכן, משום שהדין שלמעלה לא זכר לשלט עליהם, עד שנמצאה השעה להפרע ונפרע מהם. ומשום כך, כל מי שיש בידו חטאים, תמיד פוחד, כמו שנאמר (דברים כח) ופחדת לילה ויום וגו'. ועל כן וייראו האנשים כי הובאו וגו'.

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יג) תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאנה באה. זה הוא ששנינו, שאין לאדם להתבונן בבקשתו אל הקדוש ברוך הוא אם באה ואם לא באה. מה הטעם? משום שאם הוא מתבונן בה, כמה בעלי הדין באים להתבונן במעשיו.

וסוד הוא, שהרי אותה ההתבוננות שהוא מתבונן באותה הבקשה, גורמת לו למחלת לב. מה זה מחלת לב? זהו מי שעומד תמיד על האדם להסטיין למעלה ולמטה.

ועץ חיים תאנה באה. שנינו, מי שרצה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תפלתו, ישתדל בתורה, שהיא עץ חיים, ואז תאנה באה. מי התאנה? זה הדורה שכל תפלות העולם בידיה, ומכניסה אותם לפני המלך העליון. כתוב פאן באה, וכתוב שם (אסתר ב) בערב היא באה. וזו היא תאנה באה, באה לפני המלך העליון להשלים את רצון אותו האיש.

דבר אחר תוחלת ממשכה מחלה לב - זהו המקום שנתן אותו הדבר במקום אחר שאינו צריך, ונמשך עד שנתן מיד ליד, ולפעמים שלא יבא. מה הטעם? משום שמתפשט ונמשך עם כל אותם הממנים להוריד אותו לעולם.

ועץ חיים תאנה באה - זו היא התוחלת שלא נמשכת, משום אותם ממני המרפבות, אלא שהקדוש ברוך הוא נותן [להם] לו מיד, משום שפאשר נמשכת בין אותם ממני המרפבות, כמה הם בעלי הדין

שְׁנֵתָנָה לָהֶם רְשׁוּת לַעֲיֹן וּלְהִסְתַּכֵּל בְּדִינוֹ טָרֵם יִתְּנוּ לוֹ, וּמָה שֶׁיֵּצֵא מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְנָתַן לוֹ לְאַדָּם, בֵּין שְׂזֹכָה בֵּין שְׁלֹא זֹכָה - נָתַן מִיָּד, וְזֶהוּ עַץ חַיִּים תִּצְאָה בָּהּ.

דָּבָר אַחֵר תּוֹחֶלֶת מִמֶּשְׁכָּה - זֶה יַעֲקֹב, שֶׁנִּמְשָׁכָה לוֹ הַתּוֹחֶלֶת שֶׁל יוֹסֵף עַד לְזֶמֶן אַרְבֶּה. וְעַץ חַיִּים תִּצְאָה בָּהּ - זֶה הוּא בְּנִימִין, שֶׁהָרִי מִזֶּמֶן שֶׁבִּקֵּשׁ אוֹתוֹ יוֹסֵף עַד אוֹתוֹ זֶמֶן שֶׁהוּא בָּא אֵלָיו לֹא הָיָה אֵלָּא זֶמֶן מוֹעֵט, שְׁאוֹתוֹ הַזֶּמֶן לֹא נִמְשָׁךְ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת בְּנִימִין אָחִיו בֶּן אָמוֹ. מִה זֶה בֶּן אָמוֹ? שְׁדָמוֹת אָמוֹ הָיְתָה בוֹ, וְהָיְתָה דוֹמָה דְּמוֹתוֹ לְדָמוֹת רַחֵל, מִשּׁוּם כִּד פְּתוֹב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת בְּנִימִין אָחִיו בֶּן אָמוֹ.

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, וְהָרִי כָתֹב בְּרֵאשׁוֹנָה וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתָּם אֶת בְּנִימִין, וְכָאֵן כָּתוֹב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת בְּנִימִין אָחִיו, אִיזוֹ רֵאשִׁיָּה רָאָה? אֵלָּא רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֶת בְּנִימִין שֶׁחֲלָקוֹ הָיָה עִמָּהֶם בְּאַרְצָה, וּבְחֻלְקָם שֶׁל בְּנִימִין וַיְהוּדָה תִּשְׁרָה הַשְּׂכִינָה, שֶׁהָרִי רָאָה אֶת יְהוּדָה וְאֶת בְּנִימִין שֶׁבְּחֻלְקָם יְהוּדָה הִמְקִדֵּשׁ. וְזֶהוּ וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתָּם אֶת בְּנִימִין, רָאָה אוֹתוֹ עִמָּהֶם, וְאֶת יוֹסֵף שֶׁהָיָה אָחִיו לֹא רָאָה עִמָּהֶם בְּאוֹתוֹ הַחֲלָק.

אָף כָּאֵן, וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת בְּנִימִין אָחִיו בֶּן אָמוֹ. מִה כָּתוֹב אַחֲרָיו? וַיִּמְהַר יוֹסֵף כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל אָחִיו וַיִּבְקֶשׁ לִבְכוֹת וַיִּבֹּא הַחֲדָרָה וַיִּבְךְ שָׁמָּה.

רַבִּי חִזְקִיָּה פֶתַח וְאָמַר, (ישעיה כב) מִשָּׂא גִיא חֲזִיוֹן מִה לָךְ אִפּוֹא כִּי עֲלִית כְּלָךְ לַגּוֹת. בֹּא רָאָה, הָרִי פֶרְשִׁיָּה, בְּזֶמֶן שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָיוּ שׂוֹרְפִים אוֹתוֹ בָּאֵשׁ, עָלוּ כָּל אוֹתָם הַכֹּהֲנִים עַל כְּתִלֵי [גּוֹת] הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל הַמַּפְתָּחוֹת בְּיָדֵיהֶם, וְאָמְרוּ: עַד כָּאֵן הָיִינוּ גִזְבָּרִים שְׁלֵמִים. מִכָּאֵן וְאֵילָף טַל אֶת שְׁלֵמִים.

אָבֵל בֹּא רָאָה, גִּיא חֲזִיוֹן - זֶה הַשְּׂכִינָה שֶׁהָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם מִמֶּנָּה הָיוּ יוֹנָקִים וְנִיקָת הַנְּבוּאָה. שָׂאֵף עַל גֵּב שְׁפָל הַנְּבִיאִים הָיוּ מִתְנַבְּאִים מִמְּקוֹם אַחֵר - מִתּוֹכָה הָיוּ יוֹנָקִים אֶת נְבוּאָתָם, וְעַל כֵּן הָיָה נִקְרָאת גִּיא חֲזִיוֹן. חֲזִיוֹן, הֵנָּה פֶרְשִׁיָּה שֶׁהוּא הַמֶּרְאָה שֶׁל כָּל הַגּוֹנִים הַעֲלִיּוֹנִים.

מִה לָךְ אִפּוֹא כִּי עֲלִית כְּלָךְ לַגּוֹת, שֶׁהָרִי כִּשְׁנִחְרַב הַמִּקְדָּשׁ, הַשְּׂכִינָה בָּהּ וְעֲלִיתָ לְכָל אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהָיָה בָּהֶם מְדוּרָה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהָיְתָה בּוֹכָה עַל בֵּית מְדוּרָה, וְעַל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְכוּ לַגּוֹת, וְעַל כָּל אוֹתָם הַחֲסִידִים וְהַצַּדִּיקִים שֶׁהָיוּ שֵׁם וְנֶאֱבָדוּ. וּמִנֵּן לָנוּ? שְׁכָתוֹב (ירמיה לא) כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רַחֵל מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. וְאִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׂוֹאֵל אֶת הַשְּׂכִינָה וְאָמַר לָהּ: מִה לָךְ אִפּוֹא כִּי עֲלִית כְּלָךְ לַגּוֹת.

מִה זֶה כְּלָךְ, שֶׁהָרִי כִּי עֲלִית זֶה מִסְפִּיק. מִה זֶה כְּלָךְ? לְהַכְלִיל עִמָּה כָּל הַצְבָּאוֹת וְהַמְּרַכְבוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁכֻּלָּם בָּכוּ עִמָּה עַל חֲרָבֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

וּמִשּׁוּם כִּד מִה לָךְ אִפּוֹא. אָמְרָה לִפְנֵינוּ: וְכִי בְנֵי בְּגָלוּת, וְהַמִּקְדָּשׁ נִשְׂרַף, וְאֵנִי מִה לִי כָּאֵן? הַתְּחִילָה וְאוֹמְרָת, (ישעיה כב) תִּשְׁאֲלוּת מִלֵּאָה עִיר הוֹמִיָּה קִרְיָה עֲלִיזָה חֲלִלָךְ לֹא חֲלָלִי חֶרֶב וְלֹא מִתִּי מִלְחָמָה. עַל כֵּן אָמְרָתִי שָׁעוּ מִנִּי אָמְרָר בְּבָכִי וְגו'. וְהֵנָּה בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לָהּ (ירמיה שם) כֹּה אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְגו'.

וּבֹא וְרָאָה, מִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לֹא הָיָה יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ בוֹ קִלְלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה חָזֵם, הָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים עֲבוֹדוֹת וּמִקְרִיבִים עוֹלוֹת וְקִרְבָּנוֹת, וְהַשְּׂכִינָה שׂוֹרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲלֵיהֶם כְּמוֹ אִם שְׂרוּבָצֶת עַל בְּנֵיהָ, וְהָיוּ כָּל הַפְּנִים מְאִירוֹת, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ בְּרָכוֹת לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה, וְלֹא הָיָה יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ בוֹ בְּרָכוֹת וּשְׂמֻחוֹת, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׂרוּיִים לְבִטָּח בְּאַרְצָה, וְכָל הָעוֹלָם הָיָה נֶזֶן בְּגֻלָּם.

עַכְשָׁיו שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַשְּׂכִינָה עִמָּהֶם בְּגָלוּת, אֵין לָךְ יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ בוֹ קִלְלוֹת, וְהָעוֹלָם מְקַלָּל, וְאֵין נִמְצְאוֹת שְׂמֻחוֹת לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה.

וְעַתִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַקִּים אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִן הָעֵפֶר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וּלְשַׂמֵּחַ אֶת הָעוֹלָם בְּכָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נו) וְהִבִּיאֹתִים אֶל הָר קֹדֶשׁ יִשְׂמַחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי וְגו', וְכָתוֹב (ירמיה לא) בְּבָכִי יָבֹאוּ וּבִתְחֻנוּנִים אוֹבִילִם. כְּמוֹ שֶׁבִּהְתְּחֵלָה, שְׁכָתוֹב (איכה א) בָּכוּ תִבְכֶּה בְּלִילָה וְדִמְעָתָה עַל לַחֲיָה, כִּד גַּם כֵּן לְאַחֵר כִּד בְּבָכִי יִחְזְרוּ, שְׁכָתוֹב בְּבָכִי יָבֹאוּ וְגו'.

הַבֶּקֶר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וְחַמְרֵיהֶם. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּאֵן יֵשׁ לְהַתְּבַוֵּן, אִם הֵם הָיוּ הוֹלְכִים וְנִשְׁלַחִים, לָמָּה לָנוּ לִכְתֹּב בְּתוֹרַת הֵמָּה וְחַמְרֵיהֶם? אֵלָּא מִשּׁוּם שְׁכָתוֹב וּלְקַחֵת אֶתְנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת חַמְרֵינוּ, מִשּׁוּם כִּד וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וְחַמְרֵיהֶם, כִּדִּי שְׁלֹא יִשְׁאַרוּ הֵם וְחַמְרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ.

פֶּתַח וְאָמַר, (בראשית כב) וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חֲמוֹרוֹ וְגו'. אוֹתוֹ הַבֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה מְאִיר לְעַמֵּד עֲלֵיהֶם בְּזָכוֹתוֹ, אִי זָכוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם עֲמִידָה עֲלֵיהֶם וְהִלְכוּ בְּשֵׁלוֹם וְנִצְלוּ מִן הַדִּין, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הִשְׁעָה עֲמֵד עֲלֵיהֶם הַדִּין לְהַפְרֵעַ מֵהֶם, רַק שְׂזָכוֹת אוֹתוֹ הַבֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם הִגָּה עֲלֵיהֶם וְנִשְׁלַחוּ מִן הַדִּין, שְׁלֹא שָׁלַט עֲלֵיהֶם בְּאוֹתוֹ זֶמֶן.



רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל-ב כג) וכאור בקר יזרח שמש - זהו האור של אותו בקר של אברהם. יזרח שמש - זה הוא השמש של יעקב, שכתוב (בראשית לב) ויזרח לו השמש. בקר לא עבות - שאותו בקר הוא לא כל כך עבות, אלא מנגה ממטר. נגה ממטר - הוא המטר שפא מצד יצחק, שאותו מטר מוציא דשא מן הארץ.

דבר אחר וכאור בקר - באותו אור הבקר של אברהם יזרח שמש, זה הוא יעקב, שאורו באותו אור של הבקר. בקר לא עבות - משום שאותו בקר אינו חשוף, אלא מאיר, שהרי בשעה שפא הבקר, הדין לא שולט כלל, אלא הכל מאיר בצד של אברהם. מנגה ממטר - זהו הצד של יוסף הצדיק, שהוא ממטר על הארץ להוציא דשא וכל טוב העולם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, בשעה שנכנס הלילה ופורש כנפיו על העולם, כמה שומרים מזיקים מזמנים לצאת ולשלוט בעולם, וכמה בעלי הדינים מתעוררים בכמה צדדים למינם, ושולטים על העולם. כיון שפגיע הבקר ומאיר, כלם מסתלקים ולא שולטים, וכל אחד ואחד נכנס למקומו ושב למקומו.

כמו שנאמר הבקר אור - זה בקר של אברהם. והאנשים שלחו - אלו בעלי הדין, שהיו שולטים בלילה. המה וחמריהם - [המה - אותם בעלי הדינים שאמרנו. וחמריהם - הם שומרי החקים שבאים מצד הטמאה, שאינם קדושים ולא שולטים ולא נראים מכשפא הבקר. והם מצדם של אותם החמורים, שומרי החקים שאמרנו.]

שהרי אין לך דרגות עליונות שאין [יש] בהם זמין ושמאל, רחמים ודין, דרגות על דרגות קדושות מצד הקדושה, וטמאות מצד הטמאה, וכלם דרגות על דרגות, אלו על אלו. ובכל מקום שמתעורר הבקר של אברהם בעולם, כלם עוברים ולא שולטים, משום שאין להם [קיום] לעמד בצד זמין, אלא בצד שמאל. והקדוש ברוך הוא עשה יומם ולילה להנהיג כל אחד ואחד לצד שלו כראוי לו. אשרי חלקם של ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי חייא פתח ואמר, (מלאכי ג) וזרח לך שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. בא ראה, עתיד הקדוש ברוך הוא להאיר לישראל אותו השמש שגנו הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם [שגנו הקדוש ברוך הוא] מלפני הרשעים של העולם, כמו שכתוב (איוב לח) וימנע מרשעים אורם.

ואת אותו האור גנו אותו הקדוש ברוך הוא. שפאשר יצא בראשונה, הנה מאיר מסוף העולם ועד סוף העולם. כיון שהסתכל בדור אנוש ובדור המבול ובדור הפלגה ובכל אותם הרשעים, גנו את אותו האור.

כיון שפא יעקב ונדבק באותו הממנה הגדול של עשו והכיש אותו בירכו, והנה נכה, אז מה כתוב? ויזרח לו השמש. איזה שמש? אותו השמש שגנו, משום שיש בו רפואה לרפא אותו מארפכותו, ואחר כך נרפא בשמש החוה, שכתוב (בראשית לג) ויבא יעקב שלם, שלם בגופו, שפא.

ועל כן עתיד הקדוש ברוך הוא לגלות את השמש ההוא ולהאיר אותו לישראל, שכתוב וזרח לך שמי שמש צדקה. מה זה שמש צדקה? זה השמש של יעקב שפא בו. ומרפא בכנפיה - של אותה שמש כלם יתרפאו. משום שהנה בזמן שישראל יקומו מן העפר, כמה חגרים וכמה סומים יהיו בהם, ואז הקדוש ברוך הוא יאיר להם אותה השמש להרפא בה, שכתוב ומרפא בכנפיה.

ואז יואר אותו השמש מסוף העולם ועד סוף העולם, ולישראל תהיה רפואה, והעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ישרפו בו. אבל לישראל מה כתוב? (ישעיה נח) אז יבקע פשח אורף וארכתף מהרה תצמח ויחלף לפניך צדקת כבוד ה' אספף.

אנו חוזרים לדברים הראשונים. וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וגו'. רבי יצחק פתח, (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים כטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. בא ראה, בכל יום ויום כשהאור עולה, מתעוררת צפור אחת בעץ של גן העדן, וקוראת שלש פעמים, והשרביט מזדקף, והפרוץ קורא בחיל: לך אומרים שרי הממשלה, מי מכס שרואה ולא רואה, שעומד בעולם ולא יודעים על מה קמים, ולא משגיחים בכבוד רבונם, התורה עומדת לפנייהם ולא משתדלים בה - טוב להם שלא נבראו, על מה יקומו בלי שכל. אזי להם כשיתעוררו ימי רע ויטרדו אותם מן העולם.

מי הם הימים של רע? אם תעלה על דעתך שהם ימי הזקנה - לא כך, שהרי ימי הזקנה, אם זכה בבנים ובני בנים - הם ימי טוב. מי הם ימי רע? אלא הם כמו שנאמר, שכתוב (קהלת יב) וזכר את בוראיו בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה. אינם ימי הזקנה. אלא סוד הדבר - כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו באותיות התורה, וכל אות ואות נכנסה לפניו, עד שהתקיימו כל אותיות באות ביית. וכל אותן אלפא ביתות שהתגלגלו האותיות, כלן עומדות [כלן] לברא העולם.

כִּינֹן שֶׁהַתְּנַלְגָּלוּ וְהַתְּחַבְּרוּ שְׁתֵּי אוֹתוֹת הַלָּלוּ ט"ו יחַד, עֲלֵתָה ט"ו י"ת, וְלֹא הַתִּשְׁבָּה, עַד שֶׁנֶּעַר בָּהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לָהּ: ט"ו י"ת ט"ו י"ת, עַל מָה אַתָּה עוֹלָה וְאֵינְךָ מִתְּנַשֶּׁבֶת בְּמִקְוָמֶךָ? אָמְרָה לִפְנֵי: וְכִי עֲשִׂיתְ אוֹתִי לְהוֹיֹת אוֹת בְּרָאשׁ שֶׁל טוֹב, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה פְּתָחָה בִּי כִּי טוֹב, אֵיךְ אֲנִי מִתְּחַבֶּרֶת לְהַתִּישֵׁב עִם אוֹת רַע?

אָמַר לָהּ: שׁוּבִי לְמִקְוָמֶךָ, שֶׁהָרִי אֶת צְרִיכָה אוֹתָהּ, שֶׁהָרִי הָאָדָם שְׁאֵנִי רוֹצֶה לְבָרָא בָכֶם, שְׁתִּיכֹן נִכְלָלִים יַחַד וְיִבְרָא, אֲבָל אֶת לִימִין, וְהוּא לְשִׁמְאֵל. וְאִזּוּ שָׁבוּ וְהַתִּישְׁבוּ זֶה עִם זֶה יַחַד.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִפְרִיד אוֹתָם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיִבְרָא אוֹתָן אֶת כָּל אַחַת וְאַחַת יָמִים וְשָׁנִים יְדוּעוֹת, אֱלוֹ לִימִין וְאֱלוֹ לְשִׁמְאֵל. אֱלוֹ שֶׁל הַיָּמִין נִקְרָאִים יָמֵי הַטּוֹב, וְאֱלוֹ שֶׁל הַשִּׁמְאֵל נִקְרָאִים יָמֵי הָרָעָה. וְעַל כֵּן אָמַר שְׁלֵמָה, עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יָמֵי הָרָעָה, שְׁאֵלוּ סוֹבְבִים אֶת הָאָדָם בְּחִסָּאֵיו שֶׁהוּא עֹשֶׂה. כִּינֹן שֶׁנִּבְרָאוּ יָמִים שֶׁל טוֹב וְיָמִים שֶׁל רַע, אֲזִי שָׁבוּ וְהַתִּישְׁבוּ לְהַכְלִיל בְּאָדָם.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ אָמַר דָּוִד, (תְּהִלִּים מ"ט) לָמָּה אֵיכָּרָא בִּימֵי רַע עוֹן עֲקָבִי יְסוּבִנִּי. יָמֵי רַע וְדָאִי, וְזֶה הַסּוּד. אֱלוֹ נִקְרָאִים יָמֵי רַעַב, שָׁנוֹת הָרָעַב, וְאֱלוֹ נִקְרָאִים יָמֵי הַשִּׁבְעָה, שָׁנוֹת הַשִּׁבְעָה.

וְסוּד הַדְּבָר - שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא אֶת מַעֲנֵן הַבְּרִית הַקְדוּשׁ בִּימֵי הָרַעַב, בְּשָׁנוֹת הָרַעַב. וּמִשּׁוּם כֵּךְ יוֹסֵף, שֶׁהוּא סוּד הַבְּרִית, סֵתֵם אֶת מַעֲנֵנוּ בְּשָׁנוֹת הָרַעַב וְלֹא נָתַן לוֹ מְקוֹם לְרִבּוּת בְּעוֹלָם. וְזֶה צְרִיף לְאָדָם, שֶׁכָּאֲשֶׁר שׁוֹלֵטֶת שָׁנוֹת הָרַעַב, שִׁיִּסְתֵּם אֶת מַעֲנֵן הַבְּרִית קֹדֶשׁ שֶׁלּוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִתֵּן לוֹ מְקוֹם לְרִבּוּת בְּעוֹלָם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, סוּד זֶה הוּא סוּד עֲלִיּוֹן. בְּשָׁנוֹת הָרַעַב הַהִיא, כִּינֹן שֶׁהִיא שׁוֹלֵטֶת, צְרִיף לְסֵתֵם אֶת מַעֲנֵנוּ, מִשּׁוּם שֶׁאֵין סוֹתֵם אוֹתוֹ, גּוֹרֵם לְמִשְׁפָּחָה רֹחַם לְאוֹתוֹ הַנֶּלֶד מִהַצֵּד הַהוּא, וְנוֹתֵן מְקוֹם לְצַד הַהוּא לְגַדֵּל בְּעוֹלָם, צַד הַטְּמָאָה בְּצַד הַקְּדוּשָׁה. וְעוֹד סוּד, שֶׁפְּתוּב (מִשְׁלִי ל) תַּחַת שְׁלוֹשׁ רִגְזָה אֶרֶץ וְגו'.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ יוֹסֵף הַצַּדִּיק, סוּד הַבְּרִית, סִלַּק וְסִתֵּם אֶת מַעֲנֵנוּ בְּשָׁנוֹת הָרַעַב, שֶׁלֹּא לְהַתְּעַרֵּב עִמָּה כָּלֵל וְלִתֵּת לָהּ מְקוֹם, וּמִי שֶׁפּוֹתֵחַ מַעֲנֵנוּ בְּזִמְנֵי הַהוּא, עֲלִיּוֹ כְּתוּב (הוֹשֵׁעַ ה') בְּה' בְּגִדּוֹ כִּי בָנִים זָרִים יִלְדוּ עִתָּה יֹאכְלֵם וְגו'. שֶׁהָרִי אֱלוֹ נִקְרָאִים בָּנִים זָרִים וְדָאִי. בְּה' בְּגִדּוֹ וְדָאִי. וּמִשּׁוּם כֵּךְ אֲשֶׁרִי חִלְקֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַקְדוּשִׁים שֶׁלֹּא הִחְלִיפוּ מְקוֹם קְדוּשׁ בְּמִקְוָם טָמֵא.

וְעַל זֶה כְּתוּב וְלִיּוֹסֵף יִלְדוּ שְׁנֵי בָנִים בְּטָרֵם תְּבֹא שָׁנוֹת הָרַעַב, שֶׁהָרִי מִהַזְמָן הַהוּא שֶׁשְׁלֹטָה שָׁנוֹת הָרַעַב, סֵתֵם אֶת מַעֲנֵנוּ וְסִלַּק אֶת מְקוֹרוֹ שֶׁלֹּא לִתֵּת בָּנִים לְצַד הַטְּמָאָה וְלֹא לְהַחְלִיף מְקוֹם שֶׁל קֹדֶשׁ בְּמִקְוָם שֶׁל טָמָאָה. וְצְרִיף אָדָם לְצַפּוֹת לְרִבּוּנוֹ כְּשִׁיבָא וְיִשְׁלֹט, כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ח') וְחִפְיָתִי לִה' הַמַּסְתִּיר פָּנָיו מִבֵּית יַעֲקֹב וְקוֹיָתִי לוֹ.

אֲשֶׁרִיִּהֶם הַצַּדִּיקִים שִׁיּוֹדְעִים אֶת דְּרָכֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׁוֹמְרִים אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה לְלֶכֶת בָּהֶם, שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ י"ד) כִּי יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי ה' וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם. וְכְתוּב (דְּבָרִים ז') וְאַתֶּם הַדְּבָרִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלֶכֶם הַיּוֹם. [ר"א ל"ג וְכְתוּב (וִיקְרָא כ') וְהַתְּקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה'] שֶׁהָרִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל כָּלֵל, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם כָּלִים בְּצַד הַטְּמָאָה [בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁהַצֵּד הַזֶּה שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, לֹא צְרִיף לְאָדָם לְהִרְאוֹת לִפְנֵי בְּשׁוֹק, מִשּׁוּם שֶׁיִּכּוֹל לְהַזִּיק וְנִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְהַשְׁחִית. וְבֹא וְרֵאָה מִה כְּתוּב בְּיַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְּרָאוּ, שֶׁלֹּא רָצָה לְהִרְאוֹת לִפְנֵי].

וּמִשּׁוּם זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִתְקַדֵּשׁ, שֶׁכְּתוּב וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי. מִי זֶה אֲנִי? זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְלָכוֹת הַשָּׁמַיִם הַקְדוּשָׁה. הַמְּלָכוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה נִקְרָאִים אַחֵר, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת ל"ד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר כִּי ה' קָנָא שְׁמוֹ.

וְבֹא רֵאָה, אֲנִי - שְׁלֹטוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, וְהַכָּל תִּלְוִי בּוֹ. אַחֵר - צַד הַטְּמָאָה, אַחֵר, צַד הָאֲחֵר בְּצַד הַטְּמָאָה, וְשְׁלֹטוֹנוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאִין לוֹ כָּלִים בְּעוֹלָם הַבָּא, וּמִשּׁוּם זֶה מִי שֶׁנִּדְבֵּק בְּאֲנִי הַזֶּה, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וּמִי שֶׁנִּדְבֵּק בְּאַחֵר הַזֶּה, נֶאֱבָד מִן הָעוֹלָם הַהוּא וְאִין לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא. וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּטָמָאָה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הַמְּלָכוֹת הָאֲחֵרוֹת, עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, כְּמָה הֵם מְגַנִּים שׁוֹמְרִים מְמַנִּים בָּהּ לְשִׁלֵּט בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ אֲלִישַׁע אַחֵר שֶׁצִּירַד וְנִדְבֵּק בְּדִרְגָּה הַזֹּאת, נִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַבָּא הַהוּא, וְלֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְחַזֵּר בְּתִשְׁבּוּבָה וְנִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַהוּא, וְעַל כֵּן נִקְרָא אַחֵר.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ צְרִיף אָדָם לְהַפְרִד מִכָּל הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא לְהַטְמִיא בְּצַד הַהוּא, לְזַכּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן זֶה בְּרָכָה וְזֶה קָלָלָה, זֶה שָׁבַע וְזֶה רָעַב. הַכָּל בְּהַפְיוֹד זֶה מִזָּה, וְהִנֵּה בְּאֶרֶץ.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁל שָׁנוֹת הָרַעַב, אִין לְאָדָם לְהִרְאוֹת בְּשׁוֹק, וְלֹא לְפַתֵּחַ מַעֲנֵנוּ לְהוֹלִיד בָּנִים לְאֵל אַחֵר, וְהִנֵּה נִתְּבָאֵר.

אשרי האיש שנשמר ללכת בדרך אמת ולהדבק תמיד בברבנו, שכתוב (דברים י) ובו תדבק לכתוב את יי אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע. ובו תשבע לא כתוב, אלא ובשמו. מה זה תשבע? כמו שבארנו, להיות דבק בסוד האמונה.

שבע דרגות למעלה עליונות על הכל, הסוד של שלמות האמונה והסוד של שבע דרגות שלמות מהם, שהם חבור אחד וקשר אחד, אלו עם אלו, שכלם יהיו אחד. ומשום כך כתוב (מלכים א ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, והכל אחד וקשר אחד. ועל כן כתוב ובשמו תשבע, מלמעלה ומלמטה. אשרי [מי שזוכה להתדבק בקדוש-ברוך-הוא כראוי, צדיק הוא בעולם הזה ובעולם הבא. שהקדוש ברוך הוא פותח לו אוצרות טובים קדושים בשעה שיצטרף לקבלת התפלה, כמו שנאמר]

[ומי שמיחד אלו עם אלו, עליו כתוב] (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים. אלו האוצרות שלמעלה ולמטה. שבעת ימים ושבעת ימים כלם אחד, שכתוב את אוצרו הטוב את השמים. אוצרו אחד, והוא את השמים. (זכריה ד) שבעה ושבעה מוצקות, והם אחד.

רבי חניא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בינתיים ראו איש אחד שהיה בא מעטף בעטוף של מצוה וכלי זין קשורים תחתיו. אמר רבי חניא, האיש הזה, אחד מן השנים יש בו - או שהוא צדיק שלם, או שהוא בשביל לרמות את בני העולם.

אמר לו רבי יוסי, הרי החסידים העליונים אמרו, הוי דן כל אדם לכף זכות. הנה שנינו, אדם שיוצא לדרך, יתפון לשלשה דברים - לדורון, לקרב, ולתפלה. מנין לנו? מיעקב. שהרי הוא התפון לשלשת אלו, וזרז עצמו לדורון, לקרב ולתפלה. והאיש הזה הוא הולך בדרך, הנה יש בו עטוף של מצוה לתפלה, והנה בו כלי זין לקרב. כיון שיש בו שני אלה, השלישי אין לרדף אחריה.

כשקרב אליהם, נתנו לו שלום ולא השיב להם. אמר רבי חניא, הנה אחד מאותם השנים שראויים להיות בו - אין בו, שהרי לא תקן עצמו לדורון, ובדורון כלול השלום. אמר רבי יוסי, אולי היה משתדל בתפלתו, או שמרחיש תלמודו כדי שלא ישפח אותו.

הלכו יחד, ולא דבר אותו האיש עמהם. אחר כך נשמטו רבי חניא ורבי יוסי והשתדלו בתורה. כיון שראה אותו האיש שמשתדלים היו בתורה, קרב אליהם ונתן להם שלום.

אמר להם, רבותי, במה חשדתם אותי כשנתתם לי שלום ולא השבתי לכם? אמר לו רבי יוסי, אולי היית אומר תפלה או מרחיש בתלמודך. אמר להם, הקדוש ברוך הוא ידון אתכם לכף זכות.

אבל אמר להם, יום אחד הייתי הולך בדרך, מצאתי איש אחד והקדמתי לו שלום, ואותו איש היה שווד, וקם עלי וצער אותי, ואלמלא שהתגברתי עליו הצטערתי. מאותו יום נדרתי שלא להקדים שלום, רק לאדם צדיק, אלא אם הכרתיו בראשונה, משום שיכול לצער אותי ויתגבר עלי בכח, משום שאסור להקדים שלום לאיש רשע, שכתוב (ישעיה מט) אין שלום אמר ה' לרשעים.

ואותה השעה שראיתי אתכם ונתתם לי שלום ולא השבתי לכם, חשדתי אתכם, משום שלא ראיתי בכם מצוה שנראית בחוץ, וכמו כן הייתי חוזר על תלמודי, אבל עכשו שראיתי אתכם שאתם צדיקים, הנה הדרך מתקנת לפני.

פתח ואמר, (תהלים עג) מזמור לאסף אד טוב לישׂראל אלהים לברי לבב. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את הזמן ועשה שמאל להנהיג את העולם. אחד נקרא טוב, ואחד נקרא רע. ובשני אלה נכלל האדם, והתקרב בכל.

ובאותו הרע, שהוא השמאל, נכללו עמים עובדי כוכבים ומזלות ונתן בצד שלהם, משום שהם ערלי לב וערלי בשר ולהטמא בו. אבל בישׂראל מה כתוב? אד טוב לישׂראל.

ואם תאמר, לכלם? לא, אלא לאותם שלא נטמאים עם אותו הרע, שכתוב לברי לבב, משום שזה טוב וזה רע. טוב לישׂראל לבדם, ורע לעמים עובדי כוכבים ומזלות. אד טוב לישׂראל כדי להדבק בו, ובזה נדבקו ישׂראל בסוד עליון, בסוד האמונה, שהכל יהיה אחד.

אמר רבי יוסי, אשרינו שלא טעינו בד, והרי הקדוש ברוך הוא שלח אותך אלינו. אמר רבי יוסי, משום שטוב הוא לישׂראל, יש לישׂראל חלק לעולם הזה, ובעולם הבא לראות עין בעין את מראה הכבוד, ככתוב (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת ויגש אליו

ויגש אליו יהודה וגו'. רבי אלעזר פתח, (ישעיה סג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישׂראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמך. הפסוק הזה פשוט. אבל בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, כל יום ויום עשה מעשהו כראוי בכל יום ויום כמו שצריך. כיון שבא היום הששי והצטרף לברא אדם, באה לפניו התורה. אמרה [לפני הקדוש ברוך הוא]: האדם הזה שאתה רוצה לברא, עתיד

הוא להרגיז לפניך. אלמלא לא תאריך רגז, טוב לו שלא יברא. אמר לה הקדוש ברוך הוא: וכי לחנם נקראתי ארך אפים?

אלא הכל נברא בתורה והכל נתקן בתורה, משום שבטרים ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, באו לפניו כל האותיות, ונכנסו כל אחת למפרע.

נכנסה תי"ו, אמרה לפניו: רצונך לברא בי את העולם? אמר לה: לא, שבך עתידים כמה צדיקים למות, שפתוב והתיות תו על מצחות האנשים וגו'. ושינינו, שפתוב וממקדשי תחלו, אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי. ומשום כך העולם לא יברא בך.

נכנסו שלש האותיות שי"ן קו"ף רי"ש, כל אחת ואחת לבדה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: אינכן כדאיות לברא בכן את העולם, שהרי אתן האותיות שנקרא בכן שקר, והשקר אינו כדאי לעמד לפני, והנה פרשיה.

ונכנסו פ"א צד"י, וכן פלן, עד שהגיעו האותיות לאות כ"ף. כיון שיצדה כ"ף מעל הכתר, הודיעו עליזנים ותחתונים וכו', עד שהכל התקיים באות בי"ת, שהיא סימן ברכה, ובה השתכלל העולם ונברא.

ואם תאמר שאל"ף היא הראש של כל [אותן] האותיות - [לא] נאה הוא. אלא משום שנקרא בו ארור [משום שנקרא בה ארור], ומשום זה לא נברא בו העולם, אף על גב שאל"ף היא אות של סוד עליון. כדי לא לתת מקום לצד האחר שנקרא ארור, לא נברא בו העולם, ונתקן העולם בבי"ת, ובו הוא נברא.

בא ראה, כי אתה אבינו, משום שהעולם הזה נתקן ונברא בדרגה הזו, והאדם נברא בה ויצא לעולם. כי אברהם לא ידענו, שהרי אף על גב שבו קיים העולם, לא השתדל עלינו כמו שהשתדל על ישמעאל, שאמר לו ושמעאל יחיה לפניך. וישראל לא יפירנו, משום שכל הברכות שהצטרף לברך את בניו, השאיר לדרגה הזו לברך את כלם.

אתה ה' אבינו, שהרי אתה תמיד עומד עלינו לברך ולהשגיח עלינו, כמו אב שמשגיח על הבנים בכל מה שצריך להם. גאלנו מעולם שמך, שהרי אתה הוא גואל, שכן נקרא המלאך הגואל, וזה גאלנו מעולם שמך, שמך ודאי. שנינו, אין מפסיקים בין גאלה לתפלה, כמו שלא מפסיקים בין תפלה של יד לתפלה של ראש, שצריך להראות שהכל אחד, והנה פרשיה.

רבי יצחק ורבי יהודה היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי יצחק לרבי יהודה, הנה שנינו, שפאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את העולם התחתון כמו שהעולם העליון, והכל זה כנגד זה, [כדי להיות זה כנגד זה] והוא כבודו למעלה ולמטה.

אמר רבי יהודה, כך זה ודאי, וברא אדם על הכל. זהו שפתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ועליו עליה בראתי, שהוא קיומו של העולם, שיהיה הכל בשלמות אחת.

פתח ואמר, (שם מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה. הפסוק הזה בארוחו, אבל כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם - זה הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, שהוא בורא השמים, והתקנים תמיד, בכל זמן. רקע הארץ וצאצאיה - זו הארץ הקדושה, צרור החיים. נתן נשמה לעם עליה. [הארץ] זו היא שנותנת נשמה וגו'.

אמר רבי יצחק, הכל הוא למעלה, שהרי משם יוצאת נשמת חיים לארץ הזו, והארץ הזו לוקחת הנשמה לתת לכל, משום שהנהר ההוא ששופע ויוצא, הוא נותן ומכניס נשמות לארץ הזו, והיא לוקחת אותן ונותנת לכל.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, כנס את עפרו מארבעה הצדדים של העלם, ועשה את עצמו במקום המקדש למטה, והמשיך עליו נשמת חיים מבית המקדש למעלה.

והנשמה היא כולה בשלש דרגות, ועל כן שלשה שמות הם לנשמה, כמו שהסוד העליון: נפ"ש, רי"ח, נשמ"ה. נפש, הנה פרשיה, שהיא תחתונה מהכל. רוח, היא הקיום ששולט על הנפש, והיא דרגה עליונה עליה לעמד עליה בכל כראוי. הנשמה היא הקיום העליון על הכל, ושולטת על הכל, דרגה קדושה, עליונה על כלם.

אלו שלש הדרגות כלולות בבני האדם, לאותם שזוכים לעבודת רבונם. שהרי בהתחלה יש בו נפש, והוא התקון הקדוש לתקן בו את האדם. כיון שבא האדם להטהר בדרגה הזו, נתקן להתעטר ברוח, שהיא דרגה קדושה ששורה על הנפש להתעטר באדם ההוא שזוכה.

כיון שהתעלה בהם, בנפש והרוח, ונכנס ונתקן בעבודת רבונם כראוי, אז שורה עליו נשמה, דרגה עליונה קדושה, ששולטת על הכל, כדי להתעטר בדרגה עליונה קדושה. ואז הוא השלם של הכל, שלם

בְּכָל הַצְדָּדִים, לְזָכוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא אוֹהֵבוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהַנְחִיל אֶהְיֶה יֵשׁ. מִי הֵם אוֹהֲבֵי? אֵלֹהֵי הֵם שֶׁבָּהֶם נִשְׁמָה קְדוּשָׁה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם כֵּן, הֲרֵי כְּתוּב כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּיו וְגו'. אָמַר לוֹ, כֵּן הוּא וְדַאי, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁאַר בָּהֶם.

השלמה מההשמטות (סימן כ)

כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּיו מִכָּל אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה מֵתוֹ (בראשית ז). שָׁאֵל רַבִּי חִיָּא אֶת רַבִּי אֲבָא, אֲמַרְתֶּם שֶׁנִּשְׁמָה לֹא נִכְנָסֶת לְבֵן אָדָם עַד שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּעִבּוּדֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִזְ תִּהְיֶה לוֹ אוֹתָהּ נִשְׁמָה, וְאֲמַרְתֶּם שֶׁהַנִּשְׁמָה הִיא קְדוּשָׁה מַעֲלָה עַל הַכֹּל. אִם כֵּן, מֶה זֶה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים וְגו'? הוֹאִיל וְהִיתָה לָהֶם נִשְׁמָה, הִיָּה לָהֶם לְהַנְצִל! לֹא הִיָּה בְּיָדוֹ.

בָּאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לָהֶם, כֵּן הוּא, וּפְסוּק זֶה מְסִייעַ לוֹ, שֶׁכֵּן אָמַר אֲבִיו [אֲבִי], שֶׁכֵּאֲשֶׁר בָּא הַמְּבוּל, לֹא רָאָה [הִיָּה] אָדָם שֶׁיַּעֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבְלֵוֹ אֶלָּא נֶחַ, וְזָכוּתוֹ לֹא הִיָּתָה אֶלָּא לְהִגּוֹן עֲלֵיהֶם וְעַל בְּתִיבָהּ, שֶׁלֹּא הִיָּתָה זָכוּתוֹ כֹּל כֵּן לְהִגּוֹן עַל כָּל הַדּוֹר, וְאוֹתָם שֶׁהָיוּ צָדִיקִים בְּתַחֲלָה, כְּמוֹ חֲנוּךְ וְיִרְדָּה, שֶׁהִיָּתָה לָהֶם נִשְׁמָה קְדוּשָׁה וְיִרְאוּיִם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלֵם - בְּחֶרֶבָה מֵתוֹ. וְהִינוּ שֶׁאָמַר כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּיו, אוֹתָם שֶׁנִּשְׁמָה קְדוּשָׁה הִיָּתָה בָּהֶם. וְאֵל תֹּאמַר שֶׁעַל אֵלֹהֵי שֶׁהָיוּ בְּמִבּוּל הוּא אָמַר, אֶלָּא בָּא הַכְּתוּב וְאָמַר מִכָּל אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה מֵתוֹ: ע"כ מִהַשְׁמָטוֹת

מִכָּל אוֹתָם שֶׁהִיָּתָה בָּהֶם נִשְׁמָה קְדוּשָׁה כְּמוֹ חֲנוּךְ, יִרְדָּה, וְכָל הַצְדִּיקִים, כְּדִי לְהִגּוֹן עַל הָאָרֶץ שֶׁלֹּא תִשְׁמַד בְּגִלְגָּל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפִּיו מִכָּל אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה מֵתוֹ, כְּבָר מֵתוֹ וְהִסְתַּלְקוּ מִן הָעוֹלָם, וְלֹא נִשְׁאַר מֵהֶם מִי שֶׁיִּגָּן עַל הָעוֹלָם בְּזִמְנוֹ הַהוּא.

בֹּא רָאָה, הַכֹּל הֵם דְּרָגוֹת אֵלֹהֵי עַל אֵלֹהֵי, נִפְי"ש, רוי"ח, נִשְׁמִי"ה, דְּרָגָה עַל דְּרָגָה. הַנֶּפֶשׁ בְּרַאשׁוֹנָה, וְהִיא הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה, כְּפִי שֶׁאָמַרְנוּ. אַחֵר כֵּן רוּחַ, שֶׁשׂוּרָה עַל הַנֶּפֶשׁ וְעוֹמֶדֶת עָלֶיהָ. הַנִּשְׁמָה הַדְּרָגָה שְׁעוֹלָה עַל הַכֹּל, וּבִבְרִיָּה.

נֶפֶשׁ - זֶה נֶפֶשׁ דָּוָד, וְהִיא שְׁעוֹמֶדֶת לְקַבֵּל הַנֶּפֶשׁ מֵאוֹתוֹ נֶהַר שֶׁשׁוֹפָע וְיוֹצֵא. רוּחַ - זֶה הָרוּחַ שְׁעוֹמֶדֶת עַל הַנֶּפֶשׁ, וְאִין קוִיִּם לְנֶפֶשׁ אֶלָּא בְּרוּחַ, וְזוֹ הָרוּחַ שֶׁשׂוּרָה בֵּין הָאֵשׁ וְהַמַּיִם, וּמִכָּאן נִזְדַּגְּתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת.

הָרוּחַ עוֹמֶדֶת בְּקוִיִּם שֶׁל דְּרָגָה אַחֶרֶת עֲלִיוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת נִשְׁמָה, שֶׁהָרִי מִשָּׁם יוֹצֵא אוֹתוֹ נֶפֶשׁ וְרוּחַ, מִשָּׁם נִזְדַּגְּתָה הָרוּחַ. וְכִשְׁנוֹסַעַת הָרוּחַ, אִזְ נוֹסַעַת הַנֶּפֶשׁ, וְהַכֹּל אֶחָד. וּמִתְקַרְבִּים זֶה לָזֶה. הַנֶּפֶשׁ נִקְרָבֶת לְרוּחַ, וְהָרוּחַ נִקְרָבֶת לְנִשְׁמָה, וְהַכֹּל אֶחָד.

בֹּא רָאָה, וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵי, הַתְּקַרְבוֹת שֶׁל עוֹלָם עִם עוֹלָם, לְהֶאֱחֹזֵז זֶה עִם זֶה, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה אֶחָד. מִשׁוּם שִׁיְהוּדָה הוּא מְלֻךְ וְיוֹסֵף מְלֻךְ, הַתְּקַרְבוּ זֶה לָזֶה וְנִתְחַזְּזוּ זֶה עִם זֶה.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מח) כִּי הִנֵּה הַמַּלְכִּים נוֹעְדוּ - זֶה יְהוּדָה וְיוֹסֵף, מִשׁוּם שֶׁשְּׁנֵיהֶם מַלְכִּים, וְהַתְּקַרְבוּ זֶה לָזֶה לְהַתּוֹכַח שְׁנֵיהֶם יַחַד, מִשׁוּם שִׁיְהוּדָה עָרַב לְבִנְיָמִין, וְהִיָּה עָרַב לְאֲבִיו בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְעַל כֵּן הַתְּקַרְבַּ לְפָנֵי יוֹסֵף לְהַתּוֹכַח עִמּוֹ עַל עִסְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, שֶׁלֹּא לְהִיּוֹת בְּנִדּוּי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית מג) אֲנֹכִי אֶעֱרְבֶנּוּ מִיָּדִי תִּבְקָשֶׁנוּ אִם לֹא תִּבְיֹאֲתִינוּ אֵלַי וְהַצְגָתִינוּ לְפָנָיו וְחִטָּאֵתִי לֹא כָּל הַיָּמִים, בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וְעַל כֵּן, כִּי הִנֵּה הַמַּלְכִּים נוֹעְדוּ עִבְרוּ יַחַד, הַתְּרַגְּזוּ יַחַד וְהַתְּרַגְּזוּ זֶה עִם זֶה בְּשִׁבְלֵי בְּנִימִין. מֶה כְּתוּב? הִמָּה רָאוּ כֵּן תִּמְהוּ נִבְהָלוּ נִחְפְּזוּ רַעְדָה אַחְזָתָם שָׁם, לְכָל אוֹתָם שֶׁהָיוּ שָׁם. [לְכָל שֶׁאֵר הַשְּׁבָטִים שֶׁהָיוּ שָׁם].

חֵיל כִּיּוֹלָדָה, מִשׁוּם שֶׁהָיוּ פוֹחֲדִים לְהָרֵג וּלְהַהָרֵג, וְהַכֹּל בְּשִׁבְלֵי בְּנִימִין. [מֶה כְּתוּב? כֵּן תִּמְהוּ נִבְהָלוּ נִחְפְּזוּ, וְהַכֹּל בְּגִלְגָּל] שֶׁהָרִי יוֹסֵף נִמְכַּר בְּגִלְגָּל יְהוּדָה וְאֲבָד לְאֲבִיו, וְכַעַת עָרַב לוֹ לְבִנְיָמִין, וּפָחַד שֶׁלֹּא יֵאָבֵד, וּמִשׁוּם כֵּן וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵי יְהוּדָה.

דָּבָר אַחֵר כִּי הִנֵּה הַמַּלְכִּים נוֹעְדוּ - זֶה יְהוּדָה וְיוֹסֵף שֶׁהִזְדַּמְנוּ לְהַתּוֹכַח זֶה עִם זֶה, לְהַתּוֹכַח שְׁנֵיהֶם יַחַד, מִשׁוּם שִׁיְהוּדָה הִיָּה מְלֻךְ וְיוֹסֵף הִיָּה מְלֻךְ, וְשְׁנֵיהֶם בָּאוּ יַחַד לְהַתּוֹכַח זֶה עִם זֶה, זֶה עַל בְּנִימִין - וְזֶה עַל בְּנִימִין.

כִּי הִנֵּה הַמַּלְכִּים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, סוּד הָאֱמוּנָה כָּאן, שֶׁהָרִי כְּשֶׁנִּמְצָא הַרְצוֹן, וְהַקָּשֶׁר מִתַּעֲטֵר יַחַד, אִזְי שְׁנֵי עוֹלָמוֹת נִקְשָׁרִים יַחַד וּמִזְדַּמְנִים יַחַד, זֶה לְפָתַח אֶת הָאוֹצָר - וְזֶה לְלַקֵּט וּלְכַנֵּס לְתוֹכוֹ. וְאִזְ, כִּי הִנֵּה הַמַּלְכִּים נוֹעְדוּ, שְׁנֵי עוֹלָמוֹת קְדוּשִׁים, הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.

עִבְרוּ יַחַד, סוּד הַדָּבָר - שֶׁכֵּאֲשֶׁר מִתְחַבְּרִים יַחַד, אִזְי עִבְרוּ יַחַד, מִשׁוּם שֶׁכָּל הַחֲטָאִים שֶׁל הָעוֹלָם לֹא מִתְבַּטְּלִים לְהַכְנִיעַ עַד שֶׁמִּתְחַבְּרִים יַחַד, כְּכַתוּב וְעִבְרָה עַל פֶּשַׁע, וְעַל כֵּן עִבְרוּ יַחַד. עִבְרוּ - אוֹתָם הַחֲטָאִים הַתְּכַפְּרוּ, מִשׁוּם שֶׁהִנֵּה אִזְ כָּל הַפְּנִים מְאִירוֹת וְכָל הַחֲטָאִים הַתְּבַטְּלוּ.

רבי חייא אמר, הסוד הזה הוא בתקון הקרבן, שהרי באשר נקרב הקרבן, וכלם מקבלים הספקתם כל אחד ואחד כראוי לו, אז הכל נקשר יחד וכל הפנים מאירות, ונמצא קשר אחד, ואז המלכים נועדו ומזדמנים יחד לכפר על החטאים, להעביר אותם. ואז המלכים נועדו ונקשרים יחד. עברו יחדו, להאיר כל הפנים, ושיהיה הכל רצון אחד.

המה ראו בן תמהו, התעלה על דעתך שהם מלכים? אלא אלו בעלי הדינים, ששמחתם לעשות את הדין ההוא שהצטוו עליו. ואז, כשהמלכים מזדמנים שניהם ברצון אחד, אז המה ראו אותו הרצון של שני עולמות. בן תמהו נהלו נחפזו, משום שכל בעלי הדין נכנעים ועוברים מן העולם ולא יכולים לשלט, ואז קיומם עובר, ומעבירים את שלטונם.

רבי אלעזר אומר: ויגש אליו יהודה. מה הטעם יהודה? משום שכך צריך, שהוא ערב, כמו שנאמר כי עבדך ערב את הנער. וסוד הדבר - יהודה יוסף כד הצטרכו להתקרב יחד, משום שיוסף הוא צדיק, יהודה הוא מלך, ועל בן ויגש אליו יהודה, משום שהקרבן שלהם, שהתקרבנו יחד, גרמה לכמה טובות בעולם, גרמה שלום לכל השבטים, גרמה לשלום ביניהם, גרמה ליצקב שהתקיימה רוחו, כמו שנאמר (בראשית מה) ויתחי רוח יעקב אביהם. ועל בן ההתקרבות של זה עם זה הצרכה בכל הצדדים, למעלה ולמטה.

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירפתי צפון קרית מלך רב. הפסוק הזה הוא סוד האמונה. יפה נוף - זהו יוסף הצדיק, שכתוב בו ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה. משוש כל הארץ - הוא חדוה ושמחה למעלה ולמטה. הר ציון ירפתי צפון - משום שבחלקו עומד משכן שילה. הר ציון - זו וירושלים. ירפתי צפון, כך זה ודאי למעלה ולמטה.

קרית מלך רב - מקום מתקן הוא כנגד מלך רב, זה המלך העליון של הכל, קדש הקדשים, שהרי משם בא כל האור וכל הברכות וכל השמחה של הכל, שהרי משם כל הפנים מאירות, ובית המקדש מתברך משם, וכשהיא מתברכת, משם יוצאות ברכות לכל העולם, שהרי משם כל העולם מתברך.

רבי יהודה ורבי יוסי נפגשו לכפר חנן. בעודם יושבים בבית מלונם, בא איש אחד, ומשא של חמור לפניו, ונכנס לבית. ביו כך אמר רבי יהודה לרבי יוסי, הנה שנינו שדוד המלך היה מתנמנם כמו סוס ושנתו מועטת, איך היה קם בחצות הלילה, השעור הזה הוא קטן, ולא היה מתעורר אפלו בשליש הלילה?

אמר לו, בשעה שנכנס הלילה, היה יושב עם כל גדולי ביתו ודן את הדין ועוסק בדברי תורה, ואחר כך היה ישן שנתו עד חצות הלילה, וקם בחצות הלילה ומתעורר, ומשתדל בעבודת רבונו בשירים ותשבחות.

בינתים אמר האיש ההוא, וכי הדבר הזה שאתם אומרים הוא כך? סוד הדבר יש כאן, שהנה דוד המלך חי וקים לעולם ולעולמי עולמים, ודוד המלך היה שומר כל ימיו שלא יטעם טעם מיתה, משום שהשנה אחד מששים במיתה היא, ודוד, משום מקומו שהוא חי, לא היה ישן אלא ששים נשימות, שעד ששים נשימות חסר אחת הוא חי, משם והלאה טועם אדם טעם מיתה ושולט בו הצד של רוח הטמאה.

וזה היה שומר דוד המלך, שלא יטעם טעם של מיתה, ושולט (שלא ישלט) בו צד של רוח אחרת, משום שששים נשימות חסר אחת הוא הסוד של החיים שלמעלה, עד ששים נשימות שהם ששים לחסר נשימה אחת נשימות עליונות, ואלו הסוד שלהן, שהחיים תלויים בהם, ומכאן ומטה הוא סוד המות.

ועל בן דוד היה משער את שעור הלילה כדי שיתקיים בחיים, שלא ישלט בו טעם המות, וכשנחלק הלילה היה דוד עומד במקומו, משום שבאשר מתעורר חצות הלילה והפטר הקדוש מתעורר, צריך שלא ימצא את דוד קשור במקום אחר, במקום המות.

משום שבאשר נחלק הלילה והקדשה העליונה מתעוררת, ואדם שישן במטותו ולא מתעורר להשגיח בקבוצ רבונו, הנה הוא נקשר בסוד המות, ונדבק למקום אחר, ועל בן דוד המלך היה עומד להשגיח בקבוצ רבונו תמיד, חי אצל חי, ולא נרדם בשנה לטעם טעם המות, ומשום כך היה מתנמנם כמו סוס, ששים נשימות, ולא בשלמות.

באו רבי יהודה ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו לו, מה שמך? אמר להם, חזקיה. אמרו לו, יישר כחך ותתחזק ותורדת. ישבו. אמר רבי יהודה, הואיל והתחלת, אמר לנו מעתה סודות עליונים שאמרת.

פתח ואמר, (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמוד, עד שבא את התורה, משום שממנה יוצאים כל הנהגות העליונים והתחתונים, ובה עומדים עליונים ותחתונים. זהו שכתוב ה' בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה, שהרי בחכמה עומדים כל הקיומים של העולם, וכלם יוצאים מתוכה.

דבר אחר ה' בחכמה יסד ארץ - העולם העליון לא נברא אלא מתוך החכמה, והעולם התחתון לא

נברא אלא מתוך החכמה התחתונה, וכלם יוצאים מתוך החכמה העליונה ומתוך החכמה התחתונה. כוונן שמים בתבונה. כוונן, מה זה כוונן? אלא כוונן כל יום ויום ולא פוסק, ולא נתקן בזמן אחד, אלא בכל יום ויום מתקין אותו.

והינו סוד הכתוב (איוב טו) ושמים לא זכו בעיניו. וכי תעלה על דעתך שהחשרון הוא משמים? אלא חשיבות השמים היא משום החביבות ורצון רב שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם וחביבותם אצלו, שהרי אף על גב שהם מתקין אותם בכל יום ויום, אין דומה בעיניו שהם מתקנים פראוי, משום שאהבתם אצלו, ורצונו להאיר להם תמיד בלי הפסק, שהרי העולם הבא מוציא אורות זוהרים כל יום ויום תמיד בלי הפסק, כדי להאיר להם תמיד, ועל כן לא זכו בעיניו. לא זכו לבדו לא כתוב, אלא לא זכו בעיניו, ומשום כך כוונן שמים בתבונה.

מי השמים? זה הסוד של האבות, והסוד של האבות זהו יעקב, שהוא הכללות שלהם, משום שיעקב הוא הבחיר שבאבות, והוא עומד להאיר על העולם.

ומשום שהוא הסתלק לתוך העולם הבא, יצא ממנו ענף אחד יפה למראה, וכל האורות יוצאים ממנו וכל השבע ושמן המשחה להאיר לארץ, ומי הוא? זה יוסף הצדיק, שהוא נותן שבע לכל העולם, והעולם נזון ממנו. ומשום כך, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, הכל הוא בסוד עליון, והכל פראוי.

בינתים בא רבי אלעזר. כיון שראה אותם, אמר, ודאי שהשכינה כאן. אמר להם, במה עסקתם? אמרו לו את כל המעשה. אמר, ודאי שיפה אמר, אבל אותם ששים הנשימות, ודאי שששים נשימות הן של חיים, בין למעלה בין למטה. מכאן והלאה יש ששים נשימות אחרות שהן כלן מצד המנות, ודרגת המנות עליהן, ונקראות תרדמה, וכלן טעם המנות.

ומשום כך דוד המלך הוא היה נדבק לאותם ששים הנשימות של חיים, ומשם והלאה לא ישן כלל. זהו שכתוב (תהלים קלב) אם איתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. ועל כן יפה אמר, כדי שיקום דוד חי, בצד של החי, ולא בצד המות. כלם ישבו והשתדלו בתורה והתחברו יחד.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם פח) ה' אלהי ישועתי יום צעקתי בלילה נגדך. בא ראה, דוד המלך היה קם בחצות הלילה ומשתדל בתורה בשירים ותשבחות לשמחת המלך והגבירה, וזו הייתה שמחת האמונה בארץ, משום שהיה השבח של האמונה שנראה בארץ.

שהרי למעלה פותחים בשמחה שירה, כמה מלאכים עליונים בכמה מינים שמשבחים בלילה בכל הצדדים. כמו כן למטה בארץ, מי שמשבח את הקדוש ברוך הוא בארץ בלילה, בו חפץ הקדוש ברוך הוא, וכל אותם המלאכים הקדושים שמשבחים את הקדוש ברוך הוא, כלם מקשיבים לאותו שמשבח אותו בלילה בארץ, שהשבח הזה הוא בשלמות, להעלות את כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה ולומר בשמחה של היחוד.

בא ראה, דוד המלך כתב, ה' אלהי ישועתי וגו'. ה' אלהי ישועתי, מתי הוא ישועתי? באותו יום שהקדמתי שבח בלילה אצלך, אז הוא ישועתי ביום.

ובא ראה, שהרי בלילה, מי שמשבח את רבונו בשבח של התורה, אז מתחזק בחזק ביום בצד הימין, שהיה חוט אחד יוצא מצד הימין, ואז נמשך עליו ומתגבר בו, ועל כן אמר ה' אלהי ישועתי יום צעקתי וגו'.

ומשום כך אמר לא המותים יהללו זה. לא המותים, משום שצריך לשבח חי לחי. ומת לחי לא כן, שכתוב לא המותים יהללו זה, ואנחנו נברך זה, שהרי אנו חיים, ואין לנו חלק בצד המות כלל. חזקיהו אמר, (ישעיה לח) חי חי הוא יודך כמוני, משום שחי מתקרב לחי. דוד המלך הוא חי, והתקרב שלו לחי העולמים, ומי שנקרב אליו הוא חי, שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, וכתוב ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל.

פתח אותו היהודי אחריו ואמר, (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. וכי לא מברכים את הקדוש ברוך הוא טרם נאכל, והרי יש לנו להקדים בברך, ולסדר את השבח שלו [של רבונו] פראוי, ולברך את שמו טרם שיברך משהו אחר בעולם, וכתוב (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם, אסור לו לאכל טרם שיברך את רבונו, ועכשיו כתוב ואכלת ושבעת וברכת.

אלא, זו הברכה של תפלת היחוד, וזו ברכת המזון, להראות כלפי דרגת האמונה שבע פראוי. ואז צריך לברך אותו פראוי, שאותה הדרגה של האמונה תתרוה ותתברך, ויתמלא שמחה מהחיים שלמעלה כמו שצריך, כדי לתת לנו מזונות.

שהרי קשים מזונותיו של אדם לפני הקדוש ברוך הוא כמו קריעת ים סוף, מה הטעם? משום שהמזון של העולם שלמעלה הוא, ששינוי בנים חיים ומזונות וכו'. ומשום כך קשים לפנינו מזונות

העולם. שהרי במזל תלוי הדבר שיוצאים ממנו מזונות וחיים ובנים. ומשום כך קשים לפגיו המזונות של העולם, שהרי זה לא עומד ברשותו עד שהוא יתברך.

כמו כן הזווגים של העולם קשים לפגיו, והכל משום שרקיע וילון אינו משמש כלום, וכל שכן הדברים הללו שעומדים למעלה במקום אחר, ועל כן צריך להתברך.

בא ראה, כל הזווגים של העולם קשים לפגיו הדרגה הוא, משום שכאשר הזווג הקדוש נמצא, יוצאות כל הנשמות מתוך המזל הזה למעלה, שהוא אותו נהר ששופע ויוצא. וכאשר ההשתוקקות נמצאת מלמטה למעלה, ואז פורחות הנשמות, ונתנות כלן זכר ונקבה יחד בדרגה הוא, ואחר כך הוא מפריד אותן, כל אחת ואחת למקומה כראוי לה. ואחר כך קשים לפגיו הדרגה הוא לחבר אותם בבראשונה, משום שאין מתחברים, רק באותם דרכי האדם, והכל תלויים למעלה.

ועל כן קשים לפגיו בקריעת ים סוף. שהרי קריעת הים שיפתחו בו שבילים היא למעלה, וכמו שנתחים בו שבילים ודרכים, כך נבקע ונפתח. ומשום כך הכל תלוי למעלה, וצריכים לברך אותו ולתת לו חזק מלמטה כדי שיתברך מלמעלה ויתחזק כראוי, ועל כן כתוב וברכת את ה', דוקא את.

וכלפי המקום הזה צריך להראות לפגיו שבע והארת פנים, וכלפי הצד האחר, בזמן ששולט בעולם, צריך להראות לפגיו רעב, שאותה הדרגה היא של רעב, וראוי להראות לפניה רעב ולא שבע, הואיל והשבע לא שולט בעולם, ועל כן ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. אמר רבי אלעזר, כך זה ודאי וכך צריך!

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים שקרבתם היא שלום בעולם, משום שיוצאים לנחל את היחוד ומקרים קרבה להרבות שלום בעולם, שהרי יוסף ויהודה בטרם התקברו זה עם זה, לא היה שלום. כיון שהתקברו יוסף ויהודה יחד, אז הרבו שלום בעולם, והשמחה נוספה למעלה ולמטה, כמו שהקרה של יהודה ויוסף, וכל השבטים נמצאו יחד עם יוסף, ואותה הקרבה הרבנה שלום בעולם, כמו שבארנו שכתוב ויגש אליו יהודה.

ולא כל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קיב) פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד. בא ראה, הקדוש ברוך הוא ברא את העולם והשליט עליו את האדם שיהיה מלך על הכל.

והאדם הזה נפרדים ממנו בעולם כמה מינים, מהם צדיקים ומהם רשעים, מהם טפשים ומהם חכמים, וכלם מתקיימים בעולם, עשירים ועניים, וכלם כדי לזכות אלו באלו, לזכות צדיקים עם רשעים, לזכות חכמים עם טפשים, לזכות עשירים עם עניים, שהרי משום כך זוכה האדם לחיי העולם ונקשר בעץ החיים. ולא עוד, אלא שהיה הצדקה שהוא עושה עומדת לעולמים, שכתוב וצדקתו עמדת לעד.

פזר נתן לאביונים. רבי אלעזר אמר, כשבברא הקדוש ברוך הוא את העולם, העמיד אותו על עמוד אחד ושמו צדיק, והצדיק הזה הוא הקיום של העולם, וזה הוא שמשקל וזו לכל, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם נפרד והיה לארבעה ראשים.

ומשם נפרד, מה זה נפרד? אלא המזון שהוא והמשקה של הנהר החזק נוטל הגן הכל, ואחר כך מתפזר המשקה שהוא לארבעה צדדים של העולם, וכמה הם שמצפים להיות משקים ולהזון משם, כמו שנאמר (תהלים קמה) עיני כל אליך ואתה נותן להם את אכלם בעתו. ומשום כך פזר נתן לאביונים - זה צדיק. צדקתו עמדת לעד - זו כנסת ישראל, שמשום כך היא עומדת בסוד של שלום בקיום שלם. רשע יראה וכעס - זו מלכות עובדי כוכבים ומזלות.

בא ראה, מלכות שמים היא בית המקדש, לקיים כל העניים בתוך הצל של ראשית השכינה, והצדיק הזה הוא נקרא גבאי צדקה, לחן ולזון את הכל, שכתוב פזר נתן לאביונים, משום כך גבאי צדקה נוטלים שכר כנגד כל הנותנים צדקה.

בא ראה, ולא כל יוסף להתאפק לכל הנצבים - אלו הם כל העומדים להזון ולהשקות ממנו. ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו. אתו - זו כנסת ישראל. אחיו - אלו שאר המרכבות החילות, שכתוב בהם למען אחי ורעי.

דבר אחר ולא עמד איש אתו - בזמן שהקדוש ברוך הוא בא להתחבר עם כנסת ישראל. בהתודע יוסף אל אחיו, בזמן שהקדוש ברוך הוא היה מתחבר בהם בישראל, משום שהם נוטלים לבדם, ולא חבור של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות עמים. משום כך, (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שהרי בזמן הזה הקדוש ברוך הוא לבדו בחבור אחד עם ישראל, שכתוב בהם למען אחי ורעי, כמו שבארנו.

רבי ייסא פתח הפסוק, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים את כנסת ישראל מן העפר וירצה להנחם



נקמה מעמים עובדי כוכבים ומזלות, אזי כתוב (ישעיה סג) ומעמים אין איש אתי, וכתוב כאן ולא עמד איש אתו בהתנדע יוסף אל אחיו, כמו שנאמר וינטלם וינשאם כל ימי עולם.

ולא יכל יוסף להתאפק. רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קכג) שיר המעלות אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. הפסוק הזה בארועו ונתבאר, אבל בא ראה, אליך נשאתי את עיני, וכתוב (תהלים קכא) אשא עיני אל ההרים. אלא, זה למעלה וזה למטה. אשא עיני אל ההרים - זה למעלה, כדי להמשיך ברכות ממעלה למטה, מההרים הללו העליונים למטה מהם ברכות לכנסת ישראל שמתברכת מהם. אליך נשאתי את עיני, לצפות ולחכות לאותן ברכות שיורדות משם למטה.

הישבי בשמים, שכל תקפה וקיומה וחילה הוא בשמים. משום שכאשר היובל פותח הפענוט של כל אותם השערים, כלם עומדים בשמים. וכיון ששמים נוטלים כל אותם אורות שיוצאים מהיובל, אז הוא זן ומשקה את כנסת ישראל על ידי צדיק אחד.

וכיון שזה מתעורר אליה, כמה הם שעומדים בכל הצדדים להיות משקים ולהתברך משם, כמו שנאמר הכפירים שאגים לטרף ולבקש מאל אכלם. ואז היא עולה בסוד הסודות כראוי [לו], ומקבלת עדוניה ממעלה כראוי, וכל העומדים בכל הצדדים עומדים לבדם, כמו שנאמר ולא עמד איש אתו, שכתוב ויקרא הוציאו כל איש מעלי. ואחר שהיא מקבלת עדוניה ממעלה, כלם נשקים לאחר מכן ונזונים, כמו שנאמר ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם.

רבי יוסי פתח הפסוק באלהיו, שכתוב (מלכים א יז) ויקרא אל ה' ויאמר ה' אליהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה. בא ראה, שנים היו שאמרו דברים כנגד הקדוש ברוך הוא, משה ואלהיו. משה אמר (שמות ח) למה הרעתה לעם הזה. ואלהיו אמר, הרעות להמית את בנה. ושניהם אמרו דבר אחד.

מה הטעם? אלא סוד הוא. משה אמר למה הרעתה, מה הטעם? אלא משום שנתנה רשות לצד האחר לשלט על ישראל. הרעתה - נתת רשות לצד האחר של רע לשלט עליהם. אליהו אמר הרעות - נתן רשות לצד הרע לטל נשמתו של זה, וזהו הוא הרעות, והכל סוד אחד.

בא ראה, אליהו אמר, הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה. משום שהקדוש ברוך הוא אמר לו לאליהו, הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלך, וכל מי שזן ומפרנס למי שצריך לו, וכל שכן בימי רעב, הרי נאחז בעץ החיים, וגורם לו ולבניו חיים, והנה בארנו. ועכשו אליהו אמר, כל מי שמקים נפש בעולם, זוכה לו חיים, וזוכה להאחז בעץ החיים, ועכשו שולט עץ המות, הצד של רע, על האלמנה שאתה צוית לזון אותי, משום כך הרעות [למה הרעתה].

ואם תאמר שרע לא נעשה לאיש מעם הקדוש ברוך הוא - בא ראה, בזמן שאדם הולך לימיו, שמירתו של הקדוש ברוך הוא תמיד אצלו, ולא יכול הצד האחר לשלט עליו, והרע הזה נכנע לפניו ולא יכול לשלט. וכיון ששמירת הקדוש ברוך הוא עוברת ממנו, משום שהוא נדבק ברע, אז אותו הרע, כיון שרואה שאין עמו שמירה, אז שולט עליו ובא להשמיד אותו, ואז נתנת לו רשות ונוטל את נשמתו.

משה אמר למה הרעתה, שנתנה רשות לצד הרע לשלט על ישראל, להיות בשעבוד שלו. דבר אחר למה הרעתה - שראה כמה מהם שהיו מתים ונמסרו לצד הרע.

בא ראה, בשעה שהטוב מתעורר, שהוא הימין, כל השמחה וכל הטוב וכל הברכות נמצאות, והכל הוא בחשאי, כמו שבארנו שאומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחשאי, וזה הסוד, משום [שזהו יחוד] שאז הוא היחוד כראוי.

אמר רבי חניא, וכי אליהו, כיון שהוא גוזר והקדוש ברוך הוא מקים, והוא גזר על השמים שלא להוריד טל ומטר, איך הוא פחד מאיזבל ששלחה לו, שכתוב (מלכים א יט) כי כעת מחר אשים את נפשו כנפש אחד מהם, ומיד פחד וברח על נפשו?

אמר לו רבי יוסי, הנה פרשוה שהצדיקים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שזק נמצא [לו] לעין, כמו ששמואל, שכתוב (שמואל א טז) איך אלך ושמע שאול והרגני. אמר לו, עגלת בקר תקח בידך, משום שצדיקים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שנמצא נזק. אף כך אליהו, כיון שראה שזק נמצא, לא רצה להטריח את רבונם.

אמר לו, אני שמעתי דבר, שהנה באליהו לא כתוב בו ויירא וילך אל נפשו, אלא וירא, ראה ראה. ומה ראה? אלא ראה שהנה מכמה שנים הולך אחריו מלאך המות, ולא נמסר בידו, ועכשו וילך אל נפשו. מה זה וילך אל נפשו? הלך לקיום הנפש, וימי הוא? עץ החיים להדבק שם.

בא ראה, כלם כתוב את נפשו, וכאן כתוב אל נפשו, וסוד זה שמעתי, שאמר רבי שמעון, כל הנשמות של העולם, כלם יוצאים מאותו נהר ששופע ויוצא, ואת כלם הוא לוקח אותו צרור החיים, וכשהנבקה מתעברת מן הזכר, כלם בתשוקת שני הצדדים, בתשוקת הנקבה לזכר, ובתשוקת הזכר

יוצאת ברצון, אז אותו הנשמות בקיום יותר, משום שהכל בתשוקה ורצון של עץ החיים. ואליהו, משום שהיה מאותו רצון יותר מאדם אחר, התקנים.

ומשום כך כתוב אל נפשו, ולא כתוב את נפשו, שהרי את נפשו - זו הנקבה. ואם תאמר ואל האשה אמר - הפללות של זכר ונקבה כשהיא בתוך הזכר, אז ואל האשה אמר. את הנקבה לבדה, ולא של הזכר. כמו זה אל נפשו - הזכר לבדו. את נפשו - הנקבה לבדה ולא התפללות של זכר. ומשום שהוא מצד הזכר יותר מכל בני העולם, התקנים בקיומו יותר, ולא מת כשאר בני העולם, משום שהכל הוא מעץ החיים, ולא מתוך העפר. ומשום כך הסתלק למעלה ולא מת כדרך כל בני העולם, שכתוב (מלכים-ב) ויעל אליהו בסערה השמים.

בא ראה מה כתוב, והנה רכב אש וסוסי אש וגו', שהרי אז התפשט הגוף מן הרוח והסתלק שלא כשאר דרך בני העולם, ונשאר מלאך קדוש כשאר קדושים עליונים, ועושה שליחות בעולם, והרי פרשוה, שהנסים שעושה הקדוש ברוך הוא בעולם, נעשים על ידו.

ובא וראה מה כתוב, וישאל את נפשו. בראשונה וילך אל נפשו, כמו שנתבאר בקיום, וכאן את נפשו למות, העץ שבו שורה המות, ושם נגלה עליו הקדוש ברוך הוא, ככתוב צא ועמדת בהר. מה כתוב אחריו: ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה. זהו המקום הפנימי של הכל, שממנו יוצאים כל האורות.

מה כתוב: ויהי כשמע אליהו וילט פניו באדמתו וגו' והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו. ויאמר קנא קנאתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, עד מתי אתה מקנא לי סגרת את הדלת שלא יכול לשלט בד המות לעולם, והעולם לא יכול לסבל אותך עם בני [אדם]. אמר לו, כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'. אמר לו, חידד שבכל מקום שבני [אדם] קימו את ברית הקדש, אתה תהיה מזמן לשם. להרי נתבאר שמשום כך מתקנים כסא לאליהו, שהוא מזמן לשם.

בא ראה מה גרם אותו הדבור של אליהו, שכתוב והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, מפאן והלאה, שאין העולם לסבל אותך עם בני [אדם]. ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחיתך, יהיה נביא אחר אצל בני [אדם], ואתה תסתלק למקומך.

ובא ראה, כל אותו אדם שמקנא לקדוש-ברוך-הוא, לא יכול מלאך המות לשלט בו כשאר בני אדם, ויתקנים בו שלום, והנה פרשוה כמו שנתבאר בפנחס, (במדבר כה) לכו אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צוארו. רבי יצחק אמר, הנה פרשוה שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.

פתח ואמר, כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגברים. כמגדל דויד, מי מגדל דויד? זה ודאי מגדל דוד שבנה אותו דוד והעלה אותו לתוף ורושלים. אלא כמגדל דויד - זו ורושלים של מעלה, שכתוב בה (משלי יא) מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. מי הנשגב? אלא אותו מגדל נשגב, משום שבו ירוץ צדיק.

צוארך - זה בית המקדש שלמטה, שעומד בתקון של יפי כצואר לגוף. מה הצואר הוא היפי של כל הגוף - כך גם בית המקדש הוא היפי של כל העולם.

בנוי לתלפיות - תל שכל בני העולם היו מסתכלים בו. וכך בארוהו, תלפיות - תל שכל הפיות של העולם משבחים ומתפללים אליו.

אלף המגן תלוי עליו - אלו אלף התקונים שמתקנים בו כראוי. כל שלטי הגברים - שכלם באים מצד הדין הקשה.

מה הצואר כל תקוני האשה תלויים בו - כך במקדש כל תקוני העולם תלויים ושרויים בו. והרי פרשוה, שכתוב (איכה ה) על צוארנו נרדפנו, על בית המקדש, שהוא הצואר והיפי של כל העולם. נרדפנו נגענו, לבנות אותו פעמים. ולא הונח לנו, שהרי לא השאירוהו לנו, ונחרב ולא נבנה לאחר מכן.

מה הצואר, כיון שהשמד, כל הגוף משמד עמו - כך גם בית המקדש, כיון שהשמד ונחשד, כל העולם כך גם נחשד, ולא מאיר השמש, ולא שמים וארץ וכוכבים.

משום כך בכה על זה יוסף, ואחר שבכה על זה, בכה על השבטים שיגלו. כשנחרב בית המקדש, כל השבטים גלו מיד והתפזרו בין העמים. זהו שכתוב וינשק לכל אחיו ויבך עליהם. עליהם ודאי.

על כלם בכה, על בית המקדש שנחרב פעמים, ועל אחיו עשרת השבטים שהגלו לגלות והתפזרו בין העמים. ואחרי כן דברו אחיו אתו, ולא כתוב ויבכו, שהרי הוא בכה, שנאנצה בו רוח הקדש, והם לא בכו, שלא שרתה עליהם רוח הקדש.

והקל נשמע בית פרעה. רבי [אלעזר] אבא פתח ואמר, (תהלים פד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירגנו אל אל חי. בא ראה, כל אדם שמתפלל תפלתו [וקם] לפני רבונו, צריך לו להקדים לו ברכות בכל יום ויום ולהתפלל תפלתו לפני רבונו בזמן שצריך.

בבקר לאחז בזמין של הקדוש ברוך הוא, במנחה לאחז בשמאל. ותפלה ובקשה צריך לאדם בכל יום ויום כדי להאחז בו. ובארנו, מי שמתפלל תפלתו [ועומד] לפני רבונו, צריך לו שלא לשמע קולו בתפלתו, ומי ששומע קולו בתפלתו, תפלתו לא נשמעת.

מה הטעם? משום שהתפלה אינה אותו הקול שנשמע, שאותו קול שנשמע אינו תפלה. ומה היא תפלה? זהו קול אחר שתלוי בקול שנשמע. ומי הוא הקול שנשמע? זה אותו הקול שהוא בנא"ו, הקול שתלוי בו, זהו קל בלי נא"ו.

ומשום כך לא צריך לאדם לשמע קולו בתפלתו, אלא להתפלל בלחש באותו הקול שלא נשמע, וזו התפלה שמתקבלת תמיד, וסימן לדבר - והקל נשמע. קל בלי נא"ו, נשמע. זו היא התפלה שהיא בחשאי, שכתוב בחנה וקולה לא נשמע. זו היא התפלה שמקבל הקדוש ברוך הוא כשנעשית בתוך רצון וכוונה ותקון כראוי, ולחד את היחוד של רבונו כראוי בכל יום. [והקל נשמע בית פרעה. והקל נשמע, חסר נא"ו, מה הטעם? אמר רבי אלעזר, זו היא השכינה שבוכה על חרבן בית המקדש ועל גלותם של ישראל. כתוב כאן והקל נשמע, וכתוב שם, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע. מה לפנינו שכינה, אף כאן גם כן שכינה].

רבי אלעזר אמר, הקול בחשאי זהו קול עליון שכל הקולות יוצאים משם. אבל קל בלי נא"ו, זהו התפלה של משה, שהיא הולכת להתעלות בנא"ו ולהתחבר בו.

בא ראה, והקל נשמע, זה הוא הקל בלי נא"ו, זהו הקול שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני. נשמע, כמו שנאמר קול ברמה נשמע. ברמה, מה זה ברמה? זה הוא העולם העליון, העולם הבא, וסימן לדבר - מן הרמה ועד בית אל, (תהלים קו) מן העולם ועד העולם. כאן ברמה - זה העולם העליון, שהרי בפעם ההיא שברמה נשמע, אז מה כתוב? (ישעיה כב) ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד וגו'.

והקל נשמע, למעלה למעלה. מה הטעם? משום שנא"ו התרחק והסתלק ממנה, ואז רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. כי איננו? כי אינם צריך היה להיות! אלא כי איננו, והנה בארנו כי איננו, שבעלה לא נמצא עמה, שאלמלא היה בעלה נמצא עמה, תתנחם עליהם, שהרי אז בניה לא יהיו בגלות, ומשום שאיננו, אינה מתנחמת על בניה, משום שבניה התרחקו ממנה על שאיננו עמה.

בא ראה, בית פרעה - זה הוא סימן לדבר למעלה, הבית שנפרעים ומתגלים ממנו כל האורות וכל המאורות, כל מה שהיה סתום משם התגלה, ומשום כך הקדוש ברוך הוא הוציא את כל האורות וכל המאורות, כדי להאיר לאותו הקול שנקרא קל בלי נא"ו.

בא ראה, כאשר יקים הקדוש ברוך הוא לזה הקול מהעפר ויתחבר באות נא"ו, אז כל מה שנאבד מהם בזמן הגלות יחזר, ויתעצנו באורות עליונים שנוספים מתוך העולם העליון, כמו שנאמר והיה ביום ההוא ותקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחויו לה' בהר הקדש בירושלם.

ואתה צויתת זאת עשו קחו לכם מארץ מצרים וגו'. רבי חייא פתח, שמחו את ירושלם וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש וגו'. בא ראה, כשנחרב בית המקדש וגרמו החסאים וגלו ישראל מן הארץ, הסתלק הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, ולא השגיח על חרבן בית המקדש ועל עמו שגלו, ואז השכינה גלתה עמם.

כשיירד, השגיח על ביתו שנשרף, הסתכל על עמו - והנה הגלה. שאל על הגבירה - והיא גרשה. אז ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרח ולחגר שק. והיא גם היא מה כתוב בה? (יואל א) אלי כבתולה חגרת שק על בעל נעוריה, כמו שנאמר כי איננו, משום שהסתלק ממנה ונמצא פרוד.

ואפלו שמים וארץ כלם התאבלו עליו, שכתוב (ישעיה כ) אלביש שמים קדרות ושק אשים פסותם. מלאכים עליונים כלם התאבלו עליה, שנאמר הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבקיו. השמש והלבנה התאבלו והחשיכו את אורם, שכתוב חשך השמש בצאתו וגו', וכל העליונים והתחתונים בכו עליה והתאבלו. מה הטעם? משום ששולט עליה הצד האחר ששולט על הארץ הקדושה.

פתח ואמר, (יחזקאל ז) ואתה בן אדם כה אמר ה' אלהים לאדמת ישראל קח בא הקץ על ארבע כנפות הארץ. הפסוק הזה הוא עליון. מה זה לאדמת ישראל קח, וכי אדמת ישראל היא קח? אלא כך

זֶה וְדָאִי, וְנִתְבָּאָר. הַקֶּץ הוּא לְיָמִין, וְהַקֶּץ הוּא לְשְׂמָאל. קֶץ לְיָמִין - שְׁכָתוֹב (דְּנִיאל יב) לְקֶץ הַיָּמִין. קֶץ לְשְׂמָאל - שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ו) קֶץ שֶׁם לַחֲשֹׁף וְלִכְל תְּכִלִּית הוּא חֶקֶר, וְזֶהוּ קֶץ כָּל בָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

קֶץ שֶׁל הַיָּמִין - הֵינּוּ שְׁכָתוֹב לְאַדְמַת יִשְׂרָאֵל קֶץ. בָּא הַקֶּץ - זֶה קֶץ הַשְּׂמָאל. הַקֶּץ שֶׁל הַיָּמִין זֶה הַקֶּץ שֶׁל יֵצֵר הַטּוֹב. הַקֶּץ שֶׁל הַשְּׂמָאל זֶה הַקֶּץ שֶׁל יֵצֵר הָרָע. וְזֶה הוּא שְׁכָתוֹב הַחֲטָאִים גְּרָמוֹ וְהַתְגַּבְּרוֹ, גְּזֹר וְנִתָּן הַשְּׁלֵטוֹן לְמַלְכוּת הַרְשָׁעָה לְשֵׁלֵט וּלְהַחֲרִיב בֵּיתוֹ וּמִקְדָּשׁוֹ, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (יחזקאל ז) כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים רָעָה אַחַת רָעָה הִנֵּה בָאָה, וְהִכָּל אֶחָד.

וּמִשּׁוּם כִּד הַתְּאָבֵלוּ עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, עַל שְׁנֵתוֹן הַשְּׁלֵטוֹן לְקֶץ הַזֶּה שֶׁל הַשְּׂמָאל. וּמִשּׁוּם כִּד, כִּיּוֹן שֶׁהַמַּלְכוּת הַקְּדוּשָׁה, מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם נִכְנָעָה, וּמַלְכוּת הַרְשָׁעָה [הַאֲחֵרֶת] הַתְּגַבְּרָה, [אֵז] יֵשׁ לְכָל אָדָם לְהִתְאָבֵל עִמָּה וּלְהַכְנִיעַ עִמָּה, וּמִשּׁוּם שְׁכָתוֹב שֶׁכָּאֲשֶׁר הִיא תִּזְדַּקֵּף וְהַעֲלֹם יִתְחַדֵּשׁ הוּא יִתְחַדֵּשׁ עִמָּה, שְׁכָתוֹב (שְׁעִיָּה סו) שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מִשּׁוֹשׁ כָּל הַמִּתְאָבְלִים עָלֶיהָ.

בֹּא רָאָה, כְּתוֹב בְּמִצְרַיִם (יִרְמְיָה מו) עֲגָלָה יָפָה פִּיָּה מִצְרַיִם, וְהַסּוּד שֶׁל הָעֲגָלָה הַזֹּאת הִיוּ יִשְׂרָאֵל תַּחַת שְׁלֹטוֹנָהּ כְּמָה פְעָמִים וְכְמָה שָׁנִים. וּמִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲתִידִים אַחֵר כִּד לְשֵׁלֵט עָלֶיהָ, גְּרָמוֹ לָהֶם כָּאֵן עֲגָלוֹת.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, רָמֵז רָמֵז יוֹסֵף לִיעֲקֹב עַל עֲגָלָה עֲרוּפָה, שֶׁהָיָה בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק נִפְרָד מִמֶּנּוּ. וּבִבְרִיָּה, עֲגָלָה עֲרוּפָה, שֶׁהִיא בָּאָה עַל שְׁנֵי מִצְרַיִם הָרוּג וְלֹא נֹדַע מִי הָרַג אוֹתוֹ, וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹטוּ עַל הָאָרֶץ רוּחוֹת רָעוֹת שֶׁאֵינָן צָרִיכוֹת, נוֹתֵנִים אֶת הָעֲגָלָה הַזֹּאת לְתַקּוֹן, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִתְּנֻדְעוּ אֵלָיו וְלֹא יִשְׁלֹטוּ עָלֶיהֶם.

בֹּא רָאָה, כָּל בְּנֵי הָאָדָם, כָּלֶם עוֹבְרִים עַל יְדֵי מִלְאָךְ הַמָּוֶת, פֶּרֶט לָזֶה, שֶׁהַקְּדִימוֹ אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם טָרָם הִגִּיעַ זְמַנוֹ לְשֵׁלֵט בּוֹ וְלִטֹּל רְשׁוּתוֹ, שֶׁהָיָה אֵין שׁוֹלֵט בָּאָדָם עַד שְׁנוּטֵל רְשׁוּתוֹ.

וּמִשּׁוּם כִּד יֵשׁ לוֹ דִּין לְשֵׁלֵט עַל אוֹתוֹ מְקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא נֹדַע מִי הִכְהוֹ. גַּם כִּד יֵשׁ לוֹ דִּין שֶׁלֹּא נֹדַע כִּדִּי לְקַטְרֵג עַל אוֹתוֹ מְקוֹם, וְעַל כֵּן (דְּבָרִים כא) וְלִקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר הַזֶּה עֲגָלָת בָּקָר וְגו', כִּדִּי לְהַעֲבִיר דִּינוֹ שֶׁל הַמְּקוֹם הַהוּא, וְלְהַתְקִין שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בּוֹ הַמְּקַטְרֵג וּלְהַנְצִיל מִמֶּנּוּ.

בֹּא רָאָה, כְּשֶׁנִּפְרָד יוֹסֵף מֵאֲבִיו, בְּלִי לִנְיָה וּבְלִי אֲכִילָה נִשְׁלַח, וְהִנֵּה מֶה שֶׁהִנֵּה, וְכִשְׁאֲמַר יַעֲקֹב (בְּרֵאשִׁית לו) טָרַף טָרַף יוֹסֵף, אָמַר כִּי אֶרֶד אֵל בְּנֵי אֲבִל שְׂאֵלָה, שֶׁאֵינִי גְרָמָתִי לוֹ, וְעוֹד - שֶׁהִיִּתִּי יוֹדֵעַ שֶׁאֲחִיו שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ וְשִׁלְחָתִי אוֹתוֹ, וְרָמֵז הוּא רָמֵז לוֹ.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, אֶת אוֹתָם הָעֲגָלוֹת שֶׁלַח אוֹתָם עַל פִּי פְרָעָה, שְׁכָתוֹב וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פְרָעָה. אָמַר לוֹ, דִּיּוֹקוֹ שֶׁל דָּבָר, שְׁכָתוֹב וַאֲתָה צִוִּיתָה זֹאת עֲשֹׂ. וַאֲתָה צִוִּיתָה דִּיּוֹקָא, וּמִשּׁוּם כִּד כְּתוֹב בְּה"א, מִשְׁמַע שִׁיּוֹסֵף בִּקֵּשׁ אוֹתָם, וּמִשּׁוּם כִּד וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגָלוֹת עַל פִּי פְרָעָה, וַיַּעֲקֹב לֹא עָמַד בְּדָבָר עַד שֶׁרָאָה אוֹתָם, שְׁכָתוֹב וַיִּרָא אֶת הָעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שִׁלַּח יוֹסֵף לְשִׂאת אוֹתוֹ וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּרֵאשׁוֹנָה וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב, וְאַחֵר כִּד וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי חֵי. אֶלָּא בְּרֵאשׁוֹנָה קָרָאָה לוֹ הַתּוֹרָה יַעֲקֹב, מִשּׁוּם הַשְּׁתַּפּוּת, שֶׁשְׁתַּפּוּ אֶת הַשְּׂכִינָה בְּאוֹתוֹ חֶרֶם כְּשֶׁנֶּאֱמַר יוֹסֵף, וַעֲבֹשׁוּ שְׂשִׁכִּינָה עִלְתָּהּ, אֵין הִיא וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, וְזֶה הוּא סוּד הַשְּׂכִינָה. וְאַחֵר שֶׁהִיא עֲמֻדָּה בְּקִיּוּם, [מִשּׁוּם] אֵין הַדְּרָגָה שֶׁלְמַעֲלָה עֲבָרָה אֵלֶיהָ, הַדְּרָגָה שֶׁהִיא יִשְׂרָאֵל. [אֵין הַדְּרָגָה שֶׁלְמַעֲלָה הַתְּעוֹרָרָה אֵלֶיהָ, וְזוֹהִי דְרָגָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל] מִכָּאֵן שֶׁהַדְּרָגָה שֶׁלְמַעֲלָה לֹא מִתְּעוֹרָרֶת לְמַעֲלָה עַד שֶׁמִּתְּעוֹרָרֶת בְּרֵאשׁוֹנָה לְמַטָּה, שֶׁהָיָה כָּאֵן וַתַּחֲי רֹחַ יַעֲקֹב בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כִּד וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלֵּילָה. בְּמִרְאֵת כְּתוֹב. בֹּא רָאָה, וַיִּזְבַּח זִבְחִים לֵאלֹהֵי אֲבִיו יִצְחָק, בְּרֵאשׁוֹנָה, כִּדִּי לְהַעֲבִיר אֶת הַשְּׂמָאל בְּסוּד שֶׁל הָאֲחֵבָה. וְאֵין - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלֵּילָה, בְּדְרָגָה הַזֹּאת שֶׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהִיא מִרְאֵת הַלֵּילָה.

וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אֲבִיךָ. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁצַּד הַקְּדוּשָׁה שֶׁלְמַעֲלָה כִּד הוּא, שֶׁהָיָה צַד הַטַּמָּה לֹא מִזְכִּיר אֶת שֵׁם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל צַד הַקְּדוּשָׁה נִזְכָּר בְּשֵׁמוֹ. אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְגו'. מִכָּאֵן שֶׁשְׂכִינָה יִרְדָּה עִמּוֹ בְּגָלוֹת, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל גָּלוּ - שְׂכִינָה גָּלְתָה עִמָּהֶם, וְהִנֵּה פְרָשִׁיָּה.

בֹּא רָאָה, כְּמָה עֲגָלוֹת הֵיוּ? שֵׁשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ז) שֵׁשׁ עֲגָלוֹת צָב. דָּבָר אַחֵר, שִׁשִּׁים הֵיוּ, וְהִכָּל סוּד אֶחָד. בְּרֵאשׁוֹנָה כְּתוֹב בְּעֲגָלוֹת אֲשֶׁר שִׁלַּח יוֹסֵף, וּלְבִסּוּף - אֲשֶׁר שִׁלַּח פְּרָעָה. אֶלָּא כָּלֶם שֶׁשִּׁלַּח יוֹסֵף הֵיוּ בְּחֻשְׁבוֹן כְּרֵאוֹי, וְאוֹתָם שֶׁשִּׁלַּח פְּרָעָה יוֹתֵר מֵהֶם, לֹא הֵיוּ בְּסוּד זֶה וְלֹא הֵיוּ בְּחֻשְׁבוֹן.

וְאֵלָה וְאֵלָה בָּאוּ, מִשּׁוּם כִּד אֲשֶׁר שִׁלַּח יוֹסֵף, אֲשֶׁר שִׁלַּח פְּרָעָה. וְכִשְׁנִיצָאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוֹת מֶה כְּתוֹב? (יִשְׁעִיָּה סו) וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְּחָה לַה' וְגו'.

וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מִרְכָּבָתוֹ. רַבִּי יִצְחָק פֶּתַח וְאָמַר, (יחזקאל א) וַדְּמוּת עַל רֹאשִׁי הַחִיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא נָטוּי עַל רֹאשֵׁיהֶם מְלַמֵּעָה. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוּחֵהּ, אֲבָל בֹּא רָאָה, יֵשׁ חִיָּה לְמַעֲלָה מִן הַחִיָּה, וְיֵשׁ חִיָּה קְדוּשָׁה שְׁעוֹמֶדֶת עַל רֹאשׁ הַחִיּוֹת.

וְיֵשׁ חִיָּה עֲלִיּוֹנָה לְמַעֲלָה עַל כָּל שְׂאֵר הַחִיּוֹת, וְזוֹ [וְיֵשׁ] הַחִיָּה שׁוֹלֶטֶת עַל כָּלֶם, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר הַחִיָּה

הזו נותנת ומאירה לכלם, אז כלן נוסעות למסעותיהן ונותנות זו לזו ושלטות זו על זו.

ויש חיה למעלה על התחתונים על שאר החיות שלמטה, וכלם נזונים ממנה, וארבעת צדי העולם רשומים בה, פנים מאירות ידועות [דינים] לכל צד, והיא שולטת על ארבעה צדדים, והנה פרשוה, שהם שלש לצד זה ושלוש לצד זה, וכן לארבעת צדי העולם.

ויש רקיע למעלה מן הרקיע, והרקיע הזה ששולט עליהם, כלם מסתכלים בלפיו. מה כתוב? (יחזקאל א) ותחת הרקיע כנפיהם ושרות אשה אל אחותה וגו', משום שכלם שולטים על מה שגפקדו, ושליוחות של מדת החבל בהם.

והם תשעה לכל צד, לארבעת צדי העולם, והם ל"ו בחשבון. וכשכלם מתחברים, נעשים רשום אחד, בסוד של שם אחד, ביחוד שלם פראוי.

וכשנותנים כלפי הכסא, מה כתוב? וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. והרי בארנו, [דמות] שהאבן הטובה הזו בכסא, שעומד על ארבעה עמודים, ועל אותו הכסא דמות של אדם, להתחבר בו יחד ולהתברר פראוי.

וכשהיא נתקנת כלפי אדם, שהכל יהיה מרובה [נ"א קדושה, ואז כל המרובה] אחת לאדם הזה, אז כתוב: ויאסר יוסף מרובתו - זה הצדיק. ויעל לקראת ישראל אביו גשנה. לקראת ישראל - זה הסוד של אדם. גשנה - התקרבות אחת, להתקרב יחד בקרבן אחד ויחוד אחד.

וירא אליו - ששפנראה השמש עם הלבנה, אז מאירה הלבנה, ומאירה לכלם שלמטה. וכן כמו זה, כל זמן שהקדשה שלמעלה שורה על המקדש שלמטה, מאיר בית המקדש ועומד בשלמותו. וכשמסתלק ממנו ונחרב בית המקדש, אז ויבד על צואריו עוד, שכלם בכו על המקדש שנתחרב. עוד, מה זה עוד? זו הגלות האחרונה.

אז כינו שראה יעקב והסתכל שהנה התקון שלמטה נתקן כמו שלמעלה, אז אמר אמותה הפעם וגו'. כי עודף חי, שהתקנת בסוד של הברית הקדוש שנקרא חי העולמים, ומשום כך כי עודף חי. ועל כן בראשונה אמר, רב עוד יוסף בני חי, שצריך לעמד בסוד של חי, והנה נתבאר.

בא ראה מה כתוב, ויברך יעקב את פרעה. אמר רבי יוסי, פרעה, אף על גב שפארוהו בסוד אחר, סמך ששומכים בעולם.

אבל בא ראה, (שיר א) לססתי ברכבי פרעה דמיתיד רעיתי. בא ראה, יש מרפבות לשמאל בסוד של הצד האחר, ויש מרפבות לימין בסוד של למעלה של קדשה, ואלה כנגד אלה. אלה של רחמים, ואלה של דין.

וכשהקדוש ברוך הוא עשה דין במצרים, כל הדין שעשה, באותה צורה, שהם המרפבות ממש, וכמו של אותו הצד ממש. מה אותו הצד [ממש] הורג ומוציא נשמות, כך הקדוש ברוך הוא עושה באותה צורה ממש, שכתוב (שמות יג) ויהרג ה' כל בכור, וכן בכל מצרים באותה צורה ממש. ומשום כך דמיתיד רעיתי, כמו שלה ממש להרג, שכתוב כי אני ה' אני הוא ולא אחר. ולעתידי לבא מה כתוב? (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'.

בא ראה מה כתוב. וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד. ויאחזו בה - ירשת עולמים. ויאחזו בה - שהרי להם ראווה, כמו שבארוה. [אמר רבי יוסי] ויפרו וירבו מאד, ודאי, שהרי הצער לא שרה בהם ועמדו בתפנוקי העולם, ומשום כך ויפרו וירבו מאד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת ויחי יעקב

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'. אמר רבי יוסי, הלב רואה בנבואה, במצרים, שהיו בניו בכמה גליות, עד כאן, ועד עדן של קץ המשיח. ולא הגיעה לנבואה של ויחי אלא במצרים, והיא הנבואה המעלה משהתנבאו [שלא התנבאו] כמותה ולא הגיעה לשום איש מבני הנביאים, אלא הוא ומשה. במשה כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. ביעקב כתוב ויחי יעקב. ויחי, נבואה שירדה מהאספקלריה [מאירה] המאירה.

רצה לומר, [חפץ ההוא היה בעיניו] נבואת הגלות שתקרה לבניו בארץ כנען ובכל ארץ התישב בה, מארץ מצרים היה שבור לבו, שכתוב כי יש שבר במצרים.

ועל כן הגיע ויחי יעקב במצרים, ולא היה שמה, כי בארץ ההיא קשרם של העמים, ספירים של פסא הכבוד, ולא הגיע להם שום איש, לא מהעלונים ולא מן התחתונים, אלא ח"י, וסוד זה - כי לא

יִרְאֵי הָאֵדָם וְחִי. כְּמָה הוּא סוֹד עֲלִיּוֹן בְּפִסּוֹק הַזֶּה, וְאֵנוּ הַחֲבָרִים תְּמַהִים עֲלֵיהֶם, עַל וְיָחִי שְׁמִזְכִּיר עֲמוֹ יַעֲקֹב, הִיָּה לוֹ לֹמֵר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל מִנִּי? שְׁכָתוֹב (יִרְמִיָּה ב) קִדָּשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית וְגו'. (שְׁמוֹת ד) בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, וְכִי לֹא אָמַר הַכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כה) וַיִּזְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לַיַּעֲקֹב?

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו, בְּזִמְנוֹ שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל אֲמַתִּיִּים וְצַדִּיקִים וְעוֹשִׂים זְכוֹת וְלֹא הָיוּ פֹחֲדִים יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא יַעֲקֹב לְבָדוֹ. מִשּׁוּם הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה הִיָּה לַעֲשׂוֹת לָהֶם טוֹבוֹת רַבּוֹת זֶה בָּזֶה.

מִשְׁחָטָאוֹ וְהִגְלוֹ עַל חֲטָאֵיהֶם וְעַל מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים, לֹא הָיוּ סוֹבְלִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁאַרוּ בְּעוֹלָם בְּאֵמֶת עַל חֲטָאֵיהֶם, וְעַל זֶה בָּאָה מִדַּת הַרְחָמִים וְהַדִּין לַחֹדֶד, יִשְׂרָאֵל, וְנִתְּנָה אוֹתָם בְּאֶרֶץ גְּלוּתָם. יָפָה שְׂאֵלָתָּה, בְּנִי, אֲבָל אִישׁ הַמִּסְתַּכֵּל וְיֻדָּע אוֹתוֹ, יַעֲקֹב הַמְּחַבֵּר עִם וְיָחִי הוּא קִדָּשׁ, וְעַל סוֹד זֶה אוֹמְרִים, יַעֲקֹב בָּחַר אוֹתוֹ לְהִיּוֹת סֹפֵר בְּכֹסֶא הַכְּבוֹד.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (יִשְׁעִיָּה נז) וְאַתָּה דָּבָא וְשִׁפְלָה רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב נִדְכָּאִים. לֵב נִדְכָּאִים - זֶה יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, תַּחַת מְהִדְרָגָה יִרְדֶּה עָלָיו נְבוֹאוֹת וּבִרְכוֹת בְּמִצְרַיִם. שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי אֲבָא, הִלֵּב רוּחָהּ, שֶׁהָיָה יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם אֵין נְבוֹאָתוֹ מְעַלָּה. [שֶׁהָאֶרֶץ שְׁנוּאָה]. אֶרֶץ גְּדוּלָּה.

בֹּא רֵאָה, לֹא זָכָה לְבָרָךְ אֶת אֶחָד מִבְּנֵי וְלֹא הִיָּתָה בִּידּוֹ רוּחַ לְבָרָךְ אֲלֵא בְּמִצְרַיִם, כְּשֶׁבָרָךְ אוֹתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּסוֹד, וְסוֹד - (בְּרֵאשִׁית מב) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׂבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לִבְנֵי לָמָּה תִּתְּרָאוּ בֹא רֵאָה שֶׁלֹּא נִתְּנָה הַנְּבוּאָה אֲלֵא לְשִׁבּוּרֵי הִלֵּב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְדוֹ שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׁם וְנִחְיָה וְלֹא נָמוּת.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, תַּחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ, יַעֲקֹב סֹפֵר, שֶׁהָיָה מִדַּת הַדִּין לְצַדוֹ. בֹּא וְאָמַר, (שם לב) לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שְׂרִית עִם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל. אֵתָּה מוֹצֵא שְׁמִי יַעֲקֹב רֵאָה לְצַדוֹ מִדַּת הַדִּין. וַיִּזְרַח לוֹ הַשֹּׁמֵשׁ כְּאֶשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְגו', וְסוֹד הַדְּבָר - (יִרְמִיָּה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כְּשֶׁהִגְלוּ מִירוּשָׁלַיִם וְהוֹסֵר הַתְּמִיד, וְטִמְאָה הַשּׁוֹנָא אֶת הַהִיכָל, בְּזִמְנוֹ הַהוּא לֹא סָבְלָה הַמַּלְכוּת אֶת יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם חֲטָאֵיהֶם, אֲלֵא יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מִשְׁנֵי צַדִּיקִים - רַחֲמִים וְדִין.

וְהַמַּלְכָּה שֶׁל לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כְּאֶשֶׁר מִתְבָּאָר בְּסִבְרָא. יִשְׂרָאֵל וְיַעֲקֹב - זֶה עֲלִיּוֹן מִזֶּה, וּבְגִלְתָּם הִיָּה מִטָּה מִשֶּׁה חֲקוּק מִשְׁנֵי צַדִּיקִים מִשְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ, אֶחָד רַחֲמִים בְּדִין, וְאֶחָד דִּין בְּדִין.

וְסוֹד (בְּמִדְבָר כג) לֹא הִבִּיט אֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רֵאָה עָמַל בְּיִשְׂרָאֵל - מִשְׁאַנּוּ בְּגִלּוֹת דְּחוּקִים בֵּין שׁוֹנָאִים, וְהַסְתַּלְקָה הַמַּלְכָּה מִן הַמֶּלֶךְ וְהַתְּרַחֲקָה מִמֶּנּוּ, הוּא יִשְׂרָאֵל שֶׁכִּינְתּוֹ בִּינִינוּ וַיִּגְאֲלֵנוּ, וְהַסּוֹד שֶׁל (יִשְׁעִיָּה מד) כֹּה אָמַר ה' מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגִאֲלוֹ ה' צְבָאוֹת. וְיָחִי חִי, כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסֵאֵי וְהָאֶרֶץ הַדּוֹם הַגָּלִי.

בְּבִנְיָן הַעֲלִיּוֹן שְׁתִּיִּי רַגְלִים חִי, לִי גְדוּלָּה י' לַח' קִטְנָה, ח' לְתִיּוֹ, ו' לִי, ו' לִי, זֶה מִה שְׁיוּצָא מִהַעֲלִיּוֹן. תַּחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד מֵאֲבֹן טוֹבָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, הִזְנוּ מִה שְׁכָתוֹב וְנִגַּף ה' אֶת מִצְרַיִם וְגו', שְׁתֵּי חֲלָקוֹת. כִּי טַל אִוְרוֹת טַלָּף - מִשּׁוּם חֲלָקָה אַחַת.

וְלָכֵן מִתְחַלְפִּים כְּאֶחָד. ב' הַפְּרוּשׁ עַל הַגְּלוּת, א' הַפְּרוּשׁ הַרְאִשׁוֹן. בֹּא רֵאָה מִה שְׁכָתוֹב, בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָּה בְּאוֹר ה', בְּגִלּוֹת, הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶן עַל חֲטָאֵיהֶם, בְּאֵמֶת בְּדִין הָיוּ. בְּתוֹרָה יֵשׁ תִּקְנָה, וְתִצְאוּ מִחֲמֵר חֲטִיט, שֶׁהָיָה גְלוּת, וְתִלְכוּ לְאוֹר ה'.

א', רְצוֹנוֹ לֹמֵר בְּאֶרֶץ, נִרְאִית בָּאָה בְּגִזְרַת סֹפֵר הַתּוֹרָה, וְהֵם מִתְחַלְקִים בְּאֶרֶץ בְּאֶרֶץ אֵתָּה מוֹצֵא בְּגִזְרַת סֹפֵר הַתּוֹרָה, ר"ץ מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד גְּלוּת. מִהִי גְלוּת מִצְרַיִם? אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה הִיָּה אוֹמֵר לְאַבְרָהָם שֶׁתְּהִיָּה גְלוּת לִבְנֵי בְּמִצְרַיִם, וְכִשְׁהִיָּית מוֹנָה אוֹתָם, מֵאֲתִים וְתִשְׁעִים שָׁנִים הָיוּ.

בֹּא רֵאָה, וְיִמֵּת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (יִשְׁעִיָּה ז) הִנֵּה הַעֲלֵמָה הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן וְקִרְאָתָה שְׁמוֹ עֲמֻנוּאֵל. הָרִיּוֹן וְלִדָּה, שְׁנֵתִּמְלָאוֹ לְגִלּוֹת וּלְצֻרוֹת רַבּוֹת וְעַדִּינִים רָעִים. וְאַף עַל גִּב שִׁיָּהִיָּה עֲמֻנוֹ, הַמַּלְכָּה מְזַדְעָזַעַת וּמִתְרַחֲקָת מִבְּעֵלָהּ, תְּהִיָּה עֲמֻנוֹ בְּגִלּוֹת, בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵי הִיָּתָה הַחֲקִיקָה שְׁנֵתוֹסָפָה. יִרְצָה לֹמֵר שֶׁהָיָה עוֹבֵר מִן הַגְּלוּת מֵאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים וּמֵאֲתִים וְתִשְׁעִים, וְיִהְיֶה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְלֹא נִמְנִית גְּלוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲלֵא מִשְׁמַת יוֹסֵף.

וְיִהְיֶה יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲמִיּוֹ שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה. כָּאֵן סוֹד בְּגִלּוֹת בְּמִנְיָן, תִּקּוּנֵי הַגְּלוּת שִׁיָּהִיָּה הַבְּנִים בְּמִדַּת הַדִּין שֶׁלֹּשׁ גְּלוּת. רִאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם, שְׁנִיָּתָה בְּשָׁבַע שָׁנִים. רַבִּי חִיָּיא פֶּתַח וְאָמַר, (שִׁיר ב) הַשְּׁבַעֲתִי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצִבְאוֹת אוֹ בְּאִילּוֹת וְגו'.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִכָּאֵן (יִרְמִיָּה לא) מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאֶהְבֶּת עוֹלָם אֶהְבֶּתִּיךָ וְגו'. כָּאֵן סוֹד הַגְּלוּת, הַתִּקְנָה שִׁיָּהִיָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁחַרְרִים מִגְּלוּת, וְיִתְרַצָּה לֹמֵר שִׁיָּהִיָּה הַבְּנִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהִגְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם בְּדִין, שָׁנִים רַבּוֹת יְהִיָּה, (וִיקְרָא כו) שְׁבַע כְּחֲטָאֲתֵיכֶם, (בְּרֵאשִׁית ד) כִּי שְׁבַעֲתִים יִקָּם קִדּוֹן,

בגלות הראשונה של מצרים שהיא קטנה.

שנית - גלות השופטים שנמשלה לארבעים שנים, בשבע שנים רבים ממנו. שלישית - הגלות שאנו בה, ארבע, שנמשלה למאה שנים, לארבעים. והינו שגלה העליון שאמר (דניאל יב) ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שמים וגו'.

ויקראו ימי ישראל למוות. רבי חזקיה אמר, ראה צרה זו של הגלות שהיתה קוראת לבני קרבה על נפש ודחקה למוות, לא נשאר חי. כשהיה יורד מדרגות משום חטאי ישראל, לא ירד עמם בגלות. אשרי חלקם. שאם לא ירד עמם בגלות, ישארו בין העמים, ואתה אמרת (ישעיה ג) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. ואין עונה - זה ישראל. באתי ואין איש - זו שכונה. הקצור קצרה ידי מפדות ואם אין בי כח להציל הן בגערתי אחריב גם אשים נהרות מדבר. הקדוש ברוך הוא נתן חלק לישראל שלא ישלט גדול אחר עליהם. ירדו לגלות - שכונה עמקם, והוא רחוק מן המלכה.

ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך. חקר את בניו כלם ואמר להם: צרות רבות, רעות גדולות, אני רואה לבא על דורותיכם נמצאו רחמים עליונים.

ואם אתם רוצים לצאת מכל צרה, השבעו לי ותנו בינינו רבון העולם, ותעשו אמת ודין, ותהיו כאבותיכם, וצויו בכל דור ודור שילכו אחריהם. ואם אתם רוצים לעשות כך, תצאו מכל צרה שתבא עליכם.

רבי שמעון אמר, (עמוס ה) והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' אלהי צבאות שארית יוסף. ואם תעשו כך, לא תקברו אחד מן בני, אלא אתי תשובו לארצכם בשלום.

זהו שכתוב (בראשית כד) שים נא ידך תחת ירכי. מהו ידך? פתח ואמר, (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. חרב שיש בה חסד ואמת, שתי ספירות, ולא עוזבים זה את זה. ולכן אמר חסד ואמת יקדמו פניך, (איכה ד) פני ה' חלקם. ואם יהיו בני טובים ועושים מה שנשבעו, לא מת אחד מבניהם במצרים, שכל טוב וטוב שגזר שם האלוה על אנשים, אינו אלא על שיהיו טובים, ואם לא - לא, כמו שאמר דוד (מלכים א ב) למען יקים ה' את דברו אשר דבר עלי לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת. ואם לא - לא.

בא ראה כמה הוא עדיף רוח האב מרוח הבן, שרוח האב הוא רוח הבן, רוח מרוח עולה. ואם סיעה אור אחרת ברוח, לא יוצא שלם, שהרי הוא חסר באור הזה, והינו (ירמיה ב) פרא למד מדבר באות נפשה שאפה רוח.

למדנו, רב המנונא הזקן הלך לקפוטקיא. נכנס לפניו רב ייסא הזקן. אמר לו, כמה עסקתם? אוי לו אוי לנפשו אם נשלפה רוח טמאה שנמצאת עמו והוריש אותה לבנו. וזהו שהקדוש ברוך הוא אין לו חלק, משאיר לו חלק ומשאיר אותו להשמיד מן העולם הבא. אמר לו, מנין לך זה? אמר לו, כך למדתי, שהירשה הרעה הזו יורשים כל בניו אם לא ישובו, שהרי אין דבר העומד בפני התשובה.

ואני כך למדתי, שהרי רפואה זו נתנו לי פעם אחת שהייתי רשום בפני, ויום אחד הייתי הולך בדרך ופגשתי צדיק אחד, ועל דו עבר ממני אותו הרשם. אמר לו, מה שמך? אמר לו, אלעזר, וקראתי לו אלעזר אחר. אמר לו, ברוך הרחמן שראיתי אותך, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא.

ויאמר השבעה לי וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה סב) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. נשבע הקדוש ברוך הוא שיוציא את ישראל מהגלות שלהם, וזה נשבע להם שבועה שלא יעזב אותם בארץ שונאיהם. ויאמר שלחני כי עליה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני (בראשית לב). מה זה ברכתני? נתן להם גלות, ונשבע להם שיצאו ממנה.

שנינו, עתיד הקדוש ברוך הוא לבני ישראל שיהיו כל אחד ואחד תחת כסאו ויהיו מעלים מכל העליונים. בשביל זה תמצא וא"ו ארבע. נשבע הקדוש ברוך הוא לשלמות של ששה דורות, ובשביל שש וישתחו ישראל על ראש המטה. השתחוה ישראל שצבא המשיח בסוף המנין הזה ותשרה שכונה עמם.

ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וגו'. משנה, אמר רבי חזקיה, לא בא הכתוב להשמיענו מה שעשה, אלא בא הכתוב להביא מה שיהיה בסוף הגלות כל אלה לסוף המנין שנמנה. רוצה לומר שצבא המשיח, ויאמר לו, אביך שבשמים ממחר לקבל פניך הצופות לקץ המשיח. יהי רצון מאלהי השמים שיצא בניו שהרבו בגלות ומשנשכחו בהם, ששכח אותם הקדוש ברוך הוא בחטאיהם באמת.

כשבא רבי אבא, אמר, לא לדרשה באתי, חשב סוד הדבר (שם ל) יסף ה' לי בן אחר, כפי שפרשנו לעיל. הרי שמו הקדוש ביוסף, יהיו יאמר, הרי אביך רבון העולם שבא לעשות טוב לבניו שיצאו מהגלות שלהם, ואם אינך רוצה באמתך, הרבוע ידו"ד אחד יעשה אותך, ויודעים שתשוב המלכה למקומה.

שְׁאֲבוּתֵינוּ הֵם מִרְכָּבוֹת שְׁלֹמֶמְעֵלָה, וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבָרָהֶם, הָאֲבוֹת שׁוֹקֵי הָעוֹלָם, (מיכה ז) תִּתֵּן אֶמֶת לַיַּעֲקֹב חֶסֶד לְאֲבָרָהֶם. שְׁנֵינוּ שְׂיָבֵא הַמְּשִׁיחַ.

רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לַעֲרֵב יִהְיֶה אֹר. רוֹצֵה לומר, שְׁנֵי מִקְרִים רָעִים שְׂבָאוּ לְבָנָיו לְהִיּוֹת בְּגִלוֹת בְּאֶרֶץ שׁוֹנְאֵיהֶם, וְלֹא יִסְתַּכֵּל בָּהֶם כְּמָה שְׁנֵים רַבּוֹת עַל חֲטָאֵיהֶם בְּאֶמֶת, כֵּן יִזְנַח אוֹתָם בְּאֶרֶץ שׁוֹנְאֵיהֶם, וַיִּשָּׂא בָנָיו שְׂאֲרֵעוּ לָהֶם הָרָעוֹת הַלָּלוּ, וַיִּנְהִיגֵם לְאֶרֶץ טוֹבָה כְּפָרוֹשׁ הַכְּתוּב.

וְהָיָה שְׁנֵי גְדוֹלִים רַבִּים מַעֲלִים הֵיוּ דוֹפְקִים תַּחַת כֶּסֶא הַכְּבוֹד, שְׂאֲפוּטְרוֹפוּס שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִדָּה חֲמִישִׁית, מִשּׁוּם הֵיוּתָם בְּגִלוֹת כֹּל הַזְּמַן הַזֶּה, וְקָרָה שְׂיִשְׁכַּח אוֹתָם בְּאֶרֶץ שׁוֹנְאֵיהֶם.

וְהוּא שְׁתֵּי מִדּוֹת בְּשְׁתֵּי חֻלְקוֹת. יִצְאָה אַחַת וְדָבָרָה כְּנֶגֶד רַבּוֹן הָעוֹלָם, וְנִתֵּן לָהּ רְשׁוּת לְדַבֵּר כֹּל מֵה שִׁתְּרָצָה, וְרָאֲתָה בְּיִשְׂרָאֵל מִצַּד אֶחָד לְגֹזֵר עַל יִשְׂרָאֵל שְׂיִצְאֻ מִהַגְלוֹת בְּזָכוֹת אֲבוֹתֵיהֶם, וּמִצַּד אַחֵר רָצָתָה לְגֹזֵר עֲלֵיהֶם בְּשִׁבְלֵי חֲטָאֵיהֶם כְּשֶׁאֱמָרוּ עֲלֵיהֶם רָעָה גְדוֹלָה, הִרִי אַרְבַּע מִדּוֹת, וְלֹא הִיָּתָה בָּהֶם מִדָּה חֲמִישִׁית אֲפוּטְרוֹפוּס שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְדָבְרוּ כֹל מֵה שֶׁרָצוּ.

עַד שֶׁהִגִּיעָה לָהֶם הַמִּדָּה הַחֲמִישִׁית, וְהָיָה בְּכֶסֶא הַכְּבוֹד מִן הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְאָמְרָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב, וְלֹא הֵיוּ פוֹחֲדוֹת שְׁתֵּי מִדּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לְדַבֵּר לְפָנָיו, בְּזָכוֹת הַמִּדָּה הַחֲמִישִׁית שֶׁנִּמְשָׁלָה לְלִילָה, וַיִּצְאָה לְהֵאִיר לָהֶם. וְלָכֵן פֶּתַח, וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לַעֲרֵב יִהְיֶה אֹר.

שְׁנֵינוּ, (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה. וְשֵׁם אָמַר וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. וְקִשָּׁה שָׁלוּ עַל שָׁלוֹ. בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲבִיו וְאָמַר לוֹ, אֲבִי מוֹרִי, מֵה זֶה? אָמַר לוֹ, מִבְּרָאשִׁית עַד ו' דְּוָרוֹת בָּרָא יְדוּ"ד אֶחָד, רוֹצֵה לומר, ו' שֶׁל שְׁמוֹ נִתֵּן בּוֹ רוּחַ חֲכָמָה. עַד כָּאֵן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֵהוּ חֹשֶׁךְ. קָם רַבִּי אֶלְעָזָר וַיִּנָּשֶׁק יָדוֹ שֶׁל אֲבִיו.

קָם רַבִּי אֲבָא וְשָׂאֵל, מֵה זֶה חֹשֶׁךְ? סָבְבוּ הַחֲבֵרִים וְלֹא הִגִּיעוּ לְמָה שֶׁשָּׂאֵל. עָשׂוּ מַעֲשֶׂה, וְהִגִּיעַ קוֹל מִלְּפָנֵי רַבּוֹן הָעוֹלָם בְּפִסּוּק זֶה, (איוב י) אֶרֶץ עֲפֹתָהּ וְגו', צִלְמוֹת וְלֹא סִדְרִים וְתַפֵּעַ כְּמוֹ אֶפֶל. גִּיהֶם מִלְּפָנֵי שְׁנִיבְרָא הָעוֹלָם הָיָה גִּנּוּי לְרָשָׁעִים. אוֹי לְרָשָׁעִים שִׁיחֵיו כְּשִׁינְעִשָׂה הַאֵלֹהִים אֶת אֵלָה, (ישעיה ס) כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ וְעֶרְפֶּל לְאֻמִּים וְעֲלִיזָה יִזְרַח ה' וּבְבוֹדוֹ עֲלִיזָה יִרְאָה. אֲשֶׁרִי חִלַּקְסָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא בָרָא לָהֶם זֶה. (תהלים קמד) אֲשֶׁרִי הָעָם שִׁפְכָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעָם שֶׁה' אֱלֹהֵיוֹ.

וַיִּגַּד לַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מִלֵּאָדָּה הוּא שֶׁהָיָה עֲתִיד לומר טוֹב עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשִׁינְשׁוּבוּ לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּכָל צָרָתָם, כְּשִׁיבָא קַץ הַמְּשִׁיחַ. בְּכָל צָרָה שֶׁתִּבָּא עֲלֵיהֶם יֹאמְרוּ לַמִּדָּה: בִּנְךָ בָּאִים אֵלֶיךָ. וַיִּגָּאֻלוּ הַטּוֹבִים. אֲשֶׁרִי חִלַּקְסָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ בְּנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהֵם כְּמוֹ מִלֵּאָכִים. (איוב לח) וַיִּרְעוּ כֹל בְּנֵי אֱלֹהִים. הוֹי"ה מָה?

בָּא רָאֵה, מִנֵּין שֶׁקָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַיַּעֲקֹב אֵל? אֶתָּה בְּעֲלִיּוֹנִים, וְאֲנִי אֶהְיָה בְּתַחְתּוֹנִים, [אֶתָּה תִּהְיֶה בְּתַחְתּוֹנִים, וְאֲנִי אֶהְיָה אֵלֹהִים בְּעֲלִיּוֹנִים]. מֵה זֶה אוֹמְרִי? (בראשית יז) וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבָרָהֶם. הָאֲבוֹת הֵם מִרְכָּבוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁנֵינוּ (מיכה יז) תִּתֵּן אֶמֶת לַיַּעֲקֹב חֶסֶד לְאֲבָרָהֶם. הִרִי שְׁתֵּי סְפִירוֹת בְּשְׁתֵּי מִרְכָּבוֹת גְּדוֹלוֹת עֲלִיּוֹנוֹת.

שְׁלִישִׁי יִצְחָק. מֵה זֶה (בראשית לא) וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבִיו יִצְחָק. וּמִשּׁוּם פָּחַד יִצְחָק שֶׁהָיָה סְפִירָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא כֶּסֶא כְבוֹד, מִרְכָּבָה עֲלִיּוֹנָה, וּסְפִירָה שֶׁל יִצְחָק הִיא מַעֲלִיּוֹנִים, מִפְּרִשְׁתּוֹ יוֹתֵר מִכָּל הַסְּפִירוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבִיו יִצְחָק.

רַבִּי אֲבָא פֶתַח וְאָמַר, אֱלֹהֵי אֲבָרָהֶם וְאֱלֹהֵי נַחוֹר יִשְׁפְּטוּ בִּינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָחַד אֲבִיו יִצְחָק. מִפְּסוּק זֶה אֶתָּה יָכוֹל לְדַעַת זֶה.

וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב עַל הַמָּטָה. וְסוּד הַכְּתוּב (דניאל יב) וּבָעֵת הַהִיא יַעֲמִד מִיכָאֵל הַשָּׂר הַגָּדוֹל הַעֲמִיד עַל בְּנֵי עַמּוֹ וְהִיָּתָה עֵת צָרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, זוֹ גְבוּרַת יָד מִיכָאֵל הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מְשַׁתְּחָה לָהּ מִקְדָּם לָכֵן. לָמִי הָיָה מְשַׁתְּחָה? מְשַׁתְּחָה לַמָּטָה. הִיָּתָה הַמָּטָה פְּתוּחָה פְּנִיָּה. לְמִילָה הָיָה מְשַׁתְּחָה, שֶׁהָיָה הִיָּתָה חֲבִיבָה עָלָיו.

כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ ה' אֲשֶׁר אָהַב וּבָעַל בַּת אֵל נָכָר (מלאכי ב). כְּשֶׁהִסְתַּלַּק זִיוו מִמֶּנּוּ עַל חֲטָאֵיהֶם, וְלֹא הָיָה לָהּ לַעֲמִיד לְפָנָיו, וְגִרְשָׁה הַמִּלְכָּה מִן הַמִּלְכָּה מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִכְלָה לְהַשְׁאִיר אֶת בְּנֵיהָ בֵּין הָעַמִּים לְהַרְג אוֹתָם, וְהוּא הָיָה בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, בְּזֶה שִׁיחֵיו עַמִּים נָכָרִים מִן עַמּוֹ. רוֹצֵה לומר, הַכְּנִיס שְׂכִינָה בִּינֵיהֶם בְּגִלוֹת וּבְזִמְנוֹ שֶׁלֹּא הִיָּתָה בְּאֶרֶץ, וְהִיא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים בְּזִיוו שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִשְׁמְרוּ הָעַמִּים שֶׁסְּבִיבוֹתֵיהֶם.

לַמִּדָּנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, שְׁנֵי גְדוֹלִים הֵיוּ תַּחַת כֶּסֶא הַכְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ, וְהִרִי שְׁמוֹ אֶחָד מֵהֶם הוּא מִטָּה, שֶׁהָיָה שׁוֹרָה בְּאוֹצָר שֶׁל הַחֵיכָל. וְהִרִי אֲנִי בְּגִלוֹת, לֹא נִשְׂאָר בִּינֵינוּ אֵלָּא זֶה שֶׁהוּא מְטַבֵּעַ שָׁלוֹ, וְהוּא חֲתוּם מִשְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.



זהו שפֿתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך וגו'. לא לדבר כך, אלא בעולם הבא, כמו שפֿרשנו במקומו והיא השמירה בדרך, אני השריתי שכניה ביניכם לשמר אתכם בגלות, והיא שמירה אתכם עד שתביא אתכם לארצכם כמו שהייתם מקדם לזה. אשר הכנתי - מושבות מקדם לזה.

זו שכניה מן מטטרו"ן, וגרשה המלכה מהמלך עד שתשוב למקומה, וסוד - כי רק עוג מלך הפֿשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברבת בני עמו, כמו שפֿרשנו במקומו. והדרך, שנמשלה לגלות, שמר אותם בגלות על צרה שתבא עליכם, עד שיבא ויכניס אתכם לארץ שנשבע לאבותיכם שנשמרה.

רבי שמעון פתח ואמר, (רות ג) ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל. אמר רבי יוסי, השליט רחמים על הדין. (בראשית א) ויֵרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב. אור וטוב שוים, שהוא מבועי הנחלים שיצא מהם הים והנחל שבעולם.

שנינו, אמר רבי שמעון, פעם אחת עליתי ונרדתי להאיר במבועי הנחלים, ועלה אחרי רבי אבא. אמר לי, כמה עסקתם? אמרתי לו, בפסוק הזה (קהלת א) שכל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. מזיוו נבראו כל הגדולים שמן העולם, ומזיוו נובעים כל הנחלים, הנחלים שהם בפסוק הזה נמוכים בגלות האמת, שהרי חשך ואפלה, חבת האם עשה להם, ואם לא, הנחל עושה לבתו. גדלה שניה הוא, הוא תחת הקדוש ששוכב על גני ההיכל, שהרי השר של ישראל שהיה ממנה עליהם, בכל זמן שהיתה הגבירה עם המלך, היה יוצא ובה לפניו מטטרו"ן, והוא מקריב עבודתם להקדוש ברוך הוא כאש. כאשר התבטלה האש וגלו, הסתלק זיוה, והסתלקה הגבירה מן המלך. זה לא היה שלם עד שיבא צד אחר שלא היה נמנה בגלות.

והשמות שנקראים יד, היא מבוע לכל, ותמצא יד הוי"ה, (ישעיה נט) הן לא קצרה יד יהוה, שלא נזכר יד אלא בשם אחד.

בא רבי אלעזר ושאל לרבי שמעון אביו, ובכה ואמר לו, גלה לי זה הסוד אבי מורי. אמר לו, בזה הפסוק יתגלה לך, (שמות יז) כי יד על פס זה מלחמה לה'. פס משום הוי"ה, שולטים רחמים על דין. רוצה לומר, יהי רצון שיהיה לעולם במקום הגבורה יד ה' הגדולה מלחמה שהיתה במצרים, ואם לא, היו בדינים.

וכשיבא המשיח, יבא בהתחדשות ביד גדולה ויערף קרב בעמלק. בחזק יד הוציא ה' ממצרים. וכשיבא שם של יד בחזק יד לבדו, הוא בזמן שיערף קרב בעמלק, יבא המשיח. רבי אלעזר מסייע, (זכריה יד) ויצא ה' וינלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב. כ"ס בשביל יהו"ה.

בא ראה, כמה היא יד הגדולה שלא מגיעה ליד הזו העליונה, לאבות הגדולה לא אגנים. ובזו היד יצאו ממצרים משום שמנינם שנה, מונה י' ל' ד' לדי', שוים זה לזה, שם של היד הגדולה שיצא מהם שוים באותיותיהם, שמנינם כמנינם, שקבלה שתי ידיים, שתיים.

פיצד לא נמנעו זה מזה, ולא שוים? נתבאר שני אלה שבאותיותיהם יד הם שוים בענין, שנים לא בעניניהם מתבאר. מאלו נבראו שמים וארץ ושעמם. ואלו ספירה ראשונה, שהיא כתר עליון. (משלי טו) בכל מקום עיני ה' צפות רעים וטובים. הן מסיעות לשם אחד אות ו' שעשה כמה אותות בארץ מצרים. (ראה ציור למעלה)

ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ פנעו. רבי אבא אמר, לזו זו ירושלים העליונה, ששורה שכניה בתוכה. אמר יעקב העליון למטה, תן לי ברכה שהוא רוצה, להרבות אתכם אני, ולתת את הארץ לבניכם. לזו זו ירושלים העליונה, הקדוש ברוך הוא, נתן השר שהיו ברכה זו על ידו בארץ הקדש, אבל מחוץ לארץ אחרת לא תהיה ברכה.

רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי כז) מברך רעהו בקול גדול בפקר השכים קללה תחשב לו. הקדוש ברוך הוא קרא לישראל אחים ורעים. איזו ברכה נתן להם? שיהיו עם זה טהור תחת ידו, ולהיות עליהם שומר.

אשרי חלקו של העם הטהור הזה שהוא עליהם, שנקראים בעליונים בנים חביבים יותר מהעליונים. כתוב (דברים יד) בנים אתם לה', מהו הכל בשביל זה. מה הוא? בשביל שהשתלם השם בחותם שלהם, שהם מהולים.

בא ראה, בפני האדם שמו של הקדוש ברוך הוא, וחסר יו"ד ממנו ולא נתקן. בא אברהם וחיבב את הקדוש ברוך הוא, ואמר לו, כך נתקן השם, ונמול, ונתקן השם ביו"ד של המילה. בפני האדם שיי"ן של שדי"י וד', חסר יו"ד, נתקן ביו"ד של המילה, ואז נקראו בנים לה', בנים קדושים.

ויקשטמטמאים את אות הברית הקדושה ומכניסו לרשות אחרת, עולה ממנו קדשת החותם, והוא כמו שהחריב עולם, וטמא את החותם שנתקן בו שמו של הקדוש ברוך הוא, והרי הוא החריב את העולם.

רבי אבא היה הולך מקפוטקיא, והיה עמו רבי יוסי. עד שהיו הולכים, ראו איש אחד שהיה בא ורשם אחד בפניו. אבל אוי להם לרשעים שימותו בלי תשובה, שלא יזוז ממנו הרשם לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך. רבי אבא פתח ואמר, פסוק זה (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו, וכי איש שאומר טוב לבן אדם כמותו, אם לא ישלים מה שאמר, פניו מתבישות על אחת כמה וכמה מהעליונים לבני אדם, שאם לא מביא כל טוב שאמר על בניו, פניו מתבישות.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני ישראל העליון שאני מרבה ומגדלך, הברכה הזו שנתן לי, ואתן ארץ זו לבניכם לא היתה בארץ, לא היה עמם כשיבא קץ המשיח ויתקן. אמר הקדוש ברוך הוא, לא עתה יבוש יעקב - כעת (לא) פני יעקב שלמעלה לא מתבישים משאמר להם אתו, הרי עד עכשו לא היו בידו, והיו פנים מבישות. כעת שלו מסתיע מלפני רבון השמים והארץ.

כמו שאמרנו, נלחמים בעמלק כששתלים הקץ, ולא יהיה אלא בחזק יד, כמו שהיית ביום קרב, ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, שלו ולא אחר.

ועתה שני בניך הנולדים לך - זה ישראל שלמטה שמקומם בגלות, בניו של הקדוש ברוך הוא שנוולו בין העמים. למדנו, אמר רבי יוסי, ישראל, כשיהיו בארץ הקדושה של ישראל דרים בארץ, כשיבא המשיח יהיו עם אחיהם שילוו אחריהם, שלא נקרא גלות אלא למי שהוא דר בארץ נכריה, הם נקראים גולים.

וזכרתי את ברית יעקוב (ויקרא כו), וא"ו יתרה. תבא וא"ו שהסתלקה כשחבר הבית, ותהיה סיוע ליעקב כשהיה יהיה, ויהיה לבו קדוש ארץ ירשת עולם, ויהיו בניו בארצם, שגרו בה מקדם לזה בארצם. אשרי חלקם.

כעת בנים, שקרה להם [תהיו הולכים גדולים] שהגלו לחוץ לארץ ונשכחו, והתרבו, ויאמר יעקב העליון לתחתון: בנים שלך שהם בחוץ לארץ שנוולו בגלות בכל ארץ וארץ, עד שאני אכנס למצרים ואעשה בהם דין על חטאיהם, אני מעלה את בניך שנובראו בגלות בחוץ לארץ בארץ רחוקה, ואף על גב שהם רבים ונשכחו הם שלי, כשראיתי גלות זו שלכם ורפאתי את כאביכם ושמעתי את קולם. ראובן - (בראשית כט) כי ראה ה' את עניי. שמעון - כי שמע ה' כי שנואה אנכי. וחסבת בלבך כאלו יהיו לפני הם, ומשגשגו ממצרים מלעשות דין, נעלה אותם מארץ גלותם.

רבי אבא אמר, מכאן (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מקל הגוים מנחה לה'. רוצה לומר, כשיהיה הקדוש ברוך הוא בדין במצרים, באותו זמן יביאו כל העמים מנחה כשישמעו שמועה של הקדוש ברוך הוא, הינו (שם ב) ונהרו אליו כל הגוים.

שנינו, אמר רבי שמעון, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לכל צדיק וצדיק חפה בירושלים, (ירמיה טז) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, כשיתשוב המלכה למלך ויעשה לה ארוסין. זהו שכתוב (שיר ג) צאניה וראניה וגו' ביום חתנתו וביום שמחת לבו. ביום חתנתו - זה מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בזמנינו.

ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו, זה ישראל למטה, לאבות שהם מרפבות יהיו שמותיהם בסוד שנוולו לאחר מכן, על שם שאחיהם יהיו מקריבים בירשה שלהם.

למדנו, אמר רבי שמעון, ומולדתך - זו ירושלים של מטה, (ויקרא יח) מולדת בית, בפרשת עריות. ירושלים למטה. גברים שנוולו זו ירושלים. אחר זה שיתשוב העולם לרבון השמים בירושלים, כשהתגירו לא נקראו אלא על שמם, שהוא בן ישראל, ולא יקראו כמו שאבותיהם, גר מקפוטקיא, אלא בזה ישראל.

לך יהיו - צריך לומר על שם ישראל הם יקראו, על שם אחיהם יקראו בנחלתם, וכשישובו לא יקבלו ירשה אלו עם ישראל בארץ, ויטל כל שבט ושבט את שלו, והאנשים ממנו, כל אחד לפי מנינו.

ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בדרך וגו'. רבי אבא פתח, (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע וגו'. מה כתוב אחריו? כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך וגו' ושובו בנים לגבולם. לא אמר וישובו, אלא ושובו, כבר שבו.

בא ראה, אמר רבי אלעזר, בשעה שהיה דין על הקר, תתעטר הגבירה על הקר, והיא סבורה שבניהם אובדים בדין, וסוד - (ישעיה נד) רני עקרה לא ללדה פצחי רנה וצחלי וגו'. למדנו, רבים יהיו

בְּנֵי הַכֶּסֶּא מִשְׁלָה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְעוֹלָה. תִּשׁוּב הַגְּבִירָה לְבַעֲלָהּ, (זְכָרִיהָ יָד) בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד.

מִקֵּדֶם לָכֵן תֹּאמַר הַגְּבִירָה לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֵיפֹה הַבָּנִים שְׁלִי? הוּא יֹאמַר לָהּ, הֵם בְּדִין. הִיא תַחֲשֹׁב שֶׁהֵם אוֹבְדִים בְּדִין, וּבּוֹכָה עַל הַדִּין שֶׁל בָּנֶיהָ, כִּי הָרִי הִרְבָּה יֵשׁ לָךְ לִקְחַת מִמֶּנִּי בְּשָׁלָהֶם, שֶׁהִיְתָה עִמָּם, וְהָרִי שָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב.

וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שְׁאִמּוֹ מֵתָה? שֶׁם הָיָה עִמָּה כְּשִׁמְתָהּ. אֲלֵא יֹאמַר יִשְׂרָאֵל הָעֲלִיוֹן, כְּשִׁתְּבֹא גֹאֲלָת יִשְׂרָאֵל, תִּתְעוֹרֵר הַגְּבִירָה, וְתִתְעוֹרֵר כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְתַעֲרֹךְ קֶרֶב עִם הָעַמִּים, וְיָמוּתוּ מֵהֶם, וְיִתְקַרְבוּ כְּמַעֲט לְבֹא אֶרֶץ. יֹאמַר לָהּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁהִיא בּוֹכָה: אֵל תִּפְחָדִי, יֵשׁ שָׁכָר לְבָנִים שְׁמִתוֹ עַל שְׁמִי, הָאֲחֵרִים הָרִי שָׁבוּ, אֵלּוּ יָשׁוּבוּ לַתַּחֲתִית הַמֵּתִים.

מֵתָה עָלֶי רַחֵל. מֵתָה עַל יַחִיד שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן נֹאמַר בְּעוֹד כְּבֵרֶת אֶרֶץ לְבֹא, שְׁמִתוֹ עַל יַחִיד שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִחוּץ לָאֶרֶץ, בְּאֶרֶץ זוֹ לֹא יָמוּת אֶחָד מֵהֶם.

שְׁנִינִי, אָמַר רַבִּי אֲבָא, עֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לַעֲרֹב קֶרֶב בְּדֶרֶךְ אֶפְרַת וְיָמוּתוּ מֵהֶם עִם רַב, וְאַחֵר כֶּף יָקוּמוּ בַּתַּחֲתִית הַמֵּתִים. יוֹתֵר שְׁלִטוֹן יִהְיֶה לָהֶם שְׁמִתוֹ בְּדֶרֶךְ זוֹ מִכָּל שֶׁהָיָה לַפְּנִיָּהם בִּירוּשָׁלַיִם.

וְלָמָּה נִקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל מָקוֹם זֶה לָחֵם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁבוּ, שְׁמִתוֹ שֵׁם עַל שְׁמוֹ י"ד, שְׁמִתוֹ שֵׁם עַל שְׁמוֹ י"ה, לָחֵם בְּגָלוּת, בְּשִׁבִּיל שֶׁהוּא מִשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה. רַבִּי אֲבָא פָתַח, (ישעיה מו) וְאִמְרַתְּ בְּלִבְבְּךָ מִי יֵלֵד לִי אֶת אֵלֶּה. מַה רָצָה בָּזֶה? יִשְׂרָאֵל שֶׁלְמִטָּה רָאָה שִׁיבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַפְּנִי, כְּשִׁיבֹאוּ (שם יא) מֵעִילָם וּמִשְׁנַעַר וּמִחֲמַת וּמֵאֵי הַיָּם, וְיִתְכַנְּסוּ כָּל־סֵם וְיִהְיוּ רַבִּים, תֹּאמַר הַשְּׂכִינָה: מֵאִיפֹה כָּל אֵלֶּה, וְאִין בָּהֶם פָּסוּל מִבְּנֵי נְכָרִים? יֹאמְרוּ לוֹ, אֲנַחְנוּ כָּל־נוּ מִבְּנֵיךְ וְאִין בְּנוֹ נְכָרִי עִמָּנוּ, שִׁיפְרֹדוּ זֶה מִזֶּה וְיִכְרוּת אוֹתָם כְּאֶחָד, וְיִתְגַּיְרוּ, וְיָשׁוּבוּ גְרִים עִם יִשְׂרָאֵל וְיִהְיוּ כְּאֶחָד.

שְׁנִינִי, קָשִׁים גְּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפְּחַת בְּעוֹר הַחִי, לֹא־רָצָם. כְּתוּב (שם יד) כִּי יָרַחֵם ה' אֶת יַעֲקֹב וּבְחֹר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל [וְגו'] וְנִלְוָה הָגֵר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב. כְּשִׁיבֹאוּ לֹא־רָצָם הַבָּנִים וְתִהְיֶה בִּינֵיהֶם אֲהַבָּה, יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד, יִתְלַוּ גְרִים עִם יִשְׂרָאֵל וְיִהְיוּ לָהֶם כְּסַפְּחַת בְּבִשְׂרָם.

וְכָל כֶּף לָמָּה? בֹּא שְׁמַע, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, עַל תַּחֲוִימֵי הָאֶרֶץ שֶׁלְכָל אֶחָד יִהְיֶה רָצוֹן לְדוֹר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְיִתְרָאוּ הַדְּיָרִים כְּתוּב (שם נד) וְיִתְדַתִּיךְ חֲזָקִי. רוּצָה לוֹמַר, הִתְדוּת שֶׁהָיָה עִמָּךְ מִהֶתְחִלָּה, חֲזָקִי אוֹתָם, וְעֹזֵר לָהֶם יוֹתֵר מִשְׁאֵר הָעַמִּים כְּבִיכּוֹל, שְׁאֵתָה הִסְתַּפְּלַת לַחֲזָק אוֹתָם בְּכָל הָעַמִּים הָאֲחֵרִים, וְיִהְיוּ רַבִּים.

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אֲבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה. רַבִּי שְׁמַעוֹן שָׁנָה, מִכָּאן (דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. יֹאמַר יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, כְּשִׁיבֹאוּ עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה, בְּנֵי הֵם, שְׁנִתְּנוּ לִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹרָה, כְּמָה שֶׁדַּתְּם וּמִנְהִיגֵיהֶם אֲמִתִּיִּים בְּהִנְהוּגוֹת הַתּוֹרָה [שְׁנִתְּנִי לָהֶם].

בֹּא רָאָה, כְּשִׁיְהִיוּ יִשְׂרָאֵל תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, הַתּוֹרָה [שֶׁלָּהֶם נִקְרָאת זֶה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות טו) זֶה אֵלֵי וְאֲנֻהוּ. וּבְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה דוֹד מִדְּבַר תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה דָּבָר זֶה, אֲלֵא מִתְּנַבֵּא מִה שִׁיְהִיָּה, נִקְרָאת זֹאת.

רַב נַחֲמָן אָמַר מִכָּאן, (תהלים כז) אִם תִּחְנֶה עָלֶי מַחְנֶה לֹא יֵירָא לְבִי וְגו' בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטֵחַ, זֹאת - זוֹ תּוֹרָה תִּהְיֶה לְכַשִּׁיבָא הַמְּשִׁיחַ, וְלָכֵן (שיר ב) וְקוֹל הַתּוֹרָה נִשְׁמַע בְּאֶרְצָנוּ. לָמָּה נִמְשָׁלָה הַתּוֹרָה לְגוֹזֵל? מִה גּוֹזֵל קוֹלוֹ עָרַב - אֵף דְּבָרֵי הַתּוֹרָה קוֹלָם עָרַב, וְהַקּוֹל הַזֶּה יִהְיֶה כְּשִׁיבָא הַמְּשִׁיחַ לְיוֹם הַדִּין.

לְמַדְנוּ, הַנֶּצְנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ עַת הַזְּמִיר הַגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹרָה נִשְׁמַע בְּאֶרְצָנוּ. הַנֶּצְנִים - אֵלּוּ הָאֲבוֹת שֶׁל הַמִּרְכָּבָה שְׁמֹן הָעוֹלָם הֵם יָקוּמוּ וְיִתְרָאוּ. עַת הַזְּמִיר הַגִּיעַ - הַתְּשַׁבְּחוֹת שֶׁיִּשְׁבְּחוּ הַלּוֹיִם כְּשִׁיבֹאוּ לַעֲבוֹדָתָם כְּבִתְחִלָּה. וְקוֹל הַתּוֹרָה - אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בָּזֶה, דְּבָרֵי תּוֹרָה שֶׁהֵם עָרְבִים כְּקוֹל הַתּוֹרָה הַזֶּה, זִ"ה וְזֹאת תּוֹרַת שְׁוִיִּים.

מַה רוּצָה לוֹמַר? וְסוּד הַדְּבָר - בְּזִמְנָן שֶׁלֹּא תִהְיוּ תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, אִי שֶׁל זֹאת יוֹרֵד, וְהוּא מִתַּחַת לְכָל, וְעוֹלָה ה' שֶׁל זֶה אֵל וְאֲנֻהוּ מִשְׁחָרֵב הַבֵּית, שֶׁה"א לֹא יִכְלָה לְדוֹר וְלָהִיוֹת בֵּין עַמִּים נְכָרִים, שֶׁה"א קְדוּשָׁה חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם. ה"א אֵלֶּף: ה"א עֲדִיפָה בְּקִדְשָׁה, אִי עֲדִיפָה לְאוֹתִיוֹת. כְּשִׁיבֹאוּ יִשְׂרָאֵל לֹא־רָצָם, ה"א קְדוּשָׁה שֶׁהִיא חֲתוּכָה מִן הַשֵּׁם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, תִּשׁוּב בָּזֶה וַיֵּצֵא מִנֶּגֶד מִתְּקוֹן.

רַבִּי אֲבָא פָתַח וַאֲמַר, (ישעיה מ) מִי מִדָּד בְּשַׁעְלוֹ מִים וְשָׁמַיִם בְּגִזְרַת תִּכְּו. זֶה תּוֹר, שְׁוִין כְּבִיכּוֹל ז' לְר', ר' לְת', ו' לְה', זָרַת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁבָעִים שָׁנִים. מִכָּאן מִן הַשְּׁמַיִם וְעַד הָאֶרֶץ, כִּיבֵּצַד? תּוֹר, זָרִית וְי"ה תר"ז. הַקְּדָמָה ה' ל' וְהַקְּדָמָה ו' לְת', ת' לְר', ר' לְז', (שמות כח) רַבּוּעַ יִהְיֶה

כפול זרת ארכו וזרת רחבו כפול.

ויאמר קחם נא אלי ואברכם. יאמר, משֶׁהִיו מתעסקים בדברי תורה והיתה מדה זו בין חכמיהם, אברך אותם, והסוד - (בראשית לב) ויאמר אליו מה שָׁמַךְ ויאמר יעקב. ויאמר למה זה תשאל לשמי. ויאמר יעקב, מנין זה למנין הראשון שֶׁלִפְנָיו, כמו שֶׁפָּרְשָׁנוּ במקומו.

וסוד אחר - וישאל יעקב וגו', ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם. זה לא עתיד, אלא בזכותו של זה לברך אותם. וסוד גדול שני במקום של הפסוק הזה, אבל לא באתי לפניה אלא להשמיע פסוק זה שאמרתי מלפני שאמרתי לך שהתורה נקראת זה. פתוב (שופטים ה) זה סיני מפני ה' אלהי ישראל, כשנתנה תורה על ידי משה, (שמות לב) כי זה משה האיש, (שמות טו) זה אלי ואנוהו. התורה היתה יורדת מלפני אלהי ישראל.

ועיני ישראל כבדו מִדֶּקֶן וגו'. ולכן אינך מוצא כמותו, וכשֶׁהִיו בגלות כל זמן החרבן הזה, יִדְקֶנוּ ולא יוכלו לראות פני שכינה עד שתבא בהם רוח אחרת.

מקדם לכן נטמאו בארץ העמים ולא היו בדרך התורה כמו שהיו צריכים ללכת, וישבו זמן רב בין נכרים דור אחר דור ולמדו מדרךיהם. כשֶׁיָּשׁוּבוּ פני השכינה לארצם, בתחלה לא יוכלו לראות פני שכינה עד שיתן הקדוש ברוך הוא רוחו להם.

רבי חייא פתח, (יחזקאל לו) ואת רוחי אתן בקרבכם. ואחר כך, ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם. מאחר שיתן רוחות בכם וגם קדשה, בדרך תלכו ותתהלכו.

לא יוכל לראות. רבי אבא פתח ואמר, (משלי יז) באור פני מלך חיים ורצונו כעב מלקוש. כשֶׁיִקְבְּלוּ פני שכינתו של הקדוש ברוך הוא, ויתעסקו באותן מרכבות שמהן חיות העולם.

בא ראה, לא תמצא בפסוקים הללו כלם לשון אלא לאנשים, (תהלים עא) גם לשוני כל היום תהנה צדקתך. ולא תמצא בפסוקים הללו בקדוש ברוך הוא, ומשום כך ישבו לארצם ויתן בהם הקדוש ברוך הוא רוח חכמה, לשונם תהיה תמיד. (עד כאן אינו מן הזהר)

ויחי יעקב וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'. אשריהם ישראל יותר מכל אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהקדוש ברוך הוא קרא אותם צדיקים להוריש להם ירשת עולמים בעולם הבא, להתענג באותו עולם, כמו שכתוב (ישעיה נח) אז תתענג על ה'. מה הטעם? בגלל שנדבקים בגוף של המלך, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי יצחק פתח ואמר, ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, פסוק זה הוא סוד עליון בין קוצרי השדה, שהרי בסוד האגדה שנה רבי שמעון שירשת הירשה העליונה של אותה ארץ, אין מי שירש אותו פרט לאותו שנקרא צדיק. [של הארץ הזאת, ואין מי שירש אותה פרט לאותו שנקרא צדיק, שהרי הצדיק יורש את הגבירה ודאין שהרי הגבירה נדבקת בו להתבשם, והצדיק יורש ודאין את הגבירה הזו].

אף כאן, בחביבותו של הקדוש ברוך הוא לישראל אמר ועמד כלם צדיקים. ולכן לעולם יירשו ארץ, ראויים לירש את הגבירה. מה הטעם נקראו צדיקים, ומה הטעם יורשים את הגבירה? משום שנמולו, כמו ששינונו, כל מי שנמול ונקנס [בברית הקדש ונקנס בזו] בירשה זו ושמר את הברית הזו, נקנס ונדבק בגוף המלך ונקנס בצדיק זה, ולכן נקראו צדיקים, ועל כך לעולם יירשו ארץ. איזו ארץ? זו ארץ החיים.

חזר ואמר, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. נצר מטעי - ענף מאותם ענפים שנטע הקדוש ברוך הוא כשברא את העולם, שכתוב (בראשית ב) ונטע ה' אלהים גן בעדן מקדם, וארץ זו היא אחד מהם, ומשום כך נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

דבר אחר ועמד כלם צדיקים - זה יעקב ובניו שיירשו מצרימה בין עם קשי ערף, ונמצאו כלם צדיקים, ולכן פתוב לעולם יירשו ארץ, שמשם עלו לרשת את הארץ הקדושה.

ויחי יעקב בארץ מצרים. למה פרשה זו סתומה? רבי יעקב אמר, בשעה שמת יעקב, נסתמו עיניהם של ישראל. רבי יהודה אמר, שאז ירדו לגלות והשתעבדו בהם.

רבי שמעון אמר, מה פתוב למעלה? וישב ישראל בארץ מצרים גשון ונאחזו בה ויפרו וירבו מאד, וכתוב ויחי יעקב, שלא ראוי להפריד בין זה לזה. מה הם עומדים בתפנוקים של מלכים ומקבלים לעצמם ענג וכסופים, אף יעקב גם עומד בתפנוקי מלכים בענג וכסוף לעצמו, לא נפרד זה מזה.

וכאן נקרא ויחי, שהרי כל ימיו לא נקרא ויחי, משום שכל ימיו היו בצער, בצער נמצאו, פתוב

עליו (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. אחר שגרד למצרים נקרא ויחי. ראה את בנו מלך, ראה את כל בניו צדיקים וכלם בתפנוקי ותענוגות העולם, והוא יושב ביניהם כיון טוב ששוקט על שמריו, ואז נקרא ויחי יעקב, ולא הפריד בין ויפרו ויברו מאד לבין ויחי יעקב, וכך ראוי.

שבע עשרה שנה. מה הטעם שבע עשרה שנה? אלא אמר רבי שמעון, כל ימי יעקב היו בצער. בצער עבר אותם בהתחלה. כיון שראה את יוסף והיה עומד לפניו, כשיעקב מסתכל ביוסף, היה נשלה בנפשו כאלו ראה את אמו של יוסף, שגפיו של יוסף דומה לגפיה של רחל, והיה מדמה בעצמו כמו שלא עבר עליו צער בגמיו.

וכשיוסף נפרד ממנו, אז התקיים בו, לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז, שזה היה קשה ליעקב מכל מה שעבר. ובזמן שיוסף נפרד ממנו מה כתוב: (בראשית לו) יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה וגוי. וכל ימי יעקב לא היה לו צער כזה, והיה בוכה כל יום על אותו שבע עשרה שנה של יוסף.

מה השיבו לו? (שם מו) ויוסף ישית ידו על עיניו. הרי לך שבע עשרה שנים אחרות בענוגים ותפנוקים והנאות וכסופים. זהו שכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגוי. שנינו, שכל אותו שנים שכינת כבודו של הקדוש ברוך הוא נמצאה עמו, ולכן אלו נקראו חיים.

בא ראה, כתוב ותחי רוח יעקב אביהם. נראה היה שבתחלה מתה היתה אותה הרוח שלו ולא היה מתכוון לקבל רוח אחרת, שהרי רוח שלמעלה לא שורה בריקנות. אמר רבי יוסי, שכינה לא שורה אלא במקום שלם, ולא במקום חסר, ולא במקום פגום, ולא במקום עצוב, אלא במקום שהתכוון, במקום שמחה, ולכן בכל אותו שנים שיוסף נפרד מאביו ויעקב היה עצוב, לא שרתה בו שכינה.

שנינו, אמר רבי אלעזר אמר רבי אבא, כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. להוציא, שאין עבודת הקדוש ברוך הוא אלא מתוך חדוה. שאמר רבי אלעזר, אין שכינה שורה מתוך עצבות, שכתוב (מלכים ב ג) ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן. מנגן מנגן שלש פעמים לשם מה? כדי לעורר רוח משלמות הכל, שהוא רוח שלם.

אמר רבי אבא, שם שנינו, הכל נמצא מארבעה צדדים, וכל השרשים של העליונים והתחתונים בהם אחוזים. ושנינו, זה נכנס וזה יוצא, זה סתום וזה מפרש, אחוז אחד בחברו, והם גבות הכל.

רבי שמעון אמר, (דברים י) רק באבתיך חשק ה'. כתוב באבתיך, ממש שלשה, ומשמע שכתוב רק - רק ממש, ומאליה נפרדים ונאחזים כל שאר האחרים ועולים השם להתעטר.

שנינו, אמר רבי יוסי, מן היום שהתעלה רבי שמעון מהמערך, הדברים הללו לא נתפסו מן החברים ובסודות עליונים היו מסתכלים ומתגלים מביניהם, כאלו שנתנו באותה שעה בהר סיני, אחר שמת כתוב (בראשית ה) ויסכרו מעינות תהום וארבות השמים, והיו החברים מרחשים דברים, ולא מתקיימים בהם.

שיום אחד היה יושב רבי יהודה על פתחה של טבריה וראה שני גמלים שמעלים בגדי צמר מעל הכתפים. נפל המשא של בגדי הצמר, ובאו צפרים, ועד שלא הגיעו עליהם, התבקעו.

אחר כך באו כמה צפרים, והיו הולכים אחריהם, ושהו [וזרקו] אותם בסלע, ולא התבקעו, והיו צוחים להם ולא היו נפרדים. שמעו קול אחד עטרת העטרות שורה בחשכה והבעלים בחוץ.

עד שהיה יושב, עבר איש אחד, השגיח בהם ואמר, לא קים זה מה שכתוב (בראשית טו) ויגר העיט על הפגרים וישב אתם אברהם. אמר רבי יהודה, והרי עשינו ולא התפרדו. החזיר ראשו אותו האיש ואמר, עדן לא מרט זה ראשו של אדוניו ועדן לא הקרים את הגבירה. רץ אחריו שלשה מילין ולא אמר לו. חלשה דעתו של רבי יהודה.

יום אחד נרדם תחת עץ וראה בחלומו ארבע כנפים מתקנות ועולה עליהו רבי שמעון וספר תורה עמו, ולא השאיר כל ספרי הסודות העליונים ואגדה שלא העלה אותם עמו, והעלה אותם [והעלו אותו] לרקיע, וראה שהוא מתכסה מהענינים ולא התגלה.

פשהתעורר, אמר, ודאי משמת רבי שמעון, החכמה הסתלקה מן הארץ. אוי לדור שהאבן הטובה הזו, שהיו נראים [מתאחדים] ממנה וסומכים עליה עליונים ותחתונים, נאבדה מהם.

בא אל רבי אבא, ספר לו. הרים רבי אבא את ידיו על ראשו ויבך ואמר, רבי שמעון רחמים שטחנות ממנו מן טוב כל יום ולוקטים אותו, ככתוב (במדבר יא) הפמעיט אסף עשרה חמרים, ועכשו הרחמים והמן הסתלקו ולא נשאר ממנו בעולם, פרט למה שכתוב (שמות טז) קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת. ואלו בהתגלות לא כתוב אלא למשמרת, להצנעה. עכשו מי יכול לגלות סודות ומי ידע אותם.

לחש לו לרבי יהודה בלחש, [אמר לו רבי אבא] ודאי אותו איש שראית היה אליהו, ולא רצה

לגלות סודות כדי שתדע את שבחו של רבי שמעון שהיה בימי ויבכו הדור עליו. אמר לו, מספיק לבכות בכיה עליו.

רבי יהודה היה בוכה כל יום עליו, שהרי נפגש עמו באדרא הקדושה של רבי שמעון ושאר החברים. אמר לו, אוי שלא הסתלקתי אותו יום עם אותם שלשה שהסתלקו, ולא לראות דור זה, שהרי מתהפך.

אמר לו, רבי, אמר לי, כתוב (שם כח) והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש, ואלו כסף לא כתוב, והרי כתוב זהב וכסף? אמר לו, והרי גם נחשת, שפסף ונחשת היו בחשבון, וכאן לא. אלא אם לא שגלה המנורה הקדושה במקומו - לא הצטרכתי לגלות.

פתח ואמר, (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב נאם ה'. הינו שכתוב (תהלים קטו) השמים שמים לה'. בכמה מקומות הסתכלתי בכלי הקדש הללו, שכתוב (ויקרא טז) בגדי קדש הם, וכתוב (שמות כח) ועשו בגדי קדש. איזו קדשה כאן? אלא כך שנינו, קדשה הם בכל מקום, וכתוב בגדי קדש הם. ועשית בגדי קדש, כמו שלמעלה.

שלמדנו, כהן גדול למעלה, כהן גדול למטה. לבושי כבוד למעלה, ולבושי כבוד למטה. ומה שלא אמר כסף ונחשת, למקום אחר הם התעלו, שכתוב (שם כז) כל עמודי החצר סביב מחשקים כסף וגו', וכתוב ואדניהם נחשת, שהם כלים לשמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי כבוד האלו לא צריך להשתמש בהם אדם אחר, פרט לכהן הגדול ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב (שם כח) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, שבאותם לבושים הוא דומה לגון שלמעלה.

השלמה מההשמטות (סימן נ"ב)

לי הכסף ולי הזהב. מה זה לי הכסף ולי הזהב? משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שני אוצרות, אחד של כסף ואחד של זהב, שם של כסף בימיו, ושל זהב בשמאלו. אמר, זה יהיה מזמן וקל להוצאה. ועושה דבריו בנחת, והוא יהיה דבק עם העניים ומנהיגם בנחת, כאותה שאמרנו ימנהג ה' נאדרי בכח.

ואם שמח אדם בחלקו - טוב, ואם לאו - ימנהג ה' תרעץ אויב. מה זה ימנהג ה' תרעץ אויב? אמר לו, זה הזהב, שכתוב לי הכסף ולי הזהב. ולמה נקרא שמו זהב? שבו כלולות שלש מדות. הז' - שבע מדות, הה' - חמש אחדות אחרונות [אחרונה], הב' - חכמה ובינה. ונקראת נשמה זו על שם אצילות, חמש ספירות אחרונות, וחמש שמות לנשמה [נר"ן ח"י הסימן - נפש רוח נשמה חיה יחידה] - רוח חיה יחידה נשמה נפש.

מה מעשהו? כסא היא ה', לז', שכתוב כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם, ובי' היא קיומם, כמו שנקרא בבראשית. ומה מעשהו כאן? משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה לו בת טובה ונעימה ושלמה ונאה, והשיאה לבן מלך, והלבישה ועטרה וקשטה, ונתנה לו עם ממון רב. אמר, אפשר למלך זה לשבת חוץ מביתו? אמרת לא. אפשר לו לשבת כל היום תמיד עמה? אמרת לא. הא כיצד? שם חלון בינו לביתה, וכל שעה שצריכה הבת לאביה או האב לבתו, מתחברים אחד בחלון. זהו שכתוב כל כבודך בת מלך פנימה ממשיצות זהב לבושה (ע"כ). [וכתוב] [וניהם כסף] ואדניהם נחשת, שהם כלי שמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי הכבוד הללו לא צריך להשתמש בהם איש אחר פרט כהן [מהכהן] הגדול, ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב [ועשית] בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, באותם לבושים דומה לגון עליון: ע"כ מההשמטות

למדנו, ויקרבו ימי ישראל למות. אמר רבי יהודה, אוי לעולם, שהרי בני אדם לא רואים ולא שומעים ולא יודעים, שהרי כל יום ויום קול הפרוץ נשמע במאתים חמשים עולמות.

שנינו, עולם אחד נודע למעלה, וכשהפרוץ יוצא, אותו העולם מזדעזע ומתחלחל יוצאות שתי צפרים שעולות מאותו העולם, שמדורם תחת העץ שבו מראה החיים והמנות.

יוצאת צפור אחת לצד דרום, וצפור אחת לצד צפון, וצפור אחת כשמאיר היום, ואחת כשנחשך היום, וכל אחת ואחת קוראת ומכריזה מה ששומעים מאותו פרוץ.

אחר כך רוצות להתעלות למקומן, ונשמטות רגליהן בנקב תהום רבה, ונלכדות בתוכה עד שנגחלק הלילה. וכשנגחלק הלילה, הפרוץ קורא: (קהלת ט) וכצפרים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם.

אמר רבי יהודה, בשעה שנגלדות רגלי בני האדם וימיו מתקרבים, אותו יום נקרא יום ה' להשיב רוחו אליו. שנינו, באותה שעה פוקד אותו הכתר הקדוש על רוחו, ומיהו? שכתוב (תהלים צ) ימי

שנותינו בהם שבעים שנה. והיא כתר של שביעי של הכל.

ואם מצד הגבורה הוא בא - כתוב ואם בגבורות שמנים שנה, שכתר הגבורה הוא הרי שמיני. מכאן והלאה אין מקום להמשך, כמו שנאמר ורהבם עמל ואון. במקום שלא היה יסוד, הבנין לא עומד.

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו אליו ולשאב אותה רוח לתוכו. ששנינו, בשעה שרוצה הקדוש ברוך הוא להשיב אליו את רוחו, אם רוח זו היא של צדיק, מה כתוב? (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

ואם לא נמצא צדיק, אזי לאותה רוח שצריכה לרחץ באש שדולקת ולהתקן כדי להשאב לגוף המלך. ואם לא נתקנת, אזי לאותה רוח שמתגלגלת כאבן בכף הקלע, שכתוב (שמואל-א כה) ואת נפש איבד קלענה בתוך כף הקלע. שנינו, אם אותה רוח זוכה, כמה טובות גנוזים לה באותו עולם שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

אמר רבי יוסי, כשמתקרבים ימי אותו האיש, שלשים יום מכריזים עליו בעולם, ואפלו צפרי השמים מכריזים עליו. ואם צדיק הוא, שלשים יום מכריזים עליו בין הצדיקים בגן עדן.

שנינו, כל אותם שלשים ימים נשמתו יוצאת ממנו בכל לילה, ועולה ורואה את מקומה באותו העולם, ואותו אדם לא יודע ולא משגיח ולא שולט בנשמתו כל אותם שלשים יום כמו שהיה בתחלה, שכתוב (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלא את הרוח וגו'. אמר רבי יהודה, מכשפמתיילים אותם שלשים יום, צלם האדם נחשף, והדמות שנראית בארץ נמנעת.

רבי יצחק היה יושב יום אחד על פתחו של רבי יהודה והיה עצוב. יצא רבי יהודה ומצא אותו בשער שלו שהיה יושב ועצוב. אמר לו, מה יום זה משאר ימים?

אמר לו, באתי אליך לבקש ממך שלשה דברים. אחד - שכאשר תאמר דברי תורה ותזכיר מאותם דברים שאני אמרתי, שתאמר אותם בשמי, כדי להזכיר את שמי. ואחד - שתזכר את יוסף בני בתורה. ואחד - שתלך לקברי כל שבעת הימים ויתבקש בקשתך עלי.

אמר לו, מנין לך? אמר לו, הרי נשמתו מסתלקת ממני בכל לילה, ולא מאירה לי בהלום כמו שהיתה בתחלה. ועוד, שכאשר אני מתפלל ומגיע לשומע תפלה, אני משגיח בצלמי שבפתל ולא רואה אותו, ואמרתי, הואיל והצלם העבר ולא נראה, שהרי הכרוז יוצא ומכריז, שכתוב (תהלים לט) אף בצלם תהלך איש - כל זמן שצלם האדם לא יעבר ממנו, תהלך איש ורוחו עומדת בתוכו. כשהעבר צלם האדם ולא נראה, אז הוא מעבר מהעולם הזה.

אמר לו, ומכאן, שכתוב (איוב ח) כי צל ימינו עלי ארץ. אמר לו, כל הדברים הללו שאתה רוצה שאני אעשה, אבל אבקש ממך, שבאותו עולם תברר את מקומי אצלך כמו שהייתי בעולם הזה. בכה רבי יצחק ואמר, בבקשה ממך שלא תפרד ממני כל הימים הללו.

הלכו לרבי שמעון, מצאוהו שהיה יושב ועוסק בתורה. זקן עיניו רבי שמעון וראה את רבי יצחק, וראה את מלאך המות שרץ לפניו ורוקד לפניו. קם רבי שמעון, ואחז ביד רבי יצחק. אמר, גזרני שמי שרגיל להפגס - הפגס, ומי שלא רגיל להפגס - לא הפגס. נכנסו רבי יצחק ורבי יהודה, קשר את מלאך המות בחוץ.

התבונן רבי שמעון, וראה שעד עכשו טרם הגיע זמן, שהרי עד שמנה שעות של היום היה זמן. הושיבו לפני רבי שמעון והיה מלמדו בתורה. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, שב על הפתח, ומה [ומי] שתראה אל תדבר עמו. אם ירצה להפגס לכהן, תשביע אותו שבועה שלא יפגס.

אמר רבי שמעון לרבי יצחק, ראית את דמות אביך היום או לא? שהרי שנינו, בשעה שאדם מסתלק מן העולם, אביו וקרוביו נמצאים שם, ורואה אותם ונודע להם, וכל אותם שהיה מדור עמם שבאותו עולם בדרגה אחת, כלם מתפגסים ונמצאים עמו, והולכים עם נשמתו עד המקום שתשרה במקומה. אמר, עד עכשו לא ראיתי.

בין כך קם רבי שמעון ואמר, רבון העולם, נודע רבי יצחק אצלנו, והוא מאותן שבע עינים של כאן. הרי אחזתי אותו ותן לי. יצא קול ואמר: כשא אדונו קרבה בכנפי רבי שמעון, הרי הוא שלף ועמד בלא בזמן שתפגס לשרות בכסאך. אמר רבי שמעון, ודאי.

בין כך ראה רבי אלעזר שהיה מסתלק מלאך המות, ואמר, אין גזר דין במקום שמצוי רבי שמעון בר יוחאי. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, תפגס לכהן ואחז ברבי יצחק, שהרי ראיתי בו שהוא פוחד. נכנס רבי אלעזר ואחז בו, ורבי שמעון החזיר פניו ולמד תורה.

נרדם רבי יצחק וראה את אביו. אמר לו, בני, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי בין

העלים של עץ החיים שִׁבְּגוּ עַדן נָתַן [אתה יושב] עַץ גָּדוֹל וְחֹזֵק בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת, וְהוּא רַבִּי שְׁמֵעוֹן בֶּר יוֹחָאִי, שֶׁהָרִי הוּא אוֹחוֹ אוֹתָךְ בְּעֶנְפָיו. אֲשֶׁרִי חִלְקָךְ בְּנִי.

אָמַר לוֹ, אָבָא, וּמָה אֲנִי שָׁם? אָמַר לוֹ, שְׁלֹשָׁה זְמַנִּים הָיוּ שֶׁכָּסוּ אֶת חֹדֶר מִשְׁכְּבְּךָ, וְתִקְנִי לָךְ חִלּוֹנוֹת פְּתוּחִים לְהַאִיר לָךְ מֵאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם, וְאֲנִי רֹאֲתִי מְקוֹמָךְ וְשִׁמְחָתִי, שְׁאַמְרָתִי אֲשֶׁרִי חִלְקָךְ בְּנִי, מִחוּץ לָזֶה שָׁעַד עֲכָשׁוּ לֹא זָכָה בְּנֶךְ בַּתּוֹרָה.

וְהָרִי עֲכָשׁוּ הָיוּ עֲתִידִים לָבֹא אֵלֶיךָ שָׁנִים עֶשֶׂר צַדִּיקִים מִהַחֲבָרִים, וְעַד שֶׁהָיוּ יוֹצְאִים הַתְּעוֹרֵר קוֹל בְּכָל הָעוֹלָמוֹת: מִי הֵם הַחֲבָרִים [הַשְּׁבִילִים] שְׁעוֹמְדִים פָּאן? הַתְּעוֹרֵר בְּשִׁבְלִי רַבִּי שְׁמֵעוֹן, בְּקִשָּׁה בְּקִשָּׁה וְנִתְּנָה לוֹ.

וְלֹא זֶה לְבַדּוֹ, שֶׁהָרִי שִׁבְעִים מְקוֹמוֹת מִתְּעוֹרְרִים פָּאן בְּשִׁבְלֵהוּ, וּבְכָל מְקוֹם וּמְקוֹם פְּתוּחִים פְּתוּחִים לְשִׁבְעִים עוֹלָמוֹת, וְכָל עוֹלָם וְעוֹלָם נִפְתָּח לְשִׁבְעִים רָצִים, וְכָל רֶץ וְרֶץ נִפְתָּח לְשִׁבְעִים כְּתָרִים עֲלִיוֹנִים, וּמִשָּׁם נִפְתָּחוּ דְרָכִים לְעֵתִיק, נִסְתֵּר הַכֹּל, לְרֹאשׁוֹת בְּאוֹתָהּ נְעִימוֹת עֲלִיוֹנָה שְׁמִיאָרָה וּמִהֲנָה לְכָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים פו) לַחֲזוֹת בְּנֶעֱם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ. מִה זֶה וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ? הֵינּוּ שְׁכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא.

אָמַר לוֹ, אָבָא, כְּמָה זָמַן נִתְּנָה לִי בְּעוֹלָם הַזֶּה? אָמַר לוֹ, אֵין רְשׁוֹת וְלֹא מוֹדִיעִים לְאָדָם, אָבָל בַּהֲלוּלָא הַגְּדוּלָּה שֶׁל רַבִּי שְׁמֵעוֹן תִּהְיֶה עוֹרֵךְ שִׁלְחָנוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צֹאֲיָנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְכָּךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעִטְרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׁמִיחָת לְבָו.

בֵּין כֶּךָ הַתְּעוֹרֵר רַבִּי יִצְחָק, וְהָיָה צוֹחֵק וּפְנִי מְאִירִים. רָאָה רַבִּי שְׁמֵעוֹן, וְהִסְתַּפֵּל בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ, דָּבָר חֲדָשׁ שְׁמַעְתָּ? אָמַר לוֹ, וְדָאִי. אָמַר לוֹ, הִשְׁתַּטַּח לִפְנֵי רַבִּי שְׁמֵעוֹן.

לְמַדְנִי, מֵאוֹתוֹ יוֹם הָיָה רַבִּי יִצְחָק אוֹחוֹ אֶת בְּנוֹ בְּנִדּוֹ וּמִלְמַד אוֹתוֹ תּוֹרָה, וְלֹא הָיָה עוֹזֵב אוֹתוֹ. כְּשֶׁהָיָה נִכְנֵס לִפְנֵי רַבִּי שְׁמֵעוֹן, הוֹשִׁיב אֶת בְּנוֹ בְּחוּץ, וְיָשָׁב לִפְנֵי רַבִּי שְׁמֵעוֹן, וְהָיָה קוֹרֵא לִפְנָיו, (ישעיה לח) ה' עֲשֵׂקָה לִי עַרְבִּי.

לְמַדְנִי, בְּאוֹתוֹ יוֹם תִּקְיָה וּמִפְחִיד שֶׁל הָאָדָם, כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַנוֹ לְהִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, אֲרַבַּעַת צַדִּיקֵי הָעוֹלָם עוֹמְדִים בְּדִין הַקֶּשֶׁה, וּמִתְעוֹרְרִי דִּינִים מֵאַרְבַּעַת צַדִּיקֵי הָעוֹלָם, וְאַרְבַּעַת קִשְׁרִים נִיֻּצִים, וּקְטָטָה נִמְצָאֵת בִּינֵיהֶם, וְרוֹצִים לְהַפְרִיד כָּל אֶחָד לְצִדּוֹ.

הַפְּרוֹז יוֹצֵא וּמִכְרִיז בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְנִשְׁמָע בְּמֵאֵתִים שִׁבְעִים עוֹלָמוֹת. אִם צַדִּיק הוּא - כָּל הָעוֹלָמוֹת שְׁמַחִים כְּנֻגּוֹ, וְאִם לֹא - אוֹי לְאוֹתוֹ הָאִישׁ וְלִחְלָקוֹ.

לְמַדְנִי, בְּאוֹתוֹ הַזָּמַן שֶׁהַפְּרוֹז מִכְרִיז, אִזּוֹ יוֹצֵאֵת שִׁלְהֶבֶת מִצַּד צָפוֹן, וְהוֹלֶכֶת וּבוֹעֶרֶת בְּנֶהֱר דִּינוֹר, וְנִפְרָדֶת לְאַרְבַּעַת צַדִּיקֵי הָעוֹלָם, וְשׁוֹרְפֶת אֶת נִשְׁמוֹת הָרָשָׁעִים. וְיוֹצֵאֵת אוֹתָהּ שִׁלְהֶבֶת וְעוֹלָה וְיוֹרֶדֶת בְּעוֹלָם, וְאוֹתָהּ שִׁלְהֶבֶת מִגִּיעָה לְכַנְפֵי הַתִּרְגוּל הַשָּׁחַר, וּמִכָּה בְּכַנְפֵי וְקוֹרֵא בְּפִתְחָ בֵּין הַשְּׁעָרִים.

פַּעַם רִאשׁוֹנָה קוֹרֵא וְאוֹמֵר, (מִלְאכִי ג) הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בְּעַר פְּתִנּוֹר וְגו'. פַּעַם שְׁנִיָּה קוֹרֵא וְאוֹמֵר, (עֲמוֹס ד) כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֵרָא רוּחַ וּמִגִּיד לְאָדָם מַה שָׁחוּ. וְאוֹתָהּ שְׁעָה יוֹשֵׁב בֵּן אָדָם בְּמַעֲשָׁיו שְׁמַעֲדִים לִפְנָיו, וְהוּא מוֹדֶה עֲלֵיהֶם. פַּעַם שְׁלִישִׁית, כְּשֶׁרוֹצִים לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת נִשְׁמָתוֹ, קוֹרֵא הַתִּרְגוּל וְאוֹמֵר, (יִרְמִיָּה ו) מִי לֹא יִרְאֶה מִלֶּךְ הַגּוֹיִם כִּי לָךְ יֵאָתֶה וְגו'.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, תִּרְגוּל שָׁחַר לְמָה יוֹצֵא? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹדָה, כָּל מַה שְׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְץ, הַכֹּל רְמוּז בְּחֻמָּה, רַק שְׁבָנִי אָדָם לֹא יוֹדְעִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קד) מִה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּלֵם בְּחֻמָּה עֲשִׂיתָ מְלָאָה הָאֶרֶץ קִנְיָנָךְ. וּמִשׁוֹם שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּחֻמָּה, כָּלֵם רְמוּזִים בְּחֻמָּה.

וְהַתִּרְגוּל הַשָּׁחַר, שְׁנִינּוּ, אֵין דִּין שׁוֹרָה אֲלָא בְּמִקּוֹם שֶׁהוּא מִינוּ, וְשָׁחַר בָּא מִצַּד הַדִּין. וְלָכֵן בְּחֻצוֹת הַלְּיָלָה מִמָּשׁ, כְּשֶׁמִּתְעוֹרְרֶת רוּחַ שֶׁל צַד צָפוֹן, שִׁלְהֶבֶת אַחַת יוֹצֵאֵת וּמִכָּה תַּחַת כַּנְפֵי הַתִּרְגוּל וְהוּא קוֹרֵא. וְכָל שָׁכֵן בְּתִרְגוּל שָׁחַר, שְׁמֵתָכֶן יוֹתֵר מֵאַחֵר.

אִף כָּאן, בְּשָׁעָה שֶׁדִּין הָאָדָם תְּעוֹרֵר, מִתְחִיל וְקוֹרֵא לוֹ, וְאֵין מִי שִׁיּוּדֵעַ בָּזֶה, פֶּרֶט לְאוֹתוֹ אִישׁ שְׁשׁוּכָב. שְׁשִׁינּוּ, בְּשָׁעָה שֶׁהָאִישׁ שׁוֹכֵב וְהַדִּין שְׁרוּי עָלָיו לְהוֹצִיא מִהָעוֹלָם הַזֶּה, מִתּוֹסַפֶּת בּוֹ רוּחַ עֲלִיוֹנָה מִה שֶׁלֹּא הָיָה בְּזִמְיוֹ, וְכִינוֹן שְׁשׁוּרָה עָלָיו וְנִדְבָקֶת בּוֹ, רוּאָה מִה שֶׁלֹּא זָכָה בְּזִמְיוֹ, מִשׁוֹם שֶׁהַתּוֹסַפָּה בּוֹ אוֹתָהּ הָרוּחַ. וְכְשֶׁמִּתּוֹסַפֶּת בּוֹ וְרוּאָה, אִזּוֹ יוֹצֵא מִהָעוֹלָם הַזֶּה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) תִּסְף רוּחַם יִגְוְעוּ וְאֵל עֲפָרָם יִשׁוּבוּן. אִזּוֹ כְּתוּב (שְׁמוֹת לג) כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי. בְּחִיָּהֶם לֹא זֹכִים, בְּמִיתָתָם זֹכִים.

לְמַדְנִי, בְּשָׁעָה שֶׁאָדָם מֵת, נִתְּנָה לוֹ רְשׁוֹת לְרֹאשׁוֹת, וְרוּאָה אֲצִלוֹ קְרוֹבִיו וְחֲבָרָיו מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְנוֹדֵעַ לָהֶם, וְכָלֵם חֲקוּקִים בְּדִמְיוֹתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה. אִם צַדִּיק אוֹתוֹ הָאִישׁ, כָּלֵם שְׁמַחִים לִפְנָיו וּמִקְדִּימִים לוֹ שְׁלוֹם.

וְאִם אִינוֹ צַדִּיק, לֹא נוֹדְעִים אֵלָיו. פֶּרֶט לְאוֹתָם הָרָשָׁעִים שֶׁטּוֹרְדִים אוֹתָם בְּכָל יוֹם בְּגִיהָם, וְכָלֵם



עצובים ופוחתים בוי ומסימים בוי, ומרים עיניו ורואה אותם כמו גץ שעולה מהאש. אף כך הוא פותח וי.

למדנו, בשעה שיוצאת נשמת האדם, הולכים כל קרוביו וחבריו שבאותו עולם עם נשמתו, ומראים לו מקום העדון ומקום הענש. אם הוא צדיק, רואה את מקומו, ועולה ויושב ומתעדן בעדון עליון של אותו עולם. ואם אינו צדיק, נשארת אותה נשמה בעולם הזה עד שנטמן הגוף בקרקע. כיון שנטמן, כמה שומרי החקים אוחזים בו עד שמגיע לדומ"ה, ומכניסים אותו במדור שלו של הגיהנם.

אמר רבי יהודה, כל שבעת הימים הנשמה הולכת מהבית לקברו ומקברו לבית, ומתאבלת עליו על הגוף, שכתוב (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. הולכת ויושבת בביתו, ורואה את כלם עצובים ואבלים.

למדנו, אחר שבעה ימים הגוף נהיה כמו שהיה, ונשמתו עולה למקומה. נכנסת למערת המכפלה, רואה מה שרואה, ונכנסת למקום שנכנסת, עד שמגיעה לגן עדן, ופוגשת את הכרובים ושנינות החרב שבגן עדן שלמטה. אם צדיק הוא שתכנס, נכנסת.

שנינו, ארבעה עמודים זמינים, ודמות אחת של הגוף בידיהם, מתלבשת בו בחדוה ויושבת באותו מדור של גן עדן שלמטה עד זמן שנגזר עליה, אחר כך הברז קורא.

ועמוד של שלשה גגנים מזדמן, ואותו העמוד נקרא מכון הר ציון, שכתוב (ישעיה ד) וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראה ענן יומם ועשן וגו'. עולה באותו העמוד לפתח של צדק שציון וירושלים בו.

אם זכה לעלות יותר - טוב חלקו וגורלו להדבק בתוך הגוף של המלך, ואם לא זכה לעלות יותר - כתוב (שם) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו. ואם זכה לעלות יותר - צדיק הוא, שזוכה לכבוד של המלך ולהתעדן בעדון עליון שלמטה ממקום שנקרא שמים, שכתוב (שם נח) אז תתענג על ה'. על ה' דוקא. אשרי חלקו של מי שזוכה לחסד הזה, שכתוב (תהלים קח) כי גדל מעל שמים חסדך.

וכי על השמים הוא, והרי כתוב (שם נז) כי גדל עד שמים חסדך? אמר רבי יוסי, יש חסד ויש חסד, חסד עליון וחסד תחתון. חסד עליון הוא מעל השמים, וחסד תחתון הוא שכתוב (ישעיה נה) חסדי דוד הנאמנים, ובאלה כתוב עד שמים.

למדנו, אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים קיג) אם הבנים שמחה הללויה. האם הידועה. הבנים מי הם? אמר רבי שמעון, הרי שנינו שיש שני בנים לקדוש-ברוך-הוא, אחד זכר ואחד נקבה. הזכר נתן אותו ליצחק, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר. בת נתן לאברהם, שכתוב (בראשית כד) וה' ברוך את אברהם בכל. בת היתה לו לאברהם, ובכל שמה.

והאם רובצת עליהם, שמיניקה אותם, ועל זה כתוב לא תקח האם על הבנים. ושנינו, אל ירבה האדם חטאיו למטה, כדי שתסתלק האם מעל הבנים, וכתוב (ויקרא יח) אמוך הוא לא תגלה ערותה. אוי למי שמגלה ערותה.

וכששבים בני העולם ומרבים בזכויות לפני הקדוש ברוך הוא, והאם שבה ומכסה על הבנים, אז זה נקרא תשובה. מה זה תשובה? זו תשובה של האם ששבה בקיומה, ואז כתוב אם הבנים שמחה. אם הבנים נדאי. ולכן לא נפטר האדם מפריה ורביה עד שמוליד בן ובת.

שנינו, אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. תשוקת הצדיקים לראות את זה, ואתה אמרת על ה'? אמר רבי שמעון, הכל אחד, משמע שכתוב נעם ה', שבא מהעתיק הקדוש לשמים הזה, ותשוקת הצדיקים כך היא נדאי. וכתוב על השמים, אז תתענג על ה'. אשרי חלקו של מי שזוכה. נדאי מעטים הם.

שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב (שיר א) בני אמי נחרו בי שמיני נטרה את הכרמים. בני אמי, כמו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. ששכרצה הקדוש ברוך הוא להחריב ביתו שלמטה ולהגלות את ישראל לבין העמים, העביר הקדוש ברוך הוא מלפניו את הארץ הזו, והתרחקה ממנו, ככתוב (שמות ב) ותתצב אחת מרחק. וכשארץ זו התרחקה משמים שלמטה, הארץ הזו שלמטה נחרבה, וישראל התפזרו בין העמים. אמרה כנסת ישראל: מי גרם לי את זה ומי עשה לי את זה? בני אמי שנטרו בי והתרחקו ממני, בני אמי נדאי.

רבי יוסי היה הולך בדרך, והיה עמו רבי חניא בר רב. עד שהיו הולכים, אמר רבי יוסי לרבי חניא, ראית מה שראיתי? אמר לו, ראיתי גבר אחד בנהר, וצפור אחת על ראשו, ועלה בפיו הצפור, ואוכלת ורומסת ברגליה, ואותו גבר מרים קולות וצווח, ולא ידעתי מה אמר.

אמר, נקרב אליו ונשמע. אמר, אני פוחד להתקרב. אמר לו, וכי בן אדם הוא במקום זה? אלא רמז של חכמה שרמז לנו הקדוש ברוך הוא. קרבו אליו. שמעו שהיה אומר: כתר, כתר, שני בנים שרונים בחוץ [זרוקים לבחוצ]. לא נח ולא מנוחה, עד שהצפור בפח תפל.

בכה רבי יוסי ואמר, זהו ששנינו בני אמי נחרו בי. מה הטעם? משום שפרמי שלי לא נטרתי. אמר, ודאי הגלות נמשך, ועל זה [ש]צפרי השמים לא זזות עד ששלטון העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות יעבר מהעולם, ומתי? עד שיגיע היום שהקדוש ברוך הוא מעורר דינו בעולם, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה' לא יום ולא לילה.

עד שהיו הולכים, שמעו קול אחד שהיה אומר: שלחבת הדין הגיעה בדיניו. יצאה שלחבת אחת ושרפה את אותה הצפור. אמר, ודאי כמו שכתוב (דניאל ז) ונתנה לשרפת האש.

אמר רבי יוסי, לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל אלא בזמן שלא נמצאה ביניהם אמונה, כשנמנעה ביניהם האמונה, כביכול, כך נמצא בכל, שכתוב (ישעיה כח) וכפר בריתכם את מות.

אמר רבי חייא, מהו שכתוב בלע המות לנצח? אמר לו, כשיעורר הקדוש ברוך הוא את ימינו, ימנע מות מהעולם, ולא תתעורר ימין זו אלא כשיתעוררו ישראל בימינו של הקדוש ברוך הוא, ומה זה? תורה שכתוב בה (דברים לג) מימינו אש דת למו. באותו זמן (תהלים קיח) ימי ה' עשה חיל וגו', לא אמות כי אחיה ואספר מעשי זה.

למדנו, אותו הצדיק שהקדוש ברוך הוא מתרצה בו, והפרוז קורא עליו שלשים ימים בין צדיקי גן העדן, כל הצדיקים שמחים, כל הצדיקים באים ומעטרים מקומו של אותו הצדיק עד שיבא למדר את דיוורו ביניהם. ואם רשע הוא, הפרוז קורא עליו בגיהנם שלשים יום [עליו], וכל הרשעים כלם עצובים.

כלם פותחים: וי, שהרי דין חדש מתעורר פעת בגללו של פלוני. כמה שומרי החק מודמנים כנגדו ומקדימים לו: וי, אוי לרשע אוי לשכנו. וכלם פותחים ואומרים: אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. מה זה [טעם] גמול ידיו? אמר רבי יצחק, לכלל [להוציא] מי שאונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק.

שהרי שנינו, כל מי שמוציא זרעו לריק נקרא רע, ולא רואה פני שכינו, שכתוב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרד רע, וכתוב (בראשית לב) ויהי ער בכור יהודה רע. אף כאן, אוי לרשע רע - אוי לאותו רשע שהוא רע, שעשה עצמו רע, כי גמול ידיו יעשה לו - לכלל מי שאונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק, ולזה טורדים אותו באותו העולם יותר מכלם.

בא תראה, שהרי כתוב אוי לרשע [רע]. כיון שכתוב אוי לרשע, למה רע? אלא כמו שאמרנו, שעשה עצמו רע, וכתוב לא יגרד רע, וכלם עולים וזה לא עולה.

ואם תאמר, שאר רשעים שהרגו בני אדם? בא ראה, כלם עולים והוא לא עולה. מה הטעם? הם הרגו בני אדם אחרים, וזה הרג בניו ממש, שפך דמים רבים.

בא ראה, בשאר רשעי העולם לא כתוב וירע בעיני ה', וכאן כתוב וירע בעיני ה' אשר עשה. מה הטעם? משום שכתוב ושחת ארצה.

שנינו, אמר רבי יהודה, אין לך חטא בעולם שאין לו תשובה פרט לזה, ואין לך רשע שלא רואה פני שכינו פרט לזה, שכתוב לא יגרד רע, כלל. אמר רבי יצחק, אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. מה זה לעולם יירשו ארץ? אמר רבי יהודה, כמו שכתוב (תהלים קטז) אתה ה' בלתי תלך בראצות החיים.

ויחי יעקב, בתוכם. לכו צריך לאדם שלא לערב צלם שלו בצלם של עובדי כוכבים ומזלות, משום שזה קדוש וזה טמא.

בא ראה מה בין ישראל לעמים עובדי כוכבים ומזלות, שישאל כשנמצא אדם מת, הוא מטמא את כל הגוף, והבית טמא. וגוף של עובדי כוכבים ומזלות לא מטמא מישהו אחר, וגופו [וביתו] לא טמא כשהוא מת. מה הטעם?

ישאל בשעה שהוא מת, כל הקדשות של רבונו עוברות ממנו, ועובר ממנו הצלם הקדוש הזה, ועוברת ממנו רוח הקדשה הזו, נשאר הגוף טמא.

אבל עובדי כוכבים ומזלות עובד עבודה זרה לא כך, שבחניו טמא בכל הצדים, צלמו טמא ורוחו טמא, ומשום שכל הטמאות הללו שריויות בתוכו, אסור לקרב אליו. כיון שמת, יוצאות כל הטמאות הללו, ונשאר גוף בלי טמאה לטמא.

ואף על גב שגופם טמא, בין בחייהם ובין במיתתם, אבל בחייהם שכל אותן הטמאות שנמצאות אצלם, יש להם כח לטמא אחרים. ובמיתתם, כאשר יוצאות כל אותן הטמאות מהם, לא יכולים לטמא, ושל ישראל יכול לטמא אחרים, כי כל הקדשות יוצאות ממנו, ושורה עליו צד האחר.

בא ראה, הצלם הקדוש הזה, כשהולך אדם ומתגדל ונעשית מהפצוץ הזה הדמות שלו, נעשה צלם אחר, ומתחברים כאחד, וזה נוטל את זה. בשעה שנמצאים שני צלמים שמור הוא האדם, וגופו בקיום, ורוח שרויה בתוכו. בשעה שקרבים זמיו, הם עוברים ממנו, וזה עולה לזה, ונשאר אדם בלי שמירה, אז (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים, שנים.

בא ראה, כשמתעורר דין בעולם, כשהקדוש ברוך הוא יושב על כסא דין לדון את העולם, צריך אדם לעורר [בדין] תשובה שישוב מהרשע [מחטאיו], שהרי אותו יום נכתבים פתקים, וכלם נמצאים בתיק כתובים. אם זכה אדם שישוב לפני רבונו, קורעים את הפתקים שעליו.

אחר כך הקדוש ברוך הוא מזמין לפני האדם את יום הכפורים, יום התשובה. אם שב מחטאיו - טוב. אם לא - מצוה המלך לחתם פתקים. אוי כי התשובה רוצה להסתלק ממנו.

אם זכה בתשובה ולא שלמה כראוי - תולים לו עד אותו יום אחרון של עצרת, שהוא שמיני לחג. אם עשה תשובה שלמה לפני רבונו - נקרעים. ואם לא זכה - אותם פתקים יוצאים מבית המלך ונמסרים בידי מלאך הדין, והדין נעשה, ופתקים יותר לא חוזרים עוד לבית המלך.

אז מעברים הצלמים ממנו ולא נמצאים עמו. כיון שעברו ממנו, הרי ודאי שענש המלך יעבר עליו ויטעם מכוס המות. ובאותו לילה של חג האחרון, המלאכים המענישים מזמנים, ונוטלים את הפתקים. ואחר שנטלו אותם, מעברים הצלמים, ולא נמצאים [ואם נמצאים פגומים, יעבר עליו מחלות וכו'] בהם ימים. ואם נמצאים בהם ימים - דין גרוע, אז יעבר עליו דין של מחלות רעות בפגם שלהם, והרי בארנו את זה.

ובספרי הקדמונים אומרים יותר, כשהראש נגרע וימצא הגוף - בנו או אשתו ימצאו, והוא יסתלק. וזה מדבר כשלא חזר כל אותו זמן בתשובה. אבל אם חזר, טעם המות יטעם ויתרפא.

ואם הגוף לא נראה וימצא הראש - הם מסתלקים והוא מתקים, וזה מדבר כשבנו הקטן ברשותו. ואם ידיו פגומים, מעשה ידיו פגומים, רגליו - מחלות רודפות אותו. בורח הצלם וחוזר, בורח וחוזר, עליו כתוב (דברים כח) בבקר תאמר מי יתן ערב. וזה כשהלבנה מאירה והלילה מתקן באור.

אבל צדיקים חסידים, כל יום ויום מסתכלים בלבם כאלו אותו יום מסתלקים מהעולם, ועושים תשובה שלמה לפני רבונו, ולא יצטרכו לדבר אחר. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כל הנקרא בשמי - כמה עליונים מעשי המלך הקדוש, שהרי באותם מעשים [בריות] שהוא עושה למטה, קושר אותם בדברים עליונים שלמעלה, וכשנוטלים אותם למטה ועושים בהם מעשה, מתעורר אותו מעשה שלמעלה שקשור בו, כגון אזור ועץ ארז, והרי בארנו הדברים.

ויש מהם שאחוזים בשם הקדוש, כמו לולב, ואתרוג, הדס, וערבה, שכלם אחוזים בשם הקדוש למעלה. ועל כך שנינו, לאחוז אותם ולעשות בהם מעשה כדי לעורר חדנה אותו שאוחז בו. ועל זה שנינו, בדברים ומעשה צריך להראות דבר כדי לעורר דבר אחר.

זהו שכתוב כל הנקרא בשמי ולקבודי [בראתיו] - לעורר כבודי. בראתי - ליחד לי. יצאתי - לעשות בו מעשה [כח]. אף עשיתי - לעורר בו כח שלמעלה.

דבר אחר כל הנקרא בשמי - הינו שכתוב (ויקרא כג) פרי עץ הדר. ולקבודי בראתי - הינו כפת תמרים. יצאתי - הינו וענף עץ עבת. אף עשיתי - הינו וערבי נחל.

ותקון של זה שאמר הכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון, דוקא שהוא חמישי על עשור. אבל ביום הראשון, אותו יום ראשון מי הוא? אלא יום שיצא ראשון לנסע [לכל] במעניו של מים נובעים, ואנו רוצים להמשיכו לעולם.

משל למלך שקשר בני אדם במאסר. באה אמו הגבירה והוציאה אותם לחרות, והמלך משגיח על כבודה ונתן אותם בדיקה. מצאה אותם רעבים וצמאים. אמרה, הרי הוצאתי אותם לחרות, תביא להם אכל ומשקה.

כך יום הכפורים הזה מוציא את כלם לחרות, ואנו רעבים למזון וצמאים לשתייה. היא מעטרת את המלך בעטרותיו. ביום הזה ידענו שמים נובעים שורים עמה, שואלים לשתייה למי שהוציא אותם לחרות, ועל כך קוראים לו ביום ראשון.

זה בספר האגדה, והוא יפה. אבל ביום הזה, לאברהם שהוא ראשית הכל, אם בעניי כבוד הוא הראשית או במים הוא הראשית, שאברהם התחיל לחפר בורות מים.

פרי עץ הדר - זו באר של יצחק, שיצחק הדר את הקדוש ברוך הוא וקרא לו עץ הדר. פריו של עץ ההדר הזה ידוע. כפת תמרים - שכתוב (תהלים צב) צדיק כתמר יפריח, ולא נמצא ביניהם פריד. ולכן לא כתוב וכפת, אלא כפת, משום שלא עולה זה בלי זה. ובזה מתמלאת הבאר הזאת, מבאר מים

עליונים שנובעים. ההוא מתמלא בתחלה, וממנו מתמלאת הבאר עד שנובעת לכל.

וענף עץ עבת - זה ענף של אילן הגדול שהתחזק ונשרש בשרשו, נעשה אילן עליון על הכל, שאחוז בכל הצדדים שלו, ענף שהוא עץ עבת, עץ שאחוז את העבות, שהרי מזה נוטל יסוד העולם ומתמלא כדי להריק בבאר, זהו עולם ארץ ההשקאה.

וערבי נחל - שנים הם, שני נחלי מים מתפנסים לתוכם להריק לצדיק. דבר אחר וערבי נחל - אלה הם גבורות שאחוזות ביצחק, שבאים מצד אותו נחל עליון ולא מצד האב. לכן הכל נאה, ולא מבשם לפרות, ולא עושה פרות. וערבי נחל - שני עמודים שהגוף עומד עליהם. אבל וערבי נחל ודאי, כמו שנתבאר, ואלה הם כלם לרוקן מים לבאר.

השלמה מההשמטות (סימן ג"ו)

מהו פרי עץ הדר? עץ האתרוג. ומהו הדר? הדר על הכל, והינו הדר של שיר השירים, שכתוב בו מי זאת הנשקפה כמו שחר. והינו על שם נקבה, ועל שמה נלקחה נקבה מאדם שאי אפשר להתקיים עולם התחתון בלא נקבה. ומה הטעם נקראת נקבה? על שם שנקביה רחבים, ויש לה נקבים יתרים על האיש, ומה הם הנקבים: שדים ורחם ובית קבול הנלד.

ומה שאמרו, שיר השירים שהוא הדר לכל ספרי הקדש - כן. שאמר רבי יוחנן, כל הספרים קדש, ושיר השירים קדש קדשים. ומהו קדש קדשים? אלא קדש שהוא קדש לקדשים. ומה הם קדשים? אלו שפנגד שש קצוות שבאדם, וקדש יהיה להם קדש לכלם.

ומהו קדש? זה אתרוג, שהוא הדר לכל. ולמה נקרא שמו הדר? אל תקרי הדר אלא ה' דר, זה אתרוג שהוא נפרד מאגד הלולב, ואין מצות לולב קימת אלא בו, והוא גם כן אגוד עם הכל, שעם כל אחד הוא, ועם כלם יחד הוא.

ומהו הלולב? כנגד חוט השדרה. וענף עץ עבת - שענפיו חופים את רבו, ואם אין ענפיו חופים את רבו - אינו כלום. מפני מה? משל לאדם שבזרועותיו גגן על ראשו, הרי זרועותיו שנים וראשו שלשה, והינו ענף לשמאל, עבת לימין, ונמצא עץ באמצע. ולמה נאמר בו עץ? שהוא שרש האילן.

ומה זה ערבי נחל? שוקי האדם שהם שתיים. ומהו לשון של ערבי נחל? משום שגדול שבהם הוא למערב, ומשם יונק כחו, ושל צפון הוא קטן ממנו מהלך חמש מאות שנה, והוא ברוח צפונית מערבית, ובו פועל ונקרא על שמו, והם שניהם עצים. דבר אחר ערבי - שפעמים מערבים פעלתם זה עם זה. מה זה ערבי נחל? נחל הוא על שם המקום שהם קבועים בו ששמו נחל, כמו שכתוב כל הנחלים הלכים אל הים.

מהו ים? הוי אומר זה אתרוג. ומנין לנו שכל מדה ומדה מאלו השבעה נקראת נחל? שנאמר וממתנה נחליאל, אל תקרי נחליאל אלא נחלי אל. ועוד שם, מה לב, הדר פרי הגוף, אף ישראל פרי עץ הדר. מה אילן תמר, ענפיו סביביו ולולבו באמצע, אף ישראל נטלו גוף האילן הזה שהוא לבו, וכנגד הגוף חוט השדרה באדם שהוא עקר הגוף. ומה לולב זה כתוב לו לב, אף לב מסור לו. ומה לב זה שלשים ושתים נתיבות חכמה בו, אף בכל נתיב מהן צורה שומרת, שנאמר לשמר את דרךך עץ החיים: ע"כ מההשמטות

דבר אחר, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר - זה אברהם. כפת תמרים - זה יצחק. וענף עץ עבת - זה יעקב. וערבי נחל - אלה הן שתי הדרגות שאמרנו.

ומי ששונה זה, משום שעץ עבת זה יעקב, שאחוז את כל החלקים, ודאי זה יעקב. אבל הרי בארנו, פרי עץ הדר - זו באר יצחק, זו גבורה תחתונה. כפת תמרים - כפת חסר, קשר שנקשר בבאר, כמו שנאמר (דניאל ג) כפותים בסרבליהם, משום שאלה לא עולים זה בלי זה. וענף עץ עבת, ענף הוא עליון שנעשה עץ עבות ואחוז לכל צד, כמו שנאמר. ערבי נחל - זה יצחק, בכל הצדדים שאחוזים בצד הנחל ולא בצד האב. ששנינו, אף על גב שבנחל הזה לא נמצא דין, מתעוררים ממנו דינים.

ורב המנונא הזקן פרש, וערבי נחל - אלו שני העמודים שאמרנו שיוצאים מהם מים, ויפה. אבל בא ראה, הרי ראינו ששתי דרגות אלה שעומדות על דרגה של צדיק, פרי וכנוס גדול [הברכות] יוצאים מהם, וערבי נחל לא יוצאים מהם לא פרי ולא טעם ולא ריח, והרי בארנו, והכל יפה.

ועל כן אתרוג בשמאל, כנגד הלב. לולב בימין. כפת בכל, וקשור בכל, שהרי צדיק כפות הוא בכל הצדדים וקשור בכל, וזהו קשר האמונה.

ויפה אמר בספר האגדה שכל אלה הם אורחים שמזמינים העם הקדוש ביום הזה, שצריכים למצא אותם, כיון שהזמין אותם, ובהם מבקש אדם בקשתו למלך. אשריהם ישראל שיודעים דרכי המלך הקדוש, ויודעים דרכי התורה ללכת בדרך אמת, לזכות בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ביום הזה יוצאים ישראל בסימנים רשומים מתוך המלך, משום שהם נצחו בדין, ומהם הסימנים? סימני האמונה, חותם המלך העליון. לשני בני אדם שנכנסו לבני המלך לדין, ובעולם לא יודעים מי מהם נצח. יצא לגיון אחד מבית המלך, ושאלו אותו מי נצח? אמר להם, מי שיצא ובגדו סימני המלך, הוא שנצח.

כך כל העולם נכנסים לדין לפני המלך העליון, והוא דן אותם מיום של ראש השנה ויום הכפורים, עד חמש עשרה יום לחדש, ובין כך נמצאו ישראל כלם צדיקים בתשובה, טורחים בסכה ולולב ואתרוג, ולא יודעים מי נצח בדין. המלאכים העליונים שואלים, מי נצח בדין? אומר להם הקדוש ברוך הוא, אלה שמוציאים בידיהם את הסימנים שלי, הם נצחו בדין.

ביום הזה יוצאים ישראל ברשם המלך, בתשבחות ההלל, נכנסים לסכה, אתרוג בשמאל, לולב בימין. כלם רואים שישאל רשומים ברשומי המלך הקדוש, פותחים ואומרים, (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

עד כאן חדות הכל, חדות האורחים, ואפילו אמות העולם שמחים בחדנה ומתברכים ממנה, ולכן מקריבים בכל יום עליהם להטיל עליהם שלום, ויתברכו מאתנו. מכאן והלאה יום אחד של המלך העליון ששמח בהם בישאל, שכתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. שהרי יום זה מן המלך בלבדו חדותו לישראל. משל למלך שהזמין אורחים וכו'.

רבי שמעון פתח ואמר, אני חבצלת השרון שושנת העמקים. כמה חביבה ננסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא משבח אותה, והיא משבחת אותו תמיד. וכמה משבחים ומזמרים מזמנה תמיד לקדוש-ברוך-הוא. אשרי חלקם של ישראל שאחוזים בו בגורל החלק הקדוש, ככתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו וגו'. אני חבצלת השרון - זו ננסת ישראל, שעומדת בימי של נוי בגן עדן. השרון - שהיא שרה ומשבחת את המלך העליון.

דבר אחר, אני חבצלת השרון - שרצה להיות משקה מהשקנת הנחל העמק, מקור הנחלים, כנאמר והיה השרב לאגם. [נ"א (ישעיה לג) והיה השרון כערבה] שושנת העמקים - שעומדת בעמק הכל. מי הם העמקים? כמו שנקאמר (תהלים קל) ממעמקים קראתיך ה'. חבצלת השרון. חבצלת - מאותו מקום של השקאת הנחלים שיוצאים ולא פוסקים לעולמים. שושנת העמקים - שושנה מאותו מקום שנקרא עמק הכל, נסתר מכל הצדדים.

בא ראה, בתחלה ירקה בחבצלת, שהעלים שלה ירקים, אחר כך שושנה אדמה בגונים לבנים. שושנה בששה עלים. שושנת - שמשתנית מגון לגון ומשנה את גוניה.

שושנת - בתחלה חבצלת. בזמן שרוצה להזדווג במלך נקראת חבצלת, אחר שנדבקה עם המלך באותן נשיקות היא נקראת שושנת, משום שכתוב (שיר ה) שפתותיו שושנים. שושנת העמקים - שהיא משנה את גוניה לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדין.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים (בראשית ב). בא ראה, שהרי בני אדם לא מסתכלים ולא יודעים ולא משגיחים בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו כדי שימצא יחיד, ובלב יחיד, ובמקום של דבקות יחידה שלא משתנה ולא מתהפך לעולמים באותו קשר יחיד שהכל נקשר בו. זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן.

אחר כך סטו מדרך האמונה ועזבו את העץ היחיד, העליון מכל האילנות, ובאו להדבק במקום שמשתנה ומתהפך מגון לגון ומטוב לרע ומרע לטוב, וירדו מלמעלה מטה, ונדבקו למטה בשנויים רבים, ועזבו את האילן היחיד העליון מכל האילנות. זהו שכתוב (קהלת ז) אשר עשה האלהים את האדם ישר וגו'.

ודאי שאז התהפך לבס באותו הצד ממש, לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדין. בדרך הזה נדבקו בו ודאי, בקשו חשבונות רבים ונדבקו בהם.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אדם, עזבת חיים ונדבקת במות. חיים - שכתוב ועץ החיים בתוך הגן, שנקרא חיים, שמי שאוחז בו לא טועם מות לעולמים. נדבקת בעץ אחר - הרי ודאי המות כנגדך. זהו שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות, וכתוב (קהלת ז) ומצא אני מר ממות את האשה. ודאי שנדבק במקום המות ועזב מקום החיים. משום כך נגזר עליו ועל כל העולם מות.

אם הוא חטא, מה חטאו כל העולם? אם תאמר שכל העולם אכלו מהעץ הזה וזה קרא לכלם - לא כך! אלא בשעה שאדם עמד על רגליו, ראו אותו כל הבריות ופחדו מלפניו, והיו נוסעים אחריו כעבדים אחר המלך, והוא אמר להם: אני ואתם (תהלים צה) באו נשתחוו ונכרעה וגו'. וכך הלכו אחריו. כיון שראו שאדם משתחוה למקום זה ונדבק בו, כלם נמשכו אחריו, וגרם מות לכל העולם.

ואז השתנה האדם לכמה גונים, לפעמים דין לפעמים רחמים, לפעמים מות לפעמים חיים, ולא

עומד בקיום תמיד באחד מהם, משום שאותו מקום גרם לו, ולכן נקרא חרב המתהפכת, המתהפכת מצד זה לצד זה, מטוב לרע, מרחמים לדיו, משלום לקרב, מתהפכת היא בכל, טוב ורע, שפיתוב (בראשית ב) ועץ הדעת טוב ורע.

והמלך העליון, לרחם על מעשיו, הוכיח אותו ואמר לו, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו'. והוא לא קבל ממנו ונמשך אחר אשתו, וגרש לעולמים, שהרי אשה עולה למקום [למקום זה] ולא יותר, והאשה גרמה מות לכל.

בא ראה, לעולם הבא פיתוב (ישעיה סה) כי כימי העץ ימי עמי. כימי העץ - אותו שנודע באותו הזמן. פיתוב (שם כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ וגו'.

ויקרבנו ימי ישראל למות. שנינו, אמר רבי חייא, פיתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. שם בקיומו יעקב, וכאן במיתתו ישראל, שפיתוב ויקרבנו ימי ישראל למות. אמר רבי יוסי, כך הוא ודאי, שהרי לא פיתוב ויקרב יום ישראל למות, אלא ימי, וכי בכמה ימים מת בן אדם? והרי בשעה אחת, ברגע אחד מת ויוצא מן העולם.

אלא כך למדנו, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו, כל אותם ימים שעומד בן אדם בעולם הזה נפקדים לפניו ונכנסים בחשבון, וכשנקרבים לפניו להפגס בחשבון, מת האדם, ומשיב הקדוש ברוך הוא אליו את רוחו. אותו ההכל שהוציא ונפח בו, משיב אותו אליו.

אשרי חלקו של אותו אדם שימיו התקרבו אל המלך בלי בוש, ולא נדחה יום אחד מהם החוצה שימצא שפאותו יום שנעשה בו חטא, לכן פיתוב בצדיקים קריבה. [ואיך יקרבנו] משום שנקרבים ימיו לפני המלך בלי בוש.

אוי לרשעים, שלא פיתוב בהם קריבה, ואיך יקרבנו הימים לפני המלך, שהרי כל ימיו נמצאו בחטאי העולם, ולכן לא יקרבנו לפני המלך ולא ימנו לפניו ולא יזכרו למעלה, אלא הם מתפלים מתוכם. עליהם פיתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יפלו.

וכאן ויקרבנו ימי ישראל למות ודאי, בלי בוש, בשלמות, בחדות שלמה, ומשום כך ימי ישראל שהיה ישראל יותר שלם מיצקב. ואם תאמר, הרי פיתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם, שלם? שלם היה, אבל לא שלם בדרך עליונה כמו ישראל.

שנינו, אמר רבי יוסי, בשעה שימיו האדם נפקדים לפני המלך, יש צדיק שנקדים ימיו, והם רחוקים מלפני המלך, ויש צדיק שכאשר נפקדים ימיו, הם קרובים וסמוכים למלך ולא מרחקים, נכנסים בלי בוש וקרבים למלך. אשרי חלקם. זהו שפיתוב ויקרבנו ימי ישראל למות.

ויקרא לבנו ליוסף. אמר רבי יצחק, וכי שאר השבטים לא בנוי הם? אלא, אמר רבי אבא, יוסף היה בנו יותר מכלם, ששנינו, בשעה שאשת פוטיפר דחקה את יוסף, מה פיתוב? ויבא הפיתוב לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הפית. פסוק זה היה צריך לכתב ואין איש בפית, מה זה מאנשי הפית? אלא להכליל את דמותו של יעקב שהיתה שם ונמצאה שם, ומשום כך מאנשי הפית, אבל איש אחר היה שם. כיון שהרים יוסף עיניו וראה את דמות אביו, ישב בקיומו ונרתע לאחור.

בא ראה מה פיתוב, וימאן ויאמר אל אשת אדניו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה אמרת וימאן ויאמר, חייך וימאן ויאמר אחר גבא לברך את בניך ויתברכו בו, זהו שפיתוב וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי.

כיון שאמר ידעתי בני, למה אמר ידעתי אחר? אלא אמר ידעתי בני, בזמן שעמדת בגופך שאתה ברור, כשראית את דמותי ושבת בקיומך, ומשום כך פיתוב ידעתי בני ידעתי, על מה שאמרת שזהו הפיתוב, גם הוא היה לעם וגם הוא יגדל, וכאן משום כך פיתוב ויקרא לבנו ליוסף, לבנו ליוסף ממש.

דבר אחר ויקרא לבנו ליוסף - שפיתוב אחת היו נראים. שכל מי שראה את יוסף, היה מעיד שבו של יעקב היה. רבי יוסי אמר, הכל כך הוא, ועוד, שיוסף זן אותו ואת בניו בזקנותו, ולכן בנו ממש יותר מכלם. ויקרא לבנו ליוסף, למה ליוסף ולא לאחר? משום שהיתה רשות בידו להעלותו משם.

רבי יוסי אמר, כיון שיעקב היה יודע שפניו ישתעבדו בגלות שם במצרים, למה לא נקבר שם כדי שזכותו יתגן על בניו? למה רצה לעלות משם, והרי פיתוב (תהלים קג) פרחם אב על בנים, איפה הרתמנות?

אלא, כך שנינו, בשעה שהיה יורד יעקב למצרים, היה פוחד, והיה אומר: חס וחלילה יכלו בני בני העמים, ואולי הקדוש ברוך הוא יסלק שכינתו ממני כבתחלה. מה פיתוב? ויבא אלהים אל יעקב וגו', [ויאמר אלהים לישראל] אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם. ומה שאמרת אולי אסלק

שְׂכִינָתִי מִבִּינָה - אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרִימָה.

אָמַר עוֹד, פּוֹחַד אֲנִי שְׁמָא אֶקְבֵּר שָׁם וְלֹא אֶזְכֶּה עִם אֲבוֹתַי. אָמַר לוֹ, וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךְ גַּם עִלָּה. אֶעֱלֶךְ - מִמִּצְרַיִם. גַּם עִלָּה - לְהַקְבֵּר בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֶיךָ.

מִשּׁוּם כִּד רָצָה לְהַעֲלוֹת עִצְמוֹ מִמִּצְרַיִם: אֶחָד - כִּדִּי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ יִרְאֶה, שֶׁהָרִי רָאָה שְׁעִתִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַפְרֵעַ מִיִּרְאָתָם. וְאֶחָד - שֶׁרָאָה שֶׁשְׂכִינָה תִשָּׁם מְדוּרָה בֵּין בָּנָיו בְּגָלוּת. וְאֶחָד - כִּדִּי שֶׁיְהִיָּה גּוֹפּוֹ דָר בֵּין גּוֹפּוֹת אֲבוֹתָיו לְהַפְלֵל בֵּינֵיהֶם, וְלֹא יִמָּנֶה עִם רִשְׁעֵי מִצְרַיִם.

וְשִׁנְיוֹ, הַגּוֹף שֶׁל יַעֲקֹב נִמְשָׁךְ מִיָּפְיוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, וְהִיָּתָה דְמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב דְמוּת עֲלִיּוֹנָה וְקְדוּשָׁה, דְמוּת שֶׁל הַפֶּסַח הַקְדוֹשׁ, וְלֹא רָצָה לְהַקְבֵּר בֵּין רִשְׁעִים. וְסוּד הַדָּבָר, שֶׁבְּאֲבוֹת אִין כָּלֵל פְּרִידָה, וְעַל זֶה כְּתוּב וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי.

וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף. בָּנוּ - בְּדְמוּת אַחַת שֶׁל הַפְּנִים, מִשּׁוּם שֶׁבְּרָצוֹן הָרוּחַ וְהַלֵּב הוֹלִיד אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכֻּלָּם בֹּא רָאָה מֶה כְּתוּב, (בְּרֵאשִׁית ל) הַמַּעֲט קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי, שֶׁכָּל רָצוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה בְּרַחֵל, וּמִשּׁוּם כִּד וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף.

שְׁנִינּוּ, רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (דְּבָרִים כט) הַנִּסְתָּרֶת לַה' אֱלֹהֵינוּ וְגו'. הַנִּסְתָּרֶת לַה' אֱלֹהֵינוּ, בֹּא רָאָה כִּמְהָ יֵשׁ לְאָדָם לְהַזְהִיר מִחֻטְאָיו וּלְהַסְתַּכֵּל שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל מִצְוֹת רַבּוֹנוֹ, שֶׁשְׁנִינּוּ, כִּל מֶה שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם מַעֲשִׂים כְּתוּבִים בַּסֵּפֶר וְנִכְנָסִים בְּחֻשְׁבוֹן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, וְהַכֵּל גְּלוּי לִפְנֵיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יִרְמְיָה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נֶאֱמַר ה'! אִם כִּד, אִיךְ לֹא יִשְׁמַר אָדָם מִלְחֻטָּא לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ. וְשִׁנְיוֹ, אֶפְלוֹ אוֹתוֹ [מִי] מֶה שֶׁחִשַּׁב אָדָם וְעִלָּה בְּרָצוֹנוֹ, הַכֵּל נִמְצָא לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא נִאָּבֵד מִמֶּנּוּ.

בֹּא רָאָה, בְּאוֹתוֹ לִילָה שֶׁנִּכְנְסָה לָאָה אֶל יַעֲקֹב וְנִתְּנָה לוֹ אוֹתָם סִימָנִים שֶׁנִּתְּנוּ יַעֲקֹב לְרַחֵל, עִלָּה בְּרָצוֹנוֹ שֶׁהָיָה רַחֵל וְשָׁמַשׁ בָּהּ תִּשְׁמִישׁ, וְאוֹתָהּ טֶפֶח רִאוּשׁוֹנָה שֶׁל יַעֲקֹב הִיָּתָה, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית מט) כָּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי, וְסִבֵּר שֶׁהָיָה רַחֵל. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְגַלֵּה עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת וְיֹדֵעַ מֶה שֶׁבְּחֻשְׁבָּהּ, הָעִלָּה אוֹתוֹ רָצוֹן לְמִקּוּמוֹ, וּבִכּוּרֶת רִאוּבוֹן עֲלֵתָה לְיוֹסֵף. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהָרִי שֶׁל רַחֵל הִיָּתָה אוֹתָהּ טֶפֶח רִאוּשׁוֹנָה שֶׁנִּצָּאָה מִיַּעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהִיָּתָה שְׁלֵמָה, אוֹתָהּ בְּכוֹרָה מִמֶּשׁ שֶׁל רִאוּבוֹן יִרְשָׁה יוֹסֵף, וְרַחֵל יִרְשָׁה אֶת שְׁלֵמָה.

וּמִשּׁוּם כִּד, סוּד הַדָּבָר, לֹא הִתְעַלָּה רִאוּבוֹן בְּשֵׁם כִּשְׁאָר הַשְּׁבָטִים, אֶלָּא רִאוּבוֹן, כְּלוֹמַר רִאוּ בּוֹ. רִאוּ בּוֹ סֵתֵם. וְהָבִן הִזָּה לֹא נֹדַע שְׁמוֹ. וְעַל כֵּן לֹא קָרָאָה לָאָה בְּנִי בְשֵׁם הַזֶּה, וְלֹא נִקְרָא רִאוּ בְנִי, שֶׁהָרִי לָאָה יָדָעָה אֶת הַמַּעֲשֶׂה.

וְשִׁנְיוֹ, גְּלוּי לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁאִין רָצוֹן יַעֲקֹב הָיָה לְחֻטָּא לִפְנֵיו בָּזָה וְלֹא הִסְתַּכֵּל בְּרָצוֹן בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה כִּשְׁאָר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְעַל כִּד כְּתוּב (שם לה) וַיְהִי בְנִי יַעֲקֹב שְׁנִים עָשָׂר, שֶׁהָרִי בְּנֵיהֶם שֶׁל שְׁאָר הָרִשְׁעִים בְּעוֹלָם שְׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, נִקְרָאִים בְּשֵׁם אַחֶר, וְהָרִי דָּבָר זֶה יְדוּעַ בֵּין הַחֲבֵרִים, וּמִשּׁוּם כִּד וַיִּקְרָא לְבָנָו לְיוֹסֵף, בָּנוּ מִמֶּשׁ, מִהִרְאִישִׁית וְעַד הַסִּיּוּם [בָּנוּ] הִיָּה בָנוּ.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּמֶה הִשְׁבִּיעַ יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף, שֶׁכְּתוּב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרִכִּי? אֶלָּא בְּאוֹתוֹ אוֹת הַבְּרִית שֶׁהָיָה רִשׁוֹם בְּבִשְׂרוֹ, שֶׁזֶה חֲשִׁיבִיּוֹת הָאֲבוֹת יוֹתֵר מִהַכֵּל, וּבְרִית זוֹ הִיא סוּד שֶׁל יוֹסֵף.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּאַבְרָהָם וּבְיַעֲקֹב כְּתוּב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרִכִּי. תַּחַת יְרִכִּי, כְּלוֹמַר בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם שֶׁרְמוּז בְּשֵׁם הַקְדוֹשׁ וּמוֹצִיא זֶרַע קֹדֶשׁ נֶאֱמָן לְעוֹלָם. בְּיַצְחָק לֹא כְּתוּב, כִּי יִצָּא מִמֶּנּוּ עֶשְׂו.

עוֹד, מֶה הַטַּעַם שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרִכִּי, אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם? אֶלָּא אָמַר לוֹ יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, בְּרִשְׁם הַקְדוֹשׁ הַזֶּה הִשְׁבַּע לִי, שֶׁהוֹצִיא זֶרַע קֹדֶשׁ נֶאֱמָן לְעוֹלָם, וְנִשְׁמַר וְלֹא נִטְמָא לְעוֹלָמִים, שֶׁלֹּא יִקְבֵּר בֵּין אוֹתָם הַטְּמָאִים שֶׁלֹּא שְׁמְרוּ אוֹתוֹ לְעוֹלָמִים, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בָּשָׂר חֲמוּרִים בָּשָׂרם וְזֶרְמָתם סוֹסִים וְזֶרְמָתם.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי יוֹסֵף, שֶׁשְׁמַר אוֹתוֹ מִעַל הַכֵּל, לָמָּה נִקְבְּרֵנִי בְּנֵיהֶם? אֶלָּא שְׁנִינּוּ, כְּתוּב (שם א) הִיָּה הִיָּה דָּבָר ה' אֵל יִחְזַקְאֵל בּוֹ בּוֹיִי הַכְּהֵן בְּאֶרֶץ כְּשָׂדִים עַל נְהַר כְּבָר. וְהָרִי שְׁנִינּוּ שֶׁשְׂכִינָה לֹא שׁוּרָה, רַק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִז לָמָּה כָּאֵן שְׂכִינָה? אֶלָּא כְּתוּב עַל נְהַר כְּבָר, וְכְתוּב וְתַהִי עֲלָיו שֵׁם יְד ה'. אִף כָּאֵן, אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף נִשְׁלַךְ בְּתוֹךְ הַפְּלִים. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִם יוֹסֵף יַעֲלֶה מִכָּאֵן, הַגָּלוּת לֹא תִתְקַדֵּם, אֶלָּא תִהְיֶה קְבוּרָתוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁלֹּא נִטְמָא, וְיִסְבְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַגָּלוּת.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, רָאָה יַעֲקֹב שֶׁהָרִי כָּל נִתְקַן לְפֶסַח הַקְדוֹשׁ בְּאֲבוֹת [בְּאֲבוֹת]. אָמַר, אִם כִּד, יִקְבֵּר, אִיךְ הַגּוֹף הַזֶּה יִתְאַחַד בְּאֲבוֹת. וְאֶפְלוֹ הַמַּעֲרָה שֶׁנִּקְבֵּר שָׁם נִקְרָאת מִכְּפֻלָּה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁל מִכְּפֻלָּה הוּא שְׁנִים וְאֶחָד, אִף הַמַּעֲרָה שְׁנִים וְאֶחָד.

וּבֹא וְרָאָה, הָאֲבוֹת זָכוּ לְהַקְבֵּר שָׁם הֵם וְזוּיָגִיהֶם. יַעֲקֹב - הוּא וְלָאָה. מֶה הַטַּעַם רַחֵל לֹא, וְהָרִי

כתוב ורחל עקרה, שהיא עקר הבית! אלא לאה זכתה בו להוציא ששה שבטים מגזע קדוש בעולם יותר, ומשום כך היא נתנה עמו לזווג במערה.

אמר רבי יהודה, כל ימיה היתה לאה עומדת בפרשת דרכים, ובכתה בשביל יעקב, כששמעה שהוא צדיק, ותפלה היא הקדימה לו, והינו שכתוב (בראשית כט) ועיני לאה רפות, כמו שבארנו שמקדימה ויושבת בפרשת דרכים לשאל.

רחל לא יצאה לדרכים לעולם, משום כך זכתה לאה להקבר עמו, ורחל קבורתה עומדת בפרשת דרכים ונקברה שם. זהו שכתוב ואני בבאי מפדן ארם מתה עלי רחל. מה זה עלי? עלי ודאי, כלומר בגללי. בארץ פגעו בדרך - בגללי מתה בדרך, שלא יצאה בשבילי לעולמים כמו אחותה.

משום כך, לאה שניצאה ובכתה בפרשת דרכים בשביל יעקב, זכתה להקבר עמו. רחל שלא רצתה לצאת ולשאל בשבילו, משום כך קבורתה בפרשת דרכים, וסוד הדבר הרי בארנו ונתבאר, זה בגלוי וזה בנסתר.

ובא וראה, ששנינו, דמעות רבות שפכה אותה לאה הצדקת כדי להיות חלקו של יעקב ולא של אותו עשו הרשע. והינו מה ששנינו, כל אדם ששופך דמעות לפני הקדוש ברוך הוא, אף על גב שנגזר עליו ענש - הוא יקרה, ולא יוכל אותו ענש לשלט בו. מניין לנו. מלאה, שהרי נגזר על לאה להיות חלקו של עשו, היא בבקשתה הקדימה ליעקב ולא נתנה לעשו.

אמר רבי חייא, ושכבתי עם אבתי. רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש. בכמה מקומות נתבאר שהסתכלנו בדברי שלמה ונראה שדבריו סתומים, אבל כל דברי שלמה, כלם נקראו בחכמה.

ששנינו, כתוב ותרב חכמת שלמה. בימי שלמה המלך עמדה הלכנה בשלמות, והיינו שכתוב (מלכים א ה) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. שם שנינו, מי הם בני קדם? הרי פשוטה, אבל חכמת בני קדם היא חכמה שירשו מאברהם.

ששנינו, כתוב (בראשית כה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. מה זה את כל אשר לו? זו חכמה עליונה שהיה יודע בשם הקדוש של הקדוש ברוך הוא. ומשמע את, את כל אשר לו - שהיה שלו. כמו ששנינו, באותה בת שהיתה לאברהם, ובכל שמה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וגו'. שנתן להם דברים ידועים בכתרים התחתונים. ובאיה מקום השרה אותם? אל ארץ קדם, ומשם ירשו בני קדם חכמה, והינו שכתוב מחכמת כל בני קדם.

שנינו, יום אחד היה בא רבי שמעון מקפוטקא ללוד, והיה עמו רבי אבא ורבי יהודה. רבי אבא היה עיף ורץ אחרי רבי שמעון, שהיה רוכב. אמר רבי אבא, ודאי (הושע יא) אחרי ה' ילכו פאריה ושאג.

ירד רבי שמעון, אמר לו, ודאי כתוב (דברים ט) ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה. ודאי שחכמה לא מתישבת אלא כשאדם יושב ולא הולך, אלא עומד בקיומו. והרי בארנו את הדברים על מה כתוב ואשב. עכשו במניחה הדבר תלוי. ישובו.

אמר רבי אבא, כתוב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים. מה היא חכמת שלמה, ומה היא חכמת מצרים, ומה היא חכמת כל בני קדם? אמר לו, בא ראה, בכמה מקומות פשוטה באותו שם. שהלכנה כשמתברכת מהכל כתוב ותרב, בימי שלמה, שהתברכה והתברכה ועמדה בשלמות.

ושנינו, אלף הרים מתגדלים לפניו, וכך היו לפניו שאיבה אחת, ואלף נהרות גדולים לה, וגומעות את כלם בגמיצה אחת. צפרינה אוהזות באלף ושבעים עברים. ידיה אחוזות לעשרים וארבעה [לחמשה] אלף עברים, אין יוצא ממנה לצד זה, ואין יוצא ממנה לצד אחר. כמה וכמה אלפי מגנים אחוזים בשערותיה.

עלם אחד שארפו מראש העולם ועד סוף העולם יוצא ביו רגליה, מתלבש בששים מכות אש, בגנים אלו התחתונים [מתחת] מארבעה צדיקה. זהו נער שאוחז שש מאות ושלש עשרה מפתחות עליונים מצד האם, וכל המפתחות העליונים בלהט החרב שחוגר במתניו תלויים.

לאותו נער קוראים חנוך בן ירד, באותו בריתות, שכתוב (משלי כב) חנוך לנער על פי דרכו. ואם תאמר, משנה היא ולא ברייתא - במשנתנו בארנו את הדברים, והרי נתבאר, והכל דבר אחד הסתכלו [נתקנו]. תחתיו תופסות חיות השדה, ששנינו [שבא ראה], כמו שישאל הקדוש העליון נקרא בן לאמו, שכתוב (שם ד) כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי, וכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, כך גם למטה זה נקרא נער לאמו, שכתוב (הושע יא) כי נער ישראל ואהבהו. ובכמה גונים נקרא בן ירד, והרי בארנו.



אָבֵל בֹּא רֵאָה, בֶּן יִרְדּ מִמֶּשׁ, שְׁשִׁינִי, עֶשֶׂר יְרִידוֹת יִרְדָּה שְׂכִינָה אֶרֶץ, וְאֵת כָּלֶם בְּאֵרוֹ הַחֲבָרִים וְנִתְבָּאָר. וְתַחַת זֶה כְּמֹה חֵיוֹת עוֹמְדוֹת, שְׁנִקְרָאוֹת חֵיוֹת הַשָּׂדֶה מִמֶּשׁ.

תַּחַת אוֹתוֹן הַחֵיוֹת נִאֲחָזוֹת שְׁעֵרוֹת הַלְבָנָה שְׁנִקְרָאוֹת כּוֹכְבֵי שְׂרָבִיט, שֶׁל שְׂרָבִיט מִמֶּשׁ, בְּעֲלֵי דִין, בְּעֲלֵי מִשְׁקָל, בְּעֲלֵי הַדִּין הַקָּשָׁה, בְּעֲלֵי חֲצָפָה, וְכָלֶם נִקְרָאִים בְּעֲלֵי [שְׁעֵרוֹת] אֲרָגְמָן. יְדִיהָ וְרִגְלֶיהָ אַחוּזוֹת בְּזֶה כְּמוֹ אֶרְיָה [קְדוֹשׁ] חִזָּק שְׁאוּחִי בְּטָרְפוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב (מִיכָה ה) וְטָרַף וְאִין מִצִּיל.

צִפְרָנִיָּה - כָּל אוֹתָם שְׁמִזְכִּירִים אֵת חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם וְכוֹתְבִים וְרוֹשְׁמִים אֵת חֲטָאֵיהֶם בְּתַקָּף הַדִּין הַקָּשָׁה, וְלָכֵן כְּתוּב (יִרְמִיָּה טז) חֲטָאֵת יִהְיֶה כְּתוּבָה בְּעֵט בְּרָזֶל בְּצִפְרֹן שְׁמִיר. מִה זֶה שְׁמִיר? אוֹתוֹ שְׂרוּשִׁים וְנוֹקֵב בְּאֶבֶן וְחוֹתָהּ אוֹתָהּ לְכָל צַד. זֶה־מֵת הַצִּפְרָנִים - כָּל אֱלוֹ שֶׁלֹא נִדְבָּקִים בְּגוֹף הַמֶּלֶךְ וְיוֹנִקִּים מִצַּד הַטְּמֵאָה כְּשֶׁמִּתְחִילָה הַלְבָנָה לְהַפְּגֵם.

וּמִשּׁוּם שֶׁשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ יָרַשׁ אֵת הַלְבָנָה בְּשִׁלְמוֹתָהּ, צִרְיָד לִירֵשׁ אוֹתָהּ בְּפִגְמִתָּהּ, וְלָכֵן הִשְׁתַּדֵּל לְדַעַת אֵת דַּעַת [רַצְוִן] הַרוּחוֹת וְהַשְּׂדִים, כְּדִי לִירֵשׁ אֵת הַלְבָנָה בְּכָל צִדְדֶיהָ.

וּבִימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּכָל הָאֵרָה הַלְבָנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מַלְכִים-א ה) וְתַרְבַּ חֲכֵמֶת שְׁלֹמֹה. וְתַרְבַּ דּוֹקָא. מִחֲכֵמֶת כָּל בְּנֵי קָדָם, סוֹד עֲלִיוֹן הוּא, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית לו) וְאֵלֶּה הַמִּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם וְגו', וְאֵלֶּה נִקְרָאִים בְּנֵי קָדָם, שְׁכָלֶם לֹא הִתְקַנְּמוּ, פָּרַט לָזֶה שְׁכָלוֹל זָכָר וְנִקְבָּה, שְׁנִקְרָא הָדָר, שְׁכָתוֹב וּמִמֶּלֶךְ תַּחֲתָיו הָדָר וְגו'.

וְשִׁינִי, שְׂאָף עַל גֵּב שֶׁהִתְקַנְּמָה [שֶׁהָאֵרָה הַלְבָנָה], לֹא הָאֵרָה בְּשִׁלְמוֹת, עַד שֶׁבָּא שְׁלֹמֹה שְׂרָאוֹי כְּנַגְדָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנו, שְׁמִשּׁוּם כִּד אִמּוֹ הִתְנַח בַּת שֶׁבַע.

וּמִכָּל חֲכֵמֶת מִצָּרִים - זֶה הַחֲכֵמָה הַתַּחֲתוֹנָה שְׁנִקְרָאֵת שְׁפָחָה שְׂאֲחֵר הַרְחִים, וְהַפֵּל כָּלֶלָה חֲכָמָה זֹה שֶׁל שְׁלֹמֹה - חֲכֵמֶת בְּנֵי קָדָם וְחֲכֵמֶת מִצָּרִים. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּרוּךְ הַרְחֵמֶן שֶׁשְׂאֵלֵתִי דָּבָר זֶה לְפָנֶיךָ, שְׁהִי בְּכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ [דָּבָר זֶה] זְכִיתִי. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּבָרִים אֵלֶּי הָרִי בְּאֶרְנוֹם, וְהָרִי נִאֲמָרוּ.

שְׁיִנִי, (קַהֲלֵת א) מִה יִתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ. יְכוֹל אִף עֲמַל הַתּוֹרָה? תַּלְמוּד לומר, שְׁנִיעֲמַל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ [כְּתוּב]. שׁוֹנֶה עֲמָלָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַשֶּׁמֶשׁ. רַבִּי חִיָּא אָמַר, אִף עֲמָלָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא עֲמַל בְּגִלָּל בְּנֵי אָדָם אוֹ בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדוֹ. עַל זֶה כְּתוּב תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, שׁוֹנֶה לֹא עוֹלָה לְמַעַלָּה. שְׁיִנִי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֶפְלוֹ אִם אָדָם עוֹמֵד אֶלָּף שָׁנִים, אוֹתוֹ יוֹם שְׁמִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם דּוֹמָה לוֹ כְּאֵלוֹ לֹא הִתְקַים, רַק יוֹם אֶחָד.

וְשִׁכְבָּתִי עִם אֲבָתִי. אֲשֶׁרִי חֲלָקֶם שֶׁל הָאֲבוֹת שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָם מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה לְמַעַלָּה וְהִתְרַצָּה בָּהֶם לְהַתְעַטֵּר עִמָּהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים לו) רַק בְּאַבְתְּיָךְ חֲשֵׁק ה' וְגו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, יַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַעֲטוּר שֶׁלוֹ הוּא בְּאֲבוֹתָיו, שְׁהִי הַעֲטוּר שֶׁל הָאֲבוֹת הוּא עִמּוֹ, וְהוּא עִמָּהֶם. וְעַל זֶה בְּאוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שְׁיִנִי, שֶׁ שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, שְׁנֵי קְשָׁרִים - אֶחָד מִצַּד זֶה וְאֶחָד מִצַּד זֶה, וְאֶחָד שְׁכָלוֹל אוֹתָם. וְזֶהוּ שְׁשִׁינִי, (שְׁמוֹת כו) וְהַבְּרִיחַ הִתִּיכֵן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן הַקָּצָה אֶל הַקָּצָה. וְאוֹתוֹ קֶשֶׁר שֶׁבְּאֶמְצַע אַחוּז לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה, וְעַל זֶה כְּתוּב וְשִׁכְבָּתִי עִם אֲבָתִי, וְדָאִי.

וְשִׁכְבָּתִי עִם אֲבָתִי וְגו'. רַבִּי יִהְיֶה פֶתַח וְאָמַר, (יִשְׁעִיָּה מו) הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ וְהַעֲוָרִים הִבִּיטוּ לְרֵאָוֹת. הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ - אֵלֶּי בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹא מִקְשִׁיבִים לְדַבּוּרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא פוֹקְחִים אֲזִינֵיהֶם לְשִׁמְעַת אוֹתוֹ מִצְוֹת רַבּוֹנָם. וְהַעֲוָרִים - שֶׁלֹא מִסְתַּכְּלִים לְדַעַת עַל מֶה הֵם עוֹמְדִים, שְׁהִי בְּכָל יוֹם וְיוֹם הַכְּרוֹז יוֹצֵא וְקוֹרֵא, וְאִין מִי שִׁישְׁגִּיחַ.

שְׁלִמְדָנוּ, בְּאוֹתָם יָמִים שְׁנִבְרָא הָאָדָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם שִׁיוּצָא לְעוֹלָם, כָּלֶם עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְהוֹלְכִים וְטָסִים בְּעוֹלָם, יוֹרְדִים וּמְזַהֲרִים אֵת הָאָדָם כָּל יוֹם וְיוֹם לְבָדוֹ. וְכִשְׁאוֹתוֹ יוֹם בָּא וּמְזַהֲרִים אוֹתוֹ, וְכֵן אָדָם עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם חֲטָא לְפָנֵי רַבּוֹנוֹ - אוֹתוֹ יוֹם עוֹלָה בְּבוּשָׁה וּמַעֲיֵד עֲדוּת, וְעוֹמֵד לְבָדוֹ בְּחוּץ.

וְשִׁינִי, אַחֵר שְׁעוֹמֵד לְבָדוֹ, יוֹשֵׁב, עַד שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ תְשׁוּבָה. זָכָה - שֶׁב אוֹתוֹ יוֹם לְמִקּוֹמוֹ. לֹא זָכָה - אוֹתוֹ יוֹם יוֹרֵד וּמִשְׁתַּתֵּף עִם אוֹתָהּ רוּחַ שְׁבַחוּץ, וְשֶׁב לְבִיתוֹ, וְנִתְקַן בְּדַמּוּת אוֹתוֹ אָדָם מִמֶּשׁ כְּדִי לְהִרְע לוֹ, וְדָר עִמּוֹ בְּבִית. וְיֵשׁ שְׁדִיּוֹרוֹ לְטוֹב, אִם הוּא זוֹכָה. וְאִם לָאוּ, הוּא דָר עִמּוֹ לְרַע.

בֵּין כִּד וּבֵין כִּד נִפְקָדִים אוֹתָם יָמִים וְחִסְרִים, וְלֹא נִכְסִים בְּחֶשְׁבוֹן שֶׁל אוֹתָם שְׁנִשְׁאָרוּ. אוֹי לְאוֹתוֹ הָאָדָם שְׁגוֹרֵעַ יָמָיו לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ, וְלֹא הַשְּׁאִיר לְמַעַלָּה יָמִים לְהַתְעַטֵּר בָּהֶם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם וּלְהִתְקַרֵּב עִמָּם לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ.

בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁקָּרְבִים אוֹתָם יָמִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ, אִם הוּא צָדִיק, זֶה הָאָדָם שִׁיוּצָא מִן הָעוֹלָם וְנִכְנָס בְּאוֹתָם יָמִים, וְהֵם לְבוּשֵׁי כְבוֹד שֶׁנִּשְׁמָתוֹ מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, וְהֵם אוֹתָם יָמִים שֶׁצָּדִיק הָיָה בָּהֶם וְלֹא הִרְשִׁיעַ בָּהֶם.

אוֹי לְאוֹתוֹ שְׁגוֹרֵעַ יָמָיו לְמַעַלָּה, שֶׁכְּאֲשֶׁר רוּצִים לְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּיָמָיו, אוֹתָם יָמִים שְׁפָגֵם בְּחֲטָאֵיו

חסרים מאותו לבוש, ומתלבש בגד חסר. כל שכן אם הם רבים, ואין לאדם במה להתלבש באותו העולם, אזי אינו לובש, שדנים אותו בגיהנום על אותם ימים, ימים על ימים, ימים על כל אחד שנים. שכאשר יוצא מן העולם הזה, אינו מוצא ימים להתלבש בהם, ולא יהיה לו לבוש במה להתכסות. אשרי הצדיקים שכל ימיהם שמורים הם אצל המלך הקדוש, ונעשים מהם לבושי כבוד להתלבש בהם בעולם הבא.

שנינו בסוד המשנה, מה שכתוב (בראשית ג) וידעו כי עירמם הם - ידיעה ממש ידעו, שאותו לבוש של כבוד שנעשה מאותם ימים נגרע מהם, ולא נשאר יום מאותם ימים להתלבש בו. זהו שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו ימים יצרו. ימים יצרו ודאי. ולא אחד בהם, שהרי לא נשאר אחד להתלבש בו, עד שהשתדל אדם ועשה תשובה, והקדוש ברוך הוא קבל אותו ועשה לו כלי לבוש אחרים, ולא מן הימים שלו. זהו שכתוב (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם.

בא ראה, באברהם שזכה מה כתוב: (שם כד) בא בימים, משום שזכה. כאשר הסתלק מן העולם הזה, ממש באותם ימים שלו, נכנס להתלבש בהם, ולא נגרע מאותו לבוש כבוד כלום, שכתוב בא בימים. באיוב מה כתוב: (איוב א) ויאמר ערם יצתי מבטן אמי וערם אשוב שמה, שהרי לא נשאר לבוש להתלבש בו.

שנינו, אשריהם הצדיקים, שימיהם צדיקים, ונשארו לעולם הבא [צדיקים], וכאשר יוצאים, כלם מתחברים ונעשים לבושי כבוד להתלבש בו, ובאותו לבוש זוכים להתענג מענג העולם הבא, ובאותו לבוש עתידים לקום לתחייה, וכל אותם שיש להם לבוש יקומו. זהו שכתוב (איוב לח) ויתנצבו כמו לבוש. אזי לאותם רשעים של העולם שימיהם בחטאיהם [עולמות] חסרים, ולא נשאר מהם במה שיתכסו שניצאו מן העולם.

שנינו, כל אותם צדיקים שזכו להתלבש בלבוש כבוד בימיהם, מתעטרים באותו עולם [לבוש] מהעטורים שבהם מתעטרים האבות, מאותו נחל שיוצא ושופע לגן עדן. זהו שכתוב ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך וגו'. ואותם רשעי העולם שלא זכו להתלבש בלבוש של ימיהם, עליהם כתוב (ירמיו יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר.

אמר רבי יצחק, אשרי חלקו של יעקב שבטחונו יתר היה לו, שכתוב ושכבתי עם אבתי, שאזכה בהם ולא באחר. שאזכה בהם להתלבש בימים שלו ובימים שלהם.

רבי יהודה אמר, כתוב (בראשית כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בגדיו? בגדי עשו היה צריך לכתב, שהרי לא היו שלו, אלא של עשו היו בגדים אלו, שכתוב (שם) ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת: בגדי עשו כתוב [כאן], וכאן ריח בגדיו, של יעקב משמע.

אלא כך בארנו, וירח, כלומר שהסתכל הלאה, והריח את ריח לבושו של אותו העולם ואז ברכו, ועל זה כתוב ראה ריח בני פריח שדה, זהו שדה התפוחים הקדושים. ואמר, הואיל וזכית באותם לבושי כבוד - ויתן לך האלהים מטל השמים. מה משמיע? משום שבאותו שדה תפוחים קדושים נוטל טל כל יום מאותו מקום שנקרא שמים, שכתוב מטל השמים.

אמר רבי יוסי, ברך אותו בכל - מטל השמים ומשמני הארץ. מה הטעם? משום שוירח את ריח בגדיו, בגדיו ממש, כמו שבארנו. שנינו, אלה וחמש מאות ריחות עולים בכל יום מגן עדן, שבהם מתבשמים אותם לבושי כבוד של אותו עולם שמתעטרים מימיו של בן אדם.

אמר רבי יהודה, כמה לבושים הם? אמר רבי אלעזר, ההרים של העולם, על זה נחלקו, אבל שלשה הם: אחד שמתלבשים באותו הלבוש, הרוח שבגן עדן שבארץ. ואחד נכבד מהכל, שמתלבשת בו הנשמה בתוך צרור החיים בין אדמת המלך. ואחד לבוש של בחוץ, שעומד ולא עומד, נראה ולא נראה, בזה מתלבשת הנפש והולכת ומשוטטת בעולם.

ובכל ראש חדש [שנה] ושבת הולכת ונקשרת ברוח שבגן עדן שבארץ שעומדת בין פרגוד נכבד, וממנו לומד וידע מה שידע, ומשוטט ומודיע אותו בעולם.

למדנו, בשני קשרים נקשרת הנפש בכל ראש חדש ושבת, בקשר של הרוח שבין ריחות הבשמים שבגן עדן שבארץ, ומשם הולך ומשוטט, ונקשר עם הרוח בנשמה שצורה בצרור החיים, ונרנית ונזננית מאותו זיו הנכבד של צד זה ושל צד זה. זהו שכתוב ונחף ה' תמיד, תמיד דוקא.

והשביע בצחצחות נפשך. מה זה בצחצחות? אלא צחות אחת, כשנקשרת עם הרוח שבגן שלמטה, צחות שלפנים מן הצחות, כשנקשרים בנשמה שלמעלה בצרור החיים. והינו בצח - אחד, צחות - שנים, שהם למעלה למעלה, בכבוד הנשמה ודאי. כלומר, צחצחות, מי יורש את את זה? נפשך, נפשך ממש. אשרי חלקם של הצדיקים.

אמר רבי שמעון, כְּשֶׁאֵינִי בֵּין אוֹתָם הַחֲבָרִים מִבְּבֶל, מִתְכַּנְסִים אֵלַי, וְלוֹמְדִים דְּבָרִים בְּגִלְגָּלָה, וְהֵם מְכַנְיָסִים אוֹתָם בְּחוֹתָם בְּרֹזֶל חֲזָק, סְתוּם מִכָּל הַצִּדִּדִּים. כְּמָה פְּעָמִים לְמִדְתִּי אוֹתָם דְּרָכֵי גִנַּת הַמֶּלֶךְ, דְּרָכֵי הַמֶּלֶךְ. [כְּמָה פְּעָמִים אֲמַרְתִּי לָהֶם דְּרָכֵי הַתּוֹרָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ וְדְרָכִים עֲלִיּוֹנִים].

כְּמָה פְּעָמִים לְמִדְתִּי אוֹתָם כָּל אוֹתָן דְּרָגוֹת הַצִּדִּיקִים שֶׁבְּאוֹתוֹ עוֹלָם, וְכֵלֶם פּוֹחֲדִים לוֹמַר דְּבָרִים הֶלְלוּ, אֲלֵא לוֹמְדִים בְּגִמְגוּם, מִשּׁוּם כִּךְ נִקְרָאִים כְּבָדִּי לְשׁוֹן, כְּמוֹ אוֹתוֹ כְּבֵד לְשׁוֹן שְׁמִינְגָם בְּפִיו.

אָבֵל לְזָכוֹת אֵינִי דָן אוֹתָם, הוֹאִיל וּפּוֹחֲדִים, שֶׁהָרִי אֲוִיר הַקְדוֹשׁ וְרוּחַ הַקְדֵּשׁ עֲבָרָה מֵהֶם, וְיוֹנָקִים אֲוִיר וְרוּחַ שֶׁל רְשׁוֹת אַחֲרָת. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁנֶּאֱמָר עֲלֵיהֶם קֶשֶׁת, וְאֵינֶם כְּדָאִים לְרֹאוֹת סִבָּר פָּנָיו [שֶׁל אֱלֹהֵינוּ], כָּל שֶׁכֵּן סִבָּר פָּנִים אַחֲרוֹת.

אָבֵל זֶה מוֹעִיל לָהֶם שֶׁאֵינִי מְצוֹי בְּעוֹלָם וְאֵינִי סִימָן [תּוֹמָד] בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי בְּחִי לֹא יֵשֵׁב הָעוֹלָם בְּצַעַר, וְלֹא נִדּוֹן בְּדִין שְׁלֹמֶעֱלָה, אַחֲרֵי לֹא יָקוּם דוֹר כְּמוֹ הַדּוֹר הַזֶּה. וְעֵתִיד הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִמָּצֵא מִי שְׁיִגֶן עֲלֵיהֶם, וְכָל הַפָּנִים הַחֲצוּפוֹת יִמָּצְאוּ בֵּין לְמַעַלָּה בֵּין לְמַטָּה. לְמַעַלָּה - בְּחִטָּאֵי הַתַּחֲתוֹנִים וְהַחֲצִפָּה שֶׁלָּהֶם.

וְעֵתִידִים בְּנֵי הָעוֹלָם לְצוּחַ, וְאֵין מִי שְׁיִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם. יַחֲזִירוּ רֹאשׁ לְכָל הָרוּחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְלֹא יֵשׁוּבוּ עִם רְפוּאָה. אָבֵל רְפוּאָה אַחַת מְצֵאתִי לָהֶם בְּעוֹלָם וְלֹא יוֹתֵר, בְּאוֹתוֹ מְקוּם שִׁמְצָאוֹ אוֹתָם שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, וְנִמְצָא בִּינֵיהֶם סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאֵין בּוֹ שָׁקֶר, כְּשִׁמּוּצִיָּאִים אוֹתוֹ, בְּגִלְלוֹ מִתְעוֹרְרִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִכְתָּב בּוֹ הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ כְּרָאוּי, וְהָרִי כְּבֵד לְמִדְתוֹ אֶת הַדְּבָר.

אֲוִי לְדוֹר שֶׁהִתְגַּלָּה בִּינֵיהֶם סֵפֶר תּוֹרָה, וְלֹא מִתְעוֹרְרִים עָלָיו לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. מִי מִתְעוֹרֵר עָלָיו בְּשַׁעַר שֶׁהָעוֹלָם בְּצַעַר יוֹתֵר, וְהָעוֹלָם צָרִיד לְמַטָּה, וְצָרִיד לְהִגְלוֹת סֵפֶר תּוֹרָה יוֹתֵר בְּצַעַר הָעוֹלָם.

שֶׁכְּאֲשֶׁר הָעוֹלָם בְּצַעַר וּמִבְקָשִׁים בְּנֵי אָדָם רַחֲמִים עַל הַקְּבָרִים, כָּל הַמֵּתִים מִתְעוֹרְרִים עָלָיו, שֶׁהָרִי הַנֶּפֶשׁ מְקַדֶּמָּה וּמוֹדִיעָה לְרוּחַ, שֶׁהָרִי סֵפֶר תּוֹרָה נִמְצָא בְּגִלְיוֹת, שֶׁהִגְלָה בְּצַעַר הָעוֹלָם, וְהַחֲיִים בָּאִים וּמִבְקָשִׁים רַחֲמִים.

וְאִזּוֹ הָרוּחַ מוֹדִיעָה לְנִשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאִזּוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרֵר וְחָס עַל הָעוֹלָם, וְזֶה עַל גִּלְיוֹת סֵפֶר תּוֹרָה מִמְקוֹמוֹ, וְהַחֲיִים בָּאִים לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל קְבָרֵי הַמֵּתִים. אֲוִי לְדוֹר אִם צָרִיד סֵפֶר תּוֹרָה לְהִגְלוֹתוֹ מִמְקוֹם לְמְקוֹם, וְאִפְלוּ מִבֵּית כְּנֶסֶת לְבֵית כְּנֶסֶת, שֶׁהָרִי לֹא נִמְצָא בִּינֵיהֶם עַל מַה שְׁיִגִּיחוּ עֲלֵיהֶם.

וְאֵת זֶה לֹא יוֹדְעִים כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי שְׂכִינָה, כְּשֶׁגִּלְתָּה גִלְיוֹת אַחֲרוֹנָה, עַד שֶׁלֹּא עֲלָתָה לְמַעַלָּה מַה כְּתוּב: (ירמיה ט) מִי יִתְּנֵנִי בַּמִּדְבָּר מְלוֹן אֲרָחִים. אַחֲרַי כִּי בִזְמַן שֶׁדִּחַק רַב נִמְצָא בְּעוֹלָם, הִיא נִמְצָאת שָׁם, וּבְגִלְיוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה שָׁם הִיא, וְהַכֹּל מִתְעוֹרְרִים עָלֶיהָ, עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם הַבְּבֵלִים הִטְפְּשִׁים הֶלְלוּ יָדְעוּ דְּבָרִים שֶׁל סוּדוֹת הַחֲכָמָה עַל מַה עוֹמֵד הָעוֹלָם, וְתוֹמְכֵיו עַל מַה מִּתְרַגְּשִׁים כְּשֶׁהוּא נִמְצָא בְּצַעַר, אִזּוֹ יָדְעוּ שֶׁבָּחוּ שֶׁל רַב [הַמְנוּנָה] יִיבֹא הַזָּקֵן כְּאֲשֶׁר הָיָה מְצוֹי בִּינֵיהֶם וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת שֶׁבָּחוּ. וְהָרִי מְצָאוּ דְּבָרִים שֶׁל קְשׁוּרִים לְדְבָרֵי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בְּסוּד עֲלִיּוֹן שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת שֶׁבָּחוּ.

וְעַכְשָׁיו הוֹלְכִים אַחֲרֵי דְבָרֵי חֲכָמָה, וְאֵין מִי שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ וְאֵין מִי שֶׁקּוֹרָא, וְעַם כָּל זֶה יֵשׁ בִּינֵיהֶם פְּקָחִים בְּעֵבֹר שְׁנָה וּקְבִיעַת הַחֲדָשִׁים, אֵף עַל גֵּב שֶׁלֹּא נָתַן לָהֶם וְלֹא נִמְסַר בִּידֵיהֶם.

שְׁנִינִי, שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הִזּוּ מִתְקַשְּׁרֶת בְּגוֹף בְּקֶבֶר, וְנִדּוֹנִים בְּדִין אֶחָד, פָּרַט לְאוֹתָהּ נֶפֶשׁ שֶׁל הַצִּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרוּחַ, וְנִמְצָאת בְּקֶבֶר וְיִוֹדַעַת בְּצַעַר שְׁלוֹ, וּבְצַעַר הַחֲיִים יוֹדַעַת [לֹא יוֹדַעַת], וְלֹא מִשְׁתַּדֶּלֶת עֲלֵיהֶם.

וְאַחֲרֵי שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּלְבוּשׁ אֶחָד, וְהוֹלְכֶת וּמִשׁוּטָטֶת בְּעוֹלָם, וְיִוֹדַעַת מִן הָרוּחַ מַה שֶׁהִיא יוֹדַעַת, וּמִשְׁתַּדֶּלֶת עַל הַצַּעַר שֶׁל הָעוֹלָם, וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, וְלִדַּעַת אֶת צַעֲרָם שֶׁל הַחֲיִים.

וּמִי מִתְעוֹרֵר לְכָל זֶה? בְּזִמְנָן שֶׁיֵּשׁ צִדִּיק שְׁמוּדִיעַ לוֹ כְּרָאוּי, וְאוֹתוֹ צִדִּיק נוֹדֵעַ בִּינֵיהֶם. שְׁנִינִי, צִדִּיק אֶחָד נִשְׁאַר בְּעוֹלָם, בֵּין הַחֲיִים וּבֵין הַמֵּתִים הוּא נוֹדֵעַ, שֶׁהָרִי כָּל יוֹם מְכַרְיָזִים עָלָיו בִּינֵיהֶם, וְכִשְׁיֵשׁ יוֹתֵר צַעַר בְּעוֹלָם וְהוּא לֹא יָכוֹל לְהִגֵּן עַל הַדּוֹר, הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם אֶת צַעֲרֵי הָעוֹלָם.

וְכִשְׁלֹא נִמְצָא צִדִּיק בְּעוֹלָם שְׁמִכְרִיזִים עָלָיו בִּינֵיהֶם, וְלֹא נִמְצָא [בִּינֵיהֶם] מִי שֶׁיְעוֹרֵר אוֹתָם בְּצַעַר שֶׁל הָעוֹלָם אֲלֵא סֵפֶר תּוֹרָה, אִזּוֹ מִתְעוֹרְרִים עָלָיו עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, וְצָרִיכִים כָּלֵם לְהִמָּצֵא בְּאוֹתוֹ זְמַן בְּתִשְׁבּוּבָה. וְאִם לֹא נִמְצָאִים, מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם בְּעֲלֵי הַדִּין, וְאִפְלוּ רוּחַ שֶׁל גֹּן עֲדוֹן מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם סֵפֶר תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

שְׁנִינִי, וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי - בְּגוֹף, בְּנֶפֶשׁ, בְּרוּחַ, בְּנִשְׁמָה, בְּמִרְכָּבָה אַחַת, בְּדִרְגָּה עֲלִיּוֹנָה. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כְּמָה אֲטוּמִים מִהַכֹּל בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּדְבָרֵי הָעוֹלָם, וְאִידֵךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא עֲלֵיהֶם בְּרַחֲמִים כָּל זְמַן וְעַד, וְאֵין מִי שְׁיִשְׁגִּיחַ.

שֶׁלשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם נִכְנָסְתָּ רוּחַ אַחַת לְמַעַרְתַּת הַמִּכְכָּלָה, וְנוֹשָׁבֶת בְּקִבְרֵי הָאֲבוֹת, וּמִתְרַפָּאִים כָּל הַעֲצָמוֹת וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, וְאוֹתָהּ רוּחַ מְשַׁפִּיעָה טַל מִלְמַעְלָה מֵרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, מְקוֹם שֶׁנִּמְצְאִים הָאֲבוֹת הָעֲלִיּוֹנִים. וְכִשְׁמֹגִיעַ [וְכִשְׁמַתְעוֹרֵר] אוֹתוֹ הַטַּל מֵהֶם, מִתְעוֹרְרִים הָאֲבוֹת שְׁלֵמָטָה.

וְלִמְדָנוּ שְׁיֻרְד אוֹתוֹ הַטַּל בְּדִרְגוֹת יְדוּעוֹת, דִּרְגָּה אַחֵר דִּרְגָּה, וּמִגִּיעַ לְגוֹ הַעֲדָן שְׁלֵמָטָה, וּמֵאוֹתוֹ הַטַּל רוֹחֲצִים בְּבִשְׁמִים שֶׁל גֹּן עֵדֶן, וּמִתְעוֹרְרֵת רוּחַ אַחַת שְׁכֻלָּה בִּשְׁתֵּי אַחֲרוֹת, וְעוֹלָה וּמְשׁוֹטְטֶת בֵּין הַבִּשְׁמִים, וְנִכְנָסֶת בְּפֶתַח הַמַּעְרָה, וְאֵז מִתְעוֹרְרִים הָאֲבוֹת, הֵם וְזוּוּגֵיהֶם, וּמִבְקָשִׁים רַחֲמִים עַל בְּנֵיהֶם.

וְכֹאשֶׁר נִמְצָא צֶעַר בְּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם יֹשְׁנִים עַל חֲטָאֵי הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ טַל לֹא שׁוֹפֵעַ וְלֹא נִמְצָא, עַד שִׁמְתְּעוֹרֵר סֵפֶר תוֹרָה כְּרֵאוֹי בְּעוֹלָם, וְהִנֵּפֶשׁ מוֹדִיעָה לְרוּחַ, וְהַרוּחַ לִנְשָׁמָה, וְהַנְשָׁמָה לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. אֵז יוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ עַל כִּסֵּא רַחֲמִים, וְשׁוֹפֵעַ מִהַעֲתִיק הַקָּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן שֹׁפֵעַ שֶׁל טַל הַבְּדוּלָח, וּמִגִּיעַ לְרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, וּמִתְבָּרְכִים הָאֲבוֹת. וְשׁוֹפֵעַ אוֹתוֹ טַל לְאוֹתָם יֹשְׁנִים, וְאֵז כָּלֶם מִתְחַבְּרִים [מִתְבָּרְכִים]. וְחֵס הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם.

וְלִמְדָנוּ, לֹא חֵס הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם עַד שִׁמְוִדִיעַ לְאֲבוֹת, וּבִשְׁבִילֵם הָעוֹלָם מִתְבָּרֵךְ. אָמֵר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי כָּךְ זֶה, וְהֵרִי מִצָּאנוּ דְּבָרִים בְּסִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, אוֹתוֹ עֲלִיּוֹן, שְׁקוֹרָאִים לוֹ עֲצָה שֶׁל חֲכָמָה שֶׁל הַכֹּל.

וְרַב הַמְנוּנָא, כָּךְ גִּלָּה וְאָמַר, שֶׁהֵרִי הָרָאוּ לוֹ שֶׁרַחֵל עֲשֵׂתָהּ יוֹתֵר, שְׁעוֹמֶדֶת בְּפֶרֶשֶׁת דְּרָכִים בְּכָל זְמַן שֶׁהָעוֹלָם צָרִיד, מִכָּלֶם, וְסוּד הַדָּבָר - אֶרֶץ וְכַפֶּרֶת בְּחִלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, שְׁנוֹלֵד בְּדָרָד, וְשִׁכְיָנָה עַל הַכֹּל.

וַיִּשְׁתַּחֲוֵי יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה. מַה זֶה רֹאשׁ הַמָּטָה? זֶה הַשְּׁכִינָה. אָמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן, חֵס וְחִלְלָהּ, אֵלָּא אֵלָיו כָּרַע וְהִשְׁתַּחֲוָה. אֵלָּא בֹא רֵא, מָטָה זֶה שְׁכִינָה, שְׁכֵתוֹב (שִׁיר ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְשֵׁלֻמָּה. רֹאשׁ הַמָּטָה מַה זֶה? זֶה יְסוּד הָעוֹלָם, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמָּטָה הַקָּדוֹשָׁה. עַל רֹאשׁ - זֶה יִשְׂרָאֵל שְׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַמָּטָה, מִשּׁוּם כָּךְ יִשְׂרָאֵל לְשֵׁלֻם הוּא הִשְׁתַּחֲוָה.

וְאִם תֹּאמַר, הֵרִי בְּאוֹתוֹ זְמַן הוּא לֹא הִנֵּה חוֹלָה, שֶׁהֵרִי אַחֵר כָּךְ כְּתוּב וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אֲבִיד חוֹלָה, וּבִשְׁעָה שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לֹא הִנֵּה חוֹלָה, וְעַל שֶׁיָּדַע שֶׁהֵרִי בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן עָלָה לְדִרְגָּה עֲלִיּוֹנָה קְדוּשָׁה כִּסֵּא שְׁלֵם, מִשּׁוּם כָּךְ הִשְׁתַּחֲוָה לְאוֹתָהּ מִרְכָּבָה, כִּסֵּא עֲלִיּוֹן, שְׁלֵמוֹת הָאֵילָן הַגָּדוֹל וְהַחֲזָק שֶׁנִּקְרָא עַל שְׁמוֹ, וְעַל זֶה וַיִּשְׁתַּחֲוֵי יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה. וְדַאי עַל רֹאשׁ הַמָּטָה, שֶׁהֵרִי עָלָה לְמִקְוָמוֹ וְהִתְעַטֵּר בְּעִטְרוֹת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.

וַיֹּאמֶר הַשֶּׁבַע לִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוֵי יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה. רַבִּי חִיָּיא פֶּתַח וְאָמַר, (קֹהֶלֶת ז) כֹּל זֶה נִסִּיתִי בְּחֲכָמָה אֲמַרְתִּי אֲחֻכָּמָה וְהִיא רַחוּקָה מִמֶּנִּי. הֵרִי שְׁנִינִי, שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ יָרַשׁ אֶת הַלְבָנָה מִכָּל צִדְדֶיהָ, וּבִיָּמָיו עָמְדָה בְּשִׁלְמוֹת אוֹתָהּ הַלְבָנָה שֶׁהִתְבָּרְכָה מִהַכֹּל, וּכְשֶׁרָצָה לַעֲמֹד עַל הַנְּהֻגוֹת הַתּוֹרָה אָמַר, אֲמַרְתִּי אֲחֻכָּמָה וְגו'.

אָמֵר רַבִּי יְהוּדָה, יַעֲקֹב אָמַר וְשִׁכְבָתִּי עִם אֲבֹתִי וְנִשְׁאַתִּי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתִּנִּי בְּקִבְרֶתְךָ. שֶׁם שְׁנִינִי, מִי שֶׁיִּצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּרִשּׁוֹת אַחֲרֵת, וְגוֹפֹו נִקְבֵּר בְּאֶרֶץ הַקָּדוֹשָׁה, כְּתוּב עָלָיו (יִרְמִיָּה כ) וְתִבְאֹו וְתִטְמָאֹו אֶת אֶרְצִי וְנִחַלְתִּי שְׁמָתָם לְתוֹעֵבָה. וַיַּעֲקֹב אָמַר וּקְבַרְתִּנִּי בְּקִבְרֶתְךָ, וְנִשְׁמָתוֹ יִצְאָה בְּרִשּׁוֹת אַחֲרֵת!.

אָמֵר רַבִּי יְהוּדָה, שׁוֹנָה יַעֲקֹב, שֶׁהִשְׁכִּינָה הִיָּתָה אַחוּזָה בּוֹ וּבִבּוּקָה בּוֹ. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (בְּרֵאשִׁית מו) אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה - לְדוֹר עִמָּךְ בְּגִלּוֹת, וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךְ גַּם עִלָּה - לְזוּג בִּי אֶת נִשְׁמָתְךָ וְלִקְבֵר אֶת גּוֹפְךָ בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֶיךָ. מַה זֶה אוֹמֵר? [אֵף עַל גֵּב שֶׁ] [שֶׁהֵרִי לֹא] יִצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּרִשּׁוֹת אַחֲרֵת. [וְעַל זֶה וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶךְ גַּם עִלָּה כְּתוּב].

וְיוֹסֵף נִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיִךְ. יוֹסֵף וְדַאי, שֶׁהֵרִי הוּא בְּכוֹר שֶׁל הַרְהוּר הַלֵּב, בְּכוֹר שֶׁל טָפָה רֹאשׁוֹנָה הִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וּמִשּׁוּם שֶׁיָּדַע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סֵתֵר זֶה, הַתְּבַשֵּׁר לוֹ בְּיוֹסֵף, שֶׁהֵרִי כָּל אֲהֻבָתוֹ בּוֹ הִיָּתָה תְּלוּיָהּ.

נִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיִךְ, מַה זֶה אוֹמֵר? אָמֵר רַבִּי יִיסָא, בְּשִׁבִּיל כְּבוֹד יַעֲקֹב, וּלְבַשֵּׁר לוֹ שֶׁהֵרִי יוֹסֵף קָיָם וַיִּמְצָא אֶצְלוֹ בְּמִיתָתוֹ. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, לְמִדַּתִּי דָּבָר, וְאֲנִי פוֹחֵד לְגִלּוֹתוֹ, וּבְמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם נִמְצְאוֹת חֲכָמָה. בֹּא רַבִּי אֲבָא, [וְנִשְׁקוֹן] וְהִפָּה בּוֹ. אָמֵר לוֹ, אָמֵר דְּבָרֶיךָ וְחִלְקֵי זֵינָיִךְ. בִּימֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן דְּבָרִים מִתְגַּלִּים.

אָמֵר, לְמִדַּתִּי מִפְרָקִי רַבִּי יִיסָא הִזְקוֹן בְּהִנְהֻגוֹת הָעוֹלָם, בּוֹ אֲדָם שְׂזוּכָה לְבוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, צָרִיד לְשִׁים עֹפֵר עַל עֵינָיו כְּשֶׁנִּקְבֵּר, וְזֶהוּ כְּבוֹדוֹ, לְהִרְאוֹת שֶׁהָעוֹלָם נִסְתֵּר מִמֶּנּוּ, וְהוּא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ בְּעוֹלָם תְּחִיָּתוֹ.

מִשּׁוּם שֶׁעִינֵי הָאָדָם, מֵרֹאשׁ הָעוֹלָם נִרְאָה בְּהֵם, וְכָל הַגִּנּוּיִם כָּךְ הֵם שֶׁסְבִיבוּ: הַלָּבָן שֶׁבּוֹ הוּא הַיָּם הַגָּדוֹל אוֹקֵינוֹס, שֶׁמִּקִּיף אֶת כָּל הָעוֹלָם בְּכָל הַצִּדִּים. גִּוֹן אַחֵר הוּא הַיָּבֵשָׁה [שֶׁמְקַפֶּת] שְׁמוּצִיָּה מִיָּם, וְהַיָּבֵשָׁה עוֹמֶדֶת בֵּין הַיָּם, כָּךְ הוּא הַגִּוֹן בֵּין הַיָּם.

גִּוֹן אַחֵר שְׁלִישִׁי הוּא בְּאֻמָּצֵעַ שְׁלוֹ, זֶה יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא אֻמָּצֵעַ הָעוֹלָם. גִּוֹן רְבִיעִי הוּא מֵרָאָה שֶׁל כָּל

העין, ונקרא בת עין, שבאותו בת עין נראה הפרצוף, והמראה הנכבד מכל זו ציון, שהיא נקדה אמצע של הכל, שמראה כל העולם נראה שם, ושם שורה השכינה שהיא היפי של הכל ומראה של הכל, והעין הזו היא ירשת העולם. ולכן זה עוזב אותה וזה נוטל אותה ויורש אותה.

אמר לו, יפה אמרת, אבל דבר נסתר יותר הוא, ובני העולם לא יודעים ולא מסתכלים, שהרי בשעה שכן אדם יוצא מהעולם, נפשו נסתרת עמו, ועד שלא יוצאת, עיני האדם רואות מה שרואות, כמו שבארנו (שמות לג) כי לא יראני האדם נחי - בחייהם לא רואים, אבל במיתתם רואים.

ועיניו פקוחות מאותו מראה שראה, ואותם שעומדים עליו צריכים לשים יד על עיניו ולסגר אותם, משום מה שלמדנו בסוד נימוסי העולם, שבשעה שעניני נשאות פקוחות מאותו מראה נכבד שראה - אם זכה לבו, הבן מקדים לשים ידו על עיניו ולסגר אותם, כמו שכתוב ויוסף נשית ידו על עינו. משום שהרי מראה אחר לא קדוש מזדמן כנגדו, והעין שראתה פעת מראה קדוש עליו, לא תסתכל במראה אחר.

ועוד, שאותה נפש סמוכה כנגדו בבית, ואם העין נשארת פקוחה ואותו מראה אחר ישרה על עיניו - בכל מה שמסתכל מתקלקל, ואין זה כבוד העין, וכל שכן מקורביו, וכל שכן מן המות, שאין כבודו להסתכל במה שלא צריך ולהשרות על עיניו דבר אחר. לאחר כך מתכסה בעפר, והרי התעוררו החברים על דין הקבר מהו, וכבוד הוא שישתם העין מהכל על ידי בנו שהשאיר בעולם.

בא ראה, כל שבעת הימים, הנפש הולכת מהבית לקבר, ומהקבר לבית, ומתאבלת עליו, ושלש פעמים ביום נדונים כאחד הנפש והגוף, ואין מי שיוצא בעולם וישגיח לעורר את הלב.

אחר כך הגוף נטרד, והנפש הולכת ומתרחצת בגיהנם, ויוצאת ומשוטטת בעולם ומבקרת את קברו, עד שמתלבשת במה שמתלבשת.

אחר שנים עשר חדש כלם נחים. הגוף נשאר [נח] בעפר. הנפש נצרכת ומאירה ברוח, במלבוש שמתלבשת. הרוח מתענגת בגן עדן, והנשמה עולה לצרור של ענג כל הענוגים, והכל נקשר זה בזה לזמנים ידועים.

בא ראה, אזי להם לבני אדם שלא מסתכלים ולא יודעים ולא מודעים על מה עומדים, ונשכח מהם לעשות מצוות התורה. שיש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד למעלה, ויש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד למטה, ויש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד לעולם הזה, והכל צריך לו לאדם, ומימינו ממש כלם נתקנים, כמו שבארנו.

רבי יהודה הזקן התרגש בדעתו יום אחד, והראו לו בחלומו דמות אחת מאור שלו, חזקה שזוהרת לארבעה צדדים. אמר להם, מה זה? אמרו לו, לבוש שלף למדור הזה, ומאותו היום היה שמח.

אמר רבי יהודה, כל יום ויום רוחות הצדיקים יושבים בלבושיהם שורות שורות בגן עדן ומשבחים את הקדוש ברוך הוא בכבוד עליו. זהו שכתוב (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך וישבו וישירים את פניהם. אמר רבי אבא, בתחלה מה כתוב? וישתחו ישראל וגו', כמו שבארנו. מי המטה? זו כנסת ישראל. ראש המטה - זה צדיק. על ראש המטה - זה המלך הקדוש, שהשלים של הכל שלו, שכתוב (שיר ג) הנה מטתו שלשלמה, שיעקב לשלו השתחוה, לאותו שעומד על ראש המטה, ישראל שמו, משום כן וישתחו ישראל על ראש המטה.

אחר כך, כיון שיעקב ידע, שהרי בדרגה עליונה השתלם, ודרגתו היא למעלה עם האבות, והוא לבדו תקון שלם, התחזק לבו ושמח, והתחזק ברוחו עליון של הקדוש ברוך הוא בו, מה כתוב בו? ויתחזק ישראל וישב על המטה, על המטה ממש, שהרי בדרגה עליונה יותר השתלם. אשירי חלקו.

שנינו, אמר רבי יהודה, במשנתנו בארנו, הרי ששנינו בארבעה פרקים בשנה העולם נדון: בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, ובחג נדונים על המים. הרי בארנו דברים, וסוד המשנה בארנו, בפסח על התבואה וכו', כנגד המרכבה העליונה, סוד האבות, וידוד המלך.

בפסח על התבואה, שפך זה ממש, והרי בארנו דבר זה, על מה באה מצה בפסח, והרי דין הוא, דין המלכות דין, וזו הראשית שהתחילו ישראל להפנס בחלק הקדוש של הקדוש ברוך הוא ולבער מהם חמץ, שהיא טעיות אחרות שממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות שנקראים אלהים אחרים, אלהי נכר, ונקראים חמץ, יצר הרע, ולהפנס במצה, חלק הקדוש של הקדוש ברוך הוא. למה תבואה? [לכמו] שגמר תבואתה בה"א, רמז לה"א ראשונה של השם הקדוש [לכן בפסח נדונים על התבואה, ובארנו שהעולם נדון על דין של ה"א].

בעצרת על פירות האילן. פירות האילן?!! פירות האילנות צריך להיות! מה זה פירות האילן? אלא זהו האילן הגדול והחזק למעלה. פירות האילן, כמו שכתוב (הושע יד) אני כבדוש רענן ממני פריך נמצא.

בראש השנה עוברין לפניו כבני מרון. שנינו, ראש השנה זהו ראש השנה של המלך. ומי הוא ראש השנה? זה יצחק שנקרא ראש, שהוא ראש אחד של המלך [למעלה], מקום שנקרא שנה, לכן כל בתי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ועל זה שנינו בראש השנה, שהרי בראש השנה שורה יצחק.

ובחג נדונים על המים, זוהי ראשית [של ראש] של זמין המלך, ועל זה שמחת המים נמצאת בכל בשעה שמנסכים מים ושואבים אותם, משום שמים זה ידוע, ועל זה בארבעה פרקים אלו הכל נמצאים.

אמר רבי יוסי, כשיסתכלו בדברים, הכל נמצא בפרקים הללו, אברהם, יצחק ויעקב, דוד המלך, ובאלה העולם נדון, ובארבעה פרקים בני אדם נדונים בימים שנמצאים בעולם, ובכל יום ויום הספרים נפתחים והמעשים נכתבים, ואין מי שישים לב, ואין מי שיכיר אותם. והתורה מעידה בו בכל יום, וקול קורא בחיל, (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב אמרה לו, ואין מי שיקשיב לקולו.

למדנו, בשעה שבו אדם קם בבקר, עדים עומדים כנגדו ומעידים בו, והוא אינו משגיח. הנשמה מעידה עליו בכל זמן ובכל שעה. אם הקשיב - יפה, ואם לא - הרי הספרים פתוחים והמעשים נכתבים. אמר רבי חניא, אשרי הצדיקים שאינם פוחדים מן הדין לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. זהו שכתוב (שם כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ.

רבי חזקיה פתח ואמר, (בראשית טו) ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברהם וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל זה יום הדין הקשה שמוציאים את האדם מהעולם הזה. ששנינו, [אותו יום] הזמן שמיניע שהאדם יוצא מהעולם הזה, אותו [יום] זמן יום הדין הגדול, שנחשף השמש מן הקבנה, כמו שכתוב (קהלת יב) עד אשר לא תחשף השמש, זו הנשמה הקדושה שנמנעת מן האדם שלשים יום עד שלא יצא מן העולם, ורואה שהצולם שנמנע ממנו ולא נראה.

מה הטעם נמנע ממנו? משום שהנשמה הקדושה עולה ומעבירה ממנו ולא נראית. שלא תאמר, שכשמת אדם ונחלש, נשמה זו מעבירה ממנו, אלא כשהוא בחייו בכלל, מעבירה ממנו [ונחלשת] נשמה זו ולא מאירה לרוח, והרוח לא מאירה לנפש, ואז מעביר ממנו הצולם ולא מאיר לו. [אלא] מאותו היום כלם מכריזים עליו, ואפלו צפרי השמים. מה הטעם? משום שנשמה זו עלתה ממנו, והרוח לא מאירה לנפש, ואז הנפש נחלשת, והמאכל וכל תאוות הגוף עולים ממנו ומעבירים.

ואמר רבי יהודה, ואפלו כל פעם שנופל איש בבית חליו ולא יכול להתפלל, הנשמה מעבירה ועולה ממנו, ואז הרוח לא מאירה לנפש, עד שדנים דינו של האדם. ואם דנים את האיש לטוב, אז הנשמה חוזרת למקומה ומאירה לכל. הרי בזמן שעומד הדבר בדין, ובזמן שלא עומד הדבר בדין, שלשים יום מקדימה הנשמה לכל, והצולם מעביר ממנו.

שנינו, בזמן שדנים את האדם למעלה, מעלים את נשמתו לבית דין ודנים אותה על פי דבריה, והיא מעידה בכל ומעידה בכל רעיונות האדם, ובמעשים לא מעידה, שהרי כלם כתובים בספרים, וכלם דנים את האדם. באותה שעה שדנים את האדם למעלה, אז דחק הגוף נמצא יותר משאר הזמנים.

אם דנים אותו לטובה, אז מרפים ממנו, וזעה נבקעת על הגוף, והנשמה חוזרת אחר כך ומאירה לכל, ולא עולה אדם מבית חליו לעולמים עד שדנים דינו למעלה. ואם תאמר, הרי כמה חביי עולם, כמה רשעי עולם עומדים בקיומם? אלא הקדוש ברוך הוא משגיח בדין האדם, אף על גב שפעת לא זוכה, והוא רואה שאחר כך יזכה - דן אותו לטובה. או לפעמים שמוליד בן שיהיה צדיק בעולם, ועל זה הקדוש ברוך הוא דן אותו לטובה.

וכל מעשיו ודיניו של הקדוש ברוך הוא לטובה, ומשגיח בהכל, כמו שכתוב (ויחזקאל לג) חי אני נאם ה' וגו' אם אהפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו. ובגלל זה כל אותם רשעי העולם שעומדים במקומם, הקדוש ברוך הוא דן אותם לטובה.

ולפעמים אותם החלאים נשלים זמנם מלשרות שם, כמו שנאמר (דברים מב) וחלאים רעים ונאמנים, שעשו אמונה, שכששורים על האדם מסתלקים ממנו לאחר שהשלימו זמנם, בין לצדיקים, בין לרשעים, והכל נעשה בדין, כמו שבארנו.

ויאמר ישראלי את בני יוסף ויאמר מי אלה. אמר רבי יצחק, פסוק זה קשה, שכתוב ויבא ישראלי וכתוב ועיני ישראלי כבדו מזקן לא יוכל לראות. אם לא יוכל לראות, אז מה זה ויבא ישראלי? אלא שראה ברוח הקדש אותם בני יוסף, שהם ירבעם וחבריו, שירבעם עשה שני עגלי זהב ואמר (מלכים-א יב) אלה אלהיך ישראלי. ולכן מי אלה, מי הוא שעתיד לומר אלה אלהיך לעבודה זרה, ולכן ויבא ישראלי את בני יוסף.

מכאן שצדיקים רואים מעשה למרחוק, והקדוש ברוך הוא מעטר אותם בעטרתו. מה הקדוש ברוך הוא רואה למרחוק, כמו שכתוב (בראשית א) ויבא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד,

שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֶה כָּל הַמַּעֲשִׂים עַד שֶׁלֹא עוֹשִׂים אוֹתָם, וְכֵלֶם עוֹבְרִים לִפְנֵיו.

כְּמוֹ זֶה כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם, כָּלֵם הַתִּיבָבוּ וְעַמְדוֹ לִפְנֵיו עַד שֶׁלֹא יִבְאוּ לְעוֹלָם. זֶהוּ שִׁכְתוּב (ישעיה מא) קָרָא הַדּוֹרוֹת מֵרֹאשׁ, עַד שֶׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם. מִשּׁוֹם שֶׁכָּל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁיּוֹרְדוֹת לְעוֹלָם, עַד שֶׁלֹא יֵרְדוּ, כָּלֵם עוֹמְדִים לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדַמּוֹת שְׁעוֹמְדִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְנִקְרָאִים בְּשֵׁמוֹת, שִׁכְתוּב (שם מ) לְכֵלֶם בְּשֵׁם יִקְרָא.

גַּם כִּד הַצְדִּיקִים, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵרָאֵה לָהֶם כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם עַד שֶׁלֹא יִבְאוּ וְיִמָּצְאוּ בְּעוֹלָם. מִנֵּין לָנוּ? מֵאַדָּם [זֶה אָדָם] שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹן, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְאָה לוֹ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת עַד שֶׁלֹא יִבְאוּ, כִּפְתוּב (בראשית ה) זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת [אָדָם], שֶׁשִּׁנֵּנוּ, הִרְאָה לוֹ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת שֶׁעֲתִידִים לִבָּא לְעוֹלָם. וְכֵן לְמִשָּׁה, שִׁכְתוּב (דברים לד) וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְאָה לוֹ כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם וְכָל אוֹתָם מִנְּהִיגֵי הָעוֹלָם וְכָל שְׂאֵר הַנְּבִיאִים עַד שֶׁלֹא יִבְאוּ לְעוֹלָם.

גַּם כָּאן, וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, רָאָה לְמַרְחוֹק וְהִזְדַּעַז, וְאָמַר מִי אֵלֶּה? וַפְּסוּק זֶה מְשַׁלֵּם לְשָׁנִי צְדִדִּים, לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה. וְלָכֵן הִשִּׁיב יוֹסֵף וְאָמַר, בְּנֵי הִם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה. וּמִנֵּין לָנוּ שֶׁהִרְאָה לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּחַ הַקְדָּשׁ? שִׁכְתוּב וְהִנֵּה הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת זֶרְעִי. גַּם - לְרִבּוֹת אוֹתָם שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ, כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ.

וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר וְגו'. בַּפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ, וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף, שֶׁלֹא מִצָּאֵנוּ כָּאן בְּרָכָה שֶׁבִּרְךְ אֶת יוֹסֵף, אֲלֹא אֶת בְּנָיו. אִם לִבְנָיו, אִזּוֹ צָרִיךְ לְהִיּוֹת כְּתוּב וַיִּבְרָכֶם, אִזּוֹ מָה זֶה וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף, וְלֹא מִצָּאֵנוּ כָּאן שִׁיוֹסֵף הִתְבָּרַךְ?

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, דּוֹקָא אֵת, כְּתוּב אֵת יוֹסֵף, הַבְּרָכָה שֶׁל בְּנָיו הִיְתָה, וְכֹאֲשֶׁר מִתְבָּרְכִים בְּנָיו, הוּא מִתְבָּרַךְ. שֶׁבְּרָכָה שֶׁל בְּנָיו שֶׁל אָדָם בְּרָכְתוֹ הִיא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף, דּוֹקָא אֵת, שֶׁבִּרְךְ אֵת אוֹת הַבְּרִית, סוּד [הַבְּרִית מִשּׁוֹם שֶׁפִּינוּן שֶׁאֲמַר בְּנֵי הִם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה, אִזּוֹ בְּרַךְ לְאוֹתוֹ מְקוֹם סוּד] הַבְּרִית שִׁיוֹסֵף שָׁמַר, וְלָכֵן נִקְרָא צְדִיק. אֵת שֶׁל יוֹסֵף, סוּד הַבְּרִית שְׁעוֹמְדֵת עִם יוֹסֵף.

הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכוּ אֲבֹתֵינוּ לִפְנֵינוּ. הָאֱלֹהִים - זֶה סוּד הַבְּרִית הַקְדוּשָׁה, בְּרִית קְדָשׁ. אֲבֹתֵינוּ לִפְנֵינוּ - דּוֹקָא לִפְנֵינוּ, שְׁאוֹתָם רֹאשׁוֹנִים עֲלִיוֹנִים מִלִּפְנֵי סוּד שֶׁלָּנוּ, אֲבֹתָם וַיִּצְחָק, שֶׁהָיָה מֵהֶם נָיוֹן וַיִּנָּק אוֹתוֹ [מֵאוֹתוֹ] מְקוֹם.

הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי, מָה הִטָּעַם פֶּעַם אַחֲרֵת הָאֱלֹהִים? אֲלֹא סוּד עֲלִיוֹן הוּא, וְכָאן בְּרַךְ אֵת אוֹתוֹ מְקוֹם בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִים חַיִּים, מְקוֹר הַחַיִּים שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת, וְלָכֵן הִזְכִּיר עֲצָמוֹ בְּמְקוֹם הַזֶּה וְאָמַר הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי, מִשּׁוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁשּׁוֹפְעוֹת מִמְּקוֹר הַחַיִּים נֶעֱקֵב לִקְח אוֹתוֹ, וְכִינוֹ שֶׁהוּא לִקְח אוֹתוֹ, מְקוֹם זֶה לִקְח בְּרָכוֹת, וְהִכַּל תְּלִי [בְּזִכָּר] בְּדַבּוּר, וְעַל זֶה וַיִּבְרָךְ אֵת יוֹסֵף כְּתוּב.

לָכֵן בְּכָל מְקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לִבְרַךְ בְּרָכוֹת, צָרִיךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְבָּרַךְ בְּהִתְחַלָּה, וְאַחֵר כִּד מִתְבָּרְכִים הָאֲחֵרִים. וְאִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִתְבָּרַךְ בְּהִתְחַלָּה, אוֹתוֹ בְּרָכוֹת לֹא מִתְקַיְּמוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, הִרֵי נֶעֱקֵב, שֶׁבִּרְךְ אוֹתוֹ אֲבִיו וְלֹא בְרַךְ אֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהִתְחַלָּה - בֹּא רָאָה, בְּשַׁעֲה שֶׁבִּרְךְ יִצְחָק אֵת נֶעֱקֵב, לֹא בְּרָכוּ עַד שֶׁבִּרְךְ אֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהִתְחַלָּה. כִּינוֹ שֶׁבִּרְךְ אֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהִתְחַלָּה, הוּא בְּרַךְ אֵת נֶעֱקֵב. מִנֵּין לָנוּ? שִׁכְתוּב (בראשית כז) וַיֹּאמֶר רָאָה רִיחַ בְּנֵי כְרִים שָׂדֶה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה'. כָּאן עוֹמְדֵת בְּרָכָה לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שִׁכְתוּב אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה'. הַתְּבָרַךְ בְּקִיּוֹם הַבְּרָכוֹת, וְאַחֵר כִּד אֲחֵרֵינוּ וַיִּתֵּן לָד וְגו'. כִּינוֹ שְׁאוֹתוֹ שֶׁזֶה הַתְּקִיָּם בְּעִמִּידַת הַבְּרָכוֹת, [בְּבְרָכוֹתֵינוּ. מִיָּד בְּרָכוּ וַיִּתֵּן לָד הָאֱלֹהִים, שְׁאוֹתוֹ שֶׁזֶה סוּד] שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת, אַחֵר שֶׁהוּא הַתְּקִיָּם בְּבְרָכוֹתֵינוּ.

כְּמוֹ זֶה בְּרַךְ נֶעֱקֵב בְּהִתְחַלָּה אֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחֵר כִּד בְּרַךְ אֵת בְּנָיו. בֹּא רָאָה, בְּבִקְרָ צָרִיךְ אָדָם לְהִתְקַדֵּם בְּרָכוֹת לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאַחֵר כִּד לְשֹׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהָרִי הַקָּמְנוּ בְּבִקְרָ יֹאכֵל עַד וְגו'.

וּבֹא רָאָה, כְּשֶׁרָצָה נֶעֱקֵב לִבְרַךְ אֵת אוֹתָם בְּנֵי יוֹסֵף, רָאָה בְּרוּחַ הַקְדָּשׁ שֶׁעֲתִיד לְצֹאֵת מֵאֲפָרַיִם יִרְבְּעָם בֶּן נִבְט. פֶּתַח וְאָמַר מִי אֵלֶּה? מִשְׁמַע [מִה שִׁנְהָ] שֶׁאֲמַר בְּעִבּוּדָה זֹו שֶׁל צַד עֲבֹדָה זֶהָ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ יִשְׂרָאֵל? אֲלֹא סוּד הוּא, כָּל אוֹתָם הַצְדָּדִים שֶׁל אוֹתוֹ הִנָּחֵשׁ הָרַע, וּמִצַּד אוֹתָהּ רֹחַ טְמָאָה אוֹתוֹ הִנָּחֵשׁ, וַיֵּשׁ מִי שְׂרוּכֵב עָלָיו, וַיִּכְשַׁמְזְזוּגִים נִקְרָאִים אֵלֶּה, וְהֵם מִזְדַּמְנִים בְּעוֹלָם בְּכָל אוֹתָם צְדָדִים שֶׁלָּהֶם.

וְרוּחַ הַקְדָּשׁ נִקְרָאֵת זֹאת, שֶׁהוּא סוּד הַבְּרִית, רִשָּׁם הַקְדוּשׁ שֶׁנִּמְצָא תָמִיד בְּאָדָם. וְכֵן זֶה אֵלִי וְאֲנוּהוּ - זֶה ה'. [הוּא ה'] אֲבָל אֵלֶּה נִקְרָאִים אֵלֶּה, וְעַל זֶה כְּתוּב (שְׁמוֹת לח) אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ יִשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן כְּתוּב (ישעיה מט) גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה, וְאֲנֹכִי - סוּד שֶׁל זֹאת - לֹא אֲשַׁכַּח, וְכְתוּב (איכה א) עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכִיָה, שְׁאוֹתוֹ הַחֲטָא גָרַם לָהֶם לְבִכּוֹת כְּמָה בְּכִיוֹת. דְּבַר אַחֵר עַל אֵלֶּה אֲנִי - מָה הִטָּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְמְקוֹם זֶה לְשַׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל וּלְהַחְרִיב אֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמִשּׁוֹם שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לְשַׁלֵּט,

[כתוב על אלה אני בוכיה. סוד הדבר - זה צד הטמאה שנתנה להם רשות לשלט] אני בוכיה, זו רוח הקדש שנקראת אני.

ואם תאמר, הרי כתוב (דברים כח) אלה דברי הברית - כך זה בודאי, שכל אלה לא מתקיימים אלא מתוך אלה ששם כל הקללות שריות, כמו שבארנו שהוא ארור, ולכן הקדים ואמר אלה, שעומד למי שעובר על דברי הברית.

אלה המצוות אשר צוה ה' (ויקרא כו), משום שכל מצוה של התורה לטהר את האדם, ולא יסטה מדרכו זו, וישמר משם ויפרד מהם. ואם תאמר, (בראשית ו) אלה תולדות נח - כך הוא ודאי, שהרי יצא חם, שהוא אבי כנען, וכתוב (שם ט) ארור כנען, והוא סוד זה של אלה.

ולכן וכל אלה התנוד פסלת הזקב, ועל זה כתוב מי אלה, ישראל באשר עשו את העגל) כתוב ויאמרו אלה אלהיך ישראל, וכל אלה התנוד פסלת הזקב. אחרון הקריב זהב שהוא צד שלו שכלול הוא בחזק האש, והכל אחד, וצד זה זהב ואש. [להגביר] רוח טמאה שנמצאת תמיד במדבר, מצאה מקום באותו זמן להחזיק בו.

ומה שהיו ישראל טהורים מאותה זקמה ראשונה שהטיל בעולם, שגרים מות לעולם, כשעמדו על הר סיני, אחר כך חזרו, וגם להם כמו מקדם לטמא אותם ולהתחזק עליהם, וגם להם מות ולכל העולם לדורותיהם אחריהם. זהו שכתוב (תהלים פג) אני אמרתי אלהים אתם וגו', אכן כאדם וגו'.

ועל זה, כשראה יעקב את ירבעם בן נבט שעובד כוכבים ומזלות ואמר אלה אלהיך, הודעו ואמר מי אלה. כשרצה אחר כך לברכם, ברוך את [השכינה בתחלה] ואחר כך ברוך [את] בניו. כיון שברך את הקדוש ברוך הוא בתחלה, אחר כך מאותו מקום שברך בתחלה ברוך אותם. זהו שכתוב המלאך הגאלי אתי מכל רע וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'. הרי פרשה שלא יתפלל אדם רק סמוך לפתח, ולא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הכתל, שכתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. מה שונה בכלם שהתפללו תפלה, שלא כתוב בהם ויסב פניו אל הקיר? שהרי די לו לומר ויתפלל אל ה', שהרי מי שמתפלל תפלה, הוא מכון דעתו כראוי, שהרי כתוב במשה (במדבר כב) ויתפלל משה אל ה', ויצעק משה אל ה', ולא כתוב ויסב פניו. כאן בחזקיהו מה הטעם ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ואחר כך ויתפלל?

אלא סוד הדבר הוא, ששנינו, חזקיהו באותו זמן לא היה גשוי, ולא היתה לו אשה ולא הוליד בנים, מה כתוב? ויבא אליו וגו' כי מת אתה ולא תחיה. ושנינו, כי מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - בעולם הבא. מה הטעם? משום שלא הוליד בנים.

שכל מי שלא משתדל להוליד בנים בעולם הזה, לא מתקיים בעולם הבא, ולא יהיה לו חלק באותו העולם, ומתגורשת נשמתו בעולם [הבא], ולא מוצאת מנוחה במקום בעולם, וזהו הענין שכתוב בתורה (ויקרא כ) ערירים ימותו, ומתרגמים בלא ולד, משום שמי שהוא בלי ולד, כשהולד לאותו העולם מת הוא שם, מת בעולם הזה ובעולם הבא, ולכן כתוב כי מת אתה ולא תחיה.

ולא עוד, אלא ששכינה לא שורה עליו כלל, אז כתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. למדנו ששם רעיונותיו וכוונותיו לא שררה אשה, כדי שתשרה עליו השכינה, סוד של הקיר.

ולכן כתוב אחר כך ויתפלל אל ה'. מכאן למדנו, שמי שיש בו חטא וצריך לבקש רחמים עליו, וכוונותיו ורעיונותיו לתקן עצמו מאותו חטא, ואחר כך יבקש להתפלל, כמו שנאמר (איכה ג) נחפשה דרכינו ונחקרה - בתחלה, ואחר כך - ונשובה. גם כאן, כיון שיצד חזקיהו חטאו, מה כתוב? ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. שם פניו לתקן אל השכינה, שהרי אל המקום הזה חטא.

משום שהשכינה, כל נקבות העולם עומדות בצדה. מי שיש לו נקבה, שורה היא עליו. ומי שאין לו, לא שורה עליו. ועל זה תקן עצמו אליה לתקן, וקבל עליו להנשא, ואחר כך ויתפלל אל ה'.

קיר - זהו אדון כל הארץ, וזו השכינה, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. קיר - כמו שנאמר (ישעיה כב) מקרקר קר ושווע, קרקור ונהימת הקיר שהוא אדון, כשנחרב בית המקדש, כמו שנאמר (ירמיה לא) רחל מבכה על בניה, והרי בארנו. ולכן ויסב חזקיהו פניו אל הקיר.

בא ראה, בתפלה מה כתוב? אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך. רמז כאן ששמר ברית הקדש ולא טמא אותו, ושמר אותו כראוי. כתוב כאן התהלכתי לפניך, וכתוב שם (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך, ששמר ברית הקדש כראוי, באמת ובלב שלם, שהתכונן בכל אותם סודות האמונה שכלולים באמת.

והטוב בעיניך עשיתי, שסמך גאלה לתפלה, והרי בארנו. והנה פרשה החברים, שהתכונן ליחד



יחוד פראוי, ולכן ויבדק חזקיהו בבי גדול, שאין שער שעומד לפני דמעות. גאלה - זה המלאך הגאל, שזהו נמצא בכל גאלה שבעולם, והרי בארנו.

המלאך הגאל אתי מכל רע. רבי אלעזר אמר, כיון שברך יעקב והתפנו מלמטה למעלה, אז המשיך מלמעלה למטה, שכתוב האלהים הרעה אתי. כיון שהוא לקח, נתן ברכות למקום זה. כיון שהגיע את הברכות למקום הזה, אז פתח ואמר המלאך הגאל וכו'.

פתח ואמר, (מלכים-א ח) כי הפרובים פרשים כנפים אל מקום הארון וגו'. בא ראה, הפרובים באות ובגס היו עומדים, שלש פעמים ביום היו פורשים כנפיהם וסוככים על הארון למטה, שכתוב (שמות כה, כ) פרשי כנפים. פרשי כנפים לא כתוב, אלא פרשי.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא עושה למטה כמו שלמעלה. פרובים דמותם כמראה תינוקות, ועומדים תחת מקום זה מזמין ומשמאל, ואלה מתברכים בתחלה מאותן ברכות ששופעות מלמעלה, ומכאן שופעות הברכות למטה.

ולכן כתוב המלאך הגאל אתי מכל רע. אתי - שנטל ברכות מגונים שלמעלה. וכיון שהוא נטל, יברך את הנערים, זהו סוד הפרובים, שממם שופעות ברכות מהעליונים לתחתונים [ותחתונים].

המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יט) בית וחוץ נחלת אבות. וכי נחלת אבות הם, והרי הקדוש ברוך הוא נותן הכל לבני אדם? אלא, כיון שמוריש בית וממון לבן האדם, לפעמים יוריש הכל לבנו, ויהיה ירשת האבות, אבל ומה' אשה משפלת, משום שהאשה, כשיורש אותה הבן אדם, הוא יורש אותה מעם הקדוש ברוך הוא, שהרי לא יוריש אותה הקדוש ברוך הוא לבן האדם אלא כשםכריזים עליו ברכיע.

שהקדוש ברוך הוא מזוג זווגים עד שלא באו לעולם. וכשזכו בני אדם לפי מעשיהם, כך נותנים להם אשה, והכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא, ולפי מעשים של צדיקים כך מזוג זווגים.

ולפעמים שעולים במאזנים, ומסטה אותו האיש דרכו, עולה זוגו לאחר עד שיכשיר מעשיו, וכשיכשיר מעשיו או שמגיע זמנו, נדחה איש מפני איש, ובא זה ולקח את שלו. וזה קשה לפני הקדוש ברוך הוא מהכל, לדחות איש מפני איש אחר, ולכן הקדוש ברוך הוא נותן אשה לבן האדם, וממנו באים הזווגים. ולכן ומה' אשה משפלת.

לכן הקדוש ברוך הוא נותן הכל לבן האדם. ואם תאמר, אשה משפלת ולא אחרת - בא ראה, אף על גב שהקדוש ברוך הוא מזמין טוב לאדם לתת לו, והוא מסטה דרכו מעם הקדוש ברוך הוא לצד אחר - מאותו צד אחר שנדבק בו יבא לו מה שיבא, בכל [כל] הקטרוגים וכל הרעות, ולא באים אליו מן הקדוש ברוך הוא אלא מאותו צד רע שנדבק בו באותם מעשים שעשה.

ועל זה, אשה שאינה משפלת, קרא על זה שלמה, (קהלת ז) ומצא אני מר ממות את האשה, משום שחטאי האדם הוא מושך עליו באותם מעשים שעשה. ולכן, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה באדם משום מעשיו הכשרים, הוא מזמין לו אשה שהיא משפלת, ופודהו בפרות מתוך הצד האחר.

ועל זה אמר יעקב המלאך הגאל אתי מכל רע. מה זה מכל רע? שלא הזדמנה לי אשה שהיא מתוך הצד האחר, ולא קרה פסול בזרעי [במטתי], שכלם צדיקים ושלמים בשלמות, משום שנפדה מכל רע, ויעקב לא נדבק באותו צד האחר כלל.

ועל זה המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים. מה הטעם נראו לברכה? משום ששמר יוסף את אות הברית הקדושה, ועל זה אמר יוסף, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. הראה לו סוד הברית ששמר אותו, ומשום ששמר אותו, ראויים להתברך וראוי הוא לברכות רבות. משום כך לכלם נתן ברכה אחת, וליוסף ברכות רבות, משמע שכתוב ברכת אביך גברו על ברכת הורי וגו', ברכת שדים ורחם, תהיין לראש יוסף.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קכג) אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. פסוק זה בארוהו, אבל בא ראה, תפלה של בן אדם שמתפנו בה, הוא למעלה לעמק העליון שממש שופעות כל הברכות וכל החרות, וממש יוצאים לקיים את הכל.

ועל זה יתר יו"ד, משום שיו"ד לא פוסק ממקום הזה לעולמים, ולכן כתוב הישבי בשמים, אחוז למעלה בסוד החכמה העליונה, ואחוז למטה שיושב על פסא האבות, יושב על הפסא שנקרא שמים, ולכן כתוב הישבי בשמים.

ומכאן, כשברכות שופעות מלמעלה מהעמק הזה, את כלו נוטל המקום הזה שנקרא שמים, ומזה שופעים למטה, עד שמגיעים לצדיק עמוד העולם, ומכאן מתברכים כל אותם החילות וכל אותם המחנות למיניהם, והרי פרשנו.

בא ראה, בשבעים ושנים מאורות עולה עטרת כל המחנות, עגול העולם, בשבעים מקומות, עגול אחד לכלם. בתוך אותו עגול נקדה אחת שעומדת באמצע. מנקדה זו נאון כל אותו עגול, בית קדש הקדשים, הוא מקום לאותה רוח כל הרוחות, [כמו סוד של כל הסודות] נסתר בתוכו. סתר זה הוא בתוך חילותיה, טמיר הוא לפני ולפנים. כשעולה זו, עולים כלם אחריה. זהו שפתוב (שיר א) משכני אחריך נרוצה.

רבי חזקיה ורבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי, כל אחד ואחד מאתנו יאמר דברי תורה. פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים עט) אל תזכר לנו עונות ראשנים מהר יקדמונו וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא, באהבת ישראל אוהב אותם, שהם גורלו וירשתו, לא מסתפלל אחר בדינם, פרט לו לבדו.

וכיון שהוא מסתפל בדינם, מתמלא עליהם רחמים, משום שהוא כאב שמרחם על הבנים, כמו שנאמר (שם קג) כרחם אב על בנים רחם ה' וגו'. וכיון שנמצאים להם חטאים, מעביר אותם ראשון ראשון, עד שמעביר כלם מלפניו. וכיון שהעביר כלם מלפניו, לא נשארים עליהם חטאים לתת שלטון לצד האחר של דין עליהם.

בא לחטא לפניו בבתחלה - אותם חטאים ראשונים שהעביר מלפניו, חשב עליהם, ולכן כתוב אל תזכר לנו עונות ראשנים מהר יקדמונו רחמיך וגו'. שאם רחמיך לא יקדימו על ישראל, לא יוכלו לעמוד בעולם. משום שכמה הם בעלי הדין הקשה, בעלי מגנים, וכמה מלשינים שעומדים עליהם שלישראל למעלה, ואלמלא שהקדים הקדוש ברוך הוא רחמים על ישראל, עד שלא ישגיח בדינם, לא יוכלו לעמוד בעולם. ועל זה מהר יקדמונו רחמיך כי דלוננו מאד, דלות של מעשים טובים, דלות של מעשים פשירים [לפני הקדוש ברוך הוא].

בא תראה, אלמלא יסגלו ישראל מעשים פשירים כשרים לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו עומדים עמים עובדי כוכבים ומזלות בעולם, אבל ישראל הם גורמים לשאר עמים עובדי כוכבים ומזלות לזקוף ראשיהם בעולם. שאלמלא ישראל לא היו חוטאים לפני הקדוש ברוך הוא, שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות נכפים לפניהם.

ובא ראה, אלמלא שהמשיכו ישראל במעשים רעים לצד אחר בארץ הקדושה, הרי נתבאר, שלא ישלטו עמים עובדי כוכבים ומזלות בארץ הקדושה, ולא הגלו מעל הארץ, ועל זה כתוב כי דלוננו מאד, שאין לנו מעשים פשירים כראוי, ולכן כי דלוננו מאד מהר יקדמונו רחמיך.

רבי יוסי פתח ואמר, (שם ב) עבדו את ה' ביראה וגילו ביעדה, וכתוב (שם ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. בא ראה, כל אדם שבא לעבד לקדוש-ברוך-הוא, בבקר ובערב צריך לעבד את הקדוש ברוך הוא.

בבקר, כשעולה האור, והתעוררות צד הימין מתעוררת בעולם, אז צריך אדם להתקשר בימין הקדוש ברוך הוא ולעבד לפניו בעבודת התפלה, משום שתפלה מחזקת תקף למעלה, וממשיכה ברכות מהעמק העליון לכל העולמות, ומשם ממשיך ברכות למטה לתחתונים, ונמצאו עליונים ותחתונים מתברכים באותה עבודת התפלה.

עבודת התפלה, שצריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בשמחה וברננה להכליל את כנסת ישראל ביניהם, ואחר כך ליחד היחוד כראוי, שפתוב דעו כי ה' הוא אלהים. זהו סוד היחוד בסוד העבודה.

ועם כל זה צריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בחדוה ולהראות חדוה בעבודתו, ושני אלה - שמחה ורננה - כנגד שני אלה. שתי תפלות, שני קרבנות ליום כנגד שני אלה, שהם שמחה ורננה. שמחה בבקר, ורננה בפלילה. ועל זה (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים.

ועל זה תפלת ערבית היא רשות, משום שאותה שעה מחלקת טרף לכל חילותיה, ולא שעה להזכיר [להתברך], אלא לתת מזון. ביום ההוא מתברכת משני הצדדים הללו, בבקר ובפלילה, מתוך שמחה ורננה, ובפלילה מחלקת לכל כראוי. זהו שפתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לגייתו וגו'.

פתח רבי חזקיה ואמר, (תהלים קמא) תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. למה מנחת ערב ולא תפלת הבקר, שלא כתוב תכון תפילתי בבקר? אלא כך נתבאר, תכון תפילתי קטרת לפניך. קטרת לא באה אלא רק על חדוה. זהו שפתוב (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב. ולכן הפהו כשמודליק נרות, היה מקריב קטרת, כמו שנאמר (שמות ל) בהיטיבו את הנרת יקטירנה ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה. בבקר על חדוה, שהשעה גורמת בערב לשמח צד שמאל, וכך ראוי, ולעולם לא בא אלא על חדוה.

ובא ראה, קטרת מקשרת קשרים ואוחזת למעלה ולמטה, וזה מעביר מות וקטרוג ורגז, שלא יוכלו לשלט בעולם, כמו שכתוב (במדבר יז) ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת וחולד מהרה וגו'. אחר זה כתוב וירץ וגו', וכפר על העם, וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. משום שלא יכולים כל הצדדים הרעים וכל המקטרגים לעמד לפני הקטרת, ועל זה היא סוד [חידות] הכל וקשור הכל.

ובשעת המנחה, כשהדין שרוי בעולם, התכונן דוד באותה תפלה, שכתוב תכון תפילתי קטרת לפניך וגו'. ותפלה זו שעולה תעביר רגז דין הקשה ששולט בעת בזמן הזה באותה קטרת, שדוחה ומעבירה מלפניו כל רגז [שעולה בעת בשעה זו באותה קטרת שמעבירה כל רגז] וכל קטרוג שבעולם, [הינו מה שכתוב] [מה הטעם? משום שהיא] מנחת ערב, כשהדין תלוי בעולם.

בא ראה, כשנחרב בית המקדש, בשעה שגשרף, היה זמן מנחה, ועל זה כתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. מה זה צללי ערב? אותם מקטרגים של העולם ורגזי הדינים שמזמנים באותה השעה. ועל זה שנינו שצריך אדם לכוון דעתו בתפלת המנחה. בכל התפלות צריך האדם לכוון דעתו, ובתפלה זו יותר מכל, משום שהדין שרוי בעולם, ועל זה זמן תפלת המנחה יצחק תקון אותה, ונהי פרושה.

עד שהיו הולכים, עלו בהר אחד. אמר רבי יוסי, החר הזה מפחיד, גלף ולא נתעבב כאן, משום שזהו הר מפחיד. אמר רבי יהודה, אם היה אחד - הייתי אומר כך, שהרי שנינו שמי שהולך יחידי בדרך מתחבב בנפשו, אבל שלשה לא, וכל אחד ואחד מעמנו, נראה שלא תזון מעמנו השכינה.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שלא יסמוך אדם על גס, מנין לנו? משמואל, שכתוב איך אלה ושמע שאול והרגני, והרי שמואל ראוי יותר מאתנו. אמר לו, אפלו כך, הוא היה אחד, והזק נמצא לעין, אבל אנו שלשה, והזק לא נמצא לעין. שאם משום מזיקים - הרי שנינו שלש שלשה לא נראים ולא מזיקים, ואם משום לסטים - לא נמצאים כאן, שהרי החר הזה רחוק משוב, ובני אדם לא נמצאים כאן, ברם פחד הוא, שחיות השדה שנומצאות כאן.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מכל רע. בפסוק זה יש להתבונן בו, [שהרי כתוב] הגאל! אשר גאל צריך היה לכתב! מה זה הגאל? משום שהוא תמיד נמצא אצל בני אדם, ולא זו מאדם צדיק לעולמים.

בא ראה, המלאך הגאל אתי - זו השכינה שהולכת עם בן האדם תמיד, ולא זוהי ממנו כשבו האדם שומר מצוות התורה. ועל זה נהר בן אדם שלא יצא יחידי בדרך. מה זה יחידי? שיהיה בן אדם לשומר מצוות התורה כדי שלא תזון ממנו שכינה, ויצטרך ללכת יחידי בלי זיווג השכינה.

בא ראה, כשיוצא בן אדם לדרך, יסדר תפלה לפני רבונו כדי להמשיך עליו שכינה, ואחר כך יצא לדרך, וימצא זיווג השכינה לגאל אותו בדרך ולהצילו בכל מה שיצטרך.

מה כתוב ביעקב? (בראשית כח) אם יהיה אלהים עמדי, זה זיווג השכינה. ושמרני בדרך הזה, לפדות אותי מהכל. ויעקב היה יחידי באותו זמן, ושכינה הולכת לפניו, כל שכן החברים שיש ביניהם דברי תורה על אחת כמה וכמה. [אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא. בינתיים חשף השמש להעריב.]

אמר רבי יוסי, מה נעשה? אם נתעבב כאן, הרי היום נכנס להחשיך. אם גלף למעלה, החר הוא גדול, ומפחד חיות השדה אנו פוחדים. אמר רבי יהודה, תמהני עליך רבי יוסי. אמר לו, הרי שנינו שלא יסמוך בן אדם על הנס, שהקדוש ברוך הוא לא ירחיש לו גס בכל שעה. אמר לו, זה מדבר ביחידי, אבל אנחנו שלשה, ובינינו דברי תורה והשכינה עמנו, לא נפחד.

עד שהיו הולכים ראו למעלה בהר סלע אחד ומערה בתוכו. אמר רבי יהודה, גלף ונעלה לאותו הסלע, שאנו רואים מערה אחת שם. עלו לשם וראו אותה המערה. אמר רבי יוסי, פחדתי אולי אותה מערה מקום של חיות היא ולא יפגעו בנו כאן.

אמר רבי יהודה לרבי חזקיה, הרי ראיתי שרבי יוסי פוחד. אם תאמר משום שהוא חוטא, שכל מי שפוחד הוא חוטא, שכתוב (ישעיה לג) פחדו בציון חטאים, הרי אינו חוטא, [והרי] וכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. אמר רבי יוסי, משום שהנזק מצוי.

אמר לו, אם הנזק מצוי - כך הוא, אבל כאן לא נמצא נזק, ואחר שאנו נכנס למערה, לא יפנס הנזק לצער אותנו. נכנסו למערה. אמר רבי יהודה, נחלק את הלילה לשלש משמרות, שהוא הלילה. כל אחד ואחד מעמנו יעמד על עמדו בשלשת הצדדים הקלו של הלילה ולא נישן.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים פט) משכיל לאיתן האזרחי. התשבחת היא אברהם אמר אותה בשעה שעסק בעבודת הקדוש ברוך הוא, ועשה חסד עם בני העולם שינדעו כלם לקדוש-ברוך-הוא, שהקדוש ברוך הוא שולט על העולם, ונקרא איתן משום שהתחזק בתקף בקדוש-ברוך-הוא.

חסדי ה' לעולם אשירה, וכי מצד החסדים באים לומר? אלא כאן נכלל צד השמאל בימין, ולכן הקדוש ברוך הוא נסה את אברהם ובחן אותו. והרי נתבאר שיצחק בן שלשים ושבע שנים היה באותו הזמן, מה זה נסה את אברהם? היה צריך לכתב נסה את יצחק! אלא נסה את אברהם שימצא בדין ולהלל בדין שימצא שלם כראוי, ועל זה חסדי ה' עולם אשירה.

דבר אחר חסדי ה' עולם אשירה - אותם חסדים שהקדוש ברוך הוא עושה עם העולם. לדר ודר אודיע אמונתך בפי - טוב ואמת שעושה עם הכל. לדר ודר אודיע אמונתך - זו אמונת הקדוש ברוך הוא שהודיע אברהם בעולם והזכירו בפי כל הבריות, ועל זה אודיע אמונתך בפי.

והקדוש ברוך הוא הודיע לאברהם סוד האמונה, וכשיגיע סוד האמונה, ידע שהוא עקר וקיום העולם, שפגלו נברא העולם והתקיים. זהו שכתוב כי אמרתי עולם חסד יבנה וגו'. כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמוד, עד שהושיט ימין עליו והתקיים, ואם לא שהושיט ימין עליו, לא היה מתקיים, משום שהעולם הזה נברא בדין, וכך בארנו.

ונאמר בראשית, וסוד כלל אחד, שני גוונים כאן, בראשית. אף על גב שאמרנו ראשית מלמטה למעלה, ראשית כך גם מלמעלה למטה, ואמרנו ב' ראשית, כמו שאמרנו בית קדש הקדשים, שהרי נתנה [היא בית] לאותה ראשית, והדבר כלול הוא כאחד.

ובבבית הזה נברא העולם הזה ולא התקיים אלא בימין, והרי פרשוק בהבאם - כתוב באברהם, ומשום כך, אמרתי עולם חסד יבנה. ובנין הראשון של העולם [אותו העולם], אותו האור של היום הראשון היה בו לקים, ואחר כך ביום השני בשמאל. ובאלה תקון שמים, וכתוב שמים תכין אמונתך בהם.

דבר אחר שמים תכין אמונתך בהם - שמים נתקנו באותם חסדים, וסוד האמונה התקינה בהם, שאין תקונייה אלא מתוך שמים. כרתי ברית לבחירי - זהו סוד האמונה.

דבר אחר, זהו צדיק שממנו יוצאות ברכות לכל התחתונים, וכל [אותן] החיות הקדושות, כלן מתברכות מאותו השפע ששופע לתחתונים, ולכן כתוב כרתי ברית לבחירי.

נשבעתי לדוד עבדי - זה סוד האמונה שהוא עומד תמיד בצדיק הזה, קיום העולם, שלא יתפזרו לעולמים חוץ מזמן הגלות שנמנע שפע הברכות, וסוד האמונה לא השלם, וכל החידויות נמנעו. וכשינכנס הלילה, מאותו הזמן החידויות לא נכנסו לפני המלך.

ואף על גב שהחידויות לא התעוררו, אבל בחוץ עומדים ומזמרים שירה, וכשנחלק הלילה והתעוררות עולה מלמטה למעלה, אז הקדוש ברוך הוא מעורר כל חילות השמים לבכיה, ובוטט ברקיע, ומזדעזעים עליונים ותחתונים.

ואין מנוחה לפניו, פרט לזמן שמתעוררים למטה בתורה, אז הקדוש ברוך הוא וכל אותו נשמות הצדיקים [שעמו], כלם מקשיבים ושמחים לאותו קול, ואז מנוחה. [לפניו, ובאה מנוחה לכל נשמות הצדיקים שעמו] [לפניו נמצאת]. משום שמים שפחב המקדש למטה, נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס לתוך ירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל לירושלים של מטה, שכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, והרי פרשוק החברים.

וכל אותם מזמרים עומדים בחוץ ואומרים שירה בשלשת חלקי הלילה, וכלם משבחים בתשבחות ידועות, וכל חילות השמים, כלם מתעוררים בלילה, וישראל ביום, וקדשה לא מקדשים למעלה עד שישראל מקדשים למטה, ואז כל חילות השמים מקדשים את השם הקדוש כאחד. ועל זה ישראל קדושים מתקדשים מעליונים ותחתונים [משום שהקדשה של שמו של הקדוש ברוך הוא לא עולה אלא מלמעלה ומלמטה] כאחד. זהו שכתוב (ויקרא יט) קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם.

פתח רבי יוסי ואמר, (איוב לח) על מה אדנייה הטבעי. פסוק זה אמר אותו הקדוש ברוך הוא, משום ששברא את העולם, לא ברא אותו אלא על עמודים, שהם שבעת עמודי העולם, כמו שנאמר (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה, ואותם עמודים לא נודע על מה עומדים.

משום שהוא סוד עמק, נסתר כל הנסתרים, והעולם לא נברא עד שנטל אבן אחת, והיא אבן שנקראת אבן שתיה, ולקח אותה הקדוש ברוך הוא וזרק אותה לתוך התהום, וננצצה מלמעלה למטה, וממנה נשתל העולם, והיא נקדה באמצע העולם, ובנקדה זו עומד קדש הקדשים. זהו שכתוב (איוב לח) או מי ירה אבן פנתה, כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, וכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא ראה, אבן זו נכרתה מאש ומרוח וממים, ונגלדה מכלם, ונעשתה אבן אחת, ועומדת על התהומות, ולפעמים נובעים מים ומתמלאים התהומות, ואבן זו עומדת לאות באמצע העולם, וזהו אבן שהעמיד והשתיל יעקב שתילת וקיום העולם. זהו שכתוב (בראשית לא) ויקח יעקב אבן

וְיִרְמְיָה מַצָּבָה.

וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שְׁמִתִּי מַצָּבָה וְגו' וְכִי אֵבֶן זֹאת שֶׁם לוֹ יַעֲקֹב, וְהָרִי אֵבֶן הַזֹּאת נִבְרָאָה בְּתַחֲלָה, כְּשֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם? אֵלָּא שֶׁשֵּׁם אוֹתָהּ [וְכִי כָעַתָּה שֵׁם אוֹתָהּ יַעֲקֹב? וְהָרִי עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם הִיָּתָה. אֵלָּא שֶׁיַּעֲקֹב שֵׁם אוֹתָהּ] קִיּוּם שֶׁלְמַעֲלָה וּלְמַטָּה, וְעַל זֶה אֲשֶׁר שְׁמִתִּי מַצָּבָה כְּתוּב. מֵה זֶה אֲשֶׁר שְׁמִתִּי? שְׁכָתוּב יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, שֶׁשֵּׁם מְדוּרָה שֶׁלְמַעֲלָה כָּאן.

בֹּא רֵאָה, עַל אֵבֶן זֹה יֵשׁ שְׁבַע עֵינִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ג) עַל אֵבֶן אַחַת שְׁבַע עֵינִים. עַל מֵה נִקְרָאת שְׁתֵּיהֶן? אֶחָד - שֶׁמִּמֶּנָּה הִשְׁתַּל הָעוֹלָם, וְאֶחָד שְׁתֵּיהֶן - שֶׁתִּי, יְהִי, שֶׁשֵּׁם אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְּבַרֵּךְ מִמֶּנָּה הָעוֹלָם, בְּשִׁבְלִי שֶׁמִּמֶּנָּה מִתְּבַרֵּךְ הָעוֹלָם.

וּבֹא וְרֵאָה, בְּשַׁעַת שֶׁנִּכְנַס הַשֶּׁמֶשׁ, הַכְּרוֹבִים הִלְלוּ שְׁעוֹמְדִים בְּמִקּוֹם הַזֶּה וְהָיוּ יוֹשְׁבִים בָּאוֹת, הָיוּ מְקִישִׁים כְּנָפֵיהֶם לְמַעֲלָה וּפּוֹרְשִׁים אוֹתָם, וְנִשְׁמַע קוֹל נְגוּן הַכְּנָפִים לְמַעֲלָה, וְאִזּוֹ מִתְחִילִים לִנְגֹן אוֹתָם הַמְּלָאכִים שְׂאוֹמְרִים שִׁירָה בְּרָאשִׁית הַלֵּילָה, בְּשִׁבְלִי שֶׁיַּעֲלֶה כְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה. וְאִזּוֹ שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים? אוֹתוֹ נְגוּן כְּנָפֵי הַכְּרוֹבִים, (תַּהֲלִים קֹלֶד) הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת ה' כֹּל עַבְדֵי ה' וְגו', שָׂאוּ יְדֵיכֶם קֹדֶשׁ וְגו', וְאִזּוֹ [הֵם] הִיא שִׁירָה לְאוֹתָם מְלָאכִים עֲלִיוֹנִים לְזִמְרָה.

בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁנִיָּה הַכְּרוֹבִים הִלְלוּ מְקִישִׁים כְּנָפֵיהֶם לְמַעֲלָה, וְנִשְׁמַע קוֹל נְגוּן, וְאִזּוֹ מִתְחִילִים לִנְגֹן אוֹתָם הַמְּלָאכִים שְׁעוֹמְדִים בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁנִיָּה. וְאִזּוֹ שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים בְּשַׁעַת הַזֹּאת? נְגוּן כְּנָפֵי הַכְּרוֹבִים, (תַּהֲלִים קַח) הַבְּטָחִים בְּה' כְּהָרָצִיּוֹן לֹא יִמוּט וְגו'. וְאִזּוֹ [אוֹתָהּ] הִיא [שִׁירָה] תַּחֲלָה לְאוֹתָם הָעוֹמְדִים בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁנִיָּה הַזֶּה לִנְגֹן.

בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁלִישִׁית הַכְּרוֹבִים הִלְלוּ מְקִישִׁים כְּנָפֵיהֶם וְאוֹמְרִים שִׁירָה, וּמֵה הִיא? (שֵׁם קִי) הַלְלוּהָ הִלְלוּ עַבְדֵי ה' וְגו', יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ וְגו', מִמְּזִרַח שֶׁמֶשׁ וְגו'. אִזּוֹ אוֹתָם מְלָאכִים שְׁעוֹמְדִים בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁלִישִׁית, כֻּלָּם אוֹמְרִים שִׁירָה.

וְכָל הַכּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת הַרְקִיעַ פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (אִיּוֹב לח) בְּרֹן יַחַד כּוֹכְבֵי בָקָר וְיִרְעֵו כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים, וְכָתוּב (תַּהֲלִים קִמַּח) הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר, שֶׁהָרִי אוֹתָם כּוֹכְבֵי הָאוֹר מְנַגְנִים עַל אוֹר. [שְׁמִינִים עַל הַשִּׁירָה.]

כְּשֶׁמִּגִּיעַ הַבֶּקֶר, וְאִזּוֹ לּוֹקְחִים שִׁירָה אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, וְעוֹלָה כְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְמַטָּה וּמִלְמַעֲלָה. יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה בַּיּוֹם, וּמְלָאכִים עֲלִיוֹנִים לְמַעֲלָה בַּלֵּילָה, וְאִזּוֹ נִשְׁתַּלֵּם הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּכָל הַיָּדִידִים.

וְהָאֵבֶן הַזֹּאת שְׂאֶמֶר, כָּל הַמְּלָאכִים הָעֲלִיוֹנִים וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, כֻּלָּם מְחִזְקִים בָּאֵבֶן הַזֹּאת, וְהִיא עוֹלָה לְמַעֲלָה לְהַתְּעַטֵּר בְּתוֹךְ הָאֲבוֹת בַּיּוֹם, וּבַלֵּילָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגוֹן עֵדוּן.

אֲשֶׁרִיָּהֶם כָּל הָעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בַּלֵּילָה, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים שֶׁבָּגוּ עֵדוֹן שׁוֹמְעִים קוֹלוֹת בְּנֵי הָאָדָם אוֹתָם הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שִׁיר ח) הַיּוֹשֵׁבֶת בְּגִנִּים וְגו'.

בֹּא רֵאָה, אֵבֶן זֹה הִיא אֵבֶן טוֹבָה, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב (שְׁמוֹת כח) וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֵבֶן אֲרֻבָּעָה טוֹרִים אֵבֶן. וְאֵלָּה הֵם סְדָרִים [שֶׁל שְׁמוֹת] שֶׁל הָאֵבֶן הַטּוֹבָה, הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל אֵבֶן יִקְרָה, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ [שְׁלֵמוֹת] אֵבֶן אַחֲרֵת, שְׁכָתוּב (יִחְזָקְאֵל לו) וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאֵבֶן וְגו', וְכָתוּב (שֵׁם) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְזֶהוּ (יִשְׁעִיָּה כח) אֵבֶן בַּחוֹן פָּנֵת יִקְרָת, וּבִבְרִיָּה.

וְעַל סוּד זֶה כְּתוּב (שְׁמוֹת כד) לַחַת הָאֵבֶן, שֶׁהֵם לּוֹחוֹת שֶׁנִּגְזְרוּ מִכָּאן, וְלָכֵן נִקְרָאוּ עַל שְׁמָה שֶׁל הָאֵבֶן הַזֹּאת, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב (בְּרָאשִׁית מט) מִשֵּׁם רָעָה אֵבֶן יִשְׂרָאֵל, [הָרִי וְדָאִי אֵבֶן יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת] כְּמוֹ שְׁכָתוּב.

פֶּתַח רַבִּי חִזְקִיָּה וְאֶמֶר, (שְׁמוֹת כח) וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶינָה עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה - אֵלוֹ אֲבָנִים יִקְרוּת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאוּת אֲבָנֵי הַמִּקּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרָאשִׁית כח) וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמִּקּוֹם, וְהָרִי פֶּרְשִׁיָּה. וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים לְמַטָּה, כִּדְּ גַם לְמַעֲלָה שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהֵם שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים יִקְרוּת, וְכָתוּב (תַּהֲלִים קַח) שֶׁשֵּׁם עֲלוֹ שְׁבָטִים וְגו'. עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל - זֶה יִשְׂרָאֵל, סוּד שֶׁלְמַעֲלָה, וְכָלֵם לְהוֹדוֹת לִשְׁם ה', וְעַל זֶה וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶינָה עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְכָמוֹ שֶׁיֵּשׁ שְׁתֵּים עָשָׂרָה שְׁעוֹת בַּיּוֹם, כִּדְ יֵשׁ שְׁתֵּים עָשָׂרָה שְׁעוֹת בַּלֵּילָה. בַּיּוֹם לְמַעֲלָה, וּבַלֵּילָה לְמַטָּה. הַכֹּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הַשְּׁתֵּים עָשָׂרָה שְׁעוֹת שֶׁל הַלֵּילָה הִלְלוּ מִתְחַלְקוֹת לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים, וְכָמָה מִמֶּנִּי מְגַנִּים עוֹמְדִים תַּחְתִּיהֶם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, כֻּלָּם מִמֶּנִּים בַּלֵּילָה, וְנוֹטְלִים טָרֵף בְּהַתְּחָלָה.

וְאִזּוֹ כְּשֶׁנִּחְלַק הַלֵּילָה, עוֹמְדִים שְׁנֵי [סְדָרִים] סְדָרִים מִצַּד זֶה וְשְׁנֵי סְדָרִים מִצַּד אַחֵר, [וְזוֹ] וְרוּחַ

עליונה יוצאת [נושבת] ביניהם, ואז כל אותם האילנות שבגן עדן, כלם פותחים בשירה, והקדוש ברוך הוא נכנס בגן עדן. זהו שכתוב אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפט את הארץ, כמו שכתוב (ישעיה יא) ושפט בצדק דלים. משום שמשפט נכנס ביניהם ומתמלא ממנה [ממנו] גן עדן.

ורוח צפון מתעוררת בעולם, וחדה נמצאת, ונושבת אותה הרוח באותם בשמים, ועולים ריחות למעלה, ומתעטרים [מתעוררים] הצדיקים בעטירותיהם ונגהים מתוך זיו האספקלריה המאירה.

אשריהם הצדיקים שזוכים לאותו האור העליון, ואותו האור של האספקלריה המאירה מאיר לכל הצדדים, וכל אחד ואחד מהצדיקים הללו נוטל את חלקו כראוי לו, והיה נוטל [וכך מאיר] כל אחד ואחד כפי מעשיו שעשה בעולם הזה. יש מהם שמתבישים מאותו אור שנטל חברים יותר ומאיר, ותרתי פרשיות.

חלקו של הלילה, מכאן מתחיל הלילה להכנס. כמה שומרי החק מתעוררים ומשוטטים בעולם ופותחים הסגורים, ואחר כך כמה מינים למיניהם, כמו שבארנו. ואז, כשנחלק הלילה, צד צפון יורד [מאיר הארץ] מלמעלה למטה, ואוחז בלילה עד שני חלקים של הלילה.

אחר כך מתעורר צד דרום, עד שמגיע הבקר, וכשמגיע הבקר אז הדרום והצפון אוהזים בו, ואז באים ישראל למטה, מעלים אותה בתפלותיהם ובקשיותיהם למעלה, עד שעולה ונגנזת ביניהם, ונוטלת ברכות מהראש [של המלך] של כל הראשים.

ומתברכת מאותו הטל שנמשך מלמעלה, ומאותו הטל נחלק לכמה צדדים, וכמה רבבות גזונים מאותו הטל, וממנו עתידים להחיות המתים. זהו שכתוב (ישעיה כז) הקיצו ורננו שכני עפר כי טל ארות טלך, טל מאותם האורות העליונים שמאירים למעלה.

עד שהיו יושבים, נחלק הלילה. אמר לו רבי יהודה לרבי יוסי, עכשו רוח צפון מתעוררת והלילה נחלק, וכעת הזמן שהקדוש ברוך הוא מתאנה לקול הצדיקים שבעולם הזה, אותם שעוסקים בתורה. פעת הקדוש ברוך הוא מקשיב [לקול דבריהם] לנו במקום הזה, לא נפסיק בדברי התורה.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מכל רע. הרי נתבאר ופרשוק, אבל בא ראה, כתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך וגו', זהו מלאך גואל העולם, שמירתם של בני האדם, וזהו שמזמין ברכות לכל העולם, משום שהוא נוטל אותם בהתחלה, ואחר כך הוא מזמן אותם לעולם, ולכן כתוב הנה אנכי שלח מלאך לפניך. (שם לו) ושלחתי לפניך מלאך.

וזהו מלאך שלפעמים זכר ולפעמים נקבה, וכך הוא, שבזמן שהוא מזמין ברכות לעולם [למעלה], אז הוא זכר ונקרא זכר. כזכר שמזמין ברכות [למעלה] לנקבה, כך הוא מזמין ברכות לעולם. ובזמן שעומד בדיון על העולם, אז נקרא נקבה, כנקבה המעברת, כך הוא מתמלא מן הדיון, ואז נקרא נקבה. ועל זה לפעמים נקרא זכר ולפעמים נקרא נקבה, והכל סוד אחד.

כמו זה כתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת. יש מלאכים שלוחים בעולם שמתהפכים לכמה גונים, לפעמים נקבות לפעמים זכרים, לפעמים דין לפעמים רחמים, והכל בגון אחד. כמו זה המלאך הזה הוא בגונים רבים, וכל הגונים שבעולם ישנם במקום הזה, וסוד זה (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'. וכמו שיש בו כל אלו הגונים, כך גם מנהיג את כל העולם.

#### תוספתא

אהובים עליונים, בעלי התבונה, התבוננו. מושלים היודעים בהכאת ההבטה התקרבו לדעת, מי מכס בעלי עינים בתבונה, ויודע בשעה שעולה ברצון של סוד הסודות להוציא שלשה גונים כלולים כאחד, והם לבן אדם וירק, שלשה גונים משלבים כאחד זה בזה, מתחדשים זה עם זה. מגרפה תחתונה נצבעת ויוצאת מתוך הגונים הללו.

וכל הגונים האלו נראים בזה, מראה הוא להסתכל, פועל הבדלח נראה בשעה. כמו שמפה בתוכה, כך נראה בחוץ. שלשת הגונים הללו סובבים את זה, והגון הולך, עולה ויורד. היכולת הקשר קבועים בגון [בתוכה].

גונים מקיפים [גונים] כלולים כאחד, מעלים אותה למעלה ביום ומורידים בלילה. גר שדולק נראה בלילה. ביום נסתר האור ומתחבא במאותם ארבעים ושמונה עולמות, שכלם הולכים לתוכה [בשביילה] מלמעלה למטה בתוך שלש מאות ששים וחמשה איברים גנוזה, ומכוסה למטה.

מי שמחפש למצא אותה, ישבר כנפים קלפות נסתרות ויפתח שערים. מי שזוכה לראות, יראה תוך ידיעה ותבונה כמי שרואה אחר הכתל, פרט למשה הנביא הנאמן העליון שהיה רואה אותה עין בעין, למעלה במקום שלא ידוע.

מי שלא זוכה, דוחים אותו החוצה. כמה קבוצות בעלי דין מזדמנים אליו, מזדמנים ויוצאים עליו, ומוציאים אותו שלא יסתכל בענג המלך. אוי להם לאותם הרשעים של העולם שלא זוכים להסתכל, כמו שנאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש וגו'.

אמר רבי יהודה, הייתי מסתכל, והרי מתוך הזהרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים, כשנדבקו במקום הזה. מתוך הזהרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים. אותם גונים עולים ונכללים כאחד. אשרי מי שידע להכליל וליחד את כלם כאחד, לתקן הכל במקום שצריך למעלה למעלה, ואז נשמר האדם בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ תוספתא)

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים צט) ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים וגו'. ועז מלך משפט אהב - זה הקדוש ברוך הוא. ועז מלך - יתקן שמחזק הקדוש ברוך הוא אינו אלא במשפט, שהרי במשפט עומדת הארץ, כמו שנאמר (משלי כט) מלך משפט יעמיד ארץ.

ומשום כך, ועז מלך משפט אהב, ולא [מתחזקת] נתקנת כנסת ישראל אלא במשפט, משום שמשם נזיגית, וכל הברכות שנוטלת, היא נוטלת משם, ולכן ועז מלך משפט אהב - כל התשוקה וכל האהבה שלה כנגד המשפט. אתה כוננת מישרים - סוד של שני הכרובים למטה, שהם תקונו וישוב העולם, והרי נתבאר.

רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בפסוק זה יש להתבונן בו. כינון שאמר הללויה, אז למה הללו עבדי ה', ואחר כך הללו את שם ה' אלא כך שנינו, מי שמשבח את [האחד] האחר, צריך לשבח לפי כבודו, ולפי כבודו כך צריך שבו. ושנינו, מי שמשבח את האחר בשבח שאין בו - הוא מגלה [גלוי ומסבב] את גנותו, ורוצה לגלות אותו. ועל זה מי שעושה הפסד על פו אדם, צריך כפי כבודו ולא יותר, שמתוך שבו פא לגנותו, ובכל שבו צריך לפי כבודו.

בא ראה, הללויה, כאן יש שבו עליון של רבון הכל, מקום שאין העין שולטת בו לדעת ולהתבונן [מקום], שהוא טמיר של כל הטמירים, ומיהו? י"ה, שם עליון על הכל.

ומשום כך הללויה, שבו ושם כאחד, כלולים כאחד, וכאן נסתר הדבר שאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו ש"ה נסתר, כך שבו שמשבחים הם נסתרים, שמשבחים לא ידענו מי הם, וכך צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שהוא מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שנאמר (שמואל ב ו) אשר נקרא שם שם ה'.

הראשון נסתר שאינו [זה] גלוי. [השני] נסתר וגלוי. ומשום שעומד בהתגלות אחר, אותם שמשבחים לאותו מקום מי הם? ואמר שהם עבדי ה' הראויים לשבח את המקום הזה.

יהי שם ה' מברך, מה שונה שאמר יהי? אלא יהי - סוד ההמשכה מאותו מקום עליון, שהוא נסתר, כמו שאמרנו, שהוא י"ה, עד סוד הברית שהוא יו"ד תחתונה, כמו שיו"ד העליונה, הראשית פסוף.

ומשום כך יהי, סוד ההמשכה מטמיר של כל הטמירים עד הדרגה התחתונה, ובדבר הזה מתקנים כל מעשה בראשית, כמו שנאמר יהי רקיע, יהי מארת, יהי אור. בכל אותם המעשים שלמעלה כתוב יהי.

בכל אותם מעשים שלמטה לא כתוב יהי, משום שסוד זה שהוא [המשכה] מסוד עליון, נסתר כל הנסתרים, לא מתקנים אלא בדברים עליונים שלמעלה, ולא נאמר באותם דברים תחתונים שלמטה.

ובזה מתברר השם הקדוש בכל, ועל זה כתוב יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש עד מבואו. זה מקום עליון שמאירה ממנו השמש ומאיר לכל, וזהו מקום של הראש העליון הנסתר.

ועד מבואו - זהו מקום הקשר שנקשרת בו האמונה כראוי, ומשם יוצאות ברכות לכל, והעולם מכאן נזון, כמו שנתבאר, ומשום כך עומד מקום זה להזון מלמעלה ולהתברך משם, והכל עומד בהתעוררות התחתונה שמעוררים אותם עבדי ה' כשמברכים את השם הקדוש, כפי שאמרנו. ומשום כך שהיא בהתגלות, כתוב הללו עבדי ה' הללו את שם ה'.

בינתיים האיר הבקר ויצאו מהמערות, ובאותו הלילה לא ישנו. הלכו בדרך. כשיצאו מאותם הקרים, ישבו והתפללו תפלה. הגיעו לכפר אחד וישבו שם כל אותו היום. באותו הלילה ישנו עד שהיה חצות הלילה, וקמו להתעסק בתורה.

פתח רבי יהודה ואמר, ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל וגו'. ויברכם ביום ההוא, מה זה ביום ההוא? שהרי מספיק שאמר ויברכם. ועוד, כל לאמר כתוב חסר, וכאן לאמור באות יו"ו כתוב, [שכלם כתוב לאמר בלי אות ו', וכאן כתוב לאמור] למה השנוי?

אֵלָא סוּד הוּא, וַיִּבְרַכְם בְּיוֹם הַהוּא. מַה זֶה בְּיוֹם הַהוּא? סוּד הַדְרָגָה הַמְּמַנָּה עַל הַבְּרָכוֹת לְמַעְלָה. יוֹם הַהוּא - יוֹם מֵאוֹתוֹ מְקוֹם עֲלִיּוֹן שְׁנִקְרָא הוּא, וְיוֹם הַהוּא הָיָה שְׁאֵין פְּרוּד בֵּין יוֹם לְבֵין הוּא, וּבְכָל מְקוֹם הַיּוֹם הַהוּא, זֶה [הוּא] שְׁתֵּי דְרָגוֹת [עֲלִיּוֹנוֹת], דְּרָגָה עֲלִיּוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, שֶׁהֵן כְּאַחַת.

וּמִשּׁוּם כֵּן, כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְבָרֵךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, בָּרַכְם בְּיַחֲוֹד שְׁלֹמֶעֱלָה וּמִטָּה כֻּלָּם כְּאַחַד, [לֹאמֹר בְּנֵי יוֹסֵף, שְׁנִכְלָל וְאִיּוֹ בִּינִיהֶם. עַל זֶה יַחַד אוֹתָם בְּיַחֲוֹד שְׁלֹמֶעֱלָה כֻּלָּם כְּאַחַד] כְּדֵי שְׁתַּקְּיִם בְּרָכָתָם, וְאַחֵר כֵּן כֻּלָּל הַכָּל כְּאַחַד וְאִמְרָה בְּרָךְ יִשְׂרָאֵל [לֹאמֹר]. מַה זֶה בְּרָךְ? וְדַאי זֶה סוּד הַיַּחֲוֹד, בְּתַחֲלָה מְלִמְטָה לְמַעְלָה [יוֹם הַהוּא מְלִמְטָה לְמַעְלָה], וְאַחֵר כֵּן יוֹרֵד לְאֻמָּצָה וּלְמִטָּה. לֹאמֹר - בְּנֵי יוֹסֵף, הֲרִי הָאֻמָּצָה. וְאַחֵר כֵּן יוֹרֵד לְמִטָּה בְּרָךְ, וְכֵן הוּא נִפְחָה כְּרֵאוֹי, מְלִמְטָה לְמַעְלָה, וּמִמְעָלָה לְמִטָּה.

בְּרָךְ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל, מַה זֶה יִשְׂרָאֵל? יִשְׂרָאֵל הַזֶּקֶן. לֹא כְּתוּב יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל, אֲלָא יִבְרָךְ, שֶׁהֲרִי יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל בְּרָכוֹת מְלִמְעָלָה, וְאַחֵר כֵּן הוּא מְבָרֵךְ אֶת הַכָּל בְּדְרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּאת דִּנְקָא, שְׁאִמְרָה בְּרָךְ יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לֹאמֹר.

יְשַׁמֵּךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה. הַקִּדִּים אֵת אֶפְרַיִם בְּתַחֲלָה, מִשּׁוּם שְׁאֶפְרַיִם עַל שֵׁם [שֶׁל יוֹסֵף] יִשְׂרָאֵל. מִנֵּין לָנוּ? מִזֶּה שֶׁכְּשֶׁבִט אֶפְרַיִם יָצָא, עַד שֶׁלֹּא הָשֵׁלם זְמַן שְׁעֲבוּד מִצְרַיִם, דְּחִקּוֹ אֶת הַשָּׁעָה וַיֵּצֵאוּ מִחֲגָלוֹת, קָמוּ עֲלֵיהֶם שׁוֹנְאֵיהֶם וְהִרְגוּ אוֹתָם, וְכְּתוּב בֵּן אָדָם הַעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, מִשְׁמַע שְׁכָתוֹב (יַחֲזַקָא לֹא) כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, וְלָכֵן הַקִּדִּים אֵת אֶפְרַיִם קֹדֶם מְנַשֶּׁה, וְלָכֵן אֶפְרַיִם מִשְׁאֵל לְצַד מְעָרָב, וּמִסְעוֹ הָיָה.

בֹּא רָאָה, הַבְּרָכָה שֶׁבְּרָךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, לָמָּה הַקִּדִּים לָהֶם בְּרָכוֹת עַד שֶׁלֹּא יִבְרָךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף? אֲלָא מִכָּאן שְׁחִבִּיבוּת בְּנֵי בָּנֵי יוֹסֵף אֲדָם חִבִּיבָה עָלָיו יוֹתֵר מִבְּנֵי, וְלָכֵן הַקִּדִּים חִבִּיבוּת בְּנֵי בָנֵי יוֹסֵף לָבְנוּ לְבָרֵךְ אוֹתָם בְּתַחֲלָה.

וַיִּבְרַכְם בְּיוֹם הַהוּא לֹאמֹר. רַבִּי יוֹסֵף פֶּתַח וְאִמְרָה, (תַּהֲלִים קִטוֹ) ה' זָכְרָנוּ לְבָרֵךְ יִבְרָךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְגו'. ה' זָכְרָנוּ יִבְרָךְ - אֵלֹה הַגְּבֵרִים. יִבְרָךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל - אֵלֹה הַנְּשִׁים. מִשּׁוּם שְׁזָכְרִים צְרִיכִים לְהַתְּבָרֵךְ בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כֵּן נְשִׁים, וְנְשִׁים לֹא מִתְּבָרְכוֹת אֲלָא מִבְּרַכְתּוֹ הַזָּכָרִים, שֶׁכְּשֶׁזָּכְרִים מִתְּבָרְכִים, אֵז מִתְּבָרְכוֹת הַנְּשִׁים. וְאִם תֹּאמַר מִזֶּה שְׁכָתוֹב (וַיִּקְרָא טו) וְכִפֹּר בַּעֲדוֹ וְכִפֹּר בֵּיתוֹ, שְׁצָרִיךְ לְכַפֵּר עָלָיו בְּתַחֲלָה וְאַחֵר כֵּן עַל בֵּיתוֹ, מִשּׁוּם שְׁמִתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ.

בֹּא רָאָה שְׁנִשִּׁים לֹא מִתְּבָרְכוֹת אֲלָא רַק מִגְּבֵרִים, שֶׁכְּשֶׁמִּתְבָּרְכִים אֵלֹה בְּתַחֲלָה, וּמִבְּרָכָה זֹאת מִתְּבָרְכוֹת. אֲלָא בְּמָה בִּאֲרָנוּ לְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל? אֲלָא הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא תוֹסֵפֶת בְּרָכוֹת לְזָכָר שְׁנוּשָׁא, מִשּׁוּם שְׁמִתְבָּרְכָת מִמֶּנּוּ הָאִשָּׁה, וְכֵן בְּכָל מְקוֹם נוֹתֵן הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא תוֹסֵפֶת בְּרָכוֹת לְזָכָר שְׁנוּשָׁא, מִשּׁוּם שְׁמִתְבָּרֵךְ [מִמֶּנּוּ אִשְׁתּוֹ]. וְכֵן בְּכָל מְקוֹם נוֹתֵן הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא תוֹסֵפֶת בְּרָכוֹת לְזָכָר שְׁנוּשָׁא כְּדֵי שְׁתַּתְּבָרֵךְ מִמֶּנּוּ (הַנִּקְבָּה) מֵאוֹתָהּ תוֹסֵפֶת הַבְּרָכוֹת. כֵּינֵן שְׁנוּשָׁא הָאָדָם, נוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לְנִקְבָתוֹ, וְהוּא נוֹטֵל הַכָּל - חֲלָקוֹ וְחֲלָק נִקְבָתוֹ.

בֹּא רָאָה, וַיִּבְרַכְם בְּיוֹם הַהוּא [לֹאמֹר. בְּרָךְ אוֹתָם בְּרָכוֹת וְלָכֵל אֵלֹה שְׁיֵצֵאוּ מֵהֶם], אַחֵר כֵּן לֹאמֹר בְּנֵי יוֹסֵף בְּנֵי בְּכֹר, (שְׁמוֹת ד) בְּנֵי בְּכֹרֵי יִשְׂרָאֵל, וְכְּתוּב (יִרְמִיָּה לֹא) וְאֶפְרַיִם בְּכֹרֵי הוּא, וְעַל זֶה תוֹסֵפֶת וְאִיּוֹ.

רַבִּי חִזְקִיָּה פֶּתַח, (תַּהֲלִים קִלְט) גְּלָמִי רָאוּ עֵינַי וְעַל סִפְרָךְ כֻּלָּם יִכְתְּבוּ וְגו'. פְּסוּק זֶה בִּאֲרוּהוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת. אֲבָל בֹּא רָאָה, כָּל אוֹתָן הַנְּשִׁמוֹת שֶׁהֵיוּ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, כֻּלָּן עוֹמְדוֹת לִפְנֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁלֹּא יָרְדוּ לְעוֹלָם בְּאוֹתָהּ דְּמוּת מִמֶּשׁ שְׁנִיָּאִים אַחֵר כֵּן בְּעוֹלָם, וְאוֹתוֹ מִרְאָה שֶׁל גּוֹף הָאָדָם שְׁעוֹמֵד בְּעוֹלָם הָזֶה, כֵּן עוֹמֵד לְמַעְלָה.

וּבְשָׁעָה שְׁנִשְׁמָה זֹאת מְזַמֶּנֶת לְרִדָּת לְעוֹלָם, אוֹתָהּ נִשְׁמָה בְּאוֹתָהּ דְּמוּת מִמֶּשׁ שְׁעוֹמְדָת בְּעוֹלָם הָזֶה, כֵּן עוֹמְדָת [לְמַעְלָה] לִפְנֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, וּמִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא שֶׁתִּשְׁמֹר מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא לַעֲבֹר עַל הַבְּרִיתוֹת.

וּמִנֵּין לָנוּ שְׁעוֹמְדָת לִפְנֵינוּ? שְׁכָתוֹב (מַלְכִּים-א יז) חִי ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵינוּ. עֲמַדְתִּי וְדַאי, וְהֲרִי פְּרִשׁוּהָ. וְלָכֵן גְּלָמִי רָאוּ עֵינַי, עַד שֶׁלֹּא יִתְרָאָה [הַצֵּלָם] בְּעוֹלָם. וְעַל סִפְרָךְ כֻּלָּם יִכְתְּבוּ, שֶׁהֲרִי כָל הַנְּשִׁמוֹת בְּאוֹתָהּ דְּמוּת שְׁלֵהֶם, כֻּלָּם בְּסִפְרָתוֹתֵיהֶם. יְמִים יֵצְרוּ, הֲרִי פְּרִשׁוּהָ יֵצְרוּ וְדַאי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, בְּעוֹלָם הָזֶה לַעֲמֹד בְּקִיּוֹם רְבוּנָם כְּרֵאוֹי.

בֹּא רָאָה, יְמִי בֵּן הָאָדָם כְּשֶׁזָּכָה בְּעוֹלָם הָזֶה בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, הַיְמִים שֶׁלּוֹ מִתְּרַבִּים לְמַעְלָה מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא מְדַת יְמִיו. פֶּתַח וְאִמְרָה, (תַּהֲלִים לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קָצִי וּמְדַת יְמִי מַה הִיא וְגו'. פְּסוּק זֶה בִּאֲרוּהוּ. אֲבָל בֹּא רָאָה, קָצִי - זֶה קֶץ הַיְמִיּוֹ, שְׁנִקְשֶׁר בְּדוֹד. וּמְדַת יְמִי מַה הִיא - זֶהוּ שְׁמִתְמַנָּה [שִׁישׁ מִמֶּנָּה] מִמֶּשׁ עַל יְמִיו.

אִמְרָה רַבִּי יְהוּדָה, הֲרִי שְׁמַעְתִּי מִרְבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁפְּסוּק זֶה נֹאמֵר עַל אוֹתָם הַיְמִים שֶׁנִּגְזְרוּ עָלָיו מֵאָדָם



הראשון, שהם שבועים, שהרי נאמר שחיים בכלל לא היו לו, אלא שאדם נתן לו מאותם ימים שלו שבועים שנים.

וסוד זה, וילון לא משמש כלום, והלבנה לא מאירה כלל מעצמה, ושבועים שנים מאירות לה בכל צדדיה, והם חיי דוד סתם. ועל זה רצה דוד מהקדוש ברוך הוא לדעת סוד זה, ועל מה אין חיים ללבנה מעצמה, ולדעת את העקר שלה.

ומדת ימי מה היא - זוהי דרגה [של העולם] עליונה נסתרת שעומדת על כל אותם הימים שהם חיים שלה, מקום שמאיר לכל. אדעה מה חדל אני - אמר דוד, אדע על מה חדל אני אור מעצמי ונמנע ממני כשאור כל אותם האורות העליונים שיש להם לכלם חיים, ואני על מה אני חדל ועל מה נמנע ממני. וזהו מה שרצה דוד לדעת, ולא נתנה לו רשות לדעת.

#### תוספתא

קול גלגל מתגלגל ממטה למעלה, מרפובותיה סגורות, הולכות ומתגלגלות. קול נעימות עולה ויורד, הולך ומשוטט בעולם. קול שופר שופע בעמקי הדרגות מסובב דרגה [גלגל] סביבה. יושבות שתי מגרפות מימין ומשמאל, בשני גונים נשאבים זה בזה, זה לבן וזה אדם, ושניהם סובבים גלגל למעלה, סובב לימין - לבן עולה, וסובב לשמאל - אדם יורד, והגלגל סובב תמיד ולא שוכך.

שתי צפרים עולות, שמצפצפות, אחת לצד דרום ואחת לצד צפון. פורחים באויר צפצופו, וקול נעימת הגלגל מתחבררים כאחד, ואז (תהלים צד) מזמור שיר ליום השבת. וכל הברכות שופעות בלחש בנעימות הזו [מקול], מתוך אהבת קול השופר. כנגד אותן ברכות יורדות מלמעלה למטה, ונגזו כאחד בתוך עמק הבאר, נביעת הבאר שלא פוסקת בלחש, עד שמתמלא אותו גלגל סובב.

אותן שתי מגרפות סובבות, אחת הימנית, קוראת בחיל ואומרת: זהר שזוהרים שעולה ויורד, שני אלפי עולמות האירו. עולם האמצע בתוכם האר בזר רבונך. כל אותם בעלי העינים הסתכלו ופקחו עיניהם, ותזכו לאור הזה, לעדו הזה. אלו הן ברכות ששופעות מלמעלה, מי שזוכה, גלגל עולה סובב ימנית, ושופע ומושיך לאותו הזוכה, ומתעדן מברכות אלו העליונות הזוהרות. אשריהם אותם שזוכים בהם.

וכשלא זוכה, גלגל סובב, ואותה מגרפה של צד שמאל סובבת ויורדת למטה, וממשיכה דין על זה שלא זוכה, וקול יוצא: אוי לאותם רשעים שלא זכו. מאותו צד יוצאת אש של שלהבת שדולקת, ששורה על ראשי הרשעים. אשריהם אותם כל אותם שהלכו בדרך אמת בעולם הזה לזכות לאותו אור עליון, ברכות מצחצחות, כמו שנאמר (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשך. עד כאן התוספתא

בא ראה, כל הברכות העליונות, כלן נמסרו לדרגה הזו לברך את הכל. ואף על גב שאין לה אור מעצמה, כל הברכות וכל השמחה וכל הטוב, כלם עומדים בה וממנה [עומדים] יוצאים, ועל זה נקראת פוס של ברכה, ונקראת ברכה ממש, כמו שכתוב (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. ועל זה כתוב (דברים לג) ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה.

ולכן יש לה בכלם שיור, ומכלם מתמלאות ומכלם יש בה, ומתברכת מכל אותן ברכות עליונות, ונמסרו לה ברכות לברך. מנין לנו? שאמר רבי יצחק, יעקב ברוך את בני יוסף ממקום זה שכל הברכות נמסרו בידו לברך, כמו שנאמר (בראשית יב) והיה ברכה. מכאן והלאה הברכות נמסרו בידך.

בא ראה, כמו זה אנו מברכים ומשבחים את השם הזה, ועל זה הלל, שאותם ימים שאומרים הלל. שאמר רבי חייא, בהלל צריכים שלש דרגות: חסידים, צדיקים, וישאלים. [משום שנתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא באלו הדרגות] חסידים מצד הימין, צדיקים מצד השמאל, וישאל מכל אותם הצדיקים, משום [שהישרים] שישאל כלולים מכלם, ועל זה עולה תשבחת הקדוש ברוך הוא מהלל, וכן בכל מקום שישאל משבחים את הקדוש ברוך הוא מלמטה, עולה כבודו בכל.

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קכ) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. פסוק זה בארוהו, והתקשו בו החברים. (אלא עוד יש בו צד בצוירים רבים) פנה! הקשיב הנה צריך, או שמע. מה זה פנה?

אלא כל תפלות העולם - תפלות, ותפלת היחיד לא נכנסת לפני המלך הקדוש אלא בלח חזק. שעד שלא נכנסת אותה תפלה להתעטר במקומה, משגיח בה הקדוש ברוך הוא ומסתפל בה, ומסתפל בחטאי ובזכות אותו האדם, מה שאינו עושה בן בתפלת הרבים, שתפלת הרבים כמה הן תפלות שאינן [מבני] מצדיקים, וכלן נכנסות לפני הקדוש ברוך הוא, ולא משגיח בחטאיהם.

משום כך פנה אל תפלת הערער, מהפך ומסתפל בה, ומסתפל [בזכותו] כמה רצון נעשה, ומי אותו האיש שמתפלל תפלה זו ומהם מעשיו. משום כך צריך האדם להתפלל תפלה בצבור. מה הטעם? משום שלא בזה את תפלתם, אף על גב שלא כלם בכונה ורצון חלב.

דבר אחר פנה אל תפלת הערער - זה יחידי שנכלל ברבים. ומיהו יחידי שנכלל ברבים? הוי אומר זה יעקב, שהוא כלול בשני צדדים, וקרא לבניו, והתפלל תפלתו עליהם. איזו תפלה שיתקבלו בשלמות למעלה? תפלה שלא ישמדו בגלות.

בשעה זו שקרא להם יעקב, הסתלקה ממנו שכנה, והרי פרשוה. ובא וראה, בשעה שיעקב היה קורא לבניו, הזדמנו לשם אברהם ויצחק, ושכנה על גביהם. והשכנה היתה שמחה בעקב להתחבר באבות, להתקשר עם נפשותיהם כאחד, להיות מרובה.

בשעה שפתח יעקב ואמר, האספו והגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, באחרית - זו השכנה, כבכול נתן בו עצבות, והסתלק. ואחר כך החזירו אותה בניו ביחוד הדברים שלהם, ופתחו ואמרו (דברים ו) שמע ישראל וגו'. באותה שעה העמידה יעקב, ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והתישבה השכנה במקומה. ויקרא יעקב, מה קריאה כאן? אלא קריאה, לקיים מקומם, לקיים אותם למעלה ומטה.

בא ראה, בכל מקום קריאה בגון זה, שכתוב (במדבר יג) ויקרא משה להושע בן נון והושע, לקיים מקומו במקום שצריך ולקשר אותו. וכן (בראשית כה) ויקרא שמו יעקב. וכתוב ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא העמידו למקום זה בשם זה. הקריאה באה לקיים.

אם תאמר ויקראו אל אלהים, קראתי מצרה לי אל ה' - כך הוא ודאי, לקשר ולקיים קיום העליון, ומיהו? סדור של שבח רבוננו, וכל אותם דברים שצריכים לפני רבוננו, קיום נותן לו לרבוננו שמראה שהכל תלוי בו ולא במקום אחר, הרי הכל מעמיד קיום. כמו זה ויקרא יעקב אל בניו, העמידם בקיום שלם. כמו זה ויקרא אל משה, התקיים בקיומו.

אמר רבי יצחק, א' של ויקרא למה היא קטנה? אמר לו, התקיים משה בשלמותו, ולא בכל, שהרי הסתלק מאשתו. בספרי הקדמונים אמרו לשבח, ואנו כך שנינו: מה שנתעלה למעלה, יתקשר למעלה ולמטה, ואז הוא שלם. עוד, אל"ף קטנה היתה ממקום קטן, קטן שהוא גדול בהתחברותו למעלה. [למעלה ולמטה ואז נשלם].

ויאמר, מה זה ויאמר? הרי פרשוה, [כמו שנאמר ויאמר בלבן] ואמרת בלבך - אמירה בחשאי. האספנו!! אספו הנה צריך, כמו שנאמר (תהלים נ) אספו לי חסיד. אלא [הקיים להם] קיים לנו, האספו ממקום שלמעלה הוא. האספו, בקשור שלם ביחוד אחד. ואגידה לכם, מה זה ואגידה לכם? סוד חכמה הוא.

רבי יוסי שאל את רבי שמעון. אמר לו, ואגידה, או ונגד, או ונגידו, וכן כלם, ששנינו שסוד החכמה היא, למה בדבר זה [בכלם] הוא בסוד החכמה? אמר לו, משום שהוא דבר שבא בגימ' דל"ת בלי פרוז, וזהו סוד החכמה. דבר שבא בשלמות בסוד האותיות כך הוא כשהם בחכמה, אבל דל"ת בלי גימ' אינו שלמות, וכן גימ' בלי דל"ת, שהרי זה בזה נקשרו בלי פרוז, ומי שמפרידם, גורם לעצמו מות, וסוד זה הוא חטאו של אדם.

משום כך הוא דבר של סוד חכמה. ואף על גב שיש יו"ד לפעמים בין גימ' דל"ת, אין פרוז, והכל קשר אחד. ועל זה דבר זה כך הוא ודאי, ואגידה לכם - סוד החכמה, שרצה לגלות את סוף כל מעשיהם של ישראל.

ואם תאמר שלא גלה מה שרצה לגלות, אם כך אז למה כתוב בתורה דבר של יעקב השלם, ואחר כך נפגם, ולא השתלם הדבר? אלא ודאי שהשתלם, כל מה שצריך לגלות גלה והסתיר, אמר דבר וגלה בחוץ והסתיר לפניו. ודבר תורה לא נפגם לעולמים.

והכל הוא נסתר בתורה, משום שהתורה היא שלמות הכל, שלמות של מעלה ולמטה, ואין אות או דבר בתורה פגום, ויעקב, כל מה שהצטרף לומר אמר, אבל גלה והסתיר, ולא פגם מפל מה שרצה אפלו אות אחת.

רבי יהודה ורבי יוסי היו יושבים יום אחד על פתח לוד. אמר רבי יוסי לרבי יהודה, זה שראינו שיעקב ברח את בניו, ראינו ממה שכתוב ויברך אותם, אבל איפה הברכה שלהם? אמר לו, כל הברכות הם שברך אותם, כמו יהודה אתה יודוך אחיך, דן ודני עמו, מאשר שמנה לחמו, וכן כלם.

אבל מה שרצה לגלות להם לא גלה, שרצה לגלות להם את הקץ, והרי פרשוה שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, ורצה לגלות להם את הקץ כדי להשמיר ולהטהר מערלה. ומה שגלה להם נודע והתגלה עד שנכנסו לארץ הקדושה, אבל דברים אחרים אינם בגלוי, והם נסתרים בתורה בפרשה הזו של יעקב ובאותו הברכות.

פתח ואמר, ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני. מה ראה יעקב לפתח בראובן? שיפתח ביהודה, שהוא ראשון לכל המחנות, והוא מלך, וראינו שלא ברח אותו וסלק ברכות ממנו, עד שבא משה

והתפלל תפלה עליו, כמו שנאמר (דברים לג) יחי ראובן ואל ימות.

אבל ודאי ברכו, ועלתה אותה ברכה למקומה. לאדם שהיה לו בן. כשהגיע זמנו להסתלק מן העולם, בא המלך אליו. אמר, הרי כל ממוני יהיה ביד המלך שמור לבני. כשראה המלך שבנו ראוי, אז נתן לו. כך יעקב אמר.

ראובן בכרי אתה, אהוב מעי אתה, אבל הברכות שלך יעלו בידי המלך הקדוש עד שיראה אותך, משום שהלכת כנגד אפך וגוי, כתרוממו. ראובן בכרי אתה וגוי. רבי אלעזר פתח ואמר, (יחזקאל לו) ויאמר אלי הנבא אל הרוח וגוי. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד המלך, שהרי התורה מכריזה עליהם בכל יום, ואין מי שמקשיב באזניו כנגדה. פסוק זה קשה, כיון שכתוב הנבא אל הרוח, מדוע פעם נוספת הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח?

אלא מכאן למדנו סוד החכמה, שנים עומדים כאן - אחד לעורר מלמטה למעלה, שאם לא מתעוררים למטה לא מתעוררים למעלה, ובהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה. הנבא אל הרוח - מלמטה למעלה, הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח - מלמעלה למטה.

שהרי אפילו למעלה, בהתעוררות שלמטה לוקח אותו עליון מהעליון ממנו. כמו פסוק זה, כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. מארבע רוחות - זה דרום ומזרח וצפון ומערב, ורוח באה ממערב בהתחברות של אלה האחרים, כמו שנאמר (במדבר כא) פרוה נדיבי העם וגוי.

ומכאן יוצאות רוחות ונשמות לבני העולם להצטייר בהם, ונושבים, כמו שנאמר (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. בא ראה, לוקח מצד זה ונותן בצד אחר, ועל זה (קהלת א) כל הנחלים חלכים אל הים והים איננו מלא. למה איננו מלא? משום שלוקח ונותן, מכניס ומוציא.

רבי אלעזר שאל שאלה את רבי שמעון. אמר, הואיל וגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שבני אדם ימותו, למה הוריד נשמות לעולם, ולמה הוא צריך את זה? אמר לו, שאלה זו לפני רבן שאלו כמה וכמה, ובארוה, אבל הקדוש ברוך הוא נותן נשמות שיוודות לעולם הזה להודיע את כבודו, ולוקח אותן אחר כך. אם כך למה ירדו?

אלא סוד זה כך הוא. פתח ואמר, (משלי ה) שנה מים מבורך ונזלים מתוך בארץ. הרי פרושה, בור - מקום שלא נובע מעצמו. ומתי נובעים המים הללו? בשעה שהשתלמה הנשמה בעולם הזה, כשעולה לאותו מקום שנקשר בו, אז הוא שלם מכל הצדדים, ממטה וממעלה [ומכל הצדדים].

וכשנשמה עולה, אז מתעוררת תשוקת הנקבה לזכר, ואז נובעים מים מלמטה למעלה, ובור נעשה באר, מים נובעים, ואז התחברות ויחוד [ויסוד] ותשוקה ורצון נמצאים, [לזה] שהרי בנשמת הצדיק נתקן אותו מקום, ומתעוררת חביבות ורצון למעלה ומתחברים כאחד.

ראובן בכרי אתה. כך הוא ודאי, טפה ראשונה של יעקב היתה, ורצונו במקום אחר היה, כמו שנתבאר. בא ראה, ראובן וכל שנים עשר השבטים, כלם אחוזהים בשכינה, וכשראה יעקב את השכינה עליו, קרא לשנים עשר בניו להתחבר עמה.

ובא וראה, מטה שלמה לא נמצאה מיום שנברא העולם באותה השעה שרצה יעקב להסתלק מן העולם. אברהם מימינו, יצחק משמאלו (דיון), יעקב היה שוכב ביניהם, שכינה לפניו. כיון שראה כך יעקב, קרא לבניו, ואחז אותם סביב השכינה, וסדר אותם בסדור שלם.

מנין לנו שסדרם סביב השכינה? שכתוב האספו, ואז נמצאה שם שלמות הכל, וכמה מרכבות עליונות סביבם. פתחו ואמרו, לך ה' הגדלה והגבורה וגוי. אז התכנס השמש אל הלבנה, והתקרב מזרח למערב. זהו שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, ומאירה הלבנה, ונמצאת בשלמות. ואז ודאי שנינו, יעקב אבינו לא מת. כיון שראה יעקב [סדר] צד שלם, מה שלא נמצא כך לבן אדם אחר, שמח ושבח את הקדוש ברוך הוא, ופתח וברך את בניו, כל אחד ואחד כראוי לו.

רבי יוסי ורבי ייסא היו הולכים בדרך, אמר רבי ייסא, הרי ודאי שנינו, כל בני יעקב נתקנו בסדר שלם והתברכו כל אחד ואחד כראוי לו, מה נאמר בפסוק הזה, שכתוב מאשר שמנה לחמו וגוי? אמר לו, לא ידעתי, כי לא שמעתי מהמנורה הקדושה, אלא אתה ואני נלך למנורה הקדושה. הלכנו. כשהגיעו לרבי שמעון, אמרו דבר ושאלו שאלה. אמר להם, ודאי סוד החכמה הוא.

פתח ואמר, (שופטים ה) אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון. למה ישב שם? אלא מי שיושב על שפת הים, משתמש בתפנוקי העולם. ונכאן אשר זהו פתח עליון של צדיק (של צדק), כשמתברך להוריק ברכות לעולם. וכאן סמך לפסוק הזה מאשר שמנה, לפתח העליון, שמשם מוריקים ברכות לעולם ופתח זה נודע תמיד בברכות של העולם, ונקרא אשר, וזהו עמוד מאותם עמודים שהעולם עומד עליהם.

והמקום שנקרא לחם עני, מאותו מקום נתקן [ההוא]. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו. מה שהיה לחם עני, הפך להיות לחם [עני] פנג [שמנה], משום שהריק וזרק בו ברכות ותפנוקים, וסוף הפסוק מוכיח - והוא יתן מעדני מלך. מי המלך? זו כנסת ישראל, שממנה נזון בתפנוקי עולם, וזה נותן למלך הזה כל הברכות, כל שמחה וכל טוב הוא נותן, וממנה יוצאים. אמרו, אם לא באנו לעולם אלא רק לדעת את זה - טוב לנו.

ראובן היה בכור של יעקב. אמר רבי חייא, לו ראוי הכל, והכל העבר ממנו, ונתנה המלכות ליהודה, הבכורה ליוסף, והכנה ללוי. זהו שכתוב פחו כמים אל תותר, לא תשאר בהם. ומה שאמר כחי וראשית אוני, כאן ברכו והפקידו אצל הקדוש ברוך הוא.

לאהוב המלך, [שבקש מהמלך לעשות לו טובה] [שהיה לו בו ורצה שהמלך יעשה לו טובה] יום אחד עבר בנו בשוק. אמר למלך, זה בני, ודאי אהוב נפשי. שמע המלך, ונדע שזה בקש על בנו. כך יעקב אמר, ראובן בכרי אתה כחי וגוי. כאן צוה את המלך.

פחו כמים אל תותר. כאן אמר מה שארע לו, שלא נשאר [לו] בארץ ונזרק לחוץ לארץ. כנגד זה ממנה [תחום] אחד מצד המשכן העליון שממנה תחת יד מיכאל, ויש אומרים תחת יד גבריאל. ומיכאל הוא ראש בכל מקום מצד של החס"ד, וגבריאל מצד של שמאל של גבור"ה, ויהודה עד רד עם אל, צד הגבורה, נקרא בית דין, וסמוך לו ראובן. ואף על גב שמלכות היתה של יהודה, ראובן סמוך כנגדו היה.

אמר רבי שמעון, עתידים אותם בני ראובן לעורר שני קרבות בתוך הארץ. בא ראה, כתוב כחי - בגלות מצרים. וראשית אוני - שהם היו ראשונים לאחיהם לקרב. יתר שאת - לגלות אשור, שמשם גלו בני גד ובני ראובן ראשונים מכלם, וסבלו כמה רעות, וכמה ענויים סבלו, ולא שבו עד כעת.

ויתר עז - לזמן שמלך המשיח יתעורר בעולם, הם יצאו ויערכו קרבות בעולם וינצחו, ויתחזקו על העמים, ובני העולם יפחדו מהם וירתתו לפניהם ויחשבו להתגבר במלכות, ולא ישארו בה. זהו שכתוב פחו כמים אל תותר. מה הטעם שלא ישארו בה ואפלו בצד אחד של העולם? משום כי עלית משכבי אביד, שעתידים להפגס ולערך קרבות בתוך הארץ הקדושה, משכבי אביד דוקא, זו ירושלים.

בא ראה, לארבעת צדדי העולם התפזרו בני ראובן בגלות, כנגד כל ישראל שגלו לגלות ארבע פעמים בארבע רוחות העולם. זהו שכתוב כחי - אחד, וראשית אוני - שנים, יתר שאת - שלשה, ויתר עז - ארבעה. כמו כן עתידים הם לערך קרב בארבע רוחות העולם ולשלט בקרבים על הכל, וינצחו עמים רבים וישלטו עליהם.

פחו כמים אל תותר כי עלית על משכבי אביד. כאן נרמז על הרהור ראשון שהיה ליעקב בטפה הראשונה ברחל, שאלמלא הרהור של אותה טפה היה במקומה, נשאר היה ראובן בכל, אצל פחו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביד. עלית - בהרהור אחר, אז חילת וגוי.

דבר אחר פחו כמים אל תותר - שהרי כאשר יערכו קרב בני ראובן בעולם וינצחו עמים רבים, לא ישארו במלכות, מה הטעם? כי עלית משכבי אביד, שעתידים לערך קרב בארץ הקדושה דוקא, שכתוב כי עלית משכבי אביד, [זו ירושלים]. משכבי! משכב היה צריך לכתב! אלא אביד, זה ישראל הזקן. משכבי אביד ולא משכב, משום שהרי פעמים בנתינת ירושלים, ופעם שלישיית לזמנו של מלך המשיח, ולכן משכבי אביד. וכאן התגלתה ברכה, ומה שהיה באותו זמן, ומה שהיה כשנכנסו ישראל לארץ, ומה שהיה בזמן מלך המשיח במעשה ראובן.

שמעון ולוי אחים. אמר רבי יצחק, כאן אחד אותם בצד שמאל של השכינה, שראה מעשים של דין קשה שלא יכול העולם לסבל. אמר רבי יוסי, הברכה שלהם איפה היא? אמר רבי יצחק, שמעון לא ראוי לזה, שראה לו כמה מעשים רעים, ולוי שבא מצד הדין הקשה, וברכה לא תלויה בו, ואפלו כשבא משה לא תלה בו ברכתו, שכתוב (דברים לג) ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. תלוי בקדוש-ברוך-הוא.

בא ראה, כתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ימים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. זה הים גדול - זו השכינה שעומדת על יעקב, כשרצה להסתלק מהעולם. ורחב ימים - שהרי כל העולם מתמלא ונשלם ומצטמצם שם. שם רמש ואין מספר - שכמה מלאכים עליונים וקדושים נמצאו שם. חיות קטנות עם גדולות - אלו הם שנים עשר שבטים, בני יעקב שנמצאו בהם בשלמות, אחד אילה, ואחד זאב, ואחד ארי, ואחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה אחד, וטלה אחד, אחד זאב, ואחד גדי, וכן כלם, להמצא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, הכל יפה, אבל יהודה אריה ושמעון שור, והרי פרשוה החברים שהיו משגיחים זה כנגד זה, זה מזמין וזה משמאל. לשור שמעשיו רעים, אמרו נציר דמות של אריה ברפת שלו, ויסתכל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדביק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים לג) שמע ה' קול

יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העולם למשה. אמר לו רבי יוסי, מה הטעם אביהם העולם למשה? אמר לו, אף אנו נעלה למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בידו ובכה. אמר, מי יגלה אותך נאמן הקדוש? התעלית בחייד על בני אדם, התעלית בפטירתך ונסתרה דמותך. מפתחות רבונך נמסרו בידך תמיד.

בא ראה, לעקב היו ארבע נשים, והוליד בנים מכלן, והתעלה [ונתקן] בנשותיו. כשרצה יעקב להסתלק, עמדה עליו שכינה. רצה לברך את אלה ולא כלל, מלפני השכינה שפחד. אמר, איך אעשה, שהרי שניהם באו מצד הדין הקשה? אם אחזיק בשכינה - לא זכיתי, שהרי היו לי ארבע נשים ונתקנתי בהן, אלא אעלה אותן לבצל הבית, שהרי [בן] הבית עומד ברשותו, ומה שירצה - יעשה.

כך יעקב אמר, חלקים של נשים ובנים הרי לקחתי בעולם הזה ונשלמתי, ואיך אתחזק בגבירה יותר? אלא אעלה הדברים לבצל הגבירה, והוא יעשה מה שירצה, ולא יפחד.

בא ראה מה כתוב, (דברים לג) וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים, בעל הבית, בעל הגבירה, בכתוב (במדבר ל) אישה יקימנו ואישה יפרנו, שהרי (שם ז) פלות משה כתוב. ועל כן משה מברך את מי שרוצה בלי פחד, כמו שבארנו. ולכן אמר יעקב, הרי ראיתי שבני אלה הם בצד הדין הקשה, [יביא] יבא בעל הבית ויברך אותם.

משה ודאי איש האלהים היה, ורצונו עושה בביתו, כמו שנאמר אישה יקימנו, זהו שכתוב (שם ו) ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפרנו, זהו שכתוב ובנחה יאמר שובה ה'. ודאי שבעל הבית עושה את רצונו ואין מוחה בידו, כמו לאדם שגוזר על אשתו, והיא עושה רצונו. ועל כך יעקב, אף על גב שהיה אחוז בפע החיים, לא היה בעל הבית אלא למטה. משה הוא למעלה, ולכן העלה אותם לבצל הבית.

בסודם אל תבא נפשי וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כה) סוד ה' ליראיו וגו'. סוד ה' ליראיו - הסוד העליון של התורה לא נתן הקדוש ברוך הוא אלא לאותם יראי חטא, ומי שהם יראי חטא, מתגלה להם סוד עליון של תורה. ומיהו סוד העליון של התורה? הוי אומר זו אות ברית קדש, שנקראת סוד ה' ברית קדש.

שמעון ולוי הטריחו עצמם על סוד זה באנשי שכם שימולו עצמם ויקבלו עליהם סוד זה, והפסוק מעיד שבמרמה. ועוד, במעשה זמרי בן סלוא שפסל את הסוד הזה. ויעקב אמר, בסודם אל תבא נפשי. מי זו נפשי? זו נפש שנקנסת ונאחזת בברית העליונה למעלה, ונקראת נפש צרור החיים.

בקהלם אל תחד כבודי, הרי פרשוה, כמו שנאמר (במדבר טז) ויקהל עליהם קרח. אל תחד כבודי - זה כבוד ישראל סתם. ולכן לא ברח אותם אביהם, משום שהעלה אותם למשה. רבי חייא אמר, מהפסוקים הללו [ומשום כך] [משמע] שלא נאחז זה בזה, והצטרף כך. ולכן יש בו הכל, ואין לך דור בעולם שלא יורד דין שלהם לקטרג בעולם, ומתרבים המחזרים על הפתחים של בני אדם. הנה לך הכל [זה כנגד זה].

יהודה אתה יודע יחד בערף איבך וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים קד) עשה גרם למועדים וגו'. עשה גרם, כדי לקדש בו ראשי חדשים וראשי שנים. ולעולמים הלבנה מאירה רק מן השמש, וכששולטת השמש - לא שולטת הלבנה, וכשמתכנסת השמש, אז שולטת הלבנה, ואין חשבון ללבנה אלא רק כשמתכנסת השמש.

ושניהם עשה הקדוש ברוך הוא להאיר, זהו שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברכיע השמים להאיר על הארץ וגו'. והיו לאתת - אלו שבתות, שכתוב (שמות לא) כי אות היא. ולמועדים - אלו ימים טובים. ולמים - אלו ראשי חדשים. ולשנים - אלו ראשי שנים. שיהיו אמות העולם עושים חשבון לשמש, וישראל ללבנה.

וזה הולך כמו שאמר רבי אלעזר, כתוב (ישעיה ט) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה. הרבית הגוי - אלו ישראל, שכתוב בהם (דברים ד) כי מי גוי גדול, וכתוב גוי אחד בארץ. לו - בשבילו. הגדלת השמחה [ממש] - זו הלבנה שמתגדלת באור בשביל ישראל. אמות העולם לשמש, וישראל ללבנה, איזה מהם עדיף? ודאי הלבנה למעלה, והשמש של אמות העולם תחת הלבנה הוא, ואותו השמש מזו [הצד] הלבנה מאיר.

ראה מה בינם לבין ישראל. ישראל אחוזים בלבנה, והשתלשלו בשמש העליונה, ונאחזו במקום [בן] [שמאיר לשמש] שמאירה מהשמש העליון ונדבקים בו, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

יהודה אתה וגו'. רבי שמעון אמר, מלכות התקומה ליהודה, והינו מה שאמרנו, מהו שכתוב

(בראשית כט) הפעם אודה את ה', משום שהוא רביעי אודה את ה', משום שהוא רגל רביעי לפסא. יהיו זה רשם של השם העליון, ובמה נשלים? בה"א [בדל"ת], והינו ה"א אחרונה של השם הקדוש, השם הקדוש נשלים באותיותיו, וקשר שאותו אותן, על כך יודוד אחיד, שהמלכות לד ראויה להתקנים ודאי. (הושע יד) ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן. מי הקדושים? אלו קדושים עליונים, שכלם מודים לו ושמנו אותו נאמן, לכן הוא ראשון בכל, הוא מלך על כלם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים מה) כל כבודת בת מלך פנימה. כל כבודת - זו כנסת ישראל. כבודת - משום שהוא כבוד, זה על זה. זה זכר וזו נקבה [זו נקבה], ונקראת כבודת. בת מלך - הינו בת שבע, בת קול שהוא קול גדול, וזהו מלך העליון. פנימה - משום שיש מלך שאינו לפנינו כמותו, וזו כבודת בת מלך.

ממשפחות זהב לבושה, משום שהתלבשה ונאחזה בגבורה עליונה, וגם זה נקרא מלך, ובשבילה עומדת הארץ, מתי? בשעה שנאחזת במשפט, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ. ולזו קוראים מלכות השמים, ויהודה נאחז בה, ויגרש המלכות שבארץ.

רבי [אבא] יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יצחק, נפתח בדברי תורה ונלך. פתח רבי יצחק ואמר, (בראשית ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו'. פסוק זה בארוהו החברים, אבל ויגרש, כמו בן אדם שמגרש את אשתו, את האדם דוקא.

בא ראה סוד הדבר, אדם נתפס במה שחטא, וגרם מות לו וכל העולם, וגרם לאותו עץ שחטא בו גרושים, להגרש בו ולהתגרש בבניו לעולמים. זהו שכתוב ויגרש את האדם, את דוקא, ככתוב (ישעיה ו) ואראה את ה'. אף כאן את האדם.

וישכן מקדם לגן עדן וגו' - זה למטה. כמו שפרובים למעלה, יש פרובים למטה, והשירה העץ הזה עליהם. ואת להט החרב המתהפכת אלו דגמות שלהבת של אש מאותה החרב שמתלהטת. המתהפכת - זו החרב הזו, שיונקת בשני צדדים, ומתהפכת מצד זה לצד אחר.

דבר אחר, המתהפכת - זו להט אותן צורות השלהבת [של המלכות] שאמרנו, שמתהפכות לפעמים גברים ולפעמים נשים, ומתהפכות ממקומם לכל, וכל זה כדי לשמר את דרך עץ החיים. איזו דרך? כמו שנאמר (שם מג) הנותן בים דרך.

אמר רבי יהודה, יפה, וכך זה ודאי שגרם אדם לאותו עץ שחטא בו להתגרש, וגם לשאר בני העולם, כמו שנאמר (שם נ) ובפשעכם שלחה אפכם, אבל יפה אמרת, שהרי ממקומו משמע, שכתוב ויגרש את האדם, משום שזהו שלמות האדם.

ומאותו יום נפגמה הלבנה, עד שבא נח ונכנס בתשובה [לתבה]. באו הרשעים ונפגם. עד שבא אברהם [ועמדו] ועמד בשלמות של יעקב ובניו. ובא יהודה ואחז בה, והתחזק במלכות, ויגרש אותה ירשת עולמים הוא וכל בניו אחריו. זהו שכתוב יהודה אתה יודוד אחיד. [משום שהמלכות שלו עליהם, כמו שנאמר (דברי הימים א ה) כי יהודה גבר באחיו. יודוד אחיד] ודאי בשעה שעמדו ישראל על הזים, שכלם הודו לו ויגרשו אחריו לים.

ידד בערף אביד, כמו שנאמר (שופטים א) יהודה יעלה [בתחלה]. ושתחו לך בני אביד, כלל של כל אותם שאר השבטים, משום זה בני אביד ולא בני אפד. בני אביד - הרי כל שאר השבטים. שאף על גב [שהם נחלקו] שנחלקו לשתי מלכיות, כשהיו עולים לירושלים היו כורעים ומשתחוים למלך שבירושלים, משום שמלכות ירושלים ממלכות הקדושה. [שולטת] ממנו היתה

ושתחו לך, ולא כתוב ושתחו, שאם כתוב ושתחו - להוסיף את שאר העמים. לא כתוב ושתחו אלא בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב (ישעיה מט) שרים ושתחו. עכשו שאמר ושתחו, להראות שכל ישראל לבדם, כלם יעבדו לראש הגולה, לראש של בבל, ולא שאר העמים.

גור אריה יהודה, בתחלה גור ואחר כך אריה. וסוד הדבר - בתחלה נער ואחר כך איש, (שמות טו) ה' איש מלחמה. מטרף בני עליה, מה זה מטרף? להכליל את מלאך המות, שהוא עומד על טרף לכלות את בני העולם ולא מציל, כמו שנאמר (מיכה ה) וטרף ואין מציל. [ומהו] ומאותו טרף מסתלקת השכינה.

כרע - בגלות בבל. רבץ - בגלות אדום. כאריה - שהוא חזק. וכלביא - שהוא יותר חזק, כך ישראל הם חזקים, שפני העולם עובדי כוכבים ומזלות מפתים ודוחקים אותם, והם עומדים בדתם ובמנהגייהם כאריה וכלביא.

כך שכינה, שאף על גב שכתוב (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, היא חזקה כאריה וכלביא בנפילה הזו. מה אריה ולביא לא נופלים אלא כדי לטרף ולישט, שהרי מרחוק מרים את טרפו, ומשעה שמרים נופל, ולא קם עד שקופץ על טרפו ואוכלו, כך שכינה לא נופלת אלא כאריה

וּכְלָבִיא, כִּדִּי לִנְקָם מַעֲמִים עוֹבְדֵי עֲבֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת וְלִקְפֹּץ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סג) צִעָה בָּרַב כְּחוֹ.

מִי יִקְיָמוּנוּ - הוּא לֹא יָקוּם לִנְקָם מֵהֶם נִקְמָה קִטְנָה, אֲלֵא מִי יִקְיָמוּנוּ. מִיִּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ב) מִי יִרְפָּא לָךְ, וְהוּא עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שָׁבוּ שְׁלֹטוֹן לַחֲזֹק לְכָל, וְכַתוּב (איוב לח) מִבֶּטֶן מִי יֵצֵא הַקֶּרֶחַ, וּבִאֲרוֹהָ.

לֹא יָסוּר שֶׁבֵּט מִיְהוּדָה וְגו', בְּאֲרוֹ הַחֲבָרִים, אֲבָל עַד כִּי יָבֹא שִׁילִיָּה, בְּהִיא, מִשּׁוּם שֶׁבִּשְׂאָר בּוֹ, לַהֲרֹאוֹת כָּאֵן אֶת סוּד [כָּאֵן] הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ יִיָּה. בְּמָקוֹם אַחֵר שִׁילֹו בְּלִי הִיא, וּבְמָקוֹם אַחֵר שֶׁלֹּה בְּלִי יוֹיִד, וְכָאֵן שִׁילִיָּה בְּיוֹיִד הִיא, סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן, שֶׁשְׂכִינָה תִּקְוָה בְּשֵׁם [זֶה] שֶׁל יִיָּה, וְהוּא סוּד שֶׁל יִי [מִיִּי], כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ.

הַשְׁלָמָה מִהַהֲשַׁמְטוֹת (סִימָן כֹּא)

אֲסָרִי לִגְפֹן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כְּבֶס בִּינֹן לְבָשׁוּ וּבָדָם עֲנָבִים סוּתָה (בראשית מט). שְׁמוֹנָה דִּרְגוֹת כְּלוּלוֹת בְּפָסוּק זֶה. אֲרָבַע מֵהֶן דּוֹמוֹת זֶה לָזוֹ, שְׁתֵּים מֵהֶן דּוֹמוֹת זֶה לָזוֹ, וּשְׁתֵּים אַחֲרוֹת דּוֹמוֹת זֶה לָזוֹ. אֲרָבַע שְׁדוּמוֹת זֶה לָזוֹ הֵן גֶּפֶן שְׂרָקָה, הִינֵנו גֶּפֶן הִינֵנו שְׂרָקָה, שְׁמֵהֶם יוֹצְאִים עֲנָבִים וּמֵהֶם נִעֲשֶׂה יֵין שֶׁנֶּקְרָא יֵין, וְכֵן סוּד אֶחָד וּמִשְׁרָשׁ אֶחָד יוֹצְאוֹת וְשׁוֹפְעוֹת. וּשְׁתֵּים שְׁדוּמוֹת זֶה לָזוֹ - עִירָה אֶתְנֹו, הִינֵנו עִירָה הִינֵנו אֶתְנֹו, וְסוּד אֶחָד הֵם, וּבִדְרָגָה אַחַת כְּלוּלוֹת וּמִסוּד אֶחָד שׁוֹפְעוֹת.

לְבָשׁוּ סוּתָה זֶה דָּבָר אֶחָד וְסוּד אֶחָד, (שמות כב) כִּי הִיא כְּסוּתָה לְבָדָה הִיא שְׁמֵלָתוֹ לַעֲרוֹ. פַּעַם קוֹרָא לוֹ כְּסוּתָה, וּפַעַם אַחֲרֵת קוֹרָאָהּ לְבוּשׁ, וּפַעַם אַחֲרֵת קוֹרָאָהּ שְׁמֵלָה, וְכֵלָם מִשְׁרָשׁ אֶחָד שׁוֹפְעִים וְדָבָר אֶחָד עוֹשִׂים, וְחִלּוּף הַשְּׁמוֹת כְּלוּלִים בָּהֶם סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים, וּמִי שֶׁדִּיק טַעַם מִשְׁהוּ, וּמִי שֶׁלֹּא דִיק - לֹא טַעַם וְלֹא מִשְׁהוּ. וּשְׁמוֹנָה הַדִּרְגוֹת הֵלְלוּ רְמוּזִים בָּהֶן סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים, אֲבָל הַפָּסוּק עוֹמֵד כְּפִשּׁוּטוֹ.

בֹּא רֵאָה, יַעֲקֹב הַשֵּׁלֶם שֶׁבְּאֲבוֹת הִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם וְגו'. מִה זֶה אִישׁ תָּם? שֶׁנֶּתְקַן מִן הַחֲכָמָה שֶׁלְמַעֲלָה וּמִהַחֲכָמָה שֶׁלְמַטָּה, וְהִינֵנו שֶׁכַּתוּב יֵשֵׁב אֲהֲלִים. שְׁנֵי אֲהֲלִים הֵם - אֲהֵל שֶׁנֶּקְרָא לְפָנִים מִן הַפְּרָגוֹד, וְאֲהֵל שֶׁנֶּקְרָא אַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד, וְכֵלִיל הִיָּה מִשְׁנֵי צַדִּידִים - מִבְּתֵּים פְּנִימִיִּים וּמִבְּתֵּים חִיצוֹנִיִּים, וּמִי לְמַד אֶת יַעֲקֹב כָּל זֶה?

בֹּא רֵאָה, שֶׁהָרִי אוֹתָן שְׁנֵים שֶׁהִיָּה טָמוֹן וְגִנּוּ עִם שֵׁם וְעֵבֶר, שֵׁם לְמַד אוֹתוֹ חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה שֶׁל בְּתִים פְּנִימִיִּים. וְעֵבֶר לְמַד אוֹתוֹ כְּשִׁפּוֹת [חֲכָמָה] תַּחְתּוֹנָה, וְסִימָן לְדָבָר - (יהושע כד) בְּעֵבֶר הִנֵּהר יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. מִה זֶה בְּעֵבֶר הִנֵּהר? אֲלֵא סוּד הוּא, שֶׁכָּל מִיָּהֶם שֶׁל אוֹתָם קְדֻמוֹנִים לֹא הִיוּ לוֹמְדִים אֲלֵא חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּאָה מִבְּתֵּים חִיצוֹנִיִּים שֶׁנֶּקְרָאִים אַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד, וּבְאוֹתָם שֶׁאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד הִיוּ דְּבָקִים, וְהִיוּ מוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לְבֹא לְעוֹלָם, טוֹב אוֹ רָע, וְאֵז הִיוּ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת, עַד שֶׁבָּא אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה וְהַמְּשִׁיחַ לוֹ לְאַבְרָהָם וְהוֹדִיעוּ דְּבָרִים שֶׁל שְׂרָשׁ שֶׁנִּמְשָׁכִים לְעוֹלָם שֶׁלָּהֶם מִבְּתֵּים פְּנִימִיִּים, וּמִשָּׁם שׁוֹאֲבִים כָּל אֵלוֹ שֶׁנֶּקְרָאִים בְּתִים חִיצוֹנִיִּים, וּמִשָּׁם מִתְּהוֹיִם קֶצֶת דְּבָרִים, לֹא הִכַּל, וְסִימָן לְדָבָר - מִתְּמַצִּית גּוּפָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם שׁוֹתָה.

וּמִשְׁעָה זֹאת שֶׁעָמַד אַבְרָהָם אֲבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עַל אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה, שֶׁמִּמֶּנּוּ הִכָּל יוֹצֵא וְשׁוֹפֵעַ וּבֹו הַכָּל תָּלוּי, יָצָא לוֹ לְשַׁעֲתוֹ מִצַּד זֶה שֶׁהֵם בְּנֵי עֵבֶר הִנֵּהר, וּבֹא לוֹ לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה. זֶהוּ שֶׁכַּתוּב (יהושע כד) וְאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הִנֵּהר וְאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, אֶרֶץ כְּנָעַן מִמֶּשׁ, אֶרֶץ שֶׁשָּׂאָר הַחֲלִילוֹת הָעֲלִיּוֹנִים נִשְׁבָּרִים תַּחְתֶּיהָ שֵׁם, וְאִין לָהֶם קִיּוֹם עֲמָה: עִי"כ מִהַהֲשַׁמְטוֹת

אֲסָרִי לִגְפֹן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו וְגו'. רַבִּי חֵיָּא פְּתַח, (תהלים קכא) ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ. בִּינֹן שֶׁאֲמַר ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע, לְשֵׁם מִה יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ? אֲלֵא ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע - בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ - בְּאוֹתוֹ עוֹלָם.

שְׁמִירָה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא, לְהִיּוֹת הָאָדָם שְׁמוֹר מִכְּמָה מִיָּנִים רָעִים מְקַטְרָגִים שֶׁהוֹלְכִים לְקַטְרֵג בְּנֵי הָאָדָם בְּעוֹלָם וּלְדַבֵּק בָּהֶם. בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם מִה זֶה? כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, כְּשִׁיּוּצָא אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אִם הוּא זֹכֶה - נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה וּמִתְעַטֶּרֶת בְּמִקְוָמָה, וְאִם לֹא - כְּמָה קְבוּצוֹת שֶׁל מַחֲבָלִים מְזַמְנִים לְמִשְׁךְ אוֹתוֹ לְגִיהֵם וּלְמִסֵּר אוֹתוֹ בְּיַד דּוּמָה, שֶׁנִּמְסָר לְמִמְנָה עַל הַגִּיהֵם, וְשֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה אֲלָף רְבּוּא מְמַנִּים עִמּוֹ, וְכֵלָם מְזַמְנִים עַל נַפְשׁוֹת הָרָשָׁעִים.

בֹּא רֵאָה, שֶׁבָּעָה מְדוּרִים יֵשׁ בְּגִיהֵם, וְשֶׁבָּעָה פְּתָחִים. וְנִשְׁמָת הָרָשָׁע נִכְנָסֶת, וְכְמָה מְלַאכִי חֲבָלָה, רִחוּת, שׁוּמְרֵי הַשְּׁעָרִים, וְעֲלִיהֶם מְמַנָּה אֶחָד בְּכָל שַׁעַר וְשַׁעַר, וְנִשְׁמָת הָרָשָׁעִים נִמְסָרוֹת לְאוֹתָם מְמַנִּים עַל יְדֵי דּוּמָה. כִּינֹן שֶׁנִּמְסָרוֹת בְּיָדֵיהֶם, סוּתָמִים שְׁעָרִים שֶׁל אֵשׁ לוֹהֵט.

שְׁהָרִי יֵשׁ שְׁעָרִים אַחֵר שְׁעָרִים. כָּל הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים וְסוּתוּמִים, הַחִיצוֹנִיִּים פְּתוּחִים וְהַפְּנִימִיִּים סוּתוּמִים, וּבְכָל שֶׁבֶת וְשֶׁבֶת כָּלֶם פְּתוּחִים, וְיוֹצְאִים הָרָשָׁעִים עַד לְאוֹתָם הַחִיצוֹנִיִּים, וּפּוֹגְשִׁים נִשְׁמָת אַחֲרוֹת שֶׁמִּתְעַכְּבוֹת בְּפְתָחִים חִיצוֹנִיִּים. וְכִשְׁיּוּצָא שֶׁבֶת, הַכְּרוֹז עוֹמֵד בְּכָל פְּתַח וּפְתַח וְאֹמֵר: (תהלים ט) יָשׁוּבוּ רָשָׁעִים לְשִׁאוֹלָה וְגו'.

בא ראה, נשמות הצדיקים הקדושים ברוך הוא שומר אותן שלא ימסרו לידי דומה, שהוא הממנה. זהו שכתוב ישמר צאתך ובוואד, וכתוב ישמר את נפשך.

אסרי לגפן עירה. מהי הגפן? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר (תהלים פ) גפן ממערים תסיע, וכתוב (שם קכח) אשתך כגפן פריה. אשתך כגפן הקדושה היא. אמר רבי יוסי, זו הגפן שמברכים בה בורא פרי הגפן. בורא - היינו שכתוב (בראשית א) עץ עשה פרי. פרי הגפן - זה עץ פרי. עשה פרי - זכר. עץ פרי - זו נקבה. משום כך בורא פרי הגפן, זה זכר ונקבה כאחד. [נשמות הצדיקים הן פרי הגפן, כמו שנאמר בורא פרי הגפן.]

אסרי לגפן עירה - זה מלך המשיח שעתיד לשלט על כל חילות העמים, החילות הממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות, והם חזק שלחם להתחזק, ועתיד מלך המשיח להתגבר עליהם.

משום שגפן זו שולטת על כל אותם הכתרים התחתונים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, זו מנצחת למעלה. ישראל, שהם שרקה, יכלו וינצחו החילות האחרים למטה, ועל כלם יתגבר מלך המשיח. זהו שכתוב (זכריה ט) עני ורכב על חמור ועל עיר. עיר וחמור הם שני כתרים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, והם מצד השמאל, צד החל.

ומה שנאמר עני - וכי מלך המשיח נקרא עני? אלא כך אמר רבי שמעון, משום שאין לו משלו, וקוראים לו מלך המשיח. זוהי הלבנה הקדושה למעלה שאין לה אור אלא מן השמש.

מלך המשיח הזה ישלט בשלטונו, יתחד במקומו, ואז (שם) הנה מלכך יבוא לך, סתם. אם למטה - עני הוא, שהרי בצד הלבנה הוא. אם למעלה - עני, אספקלריה שאינה מאירה, להם עני. ועם כל זה, רכב על חמור ועל עיר, חזקם של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לכפותם תחתיו, ויתחזק הקדוש ברוך הוא במקומו.

כבס בינו לבשו, כמו שנאמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, וכתוב פורה דרכתי לבדי וגו'. כבס בינו - זה הצד של גבורה, דין הקשה, להיות על עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ובדם ענבים סותה - זה העץ למטה, בית דין שנקרא ענבים, והיו נמסר [נשמר] בדם ענבים כדי להתלבש בשניהם, לשבר תחתיו כל שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ומלכי העולם.

רבי יוסי פתח ואמר, אסרי לגפן עירה, וכתוב (בראשית מ) ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה. בא ראה כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד רבונם ולא מסתכלים בדברי התורה ולא יודעים דרכיהם במה יתפסו, שכתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו.

בזמן קדמון היתה נבואה שורה על בני אדם, והיו יודעים ומתבוננים לדעת בכבוד העליון. כיון שפסקה מהם נבואה, היו משתמשים בבית קול. עכשו פסקה נבואה ופסקה בית קול, ולא משתמשים בני אדם אלא בחלום.

וחלום הוא דרגה תחתונה היא חיצונה, שהרי שנינו, חלום הוא אחד מששים של נבואה, מה הטעם? משום שבא מדרגה ששית למטה, והרי נתבאר. בא ראה, החלום נראה לכלם, משום שחלום בא מצד השמאל, ויורד בכמה דרגות, ונראה חלום, אפלו לחיבים ואפלו לעובדי כוכבים ומזלות.

משום שלפעמים לוקחים חלום ושומעים אותם המינים הרעים, ומודיעים לבני אדם. מהם שצוחקים [בהם] על בני אדם ומודיעים להם דברים כוזבים, ולפעמים שומעים דברי אמת, ולפעמים שהם שלוחים לרשעים ומודיעים להם דברים עליונים.

מה כתוב ברשע הזה? ראה חלום אמת, שכתוב ובגפן שלשה שריגם. מהי גפן? זו כנסת ישראל, שכתוב (תהלים פ) הבט משמים וראה ופקד גפן זאת. שהרי במקום זה נזרקה, כמו שנאמר (איכה ב) השליך משמים ארץ. ופקד גפן זאת, גפן שהיא זאת, ודאי.

שלשה שריגם - כמו שנאמר (בראשית כט) שלשה עדרי צאן רבצים עליה. והיא כפרחת - שכתוב (מלכים א ה) ותרב חכמת שלמה, שהאירה הלבנה. עלתה נצה - זו רישלים של מטה.

דבר אחר עלתה נצה - למעלה, אותה דרגה שעומדת עליה ומיינקה אותה, כמו שנאמר (בראשית א) אשר זרעו בו על הארץ. הבשילו אשכלתיה ענבים - לשמר בהם יין המשמר.

ראה כמה ראה אותו רשע. מה כתוב? (שם מ) וכוס פרעה בגדי ואקח את הענבים ואשחט אתם. כאן ראה אותה כוס התרעלה, וניקת בית הדין, שיצאת מאותם ענבים שנתנו לפרעה ושתה אותו, כמו שהיה בשביל ישראל. כיון ששמע את זה יוסף, שמח וידע דבר אמת בחלום הזה. לכן פתר לו חלום לטוב על שבשר את יוסף בזה.

בא ראה, אסרי לגפן עירה - שנכפים תחת הגפן הזאת כל אותם חילות חזקים של עמים עובדי



עבודה זרה, כמו שממרנו, בשביל גפן זאת נקשר ונקפה אותו הכח שלהם, ונתבאר.

רבי שמעון אמר, יש גפן ויש גפן. יש גפן קדושה עליונה, ויש גפן שנקראת (דברים לב) גפן סדום, ויש (ירמיה ב) גפן נכריה בת אל נכר. משום כך כותב גפן זאת, אותה שנקראת כלה זרע אמת. שורק - אלו ישראל שיוצאים מהגפן הזה. כשחטאו ישראל ועזבו את הגפן הזה, מה כותב? כי מגפן סדום גפנים וגו', ולכן יש גפן ויש גפן.

רבי יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, נלך בשדה הזה, שהוא דרך יותר ישרה. הלכו. עד שהלכו, אמר רבי יהודה, כותב (משלי לא) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים. פסוק זה רבי חזקיה חבירו באר בו, שממר, דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש, חצי מהם בחמה וחצי מהם בשלג.

בשעה שנקנסים לאש, הם אומרים: זהו ודאי גיהנם. נכנסים לשלג, אומרים: זו חריפות החורף [הקור] של הקדוש ברוך הוא. מתחילים ואומרים: זה, ואחר כך אומרים: וי. ודוד אמר, (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היון ונקם וגו'. ממקום שאומרים זה, ואחר כך וי.

והיכן נתקנות נפשות? בשלג, כמו שנתמר (תהלים סח) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון. יכול אף ישראל כן? תלמוד לומר, לא תירא לביתה משלג. מה הטעם? משום שכל ביתה לבש שנים. אל תקרי שנים אלא שנים, כמו מילה ופריעה, צניצית ותפלין, מזוזה וגר חנכה וכו'.

בא ראה, לא תירא לביתה משלג - זו כנסת ישראל, שהיא כל ביתה לבש שנים, כמו שממרנו, שכתוב (ישעיה סג) חמוץ בגדים וגו', לבוש של הדין הקשה, להפרע מעמים עובדי עבודה זרה, ועתיד הקדוש ברוך הוא ללבש לבוש אדם וחרב אדמה ולהפרע מהאדם. לבוש אדם, שכתוב חמוץ בגדים, וכתוב (שם) מדוע אדם ללבושך. הסיף אדמה, שכתוב (שם לד) חרב לה' מלאה דם. ולהפרע מן האדם, שכתוב כי זבח לה' בבצרה וגו'. עוד כי כל ביתה לבש שנים - שהרי זה בא מצד של הדין הקשה.

אמר רבי יצחק, ודאי זה כך, אלא כל ביתה לבש שנים, מהם השנים? אלו שנים קדמוניות, משום שהיא נכללת מכלם ויונקת מכל הצדדים, ככתוב (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים.

עד שהיו הולכים, פגשו באותו תינוק שהיה הולך לקפוטקא מאחרי החמור, וזקן אחד רוכב. אמר אותו זקן לאותו תינוק, בני, אמר לי את פסוקך. אמר לו, פסוקי אינו אחד, אלא רד למטה או ארכב לפניך ואמר לך. אמר לו, לא רוצה, אני זקן ואתה תינוק, שאשקל את עצמי עמו. אמר לו, אם כך, אז למה שאלת פסוקי? אמר לו, כדי שגלף בדרך. אמר, תפח רוחו של אותו זקן, שהוא רוכב ולא יודע דבר, ואמר שלא יהיה שקול עמי. נפרד מאותו זקן והלך לו בדרך.

כשהגיעו רבי יהודה ורבי יצחק, קרב אליהם. שאלו אותו וסח להם את המעשה. אמר לו רבי יהודה, לפה עשית, לך עמנו ונשב כאן ונשמע דבר מפיו. אמר להם, אני עני, שלא אכלתי היום הזה. הוציאו להם ונתנו לו. התרחש להם נס ומצאו מעין מים דקים תחת עץ. שתו ממנו, והם שתו וישבו.

פתח אותו תינוק ואמר, (תהלים לו) לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה. לדוד, אם שירה - לא אמר, אם תפלה - לא אמר. אלא בכל מקום לדוד סתם, רוח הקדש אמר את זה.

אל תתחר במרעים, מה זה אל תתחר במרעים? היה צריך (לכתוב) אל תתחר! אלא אל תעשה תחרות במרעים, כי לא ידעת יסוד עצמך ולא תוכל לו, אולי הוא עץ שלא נעקר לעולמים ותדחה מלפניו.

ואל תקנא בעשי עולה, שלא תשגיח במעשיהם ולא תבא לקנא בהם, שכל מי שרואה את מעשיהם ולא מקנא לקדוש-ברוך-הוא, עובר על שלשה לאוים, שכתוב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל תמונה. לא תשתחוו להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא.

לכן צריך האדם להפריד מהם ולקטות דרכו מהם, לכן נפרדתי וסטייתי את דרכי. מכאן והלאה שמצאתי אתכם, אני אומר פסוקים הללו לפניכם.

פתח ואמר, ויקרא אל משה, כאן אל"ף קטנה למה. משום שקריאה זו לא היתה בשלמות. מה הטעם? שזה לא היה אלא במשפך, ובארץ אחרת משום ששלמות לא נמצאת אלא בארץ הקדושה.

עוד, כאן שכינה, [שם, נקבה] שם שלמות של זכר ונקבה, אדם שות אנוש. אדם - שלמות זכר ונקבה. כאן נקבה. עוד, סוף הפסוק, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, משום כך אל"ף קטנה.

עוד אל"ף קטנה, משל למלך שהיה יושב בכסאו וכתר המלכות עליו, נקרא מלך עליון. כשיורד והולך לבית עבדו, נקרא מלך קטן. כך הקדוש ברוך הוא, כל זמן שהוא למעלה על הכל, נקרא מלך עליון. כיון שהורד מדורו למטה, הוא מלך, אבל לא עליון כמו מקדם, ולכן אל"ף קטנה.

ויקרא, כך שנינו, זמן אותו להיכלו. מאהל מועד, מה זה אהל מועד? האהל שבו תלויים מועד וחג

ושבת למנות, כמו שְׁנָאֹמֶר (בראשית א) והיו לאתות ולמועדים. בו מתחיל החשבון להמנות, ומיהו? הלבנה, כמו שְׁנָאֹמֶר (ישעיה לג) אהם כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח.

לאמר, מה זה לאמר? כדי לגלות לאבל הכל אחד ויפה הוא, משום שהשלמות והיפי הוא מקום לגלות מה שהיה נסתר פנימה. ובכל מקום לאמר, כמו שְׁנָאֹמֶר וידבר ה' אל משה לאמר, שנתנה רשות לגלות, אבל הכל אחד, ויפה הוא, משום שהרי נמנה ללבנה הדבר ההוא, ממקום שמשוה עומד.

וידבר ה' - למעלה. אל משה - באמצע. לאמר - אחרון, מקום שיש רשות לגלות. ועוד ויקרא אל משה, מה כתוב למעלה? (שמות טל) וביאו את המשכן אל משה וגו'. למה אל משה? כך אמרו, משום שמשוה ראה אותו בחר, והקדוש ברוך הוא הראה לו במראה העין, כמו שְׁנָאֹמֶר (שם כז) כאשר הראה אתה בחר. וכתוב וכתוב, (המדבר ח) כמראה אשר הראה ה' את משה וגו'. (שמות כה) וראה ונעשה בתבניתם אשר אתה מראה בחר. עכשו הביאו לו כדי שיראה, אם הוא כמו אותו משכן שראה.

אבל למה וביאו את המשכן אל משה? אלא, למלך שרצה לבנות פלטרין לגבירה, צנה את האמנים: היכל זה במקום פלוני, והיכל זה במקום פלוני, כאן מקום למטה, וכאן מקום למנוחה. כיון שעשו אותם האמנים, הראו למלך. כך וביאו את המשכן אל משה, בעל הבית, איש האלהים. כיון שנשלם ההיכל, הזמינה הגבירה את המלך להיכל, הזמינה את בעלה אתה, משום כך ויקרא אל משה.

ומשום שמשוה הוא בעל הבית, מה כתוב? (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה. משה שהיה בעל הבית עשה כך, מה שאין רשות לאיש אחר לעשות כך.

וידבר ה' אליו - דרגה אחרת עליונה. ואז, בשעה שהזדמן משה להכנס, אז פתח ואמר, אדם כי יקריב מכם. מה אדם עושה כאן? אלא כשהתחברו שמש ולבנה כאחד, פתח ואמר אדם, כפיתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. עמד, ולא עמדו.

כי יקריב מכם - כאן נרמז, מי שיעשה עבודת קרבן השלם, שימצא זכר ונקבה. משמע שפיתוב מכם, שימצא במראה שלכם. קרבן לה' - שמקריב הכל להאחז כאחד, למעלה ולמטה.

מן הבמה - להראות אדם ובהמה הכל כאחד. מן הבקר ומן הצאן - אלו המרכבות הטהורות. שכינן שאמר מן הבמה, יכול מן הכל, בין טהורות ובין טמאות: חזר ואמר מן הבקר ומן הצאן.

תקריבו את קרבנכם, קרבני הנה צריך (לכתוב)! מה זה קרבנכם? אלא בתחלה קרבן לה', ועכשו קרבנכם. קרבן לה' אדם. קרבנכם מן הבמה מן הבקר ומן הצאן, להראות יחוד מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. מלמטה למעלה הינו קרבן לה'. מלמעלה למטה הינו קרבנכם.

למלך שיושב על הר עליון, למעלה למעלה, וכסא מתקן על אותו הר, ומלך עליון על הכל. אדם שמקריב דורון למלך, צריך לעלות מדרגה לדרגה עד שעולה מלמטה למעלה, למקום שהמלך יושב עליון על הכל, ואז יודעים שהרי מעלים דורון למלך, ואותו דורון הוא של המלך. יורד הדורון מלמעלה למטה, הרי יודעים שאותו דורון של המלך יורד מלמעלה לאהוב המלך שהוא למטה.

כך בתחלה, אדם עולה בדרגותיו מלמטה למעלה, ואז קרבן לה'. מן הבמה מן הבקר, יורד בדרגותיו מלמעלה למטה, ואז זה קרבנכם. ומשום כך כתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי, הינו אדם וקרבן לה'. אכלו רעים, הינו מן הבמה מן הבקר ומן הצאן, ואז תקריבו את קרבנכם.

באו רבי יצחק ורבי יהודה ונשקוהו על ראשו. אמרו, ברוך הרחמן שזכינו לשמע את זה, וברוך הרחמן שלא נאבדו הדברים הללו באותו זמן. קמו והלכו. עד שהיו חולכים, ראו גפן אחת נטועה בגנה אחת.

פתח אותו תינוק ואמר, אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתונו. פסוק זה הוא סוד עליון. אסרי! אסר הנה צריך לכתוב! עירה! עיר הנה צריך לכתוב! אלא סוד הוא לדרדקים שהם בבית רבן להשמר מאותו החץ של עיר, והשם הקדוש נכלל שם יי".

ויכמו שפאן רמוז השם הקדוש, כך גם ולשרקה, שורק הנה צריך לכתוב! נכלל שמה וי". בני! בן הנה צריך לכתוב! שורק, כפיתוב (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק. בן, כפיתוב (זכריה ט) בן אתנות. למה שרקה, ולמה בני?

אלא, כמו שיש שם קדוש לכפות את העיר, כך גם יש שם קדוש לכפות כח אחר, שהוא חמור, שאלמלא השם הקדוש רמוז כאן, היו מחריבים עולם, יי"ה בכם זה, [ויי"ה] וי"ה בכם זה, לשמר מהם את העולם, ולשמר את האדם שלא ישלטו בו בעולם.

אסרי לגפן, איזו גפן? זו כנסת ישראל. ולמה נקראת גפן? אלא מה גפן לא מקבלת עליה נטיעה אחרת, כך גם כנסת ישראל לא מקבלת עליה אלא את הקדוש ברוך הוא, ומשום כנסת ישראל נכפית

לְפָנֶיהָ כָּל הַכּוֹחוֹת הָאֲחֵרִים וְלֹא יְכוּלִים לְהִרְעֵם וְלִשְׁלֹט בְּעוֹלָם, וְלָכֵן הִטִּיל הַכְּתוּב אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בִּינֵיהֶם בְּצַד זֶה וּבְצַד זֶה. בְּנִי אֶתְנֶנּוּ, שְׁנַעֲקֶר מִשּׁוּם אוֹתוֹ שׁוֹרֵק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵנֹכִי נִטְעִיתִיךָ שׁוֹרֵק וְגו'.

כֶּבֶס בֵּינָן לְבִשׁוֹ וְגו'. כֶּבֶס! כֹּבֵס הִיא צָרִיךְ לְכַתֵּב! אֲלֵא כֶּבֶס מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וּמִיּוֹם זֶה מְלָךְ הַמַּשִּׁיחַ. בֵּינָן - צַד הַשְּׂמָאל. וּבְדָם עֲנָבִים - צַד הַשְּׂמָאל, לְמַטָּה. וְעֵתִיד מְלָךְ הַמַּשִּׁיחַ לְשֹׁלֵט לְמַעְלָה עַל כָּל הַכּוֹחוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבֹדֹת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְלִשְׁבֹּר אֶת כָּחַם מְלַמְעָלָה וּמְלַמְטָה.

דָּבָר אַחֵר כֶּבֶס בֵּינָן לְבִשׁוֹ - כְּמוֹ הֵינָן הֵזָה, מִרְאָה שְׂמָחָה, וְכֵלּוֹ דִּין [לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבֹדֹת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת]. כִּךָּ גַם מְלָךְ הַמַּשִּׁיחַ, יִרְאֶה שְׂמָחָה לְיִשְׂרָאֵל, וְכֵלּוֹ דִּין לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבֹדֹת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֵף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, זֶה רִחוּזוֹ שֶׁל מְלָךְ הַמַּשִּׁיחַ, וּמִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הוּא רִחוּץ לְבוֹשׁוֹ בֵּינָן הָעֲלִיוֹן.

רָאָה מֶה כְּתוּב אַחֲרָיו, חֲכָלִילִי עֵינַיִם מִיּוֹן וּלְבָן שְׁנַיִם מַחֲלָב. זֶה יֵין הָעֲלִיוֹן, [שְׂמֵרוֹהָ שֶׁל הַתּוֹרָה] שֶׁל הַתּוֹרָה שְׂמֵרוֹהָ, מִמֶּנּוּ שׁוֹתֶה. וּלְבָן שְׁנַיִם מַחֲלָב, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה יֵין וְחֲלָב, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה.

כְּתוּב (תְּהִלִּים קד) וַיֵּין יִשְׂמַח לֵבִי אֲנוֹשׁ [לְמָה? מִשּׁוּם שֶׁמִּמְקוֹם שֶׁל שְׂמָחָה הוּא בָּא, וּמִיּוֹם סוּף הַפְּסוּקִים? לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֶן, וְדַאי מִמְקוֹם שֶׁנִּקְרָא שְׁמֶן. בֹּא רָאָה, שִׁירַת הֵינָן חֲדוּהָ, הוּא מְקוֹם שֶׁכָּל שְׂמָחָה יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, וְסוּפוֹ דִּין, מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁסּוּפוֹ מְקוֹם כְּנוּס שֶׁל הַכָּל, דִּין הוּא, וּבֹדוֹן הָעוֹלָם, וְלָכֵן רֵאשִׁית חֲדוּהָ, וְסוּף דִּין. מִשּׁוּם כִּךָּ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֶן, מִמְקוֹם שֶׁכָּל חֲדוּהָ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ.

וְלִחְסֵם לֵבִי אֲנוֹשׁ יִסְעַד, אֵיזָה לִחְסֵם? אֲלֵא לִחְסֵם סוּעַד [סוּמָךְ] אֶת הָעוֹלָם. וְאִם תֵּאֱמַר שֶׁבֹדוֹ תְּלוּי לְבָדוֹ סַעַד הָעוֹלָם - לֹא כִךָ, שֶׁהִיא לִילָה בְּלִי יוֹם לֹא נִמְצָא, וְלֹא צָרִיךְ לְהַפְרִידָם. וּמִי שֶׁמִּפְרִידָם יִתְפָּרַד מִהַחַיִּים, וְהֵינּוּ שְׂכָתוֹב (דְּבָרִים ח) לְמַעַן הוֹדִיעַךָ כִּי לֹא עַל הַלִּחְסֵם לְבָדוֹ יִחִיָּה הָאָדָם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְהַפְרִיד.

וְאִם תֵּאֱמַר, דָּוִד אֵיךְ אָמַר וְלִחְסֵם לֵבִי אֲנוֹשׁ יִסְעַד, הוּאִיל וְלֹא תְּלוּי בֹדוֹ סַעַד כָּל הָעוֹלָם? אֲלֵא דִּיּוּק הַדָּבָר וְלִחְסֵם, וְאִי הַתּוֹסֵף, כְּמוֹ וְה', וְעַל זֶה הַכָּל נִמְצָא כְּאַחַד.

בֹּא רָאָה, מִי שֶׁמִּבְרָךְ עַל הַמְּזוֹן, לֹא יִבְרָךְ עַל שִׁלְחוֹן רִיק, וְצָרִיךְ לְהַמְצִיא לִחְסֵם עַל הַשִּׁלְחוֹן וְכוּס שֶׁל יֵין בְּיָמֶינוּ, מֶה הַטַּעַם? בְּשִׁבְלִי לְקַשֵּׁר שְׂמָאל בְּיָמֵינוּ, וְלִחְסֵם שִׁיתִּבְרָךְ מֵהֶם וּלְהַתְקַשֵּׁר בֵּהֶם, וְלִהְיוֹת הַכָּל קָשֶׁר אֶחָד, לְבָרַךְ אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּרָאוּי. שֶׁהִיא לִחְסֵם נְקִשֵּׁר בֵּינָן, וַיֵּין בְּיָמֵינוּ, וְאִזּוֹ הַבְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת בְּעוֹלָם, וְהַשִּׁלְחוֹן נִתְקַן כְּרָאוּי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲלֵמָלָה לֹא הִזְדַּמְנָה לָנוּ דָּרָךְ זֶה אֲלֵא לְשִׁמְעַת הַדְּבָרִים הַלְלוּ - דִּי לָנוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֶאֱמַר הוּא לְתִינוּק זֶה שֶׁלֹּא יָדַע כָּל זֶה, וְאֵינִי פוֹחַד עָלָיו אִם יִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם מִשּׁוּם זֶה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְלָמָּה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁתִּינוּק זֶה יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּל בְּמִקוֹם שֶׁאֵין רְשׁוֹת לְאָדָם לְהִסְתַּפֵּל בּוֹ, וְאֵינִי פוֹחַד עָלָיו, שֶׁעַד שֶׁלֹּא נִגִּיעַ לְפָרְקוֹ יִשְׁגִּיחַ וְיִסְתַּכֵּל וְיַעֲנִישׁוּ אוֹתוֹ.

שָׁמַע אוֹתוֹ הַתִּינוּק. אָמַר, אֵינִי פוֹחַד מַעֲנֵשׁ לְעוֹלָמִים, שֶׁהִיא בְּשַׁעֲהָ שֶׁאֵבָא הַסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, בְּרָךְ אוֹתִי וְהַתַּפֵּל עָלַי, וְיִדְעֵתִי שֶׁזְכוּת אָבִי תִּגָּן עָלַי. אָמַר לוֹ, וּמִי הוּא אָבִיךָ? אָמַר, [אֵין רַבִּי יְהוּדָה] בְּנוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּגָא הַזֶּקֶן. לְקַחוּ אוֹתוֹ וְהַרְכִּיבוּ אוֹתוֹ עַל כְּתִפֵּיהֶם שְׁלֹשָׁה מִלִּין.

קָרְאוּ עָלָיו, (שׁוֹפְטִים יד) מִהֶאֱכֵל יָצָא מֵאֶכֶל וּמַעַז יָצָא מִתּוֹק וְגו'. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ תִּינוּק, דָּבָר בֹּא לִידִיכֶם, פִּרְשׁוּ אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זָמַן לָנוּ אֶת דָּרָךְ הַחַיִּים, אָמַר אֲתָה.

פִּתַּח וְאָמַר, מִהֶאֱכֵל יָצָא מֵאֶכֶל וּמַעַז יָצָא מִתּוֹק, פְּסוּק זֶה יֵשׁ לָנוּ בּוֹ סִמְךָ. מִהֶאֱכֵל - זֶה צָדִיק, שְׂכָתוֹב (מִשְׁלֵי יג) צָדִיק אֲכָל לֶשֶׁבַע נֶפֶשׁ. צָדִיק אֲכָל וְדַאי וְנוֹטֵל הַכָּל, לְמָה? לִשְׂבַע נֶפֶשׁ, לְתֵת שֶׁבַע לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא נֶפֶשׁ דָּוִד. יָצָא מֵאֶכֶל - שֶׁאֲלֵמָלָה אוֹתוֹ צָדִיק לֹא יָצָא מְזוֹן לְעוֹלָמִים וְלֹא יוֹכֵל הָעוֹלָם לְעַמּוֹד [בּוֹ]. וּמַעַז יָצָא מִתּוֹק - זֶה יִצְחָק שֶׁבְּרָךְ אֶת יַעֲקֹב (בְּרֵאשִׁית כז) בְּטֵל הַשְּׂמִים וּמִשְׁמָנִי הָאֶרֶץ.

עוֹד, אֵף עַל גֵּב שֶׁהַכָּל אֶחָד, אֲלוּלָא תִקְף הַדִּין הַקָּשָׁה, לֹא יוֹצֵא דְבִשׁ. מִי הַדְּבִשׁ? זֶה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה, שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים יט) וּמִתּוֹקִים מִדְּבִשׁ וְנִפְתָּ צוּפִים. וּמַעַז - זֶה תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, שְׂכָתוֹב (שִׁם כט) ה' עַל לְעַמּוֹ יִתֵּן. יָצָא מִתּוֹק - זֶה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פִּה.

הִלְכוּ כְּאַחַד שְׁלֹשָׁה יָמִים, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְמִבּוֹי שֶׁל הַקִּיר שֶׁל אֲמֹן. כִּיּוֹן שֶׁרָאָתָה אוֹתוֹ, סִדְרָה אֶת הַבֵּית, וְנִשְׁבֹּו שֶׁם שְׁלֹשָׁה יָמִים אַחֲרֵים. בְּרָכוּ אוֹתוֹ וְהִלְכוּ, וְסִדְרוּ דְּבָרִים לְפָנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר, וְדַאי יִרְשֵׁת הַתּוֹרָה גֵּרֶשׁ, וְאֲלֵמָלָה זְכוּת אֲבוֹת יַעֲנֵשׁ מְלַמְעָלָה. אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתָם שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר הַתּוֹרָה, יוֹרְשִׁים אוֹתָהּ הֵם וּבְנֵיהֶם לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נט) וְאֵינִי זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם אָמַר ה' רִחוּי אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְגו'.

זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגלית וינרכתו וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים מה) חגור חרבך על גרד גבור הודך והדרך. וכי זה הוד והדר לחגר כלי זין ולהזדרז בזה? מי שמשתדל בתורה ועורף קרב בתורה ומזרז עצמו בה - זהו שבח [של רבוננו], זהו הוד והדר, ואתה אומר חגור חרבך?

אלא ודאי שעקר הדבר, אות ברית הקדש נתן הקדוש ברוך הוא ורשם אותו בבני אדם כדי שישמרו אותו ולא יפגמו אותו בפגם את רשם המלך הזה, ומי שפוגם אותו, הרי עומדת נגדו (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, לנקם נקמת הברית הקדוש שפגם בו, והוא פוגם אותו.

ומי שרוצה לשמר מקום זה, יזדרז ויתקן עצמו וישם כנגדו בשעה שהיצר תוקף אותו את החרב שעומדת על הירך, להפריע ממי שפוגם מקום זה, ואז חגור חרבך על גרד גבור. גבור הוא, וגבור נקרא. ועל כך הודך והדרך.

דבר אחר חגור חרבך על גרד גבור - מי שיוצא לדרך, יתקן עצמו בתפלה של רבוננו ויזדרז בצדק הזה, חרב עליונה, בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך. כפתיב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פועמיו.

בא ראה, זבולון תמיד יצא לדרכים ולשבילים וערך קרבות, והזדרז בחרב העליונה הזו בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ואז נצח את העמים והתגבר עליהם. ואם תאמר, יהודה הרי נתקן לזה לערך קרבות ותקונים בחרב הזו, למה זבולון?

אלא. בא ראה, שנים עשר השבטים הללו, כלם תקנו של המלכה הם. שני תקונים של נקבות אמר שלמה בשיר השירים, אחד לרועה העליון - יובל, ואחד לזכר - שנת השמטה. תקנו אחד למעלה, ותקנו אחד למטה. גם מעשה בראשית הוא כך, בשני המקומות הללו. מעשה אחד למעלה, ומעשה אחד למטה, ולכן נפתחה התורה בב', מעשה שלמטה כמעשה שלמעלה. זה עושה עולם העליון, וזה עושה עולם התחתון. כמו זה.

שני תקונים של נקבות אמר שלמה, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה - בתקון עליון של השם הקדוש. אחד למטה - בתקון תחתון כמו שלמעלה.

בא ראה, אשרי חלקו של יעקב הקדוש שזכה לזה. והרי נתבאר, מיום שנברא העולם לא נמצאה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב, ובשעה שרצה להסתלק מן העולם, אז היה שלם בכל צדדיו. אברהם מימינו, יצחק משמאלו, הוא באמצע, שכינה לפניו. כיון שראה יעקב את זה, קרא לבניו ואמר להם האספו, כדי שימצא תקון שלמעלה ושלמטה.

בא ראה את סוד הדבר. שני תקונים נמצאו שם, אחד עליון ואחד תחתון, שיהיה הכל שלם כראוי. תקון עליון, תקון נסתר ונגלה, שהרי תקון של היובל הוא, אותו שאמר שלמה בשיר השירים, כמו שאמרנו, הראש הנסתר שלא התגלה כאן ולא יפה לגלותו. הזרועות והגוף התגלו, והם ידועים. שוקים נסתרו ולא התגלו. מה הטעם? משום שנבואה לא שורה כי אם בארץ הקדושה, ותקון זה נסתר ונגלה.

תקון אחר למטה - תקון הפלה שאמר שלמה בשיר השירים, זהו תקון שהתגלה יותר, ותקון זה בשנים עשר שבטים, שהם תחתיה, ותקון הגוף שלה.

פתח רבי אבא ואמר, (מלכים א ז) ויעש את הים מוצק וגו'. וכתוב עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים נגבה וגו' והים עליהם מלמעלה וגו'. וכתוב ואת הבקר שנים עשר פתח הים וגו'. עמד על שני עשר בקר, כך הוא ודאי, שהים הזה מתקן בשנים עשר בשני עולמות, בשנים עשר למעלה מרפבות ממנות למעלה בשנים עשר, למטה שנים עשר שבטים. כיון שראה יעקב את התקון העליון וראה שכינה עומדת מולו, רצה להשלים תקוניה. קרא לשנים עשר בניו, ואמר להם האספו, התקינו עצמכם להשלים את האמונה.

בא ראה, שנים עשר שבטים בארבעה דגלים בארבעה צדדים, שלשה פונים צפונה, ושלשה פונים נמה, ושלשה פונים נגבה, ושלשה פונים מזרחה, והים עליהם. וכך הוא ודאי, שלשה שבטים לכל צד, לארבעה רוחות העולם, ושלשה שבטים לזרוע ימין, ושלשה שבטים לזרוע שמאל, ושלשה שבטים לירך ימין, ושלשה שבטים לירך שמאל, וגוף השכינה עליהם. זהו שפתיב והים עליהם.

מה הטעם שלשה שבטים לזרוע ושלשה שבטים לירך וכן לכל? אלא סוד הדבר - שלשה קשרים הם בזרוע ימין, ושלשה בשמאל, ושלשה בירך ימין, ושלשה קשרים בירך שמאל. נמצאו שנים עשר קשרים לארבעה צדדים, והגוף עליהם. נמצאו שנים עשר עם הגוף כמו שלמעלה. מנין לנו? שפתיב (בראשית מט) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, וזאת, משום שבה השתלם החשבון, כמו שנאמר והים עליהם מלמעלה.

שבעה עיני ה' (זכריה ז) - הם שבעה עיני העדה, שבעים סנהדרין. שערותיה, כמו שפתיב (במדבר

(ב) כל הפקודים למחנה יהודה מאת אלף וגו'. כל הפקודים למחנה ראובן, וכן לכלם.

ואם תאמר, במצרים בהסתלקות יעקב מהעולם, שנמצאה שלמות באותה שעה, כל זה איפה הוא? ודאי שבועים נפשות היו, וכל אותם שהולידו בשבע עשרה שנים שאין להם חשבון, ככתוב (שמות א) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו בממד מאד, וכתוב (תהלים מ) עצמו משערו ראשי. אשרי חלקו של יעקב השלם, שהוא השתלם למעלה ולמטה.

אמר רבי אלעזר, ודאי כך הוא, אבל בתקון העליון של היובל איך נמצא כל זה? אמר לו, אריה, כיון שסדר רגליו להפנס לפנים, מיהו שיפנס עמו?

פתח רבי אלעזר ואמר, (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ונעש. זה תקון העליון הזה, הוא הכל אחד, לא היה בו פרוד פתחתו הזה, שהרי כתוב (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ואף על גב שיש בו פרוד, כשיתבוננו בדברים, הכל עולה לאחד.

אבל תקון היובל הזה עומד על שנים עשר, כמו התחתון הזה, ואף על גב שהוא אחד, האחד הזה משלים לכל צד, בצד זה ובצד זה. אותם ששה צדדים עליונים הם שנים עשר, שכל אחד מלווה לחברו ונכלל ממנו, ונמצאו שנים עשר, והגוף והכל עומד על שנים עשר. מי הגוף? זה יעקב, והרי נתבאר, אלא ראש וגוף באחד עומדים.

עוד שנים עשר - שלשה קשרים של זרוע ימין, חס"ד חסדים. שלשה קשרים של זרוע שמאל, גבורה גבורות. שלשה קשרים בדרך ימין, נצ"ח נצחים. שלשה קשרים בדרך שמאל, הו"ד והודות - הרי שנים עשר. והגוף עומד עליהם - הרי שלשה עשר. עוד, בשלש עשרה מדות התורה מתפרשת, והכל אחד, מלמעלה למטה ביחוד, עד אותו מקום שעומד על פרום.

שבועה עינים עליונים, אלה שכתוב (זכריה ד) עיני ה' המה משוטטים, זכרים, שהרי זהו מקום של זכר הוא. כאן עיני ה' משוטטות, בתקון השכינה למטה, מקום של הנקבה [עומדת]. שבע עינים עליונות כנגד זה שכתוב לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. מקום זה משלים לכל צד.

עוד השער, ככתוב (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה'. זהו שכתוב (שם מ) עצמו משערו ראשי. וכתוב (איכה ג) חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. ותקונים אלו התעלו [ממקום] למקום אחר. ואף על גב שפאן נאמר יותר, ועלה במשקל עליון ותחתון, ושלמה המלך אמרם והצטרקנו לפרשם. אשרי חלקם של הצדיקים יותר, שיוצאים דרך הקדוש ברוך הוא, וכאן הכל התגלה ליוצאי מדות.

אמר רבי יהודה, זבולן ויששכר תנאי עשו. אחד יושב ועוסק בתורה, ואחד יוצא ועושה מסחר, ותומך ביששכר, שכתוב (משלי ג) ותמכיה מאשר. והיה פורש לימים לעשות מסחר, וחלקו כך היה, שהרי הם היה ירשתו. ולכן קורא לו ירד. דרך הירד לצאת ולהפנס. זהו שכתוב (דברים לג) שחם זבולן בצאתו ויששכר באהליד. לחוף ימים ישכן - באותם יורדי הים לעשות מסחר. לחוף ימים - אף על גב שים אחד היה בירשתו, בשני ימים הוא שורה.

רבי יוסי אמר, כל שאר הימים היו מחפשים סחורה בים שלו. והוא לחוף אגית, מקום ששם נמצאות כל האגיות לעשות סחורה. וירכתו, אמר רבי חזקיה, ירכתו מגיעה עד גבול צידון, ויתחום שלו נפרד עד אותו מקום, וסחורה של כל בעלי הסחורה סובבים, ושבים בסחורתם לאותו מקום.

רבי אחא אמר, כתוב (ויקרא ב) ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנד תקריב מלח. וכי למה מלח? אלא משום שהוא ממרק ומבשם את המר לתת לו טעם, ואם לא היה [משום] מלח, לא יכול העולם לסבל את המר. זהו שכתוב (ישעיה כו) כי פאשר משפטיד לארץ צדק למדו ישרי תבל. וכתוב (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך.

ומלח היא ברית שהעולם עומד בו, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ולכן נקרא ברית אלהיך, ונקרא גם המלח, והים נקרא על שמו.

רבי חייא אמר, כתוב (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב, זה המלח בים [במים], ומי שמפרידם גורם לעצמו מיתה, לכן כתוב לא תשבית מלח, שהרי זה לא הולך בלי זה.

אמר רבי אחא, גם אחד הוא, ונקרא ימים. אלא יש מקום בים שהוא מים צלולים, ויש מקום שבו מים מתוקים, ויש מקום בו מים מרים, ולכן קוראים ימים, ועל זה לחוף ימים. אמר רבי אבא, כל שבת ושבת וכל אחד ואחד קשר אחד מאותם קשרים שמתחברים בגוף.

רבי אבא היה יושב לילה אחד, וקם לעסק בתורה. עד שהיה יושב, בא רבי יוסי והכה בפתח. אמר, בתבת השרים מצויים תכשיטים.

ישבו ועסקו בתורה. בין כך קם בן המארח וישב לפניו. אמר להם, מה שכתוב (יהושע ב) והחיותם את אבי ואת אמי וגו', וכתוב ונתתם לי אות אמת, מה רצתה מהם? אמר רבי אבא, יפה

שאלת, אבל אם שמעת דבר - אמר בני. אמר, עוד שאלה, שהרי הם נתנו לה מה שלא רצתה מהם, שכתוב את תקנות חוט השני הזה תקשרי בחלום וגו'.

אלא כך למדנו, היא רצתה סימן חיים, שכתוב והחיייתם את אבי וגו', ואמרה, סימן חיים אינו שורה אלא באות אמת, ומהי אות אמת? זו אות ו', משום שבו שרונים חיים. כך למדנו, סימן של משה בקשה, והם למה נתנו לה תקנות חוט השני?

אלא, הם אמרו, משה הרי הסתלק מן העולם, שהרי התפנס השמש, והרי הגיע זמן הלבנה לשלט, סימן של הלבנה יש לנו לתת לה, ומהו? תקנות חוט השני הזה, כמו שנאמר (שיר ד) כחוט השני שפתותיך. סימן של יהושע יהיה אצלך, משום שפעת שלטון הלבנה. כמו רבי אבא ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו, ודאי עתיד אתה להיות ראש ישיבה או איש גדול בישראל, ומהו? רבי בון.

עוד שאל ואמר, כל בני יעקב שנים עשר שבטים, הסתדרו למטה כמו שלמעלה, למה הקדים בברכות את זבולון ליששכר תמיד, והרי יששכר השתדלותו בתורה, ותורה מקדימה בכל מקום? למה הקדים את זבולון בברכות? אביו הקדים אותו, משה הקדים אותו?

אלא זבולון זכה על שהוציא פת מפיו ונתן לפניו של יששכר, משום כך הקדימו בברכות. מכאן למדנו, מי שסוּעַד את בעל התורה, נוטל ברכות למעלה ולמטה, ולא עוד, אלא שזוהי לשני שלחנות, מה שלא זוכה בן אדם אחר. זוכה לעשר שיתברך בעולם הזה, וזוכה להיות לו חלק בעולם הבא. זהו שכתוב זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אגילת. כיון שכתוב לחוף ימים, אז למה והוא לחוף אגילת? אלא לחוף ימים - בעולם הזה, לחוף אגילת - בעולם הבא, כמו שנאמר (תהלים קד) שם אגילות יהלכון וגו'. ששם הוא שפע העולם הבא.

פתח ואמר, (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. וכי מי קרוב למלך כמו כנסת ישראל, שהיא אומרת, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו? אלא בנות ירושלים אלו הם נשמות הצדיקים, שהם תמיד קרובים למלך, ומודיעים למלך בכל יום את עסקי הגבירה.

שכך למדנו, בשעה שהנשמה יורדת לעולם, כנסת ישראל כנסת עליה בקיום של שביעה, שתגיד למלך ותודיע לו אהבתה אליו, כדי להתפייס עמו.

ובמה? משום שחיוב על בן אדם ליחד את השם הקדוש בפה, בלב ונפש, ולקשר הכל כשלחבת הקשורה בגחלת, ובאותו היחוד שעושה, גורם לפייס המלך עם הגבירה, ומודיע למלך אהבתה אליו.

דבר אחר בנות ירושלים - אלו שנים עשר שבטים, ששנינו, ירושלים עומדת על שנים עשר הרים. ומי שאמר על שבעה, לא אמר להשלים שלמות. ואף על גב שהכל אחד, שיש שבעה ויש ארבעה ויש שנים עשר, והכל אחד.

ודאי על שנים עשר הרים עומדת, שלשה הרים לצד זה, ושלשה הרים לצד זה, וכן לארבע זוויות, ואז נקראת חיה, כמו שנאמר (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל. ואלה נקראות בנות ירושלים, משום שעומדת עליהן, והן מעידות עדות למלך על כנסת ישראל. זהו שכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. אמר רבי יהודה, אשרי חלקם של ישראל שידועים דרכי הקדוש ברוך הוא, עליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפתיים. אמר רבי אלעזר, וכי יששכר נקרא חמור? אם משום שהשתדל בתורה, נקרא לו סוס או אריה או גמר, למה חמור? אלא אמרו, משום שחמור נושא משא, ולא בועט באדונו כמו שאר הבהמות, ואין בו גסות הרוח, ולא חושש לשכב במקום מתקן. אף כך יששכר, שהשתדלותו בתורה, נוטל משא התורה, ולא בועט בקדוש-ברוך-הוא, ואין בו גסות הרוח, כמו החמור שלא חושש לכבודו אלא לכבוד רבונו [רבו]. רבץ בין המשפתיים, כמו שאמרנו (אבות פ"ו) ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל.

דבר אחר יששכר חמר גרם רבץ וגו' - פתח ואמר, (תהלים כז) לדוד ה' אורי וישעי ממי אירע ה' מעוז חיי ממי אפחד. כמה חביבים הם דברי התורה, כמה חביבים אותם שמשתדלים בתורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מפגעי העולם, שמור הוא למעלה, שמור הוא למטה. ולא עוד, אלא שכופת כל פגעי העולם ומוריד אותם לעמק תהום רבה.

בא ראה, בשעה שזכנס הלילה, הפתחים נסגרים, וכבלים וחמורים שורים ומשוטטים בעולם, ונתנת רשות להשחית, וכל בני העולם ישנים במטותיהם, ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה. כשמתעוררת רוח צפון ונחלק הלילה, התעוררות קדשה מתעוררת בעולם, וזה נאמר בכמה מקומות.

אשרי חלקו של אותו אדם שעומד באותה שעה ומשתדל בתורה. כיון שהוא פוחד בתורה, את כל אותם המינים הרעים הוא מכניס לנקב תהום רבה, וכופת את החמור, ומורידו בשירים שתחת העפר

שֶׁל זִהְמַת הַקֶּשֶׁר.

מִשּׁוּם כִּךְ יִשְׁשָׁכָר, שֶׁהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ בַּתּוֹרָה, כּוֹפֶת אֶת הַחֲמוּר וּמוֹרִיד אוֹתוֹ מֵאוֹתוֹ גֶּרֶם הַמַּעֲלוֹת, שֶׁהוּא עוֹלָה לְהִיָּק לְעוֹלָם, וְשֶׁם מְדוּרוֹ בֵּין הַמְשַׁפְּתִים, בֵּין זִהְמַת הַשָּׂרִים שֶׁבַּעֲפָר.

בֹּא רֵאָה מֵה כְּתוּב, וַיֵּרָא מִנְחָה כִּי טוֹב וְאֵת הָאֶרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיֵּט שְׁכֻמוֹ לְסִבָּל וַיְהִי לְמַס עֶבֶד. וַיֵּרָא מִנְחָה כִּי טוֹב - זֹאת תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב. וְאֵת הָאֶרֶץ כִּי נַעֲמָה - זֹאת תּוֹרָה שֶׁבַּעֲל פֶּה. וַיֵּט שְׁכֻמוֹ לְסִבָּל - לְסִבָּל עַל הַתּוֹרָה וּלְדַבֵּק בָּהּ יָמִים וְלִילוֹת. וַיְהִי לְמַס עֶבֶד - לְהִיּוֹת עוֹבֵד אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְדַבֵּק בּוֹ וּלְהִתִּישׁ אֶת עַצְמוֹ בָּהּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חִיָּיא הָיוּ הוֹלְכִים מִהַגְלִיל הָעֲלִיוֹן לְטַבְּרִיָּה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, נִלְךְ וְנִשְׁתַּדַּל בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שִׁידַע לְהַשְׁתַּדַּל בַּתּוֹרָה וְלֹא מִשְׁתַּדַּל - מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, וְלֹא עוֹד, אֲלֹא נוֹתֵנִים עָלָיו עַל הָאֶרֶץ וְשֶׁעָבֹד רַע, שֶׁכְּתוּב בְּיִשְׁשָׁכָר וַיֵּט שְׁכֻמוֹ לְסִבָּל. מֵה זֶה וַיֵּט? סֵטָה, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-א ח) וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע. מִי שֶׁסֻּטָה דָּרְכוֹ וְעַצְמוֹ שָׁלֹא לְסִבָּל עַל תּוֹרָה, מִיָּד וַיְהִי לְמַס עֶבֶד.

פָּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (מְשָׁלִי ח) לְהַנְחִיל אֶהְיֶי יֵשׁ וְאַצְרִיתִיהֶם אֲמַלֵּא. אֲשֶׁרִיהֶם בְּנֵי הָעוֹלָם, אוֹתָם שִׁמְשַׁתְּדִלִים בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שִׁמְשַׁתְּדִל בַּתּוֹרָה, נֶאֱהָב לְמַעַלָּה וְנֶאֱהָב לְמַטָּה, וַיּוֹרֵשׁ בְּכָל יוֹם יִרְשֵׁת הָעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב לְהַנְחִיל אֶהְיֶי יֵשׁ. מֵה זֶה יֵשׁ? זֶהוּ עוֹלָם הַבָּא שֶׁלֹּא פּוֹסְקִים מִיָּמִינוֹ לְעוֹלָמִים וְנוֹטֵל שָׂכָר טוֹב עָלָיו שֶׁלֹּא זֹכָה בּוֹ אָדָם אַחֵר, וּמִיָּהוּ? יֵשׁ. וּמִשּׁוּם כִּךְ רָמַז לָנוּ בְּשֵׁמוֹ שֶׁל יִשְׁשָׁכָר שֶׁהַשְׁתַּדְּל בַּתּוֹרָה - יֵשׁ שָׂכָר. זֶהוּ שָׂכָר שֶׁל אוֹתָם שִׁמְשַׁתְּדִלִים בַּתּוֹרָה, יֵשׁ.

כְּתוּב (דְּנִיאל ז) חֲזָה הָיִית עַד דִּי כְּרִסְוֹן רָמִיו וְעִתִּיק יוֹמִין יִתְבּוּ וְגו'. חֲזָה הָיִית עַד דִּי כְּרִסְוֹן רָמִיו - כְּשֶׁנֶּחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׁנִי כְּסִאוֹת נָפְלוּ, שָׁנִים לְמַעַלָּה וּשְׁנִים לְמַטָּה. שָׁנִים לְמַעַלָּה, כִּי הִתְרַחֲקָה הַתַּחְתּוֹנָה מִהַעֲלִיוֹנָה. כְּסֵא שֶׁל יַעֲקֹב הִתְרַחֲק מִכְּסֵּא דָוִד, וְכֵסֵּא דָוִד נָפַל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (אִיכָה ב) הִשְׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ. שָׁנִי כְּסִאוֹת לְמַטָּה - יְרוּשָׁלַיִם, וְאוֹתָם בַּעֲלֵי הַתּוֹרָה. וְהַכְּסִאוֹת שֶׁלֹּא מִטָּה כִּמּוֹ הַכְּסִאוֹת שֶׁלֹּא מִטָּה, בַּעֲלֵי הַתּוֹרָה, הֵינּוּ כְּסֵא שֶׁל יַעֲקֹב. יְרוּשָׁלַיִם הֵינּוּ כְּסֵא שֶׁל דָּוִד. וְעַל זֶה כְּתוּב עַד דִּי כְּרִסְוֹן, וְלֹא כְּסֵא. כְּסִאוֹת רַבִּים נָפְלוּ, וְכֵלָם לֹא נָפְלוּ אֲלֵא מַעֲלָבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה.

בֹּא רֵאָה, כְּסִאוֹתֶיךָ צְדִיקִי אֲמַת מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, כָּל אוֹתָם כַּחוֹת שְׂאֵר הַעַמִּים, שֶׁל שְׂאֵר הַחִילוֹת, כָּל הַחִילוֹת שֶׁלָּהֶם נִכְפִּים וְלֹא שׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם, וַיִּשְׂרָאֵל [וַיִּשְׂרָאֵל] מִזְּמִנִּים עָלֵיהֶם לְהַעֲלוֹתָם עַל הַכָּל. וְאִם לֹא, חֲמוּר גּוֹרֵם לְיִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת לַגּוֹת וּלְפַל בֵּין הַעַמִּים וּלְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם, וְכָל זֶה לְמָה? מִשּׁוּם וַיֵּרָא מִנְחָה כִּי טוֹב, וּמִתְקֵן לְפָנָיו, וְיִכּוֹל לְהַרְוִיחַ בְּגִלְלָה כְּמָה טוֹבוֹת וְכְמָה כְּסוּפִים, וְהִטָּה דָּרְכוֹ שֶׁלֹּא לְסִבָּל עַל תּוֹרָה, מִשּׁוּם כִּךְ וַיְהִי לְמַס עֶבֶד.

כְּתוּב (שִׁיר ז) הַדּוֹדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ וְעַל פְּתִיחֵינוּ כָּל מְגִדִּים חֲדָשִׁים גַּם וְשָׁנִים וְגו'. הַדּוֹדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ - [הַדּוֹדָאִים] אֵלֶּי אוֹתָם שֶׁמֶצֶא רֵאֻבֵּן, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ל) וַיִּמְצָא דּוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה, וְלֹא הִתְחַדְּשׁוּ דְבָרֵי תּוֹרָה אֲלֵא עַל יְדֵי בְּיִשְׂרָאֵל, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמִבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה לַעֲתִים וְגו'.

וְעַל פְּתִיחֵינוּ כָּל מְגִדִּים - הֵם גֶּרְמֵנוּ לְהִיּוֹת עַל פְּתִיחֵנוּ, עַל פְּתִיחֵי בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת, כָּל מְגִדִּים. חֲדָשִׁים גַּם וְשָׁנִים - כְּמָה דְּבָרִים חֲדָשִׁים וְעִתִּיקִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהִתְגַּלְּוּ עַל יְדֵיהֶם, לְקָרֵב אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שֶׁלֹּא מִטָּה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב לְדַעַת מֵה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל.

דּוֹדֵי צִפְנָתִי לָךְ (שִׁיר ז) - מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁכָּל מִי שִׁמְשַׁתְּדִל בַּתּוֹרָה כְּרֵאֻי וַיּוֹדַע לְחַדֵּשׁ דְּבָרִים וּלְחַדֵּשׁ דְּבָרִים כְּרֵאֻי, אוֹתָם הַדְּבָרִים עוֹלִים עַד כְּסֵא הַמְּלָךְ, וְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל פּוֹתַחַת לָהֶם שְׁעָרִים וְגוֹנֶנֶת אוֹתָם. וּבְשַׁעַת שֶׁנִּכְנַס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצְּדִיקִים בְּגוֹן עֲדוֹן, מוֹצִיָּאָה אוֹתָם לְפָנָיו, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסְתַּפֵּל בָּהֶם וְשִׁמְחָה. אִזּוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בַּעֲטֻרוֹת עֲלִיוֹנוֹת וְשִׁמְחָה בְּגִבְרָתָהּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב חֲדָשִׁים גַּם וְשָׁנִים דּוֹדֵי צִפְנָתִי לָךְ. וּמֵאוֹתָהּ שַׁעַת דְּבָרֵינוּ כְּתוּבִים בַּסֵּפֶר, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מְלָאכִי ג) וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו.

אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל מִי שִׁמְשַׁתְּדִל בַּתּוֹרָה כְּרֵאֻי, אֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַבָּא. עַד כָּאן שֶׁלְטוֹן יְהוּדָה, זְרוּעַ שֶׁנִּכְלָלָת בְּכָל, בְּכַח שֶׁל כָּל הַצְּדִיקִים, שֶׁלְשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל הַזְּרוּעַ לְהַתְגַּבֵּר עַל הַכָּל.

דָּן יְדִין עִמּוֹ כְּאֶחָד שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, פְּסוּקָה זֶה כִּךְ יֵשׁ לוֹ לומר, דָּן יְדִין לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹ דָּן יְדִין לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֶחָד. מֵהוּ דָּן יְדִין עִמּוֹ, וְאַחֵר כִּךְ כְּאֶחָד שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל? אֲלֵא דָּן, הוּא שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בְּמִדְבָּר ו) מֵאִסָּף לְכָל הַמִּחְנוֹת, שֶׁהוּא יֵרָד שְׁמָאֵל, וְהוֹלִיךְ בַּסּוּף.

בֹּא רֵאָה, כִּינּוֹן שִׁיְהוּדָה וְרֵאֻבֵּן נֹסְעִים, הַלּוּיִם וְהָאֲרֹן פּוֹרְשִׁים דְּגָלִים, וְנוֹסֵעַ דְּגָל אֲפָרִים שֶׁהוּא לְמַעַרְב. יֵרָד יָמִין נֹסֵעַת מִחִלּוֹת הַמִּדְבָּה. וְאִם תֹּאמַר, זְבוּלוֹן שֶׁהוּא נִכְנָס וְיוֹצֵא, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (דְּבָרִים לג) שִׁמְחָה זְבוּלוֹן בְּצִאֲתָהּ, וְכְתוּב וַיִּרְכְּתוּ וְגו'. אֲלֵא וְדָאִי יְהוּדָה נִכְלָל מִהַכָּל.

בֹּא רֵאָה, מַלְכוּת הָעֲלִיוֹנָה נִכְלָלָת מִהַכָּל, וְיְהוּדָה הוּא מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה. כִּמּוֹ שֶׁמַּלְכוּת עֲלִיוֹנָה נִכְלָלָת מִהַכָּל, כִּךְ גַּם מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה נִכְלָלָת מִהַכָּל, מִגּוֹף, מִיָּרֵךְ, כִּדִּי לְהַתְגַּבֵּר בְּכָחוֹ.

כתוב מימינו א"ש ד"ת למו. תורה נתנה מצד הגבורה, וגבורה נכללת בימיו ובגוף ויָרָד ובכל. כָּךְ גם הסדר הראשון הוא יהודה, מלכות שבאה מצד של גבורה ונכללת בימיו, בגוף ויָרָד, ובכל נכללת, כמו שהמלכות העליונה נכללת מהכל.

סדר שני ראובן, שהוא לצד דרום, ודרום הוא ימין. את כל כח הימין נטל יהודה, משום [שנעשה] שהעברה המלכות מראובן, כמו שנאמר פחו כמים אל תותר, ונטל אותה יהודה, והתגבר בתקף הימין שהיה מראובן, וְכָךְ כתוב בְּדוֹד, (תהלים קיא) נָאם ה' לַאֲדָנִי שֶׁב לִימִינִי, משום ששמאל נכללת בימין ומתחזק בכחו. זהו שכתוב (שם קיח) ימין ה' עשה חיל וגו'. יהודה וראובן היו שתי זרועות.

סדר שלישי אפרים, שהוא יָרָד ימין, ונוסע לפני השמאל תמיד. וְדָן [זה], שהוא יָרָד שמאל, נוסע בסוף, ועל כן הוא המאסף לכל המחנות לצבאותם והולך בסוף.

יהודה נוטל כח בשתי זרועות, משום שראובן, שהוא ימין, [העברה] אבדה ממנו הבכורה, הכהנה והמלכות, ועל זה כתוב ביהודה (דברים לג) יָדִיו רַב לוֹ וְעָזָר מִצָּרָיו תִּהְיֶה.

בא ראה, כתוב (מלכים א י) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כֶּסֶף שֶׁן גָּדוֹל. הכסף של שלמה עשה אותו כמו שלמעלה, וכל הדיוקנאות [של כאן] שלמעלה עשה כן. ועל זה כתוב וַיָּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶף ה' לְמֶלֶךְ, מֶלֶךְ דָּבָר סִתוּם הוּא. וכן (מלכים א ב) וַיְשַׁלְמֵהוּ יֶשֶׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד אֲבִיו וַתִּכַּן מַלְכּוֹ מֵאֵד, שְׁעִמְדָּה הַלְבָנָה בְּשִׁלְמוֹת.

דן ידיו עמו - בהתחלה, ואחר כך שבטי ישראל כאחד, כיחודו של עולם, כמו שהיה בשמשון, שהוא יחידי עשה דין בעולם, ודן והרג כאחד, ולא הצטרף סמך.

דן ידיו עמו. רבי יצחק אמר, דן, הינו נחש, אורב על דרכים ושבילים. ואם תאמר על שמשון לבדו הוא, אף כן גם למעלה, זהו נפש אחרת [נחש קטן] מאסף לכל המחנות, ואורב בדרכים ובשבילים. אחר כך מכאן יוצאים חילות ומחנות, אותם שאורבים לאנשים על חטאים, שאורקים אותם לאחר אחרי כתיפיהם. אמר רבי חייא, נחש הקדמוני למעלה, עד שלא יתבסס בזיון של שמחה.

נחש עלי דרך. בא ראה, כמו שיש דרך למעלה, כך גם יש דרך למטה, והים נפרד לכמה דרכים בכל צד. ויש דרך אחת שבאה ומגדילה את הים, ומגדל דגים רעים למיניהם. כמו שהוציאו מים למטה, דגים טובים, דגים רעים, דגי צפרדע, כמו זה דגים רעים למיניהם.

וכשמשפטים מדרך הים, נראים רוכבים על סוסיהם. ואלמלא הנחש הזה, שהוא כוֹנֵס את כל המחנות, אורב בסוף הדרכים ומפזר אותם לאחר, היו מחריבים את העולם. מצד של אלה יוצאים מכשפים לעולם. בא ראה, בבלעם כתוב, (במדבר כד) וְלֹא הָלַךְ כְּפֶעַם בְּפֶעַם לְקִרְאָת נְחָשִׁים, משום שהם עומדים ללחש בכשפי העולם.

ראה מה כתוב? זהו דן נחש עלי דרך. מה זה עלי דרך? אלא נחש, מי שמשפיד אחריו, מכחיש פמליה של מעלה, ומיחו? אותה דרך עליונה שיוצאת מלמעלה, כמו שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך וגו'. נחש, מי שמשפיד אחריו, פאלו הולך על אותה דרך עליונה להכחישו, משום שמאותה דרך נזונים העולמות העליונים.

ואם תאמר, דן למה הוא בדרגה הזו? אלא ככתוב (בראשית ג) וְאֵת הַחֵרֶב הַמַּתֵּהפֶכֶת לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עַץ הַחַיִּים. כך גם הנשף עקבי סוס וגו', כדי לשמר אותו לכל המחנות. אמר רבי אלעזר, תקונו הכסף הוא. בא ראה, כסף של שלמה המלך. נחש אחד מנענע בקשרי השרביט שלמעלה מהאריות.

כתוב (שופטים ג) וַתִּחַל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן וגו'. בא ראה, שמשון היה נזיר עולם, ופרוש מן העולם הוא, והתגבר בו כח חזק, והוא היה נחש בעולם הזה כנגד עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהרי ירשת חלק ברפת דן אביו ירש, שכתוב זהו דן נחש עלי דרך וגו'.

אמר רבי חייא, נחש ידוע, שפיפון מהו? אמר לו, סוד התקונו של מכשפים שנחש הוא שפיפון, כך גם אותו בלעם הרשע, בכל היה יודע. בא ראה, כתוב (במדבר כג) וַיֵּלֶךְ שָׁפִי, לַפְעָמִים בָּזָה וּלְפַעָמִים בָּזָה.

ואם תאמר, דן אינו דרגתו בזה - כך זה ודאי, אלא התמנה על דרגה זו [לאותו] להיות צד אחרון, ושבח הוא שלו, ממנים של המלך בזה, וממנה על זה, וכבוד הוא לכל אותם הממנים. וכסף המלך נתקן בכל אותם הממנים, בכל אותם הממנים שתחתיהם נפרדות דרכים ודרגות, הן לטוב והן לרע, וכלם נאחזים בתקוני הכסף הכללי. ולכן דן לצד צפון, בנקב תהום רבה. שבצד צפון כמה קבוצות מחבילים הזדמנו לשם, וכלם שרים ממנים להרע את העולם.

לכן התפלל יעקב ואמר לישועתך קויתי ה', בכל השבטים לא אמר לישועתך אלא בזה, משום שראה לו תקף חזק של הנחש, מרחש דין להתגבר.

רבי יוסי ורבי חזקיה היו הולכים לראות את רבי שמעון בקפוטקיא. אמר רבי חזקיה זה שאמרנו



לעולם יסדר אדם שבחו של רבונו ואחר כך יתפלל תפלתו. מי שלבו טרוד ורוצה להתפלל תפלתו, והוא בצרה, ולא יכול לסדר את שבח רבונו כראוי, מה הוא?

אמר לו, אף על גב שלא יכול לכוון לבו ורצונו, סדור ושבח של רבונו למה שיגדע? אלא יסדר את שבח רבונו אף על גב שלא יכול לכוון, ויתפלל תפלתו. זהו שכתוב תפלה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי. שמעה ה' צדק - בתחלה, משום שהוא סדור של שבח רבונו. ואחר כך הקשיבה רנתי האזינה תפילתי. מי שיכול לסדר שבח רבונו ולא עושה, עליו כתוב (ישעיה א) גם כי תרבו תפלה אינני שמע ידיכם וגו'.

כתוב (שמות כט) את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים. תפלות כנגד תמידיו תקנום. בא ראה, בהתעוררות שלמטה מתעורר גם למעלה, ובהתעוררות שלמעלה גם כן למעלה ממנו, עד שמגיעה ההתעוררות למקום שצריך הנר להדלק ונדלק, ובהתעוררות העין שלמטה נדלק נר למעלה, וכשהנר נדלק [מנורות], כל המנורות האחרות דולקות, ומתברכים ממנו כל העולמות. נמצא שהתעוררות הקרבן תקון העולם והברכות של כל העולמות.

הרי בידי? מתחיל העין לעלות, אותם דיוקנאות קדושים שממנים על העולם נהנים [נתקנים] להתעורר, ומעוררים את הדגות בתשוקה עליונה, כמו שנאמר (תהלים קד) הכפירים שאגים לטרף וגו'. אלה מעוררים לדגות עליונות שמעליהן עד שהתעוררות מגיעה, עד שרוצה המלך להתגבר בגבירה.

ובתשוקה שלמטה נובעים מים תחתונים כנגד מים עליונים, שהרי לא נובעים מים עליונים אלא בהתעוררות של תשוקה שלמטה, ואז התשוקה נדבקות, ונובעים מים תחתונים כנגד מים עליונים, והעולמות מתברכים, וכל המנורות דולקות, ועליונים ותחתונים נמצאים בברכות.

בא ראה, כהנים ולוים מתעוררים לחבר שמאל בימין. אמר רבי חזקיה, הכל כך הוא ודאי, אבל כך שמעתי, כהנים ולוים, זה מעורר שמאל, וזה מעורר ימין, משום שהתחברות זכר אל הנקבה אינו אלא בשמאל וימין, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבוקני. ואז מתחבר הזכר בנקבה, ויתשוקה נמצאת, והעולמות מתברכים, ועליונים ותחתונים בשמחה.

ולכן כהנים ולוים מעוררים דבר למטה, לעורר תשוקה וחביבות למעלה, שהכל תלוי בימין ובשמאל. נמצא שהקרבן יסוד העולם, תקון של העולם, שמחה של עליונים ותחתונים. אמר רבי יוסי, ודאי נפה אמרת, וכך הוא, וכך שמעתי הדבר ושכחתי אותו, ואני שמעתי זה, והכל באחד עולה.

עכשו תפלה במקום קרבן, וצריך אדם לסדר שבח רבונו כראוי, ואם לא יסדר, אין תפלתו תפלה. בא ראה, סדור שלם של שבחו של הקדוש ברוך הוא - מי שיוצא ליחד את השם הקדוש כראוי, שבוזה מתעוררות ונשפעות ברכות לכל העולמות.

אמר רבי חזקיה, לא השקרה הקדוש ברוך הוא את ישראל בגלות בין העמים אלא כדי שיתברכו שאר העמים בגללם, שהרי הם משפיעים ברכות מלמעלה למטה בכל יום.

הלכו. עד שהיו הולכים, ראו נחש אחד שהיה מסתובב [וימצדד] בדרך, וסוּטו מן הדרך. בא אליהם איש אחד. הרג אותו הנחש. החזירו ראשיתם וראו את אותו איש שמת. אמרו, ודאי אותו נחש עשה את שליחות רבונו. ברוך הרחמן שהצילנו.

פתח רבי יוסי ואמר, יהי דן נחש עלי דרך, מתי היה דן נחש? בימי ירבעם, שכתוב (מלכים א יב) ואת האחד נתן בידו. למה נתן שם עלי דרך, על אותו הדרך? כדי למנע [אותו דרך שעולים] שלא יעלו לירושלים [ולא יעלו שם]. וזה דן היה להם נחש לישראל עלי דרך, עלי דרך ודאי, כמו שנאמר וינעץ המלך וגו'. שפיטן עלי ארץ, שעקץ את ישראל. והכל לא היה אלא עלי דרך ועלי ארץ, למנע מישראל שלא יעלו לירושלים לחגוג חגיגהם ולהקריב קרבנות ועולות ולעבד שם.

בא ראה, בשעה שהגיעו הברכות ליד משה לברך את כל השבטים, ראה את דן שהיה קשור בנחש, חזר וקשר אותו בארץ, זהו שכתוב (דברים לג) ולדן אמר דן גור ארץ יזנק מן הבשן. מה הטעם? כדי [שהוא] שיהיה ראשית וסוף, של ארבעה הדגלים קשור ביהודה, שהוא מלך, כמו שנאמר גור ארץ יהודה, והוא ראשית הדגלים, וסוף הדגלים הוא דן, שכתוב דן גור ארץ וגו', להיות ראשית וסוף קשורים במקום אחד.

לישועתך קויתי ה'. רבי חייא אמר, כמו שנאמר (שופטים יג) והוא נחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. אמר [רבי אחא], וכי למה קויתי, והרי הסתלק יעקב מן העולם באותו הזמן מלפני שנים? למה אמר שהוא מחכה לאותה הלישועה? [אלא ודאי] אמר לו, ודאי סוד הדבר כפתוב (שמות יז) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ישראל סתם. אף כאן והוא נחל להושיע את ישראל - ישראל סתם. לכן אמר לישועתך קויתי ה'.

אמר רבי חייא, ודאי כך הוא, ויפה. אשרי חלקם של הצדיקים שיודעים להשתדל בתורה כדי לזכות בה בחיים שלמעלה, כמו שנאמר (דברים ל) כי הוא חייד וארץ ימיד לשבת על האדמה וגו'.

גד גדוד וגודנו והוא יגד עקב. רבי ייסא אמר, מגד נשמע שהרי חילות יצאו לערף קרב, משמע שכתוב גד. בכל מקום גימ'ל דל"ת, חילות ומחנות יוצאים מהם, שהרי גימ'ל נותן ודל"ת לוקח, ומכאן [ומושקת] כמה חילות וכמה מחנות תלויים בהם.

בא ראה, אותו נהר ששופע ויוצא מעדן, לא פוסקים מימיו לעולמים, והוא משלים לעניים, ולכן עומדים כמה חילות וכמה מחנות ונגזרים מכאן. ועל זה גד, זה מוציא ונותן, וזה לוקט ולוקח, ונגזרים הבית וכל אנשי הבית.

אמר רבי יצחק, אלמלא שהיה גד מבני השפחות, השעה עמדה לו להשלים יותר מהכל. זהו שכתוב (בראשית ל) בא גד, קרי, וכתוב בגד חסר אל"ף, שהרי השעה עומדת בשלמות, והסתלקה ממנו. זהו שכתוב (איוב ו) אחי בגדו כמו נחל, משום שאותו נהר ששופע הסתלק באותה שעה, וכתוב בגד חסר אל"ף, ולכן לא זכה בארץ הקדושה והסתלק ממנה.

רבי יהודה אמר, מנין לראובן שהיה כזה? ככתוב פחו כמים אל תותר, שהסתלקו המים ולא שפכו, והרי נתבאר במה פגם, ושניהם לא זכו בארץ הקדושה, וחילות ומחנות להנחיל לישראל את הארץ. בא ראה, מה שנפגם בגד, השתלם באשר. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. עכשו השלים גימ'ל דל"ת.

רבי אלעזר ורבי אבא נשמטו במערת לוד, שנכנסו מפני תקף השמש, שהיו הולכים בדרך. אמר רבי אבא, נסובב את המערה הזו בדברי תורה. פתח רבי אלעזר ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו', רשפיה רשפי אש שלהבת יה. בפסוק זה התעוררנו, אבל לילה אחד היה, כשהייתי עומד לפני אבא ושמעתי ממנו דבר, שאין שלמות ורצון ותשוקת כנסת ישראל בקדוש-ברוך-הוא אלא בנשמות הצדיקים, שהם מעוררים נביעת המים התחתונים כנגד העליונים, ובאותה שעה שלמות הרצון והתשוקה בדבקות אחת לעשות פרות.

בא ראה, אחר שנדבקו זה בזה והיא קבלה רצון, היא אומרת, שימני כחותם על לבך. למה כחותם? אלא דרכו של חותם, כיון שנדבק במקום אחד, אף על גב שיש ממנו, הרי נשאר רשם באותו מקום ולא זו ממנו, שכל הרשם וכל הדמות שלו נשאר בו. כך אמרה כנסת ישראל, הרי נדבקתי בך, אף על גב שזאתי ממך והלכתי לגלות, שימני כחותם על לבך, כדי שישאר כל דמותי בך כחותם הזה שישאר כל דמותו באותו מקום שנדבק בו.

כי עזה כמות אהבה, חזקה היא, כפרדת הרוח מהגוף. ששנינו, בשעה שאדם מגיע להסתלק מן העולם ורואה מה שרואה, הרוח הולכת בכל איברי הגוף והגלים עולים, כמי שהולך בים בלי משוטטים, עולה ויורד ולא מועיל לו. בא ונפרד מכל איברי הגוף, ואין [להם] קשי כמו היום שנפרדת הרוח מהגוף. כך חזק האהבה של כנסת ישראל לקדוש-ברוך-הוא כחזק המות בשעה שרוצה הרוח להפרד מהגוף.

קשה כשאל קנאה, כל מי שאוהב ולא קושר עמו קנאה, אין אהבתו אהבה. כיון שקנא, הרי האהבה השלמה. מכאן למדנו שצריך אדם לקנא לאשתו כדי שיתקשר עמה אהבה שלמה, שהרי מתוך כך לא יתן עינו באשה אחרת. מה זה קשה כשאל? אלא מה שאל קשה בעיני הרשעים לרדת אליו, כך קנאה קשה בעיני מי שאוהב ומקנא להפרד מאהבה.

דבר אחר קשה כשאל קנאה - מה שאל, בשעה שמורידים אליה את הרשעים, מודיעים להם חטאיהם על מה הורידו אותם, וקשה להם, כך מי שמקנא, הוא תובע על חטאו ומחשב [נוחשד] כמה מעשים, ואז נקשר בו קשר האהבה.

רשפיה רשפי אש שלהבת יה, מה זה שלהבת יה? זו שלהבת שבוערת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושורף, ומיהו? השמאל. זהו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא.

ולכן (שם ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. שהרי כשבא הימין שהוא מים, מוסיף שרפת האהבה, ולא נכבחה שלהבת השמאל, כמו שנאמר וימינו תחבקני, זהו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, וכן הכל כגון הזה.

עד שהיו יושבים, שמעו את קולו של רבי שמעון שהיה בא בדרך, הוא ורבי יהודה ורבי יצחק. התקרב למערה, יצאו רבי אלעזר ורבי אבא. אמר רבי שמעון, מפתלי המערה ראיתי ששכינה באו. ישבו. אמר רבי שמעון, במה עסקתם? אמר רבי אבא, באהבת כנסת ישראל לקדוש-ברוך-הוא, ורבי אלעזר פרש פסוק זה בכנסת ישראל, שימני כחותם על לבך וגו'. אמר לו, אלעזר, באהבה עליונה וקשר החיבות הסתכלת.

שתק רבי שמעון שעה. אמר, בכל מקום צריך שתתקן, חוץ משתיקה של התורה. גניזה אחת יש לי גניזה, ואני רוצה שתאבד ממך, והיא דבר עליון, ומצאתי אותו בספרו של רב המנונא הנזקן.

בא ראה, בכל מקום הזכר רודף אחר הנקבה ומעורר אליה אהבה, וכאן מצאנו שהיא מעוררת אהבה ורודפת אחריו, ודרך העולם שאין שבת הנקבה לרדף אחרי הזכר, אלא דבר נסתר הוא, ודבר עליון מבית גני המלך.

בא ראה, שלש נשמות הן, והן עולות בדרגות עליונות ודעות, ועל שהן שלש - הן ארבע. אחת נשמה עליונה שלא נתפסת ולא מתעורר בה הגזבר [הגזע] של האוצר העליון, כל שכן התחתון. וזו נשמה לכל הנשמות, והיא נסתרת ולא נגלית לעולמים ולא נודעת, וכלם בה תלויות.

וזו מתעטפת בעטוף של זהר הכרמל [של הבדולח] בתוך הזר, ונוטף טפות מרגליות, ונקשרים כלם באחד, כמו הקשרים של איברי גוף אחד, והוא נקנס לתוכם ומראה בהם מעשיו. הוא והם אחד הם, ואין בהם הפרדה. זו נשמה עליונה טמירה של הכל.

נשמה אחרת נקבה נסתרת בתוך חילותיה, והיא נשמה להם, ומהם אחוזי הגוף להראות בהם מעשיה לכל העולם, כמו גוף שהוא כלי לנשמה לעשות בו מעשה, ואלה כמו אותם הקשרים הטמירים שקמעה.

נשמה אחרת היא נשמת הצדיקים למטה. נשמות הצדיקים באות מאותן נשמות עליונות, מנשמות הנקבה ומנשמות הזכר, ולכן נשמות הצדיקים הן עליונות על כל אותם החילות והמחנות שקמעה.

ואם תאמר, הרי הם עליונים משני צדדים, למה ירדו לעולם הזה ולמה הסתלקו ממנו? למלך שנולד לו בן, שלח אותו לכפר אחד לגדלו, ולגדל אותו עד שיגדל [לו], וילמדו אותו דרכי המלך. שמע המלך שהרי בנו גדל והתגדל, מה עשה באהבת בנו? שולח לו את הגבירה אמו בשבילו, ומכניסו להיכלו, ושמח עמו כל היום.

כך הקדוש ברוך הוא הוליד בן מהגבירה, ומיהו? זו נשמה עליונה קדושה. שלח אותה לכפר, לעולם הזה, שתתגדל בו וילמדו אותה דרכי היכל המלך. כיון שיודע המלך שהרי בנו גדל בכפר הזה וזמן הגיע להביאו להיכלו, מה עשה באהבת בנו? שולח את הגבירה בשבילו ומכניס אותו להיכלו. הנשמה לא עולה מן העולם הזה עד שבאה הגבירה בשבילה, ומכניסה אותה להיכל המלך, ויושבת שם לעולמים.

ועם כל זה, דרך העולם שאותם בני הכפר בוכים על פרדת בן המלך מהם. פקח אחד היה שם, אמר להם, על מה אתם בוכים, וכי לא בן המלך הוא, ולא נראה יותר לדור ביניכם אלא בהיכל של אביו? כך משה, שהיה פקח, ראה בני כפר שהיו בוכים, ועל זה אמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגדדו.

בא ראה, אלו היו יודעים את זה כל הצדיקים, היו שמחים אותו יום שמגיע להם להסתלק מן העולם, וכי לא כבוד עליון הוא שהגבירה באה בשבילם, ולהוביל אותם להיכל המלך שישמח בהם המלך כל יום? שהרי הקדוש ברוך הוא לא משתעשע אלא בנשמות הצדיקים.

בא ראה, התעוררות האהבה של כנסת ישראל לקדוש-ברוך-הוא, נשמות הצדיקים למטה מעוררים אותה, משום שהם באים מצד המלך, מצד הזכר, והתעוררות זו מגיעה לנקבה מצד של הזכר, ומתעוררת אהבה. נמצא שזכר מעורר חביבות ואהבה לנקבה, ואז הנקבה נקשרת באהבה לזכר.

כמו זה תשוקת הנקבה לשפף מים תחתונים כנגד מים עליונים אינה אלא בנשמות הצדיקים. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שעליהם קמים עליונים ותחתונים, ועל זה (משלי ח) וצדיק יסוד עולם, כתוב סתם.

וסוד הכל - צדיק, הוא יסוד שלמעלה, והוא יסוד למטה, וכנסת ישראל נכללת מצדיק מלמעלה וממטה. צדיק מצד זה וצדיק מצד זה יורשים אותה. זהו שכתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ, יירשו ארץ ודאי.

בא ראה, צדיק יורש ארץ זו ומוריק עליה ברכות בכל יום, ונותן לה תפנוקים ועדונים בשפע עליון ששופע עליה, והרי בארנו את הדבר.

וסוד הכתוב - (בראשית מט) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. ועם כל זה דבר אחר, שכתוב (שיר ו) ראוה בנות ויאשרוה, ועל זה אמרה לאה, (בראשית ל) באשרי כי אשרוני בנות, והכל יפה.

ובא ראה, מן העולם הבא נמשך ושופע לצדיק הזה לתת תפנוקים ועדונים לארץ הזו, שהיא להם עני, ונעשה להם מענג. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך, ודאי, והרי בארנו.

בא ראה, מאשר שמנה לחמו, זהו מקום שהכל מאשרים אותו, ומיהו: העולם הבא, שהעליונים והתחתונים מאשרים אותו ומשתוקקים אליו. שמנה לחמו, מי? עד כאן לא פרש מי הוא המקום. אלא, יש לחם ויש לחם, כמו שיש אילן ויש אילן. יש עץ החיים, ויש עץ שתלוי בו המות. יש לחם שנקרא לחם עני, ויש לחם שנקרא לחם מענג. ומיהו [לחם]? זה ו', וזה הוא לחמ"ו, לח"ס ו', ועל זה כתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, מן השמים ודאי.

ועל זה, מאשר שמנה לחמו, לחם ו', שהרי ממנו נזון העץ הזה, והוא מעטיר אותו, ככתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו. וכשהוא לוקח, ודאי הוא יתן מעדני מלך. ומי המלך? זו כנסת ישראל, שהרי ממנו נזונית, והוא נותן לה על יד הצדיק דרגה קדושה אות הברית, ומכאן לשאר הדרגות שלמטה, וכלם כמו שלמעלה.

בספרו של רב המנונא הזקן אמר כך: מאשר שמנה לחמו - זה לחם שבת, שהוא מענג, על אחד שנים, ככתוב לקטו לחם משנה. מה זה לחם משנה? אלא שני לחם, לחם מן השמים ולחם מן הארץ. זהו לחם עני, וזהו לחם מענג. ובשבת נכלל לחם התחתון בלחם העליון, ומתברר זה משום זה, והוא לחם משנה.

ועוד היה אומר, לחם משנה של שבת לוקח משבת העליונה ששופעת ומאירה לכל, ומתחבר לחם בלחם, והוא משנה. ובכל מקום סוד של לחם נקבה היא, משום כך שמנה כתוב ולא שמו, וכתוב (בראשית טז) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, זו אשתו.

ואם תאמר, (שמואל א ט) והלחם אצל מפלינו, ולא כתוב אצלנו? לשאר המזון קוראים לחם, והדברים ידועים מה הוא שאר המזון ומה הוא לחם משם. לחם שלמעלה בכל מקום זכר, לחם תחתון בכל מקום נקבה. ואנו מצאנו שלפעמים כתוב זכר ולפעמים נקבה, והכל דבר אחד, זהו כמו זה, והכל יפה.

בא ראה, אשר רשום למעלה ורשום למטה בתקוני כלה, ועל כל שנים עשר השבטים הים עומד עליהם ונתקן בהם. זהו שכתוב (מלכים א ז) והים עליהם מלמעלה. וסוד הדבר - נתקן למעלה ונתקן למטה בארץ. נתקן למעלה בתקונים ידועים כמו של העולם העליון, ונתקן למטה בשנים עשר השבטים הללו כמו שלמעלה, ועל כך שכינה למעלה ושכינה למטה בשביל [בתוכם של] ישראל, ובשנים עשר שבטים [ובשני שבטים] [ובשני צדדים] נכללת ונתקנת. אשר בתקוניה עומד כשאר השבטים.

ואם לא שגלה משה - לא נודע, שכתוב (דברים לג) וטבל בשמן רגלו, להראות איפה הקשר שלו במקומו, שהוא משפיע אותו שמן משחה מלמעלה. משום כך כתוב ברוך מבנים אשר וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר. הרי נאמר שהעולם העליון הוא עולם של זכר. כיון שעולה דבר מכנסת ישראל ומעלה, הכל הוא זכר. מנין לנו? מעולה. למה נקראת עולה? משום שעולה מעל הנקבה, ומשום כך (ויקרא א) עלה זכר תמים יקריבנו וגו'.

למה תמים? וכי חתיכות חתיכות צריך אותו שאומר תמים?! מה זה תמים? אלא ככתוב, התהלך לפני והיה תמים. מתי תמים? בשעה [במקום] שנמול, שהרי הזכר אינו, ולא נודע אלא רק באותו מקום שנקרא תמים, ומיהו? זו אות הברית, שבה נודע הזכר מן הנקבה, ככתוב (שם י) איש צדיק תמים היה. משום כך זכר תמים, שנודע בו איבר זה ולא יסרסו אותו.

ואם תאמר, הרי כתוב (ויקרא ד) נקבה תמימה? כך הוא ודאי. כמו שנקרא צדיק תמים, כך נקרא צדק תמימה, משום שהכל נטלה ממנו. משום כך עולה, שעולה מן הנקבה לזכר, וממקום זה ומעלה הכל הוא זכר, ומן הנקבה ומטה הכל הוא נקבה, והרי בארנו.

ואם תאמר, כך גם הנקבה שלמעלה. אלא סוים הגוף מראה על כל הגוף שהוא זכר, ראש הגוף נקבה, עד שיוֹרד לסוים, וכשהסוים נראה, הרי עושה הכל זכר. אבל כאן ראש וסוף נקבה, שהרי כל תקון הגוף נקבה.

בא ראה, סוד עליון אחד יש בדבר זה, שהרי ראינו שיעקב ברוך את יוסף בתוך אחיו. כיון שצוה הקדוש ברוך הוא ארבעה דגלים בשכינה, בשנים עשר שבטים להתקן בהם, גרע מהם את יוסף, ושם במקומו את אפרים. מה הטעם הסתלק מהם יוסף? אם תאמר משום חטאו - לא כך, שהרי הוא צדיק.

אלא סוד הדבר - יוסף היה רשם של זכר, שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, וכתוב משם רעה אבן ישראל, משם נזונית אבן ישראל הזאת. אבן - זו כנסת ישראל, ועליה אמר דוד (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. ומשום שיוסף הוא רשם של זכר, נקרא יוסף הצדיק, שהרי הוא ודאי צדיק, משם רעה אבן ישראל.

ומשום שכל תקוני השכינה הן נקבות, הסתלק יוסף משם והתמנה תחתיו אפרים, והוא נקבה לתקוניה. ומשום שהוא כך, התמנה לצד מערב, מקום ששורה הנקבה, ואותו רשם שהוא זכר הסתלק

מתקוניה, משום שהוא עולם של נקבה ולא עולם של זכר, וכל תקוניה דורשים נקבות.

ומשום כך, יוסף שהוא צדיק, הסתלק מתקוניה, והתמנה אפרים תחתיו. ועל כן כל שנים עשר השבטים הם תקונים של שכניה, וכלם צריכים כמו שלמעלה, חוץ מדרגת הצדיק שהוא עושה כל האיברים זכר, ולא צריך להכחיש [אותו].

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, הינו מה שכתוב (שיר ד) ומדברך נאנה. משום שקול מנהיג את הדבור, ואין קול בלי דבור. ואותו הקול נשלח ממקום עמק שלמעלה, ושלוח מלפניו להנהיג הדבור, שאין קול בלי דבור, ולא דבור בלי קול. וזה כלל שצריך את הפרט, ופרט שצריך את הכלל, וזה קול שיוצא מדרום ומנהיג את המערב, יורש לשני צדדים. וזהו שכתוב (דברים לג) ולנפתלי אמר וגו', גם ודרום ירשה. למעלה זכר, למטה נקבה. משום כך נפתלי אילה שלחה, נקבה למטה. כמו זה זכר למעלה, שכתוב הנתן אמרי שפר. הנתן כתוב, ולא הנותנת.

בא ראה, מחשבה ראשית הכל, ומשום שהיא מחשבה, היא בפנים נסתרת ולא נודעת, באשר מתפשטת מחשבה זו יותר, באה למקום ששורה הרוח, וכשמגיעה לאותו מקום נקראת ביני'ה, וזה לא נסתר בבתחלה. ואף על גב שהוא נסתר, רוח זו מתפשטת ומוציאה קול כלול מאש מים ורוח, שהם צפון דרום ומזרח. והקול הזה כלל של כל שאר החללות, וקול זה מנהיג את הדבור, וזה נותן דבר מתקן, משום שקול נשלח ממקום הרוח, ובא להנהיג הדבור, להוציא דברים ישרים.

וכשתסתכל בדרגות, הוא מחשבה, הוא בינה, הוא קול, הוא דבור, והכל אחד. והיא היא המחשבה, ראשית הכל, ולא היה פרוד, אלא הכל אחד וקשר אחד, שהיא מחשבה ממש שנקשרה באין ולא נפרד לעולמים, וזה הוא (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. ועל זה הנתן אמרי שפר כתוב, זה הגוף.

סיום הגוף, זה שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה פעמים? אלא בן פרת למעלה, בן פרת למטה. ולמה אינו בן פרת למטה בתקוני המלכה? משום שבנות צעדה להיות עלי שור, שצריכים בנות לתקוניה ולא בנים, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים.

בא ראה, מלכות הקדושה לא מקבלת מלכות קדושה שלמה עד שמתחברת באבות, וכשמתחברת באבות, נבנה בגן שלם מהעולם העליון, שהוא עולם הזכר, ועולם העליון נקרא שבע שנים, כי כל שבע השנים בו.

וסימן לדבר - (מלכים א ו) ויבנהו שבע שנים, זה עולם העליון, ולא כתוב בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא כתוב בששת, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואברהם נקרא שבעה ימים, ובו נבנה העולם העליון [כמו זה ויבנהו שבע שנים], ואלה נקראים עולם הזכר [ובו נבנה העולם שלמעלה].

כמו זה למטה יש שבע שנים, סוד העולם התחתון, וסוד זה שכתוב (מלכים א ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שפיון שאמר שבעת ימים ושבעת ימים, לא ידענו שהם ארבעה עשר? אלא להראות עולם עליון ועולם תחתון, והם שבעת ימים ושבעת ימים. אלו זכרים ואלו נקבות. אלו הנקבות העולם הזה עליהם, שכתוב (משלי לא) רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים שהם עשו חיל, בכתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה וגו', וכן כלם.

ואם תאמר רבות, והרי הם שנים עשר ולא יותר, חוץ מאותו החיל שעשו, מה זה רבות? אלא כמו שכתוב (בראשית יח) זעקת סדם ועמרה כי רבה, כמו גדלה. וכן רבות גדולות, עליונים וגדולים על הכל, ואלו נקראים (תהלים קד) חיות גדולות. עשו חיל - אותו חיל שעשו שסמוכים עליהם נקראים חיות קטנות עם גדולות, להתחבר באחד, לתקן בהם את המלכה, לשמח בהם עליונים ותחתונים, כמו שנאמר (שם) לויתן זה יצרתי לשחוק בו. משום כך רבות בנות עשו חיל. [ואת עלית על כלנה, כמו שנאמר (מלכים א ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם מלמעלה. הינו ואת עלית על כלנה].

ועל זה בנות צעדה עלי שור. בנות צעדה!! צועדות היה צריך לכתוב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד עלי עין, והוא עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות לתקוניה, וזהו בנות צעדה, ולא בנים. בנות צעדה, הסתכלה לתקוניה, ולא בנים. וימררוהו ורבו - בהסתכלות של אהבה אליו, בכתוב (שיר ו) הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני. ועל זה וישטמהו בעלי חצים.

ותשב באיתן קשתו, זו קשת. מה זה קשת? זו בת זוגו. באיתן - חזק הלבישה עליו, שלא נחלש כחה, שהרי ידעה שיוסף לא יסטה באותה דרגה של אות הברית שלו לימין ולשמאל.

ויפאז, מה זה ויפאז? אלא כמו שכתוב (תהלים יט) הנחמדים מזֶהב ומפז רב, וכתוב (איוב כח) ותמורתה כלי פז. התפאדו זרועותיו במרגלית עליונה. מידי אביר יעקב - מאותם שני צדדים שהתחזק

בהם יעקב. משם רעה אבן ישראל - משם נאזנית אותה אבן יקרה, כמו שאמרנו. עוד, מאותם שנים עשר צדדים נאזנית אותה אבן יקרה, שהם צפון ודרום, והיא נתנה ביניהם והתברכה מהם, ונאזנה מהם על [דרך] ידי צדיק.

בא ראה, ליוסף נוספה ברכה אחרת, כמו שאמר מאל אביד ויעזרן וגו'. פסוק זה קשה. מאל אביד ויעזרן, אל אביד יעזרן צריך להיות! מה זה מאל אביד ואחר כך ויעזרן? ואת שדי, ואל שדי צריך להיות, כמו שכתוב (בראשית מג) ואל שדי יתן להם רחמים לפני האיש. ויברכה, ויברכה צריך להיות!

אלא הורישו מלמעלה ומטה. הורישו מלמעלה, מאל אביד, שהוא ירשה עליונה, מקום שנקרא שמים. ויעזרן, כדי שלא יחליף מקום זה למקום אחר, ושסיועו יהיה ממקום זה ולא מאחר.

ואת שדי, מה זה ואת שדי? אלא זו דרגה אחרת תחתונה, שהרי שנינו, בכל מקום את ה' - זו השכינה, כמו (ישעיה ו) וארא את ה', את לרבות. ואת - להכליל יום בלילה ולילה ביום, ככתוב ואת שדי, שהרי משם יוצאות ברכות לברך את העולמות.

עוד, למה לא אמר ואל שדי, שהרי גם כן משמע כמו שאמרנו, שכתוב ואל שדי יתן לכם רחמים, הכל מקום אחד הוא, למה השאיר לי וכתבתי? אלא זהו סוד, שכשאותם שבילים יוצאים מלמעלה, כלל של התורה, מוריש את השמים, כמו שאמר את השמים - כלל של עשרים ושתים אותיות. ומכאן יוצאים לתורה שבעל פה שנקראת ארץ, כמו שאמרנו ואת הארץ - כלל של עשרים ושתים אותיות. והשמים כוללים הכל כאחד, ואז מתעשרת הלבנה בכל ויושבת בשלמות, והברכות שופעות אז משם, ועל זה ואת שדי.

ויברכה, כדי שיהיה לו תמיד קיום ויותר, שהרי בכל מקום שיש בו וא"ו, יש לו תוספת וקיום. עד כאן כלל, ואחר כך עשה פרט, שכתוב ברכת שמים וגו'.

ברכת אביד גברו על ברכת הורי. ודאי שברכת אביד גברו, שהרי יעקב הוריש שבח של הכל יותר מהאבות, שהרי הוא היה שלם בכל, והכל נתן ליוסף. מה הטעם? משום שפך ראוי, שהרי צדיק נוטל הכל ויורש הכל כאחד, וכל הברכות שריות בו. הוא מוריק ברכות מהראש למעלה, וכל איברי הגוף כלם נתקנו להוריק בו ברכות, ואז נעשה נהר שיוצא מעדן.

מה זה מעדן? אלא בכל שעה שכל האיברים יושבים בקשר אחד, והם בעדן של השתוקקות מהראש למעלה ולמטה, וכלם מעדן והשתוקקות שלהם מריקים בו, ונעשה נהר ששופע ויוצא מעדן ודאי. עוד מעדן - מהכמה עליונה שופע הכל להמשיך, ועושה נהר, ונמשך עד שמגיע לדרגה הזו, ואז הכל בברכות, והכל אחד.

עד תאנות גבעת עולם, [זה עד] תשוקת אותן גבעות עולם, ומי הם? שתי נקבות, אחת למעלה ואחת למטה, שכל אחת נקראת עולם. ותשוקת כל איברי הגוף באותן שתי אמהות. תשוקה לינק מהאם העליונה (בינה), ותשוקה להקשר באם התחתונה, ותשוקת הכל אחד. משום כך כלם [כראוי]. תהיין לראש יוסף וגו', להתברך אותה דרגה של צדיק ולטל הכל כראוי.

אשרי אותם שנקראים צדיקים, שהרי צדיק לא נקרא אלא מי ששומר דרגה זו, אות הברית הקדושה הזו, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. יצאו מן המערה. אמר רבי שמעון, כל אחד ואחד יאמר דבר, ונלך בדרך.

פתח רבי אלעזר פסוק אחריו, בנימין זאב יטרף וגו'. בנימין זאב יטרף, למה זאב? אלא משום שפך נרשם בפסא, שהרי כל החיות, קטנות וגדולות, רשומות שם, ככתוב (תהלים קד) חיות קטנות עם גדלות, והפסא שעשה שלמה כך נרשם, כמו שלמעלה.

עוד זאב יטרף, שהרי המזבח היה בחלקו, ומזבח הוא זאב. שאם תאמר שבנימין הוא זאב - לא כך, אלא המזבח שהיה בחלקו הוא זאב, שהיה אוכל בשר כל יום, ובנימין היה זון אותו. משום שהרי היה בחלקו, כביכול הוא מפרנס זון את הזאב הזה. עוד זאב יטרף - זאב זון, ומיהו? אלה בעלי יריבות שעומדים למעלה לקטרג, וכלם נהנו ונתקנו מהקרבן, ומעוררים התעוררות שלמעלה.

בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל. מה זה בבקר יחלק עד? אלא בבקר, שאברהם מתעורר בעולם ונמצאת שעת רצון, הקרבן עושה התעוררות ונחת רוח ועולה עד ע"ד, אותו מקום שכתוב (דברים ל) ושבתי עד ה' אלהיך.

עוד בבקר, מה זה בבקר? זה אברהם, כמו שאמרנו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. בזמן שנמצא רצון, באותה שעה לא היה אוכל קרבן אחר, ומה היה אוכל? אותו מקום שנקרא ע"ד, והוא פסא עליון, שהוא עדי עד, ככתוב עדי עד וגו'. וזמן אכילה בבקר של ע"ד הוא, והע"ד הזה [כך] גם כן למעלה [כך נקרא], שכתוב (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד. ובבקר, הינו קרבן לה' ודאי. יאכל עד, ולא

אחר.

עולה עָשׂוֹ, והתעוררות האהבה נקשרת, ומתעוררת למעלה ועומדים זה כנגד זה, ואש [ונר] דולקת ומאירה בהתעוררות הזו שלמטה, וכהן מתעורר, ולוים משפחים ומראים שמחה, ואז מתנסף היין להתקשר במים, והיין מאיר ומראה שמחה. משום כך, יין טוב למטה להראות שמחה ליין אחר שלמטה, והכל מתעורר לקשר שמאל בימין.

ולחם שהוא סלת, מלכות שמעוררת התעוררות, לוחכים אותה שמאל בימין, ומקשרים אותה בגוף, ואז שופע שמן עליו, ולוקטת אותו על יד הצדי"ק. ועל זה צריך לעשות התעוררות של סלת בשמן, ונקשר הכל כאחד, ואז עדיו נחת של יחוד אחד, ולוקטים עדיו נחת של היחוד כל אותם כתרים, ונקשרים זה בזה, והלבנה מאירה, ונקשרת בשמש, ויושב הכל בעדיו.

ואז קרבו לה', ולא לאחר, ועל זה בבקר יאכל עד, ולא לאחר [עד]. יאכל עד ויתעדן ויתקשר בקשרו בתחלה. מתי? בבקר, שצריך להתברך השם הקדוש בתחלה, ואחר כך יתברכו האחרים.

ועל כך אסור לו לאדם לברך את חברו בבקר עד שיברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא צריך להתברך בראשונה, והיין בבקר יאכל עד, ואחר יתברכו האחרים. ולערב יחלק שלל, שהרי הקרבנות שהיו בבקר, הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, והתעוררות עולה לשם. ומשום שהוא התברך, היה קושר קשרים לכל שאר החילות העליונים, ומחלק להם ברכות לכל אחד ואחד בראוי, ונאה לו, והעולמות מתבשרים, ומתברכים עליונים ותחתונים.

והיין סוד הכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי וגו', בתחלה. אחר כך חלק לכלם, ואמר, אכלו רעים שתי ושכרו דודים. מוריק ברכות לכלם, ומחלק להם לכל אחד ואחד בראוי לו, ולכן ולערב יחלק שלל, שהרי השם הקדוש יתברך בתחלה, וכעת מחלק ברכות לכל העולמות. שלא תאמר שהקרבו נקרב להם ולא לשום כח אחר, אלא הכל נקרב לקדוש-ברוך-הוא, והוא מוריק ברכות ומחלק ברכות לכל העולמות, ומשום כך קרבו לה', ולא לאחר.

אמר רבי שמעון, בני, נפה אמרת. עוד, התעוררות אחרת של הקרבו, [הכל] כדי למשך ברכות ולעורר ברכות, שיתברכו כל העולמות. בתחלה קרבו לה', ולא לאחר. עכשו תקריבו את קרבניכם, שיתקשרו כל העולמות כאחד, ויתחברו ויתברכו עליונים ותחתונים.

פתח רבי אבא ואמר פסוק אחריו, כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וגו'. כל אלה שבטי ישראל! היה צריך (לכתב) אלה שבטי ישראל, מה זה כל אלה? אלא לחבר [לחתם] אותם למקום שכל הברכות מוריקים לשם שנים עשר. שנים עשר ודאי, קשרים של תקוני הגבירה, והיא מתחברת עמם. זהו שכתוב שנים עשר. וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם, שהרי במקום זה הדבור שורה.

אשר דבר, כאן קשר אחד להתחבר מלמטה למעלה, ומלמעלה למטה. מלמטה בשנים עשר השבטים הללו, וזאת התחברה עמם. אשר דבר, הרי חבור זכר ונקבה קשור לשני צדדים, מלמטה ומלמעלה. לסוף קשר אותם במקום שלמעלה, זכר ונקבה כאחד, זהו שכתוב איש אשר כבדו וגו'. מה זה כבדו? אלא כבדו בת זוגו. איש אשר כבדו, שניהם כאחד.

פתח ואמר, (תהלים קכח) יברכה ה' מציון ויראה בטוב וירושלם וגו'. יברכה ה' מציון, שממנו יוצאים ברכות להשקות את הגן, והוא כולל כל הברכות ונותן לה. ואחר כך ויראה בטוב וירושלם, להראות שכל הברכות באות מזכר ונקבה. כמו זה (במדבר ו) יברכה ה' וישמרך. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - מנקבה. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - משמור, והכל דבר אחד, משום שמשניהם יוצאות ברכות לעולמות. ועל זה, איש אשר כבדו ברוך אתם.

רבי יהודה פתח פסוק ואמר, ויכל יעקב לצות את בניו וגו'. ויכל יעקב לצות את בניו, לצות? היה צריך (לכתב) לברך! אלא שצוה אותם אל השכינה להתקשר אליה. עוד, שצוה אותם על עסקי המערה, שהיא קרובה לגן עדן, ששם קבור אדם הראשון.

בא ראה, אותו מקום נקרא קרית ארבע. מה הטעם? משום ששם נקברו ארבעה זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.

הרי יש כאן קשיא, ששנינו, האבות הם מרפבה קדושה, ומרפבה לא פחות מארבעה, ושנינו שהקדוש ברוך הוא חבר את דוד המלך עמהם ונעשו מרפבה שלמה, זהו שכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו', שדוד המלך התחבר להיות מרפבה שלמה עמהם. אם כך, דוד צריך [להתקשר] להקבר בתוך האבות, ויהיה קרית ארבע עמו, אז מה הטעם לא נקבר עמהם?

אלא, דוד המלך מקום מתקן היה לו בראוי, ומיהו? ציון, לחבר אותו כאחד. ואדם שנקבר בתוך האבות, הרי הם נקברו עמו, משום שהוא היה מלך ראשון, ונעברה ממנו המלכות ונתנה לדוד המלך, ומימיו של אדם התקיים דוד המלך, שעל אדם נגזרו אלף שנים, והעברו ממנו שבעים שנים, ימיו של

דוד המלך, והוא נתן אותם, והאבות איך יקומו עד שיבא דוד המלך? אלא זכה למקומו כראוי לו, משום כך לא נקבר עם האבות.

זאת ועוד, האבות שרויים במקום של זכר, ודוד במקום של נקבה, והאבות נקברו עמם הנקבות, ודוד נקבר והתחבר במקום של זכר, דבר כראוי לו.

ויאסף רגליו אל המטה, משום שהרי הוא יושב במקום של חיים. כשרצה להסתלק מהעולם, הוריד רגליו אל המטה, והתכנס והסתלק מן העולם. זהו שכתוב ויגוע ויאסף אל עמיו. פתח ואמר, (שם פב) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דבר זה הרי בארוהו החברים.

אבל בא ראה, יש מדורים תחתונים ויש מדורים עליונים. בעליונים לא [מדורים] שורים שם, ומי הם? אותם בתים פנימיים ובתים חיצוניים הם נקראים חצרות ה', משום שהם עומדים שם באהבה ותשוקה אל הנקבה. בא ראה, כשנשמה עולה, הכל מתעורר לנקבה, שהרי היא אחוזה בתשוקה שלמה ונקשרת בו.

יעקב לא מת, משום כך לא נאמר בו מות, אלא ויגוע ויאסף אל עמיו. ראה מה כתוב, ויאסף רגליו אל המטה, שהתכנס השמש אל הלבנה. השמש לא מת, אלא מתכנס מן העולם והולך ללבנה.

בא ראה, בשעה שהתכנס יעקב, האירה הלבנה, ותשוקת השמש העליון התעוררה אליו, משום שפאשר השמש עולה, מתעורר שמש אחר, ונדבקים זה בזה והלבנה מאירה.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, אבל הרי נתבאר שהעליון, עולם הזכר, נקשר בתחתון, שהוא עולם הנקבה, והתחתון נקשר לעליון, והכל זה כמו זה.

והרי נאמר שני עולמות הם, ככתוב מן העולם ועד העולם. ואף על גב ששתי נקבות הן - אחד מתקן בזכר ואחד בנקבה. זה שבע [שבת], וזה בת שבע. זו אם וזו אם. זו נקראת אם הבנים, וזו נקראת אם שלמה, ככתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. במלך שלמה - במלך שכל השלום שלו, זו אם שלמה, ככתוב (מלכים א יא) בת שבע אם שלמה.

וכתוב (שם ה) ותרב חכמת שלמה. חכמת שלמה - זו אם שלמה, שכתוב (משלי לא) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו. דברי למואל מלך, פסוק זה לא נודע מהו הסתר שלו, אלא דברי למואל מלך - דברים שנאמרו משום אל שהוא מלך. ומיהו? זה (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. ואל שדי, כמו שנתבאר. למואל, כמו שנאמר (איוב מ) למו פי. למואל מלך, שהיא בת שבע. משא אשר יסרתו אמו, כשהתגלה עליו בגבעון בחלום הלילה.

בא ראה, יעקב התכנס ללבנה ועשה בה פרות לעולם, ואין לדור בעולם שאין בו פרי של יעקב, משום שהרי הוא עורר התעוררות למעלה, משום שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, שהיא מטתו של יעקב ודאי.

אשרי חלקו של יעקב, שהרי השתלם למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' וגו' כי אתה אני. כי אתה אתה לא נאמר, אלא כי אתה אני, והרי נתבאר.

רבי יצחק פתח ואמר, ויבאו עד גרן האטד וגו', וכתוב וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן בהם, מה אכפת לנו שהם באו עד גרן האטד? ומה הטעם בנו אבלות זו למצרים, הרי צריך היה לכתב אבל ישראל, מה הטעם למצרים?

אלא כך אמרו, כל אותו זמן שהיה יעקב במצרים, התברכה הארץ בגללו, ונילוס היה יוצא ומשקה את הארץ. ועוד, שפסק הרעב בגלל יעקב, ועל כך המצרים עשו אבל, והתכנה עליהם.

פתח ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. פסוק זה בארוהו, אבל מה זה ימלל? ידבר היה צריך לכתב! ואם תאמר שזו דרך הכתוב, שהרי הפסוקים הם כך - לא, שכלם באים להראות דבר, אף פאן בא להראות דבר. מי ימלל [גבורות ה'], ככתוב (דברים כג) וקטפת מלילת. גבורות ה', משום שהם רבים, שהרי כל גזרת הדין באה משם, ולכן מי הוא שישלך ויעביר גזרה אחת מאותן גבורות שעושה הקדוש ברוך הוא?

עוד, מי ימלל וידבר, הכל אחד. ידבר, שהרי כמה וכמה גבורות הן שאין להם חשבון, כמה בעלי דינים, כמה בעלי מגנים, כמה שומרי החקים, והדבור לא יכול לדבר להם.

ובמה ידועות? כלם בהגדה, שיש בה סוד החכמה, שהרי בדבור ובאמירה לא יכול לדבר להם ולדעת אותם, אבל בהגדה הן ידועות, ככתוב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיך וגבורתך יגידו. בסוד זה יודעים, אבל גבורתך, שהיא גבורה תחתונה, דברי, שכתוב וגבורתך ידברו.

שמייע כל תהלתו, שרבים הם [הדרגות] הדינים שנודעים ומחברים בתהלה, וכמה חילות וכמה מחנות שמתחברים בה, ככתוב (איוב כה) ה'יש מספר לגדודיו, ועל זה מי יכול להשמייע כל תהלתו?



בא ראה, המצרים כלם היו חכמים, ומצד הגבורה יצאו, כמה חילות וכמה מחנות וכמה דרגות על דרגות, עד שמגיעים לדרגות התחתונות, והמצרים היו מכשפים וחכמים בהם, ויודעים נסתרות העולם, והסתכלו, שהרי שבזמן שיעקב קים בעולם, אין עם שישלט על בניו, וידעו שהרי ישתעבדו בישראל זמנים רבים.

כיון שיעקב מת, שמחו. הסתכלו מה יהיה בסוף, עד שהגיעו לגרן האטד, שהוא גזרת הדין השולט. אט"ד בגימטריא יד, כמו שנאמר (שמות יד) וירא ישראל את היד הגדלה וגו'. כיון שהגיעו למקום זה, ראו הגבורות שיוצאות מהאטד הזה. ולמה נקרא אטד? אלא מה אטד יוצאים קוצים לצד זה ולצד זה, כך גם י"ד יוצאות ממנה אצבעות לצד זה ולצד זה, וכל אצבע ואצבע עולה בכמה גבורות, בכמה דינים, בכמה הנהגות, אז ויספדו שם מספד גדול וכבד מאוד על כן קרא שמה אבל מצרים. ודאי אבל כבד זה למצרים, ולא לאחר.

רבי שמעון פרש את הפרשה. יצאו מתוך המערה. אמר, ראיתי שיום זה יפל בית בעיר, ויעדרו שני [בני] רומאים מקסרגים. אם אני בעיר, לא יפל הבית. חזרו לתוך המערה וישבו.

פתח רבי שמעון ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים וגו'. צהלי קולך, פסוק זה נאמר לכנסת ישראל, משום שהיא משפחת את הקדוש ברוך הוא בקול משבח, ועל כך צהלי קולך. מכאן למדנו, כל מי שרוצה לשבח את הקדוש ברוך הוא בקול, צריך לו קול נעים שיערב לאחרים ששומעים אותו, ואם לא - לא יקום להרים קול.

בא ראה, לנים שבאו מצד זה, שכתוב (במדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה. מה הטעם? משום שקולו [דרגתו, ואם] נמוך, ולא יערב לאזנים כשאר חבריו, אז מעבירים מצבא העבדה הזה [מהחילים] של מעלה, שעומדים לגן לעבודה הזו ולכבד את השם הקדוש כראוי.

החילות שלמעלה, חילות ומחנות כנגד התחתונים, לשבח את השם הקדוש ולזמר להם, ומשום כך ישוב מצבא העבדה. ומשום שכנסת ישראל משפחת את הקדוש ברוך הוא, אמר הכתוב צהלי קולך בת גלים, בת האבות.

עוד בת גלים - העולם הבא נקרא גלים, משום שהכל עומד בו, ונכלל בו תלי תלים, ויוצא ממנו לכל. עוד בת גלים - ככתוב (שיר ד) גל נעול, וכל אותם גלים ומענות, כלם יוצאים מהעולם הבא, ויכנסת ישראל היא בת גלים.

בא ראה, פסוק זה קשה. בתחלה כתוב צהלי קולך, שהוא כדי לזמר ולהרים קול, ואחר כך כתוב הקשיבי. אם כך, אז למה צהלי קולך, כיון שכתוב הקשיבי? אלא צהלי כדי לשבח ולזמר.

בא ראה, אם ישראל מתחילים לשבח ולזמר לקדוש-ברוך-הוא, אז כתוב הקשיבי, מה הטעם? בשביל שישראל משבחים ומזמרים בשבילה לקדוש ברוך הוא, ועל זה כתוב צהלי קולך, וכתוב הקשיבי.

לישה - משום שבאה מצד הגבורה, כמו שנאמר (משלי ל) ליש גבור בבהמה. ולישה זו גבורה, לשבר כחות וחזקים. עניה ענות - משום שהיא אספקלריה שלא מאירה [עליה], עניה ודאי, אין לה ללבנה אור משל עצמה, אלא רק מה שנותן לה השמש.

ענות היא שדה, כפר אחד, ושורים בו כהנים עניים שמחזרים על הפתחים [של הלויים], ואין מי שישגיח בהם, משום שכל אותם בני אותו כפר [קלים], בזויים היו בעיני העם, ובייתם יותר ריק מכל העם, פרט למה שנותנים להם, כמו עניים [קלים] בזויים עם. משום כך ללבנה אין אור משל עצמה, אלא בשעה שמתחבר עמה השמש היא מאירה.

בא ראה, שכתוב (מלכים א-ב) ולאביתר הכהן אמר המלך ענתת לך על שדיך כי איש מות אפתה. וכי על שהזמין את אדוניהו נקרא איש מות? אלא משום שהיה ממקום עני, שנדבקה בו הלבנה, שהיא עניה ענות.

ואם תאמר, (שם) וכי התענית בכל אשר התענה אבי, משום כך צדיק שלא הרג אותו? אלא אביתר, משום שהיה ממקום עני, וזה בו דוד עד שלא עלה למלכות, כשהיה אורב לו לשאול, והיה דרכו פני, [אחר כך] כמו זה אביתר. ולזמן ששלט שלמה, עמדה הלבנה בשלמות, והיתה בחזרה של עשר, שהכל היה לו, לא וזה באביתר.

ודאי שדה ענות סוד הדבר היה, וירמיה שקנה אותו, הכל היה בשביל לרשת סוד עליון. בא ראה, כששולטת הלבנה, היא נקראת שדה תפוחים. כשהיא בעני, שדה ענות. משום כך תשפחת שלמטה עושה לה עשר ושלמות.

כמו שדוד, כל ימיו השתדל לעשות לה שלמות ולגן מיני זמר ולשבח למטה, וכשדוד

הסתלק מהעולם, השאיר אותה בשלמות, ושלמה לקח אותה בעשר, בשלמות, שהרי הלכנה יצאה מהעני ונכנסה לעשר, שבעשר הזה שלט על כל מלכי הארץ.

ועל זה, (שם י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה. אלא הכל זהב, שהתרבה הזהב, ובאותו הזמן כתוב (איוב כח) ועפרת זהב לו, שהרי עפר שקמעה היה מסתכל בו השמש, ובהסתכלות של השמש ותקפו, העפר נעשה ומתרבה הזהב.

בא ראה, מן ההרים שפח השמש מאיר שם, עפר הארץ שבין ההרים כלם עושים זהב, ואלמלא חיות רעות שרבות שם, לא היו אנשים עניים, משום שתקף השמש מרבה את הזהב.

משום כך בימי שלמה אין כסף נחשב למאומה, שהרי תקף השמש מסתכל בעפר ומרבה את הזהב. ועוד, שאותו עפר הוא צד הדין. כשסתכל בו השמש, נוטל תקף ומתרבה זהב. כיון שהסתכל שלמה בה, שפח והכריז ואמר, (קהלת ג) הכל היה מן העפר וגו'.

ועל זה שלמה לא הצטרף לנגן כמו דוד, אלא שירה שהיא אהבה של עשר, שהיא אור ואהבה שכל התשבחות של העולם היו בה, השבח של הגבירה כשיושבת בכסא כנגד המלך הוא אמר.

כתוב (מלכים א-י) ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים, משום שהכל היה זהב, והעפר נקשר בשמאל בצד האהבה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, והשמש נדבק עמה ולא זו ממנה.

שלמה טעה בזה, שהרי ראה שהלכנה קרבה לשמש, והימין מחזקת, והשמאל תחת הראש. כיון שהתקרבו זה לזה, אמר, הרי התקרבו כאחד, ימין מה פאן עושה, שהרי ימין אינה אלא כדי לקרב? כיון שקרבו זה בזה, למה צריך? מיד אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה דחית את הימין - חיד, אתה תצטרף לחסד בני אדם ולא תמצא. מיד סטה השמש מכנגד הלכנה, והלכנה התחילה להחיש, והיה שלמה מחזר על הפתחים ואומר (קהלת א) אני קהלת, ולא היה מי שיעשה עמו חסד. מה הטעם? משום שדחה את הימין ולא החשיב אותו, זהו שכתוב (מלכים א-י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה למאומה.

ולכן כל המרבה תשבחות לקדוש-ברוך-הוא, מרבה שלום למעלה, משום כך (ישעיה י) הקשיבי לישעה. כתוב (איוב ד) ליש אבד מבלי טרף וגו'. ליש - הינו לישעה, ככתוב חק חקח. אבד - ככתוב (ישעיה כז) ובאו האבדים. מבלי טרף - משום שהיא בקשה [סבה] עליה לתת, ככתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה.

ובני לביא יתפרדו - משום שכל החילים, כשהיא נותנת להם טרף, כלם מתחברים כאחד ויונקים כאחד. וכשהיא יושבת מבלי טרף, שהגלות גורם, ודאי בני לביא יתפרדו, כלם נפרדים לכמה צדדים ודרכים כדי למצא לעשות דין. ולכן כשהקרבו נעשה, הכל מתקנים ומתקרבים כאחד, כמו שאמרנו. עכשו שקרבו לא נעשה, ודאי שבני לביא יתפרדו, ומשום כך אין לנו יום שלא נמצא בו דין, שהרי לא מתעוררים עליונים ותחתונים בשלמות עליונה כמו שאמרנו.

בא ראה, עכשו תפלת האדם מעוררת שלמות למעלה ולמטה, ובברכה שמברך את הקדוש ברוך הוא מתברכים עליונים ותחתונים, ולכן בתפלה של ישראל מתברכים העולמות. מי שמברך את הקדוש ברוך הוא - יתברך. מי שלא מברך את הקדוש ברוך הוא - לא מתברך. זהו שכתוב (שמואל א-ב) כי מכבדי אכבד ובזי יקלו.

רב המנונא הנזקן לא נתן כוס של ברכה לאדם אחר לברך, [שרצה לטל] אלא הוא הקדים ונטל אותו [בזמין ובשמאל] בשתי ידיו ומברך. והרי אמרנו שצריך לטל אותו בזמין [ולא בשמאל] ובשמאל, ואף על גב שכלם התעוררו בו - נפה הוא.

אבל כוס של ברכה כך צריך כוס, שכתוב (תהלים קטז) כוס ישועות אשא, שהרי בכוס זו שופעות הברכות מאותן ישועות שלמעלה, והוא נוטל אותם וכונס אותם אליו, ושם נשמר [להם] יין העליון ומתפנס באותו כוס, וצריכים לברך אותו בזמין [ובשמאל] ולא בשמאל, והיין שהוא כנוס בפוס הזאת, שיתברכו כאחד, וצריכים לברך את השלחן שלא יהיה ריק מלחם ויין, הכל [אחד] כאחד.

בא ראה, פנסת ישראל נקראת כוס של ברכה, וכיון שהיא כוס של ברכה, צריך זמין ושמאל [וצריך] לטל אותה, ואותה כוס נתנת בין זמין לשמאל, וצריכה להתמלא יין בשביל יין התורה שיוצא מן העולם הבא.

ובא ראה, כוס של ברכה, [כאן] בזה התגלו דברים עליונים כאן שאנו במערה, אומר כאן נתגלה סוד המרבה הקדושה, כוס של ברכה צריך לקבלה בזמין ובשמאל, זה צפון ודרום, וכוס של ברכה שיהיה נוטל ברכה מהם.

מי זו כוס של ברכה? זו (שיר ג) מטתו שלשלמה, שצריך שתנתן בין צפון ודרום, וצריך להניחה

בְּיָמֵינוּ, וְהַגּוֹף שֶׁיִּתְתֶּקֶן עִמָּהֶם, וְיִשְׁגִּיחַ בְּאוֹתָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּאַרְבַּע בְּרָכוֹת, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים יא) תָּמִיד עֵינֵי ה' אֵלֶּהֶיךָ בָּהּ וְגו'. נִמְצָא בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה סוּד הָאֱמוּנָה, צָפוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח וּמַעֲרָב, הָרִי מְרַבֵּה קְדוּשָׁה כְּרֵאוּי לּוֹ.

וְשִׁלְחוֹ בְּלָחֶם, כְּדִי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ אוֹתוֹ לָחֶם שֶׁלֹּמֶטָה וְיִתְבָּרֵךְ לָחֶם עֲנִי, וְיִהְיֶה לָחֶם עֲנִי, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ. וְיִמְצָא שֶׁכִּנְסֵת יִשְׂרָאֵל מִתְבָּרֶכֶת בְּאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, לְמַעַלָּה [בְּאוֹתוֹ] לָחֶם שֶׁל בְּרָכָה. וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, לְחֶבֶר דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּאַבּוֹת, וְיִתְבָּרֵךְ לְמַטָּה, שֶׁיִּתְבָּרֵךְ לְוַהֲלֵחוֹ בְּלָחֶם מִשּׁוּם שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מִכָּל הַצְּדָדִים, מִלְּמַעַלָּה וּמִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה בְּסוּד כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, שֶׁיִּתְחַבֵּר דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּאַבּוֹת וְיִתְבָּרֵךְ לְמַטָּה, שֶׁיִּתְבָּרֵךְ לָחֶם עֲנִי וְיִהְיֶה לָחֶם עֲנִי, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ. וְיִתְבָּרֵךְ שִׁלְחוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁיִּמְצָא בּוֹ מִזֹּון תָּמִיד.

קָמוּ כָּלֶם וְנִשְׁקִי יְדוֹ. אָמְרוּ, בְּרוּךְ הַרְחֵמֶן שֶׁכִּנְסֵנוּ לָכָאן וְשָׁמַעְנוּ דְּבָרִים אֵלֶּה. יֵצְאוּ מִן הַמַּעֲרָה וְהִלְכוּ. כְּשֶׁכִּנְסוּ לַעִיר, רָאוּ קְבוּצַת אֲנָשִׁים שֹׁמְתִים, שֶׁנָּפַל עֲלֵיהֶם בֵּית. יָשְׁבוּ, וְרָאוּ שֶׁסּוּפְדִים לְאוֹתָם שְׁמֹתוֹ עִם אוֹתָם הָרֹמָאִים.

פָּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, וַיָּבֹאוּ עַד גֶּרֶן הָאֵטֵד, מַה זֶה גֶּרֶן הָאֵטֵד? אֵלֶּה כָּאן רְמוּזֵי שְׁלֹטוֹן מִצְרַיִם שֶׁיַּעֲבֹר. גֶּרֶן הָאֵטֵד - זֶה מְמַנֶּה הַשְּׁלֹטוֹן שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁיַּעֲבֹר מִלִּפְנֵי שְׁלֹטוֹן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי רָאוּ [גֶּרֶן], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים א-ב) מְלָכִים בְּגָדִים בְּגָרֶן. וְעַל זֶה וַיִּסְפְּדוּ שֵׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכִבְדּוֹ מֵאֵד וְגו'.

עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה אֲבֵל מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁנִּדְאִי הִיָּה מִמִּצְרַיִם. אֵף כָּאן לֹא שֶׁל יְהוּדִים הֵם אֵלֶּה בּוֹכִים, אֵף עַל גֵּב שְׁמֹתוֹ בּוֹ יְהוּדִים, וְאֵלֶּה יְהוּדִים, שֶׁאֵלֶּמְלָא הִיוּ יְהוּדִים לֹא מֵתוּ, וְכִיּוֹן שְׁמֹתוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רֵא, שֶׁיַּעֲקֹב, אֵף עַל גֵּב שֶׁיַּצָּאָה נִשְׁמֹתוֹ בְּמִצְרַיִם, לֹא יֵצְאָה בְּרִשּׁוֹת אַחֲרֵת, מַה הִטְעַם? כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא הִיָּתָה מִטָּה שֶׁלֹּמָה כְּמוֹ מִטָּה שֶׁל יַעֲקֹב. בְּשַׁעֲהָ שֶׁהָיָה עוֹלָה מִן הָעוֹלָם, נִשְׁמֹתוֹ מִיָּד נִקְשְׂרָה לְמִקוּמָהּ, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ.

בֹּא רֵא, כְּשֶׁהָיָה יַעֲקֹב נִכְנָס לְמַעֲרָה, נִמְצָאוּ בְּמַעֲרָה כָּל הַרִיחוֹת שֶׁל גֹּן עֵדֶן, וְהַמַּעֲרָה הִעֲלָתָה אוֹר, וְנִרְאָה אֶחָד דּוֹלֵק. וְכִשְׁנִכְנְסוּ הָאֲבּוֹת לְיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם לְהִמְצָא עֲמּוֹ, עָלָה אוֹר הַנֵּר. כִּיּוֹן שֶׁכִּנְסֵי יַעֲקֹב לְמַעֲרָה, חֲזַר הַנֵּר לְמִקוּמוֹ, וְאֵז הַשְּׁתַלְמָה הַמַּעֲרָה מִכָּל מַה שֶׁצָּרִיךְ.

וְעַד יְמֵי הָעוֹלָם לֹא קִבְּלָה הַמַּעֲרָה אִישׁ אַחֵר וְלֹא תִקְבַּל, וְנִשְׁמֹת שְׂאֻכוֹת עוֹבְרוֹת לִפְנֵיהֶם בְּבֵית הַמַּעֲרָה, כְּדִי שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ וְיִרְאוּ אֶת הַזֶּרַע שֶׁהִשְׁאִירוּ בְּעוֹלָם, וְיִשְׁמְחוּ לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר רַבִּי אֲבָא, חֲנִיטָה שֶׁל יַעֲקֹב מַה הִיא? אָמַר לוֹ, לֵךְ שֶׁאֵל אֶת הָרֹמָא.

בֹּא רֵא, כְּתוּב וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת עַבְדּוֹ אֶת הָרַפָּאִים לְחַנֵּט אֶת אֲבִיו וַיַּחֲנִטוּ הָרַפָּאִים אֶת יִשְׂרָאֵל. הַתַּעֲלָה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁחֲנִיטָה זֹאת הִיָּתָה כְּמוֹ שֶׁל שָׂרָה בְּנֵי אָדָם? אִם תֹּאמַר שֶׁבִשְׁבִּיל הַדֶּרֶךְ הוּא שֶׁעָשָׂה, הָרִי כְּתוּב וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן וְגו' וַיִּישָׁם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, הָרִי לֹא הִלְכוּ עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ, שֶׁהָרִי שֵׁם נִקְבֵּר, וְכְתוּב וַיַּחֲנִטוּ אוֹתוֹ?

אֵלֶּה הֵם דְּרָכֵי הַמְלָכִים, כְּדִי לְהַעֲמִיד אֶת גּוֹפֶם חוֹנְטִים אוֹתָם בְּשִׁמּוֹן מִשְׁחָה, עֲלִיוֹן עַל כָּל הַשְּׁמָנִים, מַעֲרָב בְּבִשְׁמִים, וְשׂוֹאֲבִים אוֹתוֹ לַגּוֹף יוֹם אַחֵר יוֹם בְּאוֹתוֹ שִׁמּוֹן טוֹב אֲרַבְעִים יוֹם, שֶׁכְּתוּב וַיִּמְלְאוּ לוֹ אֲרַבְעִים יוֹם כִּי כֹן יִמְלְאוּ יְמֵי חַנְטִים. אַחֵר שָׁזָה הַשֵּׁלֶם, עוֹמֵד הַגּוֹף שֶׁלֶם זְמַן רַב.

מִשּׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָהּ אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶרֶץ מִצְרַיִם מְכֻלּוֹת וּמִרְקִיבוֹת אֶת הַגּוֹף בְּזִמְן קָצֵר מִכָּל שָׂאֵר הָאֲרָצוֹת, וּבִשְׁבִּיל לִקְנֵם אֶת הַגּוֹף עוֹשִׂים אֶת זֶה, וְעוֹשִׂים חֲנִיטָה זֹאת מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ. מִתּוֹךְ שְׁשָׁמִים אוֹתוֹ שִׁמּוֹן עַל הַטְּבוּר, הוּא נִשָּׂאֵב לִפְנֵים מִן הַטְּבוּר, וְנִשָּׂאֵב לְמַעְיוֹ, וּמַעֲמִיד אֶת הַגּוֹף מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ זְמַן רַב.

וַיַּעֲקֹב כִּד הָיָה בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, וְכִד צָרִיךְ, שֶׁגּוֹף הָאֲבּוֹת הוּא, וְהִיָּה בְּקִיּוֹם בְּגוֹף וְנִפְשׁ. כְּמוֹ זֶה לְיוֹסֵף שֶׁהוּא דְּגַמַּת הַגּוֹף, וְהוּא בְּקִיּוֹם שֶׁל גּוֹף וְנִפְשׁ. בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, שֶׁכְּתוּב וַיַּחֲנִטוּ אוֹתוֹ. וּבְקִיּוֹם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁכְּתוּב וַיִּישָׁם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.

וְשִׁנְיָנוּ, לְשֵׁם מַה שֶׁנִּי יוֹדִי'': אֵלֶּה יוֹסֵף שְׁמֵר אֶת הַבְּרִית לְמַטָּה, וְשְׁמֵרוֹ אוֹתָהּ הַבְּרִית שֶׁלֹּמְעֵלָה. כְּשֶׁהִתְקַלַּק מִהָעוֹלָם, הוֹשֵׁם בְּשִׁנֵּי אַרְוֹנוֹת, [מְקוֹם] בְּאֶרֶץ לְמַטָּה וּבְאֶרֶץ לְמַעַלָּה. אֶרֶץ שֶׁלֹּמְעֵלָה מַהוּ? אֵלֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ג) הִנֵּה אֶרֶץ הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאֶרֶץ, שֶׁאֶרֶץ שֶׁלֹּמְעֵלָה נִקְרָא אֶרֶץ הַבְּרִית, שֶׁהָרִי לֹא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ אֵלֶּה מִי שֶׁשְׁמֵר בְּרִית, וּמִשּׁוּם שֶׁיוֹסֵף שְׁמֵר אֶת הַבְּרִית, הוֹשֵׁם בְּשִׁנֵּי אַרְוֹנוֹת.

וַיִּישָׁם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, כִּד זֶה וְדָא. וְהַפְסוּק מוֹכִיחַ סוּד אַחֵר, שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁיַּצָּאָה נִשְׁמֹתוֹ בְּרִשּׁוֹת אַחֲרֵת, נִקְשֵׁר בְּשִׁכְיָנָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּישָׁם בְּאֶרֶץ, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, מִשּׁוּם שֶׁהִיָּה צָדִיק, שֶׁכָּל צָדִיק יוֹרֵשׁ אֶרֶץ הַקְדוּשָׁה הָעֲלִיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמָּךְ כָּלֶם צָדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהַתְפָּאֵר. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

## פרשת תולדות

ואלה תולדות יצחק וגו'. פתח רבי חייא ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא ועלה ברצון לפניו לברא את העולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותו, ובכל מעשה ומעשה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותו. זהו שכתוב (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. אל תקרי אמון אלא אמן.

כשרצה לברא אדם, אמרה התורה לפניו: אם האדם יברא ואחר כך יחטא ואתה תדון אותו, למה יהיו מעשי ידיך לחנם, שהרי לא יוכל לסבול את דינך? אמר לה הקדוש ברוך הוא: הנה תקנתי תשובה טרם שבראתי את העולם. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם בשעה שעשה אותו וברא את האדם, אמר לו: עולם, עולם, אתה וחסותיך לא יתקומו אלא על התורה.

ומשום כך בראתי בד את האדם, כדי שיתעסק בה, ואם לא - הריני מחזירך לטהר ובהו, והכל בשביל האדם קים. זהו שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. והתורה עומדת ומכריזה לפני בני אדם כדי שיתעסקו וישתדלו בה, ואין מי שיכריח אִתָּה.

בא ראה, כל מי שמשתדל בתורה, מקים העולם ומקים כל מעשה ומעשה על תקונו כראוי, ואין לו כל איבר ואיבר באדם שאין כנגדו בריה בעולם. שהרי כמו שאדם נחלק לאיברים, וכלם עומדים דרגות על דרגות מתקנים אלו על אלו וכלם גוף אחד - כך גם העולם, כל אותם בריות כלם איברים איברים ועומדים אלו על אלו, וכאשר כלם מתקנים - הנה גוף [אחד] ממש.

והכל כמו שהתורה. שהרי כל התורה איברים ופרקים ועומדים אלו על אלו, וכשכלם מתקנים - נעשים גוף אחד. כיון שדוד הסתכל במעשה הזה, פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניגך.

בתורה כל הסודות עליונים חתומים שלא יכולים להשיג. בתורה כל אותם דברים עליונים שהתגלו ולא התגלו. בתורה הם כל הדברים שלמעלה ולמטה. כל הדברים של העולם הזה וכל הדברים של העולם הבא הם בתורה, ואין מי שמשגיח ומכיר אותם. ומשום כך כתוב (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו.

בא ראה, בא שלמה ובקש לעמוד על דברי התורה ועל דקדוקי התורה ולא יכל. אמר, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. דוד אמר, (תהלים קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, כתוב בשלמה (מלכים-א ה) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואָלף. והרי בארוהו שחמשה ואָלף טעמים היו בכל משל ומשל שהיה אז. ומה שלמה, שהוא בשר ודם, כך היו בדבריו - דברי התורה שאמר הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה שבכל דבר ודבר יש בו כמה משלים, כמה שירים, כמה תשבחות, כמה סודות עליונים, כמה חכמות, ועל כן כתוב מי ימלל גבורות ה'.

בא ראה מה כתוב למעלה, ואלה תולדות ישמעאל. שהם שנים עשר נשיאים. אחר כך אמר ואלה תולדות יצחק. התעלה על דעתך שכתוב בו בישמעאל שהוליד שנים עשר נשיאים ויצחק הוליד שני בנים, שזה התעלה וזה לא התעלה? על כן כתוב מי ימלל גבורות ה'. זה יצחק. ויצחק הוציא את יעקב, שהוא היה לבדו יותר מכלם, שהוליד שנים עשר שבטים, הקיום של מעלה ומטה. אבל יצחק למעלה בקדשה עליונה, [וישמעאל] ועשו למטה, ועל כן כתוב מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. זה יעקב. כשנדבק השמש בלבנה, כמה כוכבים מאירים מהם.

ואלה תולדות יצחק בן אברהם. אמר רבי יוסי, מה שונה שעד כאן לא כתוב בן אברהם וכעת אמר? אלא אף על גב שכתוב ויברך אלהים את יצחק בנו, כעת שמות אברהם, דמותו היתה בו, ונשארה ביצחק. שכל מי שראה את יצחק, היה אומר זה ודאי אברהם, והיה מעיד ואומר, אברהם הוליד את יצחק.

רבי יצחק קם לילה אחד לעסק בתורה, ורבי יהודה קם בקיסריה בשעה ההיא. אמר רבי יהודה, אקום ואלך לרבי יצחק, ואעסק בתורה ונתחבר יחד. הלך עמו חזקיה בנו, שהיה ילד. כשקרב לשער,

שמע את רבי יצחק שהיה אומר, ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. מה שונה שהקדוש ברוך הוא הצריך לברך את יצחק משום שאברהם לא ברך אותו? מה הטעם? משום שלא יתברך עשו, ועל כן עלו אותו ברכות לקברו, ובארוהו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, מה זה לחי ראי? אלא שהתחבר עם השכינה, הבאר של מלאך הברית נראה עליה כתרגומו, ומשום כך ברכו.

בינתיים דפק רבי יהודה בשער ונכנס, והתחברו. אמר רבי יצחק, כעת זויג השכינה עמנו. אמר רבי יהודה, הבאר לחי ראי הוא שאמרת - יפה, אבל בדרך נשמע. פתח ואמר, (שיר ד) מען גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון. הפסוק הזה נתבאר, אבל הנה פרשוהו, מען גנים - זה אברהם. באר מים חיים - זה יצחק. ונזלים מן לבנון - זה יעקב. באר מים חיים זה יצחק, היינו שכתוב וישב יצחק עם באר לחי ראי. ומה הבאר? זו השכינה. לחי - זה חי העולמים, צדיק חי העולמים, ואין להפריד אותם. מי הוא בשני עולמות? חי למעלה, שהוא העולם העליון. חי כלפי העולם התחתון. והעולם התחתון בשבילו קים ומאיר.

בא ראה, הלכנה לא מאירה אלא כשרואה את השמש, וכיון שרואה אותו - מאירה. ועל כן באר לחי ראי הוא ודאי, ואז מאירה ועומדת במים חיים. לחי ראי, כדי להתמלא ולהיות מאירה מהחי הזה.

בא ראה, כתוב (שמואל-ב כז) ובניו בן יהודה בן איש חי, שהיה צדיק והאיר לדורו, כמו החי שלמעלה מאיר לעולם, ובכל זמן הבאר הוא לחי מסתכלת ורואה כדי להאיר, כמו שאמרנו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, הינו שכתוב בקחתו את רבקה, וישב עמה והתאחד עמה, חשך בלילה, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ובא וראה, יצחק היה בקרית ארבע אחרי שמת אברהם. מה זה וישב יצחק עם באר לחי ראי? שהזדווג עמה, ואחז באותה הבאר לעורר האהבה, כמו שאמרנו.

פתח רבי יצחק ואמר, (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש ואכל מקומו שואף זורח הוא שם. וזרח השמש - זה השמש שמאיר ללבנה. שפאשר נראה עמה, אז מאירה, ומאיר וזרח ממקום עליון שעומד עליו, משם זורח תמיד. ובא השמש - להזדווג עם הלבנה. הולך אל דרום - שהוא הקמין, ושם בו את פחו. ומשום שפחו בו, כל פח הגוף הוא בימין ובו הוא תלוי. אחר כך סובב אל צפון. מאיר לצד זה ומאיר לצד זה. סובב סבב הולך הרוח. בראשונה כתוב שמש, וכעת רוח? אלא הכל אחד וסוד אחד, וכל זה משום שהלבנה מוארת ממנו ויתחברו שניהם.

בא ראה, כשאברהם בא לעולם, חבק את הלבנה וקרב אותה. כיון שבא יצחק, אחז בה והחזיק בה כראוי ומשך אותה באהבה, כמו שנאמר, שכתוב שמאלו תחת לראשי. כיון שבא יעקב, אז התחבר השמש עם הלבנה והאירה, ונמצא יעקב שלם בכל הצדדים, והלבנה האירה ונתקנה בשנים עשר שבטים.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, הנה ברכו את ה', ומי הם שראויים לברך את הקדוש ברוך הוא? כל עבדי ה', משום שכל אדם בעולם מישראל, אף על גב שכלם ראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, הברכה שבשבילם יתברכו העליונים והתחתונים מה היא? אותה שמברכים אותו עבדי ה', ולא כלם. ומי הם שמברכים ברכה? העומדים בבית ה' בלילות. אלה הם שעומדים בחצות הלילה ומתעוררים לקרא בתורה, אלו עומדים בבית ה' בלילות, שהרי אז בא הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. ואנו עומדים כאן להתעורר בדברי תורה, נאמר בדברי יצחק, שאנו בו.

פתח רבי יצחק ואמר, ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו'. בן ארבעים שנה, למה בא למנות כאן שהיה בן ארבעים שנה כשנשא את רבקה? אלא ודאי הרי נכלל יצחק בצפון ודרום, באש ומים, ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה. כמראה הקשת, רק לבן אדם. בת שלש שנים אחז בה כשאחז בה ברבקה, וכשהוליד, הוליד בן ששים, להוליד כראוי, כדי שיצא יעקב שלם מבין ששים שנה כראוי. ואת כלם אחז יעקב אחר כך ונעשה איש שלם.

בת בתואל הארמי מופדן ארם אחות לבן הארמי, מה אכפת לנו כל זה, שהרי כבר נאמר ובתואל ילד את רבקה וגו', וכעת אמר בת בתואל הארמי, ואחר כך מופדן ארם, ואחר כך אחות לבן הארמי? אלא פרשוהו, שהיתה בין רשעים, והיא לא עשתה כמעשיהם. שהיתה בת בתואל, ומפדן ארם, ואחות לבן, וכלם היו רשעים להרע, והיא העלתה מעשים כשרים ולא עשתה כמעשיהם.

עכשו יש להסתכל, אם רבקה היתה בת עשרים שנה או יותר, או בת שלש עשרה, אז הוא השבח שלה שלא עשתה כמעשיהם, אבל עד עתה היתה בת שלש שנים, אז מה השבח שלה? אמר רבי יהודה, בת שלש שנים היתה, ועשתה לעבד את כל אותו המעשה.

אמר רבי יצחק, אף על גב שכל זה עשתה, לא ידענו האם מעשיה כשרים או לא. אלא בא ראה, כתוב כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות. כשושנה - זו פנסת ישראל. שהיא בין אוכלוסיה כמו

שׁוֹשְׁנָה בֵּין קוֹצִים, וְסוּד הַדָּבָר - יִצְחָק בָּא מֵהֶצֶד שֶׁל אַבְרָהָם שֶׁהוּא חֹסֵד עָלָיו, וְעוֹשֶׂה חֹסֵד עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְאָף עַל גֵּב שֶׁהוּא הַדִּין הַקָּשָׁה. וְרִבְקָה בָּאָה מֵצֵד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, וְהִתְעַלְתָּה מִבִּינֵיהֶם, וְהִתְחַבְּרָה עִם יִצְחָק. שֶׁהִרְי רִבְקָה בָּאָה מֵצֵד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְאָף עַל גֵּב שֶׁהִיָּתָה מֵצֵד הַדִּין הַרְפָּה וְחוּט שֶׁל חֹסֵד תְּלוּי בָּהּ, וְיִצְחָק דִּין קָשָׁה וְהִיא רַפָּה - הָיוּ כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין חוֹחִים. וְאִם לֹא שֶׁהִיא רַפָּה, לֹא יָכוֹל הָעוֹלָם לְסַבֵּל אֶת הַדִּין הַקָּשָׁה שֶׁל יִצְחָק. כְּמוֹ כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזוּג זְוִיגִים בְּעוֹלָם, אֶחָד תַּקִּיף וְאֶחָד רַפָּה, כְּדֵי שֶׁהַכֹּל יִתְתָּקֵן וְיִתְבַּסֵּס הָעוֹלָם.

פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה אַחֲרָיו וְאָמַר, וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לֵה' לִנְכַח אִשְׁתּוֹ, מֵהוּ וַיַּעֲתֵר? שֶׁהַקְּרִיב לוֹ קָרְבָן וְהִתְפַּלֵּל עָלֶיהָ. וְאִיזָה קָרְבָן הַקְּרִיב? הַקְּרִיב עוֹלָה, שֶׁכְּתוּב וַיַּעֲתֵר לוֹ ה'. כְּתוּב כָּאן וַיַּעֲתֵר לוֹ ה', וְכְתוּב שָׁם (שְׁמוּאֵל-ב' כ"א) וַיַּעֲתֵר אֱלֹהִים לְאַרְצָהּ וְגו'. מֵה לְהֵלֵךְ קָרְבָן - אָף כָּאן קָרְבָן. כְּתוּב וַיַּעֲתֵר יִצְחָק, וְכְתוּב וַיַּעֲתֵר לוֹ. שֶׁיִּצְאָה אִשׁ מִלְּמַעְלָה כְּנֶגֶד הָאֵשׁ שֶׁלְּמַטָּה.

דָּבָר אַחֵר וַיַּעֲתֵר יִצְחָק - שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ וְחִתֵּר חֲתִירָה לְמַעְלָה אֶל הַמַּזַּל שֶׁעַל הַבָּנִים, שֶׁהִרְי בְּאוֹתוֹ מְקוֹם תְּלוּיִים הַבָּנִים, שֶׁכְּתוּב וְהִתְפַּלֵּל עַל ה', וְאִזּוּ וַיַּעֲתֵר לוֹ ה'. אֵל תַּקִּרִי וַיַּעֲתֵר לוֹ אֱלֹא וַיַּחֲתֵר לוֹ. חֲתִירָה חֲתֵר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקִבֵּל אוֹתוֹ, וְאִזּוּ - וַיַּחֲתֵר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ.

בֹּא רֹאה, עֲשָׂרִים שָׁנָה הִשְׁתַּתָּה יִצְחָק עִם אִשְׁתּוֹ וְלֹא הוֹלִידָה, עַד שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בְּתַפְלוֹת הַצַּדִּיקִים בְּשִׁעָה שֶׁמִּבְקָשִׁים לְפָנָיו אֶת תְּפִלָּתָם עַל מֵה שֶׁהֶצְטָרְכוּ. מֵה הִטְעַם? כְּדֵי שֶׁיִּתְרַבֶּה וְיִתְסַף מִשְׁחַת קֹדֶשׁ לְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ בְּתַפְלוֹת הַצַּדִּיקִים.

בֹּא רֹאה, אַבְרָהָם לֹא הִתְפַּלֵּל לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּתֵּן לוֹ בָּנִים, אָף עַל גֵּב שֶׁשָּׂרָה הִיָּתָה עֲקָרָה. וְאִם תֹּאמַר, הִרְי כְּתוּב הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זָרַע - הֵהוּא לֹא מִשּׁוּם תְּפִלָּה הִיָּה [הֵהוּא לֹא צָרִיךְ בָּנִים], אֱלֹא כְּמִי שֶׁמִּסְפָּר לְפָנָיו רְבוּנוֹ. אֲבָל יִצְחָק הִתְפַּלֵּל עַל אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֶׁהוּא הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לֹא עָקָר, אֱלֹא אִשְׁתּוֹ. שֶׁיִּצְחָק הִיָּה יוֹדֵעַ בְּסוּד הַחֲכָמָה שֶׁיַּעֲקֹב עֲתִיד לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּתָרִיסָר שָׁבָטִים, אֲבָל לֹא יָדַע אִם בְּאִשָּׁה הִזּוּ אוֹ בְּאַחֲרֵת, וְעַל כֵּן לִנְכַח אִשְׁתּוֹ וְלֹא לִנְכַח רִבְקָה.

אָמַר אוֹתוֹ הַיָּלֵד, בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, אִם כֵּן, לָמָּה לֹא אָהַב יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב כָּל כֵּךְ כְּמוֹ עֲשׂוֹ הוֹאִיל וְהִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא עֲתִיד לְקַיֵּם מִמֶּנּוּ שְׁנַיִם עֲשָׂר שָׁבָטִים? אָמַר לוֹ, יָפָה אִמְרָתְךָ, אֱלֹא כָּל מִין אוֹהֵב אֶת מִינוֹ וְנִמְשָׁךְ וְהוֹלֵךְ מִין אַחֵר מִינוֹ.

בֹּא רֹאה, עֲשׂוֹ יִצְאָ אָדָם, כְּכְתוּב וַיִּצְאָ הָרֶאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כְּלוֹ וְגו', וְהוּא הַמִּין שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהוּא הַדִּין הַקָּשָׁה שֶׁלְּמַעְלָה, וַיִּצְאָ מִמֶּנּוּ עֲשׂוֹ, הַדִּין הַקָּשָׁה לְמַטָּה, שְׁדוּמָה לְמִינוֹ, וְכָל מִין הוֹלֵךְ לְמִינוֹ, וְעַל כֵּן אָהַב אֶת עֲשׂוֹ יוֹתֵר מֵיַעֲקֹב, כְּכְתוּב וַיֹּאֲהֵב יִצְחָק אֶת עֲשׂוֹ כִּי צִיד בְּפִיו. כְּתוּב כָּאן כִּי צִיד בְּפִיו, וְכְתוּב שָׁם (בְּרֵאשִׁית י') עַל כֵּן יֹאמַר כְּנִמְרָד גְּבוּר צִיד לְפָנָיו ה'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקָרְבָה וְתֹאמַר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִכִּי וְתִלְךָ לְדָרֶשׁ אֶת ה'. לֵאמֹר מְקוֹם הַלָּכָה? לְבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁל שָׁם וַעֲבֹר. וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקָרְבָה - שֶׁשָּׁם הִיָּה אוֹתוֹ עֲשׂוֹ הָרָשָׁע לְחַסֵּם בְּקָרֵב עִם יַעֲקֹב. וַיִּתְרַצְצוּ - נִשְׁבְּרוּ כְּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ, רָצַץ אֶת מוֹחוֹ. נִשְׁבְּרוּ זֶה עִם זֶה וְנִתְלַקְּוּ. בֹּא רֹאה, הֵצֵד הִיָּה שְׂרוּכָב נָחֵשׁ, וְצֵד זֶה שְׂרוּכָב עַל הַכֶּסֶף הַשֵּׁלֶם הַקְּדוֹשׁ בְּצֵד הַשָּׁמַשׁ, לְשִׁמְשׁ עִם הַלְבָנָה.

וּבֹא וְרֹאה, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְשָׁךְ עֲשׂוֹ אַחֲרֵי אוֹתוֹ נָחֵשׁ, הִלְךָ אִתּוֹ יַעֲקֹב בְּעַקְמִימוּת. כְּמוֹ הַנָּחֵשׁ שֶׁהוּא חָכָם וְהוּא הוֹלֵךְ בְּעַקְמִימוּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהַנָּחֵשׁ הִיָּה עָרוֹם וְגו', חָכָם. וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁל יַעֲקֹב כְּלָפִיו הָיוּ לוֹ כְּמוֹ נָחֵשׁ, וְכֵךְ צָרִיךְ לוֹ כְּדֵי לְמַשֵּׁךְ אֶת עֲשׂוֹ אַחֲרֵי אוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ, וְיִפְרֹד מִמֶּנּוּ, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק עִמּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְשָׁנִינוּ, בֹּא לְהַרְגֵּד - הַקְּדוֹם אֶתָּה וְהָרָג אוֹתוֹ. כְּתוּב (הוֹשֵׁעַ יב') בְּבִטּוֹן עָקֵב אֶת אַחִיו, שֶׁהִשְׁרָה אוֹתוֹ לְמַטָּה בְּאוֹתוֹ הָעָקֵב, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיָּדוּ אַחֲזֵת בְּעָקֵב עֲשׂוֹ, שֶׁשָּׁם אֶת יָדוֹ עַל אוֹתוֹ עָקֵב לְחַכְנֵעוֹ.

דָּבָר אַחֵר וַיָּדוּ אַחֲזֵת - שֶׁלֹּא יָכֹל לְצַאת מִמֶּנּוּ מִכָּל וְכָל, אֱלֹא וַיָּדוּ אַחֲזֵת בְּעָקֵב עֲשׂוֹ - זֶה הַלְבָנָה שֶׁהִתְפַּסָּה אוֹרָה מִשּׁוּם הָעָקֵב שֶׁל עֲשׂוֹ, וְעַל כֵּן הֶצְטָרְךְ לוֹ לְלָכֵת עִמּוֹ בְּחֲכָמָה כְּדֵי לְדַחוֹתוֹ לְמַטָּה וַיִּדְבֹק בְּמִקּוּמוֹ.

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ יַעֲקֹב וְדָאִי. בֹּא רֹאה, כְּתוּב הִכִּי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. לֹא כְּתוּב נִקְרָא שְׁמוֹ, אֱלֹא קָרָא שְׁמוֹ. וַיַּעֲקֹבֵנִי, וְדָאִי רֹאֵה אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהִרְי אוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ הַקְּדוֹמוֹנִי הוּא חָכָם לְהִרְעֵ. כִּיֹּן שָׂבָא יַעֲקֹב, אָמַר, הִרְי וְדָאִי חָכָם כְּנֶגֶדוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּךְ קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

הִרְי הַקְּדוֹמוֹנִי בְּכָל מְקוֹם, וַיִּקְרָא סֵתָם זֶה הִיא הַדְּרָגָה הָאַחֲרוֹנָה, כְּכְתוּב וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְגו'. וְכָאן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, בְּכָל מְקוֹם שֶׁמֶנּוּ לֹא נִקְרָא [אֱלֹא] עַל יְדֵי כֵּן אָדָם. בְּמִקּוֹם אַחֵר מֵה כְּכְתוּב? (בְּרֵאשִׁית לג) וַיִּקְרָא לוֹ אֶל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב אֵל. אָמַר לוֹ, אֲנִי אֱלֹהֵי בְּעָלְיוֹנִים, וְאַתָּה אֱלֹהֵי בְּתִחוֹנוֹנִים.

וּבֹא וְרֹאה, יַעֲקֹב הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁעֲשׂוֹ הִיָּה לוֹ לְהַדְבִּק בְּאוֹתוֹ נָחֵשׁ עַקְלָתוֹ, וְעַל כֵּן בְּכָל מַעֲשָׂיו נִמְשָׁךְ

עליו כְּנִחֵשׁ עֲקָלְתוֹן אַחֵר, בְּחֻמָּה, בְּעֻמּוּמִיּוּת, וְכָךְ צָרִיד. וְזֶה בָּא כְּמוֹ זֶה מֵה שְׁאֵמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מֵה שְׁכָתוֹב (בראשית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתִּיּוֹנִים הַגְּדֹלִים - זֶה יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמִשָּׁת - אֵלּוּ שְׁאֵר הַדְּרָגוֹת שֶׁבִּינֵיהֶם. וְדַאי שֶׁיַּעֲקֹב נַעֲשֶׂה חָכֵם כִּנְגַד אוֹתוֹ הַנִּחֵשׁ הָאֲחֵר, וְכָךְ צָרִיד.

וּמִשּׁוּם כֵּן בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ שְׁעִיר אֶחָד, כְּדִי לְהַמְשִׁיכוֹ לְמִקְוֵמוֹ וַיִּפְרֹד מִן הַלְבָנָה, וְכֵן בִּימֵי הַכְּפֹרִים לְהַקְרִיב אוֹתוֹ הַשְּׁעִיר, וְזֶה בְּחֻמָּה לְשִׁלֹּט עָלָיו וְלֹא יוּכַל לְהִרְעוֹ, שְׁכָתוֹב (ויקרא טז) וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גִּזְרָה, וּבִאֲרוּהוּ שָׁזָה עֵשָׂו, שֶׁהוּא שְׁעִיר, וְהַכֹּל בְּחֻמָּה וּבְרִמָּאוֹת כְּלָפִיו. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׁכָתוֹב (תהלים יח) וְעַם עֲקֹשׁ תִּתְּפֹתֶל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נָחֵשׁ רַע, עֲקֹם רוּחַ, חָכֵם לְהִרְעוֹ, מִסְטִין לְמַעֲלָה וּמִסְטִין לְמַטָּה.

וּמִשּׁוּם כֵּן יִשְׂרָאֵל מְקַדִּימִים וּמִתְחַכְּמִים לוֹ בְּחֻמָּה, בְּעֻמּוּמִיּוּת, כְּדִי שֶׁלֹּא יוּכַל לְהִרְעוֹ וְלִשְׁלֹט. וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּסוֹד הָאֱמוּנָה, כָּל מַעֲשָׂיו כְּלָפִי עֵשָׂו מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נָתַן מִקּוֹם לְנִחֵשׁ הַהוּא לְטַמֵּא אֶת הַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא יַקְרִיב אֵלָיו וְלֹא יִשְׁלֹט בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן לֹא הִצְטִיף לְאַבְרָהָם לְהִתְנַהֵג בְּעֻמּוּמִיּוּת, וְלֹא לִיִּצְחָק, מִשּׁוּם שֶׁעֵשָׂו, שֶׁהוּא הַצַּד שֶׁל הַנִּחֵשׁ הַהוּא, טָרֵם בָּא לְעוֹלָם. אֲבָל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בַּעַל הַבֵּית, צָרִיד לוֹ לַעֲמֹד כִּנְגַד אוֹתוֹ הַנִּחֵשׁ שֶׁלֹּא תִהְיֶה לוֹ כָּלֵל שְׁלִיטָה לְטַמֵּא אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן צָרִיד לְיַעֲקֹב יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וּמִשּׁוּם כֵּן יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים נִבְחָרוּ לְחַלֵּק גּוֹרְלוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוֹב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֵבֶל נִחְלָתוֹ.

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים, הַצַּד שֶׁל אַבְרָהָם גָּרַם לָהֶם לְהִתְגַּדֵּל וְזִכְרוֹתוֹ סִיעָה לָהֶם, הוּא הָיָה מְחַנֵּךְ אוֹתָם בְּמִצְוֹת, שְׁכָתוֹב כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְגו', לְרַבּוֹת יַעֲקֹב וְעֵשָׂו. וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד וְגו'. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִפְרָד לְדַרְכּוֹ, זֶה לַצַּד הָאֱמוּנָה - וְזֶה לַצַּד שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה.

וְכֵן הָיָה בְּמַעֲשֵׂים שֶׁל רַבְקָה, שֶׁשָּׂם כָּל אֶחָד הֶלֶךְ לְצִדּוֹ. שְׁכָאֲשֶׁר הִיא הִשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשִׂים כְּשָׂרִים, אוֹ שְׁעָבְרָה סְמוּךְ לְמִקְוֵם טוֹב לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, הָיָה יַעֲקֹב שָׂמַח וְדוֹחֵק לְצִאָתָּהּ. וְכִשְׁהִיטָה הוֹלֶכֶת סְמוּךְ לְמִקְוֵם שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, אוֹתוֹ הִרְשָׁע הִכָּה לְצִאָתָּהּ, וּבִאֲרוּהוּ. וּמִשּׁוּם כֵּן, כְּשֶׁנִּבְרָאוּ וַיִּצְאוּ לְעוֹלָם, כָּל אֶחָד נִפְרָד וְהֶלֶךְ וְנִמְשָׁךְ לְמִקְוֵמוֹ שְׂרָאוֹי לוֹ. וְעַל כֵּן וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד וְגו'.

וַיֵּאָהֲב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד בְּפִיו. הָרִי פִּרְשׁוּהוּ, [כְּמוֹ] שְׁכָתוֹב אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שְׂדָה. וְכָתוֹב שָׁם (בראשית י) הוּא הָיָה גִּבּוֹר צִיד. [מֵהוּ] אִישׁ שְׂדָה, לְקַפֵּחַ אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְלְהַרְגֵם אוֹתָם. וְהוּא אָמַר שְׁעֵשָׂה תִּפְלָה, וְצִיד אוֹתוֹ בְּפִיו. אִישׁ שְׂדָה, מִשּׁוּם שֶׁחֵלֶק גּוֹרְלוֹ אֵינוֹ בְּיָשׁוּב, אֲלֵא בְּמִקְוֵם חָרֵב, בְּמִדְבָּר, בְּשְׂדָה, וְעַל זֶה אִישׁ שְׂדָה.

וְאֵם תֹּאמַר, אִיךְ יִצְחָק לֹא יָדַע אֶת כָּל מַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁל עֵשָׂו, וְהָרִי הִשְׁכִּינָה הִיטָה עִמּוֹ? שָׂאֵם לֹא שָׂרְתָה עִמּוֹ שְׁכִינָה, אִיךְ לְכָל לְבָרָךְ אֶת יַעֲקֹב בְּשָׁעָה שֶׁבִּרְךְ אוֹתוֹ? אֲלֵא וְדַאי שֶׁשְׁכִינָה הִיטָה דָּרָה עִמּוֹ בְּבֵית וְדָרָה עִמּוֹ תָּמִיד, אֲבָל לוֹ הוֹדִיעָה לוֹ, כְּדִי שֶׁיִּתְּבָרַךְ יַעֲקֹב בְּלִי דַּעְתּוֹ, אֲלֵא בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכָךְ צָרִיד, שֶׁבְּשָׁעָה הַהִיא שֶׁנִּכְנָס יַעֲקֹב לְפָנָי אָבִיו, נִכְנָסָה עִמּוֹ שְׁכִינָה, וְאִזּוֹ רָאָה יִצְחָק בְּדַעְתּוֹ שְׂרָאוֹי לְבָרָכָה וַיִּתְּבָרַךְ מִדַּעַת הַשְׁכִּינָה.

בֹּא רָאָה, [פַּעַם אַחַת הָיָה יוֹשֵׁב רַבִּי שְׁמַעוֹן וְשְׁאֵר הַחֲבֵרִים. נִכְנָס לְפָנָיו רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּנוֹ. אָמְרוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דָּבָר גָּדוֹל רָצִינוּ לְבַקֵּשׁ לְפָנָיו בְּעֵינֵינוּ שֶׁל יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, אִיךְ לֹא רָצָה יַעֲקֹב לְתַתּוֹ לַעֲשׂוֹ תִּבְשִׁיל עֲדָשִׁים עַד שֶׁמָּכַר לוֹ אֶת בְּכוֹרָתוֹ? וְעוֹד, שְׁאֵמֵר עֵשָׂו לִיִּצְחָק אָבִיו, וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַּעַמִּים. אָמַר לָהֶם, בְּשָׁעָה הַזֹּאת אֲתֵם חִיָּבִים לְקַבֵּל מִלְּקוֹת, שֶׁהָאֱמוּנָתָם לְדַבְּרֵי עֵשָׂו וְשִׁשְׁרֹתָם לְדַבְּרֵי יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי הִפְתּוֹב מַעֲדִיד עָלָיו וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, וְעוֹד כְּתוּב תִּתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב. אֲלֵא כֵּן הוּא עֲנִינוּ שֶׁל יַעֲקֹב עִם עֵשָׂו, מִשּׁוּם שֶׁעֵשָׂו הָיָה שׁוֹנֵא אֶת הַבְּכוֹרָה בְּרִאשׁוֹנָה, וְהָיָה רוֹצֵה מִיַּעֲקֹב שֶׁיִּקַּח אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בְּלִי כֶּסֶף. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֵּאָכֵל וַיִּשְׁתֶּי וַיִּקֶּם וַיִּלָּךְ וַיִּבֹּז עֵשָׂו אֶת הַבְּכוֹרָה].

וַיִּזְד יַעֲקֹב נָזִיד וַיִּבֹּא עֵשָׂו מִן הַשְּׂדָה וְהוּא עֵינִי. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, וַיִּזְד יַעֲקֹב - הִנֵּה פִּרְשׁוֹהָ שֶׁהָרִי בְּשִׁבִּיל הָאֲבֵל שֶׁל אַבְרָהָם זֶה הָיָה, אֲבָל וַיִּזְד יִצְחָק נָזִיד הָיָה צָרִיד לְהִיּוֹת! אֲלֵא וַיִּזְד יַעֲקֹב נָזִיד, שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ אֶת הַשְּׂרָשׁ שֶׁלּוֹ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ, מִשּׁוּם כֵּן עֲשֵׂה תִּבְשִׁילִים אֲדָמִים, עֲדָשִׁים תִּבְשִׁיל אָדָם, שֶׁהַתִּבְשִׁיל הַזֶּה מְשַׁבֵּר אֶת הַכֹּחַ וְהַחֲזָק שֶׁל הָאָדָם כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת חֲזָקוֹ וְכֹחוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּן עֲשֵׂה לוֹ בְּחֻמָּה כְּמוֹ אוֹתוֹ הַצָּבֵעַ הָאָדָם.

וְעַל הַתִּבְשִׁיל הַהוּא נִמְכָּר לוֹ לְעֶבֶד וּמָכַר בְּכוֹרָתוֹ לְיַעֲקֹב, וּבְשָׁעָה הַהִיא יָדַע יַעֲקֹב, שֶׁבְּשִׁבִּיל שְׁעִיר אֶחָד שֶׁיִּקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל לְדִרְגָּה שְׁלֹו, יִתְּנֶפֶד לְעֶבֶד לְבָנָיו וְלֹא יִקְטֹרֵג לָהֶם. וּבְכָל הֶלֶךְ יַעֲקֹב עִם עֵשָׂו בְּחֻמָּה, מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁל עֵשָׂו הַחֲכָם, וְלֹא כָּל לְשִׁלֹּט, וְנִכְנָע וְלֹא נִטְמָא [בוֹ] בֵּיתוֹ, וְהוּא נִגַּן עָלָיו.

[וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטָנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה. לָמָּה כְּתוּב פַּעַמִּים הָאָדָם? אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁכָּל מֵה שֵׁשׁ בּוֹ - אָדָם, כְּמוֹ שְׁנֵאֶמֶר וַיִּצְא הָרִאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי. וְתִבְשִׁילוֹ אָדָם, שְׁכָתוֹב מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה. וְאַרְצוֹ אֲדָמָה, שְׁכָתוֹב אֶרֶץ שְׂדָה אָדָם. וְאַנְשָׁיו אֲדָמִים, שְׁכָתוֹב הוּא עֵשָׂו אָבִי אָדָם. וּמִי שְׁעֵתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ אָדָם, שְׁכָתוֹב דּוֹדִי צַח וְאָדָם. וּלְבֹשׁוֹ אָדָם, שְׁכָתוֹב מַדּוּעַ אָדָם לְלְבוּשָׁךְ. וְכָתוּב מִי

[זה בא מאדום.]

אמר רבי יהודה, וכן בלבן נראה קד, משום שהרי הוא היה מכשף, בכתוב (בראשית כ) נחשתי ויברכני ה' בגלגל. ואף על גב שיעקב נקרא איש שלם, משום קד היה שלם, עם מי שהצטרף לו ללכת עמו ברחמים היה הולך, ועם מי שהצטרף לו ללכת עמו בדין קשה ובעקמימות היה הולך, משום ששני חלקים היו בו, ועליו כתוב (תהלים יח) עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. עם חסיד בצד החסיד, ועם העקש בצד של הדין הקשה, הכל כראוי.

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (שם יא) ה' צדיק יבחן ורשע ואהב [ר"ת נחש] חמס שנאה נפשו. כמה מעשי הקדוש ברוך הוא מתקנים, וכל מה שהוא עושה - הכל על הדין והאמת, בכתוב (דברים לב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא.

בא ראה, לא דן הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון עד שצנה אותו לתועלתו שלא יסטה לבו ורצונו לדור אחרת כדי שלא יטמא, והוא לא נשמר, ועבר על מצוות אדונו, ואחר כן דן אותו בדין.

ועם כל זה לא דן אותו כראוי לו, והאריך עמו את רגזו והתקנים יום אחד שהוא אלה שנים, פרט לאותם שבאים שנים שמסר לדוד המלך, שלא היה לו מעצמו כלום.

כמו כן אינו דן את האדם כמעשיו הרעים שהוא עושה תמיד, שאם קד לא יכול העולם להתקנים, אלא הקדוש ברוך הוא מאריך רגזו עם צדיקים, ועם רשעים יותר מהצדיקים. עם הרשעים כדי שישונו בתשובה שלמה, שיתקינו בעולם הזה ובעולם הבא, בכתוב (יחזקאל לג) חי אני נאם ה' וגו' אם אחפץ וגו' כי אם בשוב רשע מדרכו וחייה. וחייה בעולם הזה, וחייה בעולם הבא. ועל כן מאריך להם את רגזו תמיד. או כדי שיצא מהם גזע טוב בעולם כמו שהוציא את אברהם מתרח, שהוא גזע טוב וישר וחלק טוב לעולם.

אבל הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים תמיד בכל המעשים שהם עושים, משום שהוא יודע שלא יסטי ימינה ושמאלה, ומשום קד בוחן אותם, לא בשבילו, שהרי הוא יודע את היצר וכח האמונה שלהם, אלא כדי להרים ראשם בשבילם.

כמו זה עשה לו לאברהם, שכתוב (בראשית כב) והאלהים נסה את אברהם. מה זה נסה? הרמת נס, כמו שנאמר (ישעיה סב) הרימו נס, שאנו נס, הרים דגלו בכל העולם. ואף על גב שזה נתבאר, בשביל זה הקדוש ברוך הוא הרים את דגלו של אברהם בעיני כלם. זהו שכתוב נסה את אברהם. אף קד הקדוש ברוך הוא, כדי להרים את דגל הצדיקים, הוא בוחן אותם להרים את ראשם בכל העולם.

צדיק יבחן, מה הטעם? אמר רבי שמעון, משום שהקדוש ברוך הוא, כשמתרצה בצדיקים, מה כתוב? (ישעיה נג) וחי חפץ דכאו החלי, ובארוהו. אבל משום שרצונו של הקדוש ברוך הוא לא מתרצה אלא בנשמה, אבל בגוף לא. שהרי הנשמה דומה לנשמה של מעלה, והגוף אינו ראוי להאחז למעלה, ואף על גב שדמות הגוף היא בסוד עליון.

ובא וראה, בזמן שהקדוש ברוך הוא מרצה מנשמת האדם להנות [להאיר] בה, הוא מכח את הגוף כדי שתשלט הנשמה, שהרי בעוד הנשמה עם הגוף, הנשמה לא יכולה לשלט. שפאשר יש רע [נשבר] לגוף, הנשמה שולטת. צדיק יבחן, מה זה צדיק יבחן? כמו שנאמר (ישעיה כח) אכן בחר. קד גם צדיק יבחן, מחזק אותו. כאכן בחר הזו שהיא פנת יקרת, קד גם צדיק יבחן.

ורשע ואהב חמס שנאה נפשו (תהלים יא). מה זה שנאה נפשו? התעלה על דעתך שהקדוש ברוך הוא הוא שנפשו שונאת את הרשע ההוא? אלא אותה דרגה שכל הנשמות תלויות בה, שנאה נפשו של הרשע ההוא שלא רוצה אותה כלל, לא רוצה אותה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ומשום קד כתוב ורשע ואהב חמס שנאה נפשו, ונדאי. דבר אחר שנאה נפשו, כמו שנאמר (עמוס ו) נשבע אדני יהוה בנפשו, ומשום קד צדיק יבחן.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, צנה אותו להיטיב לו. נתן לו חכמה, התעלה בדרגתו למעלה. כשיירד למטה, ראה תשוקת היצר הרע ונדבק בו, ושכח כל מה שהתעלה [שהסתכל] בפבוד העליון של רבו.

בא נח, בהתחלה כתוב (בראשית ו) נח איש צדיק תמים היה, ואחר קד ירד למטה, וראה יין חזק שלא צלול, מיום אחד, ושנה ממנו והשתכר והתגלה, בכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה.

בא אברהם, התעלה בחכמה, והסתכל בפבוד רבונו. אחר קד ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ וגו'. מה כתוב אחר קד? ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו



ולוט עמו הנגבה, והתעלה לדרגתו הראשונה שהיתה בו בראשונה, ונקנס בשלום ויצא בשלום.

בא יצחק, מה כתוב: ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וגו', והלך יצחק והתעלה משם אחר כך בשלום. ואת כל הצדיקים בוחן הקדוש ברוך הוא, כדי להרים את ראשם בעולם הזה ובעולם הבא.

#### מדרש הנעלם

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. רבי יצחק פתח, הדודאים נתנו ריח וגו'. שנו רבותינו, לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מחיה את המתים וינער אותם מעפרם שלא יהיו בגין עפר כמות שהיו בתחלה שנבראו מעפר ממש, דבר שאינו מתקנים. זהו שכתוב (בראשית ב) ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה.

ובאותה שעה יתנערו מעפר מאותו הבגין, וינעמדו בגבן מקנים להיות להם קיום. זהו שכתוב (ישעיה נב) היתנערי מעפר קומי שבי ירושלים. יתקינו בקיום, ויעלו מתחת לארץ, ויקבלו נשמות בארץ ישראל. באותה שעה יצוף הקדוש ברוך הוא כל מיני ריחות שבגן עדן עליהם. זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח.

אמר רבי יצחק, אל תקרא הדודאים אלא הדודים. זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה. רב נחמן אמר דודאים ממש. מה הדודאים מולידים אהבה בעולם, אף הם מולידים אהבה בעולם. ומה זה נתנו ריח? כשרון מעשיהם, לדעת ולהכיר את בוראם.

ועל פתחינו - אלו פתחי שמים שהם פתוחים להוריד נשמות לפגרים. כל מגדים - אלו הנשמות. חדשים גם ישנים - אותם שיצאו נשמות מהיום כמה שנים ואותם שיצאו נשמות מימים מועטים וזכו בכשרון מעשיהם להקנס בעולם הבא, כלם עתידים לירד בבת אחת להקנס בגופות המוכנים להם.

אמר רבי אהא בר יעקב, בת קול יוצאת ואומרת: חדשים גם ישנים דודים צפנתי לך. צפנתי אותם באותם העולמות. לך - בשבילך, בשביל שאתה גוף קדוש ונקי. דבר אחר הדודאים [נתנו ריח] - אלו מלאכי שלום. נתנו ריח - אלו הנשמות שהם ריח העולם. נתנו - השאירו, כמו שנאמר (במדבר כא) ולא נתן סיחון את ישראל.

שלמדנו, אמר רבי יהודה, שלש כתות של מלאכי השרת הולכים בכל חדש ובכל שבת ללוות לנשמה עד מקום מעלתה. ובמי נקים את על פתחינו כל מגדים? אמר רבי יהודה, אלו הן הגופות שהם עומדים בפתחי קברות לקבל נשמתו, ודומה נותן פתק של חשבון, והוא מכריז ואומר: רבוננו של עולם, חדשים גם ישנים, אותם שנקברו מכמה ימים ואותם שנקברו מזמן מועט - כלם צפנתי לך, להוציא אותם בחשבון.

אמר רבי יהודה אמר רב, עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח באותו זמן עם הצדיקים להשרות שכנתו עמם, והכל ישמחו באותה שמחה, זהו שכתוב (שם קד) ישמח ה' במעשיו. אמר רבי יהודה, עתידים הצדיקים באותו זמן לברא עולמות ולהחיות מתים.

אמר לו רבי יוסי, וחרי שנינו (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש? אמר לו רבי יהודה, בא שמע, בעוד שהרשעים בעולם וירבו, כל העולם אינו בקיום, וכשהצדיקים בעולם, אזי העולם מתקנים. ועתידים להחיות מתים כמו שאמרנו, (זכריה ח) עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים, כמו שכתוב למעלה.

באותו זמן ישיגו הצדיקים דעת שלמה. שאמר רבי יוסי, ביום שישמח הקדוש ברוך הוא במעשיו, עתידים הצדיקים להכיר אותו בלבם, ואז תרבה ההשכלה בלבם כאלו ראו אותו בעין. זהו שכתוב (ישעיה כח) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו'.

ושמחת הנשמה בגוף יתר מכלם, על שהיה שניהם קיימים וידעו וישיגו את בוראם ויהנו מזיו השכינה, וזהו הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא. זהו שכתוב ואלה תולדות יצחק בן אברהם. אלו הם תולדות השמחה והשחוק שיהא בעולם באותו זמן. בן אברהם - היא הנשמה הזוכה לכה ולחיות שלמה במעלתה. אברהם הוליד את יצחק - הנשמה מולידה השמחה והשחוק הזה בעולם.

אמר רבי יהודה לרבי חייא, זה ששנינו שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מה היא? אמר לו, טרם הלכתי לפני אותם המלאכים הקדושים, בעלי המשנה, כך נשמע לי. כיון ששמעתי את זה שאמר רבי אלעזר, התישב בלבי. שאמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. וזה הוא ששנינו נזונים.

ואמר רבי אלעזר, במקום אחד שנינו נהנים, ובמקום אחר שנינו נזונים. מה בין זה לזה? אלא כך אמר אבי, הצדיקים שלא זכו כל כך, נהנים מאותו זיו, שלא שייגו כל כך. אבל הצדיקים שזכו, נזונים עד שישגו השגה שלמה. ואין אכילה ושתיה אלא זו, וזו היא הסעודה והאכילה. ומנין לנו זה? ממשא,

שְׁכָתוֹב (שמות לד) וַיְהִי שֵׁם עֹם ה' אֲרֻבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה. מָה הַטַּעַם לֶחֶם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה? מִפְּנֵי שֶׁהָיָה נֶזְאוֹן מִסְּעוּדָה אַחֲרֵת, מֵאוֹתוֹ זִיו שֶׁל מַעֲלָה. וַיָּכֻמוּ בֶן סְעוּדָתָם שֶׁל צַדִּיקִים לַעֲתִיד לָבֹא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לַעֲתִיד לָבֹא לְשִׁמּוֹחַ בְּשִׁמְחָתוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים לד) יִשְׁמְעוּ עֲנוּיִם וַיִּשְׁמְחוּ. רַב הוֹנָא אָמַר, מִכָּאֵן (שם ה') וַיִּשְׁמְחוּ כָּל חוֹסֵי בֶדֶךְ לְעוֹלָם יִרְגְּנוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, זֶה וְזֶה יִשְׁנִים לַעֲתִיד לָבֹא. וְלִמְדֵנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יֵין הַמְּשֻׁמָּר בַּעֲנֻבֵי מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֹאשִׁית - אֵלּוּ דְּבָרִים עֲתִיקִים שֶׁלֹּא נִגְלוּ לְאַדָּם מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְעֲתִידִים לְהִתְגַּלּוֹת לַצַּדִּיקִים לַעֲתִיד לָבֹא, וְזוֹ הִיא הַשְּׁתִּיָּה וְהָאֲכִילָה, וְדַאי זֶה הִיא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלום, אִם כֵּן מֵהוּ לוֹיָתָן וּמֵה הַשּׁוֹר, שְׁכָתוֹב (איוב מ) כִּי בּוֹל הָרִים יִשְׁאוּ לוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהִנֵּה כְּתוּב (ישעיה כז) בָּעֵת הַהִיא יִפְקֹד ה' בְּחִרְבּוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְדּוּלָּה וְהַחֲזָקָה עַל לוֹיָתָן נָחַשׁ בָּרָח וְעַל לוֹיָתָן נָחַשׁ עֲקָלָתוֹן וְהָרַג אֶת הַתַּיִן אֲשֶׁר בָּיִם. הִנֵּה כָּאֵן שְׁלֹשָׁה. אֵלּוּ רָמְזוּ הוּא שְׁרָמְזוּ עַל הַמַּלְכִּיּוֹת. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, אֵין לוֹמַר עַל מָה שֶׁאָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ, וְדַאי כֵּד זֶה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲנִי הֵייתִי לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְשָׁאֲלֵתִי עַל הַדְּבָר הַזֶּה. אָמַרְתִּי, הַסְּעוּדָה הַזֹּאת שֶׁל הַצַּדִּיקִים לַעֲתִיד לָבֹא הֲאֵם כֵּד הוּא? לֹא הִתְלַשְׁבָּה בְּלִבִּי, שֶׁהִנֵּה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לַעֲתִיד לָבֹא כְּמוֹ זֶה שְׁכָתוֹב (שמות כד) וַיַּחֲזִיזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יָפָה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכֵד הוּא.

עוֹד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הָאֱמוּנָה הַזֹּאת שֶׁאָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ לְרַב הָעוֹלָם שֶׁמִּזְמָנִים הֵם לַסְּעוּדָה הַזֹּאת שֶׁל לוֹיָתָן וְהַשּׁוֹר הַהוּא, וְלִשְׁתּוֹת יֵין טוֹב שֶׁמְשֻׁמָּר מִכָּשֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, פְּסוּק מִצָּאוּ וְדָרְשׁוּ, שְׁכָתוֹב (ויקרא כו) וַאֲכַלְתֶּם לַחֲמֻקְכֶם לְשִׁבְעָה.

שֶׁאָמַר רַבִּי זִירָא, כָּל מֵינֵי פְתוּי פְתָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְהַחֲזִירָם לְמוּטָב, וְזֶה הוּא יוֹתֵר מִכָּל, שֶׁאָמַר לָהֶם וַאֲכַלְתֶּם לַחֲמֻקְכֶם לְשִׁבְעָה, וּבִקְלָלוֹת - וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ, וְזֶה קָשָׁה לָהֶם מִן הַכָּל. מָה הַטַּעַם? שְׁכָתוֹב (שמות טז) מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ בַּיּוֹם הַזֶּה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'.

אָמַר רַבִּי זִירָא, מִלְּמַד שֶׁמִּשּׁוּם הָאֲכִילָה מִסְרוּ נַפְשָׁם לְמוֹת בְּיָדָם. כֵּינֵן שֶׁרָאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תַאֲוָתָם, אָמַר לָהֶם: אִם תִּשְׁמְעוּ לְקוֹל הַמִּצְוֹת - וַאֲכַלְתֶּם לְשִׁבְעָה, כִּדִּי לְהִנִּיחַ דַּעְתָּם. כְּמוֹ כֵּן רָאוּ רַבּוּתֵינוּ שֶׁהַגְּלוּת נִמְשָׁכֶת, הַסְתַּמְכּוֹ עַל פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה, וְאָמְרוּ שְׁעֵתִידִים לְאָכַל וְלִשְׁמֹחַ בַּסְּעוּדָה גְּדוּלָּה שְׁעֵתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לָהֶם, וְעַל כֵּן רַב הָעוֹלָם סָבְלוּ אֶת הַגְּלוּת מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַסְּעוּדָה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין לָנוּ לְסַתֵּר אֶת אֱמוּנַת הַכָּל, אֵלּוּ לָקִים אוֹתָהּ. שֶׁהָיָה הַתּוֹרָה מַעֲיָדָה עַל זֶה שֶׁהָיָה אֲנִי יוֹדְעִים אֶת אֱמוּנַת הַצַּדִּיקִים, וְהַכְסוּף שֶׁלָּהֶם מֵהוּא? שְׁכָתוֹב (שיר א) נִגִּילָה וְנִשְׁמַחָה בָּךְ, וְלֹא בָּאֲכִילָה. נִזְכִּירָה דְּדִיד מִיָּין. וְאוֹתָהּ סְעוּדָה שֶׁמִּזְמָנִים אֵלֶיהָ, יִהְיֶה לָנוּ חֵלֶק לְהִנּוֹת מִמֶּנָּה, וְזוֹ הִיא הַשְּׁמִיחָה וְהַשְׁחֹק. וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵת יִצְחָק - שִׁינְחֻקוֹ הַצַּדִּיקִים לַעֲתִיד לָבֹא. אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק - זְכוּת הַנִּשְׁמָחָה מוֹלִיד הַשְּׁחֹק הַזֶּה וְהַשְּׁמִיחָה בְּעוֹלָם.

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אֲרֻבָּעִים שָׁנָה. רַבִּי בּוֹ בִּשְׁם רַבִּי יוֹסִי פְתַח וְאָמַר, (שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ וְגו', בְּכֻמָּה מַעֲלוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁשְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי אֲחָא בַר יַעֲקֹב, כָּל מָה שֶׁנִּבְרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹת שָׁלוֹ, חוּץ מִמֶּנּוּ, הֵיוּ בְּשִׁתּוּף. וְהֵאֵם אָמַר כֵּד רַבִּי אֲחָא? חֵס וְשְׁלוֹם! שֶׁהָיָה בַּדְּבָר הַזֶּה תִּרְבָּה הַמַּחֲלָקֶת בְּעוֹלָם. שֶׁאִם תֹּאמַר כֵּן, הַמַּלְאָכִים שֶׁהֵם נִבְרָאִים רוּחַ הַקְדֵּשׁ מִמֶּשׁ, יֹאמַר שֵׁשׁ בָּהֶם שְׁתּוּף, הָרִי כָּל הַפְּנִים שֶׁלָּהֶם וְשָׁלְנוּ שׁוּיִם.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, בַּדְּבָר הַזֶּה תִּתְרַבֶּה הַמַּחֲלָקֶת בְּעוֹלָם, שֶׁהָיָה שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנַתָּנוּ, שֶׁכָּל מָה שֶׁעָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - עָשָׂה כְּמוֹ הַגּוֹף וְהַנֶּשֶׁמָה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָיָה אֵין לְמַלְאָכִים גּוֹף - כֵּד זֶה, אֲבָל אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה עַד שֶׁתִּשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם הַנֶּשֶׁמָה הַקְדוּשָׁה הַהִיא, שֶׁהִיא סִיּוּעַ שֶׁלְמַעֲלָה. וּבִגְנוּנִים הַלָּלוּ, כָּל מָה שֶׁעוֹשָׂה, צָרִיד אֶת אוֹתוֹ סִיּוּעַ שֶׁלְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בִּשְׁעָה הַהִיא שֶׁעֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת מֵתִים, וְהִנֵּה סוּף כָּל [הַצְּרוּת] עֲמֻקִּים [עֲתִיקִים] יִהְיֶה בְּאַרְבָּעִים, וְגִזֵּר הַדִּין - (דברים כח) אֲרֻבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יִסִּיף. סוּף הַלִּיכְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּשִׁנַּת הָאֲרָבָעִים. אֲרֻבָּעִים שָׁנָה קֹדֶם תַּחֲנוּת הַגּוֹף מִמִּתְנָת לוֹ הַנֶּשֶׁמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּשִׁנַּת הָאֲרָבָעִים יָקוּמוּ הַגּוֹפוֹת מִן הָעֶפֶר. בְּאַרְבָּעִים נִכְלָא הַנֶּשֶׁם, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית ז) וַיְהִי הַנֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אֲרֻבָּעִים יוֹם, וְכָתוּב וַיְהִי מִקֵּץ אֲרֻבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ.

זֶמַן גְּאֻלָּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשִׁנַּת הָאֲרָבָעִים הוּא, וּבְחֻמָּשִׁים בָּא יֵשׁוּב הָעוֹלָם, שֶׁהִיא הַיּוֹבֵל. הַחֲזָרָת הַנֶּשֶׁמָה לְגוֹף בְּשִׁנַּת הָאֲרָבָעִים שֶׁהִתְיַנְּה לוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אֲרֻבָּעִים שָׁנָה, שֶׁהִתְיַנְּה לְגוֹף.

בְּקֻחָתוֹ אֶת רַבָּקָה - בְּהִכְנָסָתָהּ בַּגּוֹף הַמִּזְמָן לוֹ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בְּהִכְנָסָתָהּ בּוֹ, אֵין תַּאֲוָתָם וְכִסּוּפָם

אָלאָ להנות מזיו השכינה ולזון מזיוה. זהו שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. אמר רבי אבא, ישקני - יפרנסני. שאין פרנסתם אלא להנות ולזון מזיוה של מעלה. אמר רבי יוסי, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב כי טובים דדיך מנין.

בת בתואל - בת בתו של אל. רב הונא אמר, לא כך הוא. ואני הייתי בכרפי הזם ושמעתי שהיו קוראים לאותו העצם שעל השדרה, אותו שנשאר בקבר מכל הגוף - בתואל הארמי. שאלתי עליו. אמרו שהוא כראש [דומה] הנחש, שהוא רמאי, ואותו העצם הוא רמאי מכל שאר העצמות.

שלמדנו, אמר רבי שמעון, למה נשאר בקיום אותו העצם יותר מכל שאר העצמות? משום שהוא רמאי, ואינו סובל טעם של המזון של בני האדם כמו שאר העצמות, ומשום כך הוא חזק מכל העצמות, והוא יחיה העקר שהגוף נבנה ממנו. זהו שכתוב בת בתואל הארמי.

ולמדנו, אמר רבי שמעון, הוא רמאי ומעולם רמאי, ושכן יצר הרע שהוא רמאי. זהו שכתוב בת בתואל הארמי - עצם רמאי. מפדן ארם - מצמד רמאים, כמו ששינוי פדנא דתורא, שהוא צמד. אחות לבן - אחות יצר הרע הארמי. כמו ששינוי, בתחלה שהיה מנגל בחטאות בזה העולם נקרא לוט. לעתיד לבא שלא יהא מנגל כמו בראשונה, כמי שרוחץ ומטביל את טמאתו, קוראים לו לבן. על כל פנים אין יצר הרע בטל מן העולם.

בא שמע שפך אנו בארנו בביתא. שתי בנות לוט, שהן שני כחות הגוף המעוררות את יצר הרע, עכשו שאינו כל כך מנגל ונטבל מכלוכו נקרא לבן, ואותן שתי בנות אינן בטלות ממש. זהו שכתוב (בראשית כט) וללבן שתי בנות.

אמר רבי יוסי, כך הוא. שם כתוב בכירה וצעירה, וכאן כתוב גדולה וקטנה. אמר רבי יוסי, אבל אינן בלח לעשות רע ולהתעורר ליצר הרע כמתחלה, משמע שכתוב שם הגדלה לאח, שלאח מבחנה ומרשעתה. ושם הקטנה רחל, שאין בה כל המתעורר, כמו שנאמר (ישעיה כג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה.

אמר רב הונא, זה יצר הרע, ושתי בנותיו מתחלפות מכות שהיו בראשונה. בתחלה לוט, מקלל מנגל. עכשו לבן, מלבו, שאינו מקלל ומנגל בנוולו כבראשונה. בתחלה שתי בנותיו חזקות, כל אחת ואחת בלחה, ועכשו שם הגדלה לאח - לאח בלא כח, לאח בלא חזק, לאח מפעשיה הראשונים. ושם הקטנה רחל, כמו שאמרנו, ולא כמות שהיו בראשונה.

אמר רב אחא בר יעקב, בא ראה מה כתוב, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא. אמר רבי אחא, מפני מה היא עקרה? מפני שיצר הרע אינו נמצא בלח בעולם, ועל כך אין נמצא פריה ורביה וולתי בתפלה. ומה כתוב? ויעתר לו ה' ויתר רבקה אשתו. כיון שמתעורר יצר הרע, נמצא פריה ורביה.

אמר רבי יוסי, אם כן, מה הפרש בין העולם הזה לאותו זמן? ועוד, שהנה הכתוב אמר שהקדוש ברוך הוא עשה. אמר רבי אחא, כך הוא, שהקדוש ברוך הוא העיר אותו לענין ההוא שצריך לזוג, ולא לכל שעה, שהיה תמיד עם אדם כמו פעם, שהוא נמצא תמיד וחוטאים בו בני אדם, אלא לאותו זוג לבדו. והתעוררות ההיא תהיה התעוררות של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (יחזקאל לו) והסירתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. מה זה לב בשר? אמר רבי יהודה, לב להוציא בשר, ולא לדבר אחר.

רבי יצחק ברבי יוסי היה בא מקפוטקא ללוד. פגע בו רבי יהודה. אמר לו רבי יצחק, תאמר שחברינו חכמי הביתא התעוררו לענין הזה שיצר הרע ישתכח מן העולם, פרט לאותה שעת הזוג. אמר לו, חידד, כך צריך יצר הרע לעולם כגשם לעולם. שאלמלא יצר הרע, חדות השמועה לא תהיה, אבל לא מנגלת כבראשונה לחטא בו. זהו שכתוב (ישעיה יא) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו'.

אמר רבי שמעון, הוא הלב שמדורו של יצר הרע בו. רבי אליעזר אומר, לב טוב בגין הגוף והנשמה, ומשום כך כתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, שהוא עקר הכל.

כשבא רב כהנא, אמר, כך אומרים משמים של בעלי הביתא: שני בנינים של הגוף הם - הכבד והלב. שאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה, הכבד והלב מנהיגים את הגוף בכל צדי איברי. המנהיג של הראש הוא המוח, אבל של הגוף הם שנים. והראשון הוא הכבד, והשני הלב. והינו שכתוב בפרשה ויתרצו הבנים בקרבה, אלו שני בניני הגוף.

מה הטעם ויתרצו? משום שמהלב [מתעורר] נשכח היצר הרע. ויתרצו? [שאלו] וישליו היה צריך להיות! אלא, אמר רב הונא, ויתרצו - וישברו, כלומר, נשבר כחם וחילם. אמר רבי יהודה, הגוף מהו אומר? אם כן למה זה אנכי, ולמה נבראתי? מיד - ויתלך לדרש את ה'.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך ושני לאמים וגו'. אלו השני גאים - הכבד והלב. רבי יוסי אמר, המוח והלב. רבי יהודה אמר, המוח אין בכלל זה, משמע שכתוב בבטןך, ואין המוח בבטן אלא בראש. ושני

לְאָמִים מִמֶּעֶיֶד וְגו', וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר. זֶהוּ הַכֶּבֶד, שֶׁהוּא רַב וְגָדוֹל וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ לִפְנֵי הַלֵּב. שְׁאֵמֵר רַבִּי יְהוּדָה, הַכֶּבֶד קוֹלֵט הָדָם וּמְשַׁמֵּשׁ בּוֹ לִפְנֵי הַלֵּב.

וַיֵּצֵא הָרֹאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי. אָמַר רַב פִּהְנָא, הַכֶּבֶד הוּא הָרֹאשׁוֹן, וְהוּא אֲדָמוֹנִי. לָמָּה הוּא אֲדָמוֹנִי? עַל שְׁבוּלַע אֶת הָדָם תִּחְלָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ רֹאשׁוֹן? עַל שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְבָלַע הָדָם מִכָּל הַמֵּאֲכָל, וְהוּא רֹאשׁוֹן לָדָם, אֲבָל לֹא לִיצִירָה. וּבִמָּה נִבְאָר וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר? עַל שֶׁהוּא רַב וְגָדוֹל בְּשִׁעוּרוֹ מִן הַלֵּב, וְהוּא עוֹבֵד לֵלֵב.

אָמַר רַבִּי אָבָא, לָמָּה בָּאָה הַפֶּרֶשָׁה הַזֹּאת? אֵלָּא לְהַרְאוֹת לִבְנֵי הָעוֹלָם, שֶׁאֵין עַל גֵּב שֶׁהַשְּׁלֵמוֹת הֵיחָא תִּהְיֶה בְּאַרְץ - דְּרַכּוֹ וְטַבְעוֹ שֶׁל הָעוֹלָם לֹא יִשְׁתַּנֶּה. רַבִּי יִיסָא אָמַר, בֵּא רֵאָה, הַכֶּבֶד הוּא הַצֵּד צִיד, וְהוּא צִיד בְּפִי, וְהַלֵּב הוּא הַחוּשָׁב, וְהוּא יוֹשֵׁב אֶתְחִילִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֵּצֵד יַעֲקֹב נָזִיד, חוֹשֵׁב מַחֲשָׁבוֹת, נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּתוֹרָה.

וַיֵּצֵד יַעֲקֹב נָזִיד, רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַבִּי אֲחָא אָמַר, לְעוֹלָם טַבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵינוֹ מִשְׁתַּנֵּה, בֵּא רֵאָה, מִה כְּתִיב, וַיֵּצֵד יַעֲקֹב נָזִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יח) אֲשֶׁר זָדוּ עָלֵיהֶם, וְתִרְגְּמוּ: שֶׁחֲשָׁבוּ. כְּלוּמַר, הַלֵּב חוֹשֵׁב וּמִהֲרָהּ בְּתוֹרָה בִּידִיעֵת בּוֹרָאוֹ. מִה כְּתוּב? וַיֵּבֵא עֲשׂוֹ מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֲנִי. הַכֶּבֶד שֶׁדָּרָךְ טַבְעוֹ לִצְאָת וְלָצִיד צִיד בְּפִי לְבָלַע וְאֵינוֹ מוֹצֵא, נִקְרָא עֲנִי, וְהוּא אָמַר לֵלֵב: עַד שֶׁאֵתָּה מִהֲרָה בְּדַבְרִים אֵלּוּ בְּדַבְרֵי תוֹרָה, הִרְהַר בְּאֲכִילָה וּבִשְׁתִּיָּה לְקִיס גּוֹפֵף. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֵּאֱמָר עֲשׂוֹ אֶל יַעֲקֹב הַלְעִיטְנִי נָא מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה, כִּי כֵן דָּרָכִי לְבָלַע הָדָם וּלְשַׁגֵּר לְשָׁאֵר הָאֲבָרִים, כִּי עֲנִי אֲנִכִּי, בֵּלָא אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה.

וְהַלֵּב אָמַר: תֵּן לִי הָרֹאשׁוֹן וְהַמִּבְחָר מִכָּל מַה שֶׁתִּבְלַע, תֵּן לִי בְּכוֹרְתָךְ. זֶה שְׁכָתוֹב מִכָּרָה כִּיּוֹם אֶת בְּכוֹרְתָךְ לִי, רֹאשִׁית הַתְּאֵנָה. עַד שֶׁהַלֵּב מִהֲרָה וְחוֹשֵׁב בְּמֵאֲכָל, בּוֹלַע הַכֶּבֶד. שֶׁאֵלְמָלָא אוֹתוֹ כְּסוּף וְהִרְהוּר שֶׁל הַלֵּב בְּמֵאֲכָל, לֹא יוֹכִלוּ הַכֶּבֶד וְהָאֲבָרִים לְבָלַע. שְׁאֵמֵר רַבִּי יוֹסִי, כֵּן דָּרָךְ הַעֲבָדִים - שְׁאֵינֶם אוֹכְלִים עַד שֶׁהָאֲדוֹן אוֹכֵל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב לְאַחֵר כּוֹ, וַיַּעֲקֹב נָתַן לַעֲשׂוֹ לָחֶם וַיִּזִּיד עֲדָשִׁים. מִה זֶה עֲדָשִׁים? עֲגֻלָּהּ כְּגֻלָּתָהּ, וְהַגֻּלָּה סוֹבֵב בְּעוֹלָם, כְּלוּמַר שֶׁלֹּא נִשְׁכַּח מִדְּרַכּוֹ. כִּךְ הוּא כּוֹן אֲדָם, בְּאוֹתוֹ זְמַן, אֵין עַל גֵּב שֶׁפֶל אוֹתוֹ חֶסֶד וְכִבּוּד וּשְׁלֵמוֹת יִהְיוּ, דְּרַכּוֹ שֶׁל הָעוֹלָם לְאָכֵל וּלְשִׁתּוֹת לֹא יִשְׁתַּכַּח.

מִשְׁנָה. שְׁנֵינוּ, אֲרַבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם מִנְּשׁוֹבוֹת, וְעֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְעוֹרֵר רוּחַ אֶחָד לְקִיס הַגּוֹף שֶׁיִּהְיֶה כְּלוּל מֵאַרְבַּע רוּחוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יחזקאל לו) מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאִי הָרוּחַ. בְּאַרְבַּע לֹא כְּתוּב, אֵלָּא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, שֶׁיִּהְיֶה כְּלוּל מֵאַרְבַּעֶתָם.

וְלִמְדֵנוּ, אוֹתוֹ הָרוּחַ הוּא רוּחַ הַמּוֹלִיד, הוּא הָרוּחַ הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ, וְאֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימּוֹת הַמִּשְׁלִיחַ אֵלָּא שְׁעִבּוּד מַלְכוּת בְּלֶבֶד, וְאֵין בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לְתַחֲתֵית הַמַּתִּים אֵלָּא נְקִיּוֹת וְהַשְׁגָּת דִּיעָה. רַב נַחֲמָן אָמַר, וְאַרְיִכוֹת יָמִים.

אָמַר רַב יוֹסֵף, וְכִי יָמוֹת הַמִּשְׁלִיחַ וְתַחֲתֵית הַמַּתִּים אֵינֶם אֶחָד? אָמַר לוֹ, לֹא, שְׁשֵׁנִינוּ, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קוֹדֵם לְקַבּוּץ גָּלִיּוֹת, קַבּוּץ גָּלִיּוֹת קוֹדֵם לְתַחֲתֵית הַמַּתִּים, וְתַחֲתֵית הַמַּתִּים הָאֲחֵרוֹן שֶׁבְּכָלֶם. מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוֹב (תהלים קמו) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס. הָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמַחֲבֵשׁ לְעַצְבוֹתָם. זֶה הוּא תַחֲתֵית הַמַּתִּים שֶׁהִיא הָרְפוּאָה לְשִׁבּוּרֵי לֵב עַל מַתִּיהֶם. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם תִּחְלָה, וְאַחֲרָיו נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס, וְהָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב אֲחֵרוֹן עַל הַכֹּל.

שְׁנֵינוּ, אֲרַבַּעִים שָׁנָה קוֹדֵם הַקַּבּוּץ גָּלִיּוֹת לְתַחֲתֵית הַמַּתִּים, כְּמוֹ שְׁאֵמֵרְנוּ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אֲרַבַּעִים שָׁנָה. אֲרַבַּעִים הַשָּׁנָה הָלְלוּ מִה מַעֲשֵׂיהֶם? אָמַר רַב פִּהְנָא אָמַר רַבִּי בְּרֻקָּה, מִקַּבּוּץ גָּלִיּוֹת עַד תַּחֲתֵית הַמַּתִּים כְּמָה צְרוּת, כְּמָה מַלְחָמוֹת יִתְעוֹרְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאַשְׁרֵי הַנִּמְלֵט מֵהֶם, שְׁכָתוֹב (דניאל יב) בָּעֵת הַהִיא יִמְלֹט עִמָּךְ כָּל הַנִּמְצָא כְּתוּב בִּסְפָר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִכָּאן, וַיִּתְּבְּרוּ וַיִּתְּלַבְּנוּ וַיִּצְרְפוּ רַבִּים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מִכָּאן, (זכריה יג) וַיִּצְרְפוּ כֶּסֶף אֶת הַכֶּסֶף וּבַחֲנִיתִים כִּבְחוֹן אֶת הַזָּהָב. וּבְאוֹתָם הִזְמִים יִהְיוּ יָמִים אֲשֶׁר יֵאֱמָרוּ אֵין לִי בָהֶם חֶפֶץ. וּמִשְׁעָה שֶׁיַּעֲבְרוּ הַצְרוּת עַד תַּחֲתֵית הַמַּתִּים אֲרַבַּעִים שָׁנָה.

רַב הוּנָא אָמַר, בֵּא רֵאָה, כִּי אֲרַבַּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וְגו' אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' - כְּמוֹ כֵּן [הַגּוֹף] פָּאן. אָמַר רַב יוֹסֵף, כָּל אֵלּוּ דְּבָרֵי אֶחָד אָמַרְנוּ. וְלִסוּף אֲרַבַּעִים שָׁנָה, שֶׁהַצְרוּת יַעֲבְרוּ וְהַרְשָׁעִים יִכְלוּ, יִחְיוּ הַמַּתִּים שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם. מִה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁכָתוֹב (נחום א) לֹא תִקּוּם פְּעָמִים צָרָה, וְדִי לָהֶם בְּמָה שֶׁעָבְרוּ. וּמִזְמַן תַּחֲתֵית הַמַּתִּים יִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם בִּישׁוּבוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲרָךְ הִזָּה יוֹשֵׁב, וְהִזָּה מִצְטַעַר בְּנַפְשׁוֹ מֵאֵד. נִכְנָס לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לוֹ, מִרְאָה הָאֹר שֶׁל מֵאוֹר הָעוֹלָם לָמָּה חֲשׂוֹכִים? אָמַר לוֹ, מִרְאָה וּפְחַד רַב נִכְנָס בִּי, שֶׁהִרִי אֵנִי רֹאֶה מִה שֶׁהִתְעוֹרְרוּ חֲבֵרֵינוּ בְּעַלֵּי הַבְּרִיתָא, שֶׁשׁוֹרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ שֶׁל קְדוּשָׁה, וְהֵיכָא שֶׁהִעִירוּ שְׁבִשְׁשֵׁי יְהִיָּה גְאֻלָּה, יָפָה. אֲבָל

אני רואה אריכות יתר על אותם שוכני עפר, שבאלף הששי לזמן ארבע מאות ושמונה שנים ממנו יהיו עומדים כל שוכני עפר בקיומם.

ומשום כך העירו חברינו על הפסוק שקרא להם בני חת, ח"ת - שיתעוררו לח"ת שנה, והינו שכתוב (ויקרא כה) בשנת היובל הזאת תשבּו איש אל אחוזתו. כשיתלם הזאת, שהוא חמשת אלפים וארבע מאות ושמונה, תשבּו איש אל אחוזתו, אל נשמתו, שהיא אחוזתו ונחלתו.

[עוד] אמר רבי יהושע, שנה לא יהיה לך קשה, שהרי שנינו, שלש פתות הן: של צדיקים גמורים, ושל רשעים גמורים, ושל בינונים. צדיקים גמורים יקומו בקימה של מתי ארץ ישראל, מהיום כמה שנים, שהם קודמים בתחלה בשנת הארבעים של קבוץ גלויות. והאחרונים כלם לזמן ארבע מאות ושמונה שנה לאלף הששי, כמו שאמרנו. מי יזכה לארץ הזו? מי יתקדם בקיום דתו בין הזמן הזה, ועל כן אני מצטער בנפשי.

אמר לו, רבי, הנה שנינו, יהי אור - יהי ר"ו. חזר ואמר, בתשובה יתקדם הכל. אמר רבי יהושע, אם לא שאמרתי כך, חסמנו את הפיות לצפות לגאולה כל יום, שכתוב (יחזקאל לג) חסון ישועות. מהו ישועות? אלו המצפים ישועות בכל יום.

מהי דעתו של רבי אלעזר? הנו מה שכתוב ורבים מישיגי אדמת עפר יקיצו. ממשמע שכתוב מישיגי, אלו הם הצדיקים הנקדמים בחייהם קדם זה. וכמה שנים הם נקדמים? רבי יהודה אומר, מאתיים ועשר שנים. רבי יצחק אומר, רד"י שנה, שכתוב (במדבר כד) ויר"ד מיעקב וגו'. יר"ד שנה נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם. רב נחמן אומר, לפי השעור שנבדלה בעפר. אמר לו רבי יוסי, אם כן, הרבה תחיות היו, אלא כל התחיות יהיו באותו הזמן, וזהו שנאמר בחזון, (דניאל י) ואמת הדבר וצבא גדול.

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם. רבי אבהו פתח ואמר, (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. ששנינו, ארבע תקופות וארבעה זמנים משנים זו מזו יעברו הצדיקים לעתיד לבא. האחד - אותו זמן ישגא החכמה בעולם וישגיו השגה מה שלא השיגו בזה העולם. ששנינו, אמר רבי פנחס, השגת הצדיקים לעתיד לבא יותר ממלאכי השרת, שכתוב (ישעיה יא) כמים לים מכסים, השני תתעסקו. (חסר) (עד כאן מדרש הנעלם)

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא, כמו שאמר אברהם, משום ששכינה היתה עמו ועם אשתו, ובשביל השכינה הוא אמר, שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי אתי, ועל כן התחזק ואמר אחתי היא. עוד, אברהם ויצחק כך ראוי, שנדאי משום הפסוק שכתוב (שיר ה) אחתי רעיתי יונתי תמתי, ומשום כך נדאי נראה להם לומר אחתי היא, ועל כן מתחזקים הצדיקים בקב"ה.

ויהי כי ארכו לו שם הזמנים וגו'. את רבקה אשתו - דוקא, וזו השכינה. כמו שעבודה זרה כתוב בה ויקומו לצחק, כך גם מצחק את זו שכינה שהיתה עם רבקה. דבר אחר, וכי תעלה על דעתך שיצחק היה משמש מטתו ביום? שהרי שנינו, ישראל הם קדושים ולא משמשים מטתם ביום, ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום?

אלא נדאי שאבימלך היה חכם, והוא הסתכל באיצטגנינותו שהוא חלון. כתוב כאן בעד החלון, וכתוב שם (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותיגבב אם סיסרא. מה להלן באיצטגנינות, אף כאן באיצטגנינות. וראה שלא היה כמו שאומר יצחק, אלא נדאי הוא מצחק עמה, והיא אשתו. ואז ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. רבי יוסי אומר, נאה היה לאבימלך לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם, רק שנה הוכיח אותו הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, כתוב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אמר רבי אבא, משום כך אמר אחתי היא, כדי להדבק בשכינה, שכתוב אמר לחכמה אחתי אתי. מה הטעם? משום שבהם לא היתה אמונה. שאם נמצאה בהם אמונה, לא היה צריך, אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר כך, ומשום כך אמר, כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אין יראת אלהים, זו האמונה.

אמר רבי אלעזר, משום שלא שורה השכינה מחוץ לארץ הקדושה, ועל זה אין יראת אלהים במקום הזה, שנה לא מקומו ולא שורה כאן. ויצחק החזיק בו באמונה, שראה שהנה השכינה שורה בתוך אשתו.

ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת בא ראה כמה מאריך להם הקדוש ברוך הוא לרשעים משום אותו החסד שעשה עם האבות הקדושים, שהרי משום זה לא שלטו בישראל עד לאחר דורות אחרונים. יפה עשה אבימלך שעשה חסד עם יצחק שאמר לו (לאברהם) הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב.

רבי יהודה אומר, חבל על הרשעים שחסדם אינו שלם. בא ראה, עפרון אמר בהתחלה, (בראשית

(כג) אֲדֹנִי שְׁמַעֲנִי הַשְׁדָּה נִתְּתִי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בּוֹ לָךְ נִתְּתִיהָ וְגו'. וְאַחֵר כִּד אָמַר, אֶרֶץ אֲרָבַע מֵאֵת שְׁקָל כֶּסֶף וְגו'. וְכַתוּב וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרָן וְגו', עֶבֶר לַסֹּחֵר. אֵף כֵּאֵן כְּתוּב בְּרֵאשׁוֹנָה הִנֵּה אֶרֶץ לְפָנֶיךָ וְגו', וְאַחֵר כִּד אָמַר לוֹ לָךְ מַעֲמֵנוּ כִּי עֲצַמֶּת מִמֶּנּוּ מֵאֹד. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה הַחֲסֵד שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ - שֶׁלֹּא לָקַח מִשָּׁל אֲבִימֶלֶךְ כְּלוּם, וְשָׁלַחוּ עִם כָּל מִמּוֹנוֹ, וְאַחֵר כִּד הִלֵּךְ אַחֲרָיו לְכָרוֹת עִמּוֹ בְּרִית.

וְאַמֵּר רַבִּי אֶלְעָזָר, יָפָה עָשָׂה יִצְחָק, שֶׁהָרִי מִשּׁוּם שִׂידַע אֶת סוֹד הַחֲכָמָה הַשְּׁתִּידָל וְחִפְר בָּאֵר מִים, כִּדִּי לְהַתְחַזֵּק בְּאַמוּנָה כְּרֵאוּי. כֵּן אַבְרָהָם הַשְּׁתִּידָל וְחִפְר בָּאֵר מִים [וְכֵן יִצְחָק]. יַעֲקֹב מָצָא אוֹתָהּ מִתְקַנֶּת וְיָשָׁב עָלֶיהָ, וְכָלֵם הִלְכוּ אַחֲרָיו וְהַשְּׁתִּידָלוּ, כִּדִּי לְהַתְחַזֵּק בְּאַמוּנָה הַשְּׁלֵמָה כְּרֵאוּי.

וְכַעַת יִשְׂרָאֵל מִתְחַזְּקִים בּוֹ בְּסוּדוֹת שֶׁל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם מִתְחַזֵּק אֲדָם בְּצִיצִית, שֶׁהִיא מִצְוָה, וְאֲדָם מִתְעַטֵּף בָּהּ. כִּד גַּם בְּתַפְלִין שֶׁמִּנִּיחַ עַל רֹאשׁוֹ וּבִזְרוּעוֹ, שֶׁהוּא סוֹד עֲלִיּוֹן כְּרֵאוּי, מִשּׁוּם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּאֲדָם שֶׁמִּתְעַטֵּר בּוֹ בְּתַפְלִין וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית, וְהַכֹּל סוֹד הָאֱמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה.

וְעַל כֵּן, מִי שֶׁלֹּא מִתְעַטֵּף בָּזֶה וְלֹא מִתְעַטֵּר לְהַתְחַזֵּק בְּתַפְלִין בְּכָל יוֹם, דּוֹמֶה לוֹ שֶׁאֵין שׁוֹרָה עִמּוֹ הָאֱמוּנָה, וְסָר מִמֶּנּוּ פֶּחַד רְבוּנוֹ, וְתַפְלִיתוֹ אֵינָה תַּפְלִיָּה כְּרֵאוּי. וּמִשּׁוּם כִּד הֵיוּ הָאֲבוֹת מִתְחַזְּקִים בְּתוֹךְ הָאֱמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁבָּאֵר הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל סוֹד הָאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה שׁוֹרָה בּוֹ.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם וַיַּחֲפֹר בָּאֵר אַחֲרֵת וְגו'. רַבִּי חֵיטָא פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה נח) וְנִחַף ה' תְּמִיד וְהַשְׁבִּיעַ בְּצִחְצִחוֹת נִפְשָׁךְ וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחֲלִיץ וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ וְנִתְבָּאֵר. אֲבָל בְּפִסּוּק הַזֶּה בּוֹ הַחֲזִיקוּ בְּעֲלִי הָאֱמוּנָה שֶׁהַבְּטִיחַ לָהֶם לְעוֹלָם הַבָּא. וְנִחַף ה' תְּמִיד - בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְנִחַף ה', כִּיּוֹן שֶׁאָמַר וְנִחַף ה', לָמָּה תְּמִיד? אֲלֵא זֶה הַתְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבִים שֶׁהוּא הַתְּחַזֵּק תַּחַת זְרוּעוֹ שֶׁל יִצְחָק, וְזֶהוּ הַחֲלָק לְעוֹלָם הַבָּא. מִנֵּן לָנוּ? מִדּוֹד, שֶׁכְּתוּב (תהלים כג) וְנִחַנִּי בְּמַעְגְלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ.

וְהַשְׁבִּיעַ בְּצִחְצִחוֹת נִפְשָׁךְ - זֶה הָאֲסַפְקָלְרִיָּה הַמְאִירָה שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת נִהְיוּ לְהַסְתַּכֵּל וְלְהַתְעַנֵּג בְּתוֹכָהּ. וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחֲלִיץ - הַפְּסוּק הַזֶּה אֵין רֹאשׁוֹ סוּפּוֹ. אִם נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק [לְעוֹלָה לְמַעְלָה, נ"א נְהִיית בְּאוֹר שֶׁל מַעְלָה], מֶה זֶה וְעֲצַמְתֶּיךָ יַחֲלִיץ? אֲלֵא הִנֵּה פֶּרֶשׁוֹה, זֶה תַּחֲתֵת הַמַּתִּים. שְׁעֵתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת אֶת הַמַּתִּים וּלְתַקֵּן אֶת עֲצָמוֹת הָאָדָם שֶׁהֵיוּ כְּבֵרֵאשׁוֹנָה בְּגוֹף שֶׁלֵם, וְהַנְּשָׁמָה מוֹסִיפָה אוֹר בְּתוֹךְ הָאֲסַפְקָלְרִיָּה הַמְאִירָה שֶׁתֹּאִיר עִם הַגּוֹף לְבְרִית שֶׁלֵם כְּרֵאוּי.

וּמִשּׁוּם כִּד כְּתוּב וְהִייתָ כְּגֹן רְיֹה. מֶה זֶה כְּגֹן רְיֹה? שֶׁלֹּא פוֹסְקִים מִימֵיו הָעֲלִיּוֹנִים לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. וְחֵגֶן [וְהַגּוֹף] הַזֶּה נִשְׁקָה מִמֶּנּוּ וּמִתְרַנֶּה מִמֶּנּוּ תְּמִיד. וְכַמוֹצָא מִים - זֶה הַנֶּהָר הַהוּא שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מַעַדָן, וְלֹא פוֹסְקִים מִימֵיו לְעוֹלָמִים.

בֹּא רֵאָה, בָּאֵר שֶׁל מִים נוֹבְעִים זֶהוּ סוֹד עֲלִיּוֹן בְּתוֹךְ סוֹד הָאֱמוּנָה. בָּאֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מוֹצָא מִים, וְהִיא בָּאֵר שֶׁמִּתְמַלֵּאת מִמוֹצָא הַמִּים הַהוּא, וְהֵם שְׁתֵּי דְרָגוֹת שֶׁהֵן אַחַת, זָכָר וְנִקְבָּה יַחַד כְּרֵאוּי.

וּבֹא וּרְאָה, אוֹתוֹ מוֹצָא מִים וְאוֹתָהּ בָּאֵר הֵם אַחַד, וְהַכֹּל נִקְרָא בָּאֵר, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ הַמְקוֹר שֶׁמִּכְנִיס וְלֹא פוֹסֵק לְעוֹלָמִים, וְהַבָּאֵר מִתְמַלֵּאת. וְכִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּבָאֵר הַזֶּה, מִסְתַּכֵּל בְּסוֹד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הָאֱמוּנָה. וְזֶהוּ סִימֹן הָאֲבוֹת - שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים לַחֲפֹר בָּאֵר מִים בְּתוֹךְ סוֹד עֲלִיּוֹן, וְאֵין לְהַפְרִיד בֵּין הַמְקוֹר וְהַבָּאֵר, וְהַכֹּל אַחַד.

וַיִּקְרָא שְׁמָה רַחֲבֹת - רָמַז שְׁעֵתִידִים בְּנֵיו לְעַבֵּד וּלְתַקֵּן אֶת הַבָּאֵר הַזֶּה כְּרֵאוּי בְּסוֹד הַקְּרִבּוֹת וְהַעוֹלוֹת. כְּמוֹ כֵּן, (בראשית ב) וַיִּנְחָהוּ בֶּגֶן עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ. אֵלּוּ הַקְּרִבּוֹת וְהַעוֹלוֹת. וּמִשּׁוּם זֶה יִתְפַּשְׁטוּ מַעֲיֻנוֹתָיו לְכָל הַצַּדִּידִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ה) וַיִּפְצְצוּ מַעֲיֻנֶּיךָ חוּצָה בְּרַחוּבֵת פְּלָגֵי מִים, וּמִשּׁוּם כִּד וַיִּקְרָא שְׁמָה רַחֲבֹת.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (שם א) חֲכָמוֹת בַּחוּץ תִּרְנָה בְּרַחֲבֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ. הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוֹד עֲלִיּוֹן. מֶה זֶה חֲכָמוֹת? אֵלּוּ הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה וְהַחֲכָמָה הַקְּטָנָה שֶׁנִּכְלָלָת בְּעֲלִיּוֹנָה וְשׁוֹרָה בָּהּ.

בַּחוּץ תִּרְנָה - בֹּא רֵאָה, הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה הִיא סְתוּמָה שֶׁל כָּל הַסְתוּמִים, וְלֹא נֹדַעַת וְאֵינָה בְּגִלּוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כח) לֹא יָדַע אֲנוֹשׁ עֶרְפָּה וְגו'. כְּשֶׁמִּתְפַּשְׁטֵת לְהֵאִיר, מְאִירָה בְּסוֹד הָעוֹלָם הַבָּא, וְהָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא מִמֶּנָּה, כְּפִי שֶׁשְׁנִינּוּ, הָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא בִּי"ד, וְהַחֲכָמָה הַזֶּה נִכְסִית שָׁם, וְהֵם אַחַד בְּזִמּוֹן שֶׁמִּתְנַצֵּב [שֶׁמִּתְעַטֵּר נ"א שֶׁנֶּעֱשָׂה] הַכֹּל בְּסוֹד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ. אִזּוֹ הִיא הַשְּׁמִיחָה לְהִיּוֹת מְאִירָה, וְהַכֹּל בְּחִשָּׁאִי, שֶׁלֹּא נִשְׁמָע בַּחוּץ לְעוֹלָמִים.

עוֹד רוֹצֵה לְהַתְפַּשֵּׁט, וְיוֹצֵאִים מִן הַמְקוֹם הַזֶּה אֵשׁ וּמִים וְרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְנַעֲשִׂים קוֹל אַחַד שִׁיּוּצָא בַּחוּץ וְנִשְׁמָע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אִזּוֹ מִשָּׁם וְלַחֲלֹן זֶהוּ חוּץ. הָרִי בְּפָנִים הוּא בְּחִשָּׁאִי, שֶׁלֹּא נִשְׁמָע לְעוֹלָמִים. עֲכָשׁוּ שֶׁנִּשְׁמָע הַסוֹד נִקְרָא בַּחוּץ. מִכָּאן צָרִיךְ אֲדָם לְהִתְקִין אֶת מַעֲשָׂהוּ וּלְבַקֵּשׁ.

בְּרַחֲבֹת - מִי הַרְחֹבוֹת? זֶה הַרְקִיעַ הַהוּא שֶׁבּוֹ מְאִירִים כָּל הַכּוֹכָבִים, וְהוּא הַמַּעֲנֵן שֶׁאֵין מִימֵיו פוֹסְקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) וְנִהָר יֵצֵא מִעַדָן לְהַשְׁקוֹת אֶת הָעֵץ. וְהוּא רַחֲבֹבוֹת, וְשֵׁם תִּתֵּן קוֹלָהּ, עֲלִיּוֹנָה וְתַחֲתוֹנָה, וְהַכֹּל אַחַד.

ומשום זה אמר שלמה, (משלי כד) הֵכֵן בַּחוּץ מִלֹּאכֶתֶךָ וְעִתִּידָהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ וגו'. הֵכֵן בַּחוּץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שְׁכֵתוֹב בַּחוּץ תִּרְנָה, שֶׁהָרִי מִכָּאן עוֹמֵד הַמַּעֲשֶׂה לְהִתְתַּקֵּן וְדָבָר לְשִׂאָלָה, שְׁכֵתוֹב (דברים ד) כִּי שִׂאֵל נָא לְיָמִים רַשָּׁנִים וגו', וְלִמְקָצָה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם.

וְעִתִּידָהּ בַּשָּׂדֶה לָךְ - זֶה הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה' . וְאַחַר שֶׁיָּדַע הָאָדָם אֶת סוֹד הַחֲכָמָה וַיִּתְקֵן אֶת עֲצָמוֹ בָּהּ, מִה כְּתוֹב אַחֵר כֶּד? וּבְנִית בִּיתָךְ. זֶה הַנֶּשְׁמָה שֶׁל אָדָם בְּגוֹפוֹ, שֶׁיִּתְתַּקֵּן וַיַּעֲשֶׂה אִישׁ שָׁלֵם. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁחָפַר יִצְחָק וַעֲשֶׂה בָּאָר בְּשָׁלוֹם, לְאוֹתוֹ הַשָּׁלוֹם [שִׁיחִיָּה שָׁלֵם] קָרָא רְחוּבוֹת, וְהַכֵּל כְּרָאוּי. אֲשֶׁרִי הַצְדִּיקִים שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם לִקְבִ"ה לְקוֹנֵם אֶת הָעוֹלָם, שְׁכֵתוֹב כִּי יִשְׂרָיִם יִשְׁכְּנוּ אֶרֶץ, יִשְׁכְּנוּ אֶרֶץ, וְהָרִי פִּרְשֻׁהָ.

וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוֹב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ וְנִתְבָּאֵר. אֲבָל בֹּא רְאֵה, כָּל מַעֲשֵׂי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּלֵם הֵם דְּבָרֵי אֱמֶת, וְהַכֵּל בְּסוֹד עֲלִיּוֹן. וְכָל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה כָּלֵם דְּבָרֵי אֱמוּנָה וְסוֹדוֹת עֲלִיּוֹנִים כְּרָאוּי.

וּבֹא וְרֵא, לֹא זָכָה יִצְחָק כְּמוֹ אֲבִרְהָם, שֶׁלֹּא סָמוּ עֵינָיו וְלֹא כָהֵן. אֲבָל כָּאֵן הוּא סוֹד עֲלִיּוֹן, סוֹד הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שְׁכֵתוֹב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. זֶה אֲבִרְהָם, שֶׁהוּא אוֹר הַיּוֹם, וְאוֹרוֹ הוֹלֵךְ וּמֵאִיר וּמִתְחַזֵּק בְּתַקוֹן הַיּוֹם.

ומשום כֶּד מִה כְּתוֹב? וְאַבְרָהָם זָקֵן בֹּא בְיָמָיו, בְּאוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁמֵּאִירִים. וְהוּא זָקֵן, [וּמֵאִיר]. אֲזִי הוֹלֵךְ וּמֵאִיר] כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד) הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נֶכּוֹן הַיּוֹם, וּמִשּׁוֹם כֶּד וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה - זֶה יִצְחָק, שֶׁהוּא חֹשֶׁךְ, וְהוּא הוֹלֵךְ לְקַבֵּל לְתוֹכּוֹ אֶת הַלֵּילָה. וּמִשּׁוֹם כֶּד, כְּשֶׁהוּא זָקֵן מִה כְּתוֹב? וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַיִּתְּנֶהּ עֵינָיו מִרְאֵת. כֶּד זֶה וְדָאִי, שֶׁרָצָה לְהַחֲשֹׁךְ וּלְהַדְבִּק [בַּחֹשֶׁךְ] בְּדִרְגָּתוֹ כְּרָאוּי.

בֹּא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ וְנִשְׁק וְדִיו. אָמַר לוֹ, יָפָה. אֲבִרְהָם מֵאִיר מֵצֵד שֶׁל דִּרְגָּתוֹ, יִצְחָק נִחְשֶׁךְ מֵהַצֵּד שֶׁל דִּרְגָּתוֹ, וַיַּעֲקֹב לָמָּה, שְׁכֵתוֹב וְעֵינָיו יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזָּקֵן? אָמַר לוֹ, כֶּד זֶה וְדָאִי, כְּתוֹב כְּבָדוֹ וְלֹא כָהֵן. כְּתוֹב מִזָּקֵן וְלֹא מִזָּקֵן. אֲלֵא מִזָּקֵן - מִזָּקֵן שֶׁל יִצְחָק, מֵאוֹתוֹ צֵד כְּבָדוֹ. לֹא יוֹכֵל לְרֵאוֹת לְהִסְתַּכֵּל כְּרָאוּי, אֲבָל לֹא כָהֵן. אֲבָל יִצְחָק כָּהֵן וְדָאִי מִכָּל וְכָל, וְנַעֲשֶׂה חֹשֶׁךְ, שֶׁהָרִי אֲזִי נֶאֱחָז בּוֹ הַלֵּילָה, וְהִתְקַיֵּם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה.

וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בֶּנוֹ הַגָּדֹל. שֶׁנִּכְלָל מֵצֵדוֹ שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה. וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקְנִיתִי לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים פד) אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בֶּדֶךְ וגו'. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁמִּתְחַזֵּק בְּקִבְי"ה וְשֵׁם בּוֹ אֶת תִּקְפוֹ.

יְכוֹל כְּחֻנְיָה מִיִּשְׂאֵל וְעִזְרִיָּה שֶׁהִתְחַזְּקוּ וְאָמְרוּ, (דניאל ג) הֵן אֲתֵנוּ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֵנוּ עוֹבְדִים יְכוֹל לְהַצִּילֵנוּ מִתּוֹךְ כְּבִשּׁוֹן הָאֵשׁ הַיּוֹקֶדֶת, וּמִיָּדָהּ הִמְלִיךָ נִצִּיל.

בֹּא רְאֵה, שָׁאֵם לֹא יִצִּיל וְלֹא יַעֲמֵד עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נִמְצָא שֶׁשְּׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִתְקַדֵּשׁ בְּעֵינֵי הַכֵּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ. אֲלֵא כִּיּוֹן שֶׁיָּדַעוּ שֶׁלֹּא אָמְרוּ כְּרָאוּי, חֲזָרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לְהִיּוֹת לָךְ הִמְלִיךָ וגו'. בֵּין יִצִּיל בֵּין לֹא יִצִּיל, יָדוּעַ לְהִיּוֹת לָךְ הִמְלִיךָ וגו'. וְשֵׁנִי שֶׁיִּחְזַקְאֵל הוֹדִיעַ לָהֶם דָּבָר, וְשָׁמְעוּ וְקִבְּלוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עֲמֵד עֲלֵיהֶם, כְּדִי שֶׁיִּקְבְּלוּ שָׂכָר, וְאֲזִי חֲזָרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לְהִיּוֹת לָךְ הִמְלִיךָ וגו'.

אֲלֵא לֹא יִתְחַזֵּק אָדָם שִׁיאֵמַר, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִצִּילִנִי, אוֹ יַעֲשֶׂה לִּי כֶּד וְכָד. אֲבָל יָשִׁים אֶת כָּחוֹ בְּקִבְי"ה שִׁיסִיעַ לוֹ, כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹתָם הַמַּצּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה וְלִלְכֵת בְּדִרְגָּתָהּ אֱמֶת. שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁאָדָם בֹּא לְהִסְתַּר, וְדָאִי מְסִיעִים לוֹ. וּבִזֶּה יִתְחַזֵּק בְּקִבְי"ה שֶׁהוּא יְסִיעַ לוֹ, וַיִּתְחַזֵּק בּוֹ, שֶׁלֹּא יָשִׁים אֶת כָּחוֹ בְּטַחוֹנוֹ בְּאַחֵר.

ומשום כֶּד, עוֹז לוֹ בֶּדֶךְ מַסְלוֹת בְּלִבָּבָם. שֶׁיַּעֲשֶׂה לָבוֹ כְּרָאוּי בְּלִי הִרְחוּר אַחֵר, אֲלֵא כְּמַסְלָה הַזֶּה שֶׁהִיא מִתְנַשֶּׁבֶת לְעֵבֶר בְּכָל מְקוֹם שֶׁצָּרִיד, כֶּד גַּם.

דָּבָר אַחֵר אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בֶּדֶךְ - עוֹז כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כט) ה' עוֹז לַעֲמוֹ יִתֵּן. מִשּׁוֹם שֶׁצָּרִיד לְאָדָם לְהִתְעַסֵּק בְּתוֹרָה לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּתוֹרָה וְאֵינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְשִׁמָּה, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא. מַסְלוֹת בְּלִבָּבָם, מִה זֶה מַסְלוֹת בְּלִבָּבָם? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם סח) סֵלוּ לְרֵכֶב בְּעָרְבוֹת בִּיהַ שְׁמוֹ. זֶה הַתּוֹרָה הַהִיא שֶׁהוּא הַשְׁתַּדֵּל בָּהּ לְהָרִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלַעֲשׂוֹתוֹ חֲסִידָה בְּעוֹלָם.

בֹּא רְאֵה, כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל יַעֲקֹב הָיוּ לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוֹם כֶּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיָּה עִמּוֹ תָמִיד, שֶׁלֹּא זָזָה מִמֶּנּוּ הַשְׂכִּינָה. שֶׁהָרִי בִּשְׁעָה שֶׁקָּרָא לוֹ יִצְחָק אֶת עֵשָׂו בֶּנוֹ, יַעֲקֹב לֹא הִיָּה שָׁם, וְהַשְׂכִּינָה הוֹדִיעָה לְרַבֵּקָה, וְרַבֵּקָה הוֹדִיעָה לְיַעֲקֹב.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בֹּא רְאֵה, אִם חֵס וְחִלְיָה בְּאוֹתוֹ זְמַן הִיָּה מִתְבָּרָךְ עֲשׂוֹ, לֹא הִיָּה שׁוֹלֵט יַעֲקֹב לְעוֹלָמִים. אֲלֵא מֵעַם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶה הִיָּה, וְהַכֵּל בֹּא בְּמִקוֹמוֹ כְּרָאוּי. בֹּא רְאֵה, כְּתוֹב וְרַבֵּקָה אֶהְבֵּת אֶת יַעֲקֹב, וְזֶה נִתְבָּאֵר. וּמִשּׁוֹם כֶּד שֶׁלָּחָה בְּשִׁבִּיל יַעֲקֹב, הִנֵּה שֶׁמַּעֲתִי אֶת אֲבִיד מִדְּבַר אֵל עֲשׂוֹ אֲחִיד

לאמר.

ועתה בני שמע בקלי וגו'. בזמן ההוא ערב פסח הנה, וצריך היצר הרע להתבצר ולשלט הלבנה, סוד האמונה, ולכן עשתה שני תבשילים.

רבי יהודה אמר, כאן רמז שעתידים בני יעקב להקריב שני שעירים, אחד לה' ואחד לעזאזל ביום הכפורים. משום כך הקריבה שני גדיי עזים - אחד בשביל הדרגה שלמעלה, ואחד כדי להכניע את דרגתו של עשו שלא ישלט על יעקב, ועל כן שני גדיי עזים, ומשניהם טעם יצחק ואכל.

ויבא לו יין וישת. ויבא לו יין, רמז רמז - ממקום רחוק קרב אותו מאותו מקום [של עשו]. רבי אלעזר אמר, רמז מהיין ההוא שכל השמחה נמצאת בו כדי לשמח את יצחק, שצריך שמחה, כשרוצים שמחה לשמח את צד [הלויים] שלו, ועל כן ויבא לו יין וישת.

ותקח רבקה את בגדי עשו וגו'. אלו הלבושים שהרויח עשו ממרוד, ואלה לבושי כבוד, שהיו מאדם הראשון, ובאו לידי נמרוד, ובהם הנה צד צידה נמרוד, שכתוב (בראשית י) הוא היה גבר ציד לפני ה' וגו'. ועשו נצא לשדה ונלחם בקרב עם נמרוד והרג אותו, ולקח ממנו את הלבושים הללו. זהו שכתוב ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ובארוה, כתוב כאן והוא עיף, וכתוב שם (ירמיה ד) כי עיפה נפשי להרגים.

ועשו היה מעלה את אותם הלבושים לרבקה, ובהם היה יוצא וצד ציד, ואותו היום לא לקח אותם, ונצא לשדה והתעקב שם. וכשעשו היה לובש אותם, לא היו מעלים ריחות כלל. כיון שיעקב לבש אותם, אז שבה האבדה למקומה והעלו ריחות, משום שגפיו של יעקב היה יפיו של אדם, ומשום כך חזרו בשעה ההיא למקומם והעלו ריחות.

אמר רבי יוסי, יפיו של יעקב [היה] שהוא יפיו של אדם איך אפשר? והרי שנינו, תפוח עקבו של אדם הראשון מכה גלגל חמה, ואם תאמר שכן היה יעקב? אמר לו רבי אלעזר, ונדאי שכן היה. בראשונה טרם חטא אדם הראשון, לא היו יכולים כל הבריות להסתכל בגפיו. כיון שחטא, השתנה יפיו ורימו הנמד, ונעשה בן מאה אמות.

ובא וראה, יפיו של אדם הראשון הוא סוד, שהאמונה העליונה תלויה ביפי ההוא, ומשום כך (תהלים צ) ויהי נעם ה' אלהינו עלינו, וכתוב (שם כז) לחזות בנעם ה'. וזהו ונדאי יפיו של יעקב, והכל הוא סוד עליון.

וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בא ראה, וירח את ריח הבגדים לא כתוב, אלא ריח בגדיו, כמו שנאמר (שם קד) עטה אור כשלמה נוטה שמים פירעה. דבר אחר [זה הוא] וירח את ריח בגדיו ויברכהו - שפיון שהלביש אותם יעקב, העלו ריחות באותה השעה. ועד שלא הרים [שהריח] את ריח לבושו לא ברך אותו, שהרי אז [לא] ידע שהוא ראוי להתברך. שאם לא ראוי להתברך, לא היו עולים כל הריחות הקדושים הללו עמו. זהו שכתוב וירח את ריח בגדיו ויברכהו.

ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. ויאמר - דבר נסתר הוא. יש אומרים שהיתה השכינה, ויש אומרים שיצחק היה. כריח שדה אשר ברכו ה' - מי השדה? זה שדה התפוחים, השדה שהאבות העליונים [חומדים] סומכים אותו ומתקנים אותו.

וינתן לה האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש. אמר רבי אבא, הפסוק הזה בארוהו, אבל [פתח רבי אבא ואמר] בא ראה, שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני כמה שירות ותשבחות אמר דוד המלך לפני הקדוש ברוך הוא, והכל כדי להתקין את דרגתו ולעשות לו שם, כמו שנאמר (שמואל ב ח) ויעש דוד שם. והשירה היא אמר [לו] כשראה המעשה הזה ליעקב [של יעקב].

רבי אלעזר אמר, יעקב אמר השירה הזו [שהרי] בשעה שאמר לו אביו גשה נא ואמשך בני האתה זה בני עשו אם לא. אז [משום] שהיה [היה] יעקב בצרה גדולה, שפחד שאביו יכיר אותו ויודע לפניו. מה כתוב? ולא הכירו כי היו גדיי עשו אחיו שערות ויברכהו. אז אמר, אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני.

ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיזה. זוהי הדרגה שעשו שרוי בה, שהיא שפת השקר [מה הוא]. שפת שקר, בשעה שהביא אותו הנחש קללות על העולם, ובהתחכמות ובצקמיות הביא קללות, שהתקלל העולם.

בא ראה, בשעה שאמר יצחק לעשו, וצא השדה וצודה לי צידה, בה"א, ובארוה, ונצא עשו כדי שיתברך מיצחק, שאמר לו ואברכה לפני ה'. שאילו אמר ואברכה ולא יותר - יפה. כיון שאמר לפני ה', באותה השעה הודעו פסא כבודו של הקדוש ברוך הוא. אמרה, ומה שיצא נחש מאותן הקללות וישאר יעקב.



בשעה ההיא הזדמן מיכאל, ובא לפני יעקב והשכינה עמו. וידע יצחק, וראה את גן עדן עם יעקב וברכו לפניו. וכשנכנס עשו, נכנס עמו גיהנם, ועל כן ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד, שחשב שעשו לא היה בצד ההוא. פתח ואמר, ואברכהו גם ברוך יהיה.

משום כך הזדמן יעקב בחכמה ובעקמומיות שהביא ברכות על יעקב, שהוא כמו אדם הראשון, וננטלו מאותו הנחש, שהוא שפת שקר. שפמה שקר אמר, וכמה דברי שקר עשה כדי להטעות ולהביא קללות על העולם. משום כך בא יעקב בחכמה והטעה את אביו, כדי להביא ברכות על העולם ולטל ממנו מה שמנע מן העולם. ומדה כנגד מדה היתה, ועל כן פתוב (תהלים קט) ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו. עליו פתוב (בראשית ג) ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה. ונשאר בו לדורי דורות, ובא יעקב ונטל ממנו הברכות.

ומימי של אדם הראשון נועד יעקב לטל מהנחש ההוא את כל הברכות הללו, והוא נשאר עם קללות ולא יצא מהם. ודוד אמר ברוח הקדש, (תהלים קכ) מה יתן לך ומה יסיר לך לשון רמיה חצי גבור שנונים. מה אכפת לאותו הנחש הרע שהביא קללות על העולם, כמו שאמרו, נחש נושד וממית, ואין לו ממנו הנאה.

לשון רמיה - שרמה את אדם ואשתו והביא רע עליו ועל העולם. אחר כך בא יעקב ונטל משלו את כל אותם הברכות. חצי גבור שנונים - זה עשו ששמר שגאה [שהפחיד] ליעקב על אותן הברכות, כמו שנאמר וישטם עשו את יעקב על הברכה וגו'. [בא ראה].

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ - הנה מלמעה וממטה בחבור אחד. ורב דגן ותרש - הנה פרשיה, אבל כפתוב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בא ראה, נער הייתי וגו', ובארוה - הפסוק הנה אמר אותו שרו של עולם וכו'. ומשום כך אמר ורב דגן ותרש.

ועבדוך עמים וישתחן לך לאמים - בזמן ששלט שלמה המלך בירושלים, שכתוב וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחן לך לאמים - בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב וישתחוו לו כל מלכים. רבי יהודה אמר, הפל בזמן שיבא המלך המשיח, כפתוב (תהלים עב) וישתחוו לו כל מלכים כל גוים ועבדוהו.

הנה גביר לאחיד. הנה, ולא אמר הנה או תהיה. אלא זה סוד עליון של האמונה, שהאותיות הללו הן סודות האמונה. ה' למעלה, וא"ו באמצע, ה' אחר כך. ומשום כך אמר הנה גביר לאחיד, לשלט עליהם ולרדות אותם בזמן שבא דוד המלך. רבי יוסי אמר, הפל הוא בזמן שיבא מלך המשיח, שהרי משום שעברו ישראל על דברי התורה, אז ופרקת עלו מעל צנאך.

ויתן לך האלהים. רבי יוסי אמר, כל הברכות הללו מצד של חלקו של יעקב היו ומשלו הוא נטל. והברכות האלו היה רוצה יצחק לברך את עשו, ומשום כך עשה הקדוש ברוך הוא, וגרם ליעקב לטל משלו.

בא ראה, בשעה שאותו הנחש הביא קללות על העולם והאדמה התקללה - מה פתוב? (בראשית ג) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו', ארוה האדמה בעבורך וגו'. שלא תהיה עושה פרות וגדולים כראוי. כנגד זה ומשמני הארץ. בעצבון תאכלנה - כנגד זה מטל השמים. וקוף וידרר תצמיח לך - כנגד זה ורב דגן ותרש. בוצת אפיד תאכל לחם - כנגד זה ועבדוך עמים וישתחן לך לאמים, שהם יעבדו את הארץ ויעבדו בשדה, כמו שנאמר (ישעיה סא) ובני נכר אפריכם וכרמיכם. והפל נטל יעקב זה כנגד זה, ומשלו נטל. והקדוש ברוך הוא גרם ליעקב שיטל את הברכות הללו להדבק במקומו וחלקו, ועשו שידבק במקומו וחלקו.

אמר רבי חזקיה, והנה ראינו שמשמני הארץ ומטל השמים, אותן ברכות נטל עשו אחר כך, כמו שנאמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל.

אמר רבי שמעון, לא זה כזה ולא זה כזה, כמה נפרדות הדרגות. ביעקב פתוב ויתן לך האלהים - ובזה פתוב יהיה. ביעקב פתוב מטל השמים ומשמני הארץ - בעשו פתוב משמני הארץ וטל השמים, שהנה זה אינו כזה.

והדרגות נפרדות כמה וכמה, משום שבזה של יעקב פתוב בו, ויתן לך האלהים מטל השמים - זה הטל העליון ששופע מעתיק השמים, שנקרא טל השמים, שהם של מעלה, הטל ששופע בדרגת השמים, ומשם לשדה התפוחים הקדושים. ומשמני הארץ - [זו הארץ שלמעלה, ארץ החיים]. בעשו פתוב ומשמני הארץ, ביעקב משמני הארץ זו ארץ החיים שלמעלה, ויורש אותה בארץ שלמעלה ובשמים של מעלה, ובעשו בארץ של פאן למטה, ובשמים של פאן למטה. יעקב למעלה למעלה, ועשו למטה למטה.

עוד, יעקב למעלה ולמטה, ועשו למטה. ואף על גב שכתוב והנה פאשר תריד ופרקת עלו מעל

צוארף - מזה של פאן למטה, אבל למעלה לא כלום, שפיתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. בא ראה, בשעה שהתחילו לטל את ברכותיהם יעקב ועשו, יעקב נטל חלקו שלמעלה, ועשו נטל חלקו שלמטה.

רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא אמר לרבי אלעזר, כלום שמעת מאביך למה לא התקיימו הברכות שברך יצחק את יעקב, ואותן הברכות שברך יצחק את עשו כלם התקיימו?

אמר לו, כל אותם הברכות מתקיימות, וברכות אחרות שברך הקדוש ברוך הוא את יעקב. אבל מיד יעקב נטל למעלה, ועשו נטל למטה. אחר כך פשיקום מלך המשיח, יטל יעקב למעלה ולמטה, ויאבד עשו מן הכל, ולא יהיה לו חלק ונחלה וזכרון בעולם, כמו שנאמר (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'. כדי שיאבד עשו מן הכל, ויעקב יירש שני עולמות - העולם הזה והעולם הבא.

ובזמן הזה כתוב, (שם) ועלו מושיעים בחר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. אותה מלכות עשו שנטל בעולם הזה, נתן לו הקדוש ברוך הוא [נתנה לקדוש-ברוך-הוא] לבדו. וכי עשו אינה מלכות מהקדוש ברוך הוא? אלא אף על גב שהקדוש ברוך הוא שולט למעלה ולמטה, הנה נתן לשאר העמים לכל אחד ואחד חלק ונחלה בעולם הזה להשתמש בו, ובזמן ההוא יטל מכלם את המלכות וכלה תהיה שלו, שפיתוב והיתה לה' המלוכה, לו לבדו, שפיתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד.

ויהי אז יצא יעקב וגו'. רבי שמעון אמר, אף יצא יצא - שתי היציאות הללו למה? אלא אחת של השכינה, ואחת של יעקב. שהנה כשנכנס יעקב, השכינה נכנסה עמו והתברך לפני השכינה. שיצחק היה אומר את הברכות, והשכינה מודה להם עליהם. וכשיצא יעקב, השכינה יצאה עמו. זהו שפיתוב אף יצא יצא יעקב. שתי יציאות יחד.

ועשו אחיו בא מצידו. לא כתוב מן הציד, אלא מצידו, שהוא הצידה שלו, שלא היתה בו ברכה, ורוח הקדש צונחת ואומרת, (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין.

ויעש גם הוא מטעמים וגו'. יקום אבי - דבורו היה בעיות, בתקיפות הרוח, דבר שאין בו טעם, יקום אבי. בא ראה מה בין יעקב לעשו. יעקב אמר בביושה של אביו, בענוה. מה כתוב? ויבא אל אביו ויאמר אבי. מה בין זה לזה? אלא שלא רצה לזעזע אותו, דבר בלשון תחנונים: קום נא שבה ואכלה מצידו. ועשו אמר: יקום אבי, כמי שלא דבר עמו.

בא ראה, בשעה שנכנס עשו - נכנס עמו גיהנם. הודעזע יצחק ופחד, שפיתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד. בין שפיתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה - די. מה זה [גדלה] עד מאד? אלא שלא היתה יראה ואימה גדולה שנפלה על יצחק מיום שנברא. ואפלו בשעה ההיא שנגקד יצחק על גבי המזבח וראה [שכינה] סבין עליו, לא הודעזע פשעה ההיא שנכנס עשו וראה גיהנם שנכנס עמו. אז אמר, בטורם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה, משום [שראיתו] שכינה שמודה על אותן הברכות.

דבר אחר, יצחק אמר ואברכהו, יצא קול ואמר גם ברוך יהיה. רצה יצחק לקלל את יעקב, אמר לו הקדוש ברוך הוא: יצחק, את עצמך אתה מסקל, שהרי כבר אמרת לו ארריך ארור ומברכך ברוך.

בא ראה, כלם הודו על אותן הברכות, עליונים ותחתונים, ואפלו חלק גורלו של עשו הודה עליהם, והוא ברוך אותו, והודה על אותן הברכות, והעלהו על ראשו למעלה. מנין לנו? שפיתוב ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתי. ויאמר שלחני - משום שהחזיק בו יעקב. וכי איך יכול אדם, שהוא גוף ובשר, להחזיק במלאך שהוא רוח ממש, שפיתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט?

אלא, מכאן שמלאכים שלוחי הקדוש ברוך הוא, כשיורדים לעולם הזה, גלומים ומתגלמים, ומתלבשים בגוף כמו של העולם הזה, משום שכן ראוי שלא לשנות ממנהג אותו המקום שהולכים לשם.

והנה נאמר, שפאשר עלה משה למעלה מה כתוב? (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, משום המנהג, שלא לשנות מהמקום ההוא שהלך לשם. ואותם המלאכים, כשיורדו למטה, כתוב (בראשית יח) והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו. וכן פאן, כשיורד למטה המלאך הזה, לא נאבק עם יעקב אלא מתוך שהיה מלבש בגוף כמו של העולם הזה, ועל כן נאבק עמו כל אותו הלילה.

בא ראה, משום שהשלטון של אלו אינו אלא בליה ודאי, ומשום כך השליטה של עשו אינה אלא בגלות, שהיא הליה, ועל כן בליה התחזק עם יעקב ונאבק עמו. וכשבא הבקר, נחלש כחו ולא יכל, ואז התגבר יעקב, משום ששלטונו של יעקב ביום.

ומשום כך כתוב, (ישעיה כא) משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מלילה שמר מה מליל. שהרי אז השלטון הוא של עשו, שהוא שעיר, הוא בלילה. ומשום כך נחלש כשבא הבקר, ואז ויאמר שלחני כי עלה השחר.

ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. כי אם ברכתני? כי אם תברכני היה צריך להיות! מה זה כי אם ברכתני? אם תודה על אותן הברכות שברך אותי אבא ולא תהיה מקטרג עלי בגללם. מה כתוב? ויאמר לא יעקב ואמר עוד שמך כי אם ישראל וגו'. למה ישראל? אמר לו, בעל פרחי יש לי לשמש אותך, שהרי אתה התעשרת בכחך למעלה בדרך עליונה, ודאי ישראל יהיה שמך.

כי שרית עם אלהים. מה זה עם אלהים? וכי תעלה על הדעת שעליו היה אומר? אלא אמר לו, שרית להתחבר ולהזדוג עם אלהים בחבור, בזיווג של השמש עם הלבנה. ועל כן לא כתוב על [את] אלהים, אלא עם אלהים, בחבור וזיווג אחד.

דבר אחר ויאמר, כמו שנאמר (שמות טו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך. אף כאן, ויאמר לא יאמר עוד שמך כי אם ישראל. ואז התעטר יעקב בדרגתו להיות הפלל של האבות. מה כתוב? ויברך אתו שם. מה זה ויברך אתו שם? שהודה לו על כל הברכות שברך אותו אביו.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי טז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו בא ראה כמה יש לאדם שיתקן את שביטיו עם הקדוש ברוך הוא כדי לעשות את מצוות התורה, שהרי פרשוק, שוואי שני מלאכים שליחים יש לאדם מלמעלה להזדוג עמו, אחד לימין ואחד לשמאל, והם מעידים על האדם בכל מה שהוא עושה, הם נמצאים שם, וקוראים להם יצר טוב ויצר רע.

בא האדם להטהר ולהשתדל במצוות התורה - אותו יצר הטוב שהזדוג עמו, כבר התגבר על אותו יצר הרע והשלים עמו והתהפך לו לעבד. וכשאדם הולך להטמא, אותו יצר הרע מתחזק ומתגבר על אותו יצר טוב, והרי בארנו, ודאי פשאותו האדם בא לטהר, בכמה כח התחזק האדם פשהתגבר אותו יצר טוב, אז אויביו ישלם אתו, שאותו יצר הרע נכנע לפני היצר הטוב. ועל זה אמר שלמה, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו. מה זה ועבד לו? זה יצר הרע. ואז פשאותו הולך במצוות התורה, אז גם אויביו ישלם אתו, זה יצר הרע ומה שבא מצדו.

בא ראה, משום שיעקב בטח בקב"ה וכל דרכיו היו לשמו, על כן אויביו ישלם אתו. וזה [זה] סמא"ל, הכח והחזק של עשו, שהשלים עם יעקב. ומשום שהשלים עם יעקב והודה לו על אותן הברכות, אזי השלים עמו עשו. [אז הודה לו עשו, שכתוב יש לי רב אחי יהי לך אשר לך, שהרי הודה לו על אותן הברכות שלו בחרב] ועד שלא השלים יעקב עם אותו הממנה שנתמנה עליו, לא השלים עמו עשו. משום כך, בכל מקום הכח של מטה תלוי בכח של מעלה.

ויחיד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר מי אפוא. מי אפוא - מה זה מי אפוא? היה צריך להיות מי הוא זה? אלא מי אפוא - ששם עמדה השכינה כשברך יצחק את יעקב, ועל כן אמר מי אפוא, מי הוא שעומד כאן ומודה על אותן הברכות שברכתי אותו? ודאי גם ברוך יהיה! שהנה הקדוש ברוך הוא הסכים לאותן הברכות.

רבי יהודה אמר, משום אותה החרדה שהחריד יעקב את יצחק אביו, נענש יעקב בענש של יוסף שחרד חרדה כזו בשעה שאמרו לו זאת מצאנו. יצחק אמר מי אפוא - באיפה נענש יעקב, שכתוב איפה הם רעים, ושם יוסף נאבד, ונענש יעקב. ואף על גב שהקדוש ברוך הוא הסכים על ידו באותן הברכות, הוא נענש באיפה, שכתוב איפה הם רעים, ומשם נאבד ממנו ונענש כל אותו הענש.

ויחיד יצחק חרדה גדלה. מה זה גדלה? כתוב כאן גדלה, וכתוב שם (דברים יח) ואת האש הגדלה הזאת וגו'. שנכנס עמו גיהנם. עד מאד - מה זה עד מאד? כתוב כאן מאד, וכתוב שם (בראשית א) והנה טוב מאד. זה מלאך המות. אז אמר מי אפוא.

כשמע עשו את דברי אביו וגו'. אמר רבי חייא, כמה רעות עשו אותן דמעות שבכה והוציא עשו לפני אביו כדי שיתברך ממנו, משום שהיה מחשיב דבר אביו יותר. הכי קרא שמו יעקב. [ויבארוהו] הכי קרא שמו - קרא שמו אותו שקרא לו. הוציא השמעת קול של רק בשביל קלון. לא כתוב הכי נקרא שמו, אלא קרא שמו.

ויעקבני זה פעמים. זה - מה הוא זה? [אלא] ויעקבני פעמים היה צריך להיות! אלא דבר אחד היה פעמים - בכתתי, החזיר לו פעם אחרת ברכתי. זהו פעמים. כמו כן (בראשית מג) כי עתה שבנו זה פעמים. דבר אחד פעמים. אחד שהנה החזירתי לו, ולא נהיה בבושה לפני אותו אדם. שבנו - בשנו. אנו בבושה ממנו, וכבר החזרנו.

כמו זה אמר איוב, (איוב יג) ותחשבני לאיוב לך. חזר איוב - איוב. ופרשוק שכתוב אשר בשערה ישופני וגו'. אמר לפניו: רבונו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך? וכאן בכתתי לקח, והנה עתה

חזר הדבר ונטל ברכתי.

הן גביר שמתי לך וגו', ולך אפוא מה אעשה בני. ולך אפוא - אין עומד פה מי שיסכים עליך. מה אעשה בני. אז ברח אותו בעולם הזה, והסתכל בדרגתו ואמר ועל חרבך תחיה, שהרי כך ראוי לך לשפוף דמים ולעשות קרבות, ועל כן אמר מה אעשה בני.

רבי אלעזר אמר, ולך אפוא מה אעשה - כיון שאמר את זה, למה בני? אלא אמר לו, ולך אפוא מה אעשה שאתה בדין ובחרב ובדם אני רואה אותך, ואת אחיך בדרך שלמה. אלא בני, בני ודאי. אני גרמתי לך משום שאתה בני, ועל כן ועל חרבך תחיה ואת אחיך תעבד. ועדין לא התקנים, שהרי לא עבד עשו את יעקב, משום שיעקב לא רצה אותו עכשו, והוא חזר וקרא לו אדוני כמה פעמים, משום שהסתכל למרחוק והעלה אותו לסוף הימים, כמו שאמרנו.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בעודם הולכים ראו את רבי יוסי הנזקן שהיה הולך אחריהם. ישבו עד שהגיע אליהם. כיון שהגיע אליהם, אמרו, עכשו הדרך מתקנת לפנינו. הלכו. אמר רבי חייא, עת לעשות לה'. פתח רבי יוסי ואמר, (משלי לא) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה. פיה פתחה בחכמה - זו כנסת ישראל. ותורת חסד על לשונה - אלו הם ישראל, שהם לשון התורה שמדברים בה ימים ולילות.

פיה פתחה בחכמה - זו ב' של בראשית, ופרשוה. ותורת חסד על לשונה - זה אברהם, שבו ברא את העולם ובו מדבר תמיד. ב' סתומה מצד זה, ופתוחה מצד זה. סתומה מצד זה, כמו שנאמר וראית את אחרי. פתוחה מצד זה כדי להאיר [להדר] פניה כלפי מעלה, ופתוחה מצד זה כדי לקבל מלמעלה, והיא אכסדרה לקבל. ומשום כך עומדת בראש התורה ומתמלאת אחר כך. פיה פתחה בחכמה, בחכמה ודאי, שכתוב בראשית ברא אלהים, כתרגומו. ותורת חסד על לשונה - שהרי אחר כך מספר ואומר, ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור.

פיה פתחה בחכמה - זו ה' [הראשונה] של השם הקדוש שהכל בה, והיא סתומה וגלויה, כלולה מפעלה ומטה, הסוד של מעלה ומטה. פיה פתחה בחכמה - משום שהיא סתומה שאין נודעת כלל, שכתוב ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה. וכשמתחילה להתפשט בחכמה שנדבקה בה, והיא בתוכה, [והיא] מוציאה קול, שהיא תורת חסד.

פיה פתחה בחכמה - זו ה"א האחרונה שהיא דבור, והדבור תלוי בחכמה. ותורת חסד על לשונה - זה הקול שעומד על הדבור להנהיגו. ותורת חסד - זה יעקב, שהוא על לשונה, להנהיג הדבר ולגאחו אותו, שהרי אין דבור בלי קול, ובארוה.

פתח רבי חייא אחריו ואמר, (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזמות אמצא. אני חכמה - זו כנסת ישראל. שכנתי ערמה - זה יעקב שהוא חכם. ודעת מזמות אמצא - זה יצחק, שהיתה לו דעת מזמות לברך את עשו. ומשום שחכמה השתתפה עם יעקב, שהוא ערמה - ודעת מזמות אמצא, שהתברך יעקב מאביו, ושרו עליו כל הברכות, והתקיימו בו ובבניו לעולם ולעולמי עולמים.

מהו התקיימו בעולם הזה, וכלו יתקיימו לזמן מלך המשיח, שאז יהיו ישראל גוי אחד בארץ ועם אחד לקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ. וישלטו למעלה ולמטה, שכתוב (דניאל ז) והנה עם ענני השמים כבן אדם בא. זה מלך המשיח, שכתוב (שם ב) ובימייהם של אלו המלכים נעמיד אלהי השמים מלכות. ועל כן רצה יעקב שיעברו ברכותיו לאותו עתיד לבא, ולא נטל אותם לאתרו.

פתח רבי ייסא אחריו ואמר, (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בשעה ההיא שיצא יעקב מלפני אביו עם אותו הברכות, הסתכל בעצמו ואמר: הנה הברכות הללו אני רוצה להעבירן לאחר כך, לארץ הימים. והיה גרא ופוחד. וצא קול ואמר: ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתך אני. לא אעזב אותך בעולם הזה. כי הנני מושיעך מרחוק, לאותו הזמן שאתה מעביר אותו, את אותו הברכות.

ואת זרעך מארץ שבטים, שאף על גב שעכשו נטל עשו ברכותיו וישתעבדו בבגיד, אני אוציא אותם מידי, אז בגיד ושתעבדו בו. ושב יעקב, לאותו הברכות. ושב יעקב - זו השכינה [שהיא עם יעקב]. ושב יעקב ודאי. וישקט ושאנו, כמו שבארוה, מאותו מלכות: מבבל, ומדי, ומינן, ומימדוס. שהם היו שהשתעבדו בישראל. ואין מחריד - לעולם ולעולמי עולמים.

הלכו. בעודם הולכים אמר רבי יוסי, ודאי כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל היה בסוד החכמה, והכל כדי להראות את החכמה העליונה לבני האדם כדי שילמדו מהמעשה שהוא את סודות החכמה, והכל הם כראוי, וכל מעשיו דרכי התורה, משום שדרכי התורה הם דרכי הקדוש ברוך הוא, ואין דבר קטן שאין בו כמה דרכים ושבילים וסודות של חכמה עליונה.

בא ראה, שהרי רבי יוחנן בן זכאי היה אומר שלש מאות הלכות פסוקות בסוד החכמה העליונה בפסוק ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב, ולא גלה אותם אלא לרבי אליעזר שהיה עמו, כדי לדעת שפכה סודות עליונים הם בכל מעשה ומעשה, שהוא בתורה, ובכל דבר ודבר, היא חכמה ותורת אמת. משום כך דברי התורה הם דברים קדושים להראות ממנה נפלאות, כמו שנאמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, בשעה שעקם הנחש ההוא את אדם ואת אשתו, שקרב לאשה והטיל בה זקמא, והתפתח בו אדם, אז נטמא העולם, והתקלה בשבילו האדמה, וגרם מות לכל העולם, ועמד העולם להפריע ממנו, עד שבא עץ החיים וכפה [וכפר] על אדם, והכניע אותו הנחש שלא ישלט לעולמים על זרעו של יעקב.

שהרי בזמן שהקריבו ישראל שעיר, היה נכנע אותו הנחש והתחפף לעבד, כמו שנאמר, ועל כן הקריב יעקב לאביו שני שעירים. אחד להכניע את עשו, שהוא שעיר, ואחד בשביל הדרגה שהיתה תלויה בעשו ונדבק בו ונתבאר.

ומשום כך עמד העולם עד שתבא אשה כמו חוה, וכן אדם כמו אדם, ויעקמו ויחכימו את אותו הנחש הרע ואותו שרוב עליו, והכל נתבאר.

פתח ואמר, ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה, והרי נאמר ויעקב איש תם יושב אהלים. איש תם - גבר שלם, כתרוממו. יושב אהלים - למה הוא תם? משום שהוא יושב אהלים, שאוחז את שני הצדדים, את אברהם ואת יצחק. ועל כן יעקב בצדו של יצחק בא אל עשו, כמו שנאמר, שכתוב עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. וכשבא עם ברכות - עם סיוע שלמעלה הוא בא, עם סיוע של אברהם ויצחק, ומשום כך זה היה בחכמה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כשיעקב התעורר אל סמא"ל, דרגתו של עשו, וקבל עליו את יעקב, ויעקב נצח אותו בכמה צדדים - נצח את הנחש בחכמה ועקמומיות, ולא נצח, רק מהשעיר. ואף על גב שהכל אחד, נצח כמו כן את סמא"ל בנצחון אחר ונצח אותו. זהו שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכל לו.

בא ראה כמה היתה זכותו של יעקב, שהוא בא ורצה להעבירו מן העולם, ואותו הלילה היה הלילה שנבראה בו הלבנה, ויעקב נשאר לבדו, שלא היה מישהו אחר עמו. ששנינו, אל נצא אדם יחיד בלילה, וכל שכן בלילה שנבראו בו המאורות, שהרי הלבנה חסרה, שכתוב יהי מאר"ת חסר. ואותו הלילה נשאר לבדו, משום שכאשר הלבנה בחסרונה, הנחש הרע מתגבר ושולט, ואז בא סמא"ל וקטרג עליו, ורצה להאבירו מן העולם.

ויעקב היה חזק בכל הצדדים, בצד של יצחק ובצד של אברהם, שהם היו חזקו של יעקב. בא לימין, וראה את אברהם חזק בחזק היום, בצד הימין של החסד. בא לשמאל, ראה את יצחק חזק בדין הקשה. בא לגוף, ראה את יעקב חזק משני הצדדים הללו שמקיפים אותו אחד מכאן ואחד מכאן. אזי, וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו, שהוא מקום מחוץ לגוף, והוא עמוד אחד של הגוף. אזי, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וגו'.

כיון שהתעורר הבקר ועבר הלילה, התגבר יעקב, ונחלש כחו של סמא"ל, אז אמר שלחני, שהגיע הזמן לומר את שירת הבקר. ורצה ללכת, והודה לו על אותו הברכות, והוסיף לו ברכה אחרת, שכתוב ויברך אותו שם.

בא ראה כמה ברכות התברך יעקב: אחת של אביו באותה התעקמות, והרויח את כל אותו הברכות. ואחת של השכינה, שברך אותו הקדוש ברוך הוא כשהיה בא מלכו, שכתוב ויברך אלהים את יעקב. ואחת שברך אותו המלאך ההוא, הממנה של עשו. ואחת ברכה אחרת שברך אותו אביו כשהלך לפדו ארם, שכתוב ואל שדי יברך אתך וגו'.

בזמן שהוא שראה יעקב את עצמו בכל הברכות הללו, אמר, באיזו ברכה מהם אשתמש כעת? אמר, כעת אשתמש בחלשה שבן, ומי היא? זו האחרונה, שברך אותו אביו. ואף על גב שהיא חזקה, אמר, אינה חזקה בשלטון העולם הזה כראשונה.

אמר יעקב, אטל עכשו את זו ואשתמש בה, ואעביר את כל אותו האחרות לזמן שאצטרף לי ולבני אחרי, מתי? בזמן שיתפנסו כל העמים להאבד את בני מן העולם, שכתוב כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם. סבבני גם סבבוני וגו'. סבבני כדברים וגו'. הנה כאן שלשה, כלפי שלשה ששאר. אחת - אותו הברכות הראשונות של אביו. שתיים - אותו ברכות שברך אותו הקדוש ברוך הוא. שלש - אותו הברכות שברך אותו המלאך ההוא.

אמר יעקב, לשם צריך אותו, אל המלכים וכל העמים של כל העולם, ואעביר אותו לשם, וכעת

כלפי עשו די לי בזה. למלך שהיו לו כמה לגיונות חזקים, כמה בעלי לוחמי קרבות להלחם בקרבות, שמונים כלפי מלכים חזקים להלחם בהם קרבות. בינתיים שמע על שודד אחד רוצח. אמר, בני השערים הללו ילכו לשם. אמרו לו, מפל הלגיונות שלך אינך שולח לשם אלא אלו? אמר, כלפי אותו השודד די באלו, שהרי כל לגיונותי ובעלי הקרב אעביר אותם לאותם המלכים החזקים. ביום הקרב כשיצטרכו לי, יהיו.

אף כך יעקב אמר כלפי עשו, די לי כעת בברכות הללו. אבל לזמן ההוא שיצרכו לבני כלפי כל המלכים והשליטים של כל העולם, אעלה אותם. כשיגיע אותו הזמן, יתעוררו אותו הברכות מפל הצדדים, ויתקיים העולם על קיומו כראוי. ומהיום ההוא והלאה תקום המלכות הזו על כל שאר מלכות אחרת, כמו שבארתי, שכתוב (דניאל ב) תכתת ותכלה כל אלו המלכויות והיא תקום לעולם. והינו האבן ההיא שנגזרת מן ההר ולא בידים, כמו שנאמר משם רעה אבן ישראל. מי האבן הזו? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר והאבן הזאת אשר שמתני מצבה וגו'.

רבי חייא אמר, מכאן, (ישעיה ו) שאר נשוב שאר יעקב - אלו הברכות האחרות שנשארו. וכתוב (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים. [אלו ברכות אחרות. כתוב והיה שארית יעקב] בגוים כלם, ולא רק בעשו. וכתוב והיה שארית וגו' כטל מאת ה'.

פתח רבי ייסא ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן זה עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שעשו כבד את אביו, ואותו הכבוד שכבד אותו השליט אותו בעולם הזה.

ועבד אדניו - זה אליעזר עבד אברהם, ובאריה. שהרי אדם שהיה בא לחרו בכמה עשר וכמה מתנות ואוצרות וגמלים טעונים, שלא אמר לבתואל ולבן שהוא אוהבו של אברהם או איש אחר שבא עם פייס של אברהם, אלא טרם ידבר את דברו מה כתוב? ויאמר עבד אברהם אנכי, ואחר כך אדני אדני, כדי שיכבד את אברהם, אותו הכבוד ואותו החסד האריך לו לכמה פעמים.

כך עשו, הכבוד ההוא שכבד את אביו האריך לו כל הפעמים הללו שישלט בעולם הזה, ואותן הדמעות הורידו את ישראל לשעבודו עד שישבו ישראל לקדוש-ברוך-הוא בבכיה ובדמעות, שכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו וגו', ואז כתוב (עובדיה א) ועלו מושיעים בחר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת ויצא יעקב

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש ואכל מקומו שואף זורח הוא שם. הפסוק הזה באריו, אבל וזרח השמש - זה יעקב כשהיה בבאר שבע. ובא השמש - כשהלך לחרו, שכתוב וילך שם כי בא השמש. ואל מקומו שואף זורח, שכתוב ויצא מבאר שבע. והוא.

ובא וראה, אף על גב שהשמש מאיר לכל העולם, מסעותיו הם בשני צדדים, כמו שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון, משום שזה זמין וזה שמואל. [ומשום] ושופע ויוצא כל יום מצד המזרח, והולך לצד הדרום [של מערב], ואחר כך לצד הצפון, ומצד הצפון לצד המערב, ואז השמש מתכנס ויוצא לצד מערב. יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע. והולך למערב, שכתוב וילך חרנה.

רבי שמעון אמר, יוצא מכלל ארץ ישראל, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, והולך לרשות אחרת, שכתוב וילך חרנה. [יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, זו השמטה שנוטלת מהעמק העליון האור שמאיר, והולכת למערב, שכתוב וילך חרנה, המקום שהדין והרגז שם.]

רבי יוסי מבאר את הפסוק הזה בגלות. בראשונה היה יורד אור מן העמק העליון, ויעקב היה נוטל אותו והולך לבאר שבע, הבאר שחפרה שרים, שהיה מאיר משם, והשלים אותה הבאר בכל השלמות. ובימי הגלות נסע מבאר שבע הזו והלך לחרנה, שכתוב וילך חרנה, כלומר חרוץ אף. ומה הוא חרוץ אפו של הקדוש ברוך הוא? הדרגה הרעה, הארץ של רשות אחרת.

אמר רבי חייא, כשהולך השמש למערב, המערב הזה נקרא מקומו של השמש, הפסא שלו, מקום ששולט עליו. זהו שכתוב אל מקומו שואף זורח הוא שם. שהולך אליו להאיר עליו, ונוטל את כל האורות וכוונס אותם אליו.

והינו כמו ששינוי שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין, [נס"א ולמדנו, הקדוש ברוך הוא מניח תפלין, שכתוב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. ושינוי, ימינו - זו התורה, שכתוב מימינו אש דת למו. ובזרוע עזו - אלו תפלין. וככל נטל יעקב ומאסף לצד מערב. והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והנרות שנוטל יעקב, שהוא נותן לה ומאיר לה, וזה ששינוי הקדוש ברוך הוא מניח תפלין] משום שנוטל את כל הכתרים העליונים, ומי הם? הסוד של האב העליון וסוד האם העליונה, והם התפלין שבראש, כמו ששינוי, כהן גדול נוטל בראש. ואחר שנוטל האב והאם, נוטל הימין והשמאל, ונמצא [שהקדוש ברוך

הוא] שְׁנוּטל הכל.

רבי אֶלְעָזָר אָמַר, תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל הַכֹּל, וְכִשְׁנִמְשָׁכֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה, נוֹטֵלֶת אַף כָּאֵן הַכֹּל, עוֹלָם הַזֶּכֶר שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן עוֹלָם הַנְּקִבָּה שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שְׁיוֹצְאִים כָּל הָאוֹרוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כִּד גַּם נוֹטֵל הַכֹּל הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָרִי זֶה כְּמוֹ זֶה, וּמִשּׁוֹם כִּד בָּאָר שְׁבַע זֶה הַיּוֹבֵל, בָּאָר [שְׁבַע] זֶה הַשְּׁמִטָּה. [שֶׁהָרִי זֶה כְּמוֹ זֶה] [הַכֹּל לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא] וְהַשְּׁמִטָּה [הַזֶּה] אֵינוֹ מֵאִיר אֶלָּא מִן הַיּוֹבֵל, [וְהוּא נוֹטֵל לְתוֹךְ הָאוֹרוֹת וּמִכְנִיס תּוֹךְ הַשְּׁמִטָּה] וּמִשּׁוֹם כִּד וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שְׁבַע וַיִּלְךְ חֲרָנָה, זֶה הַמַּעֲרָב שֶׁהִיא הַשְּׁמִטָּה.

רבי שְׁמַעוֹן אָמַר, וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שְׁבַע - זֶה הַמַּעֲרָב, שְׁנֵת הַשְּׁמִטָּה. וַיִּלְךְ חֲרָנָה - זֶה שְׁנֵת הָעֲרָלָה, מִשּׁוֹם שֶׁיֵּצֵא מִרְשׁוֹת הַקְּדֻשָּׁה לְרְשׁוֹת אַחֲרֵת, שֶׁהִיא בּוֹרַח מֵאֲחִיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

#### תוספתא

בְּנֵי הָעוֹלָם, אֶהוּבֵי עֲלִיוֹן, בְּחִירֵי הַמַּמְשָׁלָה, קָרְבוֹ שְׁמַעוּ. מִי חָכָם בְּכֶם, בְּעֲלֵי הַעֲיִנִּים בְּהַשְׁכֵּל, יָבֵא וַיַּדַּע. בְּשַׁעֲהַ הַלָּבָן נָטַל שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת וְחָקַק אוֹתָם בְּחִקִּיקוֹת הַחֲקִיקוֹת, אַחַת א', אַחַת י', וְאַחַת ו', וְנִחְסַק אִי"ן - הָא' הָרִאשׁוֹן הָעֲלִיוֹן שֶׁל הַכֹּל טָמּוֹן שֶׁל כָּל הַטְּמוּנִים, י' הוּא עֲלִיַּת הַרְצוֹן, וְנִתְקַן מִן הָרִאשׁוֹן לְמַעַלָּה, וַיֵּרֶד לְמִטָּה. יָצָא וְהוֹצִיא שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם שְׁבִילִים, עַד שֶׁנִּחְסְקוּ בְּאַבְנֵים יְקָרוֹת שְׁלוֹהֲטוֹת, וְנִקְשְׁרוּ עִם הָאוֹת נו"ן, שֶׁהִיא זָכָר וְנִקְבָּה, שְׁנֵי אוֹתֵיבִים. קָשָׁר חֲזָק, בְּהֶם נִתְקַנּוּ, וְהַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ נִקְשָׁר בְּהֶם, מֵהֶם נִמְצָא הַמְּזוֹן לְכָל [בְּהֶם], נִתְקַנּוּ הָעוֹלָמוֹת.

וְעַל כֵּן נִחְסְקָה ו' פְּשוּטָה, הַכֹּלָל שֶׁל שְׁתֵּים: נ' כְּפּוּפָה נִקְבָּה אַחַת, י' שֶׁהִיא הַרְצוֹן שְׁמוּצִיא שְׁבִילִים הִפָּה בֵּין הָאוֹתִיּוֹת וַעֲשֶׂה אֶת הַרְקִיעַ שֶׁל יַעֲקֹב בֵּין שְׁתֵּי רוּחוֹת, וְהַטִּיל בֵּין הָאִיבָרִים דְּבוּרִים. עַד שֶׁיֵּרֶד לֵב הַזֶּה, שֶׁהִיא כְּפּוּפָה, וְחִבְרוּ אוֹתָהּ יָחַד, צָפוֹן וְדָרוֹם, אַחֵר כִּד נִקְשְׁרוּ יָחַד. הִנֵּי הַכְּפּוּפָה הַזֶּה נִקְרָאת בָּאָר שְׁבַע וּמִתְמַלֵּאת מֵיַעֲקֹב לְהַשְׁקוֹת אֶת כָּל עֲדָרֵי הַצֹּאן, וְעַל כֵּן וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שְׁבַע וַיִּלְךְ חֲרָנָה. עוֹד, מִבְּאֵר שְׁבַע לְמַעַלָּה, שֶׁהָרִי מִמֶּנָּה יוֹצֵא אַחֵר כִּד לְהַשְׁקוֹת אֶת חֲרָנָה, שֶׁהִיא הַבָּאָר שֶׁלְמִטָּה, חֲרוֹן אַף ה', חֶרֶב ה', דִּין, בֵּית הַדִּין, אֱלֹהִים. וְעַל כֵּן אֱלֹהִים בָּאֵי גוֹיִם בְּנִחְלָתָד. עַד כֹּאֵן הַתּוֹסַפְתָּא.

וְכֹאשֶׁר הִגִּיעַ לְבֵית אֵל, שֶׁהִיא בְּרִשְׁוֹת הַקְּדֻשָּׁה, מֵה כְּתוּב: וַיִּפְּעַע בְּמִקּוֹם. מִי הַמִּקּוֹם? רַבִּי חִיָּיא אָמַר, זֶהוּ מִקּוֹמוֹ שְׁאִמְרָנוּ, שֶׁכְּתוּב וְאֵל מִקּוֹמוֹ שׁוֹאֵף [זוֹרַח הוּא שֵׁם]. וַיִּלֶּן שֵׁם כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּמְצָא שׁוֹאֵף זוֹרַח הוּא שֵׁם, שֶׁהָרִי הוּא בָּא כְּדִי לְהֵאִיר לוֹ.

וַיִּסַּח מֵאַבְנֵי הַמִּקּוֹם. לֹא כְּתוּב אַבְנֵי הַמִּקּוֹם אֶלָּא מֵאַבְנֵי הַמִּקּוֹם. אֵלּוּ הֵם אַבְנֵים יְקָרוֹת מְרֻגְלִיּוֹת טוֹבוֹת שֶׁהֵן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַבְנֵים עֲלִיוֹנוֹת, כְּכְתוּב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַבְנֵים. וְתַחַת אֵלּוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה אֶלְף וּרְבֻבּוֹת אַבְנֵים פְּסוּלוֹת, וְכֵלָן נִקְרָאוֹת אַבְנֵים, וּמִשּׁוֹם כִּד מֵאַבְנֵי הַמִּקּוֹם וְלֹא אַבְנֵי [הַמִּקּוֹם], זֶה הַמִּקּוֹם שְׁאִמְרָנוּ.

וַיִּשֶׁם מְרֻאשְׁתִּיו. מְרֻאשְׁתִּיו שֶׁל מִי? אֶלָּא מְרֻאשְׁתִּיו שֶׁל הַמִּקּוֹם הַהוּא. מֵה זֶה מְרֻאשְׁתִּיו? אִם תֹּאמַר כְּמִי שֶׁשֵּׁם תַּחַת רֹאשׁוֹ - לֹא. אֶלָּא מְרֻאשְׁתִּיו - לְאַרְבָּעָה [רֹאשִׁי] צְדָדֵי הָעוֹלָם. שְׁלֹשׁ אַבְנֵים לְצַד צָפוֹן, וְשְׁלֹשׁ לְצַד מַעֲרָב, וְשְׁלֹשׁ לְצַד דָּרוֹם, וְשְׁלֹשׁ לְצַד מִזְרָח. וְהַמִּקּוֹם הַהוּא עֲלִיָּהֶם לְהִתְקַן בְּהֶם.

וְאֵז וַיִּשְׁכַּב בְּמִקּוֹם הַהוּא. [וַיִּשְׁכַּב, י"ב מְרֻגְלִיּוֹת לְמִטָּה, וְכָל אוֹתָן הִדְרָגוֹת שֶׁהֵן עַל הַמִּקּוֹם הַזֶּה הָרִי הוּא כ"ב]. כִּיֹּן שְׁנֵתִיקָה הַמִּטָּה, שָׁכַב בָּהּ. מִי שָׁכַב בָּהּ? הַשֶּׁמֶשׁ. וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּיַעֲקֹב וַיִּשָּׁב עַל הַמִּטָּה, שֶׁהָרִי לוֹ רֹאוּתָהּ וְלֹא לְאַחֵר. וְעַל כֵּן וַיִּשְׁכַּב בְּמִקּוֹם הַהוּא, וּמִשּׁוֹם כִּד כְּתוּב וַיִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ.

רַבִּי יִצְחָק הִזִּה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מַעֲרַת אֶפְרַיִם. עֶבֶר אִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בָנִים עִמּוֹ, וְהִזִּה אֶחָד לְאַחֵר אוֹמֵר, חֲזָק הַשֶּׁמֶשׁ הַזֶּה הוּא מִצַּד הַדָּרוֹם, וְאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶלָּא עַל הָרוּחַ, מִשּׁוֹם שֶׁהָרוּחַ הִיא קִיּוֹם הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל כָּל הַצְּדָדִים, וְאֶלְמָלָא שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּשְׁלֵמוֹת, אֵין הָעוֹלָם יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם.

אָמַר לוֹ אַחִיו הַקָּטָן, אֶלְמָלָא יַעֲקֹב, לֹא הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם. בֹּא רֹא, בְּשַׁעֲהַ שֶׁיִּחַדּוּ בְּנֵי אֶת הַיָּחִיד שֶׁלְמַעַלָּה וְאִמְרוּ (דְּבָרִים ו') שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, זֹהִי הַשְּׁלֵמוֹת הָעֲלִיוֹנָה לְהִתְיַחַד בְּיָחִיד אֶחָד, אֵזִי הִתְחַבֵּר יַעֲקֹב אֲבִיהֶם, וְנָטַל אֶת בֵּיתוֹ, וַיֵּשֶׁב בּוֹ בְּחִבּוּר אֶחָד עִם הָאֲבוֹת, לְהִתְחַבֵּר זָכָר וְנִקְבָּה יָחַד.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשַׁתִּיף עִמָּהֶם וְאֶשְׁמַע מֵהֶם אוֹמְרִים. פְּתַח אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, קוּמָה ה' לְמִנוּחָתָד אֶתָּה וְאָרוֹן עֲזָד. קוּמָה ה' לְמִנוּחָתָד - כְּמִי שְׁאִמְרָנוּ יְקוֹם הַמֶּלֶךְ לְבֵית מְנוּחָת מִשְׁכָּנוֹ.

שְׁנַיִם הֵם הֵינּוּ שְׁאִמְרוּ קוּמָה ה' - מִשָּׁה וְדוֹד. מִשָּׁה אָמַר, (בְּמִדְבָּר י') קוּמָה ה' וַיִּפְּצוּ אֲבִיבָד. וְדוֹד אָמַר (תְּהִלִּים קל"ב) קוּמָה ה' לְמִנוּחָתָד. מֵה הַיָּחִיד לְבִינֵיהֶם? אֶלָּא מִשָּׁה, כְּמוֹ מִי שֶׁמִּצָּנָה אֶת בֵּיתוֹ הוּא אָמַר. מִשָּׁה צָנָה אוֹתָהּ לְהִלָּחֵם קָרֵב כְּנֶגֶד שׁוֹנְאִיו, וְדוֹד הִזְמִין אוֹתָהּ לְמִנוּחָה. כְּמוֹ שֶׁמִּזְמִין [לוֹ] אֶת רַבּוֹ, מִזְמִין אֶת הַמֶּלֶךְ וְהַגְבִּירָה עִמּוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב קוּמָה ה' לְמִנוּחָתָד אֶתָּה וְאָרוֹן עֲזָד, כְּדִי שֶׁלֹּא לְהַפְרִידָם.

כהניף ילבושו צדק וחסידיף ירגנו. מכאן למדנו, שמי שמזמין את המלך, ישנה את מעשיו כדי לתת שמחה למלך. אם דרך המלך שמשמחים אותו בדחנים פשוטים - יסדר לפניו בדחנים נכבדים ושרים גדולים, ואם לא - זו לא [משום] שמחת המלך.

בא ראה, דוד הזמין את המלך והגבירה למנוחה, מה עשה? שנה את בדחני המלך בשביל שרים ונכבדים, ומי הם? שפתוב כהניף ילבושו צדק וחסידיף ירגנו. וחסידיף ירגנו? היה צריך להיות לויף ירגנו! שהרי הלויים הם בדחני המלך, וכעת דוד שהזמין אותו למנוחה, עשה את הכהנים והחסידיים שיהיו הם בדחני המלך.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, איני רוצה להטריח עליך. [אלו] [אמר לו] הקדוש ברוך הוא, דוד, לא כך! אמר לו דוד, רבוני, [לא כך, אלא] כשאתה בהיכלך, אתה עושה רצונך. פעת שהזמנתי אותך, הדבר עומד ברצוני לקרב את אלו, שהם יותר חשובים, אף על גב שאין דרךם בזה.

מכאן למדנו, שמי שהוא בביתו, יסדר דרכו ומעשהו כרצונו. אם מזמינים אותו, נעשה את רצונו של מארחו כמו שמסדר עליו, שהרי דוד החליף לויים וסדר כהנים, והקדוש ברוך הוא הקים את הדבר כרצונו.

אמר דוד, בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך. הסדור שסדנתי לא ישוב אחר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, חייך, אפלו בכלים שלי לא אשתמש, אלא בכלים שלך. ולא זו הקדוש ברוך הוא משם עד שנתן לו אוצרות ומתנות, שפתוב נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך. בא רבי יצחק ונשק לו. אמר, אם לא באתי לדרךך הוא אלא לשמע את זה - די לי.

פתח בן אחד שלו ואמר, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, הינו שפתוב (בראשית ב) על כן נעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו. דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה - רמז כשיצאו ישראל מבית המקדש והגלו בין העמים, כמו שנאמר (איכה א) ויצא מן בית ציון כל הדורה, וכתוב גלתה יהודה מעני וגו'.

פתח האחר הקטן ואמר, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וגו'. מה זה ויפגע במקום? למלך שהולך לבית הגבירה, צריך לפגוש אותה ולבשם אותה בדברים כדי שלא תמצא אצלו כהפקר, ולא עוד, אלא שאפלו יש לו מטה של זהב וכסותות מרקמות מעשה רוקם לישן בהם, והיא מתקנת לו מטתו מאבנים בארץ, ובחדר של תבן. נעזב את שלו וילון בהם, לתת לה נחת, וכדי שיהיה הרצון שלהם נחד בלי אנס. כמו שלמדנו כאן, שפיון שהלך אליה, מה כתוב? [וילן שם כי בא השמש, להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום] ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא, כדי לתת לה נחת שאפלו אבני הבית אהובים לפניו ללון בהם [שפתוב וישכב במקום ההוא].

בכה רבי יצחק, [וחייד] ושמח. אמר, אלו המרגליות תחת ידיכם, ולא אלה אחרים? אמרו לו, אתה תלך לדרךך, ואנו נכנס לעיר להולא של בני זה. אמר רבי יצחק, עכשו יש לי ללכת לדרךך. הלך לו וסדר את הדברים לפני רבי שמעון. אמר רבי שמעון, ודאי יפה אמרו, והכל נאמר בקדוש-ברוך-הוא. אמר, הדברים הללו הם מבני בניו של רבי צדוק החלש הם. מה הטעם נקרא חלש? משום שארבעים שנה התענה על ירושלים שלא תחרב במקומו, והיה מפרש על כל דבר ודבר של התורה סודות עליונים ונותן בהם דרך לבני העולם להתנהג בהם.

אמר רבי יצחק, לא היו [אלא] ימים מועטים עד שפגשתי אותו האיש, ובנו הקטן עמו. אמרתי לו, איפה בנך האחר? אמר לי, עשיתי לו הלולא, ונשאר עם אשתו. פיון שהפיר אותי, אמר לי, חייך שלא הזמנתי אותך לחתנת בני משום שלשה דברים: אחד - שלא ידעתי בדך ולא הכרתי אותך, שכן מזמינים את האדם - כפי כבודו, ואולי אתה איש גדול ופגם כבודך. ואחד - אולי אתה הולך לדרךך בחפזון ולא אטריח עליך. ואחד - שלא תתביש לפני אנשי החבורה, שדרךנו - שכל אותם שאוכלים על שלחן חתן וכלה, כלם נותנים להם אוצרות ומתנות. אמרתי לו, הקדוש ברוך הוא ידון אותך לטוב. אמרתי לו, מה שמד? אמר לי, צדוק הקטן. באותה שעה למדתי ממנו שלשה עשר [תריסר] סודות עליונים בתורה, ומבנו שלשה, אחד בנבואה, ואחד [ושנים] בחלום.

ואמר, מה בין נבואה לחלום? נבואה בעולם היא של זכר, והחלום בעולם הנקבה, ומזה לזה בשש דרגות יורד. הנבואה בזמין ובשמאל, והחלום בשמאל. נפרד לכמה דרגות למטה, משום כך החלום הוא בכל העולם, אבל כפי דרגתו. כך נראה, כפי האדם כך דרגתו, הנבואה אינה מתפשטת אלא במקומה.

בא ראה מה כתוב, ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים ויירדים בו. פתח ואמר, (יחזקאל א) היה הנה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כפר ונתהי עליו שם יד ה'. היתה הנה - נבואה לשעה היתה, שהצטרך על הגלות משום שהשכינה ירדה עם ישראל לגלות, וראה יחזקאל מה שראה לפי שעה. ואף על גב שאותו המקום לא ראינו לזה, משום



כִּד הָיָה הָיָה. מִה זֶה הָיָה הָיָה? אֲלֵא הָיָה לְמַעַלָּה - הָיָה לְמַטָּה, שְׁכָתוֹב סֵלֶם מִצָּב אֲרָצָה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה. נוֹטֵל [אוֹתוֹ] לְמַעַלָּה וְנוֹטֵל [אוֹתוֹ] לְמַטָּה. הָיָה הָיָה - אֶחָד לְמַעַלָּה וְאֶחָד לְמַטָּה.

בֹּא רֹאֵה, הַסֵּלֶם הַזֶּה מִחֲזִיק בְּשֵׁנֵי עוֹלָמוֹת - בְּמַעַלָּה וּמַטָּה. בְּאֶרֶץ כְּשָׂדִים עַל נֶהָר כָּבֶר. בְּאֶרֶץ כְּשָׂדִים - בְּמִקְוֹם שֶׁהַגְּלוּת שׁוֹרָה בּוֹ, וְעַם כָּל זֶה, עַל נֶהָר כָּבֶר. מִה זֶה נֶהָר כָּבֶר? אֲלֵא שֶׁהָיָה כָּבֶר מִקְדָּם לָכוֹ, שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו, שְׁכָתוֹב וְנֶהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן וְגו'. וְזֶה הוּא אֶחָד מֵאוֹתָם אֲרָבָעָה הַנֶּהָרוֹת. וּמִשׁוֹם שֶׁשָּׂרָה עָלָיו מִקְדָּם לָכוֹ וְהָיָה עָלָיו כָּבֶר - שׁוֹרָה בּוֹ עֵכָשׁ, וְהַתְּגַלָּה לִיחֻזְקָאֵל.

בֹּא רֹאֵה, וַיִּחְלַם, וְכִי יַעֲקֹב הִקְדוּשׁ, שֶׁהוּא הַשֵּׁלֶם שֶׁל הָאֲבוֹת, הַתְּגַלָּה עָלָיו בְּחִלּוֹם, וּבְמִקְוֹם הִקְדוּשׁ הַזֶּה לֹא רֹאֵה [לוֹ] אֲלֵא בְּחִלּוֹם? אֲלֵא יַעֲקֹב בְּזָמַן הַהוּא לֹא הָיָה נָשׁוּי, וַיִּצְחָק הָיָה קִיָּם. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהִנֵּה אַחֵר כִּד, כְּשֶׁנִּשְׁאַ, כְּתוֹב וְאֶרָא בְּחִלּוֹם? שֶׁם הַמִּקְוֹם גֶּרֶם, וַיִּצְחָק הָיָה קִיָּם, וְעַל כֵּן כְּתוֹב בּוֹ חִלּוֹם.

וְאַחֵר שֶׁבֹא לְאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה עִם הַשְּׂבָטִים, וַיִּשְׁלַח [בְּהֵם] לָהֶם עֲקֻרֹת הַבֵּית וְאִם הַבָּנִים שְׂמִיחָה, כְּתוֹב וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב וְגו', וְכְתוֹב (בְּרֵאשִׁית מו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה. כָּאֵן לֹא כְּתוֹב בּוֹ חִלּוֹם, שֶׁהָיָה מִדְּרָגָה אַחֲרֵת עֲלִיוֹנָה.

בֹּא רֹאֵה, הַחִלּוֹם הוּא עַל יְדֵי גְבִירָאֵל, שֶׁהוּא לְמַטָּה, בְּדִרְגָּה הַשְּׁשִׁית מִנְּבוֹנָאֵה. מִרְאָה - עַל יְדֵי הַדְּרָגָה הַהִיא שֶׁל הַחִיָּה הַהִיא שֶׁשׁוֹלֶטֶת בְּלַיְלָה. וְאִם תֹּאמַר, הַנֵּה כְּתוֹב (דְּנִיאל ח) גְּבִירָאֵל הֵבִן לְהֵלֹךְ אֶת הַמִּרְאָה - כִּד זֶה וְדֹאֵי, שֶׁמִּרְאָה דְּבָרָיו יוֹתֵר סְתוּמִים, וּבְחִלּוֹם מִפְּרֵשׁ יוֹתֵר, וּמִפְּרֵשׁ אֶת הַסְתוּמִים שֶׁל הַמִּרְאָה. וְעַל כֵּן נִפְקֵד גְּבִירָאֵל, שֶׁיִּפְרֹשׁ אֶת דְּבָרֵי הַמִּרְאָה, שֶׁהוּא יוֹתֵר סְתוּם.

וְעַל כֵּן כְּתוֹב בְּמִרְאָה - וַיֵּרָא, וְאֶרָא. מִה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שֶׁהוּא מִרְאָה, כְּמוֹ הַמִּרְאָה הַזֶּה שֶׁנֶּרְאִים בְּתוֹכּוֹ כָּל הַדְּמִיּוֹת, וּמִשׁוֹם כִּד וְאֶרָא, רִאשִׁית דְּמוּתוֹ. בָּאֵל שְׂדֵי, שֶׁהוּא הַמִּרְאָה, שֶׁנֶּרְאִית בְּתוֹכּוֹ דְּמוּת אַחֲרֵת, וְכָל הַדְּמִיּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת נִרְאוֹת בּוֹ.

מִשׁוֹם כִּד, יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַזָּמַן, כְּתוֹב וַיִּחְלַם וְהָיָה סֵלֶם מִצָּב אֲרָצָה [וְרֹאשׁוֹ]. מִה זֶה סֵלֶם? הַדְּרָגָה שֶׁשָּׂאָר הַדְּרָגוֹת תְּלוּיוֹת בָּהּ, וְהוּא יְסוֹד הָעוֹלָם. וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה, כִּד הוּא לְהַתְקַשֵּׁר עִמּוֹ. וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה, מִי רֹאשׁוֹ? רֹאשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֵלֶם. וּמִי הוּא? זֶה שְׁכָתוֹב בּוֹ (בְּרֵאשִׁית מז) רֹאשׁ הַמַּטָּה. מִשׁוֹם שֶׁהוּא רֹאשׁ לְמַטָּה הִזּוּ וּמִמֶּנָּה מֵאִיר. מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה, מִשׁוֹם שֶׁהוּא סִיּוֹם הַגּוֹף, וְעוֹמֵד בֵּין עֲלִיוֹן וְתַתְּיוֹן, כְּמוֹ שֶׁהַבְּרִית הוּא סִיּוֹם הַגּוֹף וְעוֹמֵד בֵּין הִרְכָּסִים וְהַגּוֹף, וְעַל זֶה מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה.

וְהִנֵּה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ, אֵלּוֹ הַמִּמְנִים שֶׁל כָּל הָעַמִּים, שֶׁהֵם עוֹלִים וְיִרְדִּים בְּסֵלֶם הַזֶּה. כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹטְאִים, נִשְׁפָּל הַסֵּלֶם הַזֶּה, וְעוֹלִים אוֹתָם הַמִּמְנִים. וְכִשְׁיִשְׂרָאֵל מְכַשִּׁירִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, מִתְעַלָּה הַסֵּלֶם הַזֶּה, וְכָל הַמִּמְנִים יִרְדִּים לְמַטָּה וְעוֹבֵר שְׁלִטוֹנָם. הַכָּל עוֹמֵד בְּסֵלֶם הַזֶּה. כָּאֵן רֹאֵה יַעֲקֹב בְּחִלּוֹמוֹ אֶת שְׁלִטוֹנוֹ שֶׁל עֵשָׂו וְאֶת שְׁלִטוֹן שָׂאֵר הָעַמִּים.

דְּבַר אַחֵר וְהִנֵּה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ, בְּמִי? בְּאוֹתוֹ רֹאשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֵלֶם. שְׁכָשְׁמִסְתֵּלֶק רֹאשׁוֹ מִמֶּנּוּ - הַסֵּלֶם נִכְנַע, וְעוֹלִים כָּל הַמִּמְנִים. וְכִשְׁמִתְחַבֵּר רֹאשׁוֹ בְּאוֹתוֹ סֵלֶם - מִתְעַלָּה, וְכָל הַמִּמְנִים יִרְדִּים. וְהַכָּל דְּבַר אֶחָד.

כְּתוֹב (מַלְכִּים א ג) נִרְאָה ה' אֶל שְׁלֹמֹה בְּחִלּוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׂאֵל מִה אֲתֵן לָךְ. וְאִם תֹּאמַר, כָּאֵן בְּחִלּוֹם, וְכִי אִיזוֹ רְשׁוּת יֵשׁ לְחִלּוֹם בְּזֶה? אֲלֵא כָּאֵן נִכְלָלֶת דְּרָגָה בְּדִרְגָּה, הַדְּרָגָה הָעֲלִיוֹנָה עִם הַדְּרָגָה הַתַּתְּיוֹנָה. מִשׁוֹם שְׂעַד עֵכָשׁ שְׁלֹמֹה לֹא הָיָה שֵׁלֶם. כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁלַם, כְּתוֹב (שם ה) וְה' נָתַן חֲכָמָה לְשְׁלֹמֹה, וְכְתוֹב (שם) וַתֵּרֶב חֲכָמַת שְׁלֹמֹה. שְׁעִמְדָּה הַלְבֵּנָה בְּשִׁלְמוֹתָהּ, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּנִינָה, וְאֵז הָיָה רוֹאֵה שְׁלֹמֹה אֶת הַחֲכָמָה עֵין בְּעֵין, וְלֹא הִצְטַדֵּק לְחִלּוֹם.

אַחֵר שְׁחָטָא, הִצְטַדֵּק לְחִלּוֹם כְּבִרְאשׁוֹנָה, וְעַל כֵּן כְּתוֹב (שם יא) הַנִּרְאָה אֱלֹהִים פְּעָמִים. וְכִי פְעָמִים הָיָה וְלֹא יוֹתֵר? אֲלֵא צַד הַחִלּוֹם הָיָה לוֹ פְּעָמִים, וְצַד הַחֲכָמָה הָיָה בְּכָל יוֹם.

וְעַם כָּל זֶה הַצַּד שֶׁל הַחִלּוֹם הָיָה יוֹתֵר עַל כָּל שָׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם, מִשׁוֹם שֶׁנִּכְלָלָה דְּרָגָה עִם דְּרָגָה, מִרְאָ"ה בְּמִרְאָ"ה. וְהִנֵּה כָּאֵן בְּסוֹף יָמָיו יוֹתֵר חֲשׁוֹד, וְזֶה מִשׁוֹם שְׁחָטָא, וְהַלְבֵּנָה עֲמִידָה לְהַפְּגֵם. מִה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שֶׁלֹּא שָׁמַר אֶת בְּרִית הַקְדָּשׁ בְּהַתְעַסְקוּתוֹ עִם נָשִׁים נִכְרִיּוֹת, וְזֶה הַתְּנָאי שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשָׂה עִם דָּוִד, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קלב) אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ בְּרִיתִי וְגו', גַּם בְּנֵיהֶם יֵצֵד עַד יִשְׁבּוּ לְכֶסֶף לָךְ.

מִה זֶה יֵצֵד עַד? הִנֵּנוּ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים יא) כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וּמִשׁוֹם שֶׁשְׁלֹמֹה לֹא שָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֶּה כְּרֹאֵי, הַתְּחִילָה הַלְבֵּנָה לְהַפְּגֵם, וְעַל כֵּן בְּסוֹף הַצְטַדֵּק אֶת הַחִלּוֹם, וְכֵן יַעֲקֹב הִצְטַדֵּק אֶת הַחִלּוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

רַעֲיָא מִהִמְנָא

הַשְׁלֵמָה מִהַשְׁמָטוֹת (סִימָן ו)

וַיִּחְלַם וְהָיָה סֵלֶם מִצָּב אֲרָצָה (בְּרֵאשִׁית כח). וְהִנֵּה סֵלֶם - זֶה תְּפִלָּה. מִצָּב אֲרָצָה - שְׁמִתְפַּלְלִים בְּנֵי

אדם לו בארץ, שהיא שכינה, ומגיע לשמים שהוא הקדוש ברוך הוא, שנאמר בו (מלכים-א ח) ואתה תשמע השמים, וסוד הדבר - (תהלים ח) ה' אדלנו מה אדיר שמך בכל הארץ וגומר. ובזמן שמודיע להם הקדוש ברוך הוא ושכינתו שעולה באותה התפלה, מיד - והנה מלאכי אלהים עליהם וירדים בו. בו - באותו אדם.

כלם פותחים פניהם לקבל שכינה באותה תפלה. זהו שכתוב (יחזקאל א) וכנפיהם פרוות מלמעלה. וזה עליהם, שכינה על פניהם, וירדים בו. מה זה בו? בקדוש-ברוך-הוא, שהקדוש ברוך הוא יורד עליהם לקבל שכינתו, ומיוחד הקדוש ברוך הוא באותו האיש בתפלתו, ששכינה היא מצוה כלולה בשם יהו"ה, היא החיה שלו, ומצוה בלי מחשבה אין לה עליה. ומחשבה היא אדם, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, תפארת מצוה, המלכות כלולה מארבע חיות המרפבה, כלולה מארבע אותיות, היא הנקבה שלו, הפנים שלו, פני הרחמים, עבודה אמרתי (שמות לג) אם אין פניך הלכים וגומר.

ומצד הצדיק נקראת אחריו, חיה כלולה שמונה עשרה חליות שאחורי האדם, שדומה לשדרה שבה שמונה עשרה חליות, היא אחור למעשה בראשית, וקדם למחשבה, שנאמר בה עליה במחשבה, מה שאין פן באדם של אחור, של עץ הדעת טוב ורע, שהוא אחור למעשה בראשית וקדם לפרענות.

קמו תנאים ואמוראים ואמרו, רועה הנאמן, ברוך אתה לאל עליון, הוא יקים לך בקשתך בכל. קם זקן עליון ביניהם ואמר, רועה הנאמן, בך התקיים פסוק זה שנאמר (ישעיה סב) ואל תתנו דמי לו, שהרי עליונים ותחתונים מקננים בצלמך, מחנות הקדוש ברוך הוא שהם מהישיבה העליונה, ומחנות הגבירה שהם מהישיבה התחתונה, עליך נאמר והנה מלאכי אלהים עליהם וירדים בו. בך עולים מחנות השכינה בתפלה, וירדים מחנות הקדוש ברוך הוא לשכינתו בכמה שירים ונגונים של תפלה.

אתה הוא הקרוב לקדוש-ברוך-הוא בתפלתך, שהיא קרבו לקדוש ברוך הוא ושכינתו באיזהו מקומן, בצו את בני ישראל וכו'. שתקנו בעלי המשנה קרבנות התפלה מצד הימין, ששם כהן איש חסד, ותקנו זמירות שהם שיר הלזים אחריהם מצד הגבורה, והוד דרגה של דוד נקשרה בשמאל של גבורה. ואחרון דרגתו בהוד נקשר בחסד, זהו שכתוב (תהלים טז) נעמות בימינך נצח.

שמע ישראל של היחוד כולל ברכו וקדושה, שהוא קדוש קדוש קדוש, וברכה מצד הימין, זהו שכתוב (במדבר ו) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל. וקדושה מצד הלזים עמוד האמצעי, הקשר של ימין ושמאל, והוא קשר של תפלין של ראש, שהוא האם העליונה.

תפלין על ראשו כמו שבארוהו בעלי המשנה, תפלין של רבון העולם מה כתוב בהן? והוא קשר של תפלין של יד, שכינה תחתונה. וזה שבארו בעלי המשנה, הראהו למשה קשר של תפלין. ש' שלף משה, כולל שלש פני האבות למעלה שתקנו שלש תפלות, שסימנים: "שחרית" מנחה "ערבית". מ"ה שלף תפלת השבת, שנאמר בה (בראשית א) ורדו בדת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ, ונכללה מרפבה התחתונה של אהרן דוד ושלמה, ואדם הראשון למעלה, ובת זוגו למטה, אם כל חי, שהוא צדיק חי העולמים.

ולכן, אהרן אף על גב שהוא ימין, בארוהו רבותינו, אהרן שושבין הגבירה היה. רועה הנאמן, יעקב הוא הכולל שלשת האבות, שבו רוכב אדם הראשון, ולא לחנם הקימו בעלי המשנה, יפיו של יעקב כפיו של אדם הראשון.

אמר המנונה הקדושה, רועה הנאמן, ראינו שפכל הקדוש ברוך הוא שמך ואמר משה משה, לכלל אותך במרפבה העליונה ובמרפבה התחתונה, להכליל בך אדם הראשון מצדו של אברהם, ולהכליל בך חנה מצד של אהרן דוד ושלמה.

למה לא כפל את שם יעקב בך? אמר לו מנונה הקדושה, משום שקרא לו יעקב וקרא לו ישראל. יעקב לשון לשון עקב, שהינו נקבה, שלמדנו, עקבו של אדם הראשון מכה גלגל חמה. ונקרא ישראל, ששם ראש זכר ראש לנקבה, שהינו עקב. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא לנחש, (שם ג) הוא ישוב ראש ואתה תשוב עקב, וזה גרם שכינה בגלות, שנאמר בה (משלי כב) עקב עונה יראת ה'.

שמח רבי שמעון ושמחו ראשי הישיבה ואמרו לפניו, פה השכינה, סיני, מי יכול לעמוד לפניו, שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדברים עמו, וששים רבבות של הישיבה התחתונים מדברים עמו, ואף ששים רבוא של הישיבה העליונה כף מדברים עמו. על פיה נאמר והנה מלאכי אלהים עליהם וגומר.

דבר אחר ויחלם והנה סלם. פתח רבי שמעון ואמר, סיני זה סלם, והוא ק"ל, וסוד הדבר - (ישעיה יט) הנה ה' רכב על ע"ב ק"ל. עב זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י. ועוד - יו"ד ה"א. יו"ד ה"א וא"ו. יו"ד ה"א וא"ו ה"א - זה מאה ושלושים. האותיות הראשונות עולות לשבעים ושנים. האותיות שהן תולדותיהן עולות למאה ושלושים. ע"ב ק"ל מאתים ושנים כחשבון ב"ר.

אתה הוא הבן, הרועה הנאמן, עליך נאמר (תהלים ב) נשקו בר. אתה הוא רבן של ישראל, גדול

למטה, רבו של מלאכי השרת, ב"ר למעלה, בן של הקדוש ברוך הוא ושכינתו, [חסר "גם" להשלים למאיתם ארבעים וחמשה] עליהם נאמר לגבי משיח בן יוסף (שמות ב) גם יהו"ה העביר חטאתך לא תמות. ב"גם" הנה התפכר דוד, וזהו שעור של החלה, ארבעים ושלש ביצים ותוספת חמש ביצה, רמוז (ויקרא ה) וחמשתיו יסף עליו.

אשרי התפלה היוצאת מפיו, כמו שהקדוש ברוך הוא ירד על הר סיני ונאמר בו (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום [וגו'] ואת אשר איננו פה עמנו היום, כך כשאתה משתדל בתורה ובתפלה, הקדוש ברוך הוא מכניס עליונים ותחתונים, וכל הנשמות הללו שהיו ושעתידיו להיות, וכל מחנות המלאכים, ויורד בצלמך לקבל תפלתך ותורתך, משום שמחשבתך ליחד את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו בכל המחנות שלו למעלה ולמטה, בתורתך ובתפלתך הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, וכמו שהוא אמר אנכי, והם אמרו (שמות כד) נעשה ונשמע.

כך הקדוש ברוך הוא עושה לכל המחנות, והם שותקים ושומעים לדברך, משום שרצונך בהם ליחד הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלו. וכל מה שהקדוש ברוך הוא הבטיח והודה לעשות לך חכמה מפמה טובות שאין להם סוף, כלם אומרים נעשה ונשמע.

ומשום זה אמרו (תהלים קג) ברכו ה' [כל] מלאכיו גברי כח וגומר, והחזיק בך, שהרי הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל המחנות שלו ושל שכינתו הסכימו לעשות כל רצונך, ויותר מדאי הוא כתוב על ידך, ולא נפל דבר קטן מפתית ידך שלא התקיים. אשרי האיש שאדונו מחשיב אותו כגופו ועושה לו כבוד כדמותו להיות שוקל דברי פיו בתורה ובתפלה כמו למוד בחר סיני, ואין אחד שפותח פיו לקטרג, אלא עליונים ותחתונים בהסכמה אחת ברצון אחד: ע"כ מההשמטות.

והנה ה' נצב עליו וגו'. כאן ראה יעקב הקשר של האמונה כאחד. נצב עליו, וכתוב (מלכים א כב) ומלך אין באדום נצב מלך. [נציב מלח] ראה, שכל הדרגות עומדות כלן יחד על אותו הסלם לקשר הכל בקשר אחד, משום שאותו הסלם נתן בין שני צדדים. זהו שכתוב (בראשית כח) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ וגו'. אלו הם שני צדדים, בגמין ובשמאל.

דבר אחר והנה ה' נצב עליו [ויאמר] - על יעקב, שהכל יהיה מרובה קדושה, זמין ושמאל, ויעקב בתוכם, וכנסת ישראל להקשר ביניהם. זהו שכתוב אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. מנין לנו שיעקב באמצע? משמע שכתוב אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק [הארץ], ולא כתוב ואלהי יצחק אביך. שפניו שנקשר עם אברהם, נמצא שהוא באמצע. ואחר כך, הארץ אשר אתה שכב עליה - הנה הכל מרובה קדושה אחת. וכאן הוא ראה שיהיה שלמות האבות.

בא ראה, אלהי אברהם אביך, שפניו שאמר אברהם אביך, ודאי שהוא באמצע. ואלהי יצחק, כאן נרמז שקשור לשני צדדים ואוחז אותם. קשור לצד אחד - שכתוב אברהם אביך. וקשור לצד אחר - שכתוב ואלהי יצחק. תוספת וא"ו ליצחק, להראות שיעקב אחוז לשני צדדים.

ועד שיעקב לא נשא, לא נאמר בגלוי יותר, ונאמר בגלוי למי שמכיר דרכי התורה. אחר שנשא והוליד, נאמר לו בגלוי. זהו שכתוב (בראשית לג) ונצב שם מנצח ויקרא לו אל אלהי ישראל. מפאן למדנו, מי שלא נשלים למטה - לא נשלים למעלה. שונה יעקב, שנשלים למעלה ולמטה, אבל לא בגלוי.

ואם תאמר שנשלים באותה השעה - לא. אלא ראה שישלם לאחר זמן. ואם תאמר, הנה כתוב והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך? אלא השגחת הקדוש ברוך הוא ושמירתו לא נעזבה מיעקב לעולמים בכל מה שהצטרך לו בעולם הזה, אבל בעולם העליון עד שנשלים.

וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. וכי תמיהה הוא שלא ידע? אלא מה זה ואנכי לא ידעתי? כמו שנאמר (שמואל א יג) ופני ה' לא חליתי. אמר, וכי כל זה התגלה לי ולא הסתכלתי לדעת אנכי, ולהכנס תחת כנפי השכינה ולהיות שלם?

בא ראה, כתוב (בראשית כח) ותאמר אם כן למה זה אנכי. כל יום ויום ראתה רבקה את אור השכינה, שהשכינה היתה במשכנה, והתפללה שם. כיון שראתה צרתה במעיה, מה כתוב? ותלך לדרש את ה'. יצאה מהדרגה הזו לדרגה אחרת, שהיא הוי"ה. משום כך אמר יעקב, וכי כל כך ראיתי ואנכי לא ידעתי? משום שהיה לבדו ולא נכנס תחת כנפי השכינה.

מיד - ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. הדבר הזה הוא לשני הצדדים. מה נורא המקום הזה - אחד על אותו המקום שאמר בראשונה, ואחד על אות הברית הקדוש, שלא צריך להבטל.

ואף על גב שהם לשני צדדים - הוא אחד. אמר, אין זה כי אם בית אלהים. אין זה להיות בטל, אין זה להמצא לבדו, זה לא העמידה שלו, אלא בית אלהים, להשתמש בו ולעשות בו פרות ולהריק לו ברכות מכל איברי הגוף, שזהו השער של כל הגוף. זהו שכתוב וזה שער השמים. זה השער של הגוף ודאי, שער הוא להריק ברכות למטה, אחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה - שכתוב וזה שער

השמים. [אחוז] למטה - שכתוב אין זה כי אם בית אלהים. ועל זה, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. ובני אדם אינם משגיחים בכבוד שבו להיות בו שלם למעלה ולמטה. בא אביו ונשקו.

אמר רבי יצחק, כששמעתי אותם הדברים מפיו, בכיתי ואמרתי, ברוך הרחמן שלא בטל מן העולם החכמה העליונה. הלכתי עמם עד שלש פרסאות עד שנכנסתי עמם לעיר. לא הספיקו להפגש, עד ששדך אותו האיש את בנו, ואמרו לו, דבריד לא יהיו לבטלה.

אמרתי, זה שאמר רבי שמעון, שהדברים הללו הם כלם בסוד החכמה ולהראות דברים אחרים. כששדתי הדברים לפני רבי שמעון, אמר לי, אל תאמר שהדברים הללו הם של תינוק, אלא הם דברים של סודות עליונים, והכל רשומים בסוד החכמה.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'. אמר רבי יהודה, כיון שכל זה הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, למה לא האמין, שאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'! אלא, אמר יעקב, חלום חלמתי, והחלומות - מהם אמת ומהם לא אמת, ואם יתקיים, הרי ידעתי שהוא חלום אמת. ועל כן אמר אם יהיה אלהים עמדי וגו', כמו שחלמתי, והיה ה' לי לאלהים. אני אהיה מושך ברכות מהמעון של הנחל של הכל למקום הזה שנקרא אלהים.

בא ראה, ישראל שהוא באמצע, הכל הוא נוטל בראשונה מהמקור של הכל, ואחר שנגיע אליו, ממנו שופע וממשיך למקום הזה, משמע שכתוב והיה ה' לי - בראשונה, ואחר הכל - לאלהים. כמו שאלהים יהיה שומר ועושה לי כל אותן הטובות, אף אני אהיה מושך לו מהמקום שלי כל אותן הברכות, ויתחבר בו הקשר של הכל. מתי? ושבתי בשלום אל בית אבי, כשאהיה יושב בדרגה שלי, ואהיה יושב בדרגה של שלום לתקן את בית אבי, ושבתי בשלום דוקא, אז והיה ה' לי לאלהים.

דבר אחר ושבתי בשלום אל בית אבי, ששם היא הארץ הקדושה, שם אשתלם. והיה ה' לי לאלהים. במקום הזה אעלה [נתעלה] מדרגה זו לדרגה אחרת פראוי, ושם אעבד עבודתו.

רבי חייא פתח ואמר, דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. הפסוק הזה קשה, שאין סופו ראשו ואין ראשו סופו. אלא דוד בקש על עצמו, ואחר כך בקש על הכל (תהלים סה) דברי עונות גברו מני. אמר דוד, אני ידעתי בעצמי שחטאתי, אבל כמה רשעים הם בעולם שהתגברו חטאיהם עליהם יותר ממני. הואיל וכן, לי ולכם, פשעינו אתה תכפרם.

בא ראה, בשעה שרבים הרשעים בעולם, הם עולים עד אותו מקום שספרי הרשעים נפתחו, כמו שנאמר (תהלים) דין יושב וספרים נפתחים, ואותו ספר [הדין עומד עליה], [למעלה מראשו של דוד הוא] משום כך דברי עונות גברו מני, ועל כן פשעינו אתה תכפרם.

יעקב כמו כן משום כך לא האמין. אם תאמר שלא האמין בקדוש-ברוך-הוא - לא. אלא שלא האמין בעצמו. אולי יחטא, ואותו החטא ימנע אותו שלא ישוב בשלום ותסתלק ממנו השמירה, ומשום כך לא האמין בעצמו. והיה ה' לי לאלהים אפלו רחמים, כשאשוב בשלום, אשים כנגדי את הדין, משום [שהר'] שאני עובד לפניו תמיד.

אמר רבי אחא, אמר יעקב, פעת איני צריך את הדין. כשאשוב לבית אבי אתפלל בדין ואתקשר בו. אמר רבי יוסי, לא כך, אלא אמר, עכשו אם יהיה אלהים עמדי, אני צריך שהדין ישמר אותי עד שאשוב בשלום אל בית אבי. אבל כיון שאשוב בשלום, אכליל את הרחמים בדין, ואתקשר בקשר נאמן להכליל הכל יחד. והאבן הזאת אשר שיתי מצבה יהיה בית אלהים, שהרי אז הכל יהיה קשר אחד, והאבן הזו מתברכת מימין ומשמאל, מתברכת ממעלה וממטה, משום [זה] שאיתן מעשר מכל.

אמר רבי אבא, הנה כתוב ויסקח מאבני המקום. ואם תאמר שהאבן הזו עליונה [על כמה אבנים למקום מושבה לשורות עליהם, [זהו שכתוב] והרי כתוב והאבן הזאת אשר שיתי מצבה - [עליונה היה צריך להיות! משום [כיון] שאמר אין זה כי אם בית אלהים, כאן הרים אותה מצבה עליונה, משום שתלה בה כל השבח של זה, שאין זה לקים [למטה] כי אם בית אלהים, ויפה. ועל כן אשר שיתי מצבה.

יהיה בית אלהים, לעולמים. בית אלהים? בית ה' היה צריך להיות, כמו שנאמר לכונו את בית ה', וכן (תהלים קכב) בית ה' גלד. אלא מקום בית הדין הוא משגי צדדים עליונים - מצד היובל שהוא אלהים חיים, ומהצד של יצחק אלהים.

אמר רבי אלעזר, היובל, אף על גב שהדינים [יוצאים] מתעוררים ממנה וכלם רחמים [ודינים], כל השמחות יוצאות ממנה, והוא שמחת [והוא חרות] הכל. אלא בית אלהים - הצד של הדין הקשה. אם לטוב, בצד [היובל] השמאל מתעוררת בו אהבה, כמו שנאמר שמאלו תחת לראשי. אם לרע, בצד השמאל מתעורר בו דין קשה, כמו שנאמר מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ. ודאי בית אלהים. רבי שמעון אמר, בית אלהים, הינו שכתוב קרית מלך רב. יש מלך סתם ויש מלך רב. ודאי שהעולם

העליון הוא מלך רב, וזוהי קרית מלך רב.

רבי חייא ורבי חזקיה היו יושבים תחת האילנות של שדה אונו. נרדם רבי חייא, וראה את אליהו. אמר, מהוכחת הדרך של מר מאיר השדה. אמר, כעת באתי להודיע שקרובה ירושלים להחרב, וכל אותו קריות החכמים, משום שירושלים היא דין, ועל דין עומדת ועל דין תחרב, והנה נתנה רשות לסמא"ל עליה ועל גבורי העולם, ובאתי להודיע לחכמים אולי יאריכו את שנות ירושלים, שהרי כל זמן שנמצאת בה תורה - היא עומדת, משום שהתורה עץ החיים העומד עליה. כל זמן שהתורה מתעוררת למטה - עץ החיים לא יז למעלה. פסקה התורה למטה - עץ החיים מסתלק [ממנה] מן העולם.

ועל כן, כל זמן שהחכמים ישמחו בתורה, לא יוכל עליהם סמא"ל, שהרי כתוב הקל קול יעקב והידים ידי עשו. זו התורה העליונה שנקראת קול יעקב. בעוד שאותו קול לא פוסק, הדבור שולט וכול, ועל כן לא צריך להפסיק בתורה. והתעורר רבי חייא, והלכו ואמרו את הדבר הזה לחכמים.

אמר רבי ייסא, הכל יודעים את זה, וכך הוא, שכתוב אם ה' לא ישמר עיר שווא שקד שומר. אלו הם שמשתדלים בתורה, הקריה הקדושה עומדת עליהם, ולא על הגברים הגבורים של העולם, הינו שכתוב אם ה' לא ישמר עיר וגו'.

וינא והנה באר בשדה וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים ג) מזמור לדוד בבחרו מפני אבשלום בנו. בפסוק הזה התעוררו החכמים, אבל מזמור לדוד, למה אמר שירה? אם משום שבנו הוא שקס עלי, יותר קינה היה צריך להיות, שהרי הרע עליו על האדם קצת מקורביו משאחר הרבה. אלא מזמור לדוד, אמר שירה, וכך בקש דוד, שחשב שהקדוש ברוך הוא סלק את חטאו לעולם ההוא. כיון שראה שפאן בעולם הזה רוצה לגבות ממנו, שמח.

עוד, שראה שעליונים ממנו היו בעולם שברחו, וכלם לבדם. יעקב ברח, שכתוב (הושע יב) ויברח יעקב שדה ארם, וברח לבדו. משה ברח, שכתוב (שמות כ) ויברח משה מפני פרעה, וברח לבדו. ודוד ברח, כל אותם שליטי הארץ וכל אותם גבורי הארץ וראשי ישראל, כלם ברחו עמו, וסובבים מימיו ומשמאלו לשמר אותו מפל הצדדים. כיון שראה השבח הזה, אמר שירה.

ואמר רבי יהודה, כלם פגשו את הבאר הזו. ולמה דוד לא פגש בה? אלא דוד בעל שנאה היה כנגדו [של הבאר] באותו הזמן, ומשום כך לא פגש בה. את יעקב ומשה קבלה אותם הבאר בשמחה ורצתה להתקרב עמם. ועל כן, כיון שראתה אותם הבאר הזו, עלו המים אליה כאשה ששמחה עם בעלה.

ואם תאמר, הנה אליהו ברח ולא פגש בה, למה? אלא אליהו הוא למטה מן הבאר, ולא למעלה, כמו שהיו משה ויעקב, ומשום כך הוא מלאך ועושה שליחות. ומשום שיעקב ומשה הם למעלה מן הבאר, הבאר שמחה אליהם ועלתה לקבל אותם כאשה ששמחה לבעלה ומקבלת אותו.

וינא והנה באר בשדה. סוד הוא שראה את הבאר הזו למעלה, זה כמו זה. כתוב שלשה עדרי צאן רבצים עליה. אם הם שלשה, למה כתוב ונאספו שמה כל העדרים? אלא הם שלשה: דרום, מזרח, צפון. דרום מן הצד הזה, וצפון מהצד הזה, ומזרח ביניהם. ואלו עומדים על הבאר הזו ואוחזים אותה וממלאים אותה. מה הטעם? משום כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים. הינו שכתוב ישקו כל חיתו שדי.

#### תוספתא

וינא והנה באר בשדה. רבי אלעזר אמר, כתוב (ישעיה נא) שמעו אלי רדפי צדק. אותם המבקשים סוד האמונה, אותם שנדבקו בקשר האמונה, אותם שיוצעים דרכי המלך העליון [קרבו שמעו].

כשעולים שנים ונצאו לקראת אחד - מקבלים אותו בין שתי זרועות. שנים יורדים למטה, שנים הם, אחד ביניהם. שני אלה מושב הנביאים, המקום שיונקים בו, אחד ביניהם, שהוא מתחבר בכל, הוא נוטל הכל.

אותה באר קדושה עומדת תחתיהם, היא שדה התפוחים הקדושים. מהבאר הזו משקים העדרים, כל אותן המרפבות, כל אותם בעלי כנפים. שלשה קנאים רובצים [עומדים] על הבאר הזו. הבאר הזו מתמלאת מהם. זהו שכתוב כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים וגו'. זה נקרא אדני"י, ועל זה כתוב אדני אלהים אתה החלוקה, וכתוב והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני"י. אדון כל הארץ. זהו שכתוב הנה ארון הברית אדון כל הארץ. ע"כ התוספתא.

ונאספו שמה כל העדרים, הינו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים את הים. וגללו את האבן - מעבירים ממנה את תקף הדין הקשה, אותו שקפא ונקרש, [מים זכרים] שאז נקרא אבן, ולא יוצאים ממנה מים החוצה. וכשאותם הנחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, ולא יכול הצפון להקריש את המים, כנחר הזה, כשמימיו רבים, לא קופאים ונקרשים המים, כמו נחר שמימיו מועטים.

ועל כן, כשאותם נחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, והמים מפשירים ושופעים ומשקים

את העדרים, כמו שאמרנו, שכתוב ישקו כל חיתו שדי. והשיבו את האבן על פי הבאר, למקומה, משום שהעולם צריך את הדיון שלה, שתהיה דיון, להוכיח את הרשעים בה.

בא ראה, כשיעקב היה יושב על הבאר וראה המים עולים אליו, ידע ששם תזדמן לו אשתו. וכן במשה, כשישב על הבאר, כיון שראה שהמים עולים אליו, ידע שאשתו תזדמן לו לשם. וכך היה לעקב, ששם הזדמנה לו אשתו, כמו שכתוב עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן. ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. משה, שכתוב (שמות ב) ויבאו הרעים ויגרשו וגו', ושם הזדמנה לו צפורה, משום שאותה הבאר גרמה להם.

בא ראה, הבאר הזו כתובה שבע פעמים בפרשה הזו, משום שהיא רמז לשבע. וכך נקראת באר שבע. [וימשים] הבאר הזו נזכרת שבע פעמים בפרשה הזו, שכתוב וירא והנה באר בשדה. כי מן הבאר הניא. והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגו' מעל פי הבאר. והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר. וגללו את האבן מעל פי הבאר. ויגל את האבן מעל פי הבאר. הרי שבעה, ויבנדי שפך זה.

במשה לא כתוב אלא פעם אחת, שכתוב וישב בארץ מדון וישב על הבאר. משום שמושה נפרד מכל וכל מהבית שלמטה, ויעקב לא נפרד כלל. במשה אחד, ככתוב (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא לאמה. ומשום כך משה היה בעל הבית והתעלה למעלה. במשה כתוב וישב על הבאר. ביעקב - וירא והנה באר בשדה, ולא כתוב וישב על הבאר.

דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה - רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קו) אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל עת. אשרי שמרי משפט, אשריהם ישאל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורת אמת להשתדל בה למים ולילות, שהרי כל מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות מהכל, חרות מן המנות, שלא יכול לשלט עליו, והרי פרשוה, משום שכל מי שמשתדל בתורה ונאחז בה, נאחז בצד החיים. ואם מרפה את עצמו מעד החיים, הנה עץ המנות שורה עליו ונאחז בו. זהו שכתוב (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. התרפית - אם מרפה ידיו מן התורה.

ביום צרה צר כחכה, מה זה צר כחכה? צר כח כה. שהרי היא תמיד לימין, ושמירתה תמיד על בן אדם כאשר הולך בדרכי התורה, ואז דוחה את הרע החוצה שלא יקרב לבן האדם ולא יוכל לקטרג לו. וכשאדם סוטה מדרכי התורה ומתרפה ממנה, אזי צר כח כה, משום שאותו הרע, שהוא השמאל, שולט על האדם, ודוחה את ה"כה" הוא החוצה, עד שדוחק אותו מקום בצרה.

דבר אחר צר כחכה - שפאשר בן אדם אוהב בדרכי התורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, והוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמואל ב יב) והי אהבו, שהיה אהוב של הקדוש ברוך הוא, ואהב אותו. וכשאדם סוטה מדרכי התורה, אזי צר כח כה, צר שלו ובעל שנאה הוא אליו, ושולט עליו אותו שנקרא רע, עד שמקטרג בו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, הרע הזה, שהוא יצר הרע, שולט על העולם בכמה צדדים, וכמה שלטון יש לו בעולם, והוא נחש תקיף שחטא בו אדם, ונכשלים בו בני העולם ומושכים אותו עליהם, עד שמוציא להם את נשמותיהם.

ובא וראה, כשהוא שולט, שולט על הגוף. וכיון ששולט על הגוף, יוצאת ממנו הנשמה, משום שהגוף נטמא, והנשמה עולה, ואין שולט עליו עד שנוטל רשות. וכמה הם שבאים מצדו ושולטים על העולם, והרי שנינו שכל מעשי העולם שנושעים ושולטים בהם, ויש לו ממנים ושמשים, כלם שמשים במעשי העולם.

ועל כן הוא קץ של השמאל, והרי פרשוה שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, והקץ של השמאל הזה הוא קץ כל בשר. נקרא קץ כל בשר, לא נקרא קץ כל רוח, וסוד הדבר - זהו קץ [כל בשר] וזהו קץ. זה קץ על בשר, וזה על רוח. משום כך זה פנימי וזה חיצוני, זה ימין וזה שמאל, זה קדוש וזה טמא, והנה פרשוה.

ובא וראה סוד עליון קדוש של האמונה, הסוד של עולם הזכר ועולם הנקבה, וכל קדש הקדשים בו, וכל סודות האמונה מכאן וצא, וכל החיים וכל החרות, וכל הטובות וכל האורות הם מכאן, וכל הברכות וטללי נדבות, וכל האהבה של האהבות הכל מהצד הזה, סוד הדרום.

מצד הצפון מתפשטות דרגות עד שמיגיעה למטה פסלת ההב, בצד הטמאה, לכלוף טמא, ואוחז את זה למעלה, ואוחז את זה למטה. וכאן מוזדווגים זכר ונקבה יחד, והם רוכב נחש, הסוד של זכר ונקבה, וזה סוד עזאז"ל.

ומכאן נפרדות הדרגות ויוצאים כמה צדדים לעולם, שמתפשטים מכאן ושולטים על העולם, וכלם צדדי הטמאה, וממנים שרים לתוך העולם. בא ראה, כשיצא עשו לעולם, כלו אדם כשושנה

בשער כמו השער, ומשם אלופים, מגנים ממנים [שנים עשר] ששולטים בעולם, והנה פרשה.

בא ראה, אשרי שמרי משפט - ששומרים האמונה של הקדוש ברוך הוא, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, וצריך לאדם לשמר שלא יסטה לדרך אחרת, אלא שיהיה שומר משפט, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, שכל דרכיו משפט.

עשה צדקה בכל עת - וכי בכל עת יכול אדם לעשות צדקה? אלא מי שמשתדל בדרכי התורה ועושה צדקה עם אותם שצריכים אותה. שכל מי שעושה צדקה עם העני, מרבה אותה צדקה למעלה ולמטה.

בא ראה, מי שמשתדל בצדקה, אותה צדקה שעושה עולה למעלה ומגיעה למעלה לאותו המקום של יעקב, שהוא מרובה עליונה, וממשיך ברכות למקום שהוא מן המעין של כל המעלות. ומאותה הצדקה ממשיך ומרבה ברכות לכל אותם התחתונים ולכל המרכבות ולכל החילות, וכלם מתברכים, ונוספים אורות פראוי, משום שכלם נקראו עת, וזהו שכתוב עשה צדקה בכל עת.

בא ראה, בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, הם היו מושכים ברכות ממעלה למטה. וכשיצאו ישראל מן הארץ הקדושה, נכנסו תחת רשות אחרת, ונמנעו הברכות מן העולם.

בא ראה, יעקב היה תחת רשות קדושה. כיון שיצא מן הארץ, נכנס לרשות אחרת. וטרם שנקנס תחת רשות אחרת, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא בחלום וראה כל מה שראה, והלכו עמו מלאכים קדושים, עד שישוב על הבאר. וכיון שישוב על הבאר עליו אלוי המים, וכן היה משה, שמשם הזדמנה לו אשתו. סוד הדבר - הבאר לא עולה אלא כשרואה את הקשר שלה להתחבר עמו.

ואמר רבי אבא, כל הפסוקים הללו קשים זה על זה. בראשונה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ולכן היה יושב בחרן. למה נסע משם? שכתוב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ומנין לנו שבתרן היה דיורו של לבן? שכתוב ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר היתעם את לבן בן נחור ויאמרו וידענו. משמע שדיורו של לבן היה בחרן.

אלא יעקב אמר, אני רוצה להכנס בשכינה משום שאני רוצה להתחתן. כשאבא נשא ושלח את העבד, מצא עין המים, ואז הזדמנה לאבא אשה, והנה במקום הזה לא מצאתי לא עין ולא באר ולא מים, ומיד - וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם, ושם הזדמנה לו באר, כמו שאמרנו, והזדמנה לו אשתו.

רבי אלעזר אמר, חרן, שם היה ודאי, והבאר הוא היתה בשדה. שאם לא כך, למה כתוב ותרץ ותגד לאביה? אלא משום שהיה סמוך לעיר.

ואמר רבי אלעזר, יעקב שהזדמנה לו אשה על הבאר, למה לא הזדמנה לו לאה, שהרי העמידה לו ליעקב כל אותם השבטים? אלא שאת לאה לא רצה הקדוש ברוך הוא לזנוגה עם יעקב בגלוי, שכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה. [מכלל] שהרי קדם לא התגלה הדבר.

ועוד, כדי למשך את עינו ולבו של יעקב ביפי של רחל, לעשות שם את דיורו, ובשבילה הזדמנה לו לאה והקימה את כל אותם השבטים. במה ידע יעקב מי היא רחל? אלא שאותם הרועים אמרו לו, שכתוב והנה רחל בתו באה עם הצאן.

בא ראה מה כתוב, ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. וכי מה ידענו של יעקב שלא אמר עשרה ירחים או שנה אחת, אלא שבע שנים למה? אלא יעקב עשה בחכמה, כדי שלא יאמרו שבשביל התשוקה של יפה של רחל עשה, אלא בשביל החכמה, שהלבנה בת שבע שנים היא, וכל שבע השנים העליונות שורות היו על יעקב טרם נשא את רחל לשבת עמה פראוי, שהרי יעקב נטל את כלם בראשונה, ואחר כך בא אליה, כדי להמצא הוא שמם והיא ארץ.

וסוד הדבר - ויהיו בעיניו פנים אחדים. מה זה פנים אחדים? אלא כל שבע השנים שקל אותם בעיניו פאותם עליונים, שהם אחדים ולא נפרדים, וכלם אחד, שנקשרים זה עם זה. באהבתו אתה, להיות פדגמה העליונה.

בא ראה שאפלו לבן רמז לו באותם השבע ולא ידע מה אמר. שפתח ואמר טוב, שכתוב טוב תתי וגו'. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, עבד שבע שנים להזדוג עם שמטה. אמר רבי אלעזר, בא ראה, בכל מקום היובל סתום, שלא התגלה, והשמטה התגלתה.

בא ראה, בשעה שיעקב עבד שבע שנים ראשונות, נצא קול ואמר: יעקב, כתוב מן העולם ועד העולם. העולם הנסתר שלמעלה היובל, משם הראשית. שאילו שהם נסתרים, שלא התגלה להם, הם מן היובל. משום כך נסתמו מיעקב שלא ידע, שחשב שהרי הם מן השמטה, וכדי שיעשה ראשית מן העולם שלמעלה התפסו ממנו, משום שהיובל הוא נסתר. ואחר שעברו שני היובל המכסים, עשה שני שמטה

הנגלים, והתעטר בשני עולמות ואחז אותם.

בא ראה, לאה הולידה ששה בנים ובת אחת, וכך ראוי, שהרי ששה צדדים עומדים עליה, ואלו ששה ובת אחת בסוד עליון וצאה. רחל הולידה שני צדיקים, וכך ראוי, הנה שמטה, שבין שני צדיקים יושבת לעולמים, שכתוב צדיקים יירשו ארץ. צדיק למעלה וצדיק למטה. הצדיק למעלה, ממנו שופעים מים עליונים. הצדיק למטה, ממנו נובעת הנקבה מים לזכר בתשוקה שלמה. צדיק מצד זה, וצדיק מצד זה. כמו שהזכר למעלה יושב בין שתי נקבות, כך גם הנקבה למטה יושבת בין שני צדיקים.

ועל כן יוסף ובנימין הם שני צדיקים. יוסף זכה להיות צדיק למעלה, משום ששמר את הברית, ובנימין הוא צדיק למטה, לעטר את השמטה בין שני צדיקים - יוסף הצדיק ובנימין הצדיק.

וכי בנימין היה צדיק? כן, שכל זמיו לא חטא באות הברית הזו. ואף על גב שלא הזדמן לו מעשה כמו יוסף, אם כן למה נקרא צדיק? אלא כל זמי יעקב, כשהיה באבל של יוסף, לא שמש מטתו. ואם תאמר, שפשוט יוסף מיעקב, עלם היה ולא נשוי, ואתה אומר שלא שמש מטתו? אלא אף על גב שהתחתן לאחר מכן, לא רצה לשמש מטתו.

ואנו כך שנינו, בשעה ששאל יוסף את בנימין, אמר לו: יש לך אשה? אמר לו: כן. אמר לו: יש לך בנים? אמר לו: כן. ואיך נקראים? אמר לו: על שם אחי וכו', [אמר לו, יש לך בנים? אמר לו, עתידים לי. והיאך תקראם? אמר לו, על שם אחי וגו'] גרא ונעמן וגו', שכתוב ובני בנימין בלע ובכר וגו', ואתה אמרת שלא שמש? [אלא באותה שעה].

אמר לו, כן, שהרי באותה שעה לא היו לו. [לאחר שניצא מבית האסורים היו לו] ואם תאמר, ובני בנימין בלע ובכר, כשנכנסו למצרים, כך זה ודאי. שכל זמן שהתאבל יעקב על יוסף, לא שמש מטתו והוליד בנים. ואמר בנימין: הנה יוסף אחי, אות הברית של אבא היה, שהרי הברית היא סיום הגוף. כיון שהוא נאבד, אני אהיה שומר מקומו של אחי.

ואם תאמר, הרי באותו זמן שנאבד לא היה צדיק, שצדיק הוא לא היה עד שקרה המעשה הזה בו - אלא כלם היו יודעים מיעקב, שיעקב היה יודע שהמקום הזה גרש יוסף, ומשום כך האריך אצל לבן כל כך, עד שישתים הגוף, ומי הוא סיום הגוף? הברית, ועל כן כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. שהרי ודאי פעת השתלם הגוף. כיון שהשתלם הגוף, אני רוצה ללכת. ומשום כך בנימין ידע ושמר את דרך אחיו.

כיון שבא ליוסף ונמצא, בנימין חזר לביתו ושמש מטתו [והלכו ונכנסו] והוליד בנים. ועל כן הקדוש ברוך הוא עשה אותו צדיק למטה, ויוסף צדיק למעלה, ומשום כך רחל הולידה שני בנים, ולאה ששה בנים ובת.

ועל זה אותו שבע השנים הראשונות מכסות, שלא ידע בהן יעקב, משום שהיו של היובל. ואותן של שמטה התגלו, ובשמטה הגלויה עבד את היובל שהתכסה, שכתוב ויעבד יעקב ברחל שבע שנים. שבע שנים סתם. ברחל עבד שבע שנים עליונות, ונאחז בהן בשני עולמות. מכאן למדנו, מתוך הנגלה בא האדם לנסתר.

ואם תאמר, אם כך שהשנים הראשונות הן מהיובל, הרי ביובל כתוב שבע שנים שבע פעמים. שבע שנים מצויות, שבע פעמים [לא מצויות] איפה הן? אלא אותם שבעה זמנים ששמר בחתונה של לאה השלימו את החשבון, שהרי כל יום [פעם אחת ושבע אחת] [שבע] נקרא פעם אחת, שכתוב (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. וכל שבעה משתלם בשבעה זמנים, ז' בכל יום, שנקרא פעם אחת.

וברחל לא היה כן, שלא שמר שבעה זמנים, אלא שבע שנים שעבד אחר כך. ואם תאמר, אם כך, שנים של שמטה היה לו לעבד קדם ואחר כך להזדוג עם השמטה? אלא כיון שקבל עליו לעבד, כאלו עבד אותם. בא רבי אבא ונשקו. אמר, ברוך הרחמן שזכיתי לפסוק הזה, על אותו המקום כתוב (ישעיה מט) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ונאדיר.

עוד אמר רבי אלעזר, זה שנאמר לאה הולידה ששה בנים ובת אחת - כך זה ודאי. רחל שני בנים ודאי, בני השפחות ארבעה. תקונים איך עומדים? אלא אותם ארבעה קשרים שנקראים אחורים, שכתוב וכל אחריהם ביתה.

שהרי בזרוע זמין שלשה קשרים, אבל קשר אחד באמצע שהוא גדול והוא אחור, שנשאר בחוץ. וכן אחד בזרוע שמאל, וכן אחד בירך זמין, וכן אחד בירך שמאל. וכשהפל נתקן, נמצאו כלם ביתה, לקיים את הפסוק שכתוב וכל אחריהם ביתה.

כל שאר הקשרים, כלם נראים בישור, ואילו יוצאים מחוץ לזרועות ומחוץ לזרועות להראות בפני השפחות. שאף על גב שהם במנן, אינם חשופים בפני רחל ולאה, ומשום כך נצאו בחוץ.



דבר אחר, אלו הם הארבעה שכל שאר הקשרים נוטלים בשבילם, ואלו נוטלים אותם. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, [אמר רבי אבא, זה לא זה] ועל כן הכל נתקן יחד.

וירא ה' כי שנואה לאה וגו'. רבי אלעזר פתח, (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. מושיבי עקרת הבית - זו רחל, שהיא עקר הבית. אם הבנים שמחה - זו לאה.

דבר אחר מושיבי עקרת הבית - זו שמטה, שהיא עקר העולם הזה, עליו הוא מנהג. אם הבנים שמחה - זה היוכל, שכל שמחה וכל חדוה של כל העולמות תלויים בו, והפסוק הזה הוא הפל של הכל, משום שזה כולל הכל בסוד קדוש, ועל זה סיום הפסוק הללויה.

וירא ה' כי שנואה לאה. וכי למה היא שנואה, והרי בני השנואה אינם בנים מעלים, וראינו שכל אותם בנים מעלים נצאו מלאה, ואתה אומר שלאה שנואה? אלא ודאי היוכל הוא תמיד עולם הנסתר, וכל דבריו אינם [בני] בנגלה, ומשום כך נסתרו מיצקב כל מעשיו.

בא ראה, העולם התחתון הוא בנגלה, והוא ראשית הכל לעלות בדרגותיו. כמו שהחכמה העליונה היא ראשית הכל, כך גם העולם התחתון הוא חכמה, והיא ראשית הכל, ומשום כך קוראים אותה, משום שהוא שמטה, ובגלוי.

והעולם העליון, שהוא היוכל, קוראים הוא, שכל דבריו הם בנסתר, וסוד הדבר של לאה, שכתוב וישב עמה בלילה הוא, ועל זה כתוב (במדבר יח) ועבד הלוי הוא, כדי למשך ממנו ברכות לכל. הוא - העולם העליון שנסתר תמיד. ויצקב במה שנסתר לא נדבק ברצונו, אלא במה שנגלה, וזה סוד הכתוב ודבק באשתו.

וירא ה' כי שנואה לאה. מכאן ששנוא אדם ערות אמו [נאחותו], ויתיחד אדם עם אמו בכל מקום ולא יחשש, והרי העירו, בו מתיחד עם אמו. והכל התפסה מיצקב, שהעולם העליון לא התגלה כלל.

בא ראה, בשביל יצקב התקנים העולם. ואם תאמר, הנה בשבילו של אברהם, כמו שנאמר בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם - אלא משום יצקב התקנים אברהם, שכתוב (ישעיה כט) כה אמר ה' אל בית יצקב אשר פדה את אברהם. ומקדם לכן היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבם. כיון שבא יצקב, השתכללו ממנו העולמות ולא נחרבו כבראשונה. זהו שכתוב כה אמר ה' בראש יצקב ויצרף ישראל וגו'.

בא ראה מה כתוב, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב שלח את בני ויעבדני. ישראל נקרא בו לקדוש-ברוך-הוא משום שנדבק בו, כמו שנאמר מה שמו ומה שם בנו כי תדע.

כשלאה הולידה את ראובן, מה כתוב? ותקרא את שמו ראובן. ראובן סתם, משום שנקלל בשלשה צדדים מחברים יחד - שמעון ולוי. מה הטעם לוי? כמו שנאמר (מלכים-א ז) ליות, החבור של כל הצדדים.

אמר רבי יהודה, מכאן שכתוב יתר שאת ויתר עז, כתרגומו בכורה, כהנה ומלכות. והמלכות היא בצד הגבורה, ועל כן ראובן סתם.

אמר רבי אבא, ראו בו סתם, שנקלל בשמעון ולוי. כך היתה דעתה [רצונה] של לאה, שכתוב הפעם ילנה אישי אלי כי ללדתי לו שלשה בנים. משום שהיו שלשה שמתחברים יחד.

ובא וראה שכאן הוא, שהרי המרפבה העליונה - האבות, ודוד המלך שהתחבר עמם, וכל הארבע הם מרפבות עליונות, הסוד של השם הקדוש. ועל כן ראובן שמעון ולוי, אחר כך יהודה שירש מלכות, ועל כן כלם במקום הזה.

וכתוב [זה אחר זה שכתוב] (בראשית כט) הפעם אודה את ה' וגו' ותעמד מלדת. משום שכאן נשלמו ארבעה עמודים. הפעם אודה את ה', מה הטעם אמרה בזה אודה את ה', ולא בכלם? אלא מכאן, שכל זמן שנקנסת ישראל בגלות, השם הקדוש אינו שלם.

בא ראה, אף על גב ששלשה בנים היו עד שהולידה את יהודה, הכסא לא השלם, ומשום כך הפעם אודה את ה', ולא בכלם. ועל כן ותעמד מלדת. מה זה ותעמד? שעמד הכסא על תומכו.

[ותעמד עד כאן] ותעמד, שהנה עד כאן ותעמד, ביחוד אחד. מכאן ולמטה הוא עולם הפרוד. ואם תאמר, אותם שני הבנים שהולידה אחר כך כמו זה? לא שהרי אותם השנים התחברו עם אלו, משום שששת הצדדים של העולם הם יחד.

ובא וראה, כל שנים עשר השבטים הם תקוניה של כנסת ישראל בעולם הזה, לתקן האור העליון השחר כמו ישראל, ולהשיב את עקר הכל למקומו. כל העולמות כמו אחד עומדים, ובזה נשלם העולם התחתון כמו שהעולם שלמעלה.

יששכר וזבולון, כאן נשלמו ששה בנים, ששת הצדדים של העולם. כמו כן בני השפחות הם ארבע, והתחברו עם אלו, ואלו ארבעת הקשרים שמתחברים בהם, ובארוה. ועל כן כתוב (מלכים-א ז) וכל אחריהם ביתה. אף על גב שבני שפחות הם - ביתה.

רבי חזקיה אמר, אם כך, הרי נאמר, כל מה שהוליד העולם התחתון הוא פרוז, שהרי כתוב ומשם יפרד. מה תאמר ביוסף ובנימין? אם תאמר שעולם אחד באלה - זה אינו, שהרי לא נצאו מן העולם העליון, והעולם התחתון - מה שהוליד, הוליד למטה ולא למעלה, ואם כך הוא פרוז.

בא רבי אבא ונשקו. אמר לו, דבר זה הוא נסתר, שהרי העולם העליון התפתח בשנים עשר של אותם משלו. אבל בא ראה סוד הדבר, בכל זמן הצדיק מהעולם התחתון יוצא ונכנס, בו נכנס וממנו יוצא, ומשום כך נבנה במקום הזה, והעקר הוא למעלה, והעקר הוא למטה, [צדיק, בו נכנס בו יוצא] והוא תמיד בעולם התחתון לעולם, כתיב ויהי בציאת נפשה כי מתה.

בא ראה, בעולם התחתון הזה, הצדיק נכנס בו וממנו יוצא. כשנכנס הוא בסוד של יוסף הצדיק, וכשיצא הוא בסוד של בנימין. זהו שכתוב ויהי בציאת נפשה כי מתה. מי נפשה? זה הצדיק שיוצא ממנה.

וזה בנימין, נקרא בן אוני, שחשבה שהולידה למטה בעולם הפרוז, ונשארו אחד עשר באותם למעלה. מה כתוב? ואביו קרא לו בנימין, בן ימין. שהרי התעלה למעלה בעולם העליון. שפאשר נאבד יוסף, בנימין השלים את מקומו. ועל כן הצדיק נכנס ויוצא בעולם התחתון. משום כך יוסף ובנימין וכל השנים עשר, כמו שלמעלה ביחוד אחד.

הפעם אודה את ה'. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים קיא) אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה. בכל לבב? בכל לב הנה צריך להיות! אלא דוד בסוד עליון של השם הקדוש רצה להודות לקדוש-ברוך-הוא. אודה ה' בכל לבב - ביצר טוב וביצר רע, ואלו שני הצדדים, אחד ימין ואחד שמאל.

בסוד ישרים ועדה - אלו הם שער הצדדים של העולם הזה, שהרי לבב כמו צפון ודרום. בסוד ישרים - אלו הם שער צדי העולם, שהם ששה כמו שלמעלה. ועדה - זהו המקום של יהודה, וכתוב (תהלים קלב) ועדתי זו אלמדם. וכתוב (הושע יב) ויהודה עד רד עם אל וגו'. כתיב (תהלים קלח) אודה בכל לבי נגד אלהים אומרת. כאן במקום אחד נאמר, שכתוב נגד אלהים אומרת, שהרי לדונה הוא אמר שירה, לחבר אותה לימין.

בא ראה, יהודה אחוז בכל הצדדים. אחוז בדרום, אחוז במזרח. שהרי הוא בא מצד השמאל, וראשיתו בצפון, ואחוז בדרום, משום שהוא הולך לימין ונאחז בגוף. משום כך, הפעם אודה את ה'. ותעמד מלדת. ותעמד בקיום של הברית כראוי, שהרי הכל נתקן מרכבה קדושה.

רבי שמעון יצא לקריה. הזדמן לו רבי אבא ורבי חייה ורבי יוסי. כיון שראה אותם, אמר, התחדשות של התורה צריך כאן. ישבו שלשת אלה [ימים]. כשרצה ללכת, פתח כל אחד מהם בפסוק.

רבי אבא פתח ואמר, וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו, שא נא עיניך וראה וגו'. וכי לפי הראיה של אברהם יורש את הארץ, ולא יותר? עד כמה רואה בן אדם? שלש פרסאות, או ארבע או חמש פרסאות, והוא אומר כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'!

אלא, כיון שארבעת הצדדים של העולם רואה, את כל הארץ רואה. שהרי ארבעת הצדדים של העולם הם כללו של כל העלם. עוד, הרים אותו הקדוש ברוך הוא על ארץ ישראל והראה לו שהיא קשורה בצדי העולם, והנה רואה את הכל. כמו כן, מי שרואה את רבי שמעון, רואה את כל העולם, השמחה של מעלה ומטה.

פתח רבי חייה ואמר, הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעך, וכי אותו המקום לבדו הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, שהרי ארבע אמות או חמש היו ולא יותר? אלא באותו זמן, באותם ארבע אמות קפל הקדוש ברוך הוא את כל ארץ ישראל. נמצא שאותו מקום הוא הכלל של כל הארץ. ומה אותו המקום הוא הכלל של כל הארץ - רבי שמעון שהוא המאור של כל הארץ, על אחת כמה וכמה ששקול ככל העולם.

פתח רבי יוסי ואמר, הפעם אודה את ה', וכי בכל מה שהולידה לא ראוי להודות לקדוש-ברוך-הוא אלא בזה? אלא יהודה הוא הבן הרביעי לכסא, והוא משלים את הכסא. ומשום כך יהודה לבדו תקון הכסא ותומך של כל התומכים. [שהיו שלשה, אברהם ויזחק ויעקב, ואז בא דוד מיהודה והשלים הכסא, ועל כך נקרא יהודה, שהוא השם הקדוש, והדל"ת (ארבע רגליו) מרגלות הכסא] רבי שמעון שמאיר את כל העולם בתורה וכמה מאורות מאירים בשבילו, על אחת כמה וכמה.

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינך. הפסוק הזה בארוהו בכמה מקומות. אלא מי יכול

למנות את מעשי הקדוש ברוך הוא, שהנה כמה צבאות ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת, כמו פטיש שמוציא זיקים לכל הצדדים בפעם אחת, כך הקדוש ברוך הוא מוציא כמה מינים ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת.

בא ראה, בדבור וברוח יחד נעשה העולם, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' - זה הדבור. וברוח פיו - זו הרוח. זה בלי זה לא הולך, ונכללים זה עם זה ויוצאים מהם כמה צבאות לצבאות, ומחנות למחנות, והכל בפעם אחת.

בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולמות, הוציא אור נסתר אחד, שמהאור ההוא יוצאים ומאירים כל אותם האורות שהתגלו, ומאותו האור יוצאים והתפשטו ונעשו שאר האורות, והוא העולם העליון.

ועוד, האור העליון הזה התפשט ועשה אמן, אור שאינו מאיר, ועשה את העולם התחתון. ומשום שהוא אור שלא מאיר, רוצה להתקשר למעלה, רוצה להתקשר למטה. ובקשר שלמטה נקשר להאיר בקשר שלמעלה. והאור הזה שאינו מאיר בקשר שלמעלה, מוציא את כל החילות והמחנות למינים רבים. זהו שכתוב מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית וגו'.

וכל מה שבארץ כך גם למעלה, ואין לך דבר קטן בעולם הזה שלא תלוי בדבר אחר עליון שהתמנה עליו למעלה. משום שכשמתעורר זה שלמטה, מתעורר אותו שהתמנה עליו למעלה, שהכל נאחז זה עם זה.

בא ראה, כתוב תני נא לי מדודאי בנך. לא הדודאים הם שילדו את רחל, אלא הקדוש ברוך הוא מגלגל את הדבר על ידי אותם דודאים כדי שיצא יששכר, שאוחז בתורה יותר מכל השבטים, משום שהרי רחל האוחזת ביצקב לא השאירה אותו ללאה. זהו שכתוב המעט קחתך את אישי, וכתוב לכו ישעב עמך הלילה תחת דודאי בנך.

הם גרמו שיצא יששכר לעולם משום שמעלה הריח של התורה לפני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח וכו', וכתוב וישעב עמה בלילה הוא, הוא ודאי, והרי פרשוהו שהעולם העליון הוא שנסתר ולא נגלה, משום שהרי התורה יוצאת מהעולם העליון.

ובכל מקום העולם העליון הוא שלא התגלה, והרי נאמר ועבד הלוי הוא, כדי להמשיך ממנו ברכות לכל, ויששכר נאחז בו, ועל כך קוראים עץ החיים, העץ שלאותם החיים העליונים שנקרא הוא ולא אלה.

ואם תאמר שהדודאים הללו פתחו את מעיה של רחל - לא, שהנה כתוב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. הקדוש ברוך הוא ולא דבר אחר. משום שאותם הדודאים, אף על פי שפחם למעלה, באותו הפח שלהם לא מתמנה פקידת הבנים, שהרי הבנים תלויים במזל, ולא בדבר אחר. ואם תאמר שהנה הם נבראו לחנם - לא, שהרי אפילו לדבר הזה הם סיוע לאותם שמתעבבים, ואינם עקרות, ולא נגזר עליהם אלא במזל.

ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וגו'. הדבר הזה הוא חצפה? אינו כך, אלא מכאן למדנו ענותנותה של לאה, שלא אמרה דבר לפני אחותה, והיא הקדימה לדבר ואמרה לו בחשאי והודיעה לו, שהרי זה היה ברשות רחל, שכתוב כי שכר שכרתיך. מרחל נטלה רשות. וכדי שלא ירע בעיני רחל, אמרה לו בחוץ, ולא בבית.

ולא עוד, אלא בפתח של משכן לאה [לחוץ] יצאה החוצה, והכניסה את יצקב בפתח שבחוץ טרם שיכנס למשכן רחל. מה הטעם? כדי שלא תאמר דבר לפני רחל, ולא תתחצף לפני אחותה. ולא עוד, אלא אמרה לאה, אם יכנס יצקב למשכן רחל, אינו דין להוציאו משם, משום כך הקדימה לו בחוץ.

וכל זה למה? אלא שרוח הקדש התעוררה בלאה, וידעה שכל השבטים העליונים הללו, כלם קדושים, יצאו ממנה, ודחקה השעה בחביבות לקדוש-ברוך-הוא, ומשום כך קראה להם שמות בסוד החכמה.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, בכל פעם [שאנו] הולכים בדרך ועוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא מרחיש לנו נסים, וכעת הדרך הוא ארצה לנו, נתעסק בתורה, והקדוש ברוך הוא יתחבר עמנו.

פתח רבי חייא ואמר, (שמות יב) בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות, וכתוב (דברים טז) שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני. לחם עני כתוב. בדבר הזה התעוררו בו החברים. אבל בא ראה, כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת. כשרצה הקדוש ברוך הוא לקרב אותם אליו, נתן להם מקום של לחם עני, לחם עני. מי העני? זה דוד המלך, שכתוב בו (תהלים פז) כי עני ואביון אני.

ולחם עני הזה נקרא מצה, נקבה בלי זכר היא עני. התקרבנו למצה בהתחלה. כיון שקרבנו אותם יותר, הכניס אותם הקדוש ברוך הוא בדרגות אחרות, והתחבר זכר עם נקבה. ואז, כשמצה מתחברת בזכר, נקרא מצה, בתוספת וא"ו. זהו שכתוב (דברים ל) כי המצוה הזאת. משום כך מצה בראשונה, ואחר כך מצוה.

בעודם הולכים שמעו קול אחד שאומר: גידוד של רוצחים אורבים בדרך, סטו למעלה, אל תרדו לטיירה חסרת הנג שלמטה. אמר רבי יוסי, מזה נשמע שהקדוש ברוך הוא רוצה לשמר את דרכינו. עלו למעלה ונכנסו להר אחד, בין סלעים חזקים. אמרו, הואיל והקדוש ברוך הוא רצה בדרך הזו, נראה דבר, או יתרחש לנו נס.

הלכו. ושבנו על בקיעי הסלע. עלה להם איש אחד. תמחו. אמר רבי יוסי, מי אתה? אמר, אני מאנשי ארקא. אמר לו, ושם יש בני אדם? אמר, כן, וזורעים וקוצרים, מהם במראה אחר משנים ממני, ועליתי אליכם להכיר מהם, מה שמה של הארץ שאתם בה?

אמר לו, ארץ, משום שפאן שורה ארץ החיים, שכתוב (איוב כח) ארץ מננה יצא להם. מזה יצא להם? בשאר הארץ לא יצא להם, ואם יוצא, לא משבעת המינים. בינתיים נכנס למקומו. תמחו. אמרו, ודאי הקדוש ברוך הוא רוצה לעורר אותנו באיזה דבר.

אמר רבי חייא, ודאי על הפסוק הזה שאמרת, זכרתי שלמדתי מסבי דבר אחד עליון בפסח, שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל הלחם הזה מארץ החיים, ואחר כך להם מן השמים, הלחם הזה, והנה בארנו את הדבר.

עוד היה אומר, שאדם, כשיוצא לעולם הזה, לא יודע דבר עד שטועם לחם. כיון שאוכל לחם, מתעורר לדעת ולהכיר. כך כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו יודעים דבר, עד שהטעים להם הקדוש ברוך הוא לחם מן הארץ הזו, שכתוב ארץ מננה יצא להם, ואז נכנסו ישראל לדעת ולהכיר את הקדוש ברוך הוא. ותינוק לא יודע ולא מכיר עד שטועם לחם של העולם הזה.

ישראל לא ידעו ולא הכירו בדברים שלמעלה עד שאכלו לחם עליון, ואז ידעו והכירו את אותו מקום, ורצה הקדוש ברוך הוא שישאל ידעו יותר באותו מקום שראוי לארץ הזו, ולא יכלו, עד שטעמו לחם מאותו המקום, ומי הוא? שמים, שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ואז ידעו והסתכלו לאותו מקום. ועד שאכלו לחם מאותו מקום, [ועד שלא אכלו לחם באלו המקומות] לא ידעו דבר ולא הכירו.

בא רבי יוסי ונשקו. אמר, ודאי על זה העיר אותם הקדוש ברוך הוא בזה, ועל כן הראשית של ישראל לדעת היה הלחם. קמו והלכו. בעודם הולכים ראו שני פרות, אחד זכר ואחד נקבה. אמר רבי יוסי, אין לנו דבר בעולם שאינו זכר ונקבה, וכל מה שבארץ - כך גם בנים.

פתח רבי יוסי ואמר, ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו וגו'. ותצא לאה לקראתו, מנין ידעה? הרי אמרו שגעה החמור, ולא ידעה ויצאה אליו, וגרם לו שיצא ממנה יששכר. זהו שכתוב יששכר חמור גרם, אל תקרי גרם אלא גרם, שהחמור גרם לו. אמרה לאה: ודאי ידעתי שאם יפנס יעקב למשכון רחל, אין לי להוציא אותו, אלא אחפה לו כאן ויפנס למשכני.

כי שכר שכרתיך בודדאי בני, מה זה בודדאי בני? משום שנוח ליעקב על זה, שאילו מסייעים להוליד. ויעקב היה יודע שהדבר לא עומד בודדאים, אלא למעלה.

פתח ואמר, מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הלוינה. אמר רבי חייא, רוח הקדש אומרת: מושיבי עקרת הבית - זו רחל. אם הבנים שמחה - זו לאה. מושיבי עקרת הבית - זה העולם התחתון. אם הבנים שמחה [הלוינה] - זה העולם העליון. משום כך הלוינה.

אמר רבי יהודה, כל השבטים הללו הם תקונים שלמטה, וכלם כמו שלמעלה. בא ראה, כי שכר שכרתיך - לקחת ממנו הגוף, ומי הוא? תורה. שכר שכרתיך - לד, לגופך ממך. שכר שכרתיך - להוליד את דמותך.

מכאן מי שעוסק בתורה, יורש את העולם הבא ויורש את נחלת יעקב. יורש העולם הבא, שכתוב יששכר, יש שכר, (ירמיה לא) כי יש שכר לפעלתך, וכתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

כי ילדתי לו ששה בנים. אמר רבי חזקיה, אלו מעלה ומטה וארבעת הצדדים של העולם. ומי שמאריך באחד, צריך לו להמליך את הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה ולארבעת צדי העולם, והיינו אחד.

אמר רבי חזקיה, כתוב (שיר ב) על הרי בטר, וכתוב (שם ח) על הרי בשמים. מי הם הרי בשמים? אלו ששת הבנים של לאה שכוללים ששה אחרים, והם שנים עשר, והם ששה, משום שכל אחד כולל

בַּחֲבֵרוֹ, וְלֹאֶה עֲלֵיהֶם, לְקַיֵּם (תהלים קיג) אִם הַבָּנִים שֶׁמַּחֲה הַלְלוּיָהּ.

וְעַל כֵּן כְּתוּב לֹא תִקַּח הָאִם עַל הַבָּנִים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַנִּסְתָּר וְלֹא הַנִּגְלָה, וְעַל כֵּן שֶׁלֹּחַ תִּשְׁלַח אֶת הָאִם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם שֶׁנִּסְתָּר וְלֹא הַנִּגְלָה כָּלֹל.

וְאֵת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב כִּי שָׁאַל נָא לְיָמִים רַאשׁוֹנִים וְגו' וְלִמְקָצָה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם. וְכָל אֵלוֹ נִקְרְאוּ הָרִי בְּשָׁמַיִם. מִכָּאן וְלִמְטָה נִקְרְאוּ הָרִי בְּתֵר, שֶׁכְּתוּב וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים, הֵהָרִים שֶׁל הַפְּרוּד.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת קִשְׁרוּ קִשְׁרִים, אַרְבָּעָה קִשְׁרִים שֶׁהִצְטָרְכוּ לְתַקּוּן. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שִׁמְשׁוּם כִּדּוּ יוֹצֵאִים הַחֻצָּה אוֹתָם הַקִּשְׁרִים. וְאָף עַל גֵּב שֶׁכָּלֵם אֶחָד, וּמִכָּאן וְהִלָּאָה כָּלֵם אֶחָד, בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, וְעַל כֵּן כָּל הַשְּׁבָטִים עוֹלִים בְּעֵדוּת לְמַעְלָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים קכב) שִׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבָטֵי יִהּ עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'. מָה רָאָה יַעֲקֹב לְלַכֵּת לְדָרְכוֹ כְּשֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף, וְיִטְרָם שֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף לֹא רָצָה לְלַכֵּת לְדָרְכוֹ? אֵלָּא הִנֵּה פִּרְשׁוּהָ, שֶׁרָאָה שֶׁנּוֹלַד שְׁטֵנוֹ שֶׁל עֶשָׂו.

וְבֹא וְרָאָה, יוֹסֵף הַשְּׁלֵמִים אֶת מְקוֹמוֹ אַחֲרָיו וְיוֹסֵף זָכָה לוֹ, שֶׁנִּקְרָא צְדִיק, וְכָאן סוּיָם הַגּוֹף. כִּיֹּן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב שֶׁנִּשְׁלַם הַגּוֹף, רָצָה הַגּוֹף לְלַכֵּת לְדָרְכוֹ, וְסוּיָם הַגּוֹף הוּא הַבְּרִית, וְעַם כָּל זֶה בְּנִימִין הַשְּׁלֵמִים אֶת הַחֲשֻׁבּוֹן, שֶׁבּוֹ נִשְׁלְמוּ שְׁנֵים עָשָׂר.

וְאִם תֹּאמַר, וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ יַעֲקֹב שֶׁעַד עַכְשָׁיו לֹא הִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים, אָף עַל גֵּב שֶׁנּוֹלַד יוֹסֵף, מָה הִטְעָם לֹא חָפָה עַד שֶׁנּוֹלַד בְּנִימִין וַיִּשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים? אֵלָּא יַעֲקֹב עָשָׂה בְּחֻכְמָה וַיֵּדַע הַדָּבָר. אָמַר, וְדָאִי אִם יִשְׁתַּלְּמוּ כָּאן כָּל הַשְּׁבָטִים, הִנֵּה יִדְעִיתִי שֶׁהִתְקוּן שֶׁל מַעְלָה שְׁרוּי עֲלֵיהֶם כְּרָאוּי, וּבִבְרָרָה הָיָה לֹא צָרִיכִים שִׁישְׁתַּלְּמוּ, אֵלָּא בִּבְרָרָה הַקְּדוּשָׁה.

בֹּא רָאָה שֶׁכִּדּוּ הוּא, שֶׁכָּל שְׁנֵים עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הֵם הַתְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן, וְכִיֹּן שֶׁנּוֹלַד בְּנִימִין, מִתְּה רַחֵל, וְלִקְחָה אֶת הַמְּקוֹם הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן הַזֶּה לְהִתְתַּקֵּן בָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא נוֹלַד בְּנִימִין אֵלָּא בִּבְרָרָה הַקְּדוּשָׁה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַאֲנִי בָבְאִי מִפְּדוֹן מִתְּה עַלִי רַחֵל בִּבְרָרָה כְּנֻעַן בְּדֶרֶךְ, וְשֵׁם מִתְּה רַחֵל וְנִטְלָה אֶת הַמְּקוֹם, הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן הַזֶּה, לְהִתְנַשֵּׁב בְּבֵית שְׁלֵם. וְכָל זְמַן שֶׁרַחֵל קִיָּמָה, הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן אֵינוֹ נִתְקָן בָּהֶם. מִתְּה רַחֵל - נִטְלָה [לְמַעְלָה] הַבֵּית בְּשִׁלְמוֹתָיו.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא מִתְּה לָאָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן? אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁהַבֵּית הוּא בְּעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן [הַעֲלִיּוֹן], וְהַכֹּל הָיוּ מִמֶּנּוּ לְהִתְתַּקֵּן, וְלֹא מִן הָעוֹלָם הַעֲלִיּוֹן [הַתְּחִתּוֹן], וּמִשּׁוּם כִּדּוּ לֹא מִתְּה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְכָל מַעֲשֵׂי לָאָה הֵם בְּנִסְתָּר, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַעֲלִיּוֹן הוּא בְּנִסְתָּר וְלֹא בְּנִגְלָה, וּמִשּׁוּם כִּדּוּ לֹא נִזְכָּרָה מִיתְּתָהּ שֶׁל לָאָה כְּמִיתְּתָהּ שֶׁל רַחֵל.

וְבֹא וְרָאָה שֶׁכִּדּוּ זֶה וְדָאִי, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַעֲלִיּוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִסְתָּר, וְהָעוֹלָם [הַעֲלִיּוֹן] הַתְּחִתּוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִגְלָה, מִשּׁוּם כִּדּוּ נִתְפַּסְתָּה לָאָה בְּמַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה, וְרַחֵל בְּדֶרֶךְ הַגְּלוּיָהּ. זֶה בְּנִסְתָּר, וְזֶה בְּנִגְלָה. וּבְנִסְתָּר הָעוֹלָם הַעֲלִיּוֹן נִרְשָׁם, שֶׁכְּתוּב וְתֹאמַר לָאָה בִּבְרָרָה כִּי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת, וּמִשּׁוּם כִּדּוּ קִרְאָה שְׁמוֹ אֲשֶׁר. [מִשּׁוּם כִּדּוּ כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁל שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר, וְעַם כָּל זֶה].

וּמִשּׁוּם כִּדּוּ הַכֹּל אֶחָד, שֶׁהָרִי הַכֹּל הוּא מִן הָעוֹלָם הַעֲלִיּוֹן. כִּדּוּ גַם, וּבְכָל מְקוֹם, שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, זֶה בְּנִגְלָה וְזֶה בְּנִסְתָּר, וְאֵינוֹ לֹא מִבְּרָכִים אֶת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא אֵלָּא בְּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, שֶׁכְּתוּב בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. מִשּׁוּם כִּדּוּ לְעוֹלָם הַעֲלִיּוֹן קוֹרְאִים הוֹי"א, וְלְעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן קוֹרְאִים אֲתִי"ה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בְּרוּךְ מִן הָעוֹלָם הַעֲלִיּוֹן עַל יְדֵי הַצְּדִיק. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּרוּךְ ה' מִצִּיּוֹן שֶׁכֵּן יְרוּשָׁלַם וְגו'. וְדָאִי מִצִּיּוֹן הוּא בְּרוּךְ.

בֹּא רָאָה, כְּמוֹ כֵּן ה' ה' שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם, זֶה בְּנִגְלָה וְזֶה בְּנִסְתָּר, וְעַל כֵּן מִפְּסִיק הִטְעָם בְּתוֹכָם, וּמִהָעוֹלָם הַזֶּה וְעַד הָעוֹלָם הַזֶּה הַכֹּל אֶחָד.

וַיְהִי כִּאֲשֶׁר יָלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, בֹּא רָאָה הַשְּׁלְמוֹת שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא רָצָה לְלַכֵּת אֵלָּא בְּרִשׁוֹת לָבוֹ. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הִלָּךְ פַּעַם אַחֲרֵת בְּרִשׁוֹתוֹ? אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁפָּחַד יַעֲקֹב שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אוֹתוֹ וַיִּשְׁתַּלְּמוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים בִּבְרָרָה אַחֲרָת, וְעַל כֵּן, כִּיֹּן שֶׁרָאָה שֶׁהִגִּיעָה שְׁעָתוֹ שֶׁל בְּנִימִין, בְּרַח, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ.

שְׁכִיּוֹן שֶׁנּוֹלַד בְּנִימִין, נִקְשְׁרָה הַשְּׁכִינָה בְּכָל הַשְּׁבָטִים וְנִטְלָה הַבֵּית עִם כָּלֵם. וַיַּעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ בְּסוֹד הַחֻכְמָה, שֶׁכִּאֲשֶׁר יִשְׁתַּלְּמוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁהַשְּׁכִינָה תִתְקַשֵּׁט וְתִתְקַשֵּׁר עִמָּם וְרַחֵל תִּמּוֹת, וְהָיָה נִטְלָה אֶת הַבֵּית.

בֹּא רָאָה, כִּדּוּ לְמַדְנֵי, הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן נִרְאָה לַיַּעֲקֹב כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה לְמֹשֶׁה, אֵלָּא שֶׁלֹּא זָכָה עַד שֶׁהָיוּ שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים בְּבֵית לְהִתְקַשֵּׁר עִמָּם, וְאֵז נִטְהַרָה [נִדְחָתָה] רַחֵל, וְהָיָה נִטְלָה אֶת הַבֵּית בְּכָל הַשְּׁבָטִים

והיתה עקר הבית, ואז ודאי מושיבי עקרת הבית.

אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שנסלמו שנים עשר השבטים, ודאי ירד העולם שלממלה לבית להתקשר עמם, והמסכנה הזאת נדחית לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך ויהי כאשר ילדה וגו', טרם ישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון ואמר, ודאי יפיע הם כל דברי רבי יהודה, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרכו מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח ולא בקש רשות, כדי שלא יתעכב שם, ויתחבר יעקב בכל השבטים במקום [שלא] שצריך.

רבי אבא פתח, וילך משה וישב אל יתר חתנו וגו'. בא ראה, משה היה רועה את צאן חתנו, ודיוורו היה עמו. וכשרצה ללכת, לא הלך אלא ברשותו. ויעקב, שהיה שלם, ודיוורו תמיד היה עמו, למה לא בקש ממנו רשות? אלא הרי נתבאר שלא יגלגל לבן עמו גלגולים וישאר שם, שהרי בראשונה אמר לו, ומיד גלגל עליו גלגולים ונשאר שם, וכעת פחד ממנו.

אבל יתרו לא היה כך כלפי משה, משום שלבן היה מכשף, ובכשוף היה כל מעשהו כלפי יעקב, וכעת לא רצה יעקב להתעכב שם, שהרי הקדוש ברוך הוא אמר לו שוב אל ארץ אבותיך וגו', ועל כן לא רצה להתעכב ולעזוב את מצות רבונו.

בא ראה, כתוב ויזכר אלהים אל רחל וגו'. פתח ואמר, (תהלים מו) למנצח לבני קרח על עצמות שיר. בפסוק הזה יש להסתכל שהוא סוד של חכמה, וכל השירים והתשפחות הללו שהיו אומרים בני קרח, כלם מחדשים הם אותם שירים ותשפחות שהיו מלפנים, וכן כל אותם שירות ותשפחות שאמר דוד וכל אותם שהיו עמו, כלם היו בסוד עליון, בסוד החכמה.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את העולם התחתון כמו העולם העליון, וכל אותם הסדרים שסדרו דוד ושלמה בנו וכל אותם נביאי האמת - כלם סדרו כמו שלמעלה.

בא ראה, כמו שיש משמרות בארץ - כך גם בקיע שמזמרים לרבונם ואומרים תמיד שירה, וכלם עומדים אלו כנגד אלו, והכל בסדרים של שירות ותשפחות, והרי פרשונה החברים.

עלמות שיר, מה זה עלמות שיר? אלא כמו שנאמר (שיר ו) ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר. מה זה ועלמות אין מספר? כמו שנאמר היש מספר לגדודיו. ומשום שאין להם חשבון, כתוב ועלמות אין מספר.

וכלם שורות שורות, מקיפים סדרים, אלו כנגד אלו, לזמר ולשבח את רבונם, ואלו הם עלמות שיר. ומשום שיש עלמות שאין מזמרות כמו אלו, אלו נקראות עלמות שיר.

שלשה סדרים נפרדים לכל צד לארבעת צדי העולם, ובכל סדר וסדר, שהוא לכל צד, שלשה סדרים אחרים. סדר ראשון של צד מזרח - שלשה סדרים הם, והם תשעה סדרים, משום שכל סדר מהשלשה הללו יש לו שלשה סדרים, ונמצאו שהם תשעה, וכמה אלפים ורבות תחתיהם.

תשעת הסדרים הללו, כלם מתנהגים באותיות רשומות, וכל סדר מסתכל לאותן אותיות רשומות, [והרי בארץ וכן לכל סדר וסדר, וכלם נוסעים באותיות רשומות, ואלו עליונים מאלו, ועומדים אלו על אלו] וכלן מתחברות ואומרות שירה. וכשאותן האותיות פורחות לתוך האויר של הרוח [ההיא] הממנה על הכל, אז הם נוסעים, והשירה נמתקת, ואות אחת מכה מלמטה, ואותה אות עולה ויורדת, ושתי אותיות פורחות עליהן. והאות היא מלמטה מעלה סדר מלמטה למעלה ומתחברת עמם, ונעשות שלש אותיות, כלם לפי האותיות יהיו, שהן שלש בתוך האספקלריה המאירה. מאלו נפרדים שלשה סדרים ושתי האותיות, ואותה האות שעולה מתחברת עמהן, והן שלש.

בא ראה, אותן שתי אותיות עליונות שעולות באויר, הן כלולות זו בזו, רחמים בדין, ומשום כך הן שתיים, והן מן העולם העליון, בסוד של זכר. וזו שעולה ומתחברת עמהן היא נקבה, ונקללת בשתייהן. כמו שהנקבה נקללת בשני צדדים, בדין ובשמאל, ומתחברת עמהם, כך גם האות הנקבה הזו שמתחברת עם שתי אותיות אחרות, והן בשני צדדים אלו העליונים, וזה למטה, והכל הוא אחד, זכר ונקבה. [וחוץ] שפאשר נברא העולם, שאותם האותיות הן מן העולם העליון, שהם הולידו את כל המעשים למטה כמו שלהם ממש. ומשום כך, מי שיוצא אותן ונזקק בהן, אהוב הוא למעלה ואהוב למטה.

רבי שמעון אמר, כל האותיות הללו, זכר ונקבה, להכליל יחד בסוד המים העליונים והמים התחתונים, והכל אחד, וזהו היחוד השלם. ומשום כך, מי שמפיר אותם ונזקק בהם, אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא, משום שהוא עקר היחוד השלם כראוי, שלש שלש מצד זה ומצד זה, ביחוד אחד בשלמות הכל, וכלם הסוד של הסדר העליון כראוי כמו שלמעלה, שאותו סדר שלשה בסוד אחד.

סדר שני של צד הדרום, שלשה סדרים הם לאותו הצד, וכל סדר וסדר שלשה שלשה, והם תשעה, כמו שנאמר, וכך נחלקות האותיות לכל צד להתחבר הכל יחד. משום שיש אותיות בסוד של נקבה, ואותיות בסוד של זכר, וכלן התחברו יחד, והן אחת בסוד השם הקדוש השלם, ואליהם סדרים ממנים שלשה שלשה, כמו שנתבאר, והכל יוצא מהסדר של האבות שלממלה, כסדר שנתקנו אותיות השם הקדוש יהיו, כמו שנתבאר. כל הסדרים הללו מתנהגים באותיות הידועות הללו ונוסעים בהן, וכמה צבאות ורבבות כלם למטה שנוסעים ומתנהגים בסדר הזה.

סדר שלישי של צד צפון, בשלשה סדרים הם לאותו הצד, והם תשעה, ובשלשה צדדים שלשה שלשה לכל צד הם תשעה, ואותם סדרים משלשת הצדדים, כמו שנתבאר. שבעה ועשרים, בסוד האותיות שהן שבע ועשרים. ואף על גב שהן עשרים ושתים, שלמות האותיות הן עשרים ושבע. וכך הסדור של הסדרות הללו.

שבעה ועשרים, לשלשה שלשה סדרים לכל צד. ונמצאו שלשה אלה מצד זה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, נמצאו כלם שבעה ועשרים.

והסוד של השבעה ועשרים הללו הן תשע אותיות [הן] שהן בסוד הנקבות, לחבר עמהם נקבה עם אותם שמונה עשר צדדים אחרים בסוד שנתבאר [של הזכר], והכל הוא כראוי.

בא ראה, כמו שאותן אותיות עליונות של העולם העליון, כך גם האותיות האחרות למטה, אותיות עליונות גדולות, ואותיות תחתונות קטנות, והכל זה כמו זה. וכל הסודות הללו הם בסוד של זכר ונקבה, הכל אחד בשלמות.

השלמה מההשמות (סימן נ"א)

ויזכר אלהים את רחל. בשרה כתוב פקידה, וברחל כתוב זכירה, למה? משום שזכור נרשם בנעקב שהוא ברית שלום כשנעשה יוסף, ובמה? כשנטל שור עמו שלא יחזק אותו הצד האחר, ולכן נקרא יוסף בכור, שאותו שור שנטל בכור שורו ודאי, ואותו שור שור תם, ונעקב איש תם רבון ושלטי, בעל הבית שאותו שור תם שורה בתוכו: ע"כ מההשמות

ויזכר אלהים אל רחל, שהרי במזל זה תלוי, ומשום כך כתוב בה זכירה. וה' פקד את שרה - זה לא היה מהמזל, ואם תאמר שהרי תלויים במזל ולא למטה - כן בשרה זה לא היה במזל, אלא כתוב וה', הכל יחד.

אם כך, למה כתוב פקידה? אלא ודאי הזכירה [היא] היתה מקדם לכן, והמפתח הזה נמסר למטה, כמו שכתוב (בראשית יז) ואת בריתי אקים את יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה וגו'. אחרי כן כמו זה - כיון שזכר בסוד שלממלה, אחר כך נאמר בסוד של הנקבה פקידה, שיהיה הפל של הכל יחד.

ויזכר אלהים אל רחל. רבי חייא פתח ואמר, (שמות ו) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי. ואזכר - הרי זכירה, משום שהיא למעלה, שהמזל הזה הוא למעלה בזכר, בא על פקידה שהיא בגלות למטה בנקבה. כמו כן ויזכר אלהים את רחל, כמו שנאמר ואזכר את בריתי.

בא ראה, כתוב פקד פקדתי אתכם. וכי פקד פקדתי? והרי הפקידה עומדת בנקבה, ובאותו הזמן היתה בגלות, והיא אומרת פקד פקדתי? אלא שפאן יש להסתפל, וכאן סוד של החכמה, והיא בגלות, איך נראה למשה כן ואיך אמרה פקד פקדתי.

אלא כך למדנו, כשהשמש מאיר - הוא בשמים, ונתקפו וכחו על הארץ בכל מקום. כמו כן מלא כל הארץ כבודו. בזמן שהמקדש עמד - מלא כל הארץ כבודו, זו הארץ הקדושה, וכעת שישאל בגלות - היא למעלה, והתקף מקיף את ישראל להגן עליהם, ואף על גב שהם בארץ אחרת.

ובא תראה, שכינה למטה ושכינה למעלה. שכינה למעלה בשנים עשר תחומים מרובות קדושות ושתים עשרה חיות עליונות. שכינה למטה בשנים עשר שבטים קדושים. ואז נכללת השכינה למעלה ולמטה, והכל בפעם אחת יחד. ואף על גב שבזמן שישאל בגלות למטה לא נתקנת למעלה, כך גם לא נתקנת משום שלמטה לא נתקנת, וזהו בגלות עם ישראל, שהיא בגלות עמהם.

במה נתקנת? למלך שמת בנו, מה עשה? כפה את מטתו על אבל בנו, ולא התקין לו את מטתו, אלא נטל קוצים ודרדרים והטיל תחת מטתו ושכב עליה. כך הקדוש ברוך הוא, כיון שגלו ישראל ונחרב המקדש, לקח קוצים ודרדרים ושם תחתיו. זהו שכתוב ויגא אליו מלאך ה' אליו בלבית אש מתוך הסנה, משום שישאל היו בגלות.

פקד פקדתי אתכם. מי שלא עומד ברשותו, מה מצוה ומה עושה? אלא פקד מלמעלה, פקדתי מלמטה. מה הטעם? משום שהזכירה היא היתה עליה מקדם לכן, שכתוב ואזכר את בריתי. כיון

שְׁכָתוֹב וְאֶזְכֹּר - הִנֵּה זְכִירָה הִתְמַנְתָּה עָלֶיךָ, וּמִשּׁוּם כִּךָ אִמְרָה אַחֵר כִּךָ פִּקְדוֹן פְּקֻדָּתִי, שֶׁהָרִי סִימֹן לְקַחָה מִקִּדְּם לָכוּ. כְּמוֹ כֵּן שָׂרָה, שְׁכָתוֹב וְהִ' פִּקְדוֹן אֶת שָׂרָה. אֲבָל כָּאֵן רַחֵל, שֶׁלֹּא נִזְכְּרָה מִקִּדְּם לָכוּ, לֹא נִאֶמַר בָּהּ פִּקְדוֹתָהּ, אֲלָא זְכִירָה, וְהַכֵּל הוּא בְּזִכְרָהּ, בְּסוּד שֶׁל הַמָּזֶל.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְפּוּטִיקָא לְלוֹד, וְרַבִּי יְהוּדָה הָיָה רוֹכֵב, וְרַבִּי חִזְקִיָּה עַל רִגְלָיו. בִּינְתִים יָרַד רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר, מִכָּאֵן וְהִלָּאָה נִתְעַסֵּק בְּתוֹרָה, כְּפָתוֹב (דְּבָרִים ל"ב) הָבֹה גִּדְּל לֹאֲלֵהִינוּ.

אָמַר לוֹ, אֵלֹהֵינוּ שֶׁלֶּשָׁה - יָפָה הוּא, שֶׁאֶחָד יֹאמַר - וְשָׁנִים יֵשִׁיבוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הַדְּבָרִים הַלָּלוּ שֶׁל הַבְּרָכוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנִּזְכָּר שֵׁם אֶחָד שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְשָׁנִים יֵשִׁיבוּ לוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבֹה גִּדְּל לֹאֲלֵהִינוּ. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא - זֶה אֶחָד שֶׁמִּבְרָךְ. הָבֹה גִּדְּל לֹאֲלֵהִינוּ - אֵלֹהֵינוּ שָׁנִים אַחֲרֵים. אֲבָל בְּתוֹרָה, אֲפִלּוּ שָׁנִים יוֹשְׁבִים וְנוֹתְנִים גִּדְּל וְחִזְקָה שֶׁל שִׁבְחָה הַתּוֹרָה לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

אָמַר לוֹ רַבִּי חִזְקִיָּה, כִּלְפֵי הַבְּרָכוֹת לָמָּה שֶׁלֶּשָׁה? אָמַר לוֹ, הָרִי פְרָשִׁיָּה וְנִתְבָּאָר, שְׁכָתוֹב הָבֹה גִּדְּל לֹאֲלֵהִינוּ. אֲבָל סוּד הַדְּבָר כָּאֵן, שֶׁהָרִי כָּל הַסּוּדוֹת שֶׁל הַבְּרָכוֹת הוּא כִּךָ - אֶחָד לְבָרְךָ וְשָׁנִים לְהַשִּׁיב, כִּדִּי שֶׁיַּעֲלֶה הַשִּׁבְחָה שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּסוּד שֶׁלֶּשָׁה, אֶחָד מִבְּרָךְ וְשָׁנִים [אוֹמְרִים אֲמֹן] שְׁמוּדִים, וְזֶהוּ קִיּוֹם הַבְּרָכוֹת, וּבְסוּד עֲלִיוֹן כְּרָאוּי, וּבְסוּד שֶׁלֶּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָהוּ.

בְּעוֹדֵם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שָׁנִינוּ, יֵשׁ זְכִירָה לְטוֹב וְיֵשׁ זְכִירָה לְרָע, יֵשׁ פִּקְדוֹתָה לְטוֹב וְיֵשׁ פִּקְדוֹתָה לְרָע. יֵשׁ זְכִירָה לְטוֹב - כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָה, שְׁכָתוֹב (וִיקְרָא כ"ו) וְזִכְרָתִי לָהֶם בְּרִית רִאשֹׁנִים וְגו', (בְּרֵאשִׁית ח') וְזִכְרָה אֱלֹהִים אֶת נָח, (שְׁמוֹת ב') וְזִכְרָה אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. וְיֵשׁ זְכִירָה לְרָע - שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים ע"ח) וְזִכְרָה כִּי בִּשְׁרָה הָמָּה רוּחַ הַלֵּךְ וְלֹא יָשׁוּב. פִּקְדוֹתָה לְטוֹב - שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ג') פִּקְדוֹן פְּקֻדָּתִי אֶתְכֶם. פִּקְדוֹתָה לְרָע - שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים פ"ט) וּפְקֻדָּתִי בְּשִׁבְטֵי פִשְׁעָם וּבִגְנוּעֵים עֲוֹנָם. וְכֻלָּם סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים.

כָּל אֵלֹהֵי - זְכִירָה וּפִקְדוֹתָה - לְטוֹב, אֵלֹהֵינוּ הֵן דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת, סוּד הָאֱמוּנָה, זְכָר וְנִקְבָּה, סוּד אֶחָד, זְכִירָה וּפִקְדוֹתָה, אֵלֹהֵינוּ לְטוֹב. זְכִירָה וּפִקְדוֹתָה לְרָע אֵלֹהֵינוּ הֵם הַסּוּד שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר שֶׁעוֹמֵד בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִים אַחֲרֵים. זְכָר וְנִקְבָּה יַחַד, זְכִירָה בְּזָה וּפִקְדוֹתָה בְּזָה, וְאֵלֹהֵינוּ שֶׁתִּמְיֵד עוֹמְדִים לְרָע וְאֵלֹהֵינוּ כִּנְגֵד אֵלֹהֵינוּ. מִכָּאֵן יוֹצֵאִים כָּל סוּדוֹת הָאֱמוּנָה וְכָל הַקְדָּשׁוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָה, וּמִכָּאֵן יוֹצֵאִים כָּל הַמִּינִים הָרָעִים וְכָל מוֹת וְכָל הַצַּדִּים וְהַמִּינִים הָרָעִים בְּעוֹלָם, וּבִאֲרָה, וְזֶה בְּהַפּוֹךְ מִזֶּה.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כִּךָ זֶה וְדָאִי. אֲשֶׁרִי הוּא מִי שֶׁחִלְקוֹ מִתְקִיָּם בְּצַד הַטּוֹב וְלֹא יִרְפֵּן עֲצָמוֹ לְצַד אַחֵר וְיִנְצֵל מֵהֶם. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כִּךָ זֶה וְדָאִי, וְאֲשֶׁרִי מִי שֶׁיִּכְוֹל לְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ מִהַצַּד הַהוּא, וְאֲשֶׁרִי־הֶם הַצַּדִּיקִים שֶׁיִּכְוֹלִים לְהִנָּצֵל מֵהֶם וְלִהְיוֹת קָרֵב עִם אוֹתוֹ הַצַּד.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, בְּמָה? פֶּתַח וְאָמַר, (מִשְׁלֵי כ"ד) כִּי בְּתַחֲבִלוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ מִלְחָמָה. מִי הַמִּלְחָמָה? זֶה הַמִּלְחָמָה שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד הָרָע שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְהִלָּחֵם בּוֹ קָרֵב וּלְשַׁלֵּט עָלָיו וּלְהִנָּצֵל מִמֶּנּוּ.

בֹּא רֵאָה שֶׁיַּעֲקֹב כִּךָ הַשְׁתַּדֵּל אֲצֵל עֲשׂוֹ מִשּׁוּם אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁלּוֹ, לְהִתְחַכֵּם עָלָיו וּלְלַכֵּת עִמּוֹ בְּעִקְמוֹמִיּוֹת בְּכָל מָה שֶׁצָּרִיךְ כִּדִּי לְשַׁלֵּט עָלָיו בְּרָאשׁ וּבִסּוּף, וְהַכֵּל כְּרָאוּי, וְהָרִאשׁ וְהַסּוּף יַחַד זֶה כְּמוֹ זֶה, כְּפָתוֹב בְּכָרְתִּי, וְאַחֵר כִּךָ בְּרָכְתִּי. הָרִאשִׁית וְהַסּוּף יַחַד זֶה כְּמוֹ זֶה, כִּדִּי לְשַׁלֵּט עָלָיו בְּדָרְךָ יִשְׂרָאֵל כְּרָאוּי לוֹ, וּמִשּׁוּם כִּךָ צָדִיק הוּא מִי שֶׁנִּצָּל מֵהֶם וְיִכְוֹל לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם.

בֹּא רֵאָה, זְכִירָה וּפִקְדוֹתָה לְטוֹב הֵם כָּאֶחָד בְּסוּד הָאֱמוּנָה, וְאֲשֶׁרִי הוּא מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל אַחֵר הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ י"א) אַחֲרֵי ה' יִלְכוּ כְּאֲרִיָּה יִשְׂאָג וְגו'. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כִּךָ הוּא וְדָאִי.

וּבֹא וְרֵאָה, כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, אֵל יֹאמַר עָלֶיךָ זְכִירָנִי וּפִקְדִנִי, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ זְכִירָה וּפִקְדוֹתָה לְטוֹב, וְזִכְרָה וּפִקְדוֹתָה לְרָע, וְעִתִּידִים לְטוֹל אֶת הַדְּבוּר מִפִּי, וּבָאִים לְהַזְכִּיר חֲטָאֵי הָאָדָם וְלִהְיוֹתֵם. פֶּרֶט אִם הוּא צָדִיק שֶׁלֶם, שֶׁכָּאֲשֶׁר בּוֹדִיקִים אֶת חֲטָאֵיו, אוֹתָהּ זְכִירָה וּפִקְדוֹתָה לְרָע לֹא יִמָּצְאוּ אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁזָּרָא שֶׁאָמַר זְכָרָה לִי אֱלֹהֵי לְטוֹבָה.

שֶׁהִנֵּה בְּכָל מְקוֹם שֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, יִכְלַל אֶת עֲצָמוֹ בֵּין רַבִּים, בְּכָלֵל שֶׁל הָרַבִּים. וּבֹא וְרֵאָה, הַשְׁוִנְמִיּוֹת, כְּאֲשֶׁר אָמַר לָהּ אֱלִישָׁע (מִלְכִּים-ב' ד') הִיֵּשׁ לְדָבָר לָךְ אֵל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֵל שֶׁר הַצָּבָא, הִיֵּשׁ לְדָבָר לָךְ אֵל הַמֶּלֶךְ - אוֹתוֹ הַיּוֹם הִנֵּה יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁשּׁוֹלֵטֵת מַלְכוּת הַרְקִיעַ לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא הַמֶּלֶךְ הַמְשַׁפֵּט בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, וּמִשּׁוּם כִּךָ אָמַר לָהּ הִיֵּשׁ לְדָבָר לָךְ אֵל הַמֶּלֶךְ.

מָה כְּתוּב? וְתֹאמַר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִכִּי יִשְׁבֶּת. מָה אִמְרָה? לֹא רוּצָה לְהִיּוֹת רְשׁוּמָה לְמַעֲלָה, אֲלָא לְהִכְנִיס אֶת רִאשֵׁי בֵּין רַבִּים, וְלֹא לְצִאֵת מִהַכְּלָל שֶׁלָּהֶם. וְכִךָ צָרִיךְ לְאָדָם לְהַכְּלִיל בְּכָלֵל שֶׁל רַבִּים וְלֹא לְהִתְיַחֵד לְבִדּוֹ, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁגִּיחוּ עָלָיו לְהַזְכִּיר חֲטָאֵי, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

פֶּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (אִיּוֹב ל"ח) הִנְגִּלוּ לָךְ שַׁעֲרֵי מוֹת וְשַׁעֲרֵי צִלְמוֹת תִּרְאָה. הַפְּסוּק הִנֵּה אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב כְּשֶׁרֵאָה שֶׁאִיּוֹב דּוֹחֵק עֲצָמוֹ עַל דִּין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.



בא ראה, איוב אמר הן יקטלני לו איחל. כתוב לא באל"ף, וקוראים לו בוא"ו, והכל הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא, וכי אני הורג בני אדם! הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה! כמה שערים פתוחים באותו הצד, והמנות שולט עליהם, וכלם סתומים מבני אדם, [ולא יכולים להשמר מהם משום שהם סתומים מבני אדם] שלא מכירים את אותם השערים.

ושערי צלמות תראה. מי הם שערי מות ומי הם שערי צלמות? אלא מות וצלמות הם יחד, והם זווית אחד. מות - הרי נתבאר, זה מלאך המות, והרי פרשוה. צלמות - צל מות, זהו מי שרוכב עליו, והוא הצל שלו והכח שלו להזדווג יחד בקשר אחד, והם אחד.

וכל אותם הדרגות שיוצאות מהם ונקשרות בהם הם השערים שלהם, כמו שלמעלה, כמו שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם וגו'. ואלו [אותם שערים] נקראים נהרות ונחלים. ששת הצדדים של העולם, אף כן הם שערי מות, ושערי צלמות מהצד האחר, דרגות ידועות ששולטות בעולם. שערי מות ושערי צלמות - זה נקבה וזה זכר, ושניהם יחד.

ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב בשביל כל אותם דברים שהוא אמר, (איוב ז) כלה ענן ויגלך כן יורד שאול לא יעלה, וכל אותם שאר דברים. אמר הקדוש ברוך הוא, הנגלו לך שערי מות, לדעת שהרי הכל ברשותי, וכלם עתידים להתבצר מן העולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו'.

בא ראה, ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. פעמים אלהים אלהים, למה? אלא אחד מעולם הזכר, ואחד מעולם הנקבה, משום שהדבר תלוי במזל.

ויקשמתעוררת רחל בשם הזה, שכתוב יסוף ה' לי בן אחר, ידע יעקב שהיא ראוייה להשלים את כל השבטים ולא תתקיים בעולם, משום כן רצה ללכת ולא יכל, וקשהגוע זמנו של בנימין, ברח והלך לו, כדי שהבית לא ישתלם בארץ אחרת, להתקשר בו העולם הקדוש.

והינו שכתוב (בראשית לא) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך. מה זה ואהיה עמך? אלא אמר לו, עד כאן רחל הייתה עמך עקר הבית, מכאן והלאה אני אהיה עמך ואטל את הבית עמך עם שנים עשר השבטים. והינו שכתוב ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. עלי היה זה, ובגללי היה הדבר שהיא נדחתה, ובאה דירת אחרת ונטלה את הבית בשבילי לדור עמי.

ויאמר נקבה שךך עלי ואתנה. מה זה נקבה? אמר רבי יצחק, אותו רשע אמר, אני רואה שמעקב לא מסתכל אלא בנקבות, ומשום זה יעבד אותי. אמר נקבה שךך, הנה נקבה, שהיא שךך, כבראשונה. ואתנה, אמר באיזו נקבה הסתכלת ואתנה, ועבד אותי בשבילה.

ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה. אמר יעקב, חלילה, שהרי אני כל מה שעשיתי, לשם כבוד המלך הקדוש עשיתי, ועל כן לא תתן לי מאומה, שהרי אין דעתי בזה, אלא אם תעשה לי [את] הדבר הזה וגו'.

ויסר ביום ההוא את התנישים. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים טו) ה' מי יגור באהלך וגו'. הרי בארנו וביארנו החברים, הולך תמים - זה אברהם, שפאשר נמול נקרא תמים. ופעל צדק - זה יצחק. ודבר אמת - זה יעקב. ודאי שיעקב נדבק באמת. אם הוא באמת נדבק, מה הטעם עשה עם לבן בצורה הזו?

אלא יעקב הבחין את שעת המזל שלו שהיתה, שמתר לאדם לבחון את שעתו טרם ששוב לארצו, ואם מזלו עומד במה שעושה - יפה, ואם לא - אל יושיט רגלו עד שיעלה [שיעמד במה שעשה] אליו.

בא ראה, כתוב ויננתה בי צדקתי ביום מחר וגו'. שהרי הוא לא עשה כדי שיטל משלו לחנם, אלא הכל באמת ושלמות הרצון, ולא עוד, אלא שהוא נטל רשות מלבן, ועל כן כתוב נחשתי ויברכני ה' בגללך. כמה כשפים ומינים עשה לבן ובחן את מזלו משום יעקב, והיה מוצא בגלל יעקב מאה צאן כל חדש, ומאה כבשים ומאה עזים יותר על צאנו.

רבי אבא אמר, אלף צאן ואלף כבשים ואלף עזים היה מביא לו יעקב יותר בכל חדש וחדש. זהו שכתוב כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך ה' אתך לרגלי. והברכה שלמעלה אינה פחות מאלף מכל מין ומין. נמצא אלף מהצאן, מהכבשים נמצאו אלף, מהעזים נמצאו אלף, על כל מה ששורה הברכה שלמעלה לא פחות מאלף, עד שבשביל יעקב התעלה לבן לעשר רב.

ויקשרצה יעקב לטל שכרו, לא מצא אלא עשרה מכל מין ומין, ויעקב חשב אותו לעשר רב. ראה כמה נטל משלו ממה שהיה נותן הוא בזכותו ללבן. וכל זה שעלה בו ביעקב, לא היה אלא בפרע של אותם מקלות ששם אצל הצאן.

בא ראה כמה טרח אותו יעקב השלם אחרי לבן. כתוב וישם דרך שלשת ימים וגו', והביא לו כל העשר הזה, ועם כל זה לא רצה לבן שיהיה כן שכרו של יעקב, אלא נטל עשרה מזה ועשרה מזה, ונתן

[בידי בניו] לו ואמר לו: טל את אלה, ואם יולידו כמו שאמרתי - בצורה הזו יהיה שְׁכָרְךָ. זהו שְׁכָתוֹב ותחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו] עשרה מנה ועשרה מנה, וכתוב ואביך התל בי והחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו העשרה] השתדל אחר הקדוש ברוך הוא, וברכו. ומכל מה שהתנה לך עם יעקב - חזר בדבורו ונטל מעקב הכל, עד שהקדוש ברוך הוא חס עליו ונטל משלו בזרוע.

אמר רבי אלעזר, כל הפסוקים הללו באו להראות החכמה, ששנינו שדברים שלמעלה, מהם תלויים במעשה, ומהם בדבור, ומהם ברצון הלב, ומי שרוצה למשוך ברכות בתפלה, בדבור ורצון. ומהם שלא בתפלה, אלא תלויים במעשה.

בא ראה, יעקב השלם, כל מה שעשה, עשה בחכמה. כתוב ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. הכל בחכמה, למשוך ברכות מהמעין של הכל לכל הדרגות העליונות שהן חלקו וגורלו.

את המקלות - איזה מקלות? אלו הדרגות שהן בית הדין. אשר פצל - שהעביר מהן את הדין. ברהטים - הינו שכתוב (שיר ז) מלך אסור ברהטים, שזה מהמלך ההוא באות ברכות לכל העולמות.

דבר אחר מלך אסור ברהטים - מלך זה אסור וקשור באותם הרהטים העליונים שמהם משקים את הכל [נמשכות ברכות לכל] מן המלך העליון. בשקתות המים - [ומשם משקים כל שקתות המים] אלו הם הנחלים שיוצאים ובאים עד שמגיעים למקום ששם מתכנסים. אשר תבאן הצאן לשותות - כמו שנקרא (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם. ובאותו המקום ששם מתכנסים המים, כלם באים להשקות ממנו.

ויחמנה - מה זה ויחמנה? בא ראה, בשעה שרוח צפון נושבת, המים קופאים ולא נמשכים לחוץ ולא משקים, משום שהדין תלוי, וקר הצפון מקפיא את המים. וכשמתעוררת רוח הדרום, מתחממים המים והקפאון שלהם עובר ושופעים. אז הכל משקים, משום שהחם של הדרום מפשירים המים, וכלם מתחממים ושמים לשותות מאותו הקר של הצפון שהיה להם בראשונה. זהו שכתוב ויחמנה ויחמנה, והרי [ולא] כתוב ויחמו. אלא שהם כלם נקבות.

ועל זה התפנו יעקב לעשות מעשה בחכמה, וזהו שכתוב ויסקח לו יעקב מקל לבנה לח וגו'. פתח [רבי אלעזר] ואמר, כי יעקב בחר לו זה ישראל לסגלתו. בא ראה, כי יעקב בחר לו זה, עד כאן לא ידענו מי בחר את מי - אם הקדוש ברוך הוא בחר את יעקב, אם יעקב בחר לו את הקדוש ברוך הוא, אלא ממה שגלה הכתוב ידענו שהקדוש ברוך הוא נטל את יעקב לגורלו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

#### תוספתא

הקשר של הקשר הטהור היה עולה לפני ולפנים טרם שמצא מקום לבית מושבו. אותו מקום אינו מקום, לא נמצא למעלה ולמטה, נאבד מן הכל. אבדון הוא מן הכל, אבדון זכר. סמא"ל שיצא מהתנף של החזק של יצחק, אבדון ומות היא הנקבה שלו, הנחש הקדמוני, אשת זנונים, שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות. ואלו שנים - אבדון ומות - שמעו את תקף רצון המלך.

הסוד והסתר [הסתום] הנסתר העליון נאבד [הטמיר] מהכל, טמיר מרעיונות [מענינים] והרהורים. [מי שנמשך אחר אלו, נאבד מן הכל. הכל בהפוך זה מזה. אשריו של איש שלום, כי יעקב שעולה ולא נחשכו העינים בעשן הזה, וזכה להתקרב באמת חותם המלך הקדוש. בא ראה, הטמיר העליון מהכל] מפניו יצאה האות י', הנקודה העליונה. מהנקודה העליונה הוא יצא הכל, המשיך והוציא ה', האם העליונה שמשקה את הכל. מזה יצא וי, הסוד של שש שאוחז את כל הצדדים, שהוא מקל לבנה לח ולזו וערמון.

שתי הדרועות שאוחזות בו, אלו יוצאות ואוחזות בה"א התחתונה לחבר המשכון יחד ולהיות אחד. ואז שלש עשרה מדות נהיות אחת. והלכו נחקק על הגונים ועולה על הגונים כלם. זהו שכתוב מחשף הלבן, ואז נקרא (זכריה כ) ה' אחד ושמו אחד. ואז (תהלים כג) ה' רעי לא אחסר, וכתוב בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני נפשי ישוב וגו'. ע"כ תוספתא.

בא ראה, כך גם יעקב בחר את ירשתו וגורלו לחלקו, ועלה למעלה מכל הדרגות ונטל אותו לגורלו. מקל לבנה לח - הינו הדרגה הלבנה של צד הימין. ולזו וערמון - הינו הדרגה האדמה של צד שמאל.

ויפצל בהם פצלות לבנות - שהעביר מזה את הדין וחבר אותו לימין, והוא נכנס ביניהם ונטל אותם יחד ונעשה הכל אחד בשני גונים. ועם כל זה מחשף הלבן, שיתגלה הלבן על האדם. וכל זה למה? למשוך את הדרגה הזו של גורלו ברכות מן המעין של הכל [של הנחל], ולשים את הדרגה הזו שהיא שלש כאחת.

ברהטים בשקתות המים - כמו שבארנו, ואז במעשה הזה של חכמה שופעות הברכות למטה ומשקים [ומתברכים] כל העולמות ושורות עליהם הברכות, כמו שפרשיה (בראשית מט) שכתוב בפקר

יאכל עד וגו', ואחר מכאן - ולערב חלק שלל, שיתברכו כל העולמות למטה. ויעקב נטל חלקו מאותן הברכות ששורות עליו למטה, משום שהוא חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא.

רבי ייסא הקטן היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, זה שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, היה צריך להיות לצדיק, מה זה לראש צדיק? אמר לו, ראש צדיק זו היא העטרה הקדושה, ובאורה. עוד, ראש צדיק זה יעקב, שנטל את הברכות והשפיע אותם לצדיק, ומשם נזרקו לכל עבר, וכל העולמות מתברכים.

אבל הנה בארנו, ברכות לראש צדיק - [ראש] צדיק נקרא אותו המקום [ראש] של הברית, שממנו יוצאים מעינות החוצה. הנקב של הכד שיוצא ממנו היין הוא הראש, כך ראש צדיק, אותו מקום, כשזורק מעינות לנקבה, נקרא ראש צדיק. הצדיק הוא ראש [ראש לכל הברכות] משום שכל הברכות שריות בו.

עוד, אותו האדם שזוכה לשמר את אות ברית הקדש ועושה את מצוות התורה נקרא צדיק, ומראשו ועד רגלו כך נקרא. וכשהברכות שופעות לעולם, הן שורות על ראשו, וממנו עומדות הברכות לעולם בבנים הקדושים הצדיקים שהקים.

עוד שאל רבי ייסא ואמר, כתוב (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי וגו'. הפסוק הזה פשוטו ששרו של עולם אמר אותו. הוא אמר אותו בחכמה יותר ממה שחושבים בני אדם. אמר לו, בני, יפה הוא, שהרי ביחוד הקדוש נאמר נער הייתי גם זקנתי. וכך הוא, ולא ראיתי צדיק נעזב - זה השבח של היחוד שלא נמצא יום ללא לילה, שהנה הלילה תמיד נמצא בו, והצדיק אחוז למעלה ואחוז למטה.

ונזרעו מבקש לחם, מה הוא? אלא בשעה שזורק ונשפך הזרע, אינו תובע את הנקבה, שהרי היא שורה עמו, שאין נפרדת ממנו לעולמים וזמינה היא אצלו, שהרי אין זרע שופע אלא בשעה שהנקבה זמינה, ותשוקת שניהם יחד בדבוק אחד, שאין נפרדים, ולכן לא צריך לתבוע אותה.

אמר לו, ובזמן הגלות לא כך? אמר לו, כתוב זרעו, ואינו. מתי יוצא? כשהנקבה בדבוק אחד עם הזכר. ואם תאמר, לא ראיתי צדיק נעזב - בזמן של הגלות מה היא?

אלא זה אחוז למעלה ולא נעזב לעולמים. בזמן אחר לא נעזב מהנקבה, אחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה - בזמן של הגלות. בזמן אחר אחוז את שני הצדדים, למעלה ולמטה, ולעולם אינו נעזב.

כתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, זה צדיק, ואף על גב שנגאמר ברקיע השמים, אלא ברקיע השמים ודאי, שהוא סיום הגוף.

בא ראה, שני רקיעים הם, והם הראשית והסיום, זה כמו זה. ראשית הרקיע השמיני בו שקועים כל הכוכבים, קטנים וגדולים, וזהו הרקיע העליון הנסתר שמקיים הכל, וממנו יוצא הכל, והוא השמיני ממטה למעלה, והוא הראשית להוציא ממנו הכל.

כך הוא הרקיע השמיני ממעלה למטה, שבו שקועים כל הכוכבים, כל האורות והמאורות, והוא נוטל את הכל, וזה הסיום של הכל. כמו שאותו הרקיע השמיני, שהוא ראשית הכל, תלויים בו כל האורות, ונוטל אותם, וממנו יוצאים - כך גם זה, אותו רקיע השמיני תלויים בו כל האורות ונוטל אותם, וממנו יוצא לכל העולמות.

הראשית והסיום עומדים כגון אחד, ועל כן הוא הנקר ששופע ויוצא ולא פוסקים מימיו לעולמים, הכל שיהיה הסיום כמו הראשית, ומשום כך ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, ולמה? להאיר על הארץ.

ואף על גב שנגאמר, הכל עומדים כגון אחד, וזהו ברור הדבר. מה בין זה לזה? אלא זה מקים וזו את העולם העליון שהוא בו ואת כל אותם הצדדים העליונים, וזה מקים וזו את העולם התחתון ואת כל אותם הצדדים התחתונים.

ואם תאמר, העולם שלמעלה מי הוא? והרי [הוא] אותו הרקיע השמיני העליון הנסתר הוא העולם שלמעלה, וכך נקרא, שהרי שני עולמות הם, כמו שנתבאר. אלא הוא עולם עליון, וכל אותם שיוצאים ממנו נקראים על שמו, ואותם שיוצאים מן העולם התחתון נקראים על שמו, וכל זה וזה הכל אחד, ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים.

בא ראה, (תהלים קד) ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע. מי הלבנון? הרי פשוטו ונתבאר. הפסוק הזה, אשר שם צפרים קננו חסידה ברושים ביתה - אשר שם צפרים קננו, באיזה מקום? בלבנון. ואלו הן שתי הצפרים שאמרנו בכמה מקומות, ומאלו נפרדות כמה צפרים אחרות. אבל אלו עליונות, ויוצאת מן לבנון, שהוא [סתום] למעלה, וסוד הדבר - וללבן שתי בנות וגו'.

חסידה ברושים ביתה, [זו לאה] באותם ששה בנים עליונים, ששת צדי העולם, כמו שנתבאר. למה נקרא חסידה? אלא העולם העליון הזה, אף על גב שהוא נקבה, קוראים לו זכר. שפאשר מתפשט, כל טוב וכל האור יוצא ממנו.

ומשום שהיא חסידה, יוצא [משם] ממנה חסד, שהוא האור הראשון, שפתיב (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור. ועל זה ברושים ביתה. ברושים - אל תקרי ברושים אלא בראשים, שהרי העולם האחר בתחתונים ביתה, והיא בית הדין של העולם, ולפעמים נקרא כמו שלמעלה בכל אותם השמות.

ועל המקום הזה כתוב, וינחם ה', ויתעצב אל לבו. חרון אף ה'. שהרי במקום הזה תלוי. שהרי כל מה שלמעלה, הכל הוא באור, חיים לכל הצדדים, ועל כן שנינו, אין עצבות לפני המקום, בדיוק לפני, ועל זה כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. עבדו את ה' בשמחה - כנגד העולם העליון. באו לפניו ברננה - כנגד העולם התחתון. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, משום כך כתוב (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מן עזרך ואשר חרב גאותך ויפחשו וגו'.

ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. פתח רבי אלעזר ואמר, (משלי ט) אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא. אם חכמת חכמת לך - בא ראה, או לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי תורה. וכשהם משגיחים בה - משום שאין להם שכל, דברי התורה נראים בעיניהם כאלו כלם מלאים ריקנות ואין בהם תועלת, והכל משום שהם ריקנים מדעת ושכל, שהרי כל דברי התורה, כלם דברים עליונים ונקבדים, וכל דבר ודבר שכתוב בה יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה (בתורה).

וכל אותם הטפשים אטומי הלב, כשרואים דברי תורה, לא די להם שלא יודעים, אלא שהם אומרים שהם דברים פגומים, דברים שאין בהם תועלת. או להם כשיתבצע אותם הקדוש ברוך הוא את עלבון התורה, ויענשו ענש שמורדים ברבונם.

מה כתוב בתורה? כי לא דבר רק הוא מכס. ואם הוא רק - הוא מכס, שהרי כל התורה מלאה מפל אבנים טובות ומרגליות וקרות מפל הטובות של העולם, כמו שנאמר וכל חפצים לא ישוו בה, ואיך יאמרו שהיא ריקה?!

ושלמה המלך אמר, אם חכמת חכמת לך. שפאשר יתחכם אדם בתורה, זוהי תועלת לו, שהרי בתורה לא יכול להוסיף אפלו אות אחת. ולצת לבדך תשא, שהרי התורה לא יגרע כלום מהשבח שלה, והליצנות היא שלו ונשארת בו להאביד אותו מן העולם הזה ומן העולם הבא.

בא ראה, כאשר האותיות העליונות כלן מתחברות בדרגה הזו, הסוף של כל הדרגות הקדושות העליונות, ומתמלאות מהם ומתברכות מן העולם העליון, אז הדרגה הזו עומדת להשקות את כל העדרים, כל אחד ואחד כראוי לו, וכל אחד ואחד נשקה מדין ורחמים.

בא ראה מה כתוב, ויצא את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. שיעקב רצה לתקן תפלת ערבית, ולהאיר ללבנה ולהשקות ולברך אותה מכל הצדדים, שפתיב ויצא את המקלות, אלו דינים וגבורות שיוצאים מן הגבורה שלמעלה.

וכאשר יעקב רצה לתקן את הדרגה הזו, סלק את כל אותם הדינים והגבורות ממנה, והקים אותם ברהטים, באותם ארבעת הרהטים שעומדים תחת זו באר חפריה שרים, שמתמלאות מאותם הנחלים והמעונות העליונים. משום שפאשר המים יוצאים מהבאר הקדושה הזו, אלו הארבעה נוטלים הכל, ועל כן נקראים רהטים, ומשם כלם באים לשמות. ואותם דינים וגבורות, כלם עומדים שם לטל את כל אחד ואחד כראוי לו.

אשר תבאנה הצאן לשמות לנכח הצאן, אלו כנגד אלו. ויחמנה, מה זה ויחמנה? שפאשר מתעטרים בדין, מתחממים באותו הדין, והולכים ומשוטטים בעולם, ומעינים בדרך בני האדם, הן לטוב הן לרע.

בא ראה מה כתוב אחריו, ויחמו הצאן אל המקלות. משום שאותם המקלות היו מתחממים ומשגיחים בדיני העולם, ונפקדים עליו, ונדונים אנשים עליהם, כמו שנאמר (דניאל ד) בגזרת מלאכים הדיבר ובפקדות קדושים הגזרה וגו'.

רבי חייא פתח ואמר, (תהלים סג) דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינך. בפסוק הזה יש להסתכל, דבקה נפשי אחריך - משום שדוד המלך היה מדביק תמיד את נפשו אחרי הקדוש ברוך הוא, ולא חשש לדברים אחרים של העולם, אלא להדביק נפשו ורצונו בו. וכיון שהוא היה נדבק בקדוש-ברוך-הוא, היה תומך בו ולא עוזב אותו. מכאן שפאשר אדם בא להדבק בקדוש-ברוך-הוא, הקדוש ברוך הוא אוהז בו ולא עוזב אותו.

דבר אחר דבקה נפשי אחריך - להתעטר דרגתו למעלה. שהרי כאשר נדבקות הדרגה ההיא [שלו]

נתברכה, וכשהתגלתה בדרגות העליונות לעלות אחריה, אז הימין אוהו בה להעלותה ולתפורה בחבור אחד כראוי, כמו שנאמר ותאחזני ימינך, וכתוב וימינו תחבקני, ועל כן בי תמכה ימינך.

וכשאוהו בו בקדוש-ברוך-הוא, אז כתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. והוא יחוד אחד וחבור אחד. וכשהוא חבור אחד, אז מתמלאת אותה דרגה שלו ומתברכת.

וכשמתמלאים כל אותם הרהטים, מתמלאים לארבעת צדי העולם, וכל העדרים משקים, כל אחד ואחד לצדו. וכשבא יעקב לתקן את הדרגה הזו, בחר לו צד הימין שראוי לו, והצד האחר שלא ראוי לו נפרד ממנו, כמו שכתוב וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. לבדו - היה לבדו שלא ישתמש בתועבות האחרות שבצדדים האחרים. אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

ובא וראה, יעקב הוא המשבח של האבות והוא הפלל של כלם, ומשום שהוא הפלל של הכל, משום כך הוא עומד להאיר ללבנה, שיעקב הוא עומד לתקן את תפלת ערבית.

וכל התקון ההוא הוא כראוי לו. כל אותם הצדדים הקדושים, כלם בתקון התקין בצדו, והפריד חלקו מחלקם של שאר העמים. אלו הצדדים העליונים הקדושים בקדושה עליונה, ואלו צדדים טמאים בטמאות הטמאה.

והרי בארנו, שכתוב וישת לו עדרים לבדו. וישת לו - שהתקין תקונים לאמונה. לבדו - כמו שנאמר ובך בחר ה' להיות לו לעם סגלה מכל העמים. ולא שתם על צאן לבן - שלא שם חלקו וגורלו עמיהם.

ועל כן יעקב, שלמות האבות, התקין סוד האמונה, והפריד חלקו וגורלו מהחלק והגורל של שאר העמים. ועל זה כתוב ואתם תדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי אבא אמר, אשרי חלקם של ישראל, שהם עליונים על העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שדרגתם למעלה, והדרגות של העמים עובדי כוכבים ומזלות למטה. אלו בצד הקדושה, ואלו בצד הטמאה. אלו לזמין, ואלו לשמאל.

כיון שנחבר בית המקדש מה כתוב? (איכה ב) השיב אחור ימינו מפני אויב. ומשום כך כתוב הושיעה ימינך וענני. והשמאל מתגבר והטמאה מתחזקת, עד שיבנה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש ויתקן את העולם על תקונו, ויחזרו דבריו כראוי, ויעבר צד הטמאה מן העולם. והנה נאמר, שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ וגו', וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לגצח וגו'.

וישאר הקדוש ברוך הוא לבדו, כמו שכתוב והאלילים כליל יחלף, וכתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. הוא לבדו, כמו שכתוב (דברים לב) ואין עמו אל נכר, משום שיכלה כח הטמאה מן העולם, ולא ישאר למעלה ולמטה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, וישראל לעבודתו, עם קדוש. ונקרא קדוש, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש נאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. ואז יהיה מלך יחידי למעלה ולמטה, ועם יחידי לעבודתו, כמו שכתוב ומי פעמך ישראל גוי אחד בארץ.

רבי יצחק ורבי ייסא היו הולכים בדרך. אמר רבי ייסא, הנה שכינה אצלנו, נתעסק בדברי תורה, שכל מי שעוסק בדברי תורה ומשתדל בה, זוכה להמשיך אותה עמו.

פתח רבי יצחק ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי וירום אלוהי ישעני. הפסוק הזה הוא סוד. חי ה', וכי לא ידענו שהקדוש ברוך הוא נקרא חי? אלא אפלו צדיק גמור, הוא נקרא חי, שהרי חי - צדיק הוא למעלה וצדיק הוא למטה. למעלה הקדוש ברוך הוא נקרא חי - למטה הצדיק נקרא חי, שכתוב (שמואל-ב כג) ובגהו בן יהונדע בן איש חי. למה נקרא חי? משום שהוא צדיק, שהרי צדיק נקרא חי, חי העולמים. וברוך צורי - הכל אחד. חי וברוך - שלא נפרדים זה מזה. שכאשר מתחברים יחד נקרא באר מים חיים. זה נובע החוצה, וזה מתמלא ממנו.

וירום אלוהי ישעני - זה העולם העליון, שהוא רם ונשא, רם על הכל, שהרי ממנו יוצא הכל, [מקור שלא פוסק] וכל הנביעה שנובע למלא הבאר כראוי, ומשם מתברכת להאיר לכל אותם שלמטה. וכשמתמלאת [זו] הכל כראוי, אז וירום אלוהי ישעני.

פתח רבי ייסא ואמר, (איוב לו) לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לפסא וישיבם לגצח ויגבהו. בא ראה, כשרשעים לא שולטים בעולם ונאבדים ממנו [מהעולם], אז הצדיק שולט בעולם. זהו שכתוב לא יחיה רשע ומשפט עניים יתן. מה כתוב אחרי? לא יגרע מצדיק עיניו. מה זה עיניו? כמו שנאמר (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים.

ואת מלכים לפסא - אלו הם המלכים השולטים שנאחזים בפסא. וישיבם לגצח - שהתקינו בפסא בקיום שלם. ויגבהו - למה ויגבהו? לשלט בעולם, ויתקנים הפסא על עמודי. דבר אחר ויגבהו -

שְׁנוּטִלִים אֶת הַכֶּסֶף וּמַעֲמִידִים אוֹתוֹ לְמַעַלָּה לְהֶאֱחֹז בְּמִקוֹמוֹ כְּרָאוּי, וְאִזּוּ הַכֹּל יַחֲדוֹ אֶחָד.

בַּעֲדֵם הוֹלְכִים רְאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא, וְעָלָם אֶחָד עִמּוֹ רוֹכֵב עַל כְּתָפוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַדָּאי שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה הוּא יְהוּדִי, וְכִדִּי לְזִכּוֹת אֲנָשִׁים הוּא בָּא. אָמַר רַבִּי יִיסָא, נִזְכָּה אָנוּ בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה.

כְּשֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אָמַר רַבִּי יִיסָא, אֵיפֹה הַכְּלִי [הַמְדָּה שֶׁל הַעֲמִיר] עִם מֵאֲכָלִי הַדֶּרֶךְ? אָמַר, כִּדִּי שִׁיזְכּוּ [בּוֹ] אֲנָשִׁים, שֶׁהָרִי יֵשׁ לִי שְׁנֵי בָנִים, וְהִגִּיעַ הַצָּבָא לַעִיר וְנִשְׁבּוּ, וְכַעַת אֲנִי הוֹלֵךְ כִּדִּי שִׁיזְכּוּ בָּהֶם בָּנֵי אָדָם. זָכוּ עִמּוֹ וְנִתְּנוּ לוֹ לֵאכֹל.

בֵּינֵתִים פָּתַח אוֹתוֹ יְהוּדִי וְאָמַר, (בַּמִּדְבָּר כַּח) אֶת קֶרְבְּנִי לַחֲמִי לֹאשִׁי וְגו'. הַקֶּרֶבֶן שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל יוֹם כִּדִּי לְזוֹן אֶת הָעוֹלָם וְלִתֵּת כֹּלְכָלָה לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, שֶׁהָרִי בַּהֲתַעֲוִרוֹת שֶׁלְמַטָּה מִתְעוֹרֵר לְמַעַלָּה, וּבִזְהָ מִתְּפַלְּכִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי.

אֶת קֶרְבְּנִי לַחֲמִי - זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁיר ה') אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יַיִן עִם חֶלְבִי. לֹאשִׁי - זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֲכָלוּ רַעִים וְגו'. וְמָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוָּה לַעֲוֹרֵר מִזֶּזֶן לְמַעַלָּה [לְמַטָּה] כִּדִּי לַעֲוֹרֵר מִזֶּזֶן [לְמַעַלָּה] לְמַטָּה מִהַמְּזוֹן הַהוּא - מִי שֶׁנִּתֵּן לְקִיָּם נֶפֶשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַרֵךְ אוֹתוֹ, וְיַעֲרִי לוֹ מִזֶּזֶן שֶׁלְמַעַלָּה, וְיִתְבָּרֵךְ הָעוֹלָם בְּשִׁבְלֵוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַדָּאי זֶה הַסוּד כְּרָאוּי, וְיִפֹּה אָמַר. אָמַר רַבִּי יִיסָא, וַדָּאי עַל זֶה אָמַר אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יִזְלַל אָדָם בְּשׁוֹם אָדָם אֶחָד בַּעֲדָם, בְּשִׁתֵּי צוּרוֹת זָכִינוּ לֹאִישׁ הַזֶּה.

פָּתַח וְאָמַר, הַפְּסוּק הַזֶּה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֶת קֶרְבְּנִי לַחֲמִי לֹאשִׁי. אֶת קֶרְבְּנִי - הַסוּד שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוֹב אֶת, אֶת דּוֹקָא. קֶרְבְּנִי - זֶהוּ קֶרֶבֶן וְקִשְׁרָה לְהִתְקַשֵּׁר. לַחֲמִי - זֶה הַמְּזוֹן שֶׁבָּא מִלְמַעַלָּה בַּהֲתַעֲוִרוֹת שֶׁלְמַטָּה. לֹאשִׁי - לְהַכְלִיל שֶׁאֵר הַחֲלָלוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁהַצֵּרֶכֶּה לְהַזִּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ. רִיחַ נִיחָחִי - זֶה הַרְצוֹן וְהַקִּשְׁרָה שֶׁאֲחֹז אֶת הַכֹּל בְּסוּד הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן.

תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, מִי הוּא מוֹעֵדוֹ? בְּזֶמֶן שֶׁמִּתְעוֹרֵר אֲבָרָהֶם לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כב) וַיִּשְׁכֶּם אֲבָרָהֶם בַּבֶּקֶר, וּבְזֶמֶן שֶׁנִּעְקַד יִצְחָק עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁאוֹתָהּ הִשְׁעָה הִיָּתָה בֵּין הָעֲרִבִים. וְאָמַר רַבִּי [חִיָּיא] יִיסָא, אִם כֵּן, זֶה שְׁכָתוֹב בְּמוֹעֲדוֹ הִיָּה צְרִיךְ לְהִיּוֹת בְּמוֹעֲדִים! אָמַר לוֹ, אוֹתָהּ הִשְׁעָה נִכְלָל אֵשׁ בְּמִים וּמִים בְּאֵשׁ, וּמִשּׁוֹם כֵּן כְּתוּב בְּמוֹעֲדוֹ.

בֹּא רֵאָה, בְּכָל הַקְרָבָנוֹת לֹא כְּתוּב כִּמוֹ שְׁכָתוֹב כָּאֵן תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי. תִּשְׁמְרוּ - הַסוּד שֶׁל שְׁמֹר, שֶׁהוּא צְרִיךְ לְהַקְרִיב לְמַעַלָּה, שְׁכָתוֹב תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, בְּזֶמֶן וּבְשִׁמְאֵל, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם וְיִצְחָק, וְהַכֹּל בְּסוּד עֲלִיוֹן.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, אֲלֵמָלָא לֹא בִּאתִי לְכָאֵן אֶלָּא לְשִׁמְעַת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ - דִּי לִי. אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל בַּעֲדָם הַזֶּה וּבַעֲדָם הַבָּא. עַל זֶה כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ה') וְעַמּוֹךְ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ נָצָר מִטְעִי מַעֲשֵׂה יְדִי לְהַתְפָּאֵר.

וְלָבוּ הַלֵּךְ לָגוֹז אֶת צֹאנֵי וְגו'. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָה זֶה תִּרְפִּים? אֶלָּא עֲבוּדָה זָרָה. וְלָמָּה נִקְרָאִים תִּרְפִּים? לָגֵנְאִי הִיָּה, כִּמוֹ שֶׁשְׁנִינֵנוּ בְּמִקוֹם הַתִּרְפִּי. וּמִנֵּן לָנוּ שֶׁהִי עֲבוּדָה זָרָה? שְׁכָתוֹב לָמָּה גִּנְבָתָהּ אֶת אֱלֹהֵי וְכְּתוּב עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֵיךְ וְגו'. וְלָבוּ הַמְכַשֵּׁף שֶׁל כָּל הַמְכַשְּׁפִים שֶׁל הָעוֹלָם הִיָּה, וּבִזְהָ הִיָּה יוֹדֵעַ אֶת כָּל מַה שְׂרוּצָה לַדַּעַת.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, בְּקֶסֶם נַעֲשָׂה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, בְּנַחֲשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לֹא נַעֲשׂוּ אֶלָּא בְּשַׁעֲוֹת יְדוּעוֹת. וְלָמָּה נִקְרָאִים תִּרְפִּים? מִשּׁוֹם שֶׁמְכִים אֶת הַשְּׁעָה הַזֶּה, וְהַשְּׁעָה מִרְפָּה הַיָּד, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רַב עֲתָה הָרָף יָדָךְ.

כְּשֶׁהֲאָמֵן עוֹשֶׂה אוֹתוֹ, אוֹתוֹ שִׁיזְכּוּ רַגְעִים וְשַׁעֲוֹת עוֹמֵד עָלָיו וְאוֹמֵר: כַּעַת הִרְפָּה וְכַעַת עֲשֵׂה. וְלֹא תִמְצָא מַעֲשֵׂה שֶׁצְרִיךְ שִׁינְרֹפוּ מִמֶּנּוּ אֶלָּא זֶה. וְהוּא מְדַבֵּר תְּמִיד וְנוֹתֵן עֲצוֹת רַעוֹת לְהִרְעֵל לְנֶפֶשׁ הָאָדָם.

וְרַחֵל פְּחָדָה, מִשּׁוֹם שֶׁנִּתֵּן עֲצָה לְהִרְעֵל לְעַקְבָּב, וּבְשִׁבְלֵי בְּזִיוֹן עֲבוּדָה זָרָה שֶׁמָּה אוֹתָם תַּחְתִּיָּה עַד שֶׁאֵין זְכוּלִים לְדַבֵּר. שֶׁהָרִי כְּשֶׁהוּא מִתְקַן לְדַבֵּר, מְכַבְּדִים וּמְרַבִּיצִים לְפָנָיו. וְכַעַת מָה כְּתוּב? וְתִשָּׁב עֲלֵיהֶם. זָכָר וְנִקְבָּה הִיָּה, וְעֲבוּדוֹת רַבּוֹת עוֹשִׂים טָרִם מְדַבְּרִים. וּמִשּׁוֹם כֵּן הִתְעַפֵּב לָבוּ שֶׁלְשָׁה יָמִים, שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁבָרַח יַעֲקֹב, שְׁכָתוֹב וַיִּגַּד לָבוּ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַזֶּמֶן עֲצָמוֹ בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים: הַזֶּדְרָז בְּכָל הַכְּשָׁפִים שֶׁהִי לוֹ, וְהַזֶּדְרָז בְּכָל זֵין כִּדִּי לֵאבֹד אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים כו) אֲרָמִי אֲבָד אֲבִי. כִּיֵּן שֶׁרָאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁרָצָה לֵאבֹד אֶת יַעֲקֹב, מָה כְּתוּב? הַשְּׁמֵר לָךְ פֶּן תִּדְבֹּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע. וְהִינֵנוּ שְׁכָתוֹב יֵשׁ לֵאמֹר יָדִי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע. בְּמָה בָטַח? בְּכָשָׁפִים שֶׁהִי בִידּוֹ.

בֹּא רֵאָה, לָבוּ הַלֵּךְ בְּיוֹם אֶחָד הַדֶּרֶךְ שֶׁהָלַךְ יַעֲקֹב שְׁבָעָה יָמִים כִּדִּי לַעֲקֹר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם. אֶחָד עַל שֶׁהָלַךְ, וְאֶחָד עַל אוֹתָם הַתִּרְפִּים. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁרַחֵל הִיא שֶׁעֲשֵׂתָהּ כִּדִּי לַעֲקֹר אֶת אֲבִיהָ מֵאַחֲרֵי עֲבוּדָה זָרָה

- נַעֲנֶשֶׁה שֶׁלֹא גָדְלָה אֶת בְּנִימִין, וְלֹא עָמְדָה עִמּוֹ שָׁעָה אַחַת בְּשִׁבִּיל הַצֶּעַר שֶׁל אָבִיהָ, אֵף עַל גַּב שֶׁהִתְכַּנְּנָה לְטוֹב.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כָּל אוֹתָהּ הִתְכַּחֶה שֶׁהִיָּתָה לְיַעֲקֹב עִם לָבֵן, הִחְזִיר לוֹ לָלֶכֶן לְהוֹדוֹת לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁכְּתוּב רָאָה אֱלֹהִים עַד בֵּינִי וּבֵינֶיךָ. בֹּא רָאָה, כְּתוּב אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ. חֲזֹר אוֹתוֹ הָרָשָׁע לְתַקְלָתוֹ. כִּיֹּן שָׁאֲמַר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, חֲזֹר וְאָמַר וְאֱלֹהֵי נָחוֹר.

וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בַּפֶּחַד אָבִיו יִצְחָק. מִה הִטְעַם בַּפֶּחַד יִצְחָק וְלֹא בְּאֱלֹהֵי אַבְרָהָם? אֵלֹא שֶׁלֹא רָצָה לְהַטְרִיחַ אֶת הַיָּמִין בְּשִׁבִּיל לָבֵן, וְלֹא עוֹד, אֵלֹא שֶׁלֹא צָרִיךְ לְאָדָם - אֵף עַל גַּב שֶׁנִּשְׁבַּע בְּאֵמֶת - לְהִשָּׁבַע בְּמָקוֹם הָעָלִיוֹן שֶׁל הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, וְדַאי לְקִיּוּם [לְשִׁבּוּעָה] כִּרְאוּי נִשְׁבַּע כִּד יַעֲקֹב, וְכִד רְאוּי. וַיַּעֲקֹב הִשָּׁגִיחַ בְּדָבָר. אָמַר, הֲרִי הוּא אָמַר אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, וְעוֹב אֶת אַבְא. אֲנִי אֲשָׁלִים אֶת הַכֹּל. מִיָּד - וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בַּפֶּחַד אָבִיו יִצְחָק. דָּבָר אַחֵר, לְהַפְלֵל בְּדִין, לְעִמּוֹד עַל לָבֵן.

הַשְׁלָמָה מֵהַהֲשַׁמְטוֹת (בֵּין סִימָן נֹא - נב)

רַעִיָא מֵהִימָנָא פִּתַּח רַבִּי שְׁמַעוֹן הַשִּׁייך לְדף קס"ה ע"א אצל וַיַּעֲקֹב הִלֵּךְ תַּמְצָא בַחֲלֹק ג' דף רכ"ה ע"ב (עַד כֹּאן מֵהַהֲשַׁמְטוֹת)

וַיַּעֲקֹב הִלֵּךְ לְדֶרֶכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאָכֵי אֱלֹהִים. רַבִּי אַבְא פִּתַּח וְאָמַר, (בְּרֵאשִׁית ה') זָכַר וַיִּנְקְבָה בְּרָאָם וְגו'. כִּמָּה יֵשׁ לָנוּ לְהַסְתַּפֵּל בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה. אוֹי לָהֶם לְאוֹתָם אֲטוּמִי הֵלֵב וְסִתּוּמִי הַעֲיִנִּים. הִנֵּה הַתּוֹרָה קוֹרֵאת לְפָנֵיהֶם, (מִשְׁלֵי ט) לָכוּ לַחֲמוּ בְלַחֲמִי וּשְׁתוּ בַיֵּין מִסְכָּתִי. מִי פָתִי יִסֹּר הִנֵּה. חֲסֹר לֵב אֲמָרָה לוֹ, וְאִין מִי שִׁישְׁגִּיחַ.

בֹּא רָאָה, בַּפֶּסוּק הַזֶּה יֵשׁ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, הוּא בְּפָנִים וְהוּא בַחוּץ. זָכַר וַיִּנְקְבָה בְּרָאָם, נִשְׁמַע לַצּוּרָה הַזֹּאת וְנִשְׁמַע לַצּוּרָה הַזֹּאת, וְנִשְׁמַע שֶׁהִשְׁמַשׁ וְהִלְבֵּנָה הֵם בַּחֲבוּר אֶחָד, שֶׁכְּתוּב בְּרָאָם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (חֲבֻקוֹק ג') שֶׁמֶשׁ יָרַח עֲמִד זָבֻלָּה. וְנִשְׁמַע שֶׁאָדָם וְחִנָּה נִבְרָאוּ יַחַד בְּזוּג אֶחָד, וְכִיֹּן שֶׁנִּמְצְאוּ בְּזוּג אֶחָד, מִיָּד וַיִּבְרָךְ אֹתָם, שֶׁאִין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה אֵלֹא בְּמָקוֹם שֶׁנִּמְצְאוּ זָכַר וַיִּנְקְבָה.

בֹּא רָאָה, כְּשֶׁיֵּצֵא יַעֲקֹב לָלֶכֶת לְחָרוֹ, הִיָּה לְבָדוֹ, שֶׁלֹא נִשָּׂא, מִה כְּתוּב? וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וְגו', וְלֹא הִשְׁיִבּוּ לוֹ אֵלֹא בַחֲלוּם. כָּעֵת שֶׁנִּשָּׂא, וְהִיָּה בֹא עִם כָּל הַשְּׂבָטִים, כְּבִיכּוֹל הַמַּחֲנוֹת הָעֲלִיוֹנִים פָּגְשׁוּ בּוֹ וְהִתְחַנְּנוּ לוֹ, שֶׁכְּתוּב וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ. הֵם חֲזָרוּ לְהַפְגֵּשׁ בּוֹ. בְּרֵאשׁוֹנָה - וַיִּפְגַּע הוּא בְּמָקוֹם, וְכָעֵת הֵם - וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ.

מִשׁוּם שֶׁבְּשִׁבִּיל יַעֲקֹב וּבְאוֹתָם הַשְּׂבָטִים הֵם מִשְׁקִים, מִן הַמִּים שֶׁל הַיָּם הַגָּדוֹל. וְלֹא עוֹד, אֵלֹא בְּרֵאשׁוֹנָה בְּלִילָה בַחֲלוּם, וְכָעֵת בְּמִרְאָה הָעֵין וּבִיּוֹם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כְּאֶשֶׁר רָאָם מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה וְגו'.

בְּמָה הַפִּיר אוֹתָם? אֵלֹא רָאָה שֶׁהֵם הָיוּ אוֹתָם שֶׁרָאָה בַחֲלוּם, מִשׁוּם כִּד קָרָא לָהֶם מַחֲנִים, מַחֲנוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ לְמַעַלָּה וּמַחֲנוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ לְמַטָּה. לָמָּה נִתְגַּלּוּ לְפָנֵי אוֹתוֹ? אֵלֹא הִשְׁכִּינָה הַלָּכָה אֵלָיו לְטַל אֶת בֵּיתוֹ, וּמִצָּפָה לְבִנְיָמִין לְטַל אֶת הַבֵּית עִם יַעֲקֹב כִּרְאוּי, וְאִז כְּתוּב וְשָׁב יַעֲקֹב וְשָׁקַט וְשָׁאֲנוּ וְאִין מִחְרִיד. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

#### סִתְרֵי תוֹרָה

וְזֹרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ. מִה רָאָה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ שִׁרְאשִׁית סֵפֶר הַחֻכְמָה שֶׁלוֹ הוּא מִכָּאן? אֵלֹא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה הִקִּים אֶת הַסֵּפֶר הַזֶּה עַל שִׁבְעָה הַבָּלִים, וְהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם.

וְהֵם הַעֲמוּדִים וְהַתּוֹמְכִים, קִיּוּם הָעוֹלָם. שְׁמִשׁוּם כִּד נִקְרָאוּ הַבָּלִים: (ס"א בְּהֶבֶל זֶה שִׁיּוּצָא מִפִּי שֶׁל אָדָם וּמִתְקַיֵּם בּוֹ, וְהִתְעוֹרְרוּ הַחֲבָרִים אִין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֵלֹא בְּהֶבֶל פִּיהֶם שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן. דָּבָר אַחֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים. הַתּוֹרָה - זֶה יַעֲקֹב, הָעֲבוֹדָה - זֶה יִצְחָק, גְּמִילוּת חֲסָדִים - זֶה אַבְרָהָם. שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלֹו הֵם עֲמוּדִים עֲלִיוֹנִים, שְׁלֹשָׁה מִן שִׁבְעָה הַבָּלִים) מִה הַגּוֹף אֵינּוּ מִתְקַיֵּם בְּלִי הֶבֶל - אֵף כִּד הָעוֹלָם אֵינּוּ מִתְקַיֵּם אֵלֹא עַל הַבָּלִים שֶׁאֲמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, וְהֵם שִׁבְעָה, שֶׁכְּתוּב הֶבֶל הַבָּלִים אָמַר קִהְלַת הֶבֶל הַבָּלִים הַכֹּל הֶבֶל. הֲרִי שִׁבְעָה.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כִּד שְׁאוֹתָן מִרְגְּלִיּוֹת טוֹבוֹת שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, הִנֵּה בְּמָקוֹם אַחֵר כְּתוּב הַבָּלִים רָעִים, וְהוּן חֲרָבָה הָעוֹלָם, כִּמּוֹ (קִהְלַת ו) זֶה הֶבֶל וְחָלִי רַע הוּא. זֶה הֶבֶל וְרַעִיּוֹת רוּחַ. אֵלֹא וְדַאי [אַלְוִי], אֵף עַל גַּב שֶׁשִּׁבְעָה הַבָּלִים הִלְלוּ, שֶׁהֵם קְדוּשִׁים, קִיּוּם הָעוֹלָם, יֵשׁ כְּנִגֵּד אֵלֹו שִׁבְעָה הַבָּלִים שֶׁכָּל דִּינֵי הָעוֹלָם יוֹצֵאִים וּמִהֶם מִתְפַּשְּׁטִים [הַבָּלִים אַחֲרֵים, וְהַכֹּל קִיּוּם שֶׁל הַגְּלוּת (שֶׁל הָעוֹלָם), מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּאֵלֹו שִׁבְעָה הַבָּלִים שֶׁכָּל דִּינֵי הָעוֹלָם יוֹצֵאִים וּמִתְפַּשְּׁטִים מִמֶּנּוּ] וְנִקְרָאִים הַבָּלִים אַחֲרֵים לְהַלְקוֹת בְּגִי אָדָם וּלְתַקְנֵם שִׁילְכוּ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, וְנִקְרָאִים הֶבֶל שֶׁשׁוֹרָה בָּהֶם חָלִי רַע, הֶבֶל שֶׁהוּא רַעִיּוֹת רוּחַ. וְהֵם הַקִּיּוּם [שֶׁל הָעוֹלָם] שֶׁבְּגִלְלָם בְּגִי אָדָם הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּפּוֹחֲדִים מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל כֵּן רַבִּים הֵם הַהַבָּלִים

שְׁמֵת־פְּשָׁטִים מִשְׁבָּעָה הִלְלוּ.

וְהִרְאִשִׁית שֶׁהוּא אָמַר, סוּד הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא הִבֵּל שֶׁמֶקִים אֶת הָעוֹלָם, וְהוּא הַסוּד לְהַכְנִיס אֶת הָאָדָם לְתוֹךְ הָאֱמוּנָה הָעֲלִינָה שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִשּׁוֹם כֵּן, כָּל מִי שֶׁתַּחַת הַדְרָגָה הַזֹּאת אֵינוֹ סוּד הָאֱמוּנָה, וְעַל כֵּן כְּתוּב (שם ב) וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, בְּכָל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהִרְי מִתַּחַת לָזֶה לֹא צָרִיךְ לְהִדְבֹק.

הַשֶּׁמֶשׁ וְהַלְבָנָה הֵם אֶחָד בְּלִי פְרוּד. וְאֵף עַל גִּב שֶׁהַלְבָנָה הִיא תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, הַכֹּל הוּא שֶׁמֶשׁ בְּלִי פְרוּד, וְתַחַת לָזֶה הַכֹּל הוּא רַעוּת רֵיחַ וְאֶסוּר לְהִדְבֹק בּוֹ.

וְיֵצֵא יַעֲקֹב, בְּקֶשֶׁר שֶׁל הַסְתֵּר, מִתּוֹךְ הַסְתֵּר הַסְתֵּר יוֹצֵא, זֶהֱרָה הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמֵּאִירָה כְּלוּלָה מִשְׁנֵי גִּוְנִים שֶׁמִּתְחַבְּרִים יַחַד. כִּינּוּ שֶׁאֵלּוּ נִכְלְלוּ זֶה עִם זֶה, נִרְאִים בּוֹ כָּל הַגִּוְנִים. הוּא אֲרֻגָּמֵן. כָּל מִרְאֵה הָאוֹרוֹת כְּלוּלִים בּוֹ. רְצוּא וְשׁוּב, אוֹתָם הָאוֹרוֹת לֹא מִתְעַבְּכִים לְרֵאוֹת, חֲבוּר אֶחָד הֵם מִתְחַבְּרִים בְּזֶהֱרָה הַהוּא.

בְּזֶה"ר הַזֶּה שׁוֹרָה מִי שֶׁשׁוֹרָה, הוּא שֶׁם לְאוֹתוֹ הַנְּסִתֵּר שֶׁלֹּא יְדוּעַ כָּלֵל, נִקְרָא קוֹל יַעֲקֹב, בְּזֶה נִרְאִית הָאֱמוּנָה שֶׁל הַכֹּל. אוֹתוֹ נִסְתֵּר שֶׁלֹּא יְדוּעַ כָּלֵל, בְּזֶה שׁוֹרָה יְהוּ"ה. הוּא הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל כָּל הַצְדִּידִים, הָעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן נִמְצָא כָּאן, יַעֲקֹב הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת שֶׁאֲחוּז מִכָּל הַצְדִּידִים. הַזֶּהֱרָה הַזֶּה עַל בְּחִירַת הַשֵּׁם הַזֶּה נִקְרָא, שֶׁכְּתוּב וְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּחִרְתִּיךְ. שְׁנֵי שְׁמוֹת נִקְרָא - יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל. בְּרֵאשׁוֹנָה יַעֲקֹב, וְאַחֵר כֵּן יִשְׂרָאֵל.

הַסְתֵּר שֶׁל הַסְתֵּר הַזֶּה, כְּשֶׁהִיָּה בְּהַתְחַלָּה בְּסוּף הַזֶּה שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא הַפְּרוּשׁ שֶׁל תוֹרָה שֶׁבְּכֻתָּב, וְהִיא הַתּוֹרָה שֶׁבַע פָּה. וְעַל כֵּן נִקְרָא בָּאֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים א) הוֹאִיל מִשָּׁה בָּאֵר אֶת הַתּוֹרָה. בָּאֵר"ר הוּא לְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא שָׁבַע, שֶׁכְּתוּב וַיִּבְנֶהוּ שָׁבַע שָׁנִים, וְהִינוּ קוֹל גְּדוֹל.

וְסוּף הַמַּחֲשָׁבָה הַזֶּה הוּא בָּאֵר"ר שָׁבַע. וְיַעֲקֹב נִכְנַס בְּרֵאשׁ הַזֶּה לְאֱמוּנָה. כִּינּוּ שֶׁנִּדְבַּק בְּאֱמוּנָה הַזֹּאת, הִצְרִיךְ לוֹ לְהַבְחִין בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁנִּבְחַנּוּ אֲבוֹתָיו, שֶׁנִּכְנְסוּ בְּשָׁלוֹם וְיֵצְאוּ בְּשָׁלוֹם.

אָדָם נִכְנַס וְלֹא נִשְׁמַר, וְהַתְּפִתָּה אַחֲרֶיהָ, וְחִטָּא בְּאוֹתָהּ אֲשֶׁת זִנוּנִים, הַנִּחַשׁ הַקְדָּמוֹנִי. נִחַ נִכְנַס וְלֹא נִשְׁמַר, וְהַתְּפִתָּה אַחֲרֶיהָ וְחִטָּא, שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁתֵּן מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֶהְלָה. אַבְרָהָם נִכְנַס וְיֵצֵא, שֶׁכְּתוּב וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרָיִמָה, וְכְתוּב וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. יִצְחָק נִכְנַס וְיֵצֵא, שֶׁכְּתוּב וַיִּלְךְ יִצְחָק אֶל אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גִּרְרָה, וְכְתוּב וַיַּעַל מִשָּׁם בָּאֵר שָׁבַע.

יַעֲקֹב, כִּינּוּ שֶׁנִּכְנַס בְּאֱמוּנָה, הִצְטַרֵּךְ לְהַכְנִיס מִנְחָה לַצַּד הַהוּא, מִשּׁוֹם שֶׁמִּי שֶׁנִּצָּל מִשָּׁם הוּא אֶהוּב וְנִבְחָר שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִי כְּתוּב: וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבָּאֵר שָׁבַע, הַסְתֵּר שֶׁל סוּד הָאֱמוּנָה. וַיִּלְךְ חֲרָגָה - הַצַּד שֶׁל אֲשֶׁת זִנוּנִים, אֲשֶׁה מִנְאָפֶת.

סִתֵּר הַסְתֵּרִים מִתּוֹךְ הַתְּקִיף שֶׁל אוֹרוֹ שֶׁל יִצְחָק [נִצָּא] מִתּוֹךְ שְׁמֵרֵי הַיַּיִן, יֵצֵאָה צוּרָה מִרְכַּבֶּת אַחַת כּוֹלֶלֶת אֶחָד זָכָר וְיִנְקֵבָה, אֲדָמָה כְּמוֹ שׁוֹשְׁנָה, נִפְרָדִים לְכֻמָּה צְדָדִים וְשִׁבְלִים. הַזָּכָר נִקְרָא סַמָּא"ל, וְיִנְקֵבָתוֹ כְּלוּלָה בְּתוֹכוֹ תְּמִיד. כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּצַד הַקְדָּשָׁה, כֵּן גַּם בְּצַד הָאֲחֵר זָכָר וְיִנְקֵבָה כְּלוּלִים זֶה עִם זֶה. הַנִּקְבָּה עִם סַמָּא"ל, נִחַשׁ, נִקְרָאת אֲשֶׁת זִנוּנִים, קֵץ כָּל בִּשָּׁר, קֵץ הַיָּמִים.

שְׁתֵּי רוּחוֹת רַעוּת נִדְבָּקוֹת יַחַד. רוּחַ הַזָּכָר דִּקָּה. רוּחַ הַיִּנְקֵבָה בְּכֻמָּה דְּרָכִים וְשִׁבְלִים נִפְרָדֶת, וְנִדְבָּקֶת בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁל הַזָּכָר. מִקְשָׁטֶת אֶת עֲצָמָה בְּכֻמָּה תְּכַשִּׁיטִים, כְּמוֹ זֹנָה, מִרְחֻקֶת, עוֹמֶדֶת בְּרֵאשׁ הַדְּרָכִים וְהַשִּׁבְלִים לְפִתּוֹת בְּנֵי אָדָם.

הַשּׁוּטָה שֶׁקָּרַב אֵלֶיהָ, מִחֲזִיקָה בּוֹ וּמִנְשָׁקֶת אוֹתוֹ, מוֹזְגָת לוֹ יַיִן הַמִּשְׁכָּר שֶׁל מְרוֹת פְּתָנִים. כִּינּוּ שֶׁשׁוֹתָה, סוּטָה אַחֲרֶיהָ. אַחֵר שְׁרוּאָה אוֹתוֹ סוּטָה אַחֲרֶיהָ מִדְּרֹךְ הָאֱמֶת, מִפְּשִׁיטָה אֶת עֲצָמָה מִכָּל אוֹתָם הַתְּקוּנִים שֶׁהִיָּתָה מִתְקַנֶּת לְשׁוּטָה הַזֶּה.

הַתְּקוּנִים שֶׁלָּה לְפִתּוֹת בְּנֵי אָדָם: שְׁעֲרוֹתֶיהָ מִתְקַנִּים אֲדָמִים פְּשׁוּשָׁנָה, פְּנִיָּה לְבָנִים וְאֲדָמִים, בְּאֲזִנֶּיהָ תְּלוּיִים שֶׁל אֲטוֹן מִצְרִים, תְּלוּיִים עַל צִנְאָרָה כָּל חִילוֹת אֲרָץ קָדֶם, פִּיָּה מִתְקַן כְּפִתִּיחָה דִּקָּה יָפָה בְּתִקּוּנֶיהָ, לְשׁוֹן חֲדָה בְּחֶרֶב, דְּבָרֶיהָ חֲלָקִים כְּשֶׁמֶן, שְׁפִתֶיהָ יָפוֹת אֲדָמוֹת פְּשׁוּשָׁנָה מִתּוֹקוֹת בְּכָל הַמְּתִיקוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, לְבוּשָׁה אֲרֻגָּמֵן, מִתְקַנֶּת בְּאֲרָבָעִים תְּקוּנִים חֲסֵר אֶחָד.

שׁוּטָה [זֶה] שְׁסוּטָה אַחֲרֶיהָ וְשׁוּטָה מִכּוֹס הַיַּיִן וְעוֹשָׂה עֲמָה נְאוּפִים וְסוּטָה אַחֲרֶיהָ, מִיָּה הִיא עוֹשָׂה? מִשְׁאִירָה אוֹתוֹ יֵשׁוּ בְּמִטָּה, וְעוֹלָה לְמַעַלָּה וּמִלְשִׁינָה עֲלֵיו, וְנוֹטֶלֶת רִשׁוֹת וְיוֹרֶדֶת. מִתְעוֹרֵר הַשּׁוּטָה הַהוּא, וְחוֹשֵׁב לְצַחוֹק עֲמָה כְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהוּא מְסִירָה אֶת תְּקוּנֶיהָ מִמֶּנָּה, וְחוֹזֶרֶת לְגִבּוֹר חֲזָק שְׁעוֹמֵד כְּנִגְדּוֹ, לְבוּשׁ בְּלִבוּשׁ שֶׁל אֵשׁ לוֹהֶטֶת, בְּפִתַח חֲזָק מִרְתֵּת עֲצָמָה וְנִפְשָׁה עֲרֻמָּה, מִלֵּאָה בְּעֵינִים מִפְּחִידוֹת, חֲרָב שְׁנוּנָה בִּידּוֹ [בְּיָדָהּ]. טְפוֹת מְרִירוֹת תְּלוּיוֹת מִהַחֲרָב הַהִיא. הוֹרֵג אֶת הַשּׁוּטָה הַהוּא, וְזוֹרֵק אוֹתוֹ לְתוֹךְ גִּיְהֵנִים.



יעקב ירד אליה והלך למקומה, שנאמר וילך חרנה, וראה את כל תקוה הבית, ונצל ממנה. הזכר שלה סמא"ל, הרע לפניו, וירד לערף בו קרב ולא יכל לו, שכתוב ויאבק איש עמו וגו'. אזי נצל מן הכל, והשתלם בשלמות, והתעלה בדרך שלמה ונקרא ישראל. אז עלה לדרך עליונה ונשלם בכל ונהיה העמוד האמצעי, ועליו כתוב והבית התיכון וגו'.

מהו ויגע בכף ירכו? לו לא יכל, אבל נגע בכף ירכו שהם נדב ואביהוא שיצאו מירכו של אהרן, [בסבת אש זרה. והרי התעוררו לשמרך מאשה זרה וגו', ותפסה אותם ברשותה. בא ראה מה כתוב ביעקב השלם] [ועל יעקב כתוב] והבית התיכון בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה.

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. החלום, המדרגה הששית מאותן שתי דרגות הנבואה עד אותה המדרגה, הן שש דרגות, ועל פן החלום אחד מששים דרגות של נבואה. סלם, ראה את בניו שעתידיים לקבל תורה בהר סיני. סלם זה סיני [בגימטריא], משום שהוא נעוץ בארץ וחושב בעליה לשמים, וכל המדרגות [הקדושות] והמחנות העליונים, כלם יורדים [נרדו] לשם עם הקדוש ברוך הוא כשנתן להם את התורה.

והכל ראה. ראה את מטרו"ן זקן הבית ששולט בכל אשר לו, שהוא עומד בשלטון על העולם [הזה], בשלטון של שם שדי"י. ועולה למעלה בעלית שם רבנו הוי"ח, המקום שיעקב השלם בו לאחר מכן. וראשו של שם שדי"י הוא י', וזה מגיע השמימה. כיון שהגיעה ועלתה האות הזו למקום ההוא, השלם ונקרא באותו שם של רבנו הוי"ח.

והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו. אותם המלאכים הקדושים שקרובים למלכות עולים, ואותם האחרים שאינם קרובים ויורדים. ועוד, בו הם עולים ויורדים. כשהוא עולה, עולים עמו. כשהוא יורד, יורדים עמו. מלאכי אלהים - שתיים עשרה מרגליות טובות, והן: מיכאל, קדמיאל, פדא"ל, גבריאל, צדקיה"ל, חסדיאל, רפא"ל, רזיאל, סטוריה"ל, נוריא"ל, יפיאל, ענא"ל. אלפי שגאון, שנא"ן - שו"ר נש"ר אר"ה. ו' אדם, כולל זכר ונקבה. והם עולים כשהוא עולה, ואלו יורדים כשהוא יורד.

ועוד, כל אותם ששולטים בשלטון העולם הזה עולים על ג'ו, וכל אותם שיו"רדים יורדים על ג'ו, כלם בסלם הזה. הוי"ח שולט על הכל, שכתוב והנה ה' נצב עליו. כשהתעורר, כתוב אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים. בית אלהים ודאי, והוא השער להכנס פנימה, שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבוא בס אודה יה זה השער לה'. זה שער השמים הכל אחד.

וינרא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה. באר - המדרגה של אדון כל הארץ. בשדה - שדה התפוחים הקדושים. שלשה עדרי צאן - שלש דרגות עליונות קדושות מתקנות על אותה הבאר, והן נצ"ח והו"ד והי"סוד של העולם. ואלו מושכות מים למעלה וממלאים את הבאר הזאת.

משום שהמקור ההוא, יסוד העולם, כששורה בבאר הזו, הוא עושה פרות ונובע תמיד, ואותה הבאר מתמלאת ממנו. כיון שהתמלאה, ודאי כי מן הבאר ההיא יסקו העדרים, אלו הם כל האוכלוסים והמחנות הקדושים, שכלם משקים ושותים מהבאר ההיא, וכל אחד ואחד פראוי לו.

והאבן גדלה על פי הבאר - זו האבן שממנה כושלים בני העולם, אבן נגף וצור מכשול, שעומדת תמיד על פי הבאר הזו, על פקדונה לתבוע הדין של כל העולם שלא ירד מזון וטוב לעולם.

ונאספו שמה כל העדרים. לא כתוב ונאספו שמה העדרים, אלא כל העדרים. המחנות הקדושים למעלה והמחנות הקדושים למטה. אלו בשירים ותשבחות למעלה, ואלו בתפלות ובקשות למטה. אלו ואלו מיד וגללו את האבן מעל פי הבאר. מנגלים אותה ומעבירים אותה מן הקדש ומסתלקת מן הדין. מיד והשקו את הצאן. נוסעים מלאכים עליונים למעלה, ונוסעים ישראל למטה.

אחר כך והשיבו את האבן, על פקדת הבאר הזו, שתהיה מעטרת [מזמנת] לפניו ולתבוע הדין של העולם, להנהיג העולם בדין, וכך צריך, שהרי אין העולם יכול לעמוד אלא על דין, שהכל יהיה באמת וזכות.

כיון שנשלם יעקב, לא הצטרף לאבן הוא סיוע אחר. מה כתוב? ויגש יעקב ויגל את האבן. ויגל ויגלו, ולא כתוב ויסר והסירו, אלא [ויגל] ויגלו, הינו הערבות של השטן שמערבבים אותו שלא יוכל לקטרג. ויעקב לבדו, לא הצטרף לסיוע אחר, אלא הוא לבדו. שהרי יעקב היה בחיר האבות. שפיון שיכל לעשו בעולם הזה, יכול למעלה, ובכל צריך מעשה.

שני עולמות ירש יעקב - אחד העולם שנגלה, ואחד העולם שהתפסה, כמו שהם ממש. מאחד יצאו ששה שבטים, ומאחד יצאו שני שבטים. העולם המכסה הוציא ששה צדדים, והעולם המגלה הוציא שנים, ואותם שני הכרובים שתחתיה. ויעקב נמצא בין שני עולמות, בדמותם ממש, ומשום כך כל דברי לאה היו בנכסה, ושל רחל בהתגלות.

משנה. בני עליון, קדושים עליונים, ברוכי [נבחר] העולם, מלך האגוז, התכנסו לדעת. הנה צפור יורדת בכל יום, מתעוררת בגן. שלהבת אש בכנפיה, בידיה שלש מגרפות שונות כחרב, מפתחות של גנזים ביד ימין.

קורא בחיל ואומר: מי מכס שפניו מאירות, שוכנס ויצא והחזיק בעץ החיים, הגיע לענפי, אחז בשרשיו, אכל מפרי המתוק מדבש, נותן חיים לנפש ורפואה לעצמו?

השמר מהרהור רע, מהרהור שמשקר בעץ החיים, מטמא הנקר והנחל המקור של ישראל, שנותן מות לנפש ושבר לעצמו, אין לו כלל קיום.

ההרהור שמטמא אותו המקור שלו, עושה עץ של שקר, משום שאותו ההרהור עולה ומחליף נפש תחת נפש. עץ החיים מסתלק, ועץ המות מחזיק בו, מושך משם הנפש.

אוי לו שנגקר בהרהור שהוא מתוך עץ החיים ונדבק בעץ המות, אין בו ענפים, לא רואה טוב לעולמים, הוא נבש בלי לחות כלל, פרו מר כלענה, עליו נאמר (ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וגו'.

משום שהרהור טוב עולה למעלה, אחז בעץ החיים, מחזיק בענפיו, אוכל מפרי, כל הקדשות וכל הברכות יוצאות ממנו, מוריש חיים לנפש ורפואה לעצמו, עליו נאמר (שם) והיה כערער שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חס וגו'.

כל דברי העולם הולכים אחר המחשבה וההרהור, ועל כן (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדשים, משום שכל הקדשות של העולם מוציא ומושיך בהרהור טוב.

מי שנטמא בהרהור רע, כשבא להזדוג עם אשתו ושם רצונו והרהורו באשה אחרת, וזרע זרע בהרהור אחר, זהו שמחליף את הדרגות העליונים שלמעלה, הדרגה של קדש בעבור הדרגה של הטמאה. כמו שההרהור שלו עושה חלופים למטה, אף כך עושה חלופים למעלה.

כמו שגופו של אותו בן שיליד נקרא בן תמונה, כך גם בנפש נקרא בן תמונה, שהרי לא מושך משיכה קדושה בהרהור החוץ, ונפשו מתחלפת בדרגה אחרת.

עקב השלם של הכל, גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שכל דרכיו היו באמת, והרהור של אמת הרהר תמיד בכל, באותו הלילה ששמש עם אשתו לאה, ההרהור שלו היה ברחל. משמש עם לאה וחושב על רחל. והמקור שלו הלך בהרהור החוץ שלו.

ולא לדעת, שהרי לא היה יודע, משום כך לא עלה ראובן בשם. הקדוש ברוך הוא שהיה יודע, הראה לו ואמר, ראו בן שולד בעולם. ועל כן כתוב (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו. אל תקרי אראנו אלא אראנו, שישתכלו בו. ומשום שהתגלה לפני הקדוש ברוך הוא שהרי זה היה לא לדעתו ובדרך אמת הרהר ברצונו יעקב, לא נפסל מתוך השבטים הקדושים, שאם לא כך - היה נפסל.

ומשום שההרהור הוא עקר ועושה מעשה, הקדוש ברוך הוא שהיה יודע אותו ההרהור במקום שנדבק, באותה הטפה הראשונה נשמרה לו הבכורה, שכתוב (ד"ה א-ב) כי הוא הבכור וגו'. נתנה בכורתו ליוסף. באותו מקום שההרהור הלך ונדבק בטפה הריא, שם נדבק ונמסרה אותה הבכורה, ונטלה הבכורה מראובן, ונמסרה למקום שההרהור נדבק בה. ברחל הרהר ונדבק הרצון - ברחל נדבקה הבכורה, והכל חזר אחר ההרהור והמחשבה.

כמו כן ההרהור והמחשבה עושים מעשה, ונמשכת משיכה בכל מה שנדבק אדם בסתר, שכתוב (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה. וכאן צריך הרהור ורצון להתנדבק, ובאותו הרצון והמחשבה מושך משיכה ועושה המעשה שצריך, ולא יכלה שם המת מן העולם.

וסתר זה, (איוב לד) אם ישם אליו לבו ריחו ונשמתו אליו יאסף. שהרי ודאי הרצון והמחשבה מושכים משיכה ועושים מעשה בכל מה שצריך. ועל כן בתפלה צריך רצון והרהור לכוון, וכן בכל אותו העבודות של הקדוש ברוך הוא - ההרהור והמחשבה עושים מעשה, ומושכים משיכה בכל מה שצריך.

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה וגו'. שנינו, כוס של ברכה אין מתברכת אלא בצד ימין, ומשום כך, בעוד שמתעורר הימין לכוס של ברכה, השמאל לא תסיע לשם, שהרי הימין מוצא עלה בכוס הריא לעורר כלפי העולם העליון.

והסתר הזה, וילך ראובן, זה צד הדרום, משום כך דגלו בדרום, שהוא ראש לשנים עשר התחומים, ותשוקתו של צד הדרום למצא עלה ותקרבת לגבירה לברך אותה.

מה כתוב? וימצא דודאים בשדה. הלך לחפש בכל אותם הגנזים שלה, וימצא בשדה הזו אותם הדודאים, ועליהם נאמר הדודאים נתנו ריח, ואותם שני כרובים שהם התקונים שלה, להעיר

התעוררות למעלה, שהרי בכל אותם התקונים של השדה הוא אין תקון שיעורר כלפי מעלה, רק הכרובים.

מתי צד הדרום מתעורר אליה למצא עליה לברך אותה? בימי קציר חטים, בזמן שמחלקת חלק של לאוכלוסיה, וכל קוצרי השדה. מיד - ויבא אתם אל לאה אמו. מעלה ריח והתעוררות לעולם העליון, העולם הנכסה, משום שמעיר [שיעורר] ברכות לעולם התחתון.

וכאשר מתברכת, אותם הדודאים לוקחים ונותנים לכל העולמות, שפתיב הדודאים נתנו ריח ועל פתינו כל מגדים. כאשר הם נתנו ריח, אותו הריח לוקח אותו צד הדרום להתעורר לעולם העליון. מיד - על פתינו כל מגדים, וכל טוב לא חסר [הכל] מהעולם.

העולם התחתון לא מתעורר לעולם העליון, אלא בשאותם דודאים נותנים ריח לזמין. כיון שהם נותנים ריח לזמין, והזמין מתעורר לעולם העליון, מיד העולם התחתון מתעורר לשאל מה שצריך. מה פתוב? ונאמר רחל אל לאה תני נא לי מדידאי בגד. תן לי ברכות מאותה ההתעוררות של אותם דודאים שמתעורר לצד הזמין.

אז העולם העליון בשמחה, בשעשוע, משיב אליה, ואומרת המעט קחתך את אישי, כאם אל פתה. ואם כך, בעלה של העולם העליון הוא יעקב? לא כך, אלא תשוקת האב תמיד אינה אלא כלפי הבת הזו, [שהיא] שהבת הזו אהבתו אליה תמיד, משום שהיא בת יחידה בין ששה בנים, ולכל אותם ששת הבנים חלק להם חלקים ואוצרות ומתנות, וזה לא חלק, ואין לה ירשה כלום, ועל כל זה הוא משגיח בה בתשוקה ואהבה יותר מן הכל.

באהבה שלו הוא קורא לה בת. לא הספיק לו זה, וקרא לה אחות. לא הספיק לו זה, קרא לה אם בשם אמו. לא הספיק לו זה, קרא לה בשמו, שפתיב והחכמה מאין תמצא, חכמה ודאי. ועל פן העולם העליון אומרת לה, המעט קחתך את אישי, שכל אהבתו נמשכה לך אליך ועל זה, בשעשוע ואהבה האם אל תבת.

מה היא משיבה? לכן ישפב עמך הלילה. בכל מקום לכן היא שבועה. ישפב, מה זה ישפב? אלא שכובה בכל מקום היא תקון הנקבה לזכר להכניס בה ציור של כל האותיות. וזהו ישפב, ייש כ"ב. ייש זהו העולם העליון, [כ"ב סוד] הסוד של התורה, נקדה טמירה שמתעוררים אליה כ"ב אותיות. וזהו ישפב. ייש - העולם הבא, שפתיב (משלי א) להנחיל אוהבי יש. כ"ב - נקדה עליונה שמכניסה כל כ"ב האותיות, הסוד של כל התורה. וזהו ישפב. לא כתוב ישפב עמך יעקב, אלא ישפב עמך, אותו הטמיר שראוי להתעורר אליך, והכל בהתעוררות של אותם [שפלים] דודאים, והכל פתיב באהבה.

ויבא יעקב מן השדה בערב. ויבא יעקב - זו תפארת הקדושה, מאותה השדה שלוקחת את כל הברכות, שפתיב בו אשר ברכו ה'. בערב, למה בערב? אלא בערב שפתיב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. בזמן שהתעורר יצחק אביו לשדה הוא ולקח אותו, שהרי יצחק לא מתעורר לשדה הוא. כיון שהסתלק יעקב משם בערב, השאיר את השדה הוא ליצחק אביו, והוא עלה באותו הזמן למעלה.

מה פתוב? ונצא לאה לקראתו. האם העליונה, לבן היחיד. ונאמר אלי תבוא, תחת כנפיה, לברך אותך ולהריות אותך בתפנוקים ועדינים עליונים. הנה עת רצון וענג לתת לך נחת רוח עליונה לאותה השדה טרם שישירף בחזק של יצחק.

כיון שלקחה את יעקב תחת כנפיה, אז וישפב עמה בלילה הוא. הוא - שנסתר מן הכל. הוא - שכל הברכות וכל הקדשות יוצאות משם. לא כתוב יעקב, אלא היא, מי שראוי להתעורר אליה.

וטרם מזמן אליה תחת כנפיה, מי שלוקח אותם הקדושים [הקדשות] והברכות, לא מתמלא מהנקדה הטמירה, העולם העליון ההוא. ועל פן הדודאים מעוררים הכל, והכל כמו שסוד עליון. ראובן, מה זה ראובן? הקדוש ברוך הוא שם שמות בארץ, שפתיב (תהלים מו) לכן חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ.

ויקח לו מקל לבנה וגו'. משנה. הרצון של המעשה, קשרי האמונה, קול הקול של הקולות, מתעורר ממעלה למטה. אנו היינו פתוחי עינים. הגלגל סובב ממעלה לכמה צדדים, קול של נגימות התעורר. התעוררו ישנים נרדמים ששנה בנחיריהם, ולא יודעים ולא מסתכלים ולא רואים, אטומי אזנים, כבדי לב, ישנים ואין יודעים, התורה עומדת לפנייהם ולא משגיחים ולא יודעים במה מסתכלים, רואים ולא רואים. התורה מרימה קולות: הסתכלו טפשים, פתחו העינים ותדעו. אין מי שישגיח, אין מי שירפין אָזְנוֹ. עד מתי תהיו בְּתוֹךְ החשכה של רצונכם? הסתכלו לדעת, ויתגלה לכם האור המאיר.

בזמן שיעקב השלם, מתוך הצרה של הארץ ורשות אחרת, בתוך דרגות זרות דחה את כלם, ובחר

חלק גורלו ונחלתו, האור מתוך החשכה, חכמה מתוך הטפשות, וכבד את רבונו, כשהיה עומד בתוך הרשות של אל זר. על כן כתוב (ישעיה כט) לא עתה גבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו.

ויקח לו יעקב (בראשית ל), בחר לו לחלקו ולגורלו, מקל לבנה לח, צד ימין, גון לבן. לח, הוא צד של המים. ולו, זה צד של השמאל, אדם כורד. וערמו, כליל זה בזה. וכלם אוהו הימין הלכן בצבעו ועולה בהם, שכתוב מחשף הלכן, שאף על גב שאוהו לשני הצדדים, לוקח [נוטה] חלקו לצד ימין, ונחלק בכלם, בצד זה ובצד זה, אז נקרא גבר שלם, שלם בכל.

מה כתוב אחריו? (שם) והיה בכל יחס הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות וגו'. סתר הסתרים לחכמי לב נמסר. בתוך מחנות עליונים קדושים יש מדרגות עליונות אלו על אלו, אלו פנימיים ואלו לבחוץ. אלו הפנימיים מתחברים במלך הקדוש, ומתחברים בישראל, בנים קדושים להקדוש ברוך הוא, ואלו נקראות הצאן המקשרות, מחנות של אלו מקשרות, מעלה ומטה.

בשעה שהתשוקה שלהם לגבי הזהר העליון שלמעלה, עמוד האמצעי, יעקב השלם לקח אותם המקלות, תפליו של ראש, ברהטים, מקום ומושב, להנחת התפליו. ומכאן לוקחים אור וזיו כל החילות ומחנות העליונים, אלו שמתקשרים למעלה ומתקשרים למטה. כיון שאלו לוקחים מתוך הרהטים שקתות המים, אז אלו היו מקורות וביעות להוריד למטה ולתת לכלם.

ומשום כך הפריש יעקב בין המדרגות העליונות הקדושות למדרגות האחרות של שאר העמים, כמו שנאמר (בראשית ל) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. [אלו] עדרים הפריד לו לעצמו, שלא יהיה לו חלק בשאר האמות, וכמו שהפריש לו מדרגות האמונה למעלה לחלקו ולגורלו, כך צריך להפריש מדרגות של מחנות קדושים למטה, לקשר אותם עמו באלו ההיכלות של הגבירה.

וכלם רשומים בסימן של המלך העליון, כמו שישראל רשומים למטה בין כל שאר האמות, אף מדרגות של מחנות עליונים רשומים הם לחלקו [של הקדשה] של הקדוש ברוך הוא בין כל שאר החילות ומחנות עליונים. ועל זה ברר יעקב את אלו לחלקו וגורלו, רשומים לחלק [בסוד] של האמונה, [משום] כך כתוב כי יעקב בחר לו זה ישראל לסגלתו. זה עליון הוא, ברר חלקו וגורלו סוד האמונה אף כך הקדוש ברוך הוא ברר לו מקל שאר צבאות ומחנות של העולם.

ומחנות עליונים נפרדים אלו מאלו. בשעה שהיה של אש בהארית השכינה מתגלה, כל המדרגות האחרות האלו מתבטלות, ומתפסות מהזהר שהוא, ולא יכלו להתקרב אליו. וכל אלו התקונים [מדרגות] הקדושים, שהם תקונים שלו. בשעה שמתגלה הזהר שהוא, מיד שמחים ועולים להתקרב עמו ולהתקשר אצלו, והוא בהם נתקן, וסוד זה - (בראשית ל) והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב.

וצריך לברר [לברר] ולהבדיל מדרגות קדושות [ס"א לחלקו] של חלקו מאלו המדרגות של שאר העמים, ובכלם צריך יעקב הקדוש [בכור של הקדוש ברוך הוא להתקרב], ועל זה הקדוש ברוך הוא כתב בתורה, אמונה שלו, בתוך צדי [ס"א סתרי] מלים אלו. אשרי חלקו.

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. משנה. חזקי השרים זקופים מלמעלה, ולהט החרב השנונה ממנה על כל [פמה] הצבאות והמחנות.

אותה החרב הלוהטת היא חרב אדמה, שכתוב (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. החרב הזאת שתלויה בה החפץ, הם שמתהפכים לכמה צורות. הוא נשים, הוא גברים, בצדדים רבים, נפרדות הצורות האחרות לכמה דרגות.

מהצד של עץ החיים הם יוצאים, שמתנחלים ביחוד בקשר. אלו הקדושים נשאבים תמיד מטל השמים. השם של אלהים מתתקן בהם. [ועל זה אמר משמני הארץ ונתקן] בארבעה הצדדים של העולם נעשו לעמודי הכסא. כלם מרגליות ואיברים ועמודים, לא נפרדים לעולם מתוך השם הזה, הם הקשרים של יעקב שבחר לחלקו ונקשרים בשם הזה, כלם יצאו [בערב].

ויעקב, כשיצא ללכת לדרך, הקיפו אותו לארבעה צדדים. לארבע הזויות של העולם שמרו אותו. בשעה קלה התרגש מהעץ [מהמקום] שלמעלה לשמר את העץ שלמטה, ואז ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה. אז ויקרא שם המקום ההוא מחנים.

אמר רבי יהודה, בא ראה את שלמותו של יעקב שלא רצה ללכת אלא ברשותו של לבן. ואם תאמר, בפעם אחרת למה לא? אלא משום שיעקב פחד שלא יעזב אותו, וישתלמו שנים עשר השבטים בארץ אחרת. ועל כן, כיון שראה שהגיעה השעה של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו. כיון שנולד בנימין, נקשרה השכינה עם כל השבטים, ונטלה את הבית עמם. ויעקב היה יודע ברוח החכמה, שכאשר ישתלמו שנים עשר השבטים, שהשכינה תתקשר עמהם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

ובא וראה, כך למדנו, העולם התחתון ראוי לו ליעקב כמו שראוי למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו

שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמם, ואז נדחתה רחל, והיא נטלה את הבית עם כל השבטים והיתה עקר הבית, ואז (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית. אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שישתלמו שנים עשר השבטים, ונדאי שהעולם שלמעלה ירד לו לבית ויתקשר [העולם שלמעלה ירד לו בביתו והתקשר] בהם, והענינה הזאת נדחת לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך, (בראשית ל) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, טרם שישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון, אמר, ונדאי שכל דברי רבי יהודה ז"ל, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרפו מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח, ולא בקש רשות, כדי שלא יתעכב שם, והתחבר יעקב עם כל השבטים במקום שצריך. ע"כ סתרי תורה

### פרשת וישלח יעקב

וישלח יעקב מלאכים וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. פסוק זה בארוהו החברים, שהרי בשעה שאדם בא לעולם, מיד מודמן עמו יצר הרע שהוא מקטרג לאדם תמיד, כמו שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ. מי זה חטאת רבץ? זה יצר הרע.

וכך גם דוד קרא לו חטאת, (תהלים נא) וחסאתי נגדי תמיד, משום שהוא עושה כל יום לאדם לחטא לפני רבונו, ויצר הרע הזה לא זו מבו האדם מיום שנולד האדם לעולמים, ויצר הטוב בא לאדם מיום שבה להטרה.

ומתי בא אדם להטרה? כשהוא בן שלש עשרה שנים, אז מודוג האדם בשניהם, אחד מימין ואחד משמאל. יצר טוב לימין, ויצר הרע לשמאל. ואלה הם שני מלאכים ממש ממנים, והם נמצאים תמיד עם האדם.

בא בן אדם להטרה - אותו יצר הרע נכפה לפניו, ושולט הימין על השמאל. וישניהם מודוגים לשמר את האדם בכל דרכיו שהוא עושה. זהו שכתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך.

רבי אלעזר מבאר את הפסוק הזה ביעקב, שהקדוש ברוך הוא הזמין עמו מלאכים מחנות ממנים, משום שהרי הוא בא שלם בשבטים עליונים כלם שלמים כראוי, כמו שנאמר ויעקב הלך לדרפו ויפגעו בו מלאכי אלהים, ונתבאר. וכאן, כיון שנצול מלבן והרי נכרד ממנו, אז הזדווגה עמו שכניה, ובאו מחנות קדושים להקיף אותו, ואז ויאמר יעקב כאשר ראם וגו', ומאותם מלאכים שלח לעשו, זהו שכתוב וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש היו ונדאי.

פתח רבי יצחק ואמר, כתוב (תהלים לד) חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. הרי פשוטה. אבל במקום אחד כתוב כי מלאכיו יצוה לך, מלאכיו רבים, וכאן אחד, שכתוב חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. אלא כי מלאכיו יצוה לך - אלו שאר מלאכים. מלאך ה' סביב - זו שכניה, כמו שנאמר (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. ולכן חנה מלאך ה' סביב ליראיו, להקיפו בכל הצדדים כדי להציל אותו, וכשהשכינה שורה בתוך האדם, כמה מחנות קדושים כלם מודמנים לשם.

בא ראה, כשדוד המלך נצל מאכיש מלך גת, אז אמר את זה, משום שהשכינה הקיפה אותו ונצל מהם מאכיש ומעמו, כל אותם שהתקיפו [שהקיפו] אותו. מה כתוב? (שמואל א כא) ויתהלל בידם, למה ויתהלל? היה צריך לכתב וישתגע, כמו שנאמר (שם) כי הבאתם את זה להשתגע עלי.

אלא חזר על אותו דבר שאמר דוד בתחלה, שכתוב (תהלים עג) כי קנאתי בהוללים וגו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חידך עדין אתה צריך את זה. כיון שנגנס לבית אכיש והחזיקו בו, מה כתוב? ויתהלל בידם, כאותם הוללים שקנא בהם בהתחלה. ואז באה שכניה ושרתה סביב דוד.

ואם תאמר שהשכינה לא שורה כי אם בנחלתה, שהיא הארץ הקדושה - ונדאי לא שורה בעבור [שיונקים] לינק ממנה, אבל שורה כדי להגן. וכאן כשבא יעקב מבית לבן, כל המחנות הקדושים הקיפו אותו, ולא נשאר לבדו.

אמר רבי חזקיה, אם כך [ס"א] שכל המחנות הקדושים באו יחד עמו והשכינה עמו, למה כתוב וינתר יעקב לבדו וגו'? אמר רבי יהודה, משום שהכניס עצמו לסכנה והיה רואה אותה סכנה בעיניו, הם פשוט ממנו, ואז אמר, קטנתי מכל החסדים ומכל האמות, אלו הם המחנות הקדושים שנפרדו ממנו.

רבי יצחק אמר, כדי להשאירו עם אותו ממנה של עשו שהיה בא ברשות עליונה, ואלה הלכו לומר שירה, שהגיע זמנם לשבח את הקדוש ברוך הוא באותה שעה, ואחר כך חזרו. זהו שכתוב קטנתי מכל החסדים ומכל האמות אשר עשית את עבדך וגו', ועתה הייתי לשני מחנות. מחנה שכניה, וכל ביתו. [ס"א] מחנה אחד היה, שכתוב מחנה אלהים זה]. לשני מחנות - שהיה שלם מכל הצדדים משני חלקים,

לָבוּ וְאֵדָם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הָרִי נִתְבָּאֵר אוֹתוֹ לִילָה שְׁלוֹטוֹן שֶׁל צֶדֶד שֶׁל עֵשׂוֹ הָיָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, שֶׁהָרִי פָּתוּב (בראשית א) יְהִי מְאֹרֶת חֹסֶר, וּמִשּׁוּם כֵּן וַיּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ, שֶׁנִּשְׁאָר יַעֲקֹב, שֶׁהוּא שְׁמֵשׁ לְבָדוֹ, שֶׁהִתְפַּסְתָּה הַלְבָנָה מִן הַשָּׁמֶשׁ. וְאִף עַל גִּבּ שֶׁשְׁמִירַת [וְעַם כָּל זֶה הַשְׁמִירָה שֶׁל] הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ מִכָּל וְכָל, וְעַל זֶה לֹא יָכַל לוֹ, שֶׁפָּתוּב וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכַל לוֹ.

הַסֵּתֶפֶל זְמִינָה וְרָאָה אֶת אֲבֵרָהָם, הַסֵּתֶפֶל שְׂמַלְאָה וְרָאָה אֶת יִצְחָק, הַסֵּתֶפֶל בְּגוּף וְרָאָה שְׁנִכְלָל מִצַּד זֶה וְנִכְלָל מִצַּד זֶה, וְאִזּוּ וַיִּגַּע בְּכַף יָרֵכוֹ, בְּעֵמּוּד אֶחָד הַסְמוּךְ לַגּוּף, שֶׁהוּא מִחוּץ לַגּוּף.

וְלָכֵן חֲנָה מְלֵאָה ה' סָבִיב לִירְאִיו וְיִחְלָצֶם, הַקִּיפּוֹ בְּכָל צְדָדָיו כְּדִי לְהַצִּילוֹ. וְכִשְׁשָׁרְתָה שְׂכִינָה בְּתוֹכוֹ [ס"א אֱלִיזוֹ], כִּמְה חֲלִילוֹת וּמַחֲנוֹת בָּאוּ עִמָּהּ, וּמֵאוֹתָם מְלָאכִים שֶׁלַח לַעֲשׂוֹ.

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים. אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְכִי מַה הוּא הַתְעוּרָר אֶל עֵשׂוֹ? וְטוֹב הָיָה לוֹ לִשְׁתַּקּ מִמֶּנּוּ. אֲלָא, אָמַר יַעֲקֹב, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁעֵשׂוֹ חוֹשֵׁשׁ לְכַבּוֹד אֲבָא וְלַעוֹלָם לֹא הִרְגִּיו אוֹתוֹ, וְהִרְיִנִי יוֹדֵעַ, שֶׁהוּאִיל וְאֲבָא קַיִם, אֵינִי פוֹחֵד מִמֶּנּוּ, אֲבָל עֲקֹשׁוּ שְׂאֵבָא קַיִם, אֲנִי רוֹצֵה לְהִתְפַּיֵּס עִמּוֹ. מִיָּד - וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים לְפָנָיו.

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים, רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (משלי יב) טוֹב נִקְלָה וְעֵבֶד לוֹ מִמִּתְכַּבֵּד וְחֹסֵר לָחֵם. פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל יֵצֵר הָרָע, מִשּׁוּם שֶׁהוּא תְּמִיד מְקַטְרֵג לְבְנֵי אָדָם, וַיֵּצֵר הָרָע מְרִים לָבוּ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּגֵאָהוּ, וְהוֹלֵךְ אַחֲרָיו, מְסַלֵּסל בְּשַׁעְרוֹ וּבְרֵאשׁוֹ, עַד שֶׁמִּתְנַגֵּה עָלָיו וּמוֹשֵׁף אוֹתוֹ לְגִיהֶנֶם.

אֲבָל טוֹב נִקְלָה - אוֹתוֹ שֶׁלֹּא הוֹלֵךְ אַחֵר יֵצֵר הָרָע וְלֹא מִתְנַגֵּה כָּלֵל וּמִנְמִיךְ רוּחוֹ וְלָבוּ וּרְצוֹנוֹ אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִזּוּ אוֹתוֹ יֵצֵר הָרָע מִתְנַפֵּף לוֹ לַעֲבֹד, שֶׁלֹּא יָכוֹל לִשְׁלֹט עָלָיו, וְאוֹתוֹ אִישׁ שׁוֹלֵט עָלָיו, כִּמוֹ שְׁנֵאמַר (בראשית ד) וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ.

מִמִּתְכַּבֵּד - כִּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ, שֶׁהוּא מְכַבֵּד עַצְמוֹ, מְסַלֵּסל בְּשַׁעְרוֹ, מִתְנַגֵּה בְּרוּחוֹ, וְהוּא חֹסֵר לָחֵם - חֹסֵר אֱמוּנָה, כִּמוֹ שְׁנֵאמַר (ויקרא כא) לָחֵם אֱלֹהֵינוּ וְגוֹ', (שם) לָחֵם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מְקַרִּיבִם וְגוֹ'.

דָּבָר אַחֵר טוֹב נִקְלָה וְעֵבֶד לוֹ - זֶה יַעֲקֹב שֶׁהִנְמִיךְ רוּחוֹ לַעֲשׂוֹ כְּדִי שְׂאֵחַר כֵּן יִהְיֶה לוֹ עֵבֶד וַיִּשְׁלֹט עָלָיו וַיִּתְקַסֵּם בּוֹ (בראשית כז) יַעֲבֹדוּךְ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאֵמִים וְגוֹ', וְעַדִּין לֹא הָיָה זְמַנוּ כָּלֵל, אֲלָא מִשּׁוּם שֶׁהִעֲבִירוּ יַעֲקֹב לְסוּף הַיָּמִים. וְעַל זֶה הָיָה מִיָּד נִקְלָה, וְאַחֵר כֵּן אוֹתוֹ שֶׁמִּתְכַּבֵּד יִהְיֶה עֵבֶד לוֹ. אוֹתוֹ שֶׁהוּא חֹסֵר לָחֵם יִהְיֶה עֵבֶד לְאוֹתוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ רֵב דָּגוּן וְתִירוֹשׁ.

בֹּא רָאָה, עַל זֶה, מִשּׁוּם שֶׁיָּדַע יַעֲקֹב שֶׁהִצְטָרַךְ לוֹ, עֲקֹשׁוֹ הַתְּהַפֵּף לוֹ לְנִקְלָה, וַיּוֹתֵר חֲכָמָה וְעִקְמוּמִיּוּת עֲשָׂה בְּזֶה מִכָּל מַה שֶׁעָשָׂה לַעֲשׂוֹ. שְׂאֵלוֹ הָיָה יוֹדֵעַ עֲשׂוֹ חֲכָמָה זוֹ, יִהְיֶה אֶת עַצְמוֹ וְלֹא יָבֹא לִידֵי זֶה, אֲבָל הִכַּל עֲשָׂה בְּחֲכָמָה, וְעָלָיו אֲמָרָה חֲנָה (שמואל-א ב) ה' יַחֲתִיבוּ מְרִיבֵי וְגוֹ' וַיִּתֵּן עוֹ לְמַלְכּוֹ וְגוֹ'.

וַיֵּצֵא אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֵּאמְרוּן לְאֹדְנֵי לַעֲשׂוֹ כֹּה אָמַר עֲבָדְךָ יַעֲקֹב עִם לָבוּ גְרָתִי וְאַחֵר עַד עֵתָה. מִיָּד פָּתַח יַעֲקֹב לְהִתְנַפֵּף לוֹ לַעֲבֹד כְּדִי שֶׁלֹּא יִסְתַּפֵּל עֲשׂוֹ בְּאוֹתוֹ בְּרִכּוֹת שֶׁבִּרְכוּ אֲבִיו, שֶׁהָרִי יַעֲקֹב הִעֲבִיר אוֹתוֹן לְסוּף, כִּפִּי שְׂאִמְרָנוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, מַה רָאָה יַעֲקֹב שֶׁשְׁלַח לַעֲשׂוֹ וְאָמַר עִם לָבוּ גְרָתִי, וְכִי מַה עָשָׂה בְּשִׁלְחוֹתוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ [שְׂאִמְרָ] דָּבָר זֶה? אֲלָא לָבוּ הָאֶרְמִי, קוּלוֹ הִלֵּךְ בְּעוֹלָם, שֶׁלֹּא הָיָה אָדָם שֶׁיִּנְצֵל מִמֶּנּוּ, וְהוּא הָיָה מְכַשֵּׁף בְּכַשְׁפִּים וְגִדּוֹל בְּקוֹסְמִים, וְאֲבִי בְּעוֹר הָיָה, וּבְעוֹר אֲבִי בְּלָעַם, שֶׁכְּתוּב (יהושע יג) בְּלָעַם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסֶם, וְלָבוּ חָכֵם בְּמִכְשָׁפִים וּבְקוֹסְמִים יוֹתֵר מִכָּלֵם, וְעַם כָּל זֶה לֹא יָכַל לַיַּעֲקֹב, וְרָצָה לְאֲבֹד אֶת יַעֲקֹב בְּכִמְהָ כָּלִי זֵין. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (דברים כו) אֶרְמִי אֲבֹד אֲבִי.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, כָּל הָעוֹלָם הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁלָּבוּ הָיָה גִדּוֹל הַחֲכָמִים וְהַמְכַשְׁפִּים וְהַקּוֹסְמִים, וּמִי שֶׁרָצָה לְאֲבֹד אוֹתוֹ בְּכַשְׁפִּיו, לֹא נִצֵּל מִמֶּנּוּ, וְכָל מַה שֶׁיָּדַע בְּלָעַם - מִמֶּנּוּ הָיָה, וְכְּתוּב בְּבִלְעָם (במדבר כב) כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר, וְכָל הָעוֹלָם הָיוּ פוֹחֲדִים מִלָּבוּ וּמִכַּשְׁפִּיו. וְדָבָר רֵאשׁוֹן שֶׁשְׁלַח יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ - אָמַר עִם לָבוּ גְרָתִי.

וְאִם תֵּאמַר שֶׁמַּעַט הָיָה, חֲדָשׁ אוֹ שְׁנָה - לֹא כֵּן, אֲלָא וְאַחֵר עַד עֵתָה, עֲשָׂרִים שָׁנָה הִתְאַחֲרָתִי עִמּוֹ. וְאִם תֵּאמַר שֶׁלֹּא עָלָה בְּיָדֵי כָלוּם - וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחִמּוֹר. אוֹתָם שְׁנֵי גִזְרֵי דִין, שֶׁשְׁשִׁנִּיָּהֶם מִתְחַבְּרִים יַחַד, לֹא מִתְחַבְּרִים אֲלָא לְהִרְעֵל לְעוֹלָם, וְלָכֵן כְּתוּב (דברים כב) לֹא תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר וּבְחִמּוֹר יַחַד.

צֵאן וְעֵבֶד וְשִׁפְחָה - אֵלֶּיֶם הֵם כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁהִרְגַּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, (שמות יב) בְּכוֹר בְּהֵמָה, (שם) בְּכוֹר הַשָּׂבִי, (שם יא) בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב צֵאן וְעֵבֶד וְשִׁפְחָה. מִיָּד הָיָה עֲשׂוֹ פוֹחֵד וְרָצָה כְּנִגְדּוֹ, וּפְחָד הָיָה לוֹ מִיַּעֲקֹב כִּמוֹ שֶׁהָיָה לַיַּעֲקֹב מַעֲשׂוֹ.

לְאִישׁ שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ. עַד שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ, שָׁמַע עַל לְסֻטִּים אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹרֵב בְּדֶרֶךְ. פָּגַשׁ אוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר, אָמַר לוֹ: מִמִּי אַתָּה? אָמַר לוֹ: אֲנִי מִלְּגִיוֹן פְּלוֹנִי. אָמַר לוֹ: סֵטָה לָךְ מִלְּפָנַי, שֶׁכָּל מִי שֶׁקָּרַב אֵלַי, אֲנִי

מביא נחש אחד שהורג אותו. הלך אותו האיש לאותו הלגיון. אמר לו: איש אחד בא, וכל מי שקרב אליו, נושף אותו נחש אחד שהוא מביא, ומת.

שמע אותו לגיון ופחד. אמר: יפה שאלך עמו ואתפס עמו. עד שראה אותו אותו האיש, אמר: אוי ואבוי שעכשו יהרג אותו אותו הלגיון. התחיל להשתחוות ולכרע כנגדו. אמר אותו לגיון: אלמלא היה לו בידו נחש להרג, לא היה משתחוה כל זה כנגדי. התחיל הלגיון להתנאות. אמר: הואיל וכל כך פרע לנגדי, לא אהרג אותו.

כך אמר יעקב, עם לבן גרתי ואחר עד עתה. עשרים שנה התאחרתי עמו, ואני מביא נחש להרג בני אדם. שמע עשו, אמר, אוי מי יקום לפניי, שעכשו יהרג אותו יעקב בפיו. התחיל לצאת כנגדו להתפס עמו.

כיון שראה אותו מה כתוב? ויירא יעקב מאד ויצר לו. כיון שקרב אליו, התחיל לכרע ולסגד לפניו, זהו שכתוב וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. אמר עשו, אלמלא כל כך היה עמו, לא ישתחוה כנגדי. התחיל להתנאות.

בא ראה מה כתוב בבלעם, (במדבר כב) ויבא אלהים אל בלעם לילה. בלבן כתוב (בראשית לא) ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב וגו'. פן תדבר? פן תעשה ליעקב רעה צריך לכתב! אלא לבן לא רדף אחרי יעקב בלח גבורים לערף בו קרב, שהרי חיל יעקב ובניו גדול ממנו, אלא להרגו בפיו ולהשמידו את הכל. זהו שכתוב ארמי אבד אבי.

ולכן כתוב פן תדבר ולא פן תעשה. וכתוב יש לאל ידי לעשות. מנין היה יודע שיכלת היתה בידו? אלא כמו שנאמר אלהי אביכם אמש אמר אלי.

וזוהי העדות שצנה הקדוש ברוך הוא להעיד, שכתוב (דברים כו) וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וגו'. וענית - כמו שנאמר (שמות כ) לא תענה ברעך, (דברים יט) ענה באחיו.

כתוב בבלעם (במדבר כד) ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים, שכן הוא דרכו - שהוא היה מנחש. בלבן כתוב (בראשית לו) נחשתי, שהשגיח בכשפיו ובקסמיו בעסק של יעקב, וכשרצה להאבד את יעקב בנחשים ובכשופים שלו, רצה לאבדו, ולא עזבו הקדוש ברוך הוא.

והינו שאמר בלעם בן בנו, כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. מי יכול להם? שהרי סבי רצה לאבד את אביהם בנחשים ובקסמים שלו ולא עלה בידו, שלא השאירו לקלל. זהו שכתוב כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל.

ובכל עשרת מיני כשפים וקסמים מהארת הכתרים התחתונים עשה לבן כנגד יעקב, ולא יכל. זהו שכתוב (בראשית לא) ותחלף את משכרתי עשרת מנים. שכלם עשה לבן כנגדו ולא עלה בידו להרע לו, שכתוב (שם) ותחלף את משכרתי עשרת מנים ולא נתנו אלהים להרע עמדי. מה זה מנים? כתרגום מינים, וכתוב (ויקרא יז) לשעירם אשר הם זנים אחריהם. מונים - מינים כמשמעו. ועשרה מינים הם של כשפים וקסמים בכתרים התחתונים, וכלם עשה כנגדו.

עשרה מינים הם, שכתוב (דברים יח) קסם קסמים מעונו ומנחש ומכשף וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים. הרי הם עשרה.

אמר רבי יוסי, נחש וקסם הם שני מינים, ובדירה אחת עולים, וכשבא בלעם, בקסם עשה כנגד ישראל, והינו שכתוב (במדבר כב) וקסמים בידם. וכנגד יעקב בא לבן בנחש. זה וזה לא עלה בידם. זהו שכתוב (שם כג) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. כי לא נחש ביעקב - בתחלה בימי לבן. ולא קסם בישראל - אחר כך בימי בלעם.

אמר בלעם לבלק, בא ראה מי יכול להם, שכל הקסמים והכשפים שבכתרים שלנו מהארת המלכות שלמעלה [ומטה] מתעטרים, [שהרי] והוא התקשר בהם, שכתוב ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו.

אמר רבי יהודה, חס וחלילה שהיה יודע בלעם בקדשה שלמעלה כלל, שהרי הקדוש ברוך הוא לא התרצה בעם ולשונו אחר שישתמש בכבודו אלא בניו הקדושים, ואמר (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדשים. מי שהם קדושים ושתמשו בקדשה. ישראל הם קדושים, שכתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה. אתה קדוש ולא עם אחר.

מי שהם טמאים, טמאה מודמנת להם להטמא עליו. כתוב (ויקרא יג) טמא הוא ביד ישב מחוץ למחנה מושבו, וטמא לטמא קורא, שכתוב (שם) וטמא טמא יקרא. מי שהוא טמא לטמא יקרא, הכל הולך אחר מינו.

אמר רבי יצחק, נאה הוא ליעקב, שהיה קדוש, לומר שנטמא בלבן ובכשפיו, או שבח הוא שלו?

אמר לו רבי יוסי, אף על גב ש'אמר רבי יהודה - אני מסייע לך, שהרי כתוב (בראשית כז) 'אנכי עשו ב'כרך'. וכי יפה הוא לצדיק ב'עקב להחליף שמו בשם טמאה? אלא אנכי, פוסק טעם, ואומר אנכי מי שאני, אבל עשו ב'כרך, והרי פרשוה.

אף כאן. ויהי לו שור וחמר. לומר, אל תשים לבך ורצונך לאותה ב'ר'ה ש'ברכני אבא שהתקיימה בי. הוא ב'ר'ה אותי הנה גביר לאחיד וישתחוו לך בני א'מך - משום כך עבדך יעקב לאדני לעשו. הוא ב'ר'ה אותי ברב דגן ותירוש - הרי לא התקיים בי, שלא אצ'רתי אותם, אלא ויהי לי שור וחמר צאן ועבד, רועה צאן בשדה. הוא ב'ר'ה אותי מטל השמים ומשמיני הארץ - הרי לא התקיים בי, משום שהרי עם לבן גרתי, כגר, שלא היה לי בית אחד, כל שכן משמני הארץ. וכל זה כדי שלא יסתפל ב'עקב על אותו ב'רכות ויקטרג עמו.

רבי אבא אמר, כתוב ב'עקב (שם כה) איש תם יושב אהלים, גבר שלם, משום שהוש יושב בשני משכנים עליונים, והשלים לצד זה ולצד זה. והוא לא אמר שנטמא בכשפיו. אבל על מה שאמר רבי יהודה, משום שלבו שלם על טוב ואמת שעשה לו הקדוש ב'רוך הוא, שכל העולם יודעים מעשי לבן מה הם ומי יכול להנצל [ס"א ממנו, כל עשרים השנים שהייתי עמו] מקטרוגו, ורצה לאבד אותי [ס"א ואני יושבתי ועשיתי עמו עשרים שנה] והקדוש ב'רוך הוא הצילני ממנו. והכל היה כדי שלא יסתפל בו עשו שהתקדש בו אותו ב'רכות ולא ישמר לו טינה. ועל זה כתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו', וכתוב (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך.

וישבו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו. כיון שאמר באנו אל אחיך, לא דענו שהוא עשו? וכי אחים אחרים היו ליעקב? אלא באנו אל אחיך. ואם תאמר שחזר בתשובה והולך בדרך תקינה - לא כך, אלא עשו הרשע כמו מעקרו. וגם הלך לקראתך. ואם תאמר שהוא הולך לבדו - לא, אלא ארבע מאות איש עמו.

וכל כך למה? [אלא הם] אמרו לו, משום שהקדוש ב'רוך הוא תמיד מרצה בתפלות הצדיקים ומתעטר בתפלותיהם, כמו שאמרנו שאותו המלאך הממנה על תפלות ישראל, סנדלפון שמו, נוטל כל אותו תפלות ועושה מהם עטרה לחי העולמים ובארוה, וכל שכן תפלות הצדיקים שהקדוש ב'רוך הוא מתרצה בהן, ונעשות עטרה להתעטר באותן תפלות לקדוש ב'רוך הוא. ואם תאמר, מחנות קדושים היו באים עמו, אז למה פחד? אלא צדיקים לא סומכים על זכויותיהם, אלא על תפלותיהם ובקשותיהם לרבונם.

ובא וראה שאמר רבי שמעון, תפלת רבים עולה לפני הקדוש ב'רוך הוא ומתעטר באותה תפלה, משום שעולה בגונים רבים ונכללת מכמה צדדים, ומשום שנכללת מכמה גונים, נעשית עטרה, ומנחת על ראש צדיק חי העולמים. ותפלת היחיד אינה כוללה ואינה אלא בגון אחד, ועל כן תפלת יחיד אינה מתקנת להתקבל [אלא בתפלה] כתפלת רבים. ובא וראה, יעקב היה כלול, ועל כך תפלתו השתוקק לה הקדוש ב'רוך הוא. מה כתוב? ויירא יעקב מאד וינצור לו.

רבי יהודה פתח ואמר, (משלי כח) אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו? פול ברעה. אשריהם ישראל שהקדוש ב'רוך הוא התרצה בהם ונתן להם תורת אמת כדי לזכות בה לחיי עולם, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ב'רוך הוא מושיע עליו חיים עליונים ומכניסו לחיי העולם הבא, שכתוב (דברים ל) כי היא חייך וארץ ימך, וכתוב (שם לב) ובדבר הזה תאריכו ימים. חיים בעולם הזה, וחיים בעולם הבא.

רבי אלעזר אמר, כל מי שמשתדל בתורה, אין מיתתו על ידי יצר הרע, משום [שהוא נחש, והוא מלאך המות, אלא מיתתם בנשיקה, שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. כלומר על פי ה'. והיא הנשיקה שהיא דבקות של הנפש בעקר, ואותו שמשתדל בתורה] שהתחזק בצד החיים ולא הרפה ממנו, ולכן צדיקים שמשתדלים בתורה לא נטמא גופם [אלא הוא טהור, כמו אליהו בבית הקברות שמצאו אותו רבנן ושאלו אותו, ולא כהן הוא מר? אמר להם, צדיקים לא טמאים במיתתם, כמו ששנינו, ביום שמת רבי בטלה כהנה. כלומר שהתעסקו בו] שלא שרתה עליהם רוח טמאה.

יעקב היה עץ החיים, למה פחד, שהרי לא יכול לשלט עליו? ועוד, שהרי כתוב והנה אנכי עמך וגו', למה היה פוחד? ועוד, שהרי כתוב ויפגעו בו מלאכי אלהים, אם מחנות קדושים היו עמו, למה היה פוחד?.

אלא הכל היה נאה, ויעקב לא היה רוצה לסמך על גס של הקדוש ב'רוך הוא, משום שחשב שאינו כדאי שהקדוש ב'רוך הוא יעשה לו גס, מה הטעם? משום שלא עבד את אביו ואמו כראוי ולא השתדל בתורה ונשא שתי אחיות, ואף על גב שהכל נתבאר. ועם כל זה צריך לאדם לפחד תמיד ולהתפלל לפני הקדוש ב'רוך הוא בתפלה, שכתוב אשרי אדם מפחד תמיד [ולפחד תמיד מלפני הקדוש ב'רוך הוא], והרי פרשוה.



בא ראה, תפלת האבות העמידו עולם, וכל בני העולם עליהם עומדים וסמוכים, ולעולם ולעולמי עולמים לא נשכחת זכות האבות, משום שזכות האבות היא קיום של מעלה ומטה, וקיום של יעקב הוא קיום שלם יותר מכלם. ולכן בשעה שצרה לבני יעקב, הקדוש ברוך הוא רואה את דמות יעקב וחס על העולם, כמו שנאמר (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב. יעקוב בנא"ו, למה בנא"ו? משום שהוא דמות של יעקב ממש.

בא ראה, כל מי שרואה את יעקב, כמי שמסתכל באספקלריה המאירה (תפארת), והרי נאמר שיפיו של יעקב כפיו של אדם הראשון. אמר רבי ייסא, אני שמעתי, שכל מי שמסתכל בחלומו ורואה את יעקב מעטף במלבושיו, מתוספים לו חיים.

רבי שמעון אמר, הרי נאמר שדוד המלך, עד שלא היה, לא היו לו חיים כלל, פרט לזה שאדם הראשון נתן לו שבעים שנה משלו, וכך היה קיומו של דוד המלך שבעים שנה היו, וקיום של אדם הראשון אף שנה חסר שבעים. נמצאו באלה אלה שנים ראשונות אדם הראשון ודוד המלך.

פתח ואמר, (תהלים כא) חיים שאל ממך נתתה לו ארץ זמים עולם ועד. חיים שאל ממך - זה דוד המלך. שהרי כשבא הקדוש ברוך הוא גן עדן, הטיל בו נשמת דוד המלך, והסתכל בו וראה שאין לו חיים משלו כלום ועומד לפניו כל היום. כיון שבא אדם הראשון, אמר, הרי ודאי קיומו. ומאדם הראשון היו שבעים שנים שהתקיים דוד המלך בעולם.

עוד האבות השאירו לו מחייהם כל אחד ואחד. אברהם השאיר לו, וכך יעקב ויוסף. יצחק לו השאיר לו כלום, משום שדוד המלך בא מצדו.

ודאי אברהם השאיר לו חמש שנים, שהיה לו להתקיים מאה ושמונים שנים, והתקיים מאה ושבעים וחמש שנים. יעקב היה לו להתקיים בעולם כימי אברהם, ולא התקיים אלא מאה וארבעים ושבע שנים. חסרים עשרים ושמונה. נמצא שאברהם ויעקב השאירו לו מחייהם שלשים ושלש שנים. יוסף שהתקיים מאה ועשר שנים, היה לו להתקיים מאה וארבעים ושבע שנים כימי יעקב, וחסר מהם שלשים ושבע שנים. הרי שבעים שנים שהשאירו לדוד המלך להתקיים בהם, ובהם התקיים דוד בכל אותם השנים שהשאירו לו האבות.

ואם תאמר, למה יצחק לא השאיר לו כלום באלה? משום שהוא חשד, ודוד בא מצד החשד, ומי שהוא בחשד אין לו אור כלל ואין לו חיים, ולכן לא היו לדוד חיים כלל. אבל אלה שהיה להם אור, האירו לדוד המלך, ומהם הצטרף להאיר ולהיות לו חיים, שהרי מצד החשד אין לו חיים כלל, ועל זה בא יצחק בחשבונו.

ואם תאמר, למה יוסף יותר מכלם? אלא ודאי יוסף בלבדו כמו כלם, משום שנקרא צדיק, וזהו שמאיר ללבנה יותר מכלם, ולכן זה השאיר לדוד המלך יותר מכלם חיים, שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ.

בא ראה, יעקב, תפלתו הגנה עליו מעשו משום שרצה להעביר זכותו לבניו אחריו ולא להוציא אותה עקשו אצל עשו, ועל זה התפלל תפלתו לקדוש-ברוך-הוא ולא סמך על זכותו להצילו בגללה.

ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה. בא ראה מה כתוב, ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות. למה לשני מחנות? משום שאמר, אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה.

בא ראה ששכינה לא זזה מאהל לאה ומאהל רחל. אמר יעקב, ידעתי שהרי שמינה לאלה מהקדוש ברוך הוא. מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה. אמר, אם ינהג עשו - ינהג את אלה, אבל אלה איני פוחד מהם, משום ששכינה עמם, ועל זה - והיה המחנה הנשאר לפליטה. כיון שעשה את זה, תקן תפלתו עליהם, מה כתוב? ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו. פסוק זה בארוהו בכמה מקומות. אלא דוד המלך אמר את זה כשהסתפל וראה בדברי העני, והסתפל בו כשהיה הולך ובורח מלפני חמו אמר זה. תפלה לעני - זוהי תפלה שמבקש העני לפני הקדוש ברוך הוא, וזו התפלה שמקדימה את כל תפלות העולם.

כתוב כאן תפלה לעני, וכתוב שם (שם ז) תפלה למשה איש האלהים. מה בין זה לזה? אלא זו תפלה של יד, וזו תפלה של ראש, ואין להפריד בין התפלה לעני הזו ובין תפלה למשה איש האלהים, וישתיהן שקולות כאחת.

ועל זה תפלת העני מקדימה לפני הקדוש ברוך הוא מכל תפלות העולם, משום שכתוב (שם כב) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני וגו'. בא ראה, תפלה לעני זו תפלה של יד, שהעני דבוק בעניו כמי שאין לו

מעצמו כלום.

דבר אחר, תפלה - זה משה, לעני - זה דוד, כי יצטוף - כשמתכסה הלבנה ומתכסה השמש ממנה, ולפני ה' ישפך שיחו - כדי להתחבר עם השמש.

בא ראה, התפלה של כל בני אדם תפלה, ותפלת העני היא תפלה שעומדת לפני הקדוש ברוך הוא ושוכרת שיערים ופתחים ונכנסת להתקבל לפניו. זהו שכתוב (שמות כב) והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, וכתוב שמע אשמע צעקתו. ולפני ה' ישפך שיחו - כמי שמתרעם על דין הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי אלעזר, תפלות הצדיקים חזנה לכנסת ישראל להתעטר לפני הקדוש ברוך הוא. משום זה חביבה היא יותר לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא תאב לתפלות הצדיקים בשעה שצריך להם, משום שיודעים לרצות את רבונו.

מה כתוב בעקב? אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב וגו'. התעטר ונקשר קשר בקשר אחד כראוי. אלהי אבי אברהם לימין, ואלהי אבי יצחק לשמאל. האמר אלי - כאן תלה הדבר להתעטר למקומו ביניהם. שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך.

קטנתי מכל החסדים. למה היה צריך זה עם זה? אלא, אמר יעקב, אתה הבטחת לי להיטיב עמי, ואני ידעתי שכל מעשיך כלם הם על תנאי, הרי אני אין בי זכות, שהרי קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך. וכל מה שעשית לי עד היום, לא בשביל זכותי היה, אלא בגללך הוא שעשית לי. ואותו טוב ואמת בגללך היו, שהרי כשעברתי בתחלה, שהייתי הולך מלפני עשו, יחידי עברתי את אותו נהר, ואתה עשית עמי טוב ואמת, והרי אני עכשו עובר אותו בשני מחנות, הם שני המחנות שחלק.

עד כאן סדור השבח של רבונו. מכאן ולהבא בקש מה שצריך לו, להראות לכל בני העולם שצריך לו לאדם לסדר שבח של אדונו בתחלה, ואחר יבקש בקשותיו. שפך עשה יעקב - בתחלה סדר שבחיו של קונו, ואחר שסדר השבח, אמר בקשתו שהצטרך לה.

זהו שכתוב: הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני אם על בני. מכאן, מי שמתפלל תפלתו שצריך לפרש דבריו כראוי. הצילני נא. ואם תאמר שהרי הצילני מלבן - מיד אחי. ואם תאמר קרובים אחרים סתם נקראים אחים - מיד עשו. מה הטעם? בשביל לפרש הדבר כראוי. ואם תאמר, אני למה אצטרך? כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני. כדי להודיע דבר למעלה ולפרשו כראוי, ולא יסתיר הדבר.

ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו'. ואתה אמרת היטב איטיב, מה זה ואתה? כמו שנגאמר (נחמיה ט) ואתה מחיה את כלם. אף כאן ואתה אמרת.

בא ראה, דוד המלך אמר, (תהלים יט) יהיו לרצון אמרי פי, אלו דברים שהתפרשו. והגיון לפי - אלו דברים נסתרים שלא יכול בן אדם לפרשם בפיו, זהו הגיון, שהוא בלב, שלא יכול להתפרש.

ועל זה צריך הדבר להתפרש בפה, ודבר שתלוי בלב, והכל סוד הוא. אחד כנגד דרגה תחתונה, ואחד כנגד דרגה עליונה. דבר שהתפרש, כנגד דרגה תחתונה שהצטרך להתפרש. אותו שתלוי בלב הוא כנגד דרגה פנימית יותר, והכל הוא כאחד. ועל זה אמר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לפי לפניך וגו'.

כמו זה אמר יעקב. בתחלה פרש הדבר כראוי, ואחר כך הסתיר הדבר שתלוי בהגיון הלב שלא צריך לפרש, שכתוב (בראשית לב) ושמתני את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרב. כאן הוא דבר התלוי בלב שלא צריך לפרש, וכן צריך כמו שאמרנו, כדי ליחד יחוד שלם כראוי. אשרי הצדיקים שיודעים לסדר שבח רבונו כראוי ולבקש בקשתם, ולכן כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. [ס"א כתוב גם את השני גם את השלישי וגו'. שלש פעמים גם, רמז (ג"ם ראשי תבות: גואל משה. גואל מרדכי. גואל משיח) לשלש גאלות על ידי שלשה צדיקים, משה מרדכי משיח, שעתידי לגאולנו בקרוב].

וייתר יעקב לבדו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה בכל יום ויום מעשהו הראוי לו, והרי פרשוהו. ונתבאר, [ואם תאמר] ביום הרביעי עשה מאורות, ואז נבראה הלבנה חסרה, אור שהקטינה עצמה, ומשום שהיא מארת חסר וא"ו, נתן מקום לשלט כל הרוחות והשדים ורוחות סערה ומזיקים וכל רוחות הטמאה.

כלם עולים ומשוטטים בעולם להסוות, ונתמנו במקומות חרבים ובשדות חזקים ובמדברות חרבים, וכלם מצד רוח הטמאה. והרי נתבאר שהרי רוח הטמאה באה שבאה מנחש העקלתון, הוא רוח טמאה ממש, והוא התמנה בעולם להסוות בן אדם אליו, ועל זה יצר הרע שולט בעולם.

והוא התמנה אצל בני אדם ונמצא עמם, ובעקמומיות ובתחבולות בא אליהם להסוותם מדרך הקדוש ברוך הוא. כמו שהסטה את אדם הראשון וגרם מות לכל העולם, כך גם מסטה בני אדם וגורם להם להטמא.

ומי שבא להטמא, מושך עליו אותו רוח טמאה ונדבק עמו. וכמה הם שמזמנים לטמא אותו, ומטמאים אותו והוא טמא, ומטמאים אותו בעולם הזה ובאותו עולם, והרי נתבאר.

ובשעה שבא בן אדם להטהר, אותו רוח טמאה נכפה לפניו ולא יכול לשלט עליו, ואז כתוב לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. אמר [פשאמר] רבי יוסי, לא תאנה אליך רעה - זו לילית. ונגע לא יקרב באהלה - אלו שאר מזיקים, והרי פרשיה ונתבאר.

רבי אלעזר אמר, הרי אמרנו שלא יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן כשהלכנה נבראה והיתה חסרה, ובארוה שהרי אז רוח טמאה שולטת, וזוהי רוח רעה. מי רעה? זה נחש הרע, ונגע זהו מי שרוכב על הנחש. רעה ונגע הם כאחד.

ואף על גב ששנינו שנגע אלו נגעי בני אדם שצאו מאדם, שהרי כל אותו שנים שלא קרב אדם לאשתו, רוחות טמאה היו באות ומתחממות ממנו ומולידות ממנו, ואלה נקראים נגעי בני אדם.

והרי נאמר, שפשו בן אדם בחלומו ולא שולט בגופו והגוף שוכך, רוח טמאה באה ושורה עליו, ולפעמים רוחות נקבות טמאות באות וקרבות אליו ומושכות אותו אליהן ומתחממות ממנו, ומולידות אחר כך רוחות ומזיקים [נגעי בני אדם, כמו בני אדם], ולפעמים נראים כמראה בני אדם, פרט לזה שאין להם שערות בראש.

ובכל יש לאדם להשמר מלפניהם כדי שילך בדרך התורה ולא יטמא עמם, שהרי אין לך מי שישן בלילה במטתו ולא טועם טעם מות ויוצאת נשמתו ממנו, וכיון שנשאר הגוף בלי נשמה קדושה, רוח טמאה זמינה ושורה עליו ונטמא. והרי בארנו דבר, שאין לאדם להעביר ידיו על עיניו בבקר, משום שהרי רוח טמאה שורה עליהם, והרי נתבאר.

בא ראה שהרי יעקב, אף על גב שנאהב על ידי הקדוש ברוך הוא, משום שנשאר לבדו, רוח אחרת נועדה להזדוג עמו.

רבי שמעון אמר, בא ראה מה כתוב בו בבלעם הרשע, וילך שפי. מהו שפי? יחידי, כמו שנאמר שפיפון עלי ארץ. פנחש הזה שהולך יחידי ואורב על דרכים ושבילים, כך גם בלעם הזה הולך יחידי. מה הטעם? כדי להמשיך עליו רוח טמאה. שכל מי שהולך יחידי בזמנים ידועים אפלו בעיר במקומות ידועים, מושך עליו רוח טמאה.

לכן בכל זמן לא ילך אדם יחידי בדרך ובעיר, אלא במקום שבני אדם הולכים ושבבים ונמצאים שם, ועל כן לא ילך אדם יחידי בלילה, הואיל ובני אדם לא נמצאים, והינו הטעם שלא תלך נבלתו, שלא להחזיק גוף מת בלי רוח על הארץ בלילה. משום כך אותו בלעם הרשע היה הולך יחידי פנחש הזה, כמו שבארוהו.

ויאבק איש עמו. מה זה ויאבק? [שאמר רבי יהושע בן לוי, מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד פסא הכבוד. כתוב כאן בהאבקו עמו, וכתוב (נחום א) אבק רגליו. ואותו מלאך שרו של עשו היה, והוא סמא"ל, לכן דינו הוא שיעלה אבק רגליו עד פסא הכבוד, שהוא מקום המשפט]. רבי שמעון אמר, מן אבק. אבק טפל לעפר. מה בין עפר לאבק? זה אבק שנשאר מהאש ולא עושה פרות [בעולם] לעולמים, עפר שכל הפרות יוצאים ממנו, והוא כלל שלמעלה ומטה.

אמר רבי יהודה, אם כך, מה זה מקום מעפר דלי? אמר לו, כמשמעו, אבל בגון זה מקום מעפר דל משום שאין לו מעצמו כלום, ומאותו עפר יצא דל שאין בו כלום, ומאותו עפר כל הפרות וכל טוב העולם יוצאים ממנו ובו נעשים כל מעשי העולם, כמו שכתוב (קהלת ג) הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר.

ושנינו, הכל היה מן העפר - אפלו גלגל חמה, אבל אבק לא עושה פרות ונצנים [לעולם] לעולמים, ומשום כך ויאבק איש, שבא באותו אבק ורכב עליו כדי לקטרג ליעקב.

עד עלות השחר, שנעבר שלטונו והתחלף. וכך הוא לעתיד לבא, משום שהגלות עכשו דומה ללילה, והיא לילה, ושולט אותו אבק על ישראל והם שוכבים לעפר [אחר], עד שיעלה האור ויאיר היום, ואז ישלטו ישראל, ולהם תנתן המלכות, שהם קדושים עליונים, כמו שנאמר (דניאל ז) ומלכות ושלטון ונדלה שמואלת תחת כל השמים תנתן לעם קדושים עליונים. מלכותו מלכות עולם, וכל השליטים לו יעבדו וישמעו.

ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. רבי יהודה פתח ואמר, (שיר ו) מי

זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה פחמה יפה פנדגלות. פסוק זה פרשוהו ונתבאר. אבל מי זאת הנשקפה - אלו הם ישראל, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים אותם ויוציאם מן הגלות, אז יפתח להם פתח של אור [שהוא] דיקק קטן, ואחר כך פתח אחר שהוא גדול ממנו, עד שהקדוש ברוך הוא יפתח להם שערים עליונים פתוחים לארבע רוחות העולם.

וכן כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ולצדיקים שבהם, כך כלם ולא בזמן אחד. לאדם שנתן בחשד ודיורו היה תמיד בחשד, כשירצו להאיר לו, צריכים לפתח לו אור קטן כעין הפחט, ואחר כך גדול ממנו, וכך בכל פעם עד שיאירו לו כל האור כראוי.

כך הם ישראל, כמו שנאמר (שמות כג) מעט מעט אגבשנו מפניך עד אשר תפרה וגו'. וכן למי שהוא בא להרפא, אינו בשעה אחת, אלא מעט מעט עד שיתחזק. אבל לעשו לא כך, אלא בפעם אחת מאיר לו, ונאבד ממנו מעט מעט [ולעתיד לבא לאמות עובדי עבודה זרה (ישעיה מב) ה' כגבור צא] עד שיתחזקו ישראל וישמידו [וישב] אותו מהכל, מהעולם הזה ומהעולם הבא. ומשום שמאיר בשעה אחת, יהיה לו השמדה מהכל. אבל ישראל, אור שלהם מעט מעט, עד שיתחזקו, ויאיר להם הקדוש ברוך הוא לעולמים.

וכלם שואלים אותם ואומרים, מי זאת הנשקפה כמו שחר, זוהי קדירות הבקר, וזהו אור דיקק. ואחר יפה כלבנה, משום שהלבנה, האור שלה מאיר יותר משחר. ואחר ברה פחמה, משום שאורה חזק ומאיר יותר מהלבנה. ואחר כך אימה פנדגלות, חזקה באור חזק כראוי.

בא ראה, בעוד שנחשד היום ומתכסה האור ובא הבקר, יואר בתחלה מעט מעט עד שיתרבה האור כראוי. שהרי כיון שהקדוש ברוך הוא יתעורר להאיר לה לכנסת ישראל, גאיר בתחלה כמו שחר, שהוא שחר, ואחר כך יפה כלבנה, ואחר כך ברה פחמה, ואחר כך אימה פנדגלות, כמו שנתבאר.

ובא ראה, כיון שעולה הבקר, שהרי לא כתוב כי בא השחר, אלא כי עלה, שהרי בזמן כי בא השחר, אז התחזק אותו ממנה והכיש את יעקב, משום שאותו ממנה הכיש את יעקב לתת כח להתחזק לעשו.

וכשעלה אותו שחר של שחר ונראה, בא האור והתחזק יעקב, שהרי אז הגיע זמנו להיות מואר, מה כתוב: ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו. ויזרח לו השמש, שהרי אז הזמן להיות מואר.

והוא צלע על ירכו. אז הוא רמז, שהרי בעוד שישאל בגלות וסובלים כאבים וצער וכמה רעות, כשמאיר להם היום ונביא להם מנוחה, אז יסתכלו ויכאבו בעצמותיהם מכמה רעות וצער שסבלו ויתמהו עליהם, משום כך ויזרח לו השמש. שאותו זמן המנוחה, ואז הוא צלע על ירכו, כואב ומצער עצמו על מה שעבר.

והוא, כשעולה קדירות השחר, אז מתחזק ונאחז בו, שהרי נחלש כחו, שאין לו שלטון אלא בליה, ויעקב שלטונו ביום. ועל זה אמר שלחני כי עלה השחר, שהרי אני ברשותך עומד, והרי נתבאר ופרשוהו.

[על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו', כי נגע בכך ירד יעקב בגיד הנשה. שאפלו בהנאה אסור, ואפלו לתת אותו ללב. ולמה נקרא גיד הנשה? כלומר, גיד שהוא משפח את בני האדם מעבודת רבונם, ושם רובץ היצר הרע.]

וכיון שנדבק עם יעקב, לא מצא מקום שיכול להתגבר על יעקב, משום שכל איברי הגוף סיעו ליעקב, וכלם היו חזקים ולא היתה בהם חלשה. מה עשה? ויגע בכך ירכו בגיד הנשה, במינו של יצר הרע שהוא מינו למקומו, ומשם בא יצר הרע על בני האדם.

ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, כמו שאמרו החברים באיברי האדם שרמוז למעלה, אם טוב - טוב, ואם רע - רע. ולכן כל איבר מחזק איבר. ודאי גיד הנשה מחזק את יצר הרע שהוא מינו, ובני ישראל לא יאכלו אותו, שאינם מצדו וממינו, אבל עמים עובדי עבודה זרה יאכלו אותו, שהוא מצד וממין המלאך שלהם, שהוא סמא"ל, כדי לחזק לבם. משום שיש באדם מאתים ארבעים ושמונה איברים כנגד מאתים ארבעים ושמונה מצוות התורה שהם נתנו להעשות, וכנגד מאתים ארבעים ושמונה מלאכים שהתלבשה בהם שכינה והשם שלהם כשם רבונם.

ויש באדם שלש מאות ששים וחמשה גידים, וכנגדם שלש מאות ששים וחמש מצוות שלא נתנו להעשות וכנגד שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה. והרי תשעה באב אחד מהם, שהוא כנגד סמא"ל, שהוא אחד מאותם שלש מאות ששים וחמשה מלאכים [ימים], ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. א"ת - לרבות תשעה באב שלא אוכלים בו ולא שותים. ולכן ראה הקדוש ברוך הוא הכל, ונרמז בהם רמז ליעקב. ויאבק איש עמו, בכל ימות השנה ובכל איברי יעקב, ולא נמצא

פָּרַט לְאוֹתוֹ גִּיד הַנֶּשֶׁה. מִיָּד תִּשָּׁשׁ כֹּחַ יַעֲקֹב. וּבִימֹת הַשָּׁנָה מֵצָא יוֹם תִּשְׁעָה בָּאָב שֶׁבוּ הַתַּחֲזֵק וְנִגְזַר דִּין עָלֵינוּ וְנִחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל מִי שֶׁאוֹכֵל בְּתִשְׁעָה בָּאָב כָּאֵלּוּ אֶכֶל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה. רַבִּי חֵינְיָ אָמַר, אֶלְמָלָא לֹא נִחְלַשׁ כֹּחַ [שֶׁל מְקוֹם] זֶה שֶׁל יַעֲקֹב, הִיָּה מִתְקַיֵּם יַעֲקֹב אֵלָיו, וְנִשְׁבֵּר כֹּחַ שֶׁל עֶשָׂו לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (יחזקאל לא) כִּמְרָאָה הִקְשֵׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינָיו בַּיּוֹם הַהוּא כִּן מְרָאָה הִנֵּה סָבִיב הוּא מְרָאָה דְּמוּת כְּבוֹד ה' וְאֶרְאָה וְאֶפֶל עַל פְּנֵי וְגו'. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר. אָבֵל בֹּא רָאָה, שֶׁהָרִי כְּתוּב (דְּבָרִים לד) וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשָּׁה. מִה בֵּין מִשָּׁה לְשָׂאֵר נְבִיאֵי הָעוֹלָם? מִשָּׁה הִסְתַּפֵּל בְּאַסְפִּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה - שָׂאֵר הַנְּבִיאִים לֹא הָיוּ מִסְתַּפְּלִים אֲלָא בְּאַסְפִּקְלָרְיָה שְׂאִינָה מְאִירָה. מִשָּׁה הִיָּה שׁוֹמֵעַ וְעוֹמֵד עַל רִגְלָיו וְכֹחוֹ מִתְחַזֵּק וְהִיָּה יוֹדֵעַ דָּבָר עַל בְּרִיו, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (במדבר יב) וּמְרָאָה וְלֹא בְּחִידוֹת - שָׂאֵר הַנְּבִיאִים הָיוּ נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְנִחְלַשׁ כֹּחֵם וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לַעֲמֹד עַל בְּרִיו שֶׁל דָּבָר. מִי גֵרַם לָהֶם אֶת זֶה? מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב כִּי נִגַּע בְּכֹף יֶרֶךְ יַעֲקֹב וְהוּא צִלַּע עַל יָרְכוֹ.

וְכָל אוֹתָם נְבִיאִים לֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד עַל מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹ, פָּרַט לְעוֹבְדֵיָהּ הַנְּבִיא שֶׁהִיָּה גֵר, שֶׁבָּא מֵצַד שֶׁל עֶשָׂו - זֶה עֲמִיד בְּקִימוֹ עַל עֶשָׂו וְלֹא נִחְלַשׁ כֹּחוֹ.

וְעַל זֶה כָּל שָׂאֵר הַנְּבִיאִים נִחְלַשׁ כֹּחֵם וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לַעֲמֹד לְקַבֵּל דָּבָר עַל בְּרִיו כְּרֵאוּי. מִה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם כִּי נִגַּע בְּכֹף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה. שֶׁלִּקַּח וְשָׂאֵב כָּל כֹּחַ הַיֶּרֶךְ, וְעַל זֶה נִשְׁבֵּר כֹּחַ הַיֶּרֶךְ וְנִשְׁאָר צוֹלַע עַל יָרְכוֹ, שֶׁהָרִי כָּל נְבִיאֵי הָעוֹלָם לֹא יָכְלוּ לְהִדָּבֵק וּלְעֲמֹד בּוֹ.

בֹּא רָאָה, כָּל הַנְּבִיאִים פָּרַט לְמִשָּׁה לֹא עָמְדוּ בְּכֹחֵם כְּרֵאוּי, וּמִי שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה וְאֵין מִי שֶׁתּוֹמָךְ בּוֹ, לֹא נִמְצָא מִי שֶׁמְטִיל מְלָאִי לְכִיסוֹ לְהִתְחַזֵּק. עַל זֶה הַתּוֹרָה מְשַׁתְּפַּחַת בְּכָל דּוֹר וְדוֹר וְנִחְלַשׁ כֹּחַ הַתּוֹרָה כָּל יוֹם וְיוֹם, מִשּׁוֹם שֶׁאֵין לָהֶם לְאֵלּוּ שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה עַל מַה שֶּׁסּוֹמְכִים, וּמִלְכוּת הַרְשָׁעָה מִתְחַזֵּקֶת בְּכָל יוֹם וְיוֹם.

בֹּא רָאָה כְּמָה גֵרַם חֲטָא זֶה, וּמִשּׁוֹם שֶׁאֵין [לוֹ] מִי שֶׁיִּתְמָךְ בְּתוֹרָה כְּרֵאוּי, אוֹתָם עֲמוּדִים חֲלָשִׁים, וְגוֹרְמִים לְהִתְחַזֵּק אֶת אוֹתוֹ שֶׁאֵין לוֹ שׁוֹקִים וְרִגְלִים לַעֲמֹד עֲלֵיהֶם.

פֶּתַח וְאָמַר, (בראשית ב) וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים אֶל הַנָּחַשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אֲרוּרָה אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגו'. עַל גַּחֲזֵק תִּלְךָ. מִה זֶה עַל גַּחֲזֵק תִּלְךָ? שֶׁנִּשְׁבְּרוּ הַתּוֹמְכִים שָׁלוֹ וְקִצְצוּ אֶת רִגְלָיו וְאֵין לוֹ עַל מַה שֶּׁיַּעֲמִיד. כִּשְׂיִשְׂרָאֵל לֹא רוֹצִים לְתַמָּךְ בְּתוֹרָה, הֵם נוֹתְנִים לוֹ תּוֹמְכִים וְשׁוֹקִים לַעֲמֹד וּלְהִתְחַזֵּק בָּהֶם.

בֹּא רָאָה כְּמָה עֲקִימוֹת וְהִתְחַכְמוֹת הַתַּחֲכֵם בְּאוֹתוֹ לִילָה אוֹתוֹ הָרוּכֵב עַל הַנָּחַשׁ כְּנִגַּד יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי הוּא הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁכְּתוּב (שם כז) הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים נָדִי עֶשָׂו, וְאֵם פּוֹסֵק קוֹל יַעֲבֹ, אֲזִי וְהִידִים נָדִי עֶשָׂו. לָכֵן הִסְתַּפֵּל לְכָל הַצְדִּידִים לְהִרְעֵל לְיַעֲקֹב וּלְהַפְסִיק קוֹלוֹ.

וְרָאָה אוֹתוֹ חֲזָק בְּכָל; זְרוּעוֹת מֵצַד זֶה וּמֵצַד זֶה שֶׁהֵם חֲזָקֵי הַגּוּף שֶׁמִּתְחַזֵּק בִּינֵיהֶם, וְרָאָה כֹּחַ הַתּוֹרָה שֶׁהִתְחַזֵּק בְּכָל, אֲזִי וְיָרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ. מִה עָשָׂה? מִיָּד - וַיִּנָּע בְּכֹף יָרְכוֹ, שֶׁהִתְחַכֵּם כְּנִגַּדוֹ. אָמַר, בֵּינוֹ שֶׁנִּשְׁבְּרוּ עֲמוּדֵי וְתוֹמְכֵי הַתּוֹרָה, מִיָּד הַתּוֹרָה לֹא מִתְחַזֵּקֶת, אֲזִי יִתְקַיֵּם מַה שֶּׁאָמַר אֲבִיהֶם הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים נָדִי עֶשָׂו, (שם) וְהִיָּה כְּאֶשֶׁר תִּרִיד וּפְרָקֶת עָלָיו מֵעַל צִנְאָרְךָ.

וּבִזָּה הִתְחַכֵּם כְּנִגַּד יַעֲקֹב. שֶׁהָרִי מִשּׁוֹם שֶׁנִּשְׁבֵּר כֹּחַ הַתּוֹרָה, הִלָּךְ וְהִתְחַזֵּק עֶשָׂו. וְכִשְׂרָאָה שֶׁלֹּא יָכֹל לְתוֹרָה, אֲזִי הִחְלִישׁ כֹּחַ אוֹתָם הַתּוֹמְכִים אוֹתָהּ. וְכִשְׂלֹא נִמְצָא מִי שֶׁסּוֹמָךְ אֶת הַתּוֹרָה, אֲזִי לֹא יִהְיֶה קוֹל קוֹל יַעֲקֹב, וְיִהְיֶה הִידִים נָדִי עֶשָׂו.

וְכִשְׂרָאָה יַעֲקֹב כָּךְ כִּשְׂעָלָה הַבֶּקֶר, הַחֲזִיק [יַעֲקֹב] בּוֹ וְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, עַד שֶׁהוּא בָּרַךְ אוֹתוֹ וְהוֹדָה לוֹ עַל אוֹתוֹ בְּרִכּוֹת, וְאָמַר לוֹ, לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל. לֹא יַעֲקֹב בְּעִקְמוֹת, אֲלָא בְּגִבּוֹת וְכֹחַ, שֶׁאֵין מִי שֶׁיּוֹכֵל לָךְ.

וּבֹא וְרָאָה, מִהֲנָחַשׁ הָיָה כְּמָה כְּחוֹת נִפְרָדִים לְכָל צֵד וְנִמְצָאִים בְּעוֹלָם אֲצֵל בְּנֵי אָדָם, וְרוֹצִים לְקַיֵּם אוֹתוֹ גִּיד הַנֶּשֶׁה. שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁקָּרַב אֵלָיו אוֹתוֹ רֹכֵב עַל נָחַשׁ, עוֹמֵד הוּא וְהַתְקִיִּם בְּצוּרָה וְלֹא נִשְׁבֵּר.

וְכֹחַ צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק בְּעוֹלָם וּלְהִרְאֹת, כִּי שְׂרִית עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל. וְכִשְׂרָאָה שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבֵּר וְלֹא נִאָּכֵל אוֹתוֹ מְקוֹם, אֲזִי נִשְׁבֵּר כֹּחוֹ וְחֲזָקוֹ וְלֹא יָכֹל לְהִרְעֵל לְבִנֵי יַעֲקֹב, וְעַל זֶה לֹא צְרִיכִים לְתַת מְקוֹם לְבָרִיּוֹת הָעוֹלָם לְאָכֵל אוֹתוֹ וְלֹא לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ כָּלֵל.

רַבִּי יִיסָא הִזְקוּ דְּרִשׁ, כִּי נִגַּע בְּכֹף יֶרֶךְ יַעֲקֹב - כְּתוּב כָּאֵן כִּי נִגַּע בְּכֹף, וְכְתוּב שָׁם (במדבר יט) כָּל הַנֶּגַע בְּמַת בְּנִפְשׁ הָאָדָם [וְטִמָּא]. מִה לְהִלָּךְ טִמָּאָה - אֵף כָּאֵן גַּם טִמָּאָה, שֶׁטִּמָּא אוֹתוֹ מְקוֹם, וּמִמְקוֹם טִמָּא אֵין לָנוּ [לְהִתְתַּקֵּן] לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ כָּלֵל. כָּל שֶׁכֵּן בְּמִקּוֹם שֶׁקָּרַב אוֹתוֹ צֵד הַטִּמָּאָה, וְהַתּוֹרָה לֹא אָמְרָה אֲלָא כִּי נִגַּע, וְכְתוּב וַיִּנָּע בְּכֹף יָרְכוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּאָּמַר (שם) וְכָל אֲשֶׁר יִנָּע בּוֹ הַטִּמָּא וְטִמָּא. בְּרוּךְ הַרְחֵק מִשְׁתַּן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל לְזִכּוֹת בָּהּ בְּעוֹלָם הָיָה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב (משלי ג) אֶרֶךְ חַיִּים בִּימִינָהּ בְּשִׁמְאָלָהּ עֶשֶׂר וְכְבוֹד.

והוא עבר לפנייהם וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. רבי אלעזר פתח ואמר, (שמות לד) כי לא תשתחו לאל אחר כי ה' קנא שמו. וכי יעקב, שהוא בחיר האבות, שנבחר חלק שלם לקדוש-ברוך-הוא, והוא התקרב אליו יותר [ס"א ונשלם למעלה ולמטה], איך השתחו לאותו עשו הרשע שהוא בצד של אל אחר, ומי שסוגד לו - סוגד לאל אחר? אם תאמר משום שאמר, שועל בשעתו השתחו לו - לא כך, שהרי עשו כמו אל אחר היה, ויעקב לא ישתחו לאותו צד ולאותו חלק כלל.

[פתח רבי אבא ואמר], אלא כתוב (שמואל-א כה) ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום. והרי נתבאר שאסור [לו] להקדים שלום לרשעים, וכיון שאסור, איך מצאנו שדוד אמר פסוק זה לנבל? אלא הרי פרשוה שאמר לקדוש-ברוך-הוא כדי לקשר אותו לחי, וחשב נבל שעליו אמר.

כמו זה (בראשית מז) וישתחו ישראל על ראש המטה, וכי אל בנו הוא השתחוה? אלא למקום השכינה פרע והשתחוה, אף כאן והוא עבר לפנייהם. מה זה והוא? זו שכינה עליונה שהיתה הולכת לפניו [פרע], וזוהי שמירה עליונה. כיון שראה יעקב, אמר, הנה זמן להשתחוות לקדוש-ברוך-הוא שהנה הולך עמו.

פרע והשתחו שבע פעמים עד גשתו עד אחיו, ולא כתוב וישתחו לעשו. אלא כיון שראה שהרי הקדוש ברוך הוא הולך עמו, אז השתחו כנגדו, כדי שלא לתת כבוד להשתחוות לאחר פרט לו, והכל הוא כראוי. אשרי הצדיקים שכל מעשיהם שעושים בשביל כבוד רבונם הוא, וכדי שלא יסוו למינה ושמאלה.

ויצר עשו לקראתו ויחבקהו ויפל על צוארו. צוארו כתוב חסר. וישקוהו ויכבו. רבי יצחק אומר, (ישעיה נז) והרשעים פים נגרש כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט. פסוק זה נתבאר. ובדברי תורה יש כמה סודות עליונים משנים זה מזה, והכל אחד.

והרשעים פים נגרש כי השקט לא יוכל - זה עשו שכל מעשיו ברשע ובחטא, שהרי כשבא יעקב אליו, מעשיו לא היו בשלום. ויפל על צוארו - אחד. צוארו זו ריושלים, שהיא צוארו של כל העולם. ויפל על צוארו ולא על צואריו, משום שפעמים נחרב בית המקדש - אחד מבבל, ואחד מוצרעו של עשו, שהפיל עצמו עליו פעם אחד והחריבו, ועל זה ויפל על צוארו - אחד.

וישקוהו נקוד למעלה, כי לא נשקו ברצונו. ושינו, מה זה שכתוב (משלי כז) ונעתרות נשיקות שונא? זה בלעם כשבירך את ישראל, שהרי לא ברך ברצון חלב. אף כאן נעתרות נשיקות שונא - זה עשו.

אמר רבי יוסי, כתוב (תהלים ג) קומה ה' הושיעני אלהי כי הכית את כל איבי לחי שני רשעים שברתי. ושינו, אל תקרי שברתי אלא שרברתי, שהרי גדלו שני וחשב לנשד אותו וכיו. ועל זה ויכבו, זה בכה וזה בכה, ובארוה החברים.

בא ראה כמה היה לבו ורצונו של עשו ליעקב, שהרי אפלו באותה שעה חשב לארץ זמן [באריכות הימים] לעשות לו רעות ולקטרג לו, ועל זה ויכבו. זה היה בוכה שלא היה חושב להנצל מידו, וזה היה בוכה משום שאביו היה קים ולא יכול לו.

אמר רבי אבא, ודאי נחלש רגזו של עשו בשעה שראה את יעקב. מה הטעם? משום שהרי הסכים עמו אותו ממנה של עשו, ועל זה לא נכל עשו לשלט ברגזו, שהרי כל הדברים של העולם הזה תלויים למעלה, וכשהסכימו למעלה בתחלה - הסכימו למטה. השלטון אינו למטה עד שנתן השלטון למעלה, והכל תלוי זה בזה.

יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי וגו'. אמר רבי אלעזר, הינו מה שאמרנו בתחלה, שיעקב לא רצה עכשו אותן ברכות ראשונות שברכו אביו, [משום שכתוב (איכה ג) טוב לגבר כי ישא על בנעוריו, וכתוב (משלי לא) ותשחק ליום אחרון] ועדין לא התקדמו בו אפלו אחד מהם, משום שהעביר אותם לסוף הימים בשעה שיצטרכו לבניו מול כל עמי העולם.

ולכן בשעה שאמר עשו נסעה ונלכה, ונחלק העולם הזה כאחד ונשלט כאחד - מה אמר יעקב? יעבר נא אדני לפני עבדו. יקדים עשו שלטונו עכשו בעולם הזה, יעבר נא, כמו שנתאמר (מיכה ב) ויעבר מלכם לפנייהם וה' בראשם, הקדים אתה שלטונך בתחלה בעולם הזה - ואני אתנהלה לאטי, אני אעלה עצמי לאותו עולם הבא ולסוף הימים, לאותם ימים שהולכים לאט.

לרגל המלאכה - איזו מלאכה? זו אספקלריה שלא מאירה שבה נעשה מעשה העולם. אשר לפני - זוהי מלפני ה' בכל מקום. ולרגל הילדים - זהו סוד של הרובים להראות סוד האמונה שהוא נדבק בהם.

עד אשר אבא אל אדני שעירה - אני אסביל גלות שקל עד שיבא ויגיע זמני לשלט על הר עשו, כמו שנתאמר (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו, ואז והיתה לה' המלוכה.

וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה וַיָּבֶן לוֹ בַּיִת וַלְמִקְנָהּוּ עָשָׂה סִכְתָּה עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סִכְתָּה. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כז) שִׁיר הַמַּעֲלֹת לְשִׁלְמָה אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת וְגו', אִם ה' לֹא יִשְׁמֹר עִיר וְגו'. בֹּא רֵא, בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה בְּרָצוֹן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרָא עוֹלָם, הוֹצִיא מִתּוֹךְ נִיצוּץ חֲזָק קֶשֶׁר אֶחָד, וְהִתְלַהֵט מִתּוֹךְ הַחֲשָׁד, וְנִשְׁאַר בְּעֵלְיָהּ וַיֵּרֶד לְמַטָּה. אוֹתָהּ חֲשָׁכָה לְהִטָּה [וְהִתְלַהֵטָה] בְּמֵאָה שְׁבִילִים דְּרָכִים דְּקִיקִים גְּדוּלִים, וְנִשְׁעָה בַּיִת שֶׁל הָעוֹלָם.

בַּיִת זֶה הוּא בְּתוֹךְ אֲמֻצָּע הַכֹּל. כְּמָה פְּתָחִים וְחֻדְרִים לוֹ סָבִיב סָבִיב, מְקוֹמוֹת עֲלִיּוֹנִים קְדוּשִׁים, שֶׁם מְקַנְנוֹת צַפְרֵי הַשָּׁמַיִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִינוֹ. בְּתוֹכָהּ יוֹצֵא אֵילָן גְּדוֹל אֶחָד וְחֻזָּק, עֲנָפָיו וּפְרִיָּו רַב, מְזוּן לְכָל בּוֹ. אוֹתוֹ הָאֵילָן עוֹלָה לְעִנְיֵי הַשָּׁמַיִם, וְנִטְמָן בֵּין שְׁלֹשָׁה הָרִים. מִתַּחַת לְשִׁלְשֹׁת הַהָרִים הִלְלוּ יוֹצֵא, עוֹלָה לְמַעְלָה וַיֵּרֶד לְמַטָּה.

הַבַּיִת הַזֶּה מְשַׁקָּה מִמֶּנּוּ וְגוֹנֵז בְּתוֹכָהּ כְּמָה גִּזְזִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁלֹּא נוֹדְעוּ, בְּזֶה נִבְנְה בַּיִת זֶה וְנִתְקַן. אוֹתוֹ הָאֵילָן מִתְגַּלֶּה בַּיּוֹם וּמִתְפַּסֵּה בַּלַּיְלָה. וְהַבַּיִת זֶה שׁוֹלֵט בַּלַּיְלָה וּמִתְפַּסֵּה בַּיּוֹם.

בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס הַחֲשָׁד וְנִקְשָׁר בּוֹ שׁוֹלֵט, וְכָל הַפְּתָחִים סְתוּמִים מְכַל הַצִּדִּים. אִזּוֹ כְּמָה רוּחוֹת פּוֹרְחוֹת בְּאֵוִיר, תְּאֵבוֹת לְדַעַת וְלִהְיוֹת בּוֹ, וְנִכְנָסוֹת בֵּין אוֹתָן צַפְרִים, וְלִקְחוֹת עֲדוּת, וְשִׁטוֹת וְרוּאוֹת מֵהַ שְׁרוּאוֹת.

עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר אוֹתוֹ חֲשָׁד שֶׁנִּקְשָׁר בּוֹ, וּמוֹצִיא שְׁלֵהֶבֶת אֶחָת, וּמִכָּה בְּכָל הַפְּטִישִׁים הַחֲזָקִים, וּפּוֹתֵחַ פְּתָחִים וּבוֹקֵעַ סָלְעִים. עוֹלָה וַיֵּרֶד אוֹתָהּ שְׁלֵהֶבֶת וּמִכָּה בְּעוֹלָם וּמִעוֹרֶרֶת קוֹלוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וְאִזּוֹ כְּרוֹז אֶחָד עוֹלָה וְנִקְשָׁר בְּאֵוִיר וְקוֹרָא. אוֹתוֹ אֵוִיר יוֹצֵא מִתּוֹךְ עֲמוּד עָנָן שֶׁל הַמְּזֻבָּח הַפְּנִימִי, וְכִשְׁיוֹצֵא מִתְפַּשֵּׁט לְאַרְבַּעַת צִדֵּי הָעוֹלָם. אֵלֶּף אֲלָפִים עוֹמְדִים מִצַּד שֶׁהוּא שְׂמָאל, וְרִבּוֹא רַבּוֹת עוֹמְדִים מִצַּד שֶׁהוּא יָמִין, וְהַכְּרוֹז עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, קוֹרָא בְּחִיל וּמִכְרִיז. אִזּוֹ כְּמָה אוֹתָם שֶׁמִּתְקַנְיִם שִׁירָה וְעוֹבְדִים עֲבוֹדָה, וְשִׁנֵּי פְתָחִים נִפְתָּחִים, אֶחָד לְצַד דְּרוֹם וְאֶחָד לְצַד צָפוֹן.

עוֹלָה הַבַּיִת הַזֶּה וְנִתֵּן וּמִתְקַשָּׁר בֵּין שְׁנֵי צִדִּים, וְשִׁירִים מְזַמְרִים וְתִשְׁבָּחוֹת עוֹלוֹת. אִזּוֹ נִכְנָס מִי שֶׁנִּכְנָס בְּלַחֶשׁ, וְהַבַּיִת מִתְלַהֵט בְּשִׁשָּׁה אוֹרוֹת מֵאִירִים זֵיו לְכָל צֶדֶד, וְנִהְרֹת בְּשָׁמִים יוֹצֵאִים וּמִשְׁקִים כָּל חֵיוֹת הַשָּׂדֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) יִשְׁקוּ כָּל חַיֹּת שָׂדֵי יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צִמָּאִים וְגו', וּמִזְמָרִים עַד עֲלוֹת הַבִּקֹּר. וְכִשְׁעוֹלָה הַבִּקֹּר, אִזּוֹ כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת הַשָּׁמַיִם וְחִילוּתֵיהֶם, כָּלֵם מִשְׁבָּחִים וְאוֹמְרִים שִׁירָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח) בָּרֶן יַחַד כִּכְבֵּי בִקֹּר וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים.

בֹּא רֵא, (תהלים כז) אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת שָׁוַי עֲמָלוֹ בּוֹנֵיו בּוֹ, אִם ה' לֹא יִשְׁמֹר עִיר שָׁוַי שְׁקֵד שׁוֹמֵר. אִם ה' וְגו' - זֶה הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת הַזֶּה תִּמְיֵד וּמִתְקַן אוֹתוֹ. אֵימָתִי? כִּשְׁעוֹלִים הַרְצוֹנוֹת וְהַעֲבֹדוֹת מִלְּמַטָּה כְּרֵאוּי.

אִם ה' לֹא יִשְׁמֹר עִיר, אֵימָתִי? בְּשָׁעָה שֶׁנִּחְשָׁד הַלַּיְלָה וְהַצִּדִּים הַמְּזִינִים שׁוֹרִים וּמִשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם, וְהַפְּתָחִים סְתוּמִים, וְנִשְׁמֹר מְכַל הַצִּדִּים שֶׁלֹּא יִתְקַרֵּב בּוֹ עֶרֶל וְטָמֵא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נב) לֹא יוֹסִיף לָבֹא בָּךְ עוֹד עֶרֶל וְטָמֵא, שְׁעֵתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִיר מִן הָעוֹלָם.

מִי עֶרֶל וּמִי טָמֵא? אֵלֶּא הַכֹּל אֶחָד עֶרֶל וְטָמֵא. זֶהוּ שֶׁהִתְפַּתַּח בּוֹ וְהִלָּךְ אַחֲרָיו אָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְגִרְמוֹ מוֹת לְכָל הָעוֹלָם, וְהוּא הַמְּטָמֵא אֶת הַבַּיִת הַזֶּה עַד אוֹתוֹ זְמַן שֶׁיַּעֲבִירוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן הָעוֹלָם. מִשׁוֹם כֵּן אִם ה' לֹא יִשְׁמֹר עִיר, שָׁוַי וְדָאִי.

בֹּא רֵא, וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה, נָסַע כִּנְגֵד חֲלָקוֹ שֶׁל הָאֱמוּנָה. מֵהַ כְּתוּב לְמַעְלָה? וַיָּשֶׁב בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂו לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָה, וְכְתוּב וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה. אֵלֶּא כָּל אֶחָד נִכְרַד לְצַד שְׁלֹ - עָשׂו לְצַד שְׁעִיר, מֵהַ זֶה שְׁעִיר? זֶה אִשָּׁה זָרָה, אֵל זָכָר. וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה, זֶה הָאֱמוּנָה הַעֲלִיּוֹנָה.

וַיָּבֶן לוֹ בַּיִת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בַּיִת יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, שִׁתְקוֹן תְּפִלַּת עַרְבִית כְּרֵאוּי. וְלִמְקַנְהוּ עָשָׂה סִכְתָּה, שְׁאֵר סִכְתּוֹ לְשִׁמּוֹר אוֹתָם, וְזֶהוּ חֲלָקוֹ. וְאִזּוֹ וַיָּבֹא יַעֲקֹב שְׁלָם - שְׁלָם מִהַכֹּל, וּבִאֲרוּהוּ. וְכְתוּב (תהלים עו) וַיְהִי בְשָׁלָם סִכּוֹ וְגו', וּבִאֲרוּהוּ, וְהַכֹּל סוּד אֶחָד.

אִזּוֹ הַתְּחַבְּרָה עִמּוֹ הָאֱמוּנָה כְּשֶׁהִיָּה שְׁלָם, כְּשֶׁהִתְעַטֵּר בְּמִקְוִם שְׁרָאוּי לוֹ, וְאִזּוֹ סִכָּה זֶה הַתְּעַטֵּרָה עִמּוֹ, שֶׁהִיָּה שְׁלָם מִהַאֲבוֹת, שֶׁהִיָּה שְׁלָם מִבְּנָיו, וְזֶהוּ שְׁלָם, שְׁלָם לְמַעְלָה שְׁלָם לְמַטָּה, שְׁלָם בְּשָׁמִים שְׁלָם בְּאָרֶץ. שְׁלָם לְמַעְלָה - שֶׁהוּא כָּלֵל הָאֲבוֹת, תְּפִאֲרַת יִשְׂרָאֵל. שְׁלָם לְמַטָּה - בְּבָנָיו הַקָּדוּשִׁים. שְׁלָם בְּשָׁמִים שְׁלָם בְּאָרֶץ. וְאִזּוֹ וַיְהִי בְשָׁלָם סִכּוֹ, וּבִאֲרוּהוּ. מִיָּד מֵהַ כְּתוּב? וַתֵּצֵא דִּינָה בַת לָאָה, וּבִאֲרוּהוּ הַחֲבֵרִים.

בֹּא רֵא, כְּמָה דְּרוֹגוֹת וְצִדִּים נִכְרָדִים לְמַעְלָה, וְכָלֵם מִשְׁנִים זֶה מִזָּה, חֵיוֹת מִשְׁנוֹת אֵלֶּי מֵאֵלֶּי, אֵלֶּה מְקַטְרָגִים לְשִׁלֵּט עַל אֵלֶּה וְלִטְרֹף טְרֹף כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִינוֹ. מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה כְּמָה דְּרוֹגוֹת נִכְרָדוֹת, וְכָלֵם אוֹרְבִים לְקַטְרֵג אֵלֶּה כִּנְגֵד אֵלֶּה, שְׁהָרִי כְּתוּב (דברים כב) לֹא תִחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחֲדוֹ, שֶׁכְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים, מְקַטְרָגִים עוֹלָם.

ובא וראה, תשובת הדרגות הטמאות אינה אלא לקטרג בצדדים הקדושים. יעקב, שהוא קדוש, כלם ארבו לו וקטרגו עמו. בתחלה נשכו נחש, כמו שנאמר ויגע בכף ירכו. עכשו נשכו חמור.

שם הוא עומד אצל הנחש. עכשו שמעון ולוי, שבאו מצד הדין הקשה, עמדו כלפי החמור ושלטו עליו בכל הצדדים ונכפה לפניו, כמו שנאמר ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב. ושמעון שהיה [שור], מילו [הוא] שור, בא על חמור וקטרג בו כדי שלא יתחברו כאחד, ונמצא שהוא מקטרג שלו.

וכלם באים לקטרג ליעקב, והוא נצל, ואחר כך הוא שולט עליהם. אחר כך בא שור ונשלם בחמורים שכלם מצד החמור - יוסף שהוא שור, ומצרים שהם חמורים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם.

ועל זה אחר כך בני יעקב נפלו בין אותם חמורים, משום שהזדג שור עמם ונשכו אותם עצמות ובשר, עד שהתעורר לוי כמו מקדם ופזר אותם החמורים [שהזדגו] לכפות אותם, ושבר כחם מהעולם, והוציא את השור משם. זהו שכתוב (שמות יג) ויכח משה את עצמות יוסף עמו.

בא ראה, כשבא שמעון בתחלה על אותו חמור, התעורר עליהם דם שנמולו, ואחר כך ויחרגו כל זכר. כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא על ידי לוי, זה משה, באותם חמורים במצרים. בתחלה דם, אחר כך (שם) ויחרג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו'. כאן בחמור הזה כתוב, ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם וגו'. שם באותם חמורים כתוב, (שם) כלי כסף וכלי זהב ושמלת, וכתוב (שם) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו'.

ושמעון ולוי - זה עומד אצל החמור הזה, וזה עומד אצל כל אותם חמורים. כלם רצו להשתתף עם יעקב הקדוש ונתקנו לנשף אותו, והוא בבני עומד לגביהם וכופה אותם תחתיו. עכשו שעשו נשף אותו ואת בניו, מי יקום מולו? יעקב ויוסף, זה מצד זה וזה מצד זה, שכתוב (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ויבית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'.

ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב. אמר רבי יוסי, כלם היו מתפנסים, וכשהיו חוגרים כלי זין לקרב, היו מרתתים ועוזבים אותם, ולכן לא רדפו אחרי בני יעקב.

הסירו את אלהי הנכר וגו'. הסירו את אלהי הנכר - אלה הם שנטלו משכם כלי כסף וזהב שהיה חקוק עליהם עבודה זרה שלהם. רבי יהודה אמר, עבודה זרה היו מכסף וזהב, ויעקב הטמין אותם שם כדי שלא יתנו מצד של עבודה זרה, שאסור לאדם להנות ממנה לעולמים.

רבי יהודה ורבי חזקיה היו הולכים בדרך. אמר רבי חזקיה לרבי יהודה, מה זה שכתוב (שמואל ב יב) ויכח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה כפר וזב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד. ושינוי, שקוץ בני עמון מלכם שמו, וזהו עטרת מלכם. מה הטעם ותהי על ראש דוד, ומה הטעם כתוב שקוץ, שהרי בשאר אלהי העמים עובדי עבודה זרה כתוב אלהי העמים, אלהים אחרים, אל נכר, אל אחר, ובזה אמר שקוץ אחד.

אמר לו, ובכל אלהי העמים עובדי עבודה זרה כך קרא להם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים כג) ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם. ומה שאמר ויכח את עטרת מלכם, שהוא מלפום - כך הוא ודאי. אלא אתי הגתי, עד שלא התגיר, אז הוא שבר את אותה עטרת של אותו מלפום, אותה דמות שחקוקה עליה ופגם אותה, אז הוא עשה אותה הטר להנות ממנה, והיתה על ראשו. ובא וראה, שקוץ בני עמון, נחש אחד בחקיקה עמקה היה חקוק על אותו כתר, ולכן נקרא שקוץ, זהמא.

רבי יצחק אמר, הסירו את אלהי הנכר - אלו שאר נשים שהיו מביאות בתוכן כל עדיהן, ועל זה כתוב ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר, אלו נשים וכל עדיים וכל עבודה זרה של זהב וכסף. ויטמן אותם יעקב, כדי שלא יתנו מצד של עבודה זרה כלל.

בא ראה שיעקב איש שלם בכל היה, והיה נדבק בקדוש-ברוך-הוא. מה כתוב? ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל הענה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי. מיד - ויתנו את יעקב. מכאן שצריך האדם לשבח את הקדוש ברוך הוא ולהודות לו על נסים ועל טובות שעשה עמו, זהו שכתוב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי.

בא ראה, בתחלה כתוב ונקומה ונעלה בית אל וגו', הכליל בניו עמו, ואחר כך כתוב ואעשה שם מזבח, ולא כתוב ונעשה, שהוציא אותם מפלל זה. מה הטעם? משום שעליו היה הדבר. יעקב תפלת ערבית ודאי, והוא עשה מזבח ועליו היה הדבר, ומשום שהוא עבר כל אותו צרות מיום שברח מלפני אחיו, שכתוב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי, והם באו אחר כך לעולם, ועל זה לא הכניס אותם עמו. רבי אלעזר אמר, מכאן מי שנעשה לו נס, צריך להודות. מי שאוכל לחם בשלחו, הוא צריך לברך, ולא אחר שלא אכל דבר.



וַיָּבֹן שֵׁם מִזְבֵּחַ וְגו'. בֹּא רֵאָה, כְּתוּב וַיָּבֹן שֵׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְּתוּב [בְּאֵלֹהֵי הַמִּזְבְּחוֹת] שֶׁהֶעֱלָה עָלָיו נִסְכִּים וְעוֹלוֹת, אֲלָא מִשּׁוּם שֶׁתִּקְּן אוֹתָהּ דְּרָגָה הָרְאוּיָה לְהִתְתַּקֵּן. מִזְבֵּחַ לֵה', לְתִקְּן דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה לְחִבְרָה בְּדְרָגָה עֲלִיוֹנָה, וְעַל זֶה וַיָּבֹן שֵׁם מִזְבֵּחַ - זוֹ דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה. לֵה' - זוֹ דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה. וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֶל בֵּית אֵל - שֵׁם זֶה כְּשֵׁם הָעֲלִיוֹן, מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהֲאִירָה מִהֶאֱמָס, אִזּוּ כְּאֵמָה בֵּיתָהּ וְהִכָּל אֶחָד.

כִּי שֵׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים - מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא נִמְצְאוּ אֲלָא בְּשִׁכְיָנָה, שֶׁהָרִי שְׂבָעִים הָיוּ שֶׁהֵם נִמְצְאוּ תָּמִיד עִם הַשִּׁכְיָנָה, וְשְׂבָעִים קִתְּדָאוֹת סָבִיב הַשִּׁכְיָנָה, וְעַל זֶה כִּי שֵׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהִתְנַגְּלָה, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו.

וַיַּעַל מַעְלֵי אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתָו. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִכָּאן שֶׁנֶּעֱשֶׂה מִרְכָּבָה קְדוּשָׁה עִם הָאֲבוֹת. וְבֹא וְרֵאָה, יַעֲקֹב הוּא מִרְכָּבָה קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה שְׁעוֹמֶדֶת לְהֵאִיר לְלִבָּנָהּ, וְהוּא מִרְכָּבָה לְבָדוּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיַּעַל מַעְלֵי אֱלֹהִים.

פֶּתַח וְאָמַר, (דְּבָרִים ד') כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בְּכָל קְרָאָנוּ. אֵלָיו בֹּא רֵאָה כִּמָּה הֵם חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵין לָד עִם וְלִשׁוֹן בְּכָל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שְׂבָעוֹלָם שֵׁשׁ לוֹ אֶלּוֹהִים שִׁשְׁמַע אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִזְמֵן לְקַבֵּל תַּפְלוֹת וּבִקְשׁוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל שָׁעָה שֶׁהֵם צְרִיכִים לְהַשְׁמִיעַ תַּפְלָה שֶׁהֵם רוֹצִים בְּשִׁבְלִי אוֹתָהּ דְּרָגָה שְׁלֵהֶם.

בֹּא רֵאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לַיעֲקֹב יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ. מִי וַיִּקְרָא? זֶה שִׁכְיָנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, לְמַעַלְהָ בְּאָרְנוּ שֶׁהָרִי נִשְׁלַם בְּכָל כְּרָאוֹי, וְאִזּוּ הִתְעַלָּה בְּדְרָגָתוֹ וְנִשְׁלַם בְּשֵׁם זֶה, וְעַל זֶה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, וְדָאִי מַה שְׁאֲמַרְתָּ שֶׁיַּעֲקֹב בַּחֲרֵי הָאֲבוֹת הוּא, וְהוּא אֲחוּיוֹ לְכָל הַצְּדִיקִים, וְקָרָא שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וְכְתוּב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, לָמָּה חֲזַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָרָא לוֹ יַעֲקֹב בְּכַמָּה פַּעַמִּים, וְהִכָּל קָרָאוּ לוֹ יַעֲקֹב כְּמוֹ מִקְדָּם? אִם כֵּן, מַה זֶה וְלֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב?

אָמַר לוֹ, יִפָּה אֲמַרְתָּ. פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) ה' בְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָה, פְּסוּק זֶה פֶּרֶשׁוֹהוּ. אֲבָל בֹּא רֵאָה, בְּגִבּוֹר יֵצֵא? גִּבּוֹר צְרִיד לְכַתֵּב! כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת צְרִיד לְכַתֵּב!

אֲלָא הָרִי נִתְבָּאָר, ה' בְּכָל מָקוֹם זֶה רַחֲמִים, וְדָאִי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁמוֹ הוּא ה', שֶׁכְּתוּב (ישעיה מב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי. וְרֵאִינוּ שֶׁלְּפַעְמִים נִקְרָא שְׁמוֹ אֱלֹהִים, וְהוּא דִּין בְּכָל מָקוֹם. אֲלָא בְּזִמְן שְׁמִיתִּרְבִּים הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם, ה' שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם הַרְחֲמִים. וּבְזִמְן שְׁמִיתִּרְבִּים הָרָשָׁעִים בְּעוֹלָם, אֱלֹהִים שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם אֱלֹהִים. כֵּן בְּזִמְן שֶׁיַּעֲקֹב לֹא הָיָה בֵּין שׁוֹנָאִים וְלֹא הָיָה בְּאֶרֶץ אַחֲרֵת, קָרָא לוֹ יִשְׂרָאֵל. וְכֹאשֶׁר הָיָה בֵּין שׁוֹנָאִים אוֹ בְּאֶרֶץ אַחֲרֵת, קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

אָמַר לוֹ, עֲדִין לֹא הִתְיַשֵּׁב הַדְּבָר שֶׁכְּתוּב לֹא יִקְרָא, וְהָרִי אֲנוּ קוֹרְאִים לוֹ. וּמַה שְׁאֲמַרְתָּ שֶׁכְּשֶׁהָיָה בֵּין שׁוֹנָאִים אוֹ בְּאֶרֶץ אַחֲרֵת קָרָא לוֹ יַעֲקֹב - בֹּא רֵאָה, כְּתוּב (בראשית לו) וַיָּשָׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וְהָרִי לֹא הָיָה בְּאֶרֶץ אַחֲרֵת?

אָמַר לוֹ, הָרִי בִּתְחִלָּה נֶאֱמַר כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפַעְמִים נִקְרָא ה' וְלְפַעְמִים נִקְרָא אֱלֹהִים, כֵּן גַּם לְפַעְמִים נִקְרָא יִשְׂרָאֵל וְלְפַעְמִים נִקְרָא יַעֲקֹב, וְהִכָּל בְּדְרָגוֹת יְדוּעוֹת. וּמַה שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב, לְהִתְיַשֵּׁב בְּשֵׁם זֶה.

אָמַר לוֹ, אִם כֵּן, הָרִי כְּתוּב (שם יז) וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֶךָ אֲבָרָם וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם. אָמַר לוֹ, שֵׁם כְּתוּב וְהָיָה, וְעַל זֶה עוֹמֵד בְּאוֹתוֹ שֵׁם, אֲבָל כָּאֵן לֹא כְּתוּב וְהָיָה, אֲלָא כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וְלֹא כְּתוּב וְהָיָה שְׁמֶךָ יִשְׂרָאֵל, וְאֶפְלוּ בְּפַעַם אַחַת מִסְפִּיק לוֹ, כֹּל שֶׁכֵּן שֶׁלְּפַעְמִים כֵּן וְלְפַעְמִים כֵּן. וְכִשְׁהִתְעַטְרוּ בְּגִזֵּי בִּכְהֻנִּים וְלוֹיִם וְהִתְעַלּוּ בְּדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת, אִזּוּ הִתְעַטְר בְּשֵׁם זֶה תָּמִיד.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי נִתְבָּאָר, הָרִי נִתְבָּאָר שֶׁכְּשֶׁמִּתָּה רַחֵל, נִטְלָה הַבֵּית מִי שֶׁצְרִיד לְהִתְקַן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים כְּרָאוֹי. לָמָּה מִתָּה רַחֵל מִיָּד? אָמַר לוֹ, הָרִי לְהִיּוֹת שִׁכְיָנָה מִתְעַטְרָת כְּרָאוֹי וְלְהִיּוֹת אִם הַבָּנִים שְׁמַחָה, וְבוֹ שׁוֹרָה [לְמַעַלָּה] לְטַל הַבֵּית וְלְהִתְקַן. וְעַל זֶה בְּנִימִין הוּא תָּמִיד בְּמַעְרָב וְלֹא בְּצַד אַחֵר.

וְבוֹ שׁוֹרָה לְהִתְקַן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים, וְבוֹ שׁוֹרָה מַלְכוּת הַרְקִיעַ לְהוֹדֵעַ בְּאֶרֶץ. וְסוּד זֶה, שֶׁכָּל הַתְּחִלָּה שֶׁבָּאָה לְהִתְדַּעַ, הִיא בְּקִשְׁיוֹת, וְעַל זֶה יֵשׁ בָּהּ דִּין שֶׁל מוֹת וּמִשָּׁם מִתְיַשְׁבֶּת.

כָּאֵן כְּשֶׁרוּצָה לְהִתְתַּקֵּן וְלְטַל הַבֵּית, נַעֲשֶׂה דִין בְּרַחֵל, וְאַחֵר כֵּן הִתְתַּקְּנָה לְהִתְיַשֵּׁב. כְּשֶׁרָצָה לְהוֹדִיעַ מַלְכוּת בְּאֶרֶץ, שׁוֹרָה בְּדִין, וְלֹא מִתְיַשְׁבֶּת הַמַּלְכוּת בְּמָקוֹם כְּרָאוֹי עַד שֶׁמִּתְעוֹרָר דִּין בְּשִׁאוֹל לְפִי מַעֲשִׂי, וְאַחֵר כֵּן הִתְיַשְׁבָּה הַמַּלְכוּת וְנִתְקְנָה.

בא ראה, כל התחלה קשה ואחר כך נוחה. בראש השנה ההתחלה קשה, שכל העולם נדון כל אחד ואחד לפי מעשיו, ואחר כך נוחה, סליחה וכפורים. משום שהראשית היא משמאל, ועל זה דיננו קשים, ואחר כך מתעורר הימין, ועל זה נעשית נוחה.

ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר בשלח על שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות, ואחר כך יתחזק עליהם בדין קשה. זהו שכתוב (ישעיה מב) ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על איביו יתגבר. ה' בתחלה, שהוא רחמים, ואחר כך כגבור ולא גבור, ואחר כך כאיש מלחמות ולא איש מלחמות, אחר כך יתגלה החזק עליהם ויתחזק להשמיד אותם, שכתוב יריע אף יצריח על איביו יתגבר, וכתוב (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב, וכתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בנדים מבצרה וגו'.

ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין. רבי יהודה פתח ואמר, (נחום א) טוב ה' למעוז ביום צרה וידע חסי בו. אשרי חלקו של האיש שמתחזק בקדוש-ברוך-הוא, בשביל שהחזק של הקדוש ברוך הוא הוא חזק, ובארוהו טוב ה', כמו שנגמר (תהלים קמה) טוב ה' לכל. למעוז - זהו חזק שיש בו ישועות, שכתוב (שם כח) ומעוז ישועות משיחו הוא. ביום צרה - ביום של מצוקה שמציקים שאר העמים לישראל.

בא ראה מה כתוב, (משלי כד) התרפית ביום צרה כחכה. מה זה התרפית? מי שמרפה ידיו מהקדוש ברוך הוא שלא להתחזק בו. ואיך יחזיק האדם בקדוש-ברוך-הוא? יחזיק בתורה. שכל מי שמחזיק בתורה, מחזיק בעץ החיים, כבכול נותן חזק לכנסת ישראל להתחזק. ואם הוא יתרפה מהתורה מה כתוב? התרפית. אם הוא התרפה מן התורה - ביום צרה צר כחכה. ביום שתבא לו מצוקה, כבכול דוחק את השכינה שהיא כחו של העולם.

דבר אחר צר כחכה - בא ראה, בשעה שבו אדם מתרפה מן התורה והולך בדרך לא כשרה, כמה בעלי ריב זמינים לו להיות לו קטגורים ביום צרה. ואפלו נשמת האדם, שהיא כח וחזק שלו, היא יריבה שלו כנגדו, שכתוב צר כחכה, משום שהוא צר אליו. אמר רבי אבא, בשעה שבו אדם הולך בדרך התורה וכל דרכיו מתקנות פראוי, כמה סגורים עומדים עליו להזכירו לטוב.

פתח ואמר, (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישורו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר. בפסוקים הללו יש להתבונן, וכי לא גלוי הכל לפני הקדוש ברוך הוא שהוא צריך מלאך שיאמר לפניו טוב או רע? אלא ודאי שצריך, שפאשר יש לאדם סגורים להזכירו זכות שלו לפניו ואין לו [לאדם] קטגורים, אז ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר.

בא ראה, בפסוק הזה תמצא ברור הדבר. כתוב אם יש עליו מלאך. אם לא כתוב יותר - יפה הוא. אבל מלאך מליץ אחד מני אלף כתוב, ומיהו? זהו המלאך הממנה עם האדם בצד שמאל, שכתוב (תהלים צא) יפל מצדך אלף, וזהו צד שמאל, שכתוב אחריו וירבה מימין.

אבל אחד מני אלף, זהו יצר הרע, שהוא אחד מאותם [שהוא] אלף שהיו לצד שמאל, משום שהוא עולה למעלה ונוטל רשות. ועל זה, אם בן אדם הולך בדרך אמת, אותו יצר הרע הוא עבד לו כמו שנגמר, שכתוב (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו, אז הוא עולה ונעשה סגור, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא זכות על האדם, ואז הקדוש ברוך הוא אומר, פדעוהו מרדת שחת.

ועם כל זה לא חוזר ריקם, משום שנותנים לו אחר לשלט עליו ולטל ממנו את נשמתו, משום שהקדים חטאי אותו האיש והוא כפר על זה. זהו שכתוב מצאתי כפר, לפדות אותו.

דבר אחר מצאתי כפר - אותה זכות שאמרת, היא עליו כפר לפדות אותו שלא ירד לגיהנם ולא ימות. ולכן צריך לאדם ללכת בדרך אמת כדי שיהיה לו הקטגור סגור.

כמו זה ישאל ביום הכפורים שנותנים לו שעיר ומתעסקים עמו עד שהופך להיות להם עבד, ועולה ומעיד עדות לפני הקדוש ברוך הוא ונעשה להם סגור. ועל זה אמר שלמה המלך, (שם כח) אם רעב שגאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים, ועל היצר הרע הזה זה נאמר.

ומשום זה ביום צרה, כשבו אדם מתרפה מן התורה, כבכול דוחק את הקדוש ברוך הוא עם אותו יצר הרע שהוא נעשה קטגור. צר כחכה - צר כח כה, משום שהתקרב לפניו לקטרג ונחלש הכח.

בא ראה, טוב ה' למעוז ביום צרה, מה זה ביום צרה? זה יעקב כשבא עליו עשו לקטרגו. וידע חוסי בו, כשבאה עליו צרת דינה. ובא וראה, אין המקטרג נמצא על האדם אלא בשעת סכנה.

ובא וראה, משום שיעקב אחר נדרו שגדר לפני הקדוש ברוך הוא, התחזק הדין על ידי המקטרג שקטרג על יעקב, ורצה דין בשעת הסכנה שהיתה בה ברחל. אמר לפני הקדוש ברוך הוא, והרי יעקב נדר נדרו ולא שלם, והריהו חזק מהכל בעשר ובבנים ובכל מה שצריך, ולא שלם נדרו שגדר לפניו, ולא לקחת ממנו ענש?

מיד - ותלד רחל ותקש בלדתה. מה זה ותקש? שהתקשה הדין למעלה אצל מלאך המות. ונענש יעקב בזה, מה הטעם? משום שכתוב (משלי כב) ואם אין לך לשלם למה יסח משכבך מתחתיד, ועל זה מתה רחל ונמסר הדין על ידי מלאך המות.

ובא וראה, בשעה שבא עשו, מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים. מה הטעם? משום שפחד על רחל שלא יסתכל אותו רשע בלפניה ולא יקטר לו עליה.

עוד מה כתוב? ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוו ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו. נשים מלפני גברים. אבל ברחל מה כתוב? ואחר נגש יוסף ורחל, יוסף מלפני אמו, והוא כסה עליה, ועל זה כתוב (בראשית מט) בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, שהגדיל גופו וכסה על אמו. עלי עין - עלי עין של אותו רשע.

וכאן נענשה על ידי היצר הרע שקטרג בשעת הסכנה, ונענש יעקב על נדר שלא שלם, וזה קשה ליעקב מכל הצרות שעברו עליו. ומנין לנו שמשום יעקב זה היה? שכתוב (שם מח) מתה עלי רחל, עלי ודאי, על שאחרתי נדרי.

רבי יוסי אמר, כתוב (משלי כז) קללת חנם לא תבא, ובארוהו לו בוא"ו. שאם קללת צדיק היא, אפלו שלא התפנו בה, כיון שיצאה מפיו נטל אותה אותו יצר הרע וקטרג בה בשעת הסכנה.

יעקב אמר (בראשית לא) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ואף על גב שהוא לא היה יודע, נטל אותו דבר אותו שטן שנמצא תמיד אצל בני אדם. ועל זה שנינו, לעולם לא יפתח אדם פיו לשטן, משום שנוטל אותו הדבור ומקטרג בו למעלה ולמטה, כל שכן מלה של חכם או מלה של צדיק, ועל שני אלה נענשה רחל.

ויהי בצאת נפשה כי מתה. אמר רבי אבא, וכי כיון שאמר ויהי בצאת נפשה לא ידענו כי מתה? אלא צריך משום שלא חזרה לגופה יותר, ומתה רחל מיתת הגוף, משום שיש בני אדם שנשמתם יוצאת וחוזרת למקומה, כמו שנאמר (שמואל א-ל) ותשב רוחו [נפשו] אליו, (בראשית מב) ויצא לבם, (שיר ה) נפשי יצאה בדבור, (מלכים א-יז) לא נותרה בו נשמה. אבל זו יצאה נשמתה ולא חזרה למקומה ומתה רחל.

ותקרא שמו בן אוני, הקשיות של הדין שנגזר עליה. ויעקב החזיר אותו וקשר אותו לימין, משום שאם המערב צריך לקשרו לימין. ואף על גב שהוא בן אוני, צד של הדין הקשה - בן זמין הוא, שהרי בימין התקשרה, ונקברה בדרך כמו שנתבאר, הרי התגלתה מיתתה וקבורתה, אבל לאה לא התגלתה מיתתה וקבורתה, ואף על גב שארבע האמהות הללו סוד יש להם, ובארוהו.

ויצב יעקב מצבה על קבורתה. אמר רבי יוסי, מה הטעם? משום שלא התפסה מקומה עד היום שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, כמו שנאמר עד היום, עד אותו יום ממש.

רבי יהודה אמר, עד יום שתחזר שכינה מגלות ישראל באותו מקום, כמו שנאמר (ירמיה לא) ויש תקוה לאחרייתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם. וזו שבועה שנשבע לה הקדוש ברוך הוא, ועתידים ישראל כשישובו מהגלות לעמד על אותה קבורת רחל ולבכות שם, כמו שהיא בכתה על גלות ישראל, ועל זה כתוב (שם) בבכי יבאו ובתחנונים אובילים וגו', וכתוב (שם) כי יש שחר לפעלתך. ובאותה שעה עתידה רחל, שהיא בדרך, לשמח בישראל ועם השכינה, ובארוהו החברים.

ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא וילד ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. רבי אלעזר אמר, ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא, שהרי לאה ורחל מתו, ונטלה הבית מי שנטלה.

וכי יעלה על דעתך שראובן הלך ושכב עם בלהה? אלא בכל זמן של לאה ורחל, שכינה שרתה עליהן, ועכשו שמתו, שכינה לא נפרדה מהבית, ושורה בבית במשכן של בלהה. ואף על גב ששכינה רצתה לטל הבית פראוי, אלמלא יעקב לא נמצא בזוג זכר ונקבה, לא שורה שכינה בגלוי בבית, ועל זה עמדה שכינה במשכן בלהה. ובא ראובן, משום שראה שבלהה ירשה מקום אמו, הלך ובלבל המטה, ועל שעמדה שכינה עליה כתוב בו וישכב את בלהה.

רבי ייסא אמר, שישן על אותה מטה ולא חשש לכבוד השכינה, ומשום כך לא נפגם מחשבון השבטים, ובא הפסוק ועשה חשבון, משום כך כתוב בכור יעקב ראובן, והפסוק עשה אותו ראש לכל השבטים.

רבי יהודה פתח ואמר, (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו' - כל דרכי הקדוש ברוך הוא כלם ישרים ודרכי אמת, ובני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה הם עומדים. ועל זה יצדיקים לכו בם - משום שהם יודעים דרכי הקדוש ברוך הוא ומשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, הוא יודע

והולך בהם שלא סוטה מינה ושמאלה.

ופשעים ופשלו בהם - אלה הם הרשעים שלא משתדלים בתורה ולא מסתפקים בדרך הקדוש ברוך הוא ולא יודעים לאן הדרך הולכות, ומשום שלא יודעים להסתפק ולא משתדלים בתורה, הם נכשלים בהם באותם דרכיו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כל אדם שמשתדל בתורה, כשיצא מן העולם הזה, נשמתו עולה באותם דרכים ושבילים [שהם בתורה] של התורה, ואותם דרכים ושבילים של התורה הם ידועים, ואותם שיוצאים דרכי התורה בעולם הזה ילכו בהם באותו עולם, כשיצאו מן העולם הזה.

ואם לא השתדלו בתורה בעולם הזה ולא יודעים דרכים ושבילים, כשיצאו מן העולם הזה לא ידעו ללכת באותם דרכים ושבילים, ונכשלים בהם. ואז ילך בדרך אחרות שאינן דרכי התורה, ויתעוררו אליו בכמה דינים ויענש בהם.

ומי שמשתדל בתורה מה כתוב? (משלי ו) בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך. בשכבך - בקבר, התורה תשמור עליך מדין אותו העולם. והקיצות - כשהקדוש ברוך הוא יעורר רוחות ונשמות להחיות מתים, אז היא תשיחך, היא תהיה סגור על הגוף בשביל שיקומו אותם גופים שהשתדלו בתורה כראוי, ואלה הם שיקומו בתחלה לחיי עולם, כמו שנאמר (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו'. ואלה הם לחיי עולם, משום שהתעסקו בחיי עולם שהיא התורה.

ובא ראה, כל אלו שהשתדלו בתורה, אותו הגוף יתקדם והתורה תגן עליו, מה הטעם? משום שבאותה שעה יעורר הקדוש ברוך הוא רוח אחת שפלוה מארבע רוחות, ואותה רוח הפולקת ארבע רוחות תזדמן לכל אותם שהשתדלו בתורה להחיותם ברוח זו בשביל שיתקדם לעולמים.

ואם תאמר, הרי כתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח, למה לא התקדמו, שהרי כלם מתו כמקדם? בא ראה, אותו זמן שהקים הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל אותם המתים, אותו [זמן העתיד] רוח, אף על גב שהיה מארבע רוחות, לא נרד לקימם בקיום, אלא להראות שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים באותה צורה ולקיים ברוח שנקלה בצורה זו.

ואף על גב שחזרו העצמות באותה שעה כמו שהיה, הקדוש ברוך הוא רצה להראות לכל העולם שהוא עתיד להחיות מתים [מה כתוב? (ישעיה כו) יחיו מתים נבלתי יקומו, על זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים] [ס"א ועל זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים מה כתוב? מארבע רוחות באי הרוח, רוח שנקלה בארבע], משום שהקדוש ברוך הוא עתיד לקים אותם קיום שלם בעולם כראוי, ואותם שהשתדלו בתורה בעולם הזה, היא עומדת על האדם ונעשית סגורה לפני הקדוש ברוך הוא.

רבי שמעון אמר, כל אותם דברי תורה וכל אותה תורה שהשתדל בה האדם בעולם הזה, אותם דברים ואותה תורה עומדים לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו, והיא מרימה קולות ולא שוכתת, ולאותו זמן היא תשיח ותאמר כפי שהתדבק בה האדם והשתדל בה בעולם הזה, ועל זה הם יקומו בקיום שלם לחיי עולם, כמו שאמרנו, ומשום כך (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופשעים ופשלו בהם.

רבי חייא פתח ואמר, (שמואל א ב) ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשו בני לך ישראל ואת אשר ישכבון את הנשים הצבאות פתח אהל מועד. וכי יעלה על דעתך שפנה ה' יעשו מעשה זה, והרי מקדם לך נאמר ופרשה תורה אותו החטא שלהם, שכתוב (שם) כי נאצו האנשים את מנחת ה', וכתוב ומשפט הכהנים מאת העם כל איש זבח זבח וגו', וכתוב גם בטרם יקטרו את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזבח תנה בשר לצלות לכהן וגו', וכתוב ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה, ועל זה ותהי חטאת הנערים גדלה מאד וגו', וכל זה לא היו נוטלים אלא מאותם חלקים שהיו לכהנים לאכל מהם, ועל שהיה הקרבן קליל בעיניהם יעשו, וכאן אמר את אשר ישכבון את הנשים הצבאות!

אלא חס וחלילה שהיו עושים עברה זו, כל שכן באותו מקום קדוש, שלא יקומו כל ישראל ויהרגו אותם. אלא משום שהיו מעבדים אותם להקנס למקדש ומוחים בידיהם שלא להקנס להתפלה תפלה עד שהקרבנות יעשו, משום שהן לא מביאות קרבנות לטל חלק מהם, ומשום כך מעבדים אותן, ומשום כך אותן נשים היו מבקשות מהם להקנס לשם, ועל זה כתוב את אשר ישכבון את הנשים, שמעבדים אותן כמו שאמרנו.

כמו זה וישכב את בלהה. חס ושלוש שהוא שכב עמה, אלא משום שעבד אותה לשמש עם אביו שמוש של מצוה, וזה הוא בלבול המטה, ועשה כנגד השכינה המעשה הזה. שכל מקום ששמוש מצוה נמצא, שכינה שורה על אותו מקום ונמצאת שם, ומי שגורם לעבד שמוש של מצוה, גורם שתסתלק שכינה מן העולם, ועל זה כתוב (בראשית מט) כי עלית משכבי אביך אז חללת יצויעי עלה. ומשום זה כתוב וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. כלם היו במנין, ולא נגרעה

מזכות שלהם כלום.

רבי אלעזר אמר, מה הטעם בתחלה ישראל ואחר כך יעקב, שכתוב וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר? אלא כשבא ראובן ובלבל אותה מטה, אמר: ומה שנים עשר שבטים היו לאבא בעולם ולא יותר, ועכשיו רוצה להוליד בנים, אולי אנו פגומים שהוא רוצה להוליד אחרים כמו מקדם. מיד בבלב אותה מטה והתעקב אותו שמוש כאלו עשה קלון לשכינה ששרתה על אותה מטה, ועל זה כתוב וישמע ישראל, שהרי בשם זה התעלה תוך שנים עשר שהתפסו, שהם שנים עשר נהרות אפרסמון זך.

ויהיו בני יעקב שנים עשר - אלו שנים עשר שבטים שהשכינה התתקנה בהם, ומי הם? אלו שהתורה חזרה ועשתה להם חשבון כמו מקדם, כלם קדושים, כלם ראויים לשכינה להסתכל בקדשת רבונם. שאלו עשה אותו מעשה, לא יבא ראובן במנון.

ועם כל זה נענש שנטלה ממנו בכורתו ונתנה ליוסף, כמו שנאמר (דה"א ה) ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יציעי אביו נתנה בכרתו [לכנין] ליוסף.

בא ראה, (דניאל ב) שיהיה שם האל מברך מן העולם ועד העולם. שכל מעשיו אמת ודרךיו דין, וכל מה שהוא עושה, הכל הוא בחכמה עליונה.

בא ראה כמה גורם מעשה אדם, שהרי כל מי [מה] שהוא עושה, נרשם ועומד לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי יעקב, בשעה שזכנס ללאה, כל אותו הלילה היה רצונו ולבו ברחל, שחשב שהיא רחל, ומאותו שמוש וטפה ראשונה ומאותו רצון התעברה לאה, ובארוהו, שהרי אלמלא שיעקב לא ידע, לא יעלה ראובן בחשבון. ועל זה לא התעלה בשם ידוע, אלא שמו סתם ראובן.

ועם כל זה חזר מעשיו למקומו, כמו שאותו רצון ראשון נעשה ברחל, אותו רצון חזר בה, שהרי בכורתו חזרה ליוסף בכור רחל, מקום שהרצון היה ברחל, והכל עולה למקומו, משום שכל מעשיו הקדוש ברוך הוא אמת וזכות.

רבי חזקיה מצא יום אחד את רבי יוסי שהיתה נשמטת חתיכת בשר לתוך להבות האש, והיה עולה קטור העשן למעלה. אמר לו, אלו קטור העשן של הקרבן שהיה עולה על גבי המזבח היה עולה תמיד כמו זה, לא שורה רגז בעולם, וישראל לא היו גולים מעל הארץ.

פתח רבי יוסי ואמר, (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מפל אבקת רוכל. מי זאת עלה? בא ראה, בזמן שהיו ישראל הולכים במדבר, השכינה הלכה לפניהם, והם הלכו אחריה, שכתוב (שמות יג) וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן ולילה בנצחם הדדך ולילה בעמוד אש להאיר להם וגו'. ולכן כתוב (ירמיה ב) כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריתך אהבת פלוליתך לכתך אחרי במדבר וגו'.

ושכינה היתה הולכת וכל ענני הכבוד עמה. וכשהיתה שכינה נוסעת, היו נוסעים, ככתוב (במדבר ט) ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל וגו'. וכשהיא עולה, אותו ענן עולה עד למעלה, וכל בני העולם רואים ושואלים ואומרים, מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן.

אותו ענן של השכינה שבראה עשן. מה הטעם היא עשן? משום שהאש שהדליקו אברהם ויצחק בנו היתה אחוזה בה ולא זזה ממנה, וכאשר נאחזה אותה האש בתוכה, היתה עולה ענן [נ"א עשן].

ועם כל זה, מקטרת מר ולבונה. מה זה מקטרת? מתקשרת בשני צדדים אחרים, ענן של אברהם לימיו, ענן של יצחק לשמאל. מפל אבקת רוכל - זה יעקב.

דבר אחר - זה יוסף הצדיק, משום שארוננו של יוסף היה הולך אליו. למה רוכל? משום שהיה רכיל את אחיו לאביו. דבר אחר למה רוכל - אלא מה חנוני זה שצורות עצי בשמים ואבקות עלים מריחים כלם בידו - כך גם יוסף, הוא קיום התורה, משום שהוא קים אותה, משום שכל מצוות התורה קשורות לשמירת ברית קדש.

ולכן שכינה קשורה לאברהם יצחק ויעקב ויוסף, כאחד הם, ודמות אחת להם. זהו שכתוב (בראשית לז) אלה תולדות יעקב יוסף. ומשום כך מפל אבקת רוכל, משום שממקום שהנהר ששופע ויוצא, הפל משקים וכל הפנים מאירות.

ובא וראה, כשהיו ישראל בארץ והיו מקריבים קרבנות, כלם היו מתקרבין לקדוש-ברוך-הוא בראוי, וכשקרבן נעשה והעשן עולה בדרך ישר, אז היו יודעים שעשן המזבח הדליק מנורה שראויה להדליק, וכל הפנים מאירות והמנורות דולקות.

ומיום שנתחב בית המקדש אין לך יום שזמן בו יזעם ורגז, כמו שנאמר (תהלים ז) ואל זועם בכל יום, ופרשה החזרה מלמעלה ומלמטה, וישראל הולכים בגלות, והם ברשות של עבודות זרות אחרות, ואז התקנים הפסוק שכתוב (דברים כח) ועבדת שם אלהים אחרים.

וְכָל זֶה לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (שם) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֵב כָּל. מִה זֶה מְרֵב כָּל? כָּאֵן מְרֵב כָּל, וְשֵׁם מַחֲסֵר כָּל.

עַד שִׁיתְעוּרָר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיַּפְּדֵה אוֹתָם מִבֵּין הָעַמִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתָךְ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְיָצָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה. וְכְתוּב אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצָּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבָּצֶךָ וְגו'.

וְאַלֶּה תִּלְדוֹת עֲשׂוֹ הוּא אָדָם. בֹּא רֵא, בְּחַיִּי יִצְחָק לֹא נִמְנוּ בְּנֵי עֲשׂוֹ כְּמוֹ שֶׁנֶּמְנוּ בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁהָיָה עַד שֶׁלֹּא מִת יִצְחָק הֵם נִמְנוּ, אֲבָל בַּעֲשׂוֹ מִה כְּתוּב: וַיִּגְוַע יִצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף אֶל עַמּוּי זָקֵן וְשִׁבְעָה יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ עֲשׂוֹ וַיַּעֲקֹב בְּנָיו. אַחֲרָיו מִה כְּתוּב: וְאַלֶּה תִּלְדוֹת עֲשׂוֹ הוּא אָדָם. מִה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאִינוּ בְּחִלְקוֹ וּבִירְשָׁתוֹ וּבְגוּרָלוֹ, אֲלֵא יַעֲקֹב וּבְנָיו.

וְלָכֵן יַעֲקֹב וּבְנָיו הֵם חִלְקוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִכְנָסִים בְּחִשְׁבוֹן. אֲבָל עֲשׂוֹ שֶׁאִינוּ בְּחִלְקָה שֶׁל צַד הָאֱמוּנָה, עֲשֵׂה חִשְׁבוֹנוֹ אַחֵר שְׁמֵת יִצְחָק, וְנִפְרָד חִלְקוֹ לְמָקוֹם אַחֵר.

בֹּא רֵא, אַחֲרֵי שְׁמֵת יִצְחָק וְעֲשׂוֹ נִפְרָד לְצַד שְׁלֹ, מִה כְּתוּב: וַיִּקַּח עֲשׂוֹ אֶת נָשָׁיו וְגו' מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחֲיוֹ. שֶׁהָיָה לְיַעֲקֹב קָרוֹ וְרוּחַ שְׁעִבּוּד מִצְרַיִם, וְהָאֶרֶץ, וּמִכָּר לֹו חִלְקוֹ בְּמַעֲרַת הַמִּכְכָּלָה, וְהִלָּךְ לֹו מִן הָאֶרֶץ וּמִן הָאֱמוּנָה וּמִחִלְקוֹ, שֶׁהִלָּךְ לֹו מִהַכֹּל.

בֹּא רֵא הַכֹּהֵן הָיָה חִלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב טוֹב בְּכָל מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִשְׁאַר עֲשׂוֹ עֲמוֹ וְנִפְרָד מִמֶּנּוּ וְהִלָּךְ לֹו לְחִלְקוֹ וּלְגוּרָלוֹ, וְנִשְׁאַר יַעֲקֹב אַחֲיוֹ בִּירְשָׁתָהּ אֲבִיו וּבִירְשָׁתָהּ אֲבוֹתָיו. וְעַל זֶה וַיִּלָּךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחֲיוֹ. מִה זֶה מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחֲיוֹ? שֶׁלֹּא רָצָה חִלְקוֹ וִירְשָׁתוֹ וּגוּרָל הָאֱמוּנָה שְׁלֹ. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, עָלָיו כְּתוּב (דְּבָרִים לב) כִּי חִלַּק ה' עֲמוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ.

וְאַלֶּה הַמַּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אָדָם לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יִיסָא פֶּתַח וְאָמַר, (עוֹבַדִּיה א) הִנֵּה קֶטֶן נִתְתִּיד בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתָּה מֵאֵד. בֹּא רֵא, כְּשֶׁעָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם וְחִלַּק אֶת הָאֶרֶץ לְשִׁבְעָה תַּחֲוִמֵי חִלְקִים כְּנֶגֶד שִׁבְעִים מַמְנִים גְּדוֹלִים, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חִלַּק אוֹתָם לְשִׁבְעִים עַמִּים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרֵאִיו לֹו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לב) בְּהִנְחִל עֲלֵיוֹן גּוֹיִם בְּהַפְרִידוֹ בְּנֵי אָדָם יָצַב גְּבֻלַּת עַמִּים.

וּמִכָּל הַמַּמְנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁנִּמְסְרוּ לְשָׂרֵי הָעַמִּים אֵין בָּהֶם בְּזוּי לִפְנֵי כְּמִמְנָה שֶׁל עֲשׂוֹ, מִה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַצַּד שֶׁל עֲשׂוֹ הוּא צַד הַטְּמָאָה, וְצַד הַטְּמָאָה הוּא קָלוֹן לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאוֹתָן דְּרָגוֹת קְטָנוֹת שֶׁאַחֲרֵי הִרְיָחִים, שֶׁבֹּא מִהִרְיָקוֹנוֹת שֶׁל הַמִּדּוֹת הָאֲדָמוֹת, וְעַל זֶה הִנֵּה קֶטֶן נִתְתִּיד בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתָּה מֵאֵד, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ג) עַל גִּחְזָךְ תִּלָּךְ וְעַכְרָ תֵּאָכֵל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ. מֵאֵד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֶתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה.

בֹּא רֵא, בְּדִרְגוֹת הַתַּחֲתוֹנוֹת יֵשׁ דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, כָּלֵם מִשְׁנִים זֶה מִזֶּה, וְכָל הַדְּרָגוֹת נִפְרָדוֹת הֵן, וְקִשּׁוּרוֹת אֵלֶּה בְּאֵלֶּה, וּמִלְכוּת נִפְרָדָת זֶה מִזֶּה, וּמִלְכוּת קְשׁוּרָה בְּמִלְכוּת, זֶה נִכְנָס וְזֶה עוֹלָה, אַחֲוִים בְּקֶשֶׁר אֶחָד.

לְאוֹתוֹ קֶשֶׁר יֵשׁ קוֹמָה אַחַת, וְשִׁלְשָׁה קֶשֶׁרִים לְאוֹתָהּ קוֹמָה. בְּכָל קֶשֶׁר וְקֶשֶׁר עֲטָרָה אַחַת, וּבְכָל עֲטָרָה וְעֲטָרָה שְׁלִיטָה אַחַת, וְהַתְמַנָּה בַּעֲטוֹר שְׁלִמְעָלָה, וְהַתְמַנָּה וְזֶרֶד לְמִטָּה, עַד שֶׁהַתְקַשְּׁרוֹ בֹּו כּוֹכָבִים וּמִזְלֹוֹת. כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִפְרָד בֹּו כּוֹכָב אֶחָד וּמִזְלָה אֶחָד, וְכָל הַכּוֹכָבִים מְזֻמָּנִים הֵם בְּאוֹתָן דְּרָגוֹת שְׁלִמְעָלָה. וְעַל זֶה כָּל דְּרָגָה וְדְרָגָה מִתְעַטֶּרֶת בְּמִקְוֹמוֹת דְּיוֹעִים כְּרֵאִיו.

וְכִשְׁנִפְרָדוֹת הַדְּרָגוֹת נִמְצָא קֶשֶׁר הַמִּפְסִיק, עַד שֶׁמִּתְקַשְּׁרִים לְצַד שֶׁנֶּרְאָה לָהֶם, וְהַצְדָּדִים שֶׁל דְּרָגוֹת הַטְּמָאָה שֶׁהֵם בְּצַד שְׁמָאֵל, כָּלֵם נִפְרָדִים לְכִמְהָ דְרָכִים וּשְׁבִילִים מִצְדֵי הַגְּבוּרוֹת הָאֲדָמוֹת, וְלָכֵן תְּלוּיוֹת הַגְּבוּרוֹת לְמִטָּה לְאֶלְפֵי אֲלָפִים וְרַבּוּא רַבּוּת. וְעַל זֶה הִנֵּה קֶטֶן נִתְתִּיד בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתָּה מֵאֵד, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

בֹּא רֵא, וְאַלֶּה הַמַּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אָדָם, בְּאֶרֶץ - בְּצַד שֶׁל הַדְּרָגָה שְׁלֹ שֶׁהִיא דְרָגַת עֲשׂוֹ, שֶׁכְּתוּב עֲשׂוֹ הוּא אָדָם, וְכָלֵם בָּאִים מִצַּד שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה. לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל - מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָן דְּרָגוֹת שְׁעוֹמָדוֹת בְּבֵית הַשְּׁעָרִים לְמִטָּה קוֹדֶמֶת.

וְלָכֵן אָמַר יַעֲקֹב יַעֲבֹר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ, בְּשִׁבִּיל דְּרָגוֹתָיו הָרָאוּנוֹת הֵן לְהַכְנִס, וּמִשּׁוּם כִּד לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁעַד עֲכָשׁוֹ טָרַם הִגִּיעַ זְמַנָּה שֶׁל מִלְכוּת הַשָּׁמַיִם לְשִׁלְטָה וְלְהֶאֱחִיז בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן אָמַר יַעֲבֹר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדּוֹ.

וְכִשְׁהִשְׁלֵמוֹ דְּרָגוֹת אֵלֹו בְּתַחֲלָה, אַחֵר כִּד מִתְעוֹרְרָת מִלְכוּת הַשָּׁמַיִם לְשִׁלְטָה עַל הַתַּחֲתוֹנִים, וְכִשְׁשׁוּרָה, שׁוֹרָה בְּקֶטֶן שֶׁל כָּל הַשְּׁבָטִים, שֶׁהוּא בְּנִימִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סח) שֵׁם בְּנִימִין צֶעֶר רֹדֶם וְגו'. וְבוֹ שׁוֹרָה לְהַתְעוֹרֵר הַמִּלְכוּת. אַחֵר כִּד בָּאָה הַמִּלְכוּת לְמִקְוָמָה וְעוֹמְדָת עֲמוֹ שֶׁלֹּא תִזּוּ לְעוֹלָמִים.

רבי חניא פתח ואמר, (ישעיה מד) ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו. כה אמר ה' עשך ויצרך מבטן ועיניך אל תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו. בא ראה כמה הבטיח להם הקדוש ברוך הוא לישראל בכמה מקומות [כדי] לזכותם לעולם הבא, שהרי לא התרצה לחלקו לכל עם ולשון פרט לישראל לבדם.

ולכן נתן להם תורת אמת, לזכות בה ולדעת דרכי הקדוש ברוך הוא כדי שייירשו ארץ הקדושה, שכל מי שזוכה בארץ הקדושה הוא, יש לו חלק לעולם הבא, כמו שנאמר (שם ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, והרי נתבאר. שלש דרגות כאן: בתחלה יעקב, אחר כך ישראל, ואחר כך ישורון.

בא ראה, יעקב הרי כבר בארוהו, ישראל אף גם כך, ואף על גב שדרגות אלו באחת. ישורון למה נקראו ישראל בשם זה? אלא ישראל וישורון הכל אחד. ישורון, כמו שנאמר (איוב לג) ישר על אנשים, משום שנטל שורה לצד זה ולצד זה, ומשום אותו שתי שורות נקרא ישורון, וזהו ישראל. ישראל על שנטל גדלה ותקף מהכל. ישראל [ישורון] על אותם חלקים שני צדדים שתי שורות, כמו שאמרנו, והכל אחד.

וכל אותם שמות עולים לאחד. יעקב עבדי, לפעמים הוא עבד, כמו עבד שיש לו מצות אדונו ולעשות רצונו. וכן ישראל בחרתי בו, להשרות עליו, והכל הוא בסוד עליון. כתוב (ישעיה מג) בראך יעקב ויצרך ישראל, וכתוב כה אמר ה' עשך. כל הדרגות הללו עולות לאחד, והרי נאמר, בור"א, יוצ"ר, עוש"ה, וכל הדרגות אלה על אלה וכלן אחד.

אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מפל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, משום שפכלם כתוב (ירמיה י) הבל המה מעשה תעתעים בעת פקדתם יאבדו, בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד לבער אותם מן העולם וישאר הוא לבדו, כמו שנאמר (ישעיה ב) ונשגב ה' לבדו ביום תהוא.

רבי יהודה פתח ואמר, (שם מא) אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיך נאם ה' וגאלך קדוש ישראל. בא ראה, כל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות של העולם, הקדוש ברוך הוא נתן אותם לממנים שליטים ודויעים כמו שנאמר, וכלם הולכים אחרי אלהיהם, כמו שכתוב (מיכה ד) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. וכלם שופכים דמים ועורכים קרבות אלו באלו, גוזלים רוצחים ונזאפים, ומעריבים בכמה מעשים רעים, ומתחזקים בכלם להרע.

ולישאל אין תקף וכן לנצח אותם פרט לפה שלהם, בתולעת הוא שאין לה תקף וכן אלא בפיה, ובפיה היא שוברת הכל, ולכן נקראו ישראל תולעת.

עוד, אל תיראי תולעת יעקב - מה תולעת אין בריה בעולם כמו תולעת המשי היא שטוים בו, שממנה יוצאים כל לבושי כבוד, לבושי המלכים, אחר כך זרעית זרעים ומתה, ומאותו הזרע שנשארו ממנה מתקיימת כמו מקדם והריהי בקיום - כך ישראל הם כמו התולעת הוא, שאף על פי שמתיים, יחזרו ויתקיימו בעולם כמו מקדם.

והרי נאמר [שכתוב] (ירמיה יח) (כי) [הנה] כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל. מה זה כחמר? אלא זהו חמר של אותה זכוכית, שאף על גב שגשבר - נתקן, ויש לו תקנה כמו מקדם.

מתי ישראל - זה עץ החיים. שמשום שישאל דבוקים בעץ החיים, לכן יהיו להם חיים ויקומו מן העפר ויתקיימו בעולם ויהיו לעם אחד לעבד את הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (צפניה ג) לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

רבי אלעזר ורבי יצחק היו הולכים בדרך, והגיע זמן קריאת שמע, וקם רבי אלעזר וקרא קריאת שמע והתפלל תפלתו. אחר כך אמר לו רבי יצחק, והרי שנינו, שעד שלא יצא אדם לדרך, צריך לטל רשות מרבנו ולהתפלל תפלתו.

אמר לו, משום שפשיצאתי לא היה זמן תפלה ולא הגיע זמן קריאת שמע. עכשו שהשמש מאירה, התפללתי. אבל עד שלא יצאתי לדרך, בקשתי בקשתי ממנו ונמלכתי בו, אבל תפלה זו לא התפללתי.

שהרי אני עוסק בתורה מחצות הלילה, וכאשר הגיע הבקר, עד עכשו לא היה זמן להתפלל תפלה, משום שאותה שעה של קדושת השחר נמצאת אשה מדברת עם בעלה והם בסוד כאחד, שהיא רוצה ללכת למשכנה עם עלמותיה שיושבבות עמה, ולכן לא צריך האדם להפסיק דבורם פשמוחברים כאחד ולהקניס דבר אחר ביניהם.

ועכשו שהאיר השמש, הוא זמן התפלה להתפלל, כמו שבארוהו, שכתוב (תהלים עב) יראוך עם שמש. מהו עם שמש? לשמר אור השמש עמנו להאיר לה, שהרי נראה עם השמש צריך, ולא להפרידם. וכשלא מאיר היום, הוא לא נראה עם השמש, וצריך לחבר אותם כאחד, וזהו עם שמש.

הלכו. כשהגיעו לבית שדה אחד ישבו. זקפו עיניהם וראו הר אחד שהיו עולים ברומו בריות משנות. פחד רבי יצחק. אמר לו רבי אלעזר, למה אתה פוחד? אמר לו, ראיתי שההר הזה קשה, וראיתי את הבריות הללו שהן משנות, ופחדתי שלא יצרו לנו. אמר לו, מי שפחד - מחטאים שבידיו יש לו לפחד. בא ראה, אין אלה מאותן בריות קשות שהיו נמצאות בהרים.

פתח ואמר: ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימים וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל בא ראה, אין אלה אותם שכתוב בהם (דברים ב) האמים לפנים ישבו בה וגו', ובני עשו יירשום וגו'.

אבל אלה שאמר הכתוב אשר מצא את הימים במדבר, ימים כתוב (חסר י'), אלו היו בריות משנות. שפאשר גרש קין מעל פני האדמה, ככתוב (בראשית ד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר, וכתוב וישב בארץ נוד, ובארוהו.

מבני בניו בצד של רוחות וסערות ומזיקים ואלה עמדו, שהרי כשרצה להתקדש יום השבת, נבראו מאותו צד רוחות קימות מעופפות [מאירות] בלי גוף, ואלה אינם לא מיום שבת ולא מיום ששי, ונשארו אלו ימים בהם בספק, ולכן לא התקיימו לא מזה ולא מזה.

והלכו והתפשטו באותו צד של קין, והתלבשו באותו צד, ולא התלבשו להתקיים, ונקראו ימ"ס חסר, שלא התקיימו לא ביום זה ולא ביום זה, ונראים לבני אדם. והוא מצא אותם ולמדו אותו להביא ממזרים לעולם, והם הולכים בין ההרים ועומדים בגוף פעם אחת ביום, ואחר כך מתפשטים ממנו.

בא ראה, הענה הזה היה ממזר, שפא צבעון על אמו והוליד ממזר, וזה בא מצד רוח הטמאה שנדבק בו, ולכן מצא אותם ולמדו אותו כל מיני צד הטמאה בשביל זה.

ובא וראה, אלה הם וכמה אחרים נפרדים אלה מאלה, כלם באים מאותו צד והולכים במדבר ונראים שם, משום שהמדבר הוא מקום חרב והוא בית מושבם. ועם כל זה, כל אדם שהולך בדרך הקדוש ברוך הוא ונרא מהקדוש ברוך הוא, לא פוחד מהם. הלכו ונכנסו בהר.

אמר רבי יצחק, כמו זה כל אותם הרים חרבים, מקום מושב שלהם הוא. אמר לו, כך זה, וכל אותם שמשפחלים בתורה כתוב עליהם (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם קיא) הללויה אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, פסוק זה פרשוהו, אבל בא ראה, דוד המלך כל ימיו היה משתדל בעבודת הקדוש ברוך הוא, והיה קם בחצות הלילה ומשבח ומודה בשירות ותשבחות כדי לתקן מקומו במלכות של מעלה.

שפשתעורר רוח צפון בחצות הלילה, היה יודע שהקדוש ברוך הוא באותה שעה מתעורר בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, והוא היה קם באותה שעה ומתגבר בשירים ותשבחות עד שעולה השחר.

משום שפשתעורר ברוך הוא נמצא בגן עדן, הרי בארנו שהוא וכל הצדיקים שבגן, כלם מקשיבים לקולו, ככתוב (שיר ח) חברים מקשיבים לקולך השמיעני. ולא עוד, אלא חוט של חסד משוב עליו ביום, כמו שנאמר, שכתוב (תהלים מב) יומם יצנה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. ולא עוד, אלא שאותם דברי תורה שהוא אומר, כלם עולים ומתעטרים לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן דוד המלך היה משתדל בלילה בעבודת אדונו.

בא ראה, הללויה, בכל אותן שירות ותשבחות שדוד אמר, הרי שנינו שלמעלה מכלם הוא הללויה, ובארוהו, מה הטעם? משום שכולל השם והשבח כאחד. מה שם ומה שבח? שם זה ייח. השבח מהו? אלא זו כנסת ישראל שהיא (הלל בגימטריא ה"ס, שהוא אדני"י) מתקנת שבח תמיד לקדוש-ברוך-הוא ולא שוקטת, כמו שנאמר (שם פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. משום שסדור השבח היא מסדרת ומשבחת תמיד אליו, ולכן שם ושבח כאחד.

אודה ה' בכל לבב, כמו שבארוהו - ביצר הטוב וביצר הרע, משום שהם נמצאים תמיד אצל האדם, כמו שנאמר (דברים ו) בכל לבבך, ובארוהו. בסוד ישרים ועדה - אלו הם ישראל שכל הדרגות מתעטרות בהם, כהנים ולוים, צדיקים וחסידים, ישרים. ועדה, כמו שנאמר (תהלים פג) נצב בעדת אל. והם סוד שהקדוש ברוך הוא מתעטר בהם.

ולכן צריך האדם לשבח את הקדוש ברוך הוא תמיד, משום שהוא מתרצה בשירים ותשבחות, ומי שיודע לשבח לו להקדוש ברוך הוא כראוי, הקדוש ברוך הוא מקבל תפלתו ומצילו. זהו שכתוב (שם צא) אשגבחו כי ידע שמי וגו', ארץ ימים וגו'.

פתח רבי יוסי ואמר, (שם לב) אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה. אתה סתר לי - זה הקדוש ברוך הוא שהוא סתר ומגן לאדם שהולך בדרך התורה, והוא מסתתר בצל כנפיו, שלא יכולים להרע לו. מצר תצרני - מלמעלה ומלמטה. למעלה יש לאדם יריבים, אף למטה כך גם, ומיהו? זהו יצר



הרע שהוא צר למעלה וצר למטה, ואלמלא יצר הרע - לא נמצא בעל ריב לאדם בעולם. בשביל כך מצר תצרני.

רני פלט תסובבני סלה, היה צריך לכתב יסובבני סלה, מה זה תסובבני? אלו שירים שיש בהם דרגות להצלה, תסובבני בהם להצילני בדרך. ופסוק זה הוא גם כסדר וגם למפרע, מצד זה ומצד זה.

בא ראה, בשירים ותשבחות הללו שאמר דוד יש בה סודות ודברים עליונים בסודות החכמה, משום שכלם נאמרו ברוח הקדש, שהיה שורה רוח הקדש על דוד והיה אומר שירה, ולכן כלם נאמרו בסודות החכמה.

פתח רבי אלעזר ואמר, (תהלים קיח) דחה דחיתני לנפל וחי' עזרני. דחה דחיתני, דחה דחוני היה צריך לכתב! מה זה דחה דחיתני? אלא זה צד האחר שדוחה את האדם תמיד ורופה לדחות אותו ולהסוותו מעם הקדוש ברוך הוא, וזהו יצר הרע שנמצא תמיד אצל האדם, וכנגדו חזר דוד ואמר דחה דחיתני לנפל, משום שהוא היה משתדל אליו בכל אותו צרות להסוותו מעם הקדוש ברוך הוא. ועליו אמר דוד, דחה דחיתני לנפל - בגיהנם, וחי' עזרני - שלא נמסרתי לידי.

ועל זה יש לאדם להזהר ממנו כדי שלא ישלט עליו, ואז הקדוש ברוך הוא שומר אותו בכל דרכיו, שכתוב (משלי יג) אז תלך לבטח וירכך ורגלך לא תגוף, (שם ד) בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תפשל, וכתוב (שם) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום.

אמר רבי יהודה, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא שומר אותם בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת וישב יעקב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים לד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' בא ראה כמה מקטרגים יש לו לאדם מן היום שהקדוש ברוך הוא נתן בו נשמה [ד"א לאדם] [להתקיים] בעולם הזה, שפיון שאדם יוצא לאויר העולם, מיד מידמן להשתתף עמו יצר הרע, כמו שנגאמר, שכתוב (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ וגו', ואז משתתף עמו יצר הרע.

ובא וראה שפך הוא, שהרי הבהמות מיום שנולדים, שומרים את עצמם ובזרחים מתוך האש ומכל המקומות הרעים, ואדם מיד בא לזרק את עצמו לתוך האש, משום שיצר הרע שרוי בתוכו, ומיד מסיט אותו לדרך רעה.

ובאורנו, שכתוב (קהלת ד) טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד. טוב ילד - זהו יצר הטוב, שהוא יצר טוב שהוא ילד מנקיים מועטים עם האדם, שהרי משלשה עשר שנים ואילך [עמו], כמו שנתבאר.

ממלך זקן וכסיל. ממלך - זה הוא יצר הרע, שהוא נקרא מלך ושליט בעולם על בני אדם. זקן וכסיל - שהוא זקן ונדאי, כמו שבארוהו, שפאשר אדם נולד ויוצא לאויר העולם, הוא מידמן עם האדם, ועל כן הוא מלך זקן וכסיל.

אשר לא ידע להזהר עוד, לא כתוב להזהיר אלא להזהר, משום שהוא כסיל, ועליו אמר שלמה, עליו השלום, (קהלת ב) והכסיל בחשך הולך. שהרי מפסלת החשך הוא בא, ואין לו אור לעולמים.

רבי שמעון אמר, בא ראה, כתוב טוב ילד מסכן וחכם, מי זה ילד מסכן? הרי בארוהו, ונתבאר שהוא יצר טוב. אבל טוב ילד, זהו שכתוב (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי, וזה הוא נער שהוא ילד מסכן, שאין לו מעצמו כלום. ולמה נקרא נער? משום שיש לו חדוש הלבנה שתמיד מתחדשת, ותמיד הוא ילד מסכן, כמו שאמרנו. וחכם, משום ששורה בו חכמה.

ממלך זקן - זהו יצר הרע, כמו שנגאמר, שהרי מיום שהיה לא יצא מטמאתו לעולמים. והוא כסיל, שכל דרכיו הם לדרך רעה, והולך ומסטה את בני האדם ולא יודע להזהר, והוא בא עם אדם בעלילות כדי להסוותם מדרך טובה לדרך רעה.

בא ראה, על זה מקדים עם אדם ביום שנולד, כדי שיאמין לו, שהרי כשבא יצר הטוב, לא יכול האדם להאמין לו, ודומה עליו כמעמסה. כמו זה שנינו, מי הוא רשע ערום? זהו מי שמקדים לטעון דבריו לפני הדן טרם יבא חברו בעל הדין, כמו שנגאמר (משלי יח) צדיק הראשון בריבו וגו'.

כמו זה [הוא נ"א הזה] רשע ערום, כמו שנגאמר (בראשית ג) ותנחש היה ערום, והוא מקדים ושורה עמו של אדם בטרם יבא חברו לשרות עליו. ומשום שהוא מקדים, והנה טוען טענתו עמו - כשבא חברו, שהוא יצר הטוב, מרע את האדם עמו ולא יכול לזקף ראשו כאלו הטעין על כתפו כל המשאות של העולם בגלל אותו רשע ערום שהקדים עמו. ועל זה אמר שלמה (קהלת ט) וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים, משום שהנה הקדים אחר.

ועל כן, כל דין שמקבל מאדם דבר בטרם יבא חברו, פאלו קבל עליו תועבה אחרת לאמונה, אלא (משלי שם) ויבא רעהו וחקרו, וזה הוא דרך של אדם צדיק. שהרי האדם הצדיק הזה שלא האמין לאותו רשע ערום של יצר הרע בטרם יבא חברו, שהוא יצר הטוב. ומשום זה בני אדם נכשלים לעולם הבא.

אבל אותו צדיק שפחד מרבוננו, כמה רעות סובל בעולם הזה כדי שלא יאמין ולא ישתתף עם אותו יצר הרע, והקדוש ברוך הוא מציל אותו מכלם. זהו שכתוב (תהלים לד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'. לא כתוב רבות רעות לצדיק, אלא צדיק, משום שהקדוש ברוך הוא מרצה בו, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מרצה מאותו האדם ומציל אותו מן הכל בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקו.

בא ראה כמה רעות עברו עליו על יעקב כדי שלא יתדבק באותו היצר הרע ויתרחק מחלקו, ומשום כך סבל כמה ענשים וכמה רעות ולא שקט. פתח ואמר, (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. בא ראה כמה רעות סובלים הצדיקים בעולם הזה, רעות על רעות, כאבים על כאבים, כדי לזכות אותם לעולם הבא.

יעקב כמה רעות סבל, רעות על רעות תמיד, כמו שנאמר לא שלותי - בבית לבן, ולא זכלתי להנצל ממנו. ולא שקטתי - מעשו, מאותו הצער שצער אותי הממנה ההוא שלו, ואחר כך הפחד של עשו. ולא נחתי - מן דינה ומן שכם.

ויבא רגז - זה הרגז והערבוביה של יוסף שהוא קשה מן הכל, ומתוך אהבתו של יעקב אל יוסף, שהוא סוד הברית, נכנס למצרים, כי אחר כך כתוב (שמות ו) ואזכר את בריתי, שתמצא השכינה [נ"א שמש] שם עמו.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי יוסי פתח, (ישעיה נז) הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק. הצדיק אבד, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם ואין העולם פראוי, ומזדמן הדין לשרות על העולם, אז הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק שנמצא ביניהם כדי שישקרה הדין על כל האחרים ולא ימצא מי שיגן עליהם.

שהרי כל זמן שהצדיק שורה בעולם, הדין לא יכול לשלט על העולם. מנין לנו? ממשה, שכתוב (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו וגו'. ומשום כך הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק מביניהם ומסלק אותו מן העולם, ואז נפרע וגובה את שלו. סוף הפסוק - כי מפני הרעה נאסף הצדיק. בטרם תבא הרעה לשלט על העולם נאסף הצדיק [ד"א כי מפני הרעה נאסף, טרם תשלט הרעה בעולם]. דבר אחר כי מפני הרעה - זה יצר הרע.

בא ראה, יעקב היה בחיר האבות, והוא עומד להתקיים בגלות, אבל מתוך שהוא צדיק, התעבב הדין שלא ישלט בעולם, שהרי כל ימי יעקב לא שרה הדין על העולם והרעב התבטל.

ואף כך בימי יוסף, שהוא דמות אביו, [כיון שהוא מת מיד] לא שרתה הגלות [הדין על העולם], משום שהוא הגן עליהם כל ימיו. כיון שהוא מת, מיד שרתה עליהם הגלות, כמו שנאמר (שמות א) ויקח יוסף וגו', וסמוך לו - הבה נתחנךמה לו. וכתוב וימכרו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים וגו'. כמו כן בכל מקום ששרוי צדיק [על] בעולם, בשבילו הקדוש ברוך הוא יגן על העולם, וכל זמן שהוא קיים, הדין לא שורה על העולם, והנה נתבאר.

בא ראה, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מה זה מגורי אביו? כמו שנאמר (ירמיה ו) מגור מסביב, שכל ימיו היה פוחד והיה בפחד. וישב יעקב בארץ מגורי אביו. רבי אלעזר אומר, שהתקשר וישב באותו מקום שנאחז בחשד. ארץ מגורי אביו דוקא, בארץ כנען, נקשר המקום למקומו. מגורי אביו - זה הדין הקשה. בארץ מגורי אביו, כמו שנאמר אותו הדין הרפה, שהיא הארץ שנאחזה מן הדין הקשה, ובו התישב יעקב ונאחז בו [ואותה ארץ היא האספקלריה שאינה מאירה].

אלה תולדות יעקב יוסף וגו'. אחר שהתישב יוסף עם יעקב והזדוג השמש עם הלבנה, אז התחיל לעשות תולדות. ומי הוא שעושה תולדות? הן ואמר יוסף. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא הוא עושה תולדות, משום שאין מימיו פוסקים לעולמים, והוא עושה תולדות בארץ הזו וממנו יוצאים תולדות לעולם.

שהרי השמש, אף על גב שהתקרב ללבנה, לא עושה פרות, רק אותה הדרגה שנקראת צדיק, ויוסף הוא הדרגה של יעקב לעשות פרות ולהוציא תולדות לעולם, ומשום כך כתוב אלה תולדות יוסף.

אלה תולדות יעקב יוסף - כל מי שהיה מסתכל בדמות יוסף, היה אומר שזו היא דמות יעקב. בא ראה שבכל בני יעקב לא כתוב אלה תולדות יעקב ראובן, פרט ליוסף, שדמותו דומה לדמות אביו.

בן שבע עשרה שנה - אומר רבי אבא, רמז לו הקדוש ברוך הוא, שהנה כשנאבד ממנו יוסף היה בן שבע עשרה שנים, וכל אותם ימים שנשארו שלא ראה את יוסף, היה בוכה על אותם שבע עשרה

השנים, וכמו שהיה בוכה עליו - הקדוש ברוך הוא נתן לו שבע עשרה שנים אחרות שהתקנים בארץ מצרים בשמחה, בכבוד ובשלמות הכל. שבנו יוסף היה מלך, וכל בניו היו לפניו. אותן שבע עשרה שנים היו חיים אצלו, ומשום כך בן שבע עשרה שנה הוא היה כשנאבד ממנו.

רבי חייא פתח ואמר, (איוב לד) לכן אנשי לבב שמעו לי חללה לאל מרשע ושדי מעול, כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה אותו על הדיו, ועל הדיו התקנים, וכל המעשים של העולם הם עומדים בדיו חוץ משל הקדוש ברוך הוא, כדי לקיים את העולם שלא יאבד. פרש עליו רחמים, ואותם הרחמים מעבדים את הדיו שלא יכלה את העולם, ועל הרחמים מתנהג העולם ומתקנים בשבילם.

ואם תאמר שהקדוש ברוך הוא עושה דין באדם בלי דין, הרי נאמר, שכאשר הדיו שורה על האדם כשהוא צדיק, משום אהבתו של הקדוש ברוך הוא אליו היא, כמו שנתבאר, שהרי הקדוש ברוך הוא מרחם עליו באהבה לקרב אותו אליו, משבר את הגוף כדי להשליט את הנשמה, ואז מתקרב האדם אליו באהבה כראוי, והנשמה שולטת והגוף נחלש. וצריך גוף חלש ונפש חזקה שמתגברת בחזקת, ואז הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שאמרו החכמים, נותן הקדוש ברוך הוא לצדיק צער בעולם הזה כדי לזכות אותו לעולם הבא.

וכאשר הנשמה חלשה וגוף חזק, הוא שונאו של הקדוש ברוך הוא, שאינו מרצה בו, לא נותן לו צער בעולם הזה, אלא דרכיו מתקנות והוא בשלמותו יתרה, משום שאם עושה צדקה או חסד, הקדוש ברוך הוא משלם לו את שכרו בעולם הזה, ולא יהיה לו חלק בעולם ההוא. וזהו שתרגם אוינקלוס (דברים ז) ומשלם לשונאיו וגו' - משלם לשונאיו טובות שהם עושים [הוא], ומשום כך אותו צדיק שנשבר תמיד הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא. והדברים הללו כשנבדק, ולא מצא חטא בגידו שנענש עליו.

כאן יש להסתפל בכמה צדדים, אחד - שהנה ראינו שאין השכינה שורה במקום עצוב, אלא במקום שיש בו שמחה. אם אין בו שמחה, אין שכינה שורה באותו מקום, כמו שנאמר (מלכים ב ג) ועתה קחי לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'. שהרי ודאי ששכינה לא שורה במקום עצוב. מניין לנו? מיעקב, שמשום שהיה עצוב על יוסף הסתלקה ממנו שכינה. כיון שבאה לו השמחה על בשורת יוסף, מיד ותחי רוח יעקב אביהם. כאן בצדיק הזה שנשבר, כיון שהוא חלש ונשבר במכאובים, איפה השמחה? שהרי הוא בעצב ואין עמו כלל שמחה.

ואחד - שהנה ראינו כמה אהובים היו צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא ולא נשברו בחלאים ולא במכאובים, ולא נחלש גופם לעולמים, למה לא אלה כאלה - שאלה נשברו, ואלה עומדים בגופם כראוי?

ואם תאמר שהנה אלה שעמדו בקיום כראוי משום שהם צדיקים בני צדיקים הם, כמו שבארוהו, ואלו האחרים צדיקים ולא בני צדיקים - הנה ראינו צדיקים בני צדיקים, שהנה אביו של זה צדיק בן צדיק, והוא צדיק, למה נשבר גופו במכאובים וכל ימיו בצער?

אלא כאן הוא סוד, שהנה כל מעשי הקדוש ברוך הוא באמת וצדק, (איוב לד) כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. מצאנו בספרי הראשונים סוד אחד, ואצלו סוד אחר אחד שהוא שנים, שהרי יש לפעמים שהלכנה בחסרון ושורה בדיו ואין השמש נמצא אצלה, ובכל זמן ובכל שעה יש לה להוציא נשמות לבני אדם כמו שלקטה בראשונה, ומוציאה אותם פתע בזמן שהיא עומדת בדיו, ומי שלוקח אותה באותו זמן, יהיה תמיד בחסרון והעני הולך אליו, ונשבר תמיד בדיו כל ימי האדם, בין חלב בין זכאי, רק שתפלה מבטלת את כל גזרי הדינים ויכול לסלקם בתפלה.

ואותו הזמן שאותה הדרגה עומדת בשלמות, ואותו נהר ששופע ויוצא משתמש בה, אז אותה הנשמה שיצאה ונדבקה בו באותו האדם, אותו האדם משלם בכל - בעשר, בבנים ובשלמות הגוף.

והכל משום אותו המזל ששופע ויוצא ומתחבר באותה הדרגה להשתלם בו ולהתברר ממנו, ועל כן הכל במזל הדבר תלוי. ועל כן שנינו, בנים, חיים ומזונות - לא בזכות תלויים, אלא במזל הדבר תלוי, שהרי בזכות אינו אלא עד שמתמלאת ומאירה מן המזל.

ומשום כך, כל אותם שנשברו בעולם הזה, והם צדיקי אמת, כלם נשברים בעולם הזה ונדונים בדיו. מה הטעם? משום שאותה הנפש גרמה להם, ועל כן חס עליהם הקדוש ברוך הוא לעולם הבא.

רבי אלעזר אומר, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הוא בדיו, כדי לטהר אותה הנפש להביא אותה לעולם הבא [ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא] [נ"א משום שכל מעשי הקדוש ברוך הוא] הם בדיו ואמת, וכדי להעביר ממנו אותה זהמה שקבלה בעולם הזה, ועל כן נשבר אותו הגוף ונטהרת הנפש, ומשום כך הקדוש ברוך הוא עושה לאותו הצדיק שישב יסורים ומכאובים בעולם הזה ויתנקה מן הכל ויזכה לחיי עולם, ועל כן כתוב (תהלים יא) ה' צדיק יבחר, ודאי, והנה נתבאר.

רבי שמעון פתח, (ויקרא כא) אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מוס בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשו. אך אל הפרכת לא יבא - בא ראה, באותה שעה שאותו הנזיר ששופע ויוצא, מוציא כל אותן הנשמות והנפשות מתעברות, כלם עומדים בפנים בחצר לפני מחר מצפה שטיחים.

וכשהלבנה נפגמת באותו צד של הנחש הרע, אז כל אותן נשמות שיצאות, אף על גב שכלן טהורות וכלן קדושות - הואיל ונפלו בפגם, בכל אותם מקומות שהגיעו אותן הנשמות, כלם נשברו ונפגמו בכמה צער וכמה כאבים, ואלו הם [נשמות ומקומות] [נ"א נשמות של מקומות של פגם] שמתרצה בהם הקדוש ברוך הוא אחר שנשברו, ואף על גב שהנשמות בעצב ולא בשמחות.

סוד הדבר שורים כמו שלמעלה, הגוף נפגם, והנשמה בפנים כמו שלמעלה, וזה כמו זה. ומשום כך אלו הם שצריכות להתחדש בהתחדשות הלבנה, ועל אלו כתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחות לפני ארמוני ה'. כל בשר ודאי, שאלו יתחדשו בכל. וצריכים להתחדש בהתחדשות הלבנה.

ואלו הם בשתפחות אחת עם הלבנה פגומים באותו הפגם שלה, ומשום כך היא תמיד שורה בתוכם, שאינה עוזבת אותם, כמו שנאמר (שם נז) ואת דכא ושפל רוח, וכתוב (תהלים לד) קרוב ה' לנשברי לב. לאותם שסובלים עם הלבנה, אותו הפגם הם קרובים לה תמיד. ועל זה להחיות לב נדכאים, באותם החיים שבאים לה להתחדש יהיה להם חלקם, אותם שסובלים עמה יתחדשו עמה.

ואלו נקראים יסורים של אהבה. של אהבה הם, ולא מאותו האדם. של אהבה, אותם שנפגם האור של האהבה הקטנה שנחית מאהבה רבה. משום כך אלה הם חברים משתפים עמה. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא, שהם זכו לזה להיות חברים עמה, עליהם כתוב (שם קכב) למען אחי ורעי וגו'.

פתח ואמר, (ישעיה נב) הנה ישפיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא גלה להם דרכי התורה ללכת בהם. בא ראה, הפסוק הזה הוא סוד עליון, הנה ישפיל עבדי ובארוה. אבל בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את הלבנה והקטין לה את אורה, שהרי אין לה מעצמה כלום. ומשום שהקטנה את עצמה, האירה בגלל השמש ובחזק האורות העליונים.

ובזמן שהיה בית המקדש קיים, ישראל היו משתדלים בקרבתות ועולות ועבודות שהיו עושים הפהנים ולוים וישראלים כדי לקשר קשרים ולהאיר אורות. ולאחר שנהרס בית המקדש, נחשף האור, והלבנה לא האירה מן השמש, והשמש הסתלק ממנה ולא האירה, ואין לה יום שלא שולטים בו קולות וצער וכאבים, כמו שנתבאר.

ובאותו זמן שהגיע זמן הלבנה להאיר, מה כתוב? הנה ישפיל עבדי. נאמר על הלבנה הנה ישפיל עבדי, זהו סוד האמונה. הנה ישפיל - שמתעוררת התעוררות שלמעלה, כמי שהריח ריח ובא להתעורר ולהסתכל. ירום - מצד האור העליון של כל האורות.

ירום - כמו שנאמר (ישעיה לו) ולכן ירום לרחמכם. ונשא - מהצד של אברהם. וגבה - מהצד של יצחק. מאד - מצדו של יעקב. ואף על גב שבארוהו, והכל אחד בסוד של החכמה.

ובאותו זמן יעורר הקדוש ברוך הוא התעוררות עליונה להאיר ללבנה כראוי, כמו שנאמר (שם) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. ומשום כך תתוסף לה רוח עליונה, ומשום כך יתעוררו אז כל אותם המתים שהם בתוך העפר. וזהו עבדי, הסוד שמפתחות רבונו בידו, כמו שנאמר [אל עבדו זקן ביתו, וכמו שנאמר] (בראשית כד) ויאמר אברהם אל עבדו. זו הלבנה כמו שנאמר, מטטרו"ן שהוא עבד שליח רבונו.

זקן ביתו, כמו שנאמר (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי. המשל בכל אשר לו, משום שכל הגונים נראים בו ר"ק ולב"ן ואד"ם.

שים נא ידך תחת ירכי - זהו הצדיק, סוד הדבר קיום העולם, שהרי אז העבד הזה ממנה בסוד עליון להחיות את שוכני העפר, ויעשה שליח ברוח של מעלה להשיב הרוחות והנשמות למקומן לאותם גופים [שנאכלו] שהתבלו ונרקבו תחת העפר.

ואשביעך בה' אלהי השמים. ואשביעך - מה זה ואשביעך? להתלבש בסוד של שבעה אורות עליונים, שהם סוד השלמות העליונה. אשר לא תקח אשה - זהו הגוף שתחת העפר שיש לו קיום להקים מהעפר, שכל אותם שנקברו בה וזכו להקבר בארץ ישראל, הם יתעוררו בראשונה, כמו שבארנו, שכתוב (ישעיה כו) יחיו מתים, בראשונה - אלו המתים של ארץ ישראל. בבלתי יקומו - אותם המתים של שאר הארצות. ועל זה לאותם גופים של ישראל שנקברו שם, ולא לגופות שאר העמים עובדי עבודה זרה שהארץ נטמאה מהם.

ועל כן, אשר לא תקח אשה לבני. מה זה לבני? שכל נשמות העולם שיוצאות מאותו נהר ששופע ויוצא, הם בנים לקדוש-ברוך-הוא. ועל זה אשר לא תקח אשה - זה הגוף. לבני - זו הנשמה. מבנות הפנעני - אלו גופות של עמים עובדי עבודה זרה שעתיד הקדוש ברוך הוא לנער אותם מהארץ הקדושה, כמו שנאמר (איוב לח) וינערו רשעים ממנה, כמי שמנער טלית מהזהמה שלה.

כי אל ארצי ואל מולדתי תלך. ארצי - זו הארץ הקדושה שהיא ראשונה לכל שאר הארצות, כמו שנתבאר. [ועל זה כי אל ארצי, זו הארץ הקדושה, שהיא שלו בין כל שאר הארצות שחלק אותם לממנים אחרים], ועל זה כי אל ארצי ואל מולדתי. כיון שאמר אל ארצי, מה זה ואל מולדתי? אלא אל ארצי, כמו שנאמר. [מה זה] ואל מולדתי? אלו הם ישראל

בא ראה מה כתוב, ויקח העבד - כמו שנתבאר. עשרה גמלים - אלו הם עשר דרגות שהעבד הזה שולט עליהם כמו שלמעלה. מגמלי אדניו - שהם באותו גון ממש, כמו שנתבאר, והעבד הזה שולט ונתקן בהם.

וכל טוב אדניו בידו - כל אותו טוב הריחות העליונים שיוצאים מתוך אותם אורות ומאורות עליונים. וכל טוב אדניו - אותו השמוש של השמש שנמשכה בה בלבנה.

ויקם וילך אל ארם נהרים - זהו המקום של הארץ הקדושה ששם בכתה רחל כשחבר בית המקדש. ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים - להתחזק כחה בחזקה כראוי טרם תכנס להקים את אותם הגופים.

לעת ערב, מה זה לעת ערב? זה ערב שבת שהוא הזמן של האלף הששי. לעת ערב - כמו שנאמר (תהלים קד) ולעבודתו עדי ערב, וכתוב (ירמיה ו) כי ינטו צללי ערב.

לעת צאת השאבת - שבאותו זמן עתידים לקום ולהחיות. בראשונה מכל שאר בני העולם אותם ששואבים מימי התורה [ושואבים], כדי שיתעסקו לשאב מימי התורה, והתחזקו בעץ החיים, והם יצאו בראשונה, שעץ החיים גרם להם שיקומו בראשונה, כמו שנתבאר.

ובנות אנשי העיר יצאת, מה זה יצאת? כמו שנאמר (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל, שעתידה הארץ לפלט ממנה כל הגופות שהם בתוכה, ועל כך כתוב יצאת. לשאב מים - לטל נשמה ולקבלה כראוי מתקנת ממקומה כראוי.

והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא בידך ואשתה, משום שהרי נתבאר, שכל אותו נשמות של העולם שהתקיימו בעולם הזה והשתדלו לדעת את רבונם בסוד החכמה העליונה, היא עולה ומתקיימת בדרגה עליונה על כל אותם שלא נדבקו ולא ידעו, והם מתקיימים בראשונה. וזו השאלה שעמד אותו העבד לדעת ולשאל, במה התעסקה אותה הנשמה בעולם הזה.

ואמרה אלי גם אתה שתה, אתה צריך לשותות ולהיות משקה בראשונה, ואחר כך - וגם (לגמליך) אשקה, משום שכל אותם שאר המרפבות, אף על גב שנשקים מהדרגה הזו, כלם נשקים מעבודת הצדיקים שיוצעים עבודת רבונם כראוי, שהצדיקים יודעים לספק לכל דרגה ודרגה כראוי. ועל זה וגם (לגמליך) אשקה. ודאי היא האשה אשר הכיח ה' לבן אדני. ודאי ההיא [ס"א בהתעוררות של התפלה שלי] הוא הגוף שהזדמן לאותה הנשמה העליונה.

בא ראה, שהנה נתבאר שתשוקת הזכר לנקבה עושה נשמה, ותשוקת הנקבה לזכר עולה ומתעבר עמה שלמעלה, ונכללים זה עם זה ועושה נשמה. ומשום כך, היא האשה - זהו הגוף ודאי, שהוא זמין לאותו רצון של הנשמה שיצאה מן הזכר.

ואותם הגופים עתידים להתעורר בראשונה, כמו שאמרנו. ולאחר שאלו יקומו, יקומו כל האחרים שבשאר הארצות ויתקיימו בקיום שלם, ויתחדשו בהתחדשות הלבנה, ויתחדש העולם כמו מקדם, ואז כתוב באותו הזמן (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו.

ומשום כך, הנה ישפיל עבדי - להתחזר הנשמות כל אחת ואחת למקומה. ירום ונשא וגבה מאד - מהצד של כל אותו הדרגות העליונות, כמו שאמרנו.

(ישעיה נב) כפאשר שממו עליך רבים כן משחת מאיש מראהו ותארו מבני אדם, בא ראה, שהנה נאמר שכפאשר נחרב בית המקדש והשכינה גלתה לתוך ארצות נכריות ביניהם, מה כתוב? (שם לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבקיו, כלם בכו על זה וקשרו בכיה ואבל, וכל זה על השכינה שגלתה ממקומה. וכמה שהיא משתנית מכמו שהיתה, אף כך בעלה לא מאיר אורו והשתנה מכמו שהיה, שכתוב (שם יג) חשך השמש בצאתו, ועל זה כתוב כן משחת מאיש מראהו.

דבר אחר כן משחת מאיש מראהו - מהעבד הזה שהשתנה דיוקנו וגונו מכמו שהיה. דבר אחר כן משחת מאיש מראהו - כמו שנאמר (שם ט) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. שהרי מיום

שְׁנִיחָרְבַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא עָמְדוּ הַשְּׁמַיִם בְּאוֹרֶם, וְסוּד הַדָּבָר - הַבְּרָכוֹת לֹא שׁוּרוֹת אֶלָּא בְּמָקוֹם שְׁנִיחָרְבַּת  
זָכַר וְנִקְבָּה, וּבִבְרִיחוֹ כְּמוֹ שְׁנִיחָרְבַּת (בְּרֵאשִׁית ב) זָכַר וְנִקְבָּה בְּרֵאשִׁית וּבִבְרִיחוֹ אֵת, וּמִשׁוֹם כִּד מִשְׁחַת מֵאִישׁ  
מִרְאָהוּ.

וְזֶהוּ כְּפִתּוֹב (יִשְׁעִיָּה נז) הַצָּדִיק אֶבֶד. אֲבִיד אוֹ נֶאֱבֵד לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא אֶבֶד, שְׂאִין שׁוּרוֹת בְּרָכוֹת אֶלָּא  
בְּמָקוֹם שְׁנִיחָרְבַּת זָכַר וְנִקְבָּה יָחִיד, כְּמוֹ שְׁנִיחָרְבַּת. מִשׁוֹם זֶה בְּאוֹתוֹ זָמַן שֶׁלֹּא נִמְצָא הַזָּכַר עִמָּה, וְאִזּוֹ כָּל  
אוֹתוֹ נִשְׁמָוֶת שְׁיִזְאוֹת, לְכָלֵן הָיָה לָהֶן שְׁנוֹי מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּזָמַן שֶׁהַשְּׁמַשׁ מִתְחַבֵּר בְּלִבָּנָה, כְּמוֹ שְׁנִיחָרְבַּת.  
וְלָכֵן אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגו', וְנִתְבָּאֵר.

וְהוּא נֵעַר, מִשׁוֹם שְׂאִין נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים, צִדִּיק וְצָדִיק הֵם יָחִיד. כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִקְרָא בִּשְׁם שֶׁל  
הַזָּכַר, גַּם כִּד הוּא נִקְרָא בִּשְׁם שֶׁלָּה, שְׁכִתּוֹב וְהוּא נֵעַר.

אֵת בְּנֵי בִלְהָה וְאֵת בְּנֵי זִלְפָּה. בְּכָלֵם עוֹמֶדֶת לְחִדָּשׁ אוֹתָם כְּרָאוּי וּלְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ לָהֶם בְּשִׁמְחָה שְׁלֹו.  
שְׁכַל הַעֲנָפִים וְכָל הָעֲלִים, כָּלֵם מִתְבָּרְכִים בְּשִׁמְחָתוֹ.

אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כְּמוֹ שְׁנִיחָרְבַּת, שְׁכַל דְּמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיְתָה בְּיוֹסֵף, וְכָל מֶה שֶׁאַרְעַ לָזֶה אֲרַע  
לָזֶה, וּשְׁנִיחָתָם הוֹלְכִים יָחִיד. וְזֶהוּ הַסוּד שֶׁל הָאוֹת ו'י', שְׁשִׁנִּיחָתָם הוֹלְכִים יָחִיד, מִשׁוֹם שֶׁהֵם סוּד אֶחָד  
וְדְמוּת אֶחָד.

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֵת דְּבָתָם רָעָה, הָרִי פְרִשׁוֹהָ שֶׁהָיָה אוֹמֵר לְאֲבִיו עֲלִיהֶם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים אֵיבָר מִבְּעֵלֵי חַיִּים  
כְּשֶׁהֵם חַיִּים. וַיָּבֵא יוֹסֵף אֵת דְּבָתָם רָעָה, וְכִי זֶה בְּמִנְיָן הָיוּ אוֹתָם בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, אֵיךְ הָיוּ מְזֻלְזִלִים בָּהֶם  
בְּנֵי לָאָה, וְאֵיךְ הָיוּ אוֹכְלִים אֵיבָר מִן הַחַי וְהָיוּ עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת רַבּוֹנָם, שֶׁהָרִי צָוָה עַל בְּנֵי נָח מִצְוָה זֹו,  
כְּמוֹ שְׁנִיחָרְבַּת (בְּרֵאשִׁית ט) אֵךְ בְּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ, וְהֵם הָיוּ אוֹכְלִים אוֹתָם וְעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת  
רַבּוֹנָם? אֶלָּא יוֹסֵף הָיָה אוֹמֵר, וְעַל זֶה נִעְנָשׁ.

רַבִּי יְהוֹנָדָה אָמַר, אֵת דְּבָתָם רָעָה - כְּמוֹ שֶׁבִּבְרִיחוֹ שְׁנִיחָתָם עֲנִיָּהֶם בְּבִנּוֹת הָאֲרָץ, וְזֶהוּ דְּבָתָם רָעָה,  
לְהִינִיק אֵת כָּל אוֹתוֹן הַדְּרָגוֹת שֶׁאֵינָן קְדוֹשׁוֹת [ד"א אֵף עַל גַּב] שְׁבָאוֹת מִצַּד הַטְּמֵאָה.

וַיִּשְׂרָאֵל אָהֵב אֵת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתִנָּת פָּסִים. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר,  
(יִשְׁעִיָּה כו) לֵךְ עִמִּי בֹא בְּחִדְרִי וְסֹגֵר דְּלִתְךָ בְּעִדְךָ חֲבִי כְּמַעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם. לֵךְ עִמִּי בֹא בְּחִדְרִיךָ.

בֹּא רָאָה כְּמָה אוֹהֵב הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׁבִיל אֶהְבֶּתָם שְׂאוֹהֵב אוֹתָם עַל כָּל הָעַמִּים  
עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, הַזֹּהִיר אוֹתָם וְרוֹצֵה לְשַׁמֵּר אוֹתָם בְּכָל מֶה שֶׁהֵם עוֹשִׂים.

בֹּא רָאָה, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים יֵשׁ בְּיוֹם שֶׁהָדִין שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, וּכְשֶׁבֹא אוֹתוֹ הַזָּמַן, צָרִיד הָאֵדָם לְהַזְהִיר  
וּלְהַשְׁמִיר שֶׁלֹּא יִפְגַּע בּוֹ אוֹתוֹ הַדִּין, וְהֵם זְמַנִּים יְדוּעִים, וְהָרִי בִּבְרִיחוֹ.

מִשׁוֹם שֶׁהָרִי כְּשֶׁעוֹלָה הַבִּקְרָה, אֲבָרְהָם מִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם וְאוֹחִז אֵת הַדִּין לְקִשֹּׁר אוֹתוֹ עִמּוֹ, וּבִבְרֵאשִׁית  
שְׁלֹשׁ הַשָּׁעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת נוֹסֵעַ הַדִּין מִמָּקוֹמוֹ לְהִתְעוֹרֵר בּוֹ בְּיַעֲקֹב, עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה  
שֶׁמִּחְזִירָה אֵת הַדִּין לְמָקוֹמוֹ, וּמִתְעוֹרֵר הַדִּין שֶׁלִּמְטָה לְהִתְקַשֵּׁר בְּדִין שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁהָרִי אִזּוֹ נִקְשֵׁר דִּין עִם  
דִּין, וְצָרִיד לְהַזְהִיר.

עוֹד, כְּשֶׁהָדִין מִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם וְהַמָּוֶת נִמְצָא בְּעִיר, לֹא צָרִיד הָאֵדָם לְלַכֵּת יְחִידֵי בִּשּׁוֹק, וְהָרִי בִּבְרֵאשִׁית  
אֵת הַדְּבָרִים, אֶלָּא צָרִיד לְסֹגֵר אֵת עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא יִצָּא חוּצָה, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרִיחוֹ בְּנִחַ שֶׁסֹּגֵר אֵת עֲצָמוֹ בִּתְבָה  
שֶׁלֹּא יִמְצָא לִפְנֵי הַמִּשְׁחִית.

וְעַל זֶה לֵךְ עִמִּי בְּחִדְרִי, סֹגֵר אֵת עֲצָמְךָ, וְסֹגֵר דְּלִתְךָ בְּעִדְךָ, שֶׁלֹּא יִתְרָאָה לִפְנֵי הַמִּשְׁחִית. חֲבִי כְּמַעַט  
רָגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם, שֶׁאַחֵר שֶׁעוֹבֵר הַדִּין אֵין רְשׁוֹת לְמִשְׁחִית לְהַשְׁחִית.

בֹּא רָאָה, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבִּיל הָאֶהְבָּה שֶׁהוּא אוֹהֵב אֵת יִשְׂרָאֵל וְקָרַב אוֹתָם אֵלָיו, כָּל שֶׁאַרְ  
הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת שׁוֹנְאִים אֵת יִשְׂרָאֵל, מִשׁוֹם שֶׁהֵם מִרְחָקִים וַיִּשְׂרָאֵל קְרוֹבִים.

וּבֹא רָאָה, מִשׁוֹם הָאֶהְבָּה שֶׁאֶהֱבָה יַעֲקֹב אֵת יוֹסֵף יוֹתֵר מֵאֲחִיו, אֵף עַל גַּב שֶׁכָּלֵם הָיוּ לוֹ אֲחִים, מֶה  
כְּתוּב? וַיִּתְנַבְּלוּ אוֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ. כָּל שֶׁכֵּן הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לְיִשְׂרָאֵל.

בֹּא רָאָה כְּמָה גְרָמָה לוֹ אוֹתָהּ אֶהְבָּה שֶׁאֶהֱבָה אוֹתוֹ יוֹתֵר, שֶׁגִּרָם לוֹ שֶׁהִגְלָה מֵאֲבִיו, וְגִלָּה אֲבִיו עִמּוֹ,  
וְגִרָם לָהֶם גִּלוּת וְלִשְׁכִּינָה שְׁגִלְתָּהּ בִּינִיחָם, וְאֵף עַל פִּי שְׁנִיחָתָהּ הַגְּזֵרָה, וּבִבְרֵאשִׁית שֶׁבִּשְׁבִּיל כְּתִנָּת הַפָּסִים  
שֶׁעָשָׂה לוֹ יוֹתֵר, מֶה כְּתוּב? וַיִּרְאוּ אֲחִיו.

וַיִּחַלֵּם יוֹסֵף חֲלוֹם וְגו'. רַבִּי חֵיָּא פֶּתַח וְאָמַר, (בְּמִדְבָּר יב) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא דְבָרִי אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם  
ה' בְּמִרְאָה אֵלָיו אֲתִנְדֹּעַ בְּחֲלוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ. בֹּא רָאָה כְּמָה דְּרָגוֹת לְדְרָגוֹת עָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּלֵם  
עוֹמְדִים זֶה עַל זֶה, דְּרָגָה עַל דְּרָגָה, זֹו לְמַעֲלָה מִזֹּו, וְכָלֵן יוֹנְקוֹת אֵלּוֹ מֵאֵלּוֹ כְּרָאוּי לָהֶם, אֵלּוֹ מִיָּמִין וְאֵלּוֹ  
מִשְׁמָאל, וְכָלֵם מְמִנּוֹת אֵלּוֹ עַל אֵלּוֹ הַכָּל כְּרָאוּי.

בא ראה, כל נביאי העולם, כלם יונקים מצד אחד מתוך שתי דרגות ידועות, ואותן הדרגות היו נראות בתוך האספקלריה שאינה מאירה, שכתוב במראה אליו אתודע. מה היא המראה? כמו שנאמר [שמראה] המראה שכל הגונים נראים בתוכה, וזוהי האספקלריה שאינה מאירה. בחלום אדבר בו, זהו אחד מששים שבואה, כמו שבארוהו, והיא הדרגה הששית מאותה הדרגה של נבואה, והיא הדרגה של גבריאל שממנה על החלום, והרי נתבאר.

בא ראה, כל חלום שהוא פראוי, בא מן הדרגה הזו, ועל פן אין לך חלום שלא יתערבו בו דברים כוזבים, כמו שבארנו. ומשום כך מהם אמת ומהם כוזבים, ואין לך חלום שאין בו מצד זה ומצד זה.

ומשום שיש בחלום הכל כמו שאמרנו, כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה, ובארוהו שכתוב (בראשית מא) ויהי כאשר פתר לנו כן היה. מה הטעם? משום שיש בחלום כוזב ואמת, והדבור שולט על הכל, ומשום כך צריך החלום פתרון טוב. רבי יהודה אמר, משום שכל חלום הוא מהמדרגה שלמטה, והדבור שולט עליו, ומשום כך כל חלום הולך אחר הפתרון.

פתח ואמר, (אויב לג) בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על אנשים בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם. בא ראה, כשעולה אדם למטו, הוא צריך להמליך עליו מלכות שמים בראשונה, ואחר כך יאמר פסוק אחד של רחמים, ובארוהו החברים. משום שהנה כאשר אדם יושן על מטו, הנה נשמתו יוצאת ממנו והולכת ומשוטטת למעלה, כל אחד ואחד כפי דרכו, וכך עולה, כמו שנתבאר.

מה כתוב? בחלום חזיון לילה, כשנגי אדם שוכבים במטותם ישנים והנשמה יוצאת מהם. זהו שכתוב בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים. ואז הקדוש ברוך הוא מודיע לנשמה, באותה הדרגה שעומדת על החלום, אותם הדברים שעתידים לבא על העולם, או אותם דברים כפי אותם ההרהורים של לבו, משום שאדם נוטל דרך של תוכחות העולם.

משום שהנה לא מודיעים לאדם בעוד שהוא עומד בלח הגוף [ניא של הרוח] כמו שאמרנו, אלא מלאך מודיע לנשמה, והנשמה לאדם, ואותו החלום הוא מלמעלה, כשהנשמות יוצאות מן הגופים ועולות כל אחת ואחת כפי דרכה. וכמה דרגות על דרגות בסוד החלום, כלן בסוד החכמה. ובא וראה, החלום דרגה אחת, המראה דרגה אחת, הנבואה דרגה אחת, וכלם דרגות לדרגות אלה על אלה.

ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנה אתו על חלומותיו. מכאן שלא צריך האדם לומר את חלומו רק לאותו האדם שאוהב אותו, ואם לא - הוא גורם לו. שאם אותו החלום מתהפך לגון אחר - הוא גורם לסלקו.

בא ראה שיוסף אמר את החלום לאחיו, ועל פן גרמו לו לסלק את חלומו עשרים ושתים שנים שהתעכב. רבי יוסי אמר, מנין לנו? שכתוב ויוספו עוד שנה אתו. מה זה שנה אתו? שגרמו לו בזה קטרוגים.

מה כתוב? ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי. שרצה מהם שישמעו לו, והוא הודיע להם אותו החלום, שאלמלא הם שהפכו אותו לגון אחר - כך התקדם, והם השיבו ואמרו, המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו? מיד אמרו לו את פשר החלום וגזרו גזרה, ומשום כך ויוספו עוד שנה אתו.

רבי חייא ורבי יוסי היו מצויים לפני רבי שמעון. אמר רבי חייא, הנה שנינו, חלום שלא נפתר כמו אגרת שלא נקראה, אם משום שהתקנים והוא לא ידע, או שלא התקנים כלל. אמר לו, התקנים ולא נודע, שהרי אותו החלום תלוי עליו כח, והוא לא נודע ולא ידוע אם התקנים ואם לא התקנים.

ואין לך דבר בעולם שטרם יבא לעולם שאינו תלוי בחלום או על ידי כרוז, שהרי נאמר שכל דבר ודבר בטרם יבא לעולם מכריזים עליו ברקיע, ומשם מתפשט בעולם ונתן על ידי הכרוז, והכל משום שכתוב (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, בזמן שניביאים נמצאים בעולם, ואם לא - אף על גב שבואה לא שורה, חכמים עדיפים מנביאים, ואם לא - נתן בחלום, ואם לא - הדבר נמצא בצפרי השמים, והרי בארוה.

ויילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. רבי שמעון אמר, לרעות צאן אביהם היה צריך להיות! מה זה א"ת נקוד מעליו? לרבות שכינה עמהם, שהיא שרויה עמהם, משום שהם היו עשרה, שהרי יוסף לא היה עמהם, ובגמין הוא קטן בבית, ומשום כך הם היו עשרה, וכשהלכו, השכינה הייתה ביניהם, ועל פן נקוד מלמעלה.

ומשום כך, בזמן שמכרו את יוסף, השתתפו כלם עם השכינה, ושתפו אותה עמהם כשעשו שבועה, ועד שהתגלה דבר יוסף, לא שרתה שכינה על יעקב.

ואם תאמר שהשכינה לא נמצאה עמהם - בא ראה, שכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי זה עדות לישראל להודות לשם ה'. כלם צדיקים וחסידים, הקיום של כל העולם, הם קיום למעלה

וּלְמִטָּה.

פֶּתַח וְאָמַר, (שם) שְׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית ה' גָּלָד. אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאִרוּהוּ, שֶׁדָּוִד הָיָה עִם לְבוֹת הַבַּיִת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים-א ח) וַיְהִי עִם לֵבָב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לָשֵׁם ה' וְגו'. וְאַחֵר כָּךְ מֵה פְּתוּבִי? רַק אֵתֶּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם בְּנָד הַיֵּצֵא מִחֻלְצִיד הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לָשֵׁם. וְכָל יִשְׂרָאֵל הָיוּ יוֹדְעִים אֵת זֶה, וְהָיוּ אֹמְרִים מִתִּי זְמוּת דָּוִד וְיָקוֹם שְׁלֹמֹה בְּנוֹ וְיִבְנֶה אֶת הַבַּיִת, וְאִזְּ עֲמֻדוֹת הָיוּ רִגְלֵינוּ בְּשִׁעְרֵיד יְרוּשָׁלַם, אִזְּ נִעְלָה וְנִקְרִיב שֵׁם קִרְבָּנוֹת.

וְעַם כָּל זֶה, אִף עַל גֵּב שֶׁהָיוּ אֹמְרִים מִתִּי זְמוּת הַזָּקֵן הַזֶּה, אִזְּ שְׂמַחְתִּי וְשִׂמְחָה הִיְתָה לִי בְּשִׁבִּיל בְּנִי, שֶׁהָיוּ אֹמְרִים שְׁבִנִי יָקוֹם תַּחְתִּי לְגִמֹר אֶת הַמִּצְוָה לְבָנוֹת אֶת הַבַּיִת. אִזְּ הַתְּחִיל לְשַׁבֵּחַ אוֹתָהּ וְאָמַר, יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחִבְּרָה לָהּ יַחֲדוּ.

שְׁנִינִי, עֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְרוּשָׁלַם לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וְזוֹ מִתְקַנֶּת [זו] כְּנֶגֶד זֶה, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת טו) מְכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ פְּעֻלָּתְ ה'. הַבְּנוּיָה, שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹרִיד אֶת יְרוּשָׁלַם שֶׁלְּמַעְלָה כְּרָאוּי, וּמִשׁוּם כָּךְ הַבְּנוּיָה. שֶׁחִבְּרָה לָהּ יַחֲדוּ, וְהָרִי בְּאִרוּהָ, שֶׁחִבְּרָה? הָיָה צָרִיד לְהִיּוֹת שֶׁחִבְּרָנוּ! אֲלֹא שֶׁהַתְּחִבְּרָה הָאֵם עִם הַבֵּת וְנָהִיו יַחֲדוּ, וּבְאִרוּהוּ.

וְנֶאֱמַר שֵׁשׁ עָלוּ שְׁבָטִים, אֵלֶּי הֵם קִיּוֹם שֶׁל הָעוֹלָם וְהַתְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתְּחִתוֹן. וְאֵל תֹּאמַר שֶׁהָעוֹלָם הַתְּחִתוֹן לְבָדוּ, אֲלֹא אֶפְלוּ שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, שֶׁכְּתוּב שְׁבָטִי יֵה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל, דְּוָקָא לְיִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם שֶׁהֵם הַקִּיּוֹם לְמִטָּה, עֲדוּת הֵם לְמַעְלָה, וְהַכֹּל - לְהוֹדוֹת לָשֵׁם ה', לְהוֹדוֹת לָשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכָל הַצְּדִידִים, שֶׁכְּתוּב לְהוֹדוֹת לָשֵׁם ה'.

וְיִמְצָאָהוּ אִישׁ וְהָיָה תַּעֲהָ בִּשְׁדָּה וְיִשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֹאמַר מֵה תִּבְקֶשׁ. מֵה כְּתוּב לְמַעְלָה? וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֵל יוֹסֵף הַלּוֹא אַחִיד רַעִים בְּשִׁכְם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם. וְכִי יַעֲקֹב הִשְׁלֵם, שֶׁהָיָה אוֹהֵב אֶת יוֹסֵף מְכַל בְּנָיו וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכָּל אַחִיו הָיוּ שׁוֹנְאִים אוֹתוֹ, לְמָה שֶׁלַח אוֹתוֹ אֵלֵיהֶם? אֲלֹא הוּא לֹא חָשַׁד עֲלֵיהֶם, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכָּלם הָיוּ צַדִּיקִים וְלֹא חָשַׁד אוֹתָם, אֲלֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גִרַם אֶת כָּל זֶה כְּדִי לְקַיֵּם אֶת הַגְּזֵרָה שֶׁגִּזַּר בְּיוֹן הַבְּתָרִים.

מִצָּאָנוּ בְּסִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים, שֶׁצָּרִיכִים בְּנֵי יַעֲקֹב הִלְלוּ לְשִׁלֵּט עֲלֵיו בְּטָרִם גִּרַם לְמַצְרִים, שֶׁאֵלֶּי הוּא יִרְדַּם לְמַצְרִים וְהֵם לֹא הָיוּ שׁוֹלְטִים בּוֹ בְּרָאשׁוֹנָה, יָכְלוּ הַמַּצְרִים לְשִׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָמִים, וְהַתְּקִינִם בְּיוֹסֵף שֶׁנִּמְכַּר לַעֲבָד, וְהֵם שִׁלְטוּ עָלָיו, וְאִף עַל גֵּב שִׁיּוֹסֵף הָיָה אַחֵר כָּךְ מְלִיד וְהַמַּצְרִים הָיוּ עֲבָדִים שְׁלֹו, נִמְצָאוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁשִׁלְטוּ עַל כָּלם.

בֹּא רֹאֵה שִׁיּוֹסֵף הוּא הַבְּרִית הָעֲלִיוֹנָה, כָּל זְמַן שֶׁמִּתְקִינִם הַבְּרִית, הַשְׂכִּינָה מִתְקַנֶּת עִם יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹם כְּרָאוּי. כִּיּוֹן שֶׁהַתְּקִינָה יוֹסֵף, הַבְּרִית הָעֲלִיוֹנָה, מִן הָעוֹלָם, אִזְּ הַבְּרִית וְהַשְׂכִּינָה וְיִשְׂרָאֵל יִצְאוּ כָּלם לְגִלּוּת, וְהָיָה בְּאִרְנוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת א) וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, וְהַכֹּל הָיָה מִעַם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי.

בֹּא רֹאֵה, וְיִמְצָאָהוּ אִישׁ - זֶה גְּבִרְיָאֵל. וּפְרָשׁוּהוּ, כְּתוּב כָּאן וְיִמְצָאָהוּ אִישׁ, וְכְּתוּב שֵׁם (דְּנִיאל ט) וְהָאִישׁ גְּבִרְיָאֵל אֲשֶׁר רִאִיתִי בַּחֲזוֹן בְּתַחֲלָה. וְהָיָה תַּעֲהָ - תוֹעָה בְּכָל, שֶׁבְּטַח עַל אַחִיו שֶׁהָיָה מִבְּקֶשׁ אֶת הָאֲחִיו שֶׁלָּהֶם וְלֹא מִצָּא, וּבִקֵּשׁ אוֹתָם וְלֹא מִצָּא, וְעַל כֵּן תוֹעָה בְּכָל. וְעַל זֶה, וְיִשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֹאמַר מֵה תִּבְקֶשׁ.

וַיֹּאמֶר אֶת אַחִי אֲנִכִּי מִבְּקֶשׁ וְגו'. וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה וְגו'. רַבִּי יְהוֹדָה פֶּתַח (שִׁיר ח) מִי יִתְנַדַּךְ כָּאֵחַ לִי יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי אֲמַצְאָךְ בַּחוּץ אֲשַׁקֶּךָ גַּם לֹא יָבִיז לִי. אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאִרְנוּ הַחֲבָרִים, אֲבָל אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה אֲמַרְהָ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמִלְדָּה שֶׁהַשְׁלֹוֹם שְׁלֹו, מִי יִתְנַדַּךְ כָּאֵחַ לִי, כִּיּוֹסֵף עַל אַחִיו, שֶׁאֲמַר וְעֵתָה אֵל תִּירָאוּ אֲנִכִּי אֲכַלְכֶּם אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶּם. נִתַּן לָהֶם מִזוֹן וְזוֹן אוֹתָם בְּרָעַב. מִשׁוּם כָּךְ, מִי יִתְנַדַּךְ כָּאֵחַ לִי.

דָּבָר אַחֵר מִי יִתְנַדַּךְ כָּאֵחַ לִי - זֶה יוֹסֵף, אֵל הַשְׂכִּינָה, שֶׁנֶּאֱמַר עֲמָה וְנִדְבַק עֲמָה. יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי - שֶׁהָרִי אִזְּ אֲחִיו וְשִׁלְמָה עֲמָהֶם. אֲמַצְאָךְ בַּחוּץ - בְּתוֹדָה הַגְּלוּת, שֶׁהָיָה בְּאִרְצָ אַחֲרָת. אֲשַׁקֶּךָ - כְּדִי לְהַדְבִּיק רוּחַ עִם רוּחַ. גַּם לֹא יָבִיז לִי - אִף עַל גֵּב שֶׁאֲנִי נִמְצָאָת בְּאִרְצָ אַחֲרָת

בֹּא רֹאֵה שִׁיּוֹסֵף, אִף עַל גֵּב שֶׁאֲחִיו לֹא הָיוּ לוֹ כְּמוֹ אַחִים כְּשֶׁנֶּפֶל בִּידֵיהֶם, הוּא הָיָה לָהֶם כְּמוֹ אֵחַ כְּשֶׁנֶּפְלוּ בְּדוֹ, וְהָרִי פְּרָשׁוּהָ שֶׁכְּתוּב (בְּרָאשִׁית ט) וַיִּנָּחֶם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לָבָם, בְּכָל הוּא דָּבָר, עַל לָבָם.

וּבֹא וְרֹאֵה מֵה כְּתוּב, וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אַחִיו. זֶה שֶׁמְעוֹן וְלֹוֹי שֶׁהֵם הָיוּ וְדָאִי אַחִים בְּכָל, מִשׁוּם שֶׁכָּאֵו מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה, וּמִשׁוּם כָּךְ רָגְזָם הוּא רָגַז שֶׁל הָרָג בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם מַט) אֲרוּר אָפָם כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קָשְׁתָה

בֹּא רֹאֵה אֶת סוֹד הַדָּבָר, יֵשׁ רָגַז וְיֵשׁ רָגַז. יֵשׁ רָגַז שֶׁהוּא מִבְּרָךְ מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה, וְנִקְרָא בְּרוּךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר שֶׁכְּתוּב (שֵׁם יד) בְּרוּךְ אַבְרָם לֹאֵל עֲלִיוֹן קִנְיָ שָׁמַיִם וְאֶרֶץ, וְהָרִי פְּרָשׁוּהָ. וְיֵשׁ רָגַז מְקַלֵּל לְמַעְלָה וּמִמַּטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר, שֶׁנִּקְרָא אֲרוּר, שֶׁכְּתוּב (שֵׁם ג) אֲרוּר אֵתֶּה מְכַל הַבְּהֵמָה וּמְכַל חַיַּת הַשָּׂדֶה. אֲרוּר



אָפּס כּי עַז.

ועל הסוד הזה יש שני הרים, שכתוב (דברים יא) ונתתה את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל, כנגד שתי הדרגות הללו. ועל כן זה נקרא ארור וזה נקרא ברוך. ושמעון ולוי הם מצד הדין הקשה, ומצד הדין הקשה החזק יוצא רגז שמקלל.

ובא וראה, מצד הדין הקשה יוצא רגז לשני צדדים - אחד שהתברך ואחד שהתקלל, אחד ברוך ואחד ארור. כמו כן מהצד של יחזק יצאו שני בנים - אחד מברך, ואחד שהתקלל למעלה ולמטה. זה נפרד לצדו וזה נפרד לצדו. זה דיורו בארץ הקדושה, וזה דיורו בהר שעיר, שכתוב (בראשית כד) איש ידע ציד איש שדה. זה מקומו במקום של מדבר, חרבה ושממה, וזה ישב אהלים, והכל כמו שצריך.

ומשום כך שתי דרגות הן - ברוך וארור, זה לצדו וזה לצדו. מזה יוצאות כל הברכות של העולמות למעלה ולמטה וכל הטוב וכל האור וכל גאולה וכל הצלה, ומזה יוצאות כל הקללות וכל חרב וכל דם וכל שממה וכל הרעות וכל הטמאה של העולם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים כו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה כאן את סוד הדבר, שהרי אין לך אדם בעולם שאינו טועם את טעם המנות בלילה, ורוח הטמאה שורה על אותו הגוף, מה הטעם? משום שהנשמה הקדושה מסתלקת מן האדם ויוצאת ממנו, ועל שהנשמה הקדושה יוצאת ומסתלקת ממנו, שורה רוח של טמאה על אותו הגוף ונטמא.

כשהנשמה חוזרת לגוף, עוברת אותה הזהמה, והרי נתבאר שבידי האדם נשארת זהמת הטמאה, ועל כן אל יעביר ידו על עינו, משום שאותה רוח הטמאה שורה עליו עד שנוטל אותם, וכשנוטל ידו פראוי, אז מתקדש ונקרא קדוש.

ואיך צריך להתקדש? צריך כלי אחד למטה וכלי אחד למעלה, כדי שיתקדש מאותו שלמעלה, ואותו שלמטה שיושב בהמה שטמאה בו. וזה הכלי לקבל טמאה, וזה להתקדש ממנו. זה ברוך וזה ארור. ולא צריך לשפך בפי את אותם מים של הזהמה, שלא יקרב אליהם איש, שהרי בהם מתכנסים הצד שלקם, ויכול לקבל נזק מאותם המים הטמאים.

ועד שיעבר הזהמה מידו לא יברך, ובארנו. ומשום כך, בטרם יקדש האדם את ידיו בבקר, נקרא טמא. כיון שהתקדש, נקרא טהור. ומשום כך אל יטל אלא מיד שנטהרה בראשונה, שכתוב (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא. זה נקרא טהור, וזה נקרא טמא.

משום כך כלי אחד למעלה וכלי אחד למטה, זה קדוש וזה טמא. ואסור לעשות דבר עם אותם המים, אלא צריך לשפך אותם במקום שאנשים לא עוברים עליהם ולא ללון אותם בבית, שהרי כיון שנספכו בארץ, רוח הטמאה נמצאת שם ויכולה להזיק. ואם חפר להם מדרון תחת הארץ שלא יראו - יפה.

ולא יתן אותם לנשים מכשפות שיוכלו להרע בהם לבני אדם, משום שאותם המים שהתקללו, והקדוש ברוך הוא רוצה לטהר את ישראל שיהיו קדושים, שכתוב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים מכל טמאותיכם ומפל גליליכם אטהר אתכם.

ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש. [מי שמבטל דברי תורה כאלו החרב עולם שלם] כמה יש לבני אדם להשתדל בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, יהיו לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא וזוה בשני עולמות. ואפלו מי שמשתדל בתורה ולא משתדל בה לשמה פראוי, זוה לשכר טוב בעולם הזה, ואין דגים אותו בעולם ההוא.

ובא וראה, כתוב (משלי ג) ארץ זמים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. ארץ זמים באותו שמשתדל בתורה לשמה, שיש לו ארץ זמים בעולם ההוא שבו ארץ הזמים, ואותם הזמים הם ודאי זמים, שם הוא בטחון הקדשה שלמעלה שבוטח אדם בעולם הזה להשתדל בתורה, להתחזק בעולם ההוא, בשמאלה עשר וכבוד, יש לו שכר טוב ושלום בעולם הזה.

וכל מי שמשתדל בתורה לשמה, כשיוצא מן העולם הזה, התורה הולכת לפניו ומכריזה לפניו ומגנה עליו שלא יקרבו אליו בעלי הדין. כששוכב הגוף בקבר, היא שומרת אותו. כשהנשמה הולכת להסתלק לשוב למקומה, היא הולכת לפני הנשמה ההיא. וכמה שערים נשברים מלפני התורה עד שנקנסת למקומה, ועומדת על האדם עד שיתעורר בזמן שיקומו המתים של העולם, והיא מלמדת עליו סגוריה.

זהו שכתוב (משלי ו) בהתהלךך תנחה אתך בשכבך תשמר עליך ובהתהלךך תשיחך. בהתהלךך תנחה אתך - כמו שנתבאר. בשכבך תשמר עליך - בשעה ששוכב הגוף בקבר, שהרי אז בזמן ההוא נדון

הגוף בקבר, ואז התורה מגנה עליו. והקיצות היא תשיחך - כמו שנתבאר, בזמן שיתעוררו המתים של העולם מן העפר, היא תשיחך להיות עליך סגור.

רבי אלעזר אומר, היא תשיחך, מה זה היא תשיחך? משום שאף על גב שעכשו יקומו מהעפר, התורה לא תשתפך מהם, שהרי אז ידעו את כל אותה התורה שעזבו כשהסתלקו מן העולם הזה. אותה התורה שמונה מאותו זמן, ותכנס למעיהם כמו מקדם, והיא תדבר במעיהם.

וכל הדברים מתקנים יותר מכמו שהיו בראשונה, שהרי כל אותם הדברים שהוא לא יכל להשיג אותם כראוי והוא השתדל בהם ולא נדבק בהם - כלם נכנסים למעיו מתקנים והתורה תדבר בו. זהו שכתוב והקיצות היא תשיחך. רבי יהודה אומר, כמו זה כל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה, זוכה להשתדל בה לעולם הבא, והנה נתבאר.

בא ראה, אותו האיש שלא זוכה להשתדל בעולם הזה בתורה והוא הולך בחשכה, כשיצא מן העולם הזה, נוטלים אותו ומכניסים אותו לגיהנם למקום התחתון, שלא יהיה מרחם עליו, שנקרא בור שאון טיט הנון, כמו שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט הנון ויקם על סלע רגלי כונו אשורי.

ומשום כך, אותו שלא משתדל בתורה בעולם הזה ומתטנף בטנופות של העולם, מה כתוב? ויסקחו וישלכו אתו הברה - זה הוא הגיהנם, המקום שדנים את אותם שלא השתדלו בתורה. והבור רק - כמו שהוא היה ריק, מה הטעם? משום שלא היה בו מים.

ובא וראה כמה הוא הענש של התורה, שהרי לא גלו ישראל מהארץ הקדושה אלא משום שהסתלקו מן התורה ונעזבו ממנה, זהו שכתוב (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו'. ויאמר ה' על עזבם את תורת וגו'. רבי יוסי אומר, מכאן (ישעיה ה) לכן גלה עמי מבלי דעת.

משום כך הכל עומד על קיום התורה, והעולם לא מתקין בקיומו אלא בתורה, שהיא קיום העולמות, מעלה ומטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.

ויסקחו וישלכו אתו הברה, רמז על שזרקו אותו לתוך המצרים, המקום שלא נמצא בו סוד האמונה כלל. רבי יצחק אומר, אם נחשים ועקרבים היו בו, למה כתוב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חשש ראובן לזה שהנה אותם נחשים ועקרבים יזיקו אותו, ואיך אמר להשיבו אל אביו, וכתוב למען הציל אותו?

אלא שראה ראובן שהנזק נמצא בידי אחריו, משום שיזעזע כמה הם שונאים אותו ורצונו להרג אותו. אמר ראובן, טוב להפיל אותו לתוך בור הנחשים והעקרבים ולא ימסר בידי שונאיו שלא מרחמים עליו. מכאן אומר, יפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים ולא ימסר בידי שונאיו (שמעטס הם שיכולים להנצל, ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם).

משום שפאן במקום הנחשים והעקרבים - אם הוא צדיק, הקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס, ולפעמים שזכות אבות מסייעים לאדם וינצל מהם. אבל כיון שנמסר בידי שונאיו, מעטים הם שיכולים להנצל.

ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם, מידם דוקא, ולא כתוב למען הציל אותו ויותר לא. אלא אמר ראובן, ינצל מידם, ואם ימות בביר - ימות. ומשום כך כתוב וישמע ראובן וינצלו מידם.

בא ראה כמה היא חסידותו של ראובן, שמשום שיזעזע ששמעון ולוי, השתפחות והחכמה והחברות שלהם הם קשים, שכאשר התחברו בשכם הרגו כל זכר [ס"א וזה שהרגו כל זכר], לא די להם, אלא שנוטלים נשים וטף וכסף וזהב וכל הבחמות וכל כלי יקר וכל מי שנמצא בקריה, ולא די, אלא שאפלו כל מה שבשדה נטלו, שכתוב (בראשית לד) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר, ומה הקריה הגדולה כזו לא נצל מהם - אלמלא העלם הזה יפל בדיהם, לא ישאירו ממנו חתיכת בשר בעולם, ועל כן אמר טוב להנצל מהם, שלא ישאירו ממנו שארית בעולם ולא יראה ממנו אפא כלום לעולמים.

וכאן אם ימות, לא יכולים לו, וישאר כל גופו שלם ואשיב אותו לאבא שלם, ועל כן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, אף על גב שימות שם. ומשום כך אמר היילד איננו, ולא אומר איננו חי, אלא אומר איננו - אפלו מת.

בא ראה מה שעשה, שהוא בחכמה היה משתף עצמו עמהם, שכתוב לא נכנו נפש, ולא כתוב לא תכווהו, והוא לא היה שם כשנמכר יוסף, שהרי כלם שמשו את אביהם, כל אחד ואחד יום אחד, ואותו היום היה של ראובן, ועל כן רצה שבאותו היום שהיה השמוש שלו לא יאבד יוסף, ומשום כך כתוב

וַיֵּשֶׁב רֵאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהָנָה אֵין יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו. וְהָנָה אֵין יוֹסֵף דּוֹקָא, אֶפְלוּ [חי או] מֵת, מִיָּד וַיֵּשֶׁב אֶל אַחִיו וַיֹּאמֶר הִילָד אֵינָנוּ.

וְאֶפְלוּ רֵאוּבֵן לֹא יָדַע מֵאוֹתָהּ הַמְּכִירָה שֶׁל יוֹסֵף. וְהָרִי בְּאֵרוֹהוּ שֶׁהִשְׁכִּינָה הַשְּׁתַּתְּפָה עִמָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא יָדַע רֵאוּבֵן מִהַמְּכִירָה הַהִיא שֶׁל יוֹסֵף, וְלֹא הִתְגַּלְתָּה לוֹ עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן שֶׁיוֹסֵף הִתְגַּלָּה לְאֶחָיו.

בֹּא רֹאֵה כִּמָּה גָּרַם לְרֵאוּבֵן מִשּׁוֹם שֶׁהוּא הִשְׁתַּדֵּל לְהַחֲיוֹת אֶת יוֹסֵף. מַה כְּתוּב? (דְּבָרִים לג) ?חִי רֵאוּבֵן וְאֵל יָמָת וְגו'. שֶׁהָרִי מִשּׁוֹם זֶה, אִף עַל גֵּב שֶׁיָּדַע שֶׁנִּלְקַחָה בְּכוֹרָתוֹ מִמֶּנּוּ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף, הִשְׁתַּדֵּל לְהַחֲיוֹת אוֹתוֹ, וְהִתְפַּלֵּל מִשֶּׁהָ וְאָמַר יְחִי רֵאוּבֵן וְאֵל יָמָת, וְהִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם זֶה, וּמִשּׁוֹם שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה מִהַמַּעֲשֶׂה הַהוּא. שֶׁכָּל מִי שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֹּא רֹאֵה מַה כְּתוּב? וַיִּקְחוּ אֶת כְּתֻנֶּת יוֹסֵף וְגו'. הָרִי בְּאֵרוֹהוּ, שֶׁמִּשּׁוֹם שֶׁדָּם הִשְׁעִיר דּוֹמָה לְדָם שֶׁל אָדָם. אֲבָל בֹּא רֹאֵה, אִף עַל גֵּב שֶׁהִדְבֵּר בֹּא כְּרֹאִי, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצְּדִיקִים אֶפְלוּ כְּחוּט הַשְּׁעָרָה.

עַקֵּב עָשָׂה מַעֲשֶׂה כְּרֹאִי, בִּמָּה? מִשּׁוֹם שֶׁהִקְרִיב לְאָבִיו שְׁעִיר, שֶׁהוּא צַד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְעַם כָּל זֶה, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא הִקְרִיב שְׁעִיר וְהִכְחִישׁ אֶת אָבִיו שֶׁהוּא הַצַּד שֶׁלּוֹ, נִעְנַשׁ בַּשְּׁעִיר הָאֲחֵר הָזֶה שֶׁהִקְרִיבוּ לוֹ בְּנָיו אֶת הַדָּם שֶׁלּוֹ.

בּו כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כז) וְאֵת עֶרְת גְּדִי הַעֲזִים הִלְבִּישָׁה עַל יָדָיו וְעַל חִלְקַת צִנְאָרָיו, מִשּׁוֹם כֶּף - וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתֻנֶּת בַּדָּם, הִקְרִיבוּ לוֹ כְּתֻנֶּת לְהַכְחִישׁ אוֹתוֹ. וְהַכָּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הוּא גָּרַם שֶׁכְּתוּב וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֻלָּה עַד מְאֹד, מִשּׁוֹם כֶּף גָּרְמוֹ לוֹ שֶׁחָרַד חֲרָדָה בְּזִמְנָן הַהוּא, שֶׁכְּתוּב הִפָּךְ נָא הַכְּתֻנֶּת בְּנֶגֶד הִיא אִם לֹא.

רַבִּי חֵימָא אָמַר, כְּתוּב בּו (שם) הֵאֱתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוֹ אִם לֹא - לוֹ כְּתוּב, הַכְּתֻנֶּת בְּנֶגֶד הִיא אִם לֹא. וּמִשּׁוֹם כֶּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצְּדִיקִים בְּכָל מַה שֶׁהֵם עוֹשִׂים.

רַבִּי אֲבָא אָמַר [נ"א אָמַר רַבִּי אֲבָא], כִּיֵּן שֶׁכָּל הַשִּׁבְטִים רָאוּ אוֹתוֹ הַצֶּעַר שֶׁל אֲבִיהֶם, וְנָדָּא הִתְנַחֲמוּ וְנִתְּנוּ עֲצָמָם עַל יוֹסֵף שֶׁיִּפְדּוּ אוֹתוֹ אֶלְמָלָא? מִצָּאוּ אוֹתוֹ. כִּיֵּן שֶׁרָאוּ שֶׁלֹּא יְכוּלִים, חֲזְרוּ אֶל יְהוּדָה וְהַעֲבִירוּ אוֹתוֹ מַעֲלֵיהֶם, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא הָיָה מְלָךְ עֲלֵיהֶם, [וְאִזּוּ ס"א וְכִיֵּן שֶׁ] הַעֲבִירוּהוּ מַעֲלֵיהֶם, מַה כְּתוּב? וַיְהִי בַּעַת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה וְגו'.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים יח) וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה' וַעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ בְּרָד וְגַחְלֵי אֵשׁ. בֹּא רֹאֵה, כִּשְׁבָרָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הִתְקִין לוֹ שִׁבְעָה עֲמוּדִים עַל מַה שֶׁעוֹמֵד, וְכָל הָעֲמוּדִים עוֹמְדִים בְּעֲמֻד אֶחָד יְחִידִי, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי ט) חֲכָמוֹת בָּנְתָה בֵּיתָה חֲצָבָה עֲמֻדֶיהָ שִׁבְעָה, וְכָל אֶלֶף הֵם עוֹמְדִים בְּדֶרֶגָה אַחַת מֵהֶם שֶׁנִּקְרָאת (שם י) צְדִיק יִסֹּד עוֹלָם.

וְכִשְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, נִבְרָא מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁהוּא הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם וְתִקּוּנוֹ, שֶׁהוּא נִקְדָּה אַחַת שֶׁל הָעוֹלָם וְהָאֲמֻצָּע שֶׁל הַכָּל, וְיָמִי הוּא? צִיּוֹן, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים ג) מִזְמוֹר לְאַסָּף אֶל אֱלֹהִים ה' דָּבָר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מִמְזֹרַח שָׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ. וּמֵאִיזָה מְקוֹם? מִצִּיּוֹן, שֶׁכְּתוּב מִצִּיּוֹן מְכַלֵּל יִפִּי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ. מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁהוּא צַד הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הָאֲמוּנָה הַשְּׁלֵמָה כְּרֹאִי וְנִקְעַת יִשְׂרָאֵל הִחְזִיקוּ בּוּ בְּסוּדוֹת הַמִּצְוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, מִשּׁוֹם שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם מַחְזִיק אָדָם בְּצִיצִית שֶׁמַּעֲטוֹף בָּהּ, וְצִיּוֹן הִחְזָק וְהִנְקִדָּה שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, וּמִהַמְּקוֹם הַהוּא נִתְקַן כָּל הָעוֹלָם וְנַעֲשָׂה, וּמִתּוֹכּוֹ נִזְוֶן כָּל הָעוֹלָם.

וְבֹא וְרֹאֵה, וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה' וַעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ וְגו'. כִּיֵּן שֶׁאָמַר וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה', לִמָּה כְּתוּב וַעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ? הִנֵּה [ס"א אֶלָּא] כָּאֵן סוֹד הָאֲמוּנָה [עַל מַה עוֹלָם] שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁצִּיּוֹן הִיא הַשְּׁלֵמוֹת וְהִיפִי שֶׁל הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם נִזְוֶן מִמֶּנּוּ, מִשּׁוֹם שֶׁשְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן, וְהֵן אַחַת, הֵם צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם, זֶה דִּין וְזֶה רַחֲמִים, וּשְׁנֵיהֶם אֶחָד, מִכָּאֵן דִּין וּמִכָּאֵן רַחֲמִים.

מִמַּעֲלָה לְמַעֲלָה יוֹצֵא קוֹל שֶׁנִּשְׁמָע. לְאַחַר שֶׁאוֹתוֹ הַקוֹל יוֹצֵא וְנִשְׁמָע, אִזּוּ יוֹצֵאִים הַדִּינִים וְדִרְכֵי הַדִּין, וְהַרְחָמִים יוֹצֵאִים וְנִפְרָדִים מִשָּׁם. וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה', זֶה בֵּית הַדִּין בְּרַחֲמִים. וַעֲלִיּוֹן, אִף עַל גֵּב שֶׁאִינוֹ נִמְצָא וְאִינוֹ נוֹדַע, כִּיֵּן שֶׁהַקוֹל הַהוּא יוֹצֵא, אִזּוּ נִמְצָא הַכָּל, דִּין וְרַחֲמִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ. כִּיֵּן שֶׁיִּתֵּן קוֹלוֹ, אִזּוּ בְּרָד וְגַחְלֵי אֵשׁ, מִיָּם וְאֵשׁ.

בֹּא רֹאֵה, בַּשְּׁעָה שֶׁנּוֹלַד יְהוּדָה, מַה כְּתוּב? (בְּרֵאשִׁית כט) וַתַּעֲמֹד מִלְּדָת, מִשּׁוֹם שֶׁזֶה הוּא הַיְסוֹד הַרְבִּיעִי מֵאוֹתָם הָאַרְבָּעָה שֶׁהֵם הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיּוֹנָה, עֲמוּד אֶחָד מֵאוֹתָם אַרְבָּעָה הָעֲמוּדִים, מַה כְּתוּב בּו? וַיְהִי בַּעַת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אַחִיו, שֶׁהָיָה מְלָךְ עֲלֵיהֶם. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהוֹרִידוּ אֶת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

וַיִּרָא שֶׁם יְהוּדָה בֵּת אִישׁ כְּנַעֲנִי, וְכִי כְנַעֲנִי הָיָה? אֶלָּא הִנֵּה פְּרִשׁוּהוּ הַחֲבָרִים. וַתֵּהָר וַתִּלָּד בּוּ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ עֵר. שֶׁלֹּשָׁה בָּנִים הָיוּ לַיהוּדָה, וְלֹא נִשְׁאָר מֵהֶם רֶק אֶחָד, וְזֶה הוּא שְׁלָה.

רבי אלעזר ורבי יוסי חזיא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, למה כתוב בבני יהודה, בראשון - ויקרא את שמו ער, ובשני האחרים כתוב, ויתקרא את שמו אונו, ויתקרא את שמו שלה?

אמר לו, בא ראה, הפרשה הזו היא סוד עליון, והכל הוא פראוי. וירד יהודה מאת אחיו, שהנה נכסטה הלבנה וירדה מהדרגה של תקון לתוך דרגה אחרת, שהתחבר בה הנחש, כמו שנאמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה.

ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, והוא רע, והכל אחד, שבא מצד היצר הרע, ומשום כך כתוב ויקרא את שמו ולא כתוב ויקרא שמו. ביעקב כתוב ויקרא שמו, שהקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב, וכאן את - לרבות דרגה אחרת שהתמת הטמאה נולד, וזה הוא ער רע, והכל אחד.

אחר כך לא התבסס המקום עד שבא שלה שהיה העקר של כלם. מה כתוב? ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתוב כאן רע, וכתוב שם (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע ששופך דמים, שופך זרע על הארץ, ומשום כך וימתהו ה'. מה כתוב אחריו? ויאמר יהודה לאונו בא אל אשת אחיד וגו'.

ויאמר יהודה לאונו בא אל אשת אחיד וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה מא) העירותי מצפון ויאת ממזרח שמש וקרא בשמי ויבא סגנים כמו חמר וכמו יוצר ירמס טיט. בא ראה כמה בני אדם הם טפשים שאין יודעים ואין מסתכלים לדעת דברי הקדוש ברוך הוא, שהנה כלם ישנים, שאין מתעוררים, וישנה בנקבי עיניהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם כמו שלמעלה, הכל הוא בחכמה, ואין לך איבר ואיבר באדם שאינו עומד בחכמה עליונה. שהרי כיון שנתקן כל הגוף באיבריו כראוי, הקדוש ברוך הוא השתתף [השתתף] עמו והכניס בו נשמה קדושה כדי ללמד את האדם ללכת בדרך התורה ולשמר מצוותיו, כדי שאדם יתתקן כראוי.

[ומשום זה] [ובעוד] שיש בו נשמה קדושה, צריך לאדם להגדיל את דמות המלך העליון בעולם. וסוד זה, שהרי אותו הנקר ששופע ויוצא לא פוסקים מימיו לעולמים, ועל זה צריך לאדם שלא יפסיק את הנקר והמקור שלו בעולם הזה. [נה"ר רמז] לברית הקדש שחתום בבשרו, שהוא דגמא של אותו הנקר הסוד של צדיק שמתחבר עם צד"ק נחמד למעלה. משום כך צריך אדם למטה להתחבר עם אשתו בקדושה כדי שיתחבר באותו העולם. וכל זמן שאדם לא נצליח בעולם הזה [ס"א ועל כן צריך לאדם שלא יפסיק את הנקר והמקור שלו בעולם הזה, ואם לא] הקדוש ברוך הוא עוקר אותו ונוטע אותו בכמה פעמים כמו מקדם.

בא ראה מה כתוב, העירותי מצפון ויאת. העירותי - זו ההתעוררות של הזיווג של האדם בעולם הזה, שהיא התעוררות מצד הצפון. ויאת - זו היא הנשמה הקדושה שבאה מלמעלה, והקדוש ברוך הוא שולח אותה מלמעלה, באה לעולם הזה ונכנסת לתוך בני אדם, כמו שאמרנו.

ממזרח שמש - זה המקום של אותו הנקר ששופע ויוצא, שמשם יוצאת הנשמה ומאירה. ויבא סגנים [כמו חמר] - אלו הם חילות העולם שבאים משום [בתוך] אותה ההתעוררות של הנשמות. כמו חמר - כמו שמתעורר אדם בגוף.

שהרי משום זה הקדוש ברוך הוא עושה זיווגים ומטיל נשמות בעולם, ונמצאת חבורות למעלה ולמטה, והמקור של הכל הוא [ס"א יהיה] ברוך. ומשום כך הקדוש ברוך הוא עשה את האדם, כדי להשתדל בדרךיו, ולא יפסיק את מקורו ומעינו לעולמים.

וכל מי שמפסיק מקורו [מלמטה ומיבש אותו], כביכול גורם להפסק למעלה, אז (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. והואיל וכן אדם הוקם למטה כדגמא שלמעלה - מי שמקורו ימיש מעשות פרות, כמו זה שלא רצה לשא אשה, או שנשא אותה והשתדל ולא יכל, אלו ששני הפכים הם זה מזה, (או אותו) שמיש מעשות פרות, אין לו תקנה לעולם.

(קהלת א) מעות לא יוכל לתקן, משום שלא רצה לשא אשה ולהשתדל בפריה ורביה. ואותו שהשתדל ונשא אשה ולא יכל, זה מתקן בגואלו שקרוב לו, שהוא אחיו של אותו מת בלי בנים. כשיצא מן העולם הזה, אותו האיש לא נכנס לפרגוד ולא נוטל חלק בעולם ההוא [ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו שכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני. הואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר (דברים כה) כי ישובו אחים יחדו וגו'. וכתוב בא אל אשת אחיד ויבם אתה וגו', משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא.

מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו. כמו כן עץ שדולק ואורו לא עולה, וכו' אותו ויעלה בו אור ויאיר. עץ הוא אדם, שכתוב (שם כ) כי האדם עץ השדה. רוצה לומר, שהאדם כשהוא

בעולם הזה והולך ותאב ואוכל ושותה ומזדוג עם אשה ולא זוכה לבנים, זהו עץ שדולק ואורו לא עולה, כלומר, נשמתו לא זוכה באותו הגוף להיות מוארת, אלא היא בחשכה.

בא ראה, כתוב (ישעיה מה) לא תהו בראה לשבת יצרה, שמשום כך עשה הקדוש ברוך הוא את האדם כראוי, כמו שאמרנו, והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם העולם בא ראה מה כתוב, (בראשית כה) ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. סוד הנשמה שבאה להתתקן כמו מקדם.

בא ראה באותו הגוף מה כתוב, (ישעיה נג) וה' חפץ דכאז החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצליח. וה' חפץ דכאז, בפסוק הזה יש להסתכל, למה חפץ? כדי שיתר. אם תשים אשם - היה צריך להיות אם ישים אשם! מה זה אם תשים? אלא על הנשמה חוזר הדבר. אם הנשמה ההיא רוצה להתתקן כראוי - יראה זרע, משום שאותה הנשמה הולכת ומשוטטת ומזמנת להפגש לאותו הגוף שהתעסק בה האדם בפרה ובריה, ואז יאריך ימים, וחפץ ה' - זו התורה - בידו יצליח.

בא ראה, אף על גב שאדם משתדל בתורה יומם ולילה ומקורו ומעינו עומד בו לחנם, אין לו מקום להפגש לפרגוד. והרי נאמר שבאר המים, אם לא נכנס בה אותו המקור והמעין, אינה באר, שהבאר והמקור הם יחד והם סוד אחד, ובארנו.

כתוב (תהלים קכז) שוא לכם משפיעי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים כן יתן לידידו שוא. בא ראה כמה הם חביבים דברי התורה, שבכל דבר ודבר בתורה יש בו סודות עליונים קדושים, והרי נאמר שבאשר נתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, את כל הגזרים העליונים הקדושים כלם נתן להם [וכלם] בתורה, וכלם נתנו לישראל בשעה שקבלו התורה בסיני.

בא ראה, שוא לכם משפיעי קום - אלו הם היחידים שנמצאים, שאינם זכר ונקבה כראוי, ומקדימים בבקר לעבודתם, כמו שנאמר (קהלת ד) יש אחד ואין שני וגו', ואין קץ לכל עמלו. מאחרי שבת - מאחרים המנוחה, כמו שנאמר כי בו שבת, משום שהאשה אל האדם היא נחת ודאי אצלו.

אכלי לחם העצבים, מה זה לחם העצבים? שבאשר לאדם יש בנים, אותו הלחם שאוכל, אוכל אותו בשמחה וברצון הלב. וזה שאין לו בנים, אותו לחם שאוכל הוא לחם של עצב, ואלו הם אכלי לחם העצבים ודאי.

כן יתן לידידו שוא, מה זה יתן לידידו? זהו שמקורו מברך, שהקדוש ברוך הוא נותן לו שנה בעולם ההוא, כמו שנאמר (משלי ג) ושכבת וקרבך שנתך, משום שיש לו חלק בעולם הבא, כדי שאותו האיש ישכב ויהנה בעולם הבא ההוא כראוי.

יש אחד ואין שני וגו', יש אחד - זהו אדם שהוא יחיד בעולם, לא יחיד כראוי, אלא שהוא בלי זוג. ואין שני - שאין עמו סמך. גם בן - שיקים שמו בישראל לא השאיר. ואח אין לו - שגיבא אותו לתקון.

ואין קץ לכל עמלו - שהוא עמל תמיד, שמקדים יום ולילה. גם עינו לא תשבע עשר - ואין לו לב להשגים ולומר, למי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה.

ואם תאמר שכדי שיאכל וישתה יותר ויעשה משתה בכל יום תמיד - לא כך, שהרי הנפש אינה נהנית ממנו. אלא ודאי הוא מחסר את נפשו מטוב של האור של העולם הבא משום שזוהי נפש חסרה, שלא השלמה כראוי. בא ראה כמה חס הקדוש ברוך הוא על מעשיו, משום שרוצה שיתקן ולא יאבד מאותו העולם הבא, כמו שאמרנו.

רבי חייא שאל, זה שהוא צדיק שלם ומשתדל בתורה ימים ולילות וכל מעשיו לשמו של הקדוש ברוך הוא ולא זכה לבנים בעולם הזה, כמו שהשתדל בהם ולא זכה, או שהיו לו ומתו - מה הם לעולם הבא? אמר לו רבי יוסי, מעשיו והתורה ההיא מגנים עליו לעולם ההוא.

אמר רבי יצחק, עליהם ועל אותם צדיקי האמת, [כמו רבי יוחנן שהיו לו בנים ומתו, וכמו רבי חזקיה שהוא עקר] עליהם כתוב (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בבריתי. מה כתוב אחריו? ונתתי להם בבייתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם איתן לו אשר לא יפרת, משום שלא לה יש חלק לעולם הבא. אמר לו רבי יוסי, נאזה הוא ויפה.

בא ראה, צדיק שלם שהיו בו כל אלה והשלם כראוי ומת בלי בנים, והנה יורש מקומו בעולם ההוא - האם אשתו צריכה יבום או לא? אם תאמר שצריכה להתיבם, הרי זה לריקנות, שהרי את מקומו גרש בעולם ההוא.

אלא ודאי צריכה ליבום, משום שאיננו יודעים אם היה שלם במעשיו ואם לא. ואם היא

מתנבמת, זה לא היה בריקנות, משום שיש מקום לקדוש-ברוך-הוא לאיש הזה שהיה בעולם ומת בלי בנים וגואל לא היה לו בעולם. כיון שהצדיק השלם הזה מת ואשתו מתנבמת, והוא ירש את מקומו, בא האיש ההוא ומשפלתם כאן, ובין כך ובין כך הקדוש ברוך הוא מזמין לו מקום לעולם עד שימות הצדיק השלם הזה והוא ישתלם בעולם. זהו שכתוב (במדבר לב) כי בעיר מקלטו ישב עד מות הפהן הגדול וגו'.

וזהו ששינונו, בנים מזמנים לצדיקים במיתתם. בחייהם לא זכו, ובמיתתם זכו. ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא כלם אמת וזכות, [וחס] וחיים על הכל. (קהלת ד) טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם - אלו הם שמתעסקים בעולם הזה להוליד בנים, שאותם בנים שהשאירו, בגללם יש להם שכר טוב בעולם הזה ובגללם יורשים אבותיהם חלק בעולם ההוא, ובארוהו.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נוטע אילנות בעולם הזה. אם הצליחו - זפה. לא הצליחו - עוקר אותם ושותל אותם אפלו כמה פעמים, ומשום כך כל דרכי הקדוש ברוך הוא הן לטוב ולתקן את העולם.

בא אל אשת אחיד ויבם אתה. שהרי יהודה וכל השבטים היו יודעים את זה ועקר הדבר והקם זרע, משום שאותו הזרע צריך להתתקן הדבר ולגלם גלם לתקון שלא יפרד הזרע משרשו כראוי, זהו שכתוב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב.

וכשנתקן אחר כך כראוי, אלו משתבחים בעולם ההוא, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם, ומשום כך כתוב (קהלת ד) ושבח אני את המתים שפבר מתו, דוקא, מן החיים אשר הם חיים עדנה. מה זה עדנה? כמו שנגמר (בראשית יח) אחרי בלתי הקנה לי עדנה, וכתוב (איוב לג) ישוב לימי עלומי.

וטוב משניהם את אשר עדן לא היה [שלא שב לימי עלומי] אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש. וטוב משניהם את אשר עדן לא היה, שלא שב לימי עלומי ולא צריך להתתקן ולא סובל חטאים ראשונים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן לו מקום מתקן בעולם ההוא כראוי.

בא ראה מה כתוב: (קהלת ח) ובכן ראיתי רשעים קברים וגו', כמו שנגמר משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד ולא רוצה לכלות את העולם, אלא כמו שנתבאר, וכל דרכיו כלם אמת וזכות להטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקם של הצדיקים שהם הולכים בדרך האמת, עליהם כתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ.

וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך וגו'. בא ראה כמה ראוי לאדם להזהר מחטאיו ולהזהר במעשיו לפני הקדוש ברוך הוא, משום שפמה שלוחים וכמה ממנים הם בעולם שהם הולכים ומשוטטים ורואים את מעשי בני האדם ומעידים עליו [ז"ח עליהם], והכל כתובים בספר.

ובא וראה, בכל אותם החטאים שנטמא בהם האדם יותר בעולם הזה, זהו חטא שנטמא בו אדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא - מי ששופך זרע לריק ומוציא זרע לחנם ביד או ברגל ונטמא בו, כמו שנגמר (תהלים ח) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרד רע.

בגלל זה לא נכנס למחצה ולא רוצה תאר פניו של עתיק יומין, כמו שלמדנו, כתוב כאן לא יגרד רע, וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', ומשום כך כתוב (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו. אשרי חלקו של האיש שיגרא מרבנו ויהיה שמור מדרך רעה, ויטהר עצמו להשתדל ביראת רבונו.

בא ראה, בבקר זרע [את] זרעך. הפסוק הזה בארוהו, בבקר - זהו בזמן שאדם עומד בכחו ויהיה בעלומי, אז ישתדל להוליד בנים עם אשה שראויה לו, שכתוב בבקר זרע את זרעך.

שהרי אז הוא הזמן, כמו שנגמר (תהלים קכז) פחצים ביד גבור כן בני הנעורים, משום שיכול ללמד אותם דרכי הקדוש ברוך הוא, ויהיה לו שכר טוב לעולם הבא, שכתוב אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. לא יבושו - בעולם ההוא, בזמן שבעלי הדין יבואו לקטרג עליו, שאין לך שכר טוב בעולם ההוא כמו שהוא שמלמד את בנו יראת רבונו בדרך התורה.

בא ראה מה אמר באברהם, שכתוב (בראשית יח) כי ידעתי למען אשר יצנה את בני ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ועל כן אותה הזכות קימת לו בעולם ההוא אצל כל בעלי הדין.

ומשום כך בבקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך - אפלו בימי הזקנה, שהוא הזמן שאדם זקן, [לא יאמר כבר השתדלתי ודי לי, או - כבר השתדלתי ואיני יכול, וכעת שאני זקן איני רוצה. ועם כל זה] מה כתוב? אל תנח ידך. לא יניח מלהוליד בעולם הזה. מה הטעם? משום שלא תדע איזה יכשר הזה או זה. לפני האלהים - כדי שיעמדו בשבילו בעולם ההוא.

ועל כן כתוב (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים. זהו צרור הנשמות, הצד של העולם הבא. ולנחלה הזו, מי מזכה את האדם להפגש לאותה נחלת ה' הבנים. אותם הבנים מזכים אותו לנחלת ה', ועל כן אשרי אותו האיש שמזכה אותם ללמד אותם דרכי התורה כמו שנתבאר.

ותסר בגדי אלמנטה מעליה וגו'. בא ראה, תמר היתה בת כהן, וכי תעלה על דעתך שהיא הלכה כדי לזנות עם חמיה? שהרי היא, צניעות ומצאה בה תמיד. אלא היא היתה צדקת, ובחכמה עשתה את זה, שהרי היא לא הפקירה את עצמה אליו, אלא משום שידעה ידיעה ובחכמה התבוננה, ועל כן היא באה אליו לעשות [עמו] חסד ואמת, ועל זה באה [בפרהסיא] והשתדלה בעסק הזה.

בא ראה, משום שהיא ידעה ידיעה והשתדלה בעסק זה, הקדוש ברוך הוא עשה שם סיוע במעשה החוץ ומיד התעברה, והכל היה ממנו. ואם תאמר, למה לא הביא הקדוש ברוך הוא אותם בנים מאשה אחרת? למה מזה? אלא ודאי שהיא הצרכה למעשה הזה ולא אשה אחרת.

שתי נשים היו שמהן נבנה הגרע של יהודה, ובאו מהן דוד המלך ושלמה המלך ומלך המשיח, ושתי הנשים הללו זו כמו זו, תמר ורות שמותו בעליהן בראשונה, והן השתדלו למעשה הזה.

תמר השתדלה אצל חמיה, שהוא יותר קרוב לבניו שמתו. מה הטעם היא השתדלה אצלו? שכתוב כי ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאשה, ומשום זה השתדלה במעשה הזה אצל חמיה.

רות מת בעלה, ואחר כך השתדלה במעשה הזה אצל בעז, שכתוב (רות ג) ותגל מרגלתי ותשכב, והשתדלה עמו, ואחר כך הולידה את עובד. ואם תאמר, למה לא לצא עובד מאשה אחרת? אלא ודאי היא הצרכה ולא אשה אחרת. ומשתי אלו נבנה ונתקן זרעו של יהודה, ושתיהן עשו בכשרות, לעשות חסד עם אותם המתים לתקן את העולם לאחר מכן.

וזהו כמו שנאמר (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו, שהרי כשהיו חיים בהתחלה, לא היה בהם שבח [ז"ל] ואחר כך היה בהם שבח, ושתיהן השתדלו לעשות חסד ואמת עם אותם המתים, והקדוש ברוך הוא סיע באותו המעשה והכל היה כראוי. אשרי הוא מי שמשתדל בתורה יומם ולילה, כמו שנאמר (יהושע א) והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך וגו'.

ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר וגו'. [מה כתוב למעלה? ויכר יהודה ויאמר. הוא אמר לאביו הכר נא וגו', ועל כן ויכר יהודה. וכתוב והנה תאומים בבטנה. תאומים היו מקדם לכן אחים היו. רבי חזקיה אמר, לא כך נשמע, אלא בנים אחרים נולדו. אמר רבי אבא, משום כך השתדלה למצא האבדה שנאבדה בא ראה מה כתוב, ויהי כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פרוץ. רמז כאן התפרצות ראשונה שפרץ זה שמת עליו, ממשימם שכתוב פרצת עליך, התפרצות בגלל שהצטרפת להטריח לאדונה, ומשום כך התפרצות תעשה בשאר אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ועל זה ויקרא שמו פרוץ. ולאחר שכל מעשה של יהודה נאמר שיהודה מכר לו ליוסף, והוא גרם לו לכל זה, שאם יהודה היה אומר נחזיר אותו לאבינו, היו עושים לו אחיו כך, ועל זה הורידו אותו אחיו משלטונו שעליהם. ולבסוף שגלה מאחיו ובא עליו כל זה, חזר ואמר ויוסף הורד מצרימה] מה זה הורד? שהסכים הקדוש ברוך הוא לאותו המעשה לקיים את הגזרה שלו שגזר בין הבתרים, שכתוב (בראשית טו) לדע תדע כי גר יהיה זרעך וגו'. ויקנהו פוטיפר, לצד החטא קנה אותו.

פתח ואמר, (איוב ט) האמר לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתם. בא ראה, שבעה כוכבים עשה הקדוש ברוך הוא ברוקיע, ובכל רוקיע ורוקיע יש כמה שמשים ממנים לשמושיו של הקדוש ברוך הוא.

משום שאין לה שמש או ממנה שאין לו עבודה ושמוש לאדונו, ועומדים כל אחד ואחד על אותו השמוש שנתמנה בו, וכל אחד יודע עבודתו לשמש.

מהם שמשימשים בשליחות רבונם ומפקדים בעולם על כל מעשי בני האדם, ומהם שמשימשים אותם, והם [חרין] מפקדים על השירה. ואף על גב שהם מפקדים על זה, אין לה כל חיל בשמים וכוכבים ומזלות שכלם לא משבחים את הקדוש ברוך הוא.

שהרי בשעה שנגנס הלילה, אז נפרדים שלשה צדדים מחנות לשלשת צדי העולם, ובכל צד נצד אלף אלפים ורובא רבבות, וכלם ממנים על השירה.

שלשה מחנות הם, וחיה קדושה אחת ממנה עליהם ועומדת עליהם, וכלם משבחים את הקדוש ברוך הוא עד שבא הבקר. כשבא הבקר, כל אותם שבצד דרום וכל הכוכבים שמאירים, כלם משבחים ואומרים שירה לקדוש-ברוך-הוא, כמו שנאמר (איוב לח) ברוך יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים. ברוך יחד ככבי בקר - אלו הכוכבים שבצד דרום, כמו שנאמר (בראשית יט) וישפם אברהם בבקר. ויריעו כל בני אלהים - אלו הם שבצד שמאל שנקללו בימין.

ואז מאיר הבקר, וישראל נושאים שירה ומשבחים לקדוש-ברוך-הוא ביום, שלש פעמים ביום

כנגד שלש פעמים של הלילה, ועומדים אלה כנגד אלה, עד שמתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא ביום ובלילה כראוי, והקדוש ברוך הוא מתעלה בשש הללו.

אותה החיה הקדושה שעומדת עליהם למעלה, עומדת על ישראל למטה כדי לתקן הכל כראוי. מה כתוב בה? (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחזק לנערותיה. ותתן טרף לביתה - אלו אותם המהנות שלמעלה. וחזק לנערותיה - אלו המהנות של ישראל למטה. ומשום כך כבודו של הקדוש ברוך הוא מתעלה מכל הצדדים, ממעלה וממטה, ועל כן הכל היה [הוא] עומד ברשותו והכל הוא ברצונו.

(איוב ט) האמר לחרס ולא יזרח - רבי שמעון אמר זה יוסף. ובעד כוכבים נחתם - אלו הם אחיו, שכתוב בהם ואחד עשר כוכבים משתחווים לו. דבר אחר, האמר לחרס - זה יעקב בשעה שאמרו לו הכר נא. ולא יזרח - בשעה שהסתלקה ממנו השכינה. ובעד כוכבים נחתם - משום בניו נחתם ונסתם האור שלו, השמש חשך והכוכבים לא האירו, משום שיוסף נפרד מאביו. ובא וראה, מאותו היום של אותו המעשה של יוסף, נפרד יעקב משמוש המטה, ונשאר אבל עד אותו היום שהתבשר בשורת יוסף.

ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים לו) כי ה' אהב משפט ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו. הפסוק הזה בארוהו באברהם. את חסידיו, כתוב חסידו, ויהי נתבאר.

בא ראה, בכל מקום שהצדיקים הולכים, הקדוש ברוך הוא שומר אותם ולא עוזב אותם. דוד אמר (שם כג) גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך וגו'. בכל מקום שהצדיקים הולכים, השכינה הולכת עמם ולא עוזבת אותם.

יוסף הלך בגיא צלמות והורידו אותו למצרים - השכינה היתה עמו, זהו שכתוב ויהי ה' את יוסף. ומשום ששכינה היתה עמו - בכל מה שהיה עושה, היה מצליח בידו. שאפילו מה שהיה בידו והיה מבקש אותו אדונו בגון אחר - היה מתהפך בידו לאותה הצורה שרצון אדונו היה רוצה בה, כמו שנאמר וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עשה ה' מצליח בידו. מצליח בידו ודאי, כי ה' אתו.

בא ראה, וידע אדניו כי ה' אתו לא כתוב, אלא וירא אדניו, שהרי בעינו היה רואה מעשה נסים בכל יום שהקדוש ברוך הוא עושה בידו, ועל כן ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. הקדוש ברוך הוא שומר את הצדיקים, ובגללם הוא שומר את הרשעים, שהרי הרשעים מתברכים משום הצדיקים. כמו כן כתוב (שמואל ב ו) ויברך ה', את בית עבד אדם, [הגתיל] בעבור ארון האלהים.

הצדיקים, מתברכים האחרים בגללן, והם לא יכלו להזון [ס"א להנצל] בזכותם, ויהי פרושה. יוסף התברך אדונו בגללו, והוא לא יכל להנצל ממנו בזכותו ולצאת לחרות.

ואחר כך הכניס אותו לבית הסהר, כמו שנאמר (תהלים קה) ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו, עד שלאחר מכן הקדוש ברוך הוא הוציא אותו לחרות והשליט אותו על כל ארץ מצרים. ומשום כך כתוב ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו. כתוב חסידו ונתבאר, והקדוש ברוך הוא מגן על הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי בד' לעולם ורגנו ותסוד עלימו ויעלצו בד' אהבי שמך.

ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף. רבי חניא פתח ואמר, (שם קג) ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו בא ראה כמה צריך האדם להשמר מחטאיו וללכת בדרך מתקנת, כדי שלא יסיט אותו היצר הרע ההוא, שהוא מקטרג לו כל יום ויום, כמו שנאמר.

ומשום שהוא מקטרג לו תמיד, צריך האדם להתגבר עליו ולהתעלות עליו במקום של חזק, שצריך להיות גובר עליו ולהשתתף במקום של גבורה, משום שכאשר אדם גובר עליו, אז הוא בצד הגבורה ונדבק בו להתגבר, ומשום שאותו יצר הרע תקיף, צריך האדם להיות תקיף ממנו.

ובני האדם הללו שמתגברים, נקראים גבורי כח, שימצא מין עם מינו, ואלו הם מלאכיו של הקדוש ברוך הוא, שבאים מצד הגבורה הקשה, להתגבר עליו, גברי כח עשי דברו. ברכו ה' מלאכיו - כמו יוסף שנקרא צדיק וגבור ושמר ברית הקדש הרשומה בתוכו.

רבי אלעזר אמר, ויהי אחר הדברים האלה, מה זה היא? הרי פרושה, מקום זה שיצר הרע מקטרג, שהוא הדרגה אחר הדברים. משום שיוסף נתן לו מקום לקטרג, שהיה יוסף מסלסל בשערו ומתקן את עצמו ומקשט אותו, אז נתן מקום ליצר הרע לקטרג, שאמר: ומה אביו מתאבל עליו, ויוסף מקשט את עצמו ומסלסל בשערו?! אז התגרה בו הדב וקטרג לו.

ויהי אחר הדברים האלה. בא ראה, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם לדון אותו ומוציא רשעים בעולם, מה כתוב? (דברים יא) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה. ואז - ואבדתם מהרה. שהרי משום חטאי בני האדם השמים נעצרים ולא נוהגים בחקותיהם כראוי.



ובא וראה, אותם שלא שומרים את ברית הקדש הזו, גורמים התפרדות בין ישראל לאביהם שבשמים, משום שכתוב וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם, וכתוב ועצר את השמים ולא יהיה מטר. שזהו כמו שמשתחיה לאלוה אחר, שמשקר באות הברית הקדושה הזו.

וכאשר הברית הקדושה נשמרת בעולם כראוי, אז הקדוש ברוך הוא נותן ברכות למעלה להריק בעולם, כמו שנאמר (תהלים סח) גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה. גשם נדבות - זהו גשמי רצון, כשמתרצה הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל ורוצה להריק לה ברכות, אזי נחלתך ונלאה אתה כוננתה.

נחלתך - הם ישראל, שהם נחלתו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים לב) יעקב חבל נחלתו. ונלאה - זו כנסת ישראל, שהיא נלאה בארץ אחרת. שהיא צמאה לשמות, ואז היא נלאה. וכשאותו גשם של רצון נתן, אז אתה כוננתה.

ועל כן שמים וארץ וכל צבאם, כלם עומדים על הקיום הזה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, ומשום כך צריך להזהר בזה, והרי פרשוק. ומשום כך כתוב ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה, ואחריו כתוב ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף.

ויהי כדברה אל יוסף יום יום. רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי ו) לשמרך מאשת רע וגו'. אשרי הצדיקים שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ללכת בהם, משום שהם משתדלים בתורה יומם ולילה, שכל מי שמשתדל בתורה ימים ולילות, נוחל שני עולמות - העולם העליון והעולם התחתון. נוחל את העולם הזה - אף על גב שאין האדם מתעסק בה לשמה. ויורש העולם העליון ההוא - כשמעסק בה האדם לשמה.

בא ראה מה כתוב, (משלי ג) ארץ ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. ארץ ימים בימינה - מי שהולך לימין התורה, ארץ של חיים הוא לעולם הבא, שזוכה שם לכבוד התורה, שהוא כבוד וכתר להתעשר על הכל, שכתר התורה הוא בעולם ההוא. בשמאלה עשר וכבוד - בעולם הזה, שאף על גב שאינו מתעסק בה לשמה, זוכה בעולם הזה לעשר וכבוד.

שהרי רבי חייא, באשר בא משם לארץ ישראל, קרא בתורה, עד שהיו פניו מאירים כמו השמש, וכשהיו עומדים לפניו כל אותם שעסקו בתורה, היה אומר: זה השתדל בתורה לשמה, וזה לא השתדל לשמה. והנה מתפלל על אותו שמתעסק לשמה, שפך יהיה תמיד ויזכה לעולם הבא. ומתפלל על אותו שלא התעסק לשמה, שיבא להתעסק בה לשמה ויזכה לחיי עולם.

יום אחד ראה תלמיד אחד שהיה עוסק בתורה ופניו מוריקים. אמר, ודאי מהרהר בעברה הוא זה. אחז אותו לפניו, והמשיך עליו דברי תורה עד שהתנשבה רוחו בתוכו. מאותו היום והלאה שם על רוחו שלא ירדף אחר אותם ההרהורים הרעים וישתדל בתורה לשמה.

אמר רבי יוסי, כשאדם רואה שבאים אליו הרהורים רעים, יתעסק בתורה, ואז יעברו ממנו. אמר רבי אלעזר, כשאותו הצד הרע בא לפתות את האדם, ימשך אותו לתורה, ויפרד ממנו.

בא ראה, שהנה שנינו, שבאשר הצד הרע הזה עומד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על העולם משום מעשים רעים, הקדוש ברוך הוא חס על העולם, ונותן עצה לבני אדם להנצל ממנו, ולא יוכל לשלט עליהם ולא על מעשיהם. ומה היא העצה? להשתדל בתורה, ונצולים ממנו. מנין לנו? שכתוב (שם ו) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. מה כתוב אחריו? לשמרך מאשת רע מחלקת לשון נכריה.

זהו צד הטמאה. הצד האחר - שעומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על חטאי בני האדם, ועומד תמיד להשטין למטה לבני אדם. עומד תמיד למעלה כדי להזכיר חטאי בני האדם ולהשטין להם על מעשיהם, ומשום שנתנו ברשותו, כמו שעשה לו לאיוב.

וכן עומד עליהם להשטין את ישראל ולהזכיר חטאיהם בכל מה שעשו באותו הפעמים שהקדוש ברוך הוא עומד עליהם בדיו, אזי עומד להשטין להם ולהזכיר חטאיהם, והקדוש ברוך הוא חס על ישראל ונותן להם עצה להנצל ממנו, ובמה? בשופר, ביום של ראש השנה, וביום הכפורים בשעיר המשתלח שנותנים לו, כדי להפריד מהם ולהשתדל באותו החלק שלו, והרי בארחה.

בא ראה מה כתוב, (שם ה) רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו. ובסוד האמונה מה כתוב? (שם ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. ואלו הם דרכי ושבילי התורה, והכל אחד. זה שלום וזה מות, והכל הפוכים זה מזה.

אשרי חלקם של ישראל שנדבקים בקדוש-ברוך-הוא כראוי ונותן להם עצה להנצל מכל הצדדים האחרים של העולם, משום שהם עם קדוש לנחלתו וחלקו, ועל כן נותן להם עצה בכל. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כשהצד הרע הזה יורד ומשוטט בעולם ורואה את מעשי בני האדם, שהם כלם סוטים דרכיהם בעולם, הוא עולה ומשטין עליהם, ואלמלא שהקדוש ברוך הוא חס על מעשי ידיו, הם לא היו נשארים בעולם.

מה כתוב? ויהי כדברה אל יוסף יום יום. כדברה - שעולה ומעלה בכל יום ויום, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא כמה רעות, כמה מלשינות, כדי לבלות בני אדם.

מה כתוב? ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. ולא שמע אליה - משום שהוא חס על העולם. לשכב אצלה, מהו לשכב אצלה? כדי לקחת שלטון לשלט על העולם, והשלטון לא שולט עד שנתנת לו רשות.

דבר אחר לשכב אצלה - כמו שנאמר (ויקרא טו) ולאיש אשר ישכב עם טמאה. להיות עמה - לתת לה גדלות וברכות וסיוע, שאלמלא היה לה סיוע מלמעלה, לא נשאר בעולם אפלו אחד, אבל משום שהקדוש ברוך הוא חס על העולם, נשאר העולם בקיומו.

רבי אבא אמר, הכל הוא דרך אחת, אבל יצר הרע הוא שהולך ומפתה את בני האדם כדי להסוות את דרכיהם ולהדבק בהם בכל יום ויום, ובכל עין ועין. מסטה את האדם מדרך האמת כדי לדחותו מדרך החיים, למשך אותו לגיהנם.

אשריו מי שעושה ושומר [אשרי מי שעושה, שומר] דרכיו ושביליו כדי שלא ידבק בו, הינו מה שכתוב ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה, כמו [במה] שהיא אומרת לו בכל יום. שהרי רוח הטמאה, יצר הרע, מפתה את האדם בכל יום לשכב אצלה, בתוך הגיהנם, ולהדון שם, להיות עמה.

בא ראה, כשאדם נדבק לאותו הצד, נמשך אחריה, ונטמא עמה בעולם הזה ונטמא עמה בעולם האחר. בא ראה, צד הטמאה הזה הוא מנוול, הוא מלכלך, כפונב (ישעיה ל) צא תאמר לו, צוה ממש, ובן נדון מי שמסטה דרכו מהתורה, ובן נדונים אותם הרשעים של העולם שאין להם אמונה בקדוש-ברוך-הוא.

מה כתוב? ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה - היום שיצר הרע שולט בעולם ויורד להשטין לבני האדם. מתי? היום שבא אדם לשוב בתשובה על חטאיו, או להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, ואז יורד באותו הזמן כדי להשטין לבני האדם.

ויבא הביתה לעשות מלאכתו, כדי להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, שהיא מלאכתו של האדם בעולם הזה. וכיון שעבודת האדם בעולם הזה היא עבודת הקדוש ברוך הוא, צריך לאדם להיות תקיף באריה בכל צדדיו כדי שלא ישלט עליו הצד האחר ולא יוכל לפתות אותו. מה כתוב? ואין איש, אין גבר שיצמד לפני היצר הרע וילחם בו קרב נאוי.

מה דרכו של יצר הרע? כיון שרואה שאין האדם עומד כנגדו ויוצא לקרב אתו, מיד - ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי. ותתפשהו בבגדו, משום שפאשר יצר הרע שולט על האדם, מתקין אותו ומקשט לו את לבושו, מסלסל בשעריו. זהו שכתוב ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי, הדבק עמי.

מי שהוא צדיק, מתגבר כנגדו וילחם בו קרב. מה כתוב? ויעזב בגדו וינס ויצא החוצה. יעזב אותו ויתגבר כנגדו [וילחם בו קרב] ויברח ממנו כדי להנצל ממנו, ולא ישלט עליו.

אמר רבי יצחק, עתידים הם הצדיקים לראות את יצר הרע כמו הר גדול, ויתמהו ויאמרו, איך זכלנו להכניע את ההר הגדול העליון הזה? ועתידים הרשעים לראות את היצר הרע דקיק כמו חוט של שערה, ויתמהו ויאמרו, איך לא זכלנו להכניע את חוט השערה כזה דקיק? אלו יבכו ואלו יבכו. והקדוש ברוך הוא יבער אותו מן העולם וישחט אותו לעיניהם, ולא ישלט עוד בעולם, ויראו הצדיקים וישמחו, כמו שנאמר (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך וישבו ישרים את פניך.

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו'. רבי יהודה פתח, (עמוס ג) הישאג אריה ביער וטרף אין לו היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לך. הישאג אריה ביער.

בא ראה כמה יש לאנשים להשגיח בעבודת הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה ובעבודת הקדוש ברוך הוא, פחדו ויראתו הם על הכל, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את כל הבריות של העולם כל אחד ואחד בדמותו כראוי לו, ואחר כך ברא את האדם בדמות עליונה, והשליט אותו על כלם בדמותו.

שכל זמן שאדם עומד בעולם, כל אותם הבריות של העולם זוקפים ראשם ומסתכלים בדמות העליונה של האדם, אז כלם פוחדים וזעים מלפניו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו'. והדברים הללו, כשמסתכלים ורואים אותו, הדמות הזו,

והנשמה בו.

אמר רבי אלעזר, אף על גב שאין בו נשמה, הצדיקים לא משתנים מכמו שהיתה דמותם בהתחלה, וכשאדם לא הולך בדרך התורה, הדמות הקדושה הוא מתחלפת לו, ואז חית הבר ועוף השמים יכולים לשלט עליו, משום שהדמות הקדושה הוא התחלפה לו, התחלפה לו הדמות הוא של בן אדם.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא מחליף המעשים שלמעלה ומטה כדי להחזיר הדברים למקומם, ושימצא רצונו בכל מעשי העולם. הדמות של דניאל לא השתנתה כשהפילו אותו לגב האריות, ומשום כך נצול. אמר רבי חזקיה, אם כך, הנה כתוב (דניאל ו) אלהי שלח את מלאכו וסגר את פי האריות ולא חבלו אותו. משמע שמשום המלאך שסגר את פיהם, לא נזק.

אמר לו, משום זה לא נזק, שהרי אותה דמות האדם הצדיק היא המלאך ממש, שסוגר את הפה וקושר אותם לשמר אותו שלא יזיקו לו, ומשום כך אלהי שלח מלאכה, אותו שכל הדמות שבעולם חקוקות בו, והוא החזיק בי את דמותי ולא יכלו לשלט בי, וסגר את פיהם. ועל זה שלח ודאי את מלאכו.

והמלאך הזה, אותו שכל הדמות חקוקות בו, שכתוב (תהלים קי) ידיו בגוים מלא גויות, הוא שלא משתנה לפניו כל דמות העולם, ועל כן צריך האדם לשמר דרכיו ושביליו כדי שלא יחטא לפני רבונו, ויתקיים בדמות של אדם.

בא ראה, יחזקאל שמר את פיו ממאכלות אסורים, שכתוב (יחזקאל ד) ולא בא בפי בשר פגול, זכה ונקרא בן אדם. מה כתוב בדניאל? (דניאל א) ונשם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך ובבין משתיו, זכה הוא והתקיים בדמות של אדם. משום שכל דברי העולם, כלם מפחדים מלפני דמותו של אדם, שהוא שליט על כלם והוא המלך על הכל.

אמר רבי יוסי, משום זה צריך לאדם להשמר מחטאיו ולא יסטה לזמין ולשמאל, ועם כל זה צריך לאדם לבדק בחטאיו בכל יום ויום, שהרי כשאדם עומד ממטתו, שני עדים עומדים לפניו והולכים עמו כל היום.

רוצה האדם לקום - אותם העדים אומרים לו בשעה שפותח עיניו: (משלי ד) עיניך לנכח וביטוי ועפעפיך יישרו נגדך. קם ומסדר רגליו ללכת - אותם העדים אומרים לו: (שם) פלס מעגל רגלך וגו'. ועל כן, כשהולך האדם בכל יום, צריך לו להשמר מחטאיו.

בכל יום ויום, כשבא הלילה, צריך להתבונן ולבדק בכל מה שעשה כל היום ההוא כדי שישבו מהם ויסתכל בהם תמיד, כדי שישבו לפני רבונו, כמו שנאמר (תהלים נא) וחטאתי נגדי תמיד, כדי שישבו מהם.

ובא וראה, בזמן שישראל היו בארץ הקדושה, לא נמצא בידיהם חטא, כמו שבארנו, משום שאותם הקרבנות שהיו מקריבים בכל יום היו מכפרים עליהם. עכשו שישראל גלו מן הארץ ואין מי שמכפר עליהם, התורה מכפרת עליהם ומעשים כשרים, משום שהשכינה עמם בגלות, ומי שאינו מסתכל בדרך הקדוש ברוך הוא, גורם לשכינה להכעז בתוך העפר, כמו שנאמר (ישעיה כו) ישפילנה ישפילה עד ארץ וגו'.

אמר רבי יצחק, וכן מי שמשתדל בתורה ובמעשים כשרים, גורם לכנסת ישראל להרים ראש בתוך הגלות. אשרי חלקם של אותם שמשתדלים בתורה ימים ולילות.

בא ראה, גלגל הקדוש ברוך הוא גלגולים בעולם כדי להרים את ראש הצדיקים, שהרי כדי שיוסף ירים את ראשו בעולם על שנמצא צדיק לפניו, הרגיו את האדון על עבדיו, כמו שנאמר חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים, והכל כדי להרים את ראשו של יוסף הצדיק. ובא וראה, על ידי החלום נכנע מעם אחריו, ועל ידי החלום התגדל על אחריו, והתגדל על כל העולם.

ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון וגו'. בא ראה שהנה נאמר שכל החלומות הולכים אחרי הפה. באשר יוסף פתר להם את החלום, למה לזה פתח פתרון טוב, ולזה פתרון רע? אלא שאותם החלומות היו על יוסף, ומשום שידע הדבר על עקרו ופרשו, משום כך פתר להם החלום כמו שצריך, לכל אחד אחד פתר להם פתרון להחזיר הדבר על מקומו.

מה כתוב? ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרו נא לי. מה הטעם? משום שכל צריך לו לפתר החלום - להפקיד את הפתרון לקדוש-ברוך-הוא, משום ששם הוא הקיום של הכל ובו עומד הפתרון.

בא ראה, הרי נאמר שדרגת החלום למטה היא, והיא הדרגה הששית, משום שהרי ממקום הנבואה היא שורה, עד הדרגה הוא של החלום, שש דרגות הן, ועולה הפתרון מדרגת החלום לדרגה

אחרת. החלום הוא הדרך שלמטה, והפתרון עומד עליהם, והפתרון עומד בדבור, ועל כן בדבור עומד הדבר, שכתוב הלא לאלהים פתרנים. הלא לאלהים ודאי.

בא ראה מה כתוב. ויספר שר המשקים את חלומי ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים ב) ויהי כעברם ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. כאן יש להסתכל, שהפסוק הזה הוא תמיהה. ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותו זה עומד? והרי הוא ברשותו של הקדוש ברוך הוא! ועוד, שאלישע גם כן היה יודע, מה הטעם שאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

אלא ודאי, מי שאוחז בשמים וארץ וכל העולמות, איך זה לא יהיו ברשותו? ודאי שאליהו ושאר הצדיקים, הקדוש ברוך הוא עושה תמיד את רצונם, שכתוב (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה, וכל שכן שאותה רוח הקדש שעליו הוריש לאלישע הצדיק, שהיה השמש שלו, והנה הקדוש ברוך הוא אמר לו (מלכים א יט) ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחיד, ועל כן היה לאלישע לרשת אותו.

פי שנים ברוחך, מה זה פי שנים ברוחך אלי? וכי יעלה על דעתך שעל אחד בקש שנים? ומה שלא היה ברשותו איך בקש ממנו? אלא הוא לא בקש רוח על כל אחד שנים, אלא [הוא] כך בקש ממנו - באותה הרוח שהיתה לו, שיעשה שתי הנהגות בעולם באותה הרוח.

מה כתוב? ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה. מה הטעם אם תראה אתי? אלא אמר לו, אם תוכל לעמוד על עקר הרוח שהשארתי לך בשעה שאלקח ממך - יהיה לך כזה, שהרי כל אותו העקר של הרוח בשעה שיתבונן בו, כאשר יראה את אליהו, ותהיה דבקות בו כראוי.

בא ראה, מי שמסתכל במה שלומד מרבו ורואה אותו באותה החכמה, יכול להתווסף יותר באותה הרוח. בא ראה, שהרי יוסף בכל מה שעשה היה רואה ברוח של החכמה את אותה הדמות של אביו. היה מתבונן, ומשום כך היה הדבר מסייע לו, ונוספה לו רוח אחרת באור יותר עליון.

בשעה שאמר לו אותו הרשע והנה גפן לפני, הזעזע יוסף, שלא היה יודע על מה יבא הדבר. כיון שאמר ובגפן שלשה שריגס, מיד התעוררה רוחו ונוסף באור, והסתכל בדמות אביו, ואז האירה רוחו וידע את הדבר.

מה כתוב? ובגפן שלשה שריגס. אמר יוסף, הנה ודאי בשורה של שמחה בשלמות היא. מה הטעם? משום שהגפן הוא נראית על כנסת ישראל, והתבשר יוסף על זה. ובגפן שלשה שריגס - אלו הם שלש דרגות עליונות שיוצאות מן הגפן הזו, כהנים לויים וישראלים.

והיא כפרחת עלתה נצה, שהרי בגללם עולה כנסת ישראל ומתברכת מעם המלך העליון. הבשילו אשכלתיה ענבים - אלו הצדיקים של העולם, שהם כמו ענבים מבשלים כראוי. דבר אחר הבשילו אשכלתיה ענבים - זהו היין המשמר בענביו מששת ימי בראשית. עד כאן התבשר יוסף בחלומי, מפאן והלאה החלום הוא שלו, משום שיש לו חלומות, ולאחרים. ואקח את הענבים, שהוא לו, לעצמו.

שנינו, מי שרואה ענבים לבנים בחלום, סימן יפה לו. שחורים - לא. מה הטעם? משום שהוא הסוד של שתי דרגות דועות, אותם שחורים ולבנים. זה הוא טוב, וזה הוא לא טוב, וכל הענבים תלויים בסוד האמינה, ועל כן נפרדים בחכמה, הן לטוב הן לרע. אלו צריכים רחמים, ואלו השגחה של רחמים.

בא ראה, אדם הראשון, אשתו סחטה לו ענבים וגרמה לו מות ולכל העולם. נח בא לענבים הללו, ולא נשמר כראוי, מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, בה"א. בני אהרן שתי יין מהם, והקריבו קרבן באותו היין ומתו, והרי נתבאר. ומשום כך כתוב (דברים לב) ענבמו ענבי רשע אשכלת מררת למו, משום שאותם הענבים גרמו את זה.

ראה ענבים שהם טובים באותו הכפר שמעלים נחת וריח בדרגות שלמות כראוי. ועל זה יוסף ידע את הדבר והסתכל בעקר ופתר החלום על בריו, משום שהתבשר באותו החלום כראוי, ומשום כך פתר הפתרון לטוב וכך התקיים.

מה כתוב? וירא שר האפים כי טוב פתר ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי. בא ראה, ארורים הם הרשעים, שכל מעשיהם כלם לרע, וכל אותם הדברים שהם אומרים, כלם לרע ולהרע.

כיון שפתח את פיו באף, מיד פחד יוסף, וידע שכל דבריו הם להרע ובשורה של רע בפיו. והנה שלשה סלי חרי על ראשי. אז ידע יוסף שהתבשר על חרבו בית המקדש, וישראל בגלות, שיגלו מן הארץ הקדושה.

ראה מה כתוב, ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי. אלו הם שאר העמים שמתכנסים על ישראל והורגים אותם ומחריבים ביתם ומפזרים אותם לארבעת צדי העולם. והכל הסתפל יוסף, וידע שאותו החלום על ישראל כשיהיו בחיוב לפני המלך. מיד פתר לו פתרון לרע, והתקיים בו.

ובא וראה, שתי הדרגות הללו שראה זה וראה זה - זה ראה כשעולה ושולטת הדרגה העליונה ומאירה הלבנה, וזה ראה שנחשף ושולט עליה הנחש הרע, ומשום כך הסתפל יוסף בחלום ההוא, ופתר אותו פתרון לרע. ועל כן הכל עומד בפתרון, וזה וזה ראו, בשתי הדרגות הללו, ששולט זה ושולט זה.

רבי יהודה פתח, (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. את הפסוק הזה בארוהו, אבל לב טהור, כמו שנאמר (מלכים א ג) ונתת לעבדך לב שמע וגו', וכתוב (משלי טו) טוב לב משתה תמיד, ומשום כך לב טהור ודאי.

ורוח נכון חדש בקרבי - זהו רוח נכון ודאי, כמו שנאמר (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, והתעוררו, זו רוחו של המשיח, והתעוררו (יחזקאל יא) ורוח חדשה אתו בקרבכם. וידוד התפלל, אותו רוח נכון חדש בקרבי.

משום שיש מהצד האחר לב טמא ורוח עושים שמסטה את בני העולם, וזו היא רוח טמאה שנקראת רוח עושים, כמו שנאמר (ישעיה יט) ה' מסף בקרבה רוח עושים, ועל כן ורוח נכון חדש בקרבי. מה זה חדש? זה חדוש הלבנה. בשעה שמתחדשת הלבנה, דוד מלך ישראל חי וקיים, ומשום כך חדש.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, זה שכתוב (מלכים א כב) ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה. ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן. ושנינו שהיתה רוח נבות היזרעאלי. וכי הנשמות, פיון שעולות ועומדות למעלה, הן יכולות לשוב לעולם הזה? והדבר תמוה שאמר, אצא והייתי רוח שקר בפי וגו'.

ועוד, מה הטעם נענש עליו אחאב? שהרי דין התורה ששם שמואל לפני ישראל כך הוא, שכתוב (שמואל א ח) את שדויתכם וכרמיתכם וזיתיתכם הטובים יקח, ואם אחאב נטל אותה כרם בנבות, דין היה! ועוד, שהיתה לו כרם אחרת, או זהב, ולא רצה!

אמר לו, יפה שאלת. בא ראה, הרוח הוא שאמרנו שהיא רוח של נבות, כאן יש להסתפל - וכי הרוח של נבות יכולה לעלות ולעמד לפני הקדוש ברוך הוא לבקש שקר, שכתוב ויצא הרוח? ואם הוא צדיק, איך יבקש שקר בעולם ההוא, שהוא עולם של אמת? ומה בעולם הזה לא צריך צדיק שקר, בעולם ההוא לא כל שכן? ואם אינו צדיק, איך יכול לעמד לפני הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי נבות לא היה כל כך צדיק לעמד לפני הקדוש ברוך הוא, אלא רוח אחרת היתה ששולטה בעולם, שזוהי רוח שתמיד עומדת ועולה לפני הקדוש ברוך הוא, וזוהי שמסטה את בני העולם לשקר, ומי שהוא רגיל בשקר, משתדל תמיד בשקר, ועל זה אמר אצא והייתי רוח שקר וגו', ועל כן הקדוש ברוך הוא אמר לו צא ועשה כן. צא מכאן, כמו שבארוהו שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יבן עיני, ומשום זה היא רוח שקר ודאי.

ועוד, על מה שהרג את נבות ונטל את פרמו, למה הרג אותו הרג? אלא שהרג אותו בלי דין נענש. הרג אותו בלי דין ונטל את פרמו, ומשום כך כתוב (מלכים א כא) הרצחת וגם נרשית, ועל כן נענש. ובא וראה כמה הם בני אדם בעולם שרוח השקר הוא מסטה אותם בשקר, והוא שולט בעולם בכמה צדדים ובכמה מעשים, והנה בארנו את הדברים.

ועל כן דוד המלך בקש להשמר ממנו ורצה לצאת מתוך הטמאה, שכתוב (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. זו היא רוח נכון, והאחר הוא רוח שקר. ועל כן שתי דרגות הן, אחת קדושה ואחת טמאה.

פתח ואמר, (יואל ב) וה' נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עשה דברו וגו'. את הפסוק הזה בארוהו. אבל וה', בכל מקום הוא ובית דינו. נתן קולו - זהו הקול שכתוב (דברים ד) קול דברים. וכתוב שם (שמות ד) לא איש דברים. מי איש הדברים? כמו שנאמר (דברים לג) איש האלהים. לפני חילו - אלו הם ישראל.

כי רב מאד מחנהו - כמו שנאמר (איוב כה) ה'יש מספר לגדודיו. שכמה ממנים ושלושים יש לקדוש-ברוך-הוא, וכלם עומדים להשטין על ישראל [ז"ל כפי לטמא אותם], ועל כן הקדוש ברוך הוא מזדמן לפני ישראל כדי לשמר אותם, ולא יוכלו לקטרג להם.

כי עצום עשה דברו, מי עצום? זהו הצדיק, אותו שמשתדל בתורה הקדושה יומם ולילה. דבר אחר כי עצום - זה המקטרג שנמצא לפני הקדוש ברוך הוא, והוא חזק כבדל, קשה פסלע. עשה דברו -

שנוטל רשות מלמעלה, ונוטל את הנשמה מלמטה.

כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו - שהוא שולט על הכל ועליון ותקיו על כלם, וכלם תחת שלטונו. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם תמיד לזכות אותם לעולם הבא ולשמח אותם בשמחת הצדיקים שעתידים לשמח עם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירגנו ותסוד עלימו ויעלצו בך אהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת מקץ מספר 4

111

#### פרשת ויהי מקץ

ויהי מקץ. רבי חניא פתח ואמר, (איוב כח) קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חוקר אבן אפל וצלמות. הפסוק הזה נתבאר, קץ שם לחשך - זהו הקץ של השמאל, שהוא משוטט בעולם ומשוטט למעלה, ועומד לפני הקדוש ברוך הוא ומססין ומקטרג על העולם, והרי נתבאר. ולכל תכלית הוא חוקר - שהרי כל מעשיו אינם לטוב, אלא תמיד לכלות ולעשות כליה בעולם.

אבן אפל וצלמות - זו אבן נגף שבה נכשלים הרשעים, ועומדת בזה שנקראת (שם י) ארץ עפתה כמו אפל. בא ראה, יש ארץ חיים למעלה, וזו היא ארץ ישראל. [ויש ארץ למטה, ונקראת] אפל וצלמות. אפל שפצצה מארץ עפתה. מהו אפל וצלמות? זהו הקץ, שהוא מצד של החשך, והכמות הזקנה, והנה נתבאר.

בא ראה כמה יש לבני אדם להתבונן בעבודת הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה זמנים ולילות כדי שיגיעו ויסתכלו בעבודתו, שהרי התורה מכריזה בכל יום לפני האדם ואומרת: (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב ואמר לו, והרי בארנו את הדברים.

וכשאדם משתדל בתורה ונדבק בה, זוכה להתחזק בעץ החיים, שכתוב (שם ג) עץ חיים וגו'. ובא וראה, כשאדם מחזיק בעץ החיים בעולם הזה, הוא מחזיק בו לעולם הבא. שהרי כמו הנשמות יוצאות מן העולם הזה, כך מתקנות להן דרגות לעולם הבא.

בא ראה, עץ החיים הוא בכמה דרגות נפרדים זה מזה, וכלם אחד. שהרי בעץ החיים יש דרגות אלו על אלו, ענפים ועלים, קלפות, וגוף האילן, שרשים, והכל הוא האילן. כמו כן כל מי שמשתדל בתורה, הוא נתקן ומתחזק בעץ החיים.

וכל בני האמונה, ישראל, כלם מתגברים בעץ החיים, כלם אחוזים בעץ ממש, מהם באותו הגוף שבו, מהם אחוזים בענפים, מהם בעלים, מהם בשרשים. נמצאו שכלם אחוזים בעץ החיים. ואותם שמשתדלים בתורה, כלם אחוזים בגוף האילן. ומשום כך מי שמשתדל בתורה, הוא אחוז בכל, והרי פרשיו ונתבאר.

ויהי מקץ, מה זה מקץ? רבי שמעון אמר, המקום שאין בו זכירה, וזהו קץ השמאל. מה הטעם? משום שכתוב (בראשית מ) כי אם זכרתי אתך פאשר ייטב לך. וכי כך ראוי ליוסף הצדיק שהוא אמר כי אם זכרתי אתך? אלא כיון שהסתכל יוסף בחלמו, אמר, ודאי חלום של זכירה הוא, והוא טעה בזה, שהרי הכל היה בקדוש-ברוך-הוא.

ועל כן המקום שהיתה בו שכחה, עמד לפניו. מה כתוב? ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. כיון שאמר ולא זכר שר המשקים, מה זה וישכחהו? אלא וישכחהו, המקום שיש בו שכחה, וזהו הקץ של צד החשך. שנתים זמנים, מה זה שנתים? ששבה הדרגה לדרגה שיש בה זכירה.

ופרעה חלם והנה עמד על האר. זה היה החלום של יוסף, משום שכל נהר הוא של יוסף הצדיק, וזהו הסוד שמי שרואה נהר בחלום רואה שלום, שכתוב (ישעיה סו) הנני נטה אליה כנהר שלום.

ויהי מקץ שנתים. רבי חניא פתח ואמר, (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יחרסנה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם העליון, התקין הכל כראוי, והוציא אורות עליונים מאירים לכל הצדדים, והכל הוא אחד. ובאר שמים שלמעלה, וארץ שלמעלה, לתקן כלם יחד לתועלתם של התחתונים.

בא ראה, מלך במשפט יעמיד ארץ, מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. במשפט - זה יעקב, שהוא הקיום של הארץ, ועל כן ו' נזנית מה' העליונה, ה' התחתונה נזנית מן ו', שקיום הארץ הוא במשפט, שהרי המשפט יעמיד ארץ בכל תקוניה וזו אותה.

דבר אחר, מלך - זה הקדוש ברוך הוא. במשפט - זה יוסף. יעמיד ארץ - שכתוב (בראשית מא) וכל

הָאֶרֶץ בָּאוּ מִצְרִימָה לְשֹׁבֵר אֶל יוֹסֵף. וּמִשּׁוּם שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בִּיעָקֹב, עָשָׂה אֶת יוֹסֵף שְׁלִיט עַל הָאֶרֶץ.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מָלָךְ - זֶה יוֹסֵף. בְּמִשְׁפֹּט יַעֲמִיד אֶרֶץ - זֶה יַעֲקֹב. שֶׁהָרִי עַד שְׁלֹא בָא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, לֹא הָיָה קִיּוּם בָּאֶרֶץ מִתּוֹךְ הָרָעָב. כִּינּוּ שֶׁבָּא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, בְּזָכוּתוֹ הַסִּתְּלָק הָרָעָב וְהַתְּקִימָה הָאֶרֶץ.

דָּבָר אַחֵר, מָלָךְ בְּמִשְׁפֹּט יַעֲמִיד אֶרֶץ - זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל ב' ח') וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפֹּט וַיִּצְדָּקָה לְכָל עַמּוֹ, וְהוּא קָיָם אֶת הָאֶרֶץ, וּבְזָכוּתוֹ עָמְדָה לְאַחֵר מִכֵּן. וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְרֹסְנָה - זֶה רַחֲבֶעֱם.

בֹּא רֵאשֶׁה, הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּשִׁבִיל הַצְדִּיקִים, אֵף עַל גֵּב שִׁפְרָעֲנוּת נִגְזְרָה עַל הָעוֹלָם, הִיא מִתְעַכֶּבֶת בְּגִלְלָם וְלֹא שׁוֹלֵטָת עַל הָעוֹלָם. כָּל יְמֵי דָּוִד הַמֶּלֶךְ הִתְקַיְּמָה הָאֶרֶץ בְּגִלְלוֹ. לְאַחֵר שְׁמַת, הִתְקַיְּמָה בְּזָכוּתוֹ, שֶׁכְּתוּב (מַלְכִּים ב' כ') וְגִנּוּתִי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָה לְמַעַנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי. כִּמּוֹ כֵּן כָּל יְמֵי יַעֲקֹב וְכָל יְמֵי יוֹסֵף לֹא שָׁלְטָה הַפְּרָעָנוּת בְּעוֹלָם.

בֹּא רֵאשֶׁה, מָלָךְ בְּמִשְׁפֹּט יַעֲמִיד אֶרֶץ - זֶה יוֹסֵף. וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְרֹסְנָה - זֶה פֶּרְעָה, שֶׁהָרִי מִשּׁוּם שֶׁהִקְשָׁה אֶת לְבָבוֹ לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הִתְרַיַּב אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם. וּבְרֵאשׁוֹנָה עַל יְדֵי יוֹסֵף הִתְקַיְּמָה הָאֶרֶץ, בְּאוֹתוֹ הַחֲלוּם שֶׁחָלַם, שֶׁכְּתוּב וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וְגו'.

וַיְהִי מִקֶּץ וְגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (תַּהֲלִים יח) חִי ה' וּבְרוּךְ צוּרֵי וְיָרוּם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. אֱלֹהֵי כְּתוּב בְּיָדֵינוּ. הַפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהַתְּבוֹנֵן בּוֹ, חִי ה' - זֶה חִי, צָדִיק יְסוּד הָעוֹלָם, שֶׁנִּקְרָא חִי הָעוֹלָמִים. וּבְרוּךְ צוּרֵי - זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שֵׁם קמ"ד) בְּרוּךְ ה' צוּרֵי, וְזֶה הָעוֹלָם שֶׁמִּתְקַנֵּם עַל הַצְדִּיק הַזֶּה. וְיָרוּם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְיָרוּם - זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. אֱלֹהֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זֶה שְׁמִי, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם קט"ו) הַשְּׁמַיִם שְׁמִי לֵאמֹר.

בֹּא רֵאשֶׁה, [כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר] (שֵׁם סח) בְּרוּךְ אֱדֻנָּי יוֹם יוֹם יַעֲמִס לָנוּ. בְּרוּךְ אֱדֻנָּי, בְּאֶלְיָו דְּלִיַּת נִוִּין יוֹדִי, וְהַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד הַחֲכָמָה. יוֹם יוֹם - אֵלּוּ שְׁנָתַיִם יָמִים, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנָתַיִם יָמִים. וּפֶרְעָה חָלַם וְהִנֵּה עֹמֵד עַל הַיָּאָר - סוּד הוּא, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, זֶה יוֹסֵף, שֶׁנֶּהָר [שֶׁכָּל הַנֶּהָר] הַזֶּה הוּא יוֹסֵף תַּצְדִּיק.

וְהִנֵּה מִן הַיָּאָר עֹלֵת שֶׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר וְתַרְעִינָה בְּאֶחָיו. וְהִנֵּה מִן הַיָּאָר, שֶׁהָרִי מִהֲנִיחָה הַזֶּה מִתְּבָרְכוֹת כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁלְמִטָּה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ נִהָר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא הוּא מִשְׁקָה וְזָן אֶת הַכֹּל, וְיוֹסֵף הוּא נִהָר שֶׁתִּתְּבָרֵךְ כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבִּילוֹ.

וּבֹא רֵאשֶׁה, אוֹתוֹ הַנֶּהָר, שֶׁבַע דְּרָגוֹת נִשְׁקוֹת וּמִתְּבָרְכוֹת מִמֶּנּוּ, וְאֵלּוּ הֵם יְפוֹת מְרָאָה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר. וְתַרְעִינָה בְּאֶחָיו, בְּחִבּוּר וְאֶחָה, שְׂאִין נִמְצָא בָּהֶם פְּרוּד וְכֵלֶם לְשִׁבַח עוֹמְדִים. שֶׁהִנֵּה כָּל שֶׁבַע הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ שֶׁאֲמָרְנוּ הוּא סוּד, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אֶסְתֵּר ב') וְאֵת שֶׁבַע הַנְּעוּרוֹת הָרֵאיוֹת לְתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְגו'. וְעַל כֵּן שֶׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מְרָאָה, וּכְנֻגָּה זֶה כְּתוּב שֶׁבַע הַסְּרִיסִים הַמְּשֻׁרְתִּים אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְגו'.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, שֶׁבַע הַפְּרוֹת הַטּוֹבוֹת הֵם דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת עַל הָאֲחֵרוֹת, וְשֶׁבַע הַפְּרוֹת הָרְעוֹת - הַדְּרָגוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁלְמִטָּה. אֵלּוּ מִצַּד הַקְּדֻשָּׁה, וְאֵלּוּ מִצַּד הַטְּמָאָה.

שֶׁבַע הַשְּׁבָלִים - רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵלּוּ הָרֵאשׁוֹנוֹת הֵן טוֹבוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהֵן מִצַּד הַיָּמִין שֶׁכְּתוּב בּוֹ כִּי טוֹב, וְאֵלּוּ הָרְעִים הֵם לְמִטָּה מֵהֶם. שֶׁבַע הַשְּׁבָלִים הֵן מִצַּד הַיָּמִינָה, וְאֵלּוּ מִצַּד הַטְּמָאָה, וְכָל הַדְּרָגוֹת עוֹמְדוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ וְאֵלּוּ כְּנֻגָּה אֵלּוּ, וְאֵת כָּלֶם רֵאשֶׁה פֶּרְעָה בְּחִלּוּמוֹ.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, וְכִי לְאוֹתוֹ פֶּרְעָה הִרְשָׁע הָרָאוּ לוֹ אֶת כָּל אֱלֹהִים? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כִּמּוֹתֶם רֵאשֶׁה, שֶׁכֵּמָה דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת אֵלּוּ כְּנֻגָּה אֵלּוּ וְאֵלּוּ עַל אֵלּוּ, וְהוּא רֵאשֶׁה בְּאוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁלְמִטָּה.

וְהִנֵּה שְׁנֵינוּ, שֶׁהָרִי כִּמּוֹ שֶׁהוּא הָאֵדָם, כֶּף מְרָאִים לוֹ בְּחִלּוּמוֹ, וְכֶף רוֹאֵה, וְכֶף הַנִּשְׁמָה עוֹלָה לְהַפִּיר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דְרָגָתוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וּמִשּׁוּם כֶּף פֶּרְעָה רֵאשֶׁה כְּרָאוּי לוֹ, וְלֹא יוֹתֵר.

וַיְהִי מִקֶּץ וְגו'. רַבִּי חִזְקִיָּה פֶּתַח וְאָמַר, (קַהֲלַת ג') לִכְלֹל זָמַן וְעַת לְכָל חִפָּץ תַּחַת הַשְּׁמַיִם. בֹּא רֵאשֶׁה, כָּל מִה שֶׁעוֹשֶׂה הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִטָּה, לִכְלֹל שֵׁם עַת וְזָמַן קָצוּב. שֵׁם זָמַן לְאוֹר וְלַחֲשָׁד, שֵׁם זָמַן לְאוֹר שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁהֵם שׁוֹלְטִים עַכְשָׁיו עַל הָעוֹלָם, וְזָמַן שֵׁם לַחֲשָׁכָה, שֶׁהִיא הַגְּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל תַּחַת שְׁלֹטוֹנָם. זָמַן שֵׁם הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִכְלֹל, וּמִשּׁוּם כֶּף לִכְלֹל זָמַן וְעַת לְכָל חִפָּץ. מִה זֶה וְעַת לְכָל חִפָּץ? זָמַן וְעַת הוּא לִכְלֹל, לְכָל אוֹתוֹ הַרְצוֹן שֶׁנִּמְצָא לְמִטָּה.

דָּבָר אַחֵר וְעַת לְכָל חִפָּץ - מִה זֶה עַת? כְּתוּב (תַּהֲלִים קיט) עַת לַעֲשׂוֹת לֵה' הִפְרוּ תוֹרַתְךָ. וְכְתוּב (וַיִּקְרָא יז) וְאֵל גָּבַל כָּל עַת אֶל הַקְּדוּשָׁה. וְהִיא הַדְּרָגָה הַמְּמַנֶּה, וְהִנֵּה פְּרִשׁוּתָהּ. וּמִשּׁוּם כֶּף עַת הוּא הַמְּמַנֶּה לְכָל חִפָּץ תַּחַת הַשְּׁמַיִם. וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנָתַיִם יָמִים, מִהֲצַד שֶׁל אוֹתוֹ קֶץ הַחֲשָׁד רֵאשֶׁה פֶּרְעָה בְּחִלּוּמוֹ, וּמִשּׁוּם יָדַע וְהַתְּגַלָּה לוֹ אוֹתוֹ הַחֲלוּם.

וַיְהִי בְּבִקּוּר וּתְפִעָם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ וְגו'. וּתְפִעָם רוּחוֹ, מִה זֶה וּתְפִעָם? רַבִּי יוֹסִי אָמַר, הִנֵּה פְּרִשׁוּתָהּ שֶׁבְּפֶרְעָה כְּתוּב וּתְפִעָם, וּבְנִבְיכְדָנָצַר כְּתוּב (דְּנִיאל ב') וּתְפִעָם,

ובארהו שהנה בפרעה כתוב ותפגע משום שהיה יודע את החלום, והפתרון לא היה יודע, אבל נבוכדנצר ראה החלום וראה הפתרון, והכל נשכח ממנו.

אבל בא ראה, ותפגע רוחו, כמו שנאמר (שופטים יג) לפעמו, שהיתה הרוח באה והולכת ובאה והולכת ולא היתה מתישבת עמו עדיו כראוי, ועל כן כתוב (שם) ותחל רוח ה' לפעמו, שאז היתה הראשית. אף כאן רוחו התעוררה בו, והלך והתעורר, ולא היתה מתישבת עמו לדעת. נבוכדנצר ותפגע רוחו, בהתעוררות ה' מתעורר על כל אחד פעמים, שבים והולכים ושבים. וזהו כמו שנאמר (במדבר כד) כפעם בפעם, פעם בזה ופעם בזה, ולא מתישבת דעתו ורוחו.

וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים - אלו המכשפים. ואת כל חכמיה - אלו חכמי המגלות. וכלם היו מסתפקים לדעת ולא יכלו להשיג.

אמר רבי יצחק, אף על גב שנאמר שאין מראים לאדם אלא באותה הדרך שלו - שונה אצל המלכים, שמראים להם דברים עליונים ומשנים מבני אדם אחרים. כמו שמלך דרנגו עליונה על כל שאר האחרים, כך גם מראים לו בדרך עליונה על כל שאר האחרים, כמו שנאמר את אשר האלהים עשה הראה את פרעה, אבל לשאר בני האדם אין מגלה להם הקדוש ברוך הוא את מה שהוא עושה, פרט לנביאים או לחסידים או לחכמי הדור, והנה פרשיו.

בא ראה, כתוב אתי השיב על בני ואתו תלה. מכאן שהחלום הולך אחר הפתרון. מי השיב על בני? אלא זה יוסף. ואתו תלה - באותו הפתרון שפתר לו, וכתוב ויהי כאשר פתר לנו כן היה.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריאהו מן הבור וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קמו) רוצה ה' את יראיו את המינחלים לחסדו. כמה הקדוש ברוך הוא מתרצה בצדיקים, משום שהצדיקים הם עושים [שלוש ועושים] שלום למעלה ועושים שלום למטה, ומכניסים כלה לבעלה, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מתרצה בהם באותם שינאים ממנו ועושים את רצונו.

למינחלים לחסדו, מי הם המינחלים לחסדו? הנה אומר, אותם שמשפדלים בתורה בלינה ומשתתפים עם השכינה. וכשבא הבקר, הם מצפים לחסדו, והרי בארהו, בזמן שאדם משפדל בתורה בלינה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, ככתוב (שם מב) יומם יצנה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. מה הטעם יומם יצנה ה' חסדו? משום שבלילה שירה עמי. ומשום כך כתוב רוצה ה' את יראיו, ולא ביראיו. כמי שרוצה ברצונו את האחר ומתרצה לו להתפייס עמו, ומשום כך רוצה ה' את יראיו ולא ביראיו.

כמו כן יוסף היה עצוב בעצב הרוח ובעצב הלב, שהיה אסור שם. כיון שפרעה שלח בשבילו, מה כתוב? ויריאהו. התפייסו לו והחזירו לו דברי שמחה, דברים לשמח את הלב, משום שהיה עצוב מן הבור. בא ראה, בראשונה נפל בבור, ובבור התעלה אחר כך.

רבי שמעון אמר, בטורם ארע ליוסף אותו המעשה, לא נקרא צדיק. כיון ששמר אותה ברית המילה, נקרא צדיק, ואותה הדרגה של ברית הקדש התעשרה עמו, ומה שהיה [עושה] בבור בראשונה, התעלה עמו. וכתוב ויריאהו מן הבור. התעלה מזה והתעשר בבאר מים חיים.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף, הנה צריך להיות לקרא ליוסף! אלא, ויקרא את יוסף - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם קה) עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו, זהו שכתוב ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף, וכתוב שם ויקרא אל משה. ויגלח ויחלף שמלתיו, בשביל כבוד המלך, והנה פרשיו.

רבי אלעזר פתח, (תהלים קה) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. בא ראה שהקדוש ברוך הוא מגלגל גלגולים בעולם, ומקים נדרים ושבוועות כדי לקיים שבוועה וגזרה שהוא גוזר.

שהרי שנינו, אם לא שחביבות ואהבה שאהב הקדוש ברוך הוא את האבות, היה ראוי להוריד את יעקב למצרים בכבליים של ברזל. ובאהבתו אותם המליך ליוסף בנו, ועשה אותו מלך ששולט על כל הארץ, וירדו כל השבטים בכבוד, ויעקב כמלך.

בא ראה מה כתוב? (שם) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. כיון שכתוב ויבא ישראל מצרים, לא ידענו שיעקב גר בארץ חם? למה צריך את זה? אלא, ויבא ישראל מצרים - זה הקדוש ברוך הוא. ויעקב גר בארץ חם - זה יעקב. שהרי בשביל יעקב ובניו באה השכינה למצרים, והקדוש ברוך הוא גלגל גלגולים והוריד את יוסף בראשונה, שבזכותו התקיימה הברית עמו, והשליט אותו על כל הארץ.

מה כתוב? שלח מלך ויתירהו משל עמים ויפתחהו. רבי שמעון אמר, כתוב (תהלים קמו) ה' מתיר אסורים וגו', וכאן כתוב שלח מלך ויתירהו, למה משל עמים ויפתחהו? אלא שלח מלך - זה הקדוש ברוך הוא. משל עמים - זה הקדוש ברוך הוא. שלח מלך - המלך העליון שלח ויתירהו. ומי הוא ששלח



לו? זה המלאך הגואל, שהוא מושל עמים, שהוא מושל על התחתונים, והכל הוא מן הקדוש ברוך הוא. וירצהו - חסר וא"ו, ומי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, משום שאין מי שאוסר ופותר, רק הקדוש ברוך הוא, שכתוב (איוב יב) יסגר על איש ולא יפתח, וכתוב (שם לד) והוא ישקיט ומי ירשע ויפתח פנים ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד, שהרי הכל בו, וכתוב (דניאל ד) וכרצונו עושה בצבא השמים ודברי הארץ, ואין מי שימחה בידו ולאמר לו מה עשית. ומשום כך פתוב וירצהו מן הבור וגו'.

מה זה וירצהו? כמו שנאמר (איוב לג) יעתר אל אלוה וירצהו. כמו כן וירצהו מן הבור, ואחר כך יבא אל פרעה. דבר אחר וירצהו, שהמשיך עליו חוט של חסד לתת לו חן לפני פרעה. אלהים יענה את שלום פרעה, כדי להקדים לו שלום ולפתח בשלום.

רבי אבא אמר, בא ראה, באותו פרעה הרשע, שהוא אמר (שמות ד) לא ידעתי את ה', ופרעה היה חכם מכל מכשפיו, אלא ודאי השם של אלהים היה יודע, שהרי כתוב הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו. ומשום שמשה לא בא אליו אלא בשם של ה', ולא בשם של אלהים, וזה היה קשה לפניו מן הכל, שהוא היה יודע שהרי השם של אלהים שולט בארץ, ובשם של ה' לא היה יודע, ועל כן קשה לפניו השם הזה.

וזהו שכתוב (שם ט) ויחזק ה' את לב פרעה. שדבר זה היה מחזק את לבו ומקשה אותו, ועל כן משה לא הודיע לו דבר של שם אחר, אלא השם של ה' לבדו, ופרשוה.

פתח ואמר, (תהלים קיג) מי כה' אלהינו המגביה לשבת וגו'. מי כה' אלהינו המגביהי לשבת - שהתעלה מעל כסא כבודו, [על כסא כבודו למעלה] ולא התגלה למטה. בשעה שאין נמצאים צדיקים בעולם, הרי הוא מסתלק מהם ולא מתגלה להם. המשפילי לראות - בשעה שהצדיקים הם נמצאים בעולם, הקדוש ברוך הוא יורד בדרגותיו כנגד התחתונים להשיג על העולם, להטיב להם.

שהרי כשאין נמצאים הצדיקים בעולם, הוא מסתלק ומסתיר מהם פנים ולא משגיח עליהם, משום שהצדיקים הם היסוד והקיום של העולם, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

ועל כן הקדוש ברוך הוא לא גלה את שמו הקדוש, רק לשראאל לבדו, שהם חלק גורלו ונחלתו, ואת העולם חלק הקדוש ברוך הוא לממנים מגנים, והנה נתבאר, שכתוב (דברים לב) בהנחל עליון גוים וגו', וכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, תמהני על זה שאמר שלמה, כל הדברים [המלים] סתומים ולא נודעים, שהרי קהלת סתום [המלים] הסתומים.

פתח ואמר, (קהלת א) כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע. כל הדברים יגעים, וכי כל הדברים יגעים הם לדבור שאמר לא יוכל איש לדבר? ולא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע, מה הטעם אלו? אלא משום ששנים מהם, והם העינים והאזנים, לא עומדים ברשותו של האדם, והפה הוא ברשותו, וכל [מה] שלשת הללו לא יכולים להשלים את הכל ולהשיג את הכל.

אמר רבי חייא, כך זה, שדבור של אדם לא יכול לדבר, והעינים לראות והאזנים לשמע, ואין כל חדש תחת השמש. ובא ראה, אפלו בריות ורוחות שעשה הקדוש ברוך הוא תחת השמש לא יכולים לדבר כל דברי העולם, והעין לא יכולה לשלט ולראות והאזן לשמע. ומשום כך שלמה שהיה יודע כל דבר היה אומר את זה.

ובא וראה, כל מעשי העולם תלויים בכמה רוחות, וכל בני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה עומדים בעולם, ואפלו שלמה המלך, שהיה חכם מכל בני העולם, לא יכל לעמד בהם.

פתח ואמר, (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים וגו'. בא ראה, אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים להסתפל ברוח [בסוד] של החכמה.

את הכל עשה יפה בעתו - בכל המעשים שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, בכל מעשה ומעשה יש דרגה ממנה על אותו המעשה בעולם, הן לטוב והן לרע. מהם דרגות לימין, ומהם דרגות לשמאל. הולך האדם לימין, אותו המעשה שעשה, אותה הדרגה הממנה [של ימין] לצד ההוא ועושה לו סיוע, וכמה הם שמסיעים לו. הולך אדם לשמאל ועושה מעשיו, אותו המעשה שעשה, הוא [הדרגת השמאל] הממנה לצד ההוא, ומקטרג לו ומוביל אותו לאותו הצד ומסטה אותו.

ומשום כך, אותו המעשה שאדם עושה כראוי, אותו הממנה של צד הימין מסיע לו. וזה הוא בעתו, יפה בעתו, שאותו המעשה מתקשר בעתו כראוי לו.

גם את העלם נתן בלבם - כל העולם וכל מעשי העולם אינם אלא ברצון הלב, כשעולה ברצון

[הלב, וכשעולה ברצון] האדם. אשרי הצדיקים שמושכים מעשים טובים להיטיב להם ולכל העולם, והם יודעים להתנדב בקצת שלום, ובכל הצדקה שעושים למטה הם מושכים אותה הדרך שנקראת כל, להאיר בעתו.

אוי לרשעים שאין יודעים העת של אותו מעשה ולא משגיחים לעשות מעשיהם בעולם על התקון שצריך לעולם ולתקון המעשה באותה הדרך שראויה לו. מה הטעם? משום שלא יודעים.

ועל כן נתן הכל ברצונם של בני האדם, שכתוב מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף. ומשום כך שאותם המעשים לא נעשו לתקון בדרגתם כראוי שיכלל המעשה הזה בדרגה הזו שלא כתקון, אלא כפי רצון האדם.

מה כתוב אחריו? ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו. ידעתי כי אין טוב בם, באותם המעשים שלא נעשו כראוי. כי אם לשמוח, בכל מה שיבא עליו ולתת הודאה לקדוש-ברוך-הוא ולעשות טוב בחייו. שהרי אם אותו המעשה גורם לו רע, משום אותה הדרך שממנה עליו, יש לו לשמוח בו ולהודות עליו, שהוא גרם לעצמו, והוא הולך בלי ידיעה בצפור הוא בתוך מלכות.

וכל זה מנין לנו? שכתוב (שם ט) כי גם לא ידע האדם את עתו בדרגים שגאחזים במצודה רעה וכצפרים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום. כי גם לא ידע האדם את עתו, מה זה עתו? עתו של אותו המעשה שעושה, כמו שנאמר את הכל עשה זכה בעתו. ומשום כך הם כצפרים האחזות בפח. ומשום כך אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים דרכי ושבילי התורה של המלך העליון ללכת בה בדרך האמת.

ובא ראה, לעולם אל יפתח אדם את פיו לרעה, שהוא לא יודע מי נוטל אותו הדבר, וכשלא יודע אדם, נכשל בה. וכאשר הצדיקים פותחים את פיהם, כלם שלום.

בא ראה, כשיוסף התחיל לדבר עם פרעה, מה כתוב? אלהים יענה את שלום פרעה. אמר רבי יהודה, הנה נתבאר שהקדוש ברוך הוא חס על שלום המלכות, כמו שנאמר ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, ובארוהו.

רבי חייא אמר, פרעה רצה לנסות את יוסף, והחליף לו את החלום, ומשום שיוסף ידע את הדרגות, הסתכל בכל דבר ודבר ואמר כך ראית, כל דבר ודבר כראוי לו.

זהו שכתוב: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין גבון וחכם כמוך. אחרי הודיע אלהים, אחרי היית בשעה ההיא שחלמתי את החלום, שם היית מצוי. ומשום כך אמר [אמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת פתרונו] את כל זאת, ידעת את החלום איך היה וידעת פתרונו.

אמר רבי יצחק, אם כך, יוסף אמר הכל, החלום ופתרונו, כמו דניאל שאמר את החלום ואת פתרונו! אמר לו, לא זה כמו זה. [שהרי] יוסף הסתכל מתוך דבורו של פרעה, שהיה אומר בדרגות ידועות, וראה אותו שטעה, ואמר לו לא כך, אלא כך זה, משום שהדרגות באות בסדרן. אבל דניאל לא הסתכל מתוך דבורו של נבוכדנצר כלום, [שלא] והכל אמר לו, את החלום ופתרונו. מה כתוב בדניאל? (דניאל ב) אז דניאל בחזיון הלילה סוד גלה. בחזיון הלילה, מי חזיון הלילה? זה גבריאל, שהוא חזיון, מראה מן מראה.

בא ראה מה כתוב, (יחזקאל מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרג הקדים וקולו קול מים רבים והארץ האירה מכבודו. מה כתוב אחריו? וכמראה המראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר ומראות כמראה אשר ראיתי אל נהר כבר ואפל אל פני. כל המראות הללו הן שש. שאותן המראות, ומראה של החזיון, מראה יש לו, שיבאו בו הגונים שלמעלה, ונראים במראה ההוא. ויש מראה למראה, ומראה למראה זה על זה, וכלם עומדים בדרגות ידועות ושולטים, ונקראים מראה הלילה, ובהם מתפרשים כל החלומות של העולם, ואלו הם כמו שלמעלה, עליהם.

ומשום כך דניאל בחזיון הלילה גלה סוד. לא כתוב התגלה, אלא סוד גלה, אחת מאלו הדרגות, גלה לו אותו חלום ופתרונו. אבל יוסף מתוך דברי פרעה הסתכל בדרגות העליונות ואמר.

ומשום כך מנה אותו על כל ארץ מצרים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן ליוסף משלו. על הפה שלא נשק לעברה, כתוב ועל פיו ישק כל עמי. היד שלא קרבה לעברה, כתוב ויתן אותה על יד יוסף. הצואר שלא קרב לעברה, כתוב וישם רבד הזהב על צוארו. הגוף שלא קרב לעברה - וילבש אותו בגדי שש. הרגל של רכבה לעברה, כתוב וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו. המחשבה שלא חשב - נקרא גבון וחכם. הלב שלא הרחר - ויקראו לפניו אברך. והכל משלו הוא נטל.

מה כתוב? ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים. אמר רבי חזקיה, מה הטעם ויעבר בכל ארץ מצרים? כדי לשלט, שכן מכריזים לפניו, וכדי לכנס התבואה בכל מקום ומקום. רבי אלעזר אמר, פנס יוסף תבואה בכל מקום כדי שלא תרקב.

אמר רבי שמעון, כל מה שהקדוש ברוך הוא עשה, הכל הוא לגלגל גלגולים, משום שרצה לקיים הגזירה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, הביא כל מה שצריך העולם בראשונה, ואחר כך הביא את האדם לעולם ומצא מזון.

[בא ראה] כמו כן הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, (בראשית טו) ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו', ואחרי כן יצאו ברכש גדול. כשבא יוסף לארץ מצרים, לא מצא בה רכוש גדול. גלגל גלגולים, והביא רעב על העולם, וכל העולם היו מביאים כסף וזהב למצרים, והתמלאה כל ארץ מצרים כסף וזהב. לאחר שהכל נתקן רכוש גדול, הביא את יעקב למצרים.

שפך דרכי הקדוש ברוך הוא - בראשונה בורא [מקדים] רפואה, ואחר כך מכה. כך בראשונה התקין רכוש גדול, ואחר כך הביא אותם לגלות, ועל כן גלגל גלגולים והביא רעב על [כל] העולם, כדי שיהיו מביאים כסף וזהב כל העולם למצרים.

בא ראה, משום יוסף שהוא צדיק, הוא גרם עשר של כסף וזהב שיטלו ישראל, כפתוב (תהלים קה) ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל. ומידו של הצדיק זה בא לישראל, והכל לזכות אותם לעולם הבא.

פתח ואמר, (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו'. בא ראה, הפסוק הזה הוא בסוד עליון, ובארוהו. ראה חיים - אלו חיי העולם הבא, שאשרי האיש שזכה לו כראוי.

עם אשה אשר אהבת - זו פנסת ישראל, משום שבה כתוב אהבה, שכתוב (ירמיה לא) ואהבת עולם אהבתיך. מתי? בשעה שצד הימין אוהב אותה, שכתוב (שם) על כן משכתיך חסד.

כל ימי חיי הבלך, משום שהיא נקשרת בחיים, והיא העולם ששורים בה חיים. שהרי העולם הזה לא שורים בו חיים, משום שהם תחת השמש, ולא מגיעים לכאן אותם האורות של אותה השמש, והסתלקו מהעולם מיום שנחרב בית המקדש, שכתוב (ישעיה יג) חשך השמש בצאתו וגו'. מה זה חשך השמש? שסלק את אורו ולא מאיר, כמו שנאמר (שם נז) הצדיק אבד וגו'.

כי הוא חלקך בחיים - זהו השמש עם הלבנה. וצריכים להכניס הלבנה בשמש והשמש בלבנה שלא להפרידם, וזה הוא חלק האדם להכניס עמו לעולם הבא.

מה כתוב אחריו? (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בלחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הלך שמה. הפסוק הזה יש להתבונן בו. כל אשר תמצא ידך לעשות, וכי התורה הרצועה שאדם עשה כל מה שיכול? אלא כתוב לעשות בלחך. מה זה בלחך? זו נשמתו של האדם, שהיא הכח של האדם, לזכות בה לעולם הזה ולעולם הבא.

דבר אחר בלחך - זו האשה שאמרנו, שהיא הכח להתחזק בה בעולם הזה ובעולם הבא. וצריך בן אדם לזכות בה בזה העולם בכח זה, כדי שיתגבר בה לעולם ההוא.

מה הטעם? משום שאחר שיצא האדם מן העולם הזה, אין בו כח לעשות דבר ולומר, עכשו מכאן והלאה אעשה מעשים טובים. שנדאי שאין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר וגו'. אם לא זוכה אדם בעולם הזה, לא יזכה בו אחר כך לעולם ההוא. ובארוהו, מי שלא מתקין צידה לזכות מן העולם הזה, לא יאכל בעולם ההוא. ויש מעשים טובים שעושה אדם בעולם הזה שיאכל מהם כאן, והכל נשאר לעולם הבא ולהזון מהם.

בא ראה, יוסף זכה בעולם הזה וזכה בעולם הבא, משום שרצה להאחז באשה יראת ה', כמו שנאמר (בראשית לט) וחסאתי לאלהים. ומשום כך זכה לשלט בעולם הזה וזכה את ישראל.

מה כתוב? (שם מז) וילקט יוסף את כל הפסוק, וכך ראוי. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא, הוא לוקט הכל, וכל העשר עומד בו. וזה סוד הפתוב (שם א) ויתן אתם אלהים ברכיע השמים, והכל הוא כראוי, ודאי יוסף צריך לשלט על המלכות.

ובא ראה, כתוב ויכרב אתו במרפבת המשנה. מי מרפבת המשנה? הקדוש ברוך הוא עשה את הצדיק שליט, משום שהנה ממנו גזון העולם, וצריך להזון, ולקדוש ברוך הוא יש מרפבת עליונה, ויש לו מרפבת תחתונה. המרפבת התחתונה היא מרפבת המשנה, ויוסף נקרא צדיק, ולו ראוי להיות רוכב על מרפבת המשנה אשר לו, לקדוש ברוך הוא, והכל הוא בסוד עליון שיהיה כמו שלמעלה.

בא ראה. ויקראו לפניו אברך, מה זה אברך? הקשר שנקשרים עם הלבנה, והכל כורעים כנגד המקום הזה. ונתן אותו על כל העולם, וכלם מודים אליו, משום זה הכל הוא בסוד עליון.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את מלכות הארץ כעין מלכות הרקיע, והכל זה כמו זה. וכל מה שנעשה בארץ, עומד לפני הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, המלכות הקדושה לא קבלה מלכות שלמה עד שהתחברה עם האבות, משום שהקדוש

ברוך הוא עשה אותה המלכות העליונה שתאיר מסוד האבות.

וכשיוסף הצדיק ירד למצרים בראשונה, הוא משך אחר כך עמו את השכינה, שהרי אין שכינה הולכת אלא אחר הצדיק, ומשום כך נמשך יוסף למצרים בראשונה, ונטל את כל עשר העולם בראוי, ואחר כך ירדה שכינה למצרים וכל השבטים עמה.

ומשום כך יוסף, ששמר את הברית, זכה להתעטר במקומו, וזכה למלכות שלמעלה ולמלכות שלמטה. ועל כן, כל מי ששומר ברית הקדש כאלו קים כל התורה הקדושה כלה, שהרי הברית שקולה ככל התורה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יב) משא דבר ה' על ישראל נאם ה' נטה שמים ויסד ארץ ויצר רוח אדם בקרב. בפסוק הזה יש להתבונן. משא דבר ה'. בכל המקומות האלה שאמר משא, למה משא? אלא בכל מקום שהוא על הדיון של שאר העמים ואמר משא - זה לטוב. בכל מקום שהוא על ישראל ואמר משא - זה לרע.

בכל מקום שהוא על הדיון של שאר העמים לטוב, משום שמשא הוא מעמסה, כביכול זו מעמסה על הקדוש ברוך הוא השלום של העמים עובדי כוכבים ומזלות, וכשנגזר הדיון עליהם, עוברת ממנו המעמסה הזו שהוא סובל עליהם. בכל מקום שנגזר דין על ישראל ואמר משא, כביכול מעמסה היא על הקדוש ברוך הוא, ומשום כך משא מהצד הזה ומהצד הזה, זה משא.

כיון שאמר נטה שמים ויסד ארץ, למה צריך ויצר רוח אדם בקרב? וכי לא היינו יודעים שהוא יצר רוח אדם? אלא להראות דרגה ידועה, שכל הרוחות והנשמות של העולם עומדות באותה הדרגה.

רבי שמעון אמר, הפסוק הזה קשה. אם אמר ויצר רוח אדם ולא יותר - יפה. אבל מה זה בקרב? אלא זה סוד בשני צדדים, שהרי מהנהר שהוא ששופע ויוצא, משם יוצאות ופורחות כל הנשמות ומתפנסות למקום אחד, ואותה הדרגה היא יצר רוח אדם בקרב. וזה כמו אשה שמתעברת מן הזכר, ואותו הנולד מצויה לה במעיה, עד שהכל מצטיר בציור משלם במעיה. כך ויצר רוח אדם בקרב, בקרב זה עומד, עד שנברא האדם בעולם ונותן לו.

דבר אחר ויצר רוח אדם בקרב - בקרב של אדם ממש. משום שכאשר נברא האדם והקדוש ברוך הוא נותן לו את נשמתו ויוצא לאויר של העולם, אותה הרוח שבתוכו לא מוצאת גוף להתפשט בתוכו, ועומדת בצד אחד בתוכו.

וכשאדם מתפשט גופו, אותה הרוח מתפשטת ונותנת בו כח. וכן כמו שהגוף מתגדל, כך הרוח נותנת בו כח שיתחזק האדם עמה, ומשום כך יצר רוח אדם בקרב ממש.

ואם תאמר, יצר רוח אדם מה זה? משום שהרוח ההיא צריכה כח שלמעלה יותר להסתייע עמה, ועל כן הקדוש ברוך הוא יצר רוח אדם בקרב, ונותן לו סיוע לאדם.

בא ראה, כשאותה הרוח צריכה סיוע - כמו שהוא אותו האדם וכמו שאותו הגוף נתקן, כך גם מתקנים לו את אותה הרוח ומוסיפים לו רוח להתתקן, וזה הוא יצר רוח אדם בקרב.

ובא ראה, כיון שאבד יוסף מאביו, יעקב אבד אותה תוספת הרוח שהיתה בו, והסתלקה ממנו השכינה. אחר כך מה כתוב? (בראשית מה) ותחי רוח יעקב אביהם. וכי עד עכשו היה מת? אלא אותה תוספת הרוח הסתלקה ממנו השכינה ולא היתה בתוכו, משום שהעצב שהיה בו גרם לו, [ונאם גרמה לו לזה] שלא היתה רוח בקיומה, ומשום כך ותחי רוח יעקב אביהם. וכאן כתוב וירא יעקב, שעד עכשו לא התבשר. מנין היה יודע? אלא וירא יעקב, שראה את כל דירי הארץ שהולכים למצרים ומביאים תבואה. זהו שכתוב וירא יעקב.

רבי יצחק אמר, בא ראה, דוד המלך זכה להתחבר עם האבות, וירש את מקומו בתוכם. זהו שכתוב אכן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

רבי ייסא ורבי חזקיה היו הולכים מקפוטקא ללוד, והיה עמם יהודי אחד שמחזיק נוד של יין. בעודם הולכים, אמר רבי ייסא לרבי חזקיה, פתח פיה ואמר דבר אחד מאותם הדברים המעלים של התורה שאתה אומר כל יום לפני המאור הקדוש.

פתח ואמר, (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. דרכיה דרכי נעם - אלו דרכי התורה. שמי שהולך בדרכי התורה, הקדוש ברוך הוא משרה עליו את נעימות השכינה שלא תזוז ממנו לעולמים. וכל נתיבותיה שלום - שכל נתיבות התורה כלם שלום. שלום לו למעלה, שלום לו למטה. שלום לו בעולם הזה, שלום לו בעולם הבא.

אמר היהודי ההוא, כמו מטבע בכים נמצא בפסוק הזה. אמרו לו, מנין לך? אמר להם, שמעתי מאבא, ולמדתי כאן דבר [טוב] בפסוק הזה. פתח ואמר, הפסוק הזה הוא בשני גוונים ובשני צדדים.

קוראים בו דרכים וקוראים בו נתיבות. קוראים בו נעם, וקוראים בו שלום. מי הדרכים ומי הנתיבות?  
מי הנעם ומי השלום?

אלא דרכיה דרכי נעם, הינו שכתוב (ישעיה מג) הנותן ביס דרך. שהרי בכל מקום שנקרא בתורה דרך, זו דרך פתוחה לכל. בדרך הוא שפתוחה לכל אדם, כך דרכיה דרכי נעם. אלו הדרכים שפתוחים מן האבות, שפרו ביס הגדול, ונכנסים לתוכו, ומאותם הדרכים נפתחים לכל עבר ולכל צדדי העולם.

והנעם הזה היא נעימות שיוצאת מן העולם הבא, ומן העולם הבא מאירים כל המאורות ונפרדים לכל עבר, ואותו הטוב ואותו האור של העולם הבא שיונקים [שיורשים] האבות נקרא נעם. דבר אחר - העולם הבא נקרא נעם, וכשמתעורר העולם הבא, כל השמחה וכל הטוב וכל האורות וכל החרות של העולם מתעוררים, ומשום כך נקרא נעם.

ועל זה שנינו, הרשעים של הגיהנם, בשעה שנכנסת השבת, כלם נחים, ויש להם חרות ומנוחה. בשעה שיוצאת השבת, יש לנו לעורר שמחה עליונה עלינו שנמצא מאותו הענין של הרשעים שנדונו [שחזרו] מן השעה ההיא והלאה. ויש לנו להתעורר ולומר, (תהלים צ) ויהי נעם אדני אלהינו עלינו. זהו הנעם העליון, שמחת [חרות] הכל, ועל כן דרכיה דרכי נעם.

וכל נתיבתיה שלום, מי זה נתיבתיה? אלו הם השבילים שיוצאים מלמעלה, ואת כלם לוקח הברית היחיד שנקרא שלום, שלום הבית, ומכניס אותם לים הגדול כשהוא בגבורתו, ואז נותן לו שלום. זהו שכתוב וכל נתיבתיה שלום. בא ראה, יוסף היה ברית שלום, והיה מלך במצרים ושלט על הארץ, ויעקב, משום שהסתלקה ממנו השכינה, לא היה יודע.

ועם כל זה, ליעקב היה שבר, כדי לקנות תבואה במצרים, וראה שהוא שבר על שבר, שירדו בניו למצרים, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, כדי שלא תראו עצמכם אלא כמו רעבים, כמו אנשים שאין להם שבע.

אמר רבי חזקיה, ודאי סוד יש כאן, שהרי בכל זמן שהוא צער בעולם, לא צריך האדם להראות את עצמו בשוק, כדי שלא יתפס בחטאיו, ועל כן אמר למה תתראו, והנה נתבאר.

דבר אחר ונראה יעקב כי יש שבר במצרים - תבואה ממש, שהרי על כן שלח הקדוש ברוך הוא רעב לעולם, כדי להוריד את יעקב ואת בניו לשם, ועל זה ראה את בני הארץ שהיו מביאים משם תבואה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים. בשעה שמת יצחק, באו יעקב ועשו לחלק, ועשו יצא מחלקו של הארץ ומהכל, ויעקב שיסבל את הגלות יטל הכל. ועל זה ראה אותו השבר שהיה לו במצרים הוא ובניו לסבל את הגלות, ועל זה ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, מלפני הדין שלמעלה, שלא למצא עליכם מקטרג. ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה. הרי פרשוה רד"י, כחשבון הזה היו ישראל במצרים.

ויוסף הוא השליט על הארץ וגו'. רבי ייסא פתח ואמר, (תהלים כז) ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי ואזבחה באהל זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה'.

בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה מהאדם, הוא זוקף אותו על כל בני העולם ועושה אותו הראש של הכל, וכל שונאיו נכנעים תחתיו.

את דוד המלך שנאו אחיו, דחו אותו מהם - הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל בני העולם. בא חמו - ברח מלפניו, הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל מלכותו, וכלם היו כורעים וסוגדים לפניו. ואת יוסף דחו אחיו, אחר כך כלם כרעו והשתחוו לפניו, זהו שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - מה זה ועתה? כמו ואתה. רבי יהודה אמר, הנה נתבאר, עת שהיא הדרך העליונה. ומי היא אותה העת? זו ה"א, ונקראת עתה. ועתה - זה הוא ובית דינו.

ירום ראשי - להרים אותה בכבוד ומלכות. על איבי סביבותי - אלו שאר מלכי הארץ. ואזבחה באהל - זו ירושלים. באהל - זה אהל מועד. זבחי תרועה - שישמע כל העולם. אשירה ואזמרה - מאותו צד שהיא התרועה. שהרי משם, מהצד של התרועה, באה השירה והתשפחת.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - זו כנסת ישראל. על איבי סביבותי - זה עשו וכל השרים שלו. ואזבחה באהל - אלו ישראל. זבחי תרועה - שכתוב (שם נא) זבחי אלהים רוח נשברה, כדי להעביר את הדין מן העולם. אשירה ואזמרה - להודות ולשבח לקדוש-ברוך-הוא ללא הפסק לעולם.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - בכל, יצר טוב על יצר רע, שכתוב על איבי סביבותי, זה היצר הרע שהוא סביב האדם, והוא שונא אותו בכל. ואזבחה באהל זבחי תרועה - זו התורה שנתנה מצד האש, ככתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו. שהרי בשביל התורה ירום ראשו [של האדם] ונשברים כל

שונאיו לפניו, בכתוב (תהלים יח) תכריע קמי תחתי.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - להכלל עם האבות, שהרי דוד המלך יש לו להדבק עם האבות, ואז יתרום ויעלה למעלה, והוא בקשר אחד עם. על איבי סביבותי - אלו הם שבצד השמאל, כלם בעלי הדינים שמתכונים לחבל, ואז השמש מתחבר ללבנה, והכל הוא אחד.

בא ראה, כתוב ויוסף הוא השליט על הארץ. זה השמש ששולט בלבנה ומאיר לה וזו אותה. הוא המשביר לכל עם הארץ, שהרי אותו נהר ששופע ויוצא, ממנו כלם נזונים ומשם פורחות הנשמות לכל, ומשום כך כלם משתחווים אל אותו המקום, שהרי אין לך דבר בעולם שלא תלוי במזל, ובארוהו.

ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירו. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים מט) למה אינך בימי רע עון עקבי יסובני. בא ראה, שלשה הם שפוחדים ולא יודעים ממה הם פוחדים, ובארוהו. אבל מי שפוחד ולא יודע ממה הוא פוחד - משום אותם החטאים שלא יודע שהם חטאים, ולא משגיח בהם, והוא פוחד מימי רע.

מי הם ימי רע? אלו הם הימים שהם מזדמנים באותו רע, ומי הם? זה [הוא] יצר הרע, שהוא נקרא רע, ויש לו ימים ידועים שנתנת לו רשות בעולם להסטיין לכל אותם שמטמאים את דרכיהם. שמי שפא להטמא - מטמאים אותו, ואלה הם שנקראים ימי רע, ואלו ממנים על אותם חטאים שדשים אותם בני אדם בעקביהם.

בא ראה, כל אותם שמטמאים את דרכיהם, כמה קבוצות של מזיקים מזדמנים אצלם ומטמאים אותם. בדרך שאדם רוצה ללכת - באותה הדרך מנהיגים אותו ממש. בא אדם להטהר - כמה הם שמשגיחים לו.

הרי שנינו, שפשאדם קם בבקר, צריך לרחץ ידיו מתוך נטלה של מים, שהוא כלי לטל ממנו מים, מתוך מי שרחץ ידו בראשונה, כמו שבארוהו. ובא ראה, בשביל הנטלה הזו בארנו את הדבר.

ועוד, שצריך אדם לטל יד ממין בשמאל, כדי להשליט ימין על שמאל, וירחץ הימין מן השמאל, ומשום זה היא נטילה. ועל כן מי שנוטל ידו, יטל ימין בשמאל, להשליט הימין על השמאל, כדי שלא יתן מקום ליצר הרע לשלט כלל, והנה בארנו.

בא ראה, בשעה שדין הרע שולט, לא משיב ידו מלהרע, ובשעה שהימין שולט על העמים עובדי כוכבים ומזלות לשבר אותם, חס הקדוש ברוך הוא עליהם ולא מכלה אותם.

ומשום כך, כל מי שהוא חוטא, באותם החטאים שדש בהם ברגליו, לא ידע עליהם, ופחד תמיד. דוד המלך היה תמיד נשמר מהחטאים הללו, וכשהיה יוצא לקרב, היה מפשפש בהם, ועל כן לא פחד להלחם עמם בקרב.

ובא ראה, ארבעה מלכים היו, מה שבקש זה לא בקש זה. דוד אמר (תהלים יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד פלותם. מה הטעם? משום שהיה נשמר מן החטאים הללו, ולא נתן מקום לשונאיו לשלט, ועל כן רצה לרדף אחריהם תמיד, והם לא ירדפו אחריו לתבוע את חטאיו ויפלו בידיהם.

אסא היה מפחד יותר. אף על גב שהיה מפשפש בחטאיו, ולא כמו דוד המלך, הוא רצה לרדף אחריהם, ולא להלחם בהם, וינהג אותם הקדוש ברוך הוא, וכך היה, שכתוב (דברי הימים ב יד) ויירדפם אסא והעם אשר עמו וגו', וכתוב ויגף ה' את הכוששים לפני אסא ולפני יהודה וינסו הכשים. [וכן] מה כתוב בידו? (שמואל א ל) ויכס דוד מהנשף ועד הערב למחרתם. אבל אסא, הוא רודף והקדוש ברוך הוא מכה.

גם יהושפט מלך יהודה כך היה מבקש ואומר, איני יכול לרדף ולא להרג, אלא אני אומר, ואתה תהרג אותם, משום שלא היה כל כך מפשפש כמו אסא, וכך עשה לו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברי הימים ב כ) ובעת החלו ברנה ויתהלה נתן ה' מארבים על בני עמון מואב וחר שער הבאים ליהודה וינגבו.

חזקיה מלך יהודה אף כך גם אמר, איני יכול לא לומר ולא לרדף ולא להלחם בקרב, משום שפחד מהחטאים הללו שאמרנו. מה כתוב? (מלכים ב יט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ונף במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים. וחזקיה היה יושב בביתו, ושוכב במטתו, והקדוש ברוך הוא הרג אותם.

וימה הצדיקים הללו היו פוחדים מן החטאים הללו - שאר בני העולם על אחת כמה וכמה. משום כך יש לאדם להשמר מהחטאים הללו ולפשפש בהם כמו שאמרנו, כדי שלא ישלטו עליו אותם ימי רע, שלא מרחמים עליו.

בא ראה, ויכר יוסף את אחיו. בשעה שגפלו בידו, הוא רחם עליהם, משום שהוא שלם, והם לא

הכרהו. שְׁאוֹתֶם שְׁמַעוּן וְלוֹי בָּאוּ מִצֵּד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְעַל כֵּן לֹא רָחֲמוּ עָלָיו, שֶׁהָרִי כָּל אוֹתָם בְּעָלֵי הַדִּין הַקָּשָׁה לֹא מְרַחֲמִים עַל בְּנֵי אָדָם בְּשָׁעָה שְׁנוּפְלִים בִּידֵיהֶם.

וּמִשּׁוּם כִּךָּ אָמַר דָּוִד (תהלים מט) לָמָּה אֵירָא. לֹא כְּתוּב יִרְאֵתִי, אֲלֵא אֵירָא, [אֲלֵא] שֵׁשׁ [שְׁאִין] לִי לִפְתּוֹד מֵאוֹתָם יָמִי רַע, כִּפִּי שְׁאֲמַרְנוּ. עוֹן עֲקָבִי יְסוּבֵנִי, מִי הֵם עֲקָבִי? אֵלֹהִים בְּסוּד הַאֲמוּנָה, שְׁכָתוֹב (בראשית כה) וַיָּדוּ אַחֲזֹת בַּעֲקָב עָשׂוּ. זֶה הוּא הָעֲקָב, וְהֵם הָעֲקָבִים שְׁמִסְתַּכְּלִים בָּהֶם תָּמִיד, בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁאָדָם דָּשׁ בּוֹ תָּמִיד בַּעֲקָבוֹ.

בֹּא רֹאֵה מַה כְּתוּב? (ישעיה ה) הוּא מְשִׁכִּי הָעוֹן בְּחִבְלֵי הַשָּׂוִא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה. בְּחִבְלֵי הַשָּׂוִא - שֶׁדָּשׁ בּוֹ בַּעֲקָב וְלֹא חוֹשֵׁשׁ עָלָיו, וְאַחֵר כִּךָּ מִתְחַזֵּק וְנִעְשֶׂה [בְּחִבְלֵי הַשָּׂוִא] כַּעֲבוֹת הָעֲגָלָה, וּמִתְחַזֵּק אוֹתוֹ הַחֲטָא, וּמִסְטָה אוֹתוֹ בַּעֲלָם הָזֶה וּבַעֲלָם הַבָּא.

אֲשֶׁרֵיהֶם הַצְדִּיקִים שֶׁיּוֹדְעִים לְהַשְׁמֵר מִחֲטָאֵיהֶם, וְהֵם תָּמִיד מִפְּשָׁפְשִׁים בְּמַעֲשֵׂיהֶם כִּדִּי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא עֲלֵיהֶם מִקְטָרֵג בַּעֲלָם הָזֶה, וְלֹא יִשְׁטִינוּ עֲלֵיהֶם לַעֲלָם הַבָּא, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה מִתְקַנֶּת לָהֶם דְּרָכִים וְשִׁבְלִים לָלֶכֶת בָּהֶם, שְׁכָתוֹב (משלי ג) דְּרָכֶיךָ דְּרָכִי נָעַם וְכָל נִתְיבְתֶיךָ שְׁלוֹם.

וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וְגו'. רַבִּי חֵינְיָא פִּתַּח וְאָמַר, (שם כד) בְּנִפְל אוֹיְבֶךָ אֵל תִּשְׁמַח וּבִכְשָׁלוֹ אֵל יִגַּל לָבֶךָ. בֹּא רֹאֵה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הָאָדָם שֶׁיִּזְכֶּה לְכָבוֹד וּלְשִׁמְשׁ לְפָנָיו תָּמִיד וּלְהַשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בָּהּ בְּתוֹרָה תָּמִיד.

וְכִינּוּ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָאָדָם, נִתֵּן לְפָנָיו תּוֹרָה, וְלִמַּד אוֹתוֹ בָּהּ לְדַעַת אֶת דְּרָכֶיךָ. מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוֹב (איוב כח) אִזּוּ רֹאֵה וַיִּסְפָּרָה הַכִּינָה וְגַם חֲקָרָה. וְאַחֵר כִּךָּ, וַיֹּאמֶר לָאָדָם הוּא יִרְאֵת ה' הִיא חֲכָמָה וְסוּר מֵרַע בִּינָה. כִּינּוּ שֶׁהַסְתַּכֵּל בָּהּ וְלֹא שֶׁמֶר אוֹתָהּ, עֹבֵר עַל מִצְוֹת רַבּוֹנוֹ וְנִתְפָּס בְּחֲטָאוֹ.

וְכָל אוֹתָם שֶׁעָבְרוּ עַל דְּבַר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה נִתְפָּסוּ בָּהּ. שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהִתְחַכֵּם עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, עָבַר עַל דְּבַר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה, וְגֵרַם לוֹ לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ אֶת מַלְכוּתוֹ וּלְפַלֵּג אֶת הַמַּלְכוּת מִבְּנוֹ. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל הַתּוֹרָה עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

וַיּוֹסֶף שֶׁהִנֵּה יוֹדֵעַ תּוֹרָה, וְאַחֲיוּ נָפְלוּ בִידּוֹ, לָמָּה גִלְגַּל עֲלֵיהֶם כָּל הַגְּלוּל הָזֶה, וְהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלִּמַּד אוֹתוֹ אֲבִיו? אֲלֵא חֵס וְשְׁלוֹם שֶׁיּוֹסֵף גִּלְגַּל עֲלֵיהֶם גְּלוּלִים לְנֶכֶם מֵהֶם, אֲלֵא כָּל זֶה לֹא עָשָׂה אֲלֵא לְהַבִּיא אֶת אַחֲיוּ בְּנִימִין אֲצִלּוֹ, שֶׁתִּשְׁוִקְתוּ הִיתָה אֵלָיו, וְהוּא לֹא הִשְׁאִיר אֶת אַחֲיוּ לָפֶל, שֶׁהָרִי כְּתוּב וַיִּצּוּ יוֹסֵף וַיִּמְלֵאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וְגו', וְכָל זֶה כִּדִּי שֶׁלֹּא יָפְלוּ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּשֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַלְבָנָה, הִנֵּה תָמִיד מִסְתַּכֵּל בָּהּ, כְּכָתוּב (דברים יא) תָּמִיד עֵינֵי ה' אֶלֶהִידָּהּ בָּהּ. הַשְׁגָּחַתוֹ בָּהּ תָּמִיד. וְכָתוּב אִזּוּ רֹאֵה, שֶׁהָרִי הַשְּׁמֵשׁ בְּהַשְׁגָּחַתוֹ בָּהּ מְאִירָה. וַיִּסְפָּרָה, מַה זֶה וַיִּסְפָּרָה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כח) מְקוֹם סִפִּיר אֲבָנֶיהָ.

הַכִּינָה, שֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת בְּתַקּוֹן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲוִמִּים מְחַלֶּקֶת לְשִׁבְעִים שָׁרִים, הַתְקִין אוֹתָהּ בְּשִׁבְעָה עֲמוּדִים עֲלִיוֹנִים לְהַאֲרוֹר וְלִשְׁבֵּת עַל שְׁלֵמוֹת. וְגַם חֲקָרָה, לְהַשְׁגִּיחַ עָלֶיהָ תָּמִיד, פַּעַם אַחֵר פַּעַם, שְׁאִין פּוֹסֵק לַעֲלֻמִּים.

וְאַחֵר כִּךָּ הִזְהִיר אֶת הָאָדָם וְאָמַר, וַיֹּאמֶר לָאָדָם הוּא יִרְאֵת ה' הִיא חֲכָמָה וְסוּר מֵרַע בִּינָה, שֶׁהָרִי הִיא מִתְעַטֶּרֶת עַל הַתַּחֲתוֹנִים לִירָא וְלְדַעַת אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְגָּלָהּ. וְסוּר מֵרַע בִּינָה, בְּרוּר מִהִפְסֵלֶת שֶׁלֹּא לִקְרֹב עִמּוֹ, וְאִזּוּ הַשְׁגָּחַת [הַמִּצְוֹת] הַבִּינָה לְדַעַת וּלְהַסְתַּכֵּל בְּכָבוֹד הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן.

רַבִּי יוֹסִי קָם לֵילָה אֶחָד לְהַשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, וְהִנֵּה שָׁם עִמּוֹ יְהוּדִי אֶחָד שֶׁפָּגַשׁ בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַבֵּית. פִּתַּח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (משלי י) לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רָשָׁע וְצַדִּיקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת. לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רָשָׁע - אֵלֹהִים שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה, וְהוֹלְכִים אַחֵר דְּבָרֵי הָעוֹלָם וְלִכְנֹס אוֹצְרוֹת רָשָׁע. מַה כְּתוּב? (קהלת ה) וְאֶבֶד הָעֶשֶׂר הַהוּא בַּעֲנֵן רַע, מִשּׁוּם שֶׁהֵם אוֹצְרוֹת רָשָׁע.

וְצַדִּיקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת - אֵלֹהִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה וַיּוֹדְעִים דְּרָכֶיךָ לְהַשְׁתַּדֵּל בָּהּ, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה נִקְרָאת עַץ חַיִּים, וְנִקְרָאת צַדִּיקָה, שְׁכָתוֹב (דברים ו) וְצַדִּיקָה תִּהְיֶה לָנוּ.

דְּבַר אַחֵר וְצַדִּיקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת - זֶה צַדִּיקָה מִמָּוֶת, וְהִיא בְּשִׁנֵּי גִּוְנִים וּבְשִׁנֵּי צַדִּדִּים. קוֹרָא לוֹ תּוֹרָה וְקוֹרָא לוֹ צַדִּיקָה, וְהַפֵּל אֶחָד.

אָמַר אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי, וְקוֹרָא לוֹ שְׁלוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כִּךָּ זֶה וַדַּאי שֶׁנִּקְרָאת שְׁלוֹם. קָם אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי וְהַשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ. פִּתַּח אוֹתוֹ הַיְּהוּדִי וְאָמַר, (משלי כח) עֲבֹד אֲדָמְתוֹ יִשְׁבַּע לָהֶם וּמִרְדֵּף רִיקִים יִשְׁבַּע רִישׁ. הַפְּסוּק הָזֶה קָשָׁה, וְכִי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא חָכֵם מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, אֵידָּא אָמַר שֶׁיִּתְאֲמָץ אָדָם לַעֲבֹד אֶת הָאָדָמָה וּלְהַשְׁתַּדֵּל אַחֲרֶיהָ וַיַּעֲזֹב חַיֵּי עוֹלָם?!

אֲלֵא סוּד הוּא. פִּתַּח וְאָמַר, (בראשית ב) וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיְנַחֲהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ, וַיִּבְרָאוּהוּ שֶׁהוּא בְּסוּד הַקְּרִבּוּנוֹת. בֹּא רֹאֵה, לְעִבְדָּהּ - זֶה הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן. וּלְשִׁמְרָהּ - זֶה הַמֶּלֶךְ

התחתון. העולם העליון והעולם התחתון. לעבדה - [לזכר] בסוד של זכור. ולשמרה - בסוד של שמור. ומשום כך עבד אדמתו זה גן עדן, שצריך לעשות ולעבד ולמשך לה ברכות מלמעלה, וכשמתברכת ונמשכות לה ברכות מלמעלה, גם הוא מתברך עמה. בא ראה שהכהן שמתברך מתברך, כמו שנאמר (במדבר ו) ואני אברכם. ומשום כך עבד אדמתו ויפגע להם - זהו המזון שלמעלה. ומרדף ריקים - מי שיתדבק בצד האחר שהוא מרדף ריקים - ישבע ריש ודאי. אמר רבי יוסי, אשריך שזכית לדבר הזה.

עוד פתח ואמר פסוק אחריו, (משלי כח) איש אמונות רב ברכות. זהו אדם שבו אמונת הקדוש ברוך הוא, כמו רבי ייסא הזקן, שאף על גב שהיה לו מאכל של אותו היום לאכל, לא היה מתקין אותו עד שהיה מבקש מזונו לפני המלך הקדוש. אחר שהתפלל תפלתו ובקש מזונו מלפני המלך, אז היה מתקין, והיה תמיד אומר: לא נתקין עד שינתנו מבית המלך.

ואף להעשיר לא ינקה, משום שלא רצה להשתדל בתורה, שהיא החיים של העולם הזה והחיים של העולם הבא. עכשו שהיה השעה להשתדל בתורה - נשתדל.

פתח אותו האיש בסוד החלום ואמר, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. ויזכר יוסף את החלמות, וכי למה יוסף [אמר או] זכר להם אותם החלומות שחלם להם, ומה הועיל לו אלו לא הזכיר להם, שהרי יוסף היה חכם, וכתוב כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אונת?

אבל כיון שראה שהם באו ומשתחוים לו אפים על הארץ, אז נזכר ממה שחלם להם כשהיה עמם, שכתוב והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי. אמר יוסף בשעה שראה שפורעים אחיו לפניו, שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה, אז ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם, שהרי ראה שהם קימים.

עוד, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם - זכר אותם, משום שאין שכחה לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי חלום שהוא טוב, צריך אדם להזכירו, שלא ישכח, ואז מתקנים, שהרי כמו שנשפך לפני האדם, כך נשפך עליו.

בא ראה, חלום שלא נפתר, כאגרת שלא נקראה. ובא ראה, משום שלא נזכר, כמי שלא הכיר אותו. ועל זה, מי שנשפך ממנו חלום ולא ידע אותו, לא עומד עליו להתקנים. ומשום זה יוסף היה זוכר את חלומו, כדי להתקנים, משום שלא ישכח החלום ממנו לעולם, והיה תמיד מצפה לו. ויאמר אלהים מרגלים אתם. הוא זכר את החלום, אבל לא אמר להם דבר, אלא מרגלים אתם.

פתח רבי יוסי ואמר, (קהלת ה) כי בא החלום ברב ענין וקול כסיל ברב דברים. כי בא החלום ברב ענין, הנה פרשה שפמה הם העוזרים בחלום, וממנים דרגות על דרגות, עד שהחלומות מהם כלם אמת, ומהם שיש בהם אמת וכזב. אבל לאותם צדיקי האמת, אין מתגלים להם דברים כוזבים כלום, אלא כלם אמת.

בא ראה דניאל מה כתוב בו, (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה, וכתוב (שם ז) דניאל ראה חלום בהיותו ישן על משכבו, אז כתב את החלום. ואם יש בו דברים כוזבים, למה נכתב בין הכתובים? אלא אותם צדיקי אמת, בשעה שנשמותיהם עולות, לא מתחברים בהם אלא דברים קדושים, שמודיעים לו דברי אמת, דברים קימים, שלא משקרים לעולמים.

ואם תאמר, הנה שנינו שדוד המלך לא ראה חלום טוב, הנה נשמע שהיה רואה דוד דברים שלא אמת? אלא ודאי, כל ימיו היה משתדל לשפך דמים ונלחם קרבות, וכל חלומות לא היו אלא חלומות רעים, חרבו ושממה ודם ושביונות דמים, ולא חלום של שלום.

ואם תאמר, לאדם טוב מראים חלום רע? כך זה ודאי. כל אותם רעות שעתידים להשיג - על אותם שעוברים על דברי תורה, ואותם ענשים שעתידים להענש בעולם ההוא כלם רואה, כדי שכל שעה תהיה יראת אדונו עליו. והנה העירו שכתוב (קהלת ג) והאלהים עשה שייראו מלפניו - זה חלום רע. ועל זה לאותו צדיק מראים לו חלום רע, כמו שנתבאר.

בא ראה, שהנה שנינו, שאותו אדם שרואה חלום, צריך לו לפתח את פיו בו לפני אנשים שאוהבים אותו, כדי שיעלה רצונם אליו לטוב ויפתחו פיהם לטוב, וימצא הרצון והדבר הכל לטוב. הרצון שהוא הממשכה ראשית הכל, והמלה שהיא סיום הכל. ועל כן נמצא שהנה הוא שלמות בסוד עליון.

ומשום כך הכל מתקנים, וצריכים אוהבי האיש להתקנים באותו פתרון טוב, והכל הוא כראוי. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מודיע לאדם כל אחד ואחד באותה הדרגה שלו כמו שהוא, ובאותו גון שכל אחד ואחד אומר שיהיה חלום. אמר אותו יהודי, ודאי שהחלום אינו אלא לאדם צדיק, שהוא ראה חלום כראוי.

ובא וראה, שפאשר אדם ישן על מסתו, נשמתו יוצאת ומשוטטת בעולם למעלה ונכנסת למקום



שְׁנֵינִסְתָּ, וְכִמְה קְבוּצוֹת מִזִּיקִים עוֹמְדִים וְהוֹלְכִים בְּעוֹלָם וּפּוֹגְשִׁים אֶת אוֹתָהּ הַנֶּשְׁמָה. אִם הִיא צְדִיקָה, עוֹלָה לְמַעַלָּה וְרוֹאֶה מֶה שְׂרוּאָה. וְאִם לֹא, נִאֲחָזֶת בְּצַד הַהוּא, וּמוֹדִיעִים לָהּ דְּבָרִים כּוֹזְבִים אוֹ דְּבָרִים שְׁעִתִּידִים לָבֹא לְזֶמֶן הַקָּרוֹב. וְכִשְׁמַתְעוֹרֶרֶת אוֹתָהּ הַנֶּשְׁמָה שָׁבוּ, הִיא מוֹדִיעָה לוֹ מֶה שְׂרָאָתָהּ.

וְעַל כֵּן לְאָדָם שְׂאִינוּ צְדִיק מוֹדִיעִים לוֹ חִלּוֹם טוֹב שְׂאִינוּ אֶמֶת, הַכֹּל כְּדִי לְהַסְטוֹתוֹ מֵאוֹתָהּ דֶּרֶךְ הָאֶמֶת. כִּיֹּן שֶׁהוּא הָסִיט אֶת דֶּרְכּוֹ מִדֶּרֶךְ הָאֶמֶת, מִטְמָאִים אוֹתוֹ. שְׁכָל מִי שֶׁבָּא לְהַסְתֵּהוּ - מְטַהֵרִים אוֹתוֹ, וּמִי שֶׁבָּא לְהַטְמִיא - מִטְמָאִים אוֹתוֹ. הִנֵּה וְדַאי כִּד נִתְבָּאָר.

יָשְׁבוּ עַד שֶׁעָלָה הַבִּקְרָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, וְדַאי לֹא זָכַר שְׁמוֹ שֶׁל יוֹסֵף בְּאוֹתָם דְּגָלִים, שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר ב) דְּגַל מַחֲנֶה אֶפְרַיִם, וְלֹא כְּתוּב דְּגַל מַחֲנֶה יוֹסֵף, מִשּׁוּם שֶׁהִתְנַגָּה עַל אָחִיו, וְהִנֵּה נִתְבָּאָר.

אָמַר אוֹתוֹ הִיְהוּדִי, וְדַאי שְׁמַעְתִּי, שִׁיּוֹסֵף הוּא בְּעוֹלָם הַזָּכַר, וְכָל הַשְּׂבִטִים הֵם בְּעוֹלָם הַנִּקְבָּה, וְעַל כֵּן לֹא נִכְלָל יוֹסֵף עִמָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַזָּכַר עִמָּהֶם.

מֶה כְּתוּב? כִּלְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד נֶחֱנוּ. נֶחֱנוּ? אַחֲנוּ הִיָּה צָרִיד לְכַתֵּב! לָמָּה חֹסֵר א'! אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁסּוּד הַבְּרִית לֹא נִמְצָא עִמָּם. הַסְתַּלַּק מִשָּׁם א', שֶׁהָרִי א' הוּא זָכַר. וְעַל כֵּן ב' הִיא נִקְבָּה, א' זָכַר. וּמִשּׁוּם כִּד א' הַסְתַּלַּק מִשָּׁם, וְנִשְׁאַרוּ אוֹתָן נִקְבוֹת אֲצֵל הַשְּׂכִינָה.

אַחֵר כִּד אֲמָרוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ. נּוֹסֶפֶה א'. אֲמָרוּ וְלֹא יָדְעוּ מֶה אֲמָרוּ, מִשּׁוּם שִׁיּוֹסֵף נִמְצָא שָׁם, וְהַשְּׂלִימוּ הַדָּבָר וְאֲמָרוּ אֲנַחְנוּ. מִנֵּיִן לָנוּ? שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמְרוּ שְׂנִיָּהֶם עֶשֶׂר עֲבָדִיד אַחִים אֲנַחְנוּ. וַיּוֹסֵף הוּא בַּחֲשָׁבוֹן. כִּשְׁנִכְנַס בַּחֲשָׁבוֹן, אֲמָרוּ אֲנַחְנוּ. וְכִשְׁלֵא נִכְנַס בַּחֲשָׁבוֹן, אֲמָרוּ נֶחֱנוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, כָּל הַדְּבָרִים הִלְלוּ שְׁאֲמָרְנוּ כָּאן, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם, שֶׁהָרִי הַשְּׂכִינָה לֹא זָזָה מִכָּאן, כְּכְּתוּב (מִלֵּאכִי ג) אֲזָ נִדְּבָרוּ יִרְאִי ה' אִישׁ אֶל רַעְהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לִפְנֵי לִירְאִי ה' וְלַחֲשָׁבִי שְׁמוֹ.

וַיֵּאסֹף אֹתָם אֶל מִשְׁמֵר שְׁלֹשֶׁת יָמִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים הִלְלוּ לָמָּה? אֲלֵא שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים הִלְלוּ כִּנְגֵד שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים שֶׁל שָׁכֶם, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית לד) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהִיּוֹתָם כְּאֵבִים.

בֹּא רֵאָה מֶה כְּתוּב בּוֹ, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וַחֲיוּ. לְהִרְאוֹת שֶׁהוּא לֹא עָשָׂה כְּמוֹ שֶׁהֵם עָשׂוּ בְּשָׁכֶם, שֶׁנֶּחֱמוּ לְאִנְשֵׁי שָׁכֶם לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם אֶת זֹאת, סוּד הַבְּרִית, וְאַחֵר שֶׁעָשׂוּ הַבְּרִית הַזֹּאת, הִרְגוּ אוֹתָם, וְלֹא נִשְׁאַר מֵהֶם אֶחָד. וְהוּא מֶה כְּתוּב? זֹאת עֲשׂוּ וַחֲיוּ. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאֵת הָאֱלֹהִים אֲנִי יָרָא, שְׁמֵר הַבְּרִית. וְכָל הַגִּלְגּוֹל הַזֶּה לֹא הִיָּה אֲלֵא בְּשִׁבִיל בְּנִימִין.

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבֵל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ וְגוֹי. וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו - זֶה שְׁמַעוֹן וְלֹוִי, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּרֵאשׁוֹנָה שֶׁכְּתוּב (שם לו) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחִלְמוֹת הַלְזָה בָּא. מֶה לְהִלְכוֹ שְׁמַעוֹן וְלֹוִי - אֵף כָּאן שְׁמַעוֹן וְלֹוִי.

בֹּא רֵאָה, מִי אִישׁ וּמִי אָחִיו? אֲלֵא אִישׁ זֶה שְׁמַעוֹן. כְּתוּב כָּאן אִישׁ, וְכְּתוּב שָׁם (בַּמִּדְבָּר כה) וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא. מֶה לְהִלְכוֹ מִשְׁמַעוֹן - אֵף כָּאן גַּם שְׁמַעוֹן. וּמִשּׁוּם שֶׁחֲזַר בְּתִשְׁבָּה, בָּכָה וְהִתְנַחֵם עַל זֶה, וְאָמַר לְלֹוִי אֲבֵל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ. עַל כֵּן נִבְּנָה מִזְבֵּחַ שׁוֹר, כְּמוֹ שְׁמִזְלוֹ שֶׁל יוֹסֵף שׁוֹר, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים לג) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. וּמִזְבֵּחַ שֶׁל שְׁמַעוֹן הוּא שׁוֹר.

וְעַל כֵּן וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת שְׁמַעוֹן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְטָרַג עִם לֹוִי, מִשּׁוּם שֶׁשְׁמַעוֹן וְלֹוִי, כִּשְׂשִׁינֵיהֶם מִתְחַבְּרִים, יְכוּלִים לְקַטָּרַג. וַיֵּאסֹר אוֹתוֹ לְעִינֵיהֶם. הִנֵּה פְרִשְׁיָה, לְעִינֵיהֶם אֲסָרוּ, וְאַחֵר שֶׁנִּצְאוּ הִיָּה מִאֲכִיל אוֹתוֹ וּמִשְׁקָה אוֹתוֹ.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי כה) אִם רָעַב שֶׁנֶּאֱדָה הָאֲכִילָהּ לָחֵם וְאִם צָמָא הִשְׁקָהּ מַיִם. אִם כִּד, יוֹסֵף שֶׁהוּא צְדִיק אִידָּ עָשָׂה כִּד, שֶׁהָרִי כְּתוּב (שם) כִּי גִחֲלִים אֶתָּה חֲתָה עַל רֹאשׁוֹ וְה' יִשְׁלֹם לָךְ?.

אֲלֵא חֵס וְחִלְלָה שִׁיּוֹסֵף לָכֵד הוּא חֲשַׁשׁ, אֲלֵא כְּאָדָם לְאָחִיו כִּד גַּם הִיָּה עוֹשָׂה, הִתְנַהֵג עִמּוֹ בְּאַחֲוָה וְלֹא בְּצוּרָה אַחֲרֵת, וְלֹא עִמּוֹ בְּלִבְדּוֹ, אֲלֵא עִם כָּל אָחִיו, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וַיִּצְוּ יוֹסֵף וַיִּמְלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וַיִּלְחֹשֵׁב כְּסָפֵיהֶם אִישׁ אֶל שֶׁקוֹ וְלָתֵת לָהֶם צִדָּה לְדֶרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן, כְּדִי לְהִתְנַהֵג עִמָּם בְּאַחֲוָה.

רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, (נְחוּם א) אִם שְׁלֵמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נִגְזְרוּ וְעָבַר וְעָנְתָּ לֹא אֶעֱנֶה עוֹד. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאִרוּהוּ, שֶׁפֶּאֶשֶׁר הָעַם כָּכֵלִם יֵשׁ שְׁלוֹם וְאִין בָּהֶם בְּעֲלִי שִׁנְאָה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֵס עֲלֵיהֶם, וְהָדִין לֹא שׁוֹלֵט בָּהֶם. וְאֵף עַל גֵּב שְׁכֵלִם עוֹבְדִים לְכוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת וְהֵם בְּשָׁלוֹם - הָדִין לֹא שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, וּבְאִרוּהָ שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ ד) חִבּוֹר עֲצָבִים אֶפְרַיִם הִנֵּחַ לוֹ.

וְכֵן נִגְזְרוּ וְעָבַר, מֶה זֶה וְכֵן נִגְזְרוּ? הִיָּה צָרִיד לְהִיּוֹת וְנִגְזְרוּ! אֲלֵא זֶהוּ רֹאשׁ הַפְּסוּק שֶׁהוּא שְׁלוֹם, אֵף כָּאן שְׁלוֹם, וּמִי הוּא? זֶהוּ צִדָּקָה. מִשּׁוּם שֶׁצִּדָּקָה זֶהוּ שְׁלוֹם, וּמִי שֶׁמְרַבֶּה בְּצִדָּקָה, מְרַבֶּה שְׁלוֹם לְמַעַלָּה וּמְרַבֶּה שְׁלוֹם לְמַטָּה, וּמִשּׁוּם כִּד וְכֵן נִגְזְרוּ וְעָבַר, שְׁגוּזִים מִמּוֹנֶם בְּצִדָּקָה. וְעָבַר? הִיָּה צָרִיד לְהִיּוֹת וְעָבַר.

מה זה ועבר? אלא זה הדין של הרגז, כמו שנאמר (ישעיה כו) עד יעבר זעם. עבר הדין מעליהם.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים - אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם ברית הקדוש לשמר אותו תמיד, ושהאדם יהיה בו שלם בכל הצדדים, למעלה ולמטה. ואם אין האדם שומר אותו תמיד, הרי הוא פגום, פגום בכל. מנין לנו? שכתוב (בראשית יז) היתה לי לפני ויהיה תמים. מה זה תמים? שלם. שעד שלא התקיימה בו ברית, הוא פגום.

ומשום כך, אם שלמים וכן רבים - אם שלמים ששומרים המצוה הזו להיות שלמים, שלא יהיו פגומים. וכן רבים - ירבו ויגדלו בו, משום שאין הנשמות יוצאות לעולם אלא עם הברית הזו. וכן נגזר - זה אם שלמים ששומרים אותו תמיד, נגזר מי שנמול וקבל עליו את הברית הזו. ועבר - מה זה ועבר? אותה זהמת הערלה שהיתה בו בראשונה.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים - אלו בני יעקב. שהרי כל זמן שהיו אצל יוסף, הם שלמים, שעומדים עם הברית. וכן נגזר - שהלכו והשאירו את יוסף ואת שמעון. ועבר - אז הדין שורה בגללם [השכינה שרתה ביניהם], כמו שנאמר (שמות יב) ועבר ה' לנגף את מצרים.

בא ראה, יש דין קשה ויש דין רפה. הדין הקשה חזק, הדין הרפה חלש. וכאשר יונק הדין הרפה הזה מהדין הקשה, אז מתגבר, והוא חזק.

בשעה שנעשה דין על ישראל, נעשה בדין הרפה הזה, ואינו מתגבר באותו הדין הקשה. וכשהדין נעשה על העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, מתגבר הדין הרפה הזה בדין הקשה שלמעלה כדי להתגבר. זהו שכתוב ועבר ה' לנגף את מצרים. ועבר - שהתמלא עברה וזעם והתגבר בדין הקשה. אף כאן ועבר. ובא וראה, בשעה שמתפנסים עשרה בבית הפנסות ואחד מהם נשמט, אז הקדוש ברוך הוא רוגז עליו.

דבר אחר וכן נגזר - בשמתפטלים מהם אותם המעשים הרעים, אזי ועבר. מה זה ועבר? רבי שמעון אמר, בזמן שהנשמה יוצאת מן העולם הזה, היא נדונית בכמה דינים בטרם תפגס למקומה. אחר כך כל אותן הנשמות יש להן לעבר בזה הנחיר דינו ששופע ויוצא ולרחץ שם. ומי הוא שיעמד שם ויעבר בלי פחד? כמו שנאמר (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו', ונשמת הצדיק עוברת בלי פחד, ונקיים במקום קדשו.

ומי שמשתדל בצדקה בעולם הזה ויתן מממונו לצדקה, אזי ועבר באותו המקום ולא פוחד, והכרוז קורא לנשמה ההיא, (נחום א) ועתה לא אענך עוד. מי שזכה לעבר בזה, אין לו יותר דין כלל.

בא ראה, כל זה של יוסף עם אחיו וכל הדברים הללו למה צריך? אלא תורת אמת היא התורה, וכל דרכיה דרכים קדושות, ואין לה דבר בתורה שאין בו סודות עליונים וקדושים ודרכים לבני אדם להתחזק בהם.

פתח ואמר, (משלי כ) אל תאמר אשלקמה רע וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עושה לאדם שיתגבר בתורה, וללכת בדרך אמת, ולצד הימין, ולא ילך לצד השמאל. ומשום שצריך להם ללכת לצד הימין, יש להם להרבות אהבה זה עם זה, ולא תהיה שנאה זה עם זה, כדי שלא להכחיש את הימין, שהוא המקום שישאל נדבקים בו.

ובא וראה, משום כך הוא יצר טוב ויצר רע, וישראל צריכים לחזק את יצר טוב על יצר רע באותם המעשים הנפשיים, ואם אדם סוטה לשמאל, אז מתגבר יצר רע על יצר טוב. ומי שהיה פגום, משלים לו בחטאו, שהרי אין המנוול הזה נתקן אלא בחטאים של בני האדם.

ומשום כך צריך האדם להזהר שלא יתקן אותו יצר רע בחטאו, ותמיד ישמר, שהרי יצר טוב רוצה להשלימו תמיד בשלמות, ולא יצר הרע. ומשום כך, אל תאמר אשלקמה רע קוה אל ה' וישע לך.

דבר אחר אל תאמר אשלקמה רע - ככתוב (תהלים לח) ומשלמי רעה תחת טובה. למי ששלם לו טובה - שלא ישלם לו רע, משום [יראת הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר זאת עשו וחיו. וגם הוא תמיד עושה] שכתוב (משלי יז) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. אפלו למי שהשלימו לו רעות, אין לו להשלים רע תמורת אותו הרע ששלמו לו, אלא קוה אל ה' וישע לך.

והפסוק הזה בארוהו ביוסף הצדיק שלא רצה לשלם רע לאחיו בשעה שנפלו בגדו. קוה אל ה' וישע לך, משום שהוא היה ירא מן הקדוש ברוך הוא, שכתוב זאת עשו וחיו וגו'. [ונגם] והוא היה תמיד מצפה לקדוש-ברוך-הוא. [כמו שנאמר, קוה לה' וישע לך].

רבי אבא פתח ואמר, (משלי כ) מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה. מים עמקים עצה בלב איש - זה הקדוש ברוך הוא, משום שהוא עושה עצות, שמביא טעמים לגלגל גלגולים על העולם על ידי יוסף לקיים את אותה הגזרה שגזר רעב על הארץ [העולם]. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף שגלה

אותם עמקים שגזר הקדוש ברוך הוא על העולם.

בא ראה, לא די ליוסף שהוא לא שלם רע לאחיו, אלא שעשה עמהם חסד ואמת, וכך דרכי הצדיקים תמיד. משום זה הקדוש ברוך הוא חס עליהם תמיד, בעולם הזה ובעולם הבא.

מים עמקים עצה בלב איש - זה יהודה, והנה פרשוה, בשעה שהתקרב ליוסף על העסק של בנימין ואיש תבונה ידלגה - זה יוסף.

רבי אבא היה יושב על שער הכניסה של לוד. ראה איש אחד שהיה בא, וישב על בליטה בצד החר, והיה ענף מן הדרך, וישב וישן שם. בינתיים ראה נחש אחד שהיה בא אליו. יצא קוסטפא דגורדנא (מין שרץ) והרג את הנחש. כשהתעורר אותו האיש, ראה את אותו הנחש כנגדו שהיה מת. הודקף אותו האיש, ונפלה אותה הבליטה לעמק שפתחתיה ונצול.

בא אליו רבי אבא, אמר לו, אמר לי מה מעשיך, שהרי הקדוש ברוך הוא הרחיש לך שני הנסים הללו שאינם לחרם? אמר לו אותו האיש, כל זמי לא שלם לי איש רע בעולם שלא התפייסתי עמו ומחלתי לו. ועוד, אם לא זכלתי להתפייס עמו, לא עליתי על מטתי עד שמחלתי לו ולכל אותם שצערו אותי, ולא חששתי כל היום לאותו הרע ששלם לי, ולא די לי זה, אלא שמאותו היום והלאה השתדלתי לעשות עמהם טוב.

בכה רבי אבא ואמר, מעשיו של זה הם יותר מיוסף, שיוסף היו אחיו ודאי, והיה לו לרחם עליהם, אבל מה שזה עשה - יותר מיוסף, נאה הוא שהקדוש ברוך הוא נרחיש לו יס על נס.

פתח ואמר, (שם י) הולך בתם ילך בטח ומעקש דרכיו יודע. הולך בתם ילך בטח - זה האדם ההוא שהולך בדרכי התורה, ילך בטח - שלא יכולים נזקי העולם להרע לו. ומעקש דרכיו יודע - מי יודע? זה הוא מי שסוטה מדרך האמת ורוצה לגבות מחברו, יודע. מה זה יודע? הוא יכיר בעיני כל בעלי הדין שלא יאבד מהם הדמות של אותו האדם, כדי להביא אותו למקום שינקמו ממנו, ומשום כך יודע.

ובא וראה, אותו שהולך בדרך אמת, הקדוש ברוך הוא מכסה עליו כדי שלא יודע ולא יכיר לבעלי הדין, אבל מעקש דרכיו יודע ויכיר להם. אשיר אותם בגי האדם שהולכים בדרך אמת והולכים לבטח על העולם, שהם אינם פוחדים בעולם הזה ולא בעולם הבא.

וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. רבי יוסי אמר, אוי להם לבני האדם שאין יודעים ואין מסתכלים בדרכי התורה. אוי להם בשעה שיבא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותם על דין מעשיהם, ויקום הגוף והנפש לתת חשבון על כל מעשיהם בטרם יפרדו הנפש מן הגוף.

ואותו היום הוא יום הדין, היום שספרים פתוחים ובעלי הדין עומדים, משום שבאותו הזמן עומד הנחש בקיומו לנשף אותו, וכל האיברים מתרגשים אצלו, והנשמה נפרדת מן הגוף והולכת ומשוטטת, ואין יודעת לאיזו דרך תלך ולאיה מקום מעלים אותה.

אוי לאותו היום! היום של רגז ונאצה אותו היום. משום כך צריך לאדם להרגיז את יצרו כל יום, להזכיר לפניו אותו יום שיצמד בדין המלך, שמכניסים אותו תחת הארץ להרקב, והנשמה נפרדת ממנו.

ושנינו, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וישתדל אחריו. אם הולך ממנו - נפה, ואם לאו - ישתדל בתורה, שהנה אין לך דבר לשבר את היצר הרע אלא התורה. אם הולך - מוטב, ואם לא - יזכיר לו את יום המות, כדי לשבר אותו.

כאן יש להסתכל, שהרי זה הוא יצר הרע, וזה הוא מלאך המות, וכי מלאך המות נשבר לפני יום המות, והרי הוא הקרוב של בני האדם, ונשמע שזו שמחה שלו, ומשום כך מסטה את בני האדם תמיד כדי להמשיכם לזה?

אלא ודאי מה שנתבאר שיזכר לו אדם אותו יום המות - ודאי כן זה, כדי לשבר את לב האדם, שהרי אין יצר הרע שורה אלא במקום שנמצאת שמחת היין וגסות הרוח, וכשנמצאת רוח שבורה, אז נפרד ממנו ואין שורה עמו, ומשום כך צריך להזכירו את יום המות, וישבר גופו, והוא הולך לו.

בא ראה, יצר טוב צריך שמחה של תורה, ויצר הרע שמחה של יין ונאופים וגסות רוח, ומשום כך צריך אדם לרגז תמיד מאותו היום הגדול, יום הדין, יום החשבון, שאין לו לאדם להגן עליו אלא מעשיו הכשרים שהוא עושה בעולם הזה כדי שיענו עליו באותה השעה.

בא ראה, וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. ומה כלם היו גבורים, כלם חזקים, ועלם אחד שהביא אותם לבית יוסף פחדו - כשיבא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותו לדין את האדם על אחת כמה וכמה.

משום כך צריך לאדם להזהר בעולם הזה להתחזק בקדוש-ברוך-הוא, וישים בו את בטחונו. שאף

על גב שהוא חוטא, אם יחזר ממנו בתשובה שלמה, הרי הוא תקיף חזק, ויתחזק בו בקדוש-ברוך-הוא כאלו לא חטא.

שהרי השבטים, משום שחטאו על גגבת יוסף היו פוחדים, שאלמלא לא חטאו לא היו פוחדים כלל, משום שחטאי האדם משבירים את לבו, ואין לו כלל כח. מה הטעם? שהרי אותו יצר הטוב נשבר עמו, ואין לו כח להתחזק על אותו יצר הרע, ועל זה כתוב (דברים כ) מי האיש הירא ורף הלבב, הירא [שיראה זו] מן החטאים שבגדו, שהם שבר הלב של האדם.

ובא ראה לכמה דורות נפרע הקדוש ברוך הוא מאותם חטאי השבטים, שהרי אין נאבד מלפני הקדוש ברוך הוא כלום, ונפרע מדור לדור, והדין תמיד עומד לפניו עד שנפרע, ושוה הדין במקום שצריך.

מנין לנו? מחזקתו. חזקתו חטא את אותו החטא, שגלה את נסתרות הקדוש ברוך הוא לשאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שלא היה צריך לגלות, והקדוש ברוך הוא שלח את ישעיהו ואמר לו, (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בבידתו ואשר אצרו אביתו עד היום הזה וגו'.

בא ראה כמה גרם אותו החטא משום שגלה מה שהיה נסתר, שפיון שהתגלה, נתן המקום למקום אחר שלא צריך לשלט עליו. משום כך אין ברכה שורה אלא במקום נסתר. ובארוה, מה שהוא [היה] נסתר, הברכה [שהיתה] שורה עליו. פיון שהתגלה, נתן מקום למקום אחר לשלט עליו.

כתוב (איכה א) כל מכבדיה הזיליה כי ראו ערותה, ובארוה. אבל כל מכבדיה הזיליה - זו מלכות בבל, שהרי משם נשלח דורון לירושלים, שכתוב (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מראד בלאדון בן בלאדון מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקתו.

וימה כתוב בהם? שלום לחזקתו מלך יהודה ושלום לאלהים הגדול ושלום לירושלים. פיון שיצא הפתק שלו ממנו, החזיר על לבו ואמר: לא נאה שעשיתי שהקדמתי את שלום העבד לשלום רבו. קם מכסאו ופסע שלש פסיעות, והחזיר את הפתק שלו, וכתב אחרים פחיתים. וכך כתב: שלום לאלה הגדול, שלום לירושלים, ושלום לחזקתו. וזהו מכבדיה.

ואחר כך הזיליה. מה הטעם הזיליה? משום כי ראו ערותה, שהראה להם חזקתו, שאלמלא כך לא הזיליה אחר כך. מתוך שחזקתו היה יותר צדיק, התעכב הדבר מלבא, ולא בא בגימיו, שכתוב (ישעיה לט) כי יהיה שלום ואמת בגימיו. ואחר כך פקד את אותו החטא על בניו אחריו.

כמו כן אותו החטא של השבטים עמד עד לאחר מכן, משום שהדין שלמעלה לא זכל לשלט עליהם, עד שנמצאה השעה להפרע ונפרע מהם. ומשום כך, כל מי שיש בגדו חטאים, תמיד פוחד, כמו שנאמר (דברים כח) ופחדת לילה ויום וגו'. ועל כן ויראו האנשים כי הובאו וגו'.

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יג) תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאנה באה. זה הוא ששנינו, שאין לאדם להתבונן בבקשתו אל הקדוש ברוך הוא אם באה ואם לא באה. מה הטעם? משום שאם הוא מתבונן בה, כמה בעלי הדין באים להתבונן במעשיו.

וסוד הוא, שהרי אותה ההתבוננות שהוא מתבונן באותה הבקשה, גורמת לו למחלת לב. מה זה מחלת לב? זהו מי שעומד תמיד על האדם להסטיין למעלה ולמטה.

ועץ חיים תאנה באה. שנינו, מי שרוצה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תפלתו, ישתדל בתורה, שהיא עץ חיים, ואז תאנה באה. מי התאנה? זו הדרגה שכל תפלות העולם בגדיה, ומכניסה אותם לפני המלך העליון. כתוב כאן באה, וכתוב שם (אסתר ב) בערב היא באה. וזו היא תאנה באה, באה לפני המלך העליון להשלים את רצון אותו האיש.

דבר אחר תוחלת ממשכה מחלה לב - זהו המקום שנתן אותו הדבר במקום אחר שאינו צריך, ונמשך עד שנתן מיד ליד, ולפעמים שלא יבא. מה הטעם? משום שמתפשט ונמשך עם כל אותם הממנים להוריד אותו לעולם.

ועץ חיים תאנה באה - זו היא התוחלת שלא נמשכת, משום אותם ממני המרכבות, אלא שהקדוש ברוך הוא נותן [להם] לו מיד, משום שפאשר נמשכת בין אותם ממני המרכבות, כמה הם בעלי הדין שנתנת להם רשות לעין ולהסתכל בדינו טרם יתנו לו, וימה שיצא מבית המלך ונתן לו לאדם, בין שזוכה בין שלא זוכה - נתן מיד, וזהו עץ חיים תאנה באה.

דבר אחר תוחלת ממשכה - זה נעקב, שנמשכה לו התוחלת של יוסף עד לזמן ארץ. ועץ חיים תאנה באה - זה הוא בגימיו, שהרי מזמן שבקש אותו יוסף עד אותו זמן שהוא בא אליו לא היה אלא זמן מועט, שאותו הזמן לא נמשך. זהו שכתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה זה בן

אמו? שדמות אמו היתה בו, והיתה דומה דמותו לדמות רחל, משום כך כתוב וישא עיניו וירא את בנמינ אחיו בן אמו.

רבי יוסי אמר, והרי כתב בראשונה וירא יוסף אתם את בנמינ, וכאן כתוב וישא עיניו וירא את בנמינ אחיו, איזו ראיה ראה? אלא ראה ברוח הקדש את בנמינ שחלקו היה עמהם בארץ, ובחלקם של בנמינ ויהודה תשרה השכינה, שהרי ראה את יהודה ואת בנמינ שבחלקם יהיה המקדש. וזהו וירא יוסף אתם את בנמינ, ראה אותו עמהם, ואת יוסף שהיה אחיו לא ראה עמהם באותו החלק.

אף כאן, וישא עיניו וירא את בנמינ אחיו בן אמו. מה כתוב אחריו? וימהר יוסף כי נכמרו רחמי אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה כב) משא גיא חזיון מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות. בא ראה, הרי פרשוה, בזמן שפנהר בית המקדש והיו שורפים אותו באש, עלו כל אותם הכהנים על כתלי [גגות] המקדש, וכל המפתחות בידיהם, ואמרו: עד כאן היינו גזברים שלך. מכאן ואילך טל את שלך.

אבל בא ראה, גיא חזיון - זו השכינה שהיתה במקדש, וכל בני העולם ממנה היו יונקים וניקת הנבואה. שאף על גב שכל הנביאים היו מתנבאים ממקום אחר - מתוכה היו יונקים את נבואתם, ועל כן היא נקראת גיא חזיון. חזיון, הנה פרשוה שהוא המראה של כל הגונים העליונים.

מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות, שהרי כשפנהר המקדש, השכינה באה ועלתה לכל אותם המקומות שהיה בהם מדורה בראשונה, והיתה בוכה על בית מדורה, ועל ישראל שהלכו לגלות, ועל כל אותם החסידים והצדיקים שהיו שם ונאבדו. ומנין לנו? שכתוב (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, והרי נתבאר. ואז הקדוש ברוך הוא שואל את השכינה ואומר לה: מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות.

מה זה כלך, שהרי כי עלית זה מספיק. מה זה כלך? להכליל עמה כל הצבאות והמרכבות האחרים שכלם בכו עמה על חרבן בית המקדש.

ומשום כך מה לך אפוא. אמרה לפניו: וכי בני בגלות, והמקדש נשרף, ואני מה לי כאן? התחילה ואמרת, (ישעיה כב) תשאות מלאה עיר הומיה קריה עליה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה. על כן אמרתי שזו מני אמר בבכי וגו'. והנה בארנו, שהקדוש ברוך הוא אמר לה (ירמיה שם) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו'.

ובא וראה, מיום שפנהר בית המקדש, לא היה יום שלא נמצאו בו קללות, משום שפאשר בית המקדש היה קים, היו ישראל עובדים עבודות ומקריבים עולות וקרנות, והשכינה שורה בבית המקדש עליהם כמו אם שרובצת על בניה, והיו כל הפנים מאירות, עד שנמצאו ברכות למעלה ולמטה, ולא היה יום שלא נמצאו בו ברכות ושמחות, והיו ישראל שרויים לבטח בארץ, וכל העולם היה נזון בגלים.

עכשו שפנהר בית המקדש, והשכינה עמהם בגלות, אין לך יום שלא נמצאים בו קללות, והעולם מקלל, ואין נמצאות שמחות למעלה ולמטה.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להקים את כנסת ישראל מן העפר כמו שנתבאר, ולשמח את העולם בכל, כמו שנאמר (ישעיה נו) ויהיאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי וגו', וכתוב (ירמיה לא) בבכי לבאו ובתחנונים אובלים. כמו שבהתחלה, שכתוב (איכה א) בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה, כך גם כן לאחר כך בבכי יחזרו, שכתוב בבכי לבאו וגו'.

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם. רבי אלעזר אמר, כאן יש להתבונן, אם הם היו הולכים ונשלחים, למה לנו לכתב בתורה המה וחמריהם? אלא משום שכתוב ולקחת אתנו לעבדים ואת חמרינו, משום כך והאנשים שלחו המה וחמריהם, כדי שלא נשארו הם וחמריהם כמו שאמרו.

פתח ואמר, (בראשית כב) וישפם אברהם בבקר ויחבש את חמורו וגו'. אותו הבקר של אברהם היה מאיר לעמוד עליהם בזכותו, אז זכותו של אברהם עמדה עליהם והלכו בשלום ונצלו מן הדין, משום שאותה השעה עמד עליהם הדין להפרע מהם, רק שזכות אותו הבקר של אברהם הגנה עליהם ונשלחו מן הדין, שלא שלט עליהם באותו זמן.

רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל-ב כג) וכאור בקר יזרח שמש - זהו האור של אותו בקר של אברהם. יזרח שמש - זה הוא השמש של יעקב, שכתוב (בראשית לב) ויזרח לו השמש. בקר לא עבות - שאותו בקר הוא לא כל כך עבות, אלא מנה ממטר. נה ממטר - הוא המטר שבא מצד יצחק, שאותו מטר מוציא דשא מן הארץ.

דבר אחר וכאור בקר - באותו אור הבקר של אברהם יזרח שמש, זה הוא יעקב, שאורו כאותו אור

שֶׁל הַבֶּקֶר. בֶּקֶר לֹא עֲבוֹת - מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ בֶּקֶר אֵינוֹ חֲשׂוֹד, אֲלֹא מֵאִיר, שֶׁהָרִי בִּשְׁעָה שֶׁבָּא הַבֶּקֶר, הָדִין לֹא שׁוֹלֵט כָּלֵל, אֲלֹא הֵכֵל מֵאִיר בִּצְד שֶׁל אֲבִרָהֶם. מִנְּהָ מִמָּטֶר - זֶהוּ הַצֵּד שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא מִמָּטֶר עַל הָאָרֶץ לְהוֹצִיא דָּשָׁא וְכָל טוֹב הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רֵאָה, בִּשְׁעָה שֶׁנִּכְנָס הַלֵּילָה וּפִרְשׁ כִּנְפָיו עַל הָעוֹלָם, כַּמָּה שׁוֹמְרִים מִזִּיקִים מְזַמְּנִים לְצֹאת וּלְשֹׁלֵט בְּעוֹלָם, וְכַמָּה בַּעֲלֵי הַדִּינִים מִתְעוֹרְרִים בְּכַמָּה צַדִּיקִים לְמִינֵם, וְשׁוֹלֵטִים עַל הָעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁמִּגִּיעַ הַבֶּקֶר וּמֵאִיר, כָּלֵם מִסְתַּלְקִים וְלֹא שׁוֹלֵטִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְנָס לְמִקוֹמוֹ וְשָׁב לְמִקוֹמוֹ.

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַבֶּקֶר אֹר - זֶה בֶּקֶר שֶׁל אֲבִרָהֶם. וְהַנְּשִׁים שֶׁלְּחוּ - אֵלוּ בַּעֲלֵי הָדִין, שֶׁהֵיוּ שׁוֹלֵטִים בַּלֵּילָה. הַמָּה וְחַמְרֵיהֶם - [הַמָּה] - אוֹתָם בַּעֲלֵי הַדִּינִים שֶׁאֲמַרְנוּ. וְחַמְרֵיהֶם - הֵם שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים שֶׁבָּאִים מִצֵּד הַטְּמָאָה, שֶׁאֵינֶם קְדוּשִׁים וְלֹא שׁוֹלֵטִים וְלֹא נִרְאִים מִכְּשֶׁבֶא הַבֶּקֶר. וְהֵם מִצְדֵם שֶׁל אוֹתָם הַחֲמוּרִים, שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים שֶׁאֲמַרְנוּ.

שֶׁהָרִי אֵין לָךְ דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁאֵין [יֵשׁ] בָּהֶם יָמִין וּשְׂמָאל, רַחֲמִים וְדִין, דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת קְדוּשׁוֹת מִצֵּד הַקְּדוּשָׁה, וּטְמָאוֹת מִצֵּד הַטְּמָאָה, וְכָלֵם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, אֵלוּ עַל אֵלוּ. וּבְכָל מְקוֹם שֶׁמִּתְעוֹרֵר הַבֶּקֶר שֶׁל אֲבִרָהֶם בְּעוֹלָם, כָּלֵם עוֹבְרִים וְלֹא שׁוֹלֵטִים, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לָהֶם [קִיּוּם] לַעֲמֹד בִּצְד יָמִין, אֲלֹא בִּצְד שְׂמָאל. וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה יוֹמָם וְלַיִל לְהַנְהִיג כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְצֵד שֶׁלּוֹ כְּרָאוּי לוֹ. אֲשֶׁרִי חֲלָקֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי חִיָּיא פְּתַח וְאָמַר, (מִלֵּאכִי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכִנְפֶיהָ. בֹּא רֵאָה, עֲתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהֵאִיר לְיִשְׂרָאֵל אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁגָּנָז הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם [שֶׁגָּנָז הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] מִלִּפְנֵי הַרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב לח) וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אוֹרָם.

וְאֵת אוֹתוֹ הָאֹר גָּנָז אוֹתוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁכַּפֶּשֶׁר יָצָא בְּרֵאשׁוֹנָה, הִיָּה מֵאִיר מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁהִסְתַּפַּל בְּדוֹר אֲנוֹשׁ וּבְדוֹר הַמַּבּוּל וּבְדוֹר הַפְּלָגָה וּבְכָל אוֹתָם הַרְשָׁעִים, גָּנָז אֵת אוֹתוֹ הָאֹר.

כִּיּוֹן שֶׁבָּא יַעֲקֹב וַיִּדְבֹק בְּאוֹתוֹ הַמִּמְנָה הַגָּדוֹל שֶׁל עֶשָׂו וְהַכִּישׁ אוֹתוֹ בִּירְכוֹ, וְהִיָּה נִכְח, אִזּוּ מַה כְּתוּב? וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. אִיזָה שֶׁמֶשׁ? אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁגָּנָז, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְפוּאָה לְרַפָּא אוֹתוֹ מֵאֲרֻכְתּוֹ, וְאַחֵר כִּדְ נִרְפָּא בַּשֶּׁמֶשׁ הַהוּא, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית לג) וַיִּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם, שָׁלֵם בְּגוּפוֹ, שֶׁנִּרְפָּא.

וְעַל כֵּן עֲתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַלּוֹת אֵת הַשֶּׁמֶשׁ הַהוּא וּלְהֵאִיר אוֹתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה. מַה זֶה שֶׁמֶשׁ צִדְקָה? זֶה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁנִּרְפָּא בּוֹ. וּמִרְפָּא בְּכִנְפֶיהָ - שֶׁל אוֹתָהּ שֶׁמֶשׁ כָּלֵם יִתְרַפָּא. מִשּׁוּם שֶׁהִנֵּה בְּזִמְן שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִקְוִמוּ מִן הָעֶפֶר, כַּמָּה חֲגָרִים וְכַמָּה סוּמִים יִהְיוּ בָּהֶם, וְאִזּוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵאִיר לָהֶם אוֹתָהּ הַשֶּׁמֶשׁ לְהִרְפָּא בָּהּ, שֶׁכְּתוּב וּמִרְפָּא בְּכִנְפֶיהָ.

וְאִזּוּ יוֹאֵר אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם, וּלְיִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה רְפוּאָה, וְהַעֲמִים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת יִשְׁרְפוּ בּוֹ. אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל מַה כְּתוּב? (יִשְׁעִיָּה נח) אִזּוּ יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרָךְ וְאֲרַכְתָּךְ מִהֲרָה תִצְמַח וְהַלֵּךְ לִפְנֵיךְ צִדְקָךְ כְּבוֹד ה' יִאֲסָפָךְ.

אֲנוּ חוֹזְרִים לְדְבָרִים הָרֵאשׁוֹנִים. וְלִיוֹסֵף יֵלֵךְ שְׁנֵי בָנִים בְּטָרִם תִּבְאָ שְׁנֵי הָרָעָב וְגו'. רַבִּי יַחֲזִק פְּתַח, (מִיכָה ה) וְהִיָּה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת ה' כְּרִיבִים עָלֶי עֶשֶׂב אֲשֶׁר לֹא קוֹחַ לְאִישׁ וְלֹא יִחַל לִבְנֵי אָדָם. בֹּא רֵאָה, בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּשֶׁהָאֹר עוֹלָה, מִתְעוֹרֶרֶת צְפוֹר אַחַת בְּצֵץ שֶׁל גֶּן הָעֵדֶן, וְקוֹרֶאת שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְהַשְׂרִיט מִזְדָּקָה, וְהַפְּרוֹז קוֹרָא בְּחִיל: לָכֶם אוֹמְרִים שְׁרִי הַמְּמַשְׁלָה, מִי מִכֶּם שְׂרוּאָה וְלֹא רוּאָה, שְׁעוֹמֵד בְּעוֹלָם וְלֹא יוֹדְעִים עַל מַה קִּיּוּמִם, וְלֹא מְשַׁגְּחִים בְּכְבוֹד רַבּוֹנָם, הַתּוֹרָה עוֹמֶדֶת לִפְנֵיהֶם וְלֹא מִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ - טוֹב לָהֶם שֶׁלֹּא נִבְרָאוּ, עַל מַה יִּקְוִמוּ בְּלִי שָׂכָל. אוֹי לָהֶם כְּשִׁיתְעוֹרְרוּ מִי רַע וְיִטְרְדוּ אוֹתָם מִן הָעוֹלָם.

מִי הֵם הַיָּמִים שֶׁל רַע? אִם תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהֵם יָמֵי הַזְקָנָה - לֹא כֵּן, שֶׁהָרִי יָמֵי הַזְקָנָה, אִם זָכָה בְּבָנִים וּבְנֵי בָנִים - הֵם יָמֵי טוֹב. מִי הֵם יָמֵי רַע? אֲלֹא הֵם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת יב) וַיִּזְכֹּר אֵת בּוֹרְאֵיךְ בִּימֵי בַחֲוִרְתֶּיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יִבְאֹו יָמֵי הָרָעָה. אֵינֶם יָמֵי הַזְקָנָה. אֲלֹא סוּד הַדְּבָר - כְּשֶׁבָּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, בָּרָא אוֹתוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְכָל אוֹת וְאוֹת נִכְנָסָה לִפְנֵינוּ, עַד שֶׁהִתְקִימוּ כָּל אוֹתִיּוֹת בְּאוֹת בִּיּוֹת. וְכָל אוֹתָן אֲלָפָא בִּיתוֹת שֶׁהִתְגַּלְּלוּ הָאוֹתִיּוֹת, כָּלֵן עוֹמְדוֹת [כָּלֵן] לְבָרָא הָעוֹלָם.

כִּיּוֹן שֶׁהִתְגַּלְּלוּ וְהִתְחַבְּרוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ טִי"ר יַחַד, עֲלֵתָה טִי"ת, וְלֹא הִתְיַשְּׁבָה, עַד שֶׁגָּעַר בָּהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לָהּ: טִי"ת טִי"ת, עַל מַה אֵת עוֹלָה וְאֵינֶךָ מִתְיַשְּׁבֶת בְּמִקוֹמָךְ? אָמְרָה לִפְנֵינוּ: וְכִי עֲשִׂיתְ אוֹתִי לְהִיּוֹת אוֹת בְּרֵאשׁ שֶׁל טוֹב, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה פְּתַחָה בִּי כִי טוֹב, אֵיךְ אֲנִי מִתְחַבֶּרֶת לְהִתְיַשֵּׁב עִם אוֹת רַע?

אָמַר לָהּ: שׁוּבִי לְמִקוֹמְךָ, שֶׁהָרִי אֵת צְרִיכָה אוֹתָהּ, שֶׁהָרִי הָאָדָם שֶׁאֵנִי רוֹצֶה לְבָרָא בְּכֶם, שְׁתִּיכּוֹן

נכללים יחד ויבא, אבל את לימין, והוא לשמאל. ואז שבו והתנשבו זו עם זו יחד.

באותה שעה הפריד אותם הקדוש ברוך הוא, ויבא אותן את כל אחת ואחת ימים ושנים ידועות, אלו לימין ואלו לשמאל. אלו של הימין נקראים ימי הטוב, ואלו של השמאל נקראים ימי הרעה. ועל כן אמר שלמה, עד אשר לא יבאו ימי הרעה, שאלו סובבים את האדם בחטאיו שהוא עשה. כיון שנבא ימים של טוב וימים של רע, אזי שבו והתנשבו להכלל באדם.

ומשום כך אמר דוד, (תהלים מט) למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני. ימי רע ודאי, וזה הסוד. אלו נקראים ימי רעב, שנות הרעב, ואלו נקראים ימי השבע, שנות השבע.

וסוד הדבר - שלא להוציא את מען הברית הקדוש בימי הרעב, בשנת הרעב. ומשום כך יוסף, שהוא סוד הברית, סתם את מעינו בשנת הרעב ולא נתן לו מקום לרבות בעולם. וזה צריך לאדם, שפאשר שולטת שנת הרעב, שישתם את מען הברית קדש שלו כדי שלא יתן לו מקום לרבות בעולם.

רבי שמעון אמר, סוד זה הוא סוד עליון. בשנת הרעב ההיא, כיון שהיא שולטת, צריך לסתם את מעינו, משום שאם אינו סותם אותו, גורם למשך רוח לאותו הנלד מהצד ההוא, ונותן מקום לצד ההוא לגדל בעולם, צד הטמאה בצד הקדשה. ועוד סוד, שפכתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'.

ומשום כך יוסף הצדיק, סוד הברית, סלק וסתם את מעינו בשנת הרעב, שלא להתערב עמה כלל ולתת לה מקום, ומי שפותר מעינו בזמן ההוא, עליו כתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם וגו'. שהרי אלו נקראים בנים זרים ודאי. בה' בגדו ודאי. ומשום כך אשרי חלקם של ישראל הקדושים שלא החליפו מקום קדוש במקום טמא.

ועל זה כתוב וילוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב, שהרי מהזמן ההוא ששלטה שנת הרעב, סתם את מעינו וסלק את מקורו שלא לתת בנים לצד הטמאה ולא להחליף מקום של קדש במקום של טמאה. וצריך אדם לצפות לרבונו כשיבא וישלט, כפכתוב (ישעיה ח) וחפיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקנייתי לו.

אשריהם הצדיקים שיוצעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ושומרים את מצוות התורה ללכת בהם, שפכתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ויפשיעם יכשלו בהם. וכתוב (דברים ז) ואנתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. [ר"א ל"ג וכתוב (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה'] שהרי הקדוש ברוך הוא רצה לקדש את ישראל בכל, ולא יהיה להם כלום בצד הטמאה [בא ראה, כשהצד הזה שולט בעולם, לא צריך לאדם להראות לפניו בשוק, משום שיכול להזיק ונתנה לו רשות להשחית. ובא וראה מה כתוב ביעקב, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, שלא רצה להראות לפניו].

ומשום זה הקדוש ברוך הוא הזהיר את ישראל להתקדש, שפכתוב והייתם קדושים כי קדוש אני. מי זה אני? זה הקדוש ברוך הוא, מלכות השמים הקדושה. המלכות האחרת של עובדי עבודה זרה נקראת אחר, שפכתוב (שמות לד) כי לא תשתחוו לאל אחר כי ה' קנא שמו.

ובא ראה, אני - שלטון העולם הזה והעולם הבא, והכל תלוי בו. אחר - צד הטמאה, אחר, צד האחר בצד הטמאה, ושלטונו בעולם הזה, ואין לו כלום בעולם הבא, ומשום זה מי שנדבק באני הזה, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא.

ומי שנדבק באחר הזה, נאבד מן העולם ההוא ואין לו חלק בעולם הבא. ויש לו חלק בעולם הזה בטמאה, משום שאותה המלכות האחרת, עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כמה הם מגנים שומרים ממנים בה לשלט בעולם הזה.

ומשום כך אלישע אחר שיצא ונדבק בדרגה הזו, נטרד מן העולם הבא ההוא, ולא נתנה לו רשות לחזר בתשובה ונטרד מן העולם ההוא, ועל כן נקרא אחר.

ומשום כך צריך אדם להפריד מכל הצדדים שלא להטמא בצד ההוא, לזכות בעולם הזה ובעולם הבא. ועל כן זה ברכה וזה קללה, זה שבע וזה רעב. הכל בהפוך זה מזה, והנה בארנו.

ומשום כך, באותו זמן של שנת הרעב, אין לאדם להראות בשוק, ולא לפתח מעינו להוליד בנים לאל אחר, והנה נתבאר.

אשרי האיש שנשמר ללכת בדרכי אמת ולהדבק תמיד ברבונו, שפכתוב (דברים י) ובו תדבק [וכתוב את יי אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק] ובשמו תשבע. ובו תשבע לא כתוב, אלא ובשמו. מה זה תשבע? כמו שבארנו, להיות דבק בסוד האמונה.

שבע דרגות למעלה עליונות על הכל, הסוד של שלמות האמונה והסוד של שבע דרגות שלמות מהם, שהם חבור אחד וקשר אחד, אלו עם אלו, שכלם יהיו אחד. ומשום כך כתוב (מלכים א ח) שבעת

ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, והכל אחד וקשר אחד. ועל כן כתוב ובשמו תשבע, מלמעלה ומלמטה. אשריו [מי שזכה להתדבק בקדוש-ברוך-הוא כראוי, צדיק הוא בעולם הזה ובעולם הבא. שהקדוש ברוך הוא פותח לו אוצרות טובים קדושים בשעה שיצטרף לקבלת התפלה, כמו שנאמר]

[ומי שמיחד אלו עם אלו, עליו כתוב] (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים. אלו האוצרות שלמעלה ולמטה. שבעת ימים ושבעת ימים כלם אחד, שכתוב את אוצרו הטוב את השמים. אוצרו אחד, והוא את השמים. (זכריה ד) שבעה ושבעה מוצקות, והם אחד.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. ביניהם ראו איש אחד שהיה בא מעטף בעטוף של מצוה וכלי זין קשורים תחתיו. אמר רבי חייא, האיש הזה, אחד מן השנים יש בו - או שהוא צדיק שלם, או שהוא בשביל לרמות את בני העולם.

אמר לו רבי יוסי, הרי החסידים העליונים אמרו, הוי דן כל אדם לכף זכות. הנה שנינו, אדם שיוצא לדרך, יתפנו לשלשה דברים - לדורון, לקרב, ולתפלה. מנין לנו? מיעקב. שהרי הוא התפנו לשלשת אלו, וזרז עצמו לדורון, לקרב ולתפלה. והאיש הזה הוא הולך בדרך, הנה יש בו עטוף של מצוה לתפלה, והנה בו כלי זין לקרב. כיון שיש בו שני אלה, השלישי אין לרדף אחריה.

כשקרב אליהם, נתנו לו שלום ולא השיב להם. אמר רבי חייא, הנה אחד מאותם השנים שראויים להיות בו - אין בו, שהרי לא תקן עצמו לדורון, ובדורון כלול השלום. אמר רבי יוסי, אולי היה משתדל בתפלתו, או שמרחיש תלמודו כדי שלא ישכח אותו.

הלכו יחד, ולא דבר אותו האיש עמם. אחר כך נשמטו רבי חייא ורבי יוסי והשתדלו בתורה. כיון שראה אותו האיש שמשתדלים היו בתורה, קרב אליהם ונתן להם שלום.

אמר להם, רבותי, במה חשדתם אותי כשנתתם לי שלום ולא השבתי לכם? אמר לו רבי יוסי, אולי היית אומר תפלה או מרחיש בתלמודך. אמר להם, הקדוש ברוך הוא ידון אתכם לכף זכות.

אבל אמר להם, יום אחד הייתי הולך בדרך, מצאתי איש אחד והקדמתי לו שלום, ואותו איש היה שוידד, וקם עלי וצער אותי, ואלמלא שהתגברתי עליו הצטערתי. מאותו יום נדחתי שלא להקדים שלום, רק לאדם צדיק, אלא אם הפרתיו בראשונה, משום שיכול לצער אותי ויתגבר עלי בכח, משום שאסור להקדים שלום לאיש רשע, שכתוב (ישעיה מט) אין שלום אמר ה' לרשעים.

ואותה השעה שראיתי אתכם ונתתם לי שלום ולא השבתי לכם, חשדתי אתכם, משום שלא ראיתי בכם מצוה שנראית בחוץ, וכמו כן הייתי חוזר על תלמודי, אבל עכשו שראיתי אתכם שאתם צדיקים, הנה הדרך מתקנת לפני.

פתח ואמר, (תהלים עג) מזמור לאסף אך טוב לישראל אלהים לברי לבב. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את הימין ועשה שמאל להנהיג את העולם. אחד נקרא טוב, ואחד נקרא רע. ובשני אלה נכלל האדם, והתקרב בכל.

ובאותו הרע, שהוא השמאל, נכללו עמים עובדי כוכבים ומזלות ונתן בצד שלהם, משום שהם ערלי לב וערלי בשר ולהטמא בו. אבל בישראל מה כתוב? אך טוב לישראל.

ואם תאמר, לכלם? לא, אלא לאותם שלא נטמאים עם אותו הרע, שכתוב לברי לבב, משום שזה טוב וזה רע. טוב לישראל לבדם, ורע לעמים עובדי כוכבים ומזלות. אך טוב לישראל כדי להתדבק בו, ובה נדבקו ישראל בסוד עליון, בסוד האמונה, שהכל יהיה אחד.

אמר רבי יוסי, אשרינו שלא טעינו בד, והרי הקדוש ברוך הוא שלח אותך אלינו. אמר רבי יוסי, משום שטוב הוא לישראל, יש לישראל חלק לעולם הזה, ובעולם הבא לראות עין בעין את מראה הקבד, ככתוב (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויגש אליו

ויגש אליו ויהודה וגו'. רבי אלעזר פתח, (ישעיה סג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שמך. הפסוק הזה פרשוהו. אבל בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, כל יום ויום עשה מעשהו כראוי בכל יום ויום כמו שצריך. כיון שבא היום הששי והצטרף לברא אדם, באה לפניו התורה. אמרה [לפני הקדוש ברוך הוא]: האדם הזה שאתה רוצה לברא, עתיד הוא להרגיז לפניך. אלמלא לא תאריך רגזך, טוב לו שלא יברא. אמר לה הקדוש ברוך הוא: וכי לחנם נקראתי אריך אפים?

אלא הכל נברא בתורה והכל נתקן בתורה, משום שבטורם ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, באו לפניו כל האותיות, ונכנסו כל אחת למפרע.

נכנסה תי"ו, אמרה לפניו: רצונך לברא בי את העולם? אמר לה: לא, שבו עתידים כמה צדיקים



למות, שכתוב והתוית תו על מצחות האנשים וגו'. ושינוי, שכתוב וממקדשי תחלו, אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי. ומשום כך העולם לא יבא בך.

ונכנסו שלש האותיות שיין קו"ף רי"ש, כל אחת ואחת לבדה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: אינכן קדאיות לברא בכך את העולם, שהרי אתן האותיות שנקרא בכך שָקֶר, וְהַשְׁקֶר אינו כדאי לעמוד לפניו, והנה פרשוה.

ונכנסו פ"א צד"י, וכן כלן, עד שהגיעו האותיות לאות כ"ף. כיון שירדה כ"ף מעל הפתח, הזדעזעו עליונים ותחתונים וכו', עד שהכל התקיים באות ביי"ת, שהיא סימן ברכה, ובה השתכלל העולם ונברא.

ואם תאמר שאלי"ף היא הראש של כל [אותן] האותיות - [לא] נאה הוא. אלא משום שנקרא בו ארור [משום שנקרא בה ארור], ומשום זה לא נברא בו העולם, אף על גב שאלי"ף היא אות של סוד עליון. כדי לא לתת מקום לצד האחר שנקרא ארור, לא נברא בו העולם, ונתקן העולם בביי"ת, ובו הוא נברא.

בא ראה, כי אתה אבינו, משום שהעולם הזה נתקן ונברא בדרגה הזו, והאדם נברא בה ויצא לעולם. כי אברהם לא ידענו, שהרי אף על גב שבו קיום העולם, לא השתדל עלינו כמו שהשתדל על ישמעאל, שאמר לו ישמעאל יחיה לפניך. וישראל לא יכירנו, משום שכל הברכות שהצטרף לברך את בניו, השאיר לדרגה הזו לברך את כלם.

אתה ה' אבינו, שהרי אתה תמיד עומד עלינו לברך ולהשגיח עלינו, כמו אב שמשגיח על הבנים בכל מה שצריך להם. גאלנו מעולם שמים, שהרי אתה הוא גואל, שפך נקרא המלאך הגואל, וזה גאלנו מעולם שמים, שמינו, אין מפסיקים בין גאלה לתפלה, כמו שלא מפסיקים בין תפלה של יד לתפלה של ראש, שצריך להראות שהכל אחד, והנה פרשוה.

רבי יצחק ורבי יהודה היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי יצחק לרבי יהודה, הנה שנינו, שפאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את העולם התחתון כמו שהעולם העליון, והכל זה כנגד זה, [כדי להיות זה כנגד זה] והוא כבודו למעלה ולמטה.

אמר רבי יהודה, כך זה ודאי, וברא אדם על הכל. זהו שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. אנכי עשיתי ארץ, ודאי. מה הטעם עשיתי ארץ? משום שאדם עליה בראתי, שהוא קיומו של העולם, שיהיה הכל בשלמות אחת.

פתח ואמר, (שם מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה. הפסוק הזה בארוהו, אבל כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם - זה הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, שהוא בורא השמים, והתקנים תמיד, בכל זמן. רקע הארץ וצאצאיה - זו הארץ הקדושה, צרור החיים. נתן נשמה לעם עליה. [הארץ] זו היא שנותנת נשמה וגו'.

אמר רבי יצחק, הכל הוא למעלה, שהרי משם יוצאת נשמת חיים לארץ הזו, והארץ הזו לוקחת הנשמה לתת לכל, משום שהנהרר ההוא ששופע ויוצא, הוא נותן ומכניס נשמות לארץ הזו, והיא לוקחת אותו ונותנת לכל.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, כנס את עפרו מארבעה הצדדים של העלם, ועשה את עצמו במקום המקדש למטה, והמשיך עליו נשמת חיים מבית המקדש למעלה.

והנשמה היא כלולה בשלש דרגות, ועל כן שלשה שמות הם לנשמה, כמו שהסוד העליון: נפ"ש, רי"ח, נשם"ה. נפש, הנה פרשוה, שהיא תחתונה מהכל. רוח, היא הקיום ששולט על הנפש, והיא דרגה עליונה עליה לעמוד עליה בכל כראוי. הנשמה היא הקיום העליון על הכל, ושולטת על הכל, דרגה קדושה, עליונה על כלם.

אלו שלש הדרגות כלולות בבני האדם, לאותם שזוכים לעבודת רבונם. שהרי בהתחלה יש בו נפש, והוא התקון הקדוש לתקן בו את האדם. כיון שבא האדם להטהר בדרגה הזו, נתקן להתעטר ברוח, שהיא דרגה קדושה ששורה על הנפש להתעטר באדם ההוא שזוכה.

כיון שהתעלה בהם, בנפש והרוח, ונכנס ונתקן בעבודת רבונו כראוי, אז שורה עליו נשמה, דרגה עליונה קדושה, ששולטת על הכל, כדי להתעטר בדרגה עליונה קדושה. ואז הוא השלם של הכל, שלם בכל הצדדים, לזכות בעולם הבא, והוא אוהבו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר להנחיל אהבי יש. מי הם אוהבי? אלו הם שבהם נשמה קדושה.

אמר רבי יהודה, אם כך, הרי כתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'. אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי לא נשאר בהם.

השלמה מההשמטות (סימן כ)

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו (בראשית ז). שאל רבי חייא את רבי אבא, אמרתם שנשמה לא נכנסת לבן אדם עד שמסתכל בעבודת הקדוש ברוך הוא, ואז תהיה לו אותה נשמה, ואמרתם שהנשמה היא קדושה מעלה על הכל. אם כן, מה זה שאמר הכתוב כל אשר נשמת רוח חיים וגו' הואיל והיתה להם נשמה, היה להם להנצל! לא היה בידו.

באו ושאלו את רבי אלעזר ברבי שמעון. אמר להם, כך הוא, ופסוק זה מסייע לו, שכתב אמר אביו [אביו], שפאשר בא המבול, לא ראה [היה] אדם שיעשה הקדוש ברוך הוא בשבילו אלא נח, וזכותו לא היתה אלא להגן עליהם ועל בתיהם, שלא היתה זכותו כל כך להגן על כל הדור, ואותם שהיו צדיקים בתחלה, כמו חנוך וירד, שהיתה להם נשמה קדושה וראויים שהקדוש ברוך הוא יעשה בשבילם - בחרבה מתו. והינו שאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, אותם שנשמה קדושה היתה בהם. ואם תאמר שעל אלו שהיו במבול הוא אמר, אלא בא הכתוב ואמר מכל אשר בחרבה מתו: ע"כ מהשמות

מכל אותם שהיתה בהם נשמה קדושה כמו חנוך, ירד, וכל הצדיקים, כדי להגן על הארץ שלא תשמד בגללם. וזה שכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו, כבר מתו והסתלקו מן העולם, ולא נשאר מהם מי שיגן על העולם בזמן ההוא.

בא ראה, הכל הם דרגות אלו על אלו, נפ"ש, רוי"ח, נשמי"ה, דרגה על דרגה. הנפש בראשונה, והיא הדרגה התחתונה, כפי שאמרנו. אחר כך רוח, ששורה על הנפש ועומדת עליה. הנשמה הדרגה שעולה על הכל, ובאריה.

נפש - זו נפש דוד, והיא שעומדת לקבל הנפש מאותו נהר ששופע ויוצא. רוח - זו הרוח שעומדת על הנפש, ואין קיום לנפש אלא ברוח, וזו הרוח ששורה בין האש והמים, ומכאן נזוגית הנפש הזו.

הרוח עומדת בקיום של דרגה אחרת עליונה שנקראת נשמה, שהרי משם יוצאות נפש ורוח, משם נזוגית הרוח. וכשנוסעת הרוח, אז נוסעת הנפש, והכל אחד. ומתקרבים זה לזה. הנפש נקרבת לרוח, והרוח נקרבת לנשמה, והכל אחד.

בא ראה, ויגש אליו, התקרבות של עולם עם עולם, להאחז זה עם זה, שהכל יהיה אחד. משום שיהודה הוא מלך ויוסף מלך, התקרבו זה לזה ונאחזו זה עם זה.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מח) כי הנה המלכים נועדו - זה יהודה ויוסף, משום ששניהם מלכים, והתקרבו זה לזה להתנכח שניהם יחד, משום שיהודה ערב לבנימין, והיה ערב לאביו בן בעולם הזה ובעולם הבא, ועל כן התקרב לפני יוסף להתנכח עמו על עסקו של בנימין, שלא להיות בנדיב בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שנאמר (בראשית מג) אנכי אעריבנו מזדי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחסאתי לך כל הימים, בעולם הזה ובעולם הבא.

ועל כן, כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו, התרגזו יחד והתרגזו זה עם זה בשביל בנימין. מה פתוב? המה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו רעדה אחזתם שם, לכל אותם שהיו שם. [לכל שאר השבטים שהיו שם].

חיל פיולדה, משום שהיו פוחדים להרג ולהתקרב, והכל בשביל בנימין. [מה פתוב? כן תמהו נבהלו נחפזו, והכל בגללו] שהרי יוסף נמכר בגלל יהודה ואבד לאביו, וכעת ערב לו לבנימין, ופחד שלא יאבד, ומשום כך ויגש אליו יהודה.

דבר אחר כי הנה המלכים נועדו - זה יהודה ויוסף שהזדמנו להתנכח זה עם זה, להתנכח שניהם יחד, משום שיהודה היה מלך ויוסף היה מלך, ושניהם באו יחד להתנכח זה עם זה, זה על בנימין - וזה על בנימין.

כי הנה המלכים, אמר רבי יהודה, סוד האמונה כאן, שהרי כשנמצא הרצון, והקשר מתעטר יחד, אזי שני עולמות נקשרים יחד ומזדמנים יחד, זה לפתח את האוצר - וזה ללקט ולכנס לתוכו. ואז, כי הנה המלכים נועדו, שני עולמות קדושים, העולם העליון והעולם התחתון.

עברו יחדו, סוד הדבר - שפאשר מתחברים יחד, אזי עברו יחדו, משום שכל החטאים של העולם לא מתבטלים להפגע עד שמתחברים יחד, כפתוב ועבר על פשע, ועל כן עברו יחדו. עברו - אותם החטאים התפפרו, משום שהנה אז כל הפנים מאירות וכל החטאים התבטלו.

רבי חייא אמר, הסוד הזה הוא בתקון הקרבן, שהרי כאשר נקרב הקרבן, וכלם מקבילים הספקותם כל אחד ואחד כראוי לו, אז הכל נקשר יחד וכל הפנים מאירות, ונמצא קשר אחד, ואז המלכים נועדו ומזדמנים יחד לכפר על החטאים, להעביר אותם. ואז המלכים נועדו ונקשרים יחד. עברו יחדו, להאיר כל הפנים, ושיהיה הכל רצון אחד.

המה ראו כן תמהו, התעלה על דעתך שהם מלכים? אלא אלו בעלי תדינים, ששמחתם לעשות את

הדין ההוא שהצטוו עליו. ואז, כשהמלכים מזדמנים שניהם ברצון אחד, אז המה ראו אותו הרצון של שני עולמות. כן תמהו ובהלו נחפזו, משום שכל בעלי הדין נכנעים ועוברים מן העולם ולא יכולים לשלט, ואז קיומם עובר, ומעבירים את שלטונם.

רבי אלעזר אומר: ויגש אליו יהודה. מה הטעם יהודה? משום שכך צריך, שהוא ערב, כמו שנאמר כי עבדך ערב את הנער. וסוד הדבר - יהודה ויוסף כך הצטרכו להתקרב יחד, משום שיוסף הוא צדיק, יהודה הוא מלך, ועל כן ויגש אליו יהודה, משום שהקרבה שלהם, שהתקרבו יחד, גרמה לכמה טובות בעולם, גרמה שלום לכל השבטים, גרמה לשלום ביניהם, גרמה ליצקב שהתקדמה רוחו, כמו שנאמר (בראשית מה) ותיחי רוח יצקב אביהם. ועל כן ההתקרבות של זה עם זה הצרכה בכל הצדדים, למעלה ולמטה.

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון נרפתי צפון קרית מלך רב. הפסוק הזה הוא סוד האמונה. יפה נוף - זהו יוסף הצדיק, שכתוב בו ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה. משוש כל הארץ - הוא הדין ושמה למעלה ולמטה. הר ציון נרפתי צפון - משום שבהלקו עומד משכן שילה. הר ציון - זו ירושלים. נרפתי צפון, כך זה ודאי למעלה ולמטה.

קרית מלך רב - מקום מתקן הוא כנגד מלך רב, זה המלך העליון של הכל, קדש הקדשים, שהרי משם בא כל האור וכל הברכות וכל השמחה של הכל, שהרי משם כל הפנים מאירות, ובית המקדש מתברך משם, וכשהיא מתברכת, משם יוצאות ברכות לכל העולם, שהרי משם כל העולם מתברך.

רבי יהודה ורבי יוסי נפגשו לכפר חנן. בעודם יושבים בבית מלונם, בא איש אחד, ומשא של חמור לפניו, ונכנס לבית. בין כך אמר רבי יהודה לרבי יוסי, הנה שנינו שדוד המלך היה מתנמנם כמו סוס וישנתו מועטת, איך היה קם בחצות הלילה, השעור הזה הוא קטן, ולא היה מתעורר אפלו בשליש הלילה?

אמר לו, בשעה שנכנס הלילה, היה יושב עם כל גדולי ביתו ודן את הדין ועוסק בדברי תורה, ואחר כך היה ישן שנתו עד חצות הלילה, וקם בחצות הלילה ומתעורר, ומשתדל בעבודת רבונו בשירים ותשבחות.

בינתיים אמר האיש ההוא, וכי הדבר הזה שאתם אומרים הוא כך? סוד הדבר יש כאן, שהנה דוד המלך חי וקם לעולם ולעולמי עולמים, ודוד המלך היה שומר כל ימיו שלא יטעם טעם מיתה, משום שהשנה אחד מששים במיתה היא, ודוד, משום מקומו שהוא חי, לא היה ישן אלא ששים נשימות, שעד ששים נשימות חסר אחת הוא חי, משם והלאה טועם אדם טעם מיתה ושולט בו הצד של רוח הטמאה.

וזה היה שומר דוד המלך, שלא יטעם טעם של מיתה, ושולט (שלא ישלט) בו צד של רוח אחרת, משום שששים נשימות חסר אחת הוא הסוד של החיים שלמעלה, עד ששים נשימות שהם ששים נחסר נשימה אחת) נשימות עליונות, ואלו הסוד שלהן, שהחיים תלויים בהם, ומכאן ומטה הוא סוד המנות.

ועל כן דוד היה משער את שעור הלילה כדי שיתקדם בחיים, שלא ישלט בו טעם המנות, וכשנחלק הלילה היה דוד עומד במקומו, משום שפאשר מתעורר חצות הלילה והפטר הקדוש מתעורר, צריך שלא ימצא את דוד קשור במקום אחר, במקום המנות.

משום שפאשר נחלק הלילה והקדשה העליונה מתעוררת, ואדם שישן במטתו ולא מתעורר להשגיח בכבוד רבונו, הנה הוא נקשר בסוד המנות, ונדבק למקום אחר, ועל כן דוד המלך היה עומד להשגיח בכבוד רבונו תמיד, חי אצל חי, ולא נרדם בשנה לטעם טעם המנות, ומשום כך היה מתנמנם כמו סוס, ששים נשימות, ולא בשלמות.

באו רבי יהודה ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו לו, מה שמך? אמר להם, חזקיה. אמרו לו, יישר כחך ותתחזק תורתך. ישבו. אמר רבי יהודה, הואיל והתחלת, אמר לנו מעתה סודות עליונים שאמרת.

פתח ואמר, (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמוד, עד שבא את התורה, משום שממנה יוצאים כל הנהגות העליונים והתחתונים, ובה עומדים עליונים ותחתונים. זהו שכתוב ה' בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה, שהרי בחכמה עומדים כל הקיומים של העולם, וכלם יוצאים מתוכה.

דבר אחר ה' בחכמה יסד ארץ - העולם העליון לא נברא אלא מתוך החכמה, והעולם התחתון לא נברא אלא מתוך החכמה התחתונה, וכלם יוצאים מתוך החכמה העליונה ומתוך החכמה התחתונה. כוונן שמים בתבונה. כוונן, מה זה כוונן? אלא כוונן כל יום ויום ולא פוסק, ולא נתקן בזמן אחד, אלא בכל יום ויום מתקין אותו.

והינו סוד הכתוב (איוב טו) ושמים לא זכו בעיניו. וכי תעלה על דעתך שהחסרון הוא משמים? אלא חשיבות השמים היא משום החביבות ורצון רב שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם וחביבותם אצלו,

שְׁהָרִי אֶף עַל גֵּב שֶׁהוּא מִתְקִין אוֹתָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם, אִין דּוֹמָה בְּעֵינָיו שֶׁהֵם מִתְקַנִּים כְּרֹאִי, מִשּׁוּם שֶׁאֵהָבְתָם אֶצְלוֹ, וְרָצוֹנוֹ לְהֵאִיר לָהֶם תְּמִיד בְּלִי הַפֶּסֶק, שֶׁהָרִי הָעוֹלָם הֵבֵא מוֹצֵיא אוֹרוֹת זוֹהָרִים כָּל יוֹם וְיוֹם תְּמִיד בְּלִי הַפֶּסֶק, כְּדִי לְהֵאִיר לָהֶם תְּמִיד, וְעַל כֵּן לֹא זָכוּ בְּעֵינָיו. לֹא זָכוּ לְבָדוֹ לֹא כְּתוּב, אֶלָּא לֹא זָכוּ בְּעֵינָיו, וּמִשּׁוּם כִּד כּוֹנֵן שְׁמִים בְּתִבּוּנָה.

מִי הַשְּׁמִים? זֶה הַסּוּד שֶׁל הָאֲבוֹת, וְהַסּוּד שֶׁל הָאֲבוֹת זֶהוּ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הַכְּלָלוֹת שֶׁלָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב הוּא הַבְּחִיר שֶׁבָּאֲבוֹת, וְהוּא עוֹמֵד לְהֵאִיר עַל הָעוֹלָם.

וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא הַסְתַּלַּק לְתוֹךְ הָעוֹלָם הֵבֵא, יֵצֵא מִמֶּנּוּ עֲנָף אֶחָד יִפֶּה לְמִרְאָה, וְכָל הָאוֹרוֹת יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ וְכָל הַשְּׁבַע וְשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה לְהֵאִיר לְאַרְצָה, וּמִי הוּא? זֶה יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נוֹתֵן שְׁבַע לְכָל הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם נִזְוֵן מִמֶּנּוּ. וּמִשּׁוּם כִּד, כָּל מֶה שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, הַכֹּל הוּא בְּסוּד עֲלִיוֹן, וְהַכֹּל כְּרֹאִי.

בִּינְיָתִים בֹּא רַבִּי אֶלְעָזָר. כִּינּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתָם, אָמַר, וְדָאִי שֶׁהִשְׁכִּינָה כָּאן. אָמַר לָהֶם, בְּמָה עֲסַקְתֶּם? אָמְרוּ לוֹ אֵת כָּל הַמַּעֲשֶׂה. אָמַר, וְדָאִי שֶׁיִּפֶּה אָמַר, אֲבָל אוֹתָם שְׁשִׁים הַנְּשִׁימוֹת, וְדָאִי שְׁשִׁים הַנְּשִׁימוֹת הֵן שֶׁל חַיִּים, בִּין לְמַעְלָה בִּין לְמַטָּה. מִכָּאן וְהִלָּאָה יֵשׁ שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת אַחֲרוֹת שֶׁהֵן כֻּלָּן מֵצֵד הַמֵּנוֹת, וְדִרְגַּת הַמֵּנוֹת עֲלִיָּהוּ, וְנִקְרְאוֹת תִּרְדֵּמָה, וְכֻלָּן טַעַם הַמֵּנוֹת.

וּמִשּׁוּם כִּד דָּוִד הַמֶּלֶךְ הוּא הִיָּה נִדְבָק לְאוֹתָם שְׁשִׁים הַנְּשִׁימוֹת שֶׁל חַיִּים, וּמִשּׁוּם וְהִלָּאָה לֹא יֵשׁ כָּלָל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קל"ב) אִם אֶתָּן שְׁנֵת לְעֵינַי לְעַפְעָפִי תִּנּוּמָה. וְעַל כֵּן יִפֶּה אָמַר, כְּדִי שִׁיקוּם דָּוִד חֵי, בְּצֵד שֶׁל חַיִּים, וְלֹא בְּצֵד הַמֵּנוֹת. כֻּלָּם יֵשְׁבוּ וְהִשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה וְהִתְחַבְּרוּ יַחַד.

פֶּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שם פח) ה' אֱלֹהֵי יִשׁוּעָתִי יוֹם צַעֲקָתִי בִּלְיָלָה נִגְדָּד. בֹּא רֹאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ הִיָּה קָם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בְּשִׁירִים וּתְשׁוּבָחוֹת לְשִׁמְחַת הַמֶּלֶךְ וְהַגְבִּירָה, וְזוֹ הִיָּתָה שְׁמִיחַת הָאֱמוּנָה בְּאַרְצָה, מִשּׁוּם שֶׁזֶהוּ הַשְּׁבַח שֶׁל הָאֱמוּנָה שֶׁנִּרְאָה בְּאַרְצָה.

שֶׁהָרִי לְמַעְלָה פּוֹתֵחִים בְּשִׁמְחָה שִׁירָה, כִּמְה מִלְּאָכִים עֲלִיוֹנִים בְּכִמְה מִיָּנִים שֶׁמִּשְׁבָּחִים בִּלְיָלָה בְּכָל הַיָּמִים. כִּמְה כֵּן לְמַטָּה בְּאַרְצָה, מִי שֶׁמִּשְׁבַּח אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְצָה בִּלְיָלָה, בּוֹ חִפָּץ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל אוֹתָם הַמִּלְּאָכִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁמִּשְׁבָּחִים אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֻּלָּם מְקִיבִים לְאוֹתוֹ שֶׁמִּשְׁבַּח אוֹתוֹ בִּלְיָלָה בְּאַרְצָה, שֶׁהִשְׁבַּח הִיָּה הוּא בְּשִׁמְחָתוֹ, לְהַעֲלוֹת אֵת כְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה וּלְזַמֵּר בְּשִׁמְחָה שֶׁל הִיָּחִיד.

בֹּא רֹאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ כְּתַב, ה' אֱלֹהֵי יִשׁוּעָתִי וְגו'. ה' אֱלֹהֵי יִשׁוּעָתִי, מִתִּי הוּא יִשׁוּעָתִי? בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהִקְדַּמְתִּי שְׁבַח בִּלְיָלָה אֶצְלָה, אִזּוֹ הוּא יִשׁוּעָתִי בַּיּוֹם.

וּבֹא רֹאֵה, שֶׁהָרִי בִּלְיָלָה, מִי שֶׁמִּשְׁבַּח אֵת רַבּוֹנוֹ בְּשִׁבְחָה שֶׁל הַתּוֹרָה, אִזּוֹ מִתְחַזֵּק בְּחֹזֶק בַּיּוֹם בְּצֵד הַיָּמִין, שֶׁהִנֵּה חוּט אֶחָד יוֹצֵא מֵצֵד הַיָּמִין, וְאִזּוֹ נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמִתְגַּבֵּר בּוֹ, וְעַל כֵּן אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשׁוּעָתִי יוֹם צַעֲקָתִי וְגו'.

וּמִשּׁוּם כִּד אָמַר לֹא הַמֵּתִים יִהְיוּ יָהּ. לֹא הַמֵּתִים, מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיד לְשַׁבַּח חֵי לְחֵי. וּמִתְּלֵי לֹא כֵּן, שֶׁכְּתוּב לֹא הַמֵּתִים יִהְיוּ יָהּ, וְאִנְחֵנוּ נִבְרָךְ יָהּ, שֶׁהָרִי אֲנִי חַיִּים, וְאִין לֵנוּ חֵלֶק בְּצֵד הַמֵּנוֹת כָּלָל. חִזְקִיָּהוּ אָמַר, (ישעיה לח) חֵי חֵי הוּא יוֹדֵד כְּמוֹנִי, מִשּׁוּם שֶׁחֵי מִתְקַרֵּב לְחֵי. דָּוִד הַמֶּלֶךְ הוּא חֵי, וְהַקְּרָבָה שֶׁלּוֹ לְחֵי הָעוֹלָמִים, וּמִי שֶׁנִּקְרַב אֵלָיו הוּא חֵי, שֶׁכְּתוּב וְאֵתָם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלָּם הַיּוֹם, וְכְתוּב וּבְנִיָּהוּ בֵּן יְהוֹנָדָע בֵּן אִישׁ חֵי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל.

פֶּתַח אוֹתוֹ הִיָּחִידִי אַחֲרָיו וְאָמַר, (דְּבָרִים ח) וְאֶכְלֶת וְשִׁבַּעְתִּי וּבִרְכַּת אֵת ה' אֱלֹהֵיךְ. וְכִי לֹא מִבְּרָכִים אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טָרֵם נֹאכָל, וְהָרִי יֵשׁ לֵנוּ לְהַקְדִּים בְּבִקְרָה, וּלְסַדֵּר אֵת הַשְּׁבַח שֶׁלּוֹ [שֶׁל רַבּוֹנוֹ] כְּרֹאִי, וּלְבָרֵךְ אֵת שְׁמוֹ טָרֵם שֶׁיִּבְרָךְ מִיִּשְׁהוּ אַחֵר בְּעוֹלָם, וְכְתוּב (ויקרא יט) לֹא תֹאכְלוּ עַל הָדָם, אֲסוּר לּוֹ לֶאֱכֹל טָרֵם שֶׁיִּבְרָךְ אֵת רַבּוֹנוֹ, וְעַכְשָׁו כְּתוּב וְאֶכְלֶת וְשִׁבַּעְתִּי וּבִרְכַּתִּי.

אֶלָּא, זֶה הַבְּרָכָה שֶׁל תְּפִלַּת הִיָּחִיד, וְזוֹ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, לְהַרְאוֹת כְּלָפִי דִּרְגַּת הָאֱמוּנָה שֶׁבַע כְּרֹאִי. וְאִזּוֹ צָרִיד לְבָרֵךְ אוֹתוֹ כְּרֹאִי, שֶׁאוֹתָהּ הַדִּרְגָּה שֶׁל הָאֱמוּנָה תִּתְּנֶה וְתִתְּבַרֵךְ, וְיִתְמַלֵּא שְׁמִיחָה מִהַחַיִּים שֶׁלְמַעְלָה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיד, כְּדִי לָתֵת לֵנוּ מְזוֹנוֹת.

שֶׁהָרִי קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ קְרִיעַת יָם סוּף, מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַמְּזוֹן שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁלְמַעְלָה הוּא, שֶׁשְׁנֵינוּ בָּנִים חַיִּים וּמְזוֹנוֹת וְכו'. וּמִשּׁוּם כִּד קָשִׁים לִפְנֵי מְזוֹנוֹת הָעוֹלָם. שֶׁהָרִי בְּמִזְל תְּלוֹי הַדְּבָר שִׁיּוּצָאִים מִמֶּנּוּ מְזוֹנוֹת וְחַיִּים וּבָנִים. וּמִשּׁוּם כִּד קָשִׁים לִפְנֵי הַמְּזוֹנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי זֶה לֹא עוֹמֵד בְּרִשְׁוֹתוֹ עַד שֶׁהוּא יִתְבַּרֵךְ.

כְּמוֹ כֵּן הַזְּוִיגִים שֶׁל הָעוֹלָם קָשִׁים לִפְנֵינוּ, וְהַכֹּל מִשּׁוּם שֶׁקָּרִיעַ וּלְזוֹן אֵינוֹ מִשְׁמַשׁ כְּלוּם, וְכָל שֶׁכֵּן הַדְּבָרִים הַלְלוּ שְׁעוּמִידִים לְמַעְלָה בְּמִקּוֹם אַחֵר, וְעַל כֵּן צָרִיד לְהַתְבַּרֵךְ.

בא ראה, כל הזווגים של העולם קשים לפני הדרגה הזו, משום שכאשר הזוג הקדוש נמצא, יוצאות כל הנשמות מתוך המזל הזה למעלה, שהוא אותו נהר ששופע ויוצא. וכאשר ההשתוקקות נמצאת מלמטה למעלה, ואז פורחות הנשמות, ונתנות כלן זכר ונקבה יחד בדרגה הזו, ואחר כך הוא מפריד אותן, כל אחת ואחת למקומה פראוי לה. ואחר כך קשים לפני הדרגה הזו לתבר אותם בבראשונה, משום שאין מתחברים, רק באותם דרכי האדם, והכל תלויים למעלה.

ועל כן קשים לפניו בקריעת ים סוף. שהרי קריעת הים שיפתחו בו שבילים היא למעלה, וכמו שנתפתחים בו שבילים ודרכים, כך נבקע ונפתח. ומשום כך הכל תלוי למעלה, וצריכים לברך אותו ולתת לו חזק מלמטה כדי שינתבר מלמעלה ויתחזק פראוי, ועל כן פתוב וברכת את ה', דוקא את.

וכלפי המקום הזה צריך להראות לפניו שבע והארת פנים, וכלפי הצד האחר, בזמן ששולט בעולם, צריך להראות לפניו רעב, שאותה הדרגה היא של רעב, וראוי להראות לפניו רעב ולא שבע, הואיל והשבע לא שולט בעולם, ועל כן ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. אמר רבי אלעזר, כך זה ודאי וכך צריך!

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים שסתרבתם היא שלום בעולם, משום שיוצעים ליחד את היחוד ומקרים קרבה להרבות שלום בעולם, שהרי יוסף ויהודה בטרם התקברו זה עם זה, לא היה שלום. כיון שהתקברו יוסף ויהודה יחד, אז הרבו שלום בעולם, והשמחה נוספה למעלה ולמטה, כמו שהקברה של יהודה ויוסף, וכל השבטים נמצאו יחד עם יוסף, ואותה הקרבה הרבתה שלום בעולם, כמו שבארנו שכתוב ויגש אליו יהודה.

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וגו'. רבי חניא פתח ואמר, (תהלים קיב) פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד. בא ראה, הקדוש ברוך הוא ברא את העולם והשליט עליו את האדם שיהיה מלך על הכל.

והאדם הזה נפרדים ממנו בעולם כמה מינים, מהם צדיקים ומהם רשעים, מהם טפשים ומהם חכמים, וכלם מתקיימים בעולם, עשירים ועניים, וכלם כדי לזכות אלו באלו, לזכות צדיקים עם רשעים, לזכות חכמים עם טפשים, לזכות עשירים עם עניים, שהרי משום כך זוכה האדם לחיי העולם ונקשר בעץ החיים. ולא עוד, אלא שהנה הצדקה שהוא עושה עומדת לעולמים, שכתוב וצדקתו עמדת לעד.

פזר נתן לאביונים. רבי אלעזר אמר, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, העמיד אותו על עמוד אחד ושמו צדיק, והצדיק הזה הוא הקיום של העולם, וזה הוא שמשקה וזן לכל, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם נפרד והיה לארבעה ראשים.

ומשם נפרד, מה זה נפרד? אלא המזון שהוא והמשקה של הנהר שהוא נוטל הגן הכל, ואחר כך מתפזר המשקה שהוא לארבעה צדדים של העולם, וכמה הם שמצפים להיות משקים ולהזון משם, כמו שנאמר (תהלים קמה) עיני כל אליך ישברו ואפה נותן להם את אכלם בעתו. ומשום כך פזר נתן לאביונים - זה צדיק. צדקתו עמדת לעד - זו כנסת ישראל, שמשום כך היא עומדת בסוד של שלום בקיום שלם. רשע נראה וכעס - זו מלכות עובדי כוכבים ומזלות.

בא ראה, מלכות שמים היא בית המקדש, לקים כל העניים בתוך הצל של ראשית השכינה, והצדיק הזה הוא נקרא גבאי צדקה, לחן ולזון את הכל, שכתוב פזר נתן לאביונים, משום כך גבאי צדקה נוטלים שכר כנגד כל הנותנים צדקה.

בא ראה, ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים - אלו הם כל העומדים להזון ולהשקות ממנו. ולא עמד איש אתו בהתנדע יוסף אל אחיו. אתו - זו כנסת ישראל. אחיו - אלו שאר המרובות החילות, שכתוב בהם למען אחי ורעי.

דבר אחר ולא עמד איש אתו - בזמן שהקדוש ברוך הוא בא להתחבר עם כנסת ישראל. בהתנדע יוסף אל אחיו, בזמן שהקדוש ברוך הוא היה מתחבר בהם בישראל, משום שהם נוטלים לבדם, ולא חבור של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות עמם. משום כך, (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שהרי בזמן הזה הקדוש ברוך הוא לבדו בחבור אחד עם ישראל, שכתוב בהם למען אחי ורעי, כמו שבארנו.

רבי ייסא פתח הפסוק, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים את כנסת ישראל מן העפר וירצה להנקים נקמה מעמים עובדי כוכבים ומזלות, אזי כתוב (ישעיה סג) ומעמים אין איש אתי, וכתוב כאן ולא עמד איש אתו בהתנדע יוסף אל אחיו, כמו שנאמר וינטלם וינשאם כל ימי עולם.

ולא יכל יוסף להתאפק. רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קכג) שיר המעלות אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. הפסוק הזה בארזו ונתבאר, אבל בא ראה, אליך נשאתי את עיני, וכתוב (תהלים

קבא) אָפּאָ עיני אל הָהָרִים. אַלֵּא, זֶה לְמַעַלָּה וְזֶה לְמַטָּה. אָפּאָ עיני אל הָהָרִים - זֶה לְמַעַלָּה, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת מִמַּעַלָּה לְמַטָּה, מִהָהָרִים הַלְלוּ הָעֲלִיּוֹנִים לְמַשְׁךְ מֵהֶם בְּרָכוֹת לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל שְׁמִתְבָּרַכֶּת מֵהֶם. אֵלֶיךָ נִשְׁאַתִּי אֶת עֵינִי, לְצַפּוֹת וּלְחַפּוֹת לְאוֹתָן בְּרָכוֹת שִׁירָדוֹת מִשָּׁם לְמַטָּה.

הַיִּשְׁבִּי בְּשָׁמַיִם, שֶׁכָּל תְּקִפָּה וְקִיּוּמָה וְחִילָה הוּא בְּשָׁמַיִם. מִשּׁוֹם שֶׁכָּאֲשֶׁר הַיּוֹבֵל פּוֹתַח הַמַּעֲנִינּוֹת שֶׁל כָּל אוֹתָם הַשְּׁעָרִים, כָּלֵם עוֹמְדִים בְּשָׁמַיִם. וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁמַיִם נוֹטְלִים כָּל אוֹתָם אוֹרוֹת שִׁירָאִים מֵהַיּוֹבֵל, אִזּוּ הוּא זֶן וּמִשְׁקָה אֶת כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי צָדִיק אֶחָד.

וְכִיּוֹן שֶׁזֶּה מִתְעוֹרֵר אֵלֶיָּה, כִּמָּה הֵם שְׁעוֹמְדִים בְּכָל הַצְדָּדִים לְהִיּוֹת מְשָׁקִים וּלְהַתְבָּרֵךְ מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַכְּפִירִים שֶׁאֵגִים לְטָרֵף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אֶכְלֵם. וְאִזּוּ הִיא עוֹלָה בְּסוֹד הַסּוּדוֹת כְּרֵאִי [לו], וּמִקְבֻלַּת עֲדוּנִים מִבְּעִלָּה כְּרֵאִי, וְכָל הָעוֹמְדִים בְּכָל הַצְדָּדִים עוֹמְדִים לְבָדֵם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ, שְׁכָתוֹב וְיִקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מַעֲלִי. וְאַחֲרָיִם שֶׁהִיא מִקְבֻלַּת עֲדוּנִים מִבְּעִלָּה, כָּלֵם נִשְׁקִים לְאַחֲרָיִם מִכּוֹן וְנִזְוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִשְׁקוּ כָּל חֵיתוֹ שְׂדֵי יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צִמָּאִם.

רַבִּי יוֹסִי פֶתַח הַפְּסוּק בְּאַלְיָהוּ, שְׁכָתוֹב (מַלְכִּים-א יז) וְיִקְרָא אֵל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי הַגִּם עַל הָאֱלֹמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְעוֹרֵר עִמָּה הִרְעוֹתָ לְהַמִּית אֶת בְּנָהּ. בֹּא רָאָה, שְׁנִים הָיוּ שֶׁאֲמָרוּ דְּבָרִים כְּנִגֵּד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשָּׁה וְאַלְיָהוּ. מִשָּׁה אָמַר (שְׁמוֹת ה) לָמָּה הִרְעַתָּה לָעַם הַזֶּה. וְאַלְיָהוּ אָמַר, הִרְעוֹתָ לְהַמִּית אֶת בְּנָהּ. וּשְׁנֵיהֶם אָמְרוּ דְּבָרִים אֶחָד.

מָה הַטַּעַם? אֵלֵּא סוּד הוּא. מִשָּׁה אָמַר לָמָּה הִרְעַתָּה, מָה הַטַּעַם? אֵלֵּא מִשּׁוֹם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָאֲחֵר לְשַׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל. הִרְעַתָּה - נִתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָאֲחֵר שֶׁל רַע לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם. אֵלֶיָּהוּ אָמַר הִרְעוֹתָ - נִתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָרַע לְשַׁלֵּט נִשְׁמָתוֹ שֶׁל זֶה, וְזֶהוּ הוּא הִרְעוֹתָ, וְהַכָּל סוּד אֶחָד.

בֹּא רָאָה, אֵלֶיָּהוּ אָמַר, הַגִּם עַל הָאֱלֹמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְעוֹרֵר עִמָּה. מִשּׁוֹם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְאַלְיָהוּ, הִנֵּה צוּיָתִי שָׁם אֲשֶׁה אֱלֹמָנָה לְכַלְכֵּלָהּ, וְכָל מִי שֶׁזָּן וּמִפְרִינֵם לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן בִּימֵי רַעֲב, הָרִי נֶאֱחָז בַּעֲץ הַחַיִּים, וְגוֹרֵם לוֹ וּלְבָנָיו חַיִּים, וְהִנֵּה בִּאֲרָנוּ. וְעַכְשָׁיו אֵלֶיָּהוּ אָמַר, כָּל מִי שֶׁמְקִים נֶפֶשׁ בְּעוֹלָם, זֹכֶה לוֹ חַיִּים, וְזֹכֶה לְהֶאֱחָז בַּעֲץ הַחַיִּים, וְעַכְשָׁיו שׁוֹלֵט עַץ הַמָּוֶת, הַצַּד שֶׁל רַע, עַל הָאֱלֹמָנָה שֶׁאֲתָה צוּיָת לְזוֹן אוֹתִי, מִשּׁוֹם כִּד הִרְעוֹתָ [לָמָּה הִרְעַתָּה].

וְאִם תֹּאמַר שֶׁרַע לֹא נַעֲשָׂה לְאִישׁ מֵעַם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - בֹּא רָאָה, בְּזִמְנֵן שֶׁאֲדָם הוֹלֵךְ לִימִין, שִׁמְרָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּמְיֵד אֲצִלוֹ, וְלֹא זָכוֹל הַצַּד הָאֲחֵר לְשַׁלֵּט עָלָיו, וְהָרַע הַזֶּה נִכְנַע לְפָנָיו וְלֹא יָכוֹל לְשַׁלֵּט. וְכִיּוֹן שֶׁשִּׁמְרָתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹבְרָת מִמֶּנּוּ, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא נִדְּבָק בְּרַע, אִזּוּ אוֹתוֹ הָרַע, כִּיּוֹן שֶׁרֹּאָה שְׁאִין עִמּוֹ שְׁמִירָה, אִזּוּ שׁוֹלֵט עָלָיו וְכֹא לְהַשְׁמִיד אוֹתוֹ, וְאִזּוּ נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת וְנוֹטֵל אֶת נִשְׁמָתוֹ.

מִשָּׁה אָמַר לָמָּה הִרְעַתָּה, שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְצַד הָרַע לְשַׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת בִּשְׁעִבּוֹד שָׁלוֹ. דְּבָר אַחֵר לָמָּה הִרְעַתָּה - שֶׁרֹּאָה כִּמָּה מֵהֶם שֶׁהָיוּ מֵתִים וְנִמְסְרוּ לְצַד הָרַע.

בֹּא רָאָה, בְּשָׁעָה שֶׁהַטּוֹב מִתְעוֹרֵר, שֶׁהוּא הַיָּמִין, כָּל הַשְׁמָחָה וְכָל הַטּוֹב וְכָל הַבְּרָכוֹת נִמְצְאוֹת, וְהַכָּל הוּא בְּחֻשָּׁאִי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרוּהָ שְׁאוּמָרִים בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד בְּחֻשָּׁאִי, וְזֶה הַסּוּד, מִשּׁוֹם [שֶׁזֶּהוּ יַחֲדוֹ] שֶׁאִזּוּ הוּא הַיָּחִיד כְּרֵאִי.

אָמַר רַבִּי חִיָּא, וְכִי אֵלֶיָּהוּ, כִּיּוֹן שֶׁהוּא גּוֹזֵר וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם, וְהוּא גּוֹזֵר עַל הַשְּׁמַיִם שֶׁלֹּא לְהוֹרִיד טַל וּמָטָר, אִידָּהּ הוּא פָּחַד מֵאִיזְבָּל שֶׁשָּׁלְחָה לוֹ, שְׁכָתוֹב (מַלְכִּים-א יט) כִּי כַעַת מָחָר אֲשִׁים אֶת נִפְשֶׁךָ כִּנְפֶּשׁ אֶחָד מֵהֶם, וּמִיָּד פָּחַד וּבָרַח עַל נִפְשׁוֹ?

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, הִנֵּה פְּרִשׁוּהָ שֶׁהַצְדִּיקִים לֹא רוֹצִים לְהַטְרִיחַ אֶת רַבּוֹנָם בְּמִקּוֹם שֶׁנִּזְק נִמְצָא [לו] לְעִין, כְּמוֹ שֶׁשְּׁמוּאֵל, שְׁכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-א טז) אִידָּהּ וְשָׁמַע שְׁאוּל וְהִרְגָּנִי. אָמַר לוֹ, עֲגִלַּת בֶּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ, מִשּׁוֹם שֶׁצְדִּיקִים לֹא רוֹצִים לְהַטְרִיחַ אֶת רַבּוֹנָם בְּמִקּוֹם שֶׁנִּמְצָא נִזְק. אִידָּהּ אֵלֶיָּהוּ, כִּיּוֹן שֶׁרֹּאָה שֶׁנִּזְק נִמְצָא, לֹא רָצָה לְהַטְרִיחַ אֶת רַבּוֹנוֹ.

אָמַר לוֹ, אֲנִי שְׁמַעְתִּי דְּבָר, שֶׁהִנֵּה בְּאַלְיָהוּ לֹא כְתוּב בּוֹ וַיִּירָא וַיִּלָּךְ אֶל נִפְשׁוֹ, אֵלֵּא וַיִּירָא, רָאָה רָאָה. וְכֵּן רָאָה? אֵלֵּא רָאָה שֶׁהִנֵּה מִכְּמָה שְׁנִים הוֹלֵךְ אַחֲרָיו מִלֵּאדָּהּ הַמָּוֶת, וְלֹא נִמְסָר בִּידוֹ, וְעַכְשָׁיו וַיִּלָּךְ אֶל נִפְשׁוֹ. מָה זֶה וַיִּלָּךְ אֶל נִפְשׁוֹ? הִלָּךְ לְקִיּוּם הַנֶּפֶשׁ, וּמִי הוּא? עַץ הַחַיִּים לְהַדְבִּיק שָׁם.

בֹּא רָאָה, כָּלֵם כְּתוּב אֶת נִפְשׁוֹ, וְכֵּן כְּתוּב אֶל נִפְשׁוֹ, וְסוּד זֶה שְׁמַעְתִּי, שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל הַנִּשְׁמּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, כָּלֵם יוֹצֵאִים מֵאוֹתוֹ נֶהָר שֶׁשׁוֹפֵעַ וַיּוֹצֵא, וְאֶת כָּלֵם הוּא לּוֹקַח אוֹתוֹ צָרוֹר הַחַיִּים, וְכִשְׁהִנְקָה מִתְעַבְּרָת מִן הַזָּכֵר, כָּלֵם בְּתִשׁוּקָתוֹ שְׁנֵי הַצְדָּדִים, בְּתִשׁוּקָתוֹ הַנִּקְבָּה לְזָכֵר, וְכִשְׁתִּשׁוּקָתוֹ הַזָּכֵר יוֹצֵאת בְּרָצוֹן, אִזּוּ אוֹתָן הַנִּשְׁמּוֹת בְּקִיּוּם יוֹתֵר, מִשּׁוֹם שֶׁהַכָּל בְּתִשׁוּקָה וְרָצוֹן שֶׁל עַץ הַחַיִּים. וְאַלְיָהוּ, מִשּׁוֹם שֶׁהִנֵּה מֵאוֹתוֹ רָצוֹן יוֹתֵר מֵאֲדָם אַחֵר, הַתְּקִיָּם.

וּמִשּׁוֹם כִּד כְּתוּב אֶל נִפְשׁוֹ, וְלֹא כְתוּב אֶת נִפְשׁוֹ, שֶׁהָרִי אֶת נִפְשׁוֹ - זֶה הַנִּקְבָּה. וְאִם תֹּאמַר וְאֵל הָאִשָּׁה אָמַר - הַכָּלִית שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה כְּשֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַזָּכֵר, אִזּוּ וְאֵל הָאִשָּׁה אָמַר. אֶת הָאִשָּׁה - הַנִּקְבָּה לְבִדְהָ, וְלֹא

שֶׁל הַזָּכָר. כִּמּוֹ זֶה אֵל נָפֶשׁוֹ - הַזָּכָר לְבָדּוֹ. אֶת נֶפֶשׁוֹ - הַנִּקְבָּה לְבָדָה וְלֹא הַתְּכַלּוּת שֶׁל זָכָר. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא מִצַּד הַזָּכָר יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, הַתְּקִיָּם בְּקִיּוּמוֹ יוֹתֵר, וְלֹא מֵת כִּשְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הוּא מִעַץ הַחַיִּים, וְלֹא מִתּוֹךְ הָעֵפֶר. וּמִשּׁוּם כִּדְּהִיּוֹת לְמַעֲלָה וְלֹא מֵת כְּדָרְךָ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (מַלְכִים-ב ב) וַיַּעַל אֱלֹהֵיו בִּסְעָרָה הַשָּׁמַיִם.

בֹּא רֵאָה מִה כְּתוּב, וְהִנֵּה רָקִיב אֵשׁ וְסוֹסִי אֵשׁ וְגו', שֶׁהָרִי אֵז הַתַּפְּשֵׁט הַגּוֹף מִן הָרוּחַ וְהַסְתַּלַּק שֶׁלֹּא כִּשְׁאָר דָּרָךְ בְּנֵי הָעוֹלָם, וְנִשְׁאָר מִלֵּאָדָּה קָדוֹשׁ כִּשְׁאָר קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, וְעוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹת בְּעוֹלָם, וְהָרִי פֶרֶשׁוֹהִי, שֶׁהַנֶּסִּים שֶׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, נַעֲשִׂים עַל יָדוֹ.

וּבֹא וּרְאָה מִה כְּתוּב, וַיִּשְׁאַל אֶת נֶפֶשׁוֹ. בְּרִאשׁוֹנָה וַיִּלָּךְ אֶל נֶפֶשׁוֹ, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּקִיּוּם, וְכֵאן אֶת נֶפֶשׁוֹ לְמוֹת, הֵעָץ שָׁבוּ שׁוֹרָה הַמּוֹת, וְשֵׁם נִגְלָה עָלָיו הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּכְתוּב צֵא וְעַמְדָּתְךָ בְּהָר. מִה כְּתוּב אַחֲרָיו וְאַחֵר הִרְעֵשׂ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ ה' וְאַחֵר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דַּקָּה. זֶהוּ הַמָּקוֹם הַפְּנִימִי שֶׁל הַכֹּל, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים כָּל הָאוֹרוֹת.

מִה כְּתוּב? וַיְהִי כִשְׁמַע אֱלֹהֵיו וַיִּלֵּט פָּנָיו בְּאַדְרָתוֹ וְגו' וְהִנֵּה אֱלֹהֵיו קוֹל וַיֹּאמֶר מִה לָּךְ פֹּה אֱלֹהֵיו. וַיֹּאמֶר קִנָּא קִנָּאתִי. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד מִתִּי אֶתָּה מִקִּנָּא לִי? סִגְרִית אֶת הַדִּלְתָּ שֶׁלֹּא יָכוֹל לְשַׁלֵּט בְּדֵי הַמּוֹת לְעוֹלָם, וְהָעוֹלָם לֹא יָכוֹל לְסַבֵּל אוֹתָךְ עִם בְּנֵי [אָדָם]. אָמַר לוֹ, כִּי עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. אָמַר לוֹ, חֲיִיד שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁבְּנֵי [אָדָם] יִקְיָמוּ אֶת בְּרִית הַקָּדֵשׁ, אֶתָּה תִּהְיֶה מְזָמֵן לָשֵׁם. [וְהָרִי נִתְבָּאָר שֶׁמִּשּׁוּם כִּדְּהִיּוֹת כִּסָּא לְאֱלֹהֵיו, שֶׁהוּא מְזָמֵן לָשֵׁם].

בֹּא רֵאָה מִה גֵּרָם אוֹתוֹ הַדְּבוּר שֶׁל אֱלֹהֵיו, שֶׁכְּתוּב וְהִשְׁאֲרִיתִי בְּיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרָכִים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפָּה אֲשֶׁר לֹא נָשַׁק לוֹ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִכָּאן וְהַלָּאָה, שֶׁאֵין הָעוֹלָם לְסַבֵּל אוֹתָךְ עִם בְּנֵי [אָדָם]. וְאֵת אֱלִישֵׁעַ בֶּן שִׁפְט מֵאֲבֵל מַחוּלָה תִּמְשָׁח לְנָבִיא תַּחֲתֶיךָ, יְהִיָּה נָבִיא אַחֵר אֲצִל בְּנֵי [אָדָם], וְאֶתָּה תִּסְתַּלַּק לְמָקוֹמְךָ.

וּבֹא רֵאָה, כָּל אוֹתוֹ אָדָם שֶׁמִּקִּנָּא לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, לֹא יָכוֹל מִלֵּאָדָּה הַמּוֹת לְשַׁלֵּט בּוֹ כִּשְׁאָר בְּנֵי אָדָם, וַיִּתְּקִים בּוֹ שְׁלוֹם, וְהִנֵּה פֶרֶשׁוֹהִי כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפִנְחָס, (בַּמִּדְבָּר כה) לָכֵן אָמַר הַנִּינִי נִתֵּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם. וַיִּפֹּל עַל צִוָּאֵרִי בְּנִימֹן אַחִיו וַיִּבְדֵּךְ וּבְנִימֹן בָּכָה עַל צִוָּאֵרִיו. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הִנֵּה פֶרֶשׁוֹהִי שֶׁבָּכָה עַל מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי.

פֶּתַח וְאָמַר, כִּמְגִדֵּל דָּוִיד צִוָּאֵרְךָ בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלְף הַמִּגֵּן תְּלֹוִי עָלָיו כָּל שְׁלֹטֵי הַגְּבֻרִים. כִּמְגִדֵּל דָּוִיד, מִי מְגִדֵּל דָּוִיד? זֶה וְדָאִי מְגִדֵּל דָּוִד שֶׁבִּנָּה אוֹתוֹ דָּוִד וְהָעֵלָה אוֹתוֹ לְתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם. אֲלֹא כִּמְגִדֵּל דָּוִיד - זֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁכְּתוּב בָּהּ (מִשְׁלֵי יא) מְגִדֵּל עוֹ שֵׁם ה' בּוֹ יְרוּץ צִדִּיק וְנִשְׁגָּב. מִי הַנִּשְׁגָּב? אֲלֹא אוֹתוֹ מְגִדֵּל נִשְׁגָּב, מִשּׁוּם שֶׁבּוֹ יְרוּץ צִדִּיק.

צִוָּאֵרְךָ - זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֹמֹמָה, שֶׁעוֹמֵד בְּתַקּוֹן שֶׁל יָפִי כִּצִּוָּאֵר לַגּוֹף. מִה הַצִּוָּאֵר הוּא הַיָּפִי שֶׁל כָּל הַגּוֹף - כִּדְּהִיּוֹת גַּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא הַיָּפִי שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.

בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת - תַּל שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם הֵיוּ מִסְתַּכְּלִים בּוֹ. וְכִדְּהִיּוֹת, תַּלְפִּיּוֹת - תַּל שֶׁכָּל הַפִּיּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מִשְׁבָּחִים וּמִתְפַּלְלִים אֵלָיו.

אֶלְף הַמִּגֵּן תְּלֹוִי עָלָיו - אֵלּוֹ אֶלְף הַתְּקוּנִים שֶׁמִּתְקַנִּים בּוֹ כְּרָאוּי. כָּל שְׁלֹטֵי הַגְּבֻרִים - שֶׁכָּלָם בָּאִים מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה.

מִה הַצִּוָּאֵר כָּל תְּקוּנֵי הָאִשָּׁה תְּלֹוִיִּים בּוֹ - כִּדְּהִיּוֹת בְּמִקְדָּשׁ כָּל תְּקוּנֵי הָעוֹלָם תְּלֹוִיִּים וְיִשְׁרוּיִים בּוֹ. וְהָרִי פֶרֶשׁוֹהִי, שֶׁכְּתוּב (אִיכָה ה) עַל צִוָּאֵרְנוּ נִרְדָּפְנוּ, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַצִּוָּאֵר וְהַיָּפִי שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. נִרְדָּפְנוּ וְנִעְנֵנוּ, לְבָנוֹת אוֹתוֹ פְּעָמִים. וְלֹא הוֹנַח לָנוּ, שֶׁהָרִי לֹא הִשְׁאִירוּהוּ לָנוּ, וְנִחָרַב וְלֹא נִבְנָה לְאַחֵר מִכָּן.

מִה הַצִּוָּאֵר, כִּיּוֹן שֶׁהִשְׁמַד, כָּל הַגּוֹף מִשְׁמַד עִמּוֹ - כִּדְּהִיּוֹת גַּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כִּיּוֹן שֶׁהִשְׁמַד וְנִחָשַׁד, כָּל הָעוֹלָם כִּדְּהִיּוֹת גַּם נִחָשַׁד, וְלֹא מֵאִיר הַשָּׁמֶשׁ, וְלֹא שָׁמַיִם וְאָרֶץ וְכוּכָבִים.

מִשּׁוּם כִּדְּהִיּוֹת עַל זֶה יוֹסֵף, וְאַחֵר שֶׁבָּכָה עַל זֶה, בָּכָה עַל הַשְׁבָּטִים שֶׁיִּגְלוּ. כִּשְׁנִחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כָּל הַשְּׁבָטִים גָּלוּ מִזֵּד וְהִתְפָּזְרוּ בֵּין הָעַמִּים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּנָּשֶׁק לְכָל אַחִיו וַיִּבְדֵּךְ עֲלֵהֶם. עֲלֵהֶם וְדָאִי.

עַל כָּלָם בָּכָה, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּחָרַב פְּעָמִים, וְעַל אַחֲיוֹ עֲשָׂרַת הַשְּׁבָטִים שֶׁהִגְלוּ לְגָלוּת וְהִתְפָּזְרוּ בֵּין הָעַמִּים. וְאַחֲרֵי כֵן דָּבְרוּ אַחֲיוֹ אוֹתוֹ, וְלֹא כְּתוּב וַיִּבְכּוּ, שֶׁהָרִי הוּא בָכָה, שֶׁנִּצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקָּדֵשׁ, וְהֵם לֹא בָכוּ, שֶׁלֹּא שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ הַקָּדֵשׁ.

וְהַקֹּל נִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה. רַבִּי [אַלְעָזָר] אָבֵא פֶתַח וְאָמַר, (תַּהֲלִים פד) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נֶפֶשׁ לַחֲצֹרוֹת ה' לְבִי וּבִשְׁרִי יִרְנֶנּוּ אֶל אֵל חֵי. בֹּא רֵאָה, כָּל אָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל תַּפִּלָּתוֹ [וְקָם] לְפָנָיו רְבוּנוּ, צָרִיד לוֹ לְהַקְדִּים לוֹ בְּרִכּוֹת בְּכָל יוֹם וַיִּהְיֶה תַּפִּלָּתוֹ לְפָנָיו רְבוּנוּ בְּזִמְנוֹ שְׁצָרִיד.

בְּבִקֹּר לְאַחֵז בְּזִמְנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּמִנְחָה לְאַחֵז בְּשִׁמְאֵל. וְתַפִּלָּה וּבִקְשָׁה צָרִיד לְאָדָם בְּכָל

יום ויום כְּדִי לְהַחֲזִי בוֹ. וּבְאַרְנוּ, מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [וְנוֹמַד] לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ, צָרִיךְ לוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּתִפְלָתוֹ, וּמִי שֶׁשׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ בְּתִפְלָתוֹ, תְּפִלָּתוֹ לֹא נִשְׁמָעַת.

מָה הַטֵּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַתְּפִלָּה אֵינָה אוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע, שְׁאוֹתוֹ קוֹל שֶׁנִּשְׁמָע אֵינוֹ תְּפִלָּה. וּמָה הִיא תְּפִלָּה? זֶהוּ קוֹל אַחֵר שֶׁתְּלוּי בְּקוֹל שֶׁנִּשְׁמָע. וּמִי הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמָע? זֶה אוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁהוּא בְּנֵא"וֹ, הַקּוֹל שֶׁתְּלוּי בוֹ, זֶהוּ קוֹל בְּלִי נֵא"וֹ.

וּמִשּׁוּם כֵּן לֹא צָרִיךְ לֵאמֹד לִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּתִפְלָתוֹ, אֲלֹא לְהַתְּפַלֵּל בְּלִחַשׁ בְּאוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁלֹּא נִשְׁמָע, וְזוֹ הַתְּפִלָּה שֶׁמִּתְקַבֵּלֶת תְּמִיד, וְסִימָן לְדַבֵּר - וְהַקֵּל נִשְׁמָע. קוֹל בְּלִי נֵא"וֹ, נִשְׁמָע. זֶה הִיא הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא בְּחִשָּׁאִי, שֶׁכְּתוּב בְּחִנּוּךְ וְקוֹלָה לֹא יִשְׁמָע. זֶה הִיא הַתְּפִלָּה שֶׁמִּקְבֵּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנֶּעֱשִׂית בְּתוֹךְ רִצּוֹן וְכוֹנֵה וְתִקּוּן כְּרִאוּי, וְלִיחַד אֶת הַיְחִיד שֶׁל רַבּוֹנוֹ כְּרִאוּי בְּכָל יוֹם. [וְהַקֵּל נִשְׁמָע בֵּית פֶּרַעַה. וְהַקֵּל נִשְׁמָע, חֲסֵר נֵא"וֹ, מָה הַטֵּעַם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה הִיא הַשְּׂכִינָה שֶׁבּוֹכָה עַל חֲרָבָהּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל גְּלוּתָהּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כְּתוּב כָּאן וְהַקֵּל נִשְׁמָע, וְכְּתוּב שָׁם, (יִרְמִיָּה לֹא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע. מָה לִּפְנֵינוּ שְׂכִינָה, אֵף כָּאן גַּם כֵּן שְׂכִינָה].

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הַקּוֹל בְּחִשָּׁאִי זֶהוּ קוֹל עֲלִיוֹן שֶׁכָּל הַקּוֹלוֹת יוֹצְאִים מִשָּׁם. אֲבָל קוֹל בְּלִי נֵא"וֹ, זֶהוּ הַתְּפִלָּה שֶׁל מָטָה, שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת לְהַתְּעִלּוֹת בְּנֵא"וֹ וּלְהַתְּחַבֵּר בוֹ.

בֹּא רֵאֶה, וְהַקֵּל נִשְׁמָע, זֶה הוּא הַקֵּל בְּלִי נֵא"וֹ, זֶהוּ הַקּוֹל שֶׁבּוֹכָה עַל מִקְדָּשׁ רָאוּשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי. נִשְׁמָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע. בְּרָמָה, מָה זֶה בְּרָמָה? זֶה הוּא הַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, הַעוֹלָם הַבָּא, וְסִימָן לְדַבֵּר - מִן הַרְמָה וְעַד בֵּית אֵל, (תְּהִלִּים קו) מִן הַעוֹלָם וְעַד הַעוֹלָם. כָּאן בְּרָמָה - זֶה הַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, שֶׁהָרִי בִּשְׁעָה הִיא שֶׁבְּרָמָה נִשְׁמָע, אִזּוֹ מָה כְּתוּב? (יִשְׁעִיָּה כב) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפַּד וְגו'.

וְהַקֵּל נִשְׁמָע, לְמַעַל לְמַעַל. מָה הַטֵּעַם? מִשּׁוּם שֶׁנֵּא"וֹ הַתְּרַחֵק וְהַסְתַּלַּק מִמֶּנָּה, וְאִזּוֹ רַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנֵיהָ מֵאַנְהָה לְהַנָּחם עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנו. כִּי אֵינָנו? כִּי אֵינָם צָרִיךְ הֵיחָה לְהִיּוֹת! אֲלֹא כִּי אֵינָנו, וְהִנֵּה בְּאַרְנוּ כִּי אֵינָנו, שֶׁבַּעֲלָה לֹא נִמְצָא עִמָּה, שֶׁאֲלֵמָלָה הִיָּה בַּעֲלָה נִמְצָא עִמָּה, תִּתְּנָחֵם עֲלֵיהֶם, שֶׁהָרִי אִזּוֹ בְּנֵיהָ לֹא יִהְיוּ בְּגִלוֹת, וּמִשּׁוּם שֶׁאֵינָנו, אֵינָה מִתְּנַחֲמֶת עַל בְּנֵיהָ, מִשּׁוּם שֶׁבְּנֵיהָ הַתְּרַחֵקוּ מִמֶּנָּה עַל שֶׁאֵינָנו עִמָּה.

בֹּא רֵאֶה, בֵּית פֶּרַעַה - זֶה הוּא סִימָן לְדַבֵּר לְמַעַל, הַבֵּית שֶׁנִּפְרָעִים וּמִתְּגַלִּים מִמֶּנּוּ כָּל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּאֹרוֹת, כָּל מָה שֶׁהִיָּה סְתוּם מִשָּׁם הַתְּגַלָּה, וּמִשּׁוּם כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אֶת כָּל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּאֹרוֹת, כְּדִי לְהַאִיר לְאוֹתוֹ הַקּוֹל שֶׁנִּקְרָא קוֹל בְּלִי נֵא"וֹ.

בֹּא רֵאֶה, כְּאִשֶּׁר יָקִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִזֶּה הַקּוֹל מִהַעֲפָר וּתִתְחַבֵּר בְּאוֹת נֵא"וֹ, אִזּוֹ כָּל מָה שֶׁנֶּאֱבָד מֵהֶם בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת יִחָזַר, וְיִתְעַדְנוּ בְּאוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים שְׁנוֹסְפִים מִתּוֹךְ הַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהִיָּה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהִנָּדְחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהַר הַקְּדָשׁ בִּירוּשָׁלַם.

וְאַתָּה צוִּיתָה זֹאת עָשׂוּ קַחוּ לָכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'. רַבִּי חֵיטָא פִּתַּח, שֶׁמָּחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל אֲהֻבֶיהָ שִׁישׁוּ אֶתָּה מִשּׁוֹשׁ וְגו'. בֹּא רֵאֶה, כְּשֶׁנֶּחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגִרְמֵי הַחֲסָאִים וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָאֶרֶץ, הַסְתַּלַּק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַל לְמַעַל, וְלֹא הִשְׁגִּיחַ עַל חֲרָבָהּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל עַמּוֹ שֶׁגָּלוּ, וְאִזּוֹ הַשְּׂכִינָה גִלְתָּה עִמָּהֶם.

כְּשִׁנִּיר, הִשְׁגִּיחַ עַל בֵּיתוֹ שֶׁנִּשְׁרַף, הַסְתַּלַּק עַל עַמּוֹ - וְהִנֵּה הִגְלָה. שָׁאֵל עַל הַגְּבִירָה - וְהִיא גִרְשָׁה. אִזּוֹ וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפַּד וּלְקִרְחָה וְלַחֲגֹר שָׁק. וְהִיא גַּם הִיא מָה כְּתוּב בָּהּ? (יוֹאֵל א) אֵלֵי כְּבִתּוּלָה חֲגַרְת שָׁק עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי אֵינָנו, מִשּׁוּם שֶׁהַסְתַּלַּק מִמֶּנָּה וְנִמְצָא פְּרוּד.

וְאַפְלוּ שְׂמִים וְאֶרֶץ כָּלִם הַתְּאֲבָלוּ עֲלֵיו, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה כ) אֲלִבִּישׁ שְׂמִים קִדְרוֹת וְשָׁק אֲשִׁים כְּסוּתָם. מִלְּאָכִים עֲלִיוֹנִים כָּלִם הַתְּאֲבָלוּ עֲלֵיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר הִן אֶרֶץ אֲלֵם צָעֲקוּ חֲצָה מִלְּאָכִי שְׁלוֹם מִן יִבְכִּיוּ. הַשְּׂמִשׁ וְהַלְבָּנָה הַתְּאֲבָלוּ וְהַחֲשִׁיכּוֹ אֶת אוֹרָם, שֶׁכְּתוּב חֲשֹׁךְ הַשְּׂמֶשׁ בְּצִאתוֹ וְגו', וְכָל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים כָּכוּ עֲלֵיהָ וְהַתְּאֲבָלוּ. מָה הַטֵּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשׁוֹלֵט עֲלֵיהָ הַצַּד הָאֲחֵר שֶׁשׁוֹלֵט עַל הָאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

פִּתַּח וְאָמַר, (יִחִזְקָאֵל ז) וְאַתָּה בֶּן אָדָם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים לְאֲדָמַת יִשְׂרָאֵל קֹץ בָּא הַקֹּץ עַל אֶרֶבַע בְּנֵי הָאֶרֶץ. הַפְּסוּק הִזָּה הוּא עֲלִיוֹן. מָה זֶה לְאֲדָמַת יִשְׂרָאֵל קֹץ, וְכִי אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל הִיא קֹץ? אֲלֹא כֵּן זֶה וְדָאִי, וְנִתְבָּאֵר. הַקֹּץ הוּא לִימִין, וְהַקֹּץ הוּא לְשְׂמָאל. קֹץ לִימִין - שֶׁכְּתוּב (דְּנִיֵּאל יב) לְקֹץ הַיָּמִין. קֹץ לְשְׂמָאל - שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ו) קֹץ שָׁם לַחֲשֹׁךְ וְלְכָל תְּכִלִּית הוּא חֹקֵר, וְזֶהוּ קֹץ כָּל בִּשָּׁר, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר.

קֹץ שֶׁל הַיָּמִין - הֵינוּ שֶׁכְּתוּב לְאֲדָמַת יִשְׂרָאֵל קֹץ. בָּא הַקֹּץ - זֶה קֹץ הַשְּׂמָאל. הַקֹּץ שֶׁל הַיָּמִין זֶה הַקֹּץ שֶׁל יָצָר הַטּוֹב. הַקֹּץ שֶׁל הַשְּׂמָאל זֶה הַקֹּץ שֶׁל יָצָר הָרָע. וְזֶה הוּא שֶׁכְּאִשֶּׁר הַחֲסָאִים גִּרְמוּ וְהִתְגַּבְּרוּ, נִגְזַר



ונתן השלטון למלכות הרשעה לשלט ולהחריב ביתו ומקדשו, וזהו שכתוב (יחזקאל ז) כה אמר ה' אלהים רעה אחת רעה הגה באה, והכל אחד.

ומשום כך התאבלו עליונים ותחתונים, על שנתן השלטון לקץ הזה של השמאל. ומשום כך, כיון שהמלכות הקדושה, מלכות השמים נכנעה, ומלכות הרשעה [האחרת] התגברה, [אז] יש לכל אדם להתאבל עמה ולהכנע עמה, ומשום שכאשר היא תזדקף והעולם יתחדש הוא יתחדש עמה, שכתוב (ישעיה סו) שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה.

בא ראה, כתוב במצרים (ירמיה מו) עגלה יפה פיה מצרים, והסוד של העגלה הזו היו ישראל תחת שלטונה כמה פעמים וכמה שנים. ומשום שישראל עתידים אחר כך לשלט עליה, נרמז להם כאן עגלות.

רבי אלעזר אמר, רמז רמז יוסף לעקב על עגלה ערופה, שהרי באותו פרק נפרד ממנו. ובארורה, עגלה ערופה, שהיא באה על שנמצא הרג ולא נודע מי הרג אותו, וכדי שלא ישלטו על הארץ רוחות רעות שאינן צריכות, נותנים את העגלה הזו לתקון, כדי שלא יתודעו אליו ולא ישלטו עליהם.

בא ראה, כל בני האדם, כלם עוברים על ידי מלאך המות, פרט לזה, שהקדימו אותו בני אדם טרם הגיע זמנו לשלט בו ולטל רשות, שהרי אין שולט באדם עד שנוטל רשות.

ומשום כך יש לו דין לשלט על אותו מקום, כמו שנאמר לא נודע מי הכהו. גם כך יש לו דין שלא נודע כדי לקטרג על אותו מקום, ועל כן (דברים כא) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו', כדי להעביר דינו של המקום ההוא, ולהתקן שלא ישלט בו המקטרג ולהנצל ממנו.

בא ראה, כשנפרד יוסף מאביו, בלי לניה ובלי אכילה נשלח, והיה מה שהיה, וכשאמר יעקב (בראשית לז) טרף טרף יוסף, אמר כי ארד אל בני אבל שאלה, שאני גרמתי לו, ועוד - שהייתי יודע שאחיו שונאים אותו ושלחתי אותו, ורמז הוא רמז לו.

אמר לו רבי יהודה, את אותם העגלות שלח אותם על פי פרעה, שכתוב ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה. אמר לו, דיוקו של דבר, שכתוב ואתה צויתתה זאת עשו. ואתה צויתתה דוקא, ומשום כך כתוב ב'ה'א, משמע שיוסף בקש אותם, ומשום כך ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, ויעקב לא עמד בדבר עד שראה אותם, שכתוב וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ויתחי רוח יעקב אביהם.

אמר רבי שמעון, בראשונה ויתחי רוח יעקב, ואחר כך ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי. אלא בראשונה קראה לו התורה יעקב, משום השתפלות, ששתפו את השכינה באותו חרם כשנמכר יוסף, ועכשו ששכינה עלתה, אז היא ויתחי רוח יעקב אביהם, וזה הוא סוד השכינה. ואחר שהיא עמדה בקיום, [משום] אז הדרגה שלמעלה עברה אליה, הדרגה שהיא ישראל. [אז] הדרגה שלמעלה התעוררה אליה, וזוהי דרגה של ישראל מכאן שהדרגה שלמעלה לא מתעוררת למעלה עד שמתעוררת בראשונה למטה, שהרי כאן ויתחי רוח יעקב בראשונה, ואחר כך ויאמר ישראל.

ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. במראת כתוב. בא ראה, ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק, בראשונה, כדי להעיר את השמאל בסוד של האהבה. ואז - ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה, בדרגה הזו שאמרנו, שהיא מראות הלילה.

ויאמר אנכי האל אלהי אביד. מה הטעם? משום שצד הקדשה שלמעלה כך הוא, שהרי צד הטמאה לא מזכיר את שם הקדוש ברוך הוא, וכל צד הקדשה נזכר בשמו. אנכי ארד עמך מצרימה וגו'. מכאן ששכינה ירדה עמו בגלות, ובכל מקום שישראל גלו - שכינה גלתה עמם, והנה פרשוה.

בא ראה, כמה עגלות היו? שש, כמו שנאמר (במדבר ז) שש עגלות צב. דבר אחר, ששים היו, והכל סוד אחד. בראשונה כתוב בעגלות אשר שלח יוסף, ולבסוף - אשר שלח פרעה. אלא כלם ששלח יוסף היו בחשבון כראוי, ואותם ששלח פרעה יותר מהם, לא היו בסוד זה ולא היו בחשבון.

ואלה ואלה באו, משום כך אשר שלח יוסף, אשר שלח פרעה. וכשיצאו ישראל מן הגלות מה כתוב? (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מפל הגוים מנחה לה' וגו'.

ויאסר יוסף מרפבתו. רבי יצחק פתח ואמר, (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה. הפסוק הזה בארורו, אבל בא ראה, יש חיה למעלה מן החיה, ויש חיה קדושה שעומדת על ראש החיות.

ויש חיה עליונה למעלה על כל שאר החיות, וזו [ויש] החיה שולטת על כלם, משום שפאשר החיה הזו נותנת ומאירה לכלם, אז כלן נוסעות למסעותיהן ונותנות זו לזו ושולטות זו על זו.

ויש חיה למעלה על התחתונים על שאר החיות שלמטה, וכלם נזונים ממנה, וארבעת צדי העולם רשומים בה, פנים מאירות ידועות [דינים] לכל צד, והיא שולטת על ארבעה צדדים, והנה פרשוה, שהם שלש לצד זה ושלוש לצד זה, וכן לארבעת צדי העולם.

וַיֵּשׁ רָקִיעַ לְמַעַל מִן הָרָקִיעַ, וְהָרָקִיעַ הָיָה שְׁשׁוּלֵט עֲלֵיהֶם, כָּל־מַסְתַּכְלִים כָּל־פְּנֵי. מִה כְּתוּב:  
(יחזקאל א) וַתַּחַת הָרָקִיעַ כִּנְפֵיהֶם יִשְׁרוּת אִשָּׁה אֶל אַחֻזָּתָהּ וְגו', מִשּׁוּם שֶׁכָּל־שׁוּלֵטִים עַל מִה שֶׁנִּפְקְדוּ,  
וְשְׁלִיחוֹת שֶׁל מִדַּת הַחֶבֶל בָּהֶם.

וְהֵם תִּשְׁעָה לְכָל צַד, לְאַרְבַּעַת צְדֵי הָעוֹלָם, וְהֵם לִיּוֹ בְּחֻשְׁבוֹן. וְכִשְׁכֹּסֶם מִתְחַבְּרִים, נִעֲשִׂים רְשׁוּם  
אֶחָד, בְּסוּד שֶׁל שֵׁם אֶחָד, בִּיחוד שֶׁלֹּם כָּרְאוּ.

וְכִשְׁנִתְקַנִּים כָּל־פְּנֵי הַכֶּסֶּא, מִה כְּתוּב: וּמִמַּעַל לְרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ כְּמִרְאָה אָבֹן סָפִיר דְּמוּת כֶּסֶּא  
וְעַל דְּמוּת הַכֶּסֶּא דְּמוּת כְּמִרְאָה אָדָם עָלָיו מְלַמְעֵלָה. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ, [דְּמוּת] שֶׁהָאָבֹן הַטּוֹבָה הַזֶּה בְּכֶסֶּא,  
שֶׁעוֹמֵד עַל אֲרֻבָּה עֲמוּדִים, וְעַל אוֹתוֹ הַכֶּסֶּא דְּמוּת שֶׁל אָדָם, לְהִתְחַבֵּר בּוֹ יָחַד וּלְהִתְבָּרֵךְ כָּרְאוּ.

וְכִשְׁהִיא נִתְקַנֶּת כָּל־פְּנֵי אָדָם, שֶׁהִכַּל יִהְיֶה מְרֻכָּבָה [נִי"א קְדוּשָׁה, וְאִז כָּל הַמְרֻכָּבָה] אַחַת לְאָדָם הַזֶּה,  
אִז כְּתוּב: וַיֵּאסֹר יוֹסֵף מְרֻכָּבָתוֹ - זֶה הַצִּדִּיק. וְיַעַל לְקִרְאָת יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁנָה. לְקִרְאָת יִשְׂרָאֵל - זֶה  
הַסּוּד שֶׁל אָדָם. גִּשְׁנָה - הִתְקַרְבוּת אַחַת, לְהִתְקַרֵּב יָחַד בְּקִרְבָּן אֶחָד וְיִחִיד אֶחָד.

וַיֵּרָא אֵלָיו - שֶׁכִּשְׁנִתְקַנָּה הַשֵּׁמֶשׁ עִם הַלְבָנָה, אִז מְאִירָה הַלְבָנָה, וּמְאִירָה לְכָל־שֶׁלֹּמָה. וְכֵן כְּמוֹ זֶה,  
כָּל זְמַן שֶׁהִקְדָּשָׁה שֶׁלֹּמְעֵלָה שׁוֹרָה עַל הַמְקֻדָּשׁ שֶׁלֹּמָה, מְאִיר בֵּית הַמְקֻדָּשׁ וְעוֹמֵד בְּשִׁלְמוֹתוֹ.  
וְכִשְׁמִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ וְנִחְרַב בֵּית הַמְקֻדָּשׁ, אִז וַיִּבֶן עַל צִנְאָרָיו עוֹד, שֶׁכָּל־כָּבוֹ עַל הַמְקֻדָּשׁ שֶׁנִּחְרַב. עוֹד, מִה  
זֶה עוֹד? זֶה הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹנָה.

אִז בֵּינוֹ שִׁרְאָה יַעֲקֹב וְהַסְתַּכַּל שֶׁהִנֵּה הַתְּקוּן שֶׁלֹּמָה נִתְקַן כְּמוֹ שֶׁלֹּמְעֵלָה, אִז אָמַר אֲמוּתָה הַפֶּעַם  
וְגו'. כִּי עוֹדֵךְ חִי, שֶׁהִתְקַנְיָתָ בְּסוּד שֶׁל הַבְּרִית הַקְדוּשׁ שֶׁנִּקְרָא חֵי הָעוֹלָמִים, וּמִשּׁוּם כִּד כִּי עוֹדֵךְ חֵי. וְעַל  
כֵּן בְּרִאשׁוֹנָה אָמַר, רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנִי חֵי, שֶׁצִּרְיָךְ לַעֲמֹד בְּסוּד שֶׁל חֵי, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

בֹּא רֹאֵה מִה כְּתוּב, וַיִּבְרָךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרֵעָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, פְּרֵעָה, אֵף עַל גֵּב שֶׁבְּאַרוּחוֹ בְּסוּד אַחֵר,  
סִמָּךְ שִׁסּוּמִכִּים בְּעוֹלָם.

אָבֵל בֹּא רֹאֵה, (שִׁיר א) לְסִסְתִּי בְּרֻכְבִּי פְרֵעָה דְּמִיתִיךְ רַעֲיָתִי. בֹּא רֹאֵה, יֵשׁ מְרֻכָּבוֹת לְשִׁמְאֵל בְּסוּד  
שֶׁל הַצַּד הָאַחֵר, וַיֵּשׁ מְרֻכָּבוֹת לְיִמִּין בְּסוּד שֶׁל לְמַעַלָּה שֶׁל קְדֻשָּׁה, וְאֵלָה כְּנֻגָּד אֵלָה. אֵלָה שֶׁל רַחֲמִים,  
וְאֵלָה שֶׁל דִּין.

וְכִשְׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֶׂה דִין בְּמִצְרַיִם, כָּל הַדִּין שֶׁעָשָׂה, בְּאוֹתָהּ צוּרָה, שֶׁהֵם הַמְרֻכָּבוֹת מִמֶּשֶׁ,  
וְכֵמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד מִמֶּשֶׁ. מִה אוֹתוֹ הַצַּד [מִמֶּשֶׁ] הוֹרֵג וּמוֹצִיא נְשָׁמוֹת, כִּד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה  
בְּאוֹתָהּ צוּרָה מִמֶּשֶׁ, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יג) וַיַּהַרְג ה' כָּל בְּכוֹר, וְכֵן בְּכָל מִצְרַיִם בְּאוֹתָהּ צוּרָה מִמֶּשֶׁ. וּמִשּׁוּם כִּד  
דְּמִיתִיךְ רַעֲיָתִי, כְּמוֹ שֶׁלָּה מִמֶּשֶׁ לְהַרְג, שֶׁכְּתוּב כִּי אֲנִי ה' אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר. וְלַעֲתִיד לְבֹא מִה כְּתוּב:  
(יִשְׁעִיָּה סג) מִי זֶה בֹּא מֵאֲדוֹם חֲמוֹץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה וְגו'.

בֹּא רֹאֵה מִה כְּתוּב. וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּאַרְץ גִּשְׁוֹן וַיֵּאֲחֻזוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. וַיֵּאֲחֻזּוּ בָּהּ -  
יִרְשֵׁת עוֹלָמִים. וַיֵּאֲחֻזּוּ בָּהּ - שֶׁהָרִי לָהֶם רְאוּיָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוָה. [אָמַר רַבִּי יוֹסִי] וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד, וְדָאִי,  
שֶׁהָרִי הַצֶּעֶר לֹא שָׂרָה בָּהֶם וְעָמְדוּ בְּתַפְנוּקֵי הָעוֹלָם, וּמִשּׁוּם כִּד וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן  
וְאָמֵן.

### פְּרִשְׁת וַיְחִי יַעֲקֹב

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגו'. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הַלֵּב רוּאָה בְּנְבוּאָה, בְּמִצְרַיִם, שִׁיחִיו  
בְּנִי בְּכֶמֶה גְּלִיּוֹת, עַד כֹּאן, וְעַד עַדוֹ שֶׁל קֶץ הַמִּשְׁחָה. וְלֹא הִגִּיעָה לְנְבוּאָה שֶׁל וַיְחִי אֵלָה בְּמִצְרַיִם, וְהִיא  
הַנְּבוּאָה הַמַּעַלָּה מִשְׁהַתְנַבְּאוֹ [שֶׁלֹּא הִתְנַבְּאוֹ] כְּמוֹתָהּ וְלֹא הִגִּיעָה לְשׁוּם אִישׁ מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים, אֵלָה הוּא  
וּמִשְׁחָה. בְּמִשְׁחָה כְּתוּב (שְׁמוֹת לג) כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי. בְּיַעֲקֹב כְּתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב. וַיְחִי, נְבוּאָה שֶׁיִּרְדֶּה  
מִהֲאִסְפָּקֶלְרִיָּה [מְאִירָה].

רָצָה לוֹמַר, [חֲפֹץ הָיָה בְּעִינָיו] נְבוּאָת הַגְּלוּת שֶׁתְּקַרֶּה לְבָנָיו בְּאַרְץ כְּנָעַן וּבְכָל אֲרֶץ הַתִּיִּשְׁבִּים בָּהּ,  
מֵאַרְץ מִצְרַיִם הָיָה שְׁבוּר לְבוֹ, שֶׁכְּתוּב כִּי יֵשׁ שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם.

וְעַל כֵּן הִגִּיעַ וַיְחִי יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הָיָה שְׁמַח, כִּי בְּאַרְץ הַהִיא קִשְׁרָם שֶׁל הָעַמִּים, סָפִירִים שֶׁל  
כֶּסֶּא הַכְּבוֹד, וְלֹא הִגִּיעַ לָהֶם שׁוּם אִישׁ, לֹא מִהַעֲלִיּוֹנִים וְלֹא מִן הַתַּחְתּוֹנִים, אֵלָה חִי"י, וְסוּד זֶה - כִּי לֹא  
יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי. כְּמִה הוּא סוּד עֲלִיּוֹן בְּפִסּוּק הַזֶּה, וְאֲנִי הַחֲבֵרִים תְּמַהִים עֲלֵיהֶם, עַל וַיְחִי שְׁמִזְכִּיר עֲמוֹ  
יַעֲקֹב, הָיָה לוֹ לוֹמַר לְפָנָיו יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל מִנִּי? שֶׁכְּתוּב (יִרְמְיָה ב) קִדָּשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית וְגו'. (שְׁמוֹת  
ד) בְּנֵי בְכֹרֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, וְכִי לֹא אָמַר הַכְּתוּב (בְּרִאשִׁית כה) וַיִּמְכֹּר אֶת  
בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב?

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו, בְּזִמְנָן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אֲמַתִּיִּים וְצִדִּיקִים וְעוֹשִׂים זְכוֹת וְלֹא הָיוּ פּוֹחֲדִים

ישראל, אלא יעקב לבדו. משום הטובות שעשו היה לעשות להם טובות רבות זה בזה.

משחקטאו והגלו על חטאיהם ועל מעשיהם הרעים, לא היו סובלים אותו שלא ישארו בעולם באמת על חטאיהם, ועל זה באה מדת הרחמים והדין לחיד, ישראל, ונתנה אותם בארץ גלותם. יפה שאלת, בני, אבל איש המסתכל ויודע אותו, יעקב המחבר עם ויחי הוא קדש, ועל סוד זה אומרים, יעקב בחר אותו להיות ספיר בכסא הכבוד.

רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה נז) ואת דכא וישפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. לב נדכאים - זה יעקב, כמו שנאמר, תחת מהדרגה ירדה עליו נבואות וברכות במצרים. שנינו, אמר רבי אבא, הלב רואה, שהיה יעקב במצרים אין נבואתו מעלה. [שהארץ שנואה]. ארץ גדולה.

בא ראה, לא זכה לברך את אחד מבניו ולא היתה בידו רוח לברך אלא במצרים, כשברך אותם כל אחד ואחד בסוד, וסוד - (בראשית מב) וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו בא ראה שלא נתנה הנבואה אלא לשבתי הלב, כמו שנאמר רדו שמה ושבתי לנו משם ונחיה ולא נמות.

אמר רבי יוסי, תחת כסא הכבוד הקדוש, יעקב ספיר, שהיא מדת הדין לצדו. בא ואמר, (שם לב) לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. אתה מוצא שיעקב ראה לצדו מדת הדין. ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל וגו', וסוד הדבר - (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב.

רבי שמעון אמר, כשהגלו מירושלים והוסר התמיד, וטמא השואא את ההיכל, בזמן ההוא לא סבלה המלכות את ישראל משום חטאיהם, אלא ישראל, משום שהיא משני צדדים - רחמים ודין.

והמלה של לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כאשר מתבאר בסבא. ישראל ויעקב - זה עליון מזה, ובגללם היה משה חקוק משני צדדיו משמו הקדוש, אחד רחמים בדין, ואחד דין בדין.

וסוד (במדבר כג) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל - משאנו בגלות דחוקים בין שונאים, והסתלקה המלכה מן המלך והתרחקה ממנו, הוא ישרה שכינתו בינינו ויגאלנו, והסוד של (ישעיה מד) כה אמר ה' מלך ישראל וגאלו ה' צבאות. ויחי חי, כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום הגלי.

בבנין העליון שתי רגלים חי, לי גדולה י' לחי קטנה, ח' לתינו, וי' לוי, וי' לד', זה מה שיוצא מהעליון. תחת כסא הכבוד מאבן טובה בארץ מצרים, הינו מה שכתוב ונגף ה' את מצרים וגו', שתי חלקות. כי טל אורות טלף - משום חלקה אחת.

ולכו מתחלפים כאחד. ב' הפרוש על הגלות, א' הפרוש הראשון. בא ראה מה שכתוב, בית יעקב לכו ונלכך באור ה', בגלות, האותיות שנגזר עליהן על חטאיהם, באמת בדין היו. בתורה יש תפילה, ותצאו מחמר הטיט, שהיא גלות, ותלכו לאור ה'.

א', רצונו לומר בארץ, נראית באה בגזרת ספר התורה, והם מתחלקים בארץ בארץ אתה מוצא בגזרת ספר התורה, ר"ץ מתחברים כאחד גלות. מהי גלות מצרים? ארבע מאות שנה היה אומר לאברהם שתהיה גלות לבניו במצרים, וכשהיית מונה אותם, מאתים ותשעים שנים היו.

בא ראה, וימת יוסף בן מאה ועשר שנים. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה ז) הנה העלמה הרה וילדת בן וקראת שמו עמנואל. הריון ולדה, שנתמלאו לגליות ולצרות רבות ועדנים רעים. ואף על גב שיהיה עמנו, המלכה מזדעזעת ומתרחקת מבועלה, תהיה עמנו בגלות, בן מאה ועשר היתה החקיקה שנתוספה. ירצה לומר שהיה עובר מן הגלות מאה ועשר שנים ומאתים ותשעים, ויהיו ארבע מאות שנה. ולא נמנית גלותו של יעקב אלא משמת יוסף.

ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה. כאן סוד בגלות במנין, תקוני הגליות שיהיו הבנים במדת הדין שלש גליות. ראשונה של מצרים, שנמשל בשבע שנים. רבי חייא פתח ואמר, (שיר ב) השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות וגו'.

רבי שמעון אמר, מפאן (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך וגו'. כאן סוד הגלות, התקנה שיהיו בני ישראל משחררים מגליות, ויתרצה לומר שיהיו הבנים הקדושים, שהגלו על חטאיהם בדין, שנים רבות יהיה, (ויקרא כו) שבע כחטאתיכם, (בראשית ד) כי שבעתים יקם קונו, בגלות הראשונה של מצרים שהיא קטנה.

שנית - גלות השופטים שנמשלה לארבעים שנים, בשבע שהם רבים ממנו. שלישית - הגלות שאנו בה, ארבע, שנמשלה למאה שנים, לארבעים. והינו שגלה העליון שאמר (דניאל יב) ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שמים וגו'.

ויקרבנו ימי ישראל למות. רבי חזקיה אמר, ראה צרה זו של הגלות שהיתה קוראת לבניו קרבה על

נפשו ודחקה למוות, לא נשאר חי. כשהיה יורד מדרגות משום חטאי ישראל, לא ירד עמם בגלות. אשרי חלקם. שאם לא ירד עמם בגלות, ישארו בין העמים, ואתה אמרת (ישעיה ט) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. ואין עונה - זה ישראל. באתי ואין איש - זו שכונה. הקצור קצרה ידי מפדות ואם אין בי כח להציל הן בגערתי אחריב ים אשמים נהרות מדבר. הקדוש ברוך הוא נתן חלק לישראל שלא ישלט גדול אחר עליהם. ירדו לגלות - שכונה עמהם, והוא רחוק מן המלכה.

ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך. חקר את בניו כלם ואמר להם: צרות רבות, רעות גדולות, אני רואה לבא על דורותיכם נמצאו רחמים עליונים.

ואם אתם רוצים לצאת מכל צרה, השבעו לי ויתנו בינינו רבון העולם, ותעשו אמת ודין, ותהיו כאבותיכם, וצויו בכל דור ודור שילכו אחריהם. ואם אתם רוצים לעשות כך, תצאו מכל צרה שתבא עליכם.

רבי שמעון אמר, (עמוס ה) והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' אלהי צבאות שארית יוסף. ואם תעשו כך, לא תקברו אחד מן בני, אלא אתי תשובו לארצכם בשלום.

זהו שכתוב (בראשית כד) שים נא ידך תחת ירכי. מהו ידך? פתח ואמר, (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. חרב שיש בה חסד ואמת, שתי ספירות, ולא עוזבים זה את זה. ולכן אמר חסד ואמת יקדמו פניך, (מיכה ד) פני ה' חלקם. ואם יהיו בניו טובים ועושים מה שנשבעו, לא מת אחד מבניהם במצרים, שכל טוב וטוב שגזר שם האלוה על אנשים, אינו אלא על שיהיו טובים, ואם לא - לא, כמו שאמר דוד (מלכים א ב) למען יקים ה' את דברו אשר דבר עלי לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת. ואם לא - לא.

בא ראה כמה הוא עדיף רוח האב מרוח הבן, שרוח האב הוא רוח הבן, רוח מרוח עולה. ואם סייעה אור אחרת ברוח, לא יוצא שלם, שהרי הוא חסר באור הזה, והינו (ירמיה ב) פרא למד מדבר באות נפשה שאפה רוח.

למדנו, רב המנונא הזקן הלך לקפוטקיא. נכנס לפניו רב ייסא הזקן. אמר לו, במה עסקתם? אזי לו אזי לנפשו אם נשלפה רוח טמאה שנמצאת עמו והוריש אותה לבנו. וזהו שהקדוש ברוך הוא אין לו חלק, משאיר לו חלק ומשאיר אותו להשמיד מן העולם הבא. אמר לו, מנין לך זה? אמר לו, כך למדתי, שהירשה הרעה היו יורשים כל בניו אם לא ישובו, שהרי אין דבר העומד בפני התשובה.

ואני כן למדתי, שהרי רפואה זו נתנו לי פעם אחת שהייתי רשום בפני, ויום אחד הייתי הולך בדרך ופגשתי צדיק אחד, ועל ידו עבר ממני אותו הרשע. אמר לו, מה שמך? אמר לו, אלעזר, וקראתי לו אלעזר אחר. אמר לו, ברוך הרחמן שראיתי אותך, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא.

ויאמר השבעה לי וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה סב) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. נשבע הקדוש ברוך הוא שיוציא את ישראל מהגלות שלהם, וזה נשבע להם שבועה שלא יעזב אותם בארץ שונאיהם. ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני (בראשית לב). מה זה ברכתני? נתן להם גלות, ונשבע להם שיצאו ממנה.

שנינו, עתיד הקדוש ברוך הוא לבני ישראל שיהיו כל אחד ואחד תחת כסאו ויהיו מעלים מכל העליונים. בשביל זה תמצא וא"ו ארפה. נשבע הקדוש ברוך הוא לשלמות של ששה דורות, ובשביל שש וישתחו ישראל על ראש המטה. השתחוה ישראל שיבא המשיח בסוף המנין הזה ותשרה שכונה עמם.

ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביד חולה וגו'. משנה, אמר רבי חזקיה, לא בא הכתוב להשמיענו מה שעשה, אלא בא הכתוב להביא מה שיהיה בסוף הגלות כל אלה לסוף המנין שנמנה. רוצה לומר שיבא המשיח, ויאמר לו, אביד שבשמים ממחר לקבל פניך הצופות לקץ המשיח. יהי רצון מאלהי השמים שישא בניו שהרבו בגלות ומשנשכחו בהם, ששכח אותם הקדוש ברוך הוא בחטאיהם באמת.

כשבא רבי אבא, אמר, לא לדרשה באתי, חשב סוד הדבר (שם ל) יסף ה' לי בן אחר, כפי שפרשנו לעיל. הרי שמו הקדוש ביוסף, יה"ו יאמר, הרי אביד רבון העולם שפא לעשות טוב לבניו שיצאו מהגלות שלהם, ואם אינך רוצה באמתך, הרבוע ידו"ד אחד יעשה אותך, ויודעים שתשוב המלכה למקומה.

שאבותינו הם מרפבות שלמעלה, ויעל אלהים מעל אברהם, האבות שוקי העולם, (מיכה ז) תתן אמת לעקב חסד לאברהם. שנינו שיבא המשיח.

רבי יוסי פתח ואמר, (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב והיה אור. רוצה לומר, שני מקרים רעים שבאו לבניו להיות בגלות בארץ שונאיהם, ולא יסתכל בהם כמה שנים רבות על חטאיהם באמת, כן יזנח אותם בארץ שונאיהם, וישא בניו שארעו להם הרעות

הללו, וינהיגם לארץ טובה כפרוש הכתוב.

והנה שני גדולים רבים מעלים היו דוקקים תחת כסא הכבוד, שאפוטרופוס של ישראל מדה חמישית, משום היותם בגלות כל הזמן הזה, וקרה שישכח אותם בארץ שונאיהם.

והוא שתי מדות בשתי חלקות. יצאה אחת ודברה כנגד רבון העולם, ונתן לה רשות לדבר כל מה שתדע, וראתה בישראל מצד אחד לגזר על ישראל שיצאו מהגלות בזכות אבותיהם, ומצד אחר רצתה לגזר עליהם בשביל חטאיהם כשאמרו עליהם רעה גדולה, הרי ארבע מדות, ולא היתה בהם מדה חמישית אפוטרופוס של ישראל, ודברו כל מה שרצו.

עד שהגיעה להם המדה החמישית, והנה בכסא הכבוד מן השם הקדוש, ואמר על בני ישראל טוב, ולא היו פחדות שתי מדות הראשונות לדבר לפניו, בזכות המדה החמישית שנמשלה ללילה, ויצאה להאיר להם. ולכן פתח, והנה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והנה לעת ערב יהיה אור.

שנינו, (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. ושם אמר וחשך על פני תהום. וקשה ש'לו על ש'לו. בא רבי אלעזר לרבי שמעון אביו ואמר לו, אבי מורי, מה זה? אמר לו, מבראשית עד ו' דורות ברא ידו"ד אחד, רוצה לומר, ו' של שמו נתן בו רוח חכמה. עד כאן לא היה יודע מהו חשך. קם רבי אלעזר ונשק ידו של אביו.

קם רבי אבא ואמר, מה זה חשך? סבבו החברים ולא הגיעו למה ששאל. עשו מעשה, והגיע קול מלפני רבון העולם בפסוק זה, (איוב י) ארץ עקתה וגו', צלמות ולא סדרים ותפע כמו אפל. גיהנם מלפני שנברא העולם היה גנוז לרשעים. אוי לרשעים שיהיו כשיעשה האלוה את אלה, (ישעיה ס) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליז יזרח ה' וכבודו עליך יראה. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא לא ברא להם זה. (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

ויגד לעקב ויאמר הנה בנד יוסף בא אליך. רבי יוסי אמר, מלאך הוא שהיה עתיד לומר טוב על בני ישראל כשישובו לקדוש-ברוך-הוא בכל צרתם, כשיבא קץ המשיח. בכל צרה שתבא עליהם יאמרו למדה: בנד באים אליך. ויגאלו הטובים. אשרי חלקם של ישראל שנקראו בני הקדוש ברוך הוא, שהם כמו מלאכים. (איוב לח) ויריעו כל בני אלהים. הוי"ה מה?

בא ראה, מנין שקרא הקדוש ברוך הוא לעקב אל? אתה בעליונים, ואני אהיה בתחתונים, [אתה תהיה בתחתונים, ואני אהיה אלוה בעליונים]. מה זה אומר? (בראשית יז) ויעל אלהים מעל אברהם. האבות הם מרפבות הקדוש ברוך הוא. שנינו (מיכה יז) תתן אמת לעקב חסד לאברהם. הרי שתי ספירות בשתי מרפבות גדולות עליונות.

שלישי יצחק. מה זה (בראשית לא) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. ומשום פחד יצחק שהיה ספירה, והקדוש ברוך הוא שהוא כסא כבוד, מרפבה עליונה, וספירה של יצחק היא מעליונים, מפרשת יותר מפל הספירות של האבות. זהו שכתוב וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

רבי אבא פתח ואמר, אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מפסוק זה אתה יכול לדעת זה.

ויתחזק ישראל וישב על המטה. וסוד הכתוב (דניאל יב) ובעת ההיא נעמד מיכאל השר הגדול העמד על בני עמך והיתה עת צרה. רבי שמעון אמר, זו גבורת ד' מיכאל הגדול, כמו שהיה משתחנה לה מקדם לכו. למי היה משתחנה? משתחנה למטה. היתה המטה פתוחה פניה. למילה היה משתחנה, שהרי היתה חביבה עליו.

כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר (מלאכי ב). כשהסתלק זיוו ממנו על חטאיהם, ולא היה לה לעמד לפניו, וגרשה המלכה מן המלך משום שלא יכלה להשאיר את בניה בין העמים להרג אותם, והוא היה בארץ הקדושה, בזה שיהיו עמים נכרים מן עמו. רוצה לומר, הכניס שכניה ביניהם בגלות ובזמן שלא היתה בארץ, והיא בארץ העמים בזיו של ישראל נשמרו העמים שסביבותיהם.

למדנו, אמר רבי יוסי, שני גדולים היו תחת כסא הכבוד הקדוש, והרי שמו אחד מהם הוא מטה, שהיה שורה באוצר של ההיכל. והרי אנו בגלות, לא נשאר בינינו אלא זה שהוא מטבף ש'לו, והוא חתום משמו של הקדוש ברוך הוא.

זהו שכתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך וגו'. לא לדבר כך, אלא בעולם הבא, כמו שפרשנו במקומו והיא השמירה בדרך, אני השריתי שכניה ביניכם לשמר אתכם בגלות, והיא שמרה אתכם עד שתביא אתכם לארצכם כמו שהייתם מקדם לזה. אשר הכנתי - מושבות מקדם לזה.

זו שכניה מן מטטרו"ן, וגרשה המלכה מהמלך עד שתשוב למקומה, וסוד - כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברבת בני עמון, כמו שפרשנו במקומו. והדרך,

שְׁנַמְשָׁלָה לַגְלוּת, שְׁמַר אוֹתָם בַּגְלוּת עַל צָרָה שֶׁתֵּבֵא עֲלֵיכֶם, עַד שֶׁיָּבֹא וַיִּכְנִיס אֶתְכֶם לָאָרֶץ שֶׁנִּשְׁפָּע לְאַבּוֹתֵיכֶם שֶׁנִּשְׁמָרָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (רות ג) לִינִי הַלֵּילָה וְהִיא בִּבְקָר אִם יִגְאָלָה טוֹב יִגְאָל. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הַשְׁלִיט רַחֲמִים עַל הַדִּין. (בראשית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב. אֹר וְטוֹב שְׁוִים, שֶׁהוּא מְבֹעֵי הַנְּחָלִים שֶׁיוֹצֵא מֵהֶם הַיָּם וְהַנְּחָל שֶׁבְּעוֹלָם.

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, פַּעַם אַחַת עֲלִיתִי וַיִּרְדֹּתִי לְהֹאִיר בְּמִבּוֹעֵי הַנְּחָלִים, וְעָלָה אַחֲרַי רַבִּי אֲבָא. אָמַר לִי, בְּמָה עֲסַקְתָּם? אָמַרְתִּי לוֹ, בִּפְסוּק הַזֶּה (קהלת א) שֶׁכָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מְלֵא. מִזִּיוו נִבְרָאוּ כָּל הַגְּדוֹלִים שָׁמֶן הָעוֹלָם, וּמִזִּיוו נִבְעִים כָּל הַנְּחָלִים, הַנְּחָלִים שֶׁהֵם בִּפְסוּק הַזֶּה נִמְוָכִים בַּגְלוּת הַזֹּאת, שֶׁהִיא חֲשֹׁךְ וְאִפְלָה, חֶבֶת הָאֵם עֲשֵׂה לָהֶם, וְאִם לֹא, הַנְּחָל עוֹשֶׂה לְבִתּוֹ. גְּדֻלָּה שְׁנִיָּה הוּא, הוּא תַּחַת הַקְּדוּשָׁה שֶׁשׁוֹכֵב עַל גְּנֵי הַחֵיכָל, שֶׁהִיא הַשֵּׁר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא מְמַנָּה עֲלֵיהֶם, בְּכָל זְמַן שֶׁהִיָּתָה הַגְּבִירָה עִם הַמֶּלֶךְ, הִיא יוֹצֵא וְבָא לִפְנֵיהֶם מִטְטְרוּ"ן, וְהוּא מְקַרֵּב עֲבוֹדָתָם לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּאֵשׁ. כָּאֵשׁ הַתְּבַטְלָה הָאֵשׁ וְגָלוּ, הַסְּתַלַּק זֵיוָהּ, וְהַסְּתַלַּקָה הַגְּבִירָה מִן הַמֶּלֶךְ. זֶה לֹא הִיא שְׁלֵם עַד שֶׁיָּבֹא צַד אַחֵר שֶׁלֹּא הִיא נִמְנָה בַּגְלוּת.

וְהַשְׁמוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ יָד, הֵיא מְבֹעַ לְכָל, וְתִמְצָא יָד הוֹי"ה, (ישעיה נט) הֵן לֹא קִצְרָה יָד יְהוָה, שֶׁלֹּא נִזְכָּר יָד אֶלָּא בְּשֵׁם אֶחָד.

בֶּא רַבִּי אֶלְעָזָר וְשָׂאֵל לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲבִיו, וּבְכָה וְאָמַר לוֹ, גְּלָה לִי זֶה הַסּוּד אֲבִי מוֹרִי. אָמַר לוֹ, בְּזָה הַפְּסוּק יִתְגַּלֶּה לָךְ, (שמות יז) כִּי יָד עַל כָּס יֵה מִלְחָמָה לָהּ. כָּס מְשׁוּם הוֹי"ה, שׁוֹלְטִים רַחֲמִים עַל דִּין. רוֹצֵה לִוְמֵר, יְהִי רָצוֹן שֶׁיְהִיָּה לְעוֹלָם בְּמָקוֹם הַגְּבוּרָה יָד ה' הַגְּדוֹלָה מִלְחָמָה שֶׁהִיָּתָה בְּמִצְרַיִם, וְאִם לֹא, הִיוּ בְּדִינִים.

וּכְשֶׁיָּבֹא הַמְּשִׁיחַ, יָבֹא בְּהַתְחַדְּשׁוֹת בְּיָד גְּדוֹלָה וְיַעֲרֹךְ קֶרֶב בְּעַמְלָק. בְּחִזָּק יָד הוֹצִיאָהּ ה' מִמִּצְרַיִם. וּכְשֶׁיָּבֹא שֵׁם שֶׁל יָד בְּחִזָּק יָד לְבָדּוֹ, הוּא בְּזִמְנֵי שֶׁיַּעֲרֹךְ קֶרֶב בְּעַמְלָק, יָבֹא הַמְּשִׁיחַ. רַבִּי אֶלְעָזָר מְסַיֵּעַ, (זכריה יד) וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הֵהֱם כִּיּוֹם הַלְחָמָה בְּיוֹם קֶרֶב. כִּיּוֹם בְּשָׁבִיל יְהוֹי"ה.

בֶּא רֵאָה, כְּמָה הִיא יָד הַגְּדוֹלָה שֶׁלֹּא מְגִיעָה לְיָד הַזֹּה הַעֲלִינָה, לְאַבּוֹת הַגְּדוֹלָה לֹא אֲגָנִים. וּבִזֹּז הַיָּד יֵצֵאוּ מִמִּצְרַיִם מְשׁוּם שֶׁמִּנְגֵּנִם שׁוּחַ, מוֹנֶה י' לִי, ד' לָךְ, שְׁוִים זֶה לָזֶה, שֵׁם שֶׁל הַיָּד הַגְּדוֹלָה שֶׁיֵּצֵא מֵהֶם שְׁוִים בְּאוֹתִיּוֹתֵיהֶם, שֶׁמִּנְגֵּנִם כְּמִנְגֵּנִם, שֶׁקְּבֵלָה שְׁתֵּי יָדִים, שְׁתֵּים.

כִּיצַד לֹא נִמְנָעוּ זֶה מִזֶּה, וְלֹא שְׁוִים? נִתְבָּאָר שֶׁנִּי אֵלֶּה שְׁבִאוֹתֵיהֶם יָד הֵם שְׁוִים בְּעֵנֶן, שְׁנִים לֹא בְּעֵינֵיהֶם מִתְבָּאָר. מֵאֵלּוּ נִבְרָאוּ שְׁמִים וְאָרֶץ וְשַׁעֲמָהֶם. וְאֵלּוּ סְפִירָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא כֶּתֶר עֲלִיוֹן. (משלי טו) בְּכָל מָקוֹם עֵינֵי ה' צְפוּת רָעִים וְטוֹבִים. הֵן מְסִיעוֹת לְשֵׁם אֶחָד אוֹת ו' שֶׁעֲשֵׂה כְּמָה אוֹתוֹת בְּאָרֶץ מִצְרַיִם. (ראה ציור למעלה)

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף אֵל שְׁדֵי נִרְאָה אֵלֵי בְלוּז בְּאָרֶץ כְּנָעַן. רַבִּי אֲבָא אָמַר, לֹא זֶה יְרוּשָׁלַיִם הַעֲלִינָה, שְׁשׁוּרָה שְׁכִינָה בְּתוֹכָהּ. אָמַר יַעֲקֹב הַעֲלִיוֹן לְמִטָּה, תָּן לִי בְרָכָה שֶׁהוּא רוֹצֵה, לְהַרְבּוֹת אֶתְכֶם אֲנִי, וְלָתֵת אֶת הָאָרֶץ לְבָנֵיכֶם. לֹא זֶה יְרוּשָׁלַיִם הַעֲלִינָה, הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, תָּתֵן הַשֵּׁר שֶׁהִיוּ בְּרָכָה זֶה עַל יָדוֹ בְּאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, אֶכָּל מִחוּץ לָאָרֶץ אַחֲרֵת לֹא תִהְיֶה בְּרָכָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (משלי כז) מְבָרֵךְ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בִּבְקָר הַשָּׂכִים קָלָה תַּחֲשֹׁב לוֹ. הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיִשְׂרָאֵל אֲחִים וְרַעִים. אֵיזוֹ בְּרָכָה נָתַן לָהֶם? שֶׁיְהִיוּ עִם זֶה טְהוֹר תַּחַת יָדוֹ, וְלִהְיוֹת עֲלֵיהֶם שׁוֹמֵר.

אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל הָעַם הַטְּהוֹר הַזֶּה שֶׁהוּא עֲלֵיהֶם, שֶׁנִּקְרְאוּ בְּעֲלִיּוֹנִים בְּנִים חֲבִיבִים יוֹתֵר מִהַעֲלִיּוֹנִים. כְּתוּב (דברים יד) בְּנִים אֵתֶם לָהּ, מֵהוּ הַכָּל בְּשָׁבִיל זֶה. מֵהוּ הוּא? בְּשָׁבִיל שֶׁהַשְׁתַּלֵּם הַשֵּׁם בְּחוֹתָם שְׁלֵהֶם, שֶׁהֵם מְהוּלִים.

בֶּא רֵאָה, בְּפָנֵי הָאֲדָם שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, וְחִסָּר יו"ד מִמֶּנּוּ וְלֹא נִתְקַן. בֶּא אֲבָרְהָם וְחִבָּב אֶת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לוֹ, בְּךָ יִתְקַן הַשֵּׁם, וְנִמְלֹךְ, וְנִתְקַן הַשֵּׁם בְּיו"ד שֶׁל הַמִּילָה. בְּפָנֵי הָאֲדָם שִׁי"ן שֶׁל שְׁדִי"י וְד', חִסָּר יו"ד, נִתְקַן בְּיו"ד שֶׁל הַמִּילָה, וְאֵז נִקְרָאוּ בְּנִים לָהּ, בְּנִים קְדוּשִׁים.

וּכְשֶׁמְטַמְּאִים אֶת אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה וּמִכְנִיסוּ לְרִשׁוֹת אַחֲרֵת, עוֹלָה מִמֶּנּוּ קִדְשֵׁת הַחוֹתָם, וְהוּא כְּמוֹ שֶׁהַחֲרִיב עוֹלָם, וְטִמָּא אֶת הַחוֹתָם שֶׁנִּתְקַן בּוֹ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, וְהִיא הוּא הַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם.

רַבִּי אֲבָא הִיא הוֹלֵךְ מִקְפּוֹטְקָא, וְהִיא עֲמוֹ רַבִּי יוֹסִי. עַד שֶׁהִיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהִיא בֶּא וְרָשָׁם אֶחָד בְּפָנָיו. אֲבָל אוֹי לָהֶם לְרָשָׁעִים שֶׁיִּמְוִתוּ בְּלִי תְּשׁוּבָה, שֶׁלֹּא יִזוּ מִמֶּנּוּ הַרְשָׁם לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה

ולא בעולם הבא.

ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך. רבי אבא פתח ואמר, פסוק זה (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו, וכי איש שאומר טוב לבן אדם כמותו, אם לא ישלים מה שאמר, פניו מתבישות, על אחת כמה וכמה מהעליונים לבני אדם, שאם לא מביא כל טוב שאמר על בניו, פניו מתבישות.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני ישראל העליון שאני מרבה ומגדלך, הברכה הזו שנתן לי, ואתן ארץ זו לבניכם לא היתה בארץ, לא היה עמם כשיבא קץ המשיח ויתקן. אמר הקדוש ברוך הוא, לא עתה יבוש יעקב - פעת (לא) פני יעקב שלמעלה לא מתבישים משאמר להם אתו, הרי עד עכשו לא היו בידו, והיו פנים מבישות. פעת שלו מסתיע מלפני רבון השמים והארץ.

כמו שאמרנו, נלחמים בעמלק כשישתלם הקץ, ולא יהיה אלא בחזק יד, כמו שהיית ביום קרב, ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, שלו ולא אחר.

ועתה שני בניה הנולדים לך - זה ישראל שלמטה שמקומם בגלות, בניו של הקדוש ברוך הוא שנולדו בין העמים. למדנו, אמר רבי יוסי, ישראל, כשהיו בארץ הקדושה של ישראל דרים בארץ, כשיבא המשיח יהיו עם אחיהם שיליו אחריהם, שלא נקרא גלות אלא למי שהוא דר בארץ נכריה, הם נקראים גולים.

וזכרתי את ברית יעקוב (ויקרא כו), וא"ו יתרה. תבא וא"ו שהסתלקה כשתרב הבית, ותיקח סיוע ליעקב כשהיה יתה, ויהיה לבן קדוש ארץ ירשת עולם, ויהיו בניו בארצם, שגרו בה מקדם לזה בארצם. אשרי חלקם.

פעת בנים, שקרה להם [ותהיו הולכים גדולים] שהגלו לחוץ לארץ ונשפחו, והתרבו, ויאמר יעקב העליון לתחתיו: בנים שלך שהם בחוץ לארץ שנולדו בגלות בכל ארץ וארץ, עד שאני אפגש למצרים ואעשה בהם דין על חטאיהם, איני מעלה את בנך שנבראו בגלות בחוץ לארץ בארץ רחוקה, ואף על גב שהם רבים ונשפחו הם שלי, כשראיתי גלות זו שלכם ורפאתי את כאביכם ושמעתי את קולם. ראובן - (בראשית כט) כי ראה ה' את עניי שמעון - כי שמע ה' כי שנואה אנכי. וחשבת בלבך כאלו יהיו לפני הם, ומשנשוב ממצרים מלעשות דין, נעלה אותם מארץ גליותם.

רבי אבא אמר, מכאן (ישעיה סו) והביאו את כל אחיהם מכל הגוים מנחה לה'. רוצה לומר, כשהיה הקדוש ברוך הוא בדין במצרים, באותו זמן הביאו כל העמים מנחה כשישמעו שמועה של הקדוש ברוך הוא, הינו (שם ב) ונהרו אליו כל הגוים.

שנינו, אמר רבי שמעון, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לכל צדיק וצדיק חפה בירושלים, (ירמיה טז) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, כשתשוב המלכה למלך ויעשה לה ארוסין. זהו שכתוב (שיר ג) צאניה וראניה וגו' ביום חתנתו וביום שמחת לבו. ביום חתנתו - זה מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בנן בית המקדש, שבינה במהרה בלמינו.

ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו, זה ישראל למטה, לאבות שהם מרפבות יהיו שמוותיהם בסוד שנולדו לאחר מכן, על שם שאחיהם יהיו מקריבים בירשה שלכם.

למדנו, אמר רבי שמעון, ומולדתך - זו ירושלים של משה, (ויקרא יח) מולדת בית, בפרשת עריות. ירושלים למטה. גברים שנולדו זו ירושלים. אחר זה שישבו העולם לרבון השמים בירושלים, כשהתגברו לא נקראו אלא על שמם, שהוא בן ישראל, ולא יקראו כמו שאבותיהם, גר מקפוטקיא, אלא בזה ישראל.

לך יהיו - צריך לומר על שם ישראל הם יקראו, על שם אחיהם יקראו בנחלתם, וכשנשובו לא יקבלו ירשה אלו עם ישראל בארץ, ויטל כל שבט ושבט את שלו, והאנשים ממנו, כל אחד לפי מנינו.

ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בדרך וגו'. רבי אבא פתח, (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע וגו'. מה כתוב אחרי? כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שקר לפעלתך וגו' ושבנו בנים לגבולם. לא אמר ונשובו, אלא ושבנו, כבר שבו.

בא ראה, אמר רבי אלעזר, בשעה שהיה דין על הקר, תתעטר הגבירה על הקר, והיא סבורה שבניהם אובדים בדין, וסוד - (ישעיה נד) רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי וגו'. למדנו, רבים יהיו בני הפסא משלה, זהו שכתוב כי רבים בני שוממה מבני בעולה. תשוב הגבירה לבעלה, (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

מקדם לכן תאמר הגבירה לקדוש-ברוך-הוא, איפה הבנים שלי? הוא יאמר לה, הם בדין. היא תחשב שהם אובדים בדין, ובוכה על הדין של בניה, כי הרי הרבה יש לך לקחת ממני בשלכם, שהיתה עמם, והרי שבו מארץ אויב.

וכי לא היה יודע שאמו מתה? שם היה עמה כשמתה. אלא יאמר ישראל העליון, כשתבא גאלת ישראל, ותתעורר הגבירה, ותתעורר כנסת ישראל ותערוך קרב עם העמים, וימותו מהם, ויתקרבו כמעט לבא ארצה. יאמר לה הקדוש ברוך הוא, כשהיא בוכה: אל תפחד, יש שָׂכָר לְבָנִים שָׁמָּה עַל שְׁמִי, והאחרים הרי שבו, אלו ישובו לתחית המתים.

מתה עלי רחל. מתה על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא. ולכן נאמר בעוד כבדת ארץ לבא, שמתו על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא מחוץ לארץ, בארץ זו לא ימות אחד מהם.

שנינו, אמר רבי אבא, עתידים ישראל לערב קרב בדרך אפרת וימותו מהם עם רב, ואחר כך יקומו בתחית המתים. יותר שלטון יהיה להם שמתו בדרך זו מפל שהיה לפנייהם בירושלים.

ולמה נקרא שם המקום הקדוש של מקום זה לחם? משום שהוא משם הקדוש ברוך הוא שבו, שימותו שם על שמו י"ד, שימותו שם על שמו י"ה, לחם בגלות, בשביל שהוא משמו של הקדוש ברוך הוא.

ויאמר ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. רבי אבא פתח, (ישעיה מט) ואמרתי בלבבך מי ילד לי את אלה. מה רצה בזה? ישראל שלמטה ראה שיבאו בני ישראל לפניו, כשיבאו (שם יא) מעילים ומשנער ומחמט ומאיי הזים, ויתכנסו כלם ויהיו רבים, תאמר השכינה: מאיפה כל אלה, ואין בהם פסול מבני נכרים? יאמרו לו, אנחנו כלנו מבניך ואין בנו נכרי עמנו, שיפרדו זה מזה ויכרות אותם כאחד, ויתגירו, וישובו גרים עם ישראל ויהיו כאחד.

שנינו, קשים גרים לישראל כספחת בעור החי, לארצם. כתוב (שם יד) כי ירחם ה' את יעקב ויבחר עוד בישראל [וגו'] ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב. כשישובו לארצם הבנים ויתקנה ביניהם אהבה, יהיה ה' אחד ושמו אחד, יתלוו גרים עם ישראל ויהיו להם כספחת בבשרם.

וכל כך למה? בא שמע, אמר רבי שמעון, על תחומי הארץ שלכל אחד יהיה רצון לדור בארץ ישראל ויתראו הדברים כתוב (שם נד) ויתדבק חזקי. רוצה לומר, היתדות שהיו עמו מהתחלה, חזקי אותם, ועזר להם יותר משאר העמים כביכול, שאמה הסתכלת לחזק אותם בכל העמים האחרים, ויהיו רבים.

ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. רבי שמעון שנה, מכאן (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. יאמר ישראל למטה, כשישראל עליהם מלמעלה, בני הם, שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה, כמה שדעתם ומנהגיהם אמתיים בהנהגות התורה לשנותיהם להם.

בא ראה, כשיהיו ישראל תחת כנפי השכינה, התורה שלקחם נקראת זה, זהו שפיתוב (שמות טו) זה אלי ואנוהו. ובכל זמן שלא היה דוד מדבר תחת כנפי השכינה דבר זה, אלא מתנבא מה שיהיה, נקראת זאת.

רב נחמן אמר מכאן, (תהלים כז) אם תחנה עלי מחנה לא ירא לבי וגו' בזאת אני בוטח, זאת - זו תורה תהיה לכשיבא המשיח, ולכן (שיר ב) וקול התור נשמע בארצנו. למה נמשלה התורה לגוזל? מה גוזל קולו ערב - אף דברי התורה קולם ערב, והקול הזה יהיה כשיבא המשיח ליום הדין.

למדנו, הנצינים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצינים - אלו האבות של המורכבה שמו העולם הם יקומו ויתראו. עת הזמיר הגיע - התשבחות שישבחו הלויים כשישובו לעבודתם כבתחלה. וקול התור - אשר נתן לי אלהים בזה, דברי תורה שהם ערבים בקול התור הזה, ז"ה וזאת תורה שנים.

מה רוצה לומר? וסוד הדבר - בזמן שלא תהיו תחת כנפי השכינה, אי של זאת יורד, והוא מתחת לכל, ועולה ה' של זה אל ואנוהו משחרב הבית, שה"א לא יכלה לדור ולהיות בין עמים נכרים, שה"א קדושה חתוכה מן השם. ה"א אלה: ה"א עדיפה בקדשה, אי עדיפה לאותיות. כשישובו ישראל לארצם, ה"א קדושה שהיא חתוכה מן השם של הקדוש ברוך הוא, תשוב בזה ויצא מנגן מתקן.

רבי אבא פתח ואמר, (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תבן. זה תור, שוין כביכול ז' לר', ר' לת', ו' לה', זרת של הקדוש ברוך הוא בשש מאות שבעים שנים. מכאן מן השמים ועד הארץ, כיצד? תור, זרת ו"ה תר"ז. הקדמה ה' לו' והקדמה ו' לת', ת' לר', ר' לז', (שמות כח) רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו כפול.

ויאמר קחם נא אלי ואברכם. יאמר, משהיו מתעסקים בדברי תורה והיתה מדה זו בין חכמיהם, אברך אותם, והסוד - (בראשית לב) ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב. ויאמר למה זה תשאל לשמי. ויאמר יעקב, מנגן זה למנגן הראשון שלפניו, כמו שפרשנו במקומו.

וסוד אחר - וישאל יעקב וגו', ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם. זה לא עתיד, אלא



בזכותו של זה לברך אותם. וסוד גדול שני במקום של הפסוק הזה, אבל לא באתי לפגוע אלא להשמיע פסוק זה שאמרתי מלפני שאמרתי לך שהתורה נקראת זה. כתוב (שופטים ה) זה סיני מפני ה' אלהי ישראל, כשנתנה תורה על ידי משה, (שמות לב) כי זה משה האיש, (שמות טו) זה אלי ואנוהו. התורה היתה יורדת מלפני אלהי ישראל.

ועיני ישראל כבדו מזקן וגו'. ולכן אינך מוצא כמותו, וכשיהיו בגלות כל זמן החרבן הזה, יזדקנו, ולא יוכלו לראות פני שכינה עד שתבא בהם רוח אחרת.

מקדם לכן נטמאו בארץ העמים ולא היו בדרכי התורה כמו שהיו צריכים ללכת, וישבו זמן רב בין נכרים דור אחרי דור ולמדו מדרכיהם. כשישובו פני השכינה לארצם, בתחלה לא יוכלו לראות פני שכינה עד שיתן הקדוש ברוך הוא רוחו להם.

רבי חייא פתח, (יחזקאל לו) ואת רוחי אתן בקרבכם. ואחר כך, ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם. מאחר שיתן רוחות בכם וגם קדשה, בדרכי תלכו ותתהלכו.

לא יוכל לראות. רבי אבא פתח ואמר, (משלי יז) באור פני מלך חיים ורצונו כעב מלקוש. כשיקבלו פני שכינתו של הקדוש ברוך הוא, ויתעסקו באותן מרכבות שמהן חיות העולם.

בא ראה, לא תמצא בפסוקים הללו כלם לשון אלא לאנשים, (תהלים עא) גם לשוני כל היום תהגה צדקתך. ולא תמצא בפסוקים הללו בקדוש ברוך הוא, ומשום כך ישובו לארצם ויתן בהם הקדוש ברוך הוא רוח חכמה, לשונם תהיה תמיד. (עד כאן אינו מן הזהר)

ויחי יעקב וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'. אשריהם ישראל יותר מכל אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהקדוש ברוך הוא קרא אותם צדיקים להוריש להם ירשת עולמים בעולם הבא, להתענג באותו עולם, כמו שכתוב (ישעיה נח) אז תתענג על ה'. מה הטעם? בגלל שנדבקים בגוף של המלך, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי יצחק פתח ואמר, ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, פסוק זה הוא סוד עליון בין קוצרי השדה, שהרי בסוד האגדה שנה רבי שמעון שירשת הירשה העליונה של אותה ארץ, אין מי שירש אותו פרט לאותו שנקרא צדיק. [של הארץ הזאת, ואין מי שירש אותה פרט לאותו שנקרא צדיק, שהרי הצדיק יורש את הגבירה ודאי] שהרי הגבירה נדבקת בו להתבשם, והצדיק יורש ודאי את הגבירה הזו.

אף כאן, בחביבותו של הקדוש ברוך הוא לישראל אמר ועמד כלם צדיקים. ולכן לעולם יירשו ארץ, ראויים לירש את הגבירה. מה הטעם נקראו צדיקים, ומה הטעם יורשים את הגבירה? משום שנמולו, כמו ששנינו, כל מי שנמול ונכנס [בברית הקדש ונכנס בזו] בירשה זו ושמר את הברית הזו, נכנס ונדבק בגוף המלך ונכנס בצדיק זה, ולכן נקראו צדיקים, ועל כך לעולם יירשו ארץ. איזו ארץ? זו ארץ החיים.

חזר ואמר, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. נצר מטעי - ענף מאותם ענפים שנטע הקדוש ברוך הוא כשבא את העולם, שכתוב (בראשית ב) ונטע ה' אלהים גן בעדן מקדם, וארץ זו היא אחד מהם, ומשום כך נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

דבר אחר ועמד כלם צדיקים - זה יעקב ובניו שירדו מצרימה בין עם קשי ערף, ונמצאו כלם צדיקים, ולכן כתוב לעולם יירשו ארץ, שמשם עלו לרשת את הארץ הקדושה.

ויחי יעקב בארץ מצרים. למה פרשה זו סתומה? רבי יעקב אמר, בשעה שמת יעקב, נסתמו עיניהם של ישראל. רבי יהודה אמר, שאז ירדו לגלות והשתעבדו בהם.

רבי שמעון אמר, מה כתוב למעלה? וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד, וכתוב ויחי יעקב, שלא ראוי להפריד בין זה לזה. מה הם עומדים בתפנוקים של מלכים ומקבלים לעצמם ענג וכסופים, אף יעקב גם עומד בתפנוקי מלכים בענג וכסוף לעצמו, לא נפרד זה מזה.

וכאן נקרא ויחי, שהרי כל ימיו לא נקרא ויחי, משום שכל ימיו היו בצער, בצער נמצאו, כתוב עליו (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. אחר שירד למצרים נקרא ויחי. ראה את בנו מלך, ראה את כל בניו צדיקים וכלם בתפנוקי ותענוגות העולם, והוא יושב ביניהם כיון טוב ששוקט על שמריו, ואז נקרא ויחי יעקב, ולא הפריד בין ויפרו וירבו מאד לבין ויחי יעקב, וכך ראוי.

שבע עשרה שנה. מה הטעם שבע עשרה שנה? אלא אמר רבי שמעון, כל ימי יעקב היו בצער. בצער עבר אותם בהתחלה. כיון שראה את יוסף והיה עומד לפניו, כשיעקב מסתכל ביוסף, היה נשלים בנפשו

כִּאלוֹ רָאָה אֶת אֱמוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שִׁנְיָו שֶׁל יוֹסֵף דּוֹמָה לִיְפִיָּהּ שֶׁל רַחֵל, וְהָיָה מִדְּמָה בְּעֶצְמוֹ כְּמוֹ שֶׁלֹּא עֶבֶר עָלָיו צֶעַר בְּיָמָיו.

וּכְשִׁיוֹסֵף נִפְרָד מִמֶּנּוּ, אַז הִתְקַיֵּם בּוֹ, לֹא שְׁלוֹתִי וְלֹא שְׁקֻטִי וְלֹא נַחְתִּי וְיָבֵא רָגְזוֹ, שֶׁזֶּה הָיָה קִשָּׁה לְיַעֲקֹב מִכָּל מַה שֶּׁעָבֵר. וּבְזִמְנֵן שִׁיוֹסֵף נִפְרָד מִמֶּנּוּ מַה כְּתוּב? (בְּרֵאשִׁית לז) יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה וְגו'. וְכָל יָמֵי יַעֲקֹב לֹא הָיָה לוֹ צֶעַר כָּזֶה, וְהָיָה בּוֹכָה כָּל יוֹם עַל אוֹתָן שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה שֶׁל יוֹסֵף.

מַה הִשְׁיבוּ לוֹ? (שם מו) וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדָיו עַל עֵינָיו. הָרִי לָךְ שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנִים אַחֲרוֹת בְּעֻנְיִים וְתַפְנוּקִים וְהִנֵּאוֹת וְכְסוּפִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגו'. שְׁנֵינוּ, שֶׁכָּל אוֹתָן שָׁנִים שְׁכִינַת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָאָה עִמּוֹ, וְלָכֵן אֵלּוּ נִקְרְאוּ חַיִּים.

בֹּא רָאָה, כְּתוּב וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אַבְיָהֶם. נִרְאָה הָיָה שֶׁבִּתְחִלָּה מֵתָה הָיְתָה אוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁלּוֹ וְלֹא הָיָה מִתְכַּוֵּן לְקַבֵּל רוּחַ אַחֲרֵת, שֶׁהָיָה רוּחַ שְׁלֹמֶעֱלָה לֹא שׁוֹרָה בְּרִיקְנוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, שְׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁלֶם, וְלֹא בְּמָקוֹם חָסֵר, וְלֹא בְּמָקוֹם פְּגוּם, וְלֹא בְּמָקוֹם עָצוּב, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהִתְפַּנּוּ, בְּמָקוֹם שֶׁמָּחָה, וְלָכֵן בְּכָל אוֹתָן שָׁנִים שִׁיוֹסֵף נִפְרָד מֵאֲבִיו וַיַּעֲקֹב הָיָה עָצוּב, לֹא שֶׁרָתָה בּוֹ שְׁכִינָה.

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אֲבָא, כְּתוּב (תְּהִלִּים ק) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לִפְנֵי בְּרִנָּה. לְהוֹצִיא, שְׁאִין עֲבוֹדַת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא מִתּוֹךְ חֲדוּהָ. שְׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִין שְׁכִינָה שׁוֹרָה מִתּוֹךְ עֲצוּבוֹת, שְׁכָתוֹב (מְלָכִים ב ג) וַעֲתָה קָחוּ לִי מִנְּגוֹ וְהָיָה כְּנֶגְדְּךָ הַמִּנְּגוֹ. מִנְּגוֹ מִנְּגוֹ שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים לְשֵׁם מָה? כְּדִי לְעוֹרֵר רוּחַ מְשֻׁלְּמוֹת הַכֹּל, שֶׁהוּא רוּחַ שֶׁלֶם.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, שֵׁם שְׁנֵינוּ, הַכֹּל נִמְצָא מֵאֲרָבָעָה צְדָדִים, וְכָל הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל הַעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים בָּהֶם אַחוּזִים. וְשְׁנֵינוּ, זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא, זֶה סֵתוּם וְזֶה מִפְּרֵשׁ, אַחוּזִים אֶחָד בְּחִבְרוֹ, וְהֵם אֲבוֹת הַכֹּל.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, (דְּבָרִים י) רַק בְּאַבְתִּיד חֶשֶׁק ה'. כְּתוּב בְּאַבְתִּיד, מִמֶּשׁ שְׁלֹשָׁה, וּמִשְׁמַע שְׁכָתוֹב רַק - רַק מִמֶּשׁ, וּמֵאֵלָה נִפְרָדִים וְנִאֲחָזִים כָּל שְׁאֵר הָאֲחֵרִים וְעוֹלָם הַשֵּׁם לְהַתְעַטֵּר.

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִן הַיּוֹם שֶׁהִתְעַלָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן מִהַמַּעְרָה, הַדְּבָרִים הִלְלוּ לֹא נִתְכַּסּוּ מִן הַחֲבָרִים וּבִסּוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים הָיוּ מְסֻתָּפִלִים וּמִתְגַּלִּים מִבִּינֵיהֶם, כִּאלוֹ שֶׁנִּתְּנוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּהַר סִינִי, אַחֵר שְׁמַת כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ה) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם וְאֶרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהָיוּ הַחֲבָרִים מִרְחָשִׁים דְּבָרִים, וְלֹא מִתְקַיְּמִים בָּהֶם.

שִׁיּוֹם אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב רַבִּי יְהוּדָה עַל פִּתְחָהּ שֶׁל טְבִירָה וְרָאָה שְׁנֵי גִמְלִים שֶׁמַּעֲלִים בְּגָדֵי צֶמֶר מַעַל הַכְּתָפִים. וְכָל הַמִּשְׁאֵל שֶׁל בְּגָדֵי הַצֶּמֶר, וּבָאוּ צִפְרִים, וְעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲלֵיהֶם, הִתְבַּקְּעוּ.

אַחֵר כִּד בָּאוּ כְּמָה צִפְרִים, וְהָיוּ הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם, וְשָׁהוּ [וְזָרְקוּ] אוֹתָם בְּסֻלַּע, וְלֹא הִתְבַּקְּעוּ, וְהָיוּ צוֹנְחִים לָהֶם וְלֹא הָיוּ נִפְרָדִים. שְׁמַעוֹ קוֹל אֶחָד עֹטֶרֶת הַעֲטֻרוֹת שׁוֹרָה בְּחִשְׁכָה וְהַבְּעָלִים בַּחוּץ.

עַד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב, עֶבֶר אִישׁ אֶחָד, הִשְׁגִּיחַ בָּהֶם וְאָמַר, לֹא קִיָּם זֶה מַה שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית טו) וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל הַפְּגָרִים וַיִּשָּׁב אֹתָם אֲבָרִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְהָרִי עֲשִׂינוּ וְלֹא הִתְפַּרְדּוּ. הַחֲזִיר רָאָשׁ אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, עֲדֵן לֹא מֵרֵט זֶה רָאָשׁוֹ שֶׁל אֲדוֹנָיו וְעֲדֵן לֹא הִקְרִיחַ אֶת הַגְּבִירָה. רַץ אַחֲרָיו שְׁלֹשָׁה מִילִין וְלֹא אָמַר לוֹ. חֲלָשָׁה דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה.

יוֹם אֶחָד נִרְדָּם תַּחַת עֵץ וְרָאָה בְּחִלּוּמוֹ אֶרְבַּע כְּנָפִים מִתְקַנּוֹת וְעוֹלָה עֲלֵיהֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן וְסֹפֵר תוֹרָה עִמּוֹ, וְלֹא הִשְׁאִיר כָּל סִפְרֵי הַסּוּדוֹת הַעֲלִיּוֹנִים וְנִאֲגָדָה שֶׁלֹּא הִעֲלָה אוֹתָם עִמּוֹ, וְהִעֲלָה אוֹתָם [וְהִעֲלָה אוֹתוֹ] לְרָקִיעַ, וְרָאָה שֶׁהוּא מִתְכַּסֶּה מִהַעֲיָנִים וְלֹא הִתְגַּלָּה.

כְּשֶׁהִתְעוֹרֵר, אָמַר, וַדָּאִי מִשְׁמַת רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַחֲכָמָה הִסְתַּלְּקָה מִן הָאֶרֶץ. אוֹי לְדוֹר שֶׁהֶאֱבֹן הַטּוֹבָה הַזֶּה, שֶׁהָיוּ נִרְאִים [מִתְאַחֲדִים] מִמֶּנָּה וְסוֹמְכִים עָלֶיהָ עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, נִאֲבָדָה מֵהֶם.

בֹּא אֶל רַבִּי אֲבָא, סִפֵּר לוֹ. הָרִים רַבִּי אֲבָא אֶת יָדָיו עַל רָאָשׁוֹ וּבָכָה וְאָמַר, רַבִּי שְׁמַעוֹן רַחֲמִים שְׁטוּחְנוֹת מִמֶּנּוּ מִן טוֹב כָּל יוֹם וְלֹקֻטִּים אוֹתוֹ, כְּכַתוּב (בְּמִדְבָר יא) הִמְמַעִיט אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמָרִים, וְעֲכָשׁוּ הָרַחֲמִים וְהָמָן הִסְתַּלְּקוּ וְלֹא נִשְׁאָר מִמֶּנּוּ בַּעֲוֹלָם, פָּרֵט לָמָּה שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת טז) קַח צִנְצֻנֹת אַחַת וְתֵן שְׁמָה מְלֵא הָעֵמֶר מִן וְהִנֵּחַ אוֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמֶרֶת. וְאֵלּוּ בְּהִתְגַּלּוּת לֹא כְּתוּב אֶלָּא לְמִשְׁמֶרֶת, לְהַצְנָעָה. עֲכָשׁוּ מִי יָכוֹל לְגַלּוֹת סוּדוֹת וּמִי יָדַע אוֹתָם.

לְחַשׁ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּלִחַשׁ, [אָמַר לוֹ רַבִּי אֲבָא] וַדָּאִי אוֹתוֹ אִישׁ שֶׁרָאִיתָ הָיָה אֶלְיָהוּ, וְלֹא רָצָה לְגַלּוֹת סוּדוֹת כְּדִי שֶׁתִּדַּע אֶת שִׁבְחוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁהָיָה בְּיָמָיו וַיִּבְכּוּ הַדּוֹר עָלָיו. אָמַר לוֹ, מִסְּפִיק לְבָכּוֹת בְּכִיָּה עָלָיו.

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה בּוֹכָה כָּל יוֹם עָלָיו, שֶׁהָרִי נִפְגַּשׁ עִמּוֹ בְּאֶדְרָא הַקְדוּשָׁה שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן וּשְׁאֵר הַחֲבָרִים. אָמַר לוֹ, אוֹי שֶׁלֹּא הִסְתַּלְּקָתִי אוֹתוֹ יוֹם עִם אוֹתָם שְׁלֹשָׁה הִסְתַּלְּקוּ, וְלֹא לְרָאוֹת דוֹר זֶה, שֶׁהָרִי מִתְהַפֵּךְ.

אמר לו, רבי, אמר לי, כתוב (שם כח) והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש, ואלו כסף לא כתוב, והרי כתוב זהב וכסף? אמר לו, והרי גם נחשת, שכתף ונחשת היו בחשבון, וכאן לא. אלא אם לא שגלה המנורה הקדושה במקומו - לא הצטרפתי לגלות.

פתח ואמר, (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב נאם ה'. הינו שכתוב (תהלים קטו) השמים שמים לה'. בכמה מקומות הסתכלתי בכלי הקדש הללו, שכתוב (ויקרא טז) בגדי קדש הם, וכתוב (שמות כח) ועשו בגדי קדש. איזו קדשה כאן? אלא קד שנינו, קדשה הם בכל מקום, וכתוב בגדי קדש הם. ועשית בגדי קדש, כמו שלמעלה.

שלמדנו, כהן גדול למעלה, כהן גדול למטה. לבושי כבוד למעלה, ולבושי כבוד למטה. ומה שלא אמר כסף ונחשת, למקום אחר הם התעלו, שכתוב (שם כז) כל עמודי החצר סביב מחשקים כסף וגו', וכתוב ואדניהם נחשת, שהם כלים לשמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי כבוד האלו לא צריך להשתמש בהם אדם אחר, פרט לכהן הגדול ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב (שם כח) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיד לכבוד ולתפארת, שבאותם לבושים הוא דומה לגון שלמעלה.

השלמה מההשמטות (סימן נ"ב)

לי הכסף ולי הזהב. מה זה לי הכסף ולי הזהב? משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שני אוצרות, אחד של כסף ואחד של זהב, שם של כסף בימינו, ושל זהב בשמאלו. אמר, זה יהיה מזמן וקל להוצאה. ועושה דבריו בנחת, והוא יהיה דבק עם העניים ומנהיגם בנחת, באותה שאמרנו ימינך ה' נאדרי בכל.

ואם שמח אדם בחלקו - טוב, ואם לאו - ימינך ה' תרעץ אויב. מה זה ימינך ה' תרעץ אויב? אמר לו, זה הזהב, שכתוב לי הכסף ולי הזהב. ולמה נקרא שמו זהב? שבו כלולות שלש מדות. ה' - שבע מדות, ה' - חמש אחדות אחרונות [אחרונה], ה' - חכמה ובינה. ונקראת נשמה זו על שם אצילות, חמש ספירות אחרונות, וחמש שמות לנשמה [נר"ן ח"י הסימן - נפש רוח נשמה חיה יחידה] - רוח חיה יחידה נשמה נפש.

מה מעשהו? כסא היא ה', לו, שכתוב כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם, וב' היא קיומם, כמו שנאמר בבראשית. ומה מעשהו כאן? משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה לו בת טובה ונעימה ושלמה ונאה, והשיאה לבן מלך, והלבישה ועטרה וקשטה, ונתנה לו עם ממון רב. אמר, אפשר למלך זה לשבת חוץ מביתו? אמרת לא. אפשר לו לשבת כל היום תמיד עמה? אמרת לא. הא כיצד? שם חלון בינו לביתה, וכל שעה שצריכה הבת לאביה או האב לבתו, מתחברים יחד בחלון. זהו שכתוב כל כבודך בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה (ע"כ). [וכתוב] [וניהם כסף] ואדניהם נחשת, שהם כלי שמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי הכבוד הללו לא צריך להשתמש בהם איש אחר פרט כהן [מהכהן] הגדול, ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב [ועשית] בגדי קדש לאהרן אחיד לכבוד ולתפארת, באותם לבושים דומה לגון עליון: ע"כ מההשמטות

למדנו, ויקרבו ימי ישראל למוות. אמר רבי יהודה, אזי לעולם, שהרי בני אדם לא רואים ולא שומעים ולא יודעים, שהרי כל יום ויום קול הכרוז נשמע במאתים חמשים עולמות.

שנינו, עולם אחד נודע למעלה, וכשהכרוז יוצא, אותו העולם מנדע ומתחלחל יוצאות שתי צפרים שעולות מאותו העולם, שמדורם תחת העץ שבו מראה החיים והמנות.

יוצאת צפור אחת לצד דרום, וצפור אחת לצד צפון, וצפור אחת כשמאיר היום, ואחת כשנחשך היום, וכל אחת ואחת קוראת ומכריזה מה ששומעים מאותו כרוז.

אחר כך רוצות להתעלות למקומן, ונשמטות רגליהן בנקב תהום רבה, ונלכדות בתוכה עד שנהלק הלילה. וכן נחלק הלילה, הכרוז קורא: (קהלת ט) וכצפרים האחרות בפח כהם יוקשים בני האדם.

אמר רבי יהודה, בשעה שנהלקות רגלי בני האדם וימיו מתקרבם, אותו יום נקרא יום ה' להשיב רוחו אליו. שנינו, באותה שעה פוקד אותו הכתר הקדוש על רוחו, וימיהו? שכתוב (תהלים צ) ימי שנתינו בהם שבעים שנה. והיא כתר של שביעי של הכל.

ואם מצד הגבורה הוא בא - כתוב ואם בגבורות שמנים שנה, שכתב הגבורה הוא הרי שמיני. מכאן והלאה אין מקום להמשך, כמו שנאמר ורהבם עמל ואון. במקום שלא היה יסוד, הבגין לא עומד.

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו אליו

ולשאב אותה רוח לתוכו. ששנינו, בשעה שרוצה הקדוש ברוך הוא להשיב אליו את רוחו, אם רוח זו היא של צדיק, מה כתוב? (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

ואם לא נמצא צדיק, אזי לאותה רוח שצריכה לרחץ באש שדולקת ולהתקן כדי להשאב לגוף המלך. ואם לא נתקנת, אזי לאותה רוח שמתגלגלת כאבן בכף הקלע, שכתוב (שמואל-א כה) ואת נפש איבד יקלענה בתוך כף הקלע. שנינו, אם אותה רוח זו, כמה טובות גנוזים לה באותו עולם שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וולתך יעשה למחפה לו.

אמר רבי יוסי, כשמתקרב ימי אותו האיש, שלשים יום מכריזים עליו בעולם, ואפלו צפרי השמים מכריזים עליו. ואם צדיק הוא, שלשים יום מכריזים עליו בין הצדיקים בגן עדן.

שנינו, כל אותם שלשים ימים נשמתו יוצאת ממנו בכל לילה, ועולה ורואה את מקומה באותו העולם, ואותו אדם לא יודע ולא משגיח ולא שולט בנשמתו כל אותם שלשים יום כמו שהיה בתחלה, שכתוב (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלא את הרוח וגו'. אמר רבי יהודה, מכשמתחילים אותם שלשים יום, צלם האדם נחשף, והדמות שנראית בארץ נמנעת.

רבי יצחק היה יושב יום אחד על פתחו של רבי יהודה והיה עצוב. יצא רבי יהודה ומצא אותו בשער שלו שהיה יושב ועצוב. אמר לו, מה יום זה משער זמים?

אמר לו, באתי אליך לבקש ממך שלשה דברים. אחד - שכאשר תאמר דברי תורה ותזכיר מאותם דברים שאני אמרתי, שתאמר אותם בשמי, כדי להזכיר את שמי. ואחד - שתזכר את יוסף בני בתורה. ואחד - שתלך לקברי כל שבעת הימים ותבקש בקשתך עלי.

אמר לו, מנין לך? אמר לו, הרי נשמתו מסתלקת ממני בכל לילה, ולא מאירה לי בחלום כמו שהיתה בתחלה. ועוד, שכאשר אני מתפלל ומגיע לשומע תפלה, אני משגיח בצלמי שבכתיב ולא רואה אותו, ואמרתי, הואיל והצלם העבר ולא נראה, שהרי הפרוץ יוצא ומכריז, שכתוב (תהלים לט) אף בצלם יתהלך איש - כל זמן שצלם האדם לא יעבר ממנו, יתהלך איש ורוחו עומדת בתוכו. כשהעבר צלם האדם ולא נראה, אז הוא מעבר מהעולם הזה.

אמר לו, ומכאן, שכתוב (איוב ח) כי צל גמינו עלי ארץ. אמר לו, כל הדברים הללו שאותה רוצה שאני אעשה, אבל אבקש ממך, שבאותו עולם תברר את מקומי אצלך כמו שהייתי בעולם הזה. בכה רבי יצחק ואמר, בבקשה ממך שלא תפרד ממני כל הימים הללו.

הלכו לרבי שמעון, מצאוהו שהיה יושב ועוסק בתורה. זקף עיניו רבי שמעון וראה את רבי יצחק, וראה את מלאך המוות שרץ לפניו ורוקד לפניו. קם רבי שמעון, ואחז ביד רבי יצחק. אמר, גוזרני שמי שרגיל להכניס - יכניס, ומי שלא רגיל להכניס - לא יכניס. נכנסו רבי יצחק ורבי יהודה, קשר את מלאך המוות בחוץ.

התבונן רבי שמעון, וראה שעד עכשו טרם הגיע זמן, שהרי עד שמנה שעות של היום היה זמן. הושיבו לפני רבי שמעון והיה מלמדו בתורה. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, שב על הפתח, ומה [וימי] שתראה אל תדבר עמו. אם ירצה להכניס לכאן, תשביע אותו שבועה שלא יכניס.

אמר רבי שמעון לרבי יצחק, ראית את דמות אביד היום או לא? שהרי שנינו, בשעה שאדם מסתלק מן העולם, אביו וקרוביו נמצאים שם, ורואה אותם ונודע להם, וכל אותם שהיה מדורו עמם שבאותו עולם בדרגה אחת, כלם מתפנסים ונמצאים עמו, והולכים עם נשמתו עד המקום שתשרה במקומה. אמר, עד עכשו לא ראיתי.

בין כך קם רבי שמעון ואמר, רבון העולם, נודע רבי יצחק אצלנו, והוא מאותן שבע עינים של כאן. הרי אחזתי אותו ותן לי. יצא קול ואמר: כשא אדונינו קרבה בכנפי רבי שמעון, הרי הוא שלף ועמד יבא בזמן שתפנס לשרות בכסאך. אמר רבי שמעון, ודאי.

בין כך ראה רבי אלעזר שהיה מסתלק מלאך המוות, ואמר, אין גזר דין במקום שמצוי רבי שמעון בר יוחאי. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, תפנס לכאן ואחז ברבי יצחק, שהרי ראיתי בו שהוא פוחד נכנס רבי אלעזר ואחז בו, ורבי שמעון החזיר פניו ולמד תורה.

נרדם רבי יצחק וראה את אביו. אמר לו, בני, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי בין העלים של עץ החיים שבגן עדן נתון [אתה יושב] עץ גדול וחזק בשני עולמות, והוא רבי שמעון בר יוחאי, שהרי הוא אחז אותך בענפיו. אשרי חלקך בני.

אמר לו, אבא, ומה אני שם? אמר לו, שלשה ימים היו שכסו את חדר משכבך, ותקנו לך חלונות פתוחים להאיר לך מארבעת צדי העולם, ואני ראיתי מקומך ושמחתי, שאמרתי אשרי חלקך בני, מחוץ לזה שעד עכשו לא זכה בנד בתורה.

והרי עכשו היו עתידים לבא אליך שנים עשר צדיקים מהחברים, ועד שהיו יוצאים התעורר קול בכל העולמות: מי הם החברים [השבילים] שעומדים כאן? התעוררו בשביל רבי שמעון, בקשה בקש ונתנה לו.

ולא זה לבדו, שהרי שבועים מקומות מתעטרים כאן בשבילו, ובכל מקום ומקום פתוחים פתחים לשבועים עולמות, וכל עולם ועולם נפתח לשבועים רצים, וכל רץ ורץ נפתח לשבועים פתחים עליונים, ומשם נפתחו דרכים לעתיד, נסתר הכל, לראות באותה נעימות עליונה שמאירה ומתנה לכל, כמו שנקאמר (תהלים פו) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. מה זה ולבקר בהיכלו? הינו שכתוב (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא.

אמר לו, אבא, כמה זמן נתנו לי בעולם הזה? אמר לו, אין רשות ולא מודיעים לאדם, אבל בהולאה הגדולה של רבי שמעון תהיה עורף שלחנו, כמו שנקאמר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו.

בין כך התעורר רבי יצחק, והיה צוחק ופניו מאירים. ראה רבי שמעון, והסתכל בפניו. אמר לו, דבר חדש שמעתי? אמר לו, ודאי. אמר לו. השתטח לפני רבי שמעון.

למדנו, מאותו יום היה רבי יצחק אוהו את בנו בידו ומלמד אותו תורה, ולא היה עוזב אותו. כשהיה נכנס לפני רבי שמעון, הושיב את בנו בחוץ, וישב לפני רבי שמעון, והיה קורא לפניו, (ישעיה לח) ה' עשקה לי ערבני.

למדנו, באותו יום תקיף ומפחיד של האדם, כשמגיע זמנו להסתלק מהעולם, ארבעת צדי העולם עומדים בדין הקשה, ומתעוררי דינים מארבעת צדי העולם, וארבעה קשרים ניצים, וקטטה נמצאת ביניהם, ורוצים להפריד כל אחד לצדו.

הפרו יוצא ומכריז באותו העולם, ונשמע במאתים שבועים עולמות. אם צדיק הוא - כל העולמות שמחים בנגדו, ואם לא - אוי לאותו האיש ולחלקו.

למדנו, באותו הזמן שהפרו מכריז, אז יוצאת שלהבת מצד צפון, והולכת ובושרת בנהר דינור, ונפרדת לארבעת צדי העולם, ושוברת את נשמות הרשעים. ויוצאת אותה שלהבת ועולה ויורדת בעולם, ואותה שלהבת מגיעה לכנפי התרנגול השחר, ומכה בכנפיו וקורא בפתח בין השערים.

פעם ראשונה קורא ואומר, (מלאכי ג) הנה היום בא בער פתנור וגו'. פעם שניה קורא ואומר, (עמוס ד) כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחו. ואותה שעה יושב בן אדם במעשיו שמעידים לפניו, והוא מודה עליהם. פעם שלישית, כשרוצים להוציא ממנו את נשמתו, קורא התרנגול ואומר, (ירמיה ט) מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה וגו'.

אמר רבי יוסי, תרנגול שחר למה יוצא? אמר לו רבי יהודה, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל רמוז בחכמה, רק שבני אדם לא יודעים. זהו שכתוב (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ חכמה. ומשום שנעשו בחכמה, כלם רמוזים בחכמה.

והתרנגול השחר, שנינו, אין דין שורה אלא במקום שהוא מינו, ושחר בא מצד הדין. ולכן בחצות הלילה ממש, כשמתעוררת רוח של צד צפון, שלהבת אחת יוצאת ומכה פתח פנפי התרנגול והוא קורא. וכל שכן בתרנגול שחר, שמתפנן יותר מאחר.

אף כאן, בשעה שדין האדם יתעורר, מתחיל וקורא לו, ואין מי שיודע בזה, פרט לאותו איש ששוכב. ששנינו, בשעה שהאיש שוכב והדין שרוי עליו להוציא מהעולם הזה, מתוספת בו רוח עליונה מה שלא היה בזמנו, וכינון ששורה עליו ונדבקת בו, רואה מה שלא זכה בזמנו, משום שהתוספה בו אותה הרוח. וכשמתוספת בו ורואה, אז יוצא מהעולם הזה. זהו שכתוב (שם) תסף רוחם וגועון ואל עפרם ישובו. אז כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. בחייהם לא זוכים, במיתתם זוכים.

למדנו, בשעה שאדם מת, נתנה לו רשות לראות, ורואה אצלו קרוביו וחבריו מאותו העולם, ונדע להם, וכלם חקוקים בדמיותיהם כמו שהיו בעולם הזה. אם צדיק אותו האיש, כלם שמחים לפניו ומקדימים לו שלום.

ואם אינו צדיק, לא נודעים אליו. פרט לאותם הרשעים שטורדים אותם בכל יום בגיהנם, וכלם עצובים ופותחים בוי ומסימים בוי, ומרים עיניו ורואה אותם כמו גץ שעולה מהאש. אף כך הוא פותח וי.

למדנו, בשעה שיוצאת נשמת האדם, הולכים כל קרוביו וחבריו שבאותו עולם עם נשמתו, ומראים לו מקום העדון ומקום הענש. אם הוא צדיק, רואה את מקומו, ועולה ויושב ומתעדן בעדון עליון של אותו עולם. ואם אינו צדיק, נשארת אותה נשמה בעולם הזה עד שנטמן הגוף בקרקע. כיון

שְׁנִימָן, כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֲקִים אוֹחֲזִים בּוֹ עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְדוּמ"ה, וּמְכַנְּסִים אוֹתוֹ בְּמִדּוֹר שֶׁלּוֹ הַגִּיהֶנֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל שֶׁבַע הַיָּמִים הַנִּשְׁמָה הוֹלֶכֶת מֵהַבֵּית לְקִבְרוֹ וּמִקִּבְרוֹ לְבֵית, וּמֵתְאֵבֶלֶת עָלָיו עַל הַגּוֹף, שֶׁכְּתוּב (איוב יד) אֵךְ בָּשָׂרוֹ עָלָיו יִכָּאֵב וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תִּאָּבֵל. הוֹלֶכֶת וְיוֹשֶׁבֶת בְּבֵיתוֹ, וְרוֹאֶה אֶת כָּל־שְׂבָגִים וְאֲבָלִים.

לְמַדְנִי, אַחֲרֵי שֶׁבַע יָמִים הַגּוֹף נִהְיָ כְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה לְמִקְוָמָה. וְכַנְּסָתָהּ לְמַעַרְתִּי הַמְּכַפֵּלָה, רוֹאֶה מֶה שֶׁרוֹאֶה, וְכַנְּסָתָהּ לְמִקְוָם שֶׁכַּנְּסָתָהּ, עַד שֶׁמִּגִּיעָה לְגֹן עֵדֶן, וּפּוֹגֶשֶׁת אֶת הַפְּרוּבִים וְשִׁנְיֹת הַחֶרֶב שֶׁבָּגָן עֵדֶן שֶׁלְמִטָּה. אִם צָדִיק הוּא שֶׁתִּפְנֶס, וְכַנְּסָתָהּ.

שְׁנִינִי, אַרְבָּעָה עֶמּוּדִים זְמִינִים, וְדַמּוּת אַחַת שֶׁל הַגּוֹף בִּידֵיהֶם, מֵתְלַבֶּשֶׁת בּוֹ בְּחִדּוֹה וְיוֹשֶׁבֶת בְּאוֹתוֹ מִדּוֹר שֶׁל גֹּן עֵדֶן שֶׁלְמִטָּה עַד זְמַן שֶׁנִּגָּזֵר עָלֶיהָ, אַחֲרֵי כֵךְ הַפְּרוֹז קוֹרָא.

וְעַמּוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה גִּנִּים מִזְמָן, וְאוֹתוֹ הַעֲמוּד נִקְרָא מְכוֹן הַר צִיּוֹן, שֶׁכְּתוּב (ישעיה ד) וּבִרְאָה ה' עַל כָּל מְכוֹן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עֵנָן יוֹמָם וְעֶשֶׂן יוֹגִי. עוֹלָה בְּאוֹתוֹ הַעֲמוּד לְפֶתַח שֶׁל צֶדֶק שֶׁצִּיּוֹן וִירוּשָׁלַם בּוֹ.

אִם זָכָה לְעֵלּוֹת יוֹתֵר - טוֹב חֲלָקוֹ וְגוֹרְלוֹ לְהִדְבֵּק בְּתוֹךְ הַגּוֹף שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְאִם לֹא זָכָה לְעֵלּוֹת יוֹתֵר - כְּתוּב (שם) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ. וְאִם זָכָה לְעֵלּוֹת יוֹתֵר - צָדִיק הוּא, שֶׁזָּכָה לְכַבֹּד שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְלִהְיוֹת בְּעֵדוֹן עָלָיו שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּקוֹם שֶׁנִּקְרָא שְׁמַיִם, שֶׁכְּתוּב (שם נח) אֵז תִּתְעַנֵּג עַל ה'. עַל ה' דּוֹקָא. אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁזָּכָה לְחִסָּד הַזֶּה, שֶׁכְּתוּב (תהלים קח) כִּי גָדַל מַעַל שְׁמַיִם חִסָּדָךְ.

וְכִי עַל הַשְּׁמַיִם הוּא, וְהָרִי כְּתוּב (שם נז) כִּי גָדַל עַד שְׁמַיִם חִסָּדָךְ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יֵשׁ חִסָּד וְיֵשׁ חִסָּד, חִסָּד עָלָיו וְחִסָּד תַּחְתּוֹ. חִסָּד עָלָיו הוּא מַעַל הַשְּׁמַיִם, וְחִסָּד תַּחְתּוֹ הוּא שֶׁכְּתוּב (ישעיה נה) חִסָּדִי דָוִד הַנִּיֶּאֱמָנִים, וּבִאֲלֵה כְּתוּב עַד שְׁמַיִם.

לְמַדְנִי, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב (תהלים קיג) אִם הַבָּנִים שֶׁמַּחֲהָ תַלְלוּיָהּ. הָאִם הִידּוּעָה. הַבָּנִים מִי הֵם? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי שְׁנִינִי שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי בָנִים לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה. הַזָּכָר נִתֵּן אוֹתוֹ לְיַעֲקֹב, שֶׁכְּתוּב (שמות ד) בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר. בֵּת נִתֵּן לְאַבְרָהָם, שֶׁכְּתוּב (בראשית כד) וְה' בְּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. בֵּת הָיָה לוֹ לְאַבְרָהָם, וּבְכָל שְׁמָהּ.

וְהָאִם רוֹבֶצֶת עָלֵיהֶם, שְׁמִינִיקָה אוֹתָם, וְעַל זֶה כְּתוּב לֹא תִקַּח הָאִם עַל הַבָּנִים. וְשְׁנִינִי, אֵל יִרְבָּה הָאִדָם חֲטָאֵיו לְמִטָּה, כְּדִי שֶׁתִּסְתַּלֵּק הָאִם מֵעַל הַבָּנִים, וְכְתוּב (ויקרא יח) אִמָּךְ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ. אוֹי לְמִי שֶׁמִּגְלֶה עֲרוֹתָהּ.

וְכִשְׁשִׁבִים בְּנֵי הָעוֹלָם וּמִרְבִּים בְּזָכוֹת לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָאִם שֶׁבָּה וּמִכֶּסֶה עַל הַבָּנִים, אֵז זֶה נִקְרָא תְּשׁוּבָה. מֶה זֶה תְּשׁוּבָה? זֶה תְּשׁוּבָה שֶׁל הָאִם שֶׁשֶׁבָּה בְּקִיּוּמָהּ, וְאֵז כְּתוּב אִם הַבָּנִים שֶׁמַּחֲהָ. אִם הַבָּנִים וְדָאִי. וְלִכְּן לֹא יִפְטֹר הָאִדָם מִפְּרִיָּה וּרְבִיָּה עַד שֶׁמוֹלִיד בֶּן וּבֵת.

שְׁנִינִי, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב (תהלים כז) לַחֲזוֹת בְּנֵעַם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ. תִּשְׁוִקֶת הַצַּדִּיקִים לְרִאוֹת אֶת זֶה, וְאַתָּה אִמָּרְתָּ עַל ה'? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַכָּל אֶחָד, מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב לַעַם ה', שֶׁבָּא מִהַעֲתִיק הַקָּדוֹשׁ לְשִׁמּוֹם הַזֶּה, וְתִשְׁוִקֶת הַצַּדִּיקִים כֵּךְ הִיא וְדָאִי. וְכְתוּב עַל הַשְּׁמַיִם, אֵז תִּתְעַנֵּג עַל ה'. אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁזָּכָה. וְדָאִי מַעֲטִים הֵם.

שְׁנִינִי, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב (שיר א) בְּנֵי אִמִּי נִחְרוּ בִּי שְׁמִנִי נִטְרָה אֶת הַכְּרָמִים. בְּנֵי אִמִּי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (איכה ב) הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ. שֶׁכְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲרִיב בֵּיתוֹ שֶׁלְמִטָּה וְלִהְיוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָעַמִּים, הָעֵבֶיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּפָנָיו אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת, וְהַתְּרַחֲקָה מִמֶּנּוּ, כְּכְתוּב (שמות ב) וְתִתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחֹק. וְכִשְׁאֶרְךָ זֶה הַתְּרַחֲקָה מִשְׁמַיִם שֶׁלְמַעַלָּה, הָאֶרֶץ הַזֹּאת שֶׁלְמִטָּה נִחְרָבָה, וְיִשְׂרָאֵל הַתְּפָאָר וּבֵין הָעַמִּים. אִמָּרְתָּ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל: מִי גָרַם לִי אֶת זֶה וּמִי עָשָׂה לִי אֶת זֶה? בְּנֵי אִמִּי שֶׁנִּחְרוּ בִּי וְהַתְּרַחֲקוּ מִמֶּנִּי, בְּנֵי אִמִּי וְדָאִי.

רַבִּי יוֹסִי הָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי חֵיטָא בֶּרֶב. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חֵיטָא, רֵאִיתָ מֶה שֶׁרֵאִיתִי? אָמַר לוֹ, רֵאִיתִי גִבֹר אֶחָד בְּנֶהָר, וְצָפוֹר אַחַת עַל רֹאשׁוֹ, וְעָלָה בְּפִי הַצָּפוֹר, וְאוֹכֶלֶת וְרוֹמֶסֶת בְּרִגְלֶיהָ, וְאוֹתוֹ גִּבֹר מֵרִים קוֹלוֹת וְצוֹחֵחַ, וְלֹא יִדְעָתִי מֶה אָמַר.

אָמַר, נִקְרַב אֵלָיו וְנִשְׁמַע. אָמַר, אֲנִי פוֹחֵד לְהַתְּקַרֵּב. אָמַר לוֹ, וְכִי בֶן אָדָם הוּא בְּמִקְוָם זֶה? אֵלָּא רָמַז שֶׁל חֲכָמָה שֶׁרָמַז לָנוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. קִרְבּוֹ אֵלָיו. שְׁמַעוּ שֶׁהָיָה אוֹמֵר: כְּתָר, כְּתָר, שְׁנֵי בָנִים שְׁרוּיִים בַּחוּץ [זְרוּקִים לְבַחוּץ]. לֹא נָח וְלֹא מְנוּחָה, עַד שֶׁהַצָּפוֹר בִּפְחַ תִּפֹּל.

כְּכָה רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, זֶהוּ שֶׁשְׁנִינִי בְּנֵי אִמִּי נִחְרוּ בִּי. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי. אָמַר, וְדָאִי הַגְּלוּת נִמְשָׁךְ, וְעַל זֶה [שֶׁ]צִּפְרִי הַשְּׁמַיִם לֹא זָזוֹת עַד שֶׁשְׁלִטוֹן הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת

יעבר מהעולם, ומתי? עד שיגיע היום שהקדוש ברוך הוא מעורר דיניו בעולם, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה' לא יום ולא לילה.

עד שהיו הולכים, שמעו קול אחד שהיה אומר: שלהבת הדין הגיעה בדיניו. יצאה שלהבת אחת ושרפה את אותה הצפור. אמר, ודאי כמו שכתוב (דניאל ז) ונתנה לשרפת האש.

אמר רבי יוסי, לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל אלא בזמן שלא נמצאה ביניהם אמונה, כשנמנעה ביניהם האמונה, כפי כולל, כך נמצא בכל, שכתוב (ישעיה כח) וכפר ברייתכם את מות.

אמר רבי חייא, מהו שכתוב בלע המנות לנצח? אמר לו, כשיעורר הקדוש ברוך הוא את מינו, ימנע מות מהעולם, ולא תתעורר מין זו אלא כשיתעוררו ישראל בימינו של הקדוש ברוך הוא, ומה זה? תורה שכתוב בה (דברים לג) מימינו אש דת למו. באותו זמן (תהלים קיח) ימי ה' עשה חיל וגו', לא אמות כי אחיה ואספר מעשי זה.

למדנו, אותו הצדיק שהקדוש ברוך הוא מתרצה בו, והכרוז קורא עליו שלשים ימים בין צדיקי גן העדן, כל הצדיקים שמחים, כל הצדיקים באים ומעטרים מקומו של אותו הצדיק עד שיבא למדר את דיורו ביניהם. ואם רשע הוא, הכרוז קורא עליו בגיהנם שלשים יום [עליו], וכל הרשעים כלם עצובים.

כלם פותחים: וי, שהרי דין חדש מתעורר כעת בגללו של פלוני. כמה שומרי החק מודמנים כנגדו ומקדימים לו: וי, אוי לרשע אוי לשכנו. וכלם פותחים ואומרים: אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. מה זה [טעם] גמול ידיו? אומר רבי יצחק, לכלל [להוציא] מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק.

שהרי שנינו, כל מי שמוציא זרעו לריק נקרא רע, ולא רואה פני שכניה, שכתוב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אהיה לא יגרד רע, וכתוב (בראשית לב) ויהי ער בכור יהודה רע. אף כאן, אוי לרשע רע - אוי לאותו רשע שהוא רע, שעשה עצמו רע, כי גמול ידיו יעשה לו - לכלל מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק, ולזה טורדים אותו באותו העולם יותר מכלם.

בא תראה, שהרי כתוב אוי לרשע [רע]. כיון שכתוב אוי לרשע, למה רע? אלא כמו שאמרנו, שעשה עצמו רע, וכתוב לא יגרד רע, וכלם עולים וזה לא עולה.

ואם תאמר, שאר רשעים שהרגו בני אדם? בא ראה, כלם עולים והוא לא עולה. מה הטעם? הם הרגו בני אדם אחרים, וזה הרג בניו ממש, שפך דמים רבים.

בא ראה, בשאר רשעי העולם לא כתוב וירע בעיני ה', וכאן כתוב וירע בעיני ה' אשר עשה. מה הטעם? משום שכתוב ושחת ארצה.

שנינו, אומר רבי יהודה, אין לך חטא בעולם שאין לו תשובה פרט לזה, ואין לך רשע שלא רואה פני שכניה פרט לזה, שכתוב לא יגרד רע, כלל. אומר רבי יצחק, אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. מה זה לעולם יירשו ארץ? אומר רבי יהודה, כמו שכתוב (תהלים קטז) אתה הולך לפני ה' בארצות החיים.

ויחי יעקב, בתוכם. לכו צריך לאדם שלא לערב צלם שלו בצלם של עובדי כוכבים ומזלות, משום שזה קדוש וזה טמא.

בא ראה מה בין ישראל לעמים עובדי כוכבים ומזלות, שישאל כשנמצא אדם מת, הוא מטמא את כל הגוף, והבית טמא. וגוף של עובדי כוכבים ומזלות לא מטמא מישהו אחר, וגופו [וביתו] לא טמא כשהוא מת. מה הטעם?

ישראל בשעה שהוא מת, כל הקדשות של רבונו עוברות ממנו, ועובר ממנו הצלם הקדוש הזה, ועוברת ממנו רוח הקדש הזה, נשאר הגוף טמא.

אבל עובדי כוכבים ומזלות עובד עבודה זרה לא כך, שבחיינו טמא בכל הצדים, צלמו טמא ורוחו טמא, ומשום שכל הטמאות הללו שרויות בתוכו, אסור לקרב אליו. כיון שמת, יוצאות כל הטמאות הללו, ונשאר גוף בלי טמא לטמא.

ואף על גב שגופם טמא, בין בחייהם ובין במיתתם, אבל בחייהם שכל אותן הטמאות שנמצאות אצלם, יש להם כח לטמא אחרים. ובמיתתם, כפי אשר יוצאות כל אותן הטמאות מהם, לא יכולים לטמא, ושל ישראל יכול לטמא אחרים, כי כל הקדשות יוצאות ממנו, ושורה עליו צד האחר.

בא ראה, הצלם הקדוש הזה, כשהולך אדם ומתגדל ונעשית מהפצוץ הזה הדמות שלו, נעשה צלם אחר, ומתחברים כאחד, וזה נוטל את זה. בשעה שנמצאים שני צלמים שמור הוא האדם, וגופו בקיום, ורוח שרויה בתוכו. בשעה שקרבים ימיו, הם עוברים ממנו, וזה עולה לזה, ונשאר אדם בלי שמירה, אז (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים, שנים.

בא ראה, כְּשֶׁמִתְעוֹרֵר דִּין בְּעוֹלָם, כְּשֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִין לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, צָרִיךְ אָדָם לְעוֹרֵר [בְּדִין] תְּשׁוּבָה שְׂיָשׁוּב מִהֲרָשָׁע [מִחֻטְאָיו], שֶׁהִרִי אוֹתוֹ יוֹם נִכְתָּבִים פְּתָקִים, וְכֵלָם נִמְצָאִים בְּתִיק כְּתוּבִים. אִם זָכָה אָדָם שְׂיָשׁוּב לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ, קוֹרְעִים אֶת הַפְּתָקִים שֶׁעָלְיוּ.

אחַר כֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לִפְנֵי הָאָדָם אֶת יוֹם הַכַּפּוּרִים, יוֹם הַתְּשׁוּבָה. אִם שָׁב מִחֻטְאָיו - טוֹב. אִם לֹא - מִצְוָה הַמֶּלֶךְ לַחֲתוֹם פְּתָקִים. אוֹי כִּי הַתְּשׁוּבָה רוּצָה לְהִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ.

אִם זָכָה בְּתְשׁוּבָה וְלֹא שָׁלְמָה כְּרָאוּי - תּוֹלִים לוֹ עַד אוֹתוֹ יוֹם אַחֲרוֹן שֶׁל עֲצֶרֶת, שֶׁהוּא שְׁמִינִי לַחֲג. אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ - נִקְרָעִים. וְאִם לֹא זָכָה - אוֹתָם פְּתָקִים יוֹצֵאִים מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וְנִמְסָרִים בְּיַד מַלְאָךְ הַדִּין, וְהַדִּין נֶעֱשֶׂה, וּפְתָקִים יוֹתֵר לֹא חוֹזְרִים עוֹד לְבֵית הַמֶּלֶךְ.

אִז מַעֲבִירִים הַצִּלָּמִים מִמֶּנּוּ וְלֹא נִמְצָאִים עִמּוֹ. כִּינּוּ שֶׁעָבְרוּ מִמֶּנּוּ, הִרִי וְדָאִי שֶׁעָנַשׁ הַמֶּלֶךְ יַעֲבֹר עָלָיו וְיִטְעַם מִכּוֹס הַמֶּנּוּת. וּבְאוֹתוֹ לִילָה שֶׁל חַג הָאֲחֵרוֹן, הַמִּלְאָכִים הַמַּעֲנִישִׁים מְזַמְּנִים, וְנוֹטְלִים אֶת הַפְּתָקִים. וְאַחֵר שֶׁנִּטְלוּ אוֹתָם, מַעֲבִירִים הַצִּלָּמִים, וְלֹא נִמְצָאִים [וְאִם נִמְצָאִים פְּגוּמִים, יַעֲבֹר עָלָיו מַחֲלוֹת וְכוּ'] בְּהֵם יָדִים. וְאִם נִמְצָאִים בְּהֵם יָדִים - דִּין גְּרוּעַ, אוֹ יַעֲבֹר עָלָיו דִּין שֶׁל מַחֲלוֹת רְעוּת בְּפָגַם שְׁלֵהֶם, וְהִרִי בְּאַרְנוֹ אֶת זֶה.

וּבִסְפָּרִי הַקְדָּמוֹנִים אוֹמְרִים יוֹתֵר, כְּשֶׁהָרֹאשׁ נִגְרַע וְיִמְצָא הַגּוֹף - בָּנוּ אוֹ אִשְׁתּוֹ יִמְצָאוּ, וְהוּא יִסְתַּלַּק. וְזֶה מְדַבֵּר כְּשֶׁלֹּא חוֹזֵר כָּל אוֹתוֹ זְמַן בְּתְשׁוּבָה. אֲבָל אִם חוֹזֵר, טַעַם הַמֶּנּוּת יִטְעַם וְיִתְרַפֵּא.

וְאִם הַגּוֹף לֹא נִרְאָה וְיִמְצָא הָרֹאשׁ - הֵם מְסַתַּלְקִים וְהוּא מִתְקַנֵּס, וְזֶה מְדַבֵּר כְּשֶׁבָּנוּ הַקְטָן בְּרִשְׁוֹתוֹ. וְאִם יָדָיו פְּגוּמִים, מַעֲשֶׂה יָדָיו פְּגוּמִים, רִגְלָיו - מַחֲלוֹת וְרִדְפוֹת אוֹתוֹ. בּוֹרַח הַצֶּלֶם וְחוֹזֵר, בּוֹרַח וְחוֹזֵר, עָלָיו כְּתוּב (דְּבָרִים כח) בְּבִקֵּר תֹאמֶר מִי יִתֵּן עָרֵב. וְזֶה כְּשֶׁהַלְבָּנָה מְאִירָה וְהַלִּילָה מִתְקַן בְּאוֹר.

אֲבָל צְדִיקִים חֲסִידִים, כָּל יוֹם וְיוֹם מְסַתַּלְקִים בְּלִבָּם כָּאִלוּ אוֹתוֹ יוֹם מְסַתַּלְקִים מִהָעוֹלָם, וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לִפְנֵי רַבּוֹנָם, וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְדַבֵּר אַחֵר. אֲשֶׁרִי חִלָּקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֹּא רֹאה, כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי - כִּמְהָ עָלְיוֹנִים מַעֲשֵׂי הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ, שֶׁהִרִי בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים [בְּרִיּוֹת] שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמִטָּה, קוֹשֵׁר אוֹתָם בְּדָבָרִים עָלְיוֹנִים שֶׁלְמַעְלָה, וְכִשְׁנוֹטְלִים אוֹתָם לְמִטָּה וְעוֹשִׂים בְּהֵם מַעֲשֶׂה, מִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁלְמַעְלָה שֶׁקְשׁוּר בּוֹ, כִּגּוֹן אֲזוּב וְעַץ אֶרֶז, וְהִרִי בְּאַרְנוֹ הַדָּבָרִים.

וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁאֲחוּזִים בְּשֵׁם הַקְדוּשׁ, כְּמוֹ לוֹלֵב, וְאַתְרוֹג, הַדָּס, וְעֶרְבָה, שֶׁכֵּלָם אֲחוּזִים בְּשֵׁם הַקְדוּשׁ לְמַעְלָה. וְעַל כֵּן שְׁנִינוּ, לֵאמֹר אוֹתָם וְלַעֲשׂוֹת בְּהֵם מַעֲשֶׂה כְּדִי לְעוֹרֵר חֲדָה אוֹתוֹ שְׁאֲחוּז בּוֹ. וְעַל זֶה שְׁנִינוּ, בְּדָבָרִים וּמַעֲשֶׂה צָרִיךְ לְהִרְאוֹת דָּבָר כְּדִי לְעוֹרֵר דָּבָר אַחֵר.

זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי [בְּרִאֲתִיו] - לְעוֹרֵר כְּבוֹדִי. בְּרִאֲתִיו - לִיחַד לִי. יִצְרֵתִיו - לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֶׂה [כֹּחַ]. אֵף עֲשִׂיתִיו - לְעוֹרֵר בּוֹ כֹּחַ שֶׁלְמַעְלָה.

דָּבָר אַחֵר כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי - הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב (וִיקְרָא כג) פְּרִי עֵץ הָדָר. וְלִכְבוֹדִי בְּרִאֲתִיו - הֵינּוּ כַּפֹּת תִּמְרִים. יִצְרֵתִיו - הֵינּוּ וְעֲנַף עֵץ עֵבֶת. אֵף עֲשִׂיתִיו - הֵינּוּ וְעֶרְבֵי נָחַל.

וְתִקְוִן שֶׁל זֶה שְׁאֵמֵר הַכְּתוּב וְלִקְחָתָם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, דְּוָקָא שֶׁהוּא חֲמִישִׁי עַל עֲשׂוֹר. אֲבָל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, אוֹתוֹ יוֹם רִאשׁוֹן מִי הוּא? אֵלֶּא יוֹם שֶׁצָּא רִאשׁוֹן לְנִסְעָ [לְכָל] בְּמַעֲנֵנוּ שֶׁל מִים נוֹבְעִים, וְאִנּוּ רוּצִים לְהַמְשִׁיכוֹ לְעוֹלָם.

מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁקְשׁוּר בְּגִי אָדָם בְּמַאֲסָר. בָּאָה אִמּוֹ הַגְּבִירָה וְהוֹצִיאָה אוֹתָם לַחֲרוּת, וְהַמֶּלֶךְ מַשְׁגִּיחַ עַל כְּבוֹדָהּ וְנִתָּן אוֹתָם בְּיָדָהּ. מַצָּאָה אוֹתָם רַעֲבִים וְצָמָאִים. אֲמָרָה, הִרִי הוֹצֵאתִי אוֹתָם לַחֲרוּת, תִּבְיָא לָהֶם אֲכָל וּמִשְׁקָה.

כֵּן יוֹם הַכַּפּוּרִים הַזֶּה מוֹצִיא אֶת כָּלָם לַחֲרוּת, וְאִנּוּ רַעֲבִים לְמִזוֹן וְצָמָאִים לְשִׁתִּיה. הִיא מַעֲטָרֶת אֶת הַמֶּלֶךְ בְּעֶטְרוֹתָיו. בַּיּוֹם הַזֶּה יִדְעֻנוּ שְׁמִים נוֹבְעִים שׁוֹרִים עִמָּה, שׁוֹאֲלִים לְשִׁתוֹת לְמִי שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם לַחֲרוּת, וְעַל כֵּן קוֹרְאִים לוֹ בַּיּוֹם רִאשׁוֹן.

זֶה בִּסְפָּר הָאֲגָדָה, וְהוּא יָפָה. אֲבָל בַּיּוֹם הַזֶּה, לְאֲבָרָהֶם שֶׁהוּא רִאשִׁית הַכֹּל, אִם בְּעֲנֵנֵי כְבוֹד הוּא הָרִאשִׁית אוֹ בְּמִים הוּא הָרִאשִׁית, שְׁאֲבָרָהֶם הַתְּחִיל לַחֲפֹר בּוֹרוֹת מִים.

פְּרִי עֵץ הָדָר - זֶה בָּאָר שֶׁל יִצְחָק, שֶׁיִּצְחָק הָדָר אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָרָא לוֹ עֵץ הָדָר. פְּרִיו שֶׁל עֵץ הָהָדָר הַזֶּה יָדוּעַ. כַּפֹּת תִּמְרִים - שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים צב) צְדִיק כְּתִמֵּר יִפְרֹחַ, וְלֹא נִמְצָא בִּינִיחָם פְּרוּד. וְלִכּוֹן לֹא כְּתוּב וְכַפֹּת, אֲלֵא כַּפֹּת, מִשׁוּם שֶׁלֹּא עוֹלָה זֶה בְּלִי זֶה. וּבָזֶה מִתְמַלֵּאת הַבָּאָר הַזֹּאת, מִבָּאָר מִים עָלְיוֹנִים שְׁנוּבְעִים. הַהוּא מִתְמַלֵּא בְּתַחֲלָה, וּמִמֶּנּוּ מִתְמַלֵּאת הַבָּאָר עַד שְׁנוּבְעַת לְכָל.

וְעֲנַף עֵץ עֵבֶת - זֶה עֲנַף שֶׁל אֵילָן הַגְּדוֹל שֶׁהַתְּחִזָּק וְנִשְׂרַשׁ בְּשִׁרְשׁוֹ, נֶעֱשֶׂה אֵילָן עָלְיוֹן עַל הַכֹּל, שְׁאֲחוּז בְּכָל הַצִּדִּים שָׁלוֹ, עֲנַף שֶׁהוּא עֵץ עֵבֶת, עֵץ שְׁאֲחוּז אֶת הָעֵבוֹת, שֶׁהִרִי מִזֶּה נוֹטֵל יִסוֹד הָעוֹלָם וּמִתְמַלֵּא כְּדִי לְהִרִיק בְּבָאָר, זֶהוּ עוֹלָם אֶרֶץ הַהִשְׁקָאָה.



וערבי נחל - שנים הם, שני נחלי מים מתפנסים לתוכם להריק לצדיק. דבר אחר וערבי נחל - אלה הם גבורות שאחוזות ביצחק, שבאים מצד אותו נחל עליון ולא מצד האב. לכן הכל נאה, ולא מבשם לפרות, ולא עושה פרות. וערבי נחל - שני עמודים שהגוף עומד עליהם. אבל וערבי נחל ודאי, כמו שנתבאר, ואלה הם כלם לרוקן מים לבאר.

השלמה מההשמטות (סימן ג"ן)

מהו פרי עץ הדר? עץ האתרונג. ומהו הדר? הדר על הכל, והינו הדר של שיר השירים, שפתוב בו מי זאת הנשקפה כמו שחר. והינו על שם נקבה, ועל שמה נלקחה נקבה מאדם שאי אפשר להתקיים עולם התחתון בלא נקבה. ומה הטעם נקראת נקבה? על שם שנקביה רחבים, ויש לה נקבים יתרים על האיש, ומה הם הנקבים: שדים ורחם ובית קבול הנלד.

ומה שאמר, שיר השירים שהוא הדר לכל ספרי הקדש - כן. שאמר רבי יוחנן, כל הספרים קדש, ושיר השירים קדש קדשים. ומהו קדש קדשים? אלא קדש שהוא קדש לקדשים. ומה הם קדשים? אלו שכנגד שש קצוות שבאדם, וקדש יהיה להם קדש לכלם.

ומהו קדש? זה אתרונג, שהוא הדר לכל. ולמה נקרא שמו הדר? אל תקרי הדר אלא ה' דר, זה אתרונג שהוא נפרד מאגד הלולב, ואין מצות לולב קיימת אלא בו, והוא גם כן אגוד עם הכל, שעם כל אחד הוא, ועם כלם יחד הוא.

ומהו הלולב? כנגד חוט השדרה. וענף עץ עבת - שענפיו חופים את רבו, ואם אין ענפיו חופים את רבו - אינו כלום. מפני מה? משל לאדם שבוזרועותיו גון על ראשו, הרי זרועותיו שנים וראשו שלשה, והינו ענף לשמאל, עבת לימין, ונמצא עץ באמצע. ולמה נאמר בו עץ? שהוא שרש האילן.

ומה זה ערבי נחל? שוקי האדם שהם שתיים. ומהו לשון של ערבי נחל? משום שגדול שבהם הוא למערב, ומשם יונק כחו, ושל צפון הוא קטן ממנו מהלך חמש מאות שנה, והוא ברוח צפונית מערבית, ובו פועל ונקרא על שמו, והם שניהם עצים. דבר אחר ערבי - שפעמים מערבים פעלתם זה עם זה. מה זה ערבי נחל? נחל הוא על שם המקום שהם קבועים בו ששמו נחל, כמו שפתוב כל הנחלים הלכים אל תים.

מהו ים? הוי אומר זה אתרונג. ומנין לנו שכל מדה ומדה מאלו השבעה נקראת נחל? שנאמר וממתנה נחליאל, אל תקרי נחליאל אלא נחלי אל. ועוד שם, מה לב, הדר פרי הגוף, אף ישראל פרי עץ הדר. מה אילו תמר, ענפיו סביביו ולולבו באמצע, אף ישראל נטלו גוף האילן הזה שהוא לבו, וכנגד הגוף חוט השדרה באדם שהוא עקר הגוף. ומה לולב זה כתוב לו לב, אף לב מסור לו. ומה לב זה שלשים ושתים נתיבות חכמה בו, אף בכל נתיב מהן צורה שומרת, שנאמר לשמר את דרךך עץ החיים: ע"כ מההשמטות

דבר אחר, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר - זה אברהם. כפת תמרים - זה יצחק. וענף עץ עבת - זה יעקב. וערבי נחל - אלה הן שתי הדרגות שאמרנו.

ומי ששונה זה, משום שעץ עבת זה יעקב, שאוחז את כל החלקים, ודאי זה יעקב. אבל הרי בארנו, פרי עץ הדר - זו באר יצחק, זו גבורה תחתונה. כפת תמרים - כפת חסר, קשר שנקשר בבאר, כמו שנאמר (דניאל ג) כפותים בסרבליהם, משום שאלה לא עולים זה בלי זה. וענף עץ עבת, ענף הוא עליון שנעשה עץ עבות ואוחז לכל צד, כמו שנאמר. ערבי נחל - זה יצחק, בכל הצדדים שאחוזים בצד הנחל ולא בצד האב. ששנינו, אף על גב שבנחל הזה לא נמצא דין, מתעוררים ממנו דינים.

ורב המנוגא הזקן פרש, וערבי נחל - אלו שני העמודים שאמרנו שיוצאים מהם מים, ויפה. אבל בא ראה, הרי ראינו ששתי דרגות אלה שעומדות על דרגה של צדיק, פרי וכניס גדול [הברכות] יוצאים מהם, וערבי נחל לא יוצאים מהם לא פרי ולא טעם ולא ריח, והרי בארנו, והכל יפה.

ועל כן אתרונג בשמאל, כנגד הלב. לולב בימין. כפת בכל, וקשור בכל, שהרי צדיק כפות הוא בכל הצדדים וקשור בכל, וזהו קשר האמונה.

ויפה אמר בספר האגדה שכל אלה הם אורחים שמזמינים העם הקדוש ביום הזה, שאריכים למצא אותם, כיון שהזמין אותם, ובהם מבקש אדם בקשתו למלך. אשריהם ישראל שיודעים דרכי המלך הקדוש, ויודעים דרכי התורה ללכת בדרך אמת, לזכות בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ביום הזה יוצאים ישראל בסימנים רשומים מתוך המלך, משום שהם נצחו בדיו, ומהם הסימנים? סימני האמונה, חותם המלך העליון. לשני בני אדם שנקנסו לבני המלך לדיו, ובעולם לא יודעים מי מהם נצח. נצח לגיון אחד מבית המלך, ושאלו אותו מי נצח? אמר להם, מי שיצא ובידו סימני המלך, הוא שנצח.

כך כל העולם נכנסים לדיון לפני המלך העליון, והוא דן אותם מיום של ראש השנה ויום הכפורים, עד חמש עשרה יום לחדש, ובין כך נמצאו ישראל כלם צדיקים בתשובה, טורחים בסכה ולולב ואתרוג, ולא יודעים מי נצח בדיון. המלאכים העליונים שואלים, מי נצח בדיון? אומר להם הקדוש ברוך הוא, אלה שמוציאים בדיהם את הסימנים שלי, הם נצחו בדיון.

ביום הזה יוצאים ישראל ברשם המלך, בתשפחות ההלל, נכנסים לסכה, אתרוג בשמאל, לולב בימין. כלם רואים שישראל רשומים ברשומי המלך הקדוש, פותחים ואומרים, (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

עד כאן חדות הכל, חדות האורחים, ואפלו אמות העולם שמחים בחדוה ומתברכים ממנה, ולכן מקריבים בכל יום עליהם להטיל עליהם שלום, ויתברכו מאתנו. מכאן והלאה יום אחד של המלך העליון ששם בהם בישראל, שכתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. שהרי יום זה מן המלך בלבדו חדותו לישראל. משל למלך שהזמין אורחים וכו'.

רבי שמעון פתח ואמר, אני חבצלת השרון שושנת העמקים. כמה חביבה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא משבח אותה, והיא משבחת אותו תמיד. וכמה משבחים ומזמרים מזמנה תמיד לקדוש-ברוך-הוא. אשרי חלקם של ישראל שאחוזים בו בגורל החלק הקדוש, ככתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו וגו'. אני חבצלת השרון - זו כנסת ישראל, שעומדת בלפי של נוי בגן עדן. השרון - שהיא שרה ומשבחת את המלך העליון.

דבר אחר, אני חבצלת השרון - שרצה להיות משקה מהשקית הנחל העמק, מקור הנחלים, כנאמר והיה השרב לאגם. [נ"א (ישעיה לג) והיה השרון כערבה] שושנת העמקים - שעומדת בעמק הכל. מי הם העמקים? כמו שנאמר (תהלים קל) ממעמקים קראתיך ה'. חבצלת השרון. חבצלת - מאותו מקום של השקאת הנחלים שיוצאים ולא פוסקים לעולמים. שושנת העמקים - שושנה מאותו מקום שנקרא עמק הכל, נסתר מפל הצדדים.

בא ראה, בתחלה ירקה כחבצלת, שהעלים שלה ירקים, אחר כך שושנה אדמה בגונים לבנים. שושנה בששה עלים. שושנת - שמשתנית מגון לגון ומשנה את גוניה.

שושנת - בתחלה חבצלת. בזמן שרוצה להזדוג במלך נקראת חבצלת, אחר שנדבקה עם המלך באותן נשיקות היא נקראת שושנת, משום שכתוב (שיר ה) שפתותיו שושנים. שושנת העמקים - שהיא משנה את גוניה לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדיון.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה הוא לעינים (בראשית ב). בא ראה, שהרי בני אדם לא מסתכלים ולא יודעים ולא משגיחים בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו כדי שימצא יחיד, ובלב יחיד, ובמקום של דבקות יחידה שלא משתנה ולא מתהפך לעולמים באותו קשר יחיד שהכל נקשר בו. זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן.

אחר כך סטו מדרך האמונה ועזבו את העץ היחיד, העליון מכל האילנות, ובאו להדבק במקום שמשתנה ומתהפך מגון לגון ומטוב לרע ומרע לטוב, וירדו מלמעלה מטה, ונדבקו למטה בשנויים רבים, ועזבו את האילן היחיד העליון מכל האילנות. זהו שכתוב (קהלת ז) אשר עשה האלהים את האדם ישר וגו'.

ודאי שאז התהפך לבס באותו הצד ממש, לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדיון. בדבר הזה נדבקו בו ודאי, בקשו חשבונות רבים ונדבקו בהם.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אדם, עזבת חיים ונדבקת במות. חיים - שכתוב ועץ החיים בתוך הגן, שנקרא חיים, שמי שאוחז בו לא טועם מות לעולמים. נדבקת בעץ אחר - הרי ודאי המות כנגדך. זהו שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות, וכתוב (קהלת ז) ומצא אני מר ממות את האשה. ודאי שנדבק במקום המות ועזב מקום החיים. משום כך נגזר עליו ועל כל העולם מות.

אם הוא חטא, מה חטאו כל העולם? אם תאמר שכל העולם אכלו מהעץ הזה וזה קרא לכלם - לא כך! אלא בשעה שאדם עמד על רגליו, ראו אותו כל הבריות ופחדו מלפניו, והיו נוסעים אחריו כעבדים אחר המלך, והוא אמר להם: אני ואתם (תהלים צה) באו נשתחוה ונכרעה וגו'. וכלם הלכו אחריו. כיון שראו שאדם משתחוה למקום זה ונדבק בו, כלם נמשכו אחריו, וגרם מות לכל העולם.

ואז השתנה האדם לכמה גונים, לפעמים דין לפעמים רחמים, לפעמים מות לפעמים חיים, ולא עומד בקיום תמיד באחד מהם, משום שאותו מקום גרם לו, ולכן נקרא חרב המתהפכת, המתהפכת מצד זה לצד זה, מטוב לרע, מרחמים לדיון, משלום לקרב, מתהפכת היא בכל, טוב ורע, שכתוב (בראשית ב) ועץ הדעת טוב ורע.

והמלך העליון, לרחם על מעשיו, הוכיח אותו ואמר לו, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו'.

וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. וַיֹּאמֶר רַבִּי חֵיִיָּא, כְּתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאַרְבָּע מֵאֹת וְשָׁנָה. שֶׁסּוּמֵי יַעֲקֹב, וְכֵן בְּמִיתָתוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כִּןּוּן הוּא וְדַאי, שֶׁהָרִי לֹא כְּתוּב וַיִּקְרַב יוֹם יִשְׂרָאֵל לָמוּת, אֲלֵא יָמֵי, וְכִי בִכְמָה יָמִים מֵת בֶּן אָדָם! וְהָרִי בְשֻׁעָה אַחַת, בְּרַגְעַ אֶחָד מֵת וְיוֹצֵא מִן הָעוֹלָם.

משום כך רצה להעלות עצמו ממצרים: אחד - כדי שלא יעשו ממנו יראה, שהרי ראה שעתיד

הקדוש ברוך הוא להפריע מיראתם. ואחד - שראה ששכינה תשים מדורה בין בניו בגלות. ואחד - כדי שיהיה גופו דר בין גופות אבותיו להכליל ביניהם, ולא ימנה עם רשעי מצרים.

ושנינו, הגוף של יעקב נמשך מפניו של אדם הראשון, והיתה דמותו של יעקב דמות עליונה וקדושה, דמות של הכסא הקדוש, ולא רצה להקבר בין רשעים. וסוד הדבר, שבאבות אין כלל פרוה, ועל זה כתוב ושכבתי עם אבתי.

ויקרא לבנו ליוסף. בנו - בדמות אחת של הפנים, משום שברצון הרוח והלב הוליד אותו יותר מכלם בא ראה מה כתוב, (בראשית ל) המעט קחתך את אישי, שכל רצונו של יעקב היה ברחל, ומשום כך ויקרא לבנו ליוסף.

שנינו, רבי שמעון פתח ואמר, (דברים כט) הנסתר לה' אלהינו וגו'. הנסתר לה' אלהינו, בא ראה כמה יש לאדם להזהר מחטאיו ולהסתכל שלא יעבר על מצות רבונו, ששנינו, כל מה שאדם עושה בעולם הזה, אותם מעשים כתובים בספר ונכנסים בחשבון לפני המלך הקדוש, והכל גלוי לפניו. זהו שכתוב (ירמיה כג) אם יסתיר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'! אם כן, איך לא נשמר אדם מלחטא לפני רבונו. ושנינו, אפילו אותו [מין] מה שחשב אדם ועלה ברצונו, הכל נמצא לפני הקדוש ברוך הוא ולא נאבד ממנו.

בא ראה, באותו לילה שנקנסה לאה אל יעקב ונתנה לו אותם סימנים שנתן יעקב לרחל, עלה ברצונו שהיא רחל ושמש בה תשמיש, ואותה טפה ראשונה של יעקב היתה, שכתוב (בראשית מט) כחי וראשית אוני, וסבר שהיא רחל. הקדוש ברוך הוא שהיא מגלה עמקות ונסתרות וידע מה שבהשכה, העלה אותו רצון למקומו, ובכורת ראובן עלתה ליוסף. מה הטעם? משום שהרי של רחל היתה אותה טפה ראשונה שיצאה מיעקב, משום שהיתה שלה, אותה בכורה ממש של ראובן ירש יוסף, ורחל ירשה את שלה.

ומשום כך, סוד הדבר, לא התעלה ראובן בשם כשאר השבטים, אלא ראובן, כלומר ראו בן. ראו בן סתם. והבן הזה לא נודע שמו. ועל כן לא קראה לאה בני בשם הזה, ולא נקרא ראו בני, שהרי לאה נדעה את המעשה.

ושנינו, גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שאין רצון יעקב היה לחטא לפניו בזה ולא הסתכל ברצון באשה אחרת באותה שעה כשאר רשעי העולם, ועל כך כתוב (שם לה) ויהיו בני יעקב שנים עשר, שהרי בניהם של שאר הרשעים בעולם שעושים אותו מעשה, נקראים בשם אחר, והרי דבר זה ידוע בין החברים, ומשום כך ויקרא לבנו ליוסף, בנו ממש, מהראשית ועד הסיום [בנו] היה בנו.

שנינו, אמר רבי יוסי, כמה השביע יעקב את יוסף, שכתוב שים נא ידך תחת ירכי? אלא באותו אות הברית שהיה רשום בבשרו, שזו חשיבות האבות יותר מהכל, וברית זו היא סוד של יוסף.

אמר רבי שמעון, באברהם וביעקב כתוב שים נא ידך תחת ירכי. תחת ירכי, כלומר באותו מקום שרמוז בשם הקדוש ומוציא זרע קדש נאמן לעולם. ביצחק לא כתוב, כי יצא ממנו עשו.

עוד, מה הטעם שים נא ידך תחת ירכי, אל נא תקברני במצרים? אלא אמר לו יעקב ליוסף, ברשם הקדוש הזה השבע לי, שהוציא זרע קדוש נאמן לעולם, ונשמר ולא נטמא לעולמים, שלא יקבר בין אותם הטמאים שלא שמרו אותו לעולמים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם.

ואם תאמר, הרי יוסף, ששמר אותו מעל הכל, למה נקבר ביניהם? אלא שנינו, כתוב (שם א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר. והרי שנינו ששכינה לא שורה, רק בארץ ישראל, אז למה כאן שכינה? אלא כתוב על נהר כבר, וכתוב ותהי עליו שם יד ה'. אף כאן, ארונו של יוסף נשלך בתוך המים. אמר הקדוש ברוך הוא, אם יוסף יעלה מכאן, הגלות לא תתקיים, אלא תהיה קבוצתו במקום שלא נטמא, ויסבלו בני ישראל את הגלות.

שנינו, אמר רבי יוסי, ראה יעקב שהרי בכל נתקן לכסא הקדוש באבות [באבות]. אמר, אם כך, יקבר, איך הגוף הזה יתאחד באבות. ואפילו המערה שנקבר שם נקראת מכפלה, משום שכל דבר של מכפלה הוא שנים ואחד, אף המערה שנים ואחד.

ובא וראה, האבות זכו להקבר שם הם וזווגיהם. יעקב - הוא ולא. מה הטעם רחל לא, והרי כתוב ורחל עקרה, שהיא עקר הבית? אלא לאה זכתה בו להוציא ששה שבטים מגזע קדוש בעולם יותר, ומשום כך היא נתנה עמו לזווג במערה.

אמר רבי יהודה, כל זמיה היתה לאה עומדת בפרשת דרכים, ובכתה בשביל יעקב, כששמעה שהוא צדיק, ותפלה היא הקדימה לו, והינו שכתוב (בראשית כט) ועיני לאה רכזו, כמו שבארנו שמקדימה ויושבת בפרשת דרכים לשאל.

רחל לא יצאה לדרך כי לעולם, משום כך זכתה לאה להקבר עמו, ורחל קבורתה עומדת בפרשת דרכים ונקברה שם. זהו שכתוב ואני בבאי מפדן ארם מתה עלי רחל. מה זה עלי? עלי ודאי, כלומר בגללי. בארץ כנען בדרך - בגללי מתה בדרך, שלא יצאה בשבילי לעולמים כמו אחותה.

משום כך, לאה שיצאה ובכתה בפרשת דרכים בשביל יעקב, זכתה להקבר עמו. רחל שלא רצתה לצאת ולשאל בשבילו, משום כך קבורתה בפרשת דרכים, וסוד הדבר הרי בארנו ונתבאר, זה בגלוי וזה בנסתר.

ובא וראה, ששנינו, דמעות רבות שפכה אותה לאה הצדקת כדי להיות חלקו של יעקב ולא של אותו עשו הרשע. והינו מה ששנינו, כל אדם ששופך דמעות לפני הקדוש ברוך הוא, אף על גב שנגזר עליו ענש - הוא יקרה, ולא יוכל אותו ענש לשלט בו. מנין לנו. מלאה, שהרי נגזר על לאה להיות חלקו של עשו, היא בבקשתה הקדימה ליעקב ולא נתנה לעשו.

אמר רבי חניא, ושבבתי עם אבתי. רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיצמח תחת השמש. בכמה מקומות נתבאר שהסתכלנו בדברי שלמה ונראה שדבריו סתומים, אבל כל דברי שלמה, כלם נקראו בחכמה.

ששנינו, כתוב ותרב חכמת שלמה. בימי שלמה המלך עמדה הלכנה בשלמות, והינו שכתוב (מלכים-א ה) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. שם שנינו, מי הם בני קדם? הרי פשוטה, אבל חכמת בני קדם היא חכמה שירשו מאברהם.

ששנינו, כתוב (בראשית כה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. מה זה את כל אשר לו? זו חכמה עליונה שהיה יודע בשם הקדוש של הקדוש ברוך הוא. ומשמע את, את כל אשר לו - שהיה שלו. כמו ששנינו, באותה בת שהיתה לאברהם, ובכל שמה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וגו'. שנתן להם דברים ידועים בכתרים התחתונים. ובאיה מקום השרה אותם? אל ארץ קדם, ומשם ירשו בני קדם חכמה, והינו שכתוב מחכמת כל בני קדם.

שנינו, יום אחד היה בא רבי שמעון מקפוטקיא ללוד, והיה עמו רבי אבא ורבי יהודה. רבי אבא היה ענין ורץ אחרי רבי שמעון, שהיה רוכב. אמר רבי אבא, ודאי (הושע יא) אחרי ה' ללכו כאריה ושאג.

ירד רבי שמעון, אמר לו, ודאי כתוב (דברים ט) ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה. ודאי שחכמה לא מתישבת אלא כשאדם יושב ולא הולך, אלא עומד בקיומו. והרי בארנו את הדברים על מה כתוב ואשב. עכשו במנוחה הדבר תלוי. ישובו.

אמר רבי אבא, כתוב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים. מה היא חכמת שלמה, ומה היא חכמת מצרים, ומה היא חכמת כל בני קדם? אמר לו, בא ראה, בכמה מקומות פשוטה באותו שם. שהלכנה כשמתברכת מהכל כתוב ותרב, בימי שלמה, שהתרבתה והתברכה ועמדה בשלמות.

ושנינו, אלף הרים מתגדלים לפניך, וכלם היו לפניך שאיבה אחת, ואלף נהרות גדולים לה, וגומעת את כלם בגמיעה אחת. צפונייה אוהזות באלף ושבועים עברים. ודיה אחוזות לעשרים וארבעה [נחמשה] אלף עברים, אין יוצא ממנה לצד זה, ואין יוצא ממנה לצד אחר. כמה וכמה אלפי מגנים אחוזים בשערותיה.

עלם אחד שארכו מראש העולם ועד סוף העולם יוצא בין רגליה, מתלבש בששים מכות אש, בגנים אלו התמנה על התחתונים [מתחת] מארבעה צדדיה. זהו נער שאוחז שש מאות ושלש עשרה מפתחות עליונים מצד האם, וכל המפתחות העליונים בלהט החרב שחוגר במתניו תלויים.

לאותו נער קוראים חנוך בן ירד, באותו בריתות, שכתוב (משלי כב) חנוך לגער על פי דרכו. ואם תאמר, משנה היא ולא בריתא - במשנתנו בארנו את הדברים, והרי נתבאר, והכל דבר אחד הסתכלו [נתקנו]. תחתיו תופסות חיות השדה, ששנינו [שבא ראה], כמו שישאל הקדוש העליון נקרא בן לאמו, שכתוב (שם ד) כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי, וכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, כך גם למטה זה נקרא נער לאמו, שכתוב (הושע יא) כי נער ישראל ואהבהו. ובכמה גוונים נקרא בן ירד, והרי בארנו.

אבל בא ראה, בן ירד ממש, ששנינו, עשר ירדות ירדה שכינה ארץ, ואת כלם בארי החברים ונתבאר. ותחת זה כמה חיות עומדות, שנקראות חיות השדה ממש.

תחת אותן החיות נאחזות שערות הלכנה שנקראות כוכבי שרביט, של שרביט ממש, בעלי דין, בעלי משקל, בעלי הדין הקשה, בעלי חצפה, וכלם נקראים בעלי [שערות] ארגמן. ודיה ורגליה אחוזות בזה כמו אריה [קדוש] חזק שאוחז בטרפו, ועל זה כתוב (מיכה ה) וטרף ואין מציל.

צִפְרָנִיָּה - כָּל אוֹתָם שְׁמֹכִירִים אֶת חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם וְכוֹתְבִים וְרוֹשְׁמִים אֶת חֲטָאֵיהֶם בְּתֵקֶף הַדִּין הַקָּשָׁה, וְלָכֵן כְּתוּב (ירמיה טז) חֲטָאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בְּרָזָל בְּצִפְרֹן שְׁמִיר. מִה זֶה שְׁמִיר? אוֹתוֹ שְׁרוּשִׁים וְנוֹקֵב בְּאָבֶן וְחוֹתָף אוֹתָהּ לְכָל צֶדֶד. זֶה־מַּת הַצִּפְרָנִים - כָּל אֵלוֹ שֶׁלֹא נִדְבָּקִים בְּגוֹף הַמֶּלֶךְ וְיוֹנָקִים מִצֶּד הַטְּמָאָה כְּשֶׁמִּתְחִילָה הַלֵּבָנָה לְהִפָּגֵם.

וּמִשּׁוּם שֶׁשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ יָרַשׁ אֶת הַלֵּבָנָה בְּשִׁלְמוֹתָהּ, צִרְיָף לִירֵשׁ אוֹתָהּ בְּפִגְימָתָהּ, וְלָכֵן הִשְׁתַּדֵּל לְדַעַת אֶת דַּעַת [רְצוֹן] הָרוּחוֹת וְהַשְּׂדִים, כְּדֵי לִירֵשׁ אֶת הַלֵּבָנָה בְּכָל צִדְדֶיהָ.

וּבִימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּכָל הָאִירָה הַלֵּבָנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מלכים-א ה) וַתֵּרֶב חֲכֹמַת שְׁלֹמֹה. וַתֵּרֶב דּוֹקָא. מִחֲכֹמַת כָּל בְּנֵי קָדָם, סוּד עֲלִיוֹן הוּא, כְּתוּב (בראשית לו) וְאֵלֶּה הַמִּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם וְגו', וְאֵלֶּה נִקְרְאוּ בְּנֵי קָדָם, שֶׁכֶּלֶם לֹא הִתְקַיְּמוּ, פָּרַט לָזֶה שֶׁכָּלוּ זָכָר וְנִקְבָּה, שֶׁנִּקְרָא הָדָר, שְׁכָתוֹב וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ הָדָר וְגו'.

וְשִׁנִּינוּ, שְׂאָף עַל גֵּב שֶׁהִתְקַיְּמָה [שֶׁהָאִירָה הַלֵּבָנָה], לֹא הָאִירָה בְּשִׁלְמוֹת, עַד שֶׁבָּא שְׁלֹמֹה שֶׁרָאוּ כְּנִגְדָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ, שֶׁמִּשּׁוּם כֵּן אִמּוֹ הִיָּתָה בַּת שֶׁבַע.

וּמִכָּל חֲכֹמַת מִצָּרִים - זֶה הַחֲכֹמָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת שְׁפָחָה שְׂאֲחֵר הָרַחִים, וְהַכֹּל כְּלָלָה חֲכֹמָה זֹאת שֶׁל שְׁלֹמֹה - חֲכֹמַת בְּנֵי קָדָם וְחֲכֹמַת מִצָּרִים. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּרוּךְ הַרְחֵמֶן שֶׁשְּׂאֵלָתִי דָּבָר זֶה לְפָנֶיךָ, שֶׁהָרִי בְּכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ [דָּבָר זֶה] זְכִיתִי. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּבָרִים אֵלֶּי הָרִי בְּאֲרָנוּס, וְהָרִי נֶאֱמָרוּ.

וְשִׁנִּינוּ, (קהלת א) מִה יִתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ. יְכוּל אֵף עָמַל הַתּוֹרָה? תִּלְמוּד לומֵר, שֶׁיַּעֲמֵל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ [כְּתוּב]. שׁוֹנֶה עֲמָלָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַשֶּׁמֶשׁ. רַבִּי חֵיָא אָמַר, אֵף עֲמָלָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא עָמַל בְּגִלְל בְּנֵי אָדָם אוֹ בִּשְׁבִיל כְּבוֹדוֹ. עַל זֶה כְּתוּב תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁזֶּה לֹא עוֹלָה לְמַעַלָּה. וְשִׁנִּינוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִלוּ אִם אָדָם עוֹמֵד אֶלָּף שָׁנִים, אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמִּסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם דּוֹמָה לוֹ כְּאֵלוֹ לֹא הִתְקַיְּם, רַק יוֹם אֶחָד.

וְשִׁכְבַּתִּי עִם אֲבָתִי. אֲשֶׁרִי חֲלָקִים שֶׁל הָאֲבוֹת שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָם מְרֻכָּבָה קְדוּשָׁה לְמַעַלָּה וְהִתְרַצָּה בָּהֶם לְהַתְעַטֵּר עִמָּהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דברים ו) רַק בְּאַבְתָּיִךְ חֲשֵׁק ה' וְגו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, יַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהֶעֱטוּר שֶׁלוֹ הוּא בְּאַבְתָּיו, שֶׁהָרִי הֶעֱטוּר שֶׁל הָאֲבוֹת הוּא עִמּוֹ, וְהוּא עִמָּהֶם. וְעַל זֶה בְּאוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שְׁנִינוּ, שֶׁשְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, שְׁנֵי קְשָׁרִים - אֶחָד מִצֵּד זֶה וְאֶחָד מִצֵּד זֶה, וְאֶחָד שְׁכָלוֹל אוֹתָם. וְזֶהוּ שְׁנִינוּ, (שמות כו) וְהִבְרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרַח מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה. וְאוֹתוֹ קֶשֶׁר שֶׁבְּאִמְצַע אַחוֹז לְצֵד זֶה וּלְצֵד זֶה, וְעַל זֶה כְּתוּב וְשִׁכְבַּתִּי עִם אֲבָתִי, וְדָאִי.

וְשִׁכְבַּתִּי עִם אֲבָתִי וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ וְהַעֲוָרִים הִבִּיטוּ לִרְאוֹת. הַחֲרָשִׁים שְׁמַעוּ - אֵלֶּי בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹא מִקְשִׁיבִים לְדַבְּרוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא מִקְשִׁיבִים אֲזִינוּתָם לְשִׁמְעַת אֶת מִצְוֹת רַבּוֹנָם. וְהַעֲוָרִים - שֶׁלֹא מִסְתַּכְּלִים לְדַעַת עַל מֶה הֵם עוֹמְדִים, שֶׁהָרִי בְּכָל יוֹם וְיוֹם הַכְּרוֹז יוֹצֵא וְקוֹרָא, וְאִין מִי שֶׁיִּשְׁגִּיחַ.

שְׁלֹמֹדָנוּ, בְּאוֹתָם יָמִים שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁיוֹצֵא לְעוֹלָם, כֶּלֶם עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְהוֹלְכִים וְטָסִים בְּעוֹלָם, יוֹרְדִים וּמִזְהִירִים אֶת הָאָדָם כָּל יוֹם וְיוֹם לְבָדוֹ. וּכְשֶׁאוֹתוֹ יוֹם בָּא וּמִזְהִירִים אוֹתוֹ, וְכֵן אָדָם עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם חֲטָא לְפָנֵי רַבּוֹנוֹ - אוֹתוֹ יוֹם עוֹלָה בְּבוּשָׁה וּמַעֲדִיד עֲדוּת, וְעוֹמֵד לְבָדוֹ בַּחוּץ.

וְשִׁנִּינוּ, אַחֵר שְׁעוֹמֵד לְבָדוֹ, יוֹשֵׁב, עַד שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה. זָכָה - שֶׁב אוֹתוֹ יוֹם לְמִקְוָמוֹ. לֹא זָכָה - אוֹתוֹ יוֹם יוֹרֵד וּמִשְׁתַּתַּף עִם אוֹתָהּ רוּחַ שְׁבַחוֹ, וְשֶׁב לְבִיתוֹ, וְנִתְקַן בְּדַמּוּת אוֹתוֹ אָדָם מִמֶּשׁ כְּדֵי לְהִרְעֵ לוֹ, וְדָר עִמּוֹ בְּבִית. וַיֵּשׁ שְׁדִיּוּרוֹ לְטוֹב, אִם הוּא זוֹכָה. וְאִם לֹא, הוּא דָר עִמּוֹ לְרַע.

בֵּין כֵּן וּבֵין כֵּן נִפְקָדִים אוֹתָם יָמִים וְחֲסָרִים, וְלֹא נִכְנָסִים בְּחֻשְׁבוֹן שֶׁל אוֹתָם שְׁנֵשְׁאָרוֹ. אוֹי לְאוֹתוֹ הָאָדָם שְׁגוֹרֵעַ יָמָיו לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְלֹא הַשְּׂאִיר לְמַעַלָּה יָמִים לְהַתְעַטֵּר בָּהֶם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם וּלְהִתְקַרֵּב עִמָּם לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ.

בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁקָּרְבִים אוֹתָם יָמִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, אִם הוּא צָדִיק, זֶה הָאָדָם שֶׁיוֹצֵא מִן הָעוֹלָם וְנִכְנָס בְּאוֹתָם יָמִים, וְהֵם לְבוּשֵׁי כְבוֹד שֶׁנִּשְׁמָתוֹ מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, וְהֵם אוֹתָם יָמִים שֶׁצָּדִיק הָיָה בָּהֶם וְלֹא הִרְשִׁיעַ בָּהֶם.

אוֹי לְאוֹתוֹ שְׁגוֹרֵעַ יָמָיו לְמַעַלָּה, שֶׁכְּאֲשֶׁר רוּצִים לְהִלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּיָמָיו, אוֹתָם יָמִים שֶׁפָּגַם בְּחֻשְׁאֵיוֹ חֲסָרִים מֵאוֹתוֹ לְבוּשׁ, וּמִתְלַבֵּשׁ בְּבִגְד חֲסָר. כָּל שֶׁפֶן אִם הֵם רַבִּים, וְאִין לָאָדָם בְּמָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, אֲזִי אוֹי לוֹ וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ, שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ בְּגִיהוּסָם עַל אוֹתָם יָמִים, יָמִים עַל יָמִים, יָמִים עַל כָּל אֶחָד שָׁנִים. שֶׁכְּאֲשֶׁר יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אִינוֹ מוֹצֵא יָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ לְבוּשׁ בְּמָה לְהִתְפַּסּוֹת. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שֶׁכָּל יְמֵיהֶם שְׁמוּרִים הֵם אֶצֶל הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְנִעֲשִׂים מֵהֶם לְבוּשֵׁי כְבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם בְּעוֹלָם הַבָּא.

וְשִׁנִּינוּ בְּסוּד הַמִּשְׁנָה, מִה שְׁכָתוֹב (בראשית ג) וַיִּדְעוּ כִּי עִירְמָם הֵם - יְדִיעָה מִמֶּשׁ יָדְעוּ, שֶׁאוֹתוֹ לְבוּשׁ

שֶׁל כְּבוֹד שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵאוֹתָם יָמִים נִגְרַע מֵהֶם, וְלֹא נִשָּׂאָר יוֹם מֵאוֹתָם יָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קל"ט) גָּלְמִי רָאוּ עֵינַי וְעַל סִפְרָךְ כָּלִם יִכְתְּבוּ יָמִים יָצְרוּ. יָמִים יָצְרוּ וַדָּאִי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, שֶׁהָרִי לֹא נִשָּׂאָר אֶחָד לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, עַד שֶׁהִשְׁתַּדַּל אָדָם וַעֲשֶׂה תְשׁוּבָה, וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קִבֵּל אוֹתוֹ וַעֲשֶׂה לוֹ כְּלִי לְבוּשׁ אַחֲרִים, וְלֹא מִן הַיָּמִים שָׁלוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית ג') וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיְלַבֵּשֵׁם.

בֹּא רֵאָה, בִּאֲבָרְהֶם שֶׁזָּכָה מֵהַ כְּתוּב: (שם כ"ד) בֹּא בְיָמִים, מִשׁוּם שֶׁזָּכָה. כִּאֲשֶׁר הִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, מִמֶּשׁ בִּאוֹתָם יָמִים שָׁלוֹ, נִכְנָס וְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא נִגְרַע מֵאוֹתוֹ לְבוּשׁ כְּבוֹד כְּלוּם, שֶׁכְּתוּב בֹּא בְיָמִים. בִּאֲיוֹב מֵהַ כְּתוּב: (אִיוֹב א') וַיֹּאמֶר עָרִם יָצִיתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרִם אָשׁוּב שָׁמָּה, שֶׁהָרִי לֹא נִשָּׂאָר לְבוּשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ.

שְׁנִינִי, אֲשֶׁרִיהֶם הַצַּדִּיקִים, שִׁימִיהֶם צַדִּיקִים, וְנִשָּׂאָרוֹ לְעוֹלָם הֵבֵא [צַדִּיקִים], וְכִאֲשֶׁר יוֹצֵאִים, כָּלִם מִתְחַבְּרִים וְנַעֲשִׂים לְבוּשֵׁי כְבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, וּבִאוֹתוֹ לְבוּשׁ זֹכִים לְהִתְעַנֵּג מֵעֵנֵי הָעוֹלָם הֵבֵא, וּבִאוֹתוֹ לְבוּשׁ עֲתִידִים לְקוֹם לְתַחֲנִיָּה, וְכָל אוֹתָם שֵׁשׁ לָהֶם לְבוּשׁ יְקוֹמוּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (אִיוֹב ל"ח) וַיִּתְּנֻצְבוּ כְמוֹ לְבוּשׁ. אוֹי לְאוֹתָם רְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שִׁימִיהֶם בְּחֻטְאֵיהֶם [עוֹלְמוֹת] חֲסִרִים, וְלֹא נִשָּׂאָר מֵהֶם בְּמָה שִׁיִּתְפַּסּוּ כְּשִׁינִצְאוּ מִן הָעוֹלָם.

שְׁנִינִי, כָּל אוֹתָם צַדִּיקִים שֶׁזָּכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ כְּבוֹד בְּיָמֵיהֶם, מִתְעַטְרִים בִּאוֹתוֹ עוֹלָם [לְבוּשׁ] מִהַעֲטוּרִים שֶׁבָּהֶם מִתְעַטְרִים הָאֲבוֹת, מֵאוֹתוֹ נָחַל שִׁינִצָּא וְשׁוֹפֵעַ לִגְוֶן עֵדֶן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְנִחַד ה' תָּמִיד וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחֲצוּחוֹת נִפְשָׁךְ וְגו'. וְאוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא זָכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ שֶׁל יָמֵיהֶם, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (יִרְמְיָהוּ י"ז) וְהִיא כְּעָרָעַר בְּעָרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי בָא טוֹב וְשָׁכַן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁבִּטְחוֹן יֵתֵר הָיָה לוֹ, שֶׁכְּתוּב וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי, שֶׁאֲזָכָה בָּהֶם וְלֹא בְּאַחֵר. שֶׁאֲזָכָה בָּהֶם לְהִתְלַבֵּשׁ בְּיָמִים שָׁלוֹ וּבְיָמִים שֶׁלֹּא.

רַבִּי יְהוֹנָדָה אָמַר, כְּתוּב (בְּרַאשִׁית כ"ז) וַיֵּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ. בְּגָדָיו? בְּגָדֵי עֶשֶׂו הָיָה צָרִיךְ לְכַתֵּב, שֶׁהָרִי לֹא הָיוּ שָׁלוֹ, אֲלָא שֶׁל עֶשֶׂו הָיוּ בְּגָדִים אֵלָיו, שֶׁכְּתוּב (שם) וַתִּקַּח רַבֶּקָּה אֶת בְּגָדֵי עֶשֶׂו בְּנָה הַגָּדֹל הַחֲמֻדִּים: בְּגָדֵי עֶשֶׂו כְּתוּב [כָּאן], וְכָאן רֵיחַ בְּגָדָיו, שֶׁל יַעֲקֹב מִשְׁמַע.

אֲלָא כִּד בְּאַרְנִי, וַיֵּרַח, כְּלוֹמַר שֶׁהִסְתַּכֵּל הִלָּאָה, וְהָרִיחַ אֶת רֵיחַ לְבוּשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם וְאִזּוּ בְּרָכוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב רֵאָה רֵיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדֵה, זֶהוּ שְׂדֵה הַתְּפוּחִים הַקְּדוּשִׁים. וְאָמַר, הוֹאִיל וְזָכִיתִּי בִּאוֹתָם לְבוּשֵׁי כְבוֹד - וַיִּתֵּן לָהֶם הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם. מֵהַ מִשְׁמַע? מִשׁוּם שֶׁבִּאוֹתוֹ שְׂדֵה תְּפוּחִים קְדוּשִׁים נוֹטֵל טַל כָּל יוֹם מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, שֶׁכְּתוּב מִטַּל הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּרִדּוֹ אוֹתוֹ בְּכָל - מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַעֲנֵי הָאָרֶץ. מֵהַ הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁוַיֵּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו, בְּגָדָיו מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנִי. שְׁנִינִי, אֲלָף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת רֵיחוֹת עוֹלָם בְּכָל יוֹם מִגֶּדֶן עֵדֶן, שֶׁבָּהֶם מִתְבַּשְּׂמִים אוֹתָם לְבוּשֵׁי כְבוֹד שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם שֶׁמִּתְעַטְרִים מִיָּמִיו שֶׁל בֶּן אָדָם.

אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה, כְּמָה לְבוּשִׁים הֵם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַהָרִים שֶׁל הָעוֹלָם, עַל זֶה נִחְלָקוּ, אֲבָל שְׁלֹשָׁה הֵם: אֶחָד שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בִּאוֹתוֹ הַלְבוּשׁ, הָרוּחַ שֶׁבָּגוּ עֵדֶן שֶׁבְּאַרְץ. וְאֶחָד נִכְבֵּד מִהַכֵּל, שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בּוֹ הַנֶּשֶׁמָה בְּתוֹךְ צִרוֹר הַחַיִּים בֵּין אֲדָרַת הַמֶּלֶךְ. וְאֶחָד לְבוּשׁ שֶׁל בַּחוּץ, שֶׁעוֹמֵד וְלֹא עוֹמֵד, נִרְאֶה וְלֹא נִרְאֶה, בְּזֶה מִתְלַבֵּשׁ הַנֶּפֶשׁ וְהוֹלֶכֶת וּמִשׁוֹטְטָה בְּעוֹלָם.

וּבְכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ [שְׁנָה] וְשִׁבְתָּ הוֹלֶכֶת וְנִקְשְׁרָת בְּרוּחַ שֶׁבָּגוּ עֵדֶן שֶׁבְּאַרְץ שֶׁעוֹמֵד בֵּין פְּרָגוֹד נִכְבֵּד, וּמִמֶּנּוּ לִוְיָד עוֹלָם מֵהַ שְׁמִינִי, וּמִשׁוֹטְט וּמוֹדֵעַ אוֹתוֹ בְּעוֹלָם.

לְמַדְנִי, בְּשִׁנֵּי קִשְׁרִים נִקְשְׁרָת הַנֶּפֶשׁ בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ, בְּקִשְׁרֵי שֶׁל הָרוּחַ שֶׁבֵּין רֵיחוֹת הַבְּשָׁמִים שֶׁבָּגוּ עֵדֶן שֶׁבְּאַרְץ, וּמִשְׁמַע הוֹלֵךְ וּמִשׁוֹטְט, וְנִקְשְׁרָת עִם הָרוּחַ בְּנֶשֶׁמָה שֶׁצְּרוּרָה בְּצִרוֹר הַחַיִּים, וְנִרְוִית וְנִזְוֶגֶת מֵאוֹתוֹ זֵיו הַנִּכְבֵּד שֶׁל צֶדֶק וְשֶׁל צֶדֶק. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְנִחַד ה' תָּמִיד, תָּמִיד דּוֹקָא.

וְהַשְׁבִּיעַ בְּצַחֲצוּחוֹת נִפְשָׁךְ. מֵהַ זֶה בְּצַחֲצוּחוֹת? אֲלָא צַחוֹת אַחַת, כִּשְׁנִקְשְׁרָת עִם הָרוּחַ שֶׁבָּגוּ שֶׁלְמִטָּה, צַחוֹת שְׁלֹשָׁנִים מִן הַצַּחוֹת, כִּשְׁנִקְשְׁרִים בְּנֶשֶׁמָה שֶׁלְמַעַלָּה בְּצִרוֹר הַחַיִּים. וְהֵינּוּ בָצַח - אֶחָד, צַחוֹת - שְׁנֵי, שְׁהֵם לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, בְּכָבוֹד הַנֶּשֶׁמָה וַדָּאִי. כְּלוֹמַר, צַחֲצוּחוֹת, מִי יוֹרֵשׁ אֶת אֶת זֶה? נִפְשָׁךְ, נִפְשָׁךְ מִמֶּשׁ. אֲשֶׁרִי חִלְקִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כִּשְׁאֲנִי בֵּין אוֹתָם הַחֲבֵרִים מִבְּבֶל, מִתְפַּנְסִים אֵלָי, וְלוֹמְדִים דְּבָרִים בְּנִגְלָה, וְהֵם מִכְּנִיסִים אוֹתָם בְּחוֹתָם בְּרִזְל חִזָּק, סְתוּם מִכָּל הַצַּדִּיקִים. כְּמָה פְּעָמִים לְמַדְתִּי אוֹתָם דְּרָכֵי גִּנַּת הַמֶּלֶךְ, דְּרָכֵי הַמֶּלֶךְ. [כְּמָה פְּעָמִים אֲמַרְתִּי לָהֶם דְּרָכֵי הַתּוֹרָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ וְדְרָכִים עֲלִיוֹנִים].

כְּמָה פְּעָמִים לְמַדְתִּי אוֹתָם כָּל אוֹתוֹ דְּרוֹגוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁבִּאוֹתוֹ עוֹלָם, וְכָלִם פּוֹחֲדִים לוֹמַר דְּבָרִים הַלְלוּ, אֲלָא לוֹמְדִים בְּגִמְגוּם, מִשׁוּם כִּד נִקְרָאִים כְּבָדִּי לְשׁוֹן, כְּמוֹ אוֹתוֹ כְּבָד לְשׁוֹן שֶׁמִּגְמָגֵם בְּפִיו.

אָבֵל לְזָכוֹת אֲנִי דָן אוֹתָם, הוֹאִיל וּפְחוּדִים, שֶׁהָרִי אֲוִיר הַקְדוֹשׁ וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עֲבָרָה מֵהֶם, וְיוֹנָקִים אֲוִיר וְרוּחַ שֶׁל רְשׁוֹת אַחֲרָת. וְלֹא עוֹד, אֲלָא שֶׁנִּרְאִית עֲלֵיהֶם קֶשֶׁת, וְאֵינֶם כְּדָאִים לְרֹאוֹת סִבָּר פָּנָיו [שֶׁל אֱלֹהִים], כֹּל שֶׁכֵּן סִבָּר פָּנִים אַחֲרוֹת.

אָבֵל זֶה מוֹעִיל לָהֶם שְׂאֵנִי מְצוֹי בְּעוֹלָם וְאֲנִי סִימָן [תּוֹמָד] בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי בָחִי לֹא יֵשֵׁב הָעוֹלָם בְּצֶעַר, וְלֹא נָדוֹן בְּדִין שְׁלֹמֶעֱלָה, אַחֲרֵי לֹא יָקוּם דוֹר כְּמוֹ הַדּוֹר הַזֶּה. וְעֵתִיד הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִמָּצֵא מִי שְׂיָגוֹ עֲלֵיהֶם, וְכָל הַפָּנִים הַחֲצוּפוֹת יִמָּצְאוּ בֵּין לְמַעֲלָה בֵּין לְמַטָּה. לְמַעֲלָה - בְּחֻטְאֵי הַתַּחְתּוֹנִים וְהַחֲצָפָה שֶׁלָּהֶם.

וְעֵתִידִים בְּנֵי הָעוֹלָם לְצוּחַ, וְאִין מִי שְׂיִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם. יַחֲזִירוּ רֹאשׁ לְכָל הַרוּחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְלֹא יֵשׁוּבוּ עִם רְפוּאָה. אָבֵל רְפוּאָה אַחַת מְצֹאֵתִי לָהֶם בְּעוֹלָם וְלֹא יוֹתֵר, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂיִמָּצְאוּ אוֹתָם שְׁעוֹסָקִים בַּתּוֹרָה, וְנִמָּצֵא בִּינֵיהֶם סִפָּר תּוֹרָה שְׂאִין בּוֹ שֶׁקֶר, כְּשִׁמּוּצִיאִים אוֹתוֹ, בְּגִלְלוֹ מִתַּעֲוָרִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִכְתֵּב בּוֹ הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ כְּרֵאוֹ, וְהָרִי כְּבָר לְמַדְנוּ אֶת הַדָּבָר.

אוֹי לְדוֹר שֶׁהִתְגַּלָּה בִּינֵיהֶם סִפָּר תּוֹרָה, וְלֹא מִתַּעֲוָרִים עָלָיו לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. מִי מִתַּעֲוָר עָלָיו בְּשַׁעַר שֶׁהָעוֹלָם בְּצֶעַר יוֹתֵר, וְהָעוֹלָם צָרִיד לְמַטָּה, וְצָרִיד לְהַגְלוֹת סִפָּר תּוֹרָה יוֹתֵר בְּצֶעַר הָעוֹלָם.

שְׂכַאֲשֶׁר הָעוֹלָם בְּצֶעַר וּמִבְקָשִׁים בְּנֵי אָדָם רַחֲמִים עַל הַקְּבָרִים, כֹּל הַמַּתִּים מִתַּעֲוָרִים עָלָיו, שֶׁהָרִי הַנֶּפֶשׁ מְקַדֶּמָּה וּמוֹדִיעָה לְרוּחַ, שֶׁהָרִי סִפָּר תּוֹרָה נִמָּצֵא בְּגִלוֹת, שֶׁהִגְלָה בְּצֶעַר הָעוֹלָם, וְהַחֲזִים בָּאִים וּמִבְקָשִׁים רַחֲמִים.

וְאִזּוֹ הַרוּחַ מוֹדִיעָה לְנִשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאִזּוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתַּעֲוָר וְחָס עַל הָעוֹלָם, וְזֶה עַל גְּלוֹת סִפָּר תּוֹרָה מִמְקוֹמוֹ, וְהַחֲזִים בָּאִים לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל קְבָרֵי הַמַּתִּים. אוֹי לְדוֹר אִם צָרִיד סִפָּר תּוֹרָה לְהַגְלוֹתוֹ מִמְקוֹם לְמְקוֹם, וְאִפְלוּ מִבֵּית כְּנֶסֶת לְבֵית כְּנֶסֶת, שֶׁהָרִי לֹא נִמָּצֵא בִּינֵיהֶם עַל מַח שְׂגִיחוֹ עֲלֵיהֶם.

וְאֵת זֶה לֹא יוֹדְעִים כֹּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי שְׂכִינָה, כְּשֶׁגִּלְתָּה גְלוֹת אַחֲרֹנָה, עַד שֶׁלֹּא עֲלָתָה לְמַעֲלָה מַח כְּתוּב: (יִרְמִיָּה ט) מִי יִתְנַגֵּן בְּמִדְבָּר מְלֹן אֲרָחִים. אַחֵר כִּד בְּזִמָּן שֶׁדַּחַק רַב נִמָּצֵא בְּעוֹלָם, הִיא נִמָּצֵאת שָׁם, וּבְגִלוֹת שֶׁל סִפָּר תּוֹרָה שָׁם הִיא, וְהַכֹּל מִתַּעֲוָרִים עָלֶיהָ, עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם הַבְּבֵלִים הַטְּפָשִׁים הִלְלוּ יִדְעוּ דְּבָרִים שֶׁל סוּדוֹת הַחֲכָמָה עַל מַח עוֹמֵד הָעוֹלָם, וְתוֹמָכֵיו עַל מַח מִתְרַגְּשִׁים כְּשֶׁהוּא נִמָּצֵא בְּצֶעַר, אִזּוֹ יִדְעוּ שְׂבָחוֹ שֶׁל רַב [הַמְנוּנָה] יִיבֹא הַזֶּקֶן כְּאִשֶּׁר הִיָּה מְצוֹי בִּינֵיהֶם וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת שְׂבָחוֹ. וְהָרִי מְצֹאֵנוּ דְּבָרִים שֶׁל קְשׁוּרִים לְדַבְּרֵי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בְּסוּד עֲלִיוֹן שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת שְׂבָחוֹ.

וְעַכְשָׁיו הוֹלְכִים אַחֵר דְּבָרֵי חֲכָמָה, וְאִין מִי שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ וְאִין מִי שֶׁקוֹרָא, וְעַם כֹּל זֶה יֵשׁ בִּינֵיהֶם פְּקָחִים בְּעִבּוֹר שְׂנָה וּקְבִיעַת הַחֲדָשִׁים, אִף עַל גַּב שֶׁלֹּא נָתַן לָהֶם וְלֹא נִמְסַר בִּידֵיהֶם.

שְׂנִינִי, שְׂנִינִי עֶשֶׂר חֹדֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה מִתְקַשְּׁרֶת בַּגּוֹף בְּקֶבֶר, וְנִדְוִנִים בְּדִין אֶחָד, פָּרַט לְאוֹתָהּ נֶפֶשׁ שֶׁל הַצַּדִּיקִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוָה, וְנִמָּצֵאת בְּקֶבֶר וְיִודַעַת בְּצֶעַר שְׁלוֹ, וּבְצֶעַר הַחֲזִים יוֹדַעַת [לֹא יוֹדַעַת], וְלֹא מִשְׁתַּדְּלֶת עֲלֵיהֶם.

וְאַחֵר שְׂנִינִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּלְבוּשׁ אֶחָד, וְהוֹלְכֶת וּמִשׁוּטָטֶת בְּעוֹלָם, וְיִודַעַת מִן הַרוּחַ מַח שֶׁהִיא יוֹדַעַת, וּמִשְׁתַּדְּלֶת עַל הַצֶּעַר שֶׁל הָעוֹלָם, וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, וְלִדַּעַת אֶת צֶעַר שֶׁל הַחֲזִים.

וּמִי מִתַּעֲוָר לְכָל זֶה? בְּזִמָּן שֶׁיֵּשׁ צַדִּיק שְׂמוּדִיעַ לוֹ כְּרֵאוֹ, וְאוֹתוֹ צַדִּיק נוֹדַע בִּינֵיהֶם. שְׂשִׁנִינִי, צַדִּיק אֶחָד נִשְׁאַר בְּעוֹלָם, בֵּין הַחֲזִים וּבֵין הַמַּתִּים הוּא נוֹדַע, שֶׁהָרִי כֹל יוֹם מְכַרְזִים עָלָיו בִּינֵיהֶם, וְכִשְׂנִינִי יוֹתֵר צֶעַר בְּעוֹלָם וְהוּא לֹא יָכוֹל לְהִגֵּן עַל הַדּוֹר, הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם אֶת צֶעַר הָעוֹלָם.

וְכִשְׁלֹא נִמָּצֵא צַדִּיק בְּעוֹלָם שְׂמִכְרִיזִים עָלָיו בִּינֵיהֶם, וְלֹא נִמָּצֵא [בִּינֵיהֶם] מִי שֶׁיַּעֲוֹר אוֹתָם בְּצֶעַר שֶׁל הָעוֹלָם אֲלָא סִפָּר תּוֹרָה, אִזּוֹ מִתַּעֲוָרִים עָלָיו עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְצָרִיכִים כָּלֵם לְהַמָּצֵא בְּאוֹתוֹ זִמָּן בְּתַשׁוּבָה. וְאִם לֹא נִמָּצֵאִים, מִתַּעֲוָרִים עֲלֵיהֶם בְּעָלִי הַדִּין, וְאִפְלוּ רוּחַ שֶׁל גֹּן עֵדוֹ מִתַּעֲוָרִים עֲלֵיהֶם מִשׁוֹם סִפָּר תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

שְׂנִינִי, וְשִׁכְבָּתִי עִם אֲבֹתִי - בַּגּוֹף, בְּנֶפֶשׁ, בְּרוּחַ, בְּנִשְׁמָה, בְּמִרְכָּבָה אַחַת, בְּדֶרֶגָה עֲלִיוֹנָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמָה אֲטוּמִים מִהַכֹּל בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא מְסַתְּפִלִים בְּדַבְּרֵי הָעוֹלָם, וְאִידֵךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמָּצֵא עֲלֵיהֶם בְּרַחֲמִים בְּכָל זִמָּן וְעַד, וְאִין מִי שֶׁיִּשְׁגִּיחַ.

שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם נִכְנָסֶת רוּחַ אַחַת לְמַעֲרַת הַמְּכַפְלָה, וְנוֹשְׁבֶת בְּקֶבֶרִי הָאֲבוֹת, וּמִתְרַפָּאִים כֹּל הָעֲצָמוֹת וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, וְאוֹתָהּ רוּחַ מִשְׁפִּיעָה טַל מְלַמְעָלָה מֵרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, מְקוֹם שֶׁנִּמָּצְאִים הָאֲבוֹת הָעֲלִיוֹנִים. וְכִשְׂמִיגִיעַ [וְכִשְׂמִתַּעֲוָר] אוֹתוֹ הַטַּל מֵהֶם, מִתַּעֲוָרִים הָאֲבוֹת שְׁלֹמֶטָה.

וְלְמַדְנוּ שִׁיּוֹר אוֹתוֹ הַטַּל בְּדֶרֶגוֹת יְדוּעוֹת, בְּדֶרֶגָה אַחֵר בְּדֶרֶגָה, וּמִגִּיעַ לְגוֹן הָעֵדוֹן שְׁלֹמֶטָה, וּמִאוֹתוֹ הַטַּל רוּחָצִים בְּבִשְׂמִים שֶׁל גֹּן עֵדוֹ, וּמִתַּעֲוָרֶת רוּחַ אַחַת שְׁכֻלָּה בְּשִׁתֵּי אַחֲרוֹת, וְעוֹלָה וּמִשׁוּטָטֶת בֵּין



הבשמים, ונכנסת בפתח המערה, ואז מתעוררים האבות, הם וזווגיהם, ומבקשים רחמים על בניהם. וכאשר נמצא צער בעולם, משום שהם ישנים על חטאי העולם, ואותו טל לא שופע ולא נמצא, עד שמתעורר ספר תורה כראוי בעולם, והנפש מודיעה לרוח, והרוח לנשמה, והנשמה לקדוש-ברוך-הוא. אז יושב המלך על כסא רחמים, ושופע מהעתיק הקדוש העליון שפע של טל הבדולח, ומגיע לראש המלך, ומתברכים האבות. ושופע אותו טל לאותם ישנים, ואז כלם מתחברים [מתברכים]. וחס הקדוש ברוך הוא על העולם.

ולמדנו, לא חס הקדוש ברוך הוא על העולם עד שמודיע לאבות, ובשבילם העולם מתברך. אמר רבי יוסי, ודאי כך זה, והרי מצאנו דברים בספרו של שלמה המלך, אותו עליון, שקוראים לו צצה של חכמה של הכל.

ורב המנוגא, כך גלה ואמר, שהרי הראו לו שרחל עשתה יותר, שעומדת בפרשת דרכים בכל זמן שהעולם צריך, מפלס, וסוד הדבר - ארון וכפרת בחלקו של בנימין, שנולד בדרך, ושכינה על הכל.

וישתחו ישראל על ראש המטה. מה זה ראש המטה? זו השכינה. אמר רבי שמעון, חס וחלילה, אלא אליו פרע והשתחוה. אלא בא ראה, מטה זו שכינה, שכתוב (שיר ג) הנה מטתו של שלמה. ראש המטה מה זה? זה יסוד העולם, שהוא ראש המטה הקדושה. על ראש - זה ישראל שעומד על ראש המטה, משום כך ישראל לשלו הוא השתחוה.

ואם תאמר, הרי באותו זמן הוא לא היה חולה, שהרי אחר כך כתוב ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביד חולה, ובשעה שהשתחוה לא היה חולה, ועל שידע שהרי באותו הזמן עלה לדרגה עליונה קדושה כסא שלם, משום כך השתחוה לאותה מרפבה, כסא עליון, שלמות האילן הגדול והחזק שנקרא על שמו, ועל זה וישתחו ישראל על ראש המטה. ודאי על ראש המטה, שהרי עלה למקומו והתעטר בעטרות המלך הקדוש.

ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת ז) כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחריתי ויהא רחוקה ממני. הרי שנינו, שלמה המלך נרש את הלבנה מפל צדיקה, ובנימין עמדה בשלמות אותה הלבנה שהתברכה מהכל, וכשרצה לעמוד על הנהגות התורה אמר, אמרתי אחריתי וגו'.

אמר רבי יהודה, יעקב אמר ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם. שם שנינו, מי שצאה נשמתו ברשות אחרת, וגופו נקבר בארץ הקדושה, כתוב עליו (ירמיה כ) ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ויעקב אמר וקברתני בקברתם, ונשמתו יצאה ברשות אחרת!?

אמר רבי יהודה, שונה יעקב, שהשכינה היתה אחוזה בו ודבוקה בו. זהו שכתוב (בראשית מז) אנכי ארד עמך מצרימה - לדור עמך בגלות, ואנכי אעלה גם עלה - לזוג בי את נשמתך ולקבר את גופך בקברי אבותיך. מה זה אומר? [אף על גב ש] [שהרי לא] יצאה נשמתו ברשות אחרת. [ועל זה ואנכי אעלה גם עלה כתוב].

ויוסף וישית ידו על עיניו. יוסף ודאי, שהרי הוא בכור של הרהור הלב, בכור של טפה ראשונה היתה, כמו שנתבאר, ומשום שידע הקדוש ברוך הוא סתר זה, התבשר לו ביוסף, שהרי כל אהבתו בו היתה תלויה.

וישית ידו על עיניו, מה זה אומר? אמר רבי ייסא, בשביל כבוד יעקב, ולבשר לו שהרי יוסף קים וימצא אצלו במיתתו. רבי חזקיה אמר, למדת דבר, ואני פוחד לגלותו, ובמעשי העולם נמצאת חכמה. בא רבי אבא, [ונשקו] והכה בו. אמר לו, אמר דבריד וחגר כלי זיניף. בימי רבי שמעון דברים מתגלים.

אמר, למדתי מפרקי רבי ייסא הזקן בהנהגות העולם, בו אדם שזוכה לבן בעולם הזה, צריך לשים עפר על עיניו כשנקבר, וזהו כבודו, להראות שהעולם נסתר ממנו, והוא יורש אותו בעולם תחתיו.

משום שעיני האדם, מראה העולם נראה בהם, וכל הגונים כך הם שסביבו: הלבן שבו הוא הים הגדול אוקינוס, שמקיף את כל העולם בכל הצדדים. גון אחר הוא היבשה [שמקפת] שמוציאה מים, והיבשה עומדת בין המים, כך הוא הגון בין המים.

גון אחר שלישי הוא באמצע שלו, זו ירושלים, שהיא אמצע העולם. גון רביעי הוא מראה של כל העין, ונקרא בת עין, שבאותו בת עין נראה הפרצוף, והמראה הנקבד מכל זו ציון, שהיא נקדה אמצע של הכל, שמראה כל העולם נראה שם, ושם שורה השכינה שהיא היפי של הכל ומראה של הכל, והעין הזו היא ירשת העולם. ולכן זה עוזב אותה וזה נוטל אותה ויורש אותה.

אמר לו, יפה אמרתי, אבל דבר נסתר יותר הוא, ובני העולם לא יודעים ולא מסתכלים, שהרי בשעה שבו אדם יוצא מהעולם, נפשו נסתרת עמו, ועד שלא יוצאת, עיני האדם רואות מה שרואות,

כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ (שמות לג) כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי - בְּחִיָּיהֶם לֹא רוֹאִים, אֲבָל בְּמִיתָתָם רוֹאִים.

וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת מֵאוֹתוֹ מֵרָאָה שְׂרָאָה, וְאוֹתָם שְׁעוֹמְדִים עָלָיו צְרִיכִים לָשִׁים יָד עַל עֵינָיו וְלִסְגֹר אוֹתָם, מִשּׁוּם מָה שֶׁלְּמִדְּנוּ בְּסוּד נִימוּסֵי הָעוֹלָם, שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁעֵינָיו נִשְׁאָרוֹת פְּקוּחוֹת מֵאוֹתוֹ מֵרָאָה נִכְבָּד שְׂרָאָה - אִם זָכָה לָבוֹ, הֵבִן מִקְדָּים לָשִׁים יָדוֹ עַל עֵינָיו וְלִסְגֹר אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וַיֹּסֶף יִשְׁיֵת יָדוֹ עַל עֵינָיו. מִשּׁוּם שֶׁהָרִי מֵרָאָה אַחֵר לֹא קָדוֹשׁ מִזְדַּמֵּן כִּנְגָדוֹ, וְהָעֵין שְׂרָאָתָה כַּעַת מֵרָאָה קָדוֹשׁ עָלִיוֹן, לֹא תִסְתַּכַּל בְּמֵרָאָה אַחֵר.

וְעוֹד, שְׁאוֹתָה נִפְשׁ סְמוּכָה כִּנְגָדוֹ בְּבֵית, וְאִם הָעֵין נִשְׁאָרֶת פְּקוּחָה וְאוֹתוֹ מֵרָאָה אַחֵר יִשְׁרָה עַל עֵינָיו - בְּכָל מָה שֶׁמִּתְקַלְקֵל, וְאִין זֶה כְּבוֹד הָעֵין, וְכָל שֶׁכֵּן מִקְרֹבָיו, וְכָל שֶׁכֵּן מִן הַמֵּת, שְׂאִין כְּבוֹדוֹ לְהִסְתַּכַּל בְּמָה שֶׁלֹּא צָרִיךְ וּלְהִשְׁרֹת עַל עֵינָיו דָּבָר אַחֵר. לְאַחֵר כִּדּוּ מִתְכַּסֶּה בַּעֲפָר, וְהָרִי הִתְעוֹרְרוּ הַחֲבֵרִים עַל דִּין הַקֶּבֶר מֵהוּ, וְכְבוֹד הוּא שִׁיסְתָּם הָעֵין מֵהַכָּל עַל יְדֵי בְנוֹ שֶׁהִשְׁאִיר בְּעוֹלָם.

בֹּא רָאָה, כָּל שֶׁבַעַת הַיָּמִים, הַנִּפְשׁ הוֹלֶכֶת מִהַבֵּית לְקֶבֶר, וּמִהַקֶּבֶר לְבֵית, וּמִתְאַבֵּלֶת עָלָיו, וְשִׁלֵּשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם נִדְוָנִים כְּאַחַד הַנִּפְשׁ וְהַגּוֹף, וְאִין מִי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּעוֹלָם וַיִּשְׁגִּיחַ לְעוֹרֵר אֶת הַלֵּב.

אַחֵר כִּדּוּ הַגּוֹף נִטְרָד, וְהַנִּפְשׁ הוֹלֶכֶת וּמִתְרַחֶצֶת בְּגִיהֶנֶם, וַיּוֹצֵאת וּמִשׁוֹטְטֶת בְּעוֹלָם וּמִבְּקֶרֶת אֶת קֶבְרוֹ, עַד שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּמָה שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת.

אַחֵר שְׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ כָּלֶם נָחִים. הַגּוֹף נִשְׁאָר [נָח] בַּעֲפָר. הַנִּפְשׁ נִצְרֶת וּמֵאִירָה בְּרוּחַ, בְּמִלְבוּשׁ שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת. הָרוּחַ מִתְעַנֶּנֶת בְּגוֹן עֵדוֹ, וְהַנִּפְשָׁה עוֹלָה לְצִרּוֹר שֶׁל עֵנָן כָּל הָעֲנוּגִים, וְהַכָּל נִקְשָׁר זֶה בְּזֶה לְזִמְנִים וְדוּעִים.

בֹּא רָאָה, אוֹי לָהֶם לִבְנֵי אָדָם שֶׁלֹּא מִסְתַּכְּלִים וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מוֹדְעִים עַל מָה עוֹמְדִים, וְנִשְׁכָּח מֵהֶם לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת הַתּוֹרָה. שֵׁשׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שֶׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְמַעַלָּה, וְיֵשׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שֶׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְמַטָּה, וְיֵשׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שֶׁעוֹשׂוֹת לְבוּשׁ נִכְבָּד לְעוֹלָם הַזֶּה, וְהַכָּל צָרִיךְ לוֹ לֵאמֹר, וּמִמֵּי מִשְׁכָּל כָּלֶם נִתְקַנֵּים, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

רַבִּי יְהוֹנָדָה הַזֶּקֶן הִתְרַגֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ יוֹם אֶחָד, וְהָרָאִי לוֹ בְּחִלּוּמוֹ דְּמִוֵּת אַחַת מֵאוֹר שְׁלוֹ, חֲזָקָה, שֶׁזוֹהֶרֶת לְאַרְבָּעָה צִדִּים. אָמַר לָהֶם, מַה זֶּה? אָמְרוּ לוֹ, לְבוּשׁ שֶׁלָּךְ לְמִדּוֹר הַזֶּה, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הִזָּה שֶׁמָּח.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כָּל יוֹם וְיוֹם רוּחוֹת הַצְּדִיקִים יוֹשְׁבִים בְּלְבוּשֵׁיהֶם שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת בְּגוֹן עֵדוֹן וּמִשְׁבָּחִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכְבוֹד עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים קמ) אֵף צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנִיךָ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּתַחֲלָה מַה כְּתוּב? וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל וְגו', כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ. מִי הַמַּטָּה? זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ הַמַּטָּה - זֶה צְדִיק. עַל רֹאשׁ הַמַּטָּה - זֶה הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, שֶׁהִשְׁלֹם שֶׁל הַכָּל שְׁלוֹ, שֶׁכְּתוּב (שיר ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה, שֶׁיַּעֲקֹב לְשִׁלּוֹ הִשְׁתַּחֲוָה, לְאוֹתוֹ שֶׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַמַּטָּה, יִשְׂרָאֵל שָׁמוֹ, מִשּׁוּם כִּן וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמַּטָּה.

אַחֵר כִּדּוּ, כִּיֵּן שֶׁיַּעֲקֹב יָדַע, שֶׁהָרִי בְּדִרְגָּה עָלִיוֹנָה הִשְׁתַּלֵּם, וְדִרְגָּתוֹ הִיא לְמַעַלָּה עִם הָאֲבוֹת, וְהוּא לְבַדּוֹ תִּקּוֹן שְׁלֵם, הַתְּחִזָּק לָבוֹ וְשִׁמַּח, וְהִתְחִזָּק בְּרִצּוֹן עָלָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ, מַה כְּתוּב בּוֹ? וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב עַל הַמַּטָּה, עַל הַמַּטָּה מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי בְּדִרְגָּה עָלִיוֹנָה יוֹתֵר הִשְׁתַּלֵּם. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ.

שְׁנִינִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה, בְּמִשְׁנֵתוֹ בְּאֲרָנוּ, הָרִי שֶׁשְׁנִינִי בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּשָׁנָה הָעוֹלָם נִדּוֹן: בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, בְּעֶצֶרֶת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים לִפְנֵי כְּבִי מְרוֹן, וּבְחָג נְדוּנִים עַל הַמִּים. הָרִי בְּאֲרָנוּ דְּבָרִים, וְסוּד הַמִּשְׁנָה בְּאֲרָנוּ, בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה וְכו', כִּנְגָד הַמִּרְכָּבָה הָעָלִיוֹנָה, סוּד הָאֲבוֹת, וְדוּד הַמֶּלֶךְ.

בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, שֶׁכִּדּוּ זֶה מִמֶּשׁ, וְהָרִי בְּאֲרָנוּ דָּבָר זֶה, עַל מָה בָּאָה מִצָּה בְּפֶסַח, וְהָרִי דִין הוּא, דִּין הַמִּלְכוּת דִּין, וְזוֹ הָרֹאשִׁית שֶׁהִתְחִילוּ יִשְׂרָאֵל לְהַכְנִס בְּחֶלֶק הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְבַעַר מֵהֶם חֶמֶץ, שֶׁהִיא טְעִיּוֹת אַחֲרוֹת שֶׁמִּמֵּינִים עַל עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת שֶׁנִּקְרָאִים אֱלֹהִים אַחֲרֵים, אֱלֹהֵי יֶכֶר, וְנִקְרָאִים חֶמֶץ, יֶצֶר הָרָע, וְלִהְיוֹת בְּמִצָּה, חֶלֶק הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. לָמָּה תְּבוּאָה? [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר תְּבוּאָתָה בְּהִיא, רָמַז לְהִיא רֹאשׁוֹנָה שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ] לָכֵן בְּפֶסַח נְדוּנִים עַל הַתְּבוּאָה, וּבְאֲרָנוּ שֶׁהָעוֹלָם נִדּוֹן עַל דִּין שֶׁל הִיא.

בְּעֶצֶרֶת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן. פְּרוֹת הָאֵילָן? פְּרוֹת הָאֵילָנוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת! מַה זֶה פְּרוֹת הָאֵילָן? אֵלָּא זֶהוּ הָאֵילָן הַגָּדוֹל וְהַחֲזָק לְמַעַלָּה. פְּרוֹת הָאֵילָן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (הושע יד) אֲנִי כְּבָרוֹשׁ רַעְנָן מִמֵּי פְּרִיךָ נִמְצָא.

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עוֹבְרִין לִפְנֵי כְּבִי מְרוֹן. שְׁנִינִי, רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶהוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וְיֵמִי הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה? זֶה יִצְחָק שֶׁנִּקְרָא רֹאשׁ, שֶׁהוּא רֹאשׁ אֶחָד שֶׁל הַמֶּלֶךְ [לְמַעַלָּה], מִקּוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁנָה, לָכֵן כָּל בְּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים לִפְנֵי כְּבִי מְרוֹן, וְעַל זֶה שְׁנִינִי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהָרִי בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שׁוֹרָה יִצְחָק.

וּבְחָג נְדוּנִים עַל הַמִּים, זֹהִי רֹאשִׁית [שֶׁל רֹאשׁ] שֶׁל יָמִין הַמֶּלֶךְ, וְעַל זֶה שֶׁמִּחַת הַמִּים נִמְצָאת בְּכָל

בשעה שמונסיכים מים ושוואבים אותם, משום שמים זה ידוע, ועל זה בארבעה פרקים אלו הכל נמצאים.

אמר רבי יוסי, כשיסתכלו בדברים, הכל נמצא בפרקים הללו, אברהם, יצחק ויעקב, דוד המלך, ובאלה העולם נדון, ובארבעה פרקים בני אדם נדונים בימים שנמצאים בעולם, ובכל יום ויום הספרים נפתחים והמעשים נכתבים, ואין מי שישיב לב, ואין מי שיכריז אוננים. והתורה מעידה בו בכל יום, וקול קורא בחיל, (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב אמרה לו, ואין מי שיקשיב לקולו.

למדנו, בשעה שבו אדם קם בבקר, עדים עומדים כנגדו ומעידים בו, והוא אינו משגיח. הנשמה מעידה עליו בכל זמן ובכל שעה. אם הקשיב - יפה, ואם לא - הרי הספרים פתוחים והמעשים נכתבים. אמר רבי חייא, אשרי הצדיקים שאינם פוחדים מן הדין ולא בעולם הזה ולא בעולם הבא. זהו שכתוב (שם כח) וצדיקים ככפיר לבטח. וכתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ.

רבי חזקיה פתח ואמר, (בראשית טו) ויהי השמש לבא ותרדמה נפלה על אברהם וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל זה יום הדין הקשה שמוציאים את האדם מהעולם הזה. ששינו, [אותו יום] הזמן שמגיע שהאדם יוצא מהעולם הזה, אותו [יום] זמן יום הדין הגדול, שנחשף השמש מן הלבנה, כמו שכתוב (קהלת יב) עד אשר לא תחשף השמש, זו הנשמה הקדושה שנמנעת מבו האדם שלשים יום עד שלא יצא מן העולם, ורואה שהעולם שנמנע ממנו ולא נראה.

מה הטעם נמנע ממנו? משום שהנשמה הקדושה עולה ומעברת ממנו ולא נראית. שלא תאמר, ששמיטת אדם ונחלש, נשמה זו מעברת ממנו, אלא כשהוא בחייו בלחו, מעברת ממנו [ונחלשת] נשמה זו ולא מאירה לרוח, והרוח לא מאירה לנפש, ואז מעבר ממנו העולם ולא מאיר לו. [אלא] מאותו היום כלם מכריזים עליו, ואפלו צפרי השמים. מה הטעם? משום שנשמה זו עלתה ממנו, והרוח לא מאירה לנפש, ואז הנפש נחלשת, והמאכל וכל תאוות הגוף עולים ממנו ומעברים.

ואמר רבי יהודה, ואפלו כל פעם שנופל איש בבית חליו ולא יכול להתפלל, הנשמה מעברת ועולה ממנו, ואז הרוח לא מאירה לנפש, עד שדנים דינו של האדם. ואם דנים את האיש לטוב, אז הנשמה חוזרת למקומה ומאירה לכל. הרי בזמן שעומד הדבר בדין, ובזמן שלא עומד הדבר בדין, שלשים יום מקדימה הנשמה לכל, והעולם מעבר ממנו.

שינו, בזמן שדנים את האדם למעלה, מעלים את נשמתו לבית דין ודנים אותה על פי דבריה, והיא מעידה בכל ומעידה בכל רעיונות האדם, ובמעשים לא מעידה, שהרי כלם כתובים בספרים, וכלם דנים את האדם. באותה שעה שדנים את האדם למעלה, אז דחק הגוף נמצא יותר משאר הזמנים.

אם דנים אותו לטובה, אז מרפים ממנו, וזעה נבקעת על הגוף, והנשמה חוזרת אחר כך ומאירה לכל, ולא עולה אדם מבית חליו לעולמים עד שדנים דינו למעלה. ואם תאמר, הרי כמה חבדי עולם, כמה רשעי עולם עומדים בקיומם? אלא הקדוש ברוך הוא משגיח בדין האדם, אף על גב שפצת לא זוכה, והוא רואה שאחר כך יזכה - דן אותו לטובה. אז לפעמים שמוליד בו שיהיה צדיק בעולם, ועל זה הקדוש ברוך הוא דן אותו לטובה.

וכל מעשיו ודיניו של הקדוש ברוך הוא לטובה, ומשגיח בהכל, כמו שכתוב (ויחזקאל לג) חי אני נאם ה' וגו' אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרך. ובגלל זה כל אותם רשעי העולם שעומדים במקומם, הקדוש ברוך הוא דן אותם לטובה.

ולפעמים אותם החללים נשלם זמנם מלשרות שם, כמו שנאמר (דברים מב) וחללים רעים ונאמנים, שעשו אמונה, שפשוטו על האדם מסתלקים ממנו לאחר שהשלימו זמנם, בין לצדיקים, בין לרשעים, והכל נעשה בדין, כמו שבארנו.

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. אמר רבי יצחק, פסוק זה קשה, שכתוב וירא ישראל, וכתוב ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות. אם לא יוכל לראות, אז מה זה וירא ישראל? אלא שראה ברוח הקדש אותם בני יוסף, שהם גרועים וחביריו, שירבעם עשה שני עגלי זהב ואמר (מלכים-א יב) אלה אלהיך ישראל. ולכן מי אלה, מי הוא שעתיד לומר אלה אלהיך לעבודה זרה, ולכן וירא ישראל את בני יוסף.

מכאן שצדיקים רואים מעשה למרחוק, והקדוש ברוך הוא מעטר אותם בעטרתו. מה הקדוש ברוך הוא רואה למרחוק, כמו שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, שהקדוש ברוך הוא רואה כל המעשים עד שלא עושים אותם, וכלם עוברים לפניו.

כמו זה כל דורות העולם מסוף העולם ועד סוף העולם, כלם התיצבו ועמדו לפניו עד שלא יבאו לעולם. זהו שכתוב (ישעיה מא) קרא הדרות מראש, עד שלא נברא העולם. משום שכל הנשמות שיודרות לעולם, עד שלא ירדו, כלם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא בדמות שעומדים בעולם הזה,

וְנִקְרְאִים בְּשֵׁמוֹת, שְׁכָתוֹב (שם מ) לְכֹלֶם בְּשֵׁם יִקְרָא.

גַּם כִּן הַצִּדִּיקִים, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵרָאה לָהֶם כָּל דְּוֵרוֹת הָעוֹלָם עַד שֶׁלֹּא יָבֹאוּ וְיִמָּצְאוּ בְּעוֹלָם. מִנֵּי לִנְי; מֵאֲדָם [זֶה אֲדָם] שֶׁהָיָה רָאשׁוֹן, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְאָה לוֹ כָּל אוֹתָם דְּוֵרוֹת עַד שֶׁלֹּא יָבֹאוּ, כְּפָתוֹב (בראשית ה) זֶה סֵפֶר תּוֹלְדֹת [אֲדָם], שֶׁשֶּׁנִּינוּ, הִרְאָה לוֹ כָּל אוֹתָם דְּוֵרוֹת שְׁעִתִּידִים לָבֹא לְעוֹלָם. וְכֵן לְמִשָּׁה, שְׁכָתוֹב (דברים לד) וְיִרְאָהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְאָה לוֹ כָּל דְּוֵרוֹת הָעוֹלָם וְכָל אוֹתָם מִנְהִיגֵי הָעוֹלָם וְכָל שְׁאֵר הַנְּבִיאִים עַד שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְעוֹלָם.

גַּם כָּאן, וְיִרְא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, רָאה לְמִרְחוֹק וְהִזְדַּעַז, וְאָמַר מִי אֵלֶּה? וּפְסוּק זֶה מְשַׁלֵּם לְשָׁנִי צִדִּיקִים, לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה. וְלָכֵן הִשִּׁיב יוֹסֵף וְאָמַר, בְּנֵי הִם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה. וּמִנֵּי לִנְי שֶׁהִרְאָה לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ? שְׁכָתוֹב וְהִנֵּה הִרְאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת זֶרְעִי. גַּם - לְרִבּוֹת אוֹתָם שִׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ, כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ.

וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר וְגו'. בְּפִסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ, וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף, שֶׁלֹּא מֵצִאנוּ כָּאן בְּרָכָה שֶׁבִּרְךְ אֶת יוֹסֵף, אֲלֵא אֶת בְּנָיו. אִם לְבָנָיו, אִזּוֹ צָרִיךְ לְהִיטֵב כְּתוֹב וַיִּבְרָכֶם, אִזּוֹ מֵה זֶה וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף, וְלֹא מֵצִאנוּ כָּאן שִׁיּוֹסֵף הִתְבָּרַךְ?

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, דְּוָקָא אֶת, כְּתוֹב אֶת יוֹסֵף, הַבְּרָכָה שֶׁל בְּנֵי הֵיטָה, וְכֹאֲשֶׁר מִתְבָּרְכִים בְּנָיו, הוּא מִתְבָּרַךְ. שֶׁבְּרָכָה שֶׁל בְּנָיו שֶׁל אֲדָם בְּרָכְתּוֹ הִיא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף, דְּוָקָא אֶת, שֶׁבִּרְךְ אֶת אוֹת הַבְּרִית, סוּד [הַבְּרִית מְשׁוּם שֶׁפִּינוּ שֶׁאֲמַר בְּנֵי הִם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה, אִזּוֹ בְּרוּךְ לְאוֹתוֹ מְקוֹם סוּד] הַבְּרִית שִׁיּוֹסֵף שָׁמַר, וְלָכֵן נִקְרָא צִדִּיק. אֶת שֶׁל יוֹסֵף, סוּד הַבְּרִית שְׁעוֹמֶדֶת עִם יוֹסֵף.

הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַלְכוּ אֲבֹתֵינוּ לְפָנָיו. הָאֱלֹהִים - זֶה סוּד הַבְּרִית הַקְדוֹשָׁה, בְּרִית קֹדֶשׁ. אֲבֹתֵינוּ לְפָנָיו - דְּוָקָא לְפָנָיו, שְׁאוֹתָם רָאשׁוֹנִים עֲלִיוֹנִים מִלְּפָנֵי סוּד שֶׁלֵּנוּ, אֲבֹרָהּם וַיִּצְחָק, שֶׁהָיָה מֵהֶם נִיּוֹן וַיִּנָּק אוֹתוֹ [מֵאוֹתוֹ] מְקוֹם.

הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי, מֵה טַעַם פַּעַם אַחֲרֵת הָאֱלֹהִים? אֲלֵא סוּד עֲלִיוֹן הוּא, וְכָאן בְּרוּךְ אֶת אוֹתוֹ מְקוֹם בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִים חַיִּים, מְקוֹר חַיִּים שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת, וְלָכֵן הִזְכִּיר עֲצָמוֹ בְּמְקוֹם הַזֶּה וְאָמַר הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֹתִי, מְשׁוּם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁשׁוֹפְעוֹת מִמְּקוֹר חַיִּים יַעֲקֹב לָקַח אוֹתוֹ, וְכֵינוּ שֶׁהוּא לָקַח אוֹתוֹ, מְקוֹם זֶה לָקַח בְּרָכוֹת, וְהַכֹּל תִּלְוִי [בְּזָכַר] בְּדַבּוּר, וְעַל זֶה וַיִּבְרָךְ אֶת יוֹסֵף כְּתוֹב.

לָכֵן בְּכָל מְקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְבָרַךְ בְּרָכוֹת, צָרִיךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְבָּרַךְ בְּהִתְחַלָּה, וְאַחֵר כִּן מִתְבָּרְכִים הָאַחֲרִים. וְאִם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִתְבָּרַךְ בְּהִתְחַלָּה, אוֹתוֹ בְּרָכוֹת לֹא מִתְקִימוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי יַעֲקֹב, שֶׁבִּרְךְ אוֹתוֹ אָבִיו וְלֹא בְרוּךְ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהִתְחַלָּה - בֹּא רָאה, בְּשַׁעֲה שֶׁבִּרְךְ יַצְחָק אֶת יַעֲקֹב, לֹא בְּרָכוֹ עַד שֶׁבִּרְךְ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהִתְחַלָּה. כֵּינוּ שֶׁבִּרְךְ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהִתְחַלָּה, הוּא בְרוּךְ אֶת יַעֲקֹב. מִנֵּי לִנְי? שְׁכָתוֹב (בראשית כו) וַיֹּאמֶר רָאה רִיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוֹ ה'. כָּאן עוֹמֶדֶת בְּרָכָה לְקדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁכָתוֹב אֲשֶׁר בְּרָכוֹ ה'. הִתְבָּרַךְ בְּקִיּוֹם הַבְּרָכוֹת, וְאַחֵר כִּן אַחֲרָיו וַיִּתֵּן לָהּ וְגו'. כֵּינוּ שְׁאוֹתוֹ שְׂדֵה הַתְּקִים בְּעֵמִידַת הַבְּרָכוֹת, [בְּבְרָכוֹתָיו. מִיָּד בְּרָכוֹ וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים, שְׁאוֹתוֹ שְׂדֵה סוּד] שִׁיָּצְאוּ מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת, אַחֵר שֶׁהוּא הַתְּקִים בְּבְרָכוֹתָיו.

כְּמוֹ זֶה בְרוּךְ יַעֲקֹב בְּהִתְחַלָּה אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחֵר כִּן בְרוּךְ אֶת בְּנָיו. בֹּא רָאה, בְּפִקֵּר צָרִיךְ אֲדָם לְהִתְקַדֵּם בְּרָכוֹת לְקדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאַחֵר כִּן לְשֶׁאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהָרִי חֲקִמְנוּ בְּפִקֵּר יֹאכֵל עַד וְגו'.

וְבֹא רָאה, כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְבָרַךְ אֶת אוֹתָם בְּנֵי יוֹסֵף, רָאה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׁעִתִּיד לְצַאת מֵאֲפְרָיִם יַרְבֵּעַס בֶּן נִבְט. פָּתַח וְאָמַר מִי אֵלֶּה? מְשַׁמֵּעַ [מֵה שׁוֹנֶה] שֶׁאֲמַר בְּעִבּוּדָה זוֹ שֶׁל צַד עֲבוּדָה זֶה אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ יִשְׂרָאֵל? אֲלֵא סוּד הוּא, כָּל אוֹתָם הַצִּדִּיקִים שֶׁל אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ הָרַע, וּמֵצַד אוֹתָהּ רוּחַ טְמֵאָה אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ, וַיֵּשׁ מִי שְׂרוּכָב עָלָיו, וְכִשְׁמִיָּד וְגַם נִקְרְאִים אֵלֶּה, וְהֵם מִזְדַּמְּנִים בְּעוֹלָם בְּכָל אוֹתָם צִדִּיקִים שֶׁלָּהֶם.

וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִקְרָאת זֹאת, שֶׁהוּא סוּד הַבְּרִית, רֶשֶׁם הַקְדוֹשׁ שֶׁנִּמְצָא תְּמִיד בְּאֲדָם. וְכֵן זֶה אֵלִי וְאַנְהוּ - זֶה ה'. [הוּא ה'] אֲבָל אֵלֶּה נִקְרְאִים אֵלֶּה, וְעַל זֶה כְּתוֹב (שְׁמוֹת לח) אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ יִשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן כְּתוֹב (ישעיה מט) גַּם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה, וְאַנְכִי - סוּד שֶׁל זֹאת - לֹא אֲשַׁכַּחְךָ, וְכְתוֹב (איכה א) עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכִיָה, שְׁאוֹתוֹ הַחֲטָא גָרַם לָהֶם לְבָכוֹת כְּמֵה בְּכִיּוֹת. דְּבַר אַחֵר עַל אֵלֶּה אֲנִי - מֵה טַעַם? מְשׁוּם שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְמְקוֹם זֶה לְשַׁלֵּט עַל יִשְׂרָאֵל וְלְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּמְשׁוּם שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לְשַׁלֵּט, [כְּתוֹב עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכִיָה. סוּד הַדְּבַר - זֶה צַד הַטְּמֵאָה שֶׁנִּתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת לְשַׁלֵּט] אֲנִי בּוֹכִיָה, זוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּקְרָאת אֲנִי.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי כְּתוֹב (דברים כח) אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית - כִּן זֶה בְּנִדְאִי, שֶׁכָּל אֵלֶּה לֹא מִתְקִימִים אֲלֵא מִתּוֹךְ אֵלֶּה שֶׁשֶּׁם כָּל הַקְלָלוֹת שְׁרוּיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ שֶׁהוּא אֲרוּר, וְלָכֵן הַקְדִּים וְאָמַר אֵלֶּה, שְׁעוֹמֵד

למי שעובר על דברי הברית.

אלה המצוות אשר צוה ה' (ויקרא כו), משום שכל מצוה של התורה לטהר את האדם, ולא יסטה מדרך זו, וישמר משם ויפרד מהם. ואם תאמר, (בראשית ו) אלה תולדות נח - כך הוא ודאי, שהרי יצא חם, שהוא אבי כנען, וכתוב (שם ט) ארור כנען, והוא סוד זה של אלה.

ולכן (וכל אלה התורה פסלת הזקב, ועל זה כתוב מי אלה, ישראל פאשר עשו את העגל) כתוב ויאמרו אלה אלהיך ישראל, וכל אלה התורה פסלת הזקב. אחרון הקריב זהב שהוא צד שלו שכלול הוא בחזק האש, והכל אחד, וצד זה זהב ואש. [להגביר] רוח טמאה שנקמצאת תמיד במדבר, מצאה מקום באותו זמן להחזיק בו.

וימה שהיו ישראל טהורים מאותה זחמה ראשונה שהטיל בעולם, שגרים מות לעולם, כשעמדו על הר סיני, אחר כך חזרו, וגרם להם כמו מקדם לטמא אותם ולהתחזק עליהם, וגרם להם מות ולכל העולם לדורותיהם אחריהם. זהו שכתוב (תהלים פג) אני אמרתי אלהים אתם וגו', אכן כאדם וגו'.

ועל זה, כשראה יעקב את גרעם בן נבט שעובד כוכבים ומזלות ואמר אלה אלהיך, הזדעזע ואמר מי אלה. כשרצה אחר כך לברכם, ברח את [השכינה בתחלה] ואחר כך ברח [את] בניו. כיון שברח את הקדוש ברוך הוא בתחלה, אחר כך מאותו מקום שברח בתחלה ברח אותם. זהו שכתוב המלאך הגאלי אתי מכל רע וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'. הרי פרשוק שלא יתפלל אדם רק סמוך לפתח, ולא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הפתח, שכתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. מה שונה בכלם שהתפללו תפלה, שלא כתוב בהם ויסב פניו אל הקיר? שהרי די לו לומר ויתפלל אל ה', שהרי מי שמתפלל תפלה, הוא מכון דעתו פראוי, שהרי כתוב במשה (במדבר כב) ויתפלל משה אל ה', ויצעק משה אל ה', ולא כתוב ויסב פניו. כאן בחזקיהו מה הטעם ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ואחר כך ויתפלל?

אלא סוד הדבר הוא, ששנינו, חזקיהו באותו זמן לא היה נשוי, ולא היתה לו אשה ולא הוליד בנים, מה כתוב? ויבא אליו וגו' כי מת אהרן ולא תחיה. ושנינו, כי מת אהרן - בעולם הזה, ולא תחיה - בעולם הבא. מה הטעם? משום שלא הוליד בנים.

שכל מי שלא משתדל להוליד בנים בעולם הזה, לא מתקיים בעולם הבא, ולא יהיה לו חלק באותו העולם, ומתגרשת נשמתו בעולם [הבא], ולא מוצאת מנוחה במקום בעולם, וזהו הענין שכתוב בתורה (ויקרא כ) ערירים זמותו, ומתגרמים בלא ולד, משום שמי שהוא בלי ולד, כשהוליד לאותו העולם מת הוא שם, מת בעולם הזה ובעולם הבא, ולכן כתוב כי מת אהרן ולא תחיה.

ולא עוד, אלא ששכינה לא שורה עליו כלל, אז כתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. למדנו ששם רעיונותיו וכוון את פניו לשאת אשה, כדי שתשרה עליו השכינה, סוד של הקיר.

ולכן כתוב אחר כך ויתפלל אל ה'. מכאן למדנו, שמי שיש בו חטא וצריך לבקש רחמים עליו, וכוון פניו ורעיונותיו לתקן עצמו מאותו חטא, ואחר כך יבקש להתפלל, כמו שנאמר (איכה ג) נחפשה דרכינו ונחקרה - בתחלה, ואחר כך - ונשובה. גם כאן, כיון שצדע חזקיהו חטאו, מה כתוב? ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. שם פניו לתקן אל השכינה, שהרי אל המקום הזה חטא.

משום שהשכינה, כל נקבות העולם עומדות בצדה. מי שיש לו נקבה, שורה היא עליו. ומי שאין לו, לא שורה עליו. ועל זה תקן עצמו אליה לתקן, וקבל עליו להנשא, ואחר כך ויתפלל אל ה'.

קיר - זהו אדון כל הארץ, וזו השכינה, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. קיר - כמו שנאמר (ישעיה כב) מקרקר קר ושוש, קרקור ונהימת הקיר שהוא אדון, כשנחרב בית המקדש, כמו שנאמר (ירמיה לא) רחל מבכה על בניה, והרי בארנו. ולכן ויסב חזקיהו פניו אל הקיר.

בא ראה, בתפלה מה כתוב? אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך. רמז כאן ששמר ברית הקדש ולא טמא אותו, ושמר אותו פראוי. כתוב כאן התהלכתי לפניך, וכתוב שם (בראשית יז) התהלך לפני ויהיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך, ששמר ברית הקדש פראוי, באמת ובלב שלם, שהתכוון בכל אותם סודות האמונה שכלולים באמת.

והטוב בעיניך עשיתי, שסמך גאלה לתפלה, והרי בארנו. והנה פרשוק החברים, שהתכוון ליחד יחיד פראוי, ולכן ויבד חזקיהו בכי גדול, שאין שער שעומד לפני דמעות. גאלה - זה המלאך הגאלי, שזהו נמצא בכל גאלה שבעולם, והרי בארנו.

המלאך הגאלי אתי מכל רע. רבי אלעזר אמר, כיון שברח יעקב והתכוון מלמטה למעלה, אז המשיך מלמעלה למטה, שכתוב האלהים הרעה אתי. כיון שהוא לקח, נתן ברכות למקום זה. כיון שהגיע את

הברכות למקום הזה, אז פתח ואמר המלאך הגאל וכו'.

פתח ואמר, (מלכים-א ח) כי הכרובים פרשים כנפים אל מקום הארון וגו'. בא ראה, הכרובים באות ובגס היו עומדים, שלש פעמים ביום היו פורשים כנפיהם וסוככים על הארון למטה, שכתוב (שמות כה, כ) פרושי כנפים. פרושי כנפים לא כתוב, אלא פרושי.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא עושה למטה כמו שלמעלה. כרובים דמותם כמראה תינוקות, ועומדים תחת מקום זה מימין ומשמאל, ואלה מתברכים בתחלה מאותן ברכות ששופעות מלמעלה, ומכאן שופעות הברכות למטה.

ולכן כתוב המלאך הגאל אתי מכל רע. אתי - שנטל ברכות מגונים שלמעלה. וכיון שהוא נטל, יברך את הנערים, זהו סוד הכרובים, שמהם שופעות ברכות מהעליונים לתחתונים [ותחתונים].

המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים וגו'. רבי חניא פתח ואמר, (משלי יט) בית והון נחלת אבות. וכי נחלת אבות הם, והרי הקדוש ברוך הוא נותן הכל לבני אדם? אלא, כיון שמוריש בית וממון לבן האדם, לפעמים יוריש הכל לבנו, ויהיה ירשת האבות, אבל ומה' אשה משפלת, משום שהאשה, כשיוורש אותה הבן אדם, הוא יורש אותה מעם הקדוש ברוך הוא, שהרי לא יוריש אותה הקדוש ברוך הוא לבן האדם אלא כשמכריזים עליו ברקיע.

שהקדוש ברוך הוא מונוג זווגים עד שלא באו לעולם. וכשזכו בני אדם לפי מעשיהם, כך נותנים להם אשה, והכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא, ולפי מעשים של צדיקים כך מונוג זווגים.

ולפעמים שעולים במאזנים, ומסטה אותו האיש דרכו, עולה זווגו לאחר עד שיכשיר מעשיו, וכשיכשיר מעשיו או שמגיע זמנו, נדחה איש מפני איש, ובא זה ולקח את שלו. וזה קשה לפני הקדוש ברוך הוא מהכלל, לדחות איש מפני איש אחר, ולכן הקדוש ברוך הוא נותן אשה לבן האדם, וממנו באים הזווגים. ולכן ומה' אשה משפלת.

לכן הקדוש ברוך הוא נותן הכל לבן האדם. ואם תאמר, אשה משפלת ולא אחרת - בא ראה, אף על גב שהקדוש ברוך הוא מזמין טוב לאדם לתת לו, והוא מסטה דרכו מעם הקדוש ברוך הוא לצד אחר - מאותו צד אחר שנדבק בו גבא לו מה שביא, בכל [כל] הקטרוגים וכל הרעות, ולא באים אליו מן הקדוש ברוך הוא אלא מאותו צד רע שנדבק בו באותם מעשים שעשה.

ועל זה, אשה שאינה משפלת, קרא על זה שלמה, (קהלת ז) ומצא אני מר ממות את האשה, משום שחטאי האדם הוא מושך עליו באותם מעשים שעשה. ולכן, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה באדם משום מעשיו הנשגבים, הוא מזמין לו אשה שהיא משפלת, ופודהו בפרדות מתוך הצד האחר.

ועל זה אמר יעקב המלאך הגאל אתי מכל רע. מה זה מכל רע? שלא הזדמנה לי אשה שהיא מתוך הצד האחר, ולא קרה פסול בזרעי [במטתו], שכלם צדיקים ושלמים בשלמות, משום שנפדה מכל רע, ויעקב לא נדבק באותו צד האחר כלל.

ועל זה המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים. מה הטעם נראו לברכה? משום ששמר יוסף את אות הברית הקדושה, ועל זה אמר יוסף, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. הראה לו סוד הברית ששמר אותו, ומשום ששמר אותו, ראויים להתברך וראוי הוא לברכות רבות. משום כך לכלם נתן ברכה אחת, וליוסף ברכות רבות, משמע שכתוב ברכת אביד גברו על ברכת הורי וגו', ברכת שדים ורחם, תהיין לראש יוסף.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קכג) אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. פסוק זה בארוהו, אבל בא ראה, תפלה של בן אדם שמתפון בה, הוא למעלה לעמק העליון שממש שופעות כל הברכות וכל החרות, ומשם יוצאים לקים את הכל.

ועל זה יתר יו"ד, משום שיו"ד לא פוסק ממקום הזה לעולמים, ולכן כתוב הישבי בשמים, אחוז למעלה בסוד החכמה העליונה, ואחוז למטה שיושב על פסא האבות, יושב על הפסא שנקרא שמים, ולכן כתוב הישבי בשמים.

ומכאן, כשברכות שופעות מלמעלה מהעמק הזה, את כלן נוטל המקום הזה שנקרא שמים, ומזה שופעים למטה, עד שמגיעים לצדיק עמוד העולם, ומכאן מתברכים כל אותם החילות וכל אותם המחנות למיניהם, והרי פרשוה.

בא ראה, בשבעים ושנים מאורות עולה עטרת כל המחנות, עגול העולם, בשבעים מקומות, עגול אחד לכלם. בתוך אותו עגול נקדה אחת שעומדת באמצע. מנקדה זו נאון כל אותו עגול, בית קדש הקדשים, הוא מקום לאותה רוח כל הרוחות, [כמו סוד של כל הסודות] נסתר בתוכו. סתר זה הוא בתוך חילותיה, טמיר הוא לפני ולפנים. כשעולה זו, עולים כלם אחריה. זהו שכתוב (שיר א) משכני

## אחרית דבר.

רבי חזקיה ורבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי, כל אחד ואחד מאתנו יאמר דברי תורה. פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים עט) אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא, באהבת ישראל אוהב אותם, שהם גורלו וירשתו, לא מסתכל אחר בדינם, פרט לו לבדו.

וכיון שהוא מסתכל בדינם, מתמלא עליהם רחמים, משום שהוא כאב שמרחם על הבנים, כמו שנאמר (שם קג) כרחם אב על בנים רחם ה' וגו'. וכיון שנמצאים להם חטאים, מעביר אותם ראשון ראשון, עד שמעביר כלם מלפניו. וכיון שהעביר כלם מלפניו, לא נשארים עליהם חטאים לתת שלטון לצד האחר של דין עליהם.

בא לחטא לפניו בבתחלה - אותם חטאים ראשונים שהעביר מלפניו, חשב עליהם, ולכן כתוב אל תזכר לנו עונות ראשונים מהר יקדמונו רחמיה וגו'. שאם רחמיה לא יקדימו על ישראל, לא יוכלו לעמוד בעולם. משום שכמה הם בעלי הדין הקשה, בעלי מגנים, וכמה מלשינים שעומדים עליהם של ישראל למעלה, ואלמלא שהקדים הקדוש ברוך הוא רחמים על ישראל, עד שלא ישגיח בדינם, לא יוכלו לעמוד בעולם. ועל זה מהר יקדמונו רחמיה כי דלוננו מאד, דלות של מעשים טובים, דלות של מעשים כשרים [לפני הקדוש ברוך הוא].

בא תראה, אלמלא יסגלו ישראל מעשים כשרים לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו עומדים עמים עובדי כוכבים ומזלות בעולם, אבל ישראל הם גורמים לשאר עמים עובדי כוכבים ומזלות לזקוף ראשיהם בעולם. שאלמלא ישראל לא היו חוטאים לפני הקדוש ברוך הוא, שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות נכפים לפניו.

ובא ראה, אלמלא שהמשיכו ישראל במעשים רעים לצד אחר בארץ הקדושה, הרי נתבאר, שלא ישלטו עמים עובדי כוכבים ומזלות בארץ הקדושה, ולא הגלו מעל הארץ, ועל זה כתוב כי דלוננו מאד, שאין לנו מעשים כשרים כראוי, ולכן כי דלוננו מאד מהר יקדמונו רחמיה.

רבי יוסי פתח ואמר, (שם ב) עבדו את ה' ביראה וגילו ביעדה, וכתוב (שם ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. בא ראה, כל אדם שבא לעבד לקדוש-ברוך-הוא, בבקר ובערב צריך לעבד את הקדוש ברוך הוא.

בבקר, כשעולה האור, והתעוררות צד הימין מתעוררת בעולם, אז צריך אדם להתקשר בימין הקדוש ברוך הוא ולעבד לפניו בעבודת התפלה, משום שתפלה מחזקת תקף למעלה, וממשיכה ברכות מהעמק העליון לכל העולמות, ומשם ממשיך ברכות למטה לתחתונים, ונמצאו עליונים ותחתונים מתברכים באותה עבודת התפלה.

עבודת התפלה, שצריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בשמחה וברננה להכליל את כנסת ישראל ביניהם, ואחר כך ליחד היחוד כראוי, שכתוב דעו כי ה' הוא אלהים. זהו סוד היחוד בסוד העבודה.

ועם כל זה צריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בחדוה ולהראות חדוה בעבודתו, ושני אלה - שמחה ורננה - כנגד שני אלה. שתי תפלות, שני קרבנות ליום כנגד שני אלה, שהם שמחה ורננה. שמחה בבקר, ורננה בערב. ועל זה (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים.

ועל זה תפלת ערבית היא רשות, משום שאותה שעה מחלקת טרף לכל חילותיה, ולא שעה להזכיר [להתברך], אלא לתת מזון. ביום ההוא מתברכת משני הצדדים הללו, בבקר ובערב, מתוך שמחה ורננה, ובעילה מחלקת לכל כראוי. זהו שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו'.

פתח רבי חזקיה ואמר, (תהלים קמא) תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב. למה מנחת ערב ולא תפלת הבקר, שלא כתוב תכון תפילתי בבקר? אלא כך נתבאר, תכון תפילתי קטרת לפניך. קטרת לא באה אלא רק על חדוה. זהו שכתוב (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב. ולכן הפהו כשמודליק נרות, היה מקריב קטרת, כמו שנאמר (שמות ל) בהיטיבו את הנרות יקטירנה ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה. בבקר על חדוה, שהשעה גורמת בערב לשמח צד שמאל, וכך ראוי, ובעולם לא בא אלא על חדוה.

ובא ראה, קטרת מקשרת קשרים ואוחזת למעלה ולמטה, וזה מעביר מות וקטרוג ורגז, שלא יוכלו לשלט בעולם, כמו שכתוב (במדבר יז) ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה וגו'. אחר זה כתוב וירץ וגו', וכפר על העם, וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. משום שלא יכולים כל הצדדים הרעים וכל המקטרגים לעמד לפני הקטרת,

ועל זה היא סוד [חדות] הכל וקשור הכל.

ובשעת המנחה, כשהדין שרוי בעולם, התכונן דוד באותה תפלה, שכתוב תכון תפילתי קטרת לפניך וגו'. ותפלה זו שעולה תעביר רגז דין הקשה ששולט כעת בזמן הזה באותה קטרת, שדוחה ומעבירה מלפניו כל רגז [שעולה כעת בשעה זו באותה קטרת שמעבירה כל רגז] וכל קטרוג שבעולם, [הינו מה שכתוב] [מה הטעם? משום שהיא] מנחת ערב, כשהדין תלוי בעולם.

בא ראה, כשנחרב בית המקדש, בשעה שגשרו, היה זמן מנחה, ועל זה כתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. מה זה צללי ערב? אותם מקטרגים של העולם ורגזי הדינים שמזמנים באותה השעה. ועל זה שנינו שצריך אדם לכוון דעתו בתפלת המנחה. בכל התפלות צריך האדם לכוון דעתו, ובתפלה זו יותר מכל, משום שהדין שרוי בעולם, ועל זה זמן תפלת המנחה יצחק תתן אותה, ותרם פרושה.

עד שהיו הולכים, עלו בהר אחד. אמר רבי יוסי, החר הזה מפחיד, גלף ולא נתעבב כאן, משום שזהו הר מפחיד. אמר רבי יהודה, אם היה אחד - הייתי אומר כך, שהרי שנינו שמי שהולך יחידי בדרך מתחבב בנפשו, אבל שלשה לא, וכל אחד ואחד מעמנו, נראה שלא תזונו מעמנו השכינה.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שלא יסמוך אדם על גס, מנין לנו? משמואל, שכתוב איך אלה ושמע שאול וחרגני, ויהי שמואל ראוי יותר מאתנו. אמר לו, אפלו כך, הוא היה אחד, והזק נמצא לעין, אבל אנו שלשה, והזק לא נמצא לעין. שאם משום מזיקים - הרי שנינו שלש שלשה לא נראים ולא מזיקים, ואם משום לסטים - לא נמצאים כאן, שהרי החר הזה רחוק משוב, ובני אדם לא נמצאים כאן, ברם פחד הוא, שחיות השדה שנקמצאות כאן.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מפל רע. בפסוק זה יש להתבונן בו, [שהרי כתוב] הגאל! אשר גאל צריך היה לכתב! מה זה הגאל? משום שהוא תמיד נמצא אצל בני אדם, ולא זו מאדם צדיק לעולמים.

בא ראה, המלאך הגאל אתי - זו השכינה שהולכת עם בן האדם תמיד, ולא זזה ממנו כשבן האדם שומר מצוות התורה. ועל זה יזהר בן אדם שלא יצא יחידי בדרך. מה זה יחידי? שיזהר בן אדם לשמר מצוות התורה כדי שלא תזונו ממנו שכינה, ויצטרף ללכת יחידי בלי זיווג השכינה.

בא ראה, כשיצא בן אדם לדרך, יסדר תפלה לפני רבונו כדי להמשיך עליו שכינה, ואחר כך יצא לדרך, וימצא זיווג השכינה לגאל אותו בדרך ולהצילו בכל מה שיצטרף.

מה כתוב ביעקב? (בראשית כח) אם יהיה אלהים עמדי, זה זיווג השכינה. ושמרני בדרך הזה, לפדות אותי מהכל. ויעקב היה יחידי באותו זמן, ושכינה הולכת לפניו, כל שכן החברים שיש ביניהם דברי תורה על אחת כמה וכמה. [אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא. בינתיים חשף השמש להעריב].

אמר רבי יוסי, מה נעשה? אם נתעבב כאן, הרי היום נכנס להחשיך. אם גלף למעלה, החר הוא גדול, ומפחד חיות השדה אנו פוחדים. אמר רבי יהודה, תמהני עליך רבי יוסי. אמר לו, הרי שנינו שלא יסמוך בן אדם על הנס, שהקדוש ברוך הוא לא ירחיש לו נס בכל שעה. אמר לו, זה מדבר ביחידי, אבל אנחנו שלשה, ובינינו דברי תורה והשכינה עמנו, לא נפחד.

עד שהיו הולכים ראו למעלה בהר סלע אחד ומערה בתוכו. אמר רבי יהודה, גלף ונעלה לאותו הסלע, שאנו רואים מערה אחת שם. עלו לשם וראו אותה המערה. אמר רבי יוסי, פחדתי אולי אותה מערה מקום של חיות היא ולא נפגעו בנו כאן.

אמר רבי יהודה לרבי חזקיה, הרי ראיתי שרבי יוסי פוחד. אם תאמר משום שהוא חוטא, שכל מי שפוחד הוא חוטא, שכתוב (ישעיה לג) פחדו בציון חטאים, הרי אינו חוטא, [והרי] וכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. אמר רבי יוסי, משום שהנזק מצוי.

אמר לו, אם הנזק מצוי - כך הוא, אבל כאן לא נמצא נזק, ואחר שאנו נכנס למערה, לא יפנס הנזק לצער אותנו. נכנסו למערה. אמר רבי יהודה, נחלק את הלילה לשלש משמרות, שהוא הלילה. כל אחד ואחד מעמנו יעמד על עמדו בשלשת הצדדים הקלו של הלילה ולא נישן.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים פט) משכיל לאיתן האזרחי. התשבחת היא אברהם אמר אותה בשעה שעסק בעבודת הקדוש ברוך הוא, ועשה חסד עם בני העולם שיודעו כלם לקדוש-ברוך-הוא, שהקדוש ברוך הוא שולט על העולם, ונקרא איתן משום שהתחזק בתקף בקדוש-ברוך-הוא.

חסדי ה' לעולם אשירה, וכי מצד החסדים באים לזמר? אלא כאן נכלל צד השמאל בזמין, ולכן הקדוש ברוך הוא נסה את אברהם ובחן אותו. ויהי נתבאר שיצחק בן שלשים ושבע שנים היה באותו הזמן, מה זה נסה את אברהם? היה צריך לכתב נסה את יצחק! אלא נסה את אברהם שימצא בדין ולהכלל בדין שימצא שלם כראוי, ועל זה חסדי ה' עולם אשירה.



דבר אחר חסדי ה' עולם אשירה - אותם חסדים שהקדוש ברוך הוא עושה עם העולם. לדר ודר אודיע אמונתך בפי - טוב ואמת שעושה עם הכל. לדר ודר אודיע אמונתך - זו אמונת הקדוש ברוך הוא שהודיע אברהם בעולם והזכירו בפי כל הדורות, ועל זה אודיע אמונתך בפי.

והקדוש ברוך הוא הודיע לאברהם סוד האמונה, וכשיגיע סוד האמונה, ידע שהוא עקר וקיום העולם, שפגלו נברא העולם והתקיים. זהו שכתוב כי אמרתי עולם חסד יבנה וגו'. כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמד, עד שהושיט ימין עליו והתקיים, ואם לא שהושיט ימין עליו, לא היה מתקיים, משום שהעולם הזה נברא בדיו, וכך בארנו.

ונאמר בראשית, וסוד כלל אחד, שני גוונים כאן, בראשית. אף על גב שאמרנו ראשית מלמטה למעלה, ראשית כך גם מלמעלה למטה, ואמרנו ב' ראשית, כמו שאמרנו בית קדש הקדשים, שהרי נתנה [היא בית] לאותה ראשית, והדבר כלול הוא כאחד.

ובבי"ת היו נברא העולם הזה ולא התקיים אלא בימיו, והרי פרשוק בהבראם - כתוב באברהם, ומשום כך, אמרתי עולם חסד יבנה. ובגין הראשון של העולם [אותו העולם], אותו האור של היום הראשון היה בו לקים, ואחר כך ביום השני בשמאל. ובאלה תקן שמים, וכתוב שמים תכין אמונתך בהם.

דבר אחר שמים תכין אמונתך בהם - שמים נתקנו באותם חסדים, וסוד האמונה התקינה בהם, שאין תקוניה אלא מתוך שמים. כרתי ברית לבחירי - זהו סוד האמונה.

דבר אחר, זהו צדיק שממנו יוצאות ברכות לכל התחתונים, וכל [אותן] החיות הקדושות, כלן מתברכות מאותו השפע ששופע לתחתונים, ולכן כתוב כרתי ברית לבחירי.

נשבעתי לדוד עבדי - זה סוד האמונה שהוא עומד תמיד בצדיק הזה, קיום העולם, שלא יתפזר לעולמים חוץ מזמן הגלות שנמנע שפע הברכות, וסוד האמונה לא השלם, וכל החדוות נמנעו. וכשנכנס הלילה, מאותו הזמן החדוות לא נכנסו לפני המלך.

ואף על גב שהחדוות לא התעוררו, אבל בחוץ עומדים ומזמרים שירה, וכשנחלק הלילה והתעוררות עולה מלמטה למעלה, אז הקדוש ברוך הוא מעורר כל חילות השמים לבכינה, ובוטט ברקיע, ומזדעזעים עליונים ותחתונים.

ואין מנוחה לפניו, פרט לזמן שמתעוררים למטה בתורה, אז הקדוש ברוך הוא וכל אותן נשמות הצדיקים [שעמו], כלם מקשיבים ושומעים לאותו קול, ואז מנוחה. [לפניו, ובאה מנוחה לכל נשמות הצדיקים שעמו] [לפניו נמצאת]. משום שמיום שנחרב המקדש למטה, נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יבנס לתוך ירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל לירושלים של מטה, שכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, והרי פרשוק החברים.

וכל אותם מזמרים עומדים בחוץ ואומרים שירה בשלשת חלקי הלילה, וכלם משבחים בתשבחות ודעות, וכל חילות השמים, כלם מתעוררים בלילה, וישראל ביום, וקדשה לא מקדשים למעלה עד שישראל מקדשים למטה, ואז כל חילות השמים מקדשים את השם הקדוש כאחד. ועל זה ישראל קדושים מקדשים מעליונים ותחתונים [משום שהקדשה של שמו של הקדוש ברוך הוא לא עולה אלא מלמעלה ומלמטה] כאחד. זהו שכתוב (ויקרא יט) קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם.

פתח רבי יוסי ואמר, (איוב לח) על מה אדניה הטבעי. פסוק זה אמר אותו הקדוש ברוך הוא, משום שכתב את העולם, לא ברא אותו אלא על עמודים, שהם שבעת עמודי העולם, כמו שנאמר (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה, ואותם עמודים לא נודע על מה עומדים.

משום שהוא סוד עמק, נסתר כל הנסתרים, והעולם לא נברא עד שנטל אבן אחת, והיא אבן שנקראת אבן שתיה, ולקח אותה הקדוש ברוך הוא וזרק אותה לתוך התהום, וננצצה מלמעלה למטה, וממנה נשתל העולם, והיא נקדה באמצע העולם, ובנקדה זו עומד קדש הקדשים. זהו שכתוב (איוב לח) או מי ירה אבן פתה, כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן פת יקרת, וכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא ראה, אבן זו נכרתה מאש ומרוח וממים, ונגלדה מפלם, ונעשתה אבן אחת, ועומדת על התהומות, ולפעמים נובעים ממנו מים ומתמלאים התהומות, ואבן זו עומדת לאות באמצע העולם, וזהו אבן שהעמיד והשתיל יעקב שתילת וקיום העולם. זהו שכתוב (בראשית לא) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה.

והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. וכי אבן זאת שם לו יעקב, והרי אבן הזאת נבראה בתחלה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם? אלא ששם אותה [וכי כעת שם אותה יעקב? והרי עד שלא נברא העולם היתה. אלא שיעקב שם אותה] קיום שלמעלה ולמטה, ועל זה אשר שמתי מצבה כתוב. מה זה

אֲשֶׁר שְׁמִתִּי? שְׁכֵתוֹב יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, שֶׁשָּׁם מְדוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה כָּאן.

בֹּא רֵאָה, עַל אֶבֶן זוֹ יֵשׁ שְׁבָעָה עֵינַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ג) עַל אֶבֶן אַחַת שְׁבָעָה עֵינַיִם. עַל מֶה נִקְרָאת שְׁתִּיָּה? אֶחָד - שֶׁמִּמֶּנָּה הִשְׁתַּל הָעוֹלָם, וְאַחַד שְׁתִּיָּה - שֶׁתִּי יְהִי, שֶׁשָּׁם אוֹתָהּ הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְבַּרֵּךְ מִמֶּנָּה הָעוֹלָם, בְּשִׁבִּיל שֶׁמִּמֶּנָּה מִתְבַּרֵּךְ הָעוֹלָם.

וּבֹא וּרְאָה, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנַס הַשָּׁמֶשׁ, הַכְּרוֹבִים הִלְלוּ שְׁעוֹמְדִים בְּמִקּוֹם הַזֶּה וְהָיוּ יוֹשְׁבִים בָּאוֹת, הָיוּ מְקִישִׁים כְּנִפְיָהֶם לְמַעַלָּה וּפּוֹרְשִׁים אוֹתָם, וְנִשְׁמָע קוֹל נְגוֹן הַכְּנָפִים לְמַעַלָּה, וְאִזּוּ מִתְחִילִים לִנְגֹן אוֹתָם הַמְּלָאכִים שְׁאוֹמְרִים שִׁירָה בְּרֵאשִׁית הַלֵּילָה, בְּשִׁבִּיל שֶׁיַּעֲלֶה כְּבוֹד הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְמָטָה לְמַעַלָּה. וְאִיזוּ שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים? אוֹתוֹ נְגוֹן כְּנָפֵי הַכְּרוֹבִים, (תַּהֲלִים קִלְד) הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת ה' כֹּל עַבְדֵי ה' וְגו', שָׂאוּ יְדֵיכֶם קִדְשׁ וְגו', וְאִזּוּ [הֵם] הִיא שִׁירָה לְאוֹתָם מְלָאכִים עֲלִיוֹנִים לְזִמְרָה.

בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁנִיָּה הַכְּרוֹבִים הִלְלוּ מְקִישִׁים כְּנִפְיָהֶם לְמַעַלָּה, וְנִשְׁמָע קוֹל נְגוֹנִם, וְאִזּוּ מִתְחִילִים לִנְגֹן אוֹתָם הַמְּלָאכִים שְׁעוֹמְדִים בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁנִיָּה. וְאִיזוּ שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים בְּשָׁעָה הַזֹּאת? נְגוֹן כְּנָפֵי הַכְּרוֹבִים, (תַּהֲלִים קִכָּה) הַבְּטָחִים בַּה' כִּהְיָ צִיּוֹן לֹא יִמוּט וְגו'. וְאִזּוּ [אוֹתָהּ] הִיא [שִׁירָה] תַּחֲלָה לְאוֹתָם הָעוֹמְדִים בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁנִיָּה הַזֹּאת לִנְגֹן.

בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁלִישִׁית הַכְּרוֹבִים הִלְלוּ מְקִישִׁים כְּנִפְיָהֶם וְאוֹמְרִים שִׁירָה, וְמֶה הִיא? (שֵׁם קִיג) הַלְלוּיָהּ הִלְלוּ עַבְדֵי ה' וְגו', יְהִי שֵׁם ה' מְבָרֵךְ וְגו', מִפְּנֵי שֶׁשָּׁם וְגו'. אִזּוּ אוֹתָם מְלָאכִים שְׁעוֹמְדִים בְּמִשְׁמֶרֶת הַשְּׁלִישִׁית, כֻּלָּם אוֹמְרִים שִׁירָה.

וְכָל הַכּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת הָרְקִיעַ פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב (אִיּוֹב לח) בָּרוּךְ יְחִיד כּוֹכְבֵי בִקְרָה וְיָרִיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים, וְכֵתוֹב (תַּהֲלִים קמח) הִלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר, שֶׁהָיוּ אוֹתָם כּוֹכְבֵי הָאוֹר מְנַגֵּנִים עַל אוֹר. [שְׁמִינִים עַל הַשִּׁירָה.]

כְּשֶׁמִּגִּיעַ הַבִּקְרָה, וְאִזּוּ לּוֹקְחִים שִׁירָה אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל לְמָטָה, וְעוֹלָה כְּבוֹד הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְמָטָה וּמִלְמַעַלָּה. יִשְׂרָאֵל לְמָטָה בְּיוֹם, וּמְלָאכִים עֲלִיוֹנִים לְמַעַלָּה בַּלֵּילָה, וְאִזּוּ נִשְׁתַּלֵּם הַשֵּׁם הִקְדוֹשׁ בְּכָל הַצְדָדִים.

וְהָאֶבֶן הַזֹּאת שְׂאֵמֶר, כָּל הַמְּלָאכִים הָעֲלִיוֹנִים וְיִשְׂרָאֵל לְמָטָה, כֻּלָּם מְחִזְקִים בָּאֶבֶן הַזֹּאת, וְהִיא עוֹלָה לְמַעַלָּה לְהַתְעַטֵּר בַּתּוֹךְ הָאֲבוֹת בְּיוֹם, וּבַלֵּילָה הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ עִם הַצְדִּיקִים בְּגוֹן עֵדוֹ.

אֲשֶׁרִיָּהֶם כָּל הָעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה בַּלֵּילָה, מִשּׁוּם שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָם הַצְדִּיקִים שֶׁבָּגוּ עֵדוֹ שׁוֹמְעִים קוֹלוֹת בְּנֵי הָאָדָם אוֹתָם הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב (שִׁיר ח) הַיּוֹשֵׁבֶת בְּגִנִּים וְגו'.

בֹּא רֵאָה, אֶבֶן זוֹ הִיא אֶבֶן טוֹבָה, וְזֶהוּ סוֹד הַכְּתוֹב (שְׁמוֹת כח) וּמִלֵּאֵת בּוֹ מִלֵּאֵת אֶבֶן אֲרֶפֶעָה טוֹרִים אֶבֶן. וְאַלָּה הֵם סְדָרִים [שֶׁל שְׁלֵמוֹת] שֶׁל הָאֶבֶן הַטּוֹבָה, הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל אֶבֶן יִקְרָה, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ [שְׁלֵמוֹת] אֶבֶן אַחֲרֵת, שְׁכֵתוֹב (יִחִזְקָאֵל לו) וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן וְגו', וְכֵתוֹב (שֵׁם) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְזֶהוּ (יִשְׁעִיָּה כח) אֶבֶן בַּחַן פֶּנֶת יִקְרָת, וּבִבְרִיָּה.

וְעַל סוֹד זֶה כְּתוֹב (שְׁמוֹת כד) לַחַת הָאֶבֶן, שֶׁהֵם לּוֹחוֹת שֶׁנִּגְזְרוּ מִכָּאן, וְלָכֵן נִקְרָאוּ עַל שְׁמָהּ שֶׁל הָאֶבֶן הַזֹּאת, וְזֶהוּ סוֹד הַכְּתוֹב (בְּרֵאשִׁית מט) מִשָּׁם רָעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, [הָרִי וְדָאִי אֶבֶן יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת] כְּמוֹ שְׁכֵתוֹבָר.

פֶּתַח רַבִּי חִזְקִיָּה וְאָמַר, (שְׁמוֹת כח) וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶינָה עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂרָה - אֵלּוּ אֲבָנִים יִקְרוּת עֲלִיוֹנוֹת שְׁנִיָּה אוֹתָם אֲבָנֵי הַמִּקּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כח) וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמִּקּוֹם, וְהָרִי פֶּרְשׁוּהָ. וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים לְמָטָה, כִּדְּגִם לְמַעַלָּה שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים, וְהֵם שְׁתֵּים עָשָׂר אֲבָנִים יִקְרוּת, וְכֵתוֹב (תַּהֲלִים קכב) שֶׁשָּׁם עָלָיו שְׁבָטִים וְגו'. עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל - זֶה יִשְׂרָאֵל, סוֹד שְׁלֹמֶעֱלָה, וְכֻלָּם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', וְעַל זֶה וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶינָה עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וְכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ שְׁתֵּים עָשָׂרָה שְׁעוֹת בְּיוֹם, כִּדְּגִם יֵשׁ שְׁתֵּים עָשָׂרָה שְׁעוֹת בַּלֵּילָה. בְּיוֹם לְמַעַלָּה, וּבַלֵּילָה לְמָטָה. הַכֹּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הַשְּׁתֵּים עָשָׂרָה שְׁעוֹת שֶׁל הַלֵּילָה הִלְלוּ מִתְחַלְקוֹת לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים, וְכִכָּה מְמַנִּי מְגִנִּים עוֹמְדִים תַּחְתֵּיהֶם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, כֻּלָּם מְמַנִּים בַּלֵּילָה, וְנוֹטְלִים טָרֵף בְּהַתְחַלָּה.

וְאִזּוּ כְּשֶׁנִּחְלַק הַלֵּילָה, עוֹמְדִים שְׁנֵי [סְדָרִים] סְדָרִים מִצַּד זֶה וּשְׁנֵי סְדָרִים מִצַּד אַחֵר, [וְזוֹ] וְרוּחַ עֲלִיוֹנָה יּוֹצֵאת [וְנוֹשֶׁבֶת] בִּינֵיהֶם, וְאִזּוּ כָּל אוֹתָם הָאֵילָנוֹת שֶׁבָּגוּ עֵדוֹ, כֻּלָּם פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה, וְהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס בְּגוֹן עֵדוֹ. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב אִזּוּ יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי ה' כִּי בָא לְשַׁפֵּט אֶת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב (יִשְׁעִיָּה יא) וְשַׁפֵּט בְּצִדֵּק דְּלִים. מִשּׁוּם שֶׁמִּשְׁפָּט נִכְנָס בִּינֵיהֶם וּמִתְמַלֵּא מִמֶּנָּה [מִמֶּנָּה] גּוֹן עֵדוֹ.

וְרוּחַ צָפוֹן מִתְעוֹרְרֶת בְּעוֹלָם, וְחִדְוָה נִמְצָאת, וְנוֹשֶׁבֶת אוֹתָהּ הָרוּחַ בָּאוֹתָם בְּשָׁמִים, וְעוֹלִים רִיחוֹת

למעלה, ומתעוררים [ומתעוררים] הצדיקים בעטרותיהם ונחנים מתוך זיו האספקלריה המאירה.

אשריהם הצדיקים שזוכים לאור האור העליון, ואותו האור של האספקלריה המאירה מאיר לכל הצדדים, וכל אחד ואחד מהצדיקים הללו נוטל את חלקו כראוי לו, והיה נוטל [וכך מאיר] כל אחד ואחד כפי מעשיו שעשה בעולם הזה. יש מהם שמתבישים מאותו אור שנטל חבירם יותר ומאיר, והרי פרשוה.

חלקו של הלילה, מפאן מתחיל הלילה להפנס. כמה שומרי החק מתעוררים ומשוטטים בעולם ופותחים הסגורים, ואחר כך כמה מינים למיניהם, כמו שבארנו. ואז, כשנחלק הלילה, צד צפון יורד [מאיר הארה] מלמעלה למטה, ואחזו בלילה עד שני חלקים של הלילה.

אחר כך מתעורר צד דרום, עד שמגיע הבקר, וכשמגיע הבקר אז הדרום והצפון אוהזים בו, ואז באים ישראל למטה, מעלים אותה בתפלותיהם ובקשותיהם למעלה, עד שעולה ונגננת ביניהם, ונוטלת ברכות מהראש [של המלך] של כל הראשים.

ומתברכת מאותו הטל שנמשך מלמעלה, ומאותו הטל נחלק לכמה צדדים, וכמה רבבות גוונים מאותו הטל, וממנו עתידים להחיות המתים. זהו שפתוב (ישעיה כז) הקיצו ורננו שכני עפר כי טל ארות טלך, טל מאותם האורות העליונים שמאירים למעלה.

עד שהיו יושבים, נחלק הלילה. אמר לו רבי יהודה לרבי יוסי, עכשו רוח צפון מתעוררת והלילה נחלק, וכעת הזמן שהקדוש ברוך הוא מתאנה לקול הצדיקים שבעולם הזה, אותם שעוסקים בתורה. כעת הקדוש ברוך הוא מקשיב [לקול דבריהם] לנו במקום הזה, לא נפסיק בדברי התורה.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מכל רע. הרי נתבאר ופרשוה, אבל בא ראה, כתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך וגו', זהו מלאך גואל העולם, שמירתם של בני האדם, וזהו שמזמין ברכות לכל העולם, משום שהוא נוטל אותם בהתחלה, ואחר כך הוא מזמן אותם לעולם, ולכן כתוב הנה אנכי שלח מלאך לפניך. (שם לו) ושלחתי לפניך מלאך.

וזהו מלאך שלפעמים זכר ולפעמים נקבה, וכך הוא, שבזמן שהוא מזמין ברכות לעולם [למעלה], אז הוא זכר ונקרא זכר. כזכר שמזמין ברכות [למעלה] לנקבה, כך הוא מזמין ברכות לעולם. ובזמן שעומד בדין על העולם, אז נקרא נקבה, כנקבה המעבירה, כך הוא מתמלא מן הדין, ואז נקרא נקבה. ועל זה לפעמים נקרא זכר ולפעמים נקרא נקבה, והכל סוד אחד.

כמו זה כתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת. יש מלאכים שלוחים בעולם שמתהפכים לכמה גוונים, לפעמים נקבות לפעמים זכרים, לפעמים דין לפעמים רחמים, והכל בגון אחד. כמו זה המלאך הזה הוא בגוונים רבים, וכל הגוונים שבעולם ישנם במקום הזה, וסוד זה (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'. וכמו שיש בו כל אלו הגוונים, כך גם מנהיג את כל העולם.

#### תוספתא

אהובים עליונים, בעלי התבונה, התבוננו. מושלים היודעים בהפאת ההבטה התקרבו לדעת, מי מכס בעלי עינים בתבונה, ויודע בשעה שעולה ברצון של סוד הסודות להוציא שלשה גוונים כלולים כאחד, והם לבן אדם וירק, שלשה גוונים משלבים כאחד זה בזה, מתנחלים זה עם זה. מגרפה תחתונה נצבעת ויוצאת מתוך הגוונים הללו.

וכל הגוונים האלו נראים בזה, מראה הוא להסתכל, פעין הבדלח נראה בשעה. כמו שמפה בתוכה, כך נראה בחוץ. שלשת הגוונים הללו סובבים את זה, והגון הולך, עולה ויורד. היכלות הקשר קבועים בגון [בתוכה].

גוונים מקיפים [גוונים] כלולים כאחד, מעלים אותה למעלה ביום ומורידים בלילה. גר שדולק נראה בלילה. ביום נסתר האור ומתחבא במאיתם ארבעים ושמונה עולמות, שכלם הולכים לתוכה [בשביעה] מלמעלה למטה בתוך שלש מאות ששים וחמשה איברים גנוזה, ומכוסה למטה.

מי שמחפש למצא אותה, ישבר כנפים קלפות נסתרות ויפתח שערים. מי שזוכה לראות, יראה תוך ידיעה ותבונה כמי שרואה אחר הפתל, פרט למשה הנביא הנאמן העליון שהיה רואה אותה עין בעין, למעלה במקום שלא ידוע.

מי שלא זוכה, דוחים אותו החוצה. כמה קבוצות בעלי דין מזדמנים אליו, מזדמנים ויוצאים עליו, ומוציאים אותו שלא יסתכל בענג המלך. אזי להם לאותם הרשעים של העולם שלא זוכים להסתכל, כמו שנאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש וגו'.

אמר רבי יהודה, הייתי מסתכל, והרי מתוך ההרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים, כשנדבקו

במקום הזה. מתוך ההקדים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים. אותם גונים עולים ונכילים באחד. אשרי מי שיוע להכליל ולחדד את כלם באחד, לתקן הכל במקום שצריך למעלה למעלה, ואז נשמר האדם בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ תוספתא)

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים צט) ועז מלך משפט אהב אתה פוננת מישרים וגו'. ועז מלך משפט אהב - זה הקדוש ברוך הוא. ועז מלך - ויקף שמחזק הקדוש ברוך הוא אינו אלא במשפט, שהרי במשפט עומדת הארץ, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ.

ובמשים כך, ועז מלך משפט אהב, ולא [מתחזקת] נתקנת פנסת ישראל אלא במשפט, משום שמשם נזונית, וכל הברכות שנוטלות, היא נוטלת משם, ולכן ועז מלך משפט אהב - כל התשוקה וכל האהבה שלה כנגד המשפט. אתה פוננת מישרים - סוד של שני הפרובים למטה, שהם תקון וישוב העולם, והרי נתבאר.

רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בפסוק זה יש להתבונן בו. כינו שואמר הללויה, אז למה הללו עבדי ה', ואחר כך הללו את שם ה'! אלא כך שנינו, מי שמשבח את [האחד] האחר, צריך לשבח לפי כבודו, ולפי כבודו כך צריך שבו. ושינו, מי שמשבח את האחר בשבח שאין בו - הוא מגלה [גלוי ומסבב] את גנותו, ורוצה לגלות אותו. ועל זה מי שעושה הפסד על בן אדם, צריך כפי כבודו ולא יותר, שמתוך שבו בא לגנותו, ובכל שבו צריך לפי כבודו.

בא ראה, הללויה, כאן יש שבו עליון של רבון הכל, מקום שאין העין שולטת בו לדעת ולהתבונן [מקום], שהוא טמיר של כל הטמירים, ומיהו? יי, שם עליון על הכל.

ובמשים כך הללויה, שבו ושם באחד, כלולים באחד, וכאן נסתר הדבר שאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו שיי' נסתר, כך שבו שמשבחים הם נסתרים, שמשבחים לא ידענו מי הם, וכך צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שזהו מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שנאמר (שמואל ב ו) אשר נקרא שם שם ה'.

הראשון נסתר שאינו [זה] גלוי. [השני] נסתר וגלוי. ובמשים שעומד בהתגלות אמר, אותם שמשבחים לאותו מקום מי הם? ואמר שהם עבדי ה' הראויים לשבח את המקום הזה.

יהי שם ה' מברך, מה שונה שאמר יהי? אלא יהי - סוד ההמשכה מאותו מקום עליון, שהוא נסתר, כמו שאמרנו, שהוא יי, עד סוד הברית שהוא יי' תחתונה, כמו שיי' העליונה, הראשית בסוף.

ובמשים כך יהי, סוד ההמשכה מטמיר של כל הטמירים עד הדרגה התחתונה, ובדבר הזה מתקנים כל מעשה בראשית, כמו שנאמר יהי רקיע, יהי מארת, יהי אור. בכל אותם המעשים שלמעלה כתוב יהי.

בכל אותם מעשים שלמטה לא כתוב יהי, משום שסוד זה שהוא [המשכה] מסוד עליון, נסתר כל הנסתרים, לא מתקנים אלא בדברים עליונים שלמעלה, ולא נאמר באותם דברים תחתונים שלמטה.

ובזה מתברר השם הקדוש בכל, ועל זה כתוב יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש עד מבואו. זה מקום עליון שמאירה ממנו השמש ומאיר לכל, וזהו מקום של הראש העליון הנסתר.

ועד מבואו - זהו מקום הקשר שנקשרת בו האמונה בראוי, ומשם יוצאות ברכות לכל, והעולם מכאן נזון, כמו שנתבאר, ובמשים כך עומד מקום זה להזון מלמעלה ולהתברך משם, והכל עומד בהתעוררות התחתונה שמעוררים אותם עבדי ה' כשמברכים את השם הקדוש, כפי שאמרנו. ובמשים כך שהיא בהתגלות, כתוב הללו עבדי ה' הללו את שם ה'.

בינתיים האיר הבקר ויצאו מהמקרה, ובאותו הלילה לא ישנו. הלכו בדרך. כשיצאו מאותם הקרים, ישבו והתפללו תפלה. הגיעו לכפר אחד וישבו שם כל אותו היום. באותו הלילה ישנו עד שהיה חצות הלילה, וקמו להתעסק בתורה.

פתח רבי יהודה ואמר, ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל וגו'. ויברכם ביום ההוא, מה זה ביום ההוא? שהרי מספיק שאמר ויברכם. ועוד, כל לאמר כתוב חסר, וכאן לאמור באות יי' כתוב, [ששכלם כתוב לאמר בלי אות ו', וכאן כתוב לאמור] למה השנוי?

אלא סוד הוא, ויברכם ביום ההוא. מה זה ביום ההוא? סוד הדרגה הממנה על הברכות למעלה. יום ההוא - יום מאותו מקום עליון שנקרא הוא, ויום ההוא הזה שאין פרוץ בין יום לבין הוא, ובכל מקום היום ההוא, זה [הוא] שתי דרגות [עליונות], דרגה עליונה ותחתונה, שהן כאחת.

ובמשים כך, כשרצה יעקב לברך את בני יוסף, ברכם ביחוד שלמעלה ומטה כלם באחד, [לאמור

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּכְלָל וְאִיּוֹ בִּינִיָּהֶם. עַל זֶה יַחַד אוֹתָם בִּיחוד שְׁלֹמֶעֱלָה כָּלֶם כְּאֶחָד] כְּדִי שֶׁתִּתְקַיֵּם בְּרַכְתְּם, וְאַחֵר כִּדְּ כָּלֶל הַכָּל כְּאֶחָד וְאָמַר בְּדִי יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל [לֹאמַר]. מַה זֶה בְּדִי? וְדַאי זֶה סוּד הַיַּחֲוֹד, בִּתְחִלָּה מִלְמָטָה לְמַעַלָּה [יוֹם הַהוּא מִלְמָטָה לְמַעַלָּה], וְאַחֵר כִּדְּ יוֹרֵד לְאֶמְצַע וּלְמָטָה. לֹאמַר - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הֲרִי הָאֶמְצַע. וְאַחֵר כִּדְּ יוֹרֵד לְמָטָה בְּדִי, וְכִדְּ הוּא יִפָּח כְּרָאוּי, מִלְמָטָה לְמַעַלָּה, וּמִמַּעַלָּה לְמָטָה.

בְּדִי יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל, מַה זֶה יִשְׂרָאֵל? יִשְׂרָאֵל הַזֶּקֶן. לֹא כְּתוּב יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל, אֲלָא יִבְרָךְ, שֶׁהֲרִי יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל בְּרָכוֹת מִלְמַעַלָּה, וְאַחֵר כִּדְּ הוּא מְבָרֵךְ אֶת הַכָּל בְּדִרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּאת, שֶׁאָמַר בְּדִי יִבְרָךְ יִשְׂרָאֵל לֹאמַר.

יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנָשָׁה. הַקִּדִּים אֶת אֶפְרַיִם בִּתְחִלָּה, מִשּׁוּם שֶׁאֶפְרַיִם עַל שֵׁם [שֶׁל יוֹסֵף] יִשְׂרָאֵל. מִנֵּיין לָנוּ? מִזֶּה שֶׁכְּשֶׁבֶט אֶפְרַיִם יָצָא, עַד שֶׁלֹּא הִשְׁלֵם זְמַן שְׁעֲבוּד מִצְרַיִם, דְּחָקוּ אֶת הַשְּׁעָה וַיֵּצְאוּ מִחֲגִלוֹת, קָמוּ עֲלֵיהֶם שׁוֹנְאֵיהֶם וְהִרְגוּ אוֹתָם, וְכְּתוּב בֵּן אֲדָם הֶעֱצָמוֹת הָאֵלָה כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב (יחזקאל לו) כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, וְלָכֵן הַקִּדִּים אֶת אֶפְרַיִם קֹדֶם מְנָשָׁה, וְלָכֵן אֶפְרַיִם מִשְׁאֹל לְצַד מְעָרָב, וּמִסְעֹו הִיָּהּ.

בֹּא רֵאָה, הַבְּרָכָה שֶׁבְּרָךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, לָמָּה הַקִּדִּים לָהֶם בְּרָכוֹת עַד שֶׁלֹּא יִבְרָךְ אֶת בְּנֵי? אֲלָא מִכָּאֵן שֶׁחֲבִיבוֹת בְּנֵי בָּנוּ שֶׁל אֲדָם חֲבִיבָה עָלָיו יוֹתֵר מִבְּנֵי, וְלָכֵן הַקִּדִּים חֲבִיבוֹת בְּנֵי בָנוּ קֹדֶם לְבָנוּ לְבְרָךְ אוֹתָם בִּתְחִלָּה.

וַיִּבְרַכֶּם בַּיּוֹם הַהוּא לֹאמַר. רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, (תהלים קטו) ה' זָכְרָנוּ לְבְרָךְ יִבְרָךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְגו'. ה' זָכְרָנוּ יִבְרָךְ - אֵלֹהֵי הַגְּבָרִים. יִבְרָךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל - אֵלֹהֵי הַנְּשִׁים. מִשּׁוּם שֶׁזָּכְרִים צָרִיכִים לְהַתְּבָרֵךְ בִּתְחִלָּה, וְאַחֵר כִּדְּ נָשִׁים, וְנָשִׁים לֹא מִתְּבָרְכוֹת אֲלָא מִבְּרַכַת הַזָּכָרִים, שֶׁכְּשֶׁזָּכְרִים מִתְּבָרְכִים, אִזּוּ מִתְּבָרְכוֹת הַנְּשִׁים. וְאִם תֹּאמַר מִזֶּה שֶׁכְּתוּב (ויקרא טו) וְכָפַר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְכַפֵּר עָלָיו בִּתְחִלָּה וְאַחֵר כִּדְּ עַל בֵּיתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁמִּתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ.

בֹּא רֵאָה שְׁנֵשִׁים לֹא מִתְּבָרְכוֹת אֲלָא רַק מִגְּבָרִים, שֶׁכְּשֶׁמִּתְבָּרְכִים אֵלֹהֵי בִּתְחִלָּה, וּמִבְּרַכָּה זֹאת מִתְּבָרְכוֹת. אֲלָא בְּמָה בִּאֲרָנוּ יִבְרָךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל? אֲלָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן תּוֹסֶפֶת בְּרָכוֹת לְזָכָר שְׁנוּשָׁא, מִשּׁוּם שֶׁמִּתְבָּרַכַת מִמֶּנּוּ הָאִשָּׁה, וְכֵן בְּכָל מְקוֹם נּוֹתֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹסֶפֶת בְּרָכוֹת לְזָכָר שְׁנוּשָׁא, מִשּׁוּם שֶׁמִּתְבָּרֵךְ [מִמֶּנּוּ] אִשְׁתּוֹ. וְכֵן בְּכָל מְקוֹם נּוֹתֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹסֶפֶת בְּרָכוֹת לְזָכָר שְׁנוּשָׁא כְּדִי שֶׁתִּתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ [הַנִּקְבָּה] מֵאוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת הַבְּרָכוֹת. כִּיֵּן שְׁנוּשָׁא הָאֲדָם, נּוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לְנִקְבָתוֹ, וְהוּא נוֹטֵל הַכָּל - חֲלָקוֹ וְחֲלָק נִקְבָתוֹ.

בֹּא רֵאָה, וַיִּבְרַכֶּם בַּיּוֹם הַהוּא [לֹאמַר]. בְּרָךְ אוֹתָם בְּרָכוֹת וּלְכָל אֵלֹהֵי שְׁנֵצְאוּ מֵהֶם], אַחֵר כִּדְּ לֹאמַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כָּאֵן נִרְמַז בֵּן בְּכוֹר, (שמות ד) בְּנֵי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל, וְכְּתוּב (ירמיה לא) וְאֶפְרַיִם בְּכוֹרִי הוּא, וְעַל זֶה תּוֹסֶפֶת וְאִיּוֹ.

רַבִּי חִזְקִיָּה פֶתַח, (תהלים קלט) גִּלְמִי רָאוּ עֵינַי וְעַל סִפְרָךְ כָּלֶם יִכְתְּבוּ וְגו'. פְּסוּק זֶה בִּאֲרוּהוּ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת. אֲבָל בֹּא רֵאָה, כָּל אוֹתוֹ הַנְּשִׁמוֹת שֶׁהָיוּ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, כִּלְּן עוֹמְדוֹת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁלֹּא יָרְדוּ לְעוֹלָם בְּאוֹתָהּ דְּמוּת מִמֶּשׁ שְׁנֵצְאוּ אַחֵר כִּדְּ בְּעוֹלָם, וְאוֹתוֹ מִרְאָה שֶׁל גּוּף הָאָדָם שְׁעוֹמֵד בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּדְּ עוֹמֵד לְמַעַלָּה.

וּבִשְׁעָה שֶׁנְּשָׁמָה זֹאת מִזְמַנָּת לָרֶדֶת לְעוֹלָם, אוֹתָהּ נְשָׁמָה בְּאוֹתָהּ דְּמוּת מִמֶּשׁ שְׁעוֹמְדָת בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּדְּ עוֹמְדָת [לְמַעַלָּה] לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁתִּשְׁמַר מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא לַעֲבֹר עַל הַבְּרִיתוֹת.

וּמִנֵּיין לָנוּ שְׁעוֹמְדָת לִפְנֵינוּ? שֶׁכְּתוּב (מלכים א יז) חִי ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵינוּ. עֲמַדְתִּי וְדַאי, וְהֲרִי פְרִשׁוּהָ. וְלָכֵן גִּלְמִי רָאוּ עֵינַי, עַד שֶׁלֹּא יִתְרָאָה [הַצָּלָם] בְּעוֹלָם. וְעַל סִפְרָךְ כָּלֶם יִכְתְּבוּ, שֶׁהֲרִי כָּל הַנְּשִׁמוֹת בְּאוֹתָהּ דְּמוּת שֶׁלָּהֶם, כָּלֶם בְּסִפְרָ כְּתוּבִים. זְמַיִם יֵצְרוּ, הֲרִי פְרִשׁוּהָ יֵצְרוּ וְדַאי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, בְּעוֹלָם הַזֶּה לַעֲמֹד בְּקִיּוֹם רַבּוֹנִים כְּרָאוּי.

בֹּא רֵאָה, זְמַיִ בֵּן הָאָדָם כְּשֶׁזָּכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, הַזְמַיִם שֶׁלּוֹ מִתְּרַבִּים לְמַעַלָּה מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא מַדָּת זְמַיִ. פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קָצִי וּמַדָּת זְמַיִ מַה הִיא וְגו'. פְּסוּק זֶה בִּאֲרוּהוּ. אֲבָל בֹּא רֵאָה, קָצִי - זֶה קָץ הַזְמַיִן, שֶׁנִּקְשֵׁר בְּדוֹד. וּמַדָּת זְמַיִ מַה הִיא - זֶהוּ שֶׁמִּתְמַנֶּה [שְׁנֵי] מִמֶּנָּה מִמֶּשׁ עַל זְמַיִ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֲרִי שְׁמַעְתִּי מִרְבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁפְּסוּק זֶה נֹאמַר עַל אוֹתָם הַזְמַיִם שֶׁנִּגְזְרוּ עָלָיו מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהֶם שְׁבָעִים, שֶׁהֲרִי נֹאמַר שְׁחִיִּים בְּכָלֶל לֹא הָיוּ לוֹ, אֲלָא שְׁאָדָם נִתֵּן לוֹ מֵאוֹתָם זְמַיִם שְׁלֹו שְׁבָעִים שָׁנִים.

וְסוּד זֶה, וַיִּלּוֹן לֹא מִשְׁמַשׁ כְּלוֹם, וְהַלְבָּנָה לֹא מֵאִירָה כָּלֶל מַעֲצָמָה, וְשְׁבָעִים שָׁנִים מֵאִירוֹת לָהּ בְּכָל צִדְדֶיהָ, וְהֵם חִיֵּי דוֹד סֶתֶם. וְעַל זֶה רָצָה דָּוִד מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַעַת סוּד זֶה, וְעַל מָה אֵין חִיִּים לְקַבֵּלָהּ

מעצמה, ולדעת את העקר שלה.

ומדת ימי מה היא - זוהי דרגה [של העולם] עליונה נסתרת שעומדת על כל אותם הימים שהם חיים שלה, מקום שמאיר לכל. אדעה מה חדל אני - אמר דוד, אדע על מה חדל אני אור מעצמי ונמנע ממני כשאר כל אותם האורות העליונים שיש להם כולם חיים, ואני על מה אני חדל ועל מה נמנע ממני. וזהו מה שרצה דוד לדעת, ולא נתנה לו רשות לדעת.

#### תוספתא

קול גלגל מתגלגל ממטה למעלה, מרכבותיה סגורות, הולכות ומתגלגלות. קול נעימות עולה ויורד, הולך ומשוטט בעולם. קול שופר שופע בעמקי הדרגות מסובב דרגה [גלגל] סביבה. יושבות שתי מגרפות מזמין ומשמאל, בשני גונים נשאבים זה בזה, זה לבן וזה אדם, ושניהם סובבים גלגל למעלה, סובב לימין - לבן עולה, וסובב לשמאל - אדם יורד, והגלגל סובב תמיד ולא שוכך.

שתי צפרים עולות, שמצפצפות, אחת לצד דרום ואחת לצד צפון. פורחים באויר צפצופו, וקול נעימת הגלגל מתחברים כאחד, ואז (תהלים צד) מזמור שיר ליום השבת. וכל הברכות שופעות בלחש בנעימות הזו [מקול], מתוך אהבת קול השופר. כנגד אותן ברכות יורדות מלמעלה למטה, ונגזו כאחד בתוך עמק הבאר, בביעת הבאר שלא מוסקת בלחש, עד שמתמלא אותו גלגל סובב.

אותן שתי מגרפות סובבות, אחת הימנית, קוראת בחיל ואומרת: זהר שזוהרים שעולה ויורד, שני אלפי עולמות האירו. עולם האמצע בתוכם האר בזהר רבונד. כל אותם בעלי העינים הסתכלו ופקחו עיניהם, ותזכו לאור הזה, לעדיון הזה. אלו הן ברכות ששופעות מלמעלה, מי שזוכה, גלגל עולה סובב ימניה, ושופע ומושיב לאותו הזוכה, ומתעדן מברכות אלו העליונות הזוהרות. אשריהם אותם שזוכים בהם.

וכשלא זוכה, גלגל סובב, ואותה מגרפה של צד שמאל סובבת ויורדת למטה, וממשיכה דין על זה שלא זוכה, וקול יוצא: אוי לאותם רשעים שלא זכו. מאותו צד יוצאת אש של שלהבת שדולקת, שזורה על ראשי הרשעים. אשריהם אותם כל אותם שהלכו בדרך אמת בעולם הזה לזכות לאותו אור עליון, ברכות מצחצחות, כמו שנאמר (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשו. עד כאן התוספתא

בא ראה, כל הברכות העליונות, כלן נמסרו לדרגה הזו לברך את הכל. ואף על גב שאין לה אור מעצמה, כל הברכות וכל השמחה וכל הטוב, כלם עומדים בה וממנה [עומדים] יוצאים, ועל זה נקראת כוס של ברכה, ונקראת ברכה ממש, כמו שכתוב (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. ועל זה כתוב (דברים לג) ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה.

ולכן יש לה בכלם שיו, ומכלם מתמלאת ומכלם יש בה, ומתברכת מכל אותן ברכות עליונות, ונמסרו לה ברכות לברך. מנין לנו? שאמר רבי יצחק, יעקב ברוך את בני יוסף ממקום זה שכל הברכות נמסרו בידו לברך, כמו שנאמר (בראשית יב) והיה ברכה. מפאן והלאה הברכות נמסרו בידך.

בא ראה, כמו זה אנו מברכים ומשבחים את השם הזה, ועל זה הלל, שאותם ימים שאומרים הלל. שאמר רבי חייא, בהלל צריכים שלש דרגות: חסידים, צדיקים, וישיראלים. [משום שנתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא באלו הדרגות] חסידים מצד הימין, צדיקים מצד השמאל, וישיראל מכל אותם הצדדים, משום [שהישרים] שישיראל כלולים מכלם, ועל זה עולה תשבחת הקדוש ברוך הוא מהכלל, וכן בכל מקום שישיראל משבחים את הקדוש ברוך הוא מלמטה, עולה כבודו בכל.

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קכ) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. פסוק זה בארוהו, והתקשו בו החברים. (אלא עוד יש בו צד בציונים רבים) פנה! הקשיב היה צריך, או שמע. מה זה פנה?

אלא כל תפלות העולם - תפלות, ותפלת היחיד לא נכנסת לפני המלך הקדוש אלא בכח חזק. שעד שלא נכנסת אותה תפלה להתעטר במקומה, משגיח בה הקדוש ברוך הוא ומסתכל בה, ומסתכל בחטאי ובזכות אותו האדם, מה שאינו עושה כן בתפלת הרבים, שתפלת הרבים כמה הן תפלות שאינן [מבני] מצדיקים, וכלן נכנסות לפני הקדוש ברוך הוא, ולא משגיח בחטאיהם.

משום כך פנה אל תפלת הערער, מהפך ומסתכל בה, ומסתכל [בזכותו] במה רצון נעשה, ומי אותו האיש שמתפלל תפלה זו ומהם מעשיו. משום כך צריך האדם להתפלל תפלה בצבור. מה הטעם? משום שלא בזה את תפלתם, אף על גב שלא כלם בכונה ורצון הלב.

דבר אחר פנה אל תפלת הערער - זה יחידי שנכלל ברבים. ומיהו יחידי שנכלל ברבים? הוי אומר זה יעקב, שהוא כלול בשני צדדים, וקרא לבניו, והתפלל תפלתו עליהם. איזו תפלה שיתקבלו בשלמות למעלה? תפלה שלא ישמדו בגלות.

בְּשִׁעָה זוֹ שִׁקְרָא לָהֶם יַעֲקֹב, הַסִּתְלָקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ. וּבֹא וְרָאָה, בְּשִׁעָה שִׁיַּעֲקֹב הָיָה קוֹרָא לְבָנָיו, הַזְדַּמְנוּ לָשֵׁם אַבְרָהָם וְיִצְחָק, וְשְׂכִינָה עַל גְּבִיהֶם. וְהַשְׂכִּינָה הִיטָה שְׂמִיחָה בְּיַעֲקֹב לְהַתְחַבֵּר בְּצִבּוֹת, לְהַתְקַשֵּׁר עִם נַפְשׁוֹתֵיהֶם כְּאַחַד, לְהִיּוֹת מְרֻכָּבָה.

בְּשִׁעָה שִׁפְתָּח יַעֲקֹב וְאָמַר, הָאֶסְפוּ וְהִגִּידָה לָכֶם אֵת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, בְּאַחֲרִית - זוֹ הַשְׂכִּינָה, כְּבִיכּוֹל נִתֵּן בּוֹ עֲצָבוֹת, וְהַסִּתְלָקָה. וְאַחֵר כֶּדֶּ הַחֲזִירוּ אוֹתָהּ בְּנֵיו בְּיַחֲוִד הַדְּבָרִים שֶׁלָּהֶם, וּפְתָחוּ וְאָמְרוּ (דְּבָרִים ו') שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגו'. בְּאוֹתָהּ שִׁעָה הֶעֱמִידָה יַעֲקֹב, וְאָמַר בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וְהַתְנַשְּׁבָה הַשְׂכִּינָה בְּמִקְוָמָה. וַיִּקְרָא יַעֲקֹב, מַה קְרִיאָה כָּאוּ? אֵלֶּיא קְרִיאָה, לְקִיָּם מְקוֹמָם, לְקִיָּם אוֹתָם לְמַעֲלָה וּמַטָּה.

בֹּא רָאָה, כָּכָל מְקוֹם קְרִיאָה בְּגוֹן זֶה, שְׂכֵתוֹב (בַּמַּדְבָּר יג) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בּוֹ נוֹן וְהוֹשִׁיעַ, לְקִיָּם מְקוֹמוֹ בְּמִקְוִים שְׂצָרִיד וּלְקִשּׁוֹר אוֹתוֹ. וְכֵן (בְּרַאשִׁית כח) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. וְכֵתוֹב וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֶעֱמִידוֹ לְמִקְוִים זֶה בְּשֵׁם זֶה. הַקְרִיאָה בָּאָה לְקִיָּם.

אִם תֹּאמַר וַיִּקְרָאוּ אֵל אֱלֹהִים, קְרִיאָתִי מִצָּרָה לִי אֵל ה' - כֶּדֶּ הוּא וְדָאִי, לְקִשּׁוֹר וּלְקִיָּם קִיָּם הַעֲלִיּוֹן, וּמַהוּ: סְדוּר שֶׁל שִׁבְחָ רְבוּנוֹ, וְכָל אוֹתָם דְּבָרִים שְׂצָרִיכִים לְפָנֵי רְבוּנוֹ, קִיָּם נוֹתֵן לוֹ לְרְבוּנוֹ שְׂמִיחָה שֶׁהִכָּל תְּלוּי בּוֹ וְלֹא בְּמִקְוִים אַחֵר, הָרִי הִכָּל מַעֲמִיד קִיָּם. כִּמּוֹ זֶה וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֵל בְּנֵיו, הֶעֱמִידָם בְּקִיָּם שְׁלֵם. כִּמּוֹ זֶה וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה, הַתְקִיָּם בְּקִיָּמוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִי שֶׁל וַיִּקְרָא לָמָּה הִיא קִטְנָה? אָמַר לוֹ, הַתְקִיָּם מֹשֶׁה בְּשִׁלְמוֹת, וְלֹא בִּכְלָל, שֶׁהָרִי הַסִּתְלָק מֵאֲשֶׁתּוֹ. בְּסִפְרֵי הַקְדָּמוֹנִים אָמְרוּ לְשִׁבְחָ, וְאָנוּ כֶּדֶּ שְׁנֵינוּ: מַה שֶּׁנִּתְעַלָּה לְמַעֲלָה, וְתִקְשֵׁר לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה, וְאֵז הוּא שְׁלֵם. עוֹד, אֵלֶּיךָ קִטְנָה הִיטָה מִמְּקוֹם קִטָּן, קִטָּן שֶׁהוּא גְדוֹל בְּהַתְחַבְּרוּתוֹ לְמַעֲלָה. [לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה וְאֵז נִשְׁלֵם.]

וַיֹּאמֶר, מַה זֶּה וַיֹּאמֶר? הָרִי פְּרִשׁוּהָ, [כִּמּוֹ שְׁנֵי אָמַר וַיֹּאמֶר בְּלָבוֹ] וְאָמַרְתָּ בְּלָבָבְךָ - אֲמִירָה בְּחִשָּׁאִי. הָאֶסְפוּ!! אֶסְפוּ הָיָה צָרִיד, כִּמּוֹ שְׁנֵי אָמַר (תְּהִלִּים ג') אֶסְפוּ לִי חֲסִידִי. אֵלֶּיא [לְהִקִּים לָהֶם] קִיָּם לָנוּ, הָאֶסְפוּ מִמְּקוֹם שֶׁלְמַעֲלָה הוּא. הָאֶסְפוּ, בְּקִשּׁוֹר שְׁלֵם בְּיַחֲוִד אַחַד. וְאִגִּידָה לָכֶם, מַה זֶּה וְאִגִּידָה לָכֶם: סוּד חֲכָמָה הוּא.

רַבִּי יוֹסִי שָׁאֵל אֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, וְאִגִּידָה, אוֹ וְנָגַד, אוֹ וְנָגִידוֹ, וְכֵן כָּלֵם, שֶׁשְׁנֵינוּ שְׂסוּד הַחֲכָמָה הִיא, לָמָּה בְּדָבָר זֶה [בְּכָלֵם] הוּא בְּסוּד הַחֲכָמָה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא דְּבָר שְׂבָא בְּגִימָ"ל דְּלִ"ת בְּלִי פְּרוּד, וְזֶהוּ סוּד הַחֲכָמָה. דְּבָר שְׂבָא בְּשִׁלְמוֹת בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת כֶּדֶּ הוּא כְּשֶׁהֶם בְּחֲכָמָה, אֲבָל דְּלִ"ת בְּלִי גִימָ"ל אֵינוֹ שְׁלֵמוֹת, וְכֵן גִּימָ"ל בְּלִי דְּלִ"ת, שֶׁהָרִי זֶה בְּזֶה נִקְשְׁרוּ בְּלִי פְּרוּד, וּמִי שְׂמִפְרִידָם, גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ מוֹת, וְסוּד זֶה הוּא חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם.

מִשּׁוֹם כֶּדֶּ הוּא דְּבָר שֶׁל סוּד חֲכָמָה. וְאֵף עַל גִּב שֵׁשׁ יוֹ"ד לְפַעֲמִים בֵּין גִּימָ"ל לְדְלִ"ת, אֵין פְּרוּד, וְהִכָּל קִשְׁר אַחַד. וְעַל זֶה דְּבָר זֶה כֶּדֶּ הוּא וְדָאִי, וְאִגִּידָה לָכֶם - סוּד הַחֲכָמָה, שְׂרָצָה לְגִלּוֹת אֵת סוּף כָּל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא גָלָה מַה שְׂרָצָה לְגִלּוֹת, אִם כֶּדֶּ אֵז לָמָּה כְּתוּב בַּתּוֹרָה דְּבָר שֶׁל יַעֲקֹב הַשְּׁלֵם, וְאַחֵר כֶּדֶּ נִפְגָּם, וְלֹא הַשְּׁתַּלֵּם הַדְּבָר? אֵלֶּיא וְדָאִי שֶׁהַשְּׁתַּלֵּם, כָּל מַה שְׂצָרִיד לְגִלּוֹת גָּלָה וְהַסִּתִּיר, אָמַר דְּבָר וְגִלָּה בַּחוּץ וְהַסִּתִּיר לְפָנִים. וְדָבָר תּוֹרָה לֹא נִפְגָּם לְעוֹלָמִים.

וְהִכָּל הוּא נִסְתָּר בַּתּוֹרָה, מִשּׁוֹם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא שְׁלֵמוֹת הִכָּל, שְׁלֵמוֹת שֶׁל מַעֲלָה וּלְמַטָּה, וְאֵין אוֹת אוֹ דְּבָר בַּתּוֹרָה פְּגוּם, וְיַעֲקֹב, כָּל מַה שֶׁהֶצְטָרַד לוֹמַר אָמַר, אֲבָל גָּלָה וְהַסִּתִּיר, וְלֹא פָּגַם מִכָּל מַה שְׂרָצָה אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת.

רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ יוֹשְׁבִים יוֹם אֶחָד עַל פֶּתַח לוּד. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יְהוֹדָה, זֶה שְׂרָאִינוּ שִׁיַּעֲקֹב בָּרַךְ אֶת בְּנָיו, רָאִינוּ מִמָּה שְׂכֵתוֹב וַיִּבְרָךְ אוֹתָם, אֲבָל אֵיפֹה הִבְרָכָה שֶׁלָּהֶם? אָמַר לוֹ, כָּל הַבְּרָכוֹת הֵם שְׂבָרָךְ אוֹתָם, כִּמּוֹ יְהוֹדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אַחֲרֶיךָ, דָּן יָדִין עֲמוֹ, מֵאֲשֶׁר שְׂמִנָּה לְחֵמוֹ, וְכֵן כָּלֵם.

אֲבָל מַה שְׂרָצָה לְגִלּוֹת לָהֶם לֹא גָלָה, שְׂרָצָה לְגִלּוֹת לָהֶם אֵת הַקָּץ, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ שֵׁשׁ קָץ לִימִין וְיֵשׁ קָץ לְשִׁמְאֵל, וְרָצָה לְגִלּוֹת לָהֶם אֵת הַקָּץ כֶּדֶּ לְהַשְׁמֵר וּלְהַסְתֵּר מִעֲרָלָה. וּמַה שֶּׁגָּלָה לָהֶם נוֹדַע וְהַתְגַּלָּה עַד שֶׁנִּכְסְּנוּ לְאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה, אֲבָל דְּבָרִים אַחֲרִים אֵינֶם בְּגִלּוּי, וְהֵם נִסְתָּרִים בַּתּוֹרָה בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת שֶׁל יַעֲקֹב וּבְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

פֶּתַח וְאָמַר, רָאוּבוֹן בְּכָרִי אֶתָּה כָּחִי וְרַאשִׁית אוֹנִי. מַה רָאָה יַעֲקֹב לִפְתַּח בְּרָאוּבוֹן? שִׁיַּפְתַּח בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְהוּא מְלֶךְ, וְרָאִינוּ שֶׁלֹּא בָרַךְ אוֹתוֹ וְסִלַּק בְּרָכוֹת מִמֶּנּוּ, עַד שְׂבָא מֹשֶׁה וְהַתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עָלָיו, כִּמּוֹ שְׁנֵי אָמַר (דְּבָרִים לג) יְחִי רָאוּבוֹן וְאֵל יָמוֹת.

אֲבָל וְדָאִי בְּרָכוֹ, וְעֲלֵתָה אוֹתָהּ בְּרָכָה לְמִקְוָמָה. לֹאֲדָם שֶׁהִזִּיה לּוֹ בּוֹ. כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהַסִּתְלָק מִן הָעוֹלָם, בָּא הַמֶּלֶךְ אֱלֹהִי. אָמַר, הָרִי כָּל מִמּוֹנִי יְהִיָּה בְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׁמוּר לְבָנִי. כְּשֶׁרָאָה הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּנוּ רָאוּי, אֵז

נתן לו. כך יעקב אמר.

ראובן בכרי אתה, אהוב מעי אתה, אבל הברכות שלך יעלו בידי המלך הקדוש עד שיראה אותך, משום שהלכת כנגד אפך וגו', כתרגומו. ראובן בכרי אתה וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (יחזקאל לו) ויאמר אלי הנבא אל הרוח וגו'. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד המלך, שהרי התורה מכריזה עליהם בכל יום, ואין מי שמקשיב באזניו כנגדה. פסוק זה קשה, כיון שכתוב הנבא אל הרוח, מדוע פעם נוספת הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח?

אלא מכאן למדנו סוד החכמה, שנים עומדים כאן - אחד לעורר מלמטה למעלה, שאם לא מתעוררים למטה לא מתעוררים למעלה, ובהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה. הנבא אל הרוח - מלמטה למעלה, הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח - מלמעלה למטה.

שהרי אפילו למעלה, בהתעוררות שלמטה לוקח אותו עליון מהעליון ממנו. כמו פסוק זה, כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. מארבע רוחות - זה דרום ומזרח וצפון ומערב, ורוח באה ממערב בהתחברות של אלה האחרים, כמו שנקאמר (במדבר כא) כרוח נדיבי העם וגו'.

ומכאן יוצאות רוחות ונשמות לבני העולם להצטרף בהם, ונושבים, כמו שנקאמר (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. בא ראה, לוקח מצד זה ונותן בצד אחר, ועל זה (קהלת א) כל הנתלים הלכים אל הים והים איננו מלא. למה איננו מלא? משום שלוקח ונותן, מכניס ומוציא.

רבי אלעזר שאל שאלה את רבי שמעון. אמר, הואיל וגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שבני אדם ימותו, למה הוריד נשמות לעולם, ולמה הוא צריך את זה? אמר לו, שאלה זו לפני רבנו שאלו כמה וכמה, ובארוה, אבל הקדוש ברוך הוא נותן נשמות שיוודות לעולם הזה להודיע את כבודו, ולוקח אותן אחר כך. אם כך למה ירדו?

אלא סוד זה כך הוא. פתח ואמר, (משלי ה) שמה מים מבורך ונזלים מתוך בארץ. הרי פרשוה, בור - מקום שלא נובע מעצמו. ומתי נובעים המים הללו? בשעה שהשתלמה הנשמה בעולם הזה, כשעולה לאותו מקום שנקשרה בו, אז הוא שלם מכל הצדדים, ממטה וממעלה (ומכל הצדדים).

וכשנשמה עולה, אז מתעוררת תשוקת הנקבה לזכר, ואז נובעים מים מלמטה למעלה, ובור נעשה באר, מים נובעים, ואז התחברות ויחוד (ויסוד) ותשוקה ורצון נמצאים, [לזה] שהרי בגשמת הצדיק נתקן אותו מקום, ומתעוררת חביבות ורצון למעלה ומתחברים כאחד.

ראובן בכרי אתה. כך הוא ודאי, טפה ראשונה של יעקב היתה, ורצונו במקום אחר היה, כמו שנתבאר. בא ראה, ראובן וכל שנים עשר השבטים, כלם אחוזים בשכינה, וכשראה יעקב את השכינה עליו, קרא לשנים עשר בניו להתחבר עמה.

ובא וראה, מטה שלמה לא נמצאה מיום שנברא העולם כאותה השעה שרצה יעקב להסתלק מן העולם. אברהם מימינו, יצחק משמאלו (דיו), יעקב היה שוכב ביניהם, שכינה לפניו. כיון שראה כך יעקב, קרא לבניו, ואחז אותם סביב השכינה, וסדר אותם בסדור שלם.

מנין לנו שסדרם סביב השכינה? שכתוב האספן, ואז נמצאה שם שלמות הכל, וכמה מרכבות עליונות סביבם. פתחו ואמרו, לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. אז התפנס השמש אל הלבנה, והתקרב מזרח למערב. זהו שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, ומאירה הלבנה, ונמצאת בשלמות. ואז ודאי שנינו, יעקב אבינו לא מת. כיון שראה יעקב [סדר] צד שלם, מה שלא נמצא כך לבן אדם אחר, שמח ושבח את הקדוש ברוך הוא, ופתח וברך את בניו, כל אחד ואחד כראוי לו.

רבי יוסי ורבי ייסא היו הולכים בדרך, אמר רבי ייסא, הרי ודאי שנינו, כל בני יעקב נתקנו בסדר שלם והתברכו כל אחד ואחד כראוי לו, מה נאמר בפסוק הזה, שכתוב מאשר שמנה לחמו וגו'? אמר לו, לא ידעתי, כי לא שמעתי מהמנונה הקדושה, אלא אתה ואני נלך למנונה הקדושה. הלכו. כשהגיעו לרבי שמעון, אמרו דבר ושאלו שאלה. אמר להם, ודאי סוד החכמה הוא.

פתח ואמר, (שופטים ה) אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון. למה ישב שם? אלא מי שיושב על שפת הים, משתמש בתפנוקי העולם. ונאן אשר זהו פתח עליון של צדיק (של צדק), כשמתברך להוריק ברכות לעולם. ונאן סמך לפסוק הזה מאשר שמנה, לפתח העליון, שמשם מוריקים ברכות לעולם ופתח זה נודע תמיד בברכות של העולם, ונקרא אשר, וזהו עמוד מאותם עמודים שהעולם עומד עליהם.

והמקום שנקרא לחם עני, מאותו מקום נתקן [ההוא]. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו. מה שהיה לחם עני, הפך להיות לחם [עני] פג [שמנה], משום שהריק וזרק בו ברכות ותפנוקים, וסוף הפסוק מוכיח - והוא יתן מעדני מלך. מי המלך? זו כנסת ישראל, שממנה נזון בתפנוקי עולם, וזה נותן למלך הזה כל הברכות, כל שמחה וכל טוב הוא נותן, וממנה יוצאים. אמרו, אם לא באנו לעולם אלא רק



לדעת את זה - טוב לנו.

ראובן היה בכור של יעקב. אמר רבי חייא, לו ראוי הכל, והכל העבר ממנו, ונתנה המלכות ליהודה, הבכורה ליוסף, והכהנה ללוי. זהו שכתוב פחו כמים אל תותר, לא תשאיר בהם. ומה שאמר כחי וראשית אוני, כאן ברכו והפקידו אצל הקדוש ברוך הוא.

לאהוב המלך, [שבקש מהמלך לעשות לו טובה] ושהיה לו בן ורצה שהמלך יעשה לו טובה] יום אחד עבר בנו בשוק. אמר למלך, זה בני, ודאי אהוב נפשי. שמע המלך, וידע שזה בקש על בנו. כך יעקב אמר, ראובן בכרי אתה כחי וגו'. כאן צוה את המלך.

פחו כמים אל תותר. כאן אמר מה שארע לו, שלא נשאר [לו] בארץ ונזרק לחוץ לארץ. כנגד זה ממנה [תחום] אחד מצד המשכן העליון שממנה תחת יד מיכאל, ויש אומרים תחת יד גבריאל. ומיכאל הוא ראש בכל מקום מצד של החס"ד, וגבריאל מצד של שמאל של גבור"ה, ויהודה עד רד עם אל, צד הגבורה, נקרא בית דין, וסמוך לו ראובן. ואף על גב שמלכות היתה של יהודה, ראובן סמוך כנגדו היה.

אמר רבי שמעון, עתידים אותם בני ראובן לעורר שני קרבות בתוך הארץ. בא ראה, כתוב כחי - בגלות מצרים. וראשית אוני - שהם היו ראשונים לאחיהם לקרב. יתר שאת - לגלות אשור, שמשם גלו בני גד ובני ראובן ראשונים מכלם, וסבלו כמה רעות, וכמה ענויים סבלו, ולא שבו עד כעת.

ויתר עז - לזמן שמלך המשיח יתעורר בעולם, הם יצאו ויערכו קרבות בעולם וינצחו, ויתחזקו על העמים, ובני העולם יפחדו מהם וירתתו לפניהם ויחשבו להתגבר במלכות, ולא ישארו בה. זהו שכתוב פחו כמים אל תותר. מה הטעם שלא ישארו בה ואפלו בצד אחד של העולם? משום כי עלית משכבי אביד, שעתידים להכניס ולערך קרבות בתוך הארץ הקדושה, משכבי אביד דוקא, זו וירושלים.

בא ראה, לארבעת צדי העולם התפזרו בני ראובן בגלות, כנגד כל ישראל שגלו לגלות ארבע פעמים בארבע רוחות העולם. זהו שכתוב כחי - אחד, וראשית אוני - שנים, יתר שאת - שלשה, ויתר עז - ארבעה. כמו כן עתידים הם לערך קרב בארבע רוחות העולם ולשלט בקרבם על הכל, וינצחו עמים רבים וישלטו עליהם.

פחו כמים אל תותר כי עלית על משכבי אביד. כאן נרמז על הרהור ראשון שהיה ליעקב בטפה הראשונה ברחל, שאמלא הרהור של אותה טפה היה במקומה, נשאר היה ראובן בכל, אבל פחו כמים אל תותר כי עלית משכבי אביד. עלית - בהרהור אחר, אז חילת וגו'.

דבר אחר פחו כמים אל תותר - שהרי כאשר יערכו קרב בני ראובן בעולם וינצחו עמים רבים, לא ישארו במלכות, מה הטעם? כי עלית משכבי אביד, שעתידים לערך קרב בארץ הקדושה דוקא, שכתוב כי עלית משכבי אביד, [זו וירושלים]. משכביי! משכב היה צריך לכתב! אלא אביד, זה ישראל הזקן. משכבי אביד ולא משכב, משום שהרי פעמים בנתינת וירושלים, ופעם שלישיית לזמנו של מלך המשיח, ולכן משכבי אביד. וכאן התגלתה ברכה, ומה שהיה באותו זמן, ומה שהיה כשנכנסו ישראל לארץ, ומה שהיה בזמן מלך המשיח במעשה ראובן.

שמעון ולוי אחים. אמר רבי יצחק, כאן אחד אותם בצד שמאל של השכינה, שראה מעשים של דין קשה שלא יכול העולם לסבל. אמר רבי יוסי, הברכה שלהם איפה היא? אמר רבי יצחק, שמעון לא ראוי לזה, שראה לו כמה מעשים רעים, ולוי שבא מצד הדין הקשה, וברכה לא תלויה בו, ואפלו כשבא משה לא תלה בו ברכתו, שכתוב (דברים לג) ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. תלוי בקדוש-ברוך-הוא.

בא ראה, כתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ימים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. זה הים גדול - זו השכינה שעומדת על יעקב, כשצצה להסתלק מהעולם. ורחב ימים - שהרי כל העולם מתמלא ונשלם ומצטמצם שם. שם רמש ואין מספר - שכמה מלאכים עליונים וקדושים נמצאו שם. חיות קטנות עם גדולות - אלו הם שנים עשר שבטים, בני יעקב שנמצאו בהם בשלמות, אחד איילה, ואחד זאב, ואחד ארי, ואחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה אחד, וטלה אחד, אחד זאב, ואחד גדי, וכן כלם, להמצא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, הכל יפה, אבל יהודה אריה ושמעון שור, והרי פרשוה החברים שהיו משגיחים זה כנגד זה, זה ממין וזה משמאל. לשור שמעשו רעים, אמרו נציר דמות של אריה ברפת שלו, ויסתכל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדביק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים לג) שמע ה' קול יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העלם למשה. אמר לו רבי יוסי, מה הטעם אביהם העלם למשה? אמר לו, אף אנו נעלה למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בינו ובכה. אמר, מי יגלה אותך

נֶאֱמָן הַקְדוּשׁ? הַתְּעֵלִית בְּחִיָּדָה עַל בְּנֵי אָדָם, הַתְּעֵלִית בְּפִטְרִתָּהּ וְנִסְתָּרָה דְּמוּתָהּ. מִפְתָּחוֹת רַבּוֹנָה נִמְסְרוּ בְּיָדָהּ תָּמִיד.

בֹּא רֹאֵה, לִיעֲקֹב הָיוּ אַרְבַּע נָשִׁים, וְהוֹלִיד בָּנִים מִכָּל, וְהַתְּעֵלָה [וְנִתְקַן] בְּנִשּׁוּתָיו. כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְהִסְתַּלַּק, עָמְדָה עָלָיו שְׂכִינָה. רָצָה לְבָרֵךְ אֶת אֵלֶּה וְלֹא זָכַל, מִלְּפָנֵי הַשְּׂכִינָה שֶׁפָּחַד. אָמַר, אִידָא אֶעֱשֶׂה, שְׁהִרִי שְׂנִיָּהֶם בְּאוֹ מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה? אִם אֲחֻזִּיק בְּשְׂכִינָה - לֹא יִכְלָתִי, שְׁהִרִי הָיוּ לִי אַרְבַּע נָשִׁים וְנִתְקַנְתִּי בָּהֶן, אֶלֶּא אֶעֱלֶה אוֹתָן לְבַעַל הַבֵּית, שְׁהִרִי [בּוֹ] הַבֵּית עוֹמֵד בְּרִשּׁוּתוֹ, וּמֵה שְׂיָרָצָה - יַעֲשֶׂה.

כֵּן יַעֲקֹב אָמַר, חֲלָקִים שֶׁל נָשִׁים וּבָנִים הָרִי לְקַחְתִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִשְׁלַמְתִּי, וְאִידָא אֶתְחַזֵּק בְּגִבְרָה יוֹתֵר? אֶלֶּא אֶעֱלֶה הַדְּבָרִים לְבַעַל הַגְּבִירָה, וְהוּא יַעֲשֶׂה מֵה שְׂיָרָצָה, וְלֹא יִפְחַד.

בֹּא רֹאֵה מִה כְּתוּב, (דְּבָרִים לג) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, בַּעַל הַבֵּית, בַּעַל הַגְּבִירָה, כְּכִתּוּב (בְּמִדְבָּר ל) אִשָּׁה יְקִימֵנוּ וְאִשָּׁה יִפְרֵנוּ, שְׁהִרִי (שם ז) פְּלוֹת מֹשֶׁה כְּתוּב. וְעַל כֵּן מֹשֶׁה מְבָרֵךְ אֶת מִי שְׂרֹוֹצָה בְּלִי פֶחַד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְלָכֵן אָמַר יַעֲקֹב, הָרִי רִאִיתִי שְׂבָנִי אֵלֶּה הֵם בְּצַד הַדִּין הַקָּשָׁה, [יְבִיאֻ] וְבֹא בַּעַל הַבֵּית וַיְבָרֵךְ אוֹתָם.

מֹשֶׁה וְדָאִי אִישׁ הָאֱלֹהִים הָיָה, וְרָצוֹנוּ עוֹשֶׂה בְּבִיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אִשָּׁה יְקִימֵנוּ, זֶהוּ שְׂכִתּוּב (שם ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ה'. וְאִשָּׁה יִפְרֵנוּ, זֶהוּ שְׂכִתּוּב וּבְנָחָה יֹאמַר שׁוּבָה ה'. וְדָאִי שֶׁבַע הַבֵּית עוֹשֶׂה אֶת רָצוֹנוֹ וְאִין מוֹחָה בְּיָדוֹ, כְּמוֹ לְאָדָם שְׁגוֹזָר עַל אִשְׁתּוֹ, וְהִיא עוֹשֶׂה רָצוֹנוֹ. וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, אֵף עַל גֵּב שְׁהִיָּה אַחוּז בְּעַץ הַחַיִּים, לֹא הָיָה בַּעַל הַבֵּית אֶלֶּא לְמַטָּה. מֹשֶׁה הוּא לְמַעְלָה, וְלָכֵן הִעֲלָה אוֹתָם לְבַעַל הַבֵּית.

בְּסוּדָם אֵל תְּבֹא נִפְשֵׁי וְגו'. רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים כה) סוּד ה' לִירָאִיו וְגו'. סוּד ה' לִירָאִיו - הַסוּד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה לֹא נָתַן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלֶּא לְאוֹתָם וְרָאִי חֲטָא, וּמִי שֶׁהֵם יִרְאִי חֲטָא, מִתְּגַלֶּה לָהֶם סוּד עֲלִיּוֹן שֶׁל תּוֹרָה. וּמִיָּהוּ סוּד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה? הֵנּוּ אוֹמְרִים זֹאת בְּרִית קֹדֶשׁ, שְׁנִקְרָאת סוּד ה' בְּרִית קֹדֶשׁ.

שְׁמַעוֹן וְלוֹי הִטְרִיחוּ עֲצָמָם עַל סוּד זֶה בְּאֲנָשִׁי שְׂכָם שִׁמּוּלוֹ עֲצָמָם וַיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם סוּד זֶה, וְהִפְסִיקוּ מַעֲיֵד שֶׁבְּמִרְמָה. וְעוֹד, בְּמַעֲשֶׂה זְמָרִי בֶן סְלוּא שֶׁפָּסַל אֶת הַסוּד הַזֶּה. וַיַּעֲקֹב אָמַר, בְּסוּדָם אֵל תְּבֹא נִפְשֵׁי. מִי זֶה נִפְשֵׁי? זֶה נִפְשֵׁי שֶׁנִּכְנָסוּ וְנִאֲחֲזוּ בְּבִרְתִּי הָעֲלִיּוֹנָה לְמַעְלָה, וְנִקְרָאת נִפְשֵׁי צִרּוֹר הַחַיִּים.

בְּקִהְלָם אֵל תִּחַד כְּבוֹדִי, הָרִי פְּרִשׁוּהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָּר טז) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קִרְחָה. אֵל תִּחַד כְּבוֹדִי - זֶה כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל סֵתֵם. וְלָכֵן לֹא בָרַךְ אוֹתָם אֲבִיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהִעֲלָה אוֹתָם לְמֹשֶׁה. רַבִּי חִינְיָ אָמַר, מִהֶפְסוּקִים הִלְלוּ [וּמִשּׁוּם כֵּן] [מִשְׁמַע] שֶׁלֹּא נִאֲחֲזוּ זֶה בָּזָה, וְהִצְטִירָהּ כֵּן. וְלָכֵן יֵשׁ בּוֹ הַכֹּל, וְאִין לָךְ דּוֹר בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא יוֹרֵד דִּין שְׁלֵהֶם לְקַטְרֵג בְּעוֹלָם, וּמִתְּבָרִים הַמְּחַזְרִים עַל הַפְּתָחִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם. הִנֵּה לָךְ הַכֹּל [זֶה כְּנִגּוּד זֶה].

הַיְּהוּדָה אֶתְּהָ יוֹדוּךָ אַחִיד יָדָהּ בַּעֲרָף אִיבִידָהּ וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פָּתַח, (תְּהִלִּים קד) עֲשֶׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים וְגו'. עֲשֶׂה יָרֵחַ, כֵּדִי לְקֹדֶשׁ בּוֹ רִאשֵׁי חֲדָשִׁים וְרִאשֵׁי שָׁנִים. וְלַעוֹלָמִים הַלְבָּנָה מְאִירָה רַק מִן הַשֶּׁמֶשׁ, וּכְשֶׁשׁוֹלֵטֶת הַשֶּׁמֶשׁ - לֹא שׁוֹלֵטֶת הַלְבָּנָה, וּכְשֶׁמִּתְכַּנְּסֶת הַשֶּׁמֶשׁ, אִזּוֹ שׁוֹלֵטֶת הַלְבָּנָה, וְאִין חֲשָׁבוֹן לְלִבָּנָה אֶלֶּא רַק כְּשֶׁמִּתְכַּנְּסֶת הַשֶּׁמֶשׁ.

וּשְׁנֵיהֶם עֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהָאִיר, זֶהוּ שְׂכִתּוּב (בְּרַאשִׁית א) וַיִּתֵּן אֶתֶּם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ וְגו'. וְהָיוּ לְאֹתֶת - אֵלּוּ שְׁבָתוֹת, שְׂכִתּוּב (שְׁמוֹת לא) כִּי אוֹת הִיא. וְלְמוֹעֲדִים - אֵלּוּ יָמִים טוֹבִים. וְלָמָּה - אֵלּוּ רִאשֵׁי חֲדָשִׁים. וְלָשָׁנִים - אֵלּוּ רִאשֵׁי שָׁנִים. שְׁנֵיהֶם אֲמוֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂים חֲשָׁבוֹן לְשֶׁמֶשׁ, וְיִשְׂרָאֵל לְלִבָּנָה.

זֶה הוֹלֵךְ כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב (ישעיה ט) הַרְבִּית הַגּוֹי לוֹ הַגְּדֻלָּתָהּ הַשְּׂמִיחָה. הַרְבִּית הַגּוֹי - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, שְׂכִתּוּב בָּהֶם (דְּבָרִים ד) כִּי מִי גוֹי גָדוֹל, וְכְתוּב גוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ. לוֹ - בְּשִׁבְלֵי. הַגְּדֻלָּתָהּ הַשְּׂמִיחָה [מִמֶּשׁ] - זֶה הַלְבָּנָה שֶׁמִּתְגַּדֶּלֶת בְּאוֹר בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל. אֲמוֹת הָעוֹלָם לְשֶׁמֶשׁ, וְיִשְׂרָאֵל לְלִבָּנָה, אִיזָה מֵהֶם עֲדִיף? וְדָאִי הַלְבָּנָה לְמַעְלָה, וְהַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם תַּחַת הַלְבָּנָה הוּא, וְאוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ מִזֹּו [הַצֵּד] הַלְבָּנָה מְאִיר.

רֹאֵה מִה בֵּינָם לְבִין יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל אַחוּזִים בְּלִבָּנָה, וְהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹ בְּשֶׁמֶשׁ הָעֲלִיּוֹנָה, וְנִאֲחֲזוּ בְּמָקוֹם [בּוֹ] [שְׁמַאִיר לְשֶׁמֶשׁ] שְׁמַאִירָה מִהַשֶּׁמֶשׁ הָעֲלִיּוֹן וְנִדְבָקִים בּוֹ, שְׂכִתּוּב (דְּבָרִים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּהּ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם.

הַיְּהוּדָה אֶתְּהָ וְגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מַלְכוּת הַתְּקִימָה לִיהוּדָה, וְהִינוּ מִה שְׁאֲמָרְנוּ, מִהוּ שְׂכִתּוּב (בְּרַאשִׁית כט) הַפַּעַם אוֹדָה אֶת ה', מִשּׁוּם שֶׁהוּא רְבִיעִי אוֹדָה אֶת ה', מִשּׁוּם שֶׁהוּא רִגְלִי רְבִיעִי לְפָסָא. יְהוֹי זֶה רֶשֶׁם שֶׁל הַשֶּׁם הָעֲלִיּוֹן, וּבִמָּה נִשְׁלָם? בְּהִי"א [בְּדָלִי"ת], וְהִינוּ הִי"א אַחֲרוֹנָה שֶׁל הַשֶּׁם הַקְדוּשׁ, הַשֶּׁם הַקְדוּשׁ נִשְׁלָם בְּאוֹתִיּוֹתָיו, וְקִשְׁרָה שְׁאֲחֻזָּה אוֹתוֹ, עַל כֵּן יוֹדוּךָ אַחִיד, שֶׁהַמְּלָכוּת לָךְ רִאיוֹנָה לְהַתְּקִימָם וְדָאִי. (הוֹשַׁע יד) וַיְהוּדָה עַד כֵּן עַל וְעַם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן. מִי הַקְדוּשִׁים? אֵלּוּ קְדוֹשִׁים עֲלִיּוֹנִים, שְׂכָלָם

מוֹדִים לוֹ וְשָׁמוֹ אוֹתוֹ נֶאֱמָר, לָכֵן הוּא רִאשׁוֹן בְּכָל, הוּא מֶלֶךְ עַל כָּלָם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים מֵה) כָּל כְּבוֹדָה בֵּת מֶלֶךְ פְּנִימָה. כָּל כְּבוֹדָה - זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. כְּבוֹדָה - מִשׁוֹם שֶׁהוּא כְּבוֹד, זֶה עַל זֶה. זֶה זָכָר וְזוֹ נְקֵבָה [זוֹ נְקֵבָה], וְנִקְרָאת כְּבוֹדָה. בֵּת מֶלֶךְ - הֵינּוּ בֵּת שֶׁבַע, בֵּת קוֹל שֶׁהוּא קוֹל גְּדוֹל, וְזֶהוּ מֶלֶךְ הָעֲלִיוֹן. פְּנִימָה - מִשׁוֹם שֶׁיֵּשׁ מֶלֶךְ שְׂאִינוֹ לִפְנֵים כְּמוֹתוֹ, וְזוֹ כְּבוֹדָה בֵּת מֶלֶךְ.

מִמִּשְׁבָּצוֹת זָהָב לְבוֹשָׁה, מִשׁוֹם שֶׁהִתְלַבְּשָׁה וְנִאֲחֲזָה בְּגִבּוֹרָה עֲלִיוֹנָה, וְגַם זֶה נִקְרָא מֶלֶךְ, וּבִשְׂבִילָה עוֹמֶדֶת הָאָרֶץ, מִתִּי? בְּשָׁעָה שֶׁנִּאֲחֲזָת בְּמִשְׁפָּט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלִי כֹט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ. וְלִזוֹ קוֹרְאִים מַלְכוּת הַשָּׁמַיִם, וְיִהוּדָה נֶאֱחָז בָּהּ, וְיִרְשׁ הַמַּלְכוּת שֶׁבְּאָרֶץ.

רַבִּי [אַבְבָּא] יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, נִפְתַּח בְּדַבְרֵי תוֹרָה וְנִלְךָ. פֶּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (בְּרֵאשִׁית ג) וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁלַח מִקֶּדֶם וַיִּשְׁכַּן עַדן וְגו'. פֶּסוּק זֶה בְּאֵרוֹהוּ הַחֲבָרִים, אֲבָל וַיִּגְרַשׁ, כְּמוֹ בֵּן אָדָם שֶׁמִּגְרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, אֶת הָאָדָם דּוֹקָא.

בֹּא רֵאָה סוֹד הַדָּבָר, אָדָם נִתְפָּס בְּמָה שֶׁחָטָא, וְגַם מוֹת לוֹ וּלְכָל הָעוֹלָם, וְגַם לְאוֹתוֹ עַץ שֶׁחָטָא בּוֹ גְּרוּשִׁים, לְהִגְרֵשׁ בּוֹ וּלְהַתְגַּרֵּשׁ בְּבָנָיו לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם, אֶת דּוֹקָא, כְּכַתוּב (יִשְׁעִיָּה ו) וְנִאֲרָה אֶת ה'. אֵף כָּאֵן אֶת הָאָדָם.

וַיִּשְׁכַּן מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן וְגו' - זֶה לְמַטָּה. כְּמוֹ שֶׁכְּרוּבִים לְמַעְלָה, יֵשׁ כְּרוּבִים לְמַטָּה, וְהַשָּׂרָה הָעַץ הַזֶּה עֲלֵיהֶם. וְאֵת לֵהֵט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת אֵלּוּ דְּגָמַת שֶׁלֵּהֵבֶת שֶׁל אֵשׁ מֵאוֹתָהּ הַחֶרֶב שֶׁמִּתְלַהֶטֶת. הַמִּתְהַפֶּכֶת - זֶה הַחֶרֶב הַזֶּה, שִׁינּוּקֶת בְּשָׁנֵי צִדִּים, וּמִתְהַפֶּכֶת מִצַּד זֶה לְצַד אַחֵר.

דָּבָר אַחֵר, הַמִּתְהַפֶּכֶת - זֶה לֵהֵט אוֹתוֹן צוּרוֹת הַשְּׁלֵהֶבֶת [שֶׁל הַמַּלְכוּת] שֶׁאֲמַרְנוּ, שֶׁמִּתְהַפֶּכֶת לִפְעָמִים גְּבָרִים וּלְפַעְמִים נָשִׁים, וּמִתְהַפֶּכֶת מִמְּקוֹמָם לְכָל, וְכָל זֶה כְּדִי לְשַׁמֵּר אֶת דֶּרֶךְ עַץ הַחַיִּים. אִיזוֹ דֶּרֶךְ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם מג) הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יָפָה, וְכֵן זֶה וְדָאִי שֶׁגַּרְם אָדָם לְאוֹתוֹ עַץ שֶׁחָטָא בּוֹ לְהַתְגַּרֵּשׁ, וְגַם לְשַׁאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם נ) וּבִפְשָׁעֵיכֶם שִׁלַּחָה אֲמִיכָם, אֲבָל יָפָה אֲמַרְתָּ, שֶׁהָרִי מִמְּקוֹמוֹ מִשְׁמַע, שֶׁכְּתוּב וַיִּגְרַשׁ אֶת הָאָדָם, מִשׁוֹם שֶׁזֹּהוּי שְׁלֵמוֹת הָאָדָם.

וּמֵאוֹתוֹ יוֹם נִפְגְּמָה הַלְבָּנָה, עַד שֶׁבָּא נֹחַ וְנִכְנַס בְּתִשְׁבָּה [לְתִבְּהָ]. בָּאוּ הָרָשָׁעִים וְנִפְגְּמוּ. עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם [וְעַמְדוֹ] וְעָמַד בְּשִׁלְמוֹת שֶׁל יַעֲקֹב וּבְנָיו. וְבֹא יְהוּדָה וְאִחָיו בָּהּ, וְהִתְחַזַּק בְּמַלְכוּת, וַיִּרְשׁ אוֹתָהּ יִרְשֵׁת עוֹלָמִים הוּא וְכָל בְּנָיו אַחֲרָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אַחֲיָךְ. [מִשׁוֹם שֶׁהַמַּלְכוּת שֶׁלּוֹ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א ה) כִּי יְהוּדָה גָּבַר בְּאַחֲיוֹ. יוֹדוּךָ אַחֲיָךְ] וְדָאִי בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוֹ יִשְׂרָאֵל עַל הַיָּם, שֶׁכָּלֵם הוֹדוּ לוֹ וַיִּרְדּוּ אַחֲרָיו לָיִם.

דָּד בְּעֶרְף אִיבִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים א) יְהוּדָה יַעֲלֶה [בְּתַחֲלָה]. יִשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיד, כָּלֵל שֶׁל כָּל אוֹתָם שֶׁאֵר הַשְּׁבָטִים, מִשׁוֹם זֶה בְּנֵי אֲבִיד וְלֹא בְּנֵי אֲמִיד. בְּנֵי אֲבִיד - הָרִי כָּל שֶׁאֵר הַשְּׁבָטִים. שֶׁאֵף עַל גֵּב [שֶׁהֵם נִחְלָקוּ] שֶׁנִּחְלָקוּ לְשֵׁנֵי מַלְכוּת, כְּשֶׁהָיוּ עוֹלִים לִירוּשָׁלַיִם הָיוּ כוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים לְמֶלֶךְ שִׁבְיוֹשָׁלַיִם, מִשׁוֹם שֶׁמַּלְכוּת יְרוּשָׁלַיִם מִמַּלְכוּת הַקְּדוּשָׁה. [שׁוֹלֵטֶת] מִמֶּנּוּ הִיתָה

יִשְׁתַּחֲוּ לָךְ, וְלֹא כְּתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ, שֶׁאֵם כְּתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ - לְהוֹסִיף אֶת שֶׁאֵר הָעַמִּים. לֹא כְּתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁבָּא מֶלֶךְ הַמִּשְׁחָה, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה מט) שָׂרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ. עֲכָשׁ שֶׁאֲמַר יִשְׁתַּחֲוּ, לְהִרְאוֹת שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל לְבָדָם, כָּלֵם יַעֲבֹדוּ לְרֹאשׁ הָעוֹלָה, לְרֹאשׁ שֶׁל בָּבֶל, וְלֹא שֶׁאֵר הָעַמִּים.

גוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה, בְּתַחֲלָה גוֹר וְאַחֵר כָּךְ אֲרִיָּה. וְסוֹד הַדָּבָר - בְּתַחֲלָה נַעַר וְאַחֵר כָּךְ אִישׁ, (שְׁמוֹת טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. מִטָּרֶף בְּנֵי עֲלִית, מֵה זֶה מִטָּרֶף? לְהַכְלִיל אֶת מִלְאָךְ הַקְּנוֹת, שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל טָרֶף לְכַלּוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם וְלֹא מִצִּיל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ה) וְטָרֶף וְאִין מִצִּיל. [וּמֵהוּ] וּמֵאוֹתוֹ טָרֶף מִסְתַּלְקֶת הַשְּׂכִינָה.

כָּרַע - בְּגִלּוֹת בָּבֶל. רַבֵּץ - בְּגִלּוֹת אֲדוּם. כְּאֲרִיָּה - שֶׁהוּא חֲזָק. וּכְלָבִיא - שֶׁהוּא יוֹתֵר חֲזָק, כָּךְ יִשְׂרָאֵל הֵם חֲזָקִים, שֶׁבְּנֵי הָעוֹלָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת מְפַתִּים וְדוֹחֲקִים אוֹתָם, וְהֵם עוֹמְדִים בְּדָתָם וּבִמְנַהֲגֵיהֶם כְּאֲרִיָּה וּכְלָבִיא.

כָּד שְׂכִינָה, שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁכְּתוּב (עֲמוֹס ה) נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל, הִיא חֲזָקָה כְּאֲרִיָּה וּכְלָבִיא בְּנִפְלָה הִיא. מֵה אֲרִיָּה וְלָבִיא לֹא נוֹפְלִים אֶלָּא כְּדִי לְטָרֶף טָרֶף וּלְשַׁלֵּט, שֶׁהָרִי מִרְחוֹק מִרִּיחַ אֶת טָרְפוֹ, וּמִשְׁעָה שֶׁמִּרִּיחַ נוֹפֵל, וְלֹא קֵם עַד שֶׁקוֹפֵץ עַל טָרְפוֹ וְאוֹכְלוֹ, כָּד שְׂכִינָה לֹא נוֹפֶלֶת אֶלָּא כְּאֲרִיָּה וּכְלָבִיא, כְּדִי לִנְקֹם מִעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת וּלְקַפֵּץ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה סג) צִעָה בָּרַב כָּחוֹ.

מִי יְקִימֵנוּ - הוּא לֹא יְקוּם לִנְקֹם מֵהֶם נִקְמָה קִטְנָה, אֶלָּא מִי יְקִימֵנוּ. מִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיכָה ב) מִי

יִרְפָּא לָךְ, וְהוּא עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שָׁבוּ שְׁלֹטוֹן לַחֲזֹק לְכָל, וְכָתוּב (איוב לח) מִבֶּטֶן מִי יֵצֵא הַקֶּרֶחַ, וּבִבְרֹאיוֹ.

לא יסור שבט מיהודה וגו', בְּאֵרוֹ הַחֲבָרִים, אָבֵל עַד כִּי יבֹא שִׁילִיָּה, בְּהִיא, מְשׁוּם שֶׁבִּשְׁאָר בּוֹ, לְהַרְאוֹת כָּאֵן אֶת סוּד [כָּאֵן] הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ יִיָּהּ. בְּמִקּוֹם אַחֵר שִׁילֹו בְּלִי הִיא, וּבְמִקּוֹם אַחֵר שֶׁלֹּה בְּלִי יוֹיִד, וְכָאֵן שִׁילִיָּה בְּיוֹיִד הִיא, סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן, שֶׁשְׂכִינָה תִּקְוָה בְּשֵׁם [זֶה] שֶׁל יִיָּהּ, וְהוּא סוּד שֶׁל יִי [מִי], כְּפִי שְׁאֻמְרָנוּ.

השלמה מההשמטות (סימן כא)

אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כְּפֶס בִּינֹן לְבִשׁוֹ וּבִדְם עֲנָבִים סוּתָה (בראשית מט). שְׁמוֹנָה דְּרָגוֹת כְּלִילוֹת בְּפִסּוּק זֶה. אֶרְבַּע מִקֵּן דּוֹמוֹת זֹו לְזֹו, שְׁתֵּים מִקֵּן דּוֹמוֹת זֹו לְזֹו, וּשְׁתֵּים אַחֲרוֹת דּוֹמוֹת זֹו לְזֹו. אֶרְבַּע שְׁדוֹמוֹת זֹו לְזֹו הֵן גִּפֹן שְׂרָקָה, הִינֵנו גִּפֹן הִינֵנו שְׂרָקָה, שְׁמֵהֶם יוֹצֵאִים עֲנָבִים וּמֵהֶם נַעֲשֶׂה יֵין שְׂנִקְרָא יֵין, וְכָלֵן סוּד אֶחָד וּמִשְׂרֵשׁ אֶחָד יוֹצֵאֹת וְשׁוֹפְעוֹת. וּשְׁתֵּים שְׁדוֹמוֹת זֹו לְזֹו - עִירָה אֶתְנֹו, הִינֵנו עִירָה הִינֵנו אֶתְנֹו, וְסוּד אֶחָד הֵם, וּבִדְרָגָה אַחַת כְּלִילוֹת וּמִסוּד אֶחָד שׁוֹפְעוֹת.

לְבִשׁוֹ סוּתָה זֶה דָּבָר אֶחָד וְסוּד אֶחָד, (שמות כב) כִּי הִיא כְּסוּתָה לְבִדָּה הִיא שְׁמִלְתָּה לְעָרוֹ. פֶּעַם קוֹרָא לוֹ כְּסוּתָה, וּפֶעַם אַחֲרָת קוֹרָאָהּ לְבוּשׁ, וּפֶעַם אַחֲרָת קוֹרָאָהּ שְׁמִלְתָּה, וְכָלֵם מִשְׂרֵשׁ אֶחָד שׁוֹפְעִים וְדָבָר אֶחָד עוֹשִׂים, וְחִלּוּף הַשְּׁמוֹת כְּלִילִים בָּהֶם סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, וּמִי שְׂדִיק טַעַם מְשֻׁהוּ, וּמִי שֶׁלֹּא דִיק - לֹא טַעַם וְלֹא מְשֻׁהוּ. וּשְׁמוֹנָה הַדְּרָגוֹת הֵלְלוּ רְמוּזִים בָּהֶן סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, אָבֵל הַפִּסּוּק עוֹמֵד כְּפִשׁוּטוֹ.

בֹּא רֵאָה, יַעֲקֹב הַשֵּׁלֶם שְׁפָאָבוֹת הָיָה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמֵר (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם וְגוֹ'. מַה זֶה אִישׁ תָּם? שְׁנֵתָקֵן מִן הַחֲכָמָה שְׁלֵמָהּ וּמִהַחֲכָמָה שְׁלֵמָהּ, וְהִנֵּנו שְׁפָתוֹב יֹשֵׁב אֲהֵלִים. שְׁנֵי אֲהֵלִים הֵם - אֲהֵל שְׁנִקְרָא לְפָנִים מִן הַפְּרָגוֹד, וְאֲהֵל שְׁנִקְרָא אַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד, וְכָלֵל הָיָה מִשְׁנֵי צַדִּים - מִבְּתֵּים פְּנִימִיִּים וּמִבְּתֵּים חִיצוֹנִיִּים, וּמִי לְמַד אֶת יַעֲקֹב כָּל זֶה?

בֹּא רֵאָה, שְׁהָרִי אוֹתָן שְׁנֵים שְׁהָיָה טְמוֹן וְגִנוּ עִם שֵׁם וְעֵבֶר, שֵׁם לְמַד אוֹתוֹ חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה שֶׁל בְּתִים פְּנִימִיִּים. וְעֵבֶר לְמַד אוֹתוֹ כְּשִׁפּוֹת [חֲכָמָה] תַּחְתּוֹנָה, וְסִימֹן לְדָבָר - (יהושע כד) בְּעֵבֶר הִנָּהרָה שְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. מַה זֶה בְּעֵבֶר הִנָּהרָה? אֵלֹא סוּד הוּא, שְׁכָל יְמִיהֶם שֶׁל אוֹתָם קִדְמוֹנִים לֹא הָיוּ לוֹמְדִים אֵלֹא חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה שְׁבָאָה מִבְּתֵּים חִיצוֹנִיִּים שְׁנִקְרָאִים אַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד, וּבְאוֹתָם שְׁאֲחֹרִי הַפְּרָגוֹד הָיוּ דְּבָקִים, וְהָיוּ מוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים שְׁעִתִּידִים לְבֹא לְעוֹלָם, טוֹב אוֹ רָע, וְזֶה הָיוּ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת, עַד שֶׁבֹא אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה וְהַמְּשִׁיחַ לוֹ לְאַבְרָהָם וְהוֹדִיעוֹ דְּבָרִים שֶׁל שְׂרֵשׁ שְׁנִמְשָׁכִים לְעוֹלָם שְׁלֵהֶם מִבְּתֵּים פְּנִימִיִּים, וּמִשֵּׁם שׁוֹאֲבִים כָּל אֵלֹו שְׁנִקְרָאִים בְּתִים חִיצוֹנִיִּים, וּמִשֵּׁם מִתְּהִיִּים קֶצֶת דְּבָרִים, לֹא הִכָּל, וְסִימֹן לְדָבָר - מִתְּמַצִּית גּוֹפָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם שׁוֹתָה.

וּמִשְׁעָה זֹו שְׁעִמֵּד אַבְרָהָם אֲבִינוּ, עָלֵיו הַשְּׁלוֹם, עַל אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה, שְׁמִמְנוּ הִכָּל יוֹצֵא וְשׁוֹפֵעַ וּבוֹ הִכָּל תְּלִי, יָצָא לוֹ לְשַׁעֲתוֹ מִצַּד זֶה שֶׁהֵם בְּנֵי עֵבֶר הִנָּהרָה, וּבֹא לוֹ לְהַשְׁתַּעֲשֶׂע בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (יהושע כד) וְאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הִנָּהרָה וְאוֹלָף אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, אֶרֶץ כְּנָעַן מִמֶּשׁ, אֶרֶץ שְׁשָׂאָר הַחֲלִילוֹת הָעֲלִיוֹנִים נִשְׁבָּרִים תַּחְתִּיהָ שֵׁם, וְאֵין לָהֶם קִיּוֹם עֲמָה: עִי"כ מִהַשְׁמַטוֹת

אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו וְגוֹ'. רַבִּי חֵיטָא פְּתַח, (תהלים קכא) ה' יִשְׁמְרֵךְ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ. כִּיֹּן שְׁאֻמְרָה ה' יִשְׁמְרֵךְ מִכָּל רָע, לְשֵׁם מַה יִּשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ? אֵלֹא ה' יִשְׁמְרֵךְ מִכָּל רָע - בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ - בְּאוֹתוֹ עוֹלָם.

שְׁמִירָה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא, לְהִיּוֹת הָאֵדָם שְׁמוֹר מִכְּפָה מִיָּנִים רָעִים מְקַטְרָגִים שְׁהוֹלְכִים לְקַטְרָג בְּנֵי הָאֵדָם בְּעוֹלָם וְלְדַבֵּק בָּהֶם. בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם מַה זֶה? כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ, כְּשִׁיּוֹצֵא אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אִם הוּא זֹוֹכָה - נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה וּמִתְעַטֶּרֶת בְּמִקּוֹמָהּ, וְאִם לֹא - כְּפֹה קְבוּצוֹת שֶׁל מַחֲבָלִים מְזַמְנִים לְמִשְׁחָ אוֹתוֹ לְגִיָּהֶם וְלִמְסָר אוֹתוֹ בְּיַד דּוֹמָה, שְׁנִמְסָר לְמִמְנָה עַל הִגִּיהָנָם, וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה אֶלֶף רְבּוּא מְמַנִּים עִמּוֹ, וְכָלֵם מְזַמְנִים עַל נִפְשׁוֹת הָרָשָׁעִים.

בֹּא רֵאָה, שְׁבַע מְדוּרִים יֵשׁ בְּגִיָּהֶם, וְשְׁבַע פְּתָחִים. וְנִשְׁמָת הָרָשָׁע נִכְנָסֶת, וְכְּפֹה מְלֹאכֵי חֲבִלָה, רוּחוֹת, שׁוֹמְרֵי הַשְּׁעָרִים, וְעֲלִיהֶם מְמַנָּה אֶחָד בְּכָל שַׁעַר וְשַׁעַר, וְנִשְׁמָת הָרָשָׁעִים נִמְסָרוֹת לְאוֹתָם מְמַנִּים עַל יַד דּוֹמָה. כִּיֹּן שְׁנִמְסָרוֹת בְּיַדִּיהֶם, סוֹתֵמִים שְׁעָרִים שֶׁל אֵשׁ לוֹהֵט.

שְׁהָרִי יֵשׁ שְׁעָרִים אַחֵר שְׁעָרִים. כָּל הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים וְסוֹתוּמִים, הַחִיצוֹנִיִּים פְּתוּחִים וְהַפְּנִימִיִּים סוֹתוּמִים, וּבְכָל שְׁבַת וְשְׁבַת כָּלֵם פְּתוּחִים, וְיוֹצֵאִים הָרָשָׁעִים עַד לְאוֹתָם הַשְּׁעָרִים הַחִיצוֹנִיִּים, וּפּוֹגְשִׁים נִשְׁמָתוֹת אַחֲרוֹת שְׁמִתְעַכְּבוֹת בְּפְתָחִים הַחִיצוֹנִיִּים. וְכִשְׁיּוֹצֵאֵת שְׁבַת, הַכְּרוֹז עוֹמֵד בְּכָל פְּתָח וּפְתָח וְאוֹמֵר: (תהלים ט) יָשׁוּבוּ רָשָׁעִים לְשֹׂאֻלָּה וְגוֹ'.

בֹּא רֵאָה, נִשְׁמָת הַצַּדִּיקִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָן שֶׁלֹּא יִמְסָרוּ לְיַד דּוֹמָה, שֶׁהוּא הַמְּמַנָּה. זֶהוּ שְׁפָתוֹב יִשְׁמֹר צִאֲתָךְ וּבּוֹאָךְ, וְכָתוּב יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ.

אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה. מַהִי הַגִּפֹן? זֹו כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁנֵאָמֵר (תהלים פ) גִּפֹן מִמְצָרִים תִּסְעֶה, וְכָתוּב

(שם קכח) אֶשְׁתַּף כְּגֹפֶן פְּרִיָּה. אֶשְׁתַּף כְּגֹפֶן הַקְדוּשָׁה הַזֶּה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, זֶה הַגֶּפֶן שֶׁמְבָרְכִים בָּהּ בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן. בּוֹרָא - הֵינּוּ שְׂכָתוֹב (בראשית א) עֵץ עֹשֶׂה פְּרִי. פְּרִי הַגֶּפֶן - זֶה עֵץ פְּרִי. עֹשֶׂה פְּרִי - זָכָר. עֵץ פְּרִי - זֶה נִקְבָּה. מִשּׁוּם כִּד בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן, זֶה זָכָר וְנִקְבָּה כְּאַחַד. [נִשְׁמָוֹת הַצְּדִיקִים הֵן פְּרִי הַגֶּפֶן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן.]

אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה - זֶה מִלֶּדֶת הַמְּשִׁיחַ שֶׁעֲתִיד לְשַׁלֵּט עַל כָּל חִילוֹת הָעַמִּים, הַחִילוֹת הַמְּמַנִּים עַל עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְהֵם חֹזְקִים שֶׁלָּהֶם לְהַתְחַזֵּק, וְעֲתִיד מִלֶּדֶת הַמְּשִׁיחַ לְהַתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם.

מִשּׁוּם שֶׁגֶּפֶן זֶה שׁוֹלֵט עַל כָּל אוֹתָם הַתְּחִינִים שֶׁשׁוֹלֵטִים בָּהֶם עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, זֶה מִנְצַחַת לְמַעַלָּה. יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שָׂרָקָה, יִכְלוּ וּיִנְצְחוּ הַחִילוֹת הָאֲחֵרִים לְמַטָּה, וְעַל כֵּן יִתְגַּבֵּר מִלֶּדֶת הַמְּשִׁיחַ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (זכריה ט) עֲנִי וְרַכֵּב עַל חֲמֹר וְעַל עֵיר. עֵיר וְחֲמֹר הֵם שְׁנֵי כְתָרִים שֶׁשׁוֹלֵטִים בָּהֶם עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְהֵם מִצַּד הַשְּׂמָאל, צֶדֶת הַחֵל.

וַיֵּמָּה שֶׁאָמַר עֲנִי - וְכִי מִלֶּדֶת הַמְּשִׁיחַ נִקְרָא עֲנִי? אֲלָא כִּד אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ מִשְׁלוֹ, וְקוֹרְאִים לוֹ מִלֶּדֶת הַמְּשִׁיחַ. זֹהוּ הַלְבָּנָה הַקְדוּשָׁה לְמַעַלָּה שֶׁאֵין לָהּ אוֹר אֲלָא מִן הַשֶּׁמֶשׁ.

מִלֶּדֶת הַמְּשִׁיחַ הַזֶּה יִשְׁלַט בְּשִׁלְטוֹנוֹ, יִתְחַד בְּמִקְוָמוֹ, וְאֵז (שם) הֵנָּה מִלֶּדֶת יְבוּא לָךְ, סֵתָם. אִם לְמַטָּה - עֲנִי הוּא, שֶׁהָרִי בְּצַד הַלְבָּנָה הוּא. אִם לְמַעַלָּה - עֲנִי, אֶסְפֶּקְלָרְיָה שֶׁאֵינָה מְאִירָה, לָהֶם עֲנִי. וְעַם כָּל זֶה, רַכֵּב עַל חֲמֹר וְעַל עֵיר, חֹזֵקִים שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לְכַפּוֹתָם תַּחְתָּיו, וְיִתְחַזֵּק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִקְוָמוֹ.

כֶּבֶס בִּינִי לְבוּשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאֲדוּם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה, וְכָתוּב פּוֹרָה דְּרַכָּתִי לְבָדִי וְגו'. כֶּבֶס בִּינִי - זֶה הַצַּד שֶׁל גְּבוּרָה, דִּין הַקְּשָׁה, לְהַיּוֹת עַל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. וְבָדָם עֲנָבִים סוּתָה - זֶה הָעֵץ לְמַטָּה, בֵּית דִּין שֶׁנִּקְרָא עֲנָבִים, וְהֵינּוּ נִמְסָר [נִשְׁמָר] בָּדָם עֲנָבִים כִּדִּי לְהַתְלַבֵּשׁ בְּשִׁנְיָהֶם, לְשֹׁבֵר תַּחְתָּיו כָּל שֶׁאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת וּמִלְכֵי הָעוֹלָם.

רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה, וְכָתוּב (בראשית מ) וּבְגֶפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם וְהוּא כְּפָרַחַת עֲלֶתָה נֹצָה. בֹּא רֵאָה כְּמָה אֶטוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מְשִׁיחִים בְּכַבֹּד רְבוּנִם וְלֹא מִסְתַּכְלִים בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יוֹדְעִים דְּרַכֵּיהֶם בְּכָה יִתְפָּסוּ, שְׂכָתוֹב (משלי ד) דֶּרֶךְ רָשָׁעִים כְּאֶפְלָה לֹא יִדְעוּ בְּכָה יִפְשְׁלוּ.

בְּזֶמֶן קִדְמוֹן הֵיחָה נְבוּאָה שׁוֹרָה עַל בְּנֵי אָדָם, וְהֵיוּ יוֹדְעִים וּמִתְבּוֹנְנִים לְדַעַת בְּכַבֹּד הָעָלִיוֹן. כִּינּוּ שִׁפְסָקָה מֵהֶם נְבוּאָה, הֵיוּ מְשִׁתְּמִשִּׁים בְּבֵת קוֹל. עֲכָשׁוּ פִּסְקָה נְבוּאָה וּפִסְקָה בֵּת קוֹל, וְלֹא מְשִׁתְּמִשִּׁים בְּנֵי אָדָם אֲלָא בְּחִלּוֹם.

וְחִלּוֹם הוּא דֶּרֶךְ תַּחְתּוֹנָה הִיא חִיצוֹנָה, שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ, חִלּוֹם הוּא אֶחָד מִשְׁשִׁים שֶׁל נְבוּאָה, מָה הַטָּעָם? מִשּׁוּם שֶׁבֹּא מִדֶּרֶךְ שְׁשִׁית לְמַטָּה, וְהָרִי נִתְבָּאָר. בֹּא רֵאָה, הַחִלּוֹם נִרְאָה לְכֵלָם, מִשּׁוּם שֶׁחִלּוֹם בֹּא מִצַּד הַשְּׂמָאל, וְיִוֹרֵד בְּכָמָה דְּרָגוֹת, וְנִרְאָה חִלּוֹם, אֲפִלּוּ לְחִיבִים וְאֲפִלּוּ לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת.

מִשּׁוּם שֶׁלְפָעַמִּים לֹחֲקִים חִלּוֹם וְשׁוֹמְעִים אוֹתָם הַמִּינִים הָרַעִים, וּמוֹדִיעִים לְבְנֵי אָדָם. מֵהֶם שְׂחוֹחִקִים [בָּהֶם] עַל בְּנֵי אָדָם וּמוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים כּוֹזְבִים, וְלְפָעַמִּים שׁוֹמְעִים דְּבָרִי אֱמֶת, וְלְפָעַמִּים שֶׁהֵם שְׁלֹחִים לְרָשָׁעִים וּמוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים עֲלִיזִים.

מָה כָּתוּב בְּרָשָׁע הַזֶּה? רֵאָה חִלּוֹם אֱמֶת, שְׂכָתוֹב וּבְגֶפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם. מָהִי גֶפֶן? זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׂכָתוֹב (תהלים פ) הַבֵּט מִשְׁמַיִם וּרְאָה וּפִקֵּד גֶּפֶן זֹאת. מִשְׁמַיִם, שֶׁהָרִי מִמִּקְוָם זֶה נִזְרָקָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ב) הַשְׁלִיךְ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ. וּפִקֵּד גֶּפֶן זֹאת, גֶּפֶן שֶׁהִיא זֹאת, וְדָאִי.

שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כט) שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ. וְהִיא כְּפָרַחַת - שְׂכָתוֹב (מלכים א ה) וַתֵּרֶב חֲכֵמַת שְׁלֹמֹה, שֶׁהָאִירָה הַלְבָּנָה. עֲלֶתָה נֹצָה - זֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה.

דָּבָר אַחֵר עֲלֶתָה נֹצָה - לְמַעַלָּה, אוֹתָהּ דֶּרֶךְ שְׁעוֹמֶדֶת עָלֶיהָ וּמִינִיקָה אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א) אֶשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאֶרֶץ. הַבְּשִׁילוֹ אֶשְׁפֹּלְתִּיהָ עֲנָבִים - לְשֹׁמֵר בָּהֶם יֵין הַמְּשֻׁמָּר.

רֵאָה כְּמָה רֵאָה אוֹתוֹ רָשָׁע. מָה כָּתוּב? (שם מ) וְכֹס פָּרְעָה בִּידֵי וְאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים וְאֶשְׁחַט אֹתָם. כֹּס רֵאָה אוֹתָהּ כֹּס הַתְּרַעְלָה, נִיקָתָה בֵּית הַדִּין, שִׁיּוּצָאֵת מֵאוֹתָם עֲנָבִים שֶׁנִּתְּנוּ לְפָרְעָה וְשִׁתָּה אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל. כִּינּוּ שֶׁשְׁמַע אֶת זֶה יוֹסֵף, שֶׁמִּחַ וְיָדַע דָּבָר אֱמֶת בְּחִלּוֹם הַזֶּה. לָכֵן פֶּתַח לוֹ חִלּוֹם לְטוֹב עַל שֶׁבִּשַׁר אֶת יוֹסֵף בָּזָה.

בֹּא רֵאָה, אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה - שֶׁנִּכְפָּים תַּחַת הַגֶּפֶן הַזֹּאת כָּל אוֹתָם חִילוֹת חֲזָקִים שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, בְּשִׁבִּיל גֶּפֶן זֹאת נִקְשֶׁר וְנִכְפָּה אוֹתוֹ הַכֹּחַ שֶׁלָּהֶם, וְנִתְבָּאָר.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, יֵשׁ גֶּפֶן וְיֵשׁ גֶּפֶן. יֵשׁ גֶּפֶן קְדוּשָׁה עֲלִיזוֹנָה, וְיֵשׁ גֶּפֶן שֶׁנִּקְרָאת (דברים לב) גֶּפֶן סָדוּם, וְיֵשׁ (ירמיה ב) גֶּפֶן נִכְרִיָּה בֵּת אֵל נִכְרִי. מִשּׁוּם כִּד כָּתוּב גֶּפֶן זֹאת, אוֹתָהּ שֶׁנִּקְרָאת כְּלָה זָרָע אֱמֶת. שׁוֹרֵק -

אלו ישראל שיוצאים מהגפן היו. כשחטאו ישראל ועזבו את הגפן היו, מה כתוב? כי מגפן סדום גפנם וגו', ולכו יש גפן ויש גפן.

רבי יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, גלף בשדה הזה, שהוא דרך יותר ישרה. הלכו. עד שהלכו, אמר רבי יהודה, כתוב (משלי לא) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים. פסוק זה רבי חזקיה חברנו באר בו, שאמר, דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש, חצי מהם בחמה וחצי מהם בשלג.

בשעה שנכנסים לאש, הם אומרים: זהו ודאי גיהנם. נכנסים לשלג, אומרים: זו חריפות החרף [הקר] של הקדוש ברוך הוא. מתחילים ואומרים: זה, ואחר כך אומרים: וי. ודוד אמר, (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היום ויקם וגו'. ממקום שאומרים זה, ואחר כך וי.

והיכן נתקנות נפשות? בשלג, כמו שנאמר (תהלים סח) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון. יכול אף ישראל פן? תלמוד לומר, לא תירא לביתה משלג. מה הטעם? משום שכל ביתה לבש שנים. אל תקרי שנים אלא שנים, כמו מילה ופריעה, ציצית ותפלין, מזוזה וגר חנכה וכו'.

בא ראה, לא תירא לביתה משלג - זו כנסת ישראל, שהיא כל ביתה לבש שנים, כמו שאמרנו, שכתוב (ישעיה סג) חמוץ בגדים וגו', לבוש של הדין הקשה, להפיר מעמים עובדי עבודה זרה, ועתיד הקדוש ברוך הוא לבוש לבוש אדם וחרב אדמה ולהפיר מהאדם. לבוש אדם, שכתוב חמוץ בגדים, וכתוב (שם) מדוע אדם ללבושך. הסיף אדמה, שכתוב (שם לד) חרב לה' מלאה דם. ולהפיר מן האדם, שכתוב כי זבח לה' בבצרה וגו'. עוד כי כל ביתה לבש שנים - שהרי זה בא מצד של הדין הקשה.

אמר רבי יצחק, ודאי זה כך, אלא כל ביתה לבש שנים, מהם השנים? אלו שנים קדמוניות, משום שהיא נכללת מכלם ויונקת מכל הצדדים, ככתוב (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים.

עד שהיו הולכים, פגשו באותו תינוק שהיה הולך לקפוטקא מאחרי החמור, וזקן אחד רוכב. אמר אותו זקן לאותו תינוק, בני, אמר לי את פסוקך. אמר לו, פסוקי אינו אחד, אלא רד למטה או ארבע לפניך ואמר כך. אמר לו, לא רוצה, אני זקן ואתה תינוק, שאשקל את עצמי עמך. אמר לו, אם כך, אז למה שאלת פסוקי? אמר לו, כדי שגלף בדרךך. אמר, תפח רוחו של אותו זקן, שהוא רוכב ולא יודע דבר, ואמר שלא יהיה שקול עמי. נפרד מאותו זקן והלך לו בדרךך.

כשהגיעו רבי יהודה ורבי יצחק, קרב אליהם. שאלו אותו וסח להם את המעשה. אמר לו רבי יהודה, יפה עשית, לך עמנו ונשב כאן ונשמע דבר מפיה. אמר להם, אני ענין, שלא אכלתי היום הזה. הוציאו להם ונתנו לו. התרחש להם נס ומצאו מעין מים דקיק תחת עץ. שתו ממנו, והם שתו וישבו.

פתח אותו תינוק ואמר, (תהלים לו) לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה. לדוד, אם שירה - לא אמר, אם תפלה - לא אמר. אלא בכל מקום לדוד סתם, רוח הקדש אמר את זה.

אל תתחר במרעים, מה זה אל תתחר במרעים? היה צריך (לכתוב) אל תתחר! אלא אל תעשה תחרות במרעים, כי לא ידעת יסוד עצמך ולא תוכל לו, אולי הוא עץ שלא נעקר לעולמים ותדחה מלפניו.

ואל תקנא בעשי עולה, שלא תשגיח במעשיהם ולא תבא לקנא בהם, שכל מי שרואה את מעשיהם ולא מקנא לקדוש-ברוך-הוא, עובר על שלשה לאוים, שכתוב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל תמונה. לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא.

לכן צריך האדם להפריד מהם ולסטות דרכו מהם, לכן נפרדתי וסטיתי את דרכי. מכאן והלאה שמצאתי אתכם, אני אומר פסוקים הללו לפניכם.

פתח ואמר, ויקרא אל משה, כאן אל"ף קטנה למה. משום שקריאה זו לא הייתה בשלמות. מה הטעם? שזה לא היה אלא במשכן, ובארץ אחרת משום ששלמות לא נמצאת אלא בארץ הקדושה.

עוד, כאן שכניה, [שם, נקבה] שם שלמות של זכר ונקבה, אדם שות אנוש. אדם - שלמות זכר ונקבה. כאן נקבה, עוד, סוף הפסוק, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, משום כך אל"ף קטנה.

עוד אל"ף קטנה, משל למלך שהיה יושב בכסאו וכתר המלכות עליו, נקרא מלך עליון. כשיורד והולך לבית עבדו, נקרא מלך קטן. כך הקדוש ברוך הוא, כל זמן שהוא למעלה על הכל, נקרא מלך עליון. כיון שהורד מדורו למטה, הוא מלך, אבל לא עליון כמו מקדם, ולכן אל"ף קטנה.

ויקרא, כך שנינו, זמן אותו להיכלו. מאהל מועד, מה זה אהל מועד? האהל שבו תלויים מועד וחג ושבת למנות, כמו שנאמר (בראשית א) והיו לאתות ולמועדים. בו מתחיל החשבון להמנות, ומיהו? הלבנה, כמו שנאמר (ישעיה לג) אהם בל יציעו בל ישע יתדותיו לנצח.

לאמר, מה זה לאמר? כדי לגלות [אבל הכל אחד ויפה הוא, משום שהשלמות והיפי הוא מקום

לגלות] מה שהיה נסתר פנימה. ובכל מקום לאמר, כמו שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר, שנתנה רשות לגלות, אבל הכל אחד, וזכה הוא, משום שהרי נמנה ללבנה הדבר ההוא, ממקום שמשה עומד.

וידבר ה' - למעלה. אל משה - באמצע. לאמר - אחרון, מקום שיש רשות לגלות. ועוד ויקרא אל משה, מה כתוב למעלה? (שמות טל) וביאו את המשכן אל משה וגו'. למה אל משה? כך אמרו, משום שמשה ראה אותו בזה, והקדוש ברוך הוא הראה לו במראה העין, כמו שנאמר (שם כז) כאשר הראה אתך בזה. וכתוב וכתוב, (המדבר ח) פמראה אשר הראה ה' את משה וגו'. (שמות כח) וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בזה. עכשו הביאו לו כדי שיראה, אם הוא כמו אותו משכן שראה.

אבל למה וביאו את המשכן אל משה? אלא, למלך שרצה לבנות פלטרין לגבירה, צוה את האמנים: היכל זה במקום פלוני, והיכל זה במקום פלוני, פאו מקום למטה, וכאן מקום למנוחה. כיון שעשו אותם האמנים, הראו למלך. כך וביאו את המשכן אל משה, בעל הבית, איש האלהים. כיון שנשלם ההיכל, הזמינה הגבירה את המלך להיכל, הזמינה את בעלה אתה, משום כך ויקרא אל משה.

ומשום שמשה הוא בעל הבית, מה כתוב? (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה. משה שהוא בעל הבית עשה כך, מה שאין רשות לאיש אחר לעשות כך.

וידבר ה' אליו - דרנה אחרת עליונה. ואז, בשעה שהזמן משה להכנס, אז פתח ואמר, אדם כי יקריב מכם. מה אדם עושה כאן? אלא כשהתחברו שמש ולבנה כאחד, פתח ואמר אדם, כפתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. עמד, ולא עמדו.

כי יקריב מכם - פאו נרמז, מי שיעשה עבודת קרבן השלם, שימצא זכר ונקבה. משמע שכתוב מכם, שימצא במראה שלכם. קרבן לה' - שמקריב הכל להאחזי כאחד, למעלה ולמטה.

מן הבהמה - להראות אדם ובהמה הכל כאחד. מן הבקר ומן הצאן - אלו המרכבות הטהורות. שפיון שאמר מן הבהמה, יכול מן הכל, בין טהורות ובין טמאות? חזר ואמר מן הבקר ומן הצאן.

תקריבו את קרבנכם, קרבני היה צריך (לכתב)! מה זה קרבנכם? אלא בתחלה קרבן לה', ועכשו קרבנכם. קרבן לה' אדם. קרבנכם מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, להראות יחוד מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. מלמטה למעלה הינו קרבן לה'. מלמעלה למטה הינו קרבנכם.

למלך שיושב על הר עליון, למעלה למעלה, וכסא מתקן על אותו הר, ומלך עליון על הכל. אדם שמקריב דורון למלך, צריך לעלות מדרגה לדרגה עד שעולה מלמטה למעלה, למקום שהמלך יושב עליון על הכל, ואז יודעים שהרי מעלים דורון למלך, ואותו דורון הוא של המלך. יורד הדורון מלמעלה למטה, הרי יודעים שאותו דורון של המלך יורד מלמעלה לאהוב המלך שהוא למטה.

כך בתחלה, אדם עולה בדרגותיו מלמטה למעלה, ואז קרבן לה'. מן הבהמה מן הבקר, יורד בדרגותיו מלמעלה למטה, ואז זה קרבנכם. ומשום כך כתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי, הינו אדם וקרבן לה'. אכלו רעים, הינו מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, ואז תקריבו את קרבנכם.

פאו רבי יצחק ורבי יהודה ונשקוהו על ראשו. אמרו, ברוך הרחמן שזכינו לשמע את זה, וברוך הרחמן שלא נאבדו הדברים הללו באותו זמן. קמו והלכו. עד שהיו הולכים, ראו גפן אחת נטועה בגנה אחת.

פתח אותו תינוק ואמר, אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתונו. פסוק זה הוא סוד עליון. אסרי! אסר היה צריך לכתב! עירה! עיר היה צריך לכתב! אלא סוד הוא לדרדקים שהם בבית רבן להשמר מאותו החץ של עיר, והשם הקדוש נכלל שם י"ה.

וכמו שפאן רמזו השם הקדוש, כך גם ולשרקה, שורק היה צריך לכתב! נכלל שמה ו"ה. בני! בן היה צריך לכתב! שורק, כפתוב (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק. בן, כפתוב (זכריה ט) בן אתנות. למה שרקה, ולמה בני?

אלא, כמו שיש שם קדוש לכפות את העיר, כך גם יש שם קדוש לכפות פח אחר, שהוא חמור, שאלמלא השם הקדוש רמזו פאן, היו מחריבים עולם, י"ה בכל זה, [וי"ה] וי"ה בכל זה, לשמר מהם את העולם, ולשמר את האדם שלא ישלטו בו בעולם.

אסרי לגפן, איזו גפן? זו כנסת ישראל. ולמה נקראת גפן? אלא מה גפן לא מקבלת עליה נטיעה אחרת, כך גם כנסת ישראל לא מקבלת עליה אלא את הקדוש ברוך הוא, ומשום כנסת ישראל נכפית לפניה כל הכחות האחרים ולא יכולים להרע ולשלט בעולם, ולכן הטיל הכתוב את השם הקדוש ביניהם בצד זה ובצד זה. בני אתנו, שנעקר משום אותו שורק, כמו שנאמר ואנכי נטעתיך שורק וגו'.

כבס בינו לבשו וגו'. כבס! כובס היה צריך לכתב! אלא כבס מיום שנברא העולם, ומיהו? זה מלך

המשיח. ביין - צד השמאל. ובדם ענבים - צד השמאל, למטה. ועתיד מלך המשיח לשלט למעלה על כל הכחות האחרים של העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, ולשבר את כחם מלמעלה ומלמטה.

דבר אחר כבס ביין לבשו - כמו היין הזה, מראה שמחה, וכלו דין לעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. כך גם מלך המשיח, יראה שמחה לישראל, וכלו דין לעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. כתוב (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, זו רוחו של מלך המשיח, ומיום שנברא העולם הוא רוחץ לבושו ביין העליון.

ראה מה כתוב אחריו, חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב. זה יין העליון, [שמרנוה של התורה] של התורה שמרנוה, ממנו שותה. ולבן שנים מחלב, שהרי התורה יין וחלב, תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

כתוב (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש [למה? משום שממקום של שמחה הוא בא, ומהו סוף הפסוק?] להצהיל פנים משמן, ודאי ממקום שנקרא שמן. בא ראה, שירת היין חדנה, הוא מקום שכל שמחה יוצאת ממנו. וסופו דין, מה הטעם? משום שסופו מקום כנוס של הכל, דין הוא, ובו נדון העולם, ולכן ראשית חדנה, וסוף דין. משום כך להצהיל פנים משמן, ממקום שכל חדנה יוצאת ממנו.

ולחם לבב אנוש יסעד, איזה לחם? אלא לחם סועד [סומך] את העולם. ואם תאמר שבו תלוי לבדו סעד העולם - לא כך, שהרי לילה בלי יום לא נמצא, ולא צריך להפרידם. ומי שמפרידם יתפרד מהחיים, והינו שכתוב (דברים ח) למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, משום שלא צריך להפריד.

ואם תאמר, דוד איך אמר ולחם לבב אנוש יסעד, הואיל ולא תלוי בו לבדו סעד כל העולם? אלא דיוק הדבר ולחם, וא"ו התוסף, כמו וחי, ועל זה הפל נמצא באחד.

בא ראה, מי שמברך על המזון, לא יברך על שלחן ריק, וצריך להמציא לחם על השלחן וכוס של יין בדימיו, מה הטעם? בשביל לקשר שמאל בדימיו, ולחם שיתברך מהם ולהתקשר בהם, ולהיות הכל קשר אחד, לברך את השם הקדוש בראוי. שהרי לחם נקשר ביין, ויין בדימיו, ואז הברכות שורות בעולם, והשלחן נתקן בראוי.

אמר רבי יצחק, אלמלא לא הודמנה לנו דרך זו אלא לשמע הדברים הללו - די לנו. אמר רבי יהודה, נאה הוא לתינוק זה שלא ידע כל זה, ואני פוחד עליו אם יתקיים בעולם משום זה. אמר רבי יצחק, ולמה? אמר לו, משום שתינוק זה יכול להסתכל במקום שאין רשות לאדם להסתכל בו, ואני פוחד עליו, שעד שלא יגיע לפרקו ישיגים ויסתכל ויגעושו אותו.

שמע אותו התינוק. אמר, איני פוחד מענש לעולמים, שהרי בשעה שאבא הסתלק מן העולם, ברוך אותי והתפלל עלי, וידעתי שזכות אבי תגן עלי. אמרו לו, ומי הוא אביך? אמר, [אין רבי יהודה] בנו של רב המנונא הגדול. לקחו אותו והרכיבו אותו על כתפיהם שלשה מילין.

קראו עליו, (שופטים יד) מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק וגו'. אמר להם אותו תינוק, דבר בא לידיכם, פרשו אותו. אמרו לו, הקדוש ברוך הוא זמן לנו את דרך החיים, אמר אתה.

פתח ואמר, מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק, פסוק זה יש לנו בו סמך. מהאכל - זה צדיק, שכתוב (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו. צדיק אוכל ודאי נוטל הכל, למה? לשבע נפשו, ליתת שבע לאותו מקום שנקרא נפש דוד. יצא מאכל - שאלמלא אותו צדיק לא יצא מזון לעולמים ולא יוכל העולם לעמוד [בו]. ומעז יצא מתוק - זה יצחק שברך את יעקב (בראשית כז) בטל השמים ומשמני הארץ.

עוד, אף על גב שהכל אחד, אלולא תקף הדין הקשה, לא יוצא דבש. מי הדבש? זו תורה שבעל פה, שכתוב (תהלים יט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. ומעז - זו תורה שבכתב, שכתוב (שם כט) ה' עז לעמו יתן. יצא מתוק - זו תורה שבעל פה.

הלכו באחד שלשה ימים, עד שהגיעו למבוי של הקיר של אמו. ביין שראתה אותו, סדרה את הבית, ונשבו שם שלשה ימים אחרים. ברכו אותו והלכו, וסדרו דברים לפני רבי שמעון. אמר, ודאי ירשת התורה גרש, ואלמלא זכות אבות יענש מלמעלה. אבל הקדוש ברוך הוא לאותם שהולכים אחר התורה, יורשים אותה הם ובניהם לעולמים. זהו שכתוב (ישעיה נט) ואני זאת ברייתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך וגו'.

זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגנית וירכתו וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים מה) חגור חרבך על גרך גבור הודך וחדרך. וכי זה הוד וחדר לחגר כלי זין ולהזדרז בזה? מי שמשתדל בתורה ועורף קרב בתורה ומזרז עצמו בה - זהו שבח [של רבוננו], זהו הוד וחדר, ואתה אומר חגור חרבך?



אֵלָּא וְדַאי שְׁעָקֵר הַדְּבָר, אוֹת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ נִתַּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְרָשָׁם אוֹתוֹ בְּבִנְי אָדָם כְּדִי שִׁישְׁמְרוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִפְגְּמוּ אוֹתוֹ בְּפָגַם אֶת רָשָׁם הַמְּלֶכֶךְ הַזֶּה, וּמִי שְׁפֹגֵם אוֹתוֹ, הָרִי עוֹמֶדֶת נִגְדּוֹ (וַיִּקְרָא כו) חֶרֶב נִקְמָת נֶקֶם בְּרִית, לְנֶקֶם נִקְמַת הַבְּרִית הַקְדוּשׁ שֶׁנֶּרְשָׁם בּוֹ, וְהוּא פֹגֵם אוֹתוֹ.

וּמִי שְׁרוּצָה לְשֹׁמֵר מְקוֹם זֶה, יִזְדָּרוּ וַיִּתְקַן עֲצָמוֹ וַיִּשְׁלֹם כְּנִגְדּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהִיצָר תּוֹקֵף אוֹתוֹ אֶת הַחֶרֶב שְׁעוֹמֶדֶת עַל הַיָּרֵךְ, לַהֲפָרַע מִמִּי שְׁפֹגֵם מְקוֹם זֶה, וְאִזְ חֲגוּר חֶרֶבֶף עַל יָרֵךְ גְּבוּר. גְּבוּר הוּא, וְגְבוּר נִקְרָא. וְעַל כֵּן הוֹדָד וְהִדְרָד.

דְּבָר אַחֵר חֲגוּר חֶרֶבֶף עַל יָרֵךְ גְּבוּר - מִי שִׁיוֹצֵא לְדָרֶךְ, יִתְקַן עֲצָמוֹ בַּתְּפִלָּה שֶׁל רְבוּנוֹ וַיִּזְדָּרוּ בַּצִּדֵּק הַזֶּה, חֶרֶב עֲלִיוֹנָה, בַּתְּפִלָּה וּבִקְשׁוֹת עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לְדָרֶךְ, כְּכַתוּב (תְּהִלִּים פח) צִדֵּק לִפְנֵי וַיִּהְיֶה וְלִשְׁם לְדָרֶךְ פִּעֲמִיו.

בֹּא רֵאָה, זְבוּלוֹן תִּמְיֵד יֵצֵא לְדַרְכִּים וְלִשְׁבִּילִים וְעָרֶךְ קִרְבוֹת, וְהִזְדָּרוּ בַּחֶרֶב הָעֲלִיוֹנָה הַזֶּה בַּתְּפִלָּה וּבִקְשׁוֹת עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לְדָרֶךְ, וְאִזְ נֶחַץ אֶת הָעַמִּים וְהַתְּגַבֵּר עֲלֵיהֶם. וְאִם תֹּאמַר, יִהְיֶה הָרִי נִתְקַן לָזֶה לְעָרֶךְ קִרְבוֹת וְתִקּוּנִים בַּחֶרֶב הַזֶּה, לָמָּה זְבוּלוֹן?

אֵלָּא. בֹּא רֵאָה, שְׁנִים עָשָׂר שְׁבָטִים הִלְלוּ, כָּלֵם תִּקּוּן שֶׁל הַמְּלָכָה הֵם. שְׁנֵי תִקּוּנִים שֶׁל נִקְבוֹת אִמֵּר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, אֶחָד לְרוּעָה הָעֲלִיוֹן - יוֹבֵל, וְאֶחָד לְכֹלָה - שְׁנֵי הַשְּׁמִטָּה. תִּקּוּן אֶחָד לְמַעְלָה, וְתִקּוּן אֶחָד לְמַטָּה. גַּם מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית הוּא כֵּן, בְּשְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת הִלְלוּ. מַעֲשֵׂה אֶחָד לְמַעְלָה, וּמַעֲשֵׂה אֶחָד לְמַטָּה, וְלָכֵן נִפְתַּח הַתּוֹרָה בְּבִי, מַעֲשֵׂה שְׁלֹמֹה כְּמַעֲשֵׂה שְׁלֹמֹה. זֶה עוֹשֶׂה עוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וְזֶה עוֹשֶׂה עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. כִּמוֹ זֶה.

שְׁנֵי תִקּוּנִים שֶׁל נִקְבוֹת אִמֵּר שְׁלֹמֹה, אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. אֶחָד לְמַעְלָה - בַּתְּקוּן עֲלִיוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ. אֶחָד לְמַטָּה - בַּתְּקוּן תַּחְתּוֹן כִּמוֹ שְׁלֹמֹה.

בֹּא רֵאָה, אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הַקְדוּשׁ שְׂזָכָה לָזֶה. וְהָרִי נִתְבָּאֵר, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא נִמְצָא מִטָּה שְׁלֹמֹה כִּמוֹ מִסְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּבְשָׁעָה שֶׁרָצָה לְהַסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, אִזְ הָיָה שְׁלֵם בְּכָל צְדִיקוֹ. אֲבִרָהּ מִימִינוֹ, יִצְחָק מִשְׁמָאלוֹ, הוּא בְּאִמְצָע, שְׂכִינָה לִפְנֵי. כִּיּוֹן שֶׁרֵאָה יַעֲקֹב אֶת זֶה, קָרָא לְבָנָיו וְאָמַר לָהֶם הָאֶסְפוּ, כְּדִי שִׁימְצֵא תִקּוּן שְׁלֹמֹה וְשְׁלֹמֹה.

בֹּא רֵאָה אֶת סוּד הַדְּבָר. שְׁנֵי תִקּוּנִים נִמְצְאוּ שֵׁם, אֶחָד עֲלִיוֹן וְאֶחָד תַּחְתּוֹן, שִׁיחִיָּה הַכֹּל שְׁלֵם כְּרֵאוֹ. תִּקּוּן עֲלִיוֹן, תִּקּוּן נִסְתָּר וְנִגְלָה, שֶׁהָרִי תִקּוּן שֶׁל הַיּוֹבֵל הוּא, אוֹתוֹ שֶׁאִמֵּר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, כִּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ, הָרֹאשׁ הַנִּסְתָּר שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה כֵּאֵן וְלֹא יָפָה לְגִלּוֹתוֹ. הַזְּרוּעוֹת וְהַגּוֹף הִתְגַּלּוּ, וְהֵם יְדוּעִים. שׁוֹקִים נִסְתָּרוּ וְלֹא הִתְגַּלּוּ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁנִּבְנוּאָה לֹא שׁוּרָה כִּי אִם בְּאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה, וְתִקּוּן זֶה נִסְתָּר וְנִגְלָה.

תִּקּוּן אַחֵר לְמַטָּה - תִּקּוּן הַכֹּלָה שֶׁאִמֵּר שְׁלֹמֹה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, זֶהוּ תִקּוּן שֶׁהִתְגַּלָּה יוֹתֵר, וְתִקּוּן זֶה בְּשָׁנִים עָשָׂר שְׁבָטִים, שֶׁהֵם תַּחְתִּיָּה, וְתִקּוּן הַגּוֹף שֶׁלָּהּ.

פֶּתַח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר, (מַלְכִּים-א ז) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוֹצָק וְגו'. וְכַתּוּב עַל שְׁנֵי עָשָׂר בְּקָר שְׁלֹשָׁה פָּנִים צְפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים זָמָה וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים נִגְבָּה וְגו'. וְהָיָה עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה וְגו'. וְכַתּוּב וְאֵת הַבְּקָר שְׁנֵים עָשָׂר תַּחַת הַיָּם [וְגו']. עַל עַל שְׁנֵי עָשָׂר בְּקָר, כֵּן הוּא וְדַאי, שֶׁהָיָה הַזֶּה מִתְקַן בְּשָׁנִים עָשָׂר בְּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּשָׁנִים עָשָׂר לְמַעְלָה מִקְרָבוֹת מִמְּנוֹת לְמַעְלָה בְּשָׁנִים עָשָׂר, לְמַטָּה שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים. כִּיּוֹן שֶׁרֵאָה יַעֲקֹב אֶת הַתִּקּוּן הָעֲלִיוֹן וְרֵאָה שְׂכִינָה עוֹמֶדֶת מוֹלֵד, רָצָה לְהַשְׁלִים תִּקּוּנָהּ. קָרָא לְשָׁנִים עָשָׂר בְּנִי, וְאָמַר לָהֶם הָאֶסְפוּ, הַתִּקּוּנוֹ עֲצָמְכֶם לְהַשְׁלִים אֶת הָאִמּוּנָה.

בֹּא רֵאָה, שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים בְּאֶרֶבֶּעָה דְגָלִים בְּאֶרֶבֶּעָה צְדָדִים, שְׁלֹשָׁה פָּנִים צְפוֹנָה, וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים זָמָה, וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים נִגְבָּה, וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים מְזֻרְחָה, וְהָיָה עֲלֵיהֶם. וְכֵן הוּא וְדַאי, שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְכָל צֶדֶד, לְאֶרֶבֶּעָה רִחוֹת הָעוֹלָם, וּשְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְזָרוּעַ יָמִין, וּשְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְזָרוּעַ שְׂמָאל, וּשְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְיָרֵךְ יָמִין, וּשְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְיָרֵךְ שְׂמָאל, וְגוֹף הַשְּׂכִינָה עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְהָיָה עֲלֵיהֶם.

מָה הַטַּעַם שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְזָרוּעַ וּשְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים לְיָרֵךְ וְכֵן לְכָל? אֵלָּא סוּד הַדְּבָר - שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים הֵם בְּזָרוּעַ יָמִין, וּשְׁלֹשָׁה בְּשְׂמָאל, וּשְׁלֹשָׁה בְּיָרֵךְ יָמִין, וּשְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים בְּיָרֵךְ שְׂמָאל. נִמְצְאוּ שְׁנֵים עָשָׂר קְשָׁרִים לְאֶרֶבֶּעָה צְדָדִים, וְהַגּוֹף עֲלֵיהֶם. נִמְצְאוּ שְׁנֵים עָשָׂר עִם הַגּוֹף כִּמוֹ שְׁלֹמֹה. מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוֹב (בְּרָאשִׁית מט) כָּל אֵלֶּה שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנֵים עָשָׂר, וְזֹאת, מִשּׁוּם שֶׁבָּהּ הַשְּׁתֵּלֵם הַחֲשָׁבוֹן, כִּמוֹ שֶׁאִמֵּר וְהָיָה עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה.

שְׁבָעָה עֲיִנֵּי ה' (זְכַרְיָה ז) - הֵם שְׁבָעָה עֲיִנֵּי הָעֵדָה, שְׁבָעִים סִנְהֶדְרִין. שְׁעֲרוֹתֶיהָ, כִּמוֹ שְׁכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר ב) כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֶה יְהוּדָה מֵאֵת אֶלֶף וְגו'. כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחֲנֶה רְאוּבֵן, וְכֵן לְכָלֵם.

וְאִם תֹּאמַר, בְּמִצְרַיִם בְּהַסְתַּלְקוֹת יַעֲקֹב מִהָעוֹלָם, שֶׁנִּמְצְאָה שְׁלֹמֹה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כָּל זֶה אֵיפָה הוּא? וְדַאי שְׁבָעִים נְפִשׁוֹת הָיוּ, וְכָל אוֹתָם שְׁהוֹלִידוּ בְּשָׁבַע עֲשָׂרָה שְׁנִים שְׁאִין לָהֶם חֲשָׁבוֹן, כְּכַתּוּב (שְׁמוֹת

(א) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאד מְאֹד, וְכָתוּב (תהלים מ) עֲצֻמוּ מִשְׁעָרוֹת רֹאשִׁי. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הַשֵּׁלֶם, שֶׁהוּא הַשְּׁתֵּלֶם לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַדַּאי כֵּן הוּא, אֲבָל בְּתַקּוּן הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַיּוֹבֵל אֵיךְ נִמְצָא כָּל זֶה? אָמַר לוֹ, אַרְיָה, כִּיּוֹן שֶׁסֹּדֶר רִגְלָיו לְהַכִּינֵס לְפָנָם, מִיָּהוּ שֶׁיִּכְנָס עִמּוֹ?

פֶּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (איוב כג) וְהוּא בְּאַחַד וּמִי יִשְׁכְּנוּ וְנִפְשׁוּ אֹתָהּ וַיַּעַשׂ. זֶה תַּקּוּן הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, הוּא הַכָּל אֶחָד, לֹא הִיָּה בּוֹ פֶּרוּד בְּתַחֲתוֹן הַזֶּה, שֶׁהָרִי כְּתוּב (בראשית ב) וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים. וְאֵף עַל גֵּב שָׁיֵשׁ בּוֹ פֶּרוּד, כְּשִׁי תִּבְנוּנוּ בַּדְּבָרִים, הַכָּל עוֹלָה לְאַחַד.

אֲבָל תַּקּוּן הַיּוֹבֵל הַזֶּה עוֹמֵד עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר, כְּמוֹ הַתַּחֲתוֹן הַזֶּה, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא אֶחָד, הָאֶחָד הַזֶּה מִשְׁלִים לְכָל צֵד, בְּצֵד זֶה וּבְצֵד זֶה. אוֹתָם שֵׁשׁ צְדִידִים עֲלִיוֹנִים הֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר, שֶׁכָּל אֶחָד מִלּוֹה לַחֲבֵרוֹ וְנִכְלָל מִמֶּנּוּ, וְנִמְצָאוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְהַגּוֹף וְהַכָּל עוֹמֵד עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר. מִי הַגּוֹף? זֶה יַעֲקֹב, וְהָרִי נִתְבָּאֵר, אֲלֵא רֹאשׁ וְגוֹף בְּאַחַד עוֹמְדִים.

עוֹד שְׁנַיִם עֶשֶׂר - שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל זְרוּעַ יָמִין, חֲסִיד חֲסִידִים. שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל זְרוּעַ שְׂמָאל, גְּבוּרָה גְבוּרוֹת. שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים בִּגְדָה יָמִין, גִּצִּיחַ נְצָחִים. שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים בִּגְדָה שְׂמָאל, הוֹ"ד וְהוֹדוֹת - הָרִי שְׁנַיִם עֶשֶׂר. וְהַגּוֹף עוֹמֵד עֲלֵיהֶם - הָרִי שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר. עוֹד, בְּשֹׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה מִתְפַּרְשֶׁת, וְהַכָּל אֶחָד, מְלַמֵּעַלָּה לְמַטָּה בִּיחּוּד, עַד אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁעוֹמֵד עַל פֶּרוּד.

שְׁבָעָה עֲיָנִים עֲלִיוֹנִים, אֵלֶּה שְׁפָתוֹב (זכריה ד) עֲיָנֵי ה' הֵמָּה מְשׁוּטָטִים, זְכָרִים, שֶׁהָרִי זֶהוּ מְקוֹם שֶׁל זְכָר הוּא. כָּאֵן עֲיָנֵי ה' מְשׁוּטָטוֹת, בְּתַקּוּן הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה, מְקוֹם שֶׁל הַנִּקְבָּה [עוֹמֵד]. שְׁבַע עֲיָנִים עֲלִיוֹנוֹת כִּנְגֵד זֶה שְׁפָתוֹב לָךְ ה' הַגִּדְלָה וְהַגְּבוּרָה וְגו'. מְקוֹם זֶה מְשָׁלִים לְכָל צֵד.

עוֹד הַשְּׁעָר, כְּתוּב (תהלים קו) מִי יִמְלֹל גְּבוּרוֹת ה'. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שם מ) עֲצֻמוּ מִשְׁעָרוֹת רֹאשִׁי. וְכָתוּב (איכה ג) חֲסִדֵי ה' כִּי לֹא תִמְנוּ וְגו'. וְתַקּוּנִים אֵלּוּ הִתְעַלּוּ [מִמְקוֹם] לְמְקוֹם אַחֵר. וְאֵף עַל גֵּב שְׂכָאן נִאֲמַר יוֹתֵר, וְעֵלֶּה בְּמִשְׁקַל עֲלִיּוֹן וְתַחֲתוֹן, וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ אֲמָרָם וְהַצֵּטְרָכָנוּ לְפָרֶשֶׁם. אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל הַצִּדִּיקִים יוֹתֵר, שְׁיִוִּדְעִים דֶּרֶךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָאן הַכָּל הִתְגַּלָּה לְיִוִּדְעֵי מִדּוֹת.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, זְבוּלוֹן וַיִּשְׁשָׁכָר תִּנְאִי עָשׂוּ. אֶחָד יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְאֶחָד יוֹצֵא וְעוֹשֶׂה מִסְחָר, וְתוֹמָד בִּישְׁשָׁכָר, שְׁכָתוֹב (משלי ג) וְתִמְכֶּיָּה מֵאֲשֶׁר. וְהִיָּה פוֹרֵשׁ לַיָּמִים לַעֲשׂוֹת מִסְחָר, וְחִלְקוֹ כֵּן הִיָּה, שֶׁהָרִי הֵיכָּה יִרְשָׁתוֹ. וְלָכֵן קוֹרָא לוֹ גִּידָה. דֶּרֶךְ הַגִּידָה לְצִאָת וְלַהֲכָנָס. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דברים לג) שְׂמַח זְבוּלוֹן בְּצִאָתוֹ וַיִּשְׁשָׁכָר בְּאַהֲלֵיָּהּ. לְחוּף יָמִים שְׁכָן - בְּאוֹתָם יוֹרְדֵי הֵיכָּה לַעֲשׂוֹת מִסְחָר. לְחוּף יָמִים - אֵף עַל גֵּב שֵׁים אֶחָד הִיָּה בִּירְשָׁתוֹ, בְּשָׁנֵי יָמִים הוּא שׁוֹרָה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כָּל שְׁאָר הַיָּמִים הֵיוּ מִחֲפָשִׁים סְחוּרָה בֵּינָם שָׁלוֹ. וְהוּא לְחוּף אֲנִית, מְקוֹם שֶׁשָּׁם נִמְצְאוֹת כָּל הָאֲנִיּוֹת לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה. וַיִּרְכָּתוּ, אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, יִרְכָּתוֹ מִגִּיעָה עַד גְּבוּל צִידוֹן, וְתַחֲנוּם שָׁלוֹ נִפְרֹד עַד אוֹתוֹ מְקוֹם, וְסְחוּרָה שֶׁל כָּל בְּעָלֵי הַסְּחוּרָה סוֹבְבִים, וְשָׁבִים בְּסְחוּרָתָם לְאוֹתוֹ מְקוֹם.

רַבִּי אֶחָא אָמַר, כְּתוּב (ויקרא ב) וְלֹא תִשָּׁבֵת מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֵיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קִרְבְּנְךָ וְתִקְרִיב מִלַּח. וְכִי לָמָּה מִלַּח? אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁהוּא מְמָרָק וּמִבְשֵׁם אֶת הַמֶּר לָתֵת לוֹ טַעַם, וְאִם לֹא הִיָּה [מִשׁוּם] מִלַּח, לֹא יָכוֹל הָעוֹלָם לְסַבֵּל אֶת הַמֶּר. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה כו) כִּי כַּאֲשֶׁר מִשְׁפָּטִיד לְאַרְצָה צֶדֶק לְמִדּוֹ יִשְׁבִּי תִבֵּל. וְכָתוּב (תהלים פט) צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מִכּוֹן כְּסֵאָךְ.

וּמִלַּח הִיא בְּרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד בּוֹ, שְׁכָתוֹב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹכֵם וְלִילָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאַרְצָה לֹא שָׁמַתִּי. וְלָכֵן נִקְרָא בְּרִית אֱלֹהֵיךָ, וְנִקְרָא יָם הַמִּלַּח, וְהֵיכָּה נִקְרָא עַל שְׁמוֹ.

רַבִּי חִזְיָא אָמַר, כְּתוּב (תהלים יא) כִּי צִדִּיק ה' צִדְקוֹת אֱהָב, זֶה הַמִּלַּח בֵּינָם [בְּמִיָּם], וּמִי שֶׁמִּפְרִידָם גּוֹרֵם לַעֲצֻמוֹ מִיָּתֵהּ, לָכֵן כְּתוּב לֹא תִשָּׁבֵת מִלַּח, שֶׁהָרִי זֶה לֹא הוֹלֵךְ בְּלִי זֶה.

אָמַר רַבִּי אֶחָא, יָם אֶחָד הוּא, וְנִקְרָא יָמִים. אֲלֵא יֵשׁ מְקוֹם בֵּינָם שֶׁהוּא מִיָּם צְלוּלִים, וַיֵּשׁ מְקוֹם שָׁבוֹ מִיָּם מְתוּקִים, וַיֵּשׁ מְקוֹם בּוֹ מִיָּם מְרִים, וְלָכֵן קוֹרְאִים יָמִים, וְעַל זֶה לְחוּף יָמִים. אָמַר רַבִּי אֶבְיָא, כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט וְכָל אֶחָד וְאֶחָד קֶשֶׁר אֶחָד מֵאוֹתָם קֶשֶׁרִים שְׁמִתְחַבְּרִים בְּגוֹף.

רַבִּי אֶבְיָא הִיָּה יוֹשֵׁב לִילָה אֶחָד, וְקָם לַעֲסֵק בְּתוֹרָה. עַד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב, בָּא רַבִּי יוֹסִי וְהִכָּה בְּפֶתַח. אָמַר, בְּתַבַּת הַשָּׂרִים מִצּוּיִים תִּכְשִׁיטִים.

יִשְׁבוּ וַיַּעֲסִקוּ בְּתוֹרָה. בֵּין כֵּן קָם בֶּן הַמֶּאֱרֵחַ וַיִּשָּׁב לְפָנֵיהֶם. אָמַר לָהֶם, מַה שְׁכָתוֹב (יהושע ב) וְהִחִיתֶם אֶת אֲבִי וְאֶת אִמִּי וְגו', וְכָתוּב וְיִתְּנֶם לִי אוֹת אֲמַת, מַה רָצָתָה מִיָּה? אָמַר רַבִּי אֶבְיָא, יָכָה שְׁאֵלָתְךָ, אֲבָל אִם שְׁמַעְתָּ דְּבָר - אָמַר בְּנִי. אָמַר, עוֹד שְׁאֵלָה, שֶׁהָרִי הֵם נִתְּנוּ לָהּ מַה שֶׁלֹּא רָצָתָה מִיָּה, שְׁכָתוֹב אֶת תַּקּוּת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בְּחִלּוּם וְגו'.

אֲלֵא כֵּן לְמִדְּנוּ, הִיא רָצָתָה סִימָן חִיִּים, שְׁכָתוֹב וְהִחִיתֶם אֶת אֲבִי וְגו', וְאֶמְרָה, סִימָן חִיִּים אֵינוֹ

שורה אלא באות אמת, ומהי אות אמת? זו אות ו', משום שבו שרונים חיים. כך למדנו, סימן של משה בקשה, והם למה נתנו לה תקנות חוט השני?

אלא, הם אמרו, משה הרי הסתלק מן העולם, שהרי התכנס השמש, והרי הגיע זמן הלבנה לשלט, סימן של הלבנה יש לנו לתת לה, ומהו? תקנות חוט השני הזה, כמו שנאמר (שיר ד) כחוט השני שפתותיך. סימן של יהושע יהיה אצלך, משום שפעת שלטון הלבנה. כמו רבי אבא ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו, ודאי עתיד אתה להיות ראש ישיבה או איש גדול בישראל, ומהו? רבי בון.

עוד שאל ואמר, כל בני יעקב שנים עשר שבטים, הסתדרו למטה כמו שלמעלה, למה הקדים בברכות את זבולון לישיבך תמיד, והרי ישיבך השתדלותו בתורה, ותורה מקדימה בכל מקום? למה הקדים את זבולון בברכות? אביו הקדים אותו, משה הקדים אותו?

אלא זבולון זכה על שהוציא פת מפיו ונתן לפיו של ישיבך, משום כך הקדימו בברכות. מכאן למדנו, מי שסוּעַד את בעל התורה, נוטל ברכות למעלה ולמטה, ולא עוד, אלא שזוכה לשני שלחנות, מה שלא זוכה בו אדם אחר. זוכה לעשר שיתברך בעולם הזה, וזוכה להיות לו חלק בעולם הבא. זהו שכתוב זבולון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית. כיון שכתוב לחוף ימים, אז למה והוא לחוף אגית? אלא לחוף ימים - בעולם הזה, לחוף אגית - בעולם הבא, כמו שנאמר (תהלים קד) שם אגיות יהלכון וגו'. ששם הוא שפע העולם הבא.

פתח ואמר, (שיר ה) השפיעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. וכי מי קרוב למלך כמו כנסת ישראל, שהיא אומרת, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו? אלא בנות ירושלים אלו הם נשמות הצדיקים, שהם תמיד קרובים למלך, ומודיעים למלך בכל יום את עסקי הגבירה.

שכך למדנו, בשעה שהנשמה יורדת לעולם, כנסת ישראל נכנסת עליה בקיום של שבועה, שתגיד למלך ותודיע לו אהבתה אליו, כדי להתפייס עמו.

ובמה? משום שחייב על בן אדם ליחד את השם הקדוש בפה, בלב ונפש, ולקשר הכל כשלהבת הקשורה בגחלת, ובאותו היחוד שעושה, גורם לפייס המלך עם הגבירה, ומודיע למלך אהבתה אליו.

דבר אחר בנות ירושלים - אלו שנים עשר שבטים, ששינו, ירושלים עומדת על שנים עשר הרים. ומי שאמר על שבועה, לא אמר להשלים שלמות. ואף על גב שהכל אחד, שיש שבועה ויש ארבעה ויש שנים עשר, והכל אחד.

ודאי על שנים עשר הרים עומדת, שלשה הרים לצד זה, ושלשה הרים לצד זה, וכן לארבע זוויות, ואז נקראת חיה, כמו שנאמר (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל. ואלה נקראות בנות ירושלים, משום שעומדת עליהן, והן מעידות עדות למלך על כנסת ישראל. זהו שכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. אמר רבי יהודה, אשרי חלקם של ישראל שיוצאים דרכי הקדוש ברוך הוא, עליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפטים. אמר רבי אלעזר, וכי יששכר נקרא חמור? אם משום שהשתדל בתורה, נקרא לו סוס או אריה או נמר, למה חמור? אלא אמרו, משום שחמור נושא משא, ולא בועט באדונו כמו שאר הבהמות, ואין בו גסות הרוח, ולא חושש לשכב במקום מתקן. אף כך יששכר, שהשתדלותו בתורה, נוטל משא התורה, ולא בועט בקדוש-ברוך-הוא, ואין בו גסות הרוח, כמו החמור שלא חושש לכבודו אלא לכבוד רבונו [רבו]. רבץ בין המשפטים, כמו שאמרנו (אבות פ"ו) ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל.

דבר אחר יששכר חמר גרם רבץ וגו' - פתח ואמר, (תהלים כז) לדוד ה' אורי וישעי ממי אירע ה' מעוז חיי ממי אפחד. כמה חביבים הם דברי התורה, כמה חביבים אותם שמשתדלים בתורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מפגעי העולם, שמור הוא למעלה, שמור הוא למטה. ולא עוד, אלא שכופת כל פגעי העולם ומוריד אותם לעמק תהום רבה.

בא ראה, בשעה שנקנס הלילה, הפתחים נסגרים, וכלבים וחמורים שורים ומשוטטים בעולם, ונתנת רשות להשחית, וכל בני העולם ישנים במטותיהם, ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה. כשמתעוררת רוח צפון ונחלק הלילה, התעוררות קדשה מתעוררת בעולם, וזה נאמר בכמה מקומות.

אשרי חלקו של אותו אדם שעומד באותה שעה ומשתדל בתורה. כיון שהוא פותח בתורה, את כל אותם המינים הרעים הוא מכניס לנקב תהום רבה, וכופת את החמור, ומורידו בשרים שתחת העפר של זהמת הקשר.

משום כך יששכר, שהשתדלותו בתורה, כופת את החמור ומוריד אותו מאותו גרם המעלות, שהוא עולה להזיק לעולם, ושם מדורו בין המשפטים, בין זהמת השרים שבעפר.

בא ראה מה כתוב, וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד. וירא מנחה כי טוב - זו תורה שבכתב. ואת הארץ כי נעמה - זו תורה שבעל פה. ויט שכמו לסבל - לסבל על התורה ולדבק בה ימים ולילות. ויהי למס עבד - להיות עובד את הקדוש ברוך הוא ולדבק בו ולהתיש את עצמו בה.

רבי שמעון ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים מהגליל העליון לטבריה. אמר רבי שמעון, גלף ונשתדל בתורה, שכל מי שיודע להשתדל בתורה ולא משתדל - מתחייב בנפשו, ולא עוד, אלא נותנים עליו על הארץ ושעבוד רע, שכתוב ביששכר ויט שכמו לסבל. מה זה ויט? סטה, כמו שנאמר (שמואל-א ח) ויטו אחרי הבצע. מי שסוטה דרכו ועצמו שלא לסבל על תורה, מיד ויהי למס עבד.

פתח רבי שמעון ואמר, (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצרותיהם אמלא. אשריהם בני העולם, אותם שמשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, ויורש בכל יום ירשת העולם הבא. זהו שכתוב להנחיל אהבי יש. מה זה יש? זהו עולם הבא שלא פוסקים מימיו לעולמים ונוטל שכל טוב עליון שלא זוכה בו אדם אחר, ומיהו? ייש. ומשום כך רמז לנו בשמו של יששכר שהשתדל בתורה - יש שכל. זהו שכל של אותם שמשתדלים בתורה, ייש.

כתוב (דניאל ז) חזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב וגו' חזה הוית עד די כרסון רמיו - כשנחרב בית המקדש, שני כסאות נפלו, שנים למעלה ושנים למטה. שנים למעלה, כי התרחקה התחתונה מהעליונה. כסא של יעקב התרחק מכסא דוד, וכסא דוד נפל. זהו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. שני כסאות למטה - ירושלים, ואותם בעלי התורה. והכסאות שלמטה כמו הכסאות שלמעלה, בעלי התורה, הינו כסא של יעקב. ירושלים הינו כסא של דוד. ועל זה כתוב עד די כרסון, ולא כסא. כסאות רבים נפלו, וככלם לא נפלו אלא מעלבוניה של תורה.

בא ראה, כשאותם צדיקי אמת משתדלים בתורה, כל אותם כחות שאר העמים, של שאר החילות, כל החילות שלהם נכפים ולא שולטים בעולם, וישראל [ויש] מזמנים עליהם להעלותם על הכל. ואם לא, חמור גורם לישראל ללכת לגלות ולפל בין העמים ולשלט עליהם, וכל זה למה? משום וירא מנחה כי טוב, ומתקן לפניו, ויכול להרויח בגללה כמה טובות וכמה כסופים, והטה דרכו שלא לסבל על תורה, משום כך ויהי למס עבד.

כתוב (שיר ז) הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים וגו'. הדודאים נתנו ריח - [הדודאים] אלו אותם שמצא ראובן, כמו שנאמר (בראשית ל) וימצא דודאים בשדה, ולא התחדשו דברי תורה אלא על דיו בישראל, כמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו'.

ועל פתחינו כל מגדים - הם גרמו להיות על פתחינו, על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות, כל מגדים. חדשים גם ישנים - כמה דברים חדשים ועתיקים של התורה שהתגלו על ידיהם, לקרב את ישראל לאביהם שלמעלה. זהו שכתוב לדעת מה יעשה ישראל.

דודי צפנתי לך (שיר ז) - מכאן למדנו, שכל מי שמשתדל בתורה כראוי ויודע לחדש דברים ודברים כראוי, אותם הדברים עולים עד כסא המלך, וכנסת ישראל פותחת להם שערים וגוננת אותם. ובשעה שנקנס הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, מוציאה אותם לפניו, והקדוש ברוך הוא מסתכל בהם ושמים. אז הקדוש ברוך הוא מתעטר בעטרות עליונות ושמים בגבריה. זהו שכתוב חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. ומאותה שעה דבריו פתוחים בספר, זהו שכתוב (מלאכי ג) ויכתב ספר זכרון לפניו.

אשרי חלקו של מי שמשתדל בתורה כראוי, אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא. עד כאן שלטון יהודה, זרוע שנקללת בכל, בכח של כל הצדדים, שלשה קשרים של הזרוע להתגבר על הכל.

דן דין עמו כאחד שבטי ישראל. רבי חייא אמר, פסוק זה כך יש לו לומר, דן דין לשבטי ישראל, או דן דין לשבטי ישראל כאחד. מהו דן דין עמו, ואחר כך כאחד שבטי ישראל? אלא דן, הוא שכתוב בו (במדבר י) מאסף לכל המחנות, שהוא ירד שמאל, והולך בסוף.

בא ראה, כיון שיהודה וראובן נוסעים, הלויים והאזון פורשים דגלים, ונוסע דגל אפרים שהוא למעבר. ירד ימין נוסעת מחילות המדה. ואם תאמר, זבולון שהוא נקנס ויוצא, שכתוב בו (דברים לג) שמח זבולן בצאתה, וכתוב וירכתו וגו'. אלא ודאי יהודה נכלל מהכל.

בא ראה, מלכות העליונה נכללת מהכל, ויהודה הוא מלכות תחתונה. כמו שמלכות עליונה נכללת מהכל, כך גם מלכות תחתונה נכללת מהכל, מגוף, מירד, כדי להתגבר בכו.

כתוב מימיניו א"ש ד"ת למו. תורה נתנה מצד הגבורה, וגבורה נכללת בימין ובגוף וירד ובכל. כך גם הסדר הראשון הוא יהודה, מלכות שבאה מצד של גבורה ונכללת בימין, בגוף ובירד, ובכל נכללת, כמו שהמלכות העליונה נכללת מהכל.

סדר שני ראובן, שהוא לצד דרום, ודרום הוא זמין. את כל כח הימין נטל יהודה, משום [שנעשתה] שהעברה המלכות מראובן, כמו שנאמר פחו כמים אל תותר, ונטל אותה יהודה, והתגבר בתקף הימין שהיה מראובן, וכך כתוב בדרוד, (תהלים קיא) נאם ה' לאדני שב לימיני, משום ששמאל נכללת בימין ומתחזק בכחו. זהו שכתוב (שם קיח) זמין ה' עשה חיל וגו'. יהודה וראובן היו שתי זרועות.

סדר שלישי אפרים, שהוא ירך ימין, ונוסע לפני השמאל תמיד. וכן [זה], שהוא ירך שמאל, נוסע בסוף, ועל כך הוא המאסף לכל המחנות לצבאותם והולך בסוף.

יהודה נוטל כח בשתי זרועות, משום שראובן, שהוא זמין, [העברה] אבדה ממנו הבכורה, הכנה והמלכות, ועל זה כתוב ביהודה (דברים לג) ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה.

בא ראה, כתוב (מלכים-א ו) ויעש המלך שלמה פסא שן גדול. הפסא של שלמה עשה אותו כמו שלמעלה, וכל הדיוקנאות [של פסא] שלמעלה עשה כך. ועל זה כתוב וישב שלמה על פסא ה' למלך, מלך דבר סתום הוא. וכן (מלכים-א ב) ושלמה ישב על פסא דוד אביו ותכן מלכתו מאד, שעמדה הלכנה בשלמות.

דן ידיו עמו - בהתחלה, ואחר כך שבטי ישראל כאחד, כיחודו של עולם, כמו שהיה בשמשון, שהוא יחיד עשה דין בעולם, וכן והרג כאחד, ולא הצטרף סוף.

דן ידיו עמו. רבי יצחק אמר, דן, הינו נחש, אורב על דרכים ושבילים. ואם תאמר על שמשון לבדו הוא, אף כך גם למעלה, זהו נפש אחרת [נחש קטן] מאסף לכל המחנות, ואורב בדרכים ובשבילים. אחר כך מכאן יוצאים חילות ומחנות, אותם שאורבים לאנשים על חטאים, שאורקים אותם לאחר אחרי כתיבתם. אמר רבי חייא, נחש הקדמוני למעלה, עד שלא יתבסס בגין של שמחה.

נחש עלי דרך. בא ראה, כמו שיש דרך למעלה, כך גם יש דרך למטה, והים נפרד לכמה דרכים בכל צד. ויש דרך אחת שבאה ומגדילה את הים, ומגדל דגים רעים למיניהם. כמו שהוציאו מים למטה, דגים טובים, דגים רעים, דגי צפרדע, כמו זה דגים רעים למיניהם.

וכשמשמטים מדרך הים, נראים רוכבים על סוסיהם. ואלמלא הנחש הזה, שהוא כוונס את כל המחנות, אורב בסוף הדרכים ומפזר אותם לאחור, היו מחריבים את העולם. מצד של אלה יוצאים מכשפים לעולם. בא ראה, בבלעם כתוב, (במדבר כד) ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים, משום שהם עומדים ללחש בכשפי העולם.

ראה מה כתוב? יהי דן נחש עלי דרך. מה זה עלי דרך? אלא נחש, מי שמשתדל אחריו, מכחיש פמליה של מעלה, ומיהו? אותה דרך עליונה שיוצאת למעלה, כמו שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך וגו'. נחש, מי שמשתדל אחריו, כאלו הולך על אותה דרך עליונה להכחישו, משום שמאותה דרך נאונים העולמות העליונים.

ואם תאמר, דן למה הוא בדרגה הזו? אלא כפתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים. כך גם הנשף עקבי סוס וגו', כדי לשמר אותו לכל המחנות. אמר רבי אלעזר, תקון הפסא הוא. בא ראה, פסא של שלמה המלך, נחש אחד מנענע בקשרי השרביט שלמעלה מהאריות.

כתוב (שופטים ג) ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן וגו'. בא ראה, שמשון היה נזיר עולם, ופרוש מן העולם הוא, והתגבר בו כח חזק, והוא היה נחש בעולם הזה כנגד עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהרי ירשת חלק ברפת דן אביו ירש, שכתוב יהי דן נחש עלי דרך וגו'.

אמר רבי חייא, נחש ידוע, שפיפון מהו? אמר לו, סוד התקון של מכשפים שנחש הוא שפיפון, כך גם אותו בלעם הרשע, בכל היה יודע. בא ראה, כתוב (במדבר כג) וילך שפי, לפעמים בזה ולפעמים בזה.

ואם תאמר, דן אין דרגתו בזה - כך זה ודאי, אלא התמנה על דרגה זו [לאותו] להיות צד אחרון, ושבח הוא שלו, ממנים של המלך בזה, וממנה על זה, וכבוד הוא לכל אותם הממנים. וכסא המלך נתקן בכל אותם הממנים, בכל אותם הממנים שתחתיהם נפרדות דרכים ודרגות, הן לטוב והן לרע, וכלם נאחזים בתקוני הפסא הללו. ולכן דן לצד צפון, בנקב תהום רבה. שבצד צפון כמה קבוצות מחבילים הודמנו לשם, וכלם שרים ממנים להרע את העולם.

לכן התפלל יעקב ואמר לישועתך קויתי ה', בכל השבטים לא אמר לישועתך אלא בזה, משום שראה לו תקן חזק של הנחש, מרחש דין להתגבר.

רבי יוסי ורבי חזקיה היו הולכים לראות את רבי שמעון בקפוטקנא. אמר רבי חזקיה זה שאמרנו לעולם יסדר אדם שבחו של רבונו ואחר כך יתפלל תפלתו. מי שלבו טרוד ורוצה להתפלל תפלתו, והוא בצרה, ולא יכול לסדר את שבח רבונו כראוי, מה הוא?

אמר לו, אף על גב שלא יכול לכוון לבו ורצונו, סדור ושבח של רבונו למה שיגדע? אלא יסדר את

שֶׁבַח רְבוּנוֹ אֵף עַל גֵּב שְׁלֹא יָכוֹל לָכוֹן, וַיִּתְפַּלֵּל תַּפְּלָתוֹ. זֶהוּ שִׁכְתוֹב תַּפְּלָה לְדוֹד שְׁמֵעָה ה' צִדֵּק הַקְּשִׁיבָה רְנָתִי. שְׁמֵעָה ה' צִדֵּק - בְּתַחֲלָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סְדוּר שֶׁל שֶׁבַח רְבוּנוֹ. וְאַחֵר כֵּן הַקְּשִׁיבָה רְנָתִי הַאֲזִינָה תַּפְּלָתִי. מִי שֶׁיָּכוֹל לְסַדֵּר שֶׁבַח רְבוּנוֹ וְלֹא עוֹשֶׂה, עָלָיו כְּתוּב (ישעיה א) גַּם כִּי תִרְבּוּ תַּפְּלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדִיכֶם וְגו'.

כְּתוּב (שמות כט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים. תַּפְּלוֹת כִּנְגֵד תִּמְיָדִין תִּקְנוּם. בֹּא רֵא, בְּהַתְעוּרוֹת שְׁלֵמָטָה מִתְעוּרָר גַּם לְמַעַלָּה, וּבְהַתְעוּרוֹת שְׁלֵמָטָה גַּם כֵּן לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁמִּגִּיעָה הַהַתְעוּרוֹת לְמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ הֵנָּה לְהִדְלֵק וְנִדְלָק, וּבְהַתְעוּרוֹת הָעֵשׂוֹן שְׁלֵמָטָה נִדְלָק נִרְ לְמַעַלָּה, וְכִשְׁזָה נִדְלָק [מְנוֹרוֹת], כָּל הַמְּנוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹת דּוֹלְקוֹת, וּמִתְבָּרְכִים מִמֶּנּוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. נִמְצָא שֶׁהַתְעוּרוֹת הַקָּרֵב תִּקּוֹן הָעוֹלָם וְהַבְּרָכוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת.

הֲרִי בִּיצֵד? מִתְחִיל הָעֵשׂוֹן לַעֲלוֹת, אוֹתָם דִּיּוֹקְנָאוֹת קְדוּשִׁים שֶׁמִּמֶּנִּים עַל הָעוֹלָם נִהְיִים [נִתְקָנִים] לְהַתְעוּרָר, וּמִתְעוּרָרִים אֶת הַדְּגוּת בְּתִשּׁוּקָה עֲלִיּוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) הַכִּפְּרִים שֶׁאֵגִים לְטָרֶף וְגו'. אֵלֶּה מִתְעוּרָרִים לְדְגוּת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁמַּעֲלִיָּהוּ עַד שֶׁהַהַתְעוּרוֹת מִגִּיעָה, עַד שֶׁרֹּצָה הַמֶּלֶךְ לְהַתְנַבֵּר בְּגִבְרָה.

וּבְתִשּׁוּקָה שְׁלֵמָטָה נִבְעִים מִים תַּחְתּוֹנִים כִּנְגֵד מִים עֲלִיּוֹנִים, שֶׁהֲרִי לֹא נִבְעִים מִים עֲלִיּוֹנִים אֲלָא בְּהַתְעוּרוֹת שֶׁל תִּשּׁוּקָה שְׁלֵמָטָה, וְאֵז הַתִּשּׁוּקָה נִדְבָקָת, וְנִבְעִים מִים תַּחְתּוֹנִים כִּנְגֵד מִים עֲלִיּוֹנִים, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים, וְכָל הַמְּנוֹרוֹת דּוֹלְקוֹת, וְעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים נִמְצָאִים בְּבְרָכוֹת.

בֹּא רֵא, כִּהְנִים וְלוֹיִם מִתְעוּרָרִים לְחַבֵּר שְׁמָאל בִּימִין. אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, הַכֹּל כֵּן הוּא וְדָאִי, אֲבָל כֵּן שְׁמַעְתִּי, כִּהְנִים וְלוֹיִם, זֶה מִתְעוּרָר שְׁמָאל, וְזֶה מִתְעוּרָר בִּימִין, מִשּׁוּם שֶׁהַתְחַבְּרוּת זָכָר אֶל הַנִּקְבָּה אֵינוֹ אֲלָא בְּשְׁמָאל וְבִימִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ב) שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרַאשִׁי וְיִמִּינוֹ תַּחְבֶּקֶנִי. וְאֵז מִתְחַבֵּר הַזָּכָר בְּנִקְבָּה, וְתִשּׁוּקָה נִמְצָאֵת, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים, וְעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּשִׁמְחָה.

וְלָכוֹ כִּהְנִים וְלוֹיִם מִתְעוּרָרִים דָּבָר לְמַטָּה, לְעוֹרָר תִּשּׁוּקָה וְחִבִּיבוּת לְמַעַלָּה, שֶׁהַכֹּל תִּלּוּי בִּימִין וּבְשְׁמָאל. נִמְצָא שֶׁהַקָּרֵב יִסּוֹד הָעוֹלָם, תִּקּוֹן שֶׁל הָעוֹלָם, שְׁמַחָה שֶׁל עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדָאִי יָפָה אֲמַרְתָּ, וְכֵן הוּא, וְכֵן שְׁמַעְתִּי הַדָּבָר וְשִׁכַּחְתִּי אוֹתוֹ, וְאֵנִי שְׁמַעְתִּי זֶה, וְהַכֹּל בְּאֶחָד עוֹלָה.

עֲכָשׁוּ תַּפְּלָה בְּמָקוֹם קָרֵב, וְצָרִיךְ אָדָם לְסַדֵּר שֶׁבַח רְבוּנוֹ כְּרָאוּי, וְאֵם לֹא יִסְדֵּר, אֵין תַּפְּלָתוֹ תַּפְּלָה. בֹּא רֵא, סְדוּר שֶׁל שֶׁבַח שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - מִי שִׁיּוּדַע לִיחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ כְּרָאוּי, שְׁפָזָה מִתְעוּרָרוֹת וְנִשְׁפָּעוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, לֹא הִשְׁרָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת בֵּין הָעַמִּים אֲלָא כְּדִי שִׁיתְבָּרְכוּ שָׂאֵר הָעַמִּים בְּגִלְלָם, שֶׁהֲרִי הֵם מִשְׁפִּיעִים בְּרָכוֹת מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה בְּכָל יוֹם.

הַלְכוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ נָחַשׁ אֶחָד שֶׁהָיָה מִסְתַּוֵּב [וּמִצָּדָד] בְּדֶרֶךְ, וְסָטָן מִן הַדֶּרֶךְ. בֹּא אֲלֵיהֶם אִישׁ אֶחָד. הִרְגוּ אוֹתוֹ הַנָּחַשׁ. הִחֲזִירוּ רִאשֵׁיהֶם וְרָאוּ אֶת אוֹתוֹ אִישׁ שְׁמָת. אָמְרוּ, וְדָאִי אוֹתוֹ נָחַשׁ עָשָׂה אֶת שְׁלִיחוֹת רְבוּנוֹ. בְּרוּךְ הַרְחֵקוֹן שֶׁהֲצִילָנוּ.

פֶּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, יְהִי דוֹ נָחַשׁ עָלֵי דֶרֶךְ, מִתִּי הִיָּה דוֹ נָחַשׁ? בִּימִי יִרְבְּעִם, שִׁכְתוֹב (מלכים א יב) וְאֶת הָאֶחָד נָתַן בְּדוֹן. לָמָּה נָתַן שֵׁם עָלֵי דֶרֶךְ, עַל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ? כְּדִי לְמַנֵּעַ [אוֹתוֹ דֶּרֶךְ שְׁעוֹלִים] שְׁלֹא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם [וְלֹא יַעֲלוּ שָׁם]. וְזֶה דוֹ הִיָּה לָהֶם נָחַשׁ לִישְׁרָאֵל עָלֵי דֶרֶךְ, עָלֵי דֶרֶךְ וְדָאִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיּוֹצֵא הַמֶּלֶךְ וְגו'. שְׁפִיפוּ עָלֵי אֶרֶץ, שְׁעַקְצוּ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְהַכֹּל לֹא הִיָּה אֲלָא עָלֵי דֶרֶךְ וְעָלֵי אֶרֶץ, לְמַנֵּעַ מִישְׁרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם לְחַגֵּג חֲגִיָּה וְלִהְיוֹת קָרְבָנוֹת וְעוֹלוֹת וְלַעֲבֹד שֵׁם.

בֹּא רֵא, בְּשִׁעָה שֶׁהִגִּיעוּ הַבְּרָכוֹת לִיד מִשָּׁה לְבָרֵךְ אֶת כָּל הַשְּׂבָטִים, רֵאָה אֶת דוֹ שֶׁהָיָה קָשׁוּר בְּנָחַשׁ, חֲזָר וְקָשָׁר אוֹתוֹ בְּאַרְיָה, זֶהוּ שִׁכְתוֹב (דברים לג) וְלָדוֹן אָמַר דוֹ גּוֹר אֲרִיָּה יִזְנֹק מִן הַבֶּשֶׂן. מָה הַטַּעַם? כְּדִי [שֶׁהוּא] שִׁיָּהָה רִאשִׁית וְסוּף, שֶׁל אֲרִבְעָה הַדְּגָלִים קָשׁוּר בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא מְלֶכֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר גּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה, וְהוּא רִאשִׁית הַדְּגָלִים, וְסוּף הַדְּגָלִים הוּא דוֹ, שִׁכְתוֹב דוֹ גּוֹר אֲרִיָּה וְגו', לְהִיּוֹת רִאשִׁית וְסוּף קָשׁוּרִים בְּמָקוֹם אֶחָד.

לִישׁוּעָתָךְ קוּיָתִי ה'. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שופטים יג) וְהוּא יַחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים. אָמַר [רַבִּי אֲחָא], וְכִי לָמָּה קוּיָתִי, וְהֲרִי הִסְתַּלַּק יַעֲקֹב מִן הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן מִלְּפָנֵי שְׁנִים? לָמָּה אָמַר שֶׁהוּא מַחֲכָה לְאוֹתָהּ הַיְּשׁוּעָה? [אֲלָא וְדָאִי] אָמַר לוֹ, וְדָאִי סוּד הַדָּבָר כְּתוּב (שמות יז) וְהָיָה בְּאֶשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ וְגִבֵּר יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סָתָם. אֵף כָּאֵן וְהוּא יַחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל סָתָם. לָכוֹ אָמַר לִישׁוּעָתָךְ קוּיָתִי ה'.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וְדָאִי כֵן הוּא, וְיָפָה. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל הַצְּדִיקִים שִׁיּוּדַעִים לְהַשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה כְּדִי לְזַכּוֹת בָּהּ בְּחַיִּים שְׁלֵמָטָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ל) כִּי הוּא חִיָּיד וְאֶרֶךְ יָמָיִךְ לְשִׁבְתָּ עַל הָאֲדָמָה וְגו'.

גֵּד גְּדוּד יְגוּדָנוּ וְהוּא יְגִד עָקֵב. רַבִּי יִיסָא אָמַר, מִגֵּד נִשְׁמַע שֶׁהֲרִי חִלּוֹת יֵצְאוּ לְעָרֶךְ קָרֵב, מִשְׁמַע

שְׁכָתוֹב גָּד. בְּכָל מְקוֹם גִּימ"ל דָּל"ת, חִלּוֹת וּמַחֲנוֹת יוֹצְאִים מֵהֶם, שֶׁהָרִי גִימ"ל נוֹתֵן וְדָל"ת לוֹקֵחַ, וּמִכָּאן [וּמוֹשְׁכָת] כְּמֹה חִלּוֹת וְכְמֹה מַחֲנוֹת תְּלוּיִים בָּהֶם.

בֹּא רֹאה, אוֹתוֹ נָהָר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא מַעְדָּן, לֹא פוֹסְקִים מִימּוֹ לַעֲלֹמִים, וְהוּא מְשַׁלֵּם לַעֲנִיִּים, וְלָכוֹ עוֹמְדִים כְּמֹה חִלּוֹת וְכְמֹה מַחֲנוֹת וְנִזְוָנִים מִכָּאן. וְעַל זֶה גָּד, זֶה מוֹצִיא וְנוֹתֵן, וְזֶה לוֹקֵט וְלוֹקֵחַ, וְנִזְוָנִים הַבֵּית וְכָל אֲנָשֵׁי הַבֵּית.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲלֵמָלָא שְׁהִיָּה גָד מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, הַשְּׁעָה עֲמָדָה לוֹ לְהַשְׁלִים יוֹתֵר מֵהַכֹּל. זָהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ל) בָּא גָד, קָרִי, וְכָתוֹב בְּגֵד חֶסֶר אֶל"ף, שֶׁהָרִי הַשְּׁעָה עוֹמְדָת בְּשִׁלְמוֹת, וְהַסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ. זָהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב ו) אַחִי בְּגֵדוֹ כְּמוֹ נָחַל, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ נָהָר שְׁשׁוּפֵעַ הַסְתַּלְקָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְכָתוֹב בְּגֵד חֶסֶר אֶל"ף, וְלָכוֹ לֹא זָכָה בְּאַרְץ הַקְדוּשָׁה וְהַסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִנֵּיין לְרֹאבוֹן שְׁהִיָּה כְּזֶה? כְּכָתוֹב פָּחוּ כַּפִּים אֶל תּוֹתֵר, שֶׁהַסְתַּלְקוּ הַמִּים וְלֹא שִׁפְעוּ, וְהָרִי נִתְבָּאָר בְּמֶה פָּגַם, וְשִׁנְיָהֶם לֹא זָכוּ בְּאַרְץ הַקְדוּשָׁה, וְחִלּוֹת וּמַחֲנוֹת לְהַנְחִיל לְיִשְׂרָאֵל אֶת הָאָרֶץ. בֹּא רֹאה, מֶה שֶׁנִּפְגַּם בְּגֵד, הַשְּׁתֵּלֶם בְּאַשֶּׁר. זָהוּ שְׁכָתוֹב מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחֻמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנֵי מְלֶךְ. עֲכָשׁוּ הַשְּׁלִים גִּימ"ל לְדָל"ת.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אֲבָא נִשְׁמְטוּ בְּמַעֲרַת לוֹד, שֶׁנִּכְנְסוּ מִפְּנֵי תִקְף הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, נִסּוּבָב אֶת הַמַּעֲרָה הָיוּ בְּדַבְרֵי תוֹרָה. פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, שִׁימְנֵי כְּחוֹתֶם עַל לֶבָד כְּחוֹתֶם עַל זְרוּעָד וְגו', רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת יָהּ. בְּפִסּוֹק זֶה הַתְּעוֹרָרְנוּ, אֲבָל לִילָה אֶחָד הָיָה, כְּשֶׁהִיָּתִי עוֹמֵד לִפְנֵי אֲבָא וְשִׁמְעָתִי מִמֶּנּוּ דָּבָר, שֶׁאֵין שְׁלֵמוֹת וְרָצוֹן וְתִשׁוּקָת כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל בְּקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶלָּא בְּנִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים, שֶׁהֵם מַעֲוָרִים נְבִיעֵת הַמִּים הַתְּחַתּוֹנִים כְּנֶגֶד הָעֲלִיוֹנִים, וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁלֵמוֹת הַרְצוֹן וְהַתְּשׁוּקָה בְּדִבְקוֹת אַחַת לַעֲשׂוֹת פְּרוֹת.

בֹּא רֹאה, אַחֵר שֶׁנִּדְבְּקוּ זֶה בְּזֶה וְהָיָה קִבְּלָה רָצוֹן, הִיא אוֹמְרָת, שִׁימְנֵי כְּחוֹתֶם עַל לֶבָד. לָמָּה כְּחוֹתֶם? אֶלָּא דָּרְכוֹ שֶׁל חוֹתֶם, כִּינּוּ שֶׁנִּדְבַּק בְּמִקּוֹם אֶחָד, אֵף עַל גֵּב שֶׁזָּו מִמֶּנּוּ, הָרִי נִשְׁאָר רִשֵּׁם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וְלֹא זָו מִמֶּנּוּ, שֶׁכָּל הַרִשֵּׁם וְכָל הַדְּמוּת שֶׁלּוֹ נִשְׁאָר בּוֹ. כֵּן אֲמָרָה כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל, הָרִי נִדְבַקְתִּי בָּךְ, אֵף עַל גֵּב שֶׁזָּתִי מִמֶּךָ וְהִלַּכְתִּי לְגִלּוֹת, שִׁימְנֵי כְּחוֹתֶם עַל לֶבָד, כְּדִי שִׁיִּשְׁאָר כָּל דְּמוּתֵי בָּךְ כְּחוֹתֶם הִזָּה שִׁיִּשְׁאָר כָּל דְּמוּתוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ.

כִּי עָזָה כְּמוֹת אֶהְבָּה, חִזְקָה הִיא, כְּפִרְדַּת הָרוּחַ מֵהַגּוֹף. שֶׁשִּׁנְיָנוּ, בְּשְׁעָה שֶׁאֲדָם מַגִּיעַ לְהַסְתַּלְקָה מִן הָעוֹלָם וְרוֹאֶה מֶה שְׁרוּאָה, הָרוּחַ הוֹלֶכֶת בְּכָל אֵיבְרֵי הַגּוֹף וְהַגְּלִים עוֹלִים, כְּמִי שֶׁהוֹלֵךְ בֵּינָם בְּלִי מִשּׁוֹטִים, עוֹלָה וְיוֹרֵד וְלֹא מוֹעִיל לוֹ. בֹּא וְנִפְרֵד מִכָּל אֵיבְרֵי הַגּוֹף, וְאֵין [לָהֶם] קִשִּׁי כְּמוֹ הַיּוֹם שֶׁנִּפְרְדַּת הָרוּחַ מֵהַגּוֹף. כֵּן חִזְקָה הָאֶהְבָּה שֶׁל כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּחִזְקָה הַמְּנוֹת בְּשְׁעָה שְׁרוּצָה הָרוּחַ לְהַפְרֵד מֵהַגּוֹף.

קִשָּׁה כְּשֶׁאוֹל קִנְיָה, כָּל מִי שֶׁאוֹהֵב וְלֹא קוֹשֶׁר עֲמוֹ קִנְיָה, אֵין אֶהְבָּתוֹ אֶהְבָּה. כִּינּוּ שֶׁקִּנְיָה, הָרִי הָאֶהְבָּה הַשְּׁלֵמָה. מִכָּאן לְמַדְנוּ שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְקַנָּא לְאִשְׁתּוֹ כְּדִי שִׁיִּתְקַשֵּׁר עִמָּה אֶהְבָּה שְׁלֵמָה, שֶׁהָרִי מוֹתוֹף כֵּן לֹא יִתֵּן עֵינוֹ בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת. מֶה זֶה קִשָּׁה כְּשֶׁאוֹל? אֶלָּא מֶה שֶׁאוֹל קִשָּׁה בְּעֵינֵי הָרִשְׁעִים לְרַדֵּת אֵלָיו, כֵּן קִנְיָה קִשָּׁה בְּעֵינֵי מִי שֶׁאוֹהֵב וּמִקְנָא לְהַפְרֵד מֵהַקְּרִידָה.

דָּבָר אַחֵר קִשָּׁה כְּשֶׁאוֹל קִנְיָה - מֶה שֶׁאוֹל, בְּשְׁעָה שֶׁמוֹרִידִים אֵלֶיהָ אֶת הָרִשְׁעִים, מוֹדִיעִים לָהֶם חֲטָאֵיהֶם עַל מֶה הוֹרִידוּ אוֹתָם, וְקִשָּׁה לָהֶם, כֵּן מִי שֶׁמִּקְנָא, הוּא תוֹבֵעַ עַל חֲטָאוֹ וּמַחֲשֵׁב [וְחוֹשֵׁב] כְּמֹה מַעֲשִׂים, וְאֵז נִקְשֶׁר בּוֹ קֶשֶׁר הָאֶהְבָּה.

רִשְׁפִּיהָ רִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת יָהּ, מֶה זֶה שְׁלֵהֶבֶת יָהּ? זֶה שְׁלֵהֶבֶת שְׁבוּעָתָה וְיוֹצֵאת מִתּוֹךְ שׁוֹפֵר שֶׁהוּא מִתְעוֹרֵר וְשׁוֹרֵף, וּמִיָּהוּ? הַשְּׁמָאֵל. זָהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁיר ב) שְׁמָאֵלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, זֶה שׁוֹרֵף שְׁלֵהֶבֶת שֶׁל הָאֶהְבָּה שֶׁל כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל אֶל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא.

וְלָכוֹ (שם ח) מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֶהְבָּה. שֶׁהָרִי כְּשֶׁבֵּא הַיָּמִין שֶׁהוּא מִיָּם, מוֹסִיף שְׁרִפַּת הָאֶהְבָּה, וְלֹא נִכְבְּתָה שְׁלֵהֶבֶת הַשְּׁמָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּמְיֵנוּ תַּחֲבֻכְנִי, זָהוּ מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֶהְבָּה, וְכֵן הִכָּל כְּגוֹן הַזֶּה.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, שִׁמְעוּ אֶת קוֹלוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁהָיָה בֹּא בְּדֶרֶךְ, הוּא וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק. הַתְּקַרֵּב לְמַעֲרָה, יֵצְאוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אֲבָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִכְּתָלִי הַמַּעֲרָה רִאִיתִי שֶׁשְׂכִינָה כָּאן. יָשְׁבוּ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּמֶה עֲסַקְתֶּם? אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּאֶהְבֶּת כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְרַבִּי אֶלְעָזָר פִּרְשׁ פִּסּוֹק זֶה בְּכִנְסֶת יִשְׂרָאֵל, שִׁימְנֵי כְּחוֹתֶם עַל לֶבָד וְגו'. אָמַר לוֹ, אֶלְעָזָר, בְּאֶהְבָּה עֲלִיוָנָה וְקִשֶּׁר הַחֲבִיבוֹת הַסְתַּלְקָה.

שִׁתָּק רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁעָה. אָמַר, בְּכָל מְקוֹם צָרִיךְ שְׁתִּיקָה, חוּץ מִשְׁתִּיקָה שֶׁל הַתּוֹרָה. גְּנִיזָה אַחַת יֵשׁ לִי גְנוּזָה, וְאֵינִי רוֹצֶה שֶׁתֵּאבֵד מִכֶּם, וְהִיא דָּבָר עֲלִיוֹן, וּמִצָּאתִי אוֹתוֹ בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוֹנָא הַזָּקֵן.

בֹּא רֹאה, בְּכָל מְקוֹם הַזָּכָר רוֹדֵף אַחֵר הַנִּקְבָּה וּמַעֲוֹרֵר אֵלֶיהָ אֶהְבָּה, וְכָאן מִצָּאנוּ שֶׁהִיא מַעֲוֹרֶרֶת

אהבה ורודפת אחריו, ודרך העולם שאין שבה הנקבה לדרך אחרי הזכר, אלא דבר נסתר הוא, ודבר עליון מבית גני המלך.

בא ראה, שלש נשמות הן, והן עולות בדרגות עליונות ודעות, ועל שהן שלש - הן ארבע. אחת נשמה עליונה שלא נתפסת ולא מתעורר בה הגזבר [הגזע] של האוצר העליון, כל שכן התחתון. וזו נשמה לכל הנשמות, והיא נסתרת ולא נגלית לעולמים ולא נודעת, וכלם בה תלויות.

וזו מתעטפת בעטוף של זהר הכרמל [של הבדולח] בתוך הזהר, ונוטף טפות מרגליות, ונקשרים כלם כאחד, כמו הקשרים של איברי גוף אחד, והוא נכנס לתוכם ומראה בהם מעשיו. הוא והם אחד הם, ואין בהם הפרדה. זו נשמה עליונה טמירה של הכל.

נשמה אחרת נקבה נסתרת בתוך חילותיה, והיא נשמה להם, ומהם אחוז הגוף להראות בהם מעשיה לכל העולם, כמו גוף שהוא כלי לנשמה לעשות בו מעשה, ואלה כמו אותם הקשרים הטמירים שלמעלה.

נשמה אחרת היא נשמת הצדיקים למטה. נשמות הצדיקים באות מאותן נשמות עליונות, מנשמת הנקבה ומנשמת הזכר, ולכן נשמות הצדיקים הן עליונות על כל אותם החילות והמחנות שלמעלה.

ואם תאמר, הרי הם עליונים משגי צדידים, למה ירדו לעולם הזה ולמה הסתלקו ממנו? למלך שנולד לו בן, שלח אותו לכפר אחד לגדלו, ולגדל אותו עד שיגדל [לו], וילמדו אותו דרכי היכל המלך. שמע המלך שהרי בנו גדל והתגדל, מה עשה באהבת בנו? שולח לו את הגבירה אמו בשבילו, ומכניסו להיכלו, ושמח עמו כל היום.

כך הקדוש ברוך הוא הוליד בן מהגבירה, ומיהו? זו נשמה עליונה קדושה. שלח אותה לכפר, לעולם הזה, שתתגדל בו וילמדו אותה דרכי היכל המלך. כיון שיודע המלך שהרי בנו גדל בכפר הזה וזמן הגיע להביאו להיכלו, מה עשה באהבת בנו? שולח את הגבירה בשבילו ומכניס אותו להיכלו. הנשמה לא עולה מן העולם הזה עד שבאה הגבירה בשבילה, ומכניסה אותה להיכל המלך, ויושבת שם לעולמים.

ועם כל זה, דרך העולם שאותם בני הכפר בוכים על פדת בן המלך מהם. פקח אחד היה שם, אמר להם, על מה אתם בוכים, וכי לא בן המלך הוא, ולא נראה יותר לדור ביניכם אלא בהיכל של אביו? כך משה, שהיה פקח, ראה בני כפר שהיו בוכים, ועל זה אמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגדדו.

בא ראה, אלו היו יודעים את זה כל הצדיקים, היו שמחים אותו יום שמגיע להם להסתלק מן העולם, וכי לא כבוד עליון הוא שהגבירה באה בשבילם, ולהוביל אותם להיכל המלך שישמח בהם המלך כל יום? שהרי הקדוש ברוך הוא לא משתעשע אלא בנשמות הצדיקים.

בא ראה, התעוררות האהבה של כנסת ישראל לקדוש-ברוך-הוא, נשמות הצדיקים למטה מעוררים אותה, משום שהם באים מצד המלך, מצד הזכר, והתעוררות זו מגיעה לנקבה מצד של הזכר, ומתעוררת אהבה. נמצא שזכר מעורר חביבות ואהבה לנקבה, ואז הנקבה נקשרת באהבה לזכר.

כמו זה תשובות הנקבה לשפף מים תחתונים כנגד מים עליונים אינה אלא בנשמות הצדיקים. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שעליהם קמים עליונים ותחתונים, ועל זה (משלי ח) וצדיק יסוד עולם, כתוב סתם.

יסוד הכל - צדיק, הוא יסוד שלמעלה, והוא יסוד למטה, וכנסת ישראל נכללת מצדיק מלמעלה וממטה. צדיק מצד זה וצדיק מצד זה יורשים אותה. זהו שכתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ, ויירשו ארץ ודאי.

בא ראה, צדיק יורש ארץ זו ומוריק עליה ברכות בכל יום, ונותן לה תפנוקים ועדונים בשפע עליון ששופע עליה, והרי בארנו את הדבר.

יסוד הכתוב - (בראשית מט) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. ועם כל זה דבר אחר, שכתוב (שיר ו) ראוה בנות ויאשרוה, ועל זה אמרה לאה, (בראשית לו) באשרי כי אשרוני בנות, והכל יפה.

ובא ראה, מן העולם הבא נמשך ושופע לצדיק הזה לתת תפנוקים ועדונים לארץ הזו, שהיא להם עני, ונעשה להם מענג. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך, ודאי, והרי בארנו.

בא ראה, מאשר שמנה לחמו, זהו מקום שהכל מאשרים אותו, ומיהו? העולם הבא, שהעליונים והתחתונים מאשרים אותו ומשתוקקים אליו. שמנה לחמו, מי? עד כאן לא פרש מי הוא המקום. אלא, יש להם ויש להם, כמו שיש אילן ויש אילן. יש עץ החיים, ויש עץ שתלוי בו המנות. יש להם שנקרא



לחם עני, ויש לחם שנקרא לחם מענג. ומיהו [לחם]? זה ו', וזה הוא לחם"ו, לחם"ס ו', ועל זה כתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, מן השמים ודאי.

ועל זה, מאשר שמנה לחמו, לחם ו', שהרי ממנו נזון העץ הזה, והוא מעטר אותו, ככתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו. וכשהוא לוקח, ודאי הוא יתן מעדני מלך. ומי המלך? זו כנסת ישראל, שהרי ממנו נזונית, והוא נותן לה על יד הצדיק דרגה קדושה אות הברית, ומכאן לשאר הדרגות שלמטה, וכלם כמו שלמעלה.

בספרו של רב המנונא הזקן אמר כך: מאשר שמנה לחמו - זה לחם שבת, שהוא מענג, על אחד שנים, ככתוב לקטו לחם משנה. מה זה לחם משנה? אלא שני לחם, לחם מן השמים ולחם מן הארץ. זהו לחם עני, וזהו לחם עני. ובשבת נכלל לחם התחתון בלחם העליון, ומתברר זה משום זה, והוא לחם משנה.

ועוד היה אומר, לחם משנה של שבת לוקח משבת העליונה ששופעת ומאירה לכל, ומתברר לחם בלחם, והוא משנה. ובכל מקום סוד של לחם נקבה היא, משום כך שמנה כתוב ולא שמו, וכתוב (בראשית ט) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, זו אשתו.

ואם תאמר, (שמואל א ט) והלחם אצל מבלינו, ולא כתוב אצל? לשאר המזון קוראים לחם, והדברים ידועים מה הוא שאר המזון ומה הוא לחם ממש. לחם שלמעלה בכל מקום זכר, לחם תחתון בכל מקום נקבה. ואנו מצאנו שלפעמים כתוב זכר ולפעמים נקבה, והכל דבר אחד, זהו כמו זה, והכל יפה.

בא ראה, אשר רשום למעלה ורשום למטה בתקוני כלה, ועל כל שנים עשר השבטים הים עומד עליהם ונתקן בהם. זהו שכתוב (מלכים א ז) והים עליהם מלמעלה. וסוד הדבר - נתקן למעלה ונתקן למטה בארץ. נתקן למעלה בתקונים ידועים כמו של העולם העליון, ונתקן למטה בשנים עשר השבטים הללו כמו שלמעלה, ועל כך שכינה למעלה ושכינה למטה בשביל [בתוכם של] ישראל, ובשנים עשר שבטים [ובשני שבטים] [ובשני צדדים] נכללת ונתקנת. אשר בתקוניה עומד פשאר השבטים.

ואם לא שגלה משה - לא נודע, שכתוב (דברים לג) וטבל בשמן רגלו, להראות איפה הקשר שלו במקומו, שהוא משפיע אותו שמון משחה מלמעלה. משום כך כתוב ברוך מבנים אשר וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר. הרי נאמר שהעולם העליון הוא עולם של זכר. כיון שעולה דבר מכנסת ישראל ומעלה, הכל הוא זכר. מנין לנו? מעולה. למה נקראת עולה? משום שעולה מעל הנקבה, ומשום כך (ויקרא א) עלה זכר תמים יקריבנו וגו'.

למה תמים? וכי חתיכות חתיכות צריך אותו שאומר תמים?! מה זה תמים? אלא ככתוב, התהלך לפני והיה תמים. מתי תמים? בשעה [במקום] שנמול, שהרי הזכר אינו, ולא נודע אלא רק באותו מקום שנקרא תמים, ומהו? זו אות הברית, שבה נודע הזכר מן הנקבה, ככתוב (שם ו) איש צדיק תמים היה. משום כך זכר תמים, שנודע בו איבר זה ולא יסרסו אותו.

ואם תאמר, הרי כתוב (ויקרא ד) נקבה תמימה? כך הוא ודאי. כמו שנקרא צדיק תמים, כך נקרא צדק תמימה, משום שהכל נטלה ממנו. משום כך עולה, שעולה מן הנקבה לזכר, וממקום זה ומעלה הכל הוא זכר, ומן הנקבה ומטה הכל הוא נקבה, והרי בארנו.

ואם תאמר, כך גם הנקבה שלמעלה. אלא סוים הגוף מראה על כל הגוף שהוא זכר, ראש הגוף נקבה, עד שירד לסוים, וכשהסוים נראה, הרי עושה הכל זכר. אבל כאן ראש וסוף נקבה, שהרי כל תקון הגוף נקבה.

בא ראה, סוד עליון אחד יש בדבר זה, שהרי ראינו שיעקב ברח את יוסף בתוך אחיו. כיון שצוה הקדוש ברוך הוא ארבעה דגלים בשכינה, בשנים עשר שבטים להתקן בהם, גרע מהם את יוסף, ושם במקומו את אפרים. מה הטעם הסתלק מהם יוסף? אם תאמר משום חטאו - לא כך, שהרי הוא צדיק.

אלא סוד הדבר - יוסף היה רשם של זכר, שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, וכתוב משם רעה אבן ישראל, משם נזונית אבן ישראל הזאת. אבן - זו כנסת ישראל, ועליה אמר דוד (תהלים קיח) אבן מאסי הבונים היתה לראש פנה. ומשום שיוסף הוא רשם של זכר, נקרא יוסף הצדיק, שהרי הוא ודאי צדיק, משם רעה אבן ישראל.

ומשום שכל תקוני השכינה הן נקבות, הסתלק יוסף משם והתמנה תחתיו אפרים, והוא נקבה לתקוניה. ומשום שהוא כך, התמנה לצד מערב, מקום ששורה הנקבה, ואותו רשם שהוא זכר הסתלק מתקוניה, משום שהוא עולם של נקבה ולא עולם של זכר, וכל תקוניה דורשים נקבות.

ומשום כך, יוסף שהוא צדיק, הסתלק מתקוניה, והתמנה אפרים תחתיו. ועל כן כל שנים עשר

השבטים הם תקונים של שכניה, וכלם צריכים כמו שלמעלה, חוץ מדרגת הצדיק שהוא עושה כל האברים זכר, ולא צריך להכחיש [אותו].

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, הינו מה שכתוב (שיר ד) ומדברך נאווה. משום שקול מנהיג את הדבור, ואין קול בלי דבור. ואותו הקול נשלח ממקום עמק שלמעלה, ושלוח מלפניו להנהיג הדבור, שאין קול בלי דבור, ולא דבור בלי קול. וזה כלל שצריך את הפרט, ופרט שצריך את הכלל, וזה קול שיוצא מדרום ומנהיג את המערב, יורש לשני צדדים. וזהו שכתוב (דברים לג) ולנפתלי אמר וגו', ים ודרום ירשה. למעלה זכר, למטה נקבה. משום כך נפתלי אילה שלחה, נקבה למטה. כמו זה זכר למעלה, שכתוב הנתן אמרי שפר. הנתן כתוב, ולא הנותנת.

בא ראה, מחשבה ראשית הכל, ומשום שהיא מחשבה, היא בפנים נסתרת ולא נודעת, כאשר מתפשטת מחשבה זו יותר, באה למקום ששורה הרוח, וכשמגיעה לאותו מקום נקראת ביניי, וזה לא נסתר כבתחלה. ואף על גב שהוא נסתר, רוח זו מתפשטת ומוציאה קול כלול מאש מים ורוח, שהם צפון דרום ומזרח. והקול הזה כלל של כל שאר החילות, וקול זה מנהיג את הדבור, וזה נותן דבר מתקן, משום שקול נשלח ממקום הרוח, ובא להנהיג הדבור, להוציא דברים ישרים.

וכשתסתכל בדרגות, הוא מחשבה, הוא בינה, הוא קול, הוא דבור, והכל אחד. והיא היא המחשבה, ראשית הכל, ולא היה פרוי, אלא הכל אחד וקשר אחד, שהיא מחשבה ממש שנקשרה באין ולא נפרד לעולמים, וזה הוא (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. ועל זה הנתן אמרי שפר כתוב, זה הגוף.

סיום הגוף, זה שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה פעמים? אלא בן פרת למעלה, בן פרת למטה. ולמה אינו בן פרת למטה בתקוני המלכה? משום שבנות צעדה להיות עלי שור, שצריכים בנות לתקוניה ולא בנים, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים.

בא ראה, מלכות הקדושה לא מקבלת מלכות קדושה שלמה עד שמתחברת באבות, וכשמתחברת באבות, נבנה בגין שלם מהעולם העליון, שהוא עולם הזכר, ועולם העליון נקרא שבע שנים, כי כל שבע השנים בו.

וסימן לדבר - (מלכים א ו) ויבנהו שבע שנים, זה עולם העליון, ולא כתוב בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא כתוב בששת, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואברהם נקרא שבעה ימים, ובו נבנה העולם העליון [כמו זה ויבנהו שבע שנים], ואלה נקראים עולם הזכר [ויבנהו העולם שלמטה].

כמו זה למטה יש שבע שנים, סוד העולם התחתון, וסוד זה שכתוב (מלכים א ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שכיון שאמר שבעת ימים ושבעת ימים, לא ידענו שהם ארבעה עשר? אלא להראות עולם עליון ועולם תחתון, והם שבעת ימים ושבעת ימים. אלו זכרים ואלו נקבות. אלו הנקבות העולם הזה עליהם, שכתוב (משלי לא) רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים שהם עשו חיל, ככתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה וגו', וכן כלם.

ואם תאמר רבות, והרי הם שנים עשר ולא יותר, חוץ מאותו החיל שעשו, מה זה רבות? אלא כמו שכתוב (בראשית יח) זעקת סדם ועמרה כי רבה, כמו גדלה. וכן רבות גדולות, עליונים וגדולים על הכל, ואלו נקראים (תהלים קד) חיות גדולות. עשו חיל - אותו חיל שעשו שסמוכים עליהם נקראים חיות קטנות עם גדולות, להתחבר באחד, לתקן בהם את המלכה, לשמח בהם עליונים ותחתונים, כמו שנאמר (שם) לויתן זה יצרת לשחק בו. משום כך רבות בנות עשו חיל. [ואת עלית על כלנה, כמו שנאמר (מלכים א ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם מלמעלה. הינו ואת עלית על כלנה].

ועל זה בנות צעדה עלי שור. בנות צעדה! צועדות היה צריך לכתוב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד עלי עין, והוא עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות לתקוניה, וזהו בנות צעדה, ולא בנים. בנות צעדה, הסתכלה לתקוניה, ולא בנים. וימרוהו ורבו - בהסתכלות של אהבה אליו, ככתוב (שיר ו) הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני. ועל זה וישטמהו בעלי חצים.

ותשב באיתן קשתו, זו קשת. מה זה קשת? זו בת זוגו. באיתן - חזק הלבשה עליו, שלא נחלש כחה, שהרי ידעה שיוסף לא יסטה באותה דרגה של אות הברית שלו לימין ולשמאל.

ויפאז, מה זה ויפאז? אלא כמו שכתוב (תהלים יט) הנחמדים מזהב ומפז רב, וכתוב (איוב כח) ותמורתה כלי פז. התפאזו זרועותיו במרגלית עליונה. מידי אביר יעקב - מאותם שני צדדים שהתחזק בהם יעקב. משם רעה אבן ישראל - משם נאזית אותה אבן יקרה, כמו שאמרנו. עוד, מאותם שנים עשר צדדים נאזית אותה אבן יקרה, שהם צפון ודרום, והיא נתנה ביניהם והתברכה מהם, ונאזנה מהם על [דרגה] ידי צדיק.

בא ראה, ליוסף נוספה ברכה אחרת, כמו שנאמר מאל אביד ונעזר וגו'. פסוק זה קשה. מאל אביד ונעזר, אל אביד ונעזר צריך להיות! מה זה מאל אביד ואחר כך ונעזר? זאת שדי, ואל שדי צריך להיות, כמו שכתוב (בראשית מג) ואל שדי יתן להם רחמים לפני האיש. ויברכך, ויברכך צריך להיות!

אלא הורישו מלמעלה ומטה. הורישו מלמעלה, מאל אביד, שהוא ירשה עליונה, מקום שנקרא שמים. ונעזר, כדי שלא יחליף מקום זה למקום אחר, ויפסיעו יתן להם מקום זה ולא מאחר.

ואת שדי, מה זה ואת שדי? אלא זו דרגה אחרת תחתונה, שהרי שנינו, בכל מקום את ה' - זו השכינה, כמו (ישעיה ו) וארא את ה', את לרבות. ואת - להכליל יום בלילה ולילה ביום, ככתוב ואת שדי, שהרי משם יוצאות ברכות לברך את העולמות.

עוד, למה לא אמר ואל שדי, שהרי גם כן משמע כמו שאמרנו, שכתוב ואל שדי יתן להם רחמים, הכל מקום אחד הוא, למה השאיר לי וכתבתי? אלא זהו סוד, שכתובותם שבילים יוצאים מלמעלה, כלל של התורה, מוריש את השמים, כמו שנאמר את השמים - כלל של עשרים ושתים אותיות. ומכאן יוצאים לתורה שבעל פה שנקראת ארץ, כמו שאמרנו ואת הארץ - כלל של עשרים ושתים אותיות. והשמים כוללים הכל כאחד, ואז מתעטרת הלבנה בכל ויושבת בשלמות, והברכות שופעות אז משם, ועל זה ואת שדי.

ויברכך, כדי שיזכה לו תמיד קיום ויותר, שהרי בכל מקום שיש בו וא"ו, יש לו תוספת וקיום. עד כאן כלל, ואחר כך עשה פרט, שכתוב ברכת שמים וגו'.

ברכת אביד גברו על ברכת הורי. ודאי שברכת אביד גברו, שהרי נעקב הוריש שבח של הכל יותר מהאבות, שהרי הוא היה שלם בכל, והכל נתן ליוסף. מה הטעם? משום שפך ראוי, שהרי צדיק נוטל הכל ויורש הכל כאחד, וכל הברכות שרויות בו. הוא מוריק ברכות מהראש למעלה, וכל איברי הגוף כלם נתקנו להוריק בו ברכות, ואז נעשה נהר שיצא מעדן.

מה זה מעדן? אלא בכל שעה שכל האיברים יושבים בקשר אחד, והם בעדן של השתוקקות מהראש למעלה ולמטה, וכלם מעדן והשתוקקות שלהם מריקים בו, ונעשה נהר ששופע ויוצא מעדן ודאי. עוד מעדן - מחכמה עליונה שופע הכל להמשך, ועושה נהר, ונמשך עד שמגיע לדרגה הזו, ואז הכל בברכות, והכל אחד.

עד תאות גבעת עולם, [זה עד] תשוקת אותן גבעות עולם, ומי הם? שתי נקבות, אחת למעלה ואחת למטה, שכל אחת נקראת עולם. ותשוקת כל איברי הגוף באותן שתי אמהות. תשוקה לינק מהאם העליונה (בינה), ותשוקה להקשר באם התחתונה, ותשוקת הכל אחד. משום כך כלם [כראוי]. תהיין לראש יוסף וגו', להתברך אותה דרגה של צדיק ולטל הכל כראוי.

אשרי אותם שנקראים צדיקים, שהרי צדיק לא נקרא אלא מי ששומר דרגה זו, אות הברית הקדושה הזו, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. יצאו מן המערה. אמר רבי שמעון, כל אחד ואחד יאמר דבר, ונגזר בדרך.

פתח רבי אלעזר פסוק אחריו, בנימין זאב יטרף וגו'. בנימין זאב יטרף, למה זאב? אלא משום שפך נרשם בפסא, שהרי כל החיות, קטנות וגדולות, רשומות שם, ככתוב (תהלים קד) חיות קטנות עם גדולות, והפסא שעשה שלמה כך נרשם, כמו שלמעלה.

עוד זאב יטרף, שהרי המזבח היה בחלקו, ומזבח הוא זאב. שאם תאמר שבנימין הוא זאב - לא כך, אלא המזבח שהיה בחלקו הוא זאב, שהיה אוכל בשר כל יום, ובנימין היה זון אותו. משום שהרי היה בחלקו, כביכול הוא מפרנס זון את הזאב הזה. עוד זאב יטרף - זאב זון, ומיהו? אלה בעלי יריבות שעומדים למעלה לקטרג, וכלם נהנו ונתקנו מהקרבן, ומעוררים התעוררות שלמעלה.

בבקר יאכל עד ולערב חלק שלל. מה זה בבקר חלק עד? אלא בבקר, שאברהם מתעורר בעולם ונמצאת שעת רצון, הקרבן עושה התעוררות ונחת רוח ועולה עד ע"ד, אותו מקום שכתוב (דברים ל) ושבת עד ה' אלהיך.

עוד בבקר, מה זה בבקר? זה אברהם, כמו שאמרנו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. בזמן שנמצא רצון, באותה שעה לא היה אוכל קרבן אחר, ומה היה אוכל? אותו מקום שנקרא ע"ד, והוא פסא עליון, שהוא עדי עד, ככתוב עדי עד וגו'. וזמן אכילה בבקר של ע"ד הוא, והע"ד הזה [כך] גם כן למעלה [כך נקרא], שכתוב (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד. ובבקר, הינו קרבן לה' ודאי. יאכל עד, ולא אחר.

עולה עשו, והתעוררות האהבה נקשרת, ומתעוררת למעלה ועומדים זה כנגד זה, ואש [וגר] דולקת ומאירה בהתעוררות הזו שלמטה, וכהן מתעורר, ולוים משבחים ומראים שמחה, ואז מתנשף היין

להתקשר במים, והיין מאיר ומראה שמחה. משום כך, יין טוב למטה להראות שמחה ליין אחר שלמעלה, והכל מתעורר לקשר שמאל בימין.

ולחם שהוא סלת, מלכות שמעוררת התעוררות, לוקחים אותה שמאל בימין, ומקשרים אותה בגוף, ואז שופע שמן עליו, ולוקטת אותו על יד הצדדי"ק. ועל זה צריך לעשות התעוררות של סלת בשמן, ונקשר הכל כאחד, ואז עדון ונחת של יחוד אחד, ולוקטים עדון ונחת של היחוד כל אותם פתרים, ונקשרים זה בזה, והלבנה מאירה, ונקשרת בשמש, ויושב הכל בעדון.

ואז קרבו לה', ולא לאחר, ועל זה בבקר יאכל עד, ולא לאחר [עד]. יאכל עד ויתעדן ויתקשר בקשרו בתחלה. מתי? בבקר, שצריך להתברך השם הקדוש בתחלה, ואחר כך יתברכו האחרים.

ועל כך אסור לו לאדם לברך את חברו בבקר עד שיברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא צריך להתברך בראשונה, והיין בבקר יאכל עד, ואחר יתברכו האחרים. ולערב יחלק שלל, שהרי הקרבנות שהיו בבקר, הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, והתעוררות עולה לשם. ומשום שהוא התברך, היה קושר קשרים לכל שאר החילות העליונים, ומחלק להם ברכות לכל אחד ואחד פראוי, ונאה לו, והעולמות מתבשרים, ומתברכים עליונים ותחתונים.

והיין סוד הפתוח (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי וגו', בתחלה. אחר כך חלק לכלם, ואמר, אכלו רעים שתי ושרו דודים. מוריק ברכות לכלם, ומחלק להם לכל אחד ואחד פראוי לו, ולכן ולערב יחלק שלל, שהרי השם הקדוש יתברך בתחלה, וקצת מחלק ברכות לכל העולמות. שלא תאמר שהקרבן נקרב להם ולא לשום כח אחר, אלא הכל נקרב לקדוש-ברוך-הוא, והוא מוריק ברכות ומחלק ברכות לכל העולמות, ומשום כך קרבו לה', ולא לאחר.

אמר רבי שמעון, בני, יפה אמרת. עוד, התעוררות אחרת של הקרבן, [הכל] כדי למשוך ברכות ולעורר ברכות, שיתברכו כל העולמות. בתחלה קרבו לה', ולא לאחר. עכשו תקריבו את קרבנכם, שיתקשרו כל העולמות כאחד, ויתחברו ויתברכו עליונים ותחתונים.

פתח רבי אבא ואמר פסוק אחריו, כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וגו'. כל אלה שבטי ישראל! היה צריך (לכתב) אלה שבטי ישראל, מה זה כל אלה? אלא לחבר [לחתם] אותם למקום שכל הברכות מוריקים לשם שנים עשר. שנים עשר ודאי, קשרים של תקוני הגבירה, והיא מתחברת עמם. זהו שכתוב שנים עשר. וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם, שהרי במקום זה הדבור שורה.

אשר דבר, כאן קשר אחד להתחבר מלמטה למעלה, ומלמעלה למטה. מלמטה בשנים עשר השבטים הללו, וזאת התחברה עמם. אשר דבר, הרי חבר זכר ונקבה קשור לשני צדדים, מלמטה ומלמעלה. לסוף קשר אותם במקום שלמעלה, זכר ונקבה כאחד, זהו שכתוב איש אשר כבדו וגו'. מה זה כבדו? אלא כבדו בת זוגו. איש אשר כבדו, שניהם כאחד.

פתח ואמר, (תהלים קכח) יברכה ה' מציון וראה בטיב ירושלם וגו'. יברכה ה' מציון, שממנו יוצאים ברכות להשקות את הגן, והוא כולל כל הברכות ונותן לה. ואחר כך וראה בטיב ירושלם, להראות שכל הברכות באות מזכר ונקבה. כמו זה (במדבר ו) יברכה ה' וישמרך. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - מנקבה. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - משמור, והכל דבר אחד, משום שמשניהם יוצאות ברכות לעולמות. ועל זה, איש אשר כבדו ברוך אתם.

רבי יהודה פתח פסוק ואמר, ויכל יעקב לצות את בניו וגו'. ויכל יעקב לצות את בניו, לצות? היה צריך (לכתב) לברך! אלא שצוה אותם אל השכינה להתקשר אליה. עוד, שצוה אותם על עסקי המערה, שהיא קרובה לגן עדן, ששם קבור אדם הראשון.

בא ראה, אותו מקום נקרא קרית ארבע. מה הטעם? משום ששם נקברו ארבעה זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב וראה.

הרי יש כאן קשיא, ששנינו, האבות הם מרפכה קדושה, ומרפכה לא פחות מארבעה, ושנינו שהקדוש ברוך הוא חבר את דוד המלך עמהם ונעשו מרפכה שלמה, זהו שכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו', שדוד המלך התחבר להיות מרפכה שלמה עמהם. אם כך, דוד צריך [להתקשר] להקבר בתוך האבות, והיה קרית ארבע עמו, אז מה הטעם לא נקבר עמהם?

אלא, דוד המלך מקום מתקן היה לו פראוי, ומיהו? ציון, לחבר אותו כאחד. ואדם שנקבר בתוך האבות, הרי הם נקברו עמו, משום שהוא היה מלך ראשון, ונעברה ממנו המלכות ונתנה לדוד המלך, ומימיו של אדם התקדם דוד המלך, שעל אדם נגזרו אלף שנים, והעברו ממנו שבעים שנים, ימיו של דוד המלך, והוא נתן אותם, והאבות איך יקומו עד שיבא דוד המלך? אלא זכה למקומו פראוי לו, משום כך לא נקבר עם האבות.

זאת ועוד, האבות שרויים במקום של זכר, ודוד במקום של נקבה, והאבות נקברו עמם הנקבות,

וידוד נקבר והתחבר במקום של זכר, דבר כראוי לו.

ויאסף רגליו אל המטה, משום שהרי הוא יושב במקום של חיים. כשרצה להסתלק מהעולם, הוריד רגליו אל המטה, והתכנס והסתלק מן העולם. זהו שכתוב ויגוע ויאסף אל עמיו. פתח ואמר, (שם פב) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דבר זה הרי בארוהו החברים.

אבל בא ראה, יש מדורים תחתונים ויש מדורים עליונים. בעליונים לא [מדורים] שורים שם, ומי הם? אותם בתים פנימיים ובתים חיצוניים הם נקראים חצרות ה', משום שהם עומדים שם באהבה ותשוקה אל הנקבה. בא ראה, כשנשמה עולה, הכל מתעורר לנקבה, שהרי היא אחוזה בתשוקה שלמה ונקשרת בו.

יעקב לא מת, משום כך לא נאמר בו מות, אלא ויגוע ויאסף אל עמיו. ראה מה כתוב, ויאסף רגליו אל המטה, שהתכנס השמש אל הלבנה. השמש לא מת, אלא מתכנס מן העולם והולך ללבנה.

בא ראה, בשעה שהתכנס יעקב, האירה הלבנה, ותשוקת השמש העליון התעוררה אליו, משום שכאשר השמש עולה, מתעורר שמש אחר, ונדבקים זה בזה והלבנה מאירה.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, אבל הרי נתבאר שהעליון, עולם הזכר, נקשר בתחתון, שהוא עולם הנקבה, והתחתון נקשר לעליון, והכל זה כמו זה.

והרי נאמר שני עולמות הם, ככתוב מן העולם ועד העולם. ואף על גב ששתי נקבות הן - אחד מתקן בזכר ואחד בנקבה. זה שבע [שבת], וזה בת שבע. זו אם וזו אם. זו נקראת אם הבנים, וזו נקראת אם שלמה, ככתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. במלך שלמה - במלך שכל השלום שלו, זו אם שלמה, ככתוב (מלכים א יא) בת שבע אם שלמה.

וכתוב (שם ה) ותרב חכמת שלמה. חכמת שלמה - זו אם שלמה, שכתוב (משלי לא) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו. דברי למואל מלך, פסוק זה לא נודע מהו הסתר שלו, אלא דברי למואל מלך - דברים שנאמרו משום אל שהוא מלך. ומיהו? זה (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. ואל שדי, כמו שנתבאר. למואל, כמו שנאמר (איוב מ) למו פי. למואל מלך, שהיא בת שבע. משא אשר יסרתו אמו, כשהתגלה עליו בגבעון בחלום חלילה.

בא ראה, יעקב התכנס ללבנה ועשה בה פרות לעולם, ואין לדור בעולם שאין בו פרי של יעקב, משום שהרי הוא עורר התעוררות למעלה, משום שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, שהיא מטתו של יעקב ודאי.

אשרי חלקו של יעקב, שהרי השתלם למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' וגו' כי אתה אני. כי אתי אתה לא נאמר, אלא כי אתה אני, והרי נתבאר.

רבי יצחק פתח ואמר, ויבאו עד גרן האטד וגו', וכתוב וירא יושב הארץ הפנעני את האבל בגרן האטד וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן בהם, מה אכפת לנו שהם באו עד גרן האטד? ומה הטעם פנו אבלות זו למצרים, הרי צריך היה לכתב אבל ישאל, מה הטעם למצרים?

אלא כך אמרו, כל אותו זמן שהיה יעקב במצרים, התברכה הארץ בגללו, ונילוס היה יוצא ומשקה את הארץ. ועוד, שפסק הרעב בגלל יעקב, ועל כך המצרים עשו אבל, והתכנה עליהם.

פתח ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. פסוק זה בארוהו, אבל מה זה ימלל? ידבר היה צריך לכתב! ואם תאמר שזו דרך הכתוב, שהרי הפסוקים הם כך - לא, שכלם באים להראות דבר, אף כאן בא להראות דבר. מי ימלל [גבורות ה'], ככתוב (דברים כג) וקטפת מלילות. גבורות ה', משום שהם רבים, שהרי כל גזרת הדין באה משם, ולכן מי הוא שישלך ויעביר גזרה אחת מאותן גבורות שעושה הקדוש ברוך הוא?

עוד, מי ימלל וידבר, הכל אחד. ידבר, שהרי כמה וכמה גבורות הן שאין להם חשבון, כמה בעלי דינים, כמה בעלי מגנים, כמה שומרי החקים, והדבור לא יכול לדבר להם.

ובמה ידועות? כלם בהגדה, שיש בה סוד החכמה, שהרי בדבור ובאמירה לא יכול לדבר להם ולדעת אותם, אבל בהגדה הן ידועות, ככתוב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיו וגבורתיו יגידו. בסוד זה יודעים, אבל גבורתו, שהיא גבורה תחתונה, ידברו, שכתוב וגבורתו ידברו.

ישמיע כל תהלתו, שרבים הם [הדרגות] הדינים שנודעים ומחברים בתהלה, וכמה חילות וכמה מחנות שמתחברים בה, ככתוב (איוב כה) ה' יש מספר לגודליו, ועל זה מי יכול להשמיע כל תהלתו?

בא ראה, המצרים כלם היו חכמים, ומצד הגבורה נאאו, כמה חילות וכמה דרגות על דרגות, עד שמגיעים לדרגות התחתונות, והמצרים היו מכשפים וחכמים בהם, ויודעים נסתרות העולם, והסתכלו, שהרי שבזמן שיעקב קים בעולם, אין עם שישלט על בניו, וידעו שהרי ישתעבדו

בְּיִשְׂרָאֵל זְמַנִּים רַבִּים.

כִּינּוּ שֶׁיַּעֲקֹב מֵת, שָׁמַחוּ. הִסְתַּכְּלוּ מֵהָ יְהִיָּה בְּסוּף, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְגֶרֶן הָאֵטָד, שֶׁהָיָה גִזְרֵת הַדִּין הַשּׁוֹלֵט. אֵטָ"ד בְּגִימָטְרִיָּא יָד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יד) וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה וְגו'. כִּינּוּ שֶׁהִגִּיעוּ לְמָקוֹם זֶה, רָאוּ הַגְּבוּרֹת שִׁינְאוֹת מֵהָאֵטָד הַזֶּה. וְלָמָּה נִקְרָא אֵטָד? אֵלָּא מֵהָ אֵטָד יוֹצֵאִים קוֹצִים לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה, כִּךְ גַּם י"ד יוֹצֵאֹת מִמֶּנָּה אֲצַבְעוֹת לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה, וְכָל אֲצַבְעַת וְאֲצַבְעַת עוֹלָה בְּכַמָּה גְּבוּרֹת, בְּכַמָּה דִּינִים, בְּכַמָּה הִנְהָגוֹת, אֲזִי וְיִסְפְּדוּ שֶׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכִבֵּד מְאֹד עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֲבֵל מִצָּרִים. וַדַּאי אֲבֵל כִּבֵּד זֶה לְמִצָּרִים, וְלֹא לְאַחֵר.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּרַשׁ אֶת הַפֶּרֶשׁ. יָצְאוּ מִתּוֹךְ הַמַּעֲרָה. אָמַר, רָאִיתִי שְׁיֹס זֶה יָפַל בֵּית בְּעִיר, וַיַּעֲדְרוּ שְׁנֵי [בְּנֵי] רוֹמָאִים מְקֻטְרָגִים. אִם אֲנִי בְּעִיר, לֹא יָפַל הַבַּיִת. חֲזְרוּ לְתוֹךְ הַמַּעֲרָה וַיָּשֻׁבוּ.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (יִשְׁעִיָּה י) צִהְלִי קוֹלְךָ בַּת גָּלִים וְגו'. צִהְלִי קוֹלְךָ, פְּסוּקָה זֹאת נֶאֱמַר לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מְשַׁבַּחַת אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקוֹל מְשַׁבַּח, וְעַל כֵּן צִהְלִי קוֹלְךָ. מִכָּאן לְמַדְנֹה, כָּל מִי שֶׁרוֹצֶה לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקוֹל, צָרִיךְ לוֹ קוֹל נָעִים שֶׁיַּעֲרֹב לְאַחֲרִים שֶׁשּׁוֹמְעִים אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - לֹא יָקוּם לְהָרִים קוֹל.

בֹּא רֵא, לְוִיִּם שֶׁבָּאוּ מִצָּד זֶה, שֶׁכְּתוּב (בְּמִדְבָּר ח) וּמִבְּנֵי חַמְשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצָּבָא הַעֲבֹדָה. מֵה טַעַם? מִשּׁוּם שֶׁקוֹלוֹ [דִּרְגָּתוֹ, וְאִם] נְמוּדָה, וְלֹא יַעֲרֹב לְאַזְנֵי כְּשֶׁאֵר חֲבֵרָיו, אֲזִי מַעֲבִירִים מִצָּבָא הַעֲבֹדָה הַזֶּה [מִהַחֲיָלִים] שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁעוֹמְדִים לְגִנּוּ לְעִבּוּדָה הַזֹּאת וְלִכְבֹּד אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כְּרָאוּ.

הַחֲיָלוֹת שֶׁלְמַעֲלָה, חֲיָלוֹת וּמַחֲנוֹת כְּנָגַד הַתַּחְתּוֹנִים, לְשַׁבַּח אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ וּלְזַמֵּר לְהֵם, וּמִשּׁוּם כִּךְ יָשׁוּב מִצָּבָא הַעֲבֹדָה. וּמִשּׁוּם שֶׁכַּנְסֵת יִשְׂרָאֵל מְשַׁבַּחַת אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמַר הַכְּתוּב צִהְלִי קוֹלְךָ בַּת גָּלִים, בַּת הָאֲבוֹת.

עוֹד בַּת גָּלִים - הַעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא גָלִים, מִשּׁוּם שֶׁהָפַל עוֹמֵד בּוֹ, וְנִכְלָל בּוֹ תַּלְי תַּלִּים, וַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ לְכָל. עוֹד בַּת גָּלִים - כְּתוּב (שִׁיר ד) גַּל נָעוּל, וְכָל אוֹתָם גָּלִים וּמַעֲנִינֹת, כָּלֵם יוֹצֵאִים מִהַעוֹלָם הַבָּא, וְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל הִיא בַת גָּלִים.

בֹּא רֵא, פְּסוּקָה זֹאת קִשָּׁה. בַּתְּחִלָּה כְּתוּב צִהְלִי קוֹלְךָ, שֶׁהוּא כְּדִי לְזַמֵּר וּלְהָרִים קוֹל, וְאַחֵר כִּךְ כְּתוּב הַקְּשִׁיבִי. אִם כִּךְ, אֲזִי לָמָּה צִהְלִי קוֹלְךָ, כִּינּוּ שֶׁכְּתוּב הַקְּשִׁיבִי? אֵלָּא צִהְלִי כְּדִי לְשַׁבַּח וּלְזַמֵּר.

בֹּא רֵא, אִם יִשְׂרָאֵל מִתְּחִילִים לְשַׁבַּח וּלְזַמֵּר לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, אֲזִי כְּתוּב הַקְּשִׁיבִי, מֵה טַעַם? בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל מְשַׁבַּחִים וּמְזַמְרִים בְּשִׁבְלִיהָ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה כְּתוּב צִהְלִי קוֹלְךָ, וְכְתוּב הַקְּשִׁיבִי.

לִישָׁה - מִשּׁוּם שֶׁבָּאָה מִצָּד הַגְּבוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלִי ל) לִישׁ גְּבוּרָה בִּבְהֶמָה. וְלִישָׁה זֹאת גְּבוּרָה, לְשִׁבְרַת כְּחוֹת וְחֻזְקִים. עֲנִיָּה עֲנִיָּתוֹת - מִשּׁוּם שֶׁהִיא אֲסִפְסָפְקִלְיָה שֶׁלֹּא מְאִירָה [עֲלֶיהָ], עֲנִיָּה וַדַּאי, אִין לָהּ לְלִבָּנָה אֹרֹךְ מִשְׁלַע עֲצָמָה, אֵלָּא רַק מֵה שְׁנוֹתֶיהָ לָהּ הַשְּׁמֶשׁ.

עֲנִיָּתוֹת הִיא שְׂדֵה, כִּכָּר אֶחָד, וְשׁוּרִים בּוֹ כְּהִנֵּים עֲנִיִּים שֶׁמְחַזְרִים עַל הַפְּתָחִים [שֶׁל הַלְוִיִּם], וְאִין מִי שֶׁיִּשְׁגִּיחַ בָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָם בְּנֵי אוֹתוֹ כִּכָּר [קָלִים], בְּזוּיִים הָיוּ בְּעִינֵי הָעָם, וּבִיתָם יוֹתֵר רִיק מִכָּל הָעָם, פָּרַט לָמָּה שְׁנוֹתָנִים לָהֶם, כְּמוֹ עֲנִיִּים [קָלִים] בְּזוּיִים עִם. מִשּׁוּם כִּךְ לְלִבָּנָה אִין אֹרֹךְ מִשְׁלַע עֲצָמָה, אֵלָּא בְּשַׁעֲה שֶׁמִּתְחַבֵּר עִמָּה הַשְּׁמֶשׁ הִיא מְאִירָה.

בֹּא רֵא, שֶׁכְּתוּב (מַלְכִּים-א ב) וּלְאַבְיָתָר הִכְהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנִיָּתוֹת לָךְ עַל שְׂדִיךָ כִּי אִישׁ מוֹת אֶתָּה. וְכִי עַל שֶׁהִזְמִין אֶת אֲדוֹנֵיהָ נִקְרָא אִישׁ מוֹת? אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מִמָּקוֹם עֲנִי, שֶׁנִּדְבָּקָה בּוֹ הַלִּבָּנָה, שֶׁהִיא עֲנִיָּה עֲנִיָּתוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, (שם) וְכִי הִתְעַנִּית בְּכָל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אֲבִי, מִשּׁוּם כִּךְ צָדִיק שֶׁלֹּא הִרָג אוֹתוֹ? אֵלָּא אֲבִיָּתָר, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מִמָּקוֹם עֲנִי, זָכָה בּוֹ דָּוִד עַד שֶׁלֹּא עָלָה לְמַלְכוּת, כְּשֶׁהָיָה אֹרֵב לוֹ לְשִׂאוֹל, וְהָיָה דָּרְכּוֹ כְּעִנִּי, [אַחֵר כִּךְ] כְּמוֹ זֶה אֲבִיָּתָר. וְלִזְמַן שֶׁשָּׁלַט שְׁלֹמֹה, עָמְדָה הַלִּבָּנָה בְּשִׁלְמוֹת, וְהָיְתָה בְּחִדּוֹה שֶׁל עֶשֶׂר, שֶׁהָפַל הָיָה לוֹ, לֹא זָכָה בְּאַבְיָתָר.

וַדַּאי שְׂדֵה עֲנִיָּתוֹת סוּד הַדָּבָר הָיָה, וַיִּרְמְיָה שְׁקָנָה אוֹתוֹ, הִכָּל הָיָה בְּשִׁבְלִי לְרֶשֶׁת סוּד עֲלִיּוֹן. בֹּא רֵא, כְּשֶׁשּׁוֹלֵטֵת הַלִּבָּנָה, הִיא נִקְרָאת שְׂדֵה תַּפּוּחִים. כְּשֶׁהִיא בְּעִנִּי, שְׂדֵה עֲנִיָּתוֹת. מִשּׁוּם כִּךְ תִּשְׁבַּחַת שְׁלִמָּה עוֹשָׂה לָהּ עֶשֶׂר וּשְׁלִמָּה.

כְּמוֹ שְׂדֵדוֹד, כָּל זְמַן הַשְּׂתַדֵּל לַעֲשׂוֹת לָהּ שְׁלִמָּה וּלְגִנּוּ מִינֵי זֶמֶר לְזַמֵּר וּלְשַׁבַּח לְמִטָּה, וְכִשְׂדֵדוֹד הִסְתַּלַּק מִהַעוֹלָם, הִשְׁאִיר אוֹתָהּ בְּשִׁלְמוֹת, וּשְׁלֹמֹה לָקַח אוֹתָהּ בְּעֶשֶׂר, בְּשִׁלְמוֹת, שֶׁהָיָה הַלִּבָּנָה יָצָאָה מִהַעֲנִי וְנִכְנְסָה לְעֶשֶׂר, שֶׁבְּעֶשֶׂר הָיָה שְׁלֵט עַל כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ.

וְעַל זֶה, (שם י) אִין כֶּסֶף [לֹא] נִחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה. אֵלָּא הִכָּל זָהָב, שֶׁהִתְרַבָּה הַזָּהָב, וּבְאוֹתוֹ הִזְמִין

כְּתוּב (איוב כח) וְעִפְרַת זָהָב לוֹ, שֶׁהָרִי עָפָר שְׁלֹמֶעֱלָה הָיָה מִסְתַּכֵּל בּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וּבַהֲסִתְּפָלוּת שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ וְתִקְפוֹ, הָעָפָר נֶעֱשֶׂה וּמִתְרַבֶּה הַזָּהָב.

בֹּא רֵאשֶׁה, מִן הַהָרִים שֶׁכַּח הַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר שָׁם, עָפָר הָאֶרֶץ שֶׁבִּין הַהָרִים כָּלֵם עוֹשִׂים זָהָב, וְאַלְמָלָא חֵיוֹת רָעוֹת שֶׁרְבוֹת שָׁם, לֹא הָיוּ אֲנָשִׁים עֲנִיִּים, מִשּׁוּם שֶׁתִּקְוָה הַשֶּׁמֶשׁ מְרַבֶּה אֶת הַזָּהָב.

מִשּׁוּם כִּד בִּימֵי שְׁלֹמֹה אֵין כֶּסֶף נֶחֱשֶׁב לְמֵאוּמָה, שֶׁהָרִי תִקְוָה הַשֶּׁמֶשׁ מִסְתַּכֵּל בְּעָפָר וּמִרְבֵּה אֶת הַזָּהָב. וְעוֹד, שְׁאוֹתוֹ עָפָר הוּא צֵד הָדִין. כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, נוֹטֵל תִּקְוָה וּמִתְרַבֶּה זָהָב. כִּיֹּן שֶׁהִסְתַּכֵּל שְׁלֹמֹה בָּהּ, שָׁבַח וְהִכְרִיז וְאָמַר, (קֹהֶלֶת ג) הִכַּל הָיָה מִן הָעָפָר וְגו'.

וְעַל זֶה שְׁלֹמֹה לֹא הִצְטַרֵּךְ לָגוֹן כְּמוֹ דָּוִד, אֲלֵא שִׁירָה שֶׁהָיָה אֲהַבָּה שֶׁל עֵשֶׂר, שֶׁהָיָה אוֹר וְאַהֲבָה שֶׁכָּל הַתְּשַׁבְּחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הָיוּ בָּהּ, הַשִּׁבְחָה שֶׁל הַגְּבִירָה כְּשִׁיוֹשֶׁבֶת בְּכֶסֶף כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ הוּא אָמַר.

כְּתוּב (מַלְכִּים-א י) וַיֵּתֶן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאֲבָנִים, מִשּׁוּם שֶׁהִכַּל הָיָה זָהָב, וְהָעָפָר נִקְשֶׁר בְּשִׁמְלָה בְּצֵד הָאֲהַבָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ב) שְׁמָלֹו תַּחַת לְרֹאשִׁי, וְהַשֶּׁמֶשׁ נִדְּבָק עִמָּה וְלֹא זֶה מִמֶּנָּה.

שְׁלֹמֹה טָעָה בָּזֶה, שֶׁהָרִי רֵאשֶׁה שֶׁהִלְבֵּנָה קֶרֶבֶה לְשֶׁמֶשׁ, וְהִימִין מִחֻבָּקָה, וְהַשִּׁמְלָה תַּחַת הָרֹאשׁ. כִּיֹּן שֶׁהִתְקַרְבוּ זֶה לָזֶה, אָמַר, הָרִי הִתְקַרְבוּ כְּאֶחָד, יָמִין מֵהָ כָּאֵן עוֹשָׂה, שֶׁהָרִי יָמִין אֵינָה אֲלֵא כְּדִי לְקָרֵב? כִּיֹּן שֶׁקָּרְבוּ זֶה בָּזֶה, לָמָּה צָרִיד? מִדָּן אֵין כֶּסֶף [לֹא] נֶחֱשֶׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה.

אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲתָה דְּחִית אֶת הִימִין - חִידָה, אֲתָה תִצְטַרֵּךְ לְחֻסֵּד בְּנֵי אָדָם וְלֹא תִמָּצָא. מִדָּן סָטָה הַשֶּׁמֶשׁ מִכְּנֶגֶד הַלְבֵּנָה, וְהִלְבֵּנָה הִתְחִילָה לְהַחֲשֹׁךְ, וְהָיָה שְׁלֹמֹה מִחֲזֵר עַל הַפְּתִיחוֹת וְאוֹמֵר (קֹהֶלֶת א) אֲנִי קֹהֶלֶת, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה עִמּוֹ חֻסֵּד. מֵהָ הַטָּעָה? מִשּׁוּם שֶׁדָּחָה אֶת הִימִין וְלֹא הִחֲשִׁיב אוֹתוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מַלְכִּים-א י) אֵין כֶּסֶף [לֹא] נֶחֱשֶׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה לְמֵאוּמָה.

וְלָכֵן כָּל הַמְּרַבֶּה תְּשַׁבְּחוֹת לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, מְרַבֶּה שְׁלוֹם לְמַעַלָּה, מִשּׁוּם כִּד (יִשְׁעִיָּה י) הִקְשִׁיבִי לִישָׁה. (כְּתוּב (איוב ד) לִישׁ אֲבָד מִבְּלֵי טָרֶף וְגו'. לִישׁ - הִינֵנו לִישָׁה, כְּכֹתוּב חֹק חֶקֶה. אֲבָד - כְּכֹתוּב (יִשְׁעִיָּה כז) וּבָאוּ הָאֲבָדִים. מִבְּלֵי טָרֶף - מִשּׁוּם שֶׁהָיָה בִקְשָׁה [סִבְיָה] עֲלֶיהָ לְתַת, כְּכֹתוּב (מִשְׁלִי לא) וְתִקֵּם בְּעוֹד לִילָה וְתִתֵּן טָרֶף לְבִיתָהּ.

וּבְנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדּוּ - מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַחִילָּים, כְּשֶׁהָיָה נוֹתֵנָת לָהֶם טָרֶף, כָּלֵם מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד וְיוֹנָקִים כְּאֶחָד. וְכִשְׁהָיָה יוֹשֶׁבֶת מִבְּלֵי טָרֶף, שֶׁהִגְלוּת גּוֹרֵם, וְדָאִי בְּנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדּוּ, כָּלֵם נִפְרָדִים לְכֹמָה צְדָדִים וְדָרְכִים כְּדִי לְמַצֵּא לַעֲשׂוֹת דִּין. וְלָכֵן כְּשֶׁהִקְרָבוּ נֶעֱשֶׂה, הִכַּל מִתְקַנֵּים וּמִתְקַרְבִּים כְּאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. עֲכָשׁוּ שֶׁקָּרְבוּ לֹא נֶעֱשֶׂה, וְדָאִי שֶׁבְּנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדּוּ, וּמִשּׁוּם כִּד אֵין לָנוּ יוֹם שֶׁלֹּא נִמָּצָא בּוֹ דִין, שֶׁהָרִי לֹא מִתְעוֹרְרִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּשִׁלְמוֹת עֲלִיוֹנָה כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

בֹּא רֵאשֶׁה, עֲכָשׁוּ תַפְּלַת הָאָדָם מְעוֹרֶרֶת שְׁלֵמוֹת לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, וּבִבְרָכָה שֶׁמְבָרֵךְ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְבָּרְכִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְלָכֵן בִּתְפִּלָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִתְבָּרְכִים הָעוֹלָמוֹת. מִי שֶׁמְבָרֵךְ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - יִתְבָּרֵךְ. מִי שֶׁלֹּא מְבָרֵךְ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - לֹא מִתְבָּרֵךְ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל-א ב) כִּי מִכְּבָדִי אֲכַבֵּד וּבְזִי יִקְלוּ.

רַב הַמְּנוּנָה הַזֶּקֶן לֹא נָתַן כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְאָדָם אַחֵר לְבָרֵךְ, [שֶׁרָצָה לְטַל] אֲלֵא הוּא הִקְדִּים וְנָטַל אוֹתוֹ [בְּיָמִין וּבְשִׁמְאַל] בְּשִׁתֵּי יָדָיו וּמְבָרֵךְ. וְהָרִי אֲמַרְנוּ שֶׁצָּרִיד לְטַל אוֹתוֹ בְּיָמִין [וְלֹא בְשִׁמְאַל] וּבְשִׁמְאַל, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁכָּלֵם הִתְעוֹרְרוּ בּוֹ - יָפָה הוּא.

אֲבָל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה כִּד צָרִיד כּוֹס, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קטז) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשָׁא, שֶׁהָרִי בְּכּוֹס זֶה שׁוֹפְעוֹת הַבְּרָכוֹת מֵאוֹתָן יְשׁוּעוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה, וְהוּא נוֹטֵל אוֹתָם וְכוֹנֵס אוֹתָם אֵלָיו, וְשָׁם נִשְׁמֵר [לָהֶם] יִין הָעֲלִיוֹן וּמִתְכַּנֵּס בְּאוֹתוֹ כּוֹס, וְצָרִיכִים לְבָרֵךְ אוֹתוֹ בְּיָמִין [וּבְשִׁמְאַל] וְלֹא בְשִׁמְאַל, וְהִינֵן שֶׁהוּא כְּנוֹס בְּכּוֹס הַזֹּאת, שֶׁיִּתְבָּרְכוּ כְּאֶחָד, וְצָרִיכִים לְבָרֵךְ אֶת הַשִּׁלְחָן שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִיק מִלֵּחֶם וְיִין, הִכַּל [אַחַד] כְּאֶחָד.

בֹּא רֵאשֶׁה, כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְכִיֹּן שֶׁהָיָה כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, צָרִיד יָמִין וּשְׁמָלָא [נְצִירִיד] לְטַל אוֹתָהּ, וְאוֹתָהּ כּוֹס נִתְּנָה בֵּין יָמִין לְשִׁמְאַל, וְצָרִיכָה לְהִתְמַלֵּא יִין בְּשִׁבִּיל יִין הַתּוֹרָה שִׁיּוּצָא מִן הָעוֹלָם הַבָּא.

וּבֹא רֵאשֶׁה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, [כְּאֵן] בָּזֶה הִתְגַּלּוּ דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים כְּאֵן שְׁאֵנוּ בְּמַעְרָה, אוֹמֵר כְּאֵן נִתְגַּלָּה סוּד הַמְּרַבֶּה הַקְדוֹשׁ, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיד לְקַבֵּלָה בְּיָמִין וּבְשִׁמְאַל, זֶה צָפוֹן וְדָרוֹם, וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שִׁיּוּחָהּ נוֹטֵל בְּרָכָה מֵהֶם.

מִי זֶה כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה? זֶה (שִׁיר ג) מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה, שֶׁצָּרִיד שֶׁתִּנָּתֵן בֵּין צָפוֹן וְדָרוֹם, וְצָרִיד לְהִנִּיחָהּ בְּיָמִין, וְהַגּוֹף שֶׁיִּתְתַּקֵּן עִמָּהֶם, וְיִשְׁגִּיחַ בְּאוֹתָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּאַרְבַּע בְּרָכוֹת, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים יא) תִּמִּיד עֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ וְגו'. נִמָּצָא בְּכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה סוּד הַמְּנוּנָה, צָפוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח וּמַעֲרָב, הָרִי מְרַבֶּה קְדוּשָׁה כְּרֵאוּי לוֹ.

וְשִׁלְחוּ בְלֶחֶם, כְּדִי שִׁיתְּבָרֵךְ אוֹתוֹ לֶחֶם שְׁלֵמָה וְיִתְּבָרֵךְ לֶחֶם עֲנִי, וְיִהְיֶה לֶחֶם עֲנִי, וְהָרִי בְּאֶרְנוּ. וַיִּמְצֵא שְׁכָנְסֵת יִשְׂרָאֵל מִתְּבָרְכַת בְּאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, לְמַעַלָּה [בְּאֹתוֹ לֶחֶם שֶׁל בְּרָכָה]. וְכֹסֶשׁ שֶׁל בְּרָכָה, לְחֹבֵר דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּאַבּוֹת, וְיִתְּבָרֵךְ לְמַטָּה, שִׁיתְּבָרֵךְ [וְהִשְׁלַחַן בְּלֶחֶם מְשֻׁם שִׁיתְּבָרֵךְ מִכָּל הַצְּדָדִים, מִלְּמַעַלָּה וּמִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה בְּסוּד כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, שִׁיתְּבָרֵךְ דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּאַבּוֹת וְיִתְּבָרֵךְ לְמַטָּה, שִׁיתְּבָרֵךְ לֶחֶם עֲנִי וְיִהְיֶה לֶחֶם עֲנִי, וְהָרִי בְּאֶרְנוּ. וְיִתְּבָרֵךְ] שִׁלְחוּ שֶׁל הָאָדָם, שִׁימְצֵא בּוֹ מִזֶּן תָּמִיד.

קָמוּ כָלֵם וְנִשְׁקוּ יָדָיו. אָמְרוּ, בְּרוּךְ הַרְחֵמוֹ שֶׁנִּכְנָסְנוּ לָכָאן וְשִׁמְעָנוּ דְּבָרִים אֵלֶּי. יֵצְאוּ מִן הַמַּעֲרָה וְהִלְכוּ. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לָעִיר, רָאוּ קְבוּצַת אֲנָשִׁים שֹׁמְתִים, שֹׁנְפֵל עֲלֵיהֶם בֵּית. יָשְׁבוּ, וְרָאוּ שְׁסוּפָדִים לְאוֹתָם שֹׁמְתִים עִם אוֹתָם הָרוֹמָאִים.

פָּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, וַיָּבֹאוּ עַד גֶּרֶן הָאֶטֶד, מַה זֶה גֶּרֶן הָאֶטֶד? אֵלֶּיךָ כָּאן רָמְזוּ שְׁלֹטוֹן מִצְרַיִם שִׁיַּעֲבֹר. גֶּרֶן הָאֶטֶד - זֶה מִמְּנֵה הַשְּׁלֹטוֹן שֶׁל מִצְרַיִם שִׁיַּעֲבֹר מִלְּפָנֵי שְׁלֹטוֹן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי רָאוּ [גֶּרֶן], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִּים-א-כב) מִלְּבָשִׁים בְּגָדִים בְּגֶרֶן. וְעַל זֶה וַיִּסְפְּדוּ שֵׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכַבֵּד מֵאֹד וְגו'.

עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה אֲבֵל מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁנִּדְּאִי הִיָּה מִמִּצְרַיִם. אִם כָּאן לֹא שֶׁל יְהוּדִים הֵם אֵלֶּה בּוֹכִים, אִם עַל גֵּב שְׁמֵתוֹ בּוֹ יְהוּדִים, וְאֵלֶּה יְהוּדִים, שֶׁאֵלֶּמְלָא הָיוּ יְהוּדִים לֹא מֵתוּ, וְכִינּוּ שְׁמֵתוֹ, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רֵא, שִׁיַּעֲקֹב, אִם עַל גֵּב שִׁיַּעֲזָה נִשְׁמָתוֹ בְּמִצְרַיִם, לֹא יֵצְאָה בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת, מַה הַטַּעַם? כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָרַר, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא הָיְתָה מִטָּה שֶׁלָּמָּה כְּמוֹ מִטָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. בְּשַׁעֲהָ שֶׁהָיָה עוֹלָה מִן הָעוֹלָם, נִשְׁמָתוֹ מִיָּד נִקְשְׁרָה לְמִקְוָמָה, וְהָרִי בְּאֶרְנוּ.

בֹּא רֵא, כְּשֶׁהָיָה יַעֲקֹב נִכְנָס לְמַעֲרָה, נִמְצְאוּ בְּמַעֲרָה כָּל הַרִיחוֹת שֶׁל גֶּן עֵדֶן, וְהַמַּעֲרָה הִעֲלָתָה אוֹר, וְנִרְאָה דוֹלֵק. וְכִשְׁנִכְנְסוּ הָאֲבּוֹת לְיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם לְהַמְצִיא עֲמֹל, עָלָה אוֹר הַנֵּר. כִּינּוּ שֶׁנִּכְנָס יַעֲקֹב לְמַעֲרָה, חֲזַר הַנֵּר לְמִקְוָמוֹ, וְאִזּוּ הַשְׁתַּלְמָה הַמַּעֲרָה מִכָּל מַה שֶּׁצָּרִיךְ.

וְעַד יְמֵי הָעוֹלָם לֹא קִבְּלָה הַמַּעֲרָה אִישׁ אַחֵר וְלֹא תִקְבַּל, וְנִשְׁמָתוֹ שְׁאוֹכֹת עוֹבְרוֹת לְפָנֶיהָ בְּבֵית הַמַּעֲרָה, כְּדִי שִׁיתְּעוֹרְרוּ וְיִרְאוּ אֶת הַזֶּרַע שֶׁהִשְׁאִירוּ בְּעוֹלָם, וַיִּשְׁמְחוּ לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר רַבִּי אֲבָא, חֲנִיטָה שֶׁל יַעֲקֹב מַה הִיא? אָמַר לוֹ, לֵךְ שְׂאֵל אֶת הָרוֹפֵא.

בֹּא רֵא, כְּתוּב וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת עַבְדּוֹ אֶת הָרֹפְאִים לְחַנֵּט אֶת אֲבִיו וַיַּחְנִטוּ הָרֹפְאִים אֶת יִשְׂרָאֵל. הַתַּעֲלָה עַל דַּעֲתָד שֶׁחֲנִיטָה זֹאת הָיְתָה כְּמוֹ שֶׁל שְׂאֵר בְּנֵי אָדָם? אִם תֹּאמַר שֶׁבִּשְׂבִיל הַדָּרֵךְ הוּא שֶׁעָשָׂה, הָרִי כְּתוּב וַיִּמָּת יוֹסֵף בֶּן וְגו' וַיִּישָׁם בְּאֶרְנוֹן בְּמִצְרַיִם, הָרִי לֹא הִלְכוּ עִמּוֹ בְּדָרֵךְ, שֶׁהָרִי שֵׁם נִקְבֵּר, וְכְתוּב וַיַּחְנִטוּ אֹתוֹ?

אֵלֶּיךָ הֵם דְּרָכֵי הַמַּלְכִּים, כְּדִי לְהַעֲמִיד אֶת גּוֹפֵם חוֹנְטִים אוֹתָם בְּשִׁמּוֹן מִשְׁחָה, עֲלִיוֹן עַל כָּל הַשְּׁמָנִים, מַעֲרֵב בְּבִשְׁמִים, וְשׂוֹאֲבִים אוֹתוֹ לְגוֹף יוֹם אַחֵר יוֹם בְּאוֹתוֹ שִׁמּוֹן טוֹב אֲרַבְעִים יוֹם, שֶׁכְּתוּב וַיִּמְלָאוּ לוֹ אֲרַבְעִים יוֹם כִּי בֶן יִמְלָאוּ יְמֵי הַחַיִּים. אַחֵר שָׁזָה הַשֵּׁלֶם, עוֹמֵד הַגּוֹף שֶׁלֶם זְמַן רַב.

מְשֻׁם שֶׁכָּל אוֹתָהּ אֶרֶץ כְּנַעַן וְאֶרֶץ מִצְרַיִם מְכֻלּוֹת וּמִרְקִיבוֹת אֶת הַגּוֹף בְּזִמְנוֹ קָצָר מִכָּל שְׂאֵר הָאֲרָצוֹת, וּבִשְׂבִיל לְקַיֵּם אֶת הַגּוֹף עוֹשִׂים אֶת זֶה, וְעוֹשִׂים חֲנִיטָה זֹאת מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ. מִתּוֹךְ שֶׁשְּׂמִים אוֹתוֹ שִׁמּוֹן עַל הַטְּבוֹר, הוּא נִשְׂאָב לְפָנִים מִן הַטְּבוֹר, וְנִשְׂאָב לְמַעְיוֹ, וּמַעֲמִיד אֶת הַגּוֹף מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ זְמַן רַב.

וַיַּעֲקֹב כֵּךְ הָיָה בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, וְכֵךְ צָרִיךְ, שֶׁגּוֹף הָאֲבּוֹת הוּא, וְהִיָּה בְּקִיּוֹם בַּגּוֹף וְנִפְשׁ. כְּמוֹ זֶה לְיוֹסֵף שֶׁהוּא דִּגְמַת הַגּוֹף, וְהוּא בְּקִיּוֹם שֶׁל גּוֹף וְנִפְשׁ. בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, שֶׁכְּתוּב וַיַּחְנִטוּ אֹתוֹ. וּבְקִיּוֹם הַנִּפְשׁ, שֶׁכְּתוּב וַיִּישָׁם בְּאֶרְנוֹן בְּמִצְרַיִם.

וְשִׁנְנוּ, לָשֵׁם מַה שֶּׁנִּי יוֹדִי'ם? אֵלֶּיךָ יוֹסֵף שָׁמַר אֶת הַבְּרִית לְמַטָּה, וְשָׁמַר אוֹתָהּ הַבְּרִית שֶׁלְּמַעַלָּה. כְּשֶׁהִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, הוֹשֵׁם בְּשִׁנֵּי אַרְבָּעִים, [מִקּוֹם] בְּאֶרְנוֹן לְמַטָּה וּבְאֶרְנוֹן לְמַעַלָּה. אֶרְנוֹן שֶׁלְּמַעַלָּה מַהוּ? אֵלֶּיךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ג) הִנֵּה אֶרְנוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאֶרֶץ, שֶׁאֶרְנוֹן שֶׁלְּמַעַלָּה נִקְרָא אֶרְנוֹן הַבְּרִית, שֶׁהָרִי לֹא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ אֵלֶּיךָ מִי שֶׁשָּׁמַר בְּרִית, וּמְשֻׁם שִׁיּוֹסֵף שָׁמַר אֶת הַבְּרִית, הוֹשֵׁם בְּשִׁנֵּי אַרְבָּעִים.

וַיִּישָׁם בְּאֶרְנוֹן בְּמִצְרַיִם, כֵּךְ זֶה וְדֹאֵי. וְהַפְסוֹק מוֹכִיחַ סוּד אַחֵר, שֶׁאִם עַל גֵּב שִׁיַּעֲזָה נִשְׁמָתוֹ בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת, נִקְשֶׁר בְּשִׁכְיָתָהּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּישָׁם בְּאֶרְנוֹן, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, מְשֻׁם שֶׁהָיָה צָדִיק, שֶׁכָּל צָדִיק יוֹרֵשׁ אֶרֶץ הַקְדוֹשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמֶּךָ כָּלֵם צָדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה כְּדִי לְהַתְּפָאֵר. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.



ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו (שמות א) והמשפלים וזהו כזה הרקיע ומצדיקי הרבים כפוכים לעולם ועד (דניאל יב). והמשפלים - אלו הם שמסתפלים בסוד החכמה [נ"א וזהו, שנוצצים בסוד החכמה]. וזהו - מאירים ונוצצים בזיו החכמה העליונה. כזה - אור והתנוצצות שמאיר שיוצא מעדן. וזה סוד נסתר שנקרא הרקיע, בו עומדים פוכים ומלכות, שמש ולבנה, וכל אותם מאורות של אור.

זה הרקיע הזה מאיר באור על הגן. ועץ החיים עומד באמצע הגן, שענפיו מכסים (עליה) (על) כל אותם דיוקנאות ועצים ובשמים שבגן בכלים פשרים. ומסתופפים תחתיו כל חיות השדה, וכל צפרי השמים דרים תחת אותם הענפים.

זה פרי האילן נותן חיים לכל, קיומו לעולם ולעולמי עולמים. הצד האחר אינו שרוי בו, אלא רק צד הקדשה. אשרי חלקם של אלה שטועמים ממנו, הם עומדים לעולם ולעולמי עולמים. אלה נקראים משפלים וצדיקים וזוכים בעולם הזה, וחיים לעולם הבא.

זה העץ הזה זקוף למעלה למעלה. חמש מאות פרסאות הלכו, הוא ששים רבוא בהתפשטותו. בעץ הזה קים זה אחד שכל הגונים קימים בו הם גונים שעולים ויורדים, לא מתישבים במקום אחר פרט לאותו האילן.

כשיוצאים ממנו להראות בתוך זה שלא מאיר, מתישבים ולא מתישבים, עומדים ולא עומדים, משום שלא מתישבים במקום אחר. מעץ זה יוצאים שנים עשר שבטים שמתחמים בו, והם יורדים בזהר הזה שלא מאיר לתוך גלות מצרים בכמה מחנות עליונים. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל וגו'.

רבי שמעון פתח, (יחזקאל א) היה היה דבר ה'. היה היה פעמים לשם מה? ועוד יש לשאל, אם יחזקאל הנביא נאמן היה, למה גלה כל מה שראה? מי שהמלך מכניס אותו להיכלו, יש לו לגלות סודות שראה? אלא ודאי שיחזקאל היה נביא נאמן, וכל מה שראה הוא ראה באמונה, וברשותו של הקדוש ברוך הוא הוא גלה כל מה שגלה, והכל הצריך.

אמר רבי שמעון, מי שרגיל לסבב צער, אף על גב שפא לפי שעה צער, סובל משאו ולא חושש. אבל מי שלא רגיל בצער, וכל ימיו היה בתפנוקים ועדוניהם, ובא לו צער - זהו צער שלם, ועל זה צריך לבכות.

כך ישראל, כשיירדו למצרים היו רגילים בצער, שהרי כל ימי אותו אביהם הצדיק היו בצער, ולכן סבלו את הגלות כראוי. אבל גלות בבל ההיא הייתה צער שלם, אותו הצער שעליונים ותחתונים בכו עליו.

עליונים, שכתוב (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חצה וגו'. תחתונים, שכתוב (תהלים קלז) על נהרות בבל שם ישבנו וגו', וכלם בכו על גלות בבל. מה הטעם? כי היו בתפנוקי מלכים, שכתוב (איכה ד) בני ציון היקרים וגו'.

(ששנינו, אמר רבי יצחק, מהו שכתוב (ירמיה ט) על ההרים אשא בכי ונהי? אלא אלה הם הרים רמים של העולמים. ומי הם אותם הרים רמים? אלו בני ציון היקרים המסלאים בפז). ועכשו היו יורדים לגלות עם רחים על צוארם, וידיהם מהדקות לאחור. וכאשר (נכנסו) לגלות בבל, חשבו שאין להם קיום לעולמים, שהרי הקדוש ברוך הוא עזב אותם, ולא ישגיח בהם לעולמים.

ושנינו, אמר רבי שמעון, באותה שעה קרא הקדוש ברוך הוא לכל המלוא שלו, וכל המרכבות הקדושות, וכל חילותיו ומחנותיו וגדוליו וכל חיל השמים, ואמר להם: מה אתם עושים כאן? ומה בני אהובי בגלות בבל, ואתם כאן? קומו רדו כלכם לבבל, ואני עמכם. זהו שכתוב (ישעיה מג) כה אמר ה' למענכם שלחתי בבלה וגו'. למענכם שלחתי בבלה - זה הקדוש ברוך הוא. והורדתי בריחים כלם - אלה כל המרכבות והמחנות העליונים.

כשיירדו לבבל, נפתחו השמים, ושרתה נבואה קדושה על יחזקאל, וראה כל מה שראה, ואמר להם לישראל: הרי אדונכם כאן, וכל חילות השמים ומרכבותיו שבאו לדור ביניכם. לא האמינו לו, עד שהצטרף לגלות כל מה שראה, וארא כך, וארא כך. ואם גלה יותר - כל מה שגלה הצריך. כיון שראו כך ישראל, שמחו. וכששמעו דברים מפי יחזקאל, לא חששו על גלותם כלל, שהרי ידעו שהקדוש ברוך הוא לא עזב אותם, וכל מה שגלה - גלה ברשות.

ושנינו, בכל מקום שגלו ישראל, שם השכינה גלתה עמם. וכאן בגלות מצרים מה כתוב? ואלה שמות בני ישראל וגו'. כיון שכתוב בני ישראל, מה זה את יעקב? הבאים אתו הצטרף לומר! אלא, אלה

שמות בני ישראל, הם אותם מרכבות ומחנות עליונים שיָרְדוּ עִם יַעֲקֹב עִם הַשְׂכִּינָה לְגִלוֹת מִצְרַיִם.

ואֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. רַבִּי חֵיָא פָתַח, (שיר ד) אֲתִי מִלְּבָנוֹן כָּלָה אֲתִי מִלְּבָנוֹן תְּבוּאֵי תְשׁוּרֵי מֶרֶאֶשׁ אֲמָנָה מֶרֶאֶשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן מִמַּעֲנוֹת אֲרִיּוֹת מִהַרְרֵי נְמִרִים. פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. בְּשָׁעָה שֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְקָרְבוּ לָהֶרֶס סִינִי לְקַבֵּל תּוֹרָה, אָמַר לָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲתִי מִלְּבָנוֹן - מֵאוֹתוֹ עֲדוֹן הָעֲלִיּוֹן בָּאָה. כָּלָה - שְׁלֵמָה, כְּמוֹ הַלְבָנָה כְּשֶׁמִּשְׁתַּלְמָת מִהַשְׁמֶשׁ בְּכָל אֹר וְהִתְנוּצָצוֹת. אֲתִי מִלְּבָנוֹן תְּבוּאֵי - כְּדִי שֶׁיִּקְבְּלוּ בְּנֵיךְ תּוֹרָה.

תְּשׁוּרֵי מֶרֶאֶשׁ אֲמָנָה. תְּשׁוּרֵי - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א-ט) וּתְשׁוּרָה אֵין לְהִבִּיא. תִּקְבְּלִי תִקְרַבֶּת עַל בְּנֵיךְ. מֶרֶאֶשׁ אֲמָנָה - מִהֶרָאשִׁית, כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה וְאָמְרוּ (שמות כד) כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, וְהָיוּ בְּמִשְׁקַל אֶחָד כְּמִלֻּאִים עֲלִיּוֹנִים, שֶׁכֶּךָ כְּתוּב בָּהֶם, (תהלים קג) בָּרְכוּ ה' מִלְּאֲקִיּוֹ גִבְרִי כַח עֹשִׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַם בְּקוֹל דְּבָרוֹ. אִזְּ קִבְּלָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּרָה.

מֶרֶאֶשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן - זֶה הָרַסִּינִי, שֶׁקָּרְבוּ אֵלָיו וְהִתְנַצְּבוּ תַּחְתָּיו, שְׁכָתוֹב (שמות יט) וַיִּתְנַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר. מִמַּעֲנוֹת אֲרִיּוֹת - אֵלָיו בְּנֵי שְׁעִיר שֶׁהִזְמִינָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַבֵּל תּוֹרָה וְלֹא רָצוּ לְקַבֵּלָהּ. מִהַרְרֵי נְמִרִים - אֵלָיו בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל, שְׁכָתוֹב (דברים לג) ה' מְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פֶּאֶרְן וְאֶתָּה מִרְבַּבֶּת קֹדֶשׁ.

מֵה זֶה וְאֶתָּה מִרְבַּבֶּת קֹדֶשׁ? שֶׁשִּׁנִּינוּ, כְּשֶׁרָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, בָּאוּ מִחֲנוֹת שֶׁל מִלְּאֲכִים עֲלִיּוֹנִים. פָּתְחוּ וְאָמְרוּ, (תהלים ח) ה' אֲדִנְנוּ מֵה אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנֶּה הוֹדֶךָ עַל הַשָּׁמַיִם, וְרָצוּ שֶׁתּוֹרָה תִּנָּתֵן לָהֶם.

אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי יֵשׁ בָּכֶם מוֹת? שְׁכָתוֹב (במדבר יט) אָדָם כִּי יָמוּת בָּאֵהָל. (דברים כא) וְכִי יִהְיֶה בְּאִישׁ חֹטָא מִשְׁפָּט מוֹת וְהוּמָת. יֵשׁ בִּינִיכֶם חֹטָא? וְכִי אַתֶּם צָרִיכִים דִּינִים? יֵשׁ בִּינִיהֶם גְּזֹל אוֹ גִּנְבָּה? שְׁכָתוֹב (שמות כ) לֹא תִגְנֹב. יֵשׁ בִּינִיכֶם נָשִׁים? שְׁכָתוֹב לֹא תִנָּאֵף. יֵשׁ בִּינִיכֶם שִׁקָּר? שְׁכָתוֹב לֹא תַעֲנֶה בְרַעַד עַד שִׁקָּר. יֵשׁ בִּינִיכֶם חֲמֻדָּה? שְׁכָתוֹב לֹא תַחֲמֹד. אִזְּ לָשֶׁם מֵה אַתֶּם רוֹצִים תּוֹרָה? מִיָּד פָּתְחוּ וְאָמְרוּ, (תהלים ח) ה' אֲדִנְנוּ מֵה אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ. וְאֵלָיו אֲשֶׁר תִּנֶּה הוֹדֶךָ עַל הַשָּׁמַיִם לֹא כְתוּב. וְעַל כֵּךְ וְאֶתָּה מִרְבַּבֶּת קֹדֶשׁ, אִזְּ מִיָּמִינוּ אֵשׁ דֵּת לָמוּ.

רַבִּי יוֹסִי בָּאָר פְּסוּק זֶה כְּשֶׁיִּרְדָּה שְׂכִינָה לְגִלוֹת מִצְרַיִם, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, פְּסוּק זֶה עַל סוּד יַחֲוֹד הָאֲמוּנָה נֶאֱמַר. אֲתִי מִלְּבָנוֹן כָּלָה, הַקּוֹל אָמַר לְדַבּוֹר אֲתִי, מְשׁוּם שֶׁהָרִי קוֹל בָּא לְדַבּוֹר, וּמִנְהִיגוֹ עֲמוֹ לְהִיּוֹת כְּאֶחָד בְּלִי פְרוֹד כָּלָל, מְשׁוּם שֶׁקוֹל הוּא כָלָל, דַּבּוֹר הוּא פְּרִט, וְלָכֵן כָּלָל הִצְטַרֵּף לְפְרִט, וּפְרִט הִצְטַרֵּף לְכָלָל, שֶׁהָרִי אֵין קוֹל בְּלִי דַבּוֹר, וְאֵין דַּבּוֹר בְּלִי קוֹל. וְעַל זֶה אֲתִי מִלְּבָנוֹן כָּלָה וְגו', שֶׁעֲשָׂר שְׁנֵיהֶם בָּאִים מִלְּבָנוֹן.

תְּשׁוּרֵי מֶרֶאֶשׁ אֲמָנָה - זֶהוּ גְרוֹן שֶׁמֶשׁ יוֹצֵאת רוּחַ לְהַשְׁלִים לְכָל, (כָּלָה) מִסוּד הַלְבָנוֹן הַנִּסְתָּר וְהַגָּנוּז. מֶרֶאֶשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן - זֶהוּ לְשׁוֹן רֹאשׁ וְאֶמְצַע, שְׁחֻתְכֶת אֶת הַדַּבּוֹר. מִמַּעֲנוֹת אֲרִיּוֹת - אֵלֶּה הֵם שְׁנֵים. מִהַרְרֵי נְמִרִים - אֵלֶּה הֵם שְׁכָתִים, הַשְׁלֵמוֹת שֶׁבָּהֶם נִשְׁלֵם הַדַּבּוֹר.

ואֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי חֵיָא פָתַח, (משלי כג) אֵל תִּלְחֶם אֶת לָחֶם רַע עֵין וְאֵל תִּתְּנָא לְמִטְעַמְתָּיו. אֵל תִּלְחֶם אֶת לָחֶם רַע עֵין - מְשׁוּם שֶׁלָּחֶם אוֹ הִנָּא מֵאוֹתוֹ אִישׁ שֶׁהוּא רַע עֵין, אֵינוֹ כְּדָאִי לְאָכֵל וְלִהְיוֹת מִמֶּנּוּ. שְׂאֵלֵי כְשֶׁיִּרְדּוּ יִשְׂרָאֵל לְמִצְרַיִם לֹא טַעְמוּ לָחֶם שֶׁל הַמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ נִשְׁאָרִים בְּגִלוֹת, וְלֹא הָיוּ מִצִּיקִים לָהֶם הַמִּצְרַיִם.

אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, וְהָרִי נִגְזָרָה גִּזְרָה? אָמַר לוֹ, הַכֹּל הוּא כְּרֹאִי, שֶׁהָרִי לֹא נִגְזָר דִּן קוֹא בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָרִי לֹא כְתוּב כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרַעַד בְּאָרֶץ מִצְרַיִם, אֶלָּא (בראשית טו) בְּאָרֶץ לֹא לָהֶם, וְאֶפְלוּ בְּאָרֶץ אַחֲרָת.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִי שֶׁהוּא בְּעַל נֶפֶשׁ, (לֹא יֹאכֵל עִם אָדָם) שֶׁמֶאֱכָלוּ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר שָׂאָר בְּנֵי אָדָם, אוֹ מִי שֶׁהוּלָךְ אַחֵר מֵעֵין, אִם יִפְגֹּשׁ בָּאוֹתוֹ רַע עֵין, יִשְׁחַט עֲצָמוֹ וְלֹא יֹאכֵל מִלֶּחְמוֹ, שְׂאֵין לָחֶם רַע בְּעוֹלָם חוּץ מֵאוֹתוֹ לָחֶם שֶׁל בְּעַל עֵין הָרַע. מֵה כְּתוּב? כִּי לֹא יוֹכְלוּן הַמִּצְרַיִם לְאָכֵל אֶת הָעֵבְרִים לָחֶם כִּי תוֹעֲבָה הִיא לְמִצְרַיִם. הָרִי לָךְ לָחֶם שֶׁל רַע עֵין.

שְׁלֹשָׁה הֵם שְׂדוּחִים שְׂכִינָה מִן הָעוֹלָם וְגוֹרָמִים שְׂדִיּוּרֵי שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִהְיֶה בְּעוֹלָם וּבְנֵי אָדָם צוֹנְחִים וְלֹא נִשְׁמָע קוֹלָם, וְאֵלֶּה הֵם: מִי שֶׁשׁוֹכֵב עִם נָדָה, מְשׁוּם שֶׁאֵין טִמְאָה חִזְקָה בְּעוֹלָם חוּץ מִטִּמְאָת הַנָּדָה, וְטִמְאָת הַנָּדָה קִשָּׁה מִכָּל טִמְאָה בְּעוֹלָם. הוּא נְטִמָּא, וְכָל הַמִּתְקַרְבִּים אֵלָיו נְטִמָּאִים עִמּוֹ. בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוֹלְכִים, נִדְחִית שְׂכִינָה מִלְּפָנֵיהֶם.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שְׂגוֹרִם צְרוֹת רְעוּת עַל עֲצָמוֹ וְעַל אוֹתוֹ זֶרַע שִׁיּוּלִיד. שְׂפִינֵן שִׁיקָרָב אָדָם לְנָדָה, אוֹתָהּ טִמְאָה קוֹפֶצֶת עָלָיו וְנִשְׁאָרָת בְּכָל אֵיבָרָיו, אוֹתוֹ זֶרַע שִׁיּוּלִיד בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, (טִמְאָה) מוֹשְׁכִים עָלָיו רוּחַ טִמְאָה, וְכָל יָמָיו יִהְיֶה בְּטִמְאָה, שֶׁהָרִי הַבִּנְיָן וְהִסּוּד שֶׁלּוֹ הוּא בְּטִמְאָה רַבָּה וְתִקְיָפָה מִכָּל טִמְאָה שֶׁבְּעוֹלָם, שֶׁמִּיד שֶׁקָּרַב אָדָם לְנָדָה, אוֹתָהּ טִמְאָה קוֹפֶצֶת עָלָיו, שְׁכָתוֹב (ויקרא ט) וַתְּהִי נִדְתָּה עָלָיו.

מי ששוכב עם בת אל נכר, שמכניס ברית קדש ואות הברית לרשות אחרת, שפיתוב ובעל בת אל נכר, ושנינו שאין קנאה לפני הקדוש ברוך הוא חוץ מקנאה של ברית קדש, שהיא ברית של השם הקדוש וסוד האמונה. מה כתוב? (במדבר כה) ויחל העם לזנות אל בנות מואב. מיד - ויחר אף ה' בישראל.

ראשי העם שיוצעים ולא מוחים בידיהם, נענשים בתחלה, שפיתוב קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש. רבי אבא אמר, מה זה נגד השמש? נגד הברית שנקראת שמש, ועליה נאמר (תהלים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים. שמש ומגן - זו ברית קדש. מה שמש זורח ומאיר לעולם, אף כך ברית קדש זורח ומאיר את גוף האדם. מגן - מה מגן הוא כדי להגן על האדם, אף כך ברית קדש מגנה על האדם, ומי ששומר אותה, אין נזק בעולם שיוכל לקרב אליו, וזהו נגד השמש.

ראשי העם יתפסו בכל דור ודור בחטא זה, אם יודעים ולא מקנאים לו, משום שחובה זו עליהם לקנא לקדוש ברוך הוא בברית הזאת, מי שמכניס קדשה זו לרשות אחרת, עליו כתוב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תשתחוו להם ולא תעבדם כי אני ה' אלהיך אל קנא. והכל קנאה אחת. ולכן נדחית שכינה מלפניו. מי שמשקר בברית קדש שחתומה בבשר האדם, כאלו משקר בשם הקדוש ברוך הוא. מי שמשקר בחותם המלך, משקר במלך, ואין לו חלק באלהי ישראל אם לא בכח תשובה מתמדת (יתרה).

רבי יוסי פתח ואמר, (שמואל א יב) וישפחו את ה' אלהיהם וגו'. ויעזבו את ה'. מה זה וישפחו ויעזבו? שפחו מהם ברית קדש, שמלו ולא פָּרְעוּ, עד שבאה דבורה ונדבה בזה את כל ישראל, כמו שכתוב (שופטים ה) בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'.

מי שהורג בנו, אותו עבר שאשתו התעברה, וגורם להרגו במעיה, שסותר בגינו של הקדוש ברוך הוא ואמנות שלו. יש מי שהורג אדם, וזה הורג בנו.

שלוש רעות עושה שכל העולם לא יכול לסבל, ועל זה העולם מתמוגג לאט לאט, ולא ידוע למה, והקדוש ברוך הוא מסתלק מהעולם, וחרב ורעב ומות באים על העולם, ואלה הם: הורג בנו, סותר בגין המלך. ודוחה את השכינה, שהולכת ומשוטטת בעולם ולא מוצאת מנוחה, ועל (זה) אלו רוח (רוחות) הקדש (עושה) בוכה, והעולם נדון בכל הדינים הללו. או לאותו האיש, או לו! טוב לו שלא נברא בעולם!

אשריהם ישראל, שאף על גב שהיו בגלות מצרים, נשמרו מכל שלשת אלה - מנדה, מבת אל נכר, ומחרג של זרעם, והשתדלו בפרהסיא בפריה ורביה. שאף על גב שנגזרה הגזירה כל הבן הילוד היארה תשליכהו, לא נמצא ביניהם מי שהורג עבר במעיה אשה, כל שכן אחר כך. ובזכות זו יצאו ישראל מחלולות.

מנדה - ששנה רבי חייה, מה שפיתוב (שמות לח) ויעש את הכיור נחשת ואת פנו נחשת במראת הצבאות. מפני מה זכו נשים לזה? משום ששמרו עצמן בגלות מצרים, שלאחר שנטהרו היו באות מקשטות, ומסתכלות במראה בבגליהן, ומעוררות אותם לפריה ורביה.

מבית אל נכר - שכתוב יצאו כל צבאות ה' וגו', וכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל. עדות לישראל ודאי. ואלה שמות בני ישראל. שבטי בני ישראל. דבר אל בני ישראל.

ואם תאמר, וחרית כתוב והוא בן איש מצרי? הרי ודאי אחד היה, ופרסמו הכתוב, שכתוב (ויקרא כד) והוא בן איש מצרי וגו', ושם אמו שלמית בת דברי למטה דן. פריה ורביה - שכתוב ובני ישראל פרו וישרצו וירבו וגו'. ומכל אלה נשמרו ישראל. בני ישראל נכנסו - בני ישראל יצאו. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל וגו'.

ואלה שמות בני ישראל. רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. עד שהיו הולכים, אמר רבי אלעזר לרבי יוסי, פתח פיה ויאירו דבריה. אמר לו, נוח לפני מר שאשאל דבר אחד שששה לך? הרי שמעתי מהמנורה הקדושה שהיה אומר, ואלה שמות בני ישראל - ישראל סבא, כל אותם חלולות ומחנות שהיו יורדים לגלות עם יעקב, שכתוב את יעקב. מה זה שכתוב איש ובייתו באו? אמר לו, ודאי זה כך, אלא הרי שנינו, כל המקבל מאחר, הוא בית לאותו שנתן, ועל זה איש ובייתו באו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (מלכים א ט) ויהי ככלות שלמה לבנות את בית ה' ואת בית המלך וגו'. וכי כיון שאמר את בית ה', מה זה ואת בית המלך? אם בשביל שלמה זה נאמר - לא כך! אלא בית ה' זה בית המקדש, ואת בית המלך זה קדש הקדשים.

בית ה' שהוא בית המקדש, כמו עזרות ולשכות ובית האולם והדביר, זה בית המקדש, ודאי נקרא בית ה'. בית המלך - זה קדש הקדשים, שהוא הפנימי של הכל, המלך סתם. מלך זה, אף על גב שהוא מלך עליו, הוא נקבה אל נקדה העליונה, נסתרת הכל. ואף על גב שהוא נקבה, הוא זכר למלך שלמטה, מלך עליו.

ולכן הכל כמו זה ועל זה, תחתונים, בסוד זה כתוב בהם איש וביתו באו.

ואלה שמות. רבי [אלעזר] יוסי פתח ואמר (שיר ד) גן נעול אחתי כלה גל נעול מעון חתום. גן נעול - זו כנסת ישראל, שהיא גן נעול. שאמר רבי אלעזר, מה הגן הזה צריך לשמר, לעדור ולהשקות ולזמר - כך כנסת ישראל צריכה לעדור ולשמר ולהשקות ולזמר, ונקראת גן, ונקראת כרם. מה הכרם הזה צריך לעדור ולהשקות ולזמר ולחפר - כך ישראל. זהו שכתוב (ישעיה ה) כי כרם ה' צבאות בית ישראל, וכתוב וינקהו ויסקלחו וגו'.

#### תוספתא

משנה. אמר רבי שמעון, אנו פוקחים עינינו רואים, גלגלי מרכבה הקדושה נוסעים במסעותיהם, וקול שירה מבשמת לאזנים, יפה ללב, עולה ויורדת, הולכת ולא נוסעת, מזדעזעים אלה אלפים ורבוא רבבות, ופותחים בשירה מלמטה למעלה.

לקול הנעימות הזו עומדים מי שעומדים, ומתכנסים בהתכנסות לצד הימין, ארבע מאות וחמשים אלה בעלי עינים. רואים ולא רואים. עומדים בקיומם. שני צדדים אחרים מתלבנים (מתהפכים) בשבילם, ולצד שמאל מאתים וחמשים אלה.

אותם בעלי יבבה מיבבים ומיכללים ממקום בית מושבם, פותחים בדין ומסיימים בדין. מיבבים שנית, ודין יושב, וספרים נפתחים. באותה שעה עולה בעל הדין שעומד עליהם, ויושב על כסא דין, ושירה שוככת עד שלא יסתיים הדין. סובבים בעלי העינים שלצד ימין, ועמם שמונה עשר אלה תוקעים, ולא מיבבים ולא מיכללים (ס"א לא מיכללין ולא מיבבין) ופותחים בשירה. מזדעזעים מאתים וחמשים אלה בעלי יבבה.

תוקע שנית ולא מיבבים (ולא מיבבים ולא מיכללים). נוסע הפטרון מאותו כסא ויושב בכסא הותרנות. באותו זמן היה (הוא) מזכיר שם קדוש עליון וגדול, שבאותו שם יש חיים לכל.

פתח ואמר פעם אחת יו"ד ה"א נ"יו ה"א (יו"ד ה"א נ"א יו"א), כמו שנאמר (שמות לד) ויקרא בשם ה'. פותחים כבתחלה בעלי גלגלים קדושים, ואלה אלפים ורבוא רבבות, ואומרים שירה, משבחים ואומרים, ברוך כבוד ה' ממקום בית שכינתו.

בא אותו הגן, שהיתה (שהיא) שמונה במאתים וחמשים עולמות, היא שכינה נכבדה בזיונה, שיוצאת מזיו לזיו, וזיוה שופע ממנה לארבעה צדדים ראשיים לראשונים (לקיום). מאותו זיו יוצא (נמשך) לכל אותם למטה, והיא נקראת גן עדן.

פתח שנית אותו זקן, הפטרון של הכל, ומזכיר שמו יו"ד ה"א נ"א יו"א, וכלם פותחים בשלש עשרה מדות הרחמים. מי ראה כל התקיפים הללו, רמים של רמים, תקיפים של תקיפים, מרכבות קדושים, ושמים וכל חיליהם, מזדעזעים ומתחלחלים באימה רבה, משבחים את השם הקדוש ואומרים שירה. אשריהם נשמות הצדיקים שהם באותו העדן ויודעים את זה, על זה נאמר (ירמיה י) מי לא ייראך מלך הגוים כי לך גאונה וגו'.

אמר רבי שמעון, כשינדה שכינה למצרים, ירדה חיה אחת ששמה ישראל בדיוקן אותו הזקן, וארבעים ושנים שמשים קדושים עמו, וכל אחד ואחד אות קדושה עמו מהשם הקדוש, וכלם ירדו עם יעקב למצרים. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב. אמר רבי יצחק, ממשמע שאמר בני ישראל, ואחר כך את יעקב, ולא נאמר אתו.

שאל רבי יהודה את רבי אלעזר בן רבי שמעון, [אמר לו] כינו ששמעת מאביד את פרשת ואלה שמות בסוד עליון, מה זה שאמר איש וביתו באו? אמר לו, אותה מלה שהיה אומר אבא, אלו הם מלאכים עליונים, שהם מעל התחתונים מהם. זהו שכתוב איש וביתו באו. וכך אמר אבא, כל אותם מלאכים שבדרגה עליונה, נקראים גברים זכרים, ואותם שבדרגה תחתונה מהם, נקראים (נקבות) בית, שאשה נקבה שמקבלת מן הזכר.

רבי יצחק היה עומד לפני רבי אלעזר בן רבי שמעון. אמר לו, שכינה ירדה עם יעקב למצרים? אמר לו, ולא? והרי כתוב (בראשית מו) אנכי ארד עמך. אמר לו, בא תראה, שכינה ירדה למצרים את יעקב, ושש מאות אלה מרכבות קדושות [אחרות] עמה, והינו מה שכתוב פשש מאות אלה רגלי. שנינו, שש מאות אלה מרכבות קדושות ירדו עם יעקב למצרים, וכלם עלו משם פשיצאו ישראל ממצרים. זהו שכתוב (שמות יב) ויסעו בני ישראל מרעמסס סבחה פשש מאות אלה רגלי וגו'. שש מאות לא נאמר, אלא פשש מאות. כמו פשיצאו אלה, כך פשיצאו אלה.

ובא ראה סוד הדבר, בזמן שפשיצאו המרכבות הקדושות הללו והמחנות הקדושים, ראו ישראל וידעו שהם מתעבבים בשבילם, וכל החפזון שעשו ישראל היה בגללם, והינו שכתוב ולא יכלו להתמהמה, היה לו לומר ולא רצו להתמהמה, אבל לא כתוב אלא ולא יכלו. ונודעו (אז נודע) ממש,

שְׁכַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל הֶרְקֵיעַ, וְהֵינּוּ מֵה שֶׁכְּתוּב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב, וְעַל זֶה לֹא נֶאֱמַר וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶתוֹ, אֲלָא וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב. הַבָּאִים מִצְרִימָה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְעַם מִי? אֶת יַעֲקֹב.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, [נ"א רַבִּי יִצְחָק] [נ"א רַבִּי יוֹסֵף] קָל וְחֹמֶר, וּמֵה כְּשֶׁנֶּצֶל יַעֲקֹב מִלְּבֹן כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית לב) וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדֶרֶךְ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים - כְּשֶׁיֵּרֵד לְגָלוּת וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר אֲנִכִּי אֲרֹד עִמָּךְ מִצְרִימָה, אֵינִי דִין שְׁהוֹאִיל וְהַפְטָרוֹן יוֹרֵד, שְׁיֵרְדוּ גַם שְׁמֵשׁיו עִמּוֹ? הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב. רַבִּי יַעֲקֹב מְכַפֵּר חֲנוּן אָמַר מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי אַבָּא, מִי הֵם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל כָּאן? אוֹתָם שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמֶּשׁ.

רַבִּי אַבָּא פָתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים מו) לְכוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת יי אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ, אֵל תִּקְרִי שְׁמוֹת אֲלָא שְׁמוֹת. וְהוֹלֵךְ זֶה כְּזֶה, שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּא, כְּמוֹ בְּרֵקִיעַ עֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶרֶץ. בְּרֵקִיעַ יֵשׁ שְׁמוֹת קְדוּשִׁים, וּבְאֶרֶץ יֵשׁ שְׁמוֹת קְדוּשִׁים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה [נ"א רַבִּי יוֹסֵף], בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׁיֵרֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, יָרְדוּ עִמּוֹ שְׁשִׁים רַבּוֹא מַלְאָכִים עֲלִיוֹנִים. רַבִּי יְהוּדָה פָתַח, הִנֵּה מִסְתּוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב וְגו', שֶׁלְטוֹנִים שִׁחְקוּקִים בְּמִפְתָּח, סוֹבְבִים בְּמִקְוֵמוֹ הַשְּׁלֹטוֹנִים בְּשִׁבְעִי, וְחִקּוּקִים בְּשִׁשִּׁי. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ.

הִנֵּה מִסְתּוֹ - זֶהוּ שְׁכִינָה. שֶׁלְשִׁלְמָה - הַמֶּלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוֹ. שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ - אֵלֹהִים הֵם שְׁשִׁים רַבּוֹא מַלְאָכִים עֲלִיוֹנִים, שֶׁהֵם מַחֲלִיל הַשְּׁכִינָה שְׁיֵרְדָה עִם יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם. מִגְּבוּרֵי יִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל שֶׁלְמַעֲלָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', אִישׁ וּבֵיתוֹ כָּאן - הֵם וּמִנְהִיגֵיהֶם.

רַבִּי חִיָּא הָיָה הוֹלֵךְ מֵאוּשָׁא לְלוֹד, וְהָיָה רוֹכֵב עַל חֲמוֹר, וְהָיָה רַבִּי יוֹסֵף עִמּוֹ. יָרַד רַבִּי חִיָּא וְתַפְס יְדֵי רַבִּי יוֹסֵף. אָמַר לוֹ, אִם בְּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ יוֹדְעִים כְּבוֹדוֹ הָרַב שֶׁל יַעֲקֹב בְּשַׁעַת שֶׁאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲנִכִּי אֲרֹד עִמָּךְ מִצְרִימָה, הָיוּ מְלַחֲכִים אֶת הָעֶפֶר שֶׁלֹּשׁ פְּרָסָאוֹת קְרוֹב לְקִבְרוֹ, שֶׁכֵּךְ מִפְּרָשִׁים מוֹרִינוּ גְדוּלֵי עוֹלָם בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, כְּתוּב (שְׁמוֹת ח) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה לְקִרְיַת חֲתָנוֹ, אֶהְרֹן רָאָה שְׁמִשָּׁה יוֹצֵא, וַיֵּצֵא עִמּוֹ, וְאֶלְעָזָר וּנְשִׁיאִים וְזִקְנִים יָצְאוּ עִמּוֹ, רֹאשֵׁי אֲבוֹת וּקְרוֹאֵי הַעֲדָה, וְכָל יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ עִמּוֹ. נִמְצָא שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל כָּלָם יָצְאוּ לְקִרְיַת יִתְרוֹ. מִי רָאָה אֶת מֹשֶׁה יוֹצֵא וְלֹא יָצָא? אֶת אֶהְרֹן וְהַגְּדוֹלִים שְׁיוֹצֵאִים וְהוּא לֹא יָצָא? נִמְצָא שֶׁבְּגִלָּל מֹשֶׁה יָצְאוּ כָלָם. וְיֵמָּה אִם בְּשִׁבִּיל מֹשֶׁה קָדַ - בְּשִׁבִּיל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁאָמַר אֲנִכִּי אֲרֹד עִמָּךְ מִצְרִימָה עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּגַשׁ בָּהֶם רַבִּי אַבָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, הֲרֵי שְׁכִינָה כָּאן, שֶׁאֶחָד מִבְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה עִמּוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, בְּמָה עֲסָקְתָּם? אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, בְּפִסּוּק הַזֶּה שֶׁכְּתוּב אֲנִכִּי אֲרֹד עִמָּךְ מִצְרִימָה וְגו'. כְּשֶׁיֵּרֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, שֶׁכְּתוּב וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה, אֶתָּה לְמַד שֶׁכָּלָם יָרְדוּ עִם יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, וְזֶה הָיָה לְחוּד? פָתַח וְאָמַר, (יִחְזָקְאֵל א) הִיָּה הָיָה דְּבַר ה' אֵל יִחְזָקְאֵל בֶּן בּוּזִי הִכְהִין בְּאֶרֶץ כְּשָׁדִים עַל נְהַר כְּבָר. שְׁלֹשׁ קִשּׁוֹת כָּאן, אֶחָד - שֶׁשְׁנֵינוּ שָׁאִין שְׁכִינָה שׁוֹרָה בְּחוּץ לְאֶרֶץ, וְאַחַת - שֶׁלֹּא הָיָה נֶאֱמָן כְּמֹשֶׁה, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בְּמִדְבָר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא, וְהוּא גָּלָה וּפָרַס אֶת כָּל גִּבּוֹי הַמֶּלֶךְ, וְאַחַת - שֶׁנֶּאֱמָר כְּמִי שֶׁלֹּא שָׁלַם בְּדַעְתּוֹ.

אֲלָא כִּךְ הִסְקֵנוּ בְּמִשְׁנַתְנוּ, חֹס וְחִלְלָה, שֶׁהָיָה יִחְזָקְאֵל הָיָה נִבְיָא שְׁלָם, וּבִרְשׁוּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גָּלָה כָּל מָה שֶׁגָּלָה, וְהַכֹּל הוּא הַצְטָרֵךְ לְגָלוּת וּלְפָרַס, עַל כֹּל אֶחָד פִּי שְׁנִים מִמָּה שֶׁגָּלָה. שֶׁכֵּךְ שְׁנֵינוּ, מִי שֶׁרָגִיל לְסַבֵּל צַעַר וְכוּ', וְהַכֹּל הַצְטָרֵךְ, וּמַעוֹלָמִים לֹא עֹזֵב הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּת, עַד שֶׁהָיָה בָּא לְדוֹר בְּמִדְבָרוֹ עִמָּהֶם, כָּל שֶׁכֵּן בְּיַעֲקֹב שֶׁהָיָה יוֹרֵד לְגָלוּת, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ וְקְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים [וְתַחֲתוֹנִים] וּמִרְכָּבוֹת, שֶׁכָּלָם יָרְדוּ עִם יַעֲקֹב. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב.

דְּבַר אַחֵר, רַבִּי אַבָּא פָתַח וְאָמַר, (שִׁיר ד) אֶתִּי מַלְבָּנוֹן כָּלָה אֶתִּי מַלְבָּנוֹן תְּבוּאִי. בֹּא וּרְאֵה, אוֹי לָהֶם לְבִנֵּי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מַשְׁגִּיחִים בְּכְבוֹד אֲדוֹנֵם, שֶׁלְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּכָל יוֹם וְיוֹם יוֹצֵאת בֵּית קוֹל מִהַר חוֹרֵב וְאוֹמֶרֶת: אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲבֹדֶת רַבּוֹנֵם! אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מַעֲלָבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה! שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּמִסְגֵּל מַעֲשִׂים טוֹבִים, יוֹרֵשׁ עוֹלָם שְׁלָם. וְכָל מִי שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא עוֹשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים, לֹא יוֹרֵשׁ לֹא זֶה וְלֹא זֶה. וְהָרִי שְׁנֵינוּ, יֵשׁ מִי שְׁיוֹרֵשׁ עוֹלָמוֹ כְּפִי מְקוֹמוֹ וְכְפִי מֵה שֶׁרְאוּי לוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לֹא שְׁנֵינוּ אֲלָא בְּמִי שָׁאִין לוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים כָּלָל.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲלֵמָלָה הָיוּ יוֹדְעִים בְּנֵי אָדָם אֶת הָאֱהָבָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֶת יִשְׂרָאֵל, הָיוּ שׁוֹאֲגִים כְּמוֹ כְּפִיר לְרֹדֶף אַחֲרָיו. שֶׁשְׁנֵינוּ, בְּשַׁעַת שְׁיֵרֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, קָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפָמְלִיָּה שֶׁלּוֹ וְאָמַר לָהֶם: כָּלְכֶם רְדוּ לְמִצְרַיִם, וְאֵנִי אֲרֹד עִמָּכֶם. אָמְרָה שְׁכִינָה: רַבּוֹן הָעוֹלָם, יֵשׁ צְבָאוֹת בְּלִי מֶלֶךְ? אָמַר לָהּ: אֶתִּי מַלְבָּנוֹן כָּלָה. מִמְּקוֹם הָעֵדוּן, שֶׁמְלַבֵּן בְּכָל מַעֲשָׂיו. כָּלָה - זֶה שְׁכִינָה, שֶׁהִיא כְּמוֹ כָּלָה בְּחִפָּה. וְהוֹלֵךְ זֶה כְּמוֹ זֶה, שֶׁשְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מֵה זֶה שֶׁכְּתוּב (בְּמִדְבָר ז) וַיְהִי בְיוֹם

כלת משה? כתוב פלת, ביום שנכנסה פלה לחפה, ושכינה זו הפלה.

אתי מלבנון פלה - ממקום בית המקדש שלמעלה. תשורי מראש אמה - מראש של מי? מראשיהם של בני האמונה, ומי הם? יעקב ובניו. מראש שניר וחרמון - שהם עתידים לקבל את התורה שלי מהר חרמון, ולהגן עליהם בגלותם. ממעלות אריות - אלו הם עמים עובדי עובדי כוכבים ומזלות, [נ"א בני אדם של אמונה] שדומים לאריות ונמרים, שמענים אותם בכל עבודה קשה.

רבי אבא אמר, אתי מלבנון פלה וגו', וכי מלבנון באה, והלא ללבנון עולה? אלא, אמר רבי אבא, בשעה שירדה שכינה למצרים, ירדו עמה ששים רבוא של מלאכי השרת, והקדוש ברוך הוא בראשונה. זהו שכתוב ויעבר מלכם לפניכם וה' בראשם.

רבי יצחק אמר, אתי מלבנון פלה - זוהי שכינה. אתי מלבנון תבואי - ממקום בית המקדש שלמעלה. תשורי מראש אמה - ממקום בית המקדש שלמעלה וממקום בית המקדש שלמטה. שאמר רבי יהודה, מעולם לא זזה שכינה מכתל המערבי של בית המקדש, שכתוב (שיר ב) הנה זה עומד אחת פתלנו, והוא ראש אמה לכל העולם. מראש שניר וחרמון - ממקום שהתורה נצאה לעולם, ולמה? להגן על ישראל. ממעלות אריות - אלו עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. רבי יודן אומר, ממעלות אריות - אלו תלמידי חכמים שעוסקים בתורה במעונות המדרשות ובבתי כנסיות, שהם אריות ונמרים בתורה.

רבי חייא היה יושב לפני רבי שמעון, אמר לו, מה ראית התורה למנות את בני יעקב, שהם שנים עשר בתחלה, ואחר כך שבעים, שכתוב כל הנפש לבית יעקב הנפא מצרימה שבעים. ומה הטעם שבעים ולא יותר? אמר לו, כנגד שבעים אמות שהם בעולם, והם היו אמה יחידה כנגד כלם.

ועוד אמר לו, בא ראה, מפתחות שמאירים (שרים) ענפים יושבים במסעיהם (בצלם), ממנים על שבעים עמים, יוצאים מתריסר חקיקות וקשורים שמסובבים במסעותיהם במשקל לארבע רוחות העולם. זהו שכתוב (דברים לב) צב גבלת עמים למספר בני ישראל. והינו שכתוב (זכריה ב) כי פארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, להראות שהם עומדים בשביל ישראל. בארבע לא נאמר, אלא פארבע. כמו שאי אפשר לעולם בלי ארבע רוחות, כך אי אפשר לעולם בלי ישראל.

ויקם מלך חדש. רבי אבא פתח, (ישעיה לב) אשריכם זרעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל שאר העמים וקרב אותם אליו, שכתוב (דברים יד) ובך בחר ה' להיות לו לעם סגלה וגו', וכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. ישראל נדבקים בקדוש-ברוך-הוא, שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

ולכן זכאים הם לפניו, משום שהם זורעים על כל מים. מה זה על כל מים? שזורעים לצדקה, ומי שזורע לצדקה, כתוב בו (תהלים נז) [זהו שכתוב כי גדל עד שמים. על כל מים, זהו שכתוב] (שם קח) כי גדול מעל שמים חסדך. מעל שמים, על כל מים הוא היה, ומי הוא מעל שמים? זה עולם הבא, וישראל זורעים על כל מים.

בספרו של רב יבא סבא כך אמר, כתוב (דניאל ד) בגזרת מלאכים דבר, ומאמר קדושים שאלה. כל דיני העולם הזה וכל הגזרות וכל הפקשות, כלם עומדים בהיכל אחד ששם שבעים ושנים סנהדרין מעינים דיני העולם, ואותו היכל נקרא היכל הזכות, משום שפסדנים דין, מהפכים בזכות האדם בראשונה.

מה שאין כן בדרגת אותו הצד האחר, ששם הוא מקום שנקרא חוב"ה, משום שכל מעשי אותו המקום של נחש אשת זנונים אינו אלא להפך בחטאו של האדם, ולהלשין עבד לאדונו.

אותם של היכל הזכות נקראים מים מתוקים, מים צלולים. אותם של היכל החובה נקראים מים מרירים, (במדבר ה) מי המרים המארים. באותו היכל הזכות לא עומדים שלשת אלה: בנים, חיים ומזונות. ולא באותו מקום של חובה, ולא במים מתוקים וצלולים, ולא במים מרירים מארים.

ועל זה ישראל זורעים על כל מים, זרע קדוש שהולידו על כל מים הוא, שהרי לא נכון זרע שלהם אלא למעלה. ולכן פרשה בעלי המשנה, בנים חיים ומזונות אין הדבר תלוי בזכות, אלא הדבר תלוי במנהל הקדוש, ומקום זה הוא על כל מים.

משלחי רגל השור והחמור, שאין להם באותו צד הרע כלום, ושלחים מהם כל החלקים הרעים, ונדבקים באותו הצד הטוב של כל הקדשות העליונות. שור וחמור באשר הם מזדווגים כאחד, הם שני פגעים רעים לעולם. שור הוא צד הדין הקשה, והוא נדבק בצד הקדשה. החמור, כשמצדו עמו, שהוא מצד האחר, הם שני פגעים רעים לעולם.

ועל זה שמעון היה תקף הדין הקשה, וכשמצדו עם לוי כאחד, לא יכול העולם לסבל, ומשום כך (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו. ועל זה שלח יעקב לעשו דבר זה, שכתוב (בראשית לב) ויהי לי שור וחמור. ואם יעקב לא הנמיך עצמו, פחד רב היה נופל על עשו.

וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מִצְרַיִם. בִּסְפָרוֹ שֶׁל רַב הַמְנוּנָה סָבָא בְּךָ נֶאֱמַר, מָהוּ שִׁכְתוּב וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מִצְרַיִם? בֹּא וְרֵא, כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם וְכָל מַלְכֵי הָעוֹלָם לֹא הִתְחַזְקוּ בְּשִׁלְטוֹנָם אֲלָא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל. מִצְרַיִם לֹא הָיוּ שׁוֹלְטִים עַל הָעוֹלָם עַד שֶׁבָּאוּ יִשְׂרָאֵל וְנִכְנְסוּ שָׁם לְגָלוּת, אַזְ הִתְחַזְקוּ עַל שְׂאֵר עַמֵּי הָעוֹלָם. בְּכָל לֹא הִתְחַזְקוּ עַל כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם אֲלָא בְּשִׁבִּיל שִׁישְׂרָאֵל יְהִיו בְּגָלוּת שְׁלָהֶם. אֲדוּם לֹא הִתְחַזְקוּ עַל כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם אֲלָא מִשּׁוּם שִׁישְׂרָאֵל יְהִיו בְּגָלוּת שְׁלָהֶם. שְׁהָרִי עַמִּים אֵלוֹ הָיוּ בְּשִׁפְלוּת בְּשִׂאֵר הָעַמִּים, וְנִמְוָכִים הָיוּ מִכָּל, וּבְגָלַל יִשְׂרָאֵל הִתְחַזְקוּ.

מִצְרַיִם - שִׁכְתוּב (שְׁמוֹת כ) מִבֵּית עֲבָדִים. עֲבָדִים מִמֶּשׁ נִקְרְאוּ, שְׁהָרִי מִצְרַיִם הָיוּ בְּשִׁפְלוּת שֶׁל שְׂאֵר הָעַמִּים. בְּכָל - שִׁכְתוּב (ישעיה כג) הֵן אֶרֶץ פְּשָׁדִים זֶה הָעָם לֹא הָיָה. אֲדוּם - שִׁכְתוּב (עובדיה א) הִנֵּה קִטּוֹן נִתְתִּיד בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתָּה מֵאֹד.

וְכָלֶם לֹא נָטְלוּ תִקְוָה אֲלָא בְּגָלַל יִשְׂרָאֵל. שִׁכְשִׁישְׂרָאֵל בְּגָלוּת שְׁלָהֶם, מִיָּד מִתְחַזְקִים עַל כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים שְׁבָעוֹלָם, מָה הִטְעָם? מִשּׁוּם שִׁישְׂרָאֵל הֵם לְבָבָם בְּכָנֵד כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְגָלוּת מִצְרַיִם, מִיָּד הִיָּתָה קִימָה לְמִצְרַיִם, וְהִתְחַזַּק שִׁלְטוֹנָם מַעַל כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים, שִׁכְתוּב וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מִצְרַיִם. וַיִּקָּם - קִימָה הִיָּתָה לָהֶם, שֶׁהִתְחַזַּק וְקָם אוֹתוֹ מִמְּנֵה הַשִּׁלְטוֹן שֶׁל מִצְרַיִם, וְנִתְּנוּ לוֹ תִקְוָה וְשִׁלְטוֹן עַל כָּל מַמְלָכֵי שְׂאֵר הָעַמִּים, שְׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה יֵשׁ שִׁלְטוֹן לְאוֹתוֹ הַמְּמָנָה שְׁלִמְעֵלָה, וְאַחֵר בְּךָ לָעָם שְׁלֹו שְׁלִמְטָה.

וּמִשּׁוּם בְּךָ וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מִצְרַיִם. זֶהוּ הַמְּמָנָה שְׁלָהֶם, חֲדָשׁ הָיָה, שְׁעַד הַיּוֹם הַזֶּה לֹא הָיָה לוֹ שִׁלְטוֹן עַל שְׂאֵר הָעַמִּים, וְעַכְשָׁיו הוֹקֵם לְשִׁלְטָן עַל כָּל שְׂאֵר עַמֵּי הָעוֹלָם, וְאִזְ הִתְקַיֵּם (מִשְׁלִי ל) תַּחַת שְׁלוֹשׁ רִגְזֵה אֶרֶץ, תַּחַת עֲבָד כִּי יִמְלוּךְ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שֶׁלֹּא יָבֹא תִקְוָה לָעָם בְּאֶרֶץ, אוֹ עַד שֶׁלֹּא יָבֹא שְׁבָר לָעָם בְּאֶרֶץ, מִכְרִיזִים בְּעוֹלָם עַל אוֹתוֹ הַדְּבָר, וְלִפְעָמִים שְׁנִמְסָר הַדְּבָר בְּפִי הַתִּינוּקוֹת, וְלִפְעָמִים לְאוֹתָם בְּנֵי אֲדָם חֲסָרֵי דַעַת, וְלִפְעָמִים נִמְסָר אוֹתוֹ הַדְּבָר בְּפִי הָעוֹפוֹת, וּמִכְרִיזִים בְּעוֹלָם, וְאִין מִי שִׁישְׁגִּיחַ בָּהֶם. כְּשֶׁהָעָם הֵם צְדִיקִים, נִמְסָר אוֹתוֹ דְּבָר לְאוֹתָם רָאשִׁים צְדִיקִים שֶׁל הָעוֹלָם כְּדִי שִׁיּוֹדִיעוּ לָהֶם וְיָשׁוּבוּ לְרִבּוֹנָם, וְכִשְׁאִינָם צְדִיקִים, זֶה כְּפִי שְׁאִמְרָנוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר הָיָה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד עַל שַׁעַר לוֹד, וְהָיָה יוֹשֵׁב עִמּוֹ רַבִּי אֲבָא וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲמַר לָכֶם מֵה שְׂרָאִיתִי הַיּוֹם הַזֶּה בְּבִקְרָא קָמְתִי בָּאוֹר, רָאִיתִי עוֹף אֶחָד שֶׁהָיָה טָס וְעוֹלָה לְמַעְלָה שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים, וּמִנְמִיד פַּעַם אַחַת, וְהָיָה אוֹמֵר: עֲלִיּוֹנִים עֲלִיּוֹנִים, בְּיוֹם זֶה פּוֹרְחִים [דְּקִיקִים] הִרְקִיעִים [לְיָמִין] שְׁלֹשָׁה מִמְּנִים זְקוּפִים מוֹשְׁלִים עַל הָאֶרֶץ, אֶחָד יוֹשֵׁב שְׁלֹא יוֹשֵׁב, הֶעֱבִירוּ אוֹתוֹ בָּאֵשׁ דּוֹלְקָת, מַעֲבִירִים אֶת קִיּוּמוֹ, מַעֲבִירִים אֶת שִׁלְטוֹנוֹ. שְׁלֹשָׁה תּוֹמָכִים שְׁלִיטִים עֲלִיּוֹנִים עוֹמְדִים עַל הָעוֹלָם.

זִרְקָתִי לְאוֹתוֹ עוֹף רִגְבַּ עֶפֶר, וְאַמְרָתִי לוֹ: עוֹף עוֹף, אָמַר לִי שְׁלֹשָׁה שְׁעוֹמְדִים מִמְּנִים וְאֶחָד שֶׁהֶעֱבִירוּ שִׁלְטוֹנוֹ מִי הֵם. זִרְק לִי שְׁלֹשָׁה חֲצִים מִכְּנֶף יָמִינוּ, וְזֶה אֶחָד מִשְׁמָאל (וּמִכְּנֶף שְׁמָאל אֶחָד), וְלֹא יִדְעָתִי לָמָּה הוּא רוֹמֵז.

לָקַח אוֹתָם רַבִּי אֶלְעָזָר, הוֹרִיד אוֹתָם לְנַחֲרִירוֹ, וַיִּצָּא דָם מִנַּחֲרִירוֹ. אָמַר, וַדַּאי שְׁלֹשָׁה שְׁלִיטֵי עַמִּים עוֹמְדִים בְּרוֹמֵי בְּאֶרֶץ וְעִתִּידִים לַעֲשׂוֹת גְּזֵרוֹת רְעוֹת לְיִשְׂרָאֵל מִצַּד הָרוֹמָאִים. לָקַח אוֹתוֹ חָץ מִכְּנֶף שְׁמָאל, הִרִיחַ, וַיִּצָּאֵהוּ אֵשׁ שְׁחוּרָה מִמֶּנּוּ. אָמַר, שִׁלְטוֹן הַמִּצְרַיִם הֶעֱבִירוּ, וְעִתִּיד לַעֲבֹר מֶלֶךְ אֶחָד שֶׁל הָרוֹמָאִים בְּכָל הָאֶרֶץ (מִצְרַיִם), וְלִמְנוֹת בְּמִצְרַיִם שְׂרִי מִלְחָמָה גְּדוֹלִים, וְסוֹתֵר בְּנִין וּבוֹנֵה אֶת הַסְּתוּרִים. (וְעִתִּיד מֶלֶךְ אֶחָד מֵאוֹתָם הַשְׁלֹשָׁה שְׁאִמְרָנוּ לְשִׁלְטָן בָּה, וְסוֹתֵר בְּנִינִים וּבוֹנֵה בָּה בְּנִינִים) זִרְק אוֹתָם רַבִּי אֶלְעָזָר לְאֶרֶץ. נָפְלוּ שְׁלֹשֶׁת אֲלֵה עַל הָאֶחָד שְׁמָצַד שְׁמָאל.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, עָבַר תִּינוּק אֶחָד וְהָיָה קוֹרָא, (ישעיה יט) מִשָּׂא מִצְרַיִם הִנֵּה ה' רֶכֶב עַל עֵב קַל וּבָא מִצְרַיִם. עָבַר חֲבֵרוֹ הַשֵּׁנִי וְאָמַר, וְאֶרֶץ מִצְרַיִם תִּהְיֶה שְׁמָמָה. עָבַר חֲבֵרוֹ הַשְּׁלִישִׁי וְאָמַר, וְאַבְדָּה חֲכָמַת מִצְרַיִם. רָאוּ שְׁאוֹתוֹ חָץ שֶׁל כְּנָף שְׁמָאל נִשְׂרָף, וְשִׁלְשֶׁת הָאֲחֵרִים שֶׁהָיוּ עָלָיו לֹא נִשְׂרָפוּ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מֵה שְׁאִמְרָה הָעוֹף וְהַתִּינוּקוֹת, הִכַּל דְּבָר אֶחָד, וְהִכַּל הוּא נְבוּאָה עֲלִיּוֹנָה, (וְהִכַּל הוּא בְּסוֹד הַחֲכָמָה) וְרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִרְאוֹת לָנוּ נִסְתָּרוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה. זֶהוּ שִׁכְתוּב (עמוס ג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דְּבָר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים.

וְעִדְיָפִים חֲכָמִים מְנִיָּאִים בְּכָל זְמַן, שְׁהָרִי עַל הַנְּבִיאִים לִפְעָמִים שׁוֹרָה רוּחַ הַקְּדוֹשׁ וְלִפְעָמִים לֹא, וּמִהַחֲכָמִים לֹא זֶה רוּחַ הַקְּדוֹשׁ אֶפְלוּ רִגַע אֶחָד [קִטּוֹן], שִׁיּוֹדְעִים מֵה שְׁלִמְעֵלָה וְלִמְטָה, וְלֹא רָצוּ לְגָלוּת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי [יְהוּדָה], הִכַּל זֶה חֲכָמָה, וְחֲכָמַת רַבִּי אֶלְעָזָר יִתְרָה מִכָּלֶם. רַבִּי אֲבָא אָמַר, אֲלִמְלָא לֹא הָיָה חֲכָמִים, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים בְּנֵי אָדָם מֵהִי תוֹרָה וּמָה הַמַּצּוֹת שֶׁל רַבּוֹן הָעוֹלָם, בְּלִי הַבְּדִל בֵּין רוּחַ בְּנֵי אָדָם לְרוּחַ הַבְּהֵמָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּשֶׁמְבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִין עַל הָעָם, בְּרֵאשׁוֹנָה הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּאוֹתוֹ הַמְּמָנָה

עליהם למעלה, שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה.

באיזה דין נדון אותו הממנה שלמעלה? מעבירים אותו באותו נהר דינור ששופע ויוצא, ואז מעבירים את אותו שלטון שלו, ומיד מכריזים עליו ברקיע: שלטונו של הממנה פלוני העבר ממנו. עד שמגיע אותו קול לכל אותם הרקיעים, עד שמגיע לאותם ששולטים בעולם הזה, ויוצא קול ומכריז בכל העולם, עד שמגיע לעופות ולתינוקות ולאותם הספשים של בני אדם שאין בהם דעה.

ויקם מלך חדש. רבי חייא אמר, מלך חדש - חדש ממש היה. רבי יוסי אמר, שהיה מחדש גזרות שלא חדש מלך אחר מקדם לכו. אשר לא ידע את יוסף - כל אותו טוב שעשה יוסף בארץ מצרים, שכתוב (בראשית מז) ויבא יוסף את הפסוף ביתה פרה, וקים אותם בשני הרעב, כל זה לא זכר, ועשה עצמו שלא יודע אותו.

רבי יוסי ורבי יהודה היו יושבים ועוסקים בתורה לפני רבי שמעון. אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב ויקם מלך חדש על מצרים, ושנינו שהיה קם מעצמו, מה שהיה שפל - קם, ולא ראוי היה למלך, ובעשר הוא קם. אמר רבי שמעון, הכל כך הוא, כמו אחשורוש שלא היה ראוי למלך, וקם מעצמו, וקם בעשר, ורצה להאבד את ישראל מן העולם, אף כאן זה לא ראוי למלוכה, ועמד מעצמו, ורצה להאבד את ישראל מן העולם, שכתוב ויאמר אל עמו וגו', הבה נתחכמה לו וגו'. וכשהיה עומד מלך למעלה - עומד מלך למטה.

רבי אלעזר ורבי אבא ורבי יוסי היו הולכים מטבריה לצפורי. עד שהיו הולכים, פגע בהם יהודי אחד. פתח ואמר, (ישעיה יט) משא מצרים הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו. בא ראה, כל מלכי העולם וכל עמי העולם לא נחשבים לכלום לפני הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דניאל ד) וכל דירי הארץ כלא חשובים, וכרצונו עושה בחיל השמים. וכאן במצרים, אף על גב שכל אותן הגבורות וזרוע רמה גלה הקדוש ברוך הוא במצרים, מה כתוב? הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים. מה שונה בכל עמי העולם שלא היה כך, שהרי הקדוש ברוך הוא גזר גזרה ונעשתה, וכאן הוא בא, שכתוב ובא מצרים, וכתוב (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים וגו' אני ה'?

אלא משום שהמלך היה בא להוציא את הגבירה שהיתה שם, ובשביל כבוד הגבירה היה בא. ועל כך היה הקדוש ברוך הוא רוצה בכבודיה, ובא אליה להקימה ולתת לה יד ולזקוף אותה, כמו שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות בסוף גלות אדום.

אמר רבי ייסא, אם כך שבשביל הגבירה זה היה, הרי בגלות בכל היתה שם הגבירה, ולמה לא היה כך? אמר לו, הרי שנינו שהחטא גרם, שנשאנו נשים נכריות והכניסו אות ברית קדש לרשות אחרת, ולכן נאבדו מהם הנסים והאותות שראויים היו להעשות להם, מה שלא היה כך בגלות מצרים, שכלם היו שבטי יה, בני ישראל נכנסו, ובני ישראל נצאו.

בגלות אדום רוצה הקדוש ברוך הוא להתפבד בעולם ולבא הוא להקים את הגבירה ולנער אותה מהעפר. אזי למי שימצא שם לפניו בשעה שיאמר (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלם התפתחי מוסרי צוארך. מי הוא המלך והעם שיעמד לפניו?

ונעו אלילי מצרים מפניו. אלילי מצרים, לא על עצים ואבנים נאמר, אלא על כל אותם דגרות ממנות העליונות, ועל אותם העבודות התחתונות שלהם. ובכל מקום שגלו ישראל, הקדוש ברוך הוא מבקש עליהם, ומתרעם ונפרע מאותם עמים.

בא וראה מה כתוב, כה אמר ה' אלהים מצרים ירד עמי בראשנה לגור שם ואשור באפס עשקו. תרעמת שהתרעם הקדוש ברוך הוא על אשור, ואמר, ראוי מה עשה לי אשור, שהרי במצרים שאני עשיתי בהם כל אותם הדינים, ועמי [הם] ירדו לשם לדור ביניהם, וקבלום המצרים ביניהם, ונתנו להם היפי של הארץ, ארץ גשן. ואף על גב שהציקו להם בגלות, לא לקחו מהם את הארץ, שכתוב (שמות ט) רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל וגו'. ומיטב ארץ מצרים היתה, שכתוב (בראשית מז) במיטב הארץ בארץ רעמסס. ועוד, שלא העבירו משלהם כלום, שכתוב (שמות ט) וממקנה בני ישראל וגו', ועם כל זה נדונו בכמה דינים.

אבל אשור באפס עשקו, הטיל אותם בארץ שבסוף העולם, ונטל את ארצם מהם. ומה המצרים שעשו כל הטובות הללו לישראל נדונו בכל אותם דינים - אשור ואדום ושאר העמים שמציקים להם, והורגים אותם, ונוטלים את ממונם, על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא רוצה לכבד את שמו עליהם, שכתוב (יחזקאל לח) והתגדלתי והתקדשתי ונדעתי. שם במצרים במלך אחד, וכאן בכל מלכי העולם.

רבי שמעון הרים ידיו, ובכה ואמר, אזי למי שיזדמן באותו זמן, ואשרי חלקו של מי שיזדמן באותו זמן. אזי למי שיזדמן באותו זמן - משום שפשיבא הקדוש ברוך הוא לפקד את האילה, יסתפל מי הם אותם שעמדו עמה, בכל אותם שנמצאים עמה, בכל מעשי כל אחד ואחד, ולא ימצא צדיק,



שְׁכָתוֹב (ישעיה סג) וְאַבִּיט וְאִין עוֹזֵר. וְכִמָּה צָרוֹת עַל צָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל.

אֲשֶׁרִי מִי שִׁיזְדַּמְן וְיִמְצָא בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן - מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ שִׁיעָמַד בְּאוֹתוֹ זֶמֶן בְּאַמּוּנָה, יִזְכֶּה לְאוֹתוֹ אוֹר שֶׁל שְׂמִיחַת הַמֶּלֶךְ, וְעַל אוֹתוֹ זֶמֶן כְּתוֹב (זכריה יג) וְצִרְפָּתִים כְּצִרְף אֶת הַכֶּסֶף וּבַחֲנֻתִים כְּבָחוּ אֶת הַזָּהָב וְגו'.

לְאַחַר שֶׁאוֹתוֹ צָרוֹת יִתְעוֹרְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל, וְכָל הָעַמִּים וּמַלְכֵיהֶם יִתְנַעְצוּ כְּאַחַד עֲלֵיהֶם, וּמִתְעוֹרְרִים כְּמָה גְזֵרוֹת רְעוֹת, וְכָלֶם עוֹלִים בַּעֲצָה אַחַת עֲלֵיהֶם, וְיִבְאוּ צָרָה עַל צָרָה, אַחֲרוֹנוֹת מִשְׁכּוֹת אֶת הָרֵאשׁוֹנוֹת, אִזּוּ יִתְרָאֶה עֲמוּד אֵשׁ אֶחָד עוֹמֵד מִלְמַעְלָה לְמִטָּה אֲרָבַעִים יוֹם, וְכָל עַמִּי הָאֶרֶץ רוֹאִים אוֹתוֹ.

בְּאוֹתוֹ זֶמֶן יִתְעוֹרֵר מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ לְצֵאת מִתּוֹךְ גֵּן עֵדֶן מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא קוֹי צְפוּרָה, וְיִתְעוֹרֵר בְּאֶרֶץ הַגָּלִיל. וְאוֹתוֹ יוֹם שִׁיִּצֵּא לָשֵׁם, יִתְרַגֵּז כָּל הָעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם מִתְחַבְּאִים בְּתוֹךְ מַעְרוֹת וְסִלְעִים שֶׁלֹּא יִחְשְׁבוּ לְהִנָּצֵל, וְעַל אוֹתוֹ זֶמֶן כְּתוֹב (ישעיה ב) וְיִבְאוּ בְּמַעְרוֹת צָרִים וּבְמַחֲלוֹת עֶפְרַיִם מִפְּנֵי פַחַד ה' וּמִתְדַּר גְּאוֹנוֹ בְּקוֹמוֹ לְעֶרֶץ הָאֶרֶץ.

מִפְּנֵי פַחַד ה' - זֶה אוֹתוֹ רָגַז שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. וּמִתְדַּר גְּאוֹנוֹ - זֶה מַשִּׁיחַ. בְּקוֹמוֹ לְעֶרֶץ הָאֶרֶץ - כְּשִׁינִקוֹם וְיִתְגַּלֶּה בְּאֶרֶץ הַגָּלִיל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְקוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁנִּחְבַּר בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, וְלָכֵן יִתְגַּלֶּה שָׁם רֵאשׁוֹן לְכָל מְקוֹם, וּמִשָּׁם יַעֲזוֹר קְרִיבוֹת לְכָל הָעוֹלָם.

אַחַר אֲרָבַעִים יוֹם שֶׁעֲמוּד יַעֲמַד מֵאֶרֶץ לְשָׁמַיִם לְעֵינֵי כָּל הָעוֹלָם וְיִתְגַּלֶּה הַמַּשִּׁיחַ, יָקוּם מִצֵּד מִזְרָח כּוֹכָב אֶחָד לוֹהֵט בְּכָל הַגִּזְזִים, וְשִׁבְעָה כּוֹכָבִים אַחֲרָיו שְׁסוּבָבִים אוֹתוֹ הַכּוֹכָב, וְיַעֲרֹכוּ בּוֹ קָרֵב בְּכָל הַצְּדִידִים שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם, עַד שֶׁבָּעִים יוֹם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם רוֹאִים.

וְאוֹתוֹ כּוֹכָב יַעֲרֹךְ בְּהֵם קָרֵב בְּלִפְיֵי אֵשׁ לוֹהֵטִים וְנוֹצְצִים לְכָל עֵבֶר, וּמִכָּה בְּהֵם עַד שְׁבֹלַע אוֹתָם בְּכָל עֵרֶב וְעָרֵב, וּבִיּוֹם מוֹצֵא אוֹתָם. וְיַעֲרֹכוּ קָרֵב לְעֵינֵי כָּל הָעוֹלָם, וְכֵן בְּכָל יוֹם עַד שֶׁבָּעִים יוֹם. לְאַחַר שֶׁבָּעִים יוֹם יִגְנוּ אוֹתוֹ כּוֹכָב, וְיִגְנוּ הַמַּשִּׁיחַ עַד שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשִׁים, וְיִחְזֹר אוֹתוֹ עֲמוּד אֵשׁ כְּמוֹ מִקְדָּשׁ, וְבוֹ יִגְנוּ הַמַּשִּׁיחַ, וְאוֹתוֹ עֲמוּד לֹא יִתְרָאֶה.

לְאַחַר שָׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ יַעֲלוּ אֶת הַמַּשִּׁיחַ בְּאוֹתוֹ הָעֲמוּד לְתוֹךְ הַרְקִיעַ, וְשָׁם יִקְבֹּל חֵזֶק וְעֲטָרַת מַלְכוּת. וְכַשֵּׁינִד, יִתְרָאֶה אוֹתוֹ עֲמוּד אֵשׁ כְּמוֹ מִקְדָּשׁ לְעֵינֵי כָּל הָעוֹלָם, וְאַחֲרָיו כָּךְ יִתְגַּלֶּה הַמַּשִּׁיחַ, וְיִתְכַנְסוּ אֵלָיו עַמִּים רַבִּים, וְיַעֲזוֹר קְרִיבוֹת בְּכָל הָעוֹלָם. וּבְאוֹתוֹ זֶמֶן יַעֲזוֹר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת גְּבוּרָתוֹ לְכָל עַמִּי הָעוֹלָם, וּמֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ יִנָּדַע בְּכָל הָעוֹלָם, וְכָל מַלְכֵי הָעוֹלָם יִתְעוֹרְרוּ לְהִתְחַבֵּר לְעֶרֶץ בּוֹ קָרֵב.

וְכִמָּה [עַמִּים] מִפְּרִי צִי הַיְּהוּדִים יִתְהַפְּכוּ לְחֹזֶר אֲלֵיהֶם, וְיִבְאוּ עִמָּהֶם לְעֶרֶץ קָרֵב עַל מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ, וְאִזּוּ יִחְשְׁףְךָ כָּל הָעוֹלָם חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם, וְרַבִּים מֵעַם יִשְׂרָאֵל יָמוּתוּ בְּאוֹתוֹ חֲשָׁף. וְעַל זֶה כְּתוֹב (ישעיה ס) כִּי הִנֵּה הַחֲשָׁף יִכְסֶה אֶרֶץ וְעֶרְפֹּל לְאֻמִּים.

פֶּתַח וְאָמַר, (דברים כב) כִּי יִקְרָא קוֹן צָפוֹר לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ בְּכָל עֵץ אוֹ עַל הָאֶרֶץ אֲפָרָחִים אוֹ בִיצִים וְהָאֵם רַבְּצָת וְגו', שֶׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְגו'. פְּסוּק זֶה בְּאֶרְנוֹ אוֹתוֹ, וְהוּא אֶחָד מִמִּצְוֹת הַתּוֹרָה הַגְּנוּזוֹת, וְלָנוּ יֵשׁ בּוֹ סוּדוֹת תּוֹרָה גְּנוּזִים, שֶׁבִּילִים וְדִרְכִּים יְדוּעוֹת לְחַבְרִים בְּאוֹתָם שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם נִתְיָבוֹת הַתּוֹרָה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּנוֹ, אֱלֶעָזָר, בְּזֶמֶן שִׁיתְעוֹרֵר מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ, כְּמָה אוֹתוֹת וְנִסִּים אַחֲרָיו יִתְעוֹרְרוּ בְּעוֹלָם. בֹּא רֵאֶה, בְּגֵן עֵדֶן שֶׁלְמִטָּה יֵשׁ מְקוֹם אֶחָד גְּנוּז וְשִׁמּוֹר שֶׁלֹּא נוֹדָע, וְהוּא מְרָקֶם בְּכִמָּה גְּנוּזִים, וְבוֹ גְּנוּזִים אֵלֶּף הִיכָלוֹת שֶׁל פְּסוּפִים, וְאִין מִי שִׁיכְנֹס בְּהֵם פֶּרֶט לְמַשִּׁיחַ, שֶׁהוּא עוֹמֵד תָּמִיד בְּגֵן עֵדֶן.

וְכָל הַגֵּן מְקוֹף בְּמִרְכָּבוֹת רַבּוֹת שֶׁל צְדִיקִים, וּמַשִּׁיחַ עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וְעַל כְּמָה חִילוֹת וּמַחֲנוֹת שֶׁל נִשְׁמוֹת צְדִיקִים שָׁם, וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁים וְחֻגִים וְשִׁבְתוֹת נִכְנָס מַשִּׁיחַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם לְהִשְׁתַּעֲשֵׂעַ בְּכָל אוֹתָם הִיכָלוֹת.

לְפָנֵי וְלְפָנִים מִכָּל אוֹתָם הִיכָלוֹת יֵשׁ מְקוֹם אַחֵר טָמִיר וְגְנוּז שֶׁלֹּא נוֹדָע כָּלֵל, וְנִקְרָא עֵדֶן, וְאִין מִי שִׁיכּוֹל לְדַעַת אוֹתוֹ, וּמַשִּׁיחַ גְּנוּז בְּחוּץ סָבִיב אוֹתוֹ מְקוֹם, עַד שֶׁנִּתְגַּלֶּה לוֹ מְקוֹם אֶחָד שֶׁנִּקְרָא קוֹן צָפוֹר, וְהוּא מְקוֹם שֶׁמִּכְרִיזָה עָלָיו אוֹתָהּ צָפוֹר שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת בְּגֵן עֵדֶן בְּכָל יוֹם.

וּבְאוֹתוֹ מְקוֹם רְקוּמִים דִּיוֹקְנָאוֹת שֶׁל כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים שֶׁהִתְכַנְסוּ עַל יִשְׂרָאֵל לְהִרְעֵ לָהֶם. נִכְנָס לְאוֹתוֹ מְקוֹם, מֵרִים עֵינָיו וְרוֹאֶה אֶת הָאֲבוֹת שֶׁנִּכְנָסִים לְחֶרֶב בֵּית הָאֱלֹהִים, עַד שֶׁרוֹאֶה אֶת רַחֵל שֶׁדַּמְעוֹתֶיהָ בִּפְנֵיהָ, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַחֵם אוֹתָהּ, וְלֹא מִסְפִּימָה לְקַבֵּל תְּנַחוּמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה לא) מֵאֲנָה לְהַנְחִים עַל בְּנִיָּה. אִזּוּ מַשִּׁיחַ מֵרִים קוֹלוֹ וּבּוֹכָה, וּמִזְדַּעֵזַע כָּל גֵּן הָעֵדֶן, וְכָל אוֹתָם צְדִיקִים שֶׁשָּׁם גּוֹעִים וּבּוֹכִים עִמּוֹ.

גּוֹעָה וּבּוֹכָה פַּעַם שְׁנִיָּה, וּמִזְדַּעֵזַע אוֹתוֹ רְקִיעַ שֶׁעַל גְּבִי הַגֵּן, אֵלֶּף וְחֲמִשׁ מֵאוֹת רַבּוֹת מַחֲנוֹת עֲלִיּוֹנִים, עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְתוֹךְ הַכֶּסֶף הָעֲלִיּוֹן, וְאִזּוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹמֵז לְאוֹתָהּ צָפוֹר, וְנִכְנָסֶת לְאוֹתוֹ קוֹן שְׁלֵה וְיוֹשֶׁבֶת אֶצֶל הַמַּשִּׁיחַ, וְקוֹרָא מַה שֶׁקוֹרָא, וּמִתְעוֹרֵר מַה שֶׁמִּתְעוֹרֵר.

עד שמתוך הכסא הקדוש נקרא שלש פעמים אותו קן צפור, והמשיח, וכלם עולים למעלה, ומשביע אותם הקדוש ברוך הוא להעביר מלכות הרשעה מן העולם על ידי המשיח ולנקם את נקמות ישראל, וכל אותן טובות שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לעמו. ושב אותו קן צפור והמשיח למקומו, ושב המשיח ונגזן לתוך אותו מקום כמו מקדם.

ובזמן שיתעורר הקדוש ברוך הוא לתקן את העולמות ומאירות אותיות שמו בשלמות, יו"ד בה"א [לתקן] וא"ו בה"א, להיות הכל בשלמות אחת, אז יתעורר כוכב אחד מפחיד באמצע הרקיע כגון ארגמן, לוחט ונוצץ ביום לעיני כל העולם.

ותקום שלהבת אש אחת מצד צפון, תוך הרקיע, ותקום זה כנגד זה ארבעים יום, ויבהלו כל בני העולם. לסוף ארבעים יום יערכו קרב הכוכב והשלהבת לעיני הכל, ותתפשט אותה שלהבת בשרפת אש מצד הצפון, תוך הרקיע, ויחשב לבלע אותו כוכב, וכמה שליטים ומלכים ואמות ועמים יתבהלו מזה.

אז יסתלק אותו כוכב לצד דרום וישלט על אותה שלהבת, ואותה שלהבת תבלע מעט מעט ברקיע מלפני אותו כוכב, עד שלא תראה כלל. אז אותו כוכב יעשה דרכים ברקיע בשנים עשר תחומים, ועומדים אותם אורות ברקיע שנים עשר ימים נוספים.

אחר שנים עשר ימים נוספים יזדעזעו כל בני העולם, ויחשד השמש בחצות היום, כמו שנחשד ביום שחרב בית המקדש, עד שלא יראו שמים וארץ. ויתעורר קול אחד ברעמים וברקים, ויתחלחל הארץ מאותו קול, וכמה חילות ומחנות ימותו ממנו.

ואותו יום תתעורר בעיר רומי רבתי שלהבת אש אחת, באותו קול שיתעורר בכל העולם, וישרף כמה מגדלים וכמה היכלות, וכמה מגדלים יפלו, וכמה גדולים ושרים יפלו באותו יום, וכלם יתכנסו עליה לרע, וכל בני העולם לא יוכלו (יחשבו) להנצל.

מאותו יום ועד שנים עשר חדשים יתעצו כל המלכים ויגזרו כמה גזרות וכמה שמדות על ישראל, ויכליחו בהם, כמו שנתבאר אשרי מי שיהיה שם ואשרי מי שלא יהיה שם, וכל העולם יהיה בערבוביה גדולה.

לסוף שנים עשר חדשים יקום שבט מישראל, זה מלך המשיח שיתעורר תוך גן העדן, וכל אותם הצדיקים יעטרו אותו שם, ויחגרו לו כלי זין באותיות רשומות של כלים של השם הקדוש.

וקול יתפוצץ בענפי עצי הגן, קורא בחיל ואומר: התעוררו קדושים עליונים, קומו מלפני המשיח, הרי זמן שתתחבר אשה בבעלה, ובעלה רוצה לנקם לה נקמות בעולם ולהקימה, ולנער אותה מן העפר.

אז יקומו כלם ויחגרו אותו כמו מקדם בכלי זינו. אברהם מימינו, יצחק משמאלו, יעקב לפניו. משה רועה הנאמן על כל אלו הצדיקים הולך ורוקד בתוך גן העדן.

כיון שנתקן משיח על ידי צדיקי גן העדן, יכנס לאותו מקום שנקרא ק"ן צפ"ר כמו מקדם, ורואה שם אותו דיוקן של חרבו בית המקדש, וכל הצדיקים שנהרגו בו, ואז נוטל משם (עשרה) לבושים, והם (נקראים) עשרה לבושי קנאה, ויגנו שם ארבעים יום שלא יתגלה כלל.

לסוף ארבעים יום קול אחד יתעורר, ונקרא מתוך הכסא העליון, אותו ק"ן צפ"ר במלך המשיח שנגזן בו, ואז מעלים אותו למעלה, והקדוש ברוך הוא רואה את מלך המשיח מתלבש בלבוש נקמה וחגור כלי קרב, נוטל אותו ומנשק אותו על ראשו.

אז מודעזעים שלש מאות ותשעים רקיעים, ורומז הקדוש ברוך הוא לרקיע אחד מאותם שהיו גנוזים מששת ימי בראשית, ומוציא מהיכל אחד שבאותו רקיע כתר חקיק אחד, מחקק בשמות הקדושים. באותה עטרה התעטר הקדוש ברוך הוא כשעברו ישראל את הים, לטל נקמות מכל מרפבות פרעה ופרשיו, ומעטר את מלך המשיח בה.

כיון שהתעטר והתתקן בכל התקונים הללו, נוטל אותו הקדוש ברוך הוא ומנשק אותו כמו מקדם. מי ראה מרפבות קדושות ומחנות עליונים שסובבים אותו ונותנים לו מתנות ומותרות רבות, ויתעטר מפלס.

נכנס לשם להיכל אחד, ורואה כל אותם מלאכים עליונים שנקראים אבלי ציון, אותם שבכו על חרבו בית המקדש, ובוכים תמיד, והם נותנים לו לבוש אדם אחד לעשות נקמות. אז הקדוש ברוך הוא גזן אותו באותו קן צפור, ומתכסה שם שלשים יום.

לאחר שלשים יום, באותו קן צפור, ירד מעטר בכל אותם תקונים ממעלה וממטה, כמה מחנות קדושים סביבו, ויראו כל העולם אור אחד תלוי מהרקיע לארץ, ויעמד שבועה ימים, וכל בני העולם יתמהו ויבהלו, ולא ידעו כלל, פרט לאותם חכמים שיודעים בסודות הללו, אשרי חלקם.

וכל אותם שבועה ימים יתיצב (יתעטר) בארץ באותו ק"ן צפ"ר. באיזה מקום? בדרך, זו קבירת

רחל שעומדת בפרשת דרכים. ויבשר לה וינחם אותה, ואז תקבל תנחומים, ותקום ותנשק אותו. אחר כך יקום אותו אור מאותו מקום, ושורה ביריחו עיר האילנות. בכל עץ - זה יריחו. או על הארץ - זו ירושלים. ויהיה גנוז באתו אור של ק"ן צפ"ר שנים עשר חדש.

אחר שנים עשר חדש יזדקף אותו אור בין שמים וארץ, וישרה בארץ הגליל, ששם היתה ראשית גלות ישראל, ושם יתגלה מאותו אור של קן צפור, ושב למקומו. ואותו יום תזדעזע כל הארץ כמו מקדם מסוף השמים עד סוף השמים, ואז יראו [ידעו] כל העולם שהרי התגלה מלך המשיח בארץ הגליל.

ויתכנסו אליו כל אלו שעוסקים בתורה, והם מעטים בעולם. ובזכות תינוקות של בית רבן יתחזק כחו להתגבר, וסוד זה אפרחים. ואם לא נמצאו אלו, הרי תינוקות שיושבים בתקף אדם ויונקים, כמו שנאמר (ישעיה כח) גמולי מחלב עתיקי משדים. והינו או ביצים, שבשביל אלה שורה שכינה עם ישראל בגלות.

שהרי מעטים החכמים שצמחו באתו זמן, והינו (דברים כב) והאם רבצת על האפרחים או על הביצים, לא תקח האם על הבנים, [שהרי בו לא עומד הדבר להוציא מן הגלות אלא במלך העליון]. שכיון שהם ילדים ותינוקות, נותנים תקף למלך המשיח. אז האמא העליונה, שהיא רבצת עליהם, מתעוררת לגבי בעלה [ויתעבב כף] עד שנים עשר חדשים אחרים. אחר כך יבא בעלה ויקים אותה מהעפר, כמו שנאמר (עמוס ט) אקים את ספת דויד הנפלת.

באותו יום מלך המשיח יתחיל ויכנס הגלות מסוף העולם ועד סוף העולם, כמו שנאמר (דברים ל) אם יהיה נדחף בקצה השמים וגו'. מאותו יום כל האותות והנסים והגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים, יעשה אותם לישראל, כמו שנאמר (מכה ו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

אמר רבי שמעון, אלעזר בני, כל הדברים הללו תמצא בסוד של שלשים ושנים שבילים של השם הקדוש, ועד שהנסים הללו לא יתעוררו בעולם, לא ישתלם סוד השם הקדוש ולא תתעורר לאהבה, כמו שנאמר (שיר ב) השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות. בצבאות - זה מלך (המשיח) שנקרא צבאות. או באילות השדה - שאר החללות והמחנות שלמטה. אם תעירו ואם תעוררו את האהבה - זה למין של הקדוש ברוך הוא שנקרא אהבה. עד שתחפץ - אותה ששוכבת לעפר, ויהיה רצון המלך בה. אשרי מי שיזכה לאותו דור. אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא.

רבי שמעון הרים ידיו בתפלה לקדוש-ברוך-הוא והתפלל תפלתו. אחרי שהתפלל תפלתו, באו רבי אלעזר בנו ורבי אבא וישבו לפניו. עד שהיו יושבים לפניו, ראו אור יום אחד שגחשך ונשקע צנור (צור) אחד של שלהבת אש בתוך הים של טבריה, והזדעזע כל אותו מקום.

אמר רבי שמעון, ודאי עכשו הוא זמן שהקדוש ברוך הוא נזכר בבניו ומוריד שתי דמעות לים הגדול, וכאשר יורדות, הן פוגעות בצנור הזה של שלהבת אש, וישתקעו זה בזה בים. בכה רבי שמעון ויכבו החברים.

אמר רבי שמעון, הרי התעוררנו בסודות האותיות של השם הקדוש בסתר ההתעוררות שלו אל בניו, אבל עכשו יש לי לגלות מה שלא נתנה רשות לשום אדם אחר לגלות, אלא זכות הדור הזה תעמיד את העולם עד שיבא מלך המשיח. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו ולרבי אבא, עמדי בעמדיכם. כמו רבי אלעזר ורבי אבא. בכה רבי שמעון פעם אחרת ואמר, אוי מי יעמד במה שאמרתי (שראיתי) שתמשך הגלות, מי יכול לסבל?

אף הוא קם ואמר, (עמוס ט) ה' אלהינו בעלונו אדנים זולתך לבד בך נזכיר שמך. הפסוק הזה פשוטו, אבל בפסוק זה יש סוד עליון בתוך האמונה. ה' אלהינו - זהו ראשית הסודות העליונים, מקום שמשם יוצאים כל האורות של כל הנרות כלם להדליק, ושם תלוי כל סוד האמונה, שם זה שולט על הכל.

בעלונו אדנים זולתך - שהרי על עם ישראל אין מי ששולט עליו פרט לשם העליון הזה, ועכשו בגלות שולט עליו הצד האחר.

לבד ב'ך נזכיר שמך - סוד השם הקדוש, כלל של עשרים ושתיים אותיות, וכנסת ישראל לא מתברכת אלא מתוך שם זה שנקרא בך, כמו שנאמר (שמות לב) אשר נשבעת להם בך. (בראשית מח) בך יברך ישראל. כי בך ארוץ גידו. ובזמן שנמצאת שלמות, לא היה נפרד זה מזה, ואסור להפריד זה מזה, אשה מבעלה, לא ברעיונות ולא באזכרה, כדי לא להראות פרוד, ועכשו בגלות נמצא פרוד, שמתוך צרה של כל זמן וזמן אנו עושים פרוד להזכיר אותו שם, פרט לבעלה, משום שהיא שוכבת לעפר, והינו לבד בך נזכיר שמך.

פרט לבעלה, אנו זוכרים שם זה בפרוד משום שאנו רחוקים ממך ואחרים שולטים עלינו, ושמך

הוא בפרוד מן השם שנקרא בך, וזה בימי הגלות.

משום שגלות ראשונה היתה מבית ראשון, ובית ראשון הוא סוד של ה' ראשונה, וכנגד שבעים שנה שלה גלות של בית ראשון היתה שבעים שנה, ואותם שבעה שנה לא נמצאת האם רובצת עליהם, והיה פרוד מן השם העליון, סוד של ה' העליונה. ואז יו"ד, סוד עליון, התעלה למעלה לאין סוף, והבית הראשון העליון הקדוש לא הנביע נביעת מים חיים, שהרי מקורה הסתלק.

והיא שבעים שנה בגלות, משום שהיא נקראת שבע שנים, כמו שנאמר (מלכים-א ו) ויבנהו שבע שנים. ואם תאמר ששלטה מלכות בבל למעלה בסוד של שבעים שנה - חס וחלילה. אלא בזמן שהיה בית המקדש קים, האור ונביעת האם העליונה (בינה) היה מאיר ויורד למטה. כיון שחטאו ישראל ונחרב המקדש ושלטה מלכות בבל, היה מכסה ומחשיך אותו אור, והתחתונים הקדושים לא היו מאירים.

כיון שהתחתונים לא היו מאירים, משום (מתוך) שלטון מלכות בבל, הסתלק אותו אור, ואותו מעין עליון שהיה נובע סוד של י' הסתלק למעלה למעלה לאין סוף, אז אותם שבעים שנה לא היו מאירים, משום אותו אור שנמנע. וזוהי ודאי גלות של שבעים שנה.

כיון שהעבר שלטון בבל, והתחילה ה"א תחתונה להאיר, לא כל ישראל חזרו להטהר (לשלט) להיות סגולה שלמה כמו מקדם, אלא מעט מעט [בערבוביה], וכיון שלא נמצאה שלמות, [ונשרתה ה"א תחתונה לשלט) אז י', מעין עליון, לא ירד כל כך להאיר כמו שהיה מקדם, אלא לאט בערבוביה, שלא היו טהורים כמו קדם כמו שראוי, ועל כך מעין העליון לא נובע ולא מאיר, אלא שחזר להאיר מעט מעט מתוך דחק [של השמאל] של השם (של גלות והדין).

ולכן התגרו בישראל קרבות רבים, עד שהחשך יכסה ארץ, וה' התחתונה נחשכה ונפלה לארץ, והמעין העליון הסתלק כמו מקדם, משום שמלכות אדום התחזקה, וישראל חזרו לסרחונם.

ועל ה' הזאת בית שני נחרב, וכל אותם תריסר שבטים שלה כחשבון מחנותיהם הם בגלות של מלכות אדום, והמעין העליון הסתלק מאותו מעין שעמד עליה, כמו שנאמר (ישעיה נז) הצדיק אבד. אבד אותו מעין של מקור עליון שהיה שופע ומושך מלמעלה. [קרבות גדולים ומלכות נון שלטה עליהם, ולאחר שחזרו בתשובה, התחזקו עליהם והתקיפו אותם, ומשום שישאל חזרו לסרחונם, מלכות אדום התחזקה ובית שני נחרב, וה"א תחתונה נחשכה ונפלה לארץ, והמעין העליון נסתלק מאותו מעין שעומד עליו, כמו שנאמר הצדיק אבד. אבד אותו מעין של המקור העליון שהיה שופך ומושך עליו מלמעלה. מה הטעם? משום שהחשך יכסה ארץ].

ואז היה פרוד בה"א, בית שני, והיא בגלות אדום, בכל אותם תריסר שבטים (שלה) ומחנות שלהם, שנים עשר שבטים עולים לחשבון גדול, ועל שסוד (ועל זה סוד) של ה' היה בהם בכל אותו (ועל זה סוד של ה' בכל אותו) חשבון, (חשך) נמשכה הגלות.

סוד הסודות לחכמי הלב נמסר. עשרה שבטים אלה שנים, שני שבטים מאתים שנה. התחילו הדמעות לפל, פתח ואמר, (איכה א) בכה תבכה בלילה ודמעתה על לחיה. לסוף שנים עשר השבטים של הגלות, הלילה נחשך לישראל, עד שיתעורר וא"ו לזמן ששים ויש שנה.

לאחר שנים עשר שבטים, שהם אלה ומאתים שנות גלות, ואחר ששים ויש שנה בחשך הלילה, אז (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקב. זו התעוררות האות ו', שהיא נפש של בית יעקב. וסוד זה - (בראשית מו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו' ששים ויש. והוא ו', נפש של בית שני, סוד של ה' תחתונה, וזה ו' סוד של ששים ויש. ששים - להתעוררות יעקב, ויש - להתעוררות יוסף. ולכן הוא ו"ו, שהם שנים בחבור אחד וסוד אחד.

משם והלאה יתעורר הקדוש ברוך הוא לאותם נסים ואותות שאמרנו, ויתעוררו על ישראל אותן צרות שאמרנו, ואז - (וסוד זה) ואף את בריתי יצחק. אחר כך יעריך מלך המשיח קרבות בכל העולם בימיו הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמות טו) ימינה ה' נאדרי בכח. אז, ואף את בריתי אברהם אנוכר, ואחר כך והארץ אזכר, זו ה' אחרונה. באותו זמן כתוב, (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד.

לסוף ששים ויש שנים אחרות, שהם מאה ושלשים ושתים שנים, יראו אותיות בשם הקדוש חקוקים בשלמות למעלה ולמטה כראוי, וסוד זה ה"ה עליונה ותחתונה, וכל אותן דרכים שהם שלשים ושתים שנים הכלולות בסוד של אות ו', הו"ה, (יוה"ה) סוד של שלמות מאה ושלשים ושתים.

לסוף מאה ושלשים ושתים שנים אחרות יתקיים, לאחז בכנפות הארץ, וינערו הרשעים ממנה, ותטהר הארץ הקדושה, והקדוש ברוך הוא יעורר את הממתיים בארץ הקדושה, ויקומו חילות חילות בארץ הגליל.

ואז יתעורר סתר המעין העליון אות י', ויתקיימו שלשים ושנים שבילים בשלמות להשפיע למטה, וכל אותיות השם הקדוש יתקיימו בקיומם יהו"ה, שעד עכשו לא היו בשלמות. עד הזמן שישפיע וימשך אותו מעין עליון בחבור האותיות לתוך ה' (ו"ה) אחרונה, וזהו לסוף תשלום מאה וארבעים וארבע שנים אחרות שישתלמו. ויתעוררו שאר מתי ישראל שבשאר הארצות.

שימצא כל זה בחשבון ח"ת, שהתישב העולם ויתבשר, ויעבר הצד האחר [הנחש הרע] מן העולם. וה"ה תחתונה תתמלא מתוך המעין העליון, ותתעטר ותאיר בשלמות, ואז כתוב (ישעיה ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים.

עד שתהיה שבת לה' ללקט נפשות בתענוגי קדשה, [זו ה' אחרונה] כל אותו אלף שביעי, וזוהי התעוררות של רוחות קדושות של עם ישראל, להתלבש אחר שבת בגופות אחרים קדושים, להקרא קדושים, שכתוב והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו. עד כאן דברי סודות נסתרים.

ויקם מלך חדש. רבי יוסי אמר, בכל יום עושה הקדוש ברוך הוא מלאכים שלוחים על העולם, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות. עשה לא כתוב, אלא עושה, משום שכל יום ויום עושה ובאותו זמן התמנה ממנה אחד על מצרים, וזהו שכתוב ויקם מלך חדש, חדש ודאי.

אשר לא ידע את יוסף, שהרי ממקום של פרוד היו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומשם יפרד. והראשון מאותו הפרוד הוא נהר מצרים, ולכן אשר לא ידע את יוסף, מקום שכל היחוד שורה בו, שנקרא צדיק.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך, והקדימו ללכת באור. ראו כוכב אחד שהיה רץ מצד זה, וכוכב אחר מצד זה. אמר רבי אלעזר, עכשו הגיע זמן של כוכבי הבקר לשבח את אדונם, והם רצים מפחד ואימת רבונם לשבח ולזמר לו. זהו שכתוב (איוב לח) ברוך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. משום שכלם ביחוד אחד משבחים אותו.

פתח ואמר, (תהלים כב) למנצח על אילת השחר מזמור לדוד. אילת השחר - ששםאירים פני המזרח ונפרד חשך הלילה, יש ממנה אחד לצד מזרח, ומושך חוט אחד של חשך לצד דרום, עד שבא ויוצא השמש, ובוקע באותם חלונות הקריע ומאיר לעולם, ואותו חוט מפריד את חשך הלילה.

אז באה אילת השחר, ובא אור שחר בקדרות להתחבר ביום, ומאיר היום. ואור היום כלול ושאוב בתוכו את אותה האילת. ועל האילת הזאת, כשנפרד מהיום אחר שכלל אותה, אמר דוד שירה, שכתוב למנצח על אילת השחר.

ומה אמר? אלי אלי למה עזבתני. שהרי נפרדה אילת השחר מאור היום. עד שהיו הולכים, האיר היום והגיע זמן תפלה. אמר רבי אלעזר, נתפלה תפלה ונלך. ישבו והתפללו, אחר כך קמו והלכו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (קהלת ח) יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים וגו' אמרתי שגם זה הבל. פסוק זה פרשוהו ונתבאר, אבל יש הבל, שלמה המלך עשה ספר זה והקים אותו על שבעה הבלים שהעולם עומד עליהם.

והם שבעה עמודים תומכים של העולם כנגד שבעה רקיעים, ואליהם: וילוין. רקיע. שחקים. זבול. מעוין. מכיוון. ערבון. וכן נגדם אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל.

כמו שאותם שבעה רקיעים, ויש אחרים שנבדקים בהם ומתפשטים ויוצאים מהם, כך גם יש הבלים אחרים שמתפשטים ויוצאים מאלה, וכלם אמר שלמה.

וכאן יש בו סוד החכמה. יש הבל שיוצא מאותם הבלים עליונים, שהעולם עומד עליהם, וזה נעשה על הארץ, והתקיים בקיומו והתחזק בתקפו במעשי הארץ ובעליה שעולה מהארץ, וזה התמנה על הארץ, וכל תקף וקיים שלו באותן נשמות הצדיקים שנלקטו מן הארץ כשהם צדיקים, עד שלא סרחו, בעוד שנותנים ריח טוב כמו חנוף, שכתוב בו ואיננו כי לקח אותו אלהים. ונטל אותו כשעדין לא הגיע זמנו, ומשתעשע בו, וכן שאר צדיקי עולם.

ששנינו, על שני דברים צדיקים מסתלקים מן העולם טרם הגיע זמנם, אחד על חטאי הדור, ששמתרבים רשעים בעולם, אותם צדיקים שנמצאים ביניהם נתפסים בחטאיהם. ואחד כשמתגלה לפני הקדוש ברוך הוא שיסרחו אחר כך, הוא מסלק אותם מהעולם טרם הגיע זמנם. זהו שכתוב אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים. מגיע עליהם דין שלמעלה כאלו עשו חטאים ומעשים של רשעים.

שהרי פעם אחת שאל רבי יוסי בר רבי יעקב, איש כפר אונו, בזמן שרבי עקיבא וחבריו הסתלקו מן העולם ומתו באותו אופן, את רבי מאיר, אמר לו, וכי זה כתוב בכל התורה כלה? אמר לו, ולא? והרי אמר שלמה אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, מגיע עליהם דין מלמעלה כאלו עשו

חטאים ומעשים של רשעים. ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, יושבים בשקט ושלום בעולם הזה, דין לא מגיע אליהם, כאילו עשו מעשים של צדיקים.

למה? אם משום שגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שישובו בתשובה או שיצא מהם זרע שיהיה אמת בעולם, כמו תרח שיצא ממנו זרע אמת - אברהם. אהו שיצא ממנו חזקיהו, ושאָר הרשעים של העולם. ולכן, בצד זה ובצד זה, הכל שאמרנו נעשה ונתחזק על הארץ, כמו שאמרנו.

דבר אחר יש הכל אשר נעשה על הארץ, כפי שאמרנו שהתחזק [והתחזק] על העולם. במה? משום שיש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, מגיע לידיהם כאותם מעשי הרשעים כמו בת עובדי עבודה זרה, או אחד מאותם מעשים שהם ממעשה הרשעים, והם עומדים בקיומם מפחד רבונם, ולא רוצים להטמא כמו כמה צדיקי אמת שבאו לידיהם כמעשים הללו, והם גבורי כח שעושים רצון אדונם ולא חטאו, ועל זה הכל נעשה על הארץ ומתחזק בתקפו.

ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, באה לידיהם מצוה אחת שהיא מעשה של צדיקים, וזוהים בה ועושים אותה, כמו לסטים מקפח שהיה נמצא בהרים נחד עם לסטים עובדי עבודה זרה, וכשהיה עובר שם יהודי, היה מציל אותו ושומר אותו מהם, והיה קורא עליו רבי עקיבא: יש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים.

וכמו אותו רשע שהיה בסביבתו של רבי חייא, שלילה אחד פגש את אותה אשה שהיתה הולכת לבית בתה, רצה לתקוף אותה. אמרה לו, בבקשה ממך, כבד את רבונך ואל תחטא עמי. עזב אותה ולא חטא בה. הוי אומר, ויש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הכל. כמו שהתחזק אותו הכל עם אותם הצדיקים שבאו לידיהם מעשי רשעים ולא חטאו, אף כך התחזק עם אותם רשעים שהגיעו לידיהם אותם הצדיקים ועושים אותם.

ששנינו, עשה הקדוש ברוך הוא צדיקים ורשעים בעולם, וכמו שהוא מתכבד בעולם במעשי הצדיקים, כך גם הוא מתכבד ברשעים כשעושים מעשה טוב בעולם, כמו שנאמר (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו. אוי לרשע כשעושה את עצמו רע ומתחזק בחטאו, כמו שנאמר (ישעיה ג) אוי לרשע רע וגו'.

עוד פתח ואמר, (קהלת ז) את הכל ראיתי בימי הבלי וגו'. פסוק זה אף כך בארוהו החברים, אבל כאשר נתנה חכמה לשלמה, ראה הכל בזמן ששולטת הלבנה. יש צדיק - זה עמוד העולם. אבד - כמו שנאמר הצדיק אבד, בזמן הגלות. בצדקו - משום שהיא שוכבת לעפר. צדק זה, כל זמן שישאיר בגלות, היא עמם בגלות, ומשום כך, צדיק אבד בצדקו, שהרי אין מגיעות אליו אותן ברכות עליונות.

ויש רשע מאריך ברעתו - זה סמא"ל, שהאריך שקט ושלום לאדם, במה? ברעתו, באותה רעה אשתו, (אשה רעה אשת זנונים) נחש התקיף, שהרי לא מגיע עליהם שקט ושלום אלא רק משום שנדבק באותה נקבה. כמו זה לשאר המלכיות, עד שהקדוש ברוך הוא יקים מן העפר את אותה סכת דוד הנופלת, שכתוב (עמוס ט) אקים את סכת דוד הנפלת.

ויילך איש מבית לוי. רבי יוסי פתח, (שיר ו) דודי ירד לגנו לערבות הבשם וגו'. לגנו - זו כנסת ישראל, משום שהיא ערובת הבשם, שהיא כלולה מכל צדדי (מיני) בשמים וריחות של העולם הבא. בשעה שהקדוש ברוך הוא יורד לגן הזה (של עדן), כל אותו נשמות הצדיקים מתעטרות שם, כלן נותנות ריח, כמו שנאמר וריח שמנוך מכל בשמים (ורח אפך כתפוחים) - אלו הם נשמות הצדיקים, שאמר רבי יצחק, כל אותו נשמות הצדיקים שהיו בעולם הזה וכל אותו הנשמות שעתידות לרדת לעולם הזה, כלן (עומדות בגן הזה). בגן שבארץ כלם עומדים בדיוקן וציור שהיו עומדים בעולם הזה, וסתר וסוד זה נמסר לחכמים.

רוח שיוֹרֶדֶת לבני אדם, שהוא מצד הנקבה, נחקקה תמיד בחקיקה כחותם הזה. ציור הגוף של אדם בעולם הזה בולט החוצה, ורוח נחקקת פנימה. כשמתפשט הרוח מן הגוף, אותה רוח בולטת בגן של הארץ בציור ודיוקן של גופו ממש שבעולם הזה, משום שהיה תמיד כמו חותם.

ועל זה היא אמרה (שיר ח) שימני כחותם. מה חותם חקוק בחקיקה פנימה ומצטיר בציור בולט החוצה, אף כך היא הרוח שהיתה מצד שלה, כמו זה ממש בעולם הזה חקוק בחקיקה פנימה, וכשמתפשט מהגוף ונכנס לגן שבארץ, האויר ששם בולט אותו חקיקה להצטיר החוצה, ומצטיר בציור בולט החוצה, כמו שציור של הגוף בעולם הזה [למעלה].

הנשמה שהיא מעץ החיים מצטיירת שם למעלה באותו צרור החיים להתענג בנעם ה', כמו שנאמר (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו.

ויילך איש מבית לוי - זה גבריאל, כמו שנאמר (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון וגו'. מבית לוי - זו כנסת ישראל, שבאה מצד השמאל. ויקח את בת לוי - זו הנשמה.

שְׁשִׁינִי, בְּשָׁעָה שְׁנוּלָד גּוֹף שֶׁל צָדִיק בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא לַגְּבִרְיָאֵל וְנוֹטֵל אוֹתָהּ נִשְׁמָה [שֶׁל צָדִיק] שְׁבִנָּה, וּמוֹרִיד אוֹתָהּ לַגּוֹף הַזֶּה שֶׁל הַצָּדִיק שְׁנוּלָד בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהוּא נִפְקֵד עָלֶיהָ וְשׁוֹמֵר אוֹתָהּ.

וְאִם תֹּאמַר, אוֹתוֹ מֵלֶאֱדָה שֶׁהִתְמַנֶּה עַל רוּחוֹת הַצָּדִיקִים שָׁמוּ לִילָה, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁשָּׁמוּ גְבִרְיָאֵל? כִּי הוּא וְדַאי, מְשׁוּם שֶׁבָּא מִצַּד הַשְּׂמָאל, וְכָל מִי שֶׁבָּא מִצַּד הַשְּׂמָאל כִּי נִקְרָא.

וַיֵּלֶךְ אִישׁ - זֶה עֲמָרָם. וַיִּקַּח אֶת בֵּית לֵוִי - זֶה יוֹכָבֵד. וּבֵית קוֹל יִרְדָּה וְאַמְרָה לוֹ לְהַזְדַּוֵּג בָּהּ, שֶׁהָרִי קָרַב זָמַן גְּאֻלַּת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי הַבֵּן שְׁנוּלָד מֵהֶם.

וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סִיעַ בּוֹ, שֶׁשִּׁינִי, שְׂכִינָה שֶׁרָתָה עַל מִטָּתָם, וְהִרְצוּן שֶׁלָּהֶם בְּדַבְּקוֹת אַחַת הַיְתָה בְּשִׂכְיָהּ, וְלָכֵן לֹא זָזָה שְׂכִינָה מֵאוֹתוֹ בֶּן שְׁהוֹלִידוֹ, לְקִיָּם מִה שֶׁכְּתוּב (וַיִּקְרָא כ) וְהִתְקַדְּשִׁתָּם וְהִיִּיתָם קְדוֹשִׁים. בֶּן אֲדָם שֶׁמִּקְדָּשׁ עֲצָמוֹ מִלְמַטָּה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִקְדָּשׁ אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה. כִּמוֹ שֶׁהִרְצוּן שֶׁלָּהֶם הָיָה בְּדַבְּקוֹת שֶׁל הַשְּׂכִינָה, כִּי הַשְּׂכִינָה נִדְּבָקָה מִמֶּשׁ בְּאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שְׁעָשׂוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרִי הַצָּדִיקִים שֶׁהִרְצוּן שֶׁלָּהֶם בְּדַבְּקוֹת שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תָּמִיד. וְכִמוֹ שֶׁהֶם מִתְדַּבְּקִים בּוֹ תָּמִיד, כִּי גַם הוּא נִדְּבָק בָּהֶם וְלֹא עוֹזֵב אוֹתָם לְעוֹלָמִים. אוֹי לְרָשָׁעִים שֶׁהִרְצוּן שֶׁלָּהֶם וְהַדְּבָקוֹת שֶׁלָּהֶם מִרְחֻקָּת מִמֶּנּוּ, וְלֹא דִי לָהֶם שֶׁמִּתְרַחֲקִים מִמֶּנּוּ, אֲלָא שֶׁנִּדְּבָקִים בְּצַד הָאֲחֵר. בֹּא רֵא, עֲמָרָם שֶׁנִּדְּבָק בְּקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא, יָצָא מִמֶּנּוּ מִשָּׁה, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא זָז מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים, וְשִׂכְיָהּ נִדְּבָקָה עִמּוֹ תָּמִיד. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ.

וַתֵּהָרֵא הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא. מַה זֶּה כִּי טוֹב הוּא? אָמַר רַבִּי חִיָּיא, שְׁנוּלָד מֵהוּל. מְשׁוּם שֶׁסּוּד הַבְּרִית נִקְרָא טוֹב, שֶׁכְּתוּב (ישעיה ג) אֲמָרוּ צָדִיק כִּי טוֹב.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, רָאִתָּה בּוֹ אוֹר הַשְּׂכִינָה שֶׁמֵּאִיר בּוֹ, שֶׁבְּשָׁעָה שְׁנוּלָד, הִתְמַלָּא כָּל הַבֵּית אוֹר, שֶׁכְּתוּב וַתִּקְרָא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא, וְכְתוּב (בראשית א) וַיִּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. וְעַל זֶה כְּתוּב כִּי טוֹב הוּא, וְהַכֹּל הָיָה.

וַתִּצְפְּנָהּוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים. מַה אוֹמְרִים שְׁלֹשָׁה יָרְחִים? אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, רָמְזוּ הוּא שָׂרְמוֹ, שֶׁלֹּא נֹדַע מִשָּׁה בְּזֹהָר עָלִיוֹן עַד שְׁלֹשָׁה יָרְחִים, שֶׁכְּתוּב (שמות יט) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהָרִי אָז נִתְּנָה תוֹרָה עַל יְדוֹ, וְשִׂכְיָהּ הִתְגַּלְתָּה וְשִׁרְתָּה עָלָיו לְעֵינֵי כָּלֶם, שֶׁכְּתוּב וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה'.

וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצִּפְנִי, שֶׁעַד אוֹתָהּ שָׁעָה לֹא נֹדַע דְּבוּרוֹ בְּקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא, וְכְתוּב מִשָּׁה יִדְבֹּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל.

וַתִּקַּח לוֹ תַּבַּת עֲצֵי גִמָּא, רָמְזוּ עַל הָאֲרוֹן שְׁלוּחוֹת הַבְּרִית נִכְנָסִים לְתוֹכוֹ. תַּבַּת גִּמָּא הִיא אֲרוֹן הַבְּרִית. וַתַּחֲמִרָהּ בַּחֲמֹר וּבְזָפֶת, [שְׁאוֹתָהּ תַּבָּה שְׁהוּא] שֶׁהָרִי הָאֲרוֹן הָיָה מִצָּפָה מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, זֹאת הַתוֹרָה שֶׁהִחְמִירָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וּבְמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

וַתִּשֶּׂם בָּהּ אֶת הַיָּלָד - אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הושע יא) כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וְאַהֲבָהּ. וַתִּשֶּׂם בְּסוּף - שֶׁלֹּא הָיוּ מִצְוֹת הַתוֹרָה חֲמֹר לַעֲשׂוֹת עַד סוּף, שֶׁנִּכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ לְסוּף אֲרָבָעִים שָׁנָה. עַל שִׁפְתַּי הָיָר - עַל מֵאֶמֶר שֶׁל אוֹתָם שֶׁמּוֹרִים תוֹרָה וְחֻקָּה לְיִשְׂרָאֵל. (רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, כִּי לְמַדְנֹה).

דָּבָר אַחֵר וַיֵּלֶךְ אִישׁ - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב ה' אִישׁ מִלְחָמָה. מִבֵּית לֵוִי - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַמְּקוֹם שֶׁהִתְחַכְמָה הָעֲלִיזָה וְאוֹתוֹ נִהַר מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד וְלֹא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים. מִבֵּית לֵוִי - שֶׁהָרִי לְוִיתָן (כָּל שְׂמֻחָה) לְשִׂמְחָה בְּעוֹלָם, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים קד) לְוִיתָן זֶה יִצְרָתָה לְשִׂחָק בּוֹ. וַיִּקַּח אֶת בֵּית לֵוִי - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְקוֹם שֶׁאוֹר הַלְבָּנָה מֵאִיר.

וַתֵּהָרֵא הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן. הָאִשָּׁה וְדַאי, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹאֵת יִקְרָא אִשָּׁה. בְּתַחֲלָה בֵּית לֵוִי, וְכִי זֶה וְדַאי. וְכִי בֵּית לֵוִי בְּתַחֲלָה וְעַכְשָׁיו אִשָּׁה? אֲלָא כִּי זֶה בְּוֹדָאִי, וְכִי לְמַדְנֹה, עַד שֶׁלֹּא הִזְדַּוְּגָה אִשָּׁה, הִיא נִקְרָאת בֵּית פְּלוּגִי. אַחֵר שֶׁהִזְדַּוְּגָה, נִקְרָאת אִשָּׁה. וְכֵאֵן בֵּית וְאִשָּׁה, דִּרְגָּה אַחֶת הִיא.

וַתִּצְפְּנָהּוּ שְׁלֹשָׁה יָרְחִים - אֵלּוּ שְׁלֹשֶׁת הַיָּרְחִים שֶׁהָדִין הַקָּשָׁה שְׂרוּי בְּעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵם: תַּמּוּז, אָב וְטַבַּת (שְׁבָט). מַה מְשֻׁמֵּעַ? שֶׁעַד שֶׁלֹּא יִרְדַּ מִשָּׁה לְעוֹלָם, הוּא הָיָה מְצוּי לְמַעְלָה, וְעַל זֶה הִזְדַּוְּגָה בּוֹ שְׂכִינָה מִיּוֹם שְׁנוּלָד. מִכָּאֵן, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׂרוּחוֹת הַצָּדִיקִים מִצְוִיּוֹת הֵן לְמַעְלָה עַד שֶׁלֹּא יוֹרְדוֹת לְעוֹלָם.

וְלֹא יָכְלָה עוֹד הַצִּפְנִי וְגו'. מַה זֶה וַתִּקַּח לוֹ תַּבַּת גִּמָּא? שֶׁכִּסְתָּהּ אוֹתוֹ בְּסִימְנִיָּה לְהִיּוֹת שְׁמוֹר מֵאוֹתָם הַדְּגִים שֶׁל הַיָּם שֶׁשְּׂטִיִּים בֵּינָם הַגְּדוֹל, שֶׁכְּתוּב (תהלים קד) שֶׁם רָמַשׁ וְאֵין מִסְפָּר. וְהִיא כִּסְתָּהּ אוֹתוֹ לְהִיּוֹת שְׁמוֹר מֵהֶם בְּכִסּוֹי [בְּצַד הַיּוֹבֵל] [טִיסַת הַרוֹכֵל] [טִסַּת הַכְּבֵרָה] נִכְבֵּד שֶׁל שְׁנֵי גִּנִּים, לָבֶן וְשֹׁחַר, וְהַנִּיחָה אֶת מִשָּׁה בִּינֵיהֶם שֶׁיִּנְדַּע עִמָּהֶם, מְשׁוּם שֶׁעֲתִיד לַעֲלוֹת [בִּינֵיהֶם] פְּעַם אַחֲרָת לְקַבֵּל תוֹרָה.

וַתִּרְדָּ בֵּית פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל הָיָר - זֹאת שֶׁבָּאָה מִצַּד הַשְּׂמָאל שֶׁל הָדִין הַקָּשָׁה, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ) לְרַחֵץ עַל הָיָר. עַל הָיָר דִּנְקָא, וְלֹא עַל הַיָּם.

ואם תאמר, והרי כתוב ומטף אשר הכית בו את היאר, ומשה לא הכה אלא על הים, וקראו לו יאר? אלא יאר היה שהכה אהרן על ידי משה, והחשיב אותו הכתוב שהוא עשה זאת.

כמו זה וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאר. ואהרן הכהו. אלא על שבא מצד הקדוש ברוך הוא קראו הכתוב אחרי הכות ה', אחר כך קראו בשם משה. ונערתיה הלכת על יד היאר - אלו שאר המהנות שבאים מהצד הזה.

ותפתח ותראהו את הילד. ותראהו! ותרא היה צריך (לכתב)! מה זה ותראהו? אמר רבי שמעון, אין לך דבר בתורה שאין בו סודות עליונים ונכבדים. אלא כך למדנו, רשם המלך והגבירה נמצא בו, והוא רשם של נא"ו ה"א. ומיד - ותחמל עליו וגו'. עד כאן למעלה. מכאן והלאה למטה, חוץ מהכתוב הזה.

ותתצב אחתו מרחק וגו'. ותתצב אחתו, אחתו של מי? אחתו של אותו שקרא לכנסת ישראל אחותי, כמו שנאמר (שיר ה) פתחי לי אחתי רעיתי. מרחק, כמו שנאמר מרחוק ה' נראה לי.

[איד] משמע שאותם צדיקים, עד שלא ירדו לעולם, נודעים הם למעלה אל הכל, וכל שכן משה. ומשמע גם כן שנשמות הצדיקים נמשכות ממקום עליון, כמו שבארנו, וסוד הדבר למדנו, שמשמע שיש לנשמה אב ואם, כמו שיש לגוף אב ואם בארץ, ומשמע שבכל הצדדים, בין למעלה בין למטה, הכל בא מזכר ונקבה ונמצאים. והרי בארו את הסוד, שכתוב תוצא הארץ נפש חיה. הארץ - זו כנסת ישראל. נפש חיה - נפש של אדם הראשון העליון כמו שנתבאר. בא רבי אבא ונשקו. אמר, ודאי יפה אמרת, וכך הוא ודאי. אשרי חלקו של משה הנביא הנאמן על כל שאר נביאי העולם.

דבר אחר ותתצב אחתו - זוהי חכמה, כמו שנאמר (משלי ז) אמר לחכמה אחתי אתי. אמר רבי יצחק, מעולם לא העברה (התעוררה) מדת הדיו מן העולם, שהרי בשעה שהיו ישראל חוטאים, היה הדיו מקטרג עמם, ואז ותתצב אחתו מרחק, כמו שנאמר מרחוק ה' נראה לי.

ותרד בת פרעה לרחץ על היאר. בשעה שהיו ישראל פוסקים מן התורה, מיד - ותרד בת פרעה לרחץ על היאר. היתה יורדת מדת הדיו לרחץ מדם ישראל על גלבון התורה. ונערתיה הלכת על יד היאר - אלו האמות שהם הולכים ורודפים אחריהם. על יד היאר - על סבת גלבון התורה, ואותם שמורים (שישנים) בה, שרפו ידיהם ממנה.

אמר רבי יהודה, כל דברי העולם תלויים בתשובה ובתפלה שמתפלל אדם לקדוש-ברוך-הוא, וכל שכן מי ששופך דמעות בתפלתו, שאין לך שער שלא נכנסים אותו דמעות. מה כתוב: ותפתח ותראהו את הילד. ותפתח - זו שכינה שעומדת על ישראל כאם על הבנים, והיא תמיד פותחת בזכותם של ישראל.

כיון שפתחה - ותראהו את הילד, ילד שעשועים, שהם ישראל, שמתחטאים לפני מלכם (מאביהם) בכל, ומיד שמתחננים לפני הקדוש ברוך הוא, חוזרים בתשובה ובזכים לפניו כמו בן שבוכה לפני אביו. מה כתוב? והנה נער בכה. כיון שבכה, העברו (נשתברו) כל הגזרות הרעות של העולם. מה כתוב? ותחמל עליו, התעוררה עליו ברחמים ורחמה עליו.

ותאמר מילדי העברים זה, שהם רבי לב, ולא מילדי העפזים שהם קשי ערף וקשי לב. מילדי העברים רבי לב מאבות ומאמהות לשוב לפני רבונם. ותקרא את אס הילד, שהיתה בוכה. זהו שכתוב (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'. הוא בוכה, ואם הילד היא בוכה.

אמר רבי יהודה, לעתיד לבא מה כתוב? בבכי יבאו ובתחנונים וגו'. מהו בבכי יבאו? בזכות בכי של אס הילד, שהיא רחל, יבאו ויתכנסו מהגלות. ואמר רבי יצחק, הגאולה של ישראל לא תלויה אלא רק בבכי, כשישגלמו ויכלו בכי הדמעות שבכה עשו לפני אביו, שכתוב (בראשית כז) וישא עשו קלו ויבך. [אמר רבי יוסי, אותו בכי שבכה עשו] ואותן דמעות הורידו את ישראל לגלות. כיון שיכלו אותן דמעות בבכי של ישראל, יצאו מגלותו, זהו שכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אויבילם.

ויפן כה וכה, ראה באותן חמשים אותיות שמניחים אותו ישראל בכל יום שמע ישראל פעמים, שיש בהם כ"ה פעמים, ולא ראה אותם בו. ויפן כה וכה וגו'. כה וכה, אמר רבי אבא, כה - ראה אס היו בו מעשים כשרים. וכה - אס עתיד לצאת ממנו בן מעלה. מיד - וירא כי אין איש. ראה ברוח הקדש שלא עתיד לצאת ממנו בן מעלה.

שאמר רבי אבא, כמה רשעים הם בעולם שמוציאים בנים מעלים יותר מאותם צדיקים, ואותו בן מעלה שיוצא מן הרשע הוא מעלה יותר, להיות טהור מטמא, אור מתוך חשכה, חכמה מתוך טפשות, וזהו המעלה מהכל.

וירא וירא של כאן, הכל ברוח הקדש הסתכל וראה, ומשום כך הסתכל ורג אותו, והקדוש ברוך



הוא סבב הכל ללכת לאותה באר, כמו שהלך יעקב לאותה באר, שכתוב וישב על הבאר. ביעקב כתוב (בראשית כט) וירא והנה באר. במשה כתוב וישב בארץ מדין וישב על הבאר. משום שמשה ויעקב, אף על גב שבדבריהם אחת היו, התעלה משה בזה יותר ממנו.

רבי יוסי ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי, אותה באר שראה יעקב וראה משה, האם זו היתה אותה באר שחפרו אברהם ויצחק? אמר לו, לא. אלא בשעה שנברא העולם, נבראה הבאר הזאת, ובערב שבת בין השמשות נברא הפה שלה, וזוהי הבאר שראו יעקב ומשה.

משנה. אותם רודפי אמת, אותם המבקשים סוד האמונה, אותם שדבקים בקשר נאמן, אותם שיוצאים דרכי המלך העליון, קרבו ושמעו.

בשעלו שנים ויצאו למול אחד, מקבלים אותו בין שתי זרועות. שנים יורדים לשלשה (למטה) הם שנים, אחד מהם הוא שדה תפוחים קדושים, מהבאר הזאת יושבים [שנים יושבים] המושב שהנביאים (בניו) יונקים מהם. אחד ביניהם הוא חבור של הכל, והוא נוטל מהכל. אותה באר קדושה עומדת תחתיהם, שדה תפוחים [הקדושים] היא. מהבאר הזאת נשקים העדרים שרעה משה במדבר, מהבאר הזאת נשקו העדרים שברר יעקב כאשר בירר אותם לתוך חלקו כל אותו מרפבות וכל אותם בעלי הכנפים.

שלשה עומדים רובצים על הבאר הזאת. באר זו מתמלאת מהם, ונקראת אדניי, על זה כתוב (דברים ג) אדני אלהים אתה החלוצ וגו'. וכתוב (דניאל ט) והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני, אדון כל הארץ, זהו שכתוב (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. בה גנוז מקור קדוש שנובע בה תמיד, וממלא אותה, שנקרא ה' צבאות. ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים.

ולכתו מדין שבע בנות ותבאנה ותדלנה וגו'. אמר רבי יהודה, אם באר זו שהיא באר יעקב, הרי כתוב בה (בראשית כט) ונאספו שמה כל העדרים ונגלו וגו'. וכאן בנות יתרו לא הצטרפו את זה, אלא ותבאנה ותדלנה, בלי טרח אחר.

אמר רבי חייא, יעקב הזיז אותה מן הבאר, שהרי כתוב, כשמתפנסים שם כל העדרים, והשיבו את האבן. וביעקב לא כתוב וישב את האבן, שהרי לא הצטרף אחר כך, שהרי בתחלה המים לא היו עולים. כיון שבא יעקב, עלו המים אליו, וימשה אף כך עלו המים אליו ואותה האבן לא היתה על פי הבאר, ומשום כך ותבאנה ותדלנה.

רבי אלעזר ורבי אבא היו הולכים מטבריה לצפורי. עד שהיו הולכים, פגע בהם יהודי אחד. התחבר עמם. אמר רבי אלעזר, כל אחד יאמר דבר תורה.

פתח הוא ואמר, (יחזקאל לו) ויאמר אלי הנבא אל הרוח הנבא בן אדם ואמרתי אל הרוח וגו'. מפסוק זה ידעתי מקום שהרוח יוצאת ממנו, וכי יכול היה יחזקאל לנבא על הרוח, והרי כתוב, אין אדם שולט ברוח כלל את הרוח. אלא, בן אדם לא יכול לשלט ברוח, אבל הקדוש ברוך הוא הוא שולט בכל, ועל מאמרו היה מתנבא הנביא יחזקאל. ועוד, שהרי רוח היתה בגוף בעולם הזה, ולכן התנבא עליה מארבע רוחות באי הרוח, מאותו מקום שנתחם בעמודיו בארבעת הצדדים של העולם.

קפץ אותו יהודי לפניו, אמר לו, רבי אלעזר, מה ראית? אמר, דבר ראיתי. אמר לו, מה? אמר לו, רוח בני אדם אם מתלבש בגן עדן בלבוש של דיוקן בגוף של העולם הזה, היה לו לכתוב: כה אמר ה' מגן עדן באי הרוח. מהו מארבע רוחות?

אמר לו, רוח לא יורדת לעולם הזה עד שעולה מהגן שבארץ לתוך הכסא שעומד על ארבעה עמודים. כיון שעולה שם, נשאבת מתוך אותו הכסא של המלך, ויורדת לעולם הזה, הגוף נוטל מארבעה צדדי העולם. אף הרוח כך נוטלת מארבעה צדדי הכסא שמתקן עליהם.

אמר לו אותו האיש, הקפיצה שקפצתי לפניכם, דבר ראיתי מצד זה. משום שיום אחד הייתי הולך במדבר, וראיתי עץ אחד נחמד למראה ומערה אחת תחתיו. קרבת אליו, וראיתי אותה מערה שמעלה ריחות מכל מיני ריחות של העולם. התחזקתי בעצמי ונכנסתי לאותה מערה, וירדתי במדרגות ידועות לתוך מקום אחד שהיו בו עצים גדולים וריחות ובשמים שלא יכלתי לסבל.

ושם ראיתי איש אחד, ושרביט אחד בידו, והיה עומד בפתח אחד. כיון שראה אותי, תמה ועמד אלי. אמר לי, מה אתה עושה כאן ומאיפה אתה, אני פחדתי הרבה. אמרתי לו, מורי, אני מן החברים, וכך וכך ראיתי במדבר, ונכנסתי למערה הזו, וירדתי לכאן.

אמר לי, הואיל ואתה מן החברים, קח את הכתבים הקשורים הללו ותן אותם לחברים, אותם שיוצאים הסודות של רוחות הצדיקים. הבה בי באותו שרביט, ונרדמתי. בין כך ראיתי כמה חילות ומחנות בתוך השנה שהיו באים בדרך לאותו מקום, ואותו איש הבה באותו שרביט ואמר, לכו בדרך של האילנות. בין כך שהיו הולכים, פרחו באויר ועלו, ולא ידעתי לאיפה. ושמעתי קולות של מחנות

גדולים, ולא נדעתי מהיכן (לאיזה מקום) הוא. התעוררתי ולא ראיתי דבר, ופחדתי באותו מקום.

בין כך ראיתי אותו איש. אמר לי, ראית דבר? אמרתי לו, ראיתי בתוך שנותי כך וכך. אמר, באותה דרך הולכות רוחות הצדיקים לתוך הגן עדן להכנס לשם, ומה ששמעת מהם, הוא שעומדים בגן בדיוקן של העולם הזה, ושמחים ברוחות הצדיקים שנכנסים לשם.

וכמו שגוף נבנה בעולם הזה מקשר של ארבעה יסודות ומצטיר בעולם הזה, אף כך הרוח מצטירת בגן מקשר של ארבע רוחות שעומדות בגן. ואותה רוח מתלבשת שם ומצטירת מהם בציוור של דמות הגוף שהצטיר בעולם הזה. ואלמלא אותו ארבע רוחות שהן אצורים של הגן, הרוח לא מצטירת בציוור כלל, ולא מתלבשת בהם.

אותן ארבע רוחות קשורות אלה באלה כאחד, ואותה רוח מצטירת ומתלבשת בהן, כמו שהגוף מצטיר בקשרים של ארבעה יסודות העולם. ולכן מארבע רוחות באי הרוח, מאותן ארבע רוחות של גן עדן שהתלבשה והצטירה בהן. ועכשו קח קשר זה של כתבים ולך לדרךך, ותן אותם לחברים.

בא רבי אלעזר ואותם החברים ונשקוהו בראשו. אמר רבי אלעזר, ברוך ה' רחמן ששלחך לכאן, שודאי זהו ברור הדבר, והקדוש ברוך הוא הזמין לפי פסוק זה. נתן להם אותו צרור כתבים. כיון שנטל אותו רבי אלעזר ופתח אותו, יצא חדר אש והקיפו. ראה בו מה שראה, ופרח מידיו.

בכה רבי אלעזר ואמר, מי יכול לעמוד בגני המלך, (תהלים טו) ה' מי יגור באהלך מי ישכן בהר קדשך. אשרי דרך זו ואותה שעה שפגשתי אותך. ומאותו יום היה שמח רבי אלעזר, ולא אמר כלום לחברים. עד שהיו הולכים, פגשו באר מים אחת. עמדו עליה ושתו מן המים.

אמר רבי אלעזר, אשרי חלקם של הצדיקים. יעקב ברח מלפני אחיו, והזדמנה לו באר. כיון שהבאר ראתה אותו, המים נודעו לאדוניהם ועלו אליו ושמוחו עמו, ושם הזדמנה לו בת זוגו. משה ברח מלפני פרעה והזדמנה לו אותה באר, והמים ראו אותו ונודעו לאדוניהם ועלו אליו, ושם הזדמנה לו בת זוגו.

מה בין משה ליעקב? ביעקב כתוב (בראשית כט) ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. ויגש יעקב ויגל את האבן וגו'. מה כתוב במשה? ויבאו הרעים ויגרשו ויקם משה ויושעו וגו'. בודאי שמושה היה יודע, שכיון שראה מים שעולים אליו, ששם תזדמן לו בת זוגו. ועוד, שהרי רוח הקדש לא זזה ממנו לעולמים, ובה היה יודע שצפורה תהיה בת זוגו. אמר משה, ודאי יעקב בא לכאן והמים עלו אליו, והזדמן לו אדם שהכניסו לביתו ונתן לו כל מה שצריך, אף אני כך.

אמר אותו האיש, כך למדנו, שיתרו היה כמר לכוזבים ומזלות. כיון שראה שפוכבים ומזלות אין בהם ממש, נפרד מעבודתה. קם העם ונדה אותו. כיון שראו את בנותיו, היו מגרשים אותם, שהרי בהתחלה הן היו רעות צאנו. כיון שראה משה ברוח הקדש שעל דבר של כוכבים ומזלות היו עושים כך, מיד - ויקם משה ויושעו וישק את צאנם, ונעשה קנאי לקדוש-ברוך-הוא בכל.

אמר לו רבי אלעזר, אתה אצלנו, ולא יודעים את שמך. אמר, אני יועזר בן יעקב. באו החברים ונשקוהו. אמרו, ומה אתה אצלנו, ואנו לא היינו יודעים אותך? הלכו כאחד כל אותו היום, וליום אחר לוו אותו שלשה מילין, והלך לדרך.

ותאמר איש מצרי הצילנו. רבי חייא אמר, הרי בארו החברים, שנצנצה בהן רוח הקדש, ואמרו ולא ידעו מה אמרו. לאיש שהיה יושב במדבר, והיו ימים שלא אכל בשר. יום אחד בא דב לטל כבש אחד. ברח הכבש, והדב אחרי, עד שהגיעו לאותו איש למדבר. ראה כבש והחזיק בו ושיחטו, ואכל בשר.

דבר אחר ואלה שמות בני ישראל - רבי יהודה פתח ואמר, (שיר א) שחורה אני ונאנה וגו'. שחורה אני ונאנה - זו כנסת ישראל שהיא שחורה מן הגלות. ונאנה - שהיא נאנה בתורה ומצוות ומעשים בשרים. בנות ירושלם - שעל זה זכאים לרשת את ירושלים של מעלה. באהלי קדר - אף על גב שהיא קודרת בגלות, במעשים היא כיריעות שלמה, כיריעות של המלך שהשלום כלו שלו.

רבי חייא הגדול היה הולך לבצלי המשנה ללמד מהם. הלך לרבי שמעון בן יוחאי, וראה פרגוד אחד שהיה מפסיק בבית. תמה רבי חייא. אמר, אשמע דבר מפיו מכאן.

שמע שהיה אומר, ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים. כל הכסוף שפוספים ישראל [מלפני] מהקדוש ברוך הוא, הוא שאמר רבי שמעון, תצאתם של ישראל שהיה הקדוש ברוך הוא לא הולך ולא מתרחק, אלא בורח כצבי או כעפר האילים.

מה הטעם? אמר רבי שמעון, אין חיה בעולם עושה כמו הצבי או כעפר האילים. בזמן שהוא בורח, הולך מעט מעט ומחזיר את ראשו למקום שצא ממנו, ולעולם הוא תמיד מחזיר את ראשו לאחוריו.

כך אמרו ישראל: רבוננו של עולם, אם אנו גורמים שתסתלק מבינינו - יהי רצון שתברח כמו הצבי או כמו עפר האילים, שהוא בורח ומחזיר את ראשו למקום שהניח. זהו שכתוב (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אביהם לא מאסתיים ולא געלתים לכלתם. דבר אחר - הצבי, כשהוא ישן, הוא ישן בעין אחת, והאחרת הוא נעור. כך אמרו ישראל לקדוש-ברוך-הוא, עשה כמו הצבי, שהנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

שמע רבי חייא ואמר, אם עליונים [פוסקים] עוסקים בבית, ואני יושב בחוץ!! בכה. שמע רבי שמעון ואמר, ודאי שכניה בחוץ, מי יצא? אמר רבי אלעזר בנו, אם אני אשאר - [כחול] לא אשאר, שהרי השכניה מחוץ אלינו. שתכנס השכניה, ותהיה אש שלמה. שמע קול שאומר: עדין לא נסמכו הסומכים, והשערים עדין לא התקנו, ומקטני [ומאחלי] הבשמים של עדן, שפעת הוא. לא יצא רבי אלעזר.

ישב רבי חייא, בכה ונאנח. פתח ואמר, סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים. נפתח שער הפרגוד, לא נכנס רבי חייא. זקף רבי שמעון את עינו ואמר, מזה נשמע שנתנה רשות למישהו בחוץ, ואנו בפנים!! קם רבי שמעון. הלכה האש ממקומה עד מקום רבי חייא. אמר רבי שמעון, ניצוץ אור הקליטה בחוץ, של המפתח ואנו כאן בפנים!! התאלס פיו של רבי חייא.

כיון שנכנס פנימה, הוריד את עינו ולא זקף ראשו. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, קום העבר ידך על פיו, שלא יודע בזה, שלא רגיל בו. קם רבי אלעזר והעביר ידו על פי רבי חייא. פתח פיו רבי חייא ואמר, ראתה עיני מה שלא ראיתי. הודקפתי שלא חשבתי, שטוב למות באש של זהב טוב שדולק.

במקום שזרקים שביבי אש לכל עבר, וכל שביב ושביב עולה לשלש מאות ושבעים מרפבות, וכל מרפבה נפרדת לאלף אלפים ורבוא רבבות, עד שמגיע לעתיק הימים שיושב על כסא, והכסא מזדעזע ממנו למאותים וששים עולמות.

עד שמגיע למקום עדון הצדיקים, עד שנשמע בכל הרקיעים, וכל העליונים והתחתונים, וכלם בזמן אחד, תמהים ואומרים: זהו רבי שמעון בר יוחאי שהיה מרעיש הכל, מי יכול לעמוד לפניו. זהו הוא רבי שמעון בר יוחאי שבשעה שפותח פיו להתחיל לעסק בתורה, מקשיבים לקולו כל הפסאות וכל הרקיעים וכל המרפבות, וכל אותם שמשבחים את רבונם.

אין פותחים ואין מסימים, כלם נמצאים, עד שלא נשמע (שישתמע) בכל הרקיעים שלמעלה ושלמטה פתחון פה. כשמסיים רבי שמעון לעסק בתורה, מי רואה איזה שירים? מי רואה איזו חידה שמשבחים לרבונם? מי רואה את הקולות שהולכים בכל הרקיעים? כלם באים בשביל רבי שמעון וכורעים ומשתחוים לפני רבונם, מעלים ריחות של בשמים של עדן עד עתיק הימים, וכל זה משום רבי שמעון.

פתח רבי שמעון פיו ואמר, שש דרגות ירדו עם יעקב למצרים, וכל אחת ואחת עשרה אלף רבוא. וכנגדן שש דרגות לישראל, וכנגדן שש דרגות לכסא העליון, וכנגדן שש דרגות לכסא שלמטה, שכתוב שש מעלות לכסא. זהו שכתוב (יחזקאל טז) רבבה כצמח השדה נתתיך וגו'. הרי שש. וכנגדן כתוב ובני ישראל פרו וישרצו וירבו וינעצמו וגו'.

בא ראה, כל אחד ואחד עולה לעשרה, והיו ששים, ואותם ששים גבורים ששביב השכניה, והם ששים רבבות שיצאו עם ישראל מן הגלות ושנכנסו עם יעקב לגלות.

אמר לו רבי חייא, והרי היו (רואים) שבעה ועלו לשבעים. אמר לו רבי שמעון, שבעים לא מכאן. ואם תעלה בדעתך שבעה, הרי כתוב (שמות כה) וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה וגו'. וקנה אחד האמצעי לא בחשבון, שכתוב (במדבר ח) אל מול פני המנורה יאירו וגו'.

עד שהיו יושבים, אמר רבי אלעזר לרבי שמעון אביו, מה ראה הקדוש ברוך הוא להוריד את ישראל למצרים בגלות? אמר לו, שאלה אחת אתה שואל, או שתיים? אמר לו, שתיים. גלות למה, ולמה דוקא למצרים? אמר לו, שתיים הן, וחוזרות להיות אחת. אמר לו, עמד בעמדך בשבילך יתקנס למעלה משמדך דבר זה. אמר בני, אמר.

פתח ואמר, (שיר ו) ששים המה מלכות ושמונים פילגשים. ששים המה מלכות - אותם גבורים שלמעלה מכח הגבורה שנאחזים בקליפות (בחקיקות) של חיה הקדושה של ישראל. ושמונים פילגשים - ממנים בחקיקות שתחתיהן בחזרה (באחד) אחד ממאה. ועלמות אין מספר - כנאמר היש מספר לגודליו. ועם כל זה כתוב, אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. זוהי השכניה הקדושה שיוצאת מבצלי המגן (משנים עשר) אורות שזוהרים שמאירים לכל, והיא נקראת אם (בינה).

כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא בארץ, זרק את כל העמים לכל עבר, ומנה עליהם גדולים, זהו שכתוב (דברים ד) אשר חלק ה' אליהם אתם לכל העמים. והוא לקח לחלקו את כנסת ישראל, זהו שכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. וקרא לה אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. זוהי שכניה

כבודו שהשרה ביניהם, אחת היא ומיחדת לו. ראוה בנות וינאשרוה, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה. מלכות ופילגשים ויהללה - אלו גדולי העמים שנפקדו עליהם.

ועוד סוד הדבר הוא, ששנינו, בעשרה מאמרות נברא העולם, וכשתסתכל הם שלשה, והעולם נברא בהם בחכמה ובתבונה ובדעת, והעולם לא נברא אלא בשביל ישראל. כשרצה להעמיד את העולם, עשה את אברהם בסוד החכמה, את יצחק בסוד התבונה, ואת יעקב בסוד הדעת, ובזה נקרא (משלי כד) ובדעת חדרים ומלאו. ובאותה שעה נתקן כל העולם, ומשנולדו ליעקב שנים עשר שבטים, נתקן הכל כמו שלמעלה.

כשראה הקדוש ברוך הוא חדונה רבה של העולם התחתון הזה שנתקן כמו שלמעלה, אמר, אולי חס ושלום יתערבו בשאר העמים וישאר פגם בכל העולמות. מה עשה הקדוש ברוך הוא? טלטל את כלם מכאן לכאן, עד שיכדו למצרים לדור את דוירם בעם קשה ערף, שמבזים את מנהיגיהם ומבזים אותם להתחתן בהם ולהתערב עמם, וחושבים אותם לעבדים. הגברים געלו בהם, והנקבות געלו בהם, עד שנתקן הכל בזרע קדש, ובין כך ובין כך נשלם חטא שאר העמים, שכתוב (בראשית טו) כי לא שלם עון האמורי עד הנה. וכשיצאו, יצאו צדיקים קדושים, שכתוב שבטי יה עדות לישראל. בא רבי שמעון ונשקו בראשו. אמר לו, עמד בני בעמדך, כי השעה עומדת לך.

ישב רבי שמעון, ורבי אלעזר בנו עומד ומפרש דברים של סודות חכמה, והיו פניו מאירות כשמש. והדברים מתפזרים וטסים בקיע. ישבו יומים ולא אכלו ולא שתו, ולא היו יודעים אם היה יום או לילה. כשיצאו, ידעו שהיו יומים שלא טעמו דבר. קרא על זה רבי שמעון, ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו'. ומה אם אנו בשעה אחת כך - משה, שהכתוב העיד בו ויהי שם עם ה' ארבעים יום וגו', על אחת כמה וכמה.

כשבא רבי חייא לפני רבי יוסף וספר לו את המעשה, תמה רבי, ואמר לו רבי שמעון בן גמליאל אביו, בני, רבי שמעון בר יוחאי אריה, ורבי אלעזר בנו אריה, ואין רבי שמעון כשאר אריות, עליו כתוב (עמוס ג) אריה שאג מי לא יירא וגו'. ומה עולמות שלמעלה מזדעזעים ממנו - אנו על אחת כמה וכמה. איש שלא גזר תענית לעולמים על מה ששאל ובקש, אלא הוא גזור והקדוש ברוך הוא מקים, הקדוש ברוך הוא גזור והוא מבטל, והינו מה ששנינו מה שכתוב (שמואל ב כג) מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים. הקדוש ברוך הוא מושל באדם. ומי מושל בקדוש-ברוך-הוא? צדיק, שהוא גזור גזרה, והצדיק מבטלה.

שנינו, אמר רבי יהודה, אין לך דבר בחביבות לפני הקדוש ברוך הוא כמו תפלתם של צדיקים. ואף על גב שנוח לו, לפעמים שעושה בקשתם ולפעמים שלא עושה.

שנו רבותינו, פעם אחת היה העולם צריך מטר. בא רבי אליעזר וגזר ארבעים תעניות ולא בא מטר. התפלל תפלה ולא בא מטר. בא רבי עקיבא ועמד והתפלל. אמר משיב הרוח, ונשבה רוח. אמר ומוריד הגשם, ובא מטר. חלשה דעתו של רבי אליעזר. הסתכל רבי עקיבא בפניו.

קם רבי עקיבא לפני העם ואמר, אמשל לכם משל למה הדבר דומה. רבי אליעזר דומה לאהוב המלך שאהב אותו יותר, וכשנכנס לפני המלך, נוח לו, ולא רוצה לתת לו בקשתו בחפזו, כדי שלא יפרד ממנו, שנוח לו לדבר עמו. ואני דומה לעבד המלך שבקש בקשתו לפניו, ולא רוצה המלך שיקנס לשערי ארמונו, וכל שכן לדבר עמו. אמר המלך, תנו לו בקשתו במהירות ולא יכנס לכאן. כך רבי אליעזר הוא אהוב המלך, ואני העבד, והמלך רוצה לדבר עמו כל היום ולא יפרד ממנו, ואני - המלך לא רוצה שאקנס לשערי ארמונו. ונחה דעתו של רבי אליעזר.

אמר לו, עקיבא, בא ואגיד לך דבר, שנראה לי בחלום פסוק זה, שכתוב (ירמיה ז) ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי. בא ראה, שנים עשר הרי אפרסמון [טהור] נכנס אותו שלובש חשן ואפוד, ובקש מהקדוש ברוך הוא לחוס על העולם, ועד עכשו הוא תלוי. אם כך, למה חלשה דעתו של רבי אליעזר? משום בני אדם שלא יודעים בזה.

אמר רבי אליעזר, שמונה עשר הרי אפרסמון [טהור] עליונים, נכנסים נשמות הצדיקים, וארבעים ותשעה ריחות עולים בכל יום עד אותו מקום שנקרא עדן, שנגד זה נתנה תורה במ"ט פנים טמא, ובמ"ט פנים טהור. וארבעים ותשעה אותיות בשמות השבטים, ארבעים ותשעה ימים כנגד התורה. מ"ט ימים קדושים עליונים עומדים לטל רשות בכל יום מאבנים זוהרות שחקוקות באותו החשן.

ואותו שלבובש בחשן יושב בכסא קדוש נכבד, שארבעה תומכים עומדים מסתכלים בחשן. על מאמרו נכנסים ועל מאמרו יוצאים, מרימים עינים ומסתכלים למעלה, רואים ציץ שלוחט בשש מאות ועשרים עברים, ושם הקדוש העליון חקוק עליו. מזדעזעים ומתחלחלים. קשורים בצדיו של הימין הקדוש, ששמאל נוטל בידי תומכי השמים, מכניס אותם ומגלה אותם. זהו שכתוב (ישעיה לד) ונגלו כספרי השמים.

אמר לו רבי עקיבא, מה זה שכתוב (שיר ז) אל גנת אגוז ירדתי? אמר לו, בא ראה, אותו גן יוצא מעדן, וזוהי השכינה. אגוז - זו מרפבה עליונה קדושה של אותם ארבעה ראשים שמאירים שנפרדים מן הגן, כמו האגוז הזה שאותם ארבעה ראשים קדושים לפניו. ומה שאמר ירדתי, כמו ששנינו, ירד פלוני למרפבה.

אמר לו רבי עקיבא, אם כן, היה לו לומר לאגוז ירדתי, מה זה אל גנת אגוז ירדתי? אמר לו, משום שזהו שבחו של האגוז. מה אגוז נסתר וטמיר מכל צדדיו - כך המרפבה שיוצאת מהגן נסתרת מכל צדדיה. ומה אותם ארבעה קרשים שבאגוז מתחברים בצד זה ונפרדים בצד זה - כך במרפבה מתחברים באחדות בחדוה ושלמות, ונפרד כל אחד לעברו על מה שהתמנה. זהו שכתוב (בראשית ב) הוא הסבב את כל ארץ החוילה, הוא החליף קדמות אשור, וכן כלם.

אמר רבי עקיבא, הלכנו? הנה שבקלפת האגוז למה הוא רומז? אמר לו, אף על גב שהתורה לא גלתה אותו - בזה מתגלה.

בא ראה (שקדים) מהם מרים ומהם מתוקים, ורמז יש להם: יש בעלי דין קשה, ויש בעלי ראשית, אבל כל רמז שגלה בתורה ראינו שהוא דין, וכך הוא לירמיה הנאמן לו בדין, שכתוב (ירמיה א) מקל שקד אני ראה. מה זה שקד? שקדים ממש. וכן במטה אהרן, (במדבר ז) ויגמל שקדים. ומה התבה ממש נשמע שהוא דין קשה, שכתוב (דניאל ט) וישקד ה' על הרעה, וכן שקד אני על דברי, וכן כלם. אמר לו רבי עקיבא, משמע כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, ללמד ממנו חכמה רבה, שכתוב (משלי טז) כל פעל ה' למענהו. רבי אלעזר אמר מכאן, שכתוב (בראשית א) ויבא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. מה זה מאד? ללמד ממנו חכמה עליונה.

אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב (קהלת ז) גם את זה לעמת זה עשה האלהים? כמו שברקיע - עשה הקדוש ברוך הוא בארץ, והכל רומז למה שלמעלה. שפשהיה רואה רבי אבא עץ אחד שפריו נעשה עוף שפורח ממנו, היה בוכה ואומר: אם היו בני אדם יודעים למה רומזים, היו קורעים מלבושיהם עד טבורם למה שנשפחה מהם החכמה. כל שכן בשאר מה שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ.

כמו שאמר רבי יוסי, אילנות, אותם שנראתה מהם חכמה, כמו חרוב, דקל, פסיתוק, וכדומה להם, כלם בהרפבה [מרפבה] אחת הרקבו. כל אותם שעושים פרות, פרט לתפוחים, סוד אחד הם, פרט לשבילים שנפרדים.

כל אותם שלא עושים פרות, והם גדולים, פרט לערבי נחל שיש להם סוד לבדם כמו שלמעלה, מיניקה אחת יונקים, וכל אחד מאותם הקטנים, פרט לאזוב, מאם אחת נולדו.

כל עשב הארץ שממנים עליהם, גדולים תקיפים בשמים. לכל אחד ואחד סוד לבדו, כמו שלמעלה, ולכן כתוב (ויקרא יט) שדך לא תזרע כלאים. שכל אחד ואחד נכנס לבדו ויוצא לבדו. זהו שכתוב (איוב לח) הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ. וכתוב (ישעיה מ) לכלם בשם יקרא. ומה [ש]בכל מה שבעולם סוד בלבדו, ולא רצה הקדוש ברוך הוא לגלות אותם ולערבב אותם, וקראם בשמות - בני יעקב, שהם שבטים קדושים, שהם קיום העולם, על אחת כמה וכמה. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל.

רבי יוסי ברבי יהודה אמר, אלו נאמר אלה שמות, משמע שפך הוא. עכשו שכתוב ואלה שמות, משמע שעל הראשונים מוסיף, מה הראשונים בני יעקב - אף כאן בני יעקב.

אמר רבי יהודה, חס ושלום, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא (בראשית מו) אנכי ארד עמך מצרימה, סברת ששכינה תרד עמו באותה שעה [אמר לו, והרי כתוב אנכי ארד עמך מצרימה. עמך] ממש? אלא בשעה שהיתה ירידה לבניו, ירדה שכינה. זהו שכתוב אנכי ארד מצרימה, ואנכי אעלה גם עלה. כל זמן שתהיה לך עליה, כביכול יש לי גם עליה. ובשעה שתהיה לך ירידה, כביכול אנכי ארד עמך. ועד שמת יוסף וכל אחיו והיתה להם ירידה, קמה שכינה וירדה עמם. כמו שיירדו אלה, כך ירדו אלה.

אמר (רבי יוסי ברבי יהודה) רבי יהודה, מה כתוב למעלה ממנו? וימת יוסף בן מאה ועשר שנים וגו'. באותה שעה שמת יוסף וכל השבטים והיתה להם ירידה, ירדו בני ישראל לגלות, ושכינה ומלאכים עליונים ירדו עמם. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל, שהם נוספו על הראשונים לרדת לגלות.

אמר לו, אם כן, יעקב היה מת או לא? אמר לו, מת. אמר לו, ומהו מה שכתוב הבאים מצרימה את יעקב? אם בחיים, אמר את יעקב, ואם אחר שמת, הוצא משם את יעקב. אלא בא תראה, לא אמר הכתוב היוֹרדים מצרימה את יעקב, שעד עכשו לא היתה ירידה ליעקב, אלא הבאים. למדנו שבאו עם יעקב, והלכו להם. עד שיירדו אלה לגלות, ירדו אלה עמם. זהו שכתוב ואלה שמות.

רבי דוסתאי אמר, בכל יום ויום היו באים והולכים להם, זהו שכתוב הבאים מצרימה, ולא כתוב אשר באו, והינו שכתוב הבאים מצרימה. בתחלה את יעקב, ואחר כך כשהיתה להם ירידה, איש וביתו באו. ובא ראה, כל בני יעקב היו מתים באותו זמן, ויורדו אלה ואלה.

רבי יוסי ורבי אלעזר אמרו, בפרשה זו יש דברים עליונים, ששנינו, בשעה שיורדו המרכבות והמחנות הקדושים, דיוקניהם של השבטים שחקוקים למעלה, כלם נכנסו לדור עמם. זהו שכתוב איש וביתו באו, וכתוב ראובן שמעון לוי.

דבר אחר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב וגו' - חזרה פרשה זו למה שאמר רבי יוסי ברבי יהודה, והכל היה.

ובא ראה, רבי אלעזר בן ערד, כשהיה מגיע לפסוק הזה, היה בוכה. ששנינו, אמר רבי אלעזר בן ערד, בשעה שהלכו ישראל לגלות, התכנסו כל נשמות השבטים למערת המכפלה, צווחו ואמרו: זקן זקן, כאב של בנים אין בעמל [של הגלות] של העולם הזה. בניד כלם משעבדים בפרד, ועם אחר עושים בהם נקמות העולם.

באותה שעה התעוררה רוח של אותו הזקן, בקש רשות ויורד. קרא הקדוש ברוך הוא לכל מרכבותיו ומחנותיו ומלכיהם בראשיהם, ויורדו כלם עם יעקב ועם שבטיו. שבטים ירדו חיים עם אביהם, ושבטים ירדו מתים עם אביהם. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה וגו', וכתוב ראובן שמעון לוי וגו'. ובא ראה, מתים היו, ויורדו, וכתוב ויוסף היה במצרים. אמר רבי אבא, בזה נקרא (תהלים קג) פרחם אב על בנים.

רבי יהודה בר שלום היה הולך בדרך, ורבי אבא היה עמו. נכנסו למקום אחד ולנו שם. אכלו. פשרצו לשכב, שמו ראשם באותו תל של הארץ שהיה שם קבר אחד. עד שלא נרדמו, קרא קול אחד מהקבר ואמר, הזרע שלי הולך לאדמה. שתיים עשרה שנה היה שלא התעוררתי פרט לעכשו, שפראוץ בני אני רואה כאן.

אמר רבי יהודה, מי אתה? אמר לו, אני יהודי, ואני יושב נזוף, שאיני יכול להכניס משום אותו צער של שני שגב אותו גוי כשהיה קטן ומלקה אותו כל יום, והצער שלי דוחה אותי מלהכניס למקומי, ובמקום זה לא התעוררתי פרט לעכשו.

אמר לו, ואתם האם יודעים בצער החיים? אמר לו, נשבע בשם הקבר, אם לא בקשותינו על החיים, לא היו עומדים אפלו חצי יום בעולם, ועכשו התעוררתי כאן, שהיו אומרים לי בכל יום שבמהרה יבא לכאן בני, ולא ידעתי אם בחיים או במות.

אמר לו רבי יהודה, מה מעשיכם באותו העולם? רעש הקבר ואמר, קומו לכו, שעכשו מכים את בני. תמהו וברחו משם כחצי מיל. ישבו עד שהאיר הבקר. קמו ללכת, וראו איש אחד שהיה רץ ובורח, והיה שותת דם על כתפיו. אחזו בו, וספר להם את המעשה. אמרו לו, מה שמך? אמר להם, לחמא בר ליואי. אמרו, ומה [בן] ליואי בר לחמא היה אותו המת. ופחדו לדבר אתו יותר, ולא חזרו. אמר רבי אבא, זהו שאמרו שתפלות המתים מגנות על החיים, מנין לנו? שכתוב ויעלו בנגב ובא עד חברון.

אמר רבי יהודה, בא ראה, שני נדרים נדר הקדוש ברוך הוא ליעקב, אחד שיורד עמו לדור עמו בגלות, ואחד שיעלהו מקברו לראות חדות הסיוע הקדוש שדר עם בניו. זהו שכתוב (בראשית מו) אנכי ארד עמך מצרימה. אנכי ארד עמך בגלות, ואנכי אעלה גם עלה, פנאמר (יחזקאל לז) והעליתי אתכם מקברותיכם עמי, וכתוב ששם עלו שבטים וגו'.

דבר אחר ויקם מלך חדש על מצרים וגו' - אמר רבי שמעון, באותו יום נתנה רשות לשרו של מצרים על כל שאר העמים. ששנינו, עד שלא מת יוסף, לא נתן שלטון לשלטון של מצרים על ישראל. כיון שמת יוסף, אז ויקם מלך חדש על מצרים. ויקם - כמי שהיה נמוך וקם.

[ויקם מלך חדש וכו'] רבי יצחק פתח, (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. עד שהמלך - זה הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (ישעיה מו) כה אמר ה' מלך ישראל, וכתוב (דברים לג) ויהי בישרון מלך. במסבו - בין כנפי הכרובים. נרדי נתן ריחו - שגמרמו להסתלק מביניהם.

דבר אחר עד שהמלך במסבו - בעוד שהקדוש ברוך הוא היה נותן תורה לישראל, שכתוב (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה להם לא אכל וגו'. בעוד שהיה כותב תורה לישראל, הוציאו ריחם הטוב, ואמרו אלה אלהיך ישראל.

דבר אחר עד שהמלך במסבו - בעוד שהיה הקדוש ברוך הוא יורד על הר סיני לתת תורה לישראל. נרדי נתן ריחו - שכתוב נעשה ונשמע.

רבי תנחום אמר, לכל אמה ואמה יש שר למעלה, וכשנותן הקדוש ברוך הוא שליטה לזה - מוריד

את זה, וכשנזכר ששליטה לאותו שר, אין לו שליטה אלא משום ישראל. זהו שכתוב היו צריה לראש.

רבי יצחק אמר, ישראל הם כנגד כל שאר אמות העולם. מה שאר העמים הם שבועים - אף ישראל הם שבועים. זהו שכתוב כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבועים. ומי ששולט על ישראל, כאלו שולט על כל העולם.

רבי אבא אמר מכאן, ובני ישראל פרו וישרצו וגו' - הרי שבועה. וכל דרגה (עולה) לעשרה - הרי שבועים. מה כתוב אחריו? ויקם מלך חדש על מצרים.

אמר רב הונא, למה השתעבדו ישראל בכל האמות? בשביל שישאר בהם העולם, שהם כנגד כל העולם, וכתוב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ומה הוא אחד - אף ישראל אחד, שכתוב (שמואל ב ז) גוי אחד בארץ. מה שמו אחד ונפרד בשבועים - אף ישראל אחד ונפרד בשבועים.

רבי יהודה פתח, (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו', תחת עבד כי ימלוך. ששנינו, אין לך אמה שפלה ונקלית ובזויה לפני הקדוש ברוך הוא כמו המצרים, ונתן להם הקדוש ברוך הוא שליטה משום ישראל. ושפחה כי תירש גברתה - זו הגר שהולידה את שמעאל, שעשה כמה רעות לישראל, ושלט בהם, וענה אותם בכל מיני ענויים, וגזר עליהם כמה שמודות, ועד היום הם שולטים עליהם, ואינם מניחים להם לעמד בדתם. ואין לך גלות קשה לישראל כמו גלות ישמעאל.

רבי יהושע היה עולה לירושלים, והיה הולך בדרך. ראה ערבי אחד שהיה הולך בדרך ובנו עמו. פגשו ביהודי אחד, אמר לבנו, היהודי הזה געל, שמאס בו אדונו. גול אותו ותירק לו בזקנו שבע פעמים, שהוא מזרע של רמים, שאני ידעתי שמשעבדים בהם שבועים עממים. הלך בנו ותפס בזקנו. אמר רבי יהושע, רמים רמים, גוזרני על העליונים שיירדו למטה. עד שלא סים, נבלעו במקומם.

רבי יצחק פתח, (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים וגו'. עד שיפוח היום - פסוק זה נאמר על גלות ישראל, שהם ישתעבדו בגלות עד שישתפחם אותם יום של שלטון האמות. ששנינו, אמר רבי יצחק, אלה שנים הוא שלטון האמות כאחד על ישראל, ואין לך אמה שלא תשתעבד בהם, ויום אחד הוא כנגדו, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה' וגו'.

דבר אחר עד שיפוח היום - קדם שיפוח אותם יום של האמות. ונסו הצללים - אלו שלטונם ששלטו עליהם. אלה לי אל הר המור - אמר הקדוש ברוך הוא, אלה לי לנער את האמות מירושלים, שהוא הר המור, ככתוב בהר המוריה אשר בירושלים. ואל גבעת הלבונה - זה בית המקדש שבציון, שכתוב בו (משלי מח) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון וגו', [אמר רבי יהודה] כמו שנגאמר (איוב לח) לאחז בכנפות הארץ וינצרו רשעים ממנה. כמו זה שאחז בטלית לנער ממנה טנפת.

אמר רבי יוסי, עתיד הקדוש ברוך הוא להתגלות בירושלים שלמטה ולטהר אותה מטנופי העמים, עד שלא ישתלם אותם היום של האמות. שאמר רבי חייא, אין שלטון לאמות על ישראל אלא יום אחד בלבד, שהוא יומו של הקדוש ברוך הוא, והוא אלה שנים. זהו שכתוב נתנני שממה כל היום דנה. יום אחד בלבד, ולא יותר.

אמר רבי יוסי, אם ישתעבדו יותר, לא על פי גזרת המלך הוא, אלא על שלא רוצים לחזר אלו, וכתוב (דברים ל) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה וגו', וכתוב אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'.

ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל. אמר רבי שמעון, בא ראה, שהרי על כל פנים המלאך השליט הממנה על המצרים היה, וכך הוא, שברב הפרשה לא נאמר אלא מלך מצרים סתם, והינו הממנה הגדול על מצרים. פרעה מלך מצרים, פרעה ממש.

אמר רבי שמעון, לפיכך כתוב ויאמר, כלומר הקניס בלבם דבר זה, כמו שנגאמר (שמואל ב טז) כי ה' אמר לו קלל את דוד. מחשבת הלב בלבד. וכן (אסתר ו) ויאמר המן בלבו, וכן (בראשית יז) ויאמר בלבו הלבן מאה שנה. אף כאן גם, הקניס מחשבה בלבם שאמרו רב ועצום ממנו. מה זה ממנו? רצה לומר ממנה שלהם. הם אמרו בלבם שחל ותקף שלהם גדול ותקיף ממנו, מה שלטון שלהם.

רבי יצחק אמר, כל אמות העולם [חוץ מישראל] מושכים כחם משריהם, וישראל מושכים כחם מהקדוש ברוך הוא, והם נקראים עם ה', ולא עם של השלטנים. רבי יהודה אמר, כאן נקראו עמו, שכתוב ויאמר אל עמו, ושם כתוב (שמות ג) ראה ראיתי את עני עמי, עמי ממש. ישראל נקראו עם ה', וישאר האמות נקראו עמו של השליט שלהם, שכתוב (מכה ד) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם ה' אלהינו לעולם ועד.

אמר רבי אבא, פסוק זה היה לו לומר, [הנה עם ישראל, או] בני ישראל רב ועצום ממנו. [אלא] מהו עם בני? אלא עם בני ישראל ממש, מאותו ישראל שלמעלה, שחשבו שעם בני ישראל היו, ולא עם ה', וכתוב ויקצו מפני בני ישראל, ולא כתוב מפני עם בני ישראל, אלא מפני בני ישראל ממש.

רבי יוחנן היה עומד לפני רבי יצחק. אמר, מה ראה בלק לומר (במדבר כב) הנה עם יצא ממצרים, ולא אמר הנה עם בני ישראל? [אלא] אמר לו רבי יצחק, בלק מכשף גדול היה, וכן דרך המכשפים לקחת דבר שאין בו חשד, וכן אין מזכירים לעולם שם אביו של אדם, אלא שם אמו, דבר שאין בו חשד.

שכן דרך השדים, שמענינים באותו דבר שאומרים להם, אם הוא כוזב - מודיעים לו דברים כוזבים, ואם הוא אמת - כל מה שאומרים לזמן קצר אמת הוא, כל שכן לעשות מעשה. רבי אחא אמר, בלק לקח דרך של קלון, הנה עם יצא ממצרים, כלומר שאין אנו יודעים ממנו הם.

אמר רבי יוחנן, מפני מה העם של הגדולים שמורים, ועמו של הקדוש ברוך הוא אינם שמורים? אמר רבי יצחק, אין דומה עני לעשיר. העני צריך לשמר את שלו, העשיר לא שומר את שלו. וכל שכן שישאל הם ממלך שאוהב אמת ודין, ודין ראשון עושה באנשי ביתו, שרוצה שהם יהיו שמורים מחטא יותר מכלם. זהו שכתוב (עמוס ג) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה וגו'.

רבי יוסי יצא לדרך, והיה רבי אחא בר יעקב הולך עמו. עד שהיו הולכים, שתק רבי יוסי והרהר בדברי העולם, ורבי אחא הרהר בדברי תורה. [עד שהיו הולכים] ראה רבי יוסי נחש אחד שהיה רץ אחרי. אמר רבי יוסי לרבי אחא, ראית את הנחש הזה שרץ אחרי? אמר לו רבי אחא, אני לא ראיתי אותו. רץ רבי יוסי, והנחש אחרי. נפל רבי יוסי ודם שתת וירד מחטמו. שמע שהיו אומרים, רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה וגו'. אמר רבי יוסי, ומה על שעה אחת כד - מי שמתאש ממה על אחת כמה וכמה.

פתח ואמר, (דברים ב) כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך וגו' המולידך וגו', נחש שרץ ועקרב וגו'. נחש שרץ למה כאן? אלא לקחת ענשם מישראל כל זמן שפורשים מעץ החיים, שכתוב כי הוא חייך וארך ימים.

בא ראה, אמר רבי חייא, כתוב (משלי יג) חושך שבטו שונא בנו וגו', וכתוב (מלאכי א) אהבתי אתכם אמר ה', וכתוב ואת עשו שנאתי. מה זה שנאתי? שכתוב חושך שבטו שונא בנו, כלומר שנאתי אותו, ועל כן חשכתי שבט מהם. כל שכן וכל שכן תלמידי חכמים שהקדוש ברוך הוא לא רוצה שיפרישו מעץ החיים אפילו רגע אחד.

ויאמר אל עמו, נתן להם עצה לעשות עמהם רע. אמר רבי תנחום, יודעים היו המצרים באצטגנינות שלהם שסופם ללקות בגלל ישראל, ולכן הקדים השליט שלהם לעשות עמהם רע.

רבי יצחק פגש באותו הר, וראה איש אחד יושן תחת האילן. ישב שם. עד שישב, ראה שהארץ מתחלחלת, ונשבר אותו אילן ונפל, וראה בקיעים וגמות בארץ, והארץ עולה וירדת.

התעורר אותו האיש, וצוח כנגד רבי יצחק ואמר לו: יהודי יהודי, תבכה ותנהם, שעכשו מעמידים בראש גדול ממנה אחד שליט עליון, והוא עתיד לעשות עמכם הרבה רע, ורעידת האדמה הזאת היתה בגללכם. שכל פעם שרועדת הארץ, כשקם ממנה שיעשה עמכם רע.

תמה רבי יצחק ואמר, ודאי כתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ, וכתוב תחת עבד פי ימלוד. ממנה שהיה [ממנה] תחת שלטון אחר ומלך, ונתנו לו שלטון, וכל שכן כששולט בישראל.

אמר רבי חמא בר גוריא, כשהניח את ישראל תחת שלטון האמות, ישב וגעה ובכה. זהו שכתוב (ירמיה יג) במספריים תבכה נפשי. אמר רבי יוסי, במספריים דוקא.

רבי יהודה נכנס אל רבי אלעזר ומצאו שהיה יושב וידו בפיו, והיה עצוב. אמר לו, במה עוסק מר? אמר לו, שכתוב באור פני מלך חיים. אם האדון עצוב, וכל שכן שגועה ובוכה - מה יעשו שמשי? זהו שכתוב (ישעיה לג) הן אראלים צעקו חצה. מה זה חצה? שאדונם בפנים, והם בחוץ. אדונם בבתיים הפנימיים, והם בבתיים החיצוניים. מי הם בתיים הפנימיים? אמר רבי יצחק, אותם מעשרה כתרי המלך.

מלאכי שלום מר יבפיו, וכי יש מלאכים שאינם של שלום? אמר לו, כן. בא ראה, יש בעלי דין קשה, ויש בעלי דין לא קשה, ויש בעלי דין [רפה] ורחמים, ויש בעלי רחמים שאין בהם דין כלל, ואלה נקראו מלאכי שלום, ועל אותם שלמטה כתוב (שם ג) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם, וכתוב (שם לד) ונמקו כל צבא השמים.

אם כך, כל אותם שליטים הממנים על שאר העמים, כשרואים את אדונם עצוב, למה עובדים בפרך עם בניו? אמר רבי אלעזר, אינם עושים אלא מה שהצטוו, ורצון אדונם הם עושים.

רבי דוסתאי אמר, בזמן שגמסרים בני הקדוש ברוך הוא לשליטי העמים, מתכנסים שנים עשר בתי דין ונשקעים לתוך תהום רבה. גועה האדון, גועים ורצים (בעלי מגנים), ויורדות שתי דמעות



לשקע של הים הגדול, זהו שכתוב (תהלים לו) משפטיך תהום רבה. ומתגלגלים עליונים למטה, מתבקעים התחתונים, ויורדים מאתים וארבעים דרגות. זהו שכתוב (עמוס ג) אריה שאג מי לא ירא.

שנינו, בשעה שמסר הקדוש ברוך הוא את ישראל לשר מצרים, גזר עליהם שבע גזרות שיעבדו בהם המצרים, זהו שכתוב וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים וגו'. וכנגדם שבע לטוב - ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם.

הבה נתחכמה לו. רבי יוסי אמר, אין הבה אלא לשון הזמנה לעשות דין, כמו שנאמר (בראשית יא) הבה נרדה. (שמואל-א יד) הבה תמים. אמר רבי יוחנן, הבה - כלם לשון הסכמה והזמנה, כמו הבה נבנה לנו עיר. (שופטים כ) הבו לכם עצה. (תהלים כט) הבו לה' בני אלים.

רבי יצחק אמר, הבה נתחכמה לו נהיה בהסכמת הדין אליו. פן ירבה, ורוח הקדש אומרת פן ירבה וכן יפריץ. ומלאכי השרת היו להם לשכים ולצנינים. זהו שכתוב ויקצו מפני בני ישראל, שהיו נעקרים ממלאכי השרת, כמו שאנשים נעקצים מהקוצים הללו.

אמר רבי יודאי אמר רבי יצחק, מה היתה מחשבת המצרים שתמנע פריה ורביה מישאל והשליט הממנה עליהם שהכניס כך בלבם? אלא אמר להם, הוי יודעים שעתיד בן אחד לצאת מישאל שיעשה דין באלהיהם על ידו.

שאמר רבי יוחנן, בשעה שאמר משה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, הלך דומה, שרו של מצרים, ארבע מאות פרסה. אמר לו הקדוש ברוך הוא, גזרה נגזרה לפני, שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום וגו'. באותה שעה נטלה השררה ממנו, ונתמנה דומה שר של גיהנם לדון שם נפשות הרשעים. ורבי יהודה אומר, על המתים נתמנה.

אמר רבי חנינא, כתוב (במדבר לג) ובאלהיהם עשה ה' שפטים. וכי באלוה של כסף ושל זהב ושל עץ ושל אבן יש שפטים? אלא, אמר רבי יוסי, של כסף ושל זהב היו נתכים מאליהם, ושל עץ מתרקבים.

אמר רבי אלעזר, אלוה של מצרים שה היה, וצוה הקדוש ברוך הוא לעשות בו שפטים, לשרף אותו באש, כמו שנאמר (דברים ז) פסילי אלהיהם תשרפון באש, כדי שיהא ריחו נודף. ועוד, (שמות יב) ראשו על כרעיו ועל קרבו. ועוד, שעצמותיו משלכים בשוק. וזאת היתה למצרים קשה מכלו, זהו שכתוב שפטים.

אמר רבי יהודה, באלהיהם ממש, וזהו שר שלהם, לקים יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה. וכל זה היו יודעים החכמים שבהם, וכל שכן שר שלהם, על פן כתוב הבה נתחכמה לו.

רבי יוחנן אמר, הרבה עבודה זרה היו במצרים, ונילוס אלוה שלהם היה, ובכלל אלהיהם היה הוא, ובכלם עשה ה' שפטים. אמר רבי אבא, זה של רבי יוחנן מדק ופשוט, משום שאלהיהם נלקים בתחלה ואחר כך האמה, וכן נילוס נלקה בתחלה, והעצים והאבנים. זהו שכתוב (שמות ז) ויהי הדם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים, שהיו להם אלהות ממש. ואמר רבי יצחק, על צבא המרום במרום כתוב, ונילוס לא היה במרום. אמר רבי יוחנן, רב מימיו כדגמתם במרום. אמר רבי יצחק, שר שלהם נלקה בתחלה, ואחר כך שאר אלהיהם.

רבי שמעון ברבי יוסי אומר, לקות אמה של מצרים ממש לא היה אלא בים, שכתוב (שם יד) לא נשאר בהם עד אחד. וקדם זה נעשה שפטים באלהיהם. ועל זה כתוב, הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה. ונתנבאו על העתיד כפי מה שארע להם. ונוסף גם הוא על שנאינו - נבאו על מחנות עליונים שהיו שרויים בתוכם. ונלחם בנו - נבאו על מה שכתוב ה' נלחם לכם וגו'. ועלה מן הארץ, כמו שנאמר ובני ישראל יצאים ביד רמה.

וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי. רבי אלעזר פתח, שיר השירים אשר לשלמה. שנינו, כשבא הקדוש ברוך הוא את עולמו, עלה בחפץ לפניו, וברא את השמים בימינו, והארץ בשמאלו, ועלה בחפץ לפניו לנהוג היום והלילה. וברא המלאכים הממנים בחסדו ביום. (לומר שירה ביום, זמן החסד) וברא המלאכים הממנים לומר שירה בלילה. זהו שכתוב (תהלים כב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. אלו מן מימיו, ואלו משמאל, אלו מקשיבים שירת היום, ואלו מקשיבים שירת הלילה, שירתם של ישראל קדוש. רבי יצחק אמר, אותם שאומרים שירה בלילה, מקשיבים שירתם של ישראל ביום. זהו שכתוב (שיר ח) חברים מקשיבים לקולך.

אמר רבי שמעון, כת אחת, כלולה משלש כתות, אומרת שירה בלילה. זהו שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה.

אמר רבי אלעזר, עשרה דברים נבראו ביום ראשון, מהם מדת לילה ומהם מדת יום, ועל מדת

לילה כותב ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה, כמו שנאמר (איוב טז) אפו טרף, וכתוב (מיכה ה) וטרף ואין מציל. וחק לנערותיה, כמו שנאמר (שמות טז) חק ומשפט. (תהלים קמז) חקיו ומשפטיו. (שם פא) כי חק לשפאל הוא משפט וגו'. מכאן שמדת הדין שולטת בלילה.

ושנינו, אלו האומרים שירה בלילה, אלו הם שרים על כל בעלי שיר. וכשפותחים החיים שירה, מוסיפים העליונים כח לדעת ולהפיר ולהשיג מה שלא השיגו. שמים וארץ מוסיפים כח בשירה הזו.

אמר רבי נחמיה, אשרי הזוכה לדעת באותו שיר. ששנינו, הזוכה באותו שיר, ידע בעניני התורה והחכמה, ויזין ויחקר ויוסיף כח וגבורה במה שהיה ובמה שעתיד להיות, ובזה זכה שלמה לדעת.

ששנה רבי שמעון, דוד עליו השלום ידע בזה, ותקן שירים ותשבחות הרבה, ורמז בהם העתידות לבא, והוסיף כח וגבורה ברוח הקדש. ידע בעניני התורה והחכמה, ואזן וחקר והוסיף כח וגבורה בלשון הקדש.

ושלמה זכה יותר באותו השיר, וידע החכמה, ואזן וחקר ותקן משלים הרבה, ועשה ספר מאותו השיר ממש, והינו שכתוב (קהלת ב) עשיתי לי שרים ושרות. כלומר, קניתי לי לדעת שיר מאותם השירים העליונים, ואשר תחתם. והינו שכתוב שיר השירים, כלומר, שיר של אותם שרים של מעלה. שיר שכולל כל עניני התורה והחכמה וכל וגבורה במה שהיה ועתיד להיות. שיר שהשרים של מעלה משוררים.

אמר רבי אלעזר, אלו השרים עמדו עד שנולד לוי, אבל משנולד לוי ואילך אמרו שיר. כיון שנולד משה ונמשח אהרן ונתקדשו הלויים, נשלם השיר, ועמדו על משמרתם.

ואמר רבי אלעזר, באותה שעה שנולד לוי, פתחו למעלה ואמרו, (שיר ח) מי יתנך פאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבזו לי. כיון שיצאו משבט לוי המשוררים של מטה, ונתקדשו כלם ועמדו על משמרתם, ונתקדשו אלה לנכח אלה, חברים כאחד, והעולמות אחד, ומלך אחד שוכן עליהם - בא שלמה, ועשה ספר מאותו שיר של אותם שרים, ונסתם החכמה בו.

אמר רבי יהודה, למה נקראו השרים של מטה לויים? על שגלוים ונחברים למעלה כאחד, והשומע גלוי ונדבק נפשו למעלה. ועל כך אמרה לאה (בראשית כט) וזו אישתי אלי. רבי תנחום אמר, שפכל גלוי זרע לוי עם השכינה, במשה ואהרן ומרים, ובכל זרעו אחריו, והם הגלויים אל ה' לשרתו.

בא ראה, בשעה שעמדו המשוררים למעלה, לא עמדו על משמרתם עד שנולדו שלשת האחים: משה, אהרן ומרים. מילא משה ואהרן, מרים למה? אמר רבי יוסי, זהו שכתוב ושרות, כמו שנאמר (שמות טו) ותען להם מרים.

שנינו, באותה שעה שנולד לוי, נטלו הקדוש ברוך הוא ובחרו מכל אחיו והושיבו בארץ, והוליד לקהת, וקהת הוליד לעמרם, והוא הוליד לאהרן ומרים. פרש מאשתו, והחזירה. באותה שעה היו המשוררים של מעלה עומדים ומשוררים. גער בהם הקדוש ברוך הוא ונשתפך השיר, עד שנטה קו ימינו והושיט לעמרם.

מה הטעם נקרא עמרם? שיצא ממנו עם רם על כל רמים, ולא נזכר שמו. מה הטעם לא נזכר שמו? רבי יהודה אמר בשם רבי אבהו, מפני שבצנעה חלף, ובצנעה חזר לאשתו, כדי שלא נפירו בו. זהו שכתוב וילך איש, ולא נאמר וילך עמרם, בפרהסיא. ויסק את בת לוי, אף היא בצנעה חזרה, ולא נזכר שמה.

וילך איש. רבי אבהו אמר, וילך איש זה גבריאל, שכתוב (דניאל ט) והאיש גבריאל. שהלך הוא והחזירה לעמרם. רבי יהודה אמר, עמרם ממש היה, ולא נזכר שמו מפני שהליכה זו לא היתה ממנו להזדוג לאשתו, אלא מלמעלה.

רבי יצחק אמר, באהרן ומרים לא נאמר זוג אבותם בתורה, ובמשה כתוב ויסק את בת לוי, להורות שהשכינה נקראת על שם לוי. ולא היה עמרם ראוי להוליד למשה, עד שנטל חלק בשכינה, והוליד למשה. זהו שכתוב ויסק את בת לוי. ולפיכך כתוב ותרא אותו כי טוב הוא.

רבי אלעזר אמר, זכה עמרם שיצא ממנו בן שזכה לקול גדול, שכתוב (שמות יט) והאלהים יענינו בקול. ועמרם זכה לבת קול, שכתוב ויסק את בת לוי, כלומר בת קול. ולפיכך כתוב וילך, כלומר, שהלך למדרגה זו. שנינו, כשנולד משה, יחד הקדוש ברוך הוא שמו עליו, שכתוב ותרא אותו כי טוב הוא, וכתוב (תהלים קמט) טוב ה' לכל, וכתוב טעמו ויראו כי טוב ה'.

ויהי בימים הרבים ההם. רבי יהושע מסבנין אמר, ויהי בימים הרבים ההם - סוף גלותם היה, שהיו ישראל משעבדים בכל עבודה. בימים הרבים ההם - שהיו רבים לישראל במצרים. וכיון שגשגתם קץ גלותם מה כתוב? וימת מלך מצרים. מה הטעם? שהורד שר מצרים ממעלתו ונפל מגאותו. וכיון

שנפל מלך מצרים, שהוא שר שלהם, זכר הקדוש ברוך הוא את ישראל ושמע תפלתם.

אמר רבי יהודה, בא וראה שכך הוא, שכל זמן שהשר שלהם נתנה לו שררה על ישראל, לא נשמע צעקתם של ישראל. כיון שנפל השר שלהם, כתוב וקמת מלך מצרים, ומיד - ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזקו ותעל שועתם אל האלהים. שעד אותה שעה לא נענו בצעקתם.

אמר רבי אלעזר, בא וראה רחמנותו של הקדוש ברוך הוא. כשהוא מרחם על ישראל, כופה למדת הדין ומורידה ומרחם עליהם, והינו ששנינו שהקדוש ברוך הוא מוריד שתי דמועות לים הגדול. מהם אותם שתי דמועות? אמר רבי יוסי, לא דבר ברור מה הם, שהרי אמר לו לאוב עצמות, שהיה משקר ודבריו שקרנים.

אמר רבי אלעזר, לא הולכים אחר אוב עצמות, שברור הדבר הוא, ששנינו, בעשרה כתרי המלך יש שתי דמועות לקדוש-ברוך-הוא, והן שתי מדות דין, שהדין בא משתייהו, כמו שנאמר (ישעיה נא) שתיים הנה קראתיו. וכשהקדוש ברוך הוא זוכר את בניו, הוא מוריד אותם לים הגדול, שהוא ים החכמה, להמיתקו, והופך מדת הדין למדת הרחמים ומרחם עליהם. אמר רבי יהודה, שתי דמועות, שמהן באות הדמועות, מהן בא הדין.

אמר רבי יהודה, כתוב (שמות יד) והנה מצרים נסע אחריהם. ואמר רבי יוסי, זה שר של מצרים הוא, ואתה אמרת וקמת מלך מצרים זה שר של מצרים! אמר רבי יצחק, הדבר הזה מסייע לאותו שלמעלה. כתוב כאן והנה מצרים, וכתוב שם וקמת מלך מצרים. מלמד שעכשו לא היה מלך, שהורידוהו מגדלתו, ולפיכך כתוב והנה מצרים ולא כתוב מלך מצרים. ומה שאמר וקמת, כמו שנאמר (שם ד) כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשו.

אמר רבי יצחק אמר רבי יהושע, בא ראה, כל מלכי מצרים פרעה שמם, ובכאן לא נאמר אלא מלך מצרים סתם. ובמקומו פרעה, והוא פרעה ממש. בא ראה, בעוד שיש שלטון שלמעלה, יש שלטון בעם שלמטה. כשהעבר השלטון שלמעלה, מעבר השלטון שלמטה.

אמר רבי יוסי, כתוב (זכריה יד) הנה יום בא לה' וגו' והיה יום אחד הוא יונדע לה' וגו'. וכי שאר הימים אינם שלו? אלא, אמר רבי אבא, מלמד ששאר הימים נתנים לשרים, ואותו יום אינו של השרים, אלא של הקדוש ברוך הוא, כדי לעשות דין בעובדי כוכבים ומזלות, מפני שבאותו יום יפלו כל השרים ממעלתם, ועל זה כתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, שאותו יום לא יהיה מעלה לשרים.

אמר רבי אבא, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בשרים של מעלה, מה כתוב? (ישעיה לד) כי רותה בשמים חרב. וכי חרב יש לה? אלא, אמר רבי יצחק, חרב יש לו, שכתוב חרב לה' מלאה דם, וכתוב ובחרבו את כל בשר.

אמר רבי אבא, החרב הזה הוא הדין שעושה, שכתוב (דברי הימים א כא) וירא את מלאך ה' עמד בין הארץ ובין השמים וחרבו שלופה בידו. וכי חרב שלופה היתה ביד המלאך? אלא שהיתה הרשות נתונה בידו לעשות דין.

והרי אמר רבי יהושע בן לוי, אמר לי מלאך המות, אם לא שאני חס על כבוד הבריות, אפרע להם את בית השחיטה כבהמה. אמר רבי אבא, הכל משום שנתן רשות בידו לעשות גמר דין. זהו שכתוב (יהושע ה) וחרבו שלופה בידו. הרשות נתונה בידו לעשות דין. אם כך, מה זה ונשב חרבו אל נדנה? אמר רבי אבא, שנחזר הדין לבעל הדין, והרשות למי שהרשות שלו.

ויאנחו בני ישראל. ויתאנחו לא כתוב, אלא ויאנחו, כלומר, נתאנחו (האנחו) לו למעלה, (כלומר) נאנחו למטה) שהאנחה היתה בשבילם למעלה.

רבי ברכיה אמר, בני ישראל שלמעלה היו, ומי הם בני ישראל? אותם שנקראו בני העבדה, כלומר, אותם שהם מן העבדה של מעלה. ותעל שועתם אל האלהים, שעד אותה שעה לא עלתה שועתם לפניו.

אמר רבי יצחק, כשהעושה הקדוש ברוך הוא דין בפמליא של מעלה, אותו דין מה יהיה? אמר רבי אלעזר, מעביר אותם באותו נהר דינור, ומעבירם משלטונם, וממנה שליטים אחרים של שאר עמים. אמר לו, והרי כתוב משרתיו אש להט? אמר לו, יש אש קשה מאש, ויש אש שדוחה אש.

אמר רבי יצחק, שלשה ענינים כאן: אנחה, שועה, צעקה, וכל אחד מתפרש מהאחר. אנחה - שכתוב ויאנחו בני ישראל. צעקה - שכתוב ויצעקו. שועה - שכתוב ותעל שועתם. וכל אחד לבדו מתפרש, וכלם עשו ישראל. אמר רבי יהודה, צעקה ושועה עשו, אנחה לא עשו, משמע משכתוב ויאנחו, ולמעלה היתה האנחה בשבילם.

צעקה ושועה במה התפרשו? אמר רבי יצחק, אין לד שועה אלא בתפלה, שנאמר (תהלים לט)

שמעה תפלתה ה' ושוועתי האזינה. אליה ה' שועתי. שועתי אליה ותתפאני. צעקה, שצויעק ואינו אומר פלוג. אמר רבי יהודה, הלכך גדולה צעקה מכלם, שצעקה היא בלב. זהו שכתוב (איכה ב) צעק לבם אל ה'. צעקה וצויעק דבר אחד הוא, וזה קרובה לקדוש-ברוך-הוא יותר מתפלה ואנחה, שכתוב (שמות כב) כי אם צעק וצויעק אלי שמע אשמע צעקתו.

אמר רבי ברכיה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשמואל (שמואל-א טו) נחמתי כי המלכתי את שאול למלך, מה כתוב? ויחר לשמואל, וצויעק אל ה' כל הלילה. הניח הפל ולקח צעקה, משום שהיא קרובה לקדוש-ברוך-הוא יותר מכלם. זהו שכתוב ועתה הנה צעקת בני ישראל בזה אלי.

שנו רבותינו, זה מי שמתפלל ובוכה וצויעק עד שלא יכול לרחש בשפתיו - תפלה זו שלמה, שהיא בלב, ולעולם לא חוזרת ריקם. אמר רבי יהודה, גדולה צעקה שקורעת גזר דינו של אדם מפל ימיו.

רבי יצחק אמר, גדולה צעקה שמושלת על מדת הדין של מעלה. רבי יוסי אמר, גדולה צעקה שמושלת בעולם הזה ובעולם הבא. בשביל צעקה נוחל האדם העולם הזה והעולם הבא, שכתוב (תהלים קז) ויצעקו אל ה' בצר להם מצוקותיהם וצילם.

ומשה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין. רבי שמעון פתח, (שיר ב) דודי לי ואני לו הרעה בשושנים. אמר רבי שמעון, אזי להם לבריות שאינם משגיחים ואינם יודעים, בשעה שעלה במחשבה לפני הקדוש ברוך הוא לברא עולמו, כל העולמות עלו במחשבה אחת, ובמחשבה זו נבראו כלם, זהו שכתוב כלם בחכמה עשית. ובמחשבה זו, שהיא החכמה, נברא העולם הזה והעולם של מעלה.

נטה ימינו, וברא העולם של מעלה. נטה שמאלו, וברא את העולם הזה. זהו שכתוב (ישעיה מח) אף נדי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קרא אני אליהם ועמדו יחדו. וכלם ברגע אחת (ובשעה אחת נבראו), ועשה העולם הזה כנגד העולם של מעלה. וכל מה שיש למעלה, כדגמתו למטה. וכל מה שיש למטה, כדגמתו בים, והכל אחד. ברא בעליונים המלאכים - ברא בעולם הזה בני אדם, ברא בים לויתן, כמו שנקאמר (שמות לו) לחבר את האהל להיות אחד.

כתוב באדם, כי בצלם אלהים עשה את האדם, וכתוב (תהלים ח) ותחסרהו מעט מאלהים. אם בני אדם חשובים במעשיהם (במעשיו) כל זה, והם אבירים [מטפה] מעפר הבאר, במה באים לשאב ממונו? ובחר בעליונים, ובחר בישראל. לעליונים לא קרא בנינים. לתחתונים קרא בנינים. זהו שכתוב (דברים יד) בנינים אתם לה' אלהיכם. הוא קרא להם בנינים, והם קראו לו אב, שכתוב (ישעיה סג) כי אתה אבינו. וכתוב דודי לי ואני לו. הוא בחר בי, ואני בחרתי בו.

הרעה בשושנים - הוא רועה בשושנים, אף על פי שהקוצים סביב להם, ואין אחר יכול לרעות בשושנים כמוהו. דבר אחר הרעה בשושנים - מה שושן זה הוא אדם ומימיו לבנים, כך הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו ממדת הדין למדת הרחמים, וכתוב (שם א) אם יהיה חטאיכם פשנים פשלג ילבינו.

רבי אבא היה הולך בדרך, והיה עמו רבי יצחק. עד שהיו הולכים, פגש את אותם ורדים. נטל אחד רבי אבא בידו והיה הולך. פגש בהם רבי יוסי. אמר, ודאי ששכינה פאן, ואני ראיתי בידי רבי אבא ללמד חכמה רבה, שהרי ידעתי שרבי אבא לא נטל את זה אלא להראות חכמה.

אמר רבי אבא, שב, בני, שב. ישבו. הריח רבי אבא באותו הדרך. אמר, ודאי אין העולם מתקנים אלא על הריח, שהרי ראיתי שאין נפש מתקנת אלא על ריח, ולכן חדס במוצאי שבת.

פתח ואמר, דודי לי ואני לו הרעה בשושנים. מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי? מפני שהוא מנהיג עולמו בשושנים. מה שושן יש בו ריח והוא אדם, מוצקין אותו והוא מתהפך ללבן, ולעולם ריחו לא זו - כך הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו בדרך זה, שאלמלא כן לא יתקנים העולם בשביל האדם החוטא. והחוטא נקרא אדם, כמו שנקאמר אם יהיו חטאיכם פשנים פשלג ילבינו. מקריב קרבנו לאש שהוא אדם. זורק הדם סביב למזבח שהוא אדם. מדת הדין אדם. מוצקין אותו [הריח], ועולה העשן פלו לבן, ואז האדם נהפך ללבן, נהפך מדת הדין למדת הרחמים.

ובא ראה, כל מדת הדין אין צריך הריח שלו אלא מצד אדם. והינו שאמר רבי יהודה, מהו שכתוב (מלכים-א יח) ויתגודדו כמשפטם וגו' עד שפך דם עליהם? אלא היו יודעים שלא ישיגו ממדת הדין כרצונם, וזלתי באדם.

אמר רבי יצחק, ועוד - אדם ולבן נקרב לעולם, והריח עולה משתייהו. מה השושן אדם ולבן - כך ריח הקרבן. והקרבן מאדם ולבן. בא וראה מריח הקטורת, שהשמים, מהם אדמים ומהם לבנים, כגון הקלונה שהוא לבן, מר דרור אדם, והריח עולה מאדם ולבן. ועל כן מנהיג עולמו בשושנים, שהוא אדם ולבן, וכתוב (יחזקאל מד) להקריב לי חלב ודם.

כנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתפפר לו, זה אדם וזה לבן. מה השושן שהוא אדם והוא לבן אין מוצקין אותו לחזר פלו לבן אלא באש - כך הקרבן אין מוצקין אותו לחזר פלו לבן אלא באש.

עָכְשׁוּ, מִי שִׁיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִיתוֹ וּמִקְרִיב חֲלָבוֹ וְדָמּוֹ, אֵינּוּ נֶצֶמֶק לַחֲזֹר כְּלוּ לָבוֹ אֶלָּא בָּאֵשׁ. שְׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִתּוֹךְ תַּעֲנִיתוֹ שֶׁל אָדָם מַחְלִישִׁין אֵיבָרָיו, וְגוֹבֵר עָלָיו הָאֵשׁ. וּבִאֲוֹתָהּ שָׁעָה צָרִיד לְהִקְרִיב חֲלָבוֹ וְדָמּוֹ בְּאוֹתוֹ הָאֵשׁ, וְהוּא הִנְקִירָא מִזִּבְחַ כְּפָרָה.

וְהֵינּוּ שְׂרָפִי אֶלְעָזָר, כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית, הָיָה מִתְפַּלֵּל וְאוֹמֵר: גְּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵיךָ ה' אֱלֹהֵי וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁהִקְרַבְתִּי לִפְנֵיךָ חֲלָבִי וְדָמִי, וְהִרְתַּחְתִּי אוֹתָם בְּחַמִּימוֹת חֲלֶשֶׁת גּוּפִי, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שִׁיְהֶא הָרִיחַ הָעוֹלָה מִפִּי בְּשָׁעָה זוֹ כְּרִיחַ הָעוֹלָה מִהִקְרָבוֹ בָּאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, וְתִרְצָנִי.

נִמְצָא שְׁאָדָם הוּא מִקְרִיב בְּתַעֲנִיתוֹ הַחֲלָב וְהַדָּם, [וְהָאֵשׁ] וְהָרִיחַ שֶׁעוֹלָה מִפִּיו הוּא מִזִּבְחַ כְּפָרָה, וּלְפִיכֹךְ תִּקְנֵנוּ הַתַּפְלָה בְּמִקּוֹם הִקְרָבוֹ, וּבִלְבָד שִׁיתַּכּוֹן לָמָּה שְׁאָמְרָנוּ. אָמַר רַבִּי יְצַחְקִי, מִכָּאן וּלְהִלָּאָה כְּתוּב (בַּמִּדְבָּר לֹא) כֹּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ וְטָהַר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּשֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם, אָדָם מִקְרִיב קֶרְבָּנוֹ בַּעֲנָן זֶה וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. עָכְשׁוּ תַּפְלָתוֹ שֶׁל אָדָם מִכְּפָר לוֹ בְּמִקּוֹם הִקְרָבוֹ, כְּמוֹ זֶה.

דָּבָר אַחֵר דּוֹדֵי לִי וְאֲנִי לוֹ הִרְעָה בְּשׁוֹשָׁנִים - מָה הַשּׁוֹשָׁנִים קוֹצִים מִצּוֹנִים בְּתוֹכָם, אִף הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִנְהִיג עוֹלָמוֹ בְּצַדִּיקִים וְרָשָׁעִים. מָה הַשּׁוֹשָׁנִים, אֲלֵמָלָה הַקּוֹצִים אֵין הַשּׁוֹשָׁנִים מִתְקַיָּמִים, כִּי אֲלֵמָלָה הַרְשָׁעִים אֵין הַצַּדִּיקִים נִכְרִים. שְׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּמָה הַצַּדִּיקִים נִכְרִים? מִתּוֹךְ שֵׁשׁ רָשָׁעִים, שְׁאֵלֵמָלָה רָשָׁעִים אֵין הַצַּדִּיקִים נִכְרִים. דָּבָר אַחֵר הִרְעָה בְּשׁוֹשָׁנִים - הַמִּנְהִיג עוֹלָמוֹ בְּשֵׁשׁ שָׁנִים, וְהַשְׁבִּיעִית שְׁבַת לַה'. דָּבָר אַחֵר בְּשׁוֹשָׁנִים - בְּאוֹתָם שְׁשׁוֹנִים בְּתוֹרָה.

וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ כִּהֵן מִדֵּין. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח וְאָמַר, (תַּהֲלִים כו) מִזְמוֹר לְדָוִד ה' רָעִי לֹא אֲחֻסֶּר. כְּלוֹמַר, ה' רָעִי - ה' הִרְעָה שָׁלִי. מָה הִרְעָה מִנְהִיג אֶת הַצֹּאן וּמוֹלִיכָם לְמִרְעָה טוֹבָה, לְמִרְעָה שְׁמֹן, בְּמִקּוֹם נַחֲלֵי מַיִם, מִיֶּשֶׁר הִלִּיכְתָּן בְּצִדָּק וּבְמִשְׁפָּט - אִף הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּתוּב בְּנִאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצֵנִי עַל מִי מִנְחוֹת יִנְהַלֵּנִי נִפְשִׁי יִשׁוּבָב.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, דָּרָךְ הִרְעָה לְנֶהֱג בְּצִדָּק אֶת צֹאנוֹ, לְהַרְחִיקָם מִן הַגִּזְלָה, לְהַנְהִיגָם בְּמִישׁוֹר, וְהַשְׁבֵּט בִּידוֹ שֶׁלֹא יִטּוּ יָמִין וּשְׂמָאל. כִּי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא רוֹעֶה אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַנְהִיגָם בְּמִישׁוֹר, וּבְכָל עֵת הַשְׁבֵּט בִּידוֹ שֶׁלֹא יִטּוּ יָמִין וּשְׂמָאל.

דָּבָר אַחֵר וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה - אָמַר רַבִּי יוֹסִי, תִּדְעָ לָךְ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהִרְעָה חֶכֶם לְנַחַל אֶת צֹאנוֹ, הוּא מוֹכֵן לְקַבֵּל עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם. אִם הִרְעָה שׁוֹטָה, עָלָיו נִקְרָא (מִשְׁלֵי כו) תִּקְוָה לְכִסִּיל מִמֶּנּוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשָּׁה חֶכֶם הָיָה, וּבָקִי לְנֶהֱג אֶת צֹאנוֹ. בֹּא וּרְאֵה מִדּוֹד, שְׁנַאֲמַר (שְׁמוּאֵל א טז) וְהִנֵּה רָעָה בְּצֹאן. לְלַמֶּדְךָ שֶׁדּוֹד חֶכֶם גָּדוֹל הָיָה, וְהָיָה רוֹעֶה צֹאנוֹ כְּדֵין וְכַשּׁוּרָה, לְפִיכֹךְ עָשָׂהוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מָלָךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְלָמָּה צֹאן וְלֹא בָקָר? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים צֹאן, שְׁנַאֲמַר (יִחִזְקָאֵל לד) וְאַתָּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי אָדָם אֲתָם. וְכְתוּב בְּצֹאן קִדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם.

מָה הַצֹּאן, כְּשִׁיִּקְרָבוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ, בְּשִׁבְלֵם זֹכָה לַחֲיֵי הָעוֹלָם הֵבֵא - כִּי הַמִּנְהִיג לְיִשְׂרָאֵל כְּדֵין וְכַשּׁוּרָה, בְּשִׁבְלֵם זֹכָה לַחֲיֵי הָעוֹלָם הֵבֵא. וְעוֹד, הִרְעָה אֶת הַצֹּאן, כְּשֶׁהַצֹּאן יוֹלְדוֹת, הִרְעָה נוֹטֵל אוֹתָם טָלָאִים בְּחִיקוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹא יִלָּאוּ וְיִיגְעוּ, וּמוֹלִיכָם אַחֲרֵי אֲמוּתָם וּמִרְחָם עֲלֵיהֶם - כִּי הַמִּנְהִיג לְיִשְׂרָאֵל צָרִיד לְהַנְהִילָם בְּרַחֲמִים, וְלֹא בְּאִכְזָרִיוֹת. וְכֵן אָמַר מִשָּׁה, כִּי תֹאמַר אֲלֵי, שְׁאֵהוּ בְּחִיקֶיךָ וְגו'.

מָה הִרְעָה אֶת הַצֹּאן, כְּשֶׁהוּא רוֹעֶה טוֹב, מִצִּיל אֶת הַצֹּאן מִן הַזָּאֲבִים וּמִן הָאֲרִיֹּת - כִּי הַמִּנְהִיג לְיִשְׂרָאֵל, אִם הוּא טוֹב, מִצִּילָם מִן הַעֲכוּ"ם, וּמִדֵּין שֶׁל מָטָה, וּמִדֵּין שֶׁל מַעֲלָה, וּמִדֵּרִיכָם לַחֲיֵי הָעוֹלָם הֵבֵא. כִּי מִשָּׁה, רוֹעֶה נֶאֱמָן הָיָה, וְרָאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁכִּדָּאִי הוּא לְרַעוּת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַדֵּין מִמֶּשֶׁ, שֶׁהָיָה רוֹעֶה אֶת הַצֹּאן לְכַשְׁבִּים כְּפִי הָרָאוּי לָהֶם, וְהַנְקוּבוֹת כְּפִי הָרָאוּי לָהֶם.

וּלְפִיכֹךְ כְּתוּב וּמִשָּׁה הָיָה רָעָה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ, וְלֹא שֶׁלּוֹ, שְׁאָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְכִי מִי שֶׁנָּתַן אֶת צִפּוּרָה בְּתוֹ לְמִשָּׁה, לֹא נָתַן לוֹ צֹאן וּבָקָר? וְהִלָּא יִתְרוֹ עָשִׂיר הָיָה? אֶלָּא מִשָּׁה לֹא הָיָה רוֹעֶה אֶת צֹאנוֹ, כִּי שֶׁלֹא יֵאמָרוּ: בְּשִׁבְלֵם שֶׁהָיָה צֹאנוֹ עִמּוֹ, הָיָה רוֹעֶה אוֹתָם בְּטוֹב. וְלָכֵן כְּתוּב אֶת צֹאן יִתְרוֹ חֲתָנוֹ, וְלֹא אֶת שֶׁלּוֹ. כִּהֵן מִדֵּין - רַבִּי תַנְחוּם אָמַר, אִף עַל גֵּב שֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, בְּשִׁבְלֵם שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ חֶסֶד הָיָה רוֹעֶה צֹאנוֹ כְּדֵין וְכַשּׁוּרָה, בְּמִרְעָה טוֹב שְׁמוֹ וְדָשָׁן.

וַיִּנְהַג אֶת צֹאנוֹ אַחֵר הַמִּדְבָּר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מִשָּׁה, מִיּוֹם שֶׁנוֹלַד, לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁאוֹתוֹ מִדְבַּר הָיָה קְדוֹשׁ, וּמוֹכֵן לְקַבֵּל עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם עָלָיו. מָה עָשָׂה? הִנְהִיג אֶת הַצֹּאן אַחֵר הַמִּדְבָּר. רַבִּי יְצַחְקִי אָמַר, אַחֵר הַמִּדְבָּר עַל כָּל פְּנִים, וְלֹא בַּמִּדְבָּר, שֶׁלֹא רָצָה שִׁיִּכְנָסוּ בְּתוֹכוֹ, אֶלָּא הִרְחִיקָם אַחֵר הַמִּדְבָּר.

וַיָּבֹא אֶת הָר הָאֱלֹהִים חֲרִבָּה, הוּא לְבַדּוֹ בְּלֹא הַצֹּאן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲבָן זוֹ שֶׁמִּקְבֶּלֶת בְּרִזָּל, כְּשֶׁרוֹעֶה אוֹתוֹ, (מַחְטָא) מִדְּלָגָת עָלָיו. כִּי מִשָּׁה וְהָר סִינִי, כְּשֶׁנִּרְאָה זֶה עִם זֶה, דָּלַג עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיָּבֹא אֵל הָר הָאֱלֹהִים חֲרִבָּה.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, מוֹכְנִים הָיוּ מִשְׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית זֶה עִם זֶה, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְרַגַּשׁ הָקָר לְמוֹל מִשָּׁה.

וכינו שראוהו שנקנס לתוכו ודלג בו, עמד ההר. מלמד ששמחים היו זה עם זה.

אמר רבי ינאי, יודע היה משה שאותו הר, הר האלהים הוא, שכתוב ויבא אל הר האלהים. ששנינו, מה ראה משה באותו הר? ראה עופות שהיו פורחים ופורשים כנפיהם, ולא היו נכנסים בו.

רבי יצחק (אמר רבי יצחק) אומר, ראה העופות פורחים וטסים משם, ונופלים לרגליו של משה. מיד הרגיש בעינו, והעמיד את הצאן אחר המדבר, והוא נכנס לבדו.

וירא מלאך ה' אליו בלפת אש מתוך הסנה. רבי תנחום אומר, שעת המנחה היתה, שמתה הדין שולטת בו. רבי יוחנן אמר, והרי כתוב (תהלים מב) יומם וצנה ה' חסדו. מדת חסד אמר, ולא מדת הדין. אמר רבי יצחק, משיוצא האור עד שנוטה לרדת נקרא יום, והוא מדת חסד. משנוטה לרדת נקרא ערב, והוא מדת הדין. והינו שכתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום.

אמר רבי יוחנן, שעת המנחה הוא משש שעות ולמטה. שלמדנו, רבי יצחק אומר, מהו שכתוב (שמות טז) בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם? בין הערבים, שהיא שעת הדין, תאכלו בשר. וכתוב הבשר עודנו בין שניהם ואף ה' חרה בעם, משום שבין הערבים, דין המלכות שולט. ובבקר תשבעו לחם, משום שאותה שעה נקראת חסד, וכתוב (תהלים נב) חסד אל כל היום. וכתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום. שהוא מהבקר.

רבי תנחום אומר, זה אדם וזה לבן. אדם - בין הערבים, שכתוב (שמות טז) בין הערבים תאכלו בשר. ולבן בבקר, שכתוב ובבקר תשבעו לחם. רבי יצחק אמר, כתוב (שם יב) וישחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים וגו', שהיא שעה לעשות דין. רבי יהודה אמר, למדנו משני כבשים שפכל יום - האחד מתקרב כנגד מדת החסד, והשני כנגד מדת הדין.

ואמר רבי יהודה, מהו שכתוב (שמות כט) את הכבש האחד תעשה בבקר, ולא כתוב את הכבש הראשון? אלא את הכבש האחד, מיחד, כנגד מדת החסד. שפכל מקום, שני לא נאמר בו כי טוב.

רבי תנחום אמר, לפיכך יצחק תקן תפלת המנחה, שהיא כנגד מדת הדין. אמר רבי יצחק, מכאן (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. כי פנה היום - זה מדת החסד. כי ינטו צללי ערב - שפבר גבר מדת הדין. אברהם תקן תפלת שחרית כנגד מדת החסד.

שנו רבותינו, באותה שעה שעלה משה להר סיני, מה הטעם התגלה לו בשלהבות אש שהוא דין? אמר רבי יעקב, (כעין) כעת השעה היתה (השעה) גורמת. רבי יוסי אמר, הכל לגזע אחד משתרש. כתוב ויבא אל הר האלהים חרבה, וכתוב (דברים ט) ובחרב הקצפתם את ה'. וכתוב וירא מלאך ה' אליו בלפת אש מתוך הסנה. מתוך שהם עתידים להיות כסנה, כמו זה שכתוב (ישעיה לג) קוצים כסוחים באש יצתו.

אמר רבי יהודה, מכאן למדנו רחמנותו של מקום על הרשעים, שכתוב והנה הסנה בער באש - לעשות בהם דין ברשעים. והסנה איננו אכל - [לעשות] אין בהם כללה. בער באש - על כל פנים, רמז לאש של גיהנם. אבל הסנה איננו אכל - להיות בהם כללה.

דבר אחר וירא מלאך ה' אליו בלפת אש, מה הטעם למשה בלפת אש ולשאר הנביאים לא? אמר רבי יהודה, אין משה כשאר הנביאים. ששנינו, מי שקרב לאש, בה נשרף, ומשה קרב לאש ולא נשרף, שכתוב (שמות כ) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים, וכתוב וירא מלאך ה' אליו בלפת אש מתוך הסנה.

רבי אבא אמר, זה של משה, יש להסתכל בו בחכמה עליונה על מה כתוב כי מן המים משיתהו. מי שנמשך מן המים, [דין עליון] לא פוחד מאש. ששנינו, אמר רבי יהודה, ממקום שנגזר משה לא נגזר איש אחר. אמר רבי יוחנן, בעשר דרגות נתקן, שכתוב (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא. ולא נאמן ביתי. אשרי חלקו של האיש שאדונו מעיד עליו כך.

אמר רב דימי, והרי כתוב (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. ואמר רבי יהושע בן לוי, בישראל לא קם, אבל באמות העולם קם, ומיהו? בלעם. אמר לו, ודאי יפה אמרת. שיתק. כשבא רבי שמעון בן יוחאי, באו ושאלו לפניו דבר זה.

פתח ואמר, אפשר שיש זפת, יתערב באפרסמון טוב? חס ושלום! אלא ודאי כך הוא, באמות העולם קם, ומיהו? בלעם. משה מעשיו למעלה, ובלעם למטה. משה השתמש בכתר המלך העליון שלמעלה, ובלעם השתמש בכתרים תחתונים לא קדושים למטה. ובאותה צורה ממש כתוב, (יהושע יג) ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב. ואם עולה על דעתך יותר, לך שאל את איתנו. בא רבי יוסי ונשק דין. אמר, הרי החמדה (היין) שבלבי יצא החוצה.

שכך משמע, שיש עליונים ותחתונים, זמין ושמאל, רחמים ודין, ישראל ועובדי כוכבים ומזלות.

ישראל משתמשים בכתרים עליונים קדושים - עובדי כוכבים ומזלות בכתרים תחתונים לא קדושים. אלה של ימין, ואלה של שמאל. ועל כל פנים נפרדים נביאים עליונים מנביאים תחתונים, נביאי קדש מנביאים שלא מקדש.

אמר רבי יהודה, כמו שהיה משה נבדל מכל הנביאים בנבואה קדושה עליונה, כך היה בלעם נבדל משאר הנביאים ומכשפים בנבואה לא קדושה למטה. ועל כל פנים משה היה למעלה, ובלעם למטה, וכמה דרגות ודרגות מפרדות ביניהם.

אמר רבי יוחנן אמר רבי יצחק, משה היה מהרהר ואומר, שמה חס ושלום ישראל יכלו בעבודה הקשה הזו, זהו שכתוב וירא בסבלותם, לפיכך - וירא מלאך ה' אליו בלבת אש וגו', וירא והנה הסנה בער באש וגו'. כלומר, משעבדים הם בעבודה קשה, אבל והסנה איננו אכל. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא הבדילם מכל העמים וקרא להם בנים, שכתוב (דברים יז) בנים אתם לה' אלהיכם.

### פרשת וארא

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה' וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי וגו'. רבי אבא פתח, (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים. בטחו בה' - כל בני העולם צריכים להתחזק בקדוש-ברוך-הוא ולהיות בטחונם בו.

אם כך, מהו עדי עד? אלא בשביל שהיה התקף של האדם במקום שהוא קיום וקשור של הכל, ונקרא עד, וזהו פרשה, כמו שנאמר בפסוק יאכל עד. ועד, זה מקום שאחיו לכל הצדדים, לצד זה ולצד זה, להתקיים ולקשר קשר שלא יזוז.

וה"ע"ד הזה תשוקת הכל בו, כמו שנאמר (בראשית מט) עד תאנות גבעת עולם. מי הם גבעת עולם? אלה הם שתי האמהות הנקבות, יובל ושמיטה, שנקראות גבעת עולם. עולם, כמו שנאמר (תהלים קו) מן העולם ועד העולם. [יובל ושמיטה, כל אחד מהם נקרא עולם, והם נקראים גבעת עולם].

ותשוקתם בעד הזה, שהוא קיום של כל הצדדים. [מה הטעם] תשוקת היובל אל עד, לעטר אותו ולהשפיע עליו ברכות, ולהריק עליו מעינות מתוקים. זהו שכתוב (שיר ג) צאניה וראנה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו. תשוקת השמיטה להתברך ממנו ולהיות מאירה ממנו. ודאי שעד זה הוא תאנות גבעת עולם.

משום כך, בטחו בה' עדי עד, שהרי משם ולמעלה מקום טמיר [הוא] וגנוז הוא, שלא יכול להתדבק. מקום הוא שממנו יצאו והצטירו העולמות, זהו שכתוב כי ביה ה' צור עולמים. והוא מקום גנוז וסותם, ועל זה בטחו בה' עדי עד. עד כאן יש רשות לכל אדם להסתכל בו, מכאן והלאה אין רשות לאדם להסתכל בו, שהרי הוא גנוז מהכל, ומי הוא זה? יהוה. שמשם הצטירו כל העולמות, ואין מי שעומד על אותו מקום.

אמר רבי יהודה, הכתוב מוכיח עליו, שכתוב (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשונים וגו'. עד כאן יש רשות לאדם להסתכל, מכאן והלאה אין מי שיכול לעמוד עליו.

דבר אחר בטחו בה' עדי עד - כל מי האדם צריך להתחזק בקדוש-ברוך-הוא, [שכך אמר דוד, (תהלים כה) אלהי בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי לין] ומי ששם בו בטחונו ותקפו כראוי, לא יכולים להרע לו כל בני העולם. [שכך אמר דוד, (תהלים כה) אלהי בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי לין] שכל מי ששם תקפו בשם הקדוש, מתקנים בעולם.

מה הטעם? משום שהעולם מתקנים בשמו הקדוש. זהו שכתוב כי ביה ה' צור עולמים, ציר העולמים. שהרי בשתי אותיות נבראו העולמות, העולם הזה והעולם הבא. העולם הזה נברא בדין, ועל דין עומד, זהו שכתוב בראשית ברא אלהים. מה הטעם? כדי שינהגו בני אדם בדין, ולא יצאו מהדרך החוצה.

בא ראה, כתוב וידבר אלהים אל משה, גזרת הדין שעומדת עליו. מה כתוב למעלה? (שמות ה) וישב משה אל ה' ויאמר אדוני, באלי דלית נויין יו"ד. ראה תקפו של משה בראשית נבואתו, לא נחה רוחו במקום הזה, אמר, אדני למה הרעתה לעם הזה וגו', ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך. מי הוא שיאמר כך? אלא משה, שידע שדרך אחרת עליונה מעתדת לו.

אמר רבי יצחק, בראשית שנתן לו הבית, צנה אותה פאיש שמצוה את ביתו ואומר כל מה שרוצה ללא פחד. אף כך משה לביתו אמר ולא פחד.

דבר אחר וידבר אלהים - גזרת הדין. [משום כך] ויאמר אליו אני ה' - דרך אחרת של רחמים. וכאן נקשר הכל כאחד, דין ורחמים. זהו שכתוב ויאמר אליו אני ה'. אמר רבי שמעון (רבי יוסי), אם כתוב וידבר אלהים אל משה אני ה', הייתי אומר כך. אלא לא כתוב, אלא וידבר אלהים אל משה

בהתחלה, ואחר כך ויאמר אליו אני ה', שמשמע דרנה אחר דרנה.

ואמר רבי יוסי, משה אלמלא שהיה בעל הבית, איש האלהים, היה נענש על מה שאמר, אבל משום זה לא נענש. לאדם שנפלה לו קטטה באשתו, ואמר לה דברים. היא התחילה להתרעם. כיון שהתחילה דבר, היה שם המלך, נטל המלך את הדבור, והיא שתקה ופסקה לדבר. אמר לו המלך: וכי לא ידעת שאני המלך ולפני דברת דברים אלו? כביכול אף כך משה, וישב משה אל ה' ויאמר אדני למה הרעתה וגו'. מיד - וידבר אלהים אל משה, התחיל להתרעם. מיד נטל המלך הדבור ויאמר אליו אני ה', ולא ידעת שאני הוא המלך ולפני דברת דברים אלה!?

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. למה שונה השם כאן מאלה שלמעלה? אלא, למלך שהיתה לו בת שלא נשאה, והיה לו אהוב. כשרצה המלך לדבר עם אותו אהוב, שולח את בתו לדבר עמו, והיה המלך על יד בתו מדבר עמו. בא זמן בתו להנשא. אותו יום שנשאה אמר המלך: קראו את הבת מלכה גבירה. ואמר לה: עד כאן דברתי על ידך עם מי שדברתי, מכאן והלאה אני אומר לבעליך, והוא יאמר למי שצריך. לזמנים אמר לה בעלה דברים לפני המלך, ועד שהיא התחילה לדבר, נטל המלך את הדבר ואמר לו: וכי אני המלך?! שעד היום הזה לא דבר איש עמי אלא על ידי בתי, [עד שלא נשאה] ואני נתתי לך את בתי ודברתי עמך בגלוי מה שלא עשיתי לאחר.

כך, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, כשהיא בביתי טרם שנשאה, ולא דברו עמי פנים בפנים כמו שעשיתי לך, ואתה בראשית דברך דברת לבתי לפני דברים אלו? אלא משום כך וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, לדבר עמם בדרנה זו שדברתי בה עמך.

רבי יוסי (רבי ייסא) פתח, (תהלים כד) לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל וישבי בה. הארץ - זו הארץ הקדושה של ישראל שהיא עומדת להשקות ממנו ולהתברך ממנו בראשונה, ואחר כך ממנה נשקה כל העולם. תבל וישבי בה - אלו שאר הארצות ששורות ממנה. מנין לנו? שפיתוב (תהלים ט) והוא ישפט תבל בצדק.

כי הוא על זמים וסדה - אלו שבעה עמודים שהארץ נסמכת עליהם, והם שבעה זמים, וזם כנרת שולט עליהם. אמר רבי יהודה, אל תאמר ששולטת עליהם, אלא שמתמלאת מהם. ועל נהרות וכוונתה, מי אלו הנהרות? אלא כמו שנאמר (תהלים צג) נשאו נהרות קולם וישאו נהרות דכים, אותם נהרות כמו שנאמר (בראשית ד) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן, ומשום כך ועל נהרות וכוונתה.

בא ראה, ארץ זו נקראת ארץ ישראל. יעקב שהוא ישראל למה לא שולט על זה כמו משה, שהרי כתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ולא יותר?

אלא יעקב, הרי בארנו, נטל הבית שלמטה, ונעזב ממנו הבית שלמעלה, ועם הבית שלמטה התקין את הבית שלמעלה בשנים עשר שבטים ובשבעים ענפים, והרי פרשוה. משה נטל את הבית שלמעלה, ונעזב את הבית שלמטה, ולכן כתוב ביעקב באל שדי. באל שדי דבר עם הקדוש ברוך הוא ולא יותר. ושמי ה' לא נודעתי להם, לדבר עמם בדרנה זו שהיא עליונה.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב. אמר רבי חייא, בחר האבות היה יעקב, שהוא שלמות הכל. בכלם כתוב אל אברהם, אל יצחק, ובו התוספה אות אחת, שפיתוב ואל יעקב. התוספה בו ו', להראות שהוא שלם יותר מכלם, ועם כל זה לא זכה להשתמש בו כמשה.

וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען, משום שנמולו. שכל מי שנמול, יורש את הארץ, שהרי לא יורש ארץ אלא צדיק, וכל מי שנמול נקרא צדיק, שפיתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. כל מי שנמול ושומר את הברית הזאת, נקרא צדיק. בא ראה מיוסף, שכל מי לא נקרא צדיק עד ששמר אותה ברית, אות ברית הקדש. כיון ששמר אותו, נקרא צדיק, יוסף הצדיק.

רבי שמעון היה יושב יום אחד, ורבי אלעזר בנו [עמו], ורבי אבא עמו. אמר רבי אלעזר, פסוק זה שפיתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו', מהו וארא? ואדבר היה צריך (לכתוב)! אמר לו, אלעזר בני, זהו סוד עליון.

בא ראה, יש גוונים שנקראים ויש גוונים שלא נקראים. ואלו ואלו הם סוד עליון של האמונה, ובני אדם לא יודעים אותו ולא מסתכלים בו. ואלה שנקראים לא זכה בהם אדם, עד שבאו האבות ועמדו עליהם, ועל זה כתוב וארא, שראו אותם גוונים שהתגלו.

וימה הגוונים שהתגלו? אותם של אל שדי, שהם גוונים של מראה עליון (מראה של גוונים עליונים), ואלו נראים. והגוונים שלמעלה נסתרים שלא נראים, לא עמד איש עליהם פרט למשה. ועל זה כתוב ושמי ה' לא נודעתי להם, לא התגליתי להם בגוונים עליונים. ואם תאמר שהאבות לא הפירו אותם -



אֵלָּא הֵם הִכִּירוּ אוֹתָם מִתּוֹךְ אֵלּוּ שֶׁהִתְגַּלּוּ.

כְּתוּב (דְּנִיאל יב) וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזֹהֵר הַרְקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כְּכּוֹכְבִּים לְעוֹלָם וָעֶד. וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ, מִי הֵם הַמְשַׁכְּלִים? אֵלָּא זֶהוּ אוֹתוֹ חֶכֶם שֶׁיִּסְתַּכַּל עַל דְּבָרִים מַעֲצָמוֹ שֶׁלֹּא יְכוּלִים בְּנֵי אָדָם לְדַבֵּר בָּפֶה, וּלְאַלֶּה קוֹרְאִים מְשַׁכְּלִים. יִזְהָרוּ כְּזֹהֵר הַרְקִיעַ. מִי [הַזֹּהֵר] הוּא הַרְקִיעַ? זֶהוּ הַרְקִיעַ שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁעוֹמֵד בְּאֶמְצָע, וְהַזֹּהֵר שֶׁלּוֹ הוּא נִסְתָּר וְלֹא הִתְגַּלָּה מִהֶגְנוֹן שֶׁלּוֹ, עוֹמֵד עַל אוֹתוֹ רְקִיעַ שֶׁלֹּא מֵאִיר שְׁנָרָאִים בּוֹ הֶגְנוֹנִים, וְאוֹתָם גְּנוּנִים, אֵף עַל פִּי שְׁנָרָאִים בּוֹ, לֹא זֹהָרִים כְּמוֹ זֹהֵר, מִשּׁוּם שֶׁהֵם גְּנוּנִים סְתוּמִים.

בֹּא רֵאָה, אַרְבַּעַה אוֹרוֹת הֵם, שְׁלֹשָׁה מֵהֶם נִסְתָּרִים, וְאַחַד שֶׁהִתְגַּלָּה. אוֹר שְׁמַאִיר. אוֹר שֶׁזֹּהֵר. [וְהֵם] וְהוּא מֵאִיר כְּזֹהֵר הַשָּׁמַיִם בְּטֹהֵר. אוֹר שֶׁל אֲרָגְמָן, שֶׁנוֹטֵל כָּל הָאוֹרוֹת. אוֹר שֶׁלֹּא מֵאִיר מִסְתַּכַּל לְאַלֶּה וְנוֹטֵל אוֹתָם, וְנִרְאִים אוֹתָם מֵהָאוֹרוֹת בּוֹ כַּעֲשָׂשִׁית נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ.

וְאַלֶּה הַשְּׁלֹשָׁה שֶׁאֲמַרְנוּ נִסְתָּרִים וְעוֹמְדִים עַל זֶה שֶׁהִתְגַּלָּה, וְסוּד זֶה הָעֵינַן. בֹּא רֵאָה, בְּעֵינַי יֵשׁ שְׁלֹשָׁה גְּנוּנִים שֶׁהִתְגַּלּוּ רְשׁוּמִים בּוֹ, וְכֻלָּם לֹא זֹהָרִים, מִשּׁוּם שֶׁעוֹמְדִים בְּאוֹר שֶׁלֹּא מֵאִיר. וְאַלֶּה הֵם כְּמוֹ שְׁאוֹתָם הַנִּסְתָּרִים שֶׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם, וְאַלֶּה הֵם שְׁנָרָאוֹ לְאִבּוֹת לְדַעַת אוֹתָם נִסְתָּרִים שֶׁזֹּהָרִים מִתּוֹךְ אֵלָּה שֶׁלֹּא זֹהָרִים, וְאוֹתָם שֶׁזֹּהָרִים וְהֵם סְתוּמִים, הִתְגַּלּוּ לְמֹשֶׁה בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ שֶׁלּוֹ, וְאַלֶּה עוֹמְדִים עַל אוֹתָם גְּנוּנִים שְׁנָרָאִים בּוֹ בְּעֵינַי.

וְסוּד זֶה סוֹתָם עֵינִיד וּמִסוּבָּב גִּלְגֻּלָּד, וְיִתְגַּלּוּ אוֹתָם גְּנוּנִים שְׁמַאִירִים, שֶׁזֹּהָרִים, וְלֹא נִתְּנָה רְשׁוּת לְרֹאוֹת אֵלָּא בְּעֵינַי סְתוּמוֹת, מִשּׁוּם שְׁאוֹתָם נִסְתָּרִים עֲלִיוֹנִים עוֹמְדִים עַל אוֹתָם גְּנוּנִים שְׁנָרָאִים, שֶׁלֹּא זֹהָרִים.

וְעַל זֶה קִרְאָנוּ, מֹשֶׁה זָכָה בְּאַסְפַּקְלָרְיָה הַמַּאִירָה שֶׁעוֹמֵד עַל אוֹתָהּ שֶׁלֹּא מֵאִירָה. שְׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם בְּאוֹתָהּ אִסְפַּקְלָרְיָה שֶׁלֹּא מֵאִירָה. הָאִבּוֹת הָיוּ רֹאִים מִתּוֹךְ הַגְּנוּנִים הַלָּלוּ שֶׁהִתְגַּלּוּ, אוֹתָם סְתוּמִים, שֶׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא מֵאִירִים, וְלָכֵן כְּתוּב וְאַרְא אֶל אֲבֵרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי, בְּאוֹתָם גְּנוּנִים שְׁנָרָאִים.

וְשָׁמַי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם - אֵלּוּ גְּנוּנִים עֲלִיוֹנִים נִסְתָּרִים שֶׁזֹּהָרִים שֶׁזָּכָה בָּהֶם מֹשֶׁה לְהִסְתַּכַּל בָּהֶם. וְסוּד זֶה, שֶׁהָעֵינַן סְתוּם וְגִלּוֹי. סְתוּם - רֹאֵה אִסְפַּקְלָרְיָה הַמַּאִירָה. גִּלּוֹי - רֹאֵה אִסְפַּקְלָרְיָה שֶׁלֹּא מֵאִירָה. וְעַל זֶה וְאַרְא, בְּאַסְפַּקְלָרְיָה שֶׁלֹּא מֵאִירָה, שֶׁהִיא בְּהִתְגַּלּוּת, בָּהּ כְּתוּב רֵאִיָּה. וְאוֹלָם בְּאַסְפַּקְלָרְיָה שְׁמַאִירָה שֶׁהִיא בְּסִתָּר, כְּתוּב בָּהּ דִּיעָה, שֶׁכְּתוּב לֹא נִדְעָתִי. בְּאוֹר רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אֲבָא וְנִשְׁקוּ דְּדִיו. בָּכָה רַבִּי אֲבָא וְאָמַר, אוֹי כִּשְׁתַּסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם וַיִּשְׁאַר הָעוֹלָם יְתוֹם מִמֶּדֶד, מִי יְכוּל לְהַאִיר דְּבָרֵי תוֹרָה?

פָּתַח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר, (שְׁמוּאֵל-א כה) וְאַמְרַתָּם כֹּה לְחֵי וְאַתָּה שְׁלוֹם וּבִיתְךָ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר לְךָ שְׁלוֹם. וְאַמְרַתָּם כֹּה לְחֵי, וְכִי דוּד לֹא הָיָה יוֹדֵעַ בּוֹ בְּנִבְלָה שֶׁהוּא אוֹמֵר בְּשִׁבְלֵוֹ וְאַמְרַתָּם כֹּה לְחֵי? אֵלָּא אוֹתוֹ יוֹם, יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם, וּבְשִׁבְלֵוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר וְאַמְרַתָּם כֹּה לְחֵי, לְקִשֹּׁר כֹּה לְחֵי, שֶׁכָּל הַחַיִּים תְּלוּיִים בּוֹ. וְאַתָּה שְׁלוֹם, מֶה זֶה וְאַתָּה? אַתָּה הָיָה צָרִיד (לְכַתֵּב)! אֵלָּא וְאַתָּה, הַכֹּל לְקדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמַר, כְּדִי לְקִשֹּׁר קֶשֶׁר הַאֲמוּנָה וְכִרְאוּי.

מִכָּאן לְמַדְנוּ שֶׁאֲסוּר לְהַקְדִּים שְׁלוֹם לְאָדָם רָשָׁע, וְאִם צָרִיד, יִקְדִּים לוֹ כְּמוֹ דוּד שֶׁבִּרְךָ אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנִרְאָה שֶׁאֲמַר בְּגִלְלוֹ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁזֶה רְמָאוֹת - לֹא, שֶׁהָרִי כָּל מֶה שֶׁמַּעֲלָה לְקדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְנִרְאָה שֶׁבְּשִׁבְלֵוֹ אָמַר - אֵינוֹ רְמָאוֹת. וְמִי שֶׁמַּקְדִּים שְׁלוֹם לְצָדִיק כְּאֵלּוּ הַקְדִּים לְקדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כָּל שֶׁכֵּן מֹר, שֶׁהוּא שְׁלוֹם לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה.

וְאַרְא אֶל אֲבֵרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשָׁמַי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם. רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח, (תַּחֲלִים לב) אֲשֶׁרִי אָדָם לֹא יִחַשֵׁב ה' לוֹ עוֹן וְגו'. כְּמָה אֲטוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים עַל מֶה עוֹמְדִים בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי כְּשֶׁבִרְאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה אֶת הָאָדָם בְּדִיוקוֹן שֶׁלּוֹ וְהִתְקִינוֹ בְּתַקוּנָיו, כְּדִי שִׁישְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה וַיִּלָּךְ בְּדַרְכָּיו.

שֶׁהָרִי כְּשֶׁנִּבְרָא אָדָם, מַעֲפֵר הַמַּקְדֵּשׁ שֶׁלְמִטָּה נִתְקַן, וְאַרְבָּעָה צְדָדֵי הָעוֹלָם הִתְחַבְּרוּ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְאוֹתָם אַרְבָּעָה צְדָדֵי הָעוֹלָם הִתְחַבְּרוּ בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים, שֶׁהֵם יְסוּדוֹת הָעוֹלָם אִ"שׁ רִו"ח וּמִי"ם וְעַפ"ר, וְהִתְחַבְּרוּ אַרְבָּעָה צְדָדִים אֵלּוּ בְּאַרְבָּעָה צְדָדֵי (יְסוּדוֹת) הָעוֹלָם, וְהִתְקִין מֵהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹף אֶחָד בְּתַקוּן עֲלִיוֹן, וְגוֹף זֶה הִתְחַבֵּר מִשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, מִהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה וּמִהָעוֹלָם שֶׁלְמַעַלָּה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רֵאָה, אַרְבָּעָה רַאשׁוֹנִים הֵם סוּד הַאֲמוּנָה, וְהֵם אִבּוֹת שֶׁל כָּל עוֹלָמוֹת, וְסוּד הַמְרַבֵּה הָעֲלִיוֹנָה הַקְדוּשָׁה. וְאוֹתָם אַרְבָּעָה יְסוּדוֹת, אִ"שׁ רִו"ח וּמִי"ם וְעַפ"ר, אֵלָּה הֵם סוּד עֲלִיוֹן. [וְאֵלּוּ הֵם הָאִבּוֹת, שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת אִבּוֹת שֶׁל הַכָּל] וּמֵהֶם יוֹצֵאִים זֶה"ב וְכֶסֶף וְנִחְשִׁי"ת וּבִרְזָ"ל, וְתַחַת אֵלּוּ מִתְכַּוֵּת אַחֲרוֹת שְׁדוּמִים לָהֶם [כְּמוֹ שֶׁאֵלּוּ].

בא ראה, א"ש רוי"ח ומי"ם ועפ"ר אלה הם הראשונים והשרשים שלמעה ושלמטה, ותחתונים ועליונים עומדים עליהם. ואלה הם ארבעה, לארבעה צדדי העולם, ועומדים בארבעה אלו: צפון ודרום ומזרח ומערב. אלו הם ארבעה צדדים של העולם, ועומדים בארבעה אלו. א"ש לצד צפון, רוי"ח לצד מזרח. מי"ם לצד דרום. משום שהדרום הוא חם ויבש. מי"ם קרים ולחים. עפ"ר לצד מערב. וארבעה אלו קשורים בארבעה אלו, וכלם אחד, ואלה עושים ארבע מתכות, שהם זה"ב וכס"ף ונחש"ית וברז"ל. הרי הם שנים עשר, וכלם אחד.

בא ראה, האש היא בשמאל, לצד צפון, שהרי האש בו תקף החמימות, והיבש שלו חזק. וצפון ההפך שלו, ונמזגים אחד באחד והוא אחד. מי"ם למין, והוא לצד דרום, והקדוש ברוך הוא לחברם [להחזירם] כאחד, עושה מזג זה כמזג זה.

הצפון הוא קר ולח, האש חם ויבש. החליפם לצד דרום. דרום הוא חם ויבש. המים קרים ולחים. והקדוש ברוך הוא מזג אותם כאחד, שיוצאים מים מדרום ונכנסים לצפון, ומצפון שופעים מים. יוצא אש מצפון, ונכנס בתקף הדרום, ומדרום יוצא תקף החמימות לעולם, משום שהקדוש ברוך הוא לונה זה מזה, וכל אחד ואחד מלנה לחברו משלו כראוי לו. כמו זה רוח ומזרח, כדי שילנה כל אחד לחברו, ונכללים זה בזה להתחבר כאחד.

בא ראה, אש מצד זה, מים מצד זה, והם מחלקת. נכנסת רוח ביניהם ואוחזת את שני הצדדים. זהו שכתוב (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, שהרי אש עומדת למעלה בצד זה, ומים עומדים על פני הארץ. רוח נכנסת ביניהם ואוחזת את שני הצדדים ומפרידה מחלקת. העפר, המים עומדים עליו, ורוח ואש, ומקבלת מכלם בכח של שלש אלה שעומדים עליו.

בא ראה. רוח ומזרח. מזרח חם ולח, רוח [קר ויבש]. הצד שהוא יבש חם ולח היא, ולכן אוזח את שני הצדדים, שהרי אש חם ויבש, ומים קרים ולחים. רוח הוא חם ולח. הצד שהוא חם אחוז באש. הצד שהוא לח אחוז במים. ועל זה יש הספמה ביניהם, ומפריד מחלקת של אש ומים.

עפר הוא קר ויבש, ולכן מקבל עליו את כלם, וכלם עושים בו מעשיהם, ומקבל מכלם להוציא בכחם מזון לעולם, משום שבמערב נאחז העפר שהוא קר ויבש, וצד שהוא קר אחוז בצפון שהוא קר ולח, שהרי קר נאחז בקר. משום כך צפון נאחז במערב בצד זה. דרום שהוא חם ויבש, באותו היבש שלו אוזח את היבש של המערב בצד אחר, ונאחז מערב בשני צדדים.

וכן נאחז דרום במזרח, שהרי חמימות הדרום נאחזת בחמימות המזרח. ומזרח נאחז בצפון, שהרי לחותו נאחזת בלחות הצפון. עכשו נמצא דרומי"ת מזרחי"ת. מזרחי"ת צפוני"ת. צפוני"ת מערבי"ת. מערבי"ת דרומי"ת. וכלם כלולים זה בזה להשתלשל אחד באחד.

כמו כן צפון עושה זהב, שמצד תקף האש נעשה זהב, והינו שכתוב (איוב לו) מצפון זהב יאונה. שאש אחוז בעפר ונעשה זהב, והינו שכתוב (שם כח) ועפרות זהב לו. וסוד זה שנים כרובים זהב.

מים נאחזים בעפר, וקריעות בלחות עושה כסף, כעת הרי עפר נאחז בשני צדדים, בזהב ובכסף, ונתן ביניהם. רוח אוזח את המים, ואוחזת לתמיהה, במה שאמר רוח קר ויבש, שאם כן, רוח ועפר שוים בטבעם, אבל יש אומרים כי רוח חם ולח, ואם כן נוכל לומר שאחוז הרוח לשני צדדים - אש חם ויבש, ורוח חם ולח. הצד שהוא חם אחוז באש, והצד שהוא לח אחוז במים, ומפריד מחלקת של אש ומים. עפר הוא קר ויבש, ומים קרים ולחים, והצד הקר אחוז בעפר בצד הקר. נמצא שעפר מקבל עליו כלם, משום כך אחוז לשני הצדדים, שהרי אש חם ויבש, מים קר ולח. ע"כ את האש, ומוציאה שנים כאחד, שהוא עין נחשת קלל. ועפר שאמרנו, כשהוא לבדו ביבש והקר שלו, יוצא ברזל, וסימנך - (קהלת י) אם קהה הברזל וגו'.

ועפר זה נאחז בכלם, וכלם עושים בו כצורה שלהם. בא ראה, בלא עפר אין זהב וכסף ונחשת, שהרי כל אחד ואחד מלנה לחברו משלו להתקשר זה בזה. והעפר נאחז בכלם, משום ששני צדדים אוזחים אותו, אש ומים. ורוח נקרב לו בשביל שני אלה ועושה בו מעשה.

נמצא שכשמתחבר עפר עמם, עושה ומוליד עפרות אחרים כמו שלהם, כמו שזהב מוליד עפר פסלת ירקה, שהיא כמו זהב ממש. כמו שסף שמווליד עפרת, וכמו שנחשת העליונה מולידה בדיל שהוא נחשת קטנה. כמו שברזל מוליד ברזל, וסימנך - (משלי כז) ברזל בברזל יחד.

בא ראה, אש רוח מים ועפר, כלם אחוזים זה בזה וקשורים זה בזה, ואין בהם פריד. והעפר הזה, כשהוא מוליד אחר כך, לא מתקשרים זה בזה כאותם עליונים, כמו שנאמר (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, באלה היה פריד.

משום שהרי העפר, כשהוא מוליד בכח של שלש העליונים, מוציא ארבעה נהרות ששם נמצאות אבנים יקרות, והם במקום אחד, שכתוב שם הבדלח ואבן השהם. ואותן אבנים יקרות הן שנים

עשרה, והו' לארבעה צדדי העולם כנגד שנים עשר שבטים, שכתוב (שמות כח) והאבנים תהיון על שמות בני ישראל שנים עשרה על שמותם. ושנים עשר הבקר הללו שהם תחת הים.

בא ראה, כל ארבעת הצדדים העליונים שאמרנו, אף על גב שנקשרים זה בזה, והם הקיום שלמעלה ומטה, קיום של העולם יותר הוא הרוח, משום שהכל עומד בגללו, ונפש לא עומדת אלא ברוח, שאם נגרעת הרוח אפילו רגע אחד, אין הנפש יכולה להתקיים, וסוד זה כתוב (משלי יט) גם בלא דעת נפש לא טוב. נפש בלי רוח אינה טוב, ולא יכולה להתקיים.

ובא ראה, אותם שנים עשר שאמרנו, שהם שנים עשר אבנים, הם שנים עשר בקר שתחת הים. משום כך נטלו אותם שנים עשר נשיאים (במדבר ז) כל הבקר לעלה שנים עשר פרים וגו'. והכל הוא סוד עליון, ומי שישגיח בדברים הללו, ישגיח בסוד החכמה העליונה, שהעקר של הכל בה.

אמר רבי שמעון, מה שאמר רבי חזקיה, שכשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, מעפר המקדש שלמטה נברא, ומעפר המקדש שלמעלה נתנה בו נשמה, וכמו שכשנברא מהעפר שלמטה התחברו בו שלשה צדדים יסודות העולם, כך גם כשנברא מן העפר שלמעלה התחברו בו שלשה יסודות של העולם והשתלם האדם, והינו שכתוב (תהלים לב) אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון ואין ברוחו רמיה. אימתי לא יחשב ה' לו עון? בזמן שאין ברוחו רמיה.

בא ראה, משה נתקן יותר מהאבות, משום שדבר עמו הקדוש ברוך הוא, מדרגה יותר עליונה מכלם, ומשה מפנים בית המלך העליון היה, ועל זה כתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו', והרי בארנו את הדברים.

לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם. רבי יהודה אמר, פסוק זה הוא הפוך, שכתוב והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים בראשונה, ואחר כך והצאתי אתכם מעבודתם, ואחר כך וגאלתי אתכם. היה לו לומר מתחלה וגאלתי אתכם, ואחר כך והוצאתי אתכם! אלא עקר של הכל בראשונה שרצה הקדוש ברוך הוא לבשר להם במבחר של הכל בראשונה.

אמר רבי יוסי, והרי המבחר שכלל ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים, ואמר אותו לבסוף? אמר לו, באותו זמן אין המבחר אלא היציאה, שחשבו שלא יצאו מעבודתם לעולמים, משום שהיו רואים שם שכל האסירים שהיו ביניהם, קושרים אותם בקשרי כשוף, ולא יכולים לצאת מביניהם לעולמים. ולכן התבשרו במה שחביב עליהם מכל.

ואם תאמר, אף על גב שניצאו, הרי אולי ילכו [חילותם] אחריהם להזיק להם - כתוב והצאתי אתכם מעבודתם. ואם תאמר, הרי יצאו וינצלו ולא תהיה להם גאלה - תלמוד לומר וגאלתי אתכם בזרוע נטויה. ואם תאמר לא יקבלם - הרי כתוב ולקחתי. ואם תאמר, כשיקבלם לא יביאם לארץ - הרי כתוב והבאתי אתכם וגו'.

רעיא מהימנא

ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ה' אלהיכם וגו'. מצוה זו ראשונה של כל המצוות. ראשית ראשונה לכל המצוות - לדעת את הקדוש ברוך הוא בכלל. מה זה בכלל? לדעת שיש שליט עליון שהוא רבון העולם, וברא אל כל העולמות, שמים וארץ וכל חילותיהם. וזהו בכלל. וסוף הכל בפרט, לדעת אותו בפרט.

וכלל ופרט הוא ראש וסוף, סוד של זכר ונקבה כאחד, ונמצא אדם בעולם הזה שמתעסק בכלל ופרט, אדם בעולם הזה הוא כלל ופרט. תקון של העולם הזה הוא כלל ופרט. משום כך, ראשית הכל - שיש לדעת שיש שליט ודן על העולם, והוא רבון כל העולמים, וברא את האדם מן העפר, ונפח באפיו נשמת חיים, וזהו בדרך כלל.

כשיניצאו ישראל ממצרים לא היו מכירים את הקדוש ברוך הוא. כיון שבא משה אליהם, למד אותם מצוה ראשונה זו, שכתוב וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם וגו'. ואלמלא מצוה זו, לא היו ישראל מאמינים בכל אותם נסים וגבורות שעשה להם במצרים. כיון שידעו מצוה זו בדרך כלל, נעשו להם נסים וגבורות.

ולסוף ארבעים שנה, שכשהשתדלו בכל אותן מצוות של התורה שלמד אותם משה, בין אותן שנהגות בארץ ובין אותן שנהגות בחוץ לארץ, אז למד אותם בדרך פרט. זהו שכתוב (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך. היום דוקא, מה שלא היה רשות מקדם לכן. כי ה' הוא האלהים - זה בדרך פרט. בדבר זה כמה סודות וסתרים יש בו, וזה ואותו שבהתחלה הכל דבר אחד, זה בכלל וזה בפרט.

ואם תאמר, הרי כתוב (משלי א) יראת ה' ראשית דעת - התרוץ, זה בדרך פרט לדעת מי היא יראת ה'. ואף על גב שיש לאדם לירא ממנו עד שלא ידע, אבל כאן כתוב ראשית דעת, לדעת אותו שהרי הוא ראשית, לדעת אותו בדרך פרט.

לכן מצוה ראשונה להכיר את הקדוש ברוך הוא בכלל ופרט, בהתחלה ובסוף, וסוד זה - (ישעיה מד) אני ראשון ואני אחרון. אני ראשון בכלל, ואני אחרון בפרט. והכל בכלל אחד וסוד אחד. כיון שיגיע את זה בכלל, ישלים את כל איבריו, ומי הם? מאתים ארבעים ושמונה מצוות, שהם מאתים ארבעים ושמונה איברי האדם. כיון שהשתלם בהם על זה בכלל, אז יגיע בדרך פרט, שזה הוא רפואה לכלם, וידע את כל ימות השנה שמתחברים לתת רפואה לכל האיברים.

ואם תאמר, כל ימות השנה איך נותנים רפואה לכל האיברים? ודאי כך הוא למעלה ולמטה. השנה והימים שלה נותנים רפואה לכל האיברים, למעלה ולמטה, [בזמן] שהאיברים מריקים ברכות לימות השנה, ואז רפואה וחיים תלויים עלינו מלמעלה ומתמלאים מחכל. מי גרם להם? ימות השנה.

אף כך גם למטה, כשאדם ישלים את גופו באותן מצוות התורה, אין לך כל יום שלא בא להתברך ממנו, וכשהם מתברכים ממנו, אז חיים ורפואה תלויים עליו מלמעלה. מי גרם לו? אותם ימות השנה. ימות השנה, כמו שמתברכים מלמעלה מסוד של אדם, כך גם מתברכים למטה מסוד של אדם.

אשריהם ישראל בעולם הזה, באותם מצוות התורה, שנקראים אדם, שכתוב (יחזקאל לד) אדם אתם. אתם קרויים אדם, ואמות העולם לא קרויים אדם. ומשום שישפאל נקראו אדם, יש להם להשתדל באותן מצוות התורה להיות הכל אחד בסוד של אדם.

כשננתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל על הר סיני, דבר ראשון הוא אנכי. אנכי עולה לסודות [עולמות] רבים, וכאן הוא סוד של מצוה ראשונה להכיר אותו בכלל. משום שכתוב אנכי, הרי רומז שיש אלוה שליט עליון [שהוא] על העולם, כמו שנאמר כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, מצוה ראשונה בכלל. בפרט, משום שכתוב (בראשית כא) ה' אלהיך. זה פרט, וזה כלל ופרט, מצוה ראשונה, שצריך לדעת בראש ובסוף כפי שבארנו. (ע"כ רעיא מהימנא).

ויידיבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצת רוח. מה זה מקצת רוח? אמר רבי יהודה, שלא היו נחים ולא היו אוספים לתוכם רוח. אמר רבי שמעון, מקצת רוח - שעדין לא נצא יובל לתת להם מנוחה. ורוח אחרונה עדין לא שלטה לעשות מנהגם, ואז היו בצרות של רוח, מועקה של רוח. מיהו? רוח אחרונה, כמו שאמרנו. (ושעדין שלא נתן היובל ברכה על הרוח הוא להתקיים הנפש התחתונה, ולא שולטת הרוח הוא על הנפש אלא כאשר מתברכת מהיובל, אז תהיה רוח. ומי היא הרוח הזו? יעקב, שכתוב ותחי רוח יעקב וגו').

בא ראה, כתוב הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתיים. מה זה ואני ערל שפתיים, והרי בתחלה כתוב לא איש דברים אנכי וגו' כי כבד פה וכבד לשון אנכי, והקדוש ברוך הוא היה משיב לו, מי שם פה לאדם וכי, והוא אמר ואנכי אהיה עם פיה, התעלה על דעתך שלא היה כך? ועתה אומר ואני ערל שפתיים, אם כך, איפה הדבר שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא בראשונה?

אלא סוד הוא. משה הוא קול, והדבור שהוא הדבור שלו היה בגלות, והוא היה אטום מלפני דברים, ומשום כך אמר ואיך ישמעני פרעה, בעוד שהדבר שלי היא בגלות שלו, שהרי אין לי דבר. הריני קול דבר גרוע, שהיא בגלות, ולכן שתי הקדוש ברוך הוא עמו את אהרן.

בא ראה, כל זמן שהדבור היה בגלות, הקול הסתלק ממנו, והדבור היה אטום בלי קול. כשפא משה בא הקול, ומשה היה קול בלי דבור, משום שהיה בגלות, וכל זמן שהדבור היה בגלות, משה הלך בקול בלי דבור, וכך הלך עד שקרבו לחר סיני ונתנה תורה, ובאותו זמן התחבר קול בדבור, ואז הדבר דבר, זהו שכתוב וידבר אלהים את כל הדברים האלה. ואז משה נמצא שלם בדבר כראוי, קול ודבור אחד בשלמות.

ועל כך משה התרעם, שהדבור נגרע ממנו, פרט לאותו זמן שדברה לרגו עליו, בזמן שכתוב ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, מיד - וידבר אלהים אל משה. בא ראה שפך הוא, שהתחיל דבר לדבר ומפסיק אותו, משום שעדין לא הגיע זמן שכתוב וידבר אלהים וגו'. ופסק והשלים הקול. זהו שכתוב ויאמר אליו אני ה'. משום שהדבור היה בגלות ולא הגיע זמן לדבר. [ובא ראה]

משום כך משה לא היה שלם בדבר בתחלה, [שכך נראה] שהוא קול, ובא בשביל דבור להוציא אותה מן הגלות. כיון שניצא מן הגלות והתחברו קול ודבור כאחד בהר סיני, השתלם משה ונרפא, ונמצא אז קול ודבור כאחד בשלמות.

בא ראה, כל הימים שהיה משה במצרים שרצה להוציא הדבור מן הגלות, לא דבר דבר שהוא דבור. כיון שניצא מן הגלות והתחבר קול בדבור, אותו דבר שהוא דבור הנהיג והוליד את ישראל, אבל לא דבר, עד שקרבו לחר סיני ופתח בתורה, שפך ראוי. ואם תאמר, כי אמר אלהים פן נחם העם, לא כתוב כי דבר, אלא כי אמר, שהוא רצון הלב בחשאי, והרי בארנו.

ויידיבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה'. רבי יהודה פתח, קמתי אני לפתח לדודי ודודי חמק

עבר וגו'. קמתי אני לפתח דודי - זה קול. בא ראה, פנסת ישראל, פשהיא בגלות, קול מסתלק ממנה, והדבור נשתתק ממנה, כמו שנאמר נאלמתי דומיה. ואם מתעורר דבר, מה כתוב? דודי חמק עבר, שהרי קול הסתלק ממנה ונפסק הדבור, ועל זה וידבר אלהים אל משה. התחילה לדבר, והפסיקה ושתקה. אחר כך השלים הקול ואמר ויאמר אליו אני ה'.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב. ביעקב תוספת וא"ו, שהוא בחיר האבות, כמו שנאמר אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. ביעקב תוספת וא"ו. אמר רבי יוסי, אם כך, הרי כתוב אני ה' אלהי אברהם אביד ואלהי יצחק. הרי ביצחק תוספת וא"ו?

אמר לו, יפה הנה, משום שיעקב היה קים, והכליל את יעקב ביצחק, [שהיה מת] שחשכו עיניו והיה כמת, שהרי בעוד האדם קים בעולם הזה, לא נזכר עליו השם הקדוש, ועל כן הכליל אותו ביצחק. עכשו שמת יעקב, בא הדבר למקומו. זהו שכתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, בתוספת ו'.

באל שדי - נראיתי להם מתוך אספקלריה שלא מאירה, ולא נראיתי מתוך אספקלריה המאירה. ואם תאמר שהרי השתמשו בנקבה לבד ולא יותר - בא ראה שאינם נפרדים לעולמים. זהו שכתוב וגם הקמתי את בריתי אתם, שהרי הברית התחברה עמה.

מהקדוש ברוך הוא יש לאדם ללמוד, שהרי הוא אמר שלא נודע להם, שכתוב באל שדי, וכתוב וגם הקמתי את בריתי אתם, כדי לקיים הברית ביחוד אחד, וגם הקמתי את בריתי אתם וגו'. הרי נאמר, מי שזוכה לברית יורש את הארץ.

רבי חייא ורבי יוסי היו מצויים יום אחד לפני רבי שמעון. פתח רבי שמעון ואמר, גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות חרב למען תדעו שדיון. שדיון כתוב. גורו לכם מפני חרב, איזו חרב? זו (ויקרא כו) חרב לקמת נקם ברית, שהרי חרב זו עומדת להסתכל על מי שמשקר בברית. שכל מי שמשקר בברית, הנקמה שנוקמים ממנו זו החרב הזו.

זהו שכתוב כי חמה עונות חרב. מה הטעם? משום שמי שמשקר בברית, מפריד את התשוקה, ולא נוטל מי שנוטל, ולא נותן למקומו, שהרי לא התעורר אל מקומו. וכל מי ששומר את הברית הזו, הוא גורם להתעוררות של ברית זו למקומה, ומתברכים עליונים ותחתונים.

מי מעורר ברית זו למקומה? כשנמצאים צדיקים בעולם. מנין לנו? מכאן, שכתוב וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען את ארץ מגריהם. מה זה מגריהם? כמו שנאמר גורו לכם מפני חרב, משום שהוא מקום שמטיל מגור בעולם, ועל זה גורו לכם מפני חרב.

אשר גרו בה, מיום שהתקברו לקדוש-ברוך-הוא פחדו בה פחד, ופחד (נפחדו פחד) עליון בה לשמר מצוותיו. שאם בזה לא יטיל פחד (שהרי אם לא יטיל) על ראש האדם, לא יפחד מהקדוש ברוך הוא לעולמים בשאר מצוותיו.

בא ראה, בהתעוררות שלמטה, כשמתעוררים ישראל אל הקדוש ברוך הוא וצוחים כנגדו, מה כתוב? ואזכר את בריתי, שהרי בברית יש זכור, ואז מתעוררת תשוקה לקשר הכל בקשר אחד. כיון שברית זו מתעוררת, הרי הקשר של הכל מתעורר. ואזכר את בריתי, לזיגו במקומו. ועל כך, לכן אמר לבני ישראל אני ה'.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצא אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים. רבי יוסי אמר, אל בני ישראל - להנהיגם בנחת פראוי. ואל פרעה - לנהג בו כבוד, ופרשוהו.

אמר רבי ייסא, למה סמך כאן אלה ראשי בית אבתם? אלא, אמר לו הקדוש ברוך הוא, הנהיגו את בני ישראל בנחת. שאף על גב שהם יושבים בעבודה קשה, הם מלכים בני מלכים, ומשום כך כתוב אלה ראשי בית אבתם. אלה שאתה רואה, הם ראשי בית אבות.

אמר רבי חייא, שכלם לא שקרו במנהגייהם, ולא התערבו בעם אחר, אלה הם שעמדו במקומם הקדוש ולא שקרו להתערב במצרים. אמר רבי אחא, בשביל להביא את משה ואת אהרן, שהם ראויים להוציא את ישראל ולדבר לפרעה ולרדות אותם במקל, משום שכל ראשי ישראל לא נמצאו כמותם.

בא ראה, ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס אלה ראשי אבות הלויים. וכי אלה ראשי, והרי הוא לבדו היה? אלא משום שפינחס קים כמה אלפים ורבות מישראל והוא קים את ראשי האבות, (לויים) כתוב בו אלה.

עוד, ותלד לו את פינחס אלה ראשי. אבדת ראשי הלויים נמצאה בו. ומה שהם נגרעו ונשרפו - הוא השלים, והרויח את הכהנה שלהם, ושרתה בו הצורה של שניהם. אבדת ראשי הלויים נמצאת בו. ומי הם? נדב ואביהוא, שהפרידו אות הברית ממקומו, והוא בא וחבר אותם, לכן נתנה לו הירשה והרויח של שניהם, ונזכר כאן על מה שיהיה אחר כך.

ואם תאמר, למה נזכר כאן פנחס? אלא ראה הקדוש ברוך הוא את אהרן בשעה שאמר ואזכר את בריתי, שעתידים שני בני אהרן לפגם את הברית הזו, ועכשיו שהוא שולח אותו למצרים, רצה להעביר את אהרן שלא ללכת בשליחות זו. כיון שראה הקדוש ברוך הוא שעמד פנחס וקזם את הברית הזו במקומה ותקן את העקמימות שלהם, מיד - הוא אהרן ומשה. אמר הקדוש ברוך הוא, עכשיו הוא אהרן, הוא אהרן של ההתחלה.

הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים וגו'. הוא אהרן ומשה, הם אהרן ומשה היה צריך (לכתב)! אלא להכליל זה בזה, רוח במים. הוא משה ואהרן - להכליל מים ברוח, ועל זה כתוב הוא ולא הם.

רבי אלעזר ורבי אבא היו מצויים לילה אחד בבית מלונם בלוד. קמו להתעסק בתורה. פתח רבי אלעזר ואמר, ונדעת היום והשבת את לבבך כי ה' הוא האלהים. פסוק זה כך צריך (לכתב): ונדעת היום כי ה' הוא האלהים והשבת אל לבבך. [אלא אשריו מי שמשתדל בתורה] עוד, [בא ראה] והשבת אל לבבך היה צריך (לכתב)!

אלא, אמר משה, אם אתה רוצה לעמוד על זה ולדעת כי ה' הוא האלהים - והשבת אל לבבך, ואז תדע אותו. לבבך זה יצר טוב ויצר רע, שנכלל זה בזה, והוא אחד. אז תמצא כי ה' הוא האלהים, שהרי נכלל זה בזה והוא אחד, ועל זה והשבת אל לבבך לדעת הדבר.

עוד, אמר רבי אלעזר, רשעים עושים פגם למעלה. מהו הפגם? שהשמאל לא נכלל בימין, שייצר הרע לא נכלל ביצר טוב משום חטאי בני האדם, ופגם לא עושים אלא להם ממש, זהו שכתוב שחת לו לא בניו מומם. כביכול עושים ולא עושים. עושים - כדי שלא למשכו עליהם ברכות שלמעלה, כמו שגאמר ועצר את השמים ולא יהיה מטר, ולא עושים - שהרי השמים נוטלים אותם לעצמם ברכות מה שצריכים, ולא נוטלים להמשיך למטה, ודאי שזהו מומם של אותם רשעים.

עוד, לו בוי, שלא נכלל ימין בשמאל, בשביל שלא יתמשכו הברכות למטה. לא באל"ף, שהרי לא נוטלים להמשיך לתחתונים. מי גרם את זה? משום שרשעים מפרידים יצר רע מיצר טוב, ונדבקים ביצר רע.

בא ראה, יהודה בא מצד השמאל ונדבק בימין כדי לנצח עמים ולשבר חילם. שאם לא נדבק בימין, לא ישבר את חילם. ואם תאמר למה בימין, והרי שמאל מעורר דינים בעולם?

אלא סוד זה, בשעה שהקדוש ברוך הוא דן את ישראל, אינו דן אותם אלא מצד השמאל, כדי שיהיה דוחה אותם בשמאל ומקרב בימין. אבל לשאר העמים דוחה אותם בימין ומקרב אותם בשמאל, וסימנך גר צדק, דוחה אותם בימין, כמו שכתוב (שמות טו) ימינך ה' נאדרי בכת ימינך ה' תרעץ אויב. מקרב אותם בשמאל, כמו שאמרנו.

משום כך, יהודה שהוא מצד שמאל, נדבק בימין, ומסעותיו לימין, ואותם שעמו התחברו כלם לימין. יששכר שעוסק בתורה שהוא ימין, שכתוב מימינו אש דת למו. זבולון שהוא תומך התורה ימין, כנאמר שוק הימין. ולכן יהודה נקשר מצד זה וזה. צפון במים, שמאל בימין.

ראובן שחטא לאביו שרה בימין, והתקשר בשמאל, ונדבק בו. ולכן אותם שגמאז עמו הם שמאל. שמעון שהוא שמאל מצד של שור, שכתוב ופני שור מהשמאל. גד שוק שמאל, כתוב (בראשית מט) גד גדודי גודונו והוא יגד עקב. כאן נדבק דרום באש, ימין בשמאל.

ועל זה זה שאמרנו והשבת אל לבבך, להכלילם כאחד, שמאל בימין. אז תדע (דברים ד) כי ה' הוא האלהים. אמר רבי אבא, ודאי כך הוא, ועכשיו ידוע, הוא אהרן ומשה, הוא משה ואהרן, רוח במים, ומים ברוח, להיות אחד, ועל זה כתוב הוא.

רבי אבא פתח ואמר, (שם ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. כמו זה כאן נרמז היחוד הקדוש, ואזהרה הוא לאדם ליחד את השם הקדוש כראוי באהבה עליונה. בכל לבבך - זה ימין ושמאל (קדוש) שנקראים יצר טוב ויצר רע. ובכל נפשך - זו נפש דוד שנתנה ביניהם. ובכל מאדך - להכלילם למעלה במקום שאין בו שיעור. כאן הוא יחוד שלם לאהב את הקדוש ברוך הוא כראוי.

עוד, ובכל מאדך - זה יעקב, שהוא אחוז לכל הצדדים, והכל הוא יחוד שלם כראוי, משום כך הוא אהרן ומשה, הוא משה ואהרן, הכל הוא אחד בלי פירוד.

כי ידבר אלכם פרעה לאמר. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קיט) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. וכתוב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך. בא ראה, דוד הוא מלך ישראל, והצטרף לדון את העם, להנהיג את ישראל כרוצה המנהיג צאנו שלא יסנו מדרך האמת. הרי בלילה כתוב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך, והוא מתעסק בתורה ובתשפחות של הקדוש ברוך הוא עד שמגיע הבקר.

והוא מעורר את הבקר, כמו שכתוב (שם נז) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. כשבא היום, אמר פסוק זה, מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. מה זה כל היום היא שיחתי? אלא מכאן למדנו, שכל מי שמשתדל בתורה להשלים הדין על בריו, כאלו קים את התורה בלה. משום כך כל היום היא שיחתי.

בא ראה, ביום התעסק בתורה להשלים הדינים, ובלילה התעסק בפירות ותשבוחות עד שבא היום. מה הטעם? כל היום התעסק להשלים הדינים כדי להכליל שמאל בימין, בלילה, כדי להכליל דרגת הלילה ביום.

ובא ראה, בימי דוד המלך היה מקריב כל אותם חיתו שדי אל הים. כיון שבא שלמה, יצא הים והתמלא והשקה אותם. איזה מהם נשקים בראשונה? הרי פרשוה, אלו התנינים הגדולים העליונים, שכתוב בהם (בראשית א) ומלאו את המים בימים.

אמר רבי אלעזר, בצד ימין העליון יוצאים שלשה עשר מעינות עליונים נהרות עמקים. אלה עולים ואלה יורדים. כל אחד נכנס בחברו. אחד מוציא ראשו ומכניס אותו בשני גופים, גוף אחד המאיר נוטל מימין למעלה, מפריד למטה אלף יאורים שיוצאים לארבעה צדדים.

מאותם נהרות ומעינות שלשה עשר, נפרדים שלשה עשר יאורים. נכנסים ונוטלים מים ארבע מאות ותשעים ותשעה יאורים וחצי מצד זה, וארבע מאות ותשעים ותשעה יאורים מצד זה בשמאל. נשאר חצי מכאן וחצי מכאן, ונעשה אחד. זה נכנס בין היאורים ונעשה נחש.

ראשו אדם כשושנה. קשקשיו קשים כברזל. כנפיו כנפים שטים ונפרדים לכל אותם יאורים. כשעולה זנבו (אליו), מכה ובוטט את שאר הדגים. אין מי שיקום לפניו.

פיו לוחט אש. כשנוסע בכל אותם יאורים מזדעזעים שאר התנינים, ובורחים ונכנסים לים. אחת לשבעים שנה רובץ לצד זה, ואחת לשבעים שנה רובץ לצד זה. אלף יאורים חסר אחד מתמלאים ממנו. תנין זה רובץ בין אותם יאורים.

כשנוסע, יוצאת פסת יד של אש בקלפות. כלם עומדים וזועפים בזעפם, (ועומדים בענפיו) מתעברים אותם יאורים לעין (העין) תכלת שחורה. וגלגלים נוסעים לארבעה צדדי העולם. זוקף זנבו, מכה למעלה, מכה למטה, וכלם בורחים לפניו.

עד שלצד צפון עומדת שלהבת אש אחת, והפרוץ יוצא: התנצבו זקנות והתפרוץו לארבע זויות, הרי התעורר מי ששם קולר על פני התנין, כמו שנאמר (יחזקאל כט) ונתתי חחים בלחיקך וגו'. אז כלם התפרוץו, ולוקחים את התנין ונוקבים פניו בצד הלחיים, ומכניסים אותו לתוך נקב תהום רבה עד שנשבר כחו, ואז מחזירים אותו לנהרותיו (לנהריו).

אחת לשבעים שנה עושים לו כך, כדי שלא יקלקל מקומותיהם של הרקיעים ועמודיהם, ועליהם הכל מודים ומברכים ואומרים, (תהלים צה) בואו נשתחוו ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו.

התנינים נכנסים (העליונים) למעלה, עומדים אותם שמתברכים, כמו שנאמר (בראשית א) ויברך אתם אלהים. אלו שולטים על כל שאר הדגים, שכתוב ומלאו את המים בימים. ועל זה כתוב (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית.

#### תוספתא

אשכל הכפר דודי לי. אשכל - זו האם העליונה. מה אשכול מתקשט בכמה עלים בכמה זמורות לישאל שאוכלים אותו, כך השכינה העליונה מתקשטת בכמה קשויטים של שמונה כלים, מכמה קרבוניות, מכמה מיני תכשיטים של כפרה לבניה, והיא עומדת בהם לפני המלך, ומיד - וראיתה לזכר ברית עולם, ונותנת (להם משאלותם) לנו את בקשותיה בברכות הללו שתקנו רבותינו בתפלה לבקש לפני המלך.

באותו זמן כל הדינים של השכינה התחתונה, שהיא הוה"י אדנ"י, מתהפכים לרחמים, כמו זה יהו"ה, לקים (ושעיה ה) אם יהיו חטאיכם פשנים פשלג לבינו - יהו"ה. אם לאדימו כתולע - הוה"י. כצמר יהיו - יהו"ה. בכל דינים זה (כל הדינים של זה) מתלבנים מהשכינה העליונה.

והיא השכינה הוה"י, (בראשית ג) להט חרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים. ופרשוה רבותינו, שמתהפכת לפעמים רחמים, לפעמים דין, לפעמים אנשים, ולפעמים נשים. לפעמים דין כמו זה הוה"י. לפעמים רחמים כמו זה יהו"ה. שהרי הוא מצד של עץ החיים, כל הדינים מתהפכים לרחמים. ומצד של עץ הדעת טוב ורע, כל הרחמים מתהפכים לדין, לדון בהם את אותם שעוברים על דברי התורה.

ועץ זה בעולם הבא, שהוא בינה, כל שמות הדין מתהפכים בה [לדין] לרחמים, משום זה פרשוה

רבותינו, לא כמו העולם הזה העולם הבא, ומשום כך בינה היא להט החרב המתהפכת, שמתהפכת מדין לרחמים לצדיקים, לתת להם שכר בעולם הבא. מלכות, להט החרב המתהפכת מרחמים לדיון לדון בה את הרשעים בעולם הזה.

אבל מעץ הדעת טוב ורע, שהוא כמו המטה, לפעמים מתהפכים הנשים לשדות, ואנשים לשדים, ומשום זה (בראשית כט) ויגד יעקב לרחל. ומשום זה פרשה רבותינו, שאין לו לאדם לשמש עם אשתו עד שיספר עמה, שמה נתחלפה לו בשדה, משום שלהט בעץ הדעת טוב ורע מתהפכת מטוב לרע. ואם תאמר שהמכשפים של פרעה, שכתוב ויעשו כן החרטמים בלטיהם, היו מהפכים אותם המטות שלהם לנחשים. ומצד של אלה ההתהפכות יכולים להתהפך. (ע"כ תוספתא)

ואמרת אל אהרן קח את מטף. מה הטעם מטה אהרן ולא מטה משה? אלא אותו של משה יותר קדוש, שנחשק בגן העליון בשם הקדוש, ולא רצה הקדוש ברוך הוא לטמא אותו באותם מטות של המכשפים, ולא עוד, אלא לכפות אותם לכל אותם הבאים מצד השמאל, משום שאהרן בא מימין, והשמאל נכפה לימין.

רבי חייא שאל את רבי יוסי, הרי גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שאותם מכשפים יעשו תנינים, מה הגבורה לעשות לפני פרעה תנינים? אמר לו, משום שמשם היא הראשית להלקות, ומראשית התנין מתחיל שלטונו, (לשלטונו, ומתחלת שלטונו התחיל להלקות) אז שמחים כל המכשפים, שהרי ראש החכמה של הנחש שלהם כך היתה. מיד חזר אותו תנין של אהרן לעץ יבש ובלע אותם.

ועל זה תמהו וידוע ששלטון עליון יש בארץ, שהם חשבו שזה למטה (למעלה), חוץ מהם אין שלטון לעשות דבר, ואז ויבלע מטה אהרן. דוקא מטה אהרן שחזר לעץ ובלע אותם.

ולכן עשה אהרן שני אותות, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה, תנין עליון ששולט על אותם שלהם. אחד למטה, ששולט העץ על התנין שלהם. ופרעה היה חכם מפל מכשפיו, והסתפל ששלטון העליון שולט על הארץ, שולט למעלה ושולט למטה.

אמר רבי יוסי, אם תאמר שכל מה שעושים המכשפים אינו אלא במראית העין, שכן נראה ולא יותר - בא להשמיענו ויהיו דוקא, שכתוב ויהיו לתנינים. ואמר רבי יוסי, אפלו אותם תנינים שלהם חזרו להיות עצים, ועץ אהרן בלע אותם.

כתוב (יחזקאל כט) הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יארי. משם ראשית למטה בשלטון שלהם, אבל חכמתם למטה מפל הדרגות [הם].

בא ראה, חכמתם בדרגות תחתונות לכפותם לאותן דרגות בדרגות עליונות, ראש שלטונם ועקר שלהם למטה מאותו תנין, ומשתלשלים בתנין, שהרי משם נוטל חיל דרגה עליונה שלהם, משמע שכתוב אשר אחר הרמים.

רבי חייא היה יושב יום אחד על דלת שער של אושא. ראה את רבי אלעזר קטפירא (סוג עוף) טס אליו. אמר לו לרבי אלעזר, משמע שאפלו בדרבך הפל משתוקקים ללכת אחריך. החזיר ראשו וראה אותו. אמר, ודאי יש אצלו שליחות, שהרי הקדוש ברוך הוא עשה שליחות בכל, וכמה שלוחים יש לקדוש-ברוך-הוא, שלא תאמר דברים שיש בהם רוח בלבד, אלא אפלו אותם דברים שאין בהם רוח.

פתח ואמר, (חבוק ב) כי אבן מקיר תזעק וכפס מעץ יעננה. כמה יש לאדם להזהר מחטאיו שלא יחטא לפני הקדוש ברוך הוא. ואם יאמר מי יעיד בו? הרי אבני ביתו ועצים של ביתו יעידו בו. ולפעמים הקדוש ברוך הוא עושה בהם שליחות. בא ראה, מטה אהרן שהוא עץ יבש, הקדוש ברוך הוא עשה בו את ראשית הנסים, ושתי שליחות נעשו בו. אחד שהוא עץ יבש ובלע את אותם התנינים שלהם, ואחד שהרי לשעה אחת חזר ברוח ונעשה בריה.

אמר רבי אלעזר, תפח רוחם של אותם שאומרים, שלא עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, ואידך יעשה מהם בריה חדשה. ובאו יראו אותם הטפשים את הרשעים, הרחוקים מן התורה, רחוקים ממנו, ביד אהרן היה מטה, עץ יבש, והקדוש ברוך הוא לפי שעה הפך אותו לבריה משנה ברוח וגוף. אותם גופים שהיו בהם רוחות ונשמות קדושות ושמרו את מצוות התורה והשתדלו בתורה יומם ולילה, והקדוש ברוך הוא טמן אותם בעפר - אחר כך בזמן שיחדש את העולם על אחת כמה וכמה שיעשה אותם בריה חדשה.

אמר רבי חייא, ולא עוד, אלא שאותו גוף שהיה, יקום. משמע שכתוב (ישעיה כו) יחיו מתים ולא כתוב יברא, משמע שהם בריות אבל יחיו. שהרי עצם אחת נשארת מן הגוף תחת האדמה, והיא לא נרקבת ולא תבלה בעפר לעולמים, ובאותו זמן הקדוש ברוך הוא יברך אותו, ויעשה אותו כמו שאור שבעסה, ותעלה ותתפשט לארבע פנות, וממנה ישתכלל הגוף וכל איבריו, והקדוש ברוך הוא יתן בו רוח אחר כך. אמר לו רבי אלעזר, כך הוא. ובא ראה, אותה עצם במה התרפכה? בטל, שכתוב כי טל אורות



טלף וגו'.

ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטף ונטה דף על מימי מצרים על נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם וגו'. אמר רבי יהודה, יש להסתכל בפסוק הזה, ואיך יכול לקחת לכל המקומות הללו? [ולא עוד, אלא] ועוד, שהרי כתוב וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאר. את היאר כתוב, ואתה אמרת על מימי מצרים על נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם?

אלא, מימי מצרים היה הנלוס, ומשם מתמלאים כל אותם שאר אגמים ויאורים ומעינות וכל מימיהם, ועל זה אהרן לא נטה להכות, רק את הנלוס לבדו. ובא ראה שפכה זה, שכתוב ולא יכלו מצרים לשותות מים מן היאר.

אמר רבי אבא, בא ראה, מים תחתונים נפרדים לכמה צדדים, (ומים עליונים על אחת כמה וכמה וגו') [עליונים שהרי] ומים עליונים מתפנסים לבית כנוס המים, שכתוב (בראשית א) ויאמר אלהים לקו המים מתחת השמים אל מקום אחד, וכתוב ולמקוה המים קרא ימים. הפסוק הזה פשוט, ובא ראה, אותו רקיע שיש בו שמש ולבנה, כוכבים ומזלות, זהו בית כנוס למים הרבים, שהוא נוטל כל המים ומשקה את הארץ, שהוא עולם תחתון, כיון שנוטל את המים, מפזר אותם ומחלק אותם לכל עבר, ומשם הוא משקה את כלם.

ובזמן שדין שורה, העולם התחתון לא יונק מאותו רקיע, ויונק מצד השמאל, ואז נקרא (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. אוי לאותם שיונקים ממנה אז ומשקים ממנה, שבאותו זמן הם יונק משני צדדים, היה מתחלק לשני חלקים, לבן ואדם, ואז שופך היאר את החלק של מצרים, ומלקה למעלה ומלקה למטה, ולכן ישראל שותים מים והמצרים דם.

אם תאמר שזה היה משום הגעל ולא יותר - בא ראה, שותים את הדם ונכנס למעיהם ומתעלה ובוקע, עד שהיו ישראל מוכרים להם מים בממון, ואז שותים מים, ומשום כך ראשית חלקאתם היתה דם.

רבי יצחק פתח פסוק זה, (תהלים קמה) ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד. בא ראה, דוד כנגד דרגתו אומר, שכתב אלהי, שלי. משום שרצה להעלות שבחו ולהכניס אותו לאור עליון להתעבר זה בזה להיות הכל אחד, משום כך ארוממך אלהי המלך וגו'.

ששנינו, כל ימות דוד השתדל לתקן את הכסא ולהאיר פניה כדי שתגן עליו, ויואר תמיד האור התחתון באור העליון להיות הכל אחד. וכשבא שלמה, מצא העולם שלם, והלבנה התמלאה, ולא צריך לטרח עליה להאירה.

בא ראה, בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא לקחת נקמות מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, התעורר השמאל, והתמלאה הלבנה מאותו הצד דם. ואז נבעו מעינות ונחלים של מטה, כל אותם של צד שמאל בדם, ולכן הדין שלהם דם.

בא ראה, כשהדם הזה מתעורר (כשהדין מתעורר על העולם בגלל אותו דם של ההרוגים, הקדוש ברוך הוא מתעורר) על העם, אותו דם של ההרוגים הוא שיתעורר עליהם עם אחר והורג אותם, אבל [פעת] במצרים לא רצה הקדוש ברוך הוא להביא עליהם עם אחר לעורר עליהם דם, משום שישאל היו ביניהם ולא יצטערו משום שדרים בארצם, אבל הקדוש ברוך הוא הכה אותם בדם בנהרות שלהם, שלא היו יכולים לשתות.

ומשום שהשלטון שלהם שולט באותו נהר, צנה הקדוש ברוך הוא לשליט שלהם בראשונה, כדי שתלקה הראשונה בראשונה, משום שהנלוס היה אחד מראשיתיהם, וכן שאר הראות שלהם נבעו דם. זהו שכתוב והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים.

רבי חייא קם לילה אחד לעסק בתורה, והיה עמו רבי יוסי הקטן, שהיה תינוק. פתח רבי חייא ואמר, (קהלת ט) לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב ייגד כי כבר רצה האלהים את מעשיך. מה ראה שלמה המלך שאמר פסוק זה?

אלא שלמה, כל דבריו היו בחכמה, וזה שאמר לך אכל בשמחה לחמך. בשעה שאדם הולך בדרכי הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא מקרב אותו אליו ונותן לו שלווה ומנוחה, ואז הלחם והיין שאוכל ושותה בשמחת הלב, בגלל שהקדוש ברוך הוא מרצה במעשיו.

אמר לו אותו תינוק, אם כך, הרי אמרת שכל דברי שלמה היו בחכמה, איפה כאן החכמה? אמר לו, בני, בשל את בשולך ותראה את הפסוק הזה. אמר לו, בטרם בשלתי ידעתי. אמר לו, מנין לך?

אמר לו, קול אחד שמעתי מאבי שהיה אומר בפסוק הזה, ששלמה מזהיר את האדם לעטר את כנסת ישראל בשמחה, שהוא צד ימין, והוא רצון, והוא לחם שיתעטר בחדוה. ואחר כך יתעטר בליו,

שהוא שמאל, כדי שתמצא באמונה של הכל חדוה שלמה, בימין ושמאל, וכאשר תהיה בין שניהם, ואז כל הברכות שורות בעולם. וכל זה כשמתרצה הקדוש ברוך הוא במעשי בני אדם. זהו שכתוב כי כבר רצה האלהים את מעשיך. בא רבי חייא ונשקו. אמר, חזיף בני, דבר זה השארת בשבילך, ועכשיו ידעתי שרוצה הקדוש ברוך הוא לעטר אותך בתורה.

עוד פתח רבי חייא ואמר, אמר אל אהרן קח מטף ונטה ידך על מימי מצרים. מה הטעם אהרן ולא משה? אלא, אמר הקדוש ברוך הוא, אהרן הפנים עומדים במקומו, והשמאל רוצה להשפיע מים משם. אהרן שפא מאותו צד יעורר אותו, וכששמאל לוקח אותם, הם חוזרים להיות דם.

בא ראה, התחתון שבכל הדרגות הוא הכה בתחלה. אמר רבי שמעון, מהתחתון מתחיל הקדוש ברוך הוא, וידו מכה בכל אצבע ואצבע, וכשמגיע לדרגה העליונה שבכל הדרגות, הוא עושה את שלו ועובר בארץ מצרים והורג את הכל, ובגלל כך הרג את כל הבכורות בארץ מצרים, משום שהיא הדרגה העליונה ובכורת הכל.

ובא ראה, פרעה היה שלטונו במים, (בראשונה ומהתחתונה התחיל הקדוש ברוך הוא, וכאשר הגיע לדרגתם העליונה, שהיא הבכורה שבדרגות, הרג כל בכור בארץ מצרים, משום שהיא מדרגה עליונה והבכורה של הכל. ובא ראה, פרעה היה בכור, ושלטונו במים) שכתוב (יחזקאל כט) התנים הגדול הרבץ בתוך יארי. משום כך התהפך נהרו לדם בתחלה. אחר כך הצפרדעים שהיו נוגפים בהם בקולות, רועדים ומקרקרים בתוך מעיהם, (מקרקרים בתוך האור) ויוצאים מתוך האור ועולים לנפשה, ומרימים קולות לכל הצדדים, עד שהם נופלים כמו מתים בתוך הבית.

וסוד הדבר - כל אותם עשרה אותות שעשה הקדוש ברוך הוא, כלם היו מתוך היד החזקה, ואותה יד התחזקה על אותן דרגות כלם והשלטון שלהם כדי לבלבל את דעתם, ולא היו יודעים לעשות דבר. בא ראה, כל מדרגותיהם, כיון שיוצאים לעשות דבר, שהכל רואים שלא יכולים [אחר כך] לעשות דבר. אימתי? כאשר (בגלל אותה) יד חזקה (שורה) ששרתה עליהם. [שכתוב] ושרץ הארץ צפרדעים ועלו ובאו בבייתך.

רבי שמעון פתח ואמר, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'. בא ראה, הפסוק הזה פרשוהו בכמה מקומות. ופסוק זה קשה, רחל מבכה על בניה - בני רחל היו יוסף ובנימין ולא יותר, ולאה [כלם] ששה שבטים היו לה, למה בכתה רחל ולא לאה?

אלא כך אמרו, כתוב (בראשית כט) ועיני לאה רכות. למה רכות? משום שכל יום יצאה לפרשת דרכים ושאלה על עשו, והיו אומרים לה את מעשיו של אותו רשע, ופחדה לפל בגורלו, והיתה בוכה כל יום עד שהתרככו עיניה.

והקדוש ברוך הוא אמר: את בכית בשביל אותו צדיק כדי שלא תהיי בגורלו של אותו רשע, חזיף אחותך תעמדם בפרשת דרכים ותבכה על גלות ישראל, ואת תעמדי בפנים ולא תבכי עליהם, ורחל היא הבוכה על גלות ישראל.

אבל פסוק זה הוא על מה שאמרנו. אבל סוד הדבר, שרחל ולאה הן שני עולמות, אחד עולם הנבקה, ואחד עולם הנגלה, ולכן זו נקברה ונסתתרה בתוך המערה ונתפסתה, וזו עומדת בפרשת דרכים בנגלה, והכל בצורה העליונה, ולכן לא הכניס אותה יעקב למערה ולא במקום אחר, שהרי כתוב (שם מח) בעוד כבדת ארץ לבא אפרתה, ולא הכניס אותה לעיר, משום שהיה יודע שמקומה היה במקום הנגלה.

בא ראה, כנסת ישראל נקראת כך: רחל. כמו שנאמר (ישעיה נג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה. למה נאלמה? שכששולטים שאר העמים, הקול נפסק ממנה והיא נאלמת.

וזהו שכתוב קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים. קול ברמה נשמע - זו ירושלים למעלה. רחל מבכה על בניה - כל זמן שישראל הם בגלות, היא מבכה עליהם שהיא האם שלהם. מאנה להנחם על בניה, מה הטעם? כי איננו. כי אינם היה צריך (לכתב)! אלא משום שבעלה הוא קול, הסתלק ממנה ולא התחבר עמה.

ובא ראה, לא שעה אחת היא בוכה על ישראל, אלא בכל זמן וזמן שהם בגלות, ולכן הקדוש ברוך הוא גרם למצרים קול, שכתוב (שמות יא) והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר כמהו לא נהיתה וגו'. והזמין להם קולות אחרים באותם הצפרדעים שהרימו קולות במעיהם, והיו נופלים בשוקים כמו מתים.

ותעל הצפרדע. היתה אחת והולידה, והתמלאה הארץ מהם. והיו כלן מוסרות עצמן לאש, שכתוב ובתנוריד ובמשארותיד. ומה היו אומרות? (תהלים סו) באנו באש ובמים ותוציאנו לרנויה. ואם תאמר, אם כך מה אקפת למצרים שכל אותן הצפרדעים נכנסות לאש? אלא כלן נכנסות לאש והולכות בתנור

ולא מתות. ואותן שמות מה עשו? לחם היה בתנור, ונכנסות לתוך הלחם ומתבקעות, ויוצאות מהן אחרות ונשאבות לתוך הלחם. באו לאכל ממנו, אותה פת הפכה לצפרדע במעייהם ורוקדות, ומרימות קולות עד שהיו מתים, וזה קשה להם מהכל.

בא ראה, כתוב ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך. פרעה לקה ראשון מפלם, ויותר מפלם, כדי שיהיה שם האלוה מברך מן העולם ועד העולם, שהוא פוקד מעשי בני אדם בכל מה שעושים.

כתוב (בראשית יב) ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ונתקח האשה בית פרעה. פסוק זה לדרשה הוא בא. שלשה פרעה באו. אחד באותו זמן, ואחד בימי יוסף, ואחד בימי משה שהלקחו במקלו. (הפסוק הזה פלו התקנים בפרעה הראשון, אבל בשעה וכו') (והפסוק הזה התקנים).

פרעה הראשון, בשעה שנלקחה שרה אליו, רמו לאמנים וצירו בחדרו את דמותה על מטתו בכתל. לא נחה דעתו עד שעשו את דמותה של שרה על לוח עץ, וכשהיה עולה למטתו, העלה אותה עמו. כל מלך שבא אחריו היה רואה אותו דיוקן מצור בצור, והיו נכנסים לפניו בדחנים, וכשעולה למטתו היה נהנה מאותו צור, לכן המלך לקה באן יותר מהכל. (בא וראה) הינו מה שכתוב ובחדר משכבך ועל מטתך, ואחר כך ובבית עבדיך ובעמך. ובכלם לא כתוב על מטתם, אלא רק לו לבדו.

רבי אבא פתח, (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת. פסוק זה נאמר ואמרו אותו החברים, אבל בא ראה, כשאותם נחלים נכנסים לתוך הים, והים לוקח אותם ושואב אותם לתוכו בשביל שקופאים המים בתוך הים, ואותו הקרח שואב את המים שנכנס בו, ואחר כך יוצאים המים בתקף של הדרום, ומשקה את כל חיות השדה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיות שדי.

ובא ראה, ים שקופא שואב את כל המים ומפשיר בכל הדרום כמו שנתבאר, ומשום כך איננו מלא, ונאמר.

והרי התעוררו בו החברים, אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת. מה הטעם הם שבים? משום שאותו נהר ששופע ויוצא מעדן לא פוסק לעולמים, והוא מוציא תמיד מים לים, ועל זה המים שבים ללכת, ושבים, והולכים ושבים, ולא פוסקים לעולמים. וכשהוא שב ללכת, כדי ללכת להשקות את הכל, ובאה רוח צפון והמים קופאים, ורוח הדרום שהיא חמימה, (מפשינה) מטילה אותם ללכת לכל צד. ועל זה הים הזה יושב בין שני הצדדים הללו, ובשבילם הוא עומד, ואניות הולכות ונוסעות לכל צד.

בא ראה, כשהמלך בא למטתו בשעה שנחלק הלילה, רוח צפון מתעוררת, שהיא מעוררת חביבות לגבירה, שאלמלא רוח הצפון אין מתחבר המלך עמה, משום שמצפון מתחילה חביבות, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ודרום מחבק באהבה, שכתוב וימינו תחבקני. ואז כמה בדחנים מעוררים שירה עד שבא הבקר, שכתוב (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים.

וכשבא הבקר, כל העליונים והתחתונים אומרים שירה, וישראל כמו כן למטה, שכתוב (ישעיה סב) המזפירים את ה' אל דמי לכם. אל דמי לכם למטה דוקא [בלילה].

כשנחלק הלילה, אותם שתשוקתם להזכיר תמיד את הקדוש ברוך הוא, לא נותנים שנה ללב, ועומדים להזכיר את הקדוש ברוך הוא. כשעולה הבקר, מקדימים לבית הכנסת ומשבחים את הקדוש ברוך הוא, וכן אחר חצות היום, וכן בלילה כשנחשך ונדבק הלילה בחשך ולו השמש, ועל אלה כתוב המזפירים את ה' אל דמי לכם. וזה עם ישראל הקדוש.

ולכן הזכירם הקדוש ברוך הוא במצרים ועלה על פרעה, אלו שלא שוככים יומם ולילה, ומי הם? צפרדעים, שקולם לא שוכך תמיד, משום שהחזיק בעם הקדוש שלא שוככים ימים ולילות לשבח את הקדוש ברוך הוא, ולא היה איש במצרים שיכל לדבר זה עם זה, ומהם נשחתה הארץ, ומקולם היו יונקים וילדים קטנים מתים.

ואם תאמר, איך לא יכלו להרג אותם? אלא אם הרים אדם מקל או אבן להרג אחת, התבקעה ויצאו ממנה שש מתוך מעיה, והולכות ומקלקלות את הארץ עד שהיה מהנמנע לקרב אליהם.

בא וראה כמה נהרות, כמה יאורים יוצאים מתוך הים העליון, כשנמשכים ומפשירים המים ומתחלקים כמה נחלים לכמה צדדים, לכמה יאורים, לכמה נהרות. החלק של הממנה של צד מצרים הם המים המרחשים האלה, שאין להם מים שיוצאים מתוך הים שלא מוציאים דגים למיניהם.

מי הם הדגים? אותם שליחים בעולם ממנים לעשות את רצון אדונם, ממנים ברוח של חכמה. ועל זה שנינו, יש מים מגדלים חכמים, ויש מים מגדלים טפשים, לפי אותם נהרות שמתחלקים לכל הצדדים.

וכאן נהרות מצרים מגדלים בעלי כשפים, דגים בסוגים שונים, בעשר דרגות של כשפים, שכתוב (דברים יח) קוסם, קסמים, מעונו, ומנחש, ומכשף, וחובר, חבֵר, ושואל אוב, וידעוני, ודורש אל המתים. הרי עשרה מינים של חכמת המכשפים.

ובאותו זמן הושיט הקדוש ברוך הוא אצבע שלו ובלבל אותם נחלים ונהרות של מצרים, ונמנעו אותם הדגים של החכמה שלהם. אחד התהפך לדם, ואחד שהעלו הדגים קולות [שכל הדגים תלויים] בלי תועלת, ולא באה עליהם רוח של אותן חכמות.

ערב - פאותה דגמא, שערבב להם מיני חכמה שלהם, ולא יכל להדבק, ולא עוד, אלא אפלו שאלה שנמצאו בארץ, משחיתים אותם בארץ ומשחיתים את דרכיהם. ערב, מה זה ערב? ערבוביא, כמו שנאמר ובגד כלאים. ערובין - (ויקרא יט) שדך לא תזרע כלאים. מינים רבים בהרמת יד.

בא ראה כמה כחות התעוררו למעלה כאחד, ובלבל אותם הקדוש ברוך הוא כאחד כדי לבלבל את הכח התקיף שלהם למעלה. וכל אותן גבורות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים, בגד אחת זה הנה, שהרים ידו עליהם למעלה ולמטה, ומשם אבדה חכמת מצרים, שכתוב (ישעיה כט) ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר.

ובא ראה, כתוב (שם יט) וסכסכתי מצרים במצרים. מצרים - למעלה, במצרים - למטה. משום שאותם חילות למעלה ממנים על החילות של מטה, והתערבו כלם. התערבו למעלה, שלא היו המצרים יכולים להתקשר לכשפיהם, באותם מקומות שהיו מתקשרים בהתחלה, שהרי התבלבלו, ועל זה הביא עליהם ערב, חיות שהיו מערבות זה בזה.

כנים - שעלה עפר הארץ. ובא ראה, כל פרי שנולד בארץ, מחיל שלמעלה ממנה שנזרע עליה הוא, והכל היה כמו שלמעלה.

ובא ראה, שבעה רקיעים עשה הקדוש ברוך הוא, כמו זה שבע ארצות. ואותם תחומים שנפרדים במקומם. שבעה רקיעים למעלה, שבעה תחומי ארץ למעלה, כמו כן למטה נפרדות הדרגות, שבעה רקיעים, ושבעה תחומי ארץ. והרי פרשה החברים, בשבע ארצות בגלדי בצלים זה על זה.

ואותם שבעה תחומים של הארץ למעלה, כל אחד ואחד [נפרדים לשבעים ממנים] נפרדים לעשרה, והם מתחלקים לשבעים ממנים שממנים על שבעים עמים, ואותה ארץ תחום לכל עם ועם סביב הארץ הקדושה של ישראל, כמו שנאמר (שיר ג) הנה מסתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל. ועשרה בתוכם טמונים, והם שבעים שסובבים את הארץ הקדושה, וזהו למעלה כמו זה למטה.

ובא ראה, אותה ארץ התחום של חלק מצרים, באותו זמן הושיט הקדוש ברוך הוא אצבעו, ונולדו להבות אש באותו תחום, והתנפשו כל אותם תחומים שמרפכים במים. וכל הירק של המים שנובעים אז למטה, נראו הכנים מעפר הארץ.

והרי נאמר שאהרן היה מכה, אבל משום זה אהרן היה מכה, להראות שימינו של הקדוש ברוך הוא שוברת שונאים, כמו שנאמר (שמות טו) ימין ה' תרעץ אויב. כמו זה עתיד הקדוש ברוך הוא להביא על העיר רומא רבתי, שכתוב (ישעיה לד) ונהפכו נחליה לזפת ועפרה לגפרית. ועל זה, כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים.

רבי יהודה ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי חייא, כשחברים הולכים בדרך, צריכים ללכת בלב אחד, ואם נפגשו או שהולכים עמם הרשעים של העולם, או בני אדם שאינם מהיכל המלך, צריכים להפרד מהם. מנין לנו? מכלב, שכתוב (במדבר יד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחר. מה זה רוח אחרת? שנפרד מאותם מרגלים, שכתוב (שם יג) ויעלו בגב ויבא עד חברון. שנפרד מאותם מרגלים ובא לבדו לחברון להשתטח על קברי האבות.

וחברון נתנה לו חלק ירשה להחזיק בה, כמו שנאמר (דברים א) ולו אתן את הארץ אשר דרך בה. למה נתנו לו את חברון? אם משום שהשתטח בקברי האבות להנצל מאותה עצה שלהם שנצל - לא!

אלא, סוד הדבר שמעתי, כמו זה כתוב (שמואל א ב) וישאל דוד בה' לאמר האעלה באחת ערי יהודה ויאמר ה' אליו עלה ויאמר דוד אנה אעלה ויאמר חברנה. כאן יש להסתכל, כיון שהרי מת שאול, ודוד נמשח בימי שאול לקבל מלכות, כיון שמת שאול למה לא המליכו את דוד ולא קבל מלכות על כל ישראל, ובא לחברון וקבל מלכות על יהודה לבדה שבע שנים, והתעפב שם כל שבע השנים הללו, ואחר שמת איש בשת קבל מלכות על כל ישראל בירושלים?

אלא הכל הוא סוד לפני הקדוש ברוך הוא. בא ראה, המלכות הקדושה לא קבלה מלכות שלמה עד שהתחברה באבות, וישהתחברה בהם, נבנה בנין שלם מעולם העליון, והעולם העליון נקרא שבע שנים, משום שכלם בו.

וְסִימָנָךְ - (מלכים-א ו) וַיִּבְנֶהוּ שִׁבְעַ שָׁנִים. זֶהוּ הָעוֹלָם הָעָלְיוֹן. וְלֹא כְתוּב וַיִּבְנֶהוּ בְּשִׁבְעַ שָׁנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. מִי אֵלֹה שֵׁשֶׁת הַיָּמִים? זֶה אֲבִרְהָם, שֶׁכְּתוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם, בְּאַבְרָהָם. וְאַבְרָהָם נִקְרָא שֵׁשֶׁת יָמִים, וּמִשּׁוֹם (ובו) שֶׁהוּא שֵׁשֶׁת יָמִים, נִבְנָה הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ (בְּזֶה) גֻּן, וַיִּבְנֶהוּ שִׁבְעַ שָׁנִים.

וְבֹא רֵאָה, דָּוִד רָצָה לְהַבְנוֹת בְּמַלְכוּת שְׁלֵמָה לְמִטָּה כְּמוֹ שְׁלֹמֹעַלָה, וְלֹא נִבְנָה עַד שֶׁבָּא וְהִתְחַבֵּר בְּאַבְוֹת, וַעֲמִיד שִׁבְעַ שָׁנִים לְהַבְנוֹת בְּתוֹכָם. אַחֵר שִׁבְעַ שָׁנִים נִבְנָה בְּכָל, נִמְשָׁכָה מַלְכוּתוֹ שֶׁלֹא תַעֲבֹר לְעוֹלָמִים. וְאִם לֹא שֶׁנֶּעֱשָׂה בְּחִבְרוֹן לְהִתְחַבֵּר בְּמִקְוֹמוֹ, לֹא נִבְנָתָה מַלְכוּתוֹ לְהַמְשִׁיךְ כְּרֹאוֹ. כְּמוֹ כֵּן כָּלֵב, הָאִירָה בּוֹ רוּחַ חֲכָמָה, וְבָא לְחִבְרוֹן לְהִתְחַבֵּר בְּאַבְוֹת וּלְמִקְוֹמוֹ הַלֵּךְ. אַחֵר כָּד מִקְוֹמוֹ הָיָה, וַיִּרְשׁ אוֹתוֹ.

רַבִּי יִיסָא וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְפּוֹטְקִיָּא לְלוּד, וְהָיָה עִמָּהֶם יְהוּדִי אֶחָד עִם מִשְׁאָ שֶׁל עוֹפוֹת (שֶׁנִּקְרָאִים קִטְפִּירָא) עַל חֲמוֹר. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יִיסָא לְרַבִּי חִזְקִיָּה, פָּתַח פִּיד וְאָמַר דְּבַר אֶחָד מֵאוֹתָם דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַמַּעֲלִים שְׁאֵתָה אוֹמֵר לִפְנֵי הַמְּנוֹרָה הַקְדוּשָׁה.

פָּתַח וְאָמַר, (משלי ג) דְּרָכָיָה דְּרָכִי נֵעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. דְּרָכָיָה דְּרָכִי נֵעַם - אֵלֹה דְּרָכִי הַתּוֹרָה, שְׁמִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדְרָכֵי הַתּוֹרָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁרְהָ עָלָיו נֵעַם הַשְׂכִּינָה שֶׁלֹא תִזוּז מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים. וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם - שֶׁכָּל שְׂבִילֵי הַתּוֹרָה כָּלֵם שְׁלוֹם. שְׁלוֹם לֹא לְמַעֲלָה, שְׁלוֹם לֹא לְמִטָּה. שְׁלוֹם לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁלוֹם לֹא בְּעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר אוֹתוֹ יְהוּדִי, מִטְבֵּעַ בְּכִיס בְּפִסּוּק זֶה נִמְצָא. אָמַר לוֹ, מִנֵּין לָךְ? אָמַר לוֹ, שְׁמַעְתִּי מֵאֲבִי, וְלִמְדַתִּי כָּאֵן בְּפִסּוּק הַזֶּה דְּבַר טוֹב.

פָּתַח וְאָמַר, פִּסּוּק זֶה הוּא בְּשֵׁתִי צוּרוֹת וּבִשְׁנֵי צִדִּים. קוֹרְאִים בּוֹ דְּרָכִים, וְקוֹרְאִים בּוֹ נְתִיבוֹת. קוֹרְאִים בּוֹ נֵעַם, וְקוֹרְאִים בּוֹ שְׁלוֹם. מַה זֶה דְּרָכִים, וּמַה זֶה נְתִיבוֹת? מַה זֶה נֵעַם, וּמַה זֶה שְׁלוֹם?

אֵלֶּה דְּרָכָיָה דְּרָכִי נֵעַם, הֵינּוּ שְׁכֵתוֹב (ישעיה נג) הַנּוֹתֵן בִּים דָּרָךְ. שְׁהָרִי כָל מִקּוֹם שֶׁנִּקְרָא בְּתוֹרָה דָּרָךְ, הֵיא דָּרָךְ פְּתוּחָה לְכָל, כְּמוֹ זֶה זֹו שֶׁפְּתוּחָה לְכָל אָדָם - כָּד דְּרָכָיָה. אֵלֹה דְּרָכִים שֶׁפְּתוּחִים מִהֶאֱבֹוֹת, שֶׁכְּרוֹ בִּים הַגְּדוֹל וְנִכְנָסִים לְתוֹכוֹ. וְאוֹתָם דְּרָכִים נִפְתָּחוֹת לְכָל עֶבֶר וּלְכָל צִדֵּי הָעוֹלָם.

וְנֵעַם זֶה הוּא נְעִימוֹת שְׁיוּצָאֵת מִן הָעוֹלָם הַבָּא, (וּמִהָעוֹלָם הַבָּא מֵאִירוֹת כָּל הַמְּנוֹרוֹת) וּמֵאִירָה אֶת כָּל הַמְּנוֹרוֹת, וְנִפְרָדִים (הָאוֹרוֹת) לְכָל עֶבֶר. וְאוֹתוֹ טוֹב וְאוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא שְׁיוּנִקִּים הָאֲבֹוֹת נִקְרָא נֵעַם. דְּבַר אַחֵר, הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא נֵעַם. וְכִשְׁמַתְעוֹרֵר הָעוֹלָם הַבָּא, אִז כָּל הַטוֹב וְכָל הַשְׂמָחָה וְכָל הָאוֹרוֹת וְכָל הַחֲרוּת שֶׁל הָעוֹלָם מִתְעוֹרְרִים, וְלָכֵן נִקְרָא נֵעַם.

וְעַל זֶה שְׁנִינּוּ, רִשְׁעֵי הַגִּיהֶנֶם, בְּשַׁעָה שֶׁנִּכְנָסֶת שְׁכֵתָה, כָּלֵם נָחִים, וַיֵּשׁ לָהֶם (חֲרוּת) שְׂמָחָה וּמְנוּחָה בְּשִׁכְתָּה. וְכִינּוֹן שְׁיוּצָאֵת שְׁכֵתָה, יֵשׁ לָנוּ לְעוֹרֵר שְׂמָחָה עָלֵינוּ עָלֵינוּ כְּדִי שֶׁנִּנְצֵל מֵאוֹתוֹ הָעֲנֹשׁ שֶׁל הָרִשְׁעִים שֶׁנִּדְּוִנִים מֵאוֹתָהּ שַׁעָה וְהִלָּאָה, וַיֵּשׁ לָנוּ לְהַתְעוֹרֵר וְלוֹמַר, (תהלים צ) וַיְהִי נֵעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. זֶהוּ נֵעַם עָלֵינוּ, (חֲרוּת) שְׂמָחָת הַכָּל. וְעַל זֶה, דְּרָכָיָה דְּרָכִי נֵעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם.

מַה זֶה נְתִיבוֹתֶיהָ? אֵלֹה אוֹתָם נְתִיבוֹת וּשְׂבִילִים שְׁיוּצָאִים מִלְּמַעֲלָה, וְכָלֵם לֹקַח אוֹתָם בְּרִית הַיְחִידִי שֶׁנִּקְרָא שְׁלוֹם, שְׁלוֹם הַבִּית, וּמִכְנִיס אוֹתָם לִים הַגְּדוֹל. כְּשֶׁהוּא בְּתִקְפוֹ, וְאִז נּוֹתֵן בּוֹ שְׁלוֹם. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. בְּאוֹר רַבִּי יִיסָא וְרַבִּי חִזְקִיָּה וְנִשְׁקוּ לוֹ. אָמְרוּ, וּמַה כָּל הַדְּבָרִים הָעָלְיוֹנִים הִלְלוּ טְמוּנִים אֲצִלָּה וְלֹא יִדְעוּנוּ! הִלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְבֵית שְׁדָה, רָאוּ בְּהִמּוֹת שֶׁל הַשְּׂדָה מֵתִים. אָמְרוּ, וַדָּא דְּבַר שֶׁל בְּהִמּוֹת יֵשׁ בְּמִקּוֹם זֶה.

אָמַר אוֹתוֹ יְהוּדִי, זֶה שְׂאִמְרָתָם שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵרַג בְּמִצְרִים כָּל אוֹתָם הַצֹּאן, כָּל אוֹתָם בְּהִמּוֹת. שְׁלֹשָׁה סוּגֵי מוֹת הָיוּ בְּבְהִמּוֹת, אֶחָד דְּבַר, וְאֶחָד אוֹתָם שֶׁהֵרַג הַבְּרָד, וְאֶחָד אוֹתָם בְּכוֹרֵי הַבְּהִמּוֹת.

וּמַה הָיָה הַמּוֹת שֶׁלָּהֶם? אֵלֶּה זֶה כְּתוּב בְּתַחֲלָה, הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בְּשַׁדָּה. לָמָּה בְּכָלֵם לֹא כְּתוּב יָד ה'? אֵלֶּה כָּאֵן (כְּתוּב יָד אֱלֹהִים, אֵלֶּה יָד ה') (אֵל יָד ה') זֶה יָד עִם חֵמֶשׁ אֲצִבְעוֹת, שֶׁהָרִי בְּתַחֲלָה כְּתוּב אֲצִבְעַת אֱלֹהִים הִיא, וְכָאֵן כָּל חֵמֶשׁ הָאֲצִבְעוֹת, וְכָל אֲצִבְעַת וְאֲצִבְעַת הָרִגָה מִיָּן אֶחָד. וְחִמְשָׁה מִיָּנִים הָיוּ, שְׁכֵתוֹב בְּסוּסִים, בְּחִמּוּרִים, בְּגִמְלִים, בְּבָקָר, וּבְצֹאֵן. הָרִי חֵמֶשׁ מִיָּנִים לְחִמְשׁ אֲצִבְעוֹת, שֶׁנִּקְרָאֵת יָד. מִשּׁוֹם כָּד הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה וְגו' דְּבַר כְּבִד מְאֹד. שֶׁהָיוּ מֵתִים מַעֲצָמָם וְנִמְצְאוּ מֵתִים.

מֵאֲחֵר שֶׁלֹא חִזְרוּ הַמִּצְרִים, אוֹתָן אוֹתִיּוֹת מִמֶּשׁ חִזְרוּ וְהִרְגוּ כָּל אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאָרוּ, וְדְבַר הַפֶּד לְבָרָד. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלֶּה זֶה בְּנוֹחוּת, וְזֶה בְּתִקְפוֹ הִרְגוּ, וּשְׁנֵי אֵלֶּה הָיוּ בְּמִקּוֹם אֶחָד בְּחִמְשׁ אֲצִבְעוֹת.

בֹּא וְרֵאָה, דְּבַר אוֹתִיּוֹת שֶׁהָיוּ בְּנוֹחוּת, מוֹת בְּמִנוּחָה, שֶׁהָיוּ מֵתִים מַעֲצָמָם. בְּרָד שֶׁהִתְהַפְּכוּ הָאוֹתִיּוֹת לְתִקְפוֹ הִרְגוּ וְהִרְגָה הַכָּל. שְׁבִי בְּאוֹתוֹ שְׁדָה, רָאוּ צֹאֵן שְׂבָאִים לְמִקּוֹם אֶחָד וּמֵתִים שָׁם. קָם אוֹתוֹ יְהוּדִי לְאוֹתוֹ מִקּוֹם, וְרֵאָה שְׁנֵי נֹאדוֹת מְלֵאִים אָרֶס.

פתח ואמר, כתוב ואעשה לגוי גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה. דבר זה של רבי אלעזר שאמר (בראשית יב) ואעשה לגוי גדול - כנגד לך לך. ואברכה - כנגד מארצה. ואגדלה שמך - כנגד וממולדתך. והיה ברכה - כנגד ומבית אביך, וזה כנגד זה.

רבי שמעון אמר, סוד החכמה יש כאן. ואעשה לגוי גדול - כנגד צד ימין. ואברכה - כנגד צד שמאל. ואגדלה שמך - כנגד צד האמצע. והיה ברכה - כנגד צד ארץ ישראל, והכל סוד המרפבה הקדושה.

בא ראה, בהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה, ועד שלא מתעורר למטה לא מתעורר למעלה לשורות עליו. מה כתוב באברהם? ויצאו אתם מאור כשדים. ויצאו אתם - ויצאו אתו היה צריך (לכתוב)! שהרי כתוב ויקח תרח את אברהם בנו [ואת לוט בן הרן] וגו'. מהו ויצאו אתם? אלא, תרח ולוט יצאו עם אברהם ושרה, שפיון שנצול אברהם מן האש, חזר תרח לעשות את רצונו, ולכן ויצאו אתם. פיון שהם התעוררו תחלה, אמר לו הקדוש ברוך הוא לך לך.

רבי שמעון אמר, לך לך - לתקונך, לעצמך. מארצה - מאותו הצד של הישוב שאתה שוקל, שנולדת בו. וממולדתך - מאותו תולדה שלך. ומבית אביך - שהרי השגים בשרש שלהם. אל הארץ אשר ארצה - שם אגלה לך מה שאתה מבקש. אותו כח שממנה עליה, שהוא עמק וסתים, מיד - וילך אברהם כפאשר דבר אליו ה'. ואנו רצינו ללכת מכאן לדעת סוד החכמה.

(פתח רבי אבא ואמר (צפניה ג) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד. וכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך וגו' ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד).

רבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, למה אתה שותק, הרי הדרך לא מתקנת אלא רק בדברי תורה? נאנח רבי חייא ובכה. (אמר לו, מהי? אמר לו, אוי וכו') פתח ואמר (בראשית יא) ותהי שרי עקרה אין לה ולד. אוי על זה! אוי על אותו זמן שהולידה הגר את ישמעאל.

אמר לו רבי יוסי, למה? והרי הולידה אחר כך, והיה לה בן גזע קדוש? אמר לו, אתה רואה ואני רואה. וכך שמעתי מפי רבי שמעון דבר, ובכיתי. [ס"א אמר לו מה היא אמר לו ווי וכו'] אוי על אותו הזמן שבגלל ששרה התעכבה, כתוב (בראשית טז) ותאמר שרי אל אברהם וגו' בא נא אל שפחתי וגו'. ועל זה עמדה השעה להגר לרשת את שרה גברתה, והיה לה בן מאברהם.

ואברהם אמר, לוי ישמעאל יהיה לפניך. ואף על גב שהקדוש ברוך הוא היה מבשר לו על יצחק, נדבק אברהם בישמעאל, עד שהקדוש ברוך הוא השיב לו, ולישמעאל שמעתיך וגו'. אחר כך נמול ונכנס לבית הקדוש, עד שטוירם יצא יצחק לעולם.

ובא ראה, ארבע מאות שנים עמד אותו ממנה של בני ישמעאל ובקש לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו, מי שנמול יש לו חלק בשמך? אמר לו, כן. אמר לו, והרי ישמעאל נמול, [ולא עוד, אלא שנמול בן שלש עשרה שנה] אז למה אין לו חלק בדך כמו יצחק? אמר לו, זה נמול כראוי וכתקונו, וזה לא כך. ולא עוד, אלא שאלה נדבקים בי כראוי לשמונה ימים, ואלה רחוקים ממני עד כמה ימים. אמר לו, ועם כל זה, כיון שנמול, לא יהיה לו שחר טוב בשביל זה?

אוי על אותו זמן שנולד ישמעאל בעולם ונמול, מה עשה הקדוש ברוך הוא? הרחיק את בני ישמעאל מן הדבקות העליונה, ונתן להם חלק למטה בארץ הקדושה בשביל אותה המילה שבהם.

ועתידים בני ישמעאל לשלט בארץ הקדושה כשהיא ריקה מהכל זמן רב, כמו שהמילה שלהם ריקה בלי שלמות, והם יעבדו את בני ישראל לשוב למקומם, עד שישתלם אותה זכות של בני ישמעאל.

ועתידים בני ישמעאל לעורר קרבות חזקים בעולם ולהתכנסות בני אדום עליהם, ויעוררו בהם קרב, אחד על הים, ואחד על היבשה, ואחד סמוך לירושלים, וישלטו אלה באלה, וארץ הקדושה לא תמסר לבני אדום.

באותו זמן יתעורר עם אחד מסוף העולם על רומי הרשעה, ויערף בה קרב שלשה חדשים, ויתכנסו שם עמים, ויפלו בידיהם, עד שיתכנסו כל בני אדום עליה מסופי כל העולם, ואז יתעורר עליהם הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (ישעיה לד) כי יבח לה' בבצרה וגו'. אחר זה מה כתוב? לאחז בכנפות הארץ וגו'. ויכלה את בני ישמעאל ממנה, וישבר כל החילות-כחות שלמעלה, ולא ישאר כח למעלה על העם של העולם, אלא כח ישראל לבדו, זהו שכתוב (תהלים קכא) ה' צלף על יד ימינך.

משום שהשם הקדוש בימין, ותורה בימין, ועל זה בימין תלוי הכל, ושינוי שצריך לזקף את הימין על השמאל, כמו שפרשנו, שכתוב מימינו אש דת למו. ובזמן שיבא, (תהלים ס) הושיעה מינך וענני. ובאותו זמן כתוב, כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד. וכתוב ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פרשת בא

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרָעָה כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לְבֹו וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים פט) אֲשֶׁר־יִהְיֶה יוֹדְעֵי תְרוּעָה ה' בְּאוֹר פְּנֵיךְ יִהְלְכוּ. כִּמָּה צְרִיכִים בְּנֵי אָדָם לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלִשְׁמֹר מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּדֵי שֶׁיִּזְכּוּ בָּהּ לַעוֹלָם הַבָּא, וְלִהְיוֹת אוֹתָם מִכָּל הַקְטָרוֹגִים שֶׁלְמַעַלָּה וּמִטָּה, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי כְמוֹ שֶׁנִּמְצָאִים מִקְטָרוֹגִים בְּעוֹלָם לְמִטָּה, כִּד גַּם נִמְצָאִים מִקְטָרוֹגִים לְמַעַלָּה שְׁעוֹמְדִים עַל בְּנֵי אָדָם.

אוֹתָם שְׁעוֹשִׂים מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל בִּירְאָת אֲדוֹנָם, כִּמָּה סִגּוּרִים שְׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם לְמַעַלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לג) אִם יֵשׁ עָלָיו מִלֶּאֱדָם מִלִּיץ אֶחָד מִנִּי אֶלְף וְגו'. וְכַתּוּב וַיִּחַנְנוּ וַיֹּאמְרוּ פְדֵנֵהוּ מִיַּד שַׁחַת מִצָּאֵתִי כִפֹּר. מִשּׁוּם כִּד אֲשֶׁר־יִמִּי שְׁשׁוֹמֵר מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

אָמַר לוֹ רַבִּי חֲנִיָּא, אִם כִּד, לָמָּה צְרִיךְ כָּאן מִלֶּאֱדָם שֶׁיִּהְיֶה סִגּוּר עַל הָאָדָם, וְהָרִי כְתוּב (משלי ג) כִּי ה' יְהִי בְכִסְלֶךָ וְשֹׁמֵר רִגְלֶךָ מִלֶּכֶד, וְכַתּוּב (תהלים קכא) ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע. שֶׁהָרִי רוֹאֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל מֶה שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם, הוּא לְטוֹב וְהוּא לְרָע. וְכֵן הוּא אוֹמֵר, (ירמיה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, הַכֹּל כִּד הוּא וְדָאִי, אֲבָל הָרִי כְתוּב (איוב ב) וְגַע אֶל עֲצָמוֹ וְאֶל בְּשָׂרוֹ. וְכַתּוּב וַתִּסְתַּנֵּי בּוֹ לְבַלְעוֹ חֲנָם. לְהִרְאֹת שֶׁהָרִי רָשׁוּת נִמְסָרָה לְצַד הָאֲחֵר לְקַטְרֵג [וְהַרְשׁוּת נִמְסָרָה] עַל דְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם [לְמִי שֶׁלֹּא הִצְטָרַךְ] וְלִהְיוֹת בְּיָדוֹ, וְכָל הַדְּרָכִים הַלְלוּ טְמוּנִים לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵינֶךָ כְּדָאִי לָלֶכֶת אַחֲרֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ הַנְּהֻגוֹת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵין בְּנֵי אָדָם רָשָׁאִים לְדַקֵּק אַחֲרֵיהֶם, פֶּרֶט לְאוֹתָם צְדִיקֵי אֱמֶת שְׂיוֹדְעִים אֶת סוּדוֹת הַתּוֹרָה וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַחֲכָמָה לְדַעַת אוֹתָם דְּבָרִים נִסְתָּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח, (שם א) וְיִהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל ה' וַיָּבֹאוּ גַם הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם. וְיִהִי הַיּוֹם - זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, כְּמוֹ זֶה, וְיִהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ שָׁמָּה אוֹתוֹ יוֹם הָיָה יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים - אֵלּוּ מִמָּנִים גְּדוֹלִים שְׁלוּחִים בְּעוֹלָם, לְהַשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂי בְנֵי הָאָדָם. לְהִתְיַצֵּב עַל ה' - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים-א כב) וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם עֹמֵד עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ. אֲבָל לְהִתְיַצֵּב עַל ה', בְּפָסוּק זֶה מִצָּאֵנוּ אֶהְבֵּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהַשְׁלוּחִים הַלְלוּ, שֶׁמִּמָּנִים לְהַשְׁגִּיחַ עַל מַעֲשֵׂי בְנֵי הָאָדָם, הוֹלְכִים וּמִשְׁוֹטְטִים וְלוֹקְחִים אֶת כָּל אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים, וּבִיּוֹם שֶׁבָּא הַדִּין לַעֲמֹד לְדוֹן הָעוֹלָם, נַעֲשִׂים קְטוּגוּרִים לַעֲמֹד עַל בְּנֵי אָדָם. וְבֹא רְאָה, מִכָּל הַעֲמִים שֶׁבְּעוֹלָם לֹא עוֹמְדִים לְהַשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂיהֶם רַק עַל יִשְׂרָאֵל לְבָד, מִשּׁוּם שֶׁאֵלּוּ בָּנִים שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְכִשְׁלֹא נִמְצָאִים הַמַּעֲשִׂים שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּדָאִי, כְּבִכּוֹל אוֹתָם שְׁלוּחִים מִמָּנִים, כְּשֶׁרוֹצִים לַעֲמֹד עַל אוֹתָם מַעֲשִׂים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֵם עוֹמְדִים וְדָאִי עַל ה', שֶׁהָרִי כְּשִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂים מַעֲשִׂים שֶׁלֹּא כְּשָׂרִים, כְּבִכּוֹל מַתְשִׂים כְּחוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִשְׁעוֹשִׂים מַעֲשִׂים כְּשָׂרִים, נוֹתְנִים כְּחַ וְתִקְוָה לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא. וְעַל זֶה כְתוּב (תהלים סח) תָּנוּ עַז לֹאֱלֹהִים. בְּמָה? בְּמַעֲשִׂים כְּשָׂרִים, וְעַל זֶה בָּאוּתוֹ יוֹם כָּל הַשָּׂרִים הַגְּדוֹלִים הַמִּמָּנִים הַתְּכַנְסוּ עַל ה'. עַל ה' וְדָאִי, שֶׁהָרִי כִּינוֹ שֶׁהִתְכַנְסוּ עַל יִשְׂרָאֵל, הֵם הַתְּכַנְסוּ עָלָיו.

וַיָּבֹאוּ גַם הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם. גַּם - לְרִבּוֹת עֲלֵיהֶם, שֶׁכָּלם בָּאִים לְהִיּוֹת קְטוּגוּרִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְזֶה נוֹסֵף עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַמְּלָשִׁין הַגְּדוֹל מִכָּלם, קְטוּגוּר מִכָּלם. כִּינוֹ שֶׁרוֹאֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁכָּלם בָּאִים לְקַטְרֵג, מִיד - וַיֹּאמֶר ה' אֵל הַשָּׁטָן מֵאֵין תָּבֹא. וְכִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאִיפָּה הָיָה בָּא? אֶלָּא לְהִבְיֵא אֶת הַמַּעֲשֵׂה לְרִצּוֹנוֹ.

וַיֹּאמֶר ה' אֵל הַשָּׁטָן וְגו' וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ה' וַיֹּאמֶר מִשּׁוֹט בְּאַרְץ. מִכָּאן לְמַדְנוּ שֶׁיִּשְׁוֹב הָאָרֶץ נִמְסָר לְצַדִּיקִים אַחֲרֵים, פֶּרֶט לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבָדָה. כִּינוֹ שֶׁאָמַר מִשּׁוֹט בְּאַרְץ, הַשְׁגִּיחַ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁרוּצָה לְהִיּוֹת מְלָשִׁין עַל יִשְׂרָאֵל. מִיד - וַיֹּאמֶר ה' אֵל הַשָּׁטָן הַשְׁמֵת לְבָד עַל עֲבָדֵי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמָהוּ בְּאַרְץ.

רְאָה שְׁעָה לָתֵת לוֹ חֶלֶק בְּמָה שִׁיתַּעֲסֵק, וַיִּפְרֹד מִיִּשְׂרָאֵל, וְהָרִי פְרִשְׁוִה, לְרֹעָה שֶׁרָצָה לְהַעֲבִיר אֶת צֹאנוֹ בְּנֶהֱרַךְ אֶחָד וְכוּ', מִיד הִתַּעֲסֵק בּוֹ אוֹתוֹ שָׁטָן וְלֹא קַטְרֵג עַל יִשְׂרָאֵל.

וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ה' וַיֹּאמֶר הַחֲנָם יָרָא אִיּוֹב אֱלֹהִים. אֵין תְּמִיחָה עַל עֲבָד שֶׁרָבּוּ עוֹשֶׂה לוֹ כָּל רִצּוֹנוֹ שִׁיְהִיָּה יָרָא מִמָּנוּ. הֵסֵר מִמָּנוּ אֶת הַשְּׁגָחָתָה, וְתִרְאָה אִם יִפְחַד מִמָּךְ אִם לֹא.

בֹּא רְאָה, בְּשַׁעַת צָרָה, כְּשֶׁנִּתְּן חֶלֶק אֶחָד לְצַד הַזֶּה לְהִתַּעֲסֵק בּוֹ, וַיִּפְרֹד אַחֵר כִּד מִהֲכָל. כְּמוֹ זֶה שֶׁעִיר בְּרָאשׁ חֲדָשׁ, שֶׁעִיר בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, כְּדֵי שִׁיתַּעֲסֵק בּוֹ וַיַּעֲזֹב אֶת יִשְׂרָאֵל עִם מְלָכָם, וְכָאן הִגִּיעַ זְמַן לְטַל חֶלֶק זֶה מִכָּל זָרַע אֲבִרָהֶם בְּצַד הָאֲחֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כב) הִנֵּה יִלְדָה מְלָכָה גַּם הִיא וְגו' אֶת עוֹץ בְּכוֹרוֹ וְגו'.

וְבֹא רְאָה, בְּשַׁעַת שֶׁאָמַר מִשּׁוֹט בְּאַרְץ, רָצָה מִמָּנוּ לַעֲשׂוֹת דִּין בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי דִין הָיָה לוֹ עַל אֲבִרָהֶם לְתַבֵּעַ מִן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה דִין בְּיִצְחָק כְּשֶׁהִקְרַב עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה לוֹ לְהַחֲלִיף קֶרֶב שֶׁמִּזְמָן עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּאַחֵר, [וְכֵן בְּכָל צַד שֶׁלּוֹ] כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יִחַלִּיפוּ. וְכָאן עֹמֵד יִצְחָק עַל

גבי המזבח ולא השתלם ממנו קרבן ולא נעשה בו דין, ורצה את זה מעם הקדוש ברוך הוא כמו שרצה את דינו של יוסף לכמה דורות מאחר יותר, וכל מה שרצה - רצה בדרך דין.

ומאותו זמן שנצל יצחק והתחלף קרבנו, הזמין לו הקדוש ברוך הוא לאותו מקטרג זה לחלקו, כמו שנאמר הנה ילדה מלכה גם היא וגו' את עוז בכורו. וכאן הגיע לטל חלקו עליו מכל זרעו של אברהם ולא יקרב לצד אחר.

והכל בא בדין (אצלנו). כמו שהוא דן - כך נדון. משום שאיוב מקרובי העצה של פרעה היה, וכשעמד פרעה על ישראל, רצה להרג אותם. אמר לו, לא, אלא קח ממונם ושלט על גופם בעבודה קשה, ואל תהרג אותם. אמר לו הקדוש ברוך הוא, חייך, באותו דין ממש תהיה נדון. מה כתוב? (איוב ב) אולם שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו וגו'. במה שהוא דן - כך נדון. ואף על גב שבכל השאר היה נרא מהקדוש ברוך הוא.

בא וראה מה כתוב, אף את נפשו שמר. ונתנה לו רשות לשלט על הבשר, משום הסוד שכתוב (בראשית ו) קץ כל בשר בא לפני, ופרשוהו, בא לפני ודאי. וזהו קץ כל בשר, ולא רוח. ונאמר שהוא קץ שבה מצד החשד, כמו שנאמר (איוב כח) קץ שם לחשד ולכל תכלית הוא חוקר. ולכל בשר, משום שיש קץ אחר, ונקרא קץ הימין, וזהו קץ אחר מצד השמאל שהוא חשד, ולכן נתנה לו רשות בעצמו ובשרו.

ותסיתני בו לבלעו. אם כך, לא בדין היה, אלא במאמר אותו מקטרג שהסית אותו והסטה אותו, אלא הכל היה בדין. וכך אמר לו אליהוא, (שם לד) כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימציאנו. וכך היה כמו שנאמר, כמו שהוא גזר - כך נגזר עליו.

וזה שאמר ותסיתני בו לבלעו חנם. ותסיתי לבלעו לא כתוב, אלא ותסיתני בו, בו עומד בדעתו, שהוא חשב שהרי תסיתני, כמו שאמר ועל עצת רשעים הופעת. [אמר איוב, התפתתי על דברי אותו מקטרג] כמו זה (תהלים עח) ויפתוהו בפיהם ובלשונו יכזבו לו. ויפתוהו ויכזבו לו לא כתוב, אלא ויפתוהו בפיהם. בפיהם עומד הדבר הזה, שהרי התפתה.

אמר רבי אבא, הכל הוא נפה, אבל כך למדנו, ששנינו, עולה ומסטין. וכי הוא יכול להסטין? כן, שהרי הוא מלך זקן וכסיל, שכתוב (קהלת ד) טוב לך מספן וחכם ממלך זקן וכסיל. ועל זה יכול להסטין לאדם. מה הטעם? משום שהוא נאמן על מעשי בני אדם.

בא ראה, זה בדין היחיד, אבל בדין העולם כתוב (בראשית יא) ויגרד ה' לראות. אבדה נא ואראה. שלא נתנה האמונה אלא לבדו, שהרי לא רצה לאבד את העולם על מאמר אותו מקטרג שתשוקתו תמיד להשמיד. מנין לנו? שכתוב (איוב כח) קץ שם לחשד ולכל תכלית הוא חוקר. להשמיד הכל הוא חוקר. וזהו קץ כל בשר בא לפני, ודאי כדי להשמיד.

ובא ראה, ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה', כמו שנאמר. ואותו יום עומדים שני צדדים כנגד בני העולם. כל אותם שבאים לפני הקדוש ברוך הוא בתשובה ובמעשים טובים, הם זוכים להיות כתובים אצל אותו צד שהוא חיים, ומוציא תוצאות חיים. ומי שהוא מצדו, נכתב לחיים. וכל אותם שבאים במעשים רעים לאותו צד, הם נכתבים לאותו צד אחר שהוא מות, ונקרא מות, ובו שורה המוות.

ובאותו יום עומדים שני הצדדים הללו - חיים ומות. יש מי שנכתב לצד החיים, ויש מי שנכתב לצד המוות. ולפעמים שהעולם שרוי באמצע. אם עומד צדיק אחד בעולם שעומד עליהם, כלם עומדים ונכתבים לחיים. ואם רשע אחד מקריע את העולם, כלם נכתבים למיתה.

ואותו הזמן העולם היה עומד באמצע, ואותו מקטרג רצה להסטין. מיד מה כתוב? השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמותו בארץ וגו'. כיון שנודע הוא לבדו, מיד החזיק בו המקטרג. ועל זה שנינו שלא צריך לאדם להפחד מפלל של רבים, כדי שלא ירשם לבדו, ולא יקטרגו עליו מלמעלה.

שכתוב בשונמית, (מלכים ב ד) ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת. לא רוצה להוציא את עצמי מפלל של רבים. בתוך עמי יושבת עד יום זה, ובתוך עמי - בכלל אחד נודעת למעלה. וכאן איוב, כיון שנודע למעלה ונרשם, מיד החזיק בו המקטרג ואמר, החנם ירא איוב אלהים? כל מה שפחד ממך והתחזק, לא לחנם עשה, הלא אתה שכתב בעדו ובעד וגו'. אבל טל את כל הטוב שאתה עושה לו, ומיד אם לא על פניך יברך. יעזב אותך וידבק בצד האחר, שהרי עכשו בשלחנך הוא אוכל. סלק ממנו את שלחנך, ונראה ממי הוא ואיזה צד ידבק.

מיד - ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך. להראות שיראת איוב לקדוש-ברוך-הוא הוא כדי לשמר עשרו. ומכאן למדנו, שכל אותם היראים מהקדוש ברוך הוא משום עשרם או בניהם, זו אינה יראה כראוי. ועל כן קטרג אותו מקטרג ואמר, החנם ירא איוב אלהים הלא אתה שכתב בעדו וגו' מעשה ידי ברכת. ועל כך הוא נרא ממך. ונתנה לו רשות לקטרג בו ולהראות שלא עבד איוב את



הקדוש ברוך הוא באהבה.

שפיון שהתנסה, יצא מהדרך ולא עמד בקיומו. מה כתוב? בכל זאת לא חטא איוב בשפתי. לא חטא בשפתי, אבל ברצונו חטא, ואחר כך חטא בכל.

ואם תאמר שלא מתנסה בן אדם, הרי כתוב ה' צדיק יבחר וגו'. ומשום כך התנסה איוב. ואף על גב שלא עמד בקיומו כראוי, לא יצא מתחת רשות אדונו להדבק בצד האחר.

וכמה היה אותו נסיון שלו? שנים עשר חדשים השלטון של אותו הצד האחר, כמו ששנינו דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדשים, ומשום שלא דבק בצד האחר, כתוב (איוב מב) ו'ה' ברוך את אחרית איוב מראשיתו.

רבי שמעון אמר, זה של איוב אינו נסיון של הקדוש ברוך הוא כמו נסיון של שאר הצדיקים, שהרי לא כתוב והאלהים נסה את איוב כמו שכתוב (בראשית כב) והאלהים נסה את אברהם. שאברהם הוא בידיו הקריב את בנו היחידי לקדוש-ברוך-הוא, ואיוב לא נתן כלום, ולא מסר לקדוש-ברוך-הוא כלום.

ולא נאמר לו, שהרי גלוי לפניו שלא יכול לעמוד בו, אבל נמסר ביד המקטרג, ובידו של הקדוש ברוך הוא נעשה, והקדוש ברוך הוא העיר את הדין [בידיו] הזה אל אותו מקטרג אליו. זהו שכתוב השמעת לבך על עבדי איוב וגו'.

פתח ואמר, (שם ד) ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה. מקץ ימים ולא מקץ ימיו. הוא דחה את קץ הימים, והתקרב לקץ הימים. והרי בארנו, (דניאל יב) ואתה לך לקץ. ואמר דניאל, לאיזה קץ? לקץ הימים או לקץ הימים? עד שאמר לו לקץ הימים. ועל זה דוד פחד ואמר, (תהלים לט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא, או לקץ הימים או לקץ הימים. וכאן מה כתוב? ויהי מקץ ימים, ולא מקץ ימיו, ולכן לא התקבל קרבנו, שהרי היה מצד האחר (הכל).

בא וראה מה כתוב? והכל הביא גם הוא. מה זה גם הוא? לרבות זה עם זה. קרבנו לקדוש-ברוך-הוא היה הכל, ועקר הקרבן לקדוש-ברוך-הוא, ונתן חלקו לצד האחר, כמו שנאמר ומחלביהו. וקין עקרו עשה מקץ ימים, הסוד של הצד האחר, ונתן חלק לקדוש-ברוך-הוא, ולכן לא התקבל.

באיוב מה כתוב? והלכו בניו ועשו משתה וגו', ושלחו וקראו לשלשת אחייתיהם לאכל ולשתות עמם ויהי כי הקיפו ימי המשתה וגו'. ובמשתה בכל יום מצוי המקטרג, ולא יכול לו. מנין לנו? שכתוב הלא אתה שכתב בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר לו מסביב, ולעולם לא נתן לו חלק כלל, שהרי (מה) כתוב והעלה עלות מספר כלם. העולה עולה למעלה למעלה, ולא נתן חלק לצד האחר. שאמלא נתן לו חלק, לא כלל לו אחר כך, ועל מה שנטל - משלו נטל.

ואם תאמר, למה הרע לו הקדוש ברוך הוא? אלא שאמלא נתן לו חלק, לפניה הדרך ויסתלק מעל המקדש, וצד הקדשה מסתלק למעלה למעלה. והוא לא עשה כן, ועל כן הקדוש ברוך הוא תבע בדין.

בא ראה, כמו שהוא נפרד ולא הפריד טוב ורע, הוא דן אותו באותו אפן. נתן לו טוב, ואחר כך רע, ואחר כך החזירו לטוב. שכן ראוי לאדם, לדעת טוב ולדעת רע ולהחזיר עצמו לטוב, וזהו סוד האמונה. בא ראה, איוב היה מעבדי פרעה, וזהו שכתוב בו (שמות ט) הירא את דבר ה' מעבדי פרעה.

בא וראה שלא רצה הקדוש ברוך הוא לעקר את איוב ממקומו, שהוא היה מגן (את הכל רצה הקדוש ברוך הוא לעקר ממקומם, איוב היה מגן (איוב חכם היה) על פרעה. כיון שנחלש, עשה נקמות לפרעה).

אמר רבי שמעון, כעת יש לגלות סודות שנדבקים למעלה ולמטה. מה כתוב? בא אל פרעה, היה צריך (לכתב) לך אל פרעה, מה זה בא? אלא שהכניס אותו הקדוש ברוך הוא חדרים אחר חדרים לתנין אחד עליון תקיר, שפכה דרגות משתלשלות ממנו. ומיהו? סוד התנין הגדול.

ומשה פחד ממנו, ולא קרב אלא לאותם יאורים, ואותן הדרגות שלו, אבל ממנו הוא פחד ולא התקרב, משום שראה אותו משרש בשרשים עליונים.

כיון שראה הקדוש ברוך הוא שמשה פוחד ושלוחים ממנים אחרים למעלה לא יכולים להתקרב אליו, אמר הקדוש ברוך הוא, (יחזקאל כט) הנני עליך פרעה מלך מצרים התנינים הגדול הרבץ בתוך יאוריו. והקדוש ברוך הוא הצטרף לערך בו קרב ולא אחר, כמו שנאמר אני ה', ופרשוה סוד החכמה, שהתנינים הגדול הרבץ בתוך יאוריו לאותם בעלי הדין שיוצאים בסודות אדונים.

פתח רבי שמעון ואמר, (בראשית א) ויברא אלהים את התנינים הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים למיניהם. פסוק זה פרשוהו. אבל ויברא אלהים את התנינים - הוא סוד זה לזיתן ובת זוגו. תנינים חסר כתוב, משום שהרג את הנקבה, והעלה אותה הקדוש ברוך הוא לצדיקים, ופרשוהו.

התנינים הגדול - תשעה ואורים הם, שהוא רובץ ביניהם, ואור אחד הוא שמימיו שוככים, וברכות מימי הגן נופלים בו שלש פעמים בשנה. וכאשר זה שתי פעמים, מתברר אותו אור ולא כל כך, וכשאחד בכלל לא.

והתנין הזה נכנס לאותו אור מתחזק והולך ושט נכנס לתוך הים, ובולע דגים מפמה מינים, ושולט ושב לאותו אור. תשעה ואורים הללו הולכים ועולים, וסביבו כמה אילנות ועשבים למיניהם.

היאור הראשון. יוצא מצד שמאל בצנור אחד ששופע ויוצא שלש טפות, וכל טפה וטפה נפרדת לשלש טפות, וכל טפה וטפה נעשה ממנה אור אחד, ואלה הם תשעה ואורים שמתחזקים והולכים ומשוטטים וסובבים בכל אותם הרקיעים.

ממה שנשאר מאותן טפות כשסיימו לצאת, נשארת טפה אחת שיוצאת בשקט, נופלת ביניהם, ונעשה ממנה אור אחד. היאור הזה הוא שאמרנו שהולך כשהוא שוכך.

היאור הזה, כשאותו נהר ששופע ויוצא, מוציא טפות אחרות גדולות (של ברכות) של ברכות מצד הימין, מה שנשאר מאותן טפות, נשארת טפה אחת שוככת מאותן ברכות, ונופלת באותו אור שהוא שוכך, וזהו היאור שעדיף מכלם.

כשיוצאים ונפרדים אותם ארבעה נהרות שיוצאים מגן עדן, אותו שנקרא פישון נופל באותו אור ונכלל בו, ולכן מלכות בכל וכללת בזה, ופישון הוא מלכות בכל. מהיאור הזה נזונים ומתמלאים כל אותם היאורים האחרים.

בכל אור ואור הולך ושט תנין אחד, והם תשעה, וכל אחד ואחד נוקב נקב בראשו, כמו שנאמר (תהלים עד) שברפת ראשי תנינים וגו'. ואפלו התנין הגדול הזה כך הוא, משום שכלם נופחים רוחות למעלה ולא למטה.

כתוב בראשית ברא אלהים. וכתוב ויברא אלהים את התנינים הגדלים, בכל מעשה של אותם עשר אמירות, עומדים כנגדם אותם עשרה ואורים. ותנין אחד מתפרפר (פורש) (מתרפרר) ברוח כנגד כל אחד ואחד.

ועל זה אחת לשבעים שנה מזדעזע העולם, משום שהתנין הגדול הזה מעלה את הסנפירים שלו ומזדעזע, אז כלם מזדעזעים באותם ואורים, וכל העולם מזדעזע, והארץ מתחלחלת, וכלם כלולים בתנין הגדול הזה.

והארץ היתה תהו וגו'. אמר רבי שמעון, במעשה בראשית החברים עוסקים בו ויודעים בו, אבל הם מעטים שיודעים את רמז מעשה בראשית בסוד התנין הגדול. ועל זה שנינו, שכל העולם אינו משתלשל אלא על סנפיריו של זה.

בא ראה, והארץ היתה תהו ובהו וגו'. שנינו היתה, ובארנו. משום שביאור הראשון הזה שאמרנו, כשהתנין הגדול הזה נכנס בו, אז מתמלא, ושטוף ודועף הניצוצות שנקלטו באותן עולמות שנקרבו בתחלה.

אותם תנינים אחרים שאמרנו היו ולא היו, למה? משום שנתלש כחם שלא יחריבו העולם, פרט לשבעים שנה פעם אחת, והם מתחזקים בכת התנין הגדול ההוא, והוא לבדו מתחזק, ואלמלא נקבתו היתה סכנת אצלו, לא יכול היה העולם לסבול אותם. [ומשום כך]

עד שלא הרג הקדוש ברוך הוא את הנקבה, הארץ היתה תהו [ובהו]. תהו היתה. ואחר שהרג אותה היתה בהו, התחילה להתקיים. וחשף על. עדין לא היה מאיר המעשה שעשה.

מה עשה הקדוש ברוך הוא? מחץ את ראש הזכר למעלה ונקפה, משום שהרי התהום למטה לא היה מאיר. מה הטעם לא היה מאיר? משום שהתנין הגדול הזה היה מנשב רוח על התהום ומחשיך אותו, ולא היה מרחף למטה.

ועברה (ועם כל זה) רוח אחרת שלמעלה, ונשבה (שנשבה) והכתה באותה רוח והשקיטה אותה, זהו שכתוב ורוח אלהים מרחפת על פני המים. וזהו מה ששנינו, שהקדוש ברוך הוא הכה רוח ברוח וברא את העולם.

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. האיר האור שלמעלה והכה על גב הרוח שנשבה, והסתלק מעל התהום ולא כסה אותו. כיון שהאיר התהום והוא הסתלק, אז היה אור.

זה מאיר על ראשו, ומים היו יוצאים מתוך מצחו, ורוח נושבת למעלה ומאירה מאור זה, עד שהיה יורד אורו, מנצנץ לשבעים ושנים אורות של השמש. כיון שאותם אורות נרשמו בתוך השמש למטה, היו הרשעים של העולם יודעים בהם והיו עובדים לשמש. כיון שהסתכל הקדוש ברוך הוא באותם הרשעים, סלק את אורו וגנז אותו. למה גנז אותו? משום שאותו תנין היה עולה ויורד ומכה

באותם יאורים, עד שנגזר אותו ולא התגלה.

וזרע אותו הזרע בצדיק, שהוא הגנן של הגן, והזרע שגזרע בגן הוא גניזת וטמינת (זה) של האור הזה הוא.

כשהתנין הגדול הזה רואה שצומח בגן זרע של אור זה, אז מתעורר לצד האחר לאותו נהר שנקרא גיחון. ונחלקים מימי הגיחון הזה, שביל אחד שלו, הוא הולך לתוך אותו זרע שצמח בתוך הגן, ומאיר בו בגלל הזרע הזה, ונקרא גיחון.

ומתוך גדלות של אותו הזרע עלה לגדלה שלמה המלך, כשעלה למלכות, שכתוב (מלכים-א א) והורדתם אתו אל גחון, וכתוב ומשח אתו שם. שם, ולא במקום אחר, משום שאת זה ידע דוד המלך, ומימיו האחרים עלו למלכות אחרת, וזהו המלך שהוא תסיף.

והתנין הגדול הזה התעורר אליו, והתעלו סנפיריו של התנין הזה באותו נהר להתחזק בו, וכל אותם שאר היאורים עולים ויורדים בתקפו של התנין הגדול הזה, ומשתוקק ונכנס לתוך יאור השקט ושוכך בו.

ואז, כשאותו אור נגזר (להסיעו) להעלותו אותו גן שאמרנו, אז יוצא החשך הראשון ומכה על ראשו באותו נקב שנעשה בו, ונפרד חוט אחד בין אותו האור של האור הזה שנגזר, ובין אותה חשכה של החשך הזה, שכתוב (בראשית א) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך.

התנין הזה שב באותה הפרדה של החוט שהפריד, והפריד את אותם (בין אותם) יאורים לתוך החשכה, ונפרדים דגים למיניהם אלה מאלה באותה הפרדה.

וכשנפרדו המים העליונים הקדושים, כל אותם היאורים נפרדים, ונכנסו לתוך אותו היאור השקט שנבחר מכלם, ויוצאים ונכנסים בו שלש פעמים ביום.

וכל אותם דגים שגדלים תוך אותם יאורים, נפרדים אלה מאלה, ונקראים לילות, ואלה הם ראשים לכל אותם דגים שיוצאים החוצה, ואלה שולטים על כלם, ואלה נקראים בכורי מצרים. ומכאן התפרו החוצה הבכורים, וכלם נזונים מהשקאת אותם יאורים. והתנין הגדול הזה שולט על כלם.

והכל בהבדלת המים העליונים, שכתוב ויהי מבדיל בין מים למים, ונרשמו מים הקדושים העליונים ונפרדו למעלה, והמים התחתונים, נפרדו כלם אלה מאלה, קדושים ושלל קדושים, ועל זה נקראו מלאכים עליונים פרוצים, משום שנפרדו אלה מאלה למיניהם.

ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזרע זרע. סוד זה, כשהתנין הגדול היה מנשב רוח באותו נקב ומרחף כלפי מעלה, את כל אותם העשבים היה הופך אותם ליבש, עד שרוח אחרת נושבת באותה רוח ומשקיטה אותה למטה, והעשבים צמחו כבתחלה, ושולטים ומשבחים ומודים לפני הקדוש ברוך הוא.

מצד שמאל ולתוך היאור השקט יוצאות בהמות למיניהן, והולכים להתקרב לאותם עשבים ולא יכולים, ושבבים למקומם. כל היאורים הללו הולכים ושטים עם אותו התנין ששולטים בהם, ומקיפים את אותם העשבים ולא יכולים, פרט לפעמים שרוח עליונה אינה נושבת, והיא מרחפת הרוח באותו הנקב שלמעלה, כמו שבארנו, ואז שולטת אותה הרוח על אותם עשבים.

והיאור השקט שב למקומו, ועולה ויורד. ומשום שמימיו שקטים, הולך בשקט. והתנין הגדול הזה עולה לאותם יאורים, וכל העשבים מתגדלים סביב אותו היאור השקט, ואלה (והם) גדלים בכל עבר, ואז עולה אותו תנין ומתגדל ביניהם, ושב אל כל אותם יאורים.

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים. זהו נחש בריח. למה בריח? משום שסוגר את שני הצדדים, ולא יוצא לעולמים, אלא פעם אחת ביוכל.

ובספרי הראשונים, זה נחש עקלתון, שהוא תמיד בעקמימות, ומביא קללות על העולם. כשהוא קם - נשבר תקפו של אותו התנין, ולא יכול לעמד עד שאובד גופו, משום שהקדוש ברוך הוא כופף אותו לתוך הים כשנכנס אליו, והוא דורך על תקפו של הים, ותקף הים הזה הוא תנין, כמו שנאמר (איוב ט) ודורך על במתי ים.

וכשקם הנחש הזה, אז מה כתוב? (ישעיה נו) וחרג את התנין אשר בים. זהו התנין הגדול. ועל זה כתוב הנני עליך. ונחש זה הוא מארת, בקללות לכל, משום שהוא חזק עליו בחזקו של אותו הנחש הגדול שנקרא חדקל, והרי בארנו.

אותו הנחש שביבשה, כשיוצאים (להלחם) זה בזה, אותו שביבשה תמיד מתגבר, משום שכל דרכו וחזקו הוא ביבשה, ואוכל ארץ ועפר תמיד, כמו שנאמר ועפר תאכל כל ימי חייך. זה גדל בעפר, וזה גדל במים. נחש שהתגדל במים לא חזק כזה שהתגדל ביבשה, ועל זה כתוב מארת חסר.

זוהי הזדמנות לאותו של המים. ואף על גב [וזה לא] שהזדמנו אליו, לא נלחם בו, אלא הקדוש ברוך הוא לבדו שהרג אותו מתוך הים, כמו שבארנו שבגלל גסות הרוח שבו, כמו שנגאמר (יחזקאל כט) אשר אמר לי יארי וגו'.

ועבר ה' לנגף את מצרים וגו'. שנינו, אמר רבי יוסי, פסוק זה קשה, וכי יראה את הים ואחר כך ופסח, שמשמע שסימן הוא עשה? ואם תאמר בשביל הים שהוא מצנה, אז למה בחוץ? ולמה בשלשה מקומות של הפתח, והרי כתוב (דניאל ב) הוא מגלה עמקות וגו', ומה הטעם שרצה להיות דם גלוי על המשקוף ועל שתי המזוזות?

אלא שנינו, כתוב (דברים לב) וירא ה' וינאץ, וכתוב (בראשית ו) וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ. ושנינו, לא נראית ההשגחה העליונה אלא כשנראים למטה המעשים שנעשו מעשה ממנו, ועל זה [נעד שעושים מעשה למטה] לא משגיחים להרע, פרט להרחור של עבודה זרה, שכתוב (דברים א) השמר לך פן יפתה לבבך. ומשנעשה המעשה, מתעוררת ההשגחה למעלה, ולכן הכל, בין לטוב בין לרע, תלוי הדבר במעשה.

אמר רבי יוסי, כל שוקי מצרים היו מלאים אלילים, ועוד, שבכל בית ובית היו מצויים מינים שנקשרים בכשפיהם באותם כתרים תחתונים שלמטה, ומעוררים רוח טמאה בתוכם.

וסוד הדבר למדנו, כתוב ולקחתם אגדת אזור וטבלתם בדם אשר בסף והעיתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות. אגדת אזור למה? כדי לבער רוח טמאה מביניהם, (זה הפסוק קשה, וכי יראה את הים ואחר כך ופסח, שמשמע שסימן הוא עשה? מדוע? והרי הכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא, וכתוב (דניאל ב) הוא מגלה עמקות ונסתרות. אלא שנינו, כתוב וירא ה' וינאץ וגו', וכתוב וירא ה' כי רבה רעת וגו'. ושנינו, לא מתראה ההשגחה למעלה, אלא כאשר נראה למטה מעשה, ומשנעשה מעשה - ההשגחה למעלה מתעוררת, ומפני כן הכל, בין לטובה ובין לרעה, במעשה תלוי הדבר. ולקחתם אגדת אזור וגו'. אגדת אזור למה? ומה הטעם רצה שיתגלה דם על המשקוף ועל שתי המזוזות? אמר רבי יוסי, כל השוקים במצרים היו מלאים אלילים, ובכל בית ובית היו נמצאים מינים שמקטירים בכשפיהם באותם כתרים תחתונים שלמטה ומעוררים רוח טמאה אצלם, ועל זה אגדת אזור, כדי לבער רוחות מביניהם) ולהראות בפתחיהם בשלש המקומות הללו האמונה השלמה. אחד פאן, ואחד פאן, ואחד ביניהם. ולכן ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף, משום שרואה את השם הקדוש רשום על הפתח.

אמר רבי יהודה, אם כך אז לשם מה דם, שהרי שנינו, לבן ואדם ואחד שכלול בין הגונים? אמר לו, שני דמים היו, אחד של מילה ואחד של פסח. של מילה רחמים, ושל פסח דין.

אמר רבי יהודה, לא כך, אלא כמו שלמדנו, שהחזיר הקדוש ברוך הוא את אותו דם לרחמים, כאלו היו לבן בתוך הגונים. זהו שכתוב (יחזקאל טז) ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמך ואמר לך בדמך חיי וגו'. ואף על גב שהיה אדם, החזיר לרחמים, שכתוב בדמך חיי. ולכן רשום הפתח בשלשה צדדים - אחד פאן, ואחד פאן, ואחד ביניהם.

שנה רבי חזקיה, שני דמים נראו כנגד שני כתרים שנינו (שהתעוררו למעלה באותה שעה. אמר רבי יוסי, כתיר אחד שכלול בשני צדדים טמונים, ברחמים ודין.

אמר רבי אבא, בכמה מקומות חס הקדוש ברוך הוא על בניו. בן אדם עושה בית, והקדוש ברוך הוא אומר לו: כתב את שמי ושם אותו בפתח שלך, ואתה שרוי בתוך הבית, ואני יושב מחוץ לפתח לשמר אותך. וכאן אמר: רשם על הפתח את סוד האמונה שלי, ואתה שרוי בתוך הבית, ואני שומר אותך מחוץ, שכתוב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, וכתוב וירא את הים על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף.

עוד אמר רבי אבא, כמו השם הקדוש עשו באותה שעה. מה השם הקדוש ה חזר באותה שעה לדיון, אף כך חזר דם זה בשעה זו לדיון, שכתוב וירא את הים על המשקוף ועל שתי המזוזות. רשם של כלם אדם, להראות שהרי חזר להיות דין לעשות נקמות.

וסוד הדבר - כמו שהוא למעלה באותה שעה, כשרוצה להראות למטה, אם רחמים - ואם דין - דין. זהו שכתוב וטבלתם בדם אשר בסף והעיתם וגו'. ולעיתיד לבא כתוב, (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה. שעתיד להראות (להחזיר) כלם דין לעשות נקמות.

ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מה הטעם? משום ששנינו, אמר רבי יצחק [אמר רבי ירמיה], לא צריך לאדם ללכת בשוק ולהמצא בשוק בזמן שהדין תלוי בעיר, שפניו שנתנה רשות למשחית - מי שפוגש אותו, נזק. וכאן משום שהדין נמצא, לא צריך לצאת בחוץ.

שנינו, אמר רבי יוסי, באותו ממש שנמצא דין למצרים, באותו ממש נמצא דין לישראל, וזהו

שְׁכָתוֹב וְרָאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסָחִי עָלֵיכֶם. וְכֵן שָׁנִינוּ, בְּכָל אוֹתָם כְּתָרִים קְדוֹשִׁים שְׁלֹמֶעֱלָה - כְּמוֹ שְׁנִמְצָא דִין, נִמְצָאִים רַחֲמִים, וְהִכָּל בְּשָׁעָה אַחַת. שָׁנָה רַבִּי חִזְקִיָּה, כְּתוּב (שם יט) וְנִגַּף ה' אֶת מִצְרַיִם נִגַּף וְרָפָא. נִגַּף לְמִצְרַיִם, וְרָפָא לְיִשְׂרָאֵל. מַה זֶה וְרָפָא? מִמָּה שְׁנִמְּלוּ צָרִיכִים רָפּוּאָה.

וְשָׁנִינוּ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שְׁנִגְּפוּ הַמִּצְרַיִם, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתְרַפְּאוּ יִשְׂרָאֵל. שְׁשָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַה שְׁכָתוֹב וּפְסָח ה' עַל הַפֶּתַח, מַה זֶה עַל הַפֶּתַח? וּפְסָח ה' עָלֵיכֶם הַצֵּטְרָף הִנֵּה צָרִיף (לְכַתֵּב)! אֲבָל עַל הַפֶּתַח, עַל הַפֶּתַח מִמָּשׁ, זֶהוּ פֶתַח הַגּוֹף. וְאֵיזָהוּ פֶתַח הַגּוֹף? הִנֵּה אוֹמֵר זֶה מִיָּלָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בְּשָׁעָה שְׁנִחַלַק הַלֵּילָה, וְהַפֶּתַח הַקְדוֹשׁ מִתְעוֹרָר אֵלֶיהָ (מִתְעַרְב בּוֹ) הַזָּכָר. וּמִי הַזָּכָר? חֶסֶד עָלִיוֹן, שְׁמִשְׁמַע שָׁזָה בְּלִי זֶה לֹא עוֹלָה, וּבִשְׁבִיל זֶה, זֶה מִכָּה וְזֶה מִרְפָּא, וְהִכָּל בְּשָׁעָה אַחַת.

וְכָתוּב וּפְסָח עַל הַפֶּתַח, הִידוּעַ. מַה זֶה הַפֶּתַח? מִשּׁוּם שֶׁהוּא פֶתַח וּמִשִּׁיכֶת הָרוּחַ וְהַגּוֹף. וּבֹא רָאָה, עַד שֶׁלֹּא נִמּוֹל אֲבָרָהֶם, הִנֵּה אֲטוּם וְסָתוּם מִכָּל צִדָּיו. מִשְׁנִמּוֹל נִפְתַּח מִהִכָּל, וְלֹא הִנֵּה אֲטוּם וְסָתוּם כְּמוֹ בַּתְּחִלָּה.

וְהִנֵּה הַסּוּד שְׁשָׁנִינוּ (בְּרֵאשִׁית יח) וְהוּא יֹשֵׁב פֶתַח הָאֵהָל, מִשּׁוּם שֶׁהַתְּגִלָּתָהּ יוֹ"ד. מַה זֶה אוֹמֵר? אֵלָּא, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שֶׁהוּא הַשָּׂרָה בְּגִלּוּי זֶה חֶסֶד בְּצִדָּק, וְזֶהוּ פֶתַח שֶׁל מִשְׁכַּן הַעֲלִיוֹן הַקְדוֹשׁ, מִשְׁמַע שְׁכָתוֹב הָאֵהָל, הָאֵהָל הִידוּעַ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּשֶׁהַתְּגִלָּתָהּ הִיוֹ"ד הַזֶּה, הַתְּבַשָּׁר (הַתְּבַשֵּׁם) וְהַתְּבַרָּה בְּפֶתַח הָאֵהָל, שֶׁהִיא צִדָּק, לְהַתְּבַשֵּׁם בְּחִסָּד. זֶהוּ שְׁכָתוֹב כָּחַם הַיּוֹם, שֶׁהוּא שָׁעָה שְׁשׁוּלֵט הַחֶסֶד, חִלְקוֹ שֶׁל אֲבָרָהֶם. וּמִנֵּינִי לָנוּ שְׁפֶתַח הָאֵהָל הִנֵּה הַתְּבַשֵּׁם כְּנִגֹּד אֲבָרָהֶם? שְׁכָתוֹב וְה' בְּרַף אֶת אֲבָרָהֶם בְּכָל. שֶׁהַתְּבַשֵּׁם בְּחִסָּד מִשְׁהַתְּגִלָּתָהּ הִיוֹ"ד.

אָמַר רַבִּי אֶבְיָא, וְהוּא יֹשֵׁב פֶתַח הָאֵהָל, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (שם כד) וְה' בְּרַף אֶת אֲבָרָהֶם בְּכָל. שְׁזֶהוּ הַפֶּתַח הַקְדוֹשׁ, כְּתָר עֲשִׂירִי. כָּחַם הַיּוֹם, כְּמוֹ שְׁנִתֵּן לוֹ כְּתָר שֶׁל חֶסֶד. זֶהוּ שְׁכָתוֹב כָּחַם הַיּוֹם. כְּמוֹ שִׁשְׁבִּיב בָּזָה, יֹשֵׁב בָּזָה, שֶׁלֹּא עוֹלָה זֶה בְּלִי זֶה.

דָּבָר אַחֵר וְעֵבֶר ה' לִנְגַף אֶת מִצְרַיִם, מַה זֶה וְעֵבֶר? שְׁעֵבֶר עַל שׁוֹרֶת הַדִּין שֶׁל הַכְּתָרִים, (שְׁקִשְׁרִים) שֶׁהֵיוּ מִתְּקַשְׂרִים בְּכְתָרִים אַחֲרִים שְׁלֹמֶעֱלָה, וְהַתִּיר אוֹתָם מִקְיוּמָם, וְעֵבֶר עַל דְּרָכָיו כְּדִי לַעֲשׂוֹת בָּהֶם דִּין וְלִשְׁמֹר עַל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן הוּא, כָּל וְעֵבֶר, וְעֵבֶרֶתִי, וְעֵבֶר - שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֵבֶר עַל כָּל דְּרָכָיו אוֹ לְדִין אוֹ לְרַחֲמִים. כֹּאֵן וְעֵבֶר, כְּדִי לַעֲשׂוֹת דִּין. שֶׁם וְעֵבֶר, כְּדִי לְרַחֵם.

וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה וְה' הִכָּה כָּל בְּכוֹר וְגו'. [כְּתוּב (תְּהִלִּים סט) וְאֲנִי תִפְלָתִי לָךְ ה' עַת רָצוֹן וְגו'] רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים מֵאוּשָׁא לְלוֹד, וְהָיָה רַבִּי חִיָּיא רוֹכֵב בְּחִמּוֹר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נִשְׁבַּח פֶּאֶן וְנִתְפַּלֵּל, שֶׁהָרִי הִגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה, וְשָׁנִינוּ, לְעוֹלָם יְהִי אָדָם זֶהִיר בְּתִפְלַת מִנְחָה. לָמָּה זֶהִיר? מִשּׁוּם שֶׁהִיא שָׁעָה שֶׁתְּלוּי הַדִּין וְצָרִיף אָדָם לְכוֹן דַּעֲתוֹ. יָרַד רַבִּי חִיָּיא וְהַתְּפַלֵּל.

עַד שֶׁהֵיוּ הוֹלְכִים, נָטָה הַשֶּׁמֶשׁ לְהַכְנִס. אָמַר רַבִּי חִיָּיא לְרַבִּי יוֹסִי, לָמָּה אֲתָה שׁוֹתֵק? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הֵייתִי מִסְתַּפֵּל בְּדַעֲתִי שֶׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֵלָּא עַל רִאשֵׁי הָעָם. אִם רִאשֵׁי הָעָם צָדִיקִים - טוֹב לְעוֹלָם. וְאִם לֹא צָדִיקִים - אוֹי לְעוֹלָם וְאוֹי לָעָם.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וַדַּאי כֵּן הוּא, מִנֵּינִי לָנוּ? שְׁכָתוֹב (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב-יח) רָאִיתִי אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל נְפֹאֲצִים עַל הַהָרִים כְּצֹאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶן רֵעָה וַיֹּאמֶר ה' לֹא אֲדֹנִים לְאֵלָהּ יִשְׁבּוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם. יִשְׁבּוּ, יִשְׁבּוּ הִנֵּה צָרִיף (לְכַתֵּב)! לְבֵיתוֹ, בְּבֵיתוֹ הִנֵּה צָרִיף (לְכַתֵּב), שֶׁהָרִי בְּמִקּוֹם עוֹמְדִים!

אֵלָּא כֵּן שָׁנִינוּ, אִם רֹאשׁ הָעָם לֹא זוֹכֶה, הָעָם נִתְפָּסִים בְּחִטָּאוֹ, מִנֵּינִי לָנוּ? שְׁכָתוֹב וַיֹּאמֶר דָּוִד וְגו' הִנֵּה אֲנִי חִטָּאתִי וְאֲנִי הַעֲוִיתִי וְאֵלָהּ הַצֹּאֵן מַה עָשׂוּ. (וְכָתוּב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א-כא) וְאֲנִי הוּא אֲשֶׁר חִטָּאתִי וְגו') דָּוִד חִטָּא, וְיִשְׂרָאֵל סָבְלוּ. וְאִם רֹאשׁ הָעָם נִתְפָּס בְּחִטָּאוֹ - הָעָם נָצַל, שֶׁהָרִי הַדִּין לֹא שׁוּרָה עֲלֵיהֶם, שְׁכָתוֹב וַיֹּאמֶר ה' לֹא אֲדֹנִים לְאֵלָהּ. כְּלוּמַר, (אִם אֵלּוֹ) אֵלּוֹ הֵיוּ רִאשִׁים לָעָם, מִדְּרָף זֶה יִשְׁבּוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם. כָּלֵם נְצוּלִים אִם רִאשִׁיהֶם נִתְפָּסִים. וְאֵפְלוּ יְהוֹשֻׁפֵּט נִגְזַר עָלָיו לְהַעֲנִשׁ מִשּׁוּם שֶׁהַתְּחִבָּר עִם אַחָב, אִם לֹא אוֹתָהּ צֹנְחָה, שְׁכָתוֹב (מַלְכִּים א-כב) וַיִּזְעַק יְהוֹשֻׁפֵּט.

עַד שֶׁהֵיוּ הוֹלְכִים, יָרַד הַלַּיְלָה. אָמַר, מַה נַּעֲשֶׂה? אִם נִלְךְ - חֲשֹׁף הַלַּיְלָה. אִם נִשְׁבַּח - פֶּחַד הוּא. סָטוּ מִהֲדָרָךְ וַיִּשְׁבּוּ תַּחַת אֵילָן אֶחָד. וַיִּשְׁבּוּ וְהָיוּ אוֹמְרִים דְּבָרֵי תוֹרָה, וְלֹא יִשְׁנוּ.

בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה רָאוּ אֵילָה אַחַת שֶׁעֲבָרָה לִפְנֵיהֶם, וְהִתְהַ צוֹנְחָה וּמְרִימָה קוֹלוֹת. שְׁמַעוּ. קְמוּ רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסִי וְהִזְדַּעְזְעוּ. שְׁמַעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁמְכַרִּיז וְאוֹמֵר: מִתְעוֹרְרִים קוּמוּ! יִשְׁנִים הִתְעוֹרְרוּ! עוֹלָמוֹת הַזְּמַנִּי לִפְנֵי אֲדוֹנֵכֶם! (שֶׁהָרִי קוֹל יוֹצֵא שְׁכָתוֹב הָאֵילָה שֶׁל מַעֲלָה וְשֶׁל מִטָּה, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים כט) קוֹל ה' חוֹלֵל אֵילוֹת וַיַּחֲשֹׁף יַעֲרוֹת) שֶׁהָרִי אֲדוֹנֵכֶם יוֹצֵא לָנוּ עֵדוֹן, שֶׁהוּא הִיכָלוֹ, לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ עִם הַצָּדִיקִים, שְׁכָתוֹב וּבִהִיכָלוֹ כְּלוֹ אוֹמֵר כְּבוֹד.

אמר רבי חייא, עכשו חצות הלילה ממש, וקול זה הוא הקול שצא, וכואבת האילה של מעלה ומטה, שכתוב (תהלים כט) קול ה' יחולל אילות. אשרי חלקנו שזכינו לשמע את זה!

ובא ראה סוד הדבר. בשעה שהקדוש ברוך הוא נראה על הגן, כל הגן מתפנס ולא נפרד מעדן, ומהעדן הזה יוצאים מעינות לכמה דרכים ושבילים, והגן הזה נקרא צרור החיים, ששם מתעדנים הצדיקים מאור של העולם הבא, ובשעה זו מתגלה עליהם הקדוש ברוך הוא. ושנינו, בשעה שהקדוש ברוך הוא מתעורר בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, פרוז יוצא וקורא: עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמי יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו. מהו ויאכל פרי מגדיו? אלו קרבנות שנקרבו לפניו מנשמות הצדיקים, זה בחצי הלילה. בזמן אחר שאר קרבנות ממש.

ישבו רבי חייא ורבי יוסי. אמר רבי יוסי, בכמה פעמים שאלתי, זה שכתוב ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים, למה זה לא היה ביום, שיתגלה לכל פרסום הנס? ולמה מתו כל אותם חלשים שאחר הרחמים ואותם טלאים של בני הצאן, ולא מתו מלכים ושרים ואנשים עורכי קרבות כמו שהיה בסנחריב, שכתוב (מלכים ב יט) ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור וגו'! ושנינו, כלם מלכים בני מלכים, שרים וקצינים. שם נראתה הגבורה של שלים אחד שלו, יותר מזה שהיה ראוי להיות שלו יותר.

אמר לו, יפה שאלת, ואני לא שמעתי דבר בזה ולא אמר, אבל הרי זכיתי לכל זה, והדרך מתקנת לפנינו. אני שמעתי שרבי שמעון בן יוחאי מטהר את השוקים של טבריה, נלך אליו. ישבו עד שהאיר היום. כשעלה האור קמו והלכו. כשהגיעו אליו, מצאו אותו שהיה יושב, וספר האגדה בידו.

פתח ואמר, (ישעיה מ) כל הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו. כיון שאמר כל הגוים כאין נגדו, למה כתוב מאפס ותהו נחשבו לו? אלא למדנו, דעתם של כל עמי העולם, שאמונתם היא כאין, שלא נדבקו עליונים ותחתונים [בתחתונים], ושונים כנגדם אמונה של שטות. אבל מאפס ותהו נחשבו לו, כמו המוץ שסובב (שערף) ברוח ומתגלגל בסניף בריקנות, זהו שכתוב (דניאל ד) וכל דירי הארץ ככלום תשובים.

עוד פתח ואמר, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. את - זה ימין של הקדוש ברוך הוא. ואת - זה השמאל. למדנו שנטה הקדוש ברוך הוא ימינו וברא את השמים, ונטה שמאלו וברא את הארץ. זהו שכתוב (ישעיה מח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קרא אני אליהם לעמדו יחדו.

מה זה לעמדו יחדו? היעלה על לבד ששמים וארץ? לא כך (מהשמים קורא אני אליהם. והארץ לא כך) אלא ימין ושמאל שהם אי"ת וא"ת. והיאך לעמדו יחדו? בזאת ההיא ששולטת בחצות הלילה שכלולה אי"ת בזאת.

ושנינו, כתוב (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו. אי"ת - זה שאמרנו. הכל - כמו שאמר (בראשית כד) וה' ברוך את אברהם בכל. ושנינו שהיה כתר שנקרא זא"ת, שכלולה מא"ת וא"ת, ושולטת בחצות הלילה בשני צדדיה, ברחמים ודין. רחמים לישראל, ודין לעמים עובדי כוכבים ומזלות.

פתח רבי חייא ואמר, אם נוח לפני מר שנאמר דבר אחד על מה שבאתי כתוב, ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים. ומזה שאמר מר, נשמע שפסוק זה באותו דבר בא, ואנו הדרך תקינה לפנינו לבא ולשאל לפניך.

פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים קיג) מי כה' יאליהו המגביהי לשבת וגו'. מי כה' אלהינו - שעולה ומתעטר להתישב בכתר עליון קדוש, מאיר על כל המנורות שמאירות בכתרים ונעטרות. המשפיל לראות - שיויר בכתריו מכתר לכתר, מנזר לנזר, מאור לאור, ממנורה למנורה, להשגיח בעליונים ותחתונים. זהו שכתוב (שם יד) ה' משמים השקיף על בני אדם וגו'.

בא ראה, כתוב ויהי בחצי הלילה. בחצי היה צריך (לכתב), או בחצות, כמו שאמר משה. ואם כמו שאמרנו חברינו, שלא יאמרו אצטגניני פרעה, משה בדיא הוא. הרי הקשנא במקומה עומדת בשלשה אפנים, שאפלו ישראל יאמרו כך. אחד - שאם כך, היה לו לומר, ויאמר משה בחצות הלילה. למה אמר כה אמר ה' וגו', כמו שלא יכון את השעה, שהרי לא יתפסו במשה אלא בפטרון, משום שאמר כה אמר ה' וגו'! שנים - שהרי משה אמר עד בכור השפחה אשר אחר הרחמים, ולא היה כך, אלא עד בכור השבי אשר בבית הבור. על כל פנים, אפלו ישראל גם יאמרו כך, שהרי לא התבררו הדברים. שלשה - שהוא אמר משם הפטרון בחצות, וכתוב ויהי בחצי הלילה.

ועוד שאלה שלכם יותר על המשא שלא יכולה הבקמה לסבל, למה היה בחצות הלילה ולא ביום? ולמה מתו כל אותם החלשים שאחר הרחמים? אלא הכל הוא סוד עליון בין קוצרי השדה, והכל הקשר (התבשר) בנביא הנאמן.

אשרי חלקו של משה, שעליו כתוב ופיפית מבני אדם הוצק חן בשפתותיך על כן ברכך אלהים

לעולם. אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחזר אלהים אלהיך שמו ששון מחבריד. יפליית מבני אדם - משת וחנוף. הוצק חן בשפתותיך - מנח ובניו. על כן משחזר אלהים אלהיך - מאברהם ויחזק. שמו ששון - מיעקב. מחבריד - משאר נביאים. וכי גבר שעולה בדרגות עליונות שלא עולה שום אדם אחר לא יודע מה שאומר?

אלא כך שנינו, הפתר הזה שנקרא זא"ת, נקרא אש"ה, כמו שנקרא (בראשית ב) לזאת יקרא אשה. למה? משום כי מאיש לקחה זאת. מי הוא איש? אותו שנקרא זה, וזהו איש זכר, כמו שנקרא (שמות לב) כי זה משה האיש. האיש הזה. ונקרא איש זה, וזה איש. וזאת נלקחה מזה שנקרא זכר.

וימשיך כך התמר הזה זכר ונקבה, שלא עולה זה בלי זה. תמר, כמו שנקרא (שיר ג) כתמרות עשן. מה עשן עולה לבן ושחר, אף כך הכל כלול בה בחצות הלילה לעשות הנהגותיה בשעה אחת לבן לישראל ושחר לעובדי כוכבים ומזלות.

ועוד, שהלילה הזה לא נחלק ולא עושה הנהגותיו. מנין לנו? מאברהם, שכתוב ויחלק עליהם לילה, שניחלק לעשות הנהגותיו. אף כאן משה אמר כחצות, [מהו כחצות? כמו שנקרא (מלכים ב ג) פעלות המנחה, (איוב ה) פעלות גדיש. אף כאן כחצות] כשמתחלק. שמשעה ידע שלא לעשה הנהגותיו עד שיתחלק.

וכך היה, שלא עשה הלילה הנהגותיו עד שהתחלק, בחצי האחרון עשה הנהגותיו, זהו שכתוב ויהי בחצי הלילה. מה זה בחצי? במחצית האחרונה, בזמן שהיא שולטת, ונמצאת זאת הזאת לעשות הנהגות תמיד. וכל הנהגה שנעשית בלילה, נעשית במחצית האחרונה.

וה' הכה כל בכור. וה' - הוא ובית דינו. וה' - הוא ונהגותיו. הכה כל בכור - הכה? משה לא אמר אלא וימת וגו', מהו הכה? אלא שהתעורר כה, כמו שהפחיד אותו משה, שכתוב והנה לא שמעת עד כה.

ושנינו, פרעה היה חכם מכל מכשפיו, והסתכל בזאת שתעשה בו דין, ועתידה להחריב את ארצו, כמו שאמר משה, בזאת תדע כי אני ה'. ובהוא מה כתוב? (שמות ז) ויפן פרעה. מה זה ויפן? שהפנה לבו מהרהור זה, כמו שנקרא ויפן אהרן. ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת. גם - לרבות זו שעתידיה להחריב את ארצו, ולא שם לבו כנגד זאת.

כל בכור - אפלו דרגות עליונות ותחתונות נשברו משלטונם (מהשתלשלותם), כל אותם ששולטים בחכמה שלהם, שכתוב בארץ מצרים. וכל הדרגות, העליונות והתחתונות שנשברו משלטונם (מהשתלשלותם), כלם נראות (נרמזות) בפסוק, שכתוב מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה אשר אחר הרחמים וכל בכור בהמה. הרי כלם נראים בפסוק.

סתמו של דבר, מבכור פרעה הישב על כסאו - פתר תחתון של שליטת המלכות (מהמלכות) שלממלה. עד בכור השפחה - פתר שמאל מתחתיה של שליטה מאחר ארבע (מפתח אחר) רחמים, ארבע מחנות. (משמע) משום שכתוב אחר הרחמים, (ולא מן הרחמים). וכל בכור בהמה - תחתונים מתחתונים, נקבה מנקבות, שנמצאו באתונות בבהמות וחמורים, בגדולים ובקטנים, ומקבילים מהם גברים ונקבות. עד בכור השבי אשר בבית הבור - אותם שיוצאים משפחה, שבהם עושים לאסירים שישתעבדו בהם לעולמים ולא יצאו לחרות.

ובבטחון הדרגות הללו סרבו המצרים, שבהם עשו קשר לישראל שלא יצאו מעבדותם לעולמים. ובזה נראית הגבורה והשלטון של הקדוש ברוך הוא, וזכרון זה לא יכלה מישראל לדורי דורות. שאם לא היה כח וגבורה של הקדוש ברוך הוא, כל מלכי העמים וכל מכשפי העולמות וחכמי העולמות, לא יצאו ישראל מן העבדות, שהתיר את הקשרים שלהם ושבר את כל אותם הפתרים כדי להוציא אותם. על זה כתוב (ירמיה י) מי לא יראד מלך הגוים כי לך זאת? כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך.

בכה רבי שמעון, הרים קולו ונאנח. אמר, אשכול הקנטור נמצא. חשבתם ששבח הקדוש ברוך הוא כמה פעמים, (דברים ה) אשר הוצאתיך מארץ מצרים, (שם טז) הוציאך ה' אלהיך ממצרים, (שם ה) ויצאך ה' אלהיך משם, (שמות יב) הוצאתי את צבאותיכם, (שם יג) זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים, (דברים ד) ויצאך בפניו בלחיו הגדול ממצרים, הוציא ה' אתכם מזה.

אלא שנינו, עשרה כתרים הם למטה כמו שלממלה, וכלם נסתרים בשלש אלה שאמרנו. ושלשה קשרים קשורים בהם על שלש דרגות אלו שבהם עשו שישראל לא יצאו משעבודם לעולמים.

אשריכם אברהם יצחק ויעקב, שבזכותכם התירו את הקשרים, והקדוש ברוך הוא זכר שלש קשרי האמונה שלכם. זהו שכתוב (שמות ב) ויזכר אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב. את אברהם - הרי קשר אחד של אברהם. את יצחק - הרי קשר שני של יצחק. ואת יעקב - הרי קשר שלישי, שלמותו של יעקב.

למדנו, כל הזמנים והחגים והשבתות, כלם זכרון לזה, ועל זה התקיימו כלם, שאלמלא זה לא הייתה שמירה של זמנים וחגים ושבתות, ולכן לא כלה הזכרון של מצרים מכל הזמנים והחגים והשבתות. בא ראה, דין (זה) הוא יסוד ושרש של התורה, וכל מצוותיו, וכל האמונה השלמה של ישראל.

ועוד, למה לא היה ביום כפי ששאלתם? שנינו, כתוב היום אתם יצאים, וכתוב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה. אלא שנינו, עקר גאלת ישראל לא היה אלא בלילה, שהלילה מתיר קשרים ועושה נקמות, והיום הוציא אותם בראש גלוי, זהו שכתוב (במדבר לג) יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים. (ועוד, הלילה מתיר את הקשרים ועושה נקמות ודינים, והיום מגלה ומפרסם הנס והנקמה שנעשה. זהו שכתוב יצאו בני ישראל ביד רמה וגו'). וכתוב ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור. זהו פרסום הנס.

באו רבי חייא ורבי יוסי, השתטחו לפניו ונשקו דוד, ובכו ואמרו, חקיקות עליונים ותחתונים מרימים ראש בזכותך. עשה הקדוש ברוך הוא ורשלים למטה כמו שלמעלה. עשה [רשב"י] חומות העיר הקדושה ושעריה. מי שנכנס, לא נכנס עד שיפתחו השערים. מי שעולה, לא עולה עד שיתקנו המדרגות של החומות. מי יכול לפתח את שערי העיר הקדושה, ומי יכול להתקין את המדרגות של החומות? זה רבי שמעון בן יוחאי, שהוא פותח שערים של סודות החכמה והוא מתקן דרגות עליונות. וכתוב (דברים טז) יראה כל זכורך את פני האדון ה'. מי זה פני האדון ה'? זה רבי שמעון בן יוחאי, שמי שהוא זכר מן הזכרים צריך להראות לפניו.

אמר להם, עד עכשו לא סימנו הדבר על שאלתכם, שהרי שנינו וה' הכה כל בכור, כל בכור סתם, כמו שאמרנו. והכל היה כמו של אותם שמתו, אותם קושרי הקשרים שהיו משתמשים בכשפיהם באותם הכתרים. מהם משתמשים בעליונים ומהם בתחתונים, ואף על גב שכלם הם תחתונים. וכל ארץ מצרים מלאה הייתה כשפים, וכתוב כי אין בית אשר אין שם מת.

ונעשה דין בכל, בשעה שהתכנסו כלם בבתיהם ולא היו מתפזרים במדבר ובשדה, אלא כלם נמצאו בבתיהם, [ואור הנר יפה לבדיקה מבחוץ] ועשה הלילה את דיניו בכל באותה שעה. ושנינו שהיה מאיר הלילה כמו היום בתקופת תמוז, וראה כל העם את דיני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב (תהלים קלט) ולילה כיום זאיר כחשכה פאורה.

ובשעה שיצאו, נמצאו כלם מתים בשוקים לעיני הכל. רצו לקבר אותם ולא מצאו, וזה היה קשה להם מהכל. ראו את ישראל יוצאים לעיניהם בצד אחד, וראו את מיתיהם בצד האחר. ובכל היה פרסום הנס שלא היה כזה מיום שנברא העולם.

ובא ראה, כתוב ליל שמרים הוא לה' להוציאם וגו', הוא הלילה הזה לה' שמרים לכל בני ישראל וגו'. פסוק זה קשה, כיון שאמר ליל, מה זה שמרים, ולא שמור? שמור היה צריך (לכתוב)! וכתוב הוא הלילה הזה. ליל אמר בהתחלה, ואחר כך לילה.

אלא כך שנינו, כתוב (דברים כב) כי יהיה נערה בתולה. נער כתוב, מה הטעם? משום שכל זמן שלא קבלה זכר, נקראת נער. משקבלה זכר, נקראת נערה. אף כאן, ליל - עד שלא קבלה זכר. ואף על גב שכתוב בו שמורים - זכר היה עתיד להתחבר עמה. ובשעה שהתחבר עמה זכר, כתוב הוא הלילה הזה לה' שמרים. שמורים - זכר ונקבה, ומשום כך כתוב הלילה הזה.

ובמקום שנמצאו זכר ונקבה אין שבח אלא לזכר. וכך שבחו ישראל בתשפוחותיהם לזכר ולא לנקבה, זהו שכתוב (שמות טו) זה אלי ואנוהו, שאין שבח במקום שזכר ונקבה נמצאים אלא לזכר. ועל זה (ולזה) מחכים ישראל, שכתוב (ישעיה כה) זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו. משום שפך עתיד לעשות להם, שכתוב (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

ויסוד זה כך הוא - כמו שפאן ליל ולילה, כך עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם, שכתוב שמר מה מלילה שמר מה מליל. מה להלן שמירה וליל, אף כאן שמירה וליל. מה להלן שמירה ולילה, אף כאן שמירה ולילה.

ולילה נקרא אגב זכר, זהו שכתוב (ישעיה כא) אתא בקר וגם לילה. בקר, כמו שנאמר (בראשית יט) וישכם אברהם בבקר, שהוא מדתו ממש. וכתוב (תהלים ה) ה' בקר תשמע קולי, בקר ממש.

ישבו רבי חייא ורבי יוסי, ולמד להם הסוד של תורת כהנים, והיו חוזרים כל יום ויושבים לפניו. יום אחד יצא רבי שמעון לחוץ, הלכו עמו, הגיעו לשדה אחד וישבו.

פתח רבי שמעון ואמר, בא ראה, כתוב (קהלת ז) את הכל ראיתי בימי הבלי יש צדיק אבד בצדקו ויש רשע מאריך ברעתו. שלמה שהיתה חכמתו תורה (מכבדת) על הכל, מה הוא אמר בפסוק הזה? אלא שלמה רמז רמז של חכמה, שהרי ראינו שדרכי הקדוש ברוך הוא אינם כך, שהרי כתוב ולתת



לאיש בדרךיו וכפרי מעלליו. אלא שני ענינים הם שכאן רמוז.

ששנינו, כשעניני הקדוש ברוך הוא רוצים להשגיח בעולם ולעין בו, כמו שכתוב (עניני ה' המה משוטטים בכל הארץ (זכריה ד), וכתוב כי וגו') כי ה' ענינו משוטטות בכל הארץ, ונמצאים רשעים בעולם, אותו צדיק שנמצא בדור נתפס בחטאם, ולרשעים מאריך הקדוש ברוך הוא רגזו עמהם עד שישובו, ואם לא - לא ימצא מי שיבקש עליהם רחמים. זהו שכתוב יש צדיק אבד בצדקו, משום שאותו צדיק הסתלק מהעולם.

משום כך שנינו, לעולם אל ידור אדם אלא במקום שאנשי מעשה דרים בתוכו. מה הטעם? משום שאוי לזה שמדורו בין הרשעים, משום שהוא נתפס בחטאיהם, ואם דיורו בין צדיקים, מיטיבים לו בגללים.

שהרי רב חסדא היה דיורו בראשונה בין קפוטקאים, והשעה היתה דחוקה לו ומחלות רודפות אחריו. נסע ושם מדורו בין בעלי מגנים של צפורי, ועלה וזכה לכמה טובות, לכמה עשר, לכמה תורה, ואמר: כל זה זכיתי על שנקנסתי בין אותם שהקדוש ברוך הוא משגיח להיטיב להם.

דבר אחר את הפל ראיתי בימי הבלי - וכי שלמה, שדרגות עליונות של חכמה היו בו על כל בני הדור, שכתוב ויחכם מכל האדם, [והשתדלותו בתורה לעשות טוב ואמת] שכתוב וישב שלמה על כסא ה' למלך, אמר בימי הבלי, וכתוב (קהלת א) הבל הבלים אמר קהלת?

ושנינו, שבע שמות נקרא: שלמה, ידיד'י, אגור, בן יק"א, איתיא"ל, למואל, קהלת. קהלת כנגד כלם, וכלם נקרא כעין של מעלה. קהלת כנוס קדוש של עשרה, משום כך קהל אין פחות מעשרה, וקהל אפלו מאה, וקהלת כלל של הכל, כמו שנקרא קהלת יעקב.

ושנינו, שמותיו נקראו על שם החכמה, ומשום כך עשה שלשה ספרים: שיר השירים, קהלת, משלי. וכלם להשלים החכמה. שיר השירים כנגד חסד, קהלת כנגד דין, משלי כנגד רחמים, כדי להשלים את החכמה. והוא עשה כל מה שעשה כדי להראות חכמה, וכנגד דרגה (וכנגד סוד) עליונה, והוא אמר בימי הבלי, הבל הבלים.

אלא, סוד של הבל נכבד הוא, והוא ההבל שיוצא מהפה. וסוד ההבל שיוצא מהפה נעשה ממנו קול. ושנינו, אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן שלא חטאו. שלא חטאו ממש. [וקול] והבל נעשה ברוח ומים, וכל מה שנעשה בעולם נעשה בהבל. וסוד [של דבר] שהבל זה של תינוקות נעשה קול, ומתפשט בעולם, והם שומרי העולם ושומרי העיר. זהו שכתוב (תהלים קכז) אם ה' לא ישמר עיר וגו'.

ובא ראה, הוא הבל, הוא קול. מה בין זה לזה? הבל (הוא קול) עומד בלח להוציא קול. קול ממש עומד בקיומו (שלא להוציא דבר אחר), ואותו הבל שהיה ירשת אביו קראו הבל, וממנו ראה כל מה שראה. ואף על גב שסיועים רבים מלמעלה, אחרים היו לו, ולהודיע הדבר אמר בימי הבלי. שדבר זה בא משם.

וסוד הדבר - הפל הבל, את הפל ראיתי בימי הבלי יש צדיק אבד בצדקו. זהו סוד הדבר שגלה ופרסם שהפל תלוי בימי הבלי. כלומר, בזמן שההבל הזה יונק מן הדיון כדי לעשות דין, צדיק אבד בצדקו. ובזמן שההבל הזה יונק מרחמים, רשע מאריך ברעתו, וינקהם תלויים בהבל הזה. ולכן כתוב בימי ולא כתוב ביום, והפל תלוי בימי הבל זה. מי שנפגש בדיון - בדיון, ומי שנפגש ברחמים - ברחמים.

ואם תאמר, יש צדיק אבד, ולא אמר אבוד - כך הוא אובד ממש, שאותו הדיון אובד לצדיק מהעולם ומהדור. ויש רשע מאריך ברעתו - מאריך ממש. ששכחותו הדיון (הבל) יונק מרחמים, עושה רחמים לאותו רשע ומאריך לו.

עד שהיו יושבים, ראו קיטור שהיה עולה למעלה ויורד למטה. אמר, התעטרות התעטר ברפש (בעניות) הארץ מלמעלה. בין כך וכך העלה אותו שדה ריח מכל הבשמים. אמר, נשב כאן, ששכינה עומדת אצלנו. משום כך פריח שדה אשר ברכו ה'.

פתח ואמר, (בראשית כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני וגו'. וירח את ריח בגדיו, משמע שאותם לבושים היו מעלים ריח טוב, (שלא זזו) ואחר כך זז מהם אותו ריח. עכשו יש להסתכל, כתוב ריח בגדיו, וכתוב ריח בני, ולא אמר ריח הבגדים, אלא ריח בני. אלא שנינו, בין שנקנס יעקב, נכנס עמו גן עדן. ושנינו, אותם בגדים היו של אדם הראשון, שכתוב (שם ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם, והוציאם מגן עדן.

ואם תאמר שכתוב ויתפרו עלה תאנה, שאלה היו, אם כך למה כתוב ויעש ה' אלהים, וכתוב כתנות עור, הרי לא היו אלא עלה תאנה? אלא פתרגומו: לבושי כבוד, והיו מעלים ריחות מבשם של גן עדן.

ושנינו, בשם מלא נעשו, שכתוב ויעש ה' אלהים, מה שלא נעשו בו שמים וארץ. ולא? והרי כתוב (שם ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים? לא קשה. זה כשנעשו, לא נעשו בשם מלא, פרט לכשהתקיימו, בשם מלא התקיימו.

וימה שאמרו שאותם לבושים היו לאותו עשו הרשע שלקח אותם מממרוד - כך בארנו. והדבר קשה, שאם כך, הרי כתוב לאדם ולאשתו. לבושים לאדם ולבושים לחנה. לבושים של חנה מה נעשו? ועוד, שאם כך, במה נקברו? האם תעלה על דעתך שהם עזבו וזרקו מהם הזר העליון שנתן להם הקדוש ברוך הוא?

אלא אותם לבושים שהתלבשו בהם אדם ואשתו, לא התלבש בהם אדם אחר, שבאותם לבושים דמו כמו שלמעלה. ואם תעלה בדעתך שהם מעצמם התלבשו בהם - בא ראה, כתוב וילבשם, שהקדוש ברוך הוא הלביש אותם, אשרי חלקם.

כתוב (תהלים קד) ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת. וכתוב (שם צו) הוד והדר לפניו. וכתוב (שם קד) עוטה אור פשלה וגו'. כיון שהתלבש [מה שהתלבש], עשה מה שעשה. מלמד שהתעטף הקדוש ברוך הוא באור ובגד את השמים. אלא במה בארנו החמדת אשר אתה בבית? החמדת - בגדי מלכות במשי וזהב, ודרך העולם שגונזים אותם בבשמים וריחות לכבוד הלבושים שלהם.

בא ראה, וירח את ריח בגדיו - בתחלה. וכשהרגיש אמר, ראה ריח בני, שיגיע שבו הדבר היה תלוי, שבגללו העלה ריח. כריח שדה אשר ברכו ה', וכי מגין היה יודע יצחק ריח שדה אשר ברכו ה'?

אלא שני דברים הם, והכל הוא אחד, שכתוב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. וכי לא היה לו בית או מקום אחר להתפלל? אלא אותו השדה היה אשר קנה אברהם סמוך למערה, שכתוב השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת. ובשעה שהיה יצחק נכנס אליו, ראה שכינה עליו, והעלה ריחות עליונים קדושים, ומשום כך היה מתפלל שם, וקבעו לתפלתו.

ולמה אברהם לא היה מתפלל שם? משום שקביעות של מקום אחר היתה לו בתחלה, ודבר אחר ריח שראה בהר המוריה. ולמה נקרא מוריה? על שם המור הטוב שהיה שם.

והכל היה, וגן עדן שנכנס עמו וברכו, ומשום כך לא תלה הדבר בלבושים, אלא ביעקב ממש, שראה שבו היה הדבר תלוי (ונראוי היה להתברך) ונראה, וזכותו עולה להתברך, ונכנס עמו גן עדן. ומשום כך, כשהתרעם עשו, אמר גם ברוך יהיה.

אמר רבי יצחק, לא הצטרפה תורה לכתב אלא מהחדש הזה לכם ראש חדשים. מה הטעם? משום שזה היה תחלת הלבנה, ועל זה התורה הצטרפה לכתב מכאן, שהרי בקדוש-ברוך-הוא נקשר הדבר.

ולא קשה שלא כתוב זאת, החדש הזאת, שהרי זה וזאת מתקשרים כאחד. ובמקום שיש זכר ונקבה כאחד, אין השבח אלא לזכר, ועל זה ראשון הוא לכם לחדשי השנה, לחדשי השנה ודאי. אמר רבי יהודה, למה פעמים לכם? אמר רבי יצחק, מהם נשמע יותר, כמו שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו. התקשרות זו לכם, ולא לשאר העמים.

דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשר לחדש הזה ויזכו להם איש ששה וגו'. בעשר, למה בעשר? אמר רבי אבא, בזמן שמאיר חיובל ללבנה, שכתוב חיובל, בעשר לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא.

ויזכו להם איש ששה לבית אבת, למה? משום שבזמן זה צריך למשך אותו, שהרי שנינו, בדבר זה נשבר הכתר [אחד] התחתון שנאחזים בו כל שאר הכתרים התחתונים. ועל זה פרש משה ואמר משכו וקחו לכם צאן, כמו שכתוב צאן ועבד ושפחה.

אמר הקדוש ברוך הוא, עשו אתם מעשה למטה, ואני אשבר את כחם למעלה. וכמו שאיתם תעשו פאש, שכתוב כי אם עלי אש - אף אני כך אעביר אותו פאש בנהר דינור.

למה נמשך בעשרה ונשחט בארבעה עשר? אמר רבי אבא, בזה התקשרו ישראל ארבע מאות שנה. ואף על גב שארבע מאות שנה לא השתעבדו בהם, מפל מקום, הואיל והיה עתיד להתקשר בהם, נחשב עליו כאילו השתעבד בהם כל ארבע מאות שנים. משום זה מעבדים אותו ארבעה ימים קשור ברשותם של ישראל, ואחר כך ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

למה בין הערבים? בשעה שהדין תלוי ובשעה שדבר זה נמסר לו על ידי אברהם, שכתוב (בראשית טו) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברהם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו. אימה - כתר אחד. חשכה - כתר אחר. גדלה - זו היא הגדולה מהכל. ואף על גב שבארנו פסוק זה על שאר שעבודיהם של ישראל, והכל היה. כמו זה כי מחה אמוחה, אתם מלמטה, ואני מלמעלה.

שנינו, לא יצאו ישראל ממצרים עד שנשברו כל השליטים שלמעלה (מהשתלשלותם) משליטתם,

וַיֵּצֵאוּ יִשְׂרָאֵל מִרְשׁוּתָם, וַיִּכְנְסוּ לַרְשׁוּת הַקְדוּשָׁה הַעֲלִינָה בְּקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וַיִּנְקְשׁוּ בוֹ. זֶהוּ שְׁכָנֹתָ כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדִי הֵם. מָה הַטַּעַם עֲבָדִי הֵם? אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, שֶׁהוֹצֵאתִי אוֹתָם מִרְשׁוּת אַחֶרֶת, וַהֲכִנְסֹתִים בְּרִשְׁוֹתִי.

וְהִינוּ שְׂאֵמֶר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מָה זֶה שְׁכָנֹתָ אֵד בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם, כִּי כָּל אֶכָּל מִחֻמָּצָת? אֵלֶּה כֶּךָ בְּאֶרְנוּ, שְׂאֵר זֶה וּמִחֻמָּצָת זֶה הֵן דִּרְגָּה אַחַת, וְכֻלָּם אֶחָד. רִשְׁיֹת אַחֲרוֹת, אוֹתָם שְׁלִיטִים הַמְּמַנִּים עַל שְׂאֵר עַמִּים, וְקוֹרְאִים לָהֶם יֵצֵר הָרַע, רִשְׁוֹת אַחֶרֶת, אֵל נָכָר, אֱלֹהִים אַחֲרִים - אֵף כֶּךָ שְׂאֵר וּמִחֻמָּצָת וְחֻמָּץ, וְהַכֹּל אֶחָד. אֲמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל הַשָּׁנִים הִלְלוּ עֲמֻדָתָם בְּרִשְׁוֹת אַחֶרֶת, עֲבָדִים לָעַם אַחֵר. מִכָּאן וְהִלָּאָה שְׂאֵתָם בְּנֵי חוּרִין, אֵד בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם. כָּל מִחֻמָּצָת לֹא תֹאכְלוּ. וְלֹא יִרְאֶה לָךְ חֻמָּץ.

אֲמַר רַבִּי יְהוֹנָדָה, אִם כֶּךָ אִזְּגִים כָּל יְמֵי הַשָּׁנָה, לְמָה שְׁבַעַת יָמִים, שְׁכָנֹתָ שְׁבַעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֶיכֶם, שְׁבַעַת יָמִים וְלֹא יוֹתֵר? אֲמַר לוֹ, כָּל זָמַן שֶׁהִתְחַיֵּב אָדָם לְהִרְאֹת אֶת עַצְמוֹ בֶּן חוּרִין - כֶּךָ צָרִיד. כָּל זָמַן שֶׁלֹּא הִתְחַיֵּב - לֹא צָרִיד.

לְמַלְךְ שֶׁעָשָׂה אָדָם אֶחָד קָצִין. כָּל אוֹתָם יָמִים שֶׁעָלָה לְדִרְגָּה זֹאת שְׁמָחָה, וְלִבְשׁ בְּגָדֵי כְבוֹד. אַחֵר כֶּךָ לֹא צָרִיד. לְשָׁנָה אַחֶרֶת שׁוֹמֵר אוֹתָם יָמִים שֶׁעָלָה לְכְבוֹד זֶה, וְלִבְשׁ אוֹתָם בְּגָדִים, וְכֶךָ כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה. כֶּךָ יִשְׂרָאֵל, כְּתוּב שְׁבַעַת יָמִים שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא, שֶׁהֵם יְמֵי שְׁמֻחָה, יָמִים שֶׁעָלוּ לְכְבוֹד זֶה וַיֵּצֵאוּ מִשְׁעַבְדּוֹ אַחֵר, וְלָכֵן שׁוֹמְרִים בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה אֶת הַיָּמִים שֶׁעָלוּ לְכְבוֹד הַזֶּה, וַיֵּצֵאוּ מִרְשׁוּת אַחֶרֶת וַיִּכְנְסוּ בְּרִשְׁוֹת הַקְדוּשָׁה. וְעַל זֶה כְּתוּב שְׁבַעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ.

אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִצַּת כְּתוּב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִרְאֵת אֱלֹהִים. וְלָמָּה נִקְרָא מִצַּת? דִּין, דִּין קְדוֹשׁ, דִּין שְׁנֵאִתָּה בַּשָּׁם הַקְדוֹשׁ, דִּין שֶׁלֹּא הָיָה קֶשֶׁה כָּל אוֹתוֹ זָמַן בְּתוֹךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה הִלְבָּנָה עוֹמֶדֶת בַּפֶּגֶם, וְעַל שְׁעוֹמֶדֶת הִלְבָּנָה בִּפְגִּימָתָהּ כְּתוּב לָחֵם עֲנִי.

מָה הַטַּעַם עוֹמֶדֶת בַּפֶּגֶם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִפְרָעוּ וְלֹא הִתְגַּלָּה אוֹת הַבְּרִית הַקְדוּשָׁה. מֵהוּלִים הָיוּ וְלֹא נִפְרָעוּ. מִתִּי נִפְרָעוּ? בַּשָּׁעָה שְׁכָנֹתָ (שְׁמוֹת טו) שֶׁם שֶׁ לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְחָה. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁבְּאֶרְנוּ פְּסוּק זֶה בְּדִבְרֵי אַחֵר - הַכֹּל הָיָה וְרָאוּ.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁנִּפְרָעוּ בַּיָּמִי הַזֶּה - לֹא כֶּךָ, אֵלֶּה אוֹתָם שְׁכָנֹתָ (יְהוֹשֻׁעַ ה) וְכָל הַעָם הִילּוּדִים בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ וְגו'. אַחֵר שֶׁנִּפְרָעוּ, אֲמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּהִתְחַלָּה אֶכְלָתָם מִצּוֹת, כְּשֶׁעֲמִידָה הִלְבָּנָה בִּפְגִּימָתָהּ, וְנִקְרָא לָחֵם עֲנִי. מִכָּאן וְהִלָּאָה לָחֵם זֶה יְהִי מִמְקוֹם אַחֵר. מָה הוּא? שְׁכָנֹתָ (שְׁמוֹת טז) הִנְנִי מִמְטִיר לָכֵם לָחֵם מִן הַשָּׁמַיִם. לֹא מֵהִלְבָּנָה כְּמוֹ אוֹתוֹ זָמַן, אֵלֶּה מִן הַשָּׁמַיִם מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שְׁכָנֹתָ וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם.

וַיִּשְׂרָאֵל הַקְדוּשִׁים שׁוֹמְרִים אוֹתָם יָמִים שֶׁנִּכְנְסוּ תַּחַת כֹּכְבֵי הַשָּׁכִינָה, וְשׁוֹמְרִים אוֹתוֹ לָחֵם שְׂבָא מִצֻּדָה, וְעַל זֶה כְּתוּב אֶת חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר וְגו', וְכְתוּב וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַמִּצּוֹת. מָה זֶה וְשִׁמְרָתֶם אֶת הַמִּצּוֹת? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם יט) וְשִׁמְרָתֶם אֶת בְּרִיתִי, וְהַכֹּל בְּדִרְגָּה אַחַת עוֹלָה וְנִאֲחָז.

וְאִם תֹּאמַר, אֵיד מִשָּׁה לֹא פָּרַע אוֹתָם? אֵלֶּה כֶּדִּי שֶׁלֹּא יִתְעַכְּבוּ שֵׁם יִשְׂרָאֵל עַד שִׁיתְרַפְּאוּ, וְעַל זֶה כְּתוּב שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכְלוּ עֲלֵיו מִצּוֹת לָחֵם עֲנִי. מָה הַטַּעַם לָחֵם עֲנִי? מִשּׁוּם כִּי בְּחַפְזוֹ זָצְאָתָ וְגו', וְכְתוּב וְלֹא יִכְלוּ לְהִתְמַהֵמֵה.

בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ, נִכְנְסוּ מֵהוּלִים וְנִפְרָעוּ, וּמָה כְּתוּב? (דְּבָרִים ח) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָתָהּ תֹּאכְלוּ בָּהּ לָחֵם. מָה זֶה בְּמִסְכָּנָתָה? לָחֵם עֲנִי. לְמָה נִקְרָא לָחֵם עֲנִי? מִשּׁוּם שֶׁהִלְבָּנָה עוֹמֶדֶת בִּפְגִּימָתָהּ וְלֹא מִתְבָּרְכֶת מִן הַשָּׁמַיִם, וְלֹא מוֹאֲרֶת מִן הַשָּׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי כָּל בְּשָׁמַיִם וּבְאֶרֶץ, וְלֹא מוֹאֲרֶת [מִכָּל] מִיּוֹבֵל. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִפְרָעוּ. אֲבָל כָּאן שֶׁנִּמְלָכוּ יִשְׂרָאֵל וְנִפְרָעוּ, לֹא תִּחְסַר כָּל בָּהּ כְּתוּב, וְעַל זֶה לֹא בְּמִסְכָּנָתָהּ תֹּאכְלוּ בָּהּ לָחֵם. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא תִּחְסַר כָּל בָּהּ. כְּמוֹ שֶׁחֲסָרוּ לָהּ בְּמִצְרָיִם.

וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל זָכְרוֹן שֶׁל מִצְרָיִם וְאוֹכְלִים, וְלֹא מִתְפַּלֶּה מִדּוּרֵי דוּרוֹת. וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִפְרָעוּ כָּאן בְּמִצְרָיִם, חֲסָרוּ אוֹתוֹ, אֶת הַכֹּל הַזֶּה, וְהִלְבָּנָה עוֹמֶדֶת בִּפְגִּימָתָהּ. וְנִקְרָא לָחֵם עֲנִי. עֲנִי כְּתוּב וְגו'. וְכִי שֶׁאֲכָלוּ אוֹתוֹ שֵׁם בְּאֶרֶץ, זֶה הָיָה בְּשִׁבְלֵי זָכְרוֹן מִצְרָיִם, וְזֶה לְדוּרֵי דוּרוֹת, וְלִעֲתִיד לְבֹא כְּתוּב (ישעיה ס) לֹא יָבֹא עוֹד שֶׁמֶשֶׁךְ וִירְחָךְ וְגו'.

שְׁנִינוּ, אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם וְגו'. וְכְתוּב אֵד בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכַּפּוּרִים הוּא. נִשְׁמַע כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שְׁכָנֹתָ בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה. מָה זֶה אוֹמַר? אֵלֶּה בְּעֶשֶׂר, דָּבָר זֶה תְּלוּי בְּעֶשֶׂר. לַחֹדֶשׁ הַזֶּה? בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה הָיָה צָרִיד (לְכַתֵּב)! אֵלֶּה כְּשֶׁבֹא הַמִּנְהַג לְדִרְגָּה הַזֹּאת, כְּתוּב לַחֹדֶשׁ הַזֶּה דִּוְקָא.

וַיִּקְחוּ לָהֶם שֶׁהָ לְבִית אֲבֹתָ שֶׁהָ לְבִית. שְׁנִינוּ, שְׁלֹשָׁה קֶשֶׁרִים הֵם: בְּכֹר בְּהֻמָּה, בְּכֹר הַשְּׁבִי, בְּכֹר

השפחה. [ששלישה קשרים] שכל השאר נקשרים בשלישת הגונים הללו של מעלה. ובזה שנקרא צאן הכל נקשר, והכל כלול בצאן. נקשר צאן בצאן, ולא יכול להפרד מקשריו, ובזה כלם נקשרו. ועל זה כתוב והיה לכם למשמרת. קשרו אותו בקשר, והיה מסור בידכם ברשותכם עד שתשחטו אותו ותעשו בו דין. ולעתיד לבא כתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום. וכתוב כי זבח לה' בבצרה. וכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד.

#### רענא מהימנא

וישא העם את בצקו טרם יחמץ וגו'. כ"ח - מצוה זו לבער חמץ, שהרי מצוה זו נמסרה לישראל, וישא העם את בצקו טרם יחמץ, וכתוב שאר לא ימצא בבתיכם, והרי פרשוה החברים, והסוד בארנו, בין חמץ ומצה של כמה מקומות, זה יצר רע, וזה יצר טוב.

כ"ו - מצוה אחר זו לספר בשבח יציאת מצרים, שהיא חובה על בן אדם לדבר בשבח זה לעולמים. כך בארנו, כל אדם שמדבר ביציאת מצרים ובאותו ספור שמח בשמחה, עתיד הוא לשמח בשכינה בעולם הבא שהוא שמחת הכל, שהרי הוא אדם ששמח באדונו, והקדוש ברוך הוא שמח באותו ספור.

באותה שעה כונס הקדוש ברוך הוא לכל הפמלגא שלו, ואמר להם: לכו ותשמעו את ספור השבח שלי שמדברים הבנים שלי ושמחים בגאולתי. אז כלם מתכנסים, ובאים ומתחברים עם ישראל, ושומעים ספור השבח שמחים בחדות גאולת אדונם. אז באים ומוזים לקדוש-ברוך-הוא על כל אותם נסים וגבורות, ומוזים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ ששמחים בשמחת הגאולה של אדונם.

אז מתוסף לו כח וגבורה למעלה, וישראל באותו ספור נותנים כח לרבונם, כמו מלך שמוסיף כח וגבורה כשמשבחם וגבורתו ומוזים לו, וכלם פוזחים מפניו, ומתעלה כבודו על כלם. ולכן יש לשבח ולדבר בספור זה כמו שנאמר. כמו זה חובה על בן אדם לדבר תמיד לפני הקדוש ברוך הוא ולפרסם את הניס בכל אותם נסים שעשה.

ואם תאמר, למה זה חובה, והרי הקדוש ברוך הוא יודע הכל, כל מה שהיה ושיהיה לאחר מכן, מדוע פרסום זה לפניו, על מה שהוא עושה, והוא יודע? אלא ודאי צריך אדם לפרסם את הניס ולדבר לפניו בכל מה שהוא עשה, משום שאותם דברים עולים, וכל הפמלגא שלמעלה מתכנסת, ורואים אותם ומוזים כלם לקדוש-ברוך-הוא, ומתעלה כבודו עליהם למעלה ולמטה.

כמו זה מי שמדבר ומפרט חטאיו על כל מה שעשה, אם תאמר לשם מה צריך? אלא המקטרג עומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא כדי לדבר ולתבע חטאי בני אדם ולבקש עליהם דין. כיון שמקדים אדם ומפרט את חטאיו כל אחד ואחד, אינו משאיר פתחון פה לאותו מקטרג, ולא יכול לבקש עליו דין, שהרי תמיד תובע דין בתחלה, ואחר כך מדבר ומקטרג שפלוני עשה כך. ולכן צריך לאדם להקדים ולפרט חטאיו.

כיון שהמקטרג רואה את זה, אין לו עליו פתחון פה, ואז נפרד ממנו מכל וכל. אם שוב בתשובה - יפה, ואם לא - הרי המקטרג נמצא עליו ואומר: פלוני שבא לפניך בעזות פנים, בעט באדונו, חטאיו כך וכך. על זה יפה שיהיה האדם בכל אלה, כדי שימצא עבד נאמן לפני הקדוש ברוך הוא.

כ"ז - מצוה אחר זו לאכל מצה בפסח, משום שהוא זכרון לדורי דורות על סוד האמונה, והרי פרשוה, שישאל צאן באותו זמן מסוד של אלילים אחרים, ונכנסו בסוד האמונה, והרי בארו את הסוד הזה בכמה מקומות.

ויאמר ה' אל משה ואהרן זאת חקת הפסח וגו'. כ"ח - מצוה זו לשחט פסח בין הערבים ב"ד בניסן, זכרון לאותו פסח מצרים, וזוהי חובה על כלם, כמו שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

פסח זה צריך להיות שמור מעשרה ימים והלאה, שכתוב בעשר לחדש הזה ויחוו להם וגו'. מה הטעם? משום שהרי אז מתחילה הלבנה להאיר מעשרה ימים והלאה, עד שנשלמת בחמשה עשר, ובארבעה עשר שיהיה נשחט בשעה שהדין תלוי על העולם.

סוד זה להעביר הזהמה מלפני הברית הקדושה, ולהנות מאותו ריח שנוסף מצלי האש, ועל זה לא בא אלא על השבע, ועל זה וכל ערל לא יאכל בו. מי שיש בו ברית קדש, יאכל בו. מי שאין בו ברית קדש, לא יאכל בו. שזה מבני הברית הוא לשבר כח של חיל אחר, להעביר ערלה מלפני ברית. משום כך זהו לעשות בבני ברית ולא בבני ערלה.

כשבא הקדוש ברוך הוא למצרים, ראה את הדם של אותו פסח שהיה רשום על הפתח, ודם הברית, איך היו עומדים על הפתח, שכתוב וילקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והנעתם וגו'. אזוב, הרי בארנו שהוא מעביר רוחות רעות, וכל צד של ריח רע מעביר בהתעוררות שלו, בגאולה העליונה של ישראל.

לעתיד לבא יביא הקדוש ברוך הוא ליצר הרע וישחט אותו. ועתה בגאולה זו כתוב, וישחטו אותו כל קהל עדת ישראל וגו'. זכרון של לעתיד לבא, בגאולה העליונה ההיא.

על שתי המזוזות ועל המשקוף, ברשם הזה של אות יו"ד, וברשם הזה של האות יו"ד, להראות את רשם הברית הקדוש, ונשברת ערלה מלפני דם הברית, רשום על הכל, ובא דם על דם. כשעובר אותו המשחית, הנה רואה דם ומתרחק מהבית, כמו שנאמר ולא יתן המשחית וגו'.

אם הקדוש ברוך הוא לבדו הורג, אז למה כתוב ולא יתן המשחית, שמשמע שהמשחית הנה הולך, ולא הקדוש ברוך הוא? אלא ודאי שהקדוש ברוך הוא הנה הורג, והמשחית הנה הולך למצא עלה לישראל. כיון שהנה רואה אותו שברון הערלה בשני צדדים, הנה בורח ונפרד מהם.

ועל שהרג הקדוש ברוך הוא כל אותם בכורות של אותו הצד, נתן בכורות של ישראל לגאולה, שלא ימצא עליהם הצד האחר עלה כלל, ובכל שומר הקדוש ברוך הוא את ישראל כאב על בנים.

בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית וגו'. מצוה כ"ט זו לאכל את הפסח הזה על מצות ומרורים. מצות - מצת כתוב. מה זה כנגד זה? אלא להראות גלות השכינה עם ישראל באותה המרידות שלהם, שכתוב וימרו את חיהם בעבדה קשה וגו'. כשאוכלים את הפסח הזה, להראות את כל מה שעשו להם במצרים באותה גלות ובאותו שעבוד.

מה כתוב? ופעם לא תשברו בו, להראות בו קלון, ובכל אותם אלילי מצרים. שהרי היו זורקים בשוק את העצמות שלו, ובאו הכלבים וגררו אותם ממקום למקום, וזה הנה קשה להם מהכל, שהרי העצמות הן תקון הגוף, ודומים לגון אחר, וישראל זרקו אותם לשוק בדרך קלון, ולכן כתוב ופעם לא תשברו בו. אתם לא תשברו, אבל הכלבים היו באים ומשברים אותו.

עוד, המצרים היו באים אחר כך והיו רואים אותם עצמות שהיו לוקחים הכלבים ממקום למקום ושואבים אותם, והיו המצרים טומנים אותם בעפר, כדי שהכלבים לא ימצאו אותם, וזהו בטיל של עובדי כוכבים ומזלות יותר מהצד שלהם. ובזה התעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו ונכפו כל הפחות האחרים, שהרי אז נכפו יותר, כשהבטיל נמצא מהצד שלהם, ולכן ישראל לא בטלו אותם, שכתוב ופעם לא תשברו בו.

קדש לי כל בכור פטר רחם וגו'. מצוה זו לקדש בכור בהמה. ועם הארץ צריך שני דברים: אחד שיהיה פדוי מתחת שלטון היצר הרע, שהוא אדוניו, כמו שאמר יעקב לעשו (בראשית לג) יעבר נא אדני לפני עבדו, בעולם הזה. אדון מצד העוונות, שהם רבים על הגוף. כמו שבארוה, רשע - יצר הרע שופטו. צדיק - יצר הטוב שופטו. בינוני - זה וזה שופטו. בינוני הוא אִח של יצר הרע ואִח של יצר הטוב. אחי יחי לך אשר לך.

וכשרבות הזכויות, הרוח שובר שתי משמרות - של חמור נוער, וכלבים צועקים, ועולה למשמרת השחר שבו האדם, וחוזר האדם להיות אדון. זהו שכתוב (שם לב) ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה. ועולה לדרגת אדם, שנאמר בו (שם א) ורדו בדת הים ובעוף השמים וגו', (שם ט) ומוראכם וחתכם וגו'.

וכשהזכויות בינוניות - (שם לב) ויאבק איש עמו, זכויות וחובות מתחבקות לערף קרב. מצד הזכויות - וירא כי לא כל לו. מצד העברות - ויגע בכף ירכו, בגיד הנשה. נשה לשון (שם מא) כי נשני אלהים את כל עמלי. והוא לשון נשיה. מדור אחד מאותן שבע הארצות. מי שירד לשם, נשפחת ממנו התורה.

וקדם שיבא אדם לעולם הזה ויצא מרחם אמו - ויאבק איש עמו. זה גבריאל, באותו אבק של עפר שנאמר (שם ב) ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה. ולמד אותו שבעים לשון, ומשום זה ויצר, אחד יצר טוב, שלמד אותו שבעים לשון, ואחד יצר הרע שנאבק עמו, שנאמר כי נגע בכף ירד יעקב בגיד הנשה, ומצא ממנו שבעים לשון שלמד אותו יצר הטוב.

וקדם כל זה ירדו עמו ארבעה מלאכים, שנאמר בהם (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך. אם יש לו זכות אבות - אחד מיכאל בזכות אברהם, והשני גבריאל בזכות יצחק, והשלישי שריד עמו נוראל בזכות יעקב, והרביעי רפאל בזכות אדם הראשון, ויצר הטוב מעליו.

ואם אין לו זכות - הולכים עמו ארבעה: עון, משחית, אף וחמה, ויצר הרע מעליהם לדון אותו לעולם הבא. ולכן פרשוה, רשע - יצר הרע שופטו. צדיק - יצר הטוב שופטו. בינוני - זה וזה שופטו. ולכן אם הוא בינוני, גבריאל שהוא יצר טוב, וסמאל שהוא יצר הרע, זה וזה שופטו.

שכל אדם יש ארבעה יסודות, ארבעה מלאכים יורדים עמו מימין, וארבעה משמאל. ארבעה מימין: מיכאל, גבריאל, רפאל, נוראל. וארבעה משמאל: עזרל, משחית, אף וחמה. מצד הגוף מטטרון יורד עליו מימין, וסמאל משמאל.

ואין אדם שאין בו ארבעה יסודות, אבל כפי היסוד שנקדים בו, כך מתחילים הארבעה הללו. אם המזל שלו ארי"ה - מקדים מיכאל, ואחריו גבריאל, ואחריו נוריא"ל, ואחריו רפא"ל. ואם מזלו שו"ר - מקדים גבריאל, ואחריו מיכאל, ואחריו נוריא"ל, ואחריו רפא"ל. ואם מזלו נש"ר - מקדים נוריא"ל, ואחריו מיכאל, ואחריו גבריאל, ואחריו רפא"ל. ואם מזלו אדם - מקדים רפא"ל, ואחריו מיכאל, ואחריו גבריאל, ואחריו נוריא"ל.

ואותם שמצד זמין, מצד של מיכאל, כל הפנים שלו הם רחמים, בעל גמילות חסדים, פנים לבנים, ואדם זה גמל חסד, חסיד וחכם, אם השתדל בתורה. ואם לא - בהפך, מצד של יצר הרע, גזלן, טפש, אין בו חסד. שלא עם הארץ חסיד.

מצד של גבריאל, ארבעת הפנים שלו דין, מדת הדין על הרשעים, ומתגלה בהם, כמו שבארנו, מתר להתגלות ברשעים בעולם הזה. גבור ביצרו, ירא חטא, יהיה דין, אם יתעסק בתורה וגבור בתלמודו. בהפך מצד של יצר הרע - מתגלה בצדיקים, דין קשה להם, גבור בעברה לעשות אותה, אינו ירא חטא, וגוני פנים אדמים, עשו שופך דמים.

מי שמזלו נש"ר אינו רחמן הרבה, ולא מדת הדין הרבה, אלא בינוני ביצר הטוב במדות הטובות שלו, ובינוני ביצר הרע במדות הרעות, ולו פנים לבנים ואדמים.

מי שמזלו אדם, מצד הטוב, כלול מכל מדות טובות, חסיד וחכם וגבור בתורה, ירא חטא, ממלא בכל מדות טובות, וגון פנים שחורים. ומצד של יצר הרע ממלא מכל המדות הרעות.

ואם חטאי האדם רבים, שולטים עליו כל המחנות של היצר הרע, עד שמסתלקים ממנו כל מחנות היצר הטוב, וממליך על איבריו את סמא"ל וכל מחנותיו.

ואם זכיותיו רבים, שולטים כל מחנות יצר הטוב, עד שישתלקו כל מחנות יצר הרע, וממליך על כל איבריו המחנות של היצר הטוב. באותו זמן שולט עליו שם יהו"ה.

ואם הוא בינוני, צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו. אלו מימינים לזכות, ואלו משמאילים לחובה, ומי שאלים - גובר. ולכן פרשה בעלי המשנה, לעולם יראה אדם עצמו כאלו כל העולם כלו תלוי בו.

ומצד של מיכאל נקרא בכור, שדרגתו כסף לבן, ומשום כך פדיון הבכור כסף, ה' סלעים, כחשבון ה' של אברהם, שאם יחכים בתורה, תתוסף עליו י', שהוא קדש, שבו צריך לקדש בכור בהמה, שהינו (ירמיה ב) קדש ישראל לה'. ובו צריך לעשר ולדות, שכל ולד הוא מצד של בן י"ה, והוא ו'.

שכל החיות שהן חיות הקדש, נקראו באותיות השם הקדוש. זהו שכתוב (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולבבדי בראתיו. אפלו כל הבריות שנבראו בהם, ואין בריאה שלא נרשמה בשם הזה, כדי להודיע למי שברא אותו, והיו"ד הוא דיוקן של ראש של כל הבריות. ה' ה' דיוקן של חמש אצבעות הימין, וה' של שמאל. ו' דיוקן הגוף.

ולכן אמר, ואל מי תדמיני ואשונה לאמר קדוש. אין בכל בריה שתשונה כמותי, ואף על גב שבראתי אותה כדמות האותיות שלי, שאני יכול למחות את אותה צורה, ולעשות אותה כמה פעמים, ואין אלה אחר עלי שיכול למחות את צורתו, ולכן (דברים לב) כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים.

ואם יקשה אדם, שהרי כתוב (שם ד) כי לא ראיתם כל תמונה - הוא יתרץ לו, הרי תמונה ראיתי, שהרי כתוב ותמונת ה' יביט. ולא בכל תמונה אחרת (שברא ויצר באותיותיו) של אדם שיצר באותיותיו, ולכן אמר ואל מי תדמיני ואשונה ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו.

ואפלו תמונה זו אין לו במקומו, אלא כשיורד למלך על הבריות ומתפשט עליהם, יראה להם לכל אחד כפי מראה וחזיון ודמיון שלהם, וזהו ויבד הנביאים אדמה.

ולכן הוא לאמר, אף על פי שאני אדמה לכם בדיוקנכם, אל מי תדמיני ואשונה. שהרי קדם שברא הקדוש ברוך הוא דיוקן בעולם ויצר צורה, היה הוא יחיד בלי צורה ודמיון, ומי (ויש) שנודע לו קדם בריאה שהוא מחוץ לדיוקן, אסור לעשות לו צורה ודמות או דיוקן בעולם, לא באות ה' ולא באות י', ואפלו בשם הקדוש, ולא בשום אות ונקדה בעולם, וזהו כי לא ראיתם כל תמונה, מכל דבר שיש בו תמונה ודמיון לא ראיתם.

אבל אחר שעשה דיוקן זה של המרכבה של אדם עליון, נרד לשם, ונקרא באותו דיוקן יהו"ה, כדי שידעו אותו במדות שלו בכל מדה ומדה, וקרא: אל, אלהים, שדי, צבאות, אהי"ה. כדי שידעו אותו בכל מדה ומדה איך תתנהג העולם, בחס"ד ובדין, כפי מעשי בני האדם, שאם לא יתפשט אורו על כל הבריות, איך ידעו אותו ואיך יתקנים? (ישעיה ז) מלא כל הארץ כבודו.

אוי למי שישנה אותו לשום מדה, ואפלו מעשר המדות הללו שלו, כל שכן לבני האדם (איוב ד)

אֲשֶׁר בַּעֲפֹר יִסּוּדָם, שְׂכָלִים וְנִפְסָדִים. אֲלֵא הַדְּמִיוֹן שְׁלוֹ כְּפִי שֶׁלְטוֹנוֹ עַל אוֹתָהּ הַמִּדָּה, וְאַפְלוּ עַל כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְלִמְעַלָּה מֵאוֹתָהּ מִדָּה. וְכִשְׁמִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה, אֵין לוֹ מִדָּה וְלֹא דְמִיוֹן וְלֹא צוּרָה.

כְּמוֹ שֶׁהֵינָם, שְׂאִין בְּמִים שֶׁל הַיָּם שְׂיוּצָאִים מִמֶּנּוּ תַּפְסִיחַ כָּלֹל וְלֹא צוּרָה, אֲלֵא שֶׁהַתַּפְּשׁוּת שֶׁל הַמִּים שֶׁל הַיָּם עַל כָּלִי שֶׁהוּא אֶרֶץ, נַעֲשֶׂה דְמִיוֹן, וְיִכְלְנוּ לַעֲשׂוֹת חֲשָׁבוֹן שָׁם, כְּמוֹ הַמְּקוֹר שֶׁל הַיָּם - הָרִי אֶחָד. יוֹצֵא מִמֶּנּוּ מַעַן כְּפִי הַתַּפְּשׁוּתוֹ בְּאוֹתוֹ הַכָּלִי, כְּמוֹ עֲגוּלָה שֶׁהוּא י' - הָרִי מְקוֹר אֶחָד, וּמַעַן שְׂיוּצָא מִמֶּנּוּ - הָרִי שְׁנַיִם.

אֲחֵר כִּד עוֹשֶׂה כָּלִי גְדוֹל כְּמוֹ מִי שֶׁעוֹשֶׂה (שְׁחַפֵּר) חֲפִירָה גְדוֹלָה שֶׁמִּתְמַלֵּאת מִמִּים שְׂיוּצָאִים מִמַּעַן. אוֹתוֹ כָּלִי נִקְרָא יָם, וְהוּא כָּלִי שְׁלִישִׁי, וְאוֹתוֹ כָּלִי גְדוֹל שֶׁנִּחְלַק לְשִׁבְעָה נְחָלִים כְּפִי כָלִים אֲרָכִים. כִּד מִתְפַּשְּׁטִים הַמִּים מִן הַיָּם לְשִׁבְעָה נְחָלִים (כָּלִים), וְהָרִי מְקוֹר וּמַעַן וְיָם וְשִׁבְעָה נְחָלִים הֵם עֲשָׂרָה. וְאִם יִשְׁבֵּר הָאֱמֹן אֶת הַכָּלִים הַלָּלוּ שֶׁתִּקְוֶן, יִחְזְרוּ הַמִּים לְמְקוֹר, וְיִשְׁאָרוּ כָלִים שְׁבוּרִים יְבֻשִׁים בְּלִי מִים.

כִּד עֵלֶת הַעֲלֹת עֲשֶׂה עֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְקִרְאָה לְכַתֵּר מְקוֹר, וְבוֹ אֵין סוּף לְנִבְיַעַת אוֹרוֹ, וְלָכֵן קִרְאָה לַעֲצֻמוֹ אֵין סוּף, וְאֵין לוֹ דְּמוּת וְצוּרָה, וְשָׁם אֵין כָּלִי לְתַפֵּס אוֹתוֹ, לְדַעַת בּוֹ יְדִיעָה כָּלֹל. וְלָכֵן אָמְרוּ בּוֹ, בְּמִפְלָא מִמֶּדָּה אֶל תִּדְרָשׁ וּבִמְכֻסָּה מִמֶּדָּה אֶל תִּחְקֹר.

אֲחֵר כִּד עֲשֶׂה כָּלִי קוֹט, וְזֶה י', וְהַתְּמַלָּא מִמֶּנּוּ, וְקִרְאָה לוֹ מַעַן נוֹבֵעַ חֲכָמָה, וְקִרְאָה אֶת עֲצֻמוֹ בּוֹ חֲכָם, וְלֹאֲוֹתוֹ הַכָּלִי קִרְאָה לוֹ חֲכָמָה. וְאַחֵר כִּד עֲשֶׂה כָּלִי גְדוֹל, וְקִרְאָה לוֹ יָם, וְקִרְאָה לוֹ בֵּינָה, וְהוּא קִרְאָה אֶת עֲצֻמוֹ מִבֵּין בָּהּ.

חֲכָם מַעֲצֻמוֹ וּמִבֵּין מַעֲצֻמוֹ, כִּי חֲכָמָה לֹא נִקְרָאת חֲכָמָה מַעֲצָמָה, אֲלֵא מִשּׁוּם אוֹתוֹ חֲכָם שֶׁמִּלָּא אוֹתָהּ מִמַּעַנּוֹ. וְהִיא לֹא נִקְרָאת בֵּינָה מַעֲצָמָה, אֲלֵא עַל שֵׁם (בְּגִלְל) אוֹתוֹ מִבֵּין שֶׁמִּלָּא אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שָׁאֵם הִיָּה מִסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה, הִיא תִּשְׁאָר יְבֻשָּׁה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב יד) אֲזָלוּ מִיָּם מִנִּי יָם וְנָהָר יִחְרַב וְיִבָּשׁ.

אֲחֵר כִּד, וְחִכְחוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים. וְעֲשֶׂה אוֹתוֹ לְשִׁבְעָה כָלִים נִכְבָּדִים, וְקִרְאָה לָהֶם: גְּדִלְיָה, גִּבּוֹרְיָה, תַּפְּאֲרִית, נִצְיָה, הוֹיִד, יִסּוּד, מַלְכוּיָה. וְקִרְאָה אֶת עֲצֻמוֹ גְּדוֹל בְּגִדְלְיָה וְחִסִּיָּד. גִּבּוֹר בְּגִבּוֹרְיָה. מִפְּאֵר בְּתַפְּאֲרִית. בַּעַל נֶצְחוֹן קִרְבּוֹת בְּנִצְיָה נִצְחִים. וּבַהוֹיִד קִרְאָה אֶת שְׁמוֹ הוֹד יוֹצְרֵנוּ. וּבִיִּסּוּד קִרְאָה שְׁמוֹ צִדִּיק. וּבִיִּסּוּד הַכֹּל סְמוּדָה בּוֹ, כָּל הַכָּלִים וְכָל הַעוֹלָמוֹת. וּבִמַּלְכוּת קִרְאָה שְׁמוֹ מֶלֶךְ. וְלוֹ הַגְּדִלְיָה וְהַגִּבּוֹרְיָה וְהַתַּפְּאֲרִית וְהַנִּצְיָה וְהַהוֹיִד כִּי כָל בְּשָׂמִים, שֶׁהוּא צִדִּיק. וְלוֹ הַמַּמְלָכָה, שֶׁהִיא מַלְכוּיָה.

הַכֹּל בְּרִשּׁוֹתוֹ לְחֹסֶר בְּכָלִים וְלַהוֹסִיף בָּהֶם נְבִיעָה וְלַחֲסֹר כְּפִי רְצוֹנוֹ (בְּהֵם), וְאֵין עֲלֵיו אֵלּוּהַ שְׂיוּסִיף בּוֹ אוֹ יִגְרַע בּוֹ.

אֲחֵר כִּד עֲשֶׂה מְשַׁמְשִׁים לְכָלִים הַלָּלוּ, כִּסָּא בְּאַרְבָּעָה עֲמוּדִים, וְשֵׁשׁ דְּרָגוֹת לְכִסָּא - הָרִי עֶשֶׂר. וְהַכֹּל הוּא בְּכִסָּא. כְּמוֹ כּוֹס שֶׁל בִּרְכָה שֶׁתִּקְנוּ בּוֹ עֲשָׂרָה דְּבָרִים מִשּׁוּם הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּעֶשֶׂר דְּבָרוֹת, וּמִשּׁוּם הַעוֹלָם שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה בְּרִאשִׁית שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשֶׂרָה מַאֲמָרוֹת.

וְתִקּוֹן לְכִסָּא כְּתוּב לְשִׁמֵּשׁ אוֹתוֹ, שֶׁל אוֹתָם מַלְאָכִים, אֲרָאֵלִים, שְׂרָפִים, חַיּוֹת, אוֹפִנִים, חֲשַׁמְלִים, אֱלִים, אֱלֹהִים, בְּנֵי אֱלֹהִיִּים, אִישִׁיִּים. וְלֹאֲלָהּ הוּא עֲשֶׂה שְׁמִשִּׁים, סַמָּאִל וְכָל הַכְּתוּבָה שְׁלוֹ, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲנָנִים לְרַכֵּב בָּהֶם לְרִדָּת לְאֶרֶץ, וְהֵם כְּמוֹ סוּסִים לָהֶם.

וּמִנֵּין לָנוּ שְׁעֲנָנִים נִקְרָאוּ מְרַכֵּב? זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה יט) הִנֵּה ה' רֹכֵב עַל עֵב קַל וְכָא מִצָּרִים. וְזֶהוּ מִמֶּנָּה שֶׁל מִצָּרִים. וּמִיד שְׂרָאוּ [מִמֶּנָּה] שְׂאֵלוֹהַ שֶׁהוּא אֵלּוּהַ מִמֶּנָּה שֶׁלָּהֶם, רָאוּ אוֹתוֹ כְּמוֹ סוּס תַּחַת מְרַכְבָּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִיָּד וְנִעַן אֱלִילִי מִצָּרִים מִפְּנֵיו, וְלִבֵּב מִצָּרִים מִסָּם, נָעוּ מִמֶּנָּה שֶׁלָּהֶם, וְלִבֵּם נָמַס כְּדוֹנָג מֵאוֹתָהּ אֱמוּנָה, וְאוֹמְרִים: כִּי עַד עַכְשָׁיו אֱמוּנָה מִמֶּנָּה שֶׁלָּנוּ כְּמוֹ סוּס, הִיָּה נָע לֵב שֶׁלָּהֶם מִהַאֲמוּנָה שֶׁלָּהֶם וְנָמַס כְּדוֹנָג. וּמִנֵּין לָנוּ שְׂיִמָּס לְשׁוֹן נָמַס כְּדוֹנָג הוּא? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כב) הִיָּה לִבִּי כְּדוֹנָג נָמַס בְּתוֹךְ מַעֲי.

וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תַּפְּדָה בְּשֶׁה וְגו' (שמות יג). [מִצָּה לְהִבְיָא קִרְבָּן] מִצָּה זֶה לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמֹר, וְלַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמֹר אִם לֹא יִפְדָּה אוֹתוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְאִם לֹא תִפְדָּה וְעֲרַפְתּוּ. וְסוּד זֶה יֵצֵר הָרַע, שֶׁיִּכּוֹל לְחַזֵּר בְּתִשְׁבּוּבָה, (וְאַחֵר כִּד יֵצֵר הַטּוֹב) וְאַחֵר כִּד יִחְזֹר לְהִיּוֹת יֵצֵר טוֹב, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוָה, אִם זָכָה - עֶזֶר, אִם לֹא זָכָה - כְּנָגְדוֹ. מִשּׁוּם שֶׁהֵם דִּיּוֹקָן, אֶחָד שֶׁל שֶׁה, וְאַחֵד שֶׁל חֲמֹר. וְאִם זָכָה לְחַזֵּר בְּתִשְׁבּוּבָה, אֵין עַל גִּבּ שֶׁהוּא חֲמֹר עִם הָאֶרֶץ, תַּפְּדָה מִן הַגְּלוּת בְּשֶׁה, שֶׁהוּא (יִרְמְיָה נ) שֶׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל. וְאִם לֹא חֲזָר בְּתִשְׁבּוּבָה - וְעֲרַפְתּוּ. הַשְׁוֶה אוֹתוֹ לְעַם קִשָּׁה עֶרֶף, שְׁעֲתִידִים לְהַמְחוֹת מִסְפֵּר הַחַיִּים, שֶׁעֲלִיהֶם נֶאֱמַר (שמות לב) מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחִנוּ מִסְפָּרִי.

וְהִיָּה לְאוֹת עַל יְדָכָה וְלִטּוֹטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ וְגו'. מִצָּה זֶה מִצָּה שֶׁנִּקְרָאת בְּגוֹן אֲחֵר, שֶׁלֹּא נִקְרָאת מִצָּה אֲלֵא קְדָשָׁה, וְאֵלּוּ הֵן תַּפְּלִין, תַּפְּלָה שֶׁל יָד וְתַפְּלָה שֶׁל רֹאשׁ. תִּקְוֶן פֶּאֶר הִיפִי שֶׁל גּוֹנִים עֲלִיוֹנִים, וְלָכֵן נִקְרָאִים טוֹטְפַת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּדָה אֶתְפָּאֶר.

וְכָתוּב כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וְאַהֲבָהוּ, יִשְׂרָאֵל הַקָּטָן, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סָבָא, הִיפִי שֶׁל הַגּוֹנִים, לְמַעַלָּה

ולמטה. יוסף עלה והתעטר בשני גונים (דרגות) - בתחלה נע"ר, ובסוף צדי"ק. כמה נאים לו הגונים למראה, וסוד זה (בראשית לט) ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה. יפה בשני צדדים בשתי דרגות ובשני גונים, עליון ותחתון.

כתוב (דברים ו) ועשית הישר והטוב. הישר - זו תפלה של יד, להמשיך (להסמיך) אותו לתפלין של ראש להתיחד באחד. ותפלה של יד מקדים לשל ראש, וצריך שלא יהיה בהם פרוז כלל.

מי שמתעטר בתפלין, עומד בסוד של גון עליון, ועומד באותם שני סודות שאמרנו כמו יוסף, שנקרא נער ונקרא צדיק, בסוד של עבד נאמן, בסוד של בן יחידי, ואלה הם תפלה של יד ותפלה של ראש, והם כלל אחד בלי פרוז.

ארבע פרשיות של תפלין בארבעה בתים באותן תפלין של ראש, וכמו שהם ארבע פרשיות באותן תפלין של ראש, אף כך כלן בתפלין של יד בבית אחד, שהרי בתפלה של יד אין לה מעצמה כלום, אלא מה שאוחזת מלמעלה, וסוד זה - (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים. ומתוך שאוחזת אותם מלמעלה נקראת תפלה, ומתקדשת בקדשתם [והכל] נקראת קדשה, ונקראת תפלה, ואז נקראת מלכות, מלכות שמים שלמה.

ארבע פרשיות הרי בארנו את הסוד שלהם בכמה מקומות, אבל פרשה ראשונה, קדש לי כל בכור, זהו סוד עליון שכולל כל ארבעה הבתים בסוד האור העליון שיוצא מאין.

וכל אותן ארבע נרמזו כאן. קדש - זו קדשה העליונה. סוד החכמה העליונה, שממש הכל מתקדש בסוד הגניזה העליונה שנקראת קדש. לי - זו בינה, סוד העולם העליון, ההיכל הפנימי. [וסוד זה, (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים. (במדבר ג) כי לי כל בכור. (שמות יט) והייתם לי סגולה] כ"ל - סוד החסד, בכל מקום, בין למעלה בין למטה. בכור - זה בן בכור, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, ובן בכור זה כולל כל הצדדים וכל הגונים, ולכן הכתוב כולל את כל הארבע בסוד החכמה העליונה. אבל זה בדרך כלל, לדעת שהכל כלול בזה. אבל בדרך פרט כל אחד לבדו, זוהי פרשה ראשונה הכוללת כל שאר הפרשיות.

פרשה שניה - והיה כי יביאך וגו'. זו בינה. שהרי בפרשה הזו היא יציאת מצרים, שהיתה מצד של יובל. ולכן הראשית שלה והז"ה, שהרי דבר זה הוא ביובל, ולכן שמה והז"ה (הזנה), שאין והיה אלא במקום זה, שהוא עתיד להמשיך למטה ולהאיר מנורות ולהמציא בדרגה תחתונה, (והיה, כמי שאומר על המלך שהוא קים (שהיה), עתיד להמשיך למטה ולהאיר מנורות) והכל בסוד אחד. ומשום שהוא בדרך טמיר, לא נקרא בגלוי בשם זה, אלא נמסר לחכמים לדעת, ועל זה נרשם בשם הקדוש בדרך הזה.

פרשה שלישית - שמע. זהו סוד הימין, שנקרא חסד עליון, שהוא מיוחד את היחוד של הכל לארבעה צדדים, והקדוש ברוך הוא מסדר בו את סדור כל העולם, וזהו שמתפשט לכל הצדדים, אפלו בתוך התהומות התחתונים. בזה הקדוש ברוך הוא ברא את העולם, כשהתעטף הקדוש ברוך הוא בעטוף של זהר, וזה שמיוחד את היחוד, ומשום כך שמע סמוך לזה"ה.

היחוד של כל יום הוא יחוד לדעת ולשים את הרצון. היחוד הזה הרי אמרנו בכמה מקומות, יחוד של כל יום הוא היחוד שבפסוק שמע ישראל ה' אלהינו ה'. הרי כלם אחד, ולכן נקרא אחד. הרי הם שלשה שמות, איך הם אחד? ואף על גב שקוראים אחד, איך הם אחד?

אלא בחזיון רוח הקדש נודע, והם במראה של עין סתומה, לדעת ששלשה אלה אחד. וזהו סוד של קול שנשמע, קול הוא אחד, והוא שלשה גונים, אש רוח ומים, וכלם אחד בסוד של הקול. [ואינם אלא אחד] אף כאן - ה' אלהינו ה' הם אחד. שלשה גונים, והם אחד.

וזהו הקול שעשה האדם ביחוד, ולשים את רצונו ביחוד של הכל, מאין סוף עד סוף הכל, בקול הזה שעושה בשלש אלה שהם אחד. וזהו היחוד של כל יום שהתגלה בסוד של רוח הקדש.

וכמה גונים של יחוד התעוררו, וכלם אמת. מי שעושה זה עושה, ומי שעושה זה עושה. אבל היחוד הזה שאנו מעוררים מלמטה בסוד של קול שהוא אחד, זהו ברור הדבר, זה בכלל, ואחר כך פרט, כמו שאמרנו.

פרשה רביעית הוא סוד הדיון הקשה - השמרו לכם. אלה הן תפלין של ראש, ותפלין של זרוע כמו זה בבית אחד, והרי התעוררו בהם, וכלם סוד אחד.

קשר התפלין של ראש הוא דל"ת, ועל זה כתוב (שמות לג) וראית את אחרי. ולכן הוא לאחור, ושם נקשר הכל בקשר אחד.

והיא, כשמניחה תפלין אלו של זרוע להתקשר, (יש קשר) אחר, סוד הברית הקדוש, סוד זה כמו



שהתעורר בכמה מקומות, והכל סוד אחד. אשריהם ישראל שיוצאים סוד זה, וצריך אדם להניחם כל יום להיות בדיוקן עליון, ועליו כתוב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויגראו ממך. (ע"כ רעיא מהימנא) ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

### פרשת בשלח

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרוך ארץ פלשתים וגו'. רבי שמעון פתח, (חבקוק ב) תפלה לחבקוק הנביא על שגיונות. פסוק זה קשה, ויש להסתפל בו מה שונה תפלה לחבקוק הנביא יותר מכל שאר נביאי העולם שלא כתוב בהם תפלה לישעיה הנביא, או לירמיה, או ליהזקאל, או להושע, או לשאר נביאי העולם?

אלא כך שנינו, אלישע זכה בעולם הזה מה שלא זכה נביא אחר, פרט למשה. [נועם כל זה לא רצה להטריח את רבונו] בא ראה מה כתוב, (מלכים ב ד) ויהי היום ויעברו אלישע אל שונם ושם אשה גדולה. מה זה אשה גדולה? אלא גדולה במעשיה, שכל בני (הדור) הבית משתבחים בה, והיא עקר הבית. ומשום שבעלה לא היה מצוי בבית להיות עקר, לא נזכר הוא, אלא היא.

ועוד, ושם אשה גדולה - גדולה על כל שאר נשות העולם. שהרי שאר נשות העולם, כשרואות אורח בבית, מצטערות בו ודוחקות אותו, וכל שכן להוציא עליו ממון, והיא שמחה באורח ולהוציא עליו ממון, כל שכן כיון שראתה את אלישע, שמחה בו מאד. ועל כן השבח של הכל הוא של האשה, שהרי האורח של הבית הוא של האשה, ולכן כתוב ושם אשה גדולה, גדולה על שאר הנשים. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא. במה ידעה? אלא הרי פרשוה החברים, שסדין לבן שמה לו במטתו, ולא ראתה בו קרי מעולם, ולא עבר זבוב על שלחנו.

הדברים הללו קשים. אם תאמר שלא ראתה בו קרי, הרי רבים הם בני אדם כאלה בעולם. מה השני כאן? ואם תאמר שלא עבר זבוב על שלחנו, למה כתוב הנה נא ידעתי? וכי היא ידעה ולא אחר? והרי כל אלו שראוהו אוכל בשלחנו היו יודעים!

אלא ופה אמרה, אבל הנה נא ידעתי - היא ידעה ולא אחר, משום שהיא תקנה את מטתו בשעה ששכב בלילה ובשעה שקם בבקר. וזה שאמרו שסדין לבן שמה לו במטתו, כך היה, ובזה היא ידעה. שדרוך העולם, כיון שעומד אדם ממטתו, מעלה הסדין שישן בו ריח מנגל. וזה, בשעה שלקחה אותו סדין ממטתו, היה מעלה ריחות פריחות נן עדן. אמרה, אלולי שקדוש הוא וקדשת אדונו עליו, לא היה מעלה כזה ריח קדוש.

משום כך צריך לפרש מן הבית, כי לא נזהר אדם כל כך בבית. אבל אמרה, נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו שם מטתו ושלחנו וכסא ומנורה. ארבעה אלה למה? אלא משום שהם תקון של קנאת ישראל שנקראת עלית קיר, וכך נקראת, כמו שכתוב ויסב חזקיה פניו אל הקיר.

מטה ושלחנו וכסא ומנורה, הם אינם כמו תקון השמוש, שהרי צריך בתחלה כסא, ואחר כך שלחנו, אחר כך מנורה, אחר כך מטה. למה הקדימה מטה? משום שהיא חביבה עליו יותר מהכל, ומקדים אדם מה שחביב עליו.

ויהי היום ובא שמה. ויהי היום, איזהו יום זה? אלא כמו שבארוה. ובא ראה, אותו יום, יום טוב של ראש השנה היה, שבו נפקדו עקרות העולם ונפקדים בו בני העולם, קרא לשונמית ואמר, הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת. משום כך הצטרפתי לעין היום הזה בדיני העולם, שהקדוש ברוך הוא דן ביום הזה את העולם. ומשום שגפרדתי לבד במקום זה, הצטרפתי להסתפל ברגז של העולם.

ומה לעשות לך הניש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, וכי דבר זה לשם מה האשה צריכה, שהרי אינה יוצאת ולא הולכת ולא נכנסת להיכל המלך? אלא יום זה היה גורם, שכל בני העולם יושבים (עומדים) בדין, ובאותו יום נקרא הקדוש ברוך הוא מלך. המלך המשפט. אמר לה, אם את צריכה בשבילך אצל המלך העליון על המעשים שבדין?

ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת. מה אמרה? אלא בשעה (בזמן) שהדין תלוי בעולם, שלא יפרד אדם לבדו, ולא יהיה רשום למעלה ולא יכירו אותו לבדו, שהרי בזמן [אחר] שהדין תלוי בעולם, אותם שרשומים ונודעים לבדם - אף על גב שהם צדיקים, הם נתפסים בראשונה. ועל כך לא צריך לאדם להפרד מן העם לעולם, שבכל זמן רחמי הקדוש ברוך הוא על העם כלם כאחד. [ואין צריך האדם לפרש מן העם לעולם] ולכן אמרה בתוך עמי אנכי ישבת, ולא רוצה להפרד מהם, כמו שעשיתי עד היום הזה.

ויאמר גיחזי אבל בן אינן לה וגו'. אמר לה אלישע, הרי ודאי שהשעה עומדת, שהרי היום גורם. ויאמר למועד הזה כעת חיה את חבכת בן. ותהר האשה ותלד בן למועד הזה כעת חיה אשר דבר אליה אלישע. למועד ודאי. אחר כך מת. מה הטעם מת? אלא משום שנתן לה ולא לבעלה. ונקשר ממקום של נקבה. ומי שמתקשר בנקבה, המות מזמן לפניו. מנין לנו שלה הוא נתן? שכתוב את חבכת בן.

בא ראה, באברהם כתוב (בראשית יח) שוב אשוב אליך, ולא אליה. אליך ודאי, בך נקשר, ולא בנקבה. מי שבא מצד הנקבה, המנות מקדים לרגליו. ותעל ותשכבהו על מטת איש האלהים, משום ששם ראתה קדשה עליונה מהכל.

ואמר לה השלום לך השלום לאישך השלום לילך. מפאן שהיא עקר הבית, ולא עוד, אלא שהיא הלכה אחריו, ולא בעלה. ויגש גיחזי להדפה, הרי פרשוה.

ויאמר איש האלהים הרפה לה. מה שונה כאן שאמר איש האלהים, וכשהיה בעיר אלישע? אלא כאן ודאי איש האלהים, שכאן (הוא) מקומו ולא בעיר, ולא בשעה שהיו בני הנביאים לפניו.

וה' העלים ממני וגו', כמו שנאמר (שם יט) וה' המטיר על סדם ועל עמרה, זה בית דין של מטה. ולא הגיד לי, מה הטעם לא ידע אלישע? אלא אמר הקדוש ברוך הוא, ומה אני אהרג את זה? אם אמר לו - לא ימות, כי המתנה שלו היא. ודאי שיש לו למות, שהרי נאמר, שכתוב את חבכת בן, וממקום הנקבה גורם מות, ולכן לא אמר לו.

ויאמר לגיחזי חגר מתניך וקח משענתי בידך וילך. והרי פרשוה שהסתלק הנס ממנו. חי ה' וחי נפשך אם אעזבך, למה? כיון שגיחזי היה הולך. אלא שהיה ידעה את דרכי אותו גיחזי הרשע, שאינו כדאי שימצא נס על ידו.

וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וגו', למה? אלא שאלישע השגיח וידע שמקום [שהאשה הוא] זה הוא שגורם, שנקשר בו כעת. וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו, לקשר אותו למקום אחר עליון, המקום שנמצאים בו חיים.

ולא יכל לעקר אותו ממקום שנקשר בו בתחלה, אלא עורר רוח אחת מלמעלה, ונקשר במקום זה והשיב לו את נפשו, שאם לא כך, לא היה עומד לעולמים. ויזורר הנער עד שבע פעמים, ולא עלה יותר, כמו שנאמר מל שנתינו בהם שבעים שנה.

וזה הוא חבוק הנביא, כמו שנאמר את חבכת בן. אם כך, היה צריך להיות חבוק, למה פעמים - חבוק? אלא אחד של אמו, ואחד של אלישע שהתחבק עמו. דבר אחר, שני חבוקים היו בו, בין לצד זה בין לצד זה. חבוק אחד, אותו מקום שהיה תלוי בו בתחלה. חבור אחר, שהעלה אותו לדרגות יותר עליונות, ולכן חבוק-שנים.

תפלה לחבוק הנביא (חבוק ג) - איזו תפלה? אלא זהו מקום שהיה קשור בו בתחלה, וזהו תפלה של יד. על שגיונות - שאותו יום שנקשר בו, היו תלויים שגיונות העולם לפני הקדוש ברוך הוא, וגבורה היתה שולטת, ולכן נקשרה בו תפלה זו (בזו התפלה).

דבר אחר תפלה לחבוק הנביא - תפלה לחבוק, משום חבוק שהוא עשה בשבילו. ה' שמעתי שמעך גראתי וגו', בא ראה, כשמתעוררת עליו רוח נבואה על מקום זה שהוא תפלה, היה בא והיה פוחד ומזדעזע. משל אומרים, מי שנגשך מכלב, מקולו הוא מזדעזע.

ה' פעלך בקרב שנים חייהו, מי זה פעלך? אלא עליו אמר, שהוא פעל שלו. בקרב שנים חייהו, תן לו חיים לפעלך זה בקרב שנים עליונות. דבר אחר חייהו - שלא ימות כמו שבתחלה.

על שגיונות, מה זה על שגיונות? על שגיונות היה צריך (לכתב), כמו שנאמר (תהלים יט) שגיונות מי יבין. אלא [הכל הוא. אבל] שגיונות, כמו שנאמר (שם ז) שגיון לדוד. מיני תשכחות היו לפני הנביאים להשרות עליהם רוח נבואה, כמו שנאמר (שמואל א ו) ופגעת חבל נביאים ירדו מהבמה ולפניהם נבל ות' וגו', וכתוב ועתה קחו לי מנגן וגו'. וכל שכן חבוק שהצטרף לו יותר מכלם, לנחת הרוח, ולבשם את אותו מקום, להמשיך עליו רוח נבואה. וכן כמו כך כל הנביאים, פרט למשה שעלה על כל שאר נביאי העולם. אשרי חלקו!

בא ראה, כשיצאו ישראל ממצרים, ורחם היתה שבורה בתוכם, והיו שומעים אותם תשכחות ולא יכולים לשמח. ובשעה שכל האוכלוסין והמרכבות יצאו עם השכינה, כלם הרימו שירים ותשכחות לפני הקדוש ברוך הוא, ועורר הקדוש ברוך הוא את רוחם של ישראל, והיו שומעים את אותם תשכחות, ועמדה רוחם בתוכם שלא פרחו.

כשאדם עוזב עבודה, אז יודע את שברון העצמות ושברון הרוח. כך ישראל, כשיצאו ממצרים, אז טעמו טעם המות, והקדוש ברוך הוא רפא אותם, שכתוב (שמות יג) וה' הלך לפניהם יומם וגו'. וכל הדרכים היו מעלות ריחות של רפואה, ונכנסים לגופם ומתרפאים, וקול התשכחות שהיו שומעים, היו שמחים ונחים ברוחם.

ופרעה וכל אותם האוכלוסים שלו היו הולכים אחריהם ללוות אותם עד שיצאו מארץ מצרים, וכל כל אותם גדולים שרים הממנים עליהם ועל שאר העמים, לוי את השכינה ואת ישראל כלם, עד

שָׁחֲנוּ בְּאֵיתָם בַּקֶּצֶה הַמִּדְבָּר. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיְהִי בְשִׁלַּח פָּרְעָה אֶת הָעָם וְגו', כִּי קָרֹב הוּא. כִּי קָרֹב הוּא, אוֹתָהּ שְׂבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע אַבְיִמֶלֶךְ לְאַבּוֹת עַל אוֹתוֹ טוֹב שֶׁעָשׂוּ הַפְּלִשְׁתִּים לְאַבּוֹת, שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כ"א) כַּחֲסֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם הָאָרֶץ אֲשֶׁר גִּרְתָּהּ בָּהּ.

וַיְהִי בְשִׁלַּח פָּרְעָה אֶת הָעָם. מִה כָּתוֹב לְמַעַלְהָ? וַיִּקָּם פָּרְעָה לִלְלָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו. בֹּא רֵא, הַנִּקְמָה הָעֲלִינָה שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, שֶׁלֶּשָׁה סוּגֵי מוֹת הָיוּ: אֶחָד שֶׁעָשׂוּ הַבְּכוֹרִים בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָרְגוּ כָּל אוֹתָם שְׁנִמְצָאוּ. וְאֶחָד שֶׁהָרַג הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחִצּוֹת הַלֵּילָה. וְאֶחָד כְּשֶׁרָאָה פָּרְעָה אֶת הַמּוֹת בְּבֵיתוֹ בְּבָנָיו וּבְעַבְדָּיו, קָם וְזָרַז אֶת עַצְמוֹ, וְהָרַג שָׂרִים וּמוֹשְׁלִים וְכָל מִי שֶׁיָּעַץ לוֹ לְסָרֵב לָעָם, עַד שֶׁהִתְנַחֵם מַעֲיָדָה עָלָיו שֶׁהוּא קָם בַּלֵּילָה מִמֶּשֶׁ, כְּמוֹ [שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחִצּוֹת] שֶׁהִלְלָה הָרַג בְּכוֹרוֹת וַעֲשֶׂה נִקְמוֹת, כִּדּוּם קָם פָּרְעָה בְּאָרֶץ מִצְרַיִם וְהָרַג וַעֲשֶׂה נִקְמוֹת בְּשָׂרָיו וּמוֹשְׁלָיו וְאִמְרָפְלִי וּבְכָל אוֹתָם גְּדוֹלִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת י"ב) וַיִּקָּם פָּרְעָה לִלְלָה [לִלְלָה מִמֶּשֶׁ], שֶׁקָם לְהָרַג וּלְהַשְׁמִיד.

דָּרָךְ הַפֶּלֶב, כְּשֶׁמִּפְּסִים אוֹתוֹ בְּאֶבֶן, הוּא בֹא וְנוֹשֵׁף אֶת חֲבֵרוֹ. כִּדּוּם פָּרְעָה, אַחֵר הוּא הִנֵּה הוֹלֵךְ בְּשִׁנְקִים, וְהִנֵּה מְכַרֵּץ וְאוֹמֵר: קוֹמּוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי, אַתֶּם הִרְגַּתֶּם לְכָל בְּנֵי הָעִיר, אַתֶּם הִרְגַּתֶּם הַשָּׂרִים וְהַמּוֹשְׁלִים וְכָל בְּנֵי בֵּיתִי. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּקְרָא לְמוֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לֵלְלָה. כִּיֹּן שֶׁבִּידְכֶם הִנֵּה הַכֹּל - וּבִרְכַּתְּכֶם גַּם אֲנִי, שְׁלֹא תִּתְּנוּ אוֹתִי. אַחֵר כִּדּוּם הוּא בְּעַצְמוֹ לִנְה אוֹתָם וְהוֹצִיא אוֹתָם מִהָאָרֶץ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיְהִי בְשִׁלַּח פָּרְעָה אֶת הָעָם וְגו'.

וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דָּרָךְ הַמִּדְבָּר יָם סוּף, לְתַקֵּן דָּרָךְ לְמִקְוֵמָה. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, מִה שׁוֹנֶה כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, שְׁכָתוֹב (ש"ס ה') שִׁלַּח אֶת עַמִּי, (ש"ס ט') כִּי אִם מֵאֵן אֶתָּה לְשַׁלַּח אֶת עַמִּי, (ש"ס ד') בְּנֵי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל, וּבְאוֹתוֹ זְמַן לֹא הָיוּ מְהוּלִים וְלֹא נִקְשְׁרוּ בּוֹ כְּרָאוּי, וְכֵאֵן, שֶׁהָיוּ מְהוּלִים וַעֲשׂוּ פֶסַח וְנִקְשְׁרוּ בּוֹ, קָרָא לָהֶם אֶת הָעָם?

אֵלָּא מִשּׁוּם עָרַב רַב שֶׁנִּדְבְּקוּ בָהֶם וְהִתְעַרְבוּ עִמָּהֶם, קָרָא לָהֶם אֶת הָעָם סֵתֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ש"ס ל"ג) וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל. וַיִּקְהַל הָעָם עַל אַהֲרֹן. וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשָׁשׁ מֹשֶׁה. וְכֵן כָּלָם.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוֹדָה הָיוּ הוֹלְכִים מֵאוֹשָׁא לְלוֹד, וְהִנֵּה עִמָּהֶם יוֹסִי הַסּוֹחֵר עִם גְּמָלִים קְשׁוּרִים וּמִשְׁאוֹת עַל כְּתִפֵּיהֶם. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, מָצָא יוֹסִי הַסּוֹחֵר אִשָּׁה אַחַת מִשְׁאֵר הָעַמִּים שֶׁלִּקְטָה יְרֻקוֹת בַּשָּׂדֶה. נִשְׁמַט מֵהֶם וְהִחֲזִיק בָּהּ וּבָא עָלֶיהָ. תִּמְחֶהוּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוֹדָה. אָמְרוּ, נָשׁוּב מִהַדָּרָךְ הַזֶּה, שֶׁהָרַג הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְהִרְאוֹת לָנוּ שְׁלֹא נִתְחַבֵּר עִמּוֹ. שָׁבוּ מִהַדָּרָךְ, בְּדִקּוֹ אַחֲרָיו, וּמִצָּאוּ שֶׁהִנֵּה בּוֹ שֵׁל בֵּית אֵל נֶכֶד, וְאָבִיו זָרַע פְּסוּל הָיָה. אָמְרוּ: בְּרוּךְ הַרְחֵם שֶׁהִצִּילָנוּ.

פֶּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (תְּהִלִּים ל"ז) אֵל תִּתְחַר בְּמִרְעִים. מִי הֵם הַמִּרְעִים, שְׁלֹא כָּתוֹב חֲטָאִים אוֹ שְׁעִים? אֵלָּא מִרְעִים, שֶׁמִּרְעִים לְעַצְמָם וְלֹא אוֹתָם שֶׁמִּתְחַבְּרִים עִמָּם. רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, מִרְעִים - הַרְחֵק עַצְמְךָ מִמִּרְעִים, שְׁלֹא תִּהְיוּ רַעִים וְחֲבֵרִים כֶּאֱחָד, שְׁלֹא יִרְעוּ לָךְ מַעֲשֵׂי וְתִתְפַּס בְּחֻטְאֵיו.

בֹּא רֵא, אֱלוֹלֵי הָיוּ אוֹתָם עָרַב רַב שֶׁהִתְחַבְּרוּ עִם יִשְׂרָאֵל, לֹא נַעֲשֶׂה הִנֵּה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, וְלֹא מִתּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל כָּל אוֹתָם שְׁמֹתוֹ, וְלֹא גֵרִם לְיִשְׂרָאֵל מִה שְׁגָרָם. וּבֹא רֵא, אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְאוֹתוֹ חֲטָא מִמֶּשֶׁ גֵרִם לְגִלוֹת יִשְׂרָאֵל.

שֶׁשִּׁנֵּינוּ, רָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁימְצָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה כְּמוֹ מַלְאָכִים עֲלִיּוֹנִים וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָם חוֹרִין מִהַפֵּל, בְּנֵי חֲרוֹת מִמֶּנּוּ, וְלִהְיוֹת בְּנֵי חוֹרִין מִשְׁעֲבֹד שֶׁל שָׂאֵר הָעַמִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל"ב) חֲרוֹת עַל הַלְחָת. אֵל תִּקְרִי חֲרוֹת אֵלָּא חֲרוֹת.

כִּיֹּן שֶׁנַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה - גֵּרְמוֹ הַכֹּל. גֵּרְמוֹ מוֹת, גֵּרְמוֹ שְׁעֲבֹד מַלְכִּיּוֹת, גֵּרְמוֹ שֶׁנִּשְׁבְּרוּ אוֹתָם לוחוֹת רֵאשׁוֹנִים, גֵּרְמוֹ שְׁמֹתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל כְּמָה אֱלֹפִים מֵהֶם. וְכָל זֶה מִשּׁוּם הַהִתְחַבְּרוֹת שֶׁל אוֹתָם עָרַב רַב שֶׁהִתְחַבְּרוּ בָּהֶם.

אִם כֵּן בְּגִלְלָם לֹא נִקְרָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עַמִּי, אֵלָּא הָעָם סֵתֶם. וְאִם תֹּאמַר, וְחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל? כְּשֶׁהָיוּ עוֹלִים מִמִּצְרַיִם וְלֹא הִתְחַבְּרוּ עִמָּם אוֹתָם עָרַב רַב, קָרָא לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּיֹּן שֶׁהִתְחַבְּרוּ עִמָּם, שְׁכָתוֹב וְגַם עָרַב רַב עָלָה עִמָּם, קָרָא לָהֶם הָעָם.

רַבִּי יוֹסִי הַקָּשָׁה וְאָמַר, כָּתוֹב כִּי אֲשֶׁר רָאִיתָם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תוֹסִיפוּ לְרֹאוֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם. אִם כֵּן, כָּל יוֹם הָיוּ רֹאוִים אֶת אוֹתוֹ עָרַב רַב? אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, עָרַב רַב כָּתוֹב, וְלֹא מִצְרַיִם, שֶׁהָרַג כְּמָה שָׂאֵר עַמִּים הָיוּ דָרִים בְּמִצְרַיִם, וְלֹא עוֹד, אֵלָּא שֶׁכָּלָם נִמְלּוּ, וְכִיֹּן שֶׁנִּמְלּוּ, יוֹתֵר לֹא נִקְרָאוּ מִצְרַיִם.

וְעַל פִּי מֹשֶׁה קִבְּלוּ אוֹתָם, וְהִינּוּ מִה שֶׁאָמַר הַכָּתוֹב לָךְ רַד כִּי שַׁחַת עִמָּךְ סָרוּ מִהֵר מִן הַדָּרָךְ אֲשֶׁר צוּיָתָם. צוּיָתָם כָּתוֹב. וְחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאָרֶץ מִצְרַיִם - אֶחָד מִחֲמִשָּׁה הָיוּ. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, חֲמִשָּׁה מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֶחָד מֵהֶם. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר, וְחֲמִשִּׁים - אֶחָד מִחֲמִשִּׁים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ יוֹבֵל הִעֲלָה אוֹתָם מִמִּצְרַיִם, מִשּׁוּם כִּדּוּם וְחֲמִשִּׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאָרֶץ מִצְרַיִם, וְאִם לֹא - לֹא עָלוּ, וְלָכֵן הִתְעַבְּבוּ חֲמִשִּׁים יוֹם לְקַבֵּל תּוֹרָה. וּמֵאוֹתוֹ מְקוֹם יוֹצֵאת תּוֹרָה

ונתנה, ועל זה וחמשים חסר, שבגלל זה עלו בני ישראל מארץ מצרים.

ויקח משה את עצמות יוסף וגו'. למה העלה עצמותיו? אלא משום שהיה ראש לרדת לגלות, ולא עוד, אלא שהוא סימן הגאולה היה לו, והשביע את ישראל על זה. זהו שכתוב כי השביע את בני ישראל, והרי נתבאר.

אשרי חלקו של משה, שישראל היו עוסקים לבקש ממון מן המצרים, ומשה היה עסוק בשבועת יוסף. ויש אומרים שהארון היה בנילוס, והעלה אותו בשם הקדוש. ועוד אמר משה: יוסף, הגיע זמן גאולת ישראל. ואמר: עלה שור. ועלה. ויש שאומרים שהיה בין מלכי מצרים, ומשם העלה (אותו). ויש אומרים, כדי שלא יעשו אותו עבודה זרה שמו אותו בנילוס, ושרח בת אשר הראתה למשה.

וה' הלך לפניו יומם. רבי יוסי פתח, (תהלים כב) למנצח על אילת השחר מזמור לדוד. כמה חביבה התורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה, אהוב הוא למעלה ואהוב הוא למטה, הקדוש ברוך הוא מקשיב לדבריו, ולא עוזב אותו בעולם הזה, ולא עוזב אותו לעולם הבא.

ובתורה צריך לעסוק ביום ובלילה, שכתוב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה. וכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. מילא ביום, אבל למה בלילה? כדי שיהיה מצוי אל השם הקדוש שלם. כמו שאין יום בלי לילה, ואינו שלם אלא זה עם זה, כך צריך בתורה להמצא עם האדם יום ולילה, להיות שלמות לאדם יומם ולילה.

והרי נאמר שעקר הלילה מחצות ואילך, ואף על גב שמהצית הראשונה בכלל הלילה היא, אבל מחצות הלילה נכנס הקדוש ברוך הוא לגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, ואז צריך לאדם לקום ולעסוק בתורה.

והרי נאמר שהקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שבעו עון, כלם מקשיבים לקולו. זהו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. והרי פרשה, היושבת בגנים - זו כנסת ישראל שמשפחת את הקדוש ברוך הוא בשבח התורה בלילה. אשרי חלקו של מי שמשתתף עמה לשבח את הקדוש ברוך הוא בשבח התורה.

וכשבא הבקר, כנסת ישראל באה ומשתעשע בה הקדוש ברוך הוא, ומושיט לה שרביט של חסד, ולא רק עליה לבדה, אלא עליה ועל אלו שמשתתפים עמה, והרי נאמר שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה וגו'. ועל זה נקראת אילת השחר.

ואמר רבי שמעון, בשעה שרוצה להאיר הבקר, נחשף, והאור נהיה קודר, וקדרות נמצאת. אז מתחברת אשה בבעלה, ששנינו, אשה מספרת עם בעלה לדבר עמו ונכנסת להיכלו.

אחר כך כשרוצה השמש להכנס, מאיר ובא הלילה, ונוטל אותו. אז כל השערים סתומים, וחמורים נוצרים, וכלבים נובחים. כשנחצה הלילה מתחיל המלך [לקרא] לקום והגבירה לזמר, ובא המלך ומקיש על שער ההיכל, ואומר פתחי לי אחותי רעיתי וגו'. ואז משתעשע בנשמות הצדיקים.

אשרי חלקו של אותו שמתעורר באותו זמן בדברי תורה. ולכן כל אותם בני היכל הגבירה, כלם צריכים לקום באותו זמן לשבח את המלך, וכלם משבחים לפניו. והשבח שעולה מהעולם הזה, זה שהוא רחוק, [יותר] זה נחת רוח לקדוש-ברוך-הוא מהכל.

כשמסתלק הלילה ובא הבקר (ומחשיך) והתקדש, אז המלך והגבירה בסוד בחדוה, ונותן לה מתנות ולכל בני היכלה. אשרי חלקו של מי שהוא במנוח.

וה' הלך לפניו יומם - הקדוש ברוך הוא ובית דינו. אמר רבי יצחק, הינו ששנינו, שכינה נוסעת באבות. הלך לפניו יומם - זה אברהם. בעמוד ענן - זה יצחק. לנחתם הדרך - זה יעקב, שכתוב בו (בראשית לב) ויעקב הלך לדרך. ולילה בעמוד אש להאיר להם - זה דוד המלך.

וכלם מרפבה עליונה קדושה ללכת עם ישראל בשלמות הכל, כדי שהאבות יראו את גאולתם, שכתוב ואנכי אעלה גם עלה, עם המרפבה. וכתוב וה' הלך וגו' ללכת יומם ולילה. וכי למה היו הולכים יומם ולילה? ילכו ביום, ולא ילכו בלילה פאנשים שבורחים, כיון שהקדוש ברוך הוא שמר אותם, למה הלכו ביום ובלילה? אלא כדי להמצא בהם שלמות הכל, שאין שלמות אלא יום ולילה.

אמר רבי אבא, כך בארנו, וה' הלך לפניו יומם בעמוד ענן - זה אברהם. ולילה בעמוד אש - זה יצחק. ואם כך, איפה יעקב? אלא שנאמר בדבור הראשון, ושם התחיל, כמו שכתוב וה'.

ולילה בעמוד אש, היה מאיר בצד זה ובזה, כדי שהמצרים ירדפו אחריהם, שיתפכד שם הקדוש ברוך הוא במרפבותיו ופרשיו. כדי ללכת יומם ולילה, אספקלריה המאירה, ושלא מאירה. ועוד, כדי להטעות את המצרים, שיאמרו מקרה הוא, שכתוב (ישעיה יט) נואלו שרי צוען, וכתוב (שם מד) משיב חקמים אחור, ועל כן הלכו ביום ובלילה.

רבי אבא אמר, אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא הוציא אותם ממצרים להיות חלקו ונחלתו. ובא ראה, בצד היובל נמצאה חרות לישראל, וכן לעתיד לבא, שפיתוב (ישעיה כז) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו'.

ומשום אותו יובל עליו, התעקבו חמשים יום לקבל התורה ולקרב להר סיני. וכיון שהלכו ביום, הלכו בלילה, להיות הכל יום אחד בין יום ולילה, ולא נמצאת הפרדה.

ולא עוד, אלא שכלם הלכו במנוחה לרצון נפשם, ביום שקבלו התורה, היו חמשים ימים שלמים, ימים וילות כראוי, שאין יום בלי לילה, ואין לילה בלי יום, ולילה ויום נקרא יום אחד. וכיון שהלכו חמשים ימים שלמים, אז שרו עליהם אותם חמשים ימי היובל, ומצד של היובל (בינה) נתנה להם תורה, ולכן הלכו יומם ולילה.

ואמר רבי אבא, כתוב ויהי כי זקן יצחק ותכיהן עיניו, למה? הרי בארנו, שמי שאוהב רשעים, כך הוא. ובא ראה, ביצחק נכלל הלילה, ולילה לא בהיר, ועל זה ותכיהן עיניו, והכל אחד.

רבי יצחק פתח ואמר, ויגד למלך מצרים כי ברח העם. ויגד - מי אמר לו? אלא כך פרשוה. אבל חכמי ומכשפיו התכנסו אליו והודיעוהו כי ברח העם. ולמה אמרו את זה? אלא ראו בחכמה שלהם שהיו הולכים יומם ולילה, אמרו ודאי שהם בורחים. ולא עוד, אלא שראו שאינם הולכים בדרך ישירה, כמו שפיתוב וישבו ויחננו לפני פי החירות.

ויסח שש מאות וגו'. שש מאות למה? אמר רבי יוסי, כנגד המנין של ישראל, שפיתוב כשש מאות אלף רגלי. בחור - כנגד הגברים שהם העקר של כל ישראל. וכל רכב מצרים - שאר המרכבות, שהם טפלים לאחרים (לאחרים), כנגד הטף, שפיתוב לבד מטף. והכל עשה בעצת מכשפיו וחכמיו. ושלשם על פלו - הכל בחכמה, כנגד דרגות העליונות שנים ואחד. רבי יצחק אמר, פתגמו - וימרוזין. שהיו זריזים בכל.

ויסח שש מאות רכב בחור. רבי חייא אמר, פתוב יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה. בזמן שהקדוש ברוך הוא נותן שלטון לגדולי העמים למעלה, נותן להם לעם שלהם למטה. ובשעה שמוריד אותם מדרגתם שלמעלה, מוריד את העם למטה. ויסח שש מאות רכב בחור - הרי הממנה שלהם, ופרשוה, שהנהיג את מרכבות שאר העמים, וכלם נפלו במחנה סיסרא אחר כך, והינו בחור (ואחר כך) וכל רכב מצרים.

כתוב (שיר א) לססתי ברכבי פרעה דמיתיד רעיתי. בא ראה, כדגמת סוסה נקבה נראתה לסוסים של פרעה, ופרשוה. אלא לססתי ברכבי פרעה - בא ראה, בשעה שפרעה היה רודף אחר ישראל, מה עשה? נטל סוסות נקבות, וכפת אותן במרכבותיו בתחלה, ואת הסוסים הזכרים כפת מאחור, והיו הזכרים מתחממים כנגד הנקבות, והנקבות מסובות, ומהרו לרוץ. כיון שקרב (וכאשר הדביק) אל ישראל, נטל את הנקבות ושם אותם לאחור, והסוסים הזכרים לפנים, כדי להרע לישראל ולערוף בהם קרב.

כמו זה, וה' הלך לפניו יום, ואחר כך חזרה השכינה לאחריו ישראל, שפיתוב ויסע מלאך האלהים וגו'. משום כך דמיתיד רעיתי.

ויפסוק זה הרי פרשוהו, שהקריב את כל חילותיו ומרכבותיו לערוף קרב. ועוד ופרעה הקריב, רבי יוסי אמר, הרי נתבאר שהקריב אותם לתשובה. ופרעה הקריב.

כתוב (ישעיה כז) ה' בצר פקדון צקון לחש וגו'. בצר פקדון - לא פוקדים ישראל את הקדוש ברוך הוא בשעת מנוחה, אלא בשעה שמציקים להם, ואז כלם פוקדים אותו. צקון לחש - וכלם מתפללים בתפלות ובבקשות, ומריקים לפניו תפלות. אימתי? מוסרף למו. בשעה שפוקד הקדוש ברוך הוא בראותו, ואז הקדוש ברוך הוא עומד עליהם ברחמים, ואותו הקול שלהם נוח לפניו כדי להפריע משונאיהם, ומתמלא עליהם ברחמים.

כמו שפרשנו, משל ליונה עם הנץ וכו', כך ישראל היו קרבים לים, והיו רואים את הים לפניו הולך וסוער וגליו עולים למעלה, היו פוקדים. זקפו עיניהם וראו את פרעה ומרכבותיו, ואבנים, חצים ובליסטראות, ואז וייראו מאד. מה עשו? ויצעקו בני ישראל. מי גרם את זה שקרב? ישראל לאביהם של מעלה? פרעה. זהו שפיתוב ופרעה הקריב, והרי זה נתבאר.

ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה'. אמר רבי שמעון, אשרי חלקם של ישראל, שהרי רועה כמו משה הלך בתוכם. כתוב (שם סג) ויזכר ימי עולם משה עמו. ויזכר ימי עולם - זה הקדוש ברוך הוא. משה עמו - [מכאן למדנו] שמשה היה שקול ככל ישראל. ולמדנו מזה כי רועה העם הוא ממש העם פלו. אם הוא זוכה - כל העם זוכים, ואם אינו זוכה - כל העם לא זוכים ונענשים בגללו, והרי פרשוה.

התנצבו וראו - אין לכם לערף קרב, שהרי הקדוש ברוך הוא יערף קרב בשבילכם, כמו שנאמר ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. בא ראה, באותו לילה פגס הקדוש ברוך הוא את הפמליא שלו וידן את דיני ישראל, ואלמלא שהקדימו האבות על ישראל, לא היו נצולים מן הדין. רבי יהודה אמר, זכות יעקב הגנה על ישראל, זהו שכתוב (תהלים קכד) לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא.

ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. רבי אבא פתח, (ישעיה נח) אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם להדבק בהם מפל שאר עמי העולם, ומתוך אהבתם קרב אותם אליו, ונתן להם תורה, ונתן להם שבת שהיא קדש מפל שאר הימים, ומנוחה מהכל, וחדוה של הכל, ושקולה שבת כנגד כל התורה, ומי ששומר שבת כאלו שמר את כל התורה.

וקראת לשבת ענג - ענוג של הכל, ענוג הנפש והגוף, ענוג לעליונים ולתחתונים. וקראת לשבת, מה זה וקראת? שיזמין אותה, כמו שנאמר (ויקרא כג) מקראי קדש, כלומר מזמנים, כמו מי שזמין אורח לביתו. ועל זה וקראת לשבת ענג, שיזמין אותה כמו שזמנים אורח, בשלחן מתקן ובבית מתקן כראוי במאכל ובמשתה כראוי יותר על שאר הימים. וקראת לשבת ענג - מבעוד יום. לקדוש ה' מכבד - זה יום הכפורים, שנים שהם אחד. וכבדתו מעשות דרכיך - כמו שבארנו.

ממצוא חפצך ודבר דבר, והרי נתבאר, משום שאותו דבר עולה ומעורר דבור של חל למעלה. מי שזמין אורח, צריך להשתדל בו ולא באחר.

בא ראה, אותו הדבור שיוצא מפי האדם, עולה ומעורר התעוררות עליונה, אם לטוב אם לרע. ומי שיושב בענג שבת, אסור לו לעורר דבור של חל, שהרי הוא פוגם פגם ביום הקדוש. מי שיושב בהוללות המלך, לא ראוי שיעזב את המלך ויתעסק באחר.

ובכל יום צריך להראות מעשה ולעורר התעוררות ממה שצריך, ובשבת בדברי שמים ובקדשת היום צריך להתעורר, ולא בדבר אחר.

בא ראה, כאן כשקרב פרעה לערף קרב עם ישראל, באותו זמן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיעוררו ישראל התעוררות למטה כלל, שהרי ההתעוררות היא למעלה, שהרי האבות הקדימו התעוררות זאת למעלה, וזכותם עומדת לפניו, [ועוררו התעוררות זו] ולא רצה הקדוש ברוך הוא שישאל יתעוררו למטה כלל. [שהרי במקום של מעלה היה] זהו שכתוב ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. ודאי תחרישון ולא תעוררו דבר, שלא צריך לכם. וכאן נכלל השם הקדוש באותיות רשומות, והרי התעוררו בו החברים.

רבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי יהודה, ודאי שנינו, ה' בכל מקום זה רחמים, ואף על גב שעורף קרב ועושה דין, אותו דין הוא באהבה. וכך ראינו, שכתוב ה' ילחם לכם, ולא נראה באותו דין רחמים כלל, שהרי כתוב לא נשאר בהם עד אחד.

אמר לו, דבר זה שמעתי מרבי שמעון שאמר, שאפילו כאן היה הדין ברחמים, שהם כסה עליהם ומתו, ואחר כך הוציא אותם הים, והקדוש ברוך הוא רצה בכבודם ונקברו בארץ, ולא רצתה הארץ לקבל אותם, עד שהושיט לה הקדוש ברוך הוא את ימיו, וקבלה אותם. זהו שכתוב נטית ימינך תבלעמו ארץ, ולכן [היה] זה הדין ברחמים היה.

ולכן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיעוררו ישראל דבר בעולם, שאם יעוררו ישראל דבר, לא יעוררו את שם הרחמים, ולא יעשה דין ברחמים. זהו שכתוב ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, שלא תעוררו דבר. שהרי שם הרחמים צריך לעורר עליהם לעשות דין ברחמים. ועל זה בקש שלא תעשו פגם ויתעוררו דבר אחר.

אמר לו, והרי כתוב (זכריה יד) ונצא ה' ונלחם בגוים ההם. אם כך, זה דין שהיה ברחמים. אמר לו, כך היה ודאי הדין ברחמים, שמותם לא נמצא כשאר מות בני העולם, אלא הקדוש ברוך הוא חס עליהם שלא יהיו כמות שאר בני העולם שהרגו אותם, אלא בנחת בלא צער. זהו דין ברחמים.

ובכל מקום שם זה הוא דין ברחמים, פרט למקום אחד, שכתוב (ישעיה מב) ה' כגבור יצא וגו'. וכי כגבור ולא גבור? אלא ישנה לבוש וילבש לבושים אחרים. כאיש מלחמות, ישנה מינו.

ועם כל זה, הדין הוא יתר, אבל יש בו רחמים, ככתוב כגבור, ולא גבור. כאיש מלחמות, ולא איש מלחמות. שנדאי אף על גב שעושה דין, חס על מעשיו. ולכן ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא בחר בהם לחלקו ולירשתו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. דבר זה נתבאר בספרא דצניעותא, ושם הוא הסוד שלו, ויאמר ה' אל משה. רבי יהודה פתח ואמר, (יונה א) ויתפלל יונה אל ה' אלהיו ממעי הדגה. מה כתוב למעלה? וימן ה' דג גדול. וימן - כמו שנאמר (דניאל א) וימן להם המלך דבר יום ביומו. אשר מנה את מאכלכם.

אבל פסוק זה כד צריך להיות: וימן ה' את יונה לדג, שהוא מנה, הוא שלח אותו. אלא ודאי אותו דג היה מנה ליונה לשמר אותו משאר דגי הים ויהיה גנוז בתוכו. וכיון שהכניסו לתוכו, ראה יונה במעיו רחב של מקום הים (רחב של מקום מעיו) כמו היכל גדול, ושני עיני אותו דג שמאירים כשמש, ואכן טובה היתה במעיו שמאירה לו, והיה רואה כל מה שביים ובתהומיו.

ואם תאמר, אם כן, מה שכתוב קראתי מצרה לי, הרי לא נראה שכל הרוחה הזו היתה לו? אלא ודאי, כיון שהראה לו אותו הדג כל מה שביים ובתהומיו - מת, שלא יכל שלשה ימים לסבל, ואז היתה ליונה מצוקה.

שאמר רבי אלעזר, כיון שראה יונה את כל אותה רוחה, היה שמח. אמר הקדוש ברוך הוא, ומה תרצה יותר? וכי לזה הכנסתי אותו כאן? מה עשה? הרג את אותו דג ומת, וכל שאר דגי הים היו סביב אותו דג. זה נושד אותו מצד זה, וזה נושד אותו מצד זה, ואז ראה יונה את עצמו בצרה. מיד - ויתפלל יונה אל ה'.

בתחלה דג, וכעת דגה, כנאמר והדגה אשר ביאר מתה. ואז כתוב קראתי מצרה לי, ולא כתוב הייתי בצרה או ישבתי בצרה, אלא קראתי, מאותה צרה שהציקו לי דגי הים. מבטן שאול שועתי, שהרי מת. ולא כתוב מבטן חי או מבטן דג, אלא שהיה ודאי מת.

כיון שהתפלל תפלתו, קבל אותו הקדוש ברוך הוא, והחיה את הדג הזה, והוציאו ליבשה לעין כל, שכתוב ויאמר ה' לדג ויקא את יונה. וכלם ראו את מעשה הקדוש ברוך הוא.

מה כתוב? ויתפלל יונה אל ה' אלהיו ממעי הדגה, למקום שהיה קשור בו. משמע שכתוב ה' אלהיו, ולא כתוב ויתפלל אל ה' ולא יותר, אלא ה' אלהיו. אף כאן, ויאמר ה' אל משה מה תצחק אלי. אלי דוקא.

דבר אל בני ישראל ויסעו. ויסעו מלהרבות בדברים. זה לא זמן תפלה פעת. ויסעו, וכי לאיזה מקום צנה אותו שיסעו, שהרי על הים הם היו שרויים? אלא חזר למעלה, שכתוב מה תצחק אלי, שהרי כלם במקום זה עומדים. ועל זה ויסעו, יסעו מזה, שזה אינו הזמן (אלא בעתיק תלוי הדבר).

ואתה הרם את מטף וגו'. הרם את מטף, שבו רשום השם הקדוש. נטה ידך בצד של השם הקדוש, וכיון שהמים נראו את השם הקדוש, הם נברחו ממנו ומלפניו (לפניו). ועל זה ונטה את ידך, לצד אחד, שאת הצדדים האחרים של אותו המטה הצטרף אותו למים (לדברים) אחרים.

אמר רבי אלעזר, ראיתי שלפעמים המטה הזה נקרא מטה האלהים, ולפעמים נקרא מטה משה. אמר רבי שמעון [שנים היו, וכך בארנו] בספרו של רב המנונא סבא, יפה אמר, שכלם אחד, בין שתאמר של הקדוש ברוך הוא, בין שתאמר של משה. והמטה הזה, לעורר צד הגבורה. ועל זה ונטה את ידך, נד שמאל, שהיא מצד הגבורה.

אמר רבי שמעון, אוי לאותם שלא רואים ולא מסתכלים בתורה, והתורה קוראת לפניהם בכל יום, (ולא יודעים) ולא משגיחים. בא ראה, מצד הגבורה מתעוררים המים בעולם, ויוצאים מים, וכעת רוצה הקדוש ברוך הוא ליבש את המים, למה ונטה את ידך, שהוא שמאל?

אלא הרם את מטף ליבש את המים, ונטה את ידך להשיב את המים, לעורר את צד הגבורה ולהשיב המים על המצרים. ומשום כן שני דברים כאן, שכתוב הרם את מטף, ונטה את ידך על הים ובקעהו.

והרי התהומות היו? אלא הקדוש ברוך הוא עשה נס בתוך נס, כנאמר קפאו תהמת בלב ים. והיו הולכים ביבשה בתוך הים. זהו שכתוב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה.

ויסר את אפן מרובתיו. רבי שמעון פתח, (יחזקאל א) ונארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות. פסוק זה פרשוהו ונתבאר, אבל בא ראה, הקדוש ברוך הוא בכל מראה את שלטונו, ושלטונו זה לא יעבר לעולם ולעולמי עולמים.

ועשה שלטון באבות. נטל את אברהם והעמיד בו את העולם, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ופרשוהו. נטל את יצחק ונטל בו את העולם, שהוא קים לעולמים. זהו שכתוב ואת בריתי אקים את יצחק. נטל את יעקב, והושיבו לפניו והשתעשע עמו, והתפאר בו. זהו שכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

ובא ראה, יעקב אחי בעץ החיים שאין בו מות לעולמים, שכל החיים נתקנו באותו העץ, ונותן חיים לכל אותם שאחוזים בו, ולכן יעקב לא מת. ומתי מת? בשעה שכתוב (בראשית מט) ויאסף רגליו אל המטה. המטה, כמו שנאמר (שיר ג) הנה מטתו שלשלמה, משום שבמטה זו כתוב רגליה ירדות מות, ולכן כתוב ויאסף רגליו אל המטה, ואז ויגוע ויאסף אל עמיו. ועשה הקדוש ברוך הוא את יעקב

לְבַחֵיר הָעֲבוֹת, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה מא) יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּידָּ.

בֹּא רֵאָה, כָּל הַמַּחֲנוֹת שֶׁלְמַעֲלָה וְכָל אוֹתוֹן הַמְרַבּוֹת, כָּלֵם אַחוּזִים אֶלֶּה בְּאֶלֶּה, דְּרָגוֹת בְּדָרְגוֹת. אֶלֶּה עֲלִיּוֹנִים וְאֶלֶּה תַּחְתּוֹנִים, וְחִיּוֹת הַקֶּדֶשׁ עֲלֵיהֶם, וְכָל הָאוֹכְלוֹסִים וְהַמַּחֲנוֹת, כָּלֵם נוֹסְעִים תַּחַת יְדֵיהֶם. עַל מֵאֲמָרָה נוֹסְעִים וְעַל מֵאֲמָרָה חוֹנִים.

זוֹהִי הַחִיָּה (הַעֲלִיּוֹנָה הַקְדוּשָׁה) שֶׁכָּל שְׁאָר הַחִיּוֹת אַחוּזוֹת בָּהּ, וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹ (וְנִתְקֵנוּ) בְּשִׁבְלָה כְּמָה חִיּוֹת לְחִיּוֹת (אֵלֶּיּוֹ יוֹרְדוֹת וְאֵלֶּיּוֹ יוֹרְדוֹת). וְנִאֲחִזּוֹת דְּרָגוֹת בְּדָרְגוֹת, וְכָל הַעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים הוֹלְכִים וְשׁוֹטִים בֵּינֵם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים קד) זֶה הֵיטָל גְּדוֹל וְרַחֵב יְדָיִם שֶׁם רָמַשׁ וְאִין מִסְפָּר וְגוֹ'.

וְכִשְׁמַעֲלָה הֵיטָל אֶת גְּלִיו, כָּל הָאֲנִיּוֹת עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת, וְנִמְצָא זַעַף, וְרוּחַ קָשָׁה הוֹלֶכֶת עָלָיו בְּחִזָּק, וְדָגֵי הַיָּם מִתְפָּזְרִים לְכָל צֵד, אֶלֶּה לַמִּזְרָח וְאֶלֶּה לַמַּעֲרָב, אֶלֶּה לַצִּפּוֹן וְאֶלֶּה לַדָּרוֹם. וְכָל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שְׂרוּאִים אֶת הָרָשָׁם עֲלֵיהֶם, לֹקְחִים אוֹתָם וּבּוֹלְעִים אוֹתָם בְּמַעֲרוֹת הָעֶפֶר.

וְכָל הָאֲנִיּוֹת לֹא נוֹסְעוֹת מִמְקוֹמָם, וְלֹא עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת, פֶּרֶט לְאוֹתָהּ שַׁעַר שֶׁבֶא מִנְהִיג אֶחָד שֶׁל הֵיטָל וְיוֹצֵא לְהַשְׁלִים רוּחַ שֶׁל זַעַף הֵיטָל. כִּיּוֹן שֶׁזֶּה עוֹלָה עַל הֵיטָל, שׁוֹכֵף מִרְגָּזוֹ, וְנִמְצָאֵת מִנּוּחָהּ. וְאִין כָּל הָאֲנִיּוֹת הוֹלְכוֹת בְּדָרְגָּה יִשָּׁר, וְלֹא סוּטוֹת לְיָמִין וּלְשִׁמְאַל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב שֶׁם אֲנִיּוֹת יִהְיֶיכוּ לְוִיָּתָן זֶה יִצְרֶת לְשִׁחַק בּוֹ. זֶה דִּנְקָא. וְכָל דָּגֵי הַיָּם מִתְכַּנְסִים לְמִקְוָם, וְכָל אוֹתוֹן הַחִיּוֹת שֶׁמַּחֲוֹת עָלֶיהָ, וְחִיּוֹת הַשָּׂדֶה הַעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁמַּחֲוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (איוב מ) וְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה יִשְׁחָקוּ שָׁם.

בֹּא רֵאָה, כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה יֵשׁ לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁלְמַטָּה יֵשׁ בֵּינֵם. כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה יֵשׁ לְמַעֲלָה בֵּינֵם הַעֲלִיּוֹן. כְּגוֹן שֶׁלְמַעֲלָה יֵשׁ לְמַטָּה. כְּגוֹן שֶׁלְמַטָּה יֵשׁ בֵּינֵם הַתַּחְתּוֹן.

הַגּוֹף שֶׁל אוֹתוֹ הֵיטָל, הָרִי הַתְּעוֹרָרָנוּ לְחִבְרִינוּ, אֲרָךְ וְרַחֵב, רֹאשׁ וְזֵרוּעוֹת וְשַׁעֲרוֹת הַגּוֹף, הַכֵּל כְּמוֹ שְׁצָרִידָּ, וְהַכֵּל נִקְרָא בְּשֵׁמוֹ. וְכְמוֹ זֶה לְמַטָּה לֵיכָּן שֶׁלְמַטָּה, כִּדְּ גַם הָרֹאשׁ שֶׁל הֵיטָל וְזֵרוּעוֹת הֵיטָל וְגוֹף הֵיטָל.

כְּתוּב (בראשית מט) זְבוּלָן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֹּן. וְהָרִי יָם אֶחָד הִיָּה בְּגוֹרְלוֹ, אֶלֶּה מָה זֶה לְחוּף יָמִים? וְדָאִי שֶׁבְּאֵרוֹת הַחִבְרִים בְּסוּד עֲלִיּוֹן. וְיִרְכָּתוֹ עַל צִידוֹ, כְּנֶאֱמַר (שמות א) יִצְאֵי יָרֵךְ יַעֲקֹב. זְבוּלָן הִיָּה שׁוֹק הַיָּמִין שֶׁל הַגּוֹף, וְיָם כְּנֶרֶת הִיָּה בְּגוֹרְלוֹ, וּמִכָּאֵן נִמְצָא הַחֲלִיזוֹן שֶׁל הַתְּכַלֵּת.

בֹּא רֵאָה, כְּמָה מְרַבּוֹת עַל מְרַבּוֹת נִמְצָאוּ, וְנִלְגְּלִי הַמְרַבּוֹת רַצִּים בְּחַפְזוֹן, וְלֹא מִתְעַבְּבִים אוֹתָם תּוֹמְכֵי הַמְרַבּוֹת לְנִסְעָה עֲלֵיהֶם, וְכֵן כָּלֵם (וְכָאֵן וְיִנְהִיגוּ בְּכַבְדָּתָהּ, בְּחַפְזוֹן). בֹּא רֵאָה, הַמְרַבּוֹת הַמְמַנָּה עַל הַמְצָרִים, [אִם תֵּאֱמַר] פְּרִשׁוּהָ, לֹא נִמְצָאֵת מְרַבּוֹת שְׁלֵמָה, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְיִסָּר אֶת אַפּוֹ מְרַבּוֹתָיו. כְּמָה מְרַבּוֹת הֵיוּ שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים עַל תּוֹמְכָם גְּלָגַל אֶחָד, שֶׁנִּפְקְדוּ עֲלֵיהֶם. כִּיּוֹן שֶׁזֶה הָעֶבֶר מִשְׁלֹטוֹנוֹ, כָּל הַמְרַבּוֹת הָעֶבְרִי מִשְׁלֹטוֹנָם וְלֹא נִסְעוּ. אִין כָּלֵם לְמַטָּה הָעֶבְרִי מִשְׁלֹטוֹנָם, שְׁכָתוֹב עַל מְצָרִים (ירמיה מו) וְעַל פְּרָעָה וְעַל תַּבְטָחִים בּוֹ.

וּבְאוֹתוֹ זְמַן הַשְׁלִיטָה שֶׁל מְצָרִים שָׁלַט עַל כָּל שְׁאָר הָעַמִּים. כִּיּוֹן שֶׁהָעֶבֶר כָּח מְצָרִים, נִשְׁבֵּר כָּח שְׁאָר הָעַמִּים. מִנֵּיין לָנוּ? שְׁכָתוֹב אִין נִבְהִלּוּ אֵלֹפֵי אֲדוֹם וְגוֹ', וְכְתוּב שֶׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן וְגוֹ'. מִשּׁוֹם שֶׁכָּלֵם הֵיוּ אַחוּזִים בְּפִלְחָן שֶׁל הַמְצָרִים, וְאִחוּזִים בְּמִצָּרִים לְסִיּוּעַ שְׁלָהֶם. וּבְאוֹתוֹ זְמַן כָּלֵם בִּקְשׁוּ אֶת הַסִּיּוּעַ שֶׁל מְצָרִים לְהַתְחַזֵּק. וְעַל זֶה, כִּיּוֹן שֶׁשְׁמַעוּ אֶת הַגְּבוּרוֹת שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצָּרִים, רָפוּ יְדֵיהֶם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד, וְכָלֵם הִזְדַּעְזְעוּ וְנִשְׁבְּרוּ מִשְׁלֹטוֹנָם.

וְדָאִי שֶׁכְּשֶׁנִּשְׁבֵּר כָּחֵם לְמַעֲלָה, שֶׁנִּשְׁבֵּר כָּח שֶׁל כָּל אוֹתָם שְׁאִחוּזִים בּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁבֵּר הַכֹּחַ שֶׁל כָּלֵם לְמַעֲלָה, כָּל אֶלֶּה שֶׁלְמַטָּה נִשְׁבְּרוּ מִשּׁוֹם [אוֹתוֹ] הַכֹּחַ הַזֶּה שֶׁנִּשְׁבֵּר בְּתַחֲלָה, וּמִשּׁוֹם כִּדְּ וְיִסָּר אֶת אַפּוֹ מְרַבּוֹתָיו כְּתוּב. וְיִנְהִיגוּ בְּכַבְדּוֹתָהּ, שֶׁהָרִי כְּשֶׁזֶה נִשְׁבֵּר, לֹא הֵיוּ הוֹלְכִים.

בֹּא וְרֵאָה שְׁכָדָּה הוּא, שֶׁלֹּא כְּתוּב וְיִסָּר אֶת אוֹפְנֵי מְרַבּוֹתָיו, אוֹ אוֹפְנֵי מְרַבּוֹתָיו, אֶלֶּה וְיִסָּר אֶת אַפּוֹ מְרַבּוֹתָיו, מִשּׁוֹם שֶׁכָּח זֶה שֶׁכָּלֵם הֵיוּ נִדְבָקִים בּוֹ.

וְעוֹד וְיִסָּר אֶת אַפּוֹ מְרַבּוֹתָיו - בֹּא רֵאָה, אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם לְהַדְבִּיק בָּהֶם וְלִהְיוֹת לָהֶם חֵלֶק, וְשֶׁהֵם יִהְיוּ בְּחִלְקוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דברים יג) וְבוֹ תִדְבָּקוּן. וְכְתוּב (שם ד) וְאַתֶּם תִּדְבָּקִים בָּהֶם אֱלֹהֵיכֶם. בָּהֶם מִמֶּשׁ. וְכְתוּב (תהלים קלה) כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה. וְכְתוּב כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֵבֶל נַחֲלָתוֹ. שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם מִזֶּרַע קְדוֹשׁ לְהִיּוֹת חֵלֶקוֹ, וְעַל זֶה נִתֵּן לָהֶם תּוֹרָה קְדוּשָׁה עֲלִיּוֹנָה גְּנוּזָה אֶלְפִים שָׁנִים עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהָרִי זֶה נֶאֱמַר. וּמִשּׁוֹם אֲהַבְנוּ וְנָתַן אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת אַחֲרֶיהָ וּלְדַבֵּק בָּהּ.

בֹּא רֵאָה, כָּל הַמַּחֲנוֹת הַעֲלִיּוֹנִים, וְכָל אוֹתוֹן מְרַבּוֹת, כָּלֵם אַחוּזִים אֶלֶּה בְּאֶלֶּה, דְּרָגוֹת בְּדָרְגוֹת. אֵלֶּיּוֹ עֲלִיּוֹנִים, וְאֵלֶּיּוֹ תַּחְתּוֹנִים, וְהָרִי פְרִשׁוּהָ, שְׁכָתוֹב (תהלים קד) זֶה הֵיטָל גְּדוֹל. וְחִיָּה קְדוּשָׁה עָלָיו, וְכָל הָאוֹכְלוֹסִים וְהַמַּחֲנוֹת, כָּלֵם נוֹסְעִים תַּחַת יְדֵיהֶם. עַל מֵאֲמָרָה נוֹסְעִים וְעַל מֵאֲמָרָה חוֹנִים. בְּזִמְנָן שֶׁהָיָה נוֹסְעֵת, כָּלֵם נוֹסְעִים, מִשּׁוֹם שֶׁכָּלֵם אַחוּזִים בָּהּ.



ובא ראה, בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא להעביר את אוכלוסי פרעה למטה, העביר בתחלה את אותו כח שלהם כמו שהקמנו. מה עשה? העביר וסלק אותו מקום קדוש עליון שהיה מנהיג את כל אותן המרפבות. כיון שזה הסתלק, כל המחנות הללו לא יכלו להתנהג. וכיון שלא יכלו, העבר משלטונו אותו הממנה של מצרים והעבר באש דולקת, ואז השליט של המצרים הוזה, ועל זה אנוסה מפני ישראל. מה הטעם? משום שראו את הממנה של מצרים נשרף באש.

רבי יצחק אמר, בשעה שקרבו ישראל לים, קרא הקדוש ברוך הוא לממנה הגדול שעל הים ואמר לו: בשעה שעשיתי את העולם, מניתי אותך על הים, ונתנאי יש לי על הים - שיקרע את מימיו מלפני בני, הגיע הזמן עכשו שיעברו בני בתוך הים. מה כתוב אחר כך? וישב הים לפנות בקר לאיתנו. מה זה לאיתנו? לתנאו שהיה לו עם הקדוש ברוך הוא כשברא את העולם.

והיו ישראל חונים על הים, והיו ישראל רואים את גלי הים עולים ויורדים. הרימו עיניהם, וראו את פרעה והאוכלוסים שלו, ופחדו וצעקו, והרי נתבאר. הים ראה - מה ראה הים? הוא ראה את ארוננו של יוסף, וברח מלפניו. מה הטעם? [משום] שכתוב (בראשית לט) וינס ויצא החוצה, ועל זה הים הים ראה וינס, וכתוב ויסר את אפן מרפבתיו וגו' אנוסה מפני ישראל. מה הטעם? משום שראו את ארץ מצרים כאלו עולה באש, ואז אמרו אנוסה מפני ישראל.

רבי חניא ורבי יוסי היו הולכים במדבר. אמר רבי חניא לרבי יוסי, בא ואמר לך, שכשורצה הקדוש ברוך הוא להעביר שלטון של הארץ, אינו עושה עד שמעביר השליט שלהם ברקיע, ולא מעביר את השליט שלהם עד שממנה אחר במקומו, כדי שלא יגרע [השלטון] השמוש שלהם ברקיע, כדי לקיים מה שכתוב (דניאל ד) ולמי שיחפץ יתננה. אמר רבי יוסי, ונדאי כך הוא.

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים ח) ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ. ה' אדנינו - כשורצה הקדוש ברוך הוא לשבר את כח העמים עובדי כוכבים ומזלות, מחזק דינו עליהם ושובר אותם, ומעביר מלפניו את השליט שלהם.

אשר תנה הודך על השמים, אשר נתת הנה צריך, או תנה הודך. מהו אשר תנה הודך? אלא זהו סוד של הנהר העמק של הכל, ודוד בקש בקשתו להשפיע ממנו על השמים, וזהו אשר, כנאמר (שמות ג) אהיה אשר אהיה.

בשעה שהנהר הזה העמק של הכל שופע ויוצא על השמים, אז הכל בשמחה, והגבירה מתעטרת במלך, וכל העולמות בשמחה. והשלטון של העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות מעבר מלפני הגבירה, ואז זוקפים ראש כל האחוזים בה.

בין כך ראו איש אחד שהיה בא, ומשא אחד לפניו. אמר רבי חניא, גלף, אולי האיש הזה עובד עבודת כוכבים ומזלות הוא, או עם הארץ הוא, ואסור להשתתף עמו בדרך. אמר רבי יוסי, נשב כאן ונראה, אולי הוא איש גדול.

בין כך עבר לפניהם, ואמר להם, בסבוב של המעבר המסכן הזה צריך לווי, ואני יודע דרך אחרת, ונסטה מכאן, ואני רציתי לומר לכם, שלא אחטא בכם ולא אעבר על מה שכתוב (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול, ואתם כמו סומים בדרך הזו, ולא תסתכנו בנפשכם. אמר רבי יוסי, ברוך הרהמן שחכינו כאן. התחברו עמו. אמר להם, לא לדבר שום דבר כאן עד שנעבר בזה. סטו לדרך אחרת.

אחר שיצאו מאותו מקום, אמר להם, באותה הדרך האחרת היו הולכים פעם אחד כהן חכם, וכהן עם הארץ אחד עמו. קם אותו עם הארץ עליו באותו מקום והרגו. מאותו יום, כל מי שעובר באותו מקום, מסכן את נפשו, והרי מתחברים שם שודדי הרים והורגים ומקפחים את בני האדם, ואלה שיוצאים לא עוברים שם, ומבקש הקדוש ברוך הוא דם אותו הכהן בכל יום.

פתח (ישעיה י) ואמר, עוד היום בנב לעמד וגו'. הרי בארזה אותם ראשי הישיבה, אבל אני לא אומר לכם כך, אלא שסוד הדרך למדנו. עוד היום - איזה יום זה? אלא כך כתוב, (שמות ו) ויטח אהרן את אלישבע בת עמינדב. וסוד הוא על כנסת ישראל, שאהרן הוא שושבינה, לתקן את ביתה ולשמש אותה ולהכניסה למלך להזדוג באחד. מכאן והלאה, כל כהן שמשמש במקדש, הוא כמו אהרן.

אחרימלך היה כהן גדול עליון, וכל אותם הכהנים עמו היו שושביני הגבירה. כיון שנהרגו, נשארה הגבירה לבדה, ואבד השושבין שלה, ולא נמצא מי שמשמש לפניו ויתקן ביתה וישמח אותה להזדוג עם המלך.

ואז מאותו יום היא עברה לשמאל, ועומדת על העולם, אורבת לכל. הרגה את שאול ובניו, ואבדה מהם את המלוכה, מתו מישראל כמה אֵלִפים וכמה רבבות. ועד עכשו היה אותו החטא תלוי, עד שבא סנחריב והרגיו את הכל.

וזהו עוד היום בנב, זהו יום עליון, ומיהו? זו כנסת ישראל שאבדה את השושבינים שלה, אותה

שִׁנְיָאָרָה לָלֵא יָמִין [שְׁהִיָּה לוֹ] לְהִדְבֵּק בְּשִׁמְאֵל, שֶׁחֲכָהוּ הוּא יָמִין, וְיִמְשֹׁם כֶּד הָיָה לוֹ לְהִתְדַבֵּק בְּשִׁמְאֵל] וּמְשֹׁם כֶּד עוֹד הַיּוֹם בְּנֵב לַעֲמֹד.

בֹּא רֵאָה, כְּתוּב גִּבְעַת שְׂאוֹל נָסָה. לָמָּה כָּאן שְׂאוֹל? אֵלֶּא מְשֹׁם שֶׁהוּא הָרָג אֶת הַכֹּהֲנִים וְגָרַם שֶׁתַּעֲקֹר מִן הָעוֹלָם זְרוּעַ יָמִין - אִף כָּאן מֵאוֹתוֹ יוֹם לֹא עָבַר אִישׁ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, כְּדִי שְׁלֹא יִסְתַּכֵּן בְּנִפְשׁוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חִיָּיא, וְלֹא אֶמְרָתִי לָךְ אוֹלִי הוּא אִישׁ גָּדוֹל?

פִּתַּח וְאָמַר, (מְשַׁלִּי ג) אֲשֶׁרִי אָדָם מֵצֵא חֲכָמָה. אֲשֶׁרִי אָדָם - כְּמוֹ אֲנִי שֶׁמִּצְאָנוּ אוֹתָךְ וְיִדְעָנוּ מִמֶּךָ דְּבַר חֲכָמָה. וְאָדָם יִפִּיק תְּבוּנָה - כְּמוֹ אֲנִי שֶׁחֲפִינוּ לָךְ לְהִתְחַבֵּר עִמָּךְ, וְזֶהוּ אָדָם שֶׁמִּזְמָן לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּנֶה בְּדִרְךָ, פְּנֵי הַשְׂכִּינָה, וְעַל זֶה כְּתוּב (מְשַׁלִּי ד) וְאַרְחַ צִדִּיקִים כְּאוֹר נֶגֶה. הִלְכוּ.

פִּתַּח אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, (תְּהִלִּים כב) לְדוֹד מִזְמוֹר לְה' הָאֶרֶץ וּמִלֵּאָה וְגו'. לְדוֹד מִזְמוֹר בְּמְקוֹם אֶחָד, וּבְמְקוֹם אַחֵר מִזְמוֹר לְדוֹד. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלֶּא לְדוֹד מִזְמוֹר - הַשִּׁירָה שֶׁאָמַר דָּוִד עַל כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. מִזְמוֹר לְדוֹד - הַשִּׁירָה שֶׁדָּוִד אָמַר עַל עַצְמוֹ.

לְה' הָאֶרֶץ וּמִלֵּאָה. לְה' - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הָאֶרֶץ וּמִלֵּאָה - זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל וְכָל הָאוֹכְלוֹסִין שֶׁלָּהּ שִׁמְתִּחֲבָרִים עִמָּה, וְנִקְרְאִים מִלֵּאָה וְדַאי הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ו) מִלֵּא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ. תִּבְל וְיִשְׁבִּי בָּהּ - זֹהִי אֶרֶץ שֶׁל מָטָה שֶׁנִּקְרְאֶת תִּבְל, וְאַחוּזָה בְּדִין [שֶׁל עוֹלָם] שֶׁל מַעֲלָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תִּבְל בְּצִדִּיק. בֵּין לְאֶחָד, בֵּין לָעַם אֶחָד, בֵּין לְכָל הָעוֹלָם - מִהֲדִין הִנֵּה הוּא נָדוֹן.

בֹּא רֵאָה, פְּרַעָה נִגַּק מִהֲדִין הִנֵּה עַד שֶׁאֲבָדוּ הוּא וְכָל עַמּוֹ. בֵּינוֹ שֶׁדִּין זֶה הִתְעוֹרֵר עָלָיו, אוֹתוֹ מִמֶּנָּה שֶׁהִתְמַנֶּה עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְטוֹן, הוֹזִז וְהַעֲבִיר, וְאִז כָּל אֵלֶּה שֶׁלְּמִטָּה נֶאֱבָדוּ, שֶׁכְּתוּב וַיִּסָּר אֶת אִפְנוֹ מִרְכַּבְתּוֹ. מַה זֶה אִפְנוֹ מִרְכַּבְתּוֹ? מִרְכַּבּוֹתָיו שֶׁל פְּרַעָה. וּמִי הוּא אוֹתוֹ אוֹפֵן שֶׁלָּהֶם? אוֹתוֹ מִמֶּנָּה שֶׁשׁוּלֵט עֲלֵיהֶם, וְעַל זֶה מֵתוּ כָּלֶם בָּיָם. לָמָּה בָּיָם? אֵלֶּא הֵיכָל הָעֲלִיוֹן הִתְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם וְנִמְחוּ (וְנִמְסְרוּ) בְּיָדָהּ, וְלָכֵן כְּתוּב טַבְּעוּ בָּיָם סוּף. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי כֶּד הוּא! וְעַל זֶה כְּתוּב טַבְּעוּ בָּיָם סוּף, סוּף כָּל הַדְּרָגוֹת.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּתָהּ, מַה זֶה בְּכַבְדָּתָהּ? אֵלֶּא מִכָּאן לְמִדְנִי, שֶׁבְּדִרְךָ שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ מוֹלִיכִים אוֹתוֹ. כְּתוּב בְּפְרַעָה וַיִּכְבֵּד לֵב פְּרַעָה, וּבְאוֹתוֹ דְּבַר הִנְהִיג אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבְדּוֹת מִמֶּשׁ. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רָשַׁע, אֵתָּה מְכַבֵּיד אֶת לִבְךָ? אֲנִי אֶנְהִיג אוֹתָךְ בָּזֶה. וְעַל כֶּד וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּתָהּ.

וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם - זֶהוּ הַמִּמְנָה שֶׁהִתְמַנֶּה עַל הַמִּצְרַיִם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, דְּבַר זֶה קִשָּׁה, כֵּינוֹ שֶׁהַעֲבִירוּ אוֹתוֹ מִשִּׁלְטוֹנוֹ, אִידֵּךְ יָכַל הוּא לְרַדֵּף אַחֲרָי יִשְׂרָאֵל?

אֵלֶּא וְדַאי הוּא כֶּד! אָבֵל זֶה וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם - מִצְרַיִם שֶׁלְּמִטָּה. כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם - מִצְרַיִם שֶׁלְּמַעֲלָה. שֶׁכֵּינוֹ שֶׁנֶּשְׁבֵּר כָּחַם מִלְּמַעֲלָה, אִז נִשְׁבֵּר הַכֹּחַ וְהִתְקַף שֶׁלָּהֶם לְמִטָּה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם. בְּמִצְרַיִם דְּוָקָא. זֶהוּ הִתְקַף שֶׁלָּהֶם שֶׁלְּמַעֲלָה. וְזֶהוּ שֶׁבְּאַרְוֵה מִלֵּךְ מִצְרַיִם סִתֵּם. כָּאן וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁרָאוּ שֶׁהָרִי נִשְׁבֵּר כָּחַם וְהִתְקַף שֶׁלָּהֶם שֶׁלְּמַעֲלָה.

בֹּא רֵאָה, כְּשִׁמְתַּעוֹרֵרְתָּ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל הִזוּ, מִתְעוֹרְרִים כָּל אוֹתָם שֶׁאַחוּזִים בָּהּ, וְכָל הָאַחֲרִים שֶׁלְּמִטָּה, וַיִּשְׂרָאֵל מַעַל כָּלֶם, שֶׁהָרִי הֵם נוֹטְלִים אוֹתָהּ בְּגוֹף הָאֵילָן, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ. וְלָכֵן יִשְׂרָאֵל אַחוּזִים בָּהּ יוֹתֵר מִכָּל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. וּכְשֶׁהֵם מִתְעוֹרְרִים, [כָּל עַמִּים עֲכוּ"ם] נִשְׁבֵּר תִּקְפָּם מֵאוֹתָם שֶׁשׁוּלֵטִים עֲלֵיהֶם.

בֹּא רֵאָה, הַמִּמְנָה הִנֵּה הַשְּׁלִיט עַל הַמִּצְרַיִם, דִּחַק אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכַמָּה שְׁעִבּוּדִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֵה. אַחֵר שֶׁהוּא נִשְׁבֵּר בְּתַחֲלָה, נִשְׁבֵּרוּ אוֹתָן מַלְכוּתוֹת (מִלְּמִטָּה). זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם. נִלְחַם לָהֶם וְדַאי.

#### ס"א תוספתא

וַיִּסַּע מִלֵּאָה הָאֱלֹהִים וְגו'. [מִשְׁנָה] טָרָם (שִׁנְיָאָרָה) שֶׁנִּמְצָא אֲוִיר טְהוֹר, וְלֹא מֵאִירִים, הָאֲבָנִים הַנִּקְוָבוֹת הֵיוּ סְתוּמוֹת. שְׁלֹשׁ רוּחוֹת שֶׁכְּלוּלוֹת בְּשִׁלְשׁ הֵיוּ שְׁקוּעוֹת, וּמִיָּם סְתוּמִים תַּחַת הַנִּקְבִּים בְּשִׁבְעִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת חִזְרוּ לְמְקוֹמָם אוֹתָם אֲבָנִים (דִּירוֹת).

אַחֵר שְׁבַעִים וּשְׁתֵּים דְּרָגוֹת, וְכֵן שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, הִתְבַּקְּעוּ וְנִנְקְבוּ הָאֲבָנִים תַּחַת צְרוֹר שֶׁהָיָה חֲקוּק, וְהִתְפָּנְסוּ הַדְּרָגוֹת וְנִעְשׂוּ כְּנוֹס אֶחָד. (נִחְלַק וְנִעְשׂוּ כְּנוֹס אֶחָד).

אַחֵר כֶּד הִתְחַלְקוּ וְנִעְשׂוּ שְׁתֵּי דְרָגוֹת, חֲצִי מִיָּם קִפְאוּ, וְחֲצִי שֶׁקְּעוּ. אֵלֶּה עָלוּ וְאֵלֶּה יָרְדוּ. מִכָּאן הִתְחַל הָעוֹלָם לְהִתְחַלֵּק.

צְרוֹר אַחֵר (אֶחָד) יֵשׁ לְמַעֲלָה [לְמַעֲלָה], וְהוּא חֲקוּק בְּשִׁבְעִים וּשְׁתֵּים חוֹתְמוֹת שֶׁל חוֹתְמַת תְּקִיפָה, וּבָהֶם שְׁקוּעִים גְּלִי הֵיכָל. כְּשֶׁנוֹסְעִים, נִחְלָקִים לְאַרְבַּע זְווִיּוֹת. מִחֲצִית אַחַת עוֹלָה, וּמִחֲצִית שְׁנִיָּה יוֹרֶדֶת. מִחֲצִית אַחַת לְצַד צָפוֹן, וּמִחֲצִית אַחַת לְצַד דָּרוֹם. כְּשִׁמְתַּחֲבָרִים כְּאֶחָד, גִּחְלִים שְׁלוֹהֵטִים קְזָמִים בְּלֶהֱט שְׁנִיּוֹת הַחֲרָב הַמִּתְהַפֶּכֶת.

עמוד אחד געוץ בתוך הים, דרָגה שְׁשְׁלוּחָה שֶׁל שָׂר עֲלִיּוֹן עוֹלָה בְּאוֹתוֹ עֲמוּד לְמַעַל מַעַלָּה, נִתְקַן (מִסְתַּכֵּל) לְמַרְחוֹק עַל קִיטּוֹר הָאֲנִיּוֹת שֶׁשְּׁטוֹת בֵּינָם. מִי רָאָה אֵיזָה גְלִים שְׁעוֹלִים וְיֹרְדִים וְהָרוּחַ נוֹשֶׁבֶת בָּהֶם, וְדָגֵי הַיָּם מוֹשְׁכִים אֶת כָּל הָאֲנִיּוֹת הַלְלוּ לְכָל צַדִּי הָעוֹלָם.

אוֹתָהּ דְרָגָה, כְּשִׁירְדָת מַהְהוּא, עוֹמְדִים אֶלָּף מִימִינוֹ וְאֶלָּף מִשְׁמָאלוֹ. הִיָּה שָׁב וְיֹשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ כְּמִלָּךְ בְּכִסְאוֹ, אוֹתָהּ דְרָגָה שְׁכָשֶׁשֶׁט הֵיטָל לְאַרְבָּעָה צַדִּי הָעוֹלָם, יוֹצֵאת עֲמוֹ, בּוֹ חוֹזֶרֶת, וְהוּא שָׁב בְּקִיּוֹם הַמִּלָּךְ.

וְאֵז יוֹצֵאִים הַכְּרוֹזִים: מִי מִבְּעָלֵי הָעִינִים יִזְקֹף אוֹתָם לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה. בְּעָלֵי הַכְּנָפִים יַעֲמִדוּ בְּקִיּוֹמָם. בְּעָלֵי הַפְּנִים מְכַסִּים אוֹתָם, עַד שְׁנוֹסֵעַ בְּמִסְעוֹתָיו. וְאֵז וַיִּסַּע מִלֵּאדָּה הָאֱלֹהִים.

רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, (מִשְׁלֵי לֹא) הִיָּתָה כְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר מִמֶּרְחֵק תְּבִיא לְחִמָּה. הִיָּתָה כְּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר - זֶה כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל. מִמֶּרְחֵק תְּבִיא לְחִמָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ל') הִנֵּה שֵׁם ה' בָּא מִמֶּרְחֵק. תְּבִיא לְחִמָּה - בְּדִרְגָּה אַחַת שְׁשׂוּרָה עָלֶיהָ, וְכֵן נִמְשְׁכוּ כָּל הַנְּחָלִים וְהַמַּעֲיָנוֹת הַלְלוּ שְׁהוֹלְכִים לֵאמֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְגו'.

אֵל מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הוֹלְכִים. אֵף עַל גִּב שֶׁכָּל הַנְּחָלִים נִמְשְׁכִים לְאוֹתָהּ דְרָגָה, וְאוֹתָהּ דְרָגָה מוֹרִידָה (מוֹשְׁכָת) אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ יָם - אֵל תֵּאֱמַר, שְׁהָרִי הָרִיק אוֹתָם, וְלֹא שׁוֹרִים בּוֹ אַחֲרִים, וְלֹא שׁוֹפְעִים בּוֹ כְּבִתְחִלָּה, חֹזֵר וְאֵמַר אֵל מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הוֹלְכִים שֵׁם הָיָם שְׁבִים. אֵלָּא מְקוֹם אוֹתָהּ דְרָגָה שֶׁהַנְּחָלִים הוֹלְכִים פֶּעַם אַחַת, שֵׁם הָיָם שְׁבִים לְלֶכֶת - שֵׁם הָיָם שְׁבִים מֵאוֹתוֹ מְקוֹם עֲלִיּוֹן, וְלֹא פוֹסְקִים לְעוֹלָמִים, וְכֵן מִתְּכַנְּסִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם. וְלָמָּה? לְלֶכֶת. לְלֶכֶת לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁל הָיָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. מִה שֵׁם אוֹתָהּ הַדְרָגָה? נִקְרָאת צַדִּיק.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּתוּב (תְּהִלִּים קד) שֵׁם אֲנִיּוֹת יִהְלְכוּ לִנְתֵּן זֶה יִצְרָתָ לְשַׁחֵק בּוֹ. שֵׁם אֲנִיּוֹת יִהְלְכוּ - בְּאוֹתוֹ הֵיטָל שְׁהוֹלְכִים וְשָׂטִים עַד שֶׁבָּאִים לְהִתְחַבֵּר בְּאוֹתָהּ דְרָגָה, אֵז כְּתוּב לִנְתֵּן זֶה יִצְרָתָ לְשַׁחֵק בּוֹ.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה יוֹתֵר, יֵשׁ זֶוּג אַחֵר שְׁשׂוּרָה בְּחִבּוּבֹת וְלֹא נִפְרָד לְעוֹלָמִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִי זֹכֵר לְאוֹתוֹ זֶוּג? אָמַר לוֹ, מִי שִׁישׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. דְּנֻקָּא בְּעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר לוֹ, וְהָרִי מִכָּאן לְמַדְנֵו, שֶׁכְּתוּב לִנְתֵּן זֶה יִצְרָתָ לְשַׁחֵק בּוֹ, מִשְׁמַע שֶׁאָמַר זֶה, וְזֶה וְזֹאת הֵם יְדוּעִים. אָמַר רַבִּי אֲבָא, שְׁנִיכָם יָפָה אֲמַרְתָּם, וְזֶה שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה דְּנֻקָּא יָפָה, וְהַכֵּל עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְעַנֵּג בָּהֶם לְצַדִּיקִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה נח) אֵז תִּתְעַנֵּג עַל ה'.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, כְּמָה אֶלְפִים וְכְמָה רַבּוּת שֶׁל מַחְנוֹת קְדוֹשִׁים יֵשׁ לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: בְּעָלֵי פְּנִים עֲלִיּוֹנִים, בְּעָלֵי עֵינַיִם, בְּעָלֵי כָּלִי זֵו, בְּעָלֵי הַיָּלָלָה, בְּעָלֵי הַיָּבֵבָה, בְּעָלֵי רַחֲמִים, בְּעָלֵי דִין, וְיַמְעַל כָּלֶם הַפְּקִיד אֶת הַגְּבִירָה לְשִׁמּוֹשׁ בְּהִיכָל שְׁלֹפְנֵי.

כְּנָגַד אֵלָּה יֵשׁ לְגַבִּירָה מַחְנוֹת מְזִינִים. בְּשִׁשִּׁים (בְּשִׁשָּׁה) פְּנִים נִמְצְאִים מַחְנוֹת מְזִינִים, וְכֵן חֲגוּרֵי חֶרֶב עוֹמְדִים סְבִיבָה. כְּמָה יוֹצֵאִים וְכְמָה נִכְנָסִים. בְּשֵׁשׁ כְּנָפִים טָסִים אֶת כָּל הָעוֹלָם. לְפָנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד גְּחָלֵי אֵשׁ בּוֹעֵר. לְבוֹשׁוֹ אֵשׁ לֹהֵט. בְּגָבוֹ חֶרֶב שְׂנוּנָה לֹהֵטָת בְּכָל הָעוֹלָם לְשֹׁמֵר לְפָנֶיהָ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית ג) וְאֵת לֹהֵט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת דֶּרֶךְ עַץ הַחַיִּים.

מִה זֶה דֶּרֶךְ עַץ הַחַיִּים? זֶהוּ הַגְּבִירָה הַגְּדוֹלָה, שֶׁהִיא דֶּרֶךְ לְאוֹתוֹ עַץ גְּדוֹל חֲזָק, עַץ הַחַיִּים, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה שְׁשִׁים גְּבִירִים סְבִיב לָהּ מִגְּבִרֵי יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל שֶׁלְמַעַלָּה, כָּלֶם אַחֲזֵי חֶרֶב.

כְּשֶׁנוֹסַעַת הַגְּבִירָה, כָּלֶם נוֹסְעִים עִמָּה, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּסַּע מִלֵּאדָּה הָאֱלֹהִים. וְכִי מִלֵּאדָּה הָאֱלֹהִים הוּא נִקְרָא? אָמַר רַבִּי אֲבָא, כֵּן. בָּא רָאָה, כֵּךְ אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הִתְקִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפָנֵי הַיָּכָל קְדוֹשׁ, הַיָּכָל עֲלִיּוֹן [קְדוֹשׁ], קִרְיָה קְדוֹשָׁה, קִרְיָה עֲלִיּוֹנָה, שֶׁנִּקְרָאת יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקְּדוֹשׁ. מִי שֶׁנִּכְנָס לְמִלָּךְ - לֹא נִכְנָס אֶלָּא מֵאוֹתָהּ קִרְיָה קְדוֹשָׁה, נוֹטֵל דֶּרֶךְ לְמִלָּךְ, שֶׁהַדֶּרֶךְ מִתְקַנֶּת מִכָּאן.

זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קיח) זֶה הַשַּׁעַר לַה' צַדִּיקִים יָבִאוּ בּוֹ. כָּל שְׁלִיחוֹת שְׁרוּצָה הַמִּלָּךְ, יוֹצֵאת מִבֵּית הַגְּבִירָה. וְכָל שְׁלִיחוֹת מִלְּמִטָּה לְמִלָּךְ, (שְׁרוּצָה הַמִּלָּךְ) נִכְנָסֶת קֹדֶם לְבֵית הַגְּבִירָה, וּמִשָּׁם לְמִלָּךְ. נִמְצָא שֶׁהַגְּבִירָה הִיא הַשְּׁלִיחָה שֶׁל הַכֵּל, מִלְּמַעַלָּה לְמִטָּה, וּמִלְּמִטָּה לְמַעַלָּה. וְעַל זֶה הִיא שְׁלִיחָה שֶׁל הַכֵּל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּסַּע מִלֵּאדָּה הָאֱלֹהִים הַחַלְדָּ לְפָנֵי מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל שֶׁלְמַעַלָּה. מִלֵּאדָּה הָאֱלֹהִים - זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בּוֹ וְה' חַלְדָּ לְפָנֶיהֶם וְגו'. וְזֶה לְלֶכֶת יוֹמָם וְלַיְלָלָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַחָה.

וְכִי כְּבוֹד הַמִּלָּךְ הוּא שֶׁהַגְּבִירָה תֵּלֵךְ, וְהִיא תַעֲרֹךְ קֶרֶב, וְהִיא הוֹלְכָתָ כְּשֶׁלִּיחָה? אֵלָּא לְמִלָּךְ שֶׁהַזָּדוּג בְּגִבְיָהּ עֲלִיּוֹנָה. רָאָה הַמִּלָּךְ אֶת כְּבוֹדָהּ עַל כָּל שְׁאָר גְּבִירוֹת הָעוֹלָם, וְאָמַר: כָּלֶם נִחְשָׁבוֹת לְפִילִיגְשִׁים (לְחַפָּה) כְּנָגַד הַגְּבִירָה הַזֹּאת שְׁלִי, הִיא עוֹלָה עַל כָּלֶם, מִה אֲעֻשֶׂה לָּהּ? אֵלָּא כָּל הַבֵּית שְׁלִי הִיָּה בְּיָדֶיהָ. הוֹצִיא הַמִּלָּךְ כְּרוֹז: מִכָּאן כָּל דְּבָרֵי הַמִּלָּךְ יִמְסְרוּ בְּיַד הַגְּבִירָה. מִה עֲשֵׂה? הַפְּקִיד הַמִּלָּךְ בְּיָדֶיהָ כָּל כָּלִי זֵינוֹ, כָּל אוֹתָם בְּעָלֵי עוֹרְכֵי קֶרֶבוֹת, וְכָל אוֹתָם אֲבָנִים יְקֻרוֹת שֶׁל הַמִּלָּךְ וְכָל גְּנָזֵי הַמִּלָּךְ. אָמַר: מִכָּאן, כָּל מִי שִׁיִּצְטָרֵךְ לְדַבֵּר עִמִּי, לֹא יוּכַל לְדַבֵּר עִמִּי עַד שִׁיִּדְעֵה לְגַבִּירָה.

כך הקדוש ברוך הוא, מרב חביבותו ואהבתו לכנסת ישראל הפקיד הכל ברוותה. אמר: כל השאר לא נחשבים כלום לפניך. אמר: (שיר ו) ששים המה מלכות וגו', אחת היא יונתי תמתי. מה אעשה לה? אלא הרי כל ביתי בידיה. הוציא המלך ברוך: מכאן והלאה כל דברי המלך ימסרו בידי הגבירה. הפקיד בידיה כל כלי זינו, רמחים, ספים, קשתות, חצים וחרבות, בליסטראות, מושלים, עצים, אבנים, וכל אותם בעלי (כלל) עריכת קרב (לוחמים). זהו שכתוב הנה מטנו שלשלמה ששים גברים וגו', כלם אחזי חרב מלמדי וגו'.

אמר המלך, מכאן והלאה הקרב שלי נמסר בידיך, כלי הזין שלי, בעלי עריכת קרב בידיך. מכאן והלאה את תהיי שומרת שלי. זהו שכתוב (תהלים קכא) שומר ישראל. מכאן והלאה, כל מי שצריך אותי, לא יכול לדבר עמי עד שמודיע לגבירה. זהו שכתוב (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקדש. שליח המלך בכל, כמו שבארנו. נמצא שהכל בידיה, וזהו כבוד הגבירה. זהו שכתוב ויסע מלאך האלהים וגו', כמו שנאמר.

וילך מאחריהם. מה הטעם מאחריהם? כדי שימצאו לפניך (אצלה) בעלי עריכת הקרב, בעלי בליסטראות, בעלי רמחים וחרבות, ונתגלים לפניך, שהרי היו באים מחנות אחרים לערוך קרב בישראל מלמעלה, ועל כן וילך מאחריהם.

ושנינו, שבאותה שעה בא שליט הממנה על המצרים, וכנס שש מאות [רבות] מרכבות מקטרגים, ועל כל מרכבה ומרכבה שש מאות שליטים ממנים קטגורים. זהו שכתוב ויחש שש מאות רכב בחור וגו'. וכי שש מאות רכב בחור לא היו רכבי מצרים? מה הטעם וכל רכב מצרים? אלא כך שנינו, הנה סמאל מלוה לו שש מאות מרכבות של מקטרגים לסייע לו. זהו שכתוב ויחש שש מאות רכב בחור.

מתי השלים הקדוש ברוך הוא לסמאל? בקרב עם סיסרא, שעקר הקדוש ברוך הוא את כל אותן מרכבות, ונמסרו בידי הגבירה. זהו שכתוב (שופטים ה) נחל קישון גרפם נחל קדומים וגו'. ולעתיד לבא כלם ימסרו. זהו שכתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'. ועל זה וילך מאחריהם, שעתידיה השכינה בסוף הימים לעקר אותם מן העולם.

ויסע עמוד הענן מפניהם, מי זה עמוד הענן? רבי יוסי אמר, זהו הענן שנואח תמיד עם השכינה, וזהו הענן שנקנס משה לתוכו. רבי אבא אמר, כתוב וחי' הלך לפניך יומם. אלא סיוע של הצדיק הוא, ופרישה של הרשע שלו, ועל זה הלך הענן הנה יומם, וכתוב (תהלים מב) יומם יצנה ה' חסדו. ומצד של חס"ד בא הענן הנה, וזה נקרא חסד, וענן אחר הולך בלילה, ונקרא עמוד אש.

רבי שמעון אמר, עמוד הענן יומם - זה אברהם. ועמוד האש לילה - זה יצחק. ושניהם נמצאו בשכינה. ומה שאמר רבי אבא, כך הוא ודאי, שעל ידי זו (שבזו) הדרך נמצאו.

וזה ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם. ויסע - שנסע מצד של חס"ד, ונדבק בצד הגבורה, משום שהרי הגיע הזמן להתלבש בדין.

בא ראה, באותה שעה נשלמה הלכנה מהכל, וירשה שבעים ושנים שמות קדושים בשלשה צדדים. צד אחד התלבש בעטרת החסד העליון בשבעים חקיקות של אור של האבא העליון שמאיר לה.

הצד השני התלבש ברמחי הגבורה, בששים מכות אש, ועשרה שלה שירדו מצד האמא העליונה במנהגים חקוקים.

צד שלישי התלבש בלבושי ארגמן שלובש המלך העליון הקדוש, שנקראים תפארת, שירש הבן הקדוש בשבעים עטרות עליונות מצד של האב והאם, והוא כולל את הצד הנה והצד הנה.

(ושתי עטרות מצד של אבא ואמא, והם שבעים ושנים שמות). ושנינו, מצד החס"ד שבעים ושנים עדים. מצד הגבורה שבעים ושנים סופרים. מצד התפארת שבעים ושנים גונים להתפאר.

ובמקום זה נחקק אחד באחד, והתעלה השם הקדוש, סוד המרכבה, וכאן נחקקו האבות להתחבר באחד, והוא השם הקדוש חקוק באותיותיו.

צורף האותיות הללו, אותיות ראשונות, רשומות פסדרים בסדר ישר, משום שכל האותיות הראשונות נמצאו בחס"ד, ללכת בדרך ישר בסדר מתקן.

אותיות שניות רשומות בגלגול למפרע, משום שכל האותיות השניות נמצאות בגבורה (מגבורה), לגלות דינים ומינים שבאים מצד השמאל.

אותיות שלישיות הן אותיות רשומות, להראות גונים, להתעטר במלך הקדוש. והכל מתחברים ונקשרים בו, והוא מתעטר בעטרתיו בדרך ישר, ורשם את הצד הנה ואת הצד הנה, כמו מלך שמתעטר בכל.

כאן נרשם השם הקדוש חקוק בשבעים ושנים תבות שמתעטרות באבות, המרכבה הקדושה

העליונה. ואם תאמר, מה הטעם אינן כתובות האותיות השלישיות הללו, מהם בסדר ישר בסדרם, ומהם למפרע, לישר את הצד הזה ואת הצד הזה, שהרי שנינו, אתה כוננת מישורים - הקדוש ברוך הוא עשה מישורים לשני הצדדים, וכתוב (שמות כו) והבדלתי התיכון בתוך הקרשים וגו', זה הקדוש ברוך הוא. רבי יצחק אומר, זה יעקב. והכל אחד.

אלא, למלך שהוא שלם מהכל, דעתו שלמה מהכל, מה דרך אותו המלך? פניו מאירות תמיד בשמש, משום שהוא שלם. וכשדן, הוא דן לטוב ודן לרע, ועל זה צריך להשמר ממנו. מי שהוא טפש, רואה את פני המלך מאירות ומחזקות ולא נשמר ממנו. ומי שהוא חכם, אף על גב שהוא רואה שפני המלך מאירים, אומר: המלך ודאי הוא שלם, שלם מהכל, שלם בדעתו, אני רואה שבאותו האור יושב בדיו ונתפסה, אף על גב שלא נראה, שאם לא כן, לא יהיה מלך שלם, ולכן צריך להשמר.

כן הקדוש ברוך הוא שלם תמיד בגון זה ובגון זה, אבל לא נראה, אלא בפנים מאירות. ולכן אותם רשעים הטפשים לא נשמרים ממנו. אותם חכמים צדיקים אומרים: מלך שלם הוא. אף על פי שפניו נראים מאירות, הדין מכסה בתוכו, ולכן צריך להשמר ממנו.

אמר רבי יהודה, מכאן (מלאכי ג) אני ה' לא שנית. לא דלגתי למקום אחר, בי נכלל הכל. שני הגונים הללו נכללו בי. משום כך הכל נראה בדרך ישר, ואף על גב שהאותיות אלויות לצד זה ולצד זה, הן כתובות בסדרן.

ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם. עד כאן צד אחד, חסד לאברהם. אומר רבי שמעון, אלעזר בני, בא ראה הסוד הזה. כשהעתיק הקדוש מאיר למלך, מאיר לו (מעט) אותו ומוריש לו בכתרים וכו') ומעט אותם בכתרים קדושים עליונים. כשמגיעים אליו, מתעטרים האבות. ובשעה שהאבות מתעטרים, אז הוא שלמות הכל, אז הגבירה נוסעת במסעיה [באותה] (בשלטון בזה) שלמות של האבות. וכשמעטרת מכלם, אז מתבדרת, ורשות של הכל בידיה.

וסתים בו כמו זה השם הקדוש חקוק באותיות רשומות במרכבה הקדושה העליונה, עטור האבות.

אמר רבי ייסא, מצאנו בסוד זה בתקיעת השופר (של רב בבבל) של רב המנונא סבא שלש ויבן ויבן ויבן, כנגד שלש אלה, וכך הסדר. אומר רבי יוסי, הכל נכלל בשם (שליח) הקדוש הזה ומסתים בו, נמצא ששלמות המרכבה הקדושה יש בו.

אמר רבי שמעון, זהו השם הקדוש, עטור של האבות שמעטרים בחקיקותיהם בחבור אֶחָד. שלמות המרכבה הקדושה. ונכלל בארבעים ושמונה תבות, שהוא שלמות הכל ועקר השרשים.

בא ראה, גוף העץ - א"י, א"י נ"ו יו"ד. ראש של כל ענפי העץ - וה"ו. והרי התעוררו החברים, כל של ענפים ונוף ושרש בארבעים ושמונה תבות. והרי נרשם בשלשה עולמות עליונים ובשלשה עולמות תחתונים.

כנגדו - קדוש קדוש קדוש ה' צבאות. קדוש למעלה, קדוש באמצע, קדוש למטה. קדוש חסד, קדוש גבורה, קדוש תפארת. וכלם נחקקו בשבעים ושתים, כמו שנאמר. ברוך הוא, ברוך שמו לעולם ועלמיו עולמים אמן.

אמר רבי יצחק, בשעה שהיו ישראל שרויים על הים, ראו כמה אוכלוסים, כמה חילות, וכמה מחנות מלמעלה ומלמטה, וכלם בכנוס על ישראל. התחילו בתפלה מתוך צרתם.

באותה השעה ראו ישראל צרות מכל הצדדים: הים בגליו שעולים לפניו. מאחוריהם כל אותם אוכלוסים, כל אותם מחנות מצרים. מעליהם כמה קטגורים. התחילו צווחים לקדוש-ברוך-הוא.

אז כתוב, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. ושנינו בספר דצניעותא, אלי דוקא, הכל תלוי בעתיק. באותה השעה נגלה העתיק הקדוש, ונמצא רצון בכל העולמות העליונים, ואז האור של הכל האיר.

אמר רבי יצחק, אז, כשהכל מאיר כאחד, ועשה הים מנהגים עליונים, ונמסרו בידו עליונים ותחתונים. ולכן קשה לפני הקדוש ברוך הוא הכל כמו קריעת ים סוף. והכל כך פרשוה. מה הטעם? משום שקריעת ים סוף תלויה בעתיק.

אמר רבי שמעון, יש אילת אחת ברקיע, והקדוש ברוך הוא עושה הרבה בשבילה. בשעה שהיא צוחת, הקדוש ברוך הוא שומע את הצרח שלה ומקבל קולה, וכשהעולם צריך לרחמים, היא נותנת קולות, והקדוש ברוך הוא שומע את קולה, ואז חס על העולם. זהו שכתוב (תהלים מב) כאיל תערג על אפיקי מים.

ויקשרו צה להוליד, היא נסתרת מכל הצדדים, ואז באה ושמרה ראשה בין ברקיה, וצווחת ומרימה קולות, והקדוש ברוך הוא חס עליה, ומזמן כנגדה אותה נחש אחד, ונושך בערונתה, ופותח אותה וקורע לה אותו מקום, ומולידה מיד. אמר רבי שמעון, בדבר הזה אל תשאל ואל תנסה את ה', וכך דוקא.

וישע ה' ביום ההוא את ישראל וגו', וירא ישראל את מצרים מת. אותו שליט ממנה על המצרים הראה להם הקדוש ברוך הוא שמעביר אותו בנהר דינור, שהיה בשפת הים הגדול. מת, מה הטעם מת? כמו שבארנו, שהעבירו אותו משלטונו.

וירא ישראל את ה' הגדלה וגו'. רבי חייא אמר, כאן השתלמה היד וכל האצבעות, ונשתלמה היד, שנקללה בו בימין. שפך שנינו, הכל נכלל בימין ותלוי בימין, זהו שכתוב: מינך ה' נאדרי בכל ימיך ה' תרעץ אויב.

ואמר רבי יצחק, לא מצאתי מי חזק לבו לפני הקדוש ברוך הוא כמו פרעה. אמר רבי יוסי, סיחון ועוג גם כן. אמר לו, לא כן! הם התחזקו כנגד ישראל, אבל לגבי הקדוש ברוך הוא לא כמו שפרעה חזק את רוחו כנגדו, והיה רואה כל יום את הגבורות שלו ולא היה שב.

אמר רבי יהודה אמר רבי יצחק, פרעה היה חכם מכל מכשפיו ובכל אותם הכתרים, ובכל אותן הדיעות הסתכל. ובכל הצד שלהם לא ראה את גאולת ישראל, ולא היה תולה באחד מהם. ועוד, שהרי בכלם קשרו קשר על ישראל, ופרעה לא סבר שיש קשר אמונה אחר ששולט על הכל, ולכן היה מחזק את לבו.

רבי אבא אמר, רק השם היה חזק את לב פרעה. שכשהיה משה אומר כה אמר ה' - הדבר הזה ממש חזק את לבו. זהו שכתוב ויחזק ה' את לב פרעה. שהרי בכל החכמה שלו לא נמצא שהשם היה שולט בארץ. ועל זה אמר, מי ה' ואחר כך אמר, ה' הצדיק. אמר רבי יוסי, אחר כך אמר (שמות י) חטאתי לה'. אותו פה שאמר זה - אמר זה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (אויב ט) אחת היא על כן אמרתי תם ורשע הוא מכלה. פסוק זה התבאר בסוד החכמה. אחת היא, מה זה אחת היא? זהו שכתוב (שיר ו) אחת היא יונתי תפתי אחת היא לאמה. ובזה הקדוש ברוך הוא דן דיניו למטה, ודן דיניו למעלה בכל.

ויקשה הקדוש ברוך הוא מעורר דיניו, הוא דן את דיניו בכתר הזה, ואז כתוב תם ורשע הוא מכלה. משום שאותם הצדיקים נתפסים בחטאי הרשעים, שכתוב ויאמר ה' למלאך המשיחית בעם רב וגו'. ועל זה אמר (ר' יוסי) איוב את הדבר הזה, [אמר] ולא פרש את הדבר, ופרשוה - טל הרב. רבי ייסא אמר, אחת היא - זו כנסת ישראל בגלות מצרים, שבשבילה הרג הקדוש ברוך הוא במצרים ועשה בהם נקמות. זהו שכתוב תם ורשע הוא מכלה.

רבי חייא אמר, איוב לא נלקה, אלא בזמן שיצאו ישראל ממצרים. אמר איוב, אם כן, כל הפנים שוים, תם ורשע הוא מכלה. פרעה החזיק בישראל ואמר (שמות ה) מי ה' אשר אשמע בקלו, ואני לא החזקתי בהם ולא עשיתי דבר - תם ורשע הוא מכלה! זהו שכתוב (שם ט) ה'רא את דבר ה' מעבדי פרעה, זה איוב.

רבי יהודה אמר, אותם אבני ברד שהיו יורדים, התעקבו על ידי משה, ואחר כך עשו נקמות בימות ההושע, ולעתיד לבא עתידים לרדת אותם שנשארו על אדום ובנותיה. אמר רבי יוסי, זהו שכתוב (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים ארצנו נפלאות.

דבר אחר וירא ישראל את ה' הגדלה וגו' - פסוק זה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. בתחלה וירא ישראל, ואחר כך ויראו העם את ה'. אלא אמר רבי יהודה, אותו זמן שגיד עם בניו לגלות וסבל עליו את הגלות והכניס את בניו לגלות, הוא ראה ממש את כל אותן נקמות וגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים. זהו שכתוב וירא ישראל, ישראל ממש.

ואמר רבי יהודה, העלה הקדוש ברוך הוא את אותו זמן ואמר לו, קום תראה את בניך יוצאים מתוך עם חזק. קום תראה את הגבורות שעשיתי בשביל בניך במצרים.

והינו מה שאמר רבי ייסא, בשעה שנסעו ישראל לרדת לגלות מצרים, פחד ואימה חזקה נפלו עליו. אמר הקדוש ברוך הוא ליעקב, למה אתה פוחד? (בראשית מו) אל תירא מרדה מצרימה. ממה שכתוב אל תירא, משמע שפחד היה פוחד.

אמר לו, כי לגוי גדול אשימך שם. אמר לו, אני פוחד שיכלו בני. אמר לו, אנכי ארד עמך מצרימה. אמר לו, עוד אני פוחד - שלא אזכה להקבר בין אבותי ולא אראה את גאולת בני והגבורות שתעשה להם. אמר לו, ואנכי אעלה גם עלה. אעלה - להקבר בקברי אבותיך. גם עלה - לראות את גאולת בניך והגבורות שאעשה להם.

ואותו יום שיצאו ישראל ממצרים, העלה הקדוש ברוך הוא את יעקב ואמר לו, קום תראה בגאלת בניך, שכמה חילות וגבורות עשיתי להם. ויעקב היה שם וראה את הכל. זהו שכתוב וירא ישראל את היד הגדלה.

רבי יצחק אמר, מפאן, (דברים ד) ויצאך בפניו בלחו הגדל ממצרים. מה זה בפניו? בפניו זה יעקב, שהכניס לשם את כלם. רבי חזקיה אמר, ויצאך בפניו - בפניו זה אברהם, שכתוב (בראשית יז) ויפל אברהם על פניו.

בא ראה, אברהם אמר, הלכן מאה שנה יולד וגו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא, חיד, אתה תראה כמה אוכלוסים וכמה חילות שיצאו ממך. בשעה שיצאו ישראל ממצרים, כל אותם שבטים, כל אותם רבבות, העלה הקדוש ברוך הוא את אברהם וראה אותם. זהו שכתוב ויצאך בפניו. רבי אבא אמר, כל האבות הודמנו לשם בכל אותה הגאלה. זהו שכתוב ויצאך בפניו. מה זה בפניו? אלו האבות.

רבי אלעזר אמר, ויצאך בפניו - זה יעקב. בלחו - זה יצחק. הגדל - זה אברהם. אמר רבי שמעון, וכן בשביל האבות מודמנת תמיד גאלה לישראל, שכתוב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר. האבות מלא, אבל מה זה והארץ אזכר? אלא להכליל עמם את דוד המלך, שהוא מרכבה עם האבות, והם מעוררים תמיד גאלה לישראל.

וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים. וכי עכשו עשה, והרי מקדם לכן זה נעשה? מה זה את היד הגדלה אשר עשה ה'? אלא יד לא נקראת פחות מחמש אצבעות. הגדלה - שכלולים בה חמש אצבעות אחרות, ואז נקראים גדולה. וכל אצבע ואצבע עולה לחשבון גדול, והקדוש ברוך הוא עשה בהם (כעת נסים) נסים וגבורות, ובזה נעקרו כל הדרגות מהשתלשלותם.

מפאן למדנו זה, שבחמש האצבעות הראשונות כתוב ויחזק לב פרעה. פיון שנשלמו אותו חמש, שוב לא היה דבר ברשות פרעה, ואז כתוב ויחזק ה' את לב פרעה.

ועל זה וירא ישראל את היד הגדלה וגו', ונאמינו בה'. וכי עד עכשו לא האמינו בה', והרי כתוב (שמות ד) ונאמן העם וישמעו וגו'! והרי ראו כל אותם גבורות שעשה להם הקדוש ברוך הוא במצרים. אלא מה זה ונאמינו? אותו הדבר שאמר, ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו וגו'.

רבי ייסא שאל ואמר, כתוב וירא ישראל את מצרים מת, וכתוב לא תספו לראתם עוד עד עולם. אמר רבי יוסי, ראו אותם מתים. אמר לו, אם כתוב לא תוסיפו לראותם חיים - היתני אומר כך. אמר לו רבי אבא, יפה שאלת.

אלא בא ראה, כתוב מן העולם ועד העולם, ושנינו - עולם למעלה ועולם למטה. עולם שלמעלה - משם היא הראשית להדליק מנורות. העולם שלמטה - שם הסיום, ונכלל מהכל. ומעולם הזה שלמטה מתעוררות גבורות לתחתונים.

ובעולם זה עשה הקדוש ברוך הוא אותות לישראל והרחיש להם נסים, וכשהתעורר עולם זה לעשות להם נסים, כל המצרים נשקעו בים על ידי עולם זה, והתרחש להם לישראל נסים בעולם זה. ועל זה כתוב לא תספו לראתם עוד עד עולם, עד שיתעורר אותו עולם וימסרו לדינו. וכיון שנמסרו לו לדון, אז כתוב וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים. זהו שכתוב מן העולם ועד העולם. עד העולם דוקא. ואז כתוב ונאמינו בה' ובמשה עבדו.

אז ישיר משה. רבי יהודה פתח, (ירמיה א) בטרם אצרך בבטן ידעתיך וגו'. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם יותר מכל שאר העמים, ומרב האהבה שהוא אוהב אותם, הקים עליהם נביא אמת ורועה נאמן, ועורר עליו רוח הקדש יותר מכל שאר הנביאים הנאמנים. והוציאו מחלקו ממש ממה שהפריש יעקב מבניו להקדוש ברוך הוא - שבט לוי. וכיון שהיה לוי שלו, לקח אותו הקדוש ברוך הוא ועטר אותו בכמה עטרות, ומשח אותו בשמן משחת קדש העליון, ואז הוציא מבניו רוח קדש לעולם, וזרז אותו באבנטיו הקדושים, האמונה הגדולה.

למדנו, באותה השעה שהגיע זמנו של משה הנביא הנאמן לרדת לעולם, הוציא הקדוש ברוך הוא רוח קדש ממחצב הספיר של אבן טובה, שהיה גנוז במאתים ארבעים ושמונה [אורות], והאיר עליו. ועטרו בש"ס [ה] עטרות שעומדות לפניו, והפקיד אותו על כל אשר לו, ונתן לו מאה ושבעים ושלושה מפתחות. (גנוז שם, ועטר אותו בשלש מאות וששים וחמש עטרות, והאיר עליו מאתים ארבעים ושמונה אורות, והעמיד לפניו, והפקיד אותו בכל ביתו, ונתן לו מאה ושבעים ושלושה מפתחות. נ"א מאתים ושבעים וחמשה) ועטרו בחמש עטרות, וכל עטרה ועטרה עולה ומאירה באלף עולמות שמאירים, ומנורות שגנוזים בגנזי המלך הקדוש העליון.

ואז העביר אותו בכל המנורות (הבשמים) שבגן עדן, והכניסו להיכלו, והעבירו בכל חילותיו וגיוסותיו. אז כלם הזדעזעו, פתחו ואמרו: הסתלקו מסביבו [צד הצדדים], שהרי הקדוש ברוך הוא

עורך רוח לשלט להרגיז עולמות. יצא קול ואמר: מי הוא זה שכל המפתחות הללו בידו? פתח קול אחר ואמר: קבלו אותו בתוככם! זהו שעתידי לרדת בין בני אדם, ועתידה תורה, גניזת הגניזות, להמסר בידו, ולהרעיש עולמות שלמעלה ושלמטה על ידו של זה. באותה שעה כלם התרגשו ונסעו אחריה. פתחו ואמרו, (תהלים סו) הרבבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים.

אז עלתה אותה רוח ועמדה לפני המלך. מ' פתוחה עלתה והתעטרה בעטרותיה, ועטרה אותו בשלש מאות ועשרים וחמש עטרות, והפקיד מפתחות בידו. ש' של האבות עטרו אותו בשלש עטרות קדושות, והפקידו בידו את כל מפתחות המלך, והפקידו אותו באמונה, להיות נאמן הבית. ה' עלתה ועטרה אותו בעטרותיה, וקבלה אותו מהמלך.

ואז ירד אותו הרוח לאניות ששטות באות הים הגדול, וקבלה אותו לגדל אותו למלך, ונתנה לו משם כלי זין להלקות את פרעה ואת כל ארצו. ובשפלות ובראשי חדשים מעלה אותו אל המלך, ואז נקרא שמו באותיות הרשומות הללו.

ובאותה שעה שניצא לרדת לארץ בגזע של לוי, נתקנו ארבע מאות ועשרים וחמש מנורות למלך, וארבע מאות ועשרים וחמש חקיקות ממנים לוי את אותה רוח למקומה. כשניצא לעולם, האירה ה' בפניו, והבית התמלא מזיו. באותה שעה קרא עליו הקדוש ברוך הוא, בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך.

רבי יצחק אומר, באותה שעה הרג (הפיל) הקדוש ברוך הוא את השר הממנה הגדול של מצרים, וראו אותו משה ובני ישראל, ואז אמרו שירה. זהו שכתוב וירא ישראל את מצרים מת, אז ישיר משה ובני ישראל.

אז ישיר משה ובני ישראל וגו'. רבי אבא פתח ואמר, הסתפלת בך התשפחות ששפחו את הקדוש ברוך הוא, וכלם פתחו באז. (מלכים א-ח) אז אמר שלמה. (יהושע ל) אז ידבר יהושע. אז ישיר ישראל. מה הטעם?

אלא כך שנינו, כל הנסים והגבורות שנעשו לישראל, כשהאיר אור העתיק הקדוש בעטרותיו, חקוקים רשומים באז, בא, וא' בז', נקב בחשכה והאיר לכל עבר. וכשהתחבר האור של אל"ף והגיע לזי"ן, מי זו זי"ן? זו (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. אז עשה נסים וגבורות, משום שהתחברה א' בז'. וזו היא השירה. שירה היא של כל הצדדים, וזהו אז ישיר.

ישיר!! שר היה צריך להיות! אלא דבר זה תלוי ומשלים את אותו הזמן, ומשלים לעתיד לבא, שעתידיים ישראל לשבח בשירה הזו משה ובני ישראל. מכאן למדנו, שהצדיקים הראשונים, אף על גב שהתעלו לדרגות עליונות שלמעלה, ונקשרו בקשר של צרור החיים - עתידים כלם להחיות בגוף ולראות אותות וגבורות שיעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ולומר שירה זו. זהו שכתוב אז ישיר משה ובני ישראל.

רבי שמעון אומר מכאן, (ישעיה יא) יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו. לקנות - כמו שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו. את שאר עמו - אלו הם הצדיקים שבהם שנקראים שאר, כמו שנאמר (במדבר יא) וישארו שני אנשים במחנה. ושנינו, אין העולם מתקיים אלא על אותם שעושים עצמם שירים.

ואם תאמר, הואיל ונקשרו בצרור החיים ומתענגים בענג העליון, למה יוריד אותם הקדוש ברוך הוא לארץ? צא ולמד מזמן ראשון, שכל אותם רוחות ונשמות שהיו בדרגה העליונה שלמעלה, והקדוש ברוך הוא הוריד אותם לארץ למטה. כל שכן עכשו, שרוצה הקדוש ברוך הוא לישר את העקם, כמו שנאמר (קהלת ז) כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ואם תאמר, אותם שמתו בעטיו של נחש, אפלו הם יקומו ויהיה בעלי עצה למלך המשיח.

ועל זה שנינו, משה עתיד לומר שירה לעתיד לבא. מה הטעם? משום שכתוב (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. אראנו? אראך היה צריך להיות! אלא אראנו ממש, למי שראה בתחלה - אראנו פעם שניה. וזהו אראנו. וכתוב (תהלים נ) אראנו בישע אלהים, ואראנו בישועתי. ואז, אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

שירה של הגבירה לקדוש-ברוך-הוא. שנינו, כל אדם שאומר שירה זו בכל יום ומכון בה, זוכה לאמרה לעתיד לבא, שהרי יש בה עולם שעבר, ויש בה עולם הבא, ויש בה קשרי האמונה, ויש בה ימות מלך המשיח, ותלויים עליה (אות למעלה) כל אותן תשפחות אחרות שאומרים עליונים ותחתונים.

השירה!! שיר זה היה צריך להיות! אלא השירה שמשפחת הגבירה למלך. ומשה אמר מלמטה למעלה, ויהי פרשוה. לה' - משום שהמלך מאיר לה פנים (שמאירים פני המלך כנגדה). רבי יוסי אומר, כל אותם שמנים שהיו שופעים, משך המלך הקדוש כנגדה, משום כך משפחת אותו הגבירה.



אמר רבי יהודה, אם כך, למה כתוב משה ובני ישראל, והרי הגבירה צריכה לשבח? אלא אשרי חלקם של משה וישראל, שהם היו יודעים לשבח את המלך בשביל הגבירה כראוי, משום שכל אותו כח וגבורה שלה ירשה מן המלך.

רבי חייא פתח ואמר, (איכה ב) קומי רני בלילה לראש אשמרות. קומי רני - זו כנסת ישראל. בלילה - בגלות. רבי יוסי אמר, בלילה - בזמן ששולטת ומתעוררת. לראש אשמרות! לראש היה צריך להיות! אלא לראש, ככתוב (בראשית מז) על ראש המטה. ובארנו, ראש המטה זה יסוד. אף כאן לראש - זה יסוד, שהגבירה מתברכת בו. ראש אשמרות - זהו ראש של נצח והוד.

רבי יוסי אמר, זהו ראש של כתרי המלך והסיוס. רבי אבא אמר, לראש אשמרות כתוב חסר, וזהו הראש, ראש המטה. והכל נאמר במלך הקדוש העליון, וזהו לה'.

רבי ייסא אמר, השירה הזאת לה' - זהו הנער שיצא מעדן, שכל שמן ומשחה יוצאים ממנו להדליק מנורות. ומשמע אחר כך שכתוב אשרי לה' - זה המלך הקדוש העליון, ועל זה לא כתוב אשרי לה'.

ויאמרו לאמר - [זהו] לדורי דורות, כדי שלא ישתכח מהם לעולמים. שכל מי שזוכה לשירה הזו בעולם הזה, זוכה לה בעולם הבא, וזוכה לשבח בה בימות מלך המשיח בחדות כנסת ישראל בקדוש-ברוך-הוא, שכתוב לאמר - לאמר באותו זמן. לאמר בארץ הקדושה, בזמן ששכנו ישראל בארץ. לאמר בגלות. לאמר בגאולה ישראל. לאמר לעולם הבא.

אשרי לה!?! נשיר היה צריך להיות! מה זה אשרי? אלא משום שהיו משבחים את תשבתה הגבירה. [הצטרכו לשבח] לה' - זה המלך הקדוש. כי גאה גאה [קמה] - שעלה והתעטר בעטרותיו להוציא ברכות וכחות וגבורות להתעלות בכל. כי גאה גאה - גאה בעולם הזה, גאה לעולם הבא. כי גאה באותו זמן, גאה כדי שיתעטר בעטרותיו בחדות שלמה.

סוס ורכבו רמה בים - השלטון שלמטה והשלטון שלמעלה שאחוזים בהם, נמסרו לאותו הים הגדול והשליט הגדול לעשות בהם נקמות. ושנינו, לא עושה הקדוש ברוך הוא דין למטה, עד שיעשה בשליטתיהם למעלה. זהו שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה.

רמה בים - אמר רבי יהודה, בו בלילה התעוררה גבורה חזקה, שכתוב בו ויולד ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה. (שהתעוררה בו גבורה חזקה) באותו זמן בקשה המלכה מן המלך את כל אותם אוכלוסים שלמטה וכל אותם שליטים שלמעלה שימסרו בידיה, וכלם נמסרו לידיה לעשות בהם נקמות. זהו שכתוב סוס ורכבו רמה בים. בים סתם, למעלה ולמטה.

עזי וזמרת יה. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קלט) אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה. כמה הצטרכו בני אדם לכבד את הקדוש ברוך הוא, משום שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הסתכל על האדם להיות שליט על הכל, (להיות שלם בכל, ונברא בשני פרצופים) והיה דומה לעליונים ולתחתונים. הוריד אותו בדמות מכבדת, וראו אותו הבריות. אז התפנסו אליו והשתחוו לפניו, ופחד ואימה נפלו עליהם מפחדו. זהו שכתוב (בראשית ט) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים.

הכניס אותו לגנו לשמרו, להיות לו שמחה על שמחה ולהשתעשע בו. עשה לו חפה מכסה באבנים יקרות, ומלאכים עליונים שמחים לפניו. אחר כך צנה אותו על עץ אחד, ולא עמד במצות רבונו.

מצאנו בספרו של חנוך, שלאחר שהעלה אותו הקדוש ברוך הוא והראה לו את כל גני המלך, עליונים ותחתונים, הראה לו את עץ החיים והעץ שהצטנה עליו אדם, והראה לו מקומו של אדם בגן עדן. וראה, שלאמלא שמר אדם מצוה זו, יכול לעמד תמיד ולהיות שם תמיד. הוא לא שמר מצוה רבונו - יצא בדימוס ונענש.

רבי יצחק אמר, אדם נברא דו-פרצופים, והרי בארנו, (שם ב) ויטח אחת מצלעתיו - נסרו הקדוש ברוך הוא ונעשו שנים, ממזרח וממערב. זהו שכתוב (תהלים קלט) אחור וקדם צרתני. אחור זה מערב. וקדם זה מזרח.

רבי חייא אמר, מה עשה הקדוש ברוך הוא? תקן אותה נקבה, ושכלל את נפיה על הכל, והכניסה לאדם. זהו שכתוב ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה. בא ראה מה כתוב למעלה? ויטח אחת מצלעתיו. מה זה אחת? כמו שנאמר (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. מצלעתיו - מצדדיו, כמו שנאמר (שמות כו) ולצלע המשכן.

רבי יהודה אמר, הקדוש ברוך הוא נתן נשמה עליונה באדם, וכלל בה חכמה והשכל כדי לדעת הכל. מאיזה מקום נתן בו נשמה? רבי יצחק אמר, ממקום ששאר הנשמות הקדושות באות.

רבי יהודה אמר, מכאן, שכתוב (בראשית א) תוצא הארץ נפש חיה. מי זו הארץ? מאותו מקום שהמקדש נמצא בו. נפש חיה - נפש חיה סתם, זו נפש של אדם הראשון של הכל.

רבי חייא אמר, אדם היה יודע חכמה עליונה יותר ממלאכי השרת, והיה מסתפל בכל, ויודע ונודע לרבונו יותר מכל שאר בני העולם. לאחר שחטא נסתמו ממנו מעינות החכמה. מה כתוב? (ממה שכתוב) (שם ג) וישלחוהו ה' אלהים מגן עדן לעבד את האדמה.

רבי אבא אמר, אדם הראשון מזכר ונקבה נמצא, זהו שכתוב (שם א) ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ועל זה זכר ונקבה נעשו כאחד, ונפרדו אחר כך. ואם תאמר, זה שאמר האדמה אשר לקח משם - כך הוא ודאי, וזוהי הנקבה, והקדוש ברוך הוא השתתף עמה, וזהו זכר ונקבה, והכל דבר אחד.

רבי יוסי אמר, עזי וזמרת זה, אותם הפלולים זה בזה ולא נפרדים זה מזה, ולעולם הם בחיבות, בראון אחד, שמשם נמצאות (נמשכו) משיכות הנחלים והמעינות לספק לכל ולברך את הכל, לא מכזבים מימי המעינות, כמו שנגאמר (ישעיה נה) וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו, ועל זה ויהי לי לישועה, שבשביל כך המלך הקדוש מושך ומוריש למטה, ומתעורר הימין לעשות נסים.

זה אלי ואנוהו - זה צדיק, שממנו יוצאות ברכות בזווג. ואנוהו - באותו מקום שנמצאת בו חביבות, וזהו המקדש. אלהי אבי וארממנהו - משה אמר את זה למקום שהלויים באים מאותו צד, ועל זה (היה) שלמות הכל הוא באותו מקום (בזה הפסוק).

רבי יצחק אמר, ויהי לי לישועה - זה המלך הקדוש, וכך הוא. ומנין לנו? מקרא אחר מצאנו לו, שכתוב כי עזי וזמרת זה ה' ויהי לי לישועה. ממשימך שאמר ה' ויהי לי לישועה - זה המלך הקדוש.

עזי וזמרת זה וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, בפסוק זה שכתוב (משלי יז) בכל עת אהב הרע ואח לצרה יולד, בכל עת אהב הרע - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו רעך ורע אביך אל תעזב.

ואח לצרה יולד - בשעה שצדיקו לך שונאיד, מה אומר הקדוש ברוך הוא? (תהלים קכב) למען אחי ורעי אדברה לא שלום בך, שישאל נקראים אחים ורעים לקב"ה. יולד מה זה? וכי עכשו יולד? אלא בשעה שנולדת צרה בעולם, יהיה אח כנגדך להציל אותך מכל אותם שמציקים לך.

רבי יהודה אמר, יולד - שהמלך הקדוש יתעורר בעו הזה לנקם לך מהאמות, להיניק לך מהאם באותו צד, כמו שנגאמר עזי וזמרת זה ויהי לי לישועה. לעורר גבורות כנגד אמות עובדי כוכבים ומזלות.

רבי ייסא פתח ואמר, כמה יש לאדם לאהב את הקדוש ברוך הוא, שהרי אין לך עבודה לקדוש-ברוך-הוא [אלא] [כמו] אלא אהבה, וכל מי שאוהב אותו ועושה עבודתו באהבה, קורא לו הקדוש ברוך הוא אהוב. אם כך, כמה בארנו פסוקים אלו - רעך ורע אביך אל תעזב, וכתוב (משלי כח) חקר רגלך מבית רעך?

אלא, הרי בארנו החברים, פסוק זה (בעולות ושלמים, וזה בחטאות ואשמות, וכתוב וכו') נכתב בעולות. עכשו, רעך ורע אביך אל תעזב, לעבד אותו ולהדבק בו ולעשות מצוותיו. אל תעזב, ודאי. וזה שנגאמר חקר רגלך מבית רעך. כלומר, חקר יצרך שלא יפתח כנגדך ולא ישלט בך, ולא תעשה הרחור אחר. מבית רעך, מי זה בית רעך? זו הנשמה הקדושה שהכניס בך רעך ונתן אותה בתוכך.

ועל זה עבודת הקדוש ברוך הוא - לאהב אותו בכל, כמו שכתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך. זה אלי ואנוהו - שכל ישראל ראו על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, ואפלו אותם העברים שבמעי אמוס היו רואים ומשפחים את הקדוש ברוך הוא, וכלם היו אומרים זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו, כמו שנגאמר אלהי אברהם.

אמר רבי יוסי, אם כך, למה וארממנהו, שהרי אלהי אברהם הוא למעלה? אמר לו, אפלו כך צריך, והכל דבר אחד, וארממנהו בכל, להכליל מי שיודע ליחד את השם הקדוש הגדול, שהרי זוהי עבודה עליונה של הקדוש ברוך הוא.

רבי יהודה היה יושב לפני רבי שמעון, והוא קורא, כתוב (ישעיה נב) קול צפיד נשאו קול נחדו ורגנו. קול צפיד, מי הם צפיד? אלא אלה הם שמצפים מתי ירחם הקדוש ברוך הוא לבנות את ביתו. נשאו קול? נשאו קול היה צריך להיות! מה זה נשאו קול? אלא כל אדם שבוכה ומרים קולו על חרבן ביתו של הקדוש ברוך הוא, זוכה למה שכתוב אחר כך - יחדו ורגנו, וזוכה לראותו מושב בחדוה.

בשוב ה' ציון! היה צריך להיות בשוב ה' אל ציון! מה זה בשוב ה' ציון? אלא בשוב ה' ציון ודאי. בא ראה, בשעה שחרבה ירושלים למטה וכנסת ישראל גרשה, עלה המלך הקדוש לציון, ונאנח כנגדו, משום שנקסת ישראל גרשה, [עתה שנתגלתה כנסת ישראל, מעלה אותה אליו] וכשתחזר כנסת ישראל למקומה, אז ישוב המלך הקדוש לציון למקומו להזדוג אחד באחד, וזהו בשוב ה' ציון. ואז עתידים

ישראל לומר זה אלי ואנוהו, וכתוב זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, בישועתו ודאי.

ה' איש מלחמה ה' שמו. רבי אבא פתח, (במדבר כא) על כן יאמר בספר מלחמות ה' את זהב בסופה ואת הנחלים ארנון. כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה, כמה יש לנו לעין בכל דבריה, שאין לה דבר בתורה שלא נרמז בשם הקדוש העליון, ואין לה דבר בתורה שאין בו כמה סודות, כמה טעמים, כמה שרשים, כמה ענפים.

כאן יש להסתכל, על כן יאמר בספר מלחמות ה' - וכי ספר מלחמות ה' היכן הוא? אלא כאן התעוררו החברים, שכל מי שעורר קרב בתורה, זוכה להרבות שלום בסוף דבריו. כל הקרבות שבעולם - קטטה וחרבון, וכל הקרבות של התורה - שלום ואהבה. זהו שכתוב על כן יאמר בספר מלחמות ה' ואת זהב בסופה, כלומר, אהבה בסופה. שאין לה אהבה ושלום פרט לזה.

עוד קשה במקומו. על כן יאמר בספר מלחמות ה' - בתורת מלחמות ה' היה צריך להיות! מהו בספר? אלא סוד עליון הוא. מקום יש לקדוש-ברוך-הוא שנקרא ספר (ומספר), כמו שנאמר דרשו מעל ספר ה' וקראו. שכל הפחות והגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא, תלויים באותו ספר, (ומשם יוצאים. את זהב בסופה ובו) וכשהקדוש ברוך הוא עורר את קרבותיו, במקום אחד שהוא בסוף הדרגות, ונקרא זהב, כמו שנאמר (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב הב. בסופה - נמצא בסוף הדרגות. בסופה - נקראת ים סוף, ים שהוא סוף הדרגות.

ואת הנחלים ארנון, ועם הנחלים שנמצאו ונמשכו לו מאותו מקום עליון שנקרא ארנון. [מהו ארנון?] זיוג עליון של חביבות, שלא נפרדים לעולמים, כמו שנאמר (בראשית ב) ונהר יצא מעדן. ובה נשרשים שרשי ומתרבים ענפיו, להושיט קרבותיו בכל מקום, להושיט כחות וגבורות, ולהראות שלטון גדול ונכבד של הכל.

בא ראה, כשמתעוררות הגבורות והקרבות של הקדוש ברוך הוא, כמה בעלי דין מתעוררים לכל עבר, ואז רמחים שנונים וחרבות, ומעוררים גבורות, והים מתרגש, וגליו עולים ויורדים, והאניות שהולכות ושטות בים, מסתלקות לכל עבר. קרב (חרב) שנון באבני פלסטראות, בעלי רמחים וחרבות. אז (תהלים מא) חציף שנונים (מתעוררים) להושיט קרבות בכל מקום ולהושיט כחות וגבורות לכל עבר, ואז הים מתרגש וגליו עולים, והאניות שהולכות ושטות יורדות ועולות, והזעף נמצא. ואז מתעוררים עורכי הקרב באבני פלסטראות, בעלי רמחים וחרבות, חצים וקשתות, כמו שנאמר חציף שנונים, והקדוש ברוך הוא מתחזק בכחו ויעורר קרב. אזי לאותם שהמלך הקדוש יעורר עלים קרב. אז כתוב ה' איש מלחמה.

ומכאן, ומאותו אותיות, ומפסוק זה, יוצאים הרי קרבות לאותם רשעים, לאותם בעלי מריבה שחטאו לקדוש-ברוך-הוא, והאותיות מתגלות לאותם בעלי אמת, והרי הדברים התפרשו והרי נתבאר.

ה' איש מלחמה ה' שמו. כיון שכתוב ה' איש מלחמה, לא ידענו שה' שמו? אלא, כמו שכתוב (בראשית יט) וה' המטיר על סדם ועל עמרה נפירת ואש מן השמים. והכל תלוי בספר הזה, כנאמר (איוב ב) וגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו. [ועל זה].

בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא מעורר קרב בעולם, נעקרים ממקומם עליונים ותחתונים, כמו שבארנו, זהו שכתוב מרפבת פרעה וחילו ירה בים. ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא לערוך קרב עליון וחזק בעמים כדי לכבד את שמו. זהו שכתוב (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב, וכתוב (יחזקאל לח) והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי וגו'. [מרפבת פרעה וחילו ירה בים. כאשר יעורר הקדוש ברוך הוא קרב, אז יתעוררו דרגות עליונות ודרגות תחתונות שלמטה, ואז מרפבת פרעה וחילו ירה בים].

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים עז) ראוד מים אלהים ראוד מים וחילו וגו'. בשעה שעברו ישראל את הים, אמר הקדוש ברוך הוא למלאך הממנה על הים: חלק מימך! אמר לו: למה? אמר לו: כדי שפני יעברו בתוכך. אמר לו: מדת הגאולה היא אמת, אבל מה שונים אלה מאלה?

אמר לו: על תנאי זה עשיתי את הים כשבראתי את העולם. מה עשה הקדוש ברוך הוא? עורר את גבורתו ונקמטו המים. זהו שכתוב ראוד מים אלהים ראוד מים וחילו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: הרג את כל האוכלוסים הללו, ואחר כך זרק אותם החוצה, אחר כך פסה הים עליהם. זהו שכתוב מרפבת פרעה וחילו ירה בים.

אמר רבי אלעזר, צא ראה כמה מרפבות עשה הקדוש ברוך הוא למעלה, כמה אוכלוסים, כמה חילות, וכלם קשורים אלו באלו, [והרי למדנו] כל המרפבות אלו לאלו, דרגות על דרגות, ומצד השמאל מתעוררות מרפבות [שלא] קדושות ששולטות, וכלן דרגות ידועות למעלה.

והרי בארנו בבכור פרעה, שהוא אחת הדרגות שהרג הקדוש ברוך הוא (דרגה שלו, נ"א חילותיו)

ושבר אותו משלשלתו החזקה, [והדרגתו] תחת שלטונו כמה מרפבות וכמה חילות של גבורים מצד השמאל, מהם אחוזים במקום עליון של השלטון שלהם, ומהם אחוזים במלכות העליונה. מהם אחוזים אחר ארבעה כסאות (החיות) (רחמים), כמו שנאמר.

וככלם נמסרו בידו, בדין המלכות, שנקראת הים הגדול, לשבר אותם מדרגתם. וכשנשפכים למעלה, כל אותם שלמטה נשפכים ונאבדים בים התחתון. זהו שכתוב מרפבת פרעה וחילו ירה בים. בים סתם.

ומבחר שלשיו טבעו בים סוף. ומבחר שלשיו, הרי נתבאר, ושלשם על פלו. כל הדרגות - שנים ואחד. אלה על אלה. כגון עליון כד נעשו. וככלם נמסרו בידו להשבר משלטונם אלה ואלה.

בא ראה, הרי נאמר שכל עשר המפות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים, הכל היה יד אחת, שהשמאל כלולה בימין. שעשר האצבעות כלולות זו בזו, כנגד עשר אמירות שהקדוש ברוך הוא נקרא בהם אחר כך. כנגדו של הכל זה של הים הזק וגדול ושולט, כמו שנאמר והאחרון הכביד. זהו שכתוב מרפבת פרעה וחילו ירה בים וגו'. ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להרג אוכלוסים וקונטרסין וקונטרסין וקלטרסין של אדם. זהו שכתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה.

מרפבת פרעה וחילו ירה בים. רבי יצחק פתח, (ירמיה י) לקול תתו המון מים בשמים ויעלה נשאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה ויוצא רוח מאצרתיו. הרי שנינו, שבעה רקיעים עשה הקדוש ברוך הוא, ובכל רקיע ורקיע פוכבים קבועים שרצים בכל רקיע ורקיע, ומעל כלם ערבות.

וכל רקיע ורקיע הלכו מאתים שנה, ורומז חמש מאות שנה, ובין רקיע לרקיע חמש מאות שנה. והערבות הנה הלכו בארפו אלה וחמש מאות שנה, ורחבו אלה וחמש מאות שנה, ומזיוו מאירים כל אותם רקיעים.

והרי שנינו, מעל לערבות רקיע החיות. הפרסות של החיות הקדושות ורומם - ככלם. מעליהם קרסלי החיות ככלם. שוקי החיות ככלם. ארבעי החיות ככלם. נרכי החיות ככלם. עגבי החיות ככלם. וגוף החיות ככלם. כנפיהם ככלם, והצנאר שלהם ככלם. ראשי החיות ככלם. מה זה כמו כלם! כנגד כלם.

וכל איבר ואיבר שבחיות כנגד שבעה תהומות, וכנגד שבעה היכלות, וכנגד מן הארץ לרקיע, וכנגד מרקיע לרקיע, והשעור של כלם ורומם עשרים וחמשה אלה חלקים משעורו של הקדוש ברוך הוא, כמו שבארנו.

ועוד רקיע אחד למעלה מן קרני החיות, שכתוב (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע. מלמטה כמה מרפבות, בימין ובשמאל.

מתחת לים שרויים כל דגי הים ושטים, מתפנסים בארבע בזיום, יורדים בדרגותיהם, וכל המרפבות נקראות בשמות. מתחת אלה הולכים ושטים אותם קטנים, דרגות על דרגות, שכתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. והרי בארנו הדברים.

מצד שמאל התחתון ממשלת הצד האחר, ואחוזים מאותם שלמעלה, ויחדו להשבר מכל החזק הקדוש, כמו שבארנו מרפבת פרעה וחילו וגו'. מינה ה' נאדרי בכת. אמר רבי שמעון, בשעה שהבקר מאיר והאילת עומדת במקומה, מתעברת בצדה, ונכנסת למאיתים היכלות של המלך. האדם שמשפלת בחצות הלילה בתורה, בשעה שמתעוררת רוח צפון (ותשוקת האילת) וכואבת האילת להתעורר בעולם, בא עמה לעמד לפני המלך, בשעה שמאיר הבקר (ואותו אדם מתפלת תפלתו וליחד השם הקדוש כראוי) מושכים עליו חוט של חסד.

מסתפל ברקיע, שורה עליו אור ההשכלה של דעת הקדושה, ומתעטר בו האדם, וככלם פוחדים ממנו. אז האדם הזה נקרא בן לקדוש-ברוך-הוא, בן היכל המלך. נכנס לכל שערי, ואין מוחה בידו.

בשעה שקורא להיכל המלך, כתוב עליו (תהלים קמה) קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת. מה זה באמת? כמו שבארנו, (מיכה ז) תתן אמת לעקב, שיודע ליחד את השם הקדוש בתפלתו (בעולם) כראוי, וזו עבודתו של (השם) המלך הקדוש.

ומי שיודע ליחד את השם הקדוש כראוי, מעמיד אמה יחידה בעולם, שכתוב (שמואל ב ז) ומי כעמד ישראל גוי אחד בארץ. ועל זה בארנו, כל כהן שלא יודע ליחד את השם הקדוש כראוי, אין עבודתו עבודה, שהרי הכל תלוי בו, עבודה עליונה ועבודה תחתונה. וצריך לכון לב ורצון כדי שיתברכו עליםנים ותחתונים.

כתוב (ישעיה א) כי תבאו לראות פני. כל אדם שבא ליחד את השם הקדוש, ולא מתכוון בו בלב

ורצון ויראה כדי שיתברכו בו עליונים ותחתונים, זורקים את תפלתו החוצה, וכלם מכריזים עליו לרע. והקדוש ברוך הוא קורא עליו, כי תבאו לראות פני.

כי תבאו לראות היה צריך להיות! מה זה לראות פני? אלא כל פני המלך הללו גנוזים בעמק (במקום) אחר החשכה (ישת חשך סתרו וכל וכו'), וכל אותם שיודעים ליחד את השם הקדוש בראוי מתבקעים כל אותם כתלי החשכה, ופני המלך נראים ומאירים לכל. וכשהם נראים ומאירים, כל העליונים והתחתונים מתברכים, ואז נמצאות ברכות בכל העולמות, ואז פתוב לראות פני.

מי בקש זאת מידכם, מה זה אומר? אלא מי שבא ליחד את השם הקדוש העליון, צריך ליחד מצד של זאת, כמו שכתוב (ויקרא טז) בזאת ובא אהרן אל הקדש. כדי שידווגו כאחד אותם השנים, צדיק וצדק בזווג אחד, כדי שיתברכו הכל מהם, ואלה נקראים חצרי, ככתוב (תהלים סה) אשרי תבחר ויתקרב ישכון חצריך.

ואם הוא בא ליחד את השם הקדוש, ולא מתפון בו ברצון הלב, ביראה ואהבה - הקדוש ברוך הוא אומר, מי בקש זאת מידכם רמס חצרי. זאת ודאי, שהרי לא נמצא בהם ברכות. ולא די שלא נמצא בהם ברכות, אלא ששרוי בהם הדין ונמצא דין בכל.

בא ראה, מימינו של הקדוש ברוך הוא מתעוררים כל האורות, כל הברכות וכל שמחה. בו כלול השמאל, כמו שיש באדם ימין ושמאל, והשמאל נכלל בימין, והימין כולל את הכל. וכשמתעורר הימין, מתעורר עמו השמאל, שהרי בו הוא אחוז וכלול.

ובא ראה, בשעה שאדם מרים את ידיו בתפלה ומכונן באצבעותיו למעלה, ככתוב (שמות יז) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. שהרי בימין הכל תלוי, וכתוב (ויקרא ט) וישא אהרן את ידו, וכתוב חסר, ואז מתפון לברך למעלה.

והקדוש ברוך הוא לא כך - בשעה שמרים ימין למעלה, אזי לתחתונים! שהרי כל הסייע, וכל הברכות מסתלקים מהם. מנין לנו? שכתוב נטית? מינך תבלעמו ארץ. מה זה נטית? מינך? כתרגומו, הרמת? מינך? מיד תבלעמו ארץ. וכשימין נמצאת, השמאל נמצא עמו, ואז לא שולטים הימנים בעולם. מה הטעם? משום שהימין נמצא עמו, ואם הימין מסתלקת, הרי מזדמנת השמאל, ואז מתעוררים דינים בעולם, והדין שרוי בכל.

כשרבי שמעון היה מגיע לפסוק הזה, היה בוכה, שכתוב (איכה ב) השיב אחור ימינו. וכי אפשר שהשיב אחור ימינו? אלא משום שהקדים השמאל לרדת לעולם, והימין נשארה במקום אחר.

אמר רבי שמעון, כתוב (ישעיה נז) הצדיק אבד. והרי בארנו את הדברים, לא כתוב הצדיק אבד, אלא הצדיק אבד. מכל אותם פני המלך לא נמצא שאבד אלא צדיק. אבד בשני צדדים: אחד - שלא שורות בו ברכות כבתחלה, ואחד - שהתרחקה ממנו בת זוגו שהיא כנסת ישראל. נמצא שהצדיק אבד יותר מכל, ולעתיד לבא כתוב (זכריה ט) גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא. צדיק ומושיע לא כתוב, אלא צדיק ונושע הוא. הוא נושע ודאי, והרי זה נתבאר.

מינך ה' נאדרי בכח. מה זה נאדרי? היה צריך להיות נאדרי! אלא בשעה ששמאל בא להזדוג בימין, אז כתוב נאדרי, תרעץ, (בכח, שנים, ולעולם וכו') ולעולם זה כך, משום ששמאל נמצא בימין ונכלל בו.

אמר רבי שמעון, כמו שבארנו - כך זה, שאדם נמצא שניחלק. מה הטעם? כדי לקבל עמו בת זוגו שיעשו גוף אחד ממש. כשימינך, נמצא שניחלק. מה הטעם? כדי לקבל עמו שמאל. וכך זה הכל, אחד באחד. ועל זה באחד מפה ומרפא. זהו שכתוב מינך ה' תרעץ אויב.

בא ראה, שירה זו נאמרה על אותו זמן ועל הזמן שביא לעתיד, בימים שיתעורר מלך המשיח, שכתוב מינך ה' תרעץ אויב. לא כתב רעצת, אלא תרעץ. מה כתוב בתחלה? (איכה ב) השיב אחור ימינו מפני אויב. באותו זמן היא תרעץ אויב לעתיד לבא. והכל כך הוא. תהרס קמיה - לא כתוב תרסת, אלא תהרס. תשלח חרנך יאכלמו פקש. הכל לעתיד לבא. מינך ה' נאדרי בכח - בזמן הזה, בעולם הזה. מינך ה' תרעץ אויב - בזמן מלך המשיח. וברב גאון תהרס קמיה - לביאת גוג ומגוג. תשלח חרנך יאכלמו פקש - לתחית המתים, שכתוב (דניאל יב) ורבים מישיגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם.

באותו זמן, אמר רבי שמעון, אשרי אותם שישארו בעולם. ומי הם? בא ראה, לא ישארו בעולם רק אותם מהולים, שקבלו אות ברית הקדוש, ונכנסו לברית הקדוש באותם שני חלקים, כמו שבארנו, והוא שומר את אותו הברית ולא מכניסו למקום שלא צריך. אלה הם ישארו ויפתבו לחיי עולם.

מנין לנו? שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. משמע הנשאר בציון והנוותר בירושלם, שכל מי שנמול, בשתי הדרגות הללו נכנס. ואם שומר

אותו ברית כראוי ויזהר בו, עליו כתוב הנשאר בציון והנוותר בירושלם. אלו ישארו לאותו זמן, ובהם עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש את העולם ולשמח בהם. על אותו זמן כתוב, (תהלים קד) יהי כבוד ה' לעולם וישמח ה' במעשיו.

רבי חייא היה הולך לרבי אלעזר. מצאו שהיה יושב אצל רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו. עד שהרים ראשו, ראה את רבי חייא. אמר, (ישעיה יט) ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ אשר ברכו ה' צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתו ישראל. (וכי אשור ומצרים הם קרובים לקדוש-ברוך-הוא?)

אלא, על הגלות שתעלה ממצרים ומאשור זה נאמר. ואם נאמר על מצרים ועל אשור - על אותם חסידים שלהם שחזרו בתשובה ונשארו לעבד את ישראל ואת מלך המשיח, שכתוב (תהלים עב) וישתחוו לו כל מלכים, וכתוב והיו מלכים אמניך וגו'.

אמר לו, מה זה שכתוב דרכיה דרכי נעם? אמר לו, כמה טפשים (כמה טפשים) בני העולם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי תורה, שהרי דברי תורה (כמה סודות עליונים יש בהם) הם דרך לזכות באותו נעם ה', שכתוב דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. דרכי נעם ודאי. מה זה נעם? כמו שכתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה', והרי פרשוהו, משום (כף) שהתורה ודרכיה באים מאותו נעם, ואותן דרכים מפרשות בה, ועל זה דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

אמר רבי חייא, שנינו, בשעה שהקדוש ברוך הוא נתן תורה לישראל, יצא אור מאותו נעם, והתעטר בו הקדוש ברוך הוא, ומאותו נעם הבהיקו זיום של כל העולמות, של כל הרקיעים, של כל הכתרים. על אותה שעה כתוב (שיר ג) צאניה וראניה בנות ציון במלך שלמה וגו'.

ואותה שעה שנבנה המקדש, התעטר הקדוש ברוך הוא באותה עטרה, וישב בכסא והתעטר בעטרותיו. ומאותו זמן שנחרב בית המקדש, לא התעטר הקדוש ברוך הוא בעטרותיו, ואותו נעם התפסח ונגנז.

אמר רבי אלעזר, בשעה שנכנס משה לתוך הענן, ככתוב (שמות כד) ויבא משה בתוך הענן, באדם שהיה הולך במקום של רוח, ופגש בו מלאך גדול אחד. ושנינו ששמו קמואל, והוא ממנה על שנים עשר אלף ממנים שליחים. רצה להזדוג במשה. פתח משה פיו בשתיים עשרה אותיות חקיקות של השם הקדוש שלמד אותו הקדוש ברוך הוא בסנה, והתרחק ממנו שתיים עשרה אלף פרסות, והיה משה הולך בענן, ועיניו לזהטות כגחלי אש.

עד שפגש בו מלאך אחד גדול ונכבד מן הקדש, ושנינו ששמו הדרניאל, והוא עליון על כל שאר המלאכים אלף וששים רבוא פרסות, וקולו הולך במאתים אלף רקיעים שמקפים באש לבנה. כיון שראהו משה, לא יכל לדבר. רצה לזרק את עצמו מתוך הענן.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, וכי אתה שהרבית דברים עמי בסנה, שרצית לדעת את סוד השם הקדוש ולא פחדת, ועכשיו אתה פוחד מאחד משמשי? כיון ששמע משה את קול הקדוש ברוך הוא, התחזק. פתח פיו בשבעים ושתים אותיות השם העליון. כיון ששמע הדרניאל את אותיות השם הקדוש מפי משה, הזדעזע. קרב אליו ואמר לו: אשרי חלקך, משה, שהתגלה לך מה שלא התגלה למלאכים העליונים.

והיה הולך עמו, עד שהגיעו לאש חזקה של מלאך אחד ששמו סנדלפון. ושנינו, סנדלפון עליון הוא על שאר חבריו חמש מאות שנה, והוא עומד אחר הפרגוד של רבוננו, וקושר לו כתרים מבקשותיהם של התפלה של ישראל. ובשעה שמגיע הכתר הזה לראש המלך הקדוש, הוא מקבל את תפלות ישראל, וכל החילות וההמונים מזדעזעים, ונוהמים ואומרים: ברוך כבוד ה' ממקום בית שכינתו.

אמר לו הדרניאל למשה, משה, אינני יכול ללכת עמך, שלא תשרף אותי האש החזקה של סנדלפון. באותה שעה הזדעזע משה, עד שהחזיק הקדוש ברוך הוא במשה, והושיבו לפניו ולמד אותו תורה. וכסה את משה באותו אור וזיו של אותו נעם, והיו פניו של משה מאירים בכל אותם הרקיעים, וכל חיל השמים היו מזדעזעים לפניו בשעה שהיה מוריד תורה.

כיון שחטאו ישראל למשה, נטל הקדוש ברוך הוא (ממשה) אלף חלקים מאותו זיו. באותה שעה רצו מלאכים עליונים, וכל אותם המונים, לשרף את משה בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות לב) לך רד כי שחת עמך. הזדעזע משה ולא יכל לדבר, עד שהרבה בתפלות ובקשות לפני הקדוש ברוך הוא.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, החזק בכסאי! עד שגער הקדוש ברוך הוא בכל אותם המונים ובכל אותם חילות, והחזיק משה בשני לוחות האבנים, והוריד אותם למטה, וזהו שכתוב (משלי כא)

עיר גברים עלה חכם וירד על מבטחה. ומאותו זיו שנשאר בו, היו פגי משה מביהקים. ומה באותו שנשאר בו לא היו יכולים להסתכל בפניו - באותו שהסתלק ממנו על אחת כמה וכמה.

רבי חייא אמר, מינף ה' נאדרי בלח - זו התורה. ועל זה מינף ה' תרעץ אויב. שאין דבר בעולם שישבר כחם של עמים עובדי כוכבים ומזלות פרט לשעה שישאל מתעסקים בתורה. שכל זמן שישאל מתעסקים בתורה, הימין מתחזק, ונשבר כח ותקף של עמים עובדי כוכבים ומזלות. ולכן התורה נקראת על, כמו שנאמר (תהלים כט) ה' על לעמו יתר.

ובשעה שישאל לא מתעסקים בתורה - מתחזק השמאל, ומתחזק כח של עמים עובדי כוכבים ומזלות, ושולטים עליהם, וגוזרים עליהם גזרות שלא יכולים לעמוד בהם, ועל זה הגלו בני ישראל והתפזרו בין העמים.

זהו זה שכתוב, על מה אבדה הארץ וגו', ויאמר ה' על עזבם את תורת. שהרי כל זמן שישאל ישתדלו בתורה, נשבר כח ותקפם של עובדי עבודה זרה, זהו שכתוב מינף ה' תרעץ אויב. אמר רבי אלעזר, ודאי כך הוא, שכל זמן שקולם של ישראל נשמע בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכו', כמו ששנינו (בראשית כז) הקל קול יעקב. ואם לא, אז הידים ידי עשו, והרי בארנו.

וברב גאונף תהרס קמיה. רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים י) למה ה' תעמד ברחוק תעלים לעתות בצרה. בשעה שחטאי העולם גורמים, הקדוש ברוך הוא עולה למעלה למעלה, ובני אדם צוחים ומורידים דמעות ואין מי שישגיח עליהם. מה הטעם? משום שהוא עולה למעלה למעלה, ונמנעת מהם תשובה, ואז כתוב וברב גאונף תהרס קמיה.

רבי יצחק אמר, פסוק זה, בשעה שמתלבש הקדוש ברוך הוא בגאונה על העמים שיתכנסו עליו, כמו שכתוב (שם ב) ורזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. ולמדנו, עתידים הם שבעים שרי צבאות מכל עבר (עמים) להתפגס באותו זמן בהמונים מכל העולם, ולעשות קרב על ירושלים עיר הקדש, ולאחז עצות על הקדוש ברוך הוא. ומה אומרים? נעמד על הפטרון בהתחלה, ואחר כך על עמו ועל היכול.

אז עתיד הקדוש ברוך הוא לחק עליהם, שכתוב יושב בשמים יחק ה' ילעג למו. באותו זמן ילבש הקדוש ברוך הוא גאונה עליהם, וישמיד אותם מן העולם, ככתוב (זכריה יד) וזאת תהיה המגפה אשר יגף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים המק בשרו והוא עמד על רגליו.

רבי אבא אמר משמו של רב ייסא סבא, וכך אמר רבי שמעון, עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות את כל אותם המלכים שהציקו לישראל ולירושלים, את אנדריאנוס, ללופינוס, ונבוכדנצר, ולסנחריב, ולכל שאר מלכי העמים שהחריבו ביתו, ולהשליט אותם בבתחלה, ויתכנסו עמהם שאר העמים. ועתיד הקדוש ברוך הוא להפרע מהם בגלוי סביב ירושלים. זהו שכתוב וזאת תהיה המגפה אשר יגף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים. אשר יצבאו לא כתוב, אלא אשר צבאו. אז כתוב וברב גאונף תהרס קמיה. וזה לזמן שיבא המשיח כתוב, ושיירה זו היא שירת העולמים.

וברוח אפיף נערמו מים - באותו זמן. ומשום כך יש באותו זמן, ולזמן של מלך המשיח, ולזמן גוג ומגוג. נאבו כמו נד - לזמן של עולם הבא, שהיא חדות כל העולמות.

אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל. אמר אויב - זה אותו ממנה גדול על המצרים, בשעה שנתן לו שלטון על ישראל, חשב שישמיד אותם תחת שלטונו, אלא שזכר הקדוש ברוך הוא את הרי העולם שהיו מגנים עליהם. ואל תאמר זה לבדו, אלא כל אותם גדולים שממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות. וכשנתנה להם רשות ושלטון על ישראל, כלם רוצים להשמיד את ישראל תחתיהם.

ועל זה, אותם עמים שתחת אותם השליטים הממנים, כלם גוזרים גזרות להשמיד אותם, אלא שהקדוש ברוך הוא זכר את הרי העולם, ומגן עליהם. וכשראה את זה משה, התחיל לשבח את הקדוש ברוך הוא ואמר, מי כמכה באלם ה'.

אמר רבי שמעון, עץ גדול אחד עליו וחזק, בו נאנו עליונים ותחתונים, והוא מתחם בשנים עשר תחומים, התחזק בארבעה צדי העולם שהסתובבו (שהתחברו) במקומם. שבעים ענפים עולים בתוכו ונאונים ממנו, בעקר שרשיו יונקים הם סביבו, ואותם הענפים שנמצאים בעץ.

כשמגיע שלטונו של כל ענף וענף, כלם רוצים להשמיד את כל גוף העץ שהוא עקר של כל הענפים, אותו ששולט עליהם, וישראל אחוזים בו. כשמגיע עליהם השלטון של אותו גוף העץ, החלק של ישראל, הוא רוצה לשמר אותם ולתת שלום בכלם, ועל זה שבעים פרים של חג הסוכות, לתת שלום לשבעים ענפים שבתוך העץ.

ועל זה מי כמכה באלם ה'. (מה זה באלים? העץ, כמו שנאמר (ישעיה א) כי יבשו מאילים אשר חמדתם. שאותו עץ שהיו עובדים לדפוס אחד שהיה חקוק בתוכו, ונקרא אילים עץ) מי כמכה שיעשה כמעשיך וירחם על הכל. מי כמכה בכל אותו סביב העץ, שאף על גב שהוא שולט - שומר את הכל,

שומר את כל השאר, ולא רוצה לעשות עמהם כליון. מי כמכה נאדר בקדש - באותו כח עליון שנקרא קדש, נאדר בקדש ממש, ונקרא כח ה' נעם ה', והרי בארנו את הדברים.

מי כמכה באלם ה'. רבי יוסי פתח, (קהלת א) ראיתי את כל המעשים אשר נעשו תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח. שלמה המלך שהתעלה בחכמה תרה על כל בני העולם, איך אמר שכל המעשים הם הבל ורעות רוח? יכול אף מעשה הצדקה? והרי כתוב (ישעיה לב) והיה מעשה הצדקה שלום? אלא הרי פרשיו, כתוב כל המעשים אשר נעשו תחת השמש. שונה מעשה הצדקה, שהוא למעלה מן השמש.

והנה הכל הבל ורעות רוח, מה זה אומר? אם תאמר הכל הבל כמו שבארנו, שהוא בסוד החכמה, כמו שנאמר הבל הבלים אמר קהלת. ואותם הבלים קיום של העולם שלמעלה ושלמטה. מה תאמר בזה שכתוב כאן הכל הבל ורעות רוח? (להרי דבר זה תחת השמש כתוב).

אלא כך פרשיו וכן הוא. בא ראה, בשעה שהמעשים מכשרים למטה ואדם משתדל בעבודת המלך הקדוש - מאותו דבר שעושה, נעשה ממנו הבל למעלה, ואין לה הבל שאין לו קול שעולה ומתעטר למעלה, ונעשה סגור לפני הקדוש ברוך הוא.

וכל אותם מעשים שמשתדל בהם האדם שאינם עבודת הקדוש ברוך הוא - מאותו דבר שעושה, נעשה ממנו הבל, והולך ומשוטט בעולם. וכשיוצאת נשמת האדם, אותו הבל מגלגל אותו בעולם כאבן בכף הקלע, ככתוב (שמואל א כה) ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע.

מהו יקלענה? אותו הבל שמגלגל אותו סביבו בעולם, ואז כל הדברים שנעשים [ואותם שתחת השמים] שאינם עבודת הקדוש ברוך הוא, נעשה מהם הבל, שהוא שברון רוח, שמשבר את הרוח שעולה ויורדת ומתגלגלת בעולם. זהו שכתוב הבל ורעות רוח. אבל אותו דבר שהוא עבודת רבונו, זה עולה [נקרא] מעל לשמש, ונעשה ממנו הבל קדוש, וזהו הזרע שזרע האדם באותו עולם, ומה שמו? צדקה, שכתוב (הושע י) זרעו לכם לצדקה.

זה מה שמנהיג את האדם, כשתצא ממנו נשמתו, ועולה לה למקום של כבוד שלמעלה נמצא להצר בצרור החיים. זהו שכתוב (ישעיה נח) והלך לפניך צדקך, כדי להנהיג אותך, להעלות אותך [ממקום] למקום שנקרא כבוד ה', שכתוב כבוד ה' יאספך.

כל אותן נשמות שאותו הבל קדוש מנהיג אותן, אותו שנקרא כבוד ה' פוגם אותן לתוכו ונצרות בו. [זהו שכתוב כבוד ה' יאספך] וזה נקרא נחת רוח. אבל האחר נקרא רעות רוח. אשרי הצדיקים שכל מעשיהם מעל לשמש, וזורעים זרע של צדקה לזכות אותם לעולם הבא, ועל זה כתוב (מלאכי ג) וזרח להם יראי שמי שמש צדקה.

אמר רבי שמעון, בא ראה, בתחלה כשנבנה בית המקדש למטה, לא נבנה אלא בדין ורגז, ככתוב (ירמיה לב) כי על אפי ועל חמתי וגו', משום שבמקום הדין שרוי. לעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא לבנות אותו ולהתקינו בדרגה אחרת עליונה שנקראת צדקה, שכתוב (ישעיה נד) בצדקה תכונני. משום כך יתקנים [בו], וישמו ממש יקרא צדק. מנין לנו? שכתוב (ירמיה כג) וזה שמו אשר יקראו ה' צדקו.

נטיה ימינה תבלעמו ארץ. הרי נאמר שהרמית ימינה. אמר רבי יצחק, הרי התעוררו בו החברים, שבאשר הוציא הקדוש ברוך הוא את המצרים מתחת למים, אמר לארץ: פנסי אותם לתוכך. ולא רצתה. עד שהושיט הקדוש ברוך הוא את מינו כנגדה והשביע אותה, אז בלעה אותם האדמה. זהו שכתוב תבלעמו ארץ. אמר רבי אלעזר, נטיה ימינה - להפרידה מן השמאל, ואז נעשה בהם דין.

נחית בחסדך עם זו גאלת, כמו שכתוב (תהלים מד) כי ימינה וזרועה ואור פניה כי רציתם. כי ימינה - זו גדולה. נחלת בעצך - זה שכתוב וזרועה, זו גבורה. אל נה קדשך - זה שכתוב ואור פניה כי רציתם, זה צדיק. וכלם נמצאים בכתוב.

תפל עליהם אימתי ופחד. אימתי? אימה היה צריך להיות! מה זה אימתי, שהרי אין לה אות או מלה אחת בתורה שאין בה סודות עליונים? מה זה אימתי? אמר רבי שמעון, כלומר יראת השכינה.

כמו זה תבאמו ותטעמו בהר נחלתך וגו'. תבאמו ותטעמו? תביאם ותטעם היה צריך להיות! מה זה תבאמו? אלא רוח הקדש אומרת על אותו הדור האחרון שכל הושע והתגלה בהם גלוי של הלשם הקדוש של שמו של הקדוש ברוך הוא, שאלה אחוזים בו, ואלה ראויים לרשת את הארץ, ככתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. שכל מי שנמול והתגלה בו רשם הקדוש ושומר אותו, נקרא צדיק. משום כך, לעולם יירשו ארץ.

ועל זה תבאמו, וי תרה. תבאמו לאותם האחוזים בו (תפארת). ותטעמו, כנאמר נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. לאותם שאחוזים בו, ולאותם אחרונים התעורר הדבר. ואין לה דבר בתורה או אות קטנה בתורה שאין בה סודות עליונים וטעמים קדושים. אשרי חלקם של היודעים בהם.



## רעיא מהימנא

מצוה לבנות בית מקדש למטה כמו בית המקדש שלמעלה, כמו שנאמר מכוון לשבתך פעלת ה'. שצריך לבנות בית מקדש למטה ולהתפלל בתוכו תפלה בכל יום, לעבוד את הקדוש ברוך הוא, שהרי תפלה נקראת עבודה.

ואותו בית הכנסת צריך לבנותו ביפי רב ולתקנו בכל התקונים, שהרי בית הכנסת שלמטה עומד כנגד בית הכנסת שלמעלה.

בית המקדש למטה הוא עומד כמו בית המקדש שלמעלה, שעומד זה כנגד זה. ואותו בית מקדש, כל תקוניו וכל עבודותיו וכל אותם כלים ושמשים, כלם הם כמו שלמעלה. המשכן שעשה משה במדבר, הכל היה כמו שלמעלה.

בית המקדש שבנה שלמה המלך, הוא בית מנוחה כדגמא עליונה בכל אותם תקונים, להיות בתקון שלמעלה בית מנוחה וירשה. כך בית הכנסת צריך בכל תקוני היפי, להיות כדגמא עליונה, להיות בית תפלה, לתקן תקונים בתפלה, כמו שבארוה.

ואותו בית מקדש שהיו בו חלונות, שכתוב (דניאל ו) חלונות פתוחים. כמו שלמעלה. ועל זה (שיר ב) משגים מן החלונות מציץ מן החרכים. ואם תאמר, אפלו בשדה, כדי שהרוח תהיה עולה? לא כך, שהרי אנו צריכים בית, ואין להמצא בית למטה כמו בית עליון, להוריד דיור עליון לדיור תחתון.

ועוד, שאותה תפלה ואותה רוח צריכים לעלות ולצאת מתוך מצוקה בדרך ישרה כנגד ירושלים. ועל זה כתוב מן המצר קראתי יי. שצריך מקום דחוק בצרה לשלח בתוכו אותה רוח שלא יסטה ימניה או שמאלה. ובשדה לא יכול הקול לשלח אותו כך, שהרי כמו זה קול השופר נדחה החוצה בדרך ישר מתוך מקום דחוק, והולך ובוקע רקיעים, ועולה בעליה לעורר רוח שלמעלה.

ואם תאמר, הרי כתוב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוים בשדה? שונה יצחק, שדבר אחר היה בו מה שלא היה בכל העולם. ועוד, שפסוק זה לא לזה הוא בא, שונאי בשדה לא היה מתפלל, והרי בארנו. (עיי' רעיא מהימנא)

שנינו, אמר רבי אבא, אשרי חלקם של אותם שזכאים לומר שירה זו בעולם הזה, שזכאים לאמרה לעולם הבא. ושירה זו נבנתה בעשרים ושתים אותיות קדושות חקוקות ובעשר אמירות, והכל נרשם בשם הקדוש, והכל שלמות של השם הקדוש, והרי עוררנו הדברים.

אמר רבי שמעון, באותה שעה שהיו עומדים ישראל על הים ואומרים שירה, התגלה הקדוש ברוך הוא עליהם, וכל מרכבותיו וחילותיו, כדי שיכירו את מלכם שעשה להם כל אותם נסים וגבורות, וכל אחד ואחד ידע והתבונן מה שלא ידעו והתבוננו שאר נביאי העולם.

שאם תאמר שלא ידעו ולא הדביקו השיגו חכמה העליונה - מן השירה הזו תראה שכלם הסתכלו בחכמה וידעו דברים ואמרו. שאם לא כך, איך אמרו כלם מלים אחידות שלא סטו אלה מאלה, ומה שאמר זה - אמר זה, ולא הקדים מלה זו למלה זו, אלא כלם במשקל אחד, ורוח הקדש בפי כל אחד ואחד, וכל הדברים נאמרו כאילו יצאו מפה אחד? אלא ודאי כלם בחכמה העליונה הסתכלו, וידעו דברים עליונים, ורוח הקדש בפי כל אחד ואחד.

ואפלו אותם שבמעי אמם היו כלם כאחד אומרים שירה, והיו כלם רואים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, ועל כך היו כלם מסתכלים כאילו רואים עין בעין. וכשסימו הדברים, כלם מבשמים בנפשם ותאבים לראות ולהסתכל, ולא היו רוצים לנסע משם מרב השתוקקות.

באותה שעה אמר משה לקדוש-ברוך-הוא: בניך לא רוצים לנסע מן הים מרב השתוקקות להסתכל כך. מה עשה הקדוש ברוך הוא? הסתיר את כבודו החוצה למדבר, ושם התגלה ולא התגלה.

אמר להם משה לישראל: כמה (פעמים לנסע משם, ולא רצו) פעמים אמרתי לנסע משם ולא רציתם? עד שהראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר, ומיד היו תאבים. ולא נסעו, עד שאחז בהם משה והראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר. אז מרב תשוקה ורצון להסתכל הסיע אותם משה. זהו שכתוב ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור. מה זה מדבר שור? מנהיג שהיו רוצים להסתכל בו, זיו כבודו של המלך הקדוש, ועל זה נקרא מדבר שור - שם הסתכלות.

וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים. ואין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים. אמר רבי ייסא, וכי מי נתן להם פאן תורה, והרי עד עכשו לא נתנה להם תורה?

אמר רבי אלעזר, הם יצאו למדבר להסתכל, והקדוש ברוך הוא נטל זיו כבודו משם, והם הלכו להסתכל [לקדוש-ברוך-הוא] בו ולא מצאו אותו. ולמדנו שהקדוש ברוך הוא נקרא תורה, ואין מים אלא תורה, ואין תורה אלא הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי שמעון, עד שהיו הולכים במדבר, התגלה עליהם רשות אחרת של שאר העמים, אותו ששולט במדבר, ופגש בהם שם. ראו ישראל שזה לא היה אותו זיו כבוד מלכם. זהו שכתוב ויבאו מרתה ולא יכלו לשותת מים ממנה. מה הטעם? כי מרים הם. לא התבשמה נפשם בבתחלה. ולא עוד, אלא שבא לקטרג עליהם.

מה כתוב? ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ, ואין עץ אלא תורה, שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. ואין תורה אלא הקדוש ברוך הוא. רבי אבא אמר, אין עץ אלא הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים כ) כי האדם עץ השדה, עץ השדה ודאי, זה עץ שדה של תפוחים קדושים (מלכות). וכשהתגלה זיו כבוד מלכם עליהם, אז וישלף אל המים וימתקו המים. מה זה וימתקו המים? שקטגור נעשה סגור.

אמר רבי אבא, בא ראה, בתחלה כשנכנסו ישראל לבטח של הקדוש ברוך הוא, לא נכנסו כראוי, מה הטעם? כי נמולו ולא נפרעו, ולא התגלה הרשם הקדוש. כיון שהגיעו לכאן מה כתוב? שם שם לו חק ומשפט. שם נכנסו ישראל לשני חלקים קדושים באותו גלוי שהתגלה הרשם שלהם, ונקראו חק ומשפט. חק - כמו שנאמר (משלי לא) ותתן טרף לביתה וחק לנערתי. ומשפט - כמו שנאמר משפט לאלהי יעקב. ושם נסוהו - באותו אות קדש, כמו שנאמר כי חק לישראל הוא. בספרו של רבי יבא סבא אמר הדבר על אותו מטה קדוש.

ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך. ויאמר, מה זה ויאמר? לא כתוב מי אמר את זה. אלא הקדוש ברוך הוא אמר. רבי חזקיה אמר, שמענו (משמע) אמירה סתם מאמירה סתם, שכתוב (שמות כד) ואל משה אמר עלה אל ה'. אמר, לא כתוב מי אמר. אף כאן ויאמר סתם, ולא כתוב מי אמר.

אמר רבי יוסי, משמע שכתוב ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ, מכאן משמע ויאמר, ומשמע מי אמר דבר זה. לקול ה' אלהיך? לקולי הנה צריך להיות! אלא לאותו קול שנכנסו בו.

אמר רבי אבא, אחר שהתגלה בהם הרשם הקדוש, נכנסו בשני חלקים קדושים, כמו שנאמר, וכיון שנכנסו בשני אלה, נכנסו בחלקים האחרים הללו, שכאשר יעלו בשני האחרים הללו, יתחברו באלה ולא יפגעו בהברכות, ולכן באלה מגיעות הברכות [וימשיכו כן באלה מגיעים] עד המלך הקדוש.

וממקומו של הכתוב נשמע הדבר, שכתוב ויאמר אם שמוע תשמע. ויאמר - זה המלך הקדוש. ומה אמר? אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך, כמו שנאמר כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא - זו כנסת ישראל. והישר בעיניו תעשה - זה צדיק. והאזנת למצותיו - זה נצח. ושמרת כל חקיו - זה הוד. כיון שנכנסו באלה, הרי הגיעו למלך הקדוש. אחר כך מה כתוב? כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך. כי אני ה' - זה המלך הקדוש.

נשמע, שכל מי ששומר את הרשם הקדוש הזה, ממנו עולה עד המלך הקדוש העליון. מה משמע? משמע אותם שנים שהתפגס בהם הזרע, ושמן משחת קדש, ששופכים אותו בפי האמה, [ועל זה] נקשרו כאחד, והמלך העליון עליהם, ונקשרו בו. ועל כך, מי שנכנס בשני אלה ושומר אותם, נקשר בשני האחרים ונכנס בהם, ואז מגיע למלך הקדוש.

אמר רבי יצחק, ודאי מי שזוכה בצדיק, זוכה בנצח והוד ושלש אלה, שהתברכה בהם כנסת ישראל. ומי שזוכה בהם, זוכה במלך הקדוש, ונכנס בכל הארבעה.

ויכנס ארבעה אלו שמירה לרשם הקדוש הזה מארבעה דברים: שמירה של כנסת ישראל - שמירה של נדה. שמירה של צדיק - שמירה של שפחה. שמירה של נצח - שמירה של בת עובדי כוכבים ומזלות. שמירה של הוד - שמירה של זונה. ועל זה לקול ה' אלהיך - זו כנסת ישראל.

במה זוכים ישראל לקבל פני שכינה? בשמירה מנדה, ועל זה כתוב (ויקרא יח) ואת אשה בנות טמאתה לא תקרב לגלות ערותה. מה זה לגלות? זו כנסת ישראל, ובה אחרים ונקשרים דברים אחרים שכנסת ישראל נקשרת בהם. והרי בארנו הדברים.

והישר בעיניו תעשה - זה צדיק, כמו שכתוב (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים, להשמר משפחה. והרי בארנו את הדברים, שכתוב ושמרתה כי תירש גבירתה, שגורם לצדיק שידבק בשפחה. והאזנת למצותיו - זה נצח, להשמר [שלא ישקר בו] שלא יכניס רשם זה בבת אל נכר, ולא ישקר בנצח, שכתוב (שמואל א טו) וגם נצח ישראל לא ישקר. ומי ששומר את זה, קיים מצוותיו, שכתוב (שמות לד) כי לא תשתחוו לאל אחר. ושמרת כל חקיו - זה סוד, להשמר מן זונה.

וזה הולך כמו ששינונו. אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. אלא, כל מי שמזרז את עצמו ושם את פחד החרב השנונה החזקה כנגדו, על ירך - מה זה על ירך? זהו הרשם הקדוש, כמו שנאמר (בראשית כד) שים נא ירך תחת ירכי.

דבר אחר חגור חרבך - כלומר, זרז ותקף את היצר הרע שלך, שהוא חרבך, על ירך, על אותו רשם

קדוש לשמר אותו. ואם שמר אותו אז נקרא גבור, והקדוש ברוך הוא מלביש אותו בלבושיו. ומהו לבוש של הקדוש ברוך הוא? הוד ונצח (והדר), שכתוב (תהלים קד) הוד והדר לבשת. אף כאן הוד והדר. ואז נדבק האדם במלך הקדוש בראוי.

מכאן והלאה - כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך. זה המלך הקדוש. ועל זה הזהיר אותם על אותו דבר ממש, שנתן ורשם בהם ולא יותר. ועד עכשו לא נתנה להם תורה. אלא כיון שכתוב, שם שם לו חק ומשפט, מיד - ויאמר אם שמוע תשמע וגו'.

בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא להזהיר את ישראל על התורה, בכמה דברים משה אותם, בכמה משיכות של חביבות, כאדם שמושה בנו לבית הרב. ובא ראה, לא רצה הקדוש ברוך הוא לתת להם תורה עד שקרבו אליו. ובמה קרבו אליו? בגלוי של הרשם הזה, כמו שנתבאר.

אמר רבי יהודה, לא קרבו ישראל להר סיני, עד שנכנסו בחלק של צדיק וזכו בו. מנין לנו? שכתוב (שמות יט) ביום הזה באו מדבר סיני. ביום הזה ממש דנקא. וכתוב (ישעיה כה) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו וגו'.

### פרשת המן

ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטוהו ה'. פסוק זה פרשוהו, בשעה שאדם שוכב בבית חליו, הרי נתפס בבית הסתר של המלך - ראשו בקולר, רגליו באזיקים (בדפוס), כמה חילות שומרים אותו מצד זה ומצד זה, כל איברי בדחק נלחמים אלה באלה, האכל הקבר ממנו.

באותו הזמן ממנים עליו אפוטרופוס ללמד עליו זכות לפני המלך, שכתוב אם יש עליו מלאך מליך אחד מני אלה. באותה שעה אשרי חלקו של האיש שנכנס אליו ומלמד אותו דרך להציל מן הדיו. זהו שכתוב אשרי משכיל אל דל.

ואיך יכול להציל אותו? ללמדו דרך החיים לשוב לפני אדונו, אז נעשה אפוטרופוס עליו למעלה. ומה שכתוב? ביום רעה ימלטוהו ה'. דבר אחר אשרי משכיל אל דל - כמה חזק השכר של העני לפני הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי חייא, תמהתי על הפסוק הזה שכתוב (שם סט) כי שמע אל אביונים ה', וכי אל אביונים שומע ולא לאחר? אמר רבי שמעון, משום שהם קרובים יותר למלך, שכתוב (שם נא) לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה, ואין לה בעולם שהוא שבור לב כמו העני. עוד, אמר רבי שמעון, בא ראה, כל אותם בני העולם נראים לפני הקדוש ברוך הוא בגוף ונפש, והעני לא נראה אלא בנפש לבדה, והקדוש ברוך הוא קרוב לנפש יותר מלגוף.

עני אחד היה בשכנותו של רבי ייסא, ולא היה מי שישיג בו, והוא היה מתבייש ולא הפציר בבני אדם. יום אחד נחלש, נכנס עליו רבי ייסא. שמע קול אחד שאומר: צדק צדק, הרי נפש פורחת אלי ולא הגיעו ימיו! אוי לבני עירו שלא נמצא בהם שישב נפשו אלי! קם רבי ייסא ונשפך בפיו מים של גרוגרות עם מדה של יין רקוח. בקעה זעה בפניו, ושב רוחו אליו.

לאחר בא ושאל אותו. אמר: חייך רבי, נפשי נצאה ממני והביאו אותה לפני כסא המלך, ורצתה להשאיר שם, אלא שרצה הקדוש ברוך הוא לזכות אותך, והכריזו עליך: עתיד הוא רבי ייסא להעלות רוחו ולהתקשר בחדר אחד קדוש שעתידיים החברים לעורר בארץ. והרי תקנו שלשה כסאות שעומדים לך ולחברך. מאותו היום היו משגיחים בו בני עירו.

עוד, עני אחד אחר עבר לפני רבי יצחק, והיה בידו חצי מעה כסף. אמר לרבי יצחק: השלם לי ולבני ולבנותי את נפשתינו. אמר לו: ואיך אשלים לנפשתיכם, שהרי לא נמצא אצלי כי אם חצי מעה? אמר לו: בזה אני אשלים בחצי מעה שיש אצלי. הוציאה ונתן לו.

הראו לו בחלומו, שהיה עובר על שפת הים הגדול ורצו לזרק אותו לתוכו, ראה את רבי שמעון שהושיט ידו כנגדו, ובא אותו עני והוציאו, ונתנו בידו רבי שמעון ונצל. כשהתעורר, נפל בפיו פסוק זה, (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטוהו ה'.

ובא ראה, כל יום ויום נוטף טל מהעתיק הקדוש לזעיר אנפיו, ומתברכים כל שדה התפוחים הקדושים, ומאותו טל נשפע לאלו שלמטה, וממנו נזונים מלאכים קדושים, כל אחד ואחד כפי מאכלו. זהו שכתוב (שם עח) לחם אבירים אכל איש, ומאותו מזון אכלו ישראל במדבר.

אמר רבי שמעון, כמה בני אדם נזונים בזמן הזה ממנו, ומי הם? אלו החברים שמשתדלים בתורה ימים ולילות. וכי יעלה על דעתך מאותו מזון ממש? לא, אלא כעין אותו מזון ממש ששקול על אחד פי שנים.

בא ראה, כשנכנסו ישראל ונדבקו במלך הקדוש משום גלוי של הרשם הקדוש, אז זכו לאכל לחם אחר עליון יותר ממה שהיה בתחלה. בתחלה, כשיצאו ממצרים, נכנסו לחם שנקרא מצה, וכעת זכו ונכנסו לאכל לחם אחר יותר עליון, ממקום עליון, שכתוב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. מן השמים ממש. ובאותו זמן הוא נמצא להם לישראל ממקום זה. חברים שמשתדלים בתורה, נזונו ממקום אחר יותר עליון, ומהו? ככתוב (קהלת ז) החכמה תחיה בעליה. מקום יותר עליון.

אמר לו רבי אלעזר, אם כך, למה חלשה נפש יותר משאר בני העולם, שהרי שאר בני העולם בכלם וחזק יותר נראים להמצא (הם יותר)? אמר לו, יפה שאלת.

בא ראה, כל מזונותיהם של בני העולם באים מלמעלה. אותו מזון שבא מן השמים והארץ, זה מזון של כל העולם, והוא מזון של הכל, והוא מזון גס ועב. ואותו מזון שבא יותר מלמעלה, הוא מזון יותר דקיק, שבא ממקום שנמצא הדין, וזהו המזון שאכלו ישראל כשיצאו ממצרים. [יותר דקיק] המזון שנמצא להם לישראל באותו זמן במדבר, ממקום עליון שנקרא שמים, הוא מזון יותר דקיק, שנכנס יותר לנפש מהכל, ונפרד יותר מהגוף, ונקרא לחם אפרים.

המזון היותר עליון מהכל הוא מזון החברים, אותם שמשתדלים בתורה, שאוכלים מזון של רוח ונשמה, ולא אוכלים מזון הגוף כלל, והיינו ממקום עליון נכבד על הכל, ונקרא חכמה. לכן חלש גוף החברים יותר מבני העולם, שהרי לא אוכלים מזון הגוף כלל, ואוכלים מזון של רוח ונשמה ממקום רחוק עליון נכבד מהכל. ולכן אותו מזון דקיק מן הדקיק יותר מהכל. אשרי חלקם. זהו שכתוב החכמה תחיה בעליה. אשרי חלקו של הגוף שכול להזון במזון הנפש.

אמר לו רבי אלעזר, ודאי כך הוא. אבל בזמן הזה איך נמצאים מזונות אלו? אמר לו, ודאי שיפה שאלת. בא ראה, וזהו ברור הדבר, מזון ראשון הוא מזון של כל העולם, אותו שבא משמים וארץ, והוא מזון הגוף (של הכל).

מזון שהוא יותר עליון ממנו, אותו שהוא יותר דקיק, ובא ממקום שהדין שרוי, שנקרא צדק, וזהו מזון העניים. וסוד הדבר - מי שמשלים לעני, משלים לו אות אחת ונעשה צדקה, וסוד זה - (משלי יא) גמל נפשו איש חסד. גמילות חסדים משמע, שהרי בדין שרוי, והשלים לו חסד, אז הוא רחמים.

מזון יותר עליון מאלה, הוא מזון עליון ונכבד ממקום שנקרא שמים, והוא דקיק מכלם, והוא מזון של חולים. זהו שכתוב (תהלים מא) ה' יסעידנו על ערש דוי כל משכבו הפכת בחליו. ה' דוקא. מה הטעם? משום שהחולים הללו אינם נזונים אלא באותו של הקדוש ברוך הוא ממש. [ומהו? חלב ודם. זהו שכתוב (יחזקאל מד) להקריב לי חלב ודם. וזהו מזון ממקום שנקרא שמים, והוא נכבד ועליון, דקיק מהכל].

מזון עליון קדוש ונכבד זהו מזונות של רוחות ונשמות, והוא מזון של מקום רחוק עליון, (מאותו מקום שנקרא נעם ה'). והנכבד מהכל הוא מזון החברים שמשתדלים בתורה, והוא מזון שבא מחכמה עליונה. מה הטעם ממקום זה? משום שתורה יצאה מחכמה עליונה, ואותם שמשתדלים בתורה נכנסים בעשר שרשיה, ולכן מזונם בא מאותו מקום קדוש עליון.

בא רבי אלעזר ונשק דו. אמר, אשרי חלקי שעמדתי בדברים הללו! אשרי הצדיקים שמשתדלים בתורה ימים ולילות, שזוכים להם בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (דברים ל) כי הוא חניף וארך ימים.

הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. רבי יוסי פתח, (תהלים קמה) פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון. מה כתוב למעלה? עיני כל אליך שברו. כל אותם בני העולם מצפים וזוקפים עינים לקדוש-ברוך-הוא, ולכן (אבל) כל אותם בני האמונה מבקשים (צריכים לבקש) בכל יום ויום לשאל את מזונם מן הקדוש ברוך הוא ולהתפלל תפלותיהם עליו.

מה הטעם? משום שכל מי שמתפלל תפלתו לקדוש-ברוך-הוא על מזונו, גורם שיתברך כל היום על ידו אותו האילן שמזון כלם בו. [נטעם הדבר - (תהלים סח) ברוך ה' יום יום] ואף על גב שנמצא עמו, צריך לבקש לפני הקדוש ברוך הוא ולהתפלל תפלה על המזון בכל יום, כדי שימצאו על ידו ברכות כל יום ויום למעלה, וזהו (שם סח) ברוך ה' יום יום.

ועל זה לא צריך לאדם לבשל מזון מיום ליום אחר, שלא לעכב יום ליום אחר. זהו שכתוב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו. יום ביומו דוקא, חוץ מערב שבת לשבת, כמו שבארנו. ואז נמצא הקדוש ברוך הוא מלא ברכות בכל יום, ואז כתוב פותח את ידו וגו'. מה זה רצון? אותו רצון שנמצא מהעתיק הקדוש, ויוצא ממנו רצון להמציא מזון לכל. ומי ששואל מזונות בכל יום ויום, ההוא נקרא בן נאמן, בסוד שבשבילו נמצאים ברכות למעלה.

רבי אבא פתח ואמר, (שם קמז) רוצה ה' את יראיו את המינהלים לחסדו. כמה יש לבני אדם ללכת

בְּדַרְכֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ וְלִלְכֶת בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה כְּדִי שִׁמְצָאוּ בְּרוּכוֹת לְכֻלָּם, לְעֵלְיוֹנִים וְלַתַּחְתּוֹנִים.

שְׁלַמְדָנוּ, מִה שֶׁכְּתוּב (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּדָא תַּתְּפָּאָר, וְדָאִי אַתְּפָּאָר. מִה מִשְׁמִיעַ? שֶׁבִּשְׂבִיל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּפָּאָר לְמַעַלָּה. וּמִה הַפָּאָר שְׁלוֹ? שְׁמִינִיחַ תַּפְּלִין, שְׁמִתְחַבְּרִים הַגּוֹנִים לְהַתְּפָּאָר.

שְׁנִינִי, רוּצָה ה' אֶת יִרְאִיו, רוּצָה ה' בִּירְאִיו הִיָּה צְרִיךְ לְהִיּוֹת! מִה זֶה רוּצָה ה' אֶת יִרְאִיו? אֵלָּא רוּצָה ה' אֶת יִרְאִיו, כְּלוּמֹר, מוֹצִיא אֶת הָרָצוֹן הַזֶּה, וּמִתְרַצָּה (וּמִתְנַדֵּעַ) בְּהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִירְאִיו הִירְאִים מִמֶּנּוּ. וּמִי הֵם הִירְאִיו הָאֵלֶּה שְׁמוּצִיא לָהֶם אֶת הָרָצוֹן הַזֶּה? חֲזַר וְאָמַר אֶת הַמִּיחְלִים לְחִסְדּוֹ, אוֹתָם הַמְצָפִים וּמַחֲפִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְבִקֵּשׁ מִזֹּנָם מִן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב אֶת הַמִּיחְלִים לְחִסְדּוֹ.

רַבִּי יִיסָא סָבָא לֹא הִתְקִין סְעוּדָה בְּכָל יוֹם עַד שֶׁבִקֵּשׁ בִּקְשָׁתוֹ לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מִזְוֹנוֹת. אָמַר, לֹא נִתְקִין סְעוּדָה עַד שֶׁתִּנָּתֵן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ. אַחֵר שֶׁבִקֵּשׁ בִּקְשָׁתוֹ לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִיָּה מַחֲכָה שְׁעָה אַחַת, וְאָמַר: הֲרִי זְמַן שֶׁנָּתַן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, מִכָּאן וְהִלָּאָה הִתְקִינוּ הַסְעוּדָה! וְזוֹהִי הַדְּרָךְ שֶׁל אוֹתָם יִרְאֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, יִרְאֵי חֹטָא.

אוֹתָם הַרְשָׁעִים שֶׁהוֹלְכִים עֲקָמִים בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, מִה כְּתוּב בְּהֶם? (ישעיה ה) הוּא מִשְׁפִּימִי בִּבְקָר שֶׁכָּר יִרְדְּפוּ. וְעַל זֶה רוּצָה ה' אֶת יִרְאִיו אֶת הַמִּיחְלִים לְחִסְדּוֹ. דּוֹקָא לְחִסְדּוֹ. (וּבִזְוָה) נוֹדְעִים בְּנֵי הָאֱמוּנָה בְּכָל יוֹם וְיוֹם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְנִצָּא הָעַם וְלִקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. יוֹם בְּיוֹמוֹ אָמַר, וְלֹא דְבַר יוֹם לְיוֹם אַחֵר.

וְכָל כֶּף לָמָּה? לְמַעַן אֲנִסְנוּ הַלֵּל בְּתוֹרָתִי אִם לֹא. בְּכָאן נוֹדְעִים אוֹתָם בְּנֵי הָאֱמוּנָה, שֶׁכָּל יוֹם וְיוֹם הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹרָה. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מִכָּאן, (משלי יג) צְדִיק אֵכֶל לְשֹׂבַע וְנַפְשׁוֹ - אַחֵר שֶׁהִשְׁבִּיעַ נַפְשׁוֹ מִלְּהַתְּפִלֵּל וּלְקַרָּא בְּתוֹרָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בֹּא רֵאָה, עַד שֶׁלֹּא נָתַן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הִבְחִין בֵּין אוֹתָם בְּנֵי הָאֱמוּנָה לְבֵין אוֹתָם רְשָׁעִים שְׂאִינָם בְּנֵי אֱמוּנָה וְלֹא עוֹמְדִים בְּתוֹרָה. וּבִמְה הִבְחִין בְּהֶם? בְּמֶן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֲנִסְנוּ. וְכָל אוֹתָם שְׁנִמְצָאוּ שֶׁהֵם בְּנֵי הָאֱמוּנָה, רָשָׁם אוֹתָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָשָׁם שֶׁל כְּתָר הַחֲסִידִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַמִּיחְלִים לְחִסְדּוֹ, וְעַל זֶה לְמַעַן אֲנִסְנוּ. וְכָל אוֹתָם שֶׁלֹּא נִמְצָאוּ בְּנֵי אֱמוּנָה, הִעֲבִיר מֵהֶם הַכְּתָר הָעֲלִיוֹן הַזֶּה, וְהִמְנוּ הַכְּרִיו וְאָמַר, וּבִטּוֹן רְשָׁעִים תִּחְסֹר. וְעַם כָּל זֶה, לֹא הִעֲדִיף הַמֶּרְבָּה וְהַמְּמַעִיט לֹא הִחְסִיר.

שְׁנִינִי, בַּשְּׁעָה הַהִיא נִשְׁלְמוּ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה כְּדָגְמָא שֶׁל מַעֲלָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, שֶׁכְּתוּב (שמות טו) וַיִּזְבְּאוּ אֵילָנָה וְשֵׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינֹת מִים וְשִׁבְעִים תַּמְרִים וְגו'. וְהַתְחַזֵּק הָאֵילָן הַקְדוֹשׁ בְּשָׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲוּמִים, בְּאַרְבָּעָה צְדֵי הָעוֹלָם, וְהַתְחַזֵּק בְּשִׁבְעִים עֲנָפִים, וְהִכָּל כְּדָגְמָא שֶׁל מַעֲלָה.

בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִטָּף טַל קְדוֹשׁ מִהַעֲתִיק הַנִּסְתָּר, וּמִלֵּא אֶת רֹאשׁוֹ שֶׁל זַעִיר אֲנָפִין, מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם. וּמֵאוֹתוֹ טַל שֶׁל אוֹר עָלִיוֹן קְדוֹשׁ הִיָּה שׁוֹפֵעַ וְיוֹרֵד מִן לְמַטָּה, וּכְשֶׁהִיָּה יוֹרֵד, הִיָּה נִפְרָד גִּלְדִּידִים גִּלְדִּידִים, וְנִקְרָשׁ לְמַטָּה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב דַּק כִּכְפָּר עַל הָאָרֶץ.

כָּל אוֹתָם בְּנֵי אֱמוּנָה יוֹצְאִים וְלוֹקְטִים, וּמִבְּרָכִים עָלָיו אֶת הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ, וְאוֹתוֹ מִן הִיָּה מַעֲלָה רִיחוֹת שֶׁל כָּל הַבְּשָׁמִים שֶׁל גֶּן עֵדֶן, שֶׁהִרִי מִמֶּנּוּ נִמְשָׁךְ וְיוֹרֵד לְמַטָּה. שֵׁם אוֹתוֹ לְפָנָיו, וּבְכָל טַעַם שֶׁרָצָה - הִיָּה טוֹעַם אוֹתוֹ, וּמִבְּרָךְ אֶת הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ.

וְאִזּוּ מִתְבָּרָךְ בְּמַעֲוִי, וְהִיָּה מִסְתַּכֵּל וְיוֹדֵעַ לְמַעֲלָה, וּמִסְתַּכֵּל בַּחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה, וְעַל זֶה הִיָּה נִקְרָא דוֹר דַּעָה. וְאֵלֶּה הֵיוּ בְּנֵי אֱמוּנָה, וְלָהֶם נִתְּנָה תּוֹרָה לְהַסְתַּכֵּל בָּהּ וּלְדַעַת דְּרָכֶיהָ.

וְאוֹתָם שֶׁלֹּא נִמְצָאוּ בְּנֵי אֱמוּנָה, מִה כְּתוּב בְּהֶם? (במדבר יב) שְׁטוּ הָעָם וְלִקְטוּ. מִה זֶה שְׁטוּ? שְׁטוֹת הֵיוּ לוֹקְחִים לְעַצְמָם, מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא הֵיוּ בְּנֵי אֱמוּנָה. מִה כְּתוּב בְּהֶם? וְטַחְנוּ בְּרַחֲמִים אוֹ דְּכוּ בְּמִדְכָה וְגו'. מִי הַטְרִיחַ אוֹתָם לְכָל זֶה? אֵלָּא שֶׁהֵם לֹא הֵיוּ בְּנֵי אֱמוּנָה.

כְּמוֹ זֶה אוֹתָם שֶׁלֹּא מֵאֱמִינִים בְּקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא, לֹא רוֹצִים לְהַסְתַּכֵּל בְּדְרָכָיו, וְהֵם רוֹצִים לְהַטְרִיחַ אֶת עַצְמָם כָּל יוֹם אַחֵר מִזֶּמֶן יוֹם וְלִילָה, אוֹלִי לֹא יַעֲלֶה בִּידָם פֶּת לָחֶם. מִי גֵרַם לָהֶם אֶת זֶה? מִשּׁוֹם שֶׁאֵינָם בְּנֵי אֱמוּנָה. אֵף כָּאן, שְׁטוּ וְלִקְטוּ - שְׁטוּ בַּשְּׁטוֹת שֶׁל עַצְמָם, וְרוֹצִים לְהַטְרִיחַ עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְטַחְנוּ בְּרַחֲמִים. אַחֵר כָּל הַטְרִיחָה הַזֹּאת לֹא עָלָה בִּידֵיהֶם, אֵלָּא שֶׁכְּתוּב וְהִיָּה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמּוֹן, וְלֹא יוֹתֵר. מִי גֵרַם לָהֶם אֶת זֶה? מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא הֵיוּ בְּנֵי אֱמוּנָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִה זֶה לֶשֶׁד הַשָּׁמּוֹן? יֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁהִיָּה נְלוֹשׁ בְּשָׁמּוֹן כְּתִרְגוּמוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, מִה הַשֵּׁד מִתְחַפֵּץ לְכַמְהָ גּוֹנִים, אֵף הֵמָּן מִתְחַפֵּץ לְכַמְהָ גּוֹנִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לֶשֶׁד הַשָּׁמּוֹן - נִינִיקַת הַשָּׁמּוֹן.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אִישׁ לִפִּי אֵכֶל לִקְטוּ - וְכִי מִי שְׂאוּכֵל מַעֲט לִקְטוּ מַעֲט, וּמִי שְׂאוּכֵל יוֹתֵר לִקְטוּ יוֹתֵר! וְהִרִי כְּתוּב לֹא הִעֲדִיף הַמֶּרְבָּה וְהַמְּמַעִיט לֹא הִחְסִיר! אֵלָּא לִפִּי אוֹתָם שְׂאוּכֵלִים, לִקְטִים. מִשְׁמַע

אָכלוּ - מי שְׁהִיָּה אוֹכֵל אוֹתוֹ. וּמִשּׁוּם כֵּן לֹא כָתוּב אֲכִילְתוּ.

מַה זֶה אוֹמֵר? אֲחֻז אָדָם בַּעֲבָד אוֹ בְּאֵמָה וְאָמַר שֶׁהוּא שְׁלוֹ. בָּא חֲבָרוֹ וְאָמַר: עֲבָד זֶה הוּא שְׁלִי! קָרְבוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה לְדִין. אָמַר לָהֶם: כַּמָּה נַפְשׁוֹת בְּבִיתְךָ, וְכַמָּה נַפְשׁוֹת בְּבִיתוֹ שֶׁל זֶה? אָמַר כֵּן וְכָן. וְאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: לִקְטוּ מִחֵר, וְכָל אֶחָד יֵבֵא אֵלַי. לְמַחֵר יֵצְאוּ וְלִקְטוּ, וְיָבֹאוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה. שְׂמוּ לִפְנֵי אֶת הַמֶּן, וְהִיָּה מוֹדָד אוֹתוֹ. אִם אוֹתוֹ עֲבָד שֶׁל זֶה - מִצָּא אֶת אוֹתוֹ הַעֲמֵר שֶׁל הָעֶבֶד בְּמֶן הַזֶּה, שֶׁהָרִי עָמַר אֶחָד לְכָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּיתוֹ. מִדָּד לָזֶה - וְנִמְצָא חֹסֵר אוֹתוֹ מֵאֶחָד הָעֶבֶד בְּמֶן שְׁלוֹ, וְעָמַר אֶחָד לְכָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּיתוֹ. אָמַר וּפָסַק: הָעֶבֶד שֶׁל זֶה הוּא! זֶהוּ שְׁכָתוּב אִישׁ לִפִּי אֲכָלוּ לִקְטוּ. וְכָתוּב עָמַר לְגִלְגֵּלַת מִסְפָּר נַפְשֵׁיכֶם.

אָמַר רַבִּי (יִיסָא) חִיָּיא, כָּתוּב עָרַב וַיִּדְעָתֶם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבִקֹּר וַיֵּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה'. עָרַב וַיִּדְעָתֶם, בְּמָה יָדְעוּ? אֵלֶּא כֵּן שְׁנִינוּ, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם נִמְצָאוּ הַנְּהִיגוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - בְּבִקֹּר הַתַּעֲוִר חֹסֵד בְּעוֹלָם. בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁנִּקְרָא עָרַב, תְּלִי הַדִּין בְּעוֹלָם, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ שֶׁלְכֹן יִחְסַק תִּשְׁכַּח תַּפְלַת הַמִּנְחָה. [מַה זֶה אוֹמֵר] וְעַל זֶה עָרַב וַיִּדְעָתֶם. כְּשֶׁמִּתַּעֲוִר דִּין בְּעוֹלָם, תִּדְעוּ שֶׁבְּאוֹתוֹ דִּין הוֹצִיא אֶתְכֶם ה' מִמִּצְרַיִם. וּבִקֹּר וַיֵּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה', שֶׁהָרִי בְּאוֹתוֹ זְמַן מִתַּעֲוִר חֹסֵד וַיִּתֵּן לָכֶם לְאֶחָד.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר הַהֵפֶךְ. מַה כָּתוּב לְמַעַל? בְּשִׁבְתֵּנוּ עַל סִיר הַבֶּשֶׂר וְגו'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הַתַּעֲוִר עָרַב. שְׂאוֹתוֹ זְמַן שֶׁמִּתַּעֲוִר דִּין, מִתַּעֲוִר גַּם חֹסֵד בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּדְעָתֶם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. תִּדְעוּ אוֹתוֹ חֹסֵד שֶׁעָשָׂה עִמָּכֶם בְּזְמַן הַדִּין וְהוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וּבִקֹּר וַיֵּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה', כְּבוֹד ה' הָרִי יָדוּעַ, וְכָל כֵּן לְמָה? בְּשִׁמְעָה ה' אֶת תַּלְתְּלֵיכֶם וְגו'.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, לֹא מִשְׁנֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַנְּהִיגוֹתֵינוּ, רַק שְׂאוֹתֶם הַרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם מִשְׁנִים אוֹתָם וּמִהַפְכֵיכֶם רַחֲמִים לְדִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

שָׁנָה רַבִּי אֶלְעָזָר, מִהֵמָּן הָיָה עֲתִידִים הַצְּדִיקִים לְאָכֵל לְעוֹלָם הַבָּא. וְאִם תֹּאמַר כְּמוֹ זֶה? לֹא! אֵלֶּא יוֹתֵר. שְׁלֹא הִיָּה כֵּן לְעוֹלָמִים. מַהוּ? כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנֵנוּ שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים כו) לַחַיּוֹת בְּנֶעַם ה' וּלְבִקֹּר בְּהִיכְלוֹ, וְכָתוּב (יִשְׁעִיָּה סב) עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זֹלַתְךָ וְגו'.

רָאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשְׁבֵּת. רַבִּי חִזְקִיָּה פָּתַח, (תְּהִלִּים קל) שִׁיר הַמַּעֲלֹת מִמַּעַמְמָקִים קָרְאֵתִיךָ ה'. שִׁיר הַמַּעֲלֹת, סֵתֶם וְלֹא פָּרַשׁ מִי אָמַרוּ. אֵלֶּא שִׁיר הַמַּעֲלֹת שֶׁעֲתִידִים לִזְמַר כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁעֲתִיד הַשִּׁיר הַזֶּה לְהֵאמַר אוֹתוֹ לְדוֹרוֹת עוֹלָם.

וּמַהוּ מִמַּעַמְמָקִים קָרְאֵתִיךָ? כֵּן שְׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תַּפְלָתוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ בְּקִשְׁתּוֹ וּלְהַתְפַּלֵּל מֵעַמְקַת הַלֵּב כִּדִּי שֶׁיִּמְצָא לְבוֹ שְׁלֵם עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיִּכְנוּ לֵב וְרָצוּן. וְהֵאֵם דָּוִד אָמַר כֵּן, וְהָרִי כָתוּב בְּכָל לֵב דִּרְשֵׁתִיךָ, וּפְסוּק זֶה מְסַפֵּיק? מַה צָרִיךְ מִמַּעַמְמָקִים?

אֵלֶּא כֵּן שְׁנִינוּ, כָּל אָדָם שֶׁמִּבְקֵשׁ בְּקִשְׁתּוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, צָרִיךְ לִכְנוּ דַּעְתּוֹ (לְבוֹ) וּרְצוֹנוֹ מֵעַקֵּר שֶׁל כָּל הָעֲקָרִים לְמִשְׁדֵּ בְּרָכוֹת מֵעַמְקַת הַבָּאָר (שֶׁל הַכֵּל), כִּדִּי שֶׁיִּשְׁפִּיעַ בְּרָכוֹת מִהַמַּעַן שֶׁל הַכֵּל, וּמַהוּ? אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁיִּצָּא מִמֶּנּוּ וְנִמְצָא מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ נֶהָר, שְׁכָתוּב (בְּרַאשִׁית ב) וְנֶהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן, וְכָתוּב (תְּהִלִּים מו) נֶהָר פִּלְגִּיו יִשְׁמַחוּ עִיר אֱלֹהִים. וְזֶה נִקְרָא מִמַּעַמְמָקִים. עַמְקַת הַכֵּל, עַמְקַת הַבָּאָר שֶׁמַּעֲלֹת יוֹצְאִים וְשׁוֹפְעִים לְבָרֵךְ אֶת הַכֵּל, וְזוֹהִי הָרְאשִׁית לְמִשְׁדֵּ בְּרָכוֹת מִמַּעַלָּה לְמַטָּה.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, כְּשֶׁהַעֲתִיק, נִסְתַּר שֶׁל הַנְּסֻתִּים, רֹצֵחַ לְזִמּוֹן בְּרָכוֹת לְעוֹלָמוֹת, מִשְׁרָה אֶת הַכֵּל, וּמִכְלִיל אֶת הַכֵּל בְּעַמְקַת הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, וּמִכָּאֵן שׁוֹאֵב וְנִשְׁפָּע בָּאָר (נֶהָר) שֶׁנִּחְלִים וּמַעֲלִיּוֹת נִשְׁפָּעִים מִמֶּנּוּ, וְכָלֶם נִשְׁקִים מִמֶּנּוּ. וּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תַּפְלָתוֹ, צָרִיךְ לִכְנוּ לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ לְמִשְׁדֵּ בְּרָכוֹת מֵאוֹתוֹ עַמְקַת שֶׁל הַכֵּל כִּדִּי שֶׁתִּתְקַבֵּל תַּפְלָתוֹ וְיַעֲשֶׂה רָצוֹנוֹ.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים אִישׁ אֶל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בִּקֹּר. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מִתְבָּרֵךְ הָעוֹלָם מֵאוֹתוֹ יוֹם הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהָרִי כָל שְׁשֵׁת הַיָּמִים מִתְבָּרֵכִים מִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְכָל יוֹם נוֹתֵן מֵאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁקִּבֵּל מֵאוֹתוֹ יוֹם שְׁלוֹ.

וְעַל זֶה אָמַר מֹשֶׁה, אִישׁ אֶל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בִּקֹּר. מַה הַטָּעַם? כִּדִּי שְׁלֹא יִתֵּן וְלֹא יִלְוֶה יוֹם זֶה לְחֲבָרוֹ, אֵלֶּא כָל אֶחָד וְאֶחָד שׁוֹלֵט לְבָדוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׁלוֹ, שֶׁהָרִי לֹא שׁוֹלֵט יוֹם בְּיוֹם שֶׁל חֲבָרוֹ.

מִשּׁוּם כֵּן כָּל אוֹתָם (אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כָּל יוֹם וַיּוֹם מִתְבָּרֵךְ מֵאוֹתוֹ יוֹם עֲלִיּוֹן, יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וּמִתְבָּרֵכִים כָּל שְׁשֵׁת הַיָּמִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְכָל יוֹם נוֹתֵן בְּיוֹם שְׁלוֹ מֵאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁקִּבֵּל מֵאוֹתוֹ יוֹם עֲלִיּוֹן, וְעַל זֶה אָמַר מֹשֶׁה, אִישׁ אֶל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בִּקֹּר, שֶׁהָרִי לֹא שׁוֹלֵט יוֹם בְּיוֹם שְׁלֹא שְׁלוֹ, וְכָל אוֹתָם) חֲמִשָּׁה יָמִים שׁוֹלֵטִים בְּיָמִים שְׁלֵחִים, וְנִמְצָא בּוֹ מַה שֶׁקִּבֵּלוּ, וּבְיוֹם הַשְּׁשִׁי נִמְצָא יוֹתֵר. וְזֶה הוֹלֵךְ כְּפִי מַה שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַה שְׁכָתוּב יוֹם הַשְּׁשִׁי וְלֹא נִאֲמַר כֵּן בְּכָל שָׁאָר הַיָּמִים - אֵלֶּא כֵּן פְּרִשְׁוֹהָ, הַשְּׁשִׁי - שֶׁהִזְדַּוְּגָה [שֶׁהִזְדַּמְּנָה] בּוֹ הַגְּבִירָה לְהִתְקִין שְׁלֹחַ לְמַלְךְ. וְלִכְנוּ נִמְצָאוּ בּוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים - אֶחָד לְיוֹמוֹ, וְאֶחָד לְתַקְוָה בְּשִׁמְחַת הַמֶּלֶךְ בְּגִבְרָה.

ואותו לילה שמחת הגבירה במלך וזווגם, ומתברכים כל ששת הימים, כל אחד ואחד לבדו, ולכן צריך אדם לסדר שלחנו בליל השבת, כדי שישרו עליו ברכות מלמעלה, וברכה לא נמצאת על שלחן ריק. [ואותו לילה שמחתה של הגבירה במלך וזווגם] לכן תלמידי חכמים שיוצאים סוד זה, זווגם מערב שבת לערב שבת.

ראו כי ה' נתן לכם השבת. מה זה שבת? יום שבו נחים שאר הימים, והוא כלל של כל אותם ששת האחרים, וממנו הם מתברכים. רבי ייסא אמר, וכן גם פנסת ישראל נקראת שבת, משום שהיא בת זוגו, וזוהי כלה, שכתוב (שמות לא) ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם. לכם ולא לשאר העמים. זהו שכתוב (שם) ביני וביני בני ישראל. וזוהי נחלת ירשת עולמים לישראל. ולכן פתוב (ישעיה נח) אם תשוב משבת רגלך וגו', ובמקומו בארנו את הדברים.

פתוב אל צא איש ממקומו ביום השביעי. ממקומו - שנינו, מאותו מקום שראוי ללכת, וסוד הדבר - שכתוב (חזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו, וזהו סוד הפתוב, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא. מקום דיוע קוראים לו מקום שנודע הכבוד העליון.

ולכן אזהרה לאדם שמתעטר בעטור קדוש שלמעלה, שלא יצא מפיו דבור של חל, משום שאם יצא ממנו, הוא מחלל את יום השבת, בידו - במעשה, וברגליו - ללכת מחוץ לאלפים אמה. כל אלו הם חלול שבת.

אל יצא איש ממקומו - זהו מקום נכבד של קדשה, שהרי מחוצה לו הם אלהים אחרים. ברוך כבוד ה' - זהו כבוד שלמעלה. ממקומו - זה כבוד שלמטה. זהו סוד עטרת השבת, ולכן אל יצא איש ממקומו. אשרי חלקו של מי שזוכה לכבוד את השבת. אשריו בעולם הזה ובעולם הבא.

ויאמר ה' אל משה עבר לפני העם וגו'. רבי חייא פתח, (תהלים לד) חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודם יותר על שלו. בא ראה כמה הם בני העולם שפחריים ומגדפים למעלה, כמו שסנחריב חרף וגדף ואמר (מלכים ב-יח) מי בכל אלהי הארצות וגו'. והקדוש ברוך הוא מחל ולא תבע ממנו. פיון שהושיט את ידו על חזקיה, מה פתוב? (שם יט) ויציא מלאך ה' ויך במחנה אשור וגו'.

ירבעם בן נבט היה עובד לעבודה זרה ומקטר לה וזובח לה, והקדוש ברוך הוא לא תבע ממנו. וכשבא עדו הנביא והתנבא עליו, והושיט ירבעם את ידו כנגדו - מה פתוב? (שם-א יג) ותיבש ידו וגו', ולא לכל להשיבה אליו. [ועל שעבד לעבודה זרה לא תבע אותו הקדוש ברוך הוא].

פרעה חרף וגדף, ואמר (שמות ה) מי ה' וגו', והקדוש ברוך הוא לא תבע ממנו, עד שסרב לישראל, שכתוב (שם ט) עודך מסתולל בעמי, (שם) הנה יד ה' הנה במקנה וגו'. וכן בכל מקום הקדוש ברוך הוא תובע את עלבון הצדיקים יותר על שלו.

כאן משה אמר (שם יז) עוד מעט וסקלוני. אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, אינו זמן לתבע את עלבונך, אלא עבר לפני העם, ונראה מי יושיט ידו כנגדך. וכי ברשותם אתה עומד, או ברשותי?

ומטף אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת.

השלמה מההשמטות (סימן ו)

שנינו, אמר רבי יוסי, חקוק היה המטה משני צדדים מהשם הקדוש, צד אחד של רחמים ודין באותיות חקוקות, וצד אחד דין בדין - נחש עלי צור. בא ראה, פתוב (שמות יד) ואתה הרם את מטף ונטה את ידך על הים. מהו ונטה? כלומר, הטה בצד אחד שחקוק ברחמים ודין, וכתוב ויט משה את ידו, ולא כתוב וישלח משה את ידו. כלומר, הטה מצד אחד. ואם תאמר שחקוק היה מזמן קדמון נחש עלי צור, אלא בסנה נחקק, שכתוב (שמות ד) וישלכהו ארצה ויהי לנחש. בפעם ההיא נחקק נחש עלי צור.

ובא ראה, אמר רבי יהודה, רצה הקדוש ברוך הוא ששמותיו שהיו חקוקים במטה יעשו האותות, ולמדנו, שני אותות נעשו בים. בצד ההוא שהטה משה ברחמים ודין קרע הים לישראל בשנים עשר שבילים, והשיב בדין על המצרים והטביע אותם בתהום. זהו שכתוב (שם יד) וישב ה' עליהם את מי הים. מאותה שעה רצה להוציא מים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: הטה המטה מצד אחר ושני אותות תעשה בו, כמו שנעשה מהצד האחר, אות אחד כאן ואות אחד במריבה. אבל עתה - (שמות יז) והכית בצור. באיזה צור? בזה הצור, ויעלה נחש של זמן אחר. אמר רבי אלעזר, מהו שכתוב (במדבר כ) קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם? מהו ודברתם?

אמר רבי אלעזר, צנה אותו על הנחש, שהרי נעשה בצור. עתה צריך שיעשה בנחש להשלים שמו של הקדוש ברוך הוא באלו האותות, משמע שכתוב ודברתם, וכתוב (שם כא) וידבר העם באלהים ובמשה. מה פתוב אחריו? וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וגו'. מה נחש כחו בפיו, אף כאן בפיו.

ומנשה לא עשה כן, אלא הכה, הכה ולא השלים השם, אלא חזר כבראשונה בשם של צור ועזב שם של נחש. זהו שכתוב ויד, ולא כתוב וידבר, כמו שנגזר - וידברתם. ששנינו, צור לעשות, ונחש לדבר. (שם כ) ויד את הסלע במטהו פעמים. אחד שעבר ואחד עתה.

שנינו, אמר רבי אלעזר, באותה שעה נשאר השם, כלומר שלא נשלים באות ההוא, שעזב משה הנחש ולא נשלים כל השם, שהרי בצד אחד נשלים. בים מצד אחר. התחיל בצור ולא נשלים בנחש. אמר לו הקדוש ברוך הוא: עשית שהתחיל שמי ולא נשלים לעשות אותה, אף אתה תתחיל ולא תשלים. (במדבר כ) לכן לא תביאו, התחלת להוציא אותם - ולא תשלים להכניס אותם לארץ. לכן לא תביאו. אמר רבי אלעזר, ידע לב של משה בראשונה, שהתירא באשר ראה הנחש, שכתוב (שמות ד) וינס משה מפניו. הלב ראה ולא ידע.

אמר רבי אלעזר, כתוב (במדבר כא) ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס. על נס לא כתוב, אלא על הנס. רצה לתקן מה שחסר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, כתוב (במדבר כז) להקדישני במים, במים ולא בדבר אחר. כשם שהתחלת במים, רצוני שישתלים בשמי הנס במים. אמר רבי אלעזר, מקום שחסר לא שלם, אבל אתה תמשיך נס אחד (כאן).

אמר רבי יהושע, כתוב (במדבר כא) עשה לך שרף. עשה לך - לתועלתך. עשה לך - תתן מה שחסרת. ועם כל זה לא תקן אלא הראיה, שהיו רואים בנחש וחיים. אבל לא נקדש השם במים, ונשאר חסר מהשאר. ותקנת בראיה - (דברים לב) עלה אל הר העבריים, וראה, הנד רואה בעיניך, (שם לא) ושמך לא תעבר, (במדבר כז) וראית אתה ונאספת אל עמיד. בא וראה שאפלו ראה, כיון שעשה ראה, בזה השלים לעצמו הראיה, אבל לא השלים את השם במים כמו שאר כל השמות.

אמר רבי יצחק, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא (במדבר כ) לכן לא תביאו, אמר משה, הנחש הזה הוא לתקלה בעולם היה. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לא כן - דין לחיבים, וחיים לבטלי האמת. באותה שעה שכתוב (במדבר כ) וראה אתו וחי, ידע משה דרכיו והצדיק עליו את הדין. פתח ואמר, (דברים לב) הצור תמים פעלו. זהו הצור שאנחנו אומרים (שם) אל אמונה ואין עול, שכתוב וראה אתו וחי, וכתוב (שמואל ב כב) האל תמים דרכו.

אמר רבי חייא, והרי שנינו, אל - גזרת רחמים היא, כמו שנגמר (במדבר כג) אל מוציאם ממצרים, (שמות לד) אל רחום וחנון. אמר לו, לא כן, שלמדנו, שולט רחמים על הדין. אל לבדו וכלת היתה לו והרשות היתה שלו. מה היכלת? שליטה של אל, התחזקה גזרה שלו, כמו שנגמר (בראשית לא) יש לאל ידי, ורשותו שלו וכלת של עין רעה, כמו שנגמר יש לאל ידי. אמר לו, והרי כתוב (דברים ו) האל הגדל הגבר. אל גדול נוצח, אל לבדו נוצח. וכתוב (שם לב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. זה צור (שם) אל אמונה ואין עול. זה נחש עליו צור.

נחזר לדברים הראשונים. וכתוב (איוב ח) האל יענות משפט, חס ושלום!! אמר רבי אלעזר, זהו שכתוב (תהלים פה) אשמעה מה ידבר האל וגו'. (שמות ד) וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו, כמו שנגמר (דברים כז) מטה משפט. מטה כלפי חסד.

אמר רבי יוסי, שני מטות היו, אחד של משה ואחד של הקדוש ברוך הוא. מהיכן לומדים? שכתוב (שמות ד) ומטה האלהים. ששנינו, בשעה שהיה נוטל משה המטה ברשותו, היה כאילו שלו. זהו שכתוב (שם) ויפקח משה את מטה האלהים בידו. כיון שאמר ויפקח משה, איני יודע שפקחו בידו? אלא מהו בידו? ברשותו, בנכלתו.

ואמר רבי יוסי, ברשותו של משה היה עד שהוקם המשכן. כיון שהוקם המשכן, חזר המטה לפני העדות, ומשה היה נוטלו לעשות בו נסים. זהו שכתוב (במדבר כ) ויפקח משה את המטה מלפני ה'. כיון שפקחו הרי הוא ברשותו וכשלו היה.

אמר רבי יהושע, אותו המטה של סנפירינון היה, ומששת ימי בראשית נברא, כמו ששנינו, והמכתב, והמטה. רבי יהודה אמר, של עץ היה. מי שאמר של סנפירינון היה - שכתוב (יחזקאל א) כמראה אבן ספיר דמות כסא, וכתוב (שמות ד) מטה האלהים. ומי שאמר של עץ היה - שכתוב (שם טו) ויורהו ה' עץ וגו' שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. אמר הקדוש ברוך הוא, מכאן הרי חק ומשפט לעשות נסים, חק ומשפט. נחש עליו צור - שכתוב (משלי ל) נחש עליו צור. ושם נסהו, משום שכתוב (שמות טו) וימתקו המים.

דבר אחר, אמר הקדוש ברוך הוא, מכאן ולהלאה חק ומשפט, שלא יהא נקדש אלא במים שנתקו. אמר רבי יהודה, כתוב כי מרים הם. מכאן שנינו, יש מים עכורים ויש מים צלולים, יש מים מרים ויש מים מתוקים. ויצעק אל ה' - למה צעק? מכאן שהיה בצער באותה שעה. אמר לו: משה, הנחש שנהפך בסנה, עכשו אצטרך לחקק אותו בצור. ושניהם עמדו על המים המרים. ואותה שעה נחקק צור בנחש שהיה בו קדם. זהו שכתוב (שם) שם שם לו חק ומשפט.



כַּאֲשֶׁר בֵּא רַבִּי אֲבָא, בָּאוּ שְׂאֵלוֹ לִפְנֵי. אָמַר לָהֶם, יִפָּה אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וְכָךְ הוּא, וְאֵי צָרִיךְ לְגַלּוֹת סוּד הָעֵינָן, וְהָרִי רָאִינוּ שְׂרָבִי יְהוּדָה גִּלָּה אוֹתוֹ. אֵלֶּא אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: מִשָּׁה, עֲתָה בְּמִצְרִים הִיָּה הַמִּטָּה שֶׁל אֶהְרֹן לְדַחוּת הַקֶּשׁ הַשּׁוֹלֵט עַל יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם. אֲבָל כְּשִׁנְצָאוּ מִמִּצְרַיִם, כִּמָּה מְקַטְרָגִים מִזְמָנִים עַל יִשְׂרָאֵל לְדַחוּתָם בָּיִם, כִּמָּה מִיָּם מָרִים נִזְדַּמְנוּ וְקִטְרָגוּ.

בָּאוּ לָיִם - בָּא רַהֲב, שָׂרוֹ שֶׁל מִצְרַיִם וְשֶׁל יָם, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: הָרִם וּנְטָה יָדְךָ. בִּינּוֹן שְׂאֵמֶר הָרִם אֶת מִטָּה, מָהוּ וּנְטָה אֶת יָדְךָ? אֵלֶּא הָרִם אֶת מִטָּה נֶגֶד רַהֲב שָׂרוֹ שֶׁל מִצְרַיִם. בָּאוּ לְמָרָה - כִּמָּה מִיָּם מָרִים נִזְדַּמְנוּ אֲצֵלָם וְנִצְטָעַר מִשָּׁה וְצָעַק, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת טו) וַיִּצְעַק אֵל ה' . אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִשָּׁה, הָרִי לָךְ עֵצָה בְּזֶה - הַשְׁלֵךְ הַמִּטָּה אֲצֵלָם וַיִּתְחַקֵּק נָחַשׁ עָלֶי צוּר, שְׁנִיָּהם בִּיחָד, וַיִּצְלוּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שֵׁם) וַיּוֹרֶהוּ ה' עַץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם. עַץ, כִּמּוֹ שְׂנֵאָמֶר (קֹהֶלֶת יא) מְקוֹם שֶׁיִּפֹּל הָעֵץ, שֶׁהוּא עֵצָה, וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם. וְכָתוֹב (שְׁמוֹת טו) שֶׁם שָׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט, נָחַשׁ עָלֶי צוּר. וְשֵׁם נִסְחָהוּ, עֲטָרָהוּ בְּנִסִּים. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִכָּאן וּלְהֵלָאָה הָרִי לָךְ שְׂנֵעַמֵד אֲצֵל הַמַּיִם, הָרִי לָךְ לְהִתְקַדֵּשׁ שְׁמִי בְּמִים.

כְּשִׁבָּאוּ לֵאֵילִים - בָּאוּ הַמַּיִם לְקִטְרָג בָּהֶם. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּמִקוֹם הַזֶּה אֵין צָרִיךְ מִטָּה. הָרִי יַעֲקֹב שֶׁהוּא אֵילָן בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ, וְהוּא שְׁבָעִים תְּמָרִים, וּשְׁתֵּים עָשָׂר עֵינֹת מַיִם, שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים בְּשִׁבְעִים עֲמוּדִים וּשְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, כִּמּוֹ שְׂנֵאָמֶר (יִשְׁעִיָּה א) כִּי יָבִישׁוּ מֵאֵילִים אֲשֶׁר חִמַּדְתֶּם. מִיָּד - וַיִּחַנוּ שָׁם עַל הַמַּיִם בְּמִקוֹם הַזֶּה שְׁנִיָּהם אֵילָן, וְהוּא אֵילִים. מִמִּשְׁמַע שְׁכָתוֹב עַל הַמַּיִם, וּמִמִּשְׁמַע שְׁכָתוֹב שֶׁם שָׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט, וְלֹא בְּמִקוֹם אֲחֵר, וְשֵׁם שְׁלֵטוֹ בְּנִי יִשְׂרָאֵל עַל הַמַּיִם וְלֹא הִצְרָךְ הַמִּטָּה. מִכָּאן וּלְהֵלָאָה הִצְרָךְ הַמִּטָּה בְּנָחַשׁ עָלֶי צוּר אֲצֵל הַמַּיִם.

בָּאוּ לְחוּרָב - בָּאוּ הַמַּיִם לְקִטְרָג. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (שְׁמוֹת יז) וְהִכִּיתָ בַצּוּר. הַמִּטָּה נִצְרָף כָּאן, וְהִכִּיתָ לְאֵלוֹ בְּאוֹתוֹ צוּר, וְלֹא בְּנָחַשׁ. אָמַר מִשָּׁה, יוֹתֵר צָרִיךְ כָּאן, אֵינִי רוֹאֶה מִיָּם שְׂרוּצִים לְשִׁטָּף. מִדּוּעַ? (שֵׁם) הִנְנִי עֹמֵד לִפְנֵיךְ שָׁם עַל הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַצּוּר. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: עֲדִין בְּמִרְיָה עֲתִידִין הַמַּיִם לְקִטְרָג יוֹתֵר, שֶׁהֵם מִיָּם עֲכוּרִים, רָעִים וְזֹדֻנִים, וַיִּזְדַּנּוּ בָהֶם יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹי לְעִינֵיהֶם. וְאוֹתָהּ שָׁעָה נִצְרָף הַמִּטָּה וְהִתִּיר עֲלֵיהֶם הַנָּחַשׁ בְּגִלּוֹי לְעִינֵיהֶם, וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמִי. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר כז) לְהַקְדִּישְׁנִי בְּמִים לְעִינֵיהֶם. מָהוּ לְעִינֵיהֶם? דָּבָר שְׂנֵאָמֶר בָּהֶם בְּגִלּוֹי.

בֵּא רָאָה, כִּךְ רָאָה דָּוִד, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קכד) לוֹלִי ה' שֶׁהִיָּה לָנוּ בָקוֹם עֲלֵינוּ אָדָם. זֶה פְּרָעָה. (שֵׁם) אֲזִי עָבַר עַל נִפְשֵׁנוּ הַמַּיִם הַזֵּידוֹנִים, כִּמּוֹ שְׂאֵמֶרְנוּ. וְכָתוֹב (שֵׁם) נִפְשֵׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלָטָה מִפַּח יוֹקֵשִׁים.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, מָה רָאָה מִשָּׁה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁלֹא עָשָׂה בְּנָחַשׁ? אֵלֶּא יִשְׂרָאֵל הָיוּ דוֹחֲקִים לְמִשָּׁה, תִּנָּה לָנוּ מַיִם. נִתְיַעַץ וְאָמַר, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לִי עֲמִיד בְּנָחַשׁ, וְאֵינִי רוֹאֶה שְׂאֵין גִּזְרָה לְנָחַשׁ בְּמִים, אֵלֶּא בְּעָפָר.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאן (בְּרַאשִׁית ג) וְעָפָר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, מִשְׁמַע שְׂעָפָר יֹאכַל כָּל יָמָיו, אֲבָל לֹא בְּמִים. וַיִּשְׂרָאֵל דוֹחֲקִים לִי, וְאָף עַל גֵּב שִׁנְעָשָׂה נֶס, לֹא יַעֲשֶׂה בְּמִקוֹם זֶה, אֵלֶּא יִחַקֵּק בְּעָפָר וְלֹא בְּמִים, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ד) וַיִּשְׁלַכְהוּ אֶרְצָה וַיְהִי לְנָחַשׁ. וְצוּר בְּזֶה נִחַקֵּק בְּמִים בְּמָרָה, וְכִבֵּר עָשָׂה נֶס בְּזֶה שִׁנְעָשָׂה בְּזִמְנוֹ אֲחֵר, שְׁכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר כ) וַיִּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמִטָּהוּ פְּעָמָיִם. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִשָּׁה, (בַּמִּדְבָּר כ) יַעַן לֹא הִאֲמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישְׁנִי, שְׁחַשְׁבַתֶּם שְׁלֹא יָכוֹל הַנָּחַשׁ בְּמִים, (שֵׁם) לָכֵן לֹא תִבְיֹאוּ:

מָה הַטָּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהִיָּה חֲקוּק בְּנִסִּים, וְרָשׁוֹם בּוֹ הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן. בְּתַחֲלָה לְנָחַשׁ, כִּמּוֹ שְׂנֵאָמֶר (מִשְׁלִי כט) דָּרָךְ נָחַשׁ עָלֶי צוּר. נָחַשׁ, הָרִי נוֹדֵעַ שְׂמַעוֹרֵר צוּר. (וְנֵאָמֶר צוּר) בְּאִיָּה מְקוֹם הַתְּגִלָּה? כָּאן הוּא הַתְּגִלָּה, שְׁכָתוֹב הִנְנִי עֹמֵד לִפְנֵיךְ שָׁם עַל הַצּוּר. וּמָה זֶה צוּר? כִּמּוֹ שְׂנֵאָמֶר (דְּבָרִים לב) הַצּוּר תִּבְרָא פְּעָלוֹ. וְשֵׁם נִדְעָ מִשָּׁה אֵיךְ עוֹמֵד נָחַשׁ עָלֶי צוּר. וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם הִיָּה הַכְּתוֹב שׁוֹתֵק - יִפָּה שְׂאֵלָתְךָ. אֵלֶּא הָרִי כְּתוֹב, וְהִכִּיתָ בַצּוּר וַיִּצָּאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם. אָמַר לוֹ, וְדַאי כִּךְ הוּא, שְׂאֵין לָךְ כָּל שָׁם וְשֵׁם מֵאוֹתָם שְׁמוֹת קְדוּשִׁים שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא עוֹשֶׂה נִסִּים וּגְבוּרוֹת וּמוֹצִיא כָּל מָה שְׂצָרִיךְ לְעוֹלָם, כָּל שֶׁכֵּן לְהוֹצִיא כָּאן מַיִם.

אָמַר לוֹ, אִם כִּךְ, הָרִי כְּתוֹב הֵן הִכָּה צוּר וַיִּזְוֹבוּ מַיִם. מִי מָכָה אֶת שְׁמוֹ? אָמַר לוֹ, פְּטִישׁ חֲרִיף נְדוּעַ בְּהַכּוֹתָיו, וְאוֹתָהּ שׁוֹאֵל אֶת זֶה? אֵלֶּא בֵּא רָאָה, בְּכָל מְקוֹם צוּר זֶה גְבוּרָה, וְכִשְׂרוּצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכּוֹת אוֹ לְהַלְקוֹת, מִתְעוֹרֶרֶת גְבוּרָה זֹ, וְאוֹתָהּ הַגְבוּרָה מִכָּה וּמִלְקָה. וְזֶהוּ הַכְּתוֹב (תְּהִלִּים עח) הֵן הִכָּה צוּר וַיִּזְוֹבוּ מַיִם. וְאִם לֹא שְׂמַתְעוֹרֵר צוּר וּמִלְקָה בְּמִקוֹם שְׂצָרִיךְ - לֹא נוֹבְעִים מַיִם.

אָמַר לוֹ, אִם כִּךְ, הָרִי כְּתוֹב (דְּבָרִים לב) צוּר יִלְדֵךְ תִּשִּׁי. וְשִׁנְנוּ, מָה זֶה תִּשִּׁי? כְּלוֹמֵר הַחֲלִשָּׁת אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ, וְדַאי כִּךְ זֶה, שְׂאֵלְמָלָא נְדַעוּ הַרְשָׁעִים שֶׁהַצּוּר הִיָּה עֲתִיד לְהִתְעוֹרֵר כִּנְגָדָם וּלְהַלְקוֹת אוֹתָם, יִמְנְעוּ מִלְחַטָּא לִפְנֵי, אֵלֶּא חֲלָשׁ הוּא בְּעִינֵיהֶם, הוֹאִיל וְאִינֶם מִתְבּוֹנְנִים בּוֹ וְלֹא מְסַתְפְּלִים בְּדִרְכֵיהֶם (כִּכְסָאוֹתֵיהֶם), וְעַל זֶה צוּר יִלְדֵךְ תִּשִּׁי.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, יֵשׁ צוּר וְיֵשׁ צוּר. מִצַּד הַצּוּר הָעֲלִיּוֹן יוֹצֵא צוּר אֲחֵר. וּמָה זֶה צוּר הָעֲלִיּוֹן? צוּר שֶׁל כָּל

הצורים. ומהו? אותו שהוליד את ישראל, שכתוב צור ילדך תשי. שהרי מצד של הצור העליון שלמעה יוצא צור אחר. מצד האם יוצאת גבורה.

וזה הולך כמו מה שאמר רבי אלעזר. כתוב (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה'. מה זה גבורות ה'? להכליל את האם העליונה של הכל. שאף על גב שאינה דין, נמצא מצדה, שהרי הגבורה נמצאת מצדה, ולכן נקראת הצור העליון. (דברים לב) ותשכח אל מחלף - זה אור של אבא. מה הוא? חסד עליון, שהוא אור של אבא.

עוד אמר רבי אבא, מים בכל מקום, הרי ידוע, והקדוש ברוך הוא מתעורר בצור הזה להוריק מים, שהרי לא ראוי [אלא מגדלה], וזהו אות וגם של הקדוש ברוך הוא, ועל זה שבח דוד ואמר, (תהלים קיד) ההפכי הצור אגם מים וגו'. ומשמע ההפכי, שהרי אין דרך הצור בך.

ועל זה בצור העליון הוציא מים ממקום שלמטה. ומה שמו של אותו שלמטה? סלע, שכתוב והוצאת להם מים מן הסלע. ובמה הוציא הסלע הזה מים? בכח הצור שלמטה.

רבי שמעון אמר, הצור תמים פעלו, מה משמעו של הצור תמים פעלו? שהתהפך הצור לעשות פעלו של תמים. ומיהו התמים? אברהם, שכתוב בו (בראשית יז) התהלך לפני ה' תמים. וזהו ההפכי הצור אגם מים, ומשמע תמים פעלו, וזה אברהם.

בשעה זו הופך הצור לתמים. בשעה שניה אחרת, כשרצה [כשנענש] משה להוציא מים בצור הזה, בחטאי ישראל לא חזר לתמים כמו בהתחלה. באותו זמן התרעם משה ואמר, צור ילדך תשי. כלומר, החלשת אותו ממה שהיה בתחלה, שבשביד לא נמצא עכשו תמים, ונעשה [בו] דין, מה שלא היה בימי ילדך, כלומר עלומיד.

אמר רבי אבא, מה זה שכתוב ה' צור ילדך תשי? וכי היו ישראל טפשים שלא ידעו דבר זה, והרי ראו שכינה לפניו וענגי כבוד עליהם, שמקיפים אותם, והם אומרים ה' צור ילדך תשי? אנשים שראו את זיו כבוד מלכם על הים, ולמדנו שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, הם נמצאו טפשים ואמרו ה' צור ילדך תשי?

אלא כך אמר רבי שמעון, רצו לדעת בין העתיק הנסתר של כל הנסתרים שנקרא אין, ובין זעיר אנפין שנקרא ה', ולכן לא כתוב ה' צור ילדך תשי? אלא, אלא - ה' צור ילדך תשי.

אם כך, למה נענשו? אלא משום שעשו פרוד, ועשו בנסיון, שכתוב ועל נסתם את ה'. אמרו ישראל, אם זה - נשאל בגן אחד, ואם זה - נשאל בגן אחר. ולכן מיד - ויבא עמלק.

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם. רבי יוסי פתח, (ישעיה לב) אשריכם זרעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור. אשריכם זרעי על כל מים - שם שנינו כמה מים וכמה מים נמצאים. אשריכם ישראל שאלו להם זרע אלא על המים, שכתוב ויחנו שם על המים. אותם שהיו תחת ענפי האילן של הקדוש ברוך הוא.

ששנינו, יש לקדוש ברוך הוא אילן, והוא אילן גדול וחסד, ובו נמצא מזון לכל, והוא נתחם בשנים עשר תחומים, במשקל, ומתחזק בארבע רוחות העולם. ושבועים ענפים אחוזים בו, וישראל נמצאים בגוף של אותו האילן, ואותם שבועים ענפים מקיפים אותם.

והינו שכתוב, ויבאו אילמה ושם שתיים עשרה עינת מים ושבועים תמרים, והרי פרשוק, ונתבאר בכמה מקומות. מה זה ויחנו שם על המים? אלא באותו זמן שלטו על אותם המים, שהם תחת הענפים של האילן, שנקראים המים הזדונים. ולכן אשריכם זרעי על כל מים.

משלחי רגל השור והחמור - אותם שני כתרי השמאל שהעמים עובדי כוכבים ומזלות אחוזים בהם, שנקראים שור וחמור, והינו מה שכתוב ויהי לי שור וחמור. משום שלכן היה חכם בכשפים ובאותם כתרים תחתונים, ובהם רצה להאביד את יעקב, ככתוב ארמי אבד אבי, והרי נאמר וכשישראל צדיקים, משלחים אותם, ולא יכולים לשלט עליהם. זהו שכתוב משלחי רגל השור והחמור, שלא שולטים בהם.

אמר רבי אבא, כשהם מזדווגים באחד, לא יכולים בני העולם לעמוד בהם, ולכן כתוב לא תחרש בשור ובחמור יחדו. יחדו דוקא. ושנינו, לא יתן אדם מקום למינים רעים, שהרי במעשה האדם [למטה] מתעורר מה שלא צריך, וכשמזדווגים באחד, [לא יכולים לעמוד בהם. מבין הצד שלהם יוצאת] מהתקיפות שלהם קלפה שנקראת קלב, וזו החצופה מכלם. זהו שכתוב (שמות יא) ולכל בני ישראל לא יחרץ קלב לשונו. אמר הקדוש ברוך הוא, אתם אמרתם ה' צור ילדך תשי? הרי אני מוסר אתכם לקלב. מיד - ויבא עמלק.

רבי יהודה אמר, (במדבר כב) ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד. וכי ראשית גוים עמלק, והלא כמה לשונות ועמים ואמות היו בעולם עד שלא בא עמלק!!

אלא, כשיצאו ישראל ממצרים, פחד ואימה נפלו על כל העמים של העולם מישראל, זהו שכתוב שמעו עמים ורגזו חיל אחז ישבי פלשת. ולא היה עם שלא היה פוחד מהגבורות העליונות של הקדוש ברוך הוא, ועמלק לא היה פוחד. זהו שכתוב ולא ירא אלהים. לא פחד לקרב אליך.

ולכן ראשית גוים. [עמלק היו הראשונים] שבאו לערף קרב בישראל היה עמלק, ולכן ואחריתו עדי אבד, שכתוב כי מוחה אמה את זכר עמלק. וכתוב תמחה את זכר עמלק. זהו שכתוב ואחריתו עדי אבד. עדי אבדו היה צריך להיות! אלא עד שיבא הקדוש ברוך הוא ויאבד אותו, [כלומר, עד שהקדוש ברוך הוא יאבד אותו] שכתוב כי מוחה אמה וגו'. אמר רבי אלעזר, בא ראה, אף על גב שהצור תמים פעלו ועשה עמהם חסד להוציא להם מים, לא עזב את שלו, שהרי כתוב ויבא עמלק.

רבי אבא פתח ואמר, (קהלת ו) יש רעה חולה ראיתי תחת השמש. כמה בני האדם אטומי לב, משום שלא משתדלים בתורה. יש רעה חולה - וכי יש רעה שהיא חולה ויש רעה שאינה חולה? אל ודאי שיש רעה חולה, ששינינו, מצד השמאל יוצאים כמה בעלי דין הבוקעים באור.

וכשרוצים לצאת, הולכים ונשאבים בנקב תהום רבה. אחר כך יוצאים ומתחברים באחד, ובוקעים אורים ומשוטטים בעולם ומתקרבים לבני אדם, וכל אחד נקרא רעה, כמו שנקרא (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה. מה זה לא תאנה? משום שבאים בתחבולות על בני אדם.

חולה - למה היא חולה? כשזו שורה על בני אדם, עושה אותם קמצינים מממונם. באים גבאי צדקה אליו - היא מוחה בידו ואומרת לו אל תוציא משלך. באים העניים - היא מוחה בידו. בא הוא לאכל מממונו - היא מוחה בידו, כדי לשמר אותו לאחר. ומיום ששרויה על האדם, היא חולה, כמו הגויס הזה שאינו אוכל ואינו שותה, ולכן היא רעה חולה.

ושלמה המלך צווח בחכמה ואומר, (קהלת ו) איש אשר יתן לו האלהים עשר ויבקשים וכבוד וגו'. הפסוק הזה, אין ראשו סופו ואין סופו ראשו. כתוב איש אשר יתן לו האלהים עשר ויבקשים וכבוד וגו'. מה זה ולא ישליטנו האלהים לאכל ממנו? אם כך, הוא אינו ברשות האדם?

אלא אם כתוב ולא נעזבנו האלהים לאכל ממנו - היינו אומרים כך. אלא (כתוב) ולא ישליטנו, שבגלל שהאמין לאותה רעה ואחז בה, הקדוש ברוך הוא לא השליטו עליה לשברה תחתיו על שהוא רצה בה ואחז אותה.

וכל דרכיו כמו גויס, שלא אוכל ולא שותה ולא מתקרב לממונו ולא מוציא ממנו, ושומר אותו עד אותו יום שייצא מן העולם, ויבא אחר ויטל אותו, שהוא בעליו.

ושלמה המלך צווח ואומר, (שם ה) עשר שמור לבעליו לרעתו. מי זה בעליו? זה האחר שיושר אותו. ולמה זה זכה להיות בעליו של אותו העשר? משום שזה האמין לאותה רעה והתרחצה בה [זהו שכתוב לרעתו, בשביל אותה רעה] ודבק בה, ולכן האחר הזה שלא נדבק באותה רעה, זכה [זהו להיות הבעלים של אותו העשר. זהו שכתוב לרעתו, כלומר, משום רעתו שהיה נדבק בה, הרויח לו זה.

דבר אחר יש רעה חולה - זה מי שיושב בחלק טוב, בבית אביו, והוא הולך כנגד אביו בעלילות דברים, זה נדבק באותה רעה חולה, באדם גויס, שכל דרכיו בעלילות: זה אני רוצה, ואת זה אני רוצה. ומשום העשר הזה נדבק האדם ברעה חולה, ונענש בעולם הזה ובעולם הבא. וזהו עשר שמור לבעליו לרעתו.

כך ישראל. הקדוש ברוך הוא נטל אותם על כנפי נשרים, הקיפם בענני כבוד, נסעה שכונתו לפניו, הוריד להם מן האכל, הוציא להם מים מתוקים, והם היו הולכים עמו בעלילות. מיד - ויבא עמלק.

ויבא עמלק - אמר רבי שמעון, סוד החכמה כאן. מגזרת הדיו הקשה בא הקרב הזה. והקרב הזה נמצא למעלה ולמטה. ואין לך דבר בתורה שאין בו סודות עליונים של חכמה שנקשרים לשם הקדוש. כביכול אמר הקדוש ברוך הוא: כשישראל צדיקים למטה, מתגבר הכח שלי על הכל. וכשלא נמצאים צדיקים, כביכול מתישבים הכח שלמעלה, ומתגבר הכח של הדיו הקשה.

בא ראה, בשעה שחטאו ישראל למטה, מה כתוב? ויבא עמלק וילחם עם ישראל. בא לקטרג הדיו נגד הרחמים, שהכל נמצא למעלה ולמטה. ברפידים - ברפוי דים, שרפו ידיהם מתורת הקדוש ברוך הוא, כפי שבארנו. אמר רבי יהודה, פעמים נלחם עמלק בישראל; פעם אחת כאן, ואחת שכתוב (במדבר יד) ויגרד העמלקי והכנעני וגו'.

אמר רבי שמעון, למעלה ולמטה היה קטרוג של הקדוש ברוך הוא למעלה - כמו שנתבאר. למטה

היה בקדוש-ברוך-הוא, שהיו לוקחים אנשים וגוזרים את הערלה (האות) של הרשם הקדוש, ולוקחים אותם וזורקים אותם למעלה ואומרים: קח לך מה שרצית! ועל כל פנים הכל היה של הקדוש ברוך הוא (הקבלנה).

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. וכי מה ראה משה שסלק עצמו מהקרב הראשון שצוה הקדוש ברוך הוא? אלא משה, אשרי חלקו, שהתבונן וידע את עקר הדבר. אמר משה, אני אומין עצמי לאותו קרב שלמעלה, ואתה יהושע הזמן עצמד לקרב שלמטה.

והינו מה שכתוב, והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. ישראל שלמעלה. ולכן סלק משה את עצמו מהקרב שלמטה, כדי להזדוג בקרב שלמעלה ויהיה נצחון על ידו.

אמר רבי שמעון, וכי קל הוא בעיניו הקרב הזה של עמלק? בא ראה, מיום שנברא העולם עד לאותו זמן, ומאותו זמן עד שיבא מלך המשיח, ואפלו בימי גוג ומגוג, לא נמצא פמוהו. לא בשביל החילות החזקים והרבים, אלא משום שבכל הצדדים של הקדוש ברוך הוא היה.

ויאמר משה אל יהושע, למה ליהושע ולא לאחר, והרי באותו זמן היה נער, שכתוב (שמות לג) ויהושע בן נון נער, והיו בישראל חזקים ממנו? אלא שמשה התבונן בחכמה וידע. מה הוא ראה? ראה את סמא"ל שהיה יורד מהצד שלמעלה לסניע לעמלק שלמטה. אמר משה, ודאי נראה כאן קרב קשה.

יהושע באותו זמן נמצא בדרך יתר עליונה. אם תאמר שנמצא באותו זמן בשכינה - לא כך! שהרי במשה נלקחה ונאחזה. נמצא שיהושע נאחז למטה ממנה, ובמה? באותו מקום שנקרא נע"ר.

והינו מה שאמר רבי יהודה, מה זה שכתוב (ישעיה לג) עיניו תראינה וירושלם נוח שאנן אהל כל יצען כל יסע ותדתי לנצח. וירושלם - וירושלם שלמעלה, שנקראת אהל כל יצען, שלא תמצא יותר ללכת לגלות. וזהו סוד הכתוב ויהושע בן נון נער. ודאי נער. לא זמיש מתוך האהל, אותו שנקרא אהל כל יצען. מלמד שבכל יום ויום היה יונק מהשכינה כמו אותו הנער שלמעלה, לא זמיש מתוך האהל, ויונק ממנה תמיד. כך נער זה שלמטה לא זמיש מתוך האהל ויונק ממנה תמיד.

לכן, כשראה משה את סמא"ל יורד לסניע לעמלק, אמר משה, ודאי נער זה יקום כנגדו וישלט עליו לנצח אותו. מיד - ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. שלף הקרב הזה שלמטה, ואני אזורו לקרב שלמעלה. בחר לנו אנשים - צדיקים בני צדיקים, שראויים ללכת עמך.

אמר רבי שמעון, בשעה שיצא יהושע נער, התעורר הנער שלמעלה והתתקן בכמה תקונים, בכמה כלי זין שהתקנה לו אמו לקרב הזה לנקם את נקמת הברית, והינו מה שכתוב (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית. וזהו סוד הכתוב ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. לפי חרב ודאי, ולא לפי רמחים וכלי זין, אלא בחרב ודאי היא, זו שנקראת חרב נקמת נקם ברית.

ומשה התתקן לקרב שלמעלה. וידו משה כבדים, כבדים ממש, נכבדים, קדושים, שלא נטמאו לעולמים. נכבדים שראויים לערף בהם קרב שלמעלה. ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, משום שישאל שריונים בצער, ויהא עמהם בצערם.

ואחרון וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה וגו'. מה זה תמכו בידיו? אמונה. [אמונה, אמונה ודאי] וכי על שאחרון וחור תמכו את ידיו, היו ידיו אמונה? אלא משה עשה הכל בחכמה מה שעשה. אחרון וחור - זה מצדו וזה מצדו, וידיו באמצע, ולכן ויהי ידיו אמונה, אמונה. אחרון כדי שיתעורר הצד שלו, וחור כדי שיתעורר הצד שלו, והיו אוזניים בידיו מכאן ומכאן, שימצא סיוע שלמעלה.

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. כאשר ירים - שזקף ימין על שמאל, והתכונן בפרישת ידיו. וגבר ישראל - ישראל שלמעלה (תפארת). וכאשר יניח ידו וגבר עמלק - בשעה שישאל למטה שוככים בתפלתם, לא יכולים ידי משה לעמד בזקיפות, וגבר עמלק. מכאן למדנו, אף על פי שהכחן פורס את ידיו בקרבן כדי לתקן את עצמו בכל - ישראל צריכים להמצא עמו בתפלותיהם.

שינוי, בקרב הזה של עמלק, נמצאו עליונים ותחתונים, ולכן ויהי ידיו אמונה, באמונה פראוי. ויהי ידיו אמונה, ויהיו ידיו הנה צריך להיות! אלא משום שהכל תלוי בימין כתוב ויהי. וכתוב ידיו משום שהוא עקר הכל. וכתוב (שמות טו) ימינה ה' נאדרי בפח ימינה ה' תרעץ אויב.

ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר וגו'. בא ראה מה כתוב למעלה? ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. ויחלש? ויהרג היה צריך להיות! אלא ויחלש כמו שנאמר (ישעיה יד) חולש על גוים. יהושע היה חולש עליהם, ואותה חרב נקמת נקם ברית הורגת אותם, שכתוב לפי חרב, כמו שנתבאר.

כתב זאת זכרון, זאת דוקא. ושים באזני יהושע, שהרי הוא עתיד להרג מלכים אחרים. כי מוח אמונה, מוח - למעלה, אמונה - למטה. זכר - זכרון של מעלה ומטה.

אמר רבי יצחק, פתוב כי מחה אמתה, וכתוב (דברים כה) תמחה את זכר עמלק. אלא, אמר הקדוש ברוך הוא, אתם מחו את זכרוננו למטה, ואני אמתה את זכרוננו למעלה.

אמר רבי יוסי, עמלק הביא עמו עמים אחרים, וכלם פחדו לקרב לישראל חוץ ממנו, ולכן יהושע היה חולש עליהם. רבי ייסא אמר, ויחלש יהושע, ששבר את כחם מלמעלה.

ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה' נסי. ויבן משה מזבח - כנגד אותו שלמעלה. ויקרא שמו - אותו משה (אותו מזבח) - ה' נסי. מה זה ה' נסי? משום שנקם את נקמת אותו רשע הקדוש של ישראל. וימאותו הזמן נקרא חרב נקמת נקם ברית.

רבי יוסי אמר, ויבן משה מזבח, מזבח לכפר עליהם. ויקרא שמו, של מי? אמר רבי חייא, שמו של אותו מזבח. ה' נסי, כמו שנאמר וישם נסוהו. והכל דבר אחד, על שישאל נפרעו והתגלה אותו אות ברית הרשע הקדוש. מכאן למדנו, שפיון שנמול בנו של אדם והתגלה בו הרשע הקדוש של הברית, הוא נקרא מזבח לכפר עליו, ומה שמו? ה' נסי.

כמו זה יעקב בנה מזבח, שכתוב (בראשית לג) ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל. למי? לאותו מקום שנקרא מזבח. ומה שמו? אל אלהי ישראל.

אמר רבי יוסי, מה שכתוב (שמות כד) ויראו את אלהי ישראל וגו', וכי מי יכול לראות את הקדוש ברוך הוא, והרי כתוב (שם לג) כי לא יראני האדם וחי, וכאן אמר ויראו? אלא שהתגלה עליהם הקשת בגונים מאירים. וכך שנינו, כל מי שמסתכל בקשת, כמי שמסתכל בשכינה, ואסור להסתכל בשכינה.

ועל זה אסור לאדם להסתכל באצבעות הכהנים בשעה שפורשים ידיהם. אסור להסתכל בקשת. איזו קשת? אמר רבי אבא, בקשת סתם. אמר לו, מה זה בקשת סתם? אמר לו, בקשת שלמעלה, ובקשת שלמטה.

בקשת שלמעלה, בגוניה. שכל מי שמסתכל בגוניה, כאלו מסתכל במקום עליון, ואסור להסתכל בו, שלא יעשה קלון בשכינה. קשת שלמטה מהי? אותו אות הברית שגרשם באדם, של מי שמסתכל בו, עושה קלון למעלה.

אמר רבי יצחק, אם כך, הרי כתוב (בראשית כד) שים נא ידך תחת ירכי, שהיה משביע אותו באות הגה. אמר לו, הנח לאבות העולם, שאינם כשאר בני העולם. ועוד, שים נא ידך תחת ירכי כתוב, ולא כתוב ראה תחת ירכי. לכן אסור להסתכל בקשת סתם, כמו ששנינו.

למדנו, ויראו את אלהי ישראל, שהתגלה עליהם הקשת בגונים היפים מאירים, לוחטים לכל עבר, משמע שכתוב ויראו את אלהי ישראל ולא כתוב ויראו אלהי ישראל. אמר רבי יוסי, אור המנוחה של השכינה, ומה הוא? אותו שנקרא נער, שמשמש את השכינה במקדש, ולכן "את" דוקא.

ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, שגרשם בו תחת מקומו לבנה אחת מאותם לבנים שהיו בונים במצרים, ששנינו, אשה אחת הולידה במצרים, והיו באים שרי פרעה, והכניסה אותו בלבנה אחת, ובא פס ד' ואחז אותו, וגרשם תחת רגלי השכינה, ועומד לפניו, עד שגרף בית המקדש שלמטה, שכתוב (איכה ב) ולא זכר הדם רגליו.

רבי חייא אמר, לבנת הספיר - אור הספיר, מפתחות יין הרקח חקוקים עליונים של מעלה שלוהטים לשבעים ושנים עברים, זהו שכתוב (ישעיה נד) ויסדתיו בספירים. וכעצם השמים, מה זה כעצם השמים? אמר רבי אבא, מה (שמות כד) עצם השמים חקוק בשבעים ושנים ענפים פורחים לוחטים לכל עבר, אף כאן המראה של אותו עצם השמים כמראה השמים ממעלה. רבי יהודה אמר, הכל נרשם באותו האור של מראה שנקח מצד השכינה.

אמר רבי חזקיה, אם כך, והרי הם ששים סביב השכינה, שכתוב (שיר ג) ששים גבורים סביב לה. אמר לו, כך הוא ודאי, אלא אותם ששים מאירים בשנים עשר תחומים, ולא זזים מסביבה לעולמים. ששנינו, שנים עשר תחומים חקוקים עליונים עלו במשקל, בצד קדוש גדול וחזק, וכלם מאירים בגבירה, כשמתחברת במלך. וזהו עצם השמים, עצם השמים ממעלה. וכל אותם השבילים המאירים, מאירים בו באור הגבירה.

ושנינו, האור של הששים הללו שסביבה, רשומים בו באותו נע"ר, וקוראים להם ששים מפות אש, שמתלבש בהם מצד השכינה, לוחטים בדין. זהו שכתוב ששים גבורים סביב לה.

שנינו, ויבן משה מזבח, כמו שאמרנו. ויקרא שמו ה' נסי, ה' נסי ממעלה. למה? משום שעמלק לקח כל אותם מהולים שלא נפרעו, וכל אותם וזרק אותם למעלה, ואמר: טל מה שרצית בו. באותה שעה מה כתוב? ויאמר כי יד על כס זה מלחמה לה' בעמלק מדר דר. מדר דר חסרים, מהדירים של מעלה

ומהדירים של מטה.

אמר רבי יהודה, בכל דור ודור, בכל הדורות שבאים לעולם, אין לה דור שאין בו מאותו זרע רע, והקדוש ברוך הוא עורך בהם קרב. רבי יצחק אמר (מהדיר שלמטה לדיור שלמעלה), ועליהם פתוב (תהלים קד) יתמו חטאים מן הארץ וגו'. מן הארץ - בעולם הזה ובעולם הבא. באותו זמן פתוב, ברכי נפשי את ה' הללויה.

### פרשת יתרו

וישמע יתרו חתן משה את כל אשר עשה וגו'. רבי חזקיה (רבי אלעזר) פתח ואמר, (ויקרא ט) וישא אהרן את ידו. פתוב ידו אחת, משום שצריך להרים זמין על שמאל, והרי בארנו הסוד.

מצאנו בספרו של שלמה המלך, שכל מי שמרים ידו למעלה, והם אינן בתפלות ובקשות, זהו אדם שמתקלל מעשרה שליטים ממנים, והם עשרה שליטים אשר היו בעיר. אלו אותם עשרה שממנים על פרישת הידים למעלה לטל אותה תפלה או אותה ברכה, ונותנים בה כח להתפכד השם הקדוש, ומתברך מלמטה מתברך מאותה פרישת הידים למעלה, אז מתברך מלמעלה, ומתפכד מכל הצדדים.

ואלו עשרת הממנים מזמנים לטל מאותן ברכות שלמעלה, ולהוריק למטה, ולברך את אותו שמברך אותו, שפתוב (במדבר ו) ואני אברכם.

ולכן ישמר האדם בשעה שמרים ידיו למעלה להיות בתפלה או בברכות או בבקשה, ולא ירים ידיו לחנם, משום שעשרה הללו מזמנים ומתעוררים אל אותה פרישת ידים. ואם זה לחנם, אותם העשרה מקללים אותו במאנים ארבעים ושמונה קללות. וזהו שפתוב בו (תהלים קט) ויאהב קללה ותבואה.

ואז רוח טמאה שורה על אותם הידים, שהוא דרכו לשרות על מקום ריק, וברכה לא שורה במקום ריק. ועל זה (שמברך אותו). ואם הם מתעוררים אל אותו פורש הידים והם לחנם - מקללים אותו במאנים וארבעים ושמונה קללות, ואז רוח טמאה שורה על אותו ידים, שדרכה לשרות על מקום ריק. משום כך יזהר האדם בשעה שמרים ידיו למעלה או בברכות או בתפלה ולא ירים ידיו לחנם. ועל זה (פתוב בראשית יד) הרמתי ידי אל ה' אל עליון, שמתרגמים: בתפלה.

ובפרישת הידים הזאת יש סודות עליונים. בשעה שנפרשים ומזדקפים למעלה, מכבד האדם את הקדוש ברוך הוא בכמה סודות עליונים. וראוי ליחד סוד של עשר האמירות כדי ליחד את הכל, ולברך את השם הקדוש בראוי. וראוי ליחד את סוד המרכבות הפנימיות והמרכבות החיצוניות כדי שיתברך השם הקדוש בכל הצדדים, ויתיחד הכל כאחד, מעלה ומטה.

פתח ואמר, (שמות כג) ולא יראו פני ריקם. זהו סוד של זקיפת האצבעות, כשזוקף אותם האדם למעלה, שצריך שלא לזקף בריקנות, אלא בתפלה ובבקשות ובברכות. ועל זה ולא יראו פני ריקם. לא כתוב ולא יראו לפני, אלא פני, סוד של זקיפת האצבעות שלא צריך לזקפם לחנם, כמו שנתבאר.

עשרה שליטים שאמרנו הם עשר אמירות למטה, בסוד (בסוד עשרה שליטים ממנים שאמרנו, אלו ממנים למטה בסוד) של האותיות הרשומות כמו שלמעלה, ואלה עומדים בראשונה על אותה זקיפת אצבעות, ובזה נאחז למעלה כל צד הקדשה להרים, אז כל הצדדים האחרים כלם מתכופפים ומודים למלך הקדוש.

בא וראה, בסוד של קדשה (של השם הקדוש) הוא מלך וכהן ומשמש תחתו (בסוד של קדשה), בין למעלה בין למטה. יש מלך למעלה, שהוא סוד של קדש הקדשים, והוא מלך עליון, ותחתיו יש כהן, סוד של אור ראשון, שמשמש לפניו, וזהו כהן שנקרא גדול, צד הימין.

יש מלך למטה שהוא כמו אותו מלך עליון, והוא מלך על הכל שלמטה, ותחתיו יש כהן שמשמש אותו, סוד של מיכאל כהן גדול, שהוא לימין, (נדאי בצד הקדשה יש מלך וכהן) וזהו סוד האמונה השלמה, צד הקדשה.

בצד האחר, שאינו צד הקדשה, יש סוד שהוא מלך, והרי בארנו שנקרא מלך זקן וכסיל, ותחתיו יש כהן און, וזהו סוד הפתוב (הושע יב) ויאמר אפרים אף עשרתי מצאתי און לי. משום שפח זה שולט על אותו מעשה שעשה ירבעם. ואלמלא שנמצא כח זה, לא יכל להצליח באותו מעשה.

סוד הדבר - בשעה שהמלך הזה והכהן הזה נכפים, ונשברו, אז נכפים כל יתר הצדדים ומודים לקדוש-ברוך-הוא, ואז הקדוש ברוך הוא שולט לבדו מעלה ומטה, כמו שנאמר (ישעיה כ) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא.

כמו זה וסוד זה ממש עשה הקדוש ברוך הוא בארץ, ששבר מלך זקן וכסיל, וזהו פרעה. בשעה שבא משה לפרעה ואמר (שמות ה) אלהי העברים נקרא עלינו, פתח ואמר, לא ידעתי את ה' ורצה הקדוש ברוך הוא שיתכבד שמו בארץ, כמו שהוא נכבד למעלה. כיון שהלקה אותו ואת עמו, בא והודה לו לקדוש-ברוך-הוא.

ואחר נשבר ונכפה אותו כהן און, יתרו, שמשמש תחתיו, עד שבא והודה לו לקדוש-ברוך-הוא ואמר, ברוך ה' אשר הציל אתכם וגו', עתה ידעתי כי גדול ה' וגו'. וזהו כהן און, עד האחר, שהוא צד שמאל. וזהו סוד שאמרה רחל, כשראתה שהיא מתה, כמו שכתוב (בראשית לח) בן אוני. ולכן מהר (הודה) יעקב ואמר בן ימין, ולא בן אוני. צד ימין, ולא צד שמאל.

וכיון שאותו מלך וכהן הודו לקדוש-ברוך-הוא ונשברו לפניו, אז התעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו על הכל, מעלה ומטה. ועד שהתעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו, כשהודו אלה לפניו, לא נתנה תורה עד לאחר שבא יתרו, והודה ואמר, עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים. ברוך ה' אשר הציל אתכם וגו'. אז התעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו מעלה ומטה, ואחר כך נתן תורה בשלמות, כששלוטו על הכל.

רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים סז) יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם. בא וראה, דוד המלך קם ושבח והודה למלך הקדוש, והוא השתדל בתורה באותה שעה כשרוח צפון התעוררה והיתה מכה באותם נימי הכנור, והכנור היה מנגן ואומר שירה וכו'. ואיזו שירה הוא אומר?

בא וראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא מתעורר אל כל אותו המרכבות לתת להן טרף, כמו שבארנו שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה וחק לנערתי, אז כלם בשמחה פותחים ואומרים, (תהלים סז) אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה. כשרוח צפון מתעוררת ויורדת לעולם, נושבת ואומרת, לדעת בארץ דרךך בכל גוים ישועתך. בשעה שמנגן הכנור באותה רוח, פותח ואומר, יודוך עמים כלם. כשהיה דוד קם ומתעורר עליו רוח הקדש, פתח ואמר, ארץ נתנה יבולה ויברכנו אלהים אלהינו ויברכנו אלהים וייראו אותו כל אפסי ארץ. כדי להמשיך את טוב הקדוש ברוך הוא מלמעלה למטה. אחר כך בא דוד וסדר אותם ברוח הקדש כאחד, הסתכל בכל הכתוב הזה של הכנור, של שלמות וכבוד הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה.

בשעה ששאר העמים נכפים, הם באים ומודים לקדוש-ברוך-הוא. כיון שנקפים ומודים לו, אז משתלם כבוד הקדוש ברוך הוא מעלה ומטה. בשעה שבא משה לפרעה ואמר לו ה' אלהי העברים נקרא עלינו וגו', הוא פתח ואמר, לא ידעתי את ה'.

ורצה הקדוש ברוך הוא שיתכבד שמו בארץ, כמו שהוא נכבד למעלה. כיון שהלקה אותו ואת עמו, בא והודה לקדוש-ברוך-הוא, שכתוב ה' הצדיק. הוא שהיה מלך חשוב של כל העולם, כיון שהודה, אז כל שאר העמים הודו, שכתוב (שמות טו) אז נבהלו אלופי אדום.

בא יתרו, כמר עליו וגדול, ממנה גדול (של כל הממנים) של כל האלילים האחרים, והודה לקדוש-ברוך-הוא ואמר, עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים. אז התעלה והתכבד הקדוש ברוך הוא בכבודו מעלה ומטה, ואחר כך נתן תורה בשלמות, כששלוטו על הכל.

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, על זה כתוב (תהלים סז) יודוך עמים אלהים יודוך עמים כלם. בא רבי אלעזר ונשק דוד. בכה רבי אבא ואמר, (שם קג) כרחם אב על בנים. מי ירחם על רבי אלעזר וינשלים דבריו, חוץ מאהבת מורנו? אשרי חלקנו שזכינו לשמע דברים אלו לפניו, שלא נבוש בהם לעולם הבא.

אמר רבי אבא, הרי כהן און לא כתוב ביתרו, אבל כהן מדן כתוב. אמר לו, הכל אחד. בתחלה חמיו של יוסף נקרא כהן און, ואחר כך חמיו של משה - כהן מדן. והכל סוד אחד. שהרי שני אלה, משה ויוסף, עומדים בדרך של סוד אחד בסוד האות נ"ו, שני וי"ם כאחד. ומה שנאמר כהן מדן, סוד זה אשת מדנינים. (משה ויוסף בסוד אחד עומדים, וסוד זה נ"ו, שנים כאחד).

הרים ידיו על ראשו רבי אבא ובכה. אמר, אור התורה עולה עתה עד רום הרקיע של הכסא העליון, אחר שסתלק מורנו מהעולם, מי יאיר את אור התורה? אוי לעולם שישאר יתום ממך, אבל דברי רבנו יאירו בעולם עד שיבא מלך המשיח, ואז כתוב (ישעיה יא) ומלאה הארץ דעה את ה' וגו'.

וישמע יתרו כהן וגו'. רבי חייא אמר, פסוק זה יש להתבונן בו, בתחלה כתוב את כל אשר עשה אלהים למשה, ואחר כך כתוב כי הוציא ה'. אלא סוד זה את כל אשר עשה אלהים, זה השם שהגן על משה ועל ישראל ולא זו מהם בגלות, ואחר כך השם העליון הוציא אותם ממצרים, שהרי השם הקדוש שהוציא אותם היה בסוד היובל.

דבר אחר את כל אשר עשה אלהים למשה - כשנזרק לנהר, וכשהציל אותו מחרב פרעה, ואת ישראל עמו, שכתוב (שמות כ) וישמע אלהים את נאקתם. וכתוב (שם א) וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן

יפרי.

וישמע יתרו כהן מדין. רבי יוסי פתח, (תהלים קיא) פדות שלח לעמו צנה לעולם בריתו קדוש ונורא שמו. מה שונה בכל שאר הפסוקים, שבכלם שתי תבות מאלפא ביתא, ובפסוק זה ושל אחרי שלש שלש? אלא כדי להשלים ששה צדדים באלפא ביתא הנה, זה כנגד שלש הגאלות של ישראל, חוץ מהגאלה הראשונה, פסוק אחר כנגד תורה נביאים וכתובים, והכל תלוי בחכמה הזו.

פדות שלח לעמו - כשגאל הקדוש ברוך הוא את ישראל מגלות מצרים ועשה להם נסים וגבורות. צנה לעולם בריתו - כשפא יתרו וקבלו הקדוש ברוך הוא וקרב לעבודתו, ומשם התקרבו כל אותם גרים תחת כנפי השכינה. משם והלאה, קדוש ונורא שמו. שהרי אז התקדש שם הקדוש ברוך הוא, שהרי (מהצד האחר) מתקדש שם הקדוש, כשנשבר ונכפה הצד האחר, כמו שהיה ביתרו.

וישמע יתרו וגו', וכי יתרו שמע וכל העולם לא שמע, והרי כתוב (שמות טו) שמעו עמים ירגזו!! אלא כל העולם שמעו ולא נשברו, והוא שמע ונשבר ונכפה מלפני הקדוש ברוך הוא וקרב ליראתו.

רבי אבא אמר, בכמה מקומות שנינו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה - הכל אמת ומעשה אמת. ואין לך דבר בעולם שצריך אדם לדחותו ולנהוג בו קלון, שהרי כלם מעשי אמת הם, והכל צריך בעולם.

שהרי פעם אחת היה רבי אלעזר הולך בדרך, והיה הולך עמו רבי חזקיה. ראו נחש אחד. קם רבי חזקיה להרג אותו. אמר לו רבי אלעזר, עזב אותו, אל תהרג אותו. אמר לו, והרי הוא דבר רע שהורג בני אדם. אמר לו לרבי חזקיה, והרי כתוב (קהלת ו) אם ישד הנחש בלוא לחש. לא נושד הנחש את האדם עד שלוחשים לו מלמעלה ואומרים לו לך הרג את פלוני.

ולפעמים כמו שעשה זה, כך גם מציל את האדם מדברים אחרים, ועל דו מרחיש הקדוש ברוך הוא נס לבני אדם, והכל תלוי ביד הקדוש ברוך הוא והכל מעשי ידיו. וצריך אותם העולם. ואם העולם לא היה צריך אותם, לא היה הקדוש ברוך הוא עושה אותם. ולכן לא צריך אדם לנהוג בהם קלון בדברי העולם. בדבריו ומעשיו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.

פתח ואמר, וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. וירא אלהים חיים. וירא - שהסתכל להאיר להם ולהשגיח עליהם. את כל אשר עשה - הכל בכלל אחד, מעלה ומטה. והנה טוב - זה צד המין. מאד - זה צד השמאל. והרי פרשוק, טוב - זה מלאך החיים. מאד - זה מלאך המות. והכל סוד אחד. סוד הוא לאותם שמתבוננים בסוד החכמה.

וירא אלהים את כל אשר עשה (בראשית א). בכל מעשה בראשית כתוב וירא אלהים כי טוב, וכאן - וירא אלהים את כל אשר עשה. אלהים למטה שולט על התחתונים, אלהים למעלה שולט על העליונים. זהו סוד של אלהים חיים, (דבר אחר, הכל הוא אלהים חיים) שמאיר ומדליק כל אותם מקורות עליונים ותחתונים, ומשם יוצאים כל אותם אורות להאיר.

#### תוספתא

במכסה שבמכסים נרשם רשם אחד שלא נראה ולא התגלה אותו רשם רשום ולא רשום. בעלי התבונה ועינים פקוחות לא יכולים לעמוד בו. הוא קיום הכל. אותו הרשם הוא קטן, שלא נראה ולא התגלה. עומד ברצון לקים הכל. לקבל מה שמקבל ממה שאין בו רשם ולא רצון, שלא נראה.

אותו הרשם רוצה לכסות את עצמו, ועושה אותו לעצמו להטמן בו היכל אחד. אותו היכל מוציא אותו מעצמו, ומותח אותו במתיחה גדולה ורבה לכל הצדדים, מכבד אותו בלבנושי כבוד, ופותח לו תמשים שיערים.

לפני ולפנים נטמן ונגזז אותו רשם. כיון שנגזז בו ונכנס לתוכו, מתמלא באור. מאותו האור נובעים אורות, וניצוצות יוצאים מאותם השערים, ומאירים הכל.

אותו היכל מכסה בשש יריעות. אותו שש יריעות הן חמש. לפני ולפנים אותו יריעות עומדת יריעה אחת רקומה, ובאותה היריעה מתפסה אותו ההיכל, ממנו משגיח ורואה הכל.

ההיכל הזה הוא פקחת העינים שלא נזם. הוא משגיח תמיד להאיר למטה מתוך האור של אותו הרשם. אותה תבונה, חכמה נסתרת, רצון הרצונות, (בקשת הבקשות) היה גנוז וטמון, ולא התגלה, עומד ולא עומד, ברוך הוא מהמכוסה שבמכוסים ברוך הוא לעולם ולעולמי עד, אמן. (ע"כ התוספתא)

בא וראה, יתרו הוא שנתן עצה למשה על תקון הדינים, כך צריך. וסוד זה שהודה לו לקדוש-ברוך-הוא וסדר לפניו תקון הדינים, להראות מה שכתוב כי המשפט לאלהים הוא, ולא לצד האחר. והדינים נתנו לישראל, ולא לאחר, שכתוב חקיו ומשפטיו לישראל. ובא ראה, לא ינהג אדם קלון באחר, ודבר הדין דבר הוא, שהרי במשה כתוב וישמע משה לקול חתנו וגו'.



וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ וְגו'. פָּתַח וְאָמַר (תהלים יח) עַל כֵּן אֹדֶד בְּגוֹזִים ה' וּלְשִׁמּוֹךְ אֲזַמְרָה. דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר אֵת זֶה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּשָׁעָה שֶׁרָאָה שֶׁכָּבוֹד הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עוֹלָה בְּעֶלְיָהּ וְלֹא מִתְכַבֵּד בְּעוֹלָם, אֲלֵא מַצַּד שְׂאֵר הָעַמִּים.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִתְכַבֵּד בְּעוֹלָם אֲלֵא מְשׁוּם יִשְׂרָאֵל - כִּךְ זֶה וְדַאי, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל הֵם הַיְסוּד שֶׁל הַנֵּר לְהָאֵיר, אֲבָל כְּשֶׁשְׂאֵר הָעַמִּים בָּאִים וּמוֹדִים לוֹ בְּשִׁעְבוֹד הַכְּבוֹד שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲזַי נֹסֵף יְסוּד הַנֵּר וּמִתְחַזֵּק עַל כָּל מַעֲשָׂיו בְּחִבּוּר אֶחָד, וְשׁוֹלֵט הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ מֵעַלָּה וּמִטָּה.

כְּמוֹ זֶה כָּל הָעוֹלָם, אֵימָה וּפְחַד נָפַל עֲלֵיהֶם מִלִּפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. כִּיִּן שֶׁבָּא יְתֵרוֹ, שֶׁהוּא כְּמֹר עֲלִיּוֹן שֶׁל כָּל יְתֵר הָאֱלִילִים, אֲזַי הִתְחַזַּק וְשִׁלַּט כְּבוֹד הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַכָּל.

מְשׁוּם שֶׁכָּל הָעוֹלָם, כְּשֶׁשְׁמַעוּ שְׁמַע גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, זָעוּ. וְכֵלָם הָיוּ מִסְתַּכְלִים בִּיתְרוֹ שֶׁהוּא חָכֵם וּמִמְנָה גָדוֹל שֶׁל כָּל אֱלִילֵי הָעוֹלָם. כִּיִּן שֶׁרָאוּ שֶׁהוּא בָּא וְעוֹבֵד לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאָמַר עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים, אֲזַי כָּלֵם הִתְרַחֲקוּ מִעֲבוֹדוֹתֵיהֶם וַיִּדְעוּ שֶׁאֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ, וְאֲזַי הִתְכַבֵּד כְּבוֹד הַשֵּׁם הַקֹּדֶשׁ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל הַצְדִּים. וְלָכֵן נִרְשְׁמָה פֶּרֶשֶׁה זֹאת בַּתּוֹרָה, וְרֹאשִׁית הַפֶּרֶשֶׁה הִיא בּוֹ, בִּיתְרוֹ.

יְתֵרוֹ הָיָה אֶחָד מִחֲכָמֵי פְרָעָה. לְפָרָעָה הָיוּ שְׁלֹשָׁה חֲכָמִים - אֶחָד יְתֵרוֹ, וְאֶחָד אִיּוֹב, וְאֶחָד בִּלְעָם. אֶחָד יְתֵרוֹ - שֶׁלֹּא הִיָּתָה עֲבוֹדָה וּמִמְנָה וְשִׁמֶשׁ וְכוּכָב שֶׁשִׁלַּט עַל שְׁלֹטוֹנוֹ שֶׁלֹּא הִיָּתָה יוֹדֵעַ הַעֲבוֹדָה שֶׁרָאוּהָ לֹא וְאוֹתוֹ הַשְׁמוּשׁ שֶׁלֹּא. בִּלְעָם הָיָה מְכַשֵּׁף בְּכָל מִינֵי כְשָׁפִים, כִּיִּן בְּמַעֲשָׂה בִּין בְּדַבּוּר.

אִיּוֹב הָיָה פּוֹחַד בְּפִחַד, וּבְאוֹתוֹ פִּחַד הָיָה עֲקָרוֹ, מְשׁוּם שֶׁדָּבָר שֶׁלְמַעֲלָה, בִּין שֶׁל קִדְשָׁה בִּין שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר, לֹא יָכוֹל אָדָם לִמְשֹׁךְ רוּחַ שֶׁלְמַעֲלָה לְמִטָּה וְלִקְרֹב אֵלָיו אֲלֵא בְּפִחַד, וַיִּכְנֹן לְבּוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּפִחַד וּבִשְׁבָרוֹן הַלֵּב, וְאֲזַי יִמְשִׁיד לְמִטָּה רוּחַ שֶׁלְמַעֲלָה וְהִרְצוֹן שֶׁהִצְטָרַף.

וְאִם לֹא יָשִׁים לְבּוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּפִחַד לְאוֹתוֹ הַצַּד, לֹא יוֹכֵל לְהַדְבִּיק בּוֹ רְצוֹנוֹ, פֶּרֶט לְאוֹתָם הַצּוּרוֹת הַדִּקְיָוֹת, וְלֹא בְּכֵלָם, מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁלִיטִים שֶׁצָּרִיכִים אֲלֵיהֶם אֵת רְצוֹן הַלֵּב וְהַפִּחַד. כָּל שֶׁכֵּן אוֹתָם דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁצָּרִיךְ אֵימָה וּפִחַד וְרְצוֹן יוֹתֵר.

יְתֵרוֹ הִצְטָרַף עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד תְּמִיד, בִּין בְּזִמְנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לְאָדָם וּבִין בְּזִמְנֵי שֶׁלֹּא צָרִיךְ לוֹ, כִּדִּי שְׁאוֹתוֹ הַצַּד יִדְבֹּק אֵלָיו בְּשָׁעָה שֶׁצָּרִיךְ אוֹתוֹ. בִּלְעָם נִדְבֹּק בְּאוֹתָם כְּשָׁפִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

אִיּוֹב, בְּרַב אוֹתוֹ הַפִּחַד שֶׁלּוֹ, חִזַּר בְּמַצָּרִים לְפָחַד מִלִּפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁרָאָה אוֹתָם גְּבוּרוֹת וְנִסִּים שֶׁעָשָׂה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַצָּרִים. יְתֵרוֹ לֹא חִזַּר בְּכָל זֶה, עַד שֶׁנִּצָּאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם. וְכָל אוֹתָם קִשְׁרִים וְהַצּוּרוֹת שֶׁקִּשְׁרוּ הַמַּצָּרִים, לֹא הָיוּ כְּלוּם, וְנִצָּאוּ. וְאַחֲרַיִם שֶׁטִּבַּע אוֹתָם בָּיָם, אֲזַי שָׁב וְחִזַּר לְעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בִּלְעָם לֹא שָׁב וְלֹא חִזַּר, שֶׁטִּנֵּפֶת (שְׁצוּרָה) הַצַּד הָאֲחֵר הָיָה דְּבוּק בּוֹ, וְעַם כָּל זֶה הָיָה מִסְתַּכֵּל הַסְתַּכְלוּת שֶׁל מֶרְחָק בְּתוֹךְ אוֹתָהּ טִנֵּפֶת (צוּרָה) וְהַדְּבִקוּת לַצַּד הָאֲחֵר, שֶׁהָרִי בְּצַד הָאֲחֵר יֵשׁ אוֹר דִּקְיָה אֶחָד שֶׁמֵּאִיר סְבִיבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל א) וְנִגַּה לוֹ סְבִיב. וְזוֹ הַסְתַּכְלוּת קִטְנָה (וְעַל זֶה) הָיָה מִסְתַּכֵּל מֶרְחָוּק, וְלֹא בְּכָל הַדְּבָרִים.

וְכִשְׁהִיָּה מִסְתַּכֵּל דְּבַר קָטָן מֵאוֹתוֹ הָאֹר, זֶה הָיָה כְּמֵאחֲרֵי הַכֶּתֶל. אָמַר וְלֹא יָדַע מֶה אָמַר. וְהִיָּה מִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ הָאֹר בְּסִתִּימוֹת הָעֵין, וְהָעֵין מִתְגַּלְגֶּלֶת, וְרוֹאֶה הָאָדָם אוֹר סְתוּם וְלֹא רוֹאֶה. וְסוּד זֶה שֶׁתֵּם הָעֵין, וּפְרָשׁוּהָ שֶׁתֵּם - סְתוּם, וְהַכָּל אֶחָד.

שֶׁהָרִי אֵין צַד אַחֵר שֶׁאֵין בּוֹ אוֹר דִּקְיָה קָטָן מַצַּד הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ רֵב הַחִלּוּמוֹת, שֶׁבְּרַב הַתֵּבּוֹן יֵשׁ גִּרְעִין אֶחָד שֶׁל חֲסָה, פֶּרֶט לְצוּרוֹת הַדִּקְיָוֹת הַלְלוּ הַחֲצוּפוֹת שֶׁכָּלֵם יוֹתֵר טְמֵאוֹת, וּבָהֶם הָיָה בִּלְעָם יוֹדֵעַ.

אֲשֶׁר חִלְקוֹ שֶׁל מִשָּׁה, שֶׁהוּא לְמַעֲלָה בְּכָל הַקִּדְשׁוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וְהַסְתַּכֵּל בָּמָה שֶׁלֹּא נִתְּנָה רְשׁוּת לְאָדָם אַחֵר בְּעוֹלָם לְהַסְתַּכֵּל. וְכְמוֹ שֶׁבִּלְעָם הָיָה רוֹאֶה אוֹר קָטָן דִּקְיָה כְּמֵאחֲרֵי הַכֶּתֶל מִתּוֹךְ אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר, אֲףִי כִּךְ מִשָּׁה מִתּוֹךְ אוֹר עֲלִיּוֹן גָּדוֹל וְרַב הָיָה רוֹאֶה לְמִטָּה כְּמֵאחֲרֵי הַכֶּתֶל חֲשֵׁף דִּקְיָה אֶחָד שֶׁנִּרְאָה לוֹ, וְלֹא בְּכָל זִמְנֵי, כְּמוֹ שֶׁבִּלְעָם לֹא הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ אוֹר בְּכָל זִמְנֵי.

אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל מִשָּׁה הַנְּבִיא הַנֶּאֱמָן, מֶה כְּתוּב בּוֹ? (שְׁמוֹת ג) וַיֵּרָא מִלֵּאֲדָה ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּיָּה. הַסִּיָּה הָיָה וְדַאי בְּתוֹךְ אוֹתָהּ קִדְשָׁה, וְנִדְבֹּק בּוֹ. שֶׁהַכָּל נִדְבֹּק זֶה בְּזָה, טְהוֹר וְטָמֵא. אֵין טְהוֹר אֲלֵא מִתּוֹךְ טָמֵא.

וְסוּד זֶה - (אִיּוֹב יד) מִי יִתֵּן טְהוֹר מִטָּמֵא. קִלְפָה וּמִחַ עוֹלָם זֶה בְּזָה, וְקִלְפָה זֹאת לֹא תִזְוֶה וְלֹא תִשְׁבֵּר עַד הַזִּמְנֵי שֶׁבּוֹ יָקוּמוּ הַמֵּתִים מִן הַעֶפֶר, אֲזַי תִּשְׁבֵּר הַקִּלְפָה, וְאוֹר יֵאִיר בְּעוֹלָם בְּלִי סֶתֶר מִתּוֹךְ הַמָּחַ. אֲשֶׁרִי הַצְדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

ואת שני בניה. אמר רבי חייא, וכי בניה ולא בנני של משה? אלא משום שהיא השתדלה אחריהם בלי בעלה, קראה להם התורה בניה ולא בנני. אמר רבי יוסי, אף על גב שבני משה היו, דבר אמת בניה ודאי. רבי אלעזר אמר, הרי משה היה מזדוג במקום אחר קדוש עליון, ולא כבודו לקרא להם בנני. עכשו, אף על גב שבניו היו, משום כבוד אותו מקום שהזדוג בו, קרא להם כאן בניה, ואחר כך קרא להם בנני. מה הטעם? משום שאותה השעה שהגיעו, היה משה מדבר בשכינה. אחר שנפרד ויצא אל חמיו, אז כתוב ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו וגו'.

אמר רבי שמעון, אלעזר אלעזר, אני רואה שבפרשה הזו שאתה מתחיל את הדבר כראוי, אף הסיום לא כך. ודאי בשביל כבוד השכינה, הזדוגות העליונה שנזדוגה במשה, כתוב בניה. ואם תאמר, והרי כתוב ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה? הכל הוא כלל אחד. ובניו - בניו של יתרו, שהרי לאחר שבא אליו משה, היו לו בנים.

וכך היה ביצקב, שפינון שבא אל לבן ושם בו את דיורו, היו לו בנים. אף כאן משה, פינון ששם דיורו ביתרו, היו ליתרו בנים, ואת כל ביתו הביא עמו להכניסם תחת כנפי השכינה. ויתרו אמר למשה, אני חתנדך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה. כתוב ושני בניה, ולא כתוב ושני בנך. (ויבא יתרו חתן משה ובניו) בנים היו לו ליתרו, שכתוב (שופטים א) ובני קיני חתן משה עליו מעיר התמרים. ובניו השאיר עם משה.

ויבא יתרו חתן משה. פתח ואמר, (ישעיה ב) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' וגו'. פסוק זה פשוטו בכמה מקומות. אבל עתידים שאר העמים ללכת ולכתת רגליהם להכניס תחת כנפי השכינה. לכו ונעלה - כל אלילי העולם יש להם ירידה, ומי שנדבק בקדוש-ברוך-הוא יש לו עליה.

אל הר ה' - זה אברהם, שכתוב (בראשית כב) אשר יאמר היום בחר ה' יראה, שהרי אברהם קרא לו הר. מה הר הפקר לכל מי שרוצה בעולם, אף מקום קדוש זה הפקר כנגד כל מי שרוצה בעולם. אל בית - זה יצקב, שקרא למקום זה בית, שכתוב (שם כח) אין זה כי אם בית אלהים.

דבר אחר הר ובית - אף על גב שהכל דרגה אחת, מעלה לזה מן זה. הר לשאר העמים, כשבאים להכניס תחת כנפיו. בית לישראל, להיות עמם כמו אשה לבעלה, בדיור אחד בשמחה, ורובצת עליהם כאם על הבנים.

בא וראה מה כתוב כאן ביתרו, ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה וגו'. פינון שכתוב אל משה, למה כתוב אל המדבר? אלא העקר של הכל למה שהיה בא, אל המדבר. ומהו? הר האלהים, שזהו מקום לגרים להתגורר. ועל זה כתוב אל משה אל המדבר. למשה לגיר אותם ולהכניסם תחת כנפי השכינה. אל המדבר היו באים, שהוא הר האלהים, לעשות בהם נפשותם.

ולכן עומד אותו מקום בסוד של הר, שכל מי שרוצה זוכה בו. ונקרא גר צדק. והרי בארנו, גר - אף על גב שנדבק במקום קדוש עליון זה, פינון שעזב את עמו ואת אבותיו (ונדבק בביתו), גר (צדק) נקרא, כמי ששם מדורו במקום שלא הפיר מקדש לכו.

#### רוא דרוין

ואתה תחזה מפל העם. זה ספר תולדות אדם. זה ספר מאותם ספרים נסתרים ועמקים (זה ספר מאותם נסתרים ועמקים). אמר רבי שמעון, הרמתי ידי בתפלה למי שבא את העולם, שאף על גב שבפסוק הזה גלו הראשונים נסתרות עליונים, יש להתבונן ולענין בסודות של ספר אדם הראשון שממש נמשך ספרו הגנוז של שלמה המלך.

זה - שהכל תלוי בו. זה - עץ החיים. זה - ולא אחר שגלה. (מהו) זה - כמו שנאמר (שמות יב) החדש הזה לכם ראש חדשים. זה ניסן ולא אחר.

זה ספר - להתבונן ולגלות תולדות אדם, עץ שמגלה תולדות אדם ועושה פרות להוציא עולם. זה ספר - לדעת חכמה נסתרת ועמקה, שנמסרה לאדם הראשון בדיוקן של בני אדם. חכמה זו נמסרה לשלמה המלך, וירש אותה וכתב בספרו.

למדנו שמשה התקשה בזה, עד שבאה שכינה ולמדה אותו, והיא ראתה ויבחרה את כל האנשים הללו שנראים בפרצוף, ושם משה למד את החכמה הזו ונכנס לתוכה. זהו שכתוב ואתה תחזה מפל העם. ההוא שכתוב בו (תהלים קב) ואתה הוא ושנותיך לא יתמו. (נחמיה ט) ואתה מחיה את כלם. (תהלים ג) ואתה ה' מגן בעדי.

ואתה תחזה, ותתבונן בזה. אתה ולא אחר, לדעת ולהתבונן בששים רבוא. בששה צדדים יש להתבונן. בדיוקנאות של בני אדם, ולדעת החכמה על בריה. ואלה הם בשער, בענים, בחסם, בשפתים, בפנים, בידים, באותם שרטוטי הידים. ובששת הצדדים הללו כתוב ואתה תחזה.

עד כאן כל אותם סודות של תולדות אדם, שהם תולדות שנוצרו בו מזמן לזמן כפי דרכי האדם. אשרי חלקם של אלו שיושבים לפני מורנו וזכו לשמע מפיו סודות התורה. אשריהם בעולם הזה ואשריהם לעולם הבא! אמר רבי שמעון, אשריכם החברים שכל הסודות לא נסתרו מכם, כמה מקומות עליונים מזמנים לכם לעולם הבא.

פתח ואמר, ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע. פסוק זה פירושו. אבל ואתה תחזה, לא כתוב תבחר אלא תחזה, לפי מראה העינים. במה? בדיקון של אדם בששת הצדדים הללו שאמרתם, והכל בפסוק הזה. ואתה תחזה - אחת, בשער. מכל העם - שתים, במצח. אנשי חיל - שלש, בפנים. יראי אלהים - ארבע, בעינים. אנשי אמת - חמש, בשפתים. שנאי בצע - שש, בידיים, בשרטוטיהם.

שאלו הם הסימנים לדעת בהם בני אדם לאותם שריו החכמה שורה עליהם. ועם כל זה, משה לא הצטרף לזה, אלא מה כתוב? ובחר משה אנשי חיל מכל ישראל, משום שריו הקדש היתה בזה אלו ומודיעה לו, ובה היו רואים הכל.

מנין לנו? שכתוב כי יהיה להם דבר בא אלי. באים אלי לא כתוב, אלא בא אלי. זו רוח הקדש שהיתה בזה אלו, ובה היה יודע. ולא הצטרף לכל זה להתבונן ולענו, אלא לפי שעה היה משה יודע.

כמו זה ידע שלמה המלך, ידע בכסאו, שריו הקדש שרתה עליו. שכל מי שקרב לכסאו, פחד ואימה נפלו עליו, ובו היה דין בלי עדות, משום שהדיקנאות היו בכסאו, וכל מי שקרב בשקר, אותו הדיקון מכשפש, והיה שלמה המלך יודע שבה בשקר. לכן אימת הכסא היתה נופלת על הכל, וכלם נמצאו צדיקים לפניו.

מלך המשיח בריח, כמו שנאמר (שם יא) והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפט וגו'. ושלש אלה דנו את העולם בלא עדים והתראה. שאר בני העולם על פי עדים, על מאמר התורה. חכמים שפכרים באותם דיוקנאות, עליהם להזהיר את בני העולם ולתת רפואה לבני אדם ולרפא את נפשם. אשריהם בעולם הזה ואשריהם בעולם הבא!

בחדש השלישי לצאת בני ישראל וגו'. ששולט בו אוריא"ל, ממנה גדול, ושלש מאות וששים וחמש רבוא מחנות עמו כחשבון ימות השנה, ולכלם יש שלש מאות וששים וחמשה מפתחות של אורות, מאותו האור שיוצא מתוך החשמל העליון הפנימי הגנוז והנסתר שסודות של אותיות קדושות עליונות של השם הקדוש תלויים בו.

והוא סוד של איש תם, בעל הבית, איש האלהים. תם - ששם סיום וקשר של תפלין. ויעקב היה איש תם, ובדיקנו עומד סוד החשמל הפנימי העליון הטמיר והגנוז. וכל האורות הנסתרים העליונים הוא לוקח, ויוצאים ממנו, וכל המחנות לוקחים אותם מפתחות של אותו האור שיוצא מתוך החשמל.

ואותו האור כלול בשני אורות, והם אחד. אור ראשון הוא אור לכן שלא שולטת בו העין, וזהו האור הגנוז לצדיקים, כמו שנאמר (תהלים צז) אור זרע לצדיק וגו'. אור שני הוא אור נוצץ לזהט כצבע אדם, ונקללו שני אורות כאחד והיו אחד.

והאוריא"ל הממנה הגדול הזה וכל אותם מחנות נוסלים אותו האור, ומשום שכלול בשנים נקרא תאומים. ועל זה שולט בו אותו המזל שנקרא בסוד שלו תאומים, ובו נתנה תורה, ומכאן נמשכות דרגות למטה, עד שעולים בשמות (להנהיג) להאיר את העולם.

לכל שאר המזלות אין להם פה ולשון, ולזה יש פה ולשון כלולים כאחד, ועל זה בתורה, (יהושע א) והגית בו יומם ולילה כתוב. יומם - כנגד לשון. לילה - כנגד פה. והכל כלול כאחד, ובכל עולה תאומים.

תאומים כתוב, ועל סוד זה כתוב תאומים, (בראשית כה) והנה תומם בבטנה. אם תאמר שבשביל שניהם הוא אמר - לא כך, שהרי עשו לא עלה בסוד זה. אלא בשביל יעקב הוא אמר, ושבח זה שהיה במעיה של אותה הצדקת משבח הכתוב. ומשום שהיה שם אותו רשע, הסתלק משם אלה.

והכל סוד אחד. יעקב נטל בסוד שלו שני חדשים - ניסין ואייר, והוא נכלל בסוד של סיון שהוא תאומים. עשו נטל בסוד שלו שני חדשים - תמוז ואב, והוא לא נמצא ונאבד, שהרי אלו"ל אינו שלו, ואפלו באב תשעה ימים הם שלו ולא יותר, ונאבד ולא נמצא, ואינו בסוד של תאומים, אלא נפרד לבדו וסטה לצד אחר באפס ושממה, כמו שנאמר (תהלים ט) האויב תמו חרבות לנצח.

ומשום שיעקב הוא תאומים, נתנה תורה לבניו בחדש תאומים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, בחדש השלישי, לעם השלישי, בדרגות שלישיות, תורה משלשת - תורה נביאים וכתובים. והכל אחד.

בחדש השלישי וגו'. פרשה זו בפסוק זה פרשו אותה למעלה. שנה רבי חניא, באותו זמן שהגיעו ישראל לחר סיני, כנס אותם הקדוש ברוך הוא את זרע ישראל והשגיח בהם בכלם, ולא מצא בכל זרע

ישראל פסול, אלא כלם זרע קדש, כלם בני אמת.

באותו זמן אמר הקדוש ברוך הוא למשה: עכשו אני רוצה לתת תורה לישראל, משך אותם באהבה של אבות, באהבה שאני אוהב אותם ובאותות שעשיתי להם, ואתה תהיה לי שליח והשב הדברים הללו. אמר רבי יוסי אמר רבי יהודה, כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה: בדבר זה תהיה לי שליח נאמן למשך את ישראל אחרי.

ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה' מן ההר וגו'. ומשה עלה אל האלהים - למקום שפרושות פנפי השכינה, כמו שנאמר (שם יח) ויט שמים וירד וגו'.

שנינו, אמר רבי יהודה, כל זמן שהקיקות המלך העליון מתישרות במקומו, כל העולמות בשמחה וכל המעשים מתישרים על קיומם, (מי כל המעשים המתישרים על קיומם) כמו שנאמר (שמות לד) את מעשה ה' כי נורא הוא. מה זה כי נורא הוא? אמר רבי אלעזר, שלמות הכל, כמו שנאמר (דברים י) האל הגדול הגבור והנורא. מה זה והנורא? זה יעקב. וכתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם, כתרגומו - אדם שלם. שלם בכל. כך כל מעשי הקדוש ברוך הוא שלמים בשלמות בקיום שלם.

שנינו, אמר רבי יוסי, יום אחד הייתי עומד לפני רבי יהודה הנזקן ושאלתי אותו על מה שכתוב (שם כח) ויקרא ויאמר מה נורא וגו'. מה ראה שאמר שהוא נורא? אמר לי, ראה שלמות האמונה הקדושה שהיתה מצויה באותו מקום כמו שלמעלה, ובכל מקום שמצויה שלמות נקרא נורא.

אמרתי לו, אם כך, למה תרגומו פחד ולא שלם? אמר לי, אין פחד אלא במקום שמצויה שלמות, ובכל מקום שמצויה שלמות נקרא נורא, שכתוב (תהלים לד) יראו את ה' קדשו כי אין מחסור ליראיו. ממשיך שאמר כי אין מחסור - במקום שאין מחסור מצויה שלמות.

שנינו, מי עלה שמים וירד - אמר רבי יוסי, זהו משה, שכתוב ומשה עלה אל האלהים. מי אסף רוח בחפניו - זהו אהרן, שכתוב (ויקרא טז) ומלא חפניו קטרת סמים דקה. מי צרר מים בשמלה - זה אליהו, שכתוב (מלכים א יז) אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי. מי הקים כל אפסי ארץ - זהו אברהם, שכתוב בו (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. אל תקרי בהבראם, אלא באברהם.

הוא שנה את זה, והוא אמר. מי עלה שמים - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (תהלים מז) עלה אלהים בתרועה. (מי עלה, תקון בסוד את האור. אמנם בתרועה. וירד, בסוד ויבדל. הבדילו לו אלהים בתרועה) מי אסף רוח בחפניו - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב (איוב יב) אשר בידו נפש כל חי וגו'. מי צרר מים בשמלה - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (שם כו) צורר מים בעביו. מי הקים כל אפסי ארץ - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. עוד אמר, מי עלה שמים וירד וגו' - אלה אותם ארבעה קשרי העולם - אש, רוח, מים ועפר.

אמר רבי ייסא, נראים דברי רבי יוסי שלא מתקיימים. כשהגיעו הדברים הללו אל רבי שמעון, הניח ידו בראשו של רבי יוסי וברכו, ואמר, יפה אמרת וכן זה. אמר לו, מנין לך? אמר לו, כך למדתי מאבי שהיה אומר משמו של רב המנונא סבא.

יום אחד היה יושב רבי שמעון בשער של צפורי. אמר לו רבי ייסא, זה שאמר רבי יוסי מי עלה שמים וירד - פעם אחת אמר זה משה, אחר כך אמר זה הקדוש ברוך הוא, אחר כך אמר אלו ארבעה קשרים, אש רוח מים ועפר, וראיתי שמורנו ברכו?

אמר לו, ודאי שיפה אמר, וכן הוא, והכל דבר אחד, וכל הדברים התקיימו בקדוש-ברוך-הוא, וכלם עולים במשקל אחד. התרגש רבי ייסא בדברי רבי שמעון ואמר, ודאי כך זה, וכן למדנו משם מורנו בפעם אחרת. והכל יפה. (אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם, שכתוב (תהלים פט) כי אמרתי עולם חסד יבנה. אבל)

אבל סוף הכתוב מהו אומר? שכתוב מה שמו ומה שם בנו כי תדע. מה שמו מילא, מה זה מה שם בנו? אמר לו, סוד הדבר הרי למדתי לרבי אלעזר בני. אמר לו, יאמר לו מורי, שהרי בחלומי שאלתי לפני מורי דבר זה, ואמר לי ושכחתי אותו. אמר לו, אם אמר - תזכר? אמר לו, ודאי, שהרי מה שקמדתני לפני מורי, יום זה נזכרתי.

אמר לו, סוד הדבר - הינו שכתוב (שמות ו) בני בכרי ישראל, וכתוב ישראל אשר בך אתפאר. ובסוד עליון, וזה נקרא בנו. אמר, תנוח דעתו של מורי, שהרי סוד זה נדעתי. בין כך לא נזכר רבי ייסא, חלשה דעתו והלך לביתו. נרדם. הראו לו בחלום ספר אגדה אחד שהיה כתוב בו חכמה ותפארת במקדשו.

התעורר והלך אל רבי שמעון. נשק ידו ואמר, כך ראיתי בחלום. פעם אחרת ראיתי בחלום ספר אגדה אחד שהראו לפני, והיה כתוב בו חכמה ותפארת במקדשו, חכמה למעלה, תפארת למטה,

במקדשו אליהם. וכך ראיתי בחלום פעם אחת וכך מצאתי בפי. אמר לו רבי שמעון, עד עכשו אתה תינזק להכנס בין קוצרי השדה, והרי הכל הראו לך. וזהו שכתוב מה שמו ומה שם בנו כי תדע. חכמה שמו, תפארת בנו.

ומשה עלה אל האלהים. אשרי חלקו של משה שזכה לכבוד זה שהתורה העידה בשבילו כך. (שנה רבי יהודה) בא וראה מה בין משה לשאר בני העולם. שאר בני העולם, כשעולים - עולים לעשר, עולים לגדלה, עולים למלכות. אבל במשה, כשעולה, מה כתוב? ומשה עלה אל האלהים. אשרי חלקו!

רבי יוסי אמר, מכאן אמרו החברים, הבא לטהר מסייעין אותו, שכתוב ומשה עלה אל האלהים. מה כתוב אחריו? ויקרא אליו ה'. שמי שרוצה להתקרב, מקרבים אותו.

ויקרא אליו מלאך ה' מן החר לאמר כה תאמר לבית יעקב וגו'. רבי יצחק פתח, (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. אשרי חלקו של אותו אדם שהקדוש ברוך הוא התרצה בו וקרב אותו לשורות בתוך ההיכל הקדוש, שכל מי שהוא התרצה בו לעבודתו, רשום הוא מרשומים שלמעלה לדעת, שהרי הוא נבחר מלפני המלך הקדוש העליון לשורות במדורו, וכל מי שנמצא בו אותו הרשם, עובר בכל השערים שלמעלה ואין מוחה בידו.

רבי יהודה אמר, אשרי חלקו של משה, שעליו כתוב אשרי תבחר ותקרב, וכתוב (שמות ב) ומשה נגש אל הערפל, (שם כד) ונגש משה לבדו אל ה' והם לא יגשו. כה תאמר לבית יעקב - אלו הנקבות. ותיגיד לבני ישראל - אלו הזכרים.

רבי שמעון אמר, כה תאמר, כמו שנאמר כה תברכו. וכתוב וחסידיך יברכוכה, כלומר יברכו כה. כה תאמר לבית יעקב - באמירה, והינו מצד הדין. ותיגיד לבית ישראל - כמו שנאמר (דברים ד) ויגד לכם את בריתו. וכתוב (שם כו) הגדתי היום לה' אלהיך. לבני ישראל - הזכרים, שבאו מצד הרחמים.

אמר רבי יצחק, הואיל ובאנו לזה, מה זה הגדתי היום לה' אלהיך? לה' אלהינו היה צריך להיות! אמר לו רבי שמעון, וכי רק בלבדו הוא, והרי כתוב (שם ח) כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה וגו', (שם) אשר ה' אלהיך נתן לך, (שם ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, וכלם כך?

אלא כך שנינו, כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה. מה הטעם? משום שהזרע הקדוש עולה לארץ הקדושה, וישיבה יושבת במקומה, וזה בזה תלוי. ומשה לא אמר אלהיך אלא לאותם שהיו עתידים להכנס לארץ הקדושה ולקבל פני שכינה. ומה שלא אמר אלהינו, משום שהרי משה לא זכה להכנס לארץ, ולכן אלהיך ודאי בכל מקום, משום שהם היו עתידים להכנס לשם.

אמר לו, ודאי כך הוא. אבל כאן כתוב (שם כו) ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך, והרי הם בארץ שורים. מה הטעם אלהיך ולא אלהינו? אלא הם רצו להראות ולהודות שבגלל החסד העליון זכו לכל זה ושרי בארץ ונכנסים לאותה ארץ ועשה עמם כל אותן טובות, ומשום כך היו אומרים דברים אלה לכהן (ולא לאדם אחר), שכתוב הגדתי היום לה' אלהיך, (וכך הוא ודאי) משום שבא מצד החסד.

כה תאמר לבית יעקב - לאותו מקום שראוי להם. ותיגיד לבני ישראל - באותו מקום שלם שראוי להם, שהרי יעקב וישראל שתי דרגות עליו, ובדרגה אחת עולים. אלא ישראל שלמות הכל נקרא. ותיגיד לבני ישראל, להראות חכמה ולדבר ברוח חכמה טוב ואמת שעשה להם הקדוש ברוך הוא, שכתוב ויגד לכם את בריתו.

שנינו, אמר רבי יוסי, פעם אחת הייתי הולך בדרך והיה עמי רבי חייא בןי. עד שהיינו הולכים, מצאתי איש אחד שהיה לוקט בשדה עשבים לרפואה. קרבתני אליו ואמרתי לו: בן אדם, כל האגדות הקשורות הללו של העשבים למה? לא הרים ראשו ולא אמר דבר. חזרתי פעם נוספת ואמרתי את זה - ולא אמר דבר. אמרתי לרבי חייא בןי: או שהאיש הזה אֶזְנִי אֶטוּמוֹת, או שוטה, או חכם. ושבתי אצלו. אחר כך לקט אותם עשבים, ואחז אותם וכסה עליהם בעלי גפן.

אמר לנו: אני ראיתי שאתם יהודים, ועל היהודים אומרים שהם חכמים. אם לא הייתי חס עליכם, עכשו תהיו מרחקים מבני אדם כמו המצרע הזה שמרחיקים אותו מהכל, שהרי אני רואה שרים של עשב אחד שהיה קרוב אליכם נכנס בגופכם, ותהיו מרחקים שלשה ימים, אלא אכלו שומי הקר הללו ותתרפאו.

אכלנו מהם, שהיו מצויים שם, ונרדמנו ונקשרנו בוצה עד זמן רב. אחר כך התעוררנו. אמר לנו אותו האיש: עכשו אלהיכם עמכם שמצאתם אותי, שהרי רפואת גופכם על ידי נשלמה.

עד שהיינו הולכים, אמר לנו: כל אדם צריך לדבר עם אדם אחר כפי דרכיו. שהרי לנקה כפי דרכה, לאיש כפי דרכיו, ולגבר שבגברים כפי דרכיו. אמרתי לרבי חייא בןי, זהו שכתוב כה תאמר לבית

יעקב ותגיד לבית ישראל. (כה תאמר לבית יעקב, באותו מקום שראוי להם. ותגיד ותגיד לבני ישראל, באותו מקום שלם שראוי להם, שהרי יעקב וישראל שתי דרגות הם ובדרגה אחת עולים, אלא ישראל שלמות הכל נקרא).

אמר לנו: ראיתם שלא הרמתי ראשי ולא דברתי עמכם, משום שאבי היה חכם העשבים מכל בני דורו, ולמדתי מאבי דרכי כל העשבים שבהם אמת, ואני בכל השנה מדורי ביניהם.

והעשב הזה שראיתם שפסיתי אותו בעלי הגפן הללו - בביתי יש מקום אחד, והוא לצד צפון, ובאותו מקום געוץ רחים אחד, ומהעין של אותו רחים יוצא איש אחד עם שני ראשים וחרב שונה בידו, ובכל יום הוא מצער אותנו, ואני לקטתי את העשב הזה, ולכו אחרי ותראו את כחו של העשב הזה ומה שאלוה העליון גלה בעולם, ואין מי שידע דרכיו בכל.

הלכנו אחרי. עד שהיינו הולכים בדרך, התכופף לנקב אחד בעפר, ושם מאותו העשב בנקב. יצא נחש אחד וראשו גדול. לקח חבל (סוּדָר) אחד וקשר אותו כמו גדי אחד. פחדנו. אמר לנו: לכו אחרי.

עד שהגענו לביתו, ראינו אותו מקום בחשכה אחר כהל אחד. לקח גר אחד והדליק אש סביב אותו מקום הרחים. אמר לנו: ממה שתראו - לא תפחדו ולא תדברו דבר.

בין כך התיר את הנחש מקשריו, וכתש במכתשת מאותו העשב ושם בראש הנחש. נכנס הנחש באותו עין הרחים, ושמענו קול שלל המקום הזדעזע. רצינו לצאת, אחו בדינו אותו האיש ואמר: אל תפחדו, קרבו אלי.

בין כך יצא הנחש שותת דם. לקח אותו האיש מאותו העשב ושם בראשו כבתחלה. נכנס לאותו עין הרחים. לשעה קטנה ראינו שיצא מאותו העין איש אחד עם שני ראשים ונחש שרוי סביב צוארו. נכנס לאותו עין הרחים ויצא שלש פעמים. והוא אמר: זקיטא זקיטא (מין שרץ)! אוי לאמו שהובילה אותו לאותו מקום!

בין כך געקק הרחים ממקומו, ויצאו האיש והנחש, ונפלו ומתו שניהם. ואנו פחדנו מאד. אמר לנו אותו האיש: זהו כחו של אותו עשב שאני לקטתי לפניהם, ולכן לא דברתי עמכם ולא הרמתי ראשי בשעה שקרבתם אלי.

אמר לנו: אלו ידעו בני אדם חכמה, שכל מה שנטע הקדוש ברוך הוא בארץ וכן כל מה שנמצא בעולם, ידעו את כח רבונם בחקמתו הרבה. אבל לא הסתיר הקדוש ברוך הוא חכמה זו מבני אדם, אלא כדי שלא יסטו מדרכיו ולא יבטחו באותה חכמה וישכחו אותו.

כשבאתי ואמרתי את הדברים הללו לפני רבי שמעון, אמר, ודאי שחכם היה. ובא ראה, אין עשב ועשב שולד בארץ שלא היתה בו חכמה רבה וכחו בשמים רב. בא וראה מן האזוב, שבכל מקום שרצה הקדוש ברוך הוא לטהר את האדם, הוא נטהר באזוב. מה הטעם? משום שיתעורר כחו שלמעלה שנקד עליו, שהרי כשמתעורר אותו הכח שנקד עליו, הוא מבצר רוח הטמאה ונטהר האדם. ועליך אני אומר, ברוך הרחמן שהצילך!

אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על פנפי נשרים. מה זה פנפי נשרים? אמר רבי יהודה, ברחמים, שכתוב (דברים לב) כנשר זעיר קנו וגו'. והינו סוד הכתוב שאמר רבי שמעון, דרך הנשר בשמים. מה זה בשמים? ברחמים. מה הנשר נמצא ברחמים על בניו ודין לאחרים - כך הקדוש ברוך הוא נמצא ברחמים לישראל, ובדין אל עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות.

רבי אלעזר היה הולך מקפוטקא ללוד, והיו הולכים עמו רבי יוסי ורבי חניא. קמו באור, כשהאיר היום, והיו הולכים. אמר רבי חניא, ראיתי את הפסוק הזה שכתוב (יחזקאל א) ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאול לארבעתן ופני נשר לארבעתן. הרי אריה בןמין, שור משמאל. נשר באיזה מקום מקומו?

אמר לו רבי אלעזר, במקום (שיעקב) שהיונק שרוי. מה הטעם? משום שגשר נמצא בכל - רחמים לבניו, ודין אל אחרים. כך הקדוש ברוך הוא - מוביל את ישראל ברחמים, ובדין אל אחרים, שכתוב ואשא אתכם על פנפי נשרים, וכתוב כנשר זעיר קנו.

מנין לנו שגשר נקרא רחמים? שכתוב (משלי ל) דרך הנשר בשמים. בשמים ממש. ולכן אריה לזמין, שור לשמאל, נשר ביניהם, ואוחז אותם. אדם כולל את כלם, והכל נכללו בו, שכתוב ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה.

ויהי ביום השלישי וגו'. רבי אבא פתח, (שיר ח) אחות לנו קטנה ושדים אין לה מה נעשה לאחותנו ביום שידבר בה. אחות לנו קטנה - זו כנסת ישראל שנקראת אחות לקדוש-ברוך-הוא. ושדים אין לה - הינו ששינונו, בשעה שקרבו ישראל להר סיני, לא היה בהם זכויות ומעשים טובים להגן עליהם, שכתוב

ושדים אין לה, שהרי הם התקוו והיפי של האשה, ואין יפי של אשה אלא הם. מה נעשה לאחותנו - מה נעשה ממנה בשעה שהקדוש ברוך הוא יתגלה בהר סיני לדבר את דברי התורה ותפרח מהם נשמתם.

אמר רבי יוסי, באותה שעה שקרבו ישראל להר סיני באותו לילה ונשלמו, שלשה ימים שלא הזדווגו לנשותיהם, באו מלאכים עליונים וקבלו את ישראל באחוה. אותם מלאכים למעלה, וישראל מלאכים מלמטה. הם מקדשים את השם העליון למעלה, וישראל מקדשים את השם העליון למטה.

והתעטרו ישראל בשבעים כתרים באותו לילה, ומלאכים עליונים היו אומרים, אחות לנו קטנה ושדים אין לה, שאין בהם זכיות ומעשים טובים, מה נעשה לאחותנו? כלומר, מה כבוד וגדלה נעשה לאחותנו זו ביום שהקדוש ברוך הוא יתגלה בהר סיני לתת להם תורה?

(ויהי ביום השלישי). כתוב היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה, והינו ביום השלישי. רבי שמעון אמר, בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא להגלות בהר סיני, קרא הקדוש ברוך הוא לכל הפמליה שלו ואמר להם: עכשו ישראל תינוקות שאינם יודעים את הנהגותי, ואני רוצה להתגלות עליהם. אם אתגלה אליהם בכל הגבורה - לא יוכלו לסבל. אבל אתגלה עליהם ברחמים ויקבלו את הנהגותי. זהו שכתוב ויהי ביום השלישי. ביום השלישי ודאי, שהוא רחמים. מנין לנו? שכתוב (שמואל ב כב) ויט שמים וירד.

ובזה התגלה הקדוש ברוך הוא לישראל. הקדים להם רחמים בתחלה, ואחר נתנה להם תורה מצד הגבורה. ביום השלישי, שקד ראוי להם, שבגלל כך נקראו ישראל.

בהיות הבקר, שכתוב (שם כג) בקר לא עבות. הרי אם היה עבות, אז נמצאת קדוה ולא התגלה חס"ד. ומתי מתגלה חס"ד? בבקר, כמו שנגמר (בראשית מד) הבקר אור. שפשמאיר הבקר, נמצא חס"ד בעולם והדינים עוברים. ובזמן שלא מאיר הבקר, הדינים עד אז לא עוברים, שכתוב (איוב לח) ברו יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים. כיון שעברו אותם כוכבים ומאיר השמש, באותה שעה כתוב בקר לא עבות, וחס"ד מתעורר בעולם התחתון. באותה שעה כתוב בהיות הבקר. וכיון שעברו הכוכבים, נמצא הבקר. (כשהתעורר הבקר, דינים לא נמצאו).

אמר רבי יוסי, בהיות הבקר התחיל הקדוש ברוך הוא להתגלות בהר סיני. שנינו בהיות הבקר - כשהתעוררה זכותו של אברהם שכתוב בו (בראשית יט) וישכם אברהם בבקר.

ויהי קלת וברקים. אמר רבי אבא, קלת כתוב חסר. שני קולות שחזרו להיות אחד. זה יוצא מזה. רוח ממים, ומים מרוח. שנים שהם אחד, ואחד שהוא שנים.

אמר רבי יוסי, קלת אחד, והוא קול גדול חזק שאינו פוסק לעולמים, הוא שכתוב בו קול גדול ולא יסף, שהרי שאר הקולות פוסקים, ששנינו, בארבע תקופות בשנה הקול נפסק, ואז הדינים מתעוררים בעולם, וקול זה שכולל בו את שאר הקולות, לא נפסק לעולמים ולא עובר מקיום שלם והחזק שלו. שנינו, קול זה קול של הקולות, קול שכולל את כל שאר הקולות.

אמר רבי יהודה, אין קול אלא מצד רוח ומים ואש, ובקול (והפל) עושה קול, ונכלל זה בזה, ועל זה כתוב קלת וברקים. אמר רבי יוסי, הינו מה שכתוב (תהלים קלה) ברקים למטר עשה. שלהבת בעטרות, קשר של רחמים בחבה, שלא (שוקעת) מצויים.

שנינו, רבי יהודה אמר, בצד הגבורה נתנה התורה. אמר רבי יוסי, אם כך, היא היתה בצד שמאל? אמר לו, ההזרה לימין, שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו, וכתוב מימין ה' נאדר בפת וגו'. מצינו שמאל שהחזר לימין, וימין לשמאל. הרי גבורה לשמאל (לימין).

וענו כבד על הדר וגו' - ענו חזק ששקוע במקומו, שלא לזקת. וקל שפר חזק מאד - מתוך הענו חזק היה יוצא אותו הקול, כמו שנגמר (דברים ה) ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך.

אמר רבי יהודה, שלש חשכים היו, שכתוב חשך ענו וערפל. ואותו קול היה יוצא פנימי מכלם. אמר רבי יוסי, הפנימי של הכל היה, שבו כתוב קול גדול ולא יסף.

אמר רבי אבא, כתוב וכל העם ראים את הקולות. ראים? שומעים היה צריך להיות! אלא כך שנינו, אותם קולות היו נחקקים באותו חשך וענו וערפל ונראים בהם כמו שנגראה גוף, וראים מה שראים, ושומעים מה ששומעים מתוך אותו חשך וערפל וענו, ומתוך אותו מראה שהיו ראים, היו מאירים באור עליון, ויודעים מה שלא ידעו דורות אחרונים שבאו אחריהם.

וכלם היו ראים פנים בפנים, זהו שכתוב פנים בפנים דבר ה' עמכם. ומה היו ראים? שנה רבי יוסי, מהאור של אותם הקולות, שלא היה קול, שלא היה מאיר באור, שמסתכלים בו כל הגנזים, וכל הנסתרים, וכל הדורות שיבאו עד מלך המשיח. ומשום כך כתוב וכל העם ראים את הקולות. ראים - ראיה ממש.

אמר רבי אלעזר, וכל העם ראים, ראים - כמו שנאמר, שראו מהאור של אותם הקולות מה שלא ראו דורות אחרונים אחרים. את הקולות - כמו שנאמר (ישעיה ו) ונארא את ה'. ונארא ה' לא כתוב, אלא את ה'. אף כאן, וכל העם ראים הקולות לא נאמר, אלא את הקולות.

כמו זה את השמים ואת הארץ. שהרי האתים שבתורה נתנו כדי להסתכל בתורה (בחכמה). כבד את אביד ואת אמה. (משלי ג) כבד את ה' מהונד. וכלם להכליל בהם דבר אחר. אף כאן את הקולות - לרבות אותו קול אחר למטה, שכוונס אותם אליו מה שיוצא מהם, שבו רואים ומסתכלים בחכמה עליונה כל הגזנים העליונים וכל הסודות הטמירים ונסתרים, מה שלא התגלה לדורות אחרונים שפאו אחריהם ולא לדורות שיבאו לעולמים עד הזמן שגבא מלך המשיח, שכתוב כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון.

ונתן הלפידם - בתחלה ברכים, ועכשו לפידים. הכל אחד. אבל משהתקנו בתקונים להראות, נקראו כך.

ונתן קול השפר - שנה רבי יצחק, כתוב (תהלים סב) אחת דבר אלהים שנים זו שמעתי, כמו שנאמר אנכי, ולא יהיה לך.

אמר רבי יהודה, קול בשופר היה צריך להיות! למה השפר? אלא אותו קול שנקרא שופר, שכתוב (ויקרא כה) ונעברת שופר תרועה בחדש השבעי בעשור לחדש ביום הכפרים. בזה נברא (נקרא) שופר.

אמר רבי יוסי, מה שופר מוציא קול, אש רוח ומים (דין חסד ורחמים), אף כאן הכל נכלל בזה, ומזה יוצאים הקולות האחרים.

אמר רבי אלעזר, קול שיוצא משופר, שמשמע ששופר אחד, וקול יוצא ממנו, ושופר בקיומו מצוי, ומשום כך כתוב קול השפר.

רבי יהודה אמר כך, קול השפר - השפר כתוב חסר, כמו שנאמר (דניאל ו) שפר קדם דריגוש. (שם ד) מלכי שפר עלך. (שם ג) שפר קדמי להחיה.

רבי שמעון אמר, קול השפר - מקום שקול יוצא ממנו נקרא שופר. עוד אמר רבי שמעון, בא וראה, קול השפר - מקום של קול, הינו שכתוב (דברים ח) כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. מה זה מוצא פי ה'? זה קול (ס"ר שיוצא משופר, וזה קול) השופר, הוא גדול מכל שאר הקולות התחתונים וחזק מכלם, שכתוב וקל שפר חזק מאד, ועל כל שאר הקולות לא נאמר חזק מאד. (אמר רבי שמעון) בקול השופר הזה הכל תלוי, וזהו שנקרא קול גדול, שכתוב קול גדול ולא יסף. ונקרא קול דממה דקה, אור המנורות, שהוא נד ונדקיק ומנפך ומאיר לכל.

דממה, מה זה דממה? אמר רבי שמעון, שצריך אדם לשחק ממנו ולחסם את פיו, כמו שנאמר (תהלים לט) אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני אשמרה לפי מחסום. דממה היא שתיקה שלא נשמעת החוץ. וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק, שראו מה שראו. ויגעו, כמו שנאמר (ישעיה ו) ויגעו אמות הספים מקול הקורא.

שנינו, מה כתוב ביחזקאל כשראה גבורות הנהגות הקדוש ברוך הוא, שכתוב (יחזקאל א) ונארא והנה רוח סערה באה וגו'. למה רוח סערה? אמר רבי יוסי, כדי לשפר ארבע מלכיות. אמר רבי יהודה, שנינו, רוח גדולה שמתעוררת בהנהגות הגבורה שלמעלה באה מן הצפון. לא כתוב מצפון אלא מן הצפון, מן אותו הצפון, אותו שנודע למעלה, אותו שטמיר וגנוז למעלה.

ענן גדול ואש מתלקחת, שהיה אחוז בו (ולא אחוז, אחוז בצדדיו) ולא היה אחוז בצדו לעורר הדיו, ששנינו, שלש פעמים ביום יונק אותו דין הקשה בממנים חקוקים מצד הגבורה. זהו שכתוב ואש מתלקחת, כדי לעורר בעולם.

ומה מבסס אותו? אותו שכתוב בו ונגה לו סביב. שאותו זהר שמקיף אותו מכל צדדיו מבסס אותו ומתקן אותו כדי שלא יהיה דין קשה ויוכלו בני אדם לסבל אותו.

ומתוכה כעין החשמל. שנינו, ומתוכה - ומתוכה. כעין החשמל - מה זה חשמל? אמר רבי יהודה, חיות אש מדברות.

שנינו, אמר רבי יוסי, חשמל - מה שהיה לב לאש, שכתוב מתוך האש כעין החשמל. ולא החשמל מתוך האש, מתוך אש שהיה לתוך אש. כעין החשמל, שהיה אחר ארבע דרגות, שכתוב רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת, ונגה לו סביב. ומתוכה כעין החשמל מתוך האש, אותו שכתוב בו ואש מתלקחת.

שנינו, רבי יוסי בר רבי יהודה אמר, ראו ישאל כאן מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, וכלם נדבקו בחכמה עליונה נכבדה. חמש דרגות של קולות ראו ישאל בהר סיני, ובחמש הדרגות הללו נתנה תורה. דרגה חמישית הוא, שכתוב קול השפר. כנגדם ראה יחזקאל חמש דרגות שהן חוץ לאלה, שהם: רוח



סַעֲרָה, עֵנָן גָּדוֹל, וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת, וְנִגְהָ לֹו סָבִיב, כְּעֵינִי הַחֲשֹׁמֶל.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, בִּישְׂרָאֵל כְּתוּב (דְּבָרִים ה') פָּנִים בְּפָנִים דָּבָר ה' וְגו'. בִּיחְזָקָאֵל כְּתוּב כְּעֵינִי, וְדַמּוּת, כְּמִי שְׂרׁוּאָה אַחֵר כְּתוּבִים רַבִּים, כְּמִי שְׂרׁוּאָה אָדָם אַחֵר כְּתוּב. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִה שְׂרָאוֹ יִשְׂרָאֵל - לֹא רָאָה נְבִיא אַחֵר. כָּל שֶׁכֵּן מִה שְׂרָאָה מִשֶּׁה שְׁלֹא רָאָה נְבִיא אַחֵר (כָּל שֶׁכֵּן אָדָם אַחֵר). אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שְׁמוֹת ל"ד) וְיָהִי שֵׁם עִם ה', וְלֹא בְּמִרְאָה אַחֵר, כְּכַתּוּב (בְּמִדְבָּר ל"ד) וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוּת.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בֹּא וְרָאָה, כְּתוּב הִיָּה הִיָּה דָבָר ה'. נְבִיאָה לִשְׁעָתָה הִיָּתָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לְקִיּוּם הוּא בֹּא, שֶׁהַצֵּרֶךְ לִהְיוֹת בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל, לְהוֹדִיעַ שֶׁהָרִי לֹא עָזַב אוֹתָם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבְכָל מְקוֹם שִׁישְׂרָאֵל מִתְפָּזְרִים בְּגִלּוֹת, הוּא שְׂרוֹי עִמָּהֶם.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, הִיָּה הִיָּה - שְׂרָאָה וְלֹא רָאָה, שֶׁעוֹמֵד בְּאוֹתָם דְּבָרִים וְלֹא עוֹמֵד. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְאִרְאָה כְּעֵינִי הַחֲשֹׁמֶל, וְלֹא חֲשֹׁמֶל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל מִה כְּתוּב בָּהֶם? וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת. כָּל אֶחָד וְאֶחָד רָאָה כְּרָאוּי לוֹ.

שְׁשִׁנִּי, כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָיוּ עוֹמְדִים שׁוֹרֹת שׁוֹרֹת, תַּחּוּמִּים תַּחּוּמִּים, וְכִמּוֹ שְׂרָאוּי לָהֶם רָאוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

הַשְׁלָמָה מִהַהֲשַׁמְטוֹת (סִימָן א)

(שְׁמוֹת כ') וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֵת הַלְפִידִם. וְכִי רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת? אֵלָּא וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת, אוֹתָם קוֹלֹת שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כ"ט) קוֹל יְיָ עַל הַמַּיִם אֵל הַכְּבוֹד הִרְעִים. קוֹל יְיָ בִּפְתָח. וְאוֹמֵר (יִשְׁעִיָּה י') בִּכְחַד יְדֵי עֲשִׂיתִי. וְאוֹמֵר (שִׁם מ"ח) אִף יְדֵי יִסְדֶּה אֶרֶץ. (תְּהִלִּים כ"ט) קוֹל ה' בְּהִדְר. וְאוֹמֵר (שִׁם ק"א) הוֹד וְהִדָּר פָּעִלוּ וְצִדְקָתוֹ. (שִׁם כ"ט) קוֹל יְיָ שִׁבְרָ אֶרְצוֹ, זֶה קֶשֶׁת שֶׁמִּשְׁבֶּרֶת עֲצֵי אֶרְצוֹ וְעֲצֵי בְרוֹשִׁים. (שִׁם) קוֹל יְיָ חִצָּב לְהַבּוֹת אֵשׁ, זֶה שֶׁעוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּין הָאֵשׁ וּבֵין הַמַּיִם, שֶׁחוֹצֵב כֹּחַ הָאֵשׁ וּמוֹנֵעַ אוֹתוֹ מִלְּחַדֵּף הַמַּיִם גַּם מוֹנֵעַ מִלְּכַבּוֹתוֹ. (שִׁם) קוֹל יְיָ חִיל מִדְּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם י"ח) וְעֵשֶׂה חֶסֶד לְמִשְׁחִחוֹ לְדוֹד וּלְזֶרְעוֹ עַד עוֹלָם. יוֹתֵר מִן הַמִּדְּבָר. (שִׁם כ"ט) קוֹל יְיָ יְחִלֵּל אֵילֹת וְיִחְשֹׁף יַעֲרֹת וּבְהִיכֹלוֹ כָּלוּ אִמֵּר כְּבוֹד, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ב') הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבָּאוֹת אוֹ בְּאֵילֹת הַשָּׂדֶה. הֵא לְמִדְתָּ שֶׁבִּשְׁבַּע קוֹלֹת נִתְּנָה הַתּוֹרָה, וּבְכָלֶם נִגְלָה עֲלֵיהֶם אֲדוֹן הָעוֹלָם וְרֹאִים, וְהִנֵּנוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת ב') וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת.

כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר, (תְּהִלִּים י"ח) וַיֵּט שְׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו. וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר, (שְׁמוֹת כ') כִּי מִן הַשְּׁמַיִם דִּבְרַתִּי עִמָּכֶם. הֵא כִּיצַד? אֲשׁוּ הַגְדוּלָּה הִיָּתָה בְּאֶרֶץ שֶׁהוּא קוֹל אֶחָד, וְשֶׁאֵר קוֹלֹת הָיוּ בְּשְׁמַיִם, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ד') מִן הַשְּׁמַיִם הִשְׁמִיעָה אֶת קוֹלוֹ לִישְׂרָאֵל וְעַל הָאֶרֶץ הִרְאָה אֶת אֲשׁוּ הַגְדוּלָּה וּדְבָרָיו שֶׁמִּעַתָּה מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. וּמִהִי גְדוּלָּה? וּמֵאלוֹ הִיָּה יוֹצֵא דְבוֹר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר וּדְבָרָיו שֶׁמִּעַתָּה מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

וּמִה (שִׁם) וְתִמּוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זִילְתִּי קוֹל? כִּמּוֹ שֶׁאֲמַר לָהֶם מִשֶּׁה לְיִשְׂרָאֵל (שִׁם) כִּי לֹא רֹאִיתֶם כָּל תִּמּוּנָה. תִּמּוּנָה, וְלֹא כָּל תִּמּוּנָה. מִשֶּׁל לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה? לְמַלְךְ שֶׁהִיָּה עוֹמֵד עַל עֲבָדָיו מַעֲטָף בְּכִסּוֹת לְבָנָה, לֹא דִי לְאִימָת הַמֶּלֶךְ שִׁיִּסְתַּכְּלוּ בְּלְבוּשֵׁי, וְעוֹד רַחוּק הִיָּה הַמֶּלֶךְ וְשִׁמְעוּ קוֹלוֹ, יְכוּלִין לְרֹאוֹת גְּרוֹנוֹ? אֲמַרְתָּ לֹא. הָרִי לְמִדְתָּ שְׂרָאוֹ תִּמּוּנָה וְלֹא כָּל תִּמּוּנָה, וְהִנֵּנוּ שֶׁכְּתוּב, וְתִמּוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זִילְתִּי קוֹל. וְכְתוּב (שִׁם) קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים.

כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר, וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שׁוֹמְעִים. הֵא כִּיצַד? בְּתַחֲלָה רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת. וּמִה רָאוּ? שֶׁבַּע קוֹלֹת שֶׁאֲמַר דָּוִד, וְלִסּוֹף שִׁמְעוּ הַדְּבָר יוֹצֵא מִבֵּין כָּלֶם. וְהָרִי הֵם עֲשָׂרָה. שְׁחֲכִמִים אֲמָרוּ שֶׁכָּל הָאֲמִירוֹת כְּמִלָּה אַחַת, כֵּן כָּלֶן כְּמִלָּה אַחַת נֶאֱמָרוּ. וְהָיוּ שֶׁבַּע מֵאֲמִירוֹת שֶׁבַּע קוֹלֹת. וְעַל זֶה נֶאֱמַר, קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים וְתִמּוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זִילְתִּי קוֹל. הָרִי לְמִדְתָּ שֶׁכָּלֶם כְּאֶחָד מִדְּבוֹר אֶחָד נֶאֱמָרוּ. וּבַעֲבוּר שְׁלֹא יִטְעוּ יִשְׂרָאֵל לֹאמֵר, אַחֲרִים יַעֲזֹרוּהוּ מִן הַמַּלְאָכִים, אִף קוֹלוֹ לְבִדּוֹ לֹא יוּכַל לִהְיוֹת חֲזָק כָּל כָּד, בַּעֲבוּר כָּד חֲזָר וּכְלָלֶם.

דְּבָר אַחֵר, שֶׁלֹא יִאֲמָרוּ הָעוֹלָם, הוּאֵיל וְהֵם עֲשָׂרָה מֵאֲמִירוֹת לַעֲשָׂרָה מַלְאָכִים, שֶׁמָּא לֹא יוּכְלוּ לְדַבֵּר עַל פִּה אֶחָד, כְּתוּב בּוֹ "אֲנִכִּי", וְכָלֶל כָּל הָעֲשָׂרָה. וּמִה הָעֲשָׂרָה מַלְכִּים? שֶׁבַּע קוֹלֹת וְשִׁלְשָׁה מֵאֲמָרִים. וּמִה אוֹמְרִים? שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים כ"ו) וַיִּי הָאֱמִירָה הַיּוֹם. וּמִהֶם הַשְּׁלִשָּׁה? שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי ד') רִאשִׁית חֲכָמָה קִנְה חֲכָמָה וּבְכָל קִנְיָן קִנְה בִּינָה. כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב ל"ב) וְנִשְׁמַת שְׁדֵי תַבִּינִם. נִשְׁמַתוֹ שֶׁל שְׁדֵי, הִיא תַבִּינִם. שְׁלִישִׁית מִה הִיָּתָה? כִּמּוֹ שֶׁאֲמַר לוֹ אוֹתוֹ גִּבֹר זָקֵן לְאוֹתוֹ תִּינוּק, בְּמִפְּלֵא מִמֶּה אֵל תִּדְרֹשׁ וּבְמִכְסָּה מִמֶּה אֵל תִּחְקֹר. בְּמִה שֶׁהִרְשִׁיתִּיךָ הַתְּבוּנָה, אֵין לָךְ עֹסֶק בְּנִסְתָּרוֹת.

שְׁשִׁנִּי, (מִשְׁלִי כ"ה) כְּבֹד אֱלֹהִים הַסֵּתֵר דְּבָר. מִה הַדְּבָר, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קי"ט) רֹאשׁ דְּבָרָךְ אֲמַת. (מִשְׁלִי כ"ה) וּכְבֹד מַלְכִּים חֲקֹר דְּבָר. מִה הַדְּבָר? שֶׁכְּתוּב (שִׁם) דְּבָר דְּבָר עַל אֶפְנָיו. אֵל תִּקְרִי אֶפְנָיו, אֵלָּא אוֹפְנָיו: (עַד כֵּאֵן מִהַהֲשַׁמְטוֹת)

אמר רבי שמעון, ראשי העם לבדם, ראשי השבטים לבדם. הנקבות לבדן. חמש דרגות לימין, וחמש דרגות לשמאל. זהו שכתוב (דברים כט) אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריתכם כל איש וגו'. הרי חמש דרגות לימין. וחמש דרגות לשמאל מה הן? הינו שכתוב טפכם, נשיכם, וגרף אשר בקרב מחניך, מחטב עציד, עד שאב מימך. הרי חמש דרגות לשמאל.

כל הדרגות התתקנו כמו שלמעלה. כנגדם ירשו ישראל ירשת עולמים, עשר אמירות, שבהן תלויות כל המצוות וכל הזכויות וכל ירשת נחלה, שהם החלק הטוב של ישראל.

שנינו, באותה השעה שהתגלה הקדוש ברוך הוא לישראל בהר סיני, היו רואים כל ישראל כמי שרואה אור בעששית, ומאותו אור היה רואה כל אחד ואחד מה שלא ראה יחזקאל הנביא.

מה הטעם? משום שאותם קולות עליונים התגלו (נחקקו) באחד, כמו שאמרנו, שכתוב וכל העם ראים את הקולות. אבל ביחזקאל, השכינה נגלתה במרכבותיה ולא יותר, והיה רואה כמי שרואה אחר כתלים רבים.

אמר רבי יהודה, אשרי חלקו של משה, שכתוב בו וירד ה' על הר סיני ויקרא ה' למשה. אשרי דורו, שכתוב בו ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני.

בא וראה, כתוב מימינו אש דת למו, שהרי מימין התגלה מה שהתגלה. מה בין זה לזה? אמר רבי יוסי, כאן בסיני - ראש וגוף המלך, שכתוב (שמואל ב כב) ויט שמים וירד. ובמקום שיש ראש יש גוף. אבל ביחזקאל כתוב ותהי עליו שם יד ה', שהתגלתה היד ולא הגוף. ושנינו, אפלו ביד, יד ה' עליונה, יד ה' תחתונה.

בא וראה, כתוב נפתחו השמים ואראה מראת אלהים. מראת כתוב חסר, להראות שבשביל השכינה זה נאמר, שהרי ואראה מראת חסר, מראה אחד. אמר רבי יוסא, וכי שכינה לא הכל? אמר רבי יוסי, לא דומה ראש המלך לרגלי המלך, אף על גב שהכל נמצא בגוף המלך.

בא וראה, בישעיהו כתוב (ישעיה ו) וארא את ה'. ביחזקאל כתוב ואראה מראת אלהים. כאן את, שם מראת. מה שראה זה - ראה זה. אשרי חלקו של משה, שלא היה נביא נאמן שלם כמותו.

וארא את ה', את דוקא. ואראה מראת אלהים, מראת דוקא. ובדרגה אחת היו. אם כן, אז למה לא פרש ישעיה כל זה? אמר רבי יוסי, זה כלל וזה פרט. מה הטעם יחזקאל פרש את כל זה? אלא הכל הצטרף בשביל ישראל, שיידעו את החבה שחבב אותם הקדוש ברוך הוא, ששכינתו ומרכבותיו באו לדור ביניהם בגלות.

אמר רבי חייא, בארץ כשדים? והרי כתוב (ישעיה כג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה. למה התגלתה שם שכינה? אם תאמר בשביל ישראל - היה טוב שתשרה שכינה בתוכם ולא תתגלה. אלא כן שנינו, אם לא היה נגלית, לא היו יודעים.

וזה שהתגלתה, מה כתוב? על נהר כבר. על המים. במקום שלא נטמא ולא שורה טמאה. ואותו נהר היה אחד מארבעה נהרות שיוצאים מגן עדן, שכתוב על נהר כבר. מה זה כבר? שכבר היה במקום ששכינה שורה עליו, וכתוב ותהי עליו שם יד ה', שם ולא במקום אחר.

אמר רבי חייא, כתוב ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראיהן דמות אדם להנה. שנינו, בסוד עליון ארבע חיות יש שהן לפני ולפנים החיכל הקדוש, והן ראשונות, העתיקים מהעתיק הקדוש, כלל השם העליון. ויחזקאל ראה דמות המרכבות העליונות, שהרי הוא ראה במקום שלא היה מאיר כל כך. שנינו, כמו שלמעלה יש למטה מהם, וכן בכל העולמות כלם אחוזים זה בזה וזה בזה.

ואם תאמר שהוא ראה יותר למעלה - שנינו, משה ראה באספקלריה שמאירה, וכל הנביאים לא ראו אלא מתוך אספקלריה שאינה מאירה, שכתוב ואראה מראת אלהים. וכתוב (במדבר יב) אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע וגו' לא כן עבדי משה וגו', וכתוב פה אל פה אדבר בו.

אמר רבי יוסי, בא וראה שכל הנביאים כלם לגבינו כנקבה לגבי הזכר, שכתוב פה אל פה אדבר בו ומראה. ולשאר הנביאים (כתוב במראות, ולמשה - ה') במראה אליו אתודע, במראה ולא מראות. כל שכן יחזקאל, שאפלו מראה לא כתוב בו, אלא מראת חסר, וכל שכן שכתוב במשה ולא בחידות, אלא כל דבר על בריו. אשרי הדור שהנביא הזה שרוי בתוכם.

אמר רבי יוסי ברבי יהודה, פנים בפנים ראו ישראל את זיו כבוד מלכם, (של רבונם) ולא היו בהם סומים וחגרים וקטעים וחרשים. סומים - משמע שכתוב וכל העם ראים. חגרים - שכתוב ויתנצבו בתחתית החר. קטעים וחרשים - נעשה ונשמע. ולעתיד לבא כתוב (ישעיה לה) אז ידלג כאיל פסח ותרו לשון אלם.

וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. רבי יהודה פתח, (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה'

יְשַׁמִּיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. בְּכִמָּה דָּרָכִים הֵעִידָה הַתּוֹרָה בְּאֵדָם שֶׁלֹּא יִחָטֵא לִפְנֵי רְבוּנוֹ. בְּכִמָּה דָּרָכִים נִתְּנָה לוֹ עֲצָה שֶׁלֹּא יִסְטֶה מִדְּרָכָיו יָמִין וּשְׂמָאל. בְּכִמָּה דָּרָכִים נִתְּנָה לוֹ עֲצָה אֵיךְ לָשׁוּב לִפְנֵי רְבוּנוֹ וְיִמְחַל לוֹ.

שְׁשֻׁנֵינוּ, שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִיָּנִי עֲצָה נִתְּנָה תּוֹרָה לְאֵדָם לִהְיוֹת שְׁלֵם בְּרְבוּנוֹ, מְשׁוּם שֶׁרְבוּנוֹ רוֹצֶה לְהִיטִיב לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּלְעוֹלָם הַבָּא, וְיוֹתֵר לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָיָה שְׁשֻׁנֵינוּ, כָּל מִי שֶׁהִשְׁתַּלֵּם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֵדָם - מֵאוֹתָן טוֹבוֹת שְׂזוּכָה בָּהֶם לְעוֹלָם הַבָּא הַשְּׁתֵּלֶם בָּהֶם. מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁהַעוֹלָם הַבָּא הוּא שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. (וְאִם תֹּאמַר שֶׁהַעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ שֶׁלֹּא אֵלָּא)

וְכֵן שְׁשֻׁנֵינוּ, הַעוֹלָם הַזֶּה כִּנְגַד הַעוֹלָם הַבָּא אֵינוֹ אֵלָּא כְּפִירוֹזְדוֹר לְטִרְקִלִין. (מְשׁוּם כֵּן הַעוֹלָם הַבָּא הוּא שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא) וְכִשְׂזוּכָה אוֹתוֹ הַצַּדִּיק - בְּשֵׁלוֹ הוּא זוּכָה. שְׁשֻׁנֵינוּ, כְּתוּב (דְּבָרִים ב) וְנִחַלְתָּ לֹא יִהְיֶה לוֹ בְּקֶרֶב אָחִיו. מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁהוּא נִחַלְתּוֹ. אֲשֶׁרִי חָלְקוּ מִי שְׂזוּכָה לְחֶלֶק יִרְשָׁה עָלֵינוּ זֶה. זוּכָה בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּבִבְיַת שֶׁל הַעוֹלָם הַזֶּה. כֵּן בְּעוֹלָם הַבָּא וּבִבְיַת הָעֲלִיּוֹן הַקְדוֹשׁ, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נו) וְנִתְּנִי לָהֶם בְּבִיטִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְשֵׁם. אֲשֶׁרִי חָלְקוּ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁמְדוֹרֵו עִם הַמֶּלֶךְ בְּבִיטִי.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֲשֶׁרִי חָלְקוּ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק שְׂזוּכָה לָזֶה, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נח) אֲזִי תִתְעַנֵּג עַל ה'. לֹא כְּתוּב עִם ה', אֵלָּא עַל ה'. מָה זֶה עַל ה'? מְקוֹם שְׁעֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים נִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ וְתֹאבִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קכא) מֵאֵין גָּבַל עֲזָרִי. וְכְתוּב (דְּנִיָּאל ז) וְעַד עֲתִיק הַיָּמִים מִגִּיעַ וּלְפָנָיו הַקְרִיבוּהוּ. וְתִשׁוּקֶת וְעֵנָג הַצַּדִּיקִים לְהִסְתַּכֵּל לְאוֹתוֹ זִיו, שֶׁכָּל זִיו יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וּמִמֶּנּוּ נִמְשָׁכִים כָּל אוֹתָם הַכְּתָרִים.

עוֹד אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁשֻׁנֵינוּ בְּפִסּוּק זֶה אֲזִי תִתְעַנֵּג עַל ה', בְּסוּף הַפִּסּוּק מָה כְּתוּב? וְהִרְכַּבְתִּידָּ עַל בְּמִתִּי אֶרֶץ, עַל אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא בְּמִתִּי אֶרֶץ, הוּא לְמַעַלָּה מֵהָאֶרֶץ הַזֶּה. וְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא בְּמִתִּי אֶרֶץ, הֵינּוּ שְׁמַיִם, וְהֵינּוּ שְׁכָתוֹב עַל בְּמִתִּי אֶרֶץ.

עַל ה' - אָמַר רַבִּי אֲבָא, לֹא כְּתוּב אֲזִי תִשָּׁב, אֵלָּא אֲזִי תִתְעַנֵּג עַל ה', הֵינּוּ שְׁמַיִם, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים נז) רִוְמָה עַל הַשְּׁמַיִם אֱלֹהִים. וְהִרְכַּבְתִּידָּ עַל בְּמִתִּי אֶרֶץ, הֵינּוּ אֶרֶץ הַחַיִּים, מִמְשָׁמַע שְׁכָתוֹב עַל בְּמִתִּי, לְהַכְלִיל צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם שֶׁנִּקְרָאוּ בְּמִתִּי אֶרֶץ, וְהֵינּוּ שְׁמַיִם שֶׁלְמַעַלָּה וְאֶרֶץ שֶׁלְמַעַלָּה. וְהַדְּבָר שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן כֵּן הוּא, וְהַכָּל אַחַד, שְׁכָתוֹב וְעַד עֲתִיק הַיָּמִים מִגִּיעַ וְגו', וְכָל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ עוֹלָם לְמְקוֹם אַחַד.

אָמַר רַבִּי אֲבָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, יֹאמַר לִי מוֹרִי, פִּסּוּק זֶה כָּלוּ בָּמָה בְּאַרְנֵי אוֹתוֹ, שְׁכָתוֹב אֲזִי תִתְעַנֵּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּידָּ עַל בְּמִתִּי אֶרֶץ וְהִאֲכַלְתִּידָּ נִחַלְתָּ יַעֲקֹב אֲבִידָּ? אָמַר לוֹ, הֲרִי הַכָּל נִאֲמַר כְּבֹר, שֶׁתִּפְגְּנוֹק וְעַדוֹן עַל ה' כְּתוּב, מְקוֹם שֶׁהוּא לְמַעַלָּה, וְכְתוּב וְעַד עֲתִיק הַיָּמִים מִגִּיעַ. עַל בְּמִתִּי אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְהִאֲכַלְתִּידָּ נִחַלְתָּ יַעֲקֹב אֲבִידָּ, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כז) וְיִתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשְּׁמַיִם וְגו', וְהֵינּוּ נִחַלְתָּ יַעֲקֹב. וְהַבְּרָכָה שֶׁבִּרְךָ יַחֲזִק אֶת יַעֲקֹב, עַל הַשְּׁמַיִם הַלָּלוּ הוּא אָמַר, וּבִרְכוּ בְּבִרְכָּה, שְׁעִתִּידִים בְּנֵי יַעֲקֹב, לְהַחְיֹת בְּאוֹתוֹ טַל לְעִתִּיד לָבֵא, שְׁכָתוֹב וְיִתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים, לָךְ וְלֹא לְאַחֵר. מִטַּל הַשְּׁמַיִם, שְׁבוּ עֲתִידִים הַמַּתִּים לְהַחְיֹת לְעִתִּיד לָבֵא. שְׂיוֹצֵא מִהַעֲתִיק לְזַעִיר אֲנִפִּין וְשׁוֹרָה בְּשְׁמַיִם הַלָּלוּ. הַתְּבוּנָה רַבִּי אֲבָא וְאָמַר, עֲכָשׁוּ נִשְׁמַע הַכָּל, וְנִמְצָאָת בְּרַכַּת יַחֲזִק עֲלִיּוֹנָה מִמֶּה שֶׁחֲשַׁבְתִּי.

שְׁשֻׁנֵינוּ, מִי יִמְלֵל גְּבוּרַת ה'. מִי יִמְלֵל? מִי יַדְבֵּר הִיא צְרִידָּ לְהִיּוֹת! אָמַר רַבִּי חִיָּא, כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר (דְּבָרִים כג) וְקִטְפַת מְלִילַת בִּידָּ. גְּבוּרַת ה', שְׂרָבִים הֵם וְיוֹצֵאִים מִגְּבוּרָה אַחַת. וְשְׁשֻׁנֵינוּ, גְּבוּרָה עֲלִיּוֹנָה אַחַת, עֲטָרַת הַעֲטָרוֹת, מִתְעַטָּרֶת, וְיוֹצֵאִים מִמֶּנָּה חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים, מִהֶם יִמְיָנָה וּמִהֶם שְׂמָאלָה, וְכָל אַחַת נִקְרָאָת גְּבוּרָה, וְכָל אַחַת מִתְעַטָּרֶת בְּאוֹרוֹת שֶׁל חֲקִיקוֹת גְּבוּהוֹת, וְכָלֶם נִקְרָאוֹת גְּבוּרוֹת ה'.

אָמַר רַבִּי חִיָּא, גְּבוּרַת ה' חֲסֵר כְּתוּב, שֶׁהָיָה כָּלֶם כָּלוּלִים בָּזֶה. יְשַׁמִּיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ - זֹהִי שְׁכִינַת זִיו כְּבוֹד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוֹב וְתִהְלֶתוּ מְלָאָה הָאֶרֶץ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב) וְנִהַר יֹצֵא מַעַדָּן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן וְגו', שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן וְגו'. הָרִי אֵלָּה נִקְרָאִים בְּשִׁמּוֹת, וְאַרְבָּעָה הַלָּלוּ מֵאוֹתוֹ נִהַר שְׂיוֹצֵא הֵם נִמְשָׁכִים. מָה שֵׁם אוֹתוֹ הִנֵּהר שְׂיוֹצֵא? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׂמוֹ יוֹבֵל, שְׁכָתוֹב (יִרְמִיָּה יז) וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו, וְכְתוּב וְלֹא יִמִּישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי. מָה הַטַּעַם לֹא יִמִּישׁ? מְשׁוּם שֶׁעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו. וְעַל זֶה כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה נח) וְכִמְּוָצֵא מִיָּם אֲשֶׁר לֹא יִכְבְּבוּ מִיָּמִיו. וּמְשׁוּם כֵּן כְּתוּב יֹצֵא, יוֹצֵא וְאֵינוֹ פּוֹסֵק.

שְׁשֻׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב וְיַדְבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים וְגו'. וְיַדְבֵּר, כֵּדִי לְהַכְרִיז דְּבָרִים. שְׁשֻׁנֵינוּ, בְּשִׁעָה שֶׁהִתְגַּלָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִתְחִיל לְדַבֵּר, עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים הִתְחַלְּלוּ, וְנִצְאוּ נִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְשְׁשֻׁנֵינוּ, אוֹתוֹ דְּבוֹר הִיא טַס מְלַמַּעַלָּה לְמַטָּה, וְנִחְזֵק בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַעוֹלָם וְעוֹלָה וְיורֵד. כְּשֶׁעוֹלָה, נִשְׁאָב מִהָרִי אֶפְרַסְמוֹן זָד, וְנִשְׁאָב בְּאוֹתוֹ טַל שֶׁלְמַעַלָּה וְסוֹבֵב סָבִיב יִשְׂרָאֵל, וְשָׁבָה בָּהֶם נִשְׁמַתָּם, וְסוֹבֵב וְנִחְזֵק בְּמִקְוָמוֹ בְּלוּחוֹת אֲבֹן. וְכֵן כָּל מְלָה וּמְלָה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל מְלָה וּמְלָה הִיָּתָה מְלָאָה בְּכָל אוֹתָם טַעֲמִים, בְּכָל אוֹתָם דְּבָרִי גְּזוּרוֹת, שְׂכָר וְעִנְשִׁים, סוֹדוֹת וְסִתְרִים כְּאוֹצָר (כְּצִנְנָת) זֶה שְׁמָלָא מִן הַכָּל.

ובשעה שהיה יוצא אותו הדבור, נראה אחד. וכשהיה נחקק במקומו, נראו באותו הדבור שבעים ענפים שנקנסים לתוכה, וחמשים כתרים חסר אחד מצד זה, וחמשים חסר אחד מצד האחר, כמו הפטיש הזה בזמן שהוא מכה בסלע, כמו שנאמר (ירמיה כג) וכפטיש יפוצץ סלע. והיו כל ישראל רואים עין בעין והיו שמחים.

וכל הדורות האחרונים הזדמנו לשם, וכלם קבלו תורה בהר סיני, שכתוב (דברים כט) כי את אשר ישנו פה וגו' ואת אשר איננו פה עמנו היום. וכלם כל אחד ואחד פראוי לו, וכלם רואים ומקבלים דברים.

אלהים - זו גבורה. את - שנקלל בזמין, כמו ששינונו את השמים שהוא זמין, ואת הארץ שהוא שמאל, שכתוב (ישעיה מח) אף נדי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים. וזמין זה הוא את. כל - לכלל את כל שאר הכתרים. הדברים - מתקשרים זה בזה. האלה - כל אותם טעמים, כל אותם סודות, כל אותם סתרים, גזרות וענשים.

לאמר - להיות ירשה לכל, שכתוב (דברים לג) תורה צוה לנו משה מורשה וגו'. שאם תאמר, לגלות מה שלא הצטרף לגלות לכל אדם - כתוב אנכי ה' אלהיך. כמו שאני טמיר ונסתר, כך יהיו הדברים הללו טמירים ונסתרים בלבד.

דבר אחר וידבר אלהים - אחד. את כל הדברים האלה לאמר - הרי חמש דרגות אחרות. רבי יהודה אמר, וידבר אלהים - גבורה. את - זמין. כל - זה וזה (האלה - אותם שנתגלו, וכל העם ראים את הקולות. דבר אחר, כל -). אמר רבי יצחק, לכלל את אברהם, שכתוב וה' ברוך את אברהם בכל.

הדברים - לכלל שאר הכתרים המכסים. האלה - אלו שהתגלו, וכתוב וכל העם ראים את הקולות. לאמר - זהו שכתוב (משלי יב) אשת חיל עטרת בעלה. וכתוב (ירמיה ג) לאמר הן ישלח איש את אשתו.

אמר רבי יצחק, למה נתנה תורה באש וחשכה, שכתוב והקר בער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל. שכל מי שישתדל בתורה, ינצל מאש אחרת של הגיהנם ומהחשך שמחשיכים כל שאר העמים לישראל, שבזכות אברהם נצלו ישראל מאש הגיהנם.

ששינונו, אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם, כל זמן שבניך ישתדלו בתורה, הם ינצלו מאלה, ואם לא - הרי אש הגיהנם תשלט בהם וישתעבדו בין העמים. אמר לו, בשני קשרים לא יקומו הדברים, אלא אם נוח לפניך - שינצלו מאש הגיהנם, וישתעבדו בין העמים עד שישונו אלה. אמר לו, לפה זה נדאי. זהו שכתוב (דברים לב) אם לא כי צורם מקרם. מיהו צורם? זהו אברהם, שכתוב (ירמיה ג) הביטו אל צור חצבתם. וה' הסגירם - זה הקדוש ברוך הוא שהסכים על דו.

אמר רבי יהודה, מיום שיצאו ישראל ממצרים עד היום שנתנה בו תורה היו חמשים יום, מה הטעם? אמר רבי יהודה, משום אותן שנות היובל, שכתוב (ויקרא כה) וקדשתם את שנת החמשים שנה.

שינונו, אמר רבי שמעון, אותו היובל הוציא את ישראל ממצרים. ואם תאמר שיובל ממש, אלא מצד היובל זה הנה, ומצד היובל התעורר דין על המצרים, ולכן חמשים אלה היו של היובל.

שינונו, כנגד זה חמשים פעמים נאמר ונזכר בתורה הנהגות מצרים, וכלם הם שבחים: אשר הוצאתיך. ויצאך. כי ביד חזקה הוציאתך. וכל הפעמים הם חמשים, ולא יותר. משום שהכל התעטר ביובל. ומצד היובל הכל בא. ולכן תורה שבאה מגבורה התעטרה בזמין, שכתוב (דברים לג) כי מימינו אש דת למו. ושינונו, חמשה קולות היו, וכלם נראו בהם ונקללו בהם והתעטרו בזה.

אמר רבי שמעון, באותו זמן שקבלו ישראל תורה, היובל הזה עטר בעטרוותיו את הקדוש ברוך הוא כמלך שהתעטר בתוך חילו, שכתוב (שיר ג) צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו. מי זו אמו? זה היובל, והיובל התעטר בשמחה באהבה בשלמות, שכתוב (תהלים קיג) אם הבנים שמחה. מי זו אם הבנים? אמר רבי שמעון, זה היובל.

אמר רבי יהודה, על זה כתוב (משלי כג) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך. מי זה אביך ואמך? אמר רבי יהודה, כמו שבארוה בספרא דאגויותא, שכתוב ערות אביך וערות אמך לא תגלה. אוי למי שמגלה ערוותם.

שינונו, אמר רבי יצחק, בשעה שהקדוש ברוך הוא התגלה בהר סיני, הזדעזע הקר, ובשעה ששינוני הזדעזע, כל שאר הרי העולם הזדעזעו והיו עולים ויורדים, עד שהושיט הקדוש ברוך הוא ידו עליהם והתישבו, וקול יוצא ומכריז, (תהלים קיד) מה קץ הים כי תנוס הייך ותשב לאחור, הקרים תיךקדו כאילים וגו'.

והם שבים ואומרים, מלפני אדון חולי ארץ. אמר רבי יצחק, מלפני אדון - זו האם, שכתוב אם הבנים שמחה. חולי ארץ - זו האם התחתונה. מלפני אלוה יעקב - זהו האב, שכתוב בני בכרי ישראל. ועל זה כתוב בעטרה שעטרה לו אמו.

מה זה בעטרה? אמר רבי יצחק, ככתוב (שמואל-א כג) ושאול ואנשיו עטרים אל דוד. משום שמתעטר בלבו ובאדם ובירק, בכל הגונים שכלם כלולים בו ומקפים בו. אמר רבי יהודה, בעטרה שעטרה לו אמו, מי זו העטרה? שכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר, וכתוב (שם ס) ובית תפארתו אפאר.

אמר רבי יצחק, תורה נתנה באש שחרה על גבי אש לבנה, לכלל זמין בשמאל, ושמאל שחזור להיות זמין, שכתוב מימינו אש דת למו.

אמר רבי אבא, בשעה שעשן של סיני היה יוצא, עולה אש, ומתעטר באותו עשן בגלוי כאשכול הזה, ועולה ויורד, וכל הריחות והבשמים של גן עדן היה מעלה אותו עשן במראה של לבן ואדם ושחר. זהו שכתוב (שיר ג) מקטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל.

אותו עשן מה היה? אמר רבי יצחק, שכינה שנגלתה לשם, שנאמר מי זאת עלה מן המדבר בתמרות עשן. אמר רבי יהודה, למה לך כל זה, הרי פסוק שלם הוא, שכתוב והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש ועל עשנו כעשן הכבשן. אשרי העם שראו את זה וידעו את זה.

אמר רבי חייא, כשנחקקו האותיות בלוחות האבן, היו נראים משני צדדים - מצד זה ומצד זה, והלוחות היו מאבן ספירינון, ונחקקו ונתפסו באש לבנה, והאותיות היו מאש שחרה, ונחקקים בשני צדדים - מצד זה ומצד זה.

אמר רבי אבא, הלוחות היו בעיניהם, והאותיות היו טסות ונראות בשני סוגי אש - אש לבנה ואש שחרה, להראות אחד זמין ושמאל, שכתוב (משלי ג) ארץ זמים בימינה בשמאלה וגו'. והרי כתוב מימינו אש דת למו. אלא מצד הגבורה זה היה, ונקללת בימין. ולכן אש לבנה ואש שחרה.

שנינו, כתוב (שמות לב) והלחת מעשה אלהים המה וגו'. (מעשה אלהים ודאי) אמר רבי יהודה, כתוב והלחת, אחד. שנים היו ונראים אחד. ועשר אמירות חקוקות בהם, חמש כלולות בחמש, להיות הכל זמין. מעשה אלהים המה ודאי.

רבי יצחק אמר, של ספירינון היו, ושתי אבנים היו, והאבנים היו סתומות. נשב הקדוש ברוך הוא ברוח, והתפשטו ונחקקו שני לוחות. רבי יהודה אמר, כעין ספירינון היו, (שהיתה אבן טובה) משמע שכתוב מעשה אלהים המה.

אמר לו, אם כך, ספירינון זה, שהיא אבן טובה וכבדה משאר האבנים, אינם מעשה של הקדוש ברוך הוא? אמר לו, בפה בארנו מעשה אלהים המה? המה דוקא. אלא בא וראה, כתוב והלחת מעשה אלהים. הלחת כתוב, ולא כתוב והאבנים מעשה אלהים המה.

אמר רבי שמעון, הכל אחד הוא, אבל שני הלוחות הללו, עד שלא נברא העולם היו, ונתעלו מערב שבת, ועשה אותם הקדוש ברוך הוא, ומעשיו היו.

ממה הם נעשו? שנינו, מאותו הטל העליון ששופע מן העתיק הקדוש. וכששופע ונמשך לשדה התפוחים הקדושים, נטל הקדוש ברוך הוא שתי טפות כפור מהם ונגלדו, ונעשו שתי אבנים יקרות. נשב בהן, והתפשטו לשני לוחות. זהו שכתוב מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא, כמו שכתוב (שמות לב) כתובים באצבע אלהים.

שנינו, אצבע אלהים - אותה אצבע עולה לעשרה, כמו שנאמר אצבע אלהים היא. וכל אצבע ואצבע עולה לעשרה, עד שנעשית יד שלמה, שכתוב (שמות יד) וירא ישראל את ה' והגדלה.

אמר רבי יהודה, חרות על הלחת - נקובים היו האבנים ונראו משני צדדים, חרות חקיקה של חקיקות. אמר רבי אבא, מצד זה נראה הצד האחר, ונקרא מכאן מה שכתוב בצד האחר.

רבי אלעזר אמר, בנס היו כתובים, שכל בני האדם היו אומרים ומעידים שהרי מכתב אלהים הוא ודאי, שהרי כל בני העולם לא יכלו לדעת אותם כמו שהיו.

לדעתם של האומרים נקובים היו, האם כתוב חרות בלחת? על הלחת כתוב. אלא כך שנינו, חמשה קולות הם לזמין וחמשה לשמאל, ואותם של השמאל כלולים בזמין. ומהזמין נראו אותם שבשמאל, וכאן הכל הוא זמין, ונקללו אלה באלה, מה שהיה בצד זה נראה לצד האחר, וקוראים את אותם האותיות. שהרי שנינו, השמאל הפך להיות זמין, שכתוב מימינו אש דת למו, ומשום כך מכתב אלהים הוא ודאי.

הכיצד? מה שהיה בצד הזה היה קורא בזה, אנכי ה' אלהיך. ומהאותיות הללו היה רואה וקורא

לא תרצח. ה' קורא לא יהיה לך, וה' רואה וקורא לא תנאף. וה' קורא לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא. וה' רואה וקורא לא תגנב. והכל מצד זה. וכך לכלם, ואז מצד האחר, וכלם פלולים זה בזה כגון זה. זהו שפיתוב (שם לג) מכתב אלהים הוא. מכתב אלהים הוא ודאי.

ויירד משה אל העם ויאמר אלהים. רבי יוסי אמר, מהי האמירה הזו שפיתוב ויאמר אלהים, ולא כתוב מה אמר? אמר רבי יצחק, בא וראה, דרך העולם הוא, כשבאה שמחה לאדם או כשבא צער - כשעדין לא יודע ממנו, לא יכול לסבל, שהרי לבו פורח לשעה. וכשיודע ממנו, עומד בקיומו ויכול לסבל. כל שכן פאו, (וכאן אינו פד) שהרי משה אמר להם כל מה שהיה אחר כך וחזק לבם בדברים, ולא יכלו לסבל. כל שכן אם לא היה אומר להם דבר. ומשום כך ויאמר אלהים בתחלה, וחזק לבם, ואחר כך ויידבר אלהים.

ועם כל זה לא יכלו לסבל, שהרי שנינו, אמר רבי יהודה אמר רבי חייא אמר רבי יוסי, כששמעו דברו של הקדוש ברוך הוא, פרחו נשמתם, ועלתה נשמתם של ישראל עד כסא כבודו להדבק שם.

אמרה תורה לפני הקדוש ברוך הוא, וכי לחנם הייתי מאלפים שנים טרם שנברא העולם!! לחנם כתוב בה (ויקרא יז) ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם, (שמות ל) ואל בני ישראל תדבר לאמר, (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים!! איפה הם בני ישראל? באותה שעה החזירה התורה את נשמות ישראל כל אחד ואחד למקומו. התורה חזקה ואחזה בנשמותיהם להחזיר אותן לישראל. זהו שפיתוב (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש. משיבת נפש ממש.

שנינו, כתוב וישב שלמה על כסא ה' למלך, כמו שפיתוב (מלכים א-ו) שש מעלות לכסא. רבי אבא אמר, שהלכנה עמדה בשלמות, ששנינו שבימי שלמה עמדה הלכנה בשלמות.

אימתי בשלמות? (שנינו, כתוב ותרב חכמת שלמה וגו'. מהו ותרב? אמר רבי אבא, שעמדה הלכנה בשלמותה. מהו בשלמותה? שעמדה בחמשה עשר, כמו ששנינו, אברהם. יצחק. יעקב. יהודה. פרוץ. חצרון. רם. עמינדב. נחשון. שלמון. בעז. עובד. ישי. דוד. שלמה. כשבא שלמה עמדה הלכנה בשלמות. זהו שפיתוב וישב שלמה על כסא ה' למלך. וכתוב שש מעלות לכסא. הכל כמו שלמעלה.

בימי צדקיה עמדה הלכנה בפגם ונפגמה, כמו שנאמר (ישעיה יג) וירח לא נגיה אורו. ששנינו, בימי צדקיה נפגמה הלכנה וחשכו פניהם של ישראל.

צא וחשב, רחבעם. אביה. אסא. הושפט. יהורם. אחזיהו. יואש. אמציהו. עזיהו. יותם. אחז. יחזקיהו. מנשה. אמון. יאשיהו. צדקיהו. וכשבא צדקיהו, נפגמה הלכנה ועמדה על פגם, שפיתוב (ירמיה נב) ואת עיני צדקיה עור. באותו זמן (איכה ב) השליך משמים ארץ. ארץ זו העברה מלפני שמים והתרחקה ממנו, ונחשכה הארץ הזו. (כלומר, שעמדה הלכנה בפגמיותה).

שנינו, בשעה שעמדו ישראל על הר סיני, התחילה הלכנה להאיר, שפיתוב (שמואל ב-כב) ויט שמים ויירד. מה זה ויירד? שקרב השמש ללכנה, והתחילה להאיר הלכנה, שפיתוב (במדבר כ) דגל מחנה יהודה מזרחה.

בהר סיני התמנה יהודה כשליט במלכות, שפיתוב (הושע יב) ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן. (רבי יצחק אמר מכאן, ויהודה עד רד עם אל, השלטון היה בשעה שהאל הזה שולטת מלכותו על הר סיני, באותה שעה מלכותו של יהודה) מה זה ועם קדושים נאמן? כשאמר הקדוש ברוך הוא לישראל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, נאמן היה יהודה לקבל מלכות, והתחילה הלכנה להאיר.

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וגו'. רבי אלעזר פתח, (משלי א) שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אבך. שמע בני מוסר אביך - זה הקדוש ברוך הוא. ואל תטש תורת אבך - זו כנסת ישראל. מי זו כנסת ישראל? זו בינה, כמו שפיתוב להבין אמרי בינה.

רבי יהודה אמר, מוסר אביך - זו היא חכמה. ואל תטש תורת אבך - זו היא בינה. רבי יצחק אמר, זה זה דבר אחד התפרשו. ששנינו, תורה יצאה מחכמה של מעלה. רבי יוסי אמר, מבינה יצאה, שפיתוב להבין אמרי בינה, וכתוב ואל תטש תורת אבך.

אמר רבי יהודה, תורה נכללה מחכמה ובינה, שפיתוב שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אבך. רבי אבא אמר, בכל היא נכללת. שפיון שנכללת בשני אלה, היא נכללת בכל - בחסד, בדיו ובירחמים. בכלם השלמות שהדבר צריך. אם המלך והגבירה מסכימים - הכל מסכימים. במקום שאלה נמצאים - כלם נמצאים.

רבי יוסי אמר, אנכי - זו השכינה, כמו שפיתוב (בראשית מו) אנכי ארד עמך מצרימה. ה' אלהיך. (הכל עולה למעלה להיות הכל אחד) (זו כנסת ישראל, שפיתוב ואל תטש תורת אבך) רבי יצחק אמר, אנכי - זו השכינה, ומפסיק הטעם, כמו שנאמר אנכי עשו בכורך. ה' אלהיך - זה הקדוש ברוך הוא, כמו

שְׁכָתוֹב (דברים ד) מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעֵךְ אֶת קוֹל. וְכָתוֹב אַתָּם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם. מִן הַשָּׁמַיִם (מִן הַשָּׁמַיִם מִמֶּשׁ, זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא).

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. אֲשֶׁר - מְקוֹם שֶׁהָכַל מֵאֲשָׁרִים אוֹתוֹ. הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - זֶה יוֹבֵל, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, מִצַּד הַיּוֹבֵל גָּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וּמִשּׁוּם כֵּן חֲמִשִּׁים פְּעָמִים נִזְכָּרָה יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּתּוֹרָה. חֲמִשִּׁים יָמִים לְקַבֵּלֶת הַתּוֹרָה. חֲמִשִּׁים יָמִים לַחֲרוֹת הָעֵבֶדִים.

מִבֵּית עֲבָדִים - כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת יב) הִכָּה כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְשָׁנִינוּ, הַכֹּתְרִים הַתַּחֲתוֹנִים הִלְלוּ שֶׁהַמִּצְרַיִם בְּטָחוּ בָהֶם. כְּמוֹ שֶׁיָּשׁ בֵּית לְמַעֲלָה - יֵשׁ בֵּית לְמַטָּה. בֵּית קְדוֹשׁ שֶׁלְמַעֲלָה, שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי כד) בְּחֻכְמָה יִבְנֶה בֵּית - בֵּית תַּחֲתוֹן לְמַטָּה שְׁאִינוֹ קְדוֹשׁ, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב מִבֵּית עֲבָדִים.

שָׁנִינוּ, בִּשְׁעָה שֶׁנֶּאֱמַר אֲנֹכִי, כָּל אוֹתוֹן מִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱחָזוּ בַּמִּלָּךְ הַקְדוֹשׁ הָעֲלִיוֹן בְּצַד (זֶה), כָּלֵם הָיוּ כְּלוּלוֹת בַּדָּבָר הַזֶּה.

כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה אַחֲזוּזוֹת בְּגוֹף הַמִּלָּךְ, (בַּמִּלָּךְ הַקְדוֹשׁ הָעֲלִיוֹן) מִהֵן בְּרָאשׁ הַמִּלָּךְ, וּמִהֵן בְּגוֹף, וּמִהֵן בִּידֵי הַמִּלָּךְ, וּמִהֵן בְּרִגְלָיו, וְאִין מִי שִׁיוֹצֵא מִגּוֹף הַמִּלָּךְ הַחוּצָה. וְלִכֵּן מִי שֶׁפָּשַׁע בְּמִצְוָה אַחַת שֶׁל הַתּוֹרָה, כְּמִי שֶׁפָּשַׁע בְּגוֹף הַמִּלָּךְ, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה ס) וְגָצְאוּ וְרָאוּ בַּפְּגִי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי, בִּי מִמֶּשׁ. אוֹי לְרָשָׁעִים שְׁעוֹבָרִים עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא יוֹדְעִים מַה הֵם עוֹשִׂים.

שְׁאֵמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא חֲטָא אֵלָיו, אוֹתוֹ מְקוֹם מִמֶּשׁ מְגַלָּה חֲטָאוֹ. (וְאֵמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּשׁ מְגַלָּה חֲטָאוֹ) חֲטָא בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא - הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְגַלָּה חֲטָאוֹ, שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב כ) יִגְלוּ שְׁמֵי עוֹנוֹ וְאֶרֶץ מִתְקוֹמָמָה לוֹ. יִגְלוּ שְׁמֵי עוֹנוֹ - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֶרֶץ מִתְקוֹמָמָה לוֹ - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל).

שָׁנִינוּ, שְׁמֵי מְגַלִּים חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם, וּבִשְׁעָה שֶׁהוּא מְגַלָּה חֲטָאוֹ, אֶרֶץ עוֹשֶׂה דִין הָאָדָם, שְׁכָתוֹב וְאֶרֶץ מִתְקוֹמָמָה לוֹ, לַעֲשׂוֹת בּוֹ דִין. אֵמַר רַבִּי יוֹסִי, שָׁנִינוּ מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן, בִּשְׁעָה שֶׁנֶּתְנָה תּוֹרָה, הָאֵם וְהַבָּנִים נִמְצְאוּ בְּשִׁלְמוֹת, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קיג) אִם הַבָּנִים שְׂמִיחָה.

אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. אֲנֹכִי, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, בַּת הִיָּתָה לוֹ לֹאֲבָרְהָם אֲבִינוּ. הִיא שְׂכִינָה, וְזוֹ בַת. ה' אֱלֹהֶיךָ, שְׁכָתוֹב בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל. וְכָתוֹב (מִשְׁלִי ג) עַץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ. הִנֵּה בֵן.

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, שְׁכָתוֹב (וַיִּקְרָא כח) יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָּכֶם. וְכָתוֹב אִם הַבָּנִים שְׂמִיחָה. וְקִדְשָׁתֶם אֶת שְׁנֵת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרַאתֶם דְּרוֹר. הָרִי אִם וּבָנִים. יוֹשְׁבֵי הָאֵם, יוֹשְׁבֵי הַבָּנִים. (וְהַעֲלֹמוֹת) כָּלֵם בְּשִׁמְחָה בְּשִׁלְמוֹת, וְעַל זֶה כָּתוֹב אִם הַבָּנִים שְׂמִיחָה. נִעְבְּרָה הָאֵם - כָּלֵם נִעְבְּרִים מִמִּקְוָמָם. וְכָתוֹב (דְּבָרִים כב) לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. וְשָׁנִינוּ, לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם חֲטָאִים לְמַטָּה, כְּדִי שֶׁתַּעֲבֹר הָאֵם מֵעַל הַבָּנִים.

אֵמַר רַבִּי יִצְחָק, הַכֹּל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הַכֹּל הוּא. הַכֹּל אֶחָד. וְהַדְּבָרִים הִלְלוּ הַתְּגִלּוֹת לְקוֹצְרֵי הַשָּׂדֶה. אֲשֶׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

שָׁנִינוּ, אֵמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּתוֹב בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְכָתוֹב (בְּרָאשִׁית ב) בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם. בְּמָה בְּאֶרְנוּ פְּסוּקִים אֵלוֹ, הָרִי שָׁנִינוּ שֶׁשְׁנֵיהֶם נִבְרָאוּ כְּאֶחָד? מִלְּמַד שֶׁנִּטָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹ וְיָמִינוּ וּבָרָא הַשָּׁמַיִם, וְנִטָּה קוֹ שְׁמַאלוֹ וּבָרָא אֶת הָאָרֶץ. בַּתְּחִלָּה אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְאַחֵר כֵּן אֶרֶץ וְשָׁמַיִם.

שָׁנִינוּ, כָּתוֹב (הוֹשֵׁעַ ב) בְּיוֹם הַהוּא אֶעֱנֶה נָא ה' אֶעֱנֶה אֶת הַשָּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנוּ אֶת הָאָרֶץ. אֶעֱנֶה אֶת הַשָּׁמַיִם - שְׁמֵי מִמֶּשׁ, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה סו) הַשָּׁמַיִם כְּסֵאִי. וְהֵם יַעֲנוּ אֶת הָאָרֶץ - הָאָרֶץ מִמֶּשׁ, שְׁכָתוֹב וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלִי. שְׁמֵי - שְׁמֵי הָעֲלִיוֹנִים. וְאֶרֶץ - הָאָרֶץ הָעֲלִיוֹנָה. שֶׁשָּׁנִינוּ, כְּשֶׁהַתִּתְּקוֹן שְׁמֵי זֶה בַּתְּקוֹנִיו, (הַתִּתְּקוֹן) כִּנְגֵד אֶרֶץ זו, וְהַתְּשׁוּקָתוֹ כִּנְגֵדָה בְּדִרְגָּה אַחַת שֶׁנִּקְרָאת צְדִיק, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי י) וְצִדִּיק יִסּוֹד עוֹלָם, וְנִדְבָק בְּאֶרֶץ הַזֶּה.

וּמִרָאשׁ הַמִּלָּךְ עַד אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁשׁוֹרָה הַצִּדִּיק הַזֶּה, בָּא נֶהָר אֶחָד קְדוֹשׁ, שֶׁמֶן מִשְׁחָה, וּמִטִּיל בָּרֵב תְּשׁוּקָה בְּאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה הַזֶּה, וְהָאָרֶץ הַזֶּה נוֹטֶלֶת הַכֹּל, וְאַחֵר כֵּן מִהָאָרֶץ הַזֶּה הַכֹּל נִזְוָנִים, עֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, כְּמוֹ הַזֶּכֶר הַזֶּה כְּשֶׁתְּשׁוּקָתוֹ לְהִדְבֵּק בְּנִקְבָּה, שְׁמוּצִיא זָרַע שֶׁל רִבְיָה מִרָאשׁ הַמֶּלֶךְ בְּאוֹתָהּ אִמָּה וּמִטִּיל בְּנִקְבָּה וּמִמֶּנּוּ הַנִּקְבָּה מִתְעַבֶּרֶת. נִמְצָא שֶׁכָּל אִיבָרֵי הַגּוֹף כָּלֵם נִדְבָקִים בְּנִקְבָּה, וְהַנִּקְבָּה אוֹחֲזֶת הַכֹּל. כְּדִגְמָה זֶה שָׁנִינוּ, כָּל הַמִּשְׁלֵלִים לַעֲשֶׂרָה רָאשׁוֹנִים שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, נוֹטֵל שְׂכָר כָּלֵם. רַבִּי יוֹסִי אֵמַר, כִּנְגֵד כָּלֵם.

רַבִּי יִצְחָק אֵמַר, כָּתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב כב) וַיֵּט שְׁמַיִם וַיֵּרֶד, וְכָתוֹב וַיֵּרֶד ה' לַעֲיִנִי כָּל הָעָם עַל הַר סִינַי. (לֹא גוֹרָסִים תִּנָּא) וַיֵּט שְׁמַיִם וַיֵּרֶד, לֹאן וַיֵּרֶד? אִם תֵּאֲמַר שֶׁיֵּרֶד לְסִינַי, הָרִי כָתוֹב עַל הַר סִינַי, וְלֹא כָתוֹב בְּהַר סִינַי?

אֵלָא וַיֵּט שְׁמַיִם וַיֵּרֶד, לָאן גֵּרָד? אָמַר רַבִּי יוֹסִי (אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי חִיָּיא), גֵּרָד בְּדִרְגוּתֵי  
מִדְרָגָה לְדִרְגָה וּמִכֶּתֶר לְכֶתֶר עַד שֶׁנִּדְבַּק בְּאַרְצָהּ הָזוֹ, וְאָז הָאִירָה הִלְבֵּנָה וְעִמְדָה בְּשִׁלְמוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֵּט  
שְׁמַיִם וַיֵּרֶד, לְאַרְצָהּ הָזוֹ. וְאָז כָּתוֹב עַל הָרָר סִינִי. מָה עָמַד עַל הָרָר סִינִי? הִנֵּה אוֹמֵר זֶה שְׁכִינָה.

רַבִּי אַבָּא אָמַר מִכָּאן, (שְׁמוֹת יט) מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ. וְכָתוֹב (דְּבָרִים ד) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ  
אוֹכֵלָה הוּא. וְכָתוֹב (בְּרַאשִׁית יט) וְה' הִמָּטִיר עַל סֹדֶם וְעַל עֲמֹרָה גְּפָרִית וְאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם. וְה'  
הִמָּטִיר - זֶהוּ אֶרֶץ. מֵאִיזָה מְקוֹם נָטַל אֶת זֶה? סוּף הַפְּסוּק מוֹכִיחַ, שְׁכָתוֹב מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם, מִן  
הַשָּׁמַיִם מִמֶּשׁ. רַבִּי חִיָּיא אָמַר מִכָּאן, וַיֵּרֶד בְּרִי אֱלֹהִים אֶת כָּל, כָּל - הַכָּלָל שֶׁל הַכָּל, שֶׁהָרִי בָּזָה תְּלוּי הַכָּל.

לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנֶי. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אֱלֹהִים אֲחֵרִים - לְהוֹצִיא שְׁכִינָה. עַל פָּנֶי -  
לְהוֹצִיא פָּנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּהֶם נִרְאָה הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, וְהֵם שְׁמוֹ, וְהוּא הֵם. הוּא שְׁמוֹ, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה מו) אֲנִי  
ה' הוּא שְׁמִי. הוּא וְשְׁמוֹ אֶחָד הוּא. בְּרוּךְ שְׁמוֹ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

שְׁנֵה רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לָהֶם אֲדָם, שְׁכָתוֹב (יחזקאל לד) וְאַתָּן  
צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי אֲדָם אֲתֶם, (ויקרא א) אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם. מָה הִטָּעַם קָרָא לָהֶם אֲדָם? מִשּׁוּם  
שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם. אֲתֶם וְלֹא לְשָׂאֵר עַמִּים. וּמִשּׁוּם כִּךְ אֲדָם אֲתֶם. אֲתֶם  
קְרוּיִים אֲדָם, וְאֵין עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזְלוֹת קְרוּיִים אֲדָם.

שְׁשִׁינֵנו, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כִּיִּן שֶׁאֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל נִמּוֹל, נִכְנָס לְבָרִית שְׁגוֹר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם  
אַבְרָהָם, שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית כד) וְה' בְּרוּךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. וְכָתוֹב (מִיכָה ז) חֹסֶד לְאַבְרָהָם. וְהִתְחִיל  
לְהַכְנִס לְמִקְוֶה הַזֶּה. (אֲדָם) כִּיִּן שֶׁזָּכָה לְקַיֵּם מִצְוֹת הַתּוֹרָה, נִכְנָס לְאֲדָם (לְמִקְוֶה) וְנִדְבַּק בְּגוֹף הַמֶּלֶךְ,  
וְאָז נִקְרָא אֲדָם.

וְזָרַע יִשְׂרָאֵל נִקְרָא אֲדָם. בֹּא וְרָאָה, כָּתוֹב בִּישְׁמַעֲאֵל וְהוּא יִהְיֶה פְּרָא אֲדָם. פְּרָא אֲדָם, וְלֹא אֲדָם.  
פְּרָא אֲדָם, מִשּׁוּם שְׁנִמּוֹל, וְרֵאשִׁיתוֹ שֶׁל אֲדָם הִיָּה בּוֹ, שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית יז) וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנוֹ בֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה  
שָׁנָה בָּהֵמְלוֹ אֶת בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ. כִּיִּן שְׁנִמּוֹל נִכְנָס לְרֵאשִׁית הַזֹּאת שֶׁנִּקְרָאת כָּל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְהוּא יִהְיֶה פְּרָא  
אֲדָם, וְלֹא אֲדָם. יָדוּ בְּכָל, יָדוּ בְּכָל וְדָאִי - וְלֹא יוֹתֵר, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא קִבֵּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה. רֵאשִׁית הַיְתֵה בּוֹ  
מִשּׁוּם שְׁנִמּוֹל, וְלֹא הַשְׁתַּלֵּם בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה. אֲבָל זָרַע יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁלָמוּ בְּכָל, נִקְרָאוּ אֲדָם מִמֶּשׁ, וְכָתוֹב  
(דְּבָרִים לב) כִּי חִלַּק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נִחְלָתוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִשּׁוּם כִּךְ כָּל הַפְּרָצוּפִים מִתְּרִים, פֶּרֶט לְפָרְצוֹף אֲדָם. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כִּשְׁנַעֲשָׂה,  
נִרְאָה שֶׁחִקוּק תוֹדֵף הַחִקִּיקוֹת שֶׁל הַשְּׁלֵמוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הִיָּנוּ מָה שֶׁאֲנָשִׁים אוֹמְרִים, קִשְׁרֵי בְרוּם  
מִצְוִיִּים בְּצוּרָה.

רַבִּי יְהוּדָה הִיָּה הוֹלֵךְ מִקְפּוּטְקִיָּא לְלוֹד לְרֵאשִׁית אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁהִיָּה שֵׁם, וְהִיָּה רַבִּי חִזְקִיָּה הוֹלֵךְ  
עִמּוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חִזְקִיָּה, זֶה שְׁשִׁינֵנוּ לְפָנֶי רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהוּא יִהְיֶה פְּרָא אֲדָם - וְדָאִי כִךְ הוּא.  
וְזֶהוּ בְרוּר הַדָּבָר - סוּף הַפְּסוּק, שְׁכָתוֹב וְעַל פָּנֶי כָּל אֲחִיו וְשִׁכְן. מָה זֶה וְעַל פָּנֶי כָּל אֲחִיו וְשִׁכְן?

אָמַר לוֹ, לֹא שְׁמַעֲתִי וְלֹא אָמַר, שֶׁהָרִי לְמַדְנוּ, כָּתוֹב (דְּבָרִים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה. אֲשֶׁר  
שָׁם מֹשֶׁה - אֲתָה יָכוֹל לִוְמֵר. אֲבָל שֶׁלֹּא שָׁם מֹשֶׁה - אֵינְךָ יָכוֹל לִוְמֵר.

פֶּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (שם) כִּי הוּא חִיָּיד וְאֶרֶךְ יָמֶיךָ. מִי שֶׁזָּכָה בְּתוֹרָה וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה, זֹכָה  
לְשֵׁנֵי חַיִּים - אֶחָד בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֶחָד בְּעוֹלָם הַבָּא, שְׁכָתוֹב חִיָּיד, שְׁנַיִם. וְכָל מִי שֶׁנִּפְרָד מִמֶּנָּה, כְּמִי שֶׁנִּפְרָד  
מִן הַחַיִּים, וּמִי שֶׁנִּפְרָד מִרַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּאֵלוּ נִפְרָד מִהַכָּל.

וַיִּמָּה בְּפִסּוּק הַזֶּה שֶׁהוּא פּוֹתֵחַ פֶּתַח לֹא יִכְלָנוּ לְהַכְנִס אֵלָיו - דְּבָרֵי תוֹרָה הַנִּסְתָּרִים עַל אַחַת כְּפָה  
וְכַפָּה. אוֹי לְדוֹר שֶׁרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי יִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ. שֶׁכְּשֶׁאֲנִי עוֹמְדִים לְפָנֶי רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַעֲנִינֹת הֵלֵב  
פְּתוּחִים לְכָל עֶבֶר וְהַכָּל מִתְגַּלֶּה. וְכְשֶׁנִּפְרָדִים מִמֶּנּוּ, לֹא יוֹדְעִים דָּבָר, וְכָל הַמַּעֲנִינֹת נִסְתָּמִים.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, הִיָּנוּ שְׁכָתוֹב (בְּמִדְבָר יא) וַיֵּאצֵּל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל שְׁבָעִים אִישׁ הַזִּקְנִים.  
כְּמִנּוּרָה הָזוֹ שְׁמֵאִירִים מִמֶּנָּה כְּפָה מְנוֹרוֹת, וְהִיא מִצְוִיָּה בְּקִיּוּמָה. כִּךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי בְּעַל הַמְּנוֹרוֹת  
הוּא מֵאִיר לְכָל, וְהָאִיר לֹא זֶה מִמֶּנּוּ וְנִמְצָא בְּקִיּוּמוֹ. הִלְכוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו.

כְּשֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו, מִצְאֵהוּ שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְהִיָּה אוֹמֵר (תהלים קב) תִּפְלָה לְעֵנִי כִי יַעֲטוּף  
וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפֹּךְ שִׁיחוֹ. כָּל תִּפְלָת יִשְׂרָאֵל הִיא תִּפְלָה, וְתִפְלָת הָעֵנִי עֲלִיוֹנָה מִכָּל. מָה הִטָּעַם? מִשּׁוּם שֶׁזֶּה  
עוֹלָה עַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד שֶׁל הַמֶּלֶךְ וּמִתְעַטֶּרֶת בְּרֵאשׁוֹ. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁתְּבֵּחַ (מִתְעַטֵּף) בְּאוֹתָהּ תִּפְלָה  
וְדָאִי, תִּפְלָת הָעֵנִי נִקְרָאת תִּפְלָה.

כִּי יַעֲטוּף. עֲטוּף זֶה אֵינוֹ עֲטוּף שֶׁל כְּסוּי, שֶׁהָרִי אֵין לוֹ. אֵלָא כָּתוֹב כָּאן כִּי יַעֲטוּף, וְכָתוֹב שָׁם (אִיכָה ב)  
הַעֲטוּפִים בְּרַעַב. וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפֹּךְ שִׁיחוֹ, שֶׁקוֹבֵל לְפָנֶי רַבּוֹנוֹ. וְזֶה נוֹחַ לְפָנֶי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם  
שֶׁהַעוֹלָם מִתְקַיֵּם בּוֹ כְּשֶׁלֹּא נִמְצָאִים שָׂאֵר מִקְיָמֵי הַעוֹלָם בְּעוֹלָם. אוֹי לְמִי שֶׁאוֹתוֹ הָעֵנִי יִקְבֵּל עָלָיו לְרַבּוֹנוֹ,  
מִשּׁוּם שֶׁהָעֵנִי קְרוֹב לְמֶלֶךְ יוֹתֵר מִכָּל, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת כב) וְהִיָּה כִּי יַעֲצֵק אֱלִי וְשְׁמַעֲתִי כִּי חֲנוּן אֲנִי.



ולשאר בני העולם - לפעמים ששומע ולפעמים שלא שומע. מה הטעם? משום שדיור המלך הוא בכלים השבורים הללו, שכתוב (ישעיה נז) ואת דכא ושפל רוח. וכתוב (תהלים לד) קרוב ה' לנשברי לב. (שם נה) לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה.

מכאן שנינו, מי שנוזף בעני - נוזף בשכינה, שכתוב ואת דכא ושפל רוח, וכתוב (משלי כב) כי ה' יריב ריבם וגו'. משום שהאפוסטרופוס שלהם חזק ושולט על הכל, שלא צריך עדים ולא צריך דין אחר, ולא נוטל משכון כשאר הדינים. ואיזה משכון נוטל? נשמות בני אדם, שכתוב וקבע את קבעיהם נפש.

עוד אמר, תפלה לעני - כל מקום שנקרא תפלה, דבר עליון הוא, שהוא עולה למקום (שהקדוש ברוך הוא) עליון. תפלת הראש הן התפללן של המלך שמיני אותם.

רבי שמעון סובב ראשו, וראה את רבי יהודה ואת רבי חזקיה שהגיעו אליו. אחר ששים, הסתפל בהם. אמר להם, אוצר היה לכם ואבד מכם. אמרו לו, ודאי שפתח עליון פתח מורנו, ולא זכלנו להכנס בו.

אמר, מה הוא? אמרו לו, (בראשית טז) והוא יהיה פרא אדם. וסוף הפסוק אנו רוצים לדעת, שכתוב ועל פני כל אחיו ישכן. מה זה על פני כל אחיו? שהרי ברור של כל הפסוק ידענו, ואת זה לא ידענו, שסוף הכתוב לא נראה כראשו.

אמר להם, חייכם, הכל הוא דבר אחד, ובדירה אחת עולה. שנינו, כמה פנים לפנים יש לקדוש-ברוך-הוא: פנים המאירים. פנים שלא מאירים. פנים תחתונים. פנים רחוקים. פנים קרובים. פנים שלפנים. פנים שלחוץ. פנים של ימין. פנים של שמאל.

בא וראה, אשריהם ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שאחוזים בפנים העליונים של המלך באותם פנים שהוא ושמו אחוזים בהם, והם ושמו אחד הוא, ושאר העמים אחוזים באותם פנים רחוקים, באותם פנים תחתונים, ולכן הם רחוקים מגוף המלך, שהרי ראינו כל אותם של מצרים, קרובי ישמעאל, כמו אחים וקרובים היו לו, וכלם היו בפנים תחתונים ובאותם פנים רחוקים.

ובגלל אברהם, כשנמול ישמעאל, זכה ששם מדורו וחלקו במקום ששולט על כל אותם פנים רחוקים ותחתונים, על כל אותם פנים של שאר העמים. זהו שכתוב ידו בכל. ומשום כך על פני כל אחיו ישכן. כלומר, ישם מדורו וחלקו למעלה מכלם, שכתוב ידו בכל, ששולט על כל שאר הפנים שלמטה, ומשום כך על פני כל אחיו ודאי, שלא זכו כמותו.

באו רבי יהודה ורבי חזקיה ונשקו ידו. אמר רבי יהודה, הינו מה שאנשים אומרים, יין בשמרי ונביעת הבאר, בקשר של קינא מתעטר. אוי לעולם כשיסתלק ממנו מורנו! אוי לדור כשהוא יאיר באותו הזמן! אשרי הדור שמכירים את מורנו! אשרי הדור שהוא שרוי בתוכו!

אמר רבי חזקיה, הרי שנינו, כשגר נמול נקרא גר צדק, ולא יותר. וכאן אמר מורנו ידו בכל. אמר רבי שמעון, הכל נקשר באחד. אבל שנינו שהגר, שונה ישמעאל, שאינו גר. בן אברהם הוא היה, בנו של קדוש היה. וכתוב בו בישמעאל, (בראשית יז) הנה ברכתי אתו. כתוב פאן ברכתי אתו, וכתוב שם (שם כד) וה' ברח את אברהם בכל. ועל כך כתוב ידו בכל.

ומשום כך כתוב על פני כל אחיו ישכן. שאם שאר קרוביו נמולו (התגירו), נקראים גרי צדק ולא יותר, והוא יותר ועליון מכלם. כל שכן הם שלא נמולו שעומדים באותם פנים רחוקים, באותם פנים תחתונים. והוא מדורו למעלה מכל הפנים שלהם, ומכל הפנים של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. זהו שכתוב על פני כל אחיו ישכן. אמר רבי יהודה, משום כך הקדוש ברוך הוא הכריז ואמר, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, שזוהי האמונה שלו.

לא תעשה לך פסל וכל תמונה. הרי נתבאר. ואמר רבי יוסי, כל הפרצופים מתרים, פרט לפרצוף אדם, שהרי פרצוף זה שולט בכל.

דבר אחר לא תעשה לך פסל וכל תמונה - רבי יצחק פתח, אל תתן את פיד לחטיא את בשרך. כמה יש לו לאדם להזהר על דברי התורה, כמה יש לו להזהר שלא יטעה בהם, וישלח יוציא מהתורה מה שלא יודע ולא קבל מרבו. שכל מי שאומר דברי תורה מה שלא יודע ולא קבל מרבו, עליו כתוב לא תעשה לך פסל וכל תמונה. והקדוש ברוך הוא עתיד להפרע ממנו בעולם הבא, בזמן שנשמתו תרצה להכנס למקומה, דוחים אותה החוצה, ותשמיד מאותו מקום שצורה בצרור חיי שאר הנשמות.

(רבי יהודה אומר מכאן) כמו ששנינו, למה יקצף האלהים על קולך. קולך - זוהי נשמתו של האדם. אמר רבי חייא, על זה כתוב כי ה' אלהיך אל קנא. מה הטעם? משום שמקנא לשמו בכל. אם משום הפרצופים מקנא לשמו, משום שמשקר בשמו, או משום התורה.

שנינו, כל התורה היא שם קדוש, שאין לך דבר בתורה שלא כלול בשם הקדוש, ומשום כך צריך

להזהר שלא יטעה בשמו הקדוש ולא ישקר בו. ומי שמשקר במלך העליון, לא מכניסים אותו לפלטרין של המלך, ויטמדם מן העולם הבא.

אמר רבי אבא, כתוב כאן לא תעשה לך פסל וכל תמונה, וכתוב שם (שמות לד) פסל לך שני לחת אבנים. כלומר, לא תעשה לך פסל - לא תעשה לך תורה אחרת שלא ידעת ולא אמר לך רבך. מה הטעם? כי אנכי ה' אלהיך אל קנא. אני הוא שעתיד להפרע ממך בעולם הבא בשעה שהנשמה רוצה להכניס לפני, כמה מזמנים לשקר בה ולהכניסה לגיהנום.

שנינו, אמר רבי יצחק, לא תעשה לך וגו' - שצריך האדם שלא לשקר בשמו של הקדוש ברוך הוא (דבר אחר לא תעשה לך פסל וגו' - שצריך האדם שלא לשקר בשמו של הקדוש ברוך הוא, ומהו? זו ברית אות הקיום הקדושה. שמי שמשקר בברית הוא, משקר בשמו של הקדוש ברוך הוא) של הקשר הראשון שנקשרו ישראל בקדוש ברוך הוא כשנמולו, וזהו הקיום הראשון של הכל - להכניס בברית אברהם, שהוא קשר השכינה. וצריך אדם שלא לשקר בברית הוא, שמי שמשקר בברית הוא, משקר בקדוש ברוך הוא. מה השקר? הוא שלא כניס ברית זו לרשות אחרת, כמו שצאמר ובעל בת אל נכר.

רבי יהודה אמר מכאן, (הושע ה) בה' בגדו כי בניס זרים ילדו - מי שמשקר בברית הוא, משקר בקדוש ברוך הוא, משום שברית זו אחוזה בקדוש ברוך הוא, וכתוב לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל וגו'.

לא תשתחוה להם ולא תעבדם. רבי אלעזר היה הולך בדרך, והיה עמו רבי חייא. אמר רבי חייא, כתוב וראית בשבחה אשת ופת תאר. מה הטעם, והרי כתוב לא תתחתן בהם? אמר לו, בעוד שהן קיימות ברשותם.

ובא ראה, אין לך אשה בעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות כשרה כראוי, ששנינו, למה סמך פרשה זו לבן סורר ומורה? אלא בודאי מי שנושא אשה זו, יורש ממנה בן סורר ומורה. מה הטעם? משום שקשה להעביר ממנו זממה, וכל שכן אותה שנשא בתחלה, שדין בדין נדבק ונטמאת בה, וקשה להעביר ממנה הזממה, והינו מה שאמר משה בנשות מדן, (במדבר לא) וכל אשה ידעת איש למשפב זכר הרגו.

אשרי חלקו של אותו אדם שירש נחלה זו ושומר אותה, שבאותה ירשה קדושה נדבק האדם בקדוש ברוך הוא. כל שכן אם זוכה למצוות התורה, שהרי פושט המלך מינו כנגדו ונדבק בגוף הקדוש. ועל זה כתוב בהם בישאל, (דברים ד) ואתם תדבקם בה' אלהיכם, וכתוב (שם יד) בניס אתם לה'. בניס אתם ממש, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

לא תשא את שם וגו'. רבי שמעון פתח, (מלכים ב-ד) ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הגידי לי מה יש לך בבית. אמר לה אלישע, כלום יש לך על מה שתשרה ברכת הקדוש ברוך הוא? ששנינו, אסור לאדם לברך על שלחן ריק, מה הטעם? משום שהברכה שלמעה לא שורה במקום ריק.

ומשום כך צריך אדם לסדר על שלחנו לחם אחד או יותר לברך עליו. ואם לא יכול, צריך להשאיר מאותו מזון שאכל על מה שברך, ולא ימצא שמברך בריקנות.

כיון שאמרה אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוד שמן - אמר, ודאי הרי ברכה שלמה בזה, שכתוב (קהלת ז) טוב שם משמן טוב. ששם קדוש יוצא משמן להתברך ולהדליק מנורות קדושות. מהו השמן הזה? (כמו שצאמר (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן) רבי יצחק אמר, כמו שצאמר (תהלים קלג) כשמן הטוב על הראש וגו'. רבי אלעזר אומר, אלו הרי אפרסמון דף.

אמר רבי שמעון, טוב שם - כמה טוב שם עליון של מנורות עליונות קדושות כשכלן מאירות משמן טוב, כמו שאמרנו. ואסור לאדם להזכיר את שם הקדוש ברוך הוא בריקנות. שכל מי שמזכיר את שם הקדוש ברוך הוא בריקנות, טוב לו שלא נברא.

רבי אלעזר אמר, לא צריך להזכיר את השם הקדוש, אלא אחר דבר. שהרי השם הקדוש לא נזכר בתורה אלא אחר שני דבורים (כלומר על דבר), שכתוב בראשית ברא אלהים.

רבי שמעון אמר, לא נזכר שמו הקדוש אלא על עולם שלם, שכתוב (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. מכאן שלא להזכיר את השם הקדוש בריקנות. וכתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא. (כתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא, שלא להזכיר את שם הקדוש בריקנות, אלא בברכה או בתפלה. ומי שמזכיר את שם הקדוש בריקנות, שלא בברכה או בתפלה, כאשר נשמתו תצא ממנו עתידים להפרע ממנו ולנקם נקמות, שכתוב כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשווא).

שנינו, אמר רבי יוסי, מהי ברכה? השם הקדוש. משום שממנו נמצאת הברכה לכל העולם, והברכה לא נמצאת על מקום ריק ולא שורה עליו. זהו שכתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא.

זכור את יום השבת לקדשו. רבי יצחק אמר, כתוב (שם א) ויברך אלהים את יום השביעי, וכתוב במן (שמות טז) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. כיון שלא נמצא בו מזונות, איזו ברכה נמצאת בו?

אלא כך שנינו, כל הברכות שלמעלה ושלמטה תלויות ביום השביעי. ושנינו, למה לא נמצא מן ביום השביעי? משום שמאותו יום מתברכים כל ששת הימים העליונים, וכל אחד ואחד נותן מזונו למטה, כל אחד ביומו, מאותה ברכה שמתברכים ביום השביעי.

ובמשום כך, מי שהוא בדרגת האמונה, צריך לסדר שלחן ולתקן סעודה בליל שבת כדי שיתברך שלחנו כל אותם ששה ימים, שהרי באותו זמן מזדמנת הברכה להתברך כל ששת ימי השבת, והברכה לא נמצאת בשלחן ריק, ועל כך צריך לסדר שלחנו בערב שבת בלחמים ומזונות.

רבי יצחק אמר, אפילו ביום השבת גם. רבי יהודה אמר, צריך להתענג ביום הזה ולאכל שלש סעודות בשבת, כדי שימצאו שבע וענג ביום הזה בעולם.

רבי אבא אמר, להזמין ברכה באותם ימים שלמעלה שמתברכים מן היום הזה, וביום הזה מלא ראשו של זעיר אנפין מטל שנוחת מהעתיק הקדוש הנסתר של הכל, ומטיל לשדה התפוחים הקדושים שלש פעמים משנכנסת שבת, שכלם יתברכו כאחד.

ועל זה צריך אדם להתענג שלש הפעמים הללו, שהרי בזה תלויה האמונה העליונה - בעתיק הקדוש, ובזעיר אנפין, ובשדה התפוחים. וצריך אדם להתענג בהם ולשמח בהם. ומי שגורע סעודה מהם, מראה פגם למעלה, וענשו של האדם ההוא גדול.

משום כך צריך לסדר שלחנו שלש פעמים משנכנסת שבת, ולא ימצא שלחנו ריק, ותשרה עליו הברכה כל שאר ימות השבת, ובדבר הזה מראה ותולה את האמונה העליונה.

רבי שמעון אמר, זה מי שמשלים שלש סעודות בשבת, קול יוצא ומכריז עליו: (ישעיה נח) אז תתענג על ה'. זו סעודה אחת כנגד העתיק הקדוש של כל הקדושים. והרפבתיך על במתי ארץ - זו סעודה שניה כנגד שדה התפוחים הקדושים. והאכלתיך נחלת יעקב אביך - זוהי השלמות שהשתלמה בזעיר אנפין.

וכנגדם צריך להשלים סעודתו, וצריך להתענג בכל הסעודות ולשמח בכל אחת ואחת מהן, משום שהיא האמונה השלמה, ומשום כך השבת נתכבדה מכל שאר הימים והחגים, משום שהכל בה נמצא, ולא נמצא כך בכל הימים והחגים. אמר רבי חייא, משום כך, משום שהכל נמצא בו, נזכר שלש פעמים, שכתוב (בראשית ב) ויכל אלהים ביום השביעי. וישבות ביום השביעי. ויברך אלהים את יום השביעי.

רבי אבא (רב המנונא סבא), כשהיה יושב בסעודת השבת, היה שמח בכל אחת ואחת, והיה אומר: זוהי סעודה קדושה של העתיק הקדוש הנסתר של הכל. בסעודה האחרת היה אומר: זוהי סעודה של הקדוש ברוך הוא, וכן בכל הסעודות. והיה שמח בכל אחת ואחת. כשהיה משלים את הסעודות, אומר: נשלמו סעודות האמונה.

כשרבי שמעון היה בא לסעודה, היה אומר כך: התקינו סעודה של האמונה העליונה. התקינו סעודת המלך. והיה יושב ושמח. כשהשלים סעודה שלישית, היו מכריזים עליו: (ישעיה נח) אז תתענג על ה' והרפבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך.

אמר רבי אלעזר לאביו, איך מתקנים את הסעודות הללו? אמר לו, ליל שבת כתוב והרפבתיך על במתי ארץ. בו בלילה מתברכת הגבירה וכל שדה התפוחים, ומתברך שלחנו של אדם, ונשמה נוספת, ואותו הלילה שמחת הגבירה הוא. וצריך אדם לשמח בשמחה ולאכל סעודת הגבירה.

ביום השבת, בסעודה השנייה כתוב אז תתענג על ה'. על ה' ודאי. שאותה שעה נגלה העתיק הקדוש, וכל העולמות בשמחה, והשלמות והחדוה של העתיק אנו עושים, וזוהי סעודתו ודאי.

בסעודה השלישית של שבת כתוב והאכלתיך נחלת יעקב אביך. זוהי הסעודה של זעיר אנפין שהוא בשלמות. וכל ששת הימים מאותה שלמות מתברכים. וצריך אדם לשמח בסעודתו ולהשלים הסעודות הללו, שהן סעודות האמונה השלמה של זרע קדוש של ישראל, שהאמונה העליונה היא שלהם ולא של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ומשום כך אמר, (שמות לא) בני ובין בני ישראל.

בא וראה, בסעודות הללו נודעים ישראל שהם בני המלך ושהם מהיכל המלך ושהם בני האמונה, ומי שפוגם סעודה אחת מהם, מראה פגם למעלה, ומראה את עצמו שאינו מבני המלך העליון, שאינו מבני היכל המלך, ושאינו מזרע קדוש של ישראל, ונותנים עליו חמר של שלשה דברים - דין הגיהנם וכו'.

ובא ראה, בכל שאר הזמנים והחגים צריך אדם לשמח ולשמח את העניים, ואם הוא שמח לבדו ולא נותן לעניים - ענשו רב, שהרי לבדו שמח, ולא נותן שמחה לאחר. עליו כתוב (מלאכי ב) וזריתי פֶּרֶשׁ על פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם. ואם הוא שמח בשבת, אף על גב שלא נותן לאחר - לא נותנים עליו ענש כבשאר הזמנים והחגים, שכתוב פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם. אמר פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם, ולא פֶּרֶשׁ שַׁבָּתְכֶם. וכתוב (ישעיה א) חֲדָשִׁיכֶם ומוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי. ואלו שבת לא אמר.

ומשום כך כתוב ביני וביני בני ישראל. ומשום שכל האמונה נמצאת בשבת, נותנים לאדם נשמה אחרת, נשמה עליונה, נשמה שכל השלמות בה, כדגמות העולם הבא. ומשום כך נקראת שבת. מה זה שבת? שם של הקדוש ברוך הוא, שם שהוא שלם מכל צדדיו.

אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא. אוי לאדם שלא משלים את שמחה המלך הקדוש. ומהי שמחתו? אלו שלש הסעודות של האמונה, סעודות שאברהם יצחק ויעקב כלולים בהם, וכלם שמחה על שמחה, אמונה שלמה מכל צדדיו.

שנינו, ביום הזה מתעטרים האבות, וכל הבנים יונקים, מה שאין כן בכל שאר החגים והזמנים. ביום הזה רשעי הגיהנם נחים. ביום הזה כל הדינים נכפים ולא מתעוררים בעולם. ביום הזה התורה מתעטרת בעטירות שלמות. ביום הזה שמחה ותפנוק נשמעים במאמרים וחמשים עולמות.

בא וראה, בכל ששת ימי השבת, כשמגיעה שעת תפלת המנחה, הדיו הקשה שולט וכל הדינים מתעוררים, אבל ביום השבת, כשמגיע זמן תפלת המנחה, נמצא רצון הרצונות, והעתיק הקדוש מגלה רצונו, וכל הדינים נכפים, ונמצא רצון ושמחה בכל.

וברצון הזה הסתלק משה, הנביא הנאמן הקדוש מן העולם, כדי להודיע שלא בדיו הסתלק, ואותה שעה ברצון של העתיק הקדוש יצאה נשמתו ונטמנה בו. משום כך ולא ידע איש את קברתו כתוב. מה העתיק הקדוש טמיר של כל הטמירים, ולא יודעים עליונים ותחתונים - אף כאן נשמה זו שנטמנה ברצון הזה שהתגלה בשעת תפלת מנחת השבת, כתוב ולא ידע איש את קברתו, והוא טמיר מכל הטמירים של העולם, והדיו לא שולט בו. אשרי חלקו של משה!

שנינו, ביום הזה שהתורה מתעטרת בו, מתעטרת בכל, בכל אותן מצוות, בכל אותן גזרות וענשים, בשבעים ענפים של אור שזוהרים מכל צד וצד. מי ראה הענפים שיוצאים מכל ענף וענף, חמשה עומדים בתוך האילן, וכל הפנים אחוזים בהם? מי ראה אותם שערים שנפתחים בכל צד וצד, וכלם זוהרים ומאירים באותו האור שיוצא ולא פוסק?

קול הפרוץ יוצא: התעוררו קדושים עליונים, התעוררו העם הקדוש שנבחר למעלה ולמטה, עוררו שמחה כנגד רבונכם, התעוררו בשמחה שלמה, הזדמנו לשלש שמחות של שלשת האבות, הזדמנו לקראת האמונה של שמחת כל השמחות. אשרי חלקכם, ישראל קדושים, בעולם הזה ובעולם הבא! זוהי ירשה לכם מכל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ועל זה כתוב ביני וביני בני ישראל.

אמר רבי יהודה, כך הוא ודאי. ועל זה כתוב זכור את יום השבת לקדשו, וכתוב (ויקרא יט) קדשים תהיו כי קדוש אני ה'. וכתוב (ישעיה נח) וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבוד.

שנינו, ביום הזה כל נשמות הצדיקים מתעדינים בתפנוקי העתיק הקדוש, נסתר כל הנסתרים, ורוח אחת מהענג של אותו העתיק הקדוש מתפשטת (ההוא מתפשט) בכל העולמות, ועולה ויורדת, ומתפשטת לכל הבנים הקדושים לכל שומרי התורה, ונחים במנוחה שלמה, נשפכים מכלם כל הרגזים, כל הדינים וכל העבודות הקשות. זהו שכתוב (שם יד) ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך ומו העבדה הקשה.

משום כך שקולה שבת כנגד התורה, וכל מי ששומר שבת כאלו שומר את כל התורה. וכתוב (ישעיה נו) אשרי אנוש יעשה זאת ויבן אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות כל רע. נשמע, שמי ששומר את השבת כמי ששומר את כל התורה.

רבי יודאי שאל את רבי שמעון יום אחד שנפגש עמו בדרך, אמר לו, רבי, הרי כתוב (בפרשת השבת) בפרשה זו שבת שאמר ישעיה, שכתוב בה אמר ה' לסוריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו', ונתתי להם בביתי ובחומתי וגו'. מה זה אומר?

אמר לו, קפוטקאי, קשר את תמורד בגדר ורד, שדבר תורה צריך צחיות, או הפך לאחוריה ולך אחרי ותכון לבד. אמר לו, משום מורי עשיתי את הדרך, ואחרי מורי אסתפל בשכינה.

אמר לו, בא וראה, דבר זה הרי פשוטו החברים ולא פשוטו דבר. כה אמר ה' לסוריסים, מי הם הסוריסים? אלו הם החברים שמשפחתם בתורה ומסורסים עצמם כל ששת ימי השבת ועוסקים בתורה, ובכלל השבת מזרזים את עצמם בזיווג משום שיודעים הסוד העליון בשעה שהגבירה מזדווגת במלך.

ואותם חברים שיוֹדעים סוד זה, מְכַנְּנִים לָבָם לְאַמוּנַת רְבוּנִם, וּמַתְּבָרְכִים בְּפָרִי מַעֲיָהֶם בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה. וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאָבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר.

וְנִקְרָאִים סְרִיסִים וְדָאִי, בְּשִׁבְלֵי לַחֲכוֹת לְשִׁבְתָּ לְמַצָּא אֶת רָצוֹן רְבוּנִם, שְׁכָתוֹב וּבְחָרוּ בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי. מָה זֶה בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי? זֶה זְוֹג הַגְּבִירָה. וּמַחֲזִיקִים בְּבִרְיָתִי, הַכֹּל אֶחָד. בְּבִרְיָתִי סֵתֵם. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל מִי שְׁמַתְקֻדָּשׁ בְּקֻדְשָׁהּ הַזֶּה וְיִוֹדַע הַסּוּד הַזֶּה.

בֹּא וּרְאֵה, כְּתוּב שְׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעִשִׂיתָ כָּל מְלָאכָתְךָ וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבַת לַה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'. כָּל מְלָאכָתְךָ - בְּאוֹתָם שְׁשֶׁת הַיָּמִים מְלָאכָת בְּנֵי הָאָדָם, וּמִשּׁוּם הַדָּבָר הַזֶּה לֹא מְזַדְּוִגִים הַחֲבֵרִים, רַק בְּזִמּוֹן שֶׁלֹא נִמְצָא מִמַּעֲשֵׂי בְנֵי אָדָם, אֲלָא מִעֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וַיֵּמָּה מַעֲשֵׂהוּ? זְוֹג הַגְּבִירָה לְהוֹצִיא נְשָׁמוֹת קְדוּשׁוֹת לְעוֹלָם.

וּמִשּׁוּם כֵּן בְּלִילָה הַזֶּה הַחֲבֵרִים מַתְקַדְּשִׁים בְּקֻדְשֵׁת רְבוּנִם וּמְכַנְּנִים לָבָם, וְיוֹצִאִים בָּנִים מִעֲלִים, בָּנִים קְדוּשִׁים, שֶׁלֹא סוֹטִים לְמִנָּה וּשְׁמַלְלָה, בְּנֵי הַמִּלָּד וְהַגְּבִירָה, וְעַל אֵלֶּה כְּתוּב (דְּבָרִים יד) בָּנִים אֲתֵם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. לַה' אֱלֹהֵיכֶם וְדָאִי. מִשּׁוּם שֶׁאֵלֶּה נִקְרָאִים בָּנִים שְׁלֹו, בָּנִים לְמִלָּד וְלַגְּבִירָה.

וְזוֹ דַּעַת הַחֲבֵרִים שְׁיוֹדְעִים סוּד זֶה, בְּזֶה נִדְבָּקִים, וּמִשּׁוּם כֵּן נִקְרָאִים בָּנִים לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְאֵלֶּה הֵם שֶׁהָעוֹלָם מַתְקִים בְּשִׁבְלֵם. וְכַשְׁעוֹלָה הָעוֹלָם בְּדִין, מִסְתַּכֵּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבָנִים הַלְלוּ וּמְרַחֵם עַל הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כְּתוּב כֹּלָה זָרַע אֱמֶת. זָרַע אֱמֶת וְדָאִי. מָה זֶה אֱמֶת? טַבְעַת קְדוּשָׁה שְׁלֵמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ו) תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב. (אֱמֶת זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא) וְהַכֹּל אֶחָד. וּמִשּׁוּם כֵּן זָרַע אֱמֶת וְדָאִי.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹדָאִי, בְּרוּךְ הַרְחֵמֶן שֶׁשְׁלַחְנִי לְכָאן. בְּרוּךְ הַרְחֵמֶן, שֶׁהָרִי דָּבָר זֶה שְׁמַעְתִּי מִפִּיךָ. בָּכָה רַבִּי יוֹדָאִי. אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, לָמָּה בָּכִיתִי? אָמַר לוֹ, בָּכִיתִי, שֶׁאֲמַרְתִּי אוֹי לְאוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁדָּרְכֵיהֶם כְּבָהֳמוֹת וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכֵּלִים, שְׁטוֹב לָהֶם שֶׁלֹא נִבְרָאוּ. אוֹי לְעוֹלָם כְּשִׁינָא מוֹרְנוּ מִמֶּנּוּ, שְׁמִי יָכוֹל לְגַלוֹת סוּדוֹת, וּמִי יוֹדַע אוֹתָם, וּמִי יִסְתַּכֵּל בְּדָרְכֵי הַתּוֹרָה?

אָמַר לוֹ, חֲיִיד, אֵין עוֹלָם אֲלָא לְאוֹתָם חֲבֵרִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה וְיִוֹדְעִים נִסְתָּרוֹת הַתּוֹרָה. וְדָאִי בְּאֵמֶת גָּזְרוּ הַחֲבֵרִים עַל עַמִּי הָאֲרָצוֹת שֶׁמִּשְׁחִיתִים דָּרְכָם וְלֹא יוֹדְעִים בֵּין זִמּוֹן לְשִׁמְלָל, שֶׁהָרִי הֵם כְּבָהֳמוֹת שֶׁנָּאָה לְעִשׂוֹת בָּהֶם דִּין אֲפִלּוּ בַּיּוֹם הַכְּפוּרִים. וְעַל בְּנֵיהֶם כְּתוּב (הוֹשֵׁעַ ב) כִּי בְנֵי זְנוּנִים הֵמָּה. בְּנֵי זְנוּנִים מִמֶּשׁ.

אָמַר לוֹ, רַבִּי, פְּסוּק זֶה צָרִיךְ לְהַתְיָשֵׁב בְּדָרְכּוֹ. כְּתוּב וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבִיתִי וּבְחוֹמֹתַי יָד וְנֶשֶׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבְנוֹת שֶׁם עוֹלָם אֲתָן לוֹ. אֲתָן לָהֶם הִנֵּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! מָה זֶה אֲתָן לוֹ?

אָמַר לוֹ, בֹּא וּרְאֵה, וְנִתְּתִי לָהֶם בְּבִיתִי, מָה זֶה בְּבִיתִי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא. (שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא בֵּית) וּבְחוֹמֹתַי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה סב) עַל חוֹמֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַם הַפְּקָדוֹתִי שְׁמֵרִים. יָד וְנֶשֶׁם, כְּלוֹמֵר, שִׁינָא נְשָׁמוֹת קְדוּשׁוֹת מִמְּקוֹם זֶה. וְאוֹתָהּ יָד, חֵלֶק הַשְּׁלֵמוֹת, טוֹב מְלֵא מִבָּנִים וּמִבְנוֹת. שֶׁם עוֹלָם אֲתָן לוֹ, לְאוֹתוֹ חֵלֶק שְׁלֵם, אֲשֶׁר לֹא יִפְרֹת לְדוּרֵי דוּרוֹת. דָּבָר אַחֵר אֲתָן לוֹ - לְאוֹתוֹ שְׁיוֹדַע סוּד הַדָּבָר וְיִתְכַנֵּן בְּמָה שֶׁצָּרִיךְ לְכַנֵּן.

עוֹד אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבִת. מָה הַטַּעַם? כִּדִּי שֶׁלֹא נִרְאָה דִּין בַּיּוֹם הַזֶּה. וְאִם תֵּאֱמַר, הָרִי לְגִבּוֹה עוֹלָה? בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם אָמַר, וְלֹא לְגִבּוֹה. וְאוֹתוֹ שְׁעוֹלָה לְגִבּוֹה, עוֹלָה לְכַפּוֹת דִּין אַחֵר. שְׁשִׁנִּי, יֵשׁ אֵשׁ אוֹכֵל אֵשׁ, וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ אוֹכֵל אֵשׁ אַחֵר.

וּמִשּׁוּם כֵּן מַתְגַּלָּה הַעֲתִיק הַקְּדוֹשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה מְכַל שְׁאָר הַיָּמִים. וּבְזִמּוֹן שְׁמַתְגַּלָּה הַעֲתִיק, לֹא נִרְאָה דִּין כָּלָל, וְכָל הַעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחֲתוֹנִים נִמְצָאִים בְּשִׁמְחָה שְׁלֵמָה, וְהַדִּין לֹא שׁוֹלֵט.

שְׁנִינִי, כִּי שְׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. שְׁשֶׁת יָמִים וְדָאִי, וְלֹא בְּשִׁשֶׁת. וְהַיָּמִים הַקְּדוּשִׁים הַעֲלִיּוֹנִים הִלְלוּ נִקְרָאִים יָמִים שֶׁהָשֵׁם הַקְּדוֹשׁ נִכָּל בָּהֶם, וְהֵם נִכָּלִים בּוֹ. אֲשֶׁרִי חִלְקִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְכַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (דְּבָרִים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם.

כִּבְד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ. רַבִּי חֲיָיָא פְּתַח, (בְּרַאשִׁית ב) וְנָהָר יֵצֵא מִעֵדֶן וְגו'. וְנָהָר - זֶה נְבִיעַת הַמַּעֲרָן שְׁיוֹצֵא תְמִיד וְלֹא פוֹסֵק, וּמִנְהָר הַמַּעֲרָן הַזֶּה נִשְׁקָה כָּל גֶּן הָעֵדֶן. וְאוֹתוֹ נָהָר שֶׁל הַמַּעֲרָן הַקְּדוֹשׁ נִקְרָא אֲי"ב. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא נוֹבֵעַ לְזוֹן אֶת הַגֶּן.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, עֵדֶן מִמֶּשׁ נִקְרָא אֲב, מִשּׁוּם שֶׁעֵדֶן זֶה נִמְצָא מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֵין, וּמִשּׁוּם כֵּן נִקְרָא אֲב. וְהָרִי בְּאֲרָנוֹ, מִמְּקוֹם שֶׁמִּתְחִיל לְהַמְשִׁךְ הַכֹּל נִקְרָא אֲתָה, וְנִקְרָא אֲב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה סג) כִּי אֲתָה אָבִינוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּבְד אֶת אָבִיךָ - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֶת אִמְךָ - זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. אֶת אָבִיךָ,

את דוקא, להכליל שכינה (עליונה). רבי יהודה אמר, כבד את אביך - סתם. ואת אמך - סתם. שהרי הכל היה במנין. את - לרבות כל מה שלמעלה ומטה.

רבי יוסי אמר, זה שאמר רבי אבא, ממקום שמתחיל להמשיך הכל, נקרא אתה, לפה. שהרי למדנו שאותו הנסתר ואין בו התחלה נקרא הוא. ממקום שהראשית נמצאת נקרא אתה. ונקרא אב. והכל אחד. ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים אמן.

רבי חזקיה אמר, ודאי הכל אחד. כבד את אביך - זה הקדוש ברוך הוא. ואת אמך - זו פנסת ישראל. שהרי שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב בנים אתם לה' אלהיכם - אותו מקום שנקרא בנים. ומשום כך הסתימות של הדבר, כבד את אביך ואת אמך, להכליל את הכל שלמעלה ושלמטה. רבי יצחק אמר, להכליל בו את רבו, שהוא מכניס אותו לעולם הבא. אמר רבי יהודה, הוא בכלל הקדוש ברוך הוא.

שנינו, בחמש האמירות הללו כלול הכל. בחמש האמירות הללו נחקקו חמש אחרות, ודאי חמש תוך החמש. הכיצד? אנכי ה' אלהיך - כנגד לא תרצח. ששנינו, (אמר רבי יצחק אמר רבי יהודה) שני אלה בכלל אחד נכללו, שמי שהורג מקטין הדמות וצ'לם של רבונו, שכתוב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה את האדם, וכתוב (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם.

אמר רבי חייא, כתוב (בראשית ט) שפך דם האדם באדם דמו ישפך וגו'. (שפך דם האדם) מי ששפך דם כאלו מקטין הדמות והצ'לם שלמעלה. כלומר, לא הקטין דמות זו, אלא דמות אחרת, משמע שכתוב שפך דם האדם באדם דמו ישפך. באדם העליון מגיע הפנס הזה מאותו דם ששפך. מה הטעם? משום כי בצלם אלהים עשה את האדם. ומשום כך זה בזה תלוי.

לא יהיה לך - כנגד לא תנאף. זה משקר בשמו של הקדוש ברוך הוא שנירשם באדם. ובה כמה וכמה חטאים וגזרות וענשים תלויים. ומי שמשקר בזה, משקר בו במלך, שכתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. וכתוב לא תשתחוו להם ולא תעבדם, וזה בזה תלוי.

לא תשא - כנגד לא תגנב. וכתוב (משלי כט) חולק עם גנב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד. ודאי זה בזה תלוי, שהרי הגנב לזה מזדמן, להשבע בשקר. מי שעושה זה, עושה זה.

זכור את יום השבת - כנגד לא תענה ברעך עד שקר. שאמר רבי יוסי, שבת נקראת עדות, וצריך האדם להעיד על זה, שכתוב כי ששת ימים עשה ה' וגו'. ושבת כלל (עדות) של הכל. ואמר רבי יוסי, מה שכתוב (מיכה ז) ותתן אמת ליעקב, כמו שנאמר (שמות לא) ושמרו בני ישראל את השבת, ומי שמעיד שקר - משקר בשבת, שהיא עדות אמת. ומי שמשקר בשבת - משקר בכל התורה. ומשום כך זה בזה תלוי.

כבד את אביך - כנגד לא תחמד אשת רעך. ואמר רבי יצחק, כבד את אביך - אביך ממך. שהרי מי שחומד אשה ומוליד בן, ההוא מכבד את האחר שאינו אביו, וכתוב כבד את אביך וגו', לא תחמד בית רעך שדחו. וכתוב פאן, על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך. אותו שנתן לך יהיה שלך, ולא תחמד אחר. ודאי שזה תלוי בזה.

ואלו החמש הראשונות כוללות חמש אחרונות, ומשום כך, (דברים לג) מימינו אש דת למו. שהכל נעשה מיין. ועל זה בחמשה קולות נתנה התורה. אמר רבי יהודה, כלם היו חמש בתוך חמש, כנגדם חמשה חמשי תורה.

שנה רבי אלעזר, בעשר האמירות הללו נחקקו כל מצוות התורה, גזרות וענשים, טהור וטמא, ענפים ושרשים, אילנות ונטעים, שמים וארץ, ים ויתומות, שהרי התורה היא שמו של הקדוש ברוך הוא. מה שמו של הקדוש ברוך הוא נחקק בעשר אמירות - אף התורה נחקקה בעשר אמירות. עשר האמירות הללו הם שמו של הקדוש ברוך הוא, וכל התורה היא שם אחד, שמו של הקדוש ברוך הוא ממנו.

אשרי חלקו של מי שזוכה בה. מי שזוכה בתורה זוכה בשם הקדוש (של הקדוש ברוך הוא). רבי יוסי אומר, זוכה בקדוש-ברוך-הוא ממך (וכנסת ישראל), שהרי הוא ושמו אחד. ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים אמן.

לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב. אמר רבי יוסי, מה הטעם? משום שכתוב (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב. אף על גב שכלי הכסף ולי הזהב - לא תעשון אתי. אתי, כלומר אותי.

אמר רבי יצחק, כתוב (ירמיה י) מאין כמוך ה' גדול אתה וגדול שמו בגבורה וגו'. (גדול אתה וגדול שמו) גדול אתה - הינו לי הכסף. וגדול שמו בגבורה - הינו ולי הזהב. שני הגוונים הללו לא נראים ולא מתפארים, פרט לכשהם חקוקים במקום אחד. באיזה מקום נחקקו? בישראל. פאן נראים הגוונים להתפאר, ככתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

רבי יהודה פתח, (שם סא) שוש אשיש בה' תגל נפשי באלהי וגו'. אשרי חלקם של ישראל מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהשמיחה והתפנוק שלהם בקדוש-ברוך-הוא, שכתוב שוש אשיש בה'. כיון שאמר בה', למה כתוב באלהי? אלא כך אמרו ישראל: אם ברחמים בא עלינו - שוש אשיש בה', ואם בדין - תגל נפשי באלהי.

מה הטעם? משום שאלה נחקקו בו, שכתוב כי הלבישני בגדי ישע. מה זה בגדי ישע? גונים שנקקו להסתכל בו, כמו שנאמר ישעו וגו' אל ה'. ישע הוא הסתכלות. מי שרוצה להסתכל בו, יסתכל בגונים שלי. מה הטעם? משום שכתוב מעיל צדקה יעטני, צדקה ממש, שהגונים נחקקו בו. כחתן יכהן פאר, זה גון אחד. וכפלה תעדה כליה, זה גון אחר. וכשהגונים מתחברים, באותה שעה נראים, וכלם משתוקקים לראות ולהסתכל בו.

רבי יוסי אמר, שוש אשיש בה' - שתי חדות. בה' - ברחמים. תגל נפשי - הרי (אחת בחדות) בדין. אמר רבי יהודה, בכל שמחה של שמחה. וחדותה של ציון עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח את ישראל בשמחה ותרנה מהכל, שכתוב (שם לה) ופדונוי ה' ישבון ובאו ציון ברנה וגו'. ופדונוי ה' ישבון - הרי אחת. ובאו ציון ברנה - הרי שתיים. ושמחת עולם על ראשם - הרי שלש. ששון ושמחה שישגו - הרי ארבע. כנגדם של ארבע פעמים שהתפארו ישראל בין העמים, ואז כתוב (שם יב) ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו וגו'.

השלמה מההשמטות (סימן ב)

ואלו הן י"ב מצוות: א - יחוד ה'. ב - ליראה את ה'. ג - לדעת שיש דין ויש שחר טוב וכיו. ד - לקדש את ה'. ה - להתפלל בכל יום שחרית מנחה ערבית. ו - לעסק בתורה. ז - למול את הבן. ח - קדש לי כל בכור. ט - תפלין. י - ציצית. יא - מזוזה. יב - למסור נפשו בדבקות. אלו הם י"ב מצוות שמור: א - שלא לתת גדלה לעבודה זרה. ב - שלא לבנות מגדל לעבודה זרה. ג - אל תפנו וגו', (שלא) להרהר אחריהם. ד - לא תשתחוה להם. ה - שלא להפגע, זהו לא תעבדם. ו - שלא להחליף יחוד של רבוננו, זהו ההימיר. ז - שלא להרהר, זהו לא תתורו וגו'. ח - שלא לשאל באוב. ט - שלא לשאל בידעוני. י - שלא לדרש אל המתים. יא - שלא לעשות כשפים, זהו וחבר חבר. יב - ושם אלהים אחרים שלא תזכירו:

ויזכר אלהים את כל הדברים האלה. כל הדברים - כלל זה הוא כלל של הכל, כלל של מעלה ומטה.

אנכי, סוד של העולם העליון בסוד השם הקדוש יה"ו. אנכי, נגלה ונגנו, נגלה בסוד קדוש של הכסא, שהלכנה עומדת בשלמות כאחד, כשהשמש שולט והלכנה מאירה, ואין לה שבח פרט לשבח של האור שמאיר עליה.

אנכי, בהשלמת סודות של שלמות של הכסא למטה, והתעלו החיות הקדושות, והיא התתקנה בתקניה. וכשהיא יפה למראה ובעלה בא אליה, אז נקראת אנכי.

אנכי, סוד של הכל כאחד, בכלל של כל האותיות בשבילי התורה שניצאו מתוך סוד עליון. באנכי הזה תלויים עליונים ותחתונים. אנכי, סוד לתת שחר טוב לצדיקים שמחכים לו ושומרים את מצוות התורה, בזה יש להם בטחון כראוי לעולם הבא, וסימנך - אני פרעה.

אנכי ולא יהיה לך נאמר בסוד התורה, וזהו זכור ושמור. אנכי, סוד נסתר ונגזר בכל אותן דרגות של העולם העליון בכלל אחד. וכיון שנאמר אנכי, התחבר הכל כאחד, בסוד אחד.

אנכי, סוד של שני כסאות. אני ה' - של כסא אחר. (אני - כסא אחד. כ' - כסא אחר עליון).

אנכי, שכשנטהר המקדש ונקרי לא יקרב אליו והמקדש מאיר לבדו, שהרי התבטל באותה שעה יצר הרע מן העולם, והקדוש ברוך הוא התעלה בכבודו לבדו, ואז נאמר אנכי ה' אלהיך. סוד שלם בשם הקדוש. א' - ליחד סוד השם הקדוש בדרגותיו להיות אחד, משום שסודו הוא ו'. נ' - סוד לירא מן הקדוש ברוך הוא ולדעת שיש דין ויש שחר טוב לצדיקים ופרענות לרשעים, משום שהסוד שלו ה' תחתונה.

כ': לקדש את השם הקדוש בכל יום, ולהתקדש בדרגות קדושות, ולהתפלל אליו תפלה בכל זמן להעלות הכתר העליון, סוד של הכסא העליון על גבי החיות העליונות כראוי, והסוד שלו ה' עליונה.

י': להשתדל בתורה יומם ולילה, ולמול מילה בסוד לשמנה זמים, ולקדש הבכור, ולהניח תפלין וציצית ומזוזה, ולמסור את הנפש לקדוש-ברוך-הוא, ולהדבק בו. אלה הן שתיים עשרה מצוות עליונות שכוללות מאתיים שלשים ושש מצוות אחרות שהן בסוד של אנכי, כלל של זכור. ואות זו לא מתחלפת במקום אחר, זה משום שהיא י', סוד עליון, כלל של התורה, ובשתיים עשרה הללו יש שתיים עשרה מדות הרחמים שתלויים מהם, ואחת ששולטת להיות שלש עשרה.

לא יהיה לך, סוד של שמור בשלש מאות ששים וחמש מצוות התורה. ל' - סוד שלא לתת כבוד וגדלה לאלוה אחר, ל' - מגדל שפורח ועולה באויר, שלא יסטה הלב לבנות לאלוה אחר, כמו שיש סוד של בונה מגדל (לאלוה אחר). ל' - שלא לפנות בדיוקן של עבודה זרה, שלא להרהר אחריה, שלא להשתחוות ולא לכפות עצמו לאלוה אחר.

א': שלא להחליף היחוד של רבונו בשביל אלילים אחרים. שלא להרהר שיש אלוה אחר פרט אליו. א': שלא לסטות אחר אוב וידעוני בסוד של דמות אדם, ולא בדמות אחרת. א': שלא לשאל מן המתים ולא לעשות כשפים. א': שלא לשבע בפיו בשם של אלוה אחר. עד כאן שתים עשרה אחרות שהם מצוות שמור, ובשתים עשרה הללו תלויות שלש מאות חמשים ושלש מצוות של שמור אחרות שכלולות בשתים עשרה הללו, וסוד זה אנכי.

אמר רבי שמעון, עוד שנינו, אנכי - כלל של מעלה ומטה, כלל של עליונים ותחתונים, כלל של חיות הקדושות שכלולות בו, הכל הוא בסוד של אנכי. לא יהיה לך - למטה, סוד של שתים עשרה החיות התחתונות.

לא תעשה לך פסל. נפסלו מאותו מקום עליון, מאותו מקום קדוש. פסל - פסלת של קדשה, שהוא סוד של אליל אחר, וסוד זה כמו שנקמר (יחזקאל א) וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו'. וכל תמונה, זהו שכתוב (שמות ט) ואש מתלקחת. כי אנכי ה' אלהיך, כדי לעורר את הלב למעלה ולא לרדת למטה, ולא לקרב לשער הבית אל קנא, שהקנאה היא באותו מקום.

וסוד זה - (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ. והוא, לא תעשה לך - אחד. פסל - שנים. וכל תמונה - שלש. וארץ זו על זה היא התרגזה.

פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים. אילן אחד שנטע פעם ופעמים ושלש פעמים וארבע פעמים, ונפקד על חטאים ראשונים אב ובן. שלישי ורביעי אחד הוא כשלא התתקן ולא חשש להתתקן, וכן בהפוך של זה, לאילן שהתתקן בראוי ועומד על קיימו (אז) ועושה חסד וגו'.

לא תשא. את הסוד הזה הרי בארו החברים, משום שכשהקדוש ברוך הוא שתל את העולם, הטביע בתוך התהומות צרור אחד חקוק בשם הקדוש, והטביע אותו בתוך התהום, וכשהמים רוצים לעלות, הם רואים את סוד השם הקדוש חקוק על אותו צרור, ושבים ונשקעים וחוזרים לאחור, והשם הזה עומד עד היום הזה בתוך התהום.

ובשעה שנסבפים בני אדם על אמת, בקיום של אמת, אותו הצרור עולה ומקבל את אותה שבועה, וחוזר ומתקיים על התהום והעולם מתקיים, ואותה שבועת אמת עומדת לעולם.

ובשעה שנסבפים בני אדם שבועה לשקר, אותו הצרור עולה לקבל את אותה שבועה. כיון שרואה שהוא שקר, אז אותו צרור שהיה עולה שב לאחור, והמים הולכים ושטים, והאותיות של אותו צרור פורחות לתוך התהומות ומתפזרות, ורוצים המים לכסות את העולם ולהחזירו כמו מקדם.

עד שזמזין (שומז) הקדוש ברוך הוא לממנה אחד, יעזריאל, שממנה על שבעים מפתחות בסוד של השם הקדוש, ונכנס לאותו צרור, וחוקק בו אותיות כמו מקדם, ואז מתקיים העולם וחוזרים המים למקומם, (שאותו צרור ומרגיש את האותיות של השם הקדוש וחוקק אותו בבתחלה, וחוזרים המים למקומם, ואז מתקיים העולם) ועל זה כתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא.

#### רעיא מהימנא

מצוה י"ב - להשבע בשמו בדרך אמת. ומי שנסבע שבועה הוא כולל את עצמו באותן שבע דרגות עליונות שהשם של הקדוש ברוך הוא נכלל בהן. והרי הם שש. אותו אדם שנסבע שבועת אמת על פי בית דין, כולל את עצמו בהן, והוא שביעי לקיים את השם הקדוש במקומו, ועל כן כתוב ובשמו תשבע. ומי שנסבע שבועה לחנם ולשקר, גורם לאותו מקום שלא יתקיים במקומו.

שבועה לקיים מצות רבונו - זוהי שבועת אמת, כשאותו יצר הרע מקטרג לאדם ומפתה אותו לעבר על מצות רבונו. זוהי שבועה שהקדוש ברוך הוא משתבח בו, וצריך לאדם להשבע ברבונו על זה, והוא שבחו, והקדוש ברוך הוא משתבח בו, כמו בעז, שכתוב חי ה' שכבי עד הבקר. שהרי יצר הרע היה מקטרג לו, ונשבע על זה.

גדר הוא למעלה, והם חיי המלך, סוד של רמ"ח איברים ושנים עשר קשרים כחשבון ונד"ר. ועל זה חמור משבועה. חיי המלך אלה, שנותן חיים לכל האיברים הללו, ונקראים כך בשביל אותם חיים, ואותם חיים יורדים ממעלה למטה, לאותו מקור החיים, ומאותו מקור יורדים למטה לכל אותם איברים.

שבועה לקיים דרגה שלמטה, סוד השם הקדוש. וזה נקרא מלך עצמו, של רוח עליונה וגוף שלו,



לשרות בתוכו ולדור בו כמו הרוח ששורה בתוך הגוף, ועל זה נקרא מלך עצמו, שרוח עליונה השתוקקות שלה לשרות בתוכו עצמו של ההוא הנסתר למעלה. ומשום כך מי שנשבע באמת, הוא מקיים את אותו מקום, וכשעומד המקום הזה מקיים, מקיים את כל העולם. הנדר שורה על הכל, על מצוה, ועל רשות שלא כך בשבועה, וכך פרשיה החברים.

זהר:

זכור את יום השבת לקדשו, זהו סוד של הברית הקדוש. ומשום שבברית זו עומדים כל המקורות של איברי הגוף והוא כלל הכל, כמו זה שבת היא כלל של התורה, וכל סודות התורה תלויים בה, וקיום של השבת כמו קיום של כל התורה. מי ששומר שבת כאלו שמר את כל התורה.

רענא מהימנא

מצוה כ"ד - להיות זכור את יום השבת, כמו שנאמר זכור את יום השבת לקדשו. סוד של שבת, הרי בארנו בכל אותם מקומות, יום זכרון של מנוחה של העולם, והוא כלל של התורה. ומי ששומר שבת כאלו שמר כל התורה. והרי נתבאר, זכרון של שבת לקדש אותה בכל מיני קדושים. מי שמזכיר את המלך, צריך לברך אותו. מי שמזכיר שבת, צריך לברך אותה, והרי נתבאר.

זכור הוא לזכר. שמור הוא לנקבה. (וזה בלי פירוד) יום שבת הסוד של כל האמונה, שתלוייה מהראש העליון עד סוף כל הדרגות, שבת היא הכל.

שלוש דרגות הן, וכלן נקראות שבת. שבת עליונה. שבת של היום. שבת של הלילה.

השלמה מההשמטות (סימן ח)

בסוד של שמור, דבור, לילה. זו היא תורת ה', תורה שבעל פה. משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וגו', והרי התעוררו על תורה שבעל פה, שאלו תורה שבכתב הרי כתוב, (דברים לא) ויצו משה את הלויים נשאי ארון ברית ה' לאמר. לקח את ספר התורה הזה. וזה הלויים ראויים לכך, לזה שאחזו בשמש. והמלך שבא ממנו - משה, האיר להם לשראאל ארבעים שנים שמש ביום, ותורת ה' - זה ערב שבת בסוד אחד וכו'.

וכלן אחת, והכל נקרא שבת. וכל אחת כשהיא שולטת, לוקחת את חברותיה ומזמינה אותן עמה באותו השלטון שלה. וכשהיא בא לעולם, כלם באים ומזמינים עמו.

כשבא הלילה, מזמין עמו שבת של היום, ומזמין אותו להיכלו ומסתתר עמו. כיון שזה בא, שבת העליונה נמשכת עליה, וכלם גנוזים בהיכל של הלילה, ומשום כך סעודת הלילה חמורה מביום (כמו של היום).

כשבא היום, מזמין עמו את שתי האחרות הללו - דרגה עליונה ודרגה תחתונה, זו שמאירה לה וזו שנאורה ממנה, וכלן כאחת נקראות שבת, ושולטות ביום שבת. ושלוש הדרגות הללו הן כלל וסוד של כל התורה, תורה שבכתב, נביאים וכתובים. מי ששומר שבת, שומר את כל התורה.

שתי מרגליות הן, ונתד אחד עמן בתוכן שעומד בין זו ובין זו. המרגלית העליונה אין בה גון, ואין בה מראה בהתגלות.

המרגלית הזו, כשמתחילה להתגלות, מאירות שבע אותיות חקוקות בולטות ונוצצות, ובוקעות בקעים והיכלות ומאירים כל אחד ואחד, ואותן שבע האותיות הן שני שמות חקוקים באותה המרגלית, וביום השבת נוצצים ומאירים, ופותחים פתחים ויוצאים ושולטים. ואותם אה"י יה"ו, מתנוצצות האותיות, ובאותיות שלהן נכנסות זו בזו ומאירות זו בזו.

וכשנכנסות זו בזו, הן מאירות זו מתוך זו בשני גונים. גון אחד לבן וגון אחד אדם. ומאותם שני גונים נעשים שני שמות אחרים, עד שעולות האותיות לשבעה שמות.

א' יוצא ונוצץ, ונכנס באות ו', ומאירים שניהם בשני גונים. ואותם שני שמות, אחד נקרא יהו"ה, והאחד נקרא א"ל, ומאירים כאחד. ה' יוצאת ונוצצת, ונכנסת באות ה', ומאירות שניהם בשני גונים, ואותם שני שמות, אחד נקרא יהוה, סוד של אלהים, ואחד נקרא אלהים, ומאירים כאחד. י' נכנסת ב"י, ומאירות ונוצצות כאחת, ונכנסות זו בזו ומאירות שניהם, חקיקות חקוקות כאחת, והן זקופות ראש, מאירות ונוצצות, הענפים עולים מן הצד הזה ומן הצד הזה, והם אחד עשר ענפים.

ושתי האותיות הללו שמאירות, מתחבקות זו בזו, הן יהו"ה יהו"ה ה מצפץ מצפץ, בסוד של שלש עשרה מדות הרחמים. ושתי האותיות הללו, כשהן נכנסות זו בזו וכשמתחבקות זו בזו, (וכשנבדקות זו בזו) זקופות ראשן ומאירות ונוצצות על הכל באותם אחד עשר הענפים שיוצאים בכל צד.

ה' שנשארה, היא עולה בשם אחד להתחבר עמם, והיא אדני. וכל השמות הללו בולטים ונוצצים

ויוצאים ושולטים ביום הזה. כיון שאלה שולטים, יוצאת אותה המרגלית העליונה בולטת נוצצת, ומתוך ההתנוצצות שלה לא נראה בה גוון.

כשיוצאת, מכה בשמות הללו. שם אחד מהם אדניי, שהוא שביעי, מתעטר ונכנס למרגלית התחתונה, ומתישב שם אחר תחתיו, והוא יי". ומקפת בו אותה המרגלית העליונה, ומתעטרת אותה ההתנוצצות שנוצצת בשם הזה.

אחר שהתכנסה בשמות הללו, יוצאים מהם שבעים ענפים לכל צד, ומתחברים כלם כאחד, ונעשית מרפבה וכסא אחד לאותה המרגלית העליונה, ושולטת בעטרותיה, מלך בכסא ביום הזה, והכל שמחים. כיון שכלם שמחים, יושב המלך על הכסא, ועולה בשבעים ענפים הכסא, כמו שאמרנו.

ואתן שתי האותיות עולות ויורדות, ומאירות ומתעטרות כ"ב אותיות (כ"ב אותיות), כלל של התורה, מכות בשתי האותיות הראשונות ועולות לאחד בששה שבטים, ולאחד בששה שבטים אחרים, ואלה הם שנים עשר שבטי ישראל העליון.

עוד, שתי האותיות הללו (ראשונות עולות) עולות ויורדות ומכות בשתי אותיות של סוף כ"ב האותיות. ועולות אחת בחמש דרגות, ואחת בחמש דרגות. ועשר האמירות הללו (לתקן) לכלל כ"ב האותיות. י"ב שבטים בשתי אותיות (ראשונות), כלל של התורה ועשר אמירות של שתי האותיות שבסוף - הרי כ"ב אותיות של סוף התורה. וסוד זה יורשת המרגלית העליונה באותו כסא של ע"ב, ומאירות כ"ב אותיות.

המרגלית התחתונה, בשעה שיושבת המרגלית העליונה באותו הכסא של ע"ב ומאירות כ"ב אותיות, אז אותה המרגלית התחתונה שהיא בחשכה מסתפלת באותו האור, בכח של תקף של אותן האותיות שנרשמה בהן, שנקראו אדני, ואז מאיר ועולה אותו האור, ונוטל כל אותן כ"ב אותיות עליונות, ושואבת אותן אותה המרגלית לתוכה, ומאיר אור שנוצץ לע"ב עברים.

כיון שהמרגלית הזו נוצצת ושואבת את אותן האותיות עמה, אז המרגלית העליונה נמשכת עמה, ונדבקת מרגלית במרגלית, ונהיה הכל אחד. וזהו סוד אחד של התשפחת, והרי בארנו.

כשהאותיות נוצצות מהצד הזה ומהצד הזה, זהו היתד שביניהם, בין מרגלית למרגלית, אז נעשות סוד של השם הקדוש של מ"ב אותיות. ובכל הסוד של השם הקדוש של ע"ב אותיות של המרפבה העליונה, והכל - זה וזה - נקראת שבת, וזהו סוד השבת. (ע"כ רעיא מהימנא)

זכור - הוא סוד של זכר, סוד של הזכר שלוקח את כל איברי העולם העליון. את יום השבת - לרבות ערב שבת, שהוא לילה. וזהו את. לקדשו - שצריך קדשה מתוך העם הקדוש, ולהתעטר בהם כראוי.

זכור - מקום שאין בו שכה ולא עומדת בו שכה, שהרי אין שכה במקום של הבית העליון, וכל שכן למעלה. ולמטה יש שכה, מקום שצריך להזכיר, ועל זה כתוב (תהלים קט) יזכר עון אבותיו וגו'. ויש שם ממנים שמזכירים זכיות האדם וחטאיו.

ואין שכה לפני הכסא הקדוש מה שהוא לפניו. ומה הוא לפניו? זכור. וכל שכן למעלה. משום שהכל הוא סוד של זכר, ושם נחקק סוד השם הקדוש יהו". ולמטה צריך להתקדש. ובמה התקדש? בזכור, שהרי ממנו נוטל כל הקדשות וכל הברכות. וזה כשמתעטרים ערב שבת על העם הקדוש כראוי בתפלות ובבקשות ובסדור של שמחה.

ואם תאמר, זכור לא צריך להתקדש, שהרי ממנו יוצאים של הקדשות של העולם - לא כד! שהרי זה צריך להתקדש ביום, וזה צריך להתקדש בלילה, וכל הקדושים נוטלים אותם ישראל אחר כד, ומתקדשים בקדשות של הקדוש ברוך הוא.

כבד את אביו ואת אמו, בכל מיני כבוד, לשמחם במעשים פשירים, כמו שנגאמר (משלי כג) גיל גיל אבי צדיק. וזהו כבוד אביו ואמו.

רועה נאמן (רעיא מהימנא)

כבד את אביו ואת אמו. כבדהו בקסות נקה, דהינו פנפי מצוה, כבד את ה' מהונך, זו תורה ומצוות. זהו שכתוב ארץ זמים בימינה בשמאלה וגו'. שאין אדם עני אלא מן התורה ומן המצוות. נודע, אחר שבארנו בעלי המשנה, אין עני אלא מן התורה ומן המצוות, שעשו של אדם תורה ומצוות.

ומשום כך כבד את אביו מהונך, ואל תשתדל בתורה כדי להתגדל בה, כמו שבארנו החברים, ואל תעש עטרה להתגדל בהם, ולא תאמר אקרא בעבור שיקראוני רבי, אלא (תהלים לד) גדלו לה' אתי. כבד את ה' מהונך, כבן שחיב בכבוד אביו ואמו.

משום שהוא משתף משתי טפות שמהן נוצר האדם. מהטפה של אביו לבן העינים, ונעצמות

ואיברים. ומטפה של אמו השחר שבעין, ושער ועור ובשר. ומגדלים אותו בתורה ומעשים טובים.

שָׁאֲדָם חַיֵּב לִלְמַד בְּנוֹ תוֹרָה, שְׁכָתוֹב (דברים ו) וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ. וְאִם לֹא לִמַּד אוֹתוֹ תוֹרָה וּמִצְוֹת, כָּאֵלּוּ עָשָׂה לוֹ פֶּסֶל, וּמִשּׁוֹם כֵּךְ לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל. וְעֵתִיד לִהְיוֹת בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה וּמִבְּזָה אָבִיו וְאִמּוֹ וְגוֹזֵל מִמֶּנּוּ כְּמָה בְּרָכוֹת. שֶׁהוֹאִיל וְהוּא עִם הָאֶרֶץ, הוּא חָשׂוֹד עַל הַכֹּל, וְאֶפְלוּ עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים וְגִלּוֹי עֲרִיוֹת וְעִבּוּדָה זָרָה. שְׁמִי שֶׁהוּא עִם הָאֶרֶץ וְהוֹלֵךְ לְמָקוֹם שָׁאִין מִכִּירִים אוֹתוֹ וְלֹא יוֹדֵעַ לְבָרֶךְ, חוֹשְׁדִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה. (ע"כ רעיא מהימנא)

כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנָדָּה. מֵהוֹנָדָּה - מִמְּמוֹנָדָּה. מֵהוֹנָדָּה - מִחֲנָדָּה. בְּשִׁמְחַת הַגִּינוֹן לְשִׁמְחַת הַלֵּב, שֶׁהִרִי זֶה שִׁמְחַת הַלֵּב, כְּמוֹ זֶה הַגִּינוֹן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. מַעֲשִׂים כְּשִׁירִים שֶׁל אוֹתוֹ בֶּן מִשְׁמַח לֵב אָבִיו וְאִמּוֹ. מֵהוֹנָדָּה - מִמְּמוֹנָדָּה לְכָל מֵה שְׁצָרִיכִים.

כְּמוֹ שֶׁהָאֲדָם מִכִּבֵּד אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֵּךְ צָרִיךְ לְכִבֵּד אֶב וְאִם, מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שְׂתַפּוֹת אַחַת עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלָיו. וְכְמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְפָחוֹד מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֵּךְ צָרִיךְ לִירָא מֵאָבִיו וְאִמּוֹ וּלְכִבֵּדֵם כְּפָחוֹד בְּכָל מִינֵי כְבוֹד.

לְמַעַן יִצְרִיכוּן יָמֶיךָ, מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ יָמִים לְמַעֲלָה שְׁתַּלְוִיִּים בָּהֶם חַיֵּי הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה. וּבִאֲרָנוּ עַל אוֹתָם יָמִים שֶׁל אָדָם לְמַעֲלָה בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְכֵלָם עוֹמְדִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבָהֶם נוֹדְעִים חַיֵּי הָאָדָם.

עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ. הַבְּטָחָה לְהַנּוֹת בְּאַסְפִּקְלָרְיָה הַמַּאֲיָרָה, וְסוֹד זֶה עַל הָאֲדָמָה, זֶה אַסְפִּקְלָרְיָה הַמַּאֲיָרָה, בְּאוֹתָם הַיָּמִים הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁמַּאֲיָרִים מֵתוֹךְ הַמַּעֲנָן שֶׁל הַכֹּל.

מֵה שׁוֹנֶה בְּשִׁתֵּי הַמִּצְוֹת הַלְלוּ שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁכָתוֹב בָּהֶן לְמַעַן יִצְרִיכוּן יָמֶיךָ, בְּזֶה וּבְשִׁלּוֹחַ הַקּוֹן! אֵלָּא שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלֶּה כֻּלָּן תַּלְוִיּוֹת לְמַעֲלָה. אֵב וְאִם, סוֹד שֶׁל זְכוֹר וְשִׁמּוֹר כְּפָחוֹד, וּמִשּׁוֹם כֵּךְ כְּתוֹב לְמַעַן יִצְרִיכוּן יָמֶיךָ. וּבְשִׁלּוֹחַ הַקּוֹן, שְׁכָתוֹב (שם כב) שֶׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאִם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְגו'. הַסוֹד שֶׁל עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שֶׁלֹּא נִתְּנָה רְשׁוּת לְהַסְתַּכֵּל בּוֹ, וְצָרִיךְ לִשְׁלַח מֵתוֹךְ שְׂאֵלָה וְהַתְּבַנְנוּת בּוֹ.

וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, שְׁכָתוֹב (שם ד) כִּי שְׂאֵל נָא לְיָמִים רַאשֵׁינִים וְגו' [וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם]. אֵב לְמַעֲלָה מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם, שֶׁלַח תִּשְׁלַח מִרְעִיּוֹנֶיךָ לְשְׂאֵל.

וּבְזֶה כְּתוֹב לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהָאֲרָכָת יָמִים. לֹא כְּתוֹב לְמַעַן אֵיטִיב לָךְ, אֵלָּא לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ. וְלֹא כְּתוֹב יִצְרִיכוּן יָמֶיךָ, אֵלָּא וְהָאֲרָכָת יָמִים. לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ - אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁמִּיטִּיב לְכָל, וְהוּא הָעוֹלָם הַגִּינוֹן וְהַנֶּסֶתֶר. וְהָאֲרָכָת יָמִים - כְּמוֹ שְׁכָתוֹב תִּקַּח לָךְ, זֶהוּ בְּרִשְׁוֹת שֶׁל הָאָדָם.

וְאִם יִזְדַּמֶּן לוֹ מַעֲשֶׂה וִיכּוֹן בּוֹ, צָדִיק הוּא. וְאִף עַל גֵּב שֶׁלֹּא מִכּוֹן בּוֹ, צָדִיק הוּא, שְׁעוֹשֶׂה מִצְוֹת אֲדוֹנֵהוּ. אֵב לֹא נִחְשָׁב כְּמִי שְׁעוֹשֶׂה רְצוֹנוֹ לְשִׁמָּה, וִיכּוֹן בּוֹ בְּרָצוֹן שֶׁל הַסְתַּכְלוּת בְּכָבוֹד רְבוּנוֹ, כְּמִי שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ לְסַפֵּר סִבָּרָא, שֶׁהִרִי בְּרָצוֹן תַּלְוִי הַדָּבָר לְשִׁמּוֹ. וּבְמַעֲשֶׂה שֶׁלְמַטָּה לְשִׁמּוֹ, מִתְּעַלָּה הַמַּעֲשֶׂה לְמַעֲלָה וּמִתְתַּקֵּן כְּרָאוֹ.

כְּמוֹ זֶה בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל הַגּוֹף נִתְקַן מַעֲשֶׂה הַנֶּפֶשׁ בְּאוֹתוֹ הַרְצוֹן, שֶׁהִרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֶה אֶת הַלֵּב וְהַרְצוֹן שֶׁל הָאָדָם, וְאֶפְלוּ כֵּךְ, אִם אֵין שֵׁם רְצוֹן שֶׁל הַלֵּב, שֶׁהוּא עֶקֶר הַכֹּל, עַל זֶה הַתַּפְּלֵל דָּוִד וְאָמַר, (תהלים צא) וּמַעֲשֶׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וְגו'. שֶׁהִרִי אֵין כָּל אָדָם חָכֵם לְשִׁים רְצוֹן וְלֵב לְתַקֵּן הַכֹּל וְיַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה שֶׁל מַצְוָה. עַל זֶה הַתַּפְּלֵל תַּפְּלָה זֶה - וּמַעֲשֶׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ.

מֵה זֶה כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ? כּוֹנֵנָה וְהַתְקַן תַּקּוּנָה לְמַעֲלָה כְּרָאוֹ. עֲלֵינוּ, אִף עַל גֵּב שְׂאִינְנוּ יוֹדְעִים לְשִׁים הַרְצוֹן, אֵלָּא הַמַּעֲשֶׂה לְבַדּוֹ. מַעֲשֶׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָהוּ, לְמִי? לְאוֹתָהּ דְּרָגָה שְׁצָרִיךְ לְהַתְקַן. כּוֹנֵנָהוּ, אֶת מִי? בְּחִבּוּר אֶחָד בְּאֲבוֹת, לְהִיּוֹת מִתְקַן בָּהֶם בְּמַעֲשֶׂה הַזֶּה כְּרָאוֹ.

הַשְׁלֵמָה מֵהַהִשְׁמָטוֹת (סִימָן ט זֶה נִמְצָא בְּסִפְרָא זָשׁ)

גוֹרָסִים בְּזֹהַר, מִי שְׂאֲחוֹז בְּתוֹרָה, סוֹמְכָת אוֹתוֹ וּמְחַזְּקָה אוֹתוֹ עַל יָרְכוֹ שֶׁלֹּא יִטָּה לְיָמִין וּלְשְׂמָאל. אֲשֶׁרִיחֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה לְגִלּוֹת לָהֶם סוֹדוֹת עֲלִיּוֹנִים, עֲלִיחֵם כְּתוֹב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו'.

וְבֹא רָאָה, כְּאֲשֶׁר נָתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, רָשָׁם אוֹתָהּ בְּסוֹד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ. אָמַר (שמות כ) אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ - בְּסוֹד הַחֲסֵד שֶׁאֲבָרְהֶם אֲחוֹז בָּהֶם, וְיִכְנָדוּ מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְסוֹד זֶה הַצּוּרִי רִאשׁוֹן שֶׁצָּנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבָרְהֶם, וּמִצְוֹת עֲשֶׂה הִיטָה, שְׁכָתוֹב (בראשית יב) לָךְ לָךְ מֵאֲרָצְךָ. וּמִשּׁוֹם כֵּךְ חֲשָׁבוֹן מִצְוֹת עֲשֶׂה רַמ"ח, כְּחֻשְׁבוֹן אֲבָרָה"ם.

לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְגו' (שמות כ) - בְּסוֹד הַגְּבוּרָה שֶׁאֲחוֹז בָּהֶם יִצְחָק, שֶׁכָּל אֵלֹהִים אֲחֵרִים וְאֵלֹהִים הַשָּׁרִים הַמְּמַנִּים - מַצִּדּוֹ יִנְיָקָתָם, וְכֵן עָשׂוֹ וְכָל אֵלֹהִים הַמְּמַנִּים שָׁלוֹ. שֶׁהִרִי יִצְחָק אֲחוֹז בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְהַצּוּרִי הָרִאשׁוֹן שֶׁל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה הִיטָה, שְׁכָתוֹב (בראשית כו) אֵל תִּרְדּוּ מִצְרַיִם.

ומצות לא תעשה מצד של הדין באה, שהרי מענישים לו לבן אדם באשר עובר עליה. ומשום כך חשבון מצוות לא תעשה בסוד שדרגה שלו בסוד של שס"ה, כנגד ימות החמה שמאיר מצד הגבורה. זהו שכתוב (שופטים ה) כצאת השמש בגבורתו.

לא תשא - בסוד הגבורה, שתפארת שנקרא אמת, ונקרא בה יעקב שלם ויוזק שני חלקים - מצוות עשה ומצוות לא תעשה. זהו שכתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם יושב אהלים. ועולה לכל הצדדים - לרחמים ולדין, למצוות לא תעשה ולמצוות עשה. ונקרא שלם משום ששבועה משלם באה.

ועל זה בסוד של עשה ולא תעשה. וכמו שהיא לא תעשה באשר היא לשקר, כך היא מצוות עשה באשר היא באמת, שכתוב (ירמיה ד) ונשבעת חי ה' באמת במשפט ובצדקה, וכתוב (דברים י) ובשמו תשבע.

זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ) - בסוד הברית, שהוא יסוד שאחוז בו יוסף. ועל זה נקרא שבת, שהרי יוסף נקרא כל, שבת גם כן כ"ל, שכל ענג ותפנוקים יוצא ממנה לקים העולמות כלם (כלם). ועל זה שבת - כללות (כלל) של עשה ולא תעשה, משום שיוסף גם כן בכור שנוטל שני חלקים.

בא וראה, בעשרת הדברות שבמשנה תורה כתוב, (דברים כד) וזכרת כי עבד הייתי במצרים ויפדך ה' אלהיך משם. כאן מלמדת אותנו התורה סוד עליון, שהרי הצדיק ההוא שנמכר חי לעבד במצרים וחללו (ויראו) אותו, לעמתו הוא זכור את יום השבת.

ומשום כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בבקשה מכם היו זוכרים הצדיק ההוא שנמכר על ידיכם והיה לעבד במצרים, ובאותו החטא נגזר עליכם להשתעבד בכם במצרים ולכפר החטא ההוא שמכרתם אותו. שמרו את יום השבת ויתפפר לכם, שהרי יום השבת כנגדו הוא, כמו שבארנו בסוד האמונה.

יום ראשון כנגד אברהם, הוא שכתוב (תהלים נב) חסד אל כל היום. יום שני כנגד יצחק, ומשום כך יושב הקדוש ברוך הוא לדון העולם. יום שלישי כנגד יעקב, שהוא קו אמצעי, ומשום כך כתוב בו במעשה בראשית יקוו המים.

יום רביעי כנגד דוד, שכתוב בו (בראשית א) יהי מאורת, מארת חסר. שהרי כנסת ישראל אין לה אור משלה, אלא מה שנתן לה על ידי הצדיק, כך גם דוד כתוב בו עני ואביון, ואין חיים אלא מה שנתן לו מימיו של אדם הראשון שבעים שנה. יום חמישי כנגד משה. יום ששי כנגד אהרן, ואלו ששת ימי בראשית של מעלה הם שרמונים בפסוק (דברי הימים א כט) לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כ"ל, והם חלקיהם של הצדיקים.

בסוד זה הגדלה בסוד של אברהם. הגבורה - בסוד של יצחק, והתפארת - בסוד של יעקב. הנצח - חלקו של משה. ההוד - חלקו של אהרן. כי כ"ל - (כנגד) כנגדו חלקו של יוסף. הממלכה - חלקו של דוד. ויוסף נקרא שבת למטה, כנגד צדיק חי העולמים שנקרא שבת למעלה, ומשום כך כתוב (דברים ה) על כן צוה ה' אלהיך.

בא וראה, באשר רצו ישראל לכבש לארץ כנען, הקיפו אותה ששה ימים, (פעים) אחת בקל יום, כנגד אותם צדיקי אמת שעליהם עומד העולם, וביום השביעי שבע פעמים כנגד יום השבת, שהוא כנגד הצדיק שהוא זן להם ומקים אותם, שכתוב (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה, וכתוב (שם י) וצדיק יסוד עולם, הוא יסוד ועקר של כל אלו הצדיקים. ואם לא זכותם של הצדיקים, לא היו יכולים לכבש אותה. זהו שכתוב (דברים ט) לא בצדקתך ובישר לבבך וגוי ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך. כבד את אביך (שמות כ), בסוד של הנצח שאחוז בה משה ומשפיע לה. שהרי משה היה מכבד להקדוש ברוך הוא בתורה.

בא וראה, אם לא התורה שנתנה על ידיו של משה הנביא הגדול, לא היו יודעים בני אדם להקדוש ברוך הוא ולא היו מכבדים אותו, שהרי על ידי התורה לומד בן אדם עבודת קונו ומכבד אותו להקדוש ברוך הוא. ומפני כן כבד את אביך הוא כנגד משה.

דבר אחר כבד את אביך - זו תורה שבכתב. ואת אמוך - זו תורה שבעל פה. שפכו שאבא נותן שפע לאמא, כך גם התורה שבכתב נותנת שפע לתורה שבעל פה. לא תרצח - כנגד דרגה של ההוד שאחוז בה אהרן, ומשום כך לא תרצח. משום שפאשר הורגים לו לבן אדם, אותו זיו והוד עליון שעליו לוקחים ממנו. זהו שכתוב (דניאל י) והודי נהפך עלי וגוי, ומשום כך מזהיר להם הקדוש ברוך הוא לבני אדם, שאותו לפי עליון שנתן עליהם, שלא יקחו אותו מהם, והוא גם כן סוד השלום. ומשום כך עומד אהרן לכפר ולשחט שחיטת קדשים, ועל פי כפר לעמך ישראל. לא תנאף - בסוד של צדיק שאחוז בה מי שאחוז בה, והוא סוד של החכמה, שהרי כנסת ישראל לא מתחברת אלא באותו שראוי לו ביוסוד של העולם - וצדיק יסוד עולם.

דבר אחר, כך למדנו בסוד האמונה, כב"ד - כנגד כנסת ישראל. לא תרצח - כנגד דרגת הנצ"ח. לא תנאף - כנגד דרגת ההו"ד. דבר אחר, כבד - כנגד (בראשית א) יהי מארת של מעשה בראשית. לא תרצח - כנגד (שם) ישרצו המים שרץ נפש חיה, משום כך נפש חיה לא תרצח. לא תנאף - כנגד (שם) תוצא הארץ נפש חיה למינה, משום כך לא תנאף באשה שלא מינד, שהיא לא בת זוגך.

דבר אחר - הוא סיום של עשרה דברות התורה, כנגד עתיק העתיקים ראשית הכל, לחבר סוף בראש, להיות הכל אחד. וזה שלא התחיל בהם בהתחלה ללמד סוד עליון עד איזה מקום נתנה לו רשות למשה, ומאיזה מקום קבל תורה מזעיר אנפין, אמר שבעה דברות, כנגד שבע מדרגות עליונות שרמוזות בפסוק לך ה' הגדלה וגו', ועד המקום שהוא הסתכל משה, שפתוב פנים בפנים דבר ה' עם משה. פנים - זה בו הקדוש. בפנים - זו הבת. פנים - זו הברית, בפנים - זה הארון. וכיון שהתחברו, דבר ה' ומי אלו? שבעה הדברות. שאלו (והן) שלש מדרגות עליונות של העתיק הקדוש, נאמרו כנגדן שלשה דברות אחרונים ועולים ממטה למעלה.

לא תגנב - כנגד אמא עליונה, בינה, שינוקת מחכמה. ומי שיש בו בינה, נקרא מבין דבר מתוך דבר, כמי שגוב וזקח מה שיש בלבו של החכם שלמד אותו חכמה. והתורה, אף על גב שהתורה אצל הבינה לינק מהחכמה, גנבה יש מהצד האחר שאסור, ואמר לא תגנב - סתם.

לא תענה ברעך - כנגד מדרגה עליונה של החכמה, שהרי בו אדם לא יכול להשיב דבר אלא משום מדרגה של רוח עליונה של החכמה שיש בו. זהו שפתוב (איוב טו) החכם יענה דעת רוח. ואף על גב שאז עניו, שהוא עונה, יש בזה העמדת העולם ועזרה לעולם לדעת לקונו, והוא בסוד האמונה. ויש עניו מצד האחר שאסור, זהו שפתוב לא תענה וגו'.

לא תחמד - כנגד מדרגה סתומה עליונה שכל המחשבות בה תלויות, ואין בעולם שידע המדרגה ההיא, משום שהוא סתום הסתומים. וכאשר עלה במחשבה עליונה נסתרת, ברא עולם העליון ועולם התחתון ברגע אחד, זהו שפתוב (ישעיה מח) יעמדו יחדו, וההיא מחשבה סתומה. וכן אדם יש לו מחשבה סתומה, שאין שידע בה אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו, ונותן בו בבו אדם לחשב דברי תורה, דברי מצוה, כדי (שאותה) שאותה מחשבה עליונה תמשיך נביעות שלה למקום החכמה ולא יפחד כלל.

ומי החכמה העליונה יוצאת תורה, ונמשך השפע שלה עד המקום שהוא של החכמה התחתונה שנקראת מצוה. ועל זה מי שחושב לעשות מצוה, כאלו עשה, משום שגורם להביא שפע של ברכות מהמחשבה העליונה היא עד מקום שנקרא מצוה. וכאלו עשה, כמו שנאמר (במדבר טו) ועשיתם אתם. ומחשבה זו ראש של הכל. ואף על גב שמצד המחשבה העליונה נתן לו רשות לדברים של מצוה, דברים שאינם של מצוה אסורים. זהו שפתוב לא תחמד.

ובא ראה, מה טעם כל הדברות כנגד כל כתר וכתר? מצוות עשה במקום הראוי להן, ומצוות לא תעשה במקום הראוי להן. ואלו שלשה אחרונים, אלו לא תעשה מכלל עשה, כמו שבארנו בכלם. אף על גב שזה מתר - זה אסור, מפני שאלו כנגד עתיק העתיקים שחסד ורחמים גדולים תלויים בו, ולא ראויים אלא למצוות עשה. מפני כן דיק מהם שלא יפנה בו אדם (כחן גדול) לצד אחר, וסמן אותם במצוות לא תעשה והזהיר אותם לבני אדם בלאו על זה הדבר האחרון, שהיא כללות התורה.

ומי שעובר על זה כאלו עבר על כל התורה, משום שהוא למעלה ראשית של הכל, כללות הכל. ואם בו אדם עבר על זה והטה מחשבתו מדרך התורה, אז נדבק בצד האחר של שקר, ואז בא לידי לא תענה ברעך וגו', כמו שמצאנו אצל אחאב שחמד הכרם של נבות ואז העידו עליו שקר. ומכאן בא בו אדם לעבר על כל הדברות. אבל כאשר הוא הולך בדרך התורה וחושב בתורה ובמצוותיה, אז מתפשטת המחשבה ההיא בכל המדרגות מצד האמת, מצד האמונה העליונה.

ובא ראה שהרי קביעות כל הדברות שלא יטה מחשבתו ורצונו לצד האחר. וכאשר בו אדם נדבק בזה, אז כל העולמות מתמלאים ברכות עליונות שנמשכות מעתיקא סתימא שלה: (עד כאן מההשמטות)

לא תרצח. לא תנאף. לא תגנב. לא - יש טעם מפסיק בכל שלשת אלה. ואם לא היה טעם מפסיק, לא היה תקון לעולמות, ויהיה אסור לנו להרג נפש בעולם, אף על גב שיעבר על התורה. אבל במה שיש הפסק טעם - אסור ומתיר.

לא תנאף - אם לא טעם מפסיק, אסור אפלו להוליד או לשמח באשתו שמחת מצוה, ובמה שהטעם מפסיק - אסור ומתיר.

לא תגנב - אם לא היה טעם מפסיק, היה אסור אפלו לגנב דעת של רבו בתורה או דעת של חכם כדי להתבונן בה, או דין שדון דין לפי טענה שצריך לגנב את דעת הרמאי, ולגנב את דעת שניהם כדי להוציא את הדין לאור. ובמה שמפסיק הטעם - אסור ומתיר.

לא תענה ברעך עד שקר. כאן לא מפסיק טעם, משום שזה אסור כלל וכלל, ובכל דברי התורה שם הקדוש ברוך הוא סודות עליונים, ולמד בני אדם דרך להתפתח בה וללכת בה, כמו שנאמר (ישעיה מח) אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך.

אף כאן לא תחמד, לא מפסיק טעם כלל. ואם תאמר, אפלו חמוד של התורה אסור, כיון שלא מפסיק הטעם? בא וראה, בכלם עשתה התורה כלל, ובזה עשתה פרט. בית רעך שדהו ועבדו וגו', בכל דברי העולם. אבל התורה היא תמיד חומדים אותה, שעשועים, גנזי חיים, ארץ חיים, בעולם הזה ובעולם הבא.

עשר האמירות הללו של התורה הן כלל של כל מצוות התורה, כלל של מעלה ושל מטה, כלל של כל עשר האמירות של בראשית. אלה נחקקו על לוחות אבנים, וכל הגנזים שהיו בהם נראו לעיני כל, לדעת ולהסתכל בסוד של תרני"ג המצוות של התורה שכלולים בהם, הכל נראה לעינים, הכל הוא בתבונה, להתבונן בלב של כל ישראל, והכל היה מאיר לעיניהם.

באותה שעה כל סודות התורה וכל הסודות העליונים והתחתונים לא זו מהם, משום שהיו רואים עין בעין את זיו כבוד רבונם - מה שלא היה כמו אותו היום מיום שנברא העולם, שהקדוש ברוך הוא התגלה בכבודו על הר סיני.

ואם תאמר, הרי שנינו שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, יכול כמו אותו יום שעמדו ישראל על הר סיני? לא כך! משום שאותו היום שעמדו ישראל על הר סיני, עברה מהם הזהמה, וכל הגופים היו מצחצחים כצחצוח של מלאכים עליונים כשמתלבשים בלבושים מצחצחים לעשות את שליחות רבונם.

ובאותו מלבוש מצחצח נכנסים לאש ולא פוחדים. כמו אותו המלאך של מנוח, כשנראה לו ונכנס בשלהבת ועלה לשמים, שכתוב (שופטים יג) ויעל מלאך ה' בלהב המזבח. וכשעברה מהם אותה זהמה, נשארו ישראל גופים מצחצחים בלי טנוף כלל, והנשמות בפנים כזהר הרקיע לקבל את האור.

כך היו ישראל, שהיו רואים ומסתכלים לתוך כבוד רבונם, מה שלא היה כך על הים, שלא עברה מהם הזהמה באותו זמן. וכאן בסיני, שפסקה הזהמה מן הגוף, אפלו עברים במעי אמותיהם היו רואים ומסתכלים בכבוד רבונם, וכלם קבלו כל אחד ואחד כראוי לו.

ואותו יום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מן היום שנברא העולם, משום שהיום שנברא העולם לא היה בקיום עד שקבלו ישראל תורה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם וליילה חקות שמים וארץ לא שמת.

כיון שקבלו ישראל תורה על הר סיני, אז התפשט העולם, והתקיימו שמים וארץ, ונדע הקדוש ברוך הוא מעלה ומטה, והתעלה בכבודו על הכל. ועל אותו יום כתוב, (תהלים צג) ה' מלך גאות לבש לבש ה' עז התאזר. ואין עז אלא תורה, שנאמר (שם כט) ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת משפטים

פתח רבי שמעון ואמר, ואלה המשפטים אשר תשים לפניך. תרגום: ואלין דיניא די תסדר קדמיהון. אלה אותם סדורים של הגלגול, דיני הנשמות שנדונו כל אחד ואחד לקבל ענשו.

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם. חברים, הזמן קצת לגלות כמה סודות נסתרים של הגלגול. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד, כשהנשמה התחילה בגלגול, אם היא מצד אותו העבד מטטרו"ן, שהוא כולל ששה צדדים, כתוב בו שש שנים יעבד. גלגולים שלה לא מתחייבת אלא שש שנים, עד שמשלימה שש דרגות מאותו המקום שנקלחה.

אבל אם הנשמה היא מצד השכינה שהיא שביעית, ודאי מה כתוב? ובשביעית יצא לחפשי חנם. שצדיק ודאי אין בו מלאכה, וכיון שאין בו מלאכה, אין בו שעבוד. והנשמה שהיא משם, נאמר בה ובשביעית יצא לחפשי חנם, אין בה שעבוד.

בין כך ירד הזקן אליו, אמר לו, אם כך רבי, מה תוספת לנשמה שהיא ממנה, שנאמר בה (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך וגו'?

אמר לו, זקן זקן, ואתה שואל את זה? שנדאי זה נאמר על נשמת הצדיק, שאף על גב שהתחייב לרדת בגלגול בכל אלה, אפלו בעבד ואמה, ובהמות שהם אופנים, או בכל החיות שמהם נשמות בני אדם, כתוב בה לא תעשה כל מלאכה, וזהו (ויקרא כה) לא תעבד בו עבדת עבד. בצדיק, שהוא יום השבת, לא תעבד בו עבדת עבד, שהוא יום של חל.

אבל זקן זקן, שבת (הנשמה) שהיא בת יחידה, והיא בת זוגו של צדיק שהוא שבת. מה זה אם

אחרת יקח לו? אמר לו, הרי ודאי הבדלה חלו של שבת, שיש אחר שלא נקרא חלו של שבת, אלא חלו של טמאה שפחה. אמר לו, והרי חלו של שבת מה זה? אמר לו, זו אמה, שהיא גוף של בת יחידה, שעליה נאמר אם אחרת יקח לו.

בא וראה, נשמה יש שנקראת אמה, ויש (ונשמה) שכינה שנקראת שפחה, (ונשמה) ושכינה יש שנקראת בת המלך. כאן יש איש שנקרא בו (שמות טו) ה' איש מלחמה. ויש איש שנקרא בו (דניאל ט) והאיש גבריאל.

ולכן, נשמה שמחייבת בגלגול, אם היא בתו של הקדוש ברוך הוא, אם תאמר שתמכר לגוף נכרי ששם שלטון יצר הרע שהוא מצד סמא"ל - חס ושלום, שהרי כתוב (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן, שהוא יצר הרע.

ואותו הגוף ששם שורה בת המלך, אם תאמר שנמכר בכתרים תחתונים שנטמאו - חלילה וחס. עליו נאמר (ויקרא כה) והארץ לא תמכר לצמחת כי לי הארץ. מי גוף של בת המלך? זה מטטרו"ן, וגוף זה הוא אמה של השכינה, אף על גב שהיא נשמה שהיא בת המלך, שבונה שם, בגלגול באה, שבאים גלגולים משום שבאה שם. מה כתוב בה? וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים.

ועוד, וכי ימכר איש - זה הקדוש ברוך הוא. את בתו - אלו ישראל, שהם מצד של בת יחידה נקראו בתו. ואם תאמר שיצאו, כמו שאלה מצד של העבד שהוא מטטרו"ן, שיצאו במנוסה ממצרים, לא תצא כצאת העבדים. זהו שכתוב (ישעיה נב) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו.

בא וראה, כשנולד איש, נותנים לו נפש מצד הבהמה מצד של טהר, מצד אלה שנקראים אופני הקדש. זכה יותר - נותנים לו רוח מצד של חיות הקדש. זכה יותר - נותנים לו נשמה מצד של הפסא. ושלש אלו הם אמה, עבד ושפחה של בת המלך.

אם זכה יותר - נותנים לו נפש בדרך אצילות, מצד של בת יחידה, ונקראת בת מלך. זכה יותר - נותנים לו רוח של אצילות מצד העמוד האמצעי, ונקרא בו לקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. זכה יותר - נותנים לו נשמה מצד של אבא ואמא. זהו שכתוב (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. איזה חיים? אלא אותם י"ה שעליהם נאמר (תהלים קט) כל הנשמה תהלל יה, ונשלמה בה יהו"ה.

זכה יותר - נותנים לו יהו"ה בשלמות האותיות - יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא אדם, בארץ אצילות למעלה. ונקרא בדמות רבונו. ועליו נאמר (בראשית א) וירדו בדגת הים וגו'. וזהו שלטונו בכל הרקיעים ובכל האופנים והשרפים והחיות ובכל החילות והכחות שלמעלה ולמטה. ולכן, כשבו אדם זוכה בנפש מצד של בת יחידה, נאמר בו לא תצא כצאת העבדים.

רבי חייא ורבי יוסי נפגשו לילה אחד במגדל צור. התארחו שם ושמוחו זה בזה. אמר רבי יוסי, כמה שמחתי שראיתי פני השכינה, שעכשו בכל הדרך הזאת הצטערתי בזמן אחד סוחר שהיה שואל אותי כל הדרך:

מי הוא נחש הפורח באויר והולך בפרוד, ובין כך ובין כך יש מנוחה לנמלה אחת ששוכבת בין שניו, התחיל בחבור וסגם בפרוד? ומה הוא נשר שמקנו באילן שלא היה? בניו שנגזלו, ולא מהבריות? שנבראו במקום שלא נבראו? כשעולים יורדים, כשיורדים עולים? שנים שהם אחד, ואחד שהם שלש? מה זה עלמה יפה ואין לה עינים, והגוף נסתר ומתגלה? היא יוצאת בבקר ונתפסת ביום, ומתקשטת בקשטים שלא היו?

כל זה שאל בדרך, והצטערתי. ועכשו יש לי מנוחה. שאלו היינו כאחד, התעסקנו בדברי תורה מה שהיינו בדברים אחרים של תהו. אמר רבי חייא, ואותו זמן סוחר ידעת בו משהו? אמר לו, ידעתי שאין ממש בדבריו, שאלו היה יודע, לפתח בתורה, ולא היה הדרך בריקנות. אמר רבי חייא, ואותו הסוחר ישנו כאן, שהרי לפעמים באותם הריקנים ימצא איש פעמוני זהב. אמר לו, הרי הוא כאן, והתקין חמורו למאכל.

קראו לו ובא לפניכם. אמר להם, פעת שנים הם שלשה, ושלשה הם כאחד. אמר רבי יוסי, ולא אמרתי לך שכל דבריו ריקנים והם בריקנות? ישב לפניכם.

אמר להם, רבותינו, אני נעשיתי סוחר, ורק מלפני מעט ימים, שהרי בהתחלה לא הייתי סוחר, אבל בו אחד קטן יש לי, ונתתי אותו לבית הספר, ואני רוצה שיעסק בתורה, וכשאני מוצא אחד מהרבנים שהולך בדרך, אני טוען אחריו, והיום הזה חשבתי שאשמע דברים חדשים בתורה, ולא שמעתי דבר.

אמר רבי יוסי, בכל הדברים ששמעתי שאמרתי לא תמהתי, אלא רק מאחד - או שאהה אמרתי בשטות, או שהם דברים ריקים. אמר אותו זמן, ומה היא? אמר, נערה יפה וכו'.

פתח אותו זקן ואמר, (תהלים קיח) ה' לי לא אינא מה יעשה לי אדם. ה' לי בעזרי וגו'. טוב לחסות בה' וגו'. כמה טובים ונעימים ונכבדים ועליונים דברי התורה, ואני אידך אמר לפני רבותינו, שלא שמעתי מפייהם עד עכשו אפילו דבר אחד! אבל יש לי לומר, שאין בושה כלל לומר דברי תורה לפני הכל.

התעטף אותו הזקן, פתח ואמר, (ויקרא כב) ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל. פסוק זה סמוך על פסוק אחר - (שם) ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו. פסוקים הללו כמשמעם, אבל דברי התורה הם דברים סתומים.

וכמה הם דברי חכמה שסתומים בכל דבר ודבר שבתורה, ונדעים לאותם החכמים שידעו דרכי התורה, שהרי התורה אינם דברי חלום הם, שנמסרו למי שפותר אותם ונמשכים אחר הפה, ועם כל זה צריך לפתור אותם לפי דרכם. ומה אם דברי חלום צריך לפתור אותם לפי דרכם - דברי התורה שהם שעשועי המלך הקדוש על אחת כמה וכמה שצריכים ללכת בדרך אמת בהם, שפתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו'.

עכשו יש לומר, ובת כהן - זו הנשמה העליונה, בתו של אברהם אבינו ראשון לגרים, והוא מושך את אותה נשמה ממקום עליון. מה בין פסוק שאמר ובת כהן, ובין פסוק שאמר ובת כהן, ולא כתוב איש? אלא יש כהן שנקרא איש כהן, ולא כהן ממש. ועל הדרך הזה היה (איש) כהן, והיה סגן, והיה כהן גדול, והיה כהן שאינו גדול. כהן סתם גדול ועליון מאיש כהן. ועל זה יש נשמה, ויש רוח, ויש נפש.

ובת כהן כי תהיה לאיש זר - זו הנשמה הקדושה שנמשכה ממקום עליון ונכנסה לתוך סתר עץ החיים, וכשרוח הכהן העליון נושבת ונותנת נשמות באילן הזה, פורחות משם אותם נשמות ונכנסות באוצר אחד.

אוי לעולם, שלא יודעים בני אדם להשמר, שמושכים משיכה עם יצר הרע, שהוא איש זר, ובת כהן הזאת פורחת למטה ומוצאת בגן באיש זר. ומשום שהוא רצון של אדונה, נכנסת לשם ונכפית, ולא יכולה לשלט, ולא השתלמה בעולם הזה. וכשיצאת ממנו, היא בתרומת הקדשים לא תאכל, כשאר כל הנשמות שהשתלמו בעולם הזה.

עוד יש בפסוק הזה, ובת כהן כי תהיה לאיש זר. עלובה היא הנשמה הקדושה כי תהיה לאיש זר, שנמשכה על הגר שהתגר, ופרחה אליו מגן עדן בדרך נסתר על בגן שנבנה מערלה טמאה, זו היתה לאיש זר.

וזהו סוד עליון יותר מהכל. בעמוד שעומד למאזנים בתוך אור שנושב, יש משקל אחד בצד זה, ויש משקל אחר בצד זה. בצד זה מאזני צדק, ובצד זה מאזני מרחם. והמשקל הזה לא שוכן לעולמים, ונשמות עולות ויורדות, נכנסות ויוצאות, ויש נשמות עשוקות, כששולט אדם באדם, שפתוב (קהלת ח) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. לרע לו ודאי.

אבל נשמה זו שהיתה לצד האחר, איש זר, ונעשקה ממנו, זוהי לרע לו. לו - לאותו איש זר, והיא בתרומת הקדשים לא תאכל, עד שעושה בה הקדוש ברוך הוא מה שעושה. בא הפסוק ואמר, ובת כהן כי תהיה לאיש זר, כך זה.

כאן יש סוד אידך נעשקות הנשמות. אלא העולם הזה מתנהג הכל בצד הדעת טוב ורע. וכשמתנהגים בני העולם בצד הטוב, המשקלת עומדת ומכריעה לצד הטוב, וכשמתנהגים בצד הרע - מכריעה לאותו הצד. וכל הנשמות שהיו באותה שעה במשקלת, היה עושק אותן ולוקח אותן.

אבל לרע לו, שאותן נשמות מכניעות (מכסות) את כל מה שמוצאות מצד הרע ומשמדות אותו, וסימן לזה - ארון הקדש שנעשק לתוך פלשתים ושלטו להרע להם. אף כאן, אלו הנשמות נעשקות מהצד האחר להרע להן.

מה נעשה מאותן נשמות? ראינו בספרי הקדמונים, שמהם היו אותם חסידי אמות העולם. ואותם הממזרים שהם תלמידי חכמים שקודמים לכהן גדול עם הארץ וחשוב בעולם, אף על גב שהוא נכנס לפני ולפנים. בכה הזקן הזה רגע אחד. תמהו החברים ולא אמרו דבר.

פתח אותו זקן ואמר, אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי וגו'. פרשה זו נאמרה על הסוד הזה, וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים אם וגו'. רבון העולם, מי לא יפחד ממך, שאתה שולט על כל מלכי העולם, כמו שנאמר (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים כי לך גארתה וגו'.

כמה הם בני האדם בעולם שמשתבשים בפסוק הזה, וכלם אומרים, אבל הפסוק הזה לא מתיישר בפיהם. וכי הקדוש ברוך הוא הוא מלך הגוים? והלא הוא מלך ישראל, וכך נקרא! שהרי כתוב (דברים



(לב) בהנחל עליון גוים וגו', וכתוב (שם) כי חלק ה' עמו. ועל זה הוא נקרא מלך ישראל. ואם תאמר שהוא נקרא מלך הגוים, הרי שבח שלהם שהקדוש ברוך הוא מלך עליהם, ולא כמו שאומרים שהם נמסרו לשמש ולממנים שלו.

ועוד סוף הפסוק, שכתוב (ירמיה ו') כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך. כל זה הוא שבח לשאר העמים. ותמיהה היא איך לא מתעלים בפסוק הזה לרום הרקיע? אלא שהקדוש ברוך הוא סמא את עיניהם ולא יודעים בו כלל, שהרי מה שאנו אומרים שכלם אין ואפס ותהו, שכתוב (ישעיה מ) כל הגוים כאלו נגדו מאפס ותהו נחשבו לו, הרי העקר העליון הגדול והנכבד שם אותם הכתוב הזה.

אמר לו רבי חייא, והרי כתוב מלך אלהים על גוים וגו'. אמר לו, אני ראיתי שאחר הכתל שלהם הייתי, ויצאת בפסוק הזה לעזר להם. היה לי להשיב בתחלה על מה שאמרתי. אבל כיון שמצאתי אותך בדרך, אעביר אותך משם, ומשם אלך להעביר את הכל.

בא וראה, כל השמות וכל פנויי השמות שיש לקדוש-ברוך-הוא, כלם מתפשטים לדרגיהם, וכלם מתלבשים אלה באלה, וכלם נחלקים לדרגים ושבילים ידועים, פרט לשם היחיד, הנבחר של כל שאר השמות, שהוריש לעם היחיד הנבחר מכל העמים, והוא - יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו. וכתוב (שם) ואתם הדבקים בה', בשם זה ממש יותר מכל שאר השמות.

ושם אחד מכל שאר שמותיו, אותו שהתפשט ונחלק לכמה דרגים ושבילים ונקרא אלהים. והוריש את השם הזה, ונחלק לתחתונים של העולם הזה, ונחלק השם הזה לשמש ולממנים שפנהיגים את שאר העמים, כמו שנאמר (במדבר כב) ויבא אלהים אל בלעם לילה. (בראשית כ) ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה. וכן כל ממנה וממנה שהוריש הקדוש ברוך הוא אותם לשאר העמים בכללים בשם הזה, ואפלו עבודה זרה נקראת בשם הזה. ושם זה מלך על גוים, ולא אותו השם, שהוא מלך על ישראל, שהוא יחיד לעם היחיד, לעם ישראל, העם הקדוש.

ואם תאמר, על דרך זו נבאר את הפסוק, שכתוב (ירמיה ו') מי לא יראך מלך הגוים, שהרי הוא שם שמואל על גוים - אלהים, שהרי היראה שרונה בו והדין שרוי בו - לא כד, ולא על זה נאמר. שאם כד, אפלו עבודה זרה בכלל זה היא.

אבל כיון שהכתל שהיית סמוך אחריו נעקר, הפסוק עומד על קיומו בהסתכלות קטנה. מי לא יראך מלך הגוים. ואם תאמר שמלך הגוים נאמר על הקדוש ברוך הוא - לא כד. אלא מי הוא מלך הגוים שלא יראך, שלא פוחד ממך ולא ידעע ממך, מי מלך הגוים שלא יראך? כמו זה, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. מי ששמע אותו, לא יודע מה אמר. כיון שאמר הללויה, אף כד הללו עבדי ה'! שהיה לו לכתב, עבדי ה' הללו את שם ה'. אף כאן היה לו לכתב, מי ממלך הגוים שלא יראך, אלא הכל על תקונו נתבאר.

כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך. מה הדבר שהתפשט ביניהם בחכמה שלהם? מאין כמוך, וכלם מודים על זה. כשרואים בחכמתם מעשיך וגבורותיך, התפשט דבר זה ביניהם, ואומרים מאין כמוך בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם. מאין כמוך אומרים, והתפשט ביניהם. שמחו החברים, ובכו ולא אמרו דבר. אף כד הוא בכה כמקדש.

פתח ואמר, (בראשית כא) ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה וגו'. החברים התעוררו, שרצתה שרה לפנות מביתה עבודה זרה, ועל זה כתוב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה. כאן כתוב וכי ימכר איש את בתו - זו הנשמה בגלגולים על מעשים רעים שבעולם. לאמה - לאותו הצד האחר בגלגול רע של המשקל שחוזר, והרי נעשקה להוציא אותה משם. ודאי לא תצא כצאת העבדים, כל אותו נשמות שנעשקות.

מי הן כאן? הוא סוד אלה אותן נשמות התינוקות הקטנים, כשהם יונקים מתוך תקף של אמהם, והקדוש ברוך הוא רואה שאם יתקדמו בעולם, יבאש ריחם ויחמיצו כמו החמץ הזה. לוקח אותם קטנים, בעודם נותנים ריח.

מה עושה? משאיר אותם להעשק ביד אותה האמה, וזוהי ליליית. שכיון שנתנו ברשותה, שמחה (אוחזת) באותו תינוק ועושקת אותו, ומוציאה אותו מן העולם כשהוא יונק מכת אמו.

ואם תאמר שאותן נשמות נעשו טוב לעולם - לא כד, שכתוב אם רעה בעיני אדניה, שניחמץ אותו האיש בה לאחר ימים, אם יתקיים בה. זו נעשקת, ואחרת לא נעשקת, ועל אלה כתוב, (קהלת ד) ויראה את כל העשוקים וגו', והינו אם רעה בעיני אדניה.

אשר לא יעדה. לא - כתוב באל"ף. אם תאמר שהרי באותו הצד האחר הזמין לה הקדוש ברוך הוא מיום שהיתה - לא! ועכשו בגלגולי המאזנים - לו יעדה, בוא"ו, מה שלא היה מקדש לכן.

והפדה, מה זה והפדה? גאל אותה הקדוש ברוך הוא עכשו, שמעלה ריח, טרם שתחמיץ, ומעלה

אותה לרומי מרומים בישיבה שלו. ואם תאמר, כיון שנגעשקה מאותו הצד הרע, נותן אותה, כמו שאמר לחסידי אמות העולם ולאיתם ממזרים תלמידי חכמים - בא הכתוב ומוכיח, לעם נכרי לא ימשל למכרה, ודאי, בבגדו בה, שעושק אותה בעשק של גלגול המאזנים, אלא לישראל ודאי, ולא לאחר. וכשיוצאת מן המאזנים, לא תצא כצאת העבדים, אלא מתעטרת בעטרותה בהרמה על ראשה.

ואם תאמר שהצד הזה הכניס אותו לאותו תינוק - לא כך, אלא נוטלת אותה ושמחה עמה ופורחת מידה ונכנסת לאותו מקום, והיא פוקדת את אותו תינוק ושמחה בו וצוחקת בו, ותאבה את אותו הבשר, עד שאחר כך נוטל הקדוש ברוך הוא את נשמתו, והיא לגוף. ואחר כך הכל ברשותו של הקדוש ברוך הוא.

בא וראה, לא תצא כצאת העבדים, מה זה? אלא בשעה שיוצאת מן המאזנים ואותו הצד בשמחה, רשם הקדוש ברוך הוא וחיתם אותה בחותמת אחת, ופורס עליה לבוש כבוד שלו, ומיהו? השם הקדוש שנקרא אלוה. וזהו בבגדו בה, הלבוש הנכבד של המלך פורש עליה, ואז היא שמורה, שלא נמסרה לעם נכרי אלא לישראל לחוד.

וזהו שכתוב (איוב כט) כימי אלוה ישמרני, ועל סוד זה כתוב כאן, לעם נכרי לא ימשל למכרה בבגדו בה, בעוד שלבוש כבוד המלך בה. כיון שבגדו בה, כתוב לעם נכרי לא ימשל למכרה.

מה רשות יש לאותו צד בה? בא וראה, כל בני העולם כלם ברשות המלך הקדוש, ולכלם יש זמן בעולם הזה, עד שהוא רוצה לסלקם מן העולם, וזה אין לו זמן, ועל כך היא צוחקת בהם ושמחה בהם.

עוד, אזכרה לאדם (בעולם הזה) יש בפסוקים הללו וכמה עצות טובות עליונות הן בכל דברי התורה, וכלן אמת בדרך אמת, ונודעות לחכמים שיודעים והולכים בדרך אמת. בזמן שרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, עלה ברצון לפניו, וציר את כל הנשמות שהן עתידות להנתן בבני אדם אחר כך, וכלן הצטרפו לאותו ציור ממש שעתידים להיות בני אדם לאחר מכן, וראה כל אחד ואחד.

ויש מהן שעתידות להרע את דרכיהן בעולם, ובשעה שמגיע זמןן, קורא הקדוש ברוך הוא לאותה נשמה ואומר לה: לך והכניסי במקום פלוני לגוף פלוני. והיא משיבה לפניו: רבון העולם, די לי בעולם הזה שאני יושבת בו, ולא אלך לעולם אחר שישתעבדו בי ואהיה מלכלכת ביניהם. אומר לה הקדוש ברוך הוא: מיום שנבראת, על מנת כן נבראת, להיות באותו עולם. כיון שרואה הנשמה כך, בעל כרחיה יורדת ונכנסת לשם.

התורה שנותנת עצה לכל העולם רואה כך, ומזהירה את בני העולם ואומרת: ראו כמה חס הקדוש ברוך הוא עליכם. מרגלית טובה שהיתה לו, מכר לכם בחנם כדי שתשתעבדו בה בעולם הזה.

וכי יזכר איש - זה הקדוש ברוך הוא. את בתו - זו הנשמה הקדושה. לאמה - להיות אמה משעבדת ביניהם בעולם הזה. בבקשה מכם, בשעה שמגיע זמנה לצאת מן העולם הזה, לא תצא כצאת העבדים, לא תצא מטנפת בחטאים. תצא בת חורין, ברורה נקיה, כדי שישמח בה אדונה וישתבח בה ויתן לה שכר טוב בצחצוחי גן עדן, כמו שנאמר והשביע בצחצחות נפשו. ודאי פאשר תצא ברורה נקיה כראוי.

אבל אם רעה בעיני אדניה, כשיוצאת מלכלכת בטנופי החטאים ולא נראית לפניו כראוי - אוי לאותו הגוף שאבד מאותה נשמה לעולמים. משום שכאשר הנשמות עולות ברורות ויוצאות נקיות מן העולם הזה, כל נשמה ונשמה נכנסת לספר אוצר המלך, וכלן בשמות, ואומר: זו היא נשמת פלוני עתידה תהיה לאותו הגוף שעזבה. ואז כתוב לו יעדה, בו.

וכשיוצאת רעה בעיני אדניה, שנטמאה בחטאים ובטנוף של החטאים, אז לא יעדה, בא'. ונאבד אותו הגוף ממנה, והיא לא מודמנת אליו, פרט לאותה שבעלה התרצה ושב בתשובה של הגוף בה, אז כתוב והפדה, כמו שנאמר (איוב לג) פדה נפשו מעבר בשחת. והפדה, זהו באדם, שהעצה שלו שיפדה אותה וישוב בתשובה. והקדוש ברוך הוא אמר את זה לשני צדדים, והפדה בתשובה. אחר ששב בתשובה, פדה אותה מדרך הגיהנם.

לעם נכרי לא ימשל למכרה. מי זה עם נכרי? עלובה היא הנשמה, שפאשר יוצאת מן העולם וכן אדם מסטה דרכו עמה, היא רוצה לעלות למעלה לתוך המחנות הקדושים, משום שהמחנות הקדושים עומדים באותה דרך של גן עדן, ומחנות נכריים עומדים באותה דרך של הגיהנם.

זכתה הנשמה, ואותה שמירה ופרישת לבוש הנכבד עליה. כמה מחנות קדושים מעתדים לה להתחבר עמה ולהכניס אותה לגן עדן. לא זכתה - כמה מחנות נכריים מזמנים להכניס אותה בדרך הגיהנם, ואותם מחנות של מלאכי חבלה מזמנים לעשות בה נקמות. בא הכתוב ומוכיח, לעם נכרי לא ימשל למכרה - אלו מלאכי חבלה. בבגדו בה - אותה שמירה שהקדוש ברוך הוא עושה לה שמירה שלא ישלט בה עם נכרי באותה הפריסה ששומרת עליה.

ואם לבנו ייעדנה. בא וראה כמה יש לאדם להזהר שלא יסוּו דרכיו בעולם הזה. שאם זכה אדם בעולם הזה ושוּמר את הנשמה כראוי, זהו אדם שהקדוש ברוך הוא מרצה ממנו, ומשתבח בו בכל הימים בפמליה שלו ואומר: ראו בן קדוש שיש לי באותו העולם, כך וכך עשה, כך וכך מעשיו מתקנים.

וכשנשמה זו יוצאת מהעולם הזה זכה ונקיה וברורה, הקדוש ברוך הוא מאיר לה בכמה אורות, בכל יום קורא עליה: זוהי נשמת פלוני בני, שמירה תהיה לאותו הגוף שעזבה.

וזהו שכתוב ואם לבנו ייעדנה כמשפט הבנות יעשה לה. מה זה כמשפט הבנות? כאן יש סוד לחכמים. בתוך הסלע החזק, הרקיע הטמון, יש היכל אחד שנקרא היכל האהבה, ושם הגנזים טמונים, וכל נשיקות האהבה של מלך הו שם, ואותו נשמות אהובות המלך נכנסות לשם.

כיון שהמלך נכנס לאותו היכל המלך, שם כתוב (בראשית כט) וישק יעקב לעקב לרחל. והקדוש ברוך הוא מוצא שם את אותה נשמה קדושה, מקדים מיד ונושק לה, ומגפף אותה ומעלה אותה אליו ומשתעשע בה.

וזהו כמשפט הבנות יעשה לה, כדין שאב עושה לבתו, שהיא חביבה עליו, שנושק לה ומגפף אותה ונותן לה מתנות. כך הקדוש ברוך הוא עושה לנשמה הצדיקה בכל יום, כמו שכתוב כמשפט הבנות יעשה לה.

הינו שכתוב (ישעיה סד) יעשה למחפה לו. כמו שהבת הזאת משלימה עשיה בעולם הזה, אף כך הקדוש ברוך הוא משלים לה עשיה אחרת בעולם הבא, שכתוב עין לא ראתה אלהים וזולתך יעשה למחפה לו. וכאן כתוב יעשה לה. עד כאן. אותו הזקן השתטח והתפלל תפלה, ובכה כמקדם.

ואמר, אם אחרת יקח לו וגו', מה זה אם אחרת? וכי נשמה אחרת עתיד הקדוש ברוך הוא להשיב לצדיקים בעולם הזה, ולא נשמה זו שהשלימה בעולם הזה את רצון רבוּנה? אם כך, אז אין הבטחה לצדיקים כלל. מה זה אם אחרת יקח לו?

פתח אותו זקן ואמר, (קהלת יב) וישוב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. פסוק זה פירושו החברים בחרבן בית המקדש. (ושם שנינו) וישוב העפר על הארץ כשהיה. כאן הוא מה שכתוב והכנעני אז בארץ, כשהיה ודאי. והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, מה זה והרוח תשוב? זו שכינה, שהיא רוח הקדש. כשראתה שכינה באותם עשרה מסעות שנסעה, ולא רצו בני ישראל לשוב בתשובה שלמה לפני הקדוש ברוך הוא, ושולט הסטרא אחרא על הארץ הקדושה, ופרשוה החברים.

בא וראה, רוח של איש צדיק מתעטרת בדמות בגן עדן שלמטה, ובכל השבתות והמועדים וראשי חודשים מתעטרות רוחות ומתפשטות, ועולות למעלה. כמו שעשה הקדוש ברוך הוא באותה נשמה עליונה קדושה למעלה, כך גם עושה ברוח הזאת למטה בגן עדן התחתון כשעולה לפניו, ואומר: זוהי רוח פלוני הגוף. מיד מעטר אותה הקדוש ברוך הוא לאותה רוח בכמה עטרות ומשתעשע בה.

ואם תאמר, שהרי משום רוח זו השאיר הקדוש ברוך הוא מה שעשה לנשמה - לא כך! אלא שארה פסוּתה וענתה לא יגרע. אלה אותם שלשת השמות העליונים שעין לא ראתה אלהים וזולתך.

וכלם בעולם הבא ונמשכו משם. אחד מהם שארה - משיכה של התנוצצות ואור שמאיר בדרך נסתר, מזון (לנו) שזן לכל, ונקרא יהו"ה עם נקוד אלהיים. שארה בהפוך אותיות - אשר ה', וזה (בראשית מט) מאשר שמנה לחמו, וזה הוא שארה.

כסוּתה - פרישה של המלך. זו משיכה אחרת שמאירה ושוּמרת אותה תמיד, פרישה של לבוש המלך שפורש עליה אלוה. זה בגדו בה תמיד, שלא זו ממנה, וזהו כסוּתה.

וענתה, מי הוא? זו משיכה מן העולם הבא שבו הכל. ה' צבאות הוא, וזהו שמאיר בכל האורות הנסתרים העליונים של עץ החיים שבו שמונה עונה, שממש היא יוצאת, וכל זה בעדן ותשוקה של העולם הבא.

שלש אלה לא יגרע לה, כשהיא זכאית כראוי. ואם אינה כראוי, שלש אלה נגרעות ממנה, שלא יעשה לה עטרה אפלו מאחד מהם. בא וראה מה כתוב, ואם שלש אלה לא יעשה לה - שלא זכתה בהם, ויצאה חנם אין כסף - תצא מלפניו, ודוחה אותה החוצה. אין כסף - אין לה כסוף ולא עדון כלל.

עד כאן מוכיחה התורה שכל העצות תלויות בה, ונותנת עצה טובה לבני אדם. מכאן והלאה נחזר לדברים הראשונים, באותה שמירה עליונה שפורש עליה הקדוש ברוך הוא כדי שלא תהיה לעם נכרי, שהרי בגדו בה, ושמירה היא לה תמיד.

ואם לבנו ייעדנה כמשפט הבנות יעשה לה. אמר אותו זקן, חברים, כשתלכו לאותו הסלע שהעולם סמוך עליו, אמרו לו שיזכר את יום השלג שנוצרו פולים לחמשים ושלשים גונים, ואחר כך קראו את

הפסוק הזה, והוא יאמר לכם.

אמרו, בבקשה ממך, מי שהתחיל את הדבר - הוא שיאמר! אמר להם, ודאי שידעתי שאתם צדיקים, ויש לרמוז לכם רמז של חכמים. ועל מה שאני אומר, כשתזכירו לו סימן זה, הוא ישלים את זה. עכשו יש לומר מי הוא שנקרא בן לקדוש-ברוך-הוא.

בא וראה, כל מי שהוא זוכה לשלש עשרה שנים ומעלה, נקרא בן לכנסת ישראל. וכל מי שהוא מבן עשרים שנה ומעלה וזוכה בהם, נקרא בן לקדוש-ברוך-הוא ודאי. (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם.

כשהגיע דוד לשלש עשרה שנה וזכה באותו יום שנכנס לארבע עשרה, אז כתוב (תהלים ב) ה' אמר אלי בני אתה אני היום ולדתיך. מה הטעם? שהרי מקדם לזה לא היה לו בן, ולא שרתה עליו נשמה עליונה, שהרי בשנות ערלה הוא היה, ומשום כך אני היום ולדתיך, היום ודאי ולדתיך. אני, ולא הצד האחר, כמו שהיה עד עכשו, אני לבדי. בן עשרים שנים, מה כתוב בשלמה? (משלי ד) כי בן הייתי לאבי, לאבי ממש ודאי.

ואם לבנו ייעדנה. בן שלש עשרה שנים ומעלה, שהרי יצא מרשות הצד האחר שהזדמן לו. מה כתוב? כמשפט הבנות יעשה לה. מה זה כמשפט הבנות? שנינו, בכל יום ויום רואה הקדוש ברוך הוא את אותו תינוק שעומד ברשות הערלה, והוא יוצא ממנה ונמשך לבית הספר, ושוב אותה. מה עשה הקדוש ברוך הוא לאותה נשמה? מכניס אותה לגן (חדר למוד) שלו, ונותן לה מתנות ואוצרות רבים ומקשט אותה בקשטים עלאיים, עד הזמן שמכניסה לחפה עם אותו (תוף אותו) בן משלש עשרה שנים ומעלה.

אם אחרת יקח לו. כאן יש סוד הסודות שלחכמים נמסרו, ויש להודיע בראשונה דבר אחד. בא וראה, ביום השבת, בשעה שמתקדש היום, יוצאות נשמות מתוך עץ החיים, ומנשבות אותן הנשמות הקדושות לתחתונים ונחים בהם כל יום השבת. ואחר שיוצאת השבת, עולות כל הנשמות ומתעטרות בעטרות קדושות למעלה. (ויקשטתעטרות באותו טוב, אלו הם בעליו של אותו טוב ודאי) אף כאן מזמין הקדוש ברוך הוא את אותו האיש, וזוהי נשמה אחרת, ואף על גב שזו מזמנת לו, הנשמה שהיתה לו בראשונה, שארה הראשונה, כסותה וענתה לא יגרע, כמו שנתבאר.

בכה אותו זקן כמקדם, והוא אמר לנפשו, זקן זקן, כמה נענתי להשיג דברים קדושים אלו, ועכשו תאמר אותם ברגע אחד!! אם תאמר שתחוס על אותם הדברים ולא תאמר אותם - הרי כתוב (משלי ג) אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות.

מה זה אל תמנע טוב מבעליו? אלא הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל הם כאן, שהרי בכל מקום שנאמרים דברי תורה, הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל שם ומקשיבים להם. ואז אותו עץ של טוב ורגע, בשעה שהולכים משם ומקשיבים לאותם דברים, אותו צד הטוב מתגבר ומתעלה למעלה, והקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל מתעטרים באותו טוב, ואלה הם בעליו של אותו טוב.

זקן זקן, אתה אמרת דברים אלו ולא ידעת אם הקדוש ברוך הוא כאן, ואם אלה שעומדים כאן וזכאים לדברים האלה. אל תפחד, זקן, שהרי היות בכמה קרבות של גברים חזקים ולא פחדת, ועכשו אתה פוחד!! אמר דבריך, שהרי ודאי כאן הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל, ואשרי הם אלה שכאן. ואם לא כך, לא היינו פוגשים אותם ולא התחלנו בדברים הללו. אמר דבורך, זקן, אמר ללא פחד.

פתח ואמר, (תהלים קד) ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת. ה' אלהי - זו ראשית האמונה, עלית המחשבה והעולם הבא, סוד אחד בלא פריד. גדלת - זו הראשית, היום הראשון ואותם ימים עתיקים, צד הימין. מאד - זהו צד השמאל.

הוד והדר לבשת - אלו שני בדי ערבות. עד כאן, כיון שהגיע לתוף עץ החיים, נטמן ולא התעלה להיות במנין משום אותו מאד. מה זה מאד? השמאל, שכל הענפים שלמטה ובכלל ענף מר אחד. ולכן נטמן אותו עץ החיים ולא רצה להיות במנין הזה, עד שחזר כמו מקדם ושבח בגן אחר.

ואמר, עטה אור פשלה - זו ראשיתו (של האור) של היום הראשון. נוטה שמים - כאן נכלל השמאל, ולא אמר מאד, נכלל השמאל בימין להיות מאיר בכלל של שמים. המקרה במים עליותיו - כאן יוצא בשמחה אותו עץ החיים, הנהר שיוצא מעדן, ונשרשו בו במימיו אותם שני בדי ערבות, שהם גדלים במימיו. זהו שכתוב (אותו אילן החיים), ונשרשו בו אותם שני בדי ערבות, שהם גדלים במימיו, ואותו נהר יוצא מעדן, וזהו (תהלים קד) המקרה במים עליותיו. מי הם עליותיו? אלו בדי ערבות.

וזהו שכתוב (ירמיה יז) ועל יובל ישלח שרשיו. וזהו סוד הכתוב (תהלים מז) נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים. מי הם פלגיו? אלו הם שרשיו, וכך נקראים. עליותיו, שרשיו, פלגיו - כלם נשרשו באותם המים של אותו נהר.

השם עבים רכובו - זה מיכאל וגבריאל, אלה הם עבים. המהלך על כנפי רוח, לתת רפואה לעולם, וזהו רפאל. מכאן והלאה עשה מלאכיו רוחות וגו'. זקן זקן, אם כל אלה ידעת, אמר ואל תפחד, אמר דבריד ונאירו דברי פיד! שמחו החברים, והיו מקשיבים בשמחה לדבריו הקדושים. אמר, אי זקן, אי זקן, במה הכנסת את עצמך, נכנסת לים הגדול? יש לך לשוטט ולצאת משם.

אם אחרת יקח לו. במה גלגולים עתיקים יש כאן שלא התגלו עד עכשו, וכלם אמת פראוי, שאין לסטות מדרכ אמת אפלו כמלא נימה. בתחלה (עתה) יש להתעורר, נשמות הגרים כלן פורחות מתוך גן עדן בדרכ נסתר. כשמשתלקות מן העולם הזה, נשמותם שהרויחו מתוך גן העדן, לאיזה מקום חוזרות?

אלא שנינו, מי שנוטל ואוחז בנכסי הגר בתחלה, זוכה בהם. אף כך כל אותן הנשמות הקדושות העליונות שמזמין אותן הקדוש ברוך הוא למטה, כפי שאמרנו, כלן יוצאות לזמנים ידועים, (ועולות) כדי להשתעשע בגן עדן (העליון), ופוגעות באותן נשמות הגרים. מי שאוחז בהן מאותן הנשמות (שעולות), אוחז בהם וזוכה בהם, ומתלבשים בהם ועולים. וכלן עומדות בלבוש זה, ויגרדו לתוך הגן בלבוש הזה, משום שבגן עדן לא עומדות שם אלא בלבוש כל אלו שעומדות שם.

אם תאמר שבשביל הלבוש הזה גורעים אותן נשמות מכל הענג שהיה להן בתחלה, הרי כתוב אם אחרת יקח לו שארה כסותה וענתה לא יגרע! בגן עומדות בלבוש זה, שקדמו לאחז בהם וזוכות בהם, וכשעולות למעלה מתפשטות ממנו, שהרי שם לא עומדות בלבוש.

בכה אותו זקן כמקדם ואמר לנפשו, זקן זקן, בודאי יש לך לבכות, בודאי יש לך לשפך דמעות על כל דבר ודבר, אבל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא ושכינתו הקדושה שאני ברצון הלב ובצבדתיים אמרתי, משום שהם בעליו של כל דבר ומתעטרים בהם.

כל אותן נשמות קדושות, כשיורדות לעולם הזה כדי לשרות כל אחת על מקומן שראויים להם לבני אדם, כלן יורדות מלבשות באותן הנשמות שאמרנו, וכך נכנסות לזרע הקדש. ובמלבוש זה עומדות להשתעשע מהם בעולם הזה. וכשנשאבים אותם לבושים מדברי העולם הזה, אותן נשמות קדושות גזונות (נהנות) מהריח שמריח מתוך הלבושים הקליל.

כל הדברים הנסתרים שהקדוש ברוך הוא עשה, הכניס אותם לתורה הקדושה, והכל נמצא בתורה, ואותו דבר נסתר גלתה אותו התורה, ומיד התלבש בלבוש אחר, ונטמן שם ולא התגלה. והחכמים שהם מלאים עינים, אף על גב שאותו הדבר נסתר בלבשו (שם), רואים אותו מתוך לבוש, ובשעה שהתגלה אותו דבר, טרם יכנס ללבוש, זורקים בו פקיתת עין, ואף על גב שמיד נסתר, לא נאבד מעיניהם (נ"א מהם).

בכמה מקומות הזהיר הקדוש ברוך הוא על הגר (כדי) שיזהרו בו זרע הקדש, ואחר הוציא דבר נסתר מנרתיקו. וכינו שהתגלה, חוזר מיד לנרתיקו והתלבש שם.

כיון שהזהיר על הגר בכל אותם מקומות, יצא הדבר מנרתיקו והתגלה ואמר, ואתם ידעתם את נפש הגר. מיד נכנסה לנרתיקה, וחזרה בלבוש ונטמנה, שפתוב כי גרים הייתם בארץ מצרים, שחשב הפתוב, שבגלל שמיד התלבש, לא היה מי שישגיח בו. בנפש הגר הזו יודעת הנשמה הקדושה בדברי העולם הזה ונהנית (ושואבת) מהם.

פתח אותו זקן ואמר, (שם כד) ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ה' וגו'. ענן זה מהו? אלא זהו הפתוב (בראשית ט) את קשתי נתתי בענן. שנינו שאותה קשת הפשיטה את לבושיה ונתנה אותם למשה, ובאותו לבוש עלה משה להר, וממנו ראה מה שראה ונהנה מהכל. עד אותו מקום באו אותם החברים, והשתפחו לפני אותו זקן ובכו ואמרו, אלמלא לא באנו לעולם אלא כדי לשמע דברים אלו מפיד - די לנו!

אמר אותו זקן, (אם אחרת יקח לו) חברים, לא בשביל זה בלבד התחלתי את הדבר, שהרי זקן כמוני לא בדבר אחד עושה קיש קיש ולא קורא, כמה בני העולם שהם בערבוניה בתבונה שלהם, ולא רואים בדרכ אמת בתורה, ותורה קוראת בכל יום בניהמה (באהבה) אליהם, ולא רוצים להשיב ראשם.

ואף על גב שאמרנו שהרי התורה הוציאה דבר מנרתיקה, ונראה קטן ומיד נטמן - כך הוא ודאי. ובזמן שהתגלה מתוך נרתיקה ונטמן מיד, לא עושה את זה אלא לאותם שיודעים בה ונודעים בה.

משל למה הדבר דומה? לאהובה, שהיא יפה במראה ויפה בתאר, והיא טמונה בהסתתר בתוך ההיכל שלה, ויש לה אוהב יחידי שלא יודעים עליו בני אדם, אלא שהוא בנסתר. אותו אוהב, מתוך האהבה שאוהב אותה, עובר על שער ביתה תמיד, מרים עיניו לכל צד. היא יודעת שהרי האוהב סובב שער ביתה תמיד. מה עושה? פותחת פתח קטן באותו היכל נסתר שהיא שם ומגלה את פניה לאוהבה,

ומיד חוזרת ונתפסית. כל אותם שהיו אצל האוהב, לא ראו ולא הסתכלו, פרט לאוהב לבדו, ומעיו ולבו ונפשו הלכו אחריה. יודע שמתוך האהבה שהיא אוהבת אותו, נגלית אליו רגע אחד לעורר (אליו אהבה) אותו. כך הוא דבר התורה לא נגלה אלא לאוהבו. יודעת התורה שאותו חכם לב סובב שער ביתה כל יום. מה היא עושה? מגלה פניה אליו מתוך ההיכל, ורומזת לו רמז, ומיד חוזרת למקומה ונסתרת. כל אלו ששם לא יודעים ולא מסתכלים, אלא רק הוא בלבדו, ומעיו ולבו ונפשו הולכים אחריה, ועל זה התורה נגלית ונכסית והולכת באהבה לאוהבה לעורר עמו אהבה.

בא וראה, כך היא דרכה של תורה: בראשונה כשמתחילה להתגלות אל האדם, (ברגע) רומזת לו ברמז. אם יודע - אז טוב, ואם לא יודע - שולחת אליו וקוראת לו פתי. והתורה אומרת לאותו ששלחה אליו: אמרו לאותו הפתי שיקרב לכאן ואדבר עמו. זהו שכתוב מי פתי יסר הנה חסר לב וגו'. קרב אליה, ומתחילה לדבר עמו מאחר פרקת שפורשת לו דברים לפי דרכו, עד שיתבונן לאט לאט, וזהו הדרך.

אחר כך תדבר עמו מאחר פשפש קטן דברי חידה, וזוהי הגדה. אחר שהתרגל אליה, נגלית אליו פנים בפנים ומדברת עמו כל הסודות הנסתרים שלה, וכל הדרכים הנסתרות שהיו שמורים בלבה מימים ראשונים, ואז אותו אדם הוא שלם, בעל תורה ודאי, בעל הבית, שהרי כל סודותיה גלתה לו, ולא רחקה ולא כסתה ממנו כלום.

אומרת לו, ראיך דבר הרמז שרמזתי לך בתחלה? כך וכך היו הסודות, כך וכך הוא. ואז רואה (שהעליונים) שעל הדברים הללו אין להוסיף ואין לגרע מהם, ואז פשט הכתוב כמו שהוא, שלא להוסיף ולא לגרע אפלו אות אחת. ועל כך אנשים צריכים להזהר ולרדף אחרי התורה להיות אוהבים שלה, כמו שנתבאר.

בא וראה, אם אחרת יקח לו. הגלגולים שמתגלגלים בפסוק הזה כמה גדולים ועליונים הם, שהרי כל הנשמות נכנסות בגלגול, ולא יודעים בני אדם דרכי הקדוש ברוך הוא איך עומדים המאזנים ואיך נדונים בני אדם בכל יום ובכל זמן, ואיך נשמות נכנסות לדיו עד שלא באות לעולם הזה, ואיך נכנסות לדיו אחר שיוצאות מן העולם הזה.

כמה גלגולים וכמה מעשים נסתרים עושה הקדוש ברוך הוא עם כמה נשמות מערטלות, וכמה רוחות מערטלות הולכות באותו העולם שלא נכנסות לפרגוד של המלך, וכמה עולמות מתהפך בהם, והעולם שמתהפך בכמה פלאים נסתרים, ובני אדם לא יודעים ולא משגיחים, ואיך מתגלגלות הנשמות כאבן בכף הקלע, כמו שנאמר ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע.

(והואיל והתחלנו לגלות) עכשו יש לגלות, שהרי כל הנשמות מהאילן הגדול והתקוף, שהוא הנחיר שיוצא מעדן, יוצאות, וכל הרוחות מעץ אחר קטן יוצאות. הנשמה מלמעלה והרוח מלמטה, ומתחברות כאחת כמו זכר ונקבה. וכאשר מתחברות כאחת, אז מאירות אור עליון, ובחבור של שניהם נקרא נר. נר ה' נשמת אדם. מהו נר? נשמה רוח. ועל החבור של שניהם כאחד נקרא נר, שכתוב (משלי ב) נר ה' נשמת אדם.

נשמה ורוח - זכר ונקבה להאיר כאחד, וזה בלי זה לא מאירים ולא נקרא נר. וכשמתחברים כאחד, הכל נקרא נר. ואז מתעטפת הנשמה ברוח לעמד שם למעלה בהיכל הגנוז, שכתוב (ישעיה נז) כי רוח מלפני יעטוף. לא כתוב יתעטף, אלא יעטוף, מה הטעם? משום שנשמות אני עשיתי. שם למעלה בגן, בהיכל הגנוז, מתעטפת ומתלבשת הנשמה ברוח כמו שראוי.

וכיון שבאותו היכל לא היה ולא השתמש אלא ברוח ונשמה, הנפש לא באה לשם (משם), אלא מתלבשת באותה רוח שם, וכשיורדת לתוך גן עדן התחתון, (בעולם הזה) מתלבשת באותה רוח אחרת שאמרנו, אותה שיוצאה משם והיתה משם, ובכלן היא שורה בעולם הזה ומתלבשת בהם.

אותה רוח שיוצאת מן העולם הזה, שלא התרבתה (שלא נטהרה) ולא התפשטה בעולם הזה, הולכת בגלגול ולא מוצאת מנוחה. באה בגלגול בעולם כאבן בכף הקלע, עד שימצא אותו גואל שיגאלנה, ומביא אותו כלי ממש שהוא היה משתמש בו, ומדביק בו תמיד רוחו ונפשו, והיתה בת זוגו, רוח ברוח, ואותו הגואל בונה אותו כמקדם.

ואותה רוח שהשאיר ונדבקה באותו הכלי, לא נאבדה. שהרי אין אפלו דבר קטן בעולם שאין לו אחר ומקום להטמן ולהתכנס לשם, ולא נאבד לעולמים. ומשום כך, אותה הרוח שהשאיר באותו כלי שם, הוא ודאי רודף אחר העקר והיסוד שלו שיצא ממנו, ומביא אותו ובונה אותו במקומו, במקום של אותה רוח בת זוגו שיצאה עמו, ונבנה שם כמקדם, וזוהי בריה חדשה עכשו בעולם, רוח חדשה וגוף חדש.

ואם תאמר, רוח זו היא מה שהיה - כך זה, אבל לא נבנית אלא בשביל אותה רוח אחרת שהשאיר באותו כלי. כאן יש סודות (סוד הסודות באותו כלי). בספרו של חנוך, בגין זה שנבנה, לא נבנה אלא

באותה רוח אחרת שהשאר שם, באותו הכלי. וכשהתחיל להבנות, זה מושך אחריו של אותה רוח שהולכת ערטילאית ומושך אותה אליו, ושם שתי רוחות שהן אחת. אחר כך זוהי רוח, וזוהי נשמה, ושתייהן אחת.

אם זכה להטהר כראוי, שתייהן הן אחת להתלבש בהן נשמה אחרת עליונה. כמו שיש לשאר בני העולם רוח שזוכות בהן הנשמות, אותן שקודמות ואחזות בהן, ורוח אחרת מלמעלה, והנשמה הקדושה התלבשה בהן - אף כך גם משלו ממש יש שתי רוחות כדי להתלבש בהן הנשמה העליונה.

היה לזה גוף אחר שנבנה עכשיו חדש. אותו הגוף הראשון שהשאר, מה נעשה ממנו? או שזה בריקנות, או שזה בריקנות. לפי תבונת אדם נשמע, שהראשון הזה שלא נשתלם בתחלה נאבד, הואיל ולא זכה. אם כך, לחנם השתדל במצוות התורה, או אפילו באחת מהן? והרי אנו יודעים שאפילו ריקנים שבישראל, כלם מלאים מצוות פרמון. וגוף זה, אף על גב שלא השתלם להתרבות ולזפות ולהשתדל בעולם, מצוות אחרות של התורה הוא שמר, שלא נאבדו ממנו, וכי לחנם הם היו?

חברים חברים, פקחו עיניכם, שהרי אני ידעתי שכך אתם סבורים ויודעים, (היעלה על הדעת) שכל אותם גופים נצטירו הם בריקנות, שאין להם קיום לעולמים. לא כך, וחס לנו להסתכל בדברים הללו.

פתח הזקן ואמר, (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. מי הוא בעולם שיכול למלא הגבורות שעושה הקדוש ברוך הוא בעולם תמיד? אותו גוף הראשון שהשאר, לא נאבד, והיה לו קיום לעתיד לבא, שהרי את עניו סבל בכמה מינים, והקדוש ברוך הוא לא מקפח שכר שום בריית שפרא, פרט לאותם שצאצאו מתוך האמונה שלו ולא היה בהם טוב לעולמים, ופרט לאלו שלא כרעו במודים, שפאלה עושה הקדוש ברוך הוא בריית אחרות, כדי שלא יבנה באותו הגוף בדימות של אדם ולא יקום לעולמים. אבל אלה לא כך.

מה עושה הקדוש ברוך הוא? אם אותה רוח זוכה להתתקן בעולם הזה באותו הגוף האחר, מה עושה הקדוש ברוך הוא? אותו הגוף שגואל אותה, אותה הרוח שלו שמכניס לשם, ומשתף ומערב באותה רוח שהיתה באותו הכלי, ודאי שלא נאבדת. ומה נעשה? שהרי יש שם שלש רוחות (באותו גוף אחר בו יקום. ומה עושה הקדוש ברוך הוא? בא וראה, הגאולה היא שהיה גואל אותה, רוח שלו הרי נכנסת שם ונעצבת, ומשתתפת ומתערבת בכלי ההוא. ואותה הרוח הראשונה שהיתה באותו כלי ונדבקת בו, ודאי שנשארת שם ולא נאבדת, ומשום זה אותה הרוח שעצב באותו הכלי ונדבקה שם, הוא רודף אחר השורש שלו והיסוד שלו שהיה יוצא ממנו ומביאו אליו, ובונה אותו במקום שהיתה בת זוגו. הרי שלש רוחות שם) - אחת שהיתה באותו הכלי ונשארה שם, ואחת אותה שנמשכה לשם והיתה ערטילאית, ואחת אותה שהכניס לשם אותו הגואל והתערב בהן. להיות שלש רוחות אי אפשר, ומה נעשה?

אלא כך הן הגבורות העליונות שעושה הקדוש ברוך הוא. אותה רוח שהכניס לשם אותו הגואל, בו התלבשה הנשמה הזו במקום של לבוש הגרים, (והוא) ואותה רוח ערטילאית ששבה שם להבנות להיות לבוש לנשמה העליונה. ואותה רוח שהיתה בתחלה שנשארה באותו כלי, פרחת משם, והקדוש ברוך הוא מזמין לה מקום בתוך סודות החלונות שבסלע שאחר כתפי הן עדן, ונטמנת שם. ומתעלה לאותו הגוף הראשון שהיה בתחלה, ובאותה רוח יקום אותו הגוף, וזהו אחד מאותם השנים שאמרנו (למעלה).

אבל אותו הגוף טרם שיקום עניו גדול, שהרי משום שלא זכה להתרבות, הורידו אותו לתוך האדמה, ששמוכה לארץ, ונדון שם. ואחר כך מעלים אותו לתבל הזאת. עכשיו יורד ועכשיו עולה, הנה עלה והנה ירד, אין לו מנוחה, פרט לשבתות וימים טובים ובראשי חדשים.

ואלה ישנים באדמת עפר. אדמת - מאדמה. עפר - מתבל. ועל אלו כתוב (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם. כל אלה שלא זכו להתתקן. אבל אם זכתה אותה רוח ערטילאית ששבה כמו מקדם להתתקן, אז צדיק הוא, שהרי אותה רוח שנאמר בה שנשמרה בסלע, תתקן באותו הגוף הראשון, ועל אלה כתוב אלה לחיי עולם ואלה לחרפות וגו'. כל אותם שלא זכו להתתקן.

ואלו הן הגבורות העליונות של המלך העליון הקדוש, וכלום לא נאבד. אפילו הכל הפה יש לו אתר ומקום, והקדוש ברוך הוא עושה ממנו מה שעושה, ואפילו דבור של אדם ואפילו קול אינו בריקנות, ואתר ומקום יש לכלם.

זה שנבנה עכשיו ויצא לעולם בריה חדשה, אין לו בת זוג, ועל זה לא מכריזים, שהרי בת זוגו אבדה ממנו. בת הזוג שהיתה לו נעשתה אמו, ואחיו לאביו.

זקן זקן, מה עשית? טובה היתה לך השתיקה. זקן זקן, הרי אמרנו שנקנסת לים הגדול בלי חבלים

ובלי דגל, מה תעשה? אם תאמר שתעלה למעלה - לא תוכל. ואם תאמר שתירד למטה - הרי עמקו של התהום גדול. מה תעשה? אי זקן, אי זקן, אין לך לחזור לאחור. בזמנים הללו לא היית, ולא התרגלת להחלש בכחך, שהרי ידעת שאדם אחר בכל הדור הזה לא נכנס לאנחה בעמק הזה שאתה שם.

בן יוחאי יודע לשמר את דרכו, ואם הוא נכנס לים העמק, הוא משגיח בהתחלה איד יעבר בפעם אחת וישוט בים טרם שיכנס. ואתה, זקן, לא השגחת בתחלה. עכשו, זקן, הואיל ואתה שם, אל תחלש בכחך, אל תעזב את כל דרכך, לשוט לגמין ולשמאל, לארץ ולרחב, לעמק ולגבה. אל תפחד. זקן זקן, התחזק בכחך. כמה גברים חזקים שברת בכם וכמה קרבות נצחת.

בקה, פתח ואמר, (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו. פסוק זה פרשוהו, וכך הוא. אבל צאינה וראינה, וכי מי יכול לראות במלך שלמה, שהוא המלך שהשלים שלו? והרי הוא נסתר מכל חילות המרומים שלמעלה באותו מקום, (שעיה סד) שעין לא ראתה אלהים וזלתה, ואתה אמרת צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה? ועוד, שהרי כבודו, כל המלאכים העליונים שואלים ואומרים איה מקום כבודו?

אלא, מה שאמר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה כתוב, ולא כתוב ובעטרה. שכל מי שרואה אותה עטרה, רואה את הנעם של המלך שהשלים שלו. שעטרה לו אמו, הרי שנינו, קורא לה בת וקורא לה אחות, קורא לה אם, והכל הוא, והכל היה. מי שישתכל וידע את זה, ידע חכמה נכבדה.

עכשו מה אעשה? אם אמר סוד נסתר זה - לא צריך לגלות. אם לא אמר - ישארו הצדיקים הללו יתומים מן הסוד הזה. נפל אותו הזקן על פניו ואמר, (תהלים לא) בנך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמות. כלי שהיה למטה, איד יעשה למעלה? בעלה שהיה למעלה, איד יתהפך ויהיה למטה? בת זוגו נעשתה אמו? תמיהה על תמיהה. אחיו הופך לאביו? אם אביו שבראשונה יגאל אותו - יפה, אבל אחיו שיהיה אביו? וכי זו לא תמיהה? עולם הפוך הוא! ודאי שעליונים למטה ויתחתונים למעלה.

אלא, (דניאל ב) יהיה שם האלוה מברך מן העולם ועד העולם, שהחכמה והגבורה שלו היא, והוא משנה עדנים וזמנים וגו'. יודע מה בחשכה, והאור עמו שרוי. בא וראה, מי ששרוי באור לא יוכל להסתכל ולראות מה שבחשכה. אבל הקדוש ברוך הוא לא כך, יודע מה בחשכה אף על גב שהאור שרוי עמו. מתוך האור מסתכל בחשך ויודע כל מה ששם.

עכשו יש להקדים בראשונה דבר אחד שאמרו הקדמונים באותם מראות הלילה. ששנינו, מי שבא על אמו בחלום, יצפה לבינה, שכתוב (משלי ב) כי אם לבינה תקרא. כאן יש להתבונן, אם משום שהיא אם - יפה, והיה לו לכתב כך: שמי שרואה אמו בחלום, יצפה לבינה. אבל מי שבא על אמו למה?

אלא סוד עליון הוא, משום שהתהפך ועלה מלמטה למעלה. בן היה בתחלה, כיון שעלה למעלה, מתהפך האילן, ונעשה הוא מעולם עליון, ושולט עליה וזוכה לבינה.

בתחלה כשעולה אדם לשלש עשרה שנה, מה כתוב? (תהלים ב) ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. אז הוא למטה ממנה. כיון שעלה אליה, הרי הוא מן העולם העליון, שהרי התעלה לדרגת יוסף, וזה (נדאי) זוכה לבינה.

אף כך הפלי הזה בתחלה הוא היה בדרגת יוסף, בעל האילן התחתון, עומד ברצונו ושולט עליו, שהרי כל נקבה בדרגות הנקבה העץ התחתון עומדת. כיון שהוא לא רצה לעמוד באותה דרגה של יוסף ולא התקיים לשמש בה ולהתרבות בעולם ולעשות תולדות, אז יורד למטה, והיא נעשית אמו. ואותו הגואל יורש את ירשת יוסף, שהיה הוא בראשונה והוא נרד למטה.

כיון שירד למטה, אז התקיים בו, ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. התהפך האילן. מה שהיה תחתיו והוא שלט עליו, חזר ושלט האילן ההוא עליו, והוא נרד למטה. כיון שהוא נרד למטה, אותו שירש ירשת מקום יוסף, אביו נקרא, אביו יהיה ודאי, והכל בא על תקונו ודאי כראוי.

בתחלה היה מעולם הזכר, והרי נעקר משם, ועכשו הוא מעולם הנקבה. ומה שהוא היה שולט עליה - היא שולטת עליו, וחוזר להיות בעולם הנקבה, ועל זה אין לו בכלל בת זוג, ולא מכריזים עליו על הנקבה, שהרי הוא חזר להיות מעולם הנקבה.

ואותו הגוף הראשון שהשאיר, אלמלא ידעו ויסתכלו בני העולם את הצער שיש לו כשיעקר מן עולם הזכר וחוזר לעולם הנקבה, ידעו שהרי אין צער בעולם באותו הצער. בת זוג אין לו, שהרי אינו עומד במקום של זכר. לא מכריזים עליו על הנקבה, שהרי הוא מעולם הנקבה. ואם יש לו בת זוג, זה ברחמים נפגש עם (באחת) נקבה, שעד עכשו אין לה בן זוג. ועל זה שנינו, שפא יקדמונו אחר ברחמים, אחר ששנינו. והכל הוא על תקונו.

ועל זה כתוב, (ויקרא כב) ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבח אל בית אביה כנעניה. ובת כהן - הרי בארנו דבר זה. אלמנה - מאותו הגוף הראשון. וגרושה - שלא נכנסה לפרגוד



המלך. שכל אותם שלא עומדים בעולם הזכר, אין להם בו חלק. הוא השתמט ועקר עצמו מעולם הזכר, אז אין לו חלק בו, ועל כך היא גרושה. וזרע אין לה - שאם היה לה זרע, לא נזקק ממנו ולא היה יורד לעולם הנקבה.

ושבה אל בית אביה, מה זה בית אביה? זה עולם הנקבה, שאותו העולם נקרא בית אביה, ואותו כלי שהיה מתקן להשתמש בו, התהפך והוא יורד למטה, ואותו כלי עולה למעלה. כנעוריה - כמו אותו זמן שכתוב אני היום ילדתיך. ילדתיך ודאי, ישוב לימי עלומיו, כמו שהיה (בתחלה) משלש עשרה שנים נמעלה.

אם זכתה להתקן - הואיל ושב אל בית אביה, מלחם אביה תאכל, תתענג מאותו הענג של עולם הנקבה שאוכלים מלחם אבירים שיורד מלמעלה. אבל להסתכל ולהנות במה שנהנים שאר הצדיקים לא יכול, משום שהיה זר לשם. ועל זה הוא לא אוכל קדש, אבל אוכל תרומה, כי הוא יושב בעולם הנקבה.

ומתוך שהוא מעולם הנקבה, לא אוכל אותו אלא בלילה, שכתוב (ויקרא כב) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא. שהרי קדש שהוא מעולם הזכר לא נאכל אלא ביום. משום כך (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה, ראשית עליונה של כל עולם הזכר היא קדש, ומה שעולה בו, בקדש היה ישראל, ומשום כך קדש ישראל לה' ראשית תבואתה.

כשרוחות פוקדות, באותם זמנים שפוקדים את בית הקברות, אותם לא פוקדים, שהרי לא זכות לעולם הקדש, שכתוב (ויקרא כב) וכל זר לא יאכל קדש. ואם אותה רוח לא זכתה להתקן כראוי, כיון שחזר בגלגול אפלו באותו מקום, לא אוכל בתרומה, ונקרא זר אפלו לעולם התחתון ולא אוכל בה. עד כאן בסוד זה.

זקן זקן, כיון שהתחלת לשוט בים הגדול, לך ברצונך לכל צדדי הים. עכשו יש לגלות, שהרי אמרנו, שפשעא הגואל הזה ונכנס אל אותו הכלי שאמרנו, מכניס לשם ומדביק שם את הרוח (של העולם) שלו באותו כלי וכלום לא נאבד, אפלו הבל הפה - יפה הוא וכך הוא. זקן זקן, אם תאמר ויתגלה, אמר בלי פחד.

שאר בני האדם של העולם שעולים ממנו, והרי ידענו שרוחו השאיר באותה אשה שהיתה לו, והכניס לשם רוח, מה נעשה מאותה הרוח? ואם נשאת האשה הזו, אף כך - מה נעשה מאותה רוח שהשאיר בה בעלה הראשון, שהרי איש אחר בא עליה?

להתקנים רוח עם רוח אי אפשר, שהרי זה שעכשו בא עליה, הכניס בה רוח, וכן אותו הראשון שהסתלק הכניס בה רוח. אותו ראשון שהסתלק היו לו בנים, וזה של עכשו אינו גואל רוח שהשאיר אותו ראשון באותו כלי, ובא האחר הזה והכניס בה רוח, ודאי שלא יוכלו שניהם להתקנים באותו גוף האשה כאחד. ואם נאמר שנאבד - אי אפשר. מה נעשה ממנו?

אף כך אם היא לא נשאה, אותה רוח שהשאיר בה בעלה מה נעשה ממנה? אם נאמר שתאבד - לא כך. כל זה צריך עכשו לגלות. זקן זקן, ראה מה עשית ובמה הכנסת את עצמך. קום זקן הרם דגלך! קום זקן והשפל עצמך לפני רבונך!

פתח אותו זקן ואמר, (תהלים קלא) ה' לא גבה לפני וגו'. לא גבה לפני ולא רמו עיני וגו'. דוד המלך אמר את זה משום שהיה מלך עליון ושולט על כל המלכים העליונים והשליטים שיש ממזרח ועד מערב, ולא עלה על לבו לסטות מן הדרך, ותמיד שפל לבו לפני רבונו, וכשהיה עוסק בתורה, היה מתגבר כאריה, ועיניו תמיד מנמכות לארץ מפחד רבונו, וכשהיה הולך בין העם, לא היתה בו גסות הרוח כלל.

ועל זה כתוב (תהלים קלא) ה' לא גבה לפני וגו'. לא גבה לפני, אף על גב שאני מלך שליט על כל שאר מלכי העולם. ולא רמו עיני, בזמן שאני עומד לפניך ועוסק בתורה. ולא הלכתי בגדלות ובגדלות ממני, בשעה שאני הולך בין העם. ואם דוד המלך אמר כך - שאר בני העולם על אחת כמה וכמה. ואני כמה אני שפל לב עם עין נמוכה לפני המלך הקדוש, וחבל לי שבדברים קדושים של התורה ירום לפני. בכה ודמעותיו נופלות על זקנו.

אמר, זקן עיף בלתי, כמה נפות הדמעות על זקנך, כמו שהיה יפה השמן הטוב כשהיה יורד על הזקן של הזקן הטוב אחר. אמר דברך, זקן, שהרי המלך הקדוש כאן. שאר בני אדם של העולם שהסתלקו ממנו, והשאירו רוח באותו כלי שהיו משתמשים בו, ונשאה, ובא אחר והכניס לאותו כלי רוח אחרת, מה נעשה מאותו ראשון, כמו שנתבאר?

בא וראה, כמה עליונים גבורות המלך הקדוש שהוא עושה, ומי יכול להגיד אותם. כשהבעל השני הזה בא ומכניס רוח לאותו כלי, הרוח הראשונה מקטרגת ברוח הזו שנכנסה (נלחמת), ולא מתנישבות כאחד.

ומשום כך האשה לא מישבת כראוי עם בעלה השני, משום שהרוח הראשונה מכשכשת בה, ואז היא זוכרת אותו תמיד ובוכה עליו או נאנחת עליו, שהרי רוחו מכשכשת במעייה כנחש, ומקטרגת עם הרוח האחרת שנכנסה בה מהבעל השני. עד זמן רב מקטרגים זה בזה.

ואם מעבירה זו שנכנסה לאותה (התעוררות) שהיתה ראשונה (לאחר כך) - זו הראשונה יוצאת והולכת לה. ולפעמים שדוחה הראשונה היא את אותה השנייה ונעשית לה מקטרג, עד שמוציאה אותה מן העולם. ועל זה שנינו, שמשנים ומעלה לא ישא אדם את האשה הזו, שהרי מלאך המות התחזק בה, ובני העולם לא יודעים שהרי הרוח, כיון שנתחזק ונצח את אותה הרוח האחרת השנייה, מכאן והלאה לא יתערב איש אחר עמה.

חברים, הרי ידענו שבמקום זה יש לכם להקשות ולומר, אם כך, השני הזה לא מת בדין ולא דנו אותו מלמעלה. בא וראה, הכל הוא בדין שינצח פלוני את פלוני או שלא יקטרג עליו פלוני לפלוני, ומי שנושא אלמנה כמו שנכנס לים ברוחות צוות בלי חבלים, ולא יודע אם יעבר בשלום או יטבע לתוך התהומות.

ואם זה שהכניס אותה רוח שניה התחזק ונצח את אותו הראשון - אותו הראשון יוצא משם והולך לו. לאיזה מקום הולך לו ומה נעשה אתו? זקן זקן, מה עשית? חשבת שתדבר מעט ויצאת לזה? הרי נכנסת למקום שלא נכנס לשם איש אחר, ומיום שדואג ואחיתפל עשו קשיות אלו, באותם ארבע מאות קשיות, שהיו מקשים על מגדל הפורח באויר ולא השיב עליהן איש, עד שבא שלמה המלך ובחר אותם כל אחד ואחד על תקונו. זקן זקן, הסוד העליון שהיה טמיר באת לגלות, מה עשית?

זקן זקן, בתחלה היה לך לשמר דרךך, ותסתכל בראשך. אבל עכשו אינה שעה להתחבא. זקן, חזר בכתך. אותה רוח שיצאה, לאן הולכת? בכה ואמר, בכה הבכיות הללו שאני בוכה אינם בגללכם, אלא פוחד אני לרבוץ העולם שאני מגלה דרכים נסתרות בלי רשות. אבל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד אבי, אבל רצוני הוא לעבודתו, ואני רואה הקבד שכל אחד מהם באותו עולם, ואחר ידעתי שכל לא גלוי לפני, ועכשו ראיתי.

שנינו, דוחים איש מפני איש, בכמה דרכים נסתרות נדחים. אותה רוח ראשונה שנדחתה מלפני אותה השנייה, לאן הולכת? אותה רוח יוצאת והולכת ומשוטטת בעולם, ולא ידוע, והולכת לקברו של אותו האיש, ומשם משוטטת בעולם ונראית בחלום לבני אדם, ורואים בחלום את דמות אותו האיש, ומודיע להם דברים לפי דרכה של אותה רוח ראשונה שנמשכה ממנו, כמו שהוא באותו עולם, כך משוטטת זו ומודיעה בעולם הזה.

וכך הולך ומשוטט בעולם, ופוקדת תמיד את אותו הקבר עד הזמן שהרוחות פוקדות לקברות הגופים. אז הרוח הזו מתחברת באותה רוח שלו, ומתלבשת בה, והולך לו. כשנכנס למקומו, מתפשט ממנו, ויש לו מקום (באותן רוחות בגן עדן) באותם היכלות של גן עדן או בחוץ לפי דרכי כל אחד ואחד, ושם נשמר.

וכשהרוחות פוקדות את העולם הזה, שהמתים נזקקים אל החיים, הם לא נזקקים אלא רק באותה משיכת הרוח, ובה מתלבשת רוח אחרת. ואם תאמר, אם כך, אז זו תועלת לרוח, והאשה הזו עושה תועלת לכל - לא כך, שאלמלא לא נשאה לאחר ואותה רוח ראשונה לא היתה נדחית מלפני האיש האחר הזה, תועלת אחרת היתה לו בגן אחר, ולא יהיה נגע בעולם כמו שהוא, ולא יידחק לחיים של העולם הזה כמו שהיה משוטט כאן וכאן.

אם כך, הזוג השני של האשה הזו לא היה מלמעלה, ואתה אומר שנדחה איש מפני איש? ואמרנו שהבעל השני שנשא את האשה הזו היא בת זוגו ממש, ואותו הראשון לא היה ממש בן זוגה, והשני היה שלה, וכשהגיע זמנו נדחה זה מפניו - ודאי זה כך, שהרי לא נדחית אותה רוח ראשונה שהיתה באשה הזו אלא בשביל השני הזה, שהיא בן זוגה. (שהבן היא בת זוגו) (זה השני).

וכל אותם השניים שנדחים מלפני הראשונים - הראשונים היו בני זוגם ולא אלה, ולכן אין להם קיום עמם, ונדחית הרוח השנייה מלפני הרוח הראשונה. ולכן מי שנושא אלמנה, קוראים עליו (משלי ז) ולא ידע כי בגפשו הוא. (שם א) כי חנם מזרה הרשת וגו'. ולא ידוע אם היא בת זוגו ממש ואם לא.

אלמנה שלא נשאת, אף על גב שבא בן זוגה והיא לא רוצה להנשא - הקדוש ברוך הוא לא כופה אותה מן הדין, והקדוש ברוך הוא מזמין לאותו האיש אשה אחרת, ולא נכנסת בדין כזה (ואין עליה בית דין בזה) באותו העולם, ואף על גב שאין לה בן, שהרי אשה לא מצוה על פריה ורביה, כמו שבארוה.

האשה הזו שלא נשאה פעם שנייה, אותה רוח שהשאיר בה בעלה, מה נעשה ממנה? יושבת שם שנים עשר חדשים, ובכל לילה ולילה יוצא ופוקד את הנפש, וחוזר למקומו אחר שנים עשר חדשים, כשהסתלק דינו של אותו האיש. שהרי כל אותם שנים עשר חדשים, זו הרוח כפופה בעצבות כל יום.

אחר שנים עשר חדשים יוצאת משם והולכת ועומדת בשער גן עדן ופוקדת את העולם הזה אל אותו הכלי שיוצאת ממנו. וכשהאשה היא מסתלקת מן העולם, אותה רוח יוצאת ומתלבשת באותה רוח שלה, וזוהי בה לבעלה, ושניהם מאירים כראוי בחבור אחד.

כיון שבאנו למקום זה, עכשו יש לגלות דרכים נסתרות של רבון העולם ולא יודעים בהם בני אדם, וכלם הולכים בדרך אמת, כמו שנאמר (הושע יד) כי ישירים דרכי ה' וצדקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם. ובני אדם לא יודעים ולא משגיחים כמה הם עליונים מעשי הקדוש ברוך הוא וכמה הם משגים, ובני העולם לא יודעים, וכלם בדרך אמת, שלא סוטים ימינה ושמאלה.

אלה שמתגלגלים, שגרשו בגרושין מאותו העולם ואין להם בת זוג, בת הזוג שהם מזדוגים בעולם הזה, מאיפה הן אותו נשים שמזדוגות עמם בעולם הזה, שהרי (גרש אותה ואין לו בת זוג כאותם גברים שלא גרשו ומזדוגים עם נשותיהם) לכל בני האדם יש בת זוג, חוץ מזה?

ראו עכשו כמה גדולים ועליונים גבורותיו. שנינו, מי שמגרש אשתו הראשונה, מוצח מוריד עליו דמעות. למה מוצח? אלא הרי אמרנו שכל נשות העולם עומדות בדמות המוצח הזה, ועל זה הן יורשות שבע ברכות, שכלן הן מכנסות ישראל. ואם הוא מגרש אותה, חוזרת האבן (של המוצח העליון) לגרעון. מה הטעם? משום שמתחברים הגרושין זה עם זה.

וסוד זה, שכתוב (דברים כד) וכתב לה ספר פרידת ונתן בידיה וגו', ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר. ממשמע שאמר והלכה והיתה לאיש, לא ידענו (שאותה שהולכת אצל בעלה שגרש אותה) (שהיא אינו) (אותו שגרש אותה)? מה זה אחר? אלא כמו שנאמר, שנינו אחר, ואחר פתוב, ואחר קוראים אותו, שפתוב (איוב ח) ומעפר אחר יצמחו. והגרושים מתחברים כאחד, גרושים של אותו העולם וגרושים של העולם הזה. ומה שהאשה היא היתה בדיוקן עליון, הרי השתעבדה לדיוקן תחתון, קוראים לו אחר.

וקוראים לו אחרון. מנין לנו אחרון? שפתוב (שם יט) ואחרון על עפר יקום. וכאן פתוב ושנאה האיש האחרון. או, כי ימות האיש האחרון. אחרון? שני הנה צריך להיות! ואם תאמר שלא תזדוג אפילו לעשרה זה אחר זה - לא כך. וכי לבעל הזה תזדוג ולא לאחר. מה זה אחרון?

אלא זהו האחר הזה שאמרנו, והוא אחר, והוא אחרון. עכשו האבן מתגלגלת בכף הקלע. למה אחר נקרא כך? שהרי כל הבגין נפל ונחר לעפר, הוא הנה מה שהנה ולא אחר. למה קוראים לו אחר? אף כך למה נקרא אחרון, וכי הוא אחרון? והרי אם יתישר - נפה, ואם לא - יחזר ויתגלגל וינטע כמקדם. למה נקרא אחרון?

אבל בא וראה, פתוב (בראשית א) ויבא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. מה זה טוב? שנינו, זה מלאך הטוב. מאד - זה מלאך המות. ולכל הקדוש ברוך הוא הזמן תקונו.

בא וראה, פתוב (שם ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. נהר זה לא שוכך לעולמים מלרבות ומלגדל ולעשות פרות. ואל אחר הסתברס, ואין לו תשוקה לעולמים, ולא מרבה ולא עושה פרות. שאלמלא עשה פרות, יבלבל את כל העולם.

ומשום כך אדם שגורם לאותו הצד לגדל בעולם נקרא רע, ולא רואה פני שכניה לעולמים, שפתוב (תהלים ה) לא יגרד רע. האיש הזה שמתגלגל בגלגול, אם עבר ונדבק באותו אל אחר שלא עושה פרות ולא מתרבה בעולם, משום כך נקרא אחר, והשם גורם לו. הוא הוא, ואחר נקרא, אחר ודאי.

אחרון - מראשון ואילך אחרון קוראים לו, ואחרון נקרא. שני הוא, ומיד נקרא אחרון, וכך קורא לו הקדוש ברוך הוא אחרון, משום שנתקן להיות אחרון ולא שוב כמקדם. השלישי אף כך. וכן בכל הפעמים מהראשון ואילך, כך נקרא אחרון, וכן צריך לקרא אחרון, שאלמלא נקרא מיד שני, הרי יש פתחון פה לחזר כמקדם, ואותו בגין נהרס.

מנין לנו? מבית שני שנקרא אחרון, שפתוב (חגי ב) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון. שהרי מראשון ואילך נקרא אחרון, שהרי לא יהיה פתחון פה שאותו בגין נפל ויחזר כמקדם.

אף זה כך, אחרון קוראים לו. ולכן פתוב לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה. לא יוכל! לא יקחנה הנה צריך להיות! מה זה לא יוכל? אלא כיון שהאשה היא נדבקה באחר ונרדה להשתעבד בדרגה תחתונה, לא רוצה הקדוש ברוך הוא שישוב מדרגתו לתת פרי ולהדבק באותה דרגה שאינה שלו.

ובא ראה, אם האשה היא לא נשאת, אפילו תזנה עם כל האנשים שבעולם - אם רוצה בעלה, ישוב אליה. אבל אם נדבקה בנשואין לאחר, (ואחר) זה (זה) לא יוכל לשוב לדרגתו הראשונה שהיה בפתחלה אליה. לא יוכל ודאי להשיב אותה הדרגה לעולמים.

אחרי אשר הטמאה. שנינו, שהטמאה בלבו. אם כך, אפלו אם תתרחק ותזנה בלי נשואין? אלא כיון שנדבקה לאחר, הרי קבלה עליה את החלק של אותו הצד, ובעלה הראשון שהוא מצד אחר טוב של טוב, לא יהיה לו בה חלק לעולמים, ולא ירבה כלל את אותו מקום. הרי אם שלחה האיש האחרון או כי ימות האיש האחרון - לראשון אסורה, אבל לשאר בני אדם מתרת. אולי תמצא מקום כמו מקדם, ואחרון יקום ויזדוג עמה.

מי שיש לו בנים מאשתו הראשונה ומכניס את זו לתוך ביתו, אותו היום הוא נדבק בחרב קשה שמתהפכת בשביל שני צדדים. אחד - שהרי שנים היא דחתה החוצה, ועכשו הוא השלישי. ועוד - כלל שהשתעבד (שהשתתף) בו אחר, איך הוא יבא לתת בה רוחו שלו וישתתף עמה וינדבק בה? לא שהיא אסורה, אבל ודאי שתוף רע הוא לעצמו (כמו שבארנו).

רבי לויטס איש כפר אונו היה צוחק ומתלוצץ על האשה הזו, כשראה מי מזדוג עמה, והיה אומר, (משלי לא) ותשחק ליום אחרון פתוב. מי שנדבקה בו באיש אחרון, אחר כך היא צחוק.

עכשו יש לחזר ולעין על מקום (נ"א אילו) אחד גדול ועליון שהיה בעולם, וגזע ושרש של אמת, והוא עובד אבי ישי אבי דוד, שהרי נאמר שהיה אחרון, איך יצא שרש אמת מהמקום הזה?

אלא עובד נתקן בתקון עליון, וחזר השרש של האילן שהתהפך על תקונו, והתעלה בו והתפתח כראוי, ועל זה נקרא עובד, מה שלא זכו כך שאר בני העולם.

הוא בא, עבד ועדר את עקר ושרש האילן, ויצא מהפנים המרים, וחזר ונתקן בנוף של אילן אחר עליון. בא ישי בנו וחזק אותו ותקן אותו, ונאחו בענפי האילן העליון האחר, וחבר אילן באילן, והסתבכו זה בזה. כיון שבא דוד, מצא אילנות מסבכים ומאחדים זה בזה. אז רש השלטון בארץ, ועובד גרם את זה.

בכה אותו זקן ואמר, אי זקן זקן, ולא אמרנו לך שנקנסת לים הגדול! עכשו אתה הוא בתוך התהומות הגדולים. התפתח לעלות. זקן זקן, אתה גרמת לזה, שאלמלא היית שותק בתחלה, היה נאה לך, אבל עכשו לא יכלת ואין מי שיאחז בידך, אלא אתה בלבדך. קום זקן ועלה במעלה.

עובד זה התפתח ויצא מתוך שדה רע של בורות רעים. בא ישי בנו והתקין ועדר את האילן, ועם כל זה, (ועובד) זה סוד הסודות, ולא ידעתי אם אמר ואם לא אמר. אמר דבריך, זקן, ודאי אמר, בזה ידועים כל שאר בני הגלגול. (עובד התקין אילן, ועם כל זה שהתקין אילן) עובד עם כל זה התקין אילן. כשבא דוד המלך, נשאר באילן התחתון של הנקבה, והצטרף לקבל חיים מאחר. ומה אם זה שהתפתח והתקין הכל כך - שאר בני העולם שבאים בגלגול, שלא יכולים להתפתח כך, על אחת כמה וכמה.

בכל הצדדים מתהפך בגלגול. כך היה פרא. כך היה בעז. כך היה עובד. (ועם כל זה האילן נתקן) ובכל יוצא אילן מצד הרע, ואחר כך נדבק בצד הטוב. בתחלה, ויהי ער בכור יהודה רע. (אזינו אף כך) מחלון אף כך ולא כל כך. אבל באלה התעכל הרע, ויצא אחר כך טוב, (יצא) אותו שכתוב בו (שמואל-א טז) וטוב ראי. וה' עמו. עכשו עומד אילן תחתון על תקונו, ומלך אלהים על גוים.

בראשית הכל, מעקר ויסוד עליון השתרשו דרגות, ראובן שמעון לוי יהודה. מה פתוב בו? (בראשית כט) הפעם אודה את ה'. וכתוב ותעמד מלדת. הינו (ישעיה נד) רני עקרה לא ילדה. משום שפשוט יחודה, יצאה נקבה דבוקה בזכר, ולא הייתה על תקוניה פנים בפנים ולא הכשרה ללדת. כיון שנסר אותה הקדוש ברוך הוא והתקין אותה, (פנים בפנים) אז הכשרה להתעבר וללדת.

ובספרו של חנוך, ותעמד מלדת לא נאמר על לאה, אלא נאמר על רחל, אותה שמבכה על בניה, אותה שנשרשה ביהודה - יה"י ד"ה. ותעמד מלדת, שהרי לא נתקנה.

בתחלה דיוקן העליון היה הכל ראובן - או"ר ב"ן. (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור, ימין אור. (ב"ן) שמעון שמאל אור, באותו סיג שהזהב עמו - שם עון. לוי - חבור של הכל להתחבר משני צדדים. יהודה - נקבה עם זכר נדבקה. יה"י - זה זכר. ד"ה - זו נקבה שהיתה עמו.

ד"ה, למה ד"ה? אלא ד' בהדבקות של רע עמה היא דל"ת, היא עניה, וצריכה לשוב בגלגול לבער את אותו הרע ולהתבלות בעפר, ואחר לצמח בצד הטוב ולצאת מעני לעשר, ואז ה' ועל זה יה"י ד"ה.

צא זקן מתוך התהומות, אל תפחד, כמה ספינות מזמנות לך בשעה שתשוט בים כדי לנוח בך. בכה כמו מקדם ואמר, רבון העולם, אולי יאמרו המזמנות העליונים שאני זקן ובוכה פתינוק. גלוי לפניך שעל כבודי אני עושה, ולא עשיתי לכבודי, שהרי בתחלה היה לי להשמר שלא אפגס לים הגדול, ועכשו כיון שאני בו, יש לי לשוטט בכל הצדדים ולצאת ממנו.

יהודה אתה יודוד אחיד, (כלם מודים על השם הזה) הינו מה שאנו אומרים ברוך אתה, הוא ברוך והיא אתה. לכל בנינו לא אמר נעקב אתה, אלא למקום שהצטרף. זהו אתה.

השם הזה (נדאי אתה) יודוד אחיד. כלם מודים לך על השם הזה. ונדאי אתה יודוד אחיד, על השם הזה הסתלק ונכפה הצד האחר, משום שכשנקרא ונזכר, הרי יוצא אתו הצד האחר. כיון שאומרים אתה, שלטון וגדלה יש לך, והצד האחר נכפה ולא נראה שם. ונדאי שבשם הזה נרשם ונבחר מהצד האחר. וזו העליה והממשלה שלך, ושבר ורע לצד האחר. כיון שיודוד אחיד על השם הזה, אתה, אז ידך בערף איבדי, מיד נכנעים אליך, והשם הזה גורם.

ידעתי, חברים, ידעתי, שאתה הרי השם הזה, אתם אומרים למקום עליון אחר, שכתוב (תהלים קי) אתה כהן לעולם, בימין העליון. יפה הוא, שהרי כיון שרבי שמעון מודים לו עליונים ותחתונים, וזכה לכל. כל מה שהוא אומר, כך זה ויפה.

אבל כשתהיו מגיעים אליו, אמרו לו והזכירו לו את יום השלג כשזרענו פולים לחמשים ושנים גונים, שהרי אתה כהן. כאן נקשר כוס של ברכה בימין בלי פרוז כלל, ומשום כך, אתה כהן לעולם. כאן נקשר כוס בימין כראוי.

ועל זה אמר הכתוב, יהודה אתה, לאתה הזה יודוד אחיד, ולא כתוב יהודה יודוד אחיד ולא יותר, אלא על שם של את"ה. אתה - מקום זה הצטרף לשם הזה, ולא אחר.

יהודה - האב הראשון והאב השני, ולא היה בו חלוק לעולמים. ומשום כך פרץ התגבר בו בגבורתו מה שלא היה כך לכל בני העולם. ועל כך בגינו של דוד מתחיל את החשבון מפרץ, ולא מבצע, שהיה בו שנוי. חברים, אם תשגיחו, לא אמרתי דברים בסתר, ואף על גב שהם נסתרים.

ועל כך יהודה הרויח את השם הזה שנקרא את"ה. עמד על בריו פעם ראשונה ופעם שנייה ולא השתנה לעולם. ובני יהודה וזרעו מודים ואומרים כי אתה אבינו, מה שאין כן לשאר בני הגלגול לעולמים. שאר בני הגלגול, שני אבות, שתי אמהות, יש להם גון לבגין. וסודות הללו בעמקי הים, הם בלב התהומות, מי יכול להוציא אותם? קום זקן, התגבר והתחזק בחזקתך והוצא מרגליות מתוך התהומות!

בעז נראה שהיה בו שנוי כשהוליד את עובד, שהרי עובד (מעשה) הוא בשנוי. לא כך. אבצן הוא בעז, הוא האב הראשון שלא עשה שנוי. ואם תאמר שהוא היה, ונדאי כשהתעורר למעשה הזה היה בו, מי שהוא גבור כארי וכלביא היה בו, כדי שלא יהיה שנוי בדוד, וחזר הדבר לעקר הראשון כדי שהכל יהיה מאב אחד, ושלשלת אחת. והכל אחד, ולא היה שנוי בגלגול של זרע דוד. ועל זה אתה, מראש ועד סוף, בלי שנוי כלל.

עכשו נצא את זקן מעמק של לב הים. יהודה אתה, ונדאי מראש ועד סוף, ולא ראוי לכל שאר הבנים שיקראו אתה, אלא לו לבדו. אשרי חלקו של דוד שפך נבחר והתעלה משאר העקר של אדם בארץ.

יודוד אחיד, יודוד כל בני העולם היה צריך להיות! מה הטעם אחיד? אלא שדרך כל בני העולם לא מתבטאים לגלגול אלא מהצד של האחים, והאח מזמן ליבום, (ואתה בעצמך הזדמנת ליבום), וכאן כל אחיד יודוד, שלא ישלשל מהם ולא מאחד מהם שלשלת המלוכה, אלא אתה לבדך. אתה מראש ועד סוף אתה עשית, וממך נצא כל השלשלת וגזע (דמות וגוף) של הארזה.

בניד בני ארזה, שלא עברו לשנוי של אחיד, לא התחלפו לטלה ולא לשור ולא לגדי ולא לשום דיוקן אחר, אלא ארזה התחיל לבנות, וארזה סגם את הבגין. כל השלשלת שלך הם בני ארזה, שאמלא בא גלגול מצד אחיד, ותחלפו כל הדיוקנאות ויתערבו אלה באלה. ולכן יודוד אחיד, שלא היה אחד מהם בגלגול השלשלת של בניה. ידך הרם, שלא היה בד ערבוביה אחרת מהם. והינו מטריף בני עלית, שלא היה טריף לאחר על שלחנך.

כרע - במיתת ער. רבץ - במיתת אונו. אחר כך התגבר כארי להקים את פרוץ, וכלביא להקים את זרח. מי יקימנו? שכתוב (בראשית לח) ולא יסף עוד לדעתה, ותרגום: ולא פסק. מי יקימנו, מי הוא שאמר אסורה אשה זו. מי הוא שאמר, הואיל והשלימה את צרכיה, לא הצטרכה לך יותר, יבמה זו, כיון שהשלימה דרכיה, לא הצטרכה לך יותר, ונראית לפרש ממנה. אבל מי יקימנו, ונדאי שממש והלאה היא שלו, שהרי הוציאה מי שמכשכש במעיה.

סוד נסתר כאן, אחי האדם למה? ועוד, יהודה שהיה אביו למה? אלא אותו שמכשכש במעיה רואה שמי ששומר אותו, מקטרג עליו קטרוגים בכל הצדדים ורוצה לצאת. כיון שיצא, מזמין אחר אותה רוח אחרת, ובאים להפגס כמו מקדם, עד שנבנה כמו מקדם בכת הקטרוג הקשה שמקטרג באחיו. משם והלאה מתרת לו האשה הזו.

אשרי חלקו של יהודה. בהתחלה היה גור. אחר כך ארזה, שמתגבר ומתפשט בכוה (ואחר כך) בארזה. וסגם בלביא. כל שאר בני העולם לא כך, ועל זה יהודה, כמו שאמרנו.

ראובן שמעון לוי - הרי שלשה, כמו שאמרנו. יהודה התחבר עמם, והכל כראוי. יששכר וזבולון

שְׁתֵּי יָרֵכִים. מְקוֹם שְׁיוֹנָקִים נִבְיָאֵי הָאֻמָּת. יִשְׁכַּר יָרֵךְ יָמִין, כְּתוּב וּמִבְּנֵי יִשְׁכַּר יוֹדְעֵי בִּינָה לַעֲתִים (זְבוּלוֹן יָרֵךְ שְׁמָאל), וְכְתוּב (דְּבָרִים ל) שְׁמַח זְבוּלוֹן בְּצֹאֲתָהּ. וּבְשַׁעוֹר גְּדוֹל כְּתוּב (בְּרַאשִׁית מֹט) זְבוּלוֹן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֹּן וְהוּא לְחוּף אֲנִית. מָה הֵטַעַם? מִשּׁוּם שְׁוִיָּרְכָתוֹ עַל צִידוֹן. שַׁעוֹר (הַיָּרֵךְ שְׁלוֹ) עַד צִידוֹן.

בְּנִימִין נִשְׁאַר לְמַעַלָּה בֵּין הַיָּרֵכִים, שֶׁהָרִי יוֹסֵף הָיָה דִּיּוֹקָנוֹ בְּאַרְץ, וְלִהְיוֹת מִשְׁכָּן בְּעוֹלָם הָזֶה, וְעַמּוֹ הִשְׁתַּמֵּשׁ מִשָּׁה, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יג) וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ. בְּנִימִין הִסְתַּלַּק לְמַעַלָּה, בְּנִימִין צָדִיקוֹ שֶׁל עוֹלָם.

מִבְּרָכִים לְמִטָּה - דָּן וְנִפְתָּלִי גֵד וְאַשֵּׁר. בִּירְךְ שְׁמָאל - דָּן עַד פָּרֶק הַרְגֵל, פָּרֶק הַרְגֵל נִפְתָּלִי, וּמִשּׁוּם כִּדְּ נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה, קֵל בְּרַגְלָיו. בִּירְךְ יָמִין גֵּד, וְהוּא יָגֵד עֶקֶב, עַד פָּרֶק הָעֶקֶב. אֲשֶׁר פָּרֶק שֶׁל עֶקֶב יָמִין, וְטִבֵּל בְּשֶׁמֶן רִגְלוֹ, וְכְתוּב בְּרָזֵל וְנִחַשְׁת מִנְעֻלָּיִךְ.

כָּל אֵלָה הֵם דִּיּוֹקְנָאוֹת עֲלִיוֹנִים, דִּיּוֹקוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה. וּמִשּׁוּם שֶׁהָיוּ בְּרִיּוֹת מִמֶּשׁ בְּעוֹלָם הָזֶה, נִתְקַנָּה בָּהֶם הַשְׂכִּינָה בְּשָׁנִים עֲשָׂר הַפְּרָקִים הִלְלוּ שְׁתֵּים עָשָׂר הַתַּפְּשֻׁטִּיּוֹת שֶׁנִּתְפַּשְׁטוּ מִמֶּשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב כָּל אֵלָה שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עֲשָׂר. הַתַּפְּשֻׁטִּיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֵלָה נִקְרָאִים. לְהַתַּפְּשֻׁטוֹת שֶׁם שֶׁל מִי"י לְהִיּוֹת בְּנֵן כְּרָאוֹי, לְהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵל שֶׁל שֵׁם אֱלֹהִים. אֵלֶּיָּהּ הוּא יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵל. מִי"י חֲבֵר (בְּרָא) אֵלָה עִמּוֹ, וְהָיָה בְּנֵן שֶׁלֹּם עַל תַּקּוּנוֹ, שֵׁם אֶחָד מִמֶּשׁ.

זֶהוּ שְׁאֵמֵר לוֹ לִיעֶקֶב אוֹתוֹ הַמִּמָּנָה שֶׁל עֲשׂוֹן, שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית לב) כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים, (עִם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל) לְמַעַלָּה, בְּתַקּוֹן רֹאשׁוֹן בְּבִנְיָן רֹאשׁוֹן. כָּל אֵלָה, וְדָאֵי בְּנֵן רֹאשׁוֹן הוּא.

וְלָכֵן אֵין כְּלִיּוֹן לִיִּשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. וְחֵס וְשְׁלוֹם, אֲלֹמָלָא יָכֹל, הַשֵּׁם הָזֶה לֹא הָיָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (וְהוֹשֵׁעַ ז) וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמִנִּי מִן הָאָרֶץ וְיִמָּה תַעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל. שֵׁם הַגְּדוֹל זֶה הַבְּנֵן הָרֹאשׁוֹן, שֵׁם הָרֹאשׁוֹן אֱלֹהִים. וְעַכְשָׁיו שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, (וְתַחֲבָר) כְּבִיכּוֹל נִפֵּל כָּל הַבְּנֵן, וְלַעֲתִיד לְבֹא כְּשִׁיגָאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּנָיו מִהַגְּלוּת, מִי"י וְאֵלֶּיָּהּ שֶׁהָיוּ בְּפִרּוֹד בְּגִלּוֹת וְתַחֲבָרוּ כְּאֶחָד, וְשֵׁם הָאֱלֹהִים יִהְיֶה שֶׁלֹּם עַל תַּקּוּנוֹ וְהַעוֹלָם יִתְבַּסֵּם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ס) מִי אֵלָה כָּעֵב תַּעֲוִיפִינָה וְכִיּוֹנִים אֶל אֲרֻבֵּיתֵיהֶם.

וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד, לֹא כְּתוּב מִי וְאֵלָה, אֵלָא מִי אֵלָה, שֵׁם אֶחָד לֹלָא פְּרִיד, וְהוּא אֱלֹהִים. שֶׁעַכְשָׁיו בְּגִלּוֹת הַתַּעֲלָה מִי לְמַעַלָּה, כְּבִיכּוֹל הָאֵם מַעַל הַבְּנִים, וְהַבְּנִים נִפְּלוּ, וְהַשֵּׁם שֶׁהָיָה שֶׁלֹּם, שֶׁהוּא הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן הַגְּדוֹל הָרֹאשׁוֹן, נִפֵּל.

וְעַל זֶה אָנוּ מִתְפַּלְלִים וּמְקַדְּשִׁים בְּבִתֵּי כְּנִסְיוֹת עַל הַשֵּׁם הָזֶה שֶׁיִּבְנֶה כְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְאוֹמְרִים יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמִיָּה רַבָּא. אָמֵן יִהְיֶה שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ. מִי זֶה שְׁמוֹ הַגְּדוֹל? אוֹתוֹ הָרֹאשׁוֹן שֶׁל הַכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ בְּנֵן אֵלָא עִמּוֹ. מִי"י לֹא יִבְנֶה לְעוֹלָם אֵלָא בְּאֵלָה. וְעַל זֶה בְּאוֹתוֹ זְמַן, מִי אֵלָה כָּעֵב תַּעֲוִיפִינָה, וְיִרְאוּ כָּל הָעוֹלָם שֶׁהָרִי הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן נִתְקַן עַל תַּקּוּנוֹ.

וְאֵם שְׁמוֹ הַגְּדוֹל הָזֶה נִתְקַן וְנִבְנָה עַל תַּקּוּנוֹ, הָרִי יִשְׂרָאֵל שׁוֹלֵטִים עַל הַכֹּל, וְכָל שְׂאֵר הַשְּׁמוֹת יִחְזְרוּ עַל תַּקּוּנָם, וְיִשְׂרָאֵל שׁוֹלֵטִים עַל הַכֹּל, שֶׁהָרִי כָּלֵם תְּלוּיִים בְּשִׁמּוֹ הַגְּדוֹל, רֹאשׁוֹן לְכָל הַבְּנִינִים.

סוּד זֶה, כְּשֶׁבִרְאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָמוֹת. רֹאשׁוֹן לְכָל הַבְּנִינִים, שֵׁם זֶה נִבְנָה, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה מ) שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בְּרָא אֵלָה. בְּרָא שְׁמוֹ עַל תַּקּוּנוֹ. וְכִשְׁבִּירָא אֵלָה, בְּרָא (שְׁמוֹ) אוֹתוֹ בְּכָל הַחִלּוֹת שֶׁנִּרְאִים לוֹ לְהִיּוֹת שְׁמוֹ עַל תַּקּוּנוֹ כְּרָאוֹי, שֶׁכְּתוּב הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צָבָאִם.

מָה זֶה בְּמִסְפָּר? אֵלָא בּוֹ אֶחָד שְׁמָאִיר מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם יֵשׁ לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהוּא עֶץ גְּדוֹל וְחִזְק. רֹאשׁוֹ מְגִיעַ לְגִבַּה הַשָּׁמַיִם, וְסוּפוֹ מִתְפַּשְׁטִים שְׂרָשָׁיו, וּמִשְׁרָשִׁים בְּעֶפֶר הַקְּדוֹשׁ, וּמִסְפָּר שְׁמוֹ. וְתִלּוּי בְּשָׁמַיִם הָעֲלִיוֹנִים, וְחִמּוּשָׁה רְקִיעִים תְּלוּיִים מִמֶּנּוּ עַד הַמִּסְפָּר הָזֶה, וְכָלֵם נוֹטְלִים שֵׁם זֶה בְּגִלְלוֹ, שֶׁכְּתוּב (תַּהֲלִים יט) הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים, בְּגִלְל מִסְפָּר זֶה. כָּל (בְּשִׁבִּיל הַשֵּׁם הָזֶה מִסְפָּר) הַשָּׁמַיִם מְרֻוּחִים אֶת הַשֵּׁם הָזֶה בְּגִלְלוֹ. וְעַל זֶה הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צָבָאִם, שְׁאֲלֵמָלָא מִסְפָּר זֶה לֹא יִמָּצְאוּ חִלּוֹת וְתוֹלְדוֹת לְעוֹלָמִים.

וְעַל זֶה כְּתוּב (בְּמִדְבָּר כג) מִי מָנָה עֶפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רֵבַע יִשְׂרָאֵל. שְׁנֵים הֵם שְׁמֵנוּ צֶאֱן וְנִכְנָסוּ בְּחֻשְׁבוֹן עַל יְדֵיהֶם, בְּגִלְל שֶׁלֹּא שְׁלָטָה בָּהֶם עֵין הָרַע. מִי מָנָה עֶפֶר יַעֲקֹב - הָרִי אֶחָד שֶׁעָשָׂה חֻשְׁבוֹן. וּמִסְפָּר אֶת רֵבַע יִשְׂרָאֵל - הָרִי מוֹנֶה אַחֵר.

וְעַל שְׁנֵי אֵלָה לֹא שְׁלָטָה בָּהֶם עֵין הָרַע, שֶׁהָרִי מִי מָנָה לַעֲפֹר יַעֲקֹב - אֵלָה אוֹתוֹ אֲבָנִים (דְּרָגוֹת) קְדוֹשׁוֹת, אֲבָנִים מִפְּלֻמוֹת שְׁמֵהוּן יוֹצְאִים מִים לְעוֹלָם. וְעַל זֶה כְּתוּב (בְּרַאשִׁית כח) וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ. מָה אוֹתוֹ עֶפֶר הָעוֹלָם מִתְבָּרַךְ בְּשִׁבִּילוֹ, אֵף כִּדְ (בְּרַאשִׁית כב) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ. כְּעֶפֶר הָאָרֶץ מִמֶּשׁ. וּמִסְפָּר, שֶׁהוּא מוֹנֶה שְׁנֵי, מָנָה אֶת רֵבַע כָּל אוֹתוֹ נִקְבּוֹת, מְרַגְלִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת, שֶׁל הַמִּטָּה שֶׁשׁוֹכֵב עָלֶיהָ יִשְׂרָאֵל.

וּמִשּׁוּם וְהִלָּאָה הוּא מוֹנֶה לְכָל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא טוֹב עֵין. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב מוֹנֶה מִסְפָּר לְכּוֹכָבִים. מִי הוּא

שמונה את הכוכבים? מספר. מונה מספר לכוכבים. ועל ידו עוברים כלם בחשבון. ולעתיד לבא, (ירמיה לג) עוד תעברנה הצאן על ימי מונה. ולא יודעים מי הוא. אלא משום שבאותו זמן יהיה הכל ביחוד בלא פרוד, הכל יהיה (והכל יהיה) מונה אחד.

קום זקן, התעורר והתגבר בלחץ ושוט בים. פתח ואמר, (במדבר כג) מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל. בשעה שהקדוש ברוך הוא יתעורר להחיות מתים - אלו שחזרו בגלגול שני גופים ברוח אחת, שני אבות, שתי אמהות, כמה גלגולים מתגלגלים על ידי זה, אף על גב שנתבאר, וכך הוא. אבל מי מנה עפר יעקב, והוא יתקן הכל, ולא יאבד כלום, והכל יקום.

והרי נאמר (דניאל יב) ורבים מי שני אדמת עפר יקצו. אדמת עפר אלה, כמו שנאמר בספרו של חנוך, כשהחברים הסתכלו באותן אותיות (שטסות) באויר בו, והם אע"פ פמתי, הינו אדמ"ת עפ"י. הינו (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו. אדמת עפר הן אותיות, וקול מתעורר ומודיע וכו' אומר בבגן השני. עפר - עפר ראשון. אדמת - שני. שהתפתח העקר הראשון פסלת אליו.

אדמת עפר - כלם - יקצו, אלה שהתפתחו לחי עולם. (יקצו, כמו שנאמר בספרו של חנוך. חברים הסתכלו באלו האותיות אדמ"ת עפ"י (והן אע"פ פמתי) אותן אותיות טסות באויר, וקול מתעורר ומודיע (ומכריז) הקיצו ורננו שכני עפר, וזהו בגן שני שנתקן. וכך אמר בספרו של חנוך: בגן שני עפר שנתקן. ראשון אדמת. ואותו ראשון פסלת לגבי שני שנתקן. ואילו שני אדמת עפר כלם יקצו אלה שנתקנו לחי עולם) מי זה עולם? זהו עולם שלמטה, שהרי לא זכו להיות בעולם שלמעלה. ואלה שלא זכו - לתרפות ולדראון עולם. מה זה לתרפות? משום שצד האחר יעבר מן העולם, והקדוש ברוך הוא ישאיר את אלה שהיו מביעים אותו הצד להתמיה בהם את כל בני העולם.

מי גרם כל זה? אותו שלא רצה להתרבות בעולם ולא רצה לקים (בדרך של אותו נהר שהוא) ברית הקדש, ולכן גרם כל מה שגרם וכל הגלגולים הללו שאמרנו עליה עד כאן. (וזהו) עד כאן זקן. שתק רגע אחד, והחברים היו תמהים, ולא היו יודעים אם היה יום אם היה לילה, אם עומדים שם אם לא עומדים.

פתח אותו זקן ואמר, כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית וגו'. פסוק זה מוכיח על כל מה שנתבאר. בא וראה, כל זכר עומד בדיוקן בעולם הזכר, וכל נקבה עומדת בדיוקן בעולם הנקבה. בעוד שהוא עבד שנדבק בו הקדוש ברוך הוא באותן שש שנים קדמוניות, ואם עקר עצמו מעבודתו, יעקר אותו הקדוש ברוך הוא מאותן שש שנים של עולם הזכר, וימסר לאדם שהוא מששה צדדים, יעבד לו שש שנים, ויעקר משש שנים (קדמוניות) שלמעלה.

אחר כך יורד משם ונמסר לעולם הנקבה. הוא לא רצה לעמד (בעולם) בזכר - יורד ועומד בנקבה. באה הנקבה, שהיא שביעית, ונוטלת אותו. הרי מכאן והלאה הוא מעולם הנקבה.

לא רצה לעמד בה ובגאולה שלה - יורד למטה ונדבק למטה ונאחז בצד האחר. מכאן והלאה נעקר מעולם הזכר ומעולם הנקבה. הרי נאחז באותם עבדים שהם מצד האחר.

עכשו, כיון שפך הוא, הצטרף פגם ולעשות בו רשם של פגם, שהרי כל פגם הוא של צד האחר, ומיובל והלאה חוזר לגלגול, ושב לעולם כמקדם, (אם זוכה ומתקן עצמו, נדבק) ונדבק באותו עולם הנקבה ולא יותר. זכה - עושה תולדות בעולם הנקבה, וכלם סוד הכתוב (תהלים מה) בתולדות אחריה רעותיה מובאות לו. ואשריו כשמתפתח וזוכה לכו.

ואם לא זכה אפלו בגלגול היובל, הרי הוא בלא היה, שחזר ולא השלים ימיו להנשא בעולם ולעשות תולדות. מה כתוב? אם בגפו ובא בגפו יצא. אם יחיד יפגס לאותו העולם בלי תולדות ולא רצה להשתדל בכך, ויצא מהעולם הזה יחיד בלי זרע - הולך כמו אבן בכף הקלע עד אותו מקום של הסלע החזק, ונקנס לשם, ומיד נושבת רוח של אותו יחיד שנעצב מנקבתו, והולך יחיד בנחש שלא מתחבר עם אחר בדרך, ונושב בו.

ומיד יוצא מתוך אותו מקום של הסלע החזק הוא לבדו, והולך ומשוטט בעולם עד שמוצא גואל להשיבו. והינו אם בגפו ובא בגפו יצא, זה שלא רצה לשאת שיהיו לו תולדות.

אבל אם בעל אשה הוא, שנשא והשתדל באשתו ולא יכל - ההוא לא מגרש פאותו אחר, לא יפגס יחיד ולא יצא יחיד. אלא אם בעל אשה הוא, הקדוש ברוך הוא לא מקפח שכר כל בריותיו, אף על גב שלא זכו לבנים, מה כתוב? ויצאה אשתו עמו. ושניהם באים בגלגול וזוכים להתחבר כאחד כמקדם. וזה לא נשא אשה של גרושיו, אלא אותה שהשתדל בה בהתחלה ולא זכו - פצת יזכו כאחד אם יתקנו מעשיהם, ועל זה ויצאה אשתו עמו.

אם אדניו יתן לו אשה וגו'. (עתה) חוזר הכתוב לדברים אחרים (לדבר הראשון), לאותו שיצא יחיד בלי נקבה כלל, ויגאל אותו מקום שנקרא שביעית, ואותה שביעית נקראת אדניו, הוא אדון

כָּל הָאָרֶץ. אִם אֲדֹנָיו - זֶה חָס עָלָיו וּמָשִׁיב אוֹתוֹ לְעוֹלָם הִזָּה יַחֲדִי כְּמוֹ שֶׁהִיא, וְנוֹתֵן לוֹ אִשָּׁה, אוֹתָהּ שֶׁמִּזְבֵּחַ הוֹרִיד עָלֶיהָ דְּמָעוֹת, וּמִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד. וְלִדְהָ לֹא בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וְלִדְהָ תִּהְיֶה לְאִדְנֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר.

שֶׁהָרִי אִם שָׁב וְהִתְקִין אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁפָּגַם בְּחִיּוֹ, מִתְקַבֵּל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, נוֹטֵל אוֹתוֹ וּמִתְקַנֵּה עַל תְּקוּנָתוֹ אַחֵר כִּד. וְזֶה נִקְרָא בַּעַל תְּשׁוּבָה, שֶׁהָרִי יָרַשׁ אֶת מוֹשְׁבוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁל אוֹתוֹ נִהָר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא, וּמִתְקַנֵּה אֶת עֲצָמוֹ מִמָּה שֶׁהִיא בְּתַחֲלָה. (אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּפְגַּם וּמִתְקַנֵּה אוֹתוֹ עַל תְּקוּנָתוֹ בְּחִיּוֹ, מִתְקַבֵּל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְלֹקַח אוֹתוֹ אַחֵר כִּד, וְזֶה נִקְרָא בַּעַל תְּשׁוּבָה, שֶׁהָרִי תִקֵּן עֲצָמוֹ מִמָּה שֶׁהִיא בְּתַחֲלָה) כִּינּוּ שֶׁנִּתְקַן וְשָׁב בְּתִשְׁבָּה, הָרִי עָלָה עַל תְּקוּנָתוֹ. שְׂאִי דְבַר בְּעוֹלָם וְאִין מִפְתַּח בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא שׁוֹבֵר אוֹתוֹ שֶׁשָׁב בְּתִשְׁבָּה.

מַה זֶה יֵצֵא בְּגָפוֹ? הָרִי נִתְבָּאֵר. אֲבָל עוֹד סוּד יֵשׁ בּוֹ, יֵצֵא בְּגָפוֹ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלִי ט) עַל גִּפִּי מְרַמֵּי קֶרֶת. מַה לְשֵׁם עֲלוֹי וְהִתְעַלּוֹת, אֵף כָּאֵן עֲלוֹי וְהִתְעַלּוֹת. מְקוֹם שֶׁבַעֲלִי תְשׁוּבָה עוֹלִים, אֶפְלוּ צִדִּיקִים גִּמּוּרִים לֹא יִכּוֹלִים לַעֲמֹד שָׁם. וּמִשׁוּם כִּד, כִּינּוּ שֶׁשָׁב בְּתִשְׁבָּה, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל אוֹתוֹ וְדַאי מִיָּד.

שְׂכִינּוּ, אִין דְּבַר בְּעוֹלָם שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַתְּשׁוּבָה, וְאֵת הַכֹּל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל וְדַאי. וְאִם שָׁב בְּתִשְׁבָּה, הָרִי מִזְמֵן כְּנִגְדּוֹ אֶרֶח חֲיִים. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁפָּגַם מַה שֶׁפָּגַם - הַכֹּל נִתְקַן וְהַכֹּל חוֹזֵר עַל תְּקוּנָתוֹ, שֶׁהָרִי אֶפְלוּ בְּמָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁבוּעָה, (לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא בּוֹ כִּי ה' צְבָאוֹת יַעֲזֵר וּמִי יִפְּרֹ. זֶהוּ סוּד סְתוּם. וְעוֹד, כְּאֶשֶׁר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִשְׁבַּע שְׁבוּעָה, לֹא נִשְׁבַּע אֲלָא אִם לֹא יַעֲשֶׂה תְשׁוּבָה, שֶׁהָרִי אִין דְּבַר שֶׁעוֹמֵד בְּפְנֵי הַתְּשׁוּבָה, וְעַל הַכֹּל מְכַפֵּר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֶשֶׁר עוֹשִׂים תְשׁוּבָה שְׁלֵמָה) הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל, שֶׁכְּתוּב חִי אֲנִי נֶאֱמַר ה' כִּי אִם יִהְיֶה כְּנִיחוֹ וְגו'. וְכְּתוּב כְּתַבּוּ אֶת הָאִישׁ הִזָּה עֲרִירִי וְגו'. וְאַחֵר שֶׁשָׁב בְּתִשְׁבָּה כְּתוּב, וּבְנֵי יִכְנִיָּה אֶסֶר בְּנוֹ וְגו'. מִכָּאֵן שֶׁתְּשׁוּבָה מְשַׁבֵּר כְּמָה גְּזֵרַת וְדִינִים וְכְמָה שֶׁלְשָׁלוֹת בְּרוּךְ, וְאִין מִי שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַתְּשׁוּבָה.

וְעַל זֶה כְּתוּב, (יִשְׁעִיָּה סו) וְיִצְאָו וְרָאוּ בְּפָגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי. אֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִּי לֹא כְּתוּב, אֲלָא הַפְּשָׁעִים בִּי. שֶׁלֹּא רוֹצִים לְשׁוּב וְלִהְיוֹתָם עַל מַה שֶׁעָשׂוּ. אֲבָל כִּינּוּ שֶׁהִתְנַחֲמוּ, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל אוֹתָם.

לְכוּ הָאָדָם הִזָּה, אֵף עַל גֵּב שֶׁפָּשַׁע בּוֹ וּפָגַם בְּמְקוֹם שֶׁלֹּא צָרִיךְ וְשָׁב לִפְנֵיו - מְקַבֵּל אוֹתוֹ וְחָס עָלָיו, שֶׁהָרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֵא רַחֲמִים, וּמִתְמַלֵּא רַחֲמִים עַל כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קמ"ה) וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. אֶפְלוּ עַל בְּהִמּוֹת וְעוֹפּוֹת מְגִיעִים רַחֲמָיו. אִם עֲלִיהֶם מְגִיעִים רַחֲמָיו, כָּל שֶׁכֵּן עַל בְּנֵי אָדָם שִׁיּוּדָעִים וּמִכִּירִים לְשִׁבְחָ רַבּוֹנָם שֶׁרַחֲמָיו מְגִיעִים עֲלֵיהֶם וְשׁוֹרִים עֲלֵיהֶם. וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד, (שם קי"ט) רַחֲמֶיךָ רַבִּים ה' כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִנִּי.

אִם עַל רִשְׁעִים מְגִיעִים רַחֲמָיו, כָּל שֶׁכֵּן עַל צִדִּיקִים. אֲלָא מִי צָרִיךְ רְפוּאָה? אוֹתָם בַּעֲלֵי כְּאִבִּים. וּמִי הֵם בַּעֲלֵי כְּאִבִּים? אֵלֶּה אוֹתָם רִשְׁעִים, הֵם צָרִיכִים רְפוּאָה וְרַחֲמִים, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (מְרַחֵם) עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִהְיוּ עֲזוּבִים מִמֶּנּוּ, וְהוּא - שֶׁלֹּא מִסְתַּלַּק מֵהֶם, וְיִשְׁוּבוּ כְּנִגְדּוֹ. כְּשֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַרֵּב, הוּא מְקַרֵּב בְּיָמִינוּ. וְכִשְׁדוּחָהּ, דוּחָהּ בְּשִׁמְלָל. וּבִשְׁעָה שֶׁדוּחָהּ, הִימִין מְקַרֵּבָת. מִצַּד הִזָּה דוּחָהּ וּמִהַצֵּד הִזָּה מְקַרֵּב, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עוֹזֵב אֶת רַחֲמָיו מֵהֶם.

בֹּא וְרֵאָה מַה כְּתוּב, (יִשְׁעִיָּה נז) וְיִלְךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ. וְכְּתוּב אַחֲרָיו, דְּרָכָיו רְאִיתִי וְאֶרְפָּאָהוּ וְאֶנְחָהוּ וְאֶשְׁלֵם נַחֲמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו. וְיִלְךְ שׁוֹבֵב, אֵף עַל גֵּב שֶׁהִרְשָׁעִים עוֹשִׂים כָּל מַה שֶׁעוֹשִׂים בְּזָדוֹן, שֶׁהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ לְבָם, וְאַחֲרֵים עוֹשִׂים בְּהֵם הַתְּרָאָה וְלֹא רוֹצִים לְצִיַּת לָהֶם - בִּשְׁעָה שֶׁשָׁבִים בְּתִשְׁבָּה וְנוֹטְלִים דֶּרֶךְ טוֹבָה שֶׁל תְּשׁוּבָה, הָרִי הַרְפוּאָה מְזַמֵּנָת כְּנִגְדָם. עֲכָשׁוּ יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, אִם עַל הַחֲיִים אוֹמֵר הַכְּתוּב, אוֹ שֶׁעַל הַמֵּתִים אוֹמֵר הַכְּתוּב, שֶׁהָרִי רֹאשׁ הַפְּסוּק אִינוֹ סוֹף, וְהַסּוֹף אִינוֹ רֹאשׁ - רֹאשׁ הַכְּתוּב מְרָאָה עַל הַחֲיִים, וְסוֹפוֹ מְרָאָה עַל הַמֵּתִים. אֲלָא שֶׁהַפְּסוּק (רֹאשׁ הַפְּסוּק) אוֹמֵר, בְּעוֹד שֶׁהָאָדָם הוּא בְּחִיּוֹ, וְכִד הוּא - וְיִלְךְ שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ, מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יֵצֵר הָרַע חֲזָק וּמִחֲזִיק בּוֹ, וְלָכֵן הוֹלֵךְ שׁוֹבֵב וְלֹא רוֹצֵה לְשׁוּב בְּתִשְׁבָּה.

הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רֹאֵה אֶת דְּרָכָיו שֶׁהוֹלְכִים בְּרַע בְּלִי תוֹעֵלָת, אוֹמֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲנִי צָרִיךְ לְהַחֲזִיק בְּזָדוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב דְּרָכָיו רְאִיתִי (וְאֶרְפָּאָהוּ), שֶׁהוֹלְכִים בְּחִשְׁכָה, אֲנִי רוֹצֵה תֵּת לוֹ רְפוּאָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְאֶרְפָּאָהוּ. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַנֵּס לְלִבּוֹ דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה שֶׁלּוֹ וְרְפוּאָה לְנִשְׁמָתוֹ. וְאֶנְחָהוּ, מַה זֶה וְאֶנְחָהוּ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב) לֵךְ נָחָה אֶת הָעָם. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַהֵג אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יֵשֶׁר כְּמִי שֶׁמִּחֲזִיק בְּזָדוֹ שֶׁל אַחֵר וּמוֹצִיא אוֹתוֹ מִתּוֹךְ הַחֲשִׁכָה.

וְאֶשְׁלֵם נַחֲמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו, הָרִי נִרְאֶה שֶׁהוּא מֵת! (אֲלָא) כֵּן הוּא וְדַאי מֵת וְעוֹמֵד בְּחִיּוֹ. שֶׁהוֹאִיל (אֲלָא) שֶׁהִיא הוּא וְעוֹמֵדִים בְּחִיּוֹ, (וְהוֹאִיל) וְהוּא רִשָּׁע, נִקְרָא מֵת. מַה זֶה וְאֶשְׁלֵם נַחֲמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו? אֲלָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה טוֹב עִם בְּנֵי אָדָם, שֶׁכִּינּוּ שֶׁנִּכְנָס מִשְׁלַשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וּמַעֲלָה, מְפָקִיד עִמּוֹ שְׁנֵי מִלְּאָכִים שׁוֹמְרִים שְׁשׁוּמְרִים אוֹתוֹ, אֶחָד מִימִינוֹ וְאֶחָד מִשְׁמָאלוֹ.



כְּשֶׁאֵדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, הֵם שְׂמָחִים בּוֹ וּמְחַזְקִים אוֹתוֹ בְּשִׂמְחָה, מְכַרְזִים לְפָנָיו וְאוֹמְרִים: תִּנּוּ כְבוֹד לְדַמּוֹת הַמֶּלֶךְ. וְכִשְׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ עֵקֶם, הֵם מְתַאֲבָלִים עָלָיו וְעוֹבְרִים מִמֶּנּוּ. כִּיֹּן שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְחַזֵּק בּוֹ וּמְנַהִיג אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, אִזּוֹ כְּתוּב וְאִשְׁלֵם נַחֲמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו. וְאִשְׁלֵם נַחֲמִים לוֹ בַּתְּחִלָּה, שֶׁהוּא הַתִּנְחָם עַל מַה שֶׁעָשָׂה בַּתְּחִלָּה וְעַל מַה שֶׁעוֹשָׂה עַכְשָׁיו וְשֶׁבַּתְּשׁוּבָה. וְאַחֵר כִּדּוּ וְלֹאֲבָלָיו, אוֹתָם מְלַאֲכִים שֶׁהֵיוּ מְתַאֲבָלִים עָלָיו כְּשֶׁעָבְרוּ מִמֶּנּוּ, וְעַכְשָׁיו שֹׁחֲזְרוּ עִמּוֹ, הֵרִי וְדָאִי נַחֲמִים לְכָל הַצְדָדִים.

וְעַכְשָׁיו הוּא וְדָאִי חֵי. חֵי בְּכָל הַצְדָדִים, אַחֲזוּ בְּעַץ הַחַיִּים. וְכִיֹּן שֶׁאַחֲזוּ בְּעַץ הַחַיִּים, אִזּוֹ נִקְרָא בְּעַל תְּשׁוּבָה, שֶׁהֵרִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת אֵף כִּדּוּ תְּשׁוּבָה, וְהוּא נִקְרָא בְּעַל תְּשׁוּבָה. וְהִרְאִשׁוּנִים אָמְרוּ, בְּעַל תְּשׁוּבָה מִמֶּשֶׁ. וְעַל זֶה אָפְלוּ צְדִיקִים גְּמוּרִים אֵינָם יְכוּלִים לַעֲמֹד בְּמָקוֹם שֶׁבְּעָלִי תְּשׁוּבָה עוֹמְדִים.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר, (תְּהִלִּים נ"א) לֵךְ לְבַדְדָּךְ חֲטָאתִי וְהִרַע בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי וְגו'. לֵךְ לְבַדְדָּךְ, מַה זֶה לֵךְ לְבַדְדָּךְ? אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ חֲטָאִים שְׁחוּטָא אֵדָם לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְלִבְנֵי אֵדָם, וְיֵשׁ חֲטָאִים שֶׁחֲטָא לְבְנֵי אֵדָם וְלֵא לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְיֵשׁ חֲטָאִים שְׁחוּטָא לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבַדּוֹ וְלֵא לְבְנֵי אֵדָם (אַחֲרִים). דָּוִד הַמֶּלֶךְ חֲטָא לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ וְלֵא לְבְנֵי אֵדָם.

וְאִם תֹּאמַר, הֵרִי חֲטָא אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁל בַּת שָׁבַע, וְשִׁנְיוֹ, מִי שָׁבַע עַל אִשָּׁה עֲרֹה בְּרִצּוֹנָה אֶסֶר אוֹתָהּ עַל בְּעֻלָּהּ, וְחֲטָא לַחֲבֵרוֹ, וְחֲטָא לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא - לֵא כִדּוּ הוּא. שֶׁהוּא שֹׁאֲתָהּ אוֹמֵר בְּהִתֵּר הִיָּה, וְדָוִד לָקַח אֶת שָׁלוֹ, וְגַט הִיָּה לָהּ מִבְּעֻלָּה טָרָם שֶׁנִּצָּא לְקִרְבָּה, שֶׁכִּדּוּ הִיָּה מִנְהַג שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁנוֹתָנִים גִּט זְמַן לְאִשְׁתּוֹ כָּל שְׁיוּצָא לַחֲלִיל, וְכִדּוּ עָשָׂה אוֹרֵיָה לְבַת שָׁבַע, וְאַחֵר שֶׁעָבַר זְמַן וְהִיָּה פְטוּרָה לְכָל, לָקַח אוֹתָהּ דָּוִד, וּבְהִתֵּר עָשָׂה כָּל מַה שֶׁעָשָׂה.

שֶׁאֲלֵמָלָא לֵא כִדּוּ וְזֶה הִיָּה בְּאֶסֶר, לֵא הִיָּה מִשְׁאִיר אוֹתָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיָדוֹ. וְהִיָּה שֶׁכְּתוּב לְעֵדוּת, (שְׁמוּאֵל-ב' י"ב) וַיִּנָּחֵם דָּוִד אֶת בַּת שָׁבַע אִשְׁתּוֹ. עֵדוּת שֶׁאִשְׁתּוֹ הִיא, וְדָאִי אִשְׁתּוֹ, וּבַת זֹוֹגוּ הִיָּה שֶׁהַדְּמָנָה אֵלָיו מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. (וְסוּד הַדָּבָר - מַלְכוּת שֶׁל מַעֲלָה שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה רָגַל רַב־יַעֲיִית לְמַרְפָּכָה הָעֲלִיּוֹנָה, וְנִקְרָא בַת שָׁבַע, עַל אֲבֹן אַחַת שֶׁבָּעָה עֵינָיִם) הֵרִי עֵדוּת שֶׁלֹּא חֲטָא דָּוִד אֶת חֲטָא בַת שָׁבַע כְּמוֹ שֶׁאָמְרָנוּ.

וְכִמָּה הַחֲטָא שֶׁחֲטָא? (אֲלֵא) לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבַדּוֹ וְלֵא אַחֵר. שֶׁהִרַג אֶת אוֹרֵיָה בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן וְלֵא הִרַג אוֹתוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ וְדָאִי יוֹאֲב, שֶׁהִרִי דָּוִד הִיָּה רַבּוֹן עָלָיו (וְעַל יוֹאֲב), וְהַכְתִּיב מוֹכִיחַ, שֶׁכְּתוּב (שִׁם כ"ג) אֲלֵה שְׁמוֹת הַגִּבּוֹרִים אֲשֶׁר לְדָוִד, וְלֵא אֲשֶׁר לְיוֹאֲב. וְלֵא הִרַג אוֹתוֹ בְּאִתָּהּ שָׁעָה, וְהִרַג אוֹתוֹ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן.

וְהַכְתִּיב אוֹמֵר וְלֵא נִמְצָא אִתּוֹ דָּבָר, רַק בְּדָבָר אוֹרֵיָה הַחֲתִי. רַק לְמַעַט הוּא בָּא. בְּדָבָר אוֹרֵיָה, וְלֵא בְּאוֹרֵיָה. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר, וְאוֹתוֹ הִרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן. וְכָל חֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן הִיָּה חֲקוּקָה בּוֹ נָחַשׁ עֵקֶם, דִּיּוֹקָן שֶׁל דִּרְקוֹן, וְהוּא עֲבוּדָה זָרָה שֶׁלֵּהֶם. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נִתְּתָ כָח לְאוֹתוֹ שְׁקוּץ. (שְׁכִינּוֹ) שֶׁחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן הִתְגַּבְּרָה אוֹתָהּ שָׁעָה עַל אוֹרֵיָה, כְּמָה חֲזָק הַתְּחַזֵּק אוֹתוֹ נָחַשׁ עֵקֶם) מִשּׁוּם שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהִרַגוּ בְּנֵי עַמּוֹן אֶת אוֹרֵיָה, וְעַמּוֹ רַבִּים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִתְגַּבְּרָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה חֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן, כְּמָה חֲזָק הַתְּחַזֵּק אוֹתָהּ עֲבוּדָה זָרָה שְׁקוּץ.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁאוֹרֵיָה לֵא הִיָּה צְדִיק, כִּיֹּן שֶׁכְּתוּב עָלָיו אוֹרֵיָה הַחֲתִי - לֵא כִדּוּ! צְדִיק הוּא הִיָּה, אֲלֵא שְׁשֵׁם מְקוֹמוֹ הִיָּה חֲתִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּפְתַּח הַגִּלְגָּדִי, עַל שֵׁם מְקוֹמוֹ נִקְרָא כִדּוּ.

וְעַל זֶה בְּדָבָר אוֹרֵיָה הַחֲתִי, שֶׁשְׁקוּץ בְּנֵי עַמּוֹן הִתְגַּבְּרָה עַל מַחֲנֶה אֱלֹהִים, שֶׁמַּחֲנוֹת דָּוִד הֵיוּ מִמֶּשׁ דִּיּוֹקָן שֶׁלְמַעֲלָה, וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁפָּגַם דָּוִד מַחֲנֶה זֶה, פָּגַם לְמַעֲלָה מַחֲנֶה אַחֵר. וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד, לֵךְ לְבַדְדָּךְ חֲטָאתִי. לְבַדְדָּךְ וְלֵא אַחֵר. שֶׁהוּא הִיָּה אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁחֲטָא אֵלָיו. וְזֶהוּ בְּדָבָר אוֹרֵיָה, וְזֶהוּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן.

כְּתוּב, כִּי ה' עֲיָנִי מִשְׁטָטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ, אֵלוֹ הִתְקַבּוּת. וְכְתוּב, (זְכַרְיָה ד') עֲיָנִי ה' הִמָּה מִשְׁוֹטָטִים, אֵלוֹ הַזְּכָרִים. וְהִרִי הֵם דְּוָעִים. דָּוִד אָמַר (תְּהִלִּים נ"א) וְהִרַע בְּעֵינֶיךָ עֲשִׂיתִי. בְּעֵינֶיךָ? לְפָנֶי עֵינֶיךָ הִיָּה צָרִיד לְהִיּוֹת! אֲלֵא מַה זֶה בְּעֵינֶיךָ? אָמַר דָּוִד, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁחֲטָאתִי, בְּעֵינֶיךָ הִיָּה. שֶׁהִיּוֹתִי יוֹדֵעַ שֶׁהִרִי עֵינֶיךָ הֵיוּ זְמִינִים וְעוֹמְדִים לְפָנֶי וְלֵא הַחֲשַׁבְתִּי אוֹתָם, הֵרִי הַחֲטָא שֶׁחֲטָאתִי וְעֲשִׂיתִי, בְּאִיָּה מְקוֹם הִיָּה? בְּעֵינֶיךָ.

לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבָרְךָ תִּזְכָּה בְּשִׁפְטָךָ, וְלֵא יְהִיָּה לִי פֶתַח חַן לִפְנֵיךָ. בָּא וְרָאָה, כָּל אִמּוֹן שֶׁשְׁמִדְבָּר, הוּא מִדְּבָר בְּאִמְנוּתוֹ. דָּוִד הִיָּה בְּדַחַן הַמֶּלֶךְ, וְאֵף עַל גִּבּ שֶׁהִיָּה בְּצַעַר, כִּיֹּן שֶׁהִיָּה לְפָנֶי הַמֶּלֶךְ, שֶׁבַּת לְבַדְחָנוֹת כְּמוֹ שֶׁהִיָּה כִדּוּ לְבַדְחַת אֶת הַמֶּלֶךְ.

אָמַר, רַבּוֹן הָעוֹלָם, אֲנִי אֲמַרְתִּי (שִׁם כ"ז) בְּחֻנִּי ה' וְנִסְגִּי, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ שֶׁלֹּא אוֹכַל לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹנְךָ. הֵרִי חֲטָאתִי לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבָרְךָ וְיְהִיָּה דְּבָרְךָ אֲמַת, שֶׁאֲלֵמָלָא לֵא חֲטָאתִי, וְיְהִיָּה דְּבָרִי אֲמַת, וְיְהִיָּה דְּבָרְךָ בְּרִיקָנוֹת. עַכְשָׁיו שֶׁחֲטָאתִי, כִדּוּ שֶׁיְהִיָּה דְּבָרְךָ אֲמַת, נִתְּתִי מְקוֹם לְצִדִּיק דְּבָרֶיךָ, לְכֹן עֲשִׂיתִי, לְמַעַן תִּצְדַּק בְּדָבָרְךָ תִּזְכָּה בְּשִׁפְטָךָ. חֲזַר דָּוִד לְאִמְנוּתוֹ וְאָמַר תוֹךְ צַעַר דְּבָרִי בְּדַחַנוֹת לְמֶלֶךְ.

שנינו, דוד לא היה ראוי לאותו המעשה, שהרי הוא אמר, (שם קט) ולבי חלל בקרבי (נקוד חלל, שכתב היה חלל בקרבי) כך הוא. אבל דוד אמר, בלב יש שני היכלות, באחד דם ובאחד רוח. אותו אחד שמלא בדם, בו יש דיור ליצר הרע, ולבי לא כך, שהרי הוא ריקן, ולא נתתי דיור לדם רע לשכן בו יצר הרע, ולבי הוא ודאי חלל בלי דיור (דם) רע, וכיון שכך זה, לא ראוי דוד לאותו חטא שחטא, אלא כדי לתת פתחון פה לרשעים, שיאמרו, דוד המלך חטא ושב בתשובה ומחל לו הקדוש ברוך הוא, כל שכן לשאר בני אדם. ועל זה אמר (תהלים נא) אלמדה פשעים דרכיך וחטאים אליך ישובו.

וכתוב, (שמואל-ב טו) ודוד עלה במעלה הזיתים עלה ובוכה וראש לו חפוי והוא הלך יחף. ראש לו חפוי ויחף למה? אלא היה נזוף, עשה עצמו נזוף לקבל ענש, והם היו רחוקים ממנו ארבע אמות. אשרי העבד שפך עובד לרבו ומודע לחטאו לשוב ממנו בתשובה שלמה.

בא וראה, יותר היה מה שעשה לו שמעי בן גרא מכל הצרות שעברו עליו עד אותו היום, ולא השיב דוד כנגדו דבר, שפך היה ראוי לו, ובזה התכפרו חטאיו. עכשו יש להתבונן, שמעי היה תלמיד חכם, וחכמה רבה היתה בו, למה יצא לדוד ועשה לו כל מה שעשה? אלא ממקום אחר היה הדבר, והכניס לו בלבו דבר זה, וכל זה לתועלתו של דוד, שהרי מה שעשה לו שמעי, גרם לו לשוב בתשובה שלמה ושוב לבו בשבר רב, ושיפץ הרבה דמעות מתוך לבו לפני הקדוש ברוך הוא, ועל זה אמר, כי ה' אמר לו קלל. ידע שהרי ממקום עליון נרד הדבר.

שני צוויים צנה דוד את שלמה בנו - אחד של יואב, ואחד של שמעי, עם שאר הצוויים שצנה אותו. של יואב - שכתוב (מלכים-א ב) וגם אתה ידעת את עשה לי יואב בן צרויה. דבר נסתר היה, שהרי אפלו שלמה לא היה לו לדעת. אלא משום שאחרים ידעו (אותו), זה התגלה לשלמה. ועל זה אמר, ואתה ידעת וגו', מה שלא ראוי לך לדעת.

של שמעי - שכתוב והנה עמד שמעי בן גרא. מה זה והנה עמד? מזמן הוא עמד תמיד, רבו היה, ומשום כך לא אמר לו על יואב והנה עמד יואב. אבל שמעי זה שנמצא תמיד עמו, אמר והנה עמד.

וישלח המלך ויקרא לשמעי ויאמר בנה לך בית בירושלם. איפה היא חכמתו של שלמה בזה? אלא הכל עשה בחכמה, וילכל הצדדים הוא התבונן. שהרי שמעי היה חכם, ואמר שלמה, אני רוצה שתגדל תורה על ידי שמעי ולא יצא החוצה.

עוד דבר אחר השגיח שלמה בחכמה, שכתוב (שמואל-ב טו) יצא יצוא ומקלל. מה זה יצא יצוא פעמים? מספיק ויצא ויקלל (לו). אלא יציאה אחת - שניצא מבית מדרשו לדוד, ויציאה אחת - שניצא מירושלים אל עבדו שמת עליו. יציאה אחת למלך, ויציאה שניה לעבדים. וכל זה ראה שלמה והשגיח ברוח הקדש אותה היציאה השניה, ועל זה אמר והיה ביום צאתך. ידע שביציאה ימות.

ועפר בעפר מהו? אמר שלמה, אל אבי זה היה בעפר, אל שמעי זה יהיה במים, שכתוב והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון. שם עפר וכאן מים. שניהם דן שלמה, להיות עפר ומים כמו סוטה, למי שהסטיין דרכו לאביו.

כתוב והוא קללני קללה נמרצת. וכתוב ואשבע לו בה' לאמר אם אמיתך בחרב. וכי שמעי היה טפש? שאלו כך השביע אותו, שלא יאמר בחרב לא, אבל בחנית או בחץ כן.

אלא שני דברים יש כאן. אחד אמר התינוק, בנו של הדג הגדול, אותו שקשקשו עולים לרום העננים. שבועתו של דוד המלך, כשהיה רוצה להשביע, היה מוציא את חרבו ששם היה חקוק שם חקוק ושם נשבע. וכך עשה לשמעי, שכתוב ואשבע לו בה' לאמר אם אמיתך בחרב. במה היתה השבועה הזו? בחרב. (בחרב היו שהשם הקדוש רקק בה שבועה) בחרב נשבע. ודבר אחר דן שלמה. אמר, בקללה בא אל אבי, בדברים - הרי דברים אליו. ובשם המפרש הרג אותו ולא בחרב. ולכן שלמה עשה כך.

עכשו יש להתבונן, שכיון שדוד השביע אותו, למה הרג אותו, שבראה ששבועה זו היתה בעלילה, שהרי הלב והפה לא היו כאחד? אלא ודאי דוד לא הרג אותו, והרי ידוע, כל איברי הגוף מקבלים הכל, והלב לא מקבל אפלו כחוט של נימה של שיערה. דוד המלך היה הלב, וקבל מה שלא ראוי לו לקבל, ומשום כך, וידעת את אשר תעשה לו כתוב. ועוד, שהרי האילן גורם להיות נוטר ונוקם כנחש.

כתוב (תהלים נא) כי לא תחפץ זבח ואתנה עולה לא תרצה. זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. כי לא תחפץ זבח, וכי לא רוצה הקדוש ברוך הוא שיקריבו לפניו קרבן, והרי הוא תתן לרשעים קרבן שיקריבו ויתכפר להם חטאם? אלא שדוד אמר את זה לשם אלהים, וקרבן לא מקריבים לשם אלהים, אלא לשם יו"ד ה"א וא"ו ה"א. שהרי לדין הקשה, מדת הדין, לא מקריבים קרבן, שכתוב (ויקרא א) אדם כי יקריב מקם קרבן לה'. לה', ולא לשם אלהים. וכי תקריב קרבן מנחה לה'. זבח תודה לה'. זבח שלמים לה'.

ומשום כך, כיון שדוד המלך אמר לאלהים, הצטרף לכתב כי לא תחפץ זבח ואתנה עולה לא

תִּרְצָה. שֶׁהִי לִשְׁם הַזֶּה לֹא מִקְרִיבִים, אֲלָא רוּחַ נִשְׁבְּרָה, שְׁכָתוֹב זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה. קִרְבָּן שֶׁל אֱלֹהִים הוּא עֶצֶב וְשִׁבְרוֹן לֵב. וּמִשּׁוּם כֵּךְ, מִי שֶׁחָלַם חֲלוֹם רַע, צָרִיךְ לְהִרְאוֹת עֲצָבוֹת, שֶׁהִי בְּמִדַּת אֱלֹהִים (דִּין) עוֹמֵד, וְזִבְחָה שֶׁל מִדַּת הַדִּין צָרִיךְ עֲצָבוֹת וְרוּחַ נִשְׁבְּרָה, וְאוֹתָהּ עֲצָבוֹת מְרַפֵּאת אֶת הַחֲלוֹם הָרַע, וְלֹא שׁוֹלֵט עָלָיו הַדִּין. שֶׁהִי הַזִּבְחָה שֶׁרְאוּי לְמִדַּת הַדִּין, הַקָּרִיב לְפָנֶיהָ.

לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבְּזֶה. מַה זֶה לֹא תִבְּזֶה? מִכָּל שֶׁיֵּשׁ לֵב שֶׁהוּא בּוֹזָה? כֵּן. זֶהוּ לֵב שֶׁהוּא גָּאָה, לֵב בְּגִסוֹת הָרוּחַ, הֵינּוּ לֵב בּוֹזָה, אֲבָל לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבְּזֶה.

הִיטִיבָה בְּרָצוֹנָה אֶת צִיּוֹן תִּבְּנָה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם. מַה זֶה הִיטִיבָה? נִרְאָה שֶׁהִי טוֹב יֵשׁ בָּהּ, וְעִכְשָׁיו הִיטִיבָה עַל אוֹתוֹ הַטוֹב! וְדַאי כֵּךְ הוּא, שֶׁהִי מִן הַיּוֹם שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִשְׁתַּדֵּל בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְמַעֲלָה עַד עַכְשָׁיו, אוֹתָהּ הִטְבָּה שֶׁל רָצוֹן לֹא שָׁרְתָה עַל אוֹתוֹ הַבִּנְיָן, וְעַל כֵּן לֹא נִתְקַן. שֶׁהִי בִּשְׁעָה שֶׁהָרָצוֹן הֶעֱלִיץ וַתַּעֲזוּר, הוּא יִיטִיב וְיִדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַבִּנְיָן וְאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁאִפְלוּ הַמִּלֻּאכִים שֶׁל מַעֲלָה לֹא יוֹכְלוּ (לֹא) לְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ בֵּית מִקְדָּשׁ וְלֹא בְּאוֹתוֹ בִּנְיָן, וְאִזּוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכָל הַמַּעֲשֶׂה נִתְקַן.

תִּבְּנָה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם. וְכִי מִיּוֹם שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַד עַכְשָׁיו לֹא בָּנָה אוֹתָם? (אוּ) אִם חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם עַד עַכְשָׁיו לֹא בָּנָה - בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אֲלָא שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינֶם מַעֲשֵׂי בֶן אָדָם. כְּשֶׁבָּנִי אָדָם בְּנוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְמִטָּה, בְּהִתְחַלָּה עָשׂוֹ אֶת חוֹמוֹת הָעִיר, וּלְבִסּוֹף עָשׂוֹ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. חוֹמוֹת הָעִיר בְּהִתְחַלָּה כְּדִי לְהִגֹּן עֲלֵיהֶם, וְאַחֲרַי כֵּךְ בִּנְיָן הַבֵּית. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא כֵּךְ, אֲלָא בּוֹנֶה בְּתַחֲלָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבִסּוֹף כְּשִׁיּוֹרֵד אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם וַיּוֹשִׁיב אוֹתוֹ עַל מְקוֹמוֹ, אִזּוּ בָּנָה אֶת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם, שֶׁהֵן חוֹמוֹת הָעִיר. וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, (תְּהִלִּים נ"א) הִיטִיבָה בְּרָצוֹנָה אֶת צִיּוֹן - בְּהִתְחַלָּה, וְאַחֲרַי כֵּךְ תִּבְּנָה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם.

כָּאֵן יֵשׁ סוּד. כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעוֹשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּהִתְחַלָּה מִקְדָּשׁ אוֹתוֹ שֶׁלְבַחוּ, וְאַחֲרַי הַמִּנְהִיגִים, וְכָאֵן לֹא כֵּךְ. בֹּא וִרְאֵה, כָּל אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים שֶׁעוֹשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִקְדָּשׁ אוֹתוֹ שֶׁל בַּחוּץ, הַמִּנְהִיגִים הַקְדָּשׁ בְּמַחֲשָׁבָה, וּבְמַעֲשֶׂה אוֹתוֹ שֶׁל בַּחוּץ, שֶׁהִי כָל קִלְפָה הִיא מִצַּד הָאַחֵר, וְהַמִּנְהִיגִים מִן הַמִּנְהִיגִים וְהַמִּדָּה הָאַחֲרָה מִקְדָּשׁ וְגַדֵּל וּמִתְרַבֶּה וְשׁוֹמֵר הַפָּרִי. כִּיּוֹן שֶׁמִּתְרַבֶּה, זִוְרָקִים אוֹתוֹ הַחוּצָה, וְכִיּוֹן רִשָּׁע וְצַדִּיק יִלְבֹּשׁ, וְזִוְרָקִים אֶת אוֹתָהּ קִלְפָה, וּמִבְרָכִים אֶת הַצַּדִּיק בְּעוֹלָם. אֲבָל כָּאֵן, בְּבִנְיָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהַצַּד הָרַע יַעֲבֹר מִהֶעוֹלָם - לֹא צָרִיךְ, שֶׁהִי הַמִּנְהִיגִים וְהַקִּלְפָה שֶׁלּוֹ הִיא. הַקְדָּשׁ הַמִּנְהִיגִים, שְׁכָתוֹב הִיטִיבָה בְּרָצוֹנָה אֶת צִיּוֹן - בְּהִתְחַלָּה, וְאַחֲרַי כֵּךְ תִּבְּנָה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם. אוֹתָהּ חוֹמָה הַחִיצוֹנִית, שֶׁהִיא קִלְפָה, שֶׁלּוֹ הִיא מִמֶּשׁ, שְׁכָתוֹב (זְכַרְיָה ב') וְאִנִּי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב. אִנִּי וְלֹא הַצַּד הָרַע.

יִשְׂרָאֵל הֵם הַמִּנְהִיגִים הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הָעוֹלָם. יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה בְּתַחֲלָה. הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִנְהִיגִים, שֶׁהֵם קִלְפָה, הַקְדָּשׁ, שְׁכָתוֹב (בְּרָאשִׁית לו') וְאֶלֶּה הַמִּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְצָה אֲדוֹם לְפָנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעַתִּיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַקְדִּים אֶת הַמִּנְהִיגִים בְּלִי קִלְפָה, שְׁכָתוֹב (יִרְמִיָּה ב') קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תִּבְּנִיאוֹתָהּ. הַמִּנְהִיגִים קוֹדֵם לְקִלְפָה. וְאִף עַל גִּבּוֹ שֶׁהַמִּנְהִיגִים יַעֲמִיד בְּלִי קִלְפָה, מִי הוּא שִׁיּוּשִׁיט יָד לְאֹכַל מִמֶּנּוּ? מִשּׁוּם שֶׁכָּל אֹכְלֵי יִשְׂרָאֵל רָעָה תִּבְּנִיאוֹתָהּ אֱלֹהִים נֶאֱמַר ה'.

בְּאוֹתוֹ זְמַן, (תְּהִלִּים נ"א) אִזּוּ תִּתְחַפֵּץ זִבְחֵי צֶדֶק. הַיּוֹת שֶׁהִי אִזּוּ תִּתְחַפֵּר הַכָּל בַּחֲבוּר אֶחָד, וְיִהְיֶה הַשֵּׁם שֶׁלם בְּכָל תְּקוּנוֹ, וְאִזּוּ הַקִּרְבָּן יִהְיֶה שֶׁלם לַה' אֱלֹהִים. שֶׁעֲכָשׁוּ אֱלֹהִים לֹא מִתְחַפֵּר לְקִרְבָּן, שֶׁאֲלֻמָּא הַתְחַפֵּר בּוֹ, כַּמָּה אֱלֹהִים יַעֲלוּ אֲזַנִּים לְהִתְחַפֵּר לְשֵׁם. אֲבָל בְּאוֹתוֹ זְמַן, (שֵׁם פ"ו) כִּי גָדוֹל אֶתָּה וְעוֹשֶׂה נִפְלְאוֹת אֶתָּה אֱלֹהִים לְבָדָד. וְאִין אֱלֹהִים אַחֵר.

וּבְאוֹתוֹ זְמַן כְּתוּב, (דְּבָרִים לב') רָאוּ עֵתָה כִּי אִנִּי אֲנִי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדִי. (רָאוּ עֵתָה) רָאוּ כִּי אִנִּי אֲנִי הוּא גָדוֹל, מַה זֶה עֵתָה? אֲלָא שֶׁלֹּא הָיָה קֶדֶם לָכֵן, וּבְאוֹתוֹ זְמַן זֶה יִהְיֶה. אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עֵתָה רָאוּ מַה שֶׁלֹּא יִכְלְתֶם לִרְאוֹת מִקְדָּשׁ לָכֵן.

כִּי אִנִּי אֲנִי, לָמָּה פַּעַמִּים? אֲלָא כְּדִי לְדַיֵּק, שֶׁהִי אִין שֵׁם אֱלֹהִים, אֲלָא הוּא. שֶׁהִי כַּמָּה פַּעַמִּים שֶׁנֶּאֱמַר אִנִּי פַּעַם אַחַת וְלֹא יוֹתֵר, וְהָיָה שֵׁם הַצַּד הָאַחֵר. אֲבָל עֲכָשׁוּ אִנִּי הוּא וְאִין אֱלֹהִים עִמָּדִי, שֶׁהִי כָל הַצַּד הָאַחֵר הָעֵבֶר, וְנִדְּקָא אִנִּי אֲנִי.

אִנִּי אֲמִית וְאַחִיָּה. עַד עַכְשָׁיו הַמִּנְהִיגִים מִן הַצַּד הָאַחֵר. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה, אִנִּי אֲמִית וְאַחִיָּה. מִכָּאֵן שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן, כָּל אוֹתָם שֶׁלֹּא טַעְמוֹ טַעַם הַמִּתּוֹ - מִמֶּנּוּ יִהְיֶה לָהֶם מוֹת, וְיָקִים אוֹתָם (מִיד). לָמָּה? כְּדִי שֶׁלֹּא תִשָּׂאֵר מֵאוֹתָהּ הַזִּהְמָה בְּעוֹלָם כָּלֵל, וְיִהְיֶה עוֹלָם חֲדָשׁ בְּמַעֲשֵׂי יְדֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְאִם אָמַר יֹאמֵר וְגו' לֹא אֲצַא חֲפָשִׁי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, אִזּוּ פּוֹגֵם אוֹתוֹ בְּפָגֶם. אִם בְּגָפוֹ יָבֹא, מַה זֶה בְּגָפוֹ שְׁנִינּוּ, כְּתִרְגוּמוֹ - לְבָדוּ. יִפָּה הוּא. אֲבָל הִרִי שְׁנִינּוּ, כָּל הָעוֹלָם לֹא עוֹמֵד אֲלָא עַל סִנְפִּיר אֶחָד שֶׁל לוֹיִתָּן.

וְסוּד זֶה, בִּשְׁעָה שֶׁעוֹמְדִים זָכָר וְנִקְבָּה, שֶׁזָּכָר וְנִקְבָּה בְּרָא אוֹתָם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבְכָל מַה שֶׁהוֹלְכִים, הָעוֹלָם מְזַדְעָזַע, וְאֲלֻמָּא שְׁפָרַס הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַזָּכָר וְצִוָּן אֶת הַנִּקְבָּה, הֵיוּ מִחֲרִיבִים אֶת הָעוֹלָם, וְעַל כֵּךְ לֹא עוֹשִׂים תּוֹלְדוֹת. (וּמִי שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה תּוֹלְדוֹת בְּגָפוֹ) אִם בְּגָפוֹ יָבֹא, תַּחַת אוֹתוֹ סִנְפִּיר

שלא עושה תולדות נכנס. והואיל וכן בגפו יצא, לשם נדחה, ולא נכנס לפרגוד כלל, ונדחה ונטרד מאותו העולם. בגפו יצא, בגפו יצא ונדאי.

בא וראה מה כתוב, (ויקרא כ) ערירים ימתו. ערירים (כתוב) - כלל של זכר ונקבה. בסוד של זכר נכנס, ובסוד של נקבה יצא. נכנס בזה ויוצא בזה. וזהו מקום שנדבק בו באותו העולם, שהרי הקדוש ברוך הוא לא רוצה שיכנס לפניו מי שמסרס עצמו בעולם הזה.

בא וראה מן הקרבן, שלא היו מקריבים לפניו מסרס, והוציאו אותו שלא יקרב לפניו, וצוה ואמר, (ויקרא כב) ובארצכם לא תעשו. וכן לדורי דורות אסר לסרס את הבריות שבראם הקדוש ברוך הוא בעולם, שהרי כל סרס הוא של הצד האחר. ואם הוא השתדל ונשא אשה ולא עשה תולדות ולא רצה, ואף על גב שיש לו אשה, או שהיא לא רצתה, ונכנס לאותו עולם בלי תולדות - מה כתוב? אם בעל אשה הוא, ולא השגיחו לפעל ידי רבונם, ויצאה אשתו עמו. הוא יכנס בגפו של זכר, והיא בנקבה. בגפו יבא בגפו יצא, כמו שנתבאר, הכל על תקונו.

אם אדוני יתן לו אשה, כמו שנתבאר. אם אדוני - זה אדון כל הארץ. יתן לו אשה - מכאן שלא ברשות האדם עומד לשאת אשה, אלא (הכל משלי טז) פלס ומאזני משפט לה! הכל במאזנים לעלות. יתן לו אשה, שהרי זה לא ברשותו הוא, ומי היא? ההיא שאינה שלו ולא הזדמנה אליו, ומי היא? אותה שהיתה מזמנת לאחר, והקדים זה ברחמים ונטל אותה, זו נתנה לו, שלא ראוייה לו. והקדוש ברוך הוא רוצה מרחוק וראה את אותה אשה שעתידה להוציא תולדות בעולם, מקדים זה ברחמים ונתנת לו, ועושה פרות, וזורע זרע באשה (בגן) שאינה שלו, משום כך האשה וילדיה תהיה לאדניה, והוא יצא בגפו. אי עני מסכן, כמה השתדל בריקנות, התנגע ונשתדל לעשות פרות בגן שאינו שלו, ויצא בריקנות.

זקן וזקן, בזמנים (בענינים) הללו לא הייתה ברגלי דוחה את השער, כמי ששוכב בארץ בלי כח, שהרי נחלש, ומחלשה רבה, שלא יכול דוחה ברגליו. התחזק זקן ואל תפחד. העני המסכן הזה שהשתדל לריק, אמר למה? אם משום שזרע בגן אחר שאינו שלו - יפה. אם כך (אבל פאן) הרי הקדוש ברוך הוא נתן לו אותו הגן לזרע בו, שהרי לא הוא שלקח אותה.

אלא בא וראה, כל הדברים שעושה הקדוש ברוך הוא, כלם הם בדיון, ולא היה דבר לריק. זה שהקדוש ברוך הוא נתן לו אשה ועשה בה פרות וגדולים, אין זה כשאר בני הגלגול, ולא דומה מי שמשתדל בעולם הזה להגדיל את האילן (ולא יכול), למי שלא רוצה להגדיל ולהשתדל, ועוקר ומפיל את העלים של האילן ומקטין הפרי שלו.

זה שאדוני נתן לו אשה כדי לעשות פרות, הרי השתדל בהתחלה כדי להגדיל את האילן ולא כל זכיות כל כך אין לו, (של בנים גם כן אין לו) שאם היה צדיק כראוי, לא היה שב בגלגול (כאבן בכף הקלע), שהרי כתוב (ישעיה נז) ונתתי לכם בביתי ובחמתי יד ושם טוב מבנים ומבנות. ועכשו שלא זכה, הקדוש ברוך הוא רוצה שהרי השתדל ולא כלל. זה אדוני יתן לו אשה, כמו שנאמר. וכיון שחס עליו הקדוש ברוך הוא ונתן לו ברחמים, הקדוש ברוך הוא גובה משלו בתחלה, ונוטל מה שגרע אותו המעין. ומשום כך, האשה וילדיה תהיה לאדניה, ואחר כך ישוב וישתדל על עצמו להשלים גרעונו. עד כאן סוד הכתוב.

זקן וזקן, אתה אמרת על זה שלריק השתדל, ולא השגחת עליך שלריק אתה הולך במה שאמרת, שהרי הכתוב רודף אחריך, שסותר את כל הבנין שבנית עד עכשו, ואתה חושב שאתה משיט את הים לרצונך. ומהו? שכתוב ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי וגו'.

אי זקן וזקן, עני כח, מה תעשה? חשבת שלא יהיה מי שיירדף אחריך, הרי הכתוב הזה רודף אחריך ויוצא מאחר הכתל באיזה בשדה, מדלג דלוגים אחריך, שלשה עשר דלוגים דלג אחריך והשיג אותך. מה תעשה, זקן? עכשו יש לך להתגבר בכחך, שהרי גבור חזק היית עד היום. זקן וזקן, תהיה זוכר את יום השלג כשזרענו פולים, והיו כמה גברים בני חיל כנגדך, ואתה לבדך נצחת שלשה עשר גברים חזקים בני חיל, שכל אחד מהם הורג אריה טרם שיאכל.

אם את אותם שלשה עשר גברים נצחת - אלה שלשה עשר שאין בהם כח, אלא דברים, על אחת כמה וכמה. כתוב אמר יאמר. אלא הקדוש ברוך הוא דרכו לעשות דין לכל. כשמגיע זמנה של האשה הוא למצא את בן זוגה, מה עושה? הורג את זה, ונוטל אותה אותו בן זוגה, והוא יוצא מן העולם הזה לבדו ויחיד.

ואם אמר יאמר, הרי בארו החברים כפשט הכתוב. ואם אמר - בראשית של שש השנים. יאמר - בסוף שש השנים טרם תכנס השביעית. שהרי אם אמר כשהוא אפלו ביום אחד מהשביעית - דבריו בטלים. מה הטעם? כתוב העבד, בעוד שהוא עבד, בשנה הששית. אמר בראשית של שש השנים ולא אמר בסוף שש השנים - אינו כלום. ומשום כך פשטים אמר יאמר.

וכאן בעוד שהוא באשה הזו, מרבה תפלות ויבקשות בכל יום למלך הקדוש. כמו שהיה הראשית

בְּרַחֲמִים, כִּדּוּם הוּא הַסּוּף בְּרַחֲמִים. וְזֶהוּ אָמַר יֹאמֵר. אָמַר - בְּתַחֲלָה, כִּשְׁהַקְדִּים בְּרַחֲמִים. יֹאמֵר - בְּסוּף, וְיִתְקַבֵּל בְּרַחֲמִים. וְיִמָּה יֹאמֵר? אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנִי. שֶׁבְּגִלָּל זֶה וּבִרְבּוֹ הַתְּפִלוֹת אוֹהֵב אֶת הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִתְקוֹן מַעֲשִׂיו, וְאוֹמֵר אֶהְבֵּתִי אֶת אֲדֹנִי אֶת אֲשֵׁתִי וְאֶת בְּנִי לֹא אֶצֵּא חֲפָשִׁי. וְהַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּל אוֹתוֹ בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה וּבְאוֹתָהּ הַתְּפִלוֹת הַרְבּוֹת.

מָה עוֹשֶׂה הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? מָה שֶׁהִיא מִזְמֶן לְהַחְזִירוֹ בְּגִלְגּוּל וּלְסַבֵּל עֲנָשִׁים בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל מָה שֶׁעָשָׂה - לֹא מִחֲזִירוֹ לְעוֹלָם הַזֶּה. וְיִמָּה עוֹשֶׂה? מְקַרֵּב אוֹתוֹ לְבֵית דִּין שֶׁל יְשִׁיבַת הָרָקִיעַ, וְדָנִים אוֹתוֹ וּמוֹסְרִים אוֹתוֹ לְבֵית הַמַּלְקוֹת, וְרוֹשֵׁם אוֹתוֹ הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵיךְ נִמְסָר לְבֵית הָעֵנֶשׁ, וּפּוֹגֵם אוֹתוֹ לְהִיּוֹת תַּחַת שְׁלִטוֹן הָעֶרְלָה (וּמִצְוָה אוֹתוֹ לְהִיּוֹת תַּחַת שְׁלִטוֹן הַיּוֹבֵל) עַד זְמַן יְדוּעַ, וְאַחֵר כִּדּוּם גּוֹאֵל אוֹתוֹ.

אִם בְּאוֹתוֹ זְמַן שְׁעוֹשִׂים לוֹ פָּגָם, אִם הִגִּיעַ יוֹבֵל, אִפְלוּ יוֹם אֶחָד לַיּוֹבֵל - נִחָשֵׁב כְּמִי שֶׁמִּצָּא זְמַן עַד הַיּוֹבֵל. כִּדּוּם נִעֲנֵשׁ וְלֹא יוֹתֵר. בָּא הַיּוֹבֵל וְנִגָּאֵל, וּמִכְנִיסִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַפְּרָגוֹד. עַד כָּאן. הַסִּתִּיר אוֹתוֹ זָקוֹן אֶת עֵינָיו רָגַע אֶחָד.

פֶּתַח וְאָמַר, (מִיכָה ו') שָׁמְעוּ הָרִים אֶת רִיב ה' וְהֶאֱתַנִּים מִסִּדֵּי אֶרֶץ כִּי רִיב לֵה' עִם עַמּוֹ וְגו'. אֵי זָקוֹ, עַד כָּאן הִיָּיתָ בְּעַמְקֵי הַיָּם, וְעַכְשָׁיו דִּלְגַּתָּ עַל הָרִים חֲזָקִים לַעֲשׂוֹת עִמָּהֶם קֶרֶב! אֵלָּא וְדָאִי עַד עַכְשָׁיו אֶתָּה בְּיָם הַחֲזָק, אֲבָל עַד שֶׁהִלַּכְתָּ לְעַמְקֵי הַיָּם, פָּגַשְׁתָּ אֶת אוֹתָם הָרִים חֲזָקִים שֶׁבְּתוֹךְ הַיָּם וְנִתְקַלְתָּ בָּהֶם. עַכְשָׁיו יֵשׁ לָךְ לַעֲרֹךְ קֶרֶב בְּעַמְקֵי הַיָּם וּבְהָרִים הַלְלוּ.

זָקוֹ עֲגָף כַּח, מִי נִתְנָה בְּזֶה? הִיָּיתָ בְּשָׁלוֹם, וְרָצִיתָ אֶת כָּל זֶה!! אֶתָּה עֲשִׂיתָ - אֶתָּה סוֹבֵל. עַכְשָׁיו אֵין לָךְ אֵלָּא לַעֲרֹךְ קֶרֶב וּלְנַצֵּחַ אֶת הַכָּל וְלֹא לַחֲזוֹר לְאַחֵר. הַתְּחִיָּה בְּכֹחַ, חֲלָה מִתְנַיֵּד וְאֵל תִּפְחָד לְשַׁבֵּר אֶת הָהָרִים הַלְלוּ שֶׁלֹּא יִתְחַזְּקוּ עָלֶיךָ. אָמַר לָהֶם: הָרִים רָמִים, הָרִים חֲזָקִים, אֵיךְ אֶתָּם מִתְגַּבְּרִים?

שְׁנֵי פְסוּקִים כְּתוּבִים. אֶחָד כְּתוּב, (שֵׁם) קוֹם רִיב אֶת הָהָרִים וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבֻעוֹת קוֹלְךָ, וְאֶחָד כְּתוּב, שָׁמְעוּ הָרִים אֶת רִיב ה'. אֵלָּא יֵשׁ הָרִים וְיֵשׁ הָרִים. יֵשׁ הָרִים שֶׁהֶם הָרִים רָמִים לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, לְאַלְהָ כְּתוּב שָׁמְעוּ הָרִים אֶת רִיב ה'. וְיֵשׁ הָרִים שֶׁהֶם הָרִים תַּחְתּוֹנִים לְמַטָּה מֵהֶם, וְלְאַלְהָ כְּתוּב קוֹם רִיב אֶת הָהָרִים, שֶׁהִרִי רוֹדֵף מְרִיבוֹת יֵשׁ לָהֶם. וְלָכֵן יֵשׁ הָרִים וְיֵשׁ הָרִים.

וְאִם תֹּאמַר, זָקוֹ, הִרִי כְּתוּב וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבֻעוֹת, אֵלָּה גְבֻעוֹת כָּל אוֹתָם שְׁלִמְטָה, וְעַכְשָׁיו אֶתָּה עוֹשֶׂה אוֹתָם הָרִים! אֵלָּא כִּדּוּם הוּא - לְאוֹתָם הָרִים רָמִים נִקְרָאִים גְּבֻעוֹת. כִּשְׁהֶם לְבָדָם הֵם נִקְרָאִים הָרִים.

בָּא וְרָאָה, כְּתוּב וְהֶאֱתַנִּים מִסִּדֵּי אֶרֶץ. כִּינּוּ שֶׁכְּתוּב שָׁמְעוּ הָרִים, מִי הֵם הָרִים וּמִי הֵם אֶתָּנִים? אֵלָּא הָרִים וְאֶתָּנִים הַכָּל דָּבָר אֶחָד. אֲבָל אוֹתָם שְׁלֹשָׁה עֲלִיוֹנִים מַעַל רִאשֵׁיהֶם, וְאוֹתָם שְׁלֹשָׁה לְמַטָּה מֵהֶם, וְכֻלָּם אֶחָד. הָרִים לְמַעַלָּה, וְעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד, (תַּהֲלִים קכ"א) אֲשָׁא עֵינֵי אֵל הָהָרִים. וְאֵלָּה הֵם שְׁלֹשָׁה הָרָאוֹנִים. וְהֶאֱתַנִּים מִסִּדֵּי אֶרֶץ, אֵלָּה הֵם שְׁלֹשָׁה אַחֲרוֹנִים, לְמַטָּה מֵהֶם, שְׁנֵי עֲמוּדֵי הַבַּיִת וְאֶחָד שְׁמַחַת הַבַּיִת, וְאֵלָּה נִקְרָאוּ מִסִּדֵּי אֶרֶץ. אֶתָּנִים הֵם, וְאֶתָּנִים נִקְרָאוּ.

זָקוֹ זָקוֹ, הִרִי יְדַעַתָּ, מִי שְׁעוֹרֵךְ קֶרֶב, אִם לֹא יוֹדַע לְהַשְׁמִיר, לֹא יִנָּצַח בְּקֶרְבָּו. צָרִיךְ לְהַכּוֹת בִּידּוֹ וּלְהַשְׁמִיר בְּרַעֲיוֹנוֹ, מָה שֶׁהִיָּה אַחֵר חָשׁוּב, שֶׁהִיָּה הוּא חָשׁוּב, וְיָד יִמִּין מְזַמֶּנֶת תְּמִיד לְהַכּוֹת. וּמִחֲשׁוֹבוֹתָיו וְיָד שְׁמַאלִית זְמִינִים תְּמִיד לְקַבֵּל וּלְהַשְׁמִיר, וְיִמִּין הַכָּל.

עַכְשָׁיו אֶמְרָתָּ וְהֶאֱתַנִּים. אֶתָּנִים הֵם לְמַטָּה, וְהָרִים לְמַעַלָּה. הַשְׁמִיר זָקוֹ, שֶׁהִרִי רַעֲיוֹן אַחֵר כִּנְגִידָד, שְׁכָתוּב (שֵׁם פט) מִשְׁפִּיל לְאִיתוֹ הָאֲזָרָחִי. וְזֶהוּ אֲבָרְהָם הַזָּקוֹן, וְנִקְרָא אִיתוֹ. וְאִם אֲבָרְהָם הוּא אִיתוֹ, יִצְחָק וְיַעֲקֹב נִקְרָאוּ אִיתָנִים. קוֹם זָקוֹ, שֶׁהִרִי יְדַעַתָּ רַעֲיוֹן זֶה הִיָּה מִכָּה אֶת רַעֲיוֹנָדָד.

וְיִשָּׂא מִשְׁלוֹ וְיֹאמֵר אִיתוֹ מוֹשֶׁבֶד וְשִׁים בְּסֻלַּע קִנְדָּה (בַּמִּדְבָּר כד). אִיתוֹ - זֶה בִּקְרָ שֶׁל אֲבָרְהָם, וְהִינוּ (בְּרִאשִׁית מד) הַבִּקְרָ אוֹר. זֶה הַעֲמוּד שֶׁכָּל הָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו, וְאֶת אוֹרוֹ יִרְשׁ מֵאֲבָרְהָם. נִקְרָא נְהָר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן. אֵי זָקוֹ זָקוֹ, הִנֵּה רַעֲיוֹן אַחֵר כִּנְגִידָד, וְלֹא יְדַעַתָּ לְהַשְׁמִיר אֵיךְ עוֹרְכִים קֶרֶב. זָקוֹ, אֵיפֹה הַכָּח שֶׁלָּךְ! וְדָאִי לֹא לְגַבּוֹרִים הַמִּלְחָמָה.

כְּתוּב מִשְׁפִּיל לְאִיתוֹ הָאֲזָרָחִי, וְכְתוּב מִשְׁפִּיל לְדָוִד. זֶה נְהָר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן, שֶׁהוּא תִרְגֵּמוֹן לְדָוִד לְהוֹדִיעַ לוֹ מֵאוֹתָם דְּבָרִים הַנִּסְתָּרִים הָעֲלִיוֹנִים. אִם מִשְׁפִּיל הוּא נְהָר שֶׁיּוֹצֵא מֵעֵדֶן, אִזּוֹ אִיתוֹ הָאֲזָרָחִי אֲבָרְהָם הוּא לְמַעַלָּה וְדָאִי. זֶה יְדַעַתִּי. וְאֵף עַל גֵּב שְׂאֵנֵי זָקוֹ, עַל רַעֲיוֹן זֶה אֲנִי מוֹחָה. אִיתוֹ הָאֲזָרָחִי הֵם שְׁתֵּי דְרָגוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּקְרָ אוֹר. אוֹר זֶה אֲבָרְהָם. בִּקְרָ זֶה נְהָר. אֵף כִּדּוּם אִיתוֹ הָאֲזָרָחִי. אֲזָרָח הוּא אֲבָרְהָם. אִיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, זֶה אוֹתוֹ נְהָר שֶׁשּׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מֵעֵדֶן.

עַכְשָׁיו, זָקוֹ, קוֹם עֲמֵד עַל מְרַכְבְּתָךְ, שֶׁעַכְשָׁיו תִּפֹּל וְלֹא תוּכַל לְקוֹם. הִרִי שְׁלֵמָה הַמְּלִיךְ בָּא בְּכּוֹחוֹתָיו וּמִרְכָּבוֹתָיו וּגְבָרָיו וּפְרָשָׁיו וּבֵא כִּנְגִידָד. קוֹם צֵא מִן הַשָּׂדֶה, שְׁלֵא יִמְצָא אוֹתָךְ שָׁם. כְּתוּב (מַלְכִים-א ח) וַיִּקְהֲלוּ אֶל הַמְּלִיךְ שְׁלֵמָה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּיְרֵחַ הָאֶתָּנִים בְּחֹמַי וְגו'. יִרְחַ שְׁנוֹלָדוֹ בּוֹ הָאֶתָּנִים, וּמִי הֵם? הָאֲבֹת, וְהֵם אֶתָּנִי הָעוֹלָם, וְיִרְחַ זֶה הוּא תִשְׁרִי. שְׁאֵלָפָה בֵּיתָא חוֹזֵר לְמַפְרַע מִמִּטָּה לְמַעַלָּה.

וְעוֹד מִדְּבָרֶיךָ, נָאָה שֶׁתִּצָּא מִן הַשָּׂדֶה וְלֹא תִמְצָא שָׁם. אֵלּוֹ כְּתוּב מִשְׁפִּיל אִיתוֹ הָאֲזָרָחִי - אִזּוֹ כְּמוֹ

שְׁאִמְרֵת. אֲבָל עֲכָשׁוּ שְׁכֵתוֹב מִשְׁכִּיל לְאִיתָן הָאֲזָרְחִי, הִקְרֵב שָׁלֹךְ אֵינֹו כְּלוּם, וְתִצָּא מִן הַשָּׂדֶה בְּעַל כָּרְחֵד וְלֹא תִתְרָאֶה שָׁם.

אִי זָקֹן, עֲנִי מִסְכָּן, אִידָּהּ תִּצָּא? אִם כֵּן, יִנָּצְחוּ אוֹתָהּ וְתִבְרַח מִן הַשָּׂדֶה, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם יִרְדּוּ אַחֲרֶיהָ, וְאִין לֹךְ פָּנִים לְהִרְאוֹת לְפָנֵי אִישׁ לְעוֹלָמִים. כָּאֵן נִשְׁבַּע אֲנִי שֶׁלֹּא אֲצַא מִהַשָּׂדֶה, וְכֵאֵן אֶרְאֶה פָּנִים בְּפָנִים בְּשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ, וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, וְהַגִּבְרִים וְהַפְּרָשִׁים וְהַמְרַבּוֹת שָׁלוֹ. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִסְיַע לָךְ, זָקֹן, שְׁהָרִי אֶתָּה עֵינֶיךָ כֹּחַ. קוֹם זָקֹן, הִתְגַּבֵּר בְּכַחֲדָּךְ וְהִתְחַזֵּק, שְׁעַד הַיּוֹם הַזֶּה הִיִּיתָ גִּבּוֹר חֹזֵק בְּגִבְרִים.

פָּתַח וְאָמַר, מִשְׁכִּיל לְאִיתָן הָאֲזָרְחִי. אֵלֹו כְּתוֹב מִשְׁכִּיל לְדוֹד - אֲזִי כְּמוֹ שְׁאִמְרֵת, אֲבָל מִשְׁכִּיל לְאִיתָן כְּתוֹב. יֵשׁ מִשְׁכִּיל וְיֵשׁ מִשְׁכִּיל. יֵשׁ מִשְׁכִּיל לְמַעַלָּה וְיֵשׁ מִשְׁכִּיל לְמַטָּה. מִשְׁכִּיל לְאִיתָן, בְּזִמְנֵן שְׁאוֹתוֹ אִישׁ (נֶהָר) עוֹמֵד בְּתִשּׁוּקָה, כָּל הָאִיבָרִים שֶׁמַּחֲסִים וּמִתְחַבְּרִים עִמּוֹ. וְאִם הוּא עוֹלָה, עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן מִתְפַּיֵּס אֵלָיו וְשִׁמַּח בְּגִידוֹ. וְאֲזִי מִשְׁכִּיל לְאִיתָן הָאֲזָרְחִי, מִשְׁכִּיל אוֹתוֹ וּמוֹדִיעַ לוֹ עַל יְדֵי אֲבָרָהָם (עַל יְדֵי שֶׁל אֲבָרָהָם) אוֹהֲבוֹ כָּל מֵה שֶׁצָּרִידָּהּ, וְאוֹתוֹ מִחַ עֲלִיּוֹן מִשְׁכִּיל לְאִיתָן. וְכִשְׁדוֹד הַמֶּלֶךְ נִתְקַן בְּתִשּׁוּקָה אֵלָיו, הוּא מִשְׁכִּיל לְדוֹד, כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן מִשְׁכִּיל אוֹתוֹ. וְלָכֵן יֵשׁ מִשְׁכִּיל וְיֵשׁ מִשְׁכִּיל. (יֵשׁ מִשְׁכִּיל).

בִּיבְרַח הָאֲתָנִים, שְׁנוֹלְדוּ הָאֲתָנִים בִּיבְרַח הַזֶּה. הַבְּנִין לְמַטָּה הוּא כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה, וְנוֹלְדוּ בוֹ הָרִים וְאִיתָנִים. הָרִים נִסְתָּרִים. אֲתָנִים - יִרְכָּסִים חֲזָקוֹת כְּנַחֲשֵׁת, וְאוֹתוֹ הָאִיתָן בִּינִיָּהֶם.

קוֹם זָקֹן, תִּפְּקֶה לְכָל הַצְּדִידִים. בְּשַׁעֲהָ שְׁעָלָה מִשָּׁה לְקַבֵּל תּוֹרָה, מִסֵּר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁבָעִים מִפְּתֻחוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְחֻמְשֵׁים (לְשָׁשִׁים) וְתִשְׁעָה, הָיָה מִפְּתַח אֶחָד גָּנוּז וְנִסְתָּר, שֶׁלֹּא הָיָה מוֹסֵר לוֹ. הִתְחַנֵּן לְפָנָיו. אָמַר לוֹ: מִשָּׁה, כָּל הַמִּפְתָּחוֹת הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים תְּלוּיִים בְּמִפְתָּח הַזֶּה. אָמַר לְפָנָיו: רְבוּן הָעוֹלָם, מֵה שָׁמוּ? אָמַר לוֹ: אִיתָן. וְכָל אוֹתָם אִיתָנִים תְּלוּיִים בוֹ, וְבוֹ עוֹמְדִים מִחוּץ לַגּוֹף, שְׁתוֹרָה שְׁבָכְתָּב הוּא, מוֹדִיעַ לוֹ וּמִשְׁכִּיל אוֹתוֹ, הוּא עֹקֵר וְהַמְפָּתֵחַ שֶׁל תּוֹרָה שְׁבָכְתָּב.

וְכִשְׁנִיתָקְנָה תּוֹרָה שְׁבָעֵל פֶּה אֵלָיו, עֹקֵר הַחֵיכָל הוּא הַמִּפְתָּח שֶׁלָּהּ (אֵלָיו), וְדָאִי שְׁאֲזִי מִשְׁכִּיל לְדוֹד. וּמִתּוֹךְ שְׁנִירְשָׁה תּוֹרָה שְׁבָעֵל פֶּה (אֵלָיו) אוֹתִיּוֹת לְמַפְרָע. וְעַל זֶה הוּא נִקְרָא תִשְׁרִי, הוּא תִשְׁרִי, אֲבָל מִשּׁוֹם שֶׁהוּא סוֹד הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ, חֲתוּם בּוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹת שֶׁל שָׁמוֹ יי. בְּמִזְבֵּחַ חֲתוּם בּוֹ ה', הַרְשֵׁת עַד חֲצִי הַמִּזְבֵּחַ. בָּאָה דְּבוּרָה וְחִתְמָה בּוֹ וי, וְהִינֵנוּ מֵה שְׁכֵתוֹב (שׁוּפֵטִים ה) וְתִשְׁרִי דְּבוּרָה. וּבִמְקוֹם הַזֶּה הַחֲתוּם שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ שְׁחֲתָם בוֹ.

וְאוֹתוֹ הַמִּפְתָּח, כְּשִׁפּוֹתָם בְּתוֹרָה שְׁבָעֵל פֶּה, צְרִיכִים לְהוֹדִיעַ לוֹ, וְזֶהוּ תִנְיָא, אִיתָן מוֹשְׁבָּהּ, בְּרִיתָא מִחוּץ לַגּוֹף. אִיתָנִים הֵם תִּנְיָאִים, עֲמוּדִים תּוֹמְכִים מִחוּץ לַגּוֹף. עֲכָשׁוּ יֵשׁ לְהוֹדִיעַ דְּבָר, בְּזִמְנֵן שֶׁאֵלָה לְתוֹרָה שְׁבָכְתָּב נִקְרָאִים אִיתָנִים - לְתוֹרָה שְׁבָעֵל פֶּה נִקְרָאִים תִּנְיָאִים. אִיתָן אֵל הַתּוֹרָה שְׁבָכְתָּב. תִּנְיָא אֵל הַתּוֹרָה שְׁבָעֵל פֶּה, וְהַכֹּל כְּרָאוּי.

חֲבָרִים, הָרִינִי בַשָּׂדֶה. שְׁלֹמָה הַמֶּלֶךְ וְהַגִּבְרִים הַחֲזָקִים שֶׁלוֹ יָבֹא וְיִמָּצֵא זָקֹן אֶחָד עֵינֶיךָ בְּכַחוֹ, חֲזָק גִּבּוֹר, מְנַצֵּחַ קְרִיבוֹת. הָרִינִי יוֹדֵעַ שְׁיָבֹא, וְעוֹמֵד אַחֲרַי סָלַע הַשָּׂדֶה הוּא מִשְׁגִּיחַ בִּי וְאִידָּהּ גִּבּוֹרִתִי עוֹמְדָת בַּשָּׂדֶה, לְבַדּוֹ מִשְׁגִּיחַ, שֶׁהוּא אִישׁ שְׁלוֹם, בְּעַל הַשְּׁלוֹם, וְהוֹלֵךְ לוֹ. עֲכָשׁוּ, זָקֹן, גִּבּוֹרִתָּהּ עֲלֶיךָ, וְאֶתָּה לְבַד בַּשָּׂדֶה, שׁוֹב לְמִקְוָמָהּ וְהִתֵּר כָּלִי זִינָהּ מִעֲלֶיךָ. (כְּמִי שִׁיּוּצָא מִן הַשָּׂדֶה).

שְׁמַעוּ הָרִים אֶת רִיב ה' וְהָאֲתָנִים מִסְדֵּי אֶרֶץ (מִיכָה ו). שְׁמַעוּ הָרִים, כְּמוֹ שְׁאִמְרֵנוּ. וְהָאֲתָנִים מִסְדֵּי אֶרֶץ, מִסְדֵּי אֶרֶץ וְדָאִי, שְׁהָרִי מִמֶּנּוּ נִזְוִינִית, וּמֵהֶם מִקְבֵּלֶת כָּל יוֹם, וְהֵם מִסְדֵּי אֶרֶץ.

כִּי רִיב לֵה' עִם עִמּוֹ. מִי הוּא זֶה שֶׁיִּכּוֹל לְקוֹם בְּרִיב שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (כָּל שָׁכֵן) בְּיִשְׂרָאֵל? וְעַל זֶה אָמַר לְאֵלָה, שְׁמַעוּ הָרִים אֶת רִיב ה' - זֶהוּ רִיב אֶחָד. קוֹם רִיב אֶת הָהָרִים - זֶה רִיב שְׁנִי. שְׁמַנְצָח בְּהֵם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הָרִיבוֹת הִלְלוּ לְיִשְׂרָאֵל, וְכָל אוֹתָם תּוֹכְחוֹת, כָּלֵם כָּאֵב הַמוֹכִיחַ אֶת בָּנוּ, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ.

בְּיַעֲקֹב כְּתוֹב בְּשַׁעֲהָ שְׁרָצָה לְנִצָּחַ עִמּוֹ, מֵה כְּתוֹב! (הוֹשֵׁעַ יב) וְרִיב לֵה' עִם יְהוָה וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב. מֵהוּ הָרִיב? כְּכִתּוֹב, בְּבִטּוֹן עֲקֵב אֶת אַחִיו. עַל דְּבָר זֶה בָּאָה תּוֹכְחָה, וְכָל אוֹתָם רִיבוֹת. וְכִי לֹא דְבָר גְּדוֹל הוּא, בְּבִטּוֹן עֲקֵב אֶת אַחִיו וְגו'! זֶה אֵינֹו דְּבָר קֶטַן מֵה שְׁעֵשָׂה בְּבִטּוֹ. וְכִי רְמָאוֹת עֲשֵׂה בְּבִטּוֹ? כֹּן, וְדָאִי.

ס"א

(וְהָרִי נִאֲמַר) (אֲבָל) שְׁבָכֵל דְּחָה עֲקֵב אֶת עֲשׂוֹ אַחִיו, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק כָּלֵל. עֲשׂוֹ לֹא הִתְרַעַם אֶלָּא מֵאֶחָד שֶׁהֵם שְׁנִים, שְׁכֵתוֹב (בְּרַאשִׁית כז) וְיַעֲקֹבִי זֶה פְּעָמִים. פְּעָמִים הָיָה צָרִיד (לְכָתֹוב), מֵה זֶה "זֶה"? אֶלָּא אֶחָד שֶׁהִקִּישׁ לְשָׁנִים, אֶחָד שִׁיּוּצָא לְשָׁנִים, וּמֵהוּ? בְּכָרְתִי. שֶׁהִתְחַבְּרוּ הָאוֹתִיּוֹת וְנִהְיָה בְּרַכְתִּי. זֶה פְּעָמִים - אֶחָד שֶׁהִקִּישׁ לְשָׁנִים.

וְלֹא יָדַע עֲשׂוֹ מֵה שְׁעֵשָׂה לוֹ בְּבִטּוֹ, אֲבָל הִשָּׁר הַמִּמְנָה שֶׁלוֹ הָיָה יוֹדֵעַ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָגַשׁ אֶת הַשְּׁמִים וְחִילָקָם לְקוֹל הַזֶּה, שְׁהָרִי בְּרַכָּה וּבִכּוֹרָה לֹא תִבַּע הַמִּמְנָה שֶׁלוֹ, וְלֹא אָמַר. שְׁהָרִי בְּרַכָּה הָיָה לוֹ לְתַבַּע וְלֹא תִבַּע. אַחִיו הָרִי וְדָאִי שְׁתַּבַּע, שְׁכֵתוֹב (יִשְׁעִיָּה נח) וּמִבְּשָׂרָהּ לֹא תִתְעַלֵּם, וְלֹא רָצָה יַעֲקֹב לְתַת לוֹ

לֵאכֹל, עַד שֶׁנִּטַּל מִמֶּנּוּ אֶת בְּכוֹרָתוֹ.

אִיזוֹ בְּכוֹרָה נִטַּל מִמֶּנּוּ? הַבְּכוֹרָה שֶׁלְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. בְּכֹרֶה חֹסֵר ו'. אִזּוֹ הוּא עֶקֶב אֶת אָחִיו. וְדָאֵי שְׁעָשָׂה אוֹתוֹ עֶקֶב וְזָרַק אוֹתוֹ לְאַחֹר. אִיזָה אַחֹר? שֶׁהִקְדִּים אוֹתוֹ, שֶׁיֵּצֵא בְּרִאשׁוֹנָה לְעוֹלָם הַזֶּה. אָמַר יַעֲקֹב לְעָשׂו, טַל אֶתָּה אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בְּתַחֲלָה, וְאֲנִי אַחֵר כָּךְ.

בֹּא וְרֵאָה מַה כְּתוּב, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצֵא אָחִיו וְיִדּוּ אֶחְזֹת בַּעֲקֵב עָשׂו. מַה זֶה בַּעֲקֵב עָשׂו? וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁהִיא אוֹחִז אֶת יָדוֹ בְּרִגְלוֹ? לֹא כָךְ. אֲלֵא יָדוֹ אוֹחֲזָת בְּמִי שֶׁהוּא הִיא עֶקֶב. וּמִיָּהוּ? עָשׂו, שֶׁהָרִי עָשׂו נִקְרָא עֶקֶב מִשְׁעָה שֶׁעֶקֶב אֶת אָחִיו, וּמִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם קוֹרָא לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֶקֶב, שֶׁכְּתוּב הוּא יְשׁוּפֵךְ רֹאשׁ וְאֶתָּה תִּשׁוּפֶנּוּ עֶקֶב. אֶתָּה שֶׁנִּקְרָא עֶקֶב תִּשׁוּפֶנּוּ בְּתַחֲלָה, וּלְבִסּוֹף הוּא שְׁמִימָחָה אֶת רֹאשְׁךָ מַעֲלִיף. וּמִיָּהוּ? סַמְא"ל, שֶׁהוּא רֹאשׁ שֶׁל הַנֶּחֱשׁ שֶׁמִּכָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְעַל זֶה בִּבְטָן עֶקֶב אֶת אָחִיו, שֵׁם עָלָיו לְקִיּוֹת עֶקֶב, וְנִטַּל עָשׂו אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בְּתַחֲלָה. וְזֶה סוּד הַכְּתוּב וְאֵלֶּה הַמִּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ הַסוּד שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, (מַשְׁלִי כ) נִחַלָה מִבְּהֵלֶת בְּרִאשׁוֹנָה וְאַחֲרֵיתָהּ לֹא תִבְרָךְ, בִּסּוֹף הָעוֹלָם.

וְעַל זֶה (הוֹשֵׁעַ יב) בִּבְטָן עֶקֶב אֶת אָחִיו וּבִאֲוֹנוֹ שָׁרָה אֶת אֱלֹהִים. מַה זֶה וּבִאֲוֹנוֹ? כָּךְ אָמְרוּ, בְּכַח וְהִתְקַף שְׁלוֹ נָאָה. אָבֵל לֹא כָךְ. בְּרוּר הַדְּבָר - שֶׁיַּעֲקֹב הִיא דִּיּוֹקָן עָלִיוֹן וְגוֹף קְדוֹשׁ, שֶׁאֵין גּוֹף מִיּוֹם שֶׁהִיא אֲדָם הָרִאשׁוֹן כְּמוֹ הַגּוֹף שֶׁל יַעֲקֹב. וְיִפְּיוֹ שֶׁל אֲדָם, מִמֶּשׁ אוֹתוֹ הִיפִי הִיא לִיַּעֲקֹב. וְדִיּוֹקָן שֶׁל יַעֲקֹב, דִּיּוֹקָן שֶׁל אֲדָם הָרִאשׁוֹן מִמֶּשׁ.

אֲדָם הָרִאשׁוֹן, בִּשְׁעָה שֶׁבָּא הַנֶּחֱשׁ וְהִתְפַּתָּה עַל יָדוֹ, יָכַל לוֹ הַנֶּחֱשׁ. מַה הִטְעָם? כִּי לֹא הִיא כַּח לֵאדָם הָרִאשׁוֹן, וְעַד עַכְשָׁיו לֹא נוֹלַד מִי שֶׁהִיא הַכַּח שְׁלֹ. וּמִיָּהוּ תִקְפוֹ שֶׁל אֲדָם הָרִאשׁוֹן? זֶה שֵׁת, שֶׁהִיא בְּדִיּוֹקָן שֶׁל אֲדָם הָרִאשׁוֹן מִמֶּשׁ, שֶׁכְּתוּב (בְּרִאשִׁית ה) וַיּוֹלַד בְּדַמּוּתוֹ כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת. מַה זֶה בְּדַמּוּתוֹ כְּצִלְמוֹ? שֶׁהִיא מְהוּל. וְכִשְׁבָּא הַמִּמְנָה שֶׁל עָשׂו אֶל יַעֲקֹב, כְּבָר נוֹלַד תִּקְפוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא יוֹסֵף, וְזֶהוּ וּבִאֲוֹנוֹ שָׁרָה אֶת אֱלֹהִים. (עַד כֹּאן מִצֵּאתִי).

הַקּוֹל הַזֶּה שֶׁל הָאִשָּׁה שֶׁיָּכֹול קוֹל הַנֶּחֱשׁ לְהֵאחֹז בָּהּ כְּמוֹ כָּלָב בְּכִלְבָּהּ, מַה הוּא? אֲלֵא בֹא וְרֵאָה שְׁאֵין בְּכָל קוֹלוֹת הַנָּשִׁים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁיָּכֹול קוֹל הַנֶּחֱשׁ לְהֵאחֹז בּוֹ וְלִהְיוֹת בּוֹ. אֲלֵא שְׁתֵּי נָשִׁים הֵן שֶׁיָּכֹול קוֹל הַנֶּחֱשׁ לְהֵאחֹז בָּהֶן - אַחַת זֹאת שֶׁלֹא שׁוֹמְרֶת טְמֵאת נְדָה וְיָמִי לְבוֹנָה כְּרֵאוֹ, אוֹ שְׁמִקְדִּימָה יוֹם אֶחָד לְטַבֵּל, וְאַחַת זֹאת אִשָּׁה שְׁמֵאֲחֶרֶת לְבַעֲלָהּ אֶת עוֹנֶתָהּ לַעֲשׂוֹת צַעַר לְבַעֲלָהּ, פָּרַט אִם אֵינוֹ מְקַפֵּיד וְלֹא מִשְׁגִּיחַ עַל זֶה.

אֵלֶּוּ הֵן שְׁתֵּי נָשִׁים. שֶׁהָרִי כְּמוֹ שֶׁהִקְדִּימָה, כָּךְ הֵן מִתְאַחֲרוֹת לְקוֹל הַנֶּחֱשׁ, עַד שֶׁנִּדְבַּק קוֹל בְּקוֹל, וְכְּמוֹ שְׁמֵתֵאֲחֲדוֹת לַעֲשׂוֹת צַעַר לְבַעֲלָהּ (בְּעִבּוּדָה) בַּעֲכוֹב מִצּוֹה, כָּךְ מְקַדִּים קוֹל הַנֶּחֱשׁ לְהִדְבֵּק בְּקוֹל אוֹתָהּ הָאִשָּׁה. וְאֵלֶּוּ הֵן שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁקוֹל הַנֶּחֱשׁ אוֹחִז בְּקוֹל שְׁלָהֶן כְּמוֹ כָּלָב בְּכִלְבָּהּ, טְמֵאָה אַחֵר טְמֵאָה, מִן אַחֵר מִיָּנוּ.

וְאִם תֹּאמַר, מַה אֶכְפֹּת לָנוּ אִם אוֹחִז קוֹל בְּקוֹל וְאִם לֹא אוֹחִז? אוֹי שֶׁכָּךְ מִתְאַבְּדִים בְּנֵי הָעוֹלָם בְּלִי דַעַת. הַקּוֹל הַזֶּה שֶׁל הָאִשָּׁה, כְּשֶׁמִּתְעַרֵּב וּמִשְׁתַּתַּף יַחַד עִם קוֹל הַנֶּחֱשׁ, בִּשְׁעָה שֶׁהִרְשָׁעָה וּמִרְשַׁעַת יוֹצֵאת מִתּוֹךְ (הָאִיפָה) וּמִשׁוּטְטוֹת בְּעוֹלָם, אִם הִיא פּוֹגֶשֶׁת בְּאֹתָם שְׁנֵי קוֹלוֹת, קוֹל הַנֶּחֱשׁ וְקוֹל הָאִשָּׁה, וְהָאִשָּׁה מִתְחַמֶּמֶת בָּהֶם וְהֵם בָּהּ, וְכִיּוֹן (שֶׁמִּתְחַמֶּמִּים נַעֲשִׂים רוּחַ וְהוֹלְכִים עִמָּה), שְׁמֵתֵחַמֶּמֶת נַעֲשִׂים רוּחַ, וּמִתְגַּשֵּׁם עִמָּה, עַד שֶׁמִּשׁוּטְטוֹת וְנִכְנָסוֹת לְמַעֲי אוֹתָהּ הָאִשָּׁה.

וְהִתְיַנּוֹק הַזֶּה שֶׁיּוֹלֶדֶת, כְּשֶׁבָּאָה אוֹתָהּ רִשְׁעִית (לִילִיית), פּוֹקֶדֶת אֶת אוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁהוּא חֲבוּר רַע, קוֹל הַנֶּחֱשׁ שֶׁמִּכְשָׁפָה בָּהּ, וְהוּא צוֹחֵק בְּתִינּוֹק, עַד שֶׁבָּאָה אוֹתָהּ הָרִשְׁעִית (לִילִיית) כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁפּוֹקֶדֶת בֶּן לֹאִשָּׁה אַחֲרֵת, וּמִפְסָפֶטֶת לוֹ וְצוֹחֶקֶת לוֹ בְּפִסְפּוּט עַד שֶׁתֵּבֵא אָמֹ. כָּךְ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ הָרוּחַ. וּפְעָמִים רַבּוֹת שֶׁהוּא שְׁלִיחַ שֶׁל אוֹתָהּ הָרִשְׁעִית, וְהוֹרֶגֶת אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת ד) וּמִיָּד עֲשִׂיָּהֶם כַּח, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁאֲתָם אוֹמְרִים, אֲלֵא אוֹתוֹ כַּח שֶׁל אוֹתָהּ רוּחַ. וְעַל זֶה פְּעָמִים כְּתוּב בְּפִסּוֹק הַזֶּה וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם - אֶחָד מְלִילִית הָרִשְׁעָה, וְאַחַד מְאֻתָּה הָרוּחַ.

אִי סָבָא, עֲתָה יֵשׁ לָךְ רַחֲמִים, וְאֶתָּה מְדַבֵּר כְּמִי שֶׁלֹא רָאָה אֵלֶּוּ הַיּוֹצְאִים לְקָרֵב, הָרִי כָּלָם בְּשָׁלוֹם עִמָּךְ. עֲתָה מִכָּאן וְלִהְלָאָה לֹא אֶפְשֵׁט מַעֲלִי כָּלִי הַקָּרֵב בַּעֲבוּר שְׁאִזְכִּיר שְׁמִי.

אוֹתוֹ חֲטָאת רַבָּץ עוֹמֵד עַל הַפֶּתַח כְּמוֹ כָּלָב. בְּזִמְן שֶׁהִקּוֹל הָאֲחֵרוֹן שֶׁנוֹתֶנֶת הָאִשָּׁה יוֹצֵא, הוּא מְדַלָּג מִעַל הַפֶּתַח וְעוֹבֵר מִשָּׁם וְהוֹלֵךְ אַחֲרֶיהָ. מַה הִטְעָם? מִשּׁוֹם שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלַח מִפֶּתַח אֶחָד שְׁלֹ, וְהַקּוֹל פּוֹרֵחַ, וְהַמִּפְתָּח בֹּא, וְהַנֶּחֱשׁ הוֹלֵךְ אַחֵר הַקּוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא לְעוֹלָם, וְעַד הֵרָר שֶׁבִּבְטָן הוֹלֵךְ וּמְכַשֵּׁפֵשׁ, עַד הַזִּמְן שֶׁמִּתְנַקֵּית מֵאוֹתָהּ הַזֶּהֱמָה שֶׁל נְשִׁיכוֹת הַנֶּחֱשׁ הָרַע. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַבֵּב סְבוּבִים וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים כְּרֵאוֹי.

וְכָל זֶה מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתָהּ הַבְּטָן נִדְחָתָה. הָרִי וְדָאֵי שֶׁנִּדְחָה מֵאוֹתָהּ הַבְּטָן, וְאֵין לוֹ חֶלֶק, וְנִדְחָה מִהַבְּטָן

שְׁלֵמֻטָּה שֶׁל שְׁאָר נְשׁוֹת הָעוֹלָם. שְׁאָף עַל גֵּב שְׁעוֹשָׁה צַעַר, לֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְשַׁלֵּט בָּהֶם. וְאִיזוֹ בְּטוֹן נִתְּנָה לוֹ וְשׁוֹלֵט עָלֶיהָ? אוֹתָהּ הִבְטָן שֶׁל הַסּוּטָה, שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר ה') וְצִבְתָּהּ בְּטֶנָה. מִשּׁוּם שֶׁבִּבְטוֹן הָיָה עוֹשָׂה בָּהּ נִקְמֻת כְּרָצוֹנוֹ, וְהִבְטָן הָיָה שֶׁלּוֹ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לוֹ בְּשִׁבְלֵי שְׁלֹא יִדְחָה מִהֶחָל. עֲכָשׁוּ, אֲהוּבִים שְׁלִי, הַקְשִׁיבוּ. לֹא רִאִיתִי אֶתְכֶם וְדִבַּרְתִּי עִמָּכֶם, (קַהֲלֵת א) כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים, לֹא יָכוֹל אִישׁ לְדַבֵּר, אֲפֹלוּ דְבָרֵי הַתּוֹרָה הֵם יִגְעִים.

כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ל"ה) וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ, וְכְתוּב וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּנָּע בְּכַף יָרְכּוֹ. וְאוֹתָהּ יָרָךְ שֶׁהָרוּיָם מִיַּעֲקֹב. וְאוֹתָהּ הִיָּרָךְ בְּחֻלְשָׁתָה עַד שֶׁבָּא שְׁמוּאֵל. מַה זֶה בְּחֻלְשָׁה? שְׁלֹא מִשָּׁךְ נְבוּאָה. כְּשֶׁבָּא שְׁמוּאֵל, נָטַל אוֹתָהּ יָרָךְ וְהִעֲלָה אוֹתָהּ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם וְחֹטֵף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, וּמֵאוֹתוֹ זְמַן הָעֶבְרָה מִמֶּנּוּ וְלֹא הָיָה לוֹ חֵלֶק בַּקְדֻשָּׁה כָּלָל.

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא קִפַּח וְלֹא דִחָה אוֹתוֹ מִן הַכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁשְׁמוּאֵל נָטַל אֶת הַיָּרָךְ שֶׁלּוֹ, אֲלֹא נִתֵּן לוֹ חֵלֶק אֶחָד, וּמֵהוּ: נִתֵּן לוֹ אוֹתָהּ יָרָךְ וּבְטוֹן שֶׁל הַסּוּטָה תְּמוּנַת אוֹתָהּ יָרָךְ וּבְטוֹן שֶׁהֶעֱבִיר מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן אֶת שְׁנֵיהֶם נִתֵּן לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת הַמְּקוֹם הַקְדוּשׁ פְּנוּי מִכָּל טְמָאָה.

וְלִנְפֹל יָרָךְ. מַה זֶה וְלִנְפֹל? וְנִפְלָה יָרָכָה הִיָּה צָרִיד לְהִיּוֹת! וְלִצְבוֹת, וְצִבְתָּהּ הִיָּה צָרִיד לְהִיּוֹת! אֲלֹא כְּמִי שֶׁאוֹרֵק עֵצִים לְכָלֵב וְאוֹמֵר לוֹ: טַל אֶת זֶה לְחֻלְקָךְ. וּמִהֶחָל לֹא הִרַע לְפָנָיו אֲלֹא שֶׁנָּזְלוּ (שְׁהוֹצִיאוּ) מִמֶּנּוּ יָרָךְ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא יָנַע וְהִתְעַיֵּף עָלֶיהָ וְהָרוּיָם אוֹתָהּ וְהוֹצִיאוּ אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ. וְלָכֵן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִפִּיל לוֹ אֶת הָעֵצִים הָיָה שֶׁל הַסּוּטָה וְהוֹצִיָא אוֹתוֹ לוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנָה, וּבָזָה הוּא רְוָה וְשָׂמַח.

כָּל אוֹתוֹ הַמְּקַרְבּוֹת וְהַסִּיּוּעַ שֶׁלּוֹ תְּמִיד רוֹצִים יָרָךְ, וְהוֹלְכִים בְּתִשּׁוּקָה אַחֲרֶיהָ, וּמִשּׁוּם כִּד הַבְּרָכִים שֶׁל הַרְבֵּנִים עֲגִפִּים, וְזֶה מִן זֶה. שֶׁכָּל הַתִּשּׁוּקָה שֶׁלָּהֶם אַחֲרֵי הַיָּרָךְ הִיָּה, וְכָל שֶׁכֵּן יָרָךְ שֶׁל חֲכָמִים, וְכָל דְּבָר חוּצָה לְמִקְוָמוֹ. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא גִירָע כְּלוּם מִכָּל מַה שֶׁצָּרִיד, וְלֹא רוֹצֶה שִׁיתְקַרֵּב לְקִדְשָׁהּ חוּץ מִעַמּוּ וְגוֹרְלוֹ, חֲלָקוֹ וְנִחְלָתוֹ. כְּמוֹ שְׁעוֹשָׁה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּה, כִּד עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה וְכִד צָרִיד לַעֲשׂוֹת. וְכִד שְׁנִינוּ, אֲסוּר לִישְׁרָאֵל לְלַמֵּד תּוֹרָה לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִצְלוֹת, שֶׁכְּתוּב (תַּהֲלִים קמ"ז) מִגִּיד דְּבָרָיו לַיַּעֲקֹב וְגו', לֹא עָשָׂה כֵּן לְכָל גּוֹי וְגו'.

וְלָכֵן דִּחָה אוֹתוֹ יַעֲקֹב וְדִחָה אוֹתוֹ שְׁמוּאֵל, שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בַּקְדֻשָּׁה. וּמִשּׁוּם כִּד כָּל שְׁמִירַת הַשְּׁנֵאָה לִישְׁרָאֵל הִיָּה עַל כִּד. לְכָלֵב שֶׁחֹטֵף עוֹף טְהוֹר מִהַשּׁוּק וְהִבִּיא אוֹתוֹ, וְטָרַם שֶׁנִּשְׁפֵּר בָּא אִישׁ אֶחָד וְחֹטֵף אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ, וְאַחֲרֵי כִד נִתֵּן לוֹ עֵצִים נִגְרָרַת אַחַת בְּלִי תוֹעֲלָת.

כִּד לְשׁוֹר שֶׁל עֲשׂוֹ הוֹצִיאוּ אוֹתוֹ מֵאוֹתָהּ הִבְטָן, חֲטָפוּ מִמֶּנּוּ אֶת אוֹתָהּ הַיָּרָךְ, אַחֲרֵי כִד נִתְּנוּ לוֹ עֵצִים אַחַת - אוֹתָהּ הִבְטָן וְאוֹתָהּ הַיָּרָךְ שֶׁל הַסּוּטָה, וְלֹא אַחֲרֵי. זֶה הָעֵצִים שֶׁנִּתְּנוּ לְחֻלְקוֹ וְלִגְוֹרְלוֹ וְעִרְבָּהּ לוֹ. וּמִשּׁוּם כִּד כָּל דִּינֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵם דִּינֵי אֶמֶת, וּבְנֵי אָדָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים לְקִדְשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָלֵם בְּדִרְךְ אֶמֶת. הִיָּה הַסִּטְתָּה אֶת עֲצָמָה מִבְּעֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלִי ב) הִעֲלֵצְתָּ אֶלּוֹף נְעוּרֶיהָ וְגו'. אֵף כִּד הָאִשָּׁה כְּגוֹן שֶׁלָּה בְּאַרְץ.

בֹּא וְרֵא, מִי שְׁמוּצָא חֵבֵר כְּמוֹתוֹ שְׁעוֹשָׁה כְּמַעֲשָׂיו בְּעוֹלָם, אוֹהֵב אוֹתוֹ וְנִדְבֵק עִמּוֹ וְעוֹשָׂה עִמּוֹ טוֹב. אֲבָל הַצַּד הָאֲחֵר לֹא כִד; כִּינּוֹ שְׁמוּצָא מִי שֶׁעֲזָב אֶת צַד הַקְדֻשָּׁה שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעוֹשָׂה כְּמַעֲשָׂיו וְנִדְבֵק בוֹ, אִזּוֹ הוּא רוֹצֶה לְכַלּוֹתוֹ וְלִהְיוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם. הָאִשָּׁה הִיָּה עֲשֵׂתָה כְּמַעֲשָׂיו וְנִדְבֵקָה בוֹ, רָאָה מַה הוּא עוֹשֶׂה בָּהּ - וְצִבְתָּהּ בְּטֶנָה וְנִפְלָה יָרָכָה. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִינוֹ כִד; מִי שֶׁעֲזָב אֶת הַצַּד הָאֲחֵר וְנִדְבֵק בַּקְדֻשָּׁה-בְּרוּךְ הוּא, אִזּוֹ אוֹהֵב אוֹתוֹ וְעוֹשָׂה לוֹ כָּל טוֹב שֶׁבְּעוֹלָם. עֲכָשׁוּ, זָקֵן, תִּפְקוּ עֲצָמָה, שֶׁהָרִי הִנָּחֵשׁ הִלָּךְ לוֹ וְרוֹצֶה לְהַתְּגָרוֹת כִּד וְלֹא יָכוֹל.

פִּתַּח וְאָמַר, (קַהֲלֵת א) מַה יִּתְּרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֵל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. וְכִי לֹא בֹא שְׁלֵמָה אֲלֹא לְלַמֵּד דְּבָר זֶה? אֲלֹא אָמַר (וְכִי מַה בֹּא שְׁלֵמָה הַמִּלָּךְ לְלַמֵּד בְּדָבָר זֶה? וְעוֹד, אֲלֹא אָמַר) בְּעֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֵל - יָפָה, שֶׁהָרִי נִשְׁאָר עָמַל שִׁישׁ בוֹ יִתְּרוֹן. אֲלֹא כִינּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּכָל עֲמָלוֹ, הָרִי הַכֹּלֵל שֶׁל הַכֹּל - שְׁלֹא נִשְׁאָר כְּלוּם שִׁישׁ בוֹ יִתְּרוֹן.

אֲלֹא שְׁלֹא לְכָל אָדָם אָמַר שְׁלֵמָה אֶת הַדְּבָר הַזֶּה, אֲלֹא יֵשׁ אָדָם בְּעוֹלָם שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל תְּמִיד בְּרַע וְלִהְרַע, וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל בְּטוֹב אֲפֹלוּ רָגַע אֶחָד, וְעַל זֶה כְּתוּב עֲמָלוֹ וְלֹא כְּתוּב יָגִיעוֹ. עֲמָלוֹ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תַּהֲלִים ס) יָשׁוּב עֲמָלוֹ בְּרָאשׁוֹ. וְלֹא רָאָה עָמַל בִּישְׁרָאֵל. יָגִיעוֹ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם קכח) יָגִיעַ כְּפִידָה כִּי תֵאכֹל וְגו'. וְכְתוּב (בְּרֵאשִׁית לא) וְאֵת יָגִיעַ כְּפִי רָאָה אֱלֹהִים. אֲבָל עֲמָלוֹ, כְּתוּב (תַּהֲלִים י) עָמַל וְכַעַס. הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ הִיָּה תְּמִיד לְרַע, וְעַל כִּד הוּא תַּחַת הַשָּׁמַשׁ.

בְּשָׁעָה שֶׁהָאָדָם הַזֶּה מִשְׁתַּדֵּל בְּרַע, עַל זֶה כְּתוּב (אִיּוֹב יח) לֹא נִין לוֹ וְלֹא נָכַד בְּעַמּוֹ וְגו', שֶׁהָרִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֶה שְׁלֹא יַעֲשֶׂה תּוֹלְדוֹת, שֶׁאֲלֵמָלָה יַעֲשֶׂה תּוֹלְדוֹת, הִיָּה מַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כְּתוּב מַה יִּתְּרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ. וּמִי שְׁלֹא מִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת, נִדְבֵק בְּצַד הַזֶּה שֶׁל אָדָם רַע, וְנִכְנָס תַּחַת כְּנָפָיו.

רוֹת אֲמָרָה, (רוֹת ג) וּפְרִשְׁתָּ כְּנָפֶיךָ עַל אֲמַתְךָ, כִּדִּי לְהִזְדַּוֵּג עִם הַצַּדִּיק, לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת, וְהַקְדוּשׁ



ברוך הוא פורס כפניו על בן אדם כדי להתרבות בעולם, ומי שלא רוצה לעשות תולדות, בגפו יבא - בגפו של אותו רע, שהוא הולך עירי כנחש הזה שהולך יחידי. בגפו יצא - כמו שנתבאר, הוא שלא השתדל לעשות תולדות, הרי נתבאר כל מה שצריך. (בא וראה שיש לחזר וזקן בדברים הראשונים).

הריב שעושה הקדוש ברוך הוא הרי נאמר, ריב - שפיתוב (מיכה ו) קום ריב את ההרים. מי הם? אלא אותם הרים שלמטה. למה הריב הזה? משום שבהם תלויים כל החטאים שעושים ישראל לאביהם שבשמים. מה הטעם? כי ישראל היו יודעים שמוש של כל המלאכים העליונים שבשמים, ולא נעלם מהם אפלו שמו של אחד מהם, וכל השמוש שלהם.

ובשני צדדים היו טועים אחריהם. אחד - שהיו יודעים למשך את פחם של הפוכבים והמזלות לארץ. ואחד - שהיו יודעים איך להשביעם בכל מה שהצטרכו, ולכן רצה הקדוש ברוך הוא לעשות בהם ריב ודין. וכיון שבהם יהיה ריב ודין, כל השלשלת נופלת, שהרי לא תהיה בו תועלת, ומשום כך קום ריב וגו'. ותשמענה הגבעות קולך, מי הגבעות? אלה הן האמהות, הדרגות שנקראות בתולדות אחריה וגו', ומשום כך ותשמענה הגבעות קולך. שכן היו עושים ישראל עד שהשתתפו בדרגות תחתונות.

בא וראה שיש לחזר, וזקן, לדברים ראשונים, שכן היו עושים ישראל עד שהשתתפו בדרגות התחתונות. הדרך שאמרנו, הרבה התקיפו את ישראל באותה הדרך. מרדכי היה מראה לאותו המן הרשע את אותה גרף שלו, ולכן היה רוגז, דבר שנראה לו, והוא הרגיו אותו עמו. ראו החברים מה פתוב - (בראשית כז) ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת וגו'. בלבוש הללו שלו גזל אותו והוציא אותו מכל ברכותיו ומהבכורה.

ומשום כך, העלה שמצאו המרפבות שלו לחכמים הוא החכום שלהם עם בגדי רבותינו תמיד לירכים שלהם ולבגדים שלהם. ואלו שני הדברים היו של הצד האחר, וכל זה משום שגזלו ממנו אותם, ואין להם עלה אלא לחכמים. ומשום כך הבגדים הללו של החכמים הם מתבילים מהחכום שלהם, והבגדים הכושלות הללו זה מהם ודאי, ומשללהם היו, ומהם נוטלים תואנה, וממה שהיו מהם. ורואים לחכמים, שהם כלל של אותו שיושב אהלים, ולכן אין עלה בלי עלה, ולכן אין דבר בלי דין, וכל דבר שב למקומו.

שלמה אמר, (קהלת ד) ושבתני אני ואראה את כל העשוקים אשר נעשים תחת השמש והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם ומיד עשוקיהם פח ואין להם מנחם. הפסוק הזה רמזנו בו ונתבאר. אבל שבתני אני, וכי מאיזה מקום שב שלמה? אם נאמר, לאחר שאמר דבר זה שב כמו מקדם ואמר דבר אחר - יפה. אבל שבתני ואראה.

שם שנינו, בכל יום היה מקדים שלמה בבקר והיה שם פניו לצד מזרח ורואה מה שרואה, ואחר כך שב לצד דרום ורואה מה שרואה, ואחר כך שב לצד צפון ועומד שם. מנמיד ענינו ומרים ראשו.

בשעה הזו הרי עמוד אש ועמוד ענן היו באים, ועל אותו עמוד הענן היה בא נשר אחד, ואותו הנשר הוא גדול וחזק. וכך היה בא: כנף זמין על גבי עמוד האש, והגוף וקנף שמאל על גבי עמוד הענן. ואותו נשר היה מביא שני עלים בפיו. בא עמוד הענן ועמוד האש, ואותו הנשר עליהם, ומשתחווים לפני שלמה המלך.

בא הנשר והנמיד לפניו, ונתן לו אותם עלים. לוקח אותם המלך שלמה ומרים בהם, והיה יודע בהם סימן ואומר: זהו הנופל, וזהו גלוי העינים. בשעה ששני עלים היו, היה יודע ששניהם - נופל וגלוי עינים - רוצים להודיעו דברים.

מה עשה? חתם את פסאו בחותם שהיה חקוק בו השם הקדוש, ונוטל טבעת שחקוק עליה השם הקדוש, ועולה לגג ורוכב על אותו הנשר והולך לו. ואותו נשר היה מתעלה לרום העינים, ובכל מקום שהוא עבר, היה האור נחשף. החכמים שהיו באותו המקום שחשף האור, היו יודעים, והיו אומרים: שלמה המלך הרי הולך ועובר כאן. ולא יודעים לאיזה מקום היה הולך. הטפשים שהיו שם היו אומרים, שהם היו עינים שהולכים ומחשיכים את העולם.

הגביה הנשר עמו ופזר ארבע מאות פרסאות, עד שמגיע להרי החשף. שם הוא תרמוד במדבר בהרים, והוא יורד שם. מרים ראשו ורואה הר חשוף, ושם היה יודע כל מה שצריך, והיה יודע ששם יכנס. היה רוכב על הנשר כמקדם, וטס ונכנס לתוך ההרים עד אותו מקום ששם הציט, קורא בחיל ואומר, ה' רמה ידך בל יחזיון וגו'.

נכנס לשם, עד שקרב לאותו מקום, ושם טבעת לפניו וקרב, ושם היה יודע כל מה שרצה מאותו חכמות זרות שרצה לדעת. כיון שהיו אומרים לו כל מה שרצה, אז היה רוכב על אותו נשר, ושב למקומו. כיון שהיה יושב על פסאו, התישב בדעתו והיה מדבר בדעתו דברי חכמה נכבדה. באותה שעה היה אומר, ושבתני אני ואראה. שבתני ודאי מאותה דרך, שבתני מאותה חכמה והתישבה בלבי ובדעתי. ואז, ואראה את כל העשוקים. (וכי מעטים הם בעולם שהוא אמר את כל העשוקים?).

(העלה על דעתך שכל העשוקים שהיו בעולם היה רואה שלמה המלך!!) אלא מי העשוקים הללו שהוא אמר? אותם התינוקות שמתים בחיק אמותיהם, שהרי הם עשוקים מכמה צדדים - עשוקים במקום עליון שלמעלה, ועשוקים למטה. והרי התעוררו החברים, וכך הוא, אבל רבים הם. קום וקו, התעורר בכחך. וקו, אמר דברך, שודאי תאמר בלי פחד.

אין עשוק פאותם עשוקים, שהיה הוא עשוק בהתחלה, או משלישי לאחר, כפתוב (שמות לד) פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים.

איך היה עושה? שלמה המלך צווח ואומר, (משלי כח) אדם עשק בדם נפש עד בור ונוס אל יתמכו בו. כיון שהוא עשוק בדם נפש, הוא או בנו או בן בנו יהיו עשוקים במאזנים, שפתוב עד בור ונוס אל יתמכו בו. עד אותו הבור רק ונוס ממקום קדוש, ואל יתמכו בו בעולם הזה. כיון שהוא עשוק בדם נפש, הוא או זרעו יהיו עשוקים מאותו הצד האחר.

יש עשוק משאר עשוקים, כמו שנאמר לא תעשק את רעך. הוא עבר ועשק, הוא עשוק כבניו, מאותו הצד האחר, ומשום כך אמר את כל העשוקים. אמר שלמה, עמדתו בכל אותם עשוקים בכל הצדדים שעשק.

ולמה הם עשוקים? אשר נעשו תחת השמש. אשר נעשו? אשר היה צריך להיות! מה זה אשר נעשו? אם העשיה היא לשבת, אין עשיה שלהם אלא למעלה מן השמש.

אבל ודאי נעשו. איך נעשו? אלא כיון שעשוקים מרוחם שם, למה באים לעולם הזה? אלא ודאי רוחות נעשו, נעשו ברוחות וגוף בעולם הזה. כיון שנתקן הגוף שלהם ונעשתה אותה רוח בגוף וד ונקי בלי לכלוך של חטאים בעולם הזה, אז נעשק הגוף כמו שנעשקה הרוח. והוא הגוף שנהנה בו יותר מהכל. ויש עשוקים אחרים בכמה מינים מרוחות שם, ולא נעשו בגופים. אבל אלה הם עשוקים אשר נעשו.

יש אחרים אשר נעשו, והטריחו בני אדם את רבונם. ומי הם? מי שעשק אשת חברו בסתר או בגלוי, ואותו וד שנוולד מהם הוא עשוק, בלי רצון רבונם, ולא יודע בעל האשה שאותם המעשים הם עשוקים, והטריחו את הקדוש ברוך הוא לעשות להם גוף ולצריר להם צורה. אלו עשוקים אשר נעשו. אשר נעשו ודאי הגופים שלהם על כרח. משום כך שלמה המלך אומר, (קהלת ד) ונאראה את כל העשוקים, בכל מיני עשוקים עמדתו, אותם אשר נעשו ונעשו בעשיה.

כמו שאלה (הוא בערלה, אינו גדל ועושה, ואחר כך עושקים אותו ממנו, כך) אותם עשוקים, שכבר נעשו בערלה, והתרבה ונטל וגדל הגוף, ועשה אותו, ואחר כך עושקים אותו ממנו ולוחקים אותו, הרי עשוקים אשר נעשו, ועל הכל עמד המלך שלמה ואמר, עמדתו על כל העשוקים אשר נעשו.

והנה דמעת העשוקים, כלם שופכים דמעות עם טענה לפני הקדוש ברוך הוא. אלו שופכים דמעות, שהרי הערלה מרבה ומגדלת אותם עד שלש עשרה שנים, ואחר כך עושקים אותם מהערלה והקדוש ברוך הוא לוקח אותם. הרי לך עשוקים אשר נעשו כבר.

עבר עברה - הורגים אותו. להם יש טענה, וצתידיים לומר: רבון העולם, תינוק בן יומו שחטא, דנים אותו דין? אני בן יומי הייתי, שהרי מאותו יום קורא לו הקדוש ברוך הוא בן, שפתוב (תהלים ב) ה' אמר אלי בני אתה אני היום ולדתיך. רבון העולם, וליד בן יום, דין עושים לו? הרי דמעת אותם העשוקים ואין להם מנחם.

יש עשוק אחר, אותו עשוק שנקרא ממזר, כשיוצא מן העולם, מיד מפרידים אותו מקהלת העם הקדוש. אותו ממזר, עני מסכן, שופך דמעות לפי הקדוש ברוך הוא וטוען לפניו: רבון העולם, אם אבותי חטאו, איזה חטא אני עשיתי? הרי מעשי תקינים היו לפניך, והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם. וכן לכל אותם עשוקים יש להם טענה לפני הקדוש ברוך הוא, ומאותה טענה אין להם מנחם, ואין שניב דבר על לבם.

ומה שאמר והנה דמעת העשוקים - אלו אותם שמתים בחיק אמותיהם, אלה עושים לשפך דמעות לכל בני העולם, משום שאין דמעות שיוצאות מן הלב בדמעות הללו, שכל בני העולם תוהים ואומרים: דיני הקדוש ברוך הוא הם אמת, והולכים על דרך אמת. התינוקות המסכנים הללו שלא חטאו, למה מתו? איפה דין האמת שעושה רבון העולם? אם בחטאי אבותם מסתלקים מן העולם - למה? ודאי אין להם מנחם.

עוד, והנה דמעת העשוקים - אותה דמעה שלהם באותו העולם, שמגנים על החיים. ששנינו, יש מקום מתקן להם באותו עולם שאפלו צדיקים גמורים לא יכולים לעמוד שם. והקדוש ברוך הוא אוהב אותם ונדבק בהם, ומתקן בהם את הישיבה העליונה שלו, ועליהם כתוב (תהלים ח) מפני עוללים וינקים יסדת עז. ומה התועלת שעושים שם, ולמה עולים לשם? שפתוב למען צורריך להשבית אויב

ומתנשם. וכן יש מקום אחר לבעלי תשובה.

שנינו, עשרה דברים נבראו בערב שבת וכו'. הפתב והמכתב והלוחות, שכתוב (שמות לב) והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא. מה המדבר מפי שהיה ערב שבת, ואולי זה היה אלוף שנה אחר כך, או בשעה שעמדו ישראל על הר סיני? אלא ודאי שזה היה בערב שבת. בא וראה, בכל מעשה בראשית לא נאמר שם מלא, אלא אלהים אלהים בכל מה שנברא, וכלם שם אלהים, עד שכל המעשה נתקן בערב שבת. משנתקנו כל המעשים, נקרא ה' אלהים, שם מלא.

ואף על גב שהכל נברא בשם אלהים, לא נתקן בעשיה כל מה שנברא עד ערב שבת. באותה שעה הכל נתקן בעשיה, שכתוב (בראשית ב) מלאכתו אשר עשה. מכל מלאכתו אשר עשה. ועומד במעשה. ולכן כתוב והלחת מעשה אלהים, כשנתקן העולם בשם אלהים במעשה, ולא אחר כך, שכתוב ה' אלהים. ובה נתקן העולם ועמד על קיומו.

בא וראה, באותה שעה ששבר משה את הלוחות, שכתוב (שמות לב) וישבר אתם תחת ההר, צף האוקינוס ממקומו ועלה לשטף את העולם. ראה משה שאוקינוס עולה אליהם והיה רוצה לשטף את העולם, מיד - ויטח את העגל אשר עשו וישרף באש וגו', ויזר על פני המים. עמד משה על מי האוקינוס ואמר: מים מים, מה אתם רוצים? אמרו: וכי מתקנים העולם אלא בתורת הלוחות!! ועל התורה ששקרו בה בני ישראל (ועשו את עגל הזהב וכו' רוצים לשטף את העולם).

מיד אמר להם: הרי כל מה שעשו בחטא העגל, הרי מסור לכם, ולא די כל אותם האלפים שנפלו מהם!! מיד - ויזר על פני המים. ולא היו המים שוככים עד שנטל מהם והשקה אותם. מיד נשקע האוקינוס במקומו.

שהרי באותו המדבר לא היו מים, שכתוב (במדבר כ) לא מקום זרע וגו'. ומים אין לשמות. ואם תאמר, לבאר מרים זרק - חס ושלום ששם יזרק משה את הזכרון הרע הזה לשמות ממנו אחר כך. ועוד, שעד עכשו לא היתה להם באר, עד שבאו למדבר מתנה, שכתוב באר חפריה שרים וגו'. וממדבר מתנה. משם ירשו באר. כתוב על פני המים, וכתוב שם על פני תהום.

חרות על הלחת. מה זה חרות על הלחת? כך פרשיה, חרות ממלאך המות, חרות משעבוד מלכיות, חרות מהכל. כך הוא. ומה זה חרות? חותם של העולם הבא, שבו יש חרות בכל מיני חרות. ואמלא לא נשברו, כל מה שבא לעולם אחר כך - לא בא, והיו ישראל בדיוקנאות של מלאכים עליונים שלמעלה. ועל כך מכריז הכותב ואומר והלחת מעשה אלהים וגו'. אל תאמר שלאחר שהעולם נתקן ונזכר שם מלא היו, אלא בשעה שנתקן בשם אלהים, טרם שנכנסה שבת.

המה, מה זה המה? הפוך מה"ה היו, משני צדדים היו - אחד במעשה, ואחד מחרות של מעלה. רשום למעלה לשמור את הכל. ועל זה המ"ה. והמכתב מכתב אלהים הוא - אש שחרה על גבי אש לבנה. מכתב אלהים הוא, הינו שכתוב ועבד הלוי הוא. חרות, כמו שנאמר, שהרי יובל נקרא חרות, ועושה חרות לכל העולמות.

לכן, חברים, מכאן והלאה תדעו שהרי הצד הרע לא שולט עליכם, ואני יבא סבא עומד לפניכם לעורר דברים אלו. קמו הם, כמי שהתעורר משנתו, והשתטחו לפניו, ולא היו יכולים לדבר. אחר כשעה הם בכו.

פתח רבי חייא ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו'. שימני כחותם, בשעה שנדבק בנסת ישראל בבעלה, היא אמרה שימני כחותם על לבך. דרך החותם, כיון שנדבק באותו מקום שנדבק, משאיר בו את כל דיוקנו. אף על גב שאותו חותם הולך כאן וכאן ולא עומד שם ונעבר ממנו, כל דיוקנו משאיר שם, ושם עומד. אף כך אמרה כנסת ישראל, כיון שנדבקתי בך, כל דיוקני יהיה חקוק בך, שאף על גב שאלך לכאן ולכאן, תמצא את דיוקני חקוק בך ותזכר אותי.

וכחותם על זרועך, כמו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבוקני, אף כך יהיה דיוקני חקוק שם, ובכך אהיה דבוקה בך לעולמים ואל אשתכח ממך. כי עזה כמות אהבה, חזקה כמות אהבה, בחזק חזק, כמו אותו מקום ששורה בו המות. אהבה - אותו מקום שנקרא אהבת עולם.

קשה כשאול קנאה - אף כך, שהרי אלו השמות הם מאותו צד. רשפיה רשפי אש, מה הם רשפי אש הללו? אותם אבנים ומרגליות טובות שנוצדו מאותה אש. שלהבת זה, מאותה שלהבת שיוצאת מן העולם העליון ונאחזה בכנסת ישראל, להיות הכל יחיד אחד. ואנו, הרי אהבה ורשפי שלהבת של הלב אחריה, יהי רצון שהדיוקן שלנו יהיה חקוק בלבך כמו שהדיוקן שלך חקוק בלבנו. נשק אותם וברך אותם והלכו.

כשהגיעו אל רבי שמעון וספרו לו כל מה שקרה להם, שמח ותמה ואמר, אשריכם שזכיתם לכל זה. ומה הייתם עם הארזיה העליון גבור חזק, שפמה גבורים לא היו אליו כלום, ולא ידעתם להודיע לו

מיד, תמהתי איך נצלתם מענשו, אלא שהקדוש ברוך הוא רצה להצילכם. קרא עליהם, וארח צדיקים באור נגה הולך ואור עד נכון היום. בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל. (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ יצר מטעי מעשה ידי להתפאר. (עד כאן מן רב ייבא סבא).

#### רענא מהימנא

כי ינצו אנשים - אלו מיכאל וס"מ. ונגפו אשה הרה - זו פנסת ישראל. ונצאו ילדיה - בגלות. ענוש יענש - זה ס"מ. באשר ישית עליו בעל האשה - זה הקדוש ברוך הוא.

מצוה (מא) אחר זו - להשיב אבדה, ואחריו - להשיב הגזל. אמר מנורה הקדושה, הקדוש ברוך הוא עתיד להחזיר לך את האבדות שאבדת משום הערב רב, וזו הפלה שלך, שבזמן שעשוי הערב רב את העגל, יצאה הפלה שלך. זהו שכתוב (שמות לב) וישלך מידו את הלחת.

ונאמר בך לך רד. שם נרמזה ירידה שלך לגלות הרביעית. לך - כמו (בראשית יב) לך לך מארצך וגו'. כאן ש, (איוב לב) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר. כאן רומז לך לך שלש פעמים (בגלגול) בגלות. ברביעית רד, בשביל בת יחידה, הפלה שלך שנפלה. זהו שכתוב (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום. ומיד שאתה יורד בשבילה, תקום עליך, וזו השבת אבדה, וזו התורה שהתגלתה על ידך, זו היא השבת האבדה שלך. שלא לחנם נגלתה לך תורה יותר מכל ישראל ועלתה אליך כמו מי הבאר שעלו אליך, ולא לאבות ולא לאיש, שהרי הבאר מכירה את אדוניה. ועל התורה הוא נאמר (במדבר כא) ומשם בארה היא הבאר וגו'. הבאר היא מלאה, ולא יוצאים מימיה החוצה, והיא באר מי התורה שמוציאה כל המים, וכל המים של העולם נכנסים בה, ולא יוצאים מימיה החוצה.

והיא הבאר שאפלו כל בני העולם שואבים ממנה מים ואפלו כל ענני העולם, לא חסרים ממנה אפלו כחוט השערה. משום שבאר זו אין לה סוף. יותר עמקה היא מן התורה שנאמר בה (איוב יא) ורחבה מני ים. ובכד של מי ששואב ממנה מים, הוא בולע (כל מימות וכל חכמות) את כל חכמות העולם. כל שכן הבאר עצמה.

וכן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לך את הגזל שלך, שהוא המטה, שנאמר בו (שמואל ב כג) ויגזל את החנית מיד המצרי, שעליך נאמר איש מצרי. ובגלות שלך ובגלגול שלך יפריש לך ערי מקלט להנצל מפניה שרודפים אחריך שאין להם סוף.

וזוהי מצוה (מב) (אחת) להפריש ערי מקלט למי שהרג, משום אותו המצרי שהרגת במצרים, ששם היה נחש הקדמוני וכל מחנות שהיו מקיפים אותו, והרגת אותו בלי זמנו, ולא פחדת מהרודפים שלו, שבכמה מקומות רדפו אחריך כמה נשים בנערותך, שהן נעמי"ה אגרי"ת לילי"ת שחרה. והקדוש ברוך הוא נתן לך ערי מקלט להנצל מהן, והם שערי תשובה.

משום שאתה בן יה, בן של אבא ואמא. אחר שחזרת בה"א בתשובה, עלית לביתה, יה"ו, עץ החיים, ובגללה זכית לאות ה', משום שהכנסת את עצמך אחריה בתשובה להחזירה לרבוך ולהעלותה מהגלות, ולא שתקבל אתה שחר.

והקדוש ברוך הוא שם שמו בך, ומשום שפחשבתך היתה לעלת העלות, שם בך מחשבתו, שהיא יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ועלת העלות הוא מיוחד את האותיות הללו בך כדי להכיר אותו באותיות הללו.

ומשום שאתה היית גומל חסד עם השכינה, שכל המצוות שלך לקים, איזהו חסיד? המתחסד עם קונו - נתן לך מדת חסד. ומשום ששמרת מצוות לא תעשה, והיה לך להתגבר על יצרך, לקשר אותו תחת ידך, ולא השתדלת במצוה הזו, אלא לקשר את סמאל"ל תחת ידו של הקדוש ברוך הוא, ובת זוגו, שהיא שפחה רעה, תחת יד גברתה, אותם ואת כל הממנים והמחנות שלהם - הקדוש ברוך הוא נתן לך את מדת גבורתו להיות בעזרך שיתחלחלו ויפחדו ממך סמאל"ל ובת זוגו, וכל הממנים והמחנות שלהם, ויהיו קשורים בשלשלאות תחת ידך.

ומשום שחזרת בתשובה באות הברית, ירדה בינה יה"ו להתגבר בצדיק. בשבילך הקדוש ברוך הוא נתן לך אות ברית צדיק שלו. ומשום שבמחשבה טובה עשית את הכל, כך ירד שם המפרש (של רבונך) עליך, ומשם (הרשם שירד) ירד עליך.

ומשום שאתה תשתדל בכל יום בשתי השפתיים שלך בתפלה, לשבח את רבונך באדני שפתי תפתח בשתי השפתיים שלך, בנביאים ובכתובים, ובכל מיני זמר ונגון בתפלה - הקדוש ברוך הוא הוריד אותם בשפתיים שלך. כל שכן הדרגה שלך, עמוד האמצעי, ובו השתדלת בכל ימך באמת - הקדוש ברוך הוא נתן אותו לך להעלות אותך בו, בתורת אמת, כלולה מכל המדות והאותיות, בשם המפרש בארבע האותיות.

שקדם שחזרת בתשובה לא היית אלא בעץ של טוב ורע. עבד ונער היה שמך בתחלה, והנה נער בכה, עבד נאמן. זהו שכתוב (במדבר יב) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. ואותו הרע, השתף של

העבד, גרם לך לחטא בסלע, משום שהמטה שנמסר לך (בינך) היה של העץ טוב ורע. מטטרו"ן טוב, סמא"ל רע.

וכשם שחזרת בתשובה ונדבקת בעץ החיים, הרי יצאת מעבד, והפכת להיות בן לקדוש-ברוך-הוא. והמטה שנמסר בינך יהיה עץ החיים, ו' שהוא בן י"ה, ותכנס בארבעים ותשע הפנים שלך בתורה, ונעשה מוט, ויתקיים בך (תהלים נה) לא יתן לעולם מוט לצדיק. ארבעים ותשע פנים, ארבעים ותשע אותיות של שמע ישראל וברוך שם, שש תבות התבות של היחוד העליון, ו' עליונה תפארת. שש תבות שניות של ברוך שם, ו' שני צדיק. מ"ט. באמצע ו. וישאווהו במוט בשנים.

בלא וא"ו באמצע, הוא מ"ט. (בלא א' האמצעית של ו"ו) וצדיק מ"ט לפני רשע, ומי גרע את זה? א'. אחד מחמשים, שחמשים שערים נתנו לך חסר אחד, כמו שבארו בעלי המשנה, חמשים שערי בינה נמסרו למשה חוץ מאחד. וזהו א' שחסר מחמשים, ונשארו מ"ט, וזה גרם לך צדיק מ"ט לפני רשע. מי הרשע? זה סמא"ל.

וזהו מ"ט, מהמטה שלך, שנאמר בו (שמות יז) ומטה האלהים בינך. המטה שלך הוא המטה של משה, ומשום זה א', שהיא בינה, חוזרת לך, כמו שבארה במשנה, אלה בינה. שהיא חוזרת לך בתשובה ותכנס בין ו"ו, ותעשה וא"ו, לקים בך לישראל, (ישעיה נד) וברחמים גדלים אקבצך (וירמיה לא) ובתחנונים אובילם. משם ואילך יתקיים בך, לא יתן לעולם מוט לצדיק.

באותו זמן יתקצמו בך שתי מצוות: אחת - (דברים כב) הקם תקים עמו. שניה - עזב תעזב עמו. הקם עם ו' עליונה, משיח ראשון. תקים עם ו' שניה. עמו - זה בן עמרם, שעלית לבינה שהיא א'.

ואת מי הקם תקים? את אות ה', שנפלה באלף החמישי אחר ע"ב, כמנן עז"ב תעזוב עמו. עזוב - ע"ב ז"ו. וזה שבעים ושנים שמות, ויסע ויבא ויט. זה וא"ו מן וה"ו, שם עזר, ולא קימה, וזהו עזב תעזב, שם (שם יא) בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך, שהם ישראל. לקט שכחה ופאה, (ויקרא יט) לעני ולגר תעזב אתם.

כאן למדנו מצוה שלישית. וצריך לחזר עליהם, שהרי מצד הצדיק, עני - עזב תעזב, צדיק. עמו - זה בן עמרם. וזהו לעני ולגר תעזב אתם. גר אתה כמו שנאמר בך בתחלה עם עני, (שמות יח) גר הייתי בארץ נכריה.

אבל הקמה בדרגה שלך, הקם - ו' תחתונה. תקים עמו - עם בן עמרם, בדרגה עליונה שלך, תפארת. במ"ה שלך השם המפרש בשלמות. אחר ק' ק' של הקם תקים (ומשום בך הקם תקים) נשארו תים. מה זה מראה? (בראשית כה) יעקב איש תם. עמו - עם בן עמרם יקים. הקם - צדיק. תקים - תם.

מצוה אחר זו לפדות עבד עברי ואמה העבריה, ליעד אמה העבריה לדון בקנן עבד עברי, העניק תעניק לו. זהו שכתוב כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד. מהן שש שנים יעבד, ומהו קננו? אלא בסתרי תורה, מטטרו"ן עבד ה' כולל ששה צדדים כחשבון שש אותיותיו, ששה סדרי משנה. ובהן יש לאדם לעבד לרבונו להיות לו עבד (ממפר), לעשות קנן כספו של כסף ימיו, שאברהם חסד הוא הדרגה שלו, התורה נתנה משם.

ומי שמשתדל בה כדי לזכות לעולם הבא, נקרא קנן. כספו - עולם הכסוף. קנן - על שם (בראשית יד) אל עליון קנה שמים וארץ. קנה חכמה קנה בינה. קנה לו דברי תורה. רבו אחר שקנה לו, גאלה תהיה לו. יש שהוא קנוי (לו) לעולם, ויש שהוא קנוי לו שש שנים. מי שהוא קנוי לו לעולם, כתוב בו ורצע אדניו את אָזְנוֹ במרצע ועבדו לעלם. אין עולם אלא עולמו של יובל, שהם חמשים. וזו קריאת שמע ששם כ"ה אותיות, ערבית ושחרית. חמשים שערי בינה.

אחר שמיחד בהם האדם את הקדוש ברוך הוא, שהוא עבד שלו, בעל תפלין על ראשו, ואָזְנוֹ נרצעה ופתוחה לשמע קריאת שמע, הרי שמע - בכל לשון שאתה שומע, שהינו משמעות.

שמי שפדיונו תלוי בקריאת שמע, שהוא סוד של חמשים, אין לו פדיון על ידי אחר בגלגול, שרצוץ הוא לרבונו. כאן לא נאמר או דודו או בן דודו ונאָלְנו. שבתפלת האדם הוא כמו עבד שנאמר בו שש שנים יעבד, ואין עבודה אלא תפלה. שש שנים יעבד - ג' ראשונות וג' אחרונות של שליח צבור מוציא את האדם ידי חובתו למי שלא יודע להתפלל בהם, שצדיק חי העולם נקרא בהם על שמו. בעז, צדיק, גואל, קרוב ונאמן. (ושם)

קרוב ה' לכל קראיו. וטוב לו לאדם שכן קרוב מאח רחוק, שהינו עמוד האמצעי, שהוא בן זה, שהתעלה למעלה שהוא לבינה, שעולם זה הוא עולמו של יובל, שהוא חמשים אותיות היחוד. שבעולם הזה כולל אדם להיות לו פדיון בצדיק ו' שנים שכולל שלש ראשונות, ושלש אחרונות של התפלה. ו' קטנה הוא שש שנים יעבד.

אבל בעולם הבא, שהוא עולמו של יובל, ששם חמשים אותיות של קריאת שמע, אין שליח צבור

מוציא אותו ידי חובתו, משום שאין לו פדיון על ידי אחרים, ומשום כך שמע, בכל לשון שאתה שומע. ומשום כך רומז, אם אין אני לי מי לי. מ"י - ודאי עולמו של יובל.

מיד ששמעו דברים הללו ראשי הישיבות שהיו יורדים עם המנורה הקדושה, פתחו ואמרו, רועה הנאמן, פי השכינה העליונה והתחתונה, שבשתייהן הקדוש ברוך הוא דבר עמך פה אל פה בקריאת שמע, שנאמר בו (תהלים קמט) רוממות אל ברוחם וחרב פיפיות בידם. שהרי ודאי י' ראש החרב שסובבת את השפה שלך. ו' לשון החרב שלך. ה' ה' שתי פיפיות, בשתי שפתותיך. והרי ודאי שם רבונך מדבר בפיך. יו"ד ה"א ו"א ה"א הוא במחשבתך שמוציא את החמשים הללו מפיך.

בנדאי משום הדברים הללו אליהו התעבב למעלה, שהוא תפוס, שלא יורד אליך, שהרי בכמה עשר היה יורד אליך, והוא תפוס למעלה, שלא יורד אליך. משום שהעני שלך הוא גאלה לישראל, ומשום כך אמר משיח, עד שיבא עני, וזהו שכתוב (ישעיה נג) ובחברתו נרפא לנו.

אמר להם, אם כך, נעשה לו התרה ויורד אלי, שחשוב הוא לי מכל כמון של העולם, והריני מוחל ומשחרר אותו ומתיר לו את השבועה, ואף אתם התירו לו. ואם צריך התרה יותר, נשתדל בהתרתו, כדי שירד אלי.

אמר לו המנורה הקדושה, שבועת ה', היא שכינה, בת יחידה. ולא לחנם תקנו שלשת בני אדם לפטר אותו, אלא ש' של שבת, שלשת ענפי האבות, בת יחידה, שבועה שהשתתפה (בה כסא ודאי) בהם.

בנדאי שבועה לא חלה אלא על דבר שיש בו ממש. נדר חל אפילו על דבר שאין בו ממש, והרי פרושה במשנה. ולא עוד, אלא יותר אמרו, נדרים על גבי שבועות עולים, וכל הנשבע כאלו נשבע במלך עצמו, וכל הנודר כאלו נודר בחיי המלך.

אמר להם רועה הנאמן, ראשי ישיבות, ידעתי בכם שאתם יודעים, אבל אותו שמחדש בכל יום מעשה בראשית יחדש לכם חדושים, שהרי ודאי קהלת אמר, (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש. אבל למעלה מן השמש יש לו. ובסתרי תורה אני רוצה לומר, (תהלים סד) שמש ומגן ה' אלהים צבאות, בעולם שול, ולא בעולם של הדיוט. אף על גב שזה לעמית זה עשה האלהים, מתוך החשכה יוצא האור.

ובנדאי בעולם הבא, בינה היא למעלה מהשמש, שהוא עמוד האמצעי. משם עולים נדרים על גבי שבועה וחלים על דבר שאין בו ממש, משום שהשבועה הוא העולם הזה, שאין לו קיום אלא על יסוד. זהו שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

ובו שבועה, שכתוב חי ה' שכבי עד הבקר. ששכינה תחתונה, כתל מערבי הוא הדיור שלה, על שם שהוא תל שהכל פונים בו. כ"ו ת"ל, ידן ד כ"ו, ודאי שכינה היא תל שול, על שם (שיר ה) קוצותי תלתלים שחרות פזורב. ופרשוה על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות. (קוץ) ד' מן אחד, תל שהכל פונים בו. והקוץ הזה אחוז בין א"ח ובין ד'. זהו שכתוב כי כל בשמים ובארץ, ותרגם יהונתן, שאחוז בשמים ובארץ.

ועליו בארו בעלי המשנה בחגיגה, על מה העולם עומד? על עמוד אחד ששמו צדיק, שנאמר וצדיק יסוד עולם. ובנדאי הוא ברית של שבועה שעליו עומדים א"ח ד', שהם שמים וארץ, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. א"ח שמים, זהו שכתוב (מלכים א ח) ואתה תשמע השמים. ד' הארץ, זהו שכתוב (ישעיה סו) והארץ הדם רגלי.

ומשום שברית אחוזה בין שמים וארץ ובה שבועה, זהו שכתוב חי ה' שכבי עד הבקר. מי שנשבע בשמו לשקר, כאלו הרס את בנין השמים והארץ והחזיר את העולם לתהו ובהו. שאם אדם יזיז הקוץ של ד' מן אחד, ישאר אחר, סמא"ל במקומו שרר. וכאלו אותו איש בונה שמים וארץ על שרר. ואמת עומד, שרר לא עומד. הרס הבנין, ונפלו שמים וארץ.

וזהו כאלו השליך משמים ארץ תפארת ישראל. שמי נותן ארץ בשמים, שאמר (איכה ב) השליך משמים ארץ? ודאי זו שכינה, ותפארת עמה, שלא נפרד ממנה בנפילתה, לקים בה (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן. ומנין לנו שאמת נפל עמה? שכתוב (דניאל ח) ותשלף אמת ארצה. ומי שנשבע אמת הוא מקים (תהלים פה) אמת מ"א ארץ תצמח. שהוא העמוד האמצעי שבו הבנין קים. זהו שכתוב ב"ר א' אלהים א"ת, ואחר כך - השמים ואת הארץ.

ומשום שבועה היא בנין של העולם הזה, אין לו קיום ללא יסוד, דבר שיש בו ממש. נדר, שהוא עולם הבא, עולה על גבי שבועה, והוא חל על דבר שאין בו ממש, שלא צריכה יסוד לעמוד עליו, שהוא ברית, שבו תשמיש המטה. ומשום כך ביום הכפורים, העולם הבא, שבו תקנו כל נדרי, אסור בתשמיש המטה.

שם אות ברית, י' היא תג על ספר תורה צדיק, כמו שבארוה, העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא תשמיש המטה, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם.

ומשום שאין שמוש בעולם הזה בתג, בארו בעלי המשנה, כל המשתמש בתגא חלף. שתג למטה הוא בעולם הזה. הנקדה שמוש האותיות. אבל בעולם הבא אין שמוש באותיות, ולכן בסתר תורה אין נקוד באותיותיו, אלא תגים. ולכן מי שמשתמש בספר תורה חולף, וכך מי שמשתמש במי ששונה הלכות, עליו בארו רבותינו שהמשתמש בתגא - חולף.

באו כל ראשי הישיבות והשתטחו לפניו ואמרו, ודאי הקדוש ברוך הוא מדבר בפיד, ולו אנו משתחוים. ואנו מכירים בדברים הללו שאין ילוד אשה אחר פרט לה שיוכל לדבר אותם. ודאי שהדברים הללו מעידים בד שאתה הוא שנאמר בו (במדבר יב) פה אל פה אדבר בו. אין לעב את אליהו אליד, אלא לפי את הקדוש ברוך הוא שיויריד אותו אליד, מלא עשר ומלא סגלות אליד.

רועה הנאמן, עבד נאמן, אליד עבד עברי - (דברים טו) העניק תעניק לו. העניק - לו, תעניק - לבניו, בדברים הגנוזים הללו. ומגרנד - גרנה של התורה שלף. ומיקבד - בגרן ויקב הכתיב מדבר, כמו שבארו בעלי המשנה, בפסלת גרן ויקב הכתיב מדבר.

יק"ב - ייחוד, ק"דשה, ב"ר כה של הקדוש ברוך הוא. וזו השכינה, שהיא ברכה של הקדוש ברוך הוא מימין, והיא קדשה משמאלו, והיא יחודו באמצע, וכך עולות אותיותיו של הקדוש ברוך הוא יב"ק. כמו זה הקב"ה בחשבון יב"ק.

ומי שהוא בק"י בהלכה שלו, שהיא השכינה - הקדוש ברוך הוא עמו, שבשכינה לא יזו ממנו לעולם. שיש הלכה שהיא נערה שלה מצד של נער, ובגללה נאמר הלכה כפלוני. אבל ההלכה שלף, רועה הנאמן, היא שנאמר בה הלכה למשה מסיני. מפי הגבורה נתן לה הקדוש ברוך הוא את בתו.

ולכן על הלכות אחרות נאמר, (משלי לא) רבות בנות עשו חיל. על הלכה שלף נאמר, ואת עלית על פלנה. שהתגברת על כלם בגבורה. (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל. נתקן (נתחזק) בד והשלים בגן המלך, והוא בונה בנינו על פיד ועל ידף. אשריד!

פתח הרועה הנאמן ואמר, (בראשית מח) המלאך הגאל אתי מכל רע, שהיא השכינה שנאמר בה (שמות יד) ויסע מלאך האלהים. יברך אתכם בעולם הבא, וידגו לרב בקרב הארץ בעולם הזה. שתהיה שליטתכם בשני עולמות שאתם חיים. שמי שהוא מהעולם הזה נקרא חי, כפתיב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. חיים שם - חיים כאן.

מה שאינו כך, מי שהוא מלבש בקלפות הללו, של עור ובשר ועצמות וגידים של הגוף השפל, שהרוח מתה שם. מה המת לא רואה ולא שומע ולא מדבר ואין לו תנועה בכל איבריו, כך הרוח לא רואה למעלה ממנה, שנאמר עליהם בתורה, דע מה למעלה ממך - עין רואה ואין שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים.

שפמה מלאכים הולכים עמו, שנאמר בהם (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך. ואין לו רשות בגוף הזה להסתפל בהם ולשמע בקולם, שהם חיות של אש, מדברות ומקדשות ומברכות ומיוחדות את הקדוש ברוך הוא עם ישראל כאחד, כל שכן את השכינה שהיא עליהם, כל שכן הקדוש ברוך הוא שהוא מעל לשכינתו, שפה הוא מקבל את תפלות ישראל.

ומשום החטאים היו מתלבשים בקלפות הללו, כמו שאדם שחטאי אבותיהם בידיהם. וזהו שבארו בעלי המשנה, כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם. ומשום הקלפות הללו של החטאים, אמר הכתוב (ישעיה נט) כי אם עונתיכם היו מבדלים ביניכם לבין אלהיכם. ובשביל הקלפות הללו הקדוש ברוך הוא מתפסה בכמה כנפים, שבהם נאמר (שם ו) בשמים יכסה פניו ובשמים יכסה רגליו וגו'.

לעתיד לבא, (שם ל) ולא יכנף עוד מוריד והיו עניני ראות את מוריד. שאתם בעולם הזה, שאין לכם קלפות ועורות, יש לכם רשות להסתפל בבני העולם, ולבני העולם (אין) יש רשות להסתפל בכם, ולכן עליכם נאמר שאתם חיים, ועולמכם הוא עולם החיים. אבל העולם השפל הוא עולם המתים, שכל אלהות של אמות העולם מבלעדי ה', כלם מתים.

אמר לו רבי שמעון, (המנורה הקדושה) (רועה הנאמן), עם כל זה שאתה לא יכול להסתפל בבני העולם הבא בעינים ולא במלאכים, כל שכן בקדוש-ברוך-הוא ושכינתו, אבל בעין השכל של לבד אתה רואה את כל בני העולם הבא, ובמלאכים ובקדוש ברוך הוא ושכינתו שמקיפים אותך. ומשום זה אמר שלמה, שכתוב בו (מלכים-א ה) ויחכם מכל האדם, (קהלת א) ולבי ראה הרבה חכמה ודעת.

אבל בגבואה אין רשות להסתפל בו (כל שכן) נביא בעין השכל, אלא בעינים, שהיא מראה וחזיון העינים. זהו שכתוב במראה אליו אתודע. ועוד בחזיון לילה - מראה ביום, חזיון בלילה. והכל בעינים, ולא בעין השכל של הלב. והעינים הן שני סרסורי הלב, ומשמשים שלו, והוא מלך ביניהם (אליהם), ולכן חכם עדיף מנביא. וכך הם שתי האזנים, שני שמשי הלב.

ומשום זה פרשוה רבותינו, הלב רואה והלב שומע. ולא עוד, אלא שנאמר בלב, הלב מבין, הלב

יודע. (שמות לא) ובלב כל חכם לב נתתי חכמה. הרי חכמה ויתבונה ודעת בלב, שבהם נעשו שמים וארץ ויהומות, ובהם נעשה המשכן. זהו שכתוב (שם) ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ויתבונה וידעת. מה שאין כל זה בעינינו.

ורועה הנאמן, מי שכל זה בלבד רואה יותר מנביא, כל שכן מחשבתו שאין לה סוף, ובה תסתכל באותו שאין לו סוף, מה שלא היתה לך רשות בראשונה להסתכל בעינינו. זהו שכתוב (שם לג) וראית את אחרי ופני לא יראו.

טפשי הלב הלכו הם מתים, ועורים בקלפות הללו. אבל אליה אינם חשבים לכלום, ואינם מפסיקים בינו לבין הקדוש ברוך הוא ושכינתו, וכל בני העולם הבא והמלאכים, שפך פנים אליה באותם חלונות של העינים והאזנים ונקבי החטם והפה, כמו מלך שנכנס בכסוי לחדרי חדרים לדבר עם בנו. ומשום זה מתפללים ישראל בו בתפלתם: אתה חופש כל חדרי בטן רואה כליות ולב ואין כל דבר נעלם ממך.

והינו מה שאמר שלמה, (שיר ב) משגיח מן החלונות וגו'. ואלה הם החלונות של עינים ואזנים ונקבי החטם והפה. בשבעת הנקבים הללו עולה הנשמה בשבעה מיני בשמים, וכך התפלה עולה בשבעה הבשמים הללו, שהם: (שם ד) נרד וחרבם קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים. באותו זמן שפך התפלה עולה, מקטרת מר וכו'. הקדוש ברוך הוא שואל עליה, (שם ג) מי זאת עלה מן המדבר וגו', מקטרת מר ולבנה וגו'. מי זאת ודאי, מצד של מ"י היא ודאי בינה, כלולה משבעה מיני בשמים.

וזו קריאת שמע, כלולה מחמשים שערים, שהם כ"ה כ"ה, כלולה משבע ברכות, בשחר - שתיים לפניה ואחת לאחריה, ובערב - שתיים לפניה ושתיים לאחריה, והם: הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, עד לך ה' הממלכה, שהיא מלכות, שהיא כלולה משלשה בשמים: מקטרת מר - זה פתר, ולבונה - זו חכמה, מכל אבקות ריחל - זו בינה. קום והשלם את מצוות רבונך.

לא תהיה אחרי רבים לרעת וגו', אחרי רבים להטות. אחרי רבים להטות - אין רבים פחות משלשה, ואם אין בית דין בשלשה, אין להטות אחר דינו. בית דין - שכינה. בשלשה - שלש חיות המרכבה שלה, והיא דין תורה, דין אמת, העמוד האמצעי. וכל דין שלא דן דין אמת לאמתו, זהו כאלו השליט את סמא"ל בעולם. (דניאל ח) ותשלך אמת ארצה, והפיל עמה את השכינה, ונקים את גיהנם, בת הזוג של סמא"ל עם סמא"ל. במקום של דין האמת יקים שפת שקר. דין אמת - עמוד האמצעי. שפת שקר - גיהנם וסמא"ל.

ומשום כך, כשדן דין, גיהנם פתוחה לפניו משמאלו, בת זוגו של סמא"ל. וחרב על צנארו, מלאך המות. סמא"ל מאחוריו מעל צנארו, וגו' עדן פתוח לימינו, ועץ החיים פתוח לפניו על ראשו.

אם דן דין שקר, שולט עליו מלאך המות ושוחרט אותו, ואחר כך שורף אותו בגיהנם. ואם דן דין אמת, הקדוש ברוך הוא יכניסו לגן עדן ומטעים אותו מעץ החיים, שכתוב עליו (בראשית ג) ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם. שנברא בתורה, שבה נאמר (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. עץ חיים - תפארת. חיים שלו חכמה ובינה. חיי המלך ודאי.

ולעולם דין המלכות הוא דין, והדין בלב, ונאמר בו הלב רואה. ולכן אין לו לדון אלא מה שעיניו רואות. וכאן אין דין אלא הקדוש ברוך הוא. מה שעיניו רואות, כי ה' עיניו משוטטות. עיניו על דרכי איש.

ובהן משגיח מן החלונות בשבעת נקבי האדם: בשתי עינים, ושתי אזנים, ושני נקבי החטם, והפה. הרי שבע של האם העליונה. וכך במעשיו הסתכל בשבע מצד השכינה התחתונה, בשתי ידיים וצנאר - שלש, וגוף וברית - שתיים. הרי חמש. שתי רגלים - הרי שבע. ו"ה, יו"ד ה"א - בשבע אותיותיו מסתכל בשבעת נקבי הראש. על שם נקבה, שנקביה פתוחות לקבל. ו"ה, וא"ו ה"א - בשבע אותיותיו מסתכל בשבעה האיברים שלמטה, שהם תקון הגוף, שבהם עשית המצוות.

אשתו דומה לגופו, ועל שם המצוות נקראו איברים. על שם השכינה - הגוף. שמצד האחר לבושו, שהם עור ובשר. זהו שכתוב (איוב י) עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשכני. במקום שאין שכינה, אותו הגוף לא נקרא אלא לבוש של אדם, שהוא תורה, (ויקרא יט) זאת התורה אדם כי ימות באהל. (ישעיה מד) כתפארת אדם לשבת בית. ובמקום ששם מצוה נקרא גוף של אדם, כמו גופי הלקות ופסקי דינים.

הקדוש ברוך הוא שופט, העמוד האמצעי, מצד של הבינה, שהוא ידן" ד. דין מצד המלכות. שוטר הוא שליט, (מצד של יוסף הצדיק משם (בראשית מב) ויוסף הוא השליט. וכל הספירות היו שופטים מצד של האם העליונה (בינה), שתפארת שופט. והם שוטרים מצד המלכות. שצדיק משם שוטר ומושל.



מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג וגו'. מצוה להשוות בעלי דינים ולהתרחק מדבר שקר, שלא יאמרו משוא פנים (נש בדבר), שהקדוש ברוך הוא נאמר בו (דברים י) אשר לא ישא פנים. ול"א יק"ח שח"ד - בסופי תבות אחד. הדין הזה צריך להיות כגון של אחד, שהוא ידו"ד אחד, שלא יקח שחד, שהוא יהיה בדיקונו. ובדין להשוות שניהם כאחד, ולא יטה דין לזה יותר מזה, אלא במשקלת אחת עד שיקבלו הדין. ואחר כך כל אחד נדון לפי מעשיו.

ופרשנה בעלי המשנה, צדיק - יצר הטוב שופטו. רשע - יצר הרע שופטו. בינוני - זה וזה שופטו. מי שהוא מעץ החיים אין לו דין כלל, אין לו יצר הרע, וזה צדיק גמור, וזה צדיק וטוב לו. ואין טוב אלא תורה. זהו שכתוב (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו. וצדיק ורע לו, מצד של עץ הדעת טוב ורע. ולמה נקרא צדיק אחר שרע לו, שהוא יצר הרע? אלא משום שטוב שולט עליו נקרא צדיק ורע לו, שאותו רע הוא תחת רשותו. (כעבד תחת רבו).

רשע וטוב לו, למה נקרא רשע? משום שהוא התעלה להיות ראש ביצר הרע שלו, והטוב הוא תחת רשותו כמו עבד תחת רבו. ואף על גב שרשע הוא מכתיר את הצדיק, ויכול צדיק גמור להעניש אותו, גם ענוש לצדיק לא טוב. משום אותו טוב שהוא תחת רגלי הרשע, אין להענישו, שאולי יחזר בתשובה ויתגבר על יצרו, ויהיה עפר תחת רגליו.

שמצד של רשע וטוב לו (שכינה) שוכבת, (רות ג) ותגל מרגלתי ותשכב. זהו (משלי ל) ושפחה כי תירש גברתה. (ומצד של צדיק גמור) שפחה - יצר הרע נקבה. יצר הרע - זכר. בגללו נאמר (ישעיה מב) וכבודי לא אחר לא אתן, (במדבר א) והזר הקרב יומת.

ומצד של צדיק ורע לו, שכינה היא עטרה על ראשו של אדם, ושפחה - יצר הרע - נכנעת תחת גברתה. ומצד של צדיק גמור אין זר ואין יצר הרע. ומצד של רשע גמור אין לו חלק בשכינה, שאין חלק לאדם בשכינה אלא מצד הטוב.

ואין כל שכינה שקולות, שהרי שכינה של עץ טוב ורע היא פסא, אבל שכינה של עץ החיים, עליה נאמר (תהלים ה) לא יגרף רע. (אלא) משום שאנמר בה ומלכותו בכל משלה, מי שפוגם את מקומו נחשב כאלו עשה קלון לגבירה. שקלון הגבירה הוא מי שפוגם במקומה, וקלון הגבירה הוא של המלך.

כל שכן מי שמעביר אותה ממקומה ושם שפחה במקומה, שבכל מקום שהוא פוגם, הגבירה אינה שרויה שם, אלא שפחה, שהיא פגומה, שורה במקום פגום. ופגם של אדם של חטאיו פוגם בכל איברי, עד שלא מוצאת הגבירה מקום לשרות שם, ואין לו תקון עד שיחזירנה לכל איברי.

אמר המנורה הקדושה, רועה הנאמן, משום זה אתה מתקן בחבור הזה של רמ"ח מצוות להמליך את הקדוש ברוך הוא על כל איברי השכינה בכל מצוה ומצוה, ואינך חושש לכבודך. אשרי חלקך. שכן שאתה ממליך את הקדוש ברוך הוא בכל איברי השכינה, שהם בעלי מדות של כל ישראל, בעלי מדות הם איברי השכינה, כך עושה הקדוש ברוך הוא להשרות את שמו עליך וימליך אותך על כל הממנות העליונים והתחתונים.

קום רועה הנאמן לסדר דינים בהלכות נזיקין, בסדור של השם הזה, הו"ה, שהוא (תהלים סח) רכב אלהים רבתיים אלפי שגאן, שהם שור נשר ארזה אדם, שהרי מצד הימין, ששם ידו"ד, ארבע חיות, כך הוא סדורם: אדם ארזה נשר שור. וכפי השנויים שמתהווים, כך היא תנועת וסדור החיות. והחיות של הצד האחר, שהם נזיקין של שמאל, כך סדורם: שגאן. ומשום זה ההתחלה שלהם - השור - קשור לארבעה אבות נזיקין - השור והבור והמבעה וההבער, והסיוס שלהם אדם, מועד.

קום התעורר בדינים. פתח רועה הנאמן ואמר, (שם כא) אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. אדני"י בהפוך אותיות - דינ"א, ומשום זה אמרו בעלי המשנה, דינא דמלכותא דינא. כל הדינים בשם הזה נדונו. (בה' בדי' בגי' בדי' - שכינה) (בית דין בשלשה, בית דין שכינה בשלשה) כנגד שלשת האבות. עמוד האמצעי, דין אמת, והוא דין לדון מצד של אדני"י, ששם הוא דין אמת. ומצד של שם אלהים, שופט. זהו שכתוב (שם עה) כי אלהים שפט.

ומהם הדינים? אחד, לדון בנזקי שור. שני, לדון בנזקי בור. שלישי, לדון בנזקי אש. רביעי, לדון בנזקי אדם. ואחריהם לדון בדיני ארבעה שומרים: שומר חנם, ושומר שכן, והשואל, ונושא שכן. (והשוכר) כנגדם ארבעה דינים: דין חלקת השתפים, דין חלקת קרקעות, דיני עבדים ושפחות, דיני תובע ונתבע בכמה מיני תביעות של חיוב ממון וגזל ואבדה, או שמוזיק לחברו והורגו באחת מארבע מיתות בית דין.

אדון הוא הקדוש ברוך הוא, באדני"י, לדון בכל מיני דינים את השפחה הרעה כי תירש גברתה, שפמנה כל הנזקים נמצאים, שהם (כל) מלאכי חבלה, שמהם נשמות הרשעים, כמו שפארו בעלי המשנה, נשמות הרשעים הן הן המזיקים של העולם. אל אחר, מזיק, גזלן רשע. ובת זוגו סם המות.

נזק שבת ובשבת ורפוי - לשכינה ובניה. שבת - של בטול תורה שבטלה את בניה. ורפוי - שגמרם להם שמתרפים מדברי תורה. נזק - בכמה נזקים של מלאכי חבלה, בעלי משחית אף וחמה. ובשבת - שהיו מבזים את השכינה בכוכבים ומזלות, השקר שלהם, והיו אומרים איה אליהם. וכמה גזלות מהשפחה הרעה, שנאמר בה (ישעיה ג) גזלת העני בבתים.

כמה ברכות גזלות את השכינה השפחה הרעה; בכבוד המס, ובכבוד של כמה דינים משנים על בניה, וכמה קרבות של בית המקדש שבטלה לגבירה. ובשבת של הגבירה שנסארה ערמה מארבעה בגדי זהב שמאירים מארבעה טורי אבן בשתיים עשרה אבנים מרגליות. מעיל בכמה זגים ורמונים. וארבעה בגדי לבן שבהם היתה הגבירה מתקשטת לפני המלך. זהו שכתוב (בראשית ט) וראיתה לזכר ברית עולם. וגזלות את גברתה כמה מאכלי הקרבות.

שור מועד בעלה, נכנס לבית המלך רבונו בארבעה אבות הנזיקין שלו, (שהם יחזקאל א) ופני השור מהשמאל לארבעתו עון ומשחית אף וחמה, שכלם מועדים לקלקל. בגוף שלו הרביץ על הכלים, מזבח מנורה שלחן ושאר כלים. רבץ עליהם ושברם. ובשן שלו אכל כל הקרבות של מאכלי השלחן, ואת השאר רמס ברגליו, (ומחק הכל, והשאר שהם אמורים ופדרים, שגרי מנחות, רמס ברגליו) ובקרנו הרג כהנים ולוים. הרס הכל, חלל ממלכה ושריה.

הבור נקבה רעה, לילית, בביתה, שהיא בית הסתר, תפסה את הגבירה ובניה, השפחה רעה, בגלות שלה, ושמה אותה בכמה שלשלאות, ואסרו לבניה את ידיהם מהדקים לאחר. (איכה א) היא נשבה בגוים לא מצאה מנוח. ולא עוד, אלא (שם) כל מכבדיה הזלילה כי ראו ערותה גם היא נאנחה ותשב אחר.

ולא עוד, אלא זונה, שהיא הבער, שהינו אש, ונצת אש בציון. אחר כך קם אדם בלע"ל רשע, רביעי לאבות הנזיקין, שנאמר בו אדם מועד לעולם, בין ער בין ישן, ושלח את בעירה, ואכל והשמיד ונדע כרמים ופרדסים של ירושלים, וכלה הכל.

רבון העולם, אתה אמת ותורתך אמת, נתת לנו מצות תפלין, לצדיקים גמורים הוא שכתב כפי מעשיהם, פאר על ראשם, ומשמים את אבותיהם ואמם, כמו שהגוף שכל איבריו משמים את הראש, כך האשה משמשת את בעלה.

ויש מלאכים המשמשים את הגוף, ומלאכים המשמשים את הנשמה. וכמו שיש הפרדה בין גוף ונשמה, כך יש הפרדה בין המלאכים של הגוף לבין המלאכים של הנשמה. ויש נשמה לנשמה, ומלאכים למלאכים, (קהלת ה) כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם. ואלה שהם נשמה לנשמה, כלם אחד. ואף על גב שדרך משל, הם כגוף אצל הנשמה אלה לאלה, משום שמקובלים אלה מאלה. כך השכינה (הנשמה), אף על גב שהיא כנגד שאר האורות של הבריאה כנשמה אצל הגוף, כנגד הקדוש ברוך הוא היא חשובה כגוף, אבל הכל אחד. כאן גוף ונשמה הכל אחד. מה שאין כך באדם, שגופו ונשמתו בפרוד, זה חמר וזה שכל, זה חיים וזה מות. אבל הקדוש ברוך הוא חיים ושכינתו חיים. זהו שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה.

וכל אותם שרשומים בסימני הקדוש ברוך הוא ושכינתו, הם רשומים בימי החל באות של התפליו, באות של המילה, ורשומים בזכור ושמור בשבת. רשומים בתורה שבכתב שנתנה מימין, ובתורה שבעל פה שנתנה משמאל. והקדוש ברוך הוא זכור מימין, ושמור משמאל. והשכינה זכירה מימין, ושמיכה משמאל. הן תפליו של ראש של האדם, ותפליו של יד. וכך שכינה, תורת ה' תמימה, והמצוה שלו. וזה מהצד של העמוד האמצעי, שהוא כולל דין ורחמים. זכור ושמור. נקראת היא זכירה ושמיכה. ובכל המצוות היא שקולה אליו במדרגה.

אבל מצד החסד - הקדוש ברוך הוא הוא זכור, והשכינה שמור. כמו שבארנו בעלי המשנה, זכור לזכר, ושמור לכלה. משום שבמין ובשמאל הענפים מתפרדים, כמו פני ראה שהן פרידות מלמעלה. כנגדם חיות, ופניהם ופניהם פרידות מלמעלה. וכנגד פתוחות של ספר תורה. למטה שניהם ביחוד אחד, כמו סתומות של ספר תורה, שאין שם פריד. ומשום כך במקום של יחוד, שהוא גוף, דומה לשדרה של לולב. אם נפרצו או נפרדו עליו - פסול.

בכמה רשומים רשם הקדוש ברוך הוא את ישראל להודע למלאכים. אלו מימין, שתלויים מהקדוש ברוך הוא, או אלו משמאל, שתלויים מהשכינה, או אלו שתלויים מהקדוש ברוך הוא ושכינתו ביחוד אחד. ודאי אלה שיש בהם תורה רשומים בחסד, ואלה שיש בהם מצוה רשומים בגבורה, ואלו בעלי התפליו ואות שבת ואות ברית רשומים בצדיק.

והבהמות, עמי הארץ, הם רשומים בהעברת ערלה ופריעה. עופות - בזק ובקרקבן וקלף, בהעברת הזקק וקלפת הקרקבן, הם רשומים בעופות לאכל. ובהמות בשני סימנים - מעלת גרה ומפרסת פרסה. כלם רשומים בשני סימנים, כמו ערלה ופריעה, שמעברים מהעם הקדוש.

אבל תלמידי חכמים, כלם רשומים מהם בכסא. ומהם במלאכים, בארבע חיות הכסא. מהם בכוכבים ובמזלות, ומהם רשומים במדות שהקדוש ברוך הוא נודע בהם. ואותם שמתעסקים בתורה ומצוות לשמו של הקדוש ברוך הוא שלא על מנת לקבל פרס, אלא כבן המחזיב בכבוד אביו ואמו, זה ודאי נקשר ונרשם בעמוד האמצעי ושכינתו, כאלו בו הם היו אחד.

ומי שיש בו תורה בלי מצוה או מצוה בלי תורה, כביכול כאלו היו בו בפרוד. אבל בזה וזה, כמו אילן שענפים נפרדים לימין ולשמאל, והאילן היחיד של שניהם באמצע.

הרשעים רשומים בלי סימני טהרה, אותם שאין להם תפלין על הראש והזרוע, ואותם שלא רשומים בתורה ומצוות, ואלה שלא שומרים זכור ושמור, ולא רשומים בתכלית ולבן של ציצי. ואלה שלא רשומים בסימנים הללו, שקץ הם לכם, אינם ישראל, אלא עמי הארץ. מה אלה שקץ ושרץ - אף הם (כף) שקץ ושרץ. כמו שבארוה בעלי המשנה, עמי הארץ הם שרץ, ונשותיהם שקץ. ועל בנותיהם נאמר, (דברים כז) ארור שכב עם כל בהמה.

ומיתתם מיתה בגלוי, ואין מיתה אלא עני, ומיתת העני שלהם לא תהיה בכסוי, כמו עופות שדומים לבעלי מצוות, אלא בגלוי, לעיני העם, שעני חשוב במת. ויש עני בכסוי מעיני בני אדם. ויש עניות לעיני כל, כזריקת דם בהמה, וזריקתה לעיני כל, ששופכים דם לפני הכל. כך העניים שדמם נשפך בפניהם לעיני בני אדם ונעשים לירקים כמו מתים.

ואם חוזרים בתשובה ולא פותחים פיהם להטיח דברים כלפי מעלה, ומיתתם בסתימת פה, כמו בהמה שהיא מתה ואין לה קול ודבור. ובודאי כך הוא יאמר: אין לי פה להשיב, ולא מצח להרים ראש. ויתודה, ומיחד את הקדוש ברוך הוא בכל יום להיות מיתתו באחד. כמו שחיסת בהמה בשתיים עשרה בדיקות ספין, ובספין שהוא אח"ד.

ומברך ומקדש את הקדוש ברוך הוא בכל יום בברכו ובקדשה, ובכל אכילה ושתייה שלו. כמו שמברך הפה: ברוך אתה - הרי ברכה. אשר קדשנו - הרי קדשה. כשהרוח מברכת את הקדוש ברוך הוא בכל יום בברוך, ומקדשת אותו בקדשתו ומיחדת אותו ביחוד שהיא שכינתו, הקדוש ברוך הוא יורד על אותה רוח בכמה מחנות.

אליהו, ודאי אדם שמברך ומקדש ומיחד את הגבירה, כמה מחנות של הגבירה עולים עמו, ומחנות המלך יורדים אליו. וכלם כדי לשמרו, ולהודיעה לאותה רוח כמה חדושים ועמידות בחלומות בגבואה, וכמה סתרים, כמו שיעקב שנאמר בו, (בראשית כח) והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. ועל מחנות המלך והגבירה נאמר (שם לב) ויקרא שם המקום ההוא מחנים. אבל המלך והגבירה לא יורדים לשם.

אמר אליהו, רועה הנאמן, כך זה ודאי, אבל משום שבכל מצוה ומצוה היתה השתדלות שלף ליחד את הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלמעלה ולמטה, כך הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל מחנותיו מעלה ומטה מתמידים עם רוחם בכל מצוה ומצוה, כבן המלך שהאב והאם אוהבים אותו ומנשקים אותו, ומחביבות שלו אינם מאמינים למחנותיהם, אלא הם בגופם שומרים אותו.

משום שאותה הרוח שלף היא מצד העמוד האמצעי, שהוא ו' כולל אב ואם, שהם י"ה. הנפש שלף, בת יחידה, מצד האות ה', השכינה התחתונה לא זזה ממך. וכמו שאבא ואמא שומרים את הבן, כך שומרים את הבת במחנות עליונים, שהם מחנים. ובמחשבה העליונה עולים לרוחך, כמו שבארוה, ישראל עלה במחשבה. יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ומתי רוחך עלתה במחשבה? כשהיא שלמה, ונאמר בה (תהלים קג) כל הנשמה תהלל יה. ובנפש שהיא ה'.

ברוח ה' נאמר, כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. והם רוח ה', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה וגו'. שלם בארבע אותיות, עלה במחשבה, ועלת העלות מעטרו בכתר. בכל הכבוד הזה רוחך עולה ויורדת כל לילה, וכל הדברים שהתגלו (לך בחסד, ועליהם נאמר ואתם וכי) על כתר (דברים ד) ואתם הדבקים בה'. אתם, ולא אמות עובדי כוכבים ומזלות. ומשום זה, (שמות כב) זבח לאלהים יחרם. אלהים אחרים. בלתי לה' לבדו.

אשרי העם הקדוש שנקראו צאן של הקדוש ברוך הוא, להקריב את עצמם קרבות לפניו, כמו שנאמר (תהלים מד) כי עליך הרגנו כל היום נחשבתנו כצאן טבחה. ומקריבים את עצמם כמו צאן, בתענית. שמעוט החלב והדם שבתענית חשוב יותר מקרבן בהמות, שהיה מתמעט הדם והחלב וכל אותם אמורים ופזרים שנאכלים כל הלילה.

אשריהם (וישראל) שמקריבים את רוחם קרבות לפני ה', ובכל לילה ולילה שרוחם היא העולה אליו, אם מעלה אותה בתורה ומצוה, בתורה שהיא עשר אמירות, שנתנו מהאבות י' שבועות דברות, מאותיות ה"ה. (בוי, בששה) בשש חמשי תורה בספר בראשית. חמשה הם שנקראו חמשה חמשי תורה. ששי נקרא ספר בראשית. ובמחשבה שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שנאמר בו ישראל עלה במחשבה.

ולאִיזָה מְקוֹם עוֹלָה? לְכַתֵּר שְׁשָׁם עַלֹת הָעֹלֹת, מִפְּלֹא וּמִכֶּסֶה.

אֲשֶׁרִי מִי שְׁמַעְלָהוּ בְּמִצְוָה, שֶׁהִיא מִצְוַת תְּפִלִּין, שֶׁבָּהֶן אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת, שֶׁבָּהֶן שֵׁם יְהוָה י" - קִדְּשׁ לִי. ה' - וְהָיָה כִּי יִבְיָאֵד. ו' - שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. ה' - וְהָיָה אִם שָׁמוּעַ. בְּמַחֲשָׁבָה. לְקַשֵּׁר אוֹתָהּ בִּיד, שֶׁהִשְׁכִּינָה הִיא י"ה וּכְלוּלָה מִמַּעֲשֶׂה שֶׁהִיא ה'. וְדַבּוֹר שֶׁהִיא בִּינָה כְּלוּלָה ו' סְפִירוֹת. וּבְמַחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא יו"ד ה"א וְאִיו ה"א, יְהוָה י"ה. י"ד אוֹתִיּוֹת, כְּחֻשְׁבוֹן יָד. וְנִרְמְזוּ בְּאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת, וּבֵית הַתְּפִלִּין א', וְשִׁתִּי רְצוּעוֹת הָרֹאשׁ - שְׁבַע. שְׁשָׁנִי שִׁנִּי"ו תִּשְׁעָה, וְקִשֵּׁר הָרְצוּעָה עֶשֶׂר. וְאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת הֵיךְ - הָרִי י"ד, יָד הַשְׁכִּינָה, יָד יְהוָה ה'.

בְּשִׁבְלָה נֶאֱמַר, (שם לא) בִּידָד אֶפְקִיד רוּחִי וְגו'. הָרוּחַ נִפְקָדָה לִיהוָה ה', וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרֵד אֵלָיו לְקַבְּלוֹ לְשִׁכְנָה, וְשׁוֹמְרִים אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנָתוֹ. וּמִי גוֹרֵם אֵת זֶה? מִי שֶׁבָּכַל מִצְוָה וּמִצְוָה מַעֲלָה שְׁכִינָה אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְשִׁבְעִים תְּבוֹת שֶׁל יַעֲקֹב ה' בְּיוֹם צָרָה, וּבְמָה הִיא צוּנַחַת? אֵלָּא וְדַאי בְּיִשְׂרָאֵל יֵשׁ בְּעַלִּי תוֹרָה, מִלְּאֲכִים, מִצַּד שֶׁל אֵילַת הַשֹּׁחַר, שֶׁהִיא שְׁכִינָה. וְשִׁתִּי דְרָגוֹת הֵן - בִּקְרָה וְשֹׁחַר, וְעַלִּיהֶן נֶאֱמַר (תְּהִלִּים טו) נַעֲמֹת בִּימִינָךְ נָצַח. בִּקְרָה שֶׁל אֲבִרָהֶם, שֶׁהוּא חֲסִיד, זֶה עוֹלָה יוֹתֵר בְּיוֹם הַגָּאֻלָּה, אֲבָל הַשֹּׁחַר מִקְדָּים לְיוֹם הַגָּאֻלָּה, וּמִיָּהוּ? נָצַח, שֶׁשְׁכִינָה מַצִּידוֹ נִקְרָאת אֵילַת הַשֹּׁחַר.

וּמִשׁוּם כֵּךְ, ל"מ נָצַח, שֵׁם נִצְחִי, שֵׁם ל"מ, שֶׁהֵם שְׁבַעִים הַקּוֹלוֹת שֶׁצּוּנַחַת אֵילַת הַשֹּׁחַר עַל בְּנֵיהָ, שֶׁהַתְּחִיבָה עֲלֵיהֶם הַקְדָּרוֹת בְּגִלּוֹת, שֶׁחֲרוּת הַשֹּׁחַר בְּשְׁבַעִים הַשָּׁנִים הָאֲחֵרוֹנוֹת. (בְּשְׁבַעִים) בָּאוּתוֹ זְמַן יִתְקַים בְּיִשְׂרָאֵל, (יִשְׁעִיָּה כו) כְּמוֹ הָרָה תִּקְרִיב לִלְדֹת תַּחֲלִיל תִּזְעַק בְּחִבְלֶיהָ כֹּן הֵינּוּ מִפְּנֵיָהּ ה'. וְעַל כֵּן נִקְרָא לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ:

וּבָהֶם הָאֵילַת מִכְנִיסָה רֹאשָׁה בֵּין בְּרָפִיָּה. הָרֹאשׁ הוּא צָדִיק יְסוּד עוֹלָם. בֵּין בְּרָפִיָּה שֶׁהֵם נָצַח וְהוּד. וְנִשְׁבַּע לָהּ בּוֹ לְפָדוֹת אֶת בְּנֵיהָ בְּבִקְרָה, שֶׁהִיא אֲרִיָּה, בִּקְרָה יָמִין שֶׁל אֲבִרָהֶם, מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד שְׁיוּצָא מִיְּהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בְּרֵאשִׁית מו) גּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה. וּמִשׁוּם זֶה (רוֹת ג) חִי ה' שְׁכָבִי עַד הַבֹּקֶר.

וּבָהּ (יִשְׁעִיָּה סג) מוֹלִיד לִימִין מִשָּׁה זָרוֹעַ תִּפְאָרְתוֹ בּוֹקֵעַ מִים וְגו'. מִשׁוּם שֶׁתִּפְאָרְתָהּ הִיא דְרָגַת מִשָּׁה, הַגּוֹף, וְחִסְדֵּי זָרוֹעוֹ, וּמִשָּׁה נִקְשָׁר בְּעִיב שֶׁהוּא חִסֵּד, דְּרָגַתוֹ שֶׁל אֲבִרָהֶם. שְׁכָב עוֹלָה בְּחֻשְׁבוֹן ח"י - וו"ו מִן וַיִּסַּע וַיָּבֵא וַיֵּט, שְׁלֹשֶׁת עֲנָפֵי הָאֲבוֹת. ש, שְׁנִקְשָׁרָה בְּשִׁי שֶׁל מִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יִחִזְקֵאל א) וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעֶתָם וּפְנֵי שׂוֹר מִחֲשָׁמָל וְגו', וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעֶתָם. מ"ה מִן מִשָּׁה, וְדַמּוּת פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אֲדָם.

בְּזָרוֹעַ שְׁמָאֵל נֶאֱמַר שְׁמָאֵל דּוּחָה, וְיָמִין מְקַרְבָּת. שְׁאֵף עַל גִּב שֶׁהַקְדָּים בְּתִשְׁרִי, שֶׁבְּאַרְוֶה בּוֹ בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה, בְּתִשְׁרִי עֲתִידִים לְהִגָּאֵל - תִּהְיֶה דּוּחָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יָמוּת מְשִׁיחַ בֶּן אֶפְרַיִם. דּוּחָה מִתְשַׁרֵּי שֶׁהִיא שְׁמָאֵל, עַד שִׁיקְרָב יָמִין, פֶּסַח זָרוֹעַ יָמִין. לְקַיִם בָּהּ (מִיכָה ז) כִּימִי צִאֲתָךְ מֵאַרְץ מִצְרַיִם אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת, וְזֶהוּ בְּנִיסָן וּבְנִיסָן עֲתִידִין לְהִגָּאֵל, לְקַיִם בָּהֶם (יִשְׁעִיָּה נד) וּבְחִסְדֵּי עוֹלָם רַחֲמֵיךָ אֶמַר גְּאֻלָּתְךָ ה'.

וְאַחַר כֵּךְ כָּלֵם נוֹטְלִים מִגְּבוּרָה, שֶׁמִּמָּנָה מְשִׁיחַ בֶּן אֶפְרַיִם, לְטַל נִקְמָה מִשׁוֹנְאָיו. שְׁכָב צָרִיךְ לְנִקּוֹת אֶת הַתְּבוּאָה, שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל, בְּיָמִין, וְאַחַר כֵּךְ לְשַׁרְף אֶת הַקֶּשׁ בְּשְׁמָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (עוֹבַדִּיָּה א) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לִהְיֶה וּבֵית עֶשָׂו לֶקֶשׁ וְדִלְקוֹ בָּהֶם וְאֶכְלוּם. וְכֵּן הַתְּבוּאָה זֶהוּ הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, בּוֹ (בְּרֵאשִׁית כה) וְאֶסָּף (אֶל עַמִּי). לְאִיזָה מְקוֹם? לְבֵית, זֶה הַשְׁכִּינָה.

אֲבָל בְּדְרָגַת מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף הוּא רֹמֵז, (בְּמִדְבָּר כה) עֲתָה יִלְחֲכוּ הַקֹּהֵל אֶת כָּל סִבִּיבֵינוּ כְּלַחֵף הַשׂוֹר אֶת יָרֵךְ הַשֹּׁדָה. שְׁעַלִּיהֶם נֶאֱמַר (תְּהִלִּים צא) בִּפְרֹחַ רִשְׁעִים כְּמוֹ עֶשֶׂב וְגו'. מִפְּסַח וְעַד תִּשְׁרִי תִּהְיֶה הַגָּאֻלָּה, שֶׁהוּא עַד. וּמִשָּׁם וְאֵילָף תִּהְיֶה הַשְׁמָדָתָם, לְהַשְׁמָדָם (גְּאֻלָּה) עַדִּי עַד. (וְלֹא עַד כְּכֹל, אֲזָלָה עַד שְׁפּוּגִיעַ לְעַד. מִשָּׁם וְאֵילָף לְהַשְׁמָדָם עַדִּי עַד) כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְתִשְׁרִי, שֶׁהוּא שׂוֹר, בּוֹ כְּלַחֵף הַשׂוֹר.

וּסְמִיכָתָם (שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְהַנְּטִיָּה שֶׁלָּהֶם בְּיָמִין) שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּיָמִין, שֶׁהוּא אֲרִיָּה. אֲבָל הַקִּימָה שֶׁלָּהֶם בְּגוֹף הָאֵילָן. וְזֶהוּ כָּל הַכּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּבְרוּךְ, צָדִיק. שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּיוֹסֵף הַצָּדִיק, (בְּרֵאשִׁית לו) וְהָיָה תִּסְבִּינָה אֲלֻמִּתִּיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוִין לְאַלְמָתִי. וְזֶהוּ (רוֹת ג) חִי ה' שְׁכָבִי עַד הַבֹּקֶר. וְכָל הַזֹּקֵף זֹקֵף בְּשָׁם - דְּרָגַת מִשָּׁה רַבְּנוֹ לְמַעַלָּה. (וּבְמִשָּׁה) וּמִשָּׁה לְמַטָּה, בּוֹ יָקוּמוּ כָּל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ אִיבָרִים שֶׁל הַגּוֹף, שֶׁבּוֹ כָּלֵם זְקוּפִים בְּעֵמִידָה. וּבָזֶה הוּא כָּל הַזֹּקֵף זֹקֵף בְּשָׁם, מִשׁוּם שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (שְׁמוֹת לג) וְאֵדְעָךְ בְּשָׁם.

יְהִי מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, שֶׁהוּא אֲרִיָּה, מִיָּמִינוֹ, וּמְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף, שֶׁהוּא שׂוֹר, מִיָּמִין אֲבִרָהֶם, מִשְׁמָאֵל יִצְחָק, וְהוּא הַנֶּשֶׁר בְּאֲמֻצָּע. הַשְׁלֵשֶׁת שֶׁלָּהֶם מִצַּד שֶׁל יַעֲקֹב. שִׁי שֶׁל מִשָּׁה, קִדְּשָׁה לָךְ יִשְׁלֹשׁוּ. מִצַּד שֶׁל אֲרִיָּה שְׁלֹשֶׁת פְּנֵי הָאֲבוֹת נִקְרָאוּ אֲרִיּוֹת. בִּקְרָה. מִצַּד שֶׁל שְׁמָאֵל נִקְרָאוּ פְּרִים מְנַגְחִים. וּמִצַּד הָאֲמֻצָּע נִקְרָאוּ נֶשֶׁרִים, וְעַלִּיהֶם נֶאֱמַר (שְׁמוֹת יט) וְאֶשָּׂא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נֶשֶׁרִים וְאֶבֵּא אֶתְכֶם אֵלַי. הָרִי הֵם ט'. עֲשִׁירִי וּרְבִיעִי אֲדָם (מִה שְׁמוֹ) שֶׁל מִשָּׁה שְׂרוּכָב עַל שְׁלֹשׁ חִיּוֹת.

וְנֶאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל, (בְּרֵאשִׁית א) וַיִּרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם - הַמִּמָּנִים עַל הַיָּם בְּצַד שֶׁל הַנְּחָשׁ, שֶׁהִיא שְׂרָה שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁהַתְּפִשֵּׁט בְּגִלּוֹת הָאֲחֵרוֹנָה מִיָּם עַד יָם. וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם - עַרְבּוּבָה רָעָה. עַמְלָקִים, נְפִלִים,

תעֲרֹבֶת שֶׁל כָּל הָאֻמוֹת בְּכָל צֶד בְּגִלּוֹת הָאֲחֵרוֹנָה, בֵּין בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּיִשְׁמַעְאֵל, בֵּין בְּעֵשׂוֹ. וּבִבְהֶמָה - אֵלוּ בְּנֵי עֵשׂוֹ שֶׁשְּׁלֹטוֹנָם בְּכָל הָאָרֶץ.

וַיִּתְקַּים בְּמִשְׁיָח, (תהלים עב) וַיֵּרֶד מִיָּם עַל יָם וּמִנְהָר עַד אֶפְסֵי אֶרֶץ. וְכָךְ בִּשְׁנֵי מִשְׁיָחִים, וְכָךְ בְּיִשְׂרָאֵל, וְהַכֹּל בְּזִכּוֹת מִיָּה (שְׁמוֹ) שֶׁל מֹשֶׁה. וַיִּבְיֵאוּ נֶס שֶׁל מִשְׁיָח בֶּן דָּוִד מִיְּהוּדָה - אֲרִיָּה רָשׁוֹם עָלָיו, וְנֶס שֶׁל מִשְׁיָח בֶּן יוֹסֵף - שׁוֹר רָשׁוֹם עָלָיו. וְנֶס שֶׁל שִׁילָה - אֲרִיָּה לִימִין, שׁוֹר לְשִׁמְאֵל, וְנֶסֶךְ בְּאֶמְצַע, וְאָדָם עַל כָּלָם. וְאַרְבַּע פָּנִים לְכָל אֶחָד, אֲרַבְּעָה שְׁבָטִים שֶׁל שְׁלֹשׁ חַיִּוֹת - שְׁנֵים עָשָׂר. וְלָאָדָם שֶׁהוּא מֵה שְׁמוֹ, בְּנֵי מֹשֶׁה, שֶׁבָּאוּתוֹ זְמַן יִתְקַים בְּמֹשֶׁה (במדבר יד) וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוֹם מִמֶּנּוּ. בָּאוּתוֹ זְמַן, (קהלת ג) מִיָּה שִׁיָּהָה הִי וְהָיָה שִׁיָּהָה, וְאֶשֶׁר לִהְיוֹת כְּבֹר הָיָה.

וְהָאֱלֹהִים יִבְקֹשׁ אֶת נֶרְדֵּף - יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יחזקאל לד) וְאֵתָן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי אָדָם אֲתֶם, הֵיוּ נֶרְדִּפִּים לִפְנֵי הָעָרֶב רַב, זָאֲבִים רָעִים, הָרִי בְּנִימִין זָאֵב יִטְרֹף אֲלֵיהֶם, שְׁטוּרָף אוֹתָם, וַיִּתְקַים בָּאוּתוֹ זְמַן - בְּבִקְרָא יֹאכֵל עֵד, שֶׁהֵינּוּ עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה, וְזֶה בִּקְרָא שֶׁל אֲבָרָהָם. (בראשית מט) וְלָעָרֶב יִחַלֵּק שְׁלָל - זֶה עָרֶב שֶׁל יִצְחָק, שֶׁשֵּׁם שְׁנֵי מִשְׁיָחִים. בְּאֶחָד יֹאכֵל (הַמָּמוֹן) הַמָּמֶנָה שֶׁל אֻמוֹת הָעוֹלָם, וּבְאֶחָד יִחַלֵּק לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל.

יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם אֵילָת, נֶרְדִּפִּים לִפְנֵי הַרְשָׁעִים אֲרִיֹּת, וַיִּתְעוּרֹר נִפְתָּלִי, שֶׁהוּא אֵילָה שֶׁלַּחַה הִנְתָּן אֲמָרִי שִׁפְרָ. וַיִּתְעוּרֹר בְּיָמִין, שֶׁהוּא אֲרִיָּה, מִשְׁיָח בֶּן דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ גּוֹר אֲרִיָּה וַיְהוּדָה מִטְרָף בְּנֵי עֲלִית. וַיִּחַזֵּק (וַיִּחַזֵּר) עַל אֻמוֹת הָעוֹלָם, כָּרַע שָׁכַב עֲלֵיהֶם לְטֹרֵף אוֹתָם, מִי יִקְיָמֵנוּ. בָּאוּתוֹ זְמַן נִרְאָה מִי הוּא אֵלּוּה אַחֵר שִׁיקִּים אוֹתוֹ מִלְטָרֵף עֲלֵיהֶם אוֹ אִמָּה וְלִשׁוֹן.

וַיִּשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ כְּיוֹנָה, נֶרְדִּפִּים לִפְנֵי נֶשֶׁךְ מִצַּד שֶׁל הָעוֹפּוֹת שֶׁל אֻמוֹת הָעוֹלָם. בָּאוּתוֹ זְמַן וַיִּתְעוּרֹר נֶשֶׁךְ וַיִּפְרֹשׁ כְּנָפָיו עַל עֲרֻבֵי הָאֻמוֹת, וַעֲשׂוֹ וַיִּשְׁמַעְאֵל, שֶׁהֵם עֲמֻלָּקִים, וְעֲרֻבֵי הָרָעָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְטוּרָף אוֹתָם שֶׁלֹּא יִשְׁאָר אֶחָד מֵהֶם, לָקִים מֵה שֶׁנֶּאֱמַר בְּיִשְׂרָאֵל, (דברים לב) ה' בָּדָד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכַר.

מִשֵּׁם וְאֵילָךְ אֵין מְקַבְּלִים גָּרִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרִיָּה בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, אֵין מְקַבְּלִים גָּרִים לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה. וְאֻמוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם שִׁישְׁאָרוּ, וַעֲזָרָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חִיָּה שֶׁל אָדָם לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם, לָקִים בָּהֶם (ישעיה ס) כִּי הִגּוֹי וְהַמְּמַלְכָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹדוּךָ יֵאֱבֹדוּ. לָקִים בְּיִשְׂרָאֵל, (בראשית א) וַיִּרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם וְגו'. (שם ט) וּמוֹרָאֲכֶם וְחִתְּכֶם וְגו'.

וּמִצַּד שֶׁל תְּבוּאוֹת חֲמֹשֶׁה מִיָּנִי לָחֶם, שְׁבוּרִים מִכָּלָם, וְהֵם: חֹטֶה, וּשְׁעוּרָה, וְכֹסֶמֶת, וְשִׁבְלֵת שׁוּעַל, וְשִׁיפּוֹן. הַמִּשְׁכֵּל אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ירמיה כ) קִדָּשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאוֹתָהּ, בָּה'. כְּשִׁינְאוֹ מִהַגְלוֹת, כֹּךְ וְהָיוּ שְׁבוּרִים, עַד שִׁיִּתְבַּרֵּר אֲכָל מִתּוֹךְ פְּסָלָת, שֶׁהֵינּוּ קֶשׁ, עָרֶב רַב, עַד שִׁיִּתְבַּרְרוּ וַיִּנְדְּעוּ יִשְׂרָאֵל בִּינְיָהֶם, כְּמוֹ בֶרֶךְ שֶׁנִּבְרָר מִתּוֹךְ מוֹץ וְתִבְרָן.

וְעַד שִׁיִּתְבַּרְרוּ מֵהֶם, י', שֶׁהִיא מַעֲשֵׂר, לֹא שׁוּרָה עַל ה', שֶׁהוּא לָחֶם שֶׁל חֲמֹשֶׁה מִיָּנִים, לָקִים אֶת הַשְּׁבוּעָה (שְׁמוֹת יז) כִּי יָד עַל כָּס יִיָּהּ. וּמִשׁוֹם כֹּךְ מוֹץ וְתִבְרָן אֵינוֹ מְחֻיָּב בְּמַעֲשֵׂר עַד שִׁיִּתְבַּרֵּר. אַחֵר שִׁיִּתְבַּרֵּר, מִתְכַּנְּסִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שֶׁאֵת הַחֹטָה, אַחֵר שֶׁנִּבְרָר קֶשׁ וְתִבְרָן, מְכַנְּסִים אוֹתָהּ לְאוֹצָר. כֹּךְ יִתְכַנְּסוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בֶּרֶךְ, לִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא בְּנוּיָה עַל הַר ה', שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וַיִּמֵּי יָקוֹם בְּמִקְוֹם קִדְּשׁוֹ נָקִי כַפִּים וְבֶרֶךְ לִבָּב. נָקִי כְּמוֹ בֶרֶךְ, שֶׁהִיא תְּבוּאָה כְּשֶׁנִּבְרָרָת מִתּוֹךְ פְּסָלָת. בָּאוּתוֹ זְמַן - נִשְׁקוּ בֶרֶךְ, כְּבִתְחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. בֶּרֶךְ תִּרְגֹּם בֶּן. בָּאוּתוֹ זְמַן שִׁיָּהָיו נָקִים כְּמוֹ בֶרֶךְ מִתּוֹךְ קֶשׁ וְתִבְרָן, שׁוּרָה שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם, וְקוֹרָא לָהֶם בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל.

וְכָךְ מִכָּל הָאֵילָנוֹת אֵין שְׁבוּר כְּכָפֹן. בְּנִטְעֵיתוֹ שְׁבוּר, בְּעֲנָבָיו שְׁבוּר, שֶׁהֵם כְּתוּשִׁים בֵּין הָרָגִלִים. וְכָךְ זִית, הַזִּיתִים שֶׁלָּה כְּתוּשִׁים. בְּגִלּוֹת נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לָחֶם, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים ט) גִּפְּן מִמְצָרִים תִּשְׁעֶה. וְכֵן בְּגִלּוֹת הַרְבִּיעִית, (ישעיה ה) כִּי כָרָם ה' צִבְאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְכֵמוֹ זֶה יִשְׂרָאֵל מְשׁוּלִים לְזִית, (ירמיה יא) זִית רָעֵנוּ וְכֹה פְרִי תֹאֵר. וּמִשׁוֹם כֹּךְ (תהלים קכח) אֶשְׁתַּךְ כִּגְפֹן פְּרִיָּה בְּיִרְכָתִי בֵּיתָךְ בְּנִידֵךְ כְּשִׁתְּלִי זִיתִים. סִמוּךְ זֶה לָזֶה, מִשׁוֹם שֶׁהֵם שְׁבוּרִים בְּגִלּוֹת.

וְאַחֵר שִׁיָּהָיו נָקִים מִתּוֹךְ פְּסָלָת, יִתְקַדְּשׁוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּזִין לְנֶשֶׁךְ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְזִיתִים לְהַדְלִיק מֵאוֹר גְּרוֹת לְמִנְחָה. וּמִי זֹכֶה לָזֶה? יֵין שֶׁלֹּא הִתְנַסֵּף לְכוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת. שְׁעָרֶב רַב הֵם יֵין שֶׁהִתְנַסֵּף לְכוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת, וּמֵהֶם מִשְׁמָדִים, מִיָּנִים, אֶפִּיקוֹרְסִים, מִשְׁמָדִים לְעִבְרוֹת שֶׁבְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָהּ.

וַיִּשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם, וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם. עַד שִׁיָּהָיו דְּרוֹכִים בֵּין רָגְלֵיהֶם, בְּגִלּוֹת הֵם לֹא נִבְרְרוּ מֵהֶם. וּבְשִׁבְלָם אֲמַר דָּוִד, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, (שם מט) לָמָּה אֵירָא בִימֵי רָע עוֹן עֲקָבִי יִסְבְּנִי. וְעֲלֵיהֶם אֲמַר שְׁלֹמֹה (שיר השירים א) צָאִי לָךְ בְּעֶקֶב־יִי הַצֹּאן. בְּעֶקֶב־יִי. שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר אֵל הַנֶּחֱשׁ הַקְדָּמוֹנִי שֶׁפָּתַח אֶת חֲנֹה, (בראשית ג) הוּא יִשׁוּפֶךְ רֹאשׁ וְאֵתָה תִּשׁוּפְנוּ עָקֵב. אַחֵר שִׁיָּנְאוּ מִן הַגְּלוֹת נִמְשָׁלִים לְתַפְחוֹתֵיהֶם וְלָכָל הָרִיחוֹת הַטּוֹבִים, כְּמוֹ שֶׁבִּיצִיָּאת מִצָּרִים, שְׁכָתוֹב בָּהּ (שיר השירים ח) תַּחַת הַתְּפוֹחַ עוֹרֶתֶיךָ.

הַמְצָחָה שְׁאֲחֵר זוֹ - לְהִבְיָא בְּכוּרִים, וְאַחֲרֶיהָ - לְהַתּוֹדוֹת עַל הַבְּכוּרִים, וְאַחֲרֶיהָ - לְהַתּוֹדוֹת עַל

המעשר. ובעלי המשנה מקשים על המעשר, שאם יהיה קדש לקיטתו, או אחר לקיטתו עשורו, כמו אתרוג, שגמר בו באילן, הלך אחר חנטה. יש מי שאומר אחר בשול הפרות. ואתרוג מקצתו דומה לאילן ומקצתו לתבואה, שהם זרעים, שגמר בהם שלאחר לקיטתו עשורו. שאילן אינו אלא עד אחר גמר בשולו.

ומשום כך תקנו המוציא ממקום שבשולו יפה, להוציא פת שרוף, אלא ממקום שהוא מטעם. וכך תבואה, אחר לקיטתו הוא כבשול פרות. וישיראל משולים לאילן ולתבואה, שגמר בהם (שמות כג) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך. וכך (דברים יח) ראשית גז צאנך תתן לו, שהם ישיראל, שגמר בהם (יחזקאל לד) ואתן צאני. וכך ישיראל, קדש (קדש ישיראל) ישיראל לה' ראשית תבואתה, לאחר לקיטתו מן הגלות - עשור. ונקראו קדש לה'.

וישיראל נקראו אילן גדול ותקוף ובו מזון לכל. בו תורה, שהיא מזון למעלה. בו תפלה, שהיא מזון למטה. ואכלו למלאכים אין מזון אלא בישיראל. שאם ישיראל לא יתעסקו בתורה, לא היה יורד להם מזון מצד של התורה שנמשלה לעץ. זהו שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. ולפרי, שהוא מצוה.

וכך התורה נמשלה למים, ואלה לאש, ולא היו יורדים מים מלמעלה, וחמה שהיא אש, לא היתה יורדת (מלמעלה) לבשל את פרות האילן, אלא בשביל ישיראל, ומשום זה נאמר בישיראל, (שיר ב) התאנה חנטה פניה. אלו בעלי מצוות. והפנים סמך נתנו ריח, כשפותחים בתשובה, ומיד נאמר בישיראל, קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך, מן הגלות.

ומשום זה באילן, שהוא עץ החיים, בתורה, באלו שמשתדלים בה הולכים אחר חנטה ומעשרים אותו, ששורה עליהם יו"ד, שהיא חכמה, א' מ"י, ובה מתכנסים ה"ה, שהם פרות האילן. ומהו האילן? ו. אכל שאר העם, אחר לקיטתו מן הגלות - עשורו, אותם צדיקים שגמר בהם (ויקרא כג) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר. הדר במעשיהם, שאחוזים בבעלי תורה ומצוות, ואחר לקיטתו הולכים לגביהם (ולגבי זרעים של תבואה). ואחר חנטה הולכים אליהם כאילן.

ומשום זה פרשה במסכת קדושין, בא להשיענו שאתרוג כנרק. מה נרק דרכו לגדל על כל מים ובשעת לקיטתו עשורו, אף אתרוג גם דרכו לגדל וכו' ומצד של החכמה, אין מים אלא תורה. ובמקום אחר למעלה, וזה ששינונו, אתרוג שנה לאילן בשלשה דרכים; הרי אתרוג אחוז שני צדדים, ואתרוג הוא דיוקן הלב שאחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה - הלב רואה. אחוז למטה - בדעת, כמו שבארנו, הלב יודע. דעת היא אילן, התורה הפרי שלו. העינים שהן המצוות שבהן - הלב רואה. (ע"כ רעיא מהימנא)

ואנשי קדש תהיו לי וגו'. רבי יהודה פתח, (איוב כח) והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה. אשריהם ישיראל שהקדוש ברוך הוא רוצה לכבדם יותר (בכבוד שלהם) מכל שאר בני העולם. בתחלה אמר להם, (שמות יט) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. לא זוהי האהבה הרבה מהם עד שקרא להם וגוי קדוש, שהוא יותר. לא זוהי האהבה מהם עד שקרא להם (דברים יד) כי עם קדוש אתה. לא זוהי האהבה מהם עד שקרא להם (שמות כב) ואנשי קדש תהיו לי, שהוא יותר מן הכל.

כתוב והחכמה מאין תמצא. התורה יצאה מחכמה, ממקום שנקרא קדש, והחכמה יצאה ממקום שנקרא קדש הקדשים. רבי יצחק אמר, וכן יובל נקרא קדש, שכתוב (ויקרא כה) יובל היא קדש תהיה לכם. וישיראל כלולים מהם. זהו שכתוב ואנשי קדש תהיו לי.

בתחלה קדוש, ועכשו קדש. מה בין זה לזה? אמר רבי יוסי, זה למעלה וזה למטה. וזה לא כך, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו. במקום זה נקרא קדוש, ולמעלה למעלה קדש.

רבי אבא היה הולך בדרך, והיו הולכים עמו רבי יוסי ורבי חייא. אמר רבי חייא, ואנשי קדש תהיו לי, מנין לנו? אמר לו, הרי רבי יוסי וכל החברים יפה אמרו, וכך זה. מנין לנו? שכתוב (ירמיה ב) קדש ישיראל לה' ראשית תבואתה. ראשית, ודאי חכמה נקראת ראשית, שכתוב (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה'.

ומשום שישיראל נקראו קדש (ישיראל) בשלמות הכל, כתוב (שמות כב) ובשר בשדה טרפה לא תאכלו, שהרי ישיראל, שהם שלמים על הכל, לא יונקים מצד הדין הקשה. לכלב תשלכו אותו, לכלב ודאי, שהוא הדין החצוף החזק על הכל. כיון שהדין הקשה שרוי עליו והטיל בו זמהמה, אסור להם לאותם שנקראים קדש. אלא לכלב תשלכו אותו ודאי, שהוא הדין החצוף, דין הקשה יותר מן הכל, שכתוב (ישעיה כו) והכלבים עזי נפשו.

בא וראה, כשנזכרה נבלה בתורה, כתוב בישיראל קדוש, ולא קדש. כאן כתוב ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו. ושם בנבלה כתוב (דברים יד) לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך

תתננה וגו', כי עם קדוש אתה. קדוש ולא קדש, שהרי נבלה מצד של ישראל נעשתה, שלא פוסל את זה אלא ישראל. ורבים הגונים יש בה בנבלה, כמו שבארנו.

אמר רבי שמעון, כתוב פאן ואנשי קדש תהיון לי, וכתוב שם, כי עם קדוש אתה לה' אלהיך. לה' אלהיך? לי הנה צריך להיות! אלא שם (פאן) למעלה למעלה, וכאן (ושם) השכינה. וכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו, ולא קדש. בכאן קדוש ולמעלה קדש. כתוב קדש ישראל לה' ראשית תבואתה, בה"א, כמו שבארנו. ועל כך אנשי קדש תהיון לי ודאי.

רבי יצחק היה יושב לפני רבי שמעון. אמר לו, הרי כתוב קדש ישראל לה'. בסוף הפסוק כתוב כל אכליו יאשמו, מה זה אומר? אמר לו רבי שמעון, יפה אמר, כל אכליו יאשמו - הינו שכתוב ואיש כי יאכל קדש בשגגה וכו'. וכתוב וכל זר לא יאכל קדש. ומשום שישאל נקראו קדש, כתוב כל אכליו יאשמו. בא רבי יצחק ונשק ידו ואמר, אם לא באתי לכאן אלא לשמע דבר זה - מספיק.

אמר לו, רבי, הרי שנינו שקדש יותר למעלה מקדוש. אם כך, הרי כתוב (ישעיה ו) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, וזו שלמות הכל! אמר לו, בא וראה, כשמתחברים כאחד, כלם נעשים בית אחד, והבית הזה נקרא קדש. הפלל של הכל קדוש, ומשום כך קדש. הוא כלל שהכל נכלל בו. וכשנכללת בישראל האמונה השלמה, הם נקראים קדש, הפלל של הכל, שכתוב קדש ישראל לה'. ומשום כך, ואנשי קדש תהיון לי.

לגיון אחד שאל את רבי אבא ואמר לו, לא כתוב ובשר בשדה טרפה לא תאכלו! אם כך, מהו שכתוב (תהלים קיא) טרף נתן ליראיו? טרף נתן לכלבים הנה צריך להיות! למה נתן ליראיו? אמר לו, ריקא, האם כתוב טרפה נתן ליראיו? טרף כתוב! ואם תאמר, טרף כמו טרפה, נתן ליראיו ודאי, שדבר זה לא נתנו להזהר בו אלא לאותם יראי שמו ויראים ממנו. משום זה דבר זה לא נתן לך, שהרי ידע שאינכם יראים ממנו ולא שומרים מצוותיו, ומשום דבר זה חמרה של התורה וצריך להזהר בה. נתן ליראיו, נתן ליראיו ודאי, ולא לאחרים. וכל חמרות התורה לא נתנם הקדוש ברוך הוא אלא לאותם יראי חטא, לאותם יראי מצוותיו ולא לך.

שנה רבי אלעזר, כתוב (קדש ישראל, וכתוב ואנשי וכו') ואנשי קדש תהיון לי. מה זה ואנשי, ואחריו קדש? אלא ואנשי קדש ודאי. ששנינו, לא יצאו ישראל לחרות אלא מצד היובל. אחר שיצאו לחרות, לקח אותם היובל הזה בכנפיו, ונקראו אנשים שלו. בנים שלו. וכתוב בו בויובל, (ויקרא כה) יובל היא קדש תהיה לך, קדש ודאי, לך ודאי. ומשום כך, ואנשי קדש תהיון לי, אנשי קדש ודאי, אנשים שלו ממש.

והקדוש ברוך הוא אמר את זה, ועל זה זכו ישראל להקרא אחים לקדוש-ברוך-הוא, שכתוב (תהלים קכב) למען אחי ורעי וגו'. אחר כך נקראו קדש ממש, שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. קדש ולא אנשי קדש. משום כך כל אכליו יאשמו, וכתוב (ויקרא כב) וכל זר לא יאכל קדש. (שם) ואיש כי יאכל קדש בשגגה.

שנינו, ישראל נקראו קדש, ומשום שהם קדש אסור לאדם לקרא לחברו בשם גנאי ולא לכנות שם לחברו, וענשו גדול, וכל שכן בדברים אחרים. שנינו, כתוב (תהלים לד) נצר לשונך מרע וגו'. מהו מרע? שבגלל לשון הרע מחלות יורדות לעולם.

אמר רבי יוסי, כל מי שקורא לחברו בשם שאין בו ומגנה אותו, נתפס במה שאין בו. שאמר רבי חניא אמר רבי חזקיה, כל מי שקורא לחברו רשע, מורידים אותו לגיהנם, ויורדים לו ללחיו, פרט לאותם חצופים של התורה שמתר לאדם לקרא להם רשע.

אותו איש שקלל את חברו, עבר רבי ייסא, אמר לו, כמו רשע עשית. בא לפני רבי יהודה. אמר לו, רשע לא אמרתי לו, אלא כרשע, שמראה דבריו כרשע, ולא אמרתי שהוא רשע. בא רבי יהודה ושאל למעשה לפני רבי אלעזר. אמר לו, ודאי שלא התחייב. מנין לנו? שכתוב (איכה ב) הנה ה' כאויב, ולא אויב. שאם לא כך, לא נשאר מישראל גזעים בעולם. כמו זה, (שם א) היתה פאלמנה, ולא אלמנה. פאלמנה שהלך בעלה לעבר הים ומחכה לו.

אמר רבי חניא, ומכאן משמע? משם משמע, שהוא עקר הכל, שכתוב (יחזקאל א) ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם. כמראה אדם, ולא מראה אדם. אמר רבי יצחק, כתוב תפוחי בצעי היצר וגו'. תפוחי, ולא תפוח. שגנניו, ובגננים אחוז הדבר. אמר רבי יהודה, אלו לא באת לכאן אלא לשמע הדברים הללו - די.

שנינו, כתוב (זכריה יב) והיה הנכשל בהם ביום ההוא פדוד. פדוד, ולא דוד. פדוד שאמר והנה בעניי הכינותי לבית ה'. וכתוב (תהלים פו) כי עני ואביון אני. והוא היה מלך על מלכים והיה קורא לעצמו כך. אמר רבי אבא, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא לא קרא להם פקדש, אלא קדש ממש, שכתוב קדש ישראל לה', ומשום כך כל אכליו יאשמו וגו'.

שנינו, אמר רבי יוסי, מה ראה הקדוש ברוך הוא לתת דינים לישראל אחר עשר האמירות? אלא כך שנינו, מצד הגבורה נתנה תורה לישראל, משום כך צריך לתת שלום ביניהם כדי שהתורה תהיה שמונה מכל צדדיה. שאמר רבי אבא אמר רבי יצחק, אין העולם מתקיים אלא על דין, שאלמלא הדין לא יעמד, ומשום כך העולם נברא בדין והתקיים.

שנינו, רבי אבא, כתוב (ירמיה כא) דינו לבקר משפט. וכי לבקר ולא בכל היום? אלא לבקר, טרם שיאכלו הדינים ולא ישתו, שכל מי שדן דין אחר שאכל ושתה, אינו דין אמת, שכתוב (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם. מה זה על הדם? אזהרה לדינים שלא יאכלו עד שדינים דין. שכל מי שדן דין אחר שאכל ושתה, כאלו חיב את דם חברו לאחר, שהרי דמו ממש נתן לאחר. זה בממונו, כל שכן בדיני נפשות שצריכים הדינים להשמר שלא לדון דין אלא קדם שאכלו ושתו, ועל זה כתוב דינו לבקר משפט, וכתוב (ירמיה ט) אני ה' עשה חסד ומשפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם ה'.

שנינו, אמר רבי יהודה, מי שמשקר בדין, משקר בתקוני המלך. מהם תקוני המלך? אותם שנאמר, שכתוב עשה חסד ומשפט וצדקה בארץ. וכתוב כי באלה חפצתי נאם ה'. והכל תלוי זה בזה (והלא בזה תלוי). רבי יוסי אמר, אלה הם תקוני הכסף, שכתוב (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך. וכתוב (ישעיה טז) והוכן בחדר כסא.

ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו וגו'. מה זה תשמרו? תשמרו היה צריך להיות! אלא תשמרו ודאי. מה זה אשר אמרתי אליכם? כלומר שהזהרתכם על מאמר עבודתי. תשמרו, שלא יגיע אליכם שום רע. תשמרו מאותה שמירה ונטייה שלי בלבד. ושם אלהים אחרים לא תזכירו - לא תזכירו כמו שבארנו. דבר אחר ושם אלהים לא תזכירו - כלומר לא תסבבו, שתפלו בין העמים בארץ אחרת, ויקים בכם מה שכתוב (דברים כח) ועבדת שם אלהים אחרים וגו'.

דבר אחר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו - רבי יהודה פתח, (תהלים פא) שמע עמי ואעידה בך וגו', לא יהיה בך אל זר וגו'. אנכי ה' אלהיך המעלה מארץ מצרים וגו'. הפסוקים הללו אמרם דוד ברוח הקדש, ויש להתבונן בהם. שמע עמי - בכמה מקומות הזהירה התורה את האדם, בכמה מקומות מזהיר הקדוש ברוך הוא את האדם, והכל לתועלת האדם כדי שישמר את מצוות התורה. שכל מי שישמר את מצוות התורה ומשתדל בה, כמי שמשתדל בשם הקדוש.

שנינו, כל התורה היא שמו של הקדוש ברוך הוא, ומי שמשתדל בה כמי שמשתדל בשם הקדוש, משום שכל התורה היא שם קדוש אחד, שם עליון, שם שכולל את כל השמות, ומי שגורע ממנה אות אחת כאלו עשה פגם בשם הקדוש. שנינו, ושם אלהים אחרים לא תזכירו - לא תוסיף על התורה ולא תגרע ממנה. רבי חייא אמר, ושם אלהים אחרים - זה מי שמתעסק בספרים אחרים שאינם מצד התורה. לא ישמע על פיד - שאסור אפלו להזכירם וללמוד מהם טעם, כל שכן על התורה.

רבי יהודה שונה כך, מה הטעם כתוב ושם אלהים אחרים, וסומך לו את חג המצות תשמרו? אלא מי שמי שלא שומר את זה, כמי שלא שומר את אמונת הקדוש ברוך הוא. מה הטעם? משום שבו הדבר אחר. אמר רבי יצחק, וכן בכל שאר החגים והזמנים, שהרי כלם אחוזים בשם הקדוש העליון. ועל זה שנינו, מה שכתוב שלש פעמים בשנה, משום שבהם תלויה האמונה.

יראה כל זכור, למה כל זכור? אמר רבי אלעזר, כל זכור ממש, משום שנוטלים ברכה מהמעין של הנחל. מכאן שנינו, כל בן ישראל שגמול, צריך להראות לפני המלך הקדוש, משום שנוטל ברכה ממבוע הנחל. זהו שכתוב בברכת ה' אלהיך אשר נתן לך. וכתוב אל פני האדון ה', כמו שבארנו, שמשם מריקים ברכות ונוטלים ברכה. אשרי חלקם של ישראל מכל שאר העמים.

פעם אחת עלו ישראל לחג את החג, והתעברו עובדי עבודת כוכבים ומזלות עמם, ואותה שנה לא נמצאה ברכה בעולם. באו ושאלו את רב המנונא סבא. אמר להם, ראיתם בתחלה סימן לזה? אמרו לו, ראינו סימן, ששששששש כל הדרכים היו סתומים ממים, וענן וחשכה נמצאו, שלא יכלו ללכת כל אותם שעלו לשם. ועוד, בשעה שנקנסנו להראות, פני השמים נחשכו ורגזו. (נחרד ויראה) אמר להם, ודאי או שיש בכם אנשים לא נמולים, או עובדי עבודת כוכבים ומזלות עלו עמכם, שהרי לא התברכו באותה שעה, פרט לאותם ישראלים שגמולו, ובאות הקדושה היו מסתכלים הקדוש ברוך הוא ומברך אותם.

לשנה האחרת עלו, ועלו אותם עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהתעברו עמם כשהיו אוכלים קרבנות והיו שמיים. וראו את אותם עובדי עבודת כוכבים ומזלות שדפוסם בקשריהם לקשר הכתל. השגיחו בהם שכלם מברכים והם לא ברכו. באו ואמרו את הדבר לבית הדין. באו ושאלו אותם. אמרו, זה שאכלתם, החלק שלכם איזה קרבו היה? לא היה בידם. בדקו ומצאו שהם עובדי עבודת כוכבים ומזלות והרגו אותם. אמרו, ברוך הרחמן שהציל את עמו, שודאי אין ברכה שרויה אלא רק בישראל, הגרע הקדוש, בני האמונה, בני האמת. ואותה השנה נמצאה ברכה בעולם בשלמות. פתחו ואמרו, (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך וגו'.



רבי חייא אמר, בזכות ישראל מהולים, נכנעים שונאיהם תחתיהם ויורשים נחלתם. בא וראה מה פתוב, יראה כל זכור. וכתוב אחריו, כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך. שהקדוש ברוך הוא עוקר דברים ממקומם ומושיב דברים למקומם, ומשום כך, (שמות לד) יראה כל זכור את פני האדון ה'. רבי יהודה אמר, האדון, כמו שכתוב (ישעיה ו) הנה האדון ה' צבאות מסעף פארה וגו', ויצא חטר וגו'. והכל אחד, מעקר דברים ומושיב דברים. רבי יצחק אמר, יש אדון ויש אדון, והכל באחד תלוי.

רבי יהודה אמר, אדני - אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, הקדוש ברוך הוא נקרא, ואותו שנקרא כמו שהוא פתוב, ומיהו? רבי יוסי אמר, מראת אלהים. מראת פתוב. ומהו מראת? שלמות הכל - יו"ד ה"א וא"ו ה"א. (מראת הוא א' כו') מראת למה הוא אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד? זה נקרא ככתבו, וזה לא נקרא ככתבו, ומשום כך בזה נקרא, ועל כך מראת אלהים פתוב.

רבי יהודה אמר, לפעמים עליונים שנקראו בשם תחתונים, ולפעמים תחתונים נקראים בשם העליונים. האדון ה' - בשם עליון הוא אדני, והרי בארנו הדברים. ובגוונים רבים נתפרשו הדברים, והכל אחד. ברוך הרחמן וברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים.

הנה אנכי שלח מלאך לפניך וגו'. רבי יצחק פתח, (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו וגו'. אמרה כנסת ישראל, ישקני מנשיקות פיהו. מה הטעם ישקני? לאהבני היה צריך להיות! למה ישקני? אלא כך שנינו, מה נשיקות של דבקות של רוח ברוח, שבגלל כך נשיקה בפה, שהרי הפה הוא המוציא והמקור של הרוח, ולכן נשיקות בפה בחביבות, ודבקים רוח ברוח, שלא נפרדים זה מזה.

ולכן מי שמוציא נשמתו בנשיקה, נדבק ברוח אחרת, ברוח שלא נפרדת ממנו. והינו נקרא נשיקה. ועל זה אמרה כנסת ישראל ישקני מנשיקות פיהו, להדביק רוח ברוח, שלא יפרד זה מזה.

פי טובים דדיך מנין. מה עושה כאן יין? והרי פתוב (ישעיה כח) וגם אלה ביין שגו וגו', וכתוב (ויקרא ו) יין ושכר אל תשת אתה ובניך. מה הטעם כאן יין? רבי חייא אמר, מיינה של תורה. רבי חזקיה אמר, זה שכתוב (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש. ועל זה פתוב פי טובים דדיך מנין, לחדות הלב. מנין - שמשמחני יותר מהכל.

רבי יהודה אמר, פתוב (בראשית כט) וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך. למה בכה? אלא בדבקות הרוח בה לא כל הלב לסבל, ובכה. ואם תאמר, הרי פתוב וישקוהו ויבכו? שנינו, למה נקוד על וישקוהו? אלא שלא נדבקה בו רוח כלל, ועל זה פתוב ונעתרות נשיקות שונא. מה זה (משלי כז) ונעתרות נשיקות שונא? אלא מי שנושק בחביבות, מדביק רוחו ברוחו בדבקות החביבות, ומי שלא נושק בחביבות, זה לא בדבקות, אלא ונעתרות. מה זה נעתרות? גסות, שלא דבקה רוחו באותה נשיקה ולא נדבק בו כלל. ומשום כך פתוב, ישקוהו מנשיקות פיהו, שהיא דבקות רוח ברוח.

שנינו, כל זמן שהקדוש ברוך הוא הולך עם ישראל, כביכול נדבקות רוח ברוח, ועל זה פתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה, בכל אותם גוני הדבקות, ולא נפרדים זה מזה. בשעה שגאמר הנה אנכי שלח מלאך לפניך, ידע משה שזה פרישה. אמר, (שמות לג) אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה.

רבי אבא אמר, מה פתוב למעלה מזה? (שם לד) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו. מה זה אומר? אלא שלא לערב דבר תחתון בעליון, שלא נק הצד החיצון מהצד הפנימי. מה בין זה לזה? זה שבחוץ מצד הטמא, וזה שלפנים בצד הקדש. מי היא אמו? זו כנסת ישראל שנקראת אם. בחלב אמו - שלא יונק מצד זה מי שלא צריך. וכאן פתוב, הנה אנכי שלח מלאך לפניך. אמר משה, הרי קבלתי בטחון ממך שלא תפרד מעמנו, ודאי אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה. ובמה יודע אפוא וגו'.

אמר רבי אלעזר, דבר זה לא אמר הקדוש ברוך הוא אלא באהבת ישראל ולהתפנים עמם. למלך שהיה רוצה ללכת עם בנו, ולא רצה לעזב אותו. בא בנו ופתח לבקש מהמלך שילך עמו. הקדים המלך ואמר, הרי לגיונר פלוני ילך עמך לשמרך בדרך. לאחר מכן אמר, השמר לך ממנו (בדרך), שהרי אינו גבר שלם. אמר בנו, אם כך, או שאני אשב כאן, או שאאתה תלך עמי ולא אפרד ממך. כך הקדוש ברוך הוא, בתחלה אמר, הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך. ואחר כך אמר, השמר מפניו וגו'. באותה שעה אמר משה, אם אין פניך הלכים וגו'.

בא רבי שמעון, מצא אותם בזה. אמר, אלעזר בני, יפה אמרת, אבל בא וראה, במקום הזה לא אמר משה דבר ולא השיב דבר כנגדו, מה הטעם? משום שפאן לא נמצאת פרישה ממנו, והרי בארנו דבר זה לחברים. ויש שונים להפך, ולא כך פשוטה הראשונים. וכשיסתכלו הדברים, הכל יפה, וכלם אמרו הטעמים שלהם בדבר אחד.

מתי השיב משה? בזמן שאמר ושלחתי לפניך מלאך. וכתוב, כי ילך מלאכי לפניך. סתם ולא פרש את הדבר. ועל כן פתוב כאן, כי אם שמוע תשמע בקולו ועשית כל אשר אדבר. אשר אדבר דוקא. וכתוב, ואניבתי את איביך וצירתי את צריך, והכל תלוי בו.

רבי יהודה אמר, אם תאמר ששניהם ממש מלאך - משה לא השיב עליהם, שלא ראה מקום ומתי השיב? בזמן שכתוב אם אין פניך הלכים אל תעלנו וגו'. אמר רבי שמעון, כלל של הכל - משה לא רצה מלאך. שהרי כתוב, (שמות לד) ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך נא אדני בקרבנו.

אמר רבי יהודה, זה שאמר רבי אבא, שכתוב לא תבשל גדי בחלב אמו, בחלב האם היה צריך להיות! מה זה אמו? ואם תאמר, כנסת ישראל אמו שמצד הטמאה - לא כד! שהרי שמעתי שאמר רבי שמעון, כנסת ישראל האם הקדושה נאחזה בחלק של ישראל, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, וזה של רבי אבא יפה, והכל תלוי זה בזה. בא וראה, האם נאחזה להם למעלה לצד זה ולצד זה, ושנים הם - אחד לזמין ואחד לשמאל. ומשום כד, מהם לזמין ומהם לשמאל, וכלם תלויים באם הזאת, האם הקדושה, ונאחזים בה.

מתי הם נאחזים בה? בשעה שהאם היא יונקת מן הצד האחר והמקדש נטמא, והנחש החזק מתחיל להתגלות, ואז הגדי יונק מחלב אמו, ומתעוררים הדינים. ועל זה ישראל מקדימים ומביאים בפורים. ובשעה שהם מביאים אותם, צריכים לומר ולפתח בלבן, שרצה בכשפיו אלו לשלט בנעקב ובזרע הקדש, ולא נתנו בידו ולא נמסרו ישראל לצד זה. ועל זה כתוב, ראשית בפורי אדמתך וגו', לא תבשל גדי בחלב אמו. ולא יונק אותו הצד מחלב אמו, שהרי לא נטמא המקדש, והדינים לא מתעוררים.

משום כד לא יאכל בשר בחלב כל זרע הקדש, וכל מי שבא מהצד הזה, שלא יתן מקום למי שלא צריך, שהרי במעשה תלוי הדבר, במעשה שלמטה לעורר למעלה. אשריהם ישראל מפל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שרבונו קורא עליהם, (שם יד) ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה. וכתוב (שם) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך. וכתוב (שם) בנים אתם לה' אלהיכם וגו'.

בא וראה, בשעה שישראל לא הכשרו מעשיהם, מה כתוב? (ישעיה ג) עמי נגשו מעולל ונשים משלו בו. דוקא משלו בו, והרי בארנו הדברים בסוד ספרו של שלמה המלך, וכד מצאנו בו. ועוד מצאנו, שכל מי שאוכל מאכל זה שהתחבר באחד, (או) בשעה אחת או בסעודה אחת, ארבעים יום נראה גדי מקלס בקלפתו אל אותם שלמעלה, וסיעה טמאה מתקרבם עמו, וגורם לעורר דינים בעולם, דינים שאינם קדושים.

ואם מוליד בן באותם ימים, מלוי לו נשמה מהצד האחר, שלא צריך אותו. וכתוב (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדשים וגו'. בא להטמא - מטמאים אותו ודאי, שכתוב (שם) ונטמאתם בם. חסר א'. טמאה אטומה יותר מכל, שאין רשות להטהר כד כמו שאר מיני הטמאות שנטהרות. ועוד, שפוחד מחיות רעות, שהרי בעיניהם נמצא גדי ויכול להנזק, שהרי צלם אדם העבר ממנו.

רבי ייסא התיר לאכל תרנגול בגבינה או בחלב. אמר רבי שמעון, אסור לך, שלא יתן איש פתח למינים הרעים. לך אומרים לנזיר, סביב סביב לפנים לא תקרב. ודאי אסור לך הוא, שחמרה יש בו בבהמה לשחיטה, ומי שמתיר את זה מה כתוב? (עמוס ב) ותשקו את הנזרים יין. מי שמתיר את זה, כמי שמתיר את זה. וכתוב (דברים יד) לא תאכל כל תועבה. כל - להקליל הכל.

שנינו, במה זכו דניאל, חנניה, מישאל ועזריה שנצלו מאותם נסיונות? אלא משום שלא נטמאו במאכליהם. אמר רבי יהודה, כתוב (דניאל א) וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וגו'. ושנינו בסתר המשנה, מאכל אותו הרשע, בשר בחלב היה וגבינה עם בשר, פרט למאכלים אחרים, וזה עלה לו על שלחנו בכל יום.

ודניאל שנשמר מזה, כשזרקוהו לגב האריות, השתלם בצלם רבוננו, ולא שנה צלמו לצלם אחר, ולכן פחדו ממנו האריות ולא חבלו בו. ואותו רשע, בשעה שהעברה ממנו מלכותו ומדורו היה עם חיות השדה, העבר ממנו צלם פניו, ומאותו יום לא נראה צלמו צלם של אדם, וכל בהמה שבאה, נראה לה בצלם של מינה ונקבתה, וכלם היו באים עליו, ובכמה פעמים היו אוכלות אותו חיות השדה זולת נזר עליו הענש הזה, משום שכתוב (חבקוק א) והוא במלכים יתקלס, משום כד כלם התקלסו בו כל אותו זמן.

בא וראה מה כתוב, ומקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב (וגו') מן כל הילדים האכלים את פת בג המלך. נראה מראיהם טוב - שצלם רבונם לא זו מהם, ומאחרים זו. מי גרם את זה? משום שלא נגעלו בגעולי מאכליהם. אשרי חלקם של ישראל שכתוב בהם, ואנשי קדש תהיון לי.

ואל משה אמר עלה אל ה' וגו'. ואל משה אמר - מי אמר? זו שכינה. עלה את ה', ככתוב (שמות יט) ומשה עלה אל האלהים וגו'. (ויקרא אלו ה') למה כל זה? לקיים עמם ברית, כי הרי נפרעו, מה שלא יצאו כד ממצרים, שנמולו ולא נפרעו, וכאן הרי נפרעו ונכנסו בברית הקדש, שכתוב שם שם לו חק ומשפט. ושם נסוה - באות הקדש היו שנגלתה בהם, וכאן התקיימה בהם על ידי משה מילת הברית, שכתוב ויחם משה את הדם ויזרק על העם וגו'.

אמר רבי יצחק, מה שכתוב וחצי הדם זרק על המזבח, במזבח לא כתוב, אלא דוקא על המזבח. והשתחויתם מרחק, מהו מרחק? כמו שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי. וכתוב (שמות ב) ותתצב אחתו מרחק. שנה רבי אבא, שעמדה הלבנה בפגימתה, ובה בשעה זכו ישראל יותר בחלק קדוש, וגזרו ברית קדש עם הקדוש ברוך הוא.

ואל משה אמר עלה אל ה'. מה הטעם? אמרה לו שכינה, עלה למעלה, שהרי אני וישראל נשתתף באחד בשלמות על ידך, מה שלא היה עד כאן. מה כתוב? ויקח משה חצי הדם וגו'. חלקו לשנים, חצי הדם זרק על העם, וחצי הדם זרק על המזבח, כמו שבארנו. וכתוב, והנה דם הבזית אשר כרת ה' עמכם. וישם באגנת, כתוב באגנת, חסר וא"ו, כמו שכתוב (שיר השירים ז) שררך אגן הסהר אל יחסר המזג.

ונגש משה לבדו אל ה'. אשרי חלקו של משה שהוא לבדו זכה למה שלא זכה אדם אחר. ישראל זכו עכשו מה שלא זכו עד לאותה שעה, ואותה שעה התקיימו בקיום עליון קדוש, ובאותה שעה התבשרו להיות המקדש ביניהם, כמו שנאמר (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וגו'. רבי יהודה פתח, (שיר השירים ז) זאת קומתך דמתה לתמר וגו'. כמה חביבה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שלא נפרדת ממנו פתח הנה שלא נפרד הזכר מהנקבה לעולמים, ולא עולה זה בלי זה. כך כנסת ישראל לא נפרדת מהקדוש ברוך הוא.

בא וראה, בשעה שנדב ואביהוא ראו, ושבעים זקנים, מה כתוב בהם? ויראו את אלהי ישראל. שהתגלגלה עליהם שכינה. רבי יהודה ורבי יוסי אומרים, את דוקא, וזה את הוא מרחוק. את - להכליל את מה שבתוכו.

רבי יצחק אמר, והרי כתוב (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כפר. מי החיה היא? אמר רבי יוסי אמר רבי חייא, חיה קטנה. וכי יש חיה קטנה? כן. חיה קטנה, וחיה עליונה, וחיה קטנה שבקטנות.

ויראו את אלהי ישראל, דוקא, כמו שאמרנו. ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, כמראה אבן טובה שעתידי הקדוש ברוך הוא לבנות המקדש, שכתוב (ישעיה נד) ויסדתיך בספירים.

ואל אצילי בני ישראל - זה נדב ואביהוא. לא שלח ידו - שהעלה אותם לאחר זמן, וכאן לא נענשו. רבי יוסי אמר דבר זה לשבחם, שכתוב ויאכלו וישתו, שגנו עיניהם מהאור הזה. רבי יהודה אמר, אכילה ודאית אכלו וזנו עצמם, וכאן נקשרו למעלה אם לא שפטו דרכיהם אחר כך, כמו שבארנו.

אמר רבי אלעזר, ואפלו ישראל באותה שעה הכשרו ונקשרה בהם שכינה, והבזית הזו וכל התורה בזמן אחד זה היה, וישראל באותה שעה לא ראו לעולמים. ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להגלות על בניו ולהראות את כל כבודו עין בעין, שכתוב (שם נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. וכתוב (שם מ) ונגלה כבוד ה' ויראו כל בשר יחדו וגו'.

#### פרשת תרומה

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו וגו'. רבי חייא פתח, (תהלים קלה) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. כמה חביבים ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהתרצה בהם ורצה להדבק בהם ולהתקשר עמם, ועשה אותם עם יחידי בעולם, שכתוב (שמואל ב ז) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ, והם התרצו בו והתקשרו בו. זהו שכתוב כי יעקב בחר לו יה, וכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו. ונתן לשאר העמים שליטים גדולים ממנים עליהם, והוא נטל את ישראל לחלקו.

רבי שמעון פתח, (שיר השירים ו) מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה בחמה אימה פנדגלות. מי זאת - סוד של שני עולמות מחברים כאחד, וזה הוא עולם ועולם. מ"י - הרי בארנוהו דרגה עליונה למעלה, ראשית שעומדת לשאלה, ונקראת מ"י, כמו שנאמר (ישעיה מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. זא"ת - דרגה תחתונה למטה, עולם תחתון. ושניהם שני עולמות בחבור אחד, בקשר אחד כאחד.

הנשקפה - כשמתחברים שניהם כאחד. כמו שחר - כשורצה השחר להאיר, ואחר כך נאור כלבנה, כשפכה (כשכונס) בו אור השמש. ואחר כך כשמש, כשעומדת הלבנה בשלמות. אימה - תקיפה להגן על הכל, שהרי אז יש לה שלמות ותקף לעשות חיל.

ולקחת חיל מהעולם העליון על ידי יעקב השלם, שחבר אותם כאחד. חבר אותם כאחד למעלה, וחבר אותם כאחד למטה, ומשם יצאו שנים עשר שבטים קדושים כמו שלמעלה. יעקב שהיה שלם הכניס אהבה בשני עולמות, כמו שבארנו. שאר בני אדם שעושים, כך מגלים עריות למעלה ולמטה,

גורמים יריבות בשני עולמות וגורמים פרוז. זהו שפתיב (ויקרא יח) ואשה אל אחתה לא תקח לצריר, שנעשות יריבות זו לזו.

ואם תאמר, (בראשית ל) ותקנא רחל באחותה - כך הוא ודאי. שהרי כל תשוקת העולם התחתון אינה אלא כדי להיות כמו העולם העליון ולירש מקומו. במקום אחר קנאת סופרים תרבה חכמה, וכאן קנאת סופרים, משום שיש ספר וספר, מגדילים משיכת החכמה (העליונה) אליהם. (ועל זה יעקב השלים כו').

ועם כל זה, אפלו יעקב לא השלים אליהם כראוי. שאר בני העולם גורמים יריבות וגורמים פרוז ומגלים עריות של הכל, עריות שלמעלה ומטה. ובסוד זה יש את סוד העריות, עריות של אם ובתה, והכל בסוד אחד. מי זאת - נקראו אחיות, משום שהן באהבה ואחנה ובחבור הרצון. ונקראות אם ובת. מי שמגלה את ערוותו, אין לו חלק לעולם הבא ואין לו חלק באמונה.

בא וראה, כי יעקב בחר לו יה - סוד עליון למעלה. כיון שהשלים ונקרא ישראל, אז לסגלתו, נטל הכל בכל הצדדים, ונטל למעלה ונטל למטה, ונשלים בכל.

אמר רבי שמעון, הרי שנינו, כשבבא הקדוש ברוך הוא את העולם, חקק בחקיקותיו של סודות האמונה תוך קלפות בסודות עליונים, וחקק למעלה וחקק למטה, והכל בסוד אחד, בסוד גלופי השם הקדוש יהוה, ששולט באותיותיו מעלה ומטה, ובסוד זה נתקנו העולמות - העולם העליון והעולם התחתון.

העולם העליון נתקן בסוד של אות י', נקדה עליונה ראשונה שיצאה מתוך הנסתר והגנוז שלא ידוע, ולא עומד להודיע ולא נודע כלל, עליה של סוד האין סוף, ומתוך סתר זה מאיר אור אחד דקיק ונסתר, כולל בתוכו כל האורות. ובאותו אור נסתר הכה בו מי שלא הכה, האיר בו מי שלא האיר, ואז יצא אור אחד שהוא עדון לעדון, להשתעשע, לגנוז אור דקיק ונסתר בתוך אותו האור.

ואותו אור שהוא עדון לעדון, נסתר, התקיימו (נרקמו) ונתקנו בו ששה רשומים שלא ידועים, פרט לאותו אור דקיק כשנכנס להגנוז עדון בעדון, אור באור.

והאור הזה שיוצא מתוך האור הדקיק, הוא מפחיד ואימתני ותקיף יותר, וזה התפשט ונעשה עולם אחד שמאיר לכל העולמות, עולם נסתר שלא ידוע כלל, ובתוכו דרים שש רבוא אלה של אותם דברים וחילות ומחנות העליונות.

וכיון שהוציא אותם ונתקנו כאחד, אז הוא חבור אחד, והם סוד של אות וי' שהתחברה באותו עולם נסתר, ואז כתוב כי יעקב בחר לו יה. כשיצא וי' ונתקן מתוך י'יה, אז ישראל לסגלתו.

לשאר בני העולם לא נתנה רשות לעלות כך, אלא רק לסגלתו, מקום שנוטל וכוונס הכל, וזוהי דרגה למטה, ומתוך זה נוטלים למעלה בסתר הרצון, אבל לא בגלוי כמו שנטל יעקב. זהו שפתיב ויקחו לי תרומה.

ויקחו לי תרומה. רבי יהודה פתח, (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נגד בני אדם. פסוק זה פרשוהו ונתבאר, אבל סוד זה הרי בארו המורה הקדושה בתוך סודות עליונים.

דרגה עליונה, שהוא סוד של עולם עליון, נקראת מ"י. דרגה תחתונה, שהוא סוד של עולם עליון, נקראת מ"ה. ושנינו, אל תקרי מ"ה אלא מאה, כי כל הדרגות העליונות בשלמותם הם כאן.

עוד, למה נקראת מ"ה? אלא אף על גב שמשיכות עליונה נמשכה, לא התגלתה עד שנשלים כאן, שהוא מקום סוף כל הדרגות, סוף של המשכת הכל, ועומד בהתגלות. ואף על גב שגלוי יותר מהכל, עומד לשאלה מ"ה. מה ראית? מה ידעת? כמו שנאמר (דברים ד) כי לא ראיתם כל תמונה.

ולכן, "מה" רב טובך - זהו סוד העולם שנקרא רב טוב, כמו שנאמר (ישעיה סג) ורב טוב לבית ישראל, כי זהו רב טוב. אור הראשון, נקרא טוב סתם, וכאן כלולים זכר ונקבה כאחד. אשר צפנת - שהרי נגנו, כמו שהאור הראשון שנגזר ונסתר. פעלת - שכאן היא אמונות הכל, אמונות של כל העולם, אמונות של נשמות ורוחות.

בסוד זה עשה הקדוש ברוך הוא אמונות של כל העולם, וסוד זה (בראשית א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. בסוד זה נעשה ונבנה המשכן, שהוא בדיוקן של העולם העליון ובדיוקן העולם התחתון. זהו שפתיב ויקחו לי תרומה. לי תרומה - שתי דרגות שהן אחת, שמתחברות כאחד.

ויקחו לי תרומה וגו'. רבי שמעון ורבי אלעזר ורבי אבא ורבי יוסי היו יושבים יום אחד תחת האילנות בבקעה ליד ים גינזור. אמר רבי שמעון, כמה נאה צל זה שמכסה עלינו מתוך האילנות, ואנו צריכים לעטר מקום זה בדברי תורה.

פתח רבי שמעון ואמר, (שיר ג) אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון. פסוק זה הרי בארנוהו

ונתבאר, אבל אפריון - זה היכל שלמטה, שהוא כמו ההיכל העליון, והקדוש ברוך הוא קרא לו גן עדן, שהוא נטע אותו להנאתו, וכסופו הוא להשתעשע בו תוך אותן נשמות הצדיקים, ששם כלם עומדים ורשומים בתוכו. אותן נשמות שאין להן גוף בעולם הזה, כלן עולות ומתעטרות שם, ויש להן מקומות לראות, להתענג תוך ענני עליון שנקרא נעם ה', ושם מתמלאים מכל הכסופים של נהרות אפרסמון וד.

אפרסמון - זהו היכל העליון טמיר גנוז. אפריון - זהו היכל שלמטה, שאין בו סמך עד שנסמך (שנמשך) מתוך היכל העליון. ולכן אות סמ"ך נסתרת בכל צדדיה, כמו זה אות ס (מ"ם) סתומה.

מה בין זה לזה? אלא בשעה שנסתרת ונגנז בתוכו תוך (נקדה) אור עליון למעלה, אז היא עומדת בדיוקן (הזה) של אות סמ"ך נסתרת בתוכו, ונגנז בו לעלות למעלה. ובשעה שחוזרת ויושבת רבוצה על הבנים למטה להיניק אותם, אז היא עומדת בדיוקן של אות ס רבוצה נסתרת לתוך ארבעת צדי העולם.

ועל כך זהו אפרסמון, וזהו אפריון. ובמקום שתי אותיות ס"ם עומדת י' בסוד הברית (סוד הברית שנגנז בתוכו), שהוא עתיד לקחת הכל, סוד של אותן מאה ברכות, ששים וארבעים. ששים כנגד ששה צדדים שיוצאים מהאות ס', וארבעים כנגד ארבעת צדי העולם, והכל משלימים למאה. ואות יו"ד משלימה לסוד של מאה, כמו שלמעלה. ולכן זה אפרסמון, וזה אפריון.

אותם הנהרות יוצאים מהאפרסמון הזה, ונשמות עליונות, שאין להן גוף בעולם הזה, יונקות מאותו האור שיוצא מאותם נהרות אפרסמון ד, ומתענגות בענני העליון הזה. ונשמות (שעולות ויורדות) שיש להן גוף בעולם הזה, עולות ויונקות מאותו האור של האפריון הזה ויורדות, ואלו נותנות ונוטלות. נותנות ריח מאותם מעשים פשרים שמשתדלים בהם באותו העולם, ונוטלות מאותו הריח שנשארו בנן, כמו שנאמר (בראשית כז) כריח שדה אשר ברכו ה'. הריח שנשארו בו באותו השדה. וכלם עומדים באותו הגן. אלו מתענגים למעלה, ואלו מתענגים למטה.

עשה לו המלך שלמה - עשה לו, לעצמו. ואם תאמר, הרי נשמות הצדיקים משתעשעות בו, ואתה אומר עשה לו? כך זה ודאי, משום שהאפריון הזה וכל אותן נשמות הצדיקים, בכלם עומד הקדוש ברוך הוא להשתעשע בהן. המלך שלמה - המלך שהשלום שלו, וזהו מלך העליון. (והרי בארוה) המלך סתם, זה מלך המשיח. זה עולם הזכר, וזה עולם הנקבה. מעצי הלבנון - אותם אילנות נטועים שעקר אותם הקדוש ברוך הוא ושתל אותם במקום אחר, ואלו נקראים ארזי הלבנון, כמו שנאמר (תהלים קד) ארזי לבנון אשר נטע. ולא נבנה האפריון הזה ולא נתקן אלא בהם.

עוד מעצי הלבנון - אלו ששת ימי בראשית שכל יום ויום מסדר את האפריון הזה סדור שנקרא לו. סדור ראשון: שופע מצד ימין, האור הראשון שנגנז, ונטל מצד ימין, ונקנס באפריון הזה על ידי יסוד אחד ועושה בו שמוש. אחר כך מוציא אותו האפריון דיוקן אחד כמו האור הזה, וזהו סוד הכתוב (בראשית א) ויהי אור ויהי אור. כיון שאמר יהי אור, למה כתוב ויהי אור? לא הצטרף הפסוק לכתב אלא ויהי כן. מהו ויהי אור? אלא שאותו אור הוציא אור אחר שנקרא לו, וזהו יום ראשון מאותם עצי הלבנון.

סדור שני: שופע מצד שמאל, פרישות המים, בשפע של אש תקיפה, ונטל מצד שמאל, ונקנס באפריון הזה ועושה בו שמוש, ומפריד בין מים שבצר ימין לבין מים (שבצד שמאל). אחר כך מוציא אותו אפריון דיוקן אחד כמו שלו, וזהו סוד הכתוב, בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי כן. וזהו יום שני מאותם עצי הלבנון.

סדור שלישי: שופע מצד האמצע, ומצד ימין, (ומצד שמאל) יום אחד שלישי שעושה שלום בעולם. ומשם נמשכים פרות לכל, וזה עושה שמוש באפריון הזה, ומוציא מין למינו. מין למעשים רבים, מין שנקרא לו, וכל הדשאים והעשבים והאילנות בכמה חילות. ונשארו דיוקנו שם, ואותו אפריון מוציא מין באותו גון ממש, וזהו יום שלישי שנקלל משני צדדים מאותם עצי הלבנון.

סדור רביעי: שופע ומאיר אור השמש להאיר לאפריון הזה תוך החשך שלו, ונקנס בו להאיר, ולא עושה בו שמוש. עד יום חמישי שמוציא אותו אפריון שמוש של אור שנקנס בו ביום רביעי, ומוציא אותו אפריון באותו גון ממש של אותו אור, וזהו יום רביעי אחד מאותם עצי הלבנון.

סדור חמישי: שופע משיכה אחת של רחש המים, ועושה שמוש להוציא אותו אור של סדור יום רביעי, ועושה באפריון הזה שמוש, ומוציא מינים למינו, אותם הנראים באותו גון ממש. ויום זה שמש אותו שמוש יותר מכל שאר הימים, והכל תלוי עד יום הששי, שהוציא האפריון כל מה שהיה גנוז בו, שכתוב תוצא הארץ נפש חיה למינה וגו'. וזהו היום החמישי, אחד מאותם עצי הלבנון.

סדור ששי - זהו יום שהתקין את כל האפריון הזה, ואין לו תקון ואין לו תקף פרט ליום הזה. כשבא היום הזה, נתקן האפריון הזה בכמה רוחות, בכמה נשמות, בכמה עולמות יפות מראה. אותן שנראות לשבת בהיכל המלך. אף הוא נתקן ביפי כל שאר הימים שהיו בתחלה, ומתקין אותם בתשויה

אחת, ברצון, בשמחה, תקון עליון ותחתון.

ואז מתקדש האפריון בקדושות עליונות ומתעטר בעטרותיו, עד שעולה בעליה של עטרה של מנוחה, ונקרא שם עליון, שם קדוש, שהוא שבת. מנוחת הכל, תשוקת הכל, דבקות הכל, שלמעלה ולמטה כאחד. ואז כתוב, (שיר השירים ג) אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון.

אמר רבי שמעון, מי שזוכה לאותו אפריון, זוכה בכל, זוכה לשבת במנוחה בצל של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שיר השירים ד) בצלו חמדתי וישבתי. וכעת שישבנו בצל של המנוחה הזו, יש לנו להסתכל שלא נשכח אלא בצל הקדוש ברוך הוא בתוך אותו האפריון, ויש לנו לעטר את המקום הזה בעטרות עליונות עד שיתעוררו האילנות של אותו האפריון לבא עלינו בצל אחר.

פתח רבי שמעון בראש ואמר, ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. ויקחו לי, מי שרוצה להשתדל במצוה ולהשתדל בקדוש ברוך הוא, צריך שלא ישתדל בו בריקנות ובחנם, אלא צריך האדם להשתדל בו כראוי כפי כחו. והרי בארנו דבר זה בכמה מקומות, נאה לאדם לשאת אותה השתדלות של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים טז) איש כמתנת ידו וגו'.

ואם תאמר, הרי כתוב (ישעיה נה) לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב, שהרי הוא בחנם, (והשתדלות בלא כסף) וזו השתדלות לקדוש-ברוך-הוא? אלא השתדלות של התורה - כל מי שרוצה לזכות בה. השתדלות כדי לדעת את הקדוש ברוך הוא - כל מי שרוצה, זוכה בו בלי שכן כלל. אבל השתדלות בקדוש ברוך הוא שעומדת במעשה, אסור לקחת אותה לחנם ובריקנות, כי איננו זוכה כך באותו מעשה כלל להמשיך עליו רוח הקדש, אלא רק בשכר שלם.

בספר הכספים שלמד אשמודאי לשלמה המלך - כל מי שרוצה להשתדל להעביר ממנו רוח טמאה ולכפות רוח אחרת, אותו המעשה שרוצה להשתדל בו, צריך לקנות אותו בשכר משלם בכל מה שירצו ממנו, בין קטן בין גדול, משום שרוח הטמאה מזדמנת תמיד בחנם ובריקנות, ונמכרת בלי שכר, ואונקט בני אדם לשורות עליהם, ומפתה אותם לדור עמם. בכמה פתויים, בכמה דרכים, מסטה אותם לשים דיורה עמם.

ורוח הקדש אינה כך, אלא בשכר שלם, ובהשתדלות רבה וגדולה, ובטהור עצמו ובטהור משכנו, וברצון לבו ונפשו. והלואי שיכול להרויח אותו שישים מדורו עמו, ועם כל זה שילך בדרך נשר, שלא יסטה מינה ושמאלה, ואם לא - מיד מסתלק ממנו ומתרחק ממנו, ולא יוכל להרויח אותו כבתחלה.

ועל זה כתוב ויקחו לי תרומה מאת כל איש, מאותו שנקרא איש, שמתגבר על יצרו. וכל מי שמתגבר על יצרו נקרא איש. אשר ידבנו לבו, מה זה אשר ידבנו לבו? אלא שיתרצה בו הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (תהלים נז) לך אומר לבי. צור לבי. ויטיב לבו. את כלם אמר בקדוש-ברוך-הוא. אף כאן - אשר ידבנו לבו, ממנו תקחו את תרומתי, שהרי שם נמצא ולא במקום אחר.

ומנין יודעים שהקדוש ברוך הוא מתרצה בו ושם בו את מדורו? כשרואים שרצון אותו האיש (בשמחה וברצון הלב) לרדף ולהשתדל אחר הקדוש ברוך הוא בלבד ונפשו ורצונו, ודאי אז שם יודעים שהשכינה שורה בו, ואז צריכים לקנות את אותו האיש בכסף שלם, (ולהשתדל אחריו) להתחבר עמו וללמד ממנו. ועל זה הראשונים היו אומרים, וקנה לך חבר - בשכר שלם יש לקנות אותו, כדי לזכות בשכינה. עד כאן צריך לרדף אחר הצדיק ולקנות אותו.

אף כך אותו הצדיק צריך לרדף אחר הרשע ולקנותו בשכר שלם, כדי שיעביר ממנו אותה זקמה ויכפה את הצד האחר ויעשה לנפשו, כדי שיחשב עליו כאלו הוא ברא אותו. וזהו השבח שיתעלה בו הקדוש ברוך הוא יותר מכל שבח אחר, ועליה זו יותר מהכל. מה הטעם? כי הוא גרם לכפות את הצד האחר ולהעלות כבוד הקדוש ברוך הוא, ועל זה כתוב באהרן, (מלאכי ב) ורבים השיב מעון. וכתוב (שם) בריתי היתה אתו.

בא וראה, כל מי שאוחז ביד הרשע (ושב אליו) ומשתדל בו לעזב דרך רעה, הוא עולה בשלש עליות מה שלא עולה כך שום איש אחר: גורם לכפות את הצד האחר; גורם שמתעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו; וגורם להעמיד כל העולם בקיומו למעלה ולמטה. ועל האיש הזה כתוב, בריתי היתה אתו החיים והשלום. וזוכה לראות בנים לבניו, וזוכה בעולם הזה וזוכה לעולם הבא. כל בעלי הדינים לא יכולים לדון אותו בעולם הזה ובעולם הבא. נכנס בשנים עשר שערים, ואין מי שימחה בידו. ועל זה כתוב, (תהלים קיב) גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יברך. הון ועשר בביתו וצדקתו עמדת לעד. זרח בחשך אור לשרים וגו'.

בגורן - חדר העליון, עומדים שלשה (צדדי) גונים, והם לוהטים בתוך שלהבת אחת, ואותה השלהבת יוצאת מצד הדרום, שהוא ימין. ואותם גונים נפרדים לשלשה צדדים. אחד עולה למעלה, ואחד יורד למטה, ואחד שנראה ונגזו בשעה שהשמש מאירה.

גון אחד, אותו שעולה למעלה, יוצא, ואותו גון הוא גון לבן יותר מלבן אחר. ונכנס באותה שלהבת ונצבע מעט, ולא נצבע, ועומד אותו גון למעלה על ראש אותו הגרן. ובשעה שישאל נכנסים לבית הכנסת ומתפללים תפלותיהם, כשמגיעים לגאל ישראל וסומכים גאלה לתפלה, אז אותו גון לבן עולה על ראש הגרן ונעשה לו כתר (של קיום).

והכרוז יוצא ואומר: אשריכם העם הקדוש שעושים טוב לפני הקדוש ברוך הוא. וסוד זה - (ישעיה לח) והטוב בעיניך עשיתי, שסומך גאלה לתפלה. משום שבשעה הזו שמגיעים לתהלות לאל עליון, שעולה הגון הזה על ראש אותו הגרן, מתעורר הצדיק להתחבר במקום שצריך באהבה וחביבות, בחדוה וברצון. וכל האיברים כלם מתחברים בתשוקה אחת אלה באלה, עליונים בתחתונים, וכל המנורות מאירות ולוהטות, וכלם עומדים בחבור אחד בצדיק הזה שנקרא טוב, כמו שנאמר (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב, וזה מחבר את כלם בחבור אחד. אז הכל בלחש למעלה ולמטה בנשיקות של רצון, והדבר עומד בחבור של בית הגרן.

כיון שמגיעים לשם שלום, אז עושה שמוש אותו נהר שיוצא מעדן בגרן הזה, ואז צריכים כלם לצאת מלפני המלך, ולא צריך איש ולא אחר להמצא שם ולא לבקש בקשות, אלא צריך לנפל על הפנים נכילת אפים. מה הטעם? משום שאותה שעה היא שעה של שמוש, וצריך כל איש להתבונן מלפני רבונו ולבסות פניו בבושה גדולה, ולהכליל את נפשו באותו שמוש של הנפשות, שנקלל אותו הגרן מלמעלה ומלמטה בנפשות ורוחות. אז גון אחר שיוצא למטה עומד ואוחז בשפולי הגרן הזה.

והכרוז יוצא וקורא ואומר: עליונים ותחתונים, העידו עדות, מיהו שעושה נפשות ומצפה את הרשעים? אותו שעטרת (שנראה לעטר אותו בעטרת) מלכות על ראשו, אותו שראוי להכנס עתה לפני המלך והמלכה, שהרי המלך והמלכה שואלים עליו.

אז מוזמנים שני עדים מאותם עיני ה' שמשוטטות בכל העולם, ועומדים אחר הפרגוד ומעידים עדות זו, ואומרים: הרינו מעידים על פלוני בן פלוני. אשרי חלקו, שהרי אביו יזכר בגללו לטוב. וזהו עושה נפשות למטה, נפשות הרשעים שהיו מהצד האחר. אז מתגבר הקדוש ברוך הוא בחדוה שלמה.

באותה השעה מוזמן ממנה אחד, שהוא גזבר על דיוקנאות הצדיקים, בסוד של שמוש האותיות שנקרא בסוד יהודי'עם, בכתר של שמוש השם הקדוש. ורומז הקדוש ברוך הוא לאותו ממנה, ומביא את דיוקן אותו האיש שעושה נפשות הרשעים ומעמיד אותו לפני המלך והמלכה.

ואני מעיד עלי שמים וארץ, שבאותה שעה מוסרים לו אותו הדיוקן, שהרי אין לך כל צדיק בעולם הזה שלא חקוק דיוקנו למעלה תחת יד אותו הממנה, ומוסרים בידו שבעים מפתחות של כל גנוי רבוננו בהם. אז המלך מברך את אותו הדיוקן בכל הברכות שברך את אברהם כשעשה את נפשות הרשעים.

והקדוש ברוך הוא רומז לארבעה מחנות עליונים, ונוטלים את אותו הדיוקן והולכים עמו, והוא נכנס לשבעים עולמות גנוזים שלא זכה בהם איש אחר, פרט לאותם גנוזים לאותם שעושים את נפשות הרשעים. ואלמלא היו יודעים בני אדם כמה תועלת וזכות (גורמים לצדיקים) וזוכים בגללם כשמוציאים אותם, היו הולכים אחריהם ורודפים אותם כמי שרודף אחר החיים.

העני מצפה את בני האדם בכמה טובות, בכמה גנוזים עליונים, ולא כמי שמצפה את הרשעים. מה ביו זה לזה? אלא מי שמשתדל אחר העני, הוא משלים חיים לנפשו וגורם לו להתקיים, וזוכה בגללו לכמה טובות לאותו העולם.

ומי שמשתדל אחר הרשע, הוא משלים יותר. עושה לצד האחר של אלהים אחרים שיתכופף ולא ישלט, ומעביר אותו משלטונו. עושה שמתעלה הקדוש ברוך הוא על פסא כבודו. עושה לאותו הרשע נפש אחרת. אשרי חלקו.

גון אחר שנראה ולא נראה, בשעה שמגיעים ישראל לסדר הקדשה, אז הגון הגנוי הזה, ויוצא, משום שהיא הקדשה שמקדשים ישראל יותר על מלאכים העליונים, שהם חברים עמם. והגון הזה מאיר ונראה בשעה שישאל מקדשים הקדשה הזו, (שהרי מסימים ישראל עד שלא ישגוהו וכו') עד שמסימים ישראל, כדי שלא ישגוהו המלאכים העליונים וינעישו אותם למעלה, ולא יקטרגו עליהם.

אז הכרוז יוצא ואומר: עליונים ותחתונים הקשיבו, מיהו גס רוח בדברי תורה, מיהו שכל דברי להתגבה בדברי תורה, משום ששנינו, שהאדם צריך להיות שפל בעולם הזה בדברי תורה, שהרי אין גבהות בתורה אלא בעולם הבא.

בקדשה זו צריך להשמר ולגנו אותה בינינו כדי שנתקדש בתוך הקדשה בראש ובסוף יותר מאותן קדשות שאומרים עמנו מלאכים עליונים. הקדשה שאנו מקדשים בשבח שאנו משבחים למלאכים העליונים. ומשום שבח זה מרשים לנו להכנס לתוך השערים העליונים, ועל זה אנו אומרים קדשה זו בלשון הקדש ומשאירים אותנו באהבה להכנס לשערים שלמעלה, מתוך שאנו משבחים אותם בסדור

שְׁלֵהם (שְׁלֵנוּ), וְלִכְּנָן אֲנִי נוֹטְלִים יוֹתֵר קִדְּשׁוֹת, וְנִכְנָסִים לְשַׁעֲרֵים הָעֲלִיּוֹנִים.

וְאִם תֹּאמַר, זוֹהִי רִמָּאוֹת - לֹא כֵּן! אֲלֵא הַמְּלָאכִים הָעֲלִיּוֹנִים הֵם יוֹתֵר קִדְּשִׁים מֵאַתָּה, וְהֵם נוֹטְלִים יוֹתֵר קִדְּשָׁה, וְאֵלֶּמָּלָא שְׁאַנּוּ נוֹטְלִים וּמוֹשְׁכִים עָלֵינוּ הַקִּדְּשׁוֹת הַלָּלוּ, לֹא נוֹכַל לִהְיוֹת חֲבָרִים עִמָּם, וּכְבוֹד הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִשְׁתַּלֵּם לְמַעַלְהָ וּלְמַטָּה בְּזִמְנָן אֶחָד, וְעַל זֶה אֲנִי מִשְׁתַּדָּלִים לִהְיוֹת עִמָּם חֲבָרִים, וְיִתְעַלֶּה כְּבוֹד הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלְהָ וּלְמַטָּה בְּזִמְנָן אֶחָד.

הַקִּדְּשָׁה שֶׁבִּסּוּף הִיא תְּרָגוֹם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְזֶה אֶפְלוּ יַחֲדִיד יוֹכֵל לומר אוֹתָהּ, אוֹתָם דְּבָרֵי הַתְּרָגוֹם. אֲבָל דְּבָרֵי לְשׁוֹן הַקִּדְּשׁ שֶׁל הַקִּדְּשָׁה אֵינָם אֲלֵא בַּעֲשָׂרָה, כִּי הַשְׂכִּינָה מִתְחַבֵּרֶת עִם לְשׁוֹן הַקִּדְּשׁ, וְלִכְּלֵק קִדְּשָׁה שֶׁהַשְׂכִּינָה בָּאָה, אֵין זֶה אֲלֵא בַּעֲשָׂרָה, שֶׁכְּתוּב (ויקרא כב) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם לְשׁוֹן הַקִּדְּשׁ וְדָאִי, וְלֹא שְׁאָר עַמִּים שֵׁשׁ לָהֶם לְשׁוֹן אַחֶרֶת.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי הַקִּדְּשָׁה שֶׁל הַקִּדְּשִׁי, שֶׁהִיא תְּרָגוֹם, לְמָה אֵינָה בְּיַחֲדִיד? בֹּא וְרֵא, קִדְּשָׁה זֹאת אֵינָה כְּשֶׁאֵר הַקִּדְּשׁוֹת שֶׁהֵם מְשַׁלְשִׁים. אֲבָל קִדְּשָׁה זֹאת הִיא עוֹלָה בְּכָל הַיָּדִים, לְמַעַלְהָ וּלְמַטָּה וְלִכְּלֵק צִדֵּי הָאֲמוּנָה, וְשׁוֹבֵרֶת מְנוּעוּלִים וְחוֹתְמוֹת שֶׁל בְּרָזֶל וּקְלָפוֹת רָעוֹת (וְזֶהוּ הַשִּׁבְחָה שֶׁמִּתְעַלֶּה בּוֹ כְּבוֹד הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִשִּׁבְחָה אַחֶר. וְהַתְעַלּוֹת זֹאת יִתְּרָה מִהַכֵּל, מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא גוֹרֵם לְהַרְפוֹת אֶת הַצַּד הָאֲחֵר (וְלִהְיֵעִירוֹ) לְהַעֲלוֹת אֶת כְּבוֹד הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַכֵּל, וְאֲנִי רוֹצִים לומר אוֹתָהּ בְּלִשׁוֹן שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר וְלִהְיֵשִׁיב בְּכַח חֲזָק: אֲמֵן יְהִי שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרַךְ, כְּדִי שִׁישְׁתַּבֵּר כְּחוֹ שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר, וְיִתְעַלֶּה הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ עַל הַכֵּל. וְכִשְׁנִשְׁבֵּר בְּקִדְּשָׁה זֹאת כְּחוֹ שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר, הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה בְּכַבּוּדוֹ, וְנִזְכָּר לְבָנָיו, וְנִזְכָּר לְשִׁמּוֹ. וּמִשּׁוּם שֶׁהַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה בְּכַבּוּדוֹ בְּקִדְּשָׁה הַזֶּה, אֵינָה אֲלֵא בַּעֲשָׂרָה.

וּבְלִשׁוֹן זֶה עַל פְּרָחוֹ שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר הוּא נִכְפָּה, וְנִשְׁבֵּר כְּחוֹ, וּמִתְעַלֶּה כְּבוֹד הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׁוֹבֵר מְנוּעוּלִים וְחוֹתְמוֹת וְשִׁלְשָׁלוֹת חֲזָקוֹת וּקְלָפוֹת רָעוֹת, וְנִזְכָּר הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת שְׁמוֹ וְאֶת בְּנָיו. אֲשֶׁרֵיהֶם הָעַם הַקִּדְּשׁ שֶׁהַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה קִדְּשָׁה לְזִכּוֹת בָּהּ לְעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְחַבְרִים, אֲשֶׁרֵיהֶם לְעוֹלָם הַבָּא, וְכִיּוֹן שֶׁהִתְחַלְנוּ בְּדְבָרִים שֶׁל כְּתָר הַמַּלְכוּת הָעֲלִיּוֹנָה, אוֹמַר אֲנִי בְּשִׁבְלֵיכֶם (בְּתוֹכְכֶם), וְהַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתֵּן לָכֶם שָׂכָר בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם. וְאוֹתוֹ הֵבֵל פִּיכֶם יִתְעַלֶּה לְמַעַלְהָ כְּאֵלוֹ אֲתֶם הַמְּעוֹרְרִים אֶת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ.

פִּתַּח וְאָמַר, וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתֶם זֶהב וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת. פְּסוּק זֶה הוּא לְצַד עֲלִיוֹן, וְהוּא לְצַד תַּחְתּוֹן. הוּא לְצַד עֲלִיוֹן - בְּצַד הַקִּדְּשָׁה, וְהוּא לְצַד תַּחְתּוֹן - בְּצַד הָאֲחֵר. בֹּא וְרֵא, כְּשֶׁבָרָא הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הִתְחִיל לְבָרָא מִצַּד הַכֶּסֶף, שֶׁהוּא לְיָמִין, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ כֶּסֶף הִיָּה מְלַמְעָלָה. וּבְמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא כְּמוֹ שְׁלוֹ, הִתְחִיל מִצַּד שְׁמָאל וְאַחֵר כֵּן מִצַּד יָמִין, מִשּׁוּם שֶׁהַמִּשְׁכָּן הִיָּה מִצַּד שְׁמָאל, וְלִכְּנָן הִתְחִיל כְּאֵן מִצַּד שְׁמָאל, וְשֵׁם מִצַּד יָמִין, וְזֹאת הַתְּרוּמָה וְגו'.

וְכְּתוּב (תהלים נה) עָרַב וּבָקָר וְצִהָרִים וְגו'. פְּסוּק זֶה פְּרִשְׁוֵהוּ וְנִתְבָּאֵר, אֲבָל כְּאֵן עֲדוֹן וְעֲדָנִים הוּא שֶׁל תְּפִלַּת כָּל הַיּוֹם, וְהַחֲבָרִים הַתְּעוֹרְרוּ בְּשִׁלְשֶׁת הַזְּמַנִּים הַלָּלוּ. עָרַב זֶהוּ אֲסַפְקָלְרִיָּה שְׁלֵא מֵאִירָה, וּבָקָר זֶהוּ אֲסַפְקָלְרִיָּה מֵאִירָה, וְצִהָרִים - (אֵין זֶה מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא חֶשֶׁד, אֲלֵא הוּא מְקוֹם שֶׁעוֹמֵד בֵּין זֶה לָזֶה, אֲבָל הַזְּמַן שֶׁל תְּפִלַּת מִנְחָה) מְקוֹם שֶׁהוּא נִקְרָא חֶשֶׁד, שֶׁאֲחִיו בַּעֲרָב וְעוֹמֵד זֶה עִם זֶה.

וְיִמָּה שְׁנֵאֲמַר צִהָרִים, שֶׁהוּא תִקְף חֲזָק הַשֶּׁמֶשׁ, הוּא נִקְט בְּלִשׁוֹן מַעַלְהָ. וְכֵן הִיא הַדְּרָךְ - לְאִישׁ שָׁחַר קוֹרְאִים לוֹ לָבוֹ, וְנִקְט לְשׁוֹן מַעַלְהָ, וְלַפְעָמִים קוֹרְאִים לָלֶכֶן שָׁחַר, שֶׁכְּתוּב (במדבר יב) כִּי אִשָּׁה כְּשִׁית לָקַח. (עמוס ט) הֲלוֹא כְּבָנֵי כְּשִׁיִּים אֲתֶם לִי וְגו'.

עָרַב זֶה - תְּפִלַּת עָרְבִית. וּמִשּׁוּם שֶׁבַּעֲרָב הִיָּה מִתְעַרֵּב הַצַּד הָאֲחֵר שֶׁמִּחֲשִׁיד אֶת אוֹרוֹ וְשׁוֹלֵט בְּלִילָה, שְׁמוֹ לוֹ רְשׁוּת, וְאֵין לוֹ זִמְנָן קְבוּעַ. אֲמוּרִים וּפְרָדִים מִתְאַכְּלִים בְּזִמְנָן הַזֶּה, וּמִכָּאֵן נִזְוָנִים כְּמָה קְבוּצוֹת שֶׁל שָׂרִים שִׁיּוּצָאִים וְשׁוֹלֵטִים בְּלִילָה.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן, הֲרִי שְׁנִינּוּ שְׂכָל אוֹתָם בַּעֲלֵי הַצַּד הָאֲחֵר שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה לֹא שׁוֹלֵטִים בְּאַרְץ הַקִּדְּשָׁה, וְהֲרִי מְעוֹרְרִים אוֹתָם יִשְׂרָאֵל בְּזֶה, וְאַסוּר לְעוֹרְרֵם לְשׁוֹרֹת עַל הָאֲרֶץ הַקִּדְּשָׁה.

אֲלֵא בְּלִילָה אוֹתוֹ הַעֲשׂוֹן עוֹלָה, וְלֹא עוֹלָה כְּמוֹ שֶׁבִּקְרָבָן אַחֵר, שֶׁהִיָּה הַעֲשׂוֹן עוֹלָה בְּדֶרֶךְ יֶשֶׁר, וְכֵאֵן הִיָּה עוֹלָה אוֹתוֹ עֲשׂוֹן לְנִקְבֵּי אֶחָד שֶׁל הַצִּפּוֹן, שֶׁשֵּׁם כָּל מְדוּרָה שֶׁל רוּחוֹת רָעוֹת. וְכִיּוֹן שֶׁאוֹתוֹ עֲשׂוֹן עוֹלָה וּמַעֲשֶׂם דֶּרֶךְ לְאוֹתוֹ צַד, כָּלֵם הִיוּ נִזְוָנִים וְעוֹמְדִים וְנִכְנָסִים לְמְקוֹמָם, וְלֹא הִיוּ יוֹצְאִים וְשׁוֹלֵטִים בְּעוֹלָם.

מִמֶּנָּה אֶחָד עוֹמֵד לְאוֹתוֹ הַצַּד שֶׁל אוֹתוֹ נִקְבֵּי שֶׁבִּצְפּוֹן, בְּכָל אוֹתָם קְבוּצוֹת שֶׁל שָׂרִים, וּשְׁמוֹ סַנְגִּירִי"א, וּבְשַׁעֲהָ שֶׁאוֹתוֹ עֲשׂוֹן מַעֲשֶׂם דֶּרֶכּוֹ וְעוֹלָה, הַמִּמֶּנָּה הִיָּה וְשִׁשִּׁים אֲלָף רַבּוֹא מַחְנוֹת אַחֲרוֹת, כָּלֵם מִתְעַתְּדִים לְקַבְּלוֹ וְלִהְיוֹן מִמֶּנּוּ, וְעוֹמְדִים בְּאוֹתוֹ נִקְבֵּי, וְנִכְנָסִים בְּפִתַּח אֶחָד שֶׁנִּקְרָא קָרִי, וְזֶהוּ סוֹד הַכְּתוּב (ויקרא כו) וְאִם תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי וְגו'. וְכְּתוּב, וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי. בְּאוֹתוֹ רָגַז הַיּוֹצֵא מִתְּפִתָּה שֶׁל קָרִי.



ואלו הם שמשוטטים בלילה, ובשעה שהנשמות יוצאות לעלות להראות למעלה, הם יוצאים ומקטרגים בהם, ולא יכולים לעלות ולהראות למעלה, פרט לאותם חסידים קדושים עליונים שהם בוקעים רקיעים ואוירים ועולים, וקבוצות השרים הללו יוצאים ומודיעים דברים כוזבים לבני אדם, ונראים להם בדמיות אחרות, וצוחקים עליהם, עד ששופכים זרע, ונקראים בעלי קרי, משום שאותם שיוצאים מפתח הקרי גרמו להם. ובשעה שמתאפלים אמורים ופדרים, אותו עשן היה מרוה אותם וזו אותם. כפי כבודם כך מזונם מה שראוי להם. ובזה לא יצאו ולא משוטטים בארץ הקדושה.

ערב, כמו שנאמר (שמות יב) וגם ערב רב עלה אתם. שכל אותו קבוצות שרים מתעברים בשלטון הלילה, ולכן לא שמו את תפלת ערבית חובה, שאין מי שיכול לתקנה כמו יעקב, שהוא היה בעל (מטהר) המשכן ומתקן אותו כראוי.

ואף על גב שהיא רשות, תפלה זו היא כדי להגן עלינו מתוך פחד בלילות, מתוך פחד של כמה צדדים של הגיהנם, שהרי באותה שעה טורדים את הרשעים בגיהנם על כל אחד שנים מאשר ביום. ולכן מקדימים ישראל לומר "והוא רחום", שהוא משום פחד הגיהנם. ולא דין אחר אסור לעורר, שנראה שהרי אין לו רשות לשבת להעביר את הדין מהעולם.

ופחד של קטרוג הנשמות, כשרוצות לעלות למעלה כדי להראות לפני רבונם. ולכן אנו מקדימים "שומר את עמו ישראל לעד אמן". פחד של כמה מזיקים וקטרוגים שנמצאים בלילה, ויש להם רשות להזיק למי שיוצא החוצה משער ביתו, ולכן אנו מקדימים "ושמר צאתנו ובאנו".

ועל כל זה, מתוך פחד של כל זה אנו מפקידים הגופות, הרוחות והנשמות למלכות העליונה, ששלטון הכל בידה, ועל זה תפלת ערבית בכל לילה ולילה. עתה שקרבנות ומזבחות לא נמצאו, אנו עושים כל התקונים שאנו עושים על הסוד הזה.

בחצות הלילה, כשמתעוררת רוח צפון, מכה בכל אותם מדורי הרוחות הרעות, ושובר אחד (סלע חזק) את הצד האחר, ונכנס ומשוטט למעלה ומטה, וכל אותו קבוצות של מחבלים נכנסות למקומן, ונשבר פחן ולא שולטות. ואז הקדוש ברוך הוא נכנס להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, והרי נתבאר.

כשבא הבקר, אור הנר ששלט בלילה נגזו מלפני אור היום, ואז הבקר שולט, ומעבר שלטונו של הערב. (ואז) הבקר הזה הוא בקר של אור ראשון, הבקר הזה משלים טוב לכל העולמים. ממנו נזונים עליונים ותחתונים. זה משקה את הגן. זוהי שמירה של כל העולם. כאן הסוד לידעי מדין: מי שרוצה לצאת לדך, יקום בנחה, וישגיח בהתבוננות לפי שעה לצד מזרח, ויראה כמראה אותיות שמכות ברקיע, זו עולה וזו יורדת, ואלה הם התנוצצות האותיות שנבראו בהם שמים וארץ.

אם הוא יודע בסוד אותן האותיות, שהם סוד השם הקדוש של ארבעים ושתים אותיות, ויזכירן כראוי ברצון הלב, יראה תוך אור הנחה של הרקיע שש יודים, שלש לצד ימין ושלש לצד שמאל, ושלש וויים שעולות ויורדות ונוצצות ברקיע. והן האותיות של ברכת כהנים, ואז תפלת תפלתו יוצא לדך, ודאי שכינה מקדימה עמו. אשרי חלקו.

כשבא הבקר הזה, עמוד אחד נעוץ בצד דרום לתוך מתיחת הרקיע שעל גבי הגן, חוץ מאותו עמוד שנעוץ באמצע הגן. ועמוד זה מאיר באור של שלשה גוונים מרקם בארגמן. באותו העמוד קים ענף אחד, ובאותו ענף נזדמנו שלש צפרים, מתעוררות צפצפון לשבח.

פתח אחד ואמר, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. פותח השני ואומר, יהי שם ה' מברך מעתה ועד עולם. פותח השלישי ואומר, ממזרח שמש עד מבואו מהלל שם ה'. אז הפרוז מקדים וקורא, הזדמנו קדושים עליונים, אותם המשפחים את רבונם התתקנו לשבח היום. ואז נפרדים היום מהלילה. אשרי חלקו של מי שקם בבקר מתוך תשפחתה של תורה שלמד בלילה, באותו זמן של תפלת הבקר.

כתוב, (ישעיה כא) אמר שמר אתה בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שבו אתיו. פסוק זה פרשוהו על גלות ישראל שיושבים בתוך בני שער, וישראל אומרים לקדוש-ברוך-הוא: שמר מה מלילה - מה יהיה עלינו מהגלות הזו שדומה לחשכת הלילה? מה כתוב? אמר שמר. זה הקדוש ברוך הוא. אתה בקר - כבר הארתי לך בגלות מצרים, והעליתי אתכם וקרבתיכם לעבודתי, ונתתי לכם תורה כדי שתזכו לחיי עולם. עזבתם תורת, וגם לילה - הכנסתיכם לגלות (בבל והעליתיכם). עזבתם תורת כמקדם, והכנסתי אתכם לגלות) כמקדם. אם תבעיון בעיו - כמו שנאמר (שם לד) דרשו מעל ספר ה' וקראו, ושם תמצאו כמה תלוייה גלותכם וגאלתיכם. וכשתבעיון בה, היא תאמר ותכריז לפניכם: שבו אתיו. שובו בתשובה שלמה, ומיד אתיו, וקרבו אלי. (ובסוד הפסוק הזה)

ובפסוק זה כתוב, משא דומה. וסוד זה בשש דרגות של נבואה (בחמש דרכים) נאמר לנביאים: במחזיו"ה. בחזיו"ן. בחזיו"ת. בדב"ר. במש"א. וכל החמש כלן כמי שרואה אחר הכתל אותו האור שמאיר, ומהם כמי שרואה אור השמש מתוך עששית. אבל משא הוי פאשר מגיע אותו אור

בְּטֶרַח רַב וּמִטְרִיחַ עָלָיו דְּבָרָיו, שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהִתְגַּלּוֹת לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, (במדבר יא) לְשׁוֹם אֶת מִשָּׁא כָּל הָעָם הַזֶּה עָלָי. וּמִשׁוֹם זֶה מִשָּׁא.

וְכָאן מִשָּׁא דְּוָמָה - טֶרַח רַב שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהִתְגַּלּוֹת, וְהִיא נְבוּאָה בְּלִחַשׁ וְעוֹמֶדֶת בְּלִחַשׁ. אֲלֵי קִרָּא מְשַׁעִיר - כָּאן לֹא הִתְגַּלָּה מִי אֲמַר "אֲלֵי קִרָּא מְשַׁעִיר", אִם הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם נְבִיא נֶאֱמָן. אֲבָל נְבוּאָה זוֹ וְדַאי עוֹמֶדֶת בְּלִחַשׁ תּוֹךְ סוּד הָאֱמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה, וּמִתּוֹךְ סוּד נִסְתָּר אֲמַר הַנְּבִיא הַנֶּאֱמָן שֶׁלּוֹ הִיָּה קוֹרָא קוֹל בְּסוּד הָאֱמוּנָה, וְאֲמַר אֲלֵי קִרָּא מְשַׁעִיר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג) וְזָרַח מְשַׁעִיר לָמוֹ, וְלֹא כְּתוּב וְזָרַח לְשַׁעִיר, מִשׁוֹם שֶׁסוּד הָאֱמוּנָה כֶּךָ הוּא, דְּרָגוֹת מִתּוֹךְ דְּרָגוֹת, אֵלֶּה פְּנִימִיִּים מֵאֵלֶּה, קִלְפָּה בְּתוֹךְ קִלְפָּה, וּמִכָּאן בְּתוֹךְ מִכָּאן.

וְהָרִי בִּאֲרָנוּ, שֶׁכְּתוּב (יחזקאל א) וְהִנֵּה רוּחַ סַעְרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן - הָרִי דְּרָגָה אַחֶת. עָנָן גְּדוֹל - הָרִי דְּרָגָה אַחֶרֶת. וְאֵשׁ מִתְּלַסְחַת - הָרִי דְּרָגָה שְׁלִישִׁית. וְנִגְהָ לוֹ סָבִיב - דְּרָגָה רְבִיעִית. וְאַחֵר כֶּךָ, וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחֲשֵׁמֶל. וְאַחֵר כֶּךָ, וּמִתּוֹכָהּ דְּמִית אֲרָבַע חִיּוֹת. הָרִי דְּרָגוֹת בְּתוֹךְ מִדְּרָגוֹת (דְּרָגוֹת).

אִף כָּאן, כְּשֶׁהִתְגַּלָּה הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, לֹא הִתְגַּלָּה אֵלֶּה מִתּוֹךְ דְּרָגוֹת הַלְלוֹ. מִסִּינִי בָּא - דְּרָגָה שֶׁהִיָּתָה יוֹתֵר נִסְתָּרֶת, וְאַחֵר כֶּךָ הִצְטַרְכָּה לְהִתְגַּלּוֹת. וְאֲמַר וְזָרַח מְשַׁעִיר - הָרִי דְּרָגָה אַחֶרֶת שֶׁהִיא יוֹתֵר בְּגִלּוּי, קִלְפָּה שְׁשׁוּרָה עַל גְּבִי הַמֶּלֶךְ. וְאַחֵר כֶּךָ, הוֹפִיעַ מִהֵר פֶּאֶרְן - הָרִי דְּרָגָה אַחֶרֶת. וְאַחֵר כֶּךָ, וְאַתָּה מְרַבֶּבֶת קִדְשׁ - זֶהוּ שִׁבְחַת שֶׁל הַכֹּל. שָׂאֵף עַל גֵּב שֶׁהִתְגַּלָּה מִכָּל הַדְּרָגוֹת הַלְלוֹ, מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא עֹקֵר הַכֹּל, הַתְּחִיל לְהִתְגַּלּוֹת מִמֶּנּוּ. מֵאִיזָה מְקוֹם הוּא? הוּא מְרַבֶּבֶת קִדְשׁ, אוֹתוֹן דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת לְמַעְלָה. (לְמַעְלָה) אִף כָּאן אֲלֵי קִרָּא מְשַׁעִיר - מֵאוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁנִּדְבָּקָה לְמַעְלָה.

שִׁמְרָ מִה מְלִילָה שִׁמְרָ מִה מְלִיל. שׁוֹמֵר זֶה מִטְטֵרוֹ"ן (שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל), וְכְּתוּב (משלי כז) וְשִׁמְרָ אֲדִנְיָו יִכְבֹּד, וְזֶה הַסּוּד שֶׁשׁוֹלֵט בְּלִילָה. מִה מְלִילָה שִׁמְרָ מִה מְלִיל, מִה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלֶּה הַכֹּל אֶחָד, אֲבָל בְּחִלְקֵי הַזֶּה שׁוֹלֵט הַצֵּד הָאֲחֵר, וּבְחִלְקֵי הַזֶּה לֹא שׁוֹלֵט כָּלֵל. לִיל צָרִיךְ לְשִׁמְרָה, שֶׁכְּתוּב (שמות יב) לִיל שִׁמְרָהִים הוּא, וְעַל זֶה חֲסֵר ה', וְזֶהוּ כְּשֶׁנִּכְנָס הַלִּילָה עַד שֶׁנִּחְלַק. מִחֲצוֹת הַלִּילָה וְהַלָּאָה שׁוֹלֵט לִילָה בָּהּ, שֶׁכְּתוּב וְהִי בְּחֲצֵי הַלִּילָה. הוּא הַלִּילָה הַזֶּה. (תהלים קלט) וְלִילָה כִּיּוֹם יֵאִיר וְגו'. וּמִשׁוֹם כֶּךָ, שִׁמְרָ מִה מְלִילָה שִׁמְרָ מִה מְלִיל.

אֲמַר שִׁמְרָ. מִצָּאֵנוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל אָדָם, מִה בֵּין וְיֵאֱמַר לְאִמְרִי? וְיֵאֱמַר לְמַעְלָה, וְאֲמַר לְמִטָּה. וְאֵל מִשָּׁה אֲמַר - מִי אֲמַר? אֲמַר שִׁמְרָ, זֶה מִטְטֵרוֹ"ן. אֵתָּה בִּקְרָ - זֶה תִּפְלַת שְׁחִירִית שֶׁהִיא שְׁלֹטוֹנוֹ שֶׁל הַיּוֹם, אוֹתוֹ שֶׁשׁוֹלֵט עַל הַלִּילָה. וְאִם תֵּאֱמַר שֶׁהוּא בָּא לְבָדוֹ וְנִפְרַד הַזָּכָר מִהַנְּקֵבָה, הָרִי כְּתוּב וְגַם לִילָה - שְׁנִיָּהִם כְּאֶחָד, וְלֹא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה לְעוֹלָמִים. וְקוֹל זֶה קוֹרָא בְּמִלִּים הָאֵלֶּה: אֵתָּה בִּקְרָ וְגַם לִילָה, שְׁנִיָּהִם מְזַמְנִים אֶלִּיכֶם.

מִכָּאן וְהַלָּאָה, אִם תִּבְעִיּוֹן בְּעִיּוֹ. אִם תִּבְקָשׁוּ בְּקִשְׁתְּכֶם בְּתִפְלָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הִקְדוּשׁ - בְּעִיּוֹ, הַתְּפִלָּה וּבְקִשְׁתְּכֶם וְשׁוּבוּ לְרִבּוֹנְכֶם. אֲתִיּוֹ - כְּמִי שֶׁעֲתִיד לְקַבֵּל אֶת בְּנָיו וְלַרְחֵם עֲלֵיהֶם. אִף כֶּךָ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בִּקְרָ וְגַם לִילָה קִרָּא וְאֲמַר אֲתִיּוֹ. אֲשֶׁרִי הָעָם הִקְדוּשׁ שֶׁרִבּוֹנָם מִבְּקִשׁ עֲלֵיהֶם וְקוֹרָא לָהֶם לְקַרְבָּם אֲלֵיוֹ.

וְאִזּוֹ הָעָם הִקְדוּשׁ רוֹצִים לְהִתְחַבֵּר וְלִהְיוֹת כְּנֶסֶת לְבֵית הַכְּנֶסֶת, וְכָל מִי שֶׁמִּקְדִּים בְּרֵאשׁוֹנָה, מִתְחַבֵּר עִם הַשְּׂכִינָה בְּחִבּוּר אֶחָד. בָּא וְרָאָה, אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת (וּמֵאֲרִיךְ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת) - אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ, שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּדִרְגָּת צְדִיק עִם הַשְּׂכִינָה. וְזֶהוּ סוּד (משלי ח) וּמִשְׁחֵרִי יִמְצָאֲנִי. זֶה עוֹלָה בְּמַעְלָה עֲלִיוֹנָה. וְאִם תֵּאֱמַר, הָרִי שְׁנִיּוֹ, בְּשַׁעַת הִתְקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְבֵית הַכְּנֶסֶת וְלֹא מוֹצֵא שָׁם עֲשָׂרָה, מִיָּד כּוֹעֵס. וְאַתָּה אֲמַרְתָּ, שְׁאוֹתוֹ אֶחָד שְׁמִקְדִּים, מִתְחַבֵּר בְּשְׂכִינָה וְעוֹמֵד בְּדִרְגָּת צְדִיק!:

אֵלֶּה, לְמַלְךְ שֶׁשִּׁלַּח לְכָל בְּנֵי הָעִיר שִׁימְצָאוּ עִמּוֹ בְּיוֹם פְּלוּגֵי בְּמִקּוֹם פְּלוּגֵי. עַד שֶׁהָיוּ מְזַמְנִים אֶת עַצְמָם אוֹתָם בְּנֵי הָעִיר, הִקְדִּים אֶחָד וּבָא אֵל אוֹתוֹ מְקוֹם. בִּינְתִים בָּא הַמֶּלֶךְ וּמִצָּא אֶת אוֹתוֹ אִישׁ שֶׁהִקְדִּים לְבֹא לָשֵׁם. אֲמַר לוֹ, אֵיךְ הִם פְּלוּגִים בְּנֵי הָעִיר? אֲמַר לוֹ, מוֹרִי, אֲנִי הִקְדַּמְתִּי מִהֶם, וְהָרִי הִם בָּאִים אַחֲרֵי לִפְקֻדַּת הַמֶּלֶךְ. וְאִזּוֹ הוֹטֵב בְּעִינֵי הַמֶּלֶךְ, וְיוֹשֵׁב שָׁם עִמּוֹ וּמִדְּבַר עִמּוֹ, וְנִעְשָׂה אֲהוּב הַמֶּלֶךְ. בִּינְתִים בָּאוּ כָּל הָעָם, וְהִתְפַּיֵּס עִמָּם הַמֶּלֶךְ וְשִׁלַּח אוֹתָם לְשִׁלּוֹם. אֲבָל אִם אוֹתָם בְּנֵי הָעִיר לֹא בָּאִים, וְאֶחָד לֹא מִקְדִּים לְדַבֵּר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לְהַרְאֹת בְּשִׁבְלֵם שֶׁהָרִי כָּלֵם יָבֹאוּ, מִיָּד כּוֹעֵס וְרוֹגֵז הַמֶּלֶךְ.

אִף כָּאן, כֵּינּוּ שֶׁאֶחָד הִקְדִּים וְנִמְצָא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וְשְׂכִינָה בָּאָה וּמוֹצֵאֶת אוֹתוֹ, אִזּוֹ נִחְשָׁב כְּאֵלּוֹ כָּלֵם נִמְצָאוּ שָׁם, שֶׁהָרִי זֶה הָאֲרִיךְ לָהֶם שָׁם. מִיָּד מִתְחַבֵּר עִמּוֹ שְׂכִינָה וְיוֹשְׁבִים בְּזוּג אֶחָד, וְנוֹדַע עִמָּהּ, וּמוֹשִׁיבָהּ אוֹתוֹ בְּדִרְגָּת צְדִיק. וְאִם אֶחָד לֹא מִקְדִּים וְלֹא נִמְצָא שָׁם, מִה כְּתוּב? (ישעיה נ) מִדּוּעַ בָּאתִי וְאִין אִישׁ. לֹא כְּתוּב וְאִין עֲשָׂרָה, אֵלֶּה וְאִין אִישׁ, לְהִתְחַבֵּר עִמִּי לְהִיּוֹת אֲלֵי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אִישׁ הָאֱלֹהִים, לְהִיּוֹת בְּדִרְגָּת צְדִיק.

וְלֹא עוֹד, אֵלֶּה שְׁנוּדַע עִמָּהּ, וְשׁוֹאֲלֶת עָלָיו אִם יוֹם אֶחָד לֹא בָּא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁכְּתוּב (שם) מִי בְּכֶם יֵרָא ה' שִׁמְעַת בְּקוֹל עֲבָדוֹ. וְהָרִי הִתְעוֹרְרָנוּ בְּזֶה שֶׁכְּתוּב, אֲלֵי קִרָּא מְשַׁעִיר, שֶׁהָרִי דְּרָגָה אַחֵר דְּרָגָה וְדְרָגָה

תוך דרגה אותו שומר קורא בחיל בכל יום ויום. וזהו שמע בקול עבדו. עבדו זה מטטרו"ן. ולכן אשרי המקדים לבית הכנסת, לעלות לאותה דרגה עליונה שאמרנו.

כשבא הבקר והצבור נמצאים בבית הכנסת, צריכים להמציא בשירות ותשבחות של דוד. והרי בארנו, שסדור הוא לעורר אהבה למעלה ולמטה, לתקן תקונים ולעורר שמחה, שהרי בשביל זה הלויים מתעוררים לעורר אהבה ושמחה למעלה באותם שירות ותשבחות.

וימי שמדבר בבית הכנסת בדברי חל - אוי לו! שמראה פרוז. אוי לו! שגורע את האמונה. אוי לו! שאין חלק באלהי ישראל. שמראה שהרי אין (לו) אלוה ואינו נמצא שם (ואין לו חלק בו) ולא פוחד ממנו, ומנהיג קלון בתקון (בחזק) העליון שלמעלה.

שהרי בשעה שישאל מסדרים בבית הכנסת סדור של שירות ותשבחות וסדור התפלה, אז מתקנים שלש מחנות של מלאכים עליונים. מחנה אחד הם מלאכים קדושים (עליונים) שמשבחים את הקדוש ברוך הוא ביום, משום שיש אחרים שמשבחים את הקדוש ברוך הוא בלילה. ואחרים (ואלה) הם שמשבחים את הקדוש ברוך הוא ואומרים שירות ותשבחות עם ישראל ביום.

מחנה שני הם מלאכים קדושים שנמצאים בכל קדשה וקדשה של ישראל, ומקדשים למטה. ובשלושן שלהם, כל אותם שמתעוררים בכל אותם רקיעים (היכלות) באותה תפלה של ישראל (שמישב).

מחנה שלישי הם עלמות עליונות, שמתקנות עם הגבירה, ומתקנות אותה להכניסה לפני המלך, ואלה הם המחנות העליונים על כלם. וכלם מתקנים בסדור שישאל מתקנים למטה, באותם שירות ותשבחות ובאותה תפלה שמתפללים ישראל. כיון שמזדמנים שלשת המחנות הללו, אז ישראל פותחים בשירה ומזמרים לפני רבונם. ואותו מחנה אחד, שממנה לשבח את רבונם ביום, מזדמנים עליהם ומזמרים עמם כאחד באותם השבחים של דוד המלך, והרי בארנו את הדברים.

באותו זמן שמסיימים ישראל את השבחים של אותן תשבחות של דוד, אז התשבחת של שירת הים כמו שבארנו. ואם תאמר, הרי התשבחת הזאת למה מתקנת אחרונה אחר שבחי דוד, והרי תורה שבכתב קודמת לתורה שבעל פה, וקודמת לגביאים, וקודמת לכתובים, וכמו שקודמת - כך צריך להקדים (בשירה)?

אלא מתוך שפנסת ישראל לא מתקנת אלא מתורה שבכתב, משום כך צריך לומר אותה בראשית תקוניה, וזו התשבחת המעלה מכל שאר התשבחות שבעולם. והיא לא התתקנה מכלן כמו שהתתקנה מהתשבחת הזו, ולכן היא סמוכה לתפלת מישב, כמו שבארנו.

באותה שעה כשאמרת שירת הים, מתעשרת כנסת ישראל באותו כתר שעתידי הקדוש ברוך הוא לעטר את מלך המשיח, ואותו כתר גלוי וחקיק בשמות קדושים, כמו שהתעטר הקדוש ברוך הוא אותו יום שעברו ישראל את הים והטביע את כל מחנות פרעה ופרשיו. ומשום כך צריך אדם לשם רצונו בשירה הזו. וכל מי שזוכה לה בעולם הזה, זוכה לראות את מלך המשיח בתקוני אותו הכתר ובחגירת כלי זינו, וזוכה לשבח שירה זו שם, והרי בארנו את הדברים.

כיון שמגיע אדם לישתבח, נוטל הקדוש ברוך הוא אותו הכתר ושם אותו לפניו, וכנסת ישראל מתחילה להתתקן לבא לפני המלך העליון, וצריך לכלל אותה בשלש עשרה מדות הרחמים העליונות שמהן מתברכת, והם שלשה עשר בשמים עליונים, כמו שנאמר (שיר השירים ד) גרד וכרפס קנה וקנמון וגו', וכאן הם: שיר, ושבחה, הלל, וזמרה, עז, וממשלה, נצח, גדלה, גבורה, ותפארת, קדשה. הרי שנים עשר. אחר כך לחברה עמם ולומר ומלכות, והיו שלשה עשר, משום שהיא מתברכת מהם.

ולכן צריך בשעה שנקללת ביניהם, לשם בזה לב ורצון ולא לדבר כלל, שלא להפסיק ביניהם, ואם מפסיק ביניהם, יוצאת שלהבת אחת מתחת פני הכרובים, וקוראת בחיל ואומרת: פלוני שהפסיק את גאות הקדוש ברוך הוא, יתפלה ויפסק, שלא יראה גאות המלך הקדוש, כמו שנאמר (ישעיה כו) וכל יראה גאות ה', משום ששלשה עשר האלה הם גאות ה'.

מכאן והלאה - אל ההודאות כו'. זה המלך העליון שהשלום כלו שלו, כמו שנאמר, שיר השירים אשר לשלמה, למלך שהשלום שלו. משום שכל השבחים הללו הם אל כנסת ישראל כשמשתבחת במחנה שלמטה, כמו שנאמר, שיר השירים אשר לשלמה, למלך שהשלום שלו. משם והלאה - יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא את הכל. והרי התעוררנו בזה, והתעוררו החברים שאלה הם תקוני העולם העליון (אל אדון).

א"ל ב"רוך - תקוני העולם התחתון, שהם כ"ב אותיות קטנות, משום שיש אותיות גדולות ואותיות קטנות. האותיות הקטנות מהעולם התחתון, ואותיות גדולות מאותו עולם הבא.

בכל הן גדולות. הן גדולות בעצמן. כאשר (לא) באות יחידות הן גדולות (זכר ונקבה פשוטים).

שְׂכָאֲשֶׁר הֵן לֹא פְּשׁוּטוֹת יוֹתֵר, הֵן בָּאוֹת כָּל אוֹת וְאוֹת בְּמִרְכָּבָה הָרְאוּיָה לָהּ, כְּמוֹ שֶׁבַח שֶׁל הַשְּׁבֵת שֶׁהֵם אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֶׁבַח: אֵל אֲדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים, בְּרוּךְ וּמְבָרֵךְ בְּכִי כָּל נִשְׁמָה. אֵלֹה אוֹתִיּוֹת בְּחִמְשׁ חִמְשׁ תְּבוּת, שֶׁהֵן חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא.

שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת שֶׁבִּסּוּף - ש"ת. הֵן בְּשֵׁשׁ שֵׁשׁ תְּבוּת, שֶׁהֵם שְׁשֵׁת צְדָדֵי הָעוֹלָם הַבָּא, וְיוֹצְאוֹת מִשָּׁם כְּמוֹ: שֶׁבַח יִתְנוּ לוֹ כָּל צָבָא מְרוֹם. תַּפְאֶרֶת וּגְדֻלָּה שְׂרָפִים וְאוֹפָנִים וְחִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ.

אֵלֹה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּשֵׁשׁ שֵׁשׁ. שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת בְּחִמְשׁ חִמְשׁ. כָּל שְׂאֵר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּאַמְצֵעַ, כָּלֵן בְּאַרְבַּע אַרְבַּע, מִשּׁוּם שֶׁהֵן בְּסוּד הַמִּרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁהֵן אוֹתִיּוֹת רִאשׁוֹנוֹת וְאוֹתֵן שֶׁבִּסּוּף, הֵן שְׁלֵמוֹת כ"ב הָאוֹתִיּוֹת, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כ"ב תְּבוּת כְּנֻגַּד כ"ב הָאוֹתִיּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת. נִשְׁאָרוֹ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת שְׁעוֹלוֹת בְּמִרְכָּבוֹתֵיהֶן לְאַרְבַּע אַרְבַּע, לְשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם תְּבוּת, שֶׁהֵן סוּד הַשֵּׁם הַמְּכֻרָשׁ, חֲקִיקָה קְדוּשָׁה שֶׁל שִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בָּהֶן, וְהַשֵּׁם הַזֶּה מְעַטֵּר אֶת כְּנֻסֹת יִשְׂרָאֵל, וְעוֹלָה בְּסוּד זֶה לְהַתְעַטֵּר בָּהֶם תוֹף הַשְּׁלִיחוֹת (שֶׁל אֲדוֹנוֹ) שֶׁל הַשְּׂכִינָה.

וְסִימָנָה שֶׁל אֵלֹה הָאוֹתִיּוֹת שֶׁמִּתְעַטְרוֹת בְּשֶׁבַח עֲלִיוֹן - זֶה רִאשׁוֹנוֹת וְסוֹפִיּוֹת, שְׁעוֹלוֹת בְּעִטְרוֹתֵיהֶן אוֹתֵן אִי"ת ב"ש: אֶל"ף בְּחִמְשׁ. תִּי"ו בְּשֵׁשׁ. בִּי"ת בְּחִמְשׁ. שִׁי"ן בְּשֵׁשׁ. וּמִשּׁוּם כֵּן הַסוּד שֶׁל אִי"ת ב"ש כָּלֵל שֶׁל כ"ב אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵן עֲטָרָה שֶׁל שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם שְׂבִילִים.

וְסִימָן שֶׁל אוֹתֵן אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת שְׁעוֹלוֹת בְּמִרְכָּבוֹתֵיהֶן - ג"ר. מִתְחִיל בְּגִימָל וְסִיִּם בְּרִי"ש, וְכָלֵן סוּד הַמִּרְכָּבָה הַקְדוּשָׁה. אִי"ת ב"ש - סוּד הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ. ג"ר - סוּד הַמִּרְכָּבָה הַקְדוּשָׁה שְׁעוֹלָה לְשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם, וְנִגְשָׁה מֵהֶם שֵׁם קְדוּשׁ לְעַטֵּר אֶת כְּנֻסֹת יִשְׂרָאֵל מִתּוֹךְ הַמִּרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה. (שְׁכֵתוֹב (תַּהֲלִים מַח) כְּשֶׁמֶד אֱלֹהִים כֵּן תַּהֲלֵתָד).

וְלָכֵן אוֹתוֹ שֵׁם שֶׁל ע"ב כָּלוּל בְּסוּד הָאֲבוֹת, זְמִין וְשִׁמְאֵל וְאַמְצֵעַ. וְהִיא מִתְעַטְרֶת בָּהֶם לְהִיּוֹת שֵׁם קְדוּשׁ, וְלֹא שֵׁם עֲלִיוֹן כְּאוֹתָם שְׁמוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, שֶׁנֶּאֱחָזִים לְמַעְלָה לְמַעְלָה. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁזָּהוּ שֵׁם עֲלִיוֹן, אֲבָל הַסוּד שֶׁלֹּא דוּד הַמִּלָּךְ שֶׁמִּתְעַטֵּר בָּאֲבוֹת.

הַשֵּׁם שֶׁל מ"ב אוֹתִיּוֹת - הַסוּד שֶׁלֹּא הָאֲבוֹת, שֶׁמִּתְעַטְרִים בְּעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. וְהָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן בָּמָה שֶׁלְמַעְלָה. (וְעוֹלָה הַסוּד שֶׁלְמַעְלָה לְמַעְלָה, עַד שֶׁמִּתְעַטֵּר בְּאֵין סוּף) וְלָכֵן עוֹלָה וְלֹא יוֹרֵד, וּמִתְעַטֵּר בְּתוֹךְ הַמִּחְשָׁבָה הָעֲלִיוֹנָה. אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמְכִיר אוֹתוֹ וְנִזְהָר בּוֹ.

הַשֵּׁם שֶׁל ע"ב אוֹתִיּוֹת - דוּד הַמִּתְעַטֵּר בָּאֲבוֹת, וְסוּדוֹ עוֹלָה וְיוֹרֵד כְּמוֹ זֶה מַצַּפ"ץ, (מַצַּפ"ץ) שֵׁם שֶׁל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַרְחֻמִּים. הֵם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה, סוּד הַמִּרְכָּבָה הַקְדוּשָׁה שְׁיוֹצְאִים מֵאַחַד שְׁשׁוּרָה עֲלֵיהֶם, וְלָכֵן (עוֹלָה וְיוֹרֵד, וְכֵלֶם עוֹלִים וְיוֹרְדִים חוּץ מִזֶּה הַשֵּׁם שֶׁל מ"ב שְׁעוֹלָה וְלֹא יוֹרֵד, וְעַל זֶה) הַשֵּׁם שֶׁל שִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם עוֹלָה וְיוֹרֵד. עוֹלָה מִצַּד זֶה וְיוֹרֵד מִצַּד זֶה. הַשֵּׁם שֶׁל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת עוֹלָה מִצַּד זֶה וְיוֹרֵד מִצַּד זֶה. וְאוֹתוֹ שְׁיוֹרֵד, כְּדִי לְמַשֵּׁף טוֹב לְמַטָּה. וְעַל זֶה, אִי"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ץ וי"פ ז"ע ח"ס ט"ן י"ם כ"ל. הָאוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת עוֹלוֹת בְּחִשְׁבוֹן, וְאוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת יוֹרְדוֹת בְּחִשְׁבוֹן, כְּדִי לְמַשֵּׁף אֶת הַטוֹב שֶׁלְמַעְלָה לְמַטָּה.

הַשֵּׁם שֶׁל אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם הוּא מִתְעַטֵּר לְמִרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה. הַשֵּׁם שֶׁל שִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם מִתְעַטֵּר לְמִרְכָּבָה הַתַּחְתּוֹנָה. אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל לְהַכִּיר אֶת רְבוּנוֹ. אֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וְלָכֵן תִּשְׁבַּחְתָּהּ שֶׁל שְׁבֵת שֶׁמִּשְׁבַּחַת אֶת הַמִּלָּךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שֶׁלֹּא, מִשְׁבַּחַת בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל שִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם וּבְעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם תְּבוּת, הַסוּד שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת, כְּדִי שֶׁתִּתְעַטֵּר בּוֹ לְעִלוֹת לְמַעְלָה בְּתִשְׁבַּחַת הַזֶּה. וְלָכֵן אֵל אֲדוֹן - תִּשְׁבַּחַת הָעוֹלָם הַבָּא הוּא, וּפְרִיחַת (וּקְשִׁירַת) הַמִּרְכָּבָה הַקְדוּשָׁה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁמִּתְעַטְרֶת לְעִלוֹת לְמַעְלָה, וּפְרִיחַת כְּנֻסֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּתְעַטְרֶת לְעִלוֹת בְּתוֹךְ הַמִּרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה.

אִי"ת ב"ש עוֹלִים וְיוֹרְדִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. א"ל ב"ם עוֹלִים וְלֹא יוֹרְדִים, וְסִימָנָה - זוֹ שְׁבִי"ת לְבִדָּה. וְזוֹ שְׁבֵת וְיוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁעוֹלָה הַסוּד לְמַעְלָה לְמַעְלָה, עַד שֶׁהַכָּל מִתְעַטֵּר בְּאֵין סוּף.

אֵל בְּרוּךְ - זֶה סְדוּר שֶׁל אוֹתִיּוֹת קְטָנוֹת וְתַקּוּנֵי כְּנֻסֹת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם בְּתַפְלָה. וּמִשּׁוּם שֶׁאוֹתֵן אוֹתִיּוֹת קְטָנוֹת, אֵין רוּחַ בִּינְיָהֵן, וְהֵן תַּקּוּנֵי הָעוֹלָמוֹת שֶׁבָּאוֹת עִם הַגְּבִירָה לְמִלָּךְ הָעֲלִיוֹן.

קְדָשָׁה זוֹ שֶׁמְקַדְּשִׁים הַמַּלְאָכִים הָעֲלִיוֹנִים אֵינָה בִּיחִיד, וְהִרִי בְּאַרְנוֹ, כָּל קְדָשָׁה שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֲסוּר לִיחִיד לְאַמְרָה. תַּרְגוּם - לְעוֹלָם בִּיחִיד, וְלֹא בְּרַבִּים. וְהִיחִיד הוּא תַקּוּן שֶׁלֹּא וְדָאִי, וְלֹא רַבִּים. וְסִימָן לְסוּד זֶה - שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תַּרְגוּם. שְׁנַיִם זֶה לְשׁוֹן רַבִּים, שְׁנֵי דָאִי קְדָשָׁה שֶׁל לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֲסוּרָה בִּיחִיד. קְדָשֶׁת תַּרְגוּם אֲסוּרָה בְּרַבִּים, אֲלָא בִּיחִיד לְעוֹלָם. אֲחַד תַּרְגוּם שְׁנִינִי, וְלֹא שְׁנַיִם וְלֹא יוֹתֵר. הַתַּרְגוּם בָּא לְמַעַט, וְכָךְ צְרִיךְ. לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ בָּא לְרַבּוּי, וְכָךְ צְרִיךְ, שֶׁמַּעֲלִים בְּקֶדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִים. וּבִתְרַגּוּם מוֹרִידִים וְלֹא מַעֲלִים. שְׁנִינִי אֲחַד, וְלֹא יוֹתֵר, וְלֹא מַעֲלִים כָּלֵל.

הַקְדָּשָׁה הַזֶּה - הַקְדָּשָׁה שֶׁהַתְּקַדְּשָׁה הַשְּׂכִינָה, וְכָל אוֹתֵן מִרְכָּבוֹתֶיהָ לְהַתְּתַקֵּן אֵל הַמִּלָּךְ הָעֲלִיוֹן. וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא קְדָשֶׁת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, הִיא מִיָּשֵׁב וְלֹא בְּעִמְדָה. קְדָשָׁה אַחֲרֵת שֶׁל חֲזוֹרַת הַתַּפְלָה הִיא

קדשה של העולם העליון, ולכן היא בעמידה, כדי להמשיכה למטה, וכל דברי העולם העליון הם בעמידה ולא מישב.

ובכל הקדשות הללו ישראל מתקדשים בהם למטה, ולכן ישראל מתקדשים בקדשות המרובה התחתונה מישב, ובקדשות המרובה העליונה מעמד. קדשה אחרת היא תוספת קדשה, ולכן היא אחר התפלה. ומשום שהיא תוספת קדשה על קדשות אחרות, היא אחר התפלה. ומשום שכל אחד ואחד צריך למשך עליו מאותה תוספת, נתקן לכל יחיד ויחיד קדשות תרגום.

ואם תאמר, הרי יש בה קדשת לשון הקדש - אותה לצבור, להתקדש כלם בכלל באותה תוספת קדשה. ומשום שליחיד אין רשות לאמרה בלשון הקדש ולהתקדש יחיד, התקינוה בלשון תרגום, והיא ביחיד, להתקדש כל אחד ואחד באותה תוספת להמשיך עליו יתר קדשה. אשרי חלקם של ישראל שמתקדשים בקדשות עליונות, משום שהם דבקים למעלה, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

כתוב, (מלכים ב ד) הנה נא נדעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר וגו'. וכתוב, נעשה נא עלית קיר קטנה וגו'. בפסוק זה יש סמך בעלמא לסדור התפלה. הנה נא נדעתי - זהו הרצון שצריך אדם לשים בתוכו בתפלה. כי איש אלהים קדוש הוא - זהו העולם העליון, שיושב על כסא כבודו, וכל הקדשות יוצאות ממנו, והוא מקדש את כל העולמות. עבר עלינו תמיד - מאותה קדשה שהוא מקדש את כל העולמות למעלה, הוא מקדש אותנו בעולם הזה. שהרי אין קדשה למעלה אלא אם יש קדשה למטה, כמו שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל.

והואיל וכך הוא, נעשה נא עלית קיר קטנה. זהו סדור של תקון השכינה, שהיא עלית קיר, כמו שנאמר (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. קטנה, משום שהיא קטנה, כמו שנאמר (קהלת ט) עיר קטנה. ונשים לו שם - בתקון הזה שאנו מתקנים, ובסדור שלנו בשירות ותשבחות ותפלה, (ובתקון זה) אנו מתקנים לו, למנוחתו. מטה ושלחן וכסא ומנורה - כל הארבעה הללו הם בשכינה, והיא (כלה) בכל התקונים הללו מתקנים לעולם העליון בסדור שאנו מסדרים.

בסדור של תפלת ערבית ובתקון שלו - הרי מטה. בסדור של אותם קרבתות ועולות שאנו מסדרים בבקר ואותם שירות ותשבחות - הרי השלחן. ובאותו סדור של תפלת מישב ובתקון של קריאת שמע באותו יחוד שאנו מתקנים - הרי כסא. באותו סדור של תפלת מעמד ובאותו קדשות ותוספת קדשה, וברכות שאנו מסדרים (לה) - הרי מנורה.

אשרי האיש שאת זה שם ברצונו להשלים לרבונו בכל יום ולתקן עלית קיר קטנה זו לרבונו בתקונים הללו, אז נדאי שהקדוש ברוך הוא יהיה אורחו בכל יום. אשריו בעולם הזה, ואשריו בעולם הבא. משום שאלו הארבעה הם תקוני השכינה להתתקן לבעלה. בארבעה התקונים הללו היא מתתקנת בנפיה בשמחותיה, במראיה, על ידי העם הקדוש כל יום.

המטה נתנה לעקב להתתקן, ולכן יעקב תקן תפלת ערבית. שלחן תקן דוד המלך באותם שירות ותשבחות שתקן, כמו שנאמר (תהלים כג) תצרף לפני שלחן נגד צררי. כסא תקן אברהם בהתקשרותו, שעשה טוב ושלמות הנשמות לכל בני העולם, ואין תקון הכסא אלא בחסד של אברהם, כמו שנאמר (ישעיה טז) והוכן בחסד כסא.

המנונה תקן יצחק, שקדש שם הקדוש ברוך הוא לעיני כל העולם, והאיר את אור המנונה העליונה באותה קדשה. לכן צריכים העם הקדוש לומר תמיד ולשים רצונם לסדר לעולם העליון, שהוא בעל הבית, איש האלהים, מטה ושלחן וכסא ומנונה, להיות שלמות בכל יום מעלה ומטה.

בשעה שישאל מנהלים את היחוד של סוד שמע ישראל ברצון שלם, אז יוצא מתוך סתר של העולם העליון אור אחד, ואותו אור מכה לתוך הניצוץ הקשה ומתחלק לשבעים אורות, ואותם שבעים אורות בשבעים ענפי עץ החיים.

אז אותו אילן מעלה ריחות ובשמים, וכל אילנות גן עדן, כלם מעלים ריחות ומשפחים את רבונם, שהרי אז מתקנת הגבירה להקנס לחפה עם בעלה. כל אותם איברים עליונים, כלם מתחברים בתשוקה אחת וברצון אחד להיות אחד בלי פריד כלל. ואז בעלה מתתקן אליה להקניסה לחפה ביחוד אחד להתיחד עם הגבירה.

ולכן אנו מעוררים אותו ואומרים (דברים י) שמע ישראל. תקני עצמך, הרי בעלך יבא אליך בתקוניו מזמן כנגדך. ה' אלהינו ה' אחד, ביחוד אחד, ברצון אחד, בלי פריד, שכל אותם האיברים נעשים אחד, ונקנסים באחד בתשוקה.

כיון שאומרים ישראל "ה' אחד" בהתעוררות ששה צדדים, אז כל אותם ששת הצדדים נעשים אחד ונקנסים בתשוקה אחת, וסוד זה ו' אחד, פשיטות בלבדו בלי דבקות אחרת אליו, אלא הוא לבדו

פשוט מכל, והוא אחד.

באותה שעה הגבירה מתתקנת ומתקשטת, ושמשיה מכניסים אותה בלחש רב אל בעלה, ואומרים: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. זהו בלחש, שפך צריך להכניסה לבעלה. אשרי העם שיודעים את זה ומסדרים סדור עליון של האמונה.

באותה שעה שמתחברים הבעל והגבירה כאחד, אז הפרוץ יוצא מצד הדרום, מתעוררים חילות ומחנות שמגלים אהבה לרבונם.

אז מתעורר ממנה אחד עליון, ששמו בוא"ל, גדול המחנות, ובגדו ארבעה מפתחות שנוטל מארבעת צדי העולם. ומפתח אחד נרשם באות י', ומפתח אחר נרשם באות ה', ומפתח אחד נרשם באות ו', ומפתח אחר נרשם באות ה' ומניחים אותו תחת עץ החיים. ואותם שלשה מפתחות שנישמו בשלש האותיות הללו נעשים אחד. כיון שנעשים אחד, אותו המפתח האחר עולה ועומד ומתחבר באותו אחר שהוא כלל השלש, וכל אותם מחנות וחילות נכנסים לאותם שני המפתחות לתוך הגן, וכלם מיחדים כמו שלמטה.

יהי"ה - זה רשם של האות י', הראש העליון שבשם הקדוש. אלהינו - זהו סוד של רשם האות ה' העליונה, האות השניה שבשם הקדוש. יהי"ה - זו משיכה שנמשכת למטה בסוד הרשם של האות ו', שהן שתיים, והאותיות נמשכות להיות במקום הזה, והוא אחד. כל השלש הללו הן אחד ביחד אחד.

כיון שכל זה נעשה אחד ביחד אחד, ונשאר הכל בסוד של אות ו' שלם, מראש המעין ומההיכל הפנימי, ויורש את האבא והאמא, אז מכניסים את הגבירה עמו, שהרי עכשו הוא שלם בכל הטוב העליון, ויכול להזין אותה ולתת לה מזון וספוק כראוי. וכל אותם האיברים שלו כלם אחד. ואז מכניסים אותה אליו בלחש. למה בלחש? כדי שלא יתערב זר באותה שמחה, כמו שנאמר (משלי יד) ובשמחתו לא יתערב זר.

כיון שהוא מתאחד למעלה בששה צדדים, אף כך היא מתאחדת למטה בששה צדדים אחרים, כדי להיות אחד למעלה ואחד למטה, כמו שנאמר (זכריה ד) יהיה ה' אחד ושמו אחד. אחד למעלה בששה צדדים - שכתוב (דברים ו) שמע ישראל ה' אחד. הרי שש תבות נגד ששה צדדים. אחד למטה בששה צדדים - (זהו שכתוב) ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. הרי ששה צדדים אחרים בשש תבות. ה' אחד - למעלה. ושמו אחד - למטה.

ואם תאמר, הרי כתוב אחד למעלה, ולמטה לא כתוב אחד. ועד הוא אחד בחלופי אותיות. אותיות הזכר לא מתחלפות, אותיות הנקבה מתחלפות, שהרי שבת הזכר על הנקבה. וכדי שלא תשלט עין הרע אנו מחליפים אותיות שלא אומרים אחד בגלוי, ולעיתיד לבא כשתעבר עין הרע מן העולם ולא תשלט (אצלה), אז יקרא אחד בגלוי. משום שעכשו, כשאותו הצד האחר נדבק עמה, אינה אחד, אלא שאנו מיחדים אותה בלחש בסוד האותיות האחרות, ואומרים ועד.

אבל לעתיד לבא שיפרד אותו הצד ממנה ויעבר מהעולם, אז יקרא אחד ודאי, שלא יהיה עמה שתפות ודבקות אחרת, כמו שנאמר (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, בגלוי בפרוש, ולא בלחש ולא בסוד.

ולכן אנו מיחדים אותה מאותו הצד האחר, כמי שמזמין אחר להיות עד שלו, משום שהיו העד שלנו, והעד האחר אינו עד אלינו. ואז היא נפרדת מאותו הצד. כיון שבאה, אנו מכניסים אותה לחפה אל בעלה, המלך העליון, בכל רצון וכונת הלב, ולכן הוא אחד.

בשעה שהיא באה עם עלמותיה ורוצה להפרד מהצד האחר, לא באה אלא כמי שמזדמנת לראות את כבוד המלך ולא יותר, וכך מכריזים שיזדמנו לראות בכבוד המלך, כמו שנאמר (שיר השירים ג) צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה. צאו לראות בכבוד המלך אז הצד האחר לא נוח לו לראות, ונפרד ממנה. כיון שבאה, כל אותם שמשיה מכניסים אותה לחפה עם המלך העליון בלחש, בסוד. שאלמלא לא כך, לא יפרד ממנה אותו הצד האחר ויתערב השמחה. אבל לעתיד לבא, כשיפרד ממנה אותו הצד האחר, אז ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

כיון שנקנסת לחפה והיא עם המלך העליון, אז אנו מעוררים שמחה של ימין ושמאל, כמו שנאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו', והיה אם שמוע וגו', בלי פחד כלל, שהרי הצד האחר לא יתקרב לשם ואין לו רשות.

הפלה, כל זמן שרוצים להכניסה למלך לשמחת השמוש, צריך בלחש בסוד, כדי שלא ימצא ברגלי (אדם שמגלה) צעדיה, רמז של הצד הרע ולא ידבק עמה, ולא ימצאו בבנים רמז של פסול כלל.

וכך אמר יעקב לבניו, שמא חס ושלום ארע פסול (בזרעי או) במטתי. אז הם אמרו, כמו שאין בלבד אלא אחד, כך וכי, אין לנו דבקות בצד האחר כלל. שהרי פרוש היה ממשותף, ואנו ביחד למלך.

העליון ואין לנו כלל דבקות בצד האחר, שהרי בפרדה מהצד האחר (היינו ברצון) היה הרצון והמחשבה שכלנו.

כיון שידע שהצד האחר, לא נדבק שם כלל, אז נכנסה האשה לבעלה בלחש, בסוד היחוד של ששה צדדים. פתח ואמר, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שהרי היא בסוד של אחד, בעלמותיה, בלי ערבוב כלל, ולא שתפות של הצד האחר.

ובא ראה, באותה שעה היו יעקב ובניו בדיוקן עליון למטה עם השכינה. יעקב היה בסוד של ששה צדדים של העולם העליון בסוד אחד. בניו היו בדיוקן של ששה צדדים של העולם התחתון. והוא רצה לגלות להם אותו קץ, כמו שבארנו, שיש קץ ויש קץ, יש קץ הימין ויש קץ הימין. קץ הימין - זו המלכות הקדושה, סוד האמונה, סוד מלכות השמים. קץ הימין - זה סוד של מלכות הרשעה, סוד של הצד האחר שנקרא קץ כל בשר, והרי בארנו.

כיון שראה שהסתלקה שכינה ממנו וכו', הם אמרו: כמו שאין בלבד אלא אחד, שאותה בסוד של העולם העליון והוא אחד - אף אנו, שאנו בסוד של העולם התחתון, הוא אחד. ולכן נזכרו שני לבבות, סוד של העולם העליון, שהוא הלב של יעקב, והסוד של העולם התחתון, שהוא הלב של בניו. אז הכניס אותה בלחש.

וכמו שהם התיחדו - הסוד של העולם העליון באחד, והסוד של העולם התחתון באחד, אף כך אנו צריכים ליחד את העולם העליון באחד וליחד את העולם התחתון בסוד של אחד. זה בששה צדדים, וזה בששה צדדים. ולכן שש תבות כאן בסוד של ששה צדדים. ושש תבות כאן בסוד של ששה צדדים, (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. אשרי גורלו וחלקו של מי ששם רצונו לזה בעולם הזה ובעולם הבא.

רב המנונא סבא אמר כך, התעוררות זו של היחוד יפה היא, שסוד ברור הדבר הרי בארנו, והדברים הללו עתידים להתעתד לפני עתיק הימים בלי בושא כלל.

#### רעיא מהימנא

מצוה ללמוד תורה בכל יום, שהיא סוד האמונה העליונה לדעת דרכי הקדוש ברוך הוא. שכל מי שמשתדל בתורה, זוכה בעולם הזה וזוכה בעולם הבא ונצול מכל המקטרגים הרעים, משום שהתורה היא סוד האמונה, שמי שמתעסק בה, מתעסק באמונה העליונה, והקדוש ברוך הוא משרה שכינתו בתוכו שלא תזוז ממנו.

מי שידע דבר תורה, צריך לרדף אחריו וללמוד דבר זה ממנו, לקיים את סוד הכתוב, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. התורה היא עץ החיים לתת חיים לכל. מי שמתחזק בתורה, מתחזק בעץ החיים, כמו שנאמר (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה.

וכמה סודות עליונים בארנו במי שמשתדל בתורה, שזוכה להקשר בתורה שלמעלה. בעולם הזה אינו שוכן, ואינו שוכן בעולם הבא, ואפלו בקבר שפתותיו מרחשות בתורה, כמו שנאמר דובב שפתי יושנים. (ע"כ רעיא מהימנא)

#### זתה:

פתח ואמר, ויקחו לי תרומה. כאן הוא יחוד בכלל אחד. מעלה ומטה. לא כתוב ויקחו תרומה, אלא ויקחו לי תרומה, מעלה ומטה, בלי פרוז כלל.

מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. פסוק זה כך צריך לומר אותו: כל איש אשר ידבנו לבו. מה זה מאת כל איש? אלא סוד יש כאן לאותם בעלי מדות. אשריהם הצדיקים שידעו לשים את רצון לבם למלך העליון הקדוש, וכל רצון לבם אינו לעולם הזה, ולתאוה הבטלה שלו. אלא יודעים ומשתדלים לשים רצונם ולהדבק למעלה, כדי למשוך רצון (שלהם) של רבונם אליהם ממעלה למטה.

ומאיזה מקום נוטלים אותו רצון רבונם למשוך אותו אליהם? הם נוטלים ממקום אחד עליון וקדוש שממנו יוצאים כל הרצונות הקדושים. ומי הוא? כל איש. זה צדיק שנקרא כל, כמו שנאמר (קהלת ה) ויתרון ארץ בכל היא. (תהלים קיט) על כן כל פקודי כל ישראל. איש - כמו שנאמר איש צדיק. זהו צדיק (כל איש) בעל הבית שרצונו תמיד לגבירה, כמו בעל שאוהב את אשתו תמיד. ידבנו לבו - הוא אוהב אותה, ולבו, שהיא הגבירה שלו, ידבנו להדבק בה.

ואף על גב שאהבה רבה זה עם זה, שלא נפרדים לעולמים, מאותו כל איש, בעל הבית, בעל הגבירה, ממנו תקחו את תרומתי. דרך העולם, מי שרוצה לקחת אשתו של אדם ממנו, הוא מקפיד ולא עוזב אותה. אבל הקדוש ברוך הוא לא כך. כתוב וזאת התרומה - זו כנסת ישראל. אף על גב שכל אהבה אליו ואהבתו אליה, ממנו נוטלים אותה להשרותה ביניהם, מאותו מקום עליון, שכל האהבה

שֶׁל אִשָּׁה וּבִעֲלָהּ שׁוֹרָה, מִשֵּׁם תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי. אֲשֶׁרִי חִלַּקְסָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֲשֶׁרִי כָּלִם שֶׁזָּכוּ לָזֶה.  
וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם. וְאִם תֹּאמְרוּ, אִם כֵּן, אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם הֲיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת! מֶה  
זֶה מֵאֲתָם? מֵאֲתָ שְׁנֵי הַשְּׂמֹת (הַדְּרָגוֹת) הַלָּלוּ.

עוֹד אָמַר רַב יִיבָא סָבָא, מֵאֲתָם - מֵאֲתָם ס', שֶׁהוּא סוֹד הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, מְקוֹם מְדוּרָו שֶׁל הַצַּדִּיק הַזֶּה  
שֶׁמִּתְעַטֵּר מִהָאֲוֹת ס', וּמִשֵּׁם נוֹטֵל חַיִּים לְהַזִּין אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת. וְהַכֵּל דָּבָר אֶחָד, הַסּוֹד שֶׁנִּתֵּן לַחֲכָמִים.  
אֲשֶׁרִי חִלַּקְסָם.

שָׂאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם נוֹטְלִים אוֹתָהּ, (כָּאֵן) לֹא יְכוּלִים לִטֹּל אוֹתָהּ אֲלָא רַק בְּרִשּׁוֹת בִּעֲלָהּ וּבְרָצוֹנוֹ,  
וְלַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה שֶׁל אֱהָבָה אֵלָיו, וְאִזּוּ בִּאֲהָבָתוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי. וְכָל זֶה בְּאוֹתָן הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה,  
וְתַקְוָן וְסִדּוֹר שִׁישְׂרָאֵל מִסְדְּרִים בְּכָל יוֹם. דָּבָר אַחֵר מֵאֲתָם - מִהַכֵּל שֶׁל שְׂשָׁה צַדִּיקִים הָעֲלִיוֹנִים, וְהַכֵּל  
אֶחָד.

(ד"א) מֵאֲתָם - מֵאוֹתָם זְמָנִים וְשִׁבְתוֹת, וְהַכֵּל סוֹד אֶחָד. זֶהָב וְכֶסֶף וְנִחֲשֹׁת וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת  
שָׁנִי. זֶהָב - בְּסוֹד שֶׁל יוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁל זֶהָב, יוֹם הַדִּין, וְשׁוֹלֵט אוֹתוֹ הַצַּד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר  
(אִיּוֹב לו') מִצִּפּוֹן זֶהָב יֵאָתֶה. וְכֶסֶף - זֶה יוֹם הַכְּפוּרִים, שֶׁמִּתְלַבֵּנִים חֲטָאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁלֵּג, כְּמוֹ  
שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה א') אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֵּג יִלְבִּינוּ. וְכֶתוּב (וִיקְרָא טז) כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם  
לִטְהַר אֶתְכֶם.

וְנִחֲשֹׁת - יְמֵי קָרְבָּנוֹת הַחֵג, שֶׁהֵם מְרַבָּבוֹת הָעֲמִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, וְהֵם נִקְרָאִים סוֹד שֶׁל  
הָרִי נִחֲשֹׁת, וְלָכֵן מִתְמַעֲטִים בְּכָל יוֹם וְהוֹלְכִים. וְתַכְלֵת - זֶה פֶּסַח, הַשְּׁלֵטוֹן שֶׁל סוֹד הָאֱמוּנָה, הַסּוֹד שֶׁל  
צִבְעֵת הַתְּכֵלֶת. וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא תְּכֵלֶת, לֹא שׁוֹלֵטָת, עַד שֶׁמִּשְׁמַמִּידָהּ וְהוֹרֶגֶת כָּל בְּכוֹרוֹת מִצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר  
(שְׁמוֹת יב) וְעֵבֶר ה' לִנְגֹף אֶת מִצְרַיִם. וְלָכֵן כָּל הַגּוֹנִים טוֹבִים בַּחֲלוּם, חוּץ מִתְכֵלֶת.

וְאַרְגָּמָן - זֶה שְׁבוּעוֹת, סוֹד הָאֲרָגְמָן, שֶׁתּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ כְּלוּלָה מִשְׁנֵי צַדִּיקִים - מִיָּמִין  
וּמִשְׁמָאל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לב) מִיָּמִינוֹ אֵשׁ דֶּת לְמוֹ, וְזֶהוּ אֲרָגְמָן. וְתוֹלַעַת שָׁנִי - זֶהוּ ט"ו בָּאָב, שְׁבִנּוֹת  
יִשְׂרָאֵל הָיוּ יוֹצְאוֹת בְּכָלִי מִיֵּלֶת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיכָה ד) הָאֲמָנִים עָלִי תוֹלָע.

עַד כָּאֵן שְׂשָׁה צַדִּיקִים. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה הַסּוֹד שֶׁל עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה. וְשֵׁשׁ. וְעִזִּים. וְעֵרֶת אֵילָם  
מֵאֲדָמִים. וְעֵרֶת תְּחָשִׁים. וְעִצֵּי שִׁטִּים. וְשִׁמְן לְמָאֵר. וּבְשָׂמִים לְשִׁמְן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים. וְאֲבִנֵי  
שֶׁהֵם. וְאֲבִנֵי מְלוּאִים. עַד כָּאֵן תְּשַׁעָּה, כִּנְגַד תְּשַׁעָּה יָמִים, וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְשֻׁלָּם לַעֲשָׂרָה. וּמִכָּל אֵלֶּה אָנוּ  
נוֹטְלִים תְּרוּמָתָהּ ה' בְּכָל זְמַן וְזְמַן, כְּדִי לְהַשְׁרוֹת עָלֵינוּ. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה אָנוּ נוֹטְלִים תְּרוּמָתָהּ ה', וְהוּא סוֹד שֶׁל  
רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁבָּא מִצַּד הַזֶּהָב. בְּיוֹם הַכְּפוּרִים אָנוּ נוֹטְלִים אוֹתָהּ, וְהִיא יוֹם הַכְּפוּרִים שִׁיּוּרִשֶׁת הַבַּיִת אֶת  
הָאֵם. בְּסִכּוֹת אָנוּ נוֹטְלִים אוֹתָהּ, וְהִיא סִכָּה, סוֹכֶכֶת וּמְגִנָּה עָלֵינוּ, וְכֶתוּב (בְּמִדְבָר כט) בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי  
עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם, וְזֹהִי תְּרוּמָתָהּ ה'.

בְּפֶסַח אֵף כֵּן אָנוּ נוֹטְלִים אוֹתָהּ, וְהִיא פֶּסַח. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ, סוֹד הַגֵּן שֶׁל אֹר הַתְּכֵלֶת. בְּשְׁבוּעוֹת אָנוּ  
נוֹטְלִים אוֹתָהּ, וְהִיא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְכֶתוּב (שְׁמוֹת כ) וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאֹמֶר. וְאָנוּ  
נוֹטְלִים מִתּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב תּוֹרָה שֶׁבִּעֲלֵ פֶה. חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בָּאָב, הוּא עֲמִד בְּשִׁמְחָה עַל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל. כָּל שָׂאֵר  
הַיָּמִים הֵם לַתְּקוּן שְׁלָה, וְלָכֵן כְּתוּב אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם.

כְּמוֹ שֶׁהֵם מִתְיַחֲדִים לְמַעַלָּה בְּאֶחָד, אֵף כֵּן הִיא מִתְיַחֲדֶת לְמִטָּה בְּסוֹד שֶׁל אֶחָד, לִהְיוֹת עִמָּם  
לְמַעַלָּה אֶחָד כִּנְגַד אֶחָד. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶחָד לְמַעַלָּה לֹא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ, עַד שֶׁנַּעֲשִׂית בְּסוֹד שֶׁל  
אֶחָד כְּמוֹ שְׁלוֹ, לִהְיוֹת אֶחָד בְּאֶחָד. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ הַסּוֹד שֶׁל ה' אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד.

סוֹד הַשְּׁבִת, הִיא שְׁבִת שְׁנֵאֲחָזֶת בְּסוֹד שֶׁל אַחֲ"ד, לְהַשְׁרוֹת עָלֶיהָ הַסּוֹד שֶׁל אֶחָד. תְּפִלַּת עָרֵב שְׁבִת,  
שֶׁהִיא אִזּוּ מִתְיַחֲד כִּסֵּא הַכְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּסוֹד שֶׁל אֶחָד, וּמִתְתַּקֶּנֶת שִׁישְׂרָה עָלֶיהָ הַמִּלֵּךְ הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיוֹן.

כְּשֶׁנִּכְנְסֶת הַשְּׁבִת, הִיא מִתְיַחֲדֶת וְנִפְרֶדֶת מֵהַצַּד הָאַחֵר, וְכָל הַדִּינִים מְעַבְרִים מִמֶּנָּה, וְהִיא נִשְׁאֶרֶת  
בְּיַחֲוִד שֶׁל אֹר קְדוֹשׁ, וּמִתְעַטֶּרֶת בְּכִמְהָ עֲטוּרוֹת לְמִלְךָ הַקְּדוֹשׁ, וְכָל שְׁלִיטֵי הָרָגוֹ וּבִעֲלֵי הַדִּין כָּלִם  
בּוֹרְחִים, (וּמְעַבְרִים מִמֶּנָּה) וְאֵין שְׁלֵטוֹן אַחֵר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. וּפְנִיָּה מְאִירִים בְּאוֹר עֲלִיוֹן, וּמִתְעַטֶּרֶת  
לְמִטָּה בְּעֵם הַקְּדוֹשׁ, וְכָלִם מִתְעַטְרִים בְּנִשְׂמוֹת חֲדָשׁוֹת. אִזּוּ רֵאשִׁית הַתְּפִלָּה, לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּשִׁמְחָה, בְּפָנִים  
מְאִירוֹת, וְלֹאִמַר בְּרָכוּ אֶת ה' הַמְּבָרֵךְ. אֶת ה' דוֹקָא, כְּדִי לִפְתַּח לָהּ בְּבִרְכָּהּ.

וְאִסּוּר לָעֵם הַקְּדוֹשׁ לִפְתַּח אֵלָיָה בְּפֶסוֹק שֶׁל דִּין, כְּמוֹ וְהוּא רַחוּם וְגו', מִשּׁוּם שֶׁהָרִי נִפְרֶדֶת מֵהַצַּד  
הָאַחֵר, וְכָל בִּעֲלֵי הַדִּינִים נִפְרְדוּ וְהִעְבְּרוּ מִמֶּנָּה. וּמִי שֶׁמִּעוֹרֵר אֶת זֶה לְמִטָּה, גּוֹרֵם לְעוֹרֵר כֵּן לְמַעַלָּה,  
וְהַכִּסֵּא הַקְּדוֹשׁ לֹא יְכוּל לְהִתְעַטֵּר בְּעֲטֹרֶת קְדֻשָּׁה. שֶׁכָּל זְמַן שֶׁמִּתְעוֹרְרִים לְמִטָּה אוֹתָם בִּעֲלֵי הַדִּין שֶׁהִיוּ  
מְעַבְרִים וְהִיוּ הוֹלְכִים לְהִתְחַבֵּא בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב שֶׁל הָעֶפֶר שֶׁל הַתְּהוֹם הַגָּדוֹל, כָּלִם שְׂבִים לְשׁוֹת בְּמִקְוָמָם,  
וְהַמְקוֹם הַקְּדוֹשׁ מִתְרַחֵק (וְנִחֲזַק) בָּהֶם מִלִּהְיוֹת בְּמִנוּחָה.

וְאֵל תֹּאמַר שֶׁזֶהוּ לְבָדוֹ, אֲלָא שְׂאֵין הַתְּעוֹרְרוֹת לְמַעַלָּה לְהִתְעוֹרֵר עַד שִׁישְׂרָאֵל מְעוֹרְרִים לְמִטָּה, כְּפִי



שְׁבָאֲרָנוּ, שְׁכָתוֹב (תהלים פא) בְּכֶסֶה לַיּוֹם חֲגֵנוּ. לֹא כְתוֹב לַיּוֹם חֵג, אֲלֵא לַיּוֹם חֲגֵנוּ. וְלָכֵן אֲסוּר לָעַם הַקְדוֹשׁ, שְׁמַתְעֲטָרִים בְּעֲטָרוֹת קְדוּשׁוֹת שֶׁל נִשְׁמוֹת כְּדִי לַעֲוֹר מְנוּחָה, שֶׁהֵם יַעֲוִרוּ דִין, אֲלֵא כָלֵם בְּרָצוֹן וְאַהֲבָה רַבָּה, שֶׁיַּעֲוִרוּ בְּרָכוֹת מַעֲלָה וּמִטָּה כְּאַחַד.

בָּרְכוּ אֶת ה' - דִּוְקָא אֶת, כְּמוֹ שְׁאֲמָרְנוּ, זֶה שֶׁבֶת שֶׁל עֶרֶב שֶׁבֶת. בְּרוּךְ ה' הַמְבָרֵךְ - זֶה יִצְיָאֵת הַבְּרָכוֹת מִמְּקוֹר הַחַיִּים, וּמִקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵאֵת כָּל הַהִשְׁקָאָה לְהַשְׁקוֹת אֶת הַכֹּל. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא מְקוֹר בְּסוֹד שֶׁל אוֹת הַבְּרִית, קוֹרְאִים לוֹ הַמְבָרֵךְ, הוּא נְבִיעֵת הַבְּאֵר. כִּיּוֹן שֶׁמִּגִּיעִים לְשֵׁם, הָרִי הַבְּאֵר וְדַאי מִתְמַלֵּאת, שְׁאִין פּוֹסְקִים מִימֵיו לְעוֹלָמִים.

וְלָכֵן לֹא אוֹמְרִים בְּרוּךְ אֶת ה' הַמְבָרֵךְ, אֲלֵא בְרוּךְ ה'. שְׁאֵלְמָלָא לֹא מִגִּיעָה לְשֵׁם נְבִיעָה מִהַמְקוֹר הָעֲלִיוֹן, לֹא מִתְמַלֵּאת הַבְּאֵר כָּלֵל, וְעַל זֶה הַמְבָרֵךְ. לָמָּה הוּא הַמְבָרֵךְ? מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם וּמְשַׁקָּה לְעוֹלָם וָעֵד. עוֹלָם וָעֵד זֶהוּ שֶׁבֶת שֶׁל עֶרֶב שֶׁבֶת, וְאֵינוֹ תוֹקְעִים בְּרָכוֹת בְּמִקוֹם שֶׁנִּקְרָא מְבָרֵךְ. וְכִיּוֹן שֶׁמִּגִּיעִים לְשֵׁם, כָּלֵם לְעוֹלָם וָעֵד. וְזֶהוּ בְרוּךְ ה' הַמְבָרֵךְ. עַד כָּאן הִגִּיעוּ בְּרָכוֹת מִהַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וְכָלֵם לְעוֹלָם וָעֵד, לְהַתְבָּרֵךְ וְלִהְיוֹת מְשַׁקָּה וְלִהְיוֹת שֶׁלֵם כְּרָאוֹי, מְלֵא מִכָּל הַצְדָּדִים.

בְּרוּךְ - זֶהוּ הַמְקוֹר הָעֲלִיוֹן שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת יוֹצֵאוֹת מִמֶּנּוּ. וְכִשְׁהִלְבְּנָה נִשְׁלֵמֶת, קוֹרְאִים אוֹתָהּ כֶּף לְתַתְּחוֹנִים, אֲבָל בְּרוּךְ מְקוֹר הָעֲלִיוֹן, כְּפִי שְׁאֲמָרְנוּ. ה' - זֶה אֲמַצְעִי שֶׁל כָּל הַצְדָּדִים הָעֲלִיוֹנִים. הַמְבָרֵךְ - זֶה שְׁלוֹם הַבֵּית, נְבִיעֵת הַבְּאֵר, לְהַשְׁלִים וְלְהַשְׁקוֹת הַכֹּל. לְעוֹלָם וָעֵד - זֶה הַעוֹלָם הַתַּתְּחוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְבָּרֵךְ. וְשִׁמּוֹן וּמִשְׁחָה שֶׁל בְּרוּךְ ה' וְהַמְבָרֵךְ, הַכֹּל הוּא לְעוֹלָם וָעֵד.

(מְבָרֵךְ, כְּמוֹ שְׁאֲמָר (בראשית מט) בֶּן פֶּרֶת) וְלָכֵן הַבְּרָכָה הַזֹּאת צָרִיכִים כָּל הָעָם לְבָרֵךְ, וּבְעֶרֶב שֶׁבֶת, בְּרָצוֹן הַלֵּב וּבִשְׂמִיחָה צָרִיךְ לְהַתְחִיל בְּתַחֲלָה בְּבִרְכָּה הַזֹּאת, שֶׁתְּתָבָרֵךְ הַשְּׁבֶת הַזֹּאת שֶׁל עֶרֶב שֶׁבֶת (בְּלִילָה) מִהָעַם הַקְדוֹשׁ כְּרָאוֹי בְּבִרְכָּה הַזֹּאת.

(בְּרָכוֹ) כְּשֶׁמִּתְחִילִים יִשְׂרָאֵל לְבָרֵךְ, קוֹל הוֹלֵךְ בְּכָל הָרְקִיעִים, שְׁמַתְקַדְשִׁים בְּקִדְשֵׁת עֶרֶב הַשְּׁבֶת: אֲשֶׁרִיכֶם הָעָם הַקְדוֹשׁ שְׁאֲתֶם מְבָרְכִים וּמְקַדְשִׁים לְמִטָּה כְּדִי שִׁיתְבָּרְכוּ וְיִתְקַדְשׁוּ לְמַעַלָּה כְּמָה מַחֲנוֹת עֲלִיוֹנִים קְדוּשִׁים. אֲשֶׁרִיכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֲשֶׁרִיכֶם בְּעוֹלָם הַבָּא. וְלֹא מְבָרְכִים יִשְׂרָאֵל אֶת הַבְּרָכָה הַזֹּאת, עַד שְׁמַתְעֲטָרִים בְּעֲטָרוֹת שֶׁל נִשְׁמוֹת קְדוּשׁוֹת, כְּפִי שְׁאֲמָרְנוּ. אֲשֶׁרִי הָעָם שֶׁזָּכוּ לָהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְזַכּוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא.

בְּלִילָה זֶה שְׁמוֹשׁ שֶׁל הַחֲכָמִים בְּאֵלוֹ הַנִּשְׁמוֹת הַקְדוּשׁוֹת שְׁמַתְעֲטָרוֹת בָּהֶם, וְאֵף עַל גִּב שְׁהָרִי בְּאֲרָנוּ וְהַכֹּל אַחַד. וּבְכָל מִקוֹם שֶׁתִּמְצָא לְחֲכָמִים בְּדִבְרֵי הַזֶּה בְּצֵד זֶה, וְלִפְעָמִים בְּצֵד זֶה - הַכֹּל הוּא אַחַד, וְדִבְרִים הַלְלוּ הָרִי כְּבֵר בְּאֲרָנוּ. אֲבָל בַּפֶּעַם הַזֶּה שֶׁכָּלֵם מִתְעַטְרִים בְּנִשְׁמוֹת וְרוּחוֹת קְדוּשׁוֹת וְתִרְוֹת קְדוּשׁוֹת, אִזּוֹ הוּא הַזְּמַן שֶׁל הַשְׁמוֹשׁ שֶׁלָּהֶם, כְּדִי שִׁיְהִיָּה שֶׁפַּע לְאוֹתוֹ שְׁמוֹשׁ (תְּשֻׁמִּישׁ) בְּשֶׁפַּע שֶׁל קִדְשָׁה בְּמִנוּחָה עֲלִיוֹנָה, וְיִצְאוּ בְּנִיחָם קְדוּשִׁים כְּרָאוֹי.

סוּד זֶה נִתֵּן לְחֲכָמִים. בְּשַׁעֲהַ שֶׁנִּחְלַק הַלִּילָה, בְּלִילָה הַזֶּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהַפְגִּס לָנוּ שְׁלֵמָעֵלָה. וְסוּד זֶה, בְּיָמֵי הַחֹל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס לָנוּ עֵדָן שֶׁלְמִטָּה לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצְדִּיקִים שְׁשׂוּרִים שָׁם, וּבִשְׁבֶּת, בְּאוֹתוֹ לֵיל שֶׁבֶת, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס לָנוּ שְׁלֵמָעֵלָה, בְּסוּד הַמְקוֹר הָעֲלִיוֹן.

מִשּׁוּם שֶׁבְּיָמֵי הַחֹל כָּל נִשְׁמוֹת הַצְדִּיקִים כָּלֵן שׁוֹרֹת בְּגוֹן שְׁבָאֲרָץ, וְכִשְׁמַתְקַדְשׁ הַיּוֹם בְּעֶרֶב הַשְּׁבֶת, כָּל אוֹתָם מַחֲנוֹת שֶׁל מְלָאכִים קְדוּשִׁים שֶׁמִּמֶּנִּים בְּתוֹךְ הַגּוֹן שְׁלֵמָטָה, כָּלֵם מַעֲלִים אֶת אוֹתוֹ נִשְׁמוֹת שְׁשׂוּרֹת בְּתוֹךְ הַגּוֹן שְׁלֵמָטָה, לְהַכְנִיס לְאוֹתוֹ הָרְקִיעַ שְׁעוֹמֵד עַל הַגּוֹן, וּמִשּׁוּם מִזְדַּמְנוֹת מְרַפְּבוֹת קְדוּשׁוֹת שְׁסוּבְבוֹת אֶת כְּסֵא הַכְּבוֹד שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וּמַעֲלִים אוֹתָם אֶת כָּל אוֹתוֹ נִשְׁמוֹת לָנוּ שְׁלֵמָעֵלָה.

כִּיּוֹן שֶׁהַרוּחוֹת הַלְלוּ עוֹלוֹת, אִזּוֹ רוּחוֹת קְדוּשׁוֹת אַחֲרוֹת יוֹרְדוֹת לְהַתְעַטֵּר בָּהֶם הָעָם הַקְדוֹשׁ. אֲלוֹ עוֹלוֹת וְאֲלוֹ יוֹרְדוֹת.

וְאֵם תֵּאמַר, הָרִי הַגּוֹן שְׁבָאֲרָץ בְּיוֹם הַשְּׁבֶת יוֹשֵׁב בְּרִיקְנוֹת בְּלִי נִשְׁמוֹת צְדִיקִים - לֹא כֵךְ, אֲלֵא נִשְׁמוֹת הוֹלְכוֹת וְנִשְׁמוֹת בָּאוֹת, נִשְׁמוֹת עוֹלוֹת וְנִשְׁמוֹת יוֹרְדוֹת. נִשְׁמוֹת הוֹלְכוֹת מִתּוֹךְ הַגּוֹן, וְנִשְׁמוֹת בָּאוֹת לְתוֹךְ הַגּוֹן. כָּל אוֹתָן נִשְׁמוֹת הַצְדִּיקִים שְׁמַתְלַבְּנוֹת בְּיָמֵי הַחֹל, וְטָרָם שֶׁנִּכְנָסוּ לְתוֹךְ הַגּוֹן, בְּשַׁעֲהַ שֶׁאֲלוֹ יוֹצֵאוֹת - אֲלוֹ נִכְנָסוֹת, וְהַגּוֹן לֹא נִשְׁאָר רִיק, בְּסוּד לָחֵם הַפָּנִים בְּיוֹם הַלֶּקְחוֹ.

וְאֵם תֵּאמַר, כְּשֶׁחוֹזְרִים בְּיָמֵי הַחֹל, בְּמָה (כְּמָה) נִמְשָׁכִים הַמְקוֹמוֹת לְאֲרָץ וְלָרַחֵב וְלָרוֹם בְּגוֹן, וְלֹא נוֹדַע? כְּמוֹ סוּד אֲרָץ הַצִּבִּי, שֶׁהִיָּתָה נִמְשָׁכֶת לְכָל הַצְדָּדִים וְלֹא נוֹדַע. כְּמוֹ הַצִּבִּי, שֶׁכָּל מָה שֶׁגָּדַל, עוֹרוֹ גָּדַל לְכָל צֵד וְלֹא נִכָּר. וְיֵשׁ כְּמָה נִשְׁמוֹת, שֶׁכִּיּוֹן שְׁעוֹלוֹת, שׁוֹב לֹא יוֹרְדוֹת.

נִשְׁמוֹת עוֹלוֹת וְנִשְׁמוֹת יוֹרְדוֹת לְהַתְעַטֵּר בָּהֶן הָעָם הַקְדוֹשׁ. וּבְעֶרֶב שֶׁבֶת הוּא גִלְגוּל הַנִּשְׁמוֹת, אֲלוֹ הוֹלְכוֹת וְאֲלוֹ בָאוֹת, אֲלוֹ עוֹלוֹת וְאֲלוֹ יוֹרְדוֹת. מִי רָאָה כְּמָה מְרַפְּבוֹת קְדוּשׁוֹת שְׁמִשׁוּטוֹת לְכָאן וּלְכָאן. כָּלֵן בְּשִׂמְחָה, כָּלֵן בְּרָצוֹן בְּאֵלוֹ הַנִּשְׁמוֹת לְעַטֵּר אֶת הָעָם הַקְדוֹשׁ, לְעַטֵּר לְכְמָה צְדִיקִים, גּוֹ הָעֵדָן שְׁלֵמָטָה, עַד שַׁעֲהַ שֶׁהַכְּרוֹז עוֹמֵד וְקוֹרָא: מְקַדְשׁ מְקַדְשׁ. אִזּוֹ נִמְצָאֵת מְנוּחָה וְשׁוֹכֵךְ הַכֹּל. וְכָל רִשְׁעֵי הַגִּיהֵנִם שׁוֹכְכִים

במקומם ויש להם מנוחה. וכל הנשמות מתעטרות, אלו למעלה ואלו למטה. אשרי העם שזה חלקם.

בחצות ליל שבת, כשהחכמים מתעוררים לתשמישם, אותה רוח עליונה שמתעטרים בה כשמתקדש היום, בשעה שהם ישנים במטותיהם, והנשמות האחרות שלהם רוצות לעלות לראות בכבוד המלך, אז אותה רוח עליונה שיוצאת בערב שבת, נוטלת אותה נשמה, ועולים למעלה, ורוחצת נשמה אחרת בבשמים של גן העדן, ושם רואה מה שרואה.

וכשיוצאת לשרות במקומה בחצות הלילה, אותה נשמה שבה למקומה, וצריכים אותם החכמים לומר פסוק אחד של התעוררות של אותה רוח עליונה קדושה של עטרת השבת, כמו (ישעיה סא) רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים וגו'. (יחזקאל א) בלקתם ללכו ובעמדם יעמדו ובהנשאם מעל הארץ וגו', אל אשר יהיה שמה הרוח ללקת ללכו וגו'. משום שמתעטרות באותה רוח בהתעוררותם לשמחת התשמיש, ויהיה שפע של אותה רוח עליונה של השבת באותו תשמיש מצוה.

רב המנונא סבא, כשהיה עולה מהנהר בערב שבת, היה יושב רגע אחד ומרים עיניו, והיה שומע והיה אומר שהיה יושב לראות את שמחת המלאכים העליונים, אלה עולים ואלה יורדים. ובכל ערב שבת יושב אדם בעולם הנשמות. אשרי מי שיוצא בסוד רבונא.

כשמאיר היום ביום שבת, עלית השמחה עולה בכל העולמות במנוחה בשמחה. אז (תהלים יט) השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע. מי השמים? אלו שמים שהשם העליון נראה בהם, שהשם הקדוש רשום בהם.

מספרים - מה הם מספרים? אם תאמר כמי שמדבר ספור דברים - לא כן. אלא שמאירים ונוצצים בהתנוצצות של אור עליון ועולים בשם שכולל באור של שלמות עליונה.

וימה הוא הספור? שנוצצים באור של שלמות הספר העליון. ולכן עולים בשם שלם, ומאירים באור שלם, ונוצצים בהתנוצצות שלמה. הם נוצצים ומאירים בעצמם מתוך אור של התנוצצות הספר העליון, ונוצצים ומאירים לכל צד וצד (לכל כבוד וכבוד) שנוצצים בו. שהרי מהם, מאותה ספירות ואור מאירה כל טבעת וטבעת ונוצצת בהתנוצצות, משום שבינם הזה מתעטרים השמים ועולים בשם הקדוש יותר מבשאר הימים.

ומעשה ידיו - אותו הטל העליון שמאיר מכל הצדדים הגנוזים, שהוא מעשה ידיו, ותקונו - שמתתקן ביום הזה מכל שאר הימים.

מגיד הרקיע - מה מגיד? מושף ושופע למטה מראש המלך, מלא מכל צדדיו. הרקיע - אותו הרקיע שהוא מבוע הבאר, וזהו אותו נהר שיוצא מעדן, וזהו ששופע ומושף למטה שפע של טל עליון שמאיר ונוצץ בהתנוצצות מכל הצדדים. והרקיע הזה משפיע לו במשיכה של אהבה ותשוקה להשקות השקאת השמחה לערב שבת. וכששופע ומושף אותו הטל של הבדלה, הכל (שופע) מלא ושלם באותיותיו הקדושות בכל אותם שבילים קדושים. כיון שהכל מתחבר בו, נעשה בו דרך להשקות ולברך למטה.

יום ליום - יום ליום וטבעת לטבעת. עכשו מדבר הפתוב בדרך פרט איך השמים מספרים ומתקנים בספירות ובהתנוצצות עליונה לכבוד הזה, ואיך שופע ומושף אותו הרקיע שפע של טל עליון. ואומר, יום ליום גביע אמר. יום ליום ודרגה לדרגה, יחיה (אוחז) להפיל זה בזה ולהאיר זה מזה מאותה ספירות שנוצצים ומאירים השמים לכבוד הזה. גביע - כמו שנגמר מבע אתעבד וגו'. ממקרים להאיר זה מזה ולהתנוצץ זה מזה מאותו ספירות והתנוצצות.

אמ"ר - כלל של האותיות והשבילים שיוצאים מאב ואם, ואותו ראש שיוצא מהם, שהוא בן בכור. אלף - אבא. וכשהוא עולה ויורד, מתחברת מ' עם א', והיא אם. ר' - ראש הבכור. כשמתחברות כל האותיות - אמר. זה אור של אב ואם והבן הבכור, ומאירים זה בזה בחבור אחד. שולט ביום השבת. ולכן הכל נכלל זה בזה, כדי להיות אחד. ולכן ממקרים זה בזה אותו אמר, שליט עליון, להיות הכל אחד.

וכשכל זה נשפע ונמשך לרקיע הזה, אז הוא משקה ומאיר למטה, לכבוד אל הזה, לעשות תולדות בדיוקן אותם השמים שמאירים לאותו כבוד אל. (וזהו שפתוב)

ולילה ללילה יחיה דעת - מרפבוותיה (זו לזו) שהן גוף הפסא, וכלן נקראות לילות, כמו שנגמר (תהלים טז) אף לילות יסרוני כליותי. מרפבה עליונה נקראת ימים, יום ליום. מרפבה תחתונה נקראת לילות, לילה ללילה.

יחיה דעת. יחיה - יחיה תולדות, שהם (בהם) שמים. ואם תאמר, יחיה לא יחיה - בא וראה, כתוב (בראשית ג) ונקרא האדם שם אשתו חיה, כי היא היתה אם כל חי. חיה וחיה במלה אחת עולים. ועל שהסתלקה (זה הסתלקה) י' ונקנסה ו', שהוא פראוי, שהרי ו' הוא חיים ודאי, ועל זה חנה ויחיה, י' (קטנה נוטלת) נוטלת חיים מו'. אף כאן יחיה - יחיה.

דעת - זהו סוד השמים. מה שמים ששה צדדים, אף כאן ששה צדדים באותן תולדות שיחיה כמו ש'לו. ולכן יום ליום נכלל בדרגה עליונה - אמ"ר. ולילה ללילה - בסוד של הזכר שמאיר לה, שהוא שמו (שמים), דעת.

ומשום שאמר הזה הוא סוד עליון, ולא כשאר האמירות, חזר עליו הפסוק ואמר, אין אמר ואין דברים, כשאר אמירות העולם. אלא האמר הזה הוא סוד עליון בדרגות עליונות, שאין שם אמירות ודברים, ולא נשמעו כשאר הדרגות שהן סוד האמונה, שהן קול שנשמע. אבל אלה לא נשמעו לעולמים, וזהו שכתוב בלי נשמע קולם.

אבל בכל הארץ נצא קנים, אף על גב שהם נסתרים עליונים שלא נודעו לעולמים, השפע והמשיכה שלהם נמשך ונשפץ למטה. ומשום אותה משיכה יש לנו אמונה שלמה בעולם הזה, וכל בני העולם מדברים סוד אמונות הקדוש ברוך הוא באותן דרגות כאלו נתגלו ולא היו נסתרים וגנוזים. וזהו ובקצה תבל מליהם - מראש העולם עד סוף העולם מדברים אותם חכמי הלב באותן דרגות גנוזות, אף על גב שלא נודעו.

אבל במה הם נודעים? משום שלשמש שם אהל בהם. משום השמש הקדושה, שהיא משכן מאותן דרגות עליונות קדושות, והוא אור שנוטל כל האורות הגנוזים ואותה משיכה שלהם, ובגללו נראית האמונה בכל העולם.

מי שנוטל את השמש, כמי שנוטל את כל הדרגות, משום שהשמש הוא אהל שנכלל בהם ונוטל הכל, והוא מאיר לכל אותם הגנוזים של האורות שלמה. ולכן והוא חתן יצא מחפתו - באור והתנוצצות של כל האורות הגנוזים. שכלם בתשוקה, ברצון שלם, נותנים לו רצונם ואורם, כמו שלחן ישר רצון ותשוקה של הכלה (של כלם) לתת לה אצרות ומתנות, ולכן והוא חתן יצא מחפתו.

מי זו חפתו? זה עין. וסוד זה - (בראשית ב) ונחר יצא מעין. עין זוהי חפה שמכסה על הכל. ישיש כגבור. ישיש - מצד של אור ראשון שלא נמצא בו דין כלל. כגבור - מצד הגבורה. ואף על פי שגבורה היא דין שלם, כתוב כגבור, ולא גבור. משום שממתיק דין בחסד ונוטל הכל כאחד, בתשוקה ורצון שלם. וכל זה - לרוץ ארח, כמו שנאמר (ישעיה מג) הנותן ביני דרך, להשקות ולהשלים את אור הלבנה בכל הצדדים, ולפתח בה דרך להאיר למטה.

מקצה השמים מוצאו - מסוף אלו השמים העליונים שאמרנו הוא מוציא, משום שבסיוס הגוף הוא מוציא, ובאותו מקום נכר בין הזכר לנקבה. וזהו שכתוב (דברים ד) ולמקצה השמים ועד קצה השמים. קצה השמים - זה העולם העליון. ולמקצה השמים - זה (המלך ש) השלום שלו. כמו שזה נוטל את כל האורות וכלם בו, אף זה קד, נוטל כל האורות והוא יוצא מקצה השמים.

ותקופתו - שסובב (שהלבנה) בכל אותם הצדדים (הספירות) הקדושים שראויים להאיר ולהיות משקים ולהתנוצץ ממנו. ואין נסתר - אין מי שמכסה מאותו האור, שהרי לכלם הוא מאיר בכלל אחד, לכל אחד ואחד כראוי לו.

וכשכלם נשלמים ומאירים מתוך השמש, אז הלבנה מתעטרת כמו האם העליונה, שלמה בחמשים שצעים, וזהו שכתוב תורת ה' תמימה, שהרי אז היא (שלמה) תמימה מכל הצדדים, בסוד של חמש דרגות, כמו האם העליונה, שהם חמש, סוד של חמשים.

ולכן היא באה בחמש חמש תבות, כדי להשלים לסוד של חמשים. תורת ה' תמימה משיבת נפש - הרי חמש. עדות ה' נאמנה מחכימת פתי - הרי חמש. פקודי ה' ישרים משמחי לב - הרי חמש. מצות ה' ברה מאירת עינים - הרי חמש. יראת ה' טהורה עומדת לעד - הרי חמש. משפטי ה' אמת צדקו יחדו - הרי חמש. וכלם באים בחמש חמש, להכלל כמו האם העליונה.

ולכן, יהי' ה' יהי' ה' שש פעמים, כנגד ששת הצדדים העליונים שהם סוד השם העליון (השמים העליונים), ועל זה הלבנה מתמלאת ונשלמת בסדור עליון כראוי, וזהו ביום השבת, שהכל נשלם כראוי בסוד השבת מעלה ומטה. ולכן ביום הזה נוסף אור בכל, כמו שאמרנו. השמים נוטלים ממקור החיים בראשונה, והם מאירים ומתקנים את הכבוד העליון מסוד הספר העליון - האב של הכל. ומסוד הספר - האם העליונה. והוא מסוד הספור. ולכן מספרים, כמו שאמרנו, בסוד שלשת השמות הקלו, ששולטים ביום השבת על כל שאר הימים.

ולכן התשבחת זהו אמר דוד ברוח הקדש על האור והתנוצצות ושלטון (ושלמות) של יום השבת על כל שאר הימים (ותקונה שנתקנת ביום זה מכל שאר הימים) בשביל סוד השם העליון שמאיר באור, ונוצץ בהתנוצצות, ונשתלם בשלמות מעלה ומטה. ואז תורת ה' תמימה, שבת של ערב שבת (סוד של שמור כבוד לילה, שהיא תורת ה' תמימה, תורה שבעל פה, משה קבל תורה מסיני. והרי התעוררו על התורה שבעל פה, שאלו תורה שבכתב, הרי כתוב ויצו משה את הלויים וגו' לקוח את ספר התורה. וזה ראוי ללויים לזה שאוחז בשמש, והמלך שבא ממנו משה מאיר לישראל ארבעים שנה שמש ביום,

ותורת ה' זה ערב שבת) בסוד אחד, כמו שפארנו.

ותקנו (אנשי כנסת הגדולה הסדור של השבחה) החברים ראשית התשבחות מאותן תשבחות של דוד מסוד זה השמים, שנוטל בראש ומאיר לכל השאר. ואחר כך אותו נהר שיוצא מעדן, וזהו סוד (תהלים לג) רננו צדיקים בה'. משום שהנהר הזה כונס ונוטל הכל מסוד השמים בסוד עליון, ומקור החיים, הכל פראוי ביום זה. והשמש מתקן להאיר פראוי ביום הזה.

ואחר כך הלבנה שנופרדת מהצד האחר ביום הזה כדי להיות מאירה מן השמש, וזהו לדוד בשנותיו את טעמו וגו'. ואחר שנופרדת ממנו, הרי מתחברת בשמש, ותשבחת זו בעשרים ושתים אותיות שפמכניס בה השמש בלבנה. ותשבחת זו פרדת הלבנה מן הצד האחר, ותשבחת של עשרים ושתים אותיות באור השמש. ואחר כך התחברות ועלית הגבירה לבעלה, וזוהי (שם ז) תפלה למשה איש האלהים. התחברות והתדבקות אשה בבעלה, לפרש זמין ושמאל לקבל אותה ולהיות כאחד בחבור אחד. (להיות אחד בסוד אחד. וכל אלו שמנים מספרים להם ומתקנים אותם. מכאן והלאה תשבחות אחרות של שמחה ותשוקה שלמה. אבל אלו אותם תקון השלמות העליונה בסוד של השם הקדוש פראוי ותשבחות אלו, התקינו בתקון של שבת, שהוא עולה ומתעטר בעטרותיו פראוי, ועולים בסוד השם הקדוש להיות אחד בסוד של כבוד אל של השמים מספרים לו וזוהרים לו כמו שפארנו).

וזהו מזמור שירו לה' שיר חדש. התשבחת הזו הרי פארנה. אף על גב שהתעוררו בה, התעוררות החברים שהתעוררו, לפה הוא, שהפרות הללו עלות, כשהיו נושאות את הארון, התעוררו בתשבחת הזו, כמו שפארנו (שמואל א ו) וישנה הפרות בדרך. ואיזו שירה היו אומרות? מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה. הסוד הזה הוא כמו שלמעלה. בשעה שאותן חיות נושאות את (הארון) הכסא להרים אותו למעלה, הן אומרות תשבחת זו.

ואם תאמר, למה כתוב כאן חדש, והרי תמיד אומרים תשבחת זו? אלא ודאי שהוא חדש, וחדש לא נקרא אלא בהתחדשות הלבנה כשנאורה מהשמש, אז הוא חדש, וזהו שיר חדש. הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו, הרי התעוררות של זמין ושמאל לקבל אותה.

ותשבחת זו, כשנושאות הארון, משבחות אותה כשעולות לבית שמש, כמו שעולות עולות לבית שמש, והכל עולים בסוד אחד, משום שבשבת היא עלית הכסא לעלות למעלה. התקון של התשבחת הזו בשבת. כל התשבחות הללו תקנו לשבת, לשבח אותו העם היחיד בעולם.

מזמור שיר ליום השבת (תהלים צב). התשבחת הזו אדם הראשון אמר אותה בשעה שגרש מגן עדן, ובאה שבת והגנה עליו. ובארוה החברים, את התשבחת הזו משבח העולם התחתון את העולם העליון, יום (שהכל בו) שהוא כל שבת, המלך שהשלום שלו. וזהו מזמור שיר, ולא כתוב מי אמר אותו, כמו שבארנו.

ליום השבת - היום העליון, השבת העליונה. זו שבת וזו שבת. מה בין זה לזה? אלא שבת סתם זו שבת של ערב שבת. יום השבת זו שבת שלמעלה. זה יום וזה לילה. (שמות לא) ושמרו בני ישראל את השבת - הרי לילה, סוד של נקבה. (שם כ) זכור את יום השבת - הרי יום, סוד של זכר. ולכן מזמור שיר ליום השבת.

ומצאנו בכמה מקומות, שהעולם התחתון עולה בשם ובא סתם, כמו זה - ויקרא אל משה, וכמו (שמות כד) ואל משה אמר עלה אל ה'. כלם שם נסתר ולא עולה בו, (אלא) (והכל) משום שיש בו דרגה עליונה, ואל הדרגה העליונה הוא לא עולה בשם. אור המנוחה לא עולה ביום באור השמש, ועל זה לא עולה בשם. וכל אלה תשבחות השבת, שהיא כבוד (יום השבת, שהיא תשבחת) היום, היא תשבחת עליונה על כל שאר הימים. (וכל אלו התשבחות התקינו בתקון של שבת, שהיא עולה להתעטר בעטרות עליונות, מקומות קדושים על כל שאר הימים).

נשמת כל חי, הרי החברים עוררו בו דברי אמת. אבל יש לנו להזכיר, הנשמה הזו שפורחת מאותו חי העולמים. ומשום שהיא שלו, שפמנו יוצאות כל הברכות ושורות בו, והוא משקה ומברך למטה, הנשמה הזו שיוצאת ממנו יש רשות לברך את המקום הזה.

ולכן פורחות הנשמות מאותו חי בערב שבת, אותן נשמות שפורחות, ממש מברכות מקום זה שנקרא שם מלמטה. ואותו מקום שיוצאות ממנו, מברך אותו למעלה, ושם זה מקבל ברכות ממטה וממעלה, ונקבלת מכל הצדדים.

בימי החל היא מקבלת ברכות משאר הנשמות שמברכות אותה מלמטה ביום השבת, היא מקבלת ברכות מאותן נשמות עליונות שמברכות אותה בארבעים וחמש תבות כחשבון מ"ה. (מנשמת כל חי עד והאחרונים) (ובסוד של חמשים תבות, כחשבון מ"ו) כמו שבארנו בסוד מ"ה ובסוד מ"ו. זה העולם העליון, וזה העולם התחתון. נשמת כל חי (עד והאחרונים) - מ"ה. ומן ואלו פינו מלא שירה עד ומלפנים - עולה התשבחת האחרת חמשים תבות. ואף על גב שלא עומד הדבר בחשבון, עולה החשבון

סוד מ"י, ומשם והלאה עולה התשפחת האחרת לחשבון (מ"ה) מאה תבות, תשלומים של הכל, ומרכבה אחת על מה ששורה שהוא תשלום (אותו שלם עליון).

וכל השבח הזה וכל הדברים הללו כלם איברים ידועים בחשבון לתשלום שבת ולהשתלם מהם כראוי. אשרי העם שיודעים לסדר את שבח רבונם כראוי. מכאן והלאה סדור התפלה כמו שתקון.

כתוב (תהלים כב) ואתה ה' אל תרחק אילותי לעזרתי חושא. דוד המלך אמר את זה בשעה שהיה מתקן ומסדר את תשפחת המלך כדי לחבר את השמש ללבנה. כיון שהיה מתקן ומסדר את שבחיו להתחבר, אמר ואתה ה' אל תרחק.

ואתה ה' - סוד של חברות אחת בלי פריד. אל תרחק - כיון שעלתה להתחבר עם בעלה, והכל בעולם העליון, ומשם רוצה לעלות לאין סוף להתקשר הכל למעלה למעלה, ולכן אל תרחק להסתלק מאתנו ולעזוב אותנו.

ולכן בתוך סדור התשפחת צריכים ישראל להכלל שם ולהדבק עמם מלמטה, שאמלא ירצה להתעלות הכבוד הזה, הרי ישראל למטה אחוזה בו ומחזיקים בו שלא יעזוב אותו להתרחק מהם. ולכן התפלה בלחש, כמי שמדבר בסוד עם המלך. ובעוד שהוא בסוד עמו, לא מתרחקת ממנו כלל.

אילותי - מה איל וצבי, בשעה שהולכים ומתרחקים, מיד חוזרים לאותו מקום שעזבו - אף הקדוש ברוך הוא, אף על גב שהתעלה למעלה למעלה באין סוף, מיד חוזר למקומו. מה הטעם: משום שישראל למטה אחוזה בו, ולא עוזבים אותו להיות נשכח ולהתרחק מהם. ולכן, אילותי לעזרתי חושא.

ובמשום כך צריכים להתאחד עם הקדוש ברוך הוא ולאחז בו כמי שממשיך מלמעלה למטה, שלא ישאר איש עזוב ממנו אפילו שעה אחת. ולכן כשסומך גאלה לתפלה, צריך לאחז בו ולדבר עמו בלחש, בסוד, שלא יתרחק מעמנו ולא יעזב מעמנו, ולכן כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. (תהלים קמד) אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

באותה שעה קם רבי שמעון, והחברים אף כך קמו והלכו. אמר רבי אלעזר לרבי שמעון אביו, אבא, עד כאן היינו יושבים בצל של עץ החיים בגן עדן. מכאן והלאה שאנו הולכים, צריך לנו ללכת בדרך השומרים את העץ הזה. אתה תתחיל בראשית לפתח בדרך.

פתח ואמר, ויקחו לי תרומה, כמו שנאמר. במה היא תרומה? בסוד הזהב, שהרי משם נזונה בתפלה, משום שהיא גבורה תחתונה שבאה מצד הזהב. ואף על גב שבאה מצד הזהב, כל עקר לא נשארת, אלא בצד הכסף, שהוא זמין.

וסוד זה כוס של ברכה שצריך לקבלה בימין ובשמאל, וכל העקר לא נשאר אלא בימין, (והשמאל נעזב ממנה ולא וכו') והשמאל מעורר את הימין ולא נדבק בו, משום שהוא נתן בין ימין ושמאל, והשמאל נאחז תחתיו, וימין נאחז בו למעלה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. זהב וכסף - כמו שנאמר (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב, והרי נתבאר.

ויחשת - זהו צבע בגון הזהב, משום שנצבע מגון זהב ומגון כסף. ולכן מזבח הנחשת קטן. למה הוא קטן? כמו שנאמר (מלכים א ח) כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל את העלה וגו'. כמו שנאמר ודוד הוא הקטן. ואף על גב שהוא קטן, הכל נאחז בתוכו. ואם תאמר, מזבח אחר נקרא קטן - לא כך! שאין קטן פרט לזה, שכתוב (בראשית א) את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה. וזהו המאור הקטן. המאור הגדל - זה המזבח הפנימי, שהוא מזבח הזהב.

ותכלת - זוהי תכלת של ציצית. תכלת זהו הכסף, סוד של תכלין של יד. תכלת זהו הכסף שבו דנים דיני נפשות. משום שיש כסף שדנים בו דיני ממונות, ויש כסף שדנים בו דיני נפשות. ולכן כל הגונים טובים לחלום, פרט לגון תכלת, כדי שידע שהרי נשמתו הרי עולה בדיו. וכשנשמה עולה בדיו, הגוף נדון להתפלות, וצריך אותו החלום לרחמים רבים.

תכלת זהו כסף, שכתוב בו כמראה אבן ספיר דמות כסף, וכתוב (יחזקאל א) ונגה לו סביב. משום שעושים בו כריכות לציצית, וכשנגה לו הופך לגון ירק, כגון פרת, מאותה שעה ואילך מתחיל זמן קריאת שמע, שהרי השתנה גון תכלת מכמו שהיה, ולכן אסור לדון דיני נפשות בזלילה, משום ששולט אותו גון תכלת באותו זמן, ונתנה רשות לחטף נפש בלי משפט. שהרי משפט לא שולט באותו זמן. כשבא הבקר ומתעורר הימין שלמעלה, יוצא אותו האור ומגיע עד התכלת הזאת ומשתנה מכמו שהיה, ואז שולט עליו ונדבק בו כסף קדוש אחר. מאותה שעה ואילך זמן קריאת שמע.

וארגמן - זה פניס שכולל כל הגונים כאחד. ותולעת שני - כתוב שני, וכתוב שנים, שכתוב (משלי לא) כי כל ביתה לבש שנים. אלא זהו גון שנקרא שני, שנוטל בו את כל הגונים והכל אחד, שני ושנים. שנים - כשכלם כלולים בו כאחד. שני - שיצא מהכסף העליון ששולט על תכלת מצד הימין, וזהו

האפוטרופוס של ישראל, שכתוב בו (דניאל ו) מיכאל שרכם. תולעת - שפחה בפיה. כתולעת שמשפרת הכל ומעקרת הכל.

תולעת שני ושש - שני גונים כאחד, של ימין ושמאל, לבן ואדום. ושש - הוא בויץ. שששה חוטים מתחברים, וזהו שכתוב וגויתו כתרשיש. ובשני אלה כלולים שני אחרים.

ועזים - גבורות תחונות שלחוץ, לכסות על הפנימיים. והכל צריך. וצריך לתת מקום לכל, שהרי מצד הזהב הם באים. ולרת אילם מאדמים - משיכה של שני צדדים, של ימין ושמאל, לכסות במקום אחר.

ולרת תחשים - צד אחד יש שגדל בתוך הצד האחר בחרבה, ולא נמצא בישוב, וזהו צד טהר, ונקרא תחש.

בספרו של שלמה המלך יש בתוך מזבח הנחשת שאמרנו סודות עליונים. שהרי כתוב, (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי וגו', וזהו סוד כראוי. נחשת - כששולטים הרים אחרים, והיא צריכה לזון אותם, נצבעת בגון הזה לזון אותם, והם נקראים הרי נחשת.

ואותם הרי נחשת נמשך עליהם רוח אחת מתוך המזבח הזה, וכשמזבח זה מתעלה בעליה אחרת, אז מסתלקת אות נ', שהוא מזבח קדוש, ונשארת הרוח של הרי הנחשת הללו. וכשאותה רוח מתעלית בקיומה, היא נקראת תחש, שהרי הסתלקה ממנה אות נ'.

וזה נפרד לכמה רוחות אחרות, ונקראים אף כד, ולכן נקרא אותו העם (אחד) תחש, כמו שנאמר (בראשית כב) ואת תחש ואת מעכה. הם היו מכירים את החיה הזו של המשפך שנקראת על שמם.

ועצי שטים - אלו אותם סודות קדושים, שהם לוחות המשפך, והם נקראים בסוד שלהם. כתוב עצי שטים למדים, וכתוב (ישעיה ו) שרפים למדים.

מכאן והלאה - שמו למאר, משיכה של שמו משחה קדוש למשך עליהם. אבני שהם ואבני מלואים - אלו אבני קדש, וסודות המקדש, במרכבות הקדושות הללו מודמנים לבדם לכבד ולשפח בלבוש כבוד לעזר הכהן בהם שם ולהזכיר (ולברך) שנים עשר שבטים, ולכן שטים עשרה אבנים כמו שנתבאר.

שלשה עשר מינים הם, פרט לשטים עשרה האבנים היקרות הללו, וכלם עולים לעשרים וחמש אותיות בסוד העליון של היחוד. וכנגד אלה חקק ותקן משה עשרים וחמש אותיות בסוד הפסוק של היחוד, שכתוב (דברים ו) שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד. והם עשרים וחמש אותיות, גלופים חקוקים בסוד שלמעלה.

עקב רצה לתקן למטה בסוד היחוד, ותקן בעשרים וארבע אותיות, והן: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ולא השלים לעשרים וחמש אותיות, משום שעדין לא התתקן המשפך. כיון שהתתקן המשפך ונשלם, הדבר הראשון שהיה יוצא ממנו כשהשתלם - לא דבר אלא בעשרים וחמש אותיות, להראות שהרי נשלם זה כמו שלמעלה, שכתוב (ויקרא א) וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. הרי עשרים וחמש אותיות.

ולכן עשרים וחמשה מינים להשלים תקון המקדש (המשפך) וכל אלו האותיות בארנו באותן אותיות חקוקות שלמדנו ממורנו. ומשום שהמשפך נשלם בסודות הללו, נקרא כ"ה, ביחוד של שלמות המשפך, ולכן (תהלים קמד) וחסידך יברכוכה כתוב, סוד של שלמות של כל המשפך ותקונו. כ"ה כנגד עשרים ושטים אותיות, ותורה ונביאים וכתובים, שהם כלל אחד וסוד אחד.

בשעה שישאל מיחד בפסוק הזה בסוד של עשרים וחמש אותיות, שהן: שמע ישראל יי אלהינו יי אחד, וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שהם עשרים וארבע אותיות, ויבין כל אחד בהן - כל האותיות מתחברות כאחת, ועולות בחבור אחד (אז נפתחו) ארבעים ותשעה עשרים בסוד היובל, ואז צריך לעלות עד ולא יותר. ואז נפתחים העשרים, ומחשיב הקדוש ברוך הוא את אותו האדם כאילו קיים את כל התורה שפא בארבעים ותשע פנים.

ולכן צריך לב ורצון בעשרים וחמש ובעשרים וארבע ולהעלותם ברצון הלב לארבעים ותשעה עשרים שאמרנו. כיון שהתקון בזה, יתקון באותו יחוד שאמר מורנו - שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כלל של כל התורה כלה. אשרי חלקו של מי שיתקון בהם, שודאי כלל הוא של כל התורה, שלמעלה ומטה. וזהו סוד של אדם שלם, של זכר ונקבה, וסוד של כל האמונה.

מחלקת של שמאי והלל בקימה ובשכיבה, שכתוב (דברים ו) בשכבך ובקומך. ששמאי סובר, בערב, שכלילה הנקבה בשלטונה, צריך לנקבה שיטו ויקראו. ובבקר כששולט הזכר בשלטון העולם העליון, צריך לעמד לפני הזכר כמו שצריך בתפלת מעמד, ובכל מקום שהזכר בא.

ובית הלל סובר, שאלמלא שנמצא זה לחוד וזה לחוד - כך צריך. אבל כיון שאנו מחברים אותם

כִּאֲחֵד בַּחֲבוּר בְּאַרְבָּעִים וְתִשְׁעַ פְּנִים וְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעַה שְׁעָרִים, לֹא צָרִיכִים אֲנִי לְהַפְרִיד זֶה לַחֲוֹד וְזֶה לַחֲוֹד, אֲלֵא לְהַשְׁגִּיחַ שֶׁהֵכֵל אֶחָד בְּלִי פְּרוּד, וְכִמוֹ שֶׁמִּזְדַּמֵּן לְאַדָּם - כִּדּוּ יֹאמֶר, שֶׁהָרִי שֶׁנִּהְיָם בַּחֲבוּר אֶחָד כִּמוֹ שְׁנוֹחַ לָהֶם, וְכִדּוּ צָרִיד לְהִרְאוֹת.

וְלִכְּנֹ הַזֵּכֶר בְּשִׁשָּׁה צִדִּים, בְּפִסּוּק שֶׁל שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שֵׁשׁ תְּבוּלוֹת, וְהַנִּקְבָּה בְּשִׁשָּׁה צִדִּים - בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, שֶׁהֵם שֵׁשׁ תְּבוּלוֹת אַחֲרוֹת, וְעוֹלָם בַּחֲבוּר אֶחָד, בְּסוּד שֶׁל אַרְבָּעִים וְתִשְׁעַה שְׁעָרִים, וְהִלָּכָה כִּמוֹ בֵּית הַלֵּל בְּכָל מְקוֹם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן הָרִים יָדוּ וּבְרַךְ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ. פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מא) מִי הָעִיר מִמְּזֻרָח וְגו'. פִּסּוּק זֶה בְּאַרְנֵי וְנִתְבָּאֵר, אֲבָל סוּד הַחֲכָמָה הוּא. מִיִּי הוּא סוּד שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהָרִי מִשֵּׁם יוֹצֵאת הָרֵאשִׁית לְגַלּוֹת סוּד הָאֱמוּנָה, וְהָרִי בְּאַרְנֵי.

עוֹד מִיִּי - הַטְּמִיר שֶׁל כָּל הַטְּמִירִים, שֶׁלֹּא נֹדַע וְלֹא הִתְגַּלָּה כָּלֵל. גִּלָּה כְּבוֹדוֹ לְהַנְדֹּעַ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא מְזֻרָח, שֶׁהָרִי מִשֵּׁם רֵאשִׁית שֶׁל כָּל סוּד הָאֱמוּנָה וְהָאִזְרוּ לְהַגְלוֹת. וְאַחֵר כִּדּוּ, צִדֵּק יִקְרָאָהוּ לְרַגְלוֹ, שֶׁהָרִי צִדֵּק גִּלָּה הַגְּבוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה וְשִׁלְטוֹן שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, וְאֵת הַצִּדֵּק הַזֶּה הִשְׁלִיט עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת לְהַנְהִיגֵם וּלְתַקֵּנָם כְּרֵאוּי. וְלִכְּנֹ, יִתֵּן לִפְנֵי גוֹיִם וּמַלְכִּים יָרֵךְ, שֶׁהָרִי כָּל מַלְכֵי הָעוֹלָם בְּרִשּׁוֹת הַצִּדֵּק הַזֶּה הֵם עוֹמְדִים, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תִּבְל בַּצִּדֵּק.

עוֹד צִדֵּק יִקְרָאָהוּ לְרַגְלוֹ - מִי קוֹרָא לָמִי? אֲלֵא הַצִּדֵּק קוֹרָא תְּמִיד לְאַסְפִּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה, וְלֹא שׁוֹכֵךְ לְעוֹלָמִים, וְצִדֵּק עוֹמֵד תְּמִיד לְרַגְלוֹ, שֶׁלֹּא יִזְ מִשֵּׁם, וְקוֹרָא וְלֹא שׁוֹכֵךְ. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב (שם פג) אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לָךְ אֵל יִחְרַשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל. וְעַכְשָׁו הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְאִיר לָנוּ הַדֶּרֶךְ הַזֶּה בְּשִׁבְלֵנוּ (וּרְבִי) אֶלְעָזָר בֶּנִּי שְׁקוֹרָא לְאוֹר הָעֲלִיּוֹן וְלֹא שׁוֹכֵךְ. אֲשֶׁרִי חִלְקֵם שֶׁל הַצִּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. (וְעַתָּה, אֶלְעָזָר בֶּנִּי, קוֹרָא לְאוֹר הָעֲלִיּוֹן וְלֹא שׁוֹכֵךְ, וְהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מְאִיר לָנוּ הַדֶּרֶךְ בְּגִלְלוֹ. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ וְאֲשֶׁרִי חִלְקֵם שֶׁל הַצִּדִּיקִים).

רַבִּי אַבָּא פָּתַח פִּסּוּק וְאָמַר, (שם סג) מִזְמוֹר לְדָוִד בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִדְבָּר יְהוּדָה. מַה זֶה שׁוֹנֶה מִכָּל שְׁאָר הַתְּשַׁבְּחוֹת שֶׁלֹּא אָמַר בְּאִיזָה מְקוֹם שֶׁבַח אוֹתָם דָּוִד הִמְלִיךְ? וּמַה שׁוֹנֶה כָּאן שֶׁאָמַר בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִדְבָּר יְהוּדָה? אֲלֵא לֹא זֶה לְבִדּוֹ, שֶׁהָרִי אֵף כִּדּוּ גַם - (שם לד) בְּשִׁנּוֹתָיו אֵת טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ. בְּבֹא הַזִּיפִּים. וְכֵן כָּלֵם. לְהִרְאוֹת לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁבָּחוּ שֶׁל דָּוִד, שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁהָיָה בָּצֵעַר וְהָיוּ רוֹדְפִים אַחֲרָיו, הָיָה מִשְׁתַּדֵּל לִזְמֵר שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת לְקְדוּשַׁת בְּרוּךְ-הוּא.

וְאֵף עַל גֵּב שֶׁבָּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ הָיָה אוֹמֵר - רוּחַ הַקְּדוֹשׁ לֹא הִיָּתָה שׁוֹרָה עָלָיו עַד שֶׁהוּא הִשְׁתַּדֵּל שֶׁתִּשְׁרָה עָלָיו. וְכִדּוּ בְּכָל מְקוֹם - לֹא שׁוֹרָה רוּחַ הַקְּדוֹשׁ שֶׁלְמַעְלָה עַד שִׁתְּעוֹרֵר עָלָיו הָאָדָם מִלְּמַטָּה. וְדָוִד, אֵף עַל גֵּב שֶׁרָדְפוּ אַחֲרָיו וְהָיָה בָּצֵעַר, לֹא הָיָה עוֹזֵב שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת מִפְּנֵי וּלְשִׁבְחָם אֵת רַבּוֹנוֹ עַל הֵכֵל.

וְאִם תֵּאֲמַר, זֶה שֶׁשִּׁנֵּינוּ מִזְמוֹר לְדָוִד אוֹ לְדָוִד מִזְמוֹר, וְכָאן שֶׁרָתָה עָלָיו רוּחַ הַקְּדוֹשׁ בְּתַחֲלָה, מִשּׁוּם שֶׁאָמַר מִזְמוֹר לְדָוִד. אֲלֵא, אִם הוּא הָיָה מְכוּן עֲצָמוּ בְּתַחֲלָה, לֹא הִיָּתָה שׁוֹרָה עָלָיו רוּחַ הַקְּדוֹשׁ. מִזְמוֹר זֶה רוּחַ הַקְּדוֹשׁ. לָמָּה נִקְרָא כִּדּוּ? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מִשְׁבַּחַת אֵת הִמְלִיךְ הָעֲלִיּוֹן תְּמִיד, (שֶׁכָּל הַזְּמַן הוּא הָיָה מִשְׁבַּח וּמְזֻמֵּר וְלֹא שׁוֹכֵךְ) שֶׁכָּל הַזְּמַן הִיָּתָה מִשְׁבַּחַת וּמְזֻמֵּרָת וְלֹא שׁוֹכֵכֶת. כִּיּוֹן שֶׁבֹא דָוִד, מִצָּא גוֹף מִתְּקוֹן כְּרֵאוּי וְשִׁרְתָּה עָלָיו, וְהָיוּ מְגִלִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה לְשִׁבְחָם וּלְזִמְרוֹ לְמִלְכָּה, וְהֵכֵל כִּדִּי שִׁיתְּתֵקוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה כִּמוֹ שֶׁלְמַעְלָה.

לְדָוִד - אִישׁ שְׁלֵם בְּתַקּוּנוֹ, אִישׁ מִתְּקוֹן, אִישׁ צִדִּיק. דָּוִד וְדָאִי שֶׁלֹּא הִשְׁתַּנָּה לְעוֹלָמִים. בְּהִיּוֹתוֹ בְּמִדְבָּר יְהוּדָה - זֶה שֶׁבַח שֶׁל דָּוִד, אֵף עַל גֵּב שֶׁהָיָה בָּצֵעַר, אֵף עַל גֵּב שֶׁהָיוּ רוֹדְפִים אַחֲרָיו, וְאִיזוֹ תִשְׁבַּחַת אָמַר? תִּשְׁבַּחַת גְּדוֹלָה וְנִכְבָּדָה.

וְהִשְׁבַּח שְׁלוֹ מַה הוּא? (תהלים סג) אֱלֹהִים אֵלִי אֲתָה אֲשַׁחֲרֶךְ. אֱלֹהִים סֵתֵם. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר אֱלֹהִים, לָמָּה אֵלִי? אֲלֵא אוֹתָהּ דִּרְגָּה שְׁלוֹ. שְׁלֹשׁ דִּרְגוֹת כָּאן: אֱלֹהִים, אֵלִי, אֲתָה. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת, דִּרְגָּה אַחַת הִיא, בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִים חַיִּים. אֱלֹהִים - לְמַעְלָה, אֱלֹהִים חַיִּים. אֵלִי - קִצָּה הַשְּׁמִים עַד קִצָּה הַשְּׁמִים. אֲתָה - הַדִּרְגָּה שְׁלוֹ. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵכֵל אֶחָד וּבִשֵּׁם אֶחָד עוֹלָה.

אֲשַׁחֲרֶךְ - אִם כִּמְשִׁמְעוֹ שְׁלוֹ, יָפָה. אֲבָל אֲשַׁחֲרֶךְ - הַתְּקִין הָאוֹר שֶׁמְאִיר בְּשִׁחַר. שֶׁהָרִי הָאוֹר שֶׁעוֹמֵד בְּשִׁחַר לֹא מְאִיר עַד שִׁיתְּקֵנוּ אוֹתוֹ לְמַטָּה. וּמִי שֶׁמִּתְקֵן אֵת אוֹר הַשִּׁחַר הַזֶּה, אֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא שִׁחַר, וְזוֹכָה לְאוֹר לְבָן שֶׁמְאִיר, וְזֶהוּ אוֹר אֲסִפְקָלְרְיָה הַמְּאִירָה, וְזֶהוּ הָאָדָם שֶׁזוֹכָה לְעוֹלָם הַבָּא.

וְזֶה סוּד (משלי א) וּמִשְׁחָרִי יִמְצָאֲנִי. וּמִשְׁחָרִי - שֶׁמִּתְקֵנִים הָאוֹר שֶׁל מִשְׁחָרִי הַשִּׁחַר. יִמְצָאֲנִי, לֹא כְּתוּב יִמְצָאוּנִי, אֲלֵא יִמְצָאֲנִי, שְׁזוֹכִים לְשִׁנֵּי אוֹרוֹת - לְאוֹר הַשִּׁחַר הַשִּׁחַר, וְלְאוֹר הַלָּבָן שֶׁמְאִיר. וְזוֹכָה לְאַסְפִּקְלָרְיָה שְׁאִינָה מְאִירָה, וְלְאַסְפִּקְלָרְיָה שֶׁמְאִירָה. וְזֶהוּ יִמְצָאֲנִי. וְעַל כֵּן אָמַר דָּוִד אֲשַׁחֲרֶךְ. הַתְּקִין אוֹר שֶׁל הַשִּׁחַר הַשִּׁחַר לְהָאִיר עָלָיו אוֹר לְבָן שֶׁמְאִיר.

צָמְאָה לָךְ נַפְשִׁי כְּמָה לָךְ בְּשָׂרִי (תהלים סג), כְּמִי שֶׁרָעַב לֶאֱכֹל וְצָמְאָה לְשִׁתּוֹת. בְּאַרְץ צִיָּה וְעִנְיָ בְּלִי מַיִם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְדַבֵּר וְאִינוּ מְקוֹם שֶׁל יִשׁוּב, וְלֹא מְקוֹם שֶׁל קִדְשׁ. וְלִכְּנֹ הוּא מְקוֹם בְּלִי מַיִם. וְכִמוֹ

שָׁאֲנוּ רַעֲבִים וצִמְאִים אֶלֶיךָ בַּמָּקוֹם הַזֶּה, כִּן בִּקְדָשׁ חֲזִיתֶיךָ וְגו'. וְאֲנִי, כִּמּוֹ שְׁאֲנוּ צִמְאִים אֶל מוֹרְנוּ לְשִׁתּוֹת בְּצִמְאוֹן אֶת דְּבָרֵינוּ בַּמָּקוֹם הַזֶּה, אַף כִּן צִמְאִים לְשִׁתּוֹת בְּצִמְאֵי דְבָרֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא קֹדֶשׁ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֲבָא, מִי שֶׁהִתְחִיל הַדָּבָר - יֹאמַר עֲכָשׁוּ.

פֶּתַח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר, וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ וְגו'. בְּשַׁעַת שֶׁהִרְאָה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה אֶת מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, הִיָּה קִשָּׁה לְפָנָיו, וְלֹא יָכַל לַעֲמֹד בּוֹ, וַהֲרִי פִּרְשִׁיָּהּ. וְעַכְשָׁיו יֵשׁ לָנוּ לְהַקְשׁוֹת כָּאוֹ, אִם הַתְרוּמָה הַזֹּאת נִתְּנָה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה לְבָדּוֹ, אִיךָ נִתְּנָה לְאַחֵר, וְאָמַר שְׁלֹבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְחוּ אֶת הַתְרוּמָה הַזֹּאת?

אֲלֹא וְדַאי שֶׁלְמִשָּׁה נִתְּנָה, וְלֹא נִתְּנָה לְאַחֵר. לְמַלְךְ שֶׁהִיָּה בְּתוֹךְ עַמּוֹ, וְלֹא הִיָּתָה הַגְּבִירָה עִם הַמֶּלֶךְ. כִּל זְמַן שֶׁהַגְּבִירָה לֹא הִיָּתָה עִם הַמֶּלֶךְ, הָעַם לֹא קוֹבְעִים בּוֹ וְאֵינִם יוֹשְׁבִים לְבִטָּח. כִּיֹּן שֶׁבָּאָה הַגְּבִירָה, כִּל הָעַם שִׁמְחִים וְיוֹשְׁבִים בְּבִטְחוֹן. כִּן בְּתַחֲלָה, אַף עַל גַּב שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה לָהֶם נְסִים וּמוֹתוֹת עַל יְדֵי מִשָּׁה, לֹא קוֹבְעִים הָעַם. כִּיֹּן שֶׁאָמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה - וְנִתְּנִי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכָם. מִיָּד כָּלִם קִבְּעוּ וְשִׁמְחוּ בְּעִבּוּדַת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר ז') וַיְהִי בַּיּוֹם כָּלִית מִשָּׁה, שֶׁיִּרְדָּה כָּלִית מִשָּׁה לְאַרְצָהּ.

וְאִם תֹּאמַר, "וַיְהִי" בְּכָל מָקוֹם אֵינִי אֲלֹא לְשׁוֹן צֶעֶר, וְכֹאֵן כְּתוּב וַיְהִי בַּיּוֹם! אֲלֹא, בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁשְׁכִּינָה יִרְדָּה לְאַרְצָהּ, נִמְצָא לָהּ מִקְטָרֵג, וְכִסֶּה אוֹתוֹ הַחֹשֶׁךְ כִּנְגֻדָּה כְּדִי שֶׁלֹּא תִרְדּוּ. וְשִׁנְנוּ, אֲלֹף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת רַבּוֹא מִלְּאֲכִים נִמְצְאוּ לְפָנֶיהָ כְּדִי שֶׁלֹּא תִרְדּוּ.

וּבְאוֹתוֹ זְמַן נִמְצְאוּ כָּל הַכֶּנֶס שֶׁל הַמִּלְאָכִים הַעֲלִיּוֹנִים לְפָנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמְרוּ לְפָנָיו: רַבּוֹן הָעוֹלָם, כִּל הִזִּיו וְכָל הָאוֹר שֶׁלָּנוּ - בְּשִׁכְנִית כְּבוֹדְךָ הוּא, וְעַכְשָׁיו תִּרְדּוּ לְתַחֲתוֹנִים! בְּאוֹתָהּ שַׁעַת הַתְּחִיָּקָה הַשְׁכִּינָה וְשִׁבְרָה אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ אֲפֵלָה כְּמִי שֶׁמִּשְׁבֵּר חֲתִיכוֹת חֲזָקוֹת, וַיִּרְדָּה לְאַרְצָהּ. כִּיֹּן שֶׁכָּלִם רָאוּ כִּן, פֶּתַחוּ וְאָמְרוּ, (תַּחֲלִים ח) ה' אֲדוֹנֵנוּ מֶה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאֶרֶץ. אֲדִיר וְדַאי, שֶׁשְׁבִירָה כְּמֶה חֲתִיכוֹת וְכַחוֹת חֲזָקִים, וַיִּרְדָּה לְאַרְצָהּ וְשִׁלְטָה בְּכָל. וְלָכֵן כְּתוּב וַיְהִי. הַצֶּעֶר שֶׁקִּבְּלוּ כְּמֶה חֲלָלוֹת וּמִחְנוֹת בַּיּוֹם שֶׁיִּרְדָּה לְאַרְצָהּ כָּלִית מִשָּׁה.

וְלָכֵן וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה וְגו'. לֹא כְּתוּב וַיִּקְחוּ לִי וְתְרוּמָה, אֲלֹא וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, לְהִרְאָה שֶׁהַכֹּל אֶחָד בְּלִי פִּרְדּוֹ. וּמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן כִּמּוֹ שֶׁלְמַעֲלָה, זֶה כִּנְגֻדָּה זֶה, לְהַכְלִיל הַשְׁכִּינָה מִכָּל הַצָּדִים, מַעֲלָה וּמַטָּה. כָּאוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה הַמַּעֲשֵׂה שֶׁלּוֹ כְּמַעֲשֵׂה הַגּוֹף, לְהַכְלִיל אֶת הָרוּחַ בְּתוֹכוֹ, וְזוֹהִי שְׁכִינָה, שֶׁנִּכְלָלָה מַעֲלָה וּמַטָּה, וְהִיא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

וּלְעוֹלָם נִמְשַׁכֶּת וְנִכְנָסֶת לְתוֹךְ סוּד הַגּוֹף, לְהַשְׁרוֹת מִחַ בְּתוֹךְ קַלְפָּה הַכֹּל כְּרֹאִי. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הוּא נַעֲשִׂית בְּגוֹף, לְהַכְלִיל בְּתוֹכוֹ רוּחַ אַחֶרֶת עֲלִיוֹנָה, דִּק וּמֵאִיר, וְהַכֹּל כִּן נִאֲחָז וְנִכְלָל זֶה בְּזֶה וְנִכְנָס זֶה בְּזֶה, עַד שֶׁנִּאֲחָז בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהוּא קַלְפָּה אַחֲרוֹנָה חִיצוֹנָה.

קַלְפָּה חֲזָקָה הִיא לְפָנִים מִקַּלְפָּה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. כִּמּוֹ שֶׁהָאֵגוֹז, שֶׁהַקַּלְפָּה הַחִיצוֹנָה אֵינָה קִשָּׁה, קַלְפָּה שֶׁהִיא לְפָנִים מִמֶּנָּה הִיא קַלְפָּה קִשָּׁה - אַף כִּן לְמַעֲלָה. קַלְפָּה קִשָּׁה הִיא רוּחַ אַחֶרֶת שֶׁשׁוֹלֶטֶת בְּגוֹף. לְפָנִים מִמֶּנּוּ הִיא קַלְפָּה קְלוּשָׁה. לְפָנִים מִמֶּנּוּ - הַמֶּלֶךְ.

בְּאַרְצָהּ הַקֹּדֶשׁ מִתְקַן הַכֹּל בְּגוֹן אַחֵר, שֶׁהֲרִי הַקַּלְפָּה הַקִּשָּׁה נִשְׁבְּרָה מֵאוֹתוֹ מָקוֹם וְלֹא שׁוֹלֶטֶת בּוֹ כָּלִל. הַקַּלְפָּה הַקִּשָּׁה נִשְׁבְּרָת שֶׁבֶר, (מִמֶּהוּא יוֹתֵר תְּמִיד) וְנִפְתַּח מִצַּד זֶה (עַד שֶׁנִּאֲחָז בְּסוּד שֶׁל הַמִּשְׁכָּן. בְּעוֹלָם הַזֶּה הַקַּלְפָּה הַאֲחֲרוֹנָה הִיא לַחוּץ, הַקַּלְפָּה הַחֲזָקָה הִיא לְפָנִים. כִּמּוֹ זֶה אַף כִּן לְמַעֲלָה, הַקַּלְפָּה הַחֲזָקָה הִיא לַחוּץ. לְפָנִים מִמֶּנָּה הִיא קַלְפָּה קְלוּשָׁה, וְלֹא שׁוֹלֶטֶת בּוֹ כָּלִל, וְנִפְתַּח מִצַּד זֶה) וּמִצַּד זֶה.

וְאוֹתָהּ פְּתִיחָה הִיָּתָה בְּאַרְצָהּ הַקֹּדֶשׁ בְּכָל זְמַן שֶׁעוֹבְדִים עֲבוּדָה כְּרֹאִי. כִּיֹּן שֶׁגִּרְמֵי הַחֲטָאִים, נִמְשַׁכָּה אוֹתָהּ פְּתִיחָה לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה, עַד שֶׁהִתְקַרְבָּה הַקַּלְפָּה הַכֹּל כְּאַחֵד. כִּיֹּן שֶׁשְׁתַּתְּמָה הַקַּלְפָּה אֶת הַמֶּלֶךְ, אִזּוֹ שׁוֹלֶטֶת אוֹתָהּ קַלְפָּה עֲלִיָּהֶם, וְדוּחָה אוֹתָם מִחוּץ לְאוֹתוֹ מָקוֹם.

וְעַם כָּל זֶה, אַף עַל גַּב שֶׁדַּחְתָּה אוֹתָם הַחוּצָה, לֹא יָכוֹלָה אוֹתָהּ קַלְפָּה קִשָּׁה לְשַׁלֵּט בְּאוֹתוֹ מָקוֹם קֹדֶשׁ שֶׁאֵינִי מְקוֹמוֹ. וְאִם תֹּאמַר, אִם כִּן, הוּאִיל וְלֹא יָכוֹלָה אוֹתָהּ קַלְפָּה קִשָּׁה לְשַׁלֵּט בְּאוֹתוֹ מָקוֹם קֹדֶשׁ, לָמָּה עוֹמֵד חֲרוֹב, שֶׁהֲרִי אֵין חֲרָבָן בְּעוֹלָם אֲלֹא רַק מִצַּד אוֹתָהּ קַלְפָּה קִשָּׁה?

אֲלֹא וְדַאי כְּשֶׁנִּחְרַב, לֹא נִחְרַב אֲלֹא מֵאוֹתוֹ צַד, בְּשַׁעַת שֶׁשִּׁתָּם אֶת הַמֶּלֶךְ, וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה שֶׁלֹּא תִשְׁלַט אוֹתָהּ קַלְפָּה קִשָּׁה עַל אוֹתוֹ מָקוֹם, וְכִשְׁדַּחְתָּה אֶת יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ, אִזּוֹ הַקַּלְפָּה חֲזָרָה וְנִפְתַּחָה כְּמִקְדָּם. וּמִשּׁוּם שֶׁהָעַם הַקֹּדֶשׁ לֹא הָיוּ שָׁם, נִכְנָסָה עַל אוֹתָהּ פְּתִיחָה כְּסוּי קֹדֶשׁ שֶׁל פְּרִכַת קְלוּשָׁה, לְשִׁמּוֹר אֶת אוֹתוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹּא יִסְתָּם אֶת אוֹתָהּ קַלְפָּה קִשָּׁה, וְאוֹחִז בְּכָל צָדָיו.

לְהִיּוֹת מִשְׁחַת קֹדֶשׁ עַל הָאֶרֶץ כְּמִקְדָּם לֹא יָכוֹל, שֶׁהֲרִי אוֹתוֹ כְּסוּי קְלוּשׁ אַחוּז, שֶׁלֹּא יִרְדּוּ לְמַטָּה, שֶׁהֲרִי הָעַם הַקֹּדֶשׁ אֵינִי שָׁם, וְלָכֵן לֹא נִבְנָה הַחֲרָבָן מִיּוֹם שֶׁנִּחְרַבוּ. שֶׁתִּשְׁלַט אוֹתָהּ קַלְפָּה קִשָּׁה, לֹא יָכוֹלָה, שֶׁהֲרִי אוֹתוֹ כְּסוּי קְלוּשׁ אוֹחִז בּוֹ בְּכָל צָדָיו בְּאוֹתָהּ פְּתִיחָה שֶׁלֹּא תִשְׁלַט שָׁם וְלֹא תִסְתָּם אֶת הַמֶּלֶךְ.



באותו כסוי של פרכת קלושה, שהיא מתוך משיכת הפרכת הקדושה שלמעה, ששומרת אותו המקום. ולכן כל אותו הנשמות של שאר העמים שדרים בארץ, כשיצאות מהעולם הזה לא מקבלים אותו, ודוחין אותו החוצה, והולכות ומשוטטות ומתגלגלות בכמה גלגולים, עד שיוצאות מכל הארץ הקדושה וסובבות (לסביבתם) לצדם בטמאותן. וכל אותו נשמות ישראל שיוצאות שם, עולות, ואותו כסוי קלוש מקבל אותו, ונכנסים לקדושה עליונה, משום שכל מין הולך למינו.

ונשמות ישראל שיוצאות לחוץ לארץ ברשותה של אותה קלפה קשה, הולכות וסובבות ומתגלגלות, עד ששבות למקומן ונכנסות למקום שאריו להן. אשרי חלקו של מי שנשמתו יצאה ברשות הקדושה באותה פתיחה של הארץ הקדושה.

מי שנשמתו יוצאת בארץ הקדושה - אם נקבר באותו יום, לא שולט עליו רוח טמאה כלל, ולכן כתוב בתלוי, (דברים כא) כי קבור תקברנו ביום ההוא [וגו'] ולא תטמא את אדמתך. משום שבלילה נתנה רשות לרוח טמאה לשוטט. ואף על גב שנתנה להם רשות, לא נכנסים לארץ הקדושה, פרט אם מוצאים שם כלי להקנס בו.

איברים ופדרים שנשרפים בלילה להזין מינים אחרים, לא שנכנסים לארץ, ולא להמשיכם לארץ, אלא כדי שלא ישלט הצד האחר בתוך הארץ ולא ימשך להקנס לשם. ולכן העשן היה עולה מהם עקם, ומתגלגל החוצה והולך (חזק) בחפזה, עד שנכנס לנקב של הצפון ששם מדורי כל הצדדים האחרים, ושם נכנס העשן, וכלם נזונים שם.

העשן של היום היה עולה למקומו בדרך ישר, ומזין מה שמזין, ומאותה פתיחה נזונים כל צדיה הקלפה הקשה שהיא מחוץ לארץ הקדושה, ומאותו עשן נס, כמו שבארנו.

גופות הצדיקים שלא נמשכו בעולם הזה אחר הנאות של אותה קלפה קשה, לא שולטת עליהם רוח טמאה כלל, שהרי לא השתתפו אחריו כלום בעולם הזה. כמו שגוף הרשעים (גופות הצדיקים שלא נמשכו אחר הנאות וכסופים של העולם הזה, אותה קלפה קשה לא שולטת עליהם, שהרי לא נמשכו אחריה בעולם הזה, שהרי כמו שגוף הרשעים) נמשך בעולם הזה אחר אותה קלפה קשה והנאות והענוגים שלה והתקונים שלה, כך נטמא אחר שיוצאת נשמתו ממנו.

גופות הצדיקים שלא מתענגים בעולם הזה, אלא מתענגי מצוה וסעודות שבתות וחגים וזמנים - אותה רוח טמאה לא יכולה לשלט עליהם, שהרי לא התענגו משלה כלום. והואיל ולא נטלו משלה, אין לה רשות עליהם כלל. אשרי מי שלא נהנה משלה כלום.

מי שנשמתו יצאה מחוץ לארץ הקדושה, ואותו גוף נטמא באותה רוח טמאה - אותה רוח טמאה נשאבת לתוכו, עד שחוזר לעפר (שמתבלה הגוף בעפר). ואם אותו גוף שנשאבה בו אותה רוח טמאה מעלים אותו להקבר בתוך הארץ הקדושה, עליו כתוב (ירמיה ב) ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ארצי, שלא שלטה עליה רוח טמאה באותו גוף שלכם שנשאבה בו רוח טמאה, שמביאים לקבר אותו בארצי - אתם מטמאים אותה להטמא בו. אם לא שעשה הקדוש ברוך הוא רפואה לארץ, שהרי שפיון שנבלה אותו גוף, משיב הקדוש ברוך הוא רוח מלמעלה ודוחה את אותה רוח טמאה החוצה, שהרי הוא חס על ארצו.

על יוסף לא שלט גופו רוח טמאה לעולמים, אף על גב שנשמתו יצאה ברשות אחרת. מה הטעם? כי לא נמשך בחייו אחר רוח טמאה, ועם כל זה לא רצה שיעלו את גופו להקבר בארץ הקדושה, אלא אמר (בראשית 5) והעלתם את עצמותי, ולא גופי.

עקב לא מת, וגופו התקיים בקיום תמידי ולא פחד מהצד האחר, שהרי מטתו היתה שלמה בשלמות האור העליון באור של שנים עשר שבטים ובשבעים נפש, משום כך לא פחד מהצד האחר ולא לכל לשלט עליו. ועוד, שהוא גוף של דיוקן עליון שפיו אחוז לכל הצדדים, וכל אותם איברי אדם הראשון היו אחוזים בו, ולכן כתוב בו (שם מז) ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים. גוף שלם. ולכן ויחנטו הרופאים את ישראל, שגופו היה עומד בקיום. וכך צריך שאר בני העולם שנשמתם יצאה בארץ הקדושה, הנפש והגוף נצולים מהכל.

בשלשה שמות נקראת נשמת האדם: נפש, רוח, ונשמה. וכלם כלולים זה בזה, ובשלשה מקומות נמצא כחם. הנפש היא נמצאת בתוך הקבר עד שהגוף נרקב בעפר, ובה היא מתגלגלת בעולם הזה להמצא בתוך החיים ולדעת בצער שלהם, ובשעה שהם צריכים, היא מבקשת עליהם רחמים.

הרוח הוא נכנסת לגוף שבארץ ומצטיירת שם בדיוקן הגוף של העולם הזה במלבוש אחד שמתלבשת שם, וזו נהנית שם בהנאות וכסופים בזיו שבגן, ובשבתות ויחדשים וזמנים היא עולה למעלה, ונהנית שם ושבה למקומה. ולכן כתוב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. תשוב ודאי, בזמנים הללו שאמרנו.

הנשמה עולה מיד למקומה לאותו מקום שציצה ממנו, וזוהי שבשבילה מאיר הנר להאיר למעלה, זו לא יורדת למטה לעולמים. בזה נכללת מי שנכללת מכל הצדדים, ממעלה וממטה. ועד שזו לא עולה להתקשר (במקומה) בכסא, לא מתעטרת הרוח בגן שבארץ, והנפש לא מתישבת במקומה. כיון שהיא עולה, לכן יש מנוחה.

וכשצריך לבני העולם, כשהם בצער והולכים לבית הקברות, הנפש הזו מתעוררת והולכת ומשוטטת ומעוררת את הרוח, ואותה רוח מעוררת אצל האבות, ועולה ומעוררת את הנשמה, ואז הקדוש ברוך הוא חס על העולם, והרי בארנו. ואף על גב שהרי התעוררו דברי הנשמה הקלו בגונים אחרים, כלם עולים במשקל זה, וזהו ברור הדבר, והכל אחד.

וכשהנשמה מתעקבת מלעלות למקומה, הרוח הולכת ועומדת בפתח הגן עדן, ולא פותחים לה פתח, והולכת ומשוטטת, ואין מי שישגיח בה. הנפש הולכת ומשוטטת בעולם, רואה את הגוף שמעלה תולעים ובאותו דין של הקבר, ומתאבלת עליו, כמו שבארנו שכתוב, (איוב יד) אך בשרו עליו וכאב ונפשו עליו תאבל. והכל הוא בענין. עד שהנשמה נקשרת במקומה למעלה, ואז כלם נקשרים במקומם.

משום שכל שלשת אלו הם בקשר אחד, כמו שלמעלה, בסוד של נפש רוח ונשמה, שהכל אחד וקשר אחד. לנפש אין לה אור מעצמה כלום, וזוהי שמשתתפת בסוד של גוף אחד לענגו ולזון אותו בכל מה שצריך, כמו שנאמר (משלי לא) ותתן טרף לביתה וחסד לנעריתה. ביתה - זהו גופה, שהיא זנה אותו. ונעריתה - אלו הם האיברים של הגוף הזה.

הרוח, זהו שרובב על הנפש הזו ושולט עליה ומאיר לה בכל מה שצריך, והנפש היא כסא לרוח הזו. הנשמה, היא מוציאה את הרוח הזו, ושולטת עליו ומאירה לו באותו אור החיים, ואותה רוח תלויה בנשמה הזו, ונאור ממנה באותו האור שמאיר. אותה נפש תלויה באותה רוח, ונאורה ממנה ונאורית ממנה, והכל קשר אחד.

ועד שנשמה עליונה זו לא עולה לתוך נביעת עתיק העתיקים, נסתר כל הנסתרים, ומתמלאת ממנו, משום שלא פוסק - הרוח הזו לא נכנסת לגן עדן, שהיא נפש, ולעולם הרוח לא שורה אלא בגן עדן, ונשמה למעלה. נפש זו מתישבת (לא מתישבת) במקומה בתוך הגוף למטה. כמו זה הכל למטה כד נפרדים באדם. ואף על גב שכלם קשר אחד, הנשמה עולה למעלה לתוך נביעת הבאר. הרוח נכנסת לגן עדן כמו שלמעלה. הנפש מתישבת בתוך הקבר.

ואם תאמר, הנפש למעלה שמתישבת בתוך הגוף בקבר, איפה הוא הקבר? אלא בתוך אותה קלפה קשה, ולכן נפש כמו זו שלמטה, והכל זה כמו זה, ולכן שלש דרגות נפרדות, והן קשר אחד וסוד אחד. וככל זמן שהעצמות נמצאות בתוך הקבר, הנפש הזו נמצאת שם. כאן יש סוד לידעי דרך האמת יראי חטא. בשעה שהנשמה מתעטרת למעלה בתוך העטרה הקדושה, והרוח עומדת באור עליון בשבתות וחדשים וזמנים - הנפש הזו, בשעה שהרוח יורדת מתוך האור העליון לדור בגן עדן מאיר ונוצץ, היא עומדת בתוך הקבר ומתגלמת בדיוקן שהיה בתוך הגוף בתחלה, וכל אותן עצמות עולות באותו דיוקן, ומשפחות ומודות לקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב (תהלים לה) כל עצמתי תאמרה ה' מי כמוך. לא כתוב אזמרות, אלא תאמרה.

ואלקלם נתנה רשות לעין לראות, היתה רואה בלילה כשנכנסת (כשיצאת) שבת ולילות חדשים וזמנים כמו דמיות על גבי הקברים מודות ומשפחות את הקדוש ברוך הוא. אבל טפשות בני האדם מעקבת אותם שלא יודעים ולא משגיחים על מה עומדים בעולם הזה, ולא חוששים להשגיח בכבוד המלך העליון בעולם הזה, כל שכן להשגיח בכבוד אותו העולם, ועל מה עומד, ואיך הדברים מתפרשים.

ביום ראש השנה, כשהעולם נדון וכסא הדין עומד למלך העליון לדון את העולם, כל נפש ונפש משוטטת ומבקשות רחמים על החיים. בלילה שיוצא יום הדין, הולכות ומשוטטות לשמע ולדעת מהו הדין שנדון על העולם, ולפעמים שמודיעות במראה לחיים, כמו שנאמר (איוב לג) בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על אנשים וגו', אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם. מה זה מסרם? זו הנפש, שעומדת וחותרת לאנשים דברים לקבל מוסר.

בלילה האחרון של החג, שיוצאים הפתקים מבית המלך, ואותו צל מוסר מבני הנגרעים של העולם הזה אותה נפש שאמרנו הולכת ומשוטטת, וממנה אחד שוטר, בסוד חקוק בטבעת בכתב מפרש, ודומיעים, שפוקד בכתב של זיו החקוק ובתוך מראות עליונים יורד באותו לילה, וכמה אלה אלפים ורבות רבבות עמו, ונוטלים אותו צל מכל אחד ואחד ומעלים אותו למעלה.

ואותה נפש שאמרנו הולכת ומשוטטת ורואה את אותו צל, ושבה למקומה לתוך הקבר, ומכריזה לשאר המתים: פלוני יבא אלינו, פלוני יבא אלינו. אם צדיק טוב הוא - כלם שמחים. ואם לא - כלם אומרים אוי. כשמעלים אותו צל, מעלים אותו לאותו עבד נאמן ששמו מטטרוין, ונוטל אליו אותו

הצל ומעלה אותו למקומו, כמו שנאמר (איוב ז) כעבד ישאף צל. ישאף צל ונדאי.

מאותה שעה ואילך מתקן מקום לאותה נשמה של אותו איש, ומקום לרוח בגן עדן, ומקום לנפש למנוחה ולהנאה בשעה שמשוטטת והולכת, משום שיש נפש שאין לה מנוחה, ויש נפש שמתפלגת עם הגוף.

וזוהי שאין לה מנוחה, וזוהי שכתוב בה ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. שזוהי שהולכת ומשוטטת ומתגלגלת בכל העולם, ואין לה מנוחה כלל יומם ולילה, וזהו ענש יותר מהכל ואותה שתכלה עם הגוף, (ההיא שכתוב בה ויקרא יז) והכרתי אתה מקרב עמה. ולזה אין לה זכרון כלל. ויש נפש שלא תכלה עם הגוף ותכלה ממקום אחר (עליון) אותה שכתוב בה (ויקרא כב) ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'. מה זה מלפני? שלא שורה עליה רוח. וכשלא שורה עליה רוח, אין לה שתפות כלל במה שלמעלה, ולא יודעת מאותם דברים של אותו עולם כלל, וזוהי נפש כמו של הבהמות.

נפש שאין (נפש שיש) לה מנוחה, זוהי כשהולכת ומשוטטת, פוגשת בממנה הזה ודומיעים, ובאותם השוטרים שלו, ונוטלים אותה ומכניסים אותה בכל פתחי גן העדן, ומראים לה את כבוד הצדיקים וכבוד אותה הרוח שלה, והיא נדבקת בו במנוחה תוך אותו הלבוש, ואז יודעת באותם דברים של העולם.

וכשאותה רוח עולה להתעטר לתוך הנשמה העליונה למעלה, אותה נפש נקשרת באותה רוח ונאורה ממנה, כלבנה כשנאורה מהשמש, והרוח נקשרת לתוך אותה נשמה, ואותה נשמה נקשרת לתוך סוף המחשבה, שהיא סוד הנפש שלמעלה.

ואותה נפש נקשרת תוך אותה רוח עליונה, ואותה רוח נקשרת לתוך אותה נשמה עליונה, ואותה נשמה נקשרת באין סוף. ואז היא מנוחת הכל וקשר של הכל למעלה ולמטה, הכל בסוד אחד וגנון אחד. ואז זוהי מנוחה לנפש שלמטה, ועל זה כתוב (שמואל א כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך. בגנון אחד ובסוד אחד. שאותו את, זה כמו זה.

כשיורדת הלבנה בסוד הנפש העליונה, מאירה מכל הצדדים. היא מאירה לכל המרכבות והמחנות ועושה להם גוף אחד שלם שמאיר באור ביו העליון. אף כך כמו זה יורדת הנפש התחתונה היא מאירה לכל הצדדים מתוך אור הנשמה, ומתוך אור הרוח, ויורדת ומאירה לכל אותם מרכבות ומחנות, שהם איברים ועצמות, ועושה אותם גוף שלם שמאיר באור.

זהו שכתוב (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשך. נפשך ממך. ואחר כך - ועצמותיך יחליץ, שעושה מהם גוף שלם, ומאיר באור, וקם ומודה ומשבח את הקדוש ברוך הוא, כמו שנתבאר, שכתוב (תהלים לה) כל עצמתי תאמרנה ה' מי כמוך. וזוהי מנוחת הנפש ונדאי מכל הצדדים.

אשרי הצדיקים שפחדים מרבונו בעולם הזה לזכות בשלש מנוחות לעולם הבא. בא רבי שמעון וברכו את רבי אבא. אמר רבי שמעון, אשריכם בני, ואשרי שעיני ראי בך. כמה מקומות עליונים מתקנים לנו ומאירים לנו לעולם הבא.

פתח ואמר, (תהלים קכה) שיר המעלות הבטחים בה' כהר ציון לא ימוט לעולם ישב. פסוק זה פשוטו. אבל שיר המעלות - תשפחת שאומרות אותן דרגות קדושות עליונות מצד של הגבורות העליונות, והם כמו הלזים שלמטה, והם מעלות, דרגות על דרגות, ועובדים בסוד של חמשים שנים. וזהו שיר המעלות הבטחים בה' כהר ציון, אלו הם הצדיקים שבטחים בו במעשים שלהם, כמו שנאמר (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח.

ואם תאמר, הרי הצדיקים לא בוטחים במעשיהם כלל ותמיד פוחדים, כמו אברהם שכתוב בו (בראשית יב) ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה וגו', כמו יצחק שכתוב בו (שם כו) כי ירא לאמר אשתי יעקב שכתוב בו (שם לב) ויירא יעקב מאד ויצר לו. ואם אלה לא בטחו במעשיהם, כל שכן שאר צדיקי העולם, ואתה אומר וצדיקים ככפיר יבטח?!

אלא ונדאי כתוב ככפיר, שהרי מכל אותם שמות לא כתוב אלא כפיר, ולא כתוב לא אריה ולא שחל ולא שחף - אלא כפיר, שהוא החלש והקטן מכלם ולא בוטח בכחו אף על גב שהוא חזק. כך הצדיקים לא בוטחים במעשיהם עכשו אלא ככפיר. אף על גב שיודעים שחזק כח מעשיהם, לא בוטחים אלא ככפיר, ולא יותר.

ולכן הבטחים בה' כהר ציון וגו', לא ככפיר ולא כאריה ולא כמו כל השמות, אלא כהר ציון. ופרשוהו, מה הר ציון הוא חזק ולא ימוט תמיד, אף כך באותו זמן יהיו כמו הר ציון, ולא כמו עכשו שלא בוטחים, אלא ככפיר שפחד ולא בוטח בכחו. ואתם בני קדושים עליונים, בטחונכם כהר ציון, ונדאי אשריכם בעולם הזה ובעולם הבא.

הכלכו. כשהגיעו לעיר נחשך הלילה. אמר רבי שמעון, כמו שיום זה מאיר לנו בדרך היו לזכות בו

בעולם הבא, אף כד הלילה הזה יאיר לנו לזכותנו לעולם הבא, ולעטר דברים של היום בלילה הזה לפני עתיק הימים. שהרי כמו היום השלם הזה לא ימצא בכל הדורות האחרים. אשרי חלקנו בעולם הזה ובעולם הבא.

וכנסו לביתו של רבי שמעון, ורבי אלעזר ורבי אבא ורבי יוסי עמם. לנו עד שנחלק הלילה. פיון שנחלק הלילה, אמר רבי שמעון לחברים, זמן הוא לעטר את המרכבה הקדושה למעלה בהשתדלותנו. אמר לרבי יוסי, אתה שלא נשמעו דבריך ביום הזה בינינו, אתה תהיה ראשית להאיר הלילה, שהרי עכשו עת רצון היא להאיר מעלה ומטה.

פתח רבי יוסי ואמר, שיר השירים אשר לשלמה. שיר זה עורר אותה שלמה המלך כשנבנה בית המקדש, וכל העולמות נשלמו, מעלה ומטה, בשלמות אחת. ואף על גב שהחברים חלקו בזה (מתי נאמר), אבל שירה זו לא נאמרה אלא בשלמות. כשהלכנה התמלאה בשלמות, ובית המקדש נבנה כמו שלמעלה בשעה שנבנה בית המקדש למטה, לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנבנה העולם כמו אותו היום.

המשכן שעשה משה במדבר להוריד שכינה לארץ, באותו יום הוקם משכן אחר עמו למעלה, כמו שבארוה שכתוב (שמות מ) הוקם המשכן. המשכן - משכן אחר שהוקם עמו, וזה משכן הנער מטטרו"ו, ולא יותר. כשנבנה בית ראשון, בית ראשון אחר נבנה עמו, והתקיים בכל העולמות והאיר (בעולם והאיר) לכל העולמות, והתבשם העולם, ונפתחו כל המשקופים העליונים להאיר, ולא היתה שמחה בכל העולמות כמו אותו היום. אז פתחו עליונים ותחתונים ואמרו שירה, וזהו שיר השירים. שיר שאותם המנגנים שמנגנים לקדוש-ברוך-הוא.

דוד המלך אמר שיר המעלות. שלמה המלך אמר שיר השירים, שיר מאותם מנגנים. מה בין זה לזה, שהרי נשמע שהכל אחד? אלא ודאי שהכל אחד, אבל בימי דוד המלך לא היו כל אותם מנגנים מתקנים במקומם לנגן כראוי, ובית המקדש לא נבנה, ולכן לא התקנו למעלה במקומם. שהרי כמו שיש תקוני משמרות בארץ, אף כד ברכיע, ועומדים אלה כנגד אלה.

וביום שנבנה בית המקדש נתקנו כלם במקומם, והנר שלא מאיר התחיל להאיר. ושירה זו נתקנה למלך העליון, המלך שהשלים שלו. והתשבתת הזו היא מעלה מכל התשבות הראשונות. היום שהתגלתה תשבתת זו (בעולם) בארץ, באותו יום נמצאה שלמות בכל, ולכן הוא קדש קדשים.

בספר של אדם הראשון היה כתוב בו, ביום שיוקם המשכן (שנבנה בית המקדש) עוררו האבות שירה מעלה ומטה. ומשום כד מצאנו שין מאותיות גדולות. ואלה הם שעוררו, לא שהם מנגנים, אלא שהם מעוררים אל מעלה. (כביכול) שיר של אותם גדולים שממנים על כל העולמות.

ושנינו, באותו יום עמד יעקב השלם ונכנס לגן עדן בשמחה על מקומו, ואז גן העדן התחיל לנגן, וכל אותם בשמים של הגן. מי גרם שירה זו ומי אמר אותה? הוה אומר, זה יעקב. שאלמלא הוא לא נכנס לגן העדן, לא אמר הגן שירה.

שירה זו שירה, שהיא כלל של כל התורה. שירה שעליונים ותחתונים מתעוררים אליה. שירה שהיא כמו העולם שלמעלה, שהוא שבת העליונה. שירה שהשם הקדוש העליון מתעטר בשבילה, ולכן הוא קדש קדשים. מה הטעם? משום שכל דבריו באהבה ושמחה הכל. (וזה) משום שפוס של ברכה נתנת בימיו. פיון שנתנת בימיו, אז כל השמחה וכל האהבה נמצאים. ולכן כל דבריו באהבה ושמחה.

בזמן שהימין היו חוזרת לאחור, כמו שנאמר השיב אחור מינו, אז כוס של ברכה נתנת בשמאל. פיון שנתנה בשמאל, מתחילים עליונים ותחתונים לפתח עליו קינה. ומה אומרים? איכה. אי פה. אי כוס של ברכה, שמקום עליון שהיתה יושבת בתוכו נמנע ונגרע ממנה. משום כד שיר השירים, שהיה מצד הימין, כל דבריו באהבה ושמחה. איכה, שחסר הימין ונמצא השמאל, כל דבריו קנטורים וקניות.

ואם תאמר, הרי כל שמחה וכל חדוה וכל שיר הוא מצד השמאל, ולכן הלויים מצד השמאל מנגנים שירה. אלא כל שמחה שנמצאת מצד השמאל, לא נמצא אלא בזמן שהימין נדבק עמו. ובזמן שהימין מתעורר ונדבק עמו, אז אותה חדוה מימין מיטיבה את הכעס. וכשהכעס שוכך והשמחה היא מצד הימין, אז חדוה שלמה באה מהצד הזה. וכשימין לא נמצא, הכעס של השמאל רב, ולא שוכך ולא מיטיב ולא משמח, ואז איכה. אי פה. כוס של ברכה מה תהא עליה? שהרי יושבת בשמאל, והכעס רב ולא שוכך. ודאי מתעוררים קנטורים וקניות.

אבל שיר השירים, ודאי כוס של ברכה שנתנת בימין ונמסר בתוכו, ולכן נמצאים כל האהבה וכל השמחה, ולכן כל דבריו באהבה וחדוה, ולא נמצא בשאר כל השירים של העולם כד, ולכן מצד האבות התעוררה שירה זו.

היום שהתגלתה השירה הזו, באותו יום ירדה שכינה לארץ, שכתוב (מלכים-א ח) ולא יכלו

הפּהִנִים לַעֲמֹד לְשִׁיר וְגו'. מַה הַטֵּעַם? מִשּׁוּם כִּי מְלֹא כְבוֹד ה' אֶת בֵּית ה'. בְּאוֹתוֹ יוֹם מִמֶּשׁ הַתְּגַלְתָּהּ הַתְּשַׁבַּחַת הַזֹּאת, וְאָמַר אוֹתָהּ שְׁלֹמֹה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

תְּשַׁבַּחַת הַשִּׁירָה הַזֹּאת הִיא כָּלֵל שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה. הַכָּלֵל שֶׁל כָּל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית. הַכָּלֵל שֶׁל סוּד הָאֲבוֹת. הַכָּלֵל שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם, וְכַשִּׁינָּאוי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וְתְשַׁבַּחַת הַיָּם. הַכָּלֵל שֶׁל יו"ד אֲמִירוֹת וְקִיּוּם שֶׁל הַר סִינִי. וְכַשִּׁינָּאוי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, עַד שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ וְנִבְנְה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. הַכָּלֵל שֶׁל עֶטוּר הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן בְּאַהֲבָה וְשִׂמְחָה. הַכָּלֵל שֶׁל גְּלוּת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַמִּים וְהַגָּאֻלָּה שֶׁלָּהֶם. הַכָּלֵל שֶׁל תַּחֲנִית הַמֵּתִים, עַד לַיּוֹם שֶׁהוּא שַׁבָּת לַה'. מַה שֶּׁהִיָּה, וּמַה שִּׁיְהִיָּה, וּמַה שֶּׁעֲתִיד לִהְיוֹת אַחֵר הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, כְּשֶׁתִּהְיֶה שַׁבָּת לַה', הַכֹּל בְּמִצָּא בְּשִׁיר הַשִּׁירִים.

וְעַל זֶה שָׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁמוֹצִיא פֶסוּק שֶׁל שִׁיר הַשִּׁירִים וְאָמַר אוֹתוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתָּה, הַתּוֹרָה חוֹגֶרֶת שָׁק, וְעוֹלָה לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאֹמְרֶת לִפְנֵינוּ: עֲשׂו אוֹתִי בְּנִיד צַחֲוֹק בְּבֵית הַמִּשְׁתָּה. וְדַאי שֶׁתּוֹרָה עוֹלָה וְאֹמְרֶת כֵּן. וְלָכֵן צָרִיד לִשְׁמֹר וּלְהַעֲלוֹת עֲטָרָה עַל רֹאשׁ הָאָדָם כָּל דָּבָר וְדָבָר שֶׁל שִׁיר הַשִּׁירִים.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה הוּא בֵּין הַכְּתוּבִים? - כֵּן זֶה וְדַאי, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שִׁיר תְּשַׁבַּחַתָּהּ שֶׁל כְּנֻסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּתְעַטֶּרֶת לְמַעַלָּה. וְלָכֵן כָּל הַתְּשַׁבַּחַת שֶׁבְּעוֹלָם לֹא מַעֲלוֹת רָצוֹן לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כִּמוֹ הַתְּשַׁבַּחַת הַזֹּאת.

כֵּן לְמַדְנִי: שִׁיר - אֶחָד. הַשִּׁירִים - שְׁנַיִם. אֲשֶׁר - הָרִי שֶׁלֶּשָׁה. וְסוּד זֶה - שְׁנֵיתָנָה כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה וְנִטְלָת בֵּין יָמִין וּשְׂמָאל. וְהַכֹּל מִתְעוֹרֵר לְמַלְךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוֹ. וְכֵן עוֹלָה רָצוֹן לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה בְּסוּד הָאֵין סוּף. כָּאֵן נִמְצְאוּ מִרְכָּבָה קְדוּשָׁה, שֶׁהָרִי הָאֲבוֹת הֵם הַמִּרְכָּבָה, וְדוּד הַמִּלֵּךְ מִתְחַבֵּר עִמָּם, וְהֵם אֲרֻבָּעָה, סוּד הַמִּרְכָּבָה הַקְּדוּשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה (חֲכֵמָה בִּינָה תַּפְאֶרֶת וּמַלְכוּת, אוֹ חֶסֶד גְּבוּרָה תַּפְאֶרֶת וּמַלְכוּת). וְלָכֵן אֲרֻבָּע תְּבוֹת בְּפֶסוּק הָרִאשׁוֹן הַזֶּה, סוּד הַמִּרְכָּבָה הַקְּדוּשָׁה הַשְּׁלֵמָה.

עוֹד סוּד זֶה, שִׁיר - זֶה סוּד שֶׁל דוּד הַמִּלֵּךְ, שֶׁהוּא סוּד לַעֲלוֹת בְּשִׁיר. הַשִּׁירִים - אֵלוֹ הָאֲבוֹת, סוּד הַמִּמְנִים הַגְּדוֹלִים, מִרְכָּבָה שְׁלֵמָה כְּרָאוּי. אֲשֶׁר לְשֹׁלֵמָה - סוּד מִי שֶׁרוֹכֵב עַל הַמִּרְכָּבָה הַשְּׁלֵמָה הַזֹּאת.

וּבְפֶסוּק הַזֶּה נִמְצְאוּ שְׁלֵמוֹת שֶׁל הַסוּד מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, הַסוּד שֶׁל כָּל הָאֱמוּנָה. וְהַכֹּל הוּא מִרְכָּבָה שְׁלֵמָה לְמִי שִׁיּוּדָע וְלְמִי שֶׁלֹּא נוֹדָע, וְאֵין מִי שֶׁעוֹמֵד לְדַעַת בּוֹ. וְלָכֵן נִאֶמַר הַפֶּסוּק הַזֶּה בְּאֲרֻבָּע תְּבוֹת, סוּד הַמִּרְכָּבָה הַשְּׁלֵמָה מִכָּל הַצְּדִידִים. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה נִמְסַר הַסוּד לַחֲכָמִים.

וְעוֹד יֵשׁ בּוֹ סוּד פְּנִימִי, שֶׁשָּׁנִינוּ, מִי שֶׁרוֹאֶה עֲנָבִים בְּחִלּוֹם, אִם לְבָנִים - הֵם טוֹבִים. אִם שְׁחָרִים - בְּזִמְנָם טוֹבִים, שֶׁלֹּא בְּזִמְנָם צָרִיכִים רַחֲמִים. מַה שׁוֹנֶה בְּלְבָנִים, וּמַה שׁוֹנֶה שְׁחָרִים, וּמַה שׁוֹנֶה בְּזִמְנָם, וּמַה שׁוֹנֶה שֶׁלֹּא בְּזִמְנָם? וְעוֹד שָׁנִינוּ, אֲכַל אֶת אוֹתָם שְׁחָרִים - מִבְּטָח לֹא שֶׁהוּא בֶן הָעוֹלָם הַבָּא. לָמָּה?

אֵלָּא שָׁנִינוּ, הָעֵץ שֶׁחָטָא בּוֹ אָדָם הָרִאשׁוֹן, עֲנָבִים הִיָּה, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ל"ב) עֲנַבְמוּ עֲנָבֵי רוֹשׁ, וְאֵלָּה הֵם עֲנָבִים שְׁחָרִים, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ עֲנָבִים שְׁחָרִים וְיֵשׁ עֲנָבִים לְבָנִים. הַלְבָּנִים טוֹבִים, שֶׁהָרִי הֵם מִצַּד הַחַיִּים. שְׁחָרִים צָרִיכִים רַחֲמִים, שֶׁהָרִי הֵם מִצַּד הַמָּוֶת. בְּזִמְנָם טוֹבִים, מַה הַטֵּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבְּזִמְנָם שֶׁהַלְבָּנִים שׁוֹלֵטִים, הַכֹּל מִתְבַּשֵּׂם, שֶׁהָרִי בְּאוֹתוֹ זְמַן הַכֹּל צָרִיד תַּקּוּן, וְהַכֹּל הוּא נֶפֶח, וְהַכֹּל תַּקּוּן אֶחָד, שָׁחַר וְלָבָן. וּבְזִמְנָם שֶׁהַלְבָּנִים לֹא שׁוֹלֵטִים וְנִרְאִים שְׁחָרִים, יֵשׁ לְדַעַת שֶׁהָרִי בְּדִין הַמָּוֶת עוֹלָה, וְצָרִיד רַחֲמִים, שֶׁהָרִי הָעֵץ שָׁבוּ חָטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן וְגַרְם מוֹת לּוֹ וְלָכֵל הָעוֹלָם הוּא רָאָה.

כָּאֵן יֵשׁ לְהַתְּבַנֵּן, וְאִם מוֹרִי לֹא כָּאֵן - לֹא אִמַּר. שָׁנִינוּ שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הוּא כִּמוֹ הָעוֹלָם שֶׁלְמַעַלָּה, וְהָעוֹלָם שֶׁלְמַעַלָּה - כָּל מַה שֶּׁיֵּשְׁנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כֵּן זֶה לְמַעַלָּה. אִם הִנָּחַשׁ גֵּרָם מוֹת לְאָדָם לְמַטָּה, אִזִּי לָמָּה לְמַעַלָּה? אִם תֹּאמַר (עוֹד) לֹאשָׁה (לְמַטָּה), שֶׁבְּגִלָּל הִנָּחַשׁ נִגְרַע הָאֹר, שֶׁהָרִי לְפַעְמִים הַלְבָּנָה גּוֹרֶעַת אוֹרָה וּבְאוֹתוֹ זְמַן הִיא מִתָּה, הִזְכַּר לָמָּה? שָׁאֵם נֹאמַר שֶׁהַלְבָּנָה מִתָּה בְּעֵטִיו שֶׁל נָחַשׁ בְּגִרְעֵת הָאֹר, הָרִי שָׁנִינוּ שֶׁזֶה לֹא הִיָּה מִשּׁוּם הִנָּחַשׁ, אֵלָּא שֶׁאִמְרָה הַלְבָּנָה לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכו'. הָרִי לֹא מִשּׁוּם הִנָּחַשׁ זֶה הִיָּה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁבְּעֵלָּה כֵּן הוּא - חֶסֶת וְחִלָּלָה שְׁגִרְעוּת הִיָּתָה לְמַעַלָּה.

אֵלָּא כָּל זֶה סִתְרֵי תּוֹרָה, וְהִנָּחַשׁ תַּקּוּן בְּכָל גְּרִיעוּת. בֹּא וְרֹא, וְכֵן לְמַדְנִי, כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, הַכֹּל הוּא בְּסוּד שֶׁל זָכַר וְנִקְבָּה, וְכִמָּה דְּרָגוֹת הֵן לְמַעַלָּה מִשְׁנוֹת אֵלוֹ מֵאֵלּוּ. וּמִדְּרָגָה עַד דְּרָגָה סוּד שֶׁל אָדָם, וְאוֹתוֹ דְּרָגוֹת שֶׁהֵן מִן אֶחָד, עֲשֵׂה אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּיּוּקָן שֶׁל גּוֹף אֶחָד, עַד שְׁעוֹלִים בְּסוּד שֶׁל אָדָם.

וְשָׁנִינוּ, בַּיּוֹם הַשְּׁנִי שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, שָׁבוּ נִבְרָא גִיהֶנֶם, נַעֲשָׂה גּוֹף אֶחָד בְּסוּד שֶׁל אָדָם, וְהֵם אֵיבָרִים מִמְנִים שֶׁמִּתְקַרְבִּים לָאֵשׁ וּמִתִּים, וְחוֹזְרִים כְּמִקְדָּם. וְזֶה מִשּׁוּם שֶׁהֵם הִתְקַרְבוּ לְנָחַשׁ הַזֶּה, וְהוּא אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהִתְפַּתָּה לְתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן בְּנָחַשׁ הַזֶּה וְלָכֵן מִת, וְהִנָּחַשׁ גֵּרָם לֹא מוֹת שֶׁהוּא הִתְקַרַּב אֵלָיו.

וּבְכָל מְקוֹם אָדָם הוּא זָכַר וְנִקְבָּה, אֲבָל אָדָם שֶׁהוּא קְדוֹשׁ עֲלִיּוֹן, הוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, זֶה הַנוֹתָן מְזוֹן וְחַיִּים לְכָל. וְלָכֵן בְּכָל מַנַּע אֹר הִנָּחַשׁ הַקָּשָׁה. כְּשֶׁטִּמָּא אֶת הַמִּשְׁכָּן, נִקְבְּתוּ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם מִתָּה כִּמוֹ שֶׁאִמַּר, וְהִזְכַּר מִת, וְעָלוּ כְּמִקְדָּם. וְלָכֵן הַכֹּל כִּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה.

אכל אותם ענבים שחרים - מבטח לו שהוא בן העולם הבא, משום שהשמיד ושלט על אותו מקום, (והעבר) והתגבר עליו ונחשק אותו, כמו שנאמר (דניאל ז) אכלה ונחקה. כיון שהעברה אותה קלפה קשה, הרי קרב לעולם הבא ואין מי שימחה בידו. ולכן מי שרואה בחלומו אותם ענבים שחרים אוכל ומהדק, מבטח לו וכו'.

כמו כן לא היה שיר בבית דוד עד שהעברו אותם ענבים שחרים ושלט עליהם, ואז נאמר שיר השירים כמו שנתבאר. ואפלו במקום זה נקרא ענבים, כמו שנאמר (הושע ט) כענבים במדבר וגו', ואלה הם ענבים לבנים.

שירה זו היא מעלה על כל שאר השירים של הראשונים. כל השירים שהראשונים אמרו, לא עלו אלא תוך השירים שהמלאכים העליונים אמרו. ואף על גב שהרי פרשה, אבל כתוב שיר המעלות לדוד. שיר המעלות - שיר שהמלאכים העליונים אומרים, שהם מעלות ודרגות. למי אומרים? לדוד. לבקש טרף ומזון ממנו.

עוד שיר המעלות - כמו שנאמר (תהלים מו) על עצמות שיר. (שיר א) על בן עצמות אהבוך. לדוד - בשביל דוד המלך העליון שמשבח תמיד את המלך העליון.

כיון שבא שלמה המלך, אמר שיר שהוא עליון למעלה, שגדולי עולם עליונים אומרים למלך העליון שהשלוש פלו שלו. כל האומרים שירה לא עולים בשירה זו לומר, אלא אותה שירה שאומרים מלאכי השרת. פרט למלך שלמה שעלה בשירה ההיא למה שגדולים עליונים עמודי עולם אומרים. כל בני העולם במרפבות תחתונות, ושלמה המלך במרפבות עליונות.

ואם תאמר, משה, שעלה בדרגת נבואה ובחביבות לקדוש-ברוך-הוא על כל בני העולם, אותה שירה שאמר במרפבות תחתונות היתה ולא עלה יותר - בא וראה, השירה שאמר משה עלתה למעלה ולא למטה. אבל לא אמר שירה כשלמה המלך, ולא היה אדם שעלה בשירה כמו שלמה.

משה עלה בתשפחתו למעלה, ותשפחתו היתה לתת ותשפחות והודאות למלך העליון שהציל את ישראל ועשה להם נסים וגבורות במצרים ועל הים. אבל דוד המלך ושלמה בנו אמרו שירה בגון אחר. דוד השתדל לתקן את העלמות ולקשט אותם לגבירה, שתראה הגבירה ועלמותיה ביפי, ולכן השתדל באותם שירים ותשפחות שאגלים, עד שתקן וקשט את כל העלמות ואת הגבירה.

כיון שבא שלמה, מצא גבירה מקושטת ועלמותיה ביפי, השתדל להכניסה לחתן, והכניס החתן לחפה עם הגבירה, והכניס דברי אהבה ביניהם כדי לחברם כאחד ולהיות שניהם בשלמות אחת בחביבות שלמה. ולכן שלמה עלה בתשפחת עליונה על כל בני העולם.

משה זוג את הגבירה בעולם הזה למטה להיות בעולם הזה בזוג שלם בתחתונים. שלמה זוג את הגבירה בזוג שלם למעלה, והכניס את החתן לחפה בראשונה, ואחר כך הכניס את שניהם לעולם הזה, וזמנם בשמחה בבית המקדש שהוא בנה.

ואם תאמר, איך הכניס משה את הגבירה לבדה לעולם הזה, שהרי נראה בפרוד? בא וראה, הקדוש ברוך הוא זוג אותה עם משה בתחלה, והיא היתה פלת משה, כמו שנתבאר. כיון שהזדווגה עם משה, ירדה לעולם הזה בזוג של העולם הזה, והתתקנה בעולם הזה מה שלא היתה מקדם לזה, ולעולם לא היתה בפרוד.

אבל לא היה אדם בעולם מיום שנברא אדם שיכניס אהבה וחביבות ודברי זיווג למעלה פרט לשלמה המלך שתקן הזיווג שלמעלה בראשונה, ואחר כך הזמין אותם כאחד בבית שתקן להם. אשריהם דוד ושלמה בנו שתקנו את הזיווג שלמעלה. מיום שאמר הקדוש ברוך הוא ללבנה לכי והקטיני את עצמך, לא הזדווגה בזיווג שלם עם השמש, פרט לכשבא המלך שלמה.

שיר השירים - הרי כאן חמש דרגות לדבק בעולם הבא. שיר - אחת. השירים - שתיים. הרי שלש. אשר - הרי ארבע. לשלמה - הרי חמש. בחמישי הוא. שהרי יום החמשים הוא סוד היוכל.

בא וראה, את הזיווג העליון לא יכל שלמה לתקן, אלא משום שנמצא זיווג למטה מקדם לכן, ומיהו? הזיווג של משה. שאם לא היה אז הזיווג הזה, לא התתקן הזיווג של מעלה. והכל הוא בסוד עליון לחכמי הלב.

כתוב (מלכים-א ה) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף. פסוק זה פרשוהו החברים. אבל וידבר שלשת אלפים משל, ודאי שעל כל דבר ודבר שהוא היה אומר, היו בו שלשת אלפי משלים, כמו ספר של קהלת שהוא בסוד עליון והוא בדרך משל, שאין בו פסוק שאינו בחכמה עליונה ויבדר משל אפלו הפסוק הקטן שבו.

שכשהיה מגיע רב המנונא סבא הראשון לפסוק הזה, (קהלת יא) שמח בחור בילדותו ויטיב לבד

בימי בחורותיך - היתה בוכה. ואמר, ודאי פסוק זה נאה הוא, והוא בדרך משל, ומי יכול לעשות דרש במשל זה!! ואם הוא דרש, אין בו דרש אלא כמו שראינו בעינים. ואם זו חכמה, מי יכול לדעת אותה!!

מיד היתה שוב ואומר, כתוב (בראשית לו) אלה תלדות יעקב בן שבע עשרה שנה וגו'. פסוק זה של קהלת הוא משל לחכמה של פסוק זה של התורה, וזה משל לזה. שמח בחור בילדותך - והוא נער. ויטיב לבך - היתה רעה את אחיו בצאן. בימי בחורותיך - את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו. ודע כי על כל אלה - ויבא יוסף את דבתם רעה. וביאד אלהים במשפט - אלה תלדות יעקב יוסף. יוסף נכלל ביעקב, והסודות של סתרי התורה מי יכול לדעת אותם!!

והמשל הזה התפשט לשלשת אלפי משלים, וכלם במשל הזה, בשעה שיוסף נכלל ביעקב, שלשת אלפים הם, באברהם יצחק ויעקב, שכלם במשל הזה בסוד החכמה. וכאן כמה סודות הם במשאות של הנסתר, ובהם דגרי המגנים שאין להם חשבון לסתרי החכמה.

ויהי שירו חמשה ואָלף. כך בארנו, ויהי שירו של משל, והכל אחד, בין מי שאמר ויהי שירו של שלמה, בין מי שאמר ויהי שירו של משל. הכל אחד הוא, ואת הכל הוא אמר. ויהי שירו - זה שיר השירים. וכי חמשה ואָלף הוא שיר השירים? ודאי כך זה, חמשה הם שיערים נפתחים שנפתחים במלך שהשלים שלו, והם חמש מאות שנים של עץ החיים. חמשים שנות היוכל.

ואָלף - זהו עץ החיים, חתן שיוצא מצדו, והוא יורד כל אותם החמשה להביאם לפלה. יומו של הקדוש ברוך הוא הוא אָלף שנים, וזהו הנקר ששופע ויוצא מעדן. יוסף הצדיק. שנקרא צדיק על שם הלבנה, כמו שהתנה בה הקדוש ברוך הוא. ומשום כך שיר השירים קדש קדשים.

ואין לך פסוק בשיר השירים שאין בו סוד של חמשה ואָלף ודאי. שיר השירים ודאי שפך הוא. חמש דרגות היו בפסוק הזה, כמו שנאמר. ואם תאמר, האָלף למה לא נזכר כאן? ודאי שאותו אָלף היתה טמיר, והוא טמיר עד שהתחברה אשה בבעלה. ולכן השתדל שלמה להביא אותו אָלף לפלה, בסתר של החכמה העליונה.

בין שעשה קדש הקדשים למטה גנוז וטמיר, והכניס לשם את סוד קדש הקדשים לעשות גניזת השמוש השלם למעלה ולמטה כראוי. קדש הקדשים הוא למעלה, סוד החכמה העליונה והיוכל. כמו זה יורשים החתן והפלה ירשת האב והאם.

וחזרו נחלת הירשה בגון אחר. ירשת האב ירשה הבת בעליה של השם הקדוש הזה, ונקרא אף כך קדש, חכמה. ירשת האם ירש הבן, ונקרא קדשים, משום שנטל את כל אותם הקדשים העליונים וכנסם אליו, ואחר כך נותן אותם ומכניסם לפלה.

ועל זה אמר שיר השירים. שיר - לקדש. השירים - לקדשים, להיות הכל קדש קדשים בסוד אחד כמו שראוי. אשר לשלמה - הרי נתבאר, למלך שהשלים שלו.

ואם תאמר ששבח זה הוא שלו - אל תאמר כך, אלא השבח עולה למקום עליון. אבל כאן הוא סוד. כשמתקנים זכר ונקבה כאחד תחת המלך העליון, אז אותו מלך מתעלה למעלה ומתמלא מכל הקדשות ומכל הברכות ששופעות למטה, ומתמלא ומריק למטה, וזוהי תשיבת המלך העליון, כשמתמלא קדשות וברכות ומריק למטה.

ולכן התפללות והבקשות - שיתתקן ויתמלא אותו המבוע העליון. שכינן שהוא מתתקן כראוי ממראהו וממראה של אותו התקון, מתתקן העולם התחתון ועלמותיה, ולא צריך להתתקן העולם התחתון אלא מהמראה של העולם העליון, ולבנה אין מראה מעצמה כלל, פרט לכאשר מתתקנת בשמש ומאירה, וממראה השמש ותקונו נתקנת הלבנה ומאירה.

מה שצריכים התפללות והבקשות - שיואר ויתקן אותו מקום שיוצא ממנו אור. שכינן שאותו מקום מתקן מן המראה שלו, מתתקן כל מה שלמטה. ולכן התשבחת שאמר שלמה, לא השתדל אלא בשביל המלך שהשלים שלו שיתתקן. כיון שהתתקן ממראהו, הכל התתקן. ואם הוא לא התתקן, אין תקון לבנה לעולמים, ומשום כך אשר לשלמה. שיתתקן ויתמלא כראוי בראשונה, כמו שנתבאר.

(שמות כה) ויקחו לי תרומה מאת כל איש וגו', סוד הסודות ליודעי החכמה. כשעלה ברצון סתר כל הסתרים לעשות כבוד לכבודו, השיב רוח מנקה עליונה ששופעת מלמעלה למטה, ושם תקונו להתישב בעולם הזה. למה? בשביל שאם לא יהיה עקר ושרש בעולם הזה, לא יהיה כלי להוריק בעולם הזה כלל. ואם לא יריק לעולם הזה, מיד נאבד ולא יכול לעמד אפלו רגע אחד. אבל משום שתקונו הוא מן העולם הזה, מתמלא מצד אחד להוריק לעולם הזה, ומצד אחר להוריק למלאכים העליונים. והכל נאזנו ממנו כאחד.

שלמות התקון של הרוח הזו - רוחות הצדיקים בעולם הזה. רוח זו נשלמה בזמן שחנוד ויירד ומהלאל היו בעולם, וכשהתרבו הרשעים בעולם וזה השלמות ההיא ממנו. אחר שאבדו - בא נח

והשלים אותו. בא דור הפלגה והזיז אותה שלמות ממנו - בא אברהם והשלים אותו. באו אנשי סדום והזיזו אותו - בא יצחק והשלים אותו. באו פלשתים ורשעי הדור והזיזו אותו ממנו - בא יעקב ובניו, המטה השלמה, והשלימו אותו.

יצאו מהארץ הקדושה וירדו למצרים, ובשבילם התעכבה שם. ומשום שחזרו שם ישראל למעשי המצרים, נכנעה וזזה אותה שלמות ממנו, עד שיצאו ממצרים ובאו לעשות משכן. אמר הקדוש ברוך הוא: רצוני לדור ביניכם, אבל לא יכול עד שתתקנו אותה רוח שלי שתשרה ביניכם. זהו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. וזהו סוד הכתוב ויקחו לי תרומה. אמר משה לקדוש-ברוך-הוא: מי יכול לקחת אותה ולעשות אותה? אמר לו: משה, לא כמו שאתה חושב, אלא - מאת כל איש אשר ידבנו לבו וגו', מאותו רצון ורוח שלהם תקחו אותה ותשלימו אותה.

כשבא שלמה, תקן אותה רוח בשלמות שלמעלה, שהרי מיום שנשלמה למטה בימי משה לא הוסרה אותה שלמות ממנו. (עד שבא שלמה) כיון שבא שלמה, השתדל להשלימו למעלה, והתחיל לתקן את מראה העולם העליון להתתקן מאותו מראה של העולם התחתון, וזהו אשר לשלמה.

השלמה מההשמטות (סימן ג) מספר הבהיר

ישב רבי ברכיה ודרש, מהו שכתוב (שמות כה) ויקחו לי תרומה? כך אמר הקדוש ברוך הוא, אותה תרומה תרימו אותה בתפלותיכם, ומי הוא אותו שנדבו לבו להמשיך מן העולם הזה - כבדוהו, כי בו אני שמח שידע שמי, וממנו ראוי לקחת את תרומתי, שנאמר (שם) מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי, מאותו המתנדב. שאמר רבי רחמימא, צדיקים וחסידים שבישראל שפרימין אותי על כל העולם בזכותיהן ומהם מתפרנס ה"ב, והלב מפרנסו.

וכל הצורות הקדושות הממנות על האמות, וישראל קדושים נטלו מגוף האילן ומלבו. מה לב הדר, פרי הגוף - אף ישראל נטלו עץ הדר. מה אילן תמר, ענפיו סביביו ולולבו באמצע - אף ישראל נטלו גוף האילן הזה, שהוא לבו. וכנגד הגוף הוא חוט השדרה באדם, שהוא עקר הגוף, למה לולב זה כתוב לו לב - אף הלב מסור ל"ו. ומה ל"ב זה שלשים ושתים נתיבות חכמה בו - אף בכל נתיב מהם צורה שומרת, שנאמר (בראשית ג) לשמר את דרך עץ החיים.

ומהו (שם) וישכן מקדם לגן עדן? וישכן באותו נתיבות שקדמו לאותו מקום שנקרא גן ושקדם לפרובים, שכתוב (שם) ואת הכרבים. ושקדם ללחט, שכתוב (שם) את להט החרב. והרי כתוב שמים ואש קדמו, שכתוב (שם א) יהי רקיע בתוך המים. וכתוב ויקרא אלהים לרקיע שמים. ומנין לנו ששמים היו אש? שכתוב (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא.

ומנין לנו ששמים הקדוש ברוך הוא? שכתוב (מלכים א-ח) ואתה תשמע השמים. האם שלמה מתפלל אל השמים שישמעו תפלתו? אלא שנקרא שמם על שמו, שכתוב (מלכים א-ח) השמים ושמי השמים לא יכללוך. הרי שמו של הקדוש ברוך הוא והרי אש. ואמרת קדם? אלא אמר, כחם קדם של אותן הצורות של המקום ההוא. ומהו כחם? כמו שנאמר (שמואל א-ב) אין קדוש כ"י אין בלתי ואין צור כאלהינו.

ישב רבי ברכיה ודרש, מהו הלולב שאנו אומרים? אלא לו מסר הלב. והיאך? אמר לו, שלשה שרים הם, תל"י וגלגל ול"ב, ולכל אחד ואחד שנים עשר. חזרו השלשה מנין ל"י, ובהם נתיקים העולם, שכתוב (משלי כה) וצדיק יסוד עולם. שנינו, עמוד אחד מן הארץ עד לרקיע וצדיק שמו, על שם הצדיקים, ונתגבר. ואם לא - מתחלש, והוא סובל כל העולם, שכתוב וצדיק יסוד עולם. ואם חלש, לא יוכל להתקים העולם. הלכך אפלו אין בעולם אלא צדיק אחד, מעמיד את העולם. לפיכך קחו תרומתי ממנו תחלה, ואחריו זאת התרומה אשר תקחו מאתם, מאת הנשאר. ומהו זהב וכסף ונחשת?

דבר אחר ויקחו לי תרומה - ויקחו לי לקדש תרומה, שהיא יו"ד, והיא עשירי. ומנין לנו שעשירי קדש? שכתוב (ויקרא כז) העשירי יהיה קדש, לקדש. ומהו קדש? שכתוב (יחזקאל מד) וראשית כל בכורי כל וכל תרומת כל מכל תרומותיכם, שכתוב (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה', אין חכמה אלא יראת השם. (עד כאן מההשמטות)

וזאת התרומה - הרי נאמר, שכשהתגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני, כשנתנה תורה לישראל בעשר אמירות, כל אמירה ואמירה עשתה קול, ואותו קול נחלק לשבעים קולות, וכלם היו מאירים ונוצצים לעיני כל ישראל, והיו רואים עין בעין את זיו כבודו. זהו שכתוב (שמות כ) וכל העם ראים את הקולות. רואים ודאי.

ואותו קול היה מתנה בכל אחד ואחד מישראל ואומר להם: תקבל אותי עליך בכך וכך מצוות שבתורה? ואמרו כן. חזר לו על ראשו והתגלגל עליו, והיה מתנה בו ואומר לו: תקבל אותי עליך בכך ענשים שבתורה? והיה אומר כן. אחר כך חזר אותו הקול ונשק אותו בפיו. זהו שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו.



ואז כל מה שהיו רואים ישראל באותו זמן, היו רואים בתוך אור אחד שקבל כל אותם האורות האחרים, והיו משתוקקים לראות. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אותו האור שראיתם בהר סיני שקבל כל אותם גוני האורות ותשוקתכם עליו, תקבלו אותה ותקחו אותה אליכם, ואותם גונים שהיא מקבלת, אלה הם זהב וכסף ונחשת וגו'.

דבר אחר ישקני מנשיקות פיהו - מה ראה שלמה המלך שהקניס דברי אהבה בין העולם העליון לעולם התחתון, וראשית התשפחת של האהבה שהקניס ביניהם הוא ישקני? אלא הרי פרשוהו וכו' הוא, שאין אהבה של דבקות רוח ברוח פרט לנשיקה, ונשיקה היא בפה, שהיא מבוע של הרוח והמוצא שלו. וכשנושקים זה לזה, נדבקות הרוחות אלה באלה ונהיים אחד, ואז זוהי אהבה אחת.

בספרו של רב המנונא סבא הראשון היה אומר על הפסוק הזה, נשיקה של אהבה מתפשטת לארבע רוחות, וארבע רוחות נדבקות כאחד, והן בתוך סוד האמונה, ועולות בארבע אותיות. ואותן האותיות של השם הקדוש תלויים בהם, ועליונים ותחתונים תלויים בהם, ותשפחת שיר השירים תלויה בהם. ומה הוא? אהב"ה. והן מרובה עליונה. והם חברות ודבקות ושלמות הכל.

אלו האותיות הן ארבע רוחות, והן רוחות של אהבה ושמחה של כל איברי הגוף בלי עצב כלל. ארבע רוחות הן בנשיקה, כל אחת ואחת כלולה בתקרתה. וכשהרוח היא כלולה באחרת, ואותה אחרת כלולה בזה, נעשות שתי רוחות כאחת, ואז מתחברות בדבקות אחת, והן ארבע בשלמות, ונובעות זו מזו ונקללות זו בזו.

וכשמתפשטות (וכשנפרדות), נעשה מאותן ארבע רוחות פרי אחד, והוא רוח אחת הכלולה מארבע רוחות, וזה עולה ובוקע רקיעים, עד שעולה ויושב אצל היכל אחד שנקרא היכל האהבה, והוא ההיכל שכל אהבה תלויה בו. ואותה רוח כך נקראת - אהבה, וכשרוח זו עולה, מתעוררת לאותו היכל להתחבר למעלה.

ארבע אותיות הן אצל ארבע רוחות, והן אהבה, והפרי שלהן אהבה. כשמתחברות זו בזו, מיד מתעורר זה בצד זה וזה בצד זה. אי. מיד יוצא ה' ומתחבר בא', נדבק בדבקות באהבה. ונעשות (ומתעוררות) שתי אותיות אחרות, ב' ה', ונקללות רוחות ברוחות בדבקות של אהבה, ופורחות מהן האותיות הללו באותה רוח שעולה, ומתעטרות בו כראוי.

כיון שהולכת ועולה אותה אהבה שלמה, כלולה בכל אותן ארבע רוחות, פוגשת בממנה אחד עליון גדול שממנה על אלה ותשע מאות ותשעים רקיעים, והוא ממנה על השפע של שלשה עשר נהרות אפרסמון וז' ששופע מסוד של הטל העליון, ואותו השפע נקרא מים רבים. כיון שפוגש לאותו גדול המחנות עומד אצלו, ולא יכול לעכב אותו, ועובר בהם עד שנקנס להיכל האהבה.

ועל זה אמר שלמה בסיום שבחו, מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. מים רבים - אלו מים עליון ששופעים תוך (מתוך) הטל העליון. ונהרות לא ישטפוה - אלה הם נהרות אפרסמון וז', שהם שלשה עשר. אותו ממנה הוא מלאך שליח מלפני ה', וזהו גדול המחנות שקושר כתרים לרבונו, סוד של אכתריא"ל, מעטר העטרות לרבונו בשם מגלף מחקק, יהוה זה צבאות.

כיון שנקנס להיכל (שהולך ועולה אותה) האהבה, מתעוררת אהבה של נשיקות עליונות, שפנתוב (בראשית כט) וישק יעקב לרחל, להיות נשיקות של אהבה עליונה כראוי. ואותן נשיקות ראשית ההתעוררות של כל אהבה, והתדבקות וקשר שלמעלה. ומשום כך ראשית התשפחת של שירה זו הוא ישקני.

מי ישקני? אותו הנסתר תוך הסתר העליון. ואם תאמר שנסתר כל הנסתרים בו תלויות הנשיקות ונושק למטה - בא וראה, נסתר כל הנסתרים אין מי שמפיר אותו, והוא גלה ממנו אור אחד דקיק ונסתר שלא התגלה, רק בשביל אחד דקיק שהתפשט מתוכו, והוא אור שמאיר לכל, וזו התעוררות של כל הסודות העליונים. והוא נסתר. לפעמים נסתר, לפעמים גלוי, ואף על גב שלא התגלה כלל. והתעוררות העליה של הנשיקות תלויים בו. ומתוך שהוא נסתר, ראשית התשפחת היא בדרך נסתר.

ואם בו תלויים, מה רוצה יעקב כאן, שהרי בו תלויות הנשיקות? אלא ודאי כך הוא. ישקני, אותו הנסתר למעלה. ובמה? באותה המרובה (מנוחה) העליונה שכל הגונים תלויים ומתחברים בה. וזהו יעקב, כמו שאמרנו, דבקות להדבק במלך בבו שלו הוא. ועל זה כתוב מנשיקות פיהו.

כי טובים דודיד, חזר לשמש שמאיר ללבנה מתוך האור של אותן מנוחות עליונות, והוא נוטל את האור של כלם ומאיר ללבנה. ואותם נרות (נשיקות) עליונים, והוא נוטל האור של כלם ומאיר ללבנה. ואותם הנרות שמזדגגים בו, מאיזה מקום מאירים? חזר ואמר מיין, מאותו זין המשמר, מאותו זין שהוא שמחת כל השמחות. ומיהו אותו הזין שנותן חיים ושמחה לכל? זה אלהים חיים, זין שנותן חיים וחדנה לכל.

עוד מינין - מאותו שם שנקרא יהו"ה. זהו יין של שמחה, של אהבה, של רחמים, ומזה כלם מאירים ושמחים. באו החברים ונשקוהו בראשו. (כשהגיעו אל רבי שמעון, סדרו הדברים לפניו).

בכה רבי שמעון ואמר, ידעתי ודאי שרוח קדושה עליונה מכשפשת (מנצנצת) בכם. אשרי הדור הזה, שהרי לא יהיה פדור הזה עד שביא מלך המשיח, שהרי התורה חוזרת לישנה. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם. רבי אלעזר אמר, פסוק זה פשוט, וסודות שלו הרי נאמרו. אבל (פשוט) סוד הכתוב כך למדנו, והפסוקים קשים, שאם הם בסוד שלמטה - קשים זה על זה, ואם הם בסוד שלמעלה - אינם באור. (אלא כך הוא) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה - זפה. תקחו את תרומתי - קשה. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם - קשה, וזה (נדאי) הכל, מעלה ומטה כאחד.

אלא כך הוא: ויקחו לי תרומה - מי? בני ישראל. מאת כל איש - אלה מלאכים עליונים למעלה, משום שעליהם היא תרומה, הרמה שהם מרימים אותה תמיד למלך העליון, שהרי הם מעלים אותה תמיד למלך העליון. וכשישראל צדיקים, הם לוקחים אותה מהם ומורידים אותה למטה. זהו שכתוב מאת כל איש אשר ידבנו לבו. ומי הם? אותם הארבעה שהרימו אותה למעלה, שאותו לב התרצה בהם. ואותה תרומה היא זקופה עליהם.

ואף על גב שהיא עומדת עליהם ומנחת על גביהם - תקחו, תקחו אותה מהם להורידה למטה. ובמה? בזמן הזה - באותם מעשים קשים, בתפלות ובבקשות, לעשות מצוות התורה. באותו זמן - באותם גוונים הנראים למטה כמו שלמעלה, באותן עבודות (אחרות). ואותם גוונים מושכים למטה אותה התרומה, ומנצחים הגוונים שלמטה את אותם הגוונים שלמעלה, ומושכים אותם הגוונים הללו לגוונים עליונים, ונכנסים אלו באלו, ונעשים אלו גוף לאלו, ועל זה כתוב תקחו מאתם.

זהב שנקלל בגבריא, זהב למעלה, גבריא נטיל אותו למטה. ושבועה מיני זהב נפרדים למטה מזה. וכסף למעלה, ונקלל במיכאל למטה, ושורה זה על זה. ונחשת למעלה, ויוצאה מזהב, משום שזהב ואש עומדים בסוד אחד והולכים, אש מוציאה נחשת. ומפח והתקף הזה מתפזרים נחשים שרפים שיוצאים מאש, ולכן נחשת אדמה כאש ונקללת באוריא"ל, ונעשה זה גוף לזה.

ותכלת שורה בזה ובזה, בנחשת ובזהב, ומשום שמחזיק בשני צדדים. התכלת הוא תקיף, ואין מי ששולט עליה לחיים, שהיא פסא הדין לשורות בו הדין הקשה, וזהו ב"ו א"ל, ב"ו א"ל, שכתוב (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. וכשחוזרים בני אדם בתשובה שלמה, הופך שמו לרפא"ל, שזו רפואה שמוזמנת להם מאותו הדין הקשה.

וארגמן - זה זהב וכסף שחוזרים להפיל כאחד, מיכאל וגבריא נכללו זה עם זה, משלבים זה בזה, ועל זה כתוב (איוב כה) עשה שלום במרומי. ומשום שהם משלבים זה בזה, נעשים גוף אחד.

ותולעת שני למעלה, ונקלל באוריא"ל כמקדם להיות אחוז בתוף התכלת ובתוף הארגמן, ושש הוא למעלה, ונקלל כמקדם בסוד של רפאל להאחז בפסוף ובזהב.

עד כאן הסוד של שבעת העמודים שלמעלה תוף שבעת העמודים שלמטה, קלפה בתוף קלפה לשמירה. ועזים - הרי בארנו שהרי אלה שבועה, מלח למח, וזהו קלפה למח.

וערת אילים מאדמים - אלה הם בעלי מגנים, עינים לוקטות בלהבות אש, כמו שנאמר (דניאל ו) ועיניו כלפידי אש. ונקראים רקיעים בחוץ בתוף קלפה. וערת תחשים - אלה הם לפנים בצד הקדשה, ונאחזים בקדשה ולא נאחזים, כמו שאמרנו. כמו שאמרנו שאברהם הרי הוליד באשה אחרת את תחש, כמו שנאמר ואת תחש, ואלו הם באמא של ישמעאל, אחיהם של ישמעאל. שכן יש מדרגות בעשו, כך גם יש מדרגות בישמעאל. אמו של ישמעאל הולידה לתחש, ומצדו של אברהם באה, שהרי אור הראשון מצפ"ץ בשעה שהוציא אורות לכל הצדדים. כיון שנמתק האור ההוא הראשון, גנו אותו הקדוש ברוך הוא. ולמי גנו אותו? לצדיקים. ומי אלו? צדיק וצדק, כדי לעשות באור הראשון ההוא פרות לעולם, ואלו הפרות שמזמנים לבא לעולם. שהרי אברהם ושרה עשו (ואברהם ושרה מאותו האור עשו) פרות ונפשות, שכתוב (בראשית יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן. וכמו שעשו נפשות בצד הקדשה, כך גם עשו נפשות בצד האחר, שאם לא מאותה התעוררות שהתעורר אברהם בצד האחר, לא נמצאו גרים בעולם כלל.

ועצי שטים - הרי בארנו שהם שרפים עומדים, כמו שנאמר (ישעיה ו) שרפים עומדים ממעל לו. מה זה ממעל לו? ממעל לאותה הקלפה. ואם תאמר שפסוק זה נאמר על הקדוש ברוך הוא - והרי נאמר ונאראה את ה', את דוקא, כמו זה שכתוב בפסוק הזה, שכתוב ושוליו מלאים את ההיכל. את דוקא, לרבות אותה הקלפה. כיון שאמר את סוד אותה הקלפה, כתוב שרפים עומדים ממעל לו, ממעל לאותה קלפה.

שָׁמֶן לְמֵאֹר - זֶה שָׁמֶן מִשְׁחָה עֲלִיּוֹן שֶׁבֵּא מִלְמַעְלָה. שְׁנַיִם שָׁמֶן הֵם, וְהֵם שְׁנַיִם. (אֶחָד) לְמַעְלָה שֶׁנִּקְרָא שָׁמֶן הַמֵּאֹר, וְאֶחָד לְמַטָּה שֶׁנִּקְרָא שָׁמֶן לְמֵאֹר. שָׁמֶן הַמֵּאֹר הוּא עֲלִיּוֹן, שְׁעוּמֵד בְּיָדָיו וְלֹא פוֹסֵק לְעוֹלָמִים, וְתִמִּיד מְלֹא מִשְׁחַת קֹדֶשׁ, וְכָל הַבְּרָכוֹת וְכָל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּנוֹרוֹת כָּלֵם מִתְּבָרְכִים וְנִזְאוּרִים מִשֵּׁם. שָׁמֶן לְמֵאֹר, לְפַעֲמִים מִתְּמַלֵּא וְלְפַעֲמִים לֹא.

עוֹד, הָרִי שְׁנִינִי, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים וְגו', וְאָף עַל גֵּב שֶׁהָרִי פִּרְשִׁיהוּ הַחֲבָרִים וְכָךְ הוּא, אֲבָל שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים הָאֵלֶּה - שָׁמֶן הַמֵּאֹר וְשָׁמֶן לְמֵאֹר. עוֹלָם עֲלִיּוֹן וְעוֹלָם תַּחְתּוֹן. אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָּה. וְכָל זָמַן שֶׁהַזָּכָר וְהַנִּקְבָּה בָּאִים כְּאֶחָד, שְׁנֵיהֶם קְרוּיִים בְּלִשׁוֹן זָכָר. וּמִשּׁוֹם שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן נִקְרָא גְדוֹל, בְּשִׁבְלֵו הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁמִּתְחַבֵּר עִמּוֹ בְּכָלֵל נִקְרָא גְדוֹל.

כִּיּוֹן שֶׁנִּפְרָדִים זֶה מִזֶּה, הֵם נִזְכָּרִים בְּפָרֶט, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרֵאוֹ לֹ. זֶה נִקְרָא גְדוֹל, וְזֶה נִקְרָא קָטָן. וּמִשּׁוֹם כֹּךְ אִמְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים, שִׁיחִיָּה אֵדָם זָנֵב לְאֶרֶץ, וְלֹא רֹאשׁ לְשׁוּעָלִים. שֶׁכְּשֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ הָאֶרֶצוֹת, נִקְרָא הַכֹּל בְּכָלֵל שֶׁל אֶרֶץ. זָנֵב הָאֶרֶץ הוּא אֶרֶץ בְּלִי הַפְּרָדָה. וְאִם בְּתוֹךְ שׁוּעָלִים, אִפְלוּ שֶׁהוּא רֹאשׁ - רֹאשׁ הַשׁוּעָל הוּא שׁוּעָל בְּלִי הַפְּרָדָה, וְנִקְרָא שׁוּעָל.

וְזֶה סוּד הַפְּסוּק הַזֶּה, שֶׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה כְּשִׁישׁוּבִים כְּאֶחָד, שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים נִקְרָאוּ, אָף עַל גֵּב שֶׁזֶה זָנֵב אֶל הָעֲלִיּוֹן. כִּיּוֹן שֶׁזֶה נִפְרָד מִהָעֲלִיּוֹן כְּבִכּוֹל לְהִיּוֹת רֹאשׁ לְשׁוּעָלִים, אִזּוֹ נִקְרָא קָטָן. וְעַל סוּד זֶה שָׁמֶן הַמֵּאֹר, שֶׁלֹּא פוֹסֵק לְעוֹלָמִים וְעוֹמֵד בְּעֲלִיָּה עֲלִיּוֹנָה לְשִׁלֵּט בָּיוֹם. שָׁמֶן לְמֵאֹר פוֹסֵק, וְנִקְרָא קָטָן, וְשׁוֹלֵט בְּלִילָה.

וְחִמְשָׁה בְּשִׁמְיֵם הֵם לְתוֹךְ שָׁמֶן וְקִטְרֵת, וְאָף עַל גֵּב שֶׁהִיא אֶחָד - הֵם שְׁנַיִם, וְהַכֹּל אֶחָד. אֲבִנֵי שֵׁהֶם וְגו'. כֹּל אֵלֶּה שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר הֵם, וְהֵם תִּקּוֹן הַמִּשְׁכָּן.

וְחִזְרָנוּ לְדִבְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים. זָהָב - הָרִי נֶאֱמַר שֶׁשְׁבָעָה מִיָּנִי זָהָב הֵם. וְאִם תֹּאמַר שֶׁזָּהָב הוּא דִּין וְכֶסֶף הוּא רַחֲמִים, וְעוֹלָה הַזָּהָב לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ - לֹא כֹךְ! שְׁנֵדָאִי זָהָב עוֹלָה יוֹתֵר הוּא עַל הַכֹּל, אֲבָל זָהָב הוּא בְּדֶרֶךְ סֵתֶם, וְזֶה הַזָּהָב הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא שְׁבִיעִי מִכָּל מִיָּנִי הַזָּהָב, וְזֶהוּ הַזָּהָב שֶׁמֵּאִיר וְנוֹצֵץ לְעֵינֵינוּ, וְזֶהוּ שֶׁכְּשִׁישׁוּבֵי אֶלְוֵם, מִי שֶׁמִּשְׁיֵג אוֹתוֹ טוֹמֵן אוֹתוֹ בְּתוֹכוֹ, וּמִשֵּׁם יוֹצְאִים וְנִמְשָׁכִים כֹּל מִיָּנִי זָהָב.

מִתִּי נִקְרָא זָהָב? מִי שֶׁנִּקְרָא זָהָב? כְּשֶׁהוּא בָּאוֹר, וּמִתְעַלָּה בְּכַבֹּד הַפָּחַד, וְהוּא בְּשִׁמְחָה עֲלִיּוֹנָה לְשִׁמְחָה אֶת הַתַּחְתּוֹנִים. וְכְּשֶׁהוּא בְּדִין, כְּשֶׁמִּשְׁתַּנֵּה מֵאוֹתוֹ גֵּוֹן לְגֵוֹן תִּכְלֵת שָׁחַר וְאֵדָם, אִזּוֹ הוּא בְּדִין הַקִּשָּׁה. אֲבָל זָהָב הוּא בְּשִׁמְחָה, וּבְעֲלִיָּת הַפָּחַד שֶׁל שִׁמְחָה עוֹמֵד וּבִהְתַּעֲוָרֵי הַשִּׁמְחָה.

וְכֶסֶף - לְמַטָּה, הַסוּד שֶׁל זָרוֹעַ יָמִין, שֶׁהָרִי הָרֹאשׁ הָעֲלִיּוֹן הוּא זָהָב (דִּין), שֶׁכְּתוּב (דְּנִיאל ב) אֶתֶּה הוּא רֹאשׁ הַזָּהָב. חֲזֵהוּ וְזָרוּעוֹתָיו שֶׁל כֶּסֶף לְמַטָּה. (וְאִימְתִּי נִשְׁלֵם הַכֶּסֶף? כְּאִשֶּׁר הוּא נִכְלָל וְכו') וְכְּשֶׁנִּשְׁתַּלֵּם הַכֶּסֶף, אִזּוֹ נִכְלָל בַּזָּהָב, וְסוּד זֶה - (מִשְׁלִי כד) תִּפְוָחִי זָהָב בְּמִשְׁכִּיּוֹת כֶּסֶף. נִמְצָא שֶׁכֶּסֶף הוֹפֵךְ לְזָהָב וְאִזּוֹ נִשְׁתַּלֵּם מִקוֹמוֹ. וְלָכֵן שְׁבָעָה מִיָּנִי זָהָב הֵם.

וְנִחַשְׁתָּ יוֹצֵאת מִזָּהָב וּמִשְׁתַּנֵּה לְגִרְעוֹן, זָרוֹעַ שְׁמָאל. וְתִכְלֵת - יָרֵךְ שְׁמָאל. וְתוֹלַעַת שְׁנִי - יָרֵךְ יָמִין, וְנִכְלָלָת בְּשִׁמְלָא. וְשֵׁשׁ - זֶה נֶהָר שֶׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא, שְׁנוּטֵל כֹּל שִׁשֵּׁת הַצִּדִּדִּים. וְכִמּוֹ זֶה לְמַטָּה, וְהָרִי פִּרְשִׁיהוּ וְנִתְבָּאֵר.

הָרִי כָּאֵן שְׁבָעָה שֶׁל יוֹבֵל, וְהֵם שְׁבָעָה שֶׁל שְׁמָטָה. וְאָף עַל גֵּב שֶׁהֵם שֵׁשׁ, הֵם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, בְּשִׁבְעִי, שֶׁהוּא רֹאשׁ עֲלִיָּהֶם, הָרִי שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה. הָרֹאשׁ שְׁעוּמֵד עַל כָּל הַגּוֹף לְמַטָּה, הָרֹאשׁ שְׁעוּמֵד עַל כָּל אֵיבָרֵי הַגּוֹף הוּא זָהָב. מִה בִּין זֶה לָזֶה? הַזָּהָב הָעֲלִיּוֹן הוּא בְּסוּד נִסְתָּר, וְשִׁמּוֹ הוּא זָהָב סְגוּר, סְגוּר וְסִתּוּם מִן הַכֹּל, וְלָכֵן נִקְרָא סְגוּר, שֶׁהוּא סְגוּר מִהָעֵין שֶׁאֵינָה שׁוֹלֶטֶת בּוֹ. הַזָּהָב הַתַּחְתּוֹן הוּא יוֹתֵר גָּלוּי. (וְשִׁמּוֹ נִקְרָא זָהָב יִרְקָרָק וְכו').

הַשְּׁלֵמָה מִהַהֲשֵׁמֻטוֹת (סִימָן י)

וְשֵׁם שֶׁלֹּו נִקְרָא זָהָב יִרְקָרָק, וְסוּד זֶה בְּאֶרְוֵהוּ הַחֲבָרִים. אֶסְתֵּר יִרְקָרָקֶת הִיְתָה, צְבַע הָאֶתְרוֹג. וְהַכֹּל אֶחָד. זָהָב, זֶהוּ הָרֹאשׁ הַנִּנְעֵלִם, אָף עַל גֵּב שֶׁהוּא בְּגָלוּי לְגַבִּי הַזָּהָב הָעֲלִיּוֹן, עַד שֶׁיִּמְשָׁךְ וְיִשְׁרָה עַל רֹאשׁ גְּבִרְיָאֵל כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּבְגִלָּל זֶה הַכֹּל הוּא בְּסוּד הָעֲלִיּוֹן, וְנִמְשָׁךְ אוֹתוֹ הַסוּד לְמַטָּה הַכֹּל כְּדִגְמָא אַחַת.

וְעִשִּׂיתָ כְּפֶרֶת וְגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בְּכָל פְּרָשָׁה זֹו מִצְאָנוּ שֶׁנִּמְסָרָה הָעֲבוּדָה בִּיד מִשָּׁה, חוּץ מִשְׁתִּים. בְּכָלֵם כְּתוּב וְעִשִּׂיתָ, וּבִאֲרוֹן וּבִאֲפוֹד כְּתוּב וְעָשׂוּ וְעָשׂוּ, וְלֹא כְּתוּב וְעִשִּׂיתָ. מִה הַטַּעַם בְּאֲרוֹן לֹא? בְּגִלָּל שֶׁהָאֲרוֹן כָּלֵל אֶת מִשָּׁה בְּתוֹכוֹ לְהֵאִיר מִמֶּנּוּ, וְצִרִּיף אַחֲרֵיהֶם לְתַקּוֹן תִּקּוֹן וְיִפִּי שֶׁלֹּו לְעֲלוֹת אוֹתוֹ אֲצִלוֹ. בְּאֲפוֹד, לֹא שֶׁלֹּו הוּא, וְלֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלֹא הִצְטַרְכָּה לוֹ לְמִשָּׁה לַעֲשׂוֹת עֲבוּדָה שֶׁל אַחִיו, שֶׁהָרִי מִשָּׁה הוּא כְּמִלֵּךְ, וְאֶהְרֹן שׁוֹשֵׁבִין הַמִּלֵּךְ.

וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי כְּתוּב (שְׁמוֹת כט) וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת אֶהְרֹן, וְאֶפְדֵּת לוֹ, וְנִתְּנָה עֲלָיו, וְשִׁמְתָּ עֲלָיו. הָרִי כֹל זֶה עֲבוּדָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה וּכְבוֹדוֹ שֶׁל אֶהְרֹן הוּא - לֹא כֹךְ. אֲלֹא כְבוֹדוֹ שֶׁל מִשָּׁה הוּא, שֶׁהָרִי הַקָּבִי"ה לֹא רָצָה בְּעֲבוּדָתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן אֲלֵא עַל יְדֵי מִשָּׁה, וְאֶהְרֹן לֹא יָכַל לְהִתְקַדֵּשׁ אֲלֵא עַל יְדֵי מִשָּׁה, וּבְכָל צִרִּיף אֶהְרֹן

למשה, וכל זה כבודו של משה הוא. ועשית כפרת.

בא ראה, כתוב בפרשה זו מעשה שמים וארץ וכל אותם החילות ששם, שהרי הקב"ה לא צוה לעשות המשכן אלא כמעשה שמים וארץ להיות כדגמת הדירה של מעלה ולהתחבר זה בזה, כדגמת הנשמה והגוף להיות הכל אחד.

כתוב בראשית ברא וגו'. בראשית כבר בארוהו, אבל סוד של מעשה הכפרת בא כאן ברמזו של מעלה שרשרת של מטטרו"ן, סתרי המשכן, להרים מעלת הקדשה למעלה ומטה. בראשית, ראשית העליונה הכפרת השמורה והנסתרת שנמצאת מסוד נקדה ראשונה (הנעלמת) סתימות העליונה, ונפרש מסד עליון להאיר (להתטהר) תוך טהירו, נעלם תוך הכפרת, מטטרו"ן שנאחז ממטה למעלה מתוך יראה שהולכת באמת תוך הארץ היה נמצא האור שאבד אדם הראשון, ונעלם האור שהוא בגן עדן.

הסתלק למעלה ולא התנשב במקומו, שהרי לא היה נשלם מכל הצדדים, שלמות של מטה היה נחסר, שהרי נעשה בחטאו של אדם הראשון, נרד למטה, נחבא תוך אילנות הגן, התפשט שם בכל צדדי הגן, עד שנולד חנוך בן ירד. כיון שנולד, היה נמצא סמוך לגן. התחיל האור ההוא להאיר בתוכם, התרבה ברבוי הקדשה ושרה עליהם אור המתנצץ.

נכנס לגן עדן, מצא שם עץ החיים וענפיו ופרותיו של האילן, הרים בו והתנשב תוך רוח של אור החיים. באו שליחים מלאכים עליונים, למדו אותו חכמה עליונה, נתנו לו ספר שהיה נסתר תוך עץ החיים, ולמד ממנו וידע דרכיו של הקב"ה והשתדל אחריו. זהו שכתוב (בראשית ה) ויתהלך חנוך את האלהים. עד שאותו האור נשלם בתוכו.

כיון שאותו האור נשלם למטה, רצה לעלות למקומו וכדי להראות אותו השלמות בסוד של חנוך. יום אחד נכנס תוך גן עדן והראו לו נסתרות הגן, והניח אותו ספר וכל מה שראה בחוץ והוא מצנע בין החברים. אחר כך התלבש אותו האור תוך אותו הלבוש, להראות למעלה ולהיות בושע עמו לכל אותם שעשו קטרוג ברבונם שלא ברא האדם בעולם. זהו שכתוב (שם) ואיננו כי לקח אתו אלהים. ואיננו בעולם הזה, ואיננו כמו שהיה בעולם הזה, כי לקח אתו אלהים, לצורה אחרת בזה הוא נער תמיד.

וסוד זה בארנו, חנוך נער על פי דרכו, להנהיג העולמות כלם. גם כי נזקין לא יסור ממנה, שהרי היה בו ונעשה נער. בחנוך נכלל צורה של העולם העליון, הוא פסא של אדונו. עושה שליחות בעולם באשר העולם יוצא בדיון, ונקרא מטטרו"ן, שר על כל חילות העליונים וזקן הוא.

נער, עולה מעולם לעולם ומתנשב הרגו. צורה זו נפרסה בפריסת הכפרת והצטירו בו באותו מסד שתי צורות, אחת זכר ואחת נקבה, ועומדים שני תינוקות עלמים אוהבים דבוקים זה בזה. וסוד זה בראשית ברא אלהים, פריסת כפרת סתומה.

את השמים ואת הארץ - שני כרובים עומדים בדבקות של חביבות. שמים וארץ לא כתוב, אלא את, לרבות שני כרובים כאחד. כפרת זו פרוסה פנימה בסתרי ההיכל, ובשני צדדים עומדים שני אלו, בראשית עולה למעלה, וסוד שלו יורד למטה.

כדגמת הסוד ההוא של בראשית עולה למעלה למעלה ולא נרשם בסימן, יוצא רשם למטה ונעשית ממנו כפרת עליונה רשומה בשלשה רשומים בסוד יהו"ה ה אלהיניו יהו"ה ה. מאלו השלשה צאו שלשה אחרים, והם ששה. וזהו בר"א שית.

ונפרסה כפרת זו לצד דרום ומערב, והוציא שני כרובים כאחד, זכר ונקבה, שנמצאים זה לעמת זה. דרום הוא ראש, כהן בראש והוא זכר. מערב הוא נקבה, בת יחידה. בת הייתה לאברהם, ודאי. וזה בסוד של בראשית, ב"ת ראש י', כפרת שלא נודעת עד שנפרסה בפריסה והוציאה שני אלו. כדגמת זה אות ה', ועל זה בת, ב"ת ראש י', בת לאברהם. י' כפרת שנפרסת.

וחוזרת הכפרת ממערב לצפון ונפרסת בפריסה, ומתגלה זכר שאחוז בצד הכפרת ונקבה שמסתתרת למטה ונעשית באר הצפון. וסוד זה בראשית, ב"ת א"ש, י' היא הכפרת, ר' (י') היא הפריסה שנפרסת ונראית אחד ולא שנים, שהרי הנקבה נכנעת למטה.

ואם תאמר, האות ר' הכל פריסה אחת למעלה ולמטה - כך הוא, שלא נפרד השם הזה מזה, הכל הוא אלהים. חזרה הכפרת ממערב למזרח, ונפרסה פריסתה לשני צדדים, בצד המזרח ובצד המערב. כיון שהכפרת עומדת במזרח ובמערב, אזי שמחה נמצאת וחבור פראוי, ובת זו נכללת בעטרותיה פראוי ועומדת בשלמותה. ואז הוא בסוד שלו, בראשית, בלא פרוד כלל.

וכנגד שלשה זמנים אלו עולים ישראל שלשה זמנים לחג חגם. בפסח חוזרת הכפרת בצד דרום ומערב, ואז אותה בת עומדת באברהם והיא ב"ת ראש י', ושם הלל ולא הלל גמור, שהרי שני כרובים אלו אינם בשלמות פראוי, שהרי ישמעאל יוצא ומקטרג. ומיום ראש השנה ועד מי סכות חוזרת הכפרת מצפון למערב, אז אותה בת נכנעת ועומדת ביצחק ולא בשמחה, והיא ב"ת א"ש, והם אינם

בשלמות. ועל זה אין שם הלל כלל, שהרי עשו יוצא ומקטרג.

בסכות עולה בת זו ונשלמת בו ביצחק ומתחברים זה בזה, ואז הלל גמור, עד שנגע הרגז והחבור נמצא. בשבועות, עצרת, חוזרת הכפרת בצד מזרח ומערב ואז שלמות נמצאת, וחביבות ודבקות היא בכל הצדדים ושמחה של עליונים ותחתונים. ואז, (תהלים מט) תורת ה' תמימה משיבת נפש. ובשלשה זמנים אלו חוזרת הכפרת בצדדיה כראוי.

כפרת זו נפרסת למעלה תוך אותה נקדה נעלמת באור הראשון שנפרס, ואחר כך נפרסת בשלמות ושורה על הפריסה הראשונה. וכאשר סוככים פנפי הכרובים על כפרת זו כדי לסוכך על הכפרת שלא תהיה בגלוי, כפורת - כפרת כתוב. וכאשר בא האור העליון, אותם הכרובים מכים בכנפיהם ומעלים אותם למעלה, ואומרים שירה מרבי השמחה ההיא של אותו האור. וכדגמת זה הוא למטה, והכפרת חוזרת, ומאותם השלשה והאחד היו כרובים זמין ושמאל. הימין שורה בו רוח של מעלה מאותו צד. והשמאל שורה למערב בחזרת הכפרת, עומד אצלו בצד שמאלו, ושורה בו רוח נקבה, ומתחברים זה בזה בחביבות של זכר ונקבה. וכן לכל הצדדים בסבוב הכפרת, ולעולם הם שנים, זכר ונקבה, למטה פעולם הזה הם שנים ולא יותר.

ואם תאמר למעלה, הואיל (ולא) צריך דבקות בכפרת איה תחזור הכפרת? ודאי באותה החזרה מתדבקים זה בזה ותמיד נדבק בה. וכדגמת הכרובים שהם למעלה, כך עומדים על אות ונס, והרי בארנו הסוד שכתוב פרשי כנפים סככים, ולא כתוב פרשי כנפים סוככים. אלא על אות ונס היו עומדים.

זמנים ידועים היו מעלים כנפיהם ופרשים אותם למעלה בכל יום, והיו מסתדרים ומחפים על הכפרת, ועל זה באות ונס היו עומדים. בכל מקום שרוח עליונה היתה באה ושורה, ודאי באותו מקום ששורה יש בו ממשות ועומד באות ונס. בן אדם שהוא מעפר, ועד שלא שורה בו ניצוץ של רוח של מעלה - אין בו ממש. כיון ששורה עליו, יש בו ממשות וקם על עמדו.

ואם תאמר, זה לבדו? בא ראה ממטה אהרן שהוא עץ בלא ממשות כלל, כיון ששלח בו הקדוש ברוך הוא מעט רוח, קם על עמדו ונעשיתה ממנו בריה ממש. ומה עץ שאין דרכו בכך, כיון ששלח הקדוש ברוך הוא בו מעט רוח, עמד על עמדו והיה בו ממש - כרובים שהם קדושים ועומדים בקדשה כדגמת מעלה על אחת כמה וכמה.

בכל זמן שישראל היו זכאים, הכרובים היו דבוקים בדבוק פנים בפנים. כיון שסרחו, היו חוזרים פניהם זה מזה. מניין היו יודעים? כאן נחלקו עמודי העולם. אבל בעשן של הקרבנות ובקרבנות על גבי המזבח והכהנים כאשר מברכים את העם - באלו השלשה היו יודעים סוד הכרובים שמחזירים פנים זה מזה, והקדוש ברוך הוא רוצה בתשובת בניו.

בעשן הקרבנות, כאשר היו ישראל זכאים, ענו הנה עולה למעלה בדרך ישרה כמקל מעטר, אם לצד מזרח אם לצד מערב או בכל קצוי העולם - בדרך ישרה הנה עולה. וכאשר לא נטה למין או לשמאל, אז רצון נמצא למעלה ומטה, והקדוש ברוך הוא רצה במעשיהם של ישראל באהבה ותרחה.

בקרבו שעל המזבח, כאשר היו ישראל זכאים, היתה נראית על גבי אש המזבח דמות של אריה שאוכל קרבנות על המזבח. וכאשר לא היו זכאים, היו רואים דמות קלב רובץ על המזבח.

הכהן כאשר היה מברך את העם בשעה שהיה זוקף ידיו, כאשר היו ישראל זכאים וראויים לברכה, ידיו היו זקופות בזקיפה בלי טרחה כלל והתרוממו בשמחה וברצון. אז השכינה היתה שורה עליהן ומזדקפות אלו מעצמן, ואז היה יודע הכהן שראויים ישראל לברכה ומברך אותם ברצון הלב.

וכאשר ידיו היו כבדים ובטרח רב הזדקפו ולא יכל להרים אותן אלא בהרבה טרח, אז היה יודע שהשכינה לא שורה על ידיו וישראל לא ראויים לברכה. בגלל שבשעה שהשכינה היתה באה לשורות על ידיו, כל אותן אצבעות שהן בצורה העליונה, היו שמחות בשמחה לקבל את השכינה עליהן, ופורחות להזדקף למעלה כמו שהיו שמחים הכרובים של עולם הזה, וכל שכן למעלה, כדי לקבל השכינה עליהם.

וסוד זה (שמות יז) וידי משה כבדים וגו'. מה הטעם? בגלל שאותה שעה ישראל לא היו זכאים, וידי משה כבדים ולא יכל לזקף אותן, שכתוב למעלה (שם) על ריב בני ישראל וגו', ואז נאמר ויבא עמלק, וכבדו ידיו ולא היה יכול לזקף אותן עד שקבל ענש, שכתוב ויקחו אבן וגו' והיה כאשר וגו'.

כמו זה גם לוחות האבן כמו הכהן, ועל זה הכרובים, בזמן שהוא שהיו ישראל זכאים, היו פנים בפנים מתדבקים זה בזה. וכאשר לא היו זכאים, היו מחזירים פנים אלו מאלו (זה מזה), ועל סודות אלו היו יודעים אם ישראל זכאים או לא.

כרובים - תינוקות, והכל עומד בסוד אחד, שכתוב (הושע יא) כי נער ישראל ואהבהו. ובגלל זה

הכל בחדוש הירח תלוי. כמו שמתחדש זה בחדושו, כך הוא הכל. ומשום כך הנער, הם נערים, וזה סוד אשת נעורים, שעומדת על שני נערים בחדוש עליון.

קרובים - פנים גדולות ופנים קטנות, ודאי כך הם. פנים נסתרים למעלה שלא מתגלים, ובגללם חדוש הלבנה ומלוי שלה. פנים קטנות למטה, כמו שבארנו בפפרת, למעלה ומטה בסוד אחד עומדים. את השמים ואת הארץ, אלו הם סוד של שני קרובים, אחד זכר ואחד נקבה, להיות דבוקים אלו באלו בחיבות, כמו שנתבאר את - לרבות מעלה ומטה כאחד, להיות סוד הקרובים בכלל אחד.

כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה, שמחה של שני הקרובים. שהרי תינוקות, כל מה (מי) שנמצא ביניהם, חוזרות פניו כתינוק ושמח עמהם. וסוד זה, פיון ששורה עליהם מי ששורה, חוזר נער בשמחה של הכל וברצון. אף על גב שחוזר בדין על העולם, פיון ששורה עליהם, חוזר בשמחה, נער קשור בשמחה, והעולם חוזר ברחמים (ברגז). מי שהוא ברגז, נביאו אצלו תינוק וישקט רגזו, ויחזר בשמחה ויעשה עצמו כתינוק, ואז הכל בשמחה.

ועל סוד זה נאמר כי נער ישראל נאהבהו. אין אהבה וחיבות, רק בנער. כתוב (שמות לג) ויהושע בן נון נער לא ימיש. היה עומד תוך המשכן של משה, בגלל שאותו אהל היה אהל משה, ובשעה שהשכינה היתה באה, נמצא שם יהושע שהוא נער, ומיד היה בשמחה וברצון של השמחה, ויהושע שפניו הם כלבנה בכל, בכל הסודות שלו כך היה. וכיון שבנה המשכן, לא היה צריך יהושע להיות שם, אלא קרובים היו שם ונמצאים בחיבות זה בזה, פנים בפנים כנערים בשמחה. וכיון ששורה עליהם, מיד הכל בשמחה ודין לא נמצא כלל.

בגלל זה הקב"ה, שרצונו בעם ישראל, רצה להראות מעשה למטה, לעורר רחמים ולהעביר דין שלא ישלט עליהם כלל, ויהיו תמיד בשמחה עמו. ופאנים הם בעולם הזה ובעולם הבא. כתוב (שמואל א ג) והנער שמואל משרת וגו'. כתוב נער, וכתוב (תהלים צט) ושמואל בקראי שמו, ולמדנו, שקול היה משה כנגד משה ואהרן. אם שקול כמשה ואהרן, מדוע כתוב נער, שהרי כמה מדרגות הן, ולא היה מגיע אפלו למדרגה קטנה של משה, כל שכן להיות שקול כשניהם?

אלא פסוק זה כך הוא: (שם) משה ואהרן בכהניו, משה הוא נביא נאמן עליון על כל שאר הנביאים. אהרן בכהניו, והוא כהן עליון על כל כהני העולם. שלא היה כהן גדול שעולה במדרגה עליונה כאהרן. זכה אהרן לכהנה ונבואה, נביא וכהן, מה שלא זכה כהן אחר. ואם תאמר, הרי זכריה כהן ונביא היה - הנבואה היא היתה לשעה. (עד כאן מההשמטות).

לשעתו הוא היה, שכתוב ורוח אלהים לבשה את זכריה. ואם תאמר, הרי ירמיהו שבו כתוב (ירמיה א) בטרם אצרך בבטן ידעתיו, והרי אחרים - אלא כלם לא זכו לנבואה ולכהנה עליונה כמו אהרן, שהרי אהרן זכה בנבואה עליונה על כל שאר הכהנים. זכה בכהנה על כלם.

משה זכה בנבואה, ושמם בכהנה עליונה. שמואל זכה בשתייה. מה משה היה קורא והקדוש ברוך הוא משיב לו מיד - אף בשמואל כתוב (שמואל א יב) הלא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קלות וגו'. אבל לא עלה לדרגה עליונה כמשה. מה אהרן היה משמש בכהנה אצל הקדוש ברוך הוא - אף שמואל היה משמש לפני הקדוש ברוך הוא, אבל לא עלה בשמוש עליון כמו אהרן.

והדבר כך הוא: שלשה הם שהיו נביאים נאמנים ושמשו בכהנה. אחד משה, ואחד אהרן, ואחד שמואל. ואם תאמר ששמואל לא המשיך (שמם) בכהנה, אלא אחר היה שמשם בכהנה, ומיהו? ירמיהו - לא כך! שהרי כתוב (ירמיה א) מן הכהנים אשר בענותו. מן הכהנים היה, אבל לא שמש. ושמואל שמש בימי עלי, ומשה פעם אחת כל אותם שבעת ימי המלוואים.

שמואל זכה לנער, שכתוב (שמואל א א) והנער נער. (שם ב) ושמואל משרת. ומשום שעומד בדרגה הזו, ודאי שהוא כמו משה ואהרן. מי שנוטל את הנער הזה וזוכה בו, זוכה באותן דרגות עליונות שעמדו בהם משה ואהרן.

הקרובים הם זהב, כמו שבארוה, משום שיוצאים מצד הזהב, ולא מערב בהם כסף ולא גון אחר, וזהו גון זהב ירקרק. במשכן מתעורבים הגונים זהב וכסף ללכת כאחד, להיות סוד שלמעלה באחד. עוד נחשת להיות עמם, וללכת בין כל הצדדים, שתמצא שלמות בכל כאחד, שכתוב זהב וכסף ונחשת.

דבר אחר זהב וכסף - זה שחוזר לכסף, וכסף לזהב, והכל כלול יחד ובמקום אחד. בשלש צורות חוזר: באשר צריך לשמחה ולא לדיון - זהב. באשר צריך לרחמים - כסף. באשר צריך תקוף הדיון - נחשת.

ועל זה הסתכל משה במעשה של נחש הנחשת, שכתוב ויעש משה נחש נחשת, והיה יודע המקום של התוף הזהב באותה נחשת, משום שנחש הוא כלשונו, ומקומו היה יודע. שהרי הקדוש ברוך הוא לא אמר לו אלא עשה לך שרף, והוא בא ועשה נחש נחשת, שכתוב ויעש משה נחש נחשת. מה הטעם?

אֵלָא מְקוֹם הָיָה יוֹדֵעַ, וְעָקָר הַדָּבָר הָיָה, שֶׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה כְּתוּב וַיִּשְׁלַח ה' בָּעַם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים, וְכְתוּב נָחַשׁ שָׂרָף. עָקָרָם הוּא נָחַשׁ. וּמִשּׁוּם שֶׁמִּשָּׁה הָיָה יוֹדֵעַ אֶת הָעָקָר וְהִשְׁרֵשׁ וְהִיטוֹד מֵאוֹתוֹ מְקוֹם, עָשָׂה נָחַשׁ וְהִסְתַּמֵּךְ עָלָיו. מָה הַטָּעַם? כִּי יִשְׂרָאֵל חָטְאוּ בְּלִשׁוֹנָם, שֶׁכְּתוּב וַיְדַבֵּר הָעָם בְּאַלְהִים וּבִמִּשָּׁה, וְעַל זֶה וַיִּשְׁלַח ה' בָּעַם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים.

וּמִשָּׁה לֹא הִלֵּךְ אֵלָּא אַחֲרֵי הָעָקָר וְעָשָׂה נָחַשׁ נְחֻשֶׁת בְּאוֹתוֹ גֵּוֹן שֶׁצָּרִיךְ לוֹ, שֶׁהָרִי מְקוֹמוֹ הוּא נְחֻשֶׁת, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא אָמַר לוֹ מִמָּה יַעֲשֶׂה, וּמִשָּׁה הִתְבּוֹנֵן וְעָשָׂה אוֹתוֹ מִנְחֻשֶׁת כְּפִי שֶׁצָּרִיךְ לְמִקְוָמוֹ. מִנֵּי־לָנוּ? שֶׁכְּתוּב וַיַּעַשׂ מִשָּׁה נָחַשׁ נְחֻשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל הַנֶּסֶם. מָה זֶה עַל הַנֶּסֶם? עַל אוֹתוֹ רָשָׁם שֶׁהוּא לְמַעַלָּה.

וְהָרִי שְׂנִינִי, בְּכָל מְקוֹם הַנְּחָשׁ הָיָה הוֹלֵךְ אַחֲרֵי סוּד שֶׁל אֲשֶׁת חֵיל, וְצָרִיכָה אֲשֶׁת זְנוּנִים לְתַקֵּן עֲצָמָה כְּמוֹ שֶׁלָּהּ, וְלֹא יָכוּלָה. הָרָשָׁם וְהָאוֹת שֶׁל אֲשֶׁת חֵיל הוּא הָאוֹת ה', וְכֵן רָאוּי לָהּ. הָרָשָׁם הַחֵיל שֶׁל אֲשֶׁת זְנוּנִים וְהָאוֹת שֶׁלָּהּ הוּא כְּמוֹ אוֹתוֹ גֵּוֹן (שֶׁצָּרִיךְ), וְלֹא הִתְתַּקֵּן לְהִיּוֹת כֵּן, וְהָאוֹת שֶׁלָּהּ ק'. הָאוֹת שֶׁלָּהּ הִתְתַּקְּנָה בְּתַקְוֹן שֶׁל הָאוֹת ה', (אוֹת ק' בְּאוֹתוֹ גֵּוֹן שֶׁל ה'), וְלֹא נִתְקְנָה לְהִיּוֹת כֵּן, הָאוֹת שֶׁלָּהּ נִתְקְנָה בְּתַקְוֹן שֶׁל הָאוֹת ה' כְּמוֹ קוֹף אֲצֵל בְּנֵי הָאָדָם שֶׁהוֹלֵךְ אַחֲרֵי בְנֵי אָדָם וְלֹא נִתְקַן לַעֲשׂוֹת כֵּן. כְּמוֹ כּוֹ עָשָׂה מִשָּׁה אֶת אוֹתוֹ הַנְּחָשׁ עַל אוֹתוֹ רָשָׁם שֶׁרָאוּי לוֹ, וְתִמְדִּית מִתְקַן לְהָרַע, וְעָלָיו חָטָא אָדָם וְגִרַשׁ מִגֵּן עֵדֶן, שִׁיָּהִי מְקוֹם דִּיּוּרוֹ כְּמוֹ הַדִּיּוּר שֶׁלְמַעַלָּה.

כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹתוֹ אוֹר נִגְנָה וְהִזְדַּמֵּן לְצַדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְיָה, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים צו) אוֹר זָרַע לְצַדִּיק, לְצַדִּיק וְדָאִי סָתָם. וְאוֹתוֹ הָאוֹר לֹא שִׁמַּשׁ בְּעוֹלָם פְּרִט לְיוֹם הָרֵאשׁוֹן, וְאַחֲרֵי כֵן נִגְנָה וְלֹא שִׁמַּשׁ יוֹתֵר.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲלֵמָלָא נִגְנָה מִכָּל וְכָל, לֹא עוֹמֵד הָעוֹלָם אֶפְלוּ רַגַע אֶחָד, אֵלָּא נִגְנָה וְנִזְרַע כְּזָרַע הָיָה שְׁעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת וְזָרָעִים וּפְרוֹת, וּמִמֶּנּוּ הִתְקַנְּסוּ הָעוֹלָם. וְאִין לֵךְ יוֹם שֶׁלֹּא יוֹצֵא מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם וּמִקְדָּים הַכֵּל שֶׁבוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶן אֶת הָעוֹלָם. וּבְכָל מְקוֹם שֶׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלִילָה, חוּט אֶחָד יוֹצֵא מֵאוֹתוֹ אוֹר נִגְנָה וְנִמְשָׁךְ עַל אוֹתָם שֶׁעוֹסְקִים בָּהּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים מב) יוֹמָם יִצְנָה ה' חֶסֶד וּבְלִילָה שִׁירָה עָמִי. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ. בְּיוֹם שֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן לְמִשְׁתָּה, מָה כְּתוּב? (שְׁמוֹת מ) וְלֹא כָּל מִשָּׁה לְבָא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֶנָן. מָה זֶה הָעֶנָן? חוּט אֶחָד הָיָה (עֲמוּד הָעֶנָן) מֵאוֹתוֹ צֵד שֶׁל הָאוֹר הָרֵאשׁוֹן שֶׁיִּצְאָה בְּשִׁמְחָה בְּכָל (שֶׁל הַכֵּל) כְּשֶׁנִּכְנַס לְמִשְׁכָּן שֶׁלְמַטָּה, וּמֵאוֹתוֹ יוֹם (רֵאשׁוֹן) לֹא נִגְלָה, אֲבָל שְׁמוֹשׁ מִשְׁמַשׁ בְּעוֹלָם, וְהוּא מִחֲדָשׁ בְּכָל יוֹם מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית.

רַבִּי יוֹסִי הָיָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְהָיוּ עִמּוֹ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי חִזְקִיָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הָרִי רָאִינוּ שֶׁמַּעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּן הוּא כְּמוֹ מַעֲשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְהָרִי הִתְעוֹרְרוּ הַחֲבֵרִים בְּסוּדוֹת שֶׁלָּהֶם מַעַט, שֶׁלֹּא יָכוּל אִישׁ לֵאכֹל בְּפִיו וּלְהַוִּישׁ יָדוֹ לְתוֹךְ פִּיו וּלְבָלַע.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, דְּבָרִים אֵלּוּ נַעֲלָה אוֹתָם לְתוֹךְ (אֲצֵלוֹ) הַמִּנּוּחָה הַקְדוּשָׁה, שֶׁהוּא מִתְקַן תְּבִשְׁלִים מִתּוֹקִים, כְּמוֹ שֶׁהִתְקַנְּסוּ הָעֵתִיק הַקְדוּשׁ, נִסְתַּר כָּל הַנְּסִתָּרִים, וְהוּא מִתְקַן תְּבִשְׁלִים, שֶׁאִין בָּהּ מְקוֹם שֶׁיֵּבֵא אַחֲרֵי וַיִּשְׁפֹּךְ בָּהֶם מֶלֶח. וְעוֹד, שֶׁיָּכוּל אָדָם לֵאכֹל וּלְשַׁתּוֹת וּלְהַשְׁלִים כְּרִסּוֹ מִכָּל עֲדוּנֵי הָעוֹלָם וּלְהַשְׁאֵר, וְבוֹ יִתְקַנְּסוּ (מַלְכִּים-ב ד) וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ כְּדָבָר ה'.

פֶּתַח וְאָמַר, (שם-א ה) וְה' נָתַן חֲכָמָה לְשִׁלְמָה כְּאִשֶּׁר דָּבָר לוֹ וַיְהִי שְׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שִׁלְמָה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם. פְּסוּק זֶה הָרִי נֶאֱמַר בְּכִמְה מְקוֹמוֹת. אֲבָל וְה' - הַסְפָּמָה שֶׁלְמַעַלָּה וּמִטָּה כְּאֶחָד. וְה' - הוּא וּבֵית דִּינֹ. נָתַן חֲכָמָה - נָתַן, כְּמוֹ שְׁנוֹתָן דּוֹרוֹן וּמִתְנוּת לְאַהֲבָוָה. כְּאִשֶּׁר דָּבָר לוֹ - שְׁלֵמוֹת הַחֲכָמָה, בְּעָשֶׂר, וּבְשָׁלוֹם וּבְשִׁלְטוֹן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כְּאִשֶּׁר דָּבָר לוֹ.

וַיְהִי שְׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שִׁלְמָה, מָה הַטָּעַם? כִּי הָיוּ מַכִּירִים זֶה עִם זֶה אֶת סֵתֶר הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים, וּבְנֵי אָדָם אַחֲרִים לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לְהִתְבּוֹנֵן וּלְדַעַת בָּהֶם כָּלֵל, וּבְשִׁבְלֵם חִזֹּר חִירָם לְהוֹדוֹת לְשִׁלְמָה בְּכָל דְּבָרָיו.

שִׁלְמָה הִמְלִיךְ הַתְּבּוֹנֵן וְהָיָה רוֹאֶה, שֶׁהָרִי אֶפְלוּ בְּאוֹתוֹ דוֹר, שֶׁהָיָה שְׁלֹם מִכָּל הַדּוֹרוֹת הָאַחֲרִים, לֹא הָיָה רָצוֹן הִמְלִיךְ הָעֲלִיוֹן שֶׁתִּתְּנֶלָה חֲכָמָה כָּל כֵּן עַל יָדוֹ, (וְלֹא הִתְנַגְּלָה) שֶׁתִּתְּנֶלָה תוֹרָה שֶׁהִתְנַגְּלָה נִסְתַּרְתָּ בְּרֵאשׁוֹנָה, וּפֶתַח לָהּ פְּתִיחִים. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁפֶתַח, הֵם נִסְתַּרְתִּים, פְּרִט לְאוֹתָם חֲכָמִים שֶׁזָּכוּ וּמִגִּמְגוּמִים בָּהֶם, וְלֹא יוֹדְעִים לְפֶתַח בָּהֶם פֶּה. וְהַדּוֹר הָיָה שְׂרָבִי שֶׁמַּעוֹן שְׂרָוִי בְּתוֹכוֹ, רָצוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא בְּשִׁבְלִי רַבִּי שֶׁמַּעוֹן, שֶׁתִּתְּנֶלָה דְּבָרִים נִסְתַּרְתִּים עַל יָדוֹ.

אֲבָל תִּמְהַנֵּי עַל חֲכָמֵי הַדּוֹר אִידֵּן עוֹזְבִים אֶפְלוּ רַגַע אֶחָד מִלְּעַמְד לִפְנֵי רַבִּי שֶׁמַּעוֹן לַעֲסֹק בְּתוֹרָה, בְּעוֹד שְׂרָבִי שֶׁמַּעוֹן עוֹמֵד בְּעוֹלָם, אֲבָל בְּדוֹר הָיָה לֹא תִשְׁכַּח הַחֲכָמָה מִן הָעוֹלָם. אוֹי לְדוֹר כְּשֶׁהוּא יִסְתַּלֵּק, וְהַחֲכָמִים יִתְמַעְטוּ, וְהַחֲכָמָה תִּשְׁתַּכַּח מִהָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְדָאִי כֵן הוּא, שֶׁהָרִי יוֹם אֶחָד הֵייתִי הוֹלֵךְ עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ, וּפֶתַח פִּיו בְּתוֹרָה, וְרֵאִיתִי עֲמוּד עָנָן נִעוֹץ מִמַּעַלָּה לְמִטָּה, וְזֶהוּ אֶחָד זֹהָר תוֹךְ הָעֲמוּד. פְּחֻדָּתִי פָּחַד רַב וְאִמְרָתִי: אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁכֵּן הַזֶּמֶן לוֹ בְּעוֹלָם הָיָה.

מה כתוב במשה? (שמות לג) וראה כל העם את עמוד הענן עמד פתח האהל וקם כל העם והשתחויו איש פתח אהליו. נאה הוא למשה, שהוא נביא נאמן עליון על כל נביאי העולם, ואותו דור שקבלו תורה על הר סיני וראו כמה נסים וכמה גבורות במצרים ועל הים. אבל כאן בדור הזה, הזכות העליונה שרבי שמעון עשה - להראות נסים על ידו.

ותכלת. אמר רבי יצחק, תכלת מאותו דג של ים גינוסר, שהוא בגורלו של זבולון, והצטרף הגון הזה למעשה המשכן שיראה הגון הזה.

פתח ואמר, (בראשית א) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים. הרקיע הזה נברא בשני, שהמעשה הזה הוא מצד השמאל. וביום השני שהוא צד השמאל, בו נברא גיהנום שיצא מתוך התוף האש של השמאל, וביום נצבע בו גון תכלת, שהוא כסא הדין.

ונוטל היום המים שהיו מצד הימין, ואותם המים שהיו מצד הימין לא התגלו אלא ביום שני. ביום שלו לא התגלה מים, אלא התחלף, משום שנקלל זה בזה והתבסס זה בזה. האור של היום הראשון, האור הראשון מכל ששת האורות הוא. והאור הזה היה בצד האש, שכתוב (ישעיה י) והיה אור ישראל לאש. ואותו אור של ישראל היה מצד הימין, נכלל באש.

והיום הראשון מאותם ששת הימים הוא מים, ולא שמש מעשה המים, אלא מעשה האור, שהוא מצד האש, שהוא יום שני, להראות שהקדוש ברוך הוא לא ברא את העולם אלא על שלום, ובדרך שלום הכל היה. היום הראשון, כל מה שעשה, מצד חברו עשה. היום השני בצד יום הראשון עשה אותו אמן ושמש בה, שכל אחד שמש במעשה חברו, להראות שהכל נכלל זה בזה. היום השלישי היה בצד של שניהם, ובו היה ארנמן, ועל זה כתוב כי טוב כי טוב פעמים ביום השלישי.

תכלת, זה היום השני, נצבע בשני גונים - אדם ושחר. ותכלת - האדם הוא שלו, מהיום השני ממש, כעין גון האש, וזהו אלהים, וירש גון הזהב, שהכל גון אחד. תכלת יוצאת מתוך אותו גון אדם, וכשירד למטה, התרחק גון אדם, ונכנס לתוך אותו מקום, שהוא הים, ונצבע בגון תכלת. אותו אדם נכנס לתוך הים ונחלש גונו והופך לתכלת, וזהו אלהים, אבל אינו חזק כמו הראשון.

שחר, גון זה יוצא מהתוף האדם כשמתהפך ונחלש למטה בהתוף הזהמה, ויורד למטה, ויוצא מאותה זהמה גון אדם, מהזהמה הקשה, ומתוף הזהמה הקשה הופך לשחר. והכל מאותו האדם הראשון (העליון) התהפך, וכל זה נברא בשני, וזה נקרא אלהים אחרים.

השחר הוא יותר חשוף, שלא נראה הגון שלו מתוך החושך. המנוחה הקדושה כך אמר, שהגון השחר הזה החשוף, באיזה מקום נצבע? אלא כשאותו אדם מתהפך בתוך התכלת ומתערבים הגונים, מתהפך התוף הזהמה לתוך התהומות ונעשה משם רפש וטיט, כמו שנאמר (שם נז) ויגרשו מימיו רפש וטיט. ומתוך אותו טיט של התהומות יוצא אותו חושך, שהוא שחר, ולא שחר אלא יותר חשוף. וזהו שכתוב וחושך על פני תהום. למה נקרא חושך? משום שהגון שלו חשוף ומחשיף את פני הבריות, וזהו אדם ושחר, ומשום זה לא כתוב בשני כי טוב.

ואם תאמר, והרי כתוב והנה טוב מאד, זה מלאך המות, וכאן אמרת שלא נאמר בגללו כי טוב - אלא סוד הסודות כאן, שהרי מלאך המות ודאי הוא טוב מאד. מה הטעם? משום שהרי כל בני העולם יודעים שימותו ויחזרו לעפר, ורבים הם שחוזרים בתשובה לרבונו משום פחד זה, ופוחדים לחטא לפניו. רבים פוחדים מהמלך מתוך שתלוייה רצועה לפנייהם. כמה טובה אותה רצועה אל האדם, שעושה להם טובות ואמתות ומתקנים בדרךיהם כראוי. ועל זה והנה טוב מאד. מאד ודאי.

סוד הסודות שלמדנו מתוך המנוחה הקדושה, והנה טוב - זה מלאך החיים. מאד - זה מלאך המות, שהוא יותר. למה מלאך המות הוא טוב מאד? אלא כשבברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הכל היה מתקן טרם שבא אדם, שהוא המלך של העולם הזה. כיון שבברא אדם, עשה אותו מתקן בדרך אמת. וזהו שכתוב (קהלת ז) אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. עשה אותו ישר, ואחר כך סרח ונטרד מגן עדן.

גון העדן הוא נטוע בארץ באותו נטיעות שנטע אותו הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם. הוא נטע אותו בשם שלם, כדגמת עליון שלמעלה. וכל הדיוקנאות העליונים כלם, מרקמים ומצירים בגון העדן הזה שלמעלה, ושם הם הכרובים. אינם חקוקים בחקיקות של בני אדם מזהב או מדבר אחר, אלא כלם אורות שלמעלה חקוקים ומצירים בציור מרקם, מעשה ידי אמן של השם השלם של הקדוש ברוך הוא, וכלם חקוקים שם. וכל הדיוקנאות והציורים של העולם הזה, כלם מצירים שם, וחקוקים ומתחקקים שם כלם כמו העולם הזה.

ומקום זה הוא מדור לרוחות קדושות, בין אותן שבאו לעולם הזה, בין אותן שלא באו לעולם הזה והם עתידים לבא לעולם הזה. כל רוחות מלבשות בלבושים וגופים ופרצופים כמו של העולם הזה, ומסתכלות שם בזיו כבוד רבונם, עד שבאות לעולם הזה.



בשעה שיוצאות משם לבא לעולם הזה, מתפשטות אותן רוחות מאותו גוף ולבוש של שם, ומתלבשות בגוף ולבוש של העולם הזה, ועושות מדורם בעולם הזה בלבוש וגוף הזה, שהוא מטפה סרוחה.

וכשמיגע זמנו ללכת ולצאת מהעולם הזה, לא יוצא עד שמלאך המות הזה מפשיטו הלבוש של הגוף הזה. כיון שנפשו הגוף מאותה רוח על ידי אותו מלאך המות, הולך ומתלבש באותו גוף האחר שבגן עדן שממנו התפשט כשבא לעולם הזה, ואין שמחה לרוח פרט לאותו הגוף של שם, ושמח על שהתפשט מהגוף הזה של העולם הזה והתלבש בגוף אחר שלם כמו של (אותו) העולם הזה, ובו יושב והולך ומתבונן בסודות העליונים, מה שלא יכל לדעת ולהתבונן בעולם הזה בגוף הזה.

וכשמתלבשת הנשמה באותו לבוש של אותו עולם, כמה עדונים וכמה כסופים שלה שם. מה גרם לגוף הזה להתלבש בו הרוח? הנה אומר, אותו מעשה שהפשיטו מהלבושים הללו. והקדוש ברוך הוא עושה טוב עם הבריות שלא מפשיט מהאדם הלבושים הללו עד שמתקין לו לבושים אחרים נכבדים וטובים מאלה.

פרט לאותם רשעי העולם שלא חזרו בתשובה שלמה לרבונו, שמערטלים באו לעולם הזה ומערטלים ישובו לשם. והנשמה הולכת בבנייה כלפי אחרות, כי אין לה כלל לבושים, ונדונית באותו גיהנם שבארץ מתוך אותה האש שלמעלה. ויש מהן שמצפצפות ועולות, ואלו הם רשעי העולם שחשבו בלבם תשובה ומתו, ולא יכלו לעשות אותה. אלה נדונים שם בגיהנם, ואחר כך מצפצפים ועולים.

ראה כמה רחמנותו של הקדוש ברוך הוא עם בריותיו, שאפילו שהוא רשע גדול והרהר תשובה ולא יכל לעשות תשובה ומת, הרי ודאי מקבל ענש עד שהולך בלי תשובה. אחר כך אותו הרצון ששם לעשות תשובה, לא זו מלפני המלך העליון, והקדוש ברוך הוא מתקן לאותו רשע מקום במדור השאול, ושם מצפצף תשובה. שהרי אותו רצון יורד מלפני הקדוש ברוך הוא ושובר כל השומרים (לאחר שקבל ענשו, אותו רצון טוב שהניח אותו רשע לעשות תשובה, עולה לפני המלך העליון, ולא זו משם עד שהקדוש ברוך הוא מתקן לאותו רשע מקום במדור השאול, ואז אותו רצון יורד מלפני הקדוש ברוך הוא ושובר את כל השומרים) של שערי מדורי הגיהנם, ומגיע לאותו מקום שאותו הרשע שם, ומכה בו ומעורר את אותו רצון כמקדם. ואז מצפצפת אותה נשמה לעלות מתוך מדור השאול.

ואין רצון טוב שנקבד מלפני המלך הקדוש, ומשום כך אשרי אותו מי שמהרהר הרהורים טובים לרבונו. שאף על גב שלא יכל לעשות אותם, הקדוש ברוך הוא מעלה את רצונו כאלו עשה, וזה לטוב. אבל רצון לרע - לא, פרט להרהור של עובדי כוכבים ומזלות, והרי פרשוה החברים.

אותם שלא הרהרו תשובה, יורדים לשאול, ולא עולים משם לדורי דורות. עליהם כתוב (איוב ו) כלה עני וילך כן יורד שאול לא יעלה. על הראשונים כתוב (שמואל א ב) ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל.

אמר רבי יהודה, דין של ענשי הגיהנם, הרי למדנו שהוא לדון שם את הרשעים. על מה נדונים באש הגיהנם? אלא גיהנם היא אש דולקת ימים ולילות, כמו שהרשעים מתחממים באש של יצר הרע לעבר על דברי התורה. בכל חמום וחמום שהם מתחממים ביצר הרע, כך בוערת אש הגיהנם.

פעם אחת לא נמצא יצר הרע בעולם, שהכניסו אותו לתוך חותם ברזל בנקב תהום רבה, וכל אותו זמן כבתה אש הגיהנם ולא בערה כלל. חזר יצר הרע למקומו - התחילו רשעי העולם להתחמם בו, והתחילה אש הגיהנם לבער, שהרי הגיהנם לא בוער אלא בחם של יצר הרע של הרשעים. ובאותו החם אש הגיהנם בוערת ימים ולילות ולא שוקקת.

שבועה פתחים הם לגיהנם, ויש שם שבועה מדורים. שבועה מיני רשעים הם: רע. בליעל. חוטא. רשע. משחית. לץ. יהיר. וכנגד כלם יש מדורים לגיהנם, כל אחד ואחד פראוי לו. וכפי אותה מעלה שחטא בה אותו הרשע, כך נותנים לו מדור בגיהנם.

ובכל מדור ומדור יש מלאך ממנה על אותו מקום תחת ידו של דומה, וכמה אלף ורבוא עמו שדנים את הרשעים, כל אחד ואחד פראוי לו באותו מדור שהוא שם.

(אש הגיהנם שלמעלה מגיעה לגיהנם שלמטה) אש הגיהנם למטה מגיעה מתוך אש הגיהנם שלמעלה, ומגיעה לגיהנם הזה שלמטה, ובווערת באותה התעוררות החם של הרשעים, שמחממים את עצמם תוך יצר הרע, וכל אותם מדורים דולקים שם.

מקום יש בגיהנם, ויש שם דרגות שנקראו צואה רותחת, ושם היא זחמת הנשמות, אותן שמתלכלכות מפל הזחמה של העולם הזה. ומתלבנות ועולות, ונשארת שם אותה זחמה, ואותן דרגות רעות שנקראות צואה רותחת התמנו על אותה זחמה, ואש הגיהנם שולטת באותה זחמה שנשארה.

ויש רשעים, אותם שמתלכלכים בחטאיהם תמיד ולא מתלבנים מהם, ומתו בלי תשובה, וחטאו

והחטיאו אחרים והיו תמיד קשי ערף, ולא נשפרו לפני רבונם בעולם הזה. אלו נדונים שם באותה זמנה ובאותה צוה רותחת שלא יוצאים משם לעולמים. אותם שמשחיתים דרכם על הארץ ולא חששו לכבוד רבונם בעולם הזה, כל אלה נדונים שם לדורי דורות ולא יוצאים משם.

בשבתות ובחגים ובזמנים ובחגים, באותו מקום האש שוככת ולא נדונים, אבל לא יוצאים משם כשאר הרשעים שיש להם מנוחה. כל אותם שמחללים שבתות וזמנים ולא חוששים לכבוד רבונם כלל כדי לשמר אותם, אלא מחללים בפרהסיא - כמו שהם לא שמרו שבתות וזמנים בעולם הזה, כך גם לא שומרים אותו בעולם הבא, ואין להם מנוחה.

אמר רבי יוסי, אל תאמר כך, אלא הם שומרים שבתות וזמנים שם בגיהנם בעל כרחם. אמר רבי יהודה, אלה אותם עובדי כוכבים ומזלות שלא הצטוו, שלא שמרו שבת בעולם הזה, שומרים אותה שם בעל כרחם.

בכל ערב שבת כשמתקדש היום, הפרושים הולכים בכל אותם מדורי הגיהנם: הסתלקו דיני הרשעים, שהרי המלך הקדוש בא, והיום מתקדש, והוא מגן על הכל. ומיד מסתלקים הדינים ויש לרשעים מנוחה. (וכל אותם מחללי שבתות ומועדים בפרהסיא, דינים מסתלקים מעליהם) (ואפלו עובדי כוכבים ומזלות שלא נצטוו לשמר שבתות ומועדים, שם שומרים בעל כרחם) אבל אש הגיהנם לא שוככת מעל אלה שלא שמרו שבת לעולמים, וכל רשעי הגיהנם שואלים עליהם: מה שונים אלה שאין להם מנוחה מכל הרשעים של כאן!! ואותם בעלי הדין משיבים להם: אלה הם הרשעים שכפרו בקדוש-ברוך-הוא ועברו על כל התורה. משום שלא שמרו שבת שם, לכן אין להם מנוחה לעולמים.

וכל אותם הרשעים יוצאים ממקומם, ונתנת להם רשות ללכת ולראות אותם. ומלאך אחד ששמו סנטריא"ל הולך ומוציא את אותו הגוף שלהם ומכניסו לגיהנם לעיני הרשעים, ורואים אותו שמעלה תולעים, ולנשמה אין מנוחה באש הגיהנם.

וכל אותם הרשעים ששם סובבים את אותו הגוף ומכריזים עליו: זהו פלוני הרשע שלא חשש לכבוד רבוננו, וכפר בקדוש-ברוך-הוא, וכפר בכל התורה כלה. אוי לו! טוב שלא נברא ולא בא לדין הזה ולבושה הזה! זהו שכתוב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר. כי תולעתם לא תמות - מן הגוף. ואשם לא תכבה - מן הנשמה. והיו דראון לכל בשר - והיו די ראון, עד שכל רשעי העולם של שם יאמרו די לראיה היו.

רבי יוסי אמר, ודאי כך זה, משום ששבת היא כנגד כל התורה, והתורה היא אש - משום שעברו על אש התורה, הרי אש הגיהנם דולק, שלא שוכך מעליהם לעולמים.

אמר רבי יהודה, לאחר כשיוצאת שבת, בא אותו מלאך ומחזיר אותו גוף לקברו, ונדונים שניהם, זה לצדו וזה לצדו. וכל זה בעוד שהגוף קיים על בריו, שהרי כיון שהגוף נתעכל, אין לגוף את כל הדינים הללו, והקדוש ברוך הוא כתוב בו, ולא יעיר כל חמתו.

כל רשעי העולם, בעוד שהגוף שלם בכל איבריו בתוך הקבר, נדונים גוף ורוח, לכל אחד דין כראוי לו. כיון שהגוף נתעכל, דין הרוח שוכך. מי שצריך לצאת, יוצא. ומי שצריך להיות עליהם מנוחה, יש להם מנוחה. ומי שצריך להיות עפר ואפר תחת רגלי הצדיקים, כל אחד ואחד כראוי לו נעשה לו.

ולכן כמה טוב להם, בין לצדיקים בין לרשעים, להיות גופם דבוק בארץ ולהקרב בתוך העפר לזמן קרוב ולא להיות בקיים כל אותו זמן רב, כדי לדון גוף ונפש ורוח תמיד (בכל יום). שהרי אין להם צדיק וצדיק בעולם שאין לו דין הקבר, משום שאותו מלאך הממנה על הקברים עומד על הגוף ודן אותו בכל יום ויום. אם לצדיקים כך - על אחת כמה וכמה לרשעים.

ובזמן שהגוף נרקב ונבלה בעפר, הרי הדין שוכך מהכל, פרט לאותם חסידים העמודים של העולם שהם ראויים להעלות נשמתם לאותו מקום עליון שראוי להם, ומעטים הם בעולם.

כל אותם המתים של העולם, כלם מתים על ידי המלאך המשחית, פרט לאותם שמתים בארץ הקדושה (וכלם מתים על ידי המלאך המשחית, שהוא מלאך המות, וכל אותם המתים שבארץ הקדושה) שלא מתים על ידו, אלא על ידי מלאך הרחמים ששולט בארץ.

אמר רבי יצחק, אם כך, מה השבח של משה ואהרן ומרים שכתוב בהם על פי ה', שאלה לא מתו על ידי אותו המלאך המשחית, ואתה אומר שכל העולם, אותם שמתו בארץ ישראל, לא מתים על ידי זה?

אמר לו, כך הוא ודאי, והשבח של משה אהרן ומרים היה יותר מכל בני העולם שהם מתו מחוץ לארץ הקדושה. שמשוה אהרן ומרים מתו מחוץ לארץ הקדושה, וכלם מתו על ידי אותו המשחית, פרט למשה אהרן ומרים שלא מתו אלא על ידי הקדוש ברוך הוא. אבל אותם שמתים בארץ הקדושה, לא מתים על ידי אותו המשחית, שהרי הארץ הקדושה אינה עומדת ברשות אחרת, אלא ברשות הקדוש

ברוך הוא לבדו.

ולכן כתוב, (ישעיה כו) יחיו מתיך נבלתי יקומו וירננו שכני עפר וגו'. יחיו מתיך - אלו שמתים בארץ הקדושה, שהם מתים שלו, ולא מאחר, שלא שולט שם הצד האחר כלל, ולכן כתוב מתיך. נבלתי יקומו - אותם שמתו בארץ נכריה אחרת על ידי אותו המשחית.

ולכן נקראו נבלה. מה נבלה מטמאה במשא - אף אותם שמתים מחוץ לארץ הקדושה מטמאים במשא (במגע). ולכן הם נבלה. כל שחיטה שנפסלה נקראת נבלה, משום ששחיטה זו היא מצד האחר, ומיד שנפסל שורה עליו הצד האחר. ומשום שהיא שלו ושורה עליה נקרא נבלה. וסוד זה - (כשמו כן הוא) נבל הוא, ונבל שמו ונבלה עמו.

ולכן בכל מקום שהוא שורה נקרא נבלה. המנוח הזה לא שורה אלא במקום פסול, ולכן שחיטה שנפסלה היא שלו, ונקראת על שמו. ולכן המתים מחוץ לארץ הקדושה תחת רשות אחרת ושורה עליהם הצד האחר נקראים נבלה.

הקיצו ורננו שכני עפר. שכני - דירים ישנים, ולא מתים. ומי הם? ישני חברון, שהם לא מתים, אלא ישנים. ולכן כתוב בהם גויעה, כמי שגווע ויש בו קיום להתנער. אף כך אותם ארבע זוגות של חברון ישנים הם ולא מתים, וכלם עומדים בקיומם באותם הגופות שלהם, ויודעים סתרים גנוזים יותר משאר בני אדם. גנוזים היו שם תוך פתח הנן עדן אותם הגופים שלהם, ואלה הם שוכני עפר. ולכן כל אותם שיצאה נשמתם בארץ הקדושה, אינה יוצאת על ידי אותו המשחית, ולא שולט שם, אלא על ידי מלאך הרחמים, שהארץ הקדושה עומדת בגורלו.

יש מקום בישוב שלא שולט בו אותו משחית ולא נתנת לו רשות להכנס לשם, וכל אותם שדירים שם לא מתים, עד שיוצאים מחוץ לעיר. ואין לה אדם מפל הדירים שם שלא מתים, וכלם מתים כמו שאר בני אדם, אבל לא בעיר. מה הטעם? משום שלא יכולים תמיד לשבת בעיר, אלא אלה יוצאים ואלה נכנסים, ולכן כלם מתים.

מה הטעם אין שולט שם אותו מלאך המשחית? אם תאמר שלא עומדת ברשותו, הרי ארץ הקדש שלא עומדת ברשות אחרת ומתים, באותו מקום למה לא מתים? אם תאמר משום קדשה - אין מקום בקדשה בכל הישוב כמו ארץ ישראל. ואם תאמר משום אותו איש שבנה אותו - כמה בני אדם היו שזכותם יתרה משלו. אמר רבי יצחק, אני לא שמעתי ולא אמר.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר להם, ודאי שאותו מקום לא שולט בו מלאך המות, והקדוש ברוך הוא לא רוצה שבאותו מקום ימות אדם לעולמים. ואם תאמר שקדם לכן באותו מקום טרם שבנה מתו בו בני אדם - לא כך! אלא מיום שנברא העולם התתקן אותו מקום לקיום, וסוד הסודות כאן לאותם המתבוננים בסוד החכמה.

כשבברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו בסוד האותיות, והתגלגלו האותיות, וברא את העולם בחקיקות השם הקדוש. התגלגלו האותיות וסובבו את העולם בחקיקות. וכשהתגלגלה והתפשט העולם ונברא, היו האותיות סובבות כדי לברא. אמר הקדוש ברוך הוא שישתים ביו"ד. נשארה האות ט' (ויתגלגלו האותיות, וסבבו את העולם בחקיקת השם הקדוש. וכאשר התגלגלו האותיות והיו מסובבות לברא, אמר הקדוש ברוך הוא: די יסתים ביו"ד. נשארה אות ט' לבדה) באותו מקום תלויה באויר. כיון שאמר הקדוש ברוך הוא שישתים באות יו"ד, נשארה אות טי"ת בלבדה תלויה באויר על גבי אותו מקום. טי"ת היא אות של אור החיים. ולכן מי שרוצה טי"ת בחלומו, סימן טוב הוא לו וחיים נתקנו לו. ולכן, משום שהיתה ט' תלויה על אותו מקום, לא שולט בו המות.

כשרצה הקדוש ברוך הוא להעמיד עולם, זרק צרור אחד לתוך המים חקוק בסוד של ע"ב (של כ"ב) אותיות, ומשם התחיל ללכת אותו צרור, ולא מצא מקום לעמד בו פרט הארץ הקדושה (בבית המקדש), והמים היו הולכים אחריו, עד שהגיע אותו צרור תחת המזבח, ושם נשקע, והתקיים כל העולם.

ואם תאמר, אם כך שבאותו מקום שורים חיים, למה לא נבנה שם בית המקדש לתת חיים ליושביה? אלא כאן במקום הזה התקיים משום אות אחת ששורה עליו. בבית המקדש כל האותיות כלן שורות בו, ובהם נברא הוא לבדו כמו שכל העולם.

ועוד, שהארץ הקדושה (בית המקדש) נותנת חיים וכפירה ליושביה באותו העולם, ומקום זה לא כך - נותן חיים לאותו מקום בעולם הזה, ולא בעולם הבא. ובית המקדש בהפך משם, משום שיש חלק לישראל באותו עולם, ולא בעולם הבא. ולכן עומד בית המקדש לכפר חטאים ולזכות את ישראל לעולם הבא.

בא וראה, טי"ת אור של חיים בכל מקום, ולכן פתח בה הכתוב כי טוב, שכתוב (בראשית א) ויבא

אלהים את האור כי טוב. מהאות הוא (ממקום זה) בורח מלאך המשיחית. אל תאמר בורח, אלא שלא נתנת לו רשות להכנס לשם.

האות הוא משנה מהאות ק'. ק' לא מתישבת (מאות ח'. ח' לא מתישבת) כלל במקום בעולם, וסימנך - (תהלים קמ) איש לשון בל יכון בארץ. האות טי"ת מתישבת בכל מקום, ומתתקנת לשבת פראוי, ולכן בכל מקום ששם אות ט', אין ישוב לאות ק' שם להתישב בו. ולכן במקום הזה לא שולט כלל הצד האחר, ונותן חיים של העולם הזה ליושבים תחת האות הזו, ולא יצא החוצה. וכשיוצא החוצה, יש רשות לצד האחר לשלט בו. כמו שאות זו שולטת במקום זה, כך גם שולטת אות אחרת במקום הגיהנם. ומיהי? האות ק'.

ובספרו של רב המנונא סבא, כאן הן שתי אותיות: ח', ט'. ולכן לא היו כתובות בתוך אבני שהם ואבני מלואים, ומשכטי ישראל נמנעו שתי האותיות הללו, כדי שלא רשום בתוכם ח"ט.

במקום בית המקדש תלויים כל אותיות האלפא ביתא בסודות חקוקים של שמות קדושים, קשורים, רקומים עליו, וכל העולם שלמעלה ומטה, הכל בסוד של אותיות מתחממות (חקוקות) וגלופות, וסודות הקדושה (השם הקדוש) העליונה נחקק עליהם.

במשכן נחקקו והצטירו האותיות פראוי, שהרי בצלאל היה יודע את החכמה לצרף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ, ועל חכמתו (זו) נבנה המשכן על ידו ונבחר מכל עם ישראל. וכמו שהוא נבחר למעלה, כך רצה הקדוש ברוך הוא שיבחר למטה.

למעלה כתוב (שמות לא) ראה קראתי בשם בצלאל. למטה - (שם לה) ראו קרא ח' בשם בצלאל. ושמו בסוד עליון נקרא כך בצלאל - בצל אל. ומיהו? זה צדיק, שהוא יושב בצל אל, אותו שנקרא אל עליון, והוא יושב כמו שאותו אל. אותו אל נוטל ששה צדדים, אותו צדיק נוטל אותם. אף כך אותו אל מאיר למעלה, והצדיק הזה מאיר למטה. אותו האל כלל של כל ששת הצדדים. ואותו צדיק הוא כלל של כל ששת הצדדים.

בן אורי - בן האור הראשון שברא הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. בן חור - הבן של חרות הכל. דבר אחר בן חור - בן חור מכל הגונים. וזה התמנה למטה יהודה, הכל פראוי.

כל הגונים טובים לחלום פרט לתכלת, כמו שנאמר, משום שהוא כסא לדון את דיני הנשמות. ונהי דרגה זו (אחת) היא לבנה. אלא בשעה שעומדת בדיני נפשות, אז היא גון תכלת, ונהי בארנה.

בשעה שרואה אדם את הגון הזה, נזכר האדם לעשות מצוות רבונ. כמו שנחש הנחשת, בשעה שהיו רואים אותו, היו פוחדים מלפני הקדוש ברוך הוא ושומרים את עצמם מכל החטאים, ובשעה שאותו הפחד של הקדוש ברוך הוא עולה עליהם, מיד נרפאים. מי גרם להם לפחד מלפני הקדוש ברוך הוא? אותו נחש, אותה רצועה שמסתכלים בה. אף כך התכלת - (במדבר טו) וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה'. מאותו הפחד שלו. ועל זה תכלת במשכן.

אמר רבי יצחק, זה שאמר מורנו שתכלת היא כסא דין, וכשהיא עומדת בגון הזה, אזי היא כסא לדון דיני נפשות. מתי היא ברחמים? אמר לו, בשעה שהכרובים מחזירים פניהם זה עם זה ומסתכלים פנים בפנים. כיון שאותם כרובים מסתכלים פנים בפנים, אז כל הגונים מתתקנים, ומתהפך גון תכלת לגון אחר. מתהפך גון ירק לגון זהב (לבן).

ולכן בהפוך הגונים מתהפך מדין לרחמים, וכן מרחמים לדיון, והכל בהפוך הגונים. כמו שמסדירים ישראל תקונייהם לקדוש-ברוך-הוא, כך הכל עומד וכך מסתדר. ולכן כתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר, באותם גונים שכלולים זה בזה, הילפי של כלם.

ועשית שלחן עצי שטים וגו'. רבי יצחק פתח, (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וגו'. כמה צדיקים הם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם וקרבם אליו מכל העמים, ובשביל ישראל נתן מזון ושבע לכל העולם, ואלמלא ישראל - לא נתן הקדוש ברוך הוא מזון לעולם, ועכשו שישאל בגלות, על אחת כמה וכמה שנוטלים מזון על אחד פי שנים.

בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, היה יורד להם מזון ממקום עליון, והם נותנים חלק בתמצית לעמים עובדי פוכבים, וכל העמים לא נזונו אלא מהתמצית, ועכשו שישאל הם בגלות, התהפך לגון אחר.

משל למלך שהתקין סעודה לבני ביתו. כל זמן שהם עושים את רצונו, אוכלים סעודה עם המלך, ונותנים לכלבים חלק העצמות לגרר. בשעה שבני ביתו לא עושים את רצון המלך, המלך נותן את כל הסעודה לכלבים, ומעלה להם את העצמות.

כמו זה, כל זמן שישאל עושים רצון רבונם, הם אוכלים על השלחן הזה של המלך, וכל הסעודות

מתקנות להם. והם, מאותה שמחה שלהם, נותנים עצמות שהן תמצית לעובדי כוכבים. וכל זמן שישראל לא עושים רצון רבונם, הם הולכים לגלות, והסעודה הולכת לכלבים, ועולה להם התמצית. ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים, שהרי תמצית הגעל שלהם הם אוכלים. אזי לבן המלך שיושב ומצפה לשלחן העבד, ומה שנשאר מתוך השלחן הוא אוכל.

דוד המלך אמר, (תהלים כג) תערוך לפני שלחן נגד צררי דשנת בשמן ראשי כוסי רונה. תערוך לפני שלחן - זו סעודת המלך. נגד צררי - אותם הכלבים שיושבים לפני השלחן ומצפים לחלקת עצמות, והוא יושב עם המלך בענג של הסעודה בשלחן.

דשנת בשמן ראשי - זה ראש הסעודה. שכל שמן ושמנונית ותקון הסעודה נתנים בראשונה לאהוב המלך. מה שנשאר נתן אחר כך לכלבים ולאותם עובדי השלחן. כוסי רונה - מלאה הכוס לפני אהוב המלך תמיד שלא יצטרך לבקש, ועל סוד זה היו ישראל תמיד עם שאר העמים.

רבי חניא היה הולך לרבי שמעון לטבריה, והיו עמו רבי יעקב בר אידי ורבי ייסא הקטן. עד שהיו הולכים, אמר רבי ייסא לרבי חניא, תמונה מה שכתוב (מלכים-א ב) ולבני ברזלי הגלעדי תעשה חסד והיו באכלי שלחנך וגו'. אם כך, כל טוב ואמת לאכל על שלחנו ולא יותר, משאמר כאן והיו באכלי שלחנך. ועוד, לא כבוד המלך הוא שיאכל איש אחר על שלחן המלך, ולא צריך זה אלא המלך לבדו, וכל הגדולים שלו סביבו למטה ממנו.

אמר רבי חניא, לא שמעתי בזה דבר, ולא אמר. אמר לו לרבי יעקב בר אידי, ואתה שמעת בזה הדבר? אמר לו, אתם שיונקים בכל יום מדבש שמן העליון לא שמעתם, כל שכן אני. שאל את רבי ייסא, ואתה שמעת בזה דבר? אמר לו, אף על גב שאני תינוק ומלפני מספר ימים באתי אליכם ולא זכיתי מקדם לזה - אני כן שמעתי.

פתח ואמר, (תהלים קלו) נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו. מה ראה דוד שבסיום ההלל הגדול סים כך בפסוק הזה? אלא שלשה שליטים הם למעלה שהקדוש ברוך הוא נודע בהם, והם סוד נכבד שלו, ואלה הם: מלך וכלב וכבד. והם בהפך של העולם הזה. למעלה המלך נוטל בראש, ואחר כך נותן לכלב, והכלב נוטל ונותן לכבד, ואחר כך הכבד נותן חלק לכל אותם מקורות שלמטה, כל אחד ואחד כראוי לו. למטה הכבד נוטל בראש, ואחר מקרב הכל לכלב, והכלב נוטל את היפה של המאכל. כיון שנוטל ומתחזק מאותו כח ורצון שנוטל, נותן ומעורר אל המלך. ואחר כך חוזר לכבד ומחלק מזון לכל מקורות הגוף. (ביום שהאדם מתעורר בתענית, מתעורר למעלה כאותה דגמא ממש, וביום של שבע לא כך).

ביום של תענית, אדם מקריב מאכל ומשתה לכבד העליון, ומה הוא מקריב? חלב ודמו ורצונו. אותו כבד נוטל הכל בראש. כיון שהכל הוא אליו, נוטל ומקריב הכל לפני הכלב, שהוא גדול ושולט עליו. כיון שהכלב נוטל ומתחזק הרצון, מקריב הכל למלך, שהוא שליט עליון על כל הגוף. אחר כך חוזר הכבד ומחלק חלקים לכל אותם מקורות ואיברים שלמטה.

בזמן אחר, כפאשר (כל) המלך נוטל הכל בתחלה, ואחר כך נותן לכלב, והכלב נותן לכל המקורות והאיברים שלמטה, ואחר כך כפאשרה לחלק מזון לעולם הזה, בראשונה נותן לכלב, שהוא המלך שבארץ, ושלחן המלך מתעורר בראשונה מכל שאר בני העולם.

אשריו מי שהיה בחשבון של שלחן המלך, שהרי ידוע הוא להיטיב לו באותו טוב שלמעלה. (ומשום כך) וזהו טוב ואמת שעשה דוד לבני ברזלי, שכתוב והיו באכלי שלחנך. ואם תאמר שבשלחן המלך אוכל אדם אחר פרט לו - לא! אלא המלך אוכל בראשונה, ואחר כך כל העם. ואותם שאוכלים עם המלך בשעה שהוא אוכל - אותם שחביבים עליו מכלם, והם נמנים משלחן המלך.

ואם תאמר, הרי כתוב (שמואל-ב ט) על שלחן המלך תמיד הוא אכל - משום שכל מזונו לא עושה חשבון אחר, אלא על שלחן המלך, שממש היה בא מזונו ומאכלו. וזהו על שלחן המלך תמיד הוא אכל. בא רבי חניא ונשקו על ראשו. אמר לו, תינוק אתה, וחכמה עלייך שורה בלבד. בינתיים ראו את רבי חזקיה שהיה בא. אמר לו רבי חניא, ודאי בחברות זו הקדוש ברוך הוא יתחבר עלינו, שהרי דברים חדושי תורה יתחדשו כאן.

ישבו לאכל. אמרו, כל אחד ואחד יאמר דברי תורה בסעודה הזו. אמר רבי ייסא, סעודת עראי היא, ולכן נקראת סעודה. ולא עוד, אלא שזו נקראת סעודה שנהנה ממנה הקדוש ברוך הוא. ועל זה כתוב, זה השלחן אשר לפני ה', שהרי דברי תורה יקיפו את המקום הזה.

פתח רבי חניא ואמר, (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וגו'. וכי עד שלא אוכל אדם לשבעה ותתמלא כרסו לא יברך את הקדוש ברוך הוא! (אם כך) במה נבאר ואכלת ושבעת, ואחר כך וברכת? אלא אפלו לא יאכל אדם אלא כזית, ורצונו עליו, וישים את אותו המאכל עקר מאכלו - נקרא שבעה, שכתוב (תהלים קמה) פותח את ידו ומשביע לכל חי רצון. לא כתוב לכל חי אכילה, אלא רצון. אותו רצון ששם על אותו מאכל נקרא שבעה, ואפלו שאין לפני האדם אלא אותו מעט בכזית ולא יותר,

הרי רצון השבע שם עליו. ומשום כך ומשביע לכל חי רצון. כתוב רצון, ולא אכילה. ועל זה וברכת ודאי, ומתחב האדם לברך את הקדוש ברוך הוא כדי לתת שמחה למעלה.

פתח רבי חזקיה בפסוק הזה אחריו ואמר, ואכלת ושבעת. מכאן שלשכור מתר לברך ברכת המזון, מה שאין כן בתפלה. שתפלה לא כך, שהרי תפלה מעלה היא בלי אכילה, מה הטעם? משום שתפלה עולה למעלה למעלה, מקום שאין בו לא אכילה ולא שתיה. ועל זה שנינו, העולם הבא אין בו אכילה ושתיה וכו'.

אבל שאר הדרגות שלמטה יש. בברכת המזון נמצא גון אחר ומעלה, אותה ברכה שנמצאת בשבע. משום שברכת המזון היא במקום שיש בו אכילה ושתיה, וממנו יוצאת מזון ושבע למטה, ועל זה צריך להראות לפניו שבע ושמחה. (ומשום כך זהו מקום שיש בו אכילה ושתיה, וממנו יוצא מזון למטה, וצריך להראות לפניו שבע ושמחה) במקום של תפלה לא כך, שהרי עולה יותר למעלה למעלה, ועל זה שפור לא יתפלל תפלה.

בברכת המזון, שפור מתר לו לברך ברכת המזון. משמע מהפסוק הזה, שכתוב ואכלת ושבעת וברכת. ואכלת - זו אכילה. ושבעת - זו שתיה, שהרי שבע בגין מתנה. לן שבע ודאי, וזהו שפור, שכתוב וברכת את דוקא, שמשמע שברכת המזון צריך שמחה ושבע. על הארץ הטובה. מה זה טובה? שבע, כמו שניאמר (ירמיה מד) ונשבע לחם ונהיה טובים. משום כך צריך שמחה ושבע.

פתח רבי ייסא ואמר, ועשית שלחן עצי שטים וגו'. השלחן הזה הוא עומד לתוך המשכן, והברכה שלמעלה שורה עליו, וממנו יוצא מזון לכל העולם. ושלחן זה לא צריך להיות בריקנות אפלו רגע אחד, אלא שיהיה עליו מזון, שהרי הברכה לא נמצאת במקום ריק. ולכן צריך להיות עליו תמיד לחם, שתהיה תמיד ברכה עליונה נמצאת בו, ומתוך אותו שלחן יוצאות ברכות ומזונות לכל שאר שלחנות העולם, שמתברכים בגללו.

השלחן של כל אדם צריך להיות כך לפניו בשעה שמברך את הקדוש ברוך הוא, כדי שתשרה עליו ברכה מלמעלה, ולא יראה בריקנות, שהרי הברכות שלמעלה לא שורות במקום ריק, שכתוב (מלכים ב ד) הגיד לי מה יש לך בבית, והרי פרשוהו החברים. שלחן שלא נאמרו עליו דברי תורה (ולא ברך על אותו מזון לקדוש ברוך הוא), עליו כתוב (ישעיה כח) כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. ואסור לברך על אותו שלחן.

מה הטעם? משום שיש שלחן ויש שלחן. שלחן שהוא מסדר לפני הקדוש ברוך הוא למעלה ועומד תמיד לסדר בו דברי תורה ולהכליל בו אותיות של דברי תורה, (זהו ברכת המזון. שיש פסוקים ודברי תורה ואותן אותיות של דברי תורה נכללים בו באותו שלחן) והוא לוקט אותם אליו וכולל את כלם לתוכו, ובהם משתלם ושמח ויש לו שמחה. ועל שלחן זה כתוב (יחזקאל מא) זה השלחן אשר לפני ה'. לפני ה', ולא מלפני ה'. יש שלחן אחר שאין בו חלק של תורה, ואין לו חלק בקדשת התורה. ואותו שלחן נקרא קיא צואה, וזהו בלי מקום, שאין לו חלק בצד הקדשה כלום.

משום כך, שלחן שלא נאמר עליו דברי תורה הוא שלחן של קיא צאה, הוא שלחן של אילל אחר. אין באותו שלחן חלק בסוד האלוף העליון. שלחן שדברי תורה נאמרים עליו, הקדוש ברוך הוא נוטל אותו שלחן ושם אותו לחלקו. ולא עוד, אלא סורי"א, הממנה הגדול, נוטל כל הדברים הללו, ושם דיוקן אותו השלחן לפני הקדוש ברוך הוא. וכל אותם דברי התורה שנאמרו עליו עולים על אותו שלחן, ומתעטר (ומזדמן) לפני המלך הקדוש. משמע שכתוב זה השלחן אשר לפני ה', שמתעטר (שמוזמן) לפני הקדוש ברוך הוא. שלחנו של אדם עומד לטהר את האדם מכל חטאיו. אשרי הוא מי שאלה השנים עומדים על שלחנו - דברי תורה, וחלק לעניים. מאותו שלחן.

כשמעלים אותו שלחן מלפני אותו אדם, שני מלאכים קדושים מזדמנים לשם, אחד מימין ואחד משמאל. אחד אומר: זהו שלחן של המלך הקדוש שפלוני מסדר לפניו, מסדר יהיה תמיד השלחן הזה בברכות עליונות, ושמן ומשחה עליונה הקדוש ברוך הוא ישרה עליו. ואחד אומר: זהו השלחן של המלך הקדוש שפלוני מסדר לפניו, זה שלחן שעליונים ותחתונים יברכו אותו, מסדר יהיה שלחן זה לפני עתידת הימים בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי אבא, כשהיו מעלים את השלחן מלפניו, היה מכסה אותו והיה אומר: סלקו שלחן זה בצניעות, שלא יהיה בבושה לפני שלוחי המלך. השלחן שאדם זוכה לו לעולם הבא, וזוכה לו למזון של העולם הזה, ומזכה אותו להנדע לטוב לפני עתידת הימים, ומזכה אותו להתוסף כח וגדל במקום שצריך. אשריו חלקו של אותו אדם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי יעקב אמר, כתוב (שמואל א י) ויהי כל יודעו מאתמול שלשם וגו', הגם שאול ובניאים. וכי שאול בחרו ה' מקדם לכן היה, שכתוב הראיתם אשר בחר בו ה'. לא כתוב אשר בחר בו, אלא אשר בחר בו, מקדם לכן. ובשעה שבא ונכנס בין הנביאים והתנבא ביניהם, למה תמהו?

אֵלָא כְּשֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בּוֹ, לֹא הִתְרַצָּה בּוֹ אֵלָא לְמַלְכוּת, אֲבָל לֹא לְנְבוּאָה. שְׁהָרִי שְׁנִי  
אֵלָה לֹא נִמְסְרוּ כְּאֶחָד בְּאֶדָם בְּעוֹלָם, פֶּרֶט לְמִשָּׁה הַנָּאֻמָּן הָעֲלִיּוֹן שֶׁזָּכָה לְנְבוּאָה וּמַלְכוּת כְּאֶחָד, וְלֹא נִתַּן  
לְשׁוֹם אֶדָם אַחֵר שְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי שְׁמוּאֵל שֶׁזָּכָה לְשְׁנִיָּהֶם, לְנְבוּאָה וּמַלְכוּת - לֹא כֵּן! לְנְבוּאָה זָכָה, שְׁכָתוֹב (שם ג)  
וַיֵּדַע כָּל יִשְׂרָאֵל מִדֶּן וְעַד בָּאָר שָׁבַע כִּי נֶאֱמַן שְׁמוּאֵל לְנָבִיא. לְנָבִיא וְלֹא לְמֶלֶךְ. נָבִיא וְדִין הָיָה. שְׂאִם מֶלֶךְ  
הָיָה, לֹא שְׂאֵלֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ. אֲבָל הוּא לֹא הָיָה אֵלָּא נָבִיא נֶאֱמַן, וְהָיָה דָן אֶת דִּינֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוֹב (שם ז)  
וּשְׁפֹט אֶת יִשְׂרָאֵל. וְלָכֵן כְּשֶׁהָיָה שְׂאוּל בְּנְבוּאָה, תָּמַחֵהוּ עָלָיו.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה שָׁרְתָה עָלָיו נְבוּאָה, הוּאִיל וְזָכָה לְמַלְכוּת? - אֵלָּא שְׁנִיָּהֶם לֹא זָכָה בָּהֶם כְּאֶחָד,  
(וּמִשׁוּם (שֶׁהִנְבוּאָה) שֶׁהַמַּלְכוּת נִתְּנָה לוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהוּדָה לוֹ עָלָיו בְּטָרֶם הָיָה מֶלֶךְ) וּמִשׁוּם  
שֶׁמַּלְכוּת הַתִּישְׁבָּה עַל הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, הָיָה בְּהִתְעוֹרְרוֹת הַנְּבוּאָה קֹדֶם לָכֵן. אֲבָל כְּשֶׁעָלָה  
לְמַלְכוּת, לֹא הָיְתָה בּוֹ נְבוּאָה, אֵלָּא הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לְדוֹן אֶמֶת הַתְּעוֹרְרָה עָלָיו, שֶׁכֵּן רָאִינוּ  
לְמֶלֶךְ. וּבַעֲדֵי שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ אוֹתָם נְבִיאִים שָׁרְתָה עָלָיו נְבוּאָה, וְלֹאֲחֵר שֶׁנִּפְרַד מֵהֶם לֹא הָיְתָה בּוֹ נְבוּאָה.

וְאִנִּי, מִי נִתַּן לִי הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ נְבִיאִים נֶאֱמָנִים, תְּלַמִּידֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן  
יוֹחָנָי, שְׁעָלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים חֲרָדִים מִפְּנֵי, כָּל שֶׁכֵּן אֲנִי לְהִיּוֹת בִּינֵיכֶם.

פָּתַח וְאָמַר, וְעֲשִׂיתָ שְׁלָחוֹן וְגו'. שְׁלָחוֹן זֶה הוּא לְמִשָּׁה לְשִׁים עָלָיו לְחֵם הָאֶפִיָּה, מִי עֲדִיף זֶה מִזֶּה, לְחֵם  
אוֹ שְׁלָחוֹן? אִם תֹּאמַר שֶׁהַכֹּל הוּא אֶחָד - הָרִי (אִם תֹּאמַר לְחֵם עֲדִיף, שְׁהָרִי) שְׁלָחוֹן מִסְדֵּר לְאוֹתוֹ לְחֵם.  
וְעוֹד, שְׁלָחוֹן לְמִשָּׁה וְלְחֵם עָלָיו - לֹא כֵּן! אֵלָּא הַשְׁלָחוֹן הוּא הָעֵקֶר בְּסִדּוֹר שֶׁלֹּא לְקַבֵּל בְּרָכוֹת שֶׁלֹּא מְעַלָּה וּמִזּוֹן  
לְעוֹלָם, וּמִהִסּוֹד שֶׁל הַשְׁלָחוֹן הִזָּה יוֹצֵא מִזּוֹן לְעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁנִּתַּן בּוֹ מְלַמְעָלָה.

וְאוֹתוֹ לְחֵם הוּא פָּרִי וּמִזּוֹן שְׂיוּצָא מִהַשְׁלָחוֹן הַזֶּה, לְהִרְאֹת שְׁהָרִי מִהַשְׁלָחוֹן הַזֶּה יוֹצֵאִים פְּרוֹת  
וּמִזּוֹנוֹת לְעוֹלָם. אִם לֹא נִמְצָא כָּרֶם - הָעֲנָבִים, שֶׁהֵם הַפְּרִי הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, לֹא יִהְיֶה נִמְצָאִים. אִם הָאֵילָן לֹא  
יִהְיָה, לֹא יִמְצָא פָּרִי בְּעוֹלָם, לָכֵן הַשְׁלָחוֹן הוּא הָעֵקֶר. הַמִּזּוֹן שְׂיוּצָא מִמֶּנּוּ הוּא אוֹתוֹ לְחֵם הַפָּנִים.

וְהַכֹּהֲנִים הֵיוּ לוֹקָטִים פָּרִי הַשְׁלָחוֹן מֵעֵרֶב שֶׁבֶת לְעֵרֶב שֶׁבֶת (מִשְׁבֶּת לְשֶׁבֶת), לְהִרְאֹת שְׁהָרִי מִזּוֹן  
עָלָיו יוֹצֵא מִתּוֹךְ אוֹתוֹ שְׁלָחוֹן. מִשׁוּם אוֹתוֹ לְחֵם שֶׁהֵיוּ לוֹקָטִים הַכֹּהֲנִים, הַתְּבָרָךְ כָּל מִזּוֹן וּמִזּוֹן שְׂאוֹכְלִים  
וְשׁוֹתִים שְׁלֹא יִקְטֹרֵג בָּהֶם יָצַר הָרַע, שְׁהָרִי יָצַר הָרַע לֹא נִמְצָא אֵלָּא מִתּוֹךְ מֵאֲכָל וּמִשְׁתֵּה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב  
(מִשְׁלִי ל) פֶּן אֲשַׁבֵּעַ וְכַחֲשֵׁתִי וְגו'. שְׁמִתּוֹךְ מֵאֲכָל וּמִשְׁתֵּה, יָצַר הָרַע מִתְּגַדֵּל בְּמַעֵי הָאֶדָם.

לְחֵם זֶה, מִזּוֹן שְׂיוּצָא מִתּוֹךְ הַשְׁלָחוֹן, מִבְּרָךְ אֶת מִזּוֹן הַכֹּהֲנִים שֶׁלֹּא יִמְצָא בָּהֶם מְקַטְרֵג לְקַטְרֵג לְחֵם,  
וְלַעֲבֹד בְּלֵב שֶׁלֹּם לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְזֶה צָרִיךְ לְכַהֲנִים יוֹתֵר מִכָּל הָעוֹלָם, וְלָכֵן שְׁלָחוֹן הוּא עֵקֶר, וְהַפְּרִי  
וְהַמִּזּוֹן שְׂיוּצָא מִמֶּנּוּ הוּא אוֹתוֹ לְחֵם.

הַשְׁלָחוֹן הִזָּה צָרִיךְ הַסְדּוֹר שֶׁלֹּא לְהִתְתַּקֵּן בְּצַד הַצִּפּוֹן, שְׁכָתוֹב וְהַשְׁלָחוֹן תִּתֵּן עַל צִלְע צִפּוֹן. מָה הַטֶּעַם?  
מִשׁוּם שֶׁמִּשָּׁם רִאשִׁית הַשְּׂמֻחָה. הַשְּׂמָלָל נוֹטֵל תְּמִיד מִהֵימִין בְּרִאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֵּן הוּא מִתְּעוֹרֵר לְנִקְבָּה.  
אַחֵר כֵּן הֵימִין מִקְרֵב אוֹתוֹ אֵלָיו וְנִדְבָק בּוֹ.

הַפָּנִים הֵם מִימִין, וְהֵם שְׂמֻחָה. מִיָּד נוֹתֵן לְשְׂמָלָל, וְנִדְבָקִים בּוֹ אוֹתָם מִים וּמִשְׁמָחִים אוֹתוֹ. וְאַחֵר  
כֵּן הוּא נִכָּלֵל בְּיָמִין, וּמִתְּעוֹרֵר אֶת הַנִּקְבָּה בְּאוֹתָהּ שְׂמֻחָה, וְסִימָנָךְ - מִי שֶׁנוֹטֵל מִים בְּיָד יְמִינוֹ בְּכָלִי,  
רִאשׁוֹן לְרוֹקֵן מִים הוּא בְּשְׂמָלָל, וְלֹא מִשְׂמָלָל לְיָמִין, שְׁהָרִי מִים מִימִין לִקְחַת אוֹתָם הַשְּׂמָלָל.

וְלָכֵן מִים לֹא נִמְצָאִים אֵלָּא מִצַּד הַשְּׂמָלָל. כִּיֹּן שֶׁנִּלְקַחוּ הַפָּנִים אֵלָיו, הָרִי הַתְּעוֹרְרוֹ לְנִקְבָּה בְּאוֹתָם  
מִים, וְלָכֵן גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים שְׁנִינוּ. וְלָכֵן וְהַשְׁלָחוֹן תִּתֵּן עַל צִלְע צִפּוֹן, שְׂמָאוֹתוֹ הַצַּד הַפְּרוֹת נִמְצָאִים בּוֹ יוֹתֵר  
מִהַצַּד הָאַחֵר, בְּהִתְעוֹרְרוֹת הַשְּׂמֻחָה שֶׁלֹּא בְּרִאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ב) שְׂמָלָלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי, וְאַחֵר כֵּן  
- וְיִמִּינוֹ תַּחֲבִקֵנִי.

שְׁלָחוֹנוֹ שֶׁל אֶדָם צָרִיךְ לְהִמָּצֵא בְּנִקְיוֹת הַגּוֹף, שֶׁלֹּא יִקְרַב לְאָכֹל אֶת מִזּוֹנוֹ אֵלָּא בְּנִקְיוֹן עֲצָמוֹ. וְלָכֵן  
צָרִיךְ הָאֶדָם לְפָנוֹת עֲצָמוֹ בְּתַחֲלָה טָרֶם שִׂיאֲכַל מִזּוֹן שֶׁל שְׁלָחוֹן טָהוֹר, כִּי אוֹתוֹ מִזּוֹן שֶׁהִכִּין לוֹ, בּוֹ רוּחָה  
הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרַב עַל אוֹתוֹ שְׁלָחוֹן קִיא צוּאָה, שֶׁהוּא מְסוּד הַצַּד הָאַחֵר, וְהַצַּד הָאַחֵר לֹא  
יִקְבֹּל פְּלוֹם מֵאוֹתוֹ מִזּוֹן שֶׁל הַשְׁלָחוֹן הַזֶּה.

אַחֵר שְׂאֲכַל אֶדָם וְהִתְעַנֵּג, צָרִיךְ לְתַת חֶלֶק שֶׁל תְּמַצִּית לְאוֹתוֹ הַצַּד, וּמִהוּ? מִים אַחֲרוֹנִים. אוֹתָהּ  
זִקְמַת הַיָּדִים. שְׂצָרִיךְ לְתַת לְאוֹתוֹ צִד חֶלֶק שְׂצָרִיךְ לוֹ. וְלָכֵן וְדָאִי שֶׁהֵם חוֹבָה, חוֹבָה הֵם, וּבְמִקּוֹם שֶׁל  
חוֹבָה שׁוֹרִים, וְהוּא חִיּוֹב עַל אֶדָם לְתַת לוֹ חֶלֶק זֶה. וְלָכֵן לֹא צָרִיךְ לְבָרֵךְ כָּלִל, שְׁהָרִי אֵין הַבְּרָכָה בְּאוֹתוֹ  
הַצַּד.

וְלָכֵן צָרִיךְ אֶדָם שֶׁלֹּא יִתֵּן מִזּוֹן שֶׁעַל גִּבִּי שְׁלָחוֹנוֹ לְאוֹתוֹ קִיא צוּאָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּמַעֲיוֹ, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁהוּא  
טָהוֹר (טוֹב) לְאֶדָם וּבְרִיאֹת וְתַקּוֹן הַגּוֹף שֶׁלּוֹ. וְלָכֵן הַשְׁלָחוֹן הוּא לְאָכֹל בּוֹ בְּטָהֳרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

שֶׁלֹחַן זֶה שְׁעוֹמֵד בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כְּדִי לְהַמְצִיא בּוֹ מִזֶּזֶן וּלְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מִזֶּזֶן, וְלָכֵן אֶפְלוּ רַגְעַ אֶחָד לֹא צָרִיד לַעֲמֹד בְּרִיקְנוֹת. שֶׁלֹחַן אַחֵר הוּא שֶׁלֹחַן הַרִיקְנוֹת, וְלֹא צָרִיד לָתֵת לוֹ מְקוֹם בְּמִקְוֹם קָדוֹשׁ. וְלָכֵן שֶׁלֹחַן הַמִּקְדָּשׁ אֶפְלוּ רַגְעַ אֶחָד לֹא יָשָׁב בְּלִי מִזֶּזֶן, וַיִּצְטָרֵף שָׁלֹא יִמָּצֵא בְּמִקְוֹם גְּרוּעַ, שֶׁהָרִי הַבִּרְכָּה שֶׁלְמַעֲלָה לֹא נִמְצְאָת בְּמִקְוֹם גְּרוּעַ. זֶה שֶׁלֹחַן שֶׁלִּפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁלֹחַן שֶׁאֵדָם מְבָרֵךְ עָלָיו אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵף כִּף לֹא צָרִיד לִהְיוֹת בְּרִיקְנוֹת, שֶׁהָרִי אֵינוֹ הַבִּרְכָּה בְּמִקְוֹם רִיק.

הַלְחָמִים שֶׁעַל גְּבִי הַשֶּׁלֹחַן שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵם שְׁנַיִם עָשָׂר. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ סוּד הַלְחָמִים, שֶׁהֵם סוּד הַפָּנִים, וְלָכֵן נִקְרָא לָחֶם הַפָּנִים, שֶׁהָרִי מִזֶּזֶן וְסָפּוֹק שֶׁל הָעוֹלָם בָּאִים מֵאוֹתָם הַפָּנִים הָעֲלִיוֹנִים. וְלָכֵן לָחֶם זֶה הוּא פָּנִימִי שֶׁל הַכֹּל, הוּא בְּסוּד עֲלִיוֹן כְּרֵאוֹי.

לָחֶם הַפָּנִים - מֵאֶכָּל שֶׁל אוֹתָם פָּנִים, מִזֶּזֶן וְסָפּוֹק שֶׁיוֹצֵא לָעוֹלָם, מֵהֵם בָּא, וְשׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ שֶׁלֹחַן. וּמִשׁוּם שֶׁשֶּׁלֹחַן זֶה מְקַבֵּל מִזֶּזֶן וְסָפּוֹק מֵאוֹתָם פָּנִים שֶׁל מַעֲלָה, וְהִיא מוֹצִיָּאָה מִזִּנּוּת וְסָפּוֹקִים מֵאוֹתָם פָּנִים פָּנִימִים, וְהַמִּזֶּזֶן שֶׁמוֹצִיָּאָה הוּא אוֹתוֹ לָחֶם, כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ, חֵם הִנֵּה מִתְקַרֵּב, וְחֵם הִנֵּה מוֹסֵר מִשֵּׁם, וְהָרִי פְּרִשׁוּהוּ, שֶׁכְּתוּב בְּיוֹם הַלִּקְחוֹ, וּמִשׁוּם שֶׁלֹחַן זֶה יֵשׁ לְאֵדָם לְשֹׁמֵר סוּדוֹת שֶׁלֹחַנוּ בְּכָל אוֹתָם גִּוְנִים שֶׁאֲמַרְנוּ.

רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (קַהֲלַת ט) בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגָדֵיךְ לְבָנִים וְשִׁמּוֹן עַל רֹאשְׁךָ אֶל יַחֲסֹר. פְּסוּק זֶה פְּרִשׁוּהוּ וְנִתְבָּאָר. אֲבָל בֹּא וּרְאֵה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֶת הָאֵדָם בְּסוּד הַחֲכָמָה, וְעָשָׂה אוֹתוֹ בְּאִמּוֹת רַבָּה, וְנָפַח בָּאֵפִיו נְשִׁמַת חַיִּים כְּדִי לְדַעַת וּלְהַתְבַּוֵּן בְּסוּדוֹת הַחֲכָמָה וּלְדַעַת בְּכַבּוּד רַבּוֹנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה מֵג) כֹּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וּלְכַבּוּדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ יִצְרָתוֹ אֵף עֲשִׂיתוֹ.

וְלְכַבּוּדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ דּוּקָא, וְסוּד זֶה וּלְכַבּוּדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ לְמִדָּנוּ, שֶׁהָרִי הַכְּבוֹד שֶׁלְמַטָּה סוּד הַפֶּסֶא הַקְדוּשׁ לֹא הִתְתַּקֵּן לְמַעֲלָה, אֲלָא מִתּוֹךְ תִּקּוֹן בְּנֵי הָעוֹלָם. כְּשֶׁאוֹתָם בְּנֵי אָדָם צְדִיקִים וְחַסִּידִים וְיוֹדְעִים לְתַקֵּן תִּקּוֹנָם, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וּלְכַבּוּדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ. מִשׁוּם שֶׁכְּבוֹדִי הִנֵּה לְתַקֵּן אוֹתוֹ בְּעִמּוּדִים חֲזָקִים וּלְקַשְׁטוֹ בְּתִקּוֹן וְקִשּׁוּט שֶׁלְמַטָּה, בְּשִׁבְלִי שֶׁכְּבוֹדִי הִנֵּה יִתְעַלָּה (בְּכַבּוּד) בְּזִכּוֹת הַצְדִיקִים שֶׁבְּאַרְץ.

בְּשִׁבְלִי כִּף בְּרֵאשִׁיתוֹ, כְּמוֹ הַכְּבוֹד הָעֲלִיוֹן שֶׁבּוֹ הִתְקוּנִים הִלְלוּ. בְּרֵאשִׁית לְצַד שְׂמָאל, יְצִירָה בְּיָמִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יוֹצֵר אֹר וּבּוֹרָא חֹשֶׁךְ. עֲשִׂיָּה בְּאִמְצַע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֲנִי ה' עוֹשֶׂה כָּל, וְכְּתוּב עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבּוֹרָא רַע, וְכְּתוּב עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרְוִמִי, וְעַל זֶה בְּרֵאשִׁיתוֹ יִצְרָתוֹ אֵף עֲשִׂיתוֹ, כְּתוּב עֲלִיוֹן. וְלָכֵן, הוּאִיל וְאֵדָם הוּא בְּאַרְץ וְיֵשׁ לוֹ לְתַקֵּן אוֹתוֹ כְּבוֹד, עֲשִׂיתִי בּוֹ תִּקּוּנִים שֶׁל כְּבוֹד עֲלִיוֹן, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֵף בְּרֵאשִׁית, וְלָכֵן בְּרֵאשִׁיתוֹ.

בְּאוֹתוֹ כְּבוֹד עֲלִיוֹן יֵשׁ בּוֹ יְצִירָה, וְלָכֵן יִצְרָתוֹ. תִּקּוֹן זֶה נִתְּתִי בּוֹ בְּאֵדָם לִהְיוֹת הוּא בְּאַרְץ, כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ כְּבוֹד עֲלִיוֹן. בְּאוֹתוֹ כְּבוֹד עֲלִיוֹן יֵשׁ בּוֹ עֲשִׂיָּה, וְלָכֵן אֵף כִּף בְּאֵדָם כְּתוּב עֲשִׂיתוֹ, שֶׁהוּא יִהְיֶה כְּמוֹ אוֹתוֹ כְּבוֹד עֲלִיוֹן שֶׁמִּתְקֵן וּמְבָרֵךְ אֶת הַכְּבוֹד הַתַּחְתּוֹן. מִנֵּן לָנוּ שֶׁבְּאוֹתוֹ כְּבוֹד עֲלִיוֹן יֵשׁ שְׁלֹשֶׁת אֱלֹהִים? שֶׁכְּתוּב בּוֹ (יִשְׁעִיָּה מֵה) יוֹצֵר אֹר וּבּוֹרָא חֹשֶׁךְ עוֹשֶׂה שְׁלוֹם. יוֹצֵר אֹר - הָרִי יְצִירָה. וּבּוֹרָא חֹשֶׁךְ - הָרִי בְּרֵאשִׁית. עוֹשֶׂה שְׁלוֹם - הָרִי עֲשִׂיָּה. וְזֶהוּ כְּבוֹד עֲלִיוֹן, שֶׁהָרִי מִתְקֵן וּמְבָרֵךְ וּמְסַפֵּק בְּכָל צְרָכָיו אֶת הַכְּבוֹד הַתַּחְתּוֹן.

כְּמוֹ כֵּן בְּרָא אֵדָם בְּאַרְץ שֶׁהוּא כְּמוֹ אוֹתוֹ כְּבוֹד עֲלִיוֹן, לְתַקֵּן אֶת הַכְּבוֹד הִנֵּה וּלְהַכְלִיל מִכָּל הַצְדָּדִים. בְּכַבּוּד הָעֲלִיוֹן יֵשׁ אֶת שְׁלֹשֶׁת אֱלֹהִים - בְּאֵדָם לְמַטָּה יֵשׁ אֶת שְׁלֹשֶׁת אֱלֹהִים. וּלְהַתְכַּלֵּל אוֹתוֹ כְּבוֹד תַּחְתּוֹן מִמַּעֲלָה וּמִמַּטָּה, לִהְיוֹת שְׁלֵם בְּכָל הַצְדָּדִים. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁזֹּכֶה בְּמַעֲשָׁיו לִהְיוֹת כְּמוֹ זֶה. וְלָכֵן כְּתוּב, בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגָדֵיךְ לְבָנִים וְשִׁמּוֹן עַל רֹאשְׁךָ אֶל יַחֲסֹר.

מֵה לְכַבּוּד הָעֲלִיוֹן לֹא נִמְנָע אוֹתוֹ שִׁמּוֹן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ מִסוּד הָעוֹלָם הַבָּא - אֵף כִּף לְאֵדָם, שֶׁמַּעֲשָׂיו מִתְלַבְּנִים תְּמִיד, אוֹתוֹ שִׁמּוֹן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ לֹא יִמְנָע מִמֶּנּוּ תְּמִיד. בְּמֵה זֹכֶה אֵדָם לְהַתְעַדֵּן בְּאוֹתוֹ עֲדוֹן עֲלִיוֹן? בְּשִׁלְחָנוּ. כְּמוֹ שֶׁהוּא מַעֲדֵן עַל שֶׁלֹחַנוּ נִפְשׁוֹת הָעֲנִיִּים, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה נח) וְנִפְשׁ נַעֲנָה תִשָּׁבֵעַ, מֵה כְּתוּב אַחֲרָיו? אִזּוֹ תִתְעַנֵּג עַל ה' גּוֹי, שֶׁאֵף כִּף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרוּה אוֹתוֹ בְּכָל אוֹתָם עֲדוּנִים שֶׁל שִׁמּוֹן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ הָעֲלִיוֹן שֶׁנִּשְׁפָּע וְנִמְשָׁךְ תְּמִיד לְאוֹתוֹ כְּבוֹד עֲלִיוֹן. כְּתוּב וְנִפְשׁ נַעֲנָה תִשָּׁבֵעַ. מֵה כְּתוּב אַחֲרָיו? אִזּוֹ תִתְעַנֵּג עַל ה'.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חִיָּיא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, וְהָיָה סוֹחֵר אֶחָד מִחֲמַר אַחֲרֵיהֶם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חִיָּיא, יֵשׁ לָנוּ לְהַתְעַסֵּק וּלְהַשְׁתַּדֵּל בְּדִבְרֵי תוֹרָה, שֶׁהָרִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלֵךְ לְפָנֵינוּ, (שֶׁהָרִי הַשְׂכִּינָה הוֹלֵכֶת לְפָנֵינוּ, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים פֹּה) צֶדֶק לְפָנָיו יִהְלֹךְ) וְלָכֵן זָמֵן הוּא לַעֲשׂוֹת לוֹ (לָהּ) תִּקּוֹן עֲמֻנוּ בְּדֶרֶךְ זֶה.

פֶּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, (תְּהִלִּים קיט) עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַה' הִפְרוּ תוֹרָתְךָ. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר וּפְרִשְׁוֹהוּ הַחֲבֵרִים. אֲבָל עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַה' - בְּכָל זָמֵן שֶׁהַתּוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת בְּעוֹלָם וּבְנֵי אָדָם מִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ, כְּבִיכּוֹל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁמּוֹן בְּמַעֲשֵׂי יָדָיו וְשִׁמּוֹן בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְשִׁמּוֹן וְאַרְץ עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם.

וְלֹא עוֹד, אֲלָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַבֵּץ אֶת כָּל הַפְּמִלְיָה שֶׁלּוֹ וְאוֹמֵר לָהֶם: רְאוּ אֶת הָעַם הַקְדוּשׁ שֶׁיֵּשׁ לִי בְּאַרְץ, שֶׁתּוֹרָתִי מִתְעַטֶּרֶת בְּשִׁבְלֵם! רְאוּ מַעֲשֵׂי יָדִי שֶׁאַתֶּם אֲמַרְתֶּם (תְּהִלִּים ח) מֵה אֲנֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ. וְהֵם, כְּשֶׁהֵם רוֹאִים אֶת שְׁמַחַת רַבּוֹנָם בְּעִמּוֹ, מִיָּד פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים, (שְׁמוּאֵל-ב ז) וּמִי כַעֲמָךְ



כִּישְׂרָאֵל גוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ. וּבִשְׁעָה שִׁישְׂרָאֵל מִתְבַּטְּלִים מִהַתּוֹרָה, כְּבִיכּוֹ"ל תִּשָּׁשׁ כְּחוֹ, שְׁכָתוֹב צוּר וְלִדָּךְ תִּשָּׁי. וְאִזּוֹ כְּתוֹב, וְכָל צְבָא הַשָּׁמַיִם עִמָּדִים עֲלָיו. וְעַל זֶה עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַה'. אוֹתָם (בְּנֵי הָעוֹלָם) הַצַּדִּיקִים שֶׁנִּשְׁאַרוּ, יֵשׁ לָהֶם לְשִׁנֵּי מִתְנַיִם וְלַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים כְּשָׂרִים, כְּדִי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתְחַזֵּק בָּהֶם בַּצַּדִּיקִים וּבַמַּחֲנוֹת וּבַהַמּוֹנִים שְׁלוֹ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהַפְּרוֹ תוֹרָתָךְ, וְלֹא מִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ בְּנֵי הָעוֹלָם כְּרֵאִוִי.

אוֹתוֹ סוֹחֵר שֶׁהָיָה מִחֲמַר אַחֲרֵיהֶם, אָמַר לָהֶם, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, שְׂאֵלָה אַחַת בְּרָצוֹנִי לְדַעַת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי שֶׁהַדָּרֶךְ מִתְקַנֶּת לְפָנֵינוּ, שְׂאֵל אֶת שְׂאֵלְתָךְ! אָמַר, הַפְּסוּק הַזֶּה אִם כְּתוֹב יֵשׁ לַעֲשׂוֹת אוֹ נִעְשָׂה - הֵייתִי אוֹמֵר כֵּן. מָה זֶה עַתָּה? וְעוֹד, לַעֲשׂוֹת לַה', לְפָנֵי ה' הִיָּה צָרִיד לִהְיוֹת! מָה זֶה לַעֲשׂוֹת לַה'? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּכַמָּה גִּוְנִים הַדָּרֶךְ מִתְקַנֶּת לְפָנֵינוּ; אֶחָד - שֶׁהֵינּוּ שְׂנִים וְעֶכְשָׁיו הָרִי אָנוּ שְׁלֹשָׁה, וְהַשְׂכִּינָה כְּלוּלָה עִמָּנוּ. וְאֶחָד - שֶׁחֲשַׁבְתִּי שֶׁלֹא הֵייתִי אֵלָּא כְּמוֹ עֵץ יָבֵשׁ, וְאַתָּה רַעְנָן כְּמוֹ זֵית. וְאֶחָד - שֶׁנִּפְּחָה שְׂאֵלְתָּ, וְהוֹאִיל וְהִתְחַלַּתְּ אֶת הַדִּבֵּר - אָמַר.

פֶּתַח וְאָמַר, עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַה' הַפְּרוֹ תוֹרָתָךְ. עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַה', יֵשׁ עַתָּה וְיֵשׁ עַתָּה. (קַהֲלַת ג) עַתָּה לְאַהֲבָה וְעַתָּה לְשֵׁנָא. עַתָּה הִיא לְמַעֲלָה, שְׂאֵלְתָּה עַתָּה הִיא סוֹד הָאֱמוּנָה. וְזוֹ נִקְרְאת עַתָּה רָצוֹן, וְזֶהוּ שֶׁהַתְחִיב אָדָם לְאַהֲבָה לַה' תְּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ו) וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, וְלָכֵן עַתָּה לְאַהֲבָה, זֶהוּ עַתָּה שֶׁמִּתְחִיב הָאָדָם לְאַהֲבָה. וְיֵשׁ עַתָּה אַחֲרֵת שֶׁהִיא סוֹד שֶׁל אֱלֹהִים אַחֲרִים, וּמִתְחִיב הָאָדָם לְשֵׁנָא אוֹתָהּ וְלֹא מִשְׁדֵּךְ לְבוֹ אַחֲרֶיהָ, וְעַל זֶה עַתָּה לְשֵׁנָא, וְלָכֵן כְּתוֹב (וִיקְרָא טו) דַּבֵּר אֶל אֶהְרֹן אֶחָיד וְאֵל יִבְרָא בְּכָל עַתָּה אֶל הַקְדֵּשׁ. (וְקָא)

בְּזִמָּן שִׁישְׂרָאֵל מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת הַתּוֹרָה, אוֹתָהּ עַתָּה סוֹד הָאֱמוּנָה הַקְדוּשָׁה מִתְקַנֶּת בַּתְּקוּנָהּ וּמִתְקַשֶּׁטֶת בְּשִׁלְמוֹת כְּרֵאִוִי. וּבְזִמָּן שִׁישְׂרָאֵל מִתְבַּטְּלִים מִהַתּוֹרָה, כְּבִיכּוֹל אוֹתָהּ עַתָּה אֵינָה בַּתְּקוּנָהּ, וְלֹא נִמְצְאת בְּשִׁלְמוֹת וְלֹא בְּאוֹר, וְאִזּוֹ עַתָּה לַעֲשׂוֹת לַה'. מָה זֶה לַעֲשׂוֹת? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית א) אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. מָה זֶה לַעֲשׂוֹת? שֶׁנִּשְׁאַרִי גּוֹפּוֹת הַשָּׂדִים כִּשְׁהַתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם וְלֹא נִעְשָׂה, וְנִשְׁאַרִי לַעֲשׂוֹת רוּחוֹת לֹא גּוֹפִים. אֵף כֵּאֵן עַתָּה לַעֲשׂוֹת - נִשְׁאַר בְּלִי תְקוּן וּבְלִי שְׁלֵמוֹת. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהַפְּרוֹ תוֹרָתָךְ, מִשּׁוֹם שֶׁהַתְבַּטְּלוּ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה מִדְּבַרֵי הַתּוֹרָה, מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתָהּ עַתָּה כֵּן עוֹמֶדֶת, אוֹ עוֹלָה אוֹ יוֹרֶדֶת, בְּגִלְלֵי יִשְׂרָאֵל.

בְּאוֹר רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חֵיָא וְנִשְׁקוּהוּ בְּרַאשׁוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי אֵינְךָ כְּדַאי לְחַמֵּר אַחֲרֵינוּ. אֲשֶׁרִי הַדָּרֶךְ הַזֶּה שֶׁזָּכִינוּ לְשִׁמְעַתָּה אֶת זֶה. אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שָׂרְבִי שֶׁמַּעוֹן שְׂרׁוֹי בְּתוֹכּוֹ, שֶׁאֶפְלוּ בֵּין הַהָרִים נִמְצְאת שָׁם הַחֲכָמָה. יָרְדוּ רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חֵיָא, וְהִלְכוּ שְׁלֹשֶׁתָם בַּדָּרֶךְ.

פֶּתַח אוֹתוֹ הַסּוֹחֵר וְאָמַר, (תְּהִלִּים סט) וְאֵנִי תִפְלְתִי לָךְ ה' עַתָּה רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרַב חֲסִדֶּךָ עֲנִי בְּאֶמֶת יִשְׁעֶךָ. שְׁנִינִי, אֵימַתִּי נִקְרְאת עַתָּה רָצוֹן? בִּשְׁעָה שֶׁהַצְּבוֹר מִתְפַּלְלִים. לָמָּה הוּא, וְכֵן הוּא וְדַאי. שֶׁהָרִי אִזּוֹ הַצְּבוֹר מִסְדִּירִים וּמִתְקַנִּים אֶת תְּקוּנָהּ שֶׁל הָעַתָּה הַזֹּאת, וְאִזּוֹ הוּא עַתָּה רָצוֹן וְצָרִיד לְבַקֵּשׁ בִּקְשָׁה, שְׁכָתוֹב אֱלֹהִים בְּרַב חֲסִדֶּךָ עֲנִי בְּאֶמֶת יִשְׁעֶךָ, שֶׁהָרִי אִזּוֹ יֵשׁ לְבַקֵּשׁ אֶת הַבִּקְשָׁה.

וְאֵנִי תִפְלְתִי לָךְ ה', הָרִי כֵּאֵן סוֹד הַיְחוד. וְאֵנִי - זֶה דוֹד הַמְּלָךְ, הַמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא גֵּאֲלָה. תִּפְלְתִי - זֶה תִּפְלָה. וְכֵאֵן הוּא סְמִיכָה לְגֵאֲלָה, שֶׁהוּא אֶחָד. כִּשְׁהוּא סוֹמֵךְ גֵּאֲלָה לְתִפְלָה, אִזּוֹ הוּא עַתָּה רָצוֹן. עַתָּה רָצוֹן - אֵף כֵּן, כָּל הוּא כְּאֶחָד, עַתָּה אֶחָד, רָצוֹן אֶחָד, נִכְלָלוּ זֶה בָּזֶה וְנִהְיוּ אֶחָד. וְדוֹד הַמְּלָךְ רָצָה לִיחַד בְּפִסּוּק הַזֶּה יְחוד אֶחָד.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה הַתְּמַנָּה הַפְּסוּק הַזֶּה בַּתְּפִלַּת מִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת? נֶאֱמַר הוּא לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת בְּאוֹתָהּ תִּפְלַת מִנְחָה וְלֹא בַּתְּפִלַּת חֹל, שְׁנִדְּאִי אֵין תִּפְלַת מִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת כְּמוֹ חֹל. מִשּׁוֹם שֶׁהָרִי בַּחֹל, בִּשְׁעַת הַמִּנְחָה, תְּלוֹי הָדִין בְּעוֹלָם וְאִינוּ עַתָּה רָצוֹן, אֲבָל בְּשַׁבָּת כִּשְׁכֵּל הָרָגוֹ הוֹסֵר וְהַפֵּל נִכְלָל כְּאֶחָד, וְאֵף עַל גֵּב שְׁמַתְעוֹרֵר דִּין, זֶה הַתְּבַשְׁמוֹת, וְלָכֵן צָרִיד פְּסוּק שֶׁל יְחוד לִיחַד אֶת כָּל הַדְּרָגוֹת. שְׁכָשִׁישׁ יְחוד, הָדִין מִתְחַבֵּר וְנִכְלָל בְּרַחֲמִים וְהַפֵּל מִתְבַּסֵּם, וְאִזּוֹ כְּתוֹב עַתָּה רָצוֹן. עַתָּה רָצוֹן כּוֹלֵל הַפֵּל כְּאֶחָד. וְהָדִין מִתְבַּסֵּם בְּאוֹתוֹ זִמָּן, וְיֵשׁ שְׁמִיכָה בְּכָל.

מִשָּׁה הַסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם בְּאוֹתָהּ שְׁעַת תִּפְלַת מִנְחָה שֶׁל שַׁבָּת, בִּשְׁעָה שֶׁנִּמְצְאת עַתָּה רָצוֹן. וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה רָצוֹן הִיָּה לְמַעֲלָה, וְצַעַר לְמַטָּה, וְעַל זֶה נִנְעַלְלוּ הַשְּׁעָרִים בְּשַׁבָּת מִשְׁעַת הַמִּנְחָה וּמַעֲלָה. אֵילוּ שְׁעָרִים נִנְעַלְלוּ? שְׁעָרֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, כְּדִי לְהַזְכִּיר אֶת מִשָּׁה הַרְעָה הַנֶּאֱמָן שֶׁהַתּוֹרָה הַתְּבַטְּלָה בְּגִלְלוֹ.

בְּאוֹתוֹ זִמָּן בֵּית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל מִשָּׁה בְּטַל, כָּל שְׁכֵן הָאֲחֵרִים. מִי רוֹאֶה אֶת שְׁעָרֵי בֵּית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל מִשָּׁה שֶׁנִּנְעַלְלוּ, וְשֶׁלֹא נִנְעַלְלוּ כָּל הָאֲחֵרִים!! כִּשְׁהַתּוֹרָה שֶׁל מִשָּׁה עֲצוּבָה עָלָיו בְּאוֹתוֹ זִמָּן, מִי לֹא עֲצוּב!! מִשּׁוֹם כֵּן כָּל שְׁעָרֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ נִנְעַלְלוּ, וְהַצְטַרְכוּ כָּלם לְצַדֵּק אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּדָּרֶךְ שַׁבָּח, וְהֵינּוּ (תְּהִלִּים לו) צִדְקָתְךָ כְּהָרִי אֵל.

שְׁלֹשָׁה הֵם שֶׁהַסְתַּלְקוּ מִן הָעוֹלָם בְּזִמָּן הַזֶּה, וְכָלם כְּלוּלִים בְּמִשָּׁה. אֶחָד - מִשָּׁה הַנְּבִיא הַנֶּאֱמָן הָעֲלִיּוֹן, וְאֶחָד - יוֹסֵף הַצַּדִּיק, וְאֶחָד - דּוֹד הַמְּלָךְ. מִשּׁוֹם כֵּן יֵשׁ כֵּאֵן שְׁלֹשָׁה צַדִּיקִי דִין. אֶחָד הוּא שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק קוֹדֵם לְכָל אֵלָּה, וְזֶהוּ צִדְקָתְךָ כְּהָרִי אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה וְגו'. זֶה יוֹסֵף, שֶׁהוּא לְבָדוּ כְּהָרִי אֵל, כְּמוֹ כָּל הַהָרִים הָעֲלִיּוֹנִים. וְאֶחָד מִשָּׁה הַנְּבִיא הַנֶּאֱמָן, וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (שֵׁם עַא) וְצִדְקָתְךָ אֱלֹהִים עַד

מרום אשר עשית גדלות, משום שהוא נוטל לכל הצדדים, זמין ושמאל. ואחד הוא דוד המלך, וזהו שכתוב (שם קיט) צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת. לעולם - זה דוד המלך.

אז מתכנס הכל בזמן הזה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ועל זה בזמן הזה נגעלו שערי תורה, ונגעלו שערי כל העולם בזמן הזה.

בשעה שמת יוסף הצדיק, יבשו המקורות והמעיינות, וכל השבטים נפלו בגלות. פתחו העליונים ואמרו, צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה וגו'.

בשעה שמת משה, נחשד השמש בצהריים, ונגעלה תורה שבכתב, האור של האספקלריה המאירה. בשעה שמת דוד המלך, כנסה הלבנה את אורה, ותורה שבעל פה כנסה את אורה. ומאותו זמן נגזזו אורות התורה, והתרבתה המחלקת על המשנה, והחכמים במחלקת, וכל חזקי הלב בערבוביה. ועל זה אין שמחת התורה באותו זמן בכל דורות העולם.

ומהו חמרות התענויות שגזרו רבנן? ששמת פלוני גזרו תענית, כשהיה כף גזרו כף. (זה שהיה) וכשהיה כנוס יתר של שמחת התורה שבכתב ותורה שבעל פה, באותו זמן על אחת כמה וכמה שצריך לנעל שערי התורה באותו זמן.

ולכן אמרים את אלו צדוקי הדיון, כמו שנתבאר. שמחו רבי יוסי ורבי חייא ונשקוהו בראשו במקדם, ואמרו, אשרי חלקנו בדרך הזו!

עוד פתח ואמר, (קהלת כ) החכמה תעז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר. החכמה תעז לחכם - זה משה. כשעלה להר סיני לקבל תורה, הוצעו על כל אותם רקיעים וכל אותם מחנות עליונים, ואמרו לפניו: רבון העולם, ומה כל טוב וכל שמחה שלנו אינה אלא בתורה, ואתה רוצה להורידה לארץ?! התקבצו על משה לשרפו באש. התחזק משה וכו', כמו שבארוה החברים, שאמר הקדוש ברוך הוא למשה וכו'.

אבל, החכמה תעז לחכם - כל מי שמתעסק בתורה ומשתדל בה לשמה, מתחזק בתורה בשעה שצריך לו תקף וחזק להגן עליו בשעה שצריך. ואותו תקף וחזק מאיזה מקום מתחזק? חזר ואמר, מעשרה שליטים. מאותן עשר אמירות שכתובות בתורה, שהם שליטים עליונים, שאדם מתחזק בהם בעולם הזה ובעולם הבא. כל סודות העולם וכל המצוות וכל החכמה שלמעלה ומטה תלויים בהם, ובהם הכל נכלל, והכל הוא בתורה. אשרי חלקו של מי שמתדבק בתורה להיות מתחזק בחזק לעולם הבא.

עשרה שליטים - עשרה מיני חכמה הם בתורה, בעשרה שמות חקוקים, ונכללו בשם אחד של עשרים ושנים אותיות חקוקות, סודות העולם הבא, באותם זהרים, שאין העין שולטת לראות, ואפלו בשכל לדעת, ולהסתכל באותו עדון ותשוקה שהקדוש ברוך הוא הוריש לצדיקים לעולם הבא, כמו שנתאר (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

שלחנו של אדם מוצה אותו לאכל על שלחן אחר בעדון של אותו העולם, כמו שנתאר (שמואל-ב ט) כי על שלחן המלך תמיד הוא אכל. ודוד המלך היה אומר, תערוף לפני שלחן נגד צררי, וזוהי עריכת השלחן באותו עולם, שהרי אז הוא עדון ותשוקה שהנשמה נהנית בהם בעולם הבא.

וכי שלחן יש לנשמות באותו עולם? כן. שהרי מזון וספוק ועדון אוכלים באותו עולם כמו שאוכלים מלאכים עליונים. וכי מלאכים עליונים אוכלים? כן. כמוהם אכלו ישראל במדבר. ואותו מזון סוד הוא לטל ששופע ונמשך ממעלה מסוד העולם הבא, והוא מזון של אור שמן משחת קדש, ונשמות הצדיקים נזונות משם בגן עדן ונהנות שם, שהרי שם נשמות הצדיקים מתלבשות בגן עדן של מטה כמו שהעולם הזה.

ובשבתות ובזמנים מתפשטים ועולים לראות בכבוד רבונם ולהתעדן בעדון עליון כראוי, שכתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'. וכי כל בשר יבוא? לא כף היה לו לכתב, אלא כל רוח או כל נשמה. מהו כל בשר?

אלא הקדוש ברוך הוא עשה את האדם בעולם הבא כמו קר הכבוד העליון למעלה. אותו כבוד עליון הוא רוח לרוח ונשמה לנשמה, עד שמגיע למקום אחד למטה שנקרא גוף, ובה נכנסת רוח אחת של מקור החיים שנקראת כל, בזה הוא כל הטוב וכל המזון וכל ספוק אותו הגוף.

וסוד זה - (קהלת ה) ויתרון ארץ בכל הוא. (מהו בכל היא?) הכל הזה הוא רוח לאותו גוף. כמו זה אדם בעולם הזה הוא גוף, ורוח ששולטת בו, כמו אותה רוח עליונה (ששולטת על הגוף שנקרא כל) שנקראת כל, ששולטת על הגוף למעלה, וזהו שנקרא כל בשר, ועל זה כתוב יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'. על אותו עדון כתוב, (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

שִׁמְחוּ הַחֲבֵרִים בְּדָרָךְ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לַתּוֹךְ הָרֶחֱקֵי, אָמַר רַבִּי חִיָּיא לְאוֹתוֹ סוֹחֵר, מַה שְׂמָךְ? אָמַר לוֹ, חֲנָן. אָמַר לוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַחֲנֹךְ וְיִשְׁמַע לְקוֹלְךָ בְּשַׁעַת שְׁתַּצְטָרְךָ לוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי הָרִי נָטָה הַשָּׁמַשׁ, וְכֵן אַחֵר הָהָר הָזֶה יֵשׁ כָּפֹר אֶחָד עַל שְׂמָךְ, שֶׁנִּקְרָא כָּפֹר חֲנָן, נָלוֹן שָׁם בְּשִׁבִּיל כְּבוֹד שְׂמָךְ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לָשָׁם נִכְנְסוּ לְבֵית מֶאֱרֻחִיהֶם, וְסִדְרוּ לִפְנֵיהֶם שְׁלֹחַן בְּכֶמֶה מִיָּנִים לְאָכֹל. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וְדַאי שְׁלֹחַן זֶה כְּמוֹ הַעוֹלָם הַבָּא, וְיֵשׁ לָנוּ לְהַעֲלוֹת שְׁלֹחַן זֶה וּלְעֲטוֹר בְּדִבְרֵי תוֹרָה.

פָּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (דְּבָרִים ח) וְאֶכְלֶתָ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַּתְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. אִם בָּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל מִבְּרָכִים, בְּחוּץ לָאָרֶץ מִנּוּן לָנוּ, שֶׁהָרִי בָּנוּן זֶה לֹא צָרִיךְ; אֲלָא, כְּשֶׁבָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, חֵלֶק אֶת הָאָרֶץ. הִי שׁוּב הוּא לְצַד אֶחָד, וְהַחֲרָבָה הִיא לְצַד אֲחֵר. חֵלֶק אֶת הַיָּשׁוּב וְהַקִּיף אֶת הָעוֹלָם סָבִיב נִקְדָּה אַחַת, וּמִי הִיא? הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה. הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה הִיא מְרֻכָּז הָעוֹלָם, וּבְאֻמָּצֵע הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה הִיא יְרוּשָׁלַיִם. אֻמָּצֵע יְרוּשָׁלַיִם הוּא בֵּית קֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים. וְכָל הַטוֹב וְכָל הַמְּזוּן שֶׁל כָּל הַיָּשׁוּב יוֹרֵד לָשָׁם מִלְּמַעְלָה, וְאִין לָךְ מְקוֹם בְּכָל הַיָּשׁוּב שֶׁלֹּא נִזְוֶן מִשָּׁם.

חֵלֶק אֶת הַחֲרָבָה, וְלֹא נִמְצָא מְקוֹם חֲרָב קֶשֶׁה בְּכָל הָעוֹלָם פְּרֻט לְאוֹתוֹ מִדְּבַר, שֶׁשִּׁבְּרוּ יִשְׂרָאֵל כַּחוֹ וְתִקְפוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ח) הַמּוֹלִיכֶךָ בַּמִּדְבָּר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא. בְּאוֹתוֹ מִדְּבַר שׁוֹלֵט הַצַּד הָאֲחֵר, וּבְעַל כָּרְחוֹ הִלְכוּ עָלָיו יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְּרוּ כַּחוֹ אַרְבָּעִים שָׁנִים. וְאִם יִשְׂרָאֵל נִמְצָא צְדִיקִים בְּאוֹתָם אַרְבָּעִים שָׁנִים, הִנֵּה מַעֲבֵר אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר מִן הָעוֹלָם. וּמִשְׁהַרְגִּיזוּ אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל אוֹתָן פְּעָמִים, הַתַּחֲזֹק אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר, וְנִפְּלוּ כָּלֶם תַּחַת רְשׁוּתוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי מִשָּׁה שְׁעָלָה עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם אֵיךְ מֵת שָׁם? - לֹא כֵךְ, שֶׁהָרִי מִשָּׁה הִנָּאֵמָן לֹא הָיָה בְּרִשְׁוֹתוֹ אֲלָא בְּהַר הָעֲבָרִים. מַה זֶה הָעֲבָרִים? מַחֲלֶקֶת. שֶׁנִּחְלְקוּ עָלָיו שְׁלִיטִים עָלִיוֹנִים שֶׁלְּמַעְלָה, וְלֹא נִמְסַר בְּיַדִּי מִמֶּנָּה וְשְׁלִיט אֲחֵר, וְנִשְׁאַר כֵךְ, עַד שֶׁבָּא מִשָּׁה הַעֲבָד הִנָּאֵמָן וְשָׁלַט עָלָיו, וְנִקְבַּר שָׁם, וְלֹא הִתְעַסֵּק בְּקִבּוּרָתוֹ - רַק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ, שֶׁכְּתוּב (שִׁם לֵד) וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ בְּגִי.

וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ, מִי? אוֹתוֹ שֶׁכְּתוּב בּוֹ בְּדָרָךְ נִסְתָּר (שְׁמוֹת כד) וְאֵל מִשָּׁה אָמַר, וְלֹא כְּתוּב מִי הוּא. וַיִּקְרָא אֵל מִשָּׁה, וְלֹא כְּתוּב מִי הוּא. אֵף כָּאֵן וַיִּקְבֹּר אוֹתוֹ, וְלֹא כְּתוּב מִי הוּא, אֲלָא וְדַאי מְקוֹם זֶה יְדוּעַ הוּא לְחֲבֵרִים. וְלָכֵן בְּאוֹתוֹ הָרִי לֹא שָׁלַט עָלָיו - רַק מִשָּׁה לְבַדּוֹ, וְהוּא נִקְבַּר שָׁם. וּבְשִׁבִּיל לְהוֹדִיעַ לְכָל הַדּוֹרוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁל הָעוֹלָם שְׁאוֹתָם מִתִּי מִדְּבַר יְקוֹמָה, אוֹתוֹ הָרוּעָה שֶׁלָּהֶם הַשָּׂרָה בְּתוֹכָם, לְהִיּוֹת כָּלֶם בְּהַתְעוֹרְרוֹת הָעֲמִידָה לְעוֹלָם הַבָּא.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵךְ שְׁאוֹתוֹ מִדְּבַר הוּא תִּקְףִי וְכַח הַצַּד הָאֲחֵר, אֵיךְ צִוָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אוֹתוֹ שְׁעִיר לְשַׁלְחוֹ לְהַר אֲחֵר שֶׁנִּקְרָא עֲזָאזֵל? הִנֵּה לָהֶם לְשַׁלְחוֹ לְאוֹתוֹ הָרִי שֶׁהִלְכוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר. אֲלָא, כִּינּוּ שֶׁהָרִי הִלְכוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנִים, הָרִי נִשְׁבַּר תִּקְפוֹ. וְתִקְפוֹ הַתַּחֲזֹק בְּמְקוֹם שֶׁלֹּא עֵבֶר בּוֹ אִישׁ שָׁם לְעוֹלָמִים, וּבְאוֹתוֹ הָרִי הָיָה דִּיּוּרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שָׁם אַרְבָּעִים שָׁנִים.

אֲבָל בְּשַׁעֲרֵי הָזֶה, אוֹתוֹ מְקוֹם הוּא סִלַּע חֲזָק עָלָיו, וְתַחַת עֲמָק אוֹתוֹ סִלַּע, שֶׁאִישׁ לֹא נִאֵינּוּ יָכוֹל לְהַכְנִס לָשָׁם) נִכְנָס שָׁם, הוּא שׁוֹלֵט יוֹתֵר לְאָכֹל טְרָפּוֹ, כִּדִּי שִׁמְעֵבֶר מַעַל יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִמְצָא לָהֶם מְקַטְרֵג עָלֵיהֶם בִּישׁוּב.

שְׁלֹטוֹנוֹ שֶׁל סוּד הָאֻמּוּנָה תוֹךְ מְרֻכָּז הַנִּקְדָּה שֶׁל כָּל (הָעוֹלָם) הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים. וְאֵף עַל גֵּב שְׁעָכְשׁוֹ אֵינּוּ בְּקִיִּים, בְּזִכּוּתוֹ נִזְוֶן כָּל הָעוֹלָם, וּמְזוּן וְסָפוּק יוֹצְאִים מִשָּׁם לְכָל בְּכָל מְקוֹם שֶׁל צַד הַיָּשׁוּב. וְלָכֵן, אֵף עַל גֵּב יִשְׂרָאֵל עָכְשׁוֹ מְחוּץ לָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה, עִם כָּל זֶה, מִכָּח וּזְכוּת הָאָרֶץ נִמְצָא מְזוּן וְסָפוּק לְכָל הָעוֹלָם. וְעַל זֶה כְּתוּב (דְּבָרִים ח) וּבִרְכַּתְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה וְדַאי, שֶׁהָרִי בְּשִׁבִּילָה נִמְצָא מְזוּן וְסָפוּק לְעוֹלָם.

מִי שֶׁמִּתְעַדֵּן עַל שְׁלֹחַנוֹ וּמִתְעַנֵּג בְּאוֹתָם מְאֻכְלִים, יֵשׁ לוֹ לְהַזְכִּיר וּלְדַאֵג עַל קִדְשֵׁת הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה וְעַל הִיכַל הַמִּלֶּךְ שֶׁחֲרָב. וּבְשִׁבִּיל אוֹתוֹ עָצֵב שֶׁהוּא מִתְעַצֵּב עַל שְׁלֹחַנוֹ בְּאוֹתָהּ שִׁמְחָה וּמִשְׁתָּה שֶׁל שָׁם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹשֵׁב עָלָיו כְּאֵלּוֹ בְּנֵה אֶת בֵּיתוֹ וּבְנֵה אֶת כָּל חֲרָבוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ!

כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֵינּוּ אֲלָא בְּשִׁלְשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי מִסוּד שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת מִתְבָּרָךְ, וְעַל זֶה לֹא צָרִיךְ כּוֹס אֲלָא בְּשִׁלְשָׁה. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ לְתַת אוֹתָהּ בְּזִמְיִן וּבְשִׁמְאֵל וּלְקַבֵּלָהּ בִּין שְׁנֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּנָתָ בִּין זִמְיִן וּשְׁמָאֵל. אַחֵר כֵךְ יִשְׁאִיר אוֹתָהּ בְּזִמְיִן, שֶׁהָרִי מִשָּׁם מִתְבָּרָךְ.

עֲשֶׂרָה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְכָלֶם הֵם כְּרָאוּי, מִשּׁוּם שֶׁתִּקְוִי כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה הֵם עֲשֶׂרָה, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ הַחֲבֵרִים. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ בְּעֵינָיו, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (שִׁם יא) עֵינִי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ, וְלֹא צָרִיךְ לְהַשְׁכֵּחַ מִהַעֲיִן, אֲלָא לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ.

כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה מִתְבָּרָךְ בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁמִּבְּרָךְ הָאֲדָם אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם (כֵךְ) שֶׁהוּא סוּד הָאֻמּוּנָה, וְצָרִיךְ לְשַׁמְרָה בְּשִׁמְרָה עָלִינָה, כְּמִי שֶׁהוּא חֲשִׁיבוֹת הַמִּלֶּךְ, שֶׁהָרִי בְּשִׁבִּילוֹ נִתְבָּרָךְ שְׁלֹחַנוֹ בְּשַׁעֲת בְּרַכַּת הַמְּזוּן שְׁאוֹתוֹ אֲדָם מִבְּרָךְ.

צריך ששליחנו לא יהיה ריקם, שהרי אין ברכה מצויה על שלחן ריק, כמו שבארנו, שכתוב (מלכים-ב ד) הגיד לי מה יש לך בבית וגו'. ולכן שלחן לא צריך להראות ריקם, שהרי הברכות העליונות לא שורות אלא במקום שלם. וסוד זה - ובלב כל חכם לב נתתי חכמה, וכתוב (דניאל ב) נתנו חכמה לחכמים. ועל סוד זה שלחן של לחם הפנים, שכתוב (שמות כח) ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד.

#### רענא מהימנא

תנאים ואמוראים, התפנסו כלכם, שהרי הגיעה השעה לתקן בה כלי המלך, (להזהיר ולהתנתק) להאיר להתנתק לפניו, שהו: משכן, מנורה, שלחן, מזבח, פיור וכו', ארון וכפרת וכרובים. והכל בשקל. ומשום כך צנה את ישראל, זה יתנו.

עמד תנא אחד ואמר, רועה הנאמן, ודאי כך הוא, ואותך צנה לעשות את כלם, זהו שכתוב ועשית מנורת. ועשית שלחן. וכך בהכל, וראה ועשה, ומהכל לא התקשה לך לעשות אלא שלשה דברים חשובים באותיות שמך: מ"נורה, ש"קלים, ה"חדש. למה התקשו לך?

אמר לו, זקן זקן, אתם מוציאים קשנה זו שהתקשנה לי מן מקשה תיעשה המנורה. ודאי שהכלי של הקדוש ברוך הוא היא שכינה, שהיא כלי לשמש את בעלה, היא המנורה שלו שנאמר בה (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך, שהם: הגדלה, והגבורה, והתפארת, והנצח, וההוד, יסוד ומלכות. בשבע כלולה.

משבע הדגות הללו - שלשת קני המנורה מצדה האחד, גוף ושתי זרועות המלך, הוא גר מצוה להאיר בהם. ושלשת קני המנורה מצדה השני, הם שתי שוקים וברית, והוא גר מערבי להאיר בהם. מנורת המלך נקראת, והיא גר להאיר בו גר מצוה, שנאמר בו מצות ה' ברה מאירת עינים.

ומי ראש המנורה? בינה, ה' העליונה, שיש לה שלשה קנים, בדיוקן זה ה', שלש וי"ם, שהם שלשת האבות. ה' השניה, שלשה קנים, בדיוקן זה ה', (שלש וי"ם) שהם נצח הוד יסוד. ו' המנורה של האמצע בן י"ה. על שמו נקראת בינה. הוא כולל ו' קנים למטה בחשבון ו', בששת הקנים שלו.

י' אשת חיל עטרת בעלה (משלי יב). כתר של ספר תורה כצורת ז' מצד של העולם הבא אינה כלי אליו, ולא משמשת לו אלא עטרה על ראשו. אבל בעולם הזה הוא כמו זה הוה"י, הוא כלי תחתיו. השמוש שלו בכל ספירה שלו, בכל איבר שלו, בכל מדה שלו.

ומשום זה י' זו לפעמים היא תחתיו, לפעמים על ראשו, לפעמים באמצע. על ראשו יהו"ה, (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. וזה (ויקרא כד) להעלות גר תמיד, שהוא י' על הו"ה מצד המנורה. באמצע מחצית השקל, זהו שכתוב (שמות ל) זה יתנו, כמו זה הו"ה. בסוף, במשכן, כמו זה הוה"י, חמש אמות ארך מצד הה' העליונה, וחמש אמות רחב מצד הה' התחתונה, ואמה ו'. ונצי האמה י'. והכל נרמז באות ו'.

וזהו סוד (ישעיה מד) אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים, שנרמז בשם הזה יו"ד ה"י וי"ו ה"י, וכל שם ששולט ה' על י' הוא נקבה מצד השמאל. ואף על גב שמצדה של האות י' היא בראש, אחר שבשני הה"י היא בסוף, כמו זה ה"י ה"י נדון לרב, והיא נקבה. אלא י' על ה' (ו') הוא כתר, תחת ה' - שמוש. כל שכן תחת ו'.

ומשום שלא עשינו קצוץ ופרוד ביחוד העליון, שהכל יחוד אחד, התקשה לי לעשות. (או כתר, או אמצעי, או שמוש) והקדוש ברוך הוא שיודע כל המחשבות, אמר, אחר שזה התפנו לטוב, שלא לעשות קבוץ ופרוד, (שמות כה) תיעשה המנורה, תעשה מעצמה כמו השכינה, תעשה מעצמו של הקדוש ברוך הוא בלי פרוד. שאר הכלים שבהם היא שכינה שמוש, (שם לו) ויעש בצלאל.

ובכל מקום ששכינה תחתונה, היא עטרה של העמוד האמצעי, כשנטלת מבינה, שהיא העולם הבא, ודאי אין הכרה לאדם בקדוש-ברוך-הוא ולא בכל מדותיו, עד שיפגס לשער הזה, שנאמר עליו (תהלים קיח) זה השער לה'.

באות ל', שהיא יי (י"י) היא כלולה מכל ספירה ומכל האותיות של השמות, מפרשים ונסתרים. היא נקדה בכל אות ואות, שמוש תחת בעלה. והיא עטרה על ראשו, מהצד של השמאל, כמו סגול נקודה תחת ברפי המלך, (ישעיה סו) והארץ הדם רגלי. והיא באמצע עמו, מחצית השקל, בשורק. והיא עטרה על ראשו מצד הסגולתא.

ורקא מקף שופר חולף סגולתא. באותו זמן היא כתר על ראש המלך, כתר יתנו לך ה' אלהינו. היא ידועה באותו שנאמר בו, במפלא ממה אל תדרש ובמכסה ממה אל תחקר. שבה הוא נודע שהוא ראשון למעלה בכתר, שהינו סגולתא, והוא אחרון, בסגול. ומבלעדיו אין אלהים, בשורק. והכל בה נודע (למטה).

מי שנדבק בה למטה, היא מעלה אותו למעלה. ומי שרוצה לעלות עליה להשיג למעלה ממנה, היא משפילה אותו למטה ממנה ואין לו חלק בה. ומשום שיעקב נודע בה, למד אותה לבניו, וצוה שלא יבקשו לעלות לדרגה למעלה ממנה, שהיא הכל - מעלה ומטה ואמצע. זהו שכתוב (בראשית מט) וזאת אשר דבר להם אביהם.

נביא שהיה מכיר אותה, צוה ואמר לבעלי תורה חכמים בתורה ועשירים בה ושמחים בחלקם. צוה אליהם ואמר, (ירמיה ט) זה אמר ה' אל יתהלל וגו', כי אם בזאת יתהלל המתהלל השפל וידע אותי. דוד שהיה מכיר אותה אמר, (תהלים כו) אם תחנה עלי מחנה וגו', בזאת אני בוטח. וירמיה ראה את ארץ הגלות, וסמא"ל (בא) והנחש, וכל הממנים של שבעים האמות ברבוא רבבות שיוֹרְדִים על ישראל, וראה את הפסוק הזה שאמר הקדוש ברוך הוא, (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'. אמר הנביא, (איכה ג) זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל. ואשר לא שת לבו גם לזאת, עליו נאמר (תהלים צב) וכסיל לא יבין את זאת. (דברים לג) וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה. משום ששמר מה שצוהו אביו, זכה למלכות. ודוד בשבילה עלה למלכות, שטרח עליה כל ימיו.

אמר המנונה הקדושה, עליה נאמר (שם ד) וזאת התורה אשר שם משה וגו'. בה הזהרה את ישראל בשעת מיתתו, בה ברכת את ישראל בכל שבט ושבט. זהו שכתוב (שם לג) וזאת הברכה אשר ברח משה וגו'. ומשום כך פרשוה החברים בעלי המשנה, שכתוב (במדבר יט) זאת התורה אדם כי ימות באהל, ואמרו עליה, מה זה כי ימות? אלא אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, ואין מיתה אלא עני, שעני חשוב כמת.

שהוא קרבן עולה ויורד. מצד של עשיר עולה ודאי, שמתעלה עליו. שכל העשירים, כל טוב שהם עושים, כלם (רפם) לזכותם לעולם הבא, ושם היא כתור על ראשם. הבינוני שעובד כדי לזכות בשני עולמות, הוא מחצית השקל עמו בעולם הבא, כמו המצב שנחלקת, חצייה תחת המפה לאפיקומן אחר הסעודה, וחצייה למצוה קדם סעודה. ומצד זה נאמר באסתר, (אסתר ה) מה שאלתו וינתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש.

אבל מי שהוא עני, שממית את עצמו בשבילה, כמו שאתה הרוצה הנאמן, היא קרבן עולה ויורד תחתיד, ולמה? כי מי שמשפיל את עצמו בשביל שכניו, הקדוש ברוך הוא יורד עליו. וזהו שאמר דוד, (תהלים קלח) כי רם ה' ושפל יראה. והנביא אמר, (ישעיה נג) כי כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש שמו וגו', ואת דכא ושפל רוח. שאף על גב שאני מרום וקדוש אשכון, בשביל אותו שנעשה דכא ושפל רוח בעבור שכניתי להעלותה משפלותה עטרה לראשו, אני ארד לדור עמו. ואחר שבעל השכינה יורד על האדם, היא יורדת מעל ראשו, ונותנת המקום של הראש לבעלה ויורדת לרגלי המלך. וסוד הדבר - (ישעיה סו) השמים כסאי והארץ רגלי.

שמיים שיוֹרֵש אדם נשמה שכלולה מהקדוש ברוך הוא ושכינתו, מאותה שעה נקרא בו. אמר תנא אחד, וכי מאותו יום שיוֹרֵש אדם נשמה כלולה מהקדוש ברוך הוא ושכינתו יקרא בו? מנין לנו? מהפסוק הזה שאמר דוד בספר תהלים, (תהלים ב) אספרה אל חק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך.

אמר לו המנונה הקדושה, רוצה הנאמן, מה זה היום ילדתיך? אלא בשבילך אמר דוד ברוח הקדש אני היום ילדתיך. הן עוד היום גדול, באותו שנאמר בו (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. אתה קימת בשכינה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך - שהינו הגוף, ובכל נפשך - שהינו הנשמה, שחמשה שמות יש לה: נשמה, רוח, נפש, חיה, יחידה. ובכל מאדך - בכל ממונך.

הקדוש ברוך הוא ושכינתו לא יזו ממוך בכל אלו. אתה חשבת שאפלו היו כל העולמות תחת רשותך, היית נותן להקים שכינה עם הקדוש ברוך הוא ולהמליכו עם שכינתו על כל הממנים של אמות העולם, ואחר כך להעלותו ושכינתו - בדיוקנך כלולה מפל המדות הטובות, בכל העולמות, ובמחנות העליונים והתחתונים, ועל כל ישראל.

מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. מאחר שאתה בנו - על כל מה שחשבת לרבוך, יקיים על ידך ולא תזו ממנו לעולמים, אלא תהיה בדיוקנו בכל, ואתה בגלות גנוי מבני אדם, ואתה מהעולם הזה שליחו של הקדוש ברוך הוא לומר דברים אלו לפניך, ואני מצוה ממנו שלא לזו ממוך בכל עת ופעם שאתה רוצה, אני וכל התנאים והאמוראים של הישיבות. קיום השלם מצוות רבוך.

פתח ואמר, ועשו ארון עצי שטים. ספר תורה, עמוד האמצעי. ארונו השכינה. מבית ומחוץ תצפנו, את הקדוש ברוך הוא בשכינתו, מבחוץ ומבפנים (שליו), והכל אחד. מה שאין כן בארון של העולם הזה, שתורה מבפנים מין אחד, והארון מין אחר. זה בכתובת דיו, וזה עץ מצפה זהב. שודאי התורה חביבה מהכל. זהו שכתוב, (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית.

ומצד אחר אפלו בעולם הזה מראה שהכל אחד, דיו ועץ. (שהדיו) מתפוחים שהם נעשו בעץ. (וכל

דברי הדיו מעץ הם) ועוד, דיו שחר מבחוץ ולבן מבפנים. כך הם (חכמים בעלי תורה) בעלי תורה וחכמים - שחרים בעולם הזה, שהוא מבחוץ, וזנים באותו העולם הבא, שהוא מבפנים. ולכן דיו, לשון של דיו לעבד להיות פרבו. דיו: יו"ד יו"ו, חכמה ותבונה ודעת, שכתב אדם בידו בדיו. (ע"כ רעיא מהימנא)

פתח רבי יוסי ואמר, באותם הסודות העליונים של המשכן כתוב, וראה ועשה בתבניתם וגו', וכתוב והקמת את המשכן כמשפטו וגו'. למדנו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה כל התקונים וכל הדיוקנאות של המשכן, כל אחד ואחד פראוי לו, שהראה לו את מטטרו"ן שמשמש כהן גדול לפניו. ואם תאמר, הרי לא הוקם המשכן למעלה עד היום שהוקם המשכן למטה, ולא שמש אותו נער שלמעלה עד היום ששמשו למטה במשכן האחר הזה.

אלא ודאי כך זה, שהרי המשכן לא הוקם למעלה עד שהוקם המשכן למטה, אבל משה ראה את כל מראה המשכן, ולא היה מסתדר בקיומו, עד שהוקם המשכן למטה, וראה את מטטרו"ן שמשמש אחר כך. לא שהוא היה משמש, אלא שהיה משמש אחר כך, ולא באותו זמן. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, ראה את המשכן וראה את הנער, הכל מתעבב עד שיוקם כאן למטה.

ואם תאמר, אם כך, מטטרו"ן שהוא המשמש? אלא ודאי שהמשכן הוא שלו, ומיכאל הכהן הגדול הוא שמשמש בתוך אותו משכן של מטטרו"ן, כמו שמשמש הכהן הגדול העליון למעלה בתוך משכן אחר הנסתר שלא התגלה בסוד העולם הבא. שני משכנות הם; אחד הוא נסתר למעלה, ואחד המשכן הזה של מטטרו"ן. שני כהנים הם; אחד אור ראשון, ואחד מיכאל הכהן הגדול למטה.

מכאן סודות נסתרים של בית המשכן מפי המורה. המשכן העליון נבנה על שתיים עשרה מרגליות, איברים עליונים, ימין ושמאל, שמאל וימין.

שלשה שמות הם כלולים כאחד, וזה נכנס בזה, וזה נכנס בזה. א"ל הראשון ומסתדר בימין. א היא ראשונה, שהיא ימין, ומתגשם ומצטיר בסוד הימין, וכשנכנס ומשמש בפנים, נאחז עם ל, ונקרא בסודו א"ל, שהרי ל' מסוד שלמעלה בתוך קדש הקדשים יצא.

לא ששם התגשם, אלא ודאי כשיצא התגשם, כשאר האותיות ששיצאו מסוד העולם הבא התגשמו והצטירו. אף כך ה' הוא, אף על גב שהיא סוד שלמעלה, לא התגשמה עד שיצאה החוצה, ואז א"ל. וזהו סוד הימין.

השמאל כולל בתוכו את הימין ונוטל את השם הזה אליו ונקלל עמו, וכשנקלל עמו הוא נקרא אלהים. ואם תאמר, הרי הקדים השמאל בסוד העולם הבא. ודאי זה כך. אלא כשיצאו הדרגות בסוד האותיות מתוך העולם הבא, רצה השם הזה להראות ולהבנות, להראות על אותו מקום שיצאו משם, ונבנה שם זה כמו זה. א"ל בתחלה בצד הימין, נכלל בתוך השמאל, ונוטל אותו השמאל, ונקרא אלהים, וזהו סוד הימין (אמר לו בשם וכו') בשם של אלהים, ועל סוד זה, בכל מקום שהוא דין, שם הוא רחמים, שהרי הוא כולל דין, וזה נבנה ונראה.

אותו שיצא משם, אמצעי, נוטל את שניהם, ומשתלם, ונקרא אלהינו. הרי כאן השלמות שגוראית מסוד העולם העליון, והכל נכלל זה בזה. כיון שהאמצע הזה השתלם, שורה עליו השם הקדוש, המפתח של הכל שנקרא יהו"ה, ואז נוטל את כל הצדדים, מעלה ומטה, ימין ושמאל, ולכל הצדדים האחרים. ולכן כשנשתלם מסוד שני הצדדים, מימין ושמאל, נקרא אלהינו. הרי כאן ימין ושמאל ואמצע בכלל השם הזה. וזה נראה ונבנה. הסוד שהאותיות יצאו משם, כך נבנה ונראה כל אחד ואחד.

הרי נכלל ימין בשמאל, ונוטל השמאל את שם הימין. איפה כלול הימין בתוך השמאל, שהימין יטל את סוד השמאל? אלא כשנקלל ימין בשמאל ונוטל השמאל את שם סוד הימין, הימין כולל בתוכו את השמאל, השם א"ל. והוא הי"ם.

למה כך? אלא בשעה שנבנה אותו מקום שיצאו משם, נוטל השמאל שתי אותיות. הימין נוטל אחת מסוד העולם הבא. השמאל שתיים, והוא הי"ם. אז הימין כולל בתוכו את השמאל, ונוטל האות האחרונה ס, ונוטל י' שהיתה בשמאל. ס היא בשלמות מ"ם, וכך נבנה מ"ם באותו י' שנוטל יותר. ואז הימין כולל את השמאל בתוכו.

אחר כך נבנות האותיות. א' שהיה בהתחלה בצד הימין, הולידה והוציאה את האות ש', כלולה בשלשה צדדים, ומשתתפת עם האות א', ונעשות אש. עוד זזות האותיות הללו תוך הכאת שני הצדדים הללו ומתקרבים כאחד במחלקת, ומתוך מחלקת זו של מים באש ואש במים, מולידים אותיות, ומוציאים אות ר' ואות ו' ואות ח' ונעשים רוח. ונכנס בין שני צדדים, ואז מתישבות האותיות הראשונות במקומן, כל אחת ואחת בשלמות.

עוד זזות האותיות ומתגלגלות כאחד, א' מוציאה מ', שהיא מצדו בימין, שהרי בימין מתישבת.

מ' מוֹצִיָּאָה ש', משום שְהָרִי מ' היא כְּלוּלָה, בְּרֹאשׁוֹנָה הִיָּתָה מִשְׁמָאל, וְנִכְלָלָת אַחֵר כֶּד בְּיָמִין וּמִשְׁתַּלְמָת בִּשְׁנֵי צַדִּים. כִּיּוֹן שֶׁהִשְׁתַּלְמָה, זֶזו וְהוֹלִידוּ כְּאַחַד, וְנִכְלָלוּ בִּשְׁנֵי צַדִּים.

הַתְּחִיבֵנוּ הָאוֹתִיּוֹת אִמִּישׁ שְׁלֹשׁ אֲלֵה, וְהַתְּעַבְרוּ וְהוֹלִידוּ שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹת תּוֹךְ הַגְּלָגוּל. מ' הַתְּתַקְנָה וְהַתְּעַבְרָה וְהוֹלִידָה ר'. א' הַתְּעַבְרָה וְהוֹלִידָה ו'. ש' הַתְּעַבְרָה וְהוֹלִידָה ח', וְהַכֵּל נִתְקַן. עוֹד הַתְּעַבְרוּ הָאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ סוּד אִמִּישׁ, וְהַתְּגַלְגְּלוּ כְּמִקְדָּם. א' הַתְּעַבְרָה וְהוֹלִידָה וְהוֹצִיָּאָה אֶת הָאוֹת ב' בְּצַד מַעְרָב, וְאִזּוּ הִיא מִתְנַשֶּׁבֶת בְּצַד הַדְרֹם. מ' הַתְּעַבְרָה וְהוֹלִידָה וְהוֹצִיָּאָה אֶת הָאוֹת ד' בְּצַד הַצָּפוֹן, וְאִזּוּ הִיא מִתְעַלָּה בֵּין צָפוֹן וְדְרוֹם וּתְלוּיָהּ בְּאֹוִיר. ש' הַתְּעַבְרָה וְהוֹלִידָה וְהוֹצִיָּאָה אוֹת ג', וּמִתְנַשֶּׁבֶת בְּצַד הַמְּזָרָח, וּמִתְעַלָּה בֵּין מַעְרָב וּמְזָרָח וּתְלוּיָהּ בְּאֹוִיר. נִמְצְאוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת מִשׁ תְּלוּיּוֹת בְּאֹוִיר.

א' שֶׁנִּשְׁאַרָה הַתְּעַלָּתָה בְּמִקְוֵמָה, וְעַלְתָּה לְמַעְלָה, וְהַתְּעַטֵּר בָּהּ י"ה. בְּאֵלָה הַתְּחִיבֵנוּ וְהַתְּעַבְרָה וְהוֹלִידָה ה"ו וְעַמְדָה בְּמִקְוֵמָה. אִזּוּ מִתְעַטֶּרֶת וּמֵאִירָה וּפּוֹשֶׁטֶת אוֹר, וּמוֹלִידָה אוֹר, וְהוֹצִיָּאָה אֶת הָאוֹת ט', הַמִּכָּה שֶׁהָכָה וְהֵאִיר סוּד הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן בְּאֹוִיר.

אִזּוּ מִתְעַלָּה א' וְנוֹטֶלֶת מִתּוֹךְ הָאוֹר אֶת מִשׁ, וְהַתְּחַבְּרוּ עִמָּה, וְנִהְיּוֹת אִמִּישׁ כְּמִקְדָּם, וּמִתְנַשֶּׁבֶת א' בְּצַד דְרֹם, ש' בְּצַד מְזָרָח, מ' בְּצַד צָפוֹן. עוֹלָה ג' שֶׁהִיָּתָה בְּצַד מְזָרָח, וּמִתְעַבְרָת וּמוֹלִידָה צ"ת. בָּאָה ב' שֶׁהִיָּתָה בְּצַד מַעְרָב, וְעוֹלָה וּמִתְחַבְּרָת בֵּין צ"ת. עוֹלוֹת א' ו', זוּ מִצַּד מַעְרָב (דְרֹם) זֶזוּ מִצַּד מְזָרָח, וּמִתְחַבְּרוֹת שְׁתֵּיהֶן עִם ב' בֵּין צ"ת, וּמֵאִיר הַשֶּׁם צְבָאוֹת. כְּשֶׁמֵּאִיר הַשֶּׁם הִזָּה בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן, מִתְעַבְּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת וּמוֹלִידוֹת ז' ב' (ג') נ. עוֹלוֹת אִמִּישׁ כְּמִקְדָּם, וּמִתְעַבְּרוֹת וּמוֹלִידוֹת ס' ע' פ'.

נִשְׁאַרָה ק' יְחִידָה, וְעוֹלָה וְיִוֵּרֶדֶת, וְעוֹמְדָת בְּתוֹךְ נֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה. רוֹאָה אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמִתְעַרְבֶּבֶת בְּלִי גּוֹף וְלֹא צִיּוֹר וְלֹא נִכְסֶט לְמִשְׁכָּן, עֲשֵׂה אוֹתָהּ חֶפֶה וְכִסּוּי לְמִשְׁכָּן. וּמֵהִי? יְרִיעוֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעָשִׂיתָ יְרִיעוֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן, לְאֹהֶל וְלֹא אֹהֶל. קו"ף וְלֹא אֶדָם.

עוֹד הַתְּגַלְגְּלוּ הָאוֹתִיּוֹת כְּמִקְדָּם בְּתוֹךְ מַעְשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, אִמִּישׁ. ש' הַתְּגַלְגְּלָה וְהַתְּנַשֶּׁבֶת בְּצַד מְזָרָח, וְנִשְׁאַרָה ג' תְּלוּיָהּ בְּאֹוִיר. מ' הַתְּגַלְגְּלָה וְהַתְּנַשֶּׁבֶת בְּצַד צָפוֹן, וְיִצְאָה ד' וְהַתְּחַבְּרָה בְּתוֹךְ ש' בְּאוֹתוֹ צד. א' הַתְּגַלְגְּלָה וְהַתְּנַשֶּׁבֶת וְעַלְתָּה לִי, וְעַלְתָּה וְהַחֲזִיקָה עִמּוֹ וְנִטְלָה אוֹתוֹ, וְהַתְּחַבְּרָה בְּתוֹכּוֹ בְּחִבּוּר אֶחָד שְׁד"י. כְּשֶׁהַשֶּׁם הִזָּה נִתְתַּקֵּן בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן, אִזּוּ קִיּוֹם וְעַמִּידָה הוּא מִתּוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שְׁלֵמָטָה.

עוֹד הַתְּגַלְגְּלוּ הָאוֹתִיּוֹת כְּמִקְדָּם לְהַתְּנַשֶּׁב בְּמִשְׁכָּן, וְעַלּוּ הָאוֹתִיּוֹת - א' בְּרֹאשׁ, ת' אַחֵר כֶּד, א"ת. ב' בְּרֹאשׁ, ש' אַחֵר כֶּד. הַתְּחַלְּפוּ הָאוֹתִיּוֹת אִבִּיג ית"ץ, הַתְּגַלְגְּלוּ בְּחִקִּיקוֹת קֶדֶשׁ א' ק'. א' הוֹצִיָּאָה ק' לְשֹׁמֵר אֶת הַמִּשְׁכָּן. ק' הוֹצִיָּאָה ר'. ר' הוֹצִיָּעָה ע' קר"ע.

הַסוּד הִזָּה - וְאֵת עֶרְת גְּדִי הָעֲזִים הַלְבִּישָׁה עַל יָדָיו וְעַל חִלְקָת צִנְאָרָיו. כְּמוֹ זֶה, וְעָשִׂיתָ יְרִיעוֹת עֲזִים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן. שְׁהָרִי הַחֵלֶק הִזָּה הַצֵּטְרָךְ לְהִרְאוֹת בַּחוּץ לְשֹׁמֵר אֶת אוֹתוֹ פְּנִים. וְעַל סוּד זֶה הַלְבִּישָׁה אֶת יַעֲקֹב בַּחוּץ. שְׁט"ן קר"ע, אוֹתָן אוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת בַּחוּץ בְּשִׁבִּיל שְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא סוּד הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה, וְנִפְרָעָה הָעֶרְלָה אַחֵר כֶּד עַל יָדֵי הַכִּסּוּי הִזָּה.

עוֹד הַתְּגַלְגְּלוּ הָאוֹתִיּוֹת וְהוֹצִיָּאוּ א"ת ב"ש, שְׁקוֹצִי"ת בְּרֹאשִׁית בְּרֹאשִׁית אֲלֵהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ וְהָאָרֶץ הִיָּתָה תְּהוֹ וְבָהּ וְגו'. בְּגִלְגוּל זֶה וְהָאָרֶץ הִיָּתָה תְּהוֹ וְבָהּ, בְּאוֹתִיּוֹת קר"ע שְׁט"ן. וְחִשְׁדָּה עַל פְּנֵי תְהוֹם - ג' הוֹצִיָּאָה ר', ד' ק'. עַד כָּאן הַתְּגַלְגְּלוּ הָאוֹתִיּוֹת וְהָכּוּ זוּ בָּזוּ לְתַקְנוּ בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן. אוֹתָן אִמִּישׁ הוֹצִיָּאוּ תוֹלְדוֹת, (ת') ה' צ' ו' ו' אוֹתִיּוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּתוֹךְ הָאֹוִיר, וְהָכּוּ בְּאוֹתָן אַחֲרוֹת וְהוֹצִיָּאוּ אֶת צִיּוֹר הַמִּשְׁכָּן ז' ע'. עַד כָּאן עוֹמֵד וְחִשְׁדָּה עַל פְּנֵי תְהוֹם, כָּלָם בְּצִדוֹ, ח' בָּאָה ס' וְהַתְּחַבְּרָה עִמּוֹ, אִזּוּ יְהִי אוֹר וְיְהִי אוֹר.

הַתְּגַלְגְּלוּ הָאוֹתִיּוֹת כְּמִקְדָּם אִבִּיג ית"ץ, הַתְּעַבְּרוּ וְהוֹלִידוּ וְהוֹצִיָּאוּ צִיּוֹר תּוֹךְ סוּדוֹת הַמִּשְׁכָּן (בְּכָללוֹת) הַתְּגַלְגְּלוּ אֶחָד בְּסוּד א' ל' ב' ס', שְׁהָרִי הָאוֹת א' הַתְּעַבְּרָה וְהוֹלִידָה בְּסוּד שֶׁל פֶּחַ וְתַקֵּף אֶת הָאוֹת ל'. הַתְּגַבֵּר בְּתַקֵּפוֹ וְהַתְּעַלָּה בְּכַבּוּדוֹ, וְהוֹלִיד אֶת הָאוֹת ב'. אִזּוּ הַתְּעַבְּרוּ וְהוֹלִידוּ הָאוֹתִיּוֹת וְהַתְּחַבְּרוּ אַחֲרוֹת אֵלָיו, א' הַתְּחַבְּרָה בְּחִקִּיקָתָהּ בְּאוֹת ב'. אִזּוּ ט"ר בְּחִבּוּר ט"ת, לְהִיּוֹת הָאוֹתִיּוֹת עוֹלוֹת לְמִקְוֵמָה, תּוֹךְ צִרּוֹף שֶׁל סוּד הַמִּשְׁכָּן. אֶת הַכִּיּוֹר וְאֶת כְּנוֹ.

יְהִי רִקִּיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, שְׁהָרִי הַמַּיִם עָלוּ וְיָרְדוּ בְּסוּד שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת א"ל. א' הוֹצִיָּאָה ו'. ו' הוֹצִיָּאָה ק'. הָאוֹת ל' עוֹלָה, וְנִחְקְקוּ הָאוֹתִיּוֹת בְּחִקִּיקוֹתֵיהֶן בְּחִבּוּר אֶחָד. קוֹל ה' עַל הַמַּיִם א"ל וְכו'. אֵלָיו אוֹתִיּוֹת א"ל, שְׁהָרִי אֵלָה הַתְּעַבְּרוּ וְהוֹלִידוּ וְהוֹצִיָּאוּ אוֹתִיּוֹת תּוֹךְ צִיּוֹרֵי הַמִּשְׁכָּן. אִמִּישׁ הַתְּעַבְּרוּ וְהוֹלִידוּ וְנִחְקְקוּ בְּחִקִּיקוֹת שֶׁל סוּדוֹת הָאוֹתִיּוֹת לְהוֹצִיאָה אֶת צִיּוֹרֵי הַמִּשְׁכָּן. א' הוֹצִיָּאָה ג', ש' הוֹצִיָּאָה ו', לְחַבֵּר תּוֹךְ הָאוֹת ג' בְּסוּד נ. תִּדְשָׁה הָאָרֶץ דָּשָׁא עֲשֵׂב וְגו'. הַתְּגַלְגְּלוּ הָאוֹתִיּוֹת כְּמִקְדָּם אִמִּישׁ, בְּסוּד ב"ם בְּאֵלָה נִכְסוּ הַמַּיִם לְמִקְוֵם אֶחָד, שְׁכָתוֹב יְקוֹוֹ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נִפְתַּח בְּעֶדְיוֹנִים (בְּמִלְאָכִים וּבְזִמְנִים) וְנִאֲמַר דְּבָרֵי תוֹרָה. פִּתַּח רַבִּי יוֹסִי בְּדַבְּרֵי קְרִיאַת שְׁמַע וְאָמַר, כְּתוֹב (דְּבָרִים ו') שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. וְכְתוֹב (שם כז) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם. וְכְתוֹב (שם ט) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֵתָהּ

עבר היום את הירדן. כל השמע שמע הללו שאמר משה לשם מה, שהרי שמע ישראל של היחוד הוא נאה, (שהרי לדרשה הוא בא) והאחרים הללו למה?

אלא כלם באים לדרשה. שמע ישראל של היחוד ודאי שזה בא לדרש, וכאן רמזו ונראה היחוד של החכמה העליונה. שמע - ע' היא מהאותיות הגדולות, למה? אלא רמזו הוא רמזו בכלל אחד, לכלל מעלה ומטה כאחד ביחוד אחד. שמע - שם ע'. כאן נכלל השם הזה באותם שבעים שמות עליונים להכלילם, שהרי השם מתברר מהם ונכלל בהם, וצריך להכלילם כאחד ביחוד אחד, ולשים רצונו בהם.

שהרי ודאי שבעים שמות הם בסוד המרפבה העליונה, ומהמרפבה העליונה הוא מתברר השם הזה ונכלל בתוכם, ואחר כך ישראל בכלל. אבל הרי שנינו, זה ישראל סבא, להיות ישראל בכלל אחד, אותו מקום של דבקות הכל. ועל זה שמע ישראל. עכשו נדבקה האשה בבועלה, ונהיה הכל בכלל אחד, וזה שמע ישראל של היחוד. (וישראל) אחר כך מיוחד שלשה צדדים, ה' אלהינו ה' אחד, להיות הכל אחד.

שמע ישראל של כל השאר אינם כמו זה, אבל כל האחרים באו לדרש, וכלם במקום אחר נדבקו. שמע ישראל אתה עבר היום. שמע ישראל היום הזה נהיית לעם. וכלם בדרגה תחתונה נדבקו.

שמע ישראל היום הזה נהיית לעם - שמע ישראל נאה הוא, אבל היום הזה נהיית לעם מהו? הנה צריך להיות הייתה! מה זה נהיית? אלא בכל מקום עם, כשנשברו לבוניהם לעבודה, כמו שנאמר (דניאל ח) נהייתי ונחליתי. וזהו שכתוב שמעוני אחי ועמי. אם אחי, למה עמי? ואם עמי, למה אחי? אלא, אמר דוד, אם ברצון - אתם אחי. ואם לא - אתם עמי, לשבר לבכם לעבודתי. כך היום הזה נהיית לעם - שברת לבך לעבודת הקדוש ברוך הוא.

שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן, הכל הוא בדרגה תחתונה, ושמע ישראל של היחוד הוא בדרגה עליונה. מה בין זה לזה? אלא אותו שמע ישראל של היחוד לא היה בכלם כמו זה, שהרי הוא היה סוד של מעלה ומטה (פראוי), (ובכל מקום הסוד לקבל) והוא סוד לקבל עליהם על מלכות שמים בכל צד, כדי שיצטרף לאדם להיות מזמן (באותו שם) באותה שעה ליחד את שם הקדוש ברוך הוא ולקבל עליו על מלכות שמים.

ובשעה שבא אדם לקבל עליו על מלכות שמים, אז השכינה באה ושוה על ראשו, ועומדת עליו כעד להעיד עדות לפני המלך הקדוש, שזהו מי שמיחד שמו פעמים ביום, ושמו מתיוחד מעלה ומטה פראוי. ולכן ע' משמע ישראל היא מהאותיות הגדולות, וגם ד' מהאותיות הגדולות, להיות עד לפני המלך הקדוש. והרי פרשנו, יהו"ה ה' אלהינו יהו"ה, וזהו סוד היחוד בשלשה צדדים, כמו שבארנו המנוחה הקדושה והתעורר בו בכמה מקומות, ואין לנו רשות להעיר בו יותר.

ודאי האיש הזה שמיחד את שם הקדוש ברוך הוא מעלה ומטה פראוי, ששכינה באה ושוה על ראשו ומברכת אותו בשבע ברכות, וקוראת עליו, (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

רבי חייא פתח אחריו ואמר, (דברים ד) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים וגו'. בפסוק זה יש להתבונן, אתה הראת - מה הראת? אלא כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו מכירים את סוד האמונה של הקדוש ברוך הוא כלום, משום שכלם היו עובדים עבודה זרה בגלות, ושכחו את כל עקר האמונה שהיה בהם בראשונה, שיגשו כל אותם שנים עשר שבטים מאביהם יעקב.

וכשבא משה ולמד אותם שיש אלוה עליון בעולם, כמו שבארוה, ואחר כך ראו כל אותם נסים וגבורות על הים וכל הנסים והגבורות שעשה להם במצרים, ואחר כך ראו כמה גבורות במן ובמים, ונתנה להם תורה, ולמדו את דרכי הקדוש ברוך הוא, עד שהגיעו לזמן הזה.

אמר להם משה: עד כאן הצטרכתי ללמדכם כמו שמלמדים תינוק. (מכאן ולהלאה) וזהו אתה הראת לדעת, ולמדת עד כאן לדעת ולהתבונן ולהכנס לסוד האמונה, ומהי? כי ה' הוא האלהים.

אם תאמר, דבר קטן הוא לדעת - הרי כתוב, וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. כאן תלוי כל סוד האמונה לדעת מתוך זה סוד כל הסודות, לדעת סתר (סוד של כל) כל הנסתרים, יהו"ה ה' אלהים שם מלא, והכל אחד. אתה הראת לדעת - כאן סוד הסודות ליודעי מדיו.

אשריהם כל אלו שמשתדלים בתורה, ובגלל שפשפרא הקדוש ברוך הוא את העולם, התבונן בתורה וברא את העולם, ובתורה נברא העולם, כמו שבארוה, שכתוב (משלי ח) ואהיה אצלו אמן. אל תקרי אמן אלא אמן.

וכי התורה היתה אמן? כן. למלך שרצה לעשות פלטרינו. אם לא שם אליו אמן, לא יכול לעשות הפלטרינו. כיון שנעשה הארמון, לא עולה אלא בשמו של המלך. באותם ארמונות שעשה המלך, משקיע המלך מחשבה באותם ארמונות.



כך הקדוש ברוך הוא רצה לברא את העולם, הסתכל באמן. ואף על גב שהאמן עשה את הארמון, לא עולה אלא בשמו של המלך: אלו הארמונות שעשה המלך; ודאי המלך בנה הארמונות. התורה צווחת: ואהיה אצלו אמן, כי ברא הקדוש ברוך הוא את העולם! שטרם (אלא עד) (לא נברא) נברא העולם הקדימתי התורה אלפים שנים לעולם, וכשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, היה מתבונן בתורה בכל דבר ודבר, ועשה כנגדה אמנותו של עולם, משום שכל הדברים והמעשים של כל העולמות הם בתורה, ולכן הקדוש ברוך הוא היה מתבונן בה ובורא את העולם.

לא שהתורה בראה את העולם, אלא הקדוש ברוך הוא בהתבוננותו של התורה ברא את העולם. נמצא שהקדוש ברוך הוא אמן, והתורה כנגדו ואלי אמן, שנאמר ואהיה אצלו אמן. ואהיה אמן לא כתוב, אלא אצלו. הואיל והקדוש ברוך הוא התבונן בה, אצלו היתה אמן.

ואם תאמר, מי יכול להיות אמן אליו? אלא התבוננות הקדוש ברוך הוא בגון זה (נעשה הכל בלא עמל ויגיעה, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וגו'. בצורה זו בהסתכלות שלו זו אמנות) בתורה, כתוב בה, (בראשית א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. הסתכל בדבר זה וברא את השמים. בתורה כתוב בה, ויאמר אלהים יהי אור - בדבר הזה התבונן וברא את האור. וכן בכל דבר ודבר שכתוב בתורה, התבונן הקדוש ברוך הוא ועשה אותו הדבר. ולכן כתוב ואהיה אצלו אמן. כמו כן נברא כל העולם.

כיון שנברא העולם בכל דבר ודבר, לא התקיים עד שעלה ברצון לברא אדם שיהיה משתדל בתורה, ובגללה התקיים העולם. כעת, כל מי שמסתכל בתורה ומשתדל בה, כביכול הוא מקיים את העולם. הקדוש ברוך הוא הסתכל בתורה וברא את העולם. אדם מתבונן בתורה ומקיים את העולם. נמצא שכל מעשה וקיומו של עולם היא התורה. משום כך אשרי האיש שמשתדל בתורה, שהרי הוא מקיים את העולם.

בשעה שעלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא לברא את האדם, עמד לפניו בדמותו וקיומו כמו שהוא בעולם הזה. ואפלו כל אותם בני העולם, טרם בואם לעולם הזה, כלם עומדים בתקונם וקיומם כמו שעומדים בעולם הזה באוצר אחד ששם כל נשמות העולם מתלבשות בדמיותיהן.

ובשעה שמזמנים לרדת לעולם הזה, קורא הקדוש ברוך הוא לממנה אחד שמנה הקדוש ברוך הוא ברשותו את כל הנשמות העתידות לרדת לעולם הזה, ואומר לו: לך תביא לי רוחו של פלוני. באותה שעה באה אותה נשמה מלבשת בדמות של העולם הזה, ואותו ממנה מראה אותה לפני הקדוש ברוך הוא.

הקדוש ברוך הוא אומר לו ומשביע אותה, שפשתדל לעולם הזה, שתשתדל בתורה לדעת אותו ולדעת את סוד האמונה. שכל מי שהיה בעולם הזה ולא השתדל לדעת אותו - טוב לו שלא יברא. משום כך נראה לפני המלך הקדוש, לדעת את העולם הזה, ולהשתדל בקדוש-ברוך-הוא בסוד האמונה.

זהו שכתוב (דברים ד) אתה הראת לדעת. הראית על ידי אותו הממנה לפני הקדוש ברוך הוא. לדעת - לדעת ולהסתכל בעולם הזה בסוד האמונה ובסוד התורה. וכל מי שהיה בעולם הזה ולא השתדל בתורה להכירו, טוב לו שלא נברא, שהרי בשביל זה הביאו הקדוש ברוך הוא את האדם לעולם הזה.

לדעת כי ה' הוא האלהים. זהו הפלל של כל סוד האמונה, (פלל) של כל התורה, כלל שלמעלה ומטה. וסוד זה הוא הפלל של כל סוד האמונה, וכך זה ודאי. הפלל של כל התורה זהו סוד התורה שבכתב, וזהו סוד התורה שבעל פה, והכל אחד, הפלל של סוד האמונה, בשביל שהוא שם מלא, שהוא סוד האמונה, ומיהו? ה' אחד ושמו אחד. ה' אחד - שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. זהו יחוד אחד. ושמו אחד, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד - הרי יחוד אחר להיות שמו אחד. וסוד זה - ה' הוא האלהים, זה כתוב כשהם ביחוד אחד.

ואם תאמר, אם כן, כדגמת מה שכתוב (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד, לא הוא ה' הוא האלהים, שאם היה כתוב (ה' הוא ושמו אחד) ה' אחד ושמו הוא אחד, הייתי אומר כך. אבל לא כתוב אלא ה' אחד ושמו אחד, וצריך לומר, כדגמת זה ה' הוא האלהים הוא, ונראה ה' אחד ושמו אחד.

אלא הכל אחד. שפשתדלים שני השמות הללו, זה ביחוד אחד וזה ביחוד אחד, אז שני השמות הללו נעשים אחד ונקללים זה בזה, ונהיה הכל שם שלם ביחוד אחד, ובכן ה' הוא האלהים, שהרי אז הפל נכלל זה בזה להיות אחד. וטרם שפשתדלים כל אחד, זה בלבדו וזה בלבדו, לא נכללים זה בזה להיות הפל אחד.

הפלל של כל התורה כך הוא ודאי. שהרי התורה היא תורה שבכתב ותורה שבעל פה. תורה שבכתב, זהו שכתוב ה'. תורה שבעל פה, זהו שכתוב האלהים. ומשום שהתורה היא סוד של השם הקדוש, נקראת כך - תורה שבכתב ותורה שבעל פה, זה כלל וזה פרט. הפלל צריך את הפרט, והפרט

צריך את הכלל, ומתנחלים זה עם זה להיות הכל אחד.

ועל זה הכלל של התורה הוא הכלל של מעלה ומטה, משום ששם זה למעלה ושם זה למטה זה סוד של העולם העליון, וזה סוד של העולם התחתון, ועל זה כתוב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים. זהו הכלל של הכל, וזה צריך אדם לדעת בעולם הזה.

ואם תאמר, איפה הן מצוות התורה כאן בכלל הזה? אלא זהו זכור וזהו שמור, וכל מצוות התורה כלולים באלה, בסוד של זכור ושמור, והכל הוא אחד.

פתח רבי יוסי ואמר, זה ששנינו שתפלת ערבית חובה - חובה היא ודאי, משום שקריאת שמע של ערבית חובה, והקדוש ברוך הוא מתנחל בלינה כמו שמתנחל ביום, ומדת לילה נכללת ביום, ומדת יום נכללת בלילה, ונעשה יחוד אחד. ומי שאמר רשות - משום אמורים ופדרים שמתאכלים בלילה, והרי בארנו.

כתוב, (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך וגו'. פסוק זה בארנוהו ופרשנוהו החברים, אבל יש לשאל, אם ביחוד הזה של שמע ישראל נכלל הכל - ימין ושמאל, למה (כתוב) אחר כך ואהבת, (שם יא) והיה אם שמוע, שהרי ביחוד נכללו? אבל שם בכלל, וכאן בפרט, וכך צריך.

ובסוד היחוד הזה הערנו בו, היחוד הזה הוא כמו של התפלין של ראש ותפלין של זרוע. בתפלין הראש ארבע פרשיות, והרי נתבאר, וכאן שלשה שמות הם. שם בתפלין של ראש, ארבע פרשיות, כל אחת ואחת לבדה, וכאן שלשה שמות. מה בין זה לזה?

אלא, אותו ארבע פרשיות הרי העירו בהן, אחת נקדה ראשונה עליונה, ואחת סוד העולם הבא, ואחת ימין, ואחת שמאל. אלו סוד תפלין של ראש. וכאן בסוד היחוד הזה שלשה שמות, והם כמו שאותן ארבע פרשיות. ה' הראשון זו נקדה עליונה, ראשית הכל. אלהינו - סוד העולם הבא. ה' האחרון - כלל של ימין ושמאל כאחד בכלל אחד, ואלה הן תפלין של ראש, וזהו היחוד הראשון.

תפלין של זרוע, הכלל של כל אלה כאחד, וזהו סוד ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. כאן הכלל של אותו תפלין של ראש שנקללו בתוך תפלין של זרוע.

וסוד זה, ברוך - זה סוד הנקדה העליונה, שהוא ברוך, שכל התברכות נובעות משם. ואם תאמר, העולם הבא הוא שנקרא ברוך - לא כך! שהרי הנקדה העליונה היא זכר, העולם הבא נקבה. הוא ברוך והיא ברכה. ברוך זכר, ברכה נקבה. ולכן ברוך הוא נקדה עליונה. שם - זה העולם הבא, שהוא שם גדול, כמו שנקרא (יהושע ז) ומה תעשה לשמך הגדול. כבוד - זה הכבוד העליון שהוא ימין ושמאל.

וכלם כלולים בתפלה זו של יד, שהיא מלכותו, ונוטלת הכל לתוכה. ובמלכותו הזו נכללים כל העולמות לזון אותם ולספק להם בכל מה שצריכים, ועל זה לעולם ועד.

וזהו היחוד של תפלין של ראש ותפלין של זרוע, וכמו שסוד היחוד של התפלין - כך הוא היחוד של הכל, וזהו ברור הדבר. והרי סדרנו היחוד הזה לפני המנוחה הקדושה, ואמר לי, שהרי בארבעה גונים הסתדר היחוד, וזהו המבחר מכלם, וכך הוא ודאי, וכלם סוד האמונה. אבל סדור התפלין זהו היחוד העליון בראוי.

ומתוך שנקללו ימין ושמאל בסוד השם הקדוש ברוך כלל, צריך אחר כך להוציאם בדרך פרט, אבל לא בדרך יחוד, שהרי היחוד בפסוק הוא ראשון, להיות יהו"ה אחד בתפלין של ראש, ושמו אחד בתפלין של זרוע, ונהיה הכל אחד. כיון שהיחוד הזה מסתדר הכל בכלל מהראש של הנקדה העליונה, (שהוא ראשית הכל) צריך אחר כך להעיר מהראש (מהסוד) של האור הראשון, שהוא ראש הכל.

ואהבת - זו ראשית הימין, לאהב את הקדוש ברוך הוא באהבה של הדבקות שלו, ומיהו? (האהבה של התעוררות הימין) הימין, שהוא מעורר האהבה. מי שאוהב את הקדוש ברוך הוא, הוא מעיר את ימינו אליו ומקבלו באהבה. כל דברי העולם לא תלויים אלא ברצון, רוח ממשיכה רוח ומביאה רוח, וסימנה זה - (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף.

כשמעורר האדם אהבה לקדוש ברוך הוא, התעוררות הימין לא נעורה אלא בשלשה גונים, כמו שנקרא (דברים ו) בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. הרי כאן שלשה גונים. שלא תאמר או זה או זה, שהרי לא כתוב או בכל לבבך או בכל נפשך או בכל מאדך. אלא צריך את כלם, לב ונפש ומאן. ואז הקדוש ברוך הוא מעיר את ימינו אליו, ופושט אותה כנגדו ומקבל אותה.

ועל זה כתוב, (תהלים קו) נאם ה' לאדני שב לימיני. וסוד הכתוב הזה הרי הערנו בו, שדוד המלך על דרגתו אמר, כשנקשר בימין. שלש עשרה מצוות כאן בימין: ואהבת את ה' אלהיך - הרי אחת. בכל לבבך - שתיים. ובכל נפשך - שלש. ובכל מאדך - ארבע. ושננתם לבניך - חמש. ודברת בם - הרי שש. בשבתך בבייתך - הרי שבע. ובלקחתך בדרך - שמונה. ובשכבתך - הרי תשע. ובקומך - הרי עשר. וקשרתם

לאות על ידך - הרי אחת עשרה. והיו לטטפת בין עיניך - הרי שתיים עשרה. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך - הרי שלש עשרה.

שלש עשרה המצוות הללו תלויות בימין, והשמאל נכלל בימין, וכך צריך. ובכל זמן שמתעורר השמאל, הימין מתחיל בראש. ולכן אם יזכו, השמאל נכלל בימין. ואם לא, הימין נכלל בשמאל, ושולט השמאל. וסימן לזה, אם בראש, כמו אם בחקתי תלכו. ובכל מקום השמאל מתעורר באהבה בסוד הימין, אחר כך מתחזק דינו כמו שצריך, וכך צריך בכל מקום, וזה העירו החברים בדרים הללו. בא רבי חייא ונשקו.

פתח ואמר, ואת המשפן תעשה עשר יריעת וגו'. הרי כאן סוד היחוד, שהרי תקונו של המשפן הוא מכמה דרגות, שכתוב בו והיה המשפן אחד. להראות שכל האיברים של הגוף כלם בסוד של גוף אחד. באדם יש כמה איברים עליונים ותחתונים, אלה פנימיים לפני, ואלה בגלוי לחוץ, וכלם נקראים גוף אחד, ונקרא אדם אחד בחבור אחד. אף כך המשפן כל האיברים כמו שלמעלה, וכשכלם מתחברים כאחד, אז כתוב והיה המשפן אחד. (כדגמת האדם).

מצוות התורה כלם איברים בסוד של מעלה. וכשכלם מתחברים כאחד, אז כלם עולים לסוד אחד. סוד המשפן, שהוא פרקים ואיברים, כלם עולים לסוד של אדם, כמו שמצוות התורה, שהרי מצוות התורה כלם בסוד של אדם, זכר ונקבה, ששמתחברים כאחד הם אחד בסוד של אדם. מי שפוגם אפלו מצוה אחת של התורה, כאילו פגם בדמות האמונה, שהרי כל הפרקים והאיברים בדמות אדם, ולכן הכל עולה בסוד היחוד. ועל זה ישראל הם גוי אחד, שכתוב (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיית אדם אתם. וכתוב (שמואל ב ז) מי כעמך כישראל וגו'.

רבי יצחק היה מצוי לפני רבי אלעזר, אמר לו, ודאי שאהבת הקדוש ברוך הוא שאדם אוהב אותו לא מתעוררת אלא מהלב, משום שלב הוא התעוררות להעיר אליו אהבה. (והקדוש ברוך הוא רוצה את הלב) אם כך, למה כתוב בכל לבבך ואחר כך ובכל נפשך, שמשמע שהם שני גוונים, אחד הלב ואחד הנפש? אם הלב עקר - מה צריך נפש? אמר לו, ודאי שלב ונפש הם שנים, ומתאחדים לאחד. שהרי לב ונפש וממון, כלם אחוזים זה בזה, והלב הוא עקר ויסוד הכל.

וזה שנאמר בכל לבבך, בשני לבבות הוא, שהם שני יצרים, אחד יצר טוב ואחד יצר רע. ושני אלה, כל אחד ואחד נקרא לב. זה נקרא לב טוב, וזה נקרא לב רע. ומשום כך הוא לבבך, שהם שנים, יצר הטוב ויצר הרע.

ובכל נפשך? ובנפשך היה צריך להיות! מה זה ובכל נפשך? הבכל הזה לשם מה? אלא להכליל נפש ורוח ונשמה. זהו ובכל נפשך, בכל מה שאוחזת הנפש הו. ובכל מאדך, אף כך כמה מינים הם של ממון, כלם משנים אלה מאלה, ועל זה כתוב בכל. אהבת הקדוש ברוך הוא למסור לו כל זה, לאהב אותו בכל אחד ואחד.

ואם תאמר, ביצר הרע איך אדם יכול לאהב אותו, שהרי יצר הרע הוא מקטרג שלא יקרב אדם לעבודת הקדוש ברוך הוא, ואיך יאהב אותו בו? אלא זוהי עבודת הקדוש ברוך הוא יותר, כשהיצר הזה נכנע לו משום האהבה שאוהב את הקדוש ברוך הוא. שפשהיצר הרע הזה נכנע והאדם הזה שובר אותו, זוהי אהבת הקדוש ברוך הוא, משום שיוצא לקרב את אותו יצר הרע לעבודת הקדוש ברוך הוא.

כאן הוא סוד לבעלי הדין. כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא מעלה ומטה, הכל הוא כדי להראות כבודו, והכל הוא לעבודתו. וכי מי ראה עבד שמקטרג את אדונו, ובכל מה שרצון אדונו נעשה הוא מקטרג!! רצון הקדוש ברוך הוא הוא שיהיו האנשים תמיד בעבודתו וילכו בדרך אמת כדי לזפותם בכמה טובות. הואיל ורצונו של הקדוש ברוך הוא בזה, איך בא עבד רע ונמצא מקטרג מתוך רצון אדונו ומסטה את בני האדם לדרך רעה, ודוחה אותם מדרך טובה, ועושה להם שלא יעשו את רצון אדונם ומסטה את בני האדם לדרך רעה?

אלא ודאי שרצון אדונו הוא עושה. למלך שהיה לו בן יחיד והיה אוהב אותו ביותר, וצוה עליו באהבה שלא יקריב את עצמו לאשה רעה, משום שכל מי שקרב אליה, אינו כדאי להפגס להיכל המלך. הודה לו אותו הבן לעשות רצון אביו באהבה.

בבית המלך בחוץ היה זונה אחת נאה למראה ויפת תאר. לגימם אמר המלך, אני רוצה לראות את רצונו של בני אלי. קרא לאותה הזונה ואמר לה: לכי ותפתי את בני, כדי לראות את רצון בני אלי. מה עשתה אותה זונה? הלכה אחר בן המלך והתחילה לחבק ולנשק אותו ולפתותו בכמה פתוים. אם אותו בן יאהב ומצית למצות אביו - גוער בה ולא מצית לה ודוחה אותה ממנו. ואז אביו שמיח בבנו ומכניסו לתוך הפרגוד של היכלו, ונותן לו מתנות ואוצרות וכבוד רב. מי גרם את כל הכבוד הזה לבן הזה? הנה אומר, אותה הזונה.

ואותה הזונה יש לה בזה שבח או לא? ודאי שיש לה שבח מפל הצדדים. אחד - שעשתה את רצון

המלך. ואחד - שגנרמה לאותו הבן כל אותו הטוב ולכל האהבה הזו של המלך אליו. ועל זה כתוב (בראשית א) והנה טוב מאד. והנה טוב מאד. זה מלאך החיים. מאד - זה מלאך המות, שהוא ודאי טוב מאד למי שמצית למצוות רבונו. ובא ראה, אם לא יהיה המקטרג הזה, לא היו יורשים הצדיקים את הגנאים העליונים הללו, שצתידים לרשת עולם הבא.

אשריהם שנפגשו במקטרג הזה, ואשריהם שלא פגשו בו. אשריהם שפגשו בו ונצלו ממנו, שבשבילו יורשים כל אותן טובות וכל אותם עדוניהם וכל אותן תשוקות של העולם הבא, שעליו כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וולתה.

ואשרי אותם שלא פגשו בו, שבשבילו יורשים גיהנם ונטרדו מארץ החיים, שהרי אותם הרשעים שפגשו אותו, היו מציתים לו ונמשכו אחריו, ועל זה יש לצדיקים להחזיק לו טובה, שהרי בגללו יורשים כל אותן הטובות ועדוניהם ותשוקות לעולם הבא.

מהי תועלתו של המקטרג הזה באשר הרשעים מציתים לו? אלא אף על גב שאין בו תועלת, מצות אדונו הוא עושה. ועוד, שהרי מתחזק בשביל זה. הואיל והוא רע, הוא מתחזק כשהוא עושה רע. הרשע אינו מתחזק, עד שהורג אדם. כיון שהרג בני אדם, אז מתחזק ומתגבר בלחו ויש לו נחת. כך אותו מקטרג שנקרא מלאך המות לא מתגבר בלחו, עד שמסטה את בני האדם ומקטרג להם והורג אותם, ואז יש לו נחת ומתחזק ומתגבר בלחו.

כמו שמתחזק צד החיים כשבני אדם הם טובים וילכו בדרך ישר, אף כך המקטרג הזה מתחזק ומתגבר כשהרשעים מציתים לו, והוא שולט עליהם. הרחמן צילנו. ואשרי אותם שזוכים לנצחון ולהכניעו ולכפות בשבילו לעולם הבא, ומתחזק אדם במלך הקדוש תמיד. על זה ודאי נאמר, (תהלים פד) אשרי אדם עוז לו כך מסלות בלבבם. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי יוסי ורבי יהודה ורבי חייא היו הולכים בדרך. פגש בהם רבי אלעזר. עד שראו אותו, ירדו כלם מן החמורים. אמר רבי אלעזר, ודאי פני השכינה ראיתי, שהרי כשרואה אדם צדיקים או זכאים שבדור ופוגש בהם, ודאי הם פני השכינה. ולמה נקראו פני השכינה? משום ששכינה מסתתרת בתוכם, היא בסתר, והם בגלוי. משום שהם קרובים של השכינה, הם נקראים פנים שלה. ומי הם? אותם שהיא התתקנה עמם להראות אצל המלך העליון. והואיל ואתם כאן, ודאי ששכינה התתקנה עליכם ואתם פניה. (ופגש בהם ודאי רואה פני השכינה, משום שהשכינה מסתתרת בתוכם, היא בסתר והם בגלוי, והיא נתקנת עמם להראות לפני המלך. והואיל ואתם כאן שלשה, ודאי שהשכינה נתקנה עליכם ושורה בתוכם).

פתח ואמר, (בראשית לג) קח נא את ברכתך אשר הבאת לך וגו'. כשראה יעקב את סמאל מקטרג באותו לילה, ראה אותו בדמות עשו, ולא הכיר בו עד שעלה הבקר. כיון שעלה הבקר והשגיח בו, ראה אותו בפנים נסתרים וגלויים. התבונן באותה דמות שהיתה כדמות עשו, מיד השגיח וידע שהיה ממנה של עשו והחזיק בו. מה כתוב? (שם לד) ויאמר שלחני כי עלה השחר. והחברים העירו, שבשביל שהגיע זמנו לומר ולשבח את הקדוש ברוך הוא, ועל זה כי עלה השחר.

וכאן יש להסתכל, שנדאי שלטונו אינו אלא בלילה בתוך החשכה, וסוד זה - מפחד בלילות, זה פחד הגיהנם. ומה שאמר בלילות, רצה לומר הוא ונקבתו. ובשביל כך לא שולט אלא בלילה.

וזה שאמר ויאמר שלחני כי עלה השחר. מה זה כי עלה השחר? משום שכשם מגיע הבקר ועובר שלטונו של החשך של הלילה, אז נכנס הוא ואוכלוסייו בנקב תהום רבה של צד צפון, עד שנכנס הלילה, ונשארים הכלבים, ושולטים ומשוטטים בלילה (בעולם) עד שבא הבקר. ולכן היה דוחק לומר, שלחני כי עלה השחר, שהרי לא שולט ביום.

כמו זה גלותם של ישראל, שהיא בלילה ונקראת לילה. מלך עובדי כוכבים ומזלות רשע שולט על ישראל, עד שיבא הבקר ויאיר להם הקדוש ברוך הוא ויעבר שלטונם, ועל זה כי עלה השחר. דחוק היה בידו ותשש בלחו, שהרי עבר הלילה. ועל זה יעקב החזיק בו וראה דיוקנו כדיוקנו של עשו, אבל לא כל כך בגלוי, ואז הודה לו על הברכות.

מה כתוב אחרי זה? (שם לג) כי על כן ראיתי פניך כראת פני אלהים ותצני. שראה באותם הפנים של עשו כדמות שראה לו סמאל ממש, שהרי בכל מקום שאדם נקשר, כך נראים פניו. ואתם קדושים עליונים, שכינה עמכם, ופניכם באותם הפנים שלה, אשריכם! אמר, אם בדרך הזו הייתי הולך עמכם, הייתי יושב עמכם. כעת שאתם לדרךכם ואני לדרך, אפרד מכם בדרך תורה.

פתח ואמר, (תהלים קכז) שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. וכי שלמה אמר התשבחת הזו כשבנה את בית המקדש? לא כך, שהרי דוד המלך אמר לו בשביל שלמה בנו, כשבא נתן אצלו ואמר לו על שלמה שהוא יבנה את בית המקדש. ואחר כך דוד המלך הראה לשלמה בנו את דיוקן בית המקדש. כיון שראה דוד את דיוקן בית המקדש

וְכָל תְּקוּנָיו, אָמַר שִׁירָה עַל שְׁלֹמֹה בְּנוֹ, וְאָמַר אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת וְגו'.

דָּבָר אַחֵר שִׁיר הַמַּעֲלֹת לְשֹׁלֹמֹה - לְמַלְךְ שֶׁהַשְׁלֹם שָׁלוֹ. וְשִׁירָה זוֹ הִיא שִׁירָה וְתִשְׁבַּחַת עַל כָּל שְׁאָר הַשִּׁירָה, וְשִׁירָה זוֹ עוֹלָה עַל כָּל. אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת - שְׂרָאָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל אוֹתָם שִׁבְעַת הָעֲמוּדִים שֶׁהָבִית הָיָה עוֹמֵד עֲלֵיהֶם שְׁעוּמָדִים שׁוֹרֹת שׁוֹרֹת לְבָנוֹת אֶת הַבַּיִת הָיָה. מִעַל כָּלָם עוֹמֵד בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהוּלָךְ עַל גְּבִיָּהֶם, וְנוֹתֵן לָהֶם כַּח וְתִקְוָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי.

וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד, אִם הַמֶּלֶךְ הָיָה שָׁכַל הַשְׁלֹם שָׁלוֹ, שֶׁהוּא בַּעַל הַבַּיִת, לֹא בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת הָיָה - שְׁוֹא עֲמָלוֹ בּוֹנֵיוֹ בּוֹ, אוֹתָם עֲמוּדִים שְׁעוּמָדִים לְבָנוֹת עַל הַבַּיִת הָיָה. אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר - זֶה הַמֶּלֶךְ שָׁכַל הַשְׁלֹם שָׁלוֹ. שְׁוֹא שְׁקֵד שׁוֹמֵר - זֶהוּ עֲמוּד אֶחָד שֶׁהָעוֹלָם הַתִּתְּקוֹן עָלָיו, וּמִיָּהוּ? צָדִיק, שֶׁהָיָה הוּא שׁוֹמֵר אֶת אוֹתָהּ הָעִיר.

הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, תָּמִיד הָיָה יְהוֹשֻׁעַ עוֹמֵד וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ, שֶׁהָיָה אֵין שְׁמִירָתוֹ - רַק בְּזֶה שֶׁנִּקְרָא נֶעַר, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת ל"ג) וּמִשְׁכַּנּוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נֶעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל. אַחֵר כִּדּוּ מִשְׁכָּן זֶה לֹא הָיָה שְׁמוֹר אֶלָּא בְּשִׁבְלֵי נֶעַר אַחֵר, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל א' ג') וְהַנֶּעַר שְׁמוּאֵל מִשְׁרָת. (וְהָיָה מִסְדֵּר שָׁם) מִשׁוּם שֶׁאֵין שְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן אֶלָּא בְּנֶעַר. (אֲבָל בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ אֵינוֹ כִּדּוּ, שֶׁאֵין שְׁמִירָתוֹ אֶלָּא בְּקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁכְּתוּב אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר שְׁוֹא שְׁקֵד שׁוֹמֵר) וּמִיָּהוּ הַשׁוֹמֵר הָיָה? אוֹתוֹ שֶׁשׁוֹמֵר הַמִּשְׁכָּן שֶׁנִּקְרָא כִדּוּ: נֶעַר מִטְטְרוֹ"ן.

אֲבָל אֵתָם קְדוּשִׁים עֲלִיּוֹנִים, אֵין שְׁמִירַתָּם כְּמוֹ שְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן, אֶלָּא שְׁמִירַתָּם כְּשְׁמִירַת בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ, שֶׁכְּתוּב אִם ה' לֹא יִשְׁמָר עִיר שְׁוֹא שְׁקֵד שׁוֹמֵר. שֶׁהָיָה בְּכָל זְמַן שֶׁצָּדִיקִים הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם תָּמִיד, שֶׁכְּתוּב ה' יִשְׁמָר צִדִּיק וּבֹאֶדָּה.

הִלְכוּ אַחֲרָיו, וְלוֹו אוֹתוֹ שֶׁלֶשָׁה מִיָּלִים, וְחִזְרוּ לְדֶרֶכָם. קָרָאוּ עָלָיו, (תַּחֲלִים צֹא) כִּי מִלְּאֲכָיו יִצְאוּ לָךְ לְשִׁמְרָךְ בְּכָל דֶּרֶכְיָךְ, עַל כְּפִיָּם יִשְׁאֻנוּךְ וְגו' (מִשְׁלִי כ"ג) יִשְׁמַח אֲבִיךָ וְאִמְךָ וְתִגַּל יוֹלֶדְתְּךָ.

וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעַת וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (שֵׁם י"ד) בְּרַב עִם הַדֶּרֶת מֶלֶךְ וּבִאֲפִס לֹאִם מַחֲתַת רְזוֹן. בְּרַב עִם הַדֶּרֶת מֶלֶךְ - אֵלֶּה הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם (דְּבָרִים ז') כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָהּ לַה' יִלְהִיךְ. וְהֵם עִם שְׁעוּלִים לְכַמָּה אֲלָפִים וּלְכַמָּה רַבְּבוֹת, וְכִשְׁהֵם רַבִּים בְּחִשְׁבוֹנָם, זֶהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָיָה עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים מִשְׁבָּחִים אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן וּמִשְׁבָּחִים אוֹתוֹ בְּשִׁבְלֵי הָעַם הַקְּדוֹשׁ הָיָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שֵׁם ד') רַק עִם חֲכָם וְנִבּוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הָיָה.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוּב (שֵׁם ז') כִּי אֵתָם הַמַּעֲט מִכָּל הָעַמִּים - אֶלָּא, מִכָּל הָעַמִּים וְדָאִי, אֲבָל מִעַם אֶחָד הֵם יוֹתֵר רַבִּים. שֶׁהָיָה אֵין עִם כָּל הָעוֹלָם גְּדוֹל וְרַב כִּי־יִשְׂרָאֵל. וְאִם תֹּאמַר, הָרִי בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל וְהָרִי בְּנֵי אֲדָוִם הָרִי כְּמָה הֵם - וְדָאִי כִדּוּ רַבִּים הֵם, אֲבָל כָּל שְׂאָר הָעַמִּים, כָּלָם מַעֲרָבִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה, בְּנִים יֵשׁ לָעַם זֶה בְּעַם זֶה, וְלֹאֲלֶּה בְּנִים בְּעַם אַחֵר וְלֹאֲלֶּה בְּאֵחֵר. וּמִשׁוּם כִּדּוּ אֵין עִם כָּל הָעוֹלָם גְּדוֹל וְרַב כִּי־יִשְׂרָאֵל, עִם נִבְחָר וְיִחִידִי, אֵלֶּה בְּאֵלֶּה בְּלִי עֲרֻבָּהּ אַחֲרַת כָּלָל, שֶׁכְּתוּב כִּי עִם קְדוֹשׁ אֵתָהּ לַה' יִלְהִיךְ וּבָדָה בְּחֹר ה', וְעַל זֶה בְּרַב עִם הַדֶּרֶת מֶלֶךְ, הַדּוֹר הוּא לְמַלְךְ הַעֲלִיּוֹן בְּקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

עוֹד, בְּזִמְנֵן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְבַיִת הַכְּנֶסֶת (שֶׁהוּא מִקְדָּשׁ מַעֲט) וְכָל הָעַם הוֹלְכִים כְּאֶחָד וּמִתְפַּלְלִים וּמוֹדִים וּמִשְׁבָּחִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָזִי הוּא הַדּוֹר שֶׁל מֶלֶךְ, שֶׁמֶלֶךְ סִתֵּם זֶה מֶלֶךְ הַקְּדוֹשׁ (הַמִּשְׁכָּן), שֶׁהַתִּתְּקוֹן בִּלְפִי וְתִקְוָה לַעֲלֹת לְמַעְלָה.

וּבִאֲפִס לֹאִם מַחֲתַת רְזוֹן - וְכִשְׁהוּא מִקְדָּשׁ לְבַיִת הַכְּנֶסֶת וְהָעַם לֹא בָּאִים לְהַתְּפַלֵּל וּלְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָזִי כָּל אוֹתוֹ שֶׁלְטוֹן שֶׁלְמַעְלָה וְכָל אוֹתָם מִמִּנִּים וּמַחֲנוֹת עֲלִיּוֹנִים, כָּלָם נִשְׁבָּרִים (מַעֲבָרִים) מֵאוֹתוֹ עֲלֵיו שֶׁמִּתְתַּקְּנִים בְּתִקְוָתוֹ אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ.

מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה שִׁי־יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה מִסְדֵּרִים תִּפְלוּתֵיהֶם וּבִקְשׁוּתֵיהֶם וּמִשְׁבָּחִים אֶת הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן, כָּל אוֹתָם מַחֲנוֹת עֲלִיּוֹנִים מִסְדֵּרִים שְׁבָחִים וּמִתְתַּקְּנִים בְּאוֹתוֹ תִּקְוָה קְדוֹשׁ, מִשׁוּם שֶׁכָּל הַמַּחֲנוֹת הַעֲלִיּוֹנִים כָּלָם חֲבָרִים עִם יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֶחָד, לְהִיּוֹת עֲלִיתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעְלָה וּמִטָּה כְּאֶחָד.

וְכִשְׁהֵם מְזַדְמָנִים לְהִיּוֹת חֲבָרִים עִם יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל לְמִטָּה לֹא בָּאִים לְסִדֵּר תִּפְלִתָם וּבִקְשָׁתָם וּלְשַׁבַּח אֶת אֲדָוִם - כָּל הַמַּחֲנוֹת הַקְּדוֹשִׁים שֶׁל הַשְׁלֹטוֹן הַעֲלִיּוֹן נִשְׁבָּרִים (מַעֲבָרִים) מִתְקַוִּיָּהֶם, שֶׁהָיָה לֹא עוֹלִים בְּעֲלִיָּה וְלֹא יְכוֹלִים לְשַׁבַּח אֶת רַבּוֹנָם כְּרָאוּי. מִשׁוּם שֶׁשְׁבָחִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צָרִיכִים לְהִיּוֹת כְּאֶחָד מַעְלָה וּמִטָּה, עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים בְּשָׁעָה אַחַת, וְעַל זֶה מַחֲתַת רְזוֹן וְלֹא מַחֲתַת מֶלֶךְ.

וְאִפְלוּ שֶׁלֹּא הִתְרַבּוּ בְּבַיִת הַכְּנֶסֶת אֶלָּא עֲשָׂרָה, בְּאוֹתָם הַעֲשָׂרָה מְזַדְמָנִים הַמַּחֲנוֹת הַעֲלִיּוֹנִים לְהִיּוֹת עִמָּהֶם חֲבָרִים. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁכָּל תְּקוּנָי אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ הֵם בַּעֲשָׂרָה, וְלָכֵן דִּי בַּעֲשָׂרָה, אִם אֵינָם יוֹתֵר.

וּבֹא רָאָה, בְּמִשְׁכָּן מָה כְּתוּב? וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעַת. עֶשֶׂר, מִשׁוּם שֶׁתִּקְוָה הַמִּשְׁכָּן (הַשְׁכִּינָה) הוּא בַּעֲשָׂרָה לְהִיּוֹת כְּרָאוּי. עֶשֶׂר, מָה הַטַּעַם עֶשֶׂר וְלֹא עֲשָׂרָה? אֶלָּא עֶשֶׂר בְּכָל מְקוֹם הוּא בְּלִי שְׁכִינָה,

שְׁאִינָה בַחֲשׁבוֹן, כְּגוֹן זֶה (מלכים-א ז) עֹמֵד עַל שְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר. הַשְׂכִּינָה אֵינָה בַחֲשׁבוֹן, שֶׁהִרִי הִיא עוֹמֶדֶת לְמַעַלָּה, שְׂכֵתוֹב (שם) וְהִים עָלֵיהֶם מְלַמְעֵלָה. וּבִמְקוֹמוֹת הַלְלוּ שֶׁל רְמִיזִים לְסוּד שְׁלֻמְעֵלָה שְׁחֹסֵר מֵהֶם (ה'), הִרִי שְׂכִינָה יִתְרָה עַל אוֹתוֹ חֲשׁבוֹן, שְׁאִינָה בַחֲשׁבוֹן.

לְצַד הָאֲחֵר נִוְתָּנִים חֲשׁבוֹן יוֹתֵר. וְהִיא בִּמְנִין בְּגִרְעוּת, (לֹא תֹאמַר חֲשׁבוֹן יוֹתֵר, אֲלָא תוֹסֶפֶת אוֹת, וְהַחֲשָׁבוֹן בְּגִרְעוּת) כְּמוֹ עֲשֵׂתִי, וְהִרִי פִּרְשׁוּהָ. וּבְכָל מְקוֹם שֶׁנּוֹסְפוֹת אוֹתוֹת כְּגוֹן זֶה, זֶה לְגִרְעוּת. כְּמוֹ הָאֲמִינוֹן אַחִיד, שְׁמִסְפִּיק אֲמִינוֹן. וּבְצַד הַקִּדְשָׁה גּוֹרֵעַ אוֹת, וְהִיא תוֹסֶפֶת.

רַבִּי חִיָּיא פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים קד) עֵטָה אוֹר בְּשִׁלְמָה נּוֹטָה שְׁמִים כִּירְעָה. פֶּסוּק זֶה פִּרְשׁוּהוּ, שֶׁכְּשֶׁבִרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הִתְעַטֵּף בְּאוֹתוֹ אוֹר קִדְמוֹן וּבִרָא בּוֹ שְׁמִים.

וּבֹא רָאָה, אוֹר וְחֹשֶׁךְ (לֹא) הָיוּ כְּאַחַד. אוֹר מֵצֵד הַיָּמִין, וְחֹשֶׁךְ מֵצֵד הַשְּׂמָאל. מֶה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? שֶׁתִּפְסֵם כְּאַחַד וּבִרָא מֵהֶם שְׁמִים. מֶה זֶה שְׁמִים? אֵשׁ וַיִּמֵּס שֶׁתִּפְסֵם כְּאַחַד וַעֲשֵׂה שְׁלֹם בִּינֵיהֶם. וּכְשֶׁנִּתְקַנוּ כְּאַחַד וּמִתַּח אוֹתָם, מִתַּח אוֹתָם כִּירְעָה וַעֲשֵׂה מֵהֶם אוֹת ו', וְזוֹ נִקְרְאת יְרִיעָה. יְרִיעוֹת, שֶׁהִרִי מֵאוֹת זֶה הִתְפַּשֵּׁט אוֹר וְנִעֲשׂוּ יְרִיעוֹת. זֶהוּ שְׂכֵתוֹב וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעוֹת.

וְשִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם מִתּוֹחִים, גִּנּוּזִים בְּגִנּוּזָה עֲלִיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרוּהָ, וְרַקִּיעַ אֶחָד שְׁעוֹמֵד עָלֵיהֶם. וְלֹאוֹת רְקִיעַ אֵין גּוֹן וְאֵין לוֹ מְקוֹם בְּגִלּוּי, וְלֹא עוֹמֵד לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ (אֲלָא בִּתְבוּנָה), וְהִרְקִיעַ הַזֶּה גִּנּוּזֵי וַיִּמָּאִיר לְכֹלָם, וַיִּמְסַע אוֹתָם לְמִסְעֵיהֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרֹאֵי לוֹ. אֲלָא עוֹמֵד בְּהִשְׁכָּל.

מִהִרְקִיעַ הַזֶּה וְהִלָּאָה אֵין מִי שֶׁיִּדְעַ וַיִּשְׁגִּית, וַיֵּשׁ לְאֶדָם לְסֹתֵם פִּיו וְלֹא לְדַבֵּר וְלִהְתְּבּוֹן בְּהִשְׁכָּל. מִי שֶׁיִּסְתַּכֵּל חוּזֵר לְאֲחֹר, שְׂאִין מִי שֶׁיִּכּוֹל לְדַעַת.

עֶשֶׂר יְרִיעוֹת הֵן, שֶׁהֵם עֲשָׂרָה רְקִיעִים. וּמִי הֵם יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֵן עֶשֶׂר וְעוֹמֶדוֹת לְהִנָּדַע לְחֻכְמֵי הַלֵּב? מִי שֶׁיִּדְע בָּהֶן, מִסְתַּכֵּל בְּחֻכְמָה רַבָּה וּבִסּוּדוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וּמִסְתַּכֵּל לְמַעַלָּה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נִדְבָק בּוֹ, פֶּרֶט לְשֵׁנִי אֵלֶּה שְׁעוֹמְדִים בְּיָמִין וּבְשְׂמָאל, וְהֵם גִּנּוּזִים עִם הַשְׂכִּינָה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, תִּשְׁעָה רְקִיעִים הֵם, וְשְׂכִינָה הִיא עֲשִׂירִית. שְׂאֵם תֹּאמַר בְּשִׁבִּיל שְׂכֵתוֹב עֶשֶׂר - הוּא חוּץ מִהַשְׂכִּינָה. אִם כֵּן, הַשְׂכִּינָה הִיא אַחַת עֲשָׂרָה שְׁעוֹמֶדֶת עַל עֶשֶׂר. אֲלָא וְדֹאֵי שֶׁתִּשְׁעָה הֵן, וְהֵם תִּשְׁעָה יָמִים שֶׁבִּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְהִיא הַעֲשִׂירִית. כְּמוֹ זֶה הַמִּשְׁכָּן הוּא עֶשֶׂר יְרִיעוֹת.

אוֹתָם עֲשָׂרָה רְקִיעִים סוּד הַסּוּדוֹת שֶׁלֹּא נִמְסָר, רַק לְיֹדְעֵי הַחֻכְמָה, וְהַכֹּל הוּא בִּסּוּדוֹת שֶׁל הַמְּנוּרָה הַקָּדוֹשָׁה, שֶׁהוּא גִּלָּה סוּד כָּל רְקִיעַ וְרַקִּיעַ, וְהֵם שְׁמִשִּׁים שְׁמִשְׁמִשִּׁים בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד. שִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם לְמַעַלָּה, וְשִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה. שִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם שֶׁבָּהֶם כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת לְהִנָּהִיג הָעוֹלָם הַזֶּה כְּפִי דִרְכּוֹ וּכְמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ.

בְּכֹלָם הַשְּׁבִיעִי עֲדִיף, חוּץ מִן הַשְּׁמִינִי שֶׁמִּנְהִיג אֶת כָּלָם וְעוֹמֵד עַל כָּלָם. כְּתוּב סֵלֹו לְרֹכֵב בְּעֶרְבוֹת. מִי רֹכֵב בְּעֶרְבוֹת, וּמִי הֵן הָעֶרְבוֹת? אֲלָא עֶרְבוֹת זֶה הִרְקִיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְלָמָּה נִקְרָא עֶרְבוֹת? עַל שֶׁהוּא כָּלוּל מֵאֵשׁ וַיִּמֵּס כְּאַחַד, וּמֵצֵד הַדְּרוֹם, וּמֵצֵד הַצָּפוֹן, וְהוּא מְעַרְבַּ מִשְׁנֵי צַדִּדִּים.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן, שְׁתֵּי הָעֶרְבוֹת שֶׁמִּתְחַבְּרוֹת בְּלוּלָב, וְשִׁנִּינוּ עֶרְבוֹת? זֶהוּ שְׂכֵתוֹב (תהלים סח) סֵלֹו לְרֹכֵב בְּעֶרְבוֹת. אִם כֵּן, מִי נוֹתֵן יָרֵכִים בְּגוּף, אוֹ גּוּף בְּיָרֵכִים? שֶׁהִרִי זֶה עוֹשֶׂה פְרוֹת וְנִצָּנִים, וְזֶה לֹא עוֹשֶׂה פְרוֹת וְנִצָּנִים.

אֲלָא וְדֹאֵי שֶׁהַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל עֶרְבוֹת שֶׁבְּלוּלָב. אוֹתָם עֶרְבוֹת שֶׁבְּלוּלָב, אֶחָד אֵשׁ וְאֶחָד מִים. בִּסּוּד הַזֶּה שֶׁל כָּלָם, וְהוּא שְׁבִיעִי, הוּא אֵשׁ וַיִּמֵּס כְּלוּלִים כְּאַחַד בִּסּוּד אֶחָד, וּמִשּׁוּם שֶׁעֶרְבוֹת הוּא סוּד הַכֹּלָל שֶׁל כָּל שְׁשֵׁת הָאֲחֵרוֹנִים, הוּא סוּד הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיוֹנָה, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בְּרַקִּיעַ הַזֶּה יוֹתֵר מִכָּל הָרַקִּיעִים, וְתִשּׁוּקָתוֹ תִּמְיֵד לְתַקֵּן אוֹתוֹ הִרְקִיעַ בִּיפִי עֲלִיוֹן. וְעַל זֶה סֵלֹו לְרֹכֵב בְּעֶרְבוֹת, לְאוֹתוֹ שֶׁרֹכֵב בְּעֶרְבוֹת, וּמִיָּהוּ? אוֹתוֹ הִרְקִיעַ טָמִיר וְגִנּוּזֵי שְׁעוֹמֵד עַל גֵּב הַחַיּוֹת, שֶׁהוּא רֹכֵב בְּעֶרְבוֹת.

וְעֲלֹו לְפָנָיו. לֹא כְתוּב מִלְּפָנָיו, אֲלָא לְפָנָיו, שֶׁהִרִי אֵין מִי שֶׁיִּדְע בּוֹ כְּלוּם. אֲבָל לְפָנָיו, מִי שֶׁנִּכְנָס אֲצֵל הִרְקִיעַ הַזֶּה, צָרִיךְ לְהִכָּנֵס בְּשִׁמְחָה וְלֹא בְּעֶצֶב כָּלָל, מִשּׁוּם שֶׁהִרְקִיעַ הַזֶּה גּוֹרֵם, שֶׁשֶּׁם לֹא שׁוֹרָה עֶצֶב וְרָגֵז כָּלָל, שֶׁהִרִי שֵׁם הַכֹּל בְּשִׁמְחָה.

וְעַל זֶה, כִּהֵן גָּדוֹל שְׁעוֹמֵד לְפָנָיו לֹא הִיָּה נִכְנָס לְבֵית הַקֹּדֶשׁ - רַק בְּשִׁמְחָה וְלִהְרָאוֹת שִׁמְחָה, שֶׁהִרִי הַמְּקוֹם גּוֹרֵם. וְעַל זֶה כְּתוּב (תהלים ק) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׁמְחָה בְּאוֹ לְפָנָיו בְּרִנָּה. שֶׁהִרִי צָרִיךְ שֶׁלֹּא לִהְרָאוֹת בּוֹ עֶצֶב.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן, מִי שֶׁהוּא בֹצֵעַר וְדוֹחֵק, שֶׁלֹּא יָכוֹל לְשַׁמֵּחַ אֶת לְבוֹ, וּמִתּוֹךְ דְּחָקוֹ יֵשׁ לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן. אִם כֵּן, לֹא יִתְפַּלֵּל תַּפִּלָּה כָּלָל, וְלֹא יִכָּנֵס בְּעֶצֶב כָּלָל, שֶׁהִרִי לֹא יָכוֹל לְשַׁמֵּחַ אֶת לְבוֹ וְלִהְכָּנֵס לְפָנָיו בְּשִׁמְחָה. מֶה הִתְקוֹן שֶׁיֵּשׁ לְאֶדָם הַזֶּה?

אֲלָא וְדֹאֵי הִרִי שִׁנִּינוּ, כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעָלוּ וְנִסְגְּרוּ, וְשַׁעֲרֵי דְמַעוֹת לֹא נִסְגְּרוּ, וְאֵין דְּמָעָה אֲלָא מִתּוֹךְ

צער ופעצב, וכל אותם הממנים על אותם השערים, כלם משברים חתיכות קשות ומנעולים ומכניסים אותו דמעות, ואותה תפלה נכנסת לפני המלך הקדוש.

ואז לאותו מקום יש דחק מאותו עצב ודחק של אותו אדם, כמו שנאמר (ישעיה סג) בכל צרתם לא (לו) צר. תשוקת אותו העולם העליון למקום הזה, כזכר שתשוקתו תמיד אל הנקבה. כשנכנס המלך לגבירה ומוצא אותה בעצב, אז כל מה שהיא רוצה, נמסר בידיה, ואותו אדם ואותה תפלה לא חוזרת ריקם, והקדוש ברוך הוא חס עליו. אשרי חלקו של אותו אדם ששופך דמעות לפני הקדוש ברוך הוא בתפלתו.

כמו זה בשבת, מי שיושב בתענית בשבת, מתוך צער מראה עצב, ובשבת שולט אותו רקיע עליון, אותו שנראה בשמחה, שהוא שמחה ומשמח לכל. אותו שיושב בעצב, משום שהוא שולט, מוציא את אותו האדם מאותו הענש שנגזר עליו, והרי נאמר סלו - הבו כבוד ורוממות לאותו שרוכב בערבות, שהוא שמחה ומשמח לכל, הרקיע שעל גבי החיות בי"ה שמו ודאי, שהרי באותו מקום השם הזה נכלל. ועליו לפניו - משום שלא צריך להראות לפניו עצב, כמו שנתבאר.

רבי אלעזר אמר, פסוק זה כך צריך לומר: סלו לרכב על ערבות. מה זה בערבות? ביה שמו, ביה הוא הנה צריך להיות! מה זה שמו? אלא פסוק זה על נסתר כל הנסתרים, עתיק כל העתיקים נאמר, אותו שלא התגלה ולא נודע כלל שהוא רוכב בערבות. ואם תאמר שהוא בא ורוכב בו, אם כך, אף על גב שהוא נסתר, במקום הזה עומד להתגלות.

אלא סלו לרכב בערבות, זהו עתיק של כל העתיקים, נסתר כל הנסתרים, שלא ידוע. ובמה הוא רוכב? בערבות, בי"ה, שהוא סוד קדמון שיצא לפניו (ממנו), וזהו שמו. מאותו נסתר שלא ידוע שמו הוא י"ה. לא שהוא הוא, אלא הוא הוא, בשביל שאותה פרכת שנופרסה ויצאה מלפניו. אבל הפרכת הזו היא שמו, וזוהי מרכבתו, ולא נודע כלל.

וזהו שמו הגדול, משום שיש שמו שאינו כל כך גדול כמו זה אף על גב שיש בו תוספת אותיות. זהו השם הגדול, ולכן בשם הזה אנו מוציאים אמן, שהוא ממנו. בזה הולך אמן בכל הזמן, ובשם אחר לא כך.

אמן יהא שמיה רבא מברך, שכאשר השם הזה מתתקן - הכל בשלמות, וכל העולמות שמחים בשמחה. בשם הזה כלולים עליונים ותחתונים. בשם הזה כלולים שש מאות ושלוש עשרה מצוות של התורה שהן הכלל של כל הסודות העליונים והתחתונים. הכלל של עולם הזכר למעלה, והכלל של עולם הנקבה למטה.

וכל המצוות בלן פרקים ואיברים, להראות בהן את סוד האמונה. מי שלא ישגיח ולא יתבונן בסודות של מצוות התורה, לא ידע ולא יתבונן איך מתקנים האיברים בסוד עליון. כל איברי הגוף מתקנים על הסוד של מצוות התורה, ואף על גב שיש איברים שהם גדולים ועליונים, כלם קטנים וגדולים, אם נטל מהם אחד, אפלו הקטן ביותר של האדם, הוא נקרא בעל מוס. כל שכן וכל שכן אותו שפוגם אפלו מצוה אחת מאותן מצוות התורה, שמטיל מוס במקום שלא צריך.

בא וראה מה כתוב, (בראשית ב) ויבטח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. ושנינו, לעבדה ולשמרה - אלו קרבות, והכל אחד. אבל הסוד הזה של מצוות התורה, לעבדה - אלו רמ"ח איברים עליונים. ולשמרה - אלו שלש מאות וששים וחמשה איברים ותחתונים. אלה העליונים של זכור, ואלה התחתונים של שמור, והכל אחד.

אשרי מי שזוכה להשלים אותם. מצוות התורה גורמות לאדם להשלים רוחו ונשמתו בעולם הזה ובעולם הבא. התורה מזכה את האדם לרשת שני עולמות, עולם הזה ועולם הבא. כל מי שמשתדל בתורה, משתדל בחיים. חיים בעולם הזה, וחיים בעולם הבא. נצול מכל הענשים הרעים שלא יכולים לשלט עליו. אם בהשתדלות כך, כל שכן מי שעושה מעשה.

רבי חייא ורבי אבא היו שרויים בבית מארחיהם, וקמו בחצות הלילה להשתדל בתורה. בת המארח קמה והאירה להם נר, ואחר כך עמדה אחריהם לשמע דברי תורה.

פתח רבי יוסי ואמר, (משלי ו) כי גר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. כי גר מצוה - כל מי שמשתדל בעולם הזה באותן מצוות התורה, מסתדר לפניו בכל מצוה ומצוה גר אחד להאיר לו באותו העולם. ותורה אור - מי שמתעסק בתורה, זוכה לאותו אור עליון שנדלק ממנו הנר, שהרי גר בלי אור אינו כלום. אור בלי גר אף כך לא יכול להאיר. נמצא שכלם צריכים זה את זה. צריך מעשה לתקן הנר, וצריך ללמוד תורה להאיר הנר. אשרי מי שמתעסק בה באור ובנר.

ודרך חיים תוכחות מוסר - דרך חיים להכנס בה לעולם הבא, אותן תוכחות שמקבל אדם להסיר את עצמו מדרך רעה וללכת בדרך טובה. עוד ודרך חיים - אותם תוכחות מוסר, שמביא הקדוש ברוך

הוא על האדם לטהרו מחטאיו באותן תוכחות. אשרי מי שמקבל אותן ברצון הלב.

דבר אחר כי גר מצוה - (תקון ה'ר) זה גר המנורה של דוד, שהוא גר מצוה תורה שבעל פה, שצריכה להתקון תמיד, ואינה מאירה אלא מתוך תורה שבכתב, שהרי אין לתורה שבעל פה אור אלא מתוך תורה שבכתב, שהיא האור להאיר.

הסתכל לאחוריו וראה את בת המארח עומדת מאחריהם. אמר, כי גר מצוה, מה זה גר? זה הנר שהיא מצוה שנשים זוכות בה, והיא גר שבת. שאף על גב שנשים לא זוכות בתורה, הרי הגברים זוכים בתורה ומאירים את הנר הזה שהנשים מתקנות במצוה הזו. הנשים בתקון של הנר הזה - והגברים בתורה להאיר לנר הזה, תקון המצוה שהנשים התחייבו בהם.

שמעה אותה אשה וביתה. בין כך קם אבי האשה שהיה שם ונכנס ביניהם, וראה את בתו עומדת מאחריהם ובוכה. שאל אותה אביה, והיא סחה לו (רבי אבא) את המעשה. התחיל אבי האשה אף הוא לבכות. אמר לו רבי יוסי, אולי חתנד בעלה של בתך לא זכה בתורה? אמר לו, ודאי כך זה, ועל זה ודאי אנו בוכים אני ובתי תמיד.

ובשביל שראיתי אותו יום אחד שמדלג מהעליה הזו לשמע קדיש עם הצבור, עלה ברצוני לתת לו את בתי, ותקף שהצבור יצא מבית הכנסת נתתי לו את בתי. שאמרתי, שבדלוג הזה שבא לשמע קדיש, הוא יהיה אדם גדול בתורה, ואף על גב שהוא תינוק ולא הפרתי אותו מקדם לכן. ועכשיו אפלו ברפת המזון אינו יודע, ולא יכלתי ללמד עמו בין החברים שילמד קריאת שמע או ברפת המזון.

אמר לו, העבירונו באחר, או אולי יוליד בן שהיה אש גדול. בינתיים הוא קם ודלג עליהם וישב לפניהם. הסתכל בו רבי יוסי, אמר, ודאי אני רואה בילד הזה שאור התורה יצא ממנו לעולם, או בן שיקום ממנו. צחק אותו ילד ואמר, רבותי, אמר לפניכם דבר אחד.

פתח ואמר, (איוב לב) צעיר אני לימים ואתם ישישים, על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם. בפסוק זה העירו עמודי עולם, אבל אליהוא שכתוב בו ממשפחת רם, העירו, שהרי מזרע אברהם הוא בא, ונפה. אבל אליהוא היה כהן, ומזרעו של חזקאל הנביא היה. כתוב כאן בן ברכאל הבוץ, וכתוב שם (חזקאל א) חזקאל בן בוץ הכהן.

ואם תאמר, משום שכתוב בוץ, בוז משפחות היה - לא כך! חזר ואמר ממשפחת רם, עליון על הכל. למה נקרא בוץ? על שמבזה עצמו למי שגדול ממנו, ולכן עלה בשם עליון. בוץ - זה שנקרא אדם שלם בכל מה שלא נקרא כך אדם אחר. זהו שכתוב ואתה בן אדם, ועל שעלה בשם הזה נקרא רם, עליון על הכל.

ועל זה אמר צעיר אני לימים. לימים, מימים היה צריך להיות! מה זה לימים? אלא אמר, צעיר אני והקטנתי עצמי לימים, לגבי אדם שיש לו ימים רבים. מה הטעם? משום שאמרתי שימים ידברו, ועל זה אני צעיר והקטנתי את עצמי אל ימים. ואתם ישישים, ראיתי אתכם ישישים על כן זחלתי ואירא. ואירא מחות דעי אתכם. אף אני אמרתי ימים ידברו ורב שנים ידיעו חכמה, ודאי. אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם. ולכן משום שאני ילד, שמת ברצוני שלא לדבר עד שני חדשים, ועד היום הזה הם נשלמו. ועכשיו שאתם כאן, יש לפתח בתורה לפניכם.

פתח ואמר, (משלי ו) כי גר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. כי גר מצוה - זוהי משנה, כמו שנקרא (שמות כד) והתורה והמצוה. והתורה - זו תורה שבכתב. והמצוה - זו משנה, שהיא גר שעומד להדלקה.

גר, למה נקרא גר? אלא כשמוקבל מבין שתי זרועות, רמ"ח איברים עליונים, היא פותחת אליהם שתי זרועות שלה, ואז נכללות שתי הזרועות הללו בהם ונקראים גר. ותורה אור, שמאיר לאותו גר ונדלקת ממנו מצד האור הראשון שהוא זמין, שהרי התורה נתנה מאותו צד הזמין של האור הראשון, שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו, שנתנה מצד הזמין, ואף על גב שנקלל בה שמאל, שהרי אז היא שלמות הכל.

האור הזה נכלל במאתים ושבעה עולמות שגנוזים בצד של אותו האור ומתפשט בכלם. תחת הפסא הטמיר העליון שורים אותם עולמות מצד אותו הזמין. שלש מאות ועשרה הם. מאתים ושבעה הם בצד הזמין, ומאה ושלושה הם בצד השמאל. והם שלש מאות ועשרה. ואלו הם שמות הקדוש ברוך הוא תמיד לצדיקים. ומאלה מתפשטים כמה וכמה אוצרות החמדה, וכלם גנוזים כדי להתענן מהם הצדיקים בעולם הבא, ועל אלה כתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצרותיהם אמלא, ועל אלה כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וולתך וגו'.

י"ש - אלה שלש מאות ועשרה עולמות שגנוזים תחת העולם הבא, (ועל) אותם מאתים ושבעה שהם מצד הזמין נקראים אור ראשון, משום שאפלו אור השמאל נקרא אור. אבל האור הראשון עתיד



לעשות תולדות לעולם הבא. ואם תאמר, לעולם הבא ולא יותר? אלא אפלו בכל יום ויום שאם האור הזה לא היה, העולם לא יוכל להתקיים, שכתוב (תהלים פט) אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶנָּה.

האור הזה זרע אותו הקדוש ברוך הוא בגן עדנו, ועשה אותו שורות שורות על ידי הצדיק הזה, שהוא הגן של הגן, ונטל את האור הזה וזרע אותו זרע אמת, ועשה אותו שורות שורות בגן, והוליד והצמיח ועשה פרות, ומהם נזון העולם. זהו שכתוב אור זרע לצדיק וגו'.

וכתוב, (ישעיה סא) ויגנה זרועיה תצמיח. מי הם זרועיה? אלה הם הזרעים של האור הראשון שהוא תמיד זרוע, ועכשו מוליד ועושה פרות, ועכשו הוא זרוע. בראשונה, בטרם שיאכל העולם את הפרי הזה, הוליד הזרוע הזה ונותן פרי ולא שוכך. ולכן כל העולמות נזונו בספיקו של אותו הגן שנקרא צדיק, שאינו שוכך ולא פוסק לעולמים.

פרט לזמן שישראל בגלות. ואם תאמר, בזמן הגלות כתוב, (איוב יד) אָזְלוּ מִיָּם מִנִּי יָם וְנָהָר יִחַרְבּ וַיִּבֶשׁ, ואיך עשה תולדות? אלא כתוב זרע, והוא תמיד זרוע, ומיום שנפסק אותו נהר לא נכנס לגן (בגן) אותו הגן. ואותו אור שהוא תמיד זרוע, עושה פרות, וממנו ומעצמו נזרע בבראשונה ולא שוכך תמיד, כמו גן שעושה תולדות, ומאותו הזרוע נופל בו במקומו, ומעצמו עושה תולדות בבראשונה. ואם תאמר שאותם תולדות ופרות היו כמו שהיה בזמן שהגן שם - לא כך, אלא לא נמנע הזרוע הזה לעולמים.

כמו זה ותורה אור. התורה שנתנה מצד אותו האור הראשון, כך נזרע תמיד בעולם ועושה תולדות ופרות ולא שוכך לעולמים, ומאותו הפרי שלו נזון העולם.

ודרך חיים תוכחות מוסר. שני דרכים הם, אחד דרך החיים, ואחד בהפך ממנו. מהו הסימן של דרך חיים? תוכחות מוסר. שפאשר רצה הקדוש ברוך הוא לשמר את דרך החיים הזו, הוא שם עליו אותו המלקה ועושה תוכחות מוסר לבני אדם, ומיהו זה שכתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך החיים. ולכן דרך החיים היא תוכחות מוסר. ומי שיש בו תוכחות, ודאי שמעירים אותו ללכת באותה דרך חיים ששם מתחיל תוכחות מוסר.

הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו, אלא הכל הוא סוד האמונה של הפסוק הזה. כי נר מצוה - זה סוד של שמור. ותורה אור - זה סוד של זכור. ודרך חיים תוכחות מוסר - אלה גזרות וענשים של התורה, והכל סוד האמונה. וצריך זה את זה, ולהיות סוד של הכל כראוי.

ועל הסוד הזה של האור הזה שדולק ומאיר לגר הזה, כתוב בו באהרן (במדבר ה) בהעלתך את הנרת, משום שהוא בא מצד האור הזה. באור הזה כתוב (בראשית א) יהי אור ויהי אור. כיון שאמר יהי אור, למה כתוב ויהי אור, שהרי בניהי כן מספיק? אלא יהי אור - זה האור הראשון, שהוא זמין, והוא לקח הימין. ויהי אור - שממין יוצא שמאל, ומסוד הימין יוצא שמאל, ועל זה ויהי אור, זה שמאל.

מכאן שויהי הראשון של התורה היה בצד השמאל, ולכן אינו סימן ברכה. מה הטעם? משום שבו (שממנו) יצא אותו חושך שהחשיך את פני העולם. וסימן זה באשר התגלה הסוד של עשו ומעשהו, זה היה בניהי הזה, שכתוב (שם כה) ויהי עשו איש ידע ציד. התקנים בניהי איש ידע ציד, לפתות את בני העולם שלא ילכו בדרך ישרה.

וירא אלהים את האור כי טוב - זהו העמוד שעומד באמצע, ועומד ואוחז בצד זה ובצד זה. כשהיתה שלמות של שלשת הצדדים, כתוב בו כי טוב, מה שלא היה באחרים הללו, משום שלא היתה שלמות עד האור השלישי שהשלים את כל הצדדים, וכיון שבא השלישי הזה, אז הפריד מחלקת של ימין ושמאל, שכתוב ויבדל אלהים בין האור ובין החושך.

ועל שהן חמש דרגות שנופרדו ונמשכו מהאור הראשון הזה, כתוב חמש פעמים אור, וכלם היו מצד הימין ונכללו בו. וכשנכללו בצד שמאל, נכללו בסוד של מים שנוטל בימין (מימין), ולכן כתוב מים חמש פעמים. וכשנשלמו בסוד האמצע, כתוב רקיע חמש פעמים, ועל זה שלשה הם: אור, מים, רקיע. כנגד שלש הדרגות הללו, שכלן חמש דרגות נכללו בהם, ועל זה בכלם כתוב חמש פעמים בכל אחד ואחד.

כאן סוד הסודות באלו השלשה, הצטיר ונחקק בחקוקי הסוד של דמות האדם, שהוא אור בראשונה, ואחר כך מים. ואחר כך מתפשט בתוכם רקיע, שהוא חקוק של חקיקת דמות האדם.

כמו שחקוק ציור של דמות אדם בתולדתו, שהרי בתולדת האדם בהתחלה זרע, שהוא אור, שהרי האור של כל איברי הגוף הוא אותו זרע, ולכן הוא אור, ואותו אור נקרא זרע, שכתוב אור זרע, אותו זרע ממש. אחר כך אותו זרע, שהוא אור, מתפשט ונעשה מים, בלחות שלו נחקק יותר, ומתפשט התפשטות בתוך אותם המים התפשטות הגוף לכל הצדדים. כיון שמצטיר ונחקק ציור ודמות הגוף, נקרא אותה התפשטות ונקראת רקיע, וזהו רקיע בתוך המים. ואחר שהקריש, כתוב ויקרא אלהים

לְרַקִּיעַ שְׁמַיִם. שֶׁהָרִי הִקְרִישָׁה אוֹתָהּ הַלְחוּת (שֶׁהִשְׁפִּיעַ וְנִשְׁאַרָה אוֹתָהּ הַפְּסֻלָּת) שֶׁל הַגּוֹף שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ אוֹתָם הַמַּיִם.

כִּינּוּ שֶׁנִּבְרַר הַגּוֹף וְהַתְנַקָּה בְּנִקְיוֹן, אוֹתָהּ לְחוּת שֶׁשְׁפָעָה וְנִשְׁאַרָה, הִיָּתָה פְּסֻלָּת שֶׁנֶּעֱשְׂתָה תוֹךְ הַהִתְנוּךְ, וְהֵם מַיִם הָרָעִים הָעֲכוּרִים, וּמֵהֶם נַעֲשֶׂה פְּסֻלָּת, מְקַטְרֵג לְכָל הָעוֹלָם, זָכָר וְנִקְבָּה. אַחֵר כִּךְ כְּשִׁירְדוּ אוֹתָם מַיִם עֲכוּרִים וְהַתְהַתְּכוּ לְמַטָּה בְּצַד שְׂמָאל, יֵצְאוּ (שֶׁשְׁפָע וְנִשְׁאַר, נַעֲשֶׂה פְּסֻלָּת מְקַטְרֵג לְכָל הָעוֹלָם, זָכָר וְנִקְבָּה, וְהֵם הַמַּיִם הָרָעִים הָעֲכוּרִים. וְאַחֵר כִּךְ כְּאִשֶּׁר יָרְדוּ אוֹתָם מַיִם עֲכוּרִים וְהַתְהַתְּכוּ לְמַטָּה בְּצַד שְׂמָאל וְיֵצְאוּ) לְקַטְרֵג לְכָל הָעוֹלָם. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁנֶּצַל מֵהֶם.

כִּינּוּ שִׁיּוּצָא הַמְקַטְרֵג, כְּתוּב יְהִי מֵאֲרֵת חֹסֶר ו', וְנִמְשָׁכָה אֶסְכְּרָה לְתִינוּקוֹת, וְחֹסֶר אִזּוֹר הַלְבָנָה. אַחֵר כִּךְ, וְהָיוּ לְמֵאוֹרֹת, בְּשִׁלְמוֹת שֶׁל שְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד. בְּמִי? בְּאוֹתוֹ רִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם, שֶׁהָרִי כְּשִׁעוּלָה וּמִתְחַבֶּרֶת בְּאוֹתוֹ רִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם, אֲזִי וְהָיוּ לְמֵאוֹרֹת, אוֹרוֹת שְׁלֵמִים שְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד שֶׁלֹּא פְּגוּמִים כָּלֵל.

הַתְּחִיל לְצַחֵק הַיָּלֵד הַזֶּה וְשִׂמַּח. אָמַר לָהֶם, זֶה שְׂאֵמְרָתִי שֶׁנִּבְרַר כָּאֵן סוּד שֶׁל אָדָם בְּאוֹר שֶׁל אוֹתוֹ (שֶׁהוּא) הַזֶּרַע, וְאַחֵר כִּךְ נַעֲשֶׂה מַיִם, וּמִתְנוּךְ אוֹתָם הַמַּיִם מִתְפַּשֵּׁט רִקִּיעַ, דִּיּוֹקוֹן שֶׁל אָדָם, כְּמוֹ שֶׁעוֹרְרָנוּ. מִילָא כְּשֶׁזָּה נַעֲשֶׂה בְּתוֹךְ מַעֵי הָאִשָּׁה, שֶׁהָרִי לֹא מְצִטֵּר הַזֶּרַע אֲלָא בְּתוֹךְ מַעֵי הַנִּקְבָּה לְהַתְפַּשֵּׁט בֶּה דִּיּוֹקוֹן שֶׁל אָדָם, וְכָאֵן אִם אֵלֶּה חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת הֵם דִּיּוֹקוֹן שֶׁל אָדָם, בְּאִיזָה מְקוֹם מְצִטֵּר וּמִתְפַּשֵּׁט הַדִּיּוֹקוֹן הַזֶּה בְּתוֹךְ הַמַּיִם הַלְלוּ?

אִם תֹּאמַר בְּתוֹךְ הַנִּקְבָּה הֵם הָיוּ, זֶה הָעוֹלָם הַבֹּא - לֹא כִךְ! שֶׁהָרִי לֹא הִצְטִיר צִיּוֹר וּדְמוּת עַד שִׁיּוּצָאוֹת הָאוֹתִיּוֹת לְחוּץ, וְאַחֵר כִּךְ נִגְלָמוּ. וְעוֹד, שֶׁהָרִי הָעוֹלָם הַבֹּא הָיָה הָאֵמֶן, שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רִקִּיעַ. הָרִי הָאֵמֶן הוּא הָיָה.

אִם תֹּאמַר בְּנִקְבָּה שֶׁלְמַטָּה - לֹא כִךְ, שֶׁהָרִי טָרַם הִיָּתָה! וְכִשְׁיִצָּאָה דְמוּת אָדָם, נִקְבָּתוֹ יֵצְאָה עִמּוֹ. הָרִי לֹא הִצְטִיר דִּיּוֹקוֹן שֶׁל אָדָם בֶּה. אִם כִּךְ, בְּאִיזָה מְקוֹם הִצְטִיר וְנִחַסֵּק הַזֶּרַע הַזֶּה לְהִיּוֹת חִקִּיקָתוֹ שֶׁל דְמוּת אָדָם? אֲלָא זֶה סוּד עֲלִיוֹן. אָדָם הָרֵאשׁוֹן הִצְטִיר וְנִחַסֵּק בְּלִי נִקְבָּה. הָאָדָם הַשֵּׁנִי מִכֹּחַ וְזָרַע שֶׁל זֶה נִחַסֵּק וְהִצְטִיר בְּתוֹךְ הַנִּקְבָּה.

אָדָם הָרֵאשׁוֹן, חִקִּיקָה שֶׁל צִיּוֹר וּדְמוּת הַגּוֹף, לֹא הָיָה בְּנִקְבָּה, וּבְלִי צִיּוֹר כָּלֵל הָיָה. וְהִצְטִיר וְנִחַסֵּק לְמַטָּה מִהָעוֹלָם הַבֹּא, בְּלִי זָכָר וּבְלִי נִקְבָּה, אוֹתוֹ אוֹתִיּוֹת נִגְלָמוּ בְּתוֹךְ הַמַּדָּה, וְהִצְטִיר וְנִחַסֵּק בֶּהוּן סוּד שֶׁל אָדָם. וְהָאוֹתִיּוֹת בְּדִרְךְ יִשְׁרָה בְּסִדּוֹר שְׁלֵחָן, מִסּוּד שֶׁל הָאוֹר הָרֵאשׁוֹן, הַתְּחִיל לְהַחֲסֵק וְלִהְיוֹת (אוֹתִיּוֹת), וְנִזְרַע הָאוֹר הַזֶּה בְּתוֹכּוֹ תוֹךְ הַמַּדָּה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְתוֹךְ הַמַּדָּה וְהִפָּךְ לְמַיִם בְּתוֹךְ מַיִם, הַתְּפַשֵּׁט הָרִקִּיעַ בְּצִיּוֹר שֶׁל אָדָם דְמוּת כְּרָאוּי.

לְאַחֵר שֶׁהִתְקַשְׁטָה הַנִּקְבָּה אֵלָיו וְחִזְרוּ לְהִיּוֹת פָּנִים בְּפָנִים, הַדְמוּת הַזֹּאת שֶׁל אָדָם נִכְנָסָה בְּתִשׁוּקָה אֶצֶל הַנִּקְבָּה, וְשֵׁם נִחַסֵּק וְהִצְטִיר כְּמוֹ הַצּוּרָה שֶׁלּוֹ, וְעֲלִיו כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ה') וַיּוֹלֵד בְּדְמוּתוֹ כְּצִלְמוֹ וְגו'. זֶה הִצְטִיר בְּתוֹךְ הַנִּקְבָּה מֵה שֶׁלֹּא הָיָה אוֹתוֹ הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהִצְטִיר אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן בְּתוֹכּוֹ בְּמִדָּה בְּתוֹךְ הַמַּדָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

כְּמוֹ זֶה לְמַטָּה. מֵה כְּתוּב לְמַטָּה? (שם ב') וְהָאָדָם יָדַע אֶת תְּנוּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קִינוֹ. הַתְּחִילָה לְהוֹלִיד קוֹף בְּמַעֲיָה כֹּחַ וְסִיּוּעַ שֶׁל אָדָם, אַחֵר שֶׁקִּבְּלָה זֶהְמָה מִהַקּוֹף הַזֶּה, וְלָכֵן לֹא כְּתוּב כָּאֵן וַיּוֹלֵד, אֲלָא יָדַע וַתַּהַר וַתֵּלֶד, וַיֵּצְאָה הַפְּסֻלָּת בְּתוֹךְ הַנִּקְבָּה.

וַתּוֹסֵף לָלֶדֶת אֶת אַחִיו אֶת הָבֶל, וּבָזָה גַּם לֹא כְּתוּב וַיּוֹלֵד, וְאַף עַל גַּב שֶׁמִּצַּד הַזָּכָר הוּא הָיָה. אֲבָל הַמְקַטְרֵג תִּשָּׁשׁ וְשִׁבַּר אֶת כָּחוֹ, שֶׁהָרִי בְּאוֹת קוֹף הַתְּחִילוֹ הָאוֹתִיּוֹת לְהוֹלִיד.

כִּינּוּ שֶׁנִּבְרַרָה הַפְּסֻלָּת, הַתְּחִילוֹ הָאוֹתִיּוֹת לְהוֹלִיד מִסּוּד הָאוֹת שׁוֹת תִּקּוֹן שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה בְּהִסְכָּמָה כְּאֶחָד. וְאִזּוֹ כְּתוּב, וַיּוֹלֵד בְּדְמוּתוֹ כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת, וְלֹא כְּתוּב וַתִּקְרָא. וַיִּקְרָא הוּא, וְלֹא הִיא. הוּא קָרָא שְׁמוֹ שֵׁת. תִּקּוֹן זָכָר וְנִקְבָּה כְּאֶחָד שֶׁהָיוּ בְּהִסְכָּמָה אַחַת.

עוֹד הַתְּגַלְגְּלוֹ הָאוֹתִיּוֹת, וְחִזְרוּ לְהוֹלִיד אֶלֶף שֶׁל אָדָם, וְהֵם אוֹתִיּוֹת בְּמְקוֹם שֶׁהוּא הַסִּיּוּם שֶׁל שְׁמוֹ, וּמִיָּהוּ? נ'. וְאַחֵר כִּךְ ו' וְלֹא ה', שֶׁהָרִי הִתְעַבְּרָה (הוֹלִידָה) בְּהָבֶל. וְלָכֵן נָטַל אוֹת אַחֶרֶת אַחֲרָיו ו', סִיָּם בְּרֵאשִׁית שֶׁל שֵׁת ש', וְנִקְרָא אֱנוֹשׁ.

אֱנוֹשׁ, מֵה בִּין הַשֵּׁם הַזֶּה לְשֵׁם שֶׁל אָדָם? אֲלָא אֱנוֹשׁ לֹא הָיָה בְּתִקְוָה, הוּא הָיָה בְּתִקְוָנָם שֶׁל הָרֵאשׁוֹנִים, (תַּחֲלִים ח) מֵה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרָנוּ. וְכְתוּב (אִיּוֹב ז') מֵה אֱנוֹשׁ כִּי תִגְדָּלְנוּ וְגו', וַתִּפְקְדֵנוּ לְבָקָרִים לְרָגָעִים תִּבְחָנֵנוּ. וְעַל זֶה כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה נג') וְה' חָפַץ דִּכְאוֹ הַחֲלִי, שֶׁבֶר הַגּוֹף וְכֹחַ הַנֶּפֶשׁ הוֹרִישׁ שֵׁת לְאֱנוֹשׁ יִרְשָׁה שֶׁהִיָּתָה לוֹ לְקַבֵּל. וְאַף הוּא הוֹרִישׁ לְבָנוֹ כִּךְ.

עוֹד הַתְּגַלְגְּלוֹ הָאוֹתִיּוֹת לְתִקּוֹן אֶת הָעֵקֶם, וְחִזְרוּ לְהוֹלִיד אֶת קִינוֹ, זֶה הַתִּקּוֹן שֶׁל קִינוֹ וְהַתְּפָקוֹן תַּחֲתָיו, וְחִזְרוּ הָאוֹתִיּוֹת לְבִשָּׁם אֶת הָעוֹלָמוֹת מִהַעֲקֻמִּימוֹת שֶׁהִיָּתָה. מִהַלְלָאֵל, מ' סוּף שֶׁל אוֹתִיּוֹת אָדָם, ה' וְלִי תִקּוֹן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הָבֶל, וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִרְשִׁיעַ כְּמוֹ קִינוֹ, לֹא הִתְחַלְפוּ הָאוֹתִיּוֹת מִשְׁמוֹ פָּרֻט

לֵאחַת, שְׁבִמְקוֹם ב' הִיָּתָה א' לִהְיוֹת תִּקּוֹן יוֹתֵר.

עַד כָּאן הִתְבַּשֵּׁם הָעוֹלָם וְהִתְתַּקֵּן הָעֵקֶם מִהֶרָאשִׁית שֶׁל אֲנוֹשׁ, פָּרַט לְחֻטְאוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁלֹּא הִתְבַּשֵּׁם עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי. אֲבָל הִתְקוֹן שֶׁל הָעֵקֶמִימוֹת שֶׁל קִיָּן וְהִבֵּל הִתְתַּקֵּן וְהִתְבַּשֵּׁם, אֲבָל הָעוֹלָם הָיָה בָּצֵר וְעֶצְבֹּן עַד שֶׁבָּא נֹחַ, שִׁפְתּוֹב (בְּרָאשִׁית ה') זֶה נִחְמַנּוּ מִמַּעֲשָׂיו וּמִעֶצְבוֹ יָדִינוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֲבָרָה ה'. וְחֻטְאוֹ שֶׁל אָדָם לֹא הִתְבַּשֵּׁם עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינִי וְקִבְּלוּ תוֹרָה, וְכַשִּׁיִּשְׂרָאֵל קִבְּלוּ תוֹרָה, אָזִי הִזָּר וְהָאֹר הִתְתַּקֵּן כְּאֶחָד.

וְעַכְשָׁו רְבוּתִי, אֲנִי מִבְּבֶל, וּבְנוֹ שֶׁל רַב סַפְרָא אֲנִי, וְלֹא זָכִיתִי לְהוֹדֵעַ לְאַבִּי, וְנִטְרַדְתִּי לְכָאן וּפְחַדְתִּי, שֶׁהָרִי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הֵם אֲרִיּוֹת בִּתּוּרָה, וְקִבְּלִיתִי עָלַי שֶׁלֹּא אֶמְרֵ דְבָרִי תוֹרָה לִפְנֵי אִישׁ עַד שְׁנֵי חֲדָשִׁים, וְהָיִים הִזָּה הֵם נִשְׁלָמוּ. אֲשֶׁרִי חִלְקִי שֶׁנִּפְגְּשָׁנוּ פַּח. הָרִים רַבִּי יוֹסִי אֶת קוֹלוֹ וּבָכָה, וְקָמוּ כָּלֶם וּנְשָׁקוּהוּ בְּרָאשׁוֹ. אֶמְרֵ רַבִּי יוֹסִי, אֲשֶׁרִי חִלְקֵנוּ שְׁזָכִינוּ בְּדֶרֶךְ הַזֶּה לְשִׁמְעַ דְּבָרִי עֲתִיק הַיָּמִים מִפִּיד, מַה שֶׁלֹּא זָכִינוּ לְשִׁמְעַ עַד עַכְשָׁו.

יָשְׁבוּ כָּלֶם. אֶמְרֵ לָהֶם, רְבוּתִי, מִשְׁרָאִיתִי אֶת הַצֵּר שֶׁל חֲמִי וּבִתּוֹ שִׁדְּחוּקִים וּמִצְטָעִים בְּנִפְשָׁם שֶׁלֹּא יָדַעְתִּי אֶת בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, אֶמְרֵתִי לָהֶם, שֶׁעַד שֶׁאֲדַע אֶת בְּרַכַּת הַמְּזוֹן לֹא אֶתְחַבֵּר עִם אִשְׁתִּי בְּדֶרֶךְ כָּל הָעוֹלָם, וְאֵף עַל גֵּב שִׁיכְלִיתִי לְשִׁמְשׁ בַּה בְּלִי חֻטָּא, אֲנִי רוֹצֶה לַעֲבֹר עַל דַּעְתָּם, הוֹאִיל וְלֹא יָכַלְתִּי לִזְמֹר דְּבָר עַד שְׁנֵי חֲדָשִׁים. שְׁמַחוּ רַבִּי חֵיָּא וְרַבִּי יוֹסִי וְחֲמִי וּבִתּוֹ, וּבְכוּ מְרַב שְׁמִיחָה. אֶמְרֵ רַבִּי יוֹסִי, בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, כִּיֵּן שֶׁהִתְחַלַּתְּ, הָאֵר לָנוּ אֶת הַיּוֹם. אֲשֶׁרִי חִלְקֵנוּ בְּדֶרֶךְ הַזֶּה!

פָּתַח אוֹתוֹ יָלַד בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן וְאָמַר, כְּתוֹב אֶחָד אוֹמֵר וְאֶכְלֶתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, וְכְתוֹב אֶחָד אוֹמֵר (דְּבָרִים יד) וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ. הַפְּסוּקִים הֵלְלוּ כַּשִּׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ שְׂרוּיִים בְּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה וְנִרְאוּ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, הָיוּ מִתְקַיְּמִים. עַכְשָׁו אֵיךְ מִתְקַיְּמִים? מִי יָכוֹל לֵאמֹר לִפְנֵי ה' וְלִשְׁמַח לִפְנֵי ה'?

אֵלָּא וְדַאי כִּךְ הוּא. בְּרָאשׁוֹנָה כַּשִּׁיִּשְׁבֵּב אָדָם עַל שִׁלְחָנוֹ לֵאמֹר, מִבְּרַךְ עַל הַלֶּחֶם הַמוֹצִיא. מַה הַטַּעַם הַמוֹצִיא וְלֹא מוֹצִיא, שֶׁהָרִי כְּתוֹב בּוֹרָא הַשָּׁמַיִם, וְלֹא כְּתוֹב הַבּוֹרָא. עוֹשֶׂה אֶרֶץ, וְלֹא כְּתוֹב הָעוֹשֶׂה אֶרֶץ. מַה הַטַּעַם כָּאן הַמוֹצִיא?

אֵלָּא כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵם מִסוּד הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הַנִּסְתָּר, מִסְתַּתְּרֵת ה' מִשָּׁם, לְהִרְאוֹת שֶׁהָרִי מֵעוֹלָם גָּנוּז וְנִסְתָּר הוּא. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁהֵם מִהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁנִּתְגַּלָּה יוֹתֵר כְּתוֹב בַּה', שִׁפְתּוֹב (יִשְׁעִיָּה מ) הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאִים, (עֲמוֹס ט) הַקָּרָא לְמִי הָיָה. כָּלֶם הֵם מִסוּד הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, וְאֵם נִכְתָּב בָּשֵׁם הוּא בַּה', כְּמוֹ הָאֵל הַגָּדוֹל. וְכָאן שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר (בְּגִלּוֹי) מִסוּד הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא, כִּיֵּן שֶׁמִּבְרַךְ אָדָם, שֶׁכִּינָה בָּאָה לִפְנֵינוּ.

וּמַה שֶׁאֶמְרֵ וְאֶכְלֶתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, כָּאן נִכְלָל לְדַבֵּר בְּדְבָרִי תוֹרָה, שֶׁכֵּךְ צָרִיד, הוֹאִיל וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִפְנֵינוּ, לְקַיֵּם אֶת הַכְּתוֹב, (יחזקאל מא) זֶה הַשְּׁלָחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. וְכְתוֹב (דְּבָרִים יד) וְאֶכְלֶתָּ שֵׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ.

הוֹאִיל וְעוֹמֵד אָדָם לִפְנֵי רְבוּנוֹ, צָרִיד גַּם לָרַחֵם עַל הָעֲנִיִּים, לֵתֵת לָהֶם כְּמוֹ שֶׁהוּא נָתַן לוֹ לֵאמֹר, (וּמִי שֶׁאֵכֹל לִפְנֵי הַמִּלֵּךְ הַקְּדוֹשׁ, צָרִיד) כְּמִי שֶׁאֵכֹל לִפְנֵי הַמִּלֵּךְ הַקְּדוֹשׁ, וְצָרִיד שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בִּלְעוֹן עַל שִׁלְחָנוֹ, שֶׁהָרִי בִּלְעֻנוֹת הֵיכָל מֵהַצַּד הָאַחֵר, וְסוּד זֶה - (בְּרָאשִׁית כה) הַלְעִיטֵנִי נָא, דֶּרֶךְ בִּלְעֻנוֹת, וְכֵן צָרִיד לַצַּד הָאַחֵר, וְכְתוֹב (מִשְׁלֵי יג) וּבִטָּן רָשָׁעִים תִּחְסָר. וְעַל זֶה וְאֶכְלֶתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ כְּתוֹב, וְלֹא לִפְנֵי הַצַּד הָאַחֵר. וְצָרִיד שֶׁלֹּא יִתְעַשֶּׂק בְּדְבָרִים בְּטָלִים וּבְצָרִיכִי סְעוּדָה (יִפְה), וְצָרִיד לְהִתְעַשֵּׂק בְּדְבָרִי תוֹרָה, שֶׁהָרִי כְּשֶׁדְּבָרִי תוֹרָה נֶאֱמָרִים עַל שִׁלְחָן, נוֹתֵן אוֹתוֹ הָאָדָם כֹּחַ לְרְבוּנוֹ.

וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ - זוֹהִי כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. כַּשִּׁמְבִּרְךְ אָדָם בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, צָרִיד לְשִׁמַּח וּלְהִרְאוֹת שְׂמִיחָה וְלֹא עֶצֶב כָּלֶל. כִּיֵּן שֶׁנוֹטֵל אָדָם כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד עַל גִּבּוֹ, וְהוּא צָרִיד לַעֲטוֹף רֹאשׁוֹ בְּשִׁמְחָה וּלְבָרֶךְ עַל הַכּוֹס בְּמוֹשֵׁב שֶׁלֹּשָׁה: נִבְרַךְ שֶׁאֶכְלָנוּ מִשְׁלוֹ.

וּבִטּוּבוֹ חִיֵּינוּ, זֶה צָרִיד רָצוֹן לְמַעַלָּה אֶל עֲתִיק הַעֲתִיקִים, וְעַל זֶה הֵיכָא בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר. וּבִטּוּבוֹ, וְלֹא מִטּוּבוֹ, זֶה הַיָּמִין (מִיָּנֹה) הָעֲלִיּוֹן, וּמִטּוּבוֹ זוֹ דִּרְגָּה אַחֲרֵת שֶׁבָּאָה מִצַּד הַיָּמִין, וְהִיא דִּרְגָּה לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁבָּאוֹתָו הַטוֹב נִבְּנָה הָעוֹלָם וְכוּ' נֶאֱמַר.

לָמָּה נִקְרָא טוֹב וְלָמָּה נִקְרָא חֶסֶד? הַטוֹב הוּא כְּשׁוֹלָל הַכֹּל בְּתוֹכוֹ וְלֹא מִתְפַּשֵּׁט לְרִדֵּת לְמַטָּה. חֶסֶד - כְּשִׁיּוֹרֵד לְמַטָּה וְעוֹשֶׂה טוֹב בְּכָל הַבְּרִיּוֹת, בְּצַדִּיקִים וּבְרָשָׁעִים, וְלֹא חוֹשֵׁשׁ, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁדִּרְגָּה אַחֲתָה הִיא. מִנֵּיִן לָנוּ? שִׁפְתּוֹב (תְּהִלִּים סג) אֵךְ טוֹב וְחֶסֶד יִרְדּוּפִינוּ. אִם טוֹב, לָמָּה חֶסֶד? וְאִם חֶסֶד, לָמָּה טוֹב, שֶׁהָרִי בְּאֶחָד מִסְּפִיק? אֵלָּא טוֹב כּוֹלֵל הַכֹּל בְּתוֹכוֹ, וְלֹא הִתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה. חֶסֶד יוֹרֵד וּמִתְפַּשֵּׁט לְמַטָּה וְזוֹן לְכָל הַצַּדִּיקִים וְהָרָשָׁעִים כְּאֶחָד.

וְכָאן, כִּיֵּן שֶׁאֶמְרֵ וּבִטּוּבוֹ חִיֵּינוּ, חֲזָר וְאָמַר, הִזָּן אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ בְּטוּבוֹ בְּחֶסֶד, זֶהוּ שִׁפְתּוֹב (תְּהִלִּים

קלו) נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו. ועל זה הזן את הכל, לצדיקים ולרשעים, לכל. זה נקרא ברפת ימין. השמאל אינו בברפת המזון, ולכן שמאל לא תסיע לימין.

שפיון שברך ברכה, ימין (היין), צריך לדבק את ארץ החיים בימין, להזין משם ולפרנס ולתת מזון לכל, ולכן השניה ברפת הארץ, וצריך להזכיר בה ברית ותורה: ועל בריתך שחתמת בבשרנו, ועל תורתך שלמדנתנו. להראות שמאותו טוב נזון ברית ותורה, שהוא התקון של הטוב הזה.

מכאן למדנו שנשים פטורות מברפת המזון לצאת ידי חובה, שהרי אין בהן תורה וברית. ולחתם על הארץ ועל המזון, זה שדבקות באחד בחסד. על הארץ - זוהי ארץ החיים. ועל המזון - זהו חסד. הרי פולגים זה בזה בדבקות אחת.

התפשטות הטוב היא הודאה שנקראת חס"ד, ועל זה הוא אומר נודה לך על כך ועל כך נסים ואותות שנעשו מצד הטוב. ואם תאמר, והרי כתוב נעמות בימינך נצח, זהו מצד הימין - לא כך, אלא כל אחד ואחד מראה על אותו מקום שיצא ממנו.

ואם תאמר, נצח בימין - הרי כתוב נעמות, וכתוב (שמואל-ב כג) וינעים זמרות ישראל, (בימינך נצח) וזה שמאל, וכל שמאל נכלל בסוד הימין. אבל הודאה, מודה על הימין, להראות שהרי ממנו יצא, וזו התפשטות הטוב שהתפשט בארץ החיים.

מה הטעם אין כאן שמאל? משום שאין לו חלק לצד האחר במזונם של ישראל. ואם מתעורר שמאל, יתעורר עמו הצד האחר, והרי הוא מכר בכורתו וחלקו ליצקב אבינו. והרינו נותנים לו חלקו לאותו מקטרג בזהמה של מים אחרונים, ואם אין זהמה, הרי חלקו באותו מאכל שקרבו בו ידים.

ולכן אין לו חלק עמנו. והואיל ואין לו חלק עמנו, שהרי נטל חלקו, אין לנו להעיר השמאל כלל, שלא יתעורר המקטרג לטל שני חלקים, אחד למטה ואחד למעלה, כמו בכור. שהרי מכר את בכורתו ליצקב אבינו - חלקו למטה, ואין לו למעלה כלום. ישראל נוטלים למעלה, ועשו נוטל למטה, ועל זה לא יקרב השמאל כלל בברפת המזון.

כיון שמתברכת ארץ החיים הזו מצד הימין ומקבלת מזון, אזי מבקשים רחמים על הכל. רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך וגו'. שהרי מאותו מזון וספוק של ארץ החיים נזכה בה אנחנו ובית המקדש, שיבנה בית המקדש למטה באותם רחמים.

ובשבת, כשהדין לא נמצא להיות נצח והוד כלל החסדים, אומר רצה והחליצנו, להיות שניהם, (ישעיה נד) חסדי דוד הנאמנים, ועל זה אל תהי צרה וגו' וכו', שהרי רצה ומודים הם חסדי דוד, ושים שלום שאמרנו בתפלה בברכת עושה שלום במרומו הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו.

הטוב והמטיב, שהכל בא מצד הימין ולא מצד השמאל כלום. מי שמברך ברפת המזון, הוא נוטל ברכות בראשונה מכלם, ומתברך בכלל של ברפת המזון, ועל זה יש לו ארץ חיים. מי שנוטל כוס של ברכה ומברך עליו, כתוב (תהלים קטז) כוס ישועות אשא. מי הישועות? זה הימין, שהוא מושיע מכל המקטרגים של העולם, שכתוב (הושיעה לו מינו) ותושע לו מינו, וכתוב (תהלים ס) הושיעה ימינך וענני.

בין כך האיר היום, קמו כלם וינשקוהו. אמר רבי יוסי, ודאי יום משתה הוא היום הזה, ולא נצא מכאן עד שניעשה משתה לכל העיר. זהו משתה שהקדוש ברוך הוא רוצה בו. לקחו את אשתו וברכו אותה בכמה ברכות. עשו שאביה תקן בית אחר לשמחה, כנסו את כל אנשי העיר לאותה שמחה, וקראו לה כלה, ושמחו עמם כל אותו היום, והוא שמח עמם בדברי תורה.

פתח הוא על השלחן ואמר, ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים. כתוב כאן עמדים, וכתוב שם (ישעיה ו) שרפים עמדים. מה להלן שרפים, אף כאן גם שרפים. אלו הקרשים עומדים בתקוני כלה וסובבים סביב החפה, להשרות באותה חפה רוח עליונה (סוד עליון). כמו כן הפלה למטה צריך לתקן חפה לכסותה בתקוני יפי לכבוד כלה אחרת שבאה לשרות שם בשמחה לפלה התחתונה.

ומשום כבוד אותה הפלה העליונה צריך לעשות כסוי של יפי בכל תקוני יפי, לזמן את הפלה העליונה לאותה שמחה. כמו זה בכל מילה של הברית למטה צריך לתקן כסא אחר ביפי לבעל הקנאה של אות הברית שבא לשם. אף כאן בכל חפה צריך תקוני יפי לכסות את החפה לכבוד הפלה סתם.

שהרי זו כמו שזו עומדת. זו עולה בשבע ברכות, וזו עולה בשבע ברכות. וכשעולה בשבע ברכות, אז נקראת כלה. ולכן אסור לשמש בה עד שנקבלת באותן שבע ברכות כמו שלמעלה.

אותן שבע ברכות יורשת הפלה מרוח (מסוד) עליונה, מקום שכל הברכות שופעות משם. שש ברכות הן שהפלה מתברכת מהן, ואתה אמרת שהן שבע? אלא השביעית היא שמקיימת את כלן.

רב הברכות על היין למה? אלא שהוא הצד שמשמח את הכל על אותו יין שמשמר בענביו תמיד.

ומשום כך הברכה הראשונה של אותן השבע היא סוד של הין, וין עושה פרי (שמחה) בין למעלה בין למטה. גפן נוטלת הכל, ומוציאה פרי לעולם, והתעוררות של שמחה היא משמאל, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. ואותו עץ חיים עושה פירות ונצנים (באותה גפן) בהתעוררות הזו, וזוהי הברכה הראשונה של הכל. (בורא פרי הגפן).

השנייה, שהכל ברא לכבודו, הסוד של הברית הקדושה, שמחת החבור, שנוטל את כל הברכות מסוד הין לעשות פירות באותה גפן, שהרי בראשונה אותו פרי (שמחה) יורד מלמעלה דרך האיברים, ושופע לברית הקדושה להשפיעה באותה הגפן, וזה מצד הין, שהרי אין פרי נמצא אלא בין. השמאל מתעורר והין עושה.

אחר כך נכלל השמאל בין והין בשמאל להיות סוד של אדם, ולכן השלישית היא יוצר האדם. ועל זה נקב, שהוא עמוד האמצעי, דמותו של אדם הוא הנה.

הרביעית היא עמוד אחד של גוף יין. החמישית - שוש תשיש ותגל עקרת הבית בשמחה בקבוץ וכנוס בניה מארבעת צדי העולם, וזה סוד של גוף אחרת שמתחברת בגוף שמאל ללכת ולכנס את כל הצדדים, וכנוס הבנים, ואהבה להכניסם בין הברכים.

ובאותם השנים שהנביאים שורים בתוכם, שמחת עקרת הבית. מה הטעם? משום שהרי שתי ערבות לא עושות נצנים ופירות, וכנוס הבנים אליהם הם פירות ונצנים שלהם, ולא מעירים כנוס של בניה אליה, רק בנביאים.

ברכה ששית - שמח תשמח רעים האהובים, מקום של רצון ושמחה ואחנה נמצאים, העמוד של כל העולם שנקרא צדיק, וצדיק וצדק הם רעים ואהובים שלא זזים זה מזה. עד כאן שש ברכות שפלה מתברכת מהן.

הברכה השביעית מקימת הכל, ומהשביעית הזו הכל מתברכים ודאי, כלל של עשר אמירות, משום שזו כוללת מעלה ומטה, ולכן כלולים בזו עשרה מיני שמחה: ששון, שמחה, חתן, (וכלה, גילה, דיצה, אהבה, ואחנה, שלום) וכלה, אהבה, אחנה, גילה, רנה, דיצה, חתן, שלום ורעות. להיות הפלה שלמות הכל.

אשריהם ישראל שהם זכו למטה כמו שלמעלה, עליהם כתוב (שמואל ב ז) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ. שמחו כלם כל אותו יום בדברי תורה, וכל בני העיר עשו אותו ראש עליהם. ליום אחר קמו רבי יוסי ורבי חניא, וברכו אותם והלכו לדרךם.

כשהגיעו לרבי שמעון, הרים עיניו וראה אותם. אמר, מסתפל הייתי בכם היום הזה, וראיתי אתכם שני ימים ולילה שהייתם במשכנו של אותו נער מטטרון, ואותו נער היה מלמד אתכם סודות עליונים בשמחת התורה. אשרי חלקכם בני!

סדרו כלם את הדברים לפניו, וסחו לו את המעשה. אמר להם, אשריכם ואשרי חלקי, שהריני נזכר יום אחד שהיה הולך עמי בדרך רב ספרא אביו, וברכתי אותו כאשר נפרד ממני שהיה לו בן אריה בתורה, ולא ברכתי אותו שהוא יזכה בו. אשרי חלקכם בני, עליכם כתוב (ישעיה נד) וכל בניך למודי ה'.

דבר אחר וכל בניך למודי ה' - וכי כל הבנים שהם של ישראל, את כלם מלמד הקדוש ברוך הוא תורה? כן. שהרי בשעה שאותם תינוקות לומדים תורה, השכינה באה ונותנת להם כח וחזק ללמד תורה. שאלמלא סיועו של הקדוש ברוך הוא, אין אותם התינוקות יכולים לסבל.

רבי שמעון היה מצוי יום אחד ליד הפתח של לוד, ורבי חניא עמו. פגש בו תינוק אחד. אמר רבי שמעון, ודאי שהקדוש ברוך הוא מתרצה (יעורר) בעולם עכשו לימים מעטים גלגול גדול למלכי הארץ אלה באלה. ודאי שבעוד שהם מצויים אלה לאלה, ישראל יהיו בתוך רוחה.

אמר אותו תינוק, והרי ביום זה התחילה התעוררות זו, שהרי ביום זה דמים רבים נשפכים בעולם. אמר לו רבי חניא, מנין לו לזה התינוק? אמר רבי שמעון, לפעמים נבואה נופלת בפי התינוקות ומתנבאים יותר מאחד הנביאים.

אמר אותו תינוק, וכי תמיהה היא שתהיה לתינוקות נבואה?! והרי הוא פסוק שלם. מנין לנו? שכתוב וכל בניך למודי ה'. הם ודאי למודי ה', ונבואה יוצאת מהם, מה שאין כן לכל העולם, אלא לישראל לבדם, שכתוב בהם וכל בניך למודי ה', ומשום כך יוצאת מהם נבואה. בא רבי שמעון ונשקו. אמר, מימי לא שמעתי את זה, רק עכשו.

זו מצות הקדוש ברוך הוא למשה, ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים. (הכל בדיקמה העליונה) (פתח רבי יצחק) וכתוב (ישעיה ו) שרפים עמדים ממעל לו שש כנפים וגו'. מעשה המשכן

באותם קרשים כמו אותם השרפים, (במקום זה) אלה עומדים ואלה עומדים.

ואם תאמר, והרי כל חילות השמים כלם עומדים, כמו שנאמר ונתתי לך מהלכים בין העלמים האלה, וכתוב וכל צבא השמים עומדים עליו וגו', שהרי כל המחנות העליונים אין להם פרעים, וכלם עומדים בקימה? אלא ודאי כלם עומדים, ולפעמים אלה נקראים שרפים, ולפעמים עולים בשם אחר, אבל אלה כלם עומדים בשם אחד.

ויפסוק זה פשוטו, (רבי יצחק פתח) כתוב (תהלים כג) מזמור לדוד ה' רעי לא אחסר. הרי נתבאר, מה בין מזמור לדוד ובין מזמור? וכאן שכינה קדמה ובאה ושרתה עליו בראשונה. ה' רעי, וכי למה שכינה קדמה לכאן, והרי דוד צריך להקדים (לעורר) בראשונה, הואיל ומבקש מזונו מעם הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי שכינה קדמה ובאה ושרתה עליו והעירה אותו לשבח למלך את השבח הזה ולבקש מזונות מלפני המלך, שהרי כך צריך על דבר של מזון שהיא רוצה והרצון שלה, שכל בני העולם יבקשו מזונות. משום שפאשר הקדוש ברוך הוא רוצה להוריד מזונות לעולם, היא נוטלת בראשונה, ועליה יורדים מזונות לכל העולמות. ומשום כך היא הקדימה לדבר זה של מזונות, ושרתה על דוד.

ה' רעי - ה' הרועה שלי. כרועה הזה שמנהיג צאנו במקום של דשאים ועשבים שלא חסרו דבר, אף כך הקדוש ברוך הוא הוא הרועה שלי לזון אותי בכל מה שאני צריך. דבר אחר ה' רעי - שנינו שקשים מזונות של אדם לפני הקדוש ברוך הוא כמו קריעת ים סוף. כאן הם שני גוונים, ושניהם בדרך אמת.

אחד בשביל שכל מעשיו של הקדוש ברוך הוא בדין ואמת, ועל הדיו והאמת מתקנים כל העולם, ובכל יום ויום ובכל זמן וזמן דן את כל העולם בדין, את הצדיקים ואת הרשעים ואת כל בני העולם, כמו שנאמר (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב. וכשהוא דן בני אדם ורואה בני אדם כמה רשעים וכמה חסאים לפניו, אז קשה בעיניו לתת להם מזון בכל זמן, כי יש לו לזון את הרשעים ואת אותם שחוטאים.

והוא עושה עמהם לפני משורת הדיו, וזן ומפרנס אותה כפי החסד העליון שנמשך ונשפע על כל (העמים ובני) בני העולם, ובו הוא זן ומפרנס את הכל, את הצדיקים ואת החסידים ואת הרשעים, ואת כל אותם בני העולם, ואת כל החיות ובהמות השדה ועופות השמים, מקרני ראמים ועד ביצי כנים, ולא נשאר בעולם מי שאינו זן ומפרנס את הכל, אף על גב שקשה לפניו, לפי מעשי בני העולם, כקריעת ים סוף.

וכי קריעת ים סוף קשה לפניו, והרי כתוב (נחום א) גוער בים ויבשהו, (עמוס ט) הקרא למי הים וישפכם על פני הארץ, והרי כיון שעלה רצון לפניו, הכל לפניו כאין הוא חשוב, ואתה אמרת שקריעת ים סוף קשה לפניו!?

אלא, בזמן שישראל עברו לים ורצה הקדוש ברוך הוא לקרע להם את ים סוף, בא רהב, אותו ממנה על מצרים, ובקש דין מלפני הקדוש ברוך הוא. אמר לפניו, רבון העולם, למה אתה רוצה לעשות דין על מצרים ולקרע את הים לישראל, הרי כלם רשעים לפניך, וכל דרךך בדין ואמת? אלה עובדי פוכבים ומזלות, ואלה עובדי פוכבים ומזלות. אלו בגלוי עריות, ואלו בגלוי עריות. אלו שופכי דמים, ואלו שופכי דמים.

באותה שעה היה קשה לפניו לעבר על דרך הדיו. והרי ישראל היו נוסעים על הים, שכתוב (שמות יד) ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. והיה קשה לפניו לעבר על הדיו ולקרע להם את ים סוף, ואלמלא שהשגיח הקדוש ברוך הוא בזכות אברהם שהקדים בבקר לעשות מצות רבונו ורצונו, בכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר - כלם היו אובדים בים, משום שבכל אותו הלילה היה הקדוש ברוך הוא בדין על ישראל.

ששנינו, מה שכתוב ולא קרב זה אל זה כל הלילה, מלמד שבאו מלאכים עליונים לשבח באותו לילה לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר להם: וכי (בני) מעשי ידי טובעים בים ואתם משבחים לפני! מיד - ולא קרב זה אל זה כל הלילה. מה כתוב? ויהי באשמרת הבקר. השגיח הקדוש ברוך הוא בזכות אברהם שהקדים בבקר לעשות רצון רבונו, בכתוב וישכם אברהם בבקר. אז חזר הים, וברחו המים מלפני ישראל.

שכתוב, וישב הים לפניו בקר לאיתנו. ושנינו, לאיתנו - לתנאו, לאותו תנאי שהתנה עמו הקדוש ברוך הוא כשבא את העולם. לאיתנו, כתוב כאן לאיתנו, וכתוב שם (תהלים פט) משפיל לאיתן האזרחי, ועל זה לפניו בקר, באותו זמן שהקדים אברהם לעשות רצון רבונו אז נקרע הים, (כאן ויהם את מחנה מצרים) ולכן קשה היה לפניו קריעת ים סוף.

כמו כן קשים הזווגים לפני הקדוש ברוך הוא כקריעת ים סוף. מה קריעת ים סוף הרג את אלה

בצד הזה, וקיים את אלה בצד ההוא - אף כאן בזווגים, כתוב (תהלים סח) מוציא אסירים בכושרות, ושנינו - בכי ושירות. ממית את זה, ונותן את אשתו לזה, ולפעמים לרשע מזדמנת אשה מעלה. אבל סודות נסתרים הם בכל, והכל הוא בדין. ומה שהעירו החברים בזה, ודאי כך הוא.

ומה שהעירו לפני ולא מלפני - לפני אותו שעומד לפני, לפניו של הקדוש ברוך הוא, ושמש לפניו. ועל כך לא אמרו שקשים הזווגים לקדוש-ברוך הוא, וכן קשים מזונותיו של אדם לקדוש-ברוך הוא, אלא לפני, ולזה קשים כל אלה, שהרי לא ברשותם הם עומדים. אף על גב שהוא עושה, (אבל אף על גב שהוא עושה) ברשות אחרת הוא עושה.

כתוב (ויקרא כב) ונכרתה הנפש ההיא מלפני. מה זה מלפני? אלא זה העולם הבא, ההוא שכל החיים עומדים שם. דבר אחר, זה צנור עליון, נהר שאין מימיו פוסקים לעולמים, והכל אחד. וזהו שנוטל את כל העדונים של העולם הבא, ומאותם עדונים עליונים תתפלה (הנפש הזו), ממקום ששם אותו נעם ה', וזהו מלפני.

ואם תאמר, אם כך, הרי כתוב (יונה א) ונקם יונה לברח תרשישה מלפני ה'. כי ידעו האנשים כי מלפני ה' הוא ברח. ושנינו, מה הטעם הלך יונה וברח? וכי מי יכול לברח מלפני הקדוש ברוך הוא?! אלא היה הולך ובורח לצאת מהארץ הקדושה, שהרי השכינה אינה שורה מחוץ לארץ ישראל, ומשום שלא תשרה עליו השכינה, היה בורח מארץ הקדש, שהרי השכינה שורה שם, כמו שנאמר (תהלים קכח) אשתד כגפן פריה בירכתי ביתד. גפן פריה - זו שכינה. מה שכינה היתה נסתרת בתוך בית קדשי הקדשים, אף כך אשה צנועה לא יוצאת משער ביתה החוצה. ומשום כך היה בורח יונה מחוץ לארץ הקדושה, והרי כאן כתוב מלפני, ולא כתוב לפני.

אלא ודאי כך הוא - מלפני, שהרי רוח נבואה לא באה מתוך שכינה אלא מלפני. אותו שתי דרגות הנביאים ששורים על השכינה, ומאותו מקום פחד להיות שם בארץ הקדושה, ועל זה מלפני. כי מלפני ה' הוא ברח, ולא לפני ה', שהרי היה יודע שנבואה לא היתה באה אלא מלפני.

ומשום כך קשים זווגים, קשים מזונותיו של אדם לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן דוד המלך תלה מזונותיו למעלה, משום שלמעלה לא פוסק לעולמים. אבל כאן פוסק, שהרי לא תלויים בו מזונות. למעלה הם. ועל זה כתוב (תהלים כג) ה' רעי לא אחסר, לא יפסקו מזונות ממני לעולמים, משום שאותו נהר ששופע ויוצא מעדן לא פוסק לעולמים, ומשום זה קודמת שכינה על זה.

בא וראה, בשעה שאותו מקום מקבל מזונות מלמעלה, כל המקדשים את רבונם, כלם מתעדינים ומתעוררים ומעלים כנפים כשבאה שכינה עם אותו מזון, כדי שלא יסתכלו בה.

ואותן שלש מחנות בעליה אחת קוראים ואומרים קדוש. אלה קוראים למחנה שני, ומעלים כנפים אלה הראשונים ואלה השניים, ואומרים השניים הללו קדוש. אלה קוראים למחנה שלישי ומעלים כנפים שלש המחנות כאחד, וכלם אומרים: קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו. ועל זה כלם משלבים זה בזה, אלה נכנסים לתוך אלה, ואלה נכנסים לתוך אלה, משלבים זה בזה, כמו שנאמר משלבת אשה אל אחתה כן תעשה לכל קרשי המשכן.

הקרשים עומדים תמיד בקיומם ולא מתכופפים, כמו שהם עומדים, שלא מתכופפים, שאין להם כרעים, ועומדים תמיד בלי ישיבה, ועל זה כתוב בקרשים, עומדים.

מה כתוב? שתי ידות לקרש האחד. אף כך בשני גונים הם כלולים כל אחד ואחד מהם, אותו שלו ושל חברו, וחברו אף כך יש בו, ועל זה משלבים זה עם זה. (זה נוטל שלו ושל חברו, וזה נוטל שלו ושל חברו).

כדגמת זה כתוב בתורה, (משלי ג) כי טוב סתרה מסחר כסף ומחרוץ תבואתה. זה מלמד לזה, וזה מלמד לזה. נעשו משלבים זה עם זה. זה נוטל שלו ושל חברו, וזה נוטל שלו ושל חברו, ומשלבים זה בזה.

כתוב, בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני. נאות דשא - אלה הם המקורות העליונים שכל המזון וההספקה באים מהם. הנאות הללו נקראים נאות יעקב, נאות דשא, משום שיש נאות בחוץ שנקראים נאות מדבר, ועל זה בנאות דשא. ואם תאמר, הרי כתוב תדשא הארץ דשא, שהרי הוא למטה? אלא דשא מאותן נאות בא, שנוגד וצומח מהם, ועל זה בנאות דשא ירביצני.

על מי מנחות ינהלני - אלו המים של מנוחה, ששופעים מאותו מקום ששופע ויוצא מעדן, ואותם המים נקראים מי מנחות. נפשי ישוב - זוהי נפש דוד, ולא רצה דוד לתקן אלא את אותה הדרגה שלו כראוי. במי המנוחות הללו עתידים הצדיקים לנחם לעולם הבא, שכתוב (ישעיה נח) ונחש ה' תמיד וגו'.

ועשית קרסי נחשת חמשים וגו'. רבי אלעזר ורבי אבא היו יושבים לילה אחד. כשיגרד הלילה, נכנסו לתוך גן שעל ים טבריה, ובין כך ראו שני כוכבים שנוסעים, זה מכאן וזה מכאן, ונפגשו זה בזה

והסתתרו.

אמר רבי אבא, כמה גדולים מעשיו של הקדוש ברוך הוא בשמים מלמעלה ובארץ מלמטה. מי יכול לדעת בשני הכוכבים הללו שיצאו אחד מכאן ואחד מכאן, ונכששו זה בזה והסתתרו. אמר לו רבי אלעזר, וכי לא ראינו אותם? הרי השגחנו בהם והשגחנו בכמה מעשים אחרים שהקדוש ברוך הוא עושה תמיד.

פתח ואמר, (תהלים קמו) גדול אדונינו ורב כח וגו'. גדול ורב ועליון הוא הקדוש ברוך הוא. וכי לא ידענו שהקדוש ברוך הוא הוא גדול ורב כח? מהו שבחו של דוד כאן?

אלא בכל מקום הוא אומר גדול ה', וכאן אומר גדול אדונינו. מה הטעם? אלא שם שהוא אומר (שם מא) גדול ה' ומהלל מאד, בדרגה עליונה הוא אומר. וכאן שכתוב גדול אדונינו, בדרגה תחתונה הוא אומר, שהוא אדון כל הארץ. מה כתוב למעלה מפסוק זה? מונה מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא. אם כל בני העולם מיום שנברא אדם, יתכנסו למנות את הכוכבים, לא יוכלו, כמו שנאמר (בראשית טו) וספר הכוכבים אם תוכל לספר אותם. והקדוש ברוך הוא מה כתוב בו? מונה מספר לכוכבים לכלם שמות יקרא. מה הטעם? משום שכתוב גדול אדונינו ורב כח וגו'. כמו שאין מספר לכוכבי השמים פרט אליו, אף כך הוא כתוב בו, ולתבונתו אין מספר.

בא וראה, כתוב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם וגו'. את כל החילות והמחנות והכוכבים הוציא הקדוש ברוך הוא בשם כל אחד ואחד, ולא גרע אפלו אחד. בכל הכוכבים והמזלות של כל הרקיעים נתמנו שרים ופקידים לשמש את העולם כל אחד ואחד כראוי לו, ואין לה עשב קטן בכל העולם שלא שולט עליו מזל וכוכב ברקיע, ועל אותו כוכב ממה אהד שמשמש לפני הקדוש ברוך הוא, כל אחד ואחד כראוי לו.

כל הכוכבים שברקיעים, כלם משמשים על העולם הזה, וכלם מפקדים לשמש כל דבר ודבר לאותם שבעולם הזה, ולא צומחים ולא מגדלים עשבים ואילנות ודשאים ועשבי השדה, רק למראה הכוכבים שעומדים עליהם ונראים עליהם פנים בפנים, כל אחד ואחד כמו שראוי לו.

רב המחנות של הכוכבים והמזלות, כלם יוצאים בראשית הלילה עד שלש שעות חסר רבע. משם והלאה לא יוצאים, רק מעטים. וכל אותם הכוכבים לא משמשים לבטלה ולא נראים לבטלה. ויש כוכבים שמשמשים כל לילה כדי להצמיח ולגדל את כל אותם דברים שהצטוו עליהם. ויש כוכבים שמשמשים עד חצות הלילה, וצומחים ומגדלים מראשית הלילה עד אותה שעה כל אותם דברים שהפקדו עליהם. ויש כוכבים שמשמשים מעט מהלילה, שכיון שנגאה עם אותו העשב או אותו הדשא, מיד השלים שמוש, ולא צריך יותר באותו לילה, והרי הם אינם עומדים לבטלה. כיון שהשלימו את שמושם, אינם נראים יותר בעולם הזה, ונכנסים למקומם.

בספר החכמה העליונה של בני קדם אומרים על כל אותם כוכבי השרביט, שמשלחים שרביט ברקיע, אומרים שהעשבים הם בארץ מאותם שנקראים סמי החיים, ואבני יקר יש בארץ, וזהב שחוט של המגדל בתוך הרים רמים במעט המים שמכסים עליהם, ולא מכסה, אלא ששופע עליו, ושולטים על כל אלה אותם כוכבי השרביט ומגדלים הללו בשבילם.

וכל תקונם וגדלתם אינו אלא במראה ונגה של אותו שרביט ששולח אותו הכוכב לתוך הרקיע, ואז מתתקנים ומתגדלים כל אותם דברים.

מחלות יש בבני אדם כמו ירקים וחולי רוח, שהרפואה שלהם לא תלויה כי אם במראה אחד של ברזל קליל הנוצץ לעינים, ויש לו לבעל החלי להסתכל בו. ולא (שוכד) שני (נרפא) בזה, עד שעובר אותו מראה לצד זה ולצד זה כמו השרביט שיושיט התנוצצות של ברק לפניו. ובאותה הושטה של ברק שנוצץ לעינים, באה לו הרפואה. אף כך כל אותם ששולטים עליהם אותם כוכבים, אין להם תקון וגדלה במה שנגאה, פרט לאותה התפשטות השרביט, ובזה מתתקנים במראה, בגון, בפת, כמו שנגאה.

ויפה הוא, שהרי כמו זה רמזו בספרו של שלמה המלך בחכמת האבנים היקרות, שאם חסר מהם נגה של התנוצצות ולהט הכוכבים הידועים, לא מגדלים ולא (מתתקנים לעולמים) מתקנים אותם לעולמים, והכל תשן הקדוש ברוך הוא לתקון העולם, כמו שנאמר (בראשית א) להאיר על הארץ, בכל מה שצריך בעולם הזה לתקן אותו.

כתוב ועשית קרסי נחשת חמשים, וכתוב ועשית חמשים קרסי זהב, ושנינו, מי שלא ראה אותם הקרסים במשכן, לא ראה אור של כוכבים ברקיע, משום שבאותו מראה ובאותו גון דומים לכל מי שמסתכל בהם.

יש כוכבים ברקיע, שאלה יוצאים מאותו הרקיע שכל הכוכבים הדוקים שם. באותו הרקיע יש מאה חלונות שקופים, מהם לצד מזרח, ומהם לצד דרום, ובכל חלון וחלון יש כוכב אחד.



וּכְשֶׁהִשְׁמַשׁ הוֹלֵכֶת בְּאוֹתָם חֲלוֹנוֹת וְשִׁקוּעִים שֶׁבִּרְקִיעַ, הוּא נוֹצֵץ בְּהִתְנוּצָצוֹת, וְהַכּוֹכָבִים הִלְלוּ יוֹצְאִים לְהִתְנוּצֵץ מֵאוֹתָהּ הִתְנוּצָצוֹת שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ וְנִצְבָּעִים, מֵהֶם אֲדָמִים כְּגוֹן הַנְּחָשֶׁת, מֵהֶם יִרְקִים כְּגוֹן הַזָּהָב, וְלִכֵּן אֵלֶּה אֲדָמִים וְאֵלֶּה יִרְקִים. חֲמִשִּׁים הֵם בְּאוֹתָם חֲמִשִּׁים חֲלוֹנוֹת, (וְנִחְמָשִׁים הֵם בְּאוֹתָם הַחֲלוֹנוֹת) הָאֲחֵרִים. שֶׁל צֶד מִזְרַח הֵם יִרְקִים, שֶׁל צֶד דְּרוֹם הֵם אֲדָמִים, בְּהֶם אַחוּז סִיּוֹם הַמִּשְׁכָּן.

בְּכָל אוֹתָם הַכּוֹכָבִים שִׁיּוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ רָקִיעַ מִתְעַרְבִּים אוֹתָם כּוֹכָבִים בְּלִילָה, וְנוֹצְצִים וְלוֹהֲטִים וְשׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, מֵהֶם עַל נְחָשֶׁת, מֵהֶם עַל זָהָב יִרְקֶרֶק, וּמִתְתַּקְנִים וְגִדְלִים עַל הַכֶּחַ שֶׁלָּהֶם.

אֵלֶּה הַכּוֹכָבִים שׁוֹלְטִים בְּכִי"ה וְחֲצֵי הַנִּקְדּוֹת שֶׁל הַלֵּילָה, שֶׁהֵם רָגָעִים שֶׁל שְׁעָה, וְהֵם שֶׁמִּגְדְּלִים נְחָשֶׁת, שֶׁהֵם אֲדָמִים וְלוֹהֲטִים וְנוֹצְצִים. וְכִשְׁמוֹשִׁיטִים שְׁלֹשׁ פְּעָמִים הִתְנוּצָצוֹת לְצֶד הַמִּזְרַח, אוֹ חֲמֵשׁ אוֹ שֶׁבַע, מִלְכֵי הַעֲמִים גִּבְאוּ עַל אוֹתוֹ צֶד, וְכָל הַעֲשָׂר וְהַזָּהָב יִסְתַּלַּק מֵאוֹתוֹ מְקוֹם. וְאֵם הִתְנוּצָצוֹת אַחַת, שְׁתֵּים, אַרְבַּע, שֵׁשׁ, זֶה אַחֵר זֶה, אֵימָה וְפָחַד יִפְל וְיִשְׁרָה עַל אוֹתוֹ הַצֶּד. מִכָּה הִתְנוּצָצוֹת וְשׁוֹכְכֶת, מִכָּה הִתְנוּצָצוֹת וְשׁוֹכְכֶת - יִתְעוֹרְרוּ קִרְבוֹת וְלֹא יַעֲשׂוּ (בְּעוֹלָם בְּאוֹתוֹ צֶד), שֶׁהִרִי בְּאוֹתוֹ זְמַן הִתְעוֹרְרוֹת לְמַעֲלָה הִיא לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָם הַמִּמְנִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁשׁוֹלְטִים עַל שָׂאֵר הַעֲמִים, וְכֵן כְּמוֹ זֶה בְּצֶד אַחֵר.

פֶּתַח וְאָמַר, (דְּנִיאל ב') יְהִי שֵׁם הָאֱלֹהִים מִבְּרָךְ מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲכָמָה וְהַגְבוּרָה שֶׁלּוֹ הִיא. וְהוּא מְשַׁנֶּה עֲדָנִים וְזִמְנִים. וְהַכֹּל הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְהוֹצִיא אֶת עַמּוֹ הַקְדוֹשׁ מִהַכֶּחַ וְהִרְשׁוֹת שֶׁל כּוֹכָבִים וּמִמְלּוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהֵם אֱלִילִים אַחֲרִים, וְלֹא בְּאֵלֶּה חֲלָקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, כִּי אִם בְּיוֹצֵר הַכֹּל הוּא.

רָקִיעַ יֵשׁ לְמַעֲלָה עַל כָּל הָרָקִיעִים הִלְלוּ, וְהוּא טָמִיר וְגִנוּז, וְחוֹתָם טַבַּעַת הַמִּשְׁכָּן שׁוֹלֵט עַל הָרָקִיעַ הַזֶּה, וְהָרָקִיעַ הַזֶּה נִקְרָא הַחֲדָר שֶׁל הַמִּשְׁכָּן, וּבִרְקִיעַ הַזֶּה כָּל אוֹתָם חֲלוֹנוֹת מִצֶּד זֶה וּמִצֶּד זֶה, וְאוֹחוֹז אֶת כָּל אוֹתָם הַסְּדוּרִים שֶׁל הַמִּשְׁכָּן. שֶׁשֶׁה חֲלוֹנוֹת הֵם גִּדְּלוֹת מִכָּלֵם, וְאַחַד נִסְתָּר שֶׁשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם.

חֲלוֹן אֶחָד נִקְרָא חֲלוֹן הַזָּהָר, וְבוֹ יוֹצֵא כּוֹכָב אֶחָד שֶׁנִּקְרָא לְחֲכָמִים יִיד, וְזֶהוּ הַתּוֹךְ שֶׁמִּהֵנָּה לְמַטָּה בְּשִׁלְטוֹן שֶׁל יְהוּדָה. לֹא שָׂאִין לוֹ חֲלָק בּוֹ, שֶׁהִרִי אִין לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל חֲלָק וְנִחְלָה בְּהֶם, אֲלֹא שֶׁשֶּׁבֶט יְהוּדָה שׁוֹלֵט עַל זֶה, וְאִינוּ עֲלָיו.

וְכִשְׁהִסִּיטוּ בְּנֵי יְהוּדָה אֶת דִּרְכָם מֵאַחֲרֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִלְכוּ לְדַעַת אַחֵר הַחֲלוֹן הַזֶּה וְהַכּוֹכָב הַזֶּה, וְאָמְרוּ (שֶׁהִרִי יִדֵּעַ) שֶׁזֶה הִנֵּד הַמִּנְצַחַת אֶת שָׂאֵר הַעֲמִים, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בְּרֵאשִׁית מ"ט) קִדָּד בְּעֶרְף אִיבִיד, וְהִלְכוּ אַחֲרָיו וְעוֹשִׂים לוֹ שְׁמוֹשׁ וּפִלְחָן, וְעַל זֶה כְּתוּב, (מַלְכִּים א' י"ד) וַיַּעַשׂ יְהוּדָה הָרַע בְּעֵינֵי ה'.

כִּשְׁהַכּוֹכָב הַזֶּה יוֹצֵא, פּוֹשֵׁט יָד אַחַת בְּחֲמֵשׁ אֲצָבָעוֹת, מֵאִיר וְנוֹצֵץ בְּאוֹתוֹ חֲלוֹן. בְּעֲלֵי הַקְּסָמִים וְהַכְּשָׁפִים פּוֹחֲדִים מֵהַמְּקוֹם הַזֶּה, מִשּׁוּם שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁזֶה שׁוֹלֵט, כָּל הַקְּסָמִים וְהַכְּשָׁפִים מִתְּבַלְבְּלִים וְלֹא מִצְּלִיחִים בִּידֵיהֶם.

וְאִם תֹּאמַר, הוֹאִיל וְהָרָקִיעַ הַזֶּה טָמִיר, וְאִיךָ יוֹדְעִים אוֹתוֹ? אֲלֹא סִימָן חִיצוֹן יֵשׁ לָהֶם, וְיִוִּדְעִים שֶׁהִרִי שׁוֹלֵט הַכּוֹכָב הַזֶּה, וּפּוֹחֲדִים תְּמִיד מִמֶּנּוּ, וְלֹא מִצְּלִיחִים בִּידֵיהֶם אוֹתָם קְסָמִים וְכְשָׁפִים. וְלִכֵּן יֵשׁ פְּעָמִים שֶׁמִּצְּלִיחִים בּוֹ בְּנֵי אָדָם, וְיֵשׁ פְּעָמִים שֶׁלֹּא מִצְּלִיחִים בּוֹ. וְלִכֵּן אוֹתָם בְּעֲלֵי קְסָמִים וְכְשָׁפִים מִתְּמַעֲטִים מִהָעוֹלָם, כִּי הֵם לֹא יוֹדְעִים אֶת הָעֶקֶר לָמָּה לֹא מִצְּלִיחִים בִּידֵיהֶם. וְעַל זֶה אוֹתָם הָרָאוּשׁוֹנִים הִיוּ יוֹדְעִים וּמִסְתַּפְּלִים בַּחוּץ בְּאוֹתוֹ סִימָן שִׁיּוֹדְעִים.

חֲלוֹן שְׁנֵי נִקְרָא חֲלוֹן הַצִּפְרָן, מִשּׁוּם שֶׁהוּא כְּעֵין הַצִּפְרָן, וְבוֹ יוֹצֵא כּוֹכָב אֶחָד שֶׁנִּקְרָא לְחֲכָמִים צִפְעוֹן, שֶׁהִרִי זֶה שׁוֹלֵט בְּשִׁלְטוֹן חֲזָק בְּדִין בְּרָאשׁ וְזָנָב, יֵשׁ לוֹ כְּמוֹ צִפְעוֹן אוֹרֵב לְהִרְגָּה.

מֵאוֹתוֹ חֲלוֹן יוֹצְאִים שֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלֶף רְבּוֹא שֶׁל רוּחוֹת שֶׁשׁוֹלְטוֹת עַל אוֹתָן הַצִּפְרָנִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁהֵן נִזְרָקוֹת בְּגִלּוּי, וּבְזֶה עוֹשִׂים כְּשָׁפִים וְקְסָמִים כָּל אוֹתָם שֶׁמִּכִּירִים אוֹתָם. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁהַכּוֹכָב הַזֶּה שׁוֹלֵט, כָּל אוֹתָם שֶׁזּוֹרְקִים צִפְרָנִים, (אִם עֲשָׂה) אוֹ עוֹשִׂים בְּהֶם כְּשָׁפִים, גּוֹרְמִים מוֹת לְכָל הָעוֹלָם, וְהַכְּשָׁפִים עוֹלִים בִּידֵי אוֹתָם שֶׁעוֹשִׂים אוֹתָם.

הַחֲלוֹן הַשְּׁלִישִׁי נִקְרָא חֲלוֹן הַחֲשׁוֹן, וְבוֹ יוֹצֵא כּוֹכָב אֶחָד שֶׁנִּקְרָא נִגְהִי"ה דְּבוֹסִי"נָא (אוֹר הַיָּר). זֶהוּ הִי הִתְנוּצָצוֹת שְׁנוּצָצֶת וְעוֹמֶדֶת עַל כָּל רוּחַ, וּמְנוּחָה וְהַצֶּלָּה (וְטוֹב) בָּהּ, אִין בָּהּ כָּלֵל קְטָרוֹג. כִּשְׁהוּא שׁוֹלֵט, כָּל הַמְּנוּחָה וְכָל הָאוֹר שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, שֶׁלּוֹה וְשֶׁבַע, וְהַכֹּל שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם.

חֲלוֹן רְבִיעִי הוּא חֲלוֹן שֶׁנִּקְרָא גְבִיעַ, וְבוֹ יוֹצֵא כּוֹכָב אֶחָד שֶׁנִּקְרָא לְחֲכָמִים אֲשָׁכּוֹל הַכֶּפֶר, מִשּׁוּם שֶׁכָּךְ יוֹצֵא כְּמוֹ אֲשָׁכּוֹל, נוֹצֵץ וְנִצְנָצִים כְּמוֹ עֲנָבִים בְּכֶפֶר, וּבְזֶה הִתְעוֹרְרוֹת הַרְחָמִים מִתְעוֹרְרִים בְּעוֹלָם, מִרְחִיק וּמְקַרֵּב, תּוֹלְדוֹת רַבּוֹת מִתְרַבּוֹת בְּעוֹלָם, וּבְנֵי הָעוֹלָם לֹא מִקְפִּידִים כְּשֶׁצָּרִיכִים זֶה אֶת זֶה, שְׁלוֹם וְשִׁמְחָה מִתְעוֹרְרִים בְּעוֹלָם.

חֲלוֹן חֲמִישִׁי הוּא חֲלוֹן שֶׁנִּקְרָא בָּאֵר עַל שֵׁם הַכּוֹכָב שִׁיּוֹצֵא בּוֹ, נִכְנָס וְיוֹצֵא וְשׁוֹאֵב בְּדִלִי, לֹא שׁוֹכֵךְ לְעוֹלָמִים. בְּזֶה חֲכָמֵי הַלֵּב לֹא יְכוּלִים לַעֲמֹד בְּדִרְךָ אֲמָת, מִשּׁוּם שֶׁאִינוּ עוֹמְדִים בְּקִיּוֹם וְלֹא שׁוֹכֵךְ לְעוֹלָמִים, וְעַל כֵּן דּוֹחֲקִים אֶת עַצְמָם לַעֲזוֹן בְּמִקּוֹם הַזֶּה וְלָדוֹן דִּין.

חלון ששי הוא החלון שנקרא נגה, ויוצא בו כוכב אחד שנקרא גזרון, משום שפאשר זה שולט, העולם עומד בדין בכמה גזרות ובכמה ענשים, ובכל יום ויום מתחדשות גזרות על העולם, וטָרם שאלה מסתַּימות, מתחדשות אחרות, וזה לא כל כך שולט בעולם.

אבל סמוך לימות המשיח ישלט החלון הזה בכוכב הזה על העולם, ועל כן ישלטו חיות רעות על העולם, ויתחדשו מינים רבים זה אחר זה, וישראל יהיו בצרה. וכשידחקו בתוך חשכת הגלות, אז הקדוש ברוך הוא יאיר להם את אור היום, ויקבלו המלכות קדושים עליונים, ויתבטל המלכות מיִּדָם של העמים עובדי כוכבים, וישלטו עליהם ישראל, ויתקנים והיה אור הלִבְנָה וגו'.

ואז יפתח החלון השביעי בכל העולם, וכוכבו הוא הכוכב של יעקב, וזהו שאמר בלעם, דרך כוכב מיעקב. והכוכב הזה יאיר (ארבעה ימים וארבעה לילות) ארבעים יום (וארבעים לילה). וכשיתגלה מלך המשיח ויתפסו למלך המשיח כל העמים של העולם, אז יתקנים הפסוק שכתוב, (ישעיה יא) שרש ישי אשר עמד לנֶס עמים אליו גוים ידרשו והיתה מנחתו כבוד.

פתח רבי שמעון ואמר, (איוב לה) ולא אמר איה אלוה עשי נתן זמרות בלילה. הפסוק הזה פשוטה ונתבאר, אבל עשי! עושי היה צריך להיות! מה זה עשי! אלא שם האלוה הוא שם כלול שנקרא הוא ובית דינו. זהו שם שלם שכולל זכר ונקבה: א"ל ו"ה, ומשום כך עשי.

נתן זמרות בלילה, משום שזהו שמשבח תמיד אל המלך שהשלים שלו, כמו שהמנונה לא שוקט תמיד לקבל אור השמחה העליונה מרב השמחה שלו, ולכן נתן זמרות בלילה.

כל אותם כוכבים שמאירים ברכיע, כלם מודים ומשבחים לקדוש-ברוך-הוא בכל אותו זמן שנראים ברכיע, משום שהמלאכים העליונים כלם מודים ומשבחים אשמורות אשמורות, בשלש חלקי הלילה.

בלילה נחלקים כמה צדדים. בראשית הלילה, כשיורד הלילה ומחשיך, כל אותן רוחות רעות ומינים רעים, כלם מתפזרים ומשוטטים בכל העולם, ונפרד הצד האחר, ונתובעים דרכי בית המלך מכל אותם הצדדים הקדושים.

כיון שמתעורר אותו הצד האחר, כל בני העולם טועמים טעם המות, (השנה) אחת מששים במות, ושולט עליהם. אז כיון שהטמאה נפרדה מלמעלה ושולטת ויורדת למטה, אז נפרדים שלשה מחנות לשבח את הקדוש ברוך הוא בשלשה צדדים (משמרות) של הלילה, כמו שהעירו בזה החברים.

בעוד שהם משבחים את הקדוש ברוך הוא, הצד האחר הולך ומשוטט למטה בכל צדי העולם. ועד שהצד האחר אינו עובר משם, הם לא יכולים להתיחד עם רבונם.

סוד לחכמים, מלאכים עליונים וישראל למטה, כלם דוחקים באותו הצד האחר. כשרוצים המלאכים העליונים להתיחד עם רבונם, לא יכולים, עד שדוחים אותו החוצה. מה עושים? יורדים ששים רבוא של מלאכים קדושים ומפילים שנה על כל בני העולם. כיון שהיא יורדת, שדוחים אותה החוצה, ונותנים לה כל העולם הזה באותה שנה, אז היא שולטת עליהם ומקבלים ממנו טמאה, פרט לארץ ישראל לבדה ששם אינה שולטת. כיון שנפרדה מהם, הם נכנסים לרבונם, ומשבחים ומודים לפניו.

כמו זה ישראל למטה לא יכולים להתיחד עם רבונם עד שדוחים אותו הצד האחר מהם, ונותנים לו חלק במה שיתעסק, ואחר כך הם מתקרבים לרבונם, ולא נמצא מקטרג למעלה ולמטה.

ואם תאמר, מילא למטה, אבל למעלה מה הקטרוג שם? אלא למעלה, משום שהיא רוח טמאה והם רוחות קדושות, עד שמשלחים רוח טמאה מביניהם לא יכולים לקרב אל רבונם, שהרי קדשה בתוך טמאה לא מתערבות לעולמים. וכן כמו זה ישראל למטה לא מתערבים באמות עובדי כוכבים ומזלות של העולם. ושני צדדים, עליונים ותחתונים, כשרוצים לקרב למלך הקדוש, דוחים אותה החוצה.

ולכן כשנכנס הלילה, ומלאכים קדושים עליונים כשמתפזרים שורות שורות לקרב (לשבח) לרבונם, דוחים את אותו צד החוצה בראשונה, ואחר כך נכנסים לקדש. (ועל זה, כשנכנס הלילה, כל רוחות רעות ומינים רעים ורוחות טמאה נדחות לחוץ, ושמי המלך נכנסים לתוך הקדשה).

למלך שהיו לו אבנים יקרות בתבה אחת חקוקה בהיכלו, ואותו מלך היה חכם, וכדי שלא יתקרב כל מי שרוצה לאותה תבה של אבנים יקרות ומרגליות של שם, נטל בחכמתו נחש חזק אחד ופרך אותו סביב אותה תבה. כל מי שרוצה להושיט ידו לתבה, הרי הנחש קופץ עליו והורגו.

אהוב אחד היה למלך. אמר לו המלך, כל פעם שאתה רוצה להכנס ולהשתמש בתבה, תעשה כך וכך לאותו נחש, ותפתח את התבה ותשתמש בגנזים שלי. כך הקדוש ברוך הוא פרך נחש סביב

הקדשה, באים מלאכים עליונים לתוך הקדשה - הרי הנחש שם, ופוחדים להטמא בו. (ואם תאמר, זה כלם אש, ואש לא מקבלת טמאה)

בא וראה, כתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט. עשה מלאכיו רוחות - אלו המלאכים שעומדים בחוץ. משרתיו אש להט - אלו מלאכים שעומדים בפנים. הוא רוח טמאה, והם רוח עם רוח לא נכנסות זו בזו. רוח טמאה ברוח קדשה לא מתערבות זו בזו. ומשום כך אותם שנקראו רוח לא יכולים להכנס לפנים משום אותה רוח טמאה. אותם שבפנים הם אש, ואותה אש דוחה את אותה רוח טמאה שלא נכנסת לפנים. ומשום כך הכל דוחים את הטמאה החוצה שלא תתערב עמם, ולכן המלאכים העליונים משבחים את הקדוש ברוך הוא אחר שדוחים את הטמאה החוצה.

שלש אשמורות הן בלילה כנגד שלש מחנות שנקלקים לשבח את הקדוש ברוך הוא, כמו שנתבאר. ועל זה זה הרבון של כלם, הוא גר (כנור) דוד שלא שוכן לעולמים, אלא תמיד מודה ומשבח את המלך העליון, ועל זה (איוב לה) נתן זמרות בלילה.

דבר אחר ולא אמר איה אלוה עשי - כמו שנאמר, משום שהרי האדם נכלל ממעלה וממטה, ונעשה כמו שהוא גוף משני צדדים, מתוך זכר ונקבה. אף כך הרוח, הרוח כלולה מתוך זכר ונקבה, ועל הסוד הזה מתפקד אדם בחקיקותיו בגוף וברוח, ומשום שהוא כלול בסוד זה ובמעשה זה כמו שנתבאר, לכן (נדאי) כתוב (בראשית א) ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, והרי נתבאר.

בלילה הרי אמרת, שהרי בראשית הלילה כל אותם מינים ורוחות רעות מתעוררים בעולם, איך הוא יכול להיות? שאם כך, הרי שנינו שמצד הצפון יוצאים כל אותם מינים רעים, ואתה אמרת (ונתבאר) שכאשר מתעוררת רוח צפון בחצות הלילה, שהרי אז כל אותן רוחות רעות וצדדים רעים מתכנסים מהעולם ונכנסים לתוך נקב תהום רבה, אם כך, הרי בצד הדרום, שהיא זמין, למה הם משוטטים אותם המינים הרעים בראשית הלילה, שהרי שולטת רוח דרום?

אלא נדאי, אלמלא אותו צד הדרום שמעבד ודוחה צד הרע, היה מטשטש את כל העולם, ולא יכול העולם לסבל. אבל כשמתעורר אותו הצד האחר, לא מתעורר אלא בצד רוח מערב ששולט בראשית הלילה, והעולם פוגש את הכל. ולכן הקדוש ברוך הוא מקדים רפואה לעולם בגן זה, כמו שנתבאר. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, שהקדוש ברוך הוא מרצה בהם מכל שאר עמי העולם.

נכנסו לבית רבי אלעזר ורבי אבא. כשנחלק הלילה בחצות, קמו לעסוק בתורה. אמר רבי אבא, עכשו נדאי היא עת רצון לקדוש-ברוך-הוא, והרי פעמים רבות הערנו את זה, שהקדוש ברוך הוא בשעה שנחלק הלילה, נכנס לתוך אותם הצדיקים בגן עדן ומשתעשע בהם. אשרי מי שמשתדל בתורה באותו זמן.

אמר רבי אלעזר, זה שמשתעשע הקדוש ברוך הוא בתוך הצדיקים בגן עדן, איך משתעשע? אלא באותו זמן שנחלק הלילה, הקדוש ברוך הוא מתעורר באהבה של השמאל אל כנסת ישראל, שהרי אין אהבה אלא מצד השמאל. ולכנסת ישראל אין דורון לקרב אל המלך או חשיבות מעלה אלא באותן רוחות הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רואה אותן מעטרות בכמה מעשים טובים ובכמה זכויות שעשו באותו יום, ולקדוש-ברוך-הוא נוח מכל הקרפנות והעולות, שהקדוש ברוך הוא מרים בהם ריח ניחח שעושים ישראל.

אז מאיר אור, וכל עצי הגן עדן אומרים שירה, והצדיקים מתעדינים שם באותם עדונים של העולם הבא. כשמתעורר אדם באותה שעה לעסוק בתורה, נוטל חלקו עם הצדיקים שבגן עדן. שם אחד של שלשים ושתים אותיות חקוק (מתעורר) מתעטר בהם שם, והוא בתוך סודות הצדיקים.

פתח רבי אלעזר ואמר, (תהלים קיא) הללויה אודה ה' בכל לבב וגו'. הללויה, הרי נתבאר והתעוררו בו החברים, וכך הוא, שזהו שבח שעולה על כל אותן השירות והתשבחות שאמר דוד בעשרה מיני תשבחות שאמר, משום שהוא כולל שבח ושם באחד, והוא כלל של השם הקדוש העליון.

אודה ה' בכל לבב. בכל מקום שאמר דוד המלך סוד של אלפא ביתא, הוא סוד האותיות החקוקות שיוצאות בחקיקות של שלשים ושנים שבילים. ויש אותיות עליונות מסוד העולם העליון, ויש אותיות אחרות שהן אותיות קטנות. וכאן הוא סוד של אלפא ביתא של העולם (העליון) נותן לעולם (התחתון).

אודה ה' בכל לבב - ביצר הטוב וביצר הרע שהוא שורה בתוכו. שהרי על הכל יש להודות לקדוש-ברוך-הוא - ביצר הטוב וביצר הרע. שהרי מצד של יצר הטוב בא טוב לאדם, ויש לברך את הקדוש ברוך הוא הטוב והמטיב. ובצד של יצר הרע בא קטרוג לאדם, ויש להודות לקדוש-ברוך-הוא (ביצר הטוב וביצר הרע) בכל מה שבא על האדם מצד זה ומצד זה.

בסוד ישירים ועדה. בסוד ישירים - באותם (מלאכים עליונים קדושים) שאת סוד הקדוש ברוך הוא הם יודעים, שהרי את כל סודות הקדוש ברוך הוא הם יודעים, והם הסוד שלו. ולכן בסוד ישירים ועדה - אלה הם ישראל, כשמתכנסים בעשרה להודות לקדוש ברוך הוא. ומשום כך יש להודות לקדוש ברוך הוא על טוב ועל רע ולפרסם לפני הכל. שאם תאמר, הרי הוא יודע, אז למה צריך לפרסם? אלא בזה מתבבד הקדוש ברוך הוא בעולם לפרסם את הנס, ועל זה כתוב בקדוש-ברוך-הוא, (יחזקאל לח) והתגדלתי והתקדשתי וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קט) כל הנשמה תהלל יה. שנינו, כל הנשמות באו מהגוף הקדוש הזה ומתעוררות בבני אדם. ומאיזה מקום? מאותו מקום שנקרא יד (י"ה). מאיזה מקום זה? אמר רבי יהודה, שכתוב (שם קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית. שנינו, מהחכמה היו שמועיה יוצאים לשלשים ושלשים שבילים הכל נתקן, וכל מה שיש למעלה ולמטה, והיא נקראת רוח קדושה שכל הרוחות נתקנו בה.

אמר רבי יצחק, ביום שהיה רבי שמעון מפרש דבר זה, היו עיניו נובעות מים, והיה אומר: כל גנאי המלך העליון נמסרו במפתח אחד, ומתגלה בהיכלות המצירים העליונים החקוקים.

אלא כך שנינו, מי יכול לדעת ולהכלל מה שגנוי במבוע הזה, שהרי משה לא גלה את זה בימיו כשהיה מגלה סוד העמק לישראל, ואף על גב שהכל היה מתגלה על ידו. אלא באותה שעה שרצה הקדוש ברוך הוא להעלותו לשיבה הקדושה העליונה ולהטמינו מבני אדם, שכתוב (דברים לא) בן מאה ועשרים שנה אנכי היום. היום ממש. שאותו יום נשלמו ימיו להתקרב למקום הזה, שכתוב (שם) הן קרבו ימיו, קרבו ממש.

ששנינו, אמר רבי שמעון, משה לא מת. ואם תאמר, הרי כתוב (שם לה) וימת שם משה: כך בכל מקום לצדיקים קורא בהם מיתה. מה המיתה? מהצד שלנו זה נקרא כך. ששנינו, אמר רבי שמעון, וכן שנה, שמי שהוא בשלמות, שהאמונה הקדושה תלויה בו - לא תלויה בו מיתה ולא מת. כמו שהיה ביצחק שהאמונה השלמה היתה בו.

שאמר רבי שמעון, (בראשית לה) לא יקרא שמך עוד יצקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל. מה זה ישראל? שלמות הכל, שכתוב (ירמיה מו) ואפתה אל תירא עבדי יצקב ואל תחת ישראל כי הנני מושעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבגם וגו'.

אמר רבי יהודה מכאן, כי אתה אני, דוקא. אשרי חלקו שרבונו אמר לו כן. לא כתוב כי אתי אתה, אלא כי אתה אני, שרבונו בא לחבר את דיורו עמו.

אמר רבי שמעון, יפה אמר רבי אבא, שאמר ושב יצקב ושקט ושאנו ואין מחריד. ושב יצקב - להקרא בשם אחר, שכתוב לא יקרא שמך עוד יצקב כי אם ישראל.

דבר אחר ושב יצקב - למקום שנקלח משם. ושקט - בעולם הזה. ושאנו - בעולם הבא. ואין מחריד - ממלאך המות. שמשמע שהכל היה בו. רבי יצחק אמר, הרי פרשיוה החברים, שכתוב ואת זרעך מארץ שבגם. מה זרעו בחיים, אף הוא בחיים.

והבירח התיכון בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה. רבי יהודה פתח, (קהלת י) אשריך ארץ שמלך בן חורים ושריך בעת יאכלו. וכתוב, אי לך ארץ שמלך נער ושריך בבקר יאכלו. (במה בארנו את הפסוקים הללו) אוי לעולם שלא משגיחים בעבודת רבונם, שהרי רבונם משגיחים בגלגלם להטיב להם, שהניח לפניהם דברי תורה, ולא משגיחים.

ששנינו, שלשה דברים צריך אדם לעשות לבנו: מילה, ופדיון, ולחשיאו אשה. והכל עשה הקדוש ברוך הוא לישראל. מילה - שכתוב (יהושע ה) ושוב מל את בני ישראל שנית, וכתוב (בראשית יז) וכן שמונת ימים ימול לכם כל זכר. פדיון - שכתוב (דברים ז) ויפדך (ה' אלהיך מבית עבדים) מיד פרעה מלך מצרים. לחשיאו אשה - שכתוב (בראשית א) זכר ונקבה ברא אתם, וכתוב ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו. עוד, נשא אותם כמו הנשר הזה שמטיל את בנו על כתפיו, שכתוב (שמות יט) ואשא אתכם על כנפי נשרים.

אמר רבי יוסי, הכל הוא נאה, אבל התורה חזרה לפני ישראל ולמדה אותם יותר מהכל. בא וראה, אין שבח של אדם בעולם הזה ובעולם הבא כמו השבח של התורה, שכתוב בזה (משלי ח) בי מלכים ימלכו.

שהרי שנינו, כשעלה רב הונא לשם, מצא את החכמים שעוסקים בפסוק הזה שכתוב, (ירמיה נא) ופקדתי על כל בבל והצאתי את בלעז מפיו ולא ינהרו אליו עוד גוים. ורב הונא לא היו משגיחים בו, שהרי לא הכירו אותו בראשונה, משום שהיה קטן. נכנס לבית המדרש, ומצא את החכמים שהיו אומרים שפסוק הזה יש להתבונן, אם יראתו ואילילו של נבוכדנצר היה שמו כל - הרי כתוב בו,

(דניאל ד) ועד אחרים נכנס דניאל ששמו בלשצאר כשם אלהי? ועוד, מה זה והוצאתי את בלעז מפיו? עמד רב הנהג בין היסודות של העמודים ואמר, אלו הייתי במקומי, הייתי דורש את הפסוק הזה. לא התבוננו בו. קם שנית ואמר דבר זה. בא רבי יודאי בר רב והושיבו לפניו. אמר לו, אמר בני, אמר, שפדברי תורה כתוב בהם (משלי א) בראש המיות תקרא וגו'.

פתח ואמר, כך שנינו, בימים הראשונים טרם בא יעקב, היה אדם שלו בביתו. הגיע זמנו - מת בלי מחלות. כיון שבא יעקב, בקש לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו: רבון העולם, אם נוח לפניך, שפיל אדם בבית חליו שנים או שלשה ימים, ואחר כך יתפנס לעמו, ויצוה את ביתו וישוב מחטאיו. אמר לו: לפה, ואתה תהיה סימן בעולם. בא וראה מה כתוב בו, (בראשית מח) ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה. כתוב חלה, מה שלא היה לאדם מקדם לכן.

אחר שנפטר, לא היה אדם שהיה לו מחלות שלא מת, עד שבא חזקיה. מה כתוב בו? (ישעיה לח) בימים ההם חלה חזקיהו למות וגו'. בא וראה מה כתוב, ויבס חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'. אמר לו: אם נוח לפניך שיתרפאו בני אדם מבית חלים ויודו לשמך, ויכירו וישובו אחר כך בתשובה שלמה, וימצאו בני העולם צדיקים לפניך. אמר לו הקדוש ברוך הוא: נאה הוא, ואתה תהיה סימן לזה בעולם, וכך הוא מה שלא היה מקדם לכן. זהו שכתוב (שם) מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלתו ויחי מחליו. ושנינו, אותו יום חזרה השמש עשר דרגות.

ושנינו, מרודך בלאדן היה אוכל כל יום בארבע שעות וישן עד תשע שעות, ואותו יום ישן עד תשע שעות. כשהתעורר, ראה ששמש עומדת בארבע שעות. אמר, מה זה? בהריגת הפעס קנטור קשרתם עלי? אמרו לו, למה? אמר, שישנתי יום אחד ושליש יום. אמרו לו, לא כך, אלא אלהי חזקיהו עשה היום הזה שני נסים: רפא את חזקיה מבית חליו, והחזיר את השמש לזמן הזה. אמר, וכי יש בעולם אלוה גדול יותר חוץ מאלהי? אמרו, אלהי חזקיהו.

עמד וכתב כתבו: שלום לחזקיהו מלך יהודה ושלום לאלהיו ושלום לירושלים עיר הקדש. אחר כך נמלך, וקם מכסאו, ופסע שלש פסיעות וכתב אחרים: שלום לאלוה הגדול שבירושלים ושלום לחזקיהו מלך יהודה ושלום לירושלים עיר הקדש. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה פסעת בשביל כבודי שלש פסיעות, חידך ממך יצאו שלשה מלכים שליטים רוזנים ומצביאים ששולטים בכל העולם, וראשון מהם היה נבוכדנצר.

בא וראה מה אמר לו דניאל, (דניאל ב) אתה הוא ראש הזהב, ואחריו תקום מלכות אחרת רעה ממך וממלכות שלישית אחרת. מה כתוב? (שם ג) המלך נבוכדנצר עשה צלם של זהב. גבהו ששים אמות ורחבו שש אמות. אמר נבוכדנצר, הצלם שראיתי היה ראשו של זהב, מעיו של כסף. אני אעשה הכל של זהב, ושתהיה עטרת זהב בראשו.

ושנינו, אותו יום כנס את כל האמות והעמים והלשונות לעבד לאותו הצלם, ולקח כלי מכלי המקדש שבו היה חקוק השם הקדוש והכניסו בפי אותו צלם. ובאותה שעה היה מדבר גדולות, עד שבא דניאל וקרב לאותו הצלם ואמר: אני שליח של הרבון העליון, גוזר אני עליך לצאת מכאן. הזכיר את השם הקדוש, ויצא אותו כלי, ונפל הצלם ונשבר. הינו מה שכתוב, והוצאתי את בלעז מפיו ולא ינהרו אליו עוד גוים. קם רבי יהודה ונשקו על ראשו. אמר, אם לא שקרבותי אותך לחבורה פאן, לא הכרנו אותך. ומאותו יום היו מוחדים מפניו.

שנינו, (קהלת ו) אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו. רבי יוסי באר את הפסוק הזה במשה בשעה שהוציא את ישראל ממצרים ועשה אותם בני חורין. ושריך בעת יאכלו, שכתוב (שמות יב) ואכלתם אותו בחפזון פסח הוא לה'.

אמר רבי שמעון בן יוחאי, וכי לא אמרתי שדברי שלמה המלך, שכלם בפנים, לתוך ההיכל הקדוש היו. וזה שאמרתי, הכל יפה היה ולדרשה הוא בא, אבל פסוק זה למעלה בהיכל הקדוש הוא.

שנינו, אשריך ארץ שמלכך בן חורים. מה זה ארץ? ארץ סתם, שלמדנו, מהו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ תפארת ישראל? אלא הארץ הזו היא סוד בתוך כתרי המלך הקדוש, שכתוב בו (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. והארץ הזו וכל מה שיוצק ונזון, הוא מאותו מקום שנקרא שמים, ולא נאוגית הארץ הזו אלא משלמות הקדש שנקראת שמים.

ובשעה שרצה הקדוש ברוך הוא להחריב את ביתו שלמה והארץ הקדושה שלמה, העביר בראשונה את הארץ הקדושה שלמה, והורידה מאותה דרגה שהיתה יונקת מהשמים הקדושים, ואחר כך החריב את זו שלמה. זהו שכתוב השליך משמים ארץ - בראשונה, ואחר כך - ולא זכר הדם רגליו. ששנינו, כך דרכו של הקדוש ברוך הוא: כשרוצה לדון את העולם, בראשונה עושה דין למעלה, ואחר כך מתקנים למטה, שכתוב (ישעיה כד) יפקוד ה' על צבא המרום במרום - בראשונה. ואחר כך - ועל מלכי האדמה על האדמה.

אמר רבי שמעון, אשריך ארץ שמלכך בן חורים - שכן אותך ברב כל, בלי פחד של אחר, ומאותו המלך העליון נזון הכל. ושריך בעת לאכלו - כמו שנאמר (במדבר כג) בעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל. אי לך ארץ שמלכך נער - כמו שנאמר (ישעיה ג) ונתתי נערים שריהם. שאוי לארץ כשיונקת משמאל. ושריך בבקר לאכלו - באותה קדירות, ועד שלא מאיר ולא שולט מה ששולט.

שנינו, אמר רבי שמעון, והבירים התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה - זהו יעקב הקדוש השלם, כמו שבארנו, שכתוב (בראשית כח) ויעקב איש תם יושב אהלים. לא כתוב יושב אהל, אלא יושב אהלים, שנים, שאוחז את זה ואוחז את זה. אף כאן כתוב והבירים התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה, שאוחז את זה ואוחז את זה.

ששנינו, מהו איש תם? כתרגומו - שלם. שלם מהכל, שלם לשני צדדים, לעתיקא קדישא ולזעיר אפיו. שלם לחסד עליון ולגבורה עליונה, ומשלים לזה ולזה.

אמר רבי שמעון, ראיתי שהרי החכמה הכלל של הכל. וחסד עליון יוצא מחכמה. גבורה שהיא דין הקשה יוצאת מבינה. יעקב משלים לשני הצדדים, והאבות כלל הכל, ויעקב כלל של האבות.

שנינו, הכה החכמה בשביל שלו, וכנס ברוח (מים), והתכנסו המים למקום אחד, ונפתחו חמשים שערי בינה. מהשבילים הללו יוצאים עשרה כתרים בקרנים זוהרות, ונשארו עשרים ושנים שבילים. הפתה אותה רוח באותם שבילים, ונפתחו חמשים שערי בינה, ונחקקו עשרים ושנים בחמשים שערי היובל, ונתעטרו בשבעים ושתים אותיות של השם הקדוש. אלו נפתחו לצדדיו.

והתעטרו עשרים ושנים כתרי הרחמים שכלולים בעתיק הימים (כתרי) שמאיר להם כל אחד בצדו. התעטרו חמשים חקיקות במ"ב אותיות קדושות של השם הקדוש, שבהן נבראו שמים וארץ. ונחקקו בחקיקותיהם שמונה עשרים, שהן שמונה אותיות הרחמים, שכתוב (שמות לד) ה' ה' אל רחום וחנון, שיוצא מהעתיק הקדוש לזעירא, ומתחברים בכתרים הקדושים הללו, חכמה ובינה העליונים שעולים. יוצא חסד עליון מצד זה, ודין הגבורה מצד זה. באה זכות של יעקב ומשלימה את שניהם ואוחזת אותם, שהרי היא השלמות העליונה.

שנינו, אמר רבי שמעון, משום כך נקרא ישראל. ששנינו, יעקב התחתון, ישראל העליון. יעקב אינו שלמות, ישראל שלמות הכל. וכן שנינו, נאם דוד בן ישי - דוד אינו שלמות, שהרי אחרון הוא. ישי יסוד עליון הוא ושלמות. והינו מה ששנינו, לא גלו ישראל מארצם עד שכפרו בקדוש-ברוך-הוא ובמלכות בית דוד, שכתוב (שמואל-ב כ) אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בבו ישי איש לאהלו ישראל. מה זה איש לאהלו? מקום שעובדי כוכבים ומזלות שורה בתוכם, הינו לאלהיו.

אמר רבי יהודה, כשמתחילה חכמה לחקק חקיקות בכל הכתרים, מאיזה פתח מתחילה? מאותה שנקראת בינה. בבינה הכל נכלל, ומשום כך נפתחו בה חמשים שערים, ונמצא שהכל נחקקו בחכמה. זהו שכתוב (תהלים קד) כלם בחכמה עשית.

שנינו, כתוב (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים וגו'. בשעלו מים, מה המים? זהו בינה. רבי אלעזר שונה כך, זה חסד. אמר לו רבי שמעון, הכל עולה (נתקו) במשקל אחד. ושמים בזרת תפן, מי השמים? תפארת, שכתוב תפארת ישראל. וכל בשלש עפר הארץ - זוהי גבורה. ושקל בפלס הרים - אלה הם שאר הכתרים שנקראים הרי אפרסמון זך. וגבעות במאזנים - אלו שאר המרכבות התחתונות מהם.

בא וראה, בשעלו, מה זה בשעלו? זו רוח חכמה. שכן שנינו, שעל הסבך באפריון שקועים. ושמים בזרת תפן, מי הזרת? אלו אותם (חמשים) שערים שנפתחו והתפזרו לכל הצדדים, כמו שנאמר וזריתי פרש על פניכם וגו'. וכל בשלש, מי השליש? רחמים, שלמות הכל. ושקל בפלס, מה זה פלס? אמר רבי שמעון, שכתוב מאזני צדק. אבני צדק. עוד אמר רבי שמעון, הדברים הללו בשעור של יוצר הכל בארנו.

אמר רבי אלעזר, מזה נשמע שיעקב יצא מתוך דין קשה, שהרי יצחק דין קשה אחז לחלקו. אמר לו רבי שמעון, וזה הוא לבדו? והרי יצחק יצא מתוך חסד, וכך כלם, דין יוצא מתוך רחמים, ורחמים מדין. אברהם ירש ירשת חסד, ויצא יצחק מדין מתוך חסד. יעקב יצא ברחמים מתוך הדין הקשה, וכך הוא למעלה זה מזה, ויונק זה מזה, עד שנודע שהכל הוא אחד, ומאחד תלויים כלם, והכל נמצא אחד. ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים.

אמר רבי אלעזר, נודע שאין שלמות אלא כשאוחז זה מזה, (ואחד) וזה אוחז בשניהם לשכלל את הכל, כמו יעקב, והינו שכתוב מברח מן הקצה אל הקצה.

שנינו, כל זה לא נקרא אלא מצד שלנו, ומצד שלנו הכל נודע. (שהרי בזה למעלה) ולמעלה הכל עולה במשקל אחד, לא שונה ולא ישתנה, כמו שכתוב (מלאכי ג) אני ה' לא שניתי. אמר רבי יהודה, כל המנורות מאירות מאחד ותלויות מאחד, והמנורות הן הכל אחד, שהרי לא רצו להפרד, ומי שמפרידם כאלו נפרד מחיי העולם.

אמר רבי יצחק, כתוב (ישעיה ג) ונתתי נערים שריהם ותעלולים ימשלו בהם, הינו שכתוב (שמות כה) ועשית שנים כרבים זהב. כתוב (שמואל ב ו) ישב הכרבים, וכתוב (שם כב) וירכב על כרוב ויעף. ישב הכרבים - כששורה להתישב בשלמות, כתוב ישב הכרבים. (כשנמצא בשלמות) וכשלא שורה ולא מתישב המלך בכסא, כתוב וירכב על כרוב, אחד, שלא מתישב המלך בכסא. ישב הכרבים - שנים.

אמר רבי יוסי, אוי לעולם כשכרוב אחד מחזיר פניו מחברו, שהרי כתוב ופניהם איש אל אחיו, כשהיה שלום בעולם. אמר רבי יצחק, הרי שנינו, (ויקרא יח) ערות אביך וערות אבך לא תגלה. אוי למי שמגלה ערוותם. כמו זה כתוב ביעקב, מברח מן הקצה אל הקצה. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא משתבח בתשבחותם כמו שלמעלה, שכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

שנינו, אמר רבי יצחק, בימים הראשונים היה אדם אומר לחברו: אמר לי דבר אחד מהתורה וטל מנה כסף. עכשו אומר אדם לחברו: טל מנה כסף ועסק בתורה. ואין מי שישגיח, ואין מי שיירכין אצלו, פרט לאותם מעטים (זרעים) קדושים עליונים שהקדוש ברוך הוא משתבח בהם, שכתוב (שם ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

ווי העמידים וחשקיהם כסף. רבי יצחק אמר, ווי העמידים - הרי אמרנו, כל אותם שנאחזים מקשרים קימים עליונים, נקראים ווי העמידים. וכל אותם שלמטה תלויים מאותם וויים. מה זה וויים? שש בתוך שש, ונאחזים ומושקים מחוט השדרה שעומד עליהם. ובספר הצניעות למדנו, וויים למעלה, וויים למטה, וכלם עולים במשקל אחד.

#### פרשת ואתה תצוה

ואתה תצוה את בני ישראל וגו'. ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך וגו' (שמות כז). אמר רבי חייא, מה שונה כאן מבכל מקום, שכתוב ואתה הקרב אליך, ואתה תדבר אל כל חכמי לב, ואתה תצוה את בני ישראל, (שמות ל) ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור? אלא הכל בסוד עליון הוא, לכלל השכינה עמו.

אמר רבי יצחק, אור עליון ואור תחתון כלולים כאחד, נקראים ואתה, כמו שנאמר (נחמיה ט) ואתה מחיה את כלם. ועל כן לא כתוב והקרב את אהרן אחיך. וצוית את בני ישראל, ודברת אל כל חכמי לב. משום שבזמן ההוא מאירה השמש בירח, ומשתתף הכל כאחד, לשורות על אפניות מעשה המשכן. אמר רבי אלעזר, מכאן (שמות לו) אשר נתן ה' חכמה ויתבונה בהמה.

רבי שמעון אמר, מכאן, ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאותיו רוח חכמה. אשר מלאותים צריך לומר! אלא אשר מלאותיו - ללב ההוא מלאותיו רוח חכמה, כמו שנאמר (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה וגו'. ועל זה צריך אשר מלאותיו רוח חכמה, ששורה השמש בירח בשלמות של הכל, ועל כן נרשמו הכל בכל מקום. אמר רבי אלעזר, אם כן, אלו ואתה ואתה, איך מתישבים בפרסוקים?

אמר לו, כלם מתישבים הם. ואתה הקרב אליך - ליחד עמו ולקרב אצלו סוד השם הקדוש כמו שצריך. ואתה תדבר אל כל חכמי לב - לפי שכלם לא באו לעשות מעשה עד שרוח הקדש מדברת בתוכם ולוחשת להם בלחש, ואז עושים עבודתם. ואתה תצוה את בני ישראל - רוח הקדש מצוה עליהם ומאירה עליהם לעשות מעשה ברצון שלם. ואתה קח לך - כמו שפרשנו, (שכתוב) ואתה הקרב אליך. ואלה כלם כאן במעשה של המשכן. שהכל נעשה בסוד זה.

פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים כב) ואתה ה' אל תרחק אילותי לעזרתי חושה. ואתה ה' - הכל אחד. אל תרחק - להתרחק מאתנו להיות עולה האור העליון מלמטה. שהרי באשר מתעלה האור העליון מלמטה, אזי נחשך כל האור ולא נמצא כלל בעולם.

ועל זה נחבר בית המקדש בימי ירמיהו. ואף על גב שבנה לבסוף, לא חזר האור למקומו כמו שצריך. ועל סוד זה שם הנביא החזק שהתנבא על כך - ירמיהו. העלם של האור העליון, שעלה למעלה למעלה ולא חזר להאיר לבסוף כמו שצריך. ירמיהו - התעלה ולא חזר למקומו, ונחבר בית המקדש ונחשכו המאורות.

אבל ישעיהו, השם גורם הישועה, ולהחזיר האור העליון למקומו (ישעיהו), להאיר האור העליון ולעשות ישועה ולבנות בית המקדש, וכל הטובות וכל האורות יחזרו כבראשונה. ועל זה שמונתם של שני הנביאים האלו עומדים זה לעמת זה, בסבת השם שגורם, וצרוף האותיות זו בזו גורמות מעשה, הן לטוב והן לרע. ועל סוד זה צרוף האותיות של השמות הקדושים, וכן האותיות בעצמן גורמות להראות סודות עליונים כדגמת השם הקדוש, שהאותיות בעצמן גורמות סודות עליונים קדושים להראות בהם.

סוד הראשון - יו"ד, נקדה ראשונה שעומדת על תשעה עמודים המעמידים אותה. והם עומדים לארבעת צדי העולם, כמו שהסוף של המחשבה, נקדה אחרונה, עומדת לארבעת צדי העולם. חוץ מזה שזה זכר, וזוהי נקבה.

וזו עומדת בלי גוף, וכאשר עומדת בלבוישים שמתלבשת בהם, היא עומדת על תשעה עמודים, בסוד של האות ס בלי עגול. ואף על גב שאות ס' היא בעגול ועומדת בעגול, אבל בסוד של אותיות החקיקות תוך נקודות של אורות של מעלה, הם ברבוע, ושל מטה הוא בעגול.

זה הרבוע הוא עומד בשעור של תשע נקודות, שלש שלש לכל צד. והם בשעור של חשבון שמונה נקודות, והם תשע. ואלו הם שעומדים מסוד של ה' ברבוע בתשעה עמודים לאות יו"ד, נקודה אחת. ואלו התשעה הם שמונה בסוד של אות ס ברבוע, כמו זה: (ציור למעלה) שלש שלש לכל צד, וזהו סוד האות יו"ד, נקודה אחת. ואף אף גב שהיא נקודה אחת, הצורה שלה - ראש למעלה, וקוץ למטה. והשעור שלה שלש נקודות כדגמא זו: ועל כן התפשטותה לארבעה צדדים, שלש שלש לכל צד, היא תשע והיא שמונה. ואלו הם העמודים שיוצאים מסוד ה' להיות עמודים לאות יו"ד, ואלו נקראים מרפבה שלה. ולא עומדים בשם, רק בסוד תשע נקודות של התורה.

ובסוד של ספרו של אדם נחלקו אלו התשע שהן שמונה, בצירוף האותיות של השם הקדוש, כדי לצרף אותן וליחד אותן בכל אלו הצורות כאשר נוסעות אלו השמונה שהן תשע, מאירות באור של אות ס סתומה ברבוע, ומוציא אורות שמונה (שמונה נראים) נראים ואותיות תשע. ומתחלקות למטה להנהיג את כל המשכן.

ואלו הם צירוף של השם הקדוש בסוד של שבעים ושתים אותיות מחקקות שיוצאות מסוד של שלש צורות, ימין ושמאל ואמצע, והכל מסוד של שלש נקודות (ציור למעלה). שעור של אות יו"ד, שהיא לארבע צדדים, והן שמונה נקודות, והם תשע נקודות, והם שתיים עשרה נקודות עליונות, שלש שלש לכל צד וצד, ומכאן יורדות למטה בשתיים עשרה לששה קצוות. וכאשר נחקקות שתיים עשרה אלו בשש קצוות, הם שבעים ושתים שמות, סוד השם הקדוש של שבעים ושתים שהם השם הזה הקדוש.

והכל הוא עולה ברצון, שסמך המחשבה באלו שסומכים את האות יו"ד, ועל זה האותיות בצירופיהן - שלש שלש בכל צירוף שלו, בשביל לעלות ברצון של האות י' של שלש נקודות, כמו שאמרנו, ועל זה לא עולה בעלית הצירוף אלא מעקר ושרש של סוד של אלו הסומכים שסומכים לאות י', סוד של אות ס ברבוע, תשע נקודות, שמונה נקודות, י"ב נקודות, שבעים ושתים נקודות. נמצא שכל סוד של השם הקדוש נמצא באות י', והכל סוד אחד ועומד בסוד ה', כמו שאמרנו, לעשות סמך לכל אות ואות. ואלו העמודים הם מרפבה שלהם, של כל אות ואות, כמו שאמרנו.

הסוד השני - אות חמישית שעומדת על חמשה עמודים שסומכים אותה, שיוצאים מסוד ה', כאשר נאסף לעלות למעלה מסוד המדה. אות זו נקראת היכל הקדוש, ובתוכה הנקודה שאמרנו. והכל הוא בסוד שאמרנו של אות ס ברבוע. אבל כאן לא נרשמת, רק אות ה', והמרפבה שלה חמשה עמודים שאמרנו.

וכאשר מכה אור ה' באות י', מאירה, ומההכאה ההיא נעשו אותם תשעה עמודים שאמרנו. ומתוך האור שמאיר אות י', נתפשטו השלש נקודות של י'. שתיים למעלה, שהן הראש, ואחד למטה, שהוא קוץ הי', כמו זה: שאמרנו. כאשר התפשטו שתיים, נעשו שלש. אחת נעשתה שתיים. ונתפשטו ונעשה היכל אחד. זה ההיכל, לאחר שנעשה היכל לנקודה אחת ראשונה, נעשה גנוז ומסתור סוד של אות זו, ועומדת על חמש אחרות.

ארבע גנוזות הן בנקודה אחת שעומדת בתוך באמצע, והן חמש, והיא אות ה'. כמו שאות ה' שלמטה עומדת על ארבע, והיא נקודה על ארבע ועומדת בתוך האמצע, כמו כן הוא כאן. ומה שעומדת על חמשה עמודים, כך הוא ודאי, לפי שזו הנקודה העליונה היא על שתי בחינות - אחת בעצמה, ואחת בהעלם.

ובספר הסודות של חנוך, אות ה' ודאי עומדת על חמשה עמודים שיוצאים מתוך ה', ואז מוציא חמשה עמודים אחרים, ונמצאת אות ה' הזו בסוד העשרה. וכאשר נפרדת, עומדת אות ה' הזו על עמודים, ואלו הן י"ג מדות הרחמים בדרגה אחת שנוספת עליהן.

ואלו הם י"ב שנוצאים בשש. לפעמים הם ארבעים ושתים, לפעמים שבעים ושתים הן, אבל יורדות למטה. וכאן נפרדים שבילים לכל צד, והם שלשים ושתים, נשאר ארבעים. ושתים אגונים ימין ושמאל - הרי ארבעים ושתים. אלו ארבעים ושתים אותיות עליונות, שהן אותיות גדולות של התורה.

לפי שיש אותיות גדולות, ויש אותיות קטנות. אותיות גדולות הן למעלה, אותיות קטנות למטה, והכל למטה כדגמא למעלה. לפי שיש שמות קדושים עליונים שקימים ברצון הרוח והלב ובלי דבור כלל.

ויש שמות קדושים תחתונים שעומדים בדבור ובהמשכת המחשבה והרצון עליהם. ויש שמות אחרים למטה, שהם מהצד ההוא האחר, שהוא מהצד הטמא, ואלה לא קימים אלא ברצון של מעשה למטה, להעלות רצון של המעשה ההוא שלמטה אליו. לפי שהצד ההוא האחר אינו, אלא במעשים של



זה העולם להטמא בהם, כמו בלעם ואותם בני קדם, וכל אותם שמתעסקים באותו הצד האחר.

ואלה לא עומדים באותיות רשומות מן שתיים ועשרים של התורה, חוץ משתיים, והן אות ח' ואות ק', וסומכים להם בסמיכות אותיות של שָׁקֶר. אבל אלו הן נודעות אצלן יותר. ועל זה בתהלה לדוד, בכלם כתוב אות ו' בכל אות ואות, חוץ מאלו השתיים שלא כתובה אות ו', שהרי אות ו' היא שמו של הקדוש ברוך הוא.

ובשביל זה אלו הארבעים ושתיים אותיות שהעולם הזה נברא בהן, נמצא שאות ה' העליונה הזאת להעלות לתשעים ושתיים. תשעים הם חוץ משתי אֲזָנִים מִמִּין וּשְׂמָאל. וסוד זה (וסימנף) - (בראשית יז) ואם שָׁרָה הבת תשעים שנה תלד. אבל הוא בחשבון תשעים ושתיים. וכאשר נוספת דרגה של סוד הברית, שהוא רקיע שמיני, ועומד לשמונה מיים, הרי מאה. ואלה ודאי מאה ברכות בכל יום שצריכה כנסת ישראל להתקשט בהן. והכל בסוד אות ה'.

אות ה' זו היא ציור שלה בשתי אותיות נ', סוד של מאה, והם חמשה עמודים ומרכבות היוצאים מתוך הנהר, והם חמשה אחרים שיוצאים ממנה. ועל זה ציורה כמו זה: ו-ן. שתי נונין, ונקדה שעומדת באמצע. ועל זה אות ו' עומדת ביניהן תמיד, כמו זה נוו, לפי שכאן הוא מקומה להתקשט, ואף על גב שסודות אחרים הם בסוד אות ה', אבל זה הוא בסודות ספרו של חנוך, וכך הוא באמת.

וכאשר נתקנת באלו החמשים לבדם, היא נקדה אחת שעומדת בסוד האות נ', כמו זה נ' - ניו". ונקדה אחת באמצע שהיא שולטת עליהם, והכל בסוד אחד. אשרי הם שיוצעים דרכי התורה ללכת בדרכים אמתיות. אשריהם בעולם הזה, ואשריהם בעולם הבא.

סוד שלישי - אות ו'. אות זו ציור של סוד אדם, כמו שבארנו. והרי בארנו שאות זו עומדת על י"ב מרכבות, וכאשר נפרדות, הן ארבע ועשרים מרכבות שכלולות באות הזו, התפשטות דמות של אדם, כנגד זרועות וירכיים וגוף, איברים שלהם ארבעה ועשרים הם של זרועות וירכיים וגוף, הרי למדנו, אבל כלם סתומים בגוף, והגוף עומד בכל הארבעה ועשרים, וכל המרכבות כלולות בגוף זה, ומשום שכלולות כֵּלָן בו, עומדת ו' בהתפשטות אחת.

גוף אחד כלול בארבע ועשרים מרכבות, ואלה הן: הראש בִּשְׁשׁ, הגוף בשמונה עשרה. ואף על גב שכל המרכבות הן (י' י') (י"ח) שתיים עשרה לכל צד - בכל עומד הגוף. אבל עשרים וארבע הן שש של הראש, שהם איברים להעלות לראש. שמונה עשרה חליות שמעמידות את הראש, ועמידת הגוף עליהן.

וכלם הם התפשטות אחת בראש ובגוף, ואלו הששים כלם כולל אותם שהוא סוד של שש. ועל זה שעור של האות ו' - הראש שעורו בִּשְׁשׁ נקודות ממש, הגוף בשמונה עשרה. כעין זה כל אלו הסודות מתפרשים, לכלל אותם בגוף, לפי שהזרועות והירכיים כלם בהעלם, ועל זה כלם נכללים בסוד האות ו' וציור שלה.

וכאשר שלמות של אות זו נראית, אז כל הצדדים הרעים נסתמים, ונפרדים מהלבנה ולא מכסים, לפי שהיא בוקעת כל חלונות של הרקיעים ומאירה לה, ולא יכול המקטרג להרע כלל. וכאשר זה מסתלק, אז עולה ומסטיין ומפתה, ויכול לקטרג על כל בני העולם, לפי שהוא מלך זקן וכסיל, והרי בארנו.

אות ו' היא אור שמאיר ללבנה, ואף על גב שאורות רבים נכללים בו, אור שמאיר לשכינה הוא אחד פשוט למלאת אותה. והוא סוד האלף, רשום בכל אלו הסודות. וכאשר מאיר לשכינה, בסוד אות ו' מאיר לה.

ובספרו של אדם הראשון, בציור האותיות אות ו' נקדה אחת למעלה, וחמש נקודות שלמטה, וכן שעור שלה כעין זה - ו', וכל נקדה עומדת בסוד עשר, לפי שאין לה נקדה שלא נשלמת לעשר, שכל נקדה יש בה תשעה עמודים מרכבות, והנקדה ההיא משלימה לעשר. נקדה ימנית תשעה עמודים, ומרכבות יש לה, והיא עשרה. וכן לשמאל, וכן לכל הצדדים. ועל זה כל נקודות אלו, כל אחת ואחת כלולה מעשר, היא ומרכבותיה. וכלם כלולים בהתפשטות ההיא של האות ו', ועל כן הכל הוא בציור בסוד האות ו'.

וכאשר נכנס השמש בלבנה, (הלבנה) יוצאת מאות ו' הזו התפשטות אחת סוד הברית, כעין אות ג', וזהו להקנס בנקבה. וכאשר נכלל הכל בהתפשטות זו של אות ו', אז עומד לשמש בנקבה. וסוד זה שכתוב, ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. את - לכלל הזרועות בגוף. ואת בניו אתו - אלה כל אלו המרכבות ועמודים שלו. זרוע שמאל אצלו, שכתוב (במדבר ג) קח את הלויים, שתמצא אות ו' שכוללת הכל בהתפשטות אחת להיות אחד.

ועל זה נמצא היחוד בזה, ימין ושמאל ואמצע. הכל הוא כאחד. ועל זה נעשית התפשטות אחת, ונקרא אחד, ולא תמצא חוץ מהתפשטות אחת בלבד. וזהו אחד.

אות ה' אחרונה נעשית גוף אחד בזו הנקדה האמצעית. ונקנסת בה אות ו', ונמצאת אות ו' בין

שְׁתֵּי נִקְדוּת, אַחַת לְמַעַלָּה וְאַחַת לְמַטָּה. וְאַזּוּ מִתְאַחַד הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, וְהוּא אֶחָד. וּבִאֲרֹנוּ. בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אֲבָא וְנִשְׁקוּ יָדָיו. בְּכָה רַבִּי אֲבָא וְאָמַר, אוֹי לְעוֹלָם כַּאֲשֶׁר יֵאָסֹף הַשֶּׁמֶשׁ וְיִחְשַׁף הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הִירְכִים שְׁלֹמֹסָה בְּסוּד אוֹת ו', מִנֵּין לָנוּ שְׁנִכְלָלוּ בָּאוֹת זֹו? אָמַר לוֹ, שְׁכָתוֹב (מִלֹּאכִי ג) זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עֲבָדִי, וְלֹא כָתוֹב נְבִיאִי, לְהִרְאוֹת שֶׁהִכֵּל נִכְלָל בְּסוּד אוֹת ו'. וְאוֹת ו' נִקְרְאוֹת אֶחָד, וְהִיא אַחַת לְבִדָּה וְהִתְפַּשְׁטוֹת אַחַת, וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלֶיךָ וְגו' (שְׁמוֹת כח). אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לֹא שְׁמַשׁ מֹשֶׁה (הַשֶּׁמֶשׁ) (שֶׁהוּא שְׁמַשׁ) בְּלִבָּנָה עַד שְׁנִכְלָל בְּכָל הַצְדָּדִים בְּסוּד אוֹת ו', כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. בָּא וְרָאָה מַה כָּתוֹב, מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִכְהֵנוּ לִי. לִכְהֵנוּ לִי לֹא נֶאֱמַר, אֲלֵא לִכְהֵנוּ לִי, לְשִׁמּוֹשׁ שְׁלֹו, לְשִׁמּוֹשׁ שֶׁל אוֹת זֹו, לְשִׁמּוֹשׁ שְׁלֹו וְדָאִי. זֹו אוֹת ה', לְהַעֲלוֹת וּלְשִׁמֵּשׁ ו' בָּהּ, לְהִיּוֹת הַכֹּל אֶחָד. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שְׁנִכְנְסוּ וְיִצְאוּ וְיִדְעוּעִים בְּסוּד הַדְרָכִים שֶׁל הַתּוֹרָה לִלְכֵת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת.

מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְמַה מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל? אֲלֵא הַכֹּל לֹא נִקְרָא לְהִיּוֹת אֶחָד כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, אֲלֵא מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁהָרִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִיָּמִים לְמַטָּה, לְפִתְחֵי דְרָכִים וְלִהְיוֹת שְׁבִילִים וְלִהְיוֹת לִיק גְּרוֹת, וּלְקָרֵב הַכֹּל מִמַּטָּה לְמַעַלָּה לְהִיּוֹת הַכֹּל אֶחָד, וּמִפְּנֵי כֵךְ כָּתוֹב (דְּבָרִים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּהּ וְגו'.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַכֹּל הוּא קְרוֹב לְמִי שִׁיּוּדָע לִיחַד הַיַּחֲוִיד וְלַעֲבֹד לְאֲדוֹנוֹ, שֶׁהָרִי בְּזִמּוֹן שְׁנִמְצָא קָרְבָן כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, אִזּוּ מִתְקָרֵב הַכֹּל כְּאֶחָד, (הַדְרָגוֹת כֵּלָן כְּאַחַת) וְהָאֵרַת הַפְּנִים נִמְצָאָת בְּעוֹלָם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְנִכְנָע וְנִסְתָּר הַצַּד הָאֲחֵר, וְשׁוֹלֵט הַצַּד שֶׁל הַקִּדְשָׁה בָּאוֹר וְשִׁמְחָה. וְכַאֲשֶׁר הַקָּרְבָן לֹא נִמְצָא כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, אוֹ שֶׁהַיַּחֲוִיד לֹא הָיָה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, אִזּוּ הַפְּנִים עֲצוּבוֹת, וְאוֹר לֹא נִמְצָא, וּמִתְכַּסֶּה הַלְבָנָה, וְשׁוֹלֵט הַצַּד הָאֲחֵר בְּעוֹלָם (שֶׁלֹא נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֲלֵא מִפְּנֵי וְכו'), מִפְּנֵי שֶׁאֵין מִי שִׁיּוּדָע לִיחַד הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נִסָּה אֶת אִיּוֹב וְלֹא בָּא עִמּוֹ בְּנִסְיוֹן כְּנִסְיוֹן שֶׁל שָׂרָר הַצַּדִּיקִים, שֶׁהָרִי לֹא כָתוֹב בּוֹ וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אִיּוֹב, כְּמוֹ שֶׁכָּתוֹב בְּאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית כב) וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. שֶׁהוּא בְּיָדוֹ הַקָּרִיב אֶת בְּנוֹ וְחִידוֹ אֵלָיו. וְאִיּוֹב לֹא נָתַן לוֹ וְלֹא מָסַר לוֹ כְּלוֹם, וְלֹא נֶאֱמַר לוֹ. אֲבָל נִמְסַר בְּיַד הַמִּקְטָרֵג בְּדִין שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהוּא עוֹרֵר אֶת הַמִּקְטָרֵג עָלָיו מַה שֶׁהוּא לֹא רָצָה. שֶׁהָרִי בְּכָל זִמּוֹן בָּא הַמִּקְטָרֵג הַהוּא לְעוֹרֵר עַל בְּנֵי אָדָם, וְכֵאן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹרֵר אוֹתוֹ עָלָיו, שֶׁכָּתוֹב (אִיּוֹב א) הַשִּׁמָּת לְבָדָע עַל עַבְדִּי אִיּוֹב. אֲבָל סוּד עֲמָק הוּא.

פִּתַּח וְאָמַר, (בְּרֵאשִׁית ד) וַיְהִי מִקְצֵי יָמִים וַיָּבֵא קִיָּן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַה'. וַיְהִי מִקְצֵי יָמִים, סוּד הוּא. מִקְצֵי יָמִים וְלֹא מִקְצֵי יָמִין. דָּחָה לְקֵץ הַיָּמִין, וְקָרֵב לְקֵץ הַיָּמִים. וַיָּבֵר פְּרִשְׁנוֹ, שֶׁכָּתוֹב (דְּנִיאל יב) וְאַתָּה לֵךְ לְקֵץ. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדִנְיָאֵל, וְאַתָּה לֵךְ לְקֵץ. אָמַר לוֹ, לֹאִיזָה קֵץ! לְקֵץ הַיָּמִים אוֹ לְקֵץ הַיָּמִין? עַד שֶׁאָמַר לוֹ, לְקֵץ הַיָּמִין.

וְעַל זֶה פָּחַד דָּוִד, שֶׁכָּתוֹב (תְּהִלִּים לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קָצִי. אוֹ לְקֵץ הַיָּמִים, אוֹ לְקֵץ הַיָּמִין. וְכֵאן מַה כָּתוֹב? וַיְהִי מִקְצֵי יָמִים, וְלֹא מִקְצֵי יָמִין. וּמִפְּנֵי כֵן לֹא הִתְקַבֵּל קָרְבָנוֹ, שֶׁהָרִי מֵהַצַּד הָאֲחֵר הָיָה הַכֹּל.

בָּא וְרָאָה מַה כָּתוֹב, (בְּרֵאשִׁית ד) וְהִבֵּל הִבִּיא גַם הוּא. מַהוּ גַם הוּא? לְרֵבּוֹת הַכֹּל זֶה בָּזָה. הַקָּרְבָן כֵּלָו וְהַעֲקָר שְׁלֹו הָיָה לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנָתַן מִחֻלְקוֹ לַצַּד הָאֲחֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמִחֻלְבֵּיהֶן. וְסִיָּו, הַעֲקָר עֲשֵׂה מִקְצֵי יָמִים, וְנָתַן חֵלֶק לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה נִדְחָה הוּא וְקָרְבָנוֹ.

בְּאִיּוֹב מַה כָּתוֹב? (אִיּוֹב א) וְהִלְכּוּ בְּנֵיו וַעֲשׂוּ מִשְׁתָּה וְגו'. וְכָתוֹב וַיְהִי כִּי הִקִּיפוּ יָמֵי הַמִּשְׁתָּה. וְכָתוֹב וַיִּשְׁלַחוּ וְקָרְאוּ לְשִׁלְשֵׁת אַחֵיתֵיהֶם לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת עִמָּהֶם. שֶׁזֶּהוּ הַעֲקָר לַצַּד הָאֲחֵר. וְאַחֵר כֵּךְ הַקָּרִיב עוֹלוֹת, וְעוֹלָה הוּא זָכָר, וְלֹא נִקְבָּה, וְעוֹלָה לְמַעַלָּה, וְהַקָּרְבָן לֹא הַקָּרִיב לְכֵלָל אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ.

וּבָא רָאָה, אִם הָיָה נוֹתֵן חֵלֶק לְכֻלָּם, הַמִּקְטָרֵג לֹא הָיָה יָכוֹל לוֹ לְבַסּוֹף. וְאִם תֵּאֱמַר, מִדּוּעַ הִרְעָ לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֲלֵא, מִפְּנֵי שֶׁגָּרַם לְכַסּוֹת הָאוֹר וּלְהַעֲלִימוֹ, וְהוּא לֹא הַקָּרִיב קָרְבָן אַחֵר לְזִיוֹן בּוֹ אַחֲרִים, אֲלֵא עוֹלָה, שְׁעוֹלָה לְמַעַלָּה, וְעַל זֶה כָּתוֹב, כֵּכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל הַיָּמִים. שֶׁאֵלּוּ הַצַּד הָאֲחֵר הָיָה נִזּוֹן בְּחֻלְקוֹ, הָיָה עוֹבֵר מַעַל הַמִּקְדָּשׁ וּמִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ, וְצַד הַקִּדְשָׁה הָיָה עוֹלָה לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה.

אֲבָל הוּא לֹא רָצָה שֶׁיִּהְיוּ אַחֲרִים מִקָּרְבָנוֹ, וְהִסִּיר עֲצָמוֹ מִמֶּנּוּ. מִנֵּין לָנוּ? שֶׁכָּתוֹב (אִיּוֹב א) וְסָר מִרְעִי. וְעַל זֶה הַקָּרִיב תָּמִיד עוֹלָה, שֶׁהָרִי עוֹלָה לֹא נִהְיָה מִמֶּנָּה הַצַּד הָאֲחֵר לְעוֹלָם. וּמִפְּנֵי כֵן, כָּל מַה שֶׁנִּטֵּל לְבַסּוֹף, מִמֶּנּוּ נִטֵּל. וְעַל זֶה אִיּוֹב גָּרַם לְכַסּוֹת בְּעֶרְלָה עַל בְּרִית הַקִּיּוֹם, שֶׁלֹא הָיָה מִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ. וּמִפְּנֵי כֵן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹרֵר אֶת הַמִּקְטָרֵג הַהוּא, שֶׁכָּתוֹב הַשִּׁמָּת לְבָדָע עַל עַבְדִּי אִיּוֹב.

בָּא וְרָאָה, כַּאֲשֶׁר רָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְאַחַד בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, לֹא עָמְדָה לָהֶם הַשְׁעָה, מִפְּנֵי שֶׁהַעֲרָלָה מִכֶּסֶה הָאוֹר עַד זִמּוֹן שֶׁהַמִּקְטָרֵג הַהוּא הָיָה לוֹקֵחַ אֶת שְׁלֹו מֵאִיּוֹב, וְעַל זֶה צָוָה לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֶאֱכֹל אֶת אוֹתוֹ פֶּסַח בְּחִפְזוֹ, עַד שֶׁהַצַּד הָאֲחֵר הַהוּא הִתְעַסֵּק בּוֹ בְּאִיּוֹב, וְצוּהוּ לְהַעֲבִיר עֲרָלָה

מהם, ואז התאחד הקדוש ברוך הוא בישראל, והצד האחר נפרד מן הקדשה, והתעסק בו באיוב ולקח משלו, ואז (שמות יב) פסח הוא לה', ודאי. שעד כאן לא היה פסח לה'. אשרי אלה שיוצאים ומיחדים יחיד קונם כמו שצריך.

כתוב (שם לד) אלהי מסכה לא תעשה לה, וכתוב אחריו את חג המצות תשמר. מה (עושה) זה אצל זה? אלא כך פרשה, מי שאוכל חמץ בפסח (כאלו עובדי כוכבים ומזלות לעבד להם, שכן הסוד כך הוא - שחמץ בפסח) כמי שעובד לכוכבים ומזלות הוא.

בא וראה, כאשר יצאו ישראל ממצרים, יצאו מרשות שלמה, מרשות אחרת, מהרשות ההיא שנקראת חמץ, להם רע. ועל זה נקראים כוכבים ומזלות כך, וזהו סוד של יצר הרע, עבודה זרה, שנקראת גם כך - שאור. וזהו יצר הרע, שכך הוא יצר הרע בן אדם כשאור שבועה, שנכנס במעיו של אדם מעט מעט, וילבסוף מתרבה בו עד שכל הגוף מערב בו. וזהו כוכבים ומזלות. ועל זה כתוב, (תהלים פא) לא יהיה בך אל זר. אל זר ודאי.

את חג המצות תשמר. רבי יהודה פתח, (ישעיה ב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא. פסוק זה פרשוהו, אבל מה זה חדלו לכם מן האדם? וכי מזהיר לו לאדם להמנע משאר בני אדם אפלו הם גם כן ממנו ומצאו בני אדם שלא יתקרבו אלו באלו לעולמים? אלא זה פרשוהו במי שמשכים לפתח חבירו להביא לו שלום. ואנחנו בארנו אותו בפסוק אחר, שכתוב (משלי כז) מברך רעהו בקול גדול בבקר השכים קללה תחשב לו. ואף על פי שהכל טוב, אבל מה זה חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו? כאן צוה הקדוש ברוך הוא לאדם ומזהיר אותו להשמר מאלו בני אדם שגטו דרכם מדרך טוב לדרך רע, ומטמאים נפשם בטמאה ההיא האחרת.

שהרי, כשברא הקדוש ברוך הוא לאדם, עשה אותו בדמות עליונה, ונפח בו רוח (נשמה) קדושה, שכלולה בשלש, כמו שפרשנו, שיש בו נפש רוח ונשמה, ועליון מהכל היא הנשמה, שהיא כח עליון לדעת ולשמר צוויי הקדוש ברוך הוא. ואם הנשמה ההיא הקדושה מעלה אותה בעבודה אחרת, זה הוא שמטמא אותה, ויוצא מעבודת קונו. מפני ששלשה כחות אלו, כלם אחד, נפש רוח ונשמה משתתפים כאחד, והיו אחד, והכל כדגמת הסוד העליון. (ועל זה נאמר (שם יג) הולך את חכמים וגו').

ואם ראינו לזה האדם שהיו בו אלה המדרגות כלן, עד שלא עומדים בקביעות לדעת מי שהוא במה יתודע (שלא) להתקרב האדם אליו או להתרחק ממנו. (בן אדם שיש בו מדרגות אלו כלם ועומדים קימים, זהו אדם שלם, עבד נאמן לאדונו, וצריך להשתתף בו ולהתחבר בו ללמד דרכים ממנו. ובמה יודע בן אדם לדעת מי הוא להתקרב אליו או להתרחק ממנו?) ברגזו ממש ידע לו האדם ויודע מי הוא. אם הנשמה ההיא הקדושה שומר בשעת רגזו (בא עליה) שלא יעקר אותה ממקומה, שאז יבא תחיתה אותו אל זר - זהו בן אדם כמו שצריך, זהו עבד של אדונו, זהו גבר שלם.

ואם האדם ההוא לא שמר לה והוא עקר הקדשה הזו העליונה ממקומה לשכן בתוכה הצד האחר - ודאי זהו אדם שמודר ברבו, ואסור להתקרב אליו ולהתחבר עמו, וזהו (איוב יח) טרף נפשו באפו. הוא טורף ועוקר נפשו בסבת רגזו, ומושיב בתוכה אל זר. ועל זה כתוב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, שהנשמה הקדושה ההיא טורף אותה ומטמא אותה משום אפו. אשר נשמה החליף באפו. כי במה נחשב הוא - עבודה זרה נחשב אותו בן אדם.

ומי שמתחבר עמו ומי שמדבר עמו, כמי שמתחבר בכוכבים ומזלות ממש. מה הטעם? משום שכוכבים ומזלות ממש שורים בתוכו. ולא עוד, אלא שעוקר קדשה עליונה ממקומה, ומשפין במקומה עבודה זרה אל זר. מה אל זר כתוב בו (ויקרא יט) אל תפנו אל האלילים - כדגמת זה אסור להסתפל בפניו.

ואם תאמר, הרי רגז של חכמים - רגז של החכמים טוב הוא לכל הצדדים, שהרי למדנו שהתורה היא אש, והתורה היא מרתיחה אותו, שכתוב (ירמיה כג) הלוא כה דברי כאש נאם ה'. רגז של חכמים בדברי תורה. רגז של חכמים לתת כבוד לתורה, והכל לעבודת הקדוש ברוך הוא הוא היה, לכך נאמר (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא.

אבל אם בדברים אחרים, לא עבודת הקדוש ברוך הוא זה, לפי שבכל החטאים שעושה האדם, היא לא עבודה זרה ממש כמו זה, ואסור להתקרב בקרבתו של זה. ואם תאמר, זה לפי שעה היה, שעבר ואחר כך חזר - לא כך. שפניו שעקר הקדשה של נפשו ממנו וממקומו, ואותו אל זר מקפח המקום ההוא, מתחזק בו ולא עוזב אותו, חוץ מכאשר נטהר האדם מכל וכל ועוקר אותו לעולמים, ואחר כך משתדל להתקדש ולהמשיך קדשה עליו, ואז הלואי ויתקדש. אמר לו רבי יוסי, מתקדש ממש. (למה? והרי נדחה והתקדש).

אמר לו, בא וראה, בשעה שהוא עוקר קדשה של נפשו, ושוכן במקומו האל זר ההוא שנקרא טמא, נטמא האדם ומטמא למי שקרב עמו, והקדשה ההיא בורחת ממנו. וכיון שבורחת ממנו פגע

אחת, כל מה שיעשה האדם עוד, לא תשוב למקומה.

אמר לו, אם כן, כמה טמאים יש שמטריהם? אמר לו, שונה טמאה אחת שלא יכולה לעשות יותר. אבל זה משנה מכלם, שכל גופו נטמא מבפנים ומבחוץ, ונפשו וכלו נטמא. ושאר טמאות שבעולם לא נטמא אלא גופו מבחוץ בלבד, ולכן כתוב חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו, שמחליף קדשות רבו משום אפו, שזוהי טמאה שמטמאה הכל. כי במה נחשב הוא - במה של עבודה זרה ודאי נחשב הוא.

בא וראה, זהו רגז של עבודה זרה, הצד האחר, כמו שאמרנו, שרוצה האדם להשמר ממנו ולהפריד מעליו, ועל זה כתוב (שמות לד) אלהי מסכה לא תעשה לך. לך - כדי להרע לך. וכתוב אחריו, את חג המצות תשמר. תשמר - זה צד הקדשה שצריך האדם לשמר אותו ולא יחליף אותו בגלל הצד האחר. ואם יחליף אותו, הרי הוא טמא, ומטמא לכל מי שמתקרב אליו.

את חג המצות תשמר - זהו מקום שנקרא שמור. ומפני כן כתוב את חג המצות תשמר, שבעת ימים תאכל מצות פאשר צויתך. שבעת ימים אלו אינם כשבעת הימים של סכות, שהם עליונים, ואלו תחתונים. ועל זה, באלו הלל גמור, ובאלו אין הלל גמור, ועל שהם למטה - שבעת ימים תאכל מצות. מצת כתוב חסר בלי אות וי, שטורם שורים אלו הימים העליונים, סוד אות וי.

ואם תאמר, כיון שסוד זה של חג המצות התקדש, מדוע יורד? שהרי למדנו, מעלים בקדש ולא מורידים. ומדוע יורדת למטה באלו הימים התחתונים?

בא וראה, כתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו וגו'. מי שיכפר צריך (לכפר) על עצמו תחלה, ואחר כך על ביתו. כדגמת זה, מדרגה זו מתחילה להתקדש ולצאת בקדשה לכפר עליו, וכיון שהוא התקדש, צריך לכפר על ביתו ולקדש אותו, ועל זה יורד למטה לקדש ביתו. ובמה מקדש להם? בישראל שלמטה, בחשבון העמר. וכיון שאלו מתקדשים, צריכים להעלות אותה למעלה. שהרי פאשר בית המלכה מתקדש, אז עולה למעלה, להתקשר באלו הימים העליונים למעלה.

ועל זה אנו עושים חשבון בעמידה על הרגלים, לפי שאלו הימים, ימים עליונים הם. וכן בכל זמן שנכנס אדם לאלו הימים העליונים, בין בתפלה בין בשבח, צריך לעמד על רגליו, הרכים והגוף כאחד שם. ירכים וגוף לעמידה כזכר שעומד בכו, ולא כנקבה שדרכה לשבת. ועוד, משום שבת של העולם העליון.

ומשום שהוא סוד הנזכר, נשים פטורות מחשבון זה, ולא מחיבים למנות, רק הזכרים, להתקשר כל אחד כמו שצריך. כעין זה, (שמות כג) יראה כל זכורך. זכרים ולא נשים. משום שסוד הנזכר בנזכר הוא, ולא בנקבה, ומשום שעמידה סוד למעלה, נשים לא מתחייבות.

וסוד למדנו כאן, שבכל שבעת הימים אלו הימים העליונים נוטלת הקדשה יום אחד (ומתאחד) של אלו התחתונים, וזו התחתונה נקראת שבע, שמתקדש בשבעה ימים עליונים. וכן בכל שבעה ושבעה מאלו חמשים ימים, עד ולא עד בכלל. וכאשר נמצאים ארבעים ותשעה ימים עליונים, נמצאו למטה שבע ימים שמתקדשים בהם, וכל אחד נקרא שבע שעולה באלו השבע. ועל זה כתוב (ויקרא כג) שבע שבתות תמימות תהיינה. משום שאלו נקבות, תפס הכתוב לשון של נקבות.

וכאשר התקדשו בהם והבית נתקן להתחבר אשה בבעלה, אז נקרא חג השבועות, מאותן נקבות ששורים עליהן אותם ימים עליונים שנתקדשו בהם. ומשום זה כתוב בשבעתיכם, הם שלכם, ולא כתוב בשבועות, לפי שכך גם מתקדשים ישראל למטה עמהם.

ועל זה פאשר מגיעים לתשעה וארבעים ימים, היום ההוא העליון שעליהם, שהוא יום החמשים ששולט על תשעה וארבעים ימים, סוד כללות התורה, בתשעה וארבעים פנים, ואז היום העליון ההוא, היום החמשים, בהתעוררות של מטה, מוציא תורה כלולה בתשעה וארבעים פנים.

רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים פד) גם צפור מצאה בית ודרור קן לה אשר שתה אפרחיה את מזבחותיך וגו'. גם צפור מצאה בית, אלו צפרי שמים שמהם שמים מדוריהם בחוץ, ומהם שמים מדוריהם בבית, כמו הדרור, שהוא עוף שעושה דירתו בבית של כל אדם ולא מפחד. מדוע? מפני שכלם קוראים לו דרור. מהו דרור? חרות, כמו שנקרא (ויקרא כה) וקראתם דרור, ותרגומו חרות. וזהו צפור דרור. שהרי מיום שעושה קן בבית, מוציא בנים, מגוריו בבית חמשים ימים, ולאחריהם נפרדים אלו מאלו, וזהו עוף שנקרא דרור - חרות.

בא וראה מה כתוב, וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ. מכאן יוצאת חרות לכלם. ומפני שיוצאת ממנו חרות, תורה שיוצאת ממנו נקראת חרות. ועל זה כתוב (שמות לב) חרות על הלחות, אל תקרא חרות אלא חרות, וזו התורה שנקראת חרות, שהרי מה שמוציא יום זה העליון נקרא חרות, והוא חרות של הכל. וזה היום הוא חרות עליונה, משום שיש חרות תחתונה וחרות עליונה. ה"א

עליונה, ה"א תחתונה. חרות עליונה. וחרות תחתונה שמטה ויובל כאחד הם.

שני מיני לחם אכלו ישראל: אחד פאשר יצאו ממצרים, אכלו מצה, לחם עני. ואחד במדבר, לחם מן השמים (אחד בפסח ואחד בשבועות), שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. ועל זה קרבו של יום זה הוא לחם. ועל לחם מקריבים כל שאר קרבנות, שהלחם הוא העקר, שכתוב (ויקרא כג) והקרבתם על הלחם שבעת כבשים וגו', וכתוב (שם) ממושבתיכם תביאו לחם תנופה וגו'. שזהו לחם שחכמו בו ישראל, חכמה עליונה של התורה, ונכנסו בדרכיה.

עתה יש לנו להתבונן, בפסח יצאו ישראל מלחם שנקרא חמץ. כתוב (שמות יג) ולא יראה לך חמץ, וכתוב (שם יב) כי כל אכל מחמץ. מה הטעם? בשביל כבוד של הלחם שהוא הנקרא מצה. ועכשו שזכו ישראל ללחם עליון יותר, לא ראוי היה שיתבטל החמץ ולא יראה כלל. ומדוע קרבו זה היה חמץ? שכתוב סלת תהיינה חמץ תאפינה. ועוד, שעתה ביום זה מתבטל יצר הרע, והתורה שנקראת חרות נמצאת.

אלא, למלך שהיה לו בן יחידי, ונחלה. יום אחד היה מתאנה לאכל. אמרו, יאכל בן המלך (מאכל של רפואה) רפואה זו, ועד שיאכל אותה, לא ימצא מאכל ומזון אחר בבית. עשו כן. כיון שאכל הרפואה ההיא, אמר, מכאן והלאה יאכל כל מה שהוא מתאנה ולא יכול להזיק לו.

כך פאשר יצאו ישראל ממצרים, לא היו יודעים עקר וסוד של האמונה. אמר הקדוש ברוך הוא: יטעמו ישראל רפואה, ועד שיאכלו רפואה זו, לא יראה להם מאכל אחר. כיון שאכלו מצה, שהיא רפואה לעלות ולדעת בסוד האמונה, אמר הקדוש ברוך הוא: מכאן והלאה ראוי להם חמץ ויאכלו אותו, שהרי אינו יכול להזיק להם. וכל שכן שביום השבועות שנמצא לחם עליון, שהוא רפואה לכל.

ועל זה מקריבים חמץ להשרף על המזבח. ומקריבים שתי לחם אחרים כאחד. וחמץ נשרף באש המזבח, ולא יכול לשלט ולהזיק להם לישראל. ומשום זה ישראל קדושים נדבקים בו בהקדוש ברוך הוא, ברפואה של התורה ביום זה. ואם היו שומרים ישראל שני צדדים של לחם אלו, לא היו עולים בדין לעולם.

ביום של ראש השנה, שהוא יום הדין, (בכל יום) שאין הוא, אלא לאלו שלא לקחו מאכל של הרפואה, ועזבו את מאכל התורה משום מאכל אחר שהוא חמץ. כי ביום זה של ראש השנה החמץ הוא עולה, ומקטרג על האדם ומלשין עליו, והוא עומד ביום זה מקטרג על העולם, והקדוש ברוך הוא יושב בדין על כלם ודן את העולם.

ומסבה זו, פאשר נתן הקדוש ברוך הוא את התורה לישראל, הטעים להם מהלחם העליון שהוא של המקום ההוא, ומתוך הלחם ההוא היו יודעים ומסתכלים בסודות התורה ללכת בדרך ישר, והרי בארו הדברים אלו החברים בסודות (אלו שאנחנו אומרים) אלו כמו שאמרנו.

רבי שמעון ורבי אלעזר בנו היו הולכים בדרך, והיו הולכים עמהם רבי אבא ורבי יוסי. עד שהיו הולכים, פגשו בזקן אחד, והיה אוחז בידו תינוק אחד. הרים עיניו רבי שמעון וראה אותו. אמר לו לרבי אבא, ודאי דברים חדשים יש לנו אצל הזקן.

פאשר הגיעו אליו, אמר רבי שמעון, במשא הקשור בגבך אתה בא? מי אתה? אמר לו, יהודי אני. אמר, דברים חדשים ודאי ביום זה אצלך. אמר לו, להיכן הוא דרכך? אמר לו, דירתי היתה באלו פורשי המדבר, שהייתי משתדל בתורה, ועתה באתי לישוב לשבת בצל הקדוש ברוך הוא בימים אלו של החדש השביעי הזה.

שמח רבי שמעון, אמר, גשב, בודאי הקדוש ברוך הוא שלח אותך אלינו. אמר לו, חייך שנשמע דבר מפיד, מאלו הדברים החדשים עתיקים שנטעתם שם במדבר מחדש השביעי הזה, ומדוע נפרדתם עתה מהמדבר לבא לישוב? אמר לו אותו הזקן, בשאלה זו ידעתי שחכמה אצלך ודברך מגיעים לרקיצי החכמה (נוטים לתקיעת החכמה).

פתח הזקן והוא ואמר, (דברים א) ובמדבר אשר ראית אשר נשאף ה' אליהך פאשר ישא איש את בנו וגו'. פסוק זה כך היה צריך לומר, ובמדבר אשר נשאף. מהו ראית? אלא הקדוש ברוך הוא הנהיג את ישראל במדבר, מדבר חזק, כמו שכתוב (דברים ח) נחש שרף ועקרב וגו'. ומדבר שהוא חזק משאר מדבריות בעולם. מה הטעם?

משום שבשעה ההיא שיצאו ישראל ממצרים ונשלמו לששים רבוא, התחזקה המלכות הקדושה ועלתה על הכל, והאירה הלבנה, ואז נכנעה מלכות הרשעה, הצד האחר, והוציא אותם הקדוש ברוך הוא ללכת במדבר חזק, שהוא מקום ושלטון סמא"ל הרשע, שהוא שלו ממש, כדי לשבר חזקו וכחו ולכתת ראשו (ולחוריד אותו) ולהכניע אותו שלא ישלט. ואלמלא חטאו ישראל, רצה הקדוש ברוך הוא להעבירו מן העולם, ועל זה העביר אותם בנחלתו וגורלו וחלקו ממש.

בגלל שחטאו בכמה פעמים, נשד אותם הנחש, ואז התקיים (בראשית ג) הוא ישופך ראש וגו'. ישראל הכי ראשו בתחלה ולא ידעו להשמר ממנו, ולבסוף הוא הפך באחרונה, ונפלו כלם במדבר, והתקיים ואתה תשופנו עקב. וארבעים שנה לקו ממנו, כנגד ארבעים מלקות של בית דין.

ועל זה כתוב אשר ראית, בעיניהם היו רואים את אדון המדבר הולך קשור לפנייהם, ולקחו נחלתו וגורלו. מנין לנו? שכתוב (שמות טו) אז נבהלו אלוףי אדום, ואלה הם (דברים ח) נחש שרף ועקרב. ואנחנו גם כן נפרדנו מהישוב למדבר החזק לענו שם בתורה, כדי להכניע את הצד האחר.

ועוד, שלא מתישבים דברי תורה אלא שם, שאין אור אלא אותו היוצא מתוך החשך. שפאשר נכנע צד זה, מתעלה הקדוש ברוך הוא למעלה ומתכבד בכבודו, ואין עבודת הקדוש ברוך הוא אלא מתוך החשך, ואין הטוב אלא מתוך הרע. וכאשר נכנס בן אדם בדרך רעה ועזב אותה, אז מתעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו, ועל זה שלמות הכל - טוב ורע כאחד, ולעלות אחר כך בטוב, ואין טוב אלא שהוא שיצא מתוך הרע. ובטוב זה מתעלה כבודו, וזוהי עבודה שלמה.

ואנחנו עד עכשו יושבים שם כל ימי השנה בכדי להכניע במדבר לצד האחר. עכשו שהגיע זמן עבודת הקדוש של צד הקדשה, חזרנו לישוב, ששם היא עבודתו. ועוד, שעתה בראש השנה הגיע זמן של הנחש שהוא לתבוע דין מלפני הקדוש ברוך הוא, ושם הוא שולט, ומפני כך יצאנו משם ובאנו לישוב.

פתח הזקן הוא ואמר, (תהלים פא) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו. עכשו הוא הזמן להתעורר הדין העליון החזק, וכאשר הוא מתעורר, הצד האחר מתחזק כנגדו. ומפנין שהוא מתחזק, עולה ומכסה ללבנה, שלא מאירה אור, ומתמלאת מצד הדין. אז כל העולם הוא בדין, עליונים ותחתונים, וכרוז קורא בכל הרקיעים: התקינו כסא של דין לאדון הכל, שהוא רוצה לדון.

וסוד פאן, והאיר לנו במדבר, מדוע מתעורר דין עליון ביום זה. אלא כל סודות וכל הקדשות הנכבדות, כלם תלויים בשביעי. והשביעי הוא העליון, עולם העליון, שנקרא עולם הבא. ממנו מאירים כל הנרות וכל הקדשות וכל הברכות. וכאשר מגיע הזמן לחדש הברכות והקדשות להאיר, צריך להשגיח בכל תקון של העולמות כלם, וכל התקונים ההם לקיים כלם עולים מתוך התחתונים, אם הם כשרים. ואם אינם כשרים, אז עומדת, (דבר) שלא מאירה, עד שנקרדים התנבים מתוך הזכאים, אז מתעורר הדין.

ומהדין הוא מתחזק הצד האחר, ונמצא מקטרג, כדי שינתנו לו אלו החיבים, מפני שכתוב (איוב כח) ולכל תכלית הוא חוקר. ומכסה ללבנה. מדוע (לא מוסרת אותם ביד המקטרג)? מפני שאין רצונו של הקדוש ברוך הוא לאבד את מעשי ידיו.

והצד האחר הוא עומד בקלפה חזקה, שאינה יכולה להשבר חוץ באותה עצה שהקדוש ברוך הוא נתן לישראל, שכתוב תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו. כדי לשבר הכסוי שהוא שמכסה את הלבנה, ולא מאירה.

וכאשר מתעוררים ישראל למטה בשופר, הקול הוא שיוצא מהשופר מכה באור, ובוקע את הרקיעים, עד שעולה לגבי הסלע שהוא החזק, (הצד האחר) שמכסה ללבנה, משגיח ומוציא התעוררות הרחמים, אז הוא שעולה ועומד למעלה, מתערבב. אז הקול הוא עומד ומעביר הדין ההוא, וכיון שלמטה מתעוררים הרחמים, כך גם למעלה מתעורר שופר אחר עליון ומוציא קול שהוא רחמים, ומתערבבים קול בקול, רחמים ברחמים, ובהתעוררות של למטה מתעורר כך גם למעלה.

ואם תאמר, איך קול של למטה או התעוררות של למטה להתעורר - כמו כן? בא וראה, עולם התחתון עומד לקבל תמיד, והוא נקרא אבן טובה, ועולם העליון לא נותן לו, אלא כמו שהוא עומד. אם הוא קים בהארת פנים מלמטה, כמו כן מאירים לו מלמעלה. ואם הוא עומד בעצבות, נותנים לו דין כנגדו.

כמו זה, (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה. שמחה של בן אדם מושך לעצמו שמחה אחרת עליונה. כך גם זה העולם התחתון - כמו שהיא מתעוררת, כך מושך מלמעלה. משום כך מקדימים ישראל ומעוררים בשופר קול שהוא (סוד של רחמים) כלול באש ומים ורוח, ונעשה אחד, ועולה למעלה, ומכה באבן הטובה הזו, ונצבע בגונים אלו של הקול הזה, ואז כמו שמתראה, כך מושך מלמעלה.

וכיון שנתקנת בקול זה, רחמים יוצאים מלמעלה ושורים עליה, ונכללת ברחמים מלמטה ומלמעלה. ואז מתערבב הצד האחר, (מסתכל ורואה בהארת הפנים) ונחלש פחו ולא יכול לקטרג. והאבן הטובה הזו קימת בהארת הפנים מכל הצדדים - בהארה של למטה ובהארה של למעלה.

מתי עומדת בהארה של למעלה? היה אומר ביום הכפורים. וביום הכפורים מאירה האבן הטובה ההיא באור של למעלה מתוך האור של העולם הבא, (ומתערבב המקטרג ההוא), ואז מתקנים ישראל למטה שעיר אחד, ושולחים למדבר הזה החזק שהוא שולט עליו.

והצד האחר ההוא הוא נקדה אמצעית של העולם החרב, משום שכל חרבה ושממה (הוא ממנו, מהצד האחר ההוא השולט) ממנו, הצד האחר ההוא שולט עליו, ונקדה האמצעית של כל הישוב, צד הקדשה הוא. ועל זה עומדת ירושלים באמצע כל הישוב של העולם.

בשתי נקודות נבדלת מלכות שמים, צד הקדשה - אחת שלה, ואחת של העולם הבא. נקדה עליונה נעלמת, ועל זה קיימת בשתי נקודות. נקדה שלה עומדת תחתיה, ירושלים, אמצע של כל הישוב. נקדה שלוקחת מאמא עליונה וסתומה, היא גן עדן של הארץ, שעומדת באמצע של כל העולם לכל הצדדים, של החרבה והישוב וכל צדי העולם.

ועל זה באמצע גן עדן עומדת נקדה אחת עליונה נעלמת וסתומה שלא נודעת. ועמוד אחד נעוץ מלמטה למעלה תוך הנקדה ההיא, ומשם נובעים מים שנפרדים לארבעת צדי העולם. נמצאו שלש נקודות בעולם שעומדות זו על זו, כדגמת שלש נקודות של התורה.

בא וראה, השעיר ההוא ששולחים ישראל לעזאזל למדבר ההוא, כדי לתת חלק לצד האחר ההוא להתעסק אתו. ואם תאמר, שני שעירים למה כאן? אחד לה', ואחד לצד האחר ההוא. ניקח השעיר ההוא של הצד האחר, אך לה' מדוע?

אלא, למלך שהיה כועס על בנו, קרא לשוטר, זה שעושה דין בבני אדם תמיד, כדי שיתכונן לעשות דין בבנו. השוטר ההוא שמח, ונכנס לבית המלך לאכל שם. כיון שראה אותו בנו, אמר, ודאי לא נכנס השוטר כאן בבית אבי אלא משום שכעס המלך עלי. מה עשה? הלך והתפייס עמו. ומשום שהתפייס עמו, צוה המלך לעשות סעודה עליונה לו ולבנו, וצוה שלא ידע בו השוטר ההוא.

לבסוף נכנס השוטר ההוא. אמר המלך, עתה אם ידע זה מהסעודה העליונה שהכנתי לי ולבני, יתבלבל השלחן. מה עשה? קרא לממנה על הסעודה ואמר לו, תכין משהו ותשים לפני, ותשים לפני השוטר ההוא, כדי שיחשב שסועד לפני משלי, ולא ידע מהסעודה החשובה ההיא של שמחה שלי ושל בני, ויסקח החלק ההוא וילך לו, ויתרחק מהשמחה של הסעודה שלנו. ואם לא שעשה המלך כך, לא יתרחק השוטר ההוא מבית המלך.

כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, תזמינו שני שעירים, אחד לי ואחד למקטרג ההוא, כדי שיחשב שמסעודה שלי הוא אוכל, ולא ידע בסעודת השמחה האחרת שלנו, ויסקח החלק ההוא וילך לדרך ויתרחק מביתי. כיון שאמא העליונה, עולם הבא, באה לשרות תוך ההיכל של העולם התחתון למצא אור (להשיג עליה בהארה) של הפנים, דין הוא שלא ימצא המקטרג ההוא, ולא בעלי הדין לפניו, כאשר מוציא כל הברכות ומאיר לכלם. וכל שפע החרות ההוא נמצא, וישראל נוטלים מאלו הברכות.

שהרי כאשר העולם הבא נכנס להיכל של העולם התחתון ומוצא ששמח העולם התחתון עם בניו בסעודה העליונה ההיא, אז הוא מברך השלחן, והעולמות כלם מתברכים, וכל שמחה וכל הארת הפנים נמצאות שם. זהו שכתוב (ויקרא טז) לפני ה' תסירה.

כתוב (ויקרא טז) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. זוהי השמחה ההיא של המקטרג ההוא, כדי שהקדוש ברוך הוא יפיל עמו גורל, ומזמין אותו, ולא יודע שאש דולק שם על ראשו ועל העם שלו, כמו שנאמר (משלי כה) כי גחלים אתה חתה על ראשו.

וסימנך - (אסתר ה) אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה אשר עשתה כי אם אותי. וכתוב, ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב. בחלק ההוא שנוטל, והולך לו. ובסוף, כאשר בא המלך העליון לבית המלכה, המלכה מבקשת עליה ועל בניה ועל עמה מן המלך.

ואפלו בזמן שישראל בגלות ומתפללים תפלות בכל יום, היא עולה ביום זה לפני המלך העליון ומבקשת על בניה, ואז נגזרות כל אותן נקמות שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות עם אדום, ונגזר איך עתיד המקטרג הזה לעבר מן העולם, כמו שנאמר (ישעיה כה) בלע המות לנצח.

וסימנך - בזמן הגלות (אסתר ז) כי נמפרנו אני וגוי. כי אין הצר שזה בגזק המלך. מה זה בגזק המלך? כמו שנאמר (יהושע ז) והכריתו את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול. שהרי השם העליון לא מתקיים בקיומו, וזהו בגזק המלך.

ואז, והמן נבעת מלפני המלך והמלכה. אז אור הפנים וכל שמחה נמצאת, וישראל יוצאים לחרות ביום ההוא. ואז, מהיום ההוא והלאה, חרות ושמחה בגלוי לשלט עליהם, ואז צריך לשמח עמם. מכאן והלאה, כמו שנתנו לו חלק להתרחק מהם, כך גם נותנים לשאר העמים להתרחק מהם למטה.

בא וראה, מה הוא סוד הקרבנות להקריב שעיר (כנגד שעיר) ולא דבר אחר? ומדוע שעיר בראש חדש, וכאן גם כן שעיר? אלא, אם תאמר משום שהוא צד שלו - טוב. מדוע לא היה עז?

אלא דבר זה צריך, והוא נמצא לבעלי כשופים, שכל מעשיהם במה שלא (מתחבר) יהיה בנקבה. ועל זה שער, שלא התחבר בנקבה בכל הצדדים שלו. עז, כאשר התחבר בנקבה. ומשום שהוא מלך, נותנים לו משום הכבוד שלו, זה שלא התחבר בנקבה ולא נתן כחו לאחר. וזה ידוע לאותם המכשפים שמשתמשים במעשים אלה. ומפני כך שורים על השער ההוא כל אותם החטאים.

בא וראה, אף על גב שהוא חלק לצד האחר ההוא - סוד כאן. כל אלו צדדים אחרים שלמטה (שנקראים מצולות ים), כלם טמאים יותר. וכל מה שיוצאים מדרגות תחתונות, כך הטמאה שלהם יותר. ומפני כן בעז, חלקם יותר, משום שהשערות שלו תלויות יותר במהמה אחרת, כמו שדין שלהם תלוי למטה בטמאה. אבל מלכות הרשעה הזו האחרת, מלך של הכל בצד ההוא, הטמאה שלו היא יותר מבחרת, ולא טמאה שלמה כאלה התחתונים. ועל זה שער, שהשער שלו לא תלוי ולא חלק. לא חלק, מפני הטמאה ההיא שלו. ולא תלוי, כדי שלא תתחזק בו טמאה כאלה התחתונים, ועל זה ודאי שער, ולא אחר.

כפור, מדוע נקרא כפור? אלא מפני שמנקה כל טמאה ומעביר אותה מלפניו ביום ההוא. ועל זה יום כפור יום של נקיון, וכך קוראים לו, שכתוב (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם. כי היום הזה צריך לו לכתוב! מה זה כי ביום הזה? אלא משום שמטהר מקדש למעלה ומתנקה (ומאיר), כתוב כי ביום הזה יכפר עליכם. וכפר וינקה בתחלה ביום הזה, כדי שיטהר, וילבשו עליכם.

עוד, יכפר ביום הזה, וינקה לו בתחלה. וכל זה עליכם, בסבתכם צריך לנקות אותה, ולטהר אותה תחלה. יכפר - מי יכפר? אלא זהו עולם העליון שמאיר ומנקה לכלם. ועל זה כל צדדים רעים, שנקראים מצולות ים, עוברים. וכמו שאותן מצולות ים תלויות, כך גם תלויות שערות (שלו, שהוא צד) שלו, שהוא צד שלהם, ושער של הצד ההוא לא חלק.

כמו זה כתוב, (שם) וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל ומפשיעיהם לכל טמאתם. וכל טמאתם צריך לו לומר! אלא להנאה שלהם. מכאן והלאה לכל טמאתם, שלא יכול המקטרג לשלט עליהם (ועל זה) ביום כפור, שהוא העברת כל החובות ונקוי שלהם. צריכים ישראל לנקות עצמם וללכת בחפי רגלים כמלאכי עליון. חמשה ענויים כדי להעזר בחמשה צדדים עליונים שיום הכפורים מוציא אותם, והם שערים שלו.

ואם שתיה מחשיב, שהיא מצד של יצחק, הרי ששה. ואף על גב שבכלל אכילה היא, ואז הם ששה, וענוי אחרון תשמיש המטה הוא, ובדרגה ששית נמצא, ובנגדה אנו עושים ענוי זה.

כתוב (במדבר כט) ובשעשור לחדש השביעי הזה, וכתוב (ויקרא כג) אך בשעשור לחדש. בשעשור - בשעשיר צריך לו לומר! מה זה בשעשור? אלא משום שעתה ביום זה, כל מדרגות עליונות באות אלו על אלו לשרות על הלבנה ולהאיר אותה, וכלן בסוד של עשר, עד שעולה למאה. וכאשר עומדת בסוד של מאה, אז הכל אחד, ונקרא יום הכפורים. ועל זה בשעשור, כמו שאתה אומר זכור, שמור, שכלם באים כדי לעשר ולהאיר בסוד של עשר.

החזיר הזקן הזה ראשו כנגד רבי שמעון, ואמר לו, (רבי שמעון), הרי ידעתי ששאלה תקשה בכאן, בשעשור לחדש השביעי. אמר לו רבי שמעון, ודאי, (זה בשעשירי נכון הוא וכן הוא, אבל בשעשור מדוע וכו') בשעשור נכון הוא. אם כך הוא, מדוע עולה למאה? והרי מהפסוק לא נראה, אלא שעולה לשבעים, ממשמע שכתוב בשעשור לחדש השביעי. וכאשר מעשרים לשביעי עשר פעמים, הרי ודאי עולה לשבעים. אמר לו, על זה החזרתי ראשי כלפיך, שהרי ידעתי שהכנס אתה.

בא וראה, שני סודות כאן. אחד, שהרי הלבנה נקראת חדש השביעי, ומפני כן נקרא חדש השביעי שעשור, מפני ששם מאירים לה עשר פעמים - הרי מאה. ועוד, דבר זה שאמרתי, ודאי לשבעים עולה ביום זה (ובמדרגה של שבעים היא, ובמדרגה של מאה היא, לדרגה של מאה להשלים ולהאיר). ובדרגה זו של שבעים, שהרי ביום זה נוטל לכל עם ישראל לדון, וכלם עומדים בנשמה יותר מהגוף, שהרי ביום זה ענוי של הנפש הוא, ולא של הגוף, כמו שנאמר ועניתם את נפשותיכם. כי כל הנפש אשר לא תענה. ויום זה לוקח לכל הנפשות ונמצאות ברשותו. ואם לא עומדת בסוד (ברשות) של שבעים, אין לה רשות בנפשות (לעמד שם), שעמידת הנפשות בסוד של שבעים, כמו שנאמר (תהלים צ) ימי שנתינו בהם שבעים שנה וגו'.

ואם תאמר, נפשות הילדים שלא השלימו לשבעים שנה לא שולטת בהם - ודאי ששולטת בהם, אבל לא בשלמות, כמי שזכה לימים הרבה למצוות התורה, ועם כל זה, בכל שבעים שנה היא הולכת. ועל זה למדנו, אחד המרבה ואחד הממעיט. מה זה אחד? ביחוד של שבעים שנה, מי שמרבה ומי שממעיט.

ועל זה ביום הכפורים עוברת בכל השבעים, ונשלמת דרגה זו בכלם, וכל הנשמות עולות לפניו, ודן את כלן בדין, והקדוש ברוך הוא מרחם על ישראל ביום זה. מי שלא העביר טנוף מרוחו לכפר עליו,



(ביום זה) באשר עולה תפלתו ביום זה, טובע במקום ההוא שנקרא רפש וטיט, והוא מצולות ים, ולא עולה להיות עטרה בראש המלך.

ביום זה לא צריך בן אדם לפרש חטאיו בפני אחר, משום שכמה הם שלוקחים הדבור ההוא ומעלים אותו למעלה, ויש עדים בדבור ההוא. ומה (מיכה ז) משכבת חיקך שמר פתחי פיד - כל שכן אלו שהולכים ומסתכלים לקטרג עליהם ומעידים עליהם, וכל שכן שעזות הוא לפני הכל וחלול שמו של הקדוש ברוך הוא. ועל זה כתוב, (קהלת ה) אל תתן את פיד לחטיא את בשרך. (מכאן והלאה סוד באופן אחר)

פתח ואמר, (שמות יב) החדש הזה לכם ראש חדשים וגו'. וכי כל הזמנים והחדשים אינם של הקדוש ברוך הוא? (אלא חדשיכם לא כתוב) אלא החדש הזה לכם, שלי הוא, אבל אני מסרתי אותו לכם. שלכם הוא בנגלה, אבל שביעי שלי הוא, ועל זה הוא בכסה ולא בגלוי. חדש שלכם הוא מסדר פסדר אותיות אביב, שהוא א' ב' ג'. י"ב הוא סוד אות ג' (והוא א' ב' ג' כסדר האותיות). אבל החדש השביעי, שלי הוא מסוף האותיות (תשרי). מה הטעם? אתם ממש למעלה, ואני ממעלה למטה.

זה שלי. בראש החדש אני הוא בכסוי, ובשורה לחדש אני הוא, משום שאני בחמש ראשונות, ובחמש אחרונות, ובחמש שלישיות. בתחלת החדש אני הוא משום חמשה ימים. בשורה לחדש אני הוא משום חמשה ימים אחרים. בחמשה עשר לחדש אני הוא משום חמש שלישים.

מה הטעם כל זה? משום שכל חדש זה הוא מעולם העליון, ועולם העליון בסוד חמש הוא, בכל זמן וזמן, ומשום כך חדש זה הוא בכסוי ולא בגלוי, משום שעולם העליון בכסוי הוא, וכל דבריו בהסתתר. וחדש זה הוא של הקדוש ברוך הוא לבדו. כיון שמגיע יום הט"ו לחדש, אז מתגלה. הכל הוא מגיע בהתחדשות הלבנה, ונשלמת הלבנה ומאירה מאמא העליונה, ועומדת להאיר לתחתונים מתוך האור העליון, ועל זה נקרא ראשון, כמו שנאמר (ויקרא כג) ולקחתם לכם ביום הראשון. עד עכשו עומדים כל הימים בסוד עליון. מכאן יורדים לסוד תחתון.

בא וראה, מיום העליון היו ימים אלו הראשונים, סוד של העולם העליון, מי דן דין של העולם, שהרי דין לא נמצא בזה העולם אלא מדין התחתון? (סוד) שנה - (ישעיה נד) אלהי כל הארץ יקרא. שאם תאמר דין העולם דן למעלה, אם כן לא היה נקרא עולם החרות, עולם שהוא אור של כל העולמות, עולם של כל החיים, עולם של כל החרות. ואם תאמר מדין של יצחק - אם הוא מעורר דין לגבי העולם הזה, לא יכולים כל העולם לסבל, שהאש העליון התקייף ההוא, אין מי שסובל אותו, אלא אש שלמטה, שהוא אש שסובל אש.

אלא, כמו שהעולם הזה עולם התחתון של כל העולמות, כך גם כל דיניו מעולם התחתון, של אלקים שופט. וזה נקרא דין עליון על העולם הזה, ומשום שהוא דרגה שביעית, לא גוזרים גזרה על בן אדם אלא מעשרים שנה ומעלה.

הסתפל הזקן הזה ברבי שמעון, וראה אותו שזלגות עיניו דמעות. אמר רבי שמעון, אם היא שביעית, מדוע מעשרים שנה ומעלה? אמר לו, אשרי מי שמדבר על אוננים שומעות.

בא וראה, בית דין שלמטה בארץ לא גוזרים דין על בן אדם עד שלש עשרה שנה. מה הטעם? משום שעזובים שבע שנים לשביעית, אלהי כל הארץ יקרא. ואין רשות לאדם באלו השבע. ואלו השבע לא נמצאות אלא על שלש עשרה שלמטה (בארץ), שאילו כסא לגביו, ומשום זה כל גזרות וכל הדינים שלמטה, מאלו השבע שנים שלמטה, כללות של עשרים שנה הם.

ודין העולם בראש השנה הוא על ידי זו המדרגה, שהוא ממש עומד בדין על בניו בעולם הזה כדי להטהר לגבי העולם העליון, משום שאין לו סיוע לעלות ולהטהר אלא מתוך התחתונים.

וכאשר ישאל הם בחמשה עשר יום, אז נוטל לבניו לפרש כנפיו עליהם ולשמח עמהם. ועל זה כתוב ולקחתם לכם ביום הראשון. פרי זה הוא אילן שנקרא עץ פרי, ונמצא בו פרי. עץ הדר - כמו שנאמר (תהלים צו) הוד והדר לפניו. מה הטעם נקרא הדר, ומי הוא הדר? אלא זה צדיק.

מדוע נקרא הדר, והרי מקום מסתתר הוא שאין לו גלוי, וצריך להתפסות תמיד, ואין הדר אלא מי שמתגלה ומתראה? אלא, אף על גב שהוא דרגה מסתרת, הדור הוא של כל הגוף, ולא נמצא הדור לגוף אלא בו. מה הטעם? מי שאין עמו מדרגה זו, אין בו הדור לבא בבני אדם. קולו אין עמו בדבורו (כזכר), והדור (ודבור) של קול נפסק ממנו. זקנו והדר זקנו לא עמו, ואף על גב שמתפסות הדרגה ההיא, כל הדור הגוף תלוי בו, ומתפסה ומתגלה. ומפני כן עץ הדר הוא, עץ שכל הדור הגוף תלוי בו, וזהו הוא עץ עשה פרי.

כפת תמרים - כאן נכללת אשה בבעלה בלי פרוה, כפת תמרים כאחד. וענף עץ עבת - שלשה. ועלים שלו - זה בצד זה, וזה בצד זה, ואחד ששולט עליהם. וערבי נחל - שנים, שאין להם ריח וטעם, כשוקים

בְּבֹן אָדָם. (ומפני כן) לולב נוטל בלם, כחוט השדרה שמעמיד את הגוף. ומה שיוצא החוצה טפח - כך הוא, כדי להשלים ולהוציא הכל ולשמש כמו שצריך.

(ומפני כן) במינים אלו צריך בן אדם להראות לפני הקדוש ברוך הוא. עלים של אלו התמרים, הם כל שאר חילות שמתאחים באלו הכנויים שהקדוש ברוך הוא נקרא בהם, מפני שצריכים (להתאחז) למטה כדגמת למעלה. שאין לה דבר בעולם שאין לו דגמא למעלה. כדגמא של למעלה כך יש למטה. וצריכים ישראל להתאחז בסוד זה של האמונה לפני הקדוש ברוך הוא.

פתוב (ויקרא כג) בסכת תשב שבעת ימים. זהו סוד האמונה, וסוד זה נאמר על העולם העליון. וכך למדנו, כאשר נברא העולם נאמר פסוק זה.

כאשר התחילה חכמה לצאת ממקום שלא ידוע ולא נראה, אז יוצאת מדה אחת ומכה, והחכמה ההיא העליונה מאירה ומתפשטת לכל הצדדים בסוד המשכן העליון. והמשכן העליון שהוא מוציא ששה צדדים, ואז הניצוץ שהוא של המדה מאיר לכלם, ואמר בסכת תשב שבעת ימים.

מי הוא סכת חסר ו? זה משכן תחתון, שהוא כעששית, להראות את כל האורות. ואז אמר בסכת תשב שבעת ימים. מי הם שבעת ימים? מעולם העליון לתחתון, שכלם עומדים ומזמנים להאיר לזו הסכת. ומי היא? זו (עמוס ט) סכת דויד הנפלת. סכת שלום. וצריך העם הקדוש לשבת תחת הצל שלה, בסוד האמונה. ומי שיושב בצל זה, יושב באלו הימים העליונים.

ועל זה כלם בסכת בסכת, ואחד בסכות שלם. אחד שלם, להראות שמי שיושב בצל זה, יושב באלו הימים העליונים למעלה, שעומדים על זה התחתון להאיר לו, לכסות עליו ולהגן עליו בשעה שצריך.

ועוד, כלם נקראים סכות בשלמות, וכתוב סכת חסר, זה העולם התחתון שצריך באלו השבעה ימים קדושים לזון לשאר הממנים הגדולים של העמים, בשעה שהיא לוקחת שמחה בבעלה, ולא יקלקל שמחתה, כדי שיתבלבלו (שיתעצנו) במזון החוץ, הקרבות שלהם רבים יותר משאר ימים, כדי שיתעסקו בהם ולא יתערבו לבסוף בשמחה של ישראל. ומי היא שמחה של ישראל? זה יום שמיני עצרת.

ובא ראה, בעוד שאנו שאר הממנים שמחים ואוכלים במזון החוץ שמתקנים להם ישראל, הם מתקנים כסא לקב"ה מלמטה, ולהעלות אותו למעלה באלו המינים, ובשמחה, ובהלל, ולהקיף המזבח. אז היא עולה ולוקחת ברכות ושמחה בבעלה.

ושאר חיות גדולות ממנות העמים, אוכלות ושוחקות ורומסות ונזונות. והיא נוטלת נפשות בענג למעלה, כמו שאמרנו. כיון שיוצאת, והיא לוקחת כל הברכות וכל הקדשות וכל הענוגים, וישראל כל אלו השבעה ימים היו מושכים אותה באלו המעשים שהם עושים ומקריבים לה, אז יורדת להתקרב בבניה ולשמח אותם יום אחד. והיום ההוא הוא יום שמיני, משום שכל שבעה ימים אחרים אתה. ועל זה הוא שמיני, ושמונה ימים כאחד. ומפני זה נקרא עצרת - כנוס. מתכנסים כלם ביום זה. ונקרא שמיני, ואין שמיני אלא מתוך שבעה.

פתוב (איוב א) יהי שם ה' מברך. מהו מברך? (אלא הפל ידוע) אבל סוד אחד ידע אחד מחברנו, במדבר הראו לו בחלום, ושמו רבי יצחק מפפתור. מהו מברך? ראשיתו קשה וסופו רך. מ"ב קשה, ודין הוא ודאי. (ואחר כך) פעין זה יום של ראש השנה מ"ב, שהרי בארבעים ושתים (ובסוד מ"ב) אותיות נברא העולם, ועל זה נברא בדין. לבסוף רך. ועל זה למדנו, כל ההתחלות קשות, וסוף הפל רך. (זה מ"ב ובסוד של ארבעים ושתים אותיות נברא העולם, ועל זה נברא בדין לבסוף כדגמת זה) ביום של ראש השנה מ"ב קשה, בדין. ביום של עצרת רך, בשמחה.

בא וראה מה בין דין עליון לדין זה. דין עליון תחלתו וסופו קשה, ואין מי שיצמד בו, וכל מה שהולך מתחזק, ולבסוף ששורה, לא זו משם עד שמכילה ומכרית הכל שלא נשאר כלום. אבל דין אחר שלמטה, ראשית קשה, וכל מה שהולך - נחלש, עד שמאיר פנים, כדגמת (זה דין של הנקבה) הנקבה שנתלש כחה.

ממתי התעורר דין שלמעלה לשרות על העולם? ביום המבול. ועל זה לא נשאר כלום בעולם חוץ מהתבה ההיא של נח, שהיא כדגמא העליון שסבלה לכח הדין ההוא. ואולי שהזמין הקדוש ברוך הוא ונמצא ברחמים על העולם, כל העולם היה נאבד, שפתוב (תהלים כט) ה' למבול ישב. ועל זה לא שורה דין שלמעלה על העולם, שלא יכול העולם לסבל אותו אפילו רגע אחד.

בתוך כך היה רבי שמעון בוכה ושמת. נשאו עינים וראו חמשה מאלה האנשים הפרושים שהיו הולכים אחריו לבקש אותו. עמדו. אמר רבי שמעון, מכאן והלאה מה שמד? אמר, נהוראי סבא, משום שיש נהוראי אחר אצלנו. הלכו רבי שמעון והחברים האלה עמו שלשה מילין. אמר רבי שמעון לאלו האחרים, מה דרך זו אצלכם? אמרו, לבקש את הזקן הזה, שממיו אנו שותים במדבר. בא רבי

שמעון ונשקו. אמר לו, שמך נהוראי, ואור אתה, ואור עמך נמצא.

פתח רבי שמעון ואמר, (דניאל ב) הוא מגלה עמקות ונסתרות, יודע מה בחשך, והאור שורה עמו. הוא גלגל עמיקתא ומסתרתא - הקדוש ברוך הוא מגלה עמקות ונסתרות, שכל הדברים העמקים והסתומים העליונים הוא מגלה להם. ומה הטעם מגלה להם? משום שידע מה בחשוכא. שאם לא היה החשך, לא נודע האור. והוא ידע מה בחשך, ומפני כך מגלה עמקות ונסתרות. שאם לא החשך, לא יתגלו הדברים העמקים והנסתרים. ונהורא עמה שרא - מהו אור זה? אור שמתגלה מתוך החשך.

ואנו, מתוך החשך שהיה במדבר, מתגלה לנו אור זה. הקדוש ברוך הוא ישרה עמך אור בעולם הזה ובעולם הבא. הלכו רבי שמעון והחברים שלשה מילין אלו אחרי. אמר לו, מדוע לא הולכים אלו עמך כבראשונה? אמר לו, לא רציתי להטריח לבן אדם עמי. עכשו שבאו, נלך כאחד. הלכו, ורבי שמעון הלך לדרכו. אמר רבי אבא, הרי אנו יודעים את שמו, והוא לא יודע את שמו של מר? אמר לו, ממנו ידעתי שלא להתראות. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת כי תשא

וינדר ה' אל משה לאמר. כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם וגו'. רבי אבא ורבי אחא ורבי יוסי היו הולכים מטבריה לצפורי. עד שהיו הולכים, ראו את רבי אלעזר שהיה בא, ורבי חזיה עמו. אמר רבי אבא, ודאי שנסתתף עם השכינה. חכו להם עד שהגיעו אליהם. כיון שהגיעו אליהם, אמר רבי אלעזר, ודאי כתוב עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם. פסוק זה הנו קשה וכו'.

בא וראה, הרי פרשוה, אין הברכה שלמעלה שורה על דבר שנמנה. ואם תאמר, איך ישראל נמנו? אלא כפר נטל מהם, והרי פרשוה, והחשבו לא היה עד שפנסו את כל אותו הכפר ועלה לחשבון. ובראשונה היו מברכים את ישראל, ואחר כך את המנן של אותו הכפר, ואחר כך חוזרים ומברכים את ישראל. נמצאו ישראל מברכים בראשונה ובסוף, ולא עולה בהם המות.

למה המות עולה במנן? אלא בשביל שהברכה לא שורה במנן. כיון שהסתלקה ברכה, הצד האחר שורה עליו וכול להנזק. משום כך נטלים כפר ופדיון לעלות (מעליהם) עליו מנן, והרי פרשוה ונתבאר.

#### רעיא מהימנא

מצוה לתת מחצית השקל בשקל הקדש. רועה הנאמן מה זה מחצית השקל? זהו כמו חצי ההין, וזו ו', ממצע בין שתי ההיין. אבן לשקל בה, זו ו'. עשרים גרה השקל - זו וי"ד. העשיר לא נרבה - זה העמוד האמצעי, לא נרבה על ו'. וכך נאמר בספר יצירה, עשר ספירות בלימה, עשר ולא אחד עשר. והדל לא נמעיט - זה צדיק, לא נמעיט מעשר, כמו שנאמר עשר ולא תשע. ממחצית השקל - שהוא ו' (מחצית השקל עשר הוא).

אמר לו רועה הנאמן, (מלאך) אתה בשמים, אהוב אתה מרבוך, אין תמיהה בכל אותם דברים נכבדים שיצאו מפיך, שהרי מי שהוא מלך או בן המלך, אין תמיהה שיגלו מרגליות בשלחנו, מלאות סגלות, מלאות אורות. לאדם אחר זוהי תמיהה. אמר לו, ברוך אתה הרועה הנאמן, משם ואילך אמר אתה, שהרי עליונים ותחתונים ירדו לשמע ממך. אמר לו, השלם דבורך. אמר לו, אין קצת לומר יותר, אמר אתה עד פעם אחרת.

פתח הרועה הנאמן, מצוה אחר זו לקדש את החדש, משום שהפלה הקדושה היא פלה שמתקדשת על פי בית דין, שהוא גבורה, משום ששם לזים, שנאמר בהם וקדשת את הלזים. ואחר שגראית הלבנה שזאותו לאורה, מברך עליה: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר במאמרו ברא שחקים, וברוח פיו כל צבאם. ובמי מתקדשת ומתברכת? בתפארת, משום שהיא עטרת תפארת לעמוסי בטן. (עד כאן רעיא מהימנא)

רבי יוסי ורבי חזיה היו הולכים בדרך. עד שהיו הולכים נדד הלילה. ישבו. עד שהיו יושבים התחיל הבקר להאיר. (אמרו, נקום ונלך) קמו והלכו. אמר רבי חזיה, ראה את פני המזרח שמאירים. עכשו כל אותם בני המזרח של הרי האור משתחווים לאור הזה שמאיר במקום השמש טרם שיצא ועובדים אותו, שהרי כיון שיצא השמש, כמה הם שעובדים לשמש. ואלה הם שעובדים לאור הזה, וקוראים לאור הזה: אלהי המרגלית המאירה. ושבועתם היא באלוהי המרגלית המאירה.

ואם תאמר שעבוד זה הוא לחנם - מימים ראשונים הקדמונים ידעו בה חכמה. בזמן שהשמש מאיר, טרם שיצא, אותו הממנה המפקד על השמש יוצא, והאותיות הקדושות של השם העליון רשומות על ראשו (של השמש), ובכח אותן האותיות פותח את כל חלונות השמים, ומפה בהם ועובר. ואותו ממנה נכנס לתוך אותו האור שמאיר סביב השמש, ושם נמצא, עד שיצא השמש ומתפשט בעולם.

ואותו הממנה מפקד על הזהב ועל מרגליות אדמות, והם עובדים אל אותו הדיוקן של שם, ובנקודות וסימנים שירשו מהראשונים מימים קדמונים, הולכים ויוצאים נקודות השמש למצא מקומות של זהב ומרגליות. אמר רבי יוסי, עד כמה יהיו עבודות רבות אלו בעולם, שהרי שקר אין לו עמודים לתמיכה?

פתח אחר (רבי חייא) ואמר, (משלי יב) שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר. בא וראה, אלו כל בני העולם היו עובדים לשקר - היה כך, אבל האור הזה והזהר שמאיר ודאי הוא אמת. כוכבי רום הרקיע הם אמת. אם בטפשותם וחסרון דעתם הם אומרים וקוראים להם אלוה, לא צריך הקדוש ברוך הוא לכלות את מעשי ידיו מהעולם. אבל לעתיד לבא לא יכלו הכוכבים והאורות של העולם. אבל מי יתפלל? אותם שעובדים להם.

והפסוק הזה הוא כך. שפת אמת תכון לעד - אלו ישראל, שהם שפת אמת, (דברים ו) ה' אלהינו ה' אחד. והכל הוא אמת וסוד האמת. ומסימים, ה' אלהיכם אמת. וזוהי שפת אמת תכון לעד.

ועד ארגיעה, ועד רגע היה צריך להיות! מה זה ארגיעה? אלא עד כמה יהיה קיומם בעולם? עד לעתיד לבא, ותהיה לי מנוחה מהעבודה הקשה שעליו. ובזמן שארגיעה, תתפלל לשון שקר, אותם שקוראים אלוה למי שאינו אלוה. אבל ישראל שהם שפת אמת, כתוב בהם (ישעיה מג) עם זו יצאתי לי תחלתי יספרו.

נזכרתי פעם אחת שהייתי הולך עם רבי אלעזר, פגש בו הגמון. אמר לרבי אלעזר, אתה מכיר את תורת היהודים? אמר לו, מכיר. האניכם אומרים שאמונתכם אמת ותורתכם אמת, ואנו שאמונתנו שקר ותורתנו שקר! והרי כתוב, שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר? אנו מימות העולם עומדים במלכות ולא סרה ממנו לעולמים דור אחר דור, תכון לעד ודאי. ואתם מעט היה לכם במלכות, ומיד סרה מכם, והפסוק התקיים בכם שכתוב ועד ארגיעה לשון שקר.

אמר לו, אני רואה בד שאתה חכם בתורה. תפח רוחו של אותו האיש. אלו אמר הכתוב שפת אמת כוננת לעד - היה כמו שאמרנו. אבל לא כתוב אלא תכון, עתידה שפת אמת שתכון מה שאין כך עכשו, שעכשו שפת שקר עומדת, ושפת אמת שוכבת לעפר, ובאותו זמן של אמת תעמוד על קיומה ומתוך ארץ תצמח, אז שפת אמת תכון לעד וגו'.

אמר לו אותו הגמון, אשריך, ואשרי העם שיושרים תורת אמת! אחר ימים שמעתי שהתגבר הלכו, הגיעו לשדה אחת והתפללו תפלתם. כיון שהתפללו תפלתם, אמרו, מכאן והלאה נתחבר בשכינה, ונלך ונתעסק בתורה.

פתח רבי יוסי ואמר, (ישעיה מא) הן יבשו ויפלמו כל הנחלים בך וגו'. עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לישראל כל אותן טובות שאמר על ידי נביאי האמת, וישראל סבלו עליהם כמה רעות בגלותם. ואלמלא כל אותן טובות שמחכים ורואים שכתובים בתורה, לא היו יכולים לעמוד ולסבל את הגלות.

אבל הולכים לבית מדרשות, פותחים ספרים, ורואים כל אותן טובות שמחכים, ורואים שכתובים בתורה שהבטיח להם הקדוש ברוך הוא עליהם, ומתנחמים בגלותם, וישאר העמים מחרפים ומגדפים אותם ואומרים: איה אלהיכם? איה אותן טובות שאתם אומרים שמעתדות לכם, וכי כל עמי הארץ יתבישו מכם?

זהו שכתוב, (שם סו) שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאכם וגו'. מה זה החרדים אל דברו? אלו שסבלו כמה רעות, כמה שמועות שמעו אלה על אלה ואלה אחר אלה וחרדו עליהן, כמו שנאמר (ירמיה ל) כי וגו' קול חרדה שמענו פחד ואין שלום וגו'. אותם חרדים תמיד אל דברו כשנעשה תדיו.

אמרו אחיכם שנאכם - אלה הם אחיכם בני עשו. מנדיכם - כמו שנאמר (איכה ד) סורו טמא קראו למו. שאין עם שמבזים אותם בפנים ורוקנים בפני ישראל כמו בני אדום, וכלם אומרים שטמאים כמו נדה, וזהו מנדיכם. למען שמי יכבד ה', אנו (שאומרים) בני אל חי, שבנו יתקבד שמו, אנו שולטים על העולם בשביל אותו שנקרא גדול, (בראשית כז) עשו בנו הגדל. ובשם הזה נקרא הקדוש ברוך הוא גדול, (תהלים קמה) גדול ה' ומהלל מאד. אנו בני הגדול, והוא גדול. ודאי למען שמי יכבד ה'.

אבל אתם קטנים מהכל, כתוב יעקב בנה הקטן, איה אלהיכם? איה אותן טובות שיתבישו כל העמים משמחתכם? מי יתן ונראה בשמחתכם כמו שאתם אומרים, והם יבושו, (רוח הקדש אומר והם יבושו) (עוד, כמי) כמי שתולה קללתו באחר, משום שאתם אומרים שאז יבשו ויפלמו, ומשום כך רוח הקדש היתה אומרת הדבר כך, ועל זה הן יבשו ויפלמו כל הנחלים בך. מי הם כל הנחלים בך? אלה שחזקו את נחיריהם ברגז עליך בגלות הזו. באותו זמן יבשו ויפלמו מכל הטובות שייראו אצל ישראל.

אמר רבי חניא, כך זה ודאי, אבל ראינו וכך ראו גבורי העולם, שהרי הגלות נמשכת ועדין בן דוד לא בא. אמר רבי יוסי, וכל זה כך הוא, אבל מי עשה שיסבלו ישראל את הגלות הזו? כל אותו הבטחות שהבטיח להם הקדוש ברוך הוא. והרי זה נתבאר, שנקנסים לבתי פנסיות ולבתי מדרשות ורואים כל אותו נחמות, ושמחים בלבם לסבל את כל מה שיבא עליהם, ולולא זה לא יכלו לסבל.

אמר רבי חניא, ודאי כך הוא, והכל תלוי בתשובה. ואם תאמר שיכולים עכשו לעורר תשובה בלבם פאחד - לא יכולים! מה הטעם לא יכולים? משום שכתוב, (דברים ל) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה. וכתוב והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך וגו'. וכתוב ושבת עד ה' אלהיך וגו'. ואז (שם) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'. ועד שכל אותם דברים לא יתקיימו, לא יכולים לעורר תשובה מהם.

אמר רבי יוסי, כמה הסתרת כל הדרכים והשבילים מכל בני הגלות ולא השארת להם פתחון פה. אם כך, שיהיו כמו שהיו בכל דור ודור - שלא יסבלו גלות ולא שכן, ויצאו (אם כך, יהיו כמו שיהיו בכל דור ודור, יסבלו את הגלות ולא יצאו) מדין של התורה, ויתערבו בשאר העמים.

פתח ואמר, (ישעיה כו) כמו הרה תקריב ללדת תחיל תזעק בחבליה וגו'. מה זה כמו הרה? דרך הוא למעברת שיעברו עליה תשעה חדשים שלמים. ויש בעולם כמה וכמה שלא עובר עליה אלא יום אחד או יומים מהתשיעי, וכל הצירים והחבליים של המעברת הם בתשיעי. ואף על גב שלא עבר עליה אלא רק יום אחד, נחשב עליה כאלו עברו כל התשיעי שלם. אף כך ישראל, כיון שטעמו טעם גלות - אם יחזור בתשובה, יחשב עליהם כאלו עברו עליהם כל אותם דברים שכתובים בתורה. כל שכן וכל שכן שכמה וכמה יסורים עברו עליהם מיום שהתחילה הגלות.

אבל מהו שכתוב (דברים ד) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים - בא וראה כמה רחמנות רחם הקדוש ברוך הוא את ישראל בדבר הזה. למלך שהיה לו בן יחיד ואהב אותו אהבת נפש, ומתוך אהבתו נתן אותו לאמו הגבירה שתגדל אותו ותלמד אותו דרכים מתקנות. פעם אחת חטא לאביו, בא אביו והלקה אותו, ואחר כך עבר על חטאו. שב כמקדם ושוב חטא לאביו, והוציא אותו אביו מביתו ורגז עליו. יצא אותו בן מביתו.

ובמקום שילך בדרך אמת ויהיה צדיק כראוי כדי שישמע אביו המלך ותהיה עליו תשוקתו - מה עשה? אמר, הואיל ויצאתי מהיכל אבי, אעשה מכאן והלאה כל מה שאני רוצה. מה עשה? הלך להתחבר לזונות, והתלכלך בלכלוך וטנפת עמון, ולא היה נמצא אלא עמון בחבור שלחן. כשהגבירה אמו פוקדת בכל יום על אותו הבן ויודעת שבנה התחבר עם הזונות וכל חברותו היתה עמהן, מתחילה לבכות ולקמר על בנה.

יום אחד נכנס אליה המלך ורואה אותה בוכה. שואל אותה: על מה את בוכה? אמרה: ואיך לא אבכה, שהרי בגנו מחוץ להיכל המלך? ולא די שאינו יושב בהיכל המלך, אלא שהוא יושב עם הזונות! מה יאמרו כל בני העולם - שכן המלך יושב בבית זונות! התחילה לבכות ולהתחנן למלך.

אמר המלך: בשבילך אחזיר אותו, ואת הערבה שלו. אמרה: הרי ודאי. אמר המלך: הואיל וכך הוא, לא צריך להחזירו ביום בגלוי, שבושה עבורנו ללכת בשבילו לבית זונות. ואם לא היה כמו זה שטנף את עצמו כך וחלל כבודי, הייתי אני וכל החילות שלי הולכים בשבילו בכמה כבוד ובכמה חוצרות לפניו, בכמה כלי קרב מימינו ומשמאלו, עד שכל בני העולם יודעו, וידעו כלם שהוא בן המלך. עכשו כיון שהוא טנף את עצמו וחלל את כבודי, הוא יחזר בסתר שלא יכירו בו. חזר למלך, ונתן אותו לאמו.

למים סרח כמקדם. מה עשה המלך? הוציא אותו ואת אמו עמו מתוך ההיכל ואמר: תלכו שניכם, ושיניכם תסבלו את הגלות והמלקות שם. כיון ששיניכם תסבלו כאחד, אזי אדע שבני ישוב כראוי.

כך ישראל, בני המלך הקדוש הם, הוריד אותם למצרים. ואם תאמר שבאותו זמן לא חטאו - הגזירה שגזר הקדוש ברוך הוא בבית בין הבתרים היתה ראוייה להתקיים, והקדוש ברוך הוא השגיח על שני דברים: אחד על אותו דבור שאמר אברהם (בראשית טז) במה אדע כי איך שנה, זוהי סבה ועלה. אבל עד שיצאו ממצרים לא היו גוי ולא היו ראויים כראוי.

פתח ואמר, (שיר ב) כשושנה בין החוחים בן רעיתי בין הבנות. רצה הקדוש ברוך הוא לעשות את ישראל כמו שומעלה ולהיות שושנה אחת בארץ כמו שומעלה. והשושנה שמעלה ריח ונבחרה מכל שאר הורדים שבעולם אינה אלא אותה שעולה בין החוחים. וזו דרך כראוי. ולכן זרע שבעים זוגות, שהיו שבעים נפש, והכניסם לבין החוחים, ואותם חוחים, מיד שהיו הם שם זוגות, העלו ענפים ועלים ושלטו על העולם, ואז פרחו ביניהם השושנה.

כיון שרצה הקדוש ברוך הוא להוציא שושנה וללקט אותה מביניהם, אז יבשו החוחים ונזרקו

והתפלגו ולא נחשבו לכלום. בשעה שהולך ללקט את השושנה הזו ולהוציא בנו בכורו, באותו זמן הלך המלך בתוך כמה חילות גדולים ושליטים עם דגלים פרושים, והוציא את בנו בכורו בכמה גבורות, והביא אותו להיכלו, וישב הרבה בבית המלך.

כיון שחטא לאביו, הוכיח אותו והלקה אותו, שכתוב ויחר אף ה' בישראל ויתנם ביד שושים וגו'. סרח כמקדם ומרד באביו, הוציא אותו מביתו. מה עשו ישראל? ראו שהרי התפזרו בבל והתעברו בעמים, לקחו נשים נכריות והולידו מהם בנים. עם כל זה האם הקדושה היתה אפטרופוס עליהם.

ועל שעשה כך, הקדוש ברוך הוא אמר, הואיל וזו בוששה, אז שיבא בני מעצמו. הואיל וחלל כבודי, לא ראוי שאני אלך לשם להוציא אותו ולעשות לו נסים וגבורות כמקדם. שבו הם בלי סיוע שהיו ראויים לו, בלי נסים ונפלאות, אלא כלם מפגרים, כלם עיפים בעלי, ושבו להיכל המלך בבושה, והאם הקדושה ערבה להם.

חטאו כמקדם. מה עשה הקדוש ברוך הוא? הוציא את הבן הזה כמקדם מהיכלו עם אמו. אמר, מכאן והלאה האם ובנה יסבלו כמה רעות כאחד. זהו שכתוב, (ישעיה נ) ובפשעיהם שלחה אמהם. ועל זה כתוב, (דברים ד) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים. מה זה באחרית הימים? אלא זו האם הקדושה, שהיא אחרית הימים, ועמה סבלו כל מה שסבלו בגלות.

ואלו יחזרו בתשובה - אפלו רעה אחת או צער אחד שיעבר עליהם, יחשב עליהם כאילו סבלו הכל. (ואם לא ישתם הקץ) ואם לא - כשיסתיים הקץ (הרע) וכל הדורות שלו, כמו שאמר המנוחה הקדושה, שכתוב (ויקרא כה) לצמיתת לקנה אתו לדורתי. וכל זה, הדבר תלוי בתשובה. אמר רבי חניא, ודאי כך זה, ועל כן נמשכת הגלות.

אבל הקדוש ברוך הוא, כל מה שראה (שהפה) (שהלקה) לישראל - באחרית הימים הוא. ובאחרית הימים הוא נעשה להם נסים ונקמות, שכתוב (ישעיה ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים. מי זה ראש ההרים? זה אברהם הזקן, הפה הגדול, הראש של הכל. ומשום שהוא ראש, כוס של ברכה, יהיה נכון בראש ההרים, זה אברהם הזקן, ראשון לשאר ההרים, כוס של ברכה, צריכה להיות מתקנת בזמין.

ונשא מגבעות. צריך להיות נשא מן השלחן שעור שנקרא (שהוא) זרת לברך את הקדוש ברוך הוא, וזהו ונשא מגבעות. מה זה מגבעות? אלא בינה ובין בתולות אחריה רעותיה, שעור הזרת הוא. נשא כוס של ברכה מגבעות ודאי, ועל כן הטוב שיהיה לבן הבכור הזה (ישראל) הוא באחרית הימים.

אמר לו, יפה אמרת, שפסוק זה ודאי כך הוא. בראש ההרים - זה ימין, אברהם הזקן, שהוא ודאי ראש ההרים. ונשא מגבעות - משעור הגבעות, שהם רצונו. ויפה אמרת. ונהרו אליו כל הגוים, מי הוא? אמר לו, ואפלו נשים וקטנים והשמש שעובד על השלחן, אף על גב שאינו אוכל, צריך לשמע ולומר אמן. (להריק ברכה לכוס) שלא יאמר אדם: אני לא אכלתי, והואיל ולא הצטרפתי לזמון, אני לא אשמע ולא אמר אמן. הכל חביבים בו.

דבר אחר ונהרו אליו כל הגוים - אף על גב שנשים וקטנים פטורים מן המצוות, בכוס של ברכה הכל חביבים, ובלבד שידעו את מי מברכים, וזהו ונהרו אליו כל הגוים. בא רבי יוסי ונשקו. אמר, כמה יפה דבר זה ומתוק לחך.

עכשו יש לדיק, אם אחרית הימים הוא כוס של ברכה ממש, מה זה הר בית ה'? הנה לו לכתב כך: והיה אחרית הימים נכון יהיה בראש ההרים. מהו באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה'? אמר לו, אחרית הימים הוא העץ של הכל, מראשו ועד סופו, שהוא עץ טוב ורע. ובא הפסוק לברך באחרית הימים, והוציא הר בית ה', זה טוב בלי רע. הר בית ה' ודאי שאין שם חלק לצד האחר, שהרי נבחר הר בית ה' מתוך העץ, שהוא אחרית הימים. וזהו כוס של ברכה, שהוא נכון בראש ההרים.

אמר רבי יוסי, אשרי הדרך הזה שזכינו לדבר הזה. אמר לו, ממי שמעת אותו? אמר לו, יום אחד הייתי הולך בדרך ושמעתי וראיתי את רב המנונא סבא (לרבי שמעון) שהיה דורש את הפסוק הזה לרב אחא. וכיון ששמעתי, שמחתי בו, ושמרתי אותו צרור בכנף לבושי שלא יסור ממני לעולמים. אמר לו, ודאי שדבר קדוש זה נאור מהמנונה הקדושה. אשרי הדור שעמדי העולם ותומכיו שורים בתוכו, ואם אתה צורך את הדרך הזה בקשר אחד שלא יסור ממך - אני אצטר אותו בשלשים או בארבעים קשרים בכיסי שלא יסור ממני לעולמים.

על אותו דבר שהראה הקדוש ברוך הוא למשה, משום שאף על גב שישראל חטאו לפניו בכל דור ודור, לא רצה מי שיאמר עליהם לשון הרע. מנין לנו? מהושע, שכתוב (הושע א) תחלת דבר ה' בהושע. הרי בארו את הדבר. ועל כן היה מספר בני ישראל כחול הים וגו'. ומשום כך ברוך אותם בכמה ברכות, לחזר בתשובה ולהשיבם לאביהם שבשמים, ולא זו משם הקדוש ברוך הוא עד שמחל על חטאיהם והתנקה לפניו.

מה כתוב באלהיו? (מלכים-א יט) ויבא וישב תחת רתם אחד וגו'. אמר, רבון העולם, אשה אחת שלחת לישראל ודבורה שמה, שכתוב (שופטים ד) והיא יושבת תחת תמר דבורה. זהו רתם. והחזירתי למוטב, שכתוב (שם ה) עד שקמתי דבורה. ואני נכנסתי ביניהם, והכרזתי לפניהם ולא יכלתי.

עד שהיה יושב, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא. אמר לו, מה לך פה אליהו? בראשונה היית מקטרג ומקנא על הברית, ומשראיתי בך שקנאת עלי באותה ברית, נטלתי אותה ברצוני של משה ונתתי לך, עד שמשה היה אומר, (במדבר כה) הנני נתן לו את בריתי שלום. עכשו שהוא שלך, אינו ראוי לך לקטרג עליו, היה לך להשאיר את קנאתך לי, כמו בראשונה שהייתה שלי, נתתי אותו לידי אחר ולא קטרגתי עליו.

מה לך פה. מה זה פה? ברית הקדש פה היא. כיון שלא רצית להניח לי את פיד, יברא במקום של אותו הפה. שנינו, באותה שעה העברה ממנו אותה מתנה שנתן לו משה. ששנינו, מה שכתוב (מלכים-א יט) וילך בלח האכילה ההיא וגו' עד הר האלהים חרב - לבקש משם. וכי משם היה מבקש? אלא לבקש במקדש מאותו שגרש בהר האלהים את הברית הזו. פנחס הוא אליהו, ודאי בדרגה אחת. אמר לו משה, אין אתה יכול לקבל ממני, אלא לך לתינוקות של ישראל ומהם תרויח והם יתנו לך. וכך הוא עשה.

כמה טוב עשה הקדוש ברוך הוא בכל דור ודור לישראל. בא וראה מה כתוב, (מיכה ז) ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים. והרי כמה נביאים היו אחרי משה! ואשלח לפניך את משה אהרן ואלעזר ופנחס יהושע ואליהו ואלישע וכמה שאר צדיקים וחסידים היה צריך לומר, אז כמה שלשת אלה! אלא אמר הקדוש ברוך הוא, עמי, בני, כמה לא תזכרו את כל הטובות שעשיתי לכם, ששלחתי לכם את משה אהרן ומרים?

למלך בשר ודם שיש לו מדינה, ושלח אליה אנשים גדולים, שרים ושליטים, שינהלו את העם ויעינו בהם ובדיניהם. מי צריך להיות זקוק במזונם ובדברים שיצטרכו, הלא לא עם המדינה! הרי בעל כרחם יצטרכו להשגיח על דרכיהם ולתת להם כבוד.

שלחתי את משה, הוא הביא לפניכם מן האכל, ונהל אתכם ואת בניכם ואת בהמתכם, והשתדל בדיניהם (במזונותיהם) ובכל מה שהצטרקתם. שלחתי את אהרן, הביא (לכם ענגי) היכלות של ענגי כבוד לכסות עליכם כמו מלכים. רחץ אתכם בטללי כבוד שלא ירקבו לבושיכם ומנעליכם, שהיו מתחדשים בכל יום. שלחתי למרים, הביאה באר להשקות אתכם, ושתיתם אתם ובהמתכם. הם נתנו לכם, ומשלכם אכלתם ושתיתם וישבתם בחפת הכבוד שלכם, ומשלכם לא נתתם להם. ולא עוד, אלא שהשתדלו עליכם ולקחו על צוארם את משאכם, והייתם מחרפים ומגדפים אותם.

אמר רבי יוסי, לא היה אב רחמן על בניו כמו הקדוש ברוך הוא, ופסוק הוא שכתוב, (מלכים-א ח) לא נפל דבר אחד מכל דברו הטוב וגו'. בא וראה רחמנותו: אלו אמר לא נפל דבר אחד מכל דברו ולא יותר - נוח לעולם שלא נברא. אבל משאמר מכל דברו הטוב, והוציא הרע לאחור, שהרי דבר של רע לא רצה לעשות.

ואף על גב שהפחיד והרים רצועה, באה האם והחזיקה בזרוע ימינו, ועמדה הרצועה במקומה ולא ירדה למטה, ולא נעשה (הדין), משום שבעצה אחת היו שניהם - אותו שהפחיד, ואותו שאחז בימינו.

ואם תאמר, מנין לנו? זה מדבר שהוא בגלוי, שכתוב לך רד כי שחת עמך. התחיל להרים רצועה, ומשה, שלא היה יודע דרפה של אם, שתק. כיון שראה הקדוש ברוך הוא כן, רמו לו, והכה בו ואמר ועתה הניחה לי. מיד הרגיש משה ואחז בזרועו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב זכר לאברהם. זו זרוע ימין, ומשום כך לא ירדה הרצועה.

ואם תאמר, האם שהיא רגילה לאחז ברצועת המלך, היכן הייתה שהשאירה את הדבר למשה? שאלתי ואמרתי, והרי לא ידעתי את ברור הדבר, עד שנהיה לפני המנוחה הקדושה. כשבאו לפני רבי שמעון, ראה בפניהם סימן. אמר, הכנסו בנים קדושים, הכנסו אהובי המלך, הכנסו אהובים שלי, הכנסו אהובים אלה לאלה.

שאמר רבי אבא, כל החברים הללו שאין אוהבים זה את זה, מסתלקים מהעולם טרם שהגיע זמנם. כל החברים בימי של רבי שמעון, אהבת נפש ורוח הייתה ביניהם, ומשום כך בדורו של רבי שמעון היו בגלוי. שהיה רבי שמעון אומר, כל החברים שאין אוהבים אלה לאלה, גורמים שלא ללכת בדרך ישרה, ועוד - שעושים בה פגם, שהרי בתורה אהבה ואחווה ואמת יש בה. אברהם אהב את יצחק, ויצחק את אברהם, היו מתחבקים זה בזה. ביעקב שניהם אחוזה באהבה ובאחווה, נותנים רוחם זה בזה. גם החברים באותה דגמא הם צריכים, ולא לעשות פגם.

כיון שראה סימן בפניהם ואמר להם כן, אמרו לו, ודאי רוח נבואה שורה על המנוחה הקדושה, וכך אנו צריכים לדעת. בכה רבי שמעון ואמר, דבר אחד מאותם דברים שלחשו לי מתוך ראש הישיבה

שֶׁל גֵּן עֵדֶן, שֶׁלֹּא אָמְרוּ בְּגִלּוֹי דְּבָר זֶה, סֵתֶר הוּא. וְאָמַר לָכֵס, בְּנֵי אֱהוֹבִי, בְּנֵי אֱהוֹבִי נִפְשִׁי, מָה אַעֲשֶׂה. אָמְרוּ לִי בְּלִחַשׁ, וְאֲנִי אֶמַר בְּגִלּוֹי, וְלִזְמַן שֶׁנִּרְאָה פָּנִים בְּפָנִים (שְׂכִינָה), כָּל הַפָּנִים יִסְתַּמְכוּ בָּזֶה.

בְּנֵי, הַחֲטָא שֶׁעָשׂוּ (עֶרֶב רַב) הָעָם שֶׁבַחוּ, וְהִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ הָעָם הַקְּדוֹשׁ - בָּאֵם הֵם חֲטָאוּ, שִׁכְתוּב קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים, אֱלֹהִים וְדָאִי. כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל הִזָּה, הוּא שְׁשׂוּרָה עָלֶיהָ כָּאֵם עַל בָּנִים, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב (תְּהִלִּים קו) וַיִּמְרוּ אֶת כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר. זֶה כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הָאֵמָּה שֶׁלָּהֶם. וְזֶהוּ שִׁכְתוּב (שְׁמוּאֵל-א ד) גִּלָּה כְבוֹד. שֶׁגָּרְמוּ לְשִׁכְיָנָה לְגִלּוֹת בְּגִלּוֹת עִמָּהֶם. וְעַל זֶה וַיִּמְרוּ אֶת כְּבוֹדָם. בְּמָה? בְּתַבְנִית שׁוֹר.

כָּאֵן הוּא סוּד הַדְּבָר. בֹּא וִרְאָה, לְמַטָּה בְּתוֹךְ שְׁמַרְי הַיֵּינוּ הַשְּׁמָרִים הָרַעִים, יֵצֵא מִפְּגִיעַ אֶחָד, מִקְטָרִי, מִזִּיק קְדָמוֹן, וְהוּא בְּסוּד דְּמוּת אָדָם. כְּשֶׁקָּרַב לְתוֹךְ הַקְּדוֹשׁ, כִּינוֹן שֶׁמַּעֲבֹר מִשָּׁם וְרוֹצֵה לְרַדֵּת לְמַטָּה, רוֹצֵה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלָבוֹשׁ לְהַזִּיק אֶת הָעוֹלָם. וְיורֵד הוּא וּמִרְכָּבוֹתָיו. וְהַלְבוֹשׁ הָרָאוּשׁוֹן שֶׁהוּא לֹקָח - תַּבְנִית שׁוֹר, דְּמוּת שׁוֹר, וְרָאוּשׁוֹן לְנִזְיוֹקִין מֵאוֹתָם אֲרֻבָּעָה. הוּא שׁוֹר. וְהֵם אֲרֻבָּעָה אַבּוֹת לְהַזִּיק לְעוֹלָם, וְכָל שְׁלֹשֶׁת אַבּוֹת הַנִּזְיוֹקִין פָּרֵט לְשׁוֹר, כָּלָם שָׁלוּ, וְעַל זֶה כְּתוּב וַיִּמְרוּ אֶת כְּבוֹדָם בְּתַבְנִית שׁוֹר.

מָה זֶה אֲכַל עֲשֵׂב? הָרִי דְרָשְׁנוּ בּוֹ, אֲבָל עֹקֶר הַדְּבָר מִתַּמְצִית שֶׁל לָחֵם וְשִׁבְעָה מִיָּנִי דָגָן אֵין לוֹ בָּהֶם חֶלֶק. וּמִשּׁוּם כִּךְ הָאֵם לֹא הִיָּתָה שָׁם, וְלֹא נָאָה לָהּ לְהִיָּתוּת שָׁם. וּמִשּׁוּם שֶׁהָאֵב הִיָּה יוֹדֵעַ אֶת רַחֲמֵנוֹת הָאֵם וְדִרְכָּהּ, אָמַר לְמִשָּׁה, בְּנֵי אֱהוֹבִי, הַעֲצָה בָּזֶה תְּמִיד בְּשִׁנְיָהֶם. וְזֶהוּ שֶׁלָּחֲשׁוּ לִי בְּלִחַשׁ, שֶׁלֹּא רָאוּי לְגִלּוֹת, שֶׁהֵבִי לֹא יָדַע, וְיִרְאָה שֶׁהָרִי רָצוּעָה מוֹכֵנָה, וְתִמְדִּי לִפְחָד. אֲבָל שְׁנֵיהֶם בְּעֲצָה זֹו וּבְעֲצָה אַחֶת.

בֹּא וִרְאָה, כְּתוּב וַיִּרְא הָעָם כִּי בִשֵּׁשׁ מִשָּׁה. מִי זֶה הָעָם? הֵם הָעֶרֶב רַב. מִי הָעֶרֶב רַב? וְכִי לוֹדִים וְכוּשִׁים וְכַפְתּוּרִים וְתוֹגְרָמִים הֵיוּ, שֶׁקָּרְאוּ לָהֶם עֶרֶב רַב? וְהִלָּא מִצְרַיִם הֵיוּ, וּמִמִּצְרַיִם נָסְעוּ. וְאֵלוֹ הֵיוּ עֲרֹבָנִיָּה שֶׁל עַמִּים רַבִּים, כִּךְ הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: עֶרֶב רַב עָלוּ אֲתָם לְפִי הָעֲרֹבָנִיָּה שֶׁלָּהֶם.

אֵלָּא עֶרֶב רַב עָלָה אֲתָם - עִם אֶחָד הִיָּה וְלָשׁוֹן אַחֶת, אֲבָל כָּל מְכַשְׁפֵּי מִצְרַיִם וְכָל חֲרַטְמֵיהֶם הֵיוּ אֵלָּה, שִׁכְתוּב בָּהֶם (שְׁמוֹת ז) וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵם חֲרַטְמֵי מִצְרַיִם. שָׁרְצוּ לַעֲמֹד כְּנֶגֶד נִפְלְאוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כִּינוֹן שָׁרְאוּ הַנְּסִים וְהַנִּפְלְאוֹת שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה בְּמִצְרַיִם, חֲזָרוּ לְמִשָּׁה. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה, אֵל תִּקְבַּל אוֹתָם. אָמַר מִשָּׁה, רַבּוֹן הָעוֹלָם, כִּינוֹן שָׁרְאוּ גְבוּרָתָם הֵם רוֹצִים לְהַתְגַּיֵּר. יִירָאוּ גְבוּרָתָם בְּכָל יוֹם, וַיִּדְעוּ שֶׁאֵין אֵלֹהִים מִבְּלַעֲדֵידָם. וְקִבַּל אוֹתָם מִשָּׁה.

לְמָה קָרָא לָהֶם עֶרֶב רַב? אֵלָּא כָּל מְכַשְׁפֵּי מִצְרַיִם הֵיוּ, וּבִרְאָשׁוֹם יוֹנוֹס וַיִּמְבְּרוּס, וּבִשְׁעוֹת הַיּוֹם הֵיוּ עוֹשִׂים כְּשִׁפְיָהֶם תְּמִיד. וְכָל הַמְכַשְׁפִּים הִלְלוּ הָעֲלִיּוֹנִים הֵיוּ מְסִתְּפִלִּים מִכַּאֲשֶׁר נוֹטָה הַשָּׁמַשׁ, מִרְאשִׁית שֶׁשׁ שְׁעוֹת וְחֲצִי עַד רִאשִׁית תְּשַׁע וְחֲצִי, שֶׁהֵיוּ עֶרֶב הַגְּדוֹל. כָּל אוֹתָם מְכַשְׁפִּים קִטְנִים, מִתְחִלֵּת תְּשַׁע וְחֲצִי עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה.

אוֹתָם עֲלִיּוֹנִים שֶׁבָּהֶם הֵיוּ מְסִתְּפִלִּים מְכַשְׁפוֹתָה שֶׁשָּׁמַשׁ, שֶׁהָרִי אֵז מִתְחִלִּים תְּשַׁע מֵאוֹת וְתִשְׁעִים וְחֲמִשׁ דְּרָגוֹת לְשׁוֹטֵט עַל הָרִי הַחֲשֵׁךְ, וְרוּחָם הִיָּתָה מְשׁוֹטְטֵת עַל כָּל אוֹתָם מְכַשְׁפִּים (דְּרָגוֹת) בְּכִשְׁפֵיהֶם. וְאֵלָּה הֵיוּ עוֹשִׂים כָּל מָה שֶׁהֵם רוֹצִים, עַד שֶׁכָּל הַמִּצְרַיִם בָּאֵלָּה הִיָּה מְבֻטָּחִים. וְקָרְאוּ לָהֶם עֶרֶב רַב, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עֶרֶב קָטָן, מִתְּשַׁע שְׁעוֹת וְחֲצִי וּמִשָּׁה, זֶה עֶרֶב קָטָן. וְשְׁנֵי עֶרְבִים הֵם, וְעַל כִּךְ גַּם עֶרֶב רַב עָלָה אֲתָם.

וְחִכְמָתָם הִיָּתָה רַבָּה, וְהֵם הִסְתַּכְּלוּ בִּשְׁעוֹת הַיּוֹם, וְהִסְתַּכְּלוּ בְּדִרְגַּת מִשָּׁה, וְרָאוּ שֶׁהָרִי בְּכָל הַצְּדִידִים בִּשְׁשׁ מִשָּׁה: בִּשְׁשׁ שְׁעוֹת רִאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁהֵם לֹא יִכְלִים לְשַׁלֵּט בָּהֶם, (בְּגִלָּל שֶׁשׁ) בִּשְׁשׁ דְּרָגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שְׁאוּחִזִּים בּוֹ (שְׁאוּחִזִּים בָּהֶם). וּבְכָל הַצְּדִידִים הִיָּה בִּשְׁשׁ, וּבְעֶטְרוֹת הַשֶּׁשׁ הִלְלוּ הִיָּה עֲתִיד לְרַדֵּת מִן הָהָר, שִׁכְתוּב כִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה לְרַדֵּת מִן הָהָר.

מִיָּד וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן, (שֶׁכִּךְ לְמַדְנֵי, שֶׁבָּאוֹתָה שְׁעָה שֶׁיָּרַד מִשָּׁה וְקִבַּל הַתּוֹרָה לְבַדּוֹ כְּלָלוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא קִבַּל הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם. וְאֵפֶלּוּ מִגִּלְתָּ אֶסְתֵּר שִׁכְתוּב (אֶסְתֵּר ט) וְקִבַּל הַיְּהוּדִים, וְקִבַּלוּ הַיְּהוּדִים הִיָּה צָרִיד לְהִיָּתוּ! מָהוּ וְקִבַּל? אֵלָּא זֶה מִשָּׁה שֶׁהוּא הַיְּהוּדִים, כְּלָלוֹת כָּל הַיְּהוּדִים. וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן לְמָה עַל אֶהֱרֹן? כִּדִּי לְהַכְלִל בְּצַד הַיָּמִין, שֶׁהָרִי הֵם הַשְּׂמָאל רָצוּ מִמֶּנּוּ, וְכִדִּי שִׁיָּהִיָּה כְּלוּל בַּיָּמִין, הַתְּכַנְסוּ עַל אֶהֱרֹן, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים. (אֱלֹהִים וְדָאִי רָצוּ צַד הַשְּׂמָאל. אֲשֶׁר יִלְכוּ, אֲשֶׁר יִלְךְ הִיָּה צָרִיד לְהִיָּתוּ! מָהוּ אֲשֶׁר יִלְכוּ? אֵלָּא אֱלֹהִים, שֶׁשׁ מִדְּרָגוֹת הֵן, (שְׁשֶׁת יָמִי הַמַּעֲשֵׂה), כָּלָם בְּצַד הַשְּׂמָאל שֶׁל אֱלֹהִים, שֶׁשׁ הֵן. שֶׁאֵם תֹּאמַר שֶׁהָרִי הֵן שְׁבַע, אוֹתוֹ הָאֱלֹהִים הָעֲלִיּוֹן לֹא נִכְנָס בְּכָלָל).

בֹּא וִרְאָה, כָּל זְמַן שֶׁהִיָּה מִשָּׁה בְּמִצְרַיִם, לֹא הָזְכִיר הַשָּׁם שֶׁל אֱלֹהִים, אֵלָּא שָׁם שֶׁל ה', וְעַל זֶה קִשָּׁה לוֹ לְפָרְעָה, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תִּקְוָה לְאוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר וְלֹא יִתְחַזַּק בְּעוֹלָם. עֲכָשׁוּ רָצוּ אֶת אוֹתוֹ הַדְּבָר, וְזֶהוּ קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים. לָנוּ דְּוָקָא, שֶׁאֵנוּ צָרִיכִים אֶת הַדְּבָר הִזָּה לְחֻזַּק אֶת הַצַּד שֶׁלָּנוּ, שֶׁהִיָּה דְחוּי עַד עֲכָשׁוּ.

אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ. מָה אָמְרוּ? אֵלָּא כִּךְ אָמְרוּ, אָנוּ רוֹאִים שֶׁאַתָּם יִשְׂרָאֵל, כָּל טוֹב וְכָל הַכְּבוֹד שֶׁל הָעוֹלָם לָכֵס, וְאָנוּ דְחוּיִים בַּחוּץ. שְׁלָכֶם - (שְׁמוֹת יג) וְה' הִלָּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם. אֵף כִּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ



לפנינו, כמו שה' הולך לפניכם. שהרי יש לנו רשות לצד שלנו ללכת אף כך לפנינו, אם נזמן לו מעשה. בא וראה, כל עניי הכבוד שהלכו במדבר, לא היו מכסים אלא רק את בני ישראל לבדם, ואותו ענין כבוד שפיתוהו ה' הולך לפניכם יומם, הולך לפניכם. והערב רב הללו, וכל אותן בהמות, צאן ושוורים, היו הולכים מחוץ למחנה באחרונה. ובא ראה, כל אותם ארבעים שנים שהלכו ישראל במדבר, שום לכוף וטנוף לא היה בתוך העננים בפנים. ועל זה צאן ובקר שהיו אוכלים עשב היו בחוץ, וכל אותם ששומרים אותם.

אמר רבי אלעזר, אבא, אם כך, אותם ערב רב לא היו אוכלים מן המן? אמר לו, ודאי כך הוא, אלא רק מה שנותנים להם ישראל, כמי שנותן לעבדו. וממה היו אוכלים? מתמצית, מה שנושאר אחר הרחים, פסלת. והפיתו מכריז ואומר, (שם טז) ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה. בני ישראל, ולא אחרים. ויראו בני ישראל ויאמרו מן הוא, ולא שאר הערב רב, צאן ובקר שהיו ביניהם.

עד עכשו היו כנועים אותם ערב רב, ועכשו עמדו ורצו מעשה לחזק את הצד האחר, ואמרו, או נהיה כלנו עם אחד ונהיה בכלל עמכם, או שיהיה לנו מי שילך לפנינו כמו שהולך אלהיכם לפניכם. אמר אהרן, חס ושלום שאלה ששתתפו בעם הקדוש להיות הכל כלל אחד, ולא יתערבו העם הקדוש בעם הזה בכלל אחד, אלא טוב להפרידם מתוך העם הקדוש עד שיבא משה.

ואהרן התפונן לטוב, אלא שהיו רבים מישראל שהשתתפו עמם בלב. ומשום כך, כשפא משה, הצטרף לברר וללבו את העם הקדוש מאותו חטא, והשקה אותם השקנה, עד שכלם נבררו ולא נשארה בהם פסלת כלל.

אמר להם אהרן, פקדו נזמי הזהב. וכי לא היה להם זהב אחר? אלא אמר אהרן, בעוד שיש להם קטטה עם בניהם ונשיהם, יתעבבו, ובין כך ובא משה. בא וראה, שנינו קשים גרים לישראל כספחת בבשר החי, כל שכן אלה שלא היו גרים כראוי. מה הם עשו? ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם. כמה אלפים ורבות היו מנזמיהם שם.

מה פתבו? ויסקח מינדס ויצר אתו בחרט וגו'. אהרן לא נשמר מאותם שני חכמים שהיו בראשיהם של אותו ערב רב, אחד מהם היה לפניו, והאחר היה עושה בכשפים. כיון ששניהם התנעצו כאחד, לקחו את אותו זהב, (אחד) שני שליש בינד אחת, ושליש בינד האחרת. משום שפך צריך באותו מין של כשוף.

בכה רבי שמעון, אמר, אי חסיד קדוש, אהרן משום של האל הגדול, בחסידותו נפלו כמה מהעם הקדוש, ואתה לא היית יודע להשמר. מה עשוי? כשהגיעו שש שעות והיום היה במשקל, לקחו את אותו זהב שפרקו מאזניהם. מה הטעם? משום שמי שצריך לעשות כשוף, לא מתבקש לחוס עינו על כמון. והם אומרים, השעה עומדת לנו, אם איננו מעבדים. זו אינה שעה לחוס על הזהב. מיד - ויתפרקו כל העם. מה זה ויתפרקו? כמו שפאמר (מלכים-א יט) מפרק הרים ומשביר סלעים, שהשחיתו ושברו את אזניהם. בכה כמקדם ואמר, אי עם קדוש של הקדוש ברוך הוא.

פתח רבי שמעון בבכיה ואמר, (שמות כא) והגישו אדניו אל האלהים וגו'. הרי פרשוה החברים, האזן ששמעה בסיני (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים וגו', והוא פרק על מלכות שמים מעליו ומכר עצמו לאחר - תרצע. ואלו הרשעים החיבים, אנשים רעים, בתשוקתם לחזר לסרחונם לא רצו מנשיהם ובניהם אלא השחתת דרכם (אזניהם), והתפרקו מעל של שמים שצנה אותם משה ושברו אזניהם, שאין להם חלק בשם הקדוש והעם הקדוש.

מה עשוי? חלקו שניהם אותו הזהב, אחד נטל שני שלישים, ואחד שליש. עמדו כנגד השמש בשש שעות. עשו כשפיהם וכשפיהם בלתייהם בכשוף של הפה. כיון שהגיעה ראשית השעה השביעית, שניהם הרימו ידיהם על ידי אהרן, (ומננו שמהיד של שניהם נטל יד אחת ולא יותר?) שפתבו ויסקח מינדס. שניהם היו ולא יותר. כיון שהוא קבל מינדס (שפים, ולא ידיהם), יצא קול ואמר, (משלי יא) יד ליד לא ינקה רע, שפתבו כי ברע הוא. הביא רע לעולם.

סוד הדבר - אותם החוטאים הרשעים מכשפים בני בלעם החוטא, בני בניו של לבן הרשע, ראו שכוס של ברכה היא בזמין, ומהזמין מתחזקת תמיד (יותר), אמרו, אם יהיה בצד הזה אותו ראש של הזמין, הרי העצמה שלנו כראוי.

כיון שהגיע שבע שעות של היום, נתנו לו לאהרן מיד. אם הוא היה אומר להם שימו אותו בארץ בתחלה ואני אטל - לא היו יכולים בכשפיהם לעשות כלום. אלא נטל מינדס. והפתבו מתרעם ואומר, ויסקח מינדס. ראו מה עשה אהרן איש נביא, איש חכם, שלא ידע להשמר. שאילו נטל מן הארץ, כל כשפים שבעולם לא היו יכולים להצליח. אבל במה הצליחו במעשה הזה? משום שויסקח מינדס, ולא מן הארץ.

ויצר אתו בחרט. לא כמו שחושבים בני אדם שעשה ציורים במחוגה או בדבר אחר. אלא בא

הפתיב להוכיח את הדבר, שאהרן לא ידע להשמר. אלו פשטל מידיהם היה זורק לארץ, ואף על גב שאחר כך יטל אותו, אז לא היה מצליח המעשה הרע הזה. אבל בכל הנה סיוע רע, שלקח זהב וטמנו מהעין, רע אחר רע. מה זה ויצר אותו בחרט? ששם את כל הזהב בכיס אחד ונשמר מהעין, ואז הכל עלה למעשה.

בספרו של חנוך מצאנו שפך היה אומר, בן יחיד יולד לאותו ראש הלכן, וכשיבאו אותם מבשר החמורים, יטעו אותו באותו שיקניס (שיטל) מרגליות בפעמוני זהב ללא דעתו, ודמות תציר בציור בחרט. מה זה בחרט? בחרט אנוש, זהו קולמוס של אנוש הרשע שהטעה בני אדם.

ודאי זהו ברור הדבר, שאנוש פשהטעה את העולם, בקולמוס היה רושם רשומים של כל הדמיות ועבודות זרות באותו קולמוס (רשם רשום), ולכן כתוב בחרט, אותו שונדע לעשות כך. וזהו ברור הדבר.

והכל היה, שודאי בכיס השליך הזהב וכסה אותו מן העין, כמו שאמרו אותם מכשפים, וכך צריך במיני הכשפים הללו. וזהו מעשיהם של הכשפים הללו - דבר שצריך בגלוי לגלות אחר כך, צריך הסתרה וכסוי בראשונה, שיתפסה מן העין, ואחר כך יצא האמן לאמנותו. ודבר שצריך אחר כך כסוי, צריך בראשונה בגלוי.

עכשו, בני אהובי, אהובי נפשי, מה אעשה? ודאי שצריך לגלות. הקשיבו והסתירו הדברים. בצד הקדשה ההוא, אלהים אמת, מלך על העולם, בשלשה (דברים) עולמות (אלו) התחזק - בבריאה, ביצירה, בעשיה. והרי נאמר הסוד של כל אחד ואחד כאן. כנגד בריאה - ויקח מיידם, דבר שלא היה בו עד עכשו כלום. כנגד יצירה - ויצר אותו בחרט. כנגד עשיה - ויעשהו עגל מסכה. מי ראה ככשפים האלה בכל העולם?

עכשו יש לומר, וכי לא כתוב ואשליכהו באש, ולא יותר, ואז יוצא העגל הזה, ועכשו אתה אומר ויעשהו עגל מסכה? אלא חס ושלוש שאהרן עשה, והכתוב מוכיח, שכתוב ויקח את העגל אשר עשו. אבל ממה שכתוב ויקח מיידם וכתוב ויצר אותו, מכח שני אלה נעשה הכל. כפיכול הוא עשה אותו. שאם שני אלה לא היו, לא היה נעשה ולא יוצא לאמנות. אבל מי גרם שנעשה? שני אלה. (כפיכול ויעשהו, הוא ודאי עשהו) בעוד שהוא לוקח מיידם, הם עשו כשפיהם ולוחשים בפיהם, ומושכים רוח למטה מהצד האחר.

ומשכו שתי רוחות כאחת, אחת מהזכר ואחת מהנקבה. שפשמלתלבש הזכר בדמות השור, הנקבה בדמות החמור, ושניהם היו כלולים כאחד. למה שני אלה? אלא שור הרי נאמר, וחמור למה? משום שבמכשפים המצריים הללו כתוב בהם, (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם.

ולכן כל אלו מישראל שמתו התחברו עמהם בלבם. ומשום שהיו שתי דמיות, כתוב אלה אלהיך ישראל, ולא כתוב זה, אלא אלה. שנים היו כאחד. אשר העלוף מארץ מצרים, העלוף ולא כתוב העלף.

ויעשהו עגל מסכה ויאמרו. לא כתוב ויאמר, אלא ויאמרו, שאהרן לא אמר דבר. שנינו, מאה ועשרים וחמש קנטרים היו בו. איך כתוב ויקח מיידם? וכי בגדם היו כל הקנטרים הללו? אלא מכלל של אותם קנטרים לקח מלא ידיהם, ואותו מעט התעלה על הכל כאילו הכל היה בידיהם.

בא וראה מה כתוב, וירא אהרן ויבן מזבח לפניו. אי חסיד קדוש, כמה רצונך היה לטוב ולא ידעת להשמר. כיון שזרקו לאש, התחזק כח הצד האחר שם באש, ויצאה דמות שור, כמו שנאמר בשתי המשכות של הצד האחר. מיד - וירא אהרן. מה זה וירא אהרן? ראה שהצד האחר התחזק. מיד - ויבן מזבח לפניו. שאלמלא הקדים ובנה המזבח הזה, העולם היה חוזר לחרבנו.

ללסטים שהיה יוצא לאבד ולהרג בני אדם, ראה לגיון המלך שאותו הלסטים יוצא בכל חזק, מה עשה אותו לגיון? שדל את המלך לצאת לדרך, ומשך אותו לגיון לאותה הדרך. כשעדין הלסטים הולך באותה הדרך, ראה דמות המלך עומדת לפניו. כיון שראה את המלך שהיה הולך לפניו בדרך, מיד נרתע וחזר לאחור.

כך וירא אהרן שהצד האחר מתגבר, אחו ברפואה והחזיק בצד הקדשה ושם אותו לפניו. כיון שראה הצד הרע את דיוקן המלך שעומד לפניו, מיד חזר לאחור ונחלש כחו וחילו, שהרי התחזק, (מיד ויבן מזבח לפניו) והמזבח הזה התגבר, ונחלש הצד האחר.

בא וראה מה כתוב, ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר. חג לה', ולא לעגל. ולצד הקדשה עשה, ולצד הקדשה קרא ואמר. וזו הרפואה שהקדים, שאלמלא עשה את זה, לא עמד העולם על מקומו, ועם כל זה לא שכך רגזו מאהרן, אף על גב שלא התכוון לרע.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אהרן, שני המכשפים הללו משכו אותך למה שרצו, חייך ששני בגידך יפלו, ועל החטא הזה ימותו (ובחטא הזה הם יתפסו). זהו שכתוב (דברים ט) ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו. מה זה להשמידו? אלו בגיו, כמו שנאמר (עמוס ב) ואשמיד פרו ממעל, שפריו של אדם אלו

הם בָּנִי.

בא וראה, אהרן שם את אותו מזבח לפָּנָיו, והעגל שב לאחוריו. בָּנִי שָׂמוּ אֶת הַצֵּד הָאֲחֵר לִפְנֵי, וְצֵד הַקֹּדֶשׁ חֲזַר לְאַחֹר, שְׁכָתוֹב (ויקרא י) וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי ה' שָׂמוּ. נִתְּפָסוּ בַּחֲטָא הָזֶה.

אהרן חָשַׁב, שְׁבִינְתִּים יבא מִשָּׁה, וְלָכֵן אֶת אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ לֹא הִרְס מִשָּׁה, שָׂאֵלוּ הִיָּה כְּמוֹ שְׁחוּשְׁבִים בְּנֵי אָדָם, הַדָּבָר הָרָאשׁוֹן שֶׁהֶצְטָרַךְ מִשָּׁה - לְנִתֵּץ אֶת אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ הִיָּה צָרִיךְ, כְּמוֹ שֶׁהִתְנַבֵּא הַנְּבִיא עֲדוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית אֵל, וַיְבֹאֲתוּ עַל אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ הִיָּתָה. אֲבָל כָּאֵן הִיָּה דָּבָר אֲחֵר כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. וְכָתוּב וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה, וְלֹא כָתוּב וַיִּנְתֵּץ אֶת הַמִּזְבֵּחַ.

בא וראה, וַיִּקְרָא אֶהְרֹן - הוּא הַכְּרִיז בְּקוֹל וְאָמַר. כָּתוּב כָּאֵן וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר, וְכָתוּב בִּיּוֹנָה וַיִּקְרָא וַיֹּאמֶר. מִה שֵׁם הַכְּרִיז לְדִין, אִף כָּאֵן הַכְּרִיז לְדִין. חַג לֵה' מִחֵר, נִבָּא נְבוּאָה בְּאוֹתָהּ רוּחַ שֶׁל מִזְבֵּחַ, שְׁעָתִיד הַדִּין לְשִׁרֹת עֲלֵיהֶם. חַג לֵה', לַעֲשׂוֹת בְּכֶם דִּין.

וַיִּשְׁלַח דִּינִים הֵיוּ: אֶחָד, וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם. וְאֶחָד בְּבִנֵי לֵוִי. וְאֶחָד שֶׁהִשְׁקָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְהֵיוּ חַג שֶׁל בְּנֵי לֵוִי. לֵה' - שְׁוִיגָף ה'. מִחֵר - שֶׁהִשְׁקָה אוֹתָם מִשָּׁה. וְלֵנוּ בְּאוֹתוֹ לִיָּלָה, וְלִמְחֵר נִמְצָאוּ נְפֻחִים וַיָּמָתִים. וְאוֹתָם הַמִּים הֵיוּ מְכַשְׁפִּים בְּמַעֲיָהֶם כָּל הַלֵּילָה, וַיִּבְקֹר נִמְצָאוּ מָתִים, וְלָכֵן חַג לֵה' מִחֵר. וְכָל הַרְפּוּאָה שֶׁעָשָׂה אֶהְרֹן, מִשׁוּם שְׁכָתוֹב וַיָּבֵן מִזְבֵּחַ לִפְנָיו.

בא וראה, (אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ שֶׁל קֹדֶשׁ הִיָּה) שְׁכָתוֹב וַיִּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלֵת, וְאֵלוּ מִזְבֵּחַ לֹא כָתוּב. שֶׁהִרִי אֶהְרֹן וַיִּדְעָה הִיָּה יוֹדֵעַ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת כב) זָבַח לְאֱלֹהִים יִחְרַם בְּלִתִּי לֵה' לְבָדוֹ, וְדָאִי נִצַּל אֶהְרֹן בַּעֲצָה טוֹבָה שֶׁהִנְחִיג לְנִפְשׁוֹ, וְהִכַּל בְּרָצוֹן שֶׁלֹּם טוֹב, שֶׁלֹּא הִתְכַּוֵּן לָרַע.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלֶעָזָר, אֲבָא, וְדָאִי כָךְ הוּא, וַיִּשְׁרָאֵל לֹא הִיוּ. אֲבָל יִרְבְּעָם שֶׁעָשָׂה עֲגָלִים, הִרִי יִשְׂרָאֵל הִיוּ, וְעָגֵל עָשׂוּ. אָמַר לוֹ, וְדָאִי, וּפְרָשׁוּהָ, אֲבָל יִרְבְּעָם חֲטָא וְהַחֲטִיא, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ. שְׁוֹדָאִי חֲטָא רַע עָשָׂה, וּבַמַּלְכוּת חֲטָא.

אָמַר יִרְבְּעָם, הִרִי וְדָאִי שֶׁהִרִי צֵד הַקֹּדֶשׁ לֹא שׁוֹרָה אֵלָּא רַק בָּלֵב כָּל הָעוֹלָם, וְזוֹ יְרוּשָׁלַיִם. אֲנִי לֹא יָכוֹל לְמַשֵּׁךְ אֶת אוֹתוֹ הַצֵּד לְכָאֵן, מַה אֶעֱשֶׂה? מִיָּד - (מַלְכִים-א יב) וַיִּנְעֹץ הַמֶּלֶךְ וַיַּעַשׂ וְגו'. נִטַּל עֲצָה רָעָה. אָמַר, הִרִי הַצֵּד הָאֲחֵר שֶׁנִּמְשָׁךְ מִיָּד לְכָל מְקוֹם, וְכָל שָׂכֵן בְּאֶרֶץ הַזֶּה, שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ לְשִׁרֹת בְּתוֹכָהּ, אֲבָל לֹא יָכוֹל לְהִתְלַבֵּשׁ אֵלָּא רַק בְּדַמּוֹת שֶׁל שׁוֹר.

שְׁנֵי עֲגָלִים לָמָּה? אֵלָּא אָמַר יִרְבְּעָם, (בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּר) בְּמִדְבָּר הֵיוּ אוֹתָם מְכַשְׁפִּים, שְׁכָתוֹב (יחזקאל כג) בְּשֵׁר חֲמוּרִים בְּשָׂרָם. (לֹא אוֹתָם מְצָרִים, אֵלָּא) כָּאֵן אוֹתָן שְׁתֵּי רוּחוֹת רְעוֹת יִתְלַבְּשׁוּ כְּרָאוֹי, זָכָר וְנִקְבָּה הֵם. שֶׁהִרִי הַזָּכָר הִיָּה בְּבֵית אֵל, וְהַנִּקְבָּה הִיָּתָה בְּדֵן. וּמִתּוֹךְ שְׁכָתוֹב נִפְתַּח תַּטְפָּנָה שְׁפָתֵי זָרָה, נִמְשָׁכוּ יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו יוֹתֵר, שְׁכָתוֹב וַיִּלְכוּ הָעָם לִפְנֵי הָאֶחָד עַד דֵּן. וּמִשׁוּם כָּךְ הֵיוּ שְׁנֵי עֲגָלִים, וּמִשָּׁךְ אוֹתָם יִרְבְּעָם לְאֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, וְהִיָּה חֲטָא עָלָיו וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וּמִנֵּעַ בְּרָכוֹת מִן הָעוֹלָם, וְעָלָיו כָּתוּב (משלי כח) גּוֹזֵל אֶבְיוֹ וְאִמּוֹ וְגו'.

וְעַל כֵּן הֵיוּ הָעֲגָלִים, שֶׁהִרִי הַלְבוּשׁ הָרָאשׁוֹן שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ הַצֵּד הָאֲחֵר הוּא שׁוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. וְאֵם תֹּאמַר, לָמָּה הוּא עָגֵל וְלֹא שׁוֹר? אֵלָּא וְדָאִי כָךְ רָאוֹי, וְכֵן בְּכָל הַצִּדִּים, רֵאשִׁית הַלְבוּשׁ הוּא קָטוֹן, וְהִרִי בְּאֶרֶנּוּ.

וְלָכֵן, בְּנֵי אֲהוּבִי, כִּיּוֹן שֶׁרָצוּ אֱלֹהִים, וּבִצֵּד שֶׁל אֱלֹהִים נִבְנָה הַמַּעֲשֶׂה, הָאֱלֹהִים הַקֹּדֶשׁ, הָאֵם, שְׁאוּחָזֵת תְּמִיד בְּזָרוּעַ הַמֶּלֶךְ וּמַעֲלָה אֶת הַרְצוּעָה, לֹא הִיָּתָה שֵׁם, וְהֶצְטָרַךְ מִשָּׁה לְהִיּוֹת שֵׁם בְּמִקְוָמָה. כִּיּוֹן שֶׁרָמְזוּ לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִסְתַּכֵּל.

שְׁלֹשׁ פְּעָמִים רָמַז לוֹ, אִי מִשָּׁה הָרוּעָה הַנֶּאֱמָר, כְּמָה חִזָּק כֹּחַ, כְּמָה גְבוּרָתוֹ גְּדוּלָּה. שְׁלֹשׁ פְּעָמִים רָמַז לוֹ, שְׁכָתוֹב וְעִתָּה הִנִּיחָה לִי - הִרִי אֶחָד. וַיִּחַר אָפִי בָהֶם וְאָכְלָם - הִרִי שְׁתֵּים. וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְּדוֹל - הִרִי שְׁלֹשׁ. חֲכָמָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה בְּשִׁלְשֵׁת הַרְמָזִים הִלְלוּ. אֲחִיז בְּזָרוּעַ יָמִינוּ - כְּנֶגֶד הִנִּיחָה לִי. אֲחִיז בְּזָרוּעַ שְׂמָאלוֹ - כְּנֶגֶד וַיִּחַר אָפִי בָהֶם וְאָכְלָם. הִתְחַבֵּק בְּגוּף הַמֶּלֶךְ - כְּנֶגֶד וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְּדוֹל. וְכִשְׁתַּחֲבֹק בְּגוּף, וּשְׁתֵּי זְרוּעוֹת מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה, לֹא יָכוֹל לְהִתְנַעֵץ לְצַד בְּעוֹלָם. זֶה הִיָּתָה חֲכָמָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה, (שְׁבַדְבָּרִי) שְׁמִינִי רְמָזִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַכִּיר בְּכָל אֶחָד מֵהֶם מֵאִיזָה מְקוֹם יִחְזִיק, וּבְחֲכָמָה הוּא עָשָׂה.

בְּאוֹ רַבִּי אֱלֶעָזָר וְהַחֲבָרִים וְנִשְׁקוּ יָדוֹ. הִיָּה שֵׁם רַבִּי אֲבָא. אָמַר, אֵלְמָלָא לֹא בְּאִתִּי לְעוֹלָם אֵלָּא לְשִׁמְעָה אֶת זֶה - דִּי לָנוּ. בְּכָה וְאָמַר, וַי רַבִּי, כְּשֶׁתְּסַתְּלֵק מִן הָעוֹלָם, מִי יֵאִיר וַיַּגִּיל אֲוֵרוֹת הַתּוֹרָה? דְּבָר זֶה בַּחֲשָׁכָה נִסְתָּר עַד עַכְשָׁיו, שִׁינְצָא מִשָּׁם, וְהִרִי מֵאִיר עַד רוּם הַרְקִיעַ, וּבְכֹסֶא הַמֶּלֶךְ הוּא רְשׁוּם, וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁמַּח עֲכָשׁוֹ בְּדָבָר הָזֶה. וְכְמָה שֶׁמַּחָה עַל שֶׁמַּחָה נֹסְפָה מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקֹּדֶשׁ. מִי יַעֲרִי דְבָרֵי חֲכָמָה בְּעוֹלָם הָזֶה כְּמוֹתָךְ.

בא וראה, טָרַם חֲטָא אָדָם, הִיָּה עוֹלָה וְעוֹמֵד בְּחֲכָמַת הָאוֹר הָעֲלִיוֹן, וְלֹא הִיָּה נִפְרָד מֵעַץ הַחַיִּים. כִּיּוֹן שֶׁהִגְדִּיל תְּשׁוּקָתוֹ לְדַעַת וְלָרַדֵּת לְמַטָּה, נִמְשָׁךְ אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁנִּפְרָד מֵעַץ הַחַיִּים, וַיֵּדַע רַע וְעָזַב הַטוֹב.

ולכן כתוב (תהלים ח) כי לא אל חפץ רשע אֶתָּה לא יגִרְךָ רֶעַ. מי שֶׁנִּמְשָׁךְ בָּרַע, אֵין לוֹ דִּיּוּר עִם עַץ הַחַיִּים. וְטָרֵם שְׁחָטָאוֹ, הֵיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל מְלַמְעֵלָה וְיוֹדְעִים אֶת הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה וְלֹא פוֹחֲדִים. כִּיּוֹן שְׁחָטָאוֹ, אֶפְלוֹ קוֹל שְׁלֵמָטָה לֹא יִכְלוּ לַעֲמֹד בּוֹ.

כְּמוֹ זֶה, טָרֵם שְׁחָטָאוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁעָמְדוֹ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינִי, הָעֲבָרָה מֵהֶם זִהְמָתוֹ שֶׁל הַנְּחֹשׁ הַזֶּה, שֶׁהָרִי אֵז בְּטוֹל שֶׁל יֵצֵר הָרַע הָיָה בְּעוֹלָם, וְדָחוּ אוֹתוֹ מֵהֶם, וְאֵז נֶאֱחָזוּ בְּעַץ הַחַיִּים וְעָלוּ לְמַעְלָה, וְלֹא יָרְדוּ לְמַטָּה. אֵז הָיוּ מַכִּירִים וְהָיוּ רוֹאִים אֶסְפִּקְלָרִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וְעִינֵיהֶם הוֹאֲרוּ, וְשִׁמְחוּ לְהַכִּיר וְלִשְׁמַע. וְאֵז חָגַר אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחִגּוּרֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁלֹּא יוּכַל לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם הַנְּחֹשׁ הַזֶּה, וְלֹא יִטְמָא אוֹתָם כְּבִרְאשׁוֹנָה.

כִּיּוֹן שְׁחָטָאוֹ בְּעָגֵל, הָעֲבָרוּ מֵהֶם כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת וְהָאוֹרוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, וְהָעֲבָרָה מֵהֶם חִגּוּרֹת כָּלִי הַזֵּין שֶׁהִתְעַטְרוּ מֵהַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן, וְהַמְשִׁיכוּ עֲלֵיהֶם הַנְּחֹשׁ הָרַע כְּמִקְדָּם, וְגִרְמוּ מוֹת לְכָל הָעוֹלָם. וְאַחֵר כִּדּוּ מַה כְּתוּב? וַיִּרְא אַהֲרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה וְהָיָה קֶרֶן עוֹר פָּנָיו וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֵּי אֱלֹהִים.

בֹּא וּרְאָה, מַה כְּתוּב בְּרִאשׁוֹנָה? (שְׁמוֹת יד) וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה. וְכֵלֶם רָאוּ אֶת הַזֹּהָרִים הָעֲלִיּוֹנִים נְאוּרִים בְּאַסְפִּקְלָרִיָּה הַמְּאִירָה, שֶׁכְּתוּב (שֵׁם כ) וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת. וְעַל הַיָּם הָיוּ רוֹאִים וְלֹא פוֹחֲדִים, שֶׁכְּתוּב זֶה אֱלִי וְאַנְהוּ. אַחֵר שְׁחָטָאוֹ, פָּנָיו הִסְרִסוּר לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְרְאוֹת. מַה כְּתוּב? וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁתֵּי אֱלֹהִים.

וּבֹא רְאָה, מַה כְּתוּב בָּהֶם? וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִים מֵהַר חוֹרֵב, שֶׁהָעֲבָרוּ מֵהֶם אוֹתָם כָּלִי זֵין שֶׁהִתְחַבְּרוּ בָּהֶם בְּהַר סִינִי, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁלַט אוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ הָרַע. כִּיּוֹן שֶׁהָעֲבָרוּ מֵהֶם, מַה כְּתוּב? וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֶהָל וְנָטָה לוֹ מַחוּץ לְמַחֲנֵה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֵה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַה הַפְּסוּק הַזֶּה לָזֶה? אֲלֹא כִּיּוֹן שֶׁיָּדַע מֹשֶׁה שֶׁהָעֲבָרוּ מִיִּשְׂרָאֵל אוֹתָם כָּלִי זֵין עֲלִיּוֹנִים, אָמַר, הָרִי וְדָאִי מִכָּאן וְהִלָּא הַנְּחֹשׁ הָרַע יָבֵא לְדוֹר בִּינֵיהֶם. וְאִם יַעֲמֵד הַמִּקְדָּשׁ כָּאן בִּינֵיהֶם, יִטְמָא. מִדָּ - וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֶהָל וְנָטָה לוֹ מַחוּץ לְמַחֲנֵה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֵה. מִשּׁוֹם שֶׁמֹּשֶׁה רָאָה שֶׁהָרִי אֵז יִשְׁלַט הַנְּחֹשׁ הָרַע מַה שֶׁלֹּא הָיָה מִקְדָּם לָכֵן.

וְקָרָא לוֹ אֶהָל מוֹעֵד. וְכִי לֹא בְּרִאשׁוֹנָה אֶהָל מוֹעֵד? אֲלֹא בְּרִאשׁוֹנָה אֶהָל סֵתֶם, וְכַעַת אֶהָל מוֹעֵד. מַה זֶה מוֹעֵד? רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטוֹב. רַבִּי אֲבָא אָמַר לְרַע. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר לְטוֹב - מַה מוֹעֵד הוּא יוֹם שְׁמִחַת הַלְבָּנָה, שְׁנוּסָפָה בּוֹ קִדְשָׁה, לֹא שׁוֹלֵט בָּהּ פָּגָם, אִף כָּאן קוֹרָא לָהּ בְּשֵׁם הַזֶּה, לְהַרְאוֹת שֶׁהָרִי הִתְרַחֵק מִבִּינֵיהֶם וְלֹא נִפְגְּמָה, וְלָכֵן כְּתוּב וְקָרָא לוֹ אֶהָל מוֹעֵד.

וְרַבִּי אֲבָא אָמַר לְרַע - שֶׁהָרִי בְּרִאשׁוֹנָה הָיָה אֶהָל סֵתֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לג) אֶהָל בֵּל יִצְעֹן בֵּל יִסַּע יִתְדוֹתָיו לְנִצָּחַ, וְעַכְשָׁיו אֶהָל מוֹעֵד. בְּרִאשׁוֹנָה לְתַת רַפְּנוּאוֹת לְעוֹלָם שֶׁלֹּא יִשְׁלַט בָּהֶם הַמָּוֶת - מִכָּאן וְהִלָּא אֶהָל מוֹעֵד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ל) וּבֵית מוֹעֵד לְכָל חַי. כָּאן נִתֵּן בּוֹ זְמַן וְחַיִּים קְצוּבִין לְעוֹלָם. בְּתַחֲלָה לֹא נִפְגָּם - וְעַכְשָׁיו נִפְגָּם. בְּרִאשׁוֹנָה חִבְרוֹת וְזוּוּג לְלִבָּנָה עִם הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁלֹּא יוֹסְרוּ - עַכְשָׁיו אֶהָל מוֹעֵד, זְוִוּגִים מִזְמַן לְזְמַן. וּמִשּׁוֹם כֵּן, וְקָרָא לוֹ אֶהָל מוֹעֵד, מַה שֶׁלֹּא הָיָה קִדָּם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָה יוֹשֵׁב לִילָה אֶחָד וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְהָיוּ יוֹשְׁבִים לִפְנָיו רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יוֹסִי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הָרִי כְּתוּב וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִים מֵהַר חוֹרֵב, וְאַמְרָנוּ שֶׁגִּרְמוּ מוֹת עֲלֵיהֶם מֵאוֹתוֹ זְמַן וּמַעְלָה וְשִׁלַּט בָּהֶם אוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ הָרַע שֶׁהוֹסֵר מֵהֶם בְּרִאשׁוֹנָה. יִשְׂרָאֵל מִילָא, אֲבָל יְהוֹשֻׁעַ שֶׁלֹּא חָטָא, הָאִם הוֹסֵר מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ כָּלִי זֵין עֲלִיּוֹן שֶׁקָּבַל עִמָּהֶם בְּהַר סִינִי אוֹ לֹא?

אִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא הוֹסֵר מִמֶּנּוּ, אִם כֵּן, אֵז לָמָּה מֵת כְּשֶׁאָר כָּל בְּנֵי הָאָדָם? וְאִם תֹּאמַר שֶׁהוֹסֵר מִמֶּנּוּ, לָמָּה? וְהָרִי לֹא חָטָא! שֶׁהָרִי הוּא הָיָה עִם מֹשֶׁה בְּשָׁעָה שֶׁחָטָאוּ יִשְׂרָאֵל. וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא קָבַל אוֹתָהּ הָעֶטְרָה בְּהַר סִינִי כְּמוֹ שֶׁקָּבְלוּ יִשְׂרָאֵל, לָמָּה?

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (תהלים יד) כִּי צָדִיק ה' צִדְקוֹת אֶהָב יִשְׂרָאֵל וְיִחְזוּ פְּנֵימוֹ. פְּסוּק זֶה אָמַר בּוֹ הַחֲבָרִים מַה שֶׁאָמְרוּ. אֲבָל כִּי צָדִיק ה' - צָדִיק הוּא וְשִׁמוֹ צָדִיק, וּמִשּׁוֹם כֵּן צִדְקוֹת אֶהָב. יִשְׂרָאֵל וְהוּא יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב) צָדִיק וְיִשְׂרָאֵל. וְעַל זֶה יִחְזוּ פְּנֵימוֹ, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וְיִתְקַנּוּ דְרָכֵיהֶם לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל כְּרִאוּי.

וּבֹא רְאָה, כְּשֶׁדָּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, לֹא דָן אוֹתוֹ אֲלֵא לְפִי רַב בְּנֵי הָאָדָם. וּבֹא רְאָה, כְּשֶׁחָטָא אָדָם בְּעַץ שֶׁאֲכַל מִמֶּנּוּ, גָּרַם לְאוֹתוֹ עַץ שְׁשׁוּרָה בּוֹ הַמָּוֶת לְכָל הָעוֹלָם, וְגִרְם פָּגָם לְהַפְרִיד אִשָּׁה מִבְּעָלָהּ, וְעָמַד הַחֲטָא שֶׁל הַפָּגָם הַזֶּה בְּלִבָּנָה עַד שֶׁעָמְדוֹ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי. כִּיּוֹן שֶׁעָמְדוֹ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי, הָעֲבָר אוֹתוֹ הַפָּגָם שֶׁל הַלִּבָּנָה וְעָמַד לְהֵאִיר תְּמִיד. כִּיּוֹן שֶׁחָטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעָגֵל, שָׁבָה הַלִּבָּנָה כְּמִקְדָּם לְפָנֶיהָ, וְשִׁלַּט הַנְּחֹשׁ הָרַע, וְאַחַז בָּהּ וּמִשָּׁךְ אוֹתָהּ אֱלֹהִים וְנִפְגְּמָה.

וְכַשִּׁינֵדַע מֹשֶׁה שְׁחָטָאוּ יִשְׂרָאֵל וְהָעֲבָרוּ מֵהֶם אוֹתָם כָּלִי זֵין הַקְּדוֹשִׁים, יָדַע וְדָאִי שֶׁהָרִי הַנְּחֹשׁ אָחִז בְּלִבָּנָה לְמִשָּׁךְ אוֹתָהּ אֱלֹהִים וְנִפְגְּמָה. אֵז הוֹצִיא אוֹתָהּ בַּחוּץ. וְכִיּוֹן שֶׁעָמְדָה לְהַפְּגֵם, אִף עַל גִּבּ שֶׁיְהוֹשֻׁעַ עוֹמֵד בְּעֶטְרָת כָּלִי הַזֵּין שֶׁלָּהּ, כִּיּוֹן שֶׁהַפָּגָם שׁוֹרָה בָּהּ וְחִזְרָה לָכֵמוֹ שֶׁנִּפְגְּמָה בְּחָטָאוֹ שֶׁל אָדָם, לֹא יוּכַל אָדָם לְהִתְקַיֵּם, פָּרַט לְמֹשֶׁה שֶׁשִּׁלַּט בָּהּ, וּמוֹתוֹ הָיָה בְּצַד אַחֵר. וְעַל זֶה לֹא הָיָה בָּהּ רְשׁוּת לְקַיֵּם אֶת יְהוֹשֻׁעַ

תמיד ולא מישהו אחר. ועל כן קורא לה אהל מועד, שהרי שורה בה זמן קצוב לכל העולם.

ולכן סוד הדבר - יש זמין למעלה ויש זמין למטה. יש שמאל למעלה ויש שמאל למטה. יש זמין למעלה בקדשה עליונה. ויש זמין למטה שהוא בצד האחר. יש שמאל למעלה בקדשה עליונה, לעורר אהבה, להתקשר וללבוש, במקום קדוש למעלה להאיר.

ויש שמאל למטה שמפריד אהבה שלמעלה, ומפריד אותה מלהאיר בשמש ולהתקרב עמו, וזהו הצד של הנחש הרע. שכאשר השמאל הזה שלמטה מתעורר, אז הוא מושך את הלבנה ומפרידה מלמעלה, ואורה נחשף, ונדבקות בנחש, ואז שואבת מות למטה לכל, כי נדבקות בנחש ומתרחקות מעץ החיים, ולכן גורמת מות לכל העולם. וזהו כאשר נטמא המקדש עד זמן קצוב כשמתתקנת הלבנה ושבה להאיר, וזהו אהל מועד.

ועל זה יהושע לא מת, אלא בעטיו של הנחש הזה שקרב ופגם את המשכן כבראשונה. וזהו סוד הכתוב יהושע בן נון נער. שאף על גב שהוא נער למטה לקבל אור, לא נמיש מתוך האהל. כמו שזה נפגם, כך גם זה נפגם, אף על גב שמין קדוש היה לו, כינו שפגמה הלבנה, כך ודאי לא נצול לבדו ממנו מאותו גון ממש, והרי נתבאר.

אשרי הצדיקים שיוצעים סודות התורה ונדבקים בתורה, ומקיימים הפסוק שכתוב, (יהושע א) והגית בו יומם ולילה וגו'. ובשבילה יזכו לחיי העולם הבא, שכתוב (דברים ל) כי הוא חייך וארץ ימך וגו'.

### פרשת ויקהל

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו'. רבי חייא פתח, (שמואל-א טו) ויאמר שאול אל הקיני לכו סרו רדו וגו'. בא וראה מה כתוב בעמלק, פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל וגו'. והקדוש ברוך הוא, בכל הקרבות שעשו שאר העמים לגבי ישראל, מה הטעם לא היה קשה לפניו כמו הקרב שעשה עמלק אתם? אלא ודאי הקרב של עמלק היה בכל הצדדים, למעלה ולמטה, שהרי באותו זמן התחזק הנחש הרע למעלה, והתחזק למטה.

מה הנחש הרע אורב על פרשת דרכים, אף כאן גם עמלק נחש רע היה לישראל, שארבו להם על פרשת דרכים, שכתוב (שמואל-א טו) אשר שם לו בדרך בעלתו ממצרים. אורב היה לו למעלה לטמא את המקדש, ואורב היה למטה לטמא את ישראל. מנין לנו? שכתוב (דברים כה) אשר קרף בדרך. כתוב כאן אשר קרף, וכתוב שם (שם כג) כי יהיה בדך איש אשר לא טהור מקרה לילה.

ועל זה כתוב בבלעם, (במדבר כג) ויקר אלהים אל בלעם. ויקר - לשון טמאה נקט. ואם תאמר, הרי כתוב אלהים, אלא הקדוש ברוך הוא הזמין לו אותו מקום של טמאה להטמא בו באותה דרגה שהוא נדבק להטמא בה. מה עשה בלעם? הוא חשב באותם קרבות לעלות למעלה. מיד הזמין לו הקדוש ברוך הוא אותו מקום. אמר לו, הנה טמאה אליך כמו שראוי לך. ועל זה ויקר אלהים אל בלעם.

כמו כן אשר קרף בדרך וגו', הזמין לך אותו הנחש הרע למעלה לטמא אותך בכל הצדדים. ואלמלא שהתחזק משה למעלה ויהושע למטה, לא יכלו לו ישראל. ומשום כך שמר הקדוש ברוך הוא אותה שגאה לדורי דורות. מה הטעם? משום שחשב לעקר אות הברית ממקומה, ומשום כך פקדתי, בפקידה, שהרי שם נרמז סוד האות הברית הקדושה.

בא וראה מה כתוב, ויאמר שאול אל הקיני. מי זה הקיני? זה יתרו. וכי מי נתן כאן את בני יתרו להיות דיונים בעמלק, והרי היו שרונים ביריחו? אלא הרי כתוב (שופטים א) וגבי קיני חתן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה וגו'. וכשעלו משם, שרונים היו בתחומו של עמלק עד לאותו זמן שבא שאול המלך, שכתוב ויסר קיני מתוך עמלק.

משום שהרי בזמן שנמצאים רשעים, (נענשו) אותם חסידים וצדיקים שנמצאים ביניהם נתפסים בחטאיהם, והרי פרשוה. כמו זה, אלמלא אותה ערוביגיה שהתחברו בהם בישראל, לא נענשו ישראל על מעשה העגל.

ובא ראה מה כתוב בראשונה, (שמות כה) מאת כל איש אשר ידבנו לבו, להכליל את כלם, משום שרצה הקדוש ברוך הוא לעשות את מעשה המשכן מפל הצדדים, במח וקלפה. ומשום שהיו אותם ערב רב עמיהם, נאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו, להכלילם בין ישראל, שהם מח, וכלם הצטוו.

אחר כך סטה כל מין למינו, ובאו אותם ערב רב ועשו את העגל, וסטו אחריהם אותם שמתו וגרמו לישראל מות והרג. אמר הקדוש ברוך הוא, מכאן והלאה מעשה המשכן לא יהיה אלא רק מצדם של ישראל לבדם. מיד - ויקהל משה את כל עדת ישראל וגו'. וכתוב אחריו, קחו מאתכם תרומה לה'. מאתכם ודאי, ולא בראשונה שכתוב מאת כל איש אשר ידבנו לבו. ויקהל משה וגו', מאיזה מקום

הקהיל אותם: אלא משום שהיו אותם ערב רב ביניהם, הצטרף משה לכנסם וליחדם מביניהם.  
ויקהל משה. רבי אבא פתח, (דברים לא) הקהל את העם האנשים והנשים והטף. מה להלן כלל  
של כל ישראל, אף כאן כלל של כל ישראל. ומי הם? ששים רבוא.

רבי אלעזר פתח את הפסוק בישראל, כשיצא משה מהר סיני, שכתוב (שמות לב) וישמע יהושע את  
קול העם ברעה ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה. וישמע יהושע, וכי יהושע שמע ומשה לא שמע!!  
אלא ודאי, עד עכשו יהושע לא היה יודע, ומשה היה יודע. אם כן, מה זה ברעה? אלא ברעה כתוב בה,  
שאותו קול היה בצד האחר. ויהושע, שהיה פני הלכנה, התבונן באותו קול שהיה של צד הרעה, מיד -  
ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה.

באותה שעה נשברו שני לוחות האבן שהיו בראשונה. והרי בארנו, שהם כבדו על ידו, ונפלו  
ונשברו. מה הטעם? משום שפרחו האותיות מתוך לוחות האבנים.

בא וראה, בארבע תקופות בשנה מתעורר קול בארבעת צדי העולם, באותו קול שהתעוררות  
הצד האחר מתעורר בו, ואותה התעוררות הצד האחר נכנסת בין קול לקול, ונחשף האור בקול  
שלמטה. משום שלא הגיע האור של הקול שלמעלה לקול שלמטה, אז מקדימה אותה התעוררות,  
ונכנס בין זה לזה הנחש שמפתה את האשה ונוטל אור, ואותו קול הוא קול מלחמה, קול רעה, וזהו  
ברעה.

ועל זה שמע יהושע ולא משה, משום שנטלה אותה רעה את אור הלכנה שאחז בה יהושע, ומשה  
שהיה אחוז בשמש לא שמע, וכל האור של ישראל כלם נחשף משום אותה רעה שנדבקה בהם. כיון  
שמחל הקדוש ברוך הוא על חטאיהם, אז ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה  
הדברים וגו', שהרי אותו ערב רב העבר מהם.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו יושבים לילה אחד ומתעסקים בתורה טרם שנהלק הלילה. בין כך קרא  
הגבר. ברכו ברכה. (אמר לו רבי אלעזר, פעת הוא הזמן שהקדוש ברוך הוא נכנס בגן עדן להשתעשע עם  
הצדיקים. אמר לו רבי יוסי, למה משתעשע הקדוש ברוך הוא) בכה רבי אלעזר ואמר, בא וראה, עד  
כאן זעזע הקדוש ברוך הוא שלש מאות ותשעים רקיעים והפה בהם, ובכה על חרבן בית המקדש,  
והוריד שתי דמעות לתוך הים הגדול ונזכר בבניו מתוך בכיה.

משום שהלילה נחלק לשלשה צדדים בשתי עשרה שעות שהיו רשומים בו, ואם נוספות שעות  
הלילה, אותן שעות שנוספו הן של היום, ולא נחשבות מהלילה, פרט לשתיים עשרה שהן שלו. ואותן  
שתיים עשרה נחלקות לשלשה צדדים, ושלשה מחנות של מלאכים קדושים נחלקו (התמנו) באותם  
שלשה צדדים.

מחנה ראשון ממנה בארבע שעות ראשונות של ראשית הלילה לשבח את אדונם. ומה הם  
אומרים? (תהלים כד) לה' הארץ ומלאה וגו', כי הוא על ימים יסדה וגו', מי יעלה בהר ה' וגו', נקי  
כפים ובר לבב וגו'. מה הטעם של זה? משום שכאשר הלילה פורש כנפיו על העולם, אז כל בני העולם  
טועמים טעם המוות ויוצאת נשמתם לעלות למעלה, ואותם מלאכים עומדים ואומרים, מי יעלה בהר  
ה'. הר ה' - זה הר הבית. מקום קדשו - זה עזרת ישראל. כמו שלמעלה, כך גם למטה.

משום שבכל רקיע ורקיע כמה ממנים וכמה שרים עומדים שם, וכשהנשמות יוצאות, רוצות  
לעלות למעלה, ואם אינן זוכות דוחים אותן החוצה, והולכות ומשוטטות בעולם, ולוקחים אותן כמה  
קבוצות של רוחות ומודיעים להם דברים כוזבים, ולפעמים דברי אמת מפה שעתידי לבא בזמן הקרוב,  
כמו שבארוה.

ואותן נשמות הצדיקים הולכות ומשוטטות למעלה, ופוחחים להם פתחים, ומעלים אותן לתוך  
אותו מקום שנקרא הר ה', כמו הסוד של הר הבית למטה, ומשם נכנסים לתוך אותו מקום שנקרא  
מקום קדשו, ששם נראות כל הנשמות לפני אדונם. כמו כן אותו מקום שנראה ישראל לפני הקדוש  
ברוך הוא, המקום שנקרא עזרת ישראל. בשעה שהנשמות עומדות שם, אזי שמחת רבונם היא, לתקן  
בהם המקום שנקרא קדש הקדשים, ושם רושמים את כל מעשיהם וזכירותיהם.

מחנה שני ממנה בארבע שעות אחרות, ואינם אומרים שירה, פרט לשעתיים, עד שנהלק הלילה  
ונכנס הקדוש ברוך הוא לגן עדן.

ואלה הם אבלי ציון ואותם שבוכים על חרבן בית המקדש. ובתחלת ארבע השעות האמצעיות  
פוחחים ואומרים, (תהלים קלז) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו וגו', ואלה הם שבוכים על נהרות  
בבל עם ישראל, ממשמע שכתוב גם בכינו. ומנין לנו שבוכים שם? שכתוב הן אראלם צעקו חצה. מה  
זה חצה? זו בבל, משום שכלם לוו את השכינה עד בבל, ושם הם בכו עם ישראל. ועל זה פוחחים בזה,  
ומסיימים: זכר ה' לבני אדם וגו'.

ואז מתעורר הקדוש ברוך הוא במעלותיו ומכה ברכיעים, כמו שאמרנו, ומזדעזעים שנים עשר אלפי עולמות וגויעים ובוכים, שכתוב (ירמיה כה) ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על נהו. ונזכר בישראל, ומוריד שתי דמעות לתוך הים הגדול, ואז מתעוררת שלהבת אחת שבצד צפון, ומכה רוח אחד שבצד צפון באותה השלהבת, והולך ומשוטט בעולם. ובאותה שעה נחלק הלילה, והשלהבת הולכת ומכה בכנפי התרנגול וקורא, אז הקדוש ברוך הוא נכנס לגן עדן.

ולקדוש-ברוך-הוא אין מנוחה עד שנכנס לגן עדן להשתעשע עם נשמות הצדיקים. והסימן - כי נמכרנו אני ועמי וגו'. (אסתר ז) ויאמר המלך מי הוא זה וגו', והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גנת הבית וגו'.

בשעה שנכנס הקדוש ברוך הוא לגן עדן, אז כל אותם עצי הגן וכל אותן נשמות הצדיקים פותחים ואומרים, (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם וגו'. מי זה מלך הכבוד וגו'. שאו שערים ראשיכם וגו'. ובשעה שנשמות הצדיקים שבארץ חוזרות לגופן, אז מחזיקים בהם כל אותם מלאכים, ואומרים (שם קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה'. ולמדנו שזה המחנה השלישי שאומר את זה בארבע השעות האחרונות.

ואומרים שירה עד שעולה אור הבקר, ואז משבחים את אדונם כל אותם כוכבים ומזלות, וכל אותם המלאכים העליונים ששלטונם ביום, כלם משבחים את אדונם ואומרים שירה. זהו שכתוב (איוב לח) בָּרֶךְ יַחַד כָּכָבִי בִקְרִי וְיִרְעֵו כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים.

בשעה שיוצאת השמש ביום, וישראל נוטלים שירה למטה, והשמש למעלה, שכתוב ויראוך עם שמש. בשעה שנוסע השמש בגלגליו, פותח בקול נעימה ואומר שירה. ואיזו שירה אומרים? (תהלים קד) הודו לה' קראו בשמו וגו'. (שם) שירו לו זמרו לו וגו'. וישראל משבחים את הקדוש ברוך הוא ביום עם השמש. זהו שכתוב (שם עב) ויראוך עם שמש. ואף על גב שהרי בארנו את הפסוק הזה, אמר רבי אלעזר, אלמלא שבני העולם הם אטומי לב וסתומי עינים, לא יכולים לעמוד מקול הנעימה של גלגל השמש כשנוסע (ויוצא) ומשבח לפני הקדוש ברוך הוא.

בינתיים שהתעסקו בתורה, האיר היום. כמו והלכו לפני רבי שמעון. כיון שראו אותם, אמר רבי שמעון, אלעזר בני, אתה והחברים, הסתירו עצמכם שלשת הימים הללו שלא תצאו החוצה, כי מלאך המות נמצא בעיר, ויש לו רשות להשחית, וכיון שנתנה לו רשות להשחית, יכול להשחית את כל מי שברא לפניו.

ועוד, שאדם שנראה לפניו, הוא עולה ומסטין עליו ומזכיר חטאיו, ומבקש דין מלפני הקדוש ברוך הוא, ולא זו משם עד שנדון אותו האדם ונתנת לו רשות והורג אותו.

אמר רבי שמעון, האלהים, רב העולם לא מתים טרם מגיע זמנם, רק כשלא ידעו לשמר עצמם, שהרי בשעה שמוציאים את המת מביתו לבית הקברות, מלאך המות נמצא בין הנשים. ולמה בין הנשים? שכן היא דרכו מיום שפתח את חנה, ובגללה גרם מות לכל העולם, ועל זה (פאשר) הורג אדם, והאנשים נמצאים עם המת, ונכנס בין הנשים בדרך.

ויש לו רשות להרג בני אדם, ומסתפל בפניהם בדרך שנראים לפניו, משעה שמוציאים אותו מביתו לבית הקברות עד שחוזרים לביתם, ובגללם גורם מות לכמה גברים בעולם טרם שמגיע זמנם. ועל זה כתוב, (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. משום שעולה ומסטין ומזכיר חטאי האדם לפני הקדוש ברוך הוא, ונדון על אותם חטאים ומסתלק טרם הגיע זמנו.

וימה תקנתו? בשעה שנוטלים את המת לבית הקברות, נחזיר אדם פניו ויעזב את הנשים אחר כתפיו. ואם הן מקדימות, ללך לאחור, כדי שלא תראה עמהן פנים בפנים. ואחר שחוזרים מבית הקברות, לא נחזר באותה דרך שעומדות הנשים ולא יסתפל בהן כלל, אלא יסטה לדרך אחרת. ומשום שבני אדם לא יודעים ולא מתבוננים בזה, רב העולם נדונים בדין ומסתלקים טרם הגיע זמנם.

אמר רבי אלעזר, אם כך, טוב לו לאדם שלא ילנה את המת. אמר לו, לא, שהרי אדם שנשמר כמו זה, ראוי לאריכות ימים, וכל שכן לעולם הבא.

בא וראה, לא לחנם תקנו הראשונים שופר למשך מת מהבית לבית הקברות. ואם תאמר שעל המת וכבודו לבד זה - לא! אלא כדי להגן על החיים שלא ישלט עליהם מלאך המות להסטין למעלה וישמרם ממנו.

פתח ואמר, (במדבר י) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם וגו'. ודיקנו על הצר, זה מלאך המות, הצורר אתכם תמיד והורג בני אדם, (ומציק לחיים) ורוצה להרג אחרים. מהי תקנתו? והרעתם. אם בראש השנה, שהוא יום הדין למעלה, מלאך המות הזה יורד למטה כדי להשגיח על מעשי בני האדם ולעלות למעלה להסטין עליהם. וישראל שיודעים שהרי מלאך המות יורד מטה ועולה

למעלה כדי להיות קטגור עליהם, מקדמים בשופר ליבב עליו שלא יוכל להם, ולהגן עליהם.

וכל שכן בשעה שעושה דין והורג בני אדם ונמצא למטה, וכל שכן בשעה שהולכים לבית הקברות וחוזרים מבית הקברות, שהרי בשעה שנשים נוטלות רגליהן עם המת, הוא יורד ונמצא לפנייהם, שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות. ירדות לאן? לאותו מקום שנקרא מות. ועל זה חזוה גרמה מות לכל העולם, הרחמן יצילנו.

בא וראה, כתוב (שם ל) כן דרך אשה מנאפת וגו'. והרי בארנו. אבל כן דרך אשה מנאפת - זה מלאך המות, וכך הוא, וכך נקרא. אכלה ומחתה פיה - שורפת את העולם בשלהבותיה והורגת בני אדם טרם שהגיע זמנם. ואמרה לא פעלתי אול, שהרי דין צריך עליהם, ונמצאו בחטאים, ובדין אמות הם מות.

בשעה שעשו ישראל את העגל ומתו כל אותם המונים, היה מלאך המות נמצא בין הנשים בתוך מחנה ישראל. כיון שהסתכל משה שהרי מלאך המות נמצא בין הנשים ומחנה ישראל ביניהם, מיד פגס את כל הגברים לבדם. זהו שכתוב ויקהל משה את כל עדת בני ישראל. אלו הגברים, שפגס אותם והפרידם לבדם.

ומלאך המות לא היה נפרד מתוך הנשים עד שהיוקם המשכן, שכתוב ויקם משה את המשכן. ואפלו בשעה שהנשים היו נותנות נדבה למשכן, לא היה סר מביניהם, עד שראה משה ונתן לגברים עצה שלא לבאו בחבור אחד עמהם ולא יתראו פנים בפנים, אלא אחר כתפיהם. וזהו שכתוב ויבאו האנשים על הנשים. (ויבאו האנשים על הנשים לא כתוב, אלא ויבאו על) ויבאו לא כתוב, אלא ויבאו. לא היו הולכים בדרך אחת, אלא אחר כתפיהן, משום שמלאך המות לא נפרד מביניהן עד שהמשכן הוקם.

בא וראה, אינו נמצא בין הנשים פחות משבע נשים, ולא פחות מעשר. ובדרך בגלוי בשבע הוא נמצא, ומבקש דין. בעשר הוא מסטין להרג. ומשום שנמצא ביניהן בדרך בגלוי, כתוב ויבאו האנשים על הנשים. ונשמרו כל אותו יום החברים ועסקו בתורה.

פתח רבי שמעון ואמר, (בראשית ז) ויאמר ה' אל נח בא אתה וכל ביתך אל התבה. הרי בארנו הפסוק, אבל בא וראה, וכי לא כל הקדוש ברוך הוא לשמר את נח במקום אחד בעולם, שיהיה המבול בכל העולם ולא יהיה באותו מקום, כמו שכתוב בגדעון (שופטים ו) ויהי חרב אל הגזה לבדה, או לשמר אותו בארץ ישראל שכתוב בה (יחזקאל כב) לא גשמה ביום זעם, שלא ירדו עליה מי המבול?

אלא, כיון שהמשחית ירד לעולם, מי שאינו סוגר את עצמו ונמצא לפניו בגלוי - מתחייב בנפשו, שהוא הרג את עצמו. מנין לנו? מלוט, שכתוב (בראשית יט) המלט על נפשך אל תביט אחריך. מה הטעם אל תביט אחריך? משום שהמשחית הולך אחר כתפו, ואם מחזיר ראשו ומתבונן בו פנים בפנים, יכול להזיק לו.

ועל זה כתוב, (שם) ויסגר ה' בעדו, שלא יתראה לפני המשחית ולא ישלט עליו מלאך המות. ועד שהיו טמונים, מתו שלשה עשר אנשים בעיר. אמר רבי שמעון, ברוך הרחמן שלא הסתכל בדיוקניהם מלאך המות.

ויקהל משה וגו'. החזיר להם כמקדם מעשה המשכן. אמר רבי חייא, הכל כמו שנתבאר. ומעשה המשכן לא נעשה כי אם מישראל לבדם, ולא מאותם ערב רב, משום שאותם ערב רב משכו את מלאך המות לרדת לעולם. כיון שהסתכל בו משה, זרק החוצה את אותם ערב רב, וכנס את ישראל לבדם. זהו שכתוב ויקהל משה וגו'.

רבי שמעון פתח, (משלי ה) מי עלה שמים וירד מי אסף רוח בחפניו מי צרר מים בשמלה מי הקים כל אפסי ארץ מה שמו ומה שם בנו כי תדע. פסוק זה הרי בארנו, וכמה עמודים יש בו. והכל נאמר על הקדוש ברוך הוא, שהוא הכל. ונאמר, מה שמו ומה שם בנו כי תדע - זה הקדוש ברוך הוא. מה שמו? יהו"ה. ומה שם בנו? ישראל, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, והרי בארנו. מי עלה שמים, הרי פרשוהו, זה משה, שכתוב (שם כד) ואל משה אמר עלה את ה'.

דבר אחר מי עלה שמים - זה אליהו, שכתוב בו (מלכים ב) ויעל אליהו בסערה השמים. וכי איך יכל אליהו לעלות לשמים, והרי כל השמים לא יכולים לסבל אפלו גרעין של חרדל מגוף העולם הזה, ואתה אומר ויעל אליהו בסערה השמים?

אלא כמו שנאמר (שמות יט) וירד ה' על הר סיני. וכתוב (שם כב) ויבא משה בתוך הענן ויעל אל הקר. וכי הקדוש ברוך הוא שהיה בהר סיני, וכתוב ומראה כבוד ה' כאש אכלת בראש ההר, איך יכל משה לעלות אליו? אלא כתוב במשה, ויבא משה בתוך הענן ויעל אל הקר. שנקנס לתוך הענן כדי שמתלבש בלבוש, כך גם התלבש בענן ונקנס לתוכו, ובענן נקרב לאש ויכל לקרב. אף כך אליהו, שכתוב



ויעל אליהו בסערה השמים, שנכנס באותה סערה והתלבש באותה סערה ועלה למעלה.

וסוד מצאנו בספרו של אדם הראשון, שאמר באותו תולדות העולם, שתהיה רוח אחת שתירד לעולם לארץ ותתלבש בגוף וישמו אליהו, ובאותו גוף יסתלק, וישלל מגופו, וישאר בסערה, וגוף של אור אחר יזדמן לו להיות בתוך המלאכים. וכשיירד, יתלבש באותו גוף שישאר באותו העולם, ובאותו גוף יתראה למטה, ובגוף אחר יתראה למעלה. וזהו סוד של מי עלה שמים וירד. לא היה אדם שעלה לשמים רוחו וירד אחר כך למטה, פרט לאליהו, שהוא עלה למעלה וירד למטה.

דבר אחר מי עלה שמים - זה אליהו. וירד - זה יונה, שהוריד אותו הדג לתוך התהומות לעמקי הים. יונה בא מכחו של אליהו. אליהו עלה, ויונה ירד. זה שאל נפשו למות, וזה שאל נפשו למות. ומשום כך נקרא בן אמת, וכתוב (מלכים-א יז) ודבר ה' בפיו אמת.

מי צר מים - זה אליהו, שצר את צרור המים בעולם, ולא ירדו טל ומטר משמים. בשמלה - זה אליהו, שהיה (מכה באדמתו) מביא אדמתו לעשות נסים. מי אסף רוח בחפניו - זה אליהו, שהחזיר רוחו של אדם לתוך מעיו. (אסף כמו שנאמר (מלכים-ב ה) ואסף המצרע).

מי הקים כל אפסי ארץ - זה אליהו, שלאחר שצר מים ונשבע על (המטר) השמים, אחר כך חזר בתפלתו והקים כל העולם והוריד מטר ונתן מזון לכל. מה שמו - זה אליהו. ומה שם בנו - זה אליהו. מה שמו - כשעלה למעלה, אליהו. ומה שם בנו - כשיירד למטה ונעשה שליח לעשות נסים, אליהו שמו.

דבר אחר מי עלה שמים - זה הקדוש ברוך הוא, כמו שבארנו. וסוד הדבר - מ"י, והרי בארנו. וכאן הוא סוד המרפבה העליונה, ארבעה צדי העולם שהם יסודות ראשונים של הכל, וכלם תלויים באותו מקום עליון שנקרא מ"י, כמו שנתבאר.

בא וראה, כשעמדה שעת רצון לפני הקדוש ברוך הוא ליחד המרפבה העליונה (במרפבה התחתונה) להיות הכל אחד, אז נצא קול מאותו מקום עליון קדוש שנקרא שמים, וכנס את כל אותם קדושים שלמטה, וכל אותם גדולים קדושים ומחנות העליונים, להיות כלם מזמנים כאחד. זהו שכתוב ויקהל משה, זה סוד של שמים. את כל עדת בני ישראל - אלה הם שנים עשר מחנות עליונים קדושים.

ויאמר אלהם. ומה אמר? זה הדבר וגו', כחו מאתכם תרומה. התתקנו כלכם להעלות עליכם ולטל עליכם כבוד הכסא הקדוש לעלות למעלה.

הפרידו מכם אותם נכבדים, אותם גדולים עליונים להעלות את אותה תרומה, סוד הכסא הקדוש, להתחבר באבות (בבעלה), שהרי הגבירה אינה ראויה לבא לבעלה אלא באותו בתולות עלמותיה, שיבאו עמה ומנהיגות אותה, עד שמגיעה לבעלה, כמו שנאמר (תהלים מה) בתולות אחריה רעותיה וגו'. וכל כך למה? כדי לבא להתחבר עם בעלה.

כל נדיב לבו - אלו אותם ארבעה מחנות עליונים שבכללם כלולים כל אותם שאר המחנות, ואלה הם שיוצאים באבות העליונים שנקראים נדיבים, כמו שבארוה, שכתוב (במדבר כא) פרוה נדיבי העם, אלו האבות.

ביאה, לא כתוב ביאה, אלא ביאה, ליחד הכל כאחד. וכן לא כתוב ביאה, אלא ביאה, להעלותה לבעלה בכבוד כמו שצריך. את תרומת ה' - את, לרבות כל אותם המחנות העליונים האחרים, לחבר הכל כאחד, והם שנים עשר בכלל אחד. זהב. וכסף. ונחשת. תכלת. וארגמן. ותולעת שני. ושש ועזים. וערת אילים מאדמים. וערת תחשים. ונעצי שטים. ושמן למאור. ובשמים לשמן המשחה. ולקטרת הסמים. אלו הם שנים עשר מחנות עליונים, שכלם כלולים כאחד בכלל של ארבעה שנקראו חיות הקדש, כמו שנתבאר.

וכל אלה עולים לכסא הקדוש להעלותו למעלה להתחבר עם בעלה כדי להיות הכל אחד, וכדי שימצא עמה בכבוד עליון. ואז יושב המלך העליון על הכסא הקדוש, ומתחברת אשה עם בעלה להיות הכל אחד, ואז היא שמחת הכל.

בא וראה, כאן מתחיל למנות זהב בראשונה, ואחר כך כסף, משום שהחשבון הזה מלמטה. אבל כשבא למנות מחשבון המרפבה העליונה, מתחיל למנות מימין בראשונה, ואחר כך משמאל. מנין לנו? שכתוב (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב. כסף בתחלה ואחר כך הזהב. ובמרפבה שלמטה מתחילים משמאל ואחר כך מימין, שכתוב זהב וכסף ונחשת. זהב בתחלה ואחר כך כסף.

וכל אותן מרפבות נקראות נדיב לב. כל - לכלל את כל שאר המרפבות. לב, מה זה לב? הינו סוד הכתוב (משלי טו) וטוב לב משתה תמיד. וזהו הלב של הכל, וזהו הכסא הקדוש, ועל זה נקראים לב. כל נדיב לב, כמו שבארנו, שארבעת המחנות הללו הכלל של כלם נקראים בסוד אחד, נדיב לב. תרומת ה' - זה הכסא הקדוש. ומשום שהרימו אותה למעלה ומעלים אותה למעלה, נקראת תרומת ה'.

ועל זה, כְּשֶׁרָאָה יַחֲזִקְאֵל סוּד הַחַיּוֹת שֶׁהֵיוּ עוֹלוֹת, לֹא רָאָה מַה זֶה שֶׁעוֹלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהִיא עוֹלָה לְמַלְךְ הַעֲלִיּוֹן בְּסֵתֶר וּבִטְמִירוֹת בְּכַבּוּד עֲלִיּוֹן.

וְכָל חֶכֶם לֵב בָּכֶם - אֵלֶּה הֵם שְׁשִׁים מְקוֹרוֹת שֶׁמִּשְׁקִים אֶת הָעוֹלָם, וּמֵהֶם הוּא מִשְׁקָה. יְבֹאוּ, לָמָּה יְבֹאוּ? אֵלֶּה שֶׁיָּבִיאוּ לְקַחַת מַעַם גִּנְזֵי הַחַיִּים. יְבֹאוּ וְאַחֵר כֶּךָ וְיַעֲשׂוּ, מַה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צָוָה אוֹתָם לַהֲנוֹת אֶת הָעוֹלָם.

קָחוּ מֵאֲתֶכֶם תְּרוּמָה לַה'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (ישעיה נח) הֲלוֹא פָּרַס לָרַעַב לַחֲמֶךָ וְגו'. בֹּא וּרְאֵה, אֲשֶׁרִי חָלְקוּ שֶׁל אָדָם כְּשֶׁעָנִי פִּגְשׁ אוֹתוֹ. שְׁאוֹתוֹ הָעָנִי הוּא דוֹרוֹן שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁשָּׁלַח אֵלָיו. מִי שֶׁמִּקְבֵּל אֶת אוֹתוֹ דוֹרוֹן בְּסֵבֶר פָּנִים, אֲשֶׁרִי חָלְקוּ!

בֹּא וּרְאֵה, מִי שֶׁחָס על הָעָנִי וּמִשִּׁיב אֶת נַפְשׁוֹ, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלָה עָלָיו כְּאֵלּוּ הוּא בָּרָא אֶת נַפְשׁוֹ. וְעַל כֵּן, אֲבִרְהָם שֶׁהָיָה חָס עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, הֵעֲלָה עָלָיו הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֵלּוּ הוּא בָּרָא אוֹתָם, שִׁכְתוֹב (בראשית יב) וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחָרֶן.

וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהָיָה בְּאֶרְנוּ, הֲלוֹא פָּרַס, מַה זֶה פָּרַס? לְפָרַס לוֹ מִפֶּה בִּלְחָם וּמִזֹּון לֶאֱכֹל. דָּבָר אַחֵר הֲלוֹא פָּרַס, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ה) פָּרַס פְּרִיסֵת וְגו'. שֶׁצָּרִיךְ לְפָרַס פְּרוּסוֹת לְחָם לְפָנָיו כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ, וְיִפְרַס לְפָנָיו בְּעֵין טוֹבָה. לַחֲמֶךָ, לֹא כְּתוּב לְחָם, אֲלֵא לַחֲמֶךָ, אוֹתוֹ שֶׁהוּא שֶׁלֶךְ. מִמְּמוֹנֶךָ, וְלֹא שֶׁל גִּזְלָל, וְלֹא שֶׁל עֶשֶׂק, וְלֹא שֶׁל גִּנְבָה. שְׂאֵם כֶּךָ, זֶה אֵינָה זְכוּת, אֲלֵא אוֹי לוֹ שֶׁבָּא לְהַזְכִּיר אֶת חֲטָאָיו. כְּמוֹ כֵּן קָחוּ מֵאֲתֶכֶם תְּרוּמָה, לְהָרִים מִמֶּה שֶׁהוּא שֶׁלְכֶם, וְלֹא מַעֲשֶׂק, וְלֹא מִגְנָב, וְכֶךָ פְּרִשׁוּהוּ.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פִּגְשׁ בָּהֶם רַבִּי אַבָּא. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וְדַאי שֶׁכִּינָה עִמָּנוּ. כְּשֶׁהִגִּיעַ אֵלֵיהֶם, אָמַר רַבִּי אַבָּא, כְּתוּב (מלכים א-ב) מִן הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא בְּחֶרֶתִי בְּעִיר מִכָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל וְאַבְחַר בְּדוֹד וְגו' לְבָנוֹת בֵּית לַהֲיוֹת שְׁמִי שָׁם. פְּסוּקָה זֶה אֵין רֹאשׁוֹ סוּפוֹ, וְאֵין סוּפוֹ רֹאשׁוֹ. שִׁכְתוֹב לֹא בְּחֶרֶתִי בְּעִיר, וְאַבְחַר בְּדוֹד. מַה זֶה עַם זֶה? וְאַבְחַר בִּירוּשָׁלַם הִיא צְרִיךְ לַהֲיוֹת!

אֲלֵא כְּשִׁישׁ רָצוֹן לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָנוֹת עִיר, מִסְתַּכֵּל בְּרֹאשׁוֹנָה בְּאוֹתוֹ הָרֹאשׁ שֶׁמִּנְהִיג אֶת הָעָם שֶׁל הָעִיר, וְאַחֵר כֶּךָ אֶת בְּנֵי הָעִיר, וּמִבֵּיא אֶת הָעָם לְשָׁם. זֶהוּ שִׁכְתוֹב לֹא בְּחֶרֶתִי בְּעִיר, עַד שֶׁהִתְבַּלְבַּלְתִּי בְּדוֹד לַהֲיוֹת רוּעָה עַל יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהָעִיר וְכָל בְּנֵי הָעִיר כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּזִכּוֹת הָרוּעָה שֶׁמִּנְהִיג אֶת הָעָם. אִם הָרוּעָה הוּא טוֹב - טוֹב לוֹ, טוֹב לְעִיר, טוֹב לָעָם. וְאִם הָרוּעָה הוּא רָע - אוֹי לוֹ, אוֹי לְעִיר וְאוֹי לָעָם! וְעַכְשָׁיו הִסְתַּכֵּל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, וְעַלֶּה בְּרָצוֹנוֹ לְבָנוֹת אוֹתָהּ, וְהַעֲמִיד בְּרֹאשׁ אֶת דָּוִד. זֶהוּ שִׁכְתוֹב וְאַבְחַר בְּדוֹד עַבְדִּי. (וְהַעֲמִיד בְּרֹאשׁ הַדּוֹר אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן וְחִבְרִי לַעֲמֹד לְפָנָיו).

דָּבָר חֲדָשׁ שֶׁמִּעֲנֵנוּ. פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קמו) אֲשֶׁרִי שָׂאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׁבְרוּ עַל ה' אֱלֹהָיו. וְכִי אֵל יַעֲקֹב, וְלֹא אֵל אֲבִרְהָם, וְלֹא אֵל יִצְחָק? אֲלֵא אֵל יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב לֹא בָטַח בְּאֲבִיו וְלֹא בְּאִמּוֹ כְּשֶׁבָּרַח מִלְּפָנֵי אָחִיו וְהִלָּךְ יַחֲדִי בְּלִי מָמוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לב) כִּי בְּמִקְלִי עֲבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה, וְהוּא בָטַח בְּקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שִׁכְתוֹב (שם כח) אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשִׁמְרָנִי וְגו'. וְהַכֵּל שָׂאֵל מִלְּפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנָתַן לוֹ.

שִׁבְרוּ עַל ה' אֱלֹהָיו. שִׁבְרוּ, וְלֹא אָמַר תִּקְוָתוֹ וְלֹא בְטָחוֹנוֹ, אֲלֵא שִׁבְרוּ. אֵל תִּקְרִי שִׁבְרוּ אֲלֵא שִׁבְרוּ, שְׁנוֹחַ לְצַדִּיקִים לְשִׁבֵּר אֶת עֲצָמָם וְלַהֲשִׁיב שִׁבְרָם עַל שִׁבְרָם, וְהַכֵּל עַל ה' אֱלֹהָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים מד) כִּי עֲלִיד הִרְגֵנוּ כָּל הַיּוֹם. כִּי עֲלִיד נִשְׁאֲנוּ חֶרֶף.

כְּמוֹ שֶׁיַּעֲקֹב, שִׁכְתוֹב וַיִּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׁבֶר בְּמִצְרַיִם, שֶׁהָיָה שִׁבְרוֹן הַגְּלוּת רָאָה שֶׁהָיָה לוֹ בְּמִצְרַיִם, וְשָׁם חִזְקוֹ בְּקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וּבְנֵי יַעֲקֹב סָבְלוּ אֶת שִׁבְרֵי הַגְּלוּת וְלֹא הִשְׁתַּנּוּ מִתּוֹךְ סוּד הָאֱמוּנָה שֶׁל אֲבוֹתֵיהֶם, וְשִׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא רְגִיל בְּגִלוּת בְּפִיהֶם.

וְעַל זֶה כְּתוּב בְּמִשְׁנָה, (שמות ג) וְאָמַרְוּ לִי מַה' שְׁמוֹ מַה'. מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ מְכִירִים אוֹתוֹ וְלֹא שִׁכְחוּהוּ לְעוֹלָמִים וְסָבְלוּ אֶת שִׁבְרֵי הַגְּלוּת עַל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוּם כֶּךָ זִכָּרִים לְגִלְיוֹת וּלְנִסִּים וּלְאוֹתוֹת רַבִּים.

וְאֵתֶם קְדוֹשִׁים עֲלִיּוֹנִים, שֶׁסּוֹבְבִים אֶת שִׁבְרֵי הַגּוֹף מִמְּקוֹם לְמְקוֹם עַל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַל אַחַת כְּפֹה וְכַפֵּה שֶׁנִּצְבָּאִים אֵתֶם לַעֲשׂוֹת לָכֶם נִסִּים וּפְרָקוֹן וְשִׁתְּזָכוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. הִלְכוּ כֻלָּם כְּאֶחָד.

פָּתַח וְאָמַר, קָחוּ מֵאֲתֶכֶם תְּרוּמָה לַה' כָּל נָדִיב לְבוֹ יְבִיאָהּ וְגו'. בֹּא וּרְאֵה, בְּשַׁעָה שֶׁאָדָם שָׁם רָצוֹנוֹ לַעֲבֹדֵת רַבּוֹנוֹ, אוֹתוֹ רָצוֹן עוֹלָה בְּרֹאשׁוֹנָה עַל הַלֵּב, שֶׁהוּא קוֹיָם וְיִסוּד שֶׁל כָּל הַגּוֹף. אַחֵר כֶּךָ עוֹלָה אוֹתוֹ רָצוֹן טוֹב עַל כָּל אֲבָרֵי הַגּוֹף, וְרָצוֹנָם שֶׁל כָּל אֲבָרֵי הַגּוֹף וְרָצוֹן הַלֵּב מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד, וְהֵם מוֹשְׁכִים עֲלֵיהֶם אֶת זֶהר הַשְׁכִּינָה לְדוֹר עִמָּהֶם, וְאוֹתוֹ אָדָם הֵנוּ חָלְקוּ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שִׁכְתוֹב קָחוּ מֵאֲתֶכֶם תְּרוּמָה. מֵאֲתֶכֶם הִיָּתָה הַמִּשְׁכָּה לְקַבֵּל עֲלֵיכֶם אוֹתָהּ תְּרוּמָה לַהֲיוֹת חֵלֶק לַה'.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת הָאָדָם עוֹמֵד הַדָּבָר - בֹּא וּרְאֵה מַה כְּתוּב, כָּל נָדִיב לְבוֹ יְבִיאָהּ אֶת תְּרוּמָת

ה'. כל נדיב לבו ונדאי. מי שיתרצה לבו, ימשיך את השכינה אליו. זהו שכתוב יביאה, אף על גב שהיא בעליה למעלה, יביאה ממקום עליון למשך אותה לדור עמו.

וכשתבא לשורות עמו, כמה ברכות וכמה עשר תביא עמה. זהו שכתוב זהב וכסף ונחשת. לא חסר לו כל עשר העולם. זה לשאר בני העולם. אבל אתם קדושים עליונים - קחו מאתכם תרומה לה'. אמר רבי חייא, מי שהתחיל להרים - הוא שירים.

פתח רבי אבא ואמר, (יונה ב) ויאמר ה' לדג וגו'. וכי באיזה מקום אמר לו? אלא בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם במעשה בראשית, ביום החמישי ברא את דגי הים, ואז צוה ואמר שיהיה מזמן דג אחד לבלע את יונה, ויהיה במעיו שלשה מימים ושלשה לילות, ואחר כך ישליכנו בחוץ.

ולא זה לבדו, אלא כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית - בכל התנה עמו. ביום הראשון ברא שמים, התנה עמו שיגלו את אליהו השמימה בתוך סערה, וכך היה, שכתוב (מלכים ב ב) ויעל אליהו בסערה השמים. באותו יום ברא את האור, והתנה עמו שיחשיך לשמש במצרים שלשה ימים, שכתוב (שמות י) ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים.

ביום השני ברא את הרקיע, שיהיה מפריד בין מים למים, ככתוב (בראשית א) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, והתנה עמהם הקדוש ברוך הוא שהמים יהיו מפרידים לישראל בין טמאה וטהרה להטהר בהם, וכך היה.

ביום השלישי הוציא ארץ מתוך הים וכנס את המים, ועשה מאותו קבוץ שהתפנסו למקום אחד את הים, והתנה עם הים להעביר את ישראל בתוכו בנפשה ולהטביע את המצרים, וכך היה, שכתוב (שמות יד) וישב הים לפניו בקר לאיתנו. אל תקרי לאיתנו אלא לתנאו, למה שהתנה עמו הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. עוד התנה עם הארץ, שתפתח את פיה במחלקתו של קרח ותבלע את קרח ואת כל עדתו, וכך היה, שכתוב (במדבר טז) ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם, ואת קרח.

ביום הרביעי ברא שמש ולבנה, שכתוב יהי מארת ברקיע השמים, והתנה עם השמש להיות עומדת בחצי השמים בימי יהושע, שכתוב (יהושע י) ויעמד השמש בחצי השמים. התנה עם הכוכבים לעשות קרב עם סיסרא, שכתוב (שופטים ה) הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא.

ביום החמישי ברא את דגי הים ועופות השמים, התנה עם העופות שהעורבים יזונו את אליהו בזמן שצער את השמים, שכתוב (מלכים א יז) ואת הערבים צויתי לכלכלך שם. צויתי דנקא. והתנה עם דגי הים להזמין דג אחד שיבלע את יונה ולזרק אותו החוצה.

ביום הששי ברא את האדם, והתנה עמו שתצא ממנו אשה שתזון את אליהו, שנאמר הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך. הנה צויתי - מיום שנברא העולם. וכך בכל מעשה ומעשה שהתחדש בעולם, הקדוש ברוך הוא צוה את אותו מעשה מיום שנברא האדם. אף כאן ויאמר ה' לדג, ויאמר - מששת ימי בראשית אמר לו.

כאן יש לנו סמך העולם על מעשי בני אדם בעולם הזה. יונה שיגרד לספינה, זוהי נשמת האדם שיוקדת לעולם הזה להיות בגוף האדם. למה נקראת יונה? משום שפיון שמשפתפת בגוף, אזי היא יונה בעולם הזה, כמו שנאמר (ויקרא כה) ולא תונו איש את עמיתו. ואז האדם הולך בעולם הזה כמו ספינה בתוך הים הגדול שמחשבת להשבר, כמו שנאמר והאניה חשבה להשבר.

ואדם, כשהוא חוטא בעולם הזה וחושב שבורח מלפני אדונו ולא שם לב לאותו העולם, ואז מטיל הקדוש ברוך הוא רוח סערה חזקה - זוהי גזרת הדין שעומדת תמיד לפני הקדוש ברוך הוא ומבקשת את דין האדם מלפניו, וזוהי שמטה את הספינה ומזכירה את חטאי האדם לתפס אותו.

כיון שנתפס אדם על ידי אותה סערה בבית חליו, מה כתוב? ויונה ירד אל ירפתי הספינה וישכב וירדם. אף על גב שאדם בבית חליו, הנשמה לא מתעוררת לשוב לפני אדונו ולפדות את חטאיו. מה כתוב? ויקרב אליו רב החבל. מי זה רב החבל? זה יצר טוב שמנהיג את הכל. ויאמר לו מה לך נרדם קום קרא אל אלהיך וגו'. אין השעה לישן, שהרי מעלים אותך לדין על כל מה שעשית בעולם הזה, שוב מחטאך.

התבונן בדברים הללו ושוב לאדונך. מה מלאכתך - שאאתה עסקת בה בעולם הזה, והודה עליה לפני רבונך. ומאין תבוא - הסתפל מאין באת, מטפה סרוחה, ואל תתנאה לפניו. מה ארצך - הסתפל שהרי מהארץ נבראת ולארץ תשוב. ואי מזה עם אתה - הסתפל אם יש לך זכות אבות שתגן עליך.

כיון שמעלים אותו לדין בבית דין של מעלה, אותה סערה, שהיא גזרת הדין שסוערת על האדם, מבקשת מהמלך לדון אותם התפוסים של המלך, וכלם באים אחד אחד לפניו. באותה שעה מתקרבם בית הדין. יש מהם שפותחים בזכות, ויש מהם שפותחים בחובה, וגזרת הדין תובעת דין.

ואם אותו אדם לא זוכה בדין, מה כתוב? ויחתרו האנשים להשיב אל היבשה ולא יכלו. הם משתדלים אותם שמורים זכותו להשיבו אל העולם הזה ולא יכלו. מה הטעם? כי היום הולך וסער עליהם. גזרת הדין הולכת וסוערת בחטאי האדם ומתגברת עליהם.

אז מורידים עליו שלשה שליחים ממנים: אחד שכותב כל הזכויות וכל החטאים שעשה האדם בעולם הזה. ואחד שעושה חשבון ימיו. ואחד שהיה הולך עמו כשהיה במעי אמו, והרי בארנו שגזרת הדין לא שוככת עד לאותו זמן, שכתוב וישאו את יונה. וישאו, כשנוטלים אותו מביתו לבית הקברות.

ואז מכריזים עליו. אם הוא צדיק - מכריזים עליו ואומרים: תנו כבוד לדמות המלך, (ישעיה נז) ובוא שלום לנוח על משכבותם הלך נכחו. מנין לנו? שכתוב (שם נח) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאסף. ואם הוא רשע - מכריזים עליו ואומרים: אזי לו לפלוני, טוב לו שלא היה נברא. ואז מה כתוב? ויטלחו אל הים ויעמד הים מזעפו. כשמכניסים אותו לבית הקברות, שהוא מקום הדין, אז גזרת הדין שהיתה סוערת, שוככת מזעפה. והדג שבלע אותו זהו הקבר.

מה כתוב? ויהי יונה במעי הדג. מעי הדג זהו בטן שאול. מנין לנו? שכתוב מבטן שאול שועתי. והוא היה במעי הדג, וקורא לו בטן שאול, שלשה ימים ושלשה לילות. אלו שלשה ימים שאדם בקבר ונבקעים מעיו.

לאחר שלשה ימים אותה טנפת נהפכת על פניו, ואומרת לו: טל מה שנתת בי. אכלת ושתית כל יום ולא נתת לעניים, וכל זמיר היו כמו חגים ומועדים, והעניים היו רעבים, שלא אכלו עמך. טל מה שנתת בי. זהו שכתוב (מלאכי ב) וזריתי פרש על פניכם וגו', והרי בארנו.

לאחר זה, משלשה ימים והלאה, אז נדון האדם מעיניו, מדין, מרגליו, ופרשוה עד שלשים ימים. כל אותם שלשים ימים נדונים הנפש והגוף כאחד, ומשום כך הנשמה נמצאת בארץ למטה, שאינה עולה למקומה, כאשה שישבת בחוץ כל ימי הטמאה. אחר כך הנשמה עולה, והגוף נרקב בארץ, עד אותו זמן שיעיר הקדוש ברוך הוא את המתים.

ועתיד קול אחד להעיר בבית הקברות ויאמר, (ישעיה כו) הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורת טלך וארץ רפאים תפיל. אימתי זה יהיה? בזמן שיעבר מלאך המות מן העולם, שכתוב (שם כה) בלע המות לגנח וגו'. כיון שבלע המות לגנח, אחר כך, ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ. אז כתוב, ויאמר ה' לדג ויקא את יונה אל היבשה.

כיון שהתעורר אותו קול בין הקברים, אזי כל הקברים יקראו את אותם המתים שבהם החוצה. זהו שכתוב וארץ רפאים תפיל. מה זה תפיל? שתקיא אותם החוצה. רפאים, מה זה רפאים? שקבלו רפואה כמקדם, ונרפאו עצמות בעצמות, ואלה נקראים רפאים.

ואם תאמר, הרי כתוב (בשאר עובדי כוכבים ומזלות) (ישעיה כו) רפאים בל יקומו: אלא ודאי כל העולם יתרפאו עצמותם בבית הקברות, אבל מהם יקומו ומהם לא יקומו. ועל זה כתוב רפאים בל יקומו. אשרי חלקם של ישראל, שכתוב בהם נבילתי יקומו. ובדג הזה מצאנו דברים לרפואה של כל העולם.

הדג הזה, כיון שבלע את יונה, הוא מת, ובו היה יונה שלשה ימים, ואחר כך חזר לחיים כמקדם והקיא את יונה החוצה, והרי פרשוה, שכתוב ויתפצל יונה אל ה' אלהיו ממעי הדגה. כתוב כאן הדגה, וכתוב שם (שמות ז) והדגה אשר ביאר מתה, והרי פרשוה. כמו זה עתידה ארץ ישראל להתעורר בראשונה, ואחר כך - וארץ רפאים תפיל.

והרי בארנו, ששבעה דינים נחלפו על האדם כשיוצא מן העולם הזה. אחד - אותו דין עליון כשיוצאת הרוח מן הגוף. ב' - כשמעשיו ודבריו הולכים לפניו ומכריזים עליו. ג' - כשנכנס לקבר. ד' - דין הקבר. ה' - דין התולעת. ו' - דין הגיהנם. ז' - דין הרוח שהולכת ומשוטטת בעולם ולא מוצאת מקום מנוחה עד שישלמו מעשיו. משום זה צריך אדם להתבונן תמיד במעשיו וישוב לפני אדונו.

וכשהתבונן דוד המלך בדיני האדם הללו, הקדים ואמר, (תהלים קד) ברכי נפשי את ה', בטרם תצא מן העולם, בעוד שאני נמצאת עם הגוף. וכל קרבי את שם קדשו - הם אברי הגוף שמשתתפים כאחד עם הרוח. עכשו כשתמצאו עמה, הקדימו לברך את השם הקדוש טרם שיבא זמן שלא תוכלו לברך ולחזר בתשובה. ועל זה אמר ברכי נפשי את ה' הללויה. באו אותם החברים ונשקו את ראשו.

רבי חייא פתח ואמר, קחו מאתכם תרומה לה'. בא וראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא בראו אלא כדי שיבאו ישראל ויקבלו את התורה. בתורה נברא העולם, ועל התורה הוא עומד. זהו שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. התורה היא ארץ חיים בעולם הזה, וארץ החיים בעולם הבא.

וכל מי שמשתדל בתורה, כאילו השתדל בהיכלו של הקדוש ברוך הוא, שהיכלו העליון של הקדוש

ברוך הוא היא התורה. וכשאדם עוסק בתורה, הקדוש ברוך הוא עומד שם ומקשיב לקולו, ככתוב (מלאכי ג) ויקשב ה' וישמע וגו'. ונצול האדם משלשה דברים: מדין העולם הזה, מדין מלאך המות שלא יכול לשלט עליו, ומדין הגיהנם.

ויכתב ספר זכרון. מי הוא? אלא יש ספר למעלה ויש ספר למטה. זכרון - (אות) הברית הקדוש שנוטל וכוונס אליו את כל החיים שלמעלה. ספר זכרון - שתי דרגות שהן אחת, וסוד זה שם יהו"ה שם אחד. יהו"ה אחד. והכל דבר אחד.

משום שיש שם ויש שם. שם למעלה, שהוא נרשם (נקרא שם) ממה שלא ידוע ולא נרמז בידיעה כלל, וזו נקראת נקדה עליונה. שם למטה, שנקרא שם, מקצה השמים ועד קצה השמים, משום שקצה השמים נקרא זכרון. והשם הזה הוא נקדה שלמטה, שהוא שם מאותו זכרון, שהוא קצה השמים, שנוטל את כל החיים שלמעלה. וזהו קצה השמים שלמטה. והשם שלו היא הנקדה שלמטה. נקדה זו היא ספר שעומד בחשבון, וזהו ולחשבי שמו. הספר שאמרנו ושם - דבר אחד הוא בכל הצדדים.

הנקדה הזו, משום שהיא עומדת באמצע, היא עליונה על כל הנאחזים בה. ששה צדדים אחרים בספר העליון, והוא עליון עליהם. ששה צדדים נאחזים בספר התחתון, והוא עליון עליהם. ועל זה ספר עליון וספר תחתון, והכל נקרא תורה.

מה בין זה לזה? אלא, ספר עליון הוא תורה שבכתב, משום שהיא סתומה ולא עומדת, אלא רק בכתב, ששם הוא המקום להתגלות למטה. ומי הוא העולם הבא? ספר התחתון, זו תורה שנקראת תורה שבועל פה. ומי הוא על פה? אלו המרכבות של מטה, שהיא עומדת עליהן. ומשום שאין בכלל של כתיבה שלמעלה, נקראים על פה.

ותורה זו עומדת על פה, משום שכתוב (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ותורה העליונה, אף על גב שהיא עומדת למעלה, לא נקראת על הכתב, אלא שבכתב, שעומדת בכתב, ואותו הכתב נעשה היכל אליה, והיא עומדת בתוך אותו ההיכל ונשמרת שם. ומשום כך נקראת תורה שבכתב ולא על כתב.

אבל התורה שלמטה היא עומדת על מרכבותיה, ונקראת על פה, שעומדת עליהן. ומשום שלא נחשבת (נתנה) מבפנים מכלל של כתיבה, לא נעשו היכל לנקדה הזו כמו אותה נקדה עליונה. ומשום שעומדת עליהן נקראת תרומה.

עוד שמעתי מן המורה הקדושה. תרומה, מה זה תרומה? כמו שבארנו, שנים ממאה. בא וראה, כל הדרגות הללו הקדושות שבסוד האמונה שנגלה בהן הקדוש ברוך הוא, הן עשר דרגות, והן עשר אמירות, כמו שבארה. ואלו העשר עולים למאה. וכשאנו צריכים הנקדה התחתונה הזו להרים אותה, אסור לנו לקחתה לבדה, אלא אותה עם בעלה, והם השנים מהמאה שאמרנו, משום שאין צריך להפרידם כלל, אלא ליחדה עם בעלה. ולכן נקראת תרומה בכלל אחד.

ובא ראה, בכל יום הכרוז קורא: כל בני העולם, בכם עומד הדבר הזה. וזהו קחו מאתכם תרומה לה'. ואם תאמרו שהדבר קשה עליכם - כל נדיב לבו יביאה.

מה זה יביאה? אלא מכאן למדנו את סוד התפלה, שאדם שפחד מרבונו ומכוון לבו ורצונו בתפלה, מתקן ותקון העליון, כמו שבארנו. בראשונה בשירות ותשבחות שאומרים המלאכים העליונים למעלה. ובאותה עריכת התשבחות שאומרים ישראל למטה, היא מקשטת את עצמה ומתתקנת בתקוניה כמו אשה שמתקשטת לבעלה.

ובסודור התפלה, באותו התקון של תפלת מושב, מתקנים את עלמותיה וכל אלו שלה. ומתקשטות כל עלמותיה, ואחר כך הכל מתקנים ומסדרים. וכשמגיעים לאמת ויציב, אז הכל מתקנים, היא ועלמותיה, עד שמגיעים לגאל ישראל, ואז צריך לעמוד הכל על מקומם.

משום שכאשר מגיע אדם לאמת ויציב והכל מתקן, עלמותיה נוטלות אותה, והיא נוטלת את עצמה למלך העליון. כיון שמגיעים לגאל ישראל, אזי המלך הקדוש העליון נוסע בדרגותיו ויוצא לקבל אותה.

ואנו מלפני המלך העליון צריכים לעמוד על מקומנו באימה ברעדה, שהרי אז הוא מושיט ימיו אליה, ואחר כך את שמאלו ששם לה תחת ראשה, ואחר כך מתחבקים שניהם כאחד בנשיקה. ואז הן השלש הראשונות, וצריך אדם לשים לבו ורצונו וכלו בכל התקונים והסדורים הללו של התפלה, פיו ולבו ורצונו כאחד.

עכשו שהמלך העליון והגבירה הם בחבור אחד בשמחה באותו נשיקות - מי שצריך לבקש בקשות, יבקש, שהרי אז שעת רצון היא. כיון ששואל אדם שאלותיו מלפני המלך והגבירה, אז יתקן עצמו בראונו ולבו לשלש אחרות לעורר שמחה שבסתר, שהרי מאלי השלש הוא מתברך בדבקות אחרת.

ויתקין אדם את עצמו לצאת מפניהם, ולהניחם בשמחה גנוזה של אלו השלש. ועם כל זה, שיהיה רצונו שיתברכו התחתונים מאותן ברכות של שמחה נסתרת.

ואז צריך לפל על פניו ולמסר את נפשו בשעה שהיא לוקחת את הנפשות והרוחות. אז זו השעה למסר נפשו בתוך אותן נפשות שהיא לוקחת, שהרי אז צרור החיים הוא כראוי.

דבר זה שמעתי בסודות של המנוחה הקדושה, ולא נתנה לי רשות לגלות, פרט לכם חסידים עליונים. שאם באותה שעה שהיא לוקחת נפשות ורוחות ברצון של דבקות אחת, הוא ישים לבו ורצונו לזה, ונותן נפשו בדבקות באותו הרצון להכלילה באותה הדבקות. אם מתקבלת באותה שעה באותו הרצון של אותן נפשות ורוחות ונשמות שהיא לוקחת, זהו אדם שנצטר בצרור החיים בעולם הזה ובעולם הבא.

ועוד, שצריך להכלל מכל הצדדים, המלך והגבירה, מלמעלה ומלמטה, ולהתעטר בנשמות בכל הצדדים. מתעטרת בנשמות מלמעלה, ומתעטרת בנשמות מלמטה. ואם אדם יכון לבו ורצונו לכל זה וימסר נפשו מלמטה בדבקות וברצון כמו שנאמר, אזי הקדוש ברוך הוא קורא לו שלום למטה, כמו שאותו השלום שלמעלה, לאותו שמברך את הגבירה ומכליל אותה ומעטר אותה בכל העטרות.

אף כך, לאיש הזה הקדוש ברוך הוא קורא לו שלום למטה, כמו שנאמר (שופטים ו) ויקרא לו ה' שלום. וכל ימיו כך קוראים לו למעלה - שלום, משום שהכליל ועטר את הגבירה למטה כמו שאותו שלום למעלה.

וכאשר אותו האדם מסתלק מן העולם הזה, נשמתו עולה ובוקעת את כל אותם הרקיעים ואין מוחה בידה. והקדוש ברוך הוא קורא לה ואומר, (ישעיה נז) גבוא שלום. והשכינה אומרת, ינוחו על משכבותם וגו'. ויפתחו לה שלשה עשר נהרות אפרסמון טהור, ולא יהיה מי שימחה בידה. ועל כך, אשרי מי שישים לבו ורצונו לזה, ועל זה כתוב, כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' למלך העליון, כמו שנתבאר.

הרים רבי אבא את קולו ואמר, אוי, רבי שמעון, אתה בחיים, ואני בוכה עליך. לא עליך אני בוכה, אלא אני בוכה על החברים ובוכה על העולם. רבי שמעון הוא כמו מנורה של נר שדולק למעלה ודולק למטה, ובאור שדולק למטה מאירים לכל העולם. (מאיר למעלה) אוי לעולם כשיסתלק האור שלמטה לאור שלמעלה, מי יאיר לנו את אור התורה לעולם? קם רבי אבא ונשק את רבי חייא. אמר לו, הדברים הללו היו תחת ידך, ועל כך הקדוש ברוך הוא שלחני עד לכאן להתחבר עמכם. אשרי חלקי.

רבי יוסי פתח פסוק אחריו ואמר, וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו וגו'. פסוק זה פשוט. אבל בא וראה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה, (דברים א) הבו לכם אנשים חכמים ונבנים, בחר את כל ישראל ולא מצא נבנים. זהו שכתוב ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים, ואלו נבנים לא כתוב. ואם תאמר שגבון היא דרגה יותר עליונה מחכם - כך זה ודאי!

מה בין זה לזה? חכם, הרי פשוט, שאפלו תלמיד המחכים את רבו נקרא חכם. חכם, שידע לעצמו כל מה שצריך. בגבון יש כמה דרגות - שמסתכל בכל, וידע בשל ובראיהם, וסימנך - (משלי יב) יודע צדיק נפש בהמתו. (שמואל-ב כג) צדיק מושל יראת אלהים. וכאן חכם לב דוקא. בלב חכם, ולא במקום אחר, משום שעומד בלב, ונבון למעלה ולמטה, מסתכל בעצמו ובשל אחרים.

פתח ואמר, (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה וגו'. כאן בתפלה שצריך אדם להתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, שהיא עבודה אחת גדולה ונכבדה מאותן העבודות של רבונו. בא וראה, יש עבודה של הקדוש ברוך הוא שעומדת במעשה, שהיא עבודה שעומדת במעשה הגוף והיא עבודה. ויש עבודה של הקדוש ברוך הוא שהיא עבודה יותר פנימית, שהיא עקר הכל, ועומדת באותה עבודה פנימית שהיא עקר הכל.

בגוף יש שנים עשר איברים שעומדים במעשה הגוף, כמו שבארנו, ואלו הם אברי הגוף ועבודת הקדוש ברוך הוא שהמעשה עומד בהם. משום שעבודת הקדוש ברוך הוא היא בשני צדדים, באברי הגוף החיצוניים, ויש שנים עשר איברים אחרים פנימיים לפנים מהגוף. והם תקונים פנימיים לפנים מהגוף לתקן בהם התקון של הרוח, שהיא עבודה נכבדה פנימית של הקדוש ברוך הוא, כמו שבארנו בתוך הסודות הפנימיים שאמר רבי שמעון, והם סוד החכמה העליונה, ונודעו בין החברים, אשרי חלקם.

תפלת האדם היא עבודת הרוח, והיא עומדת בסודות עליונים, ואנשים לא יודעים, שהרי תפלת האדם בוקעת ואוירים ובוקעת רקיעים ופותחת פתחים ועולה למעלה.

בשעה שמאיר האור ונפרד האור מן החשכה, אזי הפרוץ הולך בכל הרקיעים: התתקנו בעלי הפתחים, בעלי ההיכלות, כל אחד ואחד על משמרתו, משום שאותם ששולטים ביום אינם שולטים

בְּלִילָה. וּכְשֶׁנִּכְנַס הַלֵּילָה, מַעֲבִירִים שְׁלִיטֵי הַיּוֹם, וּמִתְמַנִּים שְׁלִיטִים אֲחֵרִים שְׁשׁוּלְטִים בְּלִילָה, וּמִתְחַלְפִּים אִלָּה בְּאֵלָה.

וְסוּד זֶה - (בְּרֵאשִׁית א) אֵת הַמָּאֹר הַגָּדֹל לְמִמְשַׁלֵּת הַיּוֹם וְגו'. וּמִמְשַׁלֵּת הַיּוֹם וּמִמְשַׁלֵּת הַלֵּילָה, יֵשׁ שְׁלִיטִים שְׁמֻמִּים בַּיּוֹם, וְיֵשׁ שְׁלִיטִים שְׁמֻמִּים בְּלִילָה. וְאֵלּוּ נִקְרְאוּ מִמְשַׁלֵּת הַיּוֹם, וְאֵלּוּ נִקְרְאוּ מִמְשַׁלֵּת הַלֵּילָה.

כְּשֶׁנִּכְנַס הַלֵּילָה, יוֹצֵא כְּרוֹז: הַתִּתְקֵנו שְׁלִיטֵי הַלֵּילָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִקְוֵמוֹ. וּכְשֶׁמֵּאִיר הַיּוֹם, כְּרוֹז יוֹצֵא: הַתִּתְקֵנו שְׁלִיטֵי הַיּוֹם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִקְוֵמוֹ. (אִי מַעֲבִירִים שְׁלִיטֵי הַלֵּילָה וּמִתְמַנִּים שְׁלִיטֵי הַיּוֹם) וּכְשֶׁהַכְּרוֹז מִכְרִיז, אִי כֵּלֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִפְקֵד עַל אוֹתוֹ מִקּוֹם שְׂרָאוֹי לוֹ. אִי הַשְׂכִּינָה מִקְדִּימָה וְיֹרֶדֶת, וְיִשְׂרָאֵל וְכִנְסִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְשִׁבְחָתָא אֶת רַבּוֹנָם וּפּוֹתִיחִים בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת.

שְׂצָרִיד לוֹ לְאֵדָם, שְׂכִינָן שֶׁהִתְקִין עֲצָמוֹ לְעִבּוּדֵת הַמַּעֲשֶׂה בְּתַקּוּנֵי מִצְוָה וּקְדוּשָׁה, לִנְחַד לְבוֹ בְּתַקּוֹן שֶׁל הַעֲבֻדָּה הַפְּנִימִית שֶׁל אֲדוֹנוֹ, וְלִשְׂמֵחַ אֶת לְבוֹ וְרַצּוֹנוֹ בְּאוֹתָהּ עֲבֻדָּה שֶׁל אוֹתָם דְּבָרִים (שְׁאוּמֵר), שְׂחֵרִי הַדְּבוּר עוֹלָה.

וְאוֹתָם הַמְּמַנִּים שְׁעוֹמְדִים בְּאֹרֶךְ, הַתְּמַנֵּי לְאַרְבַּעַת צְדִי הָעוֹלָם. לְצַד מִזְרַח הַתְּמַנָּה מְמַנָּה אֶחָד שְׁעוֹמֵד בְּאֹרֶךְ לְאוֹתוֹ צֵד, וְשִׁמּוֹ גִּזְרֵי־יָדָא, וְעַמּוֹ שָׂרִים מְמַנִּים אֲחֵרִים, שֶׁהֵם מְחַכִּים לְאוֹתוֹ דְּבוּר שֶׁל תְּפִלָּה, וְעוֹלָה בְּאֹרֶךְ לְאוֹתוֹ צֵד, וְנוֹטֵל אוֹתוֹ מְמַנָּה.

אִם הַדְּבוּר הַזֶּה הוּא כְּרָאוֹי, וְכָל אוֹתָם שָׂרִים נוֹשְׁקִים אֶת אוֹתוֹ דְּבוּר וְעוֹלִים עִמּוֹ עַד לְאוֹתוֹ אֹרֶךְ שֶׁל הַרְקִיעַ לְמַעְלָה, שְׂשֵׁם מְמַנִּים שָׂרִים אֲחֵרִים - בְּשִׁעָה שְׁנוֹשְׁקִים אֶת אוֹתוֹ דְּבוּר, פּוֹתִיחִים וְאוֹמְרִים: אֲשֶׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל שְׂאֵתָם יוֹדְעִים לְעֵטֶר אֶת אֲדוֹנֵכֶם בְּעֵטְרוֹת קְדוּשׁוֹת. אֲשֶׁרִי הִפֵּה שְׂדִבּוּר שֶׁל הַעֲטָרָה הַזֶּה יֵצֵא מִמֶּנּוּ.

וְאִי פּוֹרְחוֹת הָאוֹתִיּוֹת שְׁעוֹמְדוֹת בְּאֹרֶךְ שְׂבִשֵּׁם הַקְדוּשׁ שֶׁל שְׁתֵּים עָשָׂר אוֹתִיּוֹת, שְׂאוֹתוֹ שֵׁם שׁוֹלֵט בְּאֹרֶךְ, וְזֶהוּ שֵׁם שְׁהִיָּה טָס בּוֹ אֵלֶיהוּ עַד שֶׁעָלָה לְשָׁמַיִם. וְזֶהוּ מַה שְׂאֵמֵר עוֹבְדִיָּה לְאֵלֶיהוּ, (מַלְכִּים-א יח) וְרוּחַ ה' יִשָּׁאֵד. מִשּׁוֹם שְׂבִשֵּׁם הַזֶּה הִיָּה טָס בּוֹ אֵלֶיהוּ בְּאֹרֶךְ, וְזֶהוּ הַשֵּׁם שְׁשׁוּלֵט בְּאֹרֶךְ.

וְאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת וְעוֹלוֹת בְּאוֹתוֹ דְּבוּר, וְאוֹתוֹ הַמְּמַנָּה שְׂמִיכְחוֹת הָאֹרֶךְ בְּגִדּוֹ, וְכָל אוֹתָם הַמְּמַנִּים הָאֲחֵרִים, כֵּלֶם עוֹלִים בּוֹ עַד לְרָקִיעַ, וְנִמְסָר בְּיַד מְמַנָּה אַחֵר לְהַעֲלוֹתוֹ לְמַעְלָה.

לְצַד דְּרוֹם יֵשׁ מְמַנָּה אַחֵר שְׁשׁוּלֵט בְּאֹרֶךְ לְאוֹתוֹ הַצֵּד, וְכִמָּה מְמַנִּים וְשָׂרִים אֲחֵרִים עִמּוֹ, וְשִׁמּוֹ פְּסִגְנִיָּה, וְבוֹ נֶאֱחָזִים (וְלוֹ נִמְסָר) מִפְּתִחוֹת הָאֹרֶךְ שֶׁל אוֹתוֹ צֵד. וְכָל אוֹתָם בְּעָלֵי צָרָה שְׂמִיכְחוֹתֵם תְּפִלָּה לְאֲדוֹנָם מִתּוֹךְ צָרָה, מִתּוֹךְ שְׂבִרּוֹן הַלֵּב - אִם אוֹתוֹ הַדְּבוּר כְּרָאוֹי, הוּא עוֹלָה לְאֹרֶךְ בְּאוֹתוֹ צֵד, וְהַמְּמַנָּה הַזֶּה נוֹטֵל אוֹתוֹ וְנוֹשֵׁק אוֹתוֹ (מִשּׁוֹם שֶׁעָלָה בְּאוֹתוֹ צֵד). וּכְשֶׁנוֹשֵׁק אוֹתוֹ, פּוֹתֵחַ וְאוֹמֵר: הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַחוּס כְּגִידָד (וְעִלִּיד), וּבִשְׂבִילָד יִתְמַלֵּא בְּרַחֲמִים.

עוֹלִים עִמָּה כָּל אוֹתָם מְמַנִּים קְדוּשִׁים וְכָל אוֹתָם שָׂרִים שֶׁל אוֹתוֹ הַצֵּד, וּפּוֹרְחוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, שֶׁהוּ אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שְׂמִיכְחוֹת וְשׁוֹלְטוֹת בְּאוֹתוֹ צֵד שֶׁל הָאֹרֶךְ, וְעוֹלִים בְּאוֹתוֹ הַצֵּד שֶׁל הָאֹרֶךְ עַד לְרָקִיעַ, עַד לְאוֹתוֹ הַמְּמַנָּה שֶׁל הַרְקִיעַ שְׁשׁוּלֵט בְּאוֹתוֹ הַצֵּד.

לְצַד צִפּוֹן יֵשׁ מְמַנָּה אַחֵר, וְעַמּוֹ כִּמָּה שָׂרִים מְמַנִּים שְׁשׁוּלְטִים בְּאֹרֶךְ, וְשִׁמּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מְמַנָּה פְּתִיחִיָּה, וְזֶהוּ שֶׁהַתְּמַנָּה בְּאֹרֶךְ שֶׁל אוֹתוֹ צֵד, וְכָל אוֹתָם שְׂמִיכְחוֹתֵם תְּפִלּוֹת עַל שׁוֹנְאִים שְׂמִיכְחוֹתֵם לָהֶם, וּכְשֶׁדְּבוּר שֶׁל אוֹתָהּ תְּפִלָּה עוֹלָה לְאֹרֶךְ בְּאוֹתוֹ צֵד - אִם הוּא צָדִיק, נוֹטֵל אוֹתוֹ הַמְּמַנָּה הַזֶּה וְנוֹשֵׁק אוֹתוֹ.

אִי מִתְעוֹרֶרֶת רוּחַ אַחַת שְׂיוֹצֵאת מִתּוֹךְ הַתְּהוֹם שְׂבִצָד הַצִּפּוֹן, וְאוֹתָהּ רוּחַ קוֹרָאת בְּכָל אוֹתָם הָאֹרֶכִים, וְכֵלֶם נוֹטֵלִים אוֹתוֹ דְּבוּר וּמַעֲלִים אוֹתוֹ עַד לְרָקִיעַ וְנוֹשֵׁק אוֹתוֹ, וּפּוֹתִיחִים וְאוֹמְרִים: רַבּוֹנָד יִפִּיל שׁוֹנְאָד לְפָנֶיךָ.

וְהוֹלֵךְ וְעוֹלָה וּבּוֹקֵעַ רְקִיעִים (אֹרִירִים). עַד שְׁעוֹלִים עִמּוֹ לְרָקִיעַ הָרָאוֹן, עוֹלָה הַתְּפִלָּה וּמִגִּיעָה לְמְמַנָּה אֶחָד שֶׁהַתְּמַנָּה לְצַד מַעְרָב, וְשֵׁם עוֹמְדִים תִּשְׁעָה פְּתִיחִים, שְׂבָהֶם עוֹמְדִים כִּמָּה שָׂרִים וְכִמָּה מְמַנִּים, וְעִלִּיהֶם מְמַנָּה אֶחָד שְׂשִׁמּוֹ זְבוּלִיא"ל.

וְזֶהוּ שְׂרוּצָה לְשִׁמְשׁ בְּרָקִיעַ הַזֶּה בַּיּוֹם, וְלֹא נִתְּנָת לוֹ רְשׁוּת, עַד שֶׁעוֹלָה אוֹר הַלְבָּנָה, וְאִי הוּא מוֹצֵא כָּל אוֹתָם הַחִלּוֹת וְכָל אוֹתָם מְמַנִּים. וּכְשֶׁמֵּאִיר הַיּוֹם, נִכְנָסִים כֵּלֶם לְפִתְחֵי אֶחָד, שֶׁהֵם תִּשְׁעָה פְּתִיחִים, שֶׁהוּא פֶּתַח עֲלִיוֹן עַל כֵּלֶם. וּכְשֶׁהַתְּפִלָּה עוֹלָה, הִיא נִכְנָסֶת בְּאוֹתוֹ פֶּתַח, וְכָל הַשָּׂרִים וְכָל הַמְּמַנִּים יוֹצֵאִים מֵאוֹתוֹ פֶּתַח. וְעִלִּיהֶם זְבוּלִיא"ל, אוֹתוֹ מְמַנָּה גָּדוֹל, וְיוֹצֵאִים כֵּלֶם וְנוֹשְׁקִים אוֹתוֹ, וּמִגִּיעִים עִמּוֹ עַד לְרָקִיעַ הַשָּׁנִי.

(בְּרָקִיעַ הַשָּׁנִי עוֹלָה הַתְּפִלָּה עַד אוֹתוֹ רְקִיעַ, וְנִפְתָּחִים) וּכְשֶׁעוֹלָה הַתְּפִלָּה עַד לְאוֹתוֹ רְקִיעַ, נִפְתָּחִים שְׁנֵים עָשָׂר שְׂעָרֵי אוֹתוֹ הַרְקִיעַ, וּבְאוֹתוֹ הַשָּׂעַר הַשָּׁנִים עֲשָׂר עוֹמֵד מְמַנָּה אֶחָד שְׂשִׁמּוֹ עֲנַא"ל, וְזֶה מְמַנָּה עַל

כמה חילות, על כמה מחנות, וכשתפלה עולה, עומד הממנה הזה ומכריז על כל אותם פתחים ואומר: (ישעיה כו) פתחו שערים וגו', וכל השערים נפתחים, ונכנסת התפלה לכל אותם הפתחים.

ואז מתעורר ממנה אחד זקן לימים שעומד לצד דרום, ששמו עזריאל"ל הזקן, ולפעמים הוא נקרא מחניאל"ל, משום שהתמנה על ששים רבוא מחנות, וכלם בעלי כנפים, בעלי מחנות, מלאים עינים. ואצלם עומדים אותם מחנות בעלי אונים. ונקראים אונים, משום שהם מקשיבים לכל אותם שמתפללים תפלתם בלחש וברצון הלב, שלא נשמעת אותה תפלה לאחר. התפלה הזו עולה, ומקשיבים לה כל אותם שנקראים בעלי אונים.

ואם אותה תפלה נשמעת לאזני אדם, אין מי שמקשיב לה למעלה, ולא מקשיבים לה אחרים, פרט למי ששומע בראשונה. משום כך צריך להשמר שלא ישמעו את אותה תפלה בני אדם. ועוד, שדבור של תפלה נאחז בעולם העליון, ודבר של העולם העליון אין צריך לשמע.

כמו זה מי שקורא בספר תורה, אחד קורא ואחד לשתק. ואם שנים קוראים בתורה, הם גורעים באמונה שלמעלה, משום שאחד קול ואחד דבור הכל אחד, אז שני קולות ושני דבורים זו גריעות האמונה. אלא שיהיה קול ודבור אחד כמו שצריך, כדי שיהיה אותו קול ואותו דבור אחד.

ואותו הממנה ששמו עזריאל"ל הזקן, כשאותה תפלה עולה בלחש, כל אותו ששים רבוא מחנות, וכל אותם בעלי עינים, וכל אותם בעלי אונים, כלם יוצאים ונושקים אותו דבור של תפלה שעולה. זהו שכתוב (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שוועתם. עיני ה' אל צדיקים - אלו בעלי העינים שלמטה, משום שיש (שאין) בעלי עינים שלמעלה. ואזניו אל שוועתם - אלה בעלי האזנים.

הרקיע השלישי, אותה תפלה עולה ומגיעה לאותו רקיע, ושם אותו שנקרא גדר"ה, ועמו כמה שרים וכמה ממנים, והוא משמש שלש פעמים ביום כנגד שרביט אחד של זהר שיוצא, עולה ויורד, ולא עומד במקום אחד, וזהו שרביט שנוסע שלש פעמים ונגנו. וכשתפלה עולה, יורד אותו שרביט ומשתחוה לפני אותה תפלה, והרקיע הזה נקרא רקיע השרביט.

וכשעולה אותה תפלה, אותו הממנה לאחר שהשתחוה, מכה באותו השרביט בסלע החזק שמאיר ועומד באמצע הרקיע, ויוצאים מתוך אותו סלע שלש מאות ושבעים וחמשה חילות שגנוזים שם מיום שגרדה תורה לארץ, משום שהתחזקו להתחבר (לסרב) שלא תרד לארץ, ונזף בהם הקדוש ברוך הוא, ונכנסו לתוך אותו סלע, ואינם יוצאים, פרט לאותו זמן שהתפלה עולה, פותחים ואומרים: (שם ח) ה' אדנינו מה אדיר שמך וגו'. זוהי תפלה שעולה על כל אותם רקיעים. אז משתחוים אליה.

מכאן והלאה, התפלה מתעטרת בעטרות עליונות, ועולה לתוך הרקיע הרביעי, ואז השמש יוצא בגדגותיו, ושמש"ל הממנה הגדול יוצא, ושלש מאות וששים וחמשה מחנות עמו, לתוך אותו רקיע, והם נקראים ימות החמה, וכלם מעטרים את אותה תפלה בעטרות של בשמים של גן עדן.

ושם מתעקבת התפלה, עד שכל המחנות עולים עמו לתוך אותו הרקיע החמישי, ושם נמצא ממנה אחד ששמו גדר"ה"ל, והוא בעל הקרבות של שאר העמים. וכשתפלה עולה, אז הוא מזדעזע עם כל מחנותיו, ונשבר כחם, ויוצאים ומשתחוים ומעטרים את אותה התפלה.

ועולים עמה עד שמגיעים לרקיע הששי, ואז יוצאים כמה חילות וכמה מחנות ומקבלים את אותה תפלה, ועולים עמה עד שמגיעים לשבעים שערים, ששם עומד ממנה אחד ששמו ענפיאל"ל, ממנה גדול, והוא מעטר את אותה תפלה בשבעים עטרות.

וכיון שהתפלה מתעטרת בכל העטרות הללו, אזי מתחברים כל אותם החילות של כל הרקיעים, ומעלים את אותה התפלה שמתעטרת בכל העטרות לרקיע השביעי, ואז נכנסת התפלה, וסגדלפון נכבד גדול, שכל מפתחות אדוניו בידו, מכניס את אותה תפלה לתוך שבעה היכלות.

בא וראה אמר רבי שמעון שבעה מדורים הם וכו'. שבעת ההיכלות הללו הם היכלות המלך, וכשהתפלה הזו מתעטרת בכל העטרות הללו כשנכנסת, מחבר אותם כאחד, להתעטר למעלה להיות הכל אחד כראוי. ושמו של הקדוש ברוך הוא מתעטר בכל העטרות, מעלה ומטה, להיות אחד, ואז כתוב ברכות לראש צדיק.

אשרי חלקו של אדם שיוצע לסדר תפלתו כראוי. בתפלה הזו שמתעטר בה הקדוש ברוך הוא, הוא מחכה עד שיסתיימו כל תפלותיהם של ישראל, ואז הכל הוא בשלמות כראוי מעלה ומטה. עד כאן דברי התפלה לדעת סודות עליונים. מכאן והלאה יש את מצוות התורה, שהן עומדות בדבור כמו שעומדות במעשה.

והן שש מצוות, ועומדות אף כאן בתפלה. אחת - ליראה את השם הנכבד והנורא. שתיים - לאהבה אותו. שלישית - לברכו. רביעית - לחדו. חמישית - שגיבדו הכהן את העם. ששית - למסור לו את נשמתו. ואלו שש מצוות שעומדות בתפלה של דבור, פרט לאותן מצוות שעומדות במעשה, כמו ציצית



ותפלין.

ליראה את ה' - מצוה זו עומדת בתשפחות הללו שאמר דוד המלך ובאותם קרבנות של התורה, ששם צריך אדם לפחד מפני אדונו, משום שאותן שירות עומדות באותו מקום שנקרא יראה, וכל אותם הללו שהם סוד של יראת הקדוש ברוך הוא. וצריך אדם לשים רצונו באותן שירות ביראה, ופרשוהו החברים, כל אותם הסודות של שירות ותשפחות וכל אותם סודות של הללויה.

כיון שמגיע אדם לישתבח, ישים רצונו לברך את הקדוש ברוך הוא, כמו יוצר אור, יוצר המאורות, לאהבה אותו, כשמגיע לאהבת עולם, ואהבת את ה' אלהיך (דברים ו), שזהו סוד של אהבת הקדוש ברוך הוא, והרי פרשוהו. לחדו - שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, שכאן עומד סוד היחוד של הקדוש ברוך הוא, לחד את שמו ברצון הלב כראוי, ומשם והלאה אזכרת יציאת מצרים, שהיא מצוה להזכיר את יציאת מצרים, שכתוב (שם כד) וזכרת כי עבד הייתי בארץ מצרים.

שהפכו יברך את העם - כדי להכליל את ישראל כאחד בשעה שנוטלים ברכות מלמעלה, שהרי באותה שעה נוטלת כנסת ישראל ברכות, ושעת רצון היא למסר נפשו אליו ולתת לו את הנשמה ברצון הלב. כשנוטלים אפים ואומרים (תהלים כח) אלהי ה' נפשי אשא, שיכנו לבו ורצונו אליו למסר לו הנפש ברצון שלם. ואילו הן שש מצוות שעומדות בתפלה, שעולות לשש מאות מצוות של התורה.

ואם תאמר, שלש עשרה אחרות יותר? אלו עומדים להמשיך שלש עשרה מדות הרחמים, שהכל כלול בהן. (באלו) שש המצוות הללו שהתפלה מתעשרת בהן.

אשרי חלקו של מי ששם לבו ורצונו לזה ולהשלים אותם בכל יום. ובאלו תלויות אחרות רבות. אבל כשמגיע אדם למקומות הללו, צריך לכוון לבו ורצונו להשלים אותה מצוה שעומדת באותו דבור, ואז מכריזים עליו ואומרים: (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. בא רבי אבא ויסקו.

פתח רבי יצחק אחריי ואמר, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו'. למה פגס אותם? כדי למסר להם את השבת כמקדם, שהרי בראשונה טרם שעשו ישראל את העגל, מסר להם את השבת, וזהו שלא שמרו אותם הערב רב. כיון ששמעו בני ובין בני ישראל, אמרו: ואנו נמנע ממנו הדבר הזה! מיד - (שמות לב) ויקהל העם על אהרן וגו', ונמשכו רבים אחריהם. אחר שמתו אותם שמתו, פגס משה את בני ישראל לבדם, ונתן להם שבת כמקדם. זהו שכתוב ששת ימים תעשה מלאכה וגו'.

לא תבערו אש בכל משבתיכם. כאן יש סוד הסודות לאותם שיודעים החכמה העליונה. את סוד השבת הרי בארו החברים, אבל סוד זה נמסר לחכמים עליונים, שהרי שבת היא סוד עליון.

בא וראה, (ביום הששי בשעה שמגיע) בשעה שביום ששי מגיע הערב, אז כוכב אחד מצד צפון מאיר, ועמו שבעים כוכבים אחרים, ואותו כוכב מכה באותם הכוכבים האחרים, וכלם נכללים באותו כוכב, ונעשה כלל אחד של שבעים. ואותו כוכב מתפשט ונעשה כמדורה אחת לוחטת בכל הצדדים. אזי מתפשטת אותה מדורה סביב אלף הרים, ועומדת כחוט אחד שמקיף.

ומדורת האש היא מושכת אליה גונים אחרים שהם לתוך ממנה. גון ראשון ירק. כיון שעומד גון זה, עולה אותה מדורת אש ומדלגת למעלה על אותו גון ירק, ונכנסת לפנים ממנו, וזורקת אותו גון ירק החוצה, ועומד הירק בחוץ, ואותה מדורת אש של הכוכב הכלול לפנים.

אחר כך ממשיכה אחריה גון שני לבן, ואותו לבן נכנס פנימה. כיון שעומד הגון הזה, עולה אותה מדורת אש של אותו כוכב, וזורקת את אותו לבן החוצה, והיא נכנסת פנימה. וכך כל אותם הגונים, עד שזורקת אותם החוצה, והיא נכנסת פנימה וקורבה לאותה נקודה טמירה לטל אור.

פתח ואמר, (יחזקאל א) וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון וגו'. יחזקאל ראה את המראה הזה בתקון שלא עומד, פרט לשעה שעומד אותו כוכב שאמרנו, אבל הפסוק הזה פרשוהו. והנה רוח סערה, פרשוהו שהיה בא לכבש את כל העולם לפני נבוכדנצר הרשע. אבל רוח הסערה הוא היא הכוכב שאמרנו, שפולע שבעים כוכבים, וזו רוח הסערה שראה אליהו, (מלכים א יט) מפרק הרים ומשבר סלעים, וזה שעומד תמיד לפני הכל לשמר אותו שבפנים כמו קלפה למח.

ולמה נקראת סערה? שמסעירה הכל, מעלה ומטה. באה מן הצפון, שהרי מאותו צד היא באה, וסימנה - (ירמיה א) מצפון תפתח הרעה, שהרי כמה צדדים אחרים נאחזים באותה רוח סערה, ומשום כך יוצאת מן הצפון.

ענו, משום שהיא פסלת הזהב. ומצד הצפון זה נאחז. וזוהי הנקודה האמצעית שעומדת בחרבה. ומשום שיוצא לפתות, שולט בתוך אותה נקודה של ישוב וכל דברי הישוב, פרט לארץ ישראל. כשישראל שורים בתוכה, הוא (לא) שולט עליהם. ואחר שחטאו ישראל, (לא) שולט על הארץ הקדושה, משום שכתוב השיב אחר ימינו מפני אויב.

הַעֲנֵן הַגָּדוֹל הַזֶּה הוּא עָנָן שֶׁל חֲשֵׁכָה שְׂמֹחֲשִׁיד אֶת כָּל הָעוֹלָם. בֹּא וּרְאֵה מֶה בֵּין עָנָן לַעֲנָן. אוֹתוֹ עָנָן שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר י') וַעֲנָן ה' עָלֵיהֶם יוֹמָם. (שִׁם יד) וַעֲנָנָה עֹמֵד עֲלֵהֶם. זֶהוּ עָנָן שְׂמֵאִיר וְזוֹהַר, וְכָל הָאוֹרוֹת נִרְאִים בְּתוֹךְ אוֹתוֹ עָנָן. אֲבָל הָעָנָן הַזֶּה הוּא עָנָן חֲשׂוֹף שֶׁלֹּא מֵאִיר כָּלֵל, אֲבָל מוֹנֵעַ אֶת כָּל הָאוֹרוֹת שֶׁלֹּא יְכוּלִים לְהִרְאֹת לְפָנָיו.

גָּדוֹל, לָמָּה נִקְרָא גָּדוֹל, וְהִרִי הוּא קָטָן? אֵלֶּא הוּא גָּדוֹל כִּינּוּ שְׂשׂוּלֵט. דְּבָר אַחֵר גָּדוֹל - אוֹתוֹ חֲשִׁף גָּדוֹל, כִּינּוּ שְׂמִכְסָה אֶת כָּל הָאוֹרוֹת וְאֵינָם נִרְאִים לְפָנָיו, וְהוּא גָּדוֹל (שׂוּלֵט) עַל כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם.

וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת, שֶׁהִרִי הָאֵשׁ שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים. וְנִגָּה לוֹ סָבִיב, אִף עַל גֵּב שֶׁכָּל זֶה עוֹמֵד בּוֹ - נִגָּה לוֹ סָבִיב. מִכָּאן לְמַדְנִי, שֶׁאִף עַל גֵּב שָׂאִין זֶה צָד, אֵלֶּא צָד שֶׁל טְמֵאָה - נִגָּה לוֹ סָבִיב, וְלֹא צָרִיד לֵאמֹר לְדַחְתּוֹ הַחוּצָה. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁנִּגָּה לוֹ סָבִיב, צָד שֶׁל קִדְשָׁה שֶׁל אֱמוּנָה יֵשׁ לוֹ, וְלֹא צָרִיד לְנַהֵג בּוֹ קִלּוֹן, וְלָכֵן צָרִיד לְתַת לוֹ חֵלֶק בְּצַד הַקִּדְשָׁה שֶׁל הָאֱמוּנָה.

רַב הַמְנוּנָא סָבָא כְּדָא אָמַר, וְכִי נִגָּה לוֹ סָבִיב, וְצָרִיד לְנַהֵג בּוֹ קִלּוֹן, הַנִּגָּה לוֹ הַזֶּה הוּא בְּפָנִים, וְלֹא עוֹמֵד בַּחוּץ. וּמִשּׁוּם שֶׁהַנִּגָּה לוֹ הַזֶּה עוֹמֵד בְּפָנִים, כְּתוּב וּמִתּוֹכָהּ כִּינּוּ הַחֲשֵׁמֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. מִתּוֹכָהּ שֶׁל מִי? מִתּוֹכָהּ שֶׁל אוֹתוֹ נִגָּה. כִּינּוּ הַחֲשֵׁמֶל - חֵשׁ מֵל, הִרִי פְּרִשׁוּהָ, חִיּוֹת שֶׁל אֵשׁ מִמְּלָלוֹת.

אֲבָל מִהַמְנוּרָה הַקִּדְשָׁה שְׂמֵעֵתִי עָלֶיהָ סוּד הַסּוּדוֹת. כְּשֶׁעָרְלָה שׁוֹרָה עַל הַבְּרִית הַקִּדְשָׁה לְטִמָּא אֶת הַמִּקְדָּשׁ, אָז אוֹתוֹ מִקְדָּשׁ מִתְעַכֵּב מִקְלָלוֹת אֶת סוּד אוֹת הַבְּרִית מִתּוֹךְ הָעָרְלָה, וְכִשְׁהַנִּגָּה הַזֶּה נִכְנָס פְּנִימָה וּמִפְּרִיד בֵּין הָעָרְלָה לְבֵין הַמִּקְדָּשׁ, אָז נִקְרָא חֲשֵׁמֶל, חֵשׁ וְנִגָּלָה, מֵל. מֶה זֶה מֵל? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ה') מֵל יְהוֹשֻׁעַ. סוּד שֶׁל אוֹת בְּרִית מִתְעַכֵּב מִקְלָהֲתָלוֹת מִתּוֹךְ עָרְלָה.

וַיֵּשׁ סוּד אַחֵר, שֶׁהִרִי אוֹרוֹ נִרְאָה וְלֹא נִרְאָה, וְכִשְׁמִתְגַּלְגַּל חֲשֵׁמֶל, מַעֲבֵר אוֹרוֹ. אֲבָל הַסּוּד הָרִאשׁוֹן הוּא בְּסוּד הַכְּתוּב כְּרֵאוֹי, וְהַכֹּל הוּא יָפָה, וְנִגָּה הוּא.

בִּנְגָה הַזֶּה מִפְתָּח אֶת הָאֵשׁ לְטַל אֶת אוֹרָה, וְעַל כֵּן כְּתוּב, (מִשְׁלִי ה') וְחֵלֶק מִשְׁמֹן חֲכָה. שִׁם אֶת אוֹתוֹ הָאוֹר כִּנְגָד הַבְּרִית, וּמִשּׁוּם כְּדָא מִפְתָּח אוֹתָהּ וְנוֹטֶלֶת אֶת אוֹרוֹ. וְזֶהוּ הַפְּתִי שְׂמִיפְתָּה אֶת הָאֵשׁ, שֶׁכְּתוּב נִפְתַּח תִּטְפְּנָה שְׂפִתֵי זָרָה וְגו'.

בֹּא וּרְאֵה, בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי כְּשֶׁמִּגִּיעַ זְמַן הָעֶרֶב, קוֹפֵץ בְּפָנִים אוֹתוֹ (מִדּוֹרֶת) אוֹר הָאֵשׁ, וְעוֹלָה לְמַעְלָה לְהַכְנִס לְתוֹךְ הַגִּנּוּנִים. אָז מִתְתַּקְּנִים יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, וּמִסְדְּרִים סְעוּדוֹת וּמִתְקַיְּנִים שְׁלֵחֲנוֹת, כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֶת שְׁלֵחֲנוֹ. אָז שְׁלֵחֲבֵת אַחַת יוֹצֵאת וּמִכָּה בְּאוֹתָהּ מִדּוֹרָה. כִּינּוּ שְׂמִיכָה בָּהּ, מִתְגַּלְגְּלוֹת אוֹתָהּ שְׁלֵחֲבֵת וְאוֹתָהּ מִדּוֹרָה, וְנִכְנָסוֹת לְנֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה, וְנִטְמָנוֹת שִׁם וְיוֹשְׁבוֹת שִׁם.

וְאוֹתָהּ שְׁלֵחֲבֵת הִיא מִצַּד הַיָּמִין, וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא מִצַּד הַיָּמִין, מַעֲבִירָה אֶת אוֹתָהּ מִדּוֹרָה, וּמִכְנִיסָה אוֹתָהּ לְנֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה, וְיוֹשְׁבֵת שִׁם עַד צֵאת הַשֶּׁבֶת. כִּינּוּ שְׂיוֹצֵאת הַשֶּׁבֶת, צָרִיד לֵעַם יִשְׂרָאֵל לְבָרֵךְ עַל הָאֵשׁ, וְיוֹצֵאת אוֹתָהּ שְׁלֵחֲבֵת בְּבִרְכָּה שְׁלֵמָה, וְשׂוֹלֶטֶת עַל אוֹתָהּ מִדּוֹרָה כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה, וְנִכְנָעֶת אוֹתָהּ מִדּוֹרָה.

בֹּא וּרְאֵה, כִּינּוּ שְׁנִכְנָסֶת שֶׁבֶת וְנִטְמָנֶת אוֹתָהּ מִדּוֹרָה, כָּל הָאֲשִׁים שֶׁל הָאֵשׁ הַקָּשָׁה נִטְמָנוֹת וְנִכְנָעוֹת, וְאֶפְלוּ אֵשׁ הַגִּיחֵם וְהַרְשָׁעִים שְׂבִיחֵם יֵשׁ לָהֶם מְנוּחָה, וְכֵלָם מַעְלָה וּמִטָּה יֵשׁ לָהֶם מְנוּחָה. כְּשִׁיוֹצֵאת שֶׁבֶת וְיִשְׂרָאֵל מְבָרְכִים עַל הָאֵשׁ, אָז יוֹצֵאִים כָּל הָאֲשִׁים שְׂטֵמוֹנִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְמִקְוָמוֹ. וְכִדִּי שֶׁלֹּא לְעוֹרֵר אֵשׁ אַחֶרֶת, כְּתוּב לֹא תִבְעְרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת, וְהִרִי פְּרִשׁוּהָ, וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ לָמָּה?

אֵלֶּא כְּשִׁנְכָנֶסֶת שֶׁבֶת, כְּרוֹז קוֹרָא בְּכָל הַרְקִיעִים: הַתְתַּקְּנוּ מִרְכָּבוֹת, הַתְתַּקְּנוּ מַחֲנוֹת כִּנְגָד רְבוּזִיכֶם. אָז יוֹצֵאת רוּחַ אַחַת מִצַּד הַדְּרוֹם, וְאוֹתָהּ רוּחַ נִפְרָשֶׁת עַל כָּל אוֹתָם חִילוֹת וּמַחֲנוֹת שֶׁל צֵד יָמִין, וּמִתְלַבְּשׁוֹת בּוֹ, וְאוֹתָהּ רוּחַ נִקְרָאת לְבוּשׁ כְּבוֹד שֶׁל שֶׁבֶת. אָז הַשְׁלֵחֲנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה מִתְקַנְנוֹת בְּהִיכָל אֶחָד. אֲשֶׁרִי חֵלְקוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם שְׂסָדוֹר שְׁלֵחֲנוֹ נִרְאָה שִׁם כְּרֵאוֹי, וְהַכֹּל עוֹמֵד מִתְקַן בְּלִי בּוֹשָׁה, אִישׁ כְּפִי כְחוֹ.

כְּשִׁנְכָנֶסֶת שֶׁבֶת, צָרִיכִים אוֹתוֹ עִם קְדוּשׁ לְרַחֵץ עֲצָמָם מִשְׁמוּשׁ הַחֹל. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבַח רוּחַ אַחֶרֶת הוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטְטֶת וְשׁוֹרָה עַל הָעָם, וְכִשְׁרוּצָה אָדָם לְצֵאת מֵאוֹתָהּ רוּחַ וְלַהֲכָנֵס בְּרוּחַ אַחֶרֶת קְדוּשָׁה עֲלִיוָנָה, צָרִיד לְרַחֵץ עֲצָמוֹ כְּדִי לְהַשְׁרֹת עָלָיו אוֹתָהּ רוּחַ עֲלִיוָנָה קְדוּשָׁה.

בֹּא וּרְאֵה הַסּוּד הָעֲלִיוֹן שֶׁל הַדְּבָר. כָּל אוֹתָם שֶׁשָּׂה יָמִים (עוֹמֵד הַדְּבָר שֶׁל הַכֹּל) נֶאֱחָזִים בְּסוּד שֶׁל נִקְדָּה קְדוּשָׁה אַחַת, וְכָל הַיָּמִים אֲחוּזִים בּוֹ. וַיֵּשׁ יָמִים אַחֲרִים שְׂעוּמָדִים מִבַּחוּץ בְּצַד הָאֶחָד, וַיֵּשׁ יָמִים אַחֲרִים שְׂעוּמָדִים בְּפָנִים מַעְגוֹל קְדוּשָׁה, וְאַחֲזִים בְּנִקְדָּה קְדוּשָׁה.

וְיִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים, וְכָל אֱלוֹ שְׂמִתְעַסְקִים בְּקִדְשָׁה, כָּל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ, נֶאֱחָזִים כָּל אֱלוֹ הַשֶּׁשֶׁה יָמִים, בְּאֱלוֹ הַשֶּׁשֶׁה יָמִים שְׂבִיחִים שְׂמֵאֲחָדִים בְּנִקְדָּה הַיָּהּ, נֶאֱחָזִים בּוֹ כְּדִי לְשַׁמֵּר אוֹתָם, וְכָל אוֹתָם שֶׁשָּׂה יָמִי (וְאוֹתָם שֶׁשָּׂה יָמִים שְׂבִיחִים) הַשֶּׁבֶת אוֹתָהּ נִקְדָּה הִיא נִסְתַּרְתָּ. כִּינּוּ שְׁנִכְנָסֶת שֶׁבֶת, אָז עוֹלָה אוֹתָהּ נִקְדָּה וּמִתְעַטֶּרֶת וְנִיֻּחָזֶת לְמַעְלָה, וְכֵלָם טְמוּנִים בְּתוֹכָהּ.

בא וראה, יש ימים ויש ימים. ימי חל, כמו שניאמר, ואלה עומדים מחוץ לעמים. ימי השבת, שהם ימי השבוע, עומדים לישראל. וכשעולה הנקדה הזו, הכל נגנז, והיא עולה. כיון שהיא עולה, אז נקראת שבת.

מה זה שבת? אם תאמר בשביל שביתה, שכתוב כי בו שבת - יפה הוא. אבל סוד הדבר - כיון שעולה הנקדה הזו והאור מאיר, אז היא מתעטרת באבות. כיון שהיא מתעטרת באבות, אז מתחברת ונאחזת בהם להיות אחד, והכל נקרא שבת. שבת - ש' בת. ש' הרי פרשוה, הסוד של שלשה אבות שניאחזים בבית היחידה, והיא מתעטרת בהם, והם בעולם הבא, והכל אחד הוא. וזהו ש' בת, להיות הכל אחד.

ואם תאמר, שבת הגדול, והוא למעלה, למה נקרא שבת? אלא ודאי כך הוא. וסוד הדבר - בכל מקום הנקדה, שהיא עקר של כל העין, נקראת בת, כמו שניאמר (תהלים יז) שמרני כאישון בת עין, משום שהיא (נקדה) העקר של כל העין, והיא נקראת בת.

העולם הבא הוא היכל לאותה נקדה עליונה, וכשהיא עומדת ונוטלת בכנייה את האבות להתעטר למעלה, הכל נקרא שבת. וכשהאבות מתעטרים למעלה בתוך הנקדה העליונה, נקרא שבת. וכשנקדה תחתונה מתעטרת באבות, נקרא שבת.

כשהנקדה התחתונה הזו עולה, ונראית ומתקשטת, (אותה נקדה תחתונה כאשר עולה להתעטר באבות) אז כל השמחה נמצאת למעלה ולמטה, וכל העולמות בשמחה. ובליילה הזו הנקדה הזו אורה מתפשט, ופורש כנפיו על העולם, וכל השליטים האחרים מעבדים, ונמצאת שמירה על העולם.

ואז נוספת רוח נשמה בישראל לכל אחד ואחד, ובאותה נשמה יתרה שוכחים כל העצב והחמה, וכלים לא נמצא פרט לשמחה למעלה ולמטה. אותה רוח שיוצרת ונוספת בבני העולם, כשיוצרת, רוחצת בבשמים של גן עדן, ויוצרת ושוורה על העם הקדוש. אשריהם כשהרוח הזו מתעוררת.

באותה שעה שאותה רוח יוצרת, יורדים עמה לתוך גן העדן ששים מרכבות מעטרות לששה צדדים. וכשמגיעים לגן עדן, אזי כל אותן הרוחות והנשמות שבגן עדן, כלן מתעוררות לאותה (מתעטרות באותה) רוח. הפרושים קוראים ואומרים: אשריהם ישראל, העם הקדוש, שרצון רבונם מתעורר אליהם.

סוד הסודות ליוצעי החכמה. אשריהם כשרוח זו מתעוררת. הרוח הזו היא התפשטות הנקדה הזו, ויוצאת ממנה ומתפשטת בעולם, ואותה היא סוד השבת ששרוי למטה, ועל כך כתוב בו שמירה, (שמות לא) ושמרו בני ישראל את השבת, והרי פרשוה, לא כתוב שבת, אלא את השבת, לרבות אותה רוח ששוורה על הכל, וצריך לשמר אותה הואיל ועומדת עם האדם. ועל זה כתוב, (ישעיה נז) כל שמר שבת מחללו.

בסוד הזה יש סוד אחר. הרוח הזו נהנית ביום הזה מהנאתם של ישראל ומהענש שלהם, ומשום כך צריך לתת לה ענג במאכל ובמשקה שלש פעמים בשלש סעודות של שלש דרגות האמונה, כמו שבארנו, וזו נוטלת שמחה וענג באותן סעודות של ישראל. אשרי חלקו מי שמנהיג אותה ומענג אותה ביום הזה.

הרוח הזו נהנית כל ששת הימים מהרוח העליונה של עתיק כל העתיקים, וכיון שיוצרת ביום השבת ורוחצת בגן עדן בליילה, מתענגת מענג הגוף בסעודות של האמונה, ומתעטרת (ומתענגת) הרוח הזו ממעלה וממטה, ונרית בכל הצדדים בעטרה (בענג) שלמעלה ומטה.

והואיל ועומד עם האדם, צריך לו לשמר אותו, ועל זה כתוב ושמרו בני ישראל את השבת. את השבת - שבת זו היא נקדה תחתונה. את השבת - זוהי אותה רוח, התפשטותה של אותה נקדה. אותה ההתפשטות, כשנוספות קדשות וברכות למעלה על אותה נקדה, הכל נאור, ונעשית רוח מאירה בכל הצדדים, מתחלק למעלה ומאיר, ונחלק למטה ומאיר. וזהו שכתוב ביני וביני בני ישראל, חלק ירשה יש לנו כאחד.

החלק שלמעלה מתעטר ביום הזה מהענג העליון הקדוש, ונהנה מהזיו העליון של עתיק כל העתיקים. החלק התחתון מתעטר ביום הזה מהענג שלמטה שנהנה בסעודות הללו, ועל כן צריך לענגו במאכל ובמשקה, בלבושי כבוד ובשמחת הכל.

וכשמעטרת החלק הזה למטה ונשמר כמו שצריך, עולה למעלה, ומתחבר באותו חלק אחר. והנקדה הזו נוטלת הכל ממעלה וממטה, ונכללת מכל הצדדים. ומשום שמתעטרת בשבת ממעלה וממטה, כל שאר הימים נותנים פח לכל, ונותנים לה שלטון ממעלה וממטה. ובסודות ספרו של שלמה המלך נמצא הסוד הזה, ובאר אותו המנורה הקדושה. אשרי חלקם של ישראל.

כתוב וינפש, ופרשוה - וי נפש שאבדה, ויפה הוא. אבל אם כך, וי לגוף היה צריך לומר, שממנו

אֲבָדָה נָפֶשׁ! אֲבָל סוּד הַדָּבָר - בְּאֶדָם יֵשׁ נֶפֶשׁ שְׁנוּטָלָת וּמוֹשָׁכָת אֵלָיו אֶת הַרוּחַ הַזֶּה מֵעָרֵב שַׁבָּת, וְאוֹתָהּ הַרוּחַ שְׁרוּיָה בְּתוֹךְ אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ וְדָרָה בָּהּ כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת, וְאִי אוֹתָהּ נֶפֶשׁ יִתְרָה הִיא בְּרַבּוּי וְתוֹעֵלָתָה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִיָּתָה.

וְעַל זֶה שָׁנִינוּ, כָּל נֶפֶשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעַטְרוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְהַעֲטָרָה שֶׁלֹּהֶם, שִׁשְׁוֹרָה הַרוּחַ הַזֶּה בְּתוֹכָם. כִּיֹּן שְׁיוֹצֵאֵת שַׁבָּת וְאוֹתָהּ רוּחַ עוֹלָה לְמַעְלָה, אֲזִי וַיִּלְנֶפֶשׁ שְׁאֲבָדָה מִה שְׁאֲבָדָה. אֲבָדָה אוֹתָהּ עֲטָרָה עֲלִיוֹנָה וְאוֹתוֹ כִּחַ קָדוֹשׁ שֶׁהִיא בָּהּ. וְזֶהוּ וַיִּנְפֹּשׁ, וַיִּנְפֹּשׁ, שְׁאֲבָדָה מִה שְׁאֲבָדָה.

עוֹנֵת הַחֲכָמִים שְׁיוֹדְעִים הַסּוּדוֹת הָעֲלִיוֹנִים, מְלִיל שַׁבָּת לְלִיל שַׁבָּת, וּפְרִשׁוּהָ. אֲבָל סוּד זֶה שְׁאֲלָתִי אֶת הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהָרִי רָאִינוּ שֶׁהַכֶּתֶר הַתַּחְתּוֹן הִזָּה לֹקַח מִה שְׁלֹקַח בְּיוֹם, וּבְלִילָה נֹתֵן מִזֶּוֹן לְכָל צָבָאוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהָ, שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי לֹא) וְתִקֵּם בְּעוֹד לִילָה וְתִתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנִעְרוֹתֶיהָ. לֹקַחֶת בְּיוֹם וְנוֹתֶנֶת בְּלִילָה. וְעַכְשָׁיו אָמַר מֶר, שֶׁהַזִּיּוּג נִמְצָא בְּלִילָה הִזָּה?

אָמַר, וְדָאִי שֶׁהַזִּיּוּג נִמְצָא בְּלִילָה הִזָּה. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבְּלִילָה הִזָּה מְפָרִישָׁה נִשְׁמוֹת לְכָל אוֹתָם הַחֲכָמִים שְׁיוֹדְעִים אֶת סוּדוֹת הַחֲכָמָה, וְהַחֲבּוּר וְהַזִּיּוּג לֹא נִמְצָא בְּיוֹם אַחֵר בְּכָל הַשְּׁמִיחָה בְּלִי עֶרְבֻבָה (אֲלֹא בְּשִׁבְלִי זֶה) אַחֲרֵת כְּמוֹ זֶה. מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָן נִשְׁמוֹת שְׁמִיחָתָהּ, מְחַלֶּקֶת אוֹתָן לְחֲכָמִים, לְצַדִּיקִים וְלַחֲסִידִים כְּרָאוּי. (וְעוֹד, בְּכָל) וּבְכָל לִילָה וְלִילָה נִמְצָא זִיּוּג וְדָאִי. מִתִּי? בְּחִצּוֹת הַלִּילָה. וְהָרִי בְּאֵרָנוּ. אֲבָל לֹא בְּכָל הַצְּדִיקִים כְּמוֹ בְּזִיּוּג הִזָּה.

וּמִשּׁוּם כֵּן, הַחֲכָמִים שְׁיוֹדְעִים הַסּוּדוֹת, צָרִיכִים לְסַדֵּר תְּשׁוּמֵי שֶׁבְּלִילָה הִזָּה. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּל יְמֹת הַשַּׁבָּת יֵשׁ לָהֶם רוּחַ אַחֲרֵת שִׁשְׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם, וּבְלִילָה הִזָּה יֵשׁ לָהֶם רוּחַ אַחֲרֵת קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה שְׁיוֹרֶדֶת לְבָנִים קְדוּשִׁים, וְאוֹתָהּ רוּחַ נוֹשֶׁבֶת מִעֵתִיק (הַקְּדוּשָׁה) כָּל הַעֲתִיקִים, וְיִוִּרְדֶּת לְתוֹךְ הַנִּקְדָּה הַתַּחְתּוֹנָה לְתֵת לָהּ מְנוּחָה לְכָל. וְזֶה מִתְחַלֵּק לְכָל הַצְּדִיקִים, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וּכְשֶׁאוֹתָם חֲכָמִים יוֹשְׁבִים בְּאוֹתָהּ רוּחַ קְדוּשָׁה, הַרוּחַ הָעֲלִיוֹנָה, צָרִיכִים לְשַׁמֵּשׁ אֶת מִטָּתָם, שֶׁהַרוּחַ הַזֶּה מְמַשִּׁיכָה אַחֲרֶיהָ לְמַטָּה אֶת כָּל אוֹתָן נִשְׁמוֹת קְדוּשׁוֹת, וְיִוִּרְשִׁים קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים בְּרוּחַ הַזֶּה נִשְׁמוֹת קְדוּשׁוֹת לְבָנֶיהֶם כְּרָאוּי.

כִּיֹּן שֶׁהַרוּחַ הַזֶּה שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם, כָּל הַרוּחוֹת הַרְעוּת וְכָל הַמְקַטְרָגִים הַרְעִים הַסּוֹתְלִקוֹ מִן הָעוֹלָם, וְלֹא צָרִיכִים לְהַתְפַּלֵּל עַל שְׁמִירָה, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁמוּרִים בְּאוֹתָהּ רוּחַ, וְסַכַּת שְׁלוֹם פּוֹרְסֶת כְּנִפְיָה עֲלֵיהֶם, וְהֵם שְׁמוּרִים מִהַכָּל.

וְאִם תֵּאֱמַר, הָרִי שָׁנִינוּ שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם יְחִידִי, לֹא בְּלִיל רְבִיעִי שֶׁל שַׁבָּת וְלֹא בְּלִיל שַׁבָּת, וְצָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁמֹר. וְהָרִי אֲמַרְנוּ, שֶׁבְּלִיל הַשַּׁבָּת שְׁמוּרִים אֲנָשִׁים מִכָּל הַמְקַטְרָגִים שֶׁל הָעוֹלָם וְלֹא צָרִיכִים לְהַתְפַּלֵּל עַל שְׁמִירָה?

בֹּא וְרֵא, כֵּן זֶה וְדָאִי, לִיל רְבִיעִי שֶׁל שַׁבָּת צָרִיכִים לְהִשְׁמֹר מֵהֶם. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) יְהִי מְאֹרֶת. מְאֹרֶת כְּתוּב חֶסֶד, וְהָרִי פִּרְשֵׁה, שֶׁבְּגִלָּל שֶׁהִיא חֶסֶד, כְּמָה קְבוּצוֹת שֶׁל רוּחוֹת נִכְלָלוּ בְּמְאֹרֶת הִזָּה. קִלְלוֹת וּמְאֹרֶת הֵן בְּפִגְמִית הַלְבָּנָה, וְכֵלָם שׁוֹלֵטִים בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה.

בְּלִיל הַשַּׁבָּת, כִּיֹּן שֶׁכֵּלָם מִתְפַּזְזִים לְהַכְנִס לְנֶקֶב שֶׁל הָעֶפֶר, שֶׁלֹּא יְכוּלִים לְשַׁלֵּט, צָרִיךְ אָדָם יְחִידִי לְהִשְׁמֹר. וְעוֹד, אֵף עַל גֵּב שֶׁלֹּא יְכוּלִים לְשַׁלֵּט, נִרְאִים לְפַעְמִים, וּבִן אָדָם יְחִידִי צָרִיךְ לְהִשְׁמֹר.

דָּבָר זֶה כֵּן שָׁנִינוּ, וְאִם כֵּן, זֶה חֶסֶד שֶׁל הַשְּׁמִירָה. אֲבָל בְּשַׁבָּת הַשְּׁמִירָה מְצוּיָה לָעַם הַקְּדוּשָׁה, וּכְשֶׁנִּכְנָסֶת שַׁבָּת, הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא מַעֲטֵר כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹצֶה שֶׁיִּשְׁמְרוּ אֶת הָעֲטָרָה הַקְּדוּשָׁה הַזֶּה שֶׁהִתְעַטְרוּ בָּהּ. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם אֵינָם נִמְצָאִים בְּיָשׁוּב, לְפַעְמִים הֵם נִרְאִים לְאָדָם יְחִידִי וּמוֹרַע מְזֹלוֹ. וְצָרִיךְ לְאָדָם לְהִתְעַטֵּר בְּעֲטָרָה קְדוּשָׁה וּלְשַׁמֵּר אוֹתָהּ.

סוּף סוּף, שְׁמִירָה נִמְצָאֵת בְּאוֹתוֹ לִילָה לָעַם הַקְּדוּשָׁה, הוּאִיל וְסַכַּת שְׁלוֹם פְּרוּסָה עַל הָעַם, שֶׁהָרִי שָׁנִינוּ, בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּמְצָאֵת סַכַּת שְׁלוֹם, הַצַּד הָאֲחֵר לֹא נִמְצָא שָׁם, וְלִכֵּן שְׁמִירָה הִיא וּשְׁמִירָה מְצוּיָה.

יוֹם הַשַּׁבָּת שְׁמִיחָה הִיא לְכָל, וְהַכָּל נִשְׁמָר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וְהָאֹר (וְהַנִּקְדָּה) הַתַּחְתּוֹן מְאִיר לְעֵלּוֹת לְמַעְלָה בִּיפִי שֶׁל שְׂבָעִים הָעֲטָרוֹת שֶׁהֵן הַחֲלָקִים הַיְתֵרִים, וְהִזְקוֹן שֶׁל כָּל הַזְּקֵנִים מִתְעוֹרֵר.

אִזּוֹ כְּשֶׁעוֹלָה הָאֹר, הָעַם הַקְּדוּשָׁה מְקַדִּימִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת בְּלְבוּשׁ כְּבוֹד בְּשִׁמְחָה, מִתְעַטְרִים בְּעֲטָרָה קְדוּשָׁה שֶׁלְמַעְלָה בְּאוֹתָהּ רוּחַ שְׁעוֹמֶדֶת עֲלֵיהֶם לְמַטָּה, מְשַׁבְּחִים בְּשִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת, וְהַתְּשַׁבְּחוֹת עוֹלּוֹת לְמַעְלָה, וְכָל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים בְּשִׁמְחָה, וְכֵלָם מִתְעַטְרִים כְּאֶחָד. פּוֹתְחִים הָעֲלִיוֹנִים וְאֲמֹרִים: אֲשֶׁרִיכֶם הָעַם הַקְּדוּשָׁה בְּאֶרֶץ, שֶׁרְבוּנְכֶם הִתְעַטֵּר עֲלֵיכֶם, וְכָל הַחֲלָלוֹת הַקְּדוּשִׁים מִתְעַטְרִים בְּשִׁבְלֵיכֶם.

הַיּוֹם הִזָּה הוּא יוֹם הַנִּשְׁמוֹת, וְלֹא יוֹם הַגּוּף, מִשּׁוּם שֶׁשְׁלֵטוֹן צָרוֹר הַנִּשְׁמוֹת הוּא, וְכָל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים עוֹמְדִים בְּזִיּוּג אֶחָד, בְּעֲטָרָה שֶׁל רוּחַ יִתְרָה עֲלִיוֹנָה קְדוּשָׁה.

תפלת השבת של העם הקדוש, שלש תפלות נמצאות ביום הזה כנגד שלש שבתות, ופרשה, והכל אחד. כיון שנכנסו העם הקדוש לבית הכנסת, אסור להשתדל אפלו בצורך בית הכנסת, אלא בדברי תשבחות ותפלה ותורה וכראוי להם.

ומי שמתפלל בדברים אחרים ובדברי העולם, זהו אדם שמחלל שבת, ואין לו חלק בעם ישראל. שני מלאכים ממנים על זה ביום השבת, והם שמים ידיהם על ראשו ואומרים: אוי לפלוגי שאין לו חלק בקדוש-ברוך-הוא. ועל זה צריך להשתדל בתפלה ובשירים ובתשבחות של אדונם, ולהשתדל בתורה.

היום הזה הוא יום הנשמות שמתעטר אותו צרור הנשמות (בתשבחות של אדונם). משום כך משבחים בתשבחות תשבחת הנשמה, והינו נשמת כל חי תברך את שמך ה' אלהינו ורוח כל בשר וכו'. ואין התשבחת אלא בצד של נשמה ורוח, והיום הזה עומד ברוח ונשמה, ולא של גוף.

התשבחת של דרגה אחרת עליונה, סוד היום, שמש קדושה שהיא אור היום, הינו יוצר אור. סוד האור המאיר, שממנו נזנים ומאירים כל אותן הצבאות, המרכבות, והכוכבים והמזלות, וכל אותם ששולטים על העולם.

תשבחתו של העולם הבא ביום הזה, הינו אל אדון. והתשבחת הזו היא בסוד עשרים ושתים אותיות עליונות קדושות שמתעטרות בצבאות ובמרכבה העליונה הקדושה.

האותיות הקטנות הן עשרים ושתים אותיות, שהן העולם התחתון, שהן אל ברוך גדול דעה וכו', ואין בין תבה לתבה רוח אחר, אלא אות רשומה בכל תבה ותבה. ובעולם העליון יש רוח, והצדדים הקדושים בין אות לאות. וזוהי תשבחת על תשבחת, שהאותיות העליונות של היום השביעי משבחות ואומרות למלך העליון יוצר בראשית.

כשתשבחת הזו עולה למעלה, ששים מרכבות עליונות שאמרנו, מזדמנות ולזכות את התשבחת הזו מהעם הקדוש, ומעלים אותה להתעטר בה בצבא מרכבות עליונות שממנות. וכל אותם הצדיקים שבגן עדן, כלם מתעטרים בתשבחת הזאת, וכל אותן מרכבות וכל אותן נשמות הצדיקים, כלם עולים בתשבחת הזו עד סוד הכסא.

וכשמגיעה לכסא הקדוש התשבחת הזו של כל ישראל, עומדת שם עד הזמן שאומרים הקדושה העליונה של מוסף. ואז העליה שלמטה למעלה, להאחז הכל למעלה למעלה להיות הכל אחד. וזוהי התשבחת שעולה על כל התשבחות.

מכאן והלאה סדור התפלה של שאר הימים, עד ישמח משה וכו', השמחה של הדרגה העליונה, עקר האבות, ששמח באותו חלק שלו כשהכסא עולה אליו ונוטל אותה, ומתחברים כאחד. וזוהי שמחת התורה העליונה שלמעלה, תורה שבכתב. ששמח בתורה שלמטה, תורה שבעל פה, ומתחברים זה עם זה.

כיון שהתחברו כאחד, צריך אדם להכליל באותה שמחה את העם הקדוש, ישמחו במלכותך שומרי שבת וכו', אלהינו ואלהי אבותינו רצה נא במנוחתנו.

סוד ספר התורה ביום הזה הרי פרשוהו, ששנינו כתוב (נחמיה ח) ויקראו בספר בתורת האלהים מפרש ושום שכל ונבינו במקרא, וחרו בארו את הסוד, שהם פסוקים, טעמים ומסורת, וכל אותם דיוקים (תקונים) וסודות עליונים, הכל נמסר למשה מסיני. אם בכל הדיוקים הללו נמסרה תורה למשה, אז ספר תורה שהוא בכל אותן קדושות, למה הוא חסר מכל התקונים האלו והסודות שנמסרו לו למשה בתורה?

אלא סוד זה, כשהכסא הקדוש מתעטר, ונכללת בתורה שבכתב כל אותן דמיות, וכל אותם טעמים ומסורות, כלם נכנסים בגניזה ונרשמו בתוך הכסא הקדוש, ואותן דיוקנאות שהכניסה תורה שבכתב בתורה שבעל פה, ובהם התעברה כמו אשה שהתעברה מהזכר, ונשארו האותיות העליונות לבדן בקדשתן כראוי. ולהראות בבית הכנסת, שהרי מתבררת הכסא מסוד תורה שבכתב, ושם מכניסה כל אותן דמיות ומתקדשת ממנו, צריך להראות באותיות לבדן כראוי.

ואז הכל מתקדש בקדושה עליונה כראוי, כל שכן וכל שכן ביום הזה. ביום הזה צריך להעלות שבעה אנשים כנגד שבעה קולות, שהם סוד התורה, ובזמנים ובמועדים חמש תוך סוד זה. ביום הכפורים שש תוך הסוד העליון הזה.

והכל סוד אחד. חמש, שהם חמש דרגות למטה מדרגת האור הראשון למטה, והם סוד התורה. שש, שהם ששה צדדים, והכל סוד אחד. שבע הם שבעה קולות, וכלם סוד אחד אלה ואלה.

בראש חדש נוסף אחד על שלשה בשביל השמש שמאיר באותו זמן ללבנה, ונוסף אור על הלבנה,

וזהו סוד מוסף. בספר תורה צריך להשמע קול אחד ודבור.

הסוד לסדר העם הקדוש ביום הזה ובשאר הימים שלספר תורה צריך לסדר ולתקן תקון בכסא אחד שנקרא תבה, ואותו כסא שיהיה בשש דרגות לעלות בהם, ולא יותר, שכתוב ויש מעלות לכסא ודרגה אחת למעלה לשים עליו ספר תורה ולהראותו לכל.

פשעולה לשם ספר תורה, אז צריכים כל העם לסדר עצמם למטה באימה ופחד, ברדת ובזיע ולכונן לבם, כאלו שפעת עומדים על הר סיני לקבל תורה, ויהיו מקשיבים ומטים אזניהם. ואין רשות לעם לפתח פיהם אפלו בדברי תורה, כל שכן בדבר אחר, אלא כלם באימה, כמי שאין לו פה, והרי פרשיה, שכתוב (נחמיה ח) וכפתחו עמדי כל העם. (שם) ואזני כל העם אל ספר התורה.

אמר רבי שמעון, כשמוציאים ספר תורה בצבור לקרא בו, נפתחים שערי רחמים בשמים, ומעוררים את האהבה למעלה, וצריך אדם לומר כך.

ברוך שמו של רבון העולם, ברוך כתרך ומקומך, יהיה רצונך עם עמך ישראל לעולם, ופדות ימינך הראה לעמך בבית מקדשך, ולהגיע לנו מטוב אורך ולקבל תפלותינו ברחמים. יהי רצון מלפניך, שתאריך לנו חיים בטוב, ולהיותי נפקד בין הצדיקים לרחם עלי ולשמר אותי, ואת כל שלי ושל כל עמך ישראל. אתה הוא הן את הכל, אתה הוא השולט על המלכים ומפרנס את הכל. אתה הוא השולט על הכל, והמלכות שלך היא. אני עבדך של הקדוש ברוך הוא שמשתחוה לפניו ומלפני כבוד תורתנו בכל זמן וזמן. לא על איש אני בוטח ולא על בני אלהים אני סומך, אלא באלהי השמים, שהוא אלהי אמת ותורתו אמת ובניאיו אמת, ומרבה לעשות טובות ואמת. בו אני בוטח, ולשמו הקדוש והנכבד אני אומר תשבחות. יהי רצון מלפניך, שתפתח לפי בתורתך, ותתן לי בנים זכרים שעושים רצונך, ותשלים משאלות לבי ולב כל עמך ישראל לטוב ולחיים ולשלום, אמן.

ואסור לקרא בספר תורה, רק אחד לבדו, וכלם מקשיבים ושותקים, כדי שישמעו הדברים מפיו כאלו קבלו אותה באותה שעה מהר סיני. ומי שקורא בתורה, שיהיה אחד עומד עליו ושותק, שלא ישמע - רק דבור אחד לבדו ולא שני דבורים. לשון קדש אחת, ואחד הוא, ולא שני דבורים. ואם נמצאים שנים בספר תורה, זהו חסרון של סוד האמונה, וחסרון כבוד התורה נמצא בספר תורה. וצריך קול אחד, מתרגם אחד, וסוד זה - קלפה ומח. (סוד העולם וסוד העולם הבא).

כלם שותקים ואחד קורא, שכתוב (שמות כ) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. הוא למעלה, וכל העם למטה, שכתוב (שמות יט) ויתיצבו בתחתית ההר. וכתוב ומשה עלה אל האלהים.

ואותו שקורא בתורה, ישים לבו ורצונו לאותם דברים, וכי הוא שליח רבוננו בסדורם של הדברים הללו להשמיע לכל העם, שהרי הוא עומד עגמה עליונה. משום כך, מי שעולה לקרא בתורה, יסדר אותם דברים בראשונה בביתו, ואם לא, לא יקרא בתורה. מניין לנו? מאותו דבור, שטרם ישמיע תורה לעם הקדוש, מה כתוב? (איוב כח) אז ראיה ויספרה חכמה וגם חקרה. ואחר כך, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו'.

אסור לו למי שקורא בתורה להפסיק בפרשה או אפלו דבר אחד, אלא רק במקום שהפסיק משה את הפרשה לעם הקדוש - הפסיק, ולא הפסיק דברי פרשת שבת זו בפרשת שבת אחרת.

הסוד הזה, בשעה שהפסיקו פרשיות, כל אחת ואחת מתעטרת ועומדת לפני הקדוש ברוך הוא. כיון שהשלימו להפסיק לכל השנה את הפרשיות הללו, התעטרו לפני הקדוש ברוך הוא ואומרות: אני משבת פלוני (מצבור פלוני), ואני משבת פלוני (מצבור פלוני).

באותה שעה קורא ליופיא"ל ממנה הגדול, ולחמשים ושלש מרכבות קדושות שתחת ידו שהתמנו לשמושה של תורה, וכל מרכבה ומרכבה מנה אותה את המרכבה הזו על פרשה פלונית שבשבת פלונית, ומרכבה פלונית על פרשה פלונית של שבת פלונית. וכל אחת ואחת משמשת את התורה של אותה שבת שלה, ואסור לנו לערב אלה באלה, ולא להכניס מרכבה למרכבת חביתה אפלו כמלא נימה, ואפלו בתבה אחת או אפלו באות אחת. אלא כל אחת ואחת כפי שפסק להן הקדוש ברוך הוא, וכמו שמנה אותן באותן פרשיות, כל אחת ואחת על משמרתה.

ולכן כשמתעטרת פרשה זו, עולות אותן המלים של אותה הפרשה שנסלמה בצבור, ואותה מרכבה לוקחת אותם, זו שממנה על אותה פרשה, ומעלה אותם לפני הקדוש ברוך הוא, ואותם מלים ממש עומדות לפניו ואומרות: אני פרשה פלונית שהשלימוני צבור פלוני כך וכך.

אם השתלמה כראוי לה, מעלים את אותן מלים, ומתעטרות על הכסא הקדוש, ואותה מרכבה משמשת לפניו, כל מרכבה ומרכבה, הפרשה של כל שבת ושבת, וכלן מתעטרות בתוך הכסא הקדוש, ובהן היא עולה להתיחד למעלה למעלה, והכל נעשה ככל אחד. משום כך, אשרי חלקו מי שמשלים פרשת כל שבת ושבת כראוי כמו שפסקו אותה למעלה.

פַּעַמִּים קוֹרְאִים בְּסֵפֶר תּוֹרָה בְּשַׁבָּת; בְּמִנְחָה, בְּשַׁעֲה שֶׁהָיָה תְּלוּי לַעֲת עֶרֶב, צָרִיכִים לְהַכְלִיל שְׂמַלְא  
בְּיָמִין, שֶׁהָיָה תּוֹרָה נִתְּנָה מִשְׁנֵי צַדִּים, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים לג) מִיְּמִינוֹ אֵשׁ דֶּת לְמוֹ, מִיְּמִין וּשְׂמַלְא. מִשּׁוּם כֵּן  
לְסֵפֶר הַתּוֹרָה בְּמִנְחָה דֵּי בַּעֲשָׂרָה פְּסוּקִים אוֹ יוֹתֵר, אֲבָל לֹא שְׁלֵמוֹת הַפָּרָשָׁה, שֶׁהָיָה שְׁלֵמוֹת הַפָּרָשָׁה אֵינָה  
אֵלָּא בְּיָמִין, וְהָיָה תְּלוּי עַד שְׁעַת הַמִּנְחָה, וְהָיָה פְּרָשׁוּהָ.

בְּשֵׁנִי בְּשַׁבָּת וּבְחַמִּישִׁי בְּשַׁבָּת, מִשּׁוּם שִׁינּוּדוֹת הַדְּרָגוֹת לְמִטָּה, שֶׁהֵם כָּלֵל הַתּוֹרָה. וְאִם תֹּאמַר, הָיָה  
נִבְיָאִים הַתְּפָרְשׁוּ לְמִטָּה - אֵלָּא כֵּן זֶה וְדָאִי. אֲבָל אֵלָּה שְׁלֵמָטָה, כָּלֵם כָּלֵל שֶׁל הַתּוֹרָה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד  
כּוֹלֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

וְסוּד הַדְּבָר - הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת הָלְלוּ הֵן נִקְרְאוֹת פְּרָשָׁה אַחַת, וְאַחֵר כֵּן יוֹצְאוֹת מִקֹּדֶם תִּשְׁעֵי דְרָגוֹת  
שֶׁנֶּאֱחָזוֹת כְּאַחַד, וּמִשּׁוּם כֵּן תִּשְׁעָה אֲנָשִׁים; שְׁלֹשָׁה בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת, וּשְׁלֹשָׁה בְּיוֹם שְׁנִי, וּשְׁלֹשָׁה בְּיוֹם  
חֲמִישִׁי. הָיָה תִּשְׁעָה.

וּבְסֵפֶר שֶׁל רַב יִצְחָא סָבָא, בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת הָיָה הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל שְׂמַלְא, וְהִנְקִדָּה הַתְּחַתּוֹנָה בְּאוֹתוֹ צַד  
הַשְׂמַלְא מִקְבֵּלֶת סוּד הַתּוֹרָה. אִזּוּ בְּאוֹתָהּ שַׁעֲה נֹסַעַת מִצַּד שְׂמַלְא, וּמִשְׁלָה אֲנִי קוֹרְאִים.

שֶׁהָיָה הִיא עוֹמֶדֶת בְּסוּד שֶׁל תִּשְׁעֵי (סְפִירוֹת), וְקוֹרְאִים תִּשְׁעָה, וְהֵם שִׁשָּׁה שֶׁל חַל וּשְׁלֹשָׁה בְּשַׁעֲה  
שֶׁהַשְׂמַלְא מִתְּעוֹרֵר בְּשַׁבָּת, וְלְהַכְלִיל הַכֹּל כְּאַחַד. וְהִיא מִתְּעַטֶּרֶת בָּהֶם בְּשִׁלְשָׁה צַדִּים, כְּמוֹ שֶׁלִּשְׁתֵּי  
הַצַּדִּים הָעֲלִיוֹנִים שֶׁהֵם כָּלֵל שֶׁל פְּרָשַׁת הַשַּׁבָּת. אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁזֹּכֵה לְכַבּוֹד הַשַּׁבָּת. אֲשֶׁרִי בְּשֵׁנִי  
הָעוֹלָמוֹת, בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

כְּתוּב (שְׁמוֹת טז) אֵל יִצְחָא אִישׁ מִמֶּקְמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי. מַה זֶה מִמֶּקְמוֹ? שְׁנִינוּ, מִמֶּקְמוֹ - מֵאוֹתוֹ  
מִקוֹם שְׂרָאוֹי לִלְכֶּת. וְסוּד הַדְּבָר - שֶׁכְּתוּב (יִחִזְקָאֵל ג) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמֶּקְמוֹ. וְזֶה הַמֶּקְוִם. וְזֶהוּ סוּד  
הַכְּתוּב (שְׁמוֹת ג) כִּי הַמֶּקְוִם אֲשֶׁר אֵתָּה עוֹמֵד עָלָיו. מִקוֹם דְּיוֹעַ הוּא לְמַעַלָּה, וְקוֹרְאִים לוֹ מִקוֹם, שְׁנוּדָע  
בּוֹ הַכְּבוֹד הָעֲלִיוֹן שְׁלֵמָעָלָה. וּמִשּׁוּם כֵּן אֲזַהֲרָה לְאַדָּם, שֶׁהָיָה מִתְּעַטֵּר בַּעֲטָרָה קְדוּשָׁה שֶׁל מַעַלָּה, שֶׁלֹּא  
יִצְא מִמֶּנּוּ. שָׂאֵם (יִצְחָא מִפּוֹ דְּבּוֹר שֶׁל חַל) יִצְא מִמֶּנּוּ, הוּא מַחֲלֵל שַׁבָּת. בְּדִּו - בְּמַעֲשֵׂהָ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.  
בְּרָגְלוֹ - לִלְכֶּת מִחוּץ לְאַלְפִים אֲמָה. כָּל אֵלָּה הֵם חֲלוּל שַׁבָּת.

אֵל יִצְחָא אִישׁ מִמֶּקְמוֹ, זֶהוּ מִקוֹם כְּבוֹד הַקִּדְשָׁה הָזֶה, שֶׁהָיָה מִמֶּנּוּ לְחוּץ הוּא מִקוֹם שֶׁל אֱלֹהִים  
אַחֲרִים. בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמֶּקְמוֹ. כְּבוֹד ה' שְׁלֵמָעָלָה. מִמֶּקְמוֹ - זֶה כְּבוֹד שְׁלֵמָטָה, וְזֶהוּ סוּד שֶׁל עֲטָרַת  
שַׁבָּת. וּמִשּׁוּם כֵּן, אֵל יִצְחָא אִישׁ מִמֶּקְמוֹ. בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

כְּתוּב, (שְׁמוֹת לג) הִנֵּה מִקוֹם אֲתִי. מִקוֹם אֲתִי, וְדָאִי זֶהוּ מִקוֹם טָמִיר וְגִנּוּזֵי שֶׁלֹּא נֹדָע כָּלֵל. מִמִּשְׁמַע  
שֶׁכְּתוּב אֲתִי - מִקוֹם שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה וְעוֹמֵד טָמִיר, וְזֶהוּ מִקוֹם עָלִיוֹן לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, הֵיכָל עָלִיוֹן טָמִיר  
וְגִנּוּזֵי. אֲבָל זֶהוּ מִקוֹם לְמִטָּה, כְּפִי שֶׁאַמְרָנוּ. וְזֶהוּ מִקוֹם שֶׁנִּפְרָד לְמַעַלָּה וְנִפְרָד לְמִטָּה, וּמִשּׁוּם כֵּן אֵל יִצְחָא  
אִישׁ מִמֶּקְמוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי.

וּמִדָּתָם מִחוּץ לְעִיר אֵת פֶּאֶת קִדְמָה אֲלָפִים בְּאַמָּה וְגו' (בְּמִדְבָר לֵה), הָיָה פְּרָשׁוּהָ בְּאוֹתָם סוּדוֹת  
עָלִיוֹנִים. אֲבָל אֲלָפִים בְּאַמָּה - שֶׁיִּרְשָׁה שְׁנֵי צַדִּים לְכָל צַד, וְהִיא מִתְּעַטֶּרֶת תְּמִיד בְּשֵׁנִי צַדִּים, בֵּין  
לְמַעַלָּה בֵּין לְמִטָּה. וְסִימָנָהּ - שְׂכִינָהּ לֹא שׁוֹרָה מִחוּץ לְתַחֲנוּם הָרָאוֹי לָהּ.

כְּשִׁינְיָאֵת שַׁבָּת, צָרִיכִים יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמָטָה לְהִתְעַבֵּב, שֶׁהָיָה הוּא יוֹם גְּדוֹל עָלִיוֹן, (צָרִיךְ לְהִתְעַבֵּב עָלָיו)  
וּבְיוֹם הָזֶה שׁוֹרָה עָלָיו אוֹרֵחַ גְּדוֹל וְנִכְבָּד, וּמִשּׁוּם כֵּן צָרִיךְ לְהִתְעַבֵּב, לְהִרְאוֹת שֶׁלֹּא דוֹחֲקִים בְּאוֹרֵחַ  
הַקְדוּשָׁה. אִזּוּ פּוֹתִחִים יִשְׂרָאֵל וְאוֹמְרִים, (תִּהְיֶה עַח) וְהוּא רַחוּם וְכַפֵּר עוֹן וְגו'. שֶׁתִּקְוֶה זָפָה הוּא בְּלִילָה  
הָזֶה, בֵּין שֶׁהָיָה חוּזֵר לְמִקְוִמוֹ - מַה שֶׁלֹּא רָאוֹי כְּשֶׁנִּכְנָסֶת שַׁבָּת, כְּשֶׁהָיָה מִסְתַּלֵּק וְלֹא נִמְצָא.

בְּשַׁעֲה שְׁפוֹתִחִים יִשְׂרָאֵל "וְיִהִי נָעִם" וְסִדֵּר הַקִּדְשָׁה, כָּל אוֹתָם רִשְׁעֵי הַגִּיהֶנֶם פּוֹתִחִים וְאוֹמְרִים:  
אֲשֶׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל, הָעֵם הַקְדוּשָׁה. אֲשֶׁרִיכֶם הַצַּדִּיקִים הַשּׁוֹמְרִים אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה. אוֹי לְרִשְׁעִים שֶׁלֹּא זָכוּ  
לְשֹׁמֵר תּוֹרָה. אִזּוּ דוּמ"ה מִקְדָּשִׁים, וּמִתְּעוֹרֵר כְּרוֹז וְאוֹמֵר: (שֵׁם ט) יָשׁוּבוּ רִשְׁעִים לְשֹׁאֲלָה כָּל גּוֹיִם שֶׁכָּחִי  
אֱלֹהִים. וְכָל קְבוּצוֹת הַרוּחוֹת הָלְלוּ טוֹרְדוֹת אוֹתָם בְּגִיהֶנֶם, וְאִין מִי שֶׁמִּרְחַם עֲלֵיהֶם. אֲשֶׁרִיכֶם כָּל  
שׁוֹמְרֵי הַשַּׁבָּת בְּעוֹלָם הָזֶה, וּמַעֲנִי אֶת אוֹתוֹ הָעֵנֶג שֶׁשׁוֹרָה מִלְּמַעַלָּה, כְּפִי שֶׁאַמְרָנוּ.

זֶה מִי שֶׁשׁוֹרָה בְּתַעֲנִית בְּשַׁבָּת, שְׁנִים מִתְּעוֹרְרִים עָלָיו לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשָׁה. אֶחָד, אוֹתָהּ רוּחַ עָלִיוֹנָה  
קְדוּשָׁה שֶׁהַצַּטְרָךְ לְהִתְעַנֵּג וְלֹא הִתְעַנֵּג. וְאַחַד, אוֹתוֹ מְמַנָּה שְׁעוֹמֵד עַל מִי שֶׁשָּׁרִי בְּתַעֲנִית, וּשְׁמוֹ סִנְגָּרִי"ה.  
וְעוֹלָם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשָׁה וּמִתְּעוֹרְרִים עָלָיו.

וְאוֹתָהּ רוּחַ מִסְתַּלְקֶת חֲסֵרָה מֵאוֹתָהּ הַנֶּאֱחָה שְׁלֵמָטָה. וְכִשְׁהָרוּחַ הַזֶּה לֹא נִשְׁלָמָה לְמִטָּה, רוּחַ אַחֲרֵת  
שֶׁלְמַעַלָּה לֹא נִשְׁלָמָה. בֵּין שֶׁלֹּא נִשְׁלָמוּ לְמִטָּה וּלְמַעַלָּה, אִזּוּ רָאוֹי אוֹתוֹ אָדָם לְהִתְקַלֵּל וּלְהַעֲנִשׁ. אֵלָּא בֵּין  
שֶׁנִּשְׁלָם בְּזִמָּן אַחֵר, וְאוֹתוֹ מְמַנָּה שֶׁהִתְמַנָּה עַל עֲנוּי וְתַעֲנִית נִשְׁלָם בְּתוֹךְ אוֹתָם מְמַנִּים אַחֲרִים בְּעֵנֶג  
שְׁלֵמָעָלָה, קוֹרְעִים לוֹ כָּל גִּזֵּר דִּינוֹ שֶׁנִּגְזַר מֵאוֹתָם שְׁבָעִים שָׁנִים עָלִיוֹנִים.

לְמַלְךְ שֶׁשָּׂמַח בְּהַלּוּלָא שְׁלוֹ, וְכָל בְּנֵי הָאָדָם שְׂמִיחִים עִמּוֹ. רָאָה אִישׁ אֶחָד נִתּוֹן בְּקוֹלֵר, צָנָה עָלָיו

והתירוהו, כדי שכלם ימצאו בשמחה.

ואחר כך חוזרים הממנים הללו שמענישים בני אדם, ונפרעים מן האדם על שנמצא בגללו חסרון למעלה ומטה. מה תקנתו? לישב תענית על תענית. מה הטעם? זה בטל ענג שבת - יבטל ענג של חל.

ואם הוא מבטל ענג שבת ומתענג בחל, דומה כמו שמחשיב על דבר אחר יותר ממה שמחשיב את הקדוש ברוך הוא. הרוח העליונה, קדש הקדשים ששורה עליו לא ענג, ובטלה ממנו. רוח אחרת של חל ששורה אחר כך על העולם מחשיב ומענג אותו, אז חוזרים ונפרעים ממנו בעולם הזה ובעולם הבא.

משום כך צריך תענית אחרת ביום ראשון של חל, בזמן ששורה על העולם אותה רוח של חל, ובה יש לו רפואה, כיון שלא החשיב את רוח החל. וסימנך - (ויקרא ה) והשיב את הגזלה אשר גזל וגו'. גזלן אינו מחשיב את הקדוש ברוך הוא, אינו מחשיב בני אדם, לכן אין לא ענג כנגב. נגב שמחשיב בני אדם יותר מהקדוש ברוך הוא, יאש לו ענג בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי מי שמשלים למטה את אותו ענג עליון כראוי.

היום הזה מתעטר בשבעים עטרות, והשם העליון הקדוש נשתלם בכל הצדדים, וכל הדרגות מוארות, והכל בשמחת הברכות ובקדשה על קדשה ותוספת של קדשה.

קדשה של ערב שבת זוהי קדשה של שבת בראשית. שהרי מתקדש משלשים ושנים שבילים, ושלש דרגות של תפוחים הקדושים. וצריכים להזכיר על הקדשה הזו את כלל מעשה בראשית, ומנוחה בסוד של שלשים ושנים השבילים ושלש הדרגות שנכללות בהם, סוד העדות של מעשה בראשית, דהינו (בראשית ב) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם וגו'. ויכל אלהים, שיש בעדות הזו שלשים וחמש תבות, שלשים ושנים שבילים עם שלש הדרגות של התפוחים הקדושים.

שלש דרגות, שהן: שביעי. שביעי. שביעי. ויש בו סוד של העולם העליון, וסוד של העולם התחתון, וסוד כל האמונה. שלש פעמים אלהים: אחד העולם התחתון. אחד פחד יצחק. ואחד העולם העליון הקדוש, קדש קדשים. צריך אדם להעיר את העדות הזו בשמחה ורצון הלב, להעיד לפני בעלה של האמונה. וכל מי שמעיד את זה וישים לבו ורצונו לזה, מכפר על כל חטאיו.

ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו ורצה בנו וכו', קדוש זה הוא במשקל אחד כנגד עדות האמונה, והם שלשים וחמש תבות אחרות, כמו שיש בוויכחו. הכל עולה לשבעים תבות להתעטר בהם שבת של ערב שבת. אשרי חלקו של אדם שיכנון רצונו לדברים הללו לכבוד רבונו.

קדוש היום, הרי פרשוהו בורא פרי הגפן, ולא יותר. שהרי היום עומד לקדש אותו. מה שאין בו בליקה, שאנו צריכים לקדש אותו בדברים הללו, כמו שבארנו. ולא מתקדש הליקה הזו, אלא רק בעם הקדוש למטה, כששורה עליהם אותה רוח עליונה. ואנו צריכים לקדשו ברצון הלב, ולכנו חדעת לזה.

והיום מקדש אותו, וישראל מקדשים בתפלות ובקשות ומתקדשים בקדשתו ביום הזה. אשרי ישראל העם הקדוש שירשו יום הזה נחלת ירשה לעולמים.

אחר שיוצאת שבת, צריך אדם להבדיל בין קדש לחל. למה? שהרי נתנה רשות לממנים שלמטה לשלט על העולם, ובכל מעשי העולם להראות יחיד במקום קדוש, בקדשה עליונה, ולהפריד למטה מיחיד העליון, ולברך על מאורי האש.

משום שכל האשים האחרים נטמנו ונגנזו ביום השבת, פרט לאש אחת של קדשה עליונה שנגלתה ונכללה בקדשת השבת. וכשהאש הזו מתגלה, כל יתר האשיות נטמנות ונגנזות לפניך. והאש הזו היא של עקדת יצחק, שלוהטת על גבי המזבח. משום כך צריך לברך על מאורי האש. והאש הזו לא צריכה אש של חל, אלא אש של שבת, והאש הזו היא אש שיוצאת מאותה האש שלמטה.

וזוהי אש שסובלת אש. וכיון שהאש הזו שיוצאת מהאש שלמטה מתברכת בברכת האור, אז כל שאר האשיות האחרות יוצאות ונתמנות במקומן, ונתנת להן רשות להאיר.

באותה שעה שמברכים על האש, מזדמנות ארבע מרכבות, ארבע מחנות למטה, להאיר מאותה אש מברכת, והם נקראים מאורי האש. משום כך צריך לכפף ארבע אצבעות של יד ימין, ולהאיר להם מתוך אותו אור הנר שמתברך.

ואותן אצבעות רמז לאותם מאורי האש שמאירים ושוולטים מאותו האור של הנר שמתברך. ומשום שהן דרגות שלמטה, כשמראה אדם האצבעות לפני אותו אור הנר, צריך לכפפם לפניו, משום שאותו אור שולט עליהם, והם מאירים ממנו.

בשאר הברכות צריך לזקף את האצבעות כדי להראות קדשה עליונה של הדרגות העליונות ששולטות על הכל, שהשם הקדוש התעטר בהן והתקדש בהן, וכל הדרגות מתברכות כאחד, ומאירים מתוך המנוחה העליונה של הכל, ומשום כך צריכים לזקפם למעלה. וכאן צריך לכופף את האצבעות



לפני הנר כדי להראות את הדרגות שלמטה שמאירים מתוך המאור העליון, ומכאן שולטים ומאירים ממנה, והם מאורי האש.

בכל יום אנו מברכים מאורי אור, שהם אורות עליונים שעומדים באותו אור ראשון, וכל הדרגות מתברכות ומאירות כלן כאחת מתוך המאור העליון, ואלה נקראים מאורי האש. ומשום הסוד הזה מברכים בורא מאורי האש.

ואם תאמר, למה בורא, ולא אומרים מאיר מאורי האש, הואיל ומאירים מאותה האש, מאותה מנורה מברכת? אלא, כיון שזכרנו שבת, כל אותן הדרגות שלמטה וכל אותם שמאירים ושולטים, כלם נכנסים ונכללים בגר הזה, ונטמנים ונגנזים ונשמרים בו ולא נראים בו, אלא רק אותה נקדה לבדה, וכלם נטמנו בתוכה בכל יום השבת.

כיון שיוצאת השבת, הוא מוציא אותם כל אחד ואחד כאלו נבראו באותה שעה, וכלם יצאו ונבראו כמקדם והתמנו על מקומם לשלט, ואז הנר הזה מתברך, ונכנעים לפניו להאיר. כיון שמאירים, אז הם מתמנים כל אחד ואחד על מקומו.

כמו זה אותן דרגות עליונות שנקראות מאורי אור, שולטות ביום ומאירות מתוך המאור העליון. בשעה שיוצא הלילה, אותו מאור עליון פוגש אותם ומכניס אותם לתוכו עד שמאיר היום. כיון שישאר מברכים על האור ביום, אז מוציא אותם בשלמות האור, ולכן מברכים יוצר המאורות ולא אומרים בורא (אלא יוצר). וכאן בורא מאורי האש, משום אותן הדרגות שלמטה.

והכל הוא סוד האצבעות, בהן רמזות הדרגות העליונות והדרגות התחתונות. הדרגות העליונות נודעות בזקיפת האצבעות למעלה, ובזקיפת האצבעות מתברכות הדרגות העליונות והדרגות התחתונות כאחד, ובהנמכת האצבעות מתברכים להאיר הדרגות התחתונות לבדן.

והסוד הזה, הצפרנים של אחורי האצבעות. והאצבעות לבדן לפני. הצפרנים של אחורי האצבעות הם פנים אחרות שצריכות להאיר מתוך אותו נר, ואותם פנים שנקראים אחורים. האצבעות לפנים בלי צפרנים, אלו הן הפנים הפנימיים המכסים. וסוד זה - (שמות לג) וראית את אחרי. אלה אחורי האצבעות לאחור בצפריניהן. ופני לא יראו, אלה האצבעות לפנים בלי צפרנים, שהן הפנים הפנימיים.

וכשמברכים על הנר, צריך להראות את אחורי האצבעות בצפרנים, לקבל אור מתוך אותו הנר, ואת פנים האצבעות לא צריך לכפות (להראות) אותן שיאירו מתוך אותו נר, שהרי אינן מאירות אלא מתוך הנר העליון שלמעלה למעלה, שהוא טמיר וננוז ושלל נגלה כלל. ואינו מאירות מתוך נר שגלוי כלל. משום כך צריך להראות את אחורי האצבעות בצפרנים, ואת פנים האצבעות לא צריך להראות לפני הנר הזה. טמירות הן, ובסתר הן מאירות. פנימיות הן, ומפנימיים מאירות. עליונות הן, ומעליונים הן מאירות. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

וצריך להרים בבשמים כשיוצאת שבת על שהסתלקה אותה רוח, ונפש האדם נשארת ערמה (משתינית בבקעים) משום אותו סליק שהסתלקה הרוח ממנו, והרי פרושה.

כתוב (בראשית כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו וגו'. פסוק זה פרושהו ונתבאר. אבל בא וראה, הריח הוא קיום הנפש, משום שהוא דבר שזכרנו לפש ולא לגוף. בא וראה, כתוב וירח את ריח בגדיו, הרי פרושהו שאלו היו אותם לבושי אדם הראשון שנתן לו הקדוש ברוך הוא ללבשם.

משום שהרי כשחטא אדם, העבר ממנו אותו לבוש נכבד שהתלבש בו בראשונה כשהכניסו לגן עדן, ואחר שחטא הלביש אותו בלבוש אחר. הלבוש הראשון שהתלבש בו אדם בגן עדן, הוא היה (מאותם מלבושים) מאותן מרובות שנקראו אחורים, ואותם לבושים שנקראו לבושי צפרן.

וכשהיה בגן עדן, כל אותן מרובות וכל אותם מחנות קדושים, כלם הקיפו את אדם, ונשמר מהכל, ולא היה יכול דבר רע לקרב אליו. וכיון שחטא והעברו ממנו אותם לבושים, (והתלבש בלבושי חל מדברים) פחד מדברים רעים ורוחות רעות, והסתלקו ממנו אותם מחנות קדושים. ולא נשארו בו אלא אותם ראשי צפרני האצבעות שסובבים את הצפרנים סביב זהמה אחרת.

ומשום כך לא צריך לאדם לגדל אותן צפרנים של זהמה, שהרי כמה שמתרבות, כך גם מרבה עליו זהמה, וידאג בכל יום וצריך לגזר אותן, ולא יזרק אותן, שלא יעשה קלון באותו מקום, שיכול אותו אדם להנזק. והכל כמו שלמעלה. שהרי לכל אחורים מקיף הצד האחר, ולא צריכים אותו במקום של העולם.

אחר כך עשה לאדם לבושים אחרים מהעלים של עצי גן העדן שבארץ. שהרי בראשונה היו אותם לבושים מאותם אחורים של הגן שלמעלה, ועכשו מהגן של הארץ, ויצאו מהגן. ואותם לבושים היו מעלים ריחות ובשמים של הגן שהנפש מתישבת בהם ושמחה בהם. זהו שכתוב וירח את ריח בגדיו

וּבְרַכְהוּ, שֶׁהָרִי הַתִּישָׁבָה נִפְשׁוֹ וְרוּחוֹ שֶׁל יִצְחָק בָּאוּתוֹ רִיחַ.

משום כך, כְּשִׁיּוֹצֵאת שֶׁבֶת, צָרִיךְ לְהָרִיחַ בְּבִשְׁמִים לִישֵׁב אֶת נִפְשׁוֹ בָּאוּתוֹ רִיחַ עַל אוֹתוֹ רִיחַ עֲלִיּוֹן קָדוֹשׁ שֶׁהִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ, וְאוֹתוֹ רִיחַ הַמַּעֲלָה שֶׁבְּבִשְׁמִים הוּא הַדָּס, שֶׁהָרִי קִיּוֹם הַמָּקוֹם הַקָּדוֹשׁ שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵאוֹת הַנְּשָׁמוֹת הוּא הַדָּס. וְזֶהוּ קִיּוֹם הַנֶּפֶשׁ כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה, כְּדִי לְהַתְקִיֵּם מֵאוֹתָהּ הַתַּעֲרָטְלוֹת שֶׁנִּשְׁאַרָה.

כְּשִׁיּוֹצֵאת הַשֶּׁבֶת, הַתִּלְבֵּשׁ אָדָם בָּאוֹתָם לְבוּשֵׁי בָּן עֵדוֹן שֶׁל הָאָרֶץ שֶׁמַּעֲלִים רִיחַ וּבִשְׁמִים, לְקַיֵּם אֶת הַנֶּפֶשׁ עַל אוֹתָהּ רִיחַ קָדוֹשׁ עֲלִיּוֹנָה נִכְבְּדָה שֶׁהִסְתַּלַּקָה מִמֶּנּוּ. וְהַדָּס הוּא וְדַאי קִיּוֹם הַנֶּפֶשׁ, כְּדָגְמָא עֲלִיּוֹנָה, שֶׁהִתְקַיְּמָה קִיּוֹם הַנֶּפֶשׁ.

אוֹתָהּ רִיחַ עֲלִיּוֹנָה שִׁיּוֹרְדָת עַל אָדָם בְּשִׂמְחָה וּמִשְׂמַחַת אֶת נִפְשׁוֹ, אִז עוֹמֶדֶת נִפְשׁ הָאָדָם כְּמוֹ הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ שֶׁאָדָם מֵהֵנָּה אֶת הָרוּחַ הַזֶּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי אוֹתָהּ רִיחַ מֵהֵנָּה אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב (ישעיה נח) אִז תִּתְעַנֵּג עַל ה' וְגו'. וְכְּתוּב וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחֲצוּחוֹת נִפְשָׁךְ. כְּמוֹ שֶׁאָדָם מְרִיחַ אֶת אוֹתוֹ עֲנֵג וּמֵהֵנָּה אוֹתוֹ, כִּי גַם הוּא מְרִיחַ אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא. אִז כְּשֶׁהָאָדָם זוֹכֶה וּמִשְׁלִים אֶת שְׁלֵמוֹת כְּבוֹד שֶׁבֶת כְּפִי שֶׁאִמְרָנוּ, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא עָלָיו וְאוֹמֵר, (שם מט) וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדִי אֶתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר.

קָם רַבִּי אַבָּא וּשְׁאַר הַחֲבָרִים וְנִשְׁקוּ רָאשׁוֹ. בָּכוּ וְאָמְרוּ, אֲשֶׁרִי חִלְקֵנוּ שֶׁהִדְרָךְ הַזֶּה זָמַן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפָנֵינוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, לִי זָמַן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִדְרָךְ הַזֶּה כְּדִי לְהַתְחַבֵּר עִמָּכֶם. אֲשֶׁרִי חִלְקִי שְׂזָכִיתִי לְדִרְךָ הַזֶּה.

אָמַר לָהֶם, אִמַּר לָכֶם מַה שֶּׁרְאִיתִי, הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאֵתִי לְדִרְךָ, וְרְאִיתִי אוֹר אֶחָד שֶׁנִּחְלַק לְשִׁלְשָׁה אוֹרוֹת, וְהִלְכוּ לִפְנֵי וְנִטְמְנוּ. וְאִמְרָתִי, וְדַאי שְׂכִינָה רְאִיתִי, אֲשֶׁרִי חִלְקִי. וְעַכְשָׁיו אוֹתָם שְׁלֹשֶׁת הָאוֹרוֹת שֶׁרְאִיתִי, אֵתָם הֵם, וְדַאי שֶׁאֵתָם אוֹרוֹת וּמִנּוֹרוֹת עֲלִיּוֹנוֹת לְהֵאִיר בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, עַד כָּאן לֹא יָדַעְתִּי שֶׁכָּל הַמְרַגְלִיּוֹת הַנִּסְתָּרוֹת הִלְלוּ הֵיוּ תַּחַת יְדֵיכֶם, בִּינּוֹן שֶׁרְאִיתִי שֶׁהָרִי בְּרָצוֹן מִצּוֹת רְבוּנָכֶם נִאֲמְרוּ הַדְּבָרִים הֵלְלוּ, יָדַעְתִּי שֶׁכָּל הַדְּבָרִים עוֹלִים בְּיוֹם זֶה לְתוֹךְ הַכְּסָא הָעֲלִיּוֹן וְלוֹקַח אוֹתָם אוֹתוֹ בַּעַל הַפָּנִים וְעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲטוֹרוֹת לְאֲדוֹנוֹ. וְהַיּוֹם הַזֶּה מִתְעַטְרִים (שְׁבַעִים) שָׁמַיִם מְרַבּוֹת קְדוּשׁוֹת לְכְבוֹד הַכְּסָא בָּאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁנִּאֲמְרוּ כָּאן בְּיוֹם הַזֶּה.

בֵּין כִּי זָקַף אֶת עֵינָיו וַרְאָה שֶׁהָעָרִיב הִשְׁמַשׁ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, גִּלְדָּה לְכַפֵּר הַזֶּה שֶׁהוּא קָרוֹב לָנוּ בְּמִדְבָּר. הִלְכוּ וְלָנוּ שָׁם. בְּחִצּוֹת הַלֵּילָה קָם רַבִּי אַבָּא וּשְׁאַר הַחֲבָרִים לְהִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא, מִכָּאן וְהִלָּאָה נֹאמַר דְּבָרִים לְעֹטֵר בָּהֶם אֶת הַצִּדִּיקִים שֶׁבָּנוּ עֵדוֹן, שֶׁעַכְשָׁיו הוּא הַזָּמַן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל הַצִּדִּיקִים שֶׁל עֵדוֹן מְקַשְׁיָבִים לְקוֹלוֹת הַצִּדִּיקִים שֶׁבָּאָרֶץ.

פָּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר, כְּתוּב (תהלים קטו) הַשְּׁמַיִם שָׁמַיִם לֵה' וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם. בְּפִסּוֹק הַזֶּה יֵשׁ לְהַתְבַּוֵּן, וְכִי צָרִיךְ לוֹמַר: הַשְּׁמַיִם לֵה', וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם. מַה זֶּה הַשְּׁמַיִם שָׁמַיִם? אֵלָּא כָּאן יֵשׁ לְהַתְבַּוֵּן, מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ שָׁמַיִם וַיֵּשׁ שָׁמַיִם.

שָׁמַיִם לְמִטָּה, וְאָרֶץ לְמִטָּה מֵהֶם. שָׁמַיִם לְמַעֲלָה, וְאָרֶץ לְמִטָּה מֵהֶם. וְכָל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וְהַתְּחִיבוֹנוֹת כֻּלָּן כְּמוֹ זֶה, אֵלָּה בְּאֵלָה. שָׁמַיִם לְמִטָּה, הֵם עֶשֶׂר רִיעוּתוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קד) נוֹטָה שָׁמַיִם כִּירִיעָה. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה אוֹתָם וְאֶת הַמַּחֲנוֹת שֶׁבְּתוֹכָם לְהַנְהִיג אֶת הָאָרֶץ הַתְּחִיבוֹנָה. הַתְּשִׁיעִי מִנְהִיג אֶת הַתְּחִיבוֹנִים, שֶׁסּוֹבְבִים כְּעִבּוֹתוֹת הָעֲגָלָה. הַעֲשִׂירִי הוּא הָעֶקֶר.

וּבְכָל הַמַּחֲנוֹת מִמֵּנִים יֵשׁ עַד לְשִׁבְעִי. וּמֵהַשְּׁבִיעִי וְהִלָּאָה יֵשׁ אוֹר שֶׁהַתְּפֹשֵׁט לְמִטָּה מִתּוֹךְ הַכְּסָא הָעֲלִיּוֹן, וּמֵאִיר לְעֵשִׂירִי, וְהַעֲשִׂירִי הוּא הָאוֹר שֶׁהוּא לוֹקַח, נוֹתֵן לְתַשְׁיָעִי, וְהוּא לְשִׁמְיָנִי וּמִטָּה.

הַשְּׁמִינִי הַזֶּה, כְּשֶׁנִּפְקָדִים כָּחוֹת הַכּוֹכָבִים וּמוֹצֵיא אוֹתָם, אוֹתוֹ הוּא עוֹמֵד וְנוֹתֵן כָּחוֹ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתְּמַנּוֹת בָּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁצָּרִיךְ, שֶׁכְּתוּב (ישעיה מ) הַמוֹצֵיא בְּמִסְפָּר צָבָאִם וְגו'. מֵרַב אוֹנִים - זֶהוּ הַזֶּה שֶׁלְמַעֲלָה שֶׁנִּקְרָא רַב אוֹנִים.

וּבְכָל רִקְיעַ וְרִקְיעַ יֵשׁ מִמֶּנָּה, וְנִפְקֵד עַל הָעוֹלָם וְעַל הָאָרֶץ לְהַנְהִיג אֶת הַכָּל. פָּרַט לְאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא מִנְהִיג אוֹתָהּ לֹא רִקְיעַ וְלֹא כַּח אַחֵר, אֵלָּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוֹ, וְהָרִי פָּרְשׁוּהָ. וְאִם תֹּאמַר, אֵיךְ שְׂרוּי לְחַנֵּם רִקְיעַ עַל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי טַל וּמָטָר יוֹרֵד עָלֶיהָ מֵהַרְקִיעַ כְּשֶׁאֵר כָּל אָרֶץ אַחֶרֶת?

אֵלָּא בְּכָל רִקְיעַ וְרִקְיעַ יֵשׁ מִמֵּנִים שֶׁשּׁוֹלְטִים עַל הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ מִמֶּנָּה שֶׁשּׁוֹלֵט עַל אוֹתוֹ רִקְיעַ נוֹתֵן מִן הַכֹּחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאוֹתוֹ רִקְיעַ, (כְּדִי לִתֵּן לְמִטָּה) וְאוֹתוֹ רִקְיעַ לוֹקַח מֵאוֹתוֹ מִמֶּנָּה, וְנוֹתֵן לְמִטָּה לְאָרֶץ. וְאוֹתוֹ הַמִּמֶּנָּה אֵינוֹ לוֹקַח אֵלָּא מֵהַתְּמַצִּית שֶׁלְמַעֲלָה. אֲבָל הָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה אֵין שּׁוֹלֵט עַל אוֹתוֹ הַרְקִיעַ שֶׁעָלֶיהָ מִמֶּנָּה אַחֵר, וְלֹא כַּח אַחֵר, אֵלָּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוֹ, וְהוּא פּוֹקֵד אֶת הָאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה בָּאוֹתוֹ רִקְיעַ.

בְּכָל רִקְיעַ וְרִקְיעַ יֵשׁ פְּתָחִים יְדוּעִים וְשִׁלְטוֹן כָּל הַמִּמְנִים מִפְּתַח לְפְתַח רְשׁוֹם, וּמֵאוֹתוֹ פָּתַח וְהִלָּאָה לֹא שּׁוֹלֵט אֶפְלוֹ כְּמִלֵּא נִימָה, וְלֹא נִכְנָס זֶה (אֶפְלוֹ) לְתַחֲנוּם פְּתַח חֲבָרוֹ פָּרַט לְכִשְׁנִתָּנוֹת לוֹ רְשׁוֹת לְשִׁלְטֵן אֶחָד

על חֲבֵרוֹ, וְאִזּוֹ שׁוֹלְטִים הַמְּלָכִים שֶׁבְּאַרְץ אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ.

בְּאַמְצֵעַ כָּל הָרְקִיעִים יֵשׁ פֶּתַח אֶחָד שֶׁנִּקְרָא גְבִילוֹיִן, וְתַחַת הַפֶּתַח הַזֶּה יֵשׁ שְׁבָעִים פְּתָחִים אַחֲרֵים לַמָּטָה, וְשְׁבָעִים מְמָנִים שׁוֹמְרִים מִרְחוֹק שֶׁל אֲלָפִים אַמָּה שֶׁלֹּא קָרְבִּים אֵלָיו. וּמֵאוֹתוֹ פֶּתַח עוֹלָה דָּרָךְ לְמַעְלָה לְמַעְלָה, עַד שֶׁמִּגִּיעָה לְכֶסֶּא הָעֶלְיוֹן, וּמֵאוֹתוֹ הַפֶּתַח לְכָל הַצְּדָדִים שֶׁבְּרָקִיעַ, עַד שֶׁעַר הַפֶּתַח שֶׁנִּקְרָא מְגִדוֹיִן (מְגִדוֹיִן), שָׁשִׁם הוּא סִיּוֹם הָרְקִיעַ שֶׁל תַּחֲוֹמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְכָל אוֹתָם שְׁבָעִים פְּתָחִים שֶׁרְשׁוּמִים בְּתוֹךְ אוֹתוֹ פֶּתַח שֶׁנִּקְרָא גְבִילוֹיִן, כָּלֵם רְשׁוּמִים בְּכֶסֶּא הַקְדוֹשׁ, וְלִכְלֵם קוֹרְאִים שְׁעָרֵי צֶדֶק, שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט אַחֵר עֲלֵיהֶם. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹקֵד אֶת הָאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה בְּאוֹתוֹ רָקִיעַ, מִפֶּתַח לְפֶתַח בְּפִקִּידָה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ. וּמִתְמַצִּית אוֹתָהּ פִּקִּידָה מְקַבְּלִים אוֹתָם שְׁבָעִים מְמָנִים, וְנוֹתְנִים לְכָל הַמְּמָנִים הָאֲחֵרִים.

הַשְּׁלֵמָה מֵהַהֲשַׁמְטוֹת (סִימָן ד)

יֵשׁ בְּצוֹאֹת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, קָרָקַע הֵגוֹן הוּא כְּשֶׁבְּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹן עֵדוֹן, נָטַל שָׁלֵג מִתַּחַת כֶּסֶּא הַכְּבוֹד, וּמִמֶּנָּה נִעְשָׂה קָרָקַע הֵגוֹן, וְזֶהוּ קָרָקַעִיתוֹ שֶׁל גּוֹן עֵדוֹן. וְאִינוֹ נֹגֵעַ עִם הָאֶרֶץ הַזֹּאת, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת. רָקִיעַ שֶׁעַל גְּבִי הֵגוֹן הוּא כְּעֵין כָּל הֵגוֹנִים, כְּמַעֲשֵׂה לְבִנְתֵּי הַסְּפִיר. וְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲקוֹק בְּאַמְצֵעַ הָרְקִיעַ. וְאַרְבַּע טַבְּעוֹת בְּאַרְבָּעָה קְצוֹת הָרְקִיעַ, וְאַרְבָּעָה אוֹפְנִים בְּכָל טַבְּעָת. וּבְאַמְצֵעַ הָרְקִיעַ עֲמוּד אֶחָד, וְעֲמוּד הַזֶּה נִעוֹץ מִקְרָקַע הֵגוֹן עַד שְׁאוֹחַז פְּנֵי כֶּסֶא הַכְּבוֹד, וְהוּא מְכַסֶּה מַעַן הַכְּבוֹד. וְהַמְּלָאךְ גְּבִרְיָאֵל לְבוֹשׁ הַבְּדִים עוֹמֵד עָלָיו. פֶּעַם כָּלֵם אוֹחֲזִים בְּטַבְּעוֹת הָרְקִיעַ, וְהַעֲמוּד חוֹזֵר וְהָרָקִיעַ סוֹבֵב, וְאוֹתִיּוֹת שֵׁם הַמֶּפָּרֶשׁ בּוֹלְטוֹת וְנוֹצְצוֹת וְעוֹלוֹת וְיורְדוֹת.

קוֹל קוֹרָא: הַתְּנוֹדָדוֹ מִחֲנוֹת צְדִיקִים קְדוֹשִׁים, אֲשֶׁרִיכֶם שְׁזָכִיתֶם לָכֵךְ. מִי שִׁמַּע פְּזוֹת, מִי רָאָה כְּאֵלָה, בְּהִיּוֹת כָּל גִּוּוֹן הָרְקִיעַ בְּנִסְעוֹ עַל יְדֵי הָאִישׁ לְבוֹשׁ הַבְּדִים, וְהוּא מְסַתְּלֵק וְהָרָקִיעַ עוֹמֵד. וְהַעֲמוּד מְנַגֵּן, עוֹלָה וְיורֵד, עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ אֹרֶךְ זֶהָ, אֹרֶךְ נֵעֵם מְלַמְּעָה בְּאוֹתוֹ הַעֲמוּד. וְהַצְּדִיקִים עוֹמְדִים לְנֶגֶד הָאוֹר הַהוּא וְנִהְיִים מְמָנִים עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה.

בְּחִצֵּי הַלַּיְלָה כְּשֶׁבְּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַנֵּס עִם הַצְּדִיקִים, שׁוֹמְעִים קוֹל סְבוֹב הָרְקִיעַ וְהַעֲמוּד מְנַגֵּן, וְקָרָקַע הֵגוֹן מִתְנַשֵּׂא, וְהַצְּדִיקִים עוֹלִים מִחִפּוֹתֵיהֶם לְקִרְאָת בּוֹרְאֵם, וְכָל הֵגוֹן מִתְמַלֵּא מִכְּבוֹדוֹ. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מְזִדְּגוֹת הַרוּחוֹת זָכָרִים וְנִקְבוֹת כְּפִי שֶׁהֵיוּ קִדְּם שֶׁנִּבְרְאוּ, וּמֵאוֹתוֹ נֵעֵם תְּאֻתָּם לַחֲיוֹת בְּנֵעֵם ה', כָּלֵם עוֹשִׂים פְּרִי, דְּהִינּוּ רוּחוֹת לְגָרִים: (עַד כֹּאן מֵהַהֲשַׁמְטוֹת)

בְּגוֹן עֵדוֹן שֶׁלְמִטָּה, בְּרָקִיעַ שֶׁעוֹמֵד עָלָיו, יֵשׁ בּוֹ סוּד עֲלִיוֹנִים. כְּשֶׁעֲשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָרְקִיעַ, הִבִּיא אֵשׁ וּמִים מִתּוֹךְ כֶּסֶא כְבוֹדוֹ וְשִׁתְּפָם בְּאֶחָד, וְעֲשָׂה מֵהֶם רָקִיעַ לְמִטָּה, וְהַתְּפַשְׁטוֹ עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁל גּוֹן עֵדוֹן וְיִשְׁבּוּ. מָה עָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? לָקַח מִהַשְּׁמַיִם הָעֲלִיוֹנִים הַקְדוֹשִׁים אֵשׁ וּמִים אַחֲרֵים שֶׁנִּמְצְאִים וְלֹא נִמְצְאִים, שֶׁנִּגְלִים וְלֹא נִגְלִים, וּמֵאוֹתָם אֵשׁ וּמִים שֶׁנִּטְלוּ מִהַשְּׁמַיִם הָעֲלִיוֹנִים, עָשָׂה מֵהֶם מְתִיחַת הָרְקִיעַ, וּמִתַּח אוֹתוֹ עַל הֵגוֹן הַזֶּה שֶׁלְמִטָּה, וּמִתְחַבֵּר לְתוֹךְ רָקִיעַ אַחֵר.

אַרְבָּעָה גּוֹנִים בְּאוֹתָהּ מְתִיחַת הָרְקִיעַ שֶׁעַל הֵגוֹן - לְבָן אֲדָם יָרֵק וְשָׁחַר. לְגוֹנִים הַלְלוּ יֵשׁ אַרְבָּעָה פְּתָחִים מִתַּחַת לְאוֹתָהּ מְתִיחַת הָרְקִיעַ, וְאוֹתָם הַפְּתָחִים לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָרְקִיעַ שֶׁעַל גְּבִי הֵגוֹן. וּמֵאוֹתָם אֵשׁ מִים שֶׁנִּעְשָׂה מֵהֶם אוֹתוֹ רָקִיעַ, נִפְתָּחִים בְּאַרְבָּעָה פְּתָחִים אַרְבָּעָה אֹרוֹת. לְצַד יְמִין בְּאוֹתוֹ פֶּתַח מִתּוֹךְ מְתִיחַת צַד (הַפְּתָח) הַיְמָנִי מֵאִירִים שְׁנֵי אֹרוֹת בְּאוֹתָם שְׁנֵי פְּתָחִים, בְּפֶתַח הַיְמָנִי, וּבְפֶתַח שֶׁהוּא (בְּפָנִים יוֹצֵא אֹרֶךְ, וְהוּא פָּנִים) כְּנֶגֶד הַפָּנִים.

בְּתוֹךְ הָאוֹר הַמֵּאִיר לְצַד יְמִין רְשׁוּמָה אוֹת אַחַת מֵאִירָה וּבּוֹלְטָה (וְלוֹחֶטָה) וְנוֹצְצָה בְּהִתְנוּצְצוֹת מִתּוֹךְ אוֹתוֹ הָאוֹר, וְהִיא הָאוֹת מ', וְעוֹמֶדֶת בְּאַמְצֵעַ אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הַפֶּתַח. הָאוֹת הִיא עוֹלָה וְיורֵדֶת, וְלֹא עוֹמֶדֶת בְּמְקוֹם אֶחָד. אוֹתוֹ הָאוֹר לֹקַח אוֹתָהּ אוֹת וּמוֹצִיא אוֹתָהּ, וּמִשּׁוֹם כִּךְ אֵינָה עוֹמֶדֶת בְּמְקוֹם אֶחָד.

בְּתוֹךְ הָאוֹר הַמֵּאִיר בְּצַד שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַפָּנִים, רְשׁוּמָה אוֹת אַחַת שֶׁמֵּאִירָה וּבּוֹלְטָה וְנוֹצְצָה בְּהִתְנוּצְצוֹת בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הָאוֹר, וְהִיא הָאוֹת ר', וְלִפְעָמִים נִרְאִית ב' (ד'), וְעוֹמֶדֶת בְּאַמְצֵעַ אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁבְּפֶתַח, וְעוֹלָה וְיורֵדֶת, לִפְעָמִים גְּלוּיָה וְלִפְעָמִים לֹא גְלוּיָה, וְלֹא עוֹמֶדֶת בְּמְקוֹם אֶחָד. שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הַלְלוּ עוֹמְדוֹת, וּכְשֶׁנִּשְׁמָוֹת הַצְּדִיקִים נִכְנָסוֹת לָגוֹן עֵדוֹן, שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הַלְלוּ יוֹצְאוֹת מִתּוֹךְ אוֹתוֹ הָאוֹר, וְעוֹמְדוֹת עַל אוֹתָהּ נִשְׁמָה, וְעוֹלִים וְיורְדִים.

וְאִזּוֹ, מֵאוֹתָם שְׁנֵי הַפְּתָחִים, מְקַדְּמִים וְיורְדִים מְלַמְּעָה שְׁתֵּי מְרַבָּבוֹת. מְרַבָּבָה עֲלִיוֹנָה אַחַת, שֶׁהִיא מְרַבָּבוֹתוֹ שֶׁל מִיכָאֵל, גְּדוֹל הַסִּגְנִים. הַמְרַבָּבָה הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהִיא מְרַבָּבוֹתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מְמָנָה גְּדוֹל שֶׁנִּקְרָא בּוֹאִ"ל. וְזֶה שִׁמֵּשׁ נִכְבֵּד שֶׁנִּקְרָא רַפְּאִ"ל. וְהֵם יורְדִים וְעוֹמְדִים עַל הַנִּשְׁמָה, אוֹמְרִים לָהּ: שְׁלוֹם בּוֹאֵךְ, יְבֵא שְׁלוֹם יְבֵא שְׁלוֹם. וְאִזּוֹ אוֹתוֹ שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת עוֹלוֹת וְעוֹמְדוֹת בְּמְקוֹמָן, וְנִגְזְרוֹת לְתוֹךְ אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל אוֹתָם פְּתָחִים.

שְׁנֵי פְּתָחִים אַחֲרֵים, שְׁנֵי אֹרוֹת אַחֲרֵים לוֹחֶטִים מֵאוֹר הָאֵשׁ בְּאוֹתָם פְּתָחִים, אֶחָד לְצַד שְׁמָאל

ואחד לאחור. שתי אותיות אחרות לוחטות באותם אורות ונוצצים בתוכם. אות אחת ג' ואות אחת נ'. וכשהאותיות הראשונות חוזרות למקומן, שתי האחרות הללו נוצצות, עולות ויורדות, יוצאות מאותם אורות ועומדות על הנשמה.

אז יורדות שתי מרפבות מאותם שני פתחים. מרפבה אחת היא מרפבתו של גבריאל, ממנה גדול ונכבד. המרפבה השנייה היא מרפבה אחרת קדושה של נוריא"ל הממנה הגדול, ויורדות מאותם פתחים ועומדות על הנשמה, והאותיות חוזרות למקומן.

אז, שתי המרפבות הללו נכנסות לתוך היכל אחד טמיר שבגן שנקרא אהל"ת, ושם שנים עשר מיני בשמים גנוזים, שפתיב (שיר ד) נרד וכרכם קנה וקנמון וגו'. ואותם שנים עשר מיני בשמים שלמטה.

ושם כל אותם לבושי הנשמות שראויים להתלבש בהם כל אחד ואחד כראוי. באותו לבוש נרשמו כל אותם מעשים טובים שעשה בעולם הזה, וכלם רשומים בו ומכריזים: זהו לבושו של פלוני. ונוטלים את אותו לבוש, ומתלבשת בו אותה נשמת הצדיק שבגן כמו בדיוקן שבעולם הזה.

והדברים הללו משלשים יום ואילך, שהרי כל שלשים הימים אין לך נשמה שלא תקבל ענש טרם שתכנס לגן עדן. כיון שקבלה ענש, נכנסת לגן עדן, כמו שבארנו. אחר שהתלבנה, מתלבשת. כיון שהתלבשה בלבוש הזה, נותנים לה מקום כראוי לה. אז כל אותן האותיות יורדות, ועולות אותן מרפבות.

אותו רקיע חוזר פעמים בכל יום באותה נטילת הרקיע האחר הזה שנדבק בו. והרקיע הזה אינו יוצא מחוץ לגן. הרקיע הזה רקום בכל מיני גוונים.

עשרים ושתים אותיות רשומות חקוקות באותו רקיע, כל אות ואות נוספת מהמן (מהטל), מהטל שלמעלה על הגן, ומאותו הטל של האותיות רוחצות אותן נשמות ונרפאות, אחר שטבלו בנהר דינור להטהר. והטל אינו יורד אלא מתוך אותיות שרשומות וחקוקות באותו רקיע, משום שאותן אותיות הן כלל התורה, ואותו הרקיע הסוד של התורה, שהרי מאש ומים של התורה נעשה.

ועל כן הם שופעים טל על כל אותם שהשתדלו בתורה לשמה בעולם הזה. והדברים הללו רשומים בגן עדן ועולים עד אותו רקיע, ונוטלים מאותן אותיות אותו הטל להזין את הנשמה הזו. זהו שכתוב (דברים לב) יערי כמטר לקחי תגל כטל אמרתי.

באמצע הרקיע הזה עומד פתח אחד כנגד הפתח שאמרנו של ההיכל שלמעלה, שבאותו פתח הנשמות פורחות מהגן שלמטה למעלה בעמוד אחד הנעוץ בגן עד לאותו פתח.

בתוך אותו רקיע (עמוד) באותו פתח, שהוא באמצע הרקיע שבגן, נכנסים לתוכה שלשה גוונים של אור כלולים כאחד, ומאירים לצורות אותו העמוד. ואז הרקיע (העמוד) הזה נוצץ ומתלהט בכמה גוונים (אורות) שמתלהטים. בכל שעה מאירים הצדיקים מאותו זיו עליון. אבל בכל שבת ושבת ובכל ראש חודש מתגלה השכינה יותר משאר הזמנים באותו רקיע, וכל הצדיקים באים ומשתחוים לה.

אשרי חלקו של מי שזוכה ללבושים הללו שאמרנו, שמתלבשים בהם הצדיקים בגן עדן (שלמטה). אלה ממעשים טובים שעשה אדם בעולם הזה במצוות התורה, ובהם עומדת הנשמה בגן עדן שלמטה, ומתלבשת בלבושים הנכבדים הללו.

כשעולה הנשמה באותו פתח הרקיע למעלה, מזדמנים לה לבושים אחרים נכבדים עליונים, שהם מרצון וכוונת הלב בתורה ובתפלה, שכשעולה אותו רצון למעלה, מתעטר בה מי שמתעטר, ונשאר חלק לאותו אדם, ונעשה ממנו לבושים של אור להלביש בהם הנשמה לעלות למעלה. ואף על גב שבארנו שאותם לבושים תלויים במעשים - אלה לא תלויים אלא ברצון הרוח, כמו שנתבאר, לעמוד בתוך מלאכים ורוחות קדושות, וזהו ברור הדבר. והמנוחה הקדושה למד כד מאלהו: הלבושים שלמטה בגן שבארנו במעשים, והלבושים שלמעלה, (ברוח ורצון וכוונת הלב) ברצון וכוונת הרוח בלב.

ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו' (בראשית ב), הרי פרשיה, אבל בגן הזה שלמטה, נהר יצא מעדן ודאי. וצריך לדעת, הנהר הזה שיוצא בגן שלמטה, באיזה מקום הוא עקרו ונשאו. באיזה מקום בעדן. העדן הזה הוא סוד עליון, ולא נתנה רשות לעין השכל לשלט בו. וסוד הדבר - אלמלא המקום הזה נמסר למטה להתגלות, המקום של העדן העליון הקדוש נמסר גם כן לדעת. אלא (אבל) משום ההסתרה של כבוד העדן העליון הקדוש, נטמן ונגנז העדן התחתון שאותו נהר שופע ויוצא ממנו, ולכן לא נמסר להתגלות אפילו לאותן הנשמות שבגן עדן.

כמו שהנהר הזה נפרד ויוצא מתוך עדן להשקות את הגן שלמעלה, כך גם מתוך אותו הפתח של האמצע יוצא אור אחד שנפרד לארבעה צדדים, בארבעה פתחים שאמרנו. המקום שעומדות אותן האותיות הרשומות. ואותו האור שנפרד לארבעה אורות, בארבע אותיות שנוצצות (ויוצאות) יוצא

מעדן, מקום שזוהרת הנקדה שלמעלה.

ואותה נקדה מאירה, ונעשה עדן להאיר, ואין מי ששולט לראות ולדעת את הנקדה הזו פרט לאותו אור שמתפשט ממנה, שמשתחיים לפניו אותם הצדיקים שבגן עדן, כמו שנתבאר. והנקדה התחתונה הזו היא גן אֵל העדן העליון, המקום שלא נתן לדעת ולהתבונן.

על כל זה כתוב, (ישעיה סה) עין לא ראתה אלהים זולתך. השם הזה התפרש. אלהים זולתך - זו הנקדה התחתונה הקדושה, שהוא יודע את העדן הזה שלמטה שטמון בגן, ואין אחר שמפיר אותו. אלהים זולתך - זהו העדן העליון על הכל, שהוא סוד העולם הבא, שהוא מפיר את הנקדה התחתונה בצדיק אחד שיוצא ממנו, נהר שמרנה אותה, ואין מי שמפיר אותה פרט לו, שכתוב אלהים זולתך, שהוא אחוז למעלה למעלה עד אין סוף.

והנהר הזה שיוצא מעדן למטה הוא סוד לחכמים בסוד הכתוב, והשביע בצחצחות נפשך. והדבר הזה התפרש למעלה ומטה. הנשמה שיוצאת מעולם החשך הזה, היא תאבה לראות באור העולם העליון כאדם הזה שתאב לשנות מים בתאנה. כך כל אחד ואחד הוא צחצחות, כמו שנאמר (ישעיה ה) צחה צמא. צמא, מאותם צחות של אורות של הגן והרקיע וההיכלות של הגן.

ואותו נהר שיוצא מעדן, כל אותו נשמות בלבושי כבוד יושבות על אותו נהר, ואלמלא אותו לבוש, לא יכולים לסבל, ואז מתנשבות ורוות באותם צחות ויכולות לסבל. ואותו נהר הוא תקון הנשמות להתישב ולהזון ולהנות מאותן צחות, והנשמות נהנות (מתתקנות) על אותו נהר ומתנשבות בו.

אותו נהר עליון שלמעלה מוציא נשמות, והן פורחות ממנו לתוך הגן, שהנהר הזה שלמטה בגן שבארץ מתקין נשמות להתתקן ולהתישב באותן צחות. כמו כן בעולם הזה בחוץ, בריח המים מתנשבת הנפש להאיר, שהרי מהעקר כמו זה יוצא. ומשום שהנשמות מתתקנות על אותו נהר ששופע ויוצא מעדן, יכולות להתנשבות באותן צחות עליונות ולעלות למעלה באותו פתח שבאמצע הרקיע, ועמוד אחד שעומד באמצע הגן, כפי שאמרנו.

באותו עמוד עולים למעלה בתוך אותו פתח של הרקיע, ובו סביבו יש בו (ישעיה ד) ענן [יומם] ועשן נגה. ואף על גב שבארוהו לזה הפסוק, אבל ענן ועשן אלו מבחוץ, ונגה מבפנים. וזה הוא לחפות על אלו שעולים למעלה, שלא יראו מלפני אלו שיושבים למטה.

והרי כאן סוד הסודות. כאשר (רוצה הקדוש ברוך הוא לתקן הנקדה הזו) הנקדה הזו רוצה להתתקן בתקוניה ולהתקשט בשבתות וזמנים ובחגים, שולחת ארבע פני נשר, ועומדים על ההיכל שנקרא דרור, והינו מר דרור. ובגלל כך בשנת היובל צריכים להכריז דרור, כמו שנאמר (ויקרא כה) וקראתם דרור. ואותם ארבע פנים נותנים קול, ואין מי שישמע אותו פרט לאותן הנשמות הראויות לעלות, והן מתכנסות שם, ולוקחים אותם ארבע הפנים הללו, ומכניסים אותם פנימה באותו עמוד שעומד באמצע.

ובאותה שעה עולה אותו עמוד, ענן ואש ועשן, ונגה מבפנים. ושני אלה נקראים מכון הר ציון ומקראיה. מכון הר ציון - זהו התקון שלמעלה, כשהנקדה התחתונה מתקשטת, והם מקראיה של אותה נקדה להתקשט.

כיון שעולות הנשמות הללו עד לאותו פתח הרקיע, אזי אותו רקיע סובב סביב הגן שלש פעמים, ומקול נעימות של סובב אותו רקיע יוצאות כל אותו נשמות ושומעות אותו נעם של אותו רקיע, וראים אותו העמוד שמעלה אש וענן ועשן ונגה שלוהט, וכלם משתחיים. ואז הנשמות עולות באותו הפתח, עד שעולים לתוך העגול שסובב באותה נקדה, ואז רואים מה שראים. ומתוך האור והשמחה מפה שראו, עולים ויורדים, מתקרבים ומתרחקים.

והיא משתוקקת אליהם ומתקשטת באור. ואז לובש קנאה (מאור) צדיק עליון אחד, ומסתכל באור ויפי של הנקדה הזו ובתקוניה, ואוחז בה ומעלה אותה אליו, ומאיר אור באור ונהיים אחד. וכל חילות השמים פותחים באותה שעה ואומרים: אשריכם הצדיקים שומרי התורה, אשריכם המשתדלים בתורה, שהרי שמחת אדונכם היא בכם, שהרי עטרת רבונכם מתעטרת בכם.

ואז, כיון שמאירים אור באור, שני אורות מתחברים כאחד ומאירים. אחר כך יורדים אותם גונים ומתבוננים להשתעשע באותן נשמות הצדיקים, ומתקנים אותם לעטר למעלה. ועל זה נאמר עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

פתח רבי שמעון ואמר, כתוב (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה. פסוק זה פרשוהו. אבל יש רקיע ויש רקיע. הרקיע שלמטה הוא עומד על גבי ארבע חיות, ומשם מתפשט ומתחיל דיוקן של נקבה אחת שאחורי הזכר, וזהו סוד הכתוב (שמות לג) וראית את אחרי, כמו שנאמר (תהלים לט) אחור וקדם צרתני. וכתוב (בראשית ב) ויקח אחת מצלעותיו.

הַרְקִיעַ שְׁלֹמֶעֱלָה הוּא עוֹמֵד עַל גְּבִי הַחַיּוֹת הַעֲלִינּוֹת, וּמִשָּׁם מִתְפַּשֵּׁט וּמִתְחִיל הַדִּיּוֹקָן שֶׁל זָכָר אֶחָד, שֶׁהוּא סוֹד עֲלִיּוֹן. וְשֵׁנִי הַרְקִיעִים הַלְלוּ, אֶחָד נִקְרָא קֶצֶה הַשָּׁמַיִם, וְאֶחָד נִקְרָא מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ד') וּלְמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם. רֹאשִׁי הַחַיָּה שְׁלֹמֶטָה הִם אַרְבַּע חַיּוֹת, שֶׁהֵן רְשׁוּמוֹת (אֲוֵרוֹת) עֲלִיּוֹנוֹת עַל אוֹתָן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת שְׁבִתוֹף אוֹתָם אַרְבַּע פְּתָחִים שְׁבִגוֹן עֵדוֹן.

וְאֵף עַל גֵּב שְׁאִמְרָנוּ שְׁעֵדוֹן שְׁלֹמֶטָה הוּא בְּאֶרֶץ - כִּדָּה זֶה וְדָאִי. אֲבָל הַכֹּל הוּא סוֹד עֲלִיּוֹן, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר שֶׁהִנֵּקְדָה הָיוּ שְׁאִמְרָנוּ, כְּמוֹ שֵׁנִי לָה חֶלֶק לְמַעְלָה - כִּדָּה גַם יֵשׁ לָה חֶלֶק לְמַטָּה בְּאֶרֶץ. וְהֵן הִזָּה לְמַטָּה הוּא חֶלֶקָה שֶׁל אוֹתָהּ נִקְדָה לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ בְּרוּחוֹת הַצְדִּיקִים בְּאֶרֶץ, וְנִהְיִית בְּכָל הַצְדָדִים, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. לְמַעְלָה בְּצִדִּיק, וּלְמַטָּה בְּאוֹתוֹ פְּרִי הַצְדִּיק. וְלֹא נִמְצָא שְׁעֲשׂוֹעַ מַעְלָה וּמַטָּה אֲלָא בְּצִדִּיק. וְהֵן הִזָּה הוּא מֵאוֹתָהּ נִקְדָה שְׁנִקְרָאת עֵדוֹן. (נִקְדָה שְׁנוֹטְלֶת מֵאֵמָא עֲלִיּוֹנָה הַסְמוּנָה בְּגוֹן עֵדוֹן שֶׁל הָאֶרֶץ).

אוֹתָם רֹאשִׁי הַחַיָּה אֵלוֹ אַרְבַּעָה רֹאשֵׁי פָנִים. אֶחָד אֲרִיָּה, שְׁכָתוֹב (יחזקאל א) וּפְנֵי אֲרִיָּה אֵל הַיָּמִין. וְאֶחָד שׁוֹר, שְׁכָתוֹב וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְׁמָאוֹל. וְאֶחָד נֶשֶׁר, שְׁכָתוֹב וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּו. וְאֶדָם כָּלָל שֶׁל הַכֹּל, שְׁכָתוֹב וּדְמוּת פְּנִיָּהם פְּנֵי אֲדָם. וְאַרְבַּעָה רֹאשֵׁי הָאוֹרוֹת הַלְלוּ שְׁמִשָּׁאָם (חַיּוֹת שְׁנוֹטְלוֹת) אֵת הַכֶּסֶּא הַקְדוֹשׁ, וּמִתּוֹף הַמִּשָּׁא שְׁלֵהֶם הִם מְזִיעִים. וּמֵאוֹתָהּ זָעָה שֶׁל מִשָּׁאָם, נִעֲשֶׂה אוֹתוֹ נֶהָר דִּינוֹר, שְׁכָתוֹב (דְּנִיאל ז') נֶהָר דִּינוֹר שׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מִלְּפָנָיו אֶלְף אֶלְפִים יִשְׁמְשׁוּהוּ.

וּכְשֶׁעוֹלוֹת הַנְּשָׁמוֹת, הֵן רוּחָצוֹת בְּאוֹתוֹ נֶהָר דִּינוֹר, וְעוֹלוֹת לְקֶרֶב וְאֵינָן נִשְׂרָפוֹת, אֲלָא רוּחָצוֹת. בֹּא וְרֵאָה מִסְלַמְדָרָא, שְׁעוֹשִׁים מִמֶּנָּה לְבוּשׁ, וּמִתּוֹף שֶׁהִיא מֵאֵשׁ, אֵין רוּחָצִים אוֹתוֹ לְבוּשׁ אֲלָא בָּאֵשׁ. הָאֵשׁ אוֹכֶלֶת הַזֶּהָמָה שְׁבוּ, וְנִרְחַץ אוֹתוֹ לְבוּשׁ. כִּדָּה גַם הַנְּשָׁמָה מֵאֵשׁ שְׁנִלְקָחָה מִתּוֹף הַכֶּסֶּא הַקְדוֹשׁ, שְׁכָתוֹב בֶּה (שֵׁם) כֶּסֶּאֹ שְׁבִיבִי אֵשׁ, בְּזִמְן שְׁרוּצָה לְרַחֵץ מֵאוֹתָהּ זֶהָמָה שְׁבָה, עוֹבְרֶת בָּאֵשׁ וְנִרְחָצָה, וְהָאֵשׁ אוֹכֶלֶת כָּל אוֹתָהּ הַזֶּהָמָה שְׁבִנְשָׁמָה, וְהַנְּשָׁמָה רוּחָצָה וּמִתְלַבֶּנֶת.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כִּדָּה, אֵין לְנִשְׁמָה עֵנֶשׁ כִּדָּה - בֹּא וְרֵאָה, אוֹי לְנִשְׁמָה שְׁסוֹבֶלֶת אֵשׁ זָרָה, וְאֵף עַל גֵּב שְׁמִתְלַבֶּנֶת. אֲבָל כְּשֶׁהַזֶּהָמָה רַבָּה עָלֶיהָ, אוֹי לְנִשְׁמָה שְׁסוֹבֶלֶת אוֹתוֹ עֵנֶשׁ, מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתָהּ זֶהָמָה בְּפַעֲמִים מִתְלַבֶּנֶת בָּאֵשׁ.

בְּפַעַם הָרִאשׁוֹנָה, כִּינּוֹן שְׁקִבְלָה עֵנֶשׁ בְּגוֹף, הוֹלֶכֶת הַנְּשָׁמָה, וְנוֹטִילִים אוֹתָהּ וּמְכַנְּסִים אוֹתָהּ לְתוֹף מְקוֹם אֶחָד שְׁנִקְרָא בּוֹ הֵנֶם. וְלָמָּה נִקְרָא בּוֹ הֵנֶם? אֲלָא מְקוֹם אֶחָד הוּא בְּגִיהֶנֶם שֶׁשָּׁם נִצְרָפוֹת הַנְּשָׁמוֹת בְּצִרוּף לְהַתְלַבֵּן טָרָם שְׁנִכְנָסוֹת לָגוֹן עֵדוֹן. (וְאִם זָכֵאִיוֹת אוֹתוֹן נְשָׁמוֹת, כְּאֲשֶׁר מְכַנְּסִים אוֹתוֹן בְּאוֹתוֹ מְקוֹם) שְׁנֵי מִלְּאָכִים שְׁלוּחִים מְזַמְנִים בְּגוֹן עֵדוֹן, וְעוֹמְדִים בְּשַׁעַר, וְצוֹחִים לְאוֹתָם הַמְּמַנִּים שְׁבִאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁבִגִיהֶנֶם כִּדָּה לְקַבֵּל אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה.

וְאוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה, בְּטָרָם תִּתְלַבֵּן בָּאֵשׁ, אוֹתָם שְׁלוּחִים צוֹחִים אֶלֶיהֶם וְאוֹמְרִים: הֵנֶם. וּבְזִמְן שְׁמִתְלַבֶּנֶת, אוֹתָם מְמַנִּים יוֹצֵאִים עִמָּה מֵאוֹתוֹ מְקוֹם, וּמְזַמְנִים אוֹתָהּ לְפִתְחוֹ שֶׁל גוֹן עֵדוֹן שֶׁשָּׁם אוֹתָם שְׁלִיחִים, וְאוֹמְרִים לָהֶם: הֵנֶם. אֲלָה הִם הַנְּשָׁמוֹת שֶׁהַתְלַבֵּנוּ. וְאִזּוֹ מְכַנְּסִים אוֹתָהּ נִשְׁמָה בְּגוֹן עֵדוֹן.

וּכְמָה הִיא שְׁבוּרָה מִתּוֹף אוֹתוֹ שְׁבָר שֶׁל הַהִתְלַבֵּנוֹת שֶׁל הַגִּיהֶנֶם (שֶׁל אוֹתוֹ) שֶׁל אוֹתוֹ שְׁבָר שֶׁל הָאֵשׁ הַתַּחְתּוֹנָה. וְאֵף עַל גֵּב שְׁיִוְרָדָה מִלְּמַעְלָה, (אֲבָל) כִּינּוֹן שְׁמִינְיָה לְאַרְץ לְמַטָּה, הִיא אֵשׁ שְׁאִינְנָה דִּקְיָה, וְהַנְּשָׁמָה נִעֲנֶשֶׁת בֶּה וְנִשְׁבָּרָה. וְאִזּוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצֵא שְׁמֵשׁ שְׁמֵאִירָה מֵאוֹתָם אַרְבַּעָה פְּתָחִים שְׁמֵאִירִים בְּרָקִיעַ שְׁמַעַל הָגוֹן, וּמִגִּיעַ לְאוֹתָהּ נִשְׁמָה וְנִרְפָּאת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מִלְּאָכִי ג') וְזִרְחָה לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶּיהָ.

בְּפַעַם הַשְּׁנִיָּה, אַחֵר שִׁישְׁבָה בְּגוֹן עֵדוֹן שְׁלֹמֶטָה, כָּל אוֹתוֹ זִמְן שִׁישְׁבָה וְעַד עַכְשָׁה אֵינָה נִפְרָדָה מֵאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁל מִרְאָה הָעוֹלָם הִזָּה מִכָּל וְכָל. וּכְשֶׁמַּעֲלִים אוֹתָהּ לְמַעְלָה, צְרִיכָה לְהַפְרֵד מִכָּל מִרְאָה וּמִכָּל הַדְּבָרִים שְׁלֹמֶטָה. וּמַעֲבִירִים אוֹתָהּ בְּאוֹתוֹ נֶהָר דִּינוֹר, וְאִזּוֹ הַנְּשָׁמָה מִתְלַבֶּנֶת בּוֹ מִכָּל וְכָל, וְיוֹצֵאת וְנִרְאִית לְפָנֵי רַבּוֹן הָעוֹלָם בְּרוּכָה (בְּרוּרָה) מִכָּל הַצְדָדִים. כִּינּוֹן שְׁמִסְתַּפְּלֶת בְּאוֹתוֹ אוֹר, נִרְפָּאת וְנִשְׁלָמֶת מִהַכֹּל. וְאִזּוֹ עוֹמְדוֹת אוֹתוֹן נְשָׁמוֹת בְּלְבוּשִׁים, מִתְעַטְרִים לְפָנֵי רַבּוֹנָם. אֲשֶׁרִי חֶלְקָם שֶׁל הַצְדִּיקִים בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וְאוֹתוֹן נְשָׁמוֹת שְׁבִגוֹן עֵדוֹן שְׁלֹמֶטָה מְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשְׁבִתוֹת, וְעוֹלוֹת עַד אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנִקְרָא חוֹמוֹת רִשְׁלָיִם, שֶׁשָּׁם כְּמָה מְמַנִּים וּמִרְכָּבוֹת שְׁשׁוּמְרִים אוֹתָם הַחוֹמוֹת, שְׁכָתוֹב (ישעיה סב) עַל חוֹמֹתֶיךָ הַקְּדוֹתִי שְׁמִרִים. וְעוֹלִים עַד אוֹתוֹ מְקוֹם, וְלֹא נִכְנָסוֹת פְּנִימָה עַד שְׁמִתְלַבֵּנוֹת, וְשָׁם מִשְׁתַּחֲוִוֹת וּשְׁמִחוֹת מֵאוֹתוֹ אוֹר, וְשְׁבוֹת לְתוֹף הָגוֹן.

יוֹצֵאוֹת מִשָּׁם וּמְשׁוֹטְטוֹת בְּעוֹלָם, וְרוֹאוֹת בְּאוֹתָם הַגּוֹפּוֹת שֶׁל הַרְשָׁעִים וּבְאוֹתוֹ עֵנֶשׁ שְׁלֵהֶם, שְׁכָתוֹב (ישעיה סו) וְנִצָּאוּ וְרֵאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי כִי תוֹלַעְתָם לֹא תָמוֹת וְאֲשֶׁם לֹא תִכָּה וְהִיוּ דִּרְאוֹן לְכָל בָּשָׂר. מֵה זֶה לְכָל בָּשָׂר? לְאוֹתָם שְׁאֵר הַגּוֹפִים שְׁסָבִיבָם, וְהִרִי פְּרִשׁוּהָ. וְאַחֵר מְשׁוֹטְטִים וּמִסְתַּפְּלִים בְּאוֹתָם בְּעֵלֵי מִכְאוּבִים וּבְנֵי מַחְלוֹת, וְאוֹתָם שְׁסוֹבֶלִים עַל הַיְּחוּד שֶׁל רַבּוֹנָם, וְשָׁבִים וְאוֹמְרִים לְמִשִּׁיתָ.

בְּשַׁעָה שְׁאוֹמְרִים לוֹ לְמִשִּׁית אֵת צַעַר יִשְׂרָאֵל בְּגִלוּתָם, וְאוֹתָם הַרְשָׁעִים שְׁבָהֶם שְׁאִינָם מִתְבוֹנְנִים

לדעת את רבונם, הוא מרים קול ובוכה על אותם הרשעים שבהם. זהו שכתוב (שם נג) והוא מחלל מפשעינו מדכא מעונתינו. שבות אותן נשמות ועומדות במקומן.

בגן עדן יש היכל אחד שנקרא היכל בני המחלות. אז המשיח נכנס לאותו היכל, וקורא לכל המחלות והמכאובים וכל יסורי ישראל שיבאו עליו, וכלם באים עליו. ואלמלא שהוא מקל מעל ישראל ונוטל עליו, לא היה אדם שיכול לסבל את יסורי ישראל על ענשי התורה. זהו שכתוב (שם) אכן חלינו הוא נשא וגו'. כמו כן רבי אלעזר בארץ.

משום שאין חשבון לאותם יסורים שעומדים על אדם בכל יום על ענשי התורה, וכלם ירדו לעולם בשעה שנתנה תורה. וכשהיו ישראל בארץ הקדושה באותן עבודות וקרבנות שהיו עושים, היו מסלקים את כל אותן מחלות ויסורים מן העולם, ועכשו המשיח מסלק אותם מבני העולם טרם שיוצא מהעולם הזה, ומקבל ענשו, כמו שנתבאר. כשאותם חטאים יתרים שמכניסים אותם לתוך בפנים הגיהנום באותם מדורים תחתונים אחרים, ומקבלים ענש רב מרב הגיהנום שבנשמה, אז מדליקים אש יותר, לאכל אותה זקמה. (אוי לאותה נשמה שסובלת אותו הענש. ועל זה אותם מלאכי חבלה שבגיהנום מטרידים אותו במקלות של אש לנער את אותה הגיהנום. אוי לנשמה שסובלת אותו ענש).

אשריהם ששומרים את מצוות התורה. אותה נקדה קדושה שרוצה להשתעשע למעלה ולמטה ברוחות הצדיקים, כמו שנתבאר. כשאותה נקדה רוצה להשתעשע למטה ברוחות הצדיקים כאם ששמחה עם בניה ומשתעשעת בהם, כך גם בחצות הלילה היא יורדת ומשתעשעת בהם.

הרקיע שאמרנו שעומד על הגן, היא עומדת על ארבעה ראשי החיות, ואותן ארבע אותיות שאמרנו הם סוד של ארבע החיות. והרקיע הזה עומד למטה (עליהן), כמו שנתבאר. הרקיע של אותה נקדה עומד למעלה על אותן ארבע חיות עליונות שאמרנו, ואותו רקיע (פדגמת זה מזה) נרקם בגונים קדושים.

ברקיע הזה מסתכלות ארבע החיות, וכל אותם חילות למטה. כשהרקיע הזה מאיר בגוניו ונוצץ, אז יודעות כל אותן מרפבות וכל אותם חילות ומחנות שהרי טרפם הזדמן. הרקיע הזה רקום בכל הגונים הקדושים, ובו עומדים ארבע פתחים רשומים בארבע אותיות נוצצות.

פתח אחד רשום לצד מזרח, ובו עומדת באותו פתח אות אחת, ואותה אות היא א'. וזה נוצץ ועולה ויורד בפתח הזה. הפתח הזה מאיר ונוצץ מהתנוצצות עליונה, והאות הזו נוצצת ובולטת (ולוהטת) בתוכה, והיא יורדת ועולה ונרשמת באותו פתח.

פתח שני רשום לצד צפון, ובו עומדת אות אחת, והיא האות ד'. וזו עומדת ונוצצת, עולה ויורדת, ולוהטת באותו פתח. לפעמים נוצצת בהתנוצצות, ולפעמים נטמן אותו אור ולא מאיר. ולכן האות הזו אינה עומדת בקיום מתמיד, והאות הזו נרשמת באותו פתח.

הפתח השלישי הוא פתח שעומד לצד מערב, ובו עומדת אות אחת שרשומה ונאורה באותו פתח, וזוהי האות נ', והאות הזו נוצצת בהתנוצצות באותו הפתח.

הפתח הרביעי זהו הפתח שעומד לצד דרום, ובו עומד רשם של נקדה תחתונה קטנה שנראית ולא נראית, וזוהי האות י', וארבע האותיות הללו לארבעה צדדים, (נוצצים) באותו רקיע באותם פתחים.

ברקיע הזה רשומות אותיות אחרות (לד' צדדים) בכתרים על ראשיהם, ואותן עשרים ושנים אותיות מתעטרות בכתרים. הרקיע הזה נוסע וסובב על גבי החיות ברשם של האותיות, הסוד של חשבון היחיד בסוד של צרף אחד, והם: א"ט ב"ח ג"ז ד"ו.

האותיות הללו סובבות באותו רקיע בסוד של אותיות אחרות (של מרפבות) עליונות קדושות נסתרות, ואותן אותיות אחרות (עליונות) שנסתרות סובבות את אותו רקיע, ואז נראות האותיות הללו בגלגול (של הרקיע הזה), שהם א"ט ב"ח, ורשומות ברקיע הזה.

בשעה שמאיר הרקיע הזה, מאירים בו ארבעה סודות של השמות הקדושים, והם צרף בצרופים של שלשים ושנים שבילים. אז יורד טל מהרקיע הזה באותן האותיות של סוד השם הקדוש, וכל אותן מרפבות נזונות, וכל אותם החילות והמחנות הקדושים, וכלם מקבלים בשמחה.

בשעה שהדין תלוי, האותיות הללו נטמנות ונגנזים ארבע בתוך ארבע, והם ט"ח ז"ו. בשעה שאלה נגנזו ונטמנו, אז הקול של צד צפון מתעורר, ויודעים שהדין שרוי על העולם. וברקיע הזה נרשם גון אחד שכולל את כל הגונים.

כשנוסע הרקיע הזה מצד המזרח, אותם ארבעה הראשים שאמרנו בארבע (פנים) אותיות, נוסעים כלם במסעות, ועולים בעליה למעלה. וכשנוסעים ועולים למעלה, מסתלקת מי שמסתלקת, וחוזרות האותיות ונראות בשלמות בסוד הראשון, א"ט ב"ח ג"ז ד"ו, ונרקם אותו רקיע, ואז מאיר באור.

וכשֶׁהִרְקִיעַ הָיָה מְאִיר כְּמִקְדָם בְּאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ, כָּלֵם שְׂבִים וְשׂוֹאֲגִים לְטָרֵף טָרֵף וּמִזֹּון. כִּיֹּן שֶׁהֵם שׂוֹאֲגִים וּמַעֲלִים קוֹלוֹת, אוֹתוֹ קוֹל נִשְׁמַע לְמַעַלָה לְמַעַלָה, וְאִזּוֹ נוֹטֵל בְּרָכוֹת וּקְדָשׁוֹת מִי שְׁנוּטֵל.

סוֹבְבוֹת הָאוֹתִיּוֹת וּמִתְגַּלְגֵּלוֹת, וְסוֹבְבוֹת אֶת אוֹתוֹ רְקִיעַ, וְעוֹמְדוֹת אוֹתָן אוֹתִיּוֹת לְצַד דָּרוֹם. כִּיֹּן שְׁעוֹמְדוֹת אוֹתָן אוֹתִיּוֹת לְצַד דָּרוֹם, עוֹלוֹת וְנוֹצְצוֹת בְּהִתְנוּצָצוֹת וְלוֹהֲטוֹת, וְאִזּוֹ בְּאֶמְצַע אוֹתוֹ רְקִיעַ רֶשֶׁם אֶחָד נֶרֶשֶׁם, וְאוֹתוֹ הֶרֶשֶׁם הוּא אוֹת אַחַת, וְהִיא י'. כִּיֹּן שֶׁהָאוֹת הִזּוֹ נֶרֶשְׁמָה וְנֶרְאִית, אִזּוֹ לוֹהֲטוֹת אַחֲרֶיהָ שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת, וְהֵן הו"ה.

אֵלֹו הָאוֹתִיּוֹת מְנַצְצוֹת בְּאֶמְצַע הֶרֶקִיעַ הָיָה, עוֹלוֹת וְיורְדוֹת, לוֹהֲטוֹת בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר (בְּשָׁנִים עֶשֶׂר) לְהֵטִים. אִזּוֹ אַחֵר שָׂאֵלוֹ הַשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה פְעָמִים לוֹהֲטוֹת, יורֵד מִי שְׁיורֵד, וְנִכְלָלָת בְּאוֹתָן אוֹתִיּוֹת וּמִתְעַטֶּרֶת בָּהֶן וְלֹא נוֹדַעַת. אִזּוֹ כָּל הַתִּלּוֹת וְכָל הַמַּחֲנוֹת בְּשִׁמְחָה, וְעוֹלִים שִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת.

הֶרֶקִיעַ הָיָה נוֹסֵעַ שְׁנִית וְסוֹבֵב וּמִתְגַּלְגֵּל, וְאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת הִרְאִשׁוֹנוֹת שְׂאֲמָרְנוּ, שֶׁהוּא א"ט ב"ח, כָּלֵן נִכְלָלוֹת בְּאוֹתָן אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת, סוֹד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שְׂאֲמָרְנוּ, וְסוֹבְבוֹת לְאוֹתוֹ הֶרֶקִיעַ, וְעוֹמְדוֹת אוֹתָן אוֹתִיּוֹת שֶׁהִיוּ בְּאֶמְצַע סוֹד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, כָּלֵן נֶרֶשְׁמוֹת לְצַד צָפוֹן, וְנֶרֶשְׁמוֹת וְאִיֵּן נֶרֶשְׁמוֹת. אִין מִי שִׁיִּסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ הַצַּד. כָּלֵן מְכַסּוֹת, וְאוֹמֵר בְּקוֹל נֵעַם: בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. וּמִתְכַּסּוֹת מִצַּד צָפוֹן (שֶׁל הַפָּנִים) וְאוֹמְרוֹת אֶת זֶה, מִתְכַּסּוֹת מִכָּל הַצְּדִים וְאוֹמְרוֹת אֶת זֶה.

הֶרֶקִיעַ הָיָה סוֹבֵב כְּמִקְדָם וּמִתְגַּלְגֵּל מִצַּד לְצַד, וְאִזּוֹ קוֹל נְעִימַת הַמַּחֲנוֹת הֶרְבִּים בְּצַד זֶה, וְקוֹל נְעִימַת מַחֲנוֹת רַבִּים בְּצַד זֶה, וְכֵן לְאַרְבָּעָה צְדִדִּים. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אוֹתוֹ הֶרֶקִיעַ מְאִיר בְּאוֹר אַחֵר, יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְעוֹמֵד בְּאוֹר בְּגִין אַחֵר כְּלוֹל מִכָּל הַגִּיּוֹנִים.

וְאֵלֹו הָאוֹתִיּוֹת שְׂאֲמָרְנוּ עוֹלוֹת לְמַעַלָה בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ, וּמִקְבָּלִים אוֹת אַחַת שֶׁהִיא עֲלִיוֹנָה, שְׁמִתְחַבֶּרֶת בְּשֵׁם זֶה שֶׁל אֵלֹו הָאוֹתִיּוֹת. מִשּׁוֹם שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ הֵן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, זֶהוּ שֵׁם שְׁנִכְלָל לְמַטָּה, מִשּׁוֹם שֶׁסוֹד זֶה נִכְלָל לְמַעַלָה וְנִכְלָל לְמַטָּה, וְכִשְׁנִכְלָל לְמַטָּה, אֵלֹו הָאוֹתִיּוֹת עוֹלוֹת לְקַבֵּל אוֹת אַחַת (יו"ד), שֶׁהִיא מְאוֹתָהּ הָאוֹת נִזּוֹנוֹ אֵלֹו הָאוֹתִיּוֹת לְמַטָּה, וְאוֹתָהּ הָאוֹת הִיא ו'. וְיורְדוֹת וּמִתְחַבֶּרֶת הָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ בְּאוֹתָהּ הָאוֹת, וְאִזּוֹ כָּלֵן בְּעֵטוֹר אֶחָד, וְנִעֲשֶׂה שֵׁם שְׁלֵם.

לְמַטָּה, שֵׁם שְׁלֵם וְלֹא שְׁלֵם. שֵׁם שְׁלֵם בְּחִמְשׁ אוֹתִיּוֹת (וְלֹא שְׁלֵם שֶׁל תִּשְׁעַ אוֹתִיּוֹת, שֵׁם שְׁלֵם בְּחִמְשׁ אוֹתִיּוֹת) הוּא - וִיהו"ה. סוֹד שֶׁל זֶכֶר וְנִקְבָה בְּרָמּוֹ. הַשֵּׁם שְׁלֵם הוּא בְּתִשְׁעַ אוֹתִיּוֹת, וְהֵם יוֹה"ו ה' אֱלֹהִים. זֶהוּ שֵׁם שְׁלֵם מִחֻכָּל. שֵׁם אַחֵר הוּא בְּרָמּוֹ, וְהוּא בְּחִמְשׁ כְּפִי שְׂאֲמָרְנוּ. אֲבָל זֶהוּ שְׁלֵם בְּכָל.

כִּיֹּן שְׁמִתְחַבֶּרֶת הָאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ, אוֹתוֹ רְקִיעַ מְאִיר בְּשִׁלְשִׁים וּשְׁנַיִם אוֹרוֹת, וְאִזּוֹ הַכֵּל הוּא בְּשִׁמְחָה, הַכֵּל עוֹמֵד בְּסוֹד אֶחָד מַעַלָה וּמַטָּה. כָּל אוֹתָן מִרְכְּבוֹת וְכָל אוֹתָן מַחֲנוֹת, כָּלֵם עוֹמְדִים בְּסוֹד שֶׁל שְׁלֵמוֹת, וְכָל הַדִּרְגוֹת מִתְקַנְנוֹת עַל מְקוֹמָן, כָּל אַחַת וְאַחַת כְּרֹאִי.

בְּרִקִיעַ הָיָה עוֹמְדָת לְצַד צָפוֹן שֶׁלְהִבָּת אַחַת מְאִירָה שְׂאִינָה שׂוֹכֶכֶת תְּמִיד, וְהִיא רְשׁוּמָה בְּאוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת לְגִמּוֹן, וְהֵם עֶשְׂרֵה שְׁמוֹת, וְעוֹלוֹת לְשִׁבְעִים שְׁמוֹת, וְכָלֵן רְשׁוּמוֹת בְּרִקִיעַ הָיָה, וּמְאִירוֹת כָּלֵן בְּאֶחָד.

מִהֶרֶקִיעַ הָיָה נוֹסֵעִים כָּל אוֹתָם הֶרֶקִיעִים שֶׁלְמַטָּה שֶׁלְצַד הַקְּדָשָׁה, עַד שְׁמִיָּעִים לְאוֹתָם הֶרֶקִיעִים הָאֲחֵרִים שֶׁלְצַד אַחֵר, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים יְרִיעוֹת עֲזִים, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר וְנִעַשׂ יְרִיעַת עֲזִים לְאַהֲלָה עַל הַמִּשְׁכָּן.

מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ יְרִיעוֹת וְיֵשׁ יְרִיעוֹת. יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן הֵן יְרִיעוֹת שְׁנִכְרָאוֹת רְקִיעֵי הַחִיּוֹת שֶׁל הַמִּשְׁכָּן הַקְּדוֹשׁ. יְרִיעוֹת עֲזִים הֵם רְקִיעִים (יְרִיעוֹת) אַחֲרִים שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר. אֵלֶּה רְקִיעִים בְּסוֹד הַמִּרְכְּבוֹת שֶׁל רוּחוֹת קְדוֹשׁוֹת, וְאֵלֶּה רְקִיעִים שְׁבָחוֹץ שְׁעוֹמְדִים בְּדִבְרֵי הַעוֹלָם, וְהֵם צְדִדִּים שֶׁל תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים שֶׁל הַגּוֹף. וְאֵלֶּה מְכַסִּים עַל אוֹתָם רְקִיעִים שְׁלִפְנִים, כְּמוֹ קִלְפָה עַל הַמֶּלֶךְ. הֶרֶקִיעִים שְׁלִפְנִים הֵם אוֹתוֹ קְלוּשׁ שְׁעוֹמֵד עַל הַמֶּלֶךְ, וְאֵלֹו נִקְרָאִים שְׁמִים לַה'. לְשֵׁם אֶחָד זֶה שְׁלֵמוֹתָהּ.

רְקִיעִים אַחֲרִים לְמַעַלָה, וְהֵם רְקִיעִים פְּנִימִיִּים שְׁנִכְרָאִים רְקִיעֵי הַחִיּוֹת, שֶׁהֵם סוֹד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּסוֹד הַחִיּוֹת הַגְּדוֹלוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת, וְאֵלֶּה הֵם הַסּוֹדוֹת שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת (סוֹדוֹת עֲלִיוֹנִים) הַעֲלִיוֹנוֹת בְּסוֹדוֹת הַתּוֹרָה, כָּלֵל שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת חֻקוֹת רְשׁוּמוֹת שְׁיוּצָאוֹת מִתּוֹךְ הֶרֶקִיעַ הַעֲלִיוֹן הַשְּׁמִינִי, שֶׁהוּא רְקִיעַ עַל גִּבֵּי הַחִיּוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת, וְזֶהוּ שְׂאִין לוֹ מְרָאָה. זֶהוּ טְמִיר וְגִזּוֹ, וְאִין בּוֹ גִּזּוֹ.

כָּל הַגִּיּוֹנִים יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ. אִין בּוֹ גִּזּוֹ, וְלֹא נֶרְאָה וְלֹא הִתְגַּלָּה. זֶהוּ שְׁמוּצִיא אֶת כָּל הָאוֹרוֹת. בּוֹ לֹא נֶרְאָה לֹא אוֹר וְלֹא חֹשֶׁךְ וְלֹא גִזּוֹ כָּלֵל, פֶּרֶט לְנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים שְׁרוּאוֹת מִתּוֹךְ הֶרֶקִיעַ הַתְּחִתּוֹן כְּמֵאחֵר הַכֵּתֵל, אוֹר שְׁמוּצִיא וּמְאִיר הֶרֶקִיעַ הַעֲלִיוֹן הָיָה, וְאוֹתוֹ אוֹר שֶׁלֹא פּוֹסֵק, אִין מִי שְׁמִכִּיר אוֹתוֹ וְאִין מִי שְׁעוֹמֵד בּוֹ.

מִתַּחַת לָזֶה, כָּל אוֹתָם הֶרֶקִיעִים נִכְלָלוּ בְּשֵׁם הָיָה נִקְרָא שְׁמִים, וְאֵלֹו (הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ) נִקְרָאִים הַשְּׁמִים אוֹתָם שֶׁהֵם הַעֲלִיוֹן נִקְרָא בְּהֵם, אוֹתָם שֶׁהֵם הַקְּדוֹשׁ הַתְּעַטֵּר בְּהֵם. וְעַל זֶה כְּתוּב, (תְּהִלִּים כטו) הַשְּׁמִים שְׁמִים לַה', לְאוֹתָהּ גִּנִּיזוֹת הֶרֶקִיעַ הַעֲלִיוֹן שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם.



עד כאן רמז לשם הקדוש, (סוד של השמים הקדושים) שהקדוש ברוך הוא נקרא בשמות. מכאן והלאה אין חכם בהשכל שיכול לדעת ולהדבק כלל, פרט לאור אחד קטן בלי קיום (קיום הכלל) להתישב בו. אשרי חלקו של מי שנכנס ויוצא, ויודע להסתכל בסודות אדונו ולדבק בו.

בסודות הללו יכול אדם לדבק באדונו, לדעת את שלמות החכמה בסוד עליון כשעובד לאדונו בתפלה, ברצון ובכונת הלב, מדביק רצונו כאש בגחלת ליחד אותם רקיעים תחתונים של צד הקדשה לעטרם בשם אחד תחתון. ומשם והלאה ליחד אותם רקיעים עליונים פנימיים להיות כלם אחד באותו רקיע עליון שעומד עליהם.

ובעוד שפיו ושפתותיו מרחשות, לבו וכוון, ורצונו יתעלה למעלה למעלה, ליחד את הכל בסוד הסודות, ששם תקועים כל הרצונות והמחשבות בסוד שעומד באין סוף, ולכוון בזה בכל תפלה ותפלה, בכל יום ויום, לעטר את כל ימיו בסוד הימים העליונים בעבודתו.

בלילה ישנים רצונו, שהרי נפטר מהעולם, ונשמתו יוצאת ממנו, ויחזירנה לרבון הכל. משום שכל לילה ולילה (אותה נקודה עומדת לכלל בתוכה אותן נשמות הצדיקים).

סוד הסודות לדעת לאותם חכמי לב. הרקיע הזה התחתון, בסוד אותה הנקודה הוא עומד, כמו שאמרנו. אותו הרקיע הוא כלול ממעלה וממטה, ויסודו למטה כגון הזה שמעלה אור שחר, להאחז באור הלבן, והיסוד שלה הוא למטה באותה פתילה בשמן. אף כך למטה אותה נקודה - ביום נכללת מלמעלה, ובלילה נכללת ממטה באותן נשמות הצדיקים.

וכל דברי העולם, כלם חוזרים לעקר והיסוד והשרש שממנו יצא. וכמה לילות עתידים לטל כל אחד ואחד מה שראוי לו, כמו שצאמר (תהלים טז) אף לילות יסרוני כליותי. הנפש הולכת ומשוטטת ושבה אל אותו עקר שראוי לה. הגוף עומד שקט באבן, וחוזר לאותו מקום שראוי לו לשירות עליו, ומשום כך שב הגוף לצד שלו, והנפש לצד שלה.

על הגוף שורה סוד הצד האחר, ולכן נטמאים גידו, וצריך לרחץ אותם. כמו שבארנו, שהרי בלילה הכל שב למקומו, ונשמות הצדיקים עולות וחוזרות למקומן, ומתעטרות (בהם) מה שמתעטרות, ונכללת מכל הצדדים, ואז עולה כבוד הקדוש ברוך הוא ומתעטר מהכל.

בלילה שולטים הממנים שנקדו על אותן נשמות הצדיקים להעלותן למעלה ולהקריבן קרבן מנחם לאדונו. אותו מנחם שנקד על כל אותם מחנות, שמו סורי"א מנחם גדול. כיון שעולה הנשמה לכל אותם רקיעים, אז מקריבים אותה אליו ומריח בה, כמו שצאמר (ישעיה יא) והריחו ביראת ה'. כמו שעתיד מלך המשיח לעשות בעולם, ועל ידו עוברים כלם בפקדון על ידו להתקרב הלאה.

וכל הנשמות, כשנקרבות לאותו מקום שנקרבות ונראות שם, זהו סוד, כל הנשמות נכללות באותה נקודה, ולוקחת אותם פעם אחת, כמו מי שבולע בליעת דבר, ומתעברת כמו אשה שמתעברת. הסוד הזה לבעלי מדות. כשנקדה זו מתעברת כאשה שמתעברת, נהנית מאותה הנאה שמכלילה נשמה מהעולם הזה באותם מעשים ובאותה תורה שהשתדלה בה ביום, ונוטלת אותו רצון של העולם הזה, ובו נהנית בשמחה, ונכללת מכל הצדדים.

אחר כך היא מוציאה אותם החוצה ומוליכה אותם כמקדם, והנשמה היא חדשה קצת כמקדם, וסוד זה - (איכה ג) חדשים לבקרים. חדשים ודאי, כמו שנתבאר. מה הטעם הם חדשים? משום סוד הכתוב רבה אמונתך. רבה ודאי, שיכלה להכלילם ולהכניסם לתוכה, ומוציאה אותם והם חדשים, ולכן לוקחת אחרים מלמעלה ביום. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

בין כך האיר היום. אמר רבי אבא, נקום ונלך ונודה לרבון העולם. קמו והלכו והתפללו, ואחר כך חזרו אליו החברים. אמרו לו, מי שהתחיל - שישים את השבח. אשרי חלקנו בדרך הזו, שכל זה זכינו לעטר את הקדוש ברוך הוא בסודות החכמה.

פתח רבי אבא ואמר, ויעש בצלאל את הארון עצי שטים וגו'. כאן, אף על גב שכל סודות המשכן הרי פרשוהו החברים בחדר הקדוש, כאן יש להסתכל, שהרי סוד זה מתעטר בכמה סודות ללמד חכמה. ארון זה הוא סוד להכניס תורה שבכתב, ונגנזה בו בששה לוחות (ונגנזו בו ששה לוחות, והם ששה מסובבים) מסובבים, וזה נקרא ארון. כשסובבים אותם ששה להיות כאחד, אז הוא גוף אחד להכניס בו סוד התורה בששה צדדים וארון.

והלוחות הם חמשה, ומכניסים בו חמשה ספרים, ואותם חמשה הם ששה בדרגה אחת שנקנסת בה בנסתר, שנקראת סוד הכל, וזהו סוד הברית. כשה נכנס לתוך אותם חמשה לוחות, אז עומד הארון והתורה בסוד של תשע דרגות, שהן שני שמות, יהו"ה אלהים. ואחר כך עומד לוח אחד, סוד עליון שמכסה על הכל, והוא אותו הסוד של אותו רקיע שמסובב ומכסה על הכל, וכלם עומדים בסתר.

כאן יש להסתכל ולדעת את סודות הארון. יש ארון ויש ארון, זה כנגד זה. פתח ואמר, (שמואל-ב

(כב) הכל נתן ארונה המלך למלך וגו'. וכי ארונה היה מלך? ואף על גב שבארונה החברים, אלא דוד, שכתוב בו (שם ה) כל מכה יבסי ויגע בצנור וגו', והוא נטל ותפס את ירושלים ומשלו היה, ולמה קנה בקס? ואם תאמר, שאף על גב שירושלים היתה של דוד - אותו מקום היה נחלתו של ארונה, כמו שהיה בנבות היזרעאלי (מלכים-א כא), שאף על גב ששלט אחאב והיה מלך, הצטרף לבקש אותו כרם מנבות, אף כך דוד?

אלא ודאי ארונה היה מלך, ואותו מקום היה ברשותו והיה שולט עליו, וכשהגיע זמן לצאת מתחת דוד, לא יצא אלא בהרבה דם והרג בישראל, ואחר כך עמד המלך המושחית על אותו מקום, ושם, כשהיה הורג ועומד באותו מקום, לא היה יכול, ותשש כחו.

ואותו מקום, המקום שנעקד בו יצחק היה, ששם בנה אברהם מזבח ועקד את יצחק בנו. כיון שראה הקדוש ברוך הוא אותו מקום, התמלא רחמים. זהו שכתוב ראה ה' וינחם וגו'. מה זה ראה ה'?

ראה עקדת יצחק באותו מקום, ושב ורחם עליהם מיד. ויאמר למלך המושחית רב עתה וגו'. מה זה רב? הרי פרשוהו, קח את הרב. אלא כך הוא, כתוב כאן רב, וכתוב שם רב לכס שבת בהר הזה. אף כך גם רב - רב לך שיהיה מקום זה תחת ידך. שנים רבות היה תחת ידך, מכאן והלאה רב, החזר את המקום לבעליו. ועם כל זה, (בדס) בנות ובממון יצא מתחת דוד.

ולמה נקרא ארונה? אלא כתוב ארונה, וכתוב ארנן. בעוד שאותו מקום היה תחת דוד, נקרא ארונה, ארון של הצד האחר. ועל שנוספו בו אותיות יתרות, כך צריך להוסיף לאותו רע עין, סוד של הצד האחר, ואותה תוספת היא חסרון לו.

בצד הקדשה גורעים לו אותיות, ונוספת קדשתו. וזהו סוד הכתוב, (מלכים-א ז) על שני עשר בקר. גרע מ"ס, שלא כתוב שנים, אלא שני. ולצד האחר נותנים תוספת אותיות, שכתוב ויעש ריעלת עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה ריעלת. תוספת אותיות, והוא חסרון. ובצד הקדשה שני עשר ולא יותר. וכאן עשתי עשרה, והכל הוא חסרון אליו. וכך צריך לאותו רע עין להשלים את העין שלו, והוא בחסרון. (כדגמא זו ארונה, תוספת אותיות, ולא כתוב ארון).

בא וראה, צד הקדשה נקרא ארון הברית, ואותו ארון הברית ראוי לגוף להכניס בו דיוקן אדם. ועל סוד זה, אותם חסידים קדושים, כשהיו נפטרים מהעולם הזה, היו מכניסים אותם בארון, שהרי הצד האחר אינו מתקן בגוף ואינו בכלל של גוף האדם. ולכן לא נבראו גופים לאותו צד האחר, משום שאינם בכלל של גוף אדם.

מה כתוב ביוסף? וישישם בארון. למה שתי יודיים? אלא שהתחברה ברית בברית, סוד שלמטה בסוד שלמעלה, ונכנס בארון. (בא וראה, צד הקדשה נקרא ארון הברית, ואותו ארון הברית נתקן להכניס בו סוד התורה, שהיא סוד של הצורה של הגוף הקדוש. כמו כן למטה נתקן ארון להכניס בתוכו צורת הגוף, סוד האדם. ומי הוא שנמצא בסוד אדם? מי ששומר אות ברית הקדוש, ועל סוד זה אותם חסידים קדושים, כאשר היו נפטרים מעולם הזה, היו מכניסים אותם בארון, משום שלא ראוי להכניס בארון אלא מי ששומר לברית זו, אות קיום הקדוש. ביוסף מה כתוב? וישישם בארון) מה הטעם? משום ששומר הברית הקדוש והתקיים בו. לכן ראוי להכניס בארון, והכל כפראוי.

בכה רבי אבא ואמר, אוי לבני העולם שלא יודעים אותה בושא! אוי לאותו ענש של כל מי שרוצה להכניס לארון, כי לא צריך להכניס לארון, פרט לצדיק שידע בנפשו ונדע בעצמו שלא חטא באותה ברית, אות הברית הקדוש, מעלומיו, ושמר אותו כפראוי. ואם לא, לא צריך להכניס לארון ולפגם את הארון.

הסוד שצריך להתחבר באות ברית קדש הוא הסוד הראוי לו, ולא לאחר. שהרי ארון אינו מתחבר אלא בצדיק ששומר ברית קדש. ומי שפגם את הברית ונכנס בארון - אוי לו שפגם אותו בחייו, ואוי לו שפגם אותו במיתתו. אוי לו מאותו ענש. אוי לו שפגם האות וארון הברית הקדוש, אוי לו מאותה בושא, שנוקמים ממנו נקמת עולמים - נקמה של העולם הזה, ונקמה של אותו פגם. וסוד זה כתוב, (תהלים קכה) כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים.

בשעה שדנים אותו באותו עולם, מסתכלים במעשיו. אם היה פוגם את סוד ברית הקדש שחתום בבשרו, ועכשיו פוגם את הארון (הברית) שלו בזה - לזה אין חלק בצדיקים. מסתכלים בו ודנים אותו, ומוציאים אותו מכלל של אדם. כיון שהוציאו אותו מכלל של אדם, מוציאים אותו מכלל של כל האחרים שנועדו לחיי עולם, ונותנים אותו לאותו ארון (ארון) צד שאינו נכלל בסוד של גוף האדם. כיון שנמסר לאותו צד - אוי לו שמכניסים אותו לגיהנם, ולא יוצא משם לעולמים. על זה כתוב, (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי וגו'. אותם שנשפארו מכלל של אדם.

והדברים הללו, כשלא עשה תשובה שלמה, תשובה שראויה לכסות על כל מעשיו. ועם כל זה, טוב

לו שלא יבגס לארזו, שהרי כל זמן שהגוף עומד, הנשמה נדונית ולא נכנסת למקומה, פרט לאותם חסידים עליונים קדושים שראויים לעלות עם גופם. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

משום שאין חטא קשה לפני הקדוש ברוך הוא כמו זה שמשקר ופוגם את אות ברית הקדש, וזה אינו רואה פני שכינה, ועל חטא זה כתוב, (בראשית לח) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. וכתוב, (תהלים ה) לא יגרד רע.

מה כתוב כאן? ונעש בצלאל את הארז. וכי למה לא עשו אותם החכמים שעשו את המשכן את הארז? אלא בצלאל סיוס הגוף, שהוא סוד הברית הקדוש, ושמר אותו, והוא עומד בנחלת חלקו. הוא השתדל במעשה שלו ולא אחר. באו כל החברים ונשקו אותו.

כשהגיעו לרבי שמעון וסדרו הדברים הללו לפניו, כל מה שנאמר באותה דרך, פתח ואמר, (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. הפסוק הזה נתבאר. אבל בפסוק הזה יש להתבונן, וארח צדיקים, אותה דרך שהצדיקים הלכו בה, היא דרך אמתית, דרך שהקדוש ברוך הוא רוצה בה, הדרך שהוא הולך לפניו, וכל אותן מרכבות באות לשמע דברים שהם מדברים ואומרים בפייהם. כאור נגה, שמאיר והולך, ולא נחשך (כָּלֵל), כדרך אותם הרשעים שדרךם תמיד חשוכה, כמו שנאמר, דרך רשעים כאפלה וגו'.

דבר אחר וארח צדיקים - מה בין ארח לדרך? הרי פרשוה. אבל דרך היא שעכשו נפתחה ונגלתה, ונעשה באותו מקום דרך שלא כתשו בה רגלים מקדם לכו. דרך - כמו שנאמר, (ישעיה סג) כדרך בגת, שפותשים בו רגלים כל מי שרוצה.

ועל זה לצדיקים קורא ארח, שהם היו ראשונים לפתח אותו מקום, ולא כל המקום ההוא. אלא אף על גב שאחרים בני העולם הולכים באותו מקום - עכשו שהולכים בה צדיקים, הוא מקום חדש, שעכשו אותו מקום הוא חדש כמו מי שלא הלך בו אדם אחר לעולמים, משום שצדיקים עושים חדוש לכל אותו מקום בכמה דברים עליונים שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם.

ועוד, ששכינה הולכת באותו מקום מה שלא היה מקדם לכו. ומשום כך נקרא ארח צדיקים, משום שהתארח בו ארח עליון קדוש. דרך היא פתוחה לכל, וכותשים בה כל מי שרוצה, אפלו אותם הרשעים. דרך, סוד זה - (שם מג) הנתן בים דרך. משום שדורך בו הצד האחר שלא צריך, ושולט לטמא את המשכן. ועל זה צדיקים לבדם עומדים ושולטים באותו מקום שנקרא ארח. כמו שבארנו, דרך פתוחה לכל, לצד זה ולצד זה.

ואתם, קדושים עליונים, דרך קדושה עליונה הזדמנה לכם והתארחתם בה, ודברים מעלים עליונים (אלו) הסתדרו לפני עתיק הימים. אשרי חלקכם.

פתח רבי שמעון ואמר, (דברים לד) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה וגו'. בכמה מקומות מצאנו שפני משה כפני השמש, ויהושע כפני הלבנה. שאין אור ללבנה אלא אור השמש כשמאיר ללבנה, והלבנה מתמלאת מתוך השמש. וכשממלאת, אז עומדת בשלמותה.

השתלמות הלבנה מי הוא? סוד של הכל שנקרא דמות בסוד השמש העליון יי. שהרי בשם הזה אינו עומד, רק בזמן שעומדת בשלמות. שהרי כמה שמות הם שירשה, ונקראת בהם כפי השעה שעומדת בה, (וכפי השעה עומדת בה) כך נקראת באותו שם ממש. וכשעומדת בסוד השלמות ונשלמת מכל הצדדים, אז נקרא ידן" ד. השלמותה כהשלמה שלמעלה, שירשה הבת את אמה.

והינו (הארה) בחמשה עשר ימים, שכתוב (ויקרא כג) בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה. וכתוב (שם) אך בעשור (יום) לחדש השביעי. והכל סוד אחד. כשעומד העולם הבא בסוד של כל עשר האמירות על החדש הזה, נקרא בעשור. וכשנרשמת הלבנה בשלמות אחת ביניהן, נקרא בחמשה עשר, שהרי ה' התחברה ונחקקה ביניהם.

וסוד זה י"ה, וכשעומדת בשם זה, אז מתחברת בה', והיא נוספת (אל התחתונים לזון אותם ולתת להם טרפם, ומתוספת) היא בסוד האות ה' כמקדם. אחד, להחזק ולהתחבר בסוד שלמעלה, ואחד, כדי לתת מזון למטה, ואז עומדת הלבנה בשלמות לכל הצדדים, מעלה ומטה, בסוד השם הזה, להיות הכל סוד אחד ושלמות אחת.

והושע זהו סוד של השלמות הלבנה באותיות הללו בן נון"ו. נון"ו דאי, שהרי נון היא סוד הלבנה, מלא בסוד ההשלמה של השם הקדוש, ואז הוא מלא רוח חכמה ודאי.

משום שהנקדה העליונה, שהיא י', מתפשטת ומוציאה רוח, ואותה רוח עושה היכל. ואותה רוח מתפשטת ונעשית לששה צדדים. אותה רוח מתפשטת בסוד של כל אלה. וממלא ועושה היכל למטה, והכל מתמלא, ונעשה סוד השם הקדוש בהשלמה אחת.

ומשום כך יהושע מלא רוח חכמה, משום - כי סמך משה את ידיו עליו, שהוא הריק עליו ברכות ונתמלאה הבאר ממנו. ואתם, קדושים עליונים, כל אחד מכם התמלא רוח חכמה, ועומד בשלמות בסודות החכמה, משום שהקדוש ברוך הוא התרצה בכם וסמך ידו עליכם. אשרי חלקי שעניי ראו את זה וראו את שלמות רוח החכמה בכם.

פתח ואמר, כתוב (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם לא תנחשו ולא תענינו. פסוק זה פרושהו, וסוד הדבר - זה מי שאוכל בלי תפלה, שיתפלל (קדם שאוכל) על דמו, שקול הוא כמנחש ומעונין.

משום שבליקלה הנשמה עולה (ומשתפחת) לראות בסוד הכבוד העליון, כל אחד ואחד כמו שראוי לו, ונשאר האדם באותו כח שהשתתף (שהתפשט) בתוך הדם לקים הגוף, ולכן (ועם כל זה) טועם טעם של מות. ואותו כח לא נועד להתעורר לתוך אותו כח של הנשמה ולקבל אותו. וכשתעורר האדם, אינו טהור, והרי בארנו שצד האחר שולט על מקום שעומד בלי נשמה.

כיון שנטהר במים, ואף על גב שהשתדל אדם בתורה, (טועם טעם מיתה, שהצד האחר שולט במקום שנמצא בלא נשמה, וכשתעורר בו אדם, אף על גב שמתפלל בתורה) אותה נשמה לא חוזרת למקומה ולא שולטת באדם, פרט לכח הדם לבדו שנקרא נפש, אותה שמתפשטת בדם תמיד, והרי בארנו. וכשתתפלל אדם תפלה של עבודת אדונו, אז מתישב כח הדם במקומו, ומתגבר כח הנשמה ומתישבת על אותו מקום. ואז אדם משלם לפני אדונו, כמו שצריך נפש למטה, וסוד הדבר שהנשמה למעלה.

ועל כך, מי שמתפלל תפלה טרם שיאכל, מעמיד עצמו כמו שצריך, ועולה הנשמה על מקום מושבה כמו שצריך. ואם אכל טרם שיתפלל תפלתו, שיתישב הדם על מקומו, זהו כמנחש ומעונין. משום שזו דרכו של מנחש לעלות לצד האחר, ולהנמיך את הצד של הקדשה.

למה נקרא אותו אדם שמתפלל באותו צד מנחש? על שהשתדל עם אותו נחש לחזק כחו ולהגבירו. וזהו כמי שעובד אלהים אחרים. וכן זה עובד לאותו כח של הדם, ולא עובד את הקדוש ברוך הוא לחזק את צד הנשמה, הצד של הקדשה.

מעונין, שמתפלל בחטא ולא משתדל בזכיות. ואם תאמר, הרי עומדת נ' באמצע - כך זה ודאי, שהרי לא יכולים לשלט באותו הצד האחר, עד שמעריבים בה ערוב של צד הקדשה כחוט אחד דקיק. מי שרוצה להעמיד שקר, יערב בו דבר אמת כדי שיתקדם אותו שקר. ועל זה עון דבר שקר הוא, וכדי להעמידו, מכניסים בו דבר אמת, וזוהי נ'. בזה מעמידים את אותו שקר. ומי שלא מתפלל תפלה לפני הקדוש ברוך הוא טרם שיאכל על דמו, כמנחש ומעונין.

תפלת אדם, כפי שאמרתם אתם קדושים עליונים, אשרי חלקכם, שהרי בתפלה מתתקנים גופו ונפשו של אדם ונעשה שלם. תפלה היא תקונים מתקנים שמתתקנים כאחד, והם ארבעה. תקון ראשון - תקון של עצמו להשתלם. תקון שני - תקון של העולם הזה. תקון שלישי - תקון של העולם שלמעלה בכל אותם חילות השמים. תקון רביעי - תקון של השם הקדוש בסוד המרפבות הקדושות, ובסוד כל העולמות, מעלה ומטה בתקון (של סודות השם הקדוש) כראוי.

תקון ראשון, תקון של עצמו - משום שצריך לתקן את עצמו במצוה וקדשה, ולהתתקן בקרבנות ועולות להטהר.

תקון שני, בתקון של הקיום של העולם הזה, במעשה בראשית לברך את הקדוש ברוך הוא על כל מעשה ומעשה באותם הללויה, (תהלים קמח) הללויה כל כוכבי אור הללויה שמי השמים וגו', להעמיד את קיום העולם הזה. ועל זה בברוך שאמר, ברוך - ברוך על הכל.

תקון שלישי, שהוא תקון של העולם למעלה בכל אותם חילות חילים ומחנות - יוצר משרתים ואשר משרתיו וגו', והאופנים וחיות הקדש. תקון רביעי, תקון התפלה בתקון של סוד השם הקדוש כמו שאמרתם, אשרי חלקכם. וכן סוד התקון של השם השלם. אשרי חלקי עמכם בעולם הזה ובעולם הבא.

מצוות התורה שאמרתם בתפלה ודאי כך הוא. פתח ואמר, כתוב (דברים י) את ה' אלהיך תירא אתו תעבד. וכתוב, (ויקרא יט) ויראת מאלהיך. בפסוק זה יש לומר כך: ויראת מאלהיך, משום שהרי כתוב את ה' אלהיך תירא. מה זה מאלהיך? אלא סוד הוא, מאלהיך ודאי, מאותו מקום שהתחבר וסובב את המים שלפנים, וזהו מאלהיך. יראה זו לפחד ממנו, שהרי שם שורה הדין, והוא דין שנשאב מתוך הדין שלמעלה במקום הזה.

(יש אש ויש אש) שלשה גווי אש כאן. אש ראשונה היא אש שקבלה אש בשמחה, ושמחים זה עם באהבה. האש השנייה היא האש שכתוב בה (יחזקאל א) ונגה לאש, שנקראה בה נגה, וזוהי אש שעומדת בתוך האש הפנימית בשמחה, כמו שנתבאר. האש השלישית היא אש (שפחוצ) שסובבת אותו נגה, ובזו

האש התחילה יראת הדין להלקות הרשעים.

ואף על גב ששנינו שארבעה צבעים של אש הם, ואלו ארבעה שהם אחד. אבל כאן באש ההיא שאנו אומרים, מתחיל פחד הדין, ועל זה כתוב ויראת מאלהיך, מאותו הענש שלו.

ובאותה יראה צריך לשים רצונו ביראה ואהבה כאחד, לפחד בצד זה - ולאהב בצד זה, ובאותם גונים שאמרנו, ואותו הפחד להיות פוחד מענש. שמי שעובר על מצוות התורה נענש באותו צד. שכשתחיל אותו צד להלקות, לא שוקט עד שמכילה אותו מהעולם הזה ומהעולם הבא. ומשום כך צריך לפחד מהאש הזאת ששרוי בה הפחד.

וממנה מתפשטת אש לחוץ של יראה אחרת, ועל זה כתוב (שופטים ו) לא תיראו את אלהי האמרי, שאסור לפחד ממנו. והאש הזו של יראה שאמרנו היא קדש ומשתתפת בקדשה, וזוהי שסובבת אותו גנה שאמרנו. ואותה אש אחרת שבחוץ, מתחברת בזו לפעמים, ולפעמים מעברת ממנה ולא מתחברת עמה. וכשגורם שתתחבר בזו, אזי הוא אש של חשד, ומחשיכה ומכסה את האור של האחרות הללו, וסימנה - ואש מתלקחת, ולא שתמיד עומדת, והרי זה נתבאר.

אחר כך היא אהבה, כמו שבארנו שאהבה שורה לאחר יראה. וסוד הדבר - כינון שהתחילה יראה על ראשו של האדם, מתעוררת אחר כך אהבה, שהיא זמין, שמי שעובד מתוך אהבה, נדבק במקום עליון למעלה ונדבק בקדשת העולם הבא, משום שהרי עולה להתעטר ולהדבק בצד הנמין.

ואם תאמר שעבודה שהיא מצד היראה אינה עבודה - עבודה נכבדה היא, אבל לא עולה להדבק למעלה. וכשעובד מאהבה, עולה ומתעטר למעלה ונדבק בעולם הבא, וזהו אדם שמזמן לעולם הבא. אשרי חלקו, שהוא שולט על מקום היראה, שהרי אין מי ששולט על דרגת היראה, אלא רק אהבה, סוד הנמין.

סוד היחוד שצריך לאותו שראוי לעולם הבא, ליחד את שמו של הקדוש ברוך הוא וליחד האיברים והדרגות העליונות והתחתונות, להכליל את כלם ולהכניסם למקום שצריך לקשר קשר. וזהו סוד הכתוב, (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד.

וסוד של שמע - שם שעולה לשבעים שמות, וזה כלל אחד. ישראל - ישראל סבא, משום שיש קטן, שכתוב (הושע יא) נער ישראל ואהבהו. וזהו ישראל סבא, סוד אחד בכלל אחד. שמע ישראל - כאן נכללת אשה בבעלה.

ואחר שנכללו זה בזו בכלל אחד, אזי צריכים ליחד את האיברים ולחבר שני משכנות כאחד בכל האיברים ברצון הלב, לעלות בדבקות של אין סוף, להתדבק הכל שם, להיות רצון אחד של עליונים ותחתונים.

וסוד זה יהיה, כמו שנאמר יהיה ה' אחד, בסוד של יהיה. י', ליחד ולהדבק בה', שהוא היכל הפנימי, למקום (מקום) גניזת הנקדה העליונה הזו שהיא י'. וזהו סוד יהו"ה אלהינו. אלו שתי אותיות (שמות) שהם י"ה.

ולכלל כל האיברים באותו מקום שיצאו ממנו, שהוא היכל הפנימי, להחזיר דברים למקומם לעקר ויסוד ושרש שלהם, עד המקום ההוא של שרש הברית.

ולבסוף אלו שתי אותיות אחרות ליחד ולהדבק י' בה'. אות י' היא סוד הברית הקדוש. ואות ה' הזו היא היכל, מקום גניזה של סוד הברית הקדוש הזה, שהוא י'. ואף על גב שבארנו שהיא ו' השנייה. אבל י', הסוד שלו ליחדם כאחד.

אחד - ליחד משם ומעלה הכל כאחד, ולהעלות רצון להתקשר הכל (ממטה למעלה) בקשר אחד. להעלות רצונו ביראה ואהבה למעלה למעלה עד אין סוף, ולא ישאיר רצון מפל אותן דרגות ואיברים, אלא בכלם יעלה רצונו להשיגם, ושיהיו כלם קשר אחד באין סוף.

וזהו היחוד של רב המנוגא סבא שלמד מאביו, ואביו מרבו, עד פיו של אליהו, ויפה הוא, והוא יחוד בתקוין. ואף על גב שאנו בארנו את זה בכמה סודות, כל הסודות עולים לאחד. אבל הסוד הזה מצאנו בספרו, ויפה הוא, והוא יחוד בתקוין. והרי אנו ביחוד של סוד אחר הערנו דברים, והוא יפה, והיחוד כראוי וכך הוא. אבל היחוד הזה יחוד בתקוין, וזהו יחודו של רב המנוגא סבא.

ועוד הנה אומר, מי שרצונו להכליל את כל סודות היחוד בדבר אחד יותר יפה. ולכן אנו מאריכים באחד, לעלות רצונו ממעלה למטה, וממטה למעלה, להיות הכל אחד. אבל בסוד זה יהי"ה, סימן (בעלמא) הוא לזה.

וזה ששנינו, אחד (להיות ד') - סוד מעלה ומטה וארבעת צדדי העולם, כך הוא, ליחד מעלה ומטה כמו שנתבאר, (ולא רבעה) וארבעת צדדי העולם אלו הם סוד המרכבה העליונה להכליל הכל כאחד,

בְּקֶשֶׁר אֶחָד, בְּיָחִיד אֶחָד עַד אֵין סוֹף, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

הַסּוּד שֶׁל לְהַזְכִּיר אֶת יְצִיאַת מִצְרַיִם אַחֵר כֵּךְ, מִשּׁוּם שֶׁשְׂכִינָה הִיָּתָה בְּגָלוּת, וּבְזִמְנָן שֶׁהִיא בְּגָלוּת, אֵינּוּ חֹבֵר לְחַבֵּר זֶה בְּזֶה, הַעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בְּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְלִהְרָאוֹת חֲרוּת שֶׁל אוֹתָהּ גָּאֻלָּה שֶׁהִיָּתָה בְּכֻמָּה אוֹתוֹת, בְּכֻמָּה נִסִּים שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְצָרִיךְ לְהַזְכִּיר אוֹתָהּ גָּאֻלָּה, וְלִהְרָאוֹת שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁהִיָּתָה בְּגָלוּת - עֲקָשׁוֹ יֵשׁ לָהּ חֲרוּת. מִיּוֹם שֶׁהִתְרַו אוֹתָם הַקְשָׁרִים בְּמִצְרַיִם, אוֹתָם אוֹתוֹת וְנִסִּים נַעֲשׂוּ.

וְצָרִיךְ לִהְרָאוֹת אֶת חֲרוּתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהַתַּחְבֵּרָה עִם בְּעֻלָּה, וְכַדִּי לְהַסְמִיךְ גָּאֻלָּה לַתַּפְלָה, שֶׁהִיָּתָה הַכֹּל אֶחָד לֹא פְרוּד, וְלֹא לִהְרָאוֹת גְּרוּשִׁים. וְסִימָנֶךָ - וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ.

וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי הִיא בְּגָלוּת, וְהָרִי גְרָשָׁה - לֹא כֵךְ. אֲלָא וְדָאִי שֶׁהִיא בְּגָלוּת לְדוֹר עִם יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹן עֲלֵיהֶם, אֲבָל לֹא גְרָשָׁה. וְהָרִי שְׂכִינָה לֹא נִרְאֶתָה בְּבֵית רִאשׁוֹן וּבְבֵית שֵׁנִי. טָרִם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל עֲלֶתָה לְמַעְלָה, וְאַחֵר כֵּךְ שָׁמָּה אֶת מְדוּרָה עִמָּם, אֲבָל גְּרוּשִׁים לֹא הָיוּ לְעוֹלָמִים.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ צָרִיךְ לִהְרָאוֹת גָּאֻלָּה שֵׁשׁ בָּהּ אַרְבַּע גָּאֻלוֹת. וְסוּד כָּאֵן - בְּשַׁעַר שֶׁצִּיָּאָה שְׂכִינָה מִגָּלוּת מִצְרַיִם, בְּקֶשֶׁה מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּפְדֶּה אוֹתָהּ עֲקָשׁוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים, שֶׁהֵן אַרְבַּע גָּאֻלוֹת כִּנְגַד אַרְבַּע גְּלוּיּוֹת, כִּדִּי שֶׁתִּהְיֶה בֵּת חוֹרֵין וְלֹא תִהְיֶה מְגֻרָשָׁת. וּבְאוֹתָהּ שַׁעַר עֲמֻדָה וְנִגְאָלָה אַרְבַּע גָּאֻלוֹת, בְּאוֹתָהּ יְצִיאַת מִצְרַיִם. וְעֲקָשׁוֹ שֶׁהִצְטָרַח בְּתַקוּנָּהּ לְהַתְחַבֵּר עִם בְּעֻלָּה, צָרִיךְ לִהְרָאוֹת אוֹתָהּ גָּאֻלָּת מִצְרַיִם שֵׁשׁ בָּהּ אַרְבַּע גָּאֻלוֹת.

וְעַל זֶה יֵשׁ לְהַזְכִּיר בְּאוֹתָהּ גָּאֻלָּה אַרְבַּע פְּעָמִים אֲמֵת, אֲמֵת, אֲמֵת, אֲמֵת, עַד עֲזַרְת אַבּוּתֵינוּ, שְׁזוּהִי עֲזָרָה וְסִמָּךְ לְיִשְׂרָאֵל כָּלָם. וּמִשָּׁם וְהִלָּאָה אַרְבַּע פְּעָמִים אַחֲרוֹת אֲמֵת, אֲמֵת, אֲמֵת, אֲמֵת, לְהִיּוֹת אַרְבַּע הַגָּאֻלוֹת הַלְלוּ בְּקִיּוֹם חֶזֶק בְּחוֹתָם חֶזֶק שֶׁל טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ, אַרְבַּע גָּאֻלוֹת כְּפוֹלוֹת בְּקִיּוֹם.

וְכֵלֶן בְּאוֹתָהּ יְצִיאַת מִצְרַיִם, שֶׁאֵלּוּ לֹא נִמְצְאוּ אוֹתָן אַרְבַּע גָּאֻלוֹת בְּאוֹתָהּ יְצִיאַת מִצְרַיִם, כֹּל פַּעַם שֶׁתִּהְיֶה גָלוּת, לֹא מִתְחַבֵּר בְּתַקוּנָּהּ לְהַתְחַבֵּר בְּשֵׁם הַקְדוֹשׁ, וְלָכֵן צָרִיךְ תָּמִיד לְהַזְכִּיר אֶת גָּאֻלָּת מִצְרַיִם בְּכָל הַקְדָּשׁוֹת שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּךְ שְׁמוֹ לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

סוּד הַקְדָּשָׁה (שֶׁל שְׁמוֹ) הָרִי בְּאֲרָנוּ, שֶׁהָרִי בְּקָדְשָׁה הַכֹּל מִתְקַדָּשִׁים - מַעְלָה וּמַטָּה, וְכָל הַדְּרוֹגוֹת, וְכָל הַמְּרַבּוֹת עֲלִיוֹנוֹת וְתַחְתּוֹנוֹת, כָּלָם מִתְקַדָּשִׁים בְּקָדְשָׁה הַזֶּה. וּבְקָדְשָׁה הַזֶּה בְּאֲרָנוּ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים לְאוֹתָם בְּעֵלֵי סוּדוֹת שֶׁמִּתְבּוֹנְנִים בְּקָדְשָׁת רַבּוֹנִים, אֲשֶׁרִי חֲלָקָם.

הַסּוּד לְמִסֵּר הַנֶּפֶשׁ לְאֲדוֹנוֹ הוּא יָפָה שֶׁאֲמַרְתָּם הַחֲבֵרִים. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם, וְאֲשֶׁרִי עֵינֵי שְׂרָאוֹ כֵּךְ, שְׂרָאִיתִי בְּחַיִּי שֶׁמְעוֹרָרִים דְּבָרִים קְדוּשִׁים אֵלּוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, (מִשּׁוּם שֶׁכָּלָם) וְכָלָם כְּתוּבִים לְמַעְלָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ.

פֶּתַח וְאָמַר, (מִלֹּאכִי ג) אֲזִי נִדְבָרוּ יִרְאִי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי ה' וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ. בְּפִסּוֹק זֶה יֵשׁ לְהַתְבּוֹנֵן, אֲזִי נִדְבָרוּ! אֲזִי דִבְּרוּ הִנֵּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! מַה זֶה נִדְבָרוּ! אֲלָא נִדְבָרוּ לְמַעְלָה מִכָּל אוֹתָן מְרַבּוֹת קְדוּשׁוֹת וְכָל אוֹתָם חִילוֹת קְדוּשִׁים.

מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָם דְּבָרִים קְדוּשִׁים עוֹלִים לְמַעְלָה, וְכֻמָּה הֵם שֶׁמִּקְדִּימִים וְנוֹטְלִים אוֹתָם לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, וּמִתַּעֲטָרִים בְּכֻמָּה עֲטֻרוֹת בְּאוֹתָם אֲוֵרוֹת עֲלִיוֹנִים, וְכָלָם נִדְבָרוּ מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן. מִי רָאָה אֶת הַשְּׂמֻחוֹת? מִי רָאָה אֶת הַתַּשְׁבָּחוֹת שֶׁעוֹלוֹת בְּכָל אוֹתָם רְקִיעִים, כִּשְׁהַדְּבָרִים הַלְלוּ עוֹלִים (לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ), וְהַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ מִסְתַּכֵּל בָּהֶם וּמִתַּעֲטָר בָּהֶם, וְהֵם עוֹלִים (עַל רִאשׁוֹ, וְהֵיוּ עֲטָרָה וַיּוֹרְדִים וַיּוֹשְׁבִים) וַיּוֹשְׁבִים עַל חִיקוֹ וּמִשְׁתַּעֲשַׁע בָּהֶם, וּמִשָּׁם עוֹלִים עַל רִאשׁוֹ וְנִהְיִים עֲטָרָה. וְעַל זֶה אֲמַרְהָ תוֹרָה, (מִשְׁלִי ח) וְאֶהְיָה שֶׁעֲשׂוּעִים יוֹם יוֹם. לֹא כְּתוּב וְהִיָּתִי, אֲלָא וְאֶהְיָה, בְּכָל זֶמֶן וּבְכָל עֵת שֶׁדְּבָרִים עֲלִיוֹנִים עוֹלִים לְפָנָיו.

פְּעָמִים כְּתוּב יִרְאֵי ה', יִרְאֵי ה'. אֲלָא יִרְאֵי ה' לְמַעְלָה, יִרְאֵי ה' לְמַטָּה. יִרְאֵי ה' עוֹמְדִים לְמַטָּה, וְאוֹתָם דְּבָרִים עוֹמְדִים בְּדִיוֹקְנֵיהֶם לְמַעְלָה. וְסוּד זֶה מִצְאָנוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ, שֶׁכָּל דְּבָרִי הַצְּדִיקִים שֶׁבָּאֲרָץ הֵם מִתַּעֲטָרִים וְעוֹמְדִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשַׁע בָּהֶם. וְאַחֵר כֵּךְ הֵם יוֹרְדִים וְעוֹמְדִים לְפָנָיו בְּדִיוֹקָן אוֹתוֹ הַצְּדִיק שֶׁאֲמַר אוֹתָם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשַׁע בְּאוֹתוֹ דִּיוֹקָן, וְאַחֵר כֵּךְ נִכְתָּבִים בְּסִפְרָא זִכְרוֹן לְפָנָיו, לְעַמֵּד לְפָנָיו בְּקִיּוֹם תָּמִידִי.

וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ, מַה זֶה וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ? הָרִי פְרָשׁוּהָ, (אֲבָל) כָּל אוֹתָם שֶׁמִּחֲשָׁבִים דְּבָרִי תוֹרָה לְהַשִּׁיג אֶת אֲדוֹנָם בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ כִּדִּי לְהַפִּיר אוֹתוֹ וְלִהְתַּקֵּין אֶת חֲכָמָת שְׁמוֹ בְּלִבָּם, שֶׁפְּתוּב וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ, שֶׁהוּא סוּד הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ.

כְּתוּב (וַיִּחְזַק אֵל) וּמִמַּעַל לְרִקִּיעַ אֲשֶׁר עַל רִאשָׁם כְּמִרְאָה אֲבֹן סַפִּיר דְּמוּת כֶּסֶף. פִּסּוֹק זֶה הָרִי פְרָשׁוּהוּ. אֲבָל וּמִמַּעַל לְרִקִּיעַ, בְּאוֹתוֹ רִקִּיעַ לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתָּם הַחֲבֵרִים. אֲשֶׁרִי חֲלָקִי וְאֲשֶׁרִי חֲלָקָם (בְּאוֹתוֹ רִקִּיעַ לְמַעְלָה). שֶׁהָרִי בְּרִקִּיעַ שֶׁלְמַעְלָה אֵין מִי שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בּוֹ, וּמִלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ עוֹמֵד אוֹתוֹ אֲבֹן סַפִּיר, שֶׁהָרִי הִתְעוֹרְרָנוּ בּוֹ בְּסוּד שֶׁל אוֹתָהּ מִגְלִילִית טוֹבָה נִכְבְּדָה, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.

דמות כסא, ולא כתוב דמות הכסא, משום שיש כסא ויש כסא. הכסא - העליון הטמיר והגנוז שלא התגלה ואין מי שעומד בו לדעת ולהתבונן. ולכן כתוב כסא סתם, זהו הכסא שלמטה. דמות כמראה אדם. כיון שאמר דמות, אז למה כמראה, שהרי די לו דמות אדם? אלא דמות אדם זהו סוד עליון באותו כבוד עליון, דיוקן של אדם. אבל זה שנוסף כמראה - להכליל אותם דיוקנאות של דברי חכמה ואותם סודות של חכמה שעולות ומתעשרות למעלה, ואחר כך עומדות בדיוקן של אדם באותו הדיוקן של הצדיקים שמעטרים אותם, ובכלם משתעשע הקדוש ברוך הוא בעטרותיו.

ואתם החברים, הרי הקדוש ברוך הוא משתעשע כעת באותם דברים שאמרתם, מתעטרים באותה דרך. והרי עמדתם לפני רבונכם בדיוקניכם הקדושים, שהרי אני, בשעה שראיתי אתכם והסתכלתי בדיוקניכם, ראיתי בכם שאתם רשומים בסוד של אדם, ונדעתי שהרי דיוקניכם נועד למעלה. וכך מזמנים הצדיקים לעתיד לבא, שיהיו נודעים לעין הכל, ולהראות פרוצוף קדוש לפני כל העולם. זהו שכתוב (ישעיה סא) כל ראייהם יפירום כי הם זרע ברוך ה'.

בין כך ראה את רבי יוסי שהיה מהרהר בדברי העולם. אמר לו, יוסי, קום והשלים דיוקנך, שאות אחת חסרה בך. קם רבי יוסי ושם בדברי תורה וקם לפניו. הסתכל בו רבי שמעון. אמר לו, רבי יוסי, עכשו אתה שלם לפני עתיק הזמנים ודיוקנך שלם.

פתח ואמר, ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור וגו'. למה נקרא ציץ? הסתכלות להסתכל בו. ומשום שהיה עומד על הסתכלות של אדם, נקרא ציץ. וכל מי שהסתכל בו באותו ציץ, היה נודע בו ומכר.

בציץ היו אותיות השם הקדוש חקוקות בחקיקה וחקוקות בו. ואם צדיק היה אותו שעומד לפניו, אותן אותיות שחקוקות בתוך הזהב היו בולטות ממטה למעלה ועולות מאותה חקיקה באור, והיו מאירות בפני אותו האדם.

נוצצת בו התנוצצות, ולא נוצצים. בשעה הראשונה שהסתכל בו הכהן, היה רואה את אור האותיות כלם בפנים, וכשהיה מסתכל לעין בו, לא היה רואה דבר, אלא את אור פניו שמאיר כאלו נוצץ של זהב היה נוצץ בו. רק שהכהן היה יודע את מראה ההסתכלות הראשונה שהיה רואה לפי שעה, שהרי רצונו של הקדוש ברוך הוא היה באותו אדם, ויודע שהוא מזמן לעולם הבא, משום שהמראה הזה מאירים עליו מלמעלה, והקדוש ברוך הוא היה מרצה בו. וכשמסתכלים בו לא רואים דבר, משום שהמראה שלמעלה אינו מתגלה אלא לפי שעה.

ואם עומד אדם לפני אותו ציץ ופניו אינם מראים לפי שעה מראה קדוש, היה הכהן יודע שהרי הוא עז מצח, וצריך לכפר עליו ולבקש עליו רחמים.

ויעש את ציץ נזר הקדש. רבי יהודה פתח הפסוק ברות (רות ב), עיניך בשדה אשר יקצרון וגו'. בפסוק הזה יש להתבונן, למה צריך כאן לכתב? אמר לו רבי יצחק, אם כך, כמה פסוקים הם בתורה שנקראו שלא הצטרכו להכתב, וראינו שכלם סודות עליונים. אמר רבי יהודה, בפסוק זה מי שרואה ולא מתבונן בו, כמי שלא טעם תבשיל הוא דומה.

אלא סוד כאן, וברוח הקדש נאמר. משום שראה בעז, הדיון של ישראל, את ענותנותה של אותה צדקת, שלא מרימה עיניה לראות במקום אחר אלא לפנייה, וראתה כל מה שראתה בעין טובה, ועזות המצח לא היתה בה - שבח את עיניה.

משום שיש עינים שבשבילן אין שולטת ברכה באותו מקום, והוא ראה בה עין טובה, שעל כל מה שהסתכלה היה בעין טובה. ועוד, שראה שהיה מצליח בידה כל מה שהיתה לוקחת נוסף בשדה. ובעז התבונן שרוח הקדש שורה עליה, ואז פתח ואמר, עיניך בשדה אשר יקצרון וגו'. אם תאמר, בשביל אותם הלוקטים כל אותם האחרים, איך אמר שתלך אחריהם? לא היה צריך לכתב אלא ולקטת אחריהן. מה זה והלכת אחריהן? אלא בשביל עיניה הוא אמר, עיניה שהיו גורמות (ברכות רבות, ועל כך) ברכות ללוקטים רבים, ועל כן והלכת אחריהן, אחר עיניה. כל שאר בני העולם אין להם רשות ללכת אחר עיניהם, ואף אחר עיניה, שענינה גורמות לברכות רבות.

דבר אחר בשדה אשר יקצרון - בעז ראה ברוח הקדש שעתידים לצאת ממנה מלכים עליונים שליטים, שהם העינים של הכל, כמו שהיתה תמר, שכתוב בה (בראשית לח) ותשב בפתח עינים. התישבה בפתח שיוצא ממנו מלכים שליטים עליונים שנקראים עינים, כמו שנאמר (במדבר טו) אם מעיני העדה. כמו שכל אברי הגוף לא הולכים אלא אחר העינים, והעינים מנהיגות את כל הגוף - אף כך מלכים וסנהדרין וכל אותם שליטים, הכל הולכים אחריהם (שהולכים האחרים אחר העינים), ומשום כך אמר לה עיניך. אלו המלכים והשליטים שעתידים לצאת ממנה.

בשדה, איזה שדה? זה ציון וירושלים, שכתוב (מיכה ג) ציון שדה תחרש. וכתוב (בראשית כו) פריח שדה אשר ברכו ה', זו וירושלים. ועל כן כתוב עיניך בשדה, שהם העינים שלה, שעתידים לצאת

ממנה, לא יהיו שליטים אלא בשדה. אשר יקצרון, שהרי מאותו שדה היו לוקחים כל בני העולם תורה ואור שמאיר, שכתוב (ישעיה ב) כי מציון תצא תורה.

והלכת אחריה, במעשים הנשרים הללו שאני ראיתי בך. הלוא צויתי את הנערים וגו', כמשמעו של, משום שאשה דעתה קלה. וצמת, לשון נקיות נקט. וצמת, שאם תשוקתך לדבק באדם לקיים זרע בעולם - והלכת אל הכלים, אלה הם הצדיקים שנקראים כלי ה', שכתוב (שם נב) הברו נשאי כלי ה'. שעתידים הצדיקים להביא להם את כל העולם דורון למלך המשיח. ואותם כלי ה', כלים שהקדוש ברוך הוא נהנה בהם, אלה הם כלים שבורים, שבורים הם בעולם הזה כדי לקיים את התורה. והשמוש שהקדוש ברוך הוא משתמש בהם לא משתמש אלא מתוך הכלים הללו. וכשתדבק בהם, ושתית וגו'.

רבי יוסי פתח ואמר, (רות ג) ויאכל בעז ויישת וייטב לבו. מה זה וייטב לבו? שברך על מזונו, ופרשה. וזהו סוד, שמי שמברך על מזונו זה מיטיב ללבו, ומי מוליד? (ומי הוא?) כמו שכתוב (תהלים כז) לך אמר לבי. וכתוב (שם עג) צור לבבי וגו'.

ומשום שברכת המזון חביבה לפני הקדוש ברוך הוא - כל מי שמברך על השבע, מיטיב ומשמח למקום אחר, וסימנה - סעודת השבת, שמקום אחר נהנה מאותה ברכה של שבע ושמחה. וכאן נהנה מאותה ברכה של שבע של אותו צדיק בעז, וזהו וייטב לבו.

מה הטעם? משום שהמזון הוא קשה לפני הקדוש ברוך הוא שהוא אותו מקום, וכיון שאדם אוכל ושותה ומברך, אותה ברכה עולה, ונהנה מאותם דברים של שבע שעולים, ונמצא שנהנים מן המזון ממטה ומלמעלה.

וזהו הסוד שבין החברים. הסוד שבחל לא נהנה אותו מקום, אלא מאותם דברים שעולים מתוך שבע, וכל הדברים מתעטרים ורונים ושבועים בשמחה, ואותו מקום נהנה מהם. בשבת הוא סוד אחר במזון ממש, ובאותה שמחה של המזון של מצוה של שבת, ובכל נמצא כלול - ממעלה ומטה. וסוד זה - כי ממוך הכל ומידך נתנו לך. ודאי מהנאותה הזו, ובאותה שמחה של מזון של מצות השבת, כמו שבארנו.

מי שמברך את הקדוש ברוך הוא מתוך שבע, צריך לכונן לבו ולשים רצונו בשמחה, ולא נמצא עצוב, אלא שיברך בשמחה בסוד זה ולשים רצונו שהרי הוא נותן עכשו לאחר בשמחה, בעין טובה. וכמו שהוא מברך בשמחה ובעין טובה, כך נותנים לו בשמחה ובעין טובה. ומשום כך לא נמצא עצוב כלל, אלא בשמחה ובדברי תורה, וישים לבו ורצונו לתת ברכה זו בסוד שצריך.

סוד כאן, ארבע מרכבות שולטות בארבעה צדדים ומחנות, נזונו מאותה ברכת השבע, ובאותם דברים של ברוך אתה, נהנה ומתעטרת ומתעטרת בו. ומי שמברך, צריך רצון בשמחה ובעין טובה, ועל כן כתוב (משלי כב) טוב עין הוא ברוך.

וכאן רד לסוף הפסוק, שכתוב כי נתן מלחמו לדל. שאם לא תאמר כך - הפסוק הזה אין ראשו סופו ואין סופו ראשו. אלא טוב עין, כמו שבארנו, הוא יברך ודאי, בעין טובה ובשמחה. ואינו לחנם לברך בשמחה, שהרי מאותה ברכה ומאותה שמחה נתן מלחמו לדל, מקום שצריך להזון מכל הצדדים. מקום שאין לו מעצמו כלום. מקום שנהנה מכל הצדדים ונכלל מכל הצדדים. הדברים הללו לא נמסרו אלא לחכמים שיוצאים סודות עליונים ודרכי התורה.

בא וראה, בעז היה טוב עין, ועזות מצח מעולם לא היתה בו. מה כתוב? (רות ג) ויבא לשכב בקצה הערמה. סוד הכתוב - (שיר ז) בסגנון ערמת חטים. מכאן למדנו, שכל מי שמברך ברכת המזון כראוי בשמחה וברצון הלב, כשמתפלל מן העולם הזה מתקן לו מקום בתוך סודות עליונים בהיכלות קדושים. אשרי האיש ששומר את מצוות אדונו ויודע את סודו, שאין לך מצוה ומצוה בתורה שאין תלויים בה סודות עליונים ואורות וזיונים עליונים, ובני אדם לא יודעים ולא משגיחים בכבוד רבונם. אשרי חלקם של הצדיקים, אותם שמשתדלים בתורה. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא וראה שהרי אמרו, שכל אותם עזי המצח שאין להם בושה, אין להם חלק בעולם הזה ובעולם הבא. כל עזי המצח שהיו בישראל, כשהיו מסתכלים באותו הציץ, היו משבירים את לבם ומסתכלים במעשיהם, משום שציץ היה עומד על אות, וכל מי שמסתכל בו היה מתבטט במעשיו. ולכן הציץ מכפר על אותם עזי פנים, עזי מצח.

אותיות של הסוד של השם הקדוש שהיו חקוקות על הציץ, היו מאירות ובולטות ונוצצות. כל מי שהיה מסתכל באותה התנוצצות של האותיות, נופלות פניו מאימה והיה נשבר לבו, ואז הציץ מכפר עליהם. כמו זה, כיון שהוא גורם לשבר לבו ולהפנע מלפני רבונו.

כמו כן הקטרת, כל מי שהריח באותו עשן, כשעלה אותו עמוד מאותו מעלה עשן, היה מברך את לבו בברור (בארורה בשמחה) לעבד את רבונו ומעביר ממנו זהמת היצר הרע, ולא היה לו אלא לב אחד



כַּנְגָד אֲבִיו שְׁבַשְׁמִים, מִשּׁוּם שֶׁקִּטְרַת הָיָא שְׁבַר לִיצַר הָרַע וְדָאִי בְּכָל הַצְדִּים. כְּמוֹ שֶׁצִּיץ הָיָה עוֹמֵד עַל גֵּס - אַף קִטְרַת. שְׂאִין לֶף דְּבַר בְּעוֹלָם לְשֹׁבֵר אֶת הַצֵּד הָאֲחֵר, פֶּרֶט לְקִטְרַת.

בֹּא וְרָאָה מַה כְּתוּב, (בַּמִּדְבָּר יז) קַח אֶת הַמִּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרַת. מַה הַטַּעַם? כִּי יֵצֵא הַקָּצֵף מִלִּפְנֵי ה' הַחֵל הַנֶּגֶף. שֶׁהָרִי אֵין שְׁבַר לְאוֹתוֹ הַצֵּד פֶּרֶט לְקִטְרַת, שְׂאִין לֶף דְּבַר חֲבִיב לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ קִטְרַת, וְעוֹמֶדֶת לְבִטֵּל כְּשֵׁפִים וְדְבָרִים רָעִים מֵהַבֵּית. רִיחַ וְעֶשֶׂן הַקִּטְרַת שְׁעוֹשִׂים בְּנֵי אָדָם, בְּאוֹתוֹ מַעֲשֶׂה הוּא מִבְטֵל, כָּל שֶׁכֵּן הַקִּטְרַת.

דְּבַר זֶה גִּזְרָה עוֹמֶדֶת לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל וְקוֹרָא בְּכָל יוֹם אֶת מַעֲשֶׂה (פִּרְשֵׁת) הַקִּטְרַת, יִנָּצֵל מִכָּל הַדְּבָרִים הָרָעִים וְכִשְׁפֵי הָעוֹלָם, וּמִכָּל הַפְּגָעִים הָרָעִים, וּמִהֲרָהוּר רַע וּמִדִּין רַע וּמִמָּוֶת, וְלֹא יִנָּזֵק כָּל אוֹתוֹ יוֹם, שֶׁלֹּא יָכוֹל הַצֵּד הָאֲחֵר לְשַׁלֵּט עָלָיו, וְצָרִיד שִׁיכּוֹן בּוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם בְּנֵי אָדָם הָיוּ יוֹדִים כְּמָה הוּא עֲלִיוֹן מַעֲשֶׂה הַקִּטְרַת לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָיוּ נוֹטְלִים כָּל דְּבוּר וְדְבוּר מִמֶּנּוּ וְהָיוּ מַעֲלִים אוֹתוֹ גְּטָרָה עַל רִאשֵׁיהֶם כְּמוֹ כֶּתֶר שֶׁל זָהָב. וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בּוֹ, צָרִיד לְהִסְתַּכֵּל בְּמַעֲשֶׂה הַקִּטְרַת, וְאִם יָכוֹן בּוֹ בְּכָל יוֹם, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְיִסְתַּלַּק הַמָּוֶת מִמֶּנּוּ וּמִהָעוֹלָם, וְיִנָּצֵל מִכָּל הַדִּינִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמִצְדָּדִים רָעִים, וּמִדִּין הַגִּיהֶנֶם וּמִדִּין הַמַּלְכוּת הָאֲחֵרָה.

בְּאוֹתָהּ קִטְרַת, כְּשֶׁהָיָה עוֹלָה עֶשֶׂן בְּעַמּוּד, הִכְתִּין הָיָה רֹאָה הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ פְּרוּשׁוֹת (פּוֹרְחוֹת) בְּאֵוִיר וְעוֹלוֹת לְמַעְלָה בְּאוֹתוֹ עַמּוּד. אַחֵר כִּף כְּמָה מְרַכְּבוֹת קְדוּשׁוֹת סוֹבּוֹת אוֹתוֹ מִכָּל הַצְדִּים עַד שְׁעוֹלָה בְּאֹר וְשִׁמְחָה, וּמִשְׁמַח אֶת מִי שֶׁמִּשְׁמַח, וְקוֹשֵׁר קִשְׁרִים לְמַעְלָה וּלְמַטָּה כְּדִי לִיחַד הַכֵּל, וְהָרִי בְּאֶרֶנוּ. וְזֶה מְכַפֵּר עַל יֵצֵר הָרַע וְעַל עֲבֻדָּה זָרָה, שֶׁהוּא הַצֵּד הָאֲחֵר, וְהָרִי בְּאֶרֶנוּ.

פֶּתַח וְאָמַר, (שְׁמוֹת ל) וַיַּעַשׂ מִזְבֵּחַ מִקְטֵר קִטְרַת וְגו'. בְּפָסוּק זֶה יֵשׁ לְהַתְבַּוֵּן, מִשּׁוּם שֶׁהָיוּ שְׂנֵי מִזְבְּחוֹת - מִזְבֵּחַ הָעוֹלוֹת וּמִזְבֵּחַ קִטְרַת הַשָּׁמִים, זֶה בַּחוּץ וְזֶה בְּפָנִים, מִזְבֵּחַ הַקִּטְרַת הָיָה שֶׁהוּא פְּנִימִי, לָמָּה נִקְרָא מִזְבֵּחַ, וְהָרִי אֵין זֹבְחִים בּוֹ זֹבְחִים, וּמִזְבֵּחַ עַל כֵּן נִקְרָא?

אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁמִּבְטֵל וְכוֹפֶת כְּמָה צְדָדִים רָעִים, וּמִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַצֵּד הָרַע כְּפִיּוֹת, לֹא יָכוֹל לְשַׁלֵּט וְלֹא לְהִיּוֹת קְטוֹר, וְעַל כֵּן נִקְרָא מִזְבֵּחַ. כְּשֶׁאוֹתוֹ הַצֵּד הָרַע הָיָה רֹאָה (עַמּוּד הָעֶשֶׂן) עֶשֶׂן הַקִּטְרַת שְׁעוֹלָה - נִכָּנַע וּבֹרַח, וְלֹא יָכוֹל לְקַרֵּב כָּלֵל לַמִּשְׁכָּן. וּמִשּׁוּם זֶה נִטְהַר וְלֹא מִתְעַרֵּב בְּאוֹתָהּ שִׁמְחָה שְׁלֵמָה, פֶּרֶט לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבַדּוֹ, וּמִשּׁוּם שֶׁכָּל כִּף חֲבִיבָה, לֹא עוֹמֵד אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ אֲלֹא (פְּנִימִי) לִפְנִים, שֶׁזֶּהוּ הַמִּזְבֵּחַ שֶׁנִּמְצָאוֹת בּוֹ בְּרִכּוֹת, וְעַל כֵּן נִסְתַּר מִן הָעֵין.

מַה כְּתוּב בְּאַהֲרֹן? (בַּמִּדְבָּר יז) וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמִּתִּים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמִּגְפָּה, שֶׁכֶּפֶת אֶת מִלְּאֵף הַמָּוֶת שֶׁלֹּא יָכוֹל לְשַׁלֵּט כָּלֵל וְלֹא לַעֲשׂוֹת דִּין. סִימָן זֶה נִמְסַר בְּיָדֵינוּ, שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁאֲדוּמִים בְּכֹנֶה וְיָרְצוּן הִלָּב אֶת מַעֲשֶׂה הַקִּטְרַת, שְׂאִין שׁוֹלֵט הַמָּוֶת בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וְלֹא יָזֵק, וְלֹא יָכוֹלִים שְׂאֵר הָעַמִּים לְשַׁלֵּט עַל אוֹתוֹ הַמְּקוֹם.

בֹּא וְרָאָה מַה כְּתוּב, מִזְבֵּחַ מִקְטֵר קִטְרַת. כִּיּוֹן שֶׁכְּתוּב מִזְבֵּחַ, לָמָּה נִקְרָא מִקְטֵר קִטְרַת? אֲלֹא מִשּׁוּם שְׁנוּטִלִים מִהַמְּקוֹם הַזֶּה לְהַקְטִיר כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אַהֲרֹן. עוֹד, הַמִּזְבֵּחַ צָרִיד לְהַקְטִיר לְקִדְשׁוֹ בְּאוֹתָהּ קִטְרַת, וְעַל כֵּן מִקְטֵר קִטְרַת. עוֹד, מִקְטֵר קִטְרַת כְּתוּבִימוֹ, לְהַקְטִיר קִטְרַת. שֶׁהָרִי אֲסוּר לְהַקְטִיר בְּמְקוֹם אַחֵר קִטְרַת, רַק מִמִּחְתָּה (מִמִּחְתָּה שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים).

בֹּא וְרָאָה, זֶה מִי שֶׁדִּין רוֹדֵף אַחֲרָיו, צָרִיד אֶת הַקִּטְרַת הָיוּ וְלָשׁוֹב לִפְנֵי רְבוּנוֹ, שֶׁהָרִי הוּא סִיוַע לְסַלֵּק דִּינִים מִמֶּנּוּ, וּבְזֶה וְדָאִי הֵם מִסְתַּלְקִים מִמֶּנּוּ, אִם הוּא רָגִיל בְּכֹף לְהַזְכִּיר פְּעָמִים בַּיּוֹם - בְּבִקְרָ וּבְעָרֵב, שֶׁכְּתוּב קִטְרַת סָמִים בְּבִקְרָ בְּבִקְרָ, וְכְתוּב בֵּין הָעֲרֵבִים יִקְטִירֶנָּה. וְזֶהוּ קִיּוּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם תָּמִיד, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת ל) קִטְרַת תָּמִיד לִפְנֵי ה' לְדֹרֹתֵיכֶם. וְדָאִי שֶׁהוּא קִיּוּם הָעוֹלָם לְמַטָּה וְקִיּוּם הָעוֹלָם לְמַעְלָה.

בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁלֹּא יָזֵכַר בְּכָל יוֹם מַעֲשֶׂה הַקִּטְרַת, הַדִּינִים שְׁלֵמָה שְׁרוּיִים בּוֹ וּמִגְפּוֹת רְבוּת בּוֹ, וְעַמִּים אַחֲרִים שׁוֹלְטִים עָלָיו, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב קִטְרַת תָּמִיד לִפְנֵי ה'. תָּמִיד הִיא עוֹמֶדֶת לִפְנֵי ה' יוֹתֵר מִכָּל הָעֲבֻדוֹת הָאֲחֵרוֹת. חֲבִיב הוּא מַעֲשֶׂה הַקִּטְרַת, שֶׁהוּא נִכְבָּד וְחֲבִיב לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִכָּל הָעֲבֻדוֹת וְהָרְצוּנוֹת (וְהַמַּעֲשִׂים) שֶׁל הָעוֹלָם. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהַתְּפִלָּה מַעְלָה מֵהַכֵּל - מַעֲשֶׂה הַקִּטְרַת הוּא נִכְבָּד וְחֲבִיב לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֹּא וְרָאָה מַה בֵּין תְּפִלָּה לְמַעֲשֶׂה הַקִּטְרַת. אֶת הַתְּפִלָּה תִּקְנוּ בְּמְקוֹם קְרִבּוּת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים, וְכָל אוֹתָם קְרִבּוּת שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל אֵינֶם חֲשׁוֹבִים כְּמוֹ הַקִּטְרַת. וְעוֹד, מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֲלֹא תְּפִלָּה הִיא תִּקְוָה לְתִקּוֹן מַה שֶׁצָּרִיד. קִטְרַת עוֹשָׂה יוֹתֵר, מִתְקַנֶּת וְקוֹשֶׁרֶת קִשְׁרִים וְעוֹשָׂה אוֹר יוֹתֵר מֵהַכֵּל. וּמִי הוּא שֶׁמַּעֲבִיר זִהְמָה וּמִטְהַר אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְהַכֵּל מֵאִיר וְנִתְקַן וְנִקְשָׁר כְּאֶחָד.

וְלָכֵן צָרִיכִים לְהַקְדִּים מַעֲשֶׂה הַקִּטְרַת לְתְּפִלָּה בְּכָל יוֹם וְיוֹם, לְהַעֲבִיר הַזִּהְמָה מִהָעוֹלָם, שֶׁהִיא תִּקְוָה שֶׁל הַכֵּל בְּכָל יוֹם וְיוֹם, כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ קִרְבָּן חֲבִיב שֶׁמִּרְצָה בּוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מה כתוב במִשָּׁה? (שם) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קח לך סמים נָטף וגו'. אף על גב שַׁבְּאוֹרָה, אֲבָל מה שוֹנָה בְּמַעֲשֶׂה זֶה יוֹתֵר מִכָּל מה שֶׁאָמַר לוֹ? אֲלָא קח לך - לְהִנָּאֵתָךְ וּלְתוֹעֲלֵתָךְ. מִשּׁוּם שֶׁכָּשָׁאֲשֶׁה נִטְהָרְתָּ, זוֹ הִנָּא לְבַעֲלָהּ. וְסוּד זֶה - קח לך סמים, לְהַעֲבִיר הַזְהָמָה, לְקַדֵּשׁ אִשָּׁה עִם בַּעֲלָהּ. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל מִשָּׁה.

כְּמוֹ כֵּן קח לך עֵגֶל בֶּן בָּקָר שֶׁנֶּאֱמַר לְאַהֲרֹן, לְכַפֵּר עַל חַטָּאוֹ עַל אוֹתוֹ עֵגֶל שֶׁהוּא גֵרָם לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל. וְעַל זֶה כְּתוּב בְּמִשָּׁה קח לך, לְהִנָּאֵתָךְ וּלְתוֹעֲלֵתָךְ. (לְכָךְ בַּאֲרוּיָהּ בַּפֶּסֶל לך, מֵאוֹתָהּ פִּסְלֵת שֶׁל לוח אֲבֹן נִתְעַשֵּׂר מִשָּׁה. אֵף כָּאֵן לך - לְהִנָּאֵתָךְ וּלְטוֹבֵתָךְ).

הַקְטָרֶת קוֹשֶׁרֶת קִשְׁרִים, מֵאִירָה אֹר וּמַעֲבִירָה זְהָמָה, וְד' מִתְחַבֶּרֶת בָּהּ (ד' נַעֲשִׂית ה'), ה' מִתְחַבֶּרֶת בּוֹ, ו' עוֹלָה וּמִתְעַטֶּרֶת בָּהּ, ה' מֵאִירָה בִּי, וְהַכֵּל מַעֲלָה רָצוֹן לְאֵין סוֹף. וְנִהְיָ הַכֵּל קִשֶּׁר אֶחָד, וְנַעֲשֶׂה קִשֶּׁר אֶחָד בְּסוּד אֶחָד, שֶׁהוּא קִשֶּׁר עֲלִיוֹן שֶׁל הַכֵּל.

מִכָּאֵן וְהִלָּאָה, כִּיֹּן שֶׁהַכֵּל נִקְשֶׁר בְּקִשֶּׁר הַזֶּה, אִזּוּ הַכֵּל מִתְעַטֵּר בְּסוּד הָאֵין סוֹף, וְסוּד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ נֶאֱוָר, וּמִתְעַטֵּר בְּכָל הַצִּדִּים, וְכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשִׁמְחָה, וּמֵאִירִים הַמְּאֹרוֹת, וּמִזּוֹנוֹת וּבִרְכוֹת נִמְצְאוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְהַכֵּל בְּסוּד הַקְטָרֶת. וְאִם הַזְהָמָה אֵינָה עוֹבֶרֶת, הַכֵּל לֹא נַעֲשֶׂה, שֶׁהַכֵּל תִּלְוִי בָּזָה.

בֹּא וְרֵא, הַקְטָרֶת הִיא רִאשׁוֹנָה תְּמִיד לִפְנֵי הַכֵּל. וּמִשּׁוּם כֵּךְ מַעֲשֶׂה הַקְטָרֶת צָרִיךְ לְהִקְדִּים לְתַפְלָה, לְשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת, מִשּׁוּם שֶׁכָּל זֶה לֹא עוֹלָה וְלֹא נִתְקֵן וְלֹא נִקְשֶׁר עַד שְׁעוֹבֶרֶת הַזְהָמָה. מָה כְּתוּב? (וַיִּקְרָא טו) וְכַפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ וגו' - בְּרִאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֵּךְ - וּמִפְּשָׁעֵיהֶם לְכָל חַטָּאתָם. וְעַל כֵּן צָרִיכִים לְכַפֵּר עַל הַקֹּדֶשׁ וְלַהַעֲבִיר הַזְהָמָה וּלְטַהֵר הַקֹּדֶשׁ, וְאַחֵר כֵּךְ שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת וְתַפְלוֹת, הַכֵּל כִּפִּי שֶׁאֲמַרְנוּ.

אֲשֶׁרִיכִים? יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָרִי הֵם יוֹדְעִים לְתַקֵּן תִּקּוֹן שְׁלֵמָה וּמִטָּה, כְּמוֹ שְׁצָרִיכִים לְתַקֵּן תִּקּוֹן מִמִּטָּה לְמַעֲלָה עַד שֶׁהַכֵּל נִקְשֶׁר כְּאֶחָד בְּקִשֶּׁר אֶחָד בְּאוֹתוֹ קִשֶּׁר (קִשּׁוֹר) עֲלִיוֹן כְּמוֹ שְׁצָרִיכִים לְתַקֵּן (תִּקּוּנִים) שְׁלֵמָה צָרִיכִים לְתַקֵּן (תִּקּוֹן) בְּתִקּוֹן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הַרְשׁוּמוֹת שֶׁנִּקְרָא בָּהֶן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי אֱלֶעָזָר בְּנוֹ הֵיוּ יוֹשְׁבִים לִילָה אֶחָד וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר לְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲבִיר, הָרִי כְּתוּב (בְּרִאשִׁית ב) וְאֵל הָאִשָּׁה אָמַר הָרִבָּה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָךְ וְהִלְגָּךְ בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים וְאֵל אִישׁךְ תִּשְׁוֹקֶתָךְ וגו'. וְלִמְדֵנוּ שֶׁזֶהוּ סוּד עֲלִיוֹן. מִילָא לְמִטָּה, אֲבָל הוּא כְּמוֹ שְׁלֵמָה, מָה יֵשׁ לוֹמַר?

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (תְּהִלִּים מב) כְּאֵיל תִּעְרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם וגו'. פֶּסוּק זֶה פֶּרֶשׁוּהוּ. אֲבָל חִיָּה אַחַת יֵשׁ בְּעוֹלָם, וְהִיא שׁוֹלֶטֶת בְּשִׁלְטוֹן עַל אֵלֶּף מִפְּתָחוֹת בְּכָל יוֹם. וְהִיא נִקְבָּה, וְתִשְׁוֹקֶתָה תְּמִיד עַל אֲפִיקֵי מַיִם לְשִׁתּוֹת וּלְהַתְרוֹת מִצְמָאוֹנָה, שֶׁכְּתוּב כְּאֵיל תִּעְרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם.

כָּאֵן יֵשׁ לְהַתְבַּוֵּן. בְּרִאשׁוֹנָה כְּתוּב כְּאֵיל, וְלֹא כְּתוּב כְּאֵילָת, וְאַחֵר תִּעְרַג, וְלֹא כְּתוּב יַעֲרַג. אֲבָל סוּד זֶה, זָכַר וְנִקְבָּה שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד שָׂאִין לְהַפְרִידָם, וְאֶחָד הוּא, שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְהַעֲלוֹת אוֹתָם זֶה מִזֶּה, אֲלָא שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד. וְהִנֵּקְבָה הִזּוּ תִעְרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם, וְהִיא מִתְעַבֶּרֶת מִן הַזָּכָר, וְקוֹשֶׁה עֲלֶיהָ, שֶׁהָרִי עַל דִּין עוֹמֶדֶת.

וְכִשְׁמוּלִידָה, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לָהּ נַחֲשׁ אֶחָד עֲלִיוֹן גָּדוֹל, וְבֹא וְנוֹשֵׁךְ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וּמוֹלִידָה. וְסוּד זֶה - הָרִבָּה אֲרָבָה עֲצָבוֹנָךְ וְהִלְגָּךְ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא מִתְחַלֶּקֶת בְּכָל יוֹם וּבְעֶצֶב עַל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם. בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים. בְּעֶצֶב - זֶה סוּד הַנַּחֲשׁ, שֶׁמַּעֲצִיב פְּנִיָּהם שֶׁל הָעוֹלָם.

וְאֵל אִישׁךְ תִּשְׁוֹקֶתָךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר תִּעְרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם. וְהוּא יִמְשַׁל כֵּךְ, הָרִי בְּאֶרְנוּ הַסוּד, שֶׁהוּא שׁוֹלֵט עֲלֶיהָ. וְכָל זֶה לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁאֲמַרָה הַלְבָּנָה, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינִי. וּמִשּׁוּם כֵּךְ הַקְטִינָה אוֹרָה וְהַקְטִינָה שִׁלְטוֹנָה, וְאֵין לָהּ רְשׁוּת מַעֲצָמָה, פָּרִט לְכַאֲשֶׁר נֹתֵנִים לָהּ כֹּחַ.

בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה צָרִיךְ נַחֲשׁ לָזֶה? אֲלָא זֶה פֶּתַח דֶּרֶךְ לְהוֹרִיד כָּל (בְּכָל) אוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם. שֶׁאֲלֵמָלָא לֹא פֶתַח דְּרָכִים לְמִטָּה, לֹא יִשְׁרָה בְּגוֹף הָאָדָם. מָה כְּתוּב? לְפֶתַח חַטָּאת רַבָּא. מָה זֶה לְפֶתַח? לְאוֹתוֹ פֶּתַח שְׁנוּעַד לְהוֹלִיד וְלַהֲצִיא נְשָׁמוֹת לְעוֹלָם, הוּא עוֹמֵד לְאוֹתוֹ פֶּתַח.

וְכָל אוֹתָן נְשָׁמוֹת שֶׁהִצְטָרְכוּ לְרִדָּת בְּגוֹפִים קְדוֹשִׁים, הוּא אֵינוֹ עוֹמֵד לְאוֹתוֹ פֶּתַח, וְאֵין לוֹ רְשׁוּת בְּנִשְׁמָה הַהִיא. וְאִם לֹא, הָרִי הַנַּחֲשׁ נוֹשֵׁךְ, וְנִטְמָא אוֹתוֹ נֶהָר (מְקוֹם), וְאֵינָה נִשְׁמָה שֶׁנִּטְהָרָה, וְכָאֵן הוּא סוּד עֲלִיוֹן. בְּעֶצֶב תִּלְדִּי בָנִים - סוּד זֶה, זֶה נַחֲשׁ, שֶׁהָרִי עֲמוֹ מוֹלִידָה נְשָׁמוֹת, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה הוּא עַל הַגּוֹף, וְזֶה עַל הַנִּשְׁמָה, וְשְׁנֵיהֶם זֶה בָּזָה. זֶה לֹקַח נִשְׁמָה, וְזֶה לֹקַח הַגּוֹף.

וְעֵתִיד הַנַּחֲשׁ הַזֶּה לְהוֹלִיד כָּל אוֹתָם גּוֹפִים טָרָם שֶׁיֵּבֵא זְמַנּוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה סו) בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָּה. הַזְּמַן שֶׁל הַנַּחֲשׁ לְהוֹלִיד הוּא בְּשִׁבְעֵי שָׁנִים, וְכָאֵן בְּשֵׁשׁ, מָה שֶׁאֵינוֹ זְמַנּוֹ. וּבְאוֹתוֹ זְמַן שִׁיּוּלִיד אוֹתָם, יָמוֹת מֵאוֹתָהּ לָדָה, שֶׁכְּתוּב (שם כה) בְּלַע הַמָּוֶת לִנְצַח. וְכְּתוּב (שם כו) יַחֲיוּ מִתִּיד נִבְלָתִי יְקוּמוּן.

אמר רבי שמעון, באותו זמן שיעורו המתים של העולם ויזדמנו בארץ הקדושה, יקומו חילות חילות כלם על ארץ הגליל, משום ששם עתיד מלך המשיח להתגלות, משום שהוא חלקו של יוסף וישם נשברו (נחרב) בראשונה. ומשם התחילו לגלות מכל מקומותיהם ולהתפזר בין העמים, כמו שנאמר (עמוס ו) ולא נחלו על שבר יוסף.

ולמה יקומו שם? משום שהוא חלקו של אותו שהושם בארון, שכתוב (בראשית ו) וישם בארון במצרים. ואחר כך נקבר בארץ הקדושה, שכתוב (יהושע כד) ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם. וזהו שעמד בקיום הברית יותר מהכל.

ובאותו זמן שיתעוררו כלם חילות חילות, כלם ילכו, זה לחלק אבותם וזה לחלק אבותם, שכתוב (ויקרא כה) ושבתם איש אל אחוזתו, ויכירו זה את זה. ועתיד הקדוש ברוך הוא להבישם כל אחד ואחד לבושים רקומים, ויבאו כלם וישבחו את רבונם בירושלים, ויתחברו שם המונים המונים, וירושלים תמשך לכל הצדדים יותר ממה שנמשכה כשהתחברו שם מן הגלות.

כיון שיתחברו וישבחו את רבונם, הקדוש ברוך הוא ישמח עמם. וזהו שכתוב (ירמיה לא) ובאו ורננו במרום ציון, ואחר כך - ונהרו אל טוב ה' וגו'. כל אחד ואחד לחלקו וחלק אבותיו. ונחלת ישראל תהיה עד (הרמה של רומא) עיר הרומאים, ושם ילמדו תורה, ויהי פרשוה, וכתוב (ישעיה כו) הקיצו ורננו שכני עפר וגו'. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת אלה פקודי

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה וגו'. רבי חייא פתח, (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא וגו'. פסוק זה פרשוהו ונתבאר, אבל כל הנחלים - אלו סודות הנחלים והמענות הקדושים שמתמלאים ויוצאים (מבועים קדושים) להאיר ולמלא את הים הגדול. וכיון שהים הגדול הזה התמלא מצד אותם הנחלים, אז הוא מוציא מים ומשקה את כל חיות הבר, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי.

מה כתוב למעלה? המשלח מעיניו וגו'. ואחר כך - ישקו כל חיתו שדי וישברו פראים צמאם. אלה הן המרכבות שלמטה, שכאשר הים לוקח אותם, את כלם הוא לוקח ושואב אותם לתוכו, ואחר כך מוציא מים לצד אחר, שהן המרכבות הקדושות שלמטה, ומשקה אותם, וכלם התמנו ונפקדו בשם, כמו שנאמר (ישעיה מ) לכלם בשם יקרא. ומשום כך, אלה פקודי המשכן משכן העדת.

רבי יוסי פתח, (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כך נגד בני אדם. מה רב טובך, כמה יש להם לבני אדם להסתכל ולדעת בדרגה הקדושה ברוך הוא, שהרי בכל יום ויום יוצא קול ומכריז ואומר: השמרו בני העולם, סגרו דלתות החטאים, הסתלקו מהרשת שתופסת טרם ותפסו רגליהם ברשת הזו. הגלגל סובב תמיד, עולה ויורד. אזי לאותם שדוחים רגליהם מתוך הגלגל, שהרי נופלים לתוך העמק שטמון לאותם רשעי העולם.

אזי לאותם שנופלים ולא יקומו, ולא יאורו באור הגנוז לצדיקים לעולם הבא. אשריהם הצדיקים לעולם הבא, שפמה מאורות גנוזים להם, כמה עדוניהם באותו העולם טמונים להם, שכתוב מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. מה רב טובך, הרי פרשוה שזהו אור הגנוז לצדיקים לעולם הבא, שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב, וכתוב (תהלים צז) אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה. ועל זה מה רב טובך.

כתוב כאן מה רב טובך, וכתוב שם וירא אלהים את האור כי טוב. אשר צפנת, משום שהסתכל הקדוש ברוך הוא באותו האור והסתכל באותם הרשעים שעתידיים לחטא בעולם, וגנו את אותו האור לזכות בו את הצדיקים לעולם הבא, כמו שנתבאר.

פעלת. בראשונה צפנת, ואחר כך פעלת. אלא צפנת, כמו שנאמר. פעלת, בשביל אותו האור הגנוז בו עשה הקדוש ברוך הוא את אמונות העולם. מנין לנו? שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, כתוב בהבראם, ואותו אור של אברהם גנו אותו הקדוש ברוך הוא, ובו עשה אמונות העולם, שכתוב פעלת לחוסים כך, לאותם שיושבים תחת צלו של הקדוש ברוך הוא.

נגד בני אדם, שהרי באמונות זהו שנעשיתה באור הזה עומדים בני אדם בעולם וקיומם נהיה. אף על פי שהוא גנוז, בני האדם עומדים בו בעולם הזה. פעלת, את אמונות העולם הזה שבו נעשה הכל בחשבון. אמונות העולם כמו אמונות המשכן, שהוא אמונות כמו של העולם, ויהי בארנו.

כתוב כאן אלה פקודי המשכן, וכתוב שם אלה תולדות השמים והארץ. משום שכל אותן תולדות שעשו והוציאו שמים וארץ, כלן בלח של אותו האור הגנוז נעשו ויצאו. פקודי המשכן יצאו באותו הלח. מנין לנו? שכתוב ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה - זהו מצד המין. ואתו אהליהב - זהו מצד השמאל. והמשכן מצד זמין ושמאל היקם ונעשה, ומשה שהיה ביניהם הקים אותו.

רבי אלעזר פתח ואמר, (ישעיה טז) והיו בַּחֲסֵד כָּסָא וְיֹשֵׁב עָלָיו בְּאַמֶּת וְגו'. והיו בַּחֲסֵד כָּסָא, הרי בארנו, כְּשֶׁעָלְתָה מַחֲשָׁבָה בְּרָצוֹן שֶׁל שְׂמִיחָה מִטְמִיר כָּל הַטְּמִירִים שֶׁלֹּא נֹדַע וְלֹא נִדְּבַק, הִגִּיעָה אוֹתָהּ שְׂמִיחָה וְהִכְתָּה לְתוֹךְ הַמַּחֲשָׁבָה, וְאִזּוֹ נִכְנָס לְמָקוֹם שְׂנֵכָנִס.

עד שֶׁנִּגְנְזוּ בְּהִכָּל עֲלִיוֹן אֶחָד, שֶׁהוּא טְמִיר לְמַעַלָּה. וּמִשָּׁם שָׁפְעוּ וְנִמְשְׁכוּ כָּל הָאוֹרוֹת. שֶׁל יְמִין נִסְעָה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֵּךְ כָּלִם נִסְעוּ, וּמֵאוֹתוֹ צֵד הַיְמִין נִתְקַן הַכָּסָא לְמִטָּה, שֶׁהִרִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְקִין אוֹתוֹ הַכָּסָא בַּחֲסֵד וְיֹשֵׁב עָלָיו בְּאַמֶּת, שֶׁהוּא הִתְקוּן שֶׁל הַחוּתִם שֶׁל הַכָּל. וְלֹא יוֹשֵׁב עַל אוֹתוֹ כָּסָא אֶלָּא בַחוּתִם שֶׁהוּא אֶמֶת. בְּאַחֵל דָּוִד, שָׁבוּ הוּא הַכָּסָא לְמִטָּה.

שֹׁפֵט וְדָרֵשׁ מִשְׁפָּט וּמַהֲרָ צֶדֶק. שֹׁפֵט - מִצַּד הַדִּין. וְדָרֵשׁ מִשְׁפָּט - מִצַּד הַרְחָמִים. וּמַהֲרָ צֶדֶק - הוּא כָּסָא הַדִּין שֶׁהוּא הַבֵּית דִּין לְמִטָּה. בֹּא וּרְאֵה, כִּמוֹ כּוֹן הַמִּשְׁכָּן לֹא הִתְקַן אֶלָּא בְּצַד הַזֶּה כִּמוֹ זֶה שֶׁל חֲסֵד, כְּפִי שֶׁאַמְרָנוּ לְמַעַלָּה. וְעַל כֵּן נִכְנָסוּ הַתּוֹלְדוֹת וְהִתְתַּקְּנוּ כָּלִם לְמִטָּה.

אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדֻת אֲשֶׁר פָּקֵד עַל פִּי מֹשֶׁה. רַבִּי שְׁמַעוֹן פִּתַּח, בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. הַפְּסוּק הַזֶּה פִּרְשֵׁהוּ וְנֶאֱמַר בְּכִמָּה צִדִּים, אֲבָל כְּשֶׁבָרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, בָּרָא אוֹתוֹ כִּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה לְהִיּוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה בְּדִיוֹקוֹן שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁלְמַעַלָּה, וְכָל אוֹתָם גִּוְנִים שֶׁל מַעַלָּה הִתְקִינָם לְמִטָּה, לְהַדְבִּיק וּלְקַשֵּׁר עוֹלָם בְּעוֹלָם.

וּכְשֶׁרָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם, הִשְׁגִּיחַ בְּתוֹרָה וּבָרָא אוֹתוֹ. וְהִסְתַּכַּל בְּשֵׁם הַקְדוֹשׁ, הַכָּלִל שֶׁל הַתּוֹרָה, וְקִים אֶת הָעוֹלָם. בְּשִׁלְשָׁה צִדִּים הִתְקִים הָעוֹלָם, וְהֵם חֲכָמָה וְתַבּוּנָה וְדַעַת. בְּחֲכָמָה - שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי ג) ה' בְּחֲכָמָה יָסַד אֶרֶץ. בְּתַבּוּנָה - שְׁכָתוֹב כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה. בְּדַעַת - שְׁכָתוֹב בְּדַעַתוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְדָּעוּ. הִרִי כָּלִם בְּקִיּוֹם הָעוֹלָם. וּבְשִׁלְשֵׁת אֶלֶּה נִבְנָה הַמִּשְׁכָּן, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת לֹא) וְנֶאֱמַלְא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֲכָמָה וּבְתַבּוּנָה וּבְדַעַת.

וְכָל הַשְּׁלֵשָׁה רְמוּזִים בַּפְּסוּק הַזֶּה. בְּרֵאשִׁית, הִינּוּ שְׁכָתוֹב בְּחֲכָמָה. בָּרָא אֱלֹהִים, הִינּוּ שְׁכָתוֹב בְּתַבּוּנָה. אֶת הַשָּׁמַיִם, הִינּוּ שְׁכָתוֹב בְּדַעַת. וְכָלִם כְּתוּבִים בְּמַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן. וּבִסּוּד זֶה כְּתוּב, אֶלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן - זֶה סוּד הַחֲכָמָה. מִשְׁכָּן הָעֵדֻת - זֶה סוּד הַתַּבּוּנָה. אֲשֶׁר פָּקֵד עַל פִּי מֹשֶׁה - זֶה סוּד הַדַּעַת. וְהַכָּל זֶה כִּנּוּי זֶה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל מַה שֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה - בָּרָא אוֹתוֹ כִּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה, וְהַכָּל נִרְשָׁם בְּעִבּוּדֵת הַמִּשְׁכָּן.

בֹּא וּרְאֵה, בְּשַׁעֲהַ שֶׁאַמְרָ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁהָ עֲשֵׂה מִשְׁכָּן, הִנֵּה מֹשֶׁה עוֹמֵד תּוֹרָה, שֶׁלֹּא יָדַע מַה לַעֲשׂוֹת, עַד שֶׁהִרְאָה לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֵין, כִּמוֹ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת כה) וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתִם אֲשֶׁר אֶתָּה מִרְאֵה בְּהָר. מַה זֶה בְּתַבְנִיתִם? אֶלָּא לְמַדְנִי שֶׁהִרְאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁהָ דִּיוֹקוֹן כָּל דָּבָר וְדָבָר כִּמוֹ אוֹתוֹ דִּיוֹקוֹן שֶׁהוּא לְמַעַלָּה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הִנֵּה עוֹשֶׂה דִּיוֹקוֹן שֶׁלוֹ בְּדִיוֹקוֹן (שֶׁהוּא לְמַעַלָּה, וְכָל אֶחָד עוֹשֶׂה דִּיוֹקוֹן שֶׁלוֹ בְּדִיוֹקוֹן) שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה בְּאַרְצָךְ.

אֲשֶׁר אֶתָּה מִרְאֵה בְּהָר, אֲשֶׁר אֶתָּה רֹאֶה הִנֵּה צָרִיף לְהִיּוֹת! אֶלָּא לְמַדְנִי שֶׁאַסְפִּקְלָרִיָּה שְׂאִינָה מְאִירָה הִנֵּה מִרְאֵה לוֹ בְּתוֹךְ כָּל אוֹתָם הַגִּוְנִים וְהַדִּיוֹקְנָאוֹת שֶׁנַּעֲשִׂוּ לְמִטָּה, כְּמִרְאֵה הַזֶּה שֶׁהִרְאָה בְּתוֹכוֹ כָּל אוֹתָם דִּיוֹקְנָאוֹת.

מִמִּשְׁמַע שְׁכָתוֹב אֲשֶׁר אֶתָּה מִרְאֵה, אֶתָּה - סוּד הַאֲסְפִּקְלָרִיָּה שְׂאִינָה מְאִירָה שֶׁהִרְאָה לוֹ בְּתוֹךְ כָּל אוֹתָם הַדִּיוֹקְנָאוֹת. וְהִנֵּה מֹשֶׁה רֹאֶה אוֹתָם כָּל דָּבָר וְדָבָר עַל תְּקוּנָתוֹ כִּמוֹ שֶׁרֹאֶה בְּתוֹךְ עֲשִׂישִׁית וְתוֹף מִרְאֵה שֶׁמִּרְאֵה אֶת כָּל הַדִּיוֹקְנָאוֹת. וּכְשֶׁהִסְתַּכַּל בָּהֶם מֹשֶׁה, הִתְקַשָּׁה לִפְנָיו. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֶתָּה בְּסִימָנְךָ וְאִנִּי בְּסִימָנִי. אִזּוֹ הִתְיַשֵּׁב מֹשֶׁה בְּכָל מַעֲשֵׂה.

כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה כָּל הַמַּעֲשֵׂה, הַצֵּטְרָף מֹשֶׁה לְמִנּוֹת הַכָּל, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאֱמָרוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁאַר כֶּסֶף וְזָהָב וְעָלָה לְקַחֵת אוֹתָם. וְלָכֵן הַצֵּטְרָף לְמִנּוֹת אֶת הַחֲשָׁבוֹן לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שְׁכָתוֹב (בְּמִדְבָר לב) וְהִיִּיתֶם נִקִּים מִה' וּמִיִּשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן כְּתוּב, אֶלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדֻת, שֶׁהִרִי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הִנֵּה מִרְאֵה לְכָלִם אֶת חֲשָׁבוֹן כָּל הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף שֶׁנִּדְּבָו יִשְׂרָאֵל, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הִנֵּה אוֹמְרָת: וְכִסֹּף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּכֶר וְגו', כָּל הַזָּהָב הָעָשׂוֹי לְמִלְאכָה וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם בְּאוֹתָם הָאֱמָנִים, וְרָצָה לְהוֹצִיא אֶת נְאֻמָּנוֹתָם לִפְנֵי כָּלִם.

אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן. בֹּא וּרְאֵה, בְּאוֹתָהּ שֶׁנַּעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, הִנֵּה הַצַּד הָאַחֵר הוֹלֵךְ וּמִשְׁוֹטֵט כְּדִי לְהִסְטִין, וְלֹא מֵצֵא עָלָה עַל נְאֻמָּנוֹת הָאֱמָנִים, עַד שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוֹפֵף אוֹתוֹ לִפְנֵי מֹשֶׁה, וְהוּא עֹשֶׂה חֲשָׁבוֹן שֶׁל נְאֻמָּנוֹת בְּעַל כָּרְחוּ, וְעָלְתָה נְאֻמָּנוֹתָם לְכָל. וְסוּד זֶה שְׁכָתוֹב אֶלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן. וְהִרִי בְּאַרְנוֹ, אֶלֶּה - כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מט) גַּם אֶלֶּה תִשְׁכַּחֲנָה. וְכְתוּב אֲשֶׁר פָּקֵד עַל פִּי מֹשֶׁה, שֶׁשֵּׁם הַתְּמִנָּה וְנִפְקֵד עַד שֶׁנַּעֲשֵׂה הַחֲשָׁבוֹן שֶׁל בֵּית הַמִּשְׁכָּן לִפְנֵי מֹשֶׁה וְכָל יִשְׂרָאֵל.

אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדֻת. אִיזוֹ עֵדוּת? אֶלָּא פְּעָמִים כְּתוּב כָּאֵן מִשְׁכָּן, אֶחָד לְמַעַלָּה וְאֶחָד

למטה, והמשכן נקרא משכן העדות. ואיזו עדות? כמו שנאמר שבטי י"ה עדות לישראל. שם זה הוא עדות לישראל.

כמו כן (תהלים פא) עדות ביהוסף שמו. עדות שם זה ביהוסף, היא עדות ודאי. שתי האותיות הללו מעידות עדות בכל מקום, וכאן הוא עדות. ומשום כך משכן העדת, המשכן של העדות הזו, ולכן נקרא משכן, על סוד השם הקדוש הזה. והינו שכתוב (שם קלב) ועדתי זו אלמדם. משום שמקום זה הוא סתר וגניזת הכל.

אשר פקד על פי משה - עד כאן לא ידענו אם המשכן פקד או העדות הזו. אלא פקד ודאי זו עדות. משום שמיום שהסתלקו האבות מהעולם וכל אותם שבטים בני יעקב, ונשארו ישראל בגלות באותן צרות, נשכחה מהם ידיעת סוד השם הקדוש העליון הזה, שהוא שם העדות, קיומם של שמים וארץ, ששתי האותיות הללו בארו עליונים ותחתונים וכל צדדי העולם.

כיון שבא משה, נפקד ונזכר השם הזה בעולם. שכשהיה בסנה, מיד שאל על השם הזה, שכתוב ואמרו לי מה שמו מה אמר אלהם. ושם נפקד השם הזה על פי משה.

עבדת הלויים. מה זה עבדת הלויים? אלא סוד זה, שכתוב (במדבר יח) ועבד הלוי הוא. הוא - זה סוד השם הקדוש שנקרא הוא, ולא נקרא אלה. ומשום כך עבדות הלויים ודאי. דבר אחר עבדת הלויים - שהם נוטלים את המשכן על כתפיהם ממקום למקום, שכתוב (במדבר ז) ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בפתח יסאו.

אלה פקודי המשכן משכן העדת וגו'. רבי אבא פתח, (ישעיה יא) והיה ביום ההוא שרש ישי וגו'. והיה ביום ההוא, בזמן שהקדוש ברוך הוא ירבה שלום בעולם, יתקיים השרש של עץ החיים. ואותו שרש, ממנו יתקיימו שאר השרשים למטה, שכלם נשרשו והתקיימו ממנו.

אשר עמד לגס עמים, שהרי הוא עומד לגס ולאות לסוד השם הקדוש. אליו גוים ידרשו, ששם סוד הקיום של השם הקדוש, ומשום כך אליו גוים ידרשו, כמו שנאמר (שם ב) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' וגו', ועל זה - אליו גוים ידרשו. והיתה מנחתו כבוד, מנחתו - זה בית המקדש, שכתוב (תהלים קלב) זאת מנוחתי עדי עד. כבוד - שפך נקרא שם ה' באותו זמן, שכתוב (ישעיה ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים.

ומנוחתו של אותו שרש ישי, שנקרא כבוד ה', לא ימנה ולא יעמד בחשבון לעולם. מה הטעם? (משום) שהרי עומד בחשבון עתה, ובאותו זמן לא יעמד בחשבון. מה הטעם? משום שכל מה שעומד בחשבון, לא שורות שם ברכות בשלמות. והברכות שורות במה שלא עומד בחשבון. בזמן הראשון עמד בחשבון, שכתוב אלה פקודי המשכן.

בא וראה, המשכן הזה עומד בחשבון, ולכן הצטרף לתפלת משה, שישירו עליו ברכות, שכתוב ויברך אתם משה. ואיזו ברכה ברוך אותם? יהי רצון שתשרה ברכה על מעשי ידיכם. והברכות לא שורות על החשבון הזה, עד שקשר אותו משה במשכן שלמעלה, שכתוב אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה. דאם לא נעשה החשבון על ידי משה, אינם יכולים לעשות חשבון, שכתוב אשר פקד על פי משה.

פתח ואמר, (מלכים א יז) ויהי דבר ה' אל אליהו (אליו) לאמר קום לך צרפתה וגו' הנה צייתי שם אשה אלמנה לכלכלך. וכי איפה צנה אותה הקדוש ברוך הוא? אלא טרם שתבא לעולם צנה הקדוש ברוך הוא בגזרתו למעלה על העורבים להביא מזון לאליהו ולאותה אשה לתת לו מזון.

מה כתוב? ותאמר חי ה' אלהיך אם יש לי מעוג כי אם מלא כף קמח בכד ומעט שמן בצפתת וגו'. והרי כאן מדה היתה באותו קמח, שהרי היה בו מלא כף קמח בכד. כף היא המדה שלו. ונראה שאין שורות בו ברכות הואיל ועומד במדה. מה כתוב? כי כה אמר ה' אלהי ישראל כד הקמח לא תכלה וצפתת השמן לא תחסר עד יום תת ה' גשם.

תת - כתוב תתן, מה הטעם? משום שכל דור לא נמצא מי שיזכה לזכות כמו האשה הזאת, ועל זה כתוב תתן. אותה תתן מטר על העולם משום שזכותה רבה.

וכתוב כד הקמח לא תכלה וצפתת השמן לא תחסר כדבר ה' אשר דבר בידי אליהו. וכי אם אותו קמח שעומד במדה, שהיה מלא כף קמח, לא פסקו ממנו ברכות משום דבר אליהו, שכתוב כד הקמח לא תכלה, וכתוב כד הקמח לא תכלה - משכן העדות, אף על גב שעומד בחשבון, הואיל ונפקד על ידי משה, כל שכן וכל שכן ששורים בו ברכות. ועל זה כתוב, אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה.

אלה פקודי המשכן. רבי חזקיה פתח ואמר, (שמות ג) אל תקרב הלם של נעליך מעל רגליך וגו'. פסוק זה פשוטו, שהפרידו הקדוש ברוך הוא מאשתו כדי להדבק בשכינה, שכתוב כי המקום אשר

אתה עומד עליו אדמת קדש הוא. אדמת קדש - זו שכניה. הדבקות קדושה נדבק משה באותה שעה למעלה.

שאר הקדוש ברוך הוא קשר אותו בחיבויות שלמעלה, ונפקד להיות ממנה גדול על הבית, והוא גזור והקדוש ברוך הוא עושה, שכתוב (במדבר טז) ופצתה האדמה את פיה וגו', וכתוב ויהי ככלתו לדבר וגו', ותבקע האדמה. וכתוב (שם י) קומה ה'. שובת ה'. זהו שכתוב אשר פקד על פי משה. על פי משה נתקן ונפקד בכל. הפקידה של המשכן היתה על ידי משה, שכתוב (שמות ג) פקד פקדתי אתכם. שהוא היה קול שהוציא את אותו דבור ועשה לו פקידה לצאת מן הגלות, ועכשו נפקד להמשיך קדשה ממעלה למטה, כמו שנאמר (שם כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה וגו'. אמר רבי יהודה, הרי נאמר שהרי בצלאל היה מצד הימין, והוא התקין תקון הכל. ועוד, שהרי יהודה הוא שליט ומלך על כל שאר השבטים וממנו יצא מי שהתקין את כל המשכן. בצלאל, הרי פרשוה בצל אל. ומיהו בצל אל? זה ימין. ועוד, מצד זה התקין הכל, וירש חכמה לעשות כל מעשה.

ואתו אהליהב בן אחיסמך למטה דן. זהו מצד השמאל, זהו מצד הדין הקשה (הקדוש), והרי פרשוה שהרי משני צדדים אלו נעשה המשכן והתתקן בהם להתקשר בהם להיות בין ימין ושמאל, והרי נתבאר ופרשוה.

פתח ואמר, (תהלים מח) פה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירפתי צפון קרית מלך רב. בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, זרק אבן אחת נכבדה מתחת כבודו ושקע אותה עד התהום, וראש אחד של אותה אבן נעוץ בתוך התהומות, וראש אחר למעלה, ואותו הראש האחר העליון הוא נקדה אחת (עליונה) שעומדת במרכז העולם, ומשם התפשט העולם לימין ולשמאל וכלל הצדדים, והתקנים באותה נקדת המרכז, ואותה אבן נקראת אבן השתיה, שממנה נשתל העולם לכל הצדדים. עוד שתי"ה - שתי"ה. הקדוש ברוך הוא שם אותה להיות יסוד העולם והשתלל הכל.

בשלישה גונים התפשטה הארץ סביב אותה נקדה. התפשטות ראשונה סביב אותה נקדה, כל צחות וזכות הארץ שם הם עומדים, ושם הם. וזו עומדת למעלה על כל הארץ סביב אותה נקדה. התפשטות שנייה סביב אותה התפשטות ראשונה, אין שם צחות וזכות כאותה ראשונה, אבל הוא דק וצח בצחות של העפר יותר מכל שאר עפר אחר. התפשטות שלישית היא חשך וגסות העפר יותר מכל, וסביב זה עומדים מי האוקינוס שסובב כל העולם. נמצא שאותה נקדה עומדת במרכז, וכל הגונים של ההתפשטות של העולם סביבה.

התפשטות ראשונה הוא בית המקדש, וכל אותם היכלות ועזרות, וכל אותו תקון שלו וירושלים, וכל העיר מהחומות ופנימה. התפשטות שנייה - כל ארץ ישראל שהתקדשה בקדשה. התפשטות שלישית הוא כל שאר הארץ, מקום בית מושב שאר העמים, וים האוקינוס שסובב הכל.

והרי פרשוה שסוד זה גוני העין שסובבים אותה נקדה של מרכז העין, שהוא מראה של כל העין, כמו שאותה נקדת המרכז שאמרנו שהיא מראה של הכל, ושם עומד בית קדש הקדשים וארון וכפרת שהם המראה של הכל. נמצא שאותה נקדה היא המראה של כל העולם. ועל זה כתוב פה נוף משוש כל הארץ הר ציון וגו'. פה - פה אותו המראה ושמחת הכל. נוף - נוף האילן, שהוא היפי של הכל.

בא וראה, היפי של העולם והמראה של העולם לא נראה בעולם, עד שנבנה והוקם המשכן ונכנס הארון לתוך הקדש. מאותה שעה נראה המראה של הכל בעולם והתתקן העולם, והולכים באותו משכן ובאותו ארון, עד שמגיעים לאותה נקדה שהיא פה נוף שמחת הכל. כיון שהגיעו לשם, אז פתח הארון ואמר, (תהלים קלב) זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אויתי.

רבי ייסא אמר, הפסוק הזה אמר אמתו כנסת ישראל בשעה שנבנה בית המקדש ונכנס הארון למקומו. רבי חזקיה אמר, הקדוש ברוך הוא אמר אותו על כנסת ישראל כשישראל עושים רצונו, שהרי אז הקדוש ברוך הוא יושב על כסא כבודו וחס על העולם, וברכה ושלום וחביבות הכל נמצאים. ואז אמר, זאת מנוחתי עדי עד.

ובא ראה, בשעה שכל האמנים התחילו לעשות האמנות, אותו מעשה ממש שהתחילו היה נשלם מעצמו. הם מתחילים - והיא משלימה את המעשה, היא ממש. מנין לנו? שכתוב ותכל כל עבדת משכן אהל מועד.

כמו זה - (בראשית ב) ויכלו השמים והארץ. ואם תאמר, ויכל אלהים ביום השביעי - ודאי כך הוא! שכל העולם, אף על גב שכל המעשים נשלמו כל אחד ואחד, כל העולם לא היה שלם בקיומו עד שבא היום השביעי. שכתוב ביום השביעי, אז נשלמו כל המעשים, והשלים בו הקדוש ברוך הוא את העולם. זהו שכתוב ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה. בזה נשלם, בקיום כל מעשה שעשה, ועל זה ויכל אלהים ביום השביעי.

וּכְשֶׁנִּבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כָּל מַעֲשֵׂה שְׁנַעֲשֵׂה - נַעֲשֶׂה מַעֲצָמוֹ. הָאֲמִנִים הִתְחִילוּ - וְהַמַּעֲשֵׂה נִרְאָה לָהֶם לְהַעֲשׂוֹת וְנִרְשָׁם לִפְנֵיהֶם וְהִשְׁתַּלֵּם מַעֲצָמוֹ. וְהָרִי פָּרְשִׁיהָ, שְׁכָתוֹב (מַלְכִים-א ו) וְהַבֵּית בְּהִבְנָתוֹ. לֹא כְתוֹב וְהַבֵּית כְּאֲשֶׁר בְּנוּהוּ, אֲלָא בְּהִבְנָתוֹ, שֶׁהוּא נִשְׁלָם מַעֲצָמוֹ. וְכְתוֹב אָבֹן שֶׁלֹּמָה מִסָּע נִבְנָה. לֹא כְתוֹב בְּנוּהוּ, אֲלָא נִבְנָה, הוּא מַעֲצָמוֹ נִבְנָה. וְכָל בְּכָל מַעֲשֵׂה שֶׁהוּא קָדוֹשׁ, מִשְׁתַּלֵּם מַעֲצָמוֹ.

וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר. פָּסוּק זֶה לְמַדְנוּ, שְׁרוּת הַקֹּדֶשׁ הַכְרִיזָה עָלָיו לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר: וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּרִי לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. וְאֵתוֹ אֶהְלִיב בֶּן אַחִיסָמָךְ, מִה זֶה וְאֵתוֹ? אֲלָא לְמַדְנוּ שֶׁאֶהְלִיב לֹא עָשָׂה מַעֲשֵׂה לְבָדוֹ, אֲלָא עִם בְּצִלְאֵל, וְעָמַד עָשָׂה כָּל מַה שֶׁעָשָׂה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְאֵתוֹ, וְאֵתוֹ וְלֹא לְבָדוֹ. מִכָּאן שֶׁהַשְּׂמָאל בְּכָלל יָמִין תָּמִיד, וְעַל זֶה כְּתוֹב (שְׁמוֹת לֹא) וְאֵנִי הֵנָּה נֹתֵתִי אֵתוֹ אֶת אֶהְלִיב. זֶה יָמִין וְזֶה שְּׂמָאל.

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הַעֲדָת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה וְגו'. רַבִּי יִיסָא אָמַר, כִּינּוּן שֶׁעָשׂוּ כָּל הַחֲכָמִים אֶת הַמִּשְׁכָּן, צָרִיד לְהַחֲזִיר חֲשָׁבוֹן מִכָּל אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ. מִה הַטָּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁכָּל חֲשָׁבוֹן וְחֲשָׁבוֹן, כְּשֶׁהֵיכָּה נַעֲשֵׂה חֲשָׁבוֹן, כִּד הַתְּקִים אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה, וְהַתְּקִים בְּמִקְוָמוֹ.

וְיִשְׂרָאֵל כָּלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְרָצוּ בְּמַה שֶׁנִּדְּבָו בְּרָאשׁוֹנָה, גַּם כִּד הַתְּרָצוּ בְּאוֹתוֹ חֲשָׁבוֹן, וְאִז הַתְּקִים כָּל הַמַּעֲשֵׂה בְּאוֹתוֹ רָצוֹן. וְלָכֵן צָרִיד כָּאן חֲשָׁבוֹן, מִשּׁוֹם שֶׁבָּזָה מִתְּקִים הַמַּעֲשֵׂה. אֵלֶּה כְּתוֹב, וְלֹא כְּתוֹב וְאֵלֶּה. אֲלָא זֶהוּ חֲשָׁבוֹן שְׁפוּסֵל אֶת כָּל הַחֲשָׁבוֹנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְזֶה הַתְּקִים יוֹתֵר מִכָּלָם, שֶׁבָּזָה הַתְּקִים הַמִּשְׁכָּן וְלֹא בְּאַחֵר.

פֶּתַח וְאָמַר, (שֵׁם ב) וְהָיָה אֲמוּנָת עֲתִיד חֶסֶן יִשׁוּעַת חֲכָמָה וְדַעַת יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצָרוֹ. פָּסוּק זֶה פָּרְשִׁיהוּ הַחֲבָרִים, אֲבָל הָרִי שְׁנִינוּ, כָּל אֲדָם שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְזוֹכֵה לִקְבָּע לָהּ עֵתִים, צָרִיד בְּאִמּוּנָה, שֶׁרָצוֹנוֹ יִתְכַּוֵּן לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, יִתְכַּוֵּן לְשֵׁם שְׁמַיִם, מִשּׁוֹם שֶׁאֲמוּנָה לְכִד הַתְּכַוֵּנָה. חֶסֶן יִשׁוּעַת, לְכָלל רַחֲמִים בְּדִין. חֲכָמָה וְדַעַת, שֶׁשְׁנֵי אֵלֶּה שׁוֹרִים זֶה עַל זֶה. זֶה טָמִיר וְגִנוּי, לְהַשְׁרֹת זֶה עַל זֶה.

יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצָרוֹ - אוֹצָרוֹ שֶׁל כָּל אֵלֶּה, מִשּׁוֹם שֶׁיִּרְאֵת ה' הִזּוּ לוֹקַחַת כָּל אוֹתָם נְחָלִים, וְנַעֲשִׂית אוֹצָר לְכָלָם. וְכִשְׁיוֹצֵאִים מִמֶּנָּה כָּל אוֹתָם גְּנוּזִים כָּלָם, מוֹצִיאָה אוֹתָם בְּחֲשָׁבוֹן. מִנִּין לָנוּ? שְׁכָתוֹב (שִׁיר ז) עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֲשָׁבוֹן. בְּחֲשָׁבוֹן וְדָאִי עוֹשָׂה, וּמוֹצִיאָה אוֹתָם בְּרִכּוֹת מַיִם, וּמִשְׁגִּיחָה לְהוֹצִיא הַכֹּל בְּחֲשָׁבוֹן. (וּמִשְׁקִים לְכָלָם)

וְלָכֵן נִקְרָאת אֲמוּנָה, וּבְכָל נִקְרָאת אֲמוּנָה, וְהָרִי בְּאִרְנוּ. וּמַה אִם כָּאן צָרִיד לְהַרְאֹת אֲמוּנָה - לְשֹׁאֵר דְּבָרֵי הָעוֹלָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וְעַל זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵיכָה מוֹדִיעַ לְכָל יִשְׂרָאֵל סוּד הַנֶּאֱמָנוֹת שֶׁלָּהֶם בְּכָל מַה שֶׁעָשׂוּ, וְהַכֹּל נִתְבָּאֵר.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדָאִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּרָצָה בְּבִצְלָאֵל לַעֲבֹדֵת הַמִּשְׁכָּן יוֹתֵר מִכָּל יִשְׂרָאֵל. לָמָּה? אָמַר לוֹ, הַשֵּׁם גּוֹרֵם, וְהָרִי פָּרְשִׁיהָ, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ לְהַתְּעַטֵּר (לְעוֹרֵר) בָּהֶם וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם מַעֲשֵׂה בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים מו) אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ.

אָמַר לוֹ, סוּד הוּא כָּאן. יְהוּדָה הֵיכָה מִצַּד הַשְּׂמָאל, וְחוּר וְנִדְבָק בְּיָמִין, וְעַל זֶה בָּצַד זֶה נַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן. הִתְחִיל מִצַּד שְׂמָאל, וְנִדְבָק בָּצַד יָמִין, וְאַחֵר כִּד נִכְלָל זֶה בָּזָה וְנַעֲשֵׂה הַכֹּל יָמִין. כְּמוֹ כֵּן הַתּוֹרָה מִתְחִלָּה מִשְּׂמָאל וְנִדְבָקֵת בְּיָמִין, וְנִכְלָל זֶה בָּזָה וְנַעֲשֵׂה הַכֹּל יָמִין. רְאוּבֵן הִתְחִיל מִיָּמִין וְסָטָה לְשְׂמָאל, וְנִסְעוּ עִמּוֹ שָׂאֵר הַשְּׁבָטִים שֶׁהֵם שְׂמָאל, מִשּׁוֹם שֶׁהִתְחִיל מִיָּמִין וְסָטָה לְשְׂמָאל.

יְהוּדָה הִתְחִיל מִשְּׂמָאל וְסָטָה לְיָמִין. הִתְחִיל מִשְּׂמָאל, מִשּׁוֹם שֶׁבָּא מִצַּד שְׂמָאל, וְנִדְבָק בְּיָמִין, וְהַמִּשְׁכָּן נַעֲשֵׂה בָצַד הַזֶּה. הִתְחִיל מִצַּד שְׂמָאל וְנִדְבָק בָּצַד יָמִין. וְעַל זֶה בְּצִלְאֵל, שֶׁבָּא מִחֲצַד שְׂמָאל, עָשָׂה אֶת הַמִּשְׁכָּן וְהִתְתַּקֵּן אֲצִלוֹ. וְהָרִי פָּרְשִׁיהָ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה בּוֹ, וּבִבְרַר אוֹתוֹ מִכָּלָם לַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה.

וְנָתַן לוֹ חֲכָמָה וְתִבְנוּנָה וְדַעַת, כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנָה, מִשּׁוֹם שֶׁעָמַד הֵיכָה בְּרָאשׁוֹנָה הַשְּׂכָל הַלֵּב, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת לֹא) וּבְלֵב כָּל חָכֵם לֵב נֹתֵתִי חֲכָמָה. מִשּׁוֹם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נֹתֵן חֲכָמָה אֲלָא לְמִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֲכָמָה, וּפָרְשִׁיהָ הַחֲבָרִים וְנִתְבָּאֵר, וְכֵן כְּמוֹ כֵּן בְּצִלְאֵל. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בְּצִלְאֵל - שְׁמוֹ גֵּרֵם לוֹ, וְעַל חֲכָמָתוֹ נִקְרָא כִּד, וְסוּד הַמֶּלֶךְ בְּצִלְאֵל - בְּצִלְ אֵל.

פֶּתַח וְאָמַר, (שִׁיר ב) כְּתִפוּחַ בְּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דוֹדִי וְגו'. בְּצִלוֹ - הֵינִי בְּצִלְאֵל, שֶׁהוּא הַתְּקִין הַמִּשְׁכָּן וְעָשָׂה אוֹתוֹ, שְׁכָתוֹב חֲמִדְתִּי וְיִשְׁבַּתִּי. שֶׁהַמִּשְׁכָּן נִחְמַד לְשִׁבְתָּ בּוֹ, שֶׁהוּא עָשָׂה חֲמִדָּה לְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל, וְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבַת בְּצִלְ הָאֵל. וְזֶהוּ בְּצִלְאֵל.

וּפְרִיז מְתוֹק לַחֲכִי, שֶׁזֶהוּ שְׁעוֹשָׂה פְּרוֹת טוֹבִים בְּעוֹלָם, שְׁכָתוֹב (הוֹשֵׁעַ יד) מִמֶּנִּי פְּרִיז נִמְצָא. מִי הוּא פְּרִיז? אֵלֶּה הֵם נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם פְּרִי מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאוֹתוֹ נִהַר שְׁיוֹצֵא מַעֲדָן מוֹצִיא וְזוֹרֵק נִשְׁמוֹת לְעוֹלָם, וְהֵם הַפְּרוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוֹם כִּד פְּרִיז. זֶהוּ כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

בְּצִלוֹ - זֶהוּ בְּצִלְאֵל. וְעַל זֶה תִּקּוֹן הַמִּשְׁכָּן עַל יְדֵי בְּצִלְאֵל הֵיכָה. וּמִשּׁוֹם כִּד, וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר.

בן אורי - זה אור השמש שיוצא. בן אורי - זה זמין. בן חור - זה שמאל. בן אורי בן חור (בן חור בן חור). ועל זה נשלים בו דינו של הקדוש ברוך הוא במעשה העגל.

כל הזהב העשוי - מאותה שעה שנתנו לו ישראל, היה עשוי ונתתון מקדם לך. בכל מלאכת הקדש - כל אותו זהב נעשה ונתתון בכל מלאכת הקדש. מה הטעם? משום שבכל דרך ודרך היה מתתון בה זהב, שאין שלמות אלא ברחמים ודין, ועל זה זהב היה הולך בכל מלאכת הקדש. בכל אותה עבודה שנקראת קדש היה הולך בה זהב, זהב בכל.

רבי אבא, רבי יוסי ורבי חזקיה היו יושבים ועוסקים בתורה. אמר לו רבי חזקיה לרבי אבא, הרי אנו רואים שהקדוש ברוך הוא רוצה בדין בכל לערב זה בזה, והוא מאריך דין לרשעי העולם. אם הוא רוצה בדין, למה מסלק אותו מן הרשעים? אמר לו, כמה הרים נעקרו בדבר הזה, אבל כמה דברים גלה המנוחה הקדושה בזה.

ובא ראה, הדין שהקדוש ברוך הוא רוצה בו הוא דין ברור, הוא דין שמעורר אהבה ושמחה. אבל הרשעים, כשהם בעולם, כלם דין של זהמה, כלם דין שלא רוצה בו הקדוש ברוך הוא כלל. ועל זה לא צריך לערב דין קדוש בדין טמא של זהמה, עד שמתפלה מעצמו ומאבדו מהעולם הבא, ואותו דין של זהמה שבו, הוא מאבד אותו מן העולם.

פתח ואמר, (תהלים צב) בפרח רשעים כמו עשב ויציצו כל פעלי און להשמדם עדי עד. הפסוק הזה פרשוהו. אבל בא וראה, בפרח רשעים כמו עשב, כעשב הזה שהוא בלבש בארץ והוא יבש, כששורים בו מים הוא פורח, ואותו יבש פורח. וכאילו הזה קצוץ שצץ מחדש, ולא מעלה אלא אותם פירות לצד זה ולצד זה, שהם גנפים שעולים, ולעולמים לא עולה אילו כפי שהיה בראשונה להיות אילו, וכל זה להשמדם עדי עד, לעקורם מהשרשים ומהכל.

עוד יש עוד אחר בזה, על שהקדוש ברוך הוא מאריך רגזו עם הרשעים בעולם הזה, משום שהעולם הזה הוא חלק של הצד האחר, והעולם הבא הוא צד הקדשה. והוא חלק הצדיקים, שהצדיקים יהיו בו בעטרת הכבוד של רבונם. ושני הצדדים הללו עומדים זה כנגד זה. זה צד הקדשה, וזה הצד האחר שטמא. זה עומד לצדיקים, וזה עומד לרשעים. והכל זה כנגד זה. אשרי הצדיקים שאין להם חלק בעולם הזה, אלא בעולם הבא.

בא וראה, הכל התתקן והתגלה לפני הקדוש ברוך הוא, ואף על פי שבכל ובלעם לא התכוננו על הקדוש ברוך הוא, הכל התתקן לפניו, ולא גרע משכרם כלום בעולם הזה. באותו זמן שלטו על ישראל, שגרם אותו קרבן להסתלק מישראל עשרים וארבעה אלף, פרט לכל אלו שנהרגו, שכתוב (במדבר כה) הרגו איש ואנשיו הנצמדים לבעל פעור, וכתוב קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה'. ועד כעת אותו קרבן היה תלוי להפרע מישראל. שבעה מזבחות כחשבו ארבעים ושנים.

רבי שמעון אמר, בא וראה, אותם ארבעים ושנים קרבנות עשו בלק ובלעם, ונטלו אותם מאותו הצד האחר לקדוש-ברוך-הוא, ועל זה היה תלוי אותו קרבן, שיטל אותו אותו הצד האחר, שנקרא קללה, מישראל. ועד עכשו לא גבה מהם. וזהו עוד (מלכים ב) ויפן אחרי ויראם. ויפן אחרי - אחרי שכינה, שעמד הצד האחר לאחר. ויראם - הסתכל בהם אותו הצד האחר וראה אותם שראויים להעש, ועל זה - ויסקלם בשם ה'. בשם ה' - להוציא אותו שם ה' מחיוב זה, מאותו חיוב של אותו קרבן שהקריב אותו צד אלו, והכל מתקן לפני הקדוש ברוך הוא ולא נאבד דבר. כמו כן הכל התתקן לפני הקדוש ברוך הוא, הן לטוב הן לרע.

בא וראה, דוד הוא היה שברח לפני שאול, ועל זה גרם שנאבדו כל אותם כהני נוב, ולא נשאר מכלם - רק אביגד לבדו שברח. וזה גרם כמה רעות בישראל, ומת שאול ובניו, ונפלו מישראל כמה אלפים ורבבות. ועם כל זה, אותו חטא היה תלוי על דוד לגבותו ממנו, עד שכל בני דוד נאבדו ביום אחד, ולא נשאר מהם אלא יואש לבדו, שנגב. כמו שלא נשאר מאחיקלף - רק אביגד לבדו. ועד עכשו אותו חטא היה תלוי לעשות דין על נוב על אותו חטא של נוב, שכתוב (ישעיה י) עוד היום בלב לעמד, ופרשוהו.

כמו זה - כל הזהב העשוי למלאכה. מה זה העשוי? כאן הסתכל הקדוש ברוך הוא כשנתנו ישראל זהב לעגל, והקדוש ברוך הוא הקדים להם זהב זה לרפואה, שהרי זהב המשכן הקדים להם לאותו הזהב שנתנו לעגל. שכל הזהב שהיה עמהם ונמצא עמהם, נתנו לתרומת המשכן. ההיה עולה בדעתך, שכשעשו את העגל נמצא עמהם זהב, והם פרקו אזניהם לטל אותו זהב, שכתוב (שמות לב) ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם! ועל זה הקדים זהב התרומה, לכפר על המעשה הזה. (ומשום כך)

ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, מצד המלכות עשה את כל אשר צוה ה' את משה, שהרי כל אמונות המשכן התתקנה בהם ועל ידיהם. בצלאל עשה את האמונות, ומשה התקין את הכל אחר כך. משה ובצלאל היו כאחד. משה למעלה - בצלאל תחתיו. סיום הגוף כמו הגוף. בצלאל ואהליהב, הרי



פרשוה - זה גמין וזה שמאל, והכל אחד. ומשום כך, ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה וגו', ואתו אהליהב בן אחיסמך למטה דן וגו'.

כל הזהב העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש וגו'. רבי יוסי פתח את הפסוק בפלישע, שכתוב (מלכים ב' ב') ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך וגו'. ונערים קטנים, הרי פרשוה - מנערים היו מפל דברי התורה ומפל מצוות התורה. קטנים - קטני אמונה, והתחילו בדיו העולם הזה ובדיו של העולם הבא. יצאו מן העיר - יצאו מסוד האמונה. פתח כאן יצאו מן העיר, וכתוב שם (הושע יא) ולא אבוא בעיר. (מסוד האמונה נקרא עיר, (תהלים מח) עיר ה' צבאות עיר אלהינו).

ויפן אחרי ויראם. ויפן אחרי, שהסתכל לאחוריו אם יחזרו בתשובה ואם לא. ויראם, מה זה ויראם? הסתכל בהם שהרי אין זרע מתקן עתיד לצאת מהם, ופרשוה. ויראם, הרי פרשוה שנעשו בקל יום הכפורים, מיד - ויסקלם בשם ה'.

וסוד הוא בפסוק הזה. ויפן אחרי - הסתכל בהם אם יענש עליהם והתפנה מזה, כמו שנאמר (במדבר יב) ויפן אחרו, שהתפנה מצרעתו. אף כאן התפנה מענשם. ויראם, שהיו עומדים אחר כך לעשות כמה רעות לישראל.

ויפן אחרי, כמו שנאמר (בראשית יט) ותבט אשתו מאחרי. מה זה מאחרי? מאחורי השכינה. אף כאן ויפן אחרי - הסתכל מאחורי השכינה וראה את כלם. שהרי באותו לילה ששולטת על כפרת חטאיהם של ישראל, התעברו מהם אמותיהם. מיד - ויסקלם בשם ה' ותצאנה שתיים דבנים מן היער. שתיים דבנים? שנים דבנים היה צריך להיות! מה זה שתיים דבנים? נקבות היו ובניהם. ותבסקנה מהם ארבעים ושנים ילדים, הרי פרשוה - כנגד הקרבנות של בלק.

ויהי זהב התנופה, למה נקרא זהב התנופה, ולא נקרא כך: כסף התנופה? אלא שני אלה נקראו כך: זהב התנופה, ונחשת התנופה. ולא נקרא כך כסף התנופה, אלא אלו נקראו כך משום שזו היא הסתלקות למעלה, שהרי יש כך למטה, ואינו זהב (כדגמת) התנופה. ובכל מקום תנופה היא הרמה למעלה ולא הורדה למטה.

והוא סוד החשבון הזה, שכל הדרגות והמקובות הללו כלן עומדות בתנופה (זו), והוא זהב התנופה, וזהו זהב. שכל מה שמתפשט למטה, מסתיר את המראה והטוב והאור שלו, וכשהוא בתנופה, אז הוא זהב טוב בסוד האור שלו. וכל אותו שלמטה - פסלת הזהב, והוא ההתנוד שלו.

וכסף פקודי העדה, משום שזה הוא כל מה שמתפשט למטה כך הוא טוב, ואף על גב שאינו בתנופה הוא - הכל הוא לטוב. אבל זהב, כל מה שמתפשט למטה - הכל הוא לרע. זה מתפשט לטוב, וזה מתפשט לרע. ומשום כך צריך להניף תנופה ולהעלות למעלה. וזה צריך להתפשט למטה ולכל הצדדים, משום שעומדים כלם לטוב.

פתח ואמר, (תהלים פד) כי שקמש ומגן ה' וגו'. כי שקמש - זה הקדוש ברוך הוא. ומגן - זהו הקדוש ברוך הוא. שקמש - זהו סוד השם הקדוש יהו"ה, שפאן עומדות כל הדרגות למנוחה. ומגן - זהו סוד השם הקדוש שנקרא אלהים. וסוד זה שכתוב (בראשית טו) אנכי מגן לך. ושקמש ומגן זהו סוד השם השלם. חן וכבוד יתן ה', להיות הכל בסוד אחד.

לא ימנע טוב להלכים בתמים - סוד זה (אותו) שכתוב (איוב לח) וימנע מרשעים אורם. וזהו אור ראשון שכתוב בו (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב, שגנזו והסתירו הקדוש ברוך הוא, כמו שבארנו, ונזן אותו מרשעים, וימנע אותו בעולם הזה ובעולם הבא. אבל לצדיקים מה כתוב? לא ימנע טוב להלכים בתמים. זהו אור הראשון שכתוב בו (שם) וירא אלהים את האור כי טוב.

ועל זה לא צריך זה להעלות ולהניף אותו, אלא להתפשט ולהתגלות, ולא להתעלות כמו אותו אחר שהוא שמאל, ולכן נקרא אותו תנופה, ולא זה. ומשום כך - וכסף פקודי העדה מאת כפר וגו'.

בא וראה, צד הימין הוא תמיד עומד לקיים את כל העולם ולהאיר ולברך אותו, ומשום כך הפכו שהוא מצד הימין, מידו תמיד לברך את העם, שהרי מצד הימין באות כל הברכות לעולם, והפכו נוטל בראש, ועל כך הוא התמנה לברך למעלה ולמטה.

בא וראה, בשעה שהכחו פורש ידיו לברך את העם, אזי השכינה באה ושורה עליו וממלאת את ידיו. יד ימין עולה למעלה מעל יד שמאל, כדי להעלות הימין ולהגבירו על השמאל, ואז כל הדרגות שפורש בהן את ידיו, כלן מתברכות ממקור הכל. מקור הבאר מי הוא? זה צדיק. מקור הכל זהו עולם הבא, שהוא מקור עליון שכל הפנים מאירות משם, שהרי הוא המעין והמקור של הכל, וכל המאורות והמנורות משם נדלקים.

כמו כן המקור והמבוע של הבאר, כל אותו מנורות שלמטה, כלן מאירות ומתמלאות ממנו באור, וזה עומד כנגד זה. ומשום כך, בשעה שהכחו פורש ידיו ומתחיל לברך את העם, אז שורות ברכות

עליונות ממקור עליון להדליק מנורות, וכל הפנים מאירות, וכנסת ישראל מתעטרת בעטרת עליונות, וכל אותן ברכות שופעות ונמשכות ממעלה למטה.

בא וראה, משה צה - ובצלאל עשה, להיות הכל בסוד הגוף, וסיום הגוף, שהוא אות ברית הקדש, להרבות אהבה וקשר של יחוד במשכן. והכל נעשה בסוד הימין. ועל זה, בכל מקום שצד הימין נמצא, אין שולטת בו עין רעה. ומשום כך - וכסף פקודי העדה, משום שאותו כסף בא מצד ימין, ולכן נמנה הכל במנין.

רבי יצחק שאל את רבי שמעון. אמר לו, הרי פרשה שבירכה אינה שורה בדבר שעומד במדה ובדבר שעומד בחשבון, אז למה היה כאן במשכן הכל בחשבון? אמר לו, הרי זה נתבאר, אבל בכל מקום שצד הקדשה שורה עליו - אם אותו חשבון בא מצד הקדשה, הברכה שורה עליו תמיד ולא סרה ממנו. מנין לנו? מפעשר. משום שבא החשבון לקדש, נמצאת בו ברכה. כל שכן המשכן שהוא קדש ובא מצד הקדש.

אבל כל שאר דברי העולם שלא באים מצד הקדשה, אין הברכה שורה עליהם כשהם בחשבון, משום שהצד האחר, שהוא רע עין, יכול לשלט עליו. וכיון שיכול לשלט עליו, אין ברכה נמצאת בו, כדי שלא יגיעו ברכות לאותו רע עין. (ואיננו מצד הקדשה).

ומדה של קדשה וחשבון של קדשה תמיד נוספות בו ברכות, ועל זה וכסף פקודי העדה. פקודי העדה באמת ודאי, ואין פחד מעין הרע, ואין פחד מפל חשבון זה, שהרי בכל שורות ברכות מלמעלה.

ובא ראה, בזרעו של יוסף לא שולטת בו עין רעה, משום שבא מצד הימין, ועל זה נעשה המשכן על ידי בצלאל, שהרי הוא שרוי בסוד של יוסף, שהוא סוד ברית הקדושה. ולכן משה צה ובצלאל עשה, להיות הכל בסוד הגוף וסיום הגוף, שהוא אות ברית הקדושה, להרבות אהבה וקשר של יחוד במשכן, והכל נעשה בסוד הימין. ומשום כך - וכסף פקודי העדה, ואותו חשבון הוא חשבון הדרגות הממונות הגדולות שגאחות מצד הימין, ועל זה כתוב מאת כפר וגו'.

רבי אבא ורבי אחא ורבי יוסי היו הולכים מסבריה לצפורי. עד שהיו הולכים, ראו את רבי אלעזר שהיה בא ורבי חייא עמו. אמר רבי אבא, ודאי נשתתף עם השכינה. חכו להם עד שהגיעו אליהם. כיון שהגיעו אליהם, אמר רבי אלעזר, כתוב (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם. פסוק זה קשה, מה זה עיני ה' אל צדיקים? אם בשביל השגחת הקדוש ברוך הוא עליהם כדי להיטיב להם בעולם הזה, הרי ראינו כמה צדיקים הם שבעולם הזה, ואפלו מזונות כמו עורכי השדה, לא יכולים להשיג. אם כך, מה זה עיני ה' אל צדיקים?

אלא סוד כאן יש. בא וראה, כל אותם בריות העולם, כלם ידועים למעלה, בין לצד זה ובין לצד זה. אותם שלצד הקדשה נודעים למעלה אליו, והשגחתו תמיד עליהם. ואותם שלצד הטמאה נודעים לו, והשגחתו תמיד עליהם. ובמקום ששולטת אותה ההשגחה של צד הקדשה, לא משגיח הצד האחר, ולא יקרב אליו לעולמים ולא יכול לדחותו ממקומו בכל מה שהוא עושה. ולכן עיני ה' אל צדיקים וגו', משום זה הצד האחר לא יכול לשלט עליו. ועכשו יש כאן סיוע שמימי, וכל ההשגחה הטובה שלמעלה היא כאן, וכל צד אחר וכל דבר רע לא יכול לשלט עליהם.

אמר רבי אבא, הרי למדנו שבכל מקום שצד הקדשה שורה עליו - אף על גב שעומד בחשבון, הברכה אינה נמנעת משם. אמר רבי אלעזר, ודאי כך זה. אמר לו, הרי ישראל הם קדש, ובאים מצד הקדש, שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה'. וכתוב (ויקרא יא) והייתם קדשים כי קדוש אני. אז למה פשוט עשה חשבון בישראל, היה בהם המנות, שכתוב (שמואל ב כד) ויתן ה' דבר בישראל מן הבקר ועד עת מועד?

אמר לו, משום שלא נטל מהם שקלים, שהוא פדיון, שכתוב ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם. משום שצריך קדש (שהוא בגלוי) לתת פדיון של קדש, ואותו פדיון של קדש לא נלקח מהם. בא וראה, ישראל הם קדש, שעומדים בלי חשבון (של עצמם), ולכן צריך פדיון לטל מהם, ואותו פדיון עומד בחשבון, והם לא עומדים בחשבון.

מה הטעם? משום שקדש הוא סוד עליון של כל הדרגות. מה אותו קדש עולה על הכל ויש לו בחוץ קדש אחר למטה שעומד תחתיו, ועומד בחשבון ובמנין - אף כך ישראל הם קדש, שכתוב קדש ישראל לה', והם נותנים קדש אחר, כפר שלהם, שעומדים בחשבון, וסוד זה - ישראל הם אילן שעומד בפנים, פדיון (קדש) אחר עומד בחוץ ועולה לחשבון, ומגן זה על זה. הלכו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (הושע ב) והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר וגו'. מה זה כחול הים? שני גוונים הם כאן. אחד - כחול הים, משום שהים, כשעולים הגלים שלו בזעף ורגז, ואותם הגלים עולים לשטף את העולם, כשנגיעים ורואים את חול הים, מיד נשברים ושבים לאחור ושוככים, ולא יכולים לשלט ולשטף את העולם.

כמו כן ישראל הם חול הים, וכששאר העמים, שהם גלי הים, בעלי הרגז ובעלי דינים קשים, רוצים לשלט ולשטף את העולם, רואים את ישראל שהם מתקשרים לקדוש-ברוך-הוא, ושבים ונשברים לפנייהם ולא יכולים לשלט בעולם. דגמא אחרת - משום שחול הים אין לו חשבון ולא עומד בחשבון ולא במדה, שכתוב אשר לא ימד ולא יספר, אף כך ישראל אין להם חשבון ולא עומדים בחשבון.

בא וראה, יש מדה טמירה וגנוזה, ויש חשבון שעומד בגניזה טמירה וגנוז, וזה עומד במדה, וזה עומד בחשבון. וזהו סוד וקיום הכל, שלמעלה ומטה, משום שאותה מדה לא נודעת לעולמים על מה עומד הסוד של אותה מדה ועל מה עומד סוד אותו החשבון, וזהו סוד האמונה של הכל.

וישראל למטה לא עומדים בחשבון, אלא בצד של דבר אחר, והפדיון הוא שעומד בחשבון. ומשום כך, כשישראל נכנסים בחשבון, נוטלים מהם פדיון, כמו שנתבאר. ועל כך בימי דוד, כשעשה חשבון בישראל ולא נטל מהם פדיון, היה רגז, ונאבדו מישראל כמה חילות וכמה מחנות.

ומשום כך כתוב במעשה המשכן, וכסף פקודי העדה וגו', לכל העבר על הפקדים. והכל התקדש לעבודת המשכן, והרי פרשה - כפרים חשבון אחד, שקלים חשבון אחד. משום שיש עליונים שעולים לחשבון עליון, ויש אחרים שעולים לחשבון אחר. זה עליון וזה תחתון. ומשום כך כתוב ויהי מאת כפר הכסף לזקת את אדני הקדש וגו'. אלה האדנים, הרי פרשה.

עוד פתח ואמר, (תהלים קכז) שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית וגו'. פסוק זה שלמה המלך אמר אותו בשעה שהיה בונה את בית המקדש והתחיל לבנות, והיה רואה שהמעשה מתקן בידים והיה נבנה מעצמו, ואז התחיל ואמר, אם ה' לא יבנה בית וגו'. היינו הסוד שכתוב בראשית ברא אלהים, שהרי הקדוש ברוך הוא ברא והתקין את העולם הזה בכל מה שצריך, שהוא בית.

שוא עמלו בוניו בו - אלה סוד של אותם נהרות (נחלים) שיוצאים ונכנסים כלם בתוך הבית הזה להתקינו בכל מה שצריך. ואף על גב שכלם באים לתקן ולעשות את תקונו, ודאי אם ה' - שהוא סוד העולם העליון, שהתקין (ביתו ולא עשה) ועשה את הבית פראוי, אותם בונים לחנם הם, אלא רק מה שהוא עושה ומתקין. אם ה' לא ישמר עיר, כמו שכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה, ופרשה. ובהשגחה הזו היא שמורה מכל הצדדים.

ואף על גב שכתוב (שיר ג) הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל, וכלם שומרים אותה. מה הטעם הם שומרים אותה? משום שכתוב מפתח בלילות, זהו פחד הגיהנם שעומד כנגדה כדי לדחותה, ומשום כך כלם מקיפים אותה.

ואף על גב שכלם עומדים באור המחשבה שלא נודע, ואז אור המחשבה הזה שלא נודע מכה באור של המסך, ומאירים כאחד ונעשים תשע היכלות.

וההיכלות אינם מאירים, ואינם רוחות, ואינם נשמות, ואין מי שיעמד בהם. רצון כל תשעת המאורות שכלם עומדים במחשבה, שהיא אחת מהן בחשבון, שכלם לרדף אחריהם בשעה שעומדים במחשבה. ולא נדבקים ולא נודעים, אלה לא עומדים לא ברצון ולא במחשבה עליונה. תופסים בה ולא תופסים. באלה עומדים כל סודות האמונה וכל אותם מאורות מסוד המחשבה העליונה, שלמטה כלם נקראים אין סוף. עד כאן מגיעים המאורות ולא מגיעים ולא נודעים. אין כאן מחשבה ולא רצון.

כשמאירה המחשבה ולא נודע ממה מאירה, אזי מתלבשת ונסתרת בתוך הבינה, ומאירה (מי) למה שמאירה, ונכנסים זה בזה, עד שכלם נכללים כאחד, והרי פרשה. ובסוד הקרבן, כשהכל עולה, נקשר זה בזה ומאיר זה בזה, אז עומדים כלם בעליה, והמחשבה מתעטרת באין סוף, אותו האור שמאירה ממנו המחשבה העליונה נקרא אין סוף.

כיון שמאיר ומתפשט ממונו חילות, אותה מחשבה נגזרת ונסתרת ולא ידועה, ומשם מתפשטת התפשטות לכל הצדדים, ומתפשטת ממנו התפשטות אחת, שהיא סוד העולם העליון.

וזה עומד בשאלה, והוא מאמר עליון, ופרשה שנקראת מי, שכתוב (ישעיה מ) שוא מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. שאלה אותו שברא אלה. אחר כך התפשט ונעשה ים, סוף כל הדרגות, שהיא למטה. ומשם מתחיל לבנות למטה, והכל עשה באותה צורה ממש שלמעלה, זה כנגד זה וזה כדגמת זה. ומשום כך שמירת הכל ממעלה ומטה.

והתפשטות זו, שהיא מחשבה, שהיא עולם העליון. וזהו אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר, שהוא שומר ישראל. (שוא שקד שומר, זהו שכתוב בו (משלי כז) ושמר אדניו יכבד) שלא עומד בו שמירה אלא בעולם העליון.

בא וראה, תכלת המשכן, הכל עומד בסוד עליון, ופרשה. תכלת וארגמן, אחד להתקשר באחד. והרי נאמר בסוד הכתוב, (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא. והרי נאמר שיש אוכלת אש, ואוכלת

אותה ומשמידה אותה, משום שיש אש חזקה מאש, ונתבאר.

ואת האלף ושבוע המאות וחמשה ושבועים עשה וזוים לעמודים וצפה ראשיהם וגו'. בא וראה, למדנו שאותם שקלים שכח אותם משה ולא ידע מה נעשה מהם, עד שיצא קול ואמר: ואת האלף ושבוע המאות וחמשה ושבועים עשה וזוים לעמודים.

רבי חזקיה פתח ואמר, (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. הפסוק הזה נתבאר. אבל עד שהמלך במסבו - זה הקדוש ברוך הוא, כשנתן תורה לישראל ובא לסיני, וכמה מרכבות היו עמו, כלם מרכבות קדושות, וכל הקדושות העליונות של קדשת התורה כלם היו שם, ותורה נתנה בלהיטים של אש, והכל בצד האש, וכתובה באש לבנה על גבי אש שחורה, והאותיות היו פורחות ועולות באויר.

והאות הראשונה של התורה נחלקה לשבע מאות ושבועים וחמשה לכל צד, וכלם נראו באויר הרקיע באות ו', ו' לצד זה, ו' לצד זה. וכן לכל הצדדים.

ואלו הווין היו עומדים על עמודים, ואותם העמודים היו עומדים על גס, וכל הווים עליהם. משום שסוד התורה עומד על ו'. ואותן ווי"ם שהם סוד האמונה של התורה, כלם עומדים על עמודים, שהם סודות שיוצאים בהם נביאים, הסוד שלהם בכל צד. ועל אותם עמודים עומדים אותם הווים.

ו' עליונה היא סוד הקול שנשמע, והוא הסוד שעומדת בו התורה, משום שתורה יוצאת מאותו קול פנימי, שנקרא קול גדול. והקול הגדול הזה הוא סוד התורה, ועל זה כתוב, (דברים ה) קול גדול ולא יסף.

בא וראה, הקול הגדול הזה הוא עקר הכל וסוד השם הקדוש העליון, ועל זה פשוט שאסור לאדם להקדים שלום לחברו טרם שיתפלל תפלתו, וסוד זה פשוטו, שכתוב (משלי כז) מברך רעהו בקול גדול בפקר השפם קללה תחשב לו. ואינו אסור, עד שמברך אותו בקול גדול, שהוא עקר השם הקדוש.

ולכן סוד התורה יוצא מאותו קול גדול, וזהו מלך. במסבו - זה מעמד הר סיני, ופרשוה נרדי נתן ריחו - זו כנסת ישראל, משום שאמרו ישראל, (שמות כד) כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. שהמלך - זהו המלך העליון, ופרשוה.

בא וראה, כשהביא הקדוש ברוך הוא מבול על העולם כדי להשחית הכל, אמר הקדוש ברוך הוא לנח: צריך אתה (להסתתר) להשימר שלא תראה את עצמך לפני המשחית, שלא ישלט עליך, משום שלא היה מי שיגן עליו. כיון שנקרב הקרבן שהקריב נח, אז התבשם העולם, ולא התבשם כל כך עד שעמדו ישראל על הר סיני. כיון שעמדו ישראל על הר סיני, אז התבשם העולם, והמשחית לא נמצא בעולם.

ורצה הקדוש ברוך הוא באותו זמן להעביר את אותו משחית מהעולם, (וכאשר) רק שישאר סרחו באותו זמן לימים מועטים ועשו את העגל. ואז מה כתוב? (שם לג) ויתנצלו בני ישראל את עיניהם מהר חורב. ועדים היה סודות השם הקדוש שעטר אותם הקדוש ברוך הוא ונטל מהם, ואז שלט המשחית על העולם וחזר כמקדם, כמו באותו זמן ששלט בעולם, ועשה דין.

אמר רבי יוסי, בימי המבול מי נתן שם משחית? שהרי המים היו שנתגברו. בא וראה, אין לך דין בעולם, או כשמכה העולם בדין, שלא נמצא ביניהם אותו המשחית שהולך בתוך אותם הדינים שנעשים בעולם. אף כהן היה מבול, והמשחית היה הולך בתוך המבול, והוא נקרא כך. ולכן אמר הקדוש ברוך הוא לנח לטמן עצמו ולא יתראה בעולם, ויהי פשוט.

בא וראה, אמר רבי אלעזר, ואת האלף ושבוע המאות וחמשה ושבועים עשה וזוים לעמודים. למה וזוים? אלא כמו מין וי"ו היו, וראשם מצפה זהב. הם של כסף, וראשם מצפה זהב, משום שכל וי"ו בא בצד הרחמים, וכלם היו יודעים למעלה בחשבון. ומשום שבאו מצד הרחמים היו נקראים ווי"ם, וכל השאר תלויים בהם. ואין וי"ו אלא זהב וכסף כאחד. ומשום כך כל אלו נקראו וזוים של אותם עמודים. אילו עמודים? כמו שנאמר והעמודים שנים וגו'. משום שהרי אלה הם מחוץ לגוף, למטה היו עומדים.

אמר רבי יצחק, לא ידעתי אם זו עבודת קדש או חל, משום שכתוב ואת האלף. שהרי כתוב כהן האלף, וכתוב שם (שיר ח) האלף לך שלמה. מה להלן האלף חל - אף כהן האלף חל.

אמר לו, לא כך! שאם הוא היה חל, לא היו נעשים ממנו וזוים. ועוד, שהרי שם כתוב האלף ולא יותר, וכאן כתוב האלף ושבוע המאות וחמשה ושבועים. האלף ששם חל, שכתוב האלף לך שלמה, וזהו חל, משום שכל חל אינו בצד הקדשה כלל. חל הוא מהצד האחר הסמא, ועל זה הבדלה בין קדש לחל, משום שצריכים להבדיל בין קדש לחל. וסוד הכתוב כך הוא - (ויקרא י) ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הסמא ובין הסהור.

ועם כל זה, אף על גב שהפרדה יש לקדש מן החל, חלק אחד יש לו בקדשה מצד השמאל. וזהו

שְׁכֵתוֹב הָאֶלֶף לָךְ שְׁלֵמָה, שֶׁהֵם אֶלֶף יָמֵי הַחַל, וְהֵם יָמֵי הַגְּלוּת. כְּמוֹ שֵׁשׁ אֶלֶף יָמִים שֶׁל קִדְשָׁה, כָּךְ גַּם אֶלֶף יָמִים לַצַּד הָאֲחֵר.

וְעַל זֶה הֵעִירוּ הַחֲבֵרִים, שְׁאוֹתָם יָמֵי הַגְּלוּת יִהְיוּ אֶלֶף שָׁנִים. וְעַל כֵּן, יֵשׁ אֶלֶף וְיֵשׁ אֶלֶף, וְאוֹתוֹן אֶלֶף שָׁנוֹת הַגְּלוּת, אֵף עַל גֵּב שִׁישְׁרָאֵל יִהְיוּ בְּגִלוּת וְיִתְמַשְׁכוּ יוֹתֵר - בְּאֶלֶף הַשָּׁנִים הַלָּלוּ הֵם יִתְמַשְׁכוּ, שֶׁל אוֹתָם אֶלֶף יָמִים שְׁאֻמְרָנוּ. וּמִשּׁוֹם כָּךְ פִּרְשׁוּהָ, כָּל שְׁלֵמָה שֵׁשׁ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים - קִדְשׁ, פָּרַט לָזֶה שֶׁהוּא חַל. הָאֶלֶף שֶׁל כָּאֵן הוּא קִדְשׁ, וְכָל מַעֲשֵׂיו קִדְשׁ, וְעַל זֶה עָשָׂה וָיִים לַעֲמוּדִים.

בֹּא וְרֵא, הָרִי אֻמְרָנוּ, כֹּל ו' הוּא בְּסוּד הַרְחֻמִּים, וְכָל מְקוֹם שֶׁבָּא ו' בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ, הוּא רְחֻמִּים, כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית יט) וְה' הַמְטִיר עַל סֵדֶם. (שם יג) וְה' אָמַר אֶל אֲבָרָם. רְחֻמִּים וְדִין כְּאֶחָד. שִׁמָּה שׁוֹנָה בְּמִבּוֹל שְׁכֵתוֹב אֱלֹהִים בְּכָל מְקוֹם? לָמָּה לֹא כְתוּב וְה'? אֲלָא שְׁנִינוּ, בְּכָל מְקוֹם שְׁכֵתוֹב וְה' - הוּא וְבִית דִּינוֹ. אֱלֹהִים סֵתֶם - דִּין לְבָדוֹ.

אֲלָא בְּסוּדוֹם נַעֲשֶׂה דִין, וְלֹא כְּדִי לְהַשְׁמִיד אֶת הָעוֹלָם, וּמִשּׁוֹם כָּךְ הוּא הִתְעַרֵּב עִם דִּין. אֲבָל בְּמִבּוֹל כֹּל הָעוֹלָם הַשְׁמִד, וְכָל אוֹתָם שְׁנִמְצָאוּ בְּעוֹלָם. וְאִם תֹּאמַר, שֶׁהָרִי נָח וְכָל מָה שֶׁעָמַד נִצְלוּ - הָרִי נִסְתָּר מִחֲעֵין הָיָה, שֶׁלֹּא נִרְאָה, וְעַל כֵּן כָּל מָה שֶׁנִּמְצָא בְּעוֹלָם הַשְׁמִיד אוֹתוֹ.

וְעַל זֶה וְה' - בְּגִלוּי, וְלֹא הַשְׁמִיד הַכֹּל. אֱלֹהִים - נִסְתָּר, וְצָרִיךְ לְהַשְׁמִר, שֶׁהָרִי מִשְׁמִיד הַכֹּל. וְלָכֵן אֱלֹהִים לְבָדוֹ הָיָה, וְסוּד זֶה - (תְּהִלִּים כט) ה' לְמִבּוֹל יֵשֵׁב. מָה זֶה יֵשֵׁב? אֲלֵמָלָא מְקַרָּא כְּתוּב, לֹא יְכוּלִים לִוְמַר. יֵשֵׁב - יֵשֵׁב לְבָדוֹ, שֶׁלֹּא בָּא עִם דִּין. כְּתוּב כָּאֵן יֵשֵׁב, וְכְתוּב שֵׁם (וִיקְרָא יג) בְּדָד יֵשֵׁב, לְבָדוֹ.

וְסוּד לְמִדְנֹה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִסְתָּר וְגִלוּי. גִּלוּי הוּא בֵּית דִּין שֶׁלְּכַמְּטָה. נִסְתָּר הוּא הַמְּקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִשָּׁם. מִשּׁוֹם כָּךְ, כָּל דְּבָרֵי אָדָם שֶׁהֵם בְּנִסְתָּר, הַבְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת עָלָיו. וְכָל אוֹתָם שֶׁבְּגִלוּי, אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁל בֵּית דִּין שׁוֹרָה עָלָיו, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא מְקוֹם בְּגִלוּי. וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד עֲלִיוֹן כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה.

עַד שֶׁהִמְלִיךְ בְּמִסְבּוֹ (שִׁיר א), בְּאוֹתָהּ חֲבֵרוֹת וְתַפְנוּק שֶׁל הַעֲדָן הַעֲלִיוֹן, (הָרִי בְּאֻרָנוּ שִׁזָּה) בְּאוֹתוֹ שֶׁבִּיל נִסְתָּר וְגִנּוּז וְלֹא יָדוּעַ, וּמִתְמַלֵּא מִמְּנוֹ, וְיוֹצְאִים בְּנִחָלִים יְדוּעִים. נִרְדִּי נִתֵּן רִיחוֹ - זֶה הֵיכָל הָאֲחֵרוֹן שֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם הִתְחַתּוֹן כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה, וּמַעְלָה רִיחַ טוֹב עֲלִיוֹן לְשֵׁלֵט וְלַעֲשׂוֹת, וְיָכוֹל וְשׁוֹלֵט וּמֵאִיר בְּאוֹר עֲלִיוֹן.

בֹּא וְרֵא, בְּשַׁעַה שֶׁהִנְרִדְהָ הִזָּה הַעֲלָה רִיחַ לְמַעְלָה, אִזּוֹ הַחֲבִיבוֹת נִקְשְׁרָה, וְעוֹלָה הִנְרִדְהָ הִזָּה לְהַאֲחִז לְמַעְלָה, וְכָל הַמְּרַכְבוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, כָּלָן מַעֲלוֹת רִיחוֹת לְהִתְעַסֵּר לְמַעְלָה. כָּל אוֹתוֹן מְרַכְבוֹת נִקְרָאוֹת עֲלֵמוֹת שִׁיר, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (תְּהִלִּים מז) עַל עֲלֵמוֹת שִׁיר, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ. מָה זֶה עֲלֵמוֹת שִׁיר? אֲלָא כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שִׁיר ו) וְעֲלֵמוֹת אֵין מִסְפָּר. מָה זֶה וְעֲלֵמוֹת אֵין מִסְפָּר? כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (אִיּוֹב כה) הֵיטֵם מִסְפָּר לְגִדּוּדָיו. וּמִשּׁוֹם שֶׁאֵין לָהֶם חֲשֻׁבוֹן, כְּתוּב וְעֲלֵמוֹת אֵין מִסְפָּר.

וָיִים לַעֲמוּדִים, כָּלָם זָכָרִים. כָּל אוֹתָם שְׁעוֹלִים בְּשִׁמּוֹן מִשְׁחָה לְמַעְלָה, כָּלָם עוֹמְדִים בְּסוּד שֶׁל זָכָרִים, וְלֹא נִקְרָא זָכָר אֲלָא ו', סוּד שֶׁל הַשְּׁמִים, שֶׁהֵם זָכָרִים. וְכָל אוֹתָם שֶׁלְּמַטָּה נִקְרָאִים נְקֻבוֹת. וּמִשּׁוֹם כָּךְ, כָּל אוֹתָם שֶׁבָּאִים מִצַּד הַשְּׁמָל, מִצַּד הַנִּקְבָּה, הִתְמַנּוּ עַל הַשִּׁיר וְאוֹמְרִים שִׁירָה תְּמִיד. וְעַל זֶה כְּתוּב עַל עֲלֵמוֹת שִׁיר. וְכָלָם יוֹצְאִים בְּסוּד שֶׁל ה'. ה' מוֹצִיָּאָה כְּמָה חִלּוֹת לְמִינֵיהֶם בְּסוּד שֶׁל ו'. ו' - זֶה סוּד שֶׁל זָכָר שְׁעוֹמֵד לְתֵת מְזוֹן לְנִקְבָּה.

וּמִשּׁוֹם כָּךְ, כָּל אוֹתָם הַנְּוִים עָשָׂה בְּצִלָּל, לְתֵת לָהֶם לְשׁוֹת עַל הַנִּקְבּוֹת, וְיוֹצְאִים מִסוּד שֶׁל אֶלֶף, שֶׁהוּא חֲשֻׁבוֹן שְׁלֵם. וְשִׁבְעַת מְאוֹת, שֶׁהוּא סוּד שְׁלֵם. וְחֲמִשָּׁה, גַּם כָּךְ. וְשִׁבְעִים, הַכֹּל סוּד אֶחָד. וְעַל זֶה מִסוּד שֶׁל כָּךְ וְחֲשֻׁבוֹן זֶה עָשָׂה וָיִים. וְכָלָם בְּסוּד שֶׁל ו', וּבִדְמוּת שֶׁל ו' נַעֲשִׂי, וְהַכֹּל בְּסוּד עֲלִיוֹן וּבְחֲשֻׁבוֹן לִוְקָחִים.

וְנִחַשְׁתָּ הַתְּנוּפָה שֶׁבָּעִים כֶּכֶר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֹּל זֶה נִרְדַּ לְמַטָּה בְּדִיוֹקָן עֲלִיוֹן שֶׁל סוּד הָאֻמוּנָה. כְּמוֹ כֵּן עָשָׂה נְבוֹכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע אוֹתוֹ הַצֶּלֶם שֶׁהִתְקִין. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הוּא לֹא עָשָׂה כָּךְ, אֲבָל בְּחִלּוּמוֹ רָאָה כָּךְ, שֶׁהָרִי בְּחִלּוּמוֹ רָאָה רֹאשׁ שֶׁל זָהָב, אַחֵר כָּךְ כֶּסֶף, וְאַחֵר כָּךְ נְחֹשֶׁת. וְאִם תֹּאמַר, בְּרָזָל וְחִרְס לָמָּה לֹא כָּךְ? מִשּׁוֹם שֶׁאֵינֶם כְּדָאִים לְהַכְנִס לְקִדְשׁ, וְאֵלֶּה שְׁלִשֶׁת הָאֲחֵרִים נִכְנָסוּ.

וְסוּדוֹ שֶׁל הַמִּשְׁכָּן בְּשִׁלֵּשׁ שְׁלֹשׁ בְּאֵלֶּה הַמִּתְכּוֹת. וּבִשְׂאֵר אַרְבָּעָה, כְּמוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ. וּכְמוֹ אַרְבָּעָה טוּרֵי אֶבֶן.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִהֵם בְּשִׁלֵּשׁ, מִהֵם בְּאַרְבָּעָה, מִהֵם בְּשָׁנִים, מִהֵם בְּאַחָד. אֲבָל כָּל מַעְרָכָה וּמַעְרָכָה אֵינָה אֲלָא בְּשִׁלֵּשׁ. שְׁלֹשׁ מַעְרָכוֹת הֵן שְׁנִפְרָדוֹת לְכָל צַד, לְאַרְבַּעַת צְדֵי הָעוֹלָם, וְכָל מַעְרָכָה וּמַעְרָכָה שֶׁהִיא לְכָל צַד, שְׁלֹשׁ מַעְרָכוֹת הֵן, וּבִאֲרָנוּ.

מַעְרָכָה רֵאשׁוֹנָה שְׁלֹשָׁה מִזְרָח - שְׁלֹשׁ מַעְרָכוֹת הֵן, וְהֵן תִּשְׁעַ מַעְרָכוֹת. מִשּׁוֹם שֶׁכָּל מַעְרָכָה מְאוֹתוֹן שְׁלֹשׁ יֵשׁ לָהּ שְׁלֹשׁ מַעְרָכוֹת, וְנִמְצָא שֶׁהֵן תִּשְׁעַ. וְכְּמָה אֶלֶף וּרְבֻבוֹת תַּחְתִּיָּהֶן. וְתִשְׁעַ הַמַּעְרָכוֹת הַלָּלוּ, כָּלָן מִתְנַהֲגוֹת בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת. וְכָל מַעְרָכָה מִסְתַּפְּקֶלֶת אֶל אוֹתוֹן הָאוֹתִיּוֹת הַרְשׁוּמוֹת, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ. וְכֵן לְכָל

מערכה ומערכה, וכלן נוסעות באותיות רשומות. ואלו עליונות מאלו, ועומדות אלו על אלו. (ומתחברות כלן ואומרות שירה).

וכשפורחות אותן האותיות לתוך אור הרוח, אותו הממנה על הכל, אז כלן נוסעות, (והשירה מתבססת) והרי פרשוה. ואות אחת מכה מלמטה, ואותה האות עולה ויורדת, ושתי אותיות פורחות עליה. והאות היא מלמטה, עולה מלמטה למעלה ומתחברת בהן, ונעשות שלש אותיות, כלן לפי אותיות יהיו, שהן שלש תוך אספקלריה המאירה. מאלה נפרדו שלש מערכות. והן שתי אותיות, ואותה האות שעולה מתחברת עמהן, והן שלש.

בא וראה, אותן שתי אותיות עליונות שעולות באור, הן כלולות זו בזו, רחמים ודין, ומשום כך הן שתיים, והן מהעולם שלמעלה בסוד הנזכר. וזו שעולה ומתחברת עמהן היא נקבה, ונקללת בשתייהן.

כמו שנקבה נקללת בשני צדדים, בימין ושמאל, ומתחברת בהן - כך גם האות היא נקבה, ומתחברת בשתי אותיות אחרות, והן בשני צדדים. אלו עליונים ואלו תחתונים. והכל הוא אחד, זכר ונקבה.

שכשנברא העולם, אותן האותיות הן מהעולם העליון, שהן הולידו כל המעשים שלמטה כמו שהן ממש. משום כך, מי שיוצא אותן ונזהר בהן, הוא אהוב למעלה ואהוב למטה.

רבי שמעון אמר, האותיות הללו כלן זכר ונקבה, להתכלל באחד, בסוד מים עליונים ומים תחתונים, והכל אחד, וזהו יחוד שלם. ועל זה, מי שיוצא אותן ונזהר בהן, אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא. משום שהוא העקר של היחוד השלם כראוי. שלש שלש מצד זה ומצד זה, ביחוד אחד בשלמות הכל. וכלן סוד המערכה העליונה כראוי כמו של מעלה, שאותה מערכה שלש שלש בסוד אחד.

מערכה שניה שלצד דרום, (שהוא סוד הפסוק) שלש מערכות הן לאותו צד, וכל מערכה ומערכה שלש שלש, והן תשע, כמו שנאמר. והאותיות נחלקו כך לכל הצדדים, להתחבר הכל באחד, משום שיש אותיות בסוד הנקבה ואותיות בסוד הזכר, וכלן מתחברות באחד, ונהיים אחד בסוד השם הקדוש השלם, ולהם מערכות ממנות שלש שלש, כמו שנתבאר. והכל יוצא ממערכת האבות שלמעלה במערכה שהתקנו אותיות השם הקדוש יהיו, כמו שנתבאר. כל המערכות הללו מתנהגות באותיות הידועות הללו ונוסעים בהם, וכמה חילות וגדולים, כלם למטה, שנוסעים ומתנהגים במערכה הזו.

מערכה שלישית שלצד צפון, בשלש מערכות הן לאותו צד, והן תשע. ובשלש צדדים שלש שלש לכל צד, והן תשע. ואותן מערכות משלשה צדדים, כמו שנתבאר.

שבע ועשרים בסוד האותיות, שהם שבע ועשרים. ואף על גב שהן עשרים ושתיים - שלמות האותיות היא עשרים ושבע. ונמצאים כמו שאותיות עשרים ושבע, כך סדור המערכות הללו עשרים ושבע, לשלש שלש מערכות לכל צד. ונמצאו אלה השלש של הצד הזה שהן תשע, ואלה השלש של הצד הזה שהן תשע, ואלה השלש של הצד הזה שהן תשע. נמצא שכלם לעשרים ושבע.

וסוד של העשרים ושבע הללו הן תשע אותיות שהן בסוד הנקבה, להתחבר בהן נקבה עם אותן שמונה עשרה אחרות בסוד שנתבאר, והכל הוא כראוי.

בא וראה, כמו שהאותיות העליונות של העולם העליון, כך גם אותיות אחרות למטה. אותיות עליונות גדולות, ואותיות תחתונות קטנות. והכל זה כמו זה. וכל הסודות הללו בסוד של זכר ונקבה, הכל הוא בשלמות, ולכן הכל הוא בסוד עליון.

בארבעים וחמשה מיני גוני האורות נחלק העולם. שבעה נחלקים לשבעה תהומות. כל אחד מכה בתהום שלו, והאבנים מתגלגלות בתוך התהום, ונכנס אותו אור באותן אבנים ונוקב אותן, ומים יוצאים בהן, ושוקעות כל אחת ואחת על התהום, ומכסות לשני צדדים.

יוצאים המים באותם נקבים, ונכנס אור ומכה לארבעת צדי התהום, מתגלגל אור בחברו ונפגשים באחד, ומחלקים את המים.

ואחזים כל אותם השבעה בשבעה תהומות, וכורים בחשכי התהומות, והחשכים מתערכים בהם. עולים המים ויורדים ומתגלגלים באותם המאורות, ומתערכים באחד - אורות וחשכים ומים, ונעשים מהם אורות שלא נראים חשוכים. מכה כל אחד בחברו, ונחלקים לשבעים וחמשה צורות של התהומות, ובהם זורמים מים.

כל צנור וצנור עולה בקולו, והתהומות מזדעזעים. וכשאותו קול נשמע, כל תהום קורא לחברו ואומר: חלק את המים שלך ואכנס בך. זהו שכתוב (תהלים מב) תהום אל תהום קורא לקול צנורך.

תחת אלה שלש מאות וששים וחמשה גידים, מהם לבנים, מהם שחורים, מהם אדמים, כלולים זה בזה, ונעשו גו אחד. אותם גידים נרקמו בשבע עשרה רשתות, וכל אחת נקראת רשת גידים. נרקמו זה

בזה ויורדים לשפולי התהום. תחת אלה שתי רשתות עומדות במראה של ברזל, ושתי רשתות אחרות במראה של נחשת.

שני כסאות עומדים עליהם, אחד מימין ואחד משמאל. כל אותן רשתות מתחברות כאחת, והמים יורדים מאותם צנורות ונכנסים ברשתות הללו. אותם שני כסאות, אחד פסא הרקיע השחר, ואחד פסא הרקיע הצבעוני.

אלו השני כסאות, כאשר אלו עולים, עולים בפסא שהוא של הרקיע השחר. וכאשר יורדים, יורדים בפסא שהוא של הרקיע הצבעוני. שני הכסאות הללו, אחד מימין ואחד משמאל. אותו פסא של הרקיע השחר מימין, ואותו פסא של הרקיע הצבעוני משמאל. כשעולים בפסא של הרקיע השחר, מנמד בפסא של רקיע שמאל ויורדים בו. מתגלגלים הכסאות אחד עם אחד. (לוקחים) יורדות כל אותן רשתות לתוכם ומכניסים אותן לשפולי התהום התחתון.

עומד פסא אחד, ועולה מעל לכל אותם התהומות, ועומד פסא אחר מתחת לכל התהומות. בין שני הכסאות הללו מתגלגלים כל אותם התהומות וכל אותם הצנורות, ונמצאו בין שני הכסאות הללו.

שבעים וחמשה צנורות הם. שבעה הם עליונים מהכל. וכל אותם אחרים אחרונים בהם, וכלם נעוצים בגלגלי הכסא הזה, ונעוצים בגלגלי הכסא בצד הזה.

בהם המים (בתהום) עולים ויורדים. אותם שני יורדים פורים בתהומות ובוקעים אותם. אותם שעולים נכנסים לאותם נקבי האבנים, ועולים וממלאים את שבועת המים. עד כאן שבועת גוני האורות בסוד עליון.

בא וראה, נחשת התנופה שאמרנו, אלה הם אותם הרי נחשת, שנקראו הרי נחשת, והם שנקראו אדני נחשת. (ואלה) עומדים שוערים בכל אותם הפתחים, ומקיפים אותם, את כל אותם שעומדים בפנים, משום שאלה הם שוערים שעומדים בפתחים שפחוץ, ואלה נכנסים ויוצאים בבית המלך.

ומהנחשת הזו, כל אותם כלי המזבח לשמש בו. ואלה הם כלים למזבח. שכשנשמות קרבות לעלות על גבי המזבח, אלה הם עובדים אותה עבודת המזבח, וכלם מסייעים לשמש את אותו שמש, ונקראים כלי המזבח. וכל הכלים הללו וכל אותם יתדות המשכן, כלם נקראו בשמות, כלי שרת לשמש בקדש. ועל זה עומדים כלם ממנים ידועים ומרכיבות ידועות ורוחות ידועות, כל אחד ואחד כראוי לו. ובהיכלות הקדש, שהם היכלות ידועים, כלם בחשבון.

קשר הזהב - בזהב. פסף - בכסף. נחשת - בנחשת. אלה של הנחשת שלמטה נוטלים כח מנחשת של מעלה, וכך הכל. כל אותם גוונים מתערבים אלה באלה, לאחז ולהתקשר אלה באלה.

קרסי הזהב עומדים לקשר אותן וריעות אחת עם אחת. קרסי הנחשת עומדים לקשר את המשכן. ואלה כנגד אלה. וכלם עומדים כפוכים הללו שברקיע. כמו שמאירים הפוכים ברקיע ונראים, כך גם מאירים אותם קרסים במשכן, והרי בארנו. ומאירים אותם קרסים ונראים כפוכים שעומדים ובולטים (ולוהטים) ונוצצים, ואותם חמשים של זהב וחמשים של נחשת, ומאירים אלה כנגד אלה.

מתוך האור שלמעלה יוצאת התנוצצות אחת שנוצצת ומאירה לתוך האספקלריה שלא מאירה, ואותה התנוצצות כלולה מכל הגוונים שמאירים, ונקראת ארגמן. וכשמכה הארגמן הזה באותו אור חשוף (תכלת), אז יוצאת התנוצצות אחת אחרת שלא לוהטת, ומתערבים זה בזה. והם היו לבושי הקדש שהתלבש בהם מיכאל הכהן הגדול.

וכשמלתבש בהם באותם לבושי כבוד, אז נכנס לשמש בקדש, וטרם ילבש המלבשים הללו לא יכנס לקדש. כמו כן - (שמות כד) ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ה'הר, ולמדנו שהיה מתלבש בענן. וכשהיה מתלבש בענן, אז ויעל אל ה'הר. וטרם שהתלבש בו, לא יכל להכנס פנימה. כמו כן הכהן הגדול לא נכנס לקדש עד שמלתבש בלבושים הללו כדי להכנס לקדש.

ומשום שיוצאו מסודות עליונים והם כמו שלמעלה, נקראים בגדי שרד, משום ששפארו מאותם לבושים עליונים, משום שהיו ממה ששפאר מאורות הזוים העליונים. תכלת וארגמן - הגוונים של סוד השם הקדוש שנקרא שם שלם, ידו"ד אלהים. וזהו סוד שיתלבש בו הכהן הגדול להכנס לקדש. תולעת שני - הם גוונים אדמים. ותכלת וארגמן, שהוא כלול בתוך אותם גוונים. ומתוך שהוא מתלבש בהם בלבושים של הגוונים הללו, היה נכנס לפנים ולא דוחים אותו החוצה.

בא וראה, הכל נעשה בסוד האמונה להיות הכל כמו שלמעלה, ועל זה כתוב, בגדי השרד לשרת בקדש. ונקראו בגדי (קדש) שרד, משום שלא נקראים קדש אלא כששורים בו אותם הגוונים, שכתוב (ויקרא טז) בגדי קדש הם. וכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. קדש ישראל, משום שבישראל נראים כל הגוונים, כהנים לויים וישראל, ואלה הם הגוונים להראות בפנים.

בא וראה, אין נשמה עולה להראות לפני המלך הקדוש עד שזוכה להתלבש בלבוש של מעלה להראות שם. וכן כמו זה לא יורדת למטה עד שמתלבשת בלבוש של העולם הזה.

כמו כן המלאכים הקדושים שלמעלה, שכתוב בהם (תהלים קב) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט, כשעושים שליחות בעולם הזה, אין יורדים למטה עד שמתלבשים בלבוש של העולם הזה, והכל הוא כמו שאותו מקום שהולך לשם. והרי בארנו שנשמה לא עולה אלא בלבוש שמאיר.

ובא ראה, אדם הראשון, כשהיה בגן עדן, היה מתלבש בלבוש כמו שלמעלה, והוא לבוש של אור עליון. כיון שגרש מגן עדן והצטרף לגוני העולם הזה, מה כתוב? (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם. בראשונה היו כתנות אור, אור של אותו אור עליון ששמש בו בגן עדן.

משום שהרי גן עדן, אור העליון שמאיר משמש בו. ועל כן, אדם הראשון, כשנכנס לתוך הגן, הלביש אותו הקדוש ברוך הוא בלבוש של אותו אור והכניסו לשם. ואם לא הלביש בראשונה באותו אור, לא יכנס לשם. כיון שגרש משם, הצטרף ללבוש אחר, אז - ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור. והכל כמו שצריך. וכאן כמו כן עשו בגדי שרד לשרת בקדש, להכניס בקדש.

והרי פרשוה, שמעשים טובים שאדם עושה בעולם הזה, אותם מעשים מושכים אור של הזיו העליון לבוש להתתקן בו לאותו העולם להראות לפני הקדוש ברוך הוא. ובאותו לבוש שלובש, נהנה ורואה לתוך האספקלריה המאירה, כמו שנאמר (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקור בהיכלו.

ועל כן הנשמה מתלבשת בשני עולמות, להיות לה שלמות בכל - בעולם הזה שלמטה ובעולם שלמעלה. ועל זה כתוב, (שם קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישראלים את פניך. אך צדיקים יודו לשמך - בעולם הזה. ישבו ישראלים את פניך - באותו עולם.

ויעש את האפוד זהב, הרי פרשוה. אמר רבי יוסי, אפוד וחשן היו כאחד, ופרשוה שהרי במקום אותו הקיום עומדים כל אותן שתיים עשרה אבנים, כלם נוטלים שמות בני ישראל, וכלם שנים עשר תחומים עליונים, כלם הם בסוד של שבטי ישראל.

וסוד זה כתוב, (שם קכב) ששם עלו שבטים שבטי זה עדות לישראל להדות לשם ה'. ששם עלו שבטים - אלו שנים עשר שבטים עליונים למעלה, שהם שבטי זה, שהרי שם זה עדות לישראל.

אמר רבי חניא, פעמים כתוב שבטים. אלא, ששם עלו שבטים - אלו השבטים שלמטה. שבטי זה - אלו השבטים שלמעלה. עדות לישראל - זה השם הקדוש העליון הזה שנקרא עדות, כמו שנאמר (שם קלב) ועדתי זו אלמדם. ואותם שנים עשר שבטים קדושים עליונים הם שתיים עשרה אבנים קדושות, ולכן הם עומדים למטה כמו שלמעלה, וכל אותם שמות של שנים עשר השבטים, כלם חקוקים באותן אבנים, והכחן הגדול נוטל אותם.

בא וראה, כשיעקב היה הולך לחרון, מה כתוב? (בראשית כח) ויחם מאבני המקום וישם מראשתיו. אלו שתיים עשרה אבנים קדושות, וכלן נעשו אבן אחת, שכתוב והאבן הזאת אשר שמתני מצבה. וקורא להן אבן, מה הטעם? משום שכל שתיים עשרה האבנים נכללו באבן קדושה עליונה אחת, שהיא מעליהן, שכתוב והאבן הזאת אשר שמתני מצבה יהיה בית אלהים.

ולכן כאן הכחן הגדול היה שם אותן על לבו לזכרם תמיד, שכתוב (שמות כח) ונשא אהרן את שמות בני ישראל על לבו לפני ה' תמיד. ומשום כך הכל הוא בסוד של שנים עשר, שנים עשר עליונים טמירים למעלה שנגזזו בסוד עליון קדוש, והם הסוד של התורה, ויוצאים מקול דק אחד, והרי פרשוה. שנים עשר אחרים טמירים למטה כמו שהם, ויוצאים תוך קול אחר שהיא אבן, שכתוב (בראשית מט) משם רעה אבן ישראל.

ולכן פרשוה בסוד הכתוב, (שם כט) ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן. זו השכינה שנקראת אבן בחן, אבן ישראל. שגוללים אותה ומכניסים אותה לגלות, וכתוב והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה, ועל שמה נקראים כל האבנים.

וכמה אבנים לאבנים. יש אבנים ויש אבנים. יש אבנים יסודי הבית, שכתוב (מלכים-א ה) ויצו המלך ויסעו אבנים גדולות אבנים יקרות ליסוד הבית אבני גזית. ויש אבנים עליונות נכבדות, והן (אלו) שתיים עשרה, והן ארבע מערכות, שלש שלש לכל מערכה לארבעה רוחות העולם. כמו כן אותם ארבעה דגלים שהיו הולכים במדבר, והם שנים עשר שבטים, שלשה שלשה לכל צד לארבעה רוחות העולם. והכל סוד אחד, והרי פרשוה.

ובא ראה, בשעה שהכחן הגדול היה שם את שתיים עשרה האבנים הללו ולובש אותן בחשן ואפוד, אז שרתה עליו שכינה, ואותן שתיים עשרה אבנים חקוקות בשמות כל השבטים, וכל שבט ושבט חקוק על אבן אחת. שקועות היו האותיות על האבנים, וכשהאירו האבנים, היו האותיות בולטות החוצה ומאירות על מה שהצטרכו.



(ובאותיות השבטים) ובכל השבטים לא היו שתי האותיות ח' ט', בשביל שלא נמצא חט"א בכלם. אמר רבי חזקיה, אם כך, ח' שהשם גורם - נאה. אבל ט', שהיא אות טובה, ושנינו, מי שרואה ט' בחלומו טוב לו, משום שבה פתחה תורה כי טוב, שכתוב (בראשית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב, והואיל והיא אות טובה, למה לא נכתבה באותם שבטים?

אמר לו, משום שסמוכות שתי האותיות זו לזו. ועוד, שהרי האות ט' גנוזה וטמירה, והיא מאירה את האור של כלם, שהרי אות זו היא האור של כלם, ואין אור נמצא חוץ מהאות הזו, שכתוב וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב. והוא האור של אותו האור שגנוז וטמיר. ועל זה כתוב, (תהלים פד) לא ימנע טוב להולכים בתמים. וזהו האור של כל השבטים. ומשום כך לא נחקקה בהן. ועוד, שכל השתים עשרה יוצאות מתוך האכסדרה הזו הטמירה שהיא בסוד האות ט', ומשום כך היא טמירה וגנוזה ואינה נראית בהן.

בא וראה, כל אותן אבנים עומדות בדרך אות נגס, וכלן כשהאירו, אז פני הפה הגדול היו מאירות, והאותיות מאירות ובלטות להודיע לחוץ. וכשהיו מאירים פני הפה, אז היו נודעות בליטות האותיות שהוא לטוב, ובזה נודע הפה אם צדיק האיש אם לא. ועל כך הכל הוא באות נגס, והרי פרושה.

רבי אבא היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, זה שכתוב (שמות כח) ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים. ושנינו, אורים - שמאירים בדרך שהצרכו. תמים - שהיו שלמים בדבריהם. עוד אנו צריכים לדעת. (הסוד הזה)

אמר לו, ודאי, וכך הוא, חשן ואפוד כנגד אורים ותמים, וזהו סוד התפלין וקשר התפלין כנגד שני אלה. פתח ואמר, (שם לג) וראית את אחרי ופני לא יראו. וראית את אחרי, הרי שנינו שהראה לו הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפלין. ופני - אלה תפלין ממש. ופני הם תפלין, שהן סוד עליון השם הקדוש. אחרי - הוא סוד קשר התפלין. והרי ידוע לחברים. משום שזו אספקלריה המאירה, וזו אספקלריה שאינה מאירה.

כנגד זה, אורים - שמאירים בדבריהם. תמים - שמשלמים בדבריהם. זה פנים וזה אחור. וסוד זה - קול ודבור. הקול מאיר לדבור לדבר, הדבור משלים את הדבר. ותמיד זה בזה עולים ולא נפרדים זה מזה לעולמים. משום כך חשן ואפוד, זה פנים וזה אחור, והכל סוד אחד בלי הבדל כלל.

אמר לו, אם כך שאינם נפרדים לעולמים, ומי שהפרידם, הרי שנינו, שכתוב (משלי טז) מפריד אלוף, מה זה שכתוב (שמואל א-ב כג) ויהי בברח אביתר בן אחימלך אל דוד קעילה אפוד ירד בידו, ואלו חשן לא נאמר?

אמר לו, ודאי כך הוא. כל מה שהוא חשוב, הוא טמיר וגנוז, ולא נזכר כל כך. כמו כן נושאי אפוד בד - מה שהוא בגלוי יותר, הוא נזכר, בשביל שמתקפה מה שהוא בגניזות וטמירות, ועל כן נזכר מה שהוא בגלוי יותר.

ומשום כך השם העליון הוא סוד בטמירות וגניזות, ולא נזכר אלא בשם שהוא בהתגלות. זה נזכר, וזה גנוז. זה בגלוי וזה בנסתר. וכל מה שהתגלה, הוא נזכר לעולמים. השם הגנוז הוא יהו"ה. השם שהוא בהתגלות הוא אדנ"י, ועל זה נכתב באותיות טמירות ונקרא באותיות הללו ונתקפה זה בזה, להיות הכבוד העליון טמיר וגנוז לעולמים. שכל דרכי התורה כך הם - גלוי ונסתר. וכל דברי העולם, בין של העולם הזה ובין של העולם שלמעלה, כלם טמירים וגלויים.

פתח ואמר, (יונה א) ויאמרו אליו הגידה נא לנו באשר למי הרעה הזאת לנו וגו'. בפסוק הזה יש להתבונן, כלם שאלי בסוד החכמה, שכתוב הגידה נא לנו באשר למי. באשר - שאלי בסוד החכמה. כאן שאלי סוד שהוא בגללה, לדעת אם בא מזרעו של יוסף, שפינו שראה הים את ארזונו, מיד נבקע והיה נבשה, שכתוב (תהלים קיד) הים ראה וינס. הים ראה את אותו שכתוב בו (בראשית לט) וינס ויצא החוצה. מיד - הירדן יסב לאחור.

ועל כן שאלי אותו באשר, שכתוב בו ביוסף, באשר את אשתו. אם באת מאותו הזרע, התפלל שישתק הים מאתנו. למי - ואם באת מזרעו של יעקב, שכתוב בו (שם לב) למי אתה ואנה תלך. והם היו מלאכים קדושים ששלח בשליחותו ונצל מאותה צרה. התפלל לרבוך, וישלח מלאכו וינצל מאותה צרה.

ואם לא, מה מלאכתך - במה אתה מתעסק בכל יום? ומאין תבוא - מי הם אבותיך? מה ארצך - אם היא ארץ שראויה להעניש. ואי מזה עם אתה - אם הוא צמלק או אחד משבעה עממים שראויים להעניש. הכל שאלי אותו כראוי.

מה השיב להם? ויאמר להם עברי אנכי, מאותו זרע של אברהם העברי שקדש את שם רבונו בכל

יום בעולם. זאת ה' אלהי השמים אני ירא וגו'. הם לא שאלו אותו אלא דבר בנגלה ובנסתר לדעת בו, והוא השיב להם הכל בנגלה.

מה כתוב? ויראו האנשים יראה גדולה. כיון ששמעו את שמו של הקדוש ברוך הוא, מיד פחדו, משום שכלם היו יודעים את הנסים והגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא בינם. וכיון שאמר להם את שמו של הקדוש ברוך הוא, מיד פחדו לפניו פחד רב.

עוד אמר להם שהוא בורח מלפני הקדוש ברוך הוא, ועל כן אמרו לו, מה זאת עשית שאתה בורח מפניו ולא עשית מצוותיו. ומשום כך מה זאת עשית שאתה עברת על מצוות רבונך.

ובא ראה, כל אלו שהתגירו אחר כך, כשראו את הנסים והגבורות שעשה לו הקדוש ברוך הוא ליונה בינם, וכלם ראו אותו כשנפל בינם, ואותו דג שעולה ובולע אותו לפניו, וכשבא אותו דג גדול לעיני הכל ופלט אותו ליבשה, באו אליו והתגירו כלם. זהו שכתוב (יונה ב) משמרים הבלי שווא חסדם לעיניו.

ובא ראה, כל אלה היו גרי צדק, והתחכמו בתורה, והיו חכמים עליונים. משום שהרי הקדוש ברוך הוא התרצה בהם, ובכל אלו שקרבו אליו ומקדשים את שמו בגלוי, שפאשר מתקדש שמו בגלוי, שמו הנסתר מתעלה על כסא כבודו, שכתוב (ויקרא כב) ונקדשתי בתוך בני ישראל.

(בא וראה מה כתוב) (שמות לט) וירכסו את החשן מטבעתיו אל טבעת האפד בתיל תכלת. למה בתיל תכלת? אלא להראות שהתכלת הוא נקשרת בכל, ועל זה הכל הוא בסוד עליון.

מה כתוב? (שם כח) פעמון זהב ורמון, ובארנו שהכל בסוד עליון כפי שאמרנו. מה כתוב? ונשמע קולו בבואו אל הקדש לפני ה'. משום שצריך קול שנשמע, והברכות ישרו על העולם בשביל הכהן, שהוא מברך את הכל ועובד הכל. פעמון זהב, הרי בארנו. רמון, שמתמלא כמו הרמון הזה שהוא מלא מהכל, והכל בארנו.

וניעש את מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת. הרי נתבאר בסוד החשן והאפוד, והכל אחד. כליל תכלת, שכן ראוי כמו שבארנו, שתכלת הוא סוד של אור הכסא. תכלת שהוא בקשר של אור לבן, הכל כאחד. ועל זה התכלת הוא לאפוד.

אמר רבי שמעון, הלבושים הללו של הכהן, כלם הם בסוד עליון, להיות לבושים שלמטה כמו שלמעלה. בא וראה, כיון שמכאן הוא כהן גדול ובא מצד הימין, למה כתוב בגבריאל, (דניאל יב) האיש לבוש הבדים? שהרי הלבושים הם לכהן הגדול, ומכאן הוא הכהן, ובא מצד הימין? אלא מכאן ששמאל נכלל בימין תמיד, והתלבש בגביאל בלבושים הללו.

עוד, שהרי בגביאל התמנה שליח בעולם הזה, וכל שליח שהתמנה בעולם הזה, צריך להתלבש בלבושי העולם הזה, והרי בארנו בסוד הנשמה, כשהיא עולה למעלה היא מתלבשת בלבוש כמו שלמעלה, כדי להיות שם. וכן כשירדת למטה מלמעלה, הכל הוא כמו שאותו מקום שהולכת לשם. כמו כן כל אותם שלוחים שהתמנו בשליחות בעולם הזה, והרי בארנו.

ובא ראה, המעיל הזה של האפוד - לכסות עליו כשלוש אותו. כתוב (תהלים קלט) אחר וקדם צרתני ותשת עלי כפפה. פסוק זה הרי פרשנו.

אבל בא וראה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, זכר ונקבה נבראו, והיו שניהם זה עם זה קשורים, הנקבה לאחר והזכר לפניו, עד שנשר אותם הקדוש ברוך הוא, והתקין אותה והכניס אותה לפני אדם להסתכל פנים בפנים. וכיון שהסתכלו פנים בפנים, אז רבתה האהבה בעולם, והולידו תולדות בעולם, מה שלא היה מקדם לכן, והרי בארנו.

ואחר שחטא אדם והאשה, ובא נחש על חנה והטיל בה זרמה, הולידה חנה את קין, והיה דיוקנו דיוקן שלמעלה ומטה מסוד הזרמה של הצד האחר ומהצד שלמטה. ועל כן הוא היה הראשון שעשה מות בעולם, משום שהצד שלו גרם. הנחש דרכו הוא לארב להרג, אותו שבא ממנו בדרך לקח והלך. ועל זה כתוב (בראשית ד) ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו.

מצאנו בספרי הקדמונים, שפשהרג קין את הבל, היה נושך אותו נשיכות פנחש, עד שהוציא את נשמתו והרג אותו.

וכל הדברים חזרו ליסוד הראשון, ואם קין לא היה מן אותו הצד, לא נמצא כך לאחיו. ועל כן, כיון שראה אדם שנהרג הבל וגרש קין, אמר: מה אני אוליד מכאן והלאה. נפרד מאשתו מאה ושלושים שנה, ורוחות נקבות טמאות היו באות ומתחממות ממנו, והיה מוליד רוחות ושרים, ונקראים נגעי בני אדם, ובארנו.

אחר כך קנא והתלבש בקנאה, והתחבר באשתו והוליד את שת, שכתוב (בראשית ה) ויולד

בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת. זהו בדמותו כצלמו, מה שלא היה כד בראשונה, באותם בנים ראשונים שהיו מקדם לכו.

משום שהרי בראשונה התחברות אחרת הייתה אליו, ופרשוה, עד שבאה חנה והתקיינה הקדוש ברוך הוא לאדם, והתחברו פנים בפנים. ועל זה כתוב, (שם ב) לזאת יקרא אשה. זוהי אשה, אבל אחרת לא נקראת כד, והרי פרשוה. ומשום שאדם וחנה נבראו כאחד, כתוב (שם ה) זכר ונקבה בראם ויברך אתם. שניהם כאחד היו. ועל זה כתוב, אחר וקדם צרתני.

בא וראה, אפוד וחשן - אחר וקדם היו, וכשהכנה התלבש בהם, היה דומה בדיוקו עליון. והרי נתבאר שאז פניו האירו והאותיות בלטו, ועלו למעלה מאירות, ואז היה יודע את הדבר.

ומשום כד תקון החשן ותקון האפוד כאחד נקשרו, ואף על גב שתקון זה אינו כתקון זה, והכל בסוד אחד. קשר של זה בזה, להתאחו חשן באפוד בארבע טבעות שנקשרו במקום הזה ובמקום הזה. והם סוד אותן המרכבות שנקשרו בצד הזה שלמטה לאותם שלמעלה, והכל הוא בסוד של אופנים וחיות.

כתוב, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. ופרשוה, שהרי הכל כמו כן נעשה המשכן. כמו שהעולם התחתון עשה כמו העולם העליון, וכל מעשהו שעשה כמו שלמעלה - כד גם המשכן, כל מעשיו הם כמעשהו וכמו של העולם (העליון). (ובארוה, כדגמא זו נעשה המשכן, וכל מעשיו שעשה בעולם הזה - כדגמא שלמעלה עשה. וכד גם כן המשכן, כל מעשיו הם כדגמא מעלה, כדגמא העולם התחתון וכדגמא העולם העליון).

וסוד זה, כל מעשיו המשכן, כלם מעשים ותקונים שלמעלה ולמטה, כדי להשרות שכינה בעולם בדיורים העליונים ובדיורים התחתונים. כמו כן גו עדן למטה הוא כמו העליון. וכמו התחתון - כל הציורים וכל הדיוקנאות של העולם כלם שם. ועל כן עבודת המשכן ועבודת שמים וארץ, כלם בסוד אחד.

כתוב (ישעיה מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וגו'. פסוק זה פרשוהו, אבל בא וראה, וכי בשביל שישתפל אדם בעיניו למעלה ומעלה אותם למעלה, יכול להסתפל במה שלא הרשה לדעת ולראות?

אלא, שאו מרום עיניכם - מי שרוצה להסתפל במעשי הקדוש ברוך הוא, יזקף עיניו למעלה ויראה כמה חילות וכמה מחנות מעשים משנים זה מזה, גדולים אלה מאלה, ואז תראו ותשאלו ותאמרו, מי ברא אלה. מי ברא אלה, הרי בארנו סוד של מי, ברא אלה, שהוא מקום שעומד מרום וגנוז ונסתר ולא ידוע ועומד תמיד לשאלה, משום שלא התגלה לאותו מקום.

המוציא במספר צבאם, מה זה המוציא? אלא משום שאותו מקום טמיר וגנוז, הוא מוציא הכל בסוד הקול שיוצא מהשופר. ואותו קול הוא מספר של כל החילות העליונים וחשבון של הכל. ומשם נמצא סוד האמונה העליונה בכל אותם צדדים עליונים, עד ששופעות הדרגות ונמשכות למטה, ונפרדים כמה חילות למיניהם, וכלם עומדים בחשבון ונקראים בשם. מרב אונים - זה צד הימין. אמיץ כח - זה צד השמאל. איש לא נעדר - הצדדים ששופעים משני עברים.

דבר אחר שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה - הפסוק הזה כשהוקם המשכן והיה מתתקן. כל מי שראה את המשכן, הסתפל בו למעלה ומטה, ואת הכל ראה במשכן, משום שכל מעשיו העולם העליון והתחתון, כלם נתקנו במשכן, והרי בארנו - כל מי שרוצה אותם הקרסים במשכן והסתפל בהם, היה מסתפל באור שלהם באור הכוכבים, משום שכל עומדים הכוכבים ברקיע.

פתח ואמר, (תהלים קמח) הללויה הללו את ה' מן השמים וגו'. בא וראה, התשבחת הזו אמר דוד כנגד סוד השם הקדוש, שהוא כלל של תשבחת הכל. שתי תשבחות הן, כמו סוד השם הקדוש העליון, שהוא הכלל של תשבחת הכל. ואלו: זה, והשבח האחרון, שהוא כללות השבחים של הכל, שכתוב (שם קט) הללויה הללו אל בך דש וגו'. אבל זה היה על עשרה מינים, וזהו על שבועה, והכל סוד אחד בשם הקדוש.

הללויה הללו את ה' מן השמים, זוהי ראשית של ששה צדדים להתפשט למטה, שזהו סוד שקנים לשאלה, כמו שנאמר (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך וגו'. עד כאן יש רשות לשאלה. מן היום אשר ברא וגו', ועד קצה השמים - מכאן והלאה לא עומד לשאלה, משום שהוא מקום טמיר וגנוז.

ועל זה, הללו את ה' מן השמים הללויה במרומים - אלו שני צדדים, (שהם רום ההתחלה) ימין ושמאל. ומכאן מתפשטים כל האחרים למטה בסוד הדרגות להתתקן כראוי. הללויה כל מלאכיו - אלו הם שני עמודים שעומדים תחת הגוף להשעין את הגוף עליהם.

בא וראה, אותם העמודים שהגוף נשען עליהם, עומדים כאן בסוד המלאכים, משום שהיחידים הן שליחים ללכת ממקום למקום, ומסוד זה יוצאים אותם שנקראים מלאכים, שהם שליחים ללכת בשליחות אדונים ממקום למקום.

הללויה כל צבאיו - זהו מקום שיוצאים ממנו כל החילות הקדושים העליונים, סוד אות הברית הקדושה, והוא רשום בכל שאר הרבבות, כמו שאמרנו, שכתוב (ישעיה מח) ה' צבאות שמו, אות הוא בכל שאר החילות והרבבות.

הללויה שמש וירח - בו עומד הסוד הזה, והוא השמש להאיר, ובו עומדים כוכבים עליונים שמאירים, ומזלות, והרי בארנו. אחר כך חוזר למעלה לאותו מקום שעומד ברום המרומים, ושם נתקעים הכל, הללויה שמי השמים. אחר כך הללו את ה' מן הארץ. כנגד אלה אש וברד וגו'.

בא וראה, אותם כוכבים למטה עומדים במשיכה שנמשכים מסוד העליון, משום שהכל עומד בדיוקן עליון, והרי בארנו. ומשום כך כל אותם כוכבים ומזלות מרום הרקיע, כלם עומדים להנהיג בו את העולם שלמטה ממנו, ומשם מתפשטות דרגות, עד שעומדות הדרגות לאותם כוכבים שלמטה, שכלם אין עומדים ברשותם כלום, והרי בארנו, וכלם עומדים ברשות שלמעלה. ועל זה כתוב, (ישעיה מז) נעמדו נא וישעו הוֹבְרֵי שְׁמַיִם הַחַזִּים בַּכּוֹכָבִים, והכל הוא ברשות ונתבאר.

ויעשו את הכתנת שש וגו' ואת המצנפת שש וגו'. רבי יוסי פתח, (שם ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים וגו'. והיה באחרית הימים, כשיפקד הקדוש ברוך הוא את בית יעקב ויקים אותה מן העפר ותתחבר השמש בלבנה, אז נכון יהיה הר בית ה' - זו ירושלים למעלה, שתהיה מתקנת בתקונייה להיות נאורה באור שלמעלה, שכל אורה אינו מתקן אלא באור שלמעלה. ובאותו זמן יאור עליה אור עליון על אחד פי שבעה ממה שהיתה מקדם לכן, ככתוב (שם ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים וגו'.

בראש ההרים, בראשי ההרים היה צריך להיות! מה זה בראש? אלא האור הזה שיהיה לה, בראש ההרים הוא. וימיהו ראש ההרים? זה הפה הגדול שהוא ראש ההרים, הראש של כל צד הימין. וזהו שמתקן את הבית תמיד ומברך אותה להאיר פניה. ועל זה, יהיה נכון.

ובמה יתקן אותה? באותם לבושים שהם כמו שלמעלה, כמו שבארנו. ואותם לבושים כלם עומדים בסוד של שש. והבית הזה, כשיהיה מתקן בראש ההרים הזה, שהוא הפה הגדול, אז נקשר ומתעלה למעלה בקיום עליון, ויאור העולם מאותו האור העליון. (אז) וזהו ונשא מגבעות, מכל שאר החילות והמחנות העליונים. ואז, ונהרו אליו כל הגוים.

בא וראה, בשעה שהפכו שלמעלה פורש ידיו, אז רוח עליונה מאירה ויוצאת, וכל המאורות מאירים, והאורות נמשכים ונאורים ונקשרים אלה באלה, עד שיאירו את פניה של כנסת ישראל, והכל על ידי האור הראשון שהוא הפה. וכשהפכו מתעורר למטה, כהן מתעורר למעלה. ובמשעשים שלמעלה מתעוררת ההתעוררות שלמעלה.

ועל זה, נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים וגו', ונהרו אליו כל הגוים. משום שעכשו, כל שאר העמים יש להם ממנים ברקיע עליהם, ובאותו זמן יבער אותם ויפיל אותם הקדוש ברוך הוא משלטונם, שכתוב (ישעיה כד) פקד ה' על צבא המרום במרום. וכיון שכלם יעברו משלטונם, אז הקדוש ברוך הוא יתחזק לבדו, כמו שנאמר (שם ב) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. ואז, ונהרו אליו כל הגוים. וזהו שכתוב והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב וגו'.

והכל הוא בשעה שהפכו, שהוא ראש ההרים, יאיר לה, והכל הוא בסוד של שש, שש הם בכל הצדדים שיאיר לה, שהרי בסוד של שש יאיר לה.

רבי אלעזר ורבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי אלעזר, זמן הוא ללכת עם השכינה, משום ששכינה לא תשרה עלינו אלא מתוך דברי תורה. אמר רבי יהודה, מי שהוא הראש, יפתח בראש.

פתח רבי אלעזר ואמר, (תהלים קיט) צעיר אנכי ונבזה פקדוך לא שכחתי. צעיר אנכי ונבזה - דוד המלך לפעמים משבח את עצמו, שכתוב (שם יח) ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם. וכתוב (שמואל-ב כג) נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על משיח אלהי יעקב. ולפעמים עושה את עצמו עני, שכתוב (תהלים פו) כי עני ואביון אני. וכתוב צעיר אנכי ונבזה. והוא אומר, (שם קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

אלא, בזמן שהיה עולה בדרגת השלום והתעלה בדין של אמת והיה שולט על שונאיו, היה משבח את עצמו. ובזמן שראה את עצמו בצרה ושונאיו דוחקים אותו, אז הנמיך את עצמו, והיה קורא לעצמו עני, קטן לכלם. מה הטעם? משום שלפעמים היה שולט, ולפעמים היה בצרה של שונאיו.

ועם כל זה, הוא שלט עליהם תמיד ולא יכלו לו. ודוד המלך תמיד היה משפיל עצמו לקדוש-ברוך-הוא, שכל מי שמנמיד עצמו לפני הקדוש ברוך הוא, הוא מזקיף אותו על הכל, ומשום כך התרצה בו הקדוש ברוך הוא בעולם הזה ובעולם הבא. בעולם הזה - שכתוב (ישעיה לו) וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. ובעולם הבא - שכתוב (הושע ג) ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו באחרית הימים. דוד הוא היה מלך בעולם הזה, ודוד יהיה מלך לעתיד לבא. ועל זה אמר, אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא וראה, בשעה שהשמש מחזיר פניו ולא מאיר ללבנה, מעבר אורה (ללבנה) ולא מאירה, ואז היא בעני בכל הצדדים, ונתקדרת ואין לה אור כלל. וכשהשמש חוזר נגדה ומאיר לה, אז פניה מאירות, והיא מתקשטת אליו פנקבה שמתקשטת אל הזכר, ואז היא שולטת בשלטון העולם.

ועל זה דוד היה מעטר עצמו באותו גון ממש. לפעמים הוא עני, ולפעמים הוא בעשר ובעשירות הכל, ומשום כך היה אומר צעיר אנכי ונבזה. ועם כל זה - פקדיו לא שכחתי. כמו כן יש לאדם להיות נבזה בעיניו, (ונבזה). ומה אם דוד המלך כך, כל שכן אדם אחר שיש לו להשפיל את עצמו בכל, להיותו כלי שהקדוש ברוך הוא מתרצה בו, והרי פרשוה, שכתוב (ישעיה נז) ואת דבא וישפל רוח. עכשו אני אפתח בראש.

פתח ואמר, (יחזקאל מ) וביא אותי שמה והנה איש מראהו כמראה נחשת ופתיל פשתים בידו וקנה המדה והוא עמד בשער. את זה ראה יחזקאל באותו מראה הנבואה, וזהו איש, שהוא שליח באותם לבושים.

וכאן לא אמר אלא רק איש, ולא אמר איש לבוש הבדים. אלא בשעה שעשה שליחות לעשות דין או להראות דין - נקרא לבוש הבדים. ובשעה שלא בא לכך - השתנה לגון אחר. כפי שליחותו - כך שונה המראה שלו באותם לבושים והשתנה מלבושים ללבושים, משום שהוא תמיד בצד שמאל, וכמה גוונים הם שמתלבש בהם, וכל אותם שבאים מן הצד שלו.

מראהו כמראה נחשת - כאן מתלבש באותו לבוש שהם טורי נחשת, שנקראים הרי נחשת, וזה הביא מדה לעשות מדידה. זה (קנה המדה) אינו הניצוץ הקשה הנעלם והגנוז, אלא משם יוצא הקנה הזה למטה, שנגשם מתוך אור שנגשאר מהניצוץ הקשה, כשמתלקק למעלה ונחזק תוך הספיר שנוצץ ולא נודע. ועל כן אותו קנה המדה עומד במדידת המדה שעומדת למטה.

ולפעמים קנה המדה, ולפעמים קו המדה, ועל זה פתיל וקנה, והכל מדה לעשות מדידה. (שם) כל המדידות של יחזקאל היו באותו קנה המדה, ובמעשה המשכן הכל היה בקו המדה.

במשכן, באותה מדידה שלמטה, שהיא קו המדה, כמו שאותו הפתיל, שששמתחיל להתפשט, בכל אמה קשר אחד, ובאותה מדה מויד, ונקרא אמה. ומשום כך, (שמות כו) שמנה ועשרים באמה, שזה ארץ, ורחב ארבע באמה, ולא כתוב ארבע אמות, משום שאמה היה מויד לכל צד.

וזה יוצא מסוד המאור העליון, שהמדידה של זה למטה, מהמדידה הזו שלמעלה נמצאת. המדידה שלמטה קטנה אלף וחמש מאות צדדים, וכל צד וצד שנים עשר אלף אמות, ועל כן אמה אחת הולכת בכלן, ואותה אמה שזה מויד, מתפשט קו המדה ונתגלית עוד אמה ומויד, וכן בכל אותו מדידות. (שנים עשר אלף אמות מתפשט קו המדה ונתגלית אמה ומויד, וכן בכל אותו מדידות, ועל זה אמה אחת הולכת בכלם, והיא אמה שמוידת זה מוידת זה).

שמנה ועשרים באמה, הוא ארץ של אמה אחת, והרחב ארבע באותה אמה. נמצא אמה אחת שהיא שלשים ושנים שלשים. כמו שגאמר (ישעיה מ) וכל בשלש עפר הארץ, והם שלשים ושנים, כנגד שלשים ושנים שבילים שיוצאים מלמעלה.

וכאשר נעשית מדת הארץ במדידה הזו, היא ארבעה צדדים אותו הארץ. וכל צד שבע אמות, שלכך עולות אותו שבע אמות לארבעה צדדים בסוד של שבע, (ומתחומים) שהם עשרים ושמונה שהם בארץ, משום ששבע הוא סוד עליון בכל. וכל אותם שלשים ושנים שבילים כלולים בשבע, בסוד השם הקדוש.

ואם תאמר, הרי כתוב מדה אחת לכל היריעות - ודאי שזו מדה אחת, אף על גב שהתפשטה אמה אחר אמה, וזה אחר זה, והכל בסוד (מסוד) המאור העליון זה בא, להיות מעלה ומטה מדה אחת.

וזהו המדה שהיא בקדשה יתרה, משום שיש מדה אחרת שהיא לכסות על זו שהיא בפנים. שהרי במדה אחרת שמכסה על זה עולה בחשבון לחשבון שלשים וארבע, ובפנים לחשבון שלשים ושנים, (שהיא לכסות על זה שהיא לבפנים ועולה בחשבון, בחשבון שלשים וארבע, ולבחוץ לחשבון שלשים ושנים) וזהו סוד שמכסה זה על זה, שלשים ושנים לבפנים - שלשים וארבע (שלשים ושנים) הוא עומד בפנים, שלשים וארבע הוא עומד בחוץ.

משום שהרי מדה ראשונה, שהיא קדושה בגוונים קדושים, שהם שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני, אלו גוונים קדושים, וכל חשבון עולה לחשבון שלשים ושתים. ומדה שניה, שהיא לחוץ לכסות על זה, עולה לחשבון שלשים וארבע, וזהו סוד הכתוב (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטוהו ה'. ביום רעה ממש ימלטוהו ה'.

סוד החשבון לפנים, שהוא סוד שלשים ושתים. ובאותו חשבון של בחוץ מה כתוב: וְעִשִּׂיתָ יְרִיעַת עֲזִים. יְרִיעַת עֲזִים, למה עזים? אלא הסוד הגון שלו, לתת מקום בסוד הקדש, ומשום כך יריעת עזים ודאי. כתוב (שיר ו) אל גת אגוז ירדתי וגו', הרי פרשוה, אבל מה אגוז יש לו קלפה שמקיפה ומכסה את המלח, והמלח מבפנים, אף כך בכל דבר של קדש - הקדשה בפנים, והצד האחר בחוץ. וסוד זה - (חבקוק א) רשע מכתיר את הצדיק. ועל כן נקרא אגוז, והרי פרשוה.

בא וראה, באותו שבחוץ - כל מה שמוסיף, גורע. וסימנך פרי החג, שמתמעטים והולכים. אף כאן גם, במה שבפנים כתוב, ואת המשכן תעשה עשר יריעת. ובמה שבחוץ כתוב, עשתי עשרה יריעת. הוסיף אותיות וגרע מהחשבון. הוסיף חשבון וגרע (אותיות). הוסיף חשבון, שכתוב (שמות כו) ארץ היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה. וכשעולה לחשבון, עולה לחשבון שלשים וארבע, שאין בכל אותם מיני העני כמו אותו שנקרא ד"ל. ומשום כך, כשעולה לחשבון יותר, עולה בחסרון.

וכשהוא גורע בחשבון (גורע), עולה בעליה, שעולה לסוד של שלשים ושתים, שהם סוד כל האמונה, והוא סוד השם הקדוש. ולכן זה עולה וזה גורע. זה עולה וגורע, וזה גורע ועולה. זה לפנים, וזה לחוץ.

קו המדה הזה מתחיל להתפשט ומויד המדה לקרשים, שכתוב (שמות לו) ויעש את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים. ואלו הם סוד השרפים, והרי פרשוה, שכתוב עצי שטים עמדים, וכתוב (ישעיה ו) שרפים עמדים.

מדידת המדה הזו - עשר אמות ארץ הקרש ואמה וחצי האמה. כאן כתוב עשר אמות, ולא כתוב עשר באמה. אלו שלש שלש שהן תשע, ואחד ששורה עליהם, וזהו רוח אחת ששורה עליהם.

והרי אמרנו כמה הוא שיעור האמה, וזהו סוד השעור - אחת עשרה וחצי, שעולים ולא עולים, משום שגורעים מאותם האופנים. ופרשוה בסוד המרכבה הקדושה, והם עשרים, עשר לצד זה ועשר לצד זה, עד שעולים לסוד השרפים העליונים. ואחר כך עולה סוד הקדש עד שכלם מתעוררים (נפגשים) בסוד אותו הברית התיכון, כמו שבארנו, ולכן חצי יש בו בלא שלמות.

סוד המדה הזו, לעשרים קרשים הם מאתים ושלושים, וכל זה עומד במדידה בחשבון, וכך עולה כל חשבון שיוצא מהמדידה הזו בסוד אותם השרפים.

יריעות המשכן שאמרנו, שהם סודות עליונים, סוד השמים, והרי פרשוה (תהלים קד) נוטה שמים פיריעה. והסוד של זה באותו חשבון שאמרנו. ויש יריעות שאמרנו בסוד אחד, ויש יריעות בסוד אחר, והכל הוא בסוד שלמעלה. ועל כן הכל הוא כדי לדעת חכמה של כל צד וצד וכל דבר ודבר. ועל כן מבחין אדם בין טוב לרע, בין סוד החכמה ובין דבר שאינו עומד בחכמה. ובסוד המדידה הראשונה הרי נתבאר בכמה צדדים הוא.

הסוד הזה סוד הארון שעומד בחשבון ממה שהוא נוטל וממה שהוא מקבל וממה שיש בו. וממה הוא מקבל? שהוא שני צדדים, ולוקח מאותם שני צדדים. ועל כך אמה היא בצד זה ואמה בצד זה, וחצי ממנו. ומשום כך, (שמות כה) אמתים וחצי ארכו. אמתים משני צדדים, וחצי שלו, הרי זה בארץ. ברחב ובגובה אמה וחצי, אחד מאותו צד יותר, שנוטל כמו שזמין ושמאל, וחצי שלו. שהרי אין שורה הדבר אלא על דבר, ומשום כך חצי בכל חשבון וחשבון, ומשום כך הארון מקבל מהכל ועומד בסוד החשבון של הכל.

והרי פרשוה, על מה הוא מצפה בזהב בפנים ובחוץ, והרי הוא שעור לעמוד במדידה ראשונה: והכל עומד בסוד אחד. השלחן כמו כן, שמויד באותו השעור הראשון.

אבל מדידת הארון הזו, שעומדת בסוד התורה ובאותה מדה ראשונה שאמר אבא, אין בה לעשות שעור יותר כמו שהוא גלה בסוד לחכמים העליונים לדעת בה את סוד החכמה, להבחין בין טוב לרע, בין חכמה עליונה לחכמה אחרת, כלם מעשים אחרים, כלם במדידת האמה באותה המדה, פרט למדת החשן שהיא זרת, והרי פרשוה.

בא וראה, הכתנת (אף על גב) של כלם נעשו בסוד הקדש, הכל הוא בסוד של שש, ובמעשה של שש, ועומד בשש. וכלם תקונים להתלבש ולהתקין בהם שש ובסוד של שש.

והכל בסוד של קו המדה. וקנה המדה באותה מדידת יחזקאל, משום שהוא בית להתקנים (משום זה הבית לא התקנים) במקומו באותם כתלים, באותן חומות, באותם פתחים ובאותן דלתות כדי

להיות הכל במדידה.

אבל לעתיד לבא מה כתוב באותה המדה? (יחזקאל מא) ורחבה ונסבה למעלה למעלה. בשעה שיתחילו לבנותה, קנה המדה הזה עולה למעלה למעלה, לארץ ולרחב, שתהיה התפשטות הבית לכל הצדדים ולא יסתכלו עליה לרע, כמו שבארורה, שכתוב (זכריה ט) ודמשק מנוחתו. שהרי באותו זמן לא ימצא דין בעולם, משום כך הכל מתקנים על מקומו בקיום שלם, כמו שנאמר (שמואל ב ז) לא ירגז עוד ולא יסיפו בני עולה לענותו וגו'.

ובא ראה, כל המדות וכל המדידות, כלן עומדות בעולם הזה, (וכל המדידות של המשכן הזה והבית הזה, כלם) כדי לקיים את העולם הזה בסוד כמו שלמעלה, לקשר את העולם הזה בעולם שלמעלה, להיות הכל אחד בסוד אחד. ובאותו זמן שהקדוש ברוך הוא יתעורר לחדש את העולם, אז ימצאו כל העולמות בסוד אחד, וכבודו של הקדוש ברוך הוא בכל, ואז כתוב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובירתו להודיעם. פסוק זה הרי פרשוהו, אבל סוד ה' ליראיו - אותו סוד עליון שעומד בגניזות, (שהוא סתום וגנוז) לא עומד אלא ליראיו, שהם יראים מהקדוש ברוך הוא תמיד, והם ראויים לאותם סודות עליונים, ושהיו אותם סודות עליונים בגניזות ובנסתר כראוי, משום שהם סודות עליונים. אבל ובירתו להודיעם - הסוד שהוא עומד בבית הקדש, להודיעם, משום שהוא מקום שעומד להגלות ולדעת.

ועוד, סוד ה' ליראיו - שהם סודות העומדים ביראה, ואותם יראי חטא יראים בהם באותם סודות עליונים. אבל ובירתו להודיעם - לדעת ולפרש דברים, משום שאותם הדברים עומדים לפרוש.

בא וראה, בארבעים ושתים אותיות נחקק העולם והתקנים, וכלם עטרה של השם הקדוש. כשמצטרפות, עולות באותיות שלמעלה ויורדות למטה, מתעטרות בעטרות בארבעת צדי העולם, ויכול להתקנים.

אחר כך יצאו האותיות ובראו את העולם למעלה ומטה, בעולם היחוד ובעולם הפרוד, ונקראים (שיר השירים ב) הרי בתר, הרי הפרוד שישקם, כשצד הדרום מתחיל לקרב אליו, ואז המים שופעים, ובבית הזה שלמעלה שופע, והכל הוא בשמחה.

כשהמחשבה עולה בציון של השמחה מטמיר כל הטמירים, מגיע ושופע מתוכה זהר אחד, ומתקרבים זה בזה, והרי פרשוהו.

ואותן ארבעים ושתים אותיות הן סוד עליון, ובהן נברא העולם העליון והעולם התחתון, והן הקיום וסוד כל העולמות. ועל שהן סוד העולמות, כתוב סוד ה' ליראיו ובירתו להודיעם. זה סוד האותיות החקיקות בהצנע, מפרשות בחקיקותיו בגלוי.

כתוב (שמות כו) ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים, והרי פרשוהו. את האורים - שמאירים סוד האספקלריה המאירה, וזוהי חקיקת השם הקדוש בסוד של ארבעים ושתים שבהן נבראו העולמות והיו משקעות בו. ואת התמים - סוד אותן האותיות שכלולות במקום האספקלריה שאינה מאירה, והיא מתנהגת (נאורה) בע"ב אותיות חקיקות, שהן סוד השם הקדוש, וכלן נקראות אורים ותמים.

בא וראה, כשאותן אותיות משקעות שם, באותו כח, מאירות אותיות אחרות בחקיקת אותם שמות השבטים, ומאירים או נחשכים, והכל הוא בסוד אותן האותיות של השמות הקדושים כמו שאמרנו. ואותן האותיות של השמות הקדושים באות על סוד התורה, וכל העולמות באים (נבראו) בסוד של אלו האותיות. השמות הללו היו גנוזים משקעים שם, ובשמות השבטים היו האותיות שלהם בולטות למעלה. ועל כן הכל מסוד אותן האותיות, והכל בארנו.

והרי נאמר בסוד האותיות של התורה. ב' - שהתורה התחילה בה, והרי פרשוהו, ב' ברא ודאי בכח עליון, בתקף של סוד אותן האותיות. ב' נקבה, א' זכר. כמו שב' ברא, גם כן א', הוציא אותיות, כלל כל עשרים ושתים האותיות.

ה' - זיוג אחד עם שמים לתת לה חיים ולהשרות לה. ו' - הארץ, לתת לה מזון ולתקן לה ספוקה הראוי לה. וסוד זה בראשית וגו', עד השמים ואת הארץ. ו' ואת - כלל של עשרים ושתים אותיות, וגנונית הארץ, והארץ כוללת אותן לתוכה, כמו שנאמר (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים. והינו סוד ואת הארץ, שפונקטת הכל לתוכה ומקבלת אותם. הארץ נוטלת ו' ומקבלת אותה להזון.

וסוד זה, שאין המשכן נתקן אלא על ידי משה, משום שמאותו צד מתעוררת דרגה אחרת עליונה להעמידו ולהיות קיום של הכל. וסוד זה - ויקם משה את המשכן. קיומו היה באותן אותיות שנגראו בהן שמים וארץ.

ומשום כך את כל מעשי המשכן היה בצלאל עושה אותם בסוד חקיקת (צרוף) האותיות שנבראו בהן שמים וארץ, ולכן נקרא בצלאל, משום שבצלאל היה יודע חקיקת (צרוף) האותיות שבהן נבראו שמים וארץ. ואם בצלאל לא היה יודע אותן, לא היה יכול לעשות את אותן עבודות המשכן. מה הטעם? אלא, כמו שהמשכן העליון לא היה ולא היו מתקנים כל מעשיו אלא באותו סוד של אותן אותיות, אף כאן במשכן שלמטה לא היה ולא נתקן אלא בסודות אותן האותיות.

בצלאל היה מצרף אותן אותיות, ובסוד כל צרוף וצרוף היה עושה אמונות. וכל מעשה ומעשה של המשכן, בכל צרוף היה עושה אמונות אחת, וכל מה שראוי לה. וכן בכל מעשי המשכן וכל אותם הפרקים והתקונים של המשכן, הכל היה בצרוף אותיות השם הקדוש.

ויקשבא להקימו, לא יכול היה להקימו. מה הטעם? משום שהרצון שעולה על אותן האותיות לא נמסר אלא למשה לבדו, והוא היה יודע אותו הרצון שעולה לאותן אותיות, ועל כן הוקם המשכן על ידו, שכתוב ויקם משה. ויתן משה. וישם משה. ובצלאל לא היה יודע, ולא יכול היה להעמידו.

פתח רבי יצחק אחריו ואמר, (תהלים כא) ה' בעזר ישמח מלך ובישועתך מה יגיל מאד תאות לבו וגו', חיים שאל ממך וגו'. את השירה הזו לא אמר דוד אלא על תשבתה של כנסת ישראל, שהקדוש ברוך הוא משמח אותה בשמחת התורה שנקראת עז, שכתוב (שם כט) ה' עז לעמו יתן וגו'. ישמח מלך - זה הקדוש ברוך הוא (זו כנסת ישראל) שנקרא מלך, שכתוב (דברים לג) ויהי בישרון מלך.

ובישועתך מה יגיל מאד - זו ישועת הימין, כמו שנאמר (תהלים ס) הושיעה מינד ונעני. ותושע לו ימינו. (דבר אחר) מה יגיל מאד, י' יתרה, וזהו סוד ברית הקדש, שהוא שמחת הכל (שלה), והכל נאמר על המלך הזה.

חיים שאל ממך נתתה לו ארץ ימים עולם ועד. מפאן למדנו שלדוד המלך לא היו חיים כלל, פרט לזה שאדם הראשון נתן לו משלו. והרי בארץ, שדוד המלך התקים שבועים שנה, ואותן שבועים שנים נתן לו הקדוש ברוך הוא מאותן שנים של אדם הראשון, ובהן הוא התקים, ונתתה לו אריכות ימים בעולם הזה ובעולם הבא, ועל זה - חיים שאל ממך נתתה לו.

גדול כבודו, משום שהוא גדול, שכתוב (שם קמז) גדול אדונינו ורב כח. ודאי נקרא גדול, וסוד זה - (בראשית א) ויעש אלהים את שני המארת הגדלים. גדולים היו ודאי. ועם כל זה הוא נקרא גדול, כמו שנאמר גדול אדונינו ורב כח. והקדוש ברוך הוא לא נקרא גדול אלא בזה, שכתוב (תהלים מח) גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלהינו הר קדשו. בפה הוא גדול! בעיר אלהינו הר קדשו.

כי תשיתו ברכות לעד (תהלים כא). כי תשיתו ברכות, משום שזוהי ברכת כל העולם, וכל הברכות של כל העולם מפאן יוצאות, וזוהי ברכה. וסוד זה - והיה ברכה. שהרי כאן שורות כל הברכות שלמעלה ומפאן יוצאות לכל העולם, ולכן נקראת ברכה.

תחדהו בשמחה. כתוב כאן תחדהו בשמחה, וכתוב שם (שמות יח) ויחד יתרו, משום שעתידי הקדוש ברוך הוא להקים את כנסת ישראל מן העפר ולהחזיק בה בסוד הימין, ולחדש אותה חדוש הלבנה בשמש.

כתוב תחדהו בשמחה את פניך. את פניך - להיות לפניך ולהיות בשמחה כנגד פניך באותה שלמות שתשילם באותו הזמן, שהרי בזמן שנחרב בית המקדש, התרוקנה מכל מה שהתמלאה, כמו שנאמר (ירמיה טו) אמללה ילדת השבעה. וכתוב (יחזקאל כו) אמלאה החרבה.

בא וראה, באותו זמן שהקים משה את המשכן, הסתכל בכל אותן העבודות שהיו בראוי, ואז הקים אותן. וכל אותן העבודות שהיו בו במשכן, את כל אחת ואחת הביאו למשה. וסוד זה - (תהלים מה) בתולות אחריה רעותיה מובאות לך. מובאות לך, שכתוב וביאו את המשכן אל משה.

תוספתא

השלמה מההשמטות (סימן ה)

מצוה להקריב קרבן, שהוא התחדשות של הלבנה בכל חדש וחדש, ובהתחדשות שלה לקרב האהבה למעלה ולמטה ולהעביר ההקמה מבית המקדש, וקרבן של ראש חדש עולה למעלה כדי להמשיך הארת הפנים ממקור העליון למטה, שזה נצרך משום מעוט והקטנת הלבנה, והשעיר שהוא של ראש חדש העביר זהקמה והרחיק אותו שלא יכסה את הלבנה, ואז המשיך המשכיות אצלה ממעלה למטה ומאירה הלבנה כמו שנאמר. מפני שהשעיר מפנה ההקמה תמיד מהמקדש, וגורם להמשיך האור למעלה למטה, וקרבן זה עולה למעלה, ומפני כן כתוב בו (במדבר כט) חטאת לה', משום ההקמה ההיא שמכסה את הלבנה, והוא סוד שכתוב (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ.

ואם תאמר, מדוע כתוב חטאת לה' - אלא ודאי השעיר שהוא מעביר החטאת ההיא וגורם



להמשיך האור ממעלה. וזהו ושעיר עזים אחד לחטאת לה'. לחטאת - להעביר לו מן המקדש. לה' - להמשיך האור מלמעלה. שפאשר החטאת מעברת, אותו אור ושמחה יורד ממעלה למטה. ועל זה עולה קרבן זה למעלה וקרבן זה נקרא כפרה, לפנות המקדש ולהעביר הנהמה:

למה ויביאו אל המשכן? משום שהרי באותה שעה היה הזווג של משה להזדווג, ועל זה ויביאו את המשכן אל משה, כמו שמביאים כלה לבית החתן. משום שבראשונה צריך להכניס את הכלה לחתן, כמו שנקמר (דברים כב) את בתי נתתי לאיש הזה לאשה. ואחר כך הוא יבא אליה, שכתוב (בראשית ל) ויבא אליה. וכתוב (במדבר יז) ויבא משה אל אהל העדות.

וכאן מה כתוב? ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וגו'. מה הטעם? משום שהיא היתה מתתקנת, כאשה היא שמתתקנת ומתקשטת לבעלה, ובאותה שעה שהיא מתקשטת, לא ראוי לבעלה להכניס אליה. ועל כן, ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן. משום כך, ויביאו את המשכן אל משה. עוד מה כתוב? וירא משה את כל המלאכה וגו'.

בא וראה, בכל המעשים של המשכן, בכלם היה גון של תכלת, משום שתכלת הוא גון להתעטר בסוד כל הגונים. מה כתוב? ויעשו את ציצ נזר הקדש וגו', ויתנו עליו פתיל תכלת וגו', והרי פשוטה בסוד הכתוב, (שמות כח) ועשית ציצ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש לה'. ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש לה'.

#### תוספתא

בסודות העליונים. צורות קמוטות נמצאות, אלו עולות ויורדות ואלו עומדות על קיומן. גלגלים הסובבים היו קימים מאותו זמן שהעפר התפנס. אלו הגלגלים סובבים העולם בסובב.

בסובב שסובבים המדבריות, שליטת הקליטה בתוכם. גלגל אחד יש בתוכם. הגלגל הזה סובב ולא סובב, עומד בשנים עשר אלף עולמות ונמצא ביניהם, עולה ויורד בתוכם.

תחת אותו גלגל עומד עמוד אחד שצנעו עד לתהום הגדולה, ובו מתגלגלים אבנים בתוך התהומות, הם עולים ויורדים. ואותו עמוד עומד עליהם, נוסע ולא נוסע, נעוץ מלמעלה למטה, סובבים מאתים ועשרים גלגלים אחרים סביב אותו העמוד.

אותו גלגל אחר שעליו שעומד בשנים עשר אלף עולמות, הוא סובב לתוך המשכן, סובב ולא סובב. אותו משכן עומד על שנים עשר אלף עולמות, ובו עומד אותו פרוז שקורא: השמרו מהגלגל שסובב.

מי שהוא בעל עינים בהשכל, ידע ויתבונן בחכמת רבונו, וידע שאותם דברים עליונים שמפתחות רבונו עומדים שם, שהם טמונים בתוך המשכן הקדוש. אשריהם בעולם הזה ואשריהם בעולם הבא. עליהם כתוב, (תהלים פד) אשרי אדם עוז לו כך מסלות בלבבם. (שם סח) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך נשבעה בטוב ביתך קדש היכלך. (ע"כ תוספתא)

בסוד המשכן עומדים סודות עליונים בסוד השם הקדוש (העליון) אדניי, זהו סוד המשכן, כמו הסוד העליון, סוד הארון, ככתוב (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. אדון כל הארץ - זהו הסוד הקדוש של השם של אל"ף דל"ת נוי"ד. וזהו כמו שהסוד של השם הקדוש העליון יד"ו ד. והאותיות הללו כמו הללו.

א' היא י', סוד של יו"ד (זה) כמו זה א', והרי פשוטה. ד' היא סוד ה', וזה כמו זה, והכל כצורה וסוד של אחד. נ' היא סוד האות ו'. ואף על גב שזה זכר וזו נקבה, אבל זו נכללת בזו, והרי פשוטה ו' ו' היא באמצע, משום שהוא כלל אחד. ה' היא סוד האות י', (י' היא סוד האות ה') משום שפאן (של ה') זוהי חכמה קטנה, שנקראת חכמת שלמה.

והאותיות נכללו אלה באלה, והכל הוא סוד אחד, כלולים אלה באלה, והכל אחד, והכל הוא סוד אחד באותיות קדושות. ולכן המשכן שלמטה בארץ עומד בסוד המשכן העליון, ואותו משכן עליון עומד בסוד של משכן אחר עליון על הכל. והכל כלול זה בזה להיות אחד, ולכן כתוב (שמות כו) והיה המשכן אחד.

כתוב, (במדבר כד) ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד. בא וראה, ביום שהוקם המשכן שהקים אותו משה, כמו שנקמר, שכתוב ויקם משה את המשכן, שלא היה יכול לקום עד שהוא הקים אותו. לגבירה שאין רשות לאיש אחר להקימה אלא בעלה. אף כאן, כל אותם האמנים, כלם באו להקים את המשכן, ולא יכל לעמוד על ידיהם, עד שבא משה והקים אותו, משום שהוא היה בעל הבית.

כיון שהקים משה את המשכן למטה, הוקם משכן אחר למעלה, כמו שבארוה, שכתוב הוקם, ולא פרש על ידי מי. (אלא) שלא הוקם אלא מסוד העולם העליון, שהוא נסתר וגנוז, על ידי הסוד של משה, כדי להתתקן עמו.

מה כתוב למעלה? (שמות לו) ויבאו כל החכמים העשים את כל מלאכת הקדש וגו'. מי הם החכמים העשים? אלו הם ימין ושמאל וכל שאר הצדדים, שהם דרכים ושבילים להקניס לתוך הים ולמלא אותו, והם עשו את המשכן למעלה והתקינו אותו.

כמו כן למטה, (שם) ועשה בצלאל ואהליאב. זה בצד ימין, וזה בצד שמאל. בצלאל לימין, ואהליאב לשמאל. זה מיהודה, וזה מידן. ואחר כך - וכל איש חכם לב, ויבאו כל החכמים העשים. והרי בארנו, והכל כמו שלמעלה.

באותו יום שהוקם המשכן התבטל המות מהעולם. אל תאמר התבטל, אלא הסתלק מן העולם, שלא יכל לשלט, כמו שבארנו. משום שלא יתבטל יצר הרע מהעולם עד שיבא מלך המשיח, והקדוש ברוך הוא ישמח במעשיו, ואז - (ישעיה כה) בלע המות לנצח. כשהוקם המשכן על ידי משה, אז נפרד כח היצר הרע ונכנע ולא יכל לשלט. באותה שעה נפרד סמא"ל, כח הרגז של השמאל, מעל יתקף הנחש הרע, ולא יכל לשלט על העולם ולא יכל להתחבר באדם ולהסוות אותו.

רבי יהודה אמר, כשעשו ישראל את העגל, מה כתוב? (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונסה לו מחוץ למחנה. מה הטעם? משום שראה יצר הרע שהיה הולך ביניהם. אמר משה: צד הקדשה לא ישרה בתוך צד הטמאה. רבי אלעזר אומר, כל זמן שצד הקדשה שולט, צד הטמאה לא יכול לשלט ונכנע לפניו. ועל כן שנינו, כל זמן שירושלים תהיה מלאה - צור הרשעה תהיה חרבה.

פתח ואמר, (בראשית כד) ותאמר אל העבד מי האיש הלזה הולך בפשה לקראתנו ויאמר העבד וגו'. מה כתוב למעלה? ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל. מדוע הצרף לכתב את הפסוק הזה בתורה? ועוד, וכי משום שראתה את לפיו של יצחק (מה הטעם) נשמטה מן הגמל?

אלא, פסוק זה הוא סוד. בא ראה, (ותרא את יצחק. מנין ידעה שהוא יצחק? אלא ותרא את יצחק, ראתה באותה שעה מה שלא ידעה) בא וראה, בשעה שהגיעה רבקה אל יצחק, שעת תפלת המנוחה היתה, ובאותו זמן מתעורר דין בעולם, וראתה אותו ברגז הדיו הקשה, וראתה שהרי סיוס הרגז הקשה הוא גמל למטה, וזהו סוד המות. ומשום כך נרכנה והשמיטה עצמה מאותו הגמל. שהרי כשמתפלל הדיו הקשה, אותו גמל מתחזק. ומשום כך השמיטה את עצמה ממנו (סוד של המות). וכאשר הדיו הקשה הזה התעורר, אותו גמל התחזק, ומשום כך הרכינה והשמיטה עצמה מאותו גמל) ולא ישבה שם.

בא וראה, הגמל הזה הינו סוד הכתוב (משלי יט) וגמלו ישלם לו. זהו גמול אותם הרשעים, שכתוב (ישעיה ג) אזי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. וזהו הגמל שעומד לאכל הכל ולהשמיד הכל, וזהו שמתמן תמיד כנגד (להרג נ"א להזיק) בני האדם. ומשום כך, מי שרואה בחלומו גמל, הראו לו מות שנגזר עליו ונצל ממנו.

בא וראה, צד הטמאה הזה נקרא כך - שגרים מות לכל העולם, וזה היה שהסטה את אדם ואת אשתו, ואותו שרכב עליו הוא סמא"ל, והוא בא להטעות את העולם וגרם מות לכל, ומשום כך בא ושולט על הכל. אדם הוא שהמשיך אותו אליו, וכיון שהמשיך אותו אליו, אז הוא נמשך אחריהם עד שהסטה אותם. ומשום כך אמר שלמה, (משלי ה) ואל תקרב אל פתח ביתה. שכל מי שמתקרב לביתה, אז היא יוצאת ונקשרת ונמשכת אחריו.

ועל זה רבקה, כשראתה שהיה לו לדבק בצד הדיו הקשה, כיון שראתה את יצחק בסוד הדיו הקשה וראתה שמאיתו צד יוצא דין אחר תסיף מזהמת הזהב, כשראתה את זה, מיד - ותפל מעל הגמל, כדי להתרפות מן הדיו מאותה זהמה. כתוב (ישעיה סו) קול ה' משלם גמול לאיביו, מאותה זהמה.

בא וראה, כשעשו ישראל אותו מעשה וגרמו את אותו החטא, מה הטעם עגל ולא צד אחר? ואם תאמרו שהם בחרו עגל - לא כך! אלא הם אמרו, (שמות לב) קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו, ורצונו של אהרן היה לעבב אותם.

אלא ודאי המעשה נעשה כראוי, שהרי מצד הזהב יוצאת פסלת כשנברר הזהב, ומשם מתפשטים כל אותם צדדי השמאל, שהם התוכו של אותה פסלת של הזהב, ונפרדים לכמה צדדים. וכל אותם שיש להם מראה אדם, גון של זהב עומד בהרים, כשהשמש בתקופו, משום שתקף השמש מראה זהב, ומוליד אותו בארץ. ואותו שממנה באותו התקף של השמש, המראה שלו כעגל, ונקרא (תהלים צא) קטב ישוד צהרים, וזה יוצא מתוך עגל התוף האדם של הזהב, וכל אלה באים מאותו הצד האדם, רוח הטמאה, שכל אותם שנפרדים מרוח הטמאה מתפשטים בעולם.

ורוח הטמאה הזו היא הנחש הרע, ויש מי שרוכב עליו, והם זכר ונקבה, ונקראים אלה, שהם מזדמנים בעולם בכל אותם הצדדים שלהם, ורוח הקדש נקראת זאת, שהיא סוד הברית, הרשם הקדוש שנמצא תמיד עם האדם. וכן (ישעיה כה) זה ה', (שמות טו) זה אלי. אבל אלו נקראים אלה, ועל

זה כתוב אלה אלהיך ישראל. ומשום כך כתוב (ישעיה מט) גם אלה תשפחנה, ואנכי - סוד של זאת - לא אשפחך. וכתוב (איכה א) על אלה אני בוכיה. שאותו חטא גרם להם לבכות כמה בכיות.

דבר אחר על אלה אני בוכיה, מה הטעם? משום שנתנה רשות למקום הזה לשלט על ישראל ולהחריב את בית המקדש, ומשום שנתנה להם רשות לשלט, כתוב על אלה אני בוכיה. סוד הדבר על אלה - זהו צד הטמאה שנתנה להם רשות לשלט. אני בוכיה - זו רוח הקדש שנקראת אני.

ואם תאמר, הרי כתוב (דברים כח) אלה דברי הברית - כך הוא ודאי. שכל אותם שלא מתקיימים אלא מתוך אלה, ששם כל הקלות, כמו שבארנו שהוא ארור, שכתוב (בראשית ג) ארור אתה מפל הבהמה. ומשום כך הקדים ואמר אלה, שעומד למי שעבר דברי הברית. (ויקרא כז) אלה המצות אשר צוה ה' את משה, משום שמצוות התורה לטהר את האדם, ולא יסטה מהדרך הזו, וישמר משם ויפרד מהם.

ואם תאמר, (בראשית ו) אלה תולדות נח נח - כך הוא ודאי. שהרי יצא חם, שהוא אבי כנען, וכתוב (שם ט) ארור כנען, והוא סוד זה של אלה. ועל זה כל אלה התורה פסלת הזהב, ואחריו הקריב זהב, שהוא הצד (האחר) שלו, שהוא כלול בתקף האש, והכל אחד, וצד זה זהב ואש.

ורוח הטמאה שתמיד נמצאת במדבר, מצאה מקום באותו זמן להתחזק בו. ומה שהיו ישראל טהורים מאותה זמנה ראשונה שהטיל בעולם וגרם מות לכל - כשעמדו על הר סיני גרם להם כמו מקדם לטמא אותם ולהתגבר עליהם, וגרם מות להם ולכל העולם ולדורותיהם אחריהם. זהו שכתוב (תהלים פב) אני אמתתי אלהים אתם וגו'. אכן כאדם תמותו וגו'. ומשום כך אחריו חזר אחר כך להטהר בסוד האמונה העליונה באותם שבועה ימים קדושים, ואחר כך להטהר בעגל.

ובא ראה, בכל רצה אחריו להטהר, שאלו הוא לא היה, לא היה יוצא עגל. מה הטעם? משום שאחריו הוא ימין, והוא חזק השמש, והזהב מהשמש. רוח טמאה ירדה ונכללה שם, וישראל נטמאו, והוא נטמא, עד שנטהרו.

מה הטעם נטמא? משום שיצא עגל, שהוא מצד השמאל, שהוא שור, ומימינו עגל. והוא שמאל כמו שצאמר, שכתוב ופני שור מהשמאל לארבעתו. ואחריו שהוא ימין, נכלל בו שמאל ויצא על דו. ועל כן נתן לו עגל, כמו שהוא גרם.

ומשום כך, כשרוח הטמאה היא מתגברת ושולטת כמקדם על העולם, שהרי בזמן שחטאו ישראל, המשיכו עליהם אותו יצר הרע כמקדם. כשנטהרו ישראל ורצו להטהר, הצטרכו להקריב שעיר, משום ששעיר הוא חלקו של אותו יצר הרע, אותו רוח טמאה שאמרנו.

כתוב (תהלים קו) וימירו את כבודם בתבנית שור אכל עשב. מה זה תבנית שור? זה עגל. שור מצד השמאל, אחריו ימין, ונכלל בו שמאל והתגבר בו ויצא על דו. בא וראה, וימירו את כבודם - זו שכינה שהלכה לפנייהם, והחליפו אותה במקום טמא, אל אחר. ומשום כך לא עברה ההקמה הזו מהעולם עד אותו זמן שיעבירנה הקדוש ברוך הוא מהעולם, כמו שצאמר (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ, והרי בארנו.

כתוב (שמות לב) ויעשהו עגל מסכה, וכתוב ואשליכהו באש ויצא העגל הזה. משמע שלא עשה אותו. אם כך, מה זה ויעשהו? אלא ודאי כמו שבארנו, שאלמלא אחריו לא התגברה רוח הטמאה להכלל בזהב, אבל כל תקוין שצריך, יש לבנות אותו (להתרוות).

בא וראה, יש מי שעושה כשפים ומצליח בידו. ויש מי שעושה אותם באותו גון ממש ולא מצליח בידו, שהרי למעשים הללו צריך אדם מכשר.

בא וראה מבלעם, שהוא היה מכשר לאותם הכשפים שלו להצליח בידו, משום שכתוב (במדבר כד) ונאם הגבר שנים העין. שנים העין וסתום העין הכל אחד. שעין אחת סתומה תמיד, ומראה עיניו לא היה בדרך ישרה. מוס היה לו בעינו. כתוב (ויקרא טז) ושלח ביד איש עתי, מזמן בכל, המראה של עיניו שלא כשורה. אבל רוח הקדש, מי שישתמש עמה מה כתוב? (שם כא) כל איש אשר בו מוס לא יקרב איש עור או פסח.

וכאן הכל התקן לרוח הטמאה לתת לה מקום לשלט. מצא מדבר שהוא חרב מהכל, ככתוב (דברים ח) נחש שרף ועקרב וגו', שמשם הוא השלטון שלו. מצא זהב מספיק פראוי. מצא אחריו כדי להתחזק בזמין ולהכלל בו. אז השלים את מקומו פראוי, ויצא ונשלם המעשה.

וימין לנו שרוח טמאה היתה? שכתוב (שמות לב) אגא חטא העם הזה חטאה גדלה. זו רוח הטמאה, נחש הקדמוני, כפי שאמרנו בכמה מקומות. ובזמן שרצה אחריו להטהר, הקריב עגל מאותו הצד לעשות בו דין. בראשונה עשה אותו לשלט, ועכשו שעשה בו דין להכניעו, שהרי כשנעשה דין בצד הזה, נכנעים כל אותם ששולטים מצדו.

בא וראה, במצרים, באותו הצד שלהם כתוב (שם יב) אל תאכלו ממנו נא וגו'. עלי אש, כדי שיעלה ריחו נודף. ראשו על כרעיו, לשבר אותו ולהכניעו, ואז כל אלו שבאים מצדו לא שולטים. כמו כן (במדבר יט) פרה אדמה תמימה וגו', כדי להכניע כל אותם הצדדים הטמאים שלא לשלטו.

אמר לו רבי אבא, והרי הפרה היא קדושה, היא טהורה, ולמה? אמר לו, כך הוא, והרי פרשה, כלל של ארבע מלכיות היתה פרה, כמו שנאמר (הושע ד) כי כפרה סרה סרר ישראל. אדמה - זו מלכות בבל, שכתוב (דניאל ב) אתה הוא ראש הזקב. תמימה - זו מלכות מדי. אשר אין בה מום - זו מלכות יון (שהם קרובים לדרכי האמונה). אשר לא עלה עליה על - זו מלכות אדום, שלא עלה עליה על. והסוד של הדבר הזה, אף על גב שפמה דברים נתנו לדרש בכתובים - כלם אחד.

הרי נאמר, שכתוב (איוב יד) מי יתן טהור מטמא לא אחד. מי יתן טהור מטמא - סוד זה כך הוא, שזהו טהור שיצא מטמא. שהרי בהתחלה טמא, ועכשו שנעשה בו דין ונתן לשרפת אש באש בוערת ונעשה עפר, עכשו הוא טהור מטמא, טהור שיצא מטמא.

ומשום כך, כל אלו שמתעסקים בה, כלם נטמאים, שהרי כך הוא ודאי. וכיון שנעשית אפר, אז עד שיתכנס ויסתלק משם, מטמא את כלם, כמו שנאמר וכבס האסף וגו' וטמא. אפר, מה הטעם? כמו שנאמר (מלאכי ג) ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם. וכיון שנתן על אותו אפר מים, אז הוא טהור מטמא.

וסוד הדבר - שכתוב (במדבר ח) מי חטאת, כמו שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ. ומשום שהיא פתח חטאת רבץ ודאי, בהתחלה כתוב, והוציא אותה אל מחוץ למחנה. ומשום כך נתנה לסגן ולא לכהן גדול. וזהו טהור מטמא. בהתחלה טמא, ועכשו טהור. וכל צד רוח הטמאה, כיון שרואה את זה בורח, ולא יושב באותו מקום.

מי חטאת ודאי, מי נדה, הכל טמא. ועל כן שולטת רוח הקדש, ורוח הטמאה נכנעת, שלא שולטת כלל. וזהו דין של רוח הטמאה - מחוץ למחנה, משום שהיא רוח טמאה, שכתוב (דברים כג) והיה מחניף קדוש. בא רבי אבא ונשקו.

אמר רבי שמעון, אף על גב שכל הדברים כפי שאמרנו, הקדוש ברוך הוא נתן לו שלטון. ורוח הטמאה צריך להכניעה בכל הצדדים. בא ואמר לך סוד אחד, ושלל נתן לגלות פרט לאותם קדושים עליונים.

בא וראה, למקום הזה שהוא רוח טמאה, נתן לו הקדוש ברוך הוא שלטון לשלט בעולם בכמה צדדים, ויכול להזיק, ואין לו (לנו) רשות לנהג בו קלון, שצריכים להשמר ממנו שלא יקטרג עלינו בתוך הקדשה שלנו. ועל כן סוד אחד יש לנו שצריכים לתת לו מקום קטן בתוך הקדשה שלנו, (שלא ימצא מקטרג בתוך הקדשה שלנו) שהרי מתוך הקדשה יוצאת שליטתו.

שצריכים תוך סוד התפלין להצניע (סוד שער שבתפלין) שצרה אחת של עגל שתצא החוצה ותראה, שהרי חוט שער זה אינו מטמא, פרט לאם מתחברת שצרה זו ונעשית כשעורה, אבל פחות מזה לא מטמא. ואת אותה שצרה צריך להכניס אותה בתוך הקדשה העליונה שלנו ולתת לה מקום, כדי שלא תקטרג עלינו בקדשות שלנו.

ויצא מאותה שצרה החוצה שתראה. שפשוואה את אותו אדם בקדשה עליונה וחלקו משתתף לשם, אז לא יקטרג לו, ולא יוכל להזיק לו למעלה ולמטה, שהרי נתן לו מקום. ואם לא נותנים לו אותו חלק (מקום) בקדשה הזו, יכול להזיק לו למטה, ועולה לקטרג עליו למעלה, ואומר: פלוני שעכשו מקדש, כך וכך עשה ביום פלוני וכך הם חטאיו. עד שנגיע דין על אותו אדם ונענש על ידו. (וכן שער המשתלח).

וכשהיו ישראל עושים, שהיו יודעים סוד זה, כשמתחילים להתקדש בקדשה עליונה ביום הכפורים, היו מסתכלים מיד לתת את חלקו לאותו מקום ולתת לו חלק ביניהם, כדי שלא ימצא מקטרג עליהם ולא נבואו להזכיר חטאי ישראל. שפמה קבוצות וכמה מחנות הם שמזדמנים לטל דבר ממנו כשבא לקטרג. אשרי חלקו של מי שיכול להשמר שלא יזכרו חטאיו למעלה, ולא יגזיחו בו לרע.

בין כך ולגו עיניו של רבי אבא. אמר לו: אבא אבא, לך והתר קשרי צערך ותקפיד בהשגתך, שהרי סודות התורה נתנו לצדיקים, שכתוב (תהלים כה) סוד ה' ליראיו.

בא וראה, ביום של ראש השנה העולם נדון, ובית הדין הקדוש (הקדוש ברוך הוא) יושב ודן את כל העולם, ואותו הצד האחר עומד מצד זה, וכל אותם שנדונו למות הוא משגיח עליהם, ונרשמים לפניו. ובשעה שישראל מעוררים רחמים באותו קול שופר, אז מתערבב לו הכל, שלא יודע ולא משגיח באותם שנדונו, עד שאחר כך כל אלו שלא חזרו בתשובה ונגזר עליהם מות, ודאי יוצאים עם פתקים מבית המלך ונמסרים לו. כיון שנמסרו לו, לא חוזרים הפתקים, עד שנעשה הדין.

וְכָל יִשְׂרָאֵל צָרִיכִים לְהִשָּׁמֵר מִמֶּנּוּ, כָּל שָׂכֵן אָדָם לְבָדּוֹ. (וְכָל שָׂכֵן וְכָל שָׂכֵן) שֶׁהָרִי בְּסוּד עָלִיוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה צָרִיכִים לְהִשָּׁמֵר וְלִתֵּת לוֹ בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, כְּשֶׁהִלְבֵּנָה רוּצָה לְהִתְחַדֵּשׁ, שְׁעִיר אֶחָד, כְּדִי שְׁלֹא יִקְטָרֵג עַל הַהִתְחַדְּשׁוֹת (הַשְּׁמִיחָה) וְיִטַּל אֶת חִלְקוֹ כְּרָאוּי, וְהִלְבֵּנָה הַקְדוּשָׁה תִּינָק בְּקִדְּשָׁה לְהִתְחַדֵּשׁ כְּרָאוּי.

וּכְשֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, מִשּׁוּם כִּדְּ נִקְרָאת נֶעֱר, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ. וְהָאֲחֵר הִזָּה, שֶׁהוּא תָמִיד בְּטִמְאָה וְלֹא יוֹצֵא מִמֶּנָּה, נִקְרָא מְלֻךְ זָקֵן וְכֹסִיל. וּמִשּׁוּם כִּדְּ, יִשְׂרָאֵל הַקְדוּשִׁים, שֶׁהֵם עִם אֶחָד בְּיָחִיד קְדוּשָׁה, הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לָהֶם עֲצָה לְהִנָּצֵל מִן הַכֹּל. אֲשֶׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ס) וְעַמּוּךְ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה נְדִי לְהִתְפָּאֵר.

הַשְּׁלֵמָה מֵהַהֲשִׁמּוֹת (סִימָן ה', ע"י עֲלִיו לַעֲלִיל דָּף רל"ה ע"ב)

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה וְגו'. כְּתוּב (יִחִזְקִאל א) וּמִמַּעַל לָרִקִּיעַ, זֶהוּ הָרִקִּיעַ שְׁעוֹמֵד עַל אֲרֻבַּע חִיּוֹת, שֶׁכְּשֶׁמִּתְעַלּוֹת בְּתוֹךְ אֲוִיר אֶחָד שְׂמִכָּה בָּהֶן, אֵינָן זוֹקְפוֹת רֹאשׁ לְהִסְתַּכֵּל לְמַעְלָה.

מִשּׁוּם שְׁאוֹתָהּ רוּחַ חַיָּה מִכָּה בְּכָלֵן, וּבְאוֹתָהּ רוּחַ כָּלֵן מִתְעַלּוֹת, שֶׁכְּתוּב וּבְהִנָּשָׂא חִיּוֹת מֵעַל הָאֶרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפָנִים לְעִמָּתָם. וְכְּתוּב כִּי רוּחַ חַיָּה בְּאוֹפָנִים.

לָמָּה מִתְעַלּוֹת? אֲלֹא כְּשֶׁמִּכָּה אוֹתוֹ אֲוִיר עָלֶיהָ, הוּא מַעְלָה אֶת אוֹתוֹן אֲרֻבַּע שְׁתַּחַת חַיָּה הַזֹּה, וְהוּא מַעְלֵת אוֹתָהּ לְמַעְלָה, עַד שֶׁמִּבִּיאוֹת אוֹתָהּ לְזֶהָר הָעֲלִיוֹן, וְהֵינּוּ סוּד הַכְּתוּב, (תְּהִלִּים מו) בְּתוֹלוֹת אַחֲרֶיהָ רְעוּתֶיהָ מוֹבָאוֹת לָךְ. מִשּׁוּם שֶׁאֲרֻבַּע הִלְלוּ נִקְרָאוֹת כִּדְּ, וְלֹא זָזוּ מִחַיָּה הַזֹּה, שֶׁהִיא פֶּסֶא, לְעוֹלָמִים. וּמִתְעַלּוֹת אוֹתָהּ מִמַּטָּה לְמַעְלָה לְהִתְקִין פֶּסֶא כְּלָפִי מַעְלָה. וְסוּד זֶה - (בְּרַאשִׁית ו) וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֵּבָה וַתֵּרָם מֵעַל הָאֶרֶץ. וּכְשֶׁמִּתְעַלָּה לְמַעְלָה וְאֵלֶּה מַעְלֵת אוֹתָהּ, אִזּוֹ כְּתוּב, וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה.

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מוֹבָאוֹת לָךְ, וְכְּתוּב וַיִּשְׂאוּ אֶת הַתֵּבָה. אֶל מֹשֶׁה, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה, וְהֵינּוּ סוּד שֶׁל אָדָם. וּמִנֵּינּוּ לָנוּ שֶׁנִּקְרָא אָדָם? שֶׁכְּתוּב (שִׁם ו) לֹא יְדוּן רוּחִי בְּאָדָם לְעֹלָם בְּשֹׁם הוּא בֶּשֶׁר, וְהֵינּוּ מֹשֶׁה. וּמִשּׁוּם כִּדְּ עַל הַפֶּסֶא הִזָּה דְּמוֹת שֶׁל אָדָם עוֹמֶדֶת עָלָיו, וְהֵינּוּ מֹשֶׁה. וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן - אֵלֶּה אֲרֻבַּע חִיּוֹת כְּשֶׁעוֹלּוֹת, כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ.

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן - אֵלֶּה כָּל אֲבָרֵי הַגּוֹף, שֶׁכָּלֶם בְּתִשּׁוּקָה קְדוּשָׁה, (אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ) כָּלֶם אוֹחֲזִים בּוֹ לְהַדְבִּיק זָכָר וְנִקְבָּה כְּאֶחָד. וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, לְהַכְנִיס כָּלֶה לְחִפָּה. בְּרַאשׁוֹנָה הֵם צָרִיכִים לְהַעֲלֹתָהּ וּלְהַבִּיאה אֵלָיו, וְאַחֵר כִּדְּ הוּא נִבָּא אֵלֶיהָ תָּמִיד, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ.

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן - סוּד כָּל אוֹתָם הַקְּשָׁרִים, קִשְׁרֵי הַיָּחִיד, וּמִיָּחִידִים יָחִיד שֶׁל סוּדוֹת הָאֲמוּנָה בְּכָל יוֹם, (אֵלֶּה אֲרֻבַּע חִיּוֹת) הֵם מַעֲלִים אוֹתָהּ לְפֶסֶא הִזָּה, עַד שֶׁמִּבִּיאוֹת אוֹתָהּ לְמֹשֶׁה. וְכִיּוֹן שֶׁמִּדְּבִיקִים אוֹתָהּ לְמֹשֶׁה, אִזּוֹ הֵם הֵיוּ שְׁמֵרוּיָחִים בְּרָכוֹת מִמֶּקוֹר חַיִּים עַל סוּד זֶה, בְּקִשְׁרֵי שֶׁל הַיָּחִיד שֶׁל אוֹתָם הַקְּשָׁרִים. וְסוּד זֶה, כְּשֶׁמִּקְשָׁרִים הַיָּחִיד שֶׁל הַכֹּל כְּרָאוּי. וְסוּד זֶה כְּתוּב, וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְגו', וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה. הַרְוִיחוּ בְּרָכוֹת מִמֶּקוֹם הַדְּרָגָה שֶׁמֹּשֶׁה שְׂרוּי בָּהּ, וְזֶהוּ (שְׁמוֹת לו) הַחֲכָמִים הַעֲשִׂים אֶת כָּל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם יוֹדְעִים לְסַדֵּר אֶת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ כְּרָאוּי.

וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּה (וְקִשּׁוֹר) וְקוֹשֵׁר יָחִיד, מְסַתְּפָלִים בּוֹ אִם הִיא תְּפִלָּה וְקִשּׁוֹר כְּרָאוּי. וְאִם אוֹתָהּ תְּפִלָּה וְאוֹתוֹ הַקִּשּׁוֹר הֵם כְּרָאוּי, אִזּוֹ הוּא מִתְבָּרֵךְ בְּרַאשׁוֹנָה מִהֶמְקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב, וְחַיָּה עֲשֵׂי אֶתָּה וְגו'. מִיָּד - וַיִּבְרָךְ אֹתָם מֹשֶׁה.

וּמִשּׁוּם כִּדְּ וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּעַל הַבֵּית, לְהִרְאוֹת בְּתִקּוֹן שֶׁל הַבֵּית שְׁלוֹ, וְלוֹ צָרִיד לְהִרְאוֹת אֶת תִּקּוּנָהּ וְסוּדוֹתֶיהָ, שֶׁלֹּא נִתְּנוּ לְאַחֵר לְהִתְבּוֹנֵן וּלְרַאוֹת אוֹתָהּ בְּאוֹתָם סִתְרִים וּבְאוֹתָם הַסּוּדוֹת שְׁלֵה, פָּרַט לְמֹשֶׁה לְבָדּוֹ.

וְעַל כֵּן וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה אֶת הָאֵהָל וְאֶת כָּל כָּלָיו. וּכְשֶׁהִבִּיאוּ אוֹתוֹ לְמֹשֶׁה, אֶת הַכֹּל הִבִּיאוּ לוֹ בְּאֵיבָרִים יְדוּעִים, לְתִקּוֹן אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֵיבָר בְּאֵיבָר, לְהַכְנִיס זֶה בְּזֶה. וּכְשֶׁהִיוּ רוּצִים לְתִקּוֹן זֶה בְּזֶה וּלְהַכְנִיס זֶה בְּזֶה, לֹא הָיָה עוֹלָה בִּידֵיהֶם. כִּיּוֹן שֶׁהִבִּיאוּ אוֹתוֹ לְמֹשֶׁה, מִיָּד הַכֹּל עָלָה בִּידּוֹ, וְכָל אֵיבָר וְאֵיבָר הָיָה עוֹלָה וְנִכְנָס לְמִקְוֹמוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב, וַיִּקָּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְכְּתוּב הוּקָם הַמִּשְׁכָּן, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ.

בֹּא וִירָא, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה כְּשֶׁהִתְחַיֵּל מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן וְהִתְחַיֵּל לְתִקּוֹן אֶת תִּקּוּנָם שֶׁל הָאֵיבָרִים לְהַכְנִיסָם זֶה בְּזֶה, אִזּוֹ רָפוּ כָּל הָאֵיבָרִים וְכָל הַתִּקּוּנִים שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר הִטְמָא. כְּשֶׁהִתְחַיֵּל לְהִתְחַזֵּק צַד הַקִּדְּשָׁה הִזָּה - מִתְרַפֶּה הַצַּד הָאֲחֵר הִטְמָא. זֶה מִתְחַזֵּק - וְזֶה מִתְרַפֶּה. וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ, שֶׁכָּל זָמָן שֶׁהִיא בְּחֹזֶק, מִתְרַפֵּים כָּל אֲבָרֵי הַצַּד הָאֲחֵר. זֶה מִתְמַלֵּא וְזֶה נִחְרָב. וְסוּד זֶה - יְרוּשָׁלַיִם וְצוּר הַרְשָׁעָה, כְּשֶׁזָּז מִלֵּאָה - זֶה חֲרָבָה. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁזָּה מִתְחַזֵּק - זֶה נִרְפָּה.

וּמִשּׁוּם כִּדְּ, וַיִּקָּם מֹשֶׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, לְהִתְחַזֵּק מִסּוּד שֶׁל מַעְלָה, וְלֹא יִתְחַזֵּק מִסּוּד שְׁלֹמֶטָה. וְעַל כֵּן

מִשָּׁה, שֶׁהִיא מִסּוּד שֶׁל תּוֹךְ הָאֶסְפֶּקְלָרִיָּה הַמְּאִירָה, צָרִיךְ הוּא לְהִקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן לְהֹאִיר מִמֶּנּוּ, וְלֹא מֵאַחֵר. (וְעַל זֶה) הַלְבֵּנָה צָרִיכָה לְהֹאִיר מִן הַשָּׁמֶשׁ, וְלֹא מֵאַחֵר. בֹּא וּרְאֵה, כִּנְסֶת יִשְׂרָאֵל צָרִיכָה לְהִתְעַלּוֹת לְמַעְלָה וּלְהִתְדַבֵּק בְּתוֹךְ הַשָּׁמֶשׁ.

פֶּתַח וְאָמַר, (וִיקְרָא ו) זֹאת תּוֹרַת הָעֵלָה הַיָּא הָעֵלָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב (תְּהִלִּים לו) אָדָם וּבִהְמָה תוֹשִׁיעַ ה'. עוֹלָה עֲלֶיהָ וְקִשֶּׁר שֶׁל כִּנְסֶת לְמַעְלָה, וְדְבוּק שֶׁלָּהּ בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַבֹּא, לְהִיּוֹת הַכֹּל אֶחָד. נִקְרָאת עוֹלָה קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים, וּמִשּׁוּם כֵּן נִקְרָא עוֹלָה, שֶׁעוֹלָה וּמִתְעַטֶּרֶת לְהִיּוֹת הַכֹּל אֶחָד בְּקִשֶּׁר אֶחָד בְּשִׁמְחָה.

וּמִשּׁוּם שֶׁעוֹלָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, כְּתוּב זֹאת תּוֹרַת הָעֵלָה. סוּד שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד, תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. הָעֵלָה, שֶׁעוֹלָה לְתוֹךְ הָעוֹלָם הַבֹּא לְהִתְקַשֵּׁר בְּתוֹכּוֹ, שֶׁנִּקְרָא וְדָאִי קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, וְגַם הָעוֹלָה הִיא קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים.

וּמִשּׁוּם כֵּן הַסּוּד שֶׁל שְׁחִיטָתָהּ לְצַד צָפוֹן, שֶׁהוּא צַד שְׂמָאל, שֶׁהָרִי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה לֹא עוֹלָה בְּחִיבּוּת, אֲלָא רַק בְּשִׁמְחָתָהּ צַד הַצָּפוֹן, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ב) שְׂמָאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וְיָמִינוֹ תַּחַת בִּגְדִי. וְאִזֹּה הִיא עוֹלָה בְּחִיבּוּת וּמִתְעַטֶּרֶת בְּיָמִין, וּמִתְחַבֵּרֶת בְּאַמְצֵעַ, וְהַכֹּל מֵאִיר מִהַסּוּד שֶׁל קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, וְזֶה מִתּוֹךְ סוּד הָאָדָם, בְּרָצוֹן הַכֹּהֵן וּבִשְׂרֵית הַלְוִיִּם וּבִתְכַלֵּת יִשְׂרָאֵל.

וְהָרִי בְּאַרְנוֹ, שֶׁעוֹלָה קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים בְּסוּד הָרוּחַ הָעֲלִיּוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁשְׁלֹשׁ רוּחוֹת קְשׁוּרוֹת כְּאַחַת. רוּחַ תַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, רוּחַ שְׁלֹפְנִים בְּאַמְצֵעַ שֶׁנִּקְרָאת רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה. וְכֵן נִקְרָאת הָרוּחַ הַתַּחְתּוֹנָה. אֲבָל זוֹ נִקְרָאת רוּחַ שְׁיֹצְאָת מִתּוֹךְ הַשּׁוֹפָר, כְּלוּלָה בְּאֵשׁ וּבְמִים. הָרוּחַ הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁהִיא נִסְתָּרֶת בְּחֹשֶׁאִי, שָׁבָה עוֹמְדוֹת כָּל הָרוּחוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת וְכָל הַפְּנִים מְאִירוֹת. וּמִשּׁוּם כֵּן חוֹזֶרֶת הָעוֹלָה לְרוּחַ מִמֶּנּוּ.

וְאַחֵר כֵּן, מִסּוּד הַבְּהֵמָה מְקַבְּלִים וְנוֹנִים, לְקִשֶּׁר רוּחַ אַחֲרֵת שֶׁהִיא תּוֹךְ הַטְּמָאָה, מֵאוֹתָם חֲלָבִים וְשִׁמְנִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. מִשּׁוּם כֵּן עוֹלָה קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים. שָׂאֵר הַקְּרִבָּנוֹת, לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, כָּלֵם מִכֶּמֶה צָדִידִים, וּבַעֲלֵי הַדִּינִים (לְהִתְעַבֵּר) לְהִתְעַבֵּר (לְהִתְעַטֵּר) וְלִהְיוֹת נְאוֹרִים מִתּוֹךְ רָצוֹן לְהִתְבַּשֵּׁם נִקְרָאִים קִדְּשִׁים קָלִים, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא מִתְעַטֶּרִים לְמַעְלָה לְמַעְלָה בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, וְלָכֵן הֵם קִדְּשִׁים קָלִים וּשְׁחִיטָתָם בְּכָל מְקוֹם, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. אֲבָל עוֹלָה, שֶׁהִיא סוּד שֶׁל קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, אֵינָה כְּשָׂאֵר הַקְּרִבָּנוֹת, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהָ קֹדֶשׁ.

בֹּא וּרְאֵה מִה כְּתוּב, (וִיקְרָא ו) וְלִבֶּשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד. אֵלּוֹ לְבוּשִׁים מִיְּחָדִים לְקֹדֶשׁהּ. בַּד - יְחִידִי, מִיְּחָד לְקֹדֶשׁהּ. וְכְתוּב (שִׁם טז) בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרוּחַץ בְּמִים אֶת בְּשָׂרוֹ וְלִבָּשֶׁם. מִה הַטַּעַם (זֶה קֹדֶשׁ)? אֲלָא סוּד הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהִיא קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, שֶׁכָּלָה עוֹלָה וּמִתְעַטֶּרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים בְּקִשֶּׁר אֶחָד, וְאַחֵר כֵּן מִפְּנֵי וּמַעֲבִירָה רוּחַ הַטְּמָאָה שֶׁמִּטְמָאת הַכֹּל, שֶׁלֹּא תִשְׁלַט וְלֹא תִתְקַרֵּב לְתוֹךְ הַמִּקְדָּשׁ, וְתִעָבֵר מִכָּל צַדִּי הַקֹּדֶשׁהּ, וְהַכֹּל יִשְׂאֵר קֹדֶשׁ בְּקֹדֶשׁהּ יְחִידָה.

וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי נֶאֱמַר, שֶׁכְּתוּב אָדָם וּבִהְמָה תוֹשִׁיעַ ה'. וְכֵן עוֹלָה סוּד הָאָדָם, מִצַּד שֶׁל אָדָם וְדָאִי. בְּהֵמָה - מִצַּד הַבְּהֵמָה. וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם. אָדָם וְדָאִי, שֶׁזֶה קְרִבָּנוֹ לְמַעְלָה, לְקִשֶּׁר קִשֶּׁר בְּסוּד שֶׁל אָדָם. וְאַחֵר כֵּן מִן הַבְּהֵמָה, וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד שֶׁל אָדָם וּבִהְמָה. וְזֶהוּ הַסּוּד שֶׁצָּרִיךְ לְקַרְבּוֹ, אָדָם וּבִהְמָה כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. בֹּא וּרְאֵה, כְּשֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, כֵּן עָשָׂה - אָדָם וּבִהְמָה.

וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ, שֶׁהָרִי מֵהֶם מְקַרִּיבִים קְרִבָּנוֹת, וְאַפְלוֹ עוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (וִיקְרָא א) וְאִם מִן הָעוֹף עֵלָה קְרִבָּנוֹ. בֹּא וּרְאֵה, מִכָּל אוֹתָם הָעוֹפוֹת לֹא מְקַרִּיב אֲלָא תוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה. (אֲלָא סוּד זֶה) מִה שֶׁהִקְשֶׁר בָּזָה - נִפְסֵל בָּזָה. זֶה יָמִין, וְזֶה שְׂמָאל.

אֲבָל הַסּוּד הַזֶּה הָרִי בְּאַרְנוֹ, כְּתוּב וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל הָאָרֶץ, שֶׁהוּא סוּד הַמְּקַרְבָּה, וּבִהֶם מִתְעַלָּה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, שֶׁהֵם שְׁנֵים, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשְׂמָאל. עוֹף - לְיָמִין, וְזֶה מִיְּכָאֵל. יְעוֹפֵף - לְשְׂמָאל, וְזֶה גְבֻרִיאֵל. זֶה לְיָמִין וְזֶה לְשְׂמָאל. וּמִשּׁוּם כֵּן מְקַרִּיבִים שְׁנֵי אֵלֹהִים, לְהַעֲלוֹת אֶת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהַשְׂמָאל מַעֲטָר וְזֶן לְמִטָּה לְאוֹתוֹ צַד שְׂמָאל, וְיָמִין לְיָמִין, וְנִקְשֶׁרֶת אִשָּׁה עִם בְּעֵלָה לְהִיּוֹת אֶחָד, וְהַכֹּל מִתְעַלָּה וְנִקְשֶׁר כְּאֶחָד לְמַעְלָה וּלְמִטָּה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלָּה לְבִדּוֹ וּמִתְגַּבֵּר.

וּבִסְפָּרֵי הַקְּדָמוֹנִים, הָעֲנִי לֹא נוֹתֵן חֵלֶק לְהִזִּין, אֲלָא לְמַעְלָה לְהִתְקַשֵּׁר, אֲבָל הַכֹּל נִקְשֶׁר לְמַעְלָה וּלְמִטָּה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְצִדוֹ קְרָאוּי, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׂאֵל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר, הָרִי קִשֶּׁר שֶׁל הַכֹּל (הָעוֹלָה) נִקְשֶׁר בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים לְהֹאִיר. הַהִתְדַבְּקוֹת שֶׁל רָצוֹן הַכֹּהֵן וְהַלְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, עַד הֵיכָן הִיא עוֹלָה?

אָמַר לוֹ, הָרִי בְּאַרְנוֹ, עַד אֵין סוּף, שֶׁכָּל הַקִּשֶּׁר וְהַיַּחְוּד וְהַשְׁלֵמוֹת, לְהַצְנִיעַ בְּאוֹתָהּ צְנִיעוּת שֶׁלֹּא מִשְׁגָּת וְלֹא יְדוּעָה, שָׁבָה רָצוֹן כָּל הַרְצוֹנוֹת, הָאֵין סוּף אֵינוֹ עוֹמֵד לְהִנָּדֵעַ וְלֹא לַעֲשׂוֹת סוּף וְלֹא לַעֲשׂוֹת

ראש, כמו שהא"י הראשון מוציא ראש וסוף. מי הראש? זו הנקדה העליונה שהיא ראש כל הנסתר שעומדת בתוך המחשבה. ועושה סוף, שנקרא (קהלת יב) סוף דבר. אבל לשם, אין סוף.

אין רצונות, אין אורות, אין מאורות באותו האין סוף. כל המאורות והאורות הללו תלויים להתקיים בהם ולא נתנו להשגה מי שידוע ולא ידוע, אינו אלא רצון עליון, נסתר כל הנסתרים, אין.

וכשהנקדה העליונה והעולם הבא מתעלים, אין יודעים פרט לריח, כמי שמריח את הריח ומתבשם, ואין זו נחת הניחח, שהרי כתוב (ויקרא כו) ולא אריח בריח ניחחכם, שהרי ריח ניחח, הריח של הרצון שכל הרצונות הללו של תפלה, והרצון של שירה, ורצונו של הכהן, שכלם סוד של אדם, ואז כלם נעשים רצון אחד. ואותו נקרא ניחח, רצון, כתרגומו. ואז הכל נקשר ומאיר כאחד כראוי, כמו שנתבאר.

ועל זה נתן הצד האחר הזה ביד הכהן, שכתוב (שם ו) צו את אהרן ואת בניו לאמר. הסוד כאן, שהרי בארנו אין צו אלא עבודה זרה, וכאן נתנה לו לשורף המחשבה הרעה ולהעבירה מתוך הקדש ברצון הזה שעולה למעלה, בעשן הזה ובחלבבים שנשרפים, כדי שיעברו מן הקדש. ונחצו הזה עומד ברשותם להפרידה מן הקדש מתוך הקרבן הזה. ואם תאמר, (במדבר כח) צו את בני ישראל - גם כן, שהרי ברשותם עומד (להפריד אותה מן הקדשה) כל זמן שעושים רצונו של רבונם שלא יוכל לשלט עליהם.

והמקרא הזה כלו בא להראות את סוד הדבר, לעטר את אותה רוח הקדש למעלה למעלה, ולהפריד את רוח הטמאה הזו להורידה למטה למטה, וזה ברצון ובתפלה כמו שאמרנו, וזה במעשה, הכל כראוי לו.

ופסוק זה מוכיח עליהם, שכתוב צו את אהרן ואת בניו לאמר. צו - זו עבודה זרה, רוח הטמאה. לאמר - זו אשה, שנקראת יראת ה'. כתוב כאן לאמר, וכתוב שם (ירמיה ג) לאמר הן ישלח איש את אשתו, והרי פרשה. ומשום כך הכל נאמר, והכהן עומד להתקין את הכל, בסוד של אדם ובהמה. אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא לאותם היודעים את דרכי התורה והולכים בה בדרך אמת, עליהם כתוב (ישעיה לח) ה' עליהם יחיו. מה זה עליהם? אלו דרכי התורה. יחיו - יתקומו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא וראה, כתוב זאת תורת העלה. אמר רבי חניא, פסוק זה בארנו אותו בגנון הזה: זאת תורת - זו כנסת ישראל. העלה - שהיא עולה ומתעשרת למעלה למעלה להתקשר כראוי עד המקום שנקרא קדש הקדשים.

דבר אחר, זאת תורת - זו כנסת ישראל. העלה - זו מחשבה רעה שעולה על רצון האדם להסתוותו מדרך האמת. היא העלה - היא היא שעולה ומסטה את האדם, וצריך לשרפה באש כדי לא לתת לה מקום (להסתוות) לרבות.

ומשום כך, על מוקדה על המזבח כל הלילה. מי הוא הלילה? זו כנסת ישראל, (שהיא זאת משום) שבאה לטהר את האדם מאותו הרצון. על מוקדה, משום שנהר דינור הוא מקום לשרף כל אותם שלא עומדים על מקומם, שהרי מכניסים אותם באותה אש שדולקת, ומעבירים את שלטונם מן העולם. ובכדי שלא ישלט, צריך על מוקדה על המזבח כל הלילה, ונכנעת ולא שולטת.

ועל כך, כשה נכנע, עולה כנסת ישראל, שהיא רוח הקדש, שעולה ומתעשרת למעלה, שהרי עליה כשנכנע הכח האחר הזה ונפרד ממנה. ומשום כך צריכים בסוד הקרבן להפריד את הצד הזה מרוח הקדש ולתת לו חלק, כדי שרוח הקדש תתעלה למעלה.

ובא ראה, בזמן שנבנה בית המקדש ונעשה, נכנע הצד האחר והסתלק מהעולם. וכשהסתלק מהעולם והוקם המשכן על ידי משה, אז הוקם למעלה ולמטה. זהו שכתוב ויקם משה את המשכן. מה זה ויקם? אלא שהקים אותה להתעלות למעלה למעלה. ולכך ויקם משה. מה שהיה נמוך - הוא הקימו, כמי שמקים את מי שנפל. כמו כן לעתיד לבא כתוב, (עמוס ט) אקים את סכת דויד הנופלת.

כתוב (שם ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. מה זה לא תוסיף קום? (משמע שבזמן אחר קמה) אלא שבזמן אחר היא קמה. היא קמה מעצמה, ולא הקימה הקדוש ברוך הוא. שהרי בגלות מצרים הקדוש ברוך הוא הקים אותה ונעשה כמה נסים כדי להקימה, ובגלות בבל הוא לא הקים אותה, משום שלא עשה להם נסים, שגם החטא, אלא היא קמה. ועל בני הגולה כאותם שלא היה להם פדות, ולא היתה תשוקתו של הקדוש ברוך הוא עליהם, משום שגם אותו החטא, שהם נשים נכריות.

ולכן לא הקים הקדוש ברוך הוא את כנסת ישראל ולא עשה להם נסים וגבורות באותו זמן כראוי. אבל לעתיד לבא, לא תוסיף קום כתוב. לא תוסיף קום מעצמה, אלא הקדוש ברוך הוא יקים

אותה, שכתוב אקים את סכת דויד הנופלת. וכתוב (ירמיה ל) ואת דוד מלכם אשר אקים להם. ומשום כך כתוב כאן, ויקם משה את המשכן. ויקם משה וגו'.

בא וראה, כשמשה הקים את המשכן, הוקם משכן אחר עמו, והמשכן העליון הקים (כבד) וסעד הכל, משום שהמשכן העליון נסתר וגנוז הוא למעלה למעלה, ומשכן אחר הוקם על המשכן למטה ועומד עליו (עמו). והמשכן העליון ההוא שנסתר וגנוז למעלה למעלה, הקים וסעד הכל. והמשכן האחר ההוא הוקם על ידי המשכן שלמטה עומד עליו) בלחו של אותו משכן העליון על הכל. וכמו שהוקם המשכן שלמטה על יד משה, אף כך למעלה על ידי אותו שבנה משה (דרגה של משה). מנין לנו? שכתוב ויקם משה את המשכן. את דוקא, להראות ששני המשכנות נתקנו (הוקמו) בסוד של משה.

אמר רבי יוסי, וכי ויקם משה? הרי הכל טרם התתקן, וקימה אינה אלא כשהכל נשלם ונכנס איבר באיברו. מה זה ויקם? אמר רבי יצחק, בשלשה צדדים הקים משה את המשכן. מה כתוב? ויקם משה את המשכן, ויתן את אדניו, וישם את קרשיו. בשלשת הצדדים הללו הקים משה את המשכן, ובשלשת הצדדים הללו התעלה המשכן ונכנע הצד האחר. ולכך, כשמשה הקים את הצד הזה, נכנע הצד האחר. משום כך משה הקימו ולא אחר.

בא וראה, כתוב ויתן את אדניו. באותה שעה הזדעזע סמא"ל ממקומו, וארבעים מרכבות שעמו, וברח ארבע מאות פרסאות לתוך סתר נקב העפר. הכניס משה אותם העמודים, והתחזק הצד הזה, ואז אותם העמודים של הצד האחר נפלו והתרפו.

פתח ואמר, ביום ההוא אקים את סכת דויד הנופלת וגו'. מה זה ביום ההוא? ביום שהקדוש ברוך הוא יעשה דין בעולם ויפקד על רשעי העולם כמעשיהם. שהרי אין קימה לכנסת ישראל מן העפר בעוד שאותם רשעי ישראל נעמדו בעולם. מה כתוב למעלה? (עמוס ט) בחרב ימותו כל חטאי עמי האמרים לא תגיש ותקדים בעדינו הרעה. מה כתוב אחריו? ביום ההוא אקים את סכת דויד הנופלת וגו'.

בפסוק הזה יש להתבונן. את פריציהו? את פריצה הנה צריך להיות. והרסתיו!! והרסתיה הנה צריך להיות. אלא וגדרתי את פריציהו, ממי? מאותם הרשעים, שכתוב בחרב ימותו כל חטאי עמי, שהרי אז יעשו פריצות בישראל. ועל זה, וגדרתי את פריציהו והרסתיו אקים. והרסתיו, של מי? הרסתיו של סכת דוד. (ממי? מדוד) משום שכשמתחזקת מלכות הרשעה בעולם, אז נרפית המלכות הקדושה הנה, וסכת דוד סותרת את הבגן שלה, ועל כן והרסתיו אקים.

שהרי שנינו, כל זמן שזה מתחזק - זה מתרפה. זה מלא - וזה חרב. ומפני כן עד היום ההוא מלכות הרשעה מתחזקת. ביום ההוא יתחזק ויקים אותה הקדוש ברוך הוא לזו המלכות הקדושה. ועל זה והרסתיו אקים, ובגיתיה כימי עולם, מה זה ובגיתיה כימי עולם? הינו שכתוב (ישעיה ל) והיה אור הלבנה כאור החמה וגו'.

ויקם משה את המשכן. במה הקים אותו? שכתוב ויתן את אדניו, ונתן אותם העמודים שתחתיו להקים עליהם ולסובב בהם אותם הצירים של פתחים, משום שאותם העמודים שתחתיהם הם העמידה להקים. למה ויתן? חזק והתקין אותם בלחו. באותה שעה הוסרו אותם התומכים האחרים של הצד האחר.

בא וראה, כתוב (תהלים קלז) זכר ה' לבני אדם את יום וירושלם האמרים ערו ערו עד היסוד בה. ועל כן עתיד הקדוש ברוך הוא לבנות את יסודותיה של ירושלים מיסודות אחרים שישלטו על הכל, ומי הם? ספירים, שכתוב (ישעיה נד) ויסדתיה בספירים, שאלו הם היסודות והתומכים החזקים והעליונים שאין בהם חלשה בראשונה.

מה הטעם? כי האבנים הראשונות מאותם היסודות, יכלו שאר העמים לשלט עליהם. מה הטעם? משום שאין בהם אור עליון כראוי. אבל אלה יהיו מאירים מתוך האור העליון ומשקעות בתוך התהומות, שלא יכולים לשלט עליהם. ואלו הם הספירים שיאירו למעלה ולמטה, (ואם תאמר) משום שבאותו זמן יתוסף אור עליון למעלה ולמטה.

ואם תאמר שאותם יסודות ראשונים יתבטלו, הרי כתוב (שם) הנה אנכי מרביץ בפרץ אבניו. מרביץ לתקן השבור. מה זה בפרץ? כמו שנקרא, (מלכים ב-ט) ותשם בפרץ עיניה. יש אבנים שנקראות פרץ. מה הטעם של זה? אמר רבי אלעזר, סוד הוא, וסוד זה נתן לדעת לקוצרי השדה.

בא וראה, אותן אבנים של יסודות ציון וירושלים, חס ושלום שישלטו עליהם שאר העמים, ולא שרפו אותם ולא נשרפו, אלא כלם נגזזו, והקדוש ברוך הוא גזז אותם, וכל אותם יסודות הבית הקדוש נגזזו, ולא אבד מהם אפלו אחד. וכשיחזר הקדוש ברוך הוא ויקים את ירושלים על מקומה, אותם היסודות של האבנים הראשונות יחזרו למקומם ולא תשלט בהם עין אחרת (רעה), פרט לזמן שאדם יכחל את עינו באותו הפרץ וימלא את עיניו ממנו, ואז יראה את כל האבנים והיסודות של ירושלים מתקנים על מקומם, שלא שלטו בהם שאר העמים. וכל אותן אבנים יקרות האחרות, וכל אותם בנני



הַאֲבָנִים, כֻּלָּם עוֹמְדִים עַל מְקוֹמָם.

וְאֵז, (ישעיה נב) כִּי עֵין בָּעֵין יֵרָאוּ בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן. מִה זֶה בְּשׁוֹב ה'! אֲלֵא כִּשְׁשֹׁלְטוֹ עָלֶיהָ שְׁאֵר הָעַמִּים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֶעֱלָה אוֹתָהּ לְמַעַלָּה, וּבִאֲוֹתוֹ הַזֶּמֶן הוּא יַחְזִירָנָה לְמְקוֹמָהּ, שְׁכָתוֹב (שם) בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן. בְּשׁוֹב ה' וְדָאִי.

וּבֵא רָאָה, כֹּל מִה שֶׁנִּסְתָּר מִן הָעֵין וְלֹא נִתְּנָה לָעֵין רְשׁוּת לְשַׁלֵּט בּוֹ, לֹא תוֹכֵל לְשַׁלֵּט בּוֹ הָעֵין, פֶּרֶט לְאַשֵׁר בְּכַחֲלִית הָעֵין בְּדַבָּרִים יְדוּעִים. וּמִשּׁוּם כֵּן, הִנֵּה אֲנִכִּי מֵרִבִּץ בַּפּוֹד אֲבָנִיד. וּבֵא רָאָה, כֹּל הָאֲבָנִים הִלְלוּ יַעֲמָדוּ בְּמִקְוֶמֶן וַיְהִי יְסוּדוֹת כְּבִרְאשׁוֹנָה, וְיִסוּד שֶׁל סְפִירִים (אַחֲרִים) יַעֲמָדוּ בְּמִקְוֶם אַחֵר סָבִיב, לְרַחֵב וּלְאַרְךָ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְיִסְדִּיתִּיךָ בְּסִפְרִים.

בְּזֶמֶן שִׁיקִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת בֵּיתוֹ, בִּאֲוֹתוֹ זֶמֶן מִה כְּתוֹב? (שם כה) בִּלְע הַמֶּנֶת לְנֶצַח. בִּלְע, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ (איכה ב) בִּלְע ה' וְלֹא חָמַל. אוֹתָהּ כּוֹס שִׁשְׁתָּה זֶה, יִשְׁתָּה זֶה.

וְאִם תֹּאמַר, אוֹתוֹ בִּלְע הוּא לְזֶמֶן יְדוּעַ וְקָצוֹב כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל - לֹא כֵן! כְּתוֹב לְנֶצַח. מִה זֶה לְנֶצַח? לְדוּרֵי דוֹרוֹת, וְלֹא כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בִּאֲוֹתוֹ הַזֶּמֶן שֶׁהִקִּים מִשָּׁה אֵת הַמִּשְׁכָּן. אֲלֵא לְנֶצַח - לְעוֹלָמִים.

וְאֵז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְקִים אֵת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא יְקִים עֲמוּדִים וְסָפִים, וְכָל אוֹתוֹ תִּקְרוֹת הַבַּיִת בְּתַקְוִיָּו (בְּחֻזְקוֹ), לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. וְכְתוֹב (ישעיה נד) הִרְחִיבִי מְקוֹם אֶהְלֶיךָ וְגו', מִשּׁוּם שֶׁיִּבְלַע הַצַּד הָאֲחֵר וְלֹא יְקוּם לְעוֹלָמִים. וְאֵז, (שם כה) וְחִרְפַּת עֲמוֹ יִסִּיר מֵעַל כָּל הָאֶרֶץ כִּי ה' דָּבָר.

וְיִקֵּם מִשָּׁה אֵת הַמִּשְׁכָּן, בִּאֲוֹתוֹ הַזֶּמֶן שֶׁהֲעֲמוּדִים הִלְלוּ הוֹקֵמוֹ וְנִתְּנוּ בְּמִקְוֶמָם, בִּאֲוֹתוֹ הַזֶּמֶן הַתִּרְפוֹ וְהַעֲבָרוֹ מִמְּקוֹמָם הָעֲמוּדִים בְּמִקְוֶמוֹ שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר, וְעַל זֶה וַיִּתֵּן אֵת אֲדָנָיו.

מִה זֶה וַיִּתֵּן? אֲלֵא לְמַדְנֵי שִׁרְאָה מִשָּׁה לְפָנָיו אֵת סִמְא"ל הַרְשָׁע, שֶׁהִנֵּה הוֹלֵךְ אֵלָיו לְקַטְרֵג לוֹ, וְאֵז הַחֲזִיק בּוֹ מִשָּׁה וְקִשֵּׁר אוֹתוֹ לְפָנָיו, וְהִקִּים אֵת הַמִּשְׁכָּן וְנִתְּן אֵת הַתּוֹמְכִים שְׁלוֹ, שְׁכָתוֹב וַיִּתֵּן אֵת אֲדָנָיו. וַיִּתֵּן - בְּכַח, שֶׁלֹּא יוֹכֵל אָדָם אַחֵר לְשַׁלֵּט עָלָיו וְלִתֵּת תּוֹמְכִים בְּמִקְוֶמָם כְּמִשָּׁה, שֶׁהִרִי בְּחֻזְקוֹ רַב הִקִּים אוֹתוֹ מִשָּׁה.

בִּאֲוֹתוֹ יוֹם שֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, כִּשְׁהִתְחִיל מִשָּׁה לְהִקִּים אוֹתוֹ, זֶה הָיָה בְּאַחַד בְּנִיָּסוֹ, וּבִבְאֲוֹתוֹ זֶמֶן הַחֻזְקָה שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר הָיָה בְּעוֹלָם, שֶׁהִרִי בִּימֵי נִיָּסוֹ, רֹאשׁ הַשּׁוֹר הוּא בְּאִבּוֹס (עֲלָה לִגְלֵי), שְׁנִינֵי. וּבְנִיָּסוֹ הִתְחִיל מִשָּׁה וְרָאָה אֵת סִמְא"ל הוֹלֵךְ סָבִיבוֹ לְעִרְבָב אוֹתוֹ, וְהַתְּגַבֵּר עָלָיו מִשָּׁה, וְאֵז - וַיִּתֵּן אֵת אֲדָנָיו. הוּא הִתְחִיל וְנִתְּן לְמַטָּה, וְהִתְחִיל מִי שֶׁהִתְחִיל וְנִתְּן לְמַעַלָּה זֶה כְּנֶגֶד זֶה.

בַּיּוֹם שֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן הָיָה לְמַטָּה, הוֹקֵם מִשְׁכָּן אַחֵר קְדוֹשׁ לְמַעַלָּה, וְהַמִּשְׁכָּן הָעֲלִיּוֹן הַטָּמִיר וְהַגָּנוּז הוֹצִיא אוֹרוֹת לְכָל צֶדַח וְהוֹאֲרוּ הָעוֹלָמוֹת.

רַבִּי יוֹסִי שָׂאֵל אֵת רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, שְׁלֹשָׁה מִשְׁכָּנוֹת רָאִינוּ בְּמִקְרָא, שְׁכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר ט) וּבַיּוֹם הִקִּים אֵת הַמִּשְׁכָּן, כִּסָּה הָעֵין אֵת הַמִּשְׁכָּן לֹאֲהֵל הַעֲדָתוֹ, וּבְעִרְבָב יִהְיֶה עַל הַמִּשְׁכָּן כְּמִרְאָה אֵשׁ עַד בֹּקֶר. הִרִי שְׁלֹשָׁה מִשְׁכָּנוֹת כָּאֵן. וְלָמָּה מִשְׁכָּן וְלֹא בֵּית, שֶׁהִרִי בֵּית צָרִיד וְלֹא מִשְׁכָּן?

פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה סו) כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְגו'. בֵּא וְרָאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָתוֹ וּגְוִרָלוֹ וְקָרַב אוֹתָם אֵלָיו, וְהִרִי בְּאַרְנוֹ שֶׁעֲשָׂה מֵהֶם דְּרוֹגוֹת יְדוּעוֹת בְּעוֹלָם הָיָה כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה, לְתַקֵּן אֵת כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּאַחַד - מַעַלָּה וּמַטָּה, שְׁכָתוֹב הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאֶרֶץ הָדָם רִגְלִי. לְתַקֵּן מַעַלָּה וּמַטָּה וְלִהְיוֹת אֶחָד.

בֵּא וְרָאָה, הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי - זֶה הִרְקִיעַ שֶׁיַּעֲקֹב שְׂרוֹי בּוֹ, שֶׁהוּא דִּיּוֹקָן עֲלִיּוֹן לְכִסֵּא (כִּסֵּא עֲלִיּוֹן לְדִיּוֹקָן) הָעֲלִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ. וְהָאֶרֶץ הָדָם רִגְלִי - זֶהוּ הִרְקִיעַ שֶׁדוּד הַמֶּלֶךְ שְׂרוֹי בּוֹ לְהִנּוּחַ מִזִּיּוֹ הָאֲסִפְקָלְיָהּ הַמְּאִירָה. וּמִשּׁוּם שֶׁרוּצָה לְהִתְפַּשֵּׁט יוֹתֵר לְמַטָּה, אָמַר הָדָם רִגְלִי. אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי - זֶה בְּנֵן בֵּית הַמֶּקְדָּשׁ. וְאִי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי - זֶה בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים שֶׁלְמַטָּה.

אָבֵל בֵּא וְרָאָה, כֹּל זֶמֶן שֶׁהִלְכוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, הָיָה לָהֶם מִשְׁכָּן, עַד שֶׁבָּאוּ לְשִׁילָה וְהָיָה שָׁם. וְזֶהוּ סוּד לְהַמְשִׁיךְ זֶה בָּזָה וְלִהְיוֹת זֶה בָּזָה, לְהִתְקַשֵּׁר זֶה בָּזָה כְּדִי לְהֹאִיר, אָבֵל לֹא לְמְנוּחָה. שֶׁזֶּה לֹא לְמְנוּחָה, רַק כְּשִׁיבָנָה בֵּית הַמֶּקְדָּשׁ בִּימֵי שְׁלָמָה הַמֶּלֶךְ, שֶׁהִרִי אֵז הִיא מְנוּחָה לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם חֻזַּק הַמְּנוּחָה, וְלֹא לְנִסְעַת מִמְּקוֹם לְמִקְוֶם.

וּמִשּׁוּם כֵּן יֵשׁ מִשְׁכָּן וְיֵשׁ בֵּית. מִשְׁכָּן - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו) וְנִתְּנִי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם. מִה זֶה מִשְׁכָּנִי? מִשְׁכָּנוֹתֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיחֵיו אֲצֵל יִשְׂרָאֵל. מִה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׁכָתוֹב וְלֹא תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם.

מִה בֵּין זֶה לָזֶה? אֲלֵא מִשְׁכָּן, כְּמוֹ מֶלֶךְ שֶׁהוֹלֵךְ לְאַהֲבֹבוֹ, וְלֹא מְבִיא אֵת כָּל גְּדוּדָיו עִמּוֹ. כְּדִי לֹא לְהִטְרִיחַ עָלָיו, הוּא בֵּא אֵלָיו בְּמַעַט חִלּוֹת. בֵּית - שְׂאֵת כָּל חִלּוֹתָיו וְאוֹכְלוֹסִיו, אֵת כֻּלָּם מְבִיא עִמּוֹ לְדוֹר בִּאֲוֹתוֹ הַבַּיִת. וְזֶהוּ בֵּין מִשְׁכָּן וּבֵין בֵּית. בֵּית הַמֶּקְדָּשׁ הוּא דִּיּוֹר שֶׁל מְנוּחָה לְעוֹלָמִים בְּכָל אוֹתוֹ הַמְּרַבֵּבוֹת,

ובכל אותם הדיוקנאות, ובכל אותם המעשים כמו שלמעלה, לשבר (לחבר) את המעשים שלמטה כמו שלמעלה. משכן, בקטן הדמיות, במעשים קטנים, לנסע ממקום למקום, והכל בסוד שלמעלה.

בא וראה, כשצנה הקדוש ברוך הוא את משה על המשכן, לא יכול היה לעמוד בו, עד שהקדוש ברוך הוא הראה לו את הכל בדמותו כל דבר ודבר. במה הוא הראה לו? באש לבנה ובאש שחורה ובאש אדמה ובאש ירקה. מה כתוב? (שמות כה) וראה ועשה בתבניתם ככל אשר מראה בְּהָר. עם כל זה התקשה משה.

בא וראה, אף על גב שהראה לו עין בעין, לא רצה משה לעשות. ואם תאמר שהוא לא ידע לעשות או שחכמה לא היתה עמו - בא וראה, בצלאל ואהליאב וכל שאר אותם האחרים, אף על גב שלא ראו כמו משה, מה כתוב? וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה וגו'. אם הם שלא ראו עשו כך - משה שראה על אחת כמה וכמה. אלא משה, אף על גב שהסתלק מהמשכן מהעבודה שלו, הכל היה בידו ועל דו', והוא נקרא על שמו, ועל זה כתוב וראה ועשה.

דבר אחר - משה הסתלק מזה ונתן מקומו לאחר, עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא, ראה קראתי בשם בצלאל, ואתו אהליאב. וכתוב, ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב. אם הכבוד הזה היה של משה, שהוא נעשה אותו - יתקיים בו תמיד (יותר תמיד).

ועם כל זה, כיון שהוא צנה ובמצותו נעשה, הוא עשה הכל. ועוד, כל מעשה אינו עומד אלא בסיוע המעשה, ועל כן ויקם משה את המשכן. רצו להקימו כל אותם חכמי הלב, ולא היה מתקיים, משום כבודו של משה, עד שבא משה והקימו. והרי פשוטה.

ויקם משה את המשכן. רבי יהודה פתח, (מיכה ז) אל תשמחי אינבתי לי כי נפלת קמתי וגו'. מי אינבתי לי? זו מלכות הרשעה ששונאת את מלכות הקדושה. ופסוק זה אמרה אותו כנסת ישראל, אל תשמחי אינבתי לי כי נפלת קמתי, מה שאין לך כך (לה כך) במלכות אחרת, שכיון שתפל, לא תקום לעולמים. אבל כנסת ישראל - אף על גב שנפלה, תקום וקמה שאר הפעמים, שכתוב כי נפלת קמתי.

שהרי כמה פעמים נפלה כנסת ישראל בגלות ונשבה בין אותם שאר בעלי יריבות, ושאר העמים כמו על ישראל להשמידם מהעולם, כמו שנאמר (תהלים פג) על עמך יערימו סוד, וכתוב כי נועצו לב יחדו וגו', אמרו לנו ונכחידם מגוי. ועם כל זה - אף על גב ששאר העמים כמו עליהם, הקדוש ברוך הוא לא הניח אותם בידיהם, ואם נפלו - קמו, שכתוב כי נפלת קמתי. שהרי הקדוש ברוך הוא מקים אותה תמיד.

ועתידה כנסת ישראל לומר באותו זמן שהקדוש ברוך הוא יקים אותה מן העפר של הגלות ותסתלק ממנה: אל תשמחי אינבתי לי כי נפלת קמתי. כי נפלת - בגלות והשתעבדו בני. קמתי - בזמן הזה. ומשום כך, באותו זמן שמשה הוציא את ישראל, כשעשה להם הקדוש ברוך הוא אותם הנסים והנבואות שעשה להם, אז - ויקם משה את המשכן, שהרי על יד משה הוקם בכל זמן.

רבי שמעון פתח ואמר, (יחזקאל א) בלכתם ילכו וגו'. בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו. בפסוק זה יש להתבונן בו. בלכתם ילכו, וכי לא ידענו שבלכתם ילכו ובעמדם יעמדו? אלא בלכתם של מי? בלכתם של החיות, כשהן הולכות, אותם האופנים ילכו, כמו שנאמר ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם. ועל כך בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו, משום שכל מסעיהם של אותם האופנים אינם אלא במסעות של החיות, וקיימים אינם עומדים במקומם, אלא הכל תלוי בחיות. וכן כתוב, ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים לעמדם, משום שחיות האופנים הולכים באחד.

ובא ראה, עשרים וארבעה משקופים של המשמרות העליונות עומדים בתוך משקוף אחד שבצד מזרח. לפתח הזה שומרים עשרים וארבע משמרות טמונות בתוך תקף השלהבת שעוטרת וסובבת לתוך אותו המשקוף מאותו צד מזרח.

וארבעה ועשרים עמודים תחתיהם, ועל אלו העמודים עומדים עשרים וארבעה עמודים, ואלו הם שתמיד עומדים, ולא פורחים לתוך האויר כמו אותם האחרים, ואלו הם שנקראים עומדים, כמו שנאמר (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העמודים האלה. ואלו העמודים עומדים על אותם תומכים, בהם סובבים להתקיים במקומם.

כשהעמודים הללו עומדים על מקומם, כל השליטים שעומדים עליהם מעופפים וטסים בכל העולם, והענינים משגירות, והם מקשיבים לקולות ומעלים דברים למעלה, כמו שנאמר כי עוף השמים יוליך את הקול. ומשום כך אותם התומכים עומדים בקיום תמיד.

בא וראה, בלכתם ילכו, כפי שאמרנו. ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעמדם. שהרי כמו שהחיות האלה נוסעים ועולים, כך גם הם. מה הטעם? משום כי רוח החיה באופנים. רוח החיה - רוח הקדש שנושבת ומכה בכל האופנים ללכת. נמצא שכל מי שהוא בדרך עליונה, הוא נושא את מי

שנושא אותו. בא וראה, שהארון היה נושא את מי שנושא אותו. אף כאן החיות נושאות את האופנים.  
ואם תאמר, כתוב כי רוח החיה באופנים - גם כך, זו חיה שהיא לצד ימין, לצד שמאל, ולצד  
הקדמי ולצד האחורי, וזוהי חיה, ואלו הן חיות.

כתוב (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר. זוהי חיה שמרבעת  
לארבעת צדי העולם, וזוהי שעומדת בכסא לדמות האדם, ככתוב (שם א) ועל דמות הכסא דמות  
כמראה אדם עליו מלמעלה. והכל לאותה דרגה עליונה קדושה נסתרת שנקראת אלהי ישראל.

וזו החיה שלמטה שעומדת תחת כל החיות העליונות הקדושות, משום שיש חיות עליונות אלו על  
אלו. הכסא שתחת אלהי ישראל זו הדמות של יעקב. והכסא שלמטה זו הדמות של דוד, היא המרבעת  
לארבעה צדי העולם. ומשום כך רוח יוצאת מלמעלה ושופעת ונמשכת מדרגה לדרגה, עד שמכה בכל  
התחתונים שלמטה, ואותה רוח מנהיגה את הכל, ומתקין את תקוין הכל לתקון.

(באותו גון ממש שיש תקוין למעלה באותו) ובאותו גון ממש מתתקון למטה. מה כתוב למעלה? כי  
רוח החיה באופנים. וכתוב אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ולכו. מה כתוב למטה? ויקם משה את  
המשכן. במה? (למה?) להיות הרוח של אותה הדרגה שלמטה באותה הדמות של הרוח העליונה, היא  
החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל, ומהחיה הזו יוצאת רוח להתקין הכל. גם כך משה. היא החיה,  
שנתנה רוח למטה להתקין הכל. משום כך כתוב, ויקם, ויתן, וישם. ובכל שם רוח להתקין הכל.

בא וראה, בראשונה, במשכן שמשך עשה, הוא התקין אותו בסוד אותה דרגה עליונה שהוא עומד  
בה. במקדש ששלמה עשה, הוא תקן אותו בסוד אותו נהר שיוצא מעדן, שהוא שלום הבית והוא  
מנוחת הבית. ועל כן בסוד המשכן הוא קרבת החביבות בדרגה (בסוד) של הגוף, אותה הדרגה של משה  
עומדת בה קרבת החביבות, ולא של מנוחה. כשבא שלמה והתקין את המקדש, אותו המקדש התתקן  
בסוד של חביבות המנוחה. ולכן כתוב בשלמה, הוא יהיה איש מנוחה.

ומשום כך, זה התקין בדרגה אחת, וזה התקין בדרגה אחת, דיוקנו של זה בזה. וסוד זה -  
(בראשית לו) אלה תלדות יעקב יוסף.

הראשית שהתחיל משה להתקין במקום הזה, שהוא צד הקדשה, הקים קימה של נקדה שעומדת  
באמצע שהיתה חשוכה ושקועה במקומה, ולא נראית ולא מאירה כלל. וראשית הכל הקים את הנקדה  
הזו ששקעה במקומה, ואחר כך כל היתר, שהוא בנינה של הנקדה הזו.

ואם נקדה זו לא היתה מתתקנת (מוקמת) בראשונה, כל מה שהתפשט ממנה לא יכול היה  
להתתקן. וכיון שנקדה זו הוקמה ומאירה, אז כל שאר התקוין האחר התתקן, והתישבה במקומה. ועל  
כן, ויקם משה את המשכן. (אות) זו נקדה שהיתה חשוכה ושקועה במקומה. ואחר כך, ויתן את אדניו,  
אותם העמודים שהם מכאן ומכאן. (משום שיש אדנים ויש אדנים) וכלם היו מאה לחשבון, וכלם  
נחלקו למקומם, שכתוב מאת אדנים למאת הכפר כפר לאדן.

ואלו האדנים הרי בארנו, אבל לא כתוב בהם קימה, אלא ויתן, נתינה, לשים עליהם מה שצריך,  
משום שיש תחתונים ועליונים רוכבים זה על זה. ועל כן כתוב בהם נתינה.

באותה שעה שהנקדה הזו הוקמה, נשקע הצד האחר ולא נמחה כלל, שהרי אינו נמחה אלא  
לאותו העתיד לבא שימחה מן העולם, כמו שנתבאר, הוקם זה ונשקע זה.

ויתן את אדניו, אז התחיל להתחזק הצד (הרוח) הזה של קדשה, וכשנתנו אלו העמודים, נשקעו  
כל אלו של הצד האחר ונכנסו לנקב תהום רבה, משום שעלה הצד הזה של הקדשה העליונה, והוא  
חלקו להתעלות, ואז נשקע הצד האחר, ונכנס לאותו נקב של התהום.

ואלמלא שישראל חטאו (בראשונה), לא יכול לשלט בעולם יותר. ואחר כך אף כך חטאו, והמשיכו  
אותו עליהם כמו בראשונה, ומאותו יום לא היתה עצה, אלא לתת חלק לאותו הצד האחר בכל - בסוד  
הקרבות והנסכים והעולות. ובא ראה, משום כך העולה נשרפת כלה באש, להכניע את הצד הזה  
ולהעלות את צד הקדשה, ומשום כך, כשמשה הקים את המקום הזה, נשקע המקום הזה.

בא וראה, ויקם משה - זהו צד הקדשה, ונשקע הצד האחר הטמא. ויתן - לצד הקדשה הזה,  
ונרפה הצד האחר הטמא. וישם - לצד הקדשה הזה, ונכנע הצד האחר של הטמא. ואחר כך, ויתן את  
בריתיו.

ואחר כך ויקם. מה הטעם? כדי שתהיה ראשית וסיום בקימה. התחיל בקימה וסיום בקימה,  
משום שבכל צריך קימה - ראשית וסיום. קימה בהתחלה שהתרפה הצד האחר, וזוהי קימה לצד  
הקדשה, כדי להתקים ולעלות למעלה, להיות התקשרות אחת כראוי. משום שכל זמן שקדשה שולטת  
ועולה, הטמא נשפלת ומנמכת למטה.

ראש הנקדה שעומדת תחת דרגות שבצד האחר, היא ראש הדרגה שלחוץ, ראש הזכר, ועומד רוכב על גמל אחד, הוא ראש לחוץ של ערבוב אחד של חשף שמתפשט.

שפשעון יוצא מתוך רגז הקשה, מתפשט אותו עשן, והולך רגז אחר רגז, זה על זה, וזה רוכב ושולט על זה במראה של זכר ונקבה להיות הכל רגז קשה.

וכשמתחיל העשן להתפשט, דוחק מתוך הרגז בדחק של נקדה אחת להתפשט, ואחר כך מתפשט עשן הרגז בעקמימות, כמו נחש אחד חכם להרע.

הראש שמתחיל להתפשט, הוא דרגה חשוכה, עולה ויורד, הולך ונשט ונח במקומו, עד שעומדת הדרגה להתישב מאותו העשן שיוצא מתוך הרגז, והוא צל. צל על מקום אחר שנקרא מות. וכששניהם מתחברים כאחד, נקרא צלמות, והרי בארנו, שתי דרגות הן שמתחברות כאחד.

הצל הזה הוא ראשית של הנקדה התחתונה החיצונה, חשכה שמרחקת מהנקדה הקדושה שעומדת באמצע. וזוהי נקדה שלא עומדת ולא נרשמת בגוניה, וממנה מתפשטות התפשטות החוץ ולמטה, והיא שוקעת, ולא נראית ולא נרשמת.

זו התפשטות למטה, לקמין ולשמאל, והתפשטות למטה לתוך החשכה כנגד אלף ומאה. שני עמודים נחקקים לצד זה ולצד זה, מתפשטת החשכה לתוך גון שחר ולא שחר, שהרי אין לו שום צבע שיתקיים בו. ובאותה התפשטות עומדות החשכות אותן שמשו במצרים, שפיתוב (שמות י) ולא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו שלשת ימים. וכתוב וימש חשף.

ההתפשטות היא מתפשטת בכמה מינים, משנים אלו תוך אלו. בתוך אותה התפשטות יוצא זהר אחד שצבוע בזהב, וזהו זהב אדם. מתפשט הזהר הזה ומכסה את החשף של הראש, והוא הזהב שנקלל בו החשף.

החשף הזה מתפשט לקמין ולשמאל, ומתוך שני הצדדים הללו יוצא גון אחד של כסף שלא זוהר. מתפשט הגון הזה של הכסף, ומכסה את החשף, ונקלל זה בזה ויורד למטה.

מתפשט החשף, ועומדות שתי חשכות, שעומדות (שיוצאות) בראש השחר, ומשם מתפשט ויוצא גון אחד של נחשת. ומשם מתפשט למטה אותו החשף, ועומד עמוד, ויוצא גון אחד שחר במראה של ברזל, והכל בסוד החשכה.

מבין שני העמודים יוצא עמוד אחד חשוף בחשכה, וכל הגונים הללו נראים בו, וזוהי הערלה שפניהיה זכר לנקבה להזדווג כאחד ולהיות אחד.

העמודים הללו ידועים בשבע דרגות גדולות (זכרים), הדרגה הראשונה היא הדרגה שעומדת בצד של החשכה הזו. זו החשכה עולה תוך הסתרה של העשן של האש, זה כלול בגון של עשן, ובגון של אש, ובגון שחר. שלשת הגונים הללו נפרדים לכמה צדדים, להתעקם בעקמי העולם.

גון העשן הזה יורד לעולם ונכנס לכמה צדדים, וזה מתפשט בעולם, ומסית את רוחות האנשים לרגז, להסטות את דרכיהם ולהתחזק ברגזם. ועל זה כתוב, (תהלים פא) לא יהיה בך אל זר ולא תשתחנה לאל נכר. לא יהיה בך אל זר - זה הזכר. ולא תשתחנה לאל נכר - זו הנקבה. זהו הרגז ששולט ומתחזק בעולם ונכנס לתוך בני האדם ומחזק אותם להרע.

גון האש, הגון הזה יורד לעולם, ונכנס לכמה צדדים להרע, להרג, ולשפף דמים ולקפח בני אדם, ועל זה כתוב, (משלי א) אם יאמרו לכה אתנו נארכה לך נצפנה לנקי חנם. משום שיש שופכי דמים לחנם והורגים לחנם. ויש שופכי דמים והורגים בקרב, וזה מצד הזכר וזה מצד הנקבה. צד הזכר שופף דמים לחנם, כמו שאמרנו. צד הנקבה, כדי לערף קרבות ולהרג אלה באלה, וכל הקרבות וההרג של אלה באלה באים מאותו צד של הנקבה.

גון שחר, גון זה יורד לעולם ויורד להתמנות על כל הפצועים והמפכים, ותפוס גוף, וצלובים וחנוקים, להרע תמיד לבני אדם. שלשת הגונים הללו נפרדים לכמה צדדים של העולם ומתפשטים בתוך בני העולם.

גון העשן יורד לעולם, וזהו הגון הראשון שיוצא מתוך הנקדה השקועה מאותו הצל שאמרנו, שהוא סמא"ל, שרוכב על גמל, כמו שנתבאר, וגון העשן הזה נקרא קצפיא"ל הגדול. וזהו הרגז של בני אדם שמחזקים את הלב ברגז.

תחת זה ממנים אלף ונשש מאות קבוצות, שהן רגז הגופים של בני אדם, משום שיש רגז ששולט בעולם לעשות דין. אבל זה (צד) הוא רגז ששולט ונכנס לגוף בני האדם שמתרגזים ברגז הזה. והרגז הזה הוא יסוד לכל שאר הגונים לעשות בהם בגון להרע, משום שהעשן הזה יוצא מתוך רגז האש העליונה שלוהטת, וזהו הראשון לאותה האש.

ארבעה רגזים נפרדים מאותו הרגז, ורגז הראשון נקרא רגז, וזהו שמרגז את לב בני האדם, וזהו שיורד וכולף ומסית את בני האדם שמתרגזים ברגזם, וזהו שמושך את המשחית על העולם. (ועל זה כתוב (חבקוק ג) ברגז רחם תזכר).

הרגז השני, זהו שיורד לעולם ומשוטט ומתפשט לכל הצדדים, וזה נקרא שנגא. וזה יורד ונכנס בבני אדם. וזה, כיון שהוא נכנס, נקרא משחית שקט, וזהו רגז ששותק, וזהו שמשתתף באותו מקום של הנקבה. וזהו רגז של שתיקה שעומד בעקימות זהו הקשה מכלם, משום שהוא כמו הנחש, ששותק תמיד והורג אחר כך.

הרגז השלישי, זהו רגז הפיזי מהראשון - שהולך ומתחזק ולא שותק, אלא נגלה אותו רגז, וכל מה שהוא מתגלה - כך נשבר בכל מה שהתגלה, ולא שותק. כך נשבר, וכך נקרא: רגז שבור.

הרגז הרביעי, ראשיתו חזק וסופו שבור, ועל כן זהו רגז שמחפץ מן הראשון. משום כך זהו צד השבור מכלם. ועל כן הכל הוא בדרך ראשונה.

דרך שניה, היא דרך שיוצאת מחשכה, וזהו גון חשוף שעומד מתוך החשכה הזו, משום שהכל קים מתוך החשכה ועומד בדרגות ידועות. וזה מתפשט מטה בגוונים ידועים.

בדרך הזו קימים שלש מאות צדדים נפרדים זה מזה, וכלם כלולים זה בזה. ואף על גב שמשנים זה מזה ומתגברים (ומאירים) זה מזה, הכל כלול זה בזה. ומשום כך כל הדרגות ידועות בצד הזה להרע.

מכאן יוצאים כל אלו המשחיתים המחבילים שמשוטטים בעולם ועושים דין בגלוי (בעולם) על המעשים הנסתרים שנעשו תוך החשך בסתר, והם משוטטים בעולם ועושים בהם דין בגלוי. ומשום כך, כל אלו שמשוטטים בעולם ועושים דין בגלוי, כלם עומדים כנגד בני אדם להזדמן תמיד אל אותם חטאים נסתרים שאמרנו, ואותם שנקראים אף וחמה, מתחברים עמם, ועושים דין על בני אדם. זה נעשה בעולם מבצלי הדין הללו שאמרנו.

דרך זו עומדת תוך חשך ואש, שהוא סוד אחד, ומתוך דרך זו נפרדות כמה דרגות חזקות (גברים) שעומדות תחת הצד של רקיע אחד, שנקרא רקיע שחר. דרך שלישית זהו רקיע שמתפשט על כל אותן דרגות שהן אדמות כשושנה, ואלו נקראות הדרגות של הצד הזה.

תחת אלו מתפשטות למטה דרגות, עד שמגיעות לתוך דרך שלישית (אותו רקיע שחר), משום שאלו שבדרך השניה יוצאים מתוך אותו הרקיע השחר ומשוטטות בעולם. אלו מימין, ואלו משמאל. אלו של הימין נפרדות לשלשה צדדים, שהם שלשה קשרים. ואלו של השמאל נפרדות לשלשה צדדים, שהם שלשה קשרים אחרים.

הקשר הראשון עומד למעלה. ועשן חשוף ברגז נקשר בו. בקשר הזה יש בו שלשה גוונים חשובים ומשנים זה מזה, ונכללים זה בזה. והקשר הזה הוא כפוף ולא מתפשט (נכנס), פרט לזמנים ידועים, וזה הנקרא עבר"ה.

והוא עומד ולא שוכך, משום שלא שוכך, פרט לזמן שישאל מקריבים קרבן למטה, משום שבאותו זמן שוכך הרגז ונכנס למטה ונחלש רגזו (חזקו), ולא יכול לשלט ולהתחזק. וכשזה נחלש, אז הקשר השני, שהוא באמצע, לא יכול לנסע ולהנהיג.

הקשר השני זהו שנקרא זעם, הקשר הזה הוא שנוסע ממקום למקום ומנהיג את כל שאר הקשרים, וכל שאר הקשרים כלם מתנהגים בו, וכלם מחזקים בקשר הזה. זהו שמנהיג את כל הצער שבעולם, משום שכשמתחבר בדרך אחרת, לחבק את הנקבה, אז יורדים לעולם כל סוגי הצער וכל הדחקים וכל הצרות, שהרי אינם יכולים לשלט זה בלי זה. וכל הדרגות נתנו לנקבה לשלט ולהסטות את העולם, ואם לא שרוב זה על זה ומתחברים זה לזה, לא יכולים לשלט.

בא וראה, כשהיה אדם בגן עדן להתעסק בעבודת רבונו, ירד סמא"ל הזה וכל אותן הדרגות שבו, והיה רוכב על אותו הנחש הרע כדי להסטות אותם, משום שאותו נחש שעמד תחתיו הוא עקם להסטות את בני האדם ולפתות אותם, משום שכתוב (משלי ה) כי נפת תטפנה שפתי זרה וחלק משמן חפה. וזה נותן כח, וזה עושה אמנות בעולם, וזה בלי זה לא יכולים לשלט.

משום כך, כאשר אותו הקשר של האמצע מתחבר בנקבה, אז הדינים יורדים וכל הדחקים לעולם. וכשזה לא מתחזק, שאינו נוסע, הכל נשבר ונכנס, שלא יכול לשלט. ועל כן הכל נשבר ונכנס בסוד הקרבנות שלמטה. ועולה מי שעולה להתעטר למעלה ולהתברך מן העמק העליון, שמאיר לכל תפנים.

הקשר השלישי הוא קשה בחזק יתר, וזה נקרא צר"ה, משום שמזה יוצאים שלטון להשרות

דְּחָקִים וְלַעֲשׂוֹת צְרוּת לַאֲנָשִׁים. וְהַסּוּד שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הַקְּשָׁרִים הַלָּלוּ, שֶׁכְּתוּב עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה. אֵלֹו שְׁלֹשֶׁת קְשָׁרֵי הַיָּמִין.

שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל שְׂמָאל, כְּשֶׁמִּתְחַזְקִים בְּאַחַד, אֵז אוֹתוֹ הַשְּׂמָאל נִקְרָא מְשַׁלַּח"ת מִלֵּאכֵי רָעִים, מִשּׁוּם שֶׁמִּהַשְּׂמָאל הִזָּה נִשְׁלָחִים לְמִטָּה וְנוֹטְלִים חֶזֶק כָּל אוֹתָם הַמְּלָאכִים הַרָעִים, אוֹתָם שְׂיוֹצֵאִים מִהַצַּד שֶׁלְמִטָּה, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ, וְכָל זֶה מִתּוֹךְ הַדְּרָגָה הַשְּׂנִיָּה וְהַדְּרָגָה הַשְּׁלִישִׁית.

הַדְּרָגָה הַרְבִּיעִית, הִיא דְּרָגָה שְׁעוֹמֶדֶת מִתּוֹךְ עֵקֶם הַרְגֵזוּ, גּוֹן הָאֵשׁ. וְזוֹ נִקְרָאת אֲמֻצָּע, שֶׁהוּא גּוֹן שְׁעוֹמֵד בֵּין שְׁתֵּי הַזְּרוּעוֹת. כָּאֵן יֵשׁ לֵהֵט שְׁלוּהֵט בְּאֶדָם כְּשׁוֹשְׁנָה. מִכָּאֵן יוֹצֵאִים תִּקְוָה לְרִדְתָּ לְמִטָּה, לְתִקְוָה וְלִשְׁפָף דְּמִים. מִשּׁוּם שֶׁזָּהוּ שְׁנוֹתָן רְשׁוֹת וְשִׁלְטוֹן לְמִטָּה לְתִקְוָה וְלִשְׁפָף דְּמִים, זֶה נּוֹבֵעַ לְנִקְבָּה, וְזֶה צָרִיךְ אֶת זֶה כְּמוֹ שֶׁהַגּוֹף צָרִיךְ אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְהַנֶּפֶשׁ אֵינָה עוֹשֶׂה אֲמֻנָה אֶלָּא בְּגוֹף. וְעַל כֵּן כָּל הַכֹּחַ וְכָל הַתִּקְוָה יוֹצֵאִים מִכָּאֵן, לְהַתְקִיף וְלַעֲשׂוֹת אֲמֻנָה בְּעוֹלָם לְהַרְע, כִּנְקָבָה שֶׁמִּקְבֶּלֶת מִהַזְכָּר תִּמִּיד.

בְּכָל דְּרָגָה וְדְרָגָה וּבְכָל קְשָׁר וְקְשָׁר יֵשׁ כֹּחַ מִמֵּינִים וְכֹחַ גְּדוּדֵי מַחְבָּלִים, שֶׁכֵּלֶם מְנַהֲגִים בְּשִׁבְלֵם, וְכָל הַמְּנַהֲגִים בְּגִלְלֵם, כֵּלֶם לְמִטָּה, שֶׁהֵם חִילוּתֵיהֶם שֶׁל הַנִּקְבָּה, וְכֵלֶם יֵשׁ דְּרָגָה יְדוּעָה לְמַעֲלָה לְהִיּוֹת מְנַהֲגִים בָּהּ.

כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לַצַּד הָעֲלִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ הַיְכָלוֹת יְדוּעִים לְדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת לְהַפְלִל אֵלֹו בְּאֵלֹו - כִּךְ גַּם לְמִטָּה (בַּחֲשָׁד) בַּהֲפָף, בְּצַד הָאֲחֵר, יֵשׁ דְּרָגוֹת לְאוֹתָם הַיְכָלוֹת הַנִּקְבָּה לְהַפְלִל אֵלֹו בְּאֵלֹו.

בַּדְּרָגָה הַזֹּאת, שֶׁהִיא רְבִיעִית, עוֹמְדִים דִּינִים רָעִים לְרִדְתָּ לְמִטָּה וְלַהֲמַסֵּר לְאוֹתָם שְׁעוֹשִׂים דִּין רַע קָשָׁה. מִכָּאֵן יוֹנְקִים אֶת חֶזֶק לְהַתְקִיף וְלַהֲשִׁלִּים אוֹתוֹ הַדִּין שְׁעוֹשִׂים. וּמִשּׁוּם כִּךְ, כָּל הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ כְּלוּלִים בָּהֶם, בְּכָל אוֹתָם הַיְכָלוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁלְצַד הַנִּקְבָּה שֶׁלְמִטָּה. אֲשֶׁרִי חֶלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שְׂמִיטִים אֶת דְּרָכָם מִהַדְּרָךְ הַזֶּה וְהוֹלְכִים אַחֵר וְרָאִת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְקַדֵּשׁ בַּקִּדְשׁ רַבּוֹנָם. אֲשֶׁרִיהֶם בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

דְּרָגָה חֲמִישִׁית. הַדְּרָגָה הַזֹּאת נִחְלָקֶת לְשְׁתֵּי דְרָגוֹת (צַדִּיקִים), יָמִין וּשְׂמָאל. וְאֵלֹו נִקְרָאִים שׁוֹקִים, מִשְׁיָגוֹת לְהַרְע וְלִרְדֹּף, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֵן הַכֹּחַ שֶׁל הַרְדִּיפָה שֶׁל כָּל הַחֲלָאִים וְכָל הַרְעוֹת שְׂרֹדְפִים אַחֵר הַרְשָׁעִים, וְכִשְׁהַדִּין (הַדְּרָגָה) הִזָּה מִתְקַרֵּב, אֵזִי (אִסְתֵּר ג') הַרְצִים לְצֹאֵן דְּחוּפִים. וְאוֹתָם הַרְצִים הֵם לְמִטָּה, לְרוּץ לְהַרְע. וְכָל אֵלֹו נִקְרָאִים רֹדְפִים, וְעַל זֶה כְּתוּב (אִיכָה ד') קָלִים הֵיוּ רִדְפֵינוּ מִנְּשָׁרֵי שָׁמַיִם.

הַדְּרָגָה הַזֹּאת נִחְלָקֶת לְשְׁנֵי צַדִּיקִים, יָמִין וּלְשְׂמָאל. שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים הֵם לְיָמִין, וּשְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים הֵם לְשְׂמָאל. וְהַקְּשָׁרִים הַלָּלוּ, וְאוֹתָם הַקְּשָׁרִים שְׂאֲמָרְנוּ, כֵּלֶם מְסַתְּפָלִים לְאַחֹר, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַקְּשָׁרִים הָעֲלִיּוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים מְסַתְּפָלִים לְתוֹךְ הַפְּנִימִיִּים לְגוֹף, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ (מַלְכִים-א ז') וְכָל אַחֲרֵיהֶם בְּיָתָה. וְאֵלֹו כֵּלֶם מְסַתְּפָלִים לְאַחֹר.

מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֶלָּא אֵלֹו הַקְּשָׁרִים הָעֲלִיּוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים כֵּלֶם בְּסוּד שֶׁל אֶדָם, וּמִשּׁוּם שֶׁהַכֹּחַ הוּא בְּסוּד שֶׁל אֶדָם, כְּתוּב כָּל אַחֲרֵיהֶם בְּיָתָה. וְהַקְּשָׁרִים הָאֲחֵרִים הַלָּלוּ שְׂאֲמָרְנוּ, אוֹתָם קְשָׁרִים שֶׁל הָאֲמֻצָּע, כֵּלֶם מְסַתְּפָלִים לְאַחֹר, וְאֵלֹו הֵם בְּסוּד שֶׁל בְּהֵמָה. וּמִשּׁוּם כִּךְ כָּל אַחֲרֵיהֶם לְאַחֹר. וְהַסּוּד הִזָּה כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ - (תְּהִלִּים לו') אֶדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'. זֶה בְּצַד שֶׁל אֶדָם, וְזֶה בְּצַד שֶׁל בְּהֵמָה. וְכִךְ הַקְּרָבָן עוֹלָה - אֶדָם וּבְהֵמָה.

הַקְּשָׁר הָרִאשׁוֹן, בּוֹ עוֹמֵד גּוֹן שֶׁל חֲשִׁכָה בְּתוֹךְ עֲרָפֶל (בְּתוֹךְ טַהַר הָעֲרָפֶל) שְׂצוּמָח בְּקִלְלָה תַּחַת הָאֵבָן שְׁעוֹמֶדֶת עָלָיו, שֶׁלֹא צוּמָח. וְזֶה עוֹמֵד עַל הַצָּאִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם זְכוּיוֹת, וְאֵין לָהֶם זְכוּיוֹת אֲבוֹת לְהַחְזִיק בָּהּ וּלְהַגִּן עֲלֵיהֶם.

וּקְשָׁרִים אַחֲרִים רֹדְפִים אַחֵר הַרְשָׁעִים שֶׁהֵטוּ אֶת דְּרָכָם מִקֹּדֶם לְכוֹ, וְרֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם, וְכָל אוֹתָם שְׂרָשָׁם נִרְאָה בָּהֶם לְהִיּוֹת מְכָרִים. מִשּׁוּם שֶׁכָּל אֵלֹו שְׂרָאוּיִים לְהַעֲנִשׁ, מִלֵּאָף אֶחָד שְׁלִיחַ קְדוֹשׁ, שְׂמַצַּד הַגְּבוּרָה, יוֹרֵד וְרוֹשֵׁם בָּהֶם רָשָׁם, וְאוֹתוֹ הַרָשָׁם מְכָר לְמַעֲלָה לְכָל אוֹתָם בְּעֲלֵי הַדִּין. וּכְשֶׁאוֹתוֹ רָשָׁם מְכָר לָהֶם - מִי שְׂרָאוּי לְחֲלָאִים, מְלָקִים אוֹתוֹ בְּחֲלָאִים. מִי שְׂרָאוּי לְמַכְאוּבִּים וְלִשְׂאָר הַעֲנָשִׁים, הַכֹּל רוֹאִים בְּאוֹתוֹ הַרָשָׁם.

וּמִשּׁוּם כִּךְ כָּל אוֹתָם הַקְּשָׁרִים עוֹמְדִים לְאַחֹר, וּבוֹעֲטִים בְּאוֹתָם שְׂבוֹעֲטִים בְּרַבּוֹנָם וּבְכָל אוֹתָם הָרָאוּיִים לְבַעֵט בָּהֶם, פָּרִט לְצַדִּיקִים וְחַסִּידִים וְשִׁישׁ לָהֶם זְכוּיוֹת אֲבוֹת שְׂרֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם חֲלָאִים, שְׂאֵלָה אֵין שׁוֹלְטִים בָּהֶם וְלֹא בָאִים לָהֶם חֲלָאִים מִהַצַּד הִזָּה.

וְאִם תֹּאמַר, מֵאִיזָה מְקוֹם בָּאִים לָהֶם חֲלָאִים? בֹּא וְרָאָה, כְּתוּב (ישעיה נג) וְה' חָפֵץ דִּכְאֹו הַחֲלִי. וְה' חָפֵץ דִּכְאֹו, רוּצָה לְהַכּוֹת אוֹתוֹ וּלְתַת לוֹ חֲלָאִים כְּדִי לְנַפּוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא מִצַּד הָאֲחֵר, וְאֵלָה נִקְרָאִים יְסוּרִים שֶׁל אֲהָבָה, וְהַכֹּחַ בְּמִשְׁקַל אֶחָד שֶׁל הַקִּדְשׁ עוֹלָה.

הַדְּרָגָה הַשְּׁשִׁית, זֹאת נִקְרָאת עֲרָלָה. וְזוֹ וְכָל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת לְמִטָּה, כֵּלֶן נִקְרָאוֹת עֲרָלָה, כִּי יוֹנְקוֹת מִהַצַּד הִזָּה. וְזֶה תוֹךְ סוּד שֶׁל נַחֲ"שׁ בָּרַח (ישעיה כז), וְזֶה מִיַּנִּיק אֶת אוֹתוֹ נַחֲ"שׁ עַקְלָתוֹ"ן (שם).

וְכָל הַדְּרָגוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁנִּצְחָזוֹת בְּצַד הַזֶּה נִקְרְאוֹת בְּסֵר שֶׁל עֶרְלָה, וְהַכֵּל בְּסוּד אֶחָד הוֹלְכִים.

ובֹא רֵאָה, עַל זֶה כָּל אוֹתָם הָאֵילָנוֹת שֶׁנִּנְטְעוּ בְּאֶרֶץ טָרֶם הַשְּׂרִישׁ, שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ שֶׁל הָעֶרְלָה הַזֶּה, וְעַל זֶה כְּתוּב, (וַיִּקְרָא יִט) וַעֲרַלְתֶּם עֶרְלָתוֹ אֶת פְּרִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֶרְלִים לֹא יֵאָכֵל. מִשּׁוֹם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֲבִיבוֹתֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תִּמְיֵד אֵלָיו, וְהִרְחִיק אוֹתָם מִכָּל הַדְּרָכִים הָרְעוּת וַאֲצִדִּים הָרָעִים וְהַטְּמָאִים לְהַדְבִּק בְּצַד הַקְדָּשָׁה. אֲשֶׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשֶׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הַבָּא.

#### היכלות מסטרא דקדושה

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי שְׁנִינוּ בְּאוֹתָם הַהִיכְלוֹת, שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְסִדֵּר אֶת סִדּוֹר שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בֵּין סִדּוֹר הָעוֹמֵד בְּדָבָר, בֵּין סִדּוֹר הָעוֹמֵד בְּרִצּוֹן. מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ סִדּוֹר הָעוֹמֵד בְּדָבָר, וְיֵשׁ סִדּוֹר הָעוֹמֵד בְּרִצּוֹן וְכֹנֶנֶת הַלֵּב, לְדַעַת וְלַהֲסִתֵּפֵל, כְּדִי לְהַסִּתֵּפֵל לְמַעְלָה לְמַעְלָה עַד אֵין סוֹף, שֶׁשֵּׁם נִתְקַעִים כָּל הַרְצוֹנוֹת וְהַמְחֻשְׁבוֹת וְלֹא עוֹמְדִים בְּדָבָר כָּלָל. אֵלֶּא כְּמוֹ שֶׁהוּא נֹסֵת, כִּי כָּל דְּבָרֵינוּ בִּסְתֵר.

בֹּא וּרְאָה, זֶה שְׁאֲמַרְנוּ בְּכָל אוֹתָם הַהִיכְלוֹת (תְּלוּנִים), כָּל אוֹתָם הַסִּדּוּרִים הֵם בְּכָל אֶחָד, כְּדִי לְהַכְלִיל תַּחְתּוֹנִים בְּעֵלְיוֹנִים.

אָבֵל בֹּא וּרְאָה, כְּשֶׁסִּדֵּר מִשָּׁה תַּפְּלָתוֹ בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל, הוּא הָאֶרֶץ בְּתַפְּלָה הַזֶּה, מִשּׁוֹם שֶׁזֶּה תַּפְּלָה שְׁעוֹמֶדֶת לְמַעְלָה. וְכִשְׁסִדֵּר תַּפְּלָתוֹ בְּקִצְרָה עַל אַחוֹתָיו, הוּא לֹא הָאֶרֶץ בָּהּ, מִשּׁוֹם שֶׁעוֹמֶדֶת לְמַטָּה, שְׁכָתוֹב (בַּמַּדְבָּר יב) אֵל נָא רָפָא נָא לָהּ. וְלֹא הָאֶרֶץ יוֹתֵר, כִּי הוּא בָּעַל הַבֵּית וְצִוָּה אֶת בֵּיתוֹ כְּרָאוֹי, וּמִשּׁוֹם כִּי לֹא הָאֶרֶץ יוֹתֵר בְּבִקְשָׁתוֹ. (וְעַל זֶה כָּלָם) וְכָל הַסִּדּוּרִים לְהַשְׁרוֹת שְׁכִינָה בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּכָל אוֹתָם (שְׁאָר) הַהִיכְלוֹת שְׁאֲמַרְנוּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן קָם וְאָמַר, אֲשֶׁרִי חִלַּקְתִּי אֶת הָרֵאשׁוֹן, נִבְחַר מִכָּל הַנְּבָרִאִים שְׁעוֹמְדִים בְּעוֹלָם, שֶׁהִגְדִּיל אוֹתָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַכֵּל וְהַכְּנִיס אוֹתָהּ לְגוֹ עֵדוֹ, וְתִקֵּן לָהּ שִׁבְעַת חֲפוֹת שֶׁם לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ בְּעֵנָה שֶׁל הַנֶּעֱם הָעֵלְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כז) לַחֲזוֹת בְּנֶעֱם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ. לַחֲזוֹת בְּנֶעֱם ה' - לְמַעְלָה. וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ - לְמַטָּה. לַחֲזוֹת בְּנֶעֱם ה', בְּאוֹתָם שִׁבְעַת הַרְקִיעִים לְמַעְלָה. וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ, בְּאוֹתָם שִׁבְעַת הַרְקִיעִים שְׁלֹמֶטָה, וְאֵלֶּה עוֹמְדִים אֵלֶּה כְּנִגְדָּה אֵלֶּה.

וּבְכָלֶם עֲמֻדָּת בְּגוֹ עֵדוֹ. אוֹתָן שִׁבְעַת הַחֲפוֹת הָעֵלְיוֹנוֹת הַקְדוּשׁוֹת עוֹמְדוֹת עֲלֶיהָ לְמַעְלָה לְהַתְעַטֵּר בָּהֶן, וְאוֹתָן שִׁבְעַת תַּחְתּוֹנוֹת עֲמֻדָּת בָּהֶן לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהֶן, וּבְכָלֶן הַשְּׁלִים אוֹתָהּ אֲדוֹנָהּ לְהִיּוֹת שְׁלֵם בְּכָל.

עַד שֶׁנִּדְחִיו רְגְלֶיהָ אַחֵר עֲצַת אוֹתוֹ נָחַשׁ הָרַע, וּגְרָשָׁתָּ מִגּוֹ עֵדוֹ, וְגִרְמָתָּ לָהּ מוֹת וּלְכָל הָעוֹלָם, מִשּׁוֹם שֶׁעֲצַבְתָּ אֶת הָעֵדוֹנִים הַלְלוּ שְׁלֹמֶטָה וְלִמְטָה, וְנִמְשַׁכְתָּ אַחֵר אוֹתָן תְּשׁוּקוֹת טִמְאוֹת שֶׁנִּקְרְאוֹת רֹאשׁ פְּתָנִים, שֶׁהִגּוֹף מוֹשֵׁף בָּהֶן וְלֹא הָרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לב) וְרֹאשׁ פְּתָנִים אֶכְזֹר. וְכְתוּב עֲנִבְמוּ עֲנִבֵי רוּשׁ. עַד שֶׁבֹא אַבְרָהָם הַחֲסִיד וְהִתְחִיל לְתַקֵּן עוֹלָם, וְנִכְנַס לְתוֹךְ הָאֱמוּנָה הַקְדוּשָׁה וְתִקֵּן לְמַעְלָה וְלִמְטָה בְּאוֹתָם רְקִיעִים עֲלִיוֹנִים וּבְאוֹתָם רְקִיעִים תַּחְתּוֹנִים.

אוֹתָם הַתַּחְתּוֹנִים הֵם הַהִיכְלוֹת לְאוֹתָם רְקִיעִים עֲלִיוֹנִים לְהֶאֱחֹז זֶה בְּזֶה וּלְהַקְשֵׁר זֶה בְּזֶה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּאוֹתָם הַהִיכְלוֹת שְׁאֲמַרְנוּ. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁבִּאֲרָנוּ שֶׁם בְּתוֹךְ הַכָּלָל, כָּאֵן יֵשׁ לָנוּ לְפָרֵט דְּבָרִים וְלִתְקוֹן אֶת הַיְחוד כְּרָאוֹי, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ הַחֲבֵרִים, וְיִלְכוּ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, כְּפִתּוּב (הוֹשֵׁעַ יד) כִּי יִשְׂרָאֵל דְּרָכֵי ה' וַאֲצִדִּיקִים וְגו'.

#### (היכל לבנת הספיר יסוד ועטרה)

הַהִיכָל הָרֵאשׁוֹן - רֵאשִׁית תוֹךְ הָאֱמוּנָה, וְזוֹהִי רֵאשִׁית לְסוּד הָאֱמוּנָה, וּבְדִרְגוֹת שֶׁל מֶרְאֵה הָאֱמוּנָה. נְבִיאֵי הָאֱמֻתָּה הָיוּ רֹאִים מִתּוֹךְ הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַזֶּה שֶׁאֵינָה מְאִירָה, וּמִשּׁוֹם שֶׁזוֹהִי רֵאשִׁית הָאֱמוּנָה, כְּתוּב (שִׁם א) תַּחֲלֵת דָּבָר ה' בְּהוֹשֵׁעַ. שְׁרָאָה מִתּוֹךְ דִּרְגָּה זוֹ, שֶׁהִיא רֵאשִׁית כָּל הַדְּרָגוֹת לְעֵלּוֹת לְמַעְלָה, וְסוֹף כָּל הַדְּרָגוֹת לְרִדָּת לְמַטָּה.

וּמִשּׁוֹם שֶׁהוֹשֵׁעַ רָאָה מִתּוֹךְ הָרֵאשִׁית הַזֹּאת, סוֹף כָּל הַדְּרָגוֹת, הִצְטַרֵּךְ לְטַל אֶת אֲשֶׁת הָזָנוּנִים הַזֹּאת, מִשּׁוֹם שֶׁיִּשְׂרָאֵל נֶאֱחָזוּ וְנִמְשָׁכוּ מִשֵּׁם לְמַטָּה לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֲשֶׁת זָנוּנִים, מִשּׁוֹם שֶׁעֲצָבוּ וְלֹא נִדְּבָקוּ בְּאֲשֶׁת חַיִּל הַזֶּה, וְרָאָה מִשֵּׁם כָּל אוֹתָם הַהִיכְלוֹת שֶׁהֵם בְּצַד הַטְּמָאָה (שְׁיִישׁ לוֹ).

הַהִיכְלוֹת הַטְּמָאָה, כָּלֶם טְמָאִים לְמִי שֶׁנִּדְבָּק בָּהֶם, וְעַל זֶה כְּתוּב, קַח לָהּ אֲשֶׁת זָנוּנִים וְגו'. וְכִי נְבִיא אָמַת צָרִיף אֶת זֶה? אֵלֶּא מִשּׁוֹם שֶׁאֲסוּר לוֹ לְאָדָם לְהַכְנִס לְאוֹתָם הַהִיכְלוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִמְשֹׁךְ אַחֲרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה נֹחַ, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ט) וַיִּשְׁכַּר מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל.

וְהוֹשֵׁעַ פָּחַד לְהַסִּתֵּפֵל בְּאוֹתָם הַהִיכְלוֹת שֶׁנִּטְמָאוּ בָּהֶם יִשְׂרָאֵל וְנִדְּבָקוּ, שֶׁלֹּא יִמְשֹׁךְ אַחֲרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּנֹחַ, וַיִּשְׁתֵּי מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל. עַד שֶׁאָמַר לוֹ, קַח לָהּ אֲשֶׁת זָנוּנִים וְלִדְדֵי זָנוּנִים. וְכְתוּב וַיִּלָּךְ וַיִּקַּח אֶת גִּמְרֵי בֵּית דְּבָלִים. לְדַעַת בְּמָה נִדְּבָקוּ וְנִטְמָאוּ וְעֲצָבוּ אֶת סוּד הָאֱמוּנָה, בְּשִׁבְלִי אֵל נִכְר. וְעַל זֶה רָאָה מִתּוֹךְ הַהִיכָל הַזֶּה, רֵאשִׁית כָּל הַדְּרָגוֹת.

ההיכל הזה ראשית של הכל לעלות בדרגות. ההיכל הזה הוא מדור שעומד באור, להתעטר בדרגותיו, להסתכל באותן דרגות עליונות, שכתוב (שמות כד) ויראו את אלהי ישראל.

בהיכל הזה ממנה אחד שמש, טהריא"ל שמו, והוא עומד על פתח אותו ההיכל. וכל הנשמות שעולות, עומד הממנה הזה בפתח הזה, וכמה ממנים אחרים עמו, וכלם אש לוהטת ושרביטי אש בידיהם, וכלם בעלי עינים. הממנה הזה עומד בצד זה. אם זוכה הנשמה הזו להכנס, הממנה הזה פותח פתח והיא נכנסת.

ואם לא זוכה, אותו הממנה האחר שעומד בצד האחר מזמן, וכמה אלף ורבות שומרי החקים עמו. דוחה אותה אותו הממנה האחר הקדוש, ולוקח אותה האחר הזה שבצד השמאל, ומכניס אותה לתוך אותם ההיכלות השמאלים, וכל אותם שומרי החקים אוחזים אותה, עד שמורידים אותה לגיהנם, ונדונית שם שנים עשר חדשים. התקון של אותו הצד האחר, בית דין לדון בהם את הרשעים.

כמו כן אותו הממנה הקדוש שעומד על אותו פתח - כל אותו תפלות שבוקעות אנרים ורקיעים להכנס לפני המלך, אם תפלת רבים הם - הוא פותח פתח ומכניס אותה התפלה, עד שנעשות כל תפלות העולם עטרה בראש צדיק חי העולמים, כמו שבארוה.

ואם תפלת יחיד היא - עולה עד שמגיעה לפתח ההיכל הזה, שהממנה הזה עומד בו. אם נאה היא התפלה להכנס לפני המלך הקדוש (נפה), מיד פותח פתח ומכניס אותה. ואם לא נאה, הוא דוחה אותה החוצה, ויורדת לשוטט בעולם, ועומדת בתוך הרקיע התחתון מאותם הרקיעים שלמטה שמנהיגים תוך העולם. ובאותו רקיע עומד ממנה אחד ששמו סהדיא"ל, וממנה על הרקיע הזה, ונוטל את כל אותו התפלות שנדחו, שנקראות תפלות פסולות, וגזרו אותו, עד שגדון (ששב) אותו אדם.

אם שב לרבונו כראוי ומתפלל תפלה זכה אחרת - אותה תפלה זכה כשעולה, נוטל אותו הממנה סהדיא"ל את התפלה הזו, ומעלה אותה למעלה, עד שפוגשת באותה תפלה זכה, ועולות ומתעברות באחד ונכנסות לפני המלך הקדוש.

ולפעמים נדחית אותה תפלה, משום שאותו אדם נמשך אחר הצד האחר, והוא נטמא באותו צד, ונוטל אותה אותו ממנה שבאותו הצד האחר הטמא. ואז עומד אותו צד האחר הטמא, עולה ומזכיר את חטאי אותו האדם לפני הקדוש ברוך הוא ומסטיין עליו למעלה. ולכן כל התפלות וכל הנשמות, כשעולות, כלן עולות ועומדות לפני ההיכל הזה, והממנה הזה עומד על פתח ההיכל הזה להכניס נשמות ותפלות, או לדחותן החוצה.

מעל לפתח הזה יש פתח אחר שהקדוש ברוך הוא חותר לו, ונפתח שלש פעמים ביום ולא ננעל, ועומד לאותם בעלי תשובה ששופכים דמעה בתפלתם לפני רבונם. וכל השערים והפתחים ננעלים, עד שנכנסים ברשות, פרט לשערים הללו שנקראים שערי דמעה.

וכשהתפלה הזו של הדמעה עולה למעלה להכנס באותם השערים, מזדמן אותו אופן שעומד על שש מאות חיות גדולות, ששמו רחמיא"ל, ולוקח אותה התפלה באותן דמעות, התפלה נכנסת ונקשרת למעלה.

ואותן דמעות נשארות כאן ורשומות בפתח הזה. ויש דמעות אחרות, ורשומות תמיד על כל אותו מרפבות עליונות שלא נמחות (נראות). אלה הן דמעות ששפכו למעלה ולמטה כשנחרב בית המקדש, שכתוב (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיו. ואותן דמעות ששפכו על צדיקים וטהורים כשמשפלים מהעולם. את כלן נוטלות אותן המרפבות ומעברות אותן באותן דמעות ששפכו על חרבן בית המקדש, ועל זה כתוב (ישעיה כה) ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים. מי הפנים? אלו המרפבות העליונות הקדושות. ואחר כך - וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר.

בהיכל הזה יש רוח שנקראת סטורין"ה, וזהו מראה הספיר שנוצץ לכל עבר, וזהו שעומד לשני צדדים, ומאלו נפרדים ניצוצות כהתנוצצות הנר, כמו שבארנו בכמה צדדים. וכמה גוונים לוהטים מזה בצד הימין.

כשאותו רקיע עליון, הנקר ששופע ויוצא מעדן מוציא נשמות, להכניס לתוך ההיכל השביעי למעלה, אותו היכל שביעי לוקח אותם. וכשיוצאות אותן נשמות קדושות מתוך אותו היכל שביעי, יורדות עד שמגיעות להיכל הזה, ולוקח אותם הרוח הקדוש הזה ששמו סטורין"ה, שהוא לימין. וכל אותו נשמות של זכרים שעתידים לפרח בצדיקים זכרים, לימין כלן הוא לוקח אותן, ומתעברות שם עד שנקבלות בנשמות של הנקבות.

מהרוח הזו יוצאת רוח אחרת לשמאל, שנראית ונגננת ונקבלת ברוח הראשונה הזו, והן אחת כלולות זו בזו. והרוח האחרת הזו נקראת אדירין"ה סנוגין"ה סניגיה (סנוגיא סטיניה). זוהי רוח לשמאל. וזו עומדת. כשתשוקת ההיכל השביעי להדבק באותו נקר ששופע ויוצא, אותו רצון שעולה ממטה



למעלה עושה נשמות ברצון שלו, והן נקבות.

וכשהרצון של אותו נהר יורד ונדבק ממעלה למטה, עושים נפשות של זכרים. הרצון שלמעלה עושה זכרים, והרצון שלמטה עושה נקבות.

וכשהנשמות הנקבות הללו יוצאות מתוך היכל שביעי, יורדות (יוצאות) עד שמגיעות לרוח השמאל הוא שנקראת אדירי"ה, ונקראת (שמות כד) לבני"ת הספי"ר, כמו שבארנו בצדדים אחרים.

כיון שהגיעו לרוח הוא אותן נשמות נקבות, לוקחת אותן הרוח הוא ועומדות בה. ואחר כך נכללות רוח השמאל הוא ברוח הימין הוא, ואז נעשות אותן הנשמות כלולות זכר ונקבה כאחד, (מזדווגות) ופוחות מההיכל הזה, ונפרדות בבני אדם, כשבא להתפלל כל אחת כפי דרכה, ואחר כך מזדווגות כאחד.

הרוח הוא של השמאל בזמין, מכה זו בזו להכלל, ויוצאים ניצוצות שמתפשטים לכל עבר, ונעשים אותם האופנים מהם, מאותם הניצוצות שיוצאים מתוך רוח השמאל, שכתוב בהם (יחזקאל א) מראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש. ואלו הם אופנים שלוקחים באש ועומדים בשיירה.

כיון שהתבשמו רוח ברוח ונכללו כאחד, אז יוצא אור אחד שעולה ויורד, ומתישב על ארבע שורות של אופנים, והיא חיה אחת ששולטת עליהם, ונקראת בזק. הבזק הזה מאיר באור שנוצץ תוך השלהבת, ושולט על כל אותם האופנים.

ובמתפשט ממנו רקיע אחד שעומד על שני עמודים, ואותם שני העמודים הם שני כרובים, אחד מצד זה ואחד מצד זה, והרקיע הזה על ראשם, כמו שכתוב (שם ו) ואראה והנה אל הרקיע אשר על ראש הכרובים. ולא הרקיע הזה שעל ראש החיות. והבזק הזה ממנה עליו, ורוח עליונה הנכללת על הכל.

כל אותן תפלות שמקדימות טרם שסימו ישראל את תפלותיהם, מתעבבות ברקיע הזה, והבזק הזה ששולט על הרקיע הזה מתקן אותן, עד שבא סנדלפון"ן הממנה הגדול, רוח עליונה ששולטת על הכל, וכשישראל מסיימים את כל התפלות, הוא נוטל אותם מהרקיע הזה, ועולה וקושר להם קשרים (וכתרים) לאדונו, כמו שבארנו.

הבזק הזה עומד למנות את כל אותן התפלות שעולות, וכל אותם דברי תורה שמתעטרים בלילה, כשרוח צפון מתעוררת והלילה נחלק, וכל מי שעומד באותה שעה ועוסק בתורה, כל אותם הדברים עולים, ונוטל אותם הבזק"ק, ומניח אותם ברקיע הזה, עד שעולה היום.

ואחר שעולה היום, עולים אותם דברים ושורים במקום של הרקיע שבו תלויים כוכבים ומזלות, שמש ולבנה, וזה נקרא ספר הזכרון, שכתוב (מלאכי ג) ויכתב ספר זכרון לפניו. לפניו, משום שספר הזכרון כתב בקשר אחד.

אותם ארבעה גלגלים הם נוסעים על שנים עשר עמודים. אלו הארבעה: אהניא"ל. קדומיא"ל. (קדומיא"ל מלכיא"ל) יאהדונה"י, יהדונה"י. שמפתחות השם הקדוש בידיהם.

ואלו הארבעה הם כלולים בסוד האותיות אדני"י, שסנדלפון"ן בעל המרכבות משתמש בהם. ארבע האותיות הללו פורחות באויר, שאותו אויר כלול באותיות השם הקדוש יהו"ה - יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ואותו האויר כולל אותם, ונכללו אלה באלה, ואלו הארבעה נוטלים אותם בסוד אותו הבזק.

ואלו הארבעה נכנסים בארבעה, אלו באלו, שכתוב (שמות לו) מקבילת הללאת אחת על אחת. והרי בארנו, וסוד הוא להכלל אלה באלה ולשלב אלה באלה בסוד אותו הרוח שכלול בסוד השם הקדוש. שכלול שם זה בשם זה.

והכל מתנהגים בהיכל הזה ונוסעים באותה הרוח בסוד השם הקדוש השולט על הכל. בהיכל הזה הוא יאהדונה"י, כלל של שני שמות, מתוך שהוא רוח ברוח. וכששם זה, שכלול בסוד של רוח ברוח, וכלול זה בזה, מאיר זה בזה, אזי הכל מאיר, ועולה האור ויורד כאור השמש בתוך המים, ובארנו.

ואז (כאשר) נוסעת הרוח הוא, הכל נוסעים בשבילה, שכתוב (יחזקאל א) אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ללכו לא יסבו בלכתו. וכשרוח זו מאירה בשם הזה, אזי נכנסים כלם זה בזה ונקשרים כלם כאחד לעלות למעלה בסוד השם הקדוש הזה.

באמצע ההיכל הזה עומד עמוד אחד הנעוץ מההיכל הזה להיכל השני, בזה עולה רוח שלמטה אל הרוח שלמעלה, להאחז רוח ברוח, וכן עד מעל לכלו, להיות כלו רוח אחת, כמו שנגמר ורוח אחד להם.

העמוד הזה שעומד באמצע, שמו אדרהניא"ל, וסודות המפתחות של השם הקדוש בידו. כשתפלות עולות ומגיעות לעמוד הזה, אזי כל אלו שבהיכל הזה נוסעים לתוך ההיכל השני, להאחז זה בזה, להיות הכל בסוד אחד, להתאחד מעלה ומטה כאחד, להיות שם קדוש שלם כראוי.

## היכל עצם השמים הו"ד

ההיכל השני, ההיכל הזה עומד תוך סוד האמונה להאחז בסוד שלמעלה. ההיכל הזה טמיר וגנוז יותר מן הראשון. ובהיכל הזה יש שלשה פתחים, ושמש אחד ממנה עליהם, ושמו אורפניא"ל. הממנה הזה שולט על שלשת צדדי העולם - דרום צפון ומזרח. דרום מצד זה, וצפון מצד זה, ומזרח באמצע.

שלשת הפתחים הללו לשלשה צדדים אלו. שנים סתומים, ואחד באמצע פתוח, בסוד הפתוח (שמות כד) וכעצם השמים לטהר. הממנה הזה נפקד ועומד באותו הפתח הפתוח, ותחת ידו שני ממנים אחרים שממנים על אותם הפתחים האחרים הסתומים.

וכל אותן הנשמות, שהם הרוגי בית דין, או אותם הרוגי שאר העמים, כלם התמנו תחת ידיהם, והממנה הזה שעליהם חוקק אותם לדמיותיהם בלבושיו, שהם אש דולקת, ומעלה אותם למעלה, ומראה אותם לרבונו, ואז הוא נוטל אותם וחוקק אותם בבגדי המלכות שלו את אותם הרוגי שאר העמים.

ואותם הרוגי בית דין מוריד אותם הממנה הזה, ומכניס אותם אחר אותם שני הפתחים הסתומים שאותם שני הממנים האחרים עומדים עליהם, ושם הם רואים את כבוד כל אלו שקימו תורה ושמרו את מצוותיה, והם מתביישים בעצמם ונכזים מהחפה שלהם, עד שהממנה הזה שעומד עליהם פותח להם את שער המזרח, ומאיר להם ונותן להם חיים שנפתחו באותו שער המזרח. ובגד אותו הממנה כוס אחת של חיים, שהיא מלאה באורות. וזו נקראת כוס תנחומים, כוס של חיים. (ומאיר ונותן להם חיים) שהרי משום כוס אחרת ששתי בראשונה, זכו לזה.

כמו כן יש בצד האחר בהיכל הטמאה ממנה אחר, ובגידו כוס שנקראת כוס תרעלה, כוס חמית. כמו ששינו, יש זין ויש זין. כך גם יש כוס ויש כוס, והכל - זו לטוב וזו לרע. זין לטוב, שפתוח (תהלים קד) וזין ישמח לבב אנוש. וזין לרע, שפתוח (שם עה) וזין חמר מלא מסך וגו'. כוס לטוב, שפתוח (שם קטז) כוס ישועות אשא. כוס לרע, שפתוח (ישעיה נא) כוס חמית, כוס התרעלה.

כמו שיש בצד הקדשה היכלות וממנים הכל לטוב, ורוחות קדושות וכל הצדדים הקדושים - כך גם יש בצד הטמאה היכלות וממנים כלם לרע, ורוחות טמאות ממנות וכל הצדדים הטמאים. וזה כנגד זה, כמו יצר הטוב ויצר הרע, והכל בסוד אחד.

ההיכל הזה נקרא היכל זהר, משום שיש בו רוח שנקראת אורפניא"ל. והיא זהר שלא משתנה, ועומד באור נסתר שמאיר מלמעלה ובאור שמאיר למטה. וכשמכה האור שלמטה באור העליון, (וכשמאיר אור באור) מאירה הרוח הזו כמו מראה העין, שכשמתגלגלת, אז מוציאה אור שנוצץ וזהר. כך גם ברוח הזו. ועל כך ההיכל הזה נקרא זהר.

הרוח הזו שנקראת אורפניא"ל, זוהי שמאירה להיכל הזה, ומאירה להיכל הראשון, משום שאותה הרוח של ההיכל הראשון מאירה בגלוי, בזו (מזו) הרוח שהיא נסתרת. זו הרוח נוסעת למעלה ונוסעת למטה, בסוד הפתוח (שיר השירים ז) חמוקי ירכיב כמו חלאים. ומה שאמר חמוקי ירכיב, משום שיש רוח אחרת שיוצאת ממנו לצד שמאל ונקשרת עמו. ועל כך כתוב פעמים חמוקי ורוח השמאל הזו נקראת דרניא"ל, ונקללים זה בזה, כלולים כאחד, והם עצם השמים, שכלול באש ומים.

כתוב, (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם וגו'. הרוח הראשונה הזו אורפניא"ל, שנסתרת בין מעלה ומטה ומאירה, היא כעין החשמל. זהו כעין החשמל, ולפעמים הוא חשמל. משום שממנו קימים כל אותם שרפים חיות אש מדברות, חיות שעומדות ולא עומדות, ולכן הוא חשמל.

אורפניא"ל שאמרנו, בזה נודעים חיים לעולם. כשנודון העולם לטוב, אז מאירה הרוח הזו, וכל החיים וכל השמחה נמצאים, שהרי כיון שזכות יוצאת, ומאירים הדינים, אז הרוח הזו מאירה. וסימנה - (משלי טז) באור פני מלך חיים.

וכשנודון העולם בדין (באותה זכות), אזי אותו הצד האחר הטמא שולט ומתחזק, (וכשעולם נדון באותה הזכות, אז הרוח האחרת שולטת ומתחזקת) והרוח הזו נגזרת ונחשקת, ואז כל העולם עומד בדין ונדון. והכל עומד ברוח הזו, וסימנה - (דניאל ה) וארפבותיו נוקשות זו לזו.

כאן עומדים כל אותם מלבושים של נשמות הצדיקים שעולות להראות לפני רבונם ולעמוד לפניו. וכשנשמה עולה ומגיעה להיכל הזה, אזי מזדמן ממנה אחד שנפקד על אותם לבושים, ושמו צדקיא"ל. שהרי בזמן שאדם עושה את מצוות התורה בעולם הזה - כמו שהוא משתדל על עצמו, כך נעשה לו בהיכל הזה למעלה מלבוש להתלבש באותו העולם.

וכשנשמה עולה, אותו ממנה נוטל אותו הלבוש שלה והולך עמה עד שמגיעה לנהר דינור, שהנשמה צריכה לרחץ ולהתלבש שם, ולפעמים שטובעת אותה נשמה שם ונשרפת ולא עולה כל היום, עד הבקר,

כְּשֶׁמִתְעוֹרֶרֶת רוּחַ שֶׁל צַד דָּרוֹם, אִזּו עוֹמְדוֹת כָּלן וּמִתְחַדְּשׁוֹת וְאוֹמְרוֹת שִׁירָה, וּמִזְמֵרוֹת כְּמוֹ אוֹתָם מְלֹאכִים שֶׁעֶבֶר שֶׁלְטוֹנִים וְנִשְׁרָפִים, וְעוֹמְדִים וּמִתְחַדְּשִׁים כְּמִקְדָּם וְאוֹמְרִים שִׁירָה, (וְהוֹלְכִים לָהֶם) כִּדְּגָם הַנִּשְׁמוֹת הַלְלוּ.

וְאִם זֹכָה הַנִּשְׁמָה הִיא וְעוֹלָה, הַמִּמָּנָה הִיא צִדְקִיא"ל נוֹטֵל אֶת הַנִּשְׁמָה הַזֹּאת, וּמְלַבֵּשׁ אוֹתָהּ בְּאוֹתוֹ לְבוּשׁ, וְנִתְתַּקֵּנָה בּוֹ, וְעוֹלָה לְקָרְבָן עַל יְדֵי מִיכָאֵל הַכֹּהֵן לַעֲמֹד תָּמִיד כָּל הַיָּמִים לִפְנֵי עֲתִיק הַיָּמִים. אֲשֶׁרִי חִלְקָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה הִיא שְׁעוֹמֶדֶת וְזֹכָה לָזֶה.

וּבְכָל מִתְמַנֶּה הַרוּחַ הִיא אוֹרְפִנְיָא"ל שְׁאֵמְרָנוּ, וְהוּא שׁוֹלֵט עַל הַהִיכָל הַזֶּה. מִכָּלֵל זֶה, כְּשֶׁנִּכְלָלֶת רוּחַ בְּרוּחַ וּמִכָּה זֶה בְּזוֹ לְהַכְלִיל כְּאַחַד, נִבְרָאִים אוֹתָם שְׁלִיטִים אַחֲרֵים שֶׁהִתְמַנּוּ עַל הָעוֹלָם, וְאֵלֹהֵי הַם שְׁרָפִים שֶׁל שֵׁשׁ כְּנָפִים שֶׁמִּקְדָּשִׁים אֶת רַבּוֹנָם שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם, וְאֵלֹהֵי הַם שֶׁמִּדְּקָדִיקִים עִם הַצַּדִּיקִים, וְאֵפְלוּ כְּמוֹ נִימָה אַחַת שֶׁל שַׁעֲרָה. וְאֵלֶּה הֵם שְׁעוֹמְדִים לְהַעֲנִשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְלֹאֲוֹתָם שֶׁמִּזְלָזִלִים בְּבֶן אָדָם שֶׁלְמָדוֹ מִמֶּנּוּ אֵפְלוּ דְּבַר תּוֹרָה אֶחָד וְלֹא נוֹהֲגִים בּוֹ כְּבוֹד, וְלִכָּל אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁים בְּמִי שְׁקוֹרָאִים שֶׁשָּׁה סְדֵרִי מִשְׁנָה, לִיַּחַד אֶת יַחֲוֵד רַבּוֹנָם.

כְּשֶׁמִּתְנַשְּׁבוֹת רוּחַ בְּרוּחַ וּמֵאִירוֹת כְּאַחַת, מֵאוֹתוֹ הָאֵזֶר יוֹצֵאת חִיָּה אַחַת שֶׁשׁוֹלֶטֶת עַל אוֹתָם שְׁרָפִים, וְאַרְבַּע תַּחְתִּיָּה, שֶׁפְּנִיָּהֶם פְּנֵי נֶשֶׁר, הַחִיָּה הִיא שְׁמָה יוֹפִיא"ל, וְהִיא עוֹמֶדֶת בְּכָל סוּדוֹת הַחֲכָמָה, לְכָל אוֹתָם מִפְּתֻחוֹת שֶׁל הַחֲכָמָה עוֹמְדִים בָּהּ.

הַחִיָּה הִיא עוֹמֶדֶת לְתַבַּע שְׁכָר מַעַם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לָתֵת לְכָל אוֹתָם שְׁרוּדָפִים אַחֵר בְּעֵלֵי הַחֲכָמָה, וְאֵפְלוּ מִכָּל אָדָם וְלֹאֲמִי חֲכָמָה לְדַעַת אֶת רַבּוֹנָם, וְאוֹתוֹ שְׁכָר שְׁנוֹתָן לְבִנֵּי אָדָם שְׁרוּדָפִים אַחֵר הַחֲכָמָה לְהַכִּיר אֶת רַבּוֹנָם.

שֶׁכְּשִׁיּוּצָא אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, הַחִיָּה הִיא יוֹצֵאת עַל אֲרַבְּעָה שְׁרָפִים מְעוֹפְפִים וְטָסָה לְפָנָיו, וְלֹא נוֹתֶנֶת לְכָל אוֹתָם שׁוֹמְרֵי הַחֲקִים שֶׁבְּצַד הָאֲחֵר לְקָרֵב אֵלָיו, וְכִמָּה הֵם שְׁלִיחִים שֶׁל שְׁלוֹם סְבִיבוֹ. וְהַשְׁרָפִים הֵלְלוּ כְּשֶׁנוֹסְעִים וְנִרְאִים, וְנִכְנָעִים אוֹתָם שְׁרָפִים נְחָשִׁים שִׁיּוּצָאִים מֵאוֹתוֹ נְחַשׁ שֶׁגָּרַם מוֹת לְכָל הָעוֹלָם.

הַחִיָּה הַקָּדוּשָׁה הִיא עוֹמֶדֶת כְּשֶׁנִּשְׁמָה עוֹלָה וּמִגִּיעָה אֵלֶיהָ, וְאִזּו שׁוֹאֵלֶת אוֹתָהּ בְּסוּד הַחֲכָמָה שֶׁל אֲדוֹנָהּ, וְכִפִּי אוֹתָהּ הַחֲכָמָה שֶׁרָדַף אַחֲרֶיהָ וְהַשִּׁיג (בָּהּ) - כִּדְּנוֹתִנִּים לוֹ שְׁכָרוֹ. וְאִם לְכָל לְהַשִּׁיג וְלֹא הַשִּׁיג - דּוֹחִים אוֹתוֹ הַחוּצָה, וְלֹא נִכְנָסֶת, וְעוֹמֶדֶת תַּחַת אוֹתוֹ הַהִיכָל בְּבוּשָׁה. וְכִשְׁמֵרִים כְּנִפְיָהֶם הַשְׁרָפִים הֵלְלוּ שֶׁתַּחְתִּיָּה, אִזּו כָּלֵם מִכִּים בְּכִנְפֵיהֶם וְשׁוֹרְפִים אוֹתָהּ, וְנִשְׁרָפֶת וְלֹא נִשְׁרָפֶת, וְעוֹמֶדֶת וְלֹא עוֹמֶדֶת, וְכִדְּנוֹתִנִּים בְּכָל יוֹם, מֵאִירָה וְלֹא מֵאִירָה.

וְאִף עַל גִּב שֵׁיט לָהּ מַעֲשִׂים טוֹבִים, מִשּׁוּם שֶׁאֵין שְׁכָר בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם כְּמוֹ אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּחֲכָמָה לְהַסְתַּפֵּל בְּכָבוֹד רַבּוֹנָם, וְאֵין שְׁעוֹר לְשְׁכָר שֶׁל אוֹתָם שִׁיּוּדָעִים הַחֲכָמָה לְהַסְתַּפֵּל בְּכָבוֹד רַבּוֹנָם. אֲשֶׁרִי חִלְקֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב (מְשִׁלִּי ג) אֲשֶׁרִי אָדָם מִצָּא חֲכָמָה וְאָדָם יִפְיֵק תְּבוּנָה.

הַרוּחַ הִיא שׁוֹלֶטֶת עַל הַכָּל. הַכָּל כְּלוּלִים בָּהּ, וְכָלֵם מִסְתַּתְּקִים אֵלֶיהָ. הַחִיָּה הִיא שׁוֹלֶטֶת עַל אֲרַבְּעָה אַחֲרוֹת, וְאַרְבַּעָה גִּלְגָּלִים לְכָל אַחַת וְאַחַת. גִּלְגָּל אֶחָד מִסְתַּתְּקִל לְצַד מִזְרָח, וְגִלְגָּל אֶחָד מִסְתַּתְּקִל לְצַד צָפוֹן, וְגִלְגָּל אֶחָד מִסְתַּתְּקִל לְצַד דָּרוֹם, וְגִלְגָּל אֶחָד מִסְתַּתְּקִל לְצַד מַעְרָב, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּשִׁלְשָׁה עֲמוּדִים.

הַגִּלְגָּל שֶׁלְצַד מִזְרָח שְׁמוֹ חֲנִיא"ל. הַגִּלְגָּל שֶׁלְצַד צָפוֹן שְׁמוֹ קְרִישִׁיא"ל. הַגִּלְגָּל שֶׁלְצַד דָּרוֹם שְׁמוֹ עֲזִיא"ל. הַגִּלְגָּל שֶׁלְצַד מַעְרָב שְׁמוֹ עֲנִיא"ל. וְכָל אוֹתָם שְׁלֹשֶׁת הַעֲמוּדִים שֶׁהֵם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, כָּלֵם מִסְתַּתְּקִים לְאִמְצָע, מִשּׁוּם שֶׁהָאִמְצָע נוֹטֵל אוֹתָם, וְכָלֵם נוֹסְעִים בְּשִׁבִּיל הָאִמְצָע.

אֵלֹהֵי שְׁעוֹמְדִים בְּאִמְצָע, כָּלֵם מִמִּנִּים בְּשִׁירָה. וְאֵלֹהֵי שֶׁל הַיָּמִין אוֹמְרִים שִׁירָה, שְׁעוֹלָה הַרְצוֹן לְמַעְלָה וְאוֹמְרִים קְדוּשָׁה. וְאֵלֹהֵי שֶׁל הַשְּׂמָאל אוֹמְרִים שִׁירָה, וְעוֹלָה הַרְצוֹן לְמַעְלָה וְאוֹמְרִים בְּרוּךְ. קְדוּשָׁה לְמַעְלָה, וּבְרוּךְ לְמַטָּה.

אֵלֹהֵי שְׁעוֹמְדִים לְמַעְלָה לְצַד יָמִין, לוֹקְחִים קְדָשָׁה וּמִתְחַבְּרִים בְּקִדְשָׁה בְּכָל אוֹתָם שִׁיּוּדָעִים לְקִדְשׁ אֶת רַבּוֹנָם בִּיַּחְוֵד שֶׁל סוּד הַחֲכָמָה. וְאֵלֹהֵי שְׁעוֹמְדִים בְּשְׂמָאל, נוֹטְלִים קְדָשָׁה, וּמִתְחַבְּרִים בְּכָל אוֹתָם שֶׁלֹּא יוֹדָעִים לְקִדְשׁ אֶת רַבּוֹנָם כְּרָאוּי. וְכָלֵם כְּלוּלִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה בִּיַּחְוֵד אֶחָד וְנִקְשָׁרִים זֶה עִם זֶה, עַד שֶׁכָּלֵם נִעֲשִׂים קֶשֶׁר אֶחָד וְרוּחַ אַחַת, וּמִתְקַשָּׁרִים עִם אוֹתָם שֶׁלְמַעְלָה לְהִיּוֹת הַכָּל אֶחָד וְלִהְיוֹת לְכָלֵם זֶה עִם זֶה.

מִהַמְקוֹם הַזֶּה יוֹנְקִים כָּל אוֹתָם בְּעֵלֵי הַחֲכָמָה שְׁעוֹמְדִים לְדַעַת בְּמִרְאָה אוֹ בְּסוּד הַחֲלוֹם, מִשּׁוּם שֶׁנִּבְיָאִים יוֹנְקִים מִלְמַעְלָה, וּבְעֵלֵי הַחֲלוֹם אוֹ הַמִּרְאָה יוֹנְקִים מִכָּאן. וְכִשְׁמִתְחַבֵּר מְקוֹם זֶה בְּמִקְוֶה שֶׁלְמַעְלָה בְּקֶשֶׁר אֶחָד, אִזּוֹ הַנִּבְיָאִים יוֹנְקִים מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה בְּקֶשֶׁר אֶחָד.

וּמִשּׁוּם כִּדְּיֵשׁ מִשָּׁל בְּדִבְרֵיהֶם, שֶׁאֵין נִבְיָאִים מִצְחָצַחַת כְּרָאוּי כְּמוֹ שֶׁהִנֵּה בְּמִשְׁהָ, שֶׁנִּבְיָאוֹת הֵיחָה מִצְחָצַחַת כָּלֵם. מִשּׁוּם שֶׁאוֹר יוֹצֵא מִלְמַעְלָה מִמְּקוֹם שֶׁכָּל הָאוֹרוֹת יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, וּמִגִּיעַ לְדִרְגָּתוֹ, וּמִשָּׁם הוּא יוֹנֵק אֶת נִבְיָאוֹתוֹ וּמֵאִיר מֵה שֶׁלֹּא הִיָּה אִזּו לְכָלֵם, לְכָל שְׂאֵר הַנִּבְיָאִים. אוֹתָם בְּעֵלֵי הַחֲלוֹם, בְּעֵלֵי

המראה, כלם יונקים ממקום זה למטה בלי חבור של מעלה על ידי דרגה אחרת תחתונה ממנה, שהיא בחוץ.

כמו שדרגה של הנביאים שלמעלה, לא היו רואים אותה הנביאים, רק על ידי דרגה אחרת למטה. כך גם אלו, דרגת היניקה שלהם היא למעלה בדרגה התחתונה הזו, אבל לא נגלתה להם אלא על ידי דרגה חיצונית אחרת, שהיא תחתונה ממנה, משום שיוצאת מההיכל הזה, ומגיע הדבר עד אותו ממנה שעומד על שער ההיכל הזה, ומשם לאותו ממנה שתחת ידו, וכן עד (כלם), שפמה הם שנוטלים את אותו הדבר ומתעברים עמו. ולכן, כשפגיע הדבר לאדם, כמה הם שמתעברים עמו, ולכן הדבר לא מצחצח כראוי.

כשתתחברים ארבעת הגלגלים הללו באותם הארבעה שבאמצע, אזי כלם נקראים חמודות. והם בעלי המראה. ומשום כך החיה הזו שאמרנו שולטת עליהם, ומשום כך נקרא דניאל איש חמודות, שכתוב (דניאל ט) כי חמודות אלה. והכל סוד כראוי. אשרי אותם היוצעים את סודות רבונם ללקת בדרך האמת בעולם הזה ובעולם הבא.

היכל נוגה נצח

ההיכל השלישי, ההיכל הזה הוא היכל שעומד באור עליון יותר על כל הקודמים הללו. בהיכל הזה קצמים ארבעה פתחים; אחד לצד דרום, ואחד לצד מזרח, ואחד לצד צפון, ואחד לצד מערב. בכל פתח ופתח יש ממנה אחד, שעומד ממנה על כל פתח ופתח.

הפתח הראשון, זה פתח שעומד בו ממנה אחד ששמו מלכיא"ל, והוא שולט על כל אותם פתקים שיוצאים מבית דינו של המלך לדון את העולם. (באותו פתק) משום שזה הוא הממנה להשגיח באותם הפתקים, ושני סופרים תחת ידו, אחד מימין ואחד משמאל.

לזה נתנו תקוני הפתקים להתקין טרם שיצאו מהשער הזה החוצה וימסרו לידי אותו הממנה שבהיכל הראשון. שהרי מזמן שנמסרו ביד אותו הממנה שבהיכל הראשון, הרי יצאו משם, ואין רשות להשיבם.

שהרי מיד מזמן ממנה של הצד האחר הטמא בעל הדין הקשה התקין, שלא מרחם, ושמו סנגדיא"ל (וסהדיאל), והוא ממנה על שער ההיכל הראשון (האחר) שבצד האחר, שהוא גיהנום, וכמה הם שומרי החקים ממנים לשוטט בעולם ומזמנים לעשות דין.

ומשום כך עומד אותו הממנה לעין בפתקים, ואותם שני הסופרים שעומדים תחת הממנה הזה, שמשא"ל וקמוא"ל, אלו הסופרים לתקן הפתקים, ואותו הממנה עליהם שהוא מלכיא"ל. משום שבאותם ההיכלות שבצד האחר הטמא נפקדו ממנים ידועים, בהפך מהממנים הללו שבהיכלות הללו, וכל אותן רוחות וכל אותם הממנים ששם, כלם להרע.

בא וראה, הסנגדיא"ל (סעדיאל) הזה, כשנוטל פתק, מצד של אותו הממנה שעומד לפתח הראשון, פותח פתח אחד לצד החשכה, שנקרא באר שחת, ושם ממנים אלף ורבעות מזמנים לטל אותם הפתקים, והממנה הזה עליהם. ואז יוצאים הכרוזים, וכמה שוטרים משוטטים בעולם, ואותו הדין נשקם. ועל כן הממנה הזה עומד לעין בפתקים ולהתקין הנהגות הפתקים טרם שיצאו מהפתח הזה, והפתח הזה הוא פתח הדרום.

הפתח השני, זהו פתח שחיים ומות תלויים בו, משום שהפתח הזה חותמים חתימות של כל הפתקים. שכיון שהפתקים נתקנו כראוי, שמש אחד מזמן, ששמו גזריא"ל, ונוטל פתקים בפתח השני הזה, ושם חותמים אותו.

ממנה אחד עומד על אותו הפתח, ושמו עזריא"ל, וכל פתח ופתח נקרא על שם אותו הממנה שנקד עליו. תחת שלטונו ותחת ידו של הממנה הזה שני שמשים, ששם (סטריה) סנורי"א עדיא"ל. אחד מימין ואחד משמאל. אותו שממין, בו תלויים החיים. ואותו של השמאל, בו תלוי המות. ושני חותמות בידיהם - חותם חיים וחותם מות. זה עומד לצד זה, וזה עומד לצד זה.

הפתח הזה סתום כל ימות השנה, ובימי שבת ובימי החדש נפתח, להראות חיים באותו החותם שתלויים בו חיים, משום ששבת וחדש מתקנים בהם חותם החיים.

וביום הכפורים, שכל ישראל עומדים בתפלות ובקשות ומשתדלים בעבודת רבונם, אותו הפתח סתום, עד שעת המנוחה. כיון שעוברת תפלת המנוחה הזו, ממקום בית הדין של היכל הזכות יוצא אור אחד, והפתח הזה נפתח, והממנה הזה של ההיכל הזה עומד, ואותם שני שמשים, אחד מימין ואחד משמאל, וחותמות החיים והמות בידיהם וכל פתקי העולם לפניהם, ואז חותמים - הן לחיים הן למות. וזהו פתח המזרח.

הפתח השלישי, זהו פתח שעומד בקיום לדעת כל אותם שיצבר עליהם דין, בין למחלות, בין למכאובים, בין לעני. דין שלא עובר למות. כששער הפתח הזה סגור, אז הדין נרשם על האדם, שלא משיבים אותו, רק בכח של תפלה חזקה ותשובה שלמה, שכתוב (איוב יב) יסגר על איש ולא יפתח.

ממנה אחד עומד על הפתח הזה, ושמו קפצא"ל, וזה ממנה על הפתח הזה כדי לסגור את הפתח הזה על אותו האדם שראוי להעגש, כדי שלא יתקבל בתפלה עד שישוב לפני רבונו.

ובאותו זמן שנגזר דין בבניו שלא חטאו, באותם התינוקות הקטנים, ממנה אחד שמש תחת ידו, שמו עירא"ל, ויוצא ומכריז לצד שמאל, עד שמתעוררת רוח אחת שהיא רוח של פגם שנברא בפגם הלבנה ונקרא אספך"א, וזוהי הרוח שעומדת על דרגה (פתח) רביעית בהיכל השלישי שבצד הטמאה, וזה עומד על ההרג שלהם, ונראה לתינוקות כמו אשה שמגדלת ילדים ואוחזת אותם והורגת אותם.

ואז אותה נשמה עולה, ואוחז אותה הממנה הזה, ומעלה אותה לממנה שעומד על ההיכל הרביעי, ואותו ממנה מגדל אותם ומשתעשע בהם ומעלה אותם להראות לפני המלך הקדוש בכל שבת ושבת, ובכל ראש חדש וראש חדש, ונראים לפניו ומתברכים ממנו. ובשעה שרגז שולט, מסתכל בהם הקדוש ברוך הוא וחס על העולם.

וכל אותם התינוקות שלא השלימו שנים, עד שלש עשרה שנים ויום אחד, כלם נמסרים בידי של מלשלש עשרה שנים עד עשרים, כלם נמסרים על ידי רוח אחרת שנקראת אגיריסו"ן, שיוצאת מהנחש (העקם) העמק הזה שגם מנת לכל העולם, והוא יצר הרע. מעשרים שנים ומעלה, נדון העולם מבית דין, המקום שנקרא זכות, הוא בעצמו בא, ובחטאיו נדון, ונמסר בידי הנחש הזה שהוא מלאך המוות.

(משום שהרי מעשרים שנה ומטה עד שלש עשרה שנים), הרוח הוא שעומדת בו כנחש הולכת אחריו, זה אגיריסו"ן שאמרנו, כי לא נשמר כשהיה ילד קטן כראוי, וראה בו סימן שיפגם אחר כך. וזה נלקח בלי רשות, ועל זה כתוב (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. וסוד זה כתוב, והנה טוב מאד. ושנינו, (בראשית א) והנה טוב מאד - זה מלאך המוות, שמקדים אותו טרם שיפגם לאחר מכן. והממנה הזה שעומד על הפתח הזה מכניס נשמתו ומעלה אותה למעלה.

משלש עשרה שנים ומטה נדון על חטאי אביו, ונמסר בידי האספך הזה שאמרנו. וכל אחד ואחד, היכל זה כנגד היכל זה. זה בהפך מזה, כפי שאמרנו, והפתח הזה הוא לצד צפון.

הפתח הרביעי, הפתח הזה עומד לרפואה, ונקרא פתח הרפואה. בפתח הזה עומד ממנה אחד ששמו פדיא"ל, וזה עומד על כל אותן הרפואות של העולם, ולהכניס תפלות של כל אותם בעלי מכאובים ומחלות וצער. וזהו עולה עם כל (לכל) אותן התפלות, ומכניס אותן לפני הקדוש ברוך הוא.

וזהו (איוב לג) מלאך מליץ אחד מני אלף. משום שאותם האלף עומדים באותו הפתח, וזה אחד מהם. וכתוב ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר. משום שעולה (לזו) עם התפלה הוא ועומד מליץ טוב על האדם, ומזכיר זכותו שעשה לפני המלך הקדוש, משום שזהו שעומד תמיד לטוב, ועל כן, כל רפואה עומדת בפתח שפדיא"ל ממנה בו. הפתח הזה הוא לצד מערב. ומשום זה ארבעת הפתחים הללו עומדים בהיכל הזה.

בהיכל הזה עומדת רוח אחת שנקראת נגה. זוהי רוח השולטת בהיכל הזה. כל זיו וכל תשוקה עומדים בו. הרוח הוא עומדת לכל אותם שיש להם חלק בעולם הבא. זה מעטר את אותן הנשמות בזיו של כבוד, כדי להודיע לכל אותן רוחות שבהיכלות האחרים שזהו בן העולם הבא, ויצבר בכלם, ואין מי שמוחה בידו.

הרוח הוא רוח טהורה ברוחה מהתחתונים הללו, ושמה זהירא"ל, מאותו שמן משחת קדש ששופע מן העולם הבא שופע בו, ומאותו שמן נברא (גדל) וצומח. וזהו נר, כמו שזאמר (תהלים קלד) ערכתי נר למשיחי. משום שזהו הסדור להדליק הנרות מלמטה למעלה, כששורה עליו אור ששופע מלמעלה, משום שזה מסדר כשנכללו בו כל אותם התחתונים שלמטה.

וכשמסתדרת הרוח הוא בכל אותם התחתונים ומאירה, אז מוציאה ממנה אור אחד, ששמו אקריא"ל (אקריא"ל), וזה כלול ברוח האור. זה עומד תחת הרוח (האור) למשך (למשח) את כל אותן נשמות שעולות, שיש להן חלק לעולם הבא וראויות לעלות למעלה.

משום שששנשמה עולה ונכנסת לאותם ההיכלות התחתונים, רשומה היא בעשרים ושתים אותיות התורה שרשומות בנשמה הזו. וכשנשמה זוכה ועומדת לפני אותה הרוח, הממנה הזה אקריא"ל מושח אותם, ועולים ונכנסים לאותו נהר דינור, ועולים ונקרבים לקרבו.

האור הזה כלול בשלשה אורות, משום שאותו שמן משחה נכלל בשלשה גנים. וכשנוצץ האור הזה, נוצצים ממנו עשרים ושנים (אותיות) אורות כנגד עשרים ושתים אותיות התורה שרשומים

בנשמה הזו. ועשרים ושנים האורות הללו, כלם ממנים שמשים שעומדים עמו, וכלם נקראים על שם האור הזה שעליהם, וכלם נכללו בו. האור הזה עם כל אותם האורות נכלל ברוח הזו, והרוח הזו כלולה בו, ומסתכל להתישב בתוך ההיכל הרביעי.

כשהרוח הזו נכללת מהאור הזה ומכל האורות, כשדוחים (דוחקים) להתנוצץ, יוצאת מהם חיה אחת קדושה כלולה בשני גונים, אריה ונשר, והיא דיוקן אחד, וזה נקרא אהיא"ל (אתיאל).

והחיה הקדושה הזו, יוצאים מההתנוצצות שלה, כשמגיע בה האור של הרוח העליונה, ארבעה אופנים כלולים בכל הגונים, והם: הדריא"ל, הדריא"ל, אהדורי"א, אסימו"ן (אטימו"ן). כל אלה בשמנה כנפים, ואלה הם ממנים על כל חילות השמים, עורכי הקרבות. משום שלא תמצא מלחמה אחת בעולם או עקירת מלכות ממקומה, עד שצבא השמים והכוכבים של שאר הרקיעים, כלם מראים קרבות וסכסוכים אלה עם אלה. וארבעת האופנים הללו עומדים עליהם לארבעת צדי העולם.

אלו הארבעה, כשנוסעים לערך מלחמות, מסוד ההיכל שלמעלה נוסעים, שהוא בית הדין, ונקרא זכות. מהעצה שלהם הוציאו כמה צבאות ומחנות שאין להם חשבון, וכלם עומדים תחת האופנים הללו.

מהם עומדים על שירה, ומהם שלוחים על העולם, כנגד אותם השלוחים שלצד הטמאה שיוצאים מתוך ההיכל השלישי שלה, והם מקטרגים על העולם להרע. ואלו נמצאים כנגדם שלא ישלטו על אותם שעוסקים בתורה, כמו שנאמר (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך וגו'. וכתוב על כפים שאונד פן תגף באבן וגו'. זה (ישעיה ח) אבן נגף צור מכשול. וזה נקרא אבן נגף צור מכשול. וזה נקרא (שם כח) אבן בתן פנת יקרת, (שם ל) צור ישראל. והכל עומד זה כנגד זה.

מסוד ההיכל השלישי שבצד האחר יוצאים שתי רוחות שנקראות א"ף וחמ"ה, ומשתי אלה יוצאים כל אותם שלוחים שהולכים להסטות בני אדם מדרך האמת, ואלו אותם שעומדים ומקדימים על אדם שהולך לדרך מצוה, ועל זה אלו האופנים עומדים כנגדם, כדי להגן על האדם שלא ינזקו. משתי הרוחות הללו פחד משה כשהיה יורד מן ההר, שכתוב (דברים ט) כי גרתי מפני האף והחמה.

באמצע ההיכל הזה יש מקום אחר שעומד למעלה למעלה, בארבעה פתחים לארבעת צדי העולם, עשרה ממנים לכל פתח ופתח, וממנה אחד עליהם. וזה כלול באור שנקרא אהדיא"ל, וזהו אופן בתוך האופן, משלבים זה בזה.

אלו הארבעים נוטלים דין מבית הזכות להלקות את הנשמה הזו שחטאה (וצריכה) לקבל מלקות, ואלו עומדים בשלהבת אש לאותן הנשמות, וטסים מחוץ להיכל הזה, ומלקים את הנשמה הזו, ועומדת נזופה בחוץ כל אותם הימים שנגזרו עליה, ולא נכנסת לפרגוד.

והארבעים הללו הם שעומדים ונוזפים ומנדים את כל אלו שהוציאו מפיהם דבר שלא צריך, ואחר זה הוציאו מפיהם דבר קדוש, דבר תורה, ומטנפים את פיהם בה. ואלו עומדים ומנדים אותם, ועומדים בנדוי הזה ארבעים יום, שלא נשמעת תפלתם.

וכן את כל אלו שחטאו אותם חטאים שצריכים את הנזיפה, עשרה כרוזים יוצאים בכל יום ומכריזים בכל אותם הרקיעים ובכל אותם חילות ומחנות: הגזירו בפלוגי שהוא נזוף! הוא נזוף על חטא פלוגי שעשה, עד ששב לפני רבונו, הרחמן וצילנו.

כששב מאותו החטא, מתפנסים כל הארבעים הללו ומתירים אותו, ואז מכריזים עליו: מפלוגי התרה הנזיפה! מכאן והלאה התפלה נכנסת. וטרים ששב, הוא נזוף למעלה ולמטה, ושמירת רבונו מוסרת ממנו. ואפלו בפליה נשמתו נזופה, שסותמים לה את כל שערי השמים ולא עולה, ודוחים אותה החוצה.

האופן הזה שעומד על הארבעים הללו, כשנוסע, מגיע לאותו מקום שנקרא תא הרצי"ם. וכשנכנס, נכנסים עמו אותם הארבעים שממנים בארבעה פתחים, ועולים כל אותם המגנים של זהב, ואלו הם מלאכים שנקראים חשמלי"ם. ואותם המגנים והתרחבות והרחמים שרצים להגן על ישראל משאר העמים, ולערך בהם קרב ולנקם מהם לפי שעה בלי ארך.

ומשום כך נקרא תא הרצים, מקום שאותם הרצים רצים וממחרים להלחם ולנקם נקמות כנגד רצים אחרים שרצים להרע ולהחליש מזלות כדי לשלט עליהם. וסוד זה - (אסתר ג) הרצים יצאו דחופים. רצים מצד זה ורצים מצד זה, ובגללם (שם ח) והעיר שושן צהלה ושמחה, או (שם ג) נבוכה. אם מקדימים אלה שפאן - העיר שושן שמחה. ואם מקדימים אלה של הצד האחר - העיר שושן נבוכה.

והרי בארנו שבכל עומדים אלה כנגד אלה, צד זה כנגד צד זה, ומשום כך אלה הם מגנים לכל. כשעולים אלה באלה, יוצא אור אחד שלמעלה, וכלם נעשים מגן אחד, וסמנד - (בראשית טו) אנכי מגן לך.

שנים עשר גלגלים הם שסובבים לתוך ההיכל הזה, והם נקראים שרפים בשני גונים - לבן ואדום, רחמים ודין. אלה הם עומדים להשגיח תמיד על כל אותם בעלי הצער שמצערם אותם שאר העמים ודוחקים אותם, ונקראים חלונות. והינו מה שכתוב (שיר ב) משגיח מן החלונות.

ואלו עומדים להסתפל על כל אותם שמתפללים תפלותיהם, שמקדימים לבית הכנסת, ונמנים מאותם העשרה הראשונים, ואז עולים וכותבים אותם למעלה, משום שאלו נקראים חברים שלהם. וזהו שכתוב (שם ח) חברים מקשיבים לקולך השמיעני.

אשריהם הצדיקים שיוצאים לסדר תפלתם כראוי, משום שכאשר התפלה מתחילה לעלות, אלו עולים עם התפלה הזאת ונכנסים לכל אותם הרקיעים ולכל אותם ההיכלות, עד שער הפתח העליון. ואותה תפלה נכנסת לפני המלך להתעטר, כמו שנתבאר.

בא וראה, כל אלו שמתפללים תפלות ומקדשים את רבונם ברצון שלם, התפלה הזו צריך להוציא אותה מתוך מחשבה, וברצון של דבור ורוח, ואז מתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא. וכשמגיעה לחברים הללו, כלם לוקחים את אותה תפלה, והולכים עמה עד ההיכל הרביעי באותו הפתח. ואלו משבחים באותו זמן שמתפללים תפלות ומקדשים באותו זמן, אלו הם שממנים ביום על ישראל להיות עמם חברים. (ולא בליה לאותם) ובלילה באותם האחרים שאומרים שירה בלילה.

ובא ראה, כתוב (משלי כח) גוזל אביו ואמו ואמר אין פשע חבר הוא לאיש משחית. והרי פרשוה, משום שמונע ברכותיו של הקדוש ברוך הוא, שהוא אביו, ככתוב (דברים לב) שאל אביו וגדף. וכתוב (משלי כג) ישמח אביו. ופרשוה.

חבר הוא לאיש משחית, מי האיש משחית? זהו אותו איש שפוגם את הלבנה, ונקרא (שם טז) איש תהפוכות. (תהלים קמ) איש לשון. (בראשית כח) איש יודע ציד איש שדה. וזהו איש משחית, שזהו שמונע ברכות מן העולם. אף כך, מי שמונע ברכות מהעולם, חבר הוא לאיש משחית הזה שאמרנו. וזהו סוד, משום שצריך לאדם לברך את הקדוש ברוך הוא ולהתפלל תפלה כראוי כדי שיתברך שמו הקדוש, ויתחבר עם החברים הקדושים הללו ולא יפגם את תפלתו, משום שימנע ברכות מהעולם ויתחבר עם אותו איש משחית, שהוא מונע ברכות מן העולם וגרם מות לכלם.

כתוב (דברים יח) וחבר חבר. מה זה וחבר חבר? זה אותו מי שהוא הולך אחר הצד האחר ומכשף כשפים, הוא מושך עליו רוח אחרת טמאה, ומתחבר באותה חברות של אותו חבר רע, ושווה בחברות עם אותו חבר איש משחית. ולמה נקרא חבר? משום שבשעה שנולד אדם הוא מתחבר עמו, ותמיד עמו כחבר. אחר כך נהפך לו חבר איש משחית.

וכך יש בצד הקדשה, בצד הזמין, חבר טוב, שעושה טוב עם האדם בעולם הזה ובעולם הבא, והחברים הללו עומדים תמיד על האדם בחברות אחת להצילו ולהגן עליו ולהיות עמו חברים, לקדש את שם רבונם ולזמר ולשבח לפניו תמיד.

מאלו יוצאים ארבעה תומכים אחרים לאותם השנים עשר שאמרנו, החברים הללו. ואלו הם עומדים לאותם שיוצאים עצה להזיק לצדיקים. אף על גב שלא עושים, ועולים ומודיעים הדבר למעלה, ומבטלים את אותה העצה. ואלו נקראים ארזאים. ואף על גב שכלם התמנו לזה, כל אחד התמנה ונפקד על דברים ידועים, ותחת אלו אין להם חשבון.

אלו הארבעה עומדים לארבעת צדי העולם, וכל אחד עומד להשגיח על ישראל, ואלו נקראים חרפים, כמו שנאמר (שיר השירים ב) מציץ מן החרפים. שמות אלו הארבעה שנקראים חרפים: עינא"ל. עירי"ה. (עזרי"ה). עריא"ל. יהירא"ל.

עינא"ל הוא עומד לצד מזרח, וזה עומד להשגיח על כל אותם שעושים מעשים טובים, ועל כל אלו שחושבים מחשבה של מצוה, אף על גב שלא יכולים לעשות.

עירי"ה עומד לצד דרום, וזה עומד להשגיח על כל אותם שמנחמים את העני או שיש בלבם צער עליו, אף על גב שאינם יכולים לתת לו. ולאותם שהולכים לדרך מצוה, ולאותם שעושים חסד עם מתים. והוא מעמיד קיום של אמת. וזה התמנה להזכיר אותו למעלה ולחקק דיוקנו למעלה, להכניסו לעולם הבא.

עריא"ל עומד לצד צפון. וזה עומד להשגיח על כל אותם שחשבו לעשות רעות ולא עשו, או רוצים לחטא ובאו לעשות, והתחזק ביצרו ולא עשה.

יהירא"ל עומד לצד מערב, וזה עומד להשגיח על כל אותם שעוסקים בתורה ומכניסים בגיהם ללמד תורה לבית הרב, ולכל אותם שמסתכלים על חולה כשהוא בבית חליו, ומשגיחים עליו ומודיעים לו שיתבונן בחטאיו ובמעשיו וישוב מהם לרבונו. משום שכל מי שמשתדל עם אותו חולה, שישתפל במעשיו וישוב בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא, הוא גורם לו להנצל ולהשיב לו את רוחו.

ועל זה כתוב, (תהלים מא) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה וְיִמְלֹטְהוּ ה' . מה זה בְּיוֹם רָעָה? בְּיוֹם רָע הִיא צָרִיד לְהִיּוֹת! אֲלֵא בְּיוֹם רָעָה - בְּיוֹם שִׁשּׁוּלְטָת אוֹתָהּ הִרְעָה לְקַחַת אֶת נִשְׁמָתוֹ. אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל - זֶהוּ חוֹלָה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר, (שמואל-ב יג) מִדּוּעַ אֶתָּה כָּכָה דָּל בֶּן הַמֶּלֶךְ. וּמִשּׁוּם כֵּן, בְּיוֹם רָעָה וְיִמְלֹטְהוּ ה' .

וְאֵלּוּ (אוֹתָם שֶׁמִּסְתַּכְּלִים) שֶׁהֵם מִסְתַּכְּלִים בְּאוֹתוֹ חוֹלָה לְהִשְׁבִּיבוֹ מִחֻטְאָיו אֲצֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ. בְּהִיכָל הַזֶּה עוֹמֵד עָלָיו לְהַשְׁגִּיחַ. וּבְיוֹם שִׁשּׁוּרָה הַדִּין עַל הָעוֹלָם, יִנָּצֵל מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר בְּיוֹם רָעָה וְיִמְלֹטְהוּ ה' . הַיּוֹם שֶׁנִּמְסַר הַדִּין לְאוֹתָהּ רָעָה לְשֹׁלֵט בּוֹ (עַל הָעוֹלָם), וְכָל אֵלּוּ עוֹמְדִים לְהַשְׁגִּיחַ, וְלָכוּ וְנִקְרְאוּ חֲרָכִים.

בְּיוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד בְּדִין עַל הָעוֹלָם וְאוֹתוֹ צַד הֵרַע בָּא לְהַשְׁטִין, אִזּוֹ מִתְכַּנְּסִים כָּל אֵלּוּ וְעוֹמְדִים לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאִזּוֹ מִתְעַטְרִים בְּכֶלֶם וְעוֹמְדִים לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּאוֹתוֹ זְמַן מַה כְּתוּב? (שִׁיר הַשִּׁירִים ב) מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת מִצִּיץ מִן הַחֲרָכִים. מִצִּיץ, כְּמִי שֶׁמִּשְׁגִּיחַ מִמָּקוֹם דָּק, שְׂרוּאָה וְלֹא רוּאָה כָּל מַה שֶּׁצָּרִיד. וְאַחֵר כֵּן, מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת, מָקוֹם שֶׁל הַשְּׁגָחָה וְתִרְחָה, שְׁפוֹתֶיהָ פְּתוּחִים לְרַחֵם עַל הַכֹּל. וְכִשְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁגִּיחַ עַל הָעוֹלָם, מִסְתַּכֵּל בְּחֲלָנוֹת הַקָּלוּ וּבְחֲרָכִים הַקָּלוּ, וְחָס עַל הַכֹּל.

וְאִזּוֹ, כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל תּוֹקְעִים בְּאוֹתוֹ שׁוֹפָר וּמִתְעוֹרֵר לְמַעַלָּה אוֹתוֹ הַקּוֹל שִׁיוֹצֵא מִן הַשׁוֹפָר, כָּלוּל מֵאֵשׁ וּמִיֵּם וְרוּחַ, וְנִעְשָׂה מִהַכֹּל אוֹתוֹ הַקּוֹל, כְּדִי לְעוֹרֵר קוֹל עָלָיו, שִׁיוֹצֵא מִתּוֹךְ אוֹתוֹ הַשׁוֹפָר, שֶׁהוּא כְּמוֹ זֶה, כָּלוּל בָּאֵשׁ וּמִיֵּם וְרוּחַ, אִזּוֹ יוֹצֵא כְּרוֹז וּמִכְרִיז בְּכָל הָרְקִיעִים וְאוֹמֵר: קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה בָּא וְגו' מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלָנוֹת מִצִּיץ מִן הַחֲרָכִים.

וְאִזּוֹ כְּלָם יוֹדְעִים שֶׁהִרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עַל יִשְׂרָאֵל, וְאוֹמְרִים: אֲשֶׁרִיֵּהֶם יִשְׂרָאֵל שִׁישׁ לָהֶם עֲצָה בְּאֶרֶץ כְּדִי לְעוֹרֵר רַחֲמִים מִלְּמַעַלָּה. וְאִזּוֹ כְּתוּב, (תהלים טט) אֲשֶׁרִי הָעַם יוֹדְעֵי תְרוּעָה. יוֹדְעֵי תְרוּעָה וְדַאי. יוֹדְעֵי תְרוּעָה, שֶׁמִּשְׁבָּרִים אֶת הַתְּרוּעָה הַזֶּה, שֶׁהִיא דִּין הַקִּשָּׁה שֶׁהַכֹּל נִדְוָגִים בּוֹ. אֲשֶׁרִי יִשְׂרָאֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם שֶׁהֵם יוֹדְעִים אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיוֹדְעִים לִלְכֹּת בְּדִרְכָּיו וּלְיַחַד יַחֲוֶה כְּרֵאוֹ.

הַחֲלָנוֹת הַקָּלוּ וְהַחֲרָכִים הַקָּלוּ, כְּלָם עוֹמְדִים לְאַחֵז אֶת כָּל הַתְּפִלוֹת שֶׁעוֹלֹת מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה וּלְהַשְׁגִּיחַ בָּהֶן, לְהַכְנִיסָן לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל כֵּן, כָּל בֵּית כְּנֶסֶת שֶׁאֵין בּוֹ חֲלָנוֹת, אֵינוֹ מָקוֹם לְהַתְּפִיל בּוֹ כְּרֵאוֹ.

שֶׁהִרִי בֵּית הַכְּנֶסֶת לְמַטָּה כְּנֶגֶד בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁלְּמַעַלָּה. בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁלְּמַעַלָּה שִׁישׁ בּוֹ חֲלָנוֹת, כְּמוֹ שְׁאִמְרֵנוּ - כֵּן גַּם לְמַטָּה. לְמַעַלָּה כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֲלָנוֹת - כֵּן גַּם לְבֵית הַכְּנֶסֶת הַתַּחְתּוֹן. וְהַכֹּל עוֹמְדִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָמוֹת עוֹמְדִים אֵלּוּ בְּגוֹן שֶׁל אֵלּוּ, וּכְבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹלָה בְּכָל. וְעַל כֵּן, בְּיוֹם רָעָה וְיִמְלֹטְהוּ ה' . כְּשִׁשּׁוּלְט אוֹתוֹ הַצַּד הֵרַע - וְיִמְלֹטְהוּ ה' .

כְּמוֹ כֵּן, הַמִּמְנָה הַזֶּה יִהְיֶא"ל עוֹמֵד עַל כָּל אוֹתָם שֶׁחָסִים עַל עֲנִיִּים, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל, וּבִשְׁבִיל זֶה הַכֹּל עוֹמֵד בְּהִיכָל הַזֶּה, וְהִיכָל הַזֶּה נִכְלָל בְּהִיכָל אַחֵר רַבִּיעִי, שֶׁשֵּׁם הֵם הַגְּזוֹרוֹת וְהַדִּינִים לְכָל. אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שִׁיּוֹדֵעַ אֶת גִּנְזֵי רַבּוֹנוֹ, לְיַחַדוֹ וּלְקַדְּשׁ אֶת שֵׁם רַבּוֹנוֹ תָּמִיד, לְזַכּוֹתוֹ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא.

#### היכל הזכות גבורה

הַהִיכָל הַרְבִּיעִי. הַהִיכָל הַזֶּה, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹדֵעַ שֶׁלְטוֹנוֹ בְּאֶרֶץ בְּגָלְלוֹ. וְזֶהוּ הַהִיכָל שֶׁעוֹמֵד לְשֹׁמֵר אֶת דְּרָכֵי הַתּוֹרָה. זֶה נִקְרָא הִיכָל הַזְּכוּת, שֶׁבּוֹ נִדְוָגִים כָּל דִּינֵי הָעוֹלָם וְכָל הַזְּכוּת וְכָל הַחֲסִיִּים וְכָל הָעֲנָשִׁים, וְכָל שֶׁכֵּר טוֹב לְאוֹתָם שֶׁשׁוֹמְרִים אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

הִיכָל הַזְּכוּת הַזֶּה מִשְׁנָה מִכָּל שְׁאֵר הַהִיכָלוֹת, וְהַהִיכָל הַזֶּה כָּלוּלִים בּוֹ אַרְבָּעָה הִיכָלוֹת מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, וְכָלֶם הִיכָל אֶחָד. בְּהִיכָל הַזֶּה יֵשׁ רוּחַ אֶחָת שֶׁנִּקְרָאת זְכוּת אֵל. וְהַהִיכָל הַזֶּה נִקְרָא עַל שְׁמוֹ זְכוּת, וְזֶהוּ אֵל. וְכָאֵן נִדְוָגִים כָּל דִּינֵי הָעוֹלָם. וְזֶהוּ סוֹד הַכְּתוּב, (תהלים ז) וְאֵל זֶעֶם בְּכָל יוֹם.

אַרְבָּעָה הִיכָלוֹת, אַרְבָּעָה אֵלּוּ שֶׁהֵם בְּהִיכָל הַזֶּה, זֶה לִפְנֵים מִזֶּה, כְּלָם כָּלוּלִים זֶה בְּזֶה, וְכָלֶם הִיכָל אֶחָד, וְנִקְרָא זְכוּת. אַרְבָּעָה הַהִיכָלוֹת הַקָּלוּ יֵשׁ לָהֶם פְּתָחִים. מִמְנָה אֶחָד עָלָיו שֶׁעוֹמֵד מִחוּץ לְפֶתַח הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַהִיכָל הַזֶּה, סִנְסֶנְיָ"ה שְׁמוֹ, וְעַל הַשֵּׁם הַזֶּה יֵשׁ מִמְנָה אֶחָד לְצַד הָאַחֵר שֶׁל הַשְּׂמָאל, שְׁנוּטֵל דִּינִים בְּאוֹתוֹ הַהִיכָל שֶׁלּוֹ לְעוֹרֵר וּלְעֲשׂוֹת בָּעוֹלָם. וּמִשּׁוּם שְׁנוּטֵל מִמֶּנּוּ, נִקְרָא עַל שְׁמוֹ - סִנְסֶנְיָ"ה. וְהוּא שׁוֹלֵט עַל אוֹתוֹ אֶסְכֶּרֶ"א שֶׁל תִּינוּקוֹת.

וְהַמִּמְנָה הָעָלָיו הַזֶּה סִנְסֶנְיָ"ה, כְּשֶׁשׁוּטֵל דִּין, מִכְרִיז לְאוֹתָם הַמִּמְנִים שֶׁעוֹמְדִים עַל שְׁנֵים עָשָׂר הַפְּתָחִים, וְאוֹתָם הַכְּרוֹזִים שֶׁמִּכְרִיזִים עַל כָּל אוֹתָם הַדִּינִים שֶׁנִּדְוָגוּ מִהִיכָל הַזְּכוּת הַזֶּה.

רוּחַ זֶה שְׁנוּטֵלֶת הַכֹּל, שֶׁנִּקְרָאת זְכוּת אֵ"ל שְׁאִמְרֵנוּ, הַכֹּל כָּלוּל בָּהּ. מִמְנָה יוֹצֵאִים שְׁבָעִים אוֹרוֹת נוֹצְצִים, וְכָלֶם עוֹמְדִים בְּעֻגוּל כְּדִי לְהִרְאוֹת זֶה בְּזֶה שְׁלֹא מִכְסִּים זֶה מִזֶּה. כָּל הַזְּכוּת וְכָל הָעֲנָשִׁים וְכָל



הדינים, לפני כל האורות האלו עומדים.

מהם יוצאים שני אורות שעומדים לפניהם תמיד. ושבעים האורות הללו ושני אורות שעומדים לפניהם, הם לתוך אמצע ההיכל. ועל סוד ההיכל הזה כתוב, (שיר השירים ז) שָׁרָךְ אֶגֶן הַסֹּהַר אֶל יַחֲסֹר תַּמְזַג.

כנגד אלו יוצאים שבעים ושנים אורות אחרים מצד הימין, ושבעים ושנים אורות אחרים מצד השמאל. ואלו הראשונים הם פנימיים לפנים באמצע ההיכל. לפני האורות הללו נכנסים כל הזכויות והחובות להטהר. כל המעשים של העולם יוצאים מהפנימיים הללו. נמצאו שכל האורות שיוצאים מהרוח העליונה הם - מאתים וששה עשר אורות, וכלם כלולים ברוח זה.

אותם שני האורות שעומדים לפני אותם השבעים, הם מעידים עדות תמיד, וכותבים פתקי דין של זכות או של חובה. אלו השבעים הם גוזרים גזרות ודינים דינים. וכל דיני העולם, הן לטוב הן לרע, הם כאן.

הרוח הזה, שהיא זכות א"ל כמו שאמרנו, בה רשומות שלש אותיות שנדבקות בה מלמעלה, שהן יה"ו. והרי בארנו, שפאשר האותיות הללו נדבקות במקום הזה של התדבקות הזכר בנקבה, אז נרשמות ברוח הזה אותן האותיות. וכאן אמר דוד, (תהלים צב) ואלהי לצור מחסי. סוד הרוח הזה שנקראת א"ל, וסוד אותן האותיות שרשומות בה, שנקראות יה"ו, אלו שלשת הצדדים של האורות שאמרנו.

אותם שלשת בתי הדין שנקלקים בדינים אחרים בדברי העולם; בעשר, בעני, במחלות בשלמות, שהם ארבעה היכלות שמתקנים לכל אותם האחרים, שני היכלות לאלה שני הצדדים של אורות אחרים, והיכל אחד לכל אותם בעלי העינים שעושים חשבון מכל המעשים של העולם. והיכל אחד לסופרים אחרים שתחת אלו הראשונים הפנימיים. ארבעת ההיכלות הללו כלולים בהיכל הזה, שנקרא על שם אותה הרוח של זכות, כפי שאמרנו.

בכל פתח ופתח של ההיכלות הללו יש ממנה אחד. בפתח הראשון יש ממנה אחד ששמו נקרא גזריא"ל. (לפתח הראשון ששם הכל סנסני"ה שממנו לוקח) אותו הממנה האחר, אותו ממנה לגלות דינים שנדונו ונגזרו לאותו הממנה הראשון ששמו סנסני"ה, שממנו נוטל הממנה האחר הזה שעומד על ההיכל של הצד האחר, ועומד על האספרה של תינוקות, כפי שאמרנו.

והממנה הזה גזריא"ל נוטל דבר בית הדין הפנימי, שהכל נגזר שם, ואז מודיע את הדבר לממנה הזה שבחוץ, וכל אותם הכרוזים מכריזים ואומרים בכל הרקיעים: כך וכך נגזר מבית המקדש. עד שנוטלים את אותו הדבר בהיכל שלמטה, ומשם יוצאים ומכריזים על הדבר, עד שזה נשמע בכל הרקיעים התחתונים, ויורדים ומודיעים את הדבר לכלם למטה.

ונוטלים הדבר כל התחתונים, מדרגה לדרגה. אפלו צפרי השמים ועופות הארץ, כלם לוקחים את הדבר ומודיעים אותו בעולם, עד שנוטלים הדבר כל אותם שומרי החקים ומראים את זה בחלום לאנשים, ובא אותו הדבר לזמן קרוב.

ולפעמים אותו דבר שצריך למלכי הארץ, שהם ממנים לזון ולהנהיג עמים, שמודיעים את אותו הדבר עד הרקיע של השמש שלמטה, ועומד שם. עד שאותם ממנים של השמש, שנתמנו על השמש, לוקחים את אותו הדבר, ומודיעים אותו לאותם הממנים העליונים של הצד האחר, והם מודיעים את הדבר למלכי הארץ, שהם בצד שלהם.

וכשהיו נביאים בהם בישראל, היו נוטלים נבואתם משני עמודים עליונים שהתורה סמוכה עליהם. אחר שהסתלקו נביאים מהעולם ובאו בעלי המראה ובעלי החלום, הם נוטלים הדבר ממקומו, כפי שאמרנו. וכשהיו בין ישראל מלכים, והסתלקו הנביאים, ולא נמצאו בעלי מראה ובעלי חלום, מודיעים את הדבר לאותם מלכים מהפתח הזה שאמרנו.

ואם תאמר, איך נוטל הדבר מהמקום הזה? בא וראה, כל דרגה ודרגה וכל פתח ופתח, לכלם יש בחוץ ממנים ידועים שהתמנו (בצד שלהם) בכל אותם הרקיעים, עד שיורדים למטה לרקיעים התחתונים ומודיעים את הדבר לאותם שצריך, משום שהרי מההיכלות הללו, שהם צד הקדשה וסוד האמונה, נפרדות דרגות למטה, כלן בסוד האמונה, ויורדות מדרגות על מדרגות עד שפורחות מן העולם הזה, והתמנו בו.

מהם לשמר בני אדם מן הצד האחר ומנוקי העולם, ובאותם הדרכים שבהם הם הולכים. ומהם כדי לסיע לבני אדם כשבאים להטהר. ומהם לעשות אותות ונסים בעולם, ומהם שעומדים כדי להשגיח על מעשי בני האדם להעיד עדות. וכן (בצורה זו) נפרדות כמה דרגות לצדיהם, וכלם בסוד האמונה העליונה בקדשה עליונה.

כמו כן בצד האחר, צד הטמאה, נפרדות דרגות מאותם ההיכלות למטה, כלם דרגות להרע ולהסתות את העולם. מהם עומדים להסית בני אדם מדרך טובה לדרך רעה, ומהם קמים לטמא בני אדם לאותם שבאו להטמא. כמו ששנינו, בא אדם להטמא - מטמאים אותו בעולם הזה ומטמאים אותו באותו עולם, והם נקראו צואה רותחת, כמו שנאמר (ישעיה ל) צא תאמר לו. ואותן דרגות שעומדות לטמא יותר. ומשום כך אלה תמיד כנגד אלה, והכל הוא בדרגות ידועות כראוי.

הפתח השני. בפתח הזה יש ממנה ששמו דהריא"ל, והוא לצד זמין, וזהו ממנה להכניס את כל הזכיות שזכו בהם בני אדם, כדי שידון אדם עליהם לטוב כשנדון לטוב, ואותן זכיות קימות רבות על חטאי בני אדם, ואז הממנה הזה מצוה על שכן והחלק של אותן הזכיות והשקר לטוב.

ומוציא את אותו הדין, וממנה את אותו ממנה שנקרא פדיא"ל שבהיכל השלישי. ואז אומר לו, (אויב לג) פדעו מרדת שחת. משום ששש אדם עומד בבית חליו ונתפס בתפיסת המלך, אז נדון האדם. וכל זכות וכל חטא שעשה אדם בעולם הזה, הכל נכנס בהיכל הזה להיות נדון.

וכשנדון לטוב, בפתח הזה יוצא דינו לטוב, לימין הממנה הזה דהריא"ל שעומד בו, ומודיעים את דינו לטוב, עד שנצול. ויורד אותו הדין לכל אותם הממנים. הדרגות שנודעות לטוב למטה, כלן דרגות על דרגות, והכל - בין לטוב בין לרע - מבית המלך נדון אותו אדם.

הפתח השלישי. בפתח הזה יש ממנה אחד ששמו גדיא"ל, והוא לצד שמאל, וזהו הממנה להכניס (לשקל) את כל החטאים וכל הרעות שאדם סטה אחריהם בעולם הזה, ומוריד אותם לתוך משקל להשקל עם אותן זכיות שנכנסו בידי אותו הממנה האחר שאמרנו.

ואותו המשקל עומד בתוך הפתח הרביעי, ושם נשקלים זכיות וחובות כאחד. מי שנצח מהם - כך יש לו ממנים באותו הצד. אם הזכיות נצחו - כמה ממנים יש בצד זמין שנוטלים אותו הדין, ומעבירים את הרעות והמחלות מאותו אדם עד שנצול. אם החטאים נצחו - כמה ממנים יש לו באותו צד שמאל, עד שלוקחים הדבר אותו הצד האחר וכל אותם שומרי החקים, עד שהורע מזלו. ואז יורד אותו הצד האחר ונוטל את הנשמה. אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

הפתח הרביעי. בפתח הזה עומד ממנה אחד ששמו ואזני"ה (מאזני"ה). וזהו משקל שנוטל (ששוקל) זכיות וחובות, ובו נשקלים כלם כאחד. וזה נקרא מאזני צדק, כמו שכתוב (ויקרא יט) מאזני צדק. בזה נשקלים כלם להדון.

תחת הממנה הזה יש שני ממנים, אחד לימין ואחד לשמאל. אחד לימין, הריא"ל שמו. אחד לשמאל, גדיא"ל שמו. וכשנשקלים זכיות וחובות - זה מכריע לצד זמין, וזה מכריע לצד שמאל. וכלם נכללו ברוח הוא שנקראת זכו"ת אל.

וכשכלם נכללים בזה, מוציאה חיה (אחת) קדושה, והחיה הזו לוחטת, ושמה נקרא תומיא"ל. החיה הזו היא חיה שעומדת להשגיח בעולם באותם עיני ה' שהולכים ומשוטטים בעולם. ואותם עיני ה', כלם נוטלים השגחה מאותם מעשים טובים שנעשו בסתר, ולהשגיח באותם מעשים שהם בשלמות הלב, ואף על גב שלא נעשו כראוי.

החיה הזו עומדת בהשגחת התפלות, משום שאותן בקשות שמבקשים אנשים בתפלותיהן, כלן עומדות בידי החיה הזאת, ומניחה אותן בהיכל הזה. ואותן הבקשות עומדות בהיכל הזה עד ארבעים יום להשגיח בהן.

שְהרי (בסוף ארבעים יום) בכל ארבעים וארבעים יוצאת החיה הזו ולוקחת את כל אותן הבקשות, ומניחה אותן לפני אותם שבעים ושנים אורות, ודנים אותן. ואז הרוח הוא שנקראת זכו"ת אל, מעינת בהן אם זוכה ואם לא זוכה. אם זוכה - יוצאת התפלה הזו, ומתגלגלת הבקשה הזו, ויוצאים עמה שנים עשר ממנים, וכל אחד ואחד תובעים מעם אותה הרוח קיום בבקשה הזו, ומתקיימת בהם.

תחת החיה הזו ארבעה שרפים לוחטים: שרפא"ל, ברקיא"ל, קרישא"ל, קדומיא"ה. וארבעה הללו שתחת החיה הזו עומדים לארבעת צדי העולם. אלו הארבעה עומדים לארבעת צדי העולם, והם ממנים להשגיח בכל אותם ששומרים את יום השבת ומענגים את השבת כראוי.

מהארבעה הללו, כשנוסעים, יוצאים שביבי אש, ומהשביבים הללו נעשים שבעים ושנים גלגלים לוחטים באש. מכאן נעשה נהר דינור. אלף אלפים שמשו את אותו הנהר. כל אותם שמענגים שבת, ארבעת הממנים הללו משגיחים בכל אותם שמענגים את השבת, והחיה הזו עומדת עליהם, ונוסעים בשבילה תחתיה.

בכל יום ויום זורם אותו נהר דינור ושורף כמה רוחות וכמה שליטים. וכשנכנסת שבת, יוצא כרוז, ושוכך אותו נהר דינור, והסערות והזיקים והשביבים שוככים. והחיה הזו הולכת ועולה על ארבעת

השָׁרָפִים הִלְלוּ שְׁאֲמָרָנוּ, וְנִכְנָסָת לַתּוֹךְ אֲמָצַע הַהֵיכָל הַזֶּה לְאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנִקְרָא עֲנִי.

מִשּׁוּם שֶׁבְּמִקְוֹם הַזֶּה, כְּשֶׁנִּכְנָסָת שָׁבֵת, מִסְתַּדְרִים שָׁם כָּל שְׁלַחֲנוֹת בְּנֵי הָעוֹלָם, שְׁנִקְרָאִים בְּנֵי הַיֵּכָל הַמֶּלֶךְ. וְאֵלֶּף אֲלָפִים וְרִבּוֹא רַבּוֹת עוֹמְדִים עַל אוֹתָם הַשְּׁלַחֲנוֹת. וְהַחֲזִיחַ הָעֲלִיזָה הַזֶּה עַל אֲרֻבַּעַת הַשָּׁרָפִים הִלְלוּ, וְנִכְנָסָת לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְרוֹאֶה שָׁם אֵת כָּל אוֹתָם הַשְּׁלַחֲנוֹת (וְכָל אוֹתָם שְׁעוֹמְדִים עָלֶיהֶם), וּמִשְׁגִּיחָה בְּכָל שְׁלַחַן וְשְׁלַחַן, וְאֵיךְ מַעֲנִיגִים אֵת כָּל שְׁלַחַן וְשְׁלַחַן, וְעוֹמְדָת וּמִבְרַכָת אֵת אוֹתוֹ הַשְּׁלַחַן. וְכָל אוֹתָם אֵלֶּף אֲלָפִים וְרִבּוֹא רַבּוֹת, כָּלֵם פּוֹתִיחִים וְאוֹמְרִים אָמֵן.

וַיֵּמָּה הַבְּרָכָה שֶׁמִּבְרַךְ עַל הַשְּׁלַחַן הַזֶּה שְׁנִעֲרַךְ וְנִעֲנֵג כְּרָאוּי? (ישעיה נח) אִזּוֹ תִתְעַנֵּג עַל ה' וְגו' כִּי פִי ה' דָּבָר. וְכָלֵם אוֹמְרִים: אִזּוֹ תִקְרָא נָה' יַעֲנֶה וְגו'. רוּחַ הָעֲלִיזָה שְׁנִקְרָאֵת זְכוּיָת אֵל, כְּשֶׁאוֹתוֹ הַשְּׁלַחַן מִתְעַנֵּג בְּכָל הַסְעִידוֹת, בְּסִעוּדָה הָאֲחֵרוֹנָה הַשְּׁלִישִׁית מְסִים וְאוֹמֵר עַל כָּל אוֹתָם הָרֵאשׁוֹנִים, וְאוֹמֵר: אִזּוֹ יִבְקַע פֶּשֶׁחַר אוֹרֶךְ וְגו', כְּבוֹד ה' יֵאֲסָפֶךָ. כָּל אוֹתָם שְׁבָעִים אוֹרוֹת אַחֲרֵים בְּכָל הַצְדִּים פּוֹתִיחִים וְאוֹמְרִים: (תהלים קכח) הִנֵּה כִּי כֹן יִבְרַךְ גִּבּוֹר יְרָא ה'.

וּכְשֶׁשְׁלַחַן הָאָדָם אֵינוֹ עוֹמֵד בְּאוֹתוֹ מְקוֹם בְּעִרְכָת הַעֲנֵג כְּרָאוּי, אִזּוֹ הַחֲזִיחַ הַזֶּה, וְאוֹתוֹ אֲרֻבַּע שְׁתִּחְתִּיחַ, וְכָל אוֹתָם אֵלֶּף אֲלָפִים וְרִבּוֹא רַבּוֹת, כָּלֵם דּוֹחִים אוֹתוֹ הַחוּצָה לְאוֹתוֹ צֶדֶד הָאֲחֵר, וְכִמָּה שׁוֹמְרֵי הַחֲקִים, כָּלֵם נוֹטְלִים אוֹתוֹ וּמְכַנְיִסִים אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ מְקוֹם, שֶׁהוּא בְּהֶפֶז מְזָה, וְנִקְרָא נִגְעַ. וּכְשֶׁמְכַנְיִסִים אוֹתוֹ לָשֵׁם, (פּוֹתִיחִים וְאוֹמְרִים) (שם קט) וַיֵּאָהֵב קָלְלָה וַתִּבְוָאֶהוּ וְלֹא חָפֵץ בְּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ. וְנִקְשׁ נוֹשָׂה לְכָל אִשָּׁר לֹא וְגו', אֵל יְהִי לוֹ מִשָּׁךְ חֶסֶד וְגו'. הַרְחֵקוֹן יִצְלִלָנוּ.

מִשּׁוּם שֶׁעֲנֵג שְׁבָת, וְאַמּוֹנֵת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (זֶה אֵלּוֹ אוֹתָם שְׁלַחֲנוֹת שֶׁל עֲנֵג שְׁבָת וּמוֹעֲדִים וְחֻגִים, כָּלֵם שְׁמִיחָה שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוּם כֶּךָ) הוּא. וּמִשּׁוּם זֶה, כָּל אוֹתָם שְׁמַעֲנִיגִים עֲנֵג הַשְּׁבָת וְזֻמָּנִים וּמוֹעֲדִים, אֲרֻבַּעַת הִלְלוּ שְׁעוֹמְדִים תַּחַת הַחֲזִיחַ הַזֶּה עוֹמְדִים כְּנֶגֶד אוֹתוֹ נֶהַר דִּינוֹר, וְלֹא נוֹתֵנִים לְהַשְׁרִף שָׁם אֵת כָּל אֵלּוֹ שְׁמַעֲנִיגִים עֲנוּגִיחָה כְּרָאוּי.

תַּחַת הָאֲרֻבַּעַת הִלְלוּ יֵשׁ מְמַנִּים אַחֲרֵים שְׁעוֹמְדִים בַּחוּץ, שְׁנוֹדְעִים מִצַּד הַהֵיכָל הַזֶּה, (וְכָל הַפְּרוֹזִים בַּחוּץ) וּמְכַרְיִזִים עַל כָּל אוֹתָם הַדִּינִים וְעַל כָּל אוֹתוֹ הַגְּזֵרוֹת שֶׁנִּגְזְרוּ בַּהֵיכָל הַזֶּה.

הַכֹּל נִדּוֹן כָּאֵן, פֶּרֶט לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִתְּנָת רְשׁוּת כָּאֵן בַּהֵיכָל הַזֶּה שְׁנִקְרָא זְכוּת, וְאֵלּוֹ הֵם: בְּנֵי חַיִּי וּמוֹזִיגֵי. שְׁהָרִי שְׁלִשֶׁת אֲלֵה לֹא עוֹמְדִים כָּאֵן, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הֵם תְּלוּיִים בְּמִזְל. שְׁהָרִי אוֹתוֹ נֶהַר שְׁשׁוּפֶע וְיוֹצֵא, שָׁם תְּלוּיִים הַחֲזִים שְׁלִמְעֵלָה, וְשָׁם תְּלוּיִים הַמְּזוֹנוֹת, וְשָׁם תְּלוּיִים הַבְּנִים. שְׁהָרִי שְׁלִשֶׁת אֲלֵה יוֹצֵאִים מִשָּׁם וְשׁוּפֶעִים וְנִמְשָׁכִים לְמִטָּה. וּמִשּׁוּם כֶּךָ הַכֹּל עוֹמֵד בַּהֵיכָל הַזֶּה, פֶּרֶט לְשִׁלְשֶׁת אֵלּוֹ.

כְּשֶׁאָדָם הוּא בְּבֵית חֲלִיו, כָּאֵן הוּא נִדּוֹן, וְכֹן כָּל שְׂאֵר הַדִּינִים שֶׁבְּעוֹלָם. וְאִם תֵּאֲמַר, אִם אָדָם בְּבֵית חֲלִיו נִדּוֹן לַחֲזִים - נוֹתֵנִים לוֹ. לֹא שֶׁהַחֲזִים תְּלוּיִים כָּאֵן, אֲלֵא כְּשֶׁנִּדּוֹן כָּאֵן לַחֲזִים, אִזּוֹ שׁוּפֶעִים הַחֲזִים מִלְּמַעְלָה וְנוֹתֵנִים לוֹ (וְאִם לֹא - לֹא נוֹתֵנִים). אֲשֶׁרִי חֲלָקֵם שֶׁל הַצְדִּיקִים שְׁנוֹדְעִים דְּרָכֵי הַתּוֹרָה וְזוֹכִים בָּהּ לַחֲזִי עוֹלָם, עָלֶיהֶם כְּתוּב (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ.

#### הַיֵּכָל אַהֲבַת חֶסֶד

הַהֵיכָל הַחֲמִישִׁי. הַהֵיכָל הַזֶּה עוֹמֵד לְהָאִיר לַתַּחְתּוֹנִים הִלְלוּ. וְזֶהוּ הַהֵיכָל שְׁעוֹמֵד לְהָאִיר בְּסוֹד הָאֲמוּנָה. פֶּתַח אֶחָד עוֹמֵד בַּהֵיכָל הַזֶּה וּמִמֶּנּוּ אֶחָד עָלִיו, וְאוֹתוֹ מְמַנֶּה נִקְרָא סְגוּרָה יִיָּהּ. הַמְּמַנֶּה הַזֶּה עוֹמֵד עַל הַפֶּתַח הַזֶּה כְּדִי לְלַמֵּד (סְגוּרָה עַל יִשְׂרָאֵל, וּבִגְלָל זֶה נִקְרָא שְׁמוֹ כֶּךָ, שְׁהָרִי הוּא מְמַנֶּה עַל כָּל אוֹתוֹן טוֹבוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְהַכְנִיס סְגוּרָה וְכוּ') סְגוּרָה שֶׁלֵּהֶם לִפְנֵי רַבּוֹנָם, וְלֹא יִשְׁלַט עָלֵיהֶם הַצַּד הָאֲחֵר.

בַּהֵיכָל הַזֶּה עוֹמְדָת רוּחַ אַחַת שֶׁכְּלוּלָה בְּאַרְבַּע, שְׁהָרִי רוּחַ זֹו כְּלוּלָה בְּאַרְבַּעַת גִּנּוּיִם: לֵבָן, שְׁחֹר, יָרֵק וְאֵדָם. וְזֹהוּ רוּחַ שְׁעוֹמְדָת כְּלוּלָה בְּכָל, וְנִקְרָאֵת סוּרָה יִיָּהּ. גְּדוּלָה עַל כָּל אוֹתָם חֲזִלוֹת תַּחְתּוֹנִים. וְכָלֵם עוֹמְדִים תַּחְתִּיחַ וּמְמַנִּים תַּחַת יָדָהּ.

הָרוּחַ הַזֶּה שְׁסוּגָרָת וּפּוֹתִיחַת. כָּל הַמִּפְתָּחוֹת הָעֲלִיזָה כָּלֵם מְסוּרִים בְּיָדָהּ. (שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם) כָּל הַחֲזִלוֹת הַתַּחְתּוֹנִים כָּלֵם נִכְלָלוּ וְעוֹמְדִים תַּחְתִּיחַ וּמְמַנֶּה נְאוּנִים. זֶה עוֹמֵד בְּכָל סוּדוֹת רַבּוֹנוֹ, כָּל הַגְּנֻזִים הָעֲלִיזָה כָּלֵם נִמְסְרוּ בְּיָדָהּ.

הָרוּחַ הַזֶּה נִקְרָאֵת אֶהֱבָה, וּמִשּׁוּם כֶּךָ נִקְרָא הַהֵיכָל הַזֶּה הַיֵּכָל אֶהֱבָה. מִשּׁוּם שֶׁכָּאֵן נִגְזְרוּ כָּל סוּד הַסּוּדוֹת לְמִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִדְבֵּק בוֹ, וְכָאֵן הוּא סוּד הַכְּתוּב, (שִׁיר הַשִּׁירִים ז) שָׁם אֶתָּן אֵת דִּדִּי לָךְ.

הָרוּחַ הַזֶּה הִיא הַשּׁוֹמְרָת אֵת כָּל הַשְּׁמִירָה שְׁלִמְעֵלָה, וְזֹו נִקְרָאֵת (תהלים קכא) שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל, (דְּבָרִים ז) שׁוֹמֵר הַבְּרִית. מִשּׁוּם שֶׁכָּאֵן הִיא שְׁמִירַת כָּל הַגְּנֻזִים הָעֲלִיזָה, וְעַל כֵּן גִּנְזִי רַבּוֹנוֹ גִּנְזִים בָּהּ. מְזָה יוֹצֵאִים שְׁבִילִים וְדְרָכִים לְאוֹתָם שְׁלִמְעֵלָה כְּדִי לְעוֹרֵר בָּהֶם רוּחַ שֶׁל אֶהֱבָה.

אֲרֻבַּעַת הַגְּנֻזִים הִלְלוּ שְׁבָה נִכְלָלוּ זֶה בָּזֶה. וּכְשֶׁרוֹצִים לְהַכְלִל, מִכָּה זֶה בָּזֶה, וְיוֹצֵאֵת מִכָּלֵם חִיָּה

קדושה אחת שנקראת זהר. והחיה הוא עליה כתוב, (יחזקאל א) היא החיה אשר ראיתי על נהר כבר. מההיכל הזה יוצאות כל הרוחות הקדושות שעומדות בקיום של הנשיקות (העליונות), שהרי מאותן הנשיקות יוצא אור של רוח לקיום הנפש לכל אותן הנשמות העליונות שנתנו בבני אדם, וסוד אותו הכתוב (דברים ח) כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. משום שבהיכל הזה עומדות כל הנשמות וכל הרוחות שעומדות לרדת בבני האדם מיום שנברא העולם, ועל כן ההיכל הזה לוקח כל אותן נשמות שיוצאות מאותו נהר ששופע ויוצא. ומשום כך ההיכל הזה לא עומד לעולם בריקנות.

ומיום שנחרב בית המקדש, לא נכנסו לכאן נשמות אחרות. וכשיתימנו אלה, ההיכל עומד בריקנות ויפקד מלמעלה, ואז יבא מלך המשיח, ויתעורר ההיכל הזה למעלה, ויתעורר ההיכל למטה.

ובסוד ההיכל הזה כתוב, (שיר ד) שני שדיך כשני עפרים וגו'. משום שבהיכל הזה אותה הרוח שאמרנו. ואותה החיה מוציאה שני אורות כלולים זה עם זה, שקשורים זה בזה, ונקראים א"ל שד"י. אלו נקראים שד"י, וא"ל שלמטה, מתחברים זה בזה ונקנסים זה לזה. ונקרא א"ל שד"י, משום שיוצא מכללות השדים תללו.

והא"ל הזה, שהוא מצד הקמין, נוטל ממקום זה כל אותם הרחמים שעומדים להזין את אותו ההיכל שלמטה שנקרא זכו"ת, על שם הרוח הוא שבו שאמרנו. השדי הזה מיניק את כל אותם התחתונים וכל אותם ההיכלות וכל אותם שבחוץ שעומדים בצד הזה, שנקראים יתדות המשכן, כמו שבארנו. ולכן נקרא שדי, משום שמספק מזון לכל התחתונים, כמו שהוא מקבל מצד הקמין.

מכאן יוצאים אותם האורות שנקראים (בראשית ג) להט החרב המתהפכת, משום שמתהפכת לכמה גונים, והרי בארנו, שאלה מעוררים דין בשליחות שלמעלה, והם בעולם מצד השמאל, כשנפרדת (כשמתפשטת) הרוח הוא ומכה להוציא אורות לכל הצדדים, כמו אותם השדים ששופכות חלב לכל צד, כך גם מהרוח הוא יוצאים לכל צד, ומוציאים חיה אחת אחרת שממנה על אלה, שנקרא להט החרב המתהפכת, וזה נקרא.

ואותו וזה שממנה על העולם, בזמן שממנה הרעב על העולם ונדון בו, אזי החיה הוא מפקדת על העולם, ומוציאה רוח של מזון לכל אותם בני האמונה שלא ימותו ברעב וסועדת לבם. משום שהרי מהצד האחר, כששולט הרעב בעולם, יוצאות מהצד הזה שתי רוחות טמאות שנקראות שוד וכפן. וזהו סוד - (איוב ה) לשד ולכפן תשחק. משום שאלו עומדים בעולם ועושים קטרוג לאנשים. אחד - אותו ששולח להם רעב ומתים. ואחד - שאנשים אוכלים ולא שבעים, משום שהרי רוח רעה שולטת בעולם.

החיה הוא מוציאה ניצוץ אחד שיוצא מהתנוצצות של שני ניצוצות שאמרנו, שהם מתהפכים לכמה גונים. והניצוץ הזה נקרא שרפים, וזה אוחז בהם ומלהיט אותם.

בהיכל הזה יש שני ממנים, אורות שעומדים על אלה ורבות שנקראים גפנים, ואלף ורבות רבבות שנקראים רמונים, וכלם עומדים בחביבות, ואלו הם שמכניסים אהבה בין ישראל למטה לקדוש-ברוך-הוא למעלה. וכלם מעוררים אהבה ועומדים באהבה. וכשמתעוררת אהבה ממטה למעלה וממעלה למטה, אז מתמלא ההיכל הזה מפמה טובות, מפמה חסדים, מפמה רחמים, ואז האהבה שלמטה תוד האהבה העליונה נדבקות זו בזו.

מכאן יוצאים שני ממנים שנקראים אהבה, על שם ההיכל. ואלו עומדים להשגיח על כל אותם שמיחדים את יחוד רבונם באהבה, ומוסרים נפשם עליו באהבה, ועולים ומעידים למעלה. וכל אותם שעושים חסד בעולם, אותם החסדים עולים ונקנסים לתוך ההיכל הזה ומתעטרים שם, ועולים להתעטר בתוך אהבה עליונה. ועל זה כתוב, (תהלים קח) כי גדל מעל שמים חסדך. בהיכל הזה כתוב, (שיר השירים ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא יטפוהו וגו'.

#### היכל הרצון תפארת

ההיכל הששי. זהו ההיכל שנקרא היכל הרצון, שהוא רצון שנקרא (דברים ח) מוצא פי ה', שמחה של הדבקות של הכל. וכאן הוא רצון הרצונות, בסוד הכתוב (שיר השירים ד) פחוט השני שפתותיך. רצון כל הנשמות שיוצאות מאותו מוצא פי ה'.

ההיכל הזה היכל הרצון, ששם עומדות כל הפקשות וכל השאלות שבעולם, משום שרצון כל הרצונות כשנשיקות נמצאות, בסוד הכתוב (בראשית כט) וישק יעקב לרחל. ואז, כשנשק זה לזה, אז נקראת עת רצון, משום שהרי אז נמצאת שלמות וכל הפנים מאירות. וכשתפלות עולות, אז הוא עת רצון להמצא. ועל כן כתוב, (תהלים סט) ואני תפילתי לך ה' עת רצון. שהוא חבור זה עם זה.

בהיכל הזה עומדים ששה פתחים. ארבעה פתחים לארבעה צדדים של העולם, ואחד למעלה ואחד למטה. בפתחים הללו התמנה רוח אחד שהוא גדול על כל הממנים בכל אותם הפתחים, ושמו רזי"א"ל. וזה התמנה ונפקד על כל אותם הסודות העליונים, שמדברים פה לפה, שנושקים זה לזה באהבת

## הַהֶבְהָה.

הסודות הללו אינם עומדים לגלוי, אבל כשנפתחים השערים, אז יודעים כל ההיכלות וכל אותן רוחות וכל אותם מחנות, שהרי נפתחו שערי רצון, ולא נכנסים לשערים הללו אלא רצונות של תפלות, רצונות של שבת, רצונות של נשמות קדושות עליונות.

זהו היכלו של משה. בהיכל הזה התכנס משה באהבה, ונשק נשיקות. בהיכל הזה, (שמות יט) משה ידבר והאלהים יענו בקול.

כשנבדקות נשיקות בנשיקות זו עם זו, ועל כן כתוב, (שיר השירים א) ישקני מנשיקות פיהו וגו'. אין נשיקות של שמחה ואהבה אלא כשנבדקים זה בזה פה בפה, רוח ברוח, שאז רואים זה עם זה בתפניקי הכל, ובשמחה, מהאור העליון.

בא וראה, משה ידבר - שכתוב (שם ד) הנך יפה רעיתי, וכתוב כחוט השני שפתותיך. והאלהים יענו בקול - שכתוב (שם א) הנך יפה דודי אף נעים, וכתוב (שם ה) שפתותיו שושנים נוטפת מור עבר.

הרוח הזו, נמסרי בינה כל הסודות של אותן הנשמות העליונות שמעוררים תשוקה של אהבה שלממלה ומטה כאחד. אותן נשמות עליונות, כמו רבי עקיבא וחבריו, שאלה לא נקראו לרחץ בנהר דינור כמו ששאר הנשמות רוחצות שם ועוברות בו, והרי בארנו.

(בא וראה) הרוח הזו מוציאה שנים עשר אורות, וכלם עומדים בסוד תחת הרוח הזו. בארבעת צדדי העולם עומדים ארבעה אורות עליונים ששולטים לארבעה צדדים. בצד הדרום עומד אור עליון אחד, הימין של כל העולם, שהרי ממנו מתחילים ישראל להאחז בסוד האמונה, והוא מיכאל, רב פח של האור העליון, שירד מצד הדרום, ששם האור עומד בחזקו.

המיכאל הזה, אור הימין, האפוסטרופוס הגדול של ישראל. משום שפאשר עומד הצד האחר להשטין על ישראל, אז מיכאל טוען כנגדו, ונעשה סגור על ישראל, והם נצלים מאותו הקטגור של בעלי שנת ישראל.

פרט לזמן שחרבה ירושלים, שהרי אז התגברו החטאים, ומיכאל לא יכל עמו של הצד האחר, שטענתו של מיכאל על ישראל נשברה, ואז - (איכה ב) השיב אחר ימינו מפני אויב.

בצד הצפון עומד אור אחר, שהרי הוא עומד (לטל) לבטל דין מבית ההיכל הרביעי. ונותן לממנה של אותו הפתח, שבאותו הפתח עומדים ממנים אחרים שהם בצד הטמאה, מחכים לאותו הממנה ונוטלים דין. ולפעמים שהאור הזה שבצד הצפון הוא עושה דין, ולא נמסר ביד הצד האחר, משום שכל הדינים שנעשו בו יש להם רפואות, והקדוש ברוך הוא עושה חסד באותם מקומות.

גבריאל הוא האור הזה שבצד הצפון, ובכל מקום שהוא מכח, שרי בו חסד, משום שגבריאל"ל בשני צדדים, כלול בשניהם, ולכן מכח, ובו רפואות. בצד הזה עומד סוד, שכתוב, (דברים ח) כי פאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מוסר. ואלו הם יסורים של אהבה, שכלולים בצד זה ובצד זה.

בצד המזרח עומד אור אחר, שהוא עומד בכל דברי הרפואות, להכניס לפני רבוננו כל אותם שנשכחו בבית חלים, ולקרב זמנים וקצים לאותן מחלות שהשלימו את נאמנותן. וסובב את העולם בכל יום ויום כדי להשלים רפואות במצות רבוננו, והאור הזה (הוא) שמו רפא"ל. ואף על גב שהרי בארנו אותו לצד אחר. וזה אחוז לצד זה ולצד זה, לצד של מיכאל, ולצד של גבריאל.

וזהו הממנה, שבשעה שגדון אדם בהיכל הרביעי לחיים, אזי הוא מקדים ברפואות. והרפואות הללו יוצאות מתוך דחק, משום שמשני צדדים יוצאות, והדחק הזה בא מתוך צד שמאל, והרפואה מתוך צד ימין. ולכן, כשבאה רפואה לאותו החולה, היא באה לו מתוך דחק רב.

וכך הוא מצד המערב. ואף על גב שאמרנו שרפאל הוא בצד המזרח, ופרשוה בצד הזה של המערב - הרפואות והחיים אינם אלא בצד המזרח, שהרי משם נמשכים החיים למטה.

(ובצד המערב הזה) אור אחד ששמו נוריא"ל, והוא אוריא"ל. וזהו כלול מכלם ועומד שלים בכל. ויש לו שלשה צדדים, אבל הם שנים, כי כל אחד מאלו כלול בחברו, שאותם ארבעה יסודות התחתונים, מאותם ארבעה יסודות העולם, עליונים על הכל. ומשום שכלם קשורים זה בזה, רמוז כתוב ואמר, (שיר השירים ז) אל גנת אגוז ירדתי לראות.

אותם שנים עשר האורות עומדים באותה הרוח שאמרנו, ואותה רוח עליהם בשלמות. תחת ארבעה האורות הללו יש שמונה אחרים, כדי להיות בשלמות, ובכלם יש שלמות אחת, (ירדתי לראות, אלו ארבעה אורות עליונים שיש תחתיהם שמונה אחרים, והם שנים עשר אורות שעומדים תחת אותה רוח שאמרנו, ואותה רוח עליהם בשלמות, להיות בכלם שלמות אחת) וכשכלם נפרדים, הם שלשה לכל צד.

ארבעת העמודים הללו עומדים לעלות ולהאחז את ההיכל הזה למעלה במקום שנקרא שמים, לחבר את הנשיקות אלו באלו כאחד. תחת אלו כמה דרגות לדרגות, כלם יוצאים מהם, מהיסודות התחתונים הללו, מהם מצד המים, ומהם מצד האש, ומהם מצד הרוח, ומהם מצד העפר.

כמו כן שנינו, ארבעה נכנסו לפרדס, וכלם נבחרו למקום הזה, לאלו ארבעה היסודות. וכל אחד ואחד נקשר במקומו; זה בצד האש, וזה בצד המים, וזה בצד הרוח, וזה בצד העפר. וכלם טבועים ביסוד שלהם כמו שנכנסו, פרט לאותו השלם החסיד שבא מצד הימין, ונדבק בימיו ועלה למעלה.

וכשהגיע למקום הזה שנקרא היכל אהבה, נדבק בו ברצון הלב. אמר, ההיכל הזה צריך הוא להדביקו בהיכל שלמעלה באהבה רבה, ואז השתלם בסוד האמונה, והוא עלה והשלים אהבה קטנה באהבה גדולה כראוי, ולכן מת באהבה, ויצאה נשמתו בפסוק הזה (דברים ו) ואהבת. אשרי חלקו.

כל אותם האחרים נרדו למטה כל אחד ואחד, ונענשו באותו יסוד שינרד למטה. אלישע נרד למטה בצד השמאל שהוא אש, ונרד בו ולא עלה, ופגש את אותו הצד האחר שנקרא אל אחר, ונמנעה ממנו תשובה, וגרש משום שנדבק בו, ולכן נקרא אחר, ובארנו.

בן עזאי נרד ביסוד העפר, וטרם הגיע לשרפת העפר שמגיע לאותו הצד האחר, טבע באותו עפר ומת. ולכן כתוב (תהלים קטז) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו.

בן זומא נרד ביסוד הרוח, ופגש ברוח אחרת, שהגיע לצד הטמאה, שנקרא פגע רע, ומשום כך פגע בו ולא התנשב בו, וכלם לא נצלו מענש. ולכן אמר שלמה, (קהלת ח) יש הבדל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים. משום שאלה נרדו בדרגות הללו ונענשו.

בא וראה, משום שרבי עקיבא עלה למעלה כראוי, נכנס בשלום ויצא בשלום. דוד שאל שאלה, ולא התפרש, שכתוב (תהלים יז) ממתים ידד ה' ממתים מחלד חלקם בחיים. (תוהה) על מה זה אלה שנהרגו בהרוגי העולם צדיקים, זכאים, שלא חטאו חטא כדי שיענשו.

בא וראה, ממתים ידד ה' ממתים מחלד חלקם בחיים. כאן הוא שני צדדים - ידד ה', וחלד. ידד ה' - זה הקדוש ברוך הוא, שהנשמה מתפנסת אליו. ממתים מחלד - זה הצד האחר, שהגוף הוא שולט עליו, שכתוב (ישעיה לח) לא אביט אדם עוד עם יושבי חדל.

בא וראה, הנשמות של אלו, להשלמת רוח הקדש, שלהם עשר רוחות מלמטה כראוי, וגופם נמסר למלכות הרשעה, כל אחד נוטל חלקו בסוד הקרבנות.

ובא ראה, ראש ראשית האמונה תוד המחשבה, מפה הניצוץ החזק, ועולה תוד המחשבה (ומוציא) ניצוצות, וזורק ניצוצות לשלש מאות ועשרים עברים, ובורר פסלת מתוד המחשבה, ונברר.

אף כך כמו כן עולה במחשבה, כמו שנברר בה פסלת, (והתברר אף כך. אלו שבהם השתלם מה שצריך, ודאי כך עלה במחשבה והכל) ונבררו אלה, שבהם השתלם מה שצריך. ודאי כשעלה, עלה במחשבה, והכל כמו שצריך. שמחה מצד זה, ועצב מצד זה.

כתוב, (קהלת ח) ושבחתי אני את השמחה אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכל ולשתות ולשמוח והוא ילוננו בעמלו ימי חיו אשר נתן לו האלהים תחת השמש. ושבחתי אני את השמחה, וכי שלמה המלך משבח את זה? אלא ושבחתי אני את השמחה - זו שמחת המלך הקדוש בזמן שהוא שולט, בשבת ובמים טובים, שמכל המעשים הטובים שאדם עושה, אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכל ולשתות ולהראות שמחה באותו (זמן) הצד, כדי שיהיה לו חלק לעולם הבא.

והוא ילוננו בעמלו, מי? זה הקדוש ברוך הוא, הוא ילוננו וילד עמו להכניסו לעולם הבא.

דבר אחר והוא ילוננו - מי הוא? אותו האדם שאוכל ושותה ושמש - כל מה שמוציא לאכל ולשתות, הוא ילוננו לקדוש-ברוך-הוא בהלואה, והוא יתן לו כפלי כפלים מכל מה שהוציא בזה. בשני אלה מלוה אדם לקדוש ברוך הוא כשחס על העני, וכשמוציא בשבתות וזמנים, שהרי הכל הלוה לקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (משלי יט) מלוה ה' חונן דל וגמלו ישלם לו.

ומשום כך, זו שמחה וזה עצב. זה חיים וזה מות. זה טוב וזה רע. זה גן עדן וזה גיהנם. והכל זה הפך של זה. ולכן גופם היה בעצב, והנשמה בשמחה. וכשהיו עשרה האלו, שנקראים הרוגי מלכות, הרוגים היו מצד אחר, והשלימו מקום אחר של קדשה. ומשום כך הכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא ונעשה כראוי.

בהיכל הזה עומדים אותם שנים עשר. ארבעה אלו למעלה, ושמונה עמהם, משום שכל אחד נוטל עמו שנים, כמו שסדור (של שני) הדגלים וכן בסדור שלמטה, עד סוף כל הדרגות.

בהיכל הזה נכנסות כל אותן תפלות, וכל אותן רצונות של שבחים שנעשו באהבה, וכשנכנסים להיכל הזה, כלם נדבקים בו (בקדוש-ברוך-הוא). ובכל יום ובכל זמן פשמתחברות הנשיקות, אזי הוא

זמן שהקדוש ברוך הוא משתעשע בנשמות הצדיקים. ומהו השעשוע? שמעוררים הנשיקות הללו, והן קודמות לאותו הענג, ולכן כתוב (ישעיה נח) אז ותענג על ה', ובארנו.

ההיכל הזה כלל של כל ההיכלות התחתונים, כלם כלולים בהיכל הזה. ההיכל הראשון, ששם עומדת אותה הרוח שאמרנו, וכל אותן החיות שבה, נסמכת בשני עמודים לצד מזרח, ובשני עמודים לצד דרום, ובשני עמודים לצד מערב, ובשני עמודים לצד צפון, והם שמונה. ואלו נקראים יתדות המשכן, ועומדים בחוץ.

כשבא המלך העליון, נוסעות אותן היתדות, ונעקרים ממקומם אותם המיתרים, שהם שמונה אחרים פרט לאותן היתדות שאמרנו, ואותה הרוח הראשונה שבתוך ההיכל הזה קודמת ונכנסת ונכללת בתוך אותה (שנה ברוח אחרת שבו) רוח שנה שבו.

אותם שני העמודים שלצד מזרח הם קריא"ל, שהתמנה בחוץ על שנים עשר אלף ממנים, שכלם נקראים יתדות המשכן. זה לימין. ולשמאל - שמעיא"ל, שהתמנה על שנים עשר אלפים ממנים אחרים, וכלם יתדות כמו שאמרנו. (אותם ממנים אחרים) התומכים שהתמנו לצד דרום, אחד סעדיא"ל ואחד סטריא"ל (סעריהא"ל), כל אחד ואחד על שנים עשר אלף ממנים אחרים. אלו לא מעבירים משלטונם לעולמים.

אלו כלם ממנים על קיום העולם. אלו מאותם שעומדים בקיום, שאותם שנסאו ששוקלים במשקל זכרים ונקבות זה עם זה (אלו הם ששוקלים במשקל זכרים ונקבות להנשא זה עם זה), ואלו נקראים מאזנים. על זה כתוב, (תהלים סב) במאזנים לעלות, ולא אותם שכתוב בהם, (ויקרא יט) מאזני צדק, שאמרנו. כל אותם ששוקלים זה עם זה, ולא שוקל זה יותר מזה, עולים ומתחברים כאחד, והם חבור של זכר ונקבה כאחד, ועל זה - במאזנים לעלות. ואף על גב שלפעמים מסתיע הדבר ושוקל זה יותר מזה, עולים ומתחברים כאחד, והרי בארנו.

אותם שני עמודים שלצד צפון - פתחיא"ל, עטריא"ל. וממנים כל אחד ואחד על שנים עשר אלפים ממנים אחרים, והם יתדות המשכן, ובאלו האחרונים שאמרנו. אותם שני ממנים תומכים אחרים שלצד מערב הם פדתיא"ל ותומיהא"ל, והתמנו כל אחד על שנים עשר אלפי ממנים אחרים, וכלם יתדות המשכן כפי שאמרנו.

אלו הם ששופכים דמעות על כל אותם שמגרשים את נשותיהם הראשונות, משום שאותן שבע הברכות שנמסרו לה, הוסרו ולא התקיימו, משום שהתגרשה, ולא נדבקו הבעל והאשה כאחד, ולכן כלם שופכים דמעות. שהגרשים מראים שאותן שבע ברכות כאלו שהעברו ממקום אחר. אז באותה שעה יוצא קול ואומר: (ישעיה ג) אי זה ספר בריתות אמכם אשר שלחתיה.

ההיכל השני, שאמרנו שכולל את ההיכל הראשון להתחד בו. וכל אותן החיות, כך גם יש לו שמונה עמודים כמו הראשונים, וכלם ממנים כל אחד ואחד על שנים עשר אלפי ממנים אחרים כמו אלו הראשונים שאמרנו. שני עמודים הם לצד מזרח, שני עמודים לצד דרום, ושני עמודים לצד צפון, ושני עמודים לצד מערב.

שני העמודים הללו של צד מזרח - יהדיא"ל, גזורי"ה. שנים עשר אלפי ממנים של כל אחד, וכלם יתדות. אותם שני עמודים שלצד דרום - אהריא"ל ברהיא"ל. כל אחד ואחד על שנים עשר אלפים הראשונים.

אלו ממנים על משבר, ונוטלים אותם קולות הנשים, ומניחים אותם לפני אותו ההיכל, וכשאותו הצד האחר בא לקטרג בשעה הזו, שהיא שעת סכנה, עומדים אלה ומכניסים את הקולות הללו לממנה של הפתח, ולא יכול אותו הצד האחר לקטרג. ולפעמים שמקדים אותו הצד האחר, ונכנס ומקטרג, ויכול להזיק.

שני העמודים הללו שלצד צפון - חלחליא"ל, (סלסליא"ל) קרספיהא"ל. הם ממנים כל אחד על שנים עשר אלפים אחרים. שלצד מערב הם סוגדי"ה, (סוגרי"ה) גדרי"ה. ואלו על שנים עשר אלפים אחרים.

ואלו ממנים על אותו דם ברית, כשנמול אותו ולד לשמנה זמים, ואלו נוטלים אותו הדם ומניחים אותו לפני ההיכל הזה. וכשמתעורר רגז בעולם, משגיח הקדוש ברוך הוא על אותו הדם, ולא נתנת רשות לאותו צד האחר להכנס לשם.

בא וראה, בזמן שנמול אותו אדם לשמנה זמים ושרתה עליו שבת, המלכות הקדושה, אותה הערלה שגזרים וזורקים אותה החוצה, אז עומד אותו צד האחר ורואה שזהו חלקו מהקרבו הזה, ואז נשבר ולא יכול לשלט ולקטרג עליו, ועולה ונעשה סגור על ישראל לפני הקדוש ברוך הוא.

ההיכל השלישי. היכל זה שעומד להכליל ולחדד בו אותו היכל שני, ואותה רוח, וכל אותן חיות

שָׁבָה, כֻּלָּם כְּלוּלִים וּמִתְיַחֲדִים זֶה עִם זֶה, וְהֵם רוּחַ אַחַת שֶׁכְּלוּלָה זֹו בָּזוּ, כִּדְּגִם יֵשׁ לוֹ שְׁמֹנֶה עֲמוּדִים לְאַרְבַּעַת צְדֵי הָעוֹלָם, וְכֻלָּם נִקְרָאִים יְתִדוֹת הַמִּשְׁכָּן. שְׁנֵי הָעֲמוּדִים שֶׁלְּצֶדֶד דְּרוֹם הֵם שְׁכִנְיָא"ל, עֲזוּזִי"ה. (וְהֵם מְמַנִּים עַל שְׁנֵים עָשָׂר אֲלָף מְמַנִּים אַחֲרִים, כֹּל אֶחָד כְּאוֹתָם הָאַחֲרִים) שְׁנֵי הָעֲמוּדִים שֶׁלְּצֶדֶד מְזָרַח - יְהוֹדִי"ה, עֲזָרְיָא"ל. וְאֵלּוּ עוֹמְדִים כֹּל אֶחָד וְאֶחָד עַל שְׁנֵים עָשָׂר אֲלָפֵי מְמַנִּים אַחֲרִים, וְכֻלָּם נִקְרָאִים יְתִדוֹת הַמִּשְ�כָּן.

וְאֵלּוּ הִתְמַנּוּ עַל אוֹתוֹ הֶבֶל הַתִּינוּקוֹת שְׁלוֹמְדִים תּוֹרָה לְקַנֵּס אֶת הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ נוֹטְלִים אוֹתוֹ הֶבֶל וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה. וְכֹל הֶבֶל וְהֶבֶל שֶׁל אוֹתָם תִּינוּקוֹת שְׁלוֹמְדִים בְּתוֹרָה לְקַנֵּס אֶת הָעוֹלָם, נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ רוּחַ אַחַת, וְעוֹלָה אוֹתָהּ רוּחַ לְמַעְלָה וּמִתְעַטֶּרֶת בְּעִטְרָה קְדוֹשָׁה, וּמִתְמַנֶּה שׁוֹמֵר הָעוֹלָם, וְכֵן כָּלֵם.

שְׁנֵי הָעֲמוּדִים שֶׁהֵם לְצֶדֶד צָפוֹן - עֲזָרְיָא"ל, (קִטְצִירָהא"ל) קִטְצִירָהא"ל. וְהֵם מְמַנִּים עַל שְׁנֵים עָשָׂר אֲלָפֵי מְמַנִּים אַחֲרִים, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שְׁאֲמַרְנוּ. שְׁנֵי הָעֲמוּדִים שֶׁלְּצֶדֶד מַעֲרָב הֵם עֲסִינְיָה, אֲדִירִי"ה (אֲדִירִי"ה). וְאֵלּוּ מְמַנִּים עַל שְׁנֵים עָשָׂר אֲלָפִים מְמַנִּים אַחֲרִים, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי שְׁאֲמַרְנוּ.

אֵלּוּ הִתְמַנּוּ לְהַכְרִיז בְּכָל הָרְקִיעִים לְכָל אוֹתָם שֶׁמַּעֲבִירִים אֶת בְּנֵיהֶם מִהַתּוֹרָה וּמַעֲבִירִים אוֹתָם שְׁלֹא לְלַמְדוֹ אוֹתָהּ. אִי יוֹצֵאִים כֹּל הַמְמַנִּים הַלָּלוּ, וּמַכְרִיזִים וְאוֹמְרִים: אוֹי לְפָלוֹנִי שֶׁהַעֲבִיר אֶת בְּנוֹ מִהַתּוֹרָה! אוֹי לוֹ שֶׁאֵבֵד מִהָעוֹלָם הַזֶּה וּמִהָעוֹלָם הַבָּא!

הַהִיכָל הָרְבִיעִי. הַהִיכָל הַזֶּה הוּא הִיכָל שְׁעוֹמֵד בְּאוֹר יוֹתֵר. הַהִיכָל הַזֶּה סוֹבְבִים אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם יְתִדוֹת עֲלִיוֹנוֹת, וְחֹמֶשׁ מֵאוֹת אֲלָף אַחֲרוֹת שֶׁמְמַנּוֹת תַּחַת אֵלֶּה, וְאַרְבַּע אַחֲרוֹת עֲלִיוֹנוֹת עַל כָּלֵן, וְכָלֵן הֵן יְתִדוֹת שֶׁל הַהִיכָל הַזֶּה. אֵלּוּ הָאַרְבָּעָה הֵם: חֲסִדִּיהָא"ל, קִסְרִי"ה (קִסְרִי"ה), קְדוּמִי"ה, דְּהִרִי"ה. אֵלּוּ הָאַרְבָּעָה מְמַנִּים עַל כָּלֵם, וְכֹל הָאַחֲרִים, כָּלֵם מְמַנִּים תַּחְתֵּיהֶם.

וְעַל יְדֵי אֵלֶּה נּוֹדֵעַ הַדִּין לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם, וְעַל אֵלּוּ כְּתוּב, (דְּנִיאל ד) וּמַאֲמֵר קְדוֹשִׁים שְׁאֵלֶּה. לְאַרְבָּעָה הַלָּלוּ בָּאִים כֹּל אוֹתָם הַחִילוֹת שֶׁמְמַנִּים עַל הַדִּין לְשֹׂאֵל אִיד נִגְזֵר הַדִּין בְּעוֹלָם. כֹּל אוֹתָם הַדִּינִים שְׁלֹא נִתְּנוּ בְּפִתְקִים לְקִיּוֹם הָעוֹלָם, וְעַל כֵּן כָּלֵם בָּאִים לְשֹׂאֵל, וּמִשׁוּם כִּדְּכָלֵם מְמַנִּים עַל זֶה.

אוֹתָם שְׁלֹשִׁים וּשְׁנֵים הָאַחֲרִים הֵם מְמַנִּים עַל כֹּל אוֹתָם שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה תָּמִיד, וְלֹא פוֹסְקִים בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. וְאֵלּוּ הָאַחֲרִים כָּלֵם שֶׁתַּחְתֵּיהֶם, הֵם מְמַנִּים עַל כֹּל אוֹתָם שֶׁקוֹבְעִים זְמַנִּים יְדוּעִים לְתוֹרָה. וְעַל זֶה הֵם כָּלֵם מְמַנִּים, וְלִהְיוֹת אֶת כָּלֵם, אֶת כֹּל אוֹתָם שֶׁיִּכְלוּ לְהַשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה וְלֹא מִשְׁתַּדְּלִים.

הַהִיכָל הַחֲמִישִׁי. בְּהִיכָל הַזֶּה עוֹמְדִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁשִׁים וְחֹמֶשׁ מְמַנִּים, כִּחְשׁוֹן יְמוֹת הַשָּׁנָה. וּמַעֲלֵיהֶם אַרְבָּעָה עֲמוּדִים עֲלִיוֹנִים עַל כָּלֵם. וְאֵלֶּה הֵם: קִרְשִׁיהָא"ל, סִרְטִיהָא"ל, עֲסִינְיָה, קְדוּמִי"ה. וְאֵלּוּ נִקְרָאִים יְתִדוֹת שֶׁל הַהִיכָל הַזֶּה.

אֵלּוּ הִתְמַנּוּ לְבַדֵּחַ אֶת הָעוֹלָם (אֵלּוּ), כִּשְׁנֵשְׁמָה נּוֹסֶפֶת מַעֲרַב שְׁבֶת לְעָרֵב שְׁבֶת. וְהִיא יוֹצֵאת. כִּשְׁהִיא יוֹצֵאת, יוֹצֵאִים אֵלֶּה עֲמָה, וּמַעֲבִירִים מִיִּשְׂרָאֵל כֹּל עֲצָבוֹת וְכֹל יְגִיעָה וְכֹל מְרִירוֹת הַנֶּפֶשׁ וְכֹל הַרְגֵז שֶׁל הָעוֹלָם, וְאֵלֶּה הֵם מִשְׁמַחֵי הָעוֹלָם.

כֹּל אוֹתָם שֶׁלְּמִטָּה מִהָאַרְבָּעָה הַלָּלוּ, כָּלֵם הִתְמַנּוּ לְהַעֲבִיר דִּין מֵאוֹתָם בְּעַלֵּי הַדִּין וּמֵאוֹתָם שְׁטוּרִדִּים אוֹתָם בְּגִיהָנָם שֶׁיַּעֲלוּ מֵהֶם אֶת הַדִּין. וְעַל כֵּן כֹּל הַיְתִדוֹת הַלָּלוּ, כָּלֵן עוֹמְדוֹת בְּשִׁמְחָה וְיוֹצֵאוֹת מִשְׁמַחָה, וְכֹל הַהִיכָלוֹת עוֹמְדִים לְהַתְעַטֵּר לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרָר.

הַהִיכָל הַשִּׁשִּׁי. הַהִיכָל הַזֶּה הִיכָל שְׁעוֹמֵד עַל כֹּל הַהִיכָלוֹת הַתַּחְתּוֹנִים. בְּזֶה מֵאָה אַחֲרִים שְׁעוֹמְדִים בַּחוּץ, שֶׁנִּקְרָאִים יְתִדוֹת כְּאוֹתָם הָאַחֲרִים. וְהֵם מֵאָה לְצֶדֶד יָמִין, וּמֵאָה אַחֲרִים לְצֶדֶד שְׂמָאל.

שְׁנֵי מְמַנִּים עֲלִיוֹנִים לְצֶדֶד יָמִין, וּשְׁנֵי מְמַנִּים אַחֲרִים עֲלִיוֹנִים לְצֶדֶד שְׂמָאל. אֵלּוּ שֶׁל הַיָּמִין הֵם מִלְּכִיָּא"ל, שְׁמַעְיָהא"ל. וְאֵלּוּ שֶׁל הַשְּׂמָאל נִקְרָאִים מִסְרִסְנִי"ה, צַפְצַפִּי"ה. אֵלֶּה הֵם יְתִדוֹת עֲלִיוֹנוֹת, מִיָּמִין וּמִשְׂמָאל.

וְאֵלֶּה הֵם שְׁעוֹמְדִים וּמְזַמְנִים בְּעוֹלָם. בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁמַּגִּיעַ זְמַנוֹ שֶׁל צְדִיק לְהַסְתַּלֵּק מִהָעוֹלָם וְנִתְּנָה רְשׁוּת לְצֶדֶד הָאֲחֵר, אֵלּוּ הָאַרְבָּעָה עוֹמְדִים לְהַזְדַּמֵּן לָשֵׁם כְּדִי שֶׁתֵּצֵא נִשְׁמָתוֹ בְּנִשְׁקָה, וְלֹא תִצְטָעֵר בְּשִׁלְיָתוֹ שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר. אֲשֶׁרֵיהֶם הַצְדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁרְבוּנָם מִקְדִּים עֲלֵיהֶם אֶת שְׁלִיטָתָם, לְהִיּוֹת שְׁמוּרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

מִהַהִיכָל הַזֶּה מִתְחִילִים כֹּל הַסּוּדוֹת וְכֹל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת וְהַתַּחְתּוֹנוֹת לְהִתְחַבֵּר, כְּדִי שֶׁיִּמְצָא הַכֹּל, מַעֲלָה וּמִטָּה בְּשִׁלְמוֹת, לְהִיּוֹת הַכֹּל אֶחָד וְחִבּוּר אֶחָד, לִיְחָד אֶת הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ כְּרָאוּי, וְלִהְיוֹת שֶׁלֵּם שְׂאִיר הַשֹּׁפֵעַ הָעֲלִיוֹן בְּתַחְתּוֹן (לְהַשְׁפִּיעַ אוֹרוֹת עֲלִיוֹן בְּתַחְתּוֹן) וְאוֹר הַמְּאוֹרוֹת כְּאֶחָד, (וּמֵאִירִים הַמְּאוֹרוֹת כָּלֵם כְּאֶחָד) שְׁלֹא יִזְוֶה זֶה מִזֶּה, וְאִי שׁוֹפֵעַ וְנִמְשָׁךְ מִה שֶׁנִּמְשָׁךְ, שְׁלֹא נּוֹדֵעַ וְלֹא הִתְנַגֵּחַ, כְּדִי שֶׁיִּתְקַרֵּב (שֶׁיִּתְקַדֵּשׁ) וְיִתְיַחַד זֶה עִם זֶה לְהִיּוֹת הַכֹּל בְּיַחֲוִד שְׁלֵם כְּרָאוּי.

אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ בְּסוּדוֹת רְבוּנוֹ לְהַכִּירוֹ כְּרָאוּי, שֶׁהֵרִי הֵם אוֹכְלִים חֲלָקָם בְּעוֹלָם הַזֶּה



ובעולם הבא. ועל זה כתוב, (ישעיה סה) הנה עבדי לאכלו. אשרי הצדיקים שמשפחתם בתורה ימים ולילות, משום שהם יודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ויודעים ליחד היחוד הקדוש בראוי. שכל מי שיודע ליחד את השם הקדוש בשלמות בראוי, אשריו בעולם הזה ובעולם הבא.

הקשר של כל ההיכלות הללו כאן נקשרים, (נעקב קשר של כל האמונה, רוח שעומדת כנגד רוח שהיא למטה, וזו הרוח שהיא למעלה עומדת כנגד רוח עליונה שכל הרוחות עומדות בה. זהו יעקב שהוא רוח אמצעית של כל הרוחות, והוא לוקח ההיכל הששי באותו נשיקות של דבקות רוח ברוח, כמו שגאמר (שיר השירים א) יסקני מנשיקות פיהו. וכל נשיקה היא) (כאן הקשר של כל האמונה. יעקב הוא רוח אמצעית של כל הרוחות, הוא נוטל את ההיכל הששי הזה באותו הנשיקות) להדבק רוח ברוח, התחתון בעליון. ובנשיקות הללו מתעלה הרוח שלמטה להדבק ברוח שלמעלה. וכשנדבקות רוח ברוח, אז הרוח העליונה הנסתרת שורה על הרוח הזו של האמצע. וטורם שמתעוררת להדבק רוח ברוח, הרוח העליונה אינה שורה על (זו) הרוח של האמצע.

וסוד זה, כשנאחזות רוח ברוח, אז שורות הנשיקות להתחבר, ומתעוררים שאר האיברים בתשוקה, ורוח זו מתדבקת בזו. ואז האיברים כלם מתעוררים אלה באלה, להקשר איבר באיבר.

ואם תאמר, מי מעורר? האיברים התחתונים או האיברים העליונים? האיברים התחתונים מתעוררים תמיד לעליונים. מי שהוא בחשכה, תאב תמיד להיות באור. שלהבת שחרה שלמטה מתעוררת תמיד שלהבת לבנה שלמעלה כדי להדבק בה ולשרות תחתיה, וסוד זה - (תהלים פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל.

כשנטל יעקב את ההיכל הששי הזה, אז נקרא בשם קדוש עליון שלם - וה'. ואם תאמר, שלמות הכל? לא כן, אלא כשנשלמו כל ההיכלות אלה באלה, אז הכל נקרא בשם שלם, יהו"ה אלהים. וזהו שם שלם מהכל. וטורם שהתחברו זה עם זה, היכלות בהיכלות, לא נקרא בשם השלם הזה. וכשמתחברים כאחד אלה באלה, אז משתלם הכל ממעלה ומטה, ואור שלמעלה למעלה יורד ושורה על הכל, ונקשר הכל כאחד (להיות הכל כאחד) להיות הכל אחד.

וסוד הדבר - יעקב נטל ארבע נשים, וכלל אותן בתוכו. ואף על גב שבארנו את הדבר הזה בסוד אחר, שהוא עומד בין שני עולמות. וסוד הכל - כשנעקב נטל את ההיכל הזה, שהוא ששי, נטל וכלל בתוכו כל אותן ארבע נשים, ארבעה מלאכים, וכלם דבוקים בהיכל הזה. אלו הם ארבעה ראשי הנהרות, שכתוב (בראשית ב) ומשם יפרד ונהיה לארבעה ראשים. אלו ארבעה ראשים, אותן ארבע נשים שנטל יעקב, (כמו שאמרנו, ולו צריך, והוא) נטל ההיכל הזה.

ואז נקרא ההיכל הזה וה', כשהוא לטוב, כמו שגאמר (שמות יג) וה' הלך לפניכם יומם. (בראשית יח) ואמר המכסה אני מאברהם. וכשהתחבר יצחק בהיכל בית הדין שנקרא זכו"ת, אז נקרא הכל וה', להעניש את הרשעים, כמו שגאמר, (שם יט) וה' המטיר על סדם וגו'. והכל בסוד אחד בראוי.

וכשנעקב נטל את ההיכל הזה, אז הכל נקרא רצון שלום, (וסקימנד - אסתר ב) ובהגיע תור אסתר וזוהי עת רצון. ומכאן והלאה מתחילים ההיכלות להתחבר ולהקשר אלו באלו. ואף על גב ששנינו דרומית מזרחית. והכל הוא כאחד. כאן הוא רוח ברוח, דבקות אחת.

מכאן התחיל אברהם שהוא ימין, שנקרא אהבה (רבה, כמו שאמרנו. והוא נטל ההיכל שנקרא אהב"ה). אז, (יחזקאל טז) שדים נכנו, והתמלאו מכל טוב, לספק ולהזין הכל מכאן. וכשאלה השדים נכנו והתמלאו מתוך אהבה עליונה, אז נקרא היכל זה אל שדיי כפי שאמרנו. ובזה קבל כל העולם ספוק כשנברא.

שהרי כשנברא העולם, לא נכל לעמוד בקיום, ולא היה עומד עד שהתגלה ההיכל הזה שנטל אברהם. וכשנתגלה אברהם בהיכל הזה (כדי שלעולם יהיה ספוק) אז אמר לעולם די, הרי ספוק להזין ממנו העולם ולהתקיים. ומשום כך נקרא אל שדי, אל שדיי לכל בו. (ולהזין ממנו. בא וראה, היכל זה עתיד וכו').

ועתיד הקדוש ברוך הוא למלא אותו (בו) ולהתקינו לעתיד לבא, שכתוב (ישעיה סו) למען תינקו ושבעתם משד תנחמיה למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה. שד תנחמיה וזיו כבודה, הכל הוא בהיכל הזה. ואז באותו זמן כתוב, (בראשית כא) מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה, שהרי היניקה תלויה בו באברהם.

יצחק, שהוא השמאל של הקדוש ברוך הוא, המקום שממנו מתעוררים כל הדינים של העולם, הוא זרוע שמאל, ראשית כל הדינים, וכל הדינים מתעוררים משם, זהו שנוטל ואוחז באותו היכל שנקרא זכות, להתחבר דין בדין ולהיות הכל קשר אחד, משום שזהו דין שלמעלה, ורשימות הדין תלויים בו.

וְכָאן נִרְשָׁם הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא אֱלֹהִים. מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ אֱלֹהִים חַיִּים שֶׁהוּא לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה נִסְתָּר מִהַכֹּל. וְיֵשׁ אֱלֹהִים שֶׁהוּא בֵּית דִּין שֶׁלְמַעַלָּה, וְאֱלֹהִים שֶׁהוּא בֵּית דִּין שֶׁלְמַטָּה. זֶהוּ שְׁכִתּוּב, (תהלים נח) אֵף יֵשׁ אֱלֹהִים שְׁפָטִים בְּאֶרֶץ. אֱלֹהִים עֲלִיוֹן, סוּד שֶׁל אֱלֹהִים חַיִּים, כּוֹלֵל אֶת אֵלֶּה שֶׁלְמַטָּה, וְהַכֹּל הוּא אֶחָד.

בְּהִיכֹל הַזֶּה מִתְעוֹרֵר יִצְחָק, וְכָל שְׂבָעִים וּשְׁנַיִם הָאוֹרוֹת שֶׁכְּלוּלִים בּוֹ שְׁמֵהֶם נִגְזְרִים כָּל הַדִּינִים (שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁלְמַטָּה) שֶׁל מִטָּה שֶׁל הָעוֹלָם, שְׁכִתּוּב (דְּנִיָּאל ד) בְּגִזְרֵת מִלְּאָכִים הַדָּבָר. וְלָמָּה נִקְרָאוּ עִירֵינוּ: אֵלֶּה מִשּׁוֹם שֶׁכָּל עוֹמְדִים בְּעִיר הַזֶּה, (תהלים מח) עִיר ה' צְבָאוֹת. עִיר אֱלֹהֵינוּ. כָּל אוֹתָם הַהִיכָלוֹת לְמַעַלָּה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִקְרָא עִיר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּנִיָּאל ד) מִלְּאָךְ וְקָדוֹשׁ. וְאֵלֶּי חֵם עִירֵינוּ שְׁעוֹמְדִים לִפְנֵי וְלִפְנֵי שֶׁל הַהִיכָל, שְׁעוֹמְדִים בְּעִיר. מִשּׁוֹם כִּךְ נִקְרָאִים עִירֵינוּ.

הַהִיכָל הַזֶּה נִכְלָל בְּיִצְחָק, וְהַכֹּל הוּא בְּהִיכָל שֶׁל אַבְרָהָם, מִשּׁוֹם שֶׁהֵימִין מְכַלִּיל אֶת הַשָּׂמַאל. וְבֹא רָאָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כּוֹלֵל אֶת חֲבֵרוֹ, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ שֶׁבִּגְלָל זֶה אַבְרָהָם עָקַד אֶת יִצְחָק, כְּדֵי לְהַכְלִיל בּוֹ דִּין (בְּיָמִין) וְלִהְיוֹת שָׂמַאל כְּלוּל בְּיָמִין, (וְלִהְיוֹת שָׂמַאל וְלִהְיוֹת שְׁלִיט וְכו') וְלִהְיוֹת שְׁלִיט אֶת הֵימִין עַל הַשָּׂמַאל.

וְעַל כֵּן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוָּה אֶת אַבְרָהָם לְהַקְרִיב אֶת בְּנוֹ לְדִין וְלִהְיוֹת חֵזֶק עֲלָיו, וְלֹא צִוָּה אֶת יִצְחָק אֲלֹא אֶת אַבְרָהָם, וְעַל כֵּן נִמְצָא זֶה בְּדִין וְזֶה בְּחֶסֶד, וְהַכֹּל אֶחָד, וְנִכְלָלוּ זֶה בְּזֶה, וְכִךְ נִכְלָלוּ הַהִיכָלוֹת הַתַּחְתּוֹנִים בְּעֲלִיוֹנִים.

כְּשֶׁנִּטַּל יִצְחָק אֶת הַהִיכָל הַזֶּה, אָזִי הַכֹּל הוּא לְטוֹב. דִּין בְּזָכוֹת. וְעַל כֵּן צָרִיךְ אָדָם שֶׁדִּין לְדוֹן דִּין בְּזָכוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא סוּד עֲלִיוֹן שֶׁלְמֹת הַדִּין. מִשּׁוֹם שֶׁאֵין שְׁלֵמוֹת שֶׁל דִּין אֲלֹא בְּזָכוֹת, זֶה בְּלִי זֶה אֵינוֹ שְׁלֵמוֹת. דִּין בְּזָכוֹת זֶה שְׁלֵמוֹת הָאֱמוּנָה כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה.

בַּיּוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּשֶׁדִּין מִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם, צָרִיכִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה לְעוֹרֵר רַחֲמִים מִתּוֹךְ שׁוֹפָר כְּמוֹ הַסּוּד הָעֲלִיוֹן, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ. וְצָרִיכִים לְחַבֵּר דִּין כִּנְגֵד זָכוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁשְׁפָעוֹמֵד דִּין בְּזָכוֹת, הַכֹּל הוּא בְּחִבּוּר אֶחָד, וּמַעַלָּה וּמַטָּה בְּשְׁלֵמוֹת, וְאֵז - (אִיּוֹב א) וְעוֹלָתָה קִפְצָה פִּיהָ, שֶׁאֵין לָהּ רְשׁוּת לְהַסְטִין וּלְקַטֵּר בְּעוֹלָם. וְאֵז הַכֹּל בְּיַחְוֹד אֶחָד כְּרָאוּי, וְדִין בְּלִי זָכוֹת אֵינוֹ דִּין.

וְזֶהוּ שִׁישְׁרָאֵל, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דִּין בְּזָכוֹת. אֲבָל לְשָׂאֵר הָעַמִּים אֵין לָהֶם דִּין בְּזָכוֹת, וְעַל כֵּן אֲסוּר לָנוּ לְסַדֵּר דִּינִים שֶׁלָּנוּ בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהָרִי אֵין לָהֶם חֵלֶק בְּצַד הָאֱמוּנָה שֶׁלָּנוּ, שְׁכִתּוּב (תהלים קמז) לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בֶּל יָדְעוּם. וּמִצַּד שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כָּל מִי שֶׁדִּין לָנוּ וְלֹא הַכְּלִיל בּוֹ זָכוֹת - זֶהוּ חוּטָא, שְׁגוֹרַע סוּד הָאֱמוּנָה, וּמִסְטָה עֲצָמוֹ לְאוֹתוֹ צַד שֶׁאֵין בּוֹ דִּין בְּלִי זָכוֹת.

וְבֹא רָאָה, כְּשֶׁעָמְדוּ סִנְהֶדְרִין לְמַטָּה לְדוֹן דִּינֵי נַפְשׁוֹת, הִצְטָרְכוּ לִפְתָּח בְּזָכוֹת כְּדֵי לְהַכְלִיל זָכוֹת בְּדִין. וְעוֹד, שֶׁהָרִי נִקְרָאוּ מִבֵּית הַזָּכוֹת. וְעַל כֵּן הִשְׁתַּדְּלוּתָם לִפְתָּח בְּזָכוֹת, וּמִתַּחֲלִילִים בְּזָכוֹת מִן הַקָּטָן, וְאַחֲרַיִךְ נִשְׁלַם הַדִּין מִן הָעֲלִיוֹן, לְהִיּוֹת זָכוֹת כְּלוּלָה בְּדִין. זֶה לְמַעַלָּה וְזֶה לְמַטָּה. דִּין בְּזָכוֹת - שְׁלֵמוֹת הַדִּין. זֶה לֹא זֶה אֵינוֹ שְׁלֵמוֹת. וּמִשּׁוֹם זֶה יִצְחָק וְרַבִּקָּה חֵם כְּאֶחָד, זֶה דִּין וְזוֹ זָכוֹת, לְהִיּוֹת שְׁלֵמוֹת כְּאֶחָד. אֲשֶׁרִי חֵלֶקֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לָהֶם תּוֹרָה שֶׁלִּמָּה לְלַכֵּת בְּדָרֶךְ אֱמֶת, כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה.

בֹּא וְרָאָה שֶׁהֵם לֹא דָנִים דִּין אֲלֹא בְּזָכוֹת, וְלַעֲנֹן זָכוֹת בְּרָאשׁוֹנָה לְהִיּוֹת כְּלוּל זֶה בְּזֶה. וְסִנְהֶדְרִין מִהַפְּכִים בְּזָכוֹת בְּדִין, לְהַכְלִיל הַכֹּל כְּאֶחָד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלַט הַצַּד הָאֲחֵר. שֶׁהָרִי כְּשֶׁזָכוֹת לֹא נִמְצָאוּ, הַצַּד הָאֲחֵר נִמְצָא, שֶׁנִּקְרָא חוּבָה, וּמִתַּחַבֵּרֶת בְּדִין וּמִתַּחַזָּקֶת, וְזֶהוּ דִין בְּחוּבָה.

וְעַל כֵּן, בַּיּוֹם שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה צָרִיכִים לְחַבֵּר זָכוֹת בְּדִין, שֶׁלֹּא תִתְגַּבֵּר הַחוּבָה. וּמִשּׁוֹם כִּךְ צָרִיכִים שְׁזָכוֹת וְדִין שִׁיחִיו כְּאֶחָד, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא שְׁלֵם. שֶׁכְּשֶׁהַצַּד הָאֲחֵר שׁוֹלֵט, אֵינוֹ שְׁלֵם, אֲלֹא קִטְרוּג, כְּמוֹ שֶׁהוּא קִטְרוּג, וְהֵם אֲרָבַע מִיתוֹת. וְכְשֶׁהַצַּד שֶׁהוּא זָכוֹת שׁוֹלֵט, הַכֹּל הוּא שְׁלֵם - (מלכים ב כ) שְׁלוֹם וְאַמֶּת, (תהלים קג) חֶסֶד וְרַחֲמִים.

וְכִשְׁמִתְחַבֵּר הַצַּד הָאֲחֵר בְּדִין, שׁוֹלֵט בְּקִטְרוּג בְּאוֹתוֹ אֲרָבַע מִיתוֹת בֵּית דִּין: סְקִילָה, שְׂרָפָה, הֶרֶג וְחִנּוּק. כְּלוֹ שֶׁלְטוֹן הַקִּטְרוּג הָרַע. סְקִילָה, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא (יִשְׁעִיָּה ח) אֲבָן נֶגֶף. שְׂרָפָה, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא (שם) צוּר מְכֻשׁוֹל, אֵשׁ תִּזְקָה. הֶרֶג, זֶה חֶרֶב (דְּבָרִים לב) תֹּאכַל בָּשָׂר. תֹּאכַל בָּשָׂר וְדָאִי, שֶׁשׁוֹלֵט בְּבָשָׂר, וְזֶהוּ (בראשית ו) קֹץ כָּל בָּשָׂר. חִנּוּק, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא (שם כא) קָלַת אֱלֹהִיִּים. אוֹתוֹ שֶׁשׁוֹלֵט עַל חִנּוּק, עַל צִלְבָּה. וּבְאֶרְנוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא נִשְׂאָר אֲלֹא בָשָׂר לְבָדוֹ, וְאוֹתוֹ קָלַת אֱלֹהִים שׁוֹלֵט בְּבָשָׂר, מִרָּה שְׁחָרָה. וּמִשּׁוֹם כִּךְ זֶה לְטוֹב וְזֶה לְרָע.

וְהִצְטָרְכוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁבֵּהֶם סוּד הָאֱמוּנָה, לְהַשְׁמֵר כְּדֵי שֶׁיִּשְׁלַט צַד הָאֱמוּנָה, וְלֹא יִתְנוּ מְקוֹם לְצַד הָאֲחֵר לְשִׁלֵּט. אֲשֶׁרִיֶּהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ס) וְעִמָּךְ כָּלֶם צַדִּיקִים וְגו'.

הַנְּבִיאִים, שֶׁהֵם צַדִּיקִים עֲלִיוֹנִים, שְׁתֵּי יָרִיכִים שֶׁתּוֹמְכוֹת בַּתּוֹרָה הַקָּדוֹשָׁה, הֵם נוֹטְלִים אֶת הַהִיכָל

שְׁבִין שְׁתֵּי רוּחוֹת, שֶׁהֵן נֶגֶה וְזֹהַר, וְאוֹתָן שְׁתֵּי יָרֵכִים לְמִטָּה לְתַמְדָּה אוֹתָם הֵחִילּוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה, שֶׁנִּקְרָאוּ תוֹרָה שְׁבַעֲלָפָה. כְּמוֹ שֵׁשׁ תוֹמָכִים לְתוֹרָה, שֶׁהִיא תוֹרָה שְׁבַכְתָּב, כִּדְּיֵשׁ תוֹמָכִים עוֹמְדִים לְתוֹרָה, שֶׁהִיא תוֹרָה שְׁבַעֲלָפָה. וְנִכְלְלוּ זֶה בָּזֶה. אִזּוֹ שְׁנֵי הַתוֹמָכִים הִלְלוּ שְׁלֹמֶעֱלָה, כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים בְּעֲלִיּוֹנִים הִלְלוּ, נֶרְשָׁם בָּהֶם צִד הַנְּבוּאָה. וּמִיָּהוּ? (רַמְזוֹ) מֶרְאָה, שֶׁהוּא כְּמוֹ הַנְּבוּאָה.

וְכָל אוֹתָם בְּעֲלֵי הַמֶּרְאָה יוֹנָקִים מִכָּאן. לְמַעַלָּה נְבוּאָה, וְכָאן מֶרְאָה. וְעַל כֵּן זֶהוּ כְּמוֹ זֶה, וְזֶה כְּמוֹ זֶה. וְכִשְׁמִתְחַבְּרִים זֶה בָּזֶה, אִזּוֹ שׁוֹלֵט עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה (נֶרְשָׁם) הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא צְבָאוֹת. מִשּׁוֹם שֶׁכָּל אוֹתָם חִילּוֹת קְדוּשִׁים, כָּלָם עוֹמְדִים כָּאן, וְכָלָם נִקְרָאוּ מִצִּד הַנְּבוּאָה. מֶרְאָה וְחִלּוֹם מִצִּד הַנְּבוּאָה הֵיוּ.

וְאֵף עַל גֵּב שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹמְרִים שֶׁבְּתוֹךְ אוֹתָהּ בְּרִית הַקָּדֵשׁ שׁוֹרָה הַשֵּׁם הַזֶּה מִשּׁוֹם שֶׁכָּל הַחִילּוֹת יוֹצֵאִים מִהָאוֹת הַזֵּה, עִם כָּל זֶה, הַיָּרֵכִים, שֶׁהֵן עוֹמְדוֹת בַּחוּץ, קְרוִיּוֹת עַל הַשֵּׁם הַזֶּה, וְאֵלוּ הֵם שֶׁנִּקְרָאִים בְּרִיתוֹת. שֶׁהֵרִי בְּרִיתָא מַחוּץ לַמִּשְׁנָה. מִשְׁנִיּוֹת עוֹמְדוֹת לְתוֹךְ הַבְּרִיתוֹת, וְנִקְרָאוֹת יָרֵכִים בְּתֵים חִיצוֹנִיִּים, כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה.

מִשְׁנָה הִיא סוּד שְׁעוֹמֵד לִפְנֵים, שֶׁעֶקֶר הַכָּל לּוֹמְדִים מִשָּׁם, וְכֵן הַתִּנְאִים. וְסוּד (זֶה) שֶׁל זֶה - (שִׁיר ח) אֶנְהִי אֲבִיאָדָה אֶל בֵּית אֲמִי תִלְמִדְנִי. אֶל בֵּית אֲמִי - זֶה קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים. תִּלְמִדְנִי - זֶהוּ סוּד הַמִּשְׁנָה. שֶׁכְּשֶׁנִּכְנֵס הַנֶּהָר הַזֶּה שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא לְאוֹתוֹ בֵּית קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים, כְּתוּב תִּלְמִדְנִי. וְזֶהוּ הַסוּד שֶׁנִּקְרָא מִשְׁנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז) אֵת מִשְׁנָה הַתּוֹרָה הַזֹּאת.

כְּשֶׁנִּמְשָׁכָה הַחוּצָה, נִקְרָאת בְּרִיתָא. שְׁתֵּי הַיָּרֵכִים הֵן בְּרִיתוֹת, סוּד הַסוּדוֹת שֶׁלֹּא נִתְּנָה רְשׁוּת לְגִלוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא נִמְסַר סוּד זֶה, רַק לְחֻכְמִים עֲלִיּוֹנִים. אוֹי אִם יִתְגַּלֶּה - וְאוֹי אִם לֹא יִתְגַּלֶּה, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא סוּד מִהַסוּדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנַהִיג בּוֹ אֵת הָעוֹלָם.

בֵּית רֵאשׁוֹן עֹמֵד בִּימֵי שְׁלֹמֹה כִּנְגַד הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְהוּא נִקְרָא בֵּית רֵאשׁוֹן, וְהַכָּל הַשְׁתַּמֵּשׁ בְּבֵית קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים, הַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ הַשְׁתַּמֵּשׁ הַשָּׁמַשׁ בְּלִבָּנָה. וְסוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים כָּלָם בְּשִׁלְמוֹת, וְהָעוֹלָם עוֹמֵד בְּשִׁלְמוֹת.

אַחֲרֵי כֵן הַחֲטָאִים גָּרְמוּ, וְנִמְשָׁכוּ הַסוּדוֹת וְנִדְחוּ מִבֵּית קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים הַחוּצָה. כְּשֶׁנִּדְחוּ לַיָּרֵכִים, אִזּוֹ עֹמְדוֹ בַּחוּץ, שֶׁנִּקְרָאוּ בְּתֵים חִיצוֹנִיִּים, וְהִצְטָרְכוּ לְבְּרִיתוֹת.

בֵּית שְׁנֵי עֹמְדוֹ בְּבֵיתִים חִיצוֹנִיִּים בַּיָּרֵכִים, וּמֵהֶם חִזְרוּ, וּשְׁרוּיִים (הֵיוּ) בְּבֵית קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים, וְהוּא בֵּית שְׁנֵי. וְאוֹתָם אַחֲרֵי כֵן נִשְׁאַרוּ בַּחוּץ בְּבְרִיתָא, בֵּין הַיָּרֵכִים. (וְאֵלוּ עֶקֶר מִשְׁנָה, שֶׁהִיא בֵּית שְׁנֵי, וּבְרִיתָא אֵלוּ שְׁשָׁרוּ בְּבֵית הַיָּרֵכִים וְהֵיוּ וְכִי) וְהֵיוּ לּוֹמְדִים מִהַמִּשְׁנָה, וְהִנְהִיגוּ מִמֶּנָּה, וְהִזְנוּ סוּד הַכְּתוּב, (יִשְׁעִיָּה ב) כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה.

אַחֲרֵי כֵן גָּרְמוּ הַחֲטָאִים, הָעֶבֶר שֶׁלְטוֹן הַבֵּית הַשְּׁנִי, (וְאֵף עַל גֵּב) שֶׁשְׁלְטוֹנוֹ לֹא הָיָה כְּמוֹ בֵּית רֵאשׁוֹן שֶׁהָיָה בּוֹ שְׁלֹם תְּמִיד, מִשּׁוֹם שֶׁהַמֶּלֶךְ שֶׁהַשְּׁלֹם שָׁלוֹם תְּמִיד הָיָה בְּתוֹכוֹ, וְלָכֵן הָיָה בְּשִׁלּוֹם. בְּבֵית שְׁנֵי לֹא הָיָה בּוֹ שְׁלֹם כֵּן, מִשּׁוֹם שֶׁבְּעֶרְלָה יֵשׁ תְּמִיד קְטָרוֹג. וְלָכֵן הָיוּ כְּהֻנִּים מְזַמְּנִים בְּתוֹכוֹ לְקַטֵּר בְּעֶרְלָה הַזֵּה, וְלָהֶם הַצְטָרָג דְּבוּר לְקַטֵּר כִּנְגַדָּה וְלָהֶן עַל בֵּית שְׁנֵי, וְהַכָּל בְּסוּד כְּרָאוֹי.

אַחֲרֵי כֵן גָּרְמוּ הַחֲטָאִים וְשִׁלְטָה אוֹתָהּ עֶרְלָה, וְנִדְחוּ מִבֵּית שְׁנֵי הַחוּצָה, וְיָרְדוּ מִשָּׁם לְחֻמוֹקֵי הַיָּרֵכִים לְמִטָּה (וְאַחֲרֵי כֵן יָרְדוּ מִשָּׁם וְנִדְחוּ מֵאוֹתָם הַחֻמוֹקֵי שֶׁל מִטָּה) עַד שֶׁהָיוּ שְׁרוּיִים לְמִטָּה בְּרָגְלִים, וְכִשְׁיָשְׁבוּ בְּרָגְלִים, אִזּוֹ - (זְכַרְיָה יד) וְעֹמְדוֹ רָגְלִיו בַּיּוֹם הַהוּא, וְהָעוֹלָם יִתְנַהֵג כָּל בְּסוּד עֲלִיּוֹן כְּרָאוֹי. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁנִּדְחוּ וְלֹא נִעְזְבוּ מִמֶּנּוּ, וְלָעוֹלָמִים נֶאֱחָזוּ בּוֹ.

וּמִי שִׁיּוּדָע וּמוֹדָד בְּשַׁעוֹר שֶׁל קוֹ הַמִּדָּה אַרְבֵּי הַהִמְשָׁךְ שֶׁל הַיָּרֵכִים עַד הַרְגְלִים, יָכוֹל לְדַעַת אֵת מִדַּת הַגְּלוּת שֶׁנִּמְשָׁכָת. וְזֶהוּ סוּד בֵּין קוֹצְרֵי הַשָּׂדֶה, וְהַכָּל בְּסוּד עֲלִיּוֹן. וּמִשּׁוֹם כֵּן כָּל הַבְּרִיתוֹת וְכָל הַתִּנְאִים וְכָל הָאֲמוּרָאִים עוֹמְדִים בְּמָקוֹם כְּרָאוֹי, אֵלוּ לִפְנֵים וְאֵלוּ לַחוּץ, בְּאוֹתָם חֻמוֹקֵי הַיָּרֵכִים (וְאֵלוּ לַחוּץ) וְלְמִטָּה מִהַבְּרָכִים. וְכָלָם נִקְרָא תוֹרָה שְׁבַעֲלָפָה, וְכָלָם יָרְדוּ יִשְׂרָאֵל וְגָלוּ.

וְאִזּוֹ, כְּשֶׁתִּסְתַּיֵּם הַגְּלוּת בְּהַמְשָׁכַת הַרְגְלִים, אִזּוֹ - וְעֹמְדוֹ רָגְלִיו בַּיּוֹם הַהוּא, וְתִעָבֵר אוֹתָהּ רוּחַ טָמְאָה עֶרְלָה מִן הָעוֹלָם, וְיִחְזְרוּ יִשְׂרָאֵל לְבָדֵם לְשִׁלְטַן כְּרָאוֹי, מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתָהּ עֶרְלָה הוֹרִידָה אוֹתָם לְמִטָּה עַד עֲכָשׁוּ. וּמִכָּאן וְהִלָּאָה, שֶׁהָעֶרְלָה הַזֵּה תִתְקַצֵּץ וְתִעָבֵר מִתּוֹךְ הָעוֹלָם, אִזּוֹ - (דְּבָרִים לג) וְיִשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּיַד עֵין יַעֲקֹב. בְּאוֹתָהּ עֵין יַעֲקֹב, וְלֹא יִמָּצֵא מְקַטֵּר עֲלֶיהָ. אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

יוֹסֵף הַצַּדִּיק עֹמֵד הָעוֹלָם, הוּא נֹטֵל בְּרִשׁוֹת הַיֵּכָל טָמִיר וְגִנוּז, וּבְרִשׁוֹתוֹ עוֹמֵד הַהִיכָל הַשְּׁבִיעִי. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהַהִיכָל שֶׁל לְבַנְת הַסַּפִּיר עוֹמֵד בְּרִשׁוֹתוֹ - כֵּן הוּא, שֶׁבּוֹ מִתְתַּקֵּן. אֲבָל בֹּא וְרָאָה, הַנְּבִיאִים שֶׁאֲמַרְנוּ, כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים לְמִטָּה, שְׁתֵּי דְרָגוֹת נִפְרָדוֹת מֵהֶם, מֶרְאָה וְחִלּוֹם, וְעוֹמְדִים בַּיָּרֵכִים. בְּאוֹתָם חֻמוֹקִים עוֹמְדִים מֶרְאָה, וְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא נְבוּאָה קֹטֵנָה. מִהַיָּרֵכִים וְלְמִטָּה (לְמִטָּה) עוֹמֵד חִלּוֹם, עַד שֶׁיִּגְיעוּ רָגְלִים בְּרָגְלִים, וְשָׁם עוֹמֵד הַיֵּכָל תַּחְתּוֹן שֶׁנִּקְרָא לְבַנְת הַסַּפִּיר.

הכל ירכים ברכים, להשתלם אחד עם אחד, וכלם הדרגות של הנבואה, שהרי משם יוצאים ושורים, ונעשה מהם מראה, ושורים על המקום הזה ונעשה מהם חלום. יוסף הצדיק הוא שלמות הכל, הוא נטל הכל. משום שהכל התתקן בגללו, הכל משתוקק בתשוקה בגללו.

בא וראה, בשעה שיוסף הצדיק עמד לתקן הכל, אז הוא נטל הכל. וכשהתחבר בהיכלו, אז כלם מתעוררים לטל תשוקה ורצון, עליונים ותחתונים, והכל הם ברצון אחד ושלמות אחת, לשמח (להיות) עליונים ותחתונים ברצון אחד פראוי. וכל התחתונים עומדים בקיום בשבילו, ולכן כתוב (משלי ו) וצדיק יסוד עולם. ועל היסוד הזה עומד העולם הזה.

לבניית הספי"ר הזו לא עומדת בקיום, עד שיוסף הצדיק הזה מתתקן. וכשהוא מתתקן, אז כלם מתתקנים. זהו היסוד של כל הבנין. ועל זה כתוב, (בראשית ב) ויבן ה' אלהים את הצלע, ולא כתוב וייצר, ולא כתוב ויברא. משום שזה עומד על יסוד, ולאחר שהיסוד נתקן, הכל נבנה עליו. ומשום זה הכל עומד בזה, והרי בארנו.

בא וראה, כתוב (שם) ויבן ה' אלהים את הצלע, שהיתה מהצד האחורי והתקינה לחזר פנים בפנים. כך בארנו. אבל ויבן, הסתכל להעלותה לאותה דרגה של העולם העליון שריו בזה, להיות זו כמו זו.

עוד ויבן - הסתכל בצדו והתקין וכו' את כל רוחותיה לזרע ולהשקות ולהוליד, ולעשות לה כל צרכיה כמו שצריך. ואחר כך ויביאה, במה? בצדיק הזה, שכתוב (אסתר ב) ויבזה הנערה בזה אל המלך. שזה המשיך את הכל לעלות ולהתעטר בשלמות. כאן מניעת כל החטאים, וכאן מניעת כל התשוקות הרעות.

מה שאינו באותו ההיכל הששי, בצד האחר, ששם כל הענוגים הרעים וכל הצדדים של העלג של העולם הזה, וכשהעולם הזה מתנהג בהם, אנשים נכשלים בהם (ומשום שבני אדם טועים בהם, נכשלים בהם) לאותו העולם, שרואים כמה ענוגים ותשוקות שהגוף נהנה ומתענג מהם, וטועים אחריהם. זהו שכתוב, (בראשית ג) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וגו'. שהרי כל התשוקות וכל הענוגים של העולם תלויים בו.

ועל כן כמו זה יש דברים שהגוף נהנה מהם, ונכנסים לגוף ולא לנשמה. ויש דברים שהנשמה נהנית מהם ולא הגוף, ועל כן הדרגות נפרדות זו מזו. אשריהם הצדיקים שלוקחים דרך ישרה, ומונעים עצמם מאותו הצד, ונדבקים בצד הקדשה.

בהיכל הזה כלולים כל שאר השמות של כל אלו ההיכלות (והיכלות) שלמות. שני שמות הם שכללו את שאר השמות האחרים. אחד זכר מתחבר מעלה במטה, ונעקב נטל את היכלו באותן נשיקות בסוד עליון, ואז כולל את כל שאר השמות, ונקרא יהו"ה אלהים, וזה נקרא שם מלא, כמו שבארנו. ואחד כשמתחבר יסוד העולם בהיכלו, וכלם מתעוררים בחביבות ובתשוקה אליו, וכלם כלולים בו, אז כולל שאר השמות ונקרא יהו"ה אלהים. וזה נקרא שם קדוש שלם, ולא שלם כמו האחר הזה.

מה בין זה לזה? זה שולט עליון בתחתון, גוף בגוף, (וזה הוא שולט בכל) כמו שאמרנו. וזה שולט במקום סיום הגוף ולמטה באותם היכלות ובכל שלמות, וסוד זה - בית ראשון ובית שני. ומשום כך, ההיכל הזה כולל את כל שאר השמות שלמות, (וכל השמות אנו כוללים בשם הזה, כל השמות שלמות) כמו שבארנו. ועל כך השמות הללו - זה עולה וזה יורד. אשריהם הצדיקים שיוצאים דרכי התורה.

היסוד הזה התתקן לשני צדדים. אחד לתקן את כל השאר שלמות, ואחד לתקן את ההיכל השביעי ולתקן זה בזה שיהיה הכל ברצון אחד פראוי. עד כאן היחוד של שני צדדים, שלמעלה ולמטה, להתיחד באחד בשלמות, ללכת בדרך ישרה.

אשרי חלקו של מי שיוצא ליחד את היחוד ולסדר את סדור האמונה ללכת בדרך ישרה. אשריו בעולם הזה ובעולם הבא. ועל כך כתוב, (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו. ואז - אמת מארץ תצמח ואדק משמים נשקף. גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה.

היכל ק"ק דזעיר דבריהא

ההיכל השביעי. ההיכל הזה הוא ההיכל הפנימי מכל ההיכלות הללו. ההיכל הזה הוא נסתר, ואין בו דיוקן ממש ולא גוף כלל. כאן הנסתר שתוף סוד הסודות. זהו סוד שהוא מקום להפגש לשם בתוף אותם הצנורות שלמעלה. הרוח של כל הרוחות, רצון של כל הרצונות, להתחבר הכל כאחד. רוח החיים (של זה) בזה, ולהיות הכל תקון אחד.

ההיכל הזה נקרא בית קדשי הקדשים, המקום לקבל את (הנשמה העליונה) הנשמות העליונות, שנקראת כך לעורר אליו את העולם הבא.

העולם הזה נקרא עולם. עולם - עליה, שעולה העולם התחתון לעולם העליון, ומסתתר בתוכו ונעלם בו, ונגלה בסתר. עולם - שהוא עולה עם כל אותם שקרבים לו ונסתרים תוך סתר עליון. עולם עליון - עולה ומסתתר ברצון עליון תוך סתר כל הנסתרים, שלא נודע כלל (כלל) ולא התגלה, ואין מי שמכיר אותו.

הפרכת, שהיא מסך פרוס, מכסה את תוך סתר הנסתה. הכפרת פרוסה תוך הסתרים העליונים להסתיר הנסתרים, שהרי הם טמירים ונסתרים. (הפרכת פרוסה בתוך סתרים עליונים לשמר הסתום, שהם נסתרים וסתום) לפני מן הכפרת יש מקום נסתר וטמון וגנוז להכניסו לתוכו. שכן משחת עליון, רוח החיים, על יד אותו הנער ששופע ויוצא, ואותו נהר נקרא מבוע הבאר, שלא פוסקים מימיו לעולמים. וכשה נכנס ושופע כל אותו משחת קדש מלמעלה ממקום של קדש הקדשים, אור של שפע יורד ובא לתוך אותם הצורות, וזה מתמלא משם פנקבה שמתעברת ומתמלאת מן הזכר.

אף כך גם ההיכל הזה מתתקן תמיד לקבל פנקבה שמקבלת מן הזכר. הקבלה שמקבלת את כל הרוחות והנשמות הקדושות שיורדות לעולם, והתעברו (והתעברו) שם כל אותו זמן שצריך.

יתעבבו עד שיבא מלך המשיח, ויקבלו כל אותו הנשמות, ויבאו וישמח העולם כמקדם, ואז ישמח הקדוש ברוך הוא כמקדם, כמו שנאמר (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו.

בהיכל הזה קיימים הענוגים והתפנוקים של הרוחות, והשעשוע שמשתעשע הקדוש ברוך הוא בגן עדן. כאן היא תשוקת הכל וענג הכל להתחבר הכל כאחד ולהיות הכל כאחד, הקשר של הכל ביחוד אחד כאן עומד.

שפשפל האיברים מתחברים באיברים העליונים, כל אחד ואחד כראוי לו, אין להם תשוקה ואין להם ענג, רק ביחוד של ההיכל הזה, והכל כאן תלוי. כשהתחברות של כאן מתיוחדת ביחוד אחד, אזי כל אור האיברים וכל הארת הפנים וכל השמחות, כלם מאירים ושמחים.

אשרי חלקו של מי שיוזע לסדר סדורים ולתקן את תקוני ההשתלמות כראוי, אהבתו של הקדוש ברוך הוא בעולם הזה ובעולם הבא. ואז כל הדינים וכל הגזרות הרעות עוברות ומתבטלות מן העולם.

היכל זה היכל של תשוקה, היכל של ענג, היכל של שעשוע עליון ותחתון כאחד. ומקבלים כלם האור של הנה העליון שמאיר לכל ולהתחד הכל כמו שצריך ביחוד שלם. ועל זה היכל זה עומד בסתר הכל, גנוז מהכל. אף על גב שכלם מסתרים, זה מסתר וגנוז יותר, להיות ברית קיום הכל כאחד, זכר ונקבה, להיות שלמים.

ההיכל הזה נקרא ארון הברית, שהוא ארון כל הארץ. משום שזהו מקום שיוצאות ממנו כל הנשמות של העולם ליחד יחיד למטה, ולהמשיך את היחוד של הקדוש ברוך הוא ממעלה למטה לתת לצדיק, משום שיוצאו מצדיק ונכנסות לצדיק, ואחר כך יצאו מצדיק ונכנסות למקום שיוצאו משם.

ארון הברית הזה לוקח הכל מצדיק, ואחר כך יוצאות ממנו ונכנסות לצדיק שלמטה. אחר כך יוצאות מהצדיק שלמטה ונכנסות לארון הברית הזה, שיהיו כל הנשמות כלולות ממעלה וממטה להיות שלמות מכל הצדדים. וארון הברית הזה לוקח מהצדיק אותו נשמות משני צדדים.

בא וראה, מבוע הבאר אינו נפרד מהבאר לעולמים, ולכן המקום הזה הוא תקון של הכל, הקיום של כל הגוף, להיות שלם בכל כראוי. כאן הוא היחוד והקשר כאחד להיות מעלה ומטה אחד בקשר אחד, שאין נפרדים כל האיברים זה מזה, ולהמצא הכל פנים בפנים.

ועל זה שנינו, מי שמשמש מטתו מאחור, מכחיש את תקון ההסתכלות פנים בפנים, להאיר הכל כאחד ולהמצא הכל פנים בפנים בדבקות כראוי, כמו שנאמר (בראשית ב) ודבק באשתו. באשתו דוקא, ולא אחורי אשתו.

שנים הם. יעקב הוא למעלה, ויוסף הוא למטה. שתי תשוקות הן, אחד ההיכל הששי, ואחד ההיכל השביעי הזה. התשוקה שלמעלה באותו נשיקות שנוטל יעקב. התשוקה שלמטה בשמוש הזה שנוטל יוסף. משני הצדדים הללו נוטל (זה) ארון הברית את רוח החיים. מהצד של יעקב נוטל את רוח החיים שלמעלה שנוטל יוסף באותו נשיקות, ומכניס (באותו נשיקות) את רוח החיים שלמעלה בו להזון ממנו. מהצד של יוסף שהוא למטה, בסיום הגוף, בהיכל הזה נוטל רוחות ונשמות להריק למטה לעולם הזה.

שני הצדדים הללו נפרדים לשני צדדים. הצד של יעקב מתפשט ונותן כח לנבוע באותם שדים שמתמלאים מאותה רוח החיים, ומיניק בהם את אותם מלאכים קדושים, שהם חיים וקיימים לעולמים, וקיימים בקיום בו. הצד של יוסף נכנס בתשוקה ונותן כח לפנים, ועושה נשמות ורוחות לרדת למטה ולהזין בהם בגי העולם.

ועל כן קימים שני הצדדים הללו, זה למעלה וזה למטה. זה להזין למעלה, וזה לזון למטה. כל אחד ואחד פראוי לו. (ולכן) והכל הוא אחד וסוד אחד הוא. ועם כל זה, יוסף זן את כל הגוף ומשקה אותו. שמרוח החיים הוא של ההדבקות של יעקב יורד למטה, ובו נדבק ארון הברית הזה ברצון למעלה, ויורדת אותה רוח חיים למטה באותה ההדבקות של יוסף, וכשהכל מתחבר כאחד, מתמלאים אותם השדים להניק לכל, ומשום כך הכל הוא אחד. אשרי חלקו של מי שיודע לקשר קשרים וליחד יחוד בתפלתו ברצון הלב פראוי כדי להדביק איבר באיבר, רוח ברוח, הכל בכלל אחד, להיות הכל אחד פראוי.

בא וראה, ההיכל הזה, פשהרוחות הקדושות הללו וכל אותם היכלות ומרפבות כלם מתיוחדים כאחד ונמצאים בקשר אחד, אזי הרוח העליונה הוא של כלם, שהיא נקודה אחת נסתרת בהם, ולא מתגלה, ונעשית רוח נסתרת כמו העליונה. וסימנה - האגוז, יחוד בקשר של הכל כפי שאמרנו, להקשר זה בזה, להיות הכל שלם בשלמות (זכר ונקבה) כאחד.

והרי בארנו כמו כן, הקרבן עולה ליחד (יחוד) קרבן וליחד (ולספק) את כל אחד ואחד פראוי לו מאותו העשן שעולה - הכהן שהוא לימין בקשר של היחוד ברצון, וחלונים בשירה. כלולים זה בזה, היכל בהיכל, רוח ברוח, עד שמתחברים במקומם איבר באיבר, להיות הכל כלול כאחד פראוי.

והרי בארנו, שפושנשם הכל כאחד, האיברים העליונים בתחתונים, אז הנשמה העליונה של הכל מתעוררת ונכנסת בכלם ומאירה לכל, וכל העליונים והתחתונים מתברכים, ואותו שלא נודע ולא נכנס בחשבון, הרצון שאינו נתפס לעולמים, אז הכל עולה עד אין סוף, ונקשר הכל בקשר אחד, ומתבשם אותו הרצון לתוך ובפנים בסתר.

אור הנשמה העליונה עולה לפני ולפנים ומאיר לכל. בתוך האור הזה נכנס סתר המחשבה שכולל את הכל, ולפני ולפנים באותו רצון המחשבה מאיר ומתבשם, ותופס ולא תופס, ועולה (הרצון הזה) מתוך רצון המחשבה לתפס בו. וכשה עולה, האור שלמטה תופס בו.

וכן הכל, להתקשר ולהתמלא ולהתברך הכל כאחד פראוי. ואז נקשרים זה עם זה כפי שאמרנו, היכלות בהיכלות, תחתונים בעליונים, סוד של זכר ונקבה כאחד, האור העליון באור שנסתר וגנוז בו יותר, ואותו הגנוז כלול במה שגנוז יותר, עד שהכל נמצא פראוי ביחוד אחד.

ולכן משה היה יודע לסדר את סדור רבוננו מכל בני העולם. כשהצטרף להאריך - האריך. לקצר - קצר. כמו שבארנו, (במדבר יב) אל נא רפא נא לה. שנינו, מי שמאריך בתפלתו ומעטן בה, בסוף בא לידי קאב לב. ושנינו, מי שמאריך בתפלתו, מאריכים זמיו.

וסוד הדבר - מי שמאריך במקום שצריך לקצר בא לידי קאב לב, איזה לב? זהו שכתוב, (משלי טו) טוב לב משתה תמיד. משום שהוא מקום שצריך לקצר ולא להאריך בו, שהרי הכל עומד למעלה, וצריך שלא להמשיכו, לקשר אותו בקשר שלמעלה ללא אריכות, שיהיה הכל אחד ביחוד אחד. וכינון שנקשר כאחד, אז אין צורך להאריך באריך ולהתחנן בתחנונים. וכשמאריך באריך במקום שצריך, הקדוש ברוך הוא מקבל תפלתו, וזה כבודו של הקדוש ברוך הוא, משום שיחוד התפלה קושר קשרים ומרבה ברכות למעלה ולמטה.

בתוך ההיכל הזה קיימת נקודה אחת נסתרת, והנקודה היא רוח לקבל רוח אחרת עליונה. וכששורה רוח ברוח, אז נכנסות זו בזו והן אחת ודבקות אחת. ונרכבות זו בזו להיות אחת, כמו העץ הזה שמרפיבים זה בזה והם אחד, מין במינו. אוי למי שמרפיב מין בשאינו מינו, כמו אותם בני אהרן שרצו להרפיב עץ באחר שאינו מינו.

ומי שמרפיב מין במינו, ויודע לקשר קשר בקשרו, היכל בהיכלו, דרגה בדרגתה - לזה יש חלק בעולם הבא, כמו שבארנו, ולכן זוהי שלמות הכל. וכשנשלים זה בזה והוא הכל מעשה אחד, מין במינו שיוצא מהשלמות הזו, הוא נקרא מעשה מרובה.

וסוד זה - (בראשית ב) ויצר ה' אלהים את האדם. שם מלא. ואדם הוא מעשה של המרובה הזו, שמרפיב זה בזה, מעשה של שלמות הכל. וכשנשלים זה בזה, אז ה' אלהים, שם מלא. אשרי מי שיודע לקשר את קשרי האמונה וליחד את היחוד פראוי.

בא וראה, כמו שישנם שמות קדושים עליונים מתחברים אלו באלו, כך הוא השם הקדוש, התפרש למעלה והתפרש למטה. השם הזה הוא למעלה, והשם הזה הוא באמצע, והשם הזה הוא למטה. וה"ן ה שהוא סוד השם הקדוש הוא אחד, הסוד של הכל. העולם העליון בסתר הנסתר שעליו, שהשתתף עמו, והוא אחד. העולם התחתון בסתר האמצע, סוד המרובה הקדושה העליונה שעליה, ובארנו. (בא וראה, סוד שם הקדוש זה יי אלהים. שם זה הוא למעלה, שם זה הוא באמצע, שם זה הוא למטה. למעלה סוד עולם הבא בסתום של הסתימות שעליו והוא אחד. למטה סוד עולם התחתון ועולם העליון שעליו משתתף עמו והוא אחד. באמצע בסוד המרובה הקדושה העליונה, ומבאר.)

מהצד הזה יוצאות ארבע מרכבות, ומהצד הזה ארבע מרכבות יוצאות, משום שכל אחת ואחת נפרדת לארבעה, כל מרכבה הן ארבע, כשמתפלקים בדרגות. וכן כלם הארבע בארבע, בסוד השם הקדוש שהוא אדניי, באותן מרכבות שעומדות ונוסעות בשם הזה, והן נקראות (זכריה ו) הרי נחשת, משום שיש הרים ויש הרים. יש הרים עליונים ויש הרים תחתונים. והם עומדים בשלשה צדדים, ויוצאים מתוך זהב וכסף ונחשת.

הנחשת למטה, משום שאותן מרכבות שיוצאות מתוך אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד שבתוך ההיכל הראשון, שהן ארבע מרכבות שיוצאות מתוך אותן שתי רוחות ימין ושמאל, מתוך לבנת הספיר, כמו שאמרנו. אלו שתי הרוחות שאמרנו שם, הן נקראות שני הרים, והם הרי נחשת.

מאותן שתי רוחות שנקראות הרי נחשת, יוצאות אותן ארבע מרכבות שמשמשות באותו השם של אל"ף דל"ת שנסקע בסנדלפון, בעל הפנים. וכלם שלחיים על אלה בעולם בסוד סוסים ומרכבות, משום שיש מרכבה על סוסים שמסיעים אותה.

והשם הקדוש הזה נכלל ביו"ד ה"א, כמו שבארנו, שנכלל אל"ף דל"ת ביו"ד ה"א, והוא יאהדונה"י. והרי נתבאר, אלהים לא נכלל בשם אחר, משום שיש אלהים חיים, ומזה מתפשט לכמה צדדים, ולא מתפנס, אלא מתפשט.

השם שכולל את כל השמות - יו"ד ה"א וא"ו ה"א, בסוד האותיות הצורף של השם הקדוש, שבו היה יודע הכהן לצרף בכל צדדיו, עד שעולים השמות בכמה צדדים בארבעים ושנים גוונים בהשתטחות המנוחה של הניצוץ החזק, שזהו שכולל את כל השמות.

והשם הזה כולל את כל השמות. אאלההי"ם סימן. באותיות הללו כלולות אחרות מחברות, ואלו יוצאות ואלו נכנסות. אחר כך כשנוטה ומתפשטת המנוחה של הניצוץ החזק, מצטרפות האותיות בתוכה, ונכנסות אותיות ויוצאות אותיות בסוד תשע האותיות הללו. ואלו נמסרו לקדושים עליונים ללכת בדרך של סוד האותיות, לצרף יחד של שמות האותיות כמו שהיה יודע הכהן לצרף שמות באותיות רשומות.

וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א). כלן ידי אדם. הרי בארנו, שאותם (שרפים) רוחות וחיות ואופנים, (כרובים וחיות ואופנים) כלם עם כנפים, וידיים תחת הכנפים שלהם לקבל תפלות ולקבל בעלי תשובה. ידי אדם, אתרים ומקומות לקבל בני אדם בתפלותיהם ובקשותיהם, ולפתח פתחים לקבל אותם, ליחד ולקשר קשרים ולעשות רצונם.

והאתרים והמקומות הללו שנקראים ידי אדם, שעומדים לבני אדם, אלו הם שמות קדושים ששולטים בכל דרגה ודרגה, (משום) שבהם נכנסים בני אדם בתפלותיהם ובבקשותיהם בכל השערים העליונים, וגזה שולטים התחתונים למעלה. וסוד זה - (תהלים קיט) ידי עשוני ויכונינוני, ואלו שמות קדושים.

ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על השמים (שמות ט). וכי איך יכל להרים ידו על השמים? אלא נטה - הרפו, כמו שנאמר (תהלים יח) ויט שמים וירד. המשכה מלמעלה למטה. ידך - מקומך, מקום הדרגה שלך שאיתה שרוי בתוכה, וזה בסוד השם הקדוש. וכל העליונים והתחתונים בסוד השמות נוסעים ועומדים, ובהם נכנסים בני אדם להיכלות העליונים, ואין מי שימחה בידיהם. אשרי אותם שיוצאים לסדר את יחוד רבונם פראוי וללכת בדרך אמת, כדי שלא יטעו בסוד האמונה.

בא וראה, בהיכלות הללו יש סוד עליון בתוך האמונה, וכלם חיות ומרכבות, כלם משנים זה מזה להכלל אלה באלה לטוב להתקון, וסימנך - (אסתר ב) וישנה ואת נערויה לטוב. בשבעת ההיכלות הללו השלמות שלמעלה, כשנשתלם זה בזה ונכנסות תפלות ובקשות של מי שיוצא לסדר אותן, להתקין למעלה, כמו שנאמר ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך.

ההיכל הראשון - (ישעיה מה) יוצר אור ובורא חשך. האור של האבן הטובה ספיר, שאבן טובה נוצצת לשני צדדים, כמו שבארנו, לימין ולשמאל, אור וחשך. (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית, כלם אופנים וגלגלים, מלאה הארץ קנייך וגו'. המלך המרום לבדו מאז, השם הקדוש יאהדונה"י, הכלל של השם הקדוש, שלם בשני שמות, וזהו שעולה באור ומתנשא מימות עולם.

ההיכל השני - אל ברוך גדול דעה, אורפניאל, (הסוד שכולל אותיות קטנות) שכולל הסודות של אותיות קטנות של אלפא ביתא. כאן הם שאומרים קדוש וברוך. וכאן היא הקדשה וברוך כבוד ה'. ההיכל השלישי - לאל ברוך נעממות יתנו.

ההיכל הרביעי - המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית. משום שפאן מתגלגלים האורות והדינים של העולם. מי שהוא לחיים, מתקדש כמקדם להתקיים בעולם באור הימין שנקרא אל, כמו שאמרנו.

ההיכל החמישי - ההיכל הזה נקרא אהבת עולם, וזוהי משיכה של אהבה של ההיכל שנקרא אהבה, וזוהי אהבת עולם אהבתנו ה' אלהינו, ברוך אתה ה' הבוחר בעמו ישראל באהבה, בסוד של א"ל שד"י.

ההיכל הששי - אמת ויציב ונכון וקיים. וצרכים שלא להפסיק בין היכלות אלו (לאלו). שהרי בהמשכת התפלה והרצון מתחברים כאחד, ונקשרים אלה באלה בסוד השמות הקדושים ששולטים בכל אחד ואחד.

ההיכל השביעי - אדני שפתי תפתח. סוד הסודות בלחש, שלא נשמע הקול. כאן הוא רצון הלב, להתפנו ולהעלות רצון ממטה למעלה עד אין סוף, ולקשר שביעי בשביעי (וכל אחד באחד) זה בזה (ממטה למעלה), ואחר כך ממעלה למטה, למשך ברכות לכל העולמות ממקור החיים, (שהוא שביעי למעלה) שהוא ההיכל השביעי העליון (וזה השכינה) ברצון הלב ובסתימת העינים של סוד האותיות של שבעה שמות עליונים קדושים.

ההיכל השביעי העליון הזה, שהוא מקור החיים, זוהי הברכה הראשונה, וזהו ההיכל הראשון, ראשית הכל ממעלה למטה, ולטל השביעי מלמטה לחבר זה בזה, שביעי בשביעי. שהרי מזה שלמטה נכנס מי שנכנס להיכל העליון.

וזהו סוד ברוך - רבוי של כל התחתונים, כלול בחיות ושרפים ואופנים, וכל ההיכלות רבוי של סוד קדש הקדשים ששורה בתוכו בגניזה, ואז נקרא ברוך ב' כל הרבויים הללו והברכות והסודות שנשקמו בו.

אפי"ה - העטור של סתר האותיות, הפלל של כל כ"ב האותיות. וזהו א"ת. ה' שכולל אותם למעלה בה' הזאת, וכונס אותם לתוכו, וזוהי א"ת ה'. וכשהיא בשלמות באותו נהר שאוחז בה, היא עולה להתעטר למעלה, וזהו סוד הכתוב (אסתר ב) ובזה הנערה באה אל המלך, ואז - את כל אשר תאמר ינתן לה. וזהו סוד ברוך אתה, וצריך להתפנו בסוד הזה ולקשר את הרצון בסוד הזה.

?? אלהינו - זהו קשר ויחוד של המלך העליון למעלה. בזה, כשהנערה באה אל המלך, את כל אשר תאמר ינתן לה.

ואלהי אבותינו - זהו סוד האבות לברך אותה. וזהו סוד אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. כמו שהנערה הזו לא נעזבת מהתחתונים, כך גם לא נעזבת מהאבות לעולמים. היא אחוזה בהם (לשומר אותם ולעטר אותה) לעטר אותה.

ומשום שהתברכה מכל אחד מהם, צריך להזכירה על כל אחד ואחד. ואחר כך יתפנסו כלם בחבור אחד (לתוך מעי אמא) ומתעטרים עמה. האל הגדול הגבור והנורא - הרי כלם כאחד לעלות למעלה בראשונה ממעלה למטה, ועכשו ממטה למעלה, להכליל אותם עמה. שפיון שאמר האל הגדול הגבור והנורא, כלם כלולים בה. ואז - אל עליון גומל חסדים טובים קונה הכל. וזהו כלל הכל.

וזכר חסדי אבות - שהשתחו עמה (שנמצאו כאחד) ונכנסו למעיה והתברכו שם. ואחר כך שורה אותם ומוציא אותם כשהם מתברכים מתוכה. ובאותה השתחויה שאומר ברוך אתה ה' מגן אברהם, כאן יוצאים כלם בכלל, שהרי בימיו כלם מתברכים כראוי.

בא וראה, ההיכל השביעי הזה סוד המלך העליון, ומתעטרים בו האבות, כמו שאמרנו, ונכללו בו. ועד עכשו נכללו, וצריך להוציא אותם הוא ההיכל הזה, וכשמוציא אותם מברכים (מתברכים) משום הנערה הזו, אז היא אוהזת בהם בכל אותן הברכות. ואף על גב שהרי נכללו היכלות בהיכלות, עכשו נאחזו באותן ברכות כאחד, וכשאומר מלך עוזר ומושיע ומגן, אז מוציאה אותם מברכים.

וזהו היכל אחד השביעי בסוד השם הקדוש העליון בוכ"ו, 'ברכה' ו'חסד' 'ב'ח' ו'משפט', הפלל הסוד (של סוד), והסוד הזה הוא הסוד (שהיא) של אהי"ה, הפלל של הכל. משום שהאותיות הללו הן כלל של הכל, משום שהאותיות הללו הוציאו את אלה (אותם) שיצאו מהן, הפלל של האבות, וזוהי שמתחברת עמן, שנקראת ברכה.

כיון שאמר ברוך אתה ה' מגן אברהם, הרי היא אוהזת ברכות מהם בסוד ההיכל החמישי אהבה, שהוא למין, והוא חמישי, להתקשר באהבה של הברכות של המין. וכך צריך, ממעלה למטה להתברך. בראשונה נכללו היכל בהיכל כפי שאמרנו, ועכשו נוטלים ברכות שימצאו אלה לפני אלה. ואף על גב שיש מי שנוטל (שנוטל) בראשונה, כיון שנמצאו מצד המין ברכות, בהיכל החמישי מתחיל להאחז.

ואחר כך בצד השמאל, בסוד זה אתה גבור. וזהו חבור של אתה וגבור, שני דינים. וכיון שגמשים הברכות, נכלל ברחמים, ונמצא באותו הצד הכל כאחד, וזהו מחיה מתים, סומך נופלים ורופא חולים וכו'.



וזהו בסוד השם הקדוש שנקרא אֶכְדָּטִים, סוד הוא באותיות השם שנקרא אֶלֶהִים. משום שהאותיות הללו עולות להתעטר למעלה, ומוציאות אותן אלו להקרא בהם, ועולות להתעטר למעלה אֶלֶהִים חִים, וגורע באותיות. לאחד בגרעיות. ומכאן להתפשט למטה, לטל מתוך האותיות האחרות האלו ולעלות מהאותיות הללו לשם של אֶלֶהִים.

כיון שנמשכות האותיות בחמישי וברביעי ממשלה כפי שאמרנו, מתחיל ואוחז ברכות מהאמצע של הכל, מההיכל הששי, ואוחז ברכות בזה ובבא. ומשום כך (בכל אתה קדוש, ונכלל) אתה קדוש, נכלל אתה בקדוש.

ושמך קדוש. כיון שאמר אתה קדוש, למה ושמך קדוש? הינו שם, הינו אתה. אלא הרי שנינו, בכל מקום שנמצא יחוד וקשור, צריכים קדשה ותוספת קדשה, ואותה התוספת העקר היא יותר מהכל, ומשום כך בכלם כתוב אתה, ולא יותר, וכאן במקום הזה אומר קדשה ותוספת קדשה. אתה קדוש - קדשה. ושמך קדוש - תוספת קדשה. וקדושים בכל יום - אלו שאר הקדושים העליונים שבכל היכל והיכל שמתקדשים מהתוספת הזו. משום שקדשה הראשונה היא לה, ותוספת קדשה - לקדש כל אלו השאר שאמרנו.

ואחר כך הכל מתקדש מלמעלה, ומכל האבות, נקשר בקשר אחד, והינו ברוך אתה ה' האל הקדוש. כאן הכל קשר אחד, משום שאומר ברוך אתה ה' האל הקדוש. ועל כן נקרא צרור וקשר של הכל ביחוד אחד. אשרי חלקו של מי שיודע לסדר את שבחו של רבונו במקום שצריך. עד כאן הדבקות וברכות וקדשה כאחד באבות.

מכאן והלאה עומדות שאלות ובקשות. הראשית שצריך אדם לשאל, לדעת בדברי רבונו, כדי להראות תשובתו אלו ולא נפרד ממנו. משום שצריך אדם להשתתף בקדשת השם הקדוש העליון להתעטר בו, והוא השם של הברכות והקדושים, כוונתו. סוד השם הקדוש יהוה שהוא קדוש בקדשה. והאותיות הללו (האחרות) הוציאו ממנו את האותיות האחרות הללו, החבור של אלו, כמו חבור של זכר בנקבה. והקדושים העליונים הללו סוד הקדשה.

האותיות האחרות הללו נקראות ט"ל. טל השמים. סוד החשבון של האותיות שלו, משום שכאן למטה עומדים כל הדברים בחשבון, ולא חשבון, אלא חשבון. ומשום כך צריך להתקשר בקדשת רבונו, ולא יפרד אדם ממנו. וכששואל, ראשית השאלות להפיר את רבונו, להראות שתשובתו אלו. מכאן והלאה יפרד מעט מעט, וישאל שאלתו מה שצריך לשאל.

וכל שאלותיו יהיו אחר שיסדר את הסדור הזה שאמרנו. כמו כן כל שאלותיו יהיו בתחנונים ובקשות לפני רבונו, ולא נצדיק (נרחיק) עצמו ממנו. אשרי חלקו של מי שיודע לסדר סדור זה, ללכת בדרך ישרה כראוי.

כמו שהאש נאחזת במים, ומים באש. דרום בצפון, וצפון בדרום. מזרח במערב, ומערב במזרח. כך גם מתקשר הכל כאחד, והיחוד נשלם זה עם זה.

וכל אותם שיודעים לסדר תפלתם כראוי, לכלל את ההיכלות אלו באלו ולקשר זה בזה, האדם הזה נקשר בהם ומקרב להפיל בהם. שאלה הוא שואל, ונותנים לו. אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא.

אחר שסיים הבקשות והגוף שלם בכל הצדדים בשמחת הלב והוא שאל וסיים את הבקשות, יחזור להמשיך למטה ברכות ושמחות בסוד ההיכל השלישי, להמשיך למטה, וזה הוא רצה ה' אֶלֶהִים בעמ"ך ישרא"ל. זהו (משום) שמעמדות הם התומכים של הגוף. הראשית למטה מן הגוף שתי רכבים, עד שמגיעים לברכים.

ואלו הם סוד המעמדות שעומדים על הקרבן. וכאן הוא סוד של ראשיתם של שתי הרכבים מלמעלה עד לברכים, חבור הנביאים. והמראות בסוד האותיות של השם הקדוש שנקרא (אֶבְאוֹתֵי בִּאֲתָת ב"ש) השתפ"א. שהוא סוד השם שנקרא אֶבְאוֹת. זה עולה וזה יורד. זה נביאים וזה מראות.

וכאן הוא סוד עליון של הבריתות שאמרנו, וכשמגיע אדם לברכים, יכרע ברוך אתה ה' המהזיר שכנתו לציון, והרי כאן חזרו הבריתות למשנה והתברכו כאחד.

בהיכל השני למטה, שנפקדו בו הנשמות לעלות, להראות במראה החלום. מודים - לזרע ברכים, להודות על הנשמות, כמו שאמרנו על נשמותינו הפקודות, (כיון שנשאל מאדנו) (ס"א היכל שני להמשיך ברכות למטה מודים אנחנו לך, והיכל זה הוא שנפקדות בו הנשמות לעלות להראות במראה החלום. כאן צריך בו אדם לזרע בברכיו להודות על הנשמות, וזהו על נשמותינו הפקודות) עד שמגיע להטוב שמך ולך נאה להודות.

וזהו תוך סוד השם הקדוש שנקרא ב"ם במוכ"ן. זה נקרא אל אֶלֶהִים, שהוא בסוד עליון. (יהושע

(כב) אל אלהי"ם יהו"ה הוא ידע. הפלל של האותיות האחרות הללו שיוצאות מהם, (וכאן הוא סוד אחד שכל הירכים מברכות) ולמטה סוד החלום. הסוד לאותו מקום להקניס בהם נשמות. וצריכים להמשיך בברכות הללו כדי למצא מנוחה בעולם הזה ובעולם הבא.

ההיכל התחתון למטה - שים שלום טובה וברכה. כאן הוא כלל השלום. שלום למעלה, שלום למטה, שלום לכל הצדדים, שלום בפמליא של מעלה, שלום בפמליא של מטה, וההיכל הזה הוא פמליא של מטה. (שהוא היכל שלמטה, וזה בחבור וכו') בחבור אחד בפמליא (בהיכל) של מעלה. ומכאן שופע לכל אותם התחתונים שבחוץ.

וכאן נכלל ונרשם הכל כאחד, מעלה ומטה, באור אחד, להשתלם שם מלא, ה' אלהים. השם הזה שהוא שלם בכל אותם ההיכלות, בכל אותם האורות העליונים שיהיו כלם אחד. (שים שלום טובה וברכה)

האדם הזה, כשנשאל מההיכל הזה לצאת החוצה, ישים עצמו כמי שיוצא מחברת המלך ומתוך היכלו, וינמיך את עצמו לפניו. אבל ישמח את עצמו, שהרי הוא ראשון לטל עטרה של משיכת הברכות ששופעות מיחוד של רבונו. זהו הבן שהוא מהיכל המלך, שהרי בשעה הזאת שיוצא מלפני המלך, והכל קשור בכל הצדדים הללו בקשר של יחוד וברכות וקדשה ותוספת קדשה. הקדוש ברוך הוא קורא לפמליא של מעלה, ואומר להם: כתבו על אדם פלוני הזה, מאותם שנקראים חושבי שמו.

מי הם חושבי שמו? אותם שחושבים ומכונים בסוד של שמו, ליחד היכלות בהיכלות, לקשר קשרים וליחד את כלם ביחוד אחד. ואלו הם חושבי שמו, כמו שנקאמר (מלאכי ג) ולחשבי שמו. אז כותבים אותו, ונרשם ונדע למעלה, והוא (נרשם) נשלם למעלה ולמטה.

ומי שקרב לפני רבונו ומתפלל תפלתו, ולא השלים את היחוד, ולא חושש לכבוד רבונו לקשר קשרים כמו שאמרנו, טוב לו שלא נברא, והקדוש ברוך הוא אומר: (ירמיה כב) כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו. וזהו (משלי כח) גוזל אביו ואמו.

כאן נשלם הכל, למעלה ולמטה, סוד השם הקדוש שולט למעלה, מצפ"ץ מצפ"ץ. (שמות לד) ה' ה' אל רחום וחנון. כאן הוא סוד השם הקדוש הזה להתקדש באותיותיו בבית עשרה, ואותיות אחרות בקדשת היחודי בתפלה. אחר ששים, עומד על רגליו (לכפר) להודות על חטאיו, כדי שלא יהיה פתחון פה לצד האחר להסטיין עליו, וינכנע לפניו. ויעמד בקיומו להתברך מבית המלך.

ואשרי חלקו של מי שהתקדש בכגון זה בתפלה כמו שאמרנו, וקושר קשרים, ומיחד יחודים, ומתכונן בכל כראוי, ולא יסטה זמינה ושמאלה. תפלתו אינה חוזרת ריקם. הקדוש ברוך הוא גוזר - והוא מבטל. על זה כתוב, (משלי כג) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך. יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא. (אסתר ב) בערב היא באה, הינו

כתוב, (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו', מאותו רבוי של ברכות וקדשה ותוספת קדשה שנוטל, כמו שנקאמר (בראשית מט) ולערב יחלק שכל, שמחלקת חלק לכלם, ואפילו לצד האחר חלק לבדו.

וסוד זה סוד לבני האמונה. החלק של הצד האחר כל אותו עברות וכל אותם חטאים של אותו אדם שקשר את קשר היחוד, שהתודה עליהם, כלם שורים על הצד האחר, והם חלק ונחלה של הצד האחר הטמא. ואם לא מודה עליהם, נמצא מקטרג ויכול לו.

ואם מודה על כל חטאיו באותה תפלה, שקושר קשרי היחוד והתברכו עליונים ותחתונים. ומאותו החלק של הצד האחר, כל אותם עברות וחטאים שהודה עליהם, נוטל אותם לחלקו. וסוד זה השעיר, שכתוב (ויקרא טז) והתודה עליו את כל עונות וגו', וכתוב ונשא השעיר וגו'. זהו חלקו וגורלו ונחלתו.

ואם אותו אדם שב לסרחון חטאיו - אוי לו! שאת כלם נוטל מאותו הצד האחר בעל כרחו של אותו הצד. ומתוך שנוטל אותם מהצד הזה בעל כרחו של אותו הצד, אז הוא מרע לו, והופך אליו למקטרג ומקטרג לו. וכשמודה עליהם, נוטל אותם אותו הצד האחר, והוא חלקו וגורלו.

והסוד הזה, כך גם הקרבן - שצריך להודות על אותו הקרבן כל עונותיו וחטאיו, לתת חלק למי שצריך. כל הקרבן לזה הצד חלק הקדשה ורצון הקדשה. ולצד הזה אותו חלק של אותם עונות וחטאים שנתנו בהודאה על אותו בשר הקרבן, ככתוב (משלי כה) אם רעב שנאף האכילחו לחם וגו', כי גחלים אתה חתה וגו'. וסימנך - (אסתר ה) גבא המלך והמן אל המשתה. אשרי הוא מי שידע דרכו ללכת בדרך אמת.

וכל מי שלא יודע לסדר את שבת רבונו, טוב לו שלא נברא, משום שצריך תפלה שהיא שלמה למעלה, (משום שצריך תפלה) מתוך מחשבה ורצון הלב וקול ודברי השפתיים, לעשות שלמות וקשר

וַיַּחֲדוּ לַמַּעֲלָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא לַמַּעֲלָה. כְּמוֹ שִׁיּוּצֵי אֶת שְׁלֵמוֹת מִמַּעֲלָה לַמָּטָה, כִּדְּרֹךְ מִמָּטָה לַמַּעֲלָה לַקֶּשֶׁר קֶשֶׁר כְּרֵאוֹי.

הַסּוּד לַחֲבָרִים שֶׁיִּלְכוּ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל - מִחֻשְׁבָּה וְרִצּוֹן וְקוֹל וְדְבוּר. אֵלּוּ הָאֲרָבָעָה קוֹשְׁרִים קֶשֶׁרִים. אַחֵר קֶשֶׁר הַקֶּשֶׁרִים שֶׁל כָּלם כְּאַחַד, נַעֲשׂוּ כָלם מִרְכָּבָה אַחַת לְהַשְׁרוֹת עֲלֵיהֶם שְׂכִינָה, וְנַעֲשׂוּ כָלם לְאַחֵר אֲרָבָעָה תוֹמָכִים לְהַתְעַטֵּר בָּהֶם, וְהַשְׂכִּינָה נִסְמָכֶת עֲלֵיהֶם בְּכָל אוֹתָם הַקֶּשֶׁרִים הָעֲלִיוֹנִים.

מִחֻשְׁבָּה מוֹצִיָּאָה רִצּוֹן, (רִצּוֹן מוֹצִיָּא הַכָּל) רִצּוֹן שִׁיּוּצָא מִתּוֹךְ מִחֻשְׁבָּה, מוֹצִיָּאָה קוֹל שְׁנִשְׁמָע, וְאוֹתוֹ קוֹל שְׁנִשְׁמָע עוֹלָה לַקֶּשֶׁר קֶשֶׁרִים מִמָּטָה לַמַּעֲלָה, הֵיכְלוֹת תַּחְתּוֹנִים בְּעֲלִיוֹנִים. הַקוֹל שֶׁהוּא קוֹשֵׁר קֶשֶׁרִים וּמוֹשֵׁךְ בְּרִכּוֹת מִמַּעֲלָה לַמָּטָה בְּלִחַשׁ, תּוֹמָךְ אֶת אֲרָבָעַת הַתּוֹמָכִים הַלְלוּ: מִחֻשְׁבָּה וְרִצּוֹן, קוֹל וְדְבוּר. סִמְךְ בְּסִיּוֹם הַקֶּשֶׁר, הַמָּקוֹם שֶׁהַכָּל נִקְשֵׁר בּוֹ כְּאַחַד, וְכָלם נַעֲשִׂים אֶחָד.

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁקוֹשֵׁר קֶשֶׁרִי רַבּוֹנוֹ, וְסוֹמֵךְ סְמִיכוֹת כְּרֵאוֹי, וּמִתְכַּנֵּן בְּכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ שְׁאִמְרָנוּ. אֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. עַד כָּאן נִתְקַנּוּ הַהֵיכְלוֹת שֶׁבְּצֵד הַקִּדְשָׁה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (הוֹשַׁע ו') וְהִמָּה כְּאֵדָם עָבְרוּ בְּרִית שֵׁם בְּגָדוֹ בִּי. מִי יִגְלֶה עֶפֶר מַעֲיִינֶךָ, אֲדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוָּה אוֹתוֹ מִצֹּה אַחַת וְלֹא יָכַל לַעֲמֹד בָּהּ, מִשּׁוֹם שֶׁהִתְפַּתִּית עַל דְּבָרִים רָעִים, שֶׁהִסִּית אוֹתוֹ הַנָּחַשׁ הָרָע, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ג') וְהַנָּחַשׁ הָיָה עָרוֹם. וּמִשּׁוֹם כִּדְּתַפְתִּית אַחֲרָיו וְגִרְמַת מִיתָה לַעֲצָמָה וְלָכָל אוֹתָם תּוֹלְדוֹת שִׁיּוּצָא מִמֶּךָ. בָּא וְרָאָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְפַּתֵּה אַחֲרָיו וְיִוֵּרַד אֵלָיו לְרַגַע אֶחָד, יֵאבֵד אֶצְלוֹ.

בָּא וְרָאָה, דוֹד הִיָּה קִיּוּמוֹ נַעוֹץ בְּמָקוֹר שֶׁל מַיִם נוֹבְעִים, וְכִשְׁנִדְחָה לְאַרְצָה אַחֲרֵת וְצִעְרוֹ אוֹתוֹ, וְלִפִּי צִעְרוֹ נִדְחָה מִהָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה - אֵף עַל גֵּב שִׁירָד מִדְּרָגָתוֹ לְדְרָגָה תַּחְתּוֹנָה עֲמִד בְּקִיּוּמוֹ, וְלֹא נִכְנַס לְצַד הָאֲחֵר וְנִשְׁמַר מִמֶּנּוּ. מִה כְּתוּב? (שְׁמוּאֵל-א כ') וְאוֹלָם חִי ה' וְחִי נִפְשֶׁךָ כִּי כִפְשָׁע בִּינִי וּבִין הַמּוֹת. שְׁהִרִי יִרַד בְּדְרָגָתוֹ עַד שֶׁהָיָה בּוֹ הַשְׁעוֹר הַזֶּה. וְאֲשֶׁרִי חָלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁנִּשְׁמַר מֵאוֹתוֹ הַצַּד הָרָע, וּמִכָּל דְּרָגָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁנִּמְצָאִים בְּעוֹלָם.

שְׁכַמָּה צְדָדִים וְדְרָגוֹת יֵשׁ לִיצֵר הָרָע: נַחֲשׁ עַקְלָתוֹן, שָׁטָן, מַלְאָךְ הַמּוֹת, יִצְרָה הָרָע. וְהִרִי פְרִשׁוּהָ. שְׁאֵף עַל גֵּב שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁמוֹת הַלְלוּ, יֵשׁ לוֹ שְׁבָעָה שְׁמוֹת: שָׁטָן, טָמָא, שׁוֹנָא, אֲבֹן מִכְשׁוֹל, עֶרְלָה, רָע, צַפּוֹנִי. אֵלּוּ הֵם שְׁבָעָה שְׁמוֹת כְּנֶגֶד שְׁבַע דְּרָגוֹת שֶׁל הַהֵיכְלוֹת שֶׁלּוֹ, שֶׁכָּלם מַצֵּד הַטְּמָאָה כְּפִי שְׁאִמְרָנוּ. כְּנֶגֶד שְׁבָעָה הַשְׁמוֹת הַלְלוּ, אוֹתָם שֶׁנִּקְרָא בָּהֶם גִּיהֵנִם, הַמָּקוֹם שֶׁבּוֹ נִדּוֹנִים הַרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵם: בּוֹר, שַׁחַת, דּוּמָה, טִיט הַיָּוֶן, שְׁאוֹל, צִלְמָוֹת, אֶרֶץ תַּחְתִּית. כָּל אֵלּוּ שְׁבַעַת מְדוּרֵי הַגִּיהֵנִם כְּנֶגֶד שְׁבַעַת הַשְׁמוֹת הַלְלוּ שֵׁשׁ לִיצֵר הָרָע.

וְהִרִי בְּאִרְנוֹ, שֶׁכְּמוֹ שֵׁשׁ דְּרָגוֹת וְהֵיכְלוֹת לְצַד הַקִּדְשָׁה - כִּדְּרֹךְ גַּם לְצַד הַטְּמָאָה. וְכָלם נִמְצָאִים וְשׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם בְּצֵד (הַשְׁמָאֵל) הַטְּמָאָה. שְׁבָעָה הֵיכְלוֹת הֵם, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד שְׁבָעָה שְׁמוֹת, שֶׁבָּהֶם נִקְרָא גִיהֵנִם (יִצְרָה הָרָע). וְכָלם עוֹמְדִים (לְהַשְׁטִין רַע) לְדוֹן וְלִטְמָא אֶת אוֹתָם הַרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁדְּבִק בָּהֶם, וְלֹא שָׁמְרוּ אֶת דְּרָכֵיהֶם מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהֵם בְּעוֹלָם הַזֶּה.

שְׁהִרִי מִי שְׁוֹכָה לְהַטְהֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּצַד הַטְּהָרָה, מְטַהֲרִים אוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא סוּד הָאֱמוּנָה. שְׁכַמָּה דְּרָגוֹת הֵן וְכַמָּה מְמָנִים, שֶׁכָּלם עוֹמְדִים לְקָרֵב בְּנִי אֲדָם לְעִבּוֹדֵת הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא וְלִטְהַר אוֹתָם, וּמִי שֶׁבָּא לְהַטְמָא, מְטַמָּאִים אוֹתוֹ בְּצַד הָאֲחֵר הַזֶּה, שֶׁהוּא טָמָא. שְׁהִרִי כַּמָּה דְּרָגוֹת וְכַמָּה מְמָנִים, כָּלם עוֹמְדִים כְּדִי לְטַמָּא בְּנִי אֲדָם.

מִי שֶׁקָּרֵב אֵלֵיהֶם וְכָא לְהַמְשִׁךְ אַחֵר אוֹתוֹ הַצַּד הָרָע, עָלָיו כְּתוּב (תְּהִלִּים פט) מִי גִבֹּר יִחְיֶה וְלֹא יִרְאֶה מוֹת וְמִלֵּט נִפְשׁוֹ וְגו'. מִי הוּא הָאָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּעוֹלָם שְׁלֵא יִרְאֶה מוֹת? אוֹתוֹ שֶׁכָּל הָעוֹלָם נִמְשָׁכִים אַחֲרָיו. שְׁהִרִי בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁבָּא אֲדָם לְתֵת חֶשְׁבוֹן לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ, טָרַם שִׁיּוּצָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, רוֹאֶה אוֹתוֹ, וְהִרִי בְּאִרְנוֹ.

וְאֵלּוּ שְׁבַעַת הַהֵיכְלוֹת, שֶׁהֵם שְׁבָעָה מְדוּרִים לְגִיהֵנִם, נִקְרָאִים שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשִׁים, מִשּׁוֹם שֶׁהִרִי כְּמוֹ שֵׁשׁ לְצַד הָאֱמוּנָה שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשִׁים, דְּרָגוֹת קְדוּשׁוֹת, כִּדְּרֹךְ יֵשׁ גַּם לְצַד הָאֲחֵר הַזֶּה שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשִׁים שֶׁהַרְשָׁעִים נִדּוֹנִים בָּהֶם וְנִשְׁמָתָם נִדּוּנִית בָּהֶם. אֲשֶׁרִי חָלַקְסָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שְׁמוֹנֵעִים וְגִלְיָהֶם מִהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא מִתְקַרְבִּים לְשַׁעְרֵיהֶם, כְּדִי לְהַנְצִיל מֵהֶם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

הַהֵיכָל הָרִאשׁוֹן - רִאשִׁית הַצַּד שֶׁל הַיִּצֵּר הָרָע. הַהֵיכָל הָרִאשׁוֹן הַזֶּה נִקְרָא בּוֹר רִיק מִהַכָּל. מִי שֶׁבָּא לְהַכְנִס בּוֹ, אֵין מִי שְׁאוּחֵז בּוֹ. כָּלם דּוֹחִים אוֹתוֹ לִפְלִי שְׁלֵא יָקוּם. אֵין בּוֹ תְּמִיכָה לְטוֹב.

בַּהֵיכָל הַזֶּה עוֹמֵד מְמָנָה אֶחָד שְׁשָׁמוֹ דּוּמָה, וְזֶהוּ שְׁעוּמִד לַמַּעֲלָה וְלַמָּטָה. זֶהוּ שְׁאוּחֵז בְּנִשְׁמָה, כְּשֶׁנִּדְחִית מִן הַהֵיכָל הַקְדוּשׁ, עַל יְדֵי אוֹתוֹ מְמָנָה טְהִירָאִיל, וְזֶהוּ שְׁעוּמִד עַל אוֹתוֹ הַשְׁעָר שֶׁל אוֹתוֹ צַד הַקִּדְשָׁה, וּמִשּׁוֹם כִּדְּרֹךְ עוֹמֵד הַדּוּמָה הַזֶּה לְאַחֵז אֶת הַנִּשְׁמָה, וְכַמָּה שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים עֲמוּ.

וְתַחַת הַמְּמָנָה הַזֶּה עוֹמֵד מְמָנָה אַחֵר, שְׁאֵלָף וּרְבִיבוֹת תַּחְתָּיו, וְהַמְּמָנָה הַזֶּה נִקְרָא פְתוּיָת. זֶהוּ

שְׁעוּמַד לַפְתּוֹת בְּנֵי אָדָם, וְזֶהוּ שְׁשׁוּרָה עָלָיו וּמִסִּית אוֹתוֹ לְהִסְתַּכֵּל וּלְעֵין בְּמָה שְׁלֹא צָרִיךְ, בְּכִמָּה זְנוּנִים וּבְכִמָּה נְאוּפִים. וְכָל אוֹתָם שְׁעֵמו, כָּלֵם עוֹמְדִים אֲצִלו וְהוֹלְכִים לְפָנָיו, וּמְכַרְיִים אוֹתוֹ לְהִסִּית עֵינָיו, לְהִסְתַּכֵּל בְּמָה שְׁלֹא צָרִיךְ.

וְזֶהוּ (סְרָסְרִים שְׁהוּא) סְרָסוֹר רַע לְכָל אוֹתָן רְעוֹת, זֶהוּ שְׁעוּמַד עַל הַקָּבֶר בְּזִמְן שְׁנִדּוֹן אוֹתוֹ הַגּוֹף וְשׁוֹבֵר לוֹ אֶת עֵינָיו, מְשׁוּם שֶׁהוּא פֶתַח אוֹתָם כְּשֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵם שָׁלוּ.

וּבִמְקוֹם הַזֶּה נִדְוִיגִית הַנְּשֻׁמָּה, עַד שֶׁנִּכְנָסֶת לְמְקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא בּוֹר, וְכִמָּה נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ שֶׁכָּלֵם עוֹקְצִים אוֹתָהּ אֶת הַנְּשֻׁמָּה הַזֹּאת, וְאוֹחֲזִים בָּהּ וְדָנִים אוֹתָהּ.

לְפָנִים מָזָה יֵשׁ רוּחַ אַחַת אַחֲרֵת טְמָאָה, שֶׁהִיא עֲלוֹנָה עַל הַכָּל. וְזֹאת עוֹמֶדֶת עַל כָּל הַהִיכָל הַזֶּה, וְכָלֵם נּוֹסְעִים בְּשִׁבְלֹה, וְזֶה נִקְרָא גְּמִימָ"א. וְזֶהוּ אָדָם כְּמוֹ שׁוֹשְׁנָה, וְהוּא עוֹמֵד לְהִרְעֵ תְּמִיד, שֶׁהָרִי כְּשֶׁנִּדְחִית תְּפִלַּת הָאָדָם וְלֹא זֹכָה בָּהּ אוֹתוֹ אָדָם, הָרוּחַ הַזֶּה עוֹמֶדֶת וְעוֹלָה וּמִשְׁתַּתְּפָה עִם רוּחַ טְמָאָה עֲלוֹנָה עַל הַכָּל, וּמִשְׁטִינָה לְמַעְלָה, וּמִזְכִּירָה חֲטָאֵי הָאָדָם לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְסִימָנָהּ - (אִיּוֹב א) וַיָּבֹא גִ"ם הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם, וְלֹא כְּתוּב וַיָּבֹא הַשָּׁטָן, אֲלֵא גַם.

וּמִהָרוֹחַ הַרְעָה הַזֶּה תְּלוּיִים כְּמָה שׁוֹמְרִים אַחֲרֵים שְׁמֵמָנִים לְאַחַז בְּדְבוֹר רַע, אוֹ דְבוֹר מְטָנָן שְׁמוּצִיא אָדָם מִפִּי, וְאַחֲרֵי כֵן מוֹצִיא דְבוֹרִים קְדוֹשִׁים. אוֹי לָהֶם וְאוֹי לְחַיֵּיהֶם! אֵלֶּי הֵם בְּנֵי אָדָם שְׁגוֹרְמִים לְשׁוֹמְרִים הִלְלוּ הָאֲחֵרִים לְשִׁלֵּט וּלְפָגֵם אֶת הַמְּקוֹם הַקְּדוֹשׁ. אוֹי לָהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹי לָהֶם לְעוֹלָם הַבָּא. מְשׁוּם שֶׁאֵלֹה הָרוּחוֹת הַטְּמָאוֹת נוֹטְלוֹת אֶת הַדְּבוֹר הַטְּמָא, וְכְּשֶׁמוֹצִיא אָדָם אַחֲרֵי כֵן דְבוֹר קְדוֹשׁ, אֵלֹה הָרוּחוֹת הַטְּמָאוֹת מְקַדְּמוֹת, וְנוֹטְלוֹת אוֹתוֹ הַדְּבוֹר הַטְּמָא, וּמִטְמָאוֹת אֶת אוֹתוֹ הַדְּבוֹר הַקְּדוֹשׁ, וְהָאָדָם לֹא זֹכָה בּוֹ, וְכַבְּכֹל תִּשָּׁש כַּח הַקְּדוּשָׁה.

וּמַעַל לְאַלֶּה יֵשׁ מְמָנָה אֶחָד שְׁשֵׁמוֹ סְפִסְרִיטָ"א. וְכִמָּה שׁוֹמְרֵי חֶק, וְזֶה מְמָנָה עֲלֵיהֶם, הֵם נוֹטְלִים אוֹתָם דְבוֹרִים רָעִים, וְכֵן גַּם נוֹטְלִים כָּל אוֹתָם דְבוֹרִים שְׁזוֹרֵק אָדָם בְּיָדוֹ כְּשֶׁרָגַז שׁוֹרָה עָלָיו. שֶׁהָרִי אֵז, הַמְּמָנָה הַזֶּה סְפִסְרִיטָ"א לּוֹקַח אֶת הַדְּבָר הַזֶּה שְׁזוֹרֵק אָדָם בְּרָגָזוֹ, וְעוֹלָה וְאוֹמֵר: זֶה קָרְבְּנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי שֶׁהָקָרִיב לְצַד שְׁלָנוּ.

מְשׁוּם שֶׁכָּל צַד שֶׁל נַחַת הוּא מַצַּד הַיָּמִין וּמַצַּד הָאֲמוּנָה, וְכָל צַד הַרְגֵז הוּא מַהְצַד הָאֲחֵר הַרַע, צַד הַטְּמָאָה. וְלָכֵן מִי שְׁזוֹרֵק מִיָּדוֹ דְבוֹר בְּרָגָזוֹ, כָּל אֵלֹה נוֹטְלִים אֶת אוֹתוֹ דְבוֹר שְׁזוֹרֵק וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, וְנִקְרָב לְאוֹתוֹ הַצַּד, וְאוֹמְרִים: זֶה (עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּן) קָרְבְּנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי.

וְהַכְּרוֹז קוֹרָא אוֹתָם רִקִּיעִים וְאוֹמְרִים: אוֹי לְפְלוֹנִי שֶׁסָּטָה אַחֲרָי אֵל זָר וְעָבַד לְאֵל אַחֵר. וְהַכְּרוֹז קוֹרָא פֶּעַם שְׁנִיָּה וְאוֹמֵר: (הוֹשַׁע ז) אוֹי לָהֶם כִּי נִדְדוּ מִמֶּנּוּ וְגו'. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁנִּשְׁמָר מִדְּרָכָיו וְלֹא יִסָּה יִמְיָנָה וּשְׁמָאֲלָה, וְלֹא יִפֹּל בְּתוֹךְ בָּאָר עֲמָקָה שֶׁלֹּא יוּכַל לְעֵלוֹת מִמֶּנָּה.

הַהִיכָל הַשְּׁנִי, הַהִיכָל הַזֶּה הוּא חֲשׂוֹף יוֹתֵר מִהַהִיכָל הָרִאשׁוֹן. זֶה נִקְרָא שַׁחַת, כְּנֶגֶד הַשֵּׁם שֶׁנִּקְרָא טְמָא. מְשׁוּם שֶׁהַהִיכָל הָרִאשׁוֹן נִקְרָא בּוֹר, כְּנֶגֶד הַשֵּׁם שֶׁנִּקְרָא שָׁטָן. וְזֶה נִקְרָא שַׁחַת, כְּנֶגֶד הַשֵּׁם שֶׁנִּקְרָא טְמָא. בַּהִיכָל הַזֶּה קִיָּמִים שְׁלֹשָׁה פְתָחִים לְשִׁלֵּשָׁה צְדָדִים.

הַפֶּתַח הָרִאשׁוֹן, בּוֹ עוֹמֵד מְמָנָה אֶחָד שְׁשֵׁמוֹ עֲסִטְרִיטָ"א. וְכִמָּה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת מְמָנִים תַּחְתָּיו, וְזֶהוּ שְׁעוּמַד עַל כָּל אֵלֹה שְׁמִשְׁחִיתִים דְּרָכָם לְשַׁפֵּד זָרַע עַל הָאָרֶץ, אוֹ שְׁמוּצִיאִים זָרַע שְׁלֹא כְּדָרָךְ, אוֹ לְכָל אֵלֹה שְׁמִזְנִים בִּידֵיהֶם. אֵלֹה הֵם שְׁלֹא רוֹאִים פָּנֵי שְׁכִינָה כָּלֵל. אֲלֵא הַמְּמָנָה הַזֶּה שֶׁבַּצַּד הַטְּמָאָה שְׁאֲמָרְנוּ, יוֹצֵא בְּאוֹתוֹ זִמְן, וְכִמָּה הֵם אֲלָפִים וּרְבָבוֹת, כָּלֵם מִתְּכַנְּסִים עַל אוֹתוֹ אָדָם, וּמִטְמָאִים אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאַחֲרֵי כֵן כְּשִׁיּוֹצֵאת נִשְׁמָתוֹ מִהָעוֹלָם הַזֶּה, הַמְּמָנָה הַזֶּה וְכָל אֵלֶּה שְׁעֵמו, מִטְמָאִים אֶת נִשְׁמָתוֹ, וְאוֹחֲזִים בָּהּ, (וְנִטְמָאֵת בָּהֶם) וּמְכַנְּסִים אוֹתָהּ לְהִדּוֹן בָּהֶם.

וְאַלֶּה נִקְרָאִים שְׁכֵבֶת זָרַע רוֹתַחַת. שְׁכָל הַכְּעִסִּים הַטְּמָאִים כָּלֵם עוֹמְדִים עַל זֶה, מְשׁוּם שֶׁכָּלֵם עוֹמְדִים וְשׁוֹרִים עַל הָאָדָם בְּזִמְן שֶׁהִרְתִּים אֶת עַצְמוֹ וְחָמָם אוֹתוֹ בְּתִשׁוּקָה הַזֹּאת. וְאַז הֵם נוֹטְלִים אֶת אוֹתָהּ הַתִּצְנוּת וְאֶת אוֹתוֹ הַזָּרַע שֶׁנִּשְׁפָּף בָּאָרֶץ, וּמְחַזְקִים בּוֹ וְנוֹטְלִים אוֹתוֹ, וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה, וְגוֹרְמִים שֶׁהַבְּרִית הַזֹּאת תִּשְׁתַּעֲבֵד לְצַד הַטְּמָאָה.

הַפֶּתַח הַשְּׁנִי, בּוֹ עוֹמֵד מְמָנָה אַחֵר שְׁשֵׁמוֹ טְסִיקִיפָ"ה, וְזֶהוּ מְמָנָה עַל כָּל אוֹתָם שְׁמִשְׁחִיתִים דְּרָכָם, שְׁלֹא שׁוֹפְכִים זָרַע עַל הָאָרֶץ, אֲלֵא שְׁשׁוֹפְכִים זָרַע בְּבִהְמוֹת אוֹ בְּאִסּוּרֵי תוֹרָה חֲמוּרִים, בְּאוֹתָן עֲרִיּוֹת - הַמְּמָנָה הַזֶּה וְכִמָּה אֲלָפִים וּרְבָבוֹת שְׁעֵמו, כָּלֵם עוֹמְדִים עָלָיו (לְטִמָּא אוֹתוֹ וְלָדוֹן אוֹתוֹ) לָדוֹן אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּאוֹתָם הָאֲחֵרִים.

בֹּא וְרֵא, לְמִמָּנָה הַזֶּה יֵשׁ כּוֹס אַחַת בְּיָדוֹ, וְנִקְרָאת (יִשְׁעִיָּה נֹא) כּוֹס הַתְּרַעְלָה כּוֹס חֲמָתוֹ. וְכָל אוֹתָם הָרוּגֵי בֵּית דִּין שֶׁנִּהְרָגוּ אוֹ נִעְנְשׁוּ עַל הַחֲטָאִים הִלְלוּ, כָּלֵם נִעְקָרִים מִהַצְדָּדִים הַטְּמָאִים הִלְלוּ, וְאִין לָהֶם חֶלֶק בָּהֶם, וּבְכּוֹס הַזֹּאת שֶׁנִּקְרָאת כּוֹס הַתְּרַעְלָה, מְשׁוּם כּוֹס אַחֲרֵת שֶׁשְׁתּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה. וְכָל אוֹתָם שְׁלֹא שְׁתּוֹ אוֹתָהּ כּוֹס שֶׁל בֵּית דִּין כְּדִי לְהַעֲקֵר מִכּוֹס הַתְּרַעְלָה הַזֶּה, אַחֲרֵי כֵן כְּשִׁיּוֹצֵאת נִשְׁמָתוֹ מִן הָעוֹלָם

הָזָה, הַמִּמְנָה הַזֶּה וְכָל אֵלוֹ שְׁעָמוֹ אוֹחֲזִים בּוֹ, וְזֶהוּ (עֲמוֹס ח) יוֹם הַמָּר, וּמִרְוֶה אֶת הַנִּשְׁמָה הַזֹּאת מִכֶּמֶה דִּינִים מְשִׁנִּים אֶלֶּה מֵאֵלֶּה.

בַּהֲכִיל הַזֶּה עוֹמֶדֶת רוּחַ אַחַת, שְׁאֵלֹו מִמֵּינִים תַּחֲתִיָּה, וְזֶהוּ נִיאֲצִירִיא"ל. מִהֲרוּחַ הַחֲזָקָה הַזֹּאת יוֹצְאוֹת שְׁלֹשׁ טָפוֹת מְרוֹת שְׁנוּפָלוֹת לְתוֹךְ כּוֹס הַתְּרַעְלָה הַזֹּאת. אַחַת נִקְרָאת חֲצִ"ץ, וְאַחַת נִקְרָאת מֵר וְהַשְׁלֹשׁ נִקְרָאת קוֹבַעִ"ת. (וְכָלֶם מִתְכַּנְּסִים לְכּוֹס הַזֶּה אַחֵר כֶּד) וְשְׁלֹשׁ הַטָּפוֹת הַלְלוּ נּוֹפְלוֹת אַחֵר כֶּד מִהַכּוֹס הַזֹּאת (יוֹצְאוֹת שְׁלֹשׁ טָפוֹת) (בְּאוֹתָהּ) שְׁאוֹתָהּ חָרַב שְׁהוֹרְגַת בְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה.

הַפֶּתַח הַשְּׁלִישִׁי, בּוֹ עוֹמֵד מִמְנָה אֶחָד שְׁשָׁמוֹ סִנְגִּדִּיא"ל, וְזֶה מִמְנָה עַל כָּל אוֹתָם שְׁמִכְנִיסִים אֶת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת, שֶׁהִיא מֵאוֹתוֹ הַצֵּד שֶׁל אֵל נָכָר. וְכָל אֵלוֹ שְׁמִשְׁחִיתִים דִּרְכָם בְּזֶה וּמִשְׁקָרִים בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ, הַמִּמְנָה הַזֶּה וְכָל אוֹתָם הַמִּמְנִים שְׁעָמוֹ, כָּלֶם מְצִירִים בְּתוֹכָם צִיּוּרִים שֶׁל אוֹתָם נִשִּׁים טְמֵאוֹת שְׁנֵטְמָא בְּהוֹן אוֹתוֹ בְּרִית קֹדֶשׁ, וְכָלֶם רְשׁוּמִים לִפְנֵי כְּשִׁיּוּצָא אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמִטְמָאִים אוֹתוֹ אַחֵר כֶּד לְאוֹתָהּ רוּחַ.

וּבַהֲכִיל הַזֶּה תְּלוּיִים כָּל סוּדוֹת הַכְּשָׁפִים לְהַרְג בְּנֵי אָדָם טָרִם נִגִיעַ זְמַנָּם, וְכָל הַכְּשָׁפִים שְׁצָרִיכִים בְּנֵי אָדָם, אוֹתָם שְׁמִכְשָׁפִים כְּכִשְׁפִּיהֶם לְהַטְמָא בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּלָעַם מִכְשָׁף בְּכִשְׁפִּיו, וְנִטְמָא בְּהַתְחַלָּה בְּטִמְאֵת זָרַע רוֹתַחַת שְׁשִׁפּוֹד בְּבִהֲמוֹת, וּמִשׁוּם כֶּד נִדּוֹן בְּזֶה, בְּאוֹתָהּ שֶׁכֶּבֶת זָרַע רוֹתַחַת שְׁאֲמָרְנוּ. וְעַל כֵּן הַהִיכָל הַזֶּה נִקְרָא שְׁחַת טְמָא.

וּבַהֲכִיל הַזֶּה יֵשׁ רוּחַ אַחֶרֶת שְׁמִמְנָה תַּחַת אוֹתָהּ רוּחַ שְׁלִמְעֵלָה, וְזֹאת נִקְרָאת סִרְטִי"א, וְכִמְהָ אֶלְפִים וּרְבָבוֹת תַּחֲתִיָּה. וְכָלֶם עוֹמְדִים עַל אוֹתוֹ הַדָּבָר שְׁיוּצָא עִם הָרוּחַ שֶׁל הָאָדָם בְּחִלוֹם מִתּוֹךְ הַצֵּד הַקֹּדֶשׁ. הָרוּחַ הַטְּמָאָה וְכָל אוֹתָם הַשּׁוֹמְרִים שְׁעָמָה, כָּלֶם יוֹצְאִים וּמִתְחַבְּרִים עִם הַדָּבָר הַזֶּה, וְיוֹרְדִים בּוֹ וּמִתְעַרְבִים עִמּוֹ כְּדִי לְהַכְחִישׁ אוֹתוֹ מִמְנָה, וּמוֹדִיעִים לוֹ לְאָדָם דְּבָרִים אַחֲרִים, דְּבָרִים כּוֹזְבִים, עִם דְּבָר אֱמֶת.

שְׁפָד דִּרְךְ הַכֹּזֵב - שְׁאֵלְמָלָא לֹא לֹקַח דְּבַר אֱמֶת, לֹא יָכוֹל לְסַדֵּר אֶת כֹּזֵבוֹ. אִף כָּאֵן אֵלוֹ, כִּינּוֹן שְׁמַעוֹרְרִים בְּדַבְרֵי אֱמֶת וּמִכְחִישִׁים אוֹתוֹ מִמֵּנּוּ, מוֹדִיעִים לוֹ דְּבַר אֱמֶת כְּדִי לְהַעֲמִיד אֶת כֹּזֵבוֹ. אַחֵר כֶּד מִתְפַּשְׁטִים כָּל אוֹתָם (אוֹתוֹ הַדָּבָר מִתְפַּשֵּׁט בְּאוֹתָם) הַתַּחֲתוֹנִים שְׁלִמְטָה שְׁאֵין לָהֶם קִיּוֹם, וְלֹא מִתְקַנְּמִים, וּמוֹדִיעִים דְּבָרִים בְּעוֹלָם לְכִמְהָ צָדִידִים (וְכָל אֵלוֹ שְׁלִמְטָה בְּדִרְגוֹת שְׁמִתְפַּרְדּוֹת לַחוּץ לְכִמְהָ צָדִידִים) וּלְכִמְהָ מִינִים.

מִהֲהִיכָל הַזֶּה יוֹצְאוֹת שְׁתֵּי רוּחוֹת שְׁמִתְהַפְּכוֹת לַפְעָמִים לְגַבְרִים וְלַפְעָמִים לְנָשִׁים, וְאֵלוֹ הוֹלְכִים וּמִשׁוּטְטִים בְּעוֹלָם בְּאוֹר, וְצוֹחֲקִים עִם אֲנָשִׁים בְּתוֹךְ הַחֲלוֹם, וְנִרְאִים לְגַבְרִים כְּמוֹ נָשִׁים לְפִת בְּמִרְאָה הַחֲלוֹם, וְנוֹטְלִים אֶת תְּשׁוּקַת הָאָדָם. אִף כֶּד לְנָשִׁים הֵם נִרְאִים כְּגַבְרִים, וְאֵלוֹ נִקְרָאוֹת רָעָה וְנִגַע, כְּמוֹ שְׁנִימָר (תַּהֲלִים צֹא) לֹא תֵאֱנֶה אֶלֶּיךָ רָעָה וְנִגַע לֹא יִקְרַב בְּאַהֲלֶךְ.

וְאֵלוֹ נִקְרָאוֹת רוּחוֹת תַּחֲתוֹנוֹת לְמִטָּה, שְׁיוּצָאוֹת מִתּוֹךְ שְׁלִהֶבֶת הָאֵשׁ. שְׁכְּשִׁנוֹסְעוֹת הָרוּחוֹת הַלְלוּ שְׁלִמְעֵלָה שְׁבִתוֹךְ הַהִיכָל הַזֶּה, יוֹצְאוֹת שְׁתֵּי שְׁלִהֶבֶת אֵשׁ, וְאֵלוֹ טָסוֹת בְּעוֹלָם, וְאֵלוֹ נַעֲשׂוּ שְׁתֵּי רוּחוֹת כְּפִי שְׁאֲמָרְנוּ, וְהַכֵּל בְּצֵד הַטְּמָאָה הַזֶּה. אֲשֶׁרִי הַצִּדִּיקִים שְׁנִמְנָעִים מִהַצִּדִּידִים הַלְלוּ וְנִשְׁמְרִים מֵהֶם, וְעַל זֶה כְּתוּב, (מִשְׁלִי ז) לְשִׁמְרֶךָ מֵאִשָּׁה זָרָה וְגו'.

הַהִיכָל הַשְּׁלִישִׁי. הַהִיכָל הַזֶּה הוּא הִיכָל אֶפֶל וְחֲשׁוֹד, וְאֵין בּוֹ אוֹר כָּלֵל, וְהוּא אֶפֶל יוֹתֵר מִהֲרֵאוֹשׁוֹנִים. וְזֶהוּ שְׁנִקְרָא דוּמָ"ה, כְּנִגֵּד הַשֵּׁם שְׁנִקְרָא שׁוּנִי"א. בַּהֲכִיל הַזֶּה קִימִים אֲרַבְעָה פְתָחִים. אֶחָד קִים בְּצֵד זֶה, וְאַחַד בְּצֵד זֶה, וְכוּ בְּאַרְבַּעַת הַצִּדִּידִים.

מִמְנָה אֶחָד עוֹמֵד עַל הַפֶּתַח הָרֵאשׁוֹן הַזֶּה, וְהַמִּמְנָה הַזֶּה עוֹמֵד בְּאוֹתוֹ הַתְּקוֹף שֶׁל הָרָגוֹ שֶׁל הָעוֹלָם. כְּשִׁדִּין שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, הַמִּמְנָה הַזֶּה שְׁשׁוֹרָה בְּפֶתַח הַזֶּה נוֹטֵל כָּלִי זָיִן וּמִנִּיחַ אוֹתָם בְּאוֹתָם שְׁעָרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת (שֶׁל בְּנֵי אָדָם), וְזֶה נִקְרָא סִקְפוֹרְטִי"א, וְזֶהוּ הַכְּשָׁלוֹן שֶׁל הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כְּתוּב, (שֵׁם ד) דִּרְךְ רְשָׁעִים כְּאַפְלָה לֹא יָדְעוּ בְּמָה יִכְשָׁלוּ. (הַמִּמְנָה הַזֶּה עוֹמֵד עַל פְּרִשֶׁת דְּרָכִים לְרֵאוֹת) בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהוּא שׁוֹלֵט וְהַדִּין שְׁרוֹי בְּעוֹלָם, הוּא עוֹמֵד לְרֵאוֹת בְּמִי שֶׁהוֹלֵךְ יַחֲדִי בְּשׁוּק, וְאִם הוּא פּוֹגֵשׁ אוֹתוֹ, יָכוֹל לְהִזְיֵק לוֹ וּלְהַרְע אֶת מִזְלוֹ.

הַפֶּתַח הַשְּׁנִי, בּוֹ עוֹמֵד מִמְנָה אַחֵר אֶחָד, וְזֶהוּ שְׁעוֹמֵד לְטַל פְּתָקֵי דִין, וְזֶהוּ סִנְגִּדִּיא"ל. וְתַחַת זֶדוֹ כְּמוֹ שׁוֹמְרֵי חֹק שְׁשׁוֹלְטִים, שְׁעוֹמְדִים לְקַבֵּל אוֹתָם פְּתָקֵי הַדִּין, וְזֶה עוֹמֵד בְּפֶתַח הַזֶּה.

וּכְשִׁנוֹטֵל פְּתָק שֶׁל דִּין, זֶה עוֹמֵד בְּפֶתַח הַזֶּה, וְיוֹרֵד לְמִטָּה לְאוֹתָם הַפְּתָחִים הַחֲשׁוּכִים שְׁלִמְטָה. אֶחָד לְאוֹתוֹ שְׁנִקְרָא שְׁחַת, וְאַחַד לְאוֹתוֹ שְׁנִקְרָא בּוֹר, שֶׁהֵם לְמִטָּה, וְשֵׁם כְּמָה אֶלְף וּרְבָבוֹת מִמֵּינִים שְׁשׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם לַעֲשׂוֹת דִּין, וְנִשְׁלֵם הַדִּין בְּאוֹתוֹ הַפְּתָק.

הַפֶּתַח הַשְּׁלִישִׁי. בְּפֶתַח הַזֶּה יֵשׁ מִמְנָה אַחֵר שְׁשָׁמוֹ אֲנִגְרִיו"ן, וְזֶהוּ שְׁעוֹמֵד עַל כָּל אוֹתָם מַחֲלוֹת וּמִכְאוּבִים וְחִלְחוּלִים וְאֵשׁ הַעֲצָמוֹת, שֶׁהִרִי מִמֵּנּוּ יוֹצְאִים כְּמָה וְכְמָה אֶלְף וּרְבָבוֹת שְׁמִמְנִים עִמּוֹ עַל כָּל

אותם מחלות ומכאובים, כמו שנתבאר.

הפתח הרביעי. כאן היא רוח אחת שנבראה במעוט הלבנה, ונקראת אסכר"ה. וזה עומד על הריגת התינוקות, וזו נראית להם וצוחקת עמהם עד שהורגת אותם, ונדמית להם כאשה אם התינוק, ומיניקה אותם וצוחקת עמהם, ואוחזת אותם והורגת אותם.

באמצע ההיכל הזה עומדת רוח אחת שנקראת אגיריסו"ן. זו התמנתה על כל אותם שמתיים מבין שלש עשרה שנים עד עשרים שנים. זהו ההורג שלהם, כמו שבארנו, וזהו בחברות (בחכמה) עם אותו הנחש שאמרנו, ועומד עמו והולך עמו. ועל כן נקרא מלאך המות טוב מאד, שפיתוב (בראשית א) והנה טוב מאד, ובארנו.

מכאן מתפשטות ויוצאות שתי רוחות, א"ף וחמ"ה. ואלה התמנו על כל אותם ששומעים נזיפה ממי שלומד תורה, והם בוטחים בו ולא חוששים ממנו. וכן על כל אותם שצוחקים מדברי תורה או מדברי חכמים.

מהאף והחמה הללו יוצאים כמה אלפים וכמה רבבות, וכלם יוצאים ושורים על בני אדם, אותם שמתדלים בתורה או משתדלים בדברי מצוה והולכים בדרך של מצוה, כדי שיתעצבו ולא ישמחו בה. ומשני אלה פחד משה כשחטאו ישראל וירד מהר, שכתוב (דברים ט) כי יגדתי מפני האף והחמה.

תחת אלו יש רוח אחת שעומדת על כל אותם בעלי לשון הרע, ששמתעוררים אנשים בלשון הרע, או שאותו אדם שמתעורר בלשון הרע, אז מתעוררת הרוח הרעה הזו הסמאה שלמעלה שנקראת סכסיק"א. והיא שורה על אותה התעוררות של לשון הרע שהתחילו בה בני אדם, והוא נכנס למעלה, וגורם באותה התעוררות של לשון הרע מות וחרב והרג בעולם. או לאותם שמתעוררים את הצד הרע הזה ואין שומרים פיהם ולשונם, ולא חוששים על כך, ולא יודעים שהרי בהתעוררות שלמטה תלויה ההתעוררות שלמעלה, בין לטוב בין לרע.

בא וראה, כשהתעוררות לשון הרע היא מתעוררת למטה, אזי הנחש העקלתון הזה מעלה את קשקשיו ומעמיד אותם בעליה, ומתעורר מראשו עד רגליו. וכשקשקשיו עולים ומתעוררים, אזי כל הגוף מתעורר. קשקשיו, אלו הם כל אותם שומרי החקים שבחוץ.

וכלם מתעוררים ואוחזים באותו דבר רע, ומעוררים אצל אותו נחש בריח (ישעיה כז). אזי כל הגוף הרע מתעורר מראשו ועד רגליו בכל ההיכלות הללו שאמרנו, וכל אותם קשקשים שבאותו עור יורדים למטה, ואותו עור מתפשט ממנו ויורד למטה. והגוף עולה, ומתעורר להיות מלשין למעלה.

בא וראה, אף על גב שזמן קבוע הוא לכל הנחשים של העולם לפשט את עורם, אינם מתפשטים אלא בזמן שמתעוררים בלשון הרע למטה, ואז מתעורר אותו הרוח (הנחש) הרע למעלה, ופושט את עורו ואת קשקשיו ממנו. זה עולה וזה יורד. וקשה עליו אותה הפשטת הקשקשים מעורו מהכל. מה הטעם? משום שפחד מזוגו. שאלמלא היה הכל בחבור אחד, לא יכלו העולמות לסבל אותם, והכל משום ההתעוררות של לשון הרע שלמטה.

וכשהנחשים שלמטה מתפשטות מאותו העור, אזי כל אחת ואחת נותנת קול, ומעוררת כמה נחשים שעומדות באותו מקום, שנקרא בור, ששם קימים כמה נחשים. וכלם מלשינים לעורר את הנחש הגדול הזה להיות מלשין על העולם, והכל משום ההתעוררות הזו של לשון הרע, כשקימת התעוררות שלו למטה.

כמו כן מי שלומד תורה, כמה הם שנקראים לשון הקדש, שמתחברים ומעירים התעוררות לאותו מקום שנקרא לשון הקדש. לשון מאותו קדש שלמעלה. וכמה קדשות וקדושים מתעוררים מכל הצדדים. אשרי חלקם של הצדיקים, אותם שגורמים לעורר קדשות למעלה ולמטה, קדשה שלמעלה וקדשה שלמטה.

ועל זה כתוב, (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדשים. והתקדשתם - אלו מים ראשונים. והם נקראים מים עליונים. והייתם קדשים - אלו המים התחתונים, ונקראו מים אחרונים. ומזון באמצע, בין מים ראשונים למים אחרונים. ועל זה מזון אינו במים אחרונים, אלא במים ראשונים. מים הראשונים ממעלה, שהמזון תלוי בו, ולא במים אחרונים. והסוד נתן לקדושים עליונים. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

ההיכל הרביעי. ההיכל הזה הוא נקרא חוב"ה. וזהו (תהלים מ) טיט הנין, כנגד שם אחר שנקרא אבן מכשול, והכל אחד. הוא חוב"ה, משום ששם קימים כל חטאי העולם, הכרעת החטאים.

משום שבאשר חוטאים בני אדם, כל אלו שומרי החקים לוקחים אותם החטאים ומניחים אותם בהיכל הזה שנקרא חוב"ה. וכל זכיות העולם, כל המלאכים הקדושים שממנים על זכיות העולם, כלם נוטלים את אותן הזכיות, ומעמידים אותן בהיכל הרביעי שנקרא זכות, ושם עומדות זכיות בני אדם,

והחטאים עומדים בהיכל אחר שנקרא חובה. ונשקלים כאחד ביום של ראש השנה, כי (קהלת ז) גם את זה לעמת זה עשה האלהים. ואחר שהכריעו הזכיות או החובות לצד זה או לצד זה, כך מנצח.

ועל זה, ביום של ראש השנה, כשמתעוררים שני הצדדים הללו, זכות וחובה, ובהם תלויים חיים ומות - אם הזכיות הכריעו לצד הזה שנקרא זכות, נכתב האדם באותו צד שנקרא חיים.

משום ששני הצדדים הללו עומדים באותו יום, זה בצד זה וזה בצד זה. אם זוכה אותו אדם ונצחו אותו זכיות, הרי נכתב אותו אדם לחיים, משום שאחזו בו הצד הקדוש הזה שנקרא זכות, והחיים אחזו בו, ואומר: זה שלי הוא, ושלי היה. ואז נכתב אותו אדם לחיים (ונכתב שהוא שלו).

ואם נצחו החטאים - הצד האחר הטמא הזה, שנקרא חובה ומות, אחזו בו ואומר: זה שלי הוא, ושלי היה. ואז נכתב שהוא שלו. וזהו ששינוי, שהרי ביום הזה של ראש השנה נכתב אדם או לחיים או למיתה. אם נכתב בצד הקדש - נכתב לחיים ומתקנים שם ונדבק בו. ואם נכתב בצד האחר - מתקנים בצד הטמא ודבק בו, וזהו הן לחיים הן למות. ונמשך בצד הזה או בצד הזה.

כל זמן שהוא עומד בצד הזה של הקדש, כל הקדושים וכל הטהרות נדבקים בו. יקרא - והקדוש ברוך הוא ישוב וישמע לו. עליו כתוב (תהלים צא) יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה אחלצהו ואכבדהו ארץ זמים אשביעהו וארצהו בישועתי. וכל זמן שהוא עומד בצד האחר של הטמא, כל טמא וכל חטא וכל הרעות נדבקות בו. יקרא - ואין מי שישמע אותו, מרחק הוא מהקדוש ברוך הוא. עליו כתוב, (שם קיט) רחוק מרשעים ישועה, וכתוב (ישעיה א) גם כי תרבו תפלה אינני שמע.

ההיכל הזה הוא המקום של כל אותם שנקראים אלהים אחרים, משום שמתגלים כאן. וכל אותם שמפתים את בני האדם בתענוגות העולם הזה, לזנות ולהתענג בתענוגות של נאופים של העולם, ומושכים אותם אחר תענוגי ונאופי העולם הזה, כמו שאמרנו.

בהיכל הזה נראית רוח אחת שולטת חזק, שהיא על כלם, ואף זה נקרא כך אל, כמו האחר שבצד הקדש. זהו אי"ל נכ"ר, וזהו שמפתה את האדם שלומד תורה או שעומד בבית המדרש. הרוח הזו היא מפתה אותו, וחושב כמה הרהורים, ואומרת: מה אתה עומד כאן? טוב לך ללכת בחברת אותם שגאים על בני אדם, והם הולכים אחר נשים זפות ומתענגים בתענוגות העולם. כיון שאדם מתפתה אחריה, אז בלן משוטטות והולכות ונמשכות אחריה.

וכמה הם אחרים שעומדים תחתיו, וכלם מטמאים אותו בעולם הזה, ומטמאים אותו באותו עולם. והם נקראים צואה רותחת, שכתוב (ישעיה ל) צא תאמר לו. אותן הדרגות שקימות לטמא תמיד, והרי נתבאר.

באמצע ההיכל הזה יש רוח אחרת שנקראת נגע. ומאז יוצאת רוח אחרת שנקראת נגע צרעת, והיא עומדת תמיד לטמא את כל אותם בעלי לשון הרע יותר על כל מה שמטמאים אותו. והנגע העליון הזה ממנה על כל אותם שלחנות של שבת, שפושטות שבת ולא ערכו את ענג השבת כראוי והם מבזים את ענג השבת, הנגע הזה נוטל אותם שלחנות שאינם בעל שבת כפי שאמרנו.

וכשזה נוטל את אותם השלחנות, כל אותם שוחרים החקים שעומדים בו, כלם פותחים ואומרים: (תהלים קט) ויאבה קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו. וילבש וגו'. ינקש נושה לכל אשר לו וגו'. אל יהי לו משך חסד וגו'.

והרי בארנו, שבאותו ליל שבת, כשהשלחנות נתנו לאותו הצד הרע, אזי מתחזק אותו הצד הרע הטמא, ואותו אדם נמסר לאותו הצד. אזי לו שנוסר מאותו הצד הקדוש, צד האמונה, ונפקד בצד האחר הטמא. כמו כן בכל אותן סעודות של יום טוב.

כאן בהיכל הזה - בני חיים ומזונות הם בהפך. ובאותו היכל האחר הקדוש לא עומדים שלשת אלה, והם תלויים למעלה, וכאן הם עומדים לרע. שפאשר (מגיעים בגיו של אדם) מגיע אדם להיכל הזה, הרי שם עומדות החיות לכלות אותם. והרי שם בני פשהם קטנים, מכאן יוצא, כדי להתמנות הקטגור עליהם. והרי שם עומדים המזונות להעבירם ממנו, והכל תלוי בחטא. ולכן נקרא ההיכל הזה חובה, כמו שנתבאר.

ומכאן יוצאת רוח טמאה אחת שנקראת ארירי"א, וכמה אלה ורבות עמה, וכלם נקראים אוררי יום, כמו שנאמר (איוב ג) יקבהו אררי יום. והרוח הזו וכל אלה שעמה, כלם קמים לטל אותו דבור שקלל אדם את עצמו ברגזו, ואלו מעירים את הנפש הזה שנקרא (ישעיה כז) לויתן נחש עקלתו, כדי להביא ולעורר קללות על העולם. זהו שכתוב יקבהו אררי יום וגו'.

ואלו אוררי היום שולטים על רגעי ושעות היום, ונוטלים אותם דבורים שקלל אדם על עצמו, בין ברגזו בין בשביעה, ובאותו דבור מעירים את אותו נחש עקלתו שנקרא לויתן, כדי להעמידו להשחית את העולם. ולכן קלל איוב את יומו בצער, ולא את גופו, שכתוב (איוב ג) ויקלל את יומו - בתחלה,

ואחר כך - יקבהו אררי יום. הרחמן יצילנו מהצד הרע ומתקפו ומכל דבר רע.

ההיכל החמישי. ההיכל הזה הוא היכל שנקרא שאו"ל, כנגד אותו השם שנקרא ערל, והרי בארנו שזהו סוד הערלה. בהיכל הזה יש פתח אחד וממנה אחד עליו, וזהו הממנה להעיר תמיד קטרוג על העולם, והרוח הוא נקראת איב"ה, משום ששמו של הפתח הזה נקרא איב"ה, וסימנו - (בראשית ג) ואיבה אשית בינו האשה וגו'.

בהיכל הזה עומדת רוח אחת ששולטת על הכל, וזה נקרא שוד"ד, והוא (ישעיה נט) שוד ושבר. וזהו שודד בהרים הרמים, בתוך סלעים והרים. מההיכל הזה יונקים כל אותם שודדים ומשמדים במקומות הרבין. ומכאן יוצאים כל אותם שהורגים בהרבות וברמחים, והולכים אחר (בראשית ג) להט החרב המתהפכת, להשמיד הכל.

מזה יוצאת רוח אחרת שנקראת שוד. וכששולט הרעב על העולם, הרוח הזה שנקראת שוד"ד נמצאת, ורוח אחרת משתתפת עמה, שנקראת כפ"ן. ואלו הולכים בעולם, ונמצאים כנגד בני אדם. והינו שכתוב (איוב ה) לשד ולכפן תשחק. ואלו עושים קטרוג לבני אדם ושודדים את הכל. האחד שנקרא שוד. שאחר שהולך לתוך הרים רמים ושודד ומחריב ומשמיד הכל, אז שב ושודד בני אדם, ומתים בחלשותו. וכשאוכלים בני אדם, לא שבעים, משום שהוא שולט בעולם.

ובאותו זמן, מי שעושה חסד עם בני אדם ונותן להם לאכל ולשתות, כדאי הוא לרחות את שתי הרוחות החוצה שלא ישלטו בעולם. וכשישראל לא עושים חסד עם בני אדם, ושאיר העמים עושים חסד בעולם, אז שתי הרוחות הללו, מתבשמים (לשאר עמים, ומתחזקים וכו') דבריהם ומתחזקים על ישראל. משום שהרי אז התחזק אותו הצד האחר, וישראל נכנעים.

וכשישראל עושים חסד, נכנע אותו הצד האחר ונחלש, וצד הקדשה מתחזק. וכשישראל לא מעוררים חסד, אותן שתי רוחות (מתבשמות) אחת התבשמה להם לשאר העמים) ומתהפכות כדי להכריע אותם את ישראל, ואז אותן הברכות שיורדות מלמעלה מצד הימין, יונקים אותם שאר העמים (ועומד לאותו הצד). וזהו שכתוב, (שיר א) שמוני נטרה את הכרמים. אלו שאר העמים. כרמי שלי לא נטרתי - אלו ישראל. משום ששאר העמים מושכים אותם לתוכם באותם חסדים שעושים עם בני אדם, וישראל מרחיקים אותם מתוכם, משום שלא משתדלים באותם חסדים כמו שאר העמים.

ותחת הרוחות הללו עומדים כל אותם שנקראו ערלה. זמורי ערלה, ענפי ערלה. ומעליהם ממנה אחד שנקרא גז"ר דינ"א. וזהו שעומד על כל אותם שלא שומרים שנות ערלת האילן, ועל כל אותם שמעבדים את הברית לבניהם. ולכן הנחש רצה להרג את בנו של משה עד שמלה אותו צפורה, שכתוב (שמות ד) ותקח צפורה צר ותכרת את ערלת בנה וגו'.

והרוח הזה ממנה על אנשים שמשחיתים דרכיהם ולא חוששים לכבוד רבונם, לשמר את אות ברית הקדש, וזו מכניסה אותם לגיהנם לאותו מקום שנקרא שאול ואבדון, ונדון שם כמו שבארנו כאן.

לתוך אמצע ההיכל הזה עומדת רוח אחת, שעומדת ואורבת על דרכים ושבילים, לראות את כל אתם שעוברים על דברי התורה, כדי להכניס שגאה בין מעלה ומטה, משום שכל ההיכל הזה הוא איבה.

זה וכל אותם האחרים, כלם עומדים להראות פנים מאירות לבני אדם ולפתות אותם, כדי שיסוו מדרך האמת ולמשד אותם אחריהם, ואחר כך הם הורגים אותם, ונמותו בשני עולמות, שכתוב (משלי ה) ואחרייתה מרה כלענה חדה כחרב פיות.

הרוח הזה נקראת אפריר"א. עפר של אפר. שלא עושה תולדות ופרות לעולמים, משום שזהו עפר של אפר. ואף על גב שנקרא עפר, אינו עפר קדוש שעושה פרות, ונקרא (איוב כח) עפרות זהב. אלא כמו שנאמר, (במדבר יט) מעפר שרפת החטאת. וזהו עפר שרפת החטאת. וסימן זה בא בשני צדדים. אחד, משום שהוא כלול בחטאת הזו, הסוד של אותו נחש הקשה. ואחד, שכשאדם עושה חטאת, הוא מחזק את העפר הזה ושולט בעולם.

וזהו הכלול (במדבר ה) במי המרים המאגרים. ולכן צריך אותו לאשה שסוטה תחת בעלה ועשתה מעשה של אשת זנונים, להשקות אותה מים שכלולים בעפר, שהוא מקרקע המשכן, והעפר הזה הוא מאותו מקום שנקרא קרקע, ואותו שנקרא קרקע של אותו משכן. והעפר הזה הוא מאותו קרקע. ומשום כך צריך להשקות את האשה הזו כמו כן. והכל הוא ברמז עליון.

אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא מטהר אותם במים טהורים עליונים, שכתוב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. מים טהורים הרי אמרנו, בין מים ראשונים למים אחרונים. ואף על גב שהרי בארנו, מים ראשונים מצוה - כך נקראו, ומים אחרונים חובה - גם כך



נקראו. והרי בארנו על שני הצדדים הללו, הצד הזה של קדשה נקרא מצוה, והצד האחר הזה נקרא חובה. ומשום כך נטל חלקו באותם המים, ועל זה כתוב, וזרקתי עליהם מים טהורים וטהרתם.

ההיכל הששי. ההיכל הזה עומד למעלה על כל אותם שאר ההיכלות התחתונים. אך בעצת פתחים יש להיכל הזה. האחד נקרא מות, ואחד נקרא רע, ואחד נקרא צלמו"ת, ואחד נקרא אפ"ל. אלו ארבעת הפתחים עומדים תמיד להרע, ואלו הם ההיכל של הכל.

כמו שיש בצד הקדשה בסוד האמונה ארבעה פתחים לארבעה צדדים שמתקשרים זה בזה, וכלם קדושים, כך גם למטה כאן. וכשאלה נקשרים ומתחברים זה עם זה כאחד בהיכל הזה, אזי נקרא בית חבר, כמו שנקרא, (משלי כא) מאשת מדוניים ובית חבר. וההיכל הזה עומד תמיד להרע.

על ההיכל הזה כתוב, (שם כז) ונערתו נשיקות שונא, משום שכאן עומדים כל אותן נשיקות רעות ותאוות רעות, וכל עדוני הגוף של העולם הזה, שבאותם העדונים מתגרש אדם מהעולם הזה ומהעולם הבא. ועל ההיכל הזה כתוב, (שם ה) כי נפת תטכנה שפתי זרה וגו'.

בהיכל הזה עומדת רוח אחת שממנה על כל אלו שלמטה, והיא כלל על כל שאר הרוחות. ההיכל הזה מתקשט בקשיוטי יפי על כל אותם ההיכלות. בהיכל הזה נלכדים רגלי הטפשים. על ההיכל הזה כתוב, (משלי ו) אל תחמד יפיה בלבלבך ואל תתקדח בעפעפיה.

בהיכל הזה תלויים כל תאוות העולם וכל אותם עדונים של הטפשים חסרי הלב, חסרי הדעת, כמו שנקרא, (שם ז) וארא בפתאים אבינה בבנים נער חסר לב עבר בשוק אצל פנה וגו'. בנשף בערב יום וגו'. ואז קרבות רגליו להיכל הזה, שהוא כלל של כל התחתונים. ואז, (שם) והנה אשה לקראתו שית זונה ונצרת לב. שית - זהו ההיכל הזה שהוא ששי לכל שאר ההיכלות, וכאן עומדת זונה לפתות את הטפשים.

בהיכל הזה עומדת ואינה עומדת. יורדת ומפתח, עולה ומשטינה, כמו שנקרא (שם) בביתה לא ישכנו רגליה. פעם בחוץ פעם ברחבות - כשעולה למעלה. ואצל כל פנה תארב - כשנוטלת את הנשמה.

מה כתוב? והחזיקה בו ונשקה לו. אלו אותן נשיקות לטמא ולהטעות בני אדם אחריה, משום שכאן הוא מקומם של כל אותן הנשיקות הרעות, ומכל העדונים הנזרים שהם מתוקים לפי שעה, או לסופם! כמו שכתוב (שם ה) וחלק משמן חכה.

וכתוב, ואחריתה מרה כלענה. מה זה מרה כלענה? אלא כשאדם מתפתה אחריה בעולם הזה ומגיע זמנו להסתלק מהעולם הזה, היא עומדת על האדם ומתלבשת לפניו בגלימה של גוף של אש וחרב שנונה בידה, ושלש טפות בה.

ופרשוה, ובה טפה אחת מאותן טפות שהיא מרה, ובשעה שמטילה אותה לפיו של אדם, היא נכנסת למעי, ואז הנשמה מתבלבלת, ואותה טפה משוטטת והולכת בתוך הגוף ועוקרת את הנשמה ממקומה, ולא משאירה לנשמה מקום לשבת, והיא מרה כלענה, וטועם אותה האדם במרירות תמורת אותה מתיקות שטעמו בה בעולם הזה כשנמשכו אחריה. אחר כך זורקת טפה אחרת, והנשמה יוצאת ומת האדם. ואחר כך זורקת טפה אחרת, ופניו מוריקות, ומסריח. משום שהנשמה קדושה, וכששולט עליה הצד האחר הזה, עוקרת מלפניו, ולא מתישבים ביחד.

משום כך, כמו שנדבק באותן נשיקות רעות בעולם הזה, אף כך גם בשעה הזו. שאם אדם נמשך אחריה בעולם הזה ועוזב את הצד הקדוש, אז הנשמה אינה חוזרת לאותו מקום קדוש. וכמו שנמשך אחריה בעולם הזה, כך גם שולטת על נשמתו, ואז הנשמה יוצאת כמו בחבלים, ופרשוה. וכל זה משום שאותן נשיקות שנושקות אותה בעולם הזה, שהן מתוקות, ואחר כך מרירות בשעה הזו. ועל כך, והחזיקה בו ונשקה לו, בעולם הזה, כמו שבארנו.

העצה פניה ותאמר לו. משום שבהיכל הזה עומדים כל הקטגורים, וכל השליחים הרעים שנמצאים אצל האדם וגורמים לו שיתתקן בתקונו ויסלסל בשערו ויתרחץ ויתתקן כדי שיתקבל בו. כאן עומדת רוח אחת שנקראת סקטופ"ה, וזהו הממנה על כל תקון וסלסול של בני אדם.

לפנים ההיכל הזה עומד ממנה אחר, שהממנה האחר הזה מעורר את האדם אחר כך לעוררם, שהרי הוא מתקין גופו ומסלסל בשערו, שיטל בידו מראה אחת להסתכל בה, ומחזיקה בידו ומסתכל בה, ורואה את דמותו באותו מראה. ובזה מעורר את אותה הרוח לכה אחר, שנקרא עסירט"א, ומכאן יוצאים כל אותם שמראים לאנשים כזבים בחלומותיהם, וכל אותם שמראים דברים ולא מתקיימים בהם, אלא לבלבל אותם.

ואחר כך, כשאותם אנשים נמשכים באותו מראה שנקרא מראה, אז כלם בגסות הרוח שלהם, והרוח הזו שנקראת עסירט"א, היא מעוררת לרוח אחת הממנה שהיא תחת ידיה, ונכנסת לנבך שלמטה של כל הנקבים, ומעלה משם רוח אחת אחרת שממנה עם אותה רוח שנקראת אסכר"ה, כפי

שְׁאֲמָרְנוּ. וְזוּהִי לִילִיית, אִם הַשְּׂדִים.

וּכְשֶׁאוֹתוֹ אָדָם מְעוֹרֵר אֶת הָרוּחַ הָאֲחֵרֶת שֶׁנִּקְרָאת עֲסִירֶט"א, אֲזִי מִתְחַבֵּרֶת עִם אוֹתוֹ אָדָם, וְנִקְשֶׁר עִמָּה תְּמִיד. וְאִזּוֹ בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ מִתְעוֹרֶרֶת אוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁל מִרְאָה רַע עִם לִילִיית, וְלִפְעָמִים נִזְדָּק מֵהֶם אוֹתוֹ אָדָם וְיִפֹּל לָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לָקוּם, אוֹ שְׂיָמוּת. וְכָל זֶה גּוֹרֵם אוֹתוֹ מִרְאָה הַמִּרְאָה שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בָּהּ. שֶׁכְּמוֹ שֶׁמִּרְאָה גִּסוּת שֶׁל רוּחַ בָּלְבוּ, כִּף גַּם מִרְבֵּה רוּחַ רָעָה אֵלָיו. וְלָכֵן הַכָּל עוֹמֵד בְּאוֹתָהּ הַתְּעוֹרֵרוֹת שֶׁלֹּמֶטָה.

זִבְחֵי שְׁלָמִים עָלֵי (מִשְׁלִי ז). בֹּא וּרְאֵה, שְׁלָמִים לֹא בָּאִים עַל חוֹב, וְלֹא עַל חֲטָאת, אֲלָא עַל שְׁלוֹם. מִה זֶה שְׁלָמִים? אֲלָא שְׁלָמִים מִשְׁנֵי צָדִידִים, שֶׁלֹּא נִמְצָא מִקְטָרֵג עָלָיו. לֹא לְמַעַלָּה וְלֹא לְמַטָּה. מִי הוּא הַמִּקְטָרֵג? אֲלָא אוֹתוֹ צֵד הַשְּׂמָאֵל שֶׁל יֶצֶר הָרָע, שִׁימָצָא בְּשְׁלוֹם שֶׁל הַיָּמִין. וְעַל כֵּן, זִבְחֵי שְׁלָמִים עָלֵי. (עָלִי דְנוּקָא, אוֹתָם זִבְחֵי שְׁלָמִים עָלֵי הֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּצָא מִקְטָרֵג עַל הָעוֹלָם).

דְּבַר אַחֵר זִבְחֵי שְׁלָמִים עָלֵי - הִרִי אֲנִי בְּשִׁלּוֹה לְגִבְיָהּ, לְהִרְאֹת לָךְ שְׁלוֹם. וּמִשּׁוֹם כִּף, הַיּוֹם שֶׁלֹּמֶטִי נִדְרִי, לְפִתּוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם תְּמִיד. עַל כֵּן יִצְאֵתִי לְקִרְאָתְךָ וְגוֹ' שֶׁנִּדְעֵתִי שֶׁאַתָּה חֹסֵר לִב, חֹסֵר טוֹבָה. לְשַׁחַר פְּנִיךָ, לְהִתְחַבֵּר עִמָּךְ בְּכָל הָרְעוּת שֶׁל הָעוֹלָם. וְנִגָּה לָךְ לְהִנּוּת וְלִטְעוֹת אַחַת הַתְּשׁוּקוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. וּמִדְרָגְתָּ אוֹתוֹ מְדַבֵּר לְדַבֵּר, וּמִרְעָה לְרְעָה. וְחִזְרֵתִי בֵּין הַטְּפָשִׁים וְשַׁחֲרֵתִי פְּנִיךָ, וְאִמְצָאֲךָ, וּכְבֹּר מִצְאֵתִי אוֹתְךָ כְּדֵי לְהִדְבֵּק בְּךָ.

לְכֵה נְרוּה דְדִים עַד הַבֶּקֶר. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב כד) וְעַיִן נֹאֵף שֶׁמֶרֶה נֶשֶׁף. שֶׁהִרִי אֲזִי הוּא הַזָּמָן לְשִׁלּוֹ. לְכֵה נְרוּה דְדִים, גִּלְף כְּאֶחָד, הִרִינִי עִמָּךְ. שֶׁהִרִי עַד עֲכָשׁוֹ אַתָּה עָלָם אַתָּה בְּכַחַד, אִם לֹא תַעֲנֶנּי אֶת עֲצָמְךָ עֲכָשׁוֹ, אֲזִי מֵתִי כְּשֶׁתִּהְיֶה זֶקֶן! עֲכָשׁוֹ זֶה הַזָּמָן! מִה הַטַּעַם? כִּי אֵין הָאִישׁ בְּבֵיתוֹ. זֶה יֶצֶר הַטּוֹב, שֶׁלֹּא שׁוֹרֵה כָּאֵן בְּתוֹכְךָ, וְאֵינוֹ הַזָּמָן. הִלְךְ בְּדֶרֶךְ מִרְחוֹק - שֶׁלֹּא שְׂרוּי בְּאֶדָם אֲלָא בְּדֶרֶךְ מִרְחוֹק, כְּשֶׁהוּא מְשַׁלֵּשׁ עֲשָׂרָה שָׁנִים וְנִמְעָלָה, וְלֹא בְּכָל אָדָם, וְאֲנִי עוֹמֵד עִמָּךְ מִיּוֹם שֶׁנּוֹלַדְתָּ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ד) לְפִתּוֹחַ חֲטָאת רִבְּךָ. וְעֲכָשׁוֹ שֶׁאַתָּה רִוֵּק, עֲכָשׁוֹ הַזָּמָן לַעֲנֹג אֶת עֲצָמְךָ.

צִרּוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ (מִשְׁלִי ז), לַעֲלוֹת לְמַעַלָּה וְלְהִתְעַבֵּב שָׁם (וּלְהִתְעַנֵּג). לַיּוֹם הַכֶּסֶף יָבֹא בֵּיתוֹ. מֵתִי יָבֹא בְּנִגְדּוֹ לַיּוֹם הַכֶּסֶף, שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין לְהַשְׁגִּיחַ בְּדִין, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים פא) בְּכֶסֶף לַיּוֹם חֲנֻנִי. בְּזָמָן שֶׁצִּרְיָה אָדָם לְהִתְעַנֵּג בְּעוֹלָם וְלִהְנוֹת בּוֹ - מִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ. וּבְזָמָן שֶׁשׁוֹרֵה הַדִּין בְּעוֹלָם, אֲזִי בֹא אֵלָיו לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ דִּין. וְעַל כֵּן, הַסֵּתֵנוּ בִּרְבִּב לְקַחָהּ וְגוֹ'. עַד יִפְלַח חָץ בְּבִדּוֹ. אֲשֶׁרִיהֶם הַצִּדִּיקִים שִׁינְדִּיעִים דְּרָכִים קְדוּשִׁים לְלַכֵּת בָּהֶם, וְלֹא יִסְטוּ יָמִין וּשְׂמָאל. אֲשֶׁרִיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

הַהִיכָל הַשְּׂבִיעִי. זֶהוּ הִיכָל שֶׁל שְׁמֵרֵי הַיִּין לְרוּחוֹת בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט) וַיִּשֶׁת מִן הַיִּין וַיִּשְׁכֹּר וַיִּתְּגַל. סְחִיטָה כָּל אוֹתָם הַעֲנָבִים, כָּלֵם עֲנָבִים רָעִים. כָּאֵן הִיא הַסְּחִיטָה שֶׁלָּהֶם, וְזֶהוּ (תְּהִלִּים עה) יִין חֹמֶר. שְׁמֵרִים שֶׁל יִין שֶׁאֵין מִי שֶׁשׁוֹתָה מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא גּוֹרֵם מָוֶת לַעֲצָמוֹ. מִן הַיִּין הַזֶּה הַטְּעִימָה חֲנוּה אֶת בְּעָלָהּ וְהַכְּנִיסָה אוֹתוֹ לְהִיכָל הַזֶּה. שֶׁשְׁנֵינוּ, סְחִיטָה עֲנָבִים וְנִתְּנָה לוֹ, וְנִרְמָה מָוֶת לוֹ וְלָכֵל הָעוֹלָם אַחֲרָיו.

בְּהִיכָל הַזֶּה עוֹמְדוֹת כָּל אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת הַטְּמָאוֹת שִׁינְדוֹת לְכָל אוֹתָם שֶׁנִּדְבָּקִים בְּצַד הַזֶּה, וְאוֹתָהּ רוּחַ שִׁינְדוֹת לְכָל אוֹתָם שֶׁמִּצְדָּה, מִכָּאֵן יוֹצֵאִים. כְּמוֹ שֶׁהֵם סִטוּ דְרָכָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַשְׁתַּדְּלוּ בְּזִנוּת בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא צִרְיָה לְהִתְרַחֵק מִדְרָגְתָּ הָאֵמֶת. וְאִזּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוּא נִדְבֵּק בְּאוֹתוֹ צֵד שֶׁל יֶצֶר הָרָע בְּזִנוּת, כִּף גַּם יוֹצֵאת מִהִיכָל הַזֶּה רוּחַ טְמָאָה לְטִמָּא אוֹתוֹ, וְלָכֵן שִׁינְדָּא מִשָּׁם.

וְאוֹתוֹ הֵבֵן נִקְרָא מְזוֹר, שֶׁבֹּא מִצַּד שֶׁל אֵל זָר. כְּמוֹ שֶׁהוּא נִמְצָא בְּאוֹתָהּ תַּאֲנוּה וּבְאוֹתָהּ זִנוּת בְּאוֹתוֹ צֵד שֶׁל יֶצֶר הָרָע, כִּף גַּם מוֹשֵׁד לְאוֹתוֹ בֵּן רוּחַ טְמָאָה אַחֲרָת, שֶׁמְטַמָּאת, וְכָלֵם מְעִידִים עָלָיו שֶׁהוּא מְזוֹר, וְכִף כָּל מַעֲשָׂיו וְצִדְדָיו בְּאוֹתוֹ גֵּוֹן מִמֶּשׁ.

מִהִיכָל הַזֶּה יוֹצֵאת רוּחַ אַחַת שֶׁמִּמֶּנָּה עַל אוֹתָן רוּחוֹת שֶׁנִּקְרָאוֹת צְפוּנִי. וְסִימְנָךְ - (מִשְׁלִי כז) צְפוּנִיָּה צָפֹן רוּחַ. וְזֶהוּ הַמִּמֶּנָּה עַל זֶה. וְהִיכָל הַשְּׂבִיעִי הַזֶּה כִּנְגַד אוֹתוֹ שֶׁם שֶׁנִּקְרָא (יחֲזַקְאֵל לא) אֶרֶץ תַּחְתִּית. וְעַל זֶה כְּתוּב, (יוֹאֵל ב) וְאֵת הַצְּפוּנִי אֶרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם.

כָּאֵן הִיא נִקְדָּה אַחַת שֶׁעוֹמְדָת לְפָנֵי וּלְפָנִים, וּמִכָּאֵן יוֹצֵאת כָּל רוּחוֹת אַחֲרוֹת שֶׁמְשׁוֹטְטוֹת בְּעוֹלָם וְשׁוֹטְטוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּכָל אוֹתָם דְּבָרִים וּמַעֲשִׂים שֶׁנִּמְסָרוּ לְצַד הַשְּׂמָאל. וּמִכָּאֵן יוֹצֵאִים כָּל אוֹתָם זִיקִים וְנִיזְצוּצוֹת שֶׁדוֹעֲכִים מִיָּד, לוֹהֲטִים וְדוֹעֲכִים, וּמִאֲלָה יוֹצֵאת רוּחוֹת אַחֲרוֹת שֶׁשֹּׁטְטוֹת בְּעוֹלָם וּמִשְׁתַּתְּפוֹת עִם אוֹתָן שִׁינְדָּאוּ מִתּוֹךְ תְּהוֹם רַבָּה. וְהוּא זֶה הַהִיכָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לו) מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה. וְאוֹתָן רוּחוֹת שֶׁלֹּא נִמְסָרוּ לְהַתְּגַשֵּׁם בְּעוֹלָם, וְנִרְאוֹת וְאֵינָן נִרְאוֹת, נִרְאוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָּאֵר.

וְאַחֵר כִּף אוֹתָן רוּחוֹת שֶׁמְשׁוֹטְטוֹת בְּעוֹלָם, וְאֲלָה עוֹמְדוֹת לְהִרְחִישׁ נְסִים לְבְנֵי אָדָם, מִשּׁוֹם שֶׁאֲלָה לֹא עוֹמְדִים בְּטִנְפָּת שֶׁל טְמָאָה כָּל כִּף כְּמוֹ הָאֲחֵרִים, וְרוּחַ אַחַת מִמֶּנָּה עֲלִיהָ, וְנִקְרָאת נְסִיר"א, שֶׁהַתְּנַסְרָה מֵאוֹתָם צָדִידִים שֶׁטְמָאִים יוֹתֵר, וְאֵלּוּ פּוֹרְחִים בְּאֹוִיר וּמִרְעִים לְצַד שֶׁלָּהֶם, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נְסִים לְאוֹתָם שֶׁבְּצֵד הַקִּדְשָׁה.

ומהרוח הַזֶּה שֶׁנִּסְרָה, שֶׁנִּקְרָאת נִסְרָ"א, מִמֶּנָּה יוֹצְאִים כַּמָּה צְדָדִים אֲחֵרִים נִפְרָדִים לְמִינֵיהֶם, וְכֻלָּם עוֹמְדִים שְׁלִיחִים בְּעוֹלָם, כֹּל אֶחָד כְּרָאוּי לוֹ, עַד שֶׁהִתְמַנְּנוּ לְמִטָּה מַלְכִּים וְשָׁרִים, וְאִין לָהֶם קִיּוֹם תְּמִידִי כְּאוֹתָם הָאֲחֵרִים שֶׁלֹּמְעֵלָה.

בְּהִיכֹל הַזֶּה הִדְבָּקוֹת שֶׁל צַד הַטְּמָאָה וְכָל אוֹתוֹן הַתְּשׁוּבוֹת הַטְּמָאוֹת, וּמִטְמָאוֹת אֶת הָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁעֵתִיד לְהוֹצִיא אֶשׁ בְּכָל רֶגַע וְשַׁעָה, וְאִין מִי שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵיו. מִכָּאן יוֹצֵאת אֶשׁ שֶׁל רֹחַ חֲזָקָה לְמִטָּה לְדוֹן בָּהּ אֶת רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וּמִכָּאן יוֹצֵאת רֹחַ לִוְהֻטָּה שֶׁהִיא אֶשׁ וְשִׁלְג, שֶׁנִּקְרָאת צִלְמוֹן, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (תְּהִלִּים סח) תִּשְׁלַג בְּצִלְמוֹן.

בְּהִיכֹל הַזֶּה קִיָּמִים אַרְבָּעָה פְּתָחִים שֶׁנִּפְרָדִים לְאַרְבָּעָה צְדָדִים לַחוּץ, וְאֵלּוּ אוֹחֲזִים וְלֹא אוֹחֲזִים בְּצַד הַקְּדוּשָׁה. לֹא נֶאֱחָז, אֲלָא שֶׁנֶּרְאָה בְּאוֹתָם הַפְּתָחִים אֹר שְׁמַאִיר, וְהוּא מְקוֹם שֶׁמִּתְקַן בְּכָל פְּתָח וּפְתָח לְאוֹתָם חֲסִידֵי שְׁאֵר הָעַמִּים, אוֹתָם שֶׁלֹּא הִרְעוּ לְיִשְׂרָאֵל וְהִשְׁתַּדְּלוּ עִמָּהֶם בְּאֵמֶת. אֵלּוּ עוֹמְדִים בְּפְתָחִים וְנִחִים שָׁם (מִהַצַּד הַזֶּה, וְנִחִים מִהַצַּד הַזֶּה).

בְּפְתָח הַהִיכֹל הַזֶּה בְּאִמְצָע, לַחוּץ, שֶׁשָּׁה פְּתָחִים שֶׁנֶּאֱחָזִים בְּהִיכֹל הַזֶּה, וְכֻלָּם אֲחוּזִים בּוֹ. כָּאן יֵשׁ חִלּוּנוֹת פְּתוּחִים לְצַד שֶׁל הָאֹר הַקְּדוּשׁ, וְאוֹתָם מְקוֹמוֹת מְתַקְנִים לְמַלְכֵי שְׁאֵר הָעַמִּים, אוֹתָם שֶׁלֹּא הִצִּיקוּ לְיִשְׂרָאֵל, וְהִגְנוּ עֲלֵיהֶם תְּמִיד. לֹאֲלָה יֵשׁ כְּבוֹד מְשׁוּם יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיִים בְּאוֹתָהּ הָאֲפֵלָה שֶׁבָּהּ יוֹשְׁבִים מִתּוֹךְ אֹר שְׁמַאִיר מִצַּד הַקְּדוּשָׁה, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר, (ישעיה יד) כָּל מַלְכֵי גוֹיִם כָּלָם שֶׁכְּבוֹ בְּכְבוֹד.

וְאִם עָשׂוּ צְרוֹת לְיִשְׂרָאֵל אוֹ שִׁדְּחָקוּ אוֹתָם, כַּמָּה הֵם שְׂאוֹחֲזִים בָּהֶם, וְדִנֵּים אוֹתָם לְמִטָּה שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם בְּכַמָּה דִּינִים מְשֻׁנִּים אֲלֵה מֵאֲלֵה, אֶת אוֹתָם מַלְכִּים שֶׁהִצִּיקוּ לָהֶם, שֶׁנִּדְּוִנוּ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם בְּכַמָּה דִּינִים, וְכָל יוֹם מְעִידִים עֲדוּת עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל אֲמוֹנָתָם, וְיורְדִים לְמִטָּה וְנִדְּוִנִים שָׁם. אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

עַד כָּאן שְׁבָעָה הִיכְלוֹת, מְדוּרֵי צַד הַטְּמָאָה מִצַּד הַנְּחָשׁ. אֲשֶׁרִי חֲלָקוּ שֶׁל מִי שֶׁנֶּצַּל מִמֶּנּוּ וּמִלְחִישָׁתוֹ שֶׁלֹּא יִתְנַשֵּׁף מִמֶּנּוּ וְלֹא יִטִּיל בּוֹ אֶרֶס, שִׁמּוֹת בּוֹ. יֵשׁ לְהַשְׁמִיר מִמֶּנּוּ מִכָּל הַצְּדָדִים, מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה. מִי שֶׁנֶּצַּל מִהָרָשׁ, לֹא יִנָּצַל מִן הַזָּנֵב. כְּשֶׁמְכַוֵּף רֹאשׁ, זוֹקֵף אֶת הַזָּנֵב, מִכָּה וְהוֹרֵג.

וְעַם כָּל זֶה, (קַהֲלַת י) אִם יִשָּׁף הַנְּחָשׁ בְּלֹא לַחֵשׁ. כִּמּוֹ שֶׁשִּׁנִּינוּ, נוֹטֵל רְשׁוֹת וּמוֹצִיא נִשְׁמָה. מְשׁוּם כִּדְּ צָרִיף אֲדָם לְהַשְׁמִיר שֶׁלֹּא יִחַטֵּא לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִלְחֹשׁוּ לוֹ לְאוֹתוֹ נָחֵשׁ שִׁינִשָּׁף וְיִהְיֶה. (אֲשֶׁרִיהֶם אוֹתָם צִדִּיקִים שִׁינִדְּעִים דְּרָכִים קְדוּשׁוֹת לְלֶכֶת בָּהֶן, שֶׁלֹּא לְלֶכֶת אַחֵר אוֹתוֹ נָחֵשׁ רַע, הַצַּד הָאֲחֵר הַטְּמָא, וְנִפְרָדִים מִמֶּנּוּ וְלֹא מִתְּפַתִּים אֲחֵרֵיו. אֲשֶׁרִיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲשֶׁרִיהֶם בְּעוֹלָם הַבָּא).

וַיִּצָּר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה (בְּרַאשִׁית ב). עֶפֶר הוּא, וְלֹא חֲמֵר. עֶפֶר הוּא, וְיָשׁוּב לְעֶפֶר, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שם ג) כִּי עֶפֶר אֶתָּה וְאֵל עֶפֶר תִּשׁוּב, (לְאַחֵר שֶׁחֲטָא נִעְשָׂה מְזִזוֹן לְנָחֵשׁ, וּלְפִיכָד וְכו') אַחֵר שֶׁחֲטָא. וּמְשׁוּם כִּדְּ כְּתוּב עַל הַנְּחָשׁ, (שם) וְעֶפֶר תֹּאכַל כָּל יְמֵי חַיָּיד. עֶפֶר זֶה הוּא אָדָם, שֶׁכְּתוּב כִּי עֶפֶר אֶתָּה וְגו'. וּמְשׁוּם כִּדְּ כְּתוּב עֶפֶר וְלֹא כְּתוּב אֲדָמָה וְלֹא חֲמֵר, וְכְּתוּב (ישעיה סח) וְנָחֵשׁ עֶפֶר לְחִמּוֹ.

עַד שִׁינִתְעוֹרֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּבְעֵר אֶת אוֹתָהּ רֹחַ טְמָאָה מִן הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (שם כה) בָּלַע הַמּוֹת לְנֶצַח וְגו'. וְנִקִּים אֶת אוֹתוֹ עֶפֶר וַיִּעֵר אוֹתוֹ לְשִׁמְחַ בְּעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (שם כו) הִקִּיצוּ וְרִנְנוּ שִׁכְנֵי עֶפֶר וְגו'.

כְּתוּב (בְּרַאשִׁית ג) וְהַנְּחָשׁ הָיָה עָרוֹם, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ. אֲבָל הַצַּד שְׂרוּכֵב עָלָיו נוֹתֵן לוֹ כַּח לְשִׁלֵּט וּלְפַתּוֹת וּלְהַשְׁטִין. וְזֶהוּ סוֹד הַזָּכָר, שֶׁהָרִי הַזָּכָר שׁוֹלֵט עַל הַנְּקֵבָה וְנוֹתֵן בָּהּ כַּח. הַשְׁמֵשׁ וְהַלְבֵּנָה מְשֻׁמְשִׁים כְּאַחַד, וְלֹא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים. חֲשָׁד וְאֲפֵלָה מְשֻׁמְשִׁים כְּאַחַד. הוּא חֲשָׁד וְהִיא אֲפֵלָה, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר, (שְׁמוֹת י) וְהִי חֲשָׁד אֲפֵלָה. חֲשָׁד וְעֶרְפֵּל. מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ חֲשָׁד וְיֵשׁ חֲשָׁד.

שִׁנִּינוּ מִי שְׂרׁוּאָה גָּמֵל בְּחִלּוּמוֹ, מִיתָה נִגְזְרָה עָלָיו וְנֶצַּח מִמֶּנָּה, מְשׁוּם שֶׁהוּא צַד הַטְּמָאָה, וְזֶהוּ (בְּרַאשִׁית ג) קָץ כָּל בָּשָׂר.

יוֹם אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב רַבִּי אֶלְעָזָר לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, קָץ כָּל בָּשָׂר הַזֶּה, הָאֵם נִהְיָה מְאוֹתָם קִרְבָּנוֹת שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְקַרְבִּים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ, כָּלָם הָיוּ נִהְיִים כְּאַחַד, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

וּבֹא רֹאה, כְּהִנֵּים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים, הֵם נִקְרָאִים אָדָם עִם חֲבוּר לְאוֹתָם רְצוּנוֹת קְדוּשִׁים שְׁעוֹלִים מִתּוֹכָם, וְאוֹתוֹ שֶׁהוּא אוֹתָהּ בְּהֵמָה שֶׁמְקַרְבִּים, צָרִיף שֶׁטָּרִם תִּקְרַב עַל הַמִּזְבֵּחַ, לְפָרֵשׁ עָלֶיהָ אֶת כָּל הַחֲטָאִים וְכָל הָעוֹנוֹת וְכָל הַהִרְהוּרִים הָרָעִים שֶׁעָשָׂה, וְאִזּוּ הִיא נִקְרָאת בְּהֵמָה בְּכָל, בְּתוֹךְ אוֹתָם חֲטָאִים וְרָעוֹת וְהִרְהוּרִים.

כִּמּוֹ שֶׁהִקְרִיבוּ לְעֹזָאֵל, שֶׁכְּתוּב (ויקרא טז) וְהִתְנַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' - כִּדְּ גַם כָּאן. וּכְשֶׁעוֹלָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, מִגִּיעַ לוֹ עַל כָּל אֶחָד כְּפָלִים. וּמְשׁוּם כִּדְּ זֶה עוֹלָה לְמִקְדָּמוֹ, וְזֶה עוֹלָה לְמִקְדָּמוֹ. זֶה בְּסוֹד אָדָם, וְזֶה בְּסוֹד בְּהֵמָה. כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמָר, (תְּהִלִּים לו) אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'.

חביתים וכל שאר המנחות, לעורר רוח הקדש ברצון הכהן, ושירת הלויים, ותפלת ישראל. ובאותו הענין והשמן והקמח שעולים, נרוים ונהנים כל שאר בעלי הדיו שלא יוכלו לשלט באותו דין שנמסר להם, והכל בפעם אחת. בא וראה, הכל נעשה בסוד האמונה, להנות זה בזה, ולעלות למעלה מי שצריך עד אין סוף.

אמר רבי שמעון, הרימותי ידי בתפלות למעלה, שפשהרצון העליון למעלה למעלה, עומד אותו רצון שלא נודע ולא נתפס לעולמים, הראש הנסתר יותר למעלה, ואותו ראש מוציא מה שמוציא, ולא ידוע. ומאיר מה שמאיר, הכל בסתר.

רצון המחשבה העליונה, לרדף אחריו ולהיות נאור ממנו. מסד אחד נפרס, ומתוך אותו מסד ברדיפת אותה המחשבה העליונה, מגיע ולא מגיע, עד לאותו מסד מאיר מה שמאיר. ואז אותה מחשבה עליונה מאירה באור נסתר שלא ידוע, והמחשבה היא לא יודעת.

אז מכה אור המחשבה הזה שלא נודע בהארת (המסד) הפרישה הפרישה שעומד שמאיר ממה שלא ידוע ולא נודע ולא התגלה. ואז הארת המחשבה היא שלא נודעת מכה בהארת המסד, ומאירים כאחד.

ונעשים תשעה היכלות, וההיכלות אינם אורות, ואינם רוחות, ואינם נשמות, ואין מי שיעמד בהם. רצונם של כל תשעה האורות, כלם עומדים במחשבה, שהיא אחת מהן בחשבון, כלם לרדף אחריהם. בשעה שעומדים במחשבה, ולא משגים ולא נודעים, ואילו לא עומדים, לא ברצון ולא במחשבה עליונה, תופסים בה ולא תופסים בה. באילו עומדים כל סודות האמונה, וכל אותם אורות מסוד המחשבה העליונה ומטה, כלם נקראים אין סוף. עד כא מגיעים האורות ולא מגיעים, ולא נודעים כאן לא רצון ולא מחשבה.

פשמאירה המחשבה ולא נודע ממה מאירה, אז מתלבשת ונסתרת בתוך הבינה, ומאיר מי שמאיר, ונכנסים זה בזה, עד שכלם נכללים כאחד. ובסוד הקרבן כשהוא עולה, הכל נקשר זה בזה ומאיר זה בזה. אזי כלם עומדים בעליה, והמחשבה מתעטרת באין סוף. אותו האור שמאירה ממנו המחשבה העליונה (שאינו יודע בה כלל), נקרא אין סוף, שממנו (וממנו) נמצאת ועומדת ומאירה למי שמאירה, ועל זה הכל עומד. אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

בא וראה, הצד האחר הזה שנקרא (בראשית ו) קץ כל בשר, כמו שהקשר נמצא למעלה בשמחה, אף כך גם למטה בשמחה ורצון, לספק את הכל למעלה ולמטה, והאם עומדת על ישראל כראוי.

בא וראה, בכל ראש חדש וחדש כשהלבנה מתחדשת, נותנים לקץ כל בשר הזה חלק אחד יתר על הקרבנות להתעסק בו ומשתמש בחלקו, ויהיה הצד של ישראל לבדם, כדי שיתאחדו עם מלכם.

וזהו השעיר, משום שהוא חלקו של עשו שכתוב בו שעיר. (בראשית כז) הן עשו אחי איש שער. ועל כן הוא משתמש בחלקו, וישראל משתמשים בחלקם. משום כך כתוב, (תהלים קלח) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו.

ובא ראה, קץ כל בשר הזה, כל רצונו אינו אלא בבשר תמיד. ומשום כך תקון הבשר תמיד אליו, ועל כך נקרא קץ כל בשר. וכשהוא שולט, הוא שולט על הגוף, ולא על הנשמה. הנשמה עולה למקומה, והבשר נתן למקום הזה, כמו הקרבן - שהרצון עולה למקום אחד, והבשר למקום אחד.

ואדם שהוא צדיק, הוא קרבן ממש לכפרה, ואחר שאינו צדיק - לא, משום שיש בו מום, שכתוב (ויקרא כב) כי לא לרצון יהיה לכם. ועל כן הצדיק הוא כפרה בעולם וקרבן ממש. אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

ויכס הענין את אהל מועד. שהרי כשפסה הענין את המשכן, שרתה שכינה בארץ, והעברה רוח הטמאה, שהוא (בראשית ו) קץ כל בשר, מהעולם, והסתלק ונכנס לנקב תהום רבה, ורוח קדשה שרתה על העולם, שכתוב ויכס הענין את אהל מועד.

וכתוב ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענין. משום שרוח קדשה שרתה על העולם, ורוח הטמאה הסתלקה, פרט לשהמשיכו אותו אותם רשעים כמקדם על העולם. שאם הם לא היו מושכים אותו על העולם, לא היה נמצא. ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להעבירו מהעולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר. וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

ימלך ה' לעולם אמן ואמן.

## סדר ויקרא

רבי אלעזר פתח, (ישעיה ו) שאל לך אות מעם ה' אלהיך העמק שאלה או הגבה למעלה. הסתכלתי בדורות ראשונים ודורות אחרונים, מה בין דורות ראשונים לדורות אחרונים? הדורות הראשונים היו יודעים ומתבוננים בחכמה העליונה ויודעים לצרף האותיות שנתנו למשה בסיני, ואפלו הרשעים שב ישראל היו יודעים בתוך האותיות את החכמה העליונה, ויודעים בתוך האותיות העליונות ותוך האותיות התחתונות חכמה להנהיג את המעשים בעולם הזה.

משום שכל אות ואות שנמסרה למשה, היו מתעטרות ועולות על ראשי החיות הקדושות העליונות, וכל החיות היו מתעטרות בהן, ופורחות לתוך האויר שיוגרד מתוך האויר העליון, דקיק ולא ידוע.

ועולות ויורדות אותיות גדולות ואותיות דקות. האותיות הגדולות יורדות מתוך ההיכל העליון הטמיר של הכל, והאותיות הדקות היו יורדות מתוך היכל אחר תחתון, ואלה ואלה נמסרו למשה בסיני.

וחבור האותיות שמתחברות בסתר בכל אות ואות, כמו א', אות יחידה, מתחברות עמה בסתר שתי אחרות לך. וכן כלן נמסרו למשה בסיני, וכלן נספרות בתוך החברים. אשריהם.

שאל לך אות - אות ממש. שכלם היו נוסעים בסוד האותיות. וכן ברחב מה כתוב, (יהושע ב) ונתתם לי אות אמת, זו אות ו', שזו נקראת אות אמת. ואם תאמר ששאר האותיות אינן אמת - כן, אלא האות הזו נקראת אות אמת.

העמק שאלה - זו אות ה' אחרונה שבשם הקדוש. או הגבה למעלה - זו אות יו"ד הראש שבשם הקדוש. וזהו סוד הכתוב, שאל נא אות מעם ה' אלהיך, אות מן השם הקדוש, משמע שכתוב מעם ה', שזהו שמו של הקדוש-ברוך-הוא, אות אחת שבו, והמשכן עומד על זה.

בא ראה, כשעלה הענן על המשכן ושרה עליו, כל אותן המרכבות וכל אותם כלי המשכן שלמעלה, כלם היו בתוך הענן. מה כתוב? (שמות מ) ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן. וכתוב, ויבא משה בתוך הענן, (שם כד) ויהי משה בחר ארבעים יום וארבעים לילה. אם משה לא היה יכול להכנס למשכן, למה היה יושב בחר כל אותם ארבעים הימים?

אלא (כדי לקבל התורה בפעם אחרת, שהרי שני לוחות נשברו בראשונה, ועתה היה בחר בבראשונה. אמר רבי יוסי, אם כן, והרי כתוב (שמות מ) ויקם משה את המשכן וכו', וכתוב ולא יכל משה לבא אל אהל מועד, וכתוב ויהי משה בחר ארבעים יום וגו'. וכתוב ויקרא אל משה וגו'. משמע שמשנה היה בחר באותו זמן שקרא לו, וכתוב מאהל מועד, ואהל מועד לא היה בחר סיני, שהרי ביניהם של ישראל היה? אמר לו, באותו זמן נשלמו ארבעים ימים, וארבעים ימים היה משה בחר, וענן אחר עליון היה מתקן המשכן ומתקן השלחנות מכל אותן רוחות קדושות להתקין מקום, שהר"ש שני עניים היו (ס"א ענן המאיר וענן המחשיך), אחד שנכנס בו משה, ואחד ששרוי היה על המשכן. בא וראה מה כתוב, (שמות מ) ויכבוד ה' מלא את המשכן. מלא לא כתוב, אלא מלא, שהיה שלם למעלה ולמטה, עם המשכן שלמטה. תקון טמיר שגרד למטה ונתקנה השכינה.

ארבעה צדדים של מחנות נגזו. תקון ראשון של משמרה אחת מאותן ארבע מחנות, הכל עד שהתתקנו. הראשון לצד זמין צדקיא"ל, הממנה הגדול, גדול המחנות, שהוא תחת שלטונו של מיכא"ל, ועמו היו מתתקנים כל אותם המחנות תחת ידו.

וממנה אחד הוקם על ארבע שלש, ארבע למטה, לפי שכל אותם המחנות העליונים, כשיורדים למטה, משנים את השם שלהם בשמות אחרים. כשהם עליונים, לא משתנים לעולמים. והממנה העליון הזה צדקיא"ל עומד עליהם לפנים. אות אחת נוצצת על ראשיהם, והיא א קטנה. כשהאות הזו נוצצת, כלם נוסעים לאותו מקום שנוצצת ההתנוצצות הזו.

לפנים מהם - רזיא"ל הממנה הגדול, גדול המחנות, שעומד לפנים תחת שלטונו של מיכא"ל, ועמו כל אותם מחנות שתחת ידו, וממנה אחד עומד עליהם בשער, שנקרא רומיא"ל. וסובבים אותו י"ב ממנים, שלש שלש ארבע פעמים. ורזיא"ל הממנה הגדול עומד על כלם, שלא השתנה שמו. אות אחת נוצצת על ראשם של כל אותם המחנות, והיא אות ר'. כשזו נוצצת, כלם נוסעים לאותו הצד של אותה התנוצצות. האות הזו עומדת על הענש של מגלה הסודות, וסימנה - ריש וקלון.

לפנים מהם יופיא"ל הממנה הגדול, גדול המחנות, תחת שלטונו של מיכא"ל ועמו היו מתקנים כל אותם המחנות שתחת ידו, ולא התגלו כאן בחשבון, משום שלא נשלמו כאן עד שבאו לבית עולמים, ששם כלם נשלמו, והתברו המחנות בשלמות. ומה שאמרנו כאן, כל אותם המחנות שתחת ידו, שנמסרו באותה שעה להכנס עמו וממנה אחד עומד עליהם, ושמו חכמיא"ל, וי"ב ממנים סובבים אותו

לכל עבר שלש שלש, כמו שאמרנו. ויזכיראל הממנה הגדול עומד על כלם, שלא משתנה שמו.

אות אחת נוצצת על ראשיהם של כל המחנות הללו, והיא האות ק'. כשזו נוצצת, כלם נוסעים לאותו הצד של אותה התנוצצות. האות הזו ק' תלויה באויר, נכנעת שלש פעמים ביום, ועולה ויורדת. שתי האותיות הללו קר, הן אותיות שעומדות באמצע. אחת המכסה על אות א', ואחת שמכסה על אות י', שהיא אחר כך.

לפנים מהם קדומיא"ל הממנה הגדול, גדול המחנות, תחת שלטונו של מיכאל"ל, עמו היו מתתקנים כל אותם המחנות שתחת ידו. וממנה אחד עומד עליהם בשער, שנקרא אריאל"ל. וי"ב ממנים סובבים אותו שלש שלש לכל צד, והממנה הזו קדומיא"ל עומד עליהם, שלא משתנה שמו לעולמים. אות אחת עומדת ונוצצת על ראשיהם, והיא האות י'. כשזו נוצצת, כלם נוסעים לאותה התנוצצות שנוצצת. האות ק' כפי שאמרנו, מכסה על האות הזו י', ר' מכסה על א'.

לפני ולפנים, במקום שנקרא קדש, נוצצת אות אחת בסתר ובגניזה, והיא האות ו'. והאות ו' הזו נוצצת בהתנוצצות על כל האותיות, וקול יוצא מביניהן של האותיות הללו, ואז מכה ההתנוצצות של האות ו' להתנוצצות של האות י', ויוצאת אותה התנוצצות מתוך מקום (שנקרא קדש) הקדש, ומכה לתוך ההתנוצצות של האות י'.

ואז התנוצצות האות י' מכה לפנים התנוצצות האות ק', ויוצאת התנוצצות האות ק' ומכה לתוך התנוצצות האות ר', ויוצאים כל הניצוצות ומתחברים לתוך התנוצצות האות א' שעומדת. והקול הזה יוצא ומכה בכל אותם הניצוצות של האותיות כאחד, התנוצצות האות ו' ביו"ד, התנוצצות של יו"ד בק', התנוצצות של ק' בר', וההתנוצצות של ר' בא'. ומתחברים חקוקי הניצוצות ויוצאים אחר כך. ואחר שמתחברים בניצוצותיהם, יוצא קול מביניהם, ומתחברים בסוד זה ונקרא אל משה. ומשה היה מסתכל כל אותם הזמנים שלא נכנס.

אחר כך חזרו האותיות והיו מתגלגלות במקלו, בצרופי האותיות שנמסרו לאדם בגן עדן. האות א' להפגס לתוך הסתר, למקום שנקרא קדש, ויוצאת ו', ונותנת מקום לאות א', ומתחברת א' לתוך ו' שאחריה קר, וי' נכנסת בין ק' ור', ונמצא קיר. ונחקקות ומתנוצצות כמו מקדש, וקול יוצא מביניהן, ומתחברים הניצוצות של האותיות, ויוצאות החוצה ומתגלגלות לכל אותם המחנות, שהיו נוסעים עם האותיות הללו. וכשמתחברים הניצוצות של האותיות, מכה קול ביניהם, הם נראים בחקיקותיהם לכל אותן המרכבות אוקיר. וקול חוזר מביניהם וקורא בין אותן המרכבות: (ישעיה יג) אוקיר אנוש מפז ואדם מכתם אופיר.

אשרי חלקו של משה שראה את כל זה, אבל הצורף הזה לא נראה לעיני משה, אלא הצורף הראשון שהוא ויקרא, את זה היה רואה משה. זהו שכתוב ויקרא אל משה. וצורף זה אחר לא מגלים לו, משום ששבחו של אדם לא מודיעים לפניו, וסימנך - (במדבר יב) צאו שלשתכם, וכתוב ויקרא אהרן ומרים, וכתוב פה אל פה אדבר בו, וכתוב לא כן עבדי משה, משום שלא מודיעים שבחו של אדם לפניו.

עלו האותיות, וחזרו בכל אותם המחנות כמו זה, בצורף הזה: אוקיר. וקול יצא והכריז ואמר: אוקיר אנוש מפז וגו'. אחר כך נמשכו האותיות והיו נוצצות על ראשי כל אותן המרכבות, ושכבו עד שהתקנו למקומותיהן.

הראש לצד שמאל חזקיא"ל, הממנה הגדול, גדול המחנות לכל אותם שעומדים לשער המשכן, תחת שלטונו של גבריא"ל. ועמו מתתקנים באותו השער כל אותם המחנות שתחת ידו, וממנה אחד העמד על השער בחוץ, ושמו גבריא"ל. ועמו י"ב ממנים שסובבים אותו שלש שלש לכל צד לארבעה צדדים.

ואלו שנינות של להט החרב המתהפכת בידיהם. והממנה הזו חזקיא"ל עומד עליהם למעלה למעלה בפנים. אות אחת נוצצת על ראשם, והיא האות א'. שהרי אלה לא עומדים ולא שואלים (נוסעים) אלא בסוד של א', שהיא זמין, משום ששמאל אין נוסעת אלא בזמין. הזמין תמיד נוסעת לשמאל, שא' אות נוצצת ויוצאת מימין. ואז נוסעים לאותו מקום שנוצצת אותה התנוצצות.

לפנים ממנו רהטיאל"ל, גדול המחנות, שעומד בפנים תחת שלטונו של גבריא"ל, ועמו כל אותם מחנות תחת ידו, וממנה אחד עומד עליהם בשער, שנקרא קדשיאל"ל, וסובבים אותו י"ב ממנים שלש שלש ארבע פעמים. ואותו הממנה רהטיאל"ל עומד על כלם, שלא משתנה שמו. אות אחת נוצצת על ראשיהם של כל המחנות הללו, והאות הזו היא ז', והיא מתחלפת בתוך תקון המשכן באות ל'. זו מתחלפת בסוד של (במדבר כד) יזל מים מדליו. ומתחלפת בחקיקות של האותיות, ונקרא חלופי ל'. כשזו נוצצת על ראשם של כל המחנות הללו, אז כלם נוסעים לאותו צד של אותה התנוצצות.

לפנים מזה קפציאל"ל הממנה הגדול, גדול המחנות, תחת שלטונו של גבריא"ל, ועמו היו מתקנים כל אותם המחנות שתחת ידו, הם נמסרו לו באותה שעה, וממנה אחד עומד עליהם ששמו עזאל"ל, וי"ב

ממנים סובבים אותו בכל עבר שלש שלש כפי שהקמנו, וקפציא"ל הממנה הגדול עומד על כלם. אות אחת נוצצת על ראשם של כל המחנות הללו, והיא האות ד', וכלם נוסעים לאותה התנוצצות של אותה האות. האות היא תלויה בתוך האויר, על שתי אותיות אחרות.

לפנים מזו שמציא"ל הממנה הגדול, זה מתחלף לארבעה שמות, בגלל שלא עומד בחקיקותיו. לפעמים לצד ימין ולפעמים לצד שמאל, ועמו י"ב ממנים שסובבים אותו לכל עבר שלש שלש, כמו שבארנו, ורגשיא"ל הממנה הגדול על אלה הי"ב, תחת אותו הממנה האחר. ואות אחת נוצצת על ראשיהם למעלה, והאות היא האות ה', וזו תלויה באויר על כל שאר האותיות באותה האות ד' שאמרנו. ארבע אלו עולות מעל כל שאר האחרות, וכלם נוסעים לאותה התנוצצות שתלויה מאותה האות.

לפני ולפנים, במקום שנקרא קדש, נוצצת אות אחת בתוך סתר הקדש, והיא האות ס הסתומה. זו נוצצת בהתנוצצות על כל האותיות, ויוצא קול מבין האותיות הללו. אז מכה התנוצצות האות הזו, ונוטלת שתי אותיות אחרות נוצצות שתלויות באויר, והן ד' ה' ונשא אלו, ומתחברות באחרות הללו של צד ימין, ומכות אלו באלו, וכלן נוסעות וחוזרות הראשונות כבראשונה ויוצאות החוצה, ואז נקראות ויקרא אל משה.

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. רבי חזיא פתח ואמר, (שיר ה) באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי וגו'. הפסוק הזה אין ראשו סופו ואין סופו ראשו. כתוב אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי, אחר כך - אכלו רעים. מי שמזמין את האחר, כשמוזן מתקן לפניו. אחר שאכל, איך זמין את האחר?

אלא אשריהם ישראל, שהקדוש ברוך הוא רצה לטהר אותם והתרחץ בהם מכל שאר העמים עובדי עבודה זרה, ומשהתרחץ בהם, רצה להעלותם מכל המקטרגים של העולם. בא ראה, (אחר שנעשה המשכן) ביום שהוקם המשכן למטה, באותו יום הוקם משכן אחר למעלה עמו, שכתוב(שמות מ) הוקם המשכן, סתם. ואותו יום היה שמחתו של הקדוש-ברוך-הוא.

כיון שהוקם המשכן, מה כתוב?(שם) ולא יכול משה לבא אל אהל מועד. כשראה הקדוש-ברוך-הוא כך, אמר, ומה על ידי משה הוקם, והוא בחוץ?! מיד - ויקרא אל משה. אמר לו, משה, חנכת הבית במה היא? בסעודה, אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. זהו שכתוב באתי לגני אחתי כלה וגו'. (והרי בארנו הפסוק הזה. אבל באתי)

דבר אחר באתי לגני - זה גן עדן שלמעלה. אחתי כלה - זו כנסת ישראל, שבאותו יום הוזנוגו זוגים בכל, הוזנוגו זוגים באותו גן עדן, משום שכלם התברכו מהשקאת הנחל ונקשרו כל אחד בחברו. זהו שכתוב אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי. כלם השקו והתרוו מפענן הנחל.

אכלו רעים שתו ושקרו דודים, כל אותם שלמטה, וכלם ענפים, (עולמות) כלם התברכו ונאנו כשאלה התברכו למעלה. ובמה מתברכים ומתבשמים? כלם בריח הקרבן.

רעיא מהימנא

פתח ואמר, באתי לגני אחתי כלה - היא מלכות, אדנ"י. אריתי מורי - זה חסד, הדרגה של אברהם, שנאמר עליו אלף לי אל הר המור. עם בשמי - זה נצח, הדרגה של אהרן, שכתוב בו ואתה קח לך בשמים ראש. והם זרוע ימין בדרך ימין, וסוד הדבר - נעמות בימינך נצח. ואותן שתי הברכות כנגדו - אחת מגן אברהם, והשנייה עבודה, שהיא רצה.

אכלתי יערי - זו גבורה, פחד יצחק. עם דבשי - הוד, הדרגה של דוד, והינו זרוע שמאל עם ירך שמאל. שתיתי ייני עם חלבי - גוף וברית, יעקב עם שלמה. אחר כך, אכלו רעים שתו ושקרו דודים - י"ב שבטים בי"ב ברכות. תוספת ברכת המינים מי אוכל אותה? אותו שנאמר בו, באתי לגני אחתי כלה. ויש מי שמחלק אותם בסוד אחר. אריתי מורי עם בשמי - גוף וברית. יערי עם דבשי - שוק ימין עם שמאל. ייני עם חלבי - זרוע שמאל עם ימין, שהם - ייני גבורה, חלבי חסד. (ע"כ רעיא מהימנא)

בא ראה, בשעה שירדה כנסת ישראל להשירות דיוורה בארץ, הקדוש ברוך הוא אמר לה את הפסוק הזה, משום שנמצאו ברכות ושמחה בכל העולמות, והיא התבשמה, לצאת ממנה ברכות לכל. כשאלו הששה מתברכים, אז כל העולמות מתברכים כאחד למטה ומתברכים למעלה. (וכנסת ישראל) וישראל (אשראל) מתברכים מכלם. דבר אחר באתי לגני אחתי כלה - רבי יצחק אמר, אין מזנוג הקדוש ברוך הוא (וישראל) עם כנסת ישראל אלא בזמן שאלו הששה מתרוים מהשקאת הנחל שלא פוסק.

רבי יהודה אמר, אכלו רעים שתו ושקרו דודים. אלו כל בעלי היבבה והיללה, שכלם התבשמו והתברכו כאחד, שהרי מסעודת המלך כלם נהנים. ומתי כלם אוכלים? בשעה שהמלך (השתמח) בא

שמת, ולכן המלך השתמח, ומשמח את הגבירה בראשונה, אחר כך כלם אוכלים ושמחים.

רבי אבא אמר, אכלו רעים שותו ושכרו דודים, אלו הם הששה שאמרנו, ואלו הם שכתוב בהם, (שיר א) הביאני המלך חדריו וגו'. שותו ושכרו, מאותו היין המרוה את הכל. רבי אלעזר אמר, כל אותם שלמטה, שכיון שאותם הששה התברכו, אז כל אלו שלמטה מתברכים.

רבי שמעון אמר, הכל יפה, אבל סוד הדבר - אכלו רעים למעלה, שותו ושכרו דודים למטה. אמר לו רבי אלעזר, מי הם למעלה ומי הם למטה? אמר לו, יפה שאלת, זה המקום העליון שהם באחדות ובשמחה שאין נפרדים לעולמים, אלו נקראים רעים. זהו שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן, ועדן ונהר אין נפרדים לעולמים, ונמצאים לעולמים ברצון ובאחדות ובשמחה. שותו ושכרו דודים, אלה הם למטה שנקראים דודים לזמנים ידועים, והרי בארנו.

בא ראה, באותם עליונים כתוב בהם אכילה בלא שתיה. מה הטעם? מי שיש לו נאדות יין, צריך אכילה. ומשום ששם שרוי היין המשמר, כתוב בהם אכילה. ובאותם התחתונים שצריכים השקיה, בהם כתוב שתיה, שהרי כל הנטיעות צריכות השקיה מהנחל העמק. ולכן, באלו אכילה ובאלו שתיה. אלו רעים ואלו דודים.

אמר לו רבי אלעזר, נראה שהדודים הם חביבות, למה הם תחתונים? אמר לו, אלו שמשתוקקים זה לזה ולא תמיד נמצאים, נקראו דודים. ואלו שנמצאים תמיד ולא מתפסים זה לזה, נקראו רעים. ולכן אלו דודים ואלו רעים, אלו ברצון ובאחדות תמיד ואלה בתשוקה לפעמים. וזוהי שלמות הכל, כדי שתתברך כנסת ישראל, ואז שמחה בכל העולמות.

רבי חזקיה באר את הפסוק הזה בקרבנות, משום שהם סעודת המלך להקריב לפניו, ונהנים ממנה בעלי הדינים, וכלם מתבשרים, ונמצאת שמחה בכל.

רבי אחא באר את הפסוק הזה בשעה שנקנסה שכינה למשכן, כשנמצאו ברכות ושמחות בכל, ונקנסה השכינה כמו פלה לחפה, ואז נשלמו נמצאו ישראל למטה ונאחזו בקדוש - ברוך - הוא בארץ. זהו שכתוב (שמות כה) ונעשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ואז התבשרו עליונים ותחתונים.

ויקרא אל משה. רבי שמעון פתח, (שיר ב) הנצנים נראו בארץ עת הזמר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. בפסוק זה יש להתבונן, כיון שכתוב נראו בארץ, מה זה שכתוב נשמע בארצנו? שהרי בארץ אחת מספיק. אלא הנצנים - אלו אותן הנטיעות שעקר אותן הקדוש ברוך הוא ושתל אותן במקום אחר, וגדלו כנטיעה כשמוציאה פרחים.

נראו בארץ, שהארץ היא מתברכת מהם כראוי. ומיהו? הארץ הקדושה, הארץ העליונה, ארץ ודאי. עת הזמר הגיע, העת לעקר את שלטון גדולי העמים שלא ישלטו על ישראל בשעה שהוקם המשכן.

וקול התור נשמע בארצנו - זו הארץ שלמטה שירשו ישראל על ידי יהושע. מי הוא קול התור? זהו התור העליון שהזדוג עמה כשבנה שלמה את בית המקדש למטה, ואז התעטר הקדוש ברוך הוא בעטרותיו כמו חתן עם פלה, כמו שנאמר (שם ג) צאניה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'.

בספר האגדה אמר, קול התור - זו תורה שבעל פה, שתורה שבכתב נקראת סתם תורה, תורה שבעל פה נקראת תור, כמו שנאמר ויקר, ויקרא. זו שלמות. וזו לא כך, ואני בארתי כמו שנתבאר, וכך זה.

בא ראה, כשיקרה שכינה למשכן, כתוב פלה משה, חסר וי, פלה משה ודאי, ופרשוה. אבל סוד הדבר - פלה משה זו כנסת ישראל, והכל דבר אחד, ולמלך העליון זה נאמר. כיון שהוקם המשכן, עמד משה בחוץ ואמר, לא ראוי להפנס אלא ברשות. מיד - ויקרא אל משה. מי זה ויקרא? זו אותה שהבית שלה היא, אותה פלה שכל הבית ברשותה. וידבר ה' אליו, אותו שנקרא קול, אותו שאחוז בו משה.

ויקרא אל משה. רבי אלעזר פתח, (ישעיה ט) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה הקצור קצרה ידי מפדות. אשריהם ישראל, שבכל מקום שנמצאו, הקדוש ברוך הוא נמצא עמם, והקדוש ברוך הוא נמצא ביניהם ומתפאר בהם בישראל, זהו שכתוב ישראל אשר בך אתפאר.

ולא עוד, אלא שישאל מלכיים את האמונה בארץ, וישאל הם שלמות השם הקדוש. וכשישאל נשלמים במעשיהם, כביכול השם הקדוש נשלם. וכשישאל לא נשלמים למטה במעשיהם ומתחילים גלות, כביכול השם הקדוש לא שלם למעלה. ששנינו, זה עולה וזה יורד. ישראל שלמעלה עולה למעלה - כנסת ישראל יורדת למטה. התרחקו זה מזו, כביכול נשאר השם הקדוש בלי שלמות, והכל משום שנקסת ישראל בגלות.

ואף על גב שישאל בגלות, הקדוש ברוך הוא נמצא ביניהם, ובא ומקדים לבית הכנסת, וקורא



ואומר, (ירמיה ג) שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם. ואין מי שיעיר את רוחו. ואז הקדוש ברוך הוא אומר, מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. הקדמתי - ואין איש, ואין מי שיעיר את רוחו.

בא ראה, באותו יום שהשתכלל בית המשכן, הקדוש ברוך הוא הקדים ושרה בו. מיד - ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. וידבר ה' אליו, והודיע לו שעתידים ישראל לחטא לפניו ושיממשכן אהל מועד הזה בחטאיהם ולא יתקדם בידיהם. זהו שכתוב וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. מה אמר לו? מאהל מועד, מעסקי אהל מועד שעתיד להתממשכן בחטאי ישראל ולא יעמד בקיומו. אבל הרפואה לזה - אדם כי יקריב מקם קרבן לה'. הרי לך הקרבות שמגנים על הכל.

השלמה מההשמות סימן א'

רבי יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. בעוד שהיו הולכים, פגשו באותו תינוק שהיה הולך והיה ענף. אמר לו, אני ענף שלא אכלתי היום הזה. הוציאו לחם ונתנו לו. התרחש להם נס, ומצאו מעין דק של מים (תחת האילן) תחתיהם, ושתו ממנו וישבו.

פתח אותו תינוק ואמר, ויקרא אל משה, למה כאן א' זעירה? משום שהקריאה הזו לא הייתה בשלמות. מה הטעם? שלא היה אלא במשכן ובארץ אחרת, משום שאין שלמות נמצאת אלא בארץ הקדושה. עוד כאן שכינה, שם שלמות של זכר ונקבה, (דברי הימים א א) אדם, שם, אנוש. אדם שלמות של זכר ונקבה. כאן נקבה. עוד, סוף הכתוב, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, משום כך א' זעירה, ועוד א' זעירה. משל למלך שהיה יושב בכסא, וכתר מלכות עליו, ונקרא מלך עליון. כשירד והולך לבית עבדו, נקרא מלך קטן. כך הקדוש ברוך הוא, כל זמן שהוא למעלה על הכל, נקרא מלך עליון. כיון שהוריד את מדורו למטה, הוא מלך, אבל לא עליון כמו בתחלה, משום כך א' זעירה.

ויקרא, כך שנינו, הזמין אותו להיכלו. מאהל מועד, מיהו אהל מועד? אהל שבו תלויים מועד וחג ושבית למנות, כמו שנקרא (בראשית א) והיו לאותות ולמועדים, ובו מתחילים למנות את החשבון, ומיהו? הלבנה, כמו שנקרא (ישעיה לג) אהל בל יצען בל יסע יתדתיו לנצח.

לאמר, מה זה לאמר? כדי לגלות, אבל הכל אחד ויפה הוא, משום ששלמות הוא מקום לגלות מה שהיה נסתר בפנים, ובכל מקום לאמר, כמו שנקרא וידבר ה' אל משה לאמר, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. שנתנה רשות לגלות, שהרי היה צווי ללבנה אותו הדבר מהמקום שעמד משה. וידבר ה' - למעלה, אל משה - באמצע, לאמר - בחוץ (בסוף), המקום שיש רשות לגלות.

עוד ויקרא אל משה, מה כתוב למעלה? (שמות טז) ויביאו את המשכן אל משה וגו'. למה אל משה? כך אמרו, משום שמשה ראה אותו בהר, והקדוש ברוך הוא הראה לו במראה העין, כמו שנקרא (שם כז) כאשר הראה אותך בהר. כמראה אשר הראה ה' את משה וגו'. וכתוב וראה ונעשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר. עכשו שהביאו לו כדי שיראה אם הוא כמו אותו המשכן שראה (כדי שיראה הוא אותו משכן שראה).

אבל למה ויביאו את המשכן אל משה? אלא, למלך שרצה לבנות פלטרין לגבירה, צוה לאמנים: ההיכל הזה במקום פלוני, וההיכל הזה במקום פלוני, כאן המקום למטה, וקאן המקום למנוחה. כיון שעשו אותם האמנים, הראו למלך. כך ויביאו את המשכן אל משה, בעל הבית איש האלהים. כיון שנתקן ההיכל לגבירה, הזמינה את המלך לאכל, הזמינה את בעלה עמה. משום כך ויקרא אל משה, ומשום שמשה הוא בעל הבית, מה כתוב? (שם לג) ומשה יקח את האהל ונסה לו מחוץ למחנה. משה שהוא בעל הבית עשה כך, (מה) שאין רשות לאדם אחר לעשות כך.

וידבר ה' אליו, דרגה אחרת עליונה. ואז, בשעה שהזמין משה להכנס, אז פתח ואמר, אדם כי יקריב מקם. מה אדם כאן? אלא כשמתחברים השמש והלבנה כאחד, פתח ואמר אדם, כמו שכתוב שמש ירח עמד ובלה. עמד ולא עמדו.

כי יקריב מקם, כאן נרמז, מי שיעשה את הקרבן שלם, שימצאו זכר ונקבה, משמע מקם, שנמצא כמו המראה שלכם. קרבן לה', שיקריב הכל להתאחד כאחד מעלה ומטה. מן הבהמה, להראות אדם ובהמה, והכל כאחד. מן הבקר ומן הצאן, אלו המרכבות שהן טהורות. כיון שאמר מן הבהמה, יכול מהכל, בין טהורים בין טמאים? חזר ואמר, מן הבקר ומן הצאן וגו'.

קרבנכם! קרבני היה צריך להיות! מה זה קרבנכם? אלא בראשונה קרבן לה', ועכשו קרבנכם, קרבן לה' אדם, קרבנכם מן הבקר ומן הצאן, להראות יחוד ממעלה למטה. ממטה למעלה הינו קרבן לה'. ממעלה למטה הינו קרבנכם. משל למלך שהוא יושב בגג עליון למעלה, וכסאו מתקן על אותו הגג, והמלך העליון על הכל. אדם שמקריב קרבן (דורון) למלך, צריך לעלות מדרגה לדרגה, עד שעולה ממטה למעלה, למקום שהמלך יושב עליון על הכל, ואז יודעים שהרי מעלים דורון למלך, ואותו דורון (של המלך) מן המלך הוא. יורד דורון ממעלה למטה, הרי יודעים שאותו דורון יורד מלמעלה לאהוב המלך שהוא למטה. כך בתחלה אדם, עולה בדרגותיו ממטה למעלה, וזה קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר.

יורד בדרגותיו ממעלה למטה, ואז קרבנכם.

משום כך, (שיר השירים ה) אכלתי יערי עם דבשי וגו'. הינו אדם קרבן לה', אכלו רעים, הינו מן הבהמה ומן הצאן, ואז תקריבו את קרבנכם. באו רבי יהודה ורבי יצחק ונשקוהו. אמרו, ברוך הרוחמן שזכינו לשמע את זה.

אמר רבי יהודה, נאה הוא לאותו תינוק שלא ידע את כל זה, ואני פוחד עליו אם יתקיים בעולם בגלל זה. אמר רבי יצחק, ולמה? אמר לו, שהרי יכול להסתפל במקום שאין רשות לאדם להסתפל בו, ואני פוחד עליו, שטרם יגיע לפרקו יתבונן וישיג וינעישו אותו. שמע אותו התינוק, אמר, אני פוחד מענש לעולמים, שהרי בשעה שהסתלק אבי מן העולם, ברח אותי והתפלל עלי, וידע אני שזכות אבי תגן עלי. אמרו לו, מי הוא אביד? אמר, בנו של רב המנונא סבא. לקחו אותו והרביבו אותו על פתייהם שלשה מילין. הלכו וסדרו את הדברים לפני רבי שמעון. אמר להם, ודאי רשת התורה הוא גרש, ואלמלא זכות אביו, היה נענש מלמעלה, אבל הקדוש ברוך הוא, לאותם שהולכים אחר התורה, מוריש אותה להם ולבניהם לעולמים. (ע"כ מההשמטות).

רבי חזקיה היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, זה שנקרא קרבן, קרוב היה צריך להיות, או קריבות. מה זה קרבן? אמר לו, הרי זה ידוע לחברים, קרבן הוא מאותם הכתרים הקדושים שנקרבים כלם כאחד ונקשרים זה עם זה עד שכלם נעשים אחד, ביחוד שלם, לתקן את השם הקדוש כראוי. זהו שכתוב קרבן לה'. קרבן של אותם כתרים קדושים לה', הוא, להתתקן השם הקדוש וליחדו כראוי כדי שימצאו רחמים בכל העולמות. והשם הקדוש שהתעטר בעטרותיו לבשם את הכל.

וכך זה כדי לעורר רחמים ולא לעורר דין. ומשום כך לה' הוא, ולא לאלהים. לה' - אנו צריכים לעורר רחמים, ולא לאלהים. אנו רוצים רחמים ולא דין. אמר, אשרי חלקי ששאלתי והרוחתי את הדברים הללו, וזהו ברור הדבר. אבל הרי כתוב, (תהלים נא) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדפה אלהים לא תבזה. זבחי אלהים כתוב, ולא זבחי ה'.

אמר לו, ודאי כך זה, קרבן אלהים לא כתוב, אלא זבחי אלהים. ולכן שחיתתו בצפון, שהרי זבחה היא בשביל אלהים, אותו הצד של הגבורה שיתבשר וישבר את רוח הדין, ויחלש הדין, ויתגברו רחמים על דין. ועל כן זבחי אלהים, לשבר את הכח והתקף של הדין הקשה, שכתוב רוח נשברה, שתהיה אותה רוח התקיפה נשברה, ולא יתגבר רוחה וכחה ותקפה. ואז אדם צריך לעמוד על המזבח ברוח נשברה, ויתביש במעשיו, כדי שתהיה אותה רוח תקיפה שבורה, והכל כדי שהדין יתבשר, ויתגברו הרחמים על הדין.

אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. אמר רבי אלעזר, כך היה לו לכתב הפסוק הזה: אדם כי יקריב קרבן לה'. מה זה מכם? להוציא את אדם הראשון שהקריב קרבן כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, והרי פרשוהו, וכאן כתוב מכם, האדם הזה, להוציא אדם אחר שלא היה מכם. אמר לו רבי שמעון, יפה אמרת, וכך זה.

רבי אבא פתח, (שם מח) שיר מזמור לבני קרח. השיר הזה היא תשפחת מעלה על כל שאר התשפחות שזכו לשבח אותו בני קרח. שיר מזמור - תשפחת על תשפחות, תשפחת שמתחלקת לשתי תשפחות.

וזכו בני קרח לשבח את כנסת ישראל. והשבח של כנסת ישראל הם אומרים. ומה הוא? שכתוב (שם) גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלהינו הר קדשו. מתי נקרא הקדוש ברוך הוא גדול? בזמן שכנסת ישראל נמצאת עמו. זהו שכתוב בעיר אלהינו, הוא גדול בעיר אלהינו, עם עיר אלהינו.

אמר לו רבי יהודה, מה עושה כאן אלהינו? אמר לו, כך זה ודאי, העיר הזו היא יראת אלהינו, (כחה ה) ותשפחתה של ישראל היא. מה משמע? נשמע שמלך בלי גבירה אינו מלך, ואינו גדול ואינו מהלל. ולכן כל מי שלא נמצא זכר ונקבה, את כל השבח מסירים ממנו ואינו בכלל של אדם. ולא עוד, אלא שאינו כדאי להתברך.

כתוב (איוב א) ויהי האיש החזק גדול מכל בני קדם. שנינו בספרו של רב המנונא סבא, שבת זוגו היתה כמוהו ביראת הקדוש ברוך הוא, ומהצד של אשתו נקרא גדול. אף כאן, גדול ה' ומהלל מאד. ובמה הוא גדול? חזר ואמר, בעיר אלהינו הר קדשו.

ומשום כך התשפחת הזו בשני. ואם תאמר, למה לא כתוב כי טוב בשני? משום שעתידיים להפרד, וסוד הדבר - (בראשית ב) לא טוב היות האדם לבדו. בזמן שהוא לבדו, כתוב לא טוב. ולכן לא כתוב כי טוב בשני.

גדול ה' ומהלל, כפי שאמרנו. יפה נוף משוש כל הארץ, התשפחת של הזיווג שלהם. יפה נוף - זה הקדוש ברוך הוא, וזה צדיק, משוש כל הארץ, אז היא שמחת הכל, וכנסת ישראל מתברכת.

אלהים בארמונותיה נודע למשגב וגו' - אלו הם נצ"ח והו"ד, ששם התכנסות של כל הברכות, התכנסות של שמחה. משם יוצאת על ידי הדרגה הזו שנקראת צדיק, ושם התכנסו הברכות לבשם את העיר הקדושה ולהתברך משם. כי הנה המלכים נועדו - אלו כל כתיבי המלך בכלל אחד, ולמקום אחר הדברים הללו עולים.

בא ראה, בשעה שאדם מתקן את מעשיו על ידי קרבן, הכל מתבטא ונקרב ונקשר זה בזה ביחוד שלם. זהו שכתוב אדם כי יקריב מכם. כי יקריב לקשר את הדברים כראוי.

בא ראה, אדם כי יקריב, להוציא את מי שלא נשא, שהרי קרבנו אינו קרבן, וברכות לא נמצאות אצלו (על דיו), לא למעלה ולא למטה. ממשימם שכתוב אדם כי יקריב, שונה כאן, שאינו אדם, ואינו בכלל של אדם, ושכינה אינה שורה עליו משום שהוא פגום, ונקרא בעל מום, ובעל מום מרחק מן הכל, כל שכן למיזבח להקריב קרבן.

ונדב ואביהוא מוכיחים, שכתוב (ויקרא י) ותצא אש מלפני ה'. ומשום כך כתוב, אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. אדם שנמצאו זכר ונקבה, זה ראוי להקריב את הקרבן הזה ולא אחר.

ואמר רבי אבא, אף על גב שבארוה את נדב ואביהוא בדבר אחר, כך הוא ודאי. אבל קטרת היא עליונה מכל הקרבנות של העולם, שעליה מתברכים עליונים ותחתונים, והקרבן הזה שהוא מעל לכל הקרבנות לא ראויים הם לקרבן, שהרי לא נשאו, לקרבן לא היו ראויים, כל שכן לדברים עליונים שיתברכו על ידם.

ואם תאמר, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם, למה? לאדם שבא לפני הגבירה לבשר לה שהרי המלך בא לביתה, וישרה עם הגבירה לשמח עמה. בא לפני המלך, ראה המלך שאותו אדם הוא בעל מומים. אמר המלך: אין זה כבודי שעל ידי הפגום הזה אכנס אל הגבירה. בין כך התקינה הגבירה את הבית למלך. כיון שראתה שהמלך היה מזמן לבא אליה, ואותו אדם גרם שהמלך יסתלק ממנה, אז צויתה הגבירה להרג את אותו אדם.

כך בזמן שנכנסו נדב ואביהוא וקטרת בידיהם, שמחה הגבירה, והתתקנה לקבל את המלך. כיון שראה המלך אותם אנשים פגומים, בעלי מומים, לא רצה המלך שעל ידם גבא לשורות עמה, והסתלק ממנה המלך. כשראתה הגבירה שבגללם הסתלק המלך ממנה, מיד - ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם.

וכל זה משום שמי שלא נשא הוא פגום. בעלי מומים לפני המלך, קדשת המלך מסתלקת ממנו ולא שורה בפגם. ולכן כתוב אדם כי יקריב מכם קרבן. מי שנקרא אדם - יקריב. ומי שלא נקרא אדם - לא יקריב.

מן הבהמה - כלל. מן הבקר ומן הצאן - פרט. אחר כך אלו שפשרים לאכל, ושלא כשרים לאכילה אסור להקריב. ולמקום אחר הסתלקו אותם שפשרים ואותם שלא כשרים.

אם עלה קרבנו. רבי חייא פתח, (ישעיה נה) כי לא מחשבתי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי. כי לא מחשבתי מחשבותיכם, מחשבתי כתוב חסר בלא ו'. בא ראה, מחשבת הקדוש ברוך הוא היא עליונה וראש של הכל, ומאותה מחשבה התפשטו דרכים ושבילים להמצא השם הקדוש ולתקנו בתקונו כראוי. ומאותה מחשבה נשפעת ויוצאת השקאת גן העדן להשקות את הכל. ומאותה מחשבה קימים עליונים ותחתונים. ומאותה מחשבה נמצאת תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

מחשבת האדם היא הראש של הכל, ומאותה מחשבה מתפשטים דרכים ושבילים להסיט את דרכיו בעולם הזה ובעולם הבא. ומאותה מחשבה שופעת ויוצאת זהמת היצר הרע להרע לו ולכל. ומאותה מחשבה נמצאות עברות, חטאות וזדונות, עבודה זרה, גלוי עריות ושפיכות דמים. ועל זה, כי לא מחשבתי מחשבותיכם.

ומשום כך בראש הכל כתוב, אם עלה קרבנו. מן הבקר, ולא בקר, ומי הוא? הוא פר בן בקר, שהוא זכר.

רבי יצחק אמר, מן הבקר סתם, וחזר ופרש - זכר תמים יקריבנו, זכר ולא נקבה, שהרי זכר נודע למעלה ונקבה נודעת למטה. וכן מן הצאן ומן הכבשים ומן העזים.

מי שבאים לעולה - כלם זכר, ולא נקבה, משום שעולה עולה על הלב, על הלב ודאי, ונודע מי שעומד על הלב. ומשום כך עולה למעלה, וכלם זכרים. ולכן פתח הכתוב בראש בעולה יותר מכל שאר הקרבנות, שהרי המחשבה היא הראש של הכל.

אמר רבי יהודה, אם כך, במקום של מחשבה של מעלה צריך להקריב. למה למטה יותר? לא היה בידו. בא לפני רבי שמעון. אמר לו, הראש של הכל הוא מחשבה, וסיום של אותה מחשבה מקום שנקרא בקר, ומיהו? אותו סיום הגוף שמבשם את הנקבה. כך מחשבה של אדם ראש של הכל. הסיום

שֶׁל אוֹתָהּ מִחֲשָׁבָה, כְּשֶׁנֶּעֱשֶׂה מַעֲשֶׂה, מִתִּי? בִּבְקָר. זֶהוּ שְׁכָתוּב (מִיכָה ב) הוּא חֲשָׁבִי אֲנִי וּפְעָלִי רָע. אֵימָתִי? עַל מִשְׁכָּבוֹתָם בְּאוֹר הַבִּקְרָה יַעֲשֶׂהָ. וְעַל כֵּן לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁל מִחֲשָׁבָה, הַמִּחֲשָׁבָה עוֹלָה, וְהַמַּעֲשֶׂה מִתְקַרֵּב לְסִיּוּם הַמִּחֲשָׁבָה וְדָאִי.

רַבִּי אֲחָא הֵיךְ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְהָיוּ עֲמוּ רַבִּי יְהוּדָה. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה שֶׁשָּׁנִינוּ בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל, בְּתוֹלָה שֶׁהִתְבָּרְכָה מִן שְׁבַע (מִיִּשְׂרָאֵל), שֶׁנִּקְרְאתָ בֵּת שְׁבַע, וּפְרִשְׁוּהָ בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת. וּבְתוֹלָה לְמִטָּה יִרְשָׁה שְׁבַע בְּרָכוֹת בְּגִלְגָּלָה. וְהָרִי כְּתוּב, וְאַתָּה בֵּן אָדָם שָׂא קִינָה עַל בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל, וְדָאִי עָלֶיהָ נֶאֱמַר, עַל כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל. וְזֶה קֶשֶׁה מֵהַכֵּל, שֶׁכְּתוּב (עֲמוֹס ה) נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל. וְזֶה שֶׁאָמְרוּ כָּל הַחֲבֵרִים בְּדֶבֶר זֶה הוּא יָפָה. אָבֵל אִם הִפְרָשָׁה נֶאֱמָרָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל נַחֲמָה, הֵינּוּ אוֹמְרִים כִּד, אָבֵל בְּקִינָה הִיא נֶאֱמַר, וְהָרִי הִפְתּוּב מוֹכִיחַ כִּד.

אָמַר לוֹ, וְדָאִי כִּד זֶה, וְהָרִי הֵיךְ קֶשֶׁה לִי אוֹתוֹ דִּבֵּר יוֹתֵר מֵהַכֵּל, וּבְאֵנוּ אֵל רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּחִשְׁכוֹת פְּנִים. אָמַר לִי, מִמֶּרְאָה פְּנִיךָ נוֹדַע מַה שֶּׁבִּלְבָבְךָ. אָמַרְתִּי לוֹ, וְדָאִי שְׁפָנִי וְלִבִּי שׁוּיִם. אָמַר לִי, אָמַר לִי דְבַרְךָ. אָמַרְתִּי לוֹ, כְּתוּב נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ רִגְזָה בְּאִשְׁתּוֹ וְנִצָּאָה מִמֶּנּוּ, לֹא תִחְזֹר לְעוֹלָמִים. אִם כִּד, אוֹי לְבָנִים שֶׁגִּרְשׁוּ עִמָּה. אָמַר לִי, וְלֹא מִסְפִּיק לָךְ מַה שֶׁאָמְרוּ כָּל הַחֲבֵרִים? אָמַרְתִּי, הָרִי שְׁמַעְתִּי דְבָרֵיהֶם, שֶׁהָיוּ מֵאֲהָבָה, וְלֹא מִתִּישָׁבִים בְּלִבִּי.

אָמַר, כָּל מַה שֶׁאָמְרוּ הַחֲבֵרִים יָפָה וְנָאָה, אָבֵל אוֹי לְדוֹר כְּשֶׁהֲרוּעִים אֵין נִמְצָאִים, וְהַצֵּאן סוֹטִים וְהוֹלְכִים, וְלֹא יוֹדְעִים לְאִיזָה מְקוֹם הוֹלְכִים, לֹא יִמְנָה וְלֹא שְׁמַלְלָה. וְדָאִי שֶׁפְּסוּקָה זֶה צְרִיךְ לְהַפִּיר, וְכֵלֶם גְּלוּיִים לְאוֹתָם שְׂרֹאִים בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה בְּדֶרֶךְ אֲמָתָה.

בֹּא רֵאָה, בְּכָל הַגְּלִיּוֹת שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל, לְכָל שֶׁם זָמַן וְקָץ, וּבְכָל הָיוּ יִשְׂרָאֵל שְׁבִים לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וּבְתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל הִיָּתָה שְׁבָה לְמִקְוָמָה, בְּאוֹתוֹ זָמַן שֶׁגָּזַר עָלֶיהָ. וְעַכְשָׁיו בְּגִלְגָּלָה הַחֲרוּנָה הִיא אֵינוֹ כִּד, שֶׁהָרִי לֹא לֹא תָשׁוּב כִּד כְּמוֹ בַּפְּעָמִים הָאֲחֵרוֹת. וְהַפְּסוּקָה הַזֶּה מוֹכִיחַ, שֶׁכְּתוּב נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל. נִפְלָה וְלֹא אוֹסִיף לְהַקִּימָה לֹא כְּתוּב.

מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁרָגַז עַל הַגְּבִירָה וְזָרַק אוֹתָהּ מֵהִיכְלוֹ לְזָמַן יָדוּעַ. כְּשֶׁהִיָּה מַגִּיעַ אוֹתוֹ זָמַן, מִיד הַגְּבִירָה הִיָּתָה נִכְנָסֶת וְשָׁבָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וְכֵן פַּעַם אַחַת וּשְׁתַּיִם וּשְׁלֹשׁ פַּעְמִים. לַפַּעַם הָאַחֲרוֹנָה הִתְרַחֲקָה מֵהִיכָל הַמֶּלֶךְ, וְהִשְׁלִיךְ אוֹתָהּ הַמֶּלֶךְ מֵהִיכְלוֹ לְזָמַן רַחוּק. אָמַר הַמֶּלֶךְ, הַפַּעַם הִיא אֵינָה כְּשֶׁאֵר הַפַּעְמִים שֶׁהִיא תִחְזֹר לְפָנֵי כִד, אֲלֵא אֵינִי אֵלֶּךְ עִם כָּל בְּנֵי הַיִּכְלִי וְאֶבְקֶשׁ אוֹתָהּ.

כְּשֶׁהִגִּיעַ אֵלֶיהָ, רֵאָה אוֹתָהּ שֶׁהִיָּתָה שׁוֹכְבַת בַּעֲפָר. מִי רֵאָה אֶת כְּבוֹד הַגְּבִירָה בְּאוֹתוֹ זָמַן וְאֶת בְּקִשּׁוֹת הַמֶּלֶךְ כְּנִגְדָה, עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ אוֹחִז אוֹתָהּ בְּיָדוֹ וּמְקִים אוֹתָהּ, וּמְבִיא אוֹתָהּ לְהִיכְלוֹ, וְנִשְׁבַּע לָהּ שֶׁלֹּא יִפְרֹד מִמֶּנָּה לְעוֹלָמִים וְלֹא יִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ.

כִּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - כָּל זָמַן שֶׁכְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָּלָה, כְּשֶׁהִיָּה מַגִּיעַ הַזָּמַן, הִיא בָּאָה וְחוֹזֶרֶת לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. וְעַכְשָׁיו בְּגִלְגָּלָה הִיא לֹא כִד, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵאָחֵז בְּיָדֶיהָ וְיִקְיָם אוֹתָהּ וְיִתְפָּסֵם עִמָּה וְיִשָּׁב אוֹתָהּ לְהִיכְלוֹ. וְבֹא תִרְאֶה שֶׁכִּד זֶה, שֶׁהָרִי כְּתוּב נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם, וְעַל זֶה כְּתוּב, (עֲמוֹס ט) בְּיוֹם הַהוּא אֶקִּים אֶת סִכַּת דָּוִד הַנִּפְלָתָה. הִיא לֹא תוֹסִיף קוֹם כְּמוֹ בַּפְּעָמִים הָאֲחֵרוֹת, אָבֵל אֵינִי אֶקִּים אוֹתָהּ. וְעַל זֶה כְּתוּב, בְּיוֹם הַהוּא אֶקִּים אֶת סִכַּת דָּוִד הַנִּפְלָתָה, אֵינִי אֶקִּים אֶת סִכַּת דָּוִד. מִי זֶה סִכַּת דָּוִד? זֶה בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל. הַנִּפְלָתָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב נִפְלָה. וְזֶהוּ כְּבוֹדָהּ שֶׁל בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל וְתִשְׁבַּחְתָּהּ, וְזֶה לְמַדְנוּ בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְדָאִי דְבַרְתָּ עַל לִבִּי וְהִתְיַשֵּׁב, וְזֶהוּ בְּרוּר הַדְּבָר. וְזֶה הוֹלֵךְ כְּמוֹ דְּבָר אֶחָד שֶׁשְׁמַעְתִּי וְשִׁכַּחְתִּי, וְעַכְשָׁיו הִרְחוּתִי אוֹתוֹ. שֶׁשָּׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז עַל כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל וְיֹאמַר, (וְשַׁעֲיָה נב) הִתְנַעַרִי מֵעַפָּר קוּמִי שְׁבִי רִחוּשְׁלֶם. כְּמִי שֶׁאוֹחִז בְּיָדוֹ חֲבֵר וְיֹאמַר: הִתְנַעַר, קוֹם! כִּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵאָחֵז בָּהּ וְיֹאמַר: הִתְנַעַרִי, קוּמִי!

אָמַר לוֹ רַבִּי אֲחָא, וְכִד כָּל אוֹתָם בְּנֵי הַיִּכָּל הַמֶּלֶךְ פּוֹתְחִים בְּלִשׁוֹן זֶה. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שִׁם ט) קוּמִי אוּרִי כִּי בֹא אוֹרְךָ, הָרִי הַמֶּלֶךְ כָּאן, וְדָאִי שֶׁאֵז הוּא הַכְּבוֹד שֶׁלָּהּ, וְשִׁמְחַת הַכָּל כְּשֶׁהַמֶּלֶךְ מִתְפָּסֵם עִמָּה. (כְּתוּב (מַלְכִּים-א א) וְתֵבֵא בֵּת שְׁבַע אֶל הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה, כְּמוֹ זֶה) בְּכָל אוֹתָן הַפַּעְמִים הִיא בָּאָה אֶל הַמֶּלֶךְ וְעוֹמְדַת לְפָנָיו. זֶהוּ שְׁכָתוּב (מַלְכִּים-א א) וְתֵבֵא לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וְתַעֲמֹד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. אָבֵל בַּפַּעַם הִיא לֹא כִד, אֲלֵא הַמֶּלֶךְ יֵלֵךְ אֵלֶיהָ וְיִתְפָּסֵם עִמָּה וְיִשָּׁב אוֹתָהּ לְהִיכְלוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב הִנֵּה מֶלֶךְךָ יָבֵא לָךְ, וְדָאִי, וְלֹא אֶת אֲלִיו. יָבֵא לָךְ, לְפָנֶיךָ אוֹתָךְ. יָבֵא לָךְ, לְהַקִּים אוֹתָךְ. יָבֵא לָךְ, לְהַשְׁלִים אוֹתָךְ. בְּכָל לָךְ, לְהַכְנִים אוֹתָךְ לְהִיכְלוֹ וְלִהְיוֹתָ עִמָּךְ זְיוּג עוֹלָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאַרְשִׁיתִי לִי בְּאַמְנוּנָה.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּגַשׁ בָּהֶם רַבִּי אֲבָא. אָמְרוּ, הָרִי בַּעַל הַחֲכָמָה בָּא, נִקְבֵּל פָּנֵי הַשְּׂכִינָה. כְּשֶׁקָּרְבוּ אֵלָיו, הִשְׁתַּמֵּט מֵהֶאָכֵף שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עָלָיו, וְיָרַד אֵלֵיהֶם.

פָּתַח וְאָמַר, (שְׁמוֹת יט) וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחֹזֵק מְאֹד וְגו'. וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר, כָּאן נִחְלָקוּ סִפְרֵי הָרַאשׁוֹנִים, וְכֵלֶם בְּדֶבֶר אֶחָד נִתְקַעוּ. יֵשׁ מִי שֶׁאָמַר, קוֹל הַשֹּׁפָר - שְׁנַיִם. קוֹל - אֶחָד. הַשֹּׁפָר - שְׁנַיִם. וְדִיק

זה משלל כתוב ויהי השופר הולך וחזק, אלא קול השפר, קול שיוצא מהשופר, שוודאי נקרא שופר, כמו שנקרא (ישעיה כז) יתקע בשופר גדול, וזהו שופר גדול שבו יוצאים העבדים לחרות עולמים, ויהי פרושה.

ויש מי ששונה ומדיק שהכל אחד, משום שכתוב קול השפר, הקול שנקרא שופר. ומנין לנו שנקרא קול? ממה שכתוב (דברים ה) קול גדול ולא יסף, והקול הגדול הזה נקרא שופר. ועל כן, קול השפר הולך פתוב. לאן הולך? אם תאמר להר סיני או לישראל, אז יורד היה צריך להיות! אלא התורה יצאה מכאן. ומהמקום הזה, שהוא הפלל של כל שאר הקולות, נתנה, וכשיסתכלו בדברים, הכל אחד.

ולכן הלוחות הראשונים היו רשומים מהמקום הזה, וזהו סוד הדבר, שכתוב (שמות לב) חרות על הלחות. אל תקרי חרות אלא חרות, חרות ממש, מקום שכל החרות תלויה בו. ובא ראה, אין לך דבר בתורה שאומרים כל החברים זה כך וזה כך, שלא הולך הכל למקום אחד ומתפנס למען אחד.

הולך, כמו שנקרא (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים, וכתוב הכל הולך אל מקום אחד. וחזק מאד - כמו ששינונו, כלי מחזיק ארבעים סאה. וחזק מאד - שאין לך דבר בתורה חלש או שבור, שכתסתכל ותפיר אותו, שלא תמצא אותו חזק כפטיש ששובר סלעים. ואם זה חלש - זה ממש, כמו שבארוה, שכתוב (דברים לב) כי לא דבר רק הוא, ואם רק הוא - מכס הוא. ועל זה וחזק מאד.

כתוב, (שמות יט) משה ידבר והאלהים יענו בקול. במקום הזה נכללו דברים עליונים, הרי פרושה והאלהים יענו בקול, בקולו של משה, באותו קול שאוחז בו משה. כאן יש להתבונן, שהרי הפוך היה, שכתוב (שם כ) וידבר אלהים, וכאן כתוב משה ידבר.

אלא יש אומרים, משום שכתוב ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים. ועל זה משה ידבר, והאלהים יענו. משום שלא נמצא דבר בתורה מפי משה לבדו, וזהו שבארוה - קללות שבמשנה תורה, משה מפי עצמו אמר אותו. מעצמו לא שינונו, אלא מפי עצמו. הקלו מפי הגבורה, והקלו מפי עצמו, מפי אותו קול שאחז בו שנקרא כך. והדבר נפה.

ובספר האגדה של בית רב אומרים, אף על גב שתורה נאמרה כלה מפי הגבורה - מפי עצמו של משה כמו כן נאמרה. ומי הוא? כמו קללות שבמשנה תורה. ואחר כך נכללו בגבורה. זהו שכתוב משה ידבר והאלהים יענו בקול. משה ידבר - זה קולו של משה. והאלהים יענו בקול - זו גבורה שמודה לאותו הקול. זהו שכתוב יענו בקול, באותו קול של משה. ועכשו מי שפתח בדברי תורה, (אנחנו נחזיק תודות לו. אמרו נשב, ומי שפתח) ויפתח ויאמר. ישבו.

פתח רבי אבא ואמר, כתוב (ויקרא כב) ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה וגו'. אשרי חלקם של ישראל מפל העמים עובדי עבודה זרה, שהרי שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא ברא אותו אלא בשביל ישראל, כדי שיקבלו תורה בהר סיני ויטהרו בכל, וימצאו צדיקים לפניו.

בא ראה, כשהשלים העולם הזה בישראל כמו שלמעלה, ואותו אדם ננעץ בארץ, ורומו מגיע עד קצה השמים, רצה הקדוש ברוך הוא להשלים (להוציא) את הנשמה הקדושה ממעלה למטה, כדי שיתאחו ויתקשר זה בזה. זהו שכתוב (בראשית ב) ויניח ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה וגו', להיות קשור זה בזה, וימצא שלם כמו שלמעלה, וישלים ויתקן עצמו כך.

ומשום כך ברא אותו זכר ונקבה, להיות שלם. ומתי נקרא אדם שלם כמו שלמעלה? בשעה שמזדוג עם בת זוגו באחדות ובשמחה ובכרצון, ויוצא ממנו ומנקבתו בן ובת. ואז הוא אדם שלם כמו שלמעלה, ומשלים הוא למטה, כמו שהשם הקדוש העליון, ואז נקרא (יתקיים) השם הקדוש העליון עליו.

ואדם שלא רוצה להשלים את השם הקדוש למטה, טוב לו שלא נברא, שהרי אין לו כלל חלק בשם הקדוש. וכשיוצאת נשמתו ממנו, לא נאחזת בו כלל, שהרי הקטין את דיוקן רבונו עד שיתקשר (שיחזור) ויתקן בכל.

זהו שכתוב, (ויקרא כב) ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וגו'. ובת כהן - זו הנשמה הקדושה שנקראת בת המלך, שהרי פרושה שהנשמה הקדושה היא מזווג של המלך והגבירה יוצאת. ומשום כך, איך שהגוף שלמטה הוא מזכר ונקבה, אף כך הנשמה למעלה. כי תהיה אלמנה, מאותו הגוף שהזדווגה בו, ומת. וגרושה, שגרשה מאותו החלק של השם הקדוש. וכל כך למה? משום שזרע אין לה להמציא כמו שלמעלה ולהתקשר בשם הקדוש. ושבה אל בית אביה, מי ושבה? ושבה סתם, להתתקן כמו מקדם. ואז ושבה אל בית אביה - זה הקדוש ברוך הוא. כנעוריה - כנבראשונה. מלחם אביה תאכל - להתענג בענג של המלך.

מכאן והלאה - (שם) וכל זר לא יאכל קדש. מי הוא הזר? אותו שלא (כבד) הקים את השם הקדוש למטה ואין לו בו חלק. לא יאכל קדש, אין בו חלק מהענג שלמעלה שיש בו אכילה, שכתוב (שיר ה)

אכלו רעים, אכילה שלמעלה היא הענג של הקדוש ברוך הוא, והענג הזה שרוי במקום ששרוי באשר ריח הקרבן היה עולה.

בא ראה, בפעם שנמצא מזון למטה, נמצא מזון למעלה. למלך שתקן את סעודתו ולא תקן לעבדיו. כשתקן לעבדיו, הוא אכל את סעודתו, והם אכלו את סעודתם. זהו שכתוב(שם) אכלתי יערי עם דבשי - זו סעודת המלך. אכלו רעים שתי ושכרו דודים - זו סעודתם מריח הקרבן, כשריח הקרבן היה עולה, ומשום כך נקרא ריח ניחח לה'. ריח לעבדיו, ניחח לה'. (ממקום הענג של העתיק נמצא) ולכן סעודת המלך מתעבבת, בגלל סעודתם של עבדיו. ומשום כך ישראל מפרנסים את אביהם שבשמים שנינו. ומסעודת המלך מי אוכל? אלא אותן נשמות הצדיקים.

עוד פתח ואמר, (תהלים קלג) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. אשריהם ישראל שלא נתן אותם הקדוש ברוך הוא לגדול או לשליח, אלא ישראל אחוים בו, והוא אחו ביהם, ומחביבותם קרא להם הקדוש ברוך הוא עבדים, זהו שכתוב (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים הם. אחר כך קרא להם בנים, זהו שכתוב בנים אתם לה' אלהיכם. אחר כך קרא להם אחים, זהו שכתוב למען אחי ורעי וגו'. ומשום שקרא להם אחים, רצה לשים את מדורו בהם ולא יסור מהם, ואז כתוב הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד.

והמנוחה הקדושה כך אמר, הנה מה טוב ומה נעים וגו', כמו שנאמר(ויקרא כ) ואיש אשר יקח את אחתו. ובספרו של רב יבא סבא, ואיש - זה הקדוש ברוך הוא. אשר יקח את אחתו - זו כנסת ישראל. וכל כך למה? חסד הוא, חסד הוא ודאי, והרי פרשוהו. ולכן, הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד - הקדוש ברוך הוא וכןסת ישראל. גם - לרבות ישראל שלמעלה, כמו שאמרנו, שהרי בפעם שכתובת ישראל(באחיות) באחדות עם הקדוש ברוך הוא, ישראל שלמעלה שרוים בשמחה גם הם עם הקדוש ברוך הוא, ומשום כך כתוב גם יחד. ובספרו של רב המנונא סבא, גם יחד - לרבות צדיק. בה, בכנסת ישראל, שהם זוג אחד, והכל דבר אחד.

ושנינו בפירשת שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, מהו אחד? זו כנסת ישראל שאחיה בקדוש-ברוך-הוא. שאמר רבי שמעון, זוג של זכר ונקבה נקרא אחד. במקום שהנקבה שורה, אחד נקרא. מה הטעם? בגלל שזכר בלי נקבה נקרא חצי גוף, וחצי אינו אחד. וכשמתחברים כאחד שני חצאי גוף, נעשים גוף אחד, ואז נקרא אחד.

ועכשו הקדוש ברוך הוא לא נקרא אחד. וסוד הדבר - כנסת ישראל בגלות, והקדוש ברוך הוא עלה למעלה למעלה, והזוג נפרד, והשם הקדוש לא נמצא שלם ולא נקרא אחד. ומתי נקרא אחד? בפעם שהגבירה תמצא עם המלך ויזדווגו כאחד. זהו שכתוב(עובדיה א) והייתה לה' המלוכה. מי המלוכה? זו כנסת ישראל שהמלכות קשורה בה, אז(זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ועל זה, הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד.

כשמן הטוב על הראש. מי שמן הטוב? זה שמן משחת קדש ששופע ויוצא מהעתיק הקדוש שנמצא באותו נהר עליון, שמניק את הבנים להדליק מנורות, ואותו שמן שופע על ראש המלך, ומראשו לכבוד של הזקן הקדוש, ומשם שופע לכל אותם לבושי כבוד שהמלך מתלבש בהם. זהו שכתוב שיוירד על פי מדותיו. על פי מדותיו ממש, ואלו הם כתרי המלך שהשם הקדוש נמצא בהם.

בא ראה, כל השפע וכל שמחת העולמות לא יורדים לברך אלא על ידי הכתרים הקדושים הללו, שהם שמו של המלך הקדוש, ומשום כך שיוירד על פי מדותיו. על פי מדותיו ודאי, כמו שנאמר (במדבר ד) על פי אהרן ובניו תהיה. כך על פי מדותיו יורד ומשפיע לכל העולמות, להמציא ברכות לכלם. ובא ראה, השמן הטוב הזה אינו זמין, עד אותו זמן שהעבודה שלמטה היתה עולה ונפגשים זה בזה. זהו שכתוב(משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב. שמן למעלה וקטרת למטה, אזי זו שמחת הכל. רבי אחא ורבי יהודה זקפו ידים, והודו לרבי אבא.

רבי אחא פתח, (בראשית כ) ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה, וכתוב ויאמר אליו האלהים בחלם גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת. ויבא אלהים אל אבימלך הזה, מה שונה באמות העולם ויבא אלהים, ולישראל לא? (אלא) זהו סוד של אלהים אחרים. ויש לה לדעת שהשם של הקדוש ברוך הוא (ישעיה נז) רם ונשא שכן עד וקדוש שמו, והוא לבדו מלך על כל מה שנמצא, בין למעלה בין למטה, וההיכל הקדוש שלו באמצע נתקן, וסביבו יש שבעים כתרים, ומהם נמשכו שבעים גדולים, והפקדו על שבעים עמי העולם להיות כל אחד ואחד שולט על עמו ועל ארצו. והקדוש ברוך הוא נתן לישראל סוד של שמו להם בלבד והוא שולט על ישראל וירושלים זהו שכתוב (דניאל ט') כי שמו נקרא על עירך ועל עמך. ואין לעם אחר חלק בו בקדוש-ברוך-הוא שכתוב (דברים כ"ד) וראו כל עמי הארץ כי שם יי' נקרא עליך. וכתוב (מיכה ד') כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו וגו'. וכתוב (דברים ל"ב) כי חלק יי' עמו וגו' אלא כך שנינו, כל אלהים של כאן, אותו כח גדול שממנה עליהם הנה, כמו כן - ויבא אלהים אל בלעם לילה, אותו כח שמפקד עליו.

ואם תאמר, ויאמר אליו האלהים בחלם - כך זה ודאי. גם אנכי ידעתי, למה כאן גם? אלא שבא לרבות, שאף על גב שלמעלה ממני ידוע, גם אנכי ידעתי. ואחשד גם אנכי - גם לרבות - אותך מחטו לי. מחטו חסר אל"ף כתוב. מה אמר? משום שחטא אינו עומד בכת.

אלא כך למדנו, בחטאי העם שלמטה נפגם למעלה. בחטאי העם שלמטה מעבר הגדול שלהם שלמעלה משלטונו. זהו שכתוב ואחשד גם אנכי אותך, שאף על גב שלמעלה ממני תלוי הדבר - גם אנכי, לרבות לעצמו, מחטו לי, כדי שלא ימצאו אצלי, כמו המחטת הזו הנעוצה בבשר, שלא תגרם לי אתה בחטאך להעביר אותי משלטוני ונקוצו בי, שלא תקץ אותי במחטך, כמו שנאמר (ויקרא כ) ואקץ בם, כמו הקוצים הללו שנעוצים בבשר. מה משמיע? משמיע שבחטאי בני אדם נעשים פגמים למעלה. מה הוא? כמו שנאמר (ישעיה נ) ובפשיעכם שלחה אפכם.

ועל כן נקרב קרבן, איזה קרבן? זה שאמרנו שכתוב, ובפשיעכם שלחה אפכם. שהרי החטא גורם פרוז בחטאו. הקרבן מקרב את העולם העליון לעולם התחתון, והכל נעשה אחד. באי רבי אבא ורבי יהודה והודו לו לרבי אבא.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה וגו'. עבדו את ה' בשמחה, כך למדנו, שכל עבודה שצריך אדם לעבד את הקדוש ברוך הוא, צריך בשמחה ובכח, כדי שתמצא עבודתו בשלמות. ואם תמר שעבודת הקרבן כך היא - אי אפשר! שהרי אותו אדם שעבר על מצוות רבונו ועל מצוות התורה ושב לפני רבונו, באיזה פנים יעמוד לפניו? הרי ודאי ברוח שבורה, ברוח עצובה, איפה השמחה? איפה הרננה?

אלא שם שנינו, אותו אדם שחוטא לפני רבונו ועבר על מצוותיו, ובא להקריב קרבן ולתקן את עצמו ברוח שבורה, צריך להמצא ברוח עצובה. ואם הוא בוכה, זה יפה מהכל. הרי שמחה ורחי רננה אין נמצאים. אלא במה מתקן? באותם כהנים ולוים, שהרי הם משלימים שמחה ורננה בשבילו. השמחה מתקיימת בכהן, משום שהוא תמיד רחוק מן הדין, והכהנים צריכים תמיד להמצא בפנים מאירות, שמחים יותר מכל העם, שהרי הפתר שלו גורם הרננה בלוים, וכך זה, שהרי הלוים נמצאים תמיד על השיר, כמו שבארוה.

ואלו עומדים עליו, ובהם נשלמת העבודה לקדוש-ברוך-הוא. הכהן עומד עליו ומכון דברים בשמחה ובכח, ליחד את השם הקדוש כראוי, והלוים בשיר. אז כתוב, דעו כי ה' הוא אלהים. זהו קרבן לקרב רחמים לדין, והכל מתבשר.

עכשו שלא נמצא קרבן, מי שחוטא לפני רבונו ושב אליו, ודאי במרירות הנפש, בעצב, בבכי, ברוח שבורה, איך מקים שמחה ורננה? הרי אין הם נמצאים אצלו! אלא כך פרשוהו, שתשבחות רבונו ושמחת התורה ורננות התורה, זוהי שמחה ורננה. והרי שנינו, ולא מתוך עצבות וכו', שלא יעמוד אדם לפני רבונו בעצבות, והרי לא יכול, אז מה תקנתו?

אלא סוד הדבר, הרי שנינו, לעולם יבנס אדם שעור שני פתחים וכו', ויתפלל תפלתו. זהו שכתוב (משלי ח) לשמר מזוזת פתחי. החשבת שני פתחים? אלא אמר, שעור שני פתחים. כאן רמז למה שאמר דוד (תהלים כד), שאו שערים ראשיכם. הם מעון ומכון, שהם לפני ולפנים. ראשית הדרגות - חסד ופחד, והם הפתחים של העולם. על כן צריך אדם להתפון בתפלתו כנגד קדש הקדשים, שהם השם הקדוש, ויתפלל תפלתו, ואלה הם שעור שני פתחים, שני כתרים.

ויש ששונה כך: שמחה זו כנסת ישראל. ושמחה הרי פרשוהו, ככתוב (ישעיה נה) כי בשמחה תצאו וגו'. ועתידים ישראל לצאת מהגלות בשמחה הזו, ומי זו? כנסת ישראל. ולכן עבדו את ה' בשמחה, כמו שכתוב (ויקרא טז) בזאת גבא אהרן אל הקדש, והכל אחד.

באו לפניו ברננה - זו השלמות שלה. של שמחה בלב, ורננה בפה. וזוהי שלמות יתרה. והשלמות של השמחה הזו הרי ידועה ונדעת, וזהו התקון של האדם לפני רבונו, ואז - דעו כי ה' הוא האלהים. והכל בא בדבר אחד, שצריך אחר כך ליחד את השם הקדוש כראוי ולקשר זה בזה להיות הכל אחד, וזוהי עבודת הקדוש ברוך הוא. אמרו לו רבי אבא ורבי אבא, ודאי כך הוא. אשרי חלקם של הצדיקים שמשתדלים בתורה ויודעים דרכי הקדוש ברוך הוא. קמו והלכו אחרי רבי אבא שלשה מילין.

פתח רבי אבא ואמר, (תהלים ח) ואני ברב חסדך אבוא ביתך. כך פרשוהו, שלא צריך אדם להכנס לבית הכנסת אלא אם נמלך בראשונה באברהם ויצחק ויעקב, משום שהם תקנו את התפלה לפני הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב ואני ברב חסדך אבוא ביתך. אבוא ביתך - זה אברהם. אשתחיה אל היכל קדשך - זה יצחק. ביראתך - זה יעקב. ואני ברב חסדך - זה יעקב. אשתחיה אל היכל קדשך - זה יצחק) וצריך להכילם בתחלה, ויבנס לבית הכנסת ויתפלל תפלתו. אז כתוב, (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

אם עלה קרבנו מן הבקר. אמר רבי יוסי, מה שונה מן הבקר לעולה ומן העולה לעולה?

לעולה? אם הכל אחד, מפני מה שונים זה מזה, שהרי מהכל נעשה דבר אחד? אלא מי שהשיגה ידו את זה - מקריב מן הבקר, ואם לא יכול - אז מן הצאן, ואם לא יכול - אז מן העוף, שהרי כתוב (ויקרא יד) ואם דל הוא ואין ידו משגת, שהרי הקדוש ברוך הוא אין מטרים על האדם יותר בדבר שלא יכול.

אמר רבי אלעזר, כמו שהיה החטא - כך היה מקריב. עשיר, שלבו גס בו לפעמים, היה מקריב שור, משום שלבו חושב יותר לחטא לפני רבונו. הבינוני מקריב מן הצאן, משום שרצונו אינו גס בו כל כך לחטא. העני שלבו לא גס בו, רצונו נמוך מהכל, מקריב מאותו הקל מהכל. ונודעו הקרבנות שלהם לכולם, כל אחד ואחד לבדם, והקדוש ברוך הוא דן דינו של כל אחד ואחד במשקל ישר.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו, אמר לו, הרי שנינו שעל שלשה חטאי העולם הרעב בא לעולם, וכל החטאים אינם נמצאים אלא רק בעשירים, משום שלבם גס בהם, ולא נמצאים בעניים. מה הדין? שהקדוש ברוך הוא זהר את העניים ונעמיד את העשירים! שהרי מעכשיו יוסיפו לחטא לפניו! אמר לו, יפה שאלת, והרי פרשוק החברים ואמרו, כשרוצה הקדוש ברוך הוא להפרע מהרשעים ולאבדם מן העולם, אזי נותן להם שלום ומשלים להם בכל.

אבל בא וראה שכל בני העולם לא נמצאים קרובים למלך העליון, ככלים הללו שהוא משתמש בהם, ומי הם? (תהלים נה) לב נשבר ונדכה (ישעיה נז) ואת דכא ושפל רוח. אלו הם כלי המלך. וכשנמצאת בצרת בעולם והרעב והדין מתחזקים על העניים, אזי בוכים וגועים לפני המלך, והקדוש ברוך הוא מקרב אותם יותר מהכל. זהו שכתוב (תהלים כב) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני. ואז הקדוש ברוך הוא פוקד על מה בא הרעב לעולם. אזי לאותם הרשעים שגרמו לזה.

כשמתעורר המלך להשגיח בעולם על קולות העניים, הרחמן יצילנו מהם ומעלבונם, אז כתוב (שמות כב) שמוע אשמע צעקתו. שמוע אשמע - שתי פעמים, אחת להשגיח על קולם, ואחת להפרע מאותם שגורמים להם את זה. זהו שכתוב ושמעתי כי חנון אני ורחם אפי וגו'. ולכן בפעם שרעב נמצא בעולם, אזי לאותם העשירים הרשעים, משום קולם של העניים לפני הקדוש ברוך הוא.

בא וראה שאותו קרבן של העני קל מהכל, משום שלבו שבור, ואף על גב שחושב לחטא, זה עובר ממנו, שהרי די לו בצער ושל אנשי ביתו. ולכן כל קרבן וקרבן, כל אחד ואחד לבדו, כלם ידועים אצל הכהן.

מעשה באותו עשיר שהקריב לפני הכהן שני יונים. כשראה אותו הכהן, אמר לו, הקרבן הזה אינו שלך. הלך לביתו והיה עצוב. אמרו לו אחיו, למה אתה עצוב? אמר להם, שהכהן לא הקריב את קרבני. אמרו לו, ומה הוא? אמר להם, שני יונים. אמרו לו, והרי זה של עני, ולא שלך! שהרי כתוב, ואם דל הוא ואין ידו משגת וגו', אלא הקרב קרבנד. אמר להם, ומה הוא? אמרו לו, שור אחד.

אמר להם, ומה כל כך חמורה מחשבת החטא? נדרתי שלא אעלה על לבי מחשבת חטא. משם והלאה מה עשה? כל יום התעסק בסחורה, ובלילה היה ישן. כשהתעורר, היה קורא לאחיו, ולמדו אותו דברי תורה, והיה לומד עד שייעלה היום, ונמצא שלמד תורה, והיו קוראים לו יהודה האחר. יום אחד פגש בו רבי ייסא סבא, והיה מפרש נכסיו, חצי לעניים וחצי לסחורה על הים עם אותם אנשים שפורשים ליםים, והיה יושב ולומד תורה.

פתח ואמר, (שמואל א טו) ויאמר שאול אל הקיני. מי הוא הקיני? אלו בני יתרו, חמיו של משה, שעשו קן במדבר כמו הדרור הזה, כמו שנאמר (תהלים פב) ודרור קן לה, כדי ללמד תורה. שתורה לא צריכה תפנוקים ולא סחורה, אלא לעמל בה יומם ולילה. משום כך נסעו למדבר מהענג של ריחו. זהו שכתוב (שופטים א) ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים וגו'.

ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל. משום שנתן למשה להנות בביתו, ומשה היה כלל של כל ישראל. ועוד, משום שלמד פרשה אחת יותר בתורה, ובזה עשה חסד עם ישראל.

למה בא הדבר הזה כאן במלחמת עמלק? אלא אמר שאול, כשיצאו ישראל ממצרים, מכל שאר אמות העולם לא היה מי שיזדוג עם ישראל לקטרג להם, אלא רק עמלק, והוא עשה רע לישראל וערף בהם קרב, ואתה הקדמת להם שלום ועשית חסד עם כלם, ומשום כך אין אתה כדאי להתחבר עמם.

ולא עוד, אלא מה כתוב ביהושע (יח) ויסקח יתרו חתן משה עלה וזבחים לאלהים, שהוא הקריב קרבן לקדוש-ברוך-הוא ובא להתגבר. מה זה אומר? שקרבנו חשוב לפני הקדוש ברוך הוא. ומשום שהוא הקריב קרבן לקדוש-ברוך-הוא, כתוב ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים. לפני האלהים דוקא. מפאן למדנו, שכל מי שמקריב קרבן ברצון הלב, הקדוש ברוך הוא מזדמן לעמיתו.

בא ראה, קרבן העני חשוב לפני הקדוש ברוך הוא, שהרי הוא הקריב שני קרבנות לפניו, אחד חלב ודמו, ואחד אותו שהקריב. שהרי אין לו לאכל, והוא הביא קרבן. קרבן העני קל מהכל - שני



תורים או שני בני יונה, ואם לא - מעט קמח, ומתכפר בו, ובאותה שעה מכריזים ואומרים: כי לא בזה ולא שקץ עונות עני. כל כך למה? כי קרבן העני עדיף מהכל, שהרי הוא גרם לי להיות בגורלו של הקדוש ברוך הוא, והוא גורם לי להיות בחלק של התורה. משום כך חלקתי כל נכסי (חלקתי נכסי, חצי) לעניים, שהרי הם גרמו לי כל זה.

כמו שהעני הרתיח חלבו ודמו, כך אותו הקמח מרתיחים בשמן משחה. וכך למדנו, שאפלו כל אדם מקריב את המנחה הזו על המנחת ומנחת מרחשת, משום שכמו שהחטא את הרתיח את חלבו ודמו באש היצר הרע וכל איבריו רתחו באש - כך הקרבן הזה כמו כן ממש, ועקר הקרבן כמו החטא, ולהקריב לפני הקדוש ברוך הוא רצון לבו ורוחו ונפשו, שזה חביב מהכל לפניו.

אשרי חלקם של הצדיקים שמקריבים בכל יום ויום את הקרבן הזה לפני הקדוש ברוך הוא. ומה הוא? עצמם ונפשם שמקריבים לפניו. ואני רוצה להקריב את הקרבן הזה (ממש), וזה רוצה הקדוש ברוך הוא מאדם בעולם הזה. ועם כל זה, קרבן של הכל (ממש) עדיף, כדי שיתברכו כל העולמות.

עוד פתח ואמר, (תהלים קלה) ברוך ה' מציון שכן ירושלים הללויה. וכי מציון הוא ברוך? והרי מהנהר העמק העליון הוא ברוך! אלא ברוך ה', כשמצויה הלבנה מאור השמש ומתקריבים זה לזה, ולא מוסר האור הזה מזה. ולפעמים שהלבנה נקראת בשם המלך, כמו שהוא נקרא יהו"ה, כך היא נקראת יהו"ה, כמו שצאמרבראשית (ט) ונה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. ולא זה לבדו, אלא אפלו שליח אחד לפעמים (ממש) נקרא בשם המלך.

דבר אחר ברוך ה' מציון - מאיזה מקום נודע הקדוש ברוך הוא שהוא ברוך? חזר ואמר מציון, ממקום של ציון נודע שהוא ברוך. מה הטעם? משום שכתוב (תהלים קלד) כי שם צוה ה' את הברכה וגו'. אמר לו רבי ייסא, אשרי חלקך שזכית לכל זה. אשרי אותם שעוסקים בתורה. שכל מי שעוסק בתורה כאלו אוהב בקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

אם זבח שלמים קרבנו. רבי יהודה פתח, (בראשית א) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו'. בא ראה, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם - ברא שבעה רקיעים למעלה, ברא שבע ארצות למטה, שבעה ימים, שבעה נהרות, שבעה ימים, שבעה שבעות, שבע שנים, שבע פעמים. שבעה אלפי שנים יהיה העולם, והקדוש ברוך הוא בשביעי של הכל.

שבעה שחקים (רקיעים) למעלה, ובכל אחד ואחד כוכבים ומזלות ושמש ושמשים בכל רקיע ורקיע. ובכלם מאלו, מרובות אלו על אלו, לקבל עליהם על מלכות רבונם, ובכל הרקיעים יש מרובות ושמשים משנים זה מזה אלו על אלו, מהם בשש כנפים, ומהם בארבע כנפים. מהם בארבע פנים, ומהם בשתי פנים, ומהם באחת. מהם אש לוהט, ומהם מים. מהם רוח. זהו שכתוב (תהלים קד) עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט.

וכל הרקיעים אלו על אלו בגלדי בצלים, אלו למטה ואלו למעלה. וכל רקיע ורקיע הולך ורועש מאימת רבונם. על פיו נוסעים, ועל פיו עומדים. ומעל לכלם הקדוש ברוך הוא שנושא הכל בחילו ותקפו. כמו כן שבע ארצות למטה, וכלם בישוב, פרט שאלה עליונים ואלה תחתונים. וארץ ישראל עליונה מהכל, וירושלים עליונה מכל ישוב.

וחברינו יושבי הדרום ראו בספרי הקדמונים ובספרו של אדם, שכל מחלקים כל הארצות הללו, שכלם נמצאים למטה כמו אותם הרקיעים שלמעלה, אלו על אלו ואלו על אלו, ובין כל ארץ וארץ רקיע מפרד בין זה לזה, ולכן כל הארצות מפרשות בשמות, וביניהן גן עדן וגיהנם, ויש ביניהן בריות משנות אלו מאלו, כמו שלמעלה, מהן בשתי פנים ומהן בארבע ומהן באחת, ומראה של אלה אינו כאלה.

ואם תאמר, הרי כל בני העולם יצאו מאדם, (אינו כך, שלא) וכי ירד אדם הראשון לכל הארצות והוליד בנים? וכמה נשים היו לו? אלא אדם לא נמצא אלא בעולם העליון הזה מכלם, שנקרא תבל, כמו שאמרנו, שכתוב (משלי ח) (משחקת בתבל ארצו) ויצו לתבל ארצו. והתבל היא אחוזה ברקיע שלמעלה ונאחזת בשם העליון. זהו שכתוב (תהלים ט) והוא ישפט תבל בצדק. בצדק ודאי. משום כך בניו של אדם נמצאים בארץ העליונה היא שנקראת תבל. והם עליונים על הכל, כמו שלמעלה.

מה הטעם? כמו שלמעלה לכל הרקיעים יש רקיע עליון מכלם, ולמעלה נמצא כסאו של הקדוש ברוך הוא, כמו שצאמר במראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. אף כאן בתבל הוא נמצא המלך של הכל, ומיהו: אדם, מה שלא נמצא בכל התחתונים.

ואותם תחתונים מאיפה באו? אלא מהאדם (מעשן) של הארץ והסיוע של הרקיע שלמעלה, יוצאים בריות משנות אלו מאלו, מהם בלבושים, מהם בקלפות, בתולעים הללו שנמצאות בארץ, מהן בקלפות אדמות, שחורות ולבנות, ומהן מכל הגונים. כך כל הבריות כמו כן, ולא נמצאים בקיום, רק עשר שנים (או יותר. ס"א מעט או פחות מעט).

ובספרו של רב המנונא סבא פרש יותר, שהרי כל הישוב מתגלגל בעגול כמו כדור, אלה למטה ואלו למעלה, וכל אותן בריות משנות במראיהן משנוי האויר כפי כל מקום ומקום, ועומדות בקיומן כמו שאר בני אדם.

ולכן יש מקום בישוב, כשמאיר לאלה חשוף לאלה, לאלה יום ולא לאלה לילה. ויש מקום שכל יום, ולא נמצא בו לילה פרט לשעה אחת קטנה. וזה שאמר בספרי הקדמונים, ובספרו של אדם הראשון כך הוא. שכתוב, (תהלים קלט) אוֹדָה עַל כִּי נִזְרָאוֹת נִפְלִיטִי נִפְלָאִים מַעֲשֵׂיךָ. וכתוב (שם קד) כמה רבו מעשיך ה'. ולכן הכל יפה. וסוד זה נמסר לבבלי החכמה, ולא למחלקי תחומים, משום שהוא סוד עמק של התורה.

כמו כן יש בנים, שיש בו כמה בריות משנות זו מזו. זהו שכתוב (שם) הִנֵּה גָדוֹל וְרָחֵב יְדֵי שָׁמַיִם וְאֵינִי מִסְפֵּר חַיּוֹת קִטְנוֹת עִם גְּדֻלוֹת שָׁמַיִם אֲנִיּוֹת יִחַלְכוּ לְוִיָּתָן וְגו'. והכל תלוי זה בזה (ומתקשר זה בזה), והכל כמו שלמעלה. ובכל העולמות אין שולט בכל, רק אדם, והקדוש ברוך הוא מעליו.

רבי נהוראי סבא פרש לים הגדול, והתרגש הים, ונאבדו כל אותם שהיו בספינה, והתרחש לו נס, ונרד בשבילים ידועים ללב הים, ונצא תחת הים לישוב אחד, וראה מאותן הבריות כלן קטנות, והיו מתפללים תפלה, ולא ידע מה אומרים. התרחש לו נס ועלה. אמר, אשריהם הצדיקים שמשפתיים בתורה ויודעים נסתרי הסודות העליונים. אוי לאותם שחולקים על דבריהם ולא מאמינים.

מאותו יום, כשהיה בא לבית רב ואומרים דבר תורה, היה בוכה. אמרו לו, למה אתה בוכה? אמר להם, משום שעברתי על אמונת דברי חכמים, ופחד מהדין של אותו העולם.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים (בראשית א). רבי יהודה אמר, אלמלא אותו רקיע שפירד בין מים העליונים למים התחתונים, היתה מחלקת בעולם מהם, אבל הרקיע הזה עושה שלום ביניהם, והעולם אינו מתקיים אלא על שלום. בא ראה, הקדוש ברוך הוא נקרא שלום, הוא שלום ושמו שלום, והכל נקשר בשלום. רבי אבא אמר, ראיתי שהשם העליון הקדוש הכל הוא שלום, והכל אחד, והדרכים נפרדות לצד הזה ולצד הזה.

יו"ד של השם הקדוש קשורה בשלשה קשרים, משום זה ה' הוא, קוץ אחד למעלה, וקוץ אחד למטה, ואחד באמצע. משום ששלשה קשרים השתלשלו (התקשרו) בה, קוץ אחד למעלה, כתר עליון, שהוא עליון מעל כל העליונים, הראש של כל הראשים, והוא עומד על הכל.

קוץ אחד באמצע, שהוא ראש אחר. משום שהיו שלשה ראשים, וכל אחד ואחד ראש לבדו. ולכן הקוץ של האמצע זהו ראש אחר שיוצא מהקוץ שלמעלה, והוא ראש של כל שאר הראשים שיבנה ממנו השם הקדוש, והראש הזה הוא נסתר של הכל.

ראש אחר תחתון, הוא ראש להשקות את הגן, והוא מעין המים שכל הנטיעות משקות ממנו. וזהו י' בשלשה קשרים, ולכן נקראת שלשלת, כמו השלשלת הזו שנקשרה זה בזה, והכל אחד.

שינוי בספרו של חנוך, בשעה שהראו לו חכמת הסודות העליונים וראה את האילן של גן עדן, הראו לו חכמה בסוד עליון, וראה שכל העולמות היו נקשרים זה בזה, שאל אותם על מה קשרים? אמרו לו, כלם עומדים על י', ממנה נבנו והשתלשלו (נבראו ונתקנו), שכתוב (תהלים קד) כלם בחכמה עשית. וראה שכלם מזדעזעים מאימת רבובם, ועל שמו כלם נקראו.

ובספרו של שלמה המלך אמר, החנצה היא בשלשלת של שלשה שכלולים בדבק וקשר של גופו. אחד פחד (שלמות) של הכל, אחד סותם שבילים, ואחד נהר עמק.

אחר כך פרט באותיות, (של אלה) הבית בשכלולו יו"ד ה"א, הבגין של הכל. (אחד סתום השבילים, ואחד נהר עמק לכל) שלמות השם הקדוש י' ראש של הכל, אב לכל. ו' הבן שהוליד ונצא ממנו, וממנו נמצא ד', בת. הגבירה שכל הדינים (הדינים) בגדיה נמצאים, טמירה בכל העולמות, (עליונים יוצאים, ועליונים ותחתונים) שעליונים יוצאים, ועליונים ותחתונים נאונים ממנה. הרי יו"ד שלמות הכל, והשם הקדוש נתקן בו, ונמצא נסתר בתוכו.

אחר כך יו"ד הוציאה הכל, ושלשלה הכל בקשר אחד זה עם זה. והרי בארה המנונה הקדושה, הוציאה אותו הנער, שכתוב בו (בראשית ב) ונער יצא מעין להשקות את הגן. (כמוזו ה', סוד הבינה, והיא האם העליונה).

ואותו נהר מוציא שני בנים, כמו שנתבאר, וממנה נאונים. אחר כך יוצאים שני בנים, והבת נאזנית מבן, זה ו', הרי בן המלך הזה שהשלים כלו שלו, סוד של תפארת. ואחר כך נמצאת ה' שגזונית מן ו', והרי פרשוה. (אחר כך יוצאים שנים, בן ובת. ויהי זה בן המלך ששלמות הכל שלו. וזו ה' הבת נאזנה מן ו', והרי פרשוה) נמצא שני עקר ושורש ושלמות הכל. זהו מה שכתוב (משלי כב) בחכמה יבנה בית.

שנינו, עשרה שמות השתכללו ויצאו מהיו"ד האז. י' שהיא העשירית של האותיות. ואת כלם הכניסה לאותו נהר קדוש כשהתעברה. ועשרה שמות נסתרים באחד. וכלם נסתרים ביי' כוללת אותם. י' מוציאה אותם. הוא אב לכל. אב לאבות.

ממנו יצאו(ובו יושבים) (בו עשר תבות)ו"ד. רמז לעשרה בחשבון. אותיות יו"ד כוללות להן ו"ד(יו"ד), שלמות הכל. ו"ד - זכר ונקבה. דו קוראים להם, שנים. ולכן אדם נברא דו פרצופים, ואותם פרצופים זכר ונקבה היו כמו שלמעלה. ו"ד ממעלה למטה. ד"ו ממטה למעלה, והכל דבר אחד. י"ג מדות הרחמים תלויים בו, ועל כן יו"ד כולל ו"ד כמו שנתבאר, והרי פרשוק.

ובא ראה, עשרה שמות הם כנגד עשר אותיות. ובספרו של רב המנונא סבא הם שמונה, ושתי דרגות כנגד שני רקיעים. ומשתנים השמות, עשרה, ותשעה, ושמונה, ושבעה.

הראשון - י"ה, משום שיי' כוללת ה', וה' יוצאת מי'. לכן חכמה נקרא י"ה.

השני - יהוה (יה"ו) שנקרא אלהים, משום שאותו נהר רחמים, ומשום שדינים מתעוררים ממנו, (אלהים ויצאו) כתובות אותיות הרחמים עם נקוד של אלהים, ולא אלהים דין.

השלישי - אל, והוא גדלה, והוא נקרא האל הגדול.

הרביעי - אלהים, שדינים מתעוררים בו, והוא הדין הקשה.

החמישי - יהו"ה, ה, הכלל של כל שלמות האמונה, וזהו רחמים בשלמות וזהו תפארת. ששי ושביעי - צבאות נקראים.

השמיני - א"ל ח"י, כמו שנתאמר(תהלים קלו)כי שם צוה ה' את הברכה חיים וגו'. וזה צדיק, שכל החיים יוצאים משם, ונקרא יהו"ה, ה, כמו שנתאמר(משלי כז)ה' צדיק יבחן. וזהו ו' קטנה של השם הקדוש. משום כך ו'ו' שני נונים.

התשיעי - אדנ"י, וזו מלכות הקדושה שדינים יוצאים משם לעולם, וזהו הכתר האחרון של כל השמות. ושם אהי"ה, הכלל והנסתר שבראשונה. וזהו כתר עליון, הראש של כל הראשים, שמו נסתר ולא נגלה, ונתבאר. ובספר האגדה, עשרה שמות כתובים בגון אחר, ואנו לא שנינו כך.

רבי אבא פתח, (שיר ד)עורי צפון ובאי תימן הפיחי גני יזלו בשמי יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו. עורי צפון, אלו עולות שנשחטות בצפון, משום שהן מחשבות בצפונות הלב ובמקום הדין. משום שפחשה נמצאת בלילה, בזמן שהדין נמצא. רוח צפון נושבת בחצות הלילה כשמתעוררים אנשים, וכנור דוד מנגן מאלי, ומחשבות בני אדם מתעוררות.

ובאי תימן, אלו שלמים שנשחטים בדרום, משום שהם השלום של הכל, שלום העליונים והתחתונים. ואלו הם השלמות של צדדי העולם, השלמות של הכל מצד האמונה. ושלמים, משום שהם השלום של הכל, הבעלים אוכלים מהם ונהנים מהם, שהרי שלום הוא לו ולכל העולם בדרגה אחת. חטאות ואשמות נאכלים לכהנים משום שהם עתידים לכפר עליהם ולהעביר את חטאיהם. ומכל הקרבנות אין חביבים לפני הקדוש ברוך הוא כמו שלמים, משום שנתמצא שלום בעליונים ובתחתונים.

ומעל כלם קטרת, שהיא שלמה מהכל, ולא באה על חטא ולא על אשם ולא על עון, אלא על שמחה, כמו שנתאמר(משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב, והרי פרשוק. ולכן קטרת לא קרבה אלא בזמן ששמן קרב, זהו שכתוב(שמות לו)הקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיבו את הנרות וקטירנה. וכתוב(שם) ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים וקטירנה. משום שנתמצא שמן וקטרת כאחד. בא ראה, שלמים הוא שלום בכל, וקטטה וקטרוג לא מתעוררים בעולם. אבל קטרת קושרת את קשר האמונה.

רבי אלעזר אמר, כל עשרת השמות כתובים, ואנו שנינו, שהראשון אהיה, זה הנסתר העליון, כמי שאומר: אני מי שאני! ולא נודע מי הוא. אחר כך אשר אהיה, אני שעתידי להתגלות באותם הכתרים (האחרים), שהרי בראשונה נסתר, ואחר כך מתחיל להתגלות, עד שפגיע לגלוי של השם(של שלמות)הקדוש.

וכך כתוב במשה, אהיה בראשונה, הנסתר של הכל, אני הוא מי שאני. אחר כך אשר אהיה, אני שעתידי להתגלות. אחר כך אהיה אחרון, וזה כשהאם מתעברת ועדין הוא נסתר. מתי מתגלה? בזמן שכתוב(שמות ג)לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם ה' אלהי אבותיכם וגו'. זו שלמות הכל, וכאן הוא הגלוי והקשר של השם הקדוש.

משום כך, הראשון של הכל - אהיה. השני - יה. משום שחכמה מוציאה ה' ונסתרת בה, ולא נפרדת ממנה לעולמים, והרי פרשוק שכתוב,(בראשית ב) ונהר יצא מעדן, כמו זה. ה.

וכך למדתי מאבא, י' כמו שנתבאר. אחר כך י"ה, שלא נפרדים לעולמים, י' מוציאה ה', כמו זה ה'.

הרי י', ואותו נהר שיוצא ממנו. ונמשך ממנו ולמטה, שני בנים שיוצאים מהם. מצד האב י' יוצא בן, שהרי אוחז בו ב', ואוחז ב' אותו נהר. ומצד האם יוצאת בת, שהיא הנהר התחתון, והבן הזה נמשך אחר כך ויוצא מהם, והוא ו', וזה יורש את האב והאם, ונקשרת בו אמונת הכל, וממנו נזונית הבת, מאותה ירשה שהוא יורש.

ולכן צריך לכתב את השם הקדוש - י' בראשונה, קוץ אחד למעלה, וקוץ אחד באמצע, וקוץ אחד למטה, והרי נתבאר. אחר כך זה, שאין נפרדים זה מזו לעולמים. כמו כן ה', כדי שימצאו שניהם בשלמות הכל, אב ואם בן ובת. כמו כן י"ה(ו"ה). הרי לך כל שלמות האמונה.

אחר כך מתפשטת האמונה, ויוצאים שני בנים מקלל אחד בדרכיהם. הבן יוצא משניהם, והוא ו' של השם הקדוש. הבת יוצאת מצד האם, והיא ה' אחרונה של השם הקדוש, ואין נשלמת אלא עם ו', משום שממנו היא נזונית, ולכן צריך לכתב ו' ואחר כך ה', כמו זה ה', הרי ו' ואותה ההתפשטות שיוצאת ממנו, כמו אותו נהר שיוצא מ', משום שממנו נזונית. ו' הרי בן שיוצא ממנו למטה.

והדברים הללו באר אותם אבי, והרי נתבאר. ואני כשמגיע לדברים הללו, אומר אותם, משום שצוואת אבי כך. וכך צריך אדם להזהר בשם הקדוש, שיכתב את השם הקדוש כמו זה, וזהו כראוי. ואם לא, אינו נקרא שם קדוש, ונקרא פגום. ומי שפוגם את השם הקדוש, טוב לו שלא נברא.

השלישי - יהו"ה שנקרא אלהים, כמו שנאמר, רחמים, ויוצא ממנו דין, וזהו אותו נהר ששופע ויוצא מעדן.

הרביעי - אל גדול. והרי נאמר, וזו גדלה.

החמישי - אלהים, ובכל מקום הוא גבורה.

הששי - יהו"ה, רחמים, שלמות הכל, העקר של הכל. קשר האמונה, אחוז לכל הצדדים, וזו תפארת ישראל.

השביעי והשמיני - צבאות. ולכן יהו"ה קרוב בכל. אחוז בכל הצדדים, לפעמים ה' אלהים, שהרי הם קרובים תפארת לגבורה. לפעמים ה' צבאות, שהרי הם קרובים תפארת לנצח והוד, שנקראים צבאות. והרי נתבאר שנוצעים דברי הנביאים האמנים מפייהם, כשאומרים כה אומר ה' אלהים, וכשאומרים כה אומר ה' צבאות, והיו יודעים מאיזה מקום באים הדברים.

התשיעי - (א"ל) שדי. שאמר לעולם די, שהרי די ספוק הוא. והספוק לא בא לעולם אלא מצדיק שהוא יסוד העולם, שאמר לעולם די.

העשירי - אדני, שהרי דין המלכות דין ודאי. וזה לערך את קרבות המלך בעולם, וזו גבורה תחתונה, וזהו צדק.

ואלו הם העשרה שמות שבהם נקרא הקדוש ברוך הוא, קשורים זה בזה ביחוד שלם, ואלו הם הכתרים הקדושים של המלך, שהוא נודע בהם, והם שמו, והוא הם. וכשנקשרים כלם כאחד על ריח הקטרת, אז נקראת קטרת, הקשר שנקשרים כאחד. אשרי חלקם של הצדיקים שיוצאים את דרכי התורה ויוצאים להכיר בכבוד רבונם, עליהם כתוב(ישעיה סו) וראו את כבודי.

ואם זבח שלמים קרבנו. רבי שמעון אומר, כתוב(במדבר ז) עשרה עשרה חפץ בשקל הקדוש. עשרה עשרה, למה זה בא? אלא עשרה למעשה בראשית, ועשרה למתן תורה. עשרה מאמרות במעשה בראשית, ועשרה מאמרות במתן תורה. במה זה מדבר? משום שהעולם לא נברא אלא בשביל התורה, וכל זמן שישאל עוסקים בתורה, העולם מתקיים. וכל זמן שישאל מתבטלים מהתורה, מה כתוב? (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.

בא ראה, עשרה מאמרות למעשה בראשית, כפי ששינו בעשרה מאמרות נברא העולם. עשרה מאמרות למתן תורה, אלו עשרת הדברות. כתוב(שמות ב) אנכי ה' אלהיך. וכתוב במעשה בראשית, (בראשית א) יהי אור ויהי אור. אמונת הקדוש ברוך הוא הוא נקראת אור, שכתוב(תהלים כז) ה' אורי וישעי ממי אירא וגו'.

כתוב(שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. וכתוב במעשה בראשית, (בראשית א) יהי רקיע בתוך המים וגו'. יהי רקיע - אלו ישראל, שהם חלקו של הקדוש ברוך הוא, שאוחזים ב'אותו מקום שנקרא שמים. והינו הסוד, שפעם אחת שאל רבי ניסא סבא לרבי אלעאי, אמר, הרי את שאר העמים נתן הקדוש ברוך הוא לגדולים ממנים שליטים, ואת ישראל באיזה מקום נתן אותם? שלח לו, ויתן אתם אלהים ברקיע השמים. ויפה שלח לו.

בתוך המים, בין דבורי התורה. ויהי מבדיל בין מים למים - בין הקדוש ברוך הוא שנקרא באר מים חיים, ובין עבודה זרה שנקראת(ירמיה ב) בארת נשברים וגו', שהם מים המרים, מים עכורים,

מכנסים, סרוחים ומטנפים, ועל כן ישראל הקדושים מבדילים בין מים למים.

כתוב (שמות כ) לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא, וכתוב במעשה בראשית, (בראשית א) יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד. בא וראה, כל מי שנשבע בשם הקדוש ברוך הוא לשקר, כאלו הפריד את האם ממקומה למעלה, והכתרים הקדושים אינם מתישבים במקומם, כמו שנאמר (משלי טז) ונרנן מפריד אלוף. ואין אלוף אלא הקדוש ברוך הוא. וכתוב יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד, אל תשים פרוד בגלל שבועת שקר. אל מקום אחד, פראוי במקום אמת, ולא במקום אחר לשקר. ומה השקר? הוא שהולכים המים למקום אחר שאינו שלהם.

כתוב זכור את יום השבת לקדשו, וכתוב במעשה בראשית, תדשא הארץ דשא עשב. מתי מתגדלת הארץ הקדושה ומתעטרת בעטרותיה? הוי אומר, ביום השבת, שהרי אז מתחברת הצלה (הגבירה) עם המלך להוציא דשאים וברכות לעולם.

כתוב כבד את אביך ואת אמך, וכתוב במעשה בראשית, יהי מארת ברקיע השמים. מה זה אומר? אלא אלו המאורות, זהו אביך ואמך. אביך זה השמש. אמך זו הלבנה. ואין שמש אלא הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים. ואין לבנה אלא כנסת ישראל, שכתוב (ישעיה ס) וירחוד לא יאסף, ועל כן הכל אחד.

כתוב לא תרצח, וכתוב במעשה בראשית, ישרצו המים שרץ נפש חיה, ואתה אל תהרג אדם שנקרא כך, שכתוב ויהי האדם לנפש חיה. ואל תהיה כדגים הללו, שגדולים בולעים את הקטנים.

כתוב לא תנאף, וכתוב במעשה בראשית, תוצא הארץ נפש חיה למינה. מכאן למדנו שלא ישקר אדם באשה אחרת שאינה בת זוגו, ולכן כתוב תוצא הארץ נפש חיה למינה, שלא תוליד אשה אלא ממינה, ומיהו מינה? זה בן זוגה.

כתוב לא תגנב, וכתוב במעשה בראשית, ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע. מה שנתתי לכם וצויתי לכם, יהיה לכם, ואל תגנבו מה שהוא של אחר.

כתוב לא תענה ברעך עד שקר, וכתוב במעשה בראשית, ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו. מי שהוא בדיוקן המלך, אל תעיד בו שקר. ומי שמעיד שקר בחברו, כאלו העיד למעלה.

כתוב לא תחמוד אשת רעך, וכתוב במעשה בראשית, לא טוב היות האדם לבדו וגו'. הרי בת זוגך כנגדך, ולכן לא תחמוד אשת רעך.

והינו עשרה מאמרות למעשה בראשית, ועשרה מאמרות למתן תורה. והינו שכתוב (במדבר ז) עשרה עשרה הכף בשקל הקדש. נשקלו כאחד במשקל אחד, ומשום כך עומד העולם ונמצא בו שלום. ועל כן, אם זבח שלמים קרבנו, להעמיד העולם בשלום. ולא עוד, אלא שמכפר על מצוות עשה ועל מצוות לא תעשה, כדי להטיל שלום על הכל.

כתוב (איוב כה) המשל ופחד עמו עשה שלום במרומי. הפסוק הזה פשוטו החברים. אבל המשל - זה אברהם, שכתוב בו (בראשית כג) נשיא אלהים אתה בתוכנו, וכתוב (שם יב) ואברךך ואגדלך שמך. ופחד - זה יצחק, שכתוב (שם לא) ופחד יצחק היה לי. עשה שלום במרומי - זה יעקב, שכתוב (מיכה ז) ותתן אמת ליעקב, וכתוב (זכריה ח) והאמת והשלום אהבו. שאמת ושלום קשורים זה עם זה, ולכן הוא שלמות הכל.

ושלמים הוא שלמות, והשלום של הכל. ומי שמקריב שלמים, מרבה שלום בעולם. יעקב עשה שלום, כמו שאמרנו, משום שאחז את זה ואת זה. ושלמים אחוזים במצוות עשה ובמצוות לא תעשה, בצד הזה ובצד הזה, ועל כן נקרא שלמים. וסוד הדבר - שכתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם, איש שלם, שלם למעלה ושלם למטה. דבר אחר המשל (איוב כה) - זה מיכאל. ופחד - זה גבריאל. זה יסודו ממים, וזה יסודו מאש, והקדוש ברוך הוא עושה שלום ביניהם, שכתוב (שם) עשה שלום במרומי.

רבי אחא אמר, כתוב (ויקרא ז) אם על תודה יקריבנו והקריב על זבח התודה וגו'. מה זה אומר? כמו שנגאמר, (שם ה) והתודה אשר חטא עליה. עליה דוקא. ועל זה חלות מצות וגו'. וחלות מצות, הרי פשוטה, ועל מה באה? מצות וחלות כתוב חסר, משום שחטא עליה.

שנה רבי חייא, כתוב על זבח תודת שלמיו, זו שלמות הכל. שלמיו - שנים. תודה, נודע. אמר לו רבי יהודה, תודה דוע. שלמיו למה זה שנים? אמר לו, שני ווי"ו, וי"ו שהינו שלמיו, השלום של הכל.

אמר רבי יצחק, תודת שלמיו, שמטיל שלום בכל, ומתעוררים רחמים בכל העולמות. תודת שלמיו, אמר רבי יוסי, מה שאמר רבי חייא - לפה, שנקסת ישראל מתברכת מאותם שנים, שהם השלום של הכל. רבי יוסי אמר, לחם חמץ הרי דוע, והרי נתבאר, כמו שהיה חטא, כך היה מקריב באותו גון ממש.

בא ראה, חלת מצת חסר, כמו שנאמר בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן. למה זה רומז?  
אמר רבי שמעון, הרי הם (בראשית ג) להט החרב המתהפכת וגו'. משום שכלם התמנו על דרכי בני  
אדם, על אותם שעוברים על מצוות התורה, ועל כן הכל סלת בלולה בשמן, להמשיך שמן משחה  
מהמקום העליון למטה, ויתברכו כלם כאחד מאותו שמן משחת קדש.

וזהו יין לנסף, והרי בארנו רביעית ההין. ומקום אחד (תלוי) מלא יין ושמן ומים לנסוף, והרי  
בארנו את הדברים, מים להשקות את הגן ואת כל אותו הנטיעות. ועל כן, יש מים ויש מים. יין, יש  
מקום שהוא טוב, ויש מקום שהוא להעניש, שהוא דין.

על כן, מי שרואה יין בחלומו - יש למי שהוא טוב, ויש למי שהוא דין. אם תלמיד חכם הוא, כתוב  
(תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש. וכתוב, (שיר א) טובים דידך מין. זהו יין המשמר שמשמח את הכל.  
ואם לא - (משלי לא) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש. יש יין אחר שהוא דין, ועל כן נאה להקריב את  
הדברים הללו בקרבנו, כדי שיעבר הדין ויתעוררו רחמים. עובר יין ובא יין, וכן בכל.

ושמן אינו סר מקרבנות לעולמים, פרט למנחת קנאות, שכתוב (במדבר ה) לא יצק עליו שמן וגו'.  
שהרי כאן לא צריכים רחמים, שהרי הכל דין, שכתוב וצבתה בטנה ונפלה ירכה. וכתוב ויתן ה' וגו'. ועל  
זה, וזאת תורת זבח השלמים אם על תודה יקריבנו.

רבי חזקיה היה יושב לפני רבי יצחק. כמו בחצות הלילה ללמד תורה. פתח רבי יצחק ואמר,  
(תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו'. הפסוק הזה הרי פרשוהו החברים והרי נתבאר, אבל  
השבח הזה הוא של כל בני האמונה, ומי הם בני האמונה? אותם שמשתדלים בתורה ויודעים ליחד את  
השם הקדוש בראוי. והשבח של אותם בני האמונה, אותם שעומדים בחצות הלילה לעסק בתורה  
ונדבקים בכנסת ישראל לשבח את הקדוש ברוך הוא בדברי תורה.

בא ראה, בשעה שאדם קם בחצות הלילה לעסק בתורה ורוח צפון מתעוררת בחצות הלילה,  
אותה אילת עומדת ומשבחת את הקדוש ברוך הוא. ובשעה שהיא עומדת, כמה אלפים וכמה רבבות  
עומדים עמה במקומם, וכלם מתחילים לשבח את המלך הקדוש.

אותו מי שזכה וקם בחצות הלילה לעסק בתורה, הקדוש ברוך הוא מקשיב לו, כמו שבארנו,  
שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. וכל אותם אוכלוסים של מעלה וכל  
בני התשבחת שמזמרים לרבונם, כלם שוככים בשביל התשבחת של אותם שעסקו בתורה, ומכריזים  
ואומרים: (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה'. אתם ברכו את ה', אתם שבחו את המלך  
הקדוש, אתם עטרו את המלך.

ואותה האילת מתעטרת באותו אדם, ועומדת לפני המלך ואומרת: ראה באיזה בן באתי לפניך,  
באיזה בן התעוררתי אליך. ומי הם שהשבח פלו שלהם לפני המלך? וחזור ואומר, העומדים בבית ה'  
בלילות, אלו נקראים עבדי ה', אלו ראויים לברך את המלך, וברכתם ברכה, זהו שכתוב (שם) שאו  
ידיכם קדש וברכו את ה' וגו'. אתם ראויים שהמלך הקדוש יתברך על ידיכם, והברכה שעל ידיכם  
ברכה היא.

שאו ידיכם קדש. מהו קדש? המקום העליון שמענין הנחל העמק יוצא ממנו, שכתוב ונהר יצא  
מעדן להשקות. ועדן הוא שנקרא קדש עליון, משום כך שאו ידיכם קדש. ואדם שעושה כן וזוכה לזה,  
מה מכריזים עליו? יברכה ה' מציון, אתה תברך את הקדוש ברוך הוא ממקום שנקרא קדש עליון,  
והוא יברך אותך ממקום שנקרא ציון, שאתה והגבירה תתברכו כאחד.

כמו שהזנוג שלכם היה כאחד לשבח את המלך, כך מאותו מקום שמתברכת כנסת ישראל, מאותו  
מקום יזמין לך ברכות. זהו שכתוב בברכה ה' מציון וראה בטוב ריושלים. מי הוא טוב ריושלים? אותו  
ברכות שיוצאות לה מהמלך על ידי אותה דרגת צדיק הקדוש. ועל כן, יברכה ה' מציון וראה בטוב  
ריושלים, והכל דבר אחד.

וראה בנים לבניך וגו'. וראה בנים לבניך - יפה, מה זה שלום על ישראל? מה צריך כאן על ישראל?  
אלא משום שמרבה שלום למעלה, שכאשר הוא זוכה לכל זה, מרבה שלום למעלה ולמטה. שלום על  
ישראל, סתם. והשלום הוא שבחם של עליונים ותחתונים, שבח הוא של כל העולמות, ודברי תורה  
מרבים שלום בעולם, שכתוב (שם כט) ה' עז לעמו יתן ה' ברוך את עמו בשלום.

נפש כי תחטא. רבי יוסי פתח, (שיר ב) עד שפיות היום ונסו הצללים וגו'. כמה יש להם לבני אדם  
להזהר מחטאיהם שלא לחטא לפני רבונם, שהרי בכל יום ויום יוצא כרוז וקורא: העירו בני העולם  
את לבכם לפני המלך הקדוש! העירו להזהר מחטאיהם! העירו את הנשמה הקדושה שנתן בתוכם  
מהמקום העליון הקדוש.

ששנינו, בשעה שמוציא הקדוש ברוך הוא נשמה להורידה לבני אדם, הוא מעיד בה בכמה עושים,

בכמה ענשים, כדי לשמר את מצוותיו. ולא עוד, אלא שמעביר אותה באלף ושמונה עולמות להשתעשע, ולראות בהם את כבוד אותם שמשתדלים בתורה. (יוצאת) ועומדת לפני המלך בלבוש נכבד, בדמות של העולם הזה, בלבוש נכבד עליון מסתכלת בכבוד המלך בכל יום ומעטר אותה בכמה עטרות.

בשעה שמגיע זמנה לרדת לעולם, הוא עושה מדרה בגן עדן של הארץ שלשים ימים, לראות את כבוד רבונם של הצדיקים, ועולה למקומה למעלה, ואחר כך יורדת לעולם, והמלך הקדוש מעטר אותה בשבע עטרות, עד שבאה ונכנסת לתוך גוף של אדם. וכשהיא בגוף של אדם וחוטאת בעולם הזה ומתעסקת בחושך שלה, התורה תמהה עליה ואומרת: ומה כל הכבוד הזה וכל השלמות שהשלים לנפש הזה המלך העליון והיא חוטאת לפניו! נפש כי תחטא, מה הדין הוא שתחטא?

אמר רבי יוסי, נפש כי תחטא, חזרנו לכתוב עד שיפוח היום. העצה לנפש הזה להזהר מחטאיה ותשוב להטהר - עד שיפוח היום, עד שלא יפוח היום של העולם הזה ויבא אותו היום הקשה שיתבענה המלך דין לצאת מהעולם הזה. ונסו הצללים - זהו סוד שאומרים בין החברים, שבשעה שמגיע זמנו של אדם לצאת מן העולם, צלם האדם מעבר ממנו. זהו שכתוב עד שיפוח היום, טרם שינשף היום לצאת מהעולם הזה. ונסו הצללים, שיעבר הצלם, ישוב לפני רבנו.

רבי אלעזר אמר, שני צלמים יש לאדם כשהוא בקיומו, אחד גדול ואחד קטן, שכתוב הצללים, שנים. וכשנמצאים כאחד, אזי האדם בקיומו. ועל זה כתוב ונסו הצללים. אזי צריך אדם להסתכל במעשיו ולתקנם לפני אדונו ויודה עליהם, משום שהקדוש ברוך הוא נקרא רחום וחנון, ומקבל את אותם ששבים לפניו.

וזהו עד שיפוח היום ונסו הצללים, שכיון שאותם צללים עברו ממנו והוא תפוס בקולר, זו תשובה, אבל לא כל כך מעלה כמו בזמן שהוא עומד בקיומו. ושלמה המלך מכריז ואומר, (קהלת יב) וזכר את בוראיו בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה וגו'.

ועל זה עד שיפוח היום, שצריך אדם לתקן מעשיו. שכשמיגיעים זמיו להסתלק מהעולם, הקדוש ברוך הוא תוהה עליו ואומר, ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה, והרי השבעתי אותה בשבועה של שמי שלא לשקר בי, והעדתי בה כשירדה לעולם, והוא עד ודאי, מכמה פעמים שהעדתי בה לשמר מצוותי. לכן, הואיל והאדם הוא עד, בשעה שישוב לפני המלך - או ראה או ידע. או ראה אותם חטאים שעשה והתבונן בהם. או ידע בברור הדבר שעבר על מצות רבנו. אם לוא יגיד - אם לא יודה עליהם לפני רבנו (מה כתוב) כשיצא מן העולם הזה, ונשא עונו. וכשישא עונו, איך יפתחו לו פתח ואיך יעמד לפני רבנו, ועל זה נפש כי תחטא כתוב.

נפש כי תחטא. רבי אבא פתח, (תהלים מד) כל זאת באתנו ולא שכחנו ולא שקרנו בביריתך. כל זאת באתנו, היה צריך להיות כל אלו באו עלינו! אלא כל הדינים שלמעלה באו עלינו. ולא שכחנו, ולא שקרנו בביריתך. מכאן למדנו, כל מי ששונה דברי תורה ולא רוצה לעסוק בה, כאלו שכח את הקדוש ברוך הוא, שהרי כל התורה היא שמו של הקדוש ברוך הוא.

ולא שקרנו בביריתך, שכל מי שמשקר בבירית הקדוש הוא פרשומה בו, כאלו שמשקר בשמו של המלך, משום ששמו של המלך רשום באדם. ומקרא אחר מודה לכתוב הזה, שכתוב (שם) אם שכחנו שם אלהינו ונפרש פפינו לאל זר. אם שכחנו שם אלהינו, כמו שנאמר ולא שכחנו (וזוהי התורה שהיא שם אלהינו). ונפרש פפינו לאל זר, כמו שנאמר ולא שקרנו בביריתך. והכל דבר אחד. מה השקר כאן? שפרש בפיו לרשות אחרת ומשקר בבירית הוא, ולכן התורה אוהזת בזה. שכל מי ששומר את הבירית הוא כאלו שמר את כל התורה, ומי שמשקר בזה כאלו משקר בכל התורה.

בא ראה, טרם שנמול אברהם הרי לא נאמר שהוא שמר את התורה. כיון שנמול מה כתוב? (בראשית כו) עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמתי מצותי חקותי ותורתי. והכל משום שנמול ונרשם בו הרשם הקדוש ושמר אותו כראוי, מעלה עליו כאלו שמר את כל התורה. אף ביצחק כתוב, (בראשית יז) ואת בריתי אקים את יצחק. ועל זה נקראת התורה ברית.

בא ראה, משום שיוסף שמר את הבירית הוא ולא רצה לשקר בה, וזכה לכבוד בעולם הזה ולכבוד בעולם הבא, ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא השירה את שמו בתוכו, שכתוב (תהלים פא) עדות ביהוסף שמו. וזכה לברכת העולם הזה ולברכת העולם הבא.

אמר רבי יצחק, כתוב (דברים לג) בכור שורו הדר לו וגו'. משום שיוסף שמר את הבירית הוא, וזכה בשור, שהוא ראשון לקרבן. אמר לו רבי יהודה, אם כך, למה התברך בדבר שהוא שמאל? בזמין היה צריך, שהרי כתוב (יחזקאל א) ופני שור מהשמאל. אמר לו, כדי שיגן על חטאי ירבעם.

אמר לו, סוד למדנו בכתוב הזה, שכיון שיוסף שמר את הבירית הוא, שהבירית הוא אחוזה בשתי דרגות, ואותן שתי דרגות למעלה נקראו בשמות. ולמדנו בפרשת פרה אדמה, שהפרה הוא היא דרגה אחת מאותן שתי דרגות עליונות, והזיווג של פרה נקרא שור, וזהו בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו.

הָדָר לוֹ וְדָאִי. וְלֹא כְמוֹ הַשּׁוֹר הַזֶּה שֶׁל הָעוֹלָם, אֲלֵא וְקָרְנֵי רֹאם קָרְנָיו. קָרְנוֹ עֲלִיזָה הִיא עַל כָּל הָאֲחֵרוֹת, וְעַל כֵּן - בָּהֶם עֲמִים יִנְגַח יַחְדָּיו אֶפְסֵי אֶרֶץ.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, מִשְׁמַע שֶׁכָּל מִי שֶׁשׁוֹמֵר אֶת אוֹת הַרְשָׁם הַקְדוֹשׁ, אוֹתוֹן שְׁתֵּי דָרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת נִקְשָׁרוֹת בּוֹ, לְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ בְּכָל וּלְעֹטְרוֹ בְּכָבוֹד עֲלִיוֹן, וְלָכֵן זָכָה בְּשְׁתֵּי מַלְכוּתוֹ - אַחַת הוּא, וְאַחַת בְּנוֹ. שְׁפִינוֹ שֶׁשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ נִדְבַק בְּנָשִׁים וְכָרִיזוֹת, נִתְּנָה הַמַּלְכוּת לְיִרְבְּעָם, וְלָכֵן הַבְּרִית חֲבִיבָה מֵהַכֹּל.

מִשּׁוּם כֵּן אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאֲדָם הַזֶּה שְׁמוּלִיד בּוֹ, נִקְשָׁר לְשִׁכְיָנָה, שֶׁהִיא הַפֶּתַח שֶׁל כָּל הַפְּתֻחִים (וְהַתִּינוּק הַזֶּה שְׁנִמּוּל, נִקְשָׁר בְּשִׁכְיָנָה, שֶׁהִיא פֶּתַח שֶׁל כָּל הַפְּתֻחִים) הַעֲלִיּוֹנִים, הַפֶּתַח שֶׁנִּקְשָׁר בְּשֵׁם הַקְדוֹשׁ. (שְׁאֵמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן) וְאוֹתוֹ דָּם שִׁיּוּצָא מֵאוֹתוֹ תִּינוּק שְׁמוֹר לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבִשְׁעָה שֶׁמִּתְעוֹרְרִים דִּינִים בְּעוֹלָם, מִשְׁגִּיחַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ דָּם וּמִצִּיל אֶת הָעוֹלָם. וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב, (בְּרֵאשִׁית יז) וְבִן שְׁמֹנֶת יָמִים מוֹלַד לָכֶם כָּל זָכָר. וְכְתוּב (תְּהִלִּים צ) וְאִם בְּגִבּוֹרֶת שְׁמוֹנִים שָׁנָה. וְהַכֹּל עוֹלָה בְּמִשְׁקַל אֶחָד.

שְׁפִינוֹ, בְּאוֹתוֹ הַדָּם זֹכָה הָעוֹלָם לְהַתְּבַשֵּׁם בְּחֶסֶד, וְכָל הָעוֹלָמוֹת עוֹמְדִים, שְׁכָתוֹב (יִרְמִיָּה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲסוֹת שְׁמַיִם וָאֶרֶץ וְגו'. אִם לֹא בְּרִיתִי מִיָּלָא, אֲבָל לְמָהּ יוֹמָם וְלַיְלָה?

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁפִינוֹ, שְׁנֵי כְּתָרִים מִתְאַחֲדִים כְּאֶחָד וְהֵם הַפֶּתַח שֶׁל כָּל הַכְּתָרִים, וְשְׁפִינוֹ, אֶחָד דִּין וְאֶחָד רַחֲמִים, וּמִתְבַּשְּׁמִים זֶה עִם זֶה, זָכָר וְנִקְבָּה. (וְשְׁפִינוֹ, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָּה, אֶחָד דִּין וְאֶחָד רַחֲמִים).

בְּצַד הַזָּכָר שְׁרוּי חֶסֶד, וּבְצַד הַנִּקְבָּה שְׁרוּי דִּין. (וּמִשּׁוּם כֵּן) אֶחָד לָבָן וְאֶחָד אֵדָם. וְכֵן לְהַתְּבַשֵּׁם זֶה עִם זֶה, (מִשּׁוּם כֵּן) הֵם מִתְקַשְּׁרִים זֶה בְּזֶה. וְהַבְּרִית הַזֹּאת אוֹחוֹזָת בָּהֶם בְּיוֹמָם וְלַיְלָה, בְּדִין וְחֶסֶד. בְּדִין בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֵּן שׁוֹרָה בְּחֶסֶד, וּמִתְבַּשֵּׁם בְּכָל. וְזוֹהִי הַבְּרִית שֶׁנִּקְרָאת יוֹמָם וְלַיְלָה, שְׁאוֹחוֹזָת בְּשִׁנְיָהֶם.

וּמִי שְׁזָכָה לְשׁוֹמֵר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזֹּאת כְּרֵאֵי וְלֹא חוֹטֵא בָּהּ כָּל יָמָיו, הוּא אוֹחוֹז בְּיוֹמָם וְלַיְלָה, וְזֹכָה לְשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא. וְלָכֵן אֲבָרְהָם נִקְרָא שְׁלֵם, שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית יז) הַתְּהִלָּה לִפְנֵי וְהִיא תִּמְמִים. וְאִימְתִּי נִקְרָא שְׁלֵם? כִּשְׁזָכָה בְּשִׁנְיָהֶם, בְּיוֹמָם וְלַיְלָה, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים מב) יוֹמָם וְלַיְלָה ה' חֶסֶד וּבִלְיָלָה שִׁירָה עֲמִי. וְשִׁנְיָהֶם יִרְשׁ אֲבָרְהָם, וְלֹא הִתְקַיֵּם בּוֹ הַחֶסֶד בְּקִיּוּם שְׁלֵם עַד שְׁנִמּוּל. כִּיֵּן שְׁנִמּוּל, הִתְקַיֵּם בּוֹ וְזָכָה לְשִׁנְיָהֶם, וְנִקְרָא שְׁלֵם.

כְּמוֹ שְׁשְׁפִינוֹ, שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית יח) וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהֶל כְּחֵם הַיּוֹם. פֶּתַח הָאֵהֶל, זֶהוּ הַכְּתָר הָעֲשִׂירִי שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁהִיא פֶּתַח לְכָל הַמִּשְׁכָּן הַקְדוֹשׁ שֶׁל שְׁאָר הַכְּתָרִים, וְדוּד הַמֶּלֶךְ קוֹרָא (לְזֶה) פֶּתַח (צִדֵּק), שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קיח) פֶּתַחוֹ לִי שְׁעָרֵי צִדֵּק, וְכְתוּב זֶה הַשֹּׁעַר לֵה'. כְּחֵם הַיּוֹם, כְּשִׁמְאִיר הָאוֹר שֶׁל הַחֶסֶד, חֶלֶק גּוֹרְלוֹ, כְּמוֹ שִׁשְׁבַּב בְּזָה - יֵשֵׁב בְּזֶה. מִתִּי הִתְקַיֵּמוּ בּוֹ? כְּשִׁנְיָהֶם, וְלָכֵן נִקְרָאת בְּרִית יוֹמָם וְלַיְלָה. שְׁפִינוֹ, כְּתוּב (שְׁמוֹת יב) וּפִסַּח ה' עַל הַפֶּתַח. מֵה זֶה וּפִסַּח ה' עַל הַפֶּתַח? שְׁשׁוֹרָה עַל הַפֶּתַח הַזֶּה חֶסֶד לְהַתְּבַשֵּׁם. וּמִשּׁוּם כֵּן, וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית וְגו'.

אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, הָרִי שְׁפִינוֹ, כְּשֶׁהִגֵּר נִמּוּל וְנִכְנָס תַּחַת כְּנָפֵי הַשִּׁכְיָנָה, הוּא נִקְרָא גֵר צִדֵּק וְלֹא יוֹתֵר, גֵּר צִדֵּק וְדָאִי, זֹכָה לְהַכְנִס לְאוֹתוֹ כְּתָר שֶׁל צִדֵּק, וְאַתָּה אוֹמֵר יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁזָכוּ לְשִׁנְיָהֶם?

אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲלֵעָזָר בְּנִי, אֵינִי דוֹמָה מִי שְׁבָא מִשְׁרַשׁ קְדוֹשׁ וּמִגֹּזַע אֲמֵת, לְמִי שְׁבָא מִגֹּזַע רַע וּמִשְׁרַשׁ שֶׁל גְּעִלִּים רָעִים קָשִׁים. בִּישְׁרָאֵל כְּתוּב בָּהֶם, (יִרְמִיָּה ב) וְאֲנֹכִי נִטְעַתִּיד שׁוֹרֵק כֹּלָה זָרַע אֲמֵת. בְּאֵמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה כְּתוּב, (יחֻזְקָאֵל כג) אֲשֶׁר בִּשְׁרַחֲמֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוֹסִים זִרְמָתָם.

וּמִשּׁוּם כֵּן, יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים זָרַע שֶׁל אֲמֵת, גֹּזַע שֶׁהַתְּבַשְׁמוֹ בְּהָר סִינַי וּפְסָקָה מֵהֶם כָּל הַזֶּהֱמָה, כָּלֵם מִתְבַּשְּׁמִים, וְכָלֵם נִכְנָסִים בְּבְרִית הַקְדוּשָׁה שֶׁל יוֹמָם וְלַיְלָה לְהִיּוֹת שְׁלֵמִים בְּכָל. אֲבָל בְּאֵמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה קוֹשֶׁה לְהַעֲבִיר מֵהֶם אֶת הַזֶּהֱמָה, וְאֶפְלִי עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת. וּמִשּׁוּם כֵּן שְׁפִינוֹ, טוֹב שְׁבַע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת וְכו', וּמִשּׁוּם כֵּן גֵּר צִדֵּק וְדָאִי.

שְׁאֵמַר רַב הַמְנוּנָא סָבָא, אֲמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, טָרִם שְׁנִמּוּלוֹ שְׁרוּיִים הֵם בְּכְתָרִים תַּחְתּוֹנִים שְׁאֵינֶם קְדוֹשִׁים, וְרוּחַ טְמֵאָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם. כִּיֵּן שֶׁהַתְּגִירוֹ וְנִמּוּלוֹ, הֵם שׁוֹרִים בְּכְתָר הַקְדוֹשׁ (שֶׁל הַשִּׁכְיָנָה) שְׁשׁוֹרָה עַל שְׁאָר הַכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים, וְרוּחַ קְדוּשָׁה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם. אֲבָל יִשְׂרָאֵל, קְדוֹשִׁים בְּנֵי קְדוֹשִׁים שֶׁל גְּזָעִים וְשְׁרָשִׁים, וְהַתְּבַשְׁמוֹ בְּהָר סִינַי, וְנִכְנָסוּ לְאֵמוּנָה הַשְּׁלֵמָה הַקְדוּשָׁה בְּשְׁעָה שְׁנִמּוּלִים, הֵם שׁוֹרִים בְּכָל, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלֵכֶם הַיּוֹם.

וְהִיא כִּי יִחְטָא וְאֵשׁ וְהַשִּׁיב אֶת הַגּוֹזָלָה וְגו'. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, (ישעיה נד) כִּי מִי נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבֵּר מִי נָח. הַפְּסוּק הַזֶּה קוֹשֶׁה, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ז) וּמִי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל הָאֶרֶץ, וְכְתוּב (שם ט) וְלֹא יָכַרְתָּ כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמִּי הַמַּבּוּל. כְּתוּב מִי הַמַּבּוּל, וְלֹא מִי נָח, וְכֵן כְּתוּב כִּימִי נָח זֹאת לִי. זֹאת לִי! הֵם לִי הִיא צְרִידָה לְהִיּוֹת!

אֲלֵא כֵּן שְׁפִינוֹ, כְּשֶׁצִּדִּיקִים מִתְּרַבִּים בְּעוֹלָם, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמֵחַ וּמִשְׁתַּבַּח בָּהֶם. שְׁשְׁפִינוֹ,



כְּשֶׁשָׂרִי צָדִיק בְּעוֹלָם וְנִמְצָא בּוֹ, כְּבִיכּוֹל הוּא מְטִיל שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, וְכָל הָעוֹלָם מִתְבָּרֵךְ בְּגִלְלוֹ, וּמְטִיל שְׁלוֹם בְּכַמְלִיָּה שֶׁל מַעֲלָה. מִנֵּיין לָנוּ? שְׁכָתוֹב (ישעיה כז) או יִחְזַק בְּמַעְזֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי. שְׁנֵי שְׁלוֹמוֹת כָּאן לָמָּה? אֲלֵא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי - שְׁמִשְׁרָה זָכָר וְנִקְבָּה. שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי - שְׁהָאֲבוֹת מִתְבָּרְכִים.

מַה יֵשׁ בִּינֵיהֶם? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּשֶׁהָאֲבוֹת מִתְבָּרְכִים, שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי, שְׁמַקְדִים שְׁלוֹם בְּכָל. וּמִשּׁוּם כֵּן שְׁלוֹם קוֹדֵם. יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי, מָה הִטָּעַם לֹא הִקְדִים כָּאן שְׁלוֹם? אֲלֵא כְּדֵי שְׁיַעֲבֹר הַנְּחָשׁ שֶׁשָׂרִי בְּנִקְבָּה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְיָבֵא הַזָּכָר לְשֵׁרוֹת בְּמִקוֹמוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּן הִקְדִים יַעֲשֶׂה, וְאַחֵר כֵּן שְׁלוֹם.

שְׁנִינִי, בְּזִמְן שֶׁצָּדִיק שָׂרִי בְּעוֹלָם, הַדִּינִים לֹא מִתְעוֹרְרִים וְלֹא שׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ אִישׁ צָדִיק הוּא אוֹת בְּעוֹלָם, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בְּכַבּוּדוֹ, וְהָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בְּשִׁבְלוֹ.

שְׁנִינִי, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּזִמְן שֶׁבְּנֵי הָעוֹלָם נִמְצְאוּ רְשָׁעִים לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אוֹתוֹ הַצָּדִיק שֶׁנִּמְצָא בְּעוֹלָם, (רוֹצֵה) הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִמּוֹ, כְּדֵי שְׁיִבְקֶשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְיִתְפָּסֵם עִמָּם. מַה עוֹשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? מְדַבֵּר עִמּוֹ עַל אוֹתָם הָרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם. אוֹמֵר לוֹ לְהִיטִיב עִמּוֹ לְבַדּוֹ וּלְהַשְׁמִיד אֶת כָּלָם. מַהִי דִרְכּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק? עוֹזֵב אֶת שְׁלוֹ וְלוֹקֵחַ אֶת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם כְּדֵי שְׁיִתְפָּסֵם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּם.

מִנֵּיין לָנוּ? מִמִּשְׁחָה, שֶׁאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל, (שְׁמוֹת לב) עָשׂוּ לָהֶם עִגֹל מִסֶּכֶה וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ וְגו'. עוֹד אָמַר לוֹ, הֲרַף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְגו'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר מִשְׁחָה, אִם בְּשִׁבְלִי כְּבוֹדִי יִשְׁמְדוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם - טוֹב לִי מוֹת, וְלֹא יֵאמְרוּ שֶׁעֲזַבְתִּי אֶת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בְּשִׁבְלִי כְּבוֹדִי. מִיָּד - וַיַּחַל מִשְׁחָה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו. וְהוֹשִׁיט עֲצָמוֹ לְמִיתָה בְּכַמְהָ מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְלִי יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוֹב וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם אֵין מַחְנִי נָא מִסִּפְרָךְ וְגו'. וְשְׁנִינִי, לֹא זֶה מִשְׁחָה מִשָּׁם עַד שֶׁמַּחֲלֵל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב, וַיִּנָּחֶם ה' עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. וְכָתוֹב, (בַּמִּדְבָּר יד) וַיֹּאמֶר ה' סְלַחְתִּי כְּדָבָרְךָ.

וְאֵלּוּ בָּנָה כְּתוֹב, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לָנֶח קֶץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לִפְנֵי וְגו'. אָמַר לוֹ נָח, וְלִי מַה אַתָּה עוֹשֶׂה? אָמַר לוֹ, וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ וְגו'. עָשָׂה לָךְ תְּבִית עֲצֵי גִפְרִי. וְלֹא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם, וְיָרְדוּ הַמַּיִם וְהִקְבִּידוּ אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם. וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוֹב מִי נָח. מִי נָח וְדָאִי, שֶׁבּוֹ הֵם הָיוּ תְלוּיִים, שֶׁלֹּא בִקֵּשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם.

מִכָּאן אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַה שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ט) וַיַּחַל נָח אִישׁ הַאֲדָמָה. וַיַּחַל, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ל) לֹא יַחַל דָּבָרוֹ, שֶׁנֶּעֱשֶׂה חַל. אִישׁ הַאֲדָמָה, שֶׁבִּגְלָלוֹ הִשְׁמָדוֹ בְּנֵי הָעוֹלָם, כִּי לֹא בִקֵּשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. דָּבָר אַחֵר אִישׁ הַאֲדָמָה - שֶׁבְּשִׁבְלוֹ הִתְקַיְּמָה לְאַחֵר שֶׁהִשְׁמָדוֹ הִרְאִישׁוֹנִים, שְׁכָתוֹב לֹא אִסָּף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הַאֲדָמָה בְּעִבּוֹר הַאֲדָם וְגו'.

שְׁנִינִי, הֵם נִקְרְאוּ מִי נָח, שֶׁהוּא גֵרָם שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שְׁמוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, זֹאת לִי, מַה זֶה אוֹמֵר? אֲלֵא אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִי נָח גֵרָמוֹ לִי שֶׁאֲגַלֶּה זֹאת בְּעוֹלָם, שְׁכָתוֹב וְאֵין "זֹאת" בְּרִיתִי אוֹתָם. "זֹאת" אוֹת הַבְּרִית וְגו'. אֶת קִשְׁתִּי נִתְתִּי בְּעֵנָן, כְּלוּמָר אֵין מִי שֶׁמִּשְׁגִּיחַ אֲלֵא לְכַבּוֹד שְׁמִי שְׁרָמוּז בְּזֹאת. וּמִי גֵרָם לוֹ? מִי נָח.

מִכָּאן סִימָן לְחֹסֶד צָדִיק שֶׁלֹּא מִתְגַּלֶּה הַקִּשְׁתִּי הַזֶּה בְּזִמְנוֹ, וְלֹא צָרִיךְ הָעוֹלָם בְּזִמְנוֹ לְאוֹת הַזֹּאת. וּמִי הוּא? אוֹתוֹ שֶׁמִּבְקֵשׁ רַחֲמִים עַל הָעוֹלָם וְרָאוּי לְהִגֹּן עָלָיו, כִּמּוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, שֶׁלֹּא צָרִיךְ הָעוֹלָם בְּזִמְנוֹ אֶת הָאוֹת הַזֹּאת, שֶׁהָרִי הוּא הִיָּה אוֹת סִימָן בְּעוֹלָם.

שֶׁלֹּא הִיָּתָה גִזְרָה שֶׁנִּגְזְרָה עַל הָעוֹלָם לְמַעַלְהָ שֶׁלֹּא מִבְטֵל אוֹתָהּ, וְהִינּוּ מַה שְׁכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב כג) מוֹשֵׁל בְּאֲדָם. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁל בְּאֲדָם. וּמִי מוֹשֵׁל בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּבִיכּוֹל? צָדִיק. שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר, וְהוּא מִבְטֵל.

כִּמּוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי שִׁיּוֹם אֶחָד הִיָּה יוֹשֵׁב עַל הַדֶּלֶת שֶׁל שַׁעַר (מַעֲרַת) לוֹד, הָרִים עֵינָיו וְרָאָה שֶׁהִשְׁמֵשׁ מְאִירָה, וְהִסְתִּירָה אוֹרָה שֶׁלֹּשׁ פַּעֲמִים. בִּינְתִים נִחֲשָׁה הָאוֹר, וְנִרְאָה בְּשִׁמְשׁ שָׁחַר וְיָרֵק. אָמַר לוֹ לְרַבִּי אֲלַעְזָר בֶּנִי, בָּא אַחֲרֵי בְנֵי, וְנִרְאָה שֶׁהָרִי וְדָאִי נִגְזְרָה גִזְרָה לְמַעַלְהָ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ לִי, שְׁוֹדָאִי שְׁלֹשִׁים יוֹם תְּלוּי אוֹתוֹ הַדָּבָר שֶׁנִּגְזַר לְמַעַלְהָ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה עַד שְׁמוּדִיעַ לְצָדִיקִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (עֲמוֹס ג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גִּלְהָ סוּדוֹ אֶל עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, וְכִנְסוּ לְאוֹתוֹ כָּרָם. רָאוּ נָחֵשׁ אֶחָד שֶׁהִיָּה בָּא, וּפְּנֵי פָתוּחַ, (וְהִיָּה לוחֶשׁ בְּלִשׁוֹנוֹ) וְלוֹהֵט בְּאַרְץ בַּעֲפָר. נִעַר בְּגָדָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהִכָּה יָדוֹ בְּרֹאשׁ הַנָּחֵשׁ, שֶׁכֵּן הַנָּחֵשׁ, הִנְמִיד אֶת פִּיו וְרָאָה לְשׁוֹנוֹ רוֹחֶשֶׁת. אָמַר לוֹ: נָחֵשׁ נָחֵשׁ, לָךְ וְאָמַר לְאוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ הָעֲלִיּוֹן שֶׁהָרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי מְצוּי בְּעוֹלָם. הַכְּנִיס אֶת רֹאשׁוֹ לְנִקְבֵּי שֶׁל עֶפֶר אֶחָד, וְאָמַר: גּוֹזֵר אֲנִי, כְּשֶׁם שֶׁהִתְחַתָּוֹן חֲזוֹר לְנִקְבֵּי הָעֶפֶר, כֵּן הָעֲלִיּוֹן יִחְזוֹר לְנִקְבֵּי תְהוֹם רַבָּה.

רחש רבי שמעון בתפלה. עד שהיו מתפללים, שמעו קול אחד: ממני המות, הנסו למקומכם. המכות של המשחיתים לא שורות בעולם, שהרי רבי שמעון בן יוחאי בטל אותן. אשריך רבי שמעון, שרבוך רוצה בכבודך על כל בני העולם. במשה כתוב (שמות לב) ויחל משה וגו', שמשמע שפאחו אותו פרגוד, ואתה רבי שמעון גזר, והקדוש ברוך הוא מקים. הוא גזר, ואתה מבטל.

בין כך ראה שהאיר השמש ועבר אותו השחר. אמר רבי שמעון, ודאי שהעולם התבשם. נכנס לביתו ודרש, (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו. מה הטעם כי צדיק ה' צדקות אהב? משום שיש יחזו פנימו. מה זה פנימו? הפנים העליונים של כל העולם, שצריכים לבקש רחמים ממנו על כל מה שצריכים.

אמר לו רבי אלעזר בנו, אם כך, הנה צריך להיות ישר יחזו פנימו, או ישרים יחזו. מה זה ישר יחזו? אמר לו, סוד עליון שאותם מי קדם של העתיק הקדוש, נסתר כל הנסתרם. וימי עולם של ז"א, שהם נקראים פנימו, (שהם) רואים בדרך ישר מה שצריך לראות.

שנינו, בשעה שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם ורואה שכשרים מעשיהם של בני האדם למטה, מתגלה העתיק הקדוש בזעיר אנפין, ומסתכלים כל אותם הפנים בפנים נסתרים, וכלם מתברכים. מה הטעם שמתברכים? משום שמסתכלים אלו באלו בדרך ישר, שלא סוטים זמינה ושמאלה. זהו שכתוב ישר יחזו פנימו. וכלם מתברכים ומשקים זה את זה, עד שמתברכים כל העולמות. וכל העולמות נמצאים כאחד, ואז נקרא ה' אחד ושמו אחד.

וכשחטאי העולם מתרבים, נסתר העתיק הקדוש, ואין משגיחים פנים בפנים, ואז מתעוררים הדינים בעולם, והכסאות עולים, ועתיק הימים סתום ולא מתגלה. זהו שכתוב (דניאל ז) הייתי רואה עד שהכסאות הורמו ועתיק הימים יושב. עד שהכסאות הורמו, שאותם הכתרים העליונים, שמשקים את כל האחרים להעמידם בקיומם. ומי הם? האבות. ועתיק הימים יושב ולא מתגלה. ואז מהפכים הרשעים של העולם רחמים לדין.

שנינו. מצד האם יוצאים שומרי החקים, הקלפות שלהם, ואוחזים במקל של הגבורה, שולטים על הרחמים, כמו שנאמר (במדבר טו) הנועדים על ה', על ה' ממש. ואז נמצאים העולמות חסרים, (קשורים) שאינם שלמים, ומתעוררת בכלם קטטה.

וכשבני אדם מכשירים מעשיהם למטה, אזי מתבשמים הדינים ועוברים, ומתעוררים רחמים ושולטים על אותו הרע שמתעורר מן הדין הקשה. וכשמתעוררים רחמים, נמצאים שמחה ונחומים, משום ששולטים על אותו הרע. זהו שכתוב וינחם ה' על הרעה. וינחם, משום (ששולט על הרעה) שנקבע הדין הקשה, ושולטים הרחמים.

שנינו, בשעה שהדינים מתבשמים ושולטים הרחמים, כל פתר וכתר שב לקיומו, וכלם מתברכים כאחד. וכששבים כל אחד ואחד למקומו וכלם מתברכים כאחד, והאם מתבשמת במפתחות החקוקים ושבבים לצדה, אז נקראת תשובה שלמה, והעולם מתכפר, שהרי האם יושבת בשמחה שלמה, שכתוב אם הפנים שמחה, ואז נקרא יום הכפורים, שכתוב בו לטהר אתכם מפל חטאתיכם. ונפתחים חמשים שערים של צדדים חקוקים.

שנינו, כתוב והיה כי יחטא ואשם, מה זה כי יחטא, ולבסוף ואשם? אלא כך שנינו, כי יחטא מאותם חטאים שנקראו חטא, שכתוב מפל חטאת האדם. ואשם, כמו שנאמר האשם המושב לה'. ואשם, ויתקן. כלומר, אם יתקן את מעשיו, והשיב את הגזלה אשר גזל. אמר רבי יוסי, ממשמע שכתוב והשיב, לא כתוב וישיב אלא והשיב, והשיב דוקא.

שנינו, בארבע תקופות השנה הקול נפסק, ומתעוררים הדינים, והתשובה תלויה עד שמתקן. וכשהדינים מתעוררים, יוצא קול, וארבע זויות (פעמים) העולם עולים ויורדים. הכרוז קורא, ואין מי שישגיח ויתעורר. והקדוש ברוך הוא מזמן, אם זשוב - ישוב, ואם לא - (הפל ס"א הקול) נפסק, והדינים נעשים, ואז נקרא ויתעצב, ויתעצב בפתים החיצונים.

אמר רבי יהודה, שנינו, מיום שניחרב בית המקדש אין יום שלא נמצא בו פעם רע, מה הטעם? משום ששנינו, אמר רבי יודאי אמר רבי ייסא, נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל לירושלים של מטה. ומשום כך נמצאת רתחה בעולם.

אמר רבי יוסי, כתוב ערות אביך וערות אמך לא תגלה. וכתוב אמך היא לא תגלה ערותה. ושנינו, אמך היא ודאי. הרי אם גלה ערותה, למה צריך להשיב אותה? ודאי לתקן את מה שגלה.

שנינו, כשמתגבר יצר הרע באדם, אינו מתגבר אלא באותו עריות, וכל החטאים אחרים באותה ערוה. וכתוב לא תגלה. כשמתקן, מתקן כנגד אותו שגלה, וזו נקראת תשובה.

אמר רבי יצחק, כל חטאי העולם אחרים (זה) בזה, עד שהאם מתגלה בגללם. וכשהיא מתגלה,

כָּל אוֹתָם הַבְּנִים מִתְגַּלִּים (בְּשִׁבְלָה). וְכָתוּב לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבְּנִים. וְכִשְׁמַתְתֶּךָן הָעוֹלָם לְמִטָּה, הַכֹּל מִתְתַּקֵּן, עַד שְׁעוֹלָה הַתִּקּוֹן לֹאֵם הַקְדוּשָׁה וּמִתְתַּקֵּנָה, וּמִתְכַּסִּית מִמֶּה שֶׁהִתְגַּלְתָּה. וּמִשּׁוּם כֵּן כָּתוּב, אֲשֶׁרִי נָשׂוּי פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה, וְאִזּוּ נִקְרָאת תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה וְדָאִי. וְאִזּוּ נִקְרָא יוֹם הַכַּפּוּרִים, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב מִכֹּל חֲטָאֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מָתִי נִקְרָאת תְּשׁוּבָה? כְּשֶׁהָאֵם מִתְכַּסֶּה וְעוֹמֶדֶת בְּשִׁמְחָה עַל הַבְּנִים, שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קיג) אִם הַבְּנִים שִׂמְחָה. וְשִׁבָּה לְקִיּוֹם. וּמִי שֶׁהָיָה סְגוּר, שָׁב לְמִקְוָמוֹ. וְכֵלָם שָׁבִים אֶחָד לְאֶחָד, וּמִתְבָּרְכִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאִזּוּ נִקְרָאת תְּשׁוּבָה (שְׁלֵמָה), תְּשׁוּבָה סֵתָם, לְהַכְלִיל הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּשֶׁמְכַשֵּׁר הָעוֹלָם, כֹּל מְכַשֵּׁר כְּאֶחָד. כְּתוּב כִּי גָדוֹל מַעַל שָׁמַיִם חֲסִידֶךָ. מַעַל שָׁמַיִם, שְׁעוֹלָה לְמַעְלָה מִהַמְקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם. וּמִי הוּא. זֶה הָאֵם. וְהֵינּוּ שֶׁנִּקְרָאת תְּשׁוּבָה.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִדִּיק שֶׁכָּתוּב מַעַל שָׁמַיִם. אֲלֵמָלָא כְּתוּב עַל שָׁמַיִם, מִשְׁמַע אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁעוֹמֵד עַל שָׁמַיִם וְלֹא יוֹתֵר. כִּיֹּן שֶׁאָמַר מַעַל שָׁמַיִם, מִשְׁמַע אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁעוֹמֵד עַל הַשָּׁמַיִם לְמַעְלָה לְמַעְלָה. (וּמָה הִיא? אַמָּא, וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא תְּשׁוּבָה).

שְׁשִׁנִּינוּ, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁמְכַשֵּׁרִים הַמַּעֲשִׂים לְמִטָּה וְהָאֵם בְּשִׁמְחָה, מִתְגַּלָּה הַעֲתִיק הַקְדוּשׁ, וְשָׁב הָאוֹר לְזַעִיר אֲנָפִי, וְאִזּוּ הַכֹּל בְּשִׁמְחָה, הַכֹּל בְּשִׁלְמוֹת, הַכֹּל נִמְצָאִים בְּבִרְכוֹת, וְהִרְחִמִים מְזֻמָּנִים, וְכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשִׁמְחָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (מִיכָה ז) יָשׁוּב יִרְחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ. מִי יָשׁוּב? יָשׁוּב הַעֲתִיק הַקְדוּשׁ לְהַתְגַּלּוֹת בְּזַעִיר, יָשׁוּב לְהַתְגַּלּוֹת, שֶׁהָיָה נִסְתָּר בְּרֹאשׁוֹנָה, וְהַכֹּל נִקְרָא תְּשׁוּבָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַכֹּל בְּכָלֵל, הַכֹּל סֵתָם. וְכָתוּב (דְּבָרִים יג) לְמַעַן יָשׁוּב ה' מִחֲרוֹן אָפוֹ וְיָנֹתן לָךְ רַחֲמִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַכֹּל הוּא וְדָאִי, וְהָיָה בְּאֶרְצוֹ אֶת הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן.

וְהַשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה. שֵׁם שֶׁאֵלּוּ הַחֲבֵרִים, מִפְּנֵי מָה בְּגִזְלָה כְּתוּב וְהַשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה, וְלֹא יוֹתֵר? אֵלָּא הָרִי בְּאֶרְצוֹ, שֶׁזֶּה שֵׁם יִרְאָה הָעֲלִיּוֹנָה כִּמּוֹ הַתְּחִתּוֹנָה, וְזֶה שְׁגוֹנֵב שֵׁם אֶת הַיִּרְאָה הַתְּחִתּוֹנָה כְּנֶגְדּוֹ, וְלֹא הַיִּרְאָה הָעֲלִיּוֹנָה.

מָה כְּתוּב לְמַעְלָה? נֶפֶשׁ כִּי תַחֲטָא. כִּמּוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהַתּוֹרָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּמַהִים עֲלֵינוּ וְאוֹמְרִים, נֶפֶשׁ כִּי תַחֲטָא וְגו'! וְכָתוּב נֶפֶשׁ כִּי תַמְעַל מַעַל וְגו', אוֹ - נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע וְגו'. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב נֶפֶשׁ, וְלֹא רוּחַ, וְלֹא נֶפֶשׁ, וְכֵאֵן גּוֹף (רוּחַ) וְנֶפֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה כִּי יַחֲטָא וְהַשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה. מִי שְׂרָצָה לְתִקּוֹן אֶת מַעֲשָׂיו, כִּמּוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ וְהַשִּׁיב. מִי זֶה וְהַשִּׁיב? אֵלָּא כְּמִי שֶׁיִּתְקַן מַעֲשָׂיו, כְּדִי שֶׁיִּשָּׁיב מַעֲשֵׂיוֹת הַמַּיִם לְמִקְוָמָם לְהַשְׁקוֹת אֶת הַנְּטִיעוֹת, שֶׁהָיָה הוּא גֵרָם בְּחֲטָאֵיו לְמַנַּע מֵהֶם. וְעַל זֶה - וְהַשִּׁיב אֶת הַגְּזֵלָה וְגו', כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר.

רַבִּי אַבָּא הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. וְכָנֵס רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב (תְּהִלִּים צב) צָדִיק כְּתִמָּר יִפְרַח וְגו'. צָדִיק כְּתִמָּר, מָה זֶה כְּתִמָּר? שֶׁהָרִי מִכֹּל הָאֵילָנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, אֵין מִי שֶׁמִּתְעַבֵּב לְפָרֵחַ כִּמּוֹ תִמָּר שְׁעוֹלָה לְשִׁבְעִים שָׁנִים. מָה הַטַּעַם כְּתִמָּר? אֵלָּא אֵף עַל גֵּב שֶׁהַכְּתוּב מַעִיד, הַחֲבֵרִים כֻּלָּם אֵין רוֹצִים לְגַלּוֹת.

אָבֵל צָדִיק כְּתִמָּר יִפְרַח, זֶה נֶאֱמַר עַל גִּלּוֹת בָּבֶל, שֶׁהָרִי לֹא שָׁבָה שְׁכִינָה לְמִקְוָמָה אֵלָּא לְסוֹף שְׁבָעִים שָׁנָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יִרְמְיָה כט) כִּי לִפִּי מְלָאֵת לְבָבִל שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם. וְזֶהוּ צָדִיק כְּתִמָּר יִפְרַח, שְׁעוֹלָה זָכָר וְנִקְבָּה לְשִׁבְעִים שָׁנָה. צָדִיק - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים יא) כִּי צָדִיק ה' צְדָקוֹת אֱהַב. וְכָתוּב (שְׁמוֹת ה) ה' הַצָּדִיק. וְכָתוּב (יִשְׁעִיָה ג) אֲמָרוּ צָדִיק כִּי טוֹב.

כְּאִרְזֵי בִלְבָנוֹן יִשְׁגָּה. מָה זֶה אֲרִז? זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב בְּחִוּר כְּאֲרִזִּים. (שִׁיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא שֶׁל יַעֲקֹב הַשְּׁלָם) בִּלְבָנוֹן יִשְׁגָּה, בִּלְבָנוֹן וְדָאִי, וְזֶהוּ הָעֵדֶן שֶׁלְמַעְלָה, שֶׁעֲלֵיו כְּתוּב (שִׁם סד) עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים וּזְלָתָהּ. וְהָאֲרִז הִזָּה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם עֲלִיוֹן יִשְׁגָּה.

וְזֶה בְּגִלּוֹת הָאֲחִירוֹנָה הוּא כִּמּוֹ הָאֲרִז הִזָּה שֶׁמִּתְעַבֵּב לְעֵלּוֹת. וּמִשְׁעָה שְׁעוֹלָה עַד שְׁעוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ הוּא יוֹם, וְתַחֲלַת הַיּוֹם הָאֲחֵר עַד שְׁעוֹשָׁה צֶל בְּאוֹר הַיּוֹם. וְהָאֲרִז לֹא עוֹלָה אֵלָּא בְּעֵדוֹן שֶׁל הַמַּיִם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כד) כְּאֲרִזִּים עָלִי מַיִם. כֵּן אֲרִז בִּלְבָנוֹן יִשְׁגָּה. שֶׁמֶשׁ יוֹצֵא הַמַּעַן וְהַנְהָר שֶׁל הַמַּיִם לְהַשְׁקוֹת. וְאֲרִז זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (שִׁיר ה) בְּחִוּר כְּאֲרִזִּים.

שְׁתוּלִים בְּבֵית ה' - לְזַמְנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ. בְּחִצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ וְפָרִיחוּ - בְּתַחֲתֵי הַמַּתִּים. עוֹד יִגְבּוּן בְּשִׁיבָה - בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהָעוֹלָם יִמְצָא חֶרֶב. דְּשָׁנִים וְרַעֲנָנִים יִהְיוּ - לְאַחַר שֶׁכָּתוּב (יִשְׁעִיָה סו) הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה. וְאִזּוּ, (תְּהִלִּים קד) יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו כְּתוּב. וְכָל כֵּן לָמָּה? (תְּהִלִּים צב) לְהַגִּיד כִּי יֵשֶׁר ה' צוּרִי וְלֹא עוֹלָתָהּ בּוֹ.

עוֹד פֶּתַח וְאָמַר, (מַשְׁלִי טז) אִישׁ תִּהְפֹּכֹת יִשְׁלַח מִדּוֹן וְנִרְגָּן מִפְּרִיד אֶלּוֹף. אִישׁ תִּהְפֹּכֹת יִשְׁלַח מִדּוֹן, כִּמּוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, הָרָשָׁעִים עוֹשִׂים פָּגַם לְמַעְלָה. וְנִרְגָּן מִפְּרִיד אֶלּוֹף, מִפְּרִיד אֶלּוֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְזֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

דבר אחר איש תהפכות ישלח מדון - מה זה ישלח? ישלח את אותו נטיעות. מדון - שיונקים מן הצד של הדין. ונרנן מפריד אלוף, כמו שאמרנו, שהרשעים עושים פגם למעלה. מפריד - שהיחוד לא נמצא, מפריד את הגבירה מהמלך, ואת המלך מהגבירה. ומשום כך לא נקרא אחד, שאחד אינו נקרא אלא כשהם בזוג אחד. אוי לאותם הרשעים שעושים פריד למעלה. אשרי הצדיקים שמעמידים את הקיום שלמעלה, ואשרי בעלי התשובה שמשיבים הכל למקום.

ועל זה שנינו, המקום שבעלי תשובה יושבים, צדיקים גמורים לא יושבים בו. מה הטעם? אלא ההם התתקנו במקום עליון במקום שהשקאת הגן נמצאת משם. וזוהי תשובה, ועל זה נקראים בעלי תשובה. ואלו מתתקנים במקום אחר שנקרא צדיק.

ועל זה אלה יושבים במקום עליון, ואלה יושבים במקום קטן. מה הטעם? אלו משיבים מים למקומם מהמקום העליון של הנזה העמק, עד אותו מקום שנקרא צדיק. וצדיקים גמורים משפיעים מאותו מקום שהם יושבים לעולם הזה. ועל כן אלו עליונים ואלו תחתונים. אשרי חלקם של בעלי התשובה, ואשרי חלקם של הצדיקים שבגללם העומד עומד.

זהו שכתוב, והיה כי יחטא ואשם וגו'. מה כתוב למעלה? או מצא אבדה וכחש בה וגו', שהרי בשביל זה מסתלק הקדוש ברוך הוא מהכל. כביכול הקדוש ברוך הוא לא נמצא במקומו, שהרי כנסת ישראל נפרדה ממקומה. זהו שכתוב אבדה האמונה. מה זו האמונה? זו כנסת ישראל, כמו שזכרנו ויאמונתה בלילות. אבדה האמונה, כמו שזכרנו על מה אבדה הארץ, והכל אחד.

והרי בארנו אבדה, ולא נאבדת, ולא אבודה. כמו כן הצדיק אבד. אבוד או נאבד לא כתוב, אלא אבד. זהו שכתוב אבדה האמונה, בשביל כך - והשיב את הגזלה או את האבדה וגו'.

רעיא מהימנא (רועה הנאמן)

אמר הרועה הנאמן, מקומות יש בגיהנם רשומים למחללי שבתות בפרהסיא, ולא חוזרים בתשובה מאותו חלול, וימנים עליהם. ואף כך יש מקומות בגיהנם לאותם שמגלים עריות, ולאותם שמגלים פנים בתורה שלא כהלכה, ולאותם ששופכים דם נקי, ולאותם שנשבעים לשקר, ולאותם ששוכבים עם נדה או בת אל נכר או זונה או שפחה. ואף כך למי שעובר על שם"ה לא תעשה.

לכל חטא יש מקום בגיהנם, וממנה עליו. ושטן יצר הרע שלו ממנה על כל החטאים והמקומות והממנים שלו. ואם חוזר בתשובה, מה כתוב? מחיתי כעב פשעי, נמחו הרשומים של הרשעים של המקום של הגיהנם מכל חטא וחטא.

ויש חטאים רשומים למעלה, ולא למטה. ויש שרשומים למטה ולא למעלה, ויש שרשומים למטה ולמעלה. נמחו למטה - נמחו למעלה, אחר שחזר בתשובה. ועוד בארו בעלי המשנה, רשע - עוונותיו חקוקים לו על עצמותיו. צדיק - זכיותיו חקוקים לו על עצמותיו. למה? כדי להיות רשומים בין בעלי החטאים שלהם להנדע בהם, וקול יוצא עליו: זהו רשע, ושרפו עצמותיו בגיהנם.

ובארנו, נשמות של רשעים הן הן המזיקים בעולם. והדיו שלהם בארו עליהם בעלי המשנה, שנשמתם נשרפת ונעשית אפר תחת פפות רגלי הצדיקים. ובמה נשרפים? באש הפסא, שנאמר בו (דניאל ז) כרסיה שביבין די-נור גלגלוהי נור דלק. (וזה דינור שופע ויוצא) מארבע חיות של אש שסובבים את פסא הדין, שהוא אדניי, דין של המלכות דין.

ואותו נהר נאמר בו, (שם) נהר דינור שופע ויוצא מלפניו. נשמות הצדיקים טובלות ונטהרות בו, ונשמות הרשעים נדונים בו, ובויערים לפניו כמו קש לפני אש, והינו אש אוכלת אש. והן"ה הוא חמה. ונרתיקו - אדניי והינו הסוד שפרשוהו, לעתיד לבא מוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה; צדיקים מתרפאין בה, ורשעים נדונים בה.

ומהחיות של פסא הדין היה יורד אריה של אש לאכל את הקרבנות, אותם הממנים על כל איבר שחטא מחבל קטגור אחד, כמו שבארוה, עשה עברה אחת - קנה לו קטגור אחד. ומיד שיורדת אש של גבוה ושורפת את אותם איברים ופדרים ואמורים של פרים וכבשים ועתודים ועזים, והן"ה שיוורד באריה של אש לשרף אותם, נשרפים האיברים שלהם, נשרפים המשחיתים שממנים עליהם, ומתפפרים חטאי ישראל, שהם איברי השכינה.

באותו זמן מתקרבות החיות הממנות על הזכיות, שהם מפסא הרחמים, שהיא תשובה, האם העליונה. ובמה מתקרבים? בשם יהו"ה שנקנס בהם. ומשום זה הקרבן ליהו"ה. ה. שאין מי שיכול לקרב חיות ויסודות להכניס שלום ביניהם אלא שמו, שמקרב בשמו מים לאש, ולא מכבים זה את זה, ומקרב רוח לעפר ולא מפריד אותו.

באותו זמן, אלו השלמים, חיות ויסודות, ונקראים קדשים, שאין טמאים ביניהם. ועוד, שלמים זו ה' האחרונה, שהיא שלמותו של העמוד האמצעי בכל ההויות שכלולות בו, לכל ששת הצדדים שלו,

שֶׁהוּן שֶׁשׁ סְפִירוֹת.

וְסוּד הַדָּבָר - חֲתָם רוּם וּפְנֵה לְמַעַלָּה, בִּיהִיּוּ, לְיָמִין שֶׁל חֶסֶד. בְּהוֹיִי, לְשִׁמְאֵל שֶׁל גְּבוּרָה. וְהוֹיִי, בְּעַמּוּד הָאֲמָצִי. יוֹיָה בְּנֶצַח. בְּהוֹד הִיּוּ. בִּיסוּד וִיִּיָּה. הָאֵילָן שְׂאוֹחַז אֶת כָּלָם - תַּפְאֶרֶת. עֵץ עוֹשֶׂה פְּרִי. וּמִשּׁוּם כֹּךְ הַמָּקוֹם שֶׁיִּפְלֵה הָעֵץ, שֶׁם יִהְיֶה. וְאֵף כֹּךְ בְּכָל הַנִּיָּה, ה' אַחֲרוֹנָה שְׁלָמִים לָהּ, וּלְכָל הַהוֹיֹת שְׂאוֹחִים בָּהּ. כְּמוֹ זֶה, יִהְיֶה עִם ה' - יִהְיֶה. הוֹיִי עִם ה' - הַנִּיָּה. וְהוֹיִי עִם ה' - וְהוֹיָה. וְאֵף כֹּךְ שְׂאֵר הַהוֹיֹת.

וְהֵם חִיִּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁשׁ הַצְּדִידִים שְׁפִלּוּלִים בְּצַדִּיק חֵי הַעוֹלָמִים, וְעִם ה' נַעֲשֶׂה חִיִּיָּה. וְסוּד הַדָּבָר הִיא ה', כְּמוֹ תֵּבֶת נֹחַ שֶׁכָּנַס בָּהּ בְּכָל מִין וּמִין, שֶׁהֵם שְׁנַיִם שְׁנַיִם שְׁבָעָה שְׁבָעָה לְקַרְבָּן. שְׁנַיִם שְׁנַיִם - אֲרָבָעָה. שְׁבָעָה שְׁבָעָה - אֲרָבָעָה עֶשֶׂר. הָרִי יִיחַ. וְתֵבֶת ה', בָּהּ נִשְׁלָמֶת חַיָּה.

(פֶּתַח וְאִמֵּר, בְּאֵתִי לִגְנִי וְגו') וְהַצְּדִיק כּוֹלֵל שֵׁשׁ דְּרָגוֹת, וּמִשּׁוּם כֹּךְ תִּקְנוּ לִפְתּוֹר בּוֹ חִלּוּם בְּשִׁלְשָׁה שְׁלּוּמוֹת, בְּשִׁלְשָׁה פְּדִיוֹנוֹת, שֶׁהוּא ו', בְּחִשְׁבוֹן ו'. וְהוּא הַסֵּלֶם שֶׁל חִלּוּם יַעֲקֹב, כּוֹלֵל שֵׁשׁ סְפִירוֹת. מִצֵּב אֲרָצָה - שְׁכִינָה תַּחְתּוֹנָה, וְזוֹ ה' תַּחְתּוֹנָה. וְרָאשׁוֹ - זֶה י', בּוֹ הוּא צַדִּיק שְׁבִיעִי. מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה - זֶה הָאֵם הַעֲלִיּוֹנָה, וְזוֹ ה' הַעֲלִיּוֹנָה, שֶׁמֶצֶד הַחִלּוּם ה' שׁוֹלֵט עַל י', שֶׁהוּא רֹאשׁ הַסֵּלֶם, הוֹיִי מִן אֱלֹהִים. וּמִשּׁוּם כֹּךְ, וְהִנֵּה מְלָאכִי אֱלֹהִים עֲלִים וְגו', וְלֹא מְלָאכִי יְהוֹיָה.

הַאוֹתִיּוֹת כְּסֻדְרָן עוֹלוֹת בְּחֵלֶם, שֶׁהוּא כֶּתֶר עַל אֲרָבַע אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵתַפְּשׁוּת שֶׁלָּהֶן מַחֲכָמָה עַד הַמְּלָכוֹת הַקְּדוֹשָׁה. מִשּׁוּם שֶׁחֲכָמָה הִיא י', בִּינָה ה', שֵׁשׁ סְפִירוֹת ו', מְלָכוֹת ה' אַחֲרוֹנָה. חֵלֶם כֶּתֶר עַל כָּל הַאוֹתִיּוֹת. (ע"כ רַעִיָּא מִהִמְנָא).

אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחֲטֵא לְאִשְׁמַת הָעָם. רַבִּי אַבְבָּא פָתַח, (שִׁיר א) הַגִּידָה לִי שְׂאֵהֲבָה נִפְשִׁי וְגו', אִם לֹא תִדְעִי לָךְ הִיפָּה בְּנָשִׁים צִאִי לָךְ וְגו'. אֶת הַפְּסוּקִים הִלְלוּ בְּאָרוֹ הַחֲבָרִים בְּמִשְׁחָה בְּשִׁעָה שֶׁהִיָּה עוֹלָה מִן הָעוֹלָם, שְׂאֵמֵר (בְּמַדְבָּר כֹּז) יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר וְגו', אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְגו'. וְשִׁנִּינוּ שְׂזָה נֶאֱמַר עַל הַגְּלוּת.

וְבֹא רֹאֵה, הַפְּסוּקִים הִלְלוּ אֶמְרָה אוֹתָם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמִלְךָ הַקְּדוֹשׁ. הַגִּידָה לִי שְׂאֵהֲבָה נִפְשִׁי, כְּמוֹ שְׂנֵאֲמֵר (שִׁיר ג) אֶת שְׂאֵהֲבָה נִפְשִׁי רֹאִיתִם. וְלְמִלְךָ הַקְּדוֹשׁ נֶאֱמַר, אֶתָּה שְׂאֵהֲבָה נִפְשִׁי אֵיכָה תִרְעָה.

בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא סָבָא אוֹמֵר, כָּל זְמַן שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִמְצָאָת עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּבִיכּוֹל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁלְמוֹת, וְרוּעָה בְּרִצּוֹן אוֹתוֹ (וְאֵת הָאֲחֵרִים הוּא זֶה) אֶת עֲצָמוֹ מֵאוֹתָהּ יִנִּיקֶת הַחֶלֶב (שֶׁל הַמֶּלֶךְ) שֶׁל הָאֵם הַעֲלִיּוֹנָה, וּמֵאוֹתָהּ יִנִּיקָה שֶׁהוּא יוֹנֵק, מִשְׁקָה אֶת כָּל שְׂאֵר הָאֲחֵרִים וּמִיֵּנִיק אוֹתָם. וְלִמְדָנוּ שְׂאֵמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל זְמַן שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִמְצָאָת עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁלְמוֹת, בְּשִׁמְחָה, שְׂרוּיּוֹת בּוֹ בְּרָכוֹת וְיוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ לְכָל שְׂאֵר הָאֲחֵרִים, וְכָל זְמַן שֶׁאֵין כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִמְצָאָת עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּבִיכּוֹל הַבְּרָכוֹת נִמְנָעוֹת מִמֶּנּוּ וּמִכָּל שְׂאֵר הָאֲחֵרִים.

וְסוּד הַדָּבָר - בְּכָל מָקוֹם שֶׁאֵין נִמְצָאִים זָכָר וְנִקְבָּה, אֵין בְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת עָלָיו, וְלָכֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹעֵה וּבּוֹכָה, כְּמוֹ שְׂנֵאֲמֵר (יִרְמְיָה כח) שְׂאֵג יִשְׂאָג עַל נִוְהוֹ. וְיִמָּה הוּא אוֹמֵר? אוֹי שֶׁהַחֲרַבְתִּי אֶת בֵּיתִי וְשִׁרְפִיתִי אֶת הַיְּכָלִי וְכו'.

וּבְשִׁעָה שֶׁכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יֵצֵאָה לְגוֹלוֹת, אֶמְרָה לִפְנֵינוּ: הַגִּידָה לִי שְׂאֵהֲבָה נִפְשִׁי. אֶתָּה אֲהוּב נִפְשִׁי, אֶתָּה שְׁכָל אֲהֵבֶת נִפְשִׁי בָּךְ, אֵיכָה תִרְעָה? אֵיךְ תִּזְוֹן אֶת עֲצָמְךָ מִעֵמֶק הַנַּחֵל שֶׁלֹּא פּוֹסֵק, אֵיךְ תִּזְוֹן אֶת עֲצָמְךָ מִהָאֹר שֶׁל הַעֲדוֹן הַעֲלִיּוֹן. אֵיכָה תִרְבִּץ בְּצִהְרִים, אֵיךְ תִּזְוֹן אֶת כָּל אֵלוֹ הָאֲחֵרִים שְׁנִשְׁקִים מִמֶּךָ תִּמְדִּי?

וְאֵנִי הֵייתִי נְזוּגִית מִמֶּךָ בְּכָל יוֹם, וְנִשְׁקִית וּמִשְׁקָה אֶת כָּל אוֹתָם הַתַּחְתּוֹנִים, וְיִשְׂרָאֵל נְזוּגִי בִּי, וְעִכְשׁוֹ שְׁלָמָה אֲהִיָּה כְּעֻטָּה, אֵיךְ אֲהִיָּה מִתְעַטֶּפֶת בְּלִי בְּרָכוֹת, כְּשִׁנִּיצְטָרְכוּ אוֹתָן בְּרָכוֹת וְלֹא יִמְצָאוּ בְּיָדִי. עַל עֲדָרֵי חֲבָרִיד, אֵיךְ אֶעֱמֵד עֲלֵיהֶם וְלֹא אֲהִיָּה רוּעָה לָהֶם וְזִנָּה אוֹתָם. עֲדָרֵי חֲבָרִיד - אֵלוֹ הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּנֵי הָאֲבוֹת, שֶׁהֵם הַמְּרַכְּבָה הַקְּדוֹשָׁה לְמַעַלָּה.

אִמֵּר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: תַּעֲזָבִי אֶת אֶת שְׁלִי, שֶׁהָרִי שְׁלִי הוּא דָּבָר נִסְתָּר מִלְּהוֹדֵעַ. אָבֵל - אִם לֹא תִדְעִי לָךְ, לַעֲצָמְךָ, הָרִי לָךְ עֲצָה. הִיפָּה בְּנָשִׁים, כְּמוֹ שְׂנֵאֲמֵר הַנֶּזֶד יָפָה רַעִיתִי. צִאִי לָךְ בְּעֵקְבֵי הַצֶּאֱן - אֵלָּה הֵם הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם נְדָשִׁים בֵּין הָעֵקְבִים, וּבְשִׁבְלֵם נִתֵּן לָךְ כֹּחַ לַעֲמֹד. (וְעִם כָּל זֶה) וְרַעִי אֶת גְּדִיתֶיךָ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרָעִים - אֵלוֹ הֵם תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן שֶׁהָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בְּשִׁבְלֵם, וְנוֹתְנִים כֹּחַ לְכַנְסֶת יִשְׂרָאֵל בְּגוֹלוֹת. מִשְׁכְּנוֹת הָרָעִים - אֵלוֹ בְּתֵי רַבִּן, מְקוֹם בֵּית הַמְּדֻרָשׁ שֶׁתִּמְדִּי נִמְצָאָת בָּהֶם הַתּוֹרָה.

דָּבָר אַחֵר אִם לֹא תִדְעִי לָךְ הִיפָּה בְּנָשִׁים וְגו' - בֹּא רֹאֵה, בְּשִׁעָה שֶׁצַּדִּיקִים נִמְצָאִים בְּעוֹלָם, וְאוֹתָם תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּן נִמְצָאִים וְעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, יְכוֹלָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲמֹד עִמָּם בְּגוֹלוֹת. וְאִם לֹא, כְּבִיכּוֹל הִיא וְהֵם אֵין יְכוֹלִים לְהִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם. וְאִם נִמְצָאִים צַדִּיקִים, הֵם נִתְפָּסִים בְּרָאשׁוֹנָה. וְאִם לֹא, אוֹתָם הַגְּדִיִּים שֶׁהָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בְּשִׁבְלֵם נִתְפָּסִים בְּרָאשׁוֹנָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַלֵּק אוֹתָם מִן הָעוֹלָם, אֵף עַל גֵּב שֶׁאֵין נִמְצָא בָּהֶם חֶסֶד. וְלֹא זֶה בְּלִבְד, אֲלָא מִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וְגוֹלָה

לגלות.

זהו שכתוב, אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם. למה יחטא? לאשמת העם. משום חטאי העולם שנגרמו את זה, לאשמת העם ודאי, ולא לאשמתו. יחטא - יגרע טובו ודן דין בכל, כמו שנאמר (מלכים-א א) והייתי אני ובני שלמה חטאים. דבר אחר אם הכהן המשיח - זה הקדוש ברוך הוא, כפי שאמרנו. יחטא - יחסר מנגיסת ישראל ומהעולם, שלא נותן להם ספוק הברכות. למה? זהו לאשמת העם ודאי, זה בשביל החטא של העם.

אם הכהן המשיח יחטא. רבי יצחק פתח, (שמות לב) זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך, הפסוק הזה קשה. כך היה צריך לכתב: זכר לאברהם וליצחק ולישראל. מה זה ליצחק? אלא כך שנינו, בכל מקום השמאל נכלל בימין, והוא בכלל של הימין. שהימין הזה מתקן לעולמים להכליל בו את השמאל, ועל כן לא חלק, כדי להכליל אותו באברהם. ומשום כך לאברהם ליצחק (דוקא) כלל אחר. (אבל ולישראל, שהרי הוא אחוז בכנפיו (בכתפיו) את שניהם, והוא שלם בכל.

אשר נשבעת להם כך. שביעה נשבע הקדוש ברוך הוא לאבות, באבות שלמעלה, זהו שכתוב אשר נשבעת להם כך, באותם שלמעלה באותם ששורים כך. ונתבר אלהם ארבה את זרעכם וגו'. אשר אמרתי, אשר אמרת היה צריך להיות! אלא הקדוש ברוך הוא אמר כך לאבות פעם ופעמים. אשר אמרתי - שרציתי ברצון נפשי, שהרי אמירה זהו רצון. זהו שכתוב (מלכים-א ח) אדני אמר לשכן בערפל. ועוד מה תאמר נפשו ואעשה לה.

ונחלו לעלם, מה זה לעלם? העולם שלמעלה שאחזה בו אותה ארץ, ונאוגית מאותו עולם. ואם הארץ היא מתגרשת, ממה זה? לאשמת העם הוא נהיה.

רבי יצחק אמר, אם הכהן המשיח יחטא - זה הכהן שלמטה, שנתתקן לעבודה ונמצא בו חטא, זה ודאי קורה לאשמת העם. אוי לאותם שסומכים עליו. כמו כן שליח צבור שנימצא בו חטא, (משום שהעם לא נמצאו צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא) אוי לאותם שסומכים עליו. אמר רבי יהודה, וכל שכן הכהן, שכל ישראל, והעליונים והתחתונים, כלם מאחדים (מחכים) ומצפים להתברך על ידו.

שהרי שנינו, בשעה שהכהן מתחיל לכוון דברים ולהקריב קרבן עליון, הכל נמצאים בברכה ובשמחה. הימין מתחיל להתעורר, השמאל נכלל לימין, והכל נקשר ונאחז זה עם זה, וכלם מתברכים באחד. נמצא שעל ידי הכהן מתברכים העליונים והתחתונים, והרי פרשוה. ומשום כך צריך להקריב קרבן עליו, כדי שיתכפר חטאו.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שעל ידי הכהן מתכפר חטאו של אדם כשמוקריב קרבן. עכשו כשהוא חוטא, מי מקריב עליו ומי יכפר עליו? אם תאמר שהוא מקריב על נפשו - הרי הוא התקלקל, ואינו כדאי שיתברכו עליו עליונים ותחתונים. התחתונים לא יתברכו על ידו, כל שכן העליונים. אמר רבי יהודה, ולא? והרי כתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו. למה צריך לכפר עליו? משום שהוא חטא, יכפר על עצמו, שכתוב וכפר בעדו.

אמר רבי חייא, הרי ידוע באיזה מקום נקשר הכהן הגדול ובאיזה מקום נקשר כהן אחר. ואותו שנקרא סגן ידוע. משום כך כהן מקריב את קרבנו בראשונה, ומעלה אותו עד אותו מקום שנקשר בו. ואחר שהכהן עלה לאותו מקום, לא מעבדים אותו לעלות למקומו ולכפר על חטאו. ולכן אחר מקריב עליו את קרבנו. כיון שאחר הוא המקריב, ולא מסתפקים כל כך על ידו, אחר כך הוא מקריב, ואותם העליונים, כלם מתחברים לכפר את חטאו, והמלך הקדוש מסכים על ידם. כמו כן המתפלל וטעה, נעמד אחר תחתי.

רבי אלעזר ורבי אבא היו יושבים. אמר רבי אלעזר, ראיתי את אבא ביום ראש השנה ויום הכפורים שאינו רוצה לשמע תפלה מכל אדם, אלא אם עמד עליו שלשה ימים קודם לטהר אותו. שרבי שמעון היה אומר כך: בתפלת האדם הזה שאני מטהר, מתכפר העולם. וכל שכן בתקיעת השופר שאינו מקבל תקיעה של אדם שאינו חכם לתקע בסוד התקיעה.

ששנינו, רבי ייסא סבא אומר, התקיעות הללו כסדרן. הראשונה כלולה מהכל. השנייה - אחת כסדר ואחת כסדר, גבורה גדולה ביניהם. שלישית - אחת כאן ואחת כאן, וגבורה ביניהם. השבר עולה, והתרועה יורדת. אחת קשה ואחת רפה. והרי פרשוה. והן עשר. והן תשע. כלל אחד של הכל.

וביום הזה מתעטר יצחק, והוא הראש לאבות. ביום הזה כתוב, (ישעיה לג) פחדו בציון חטאים. ביום הזה יצחק נעקד, ועקד הכל, ושרה מדברת (מיללת), וקול שופר חזק מאד. אשרי חלקו של מי שעובר ביניהם ונצל מהם. אמר רבי אבא, משום כך קוראים פרשת יצחק ביום הזה, שבימים הזה נעקד יצחק למטה ונקשר באותו שלמעלה. (באברהם) מתי נקשר? בשעה שכתוב (בראשית כב) ויעקד את יצחק בנו וגו'.

אמר רבי אלעזר, ביום הזה מעטר יצחק את אברהם, שכתוב והאלהים נסה את אברהם. מה זה נסה? כמו שנקאמר (ישעיה מט) ואל עמים ארים נסי. (שמות יז) ויקרא שמו ה' נסי. מה בא להשמינו? משום שהימין נתקן ונשלם. זהו שכתוב והאלהים נסה את אברהם. והאלהים בדיוק. וזהו (בראשית לא) ופחד יצחק.

רבי אבא אמר, כתוב (תהלים עה) כי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים. כי אלהים שופט, אלמלא שעבר הדין של יצחק במקום שיעקב שורה (ונופא) והתפסה (ורוחא) (והתבשם) שם, אוי לעולם שיעפגש בדינו. וסוד הדבר - (ישעיה סו) כי באש ה' נשפט. וזהו התבשמות של העולם.

וכיון שנקנס למקומו של יעקב, ויעקב אחוז בו, אזי האש שוככת והגחלים מצטננים. לאדם שהיה רוגז, וחגר ושם עליו כלי זין, ויצא מרגז להרג אנשים. חכם אחד עמד על הפתח ואחז בו. אמר: אלמלא לא החזיק בי ותפס אותי, הרי היה נמצא הרג של אנשים. בעוד שהחזיקו זה בזה ואחזו זה בזה, הצטנו רגזו על שיצא להרג. יצא להוכיח - מי סביל את הרגז וחזק הדין של אותו אדם? הנה אומר, זה שעמד על הפתח.

כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: בני, אל תפחדו, הרי אני עומד על הפתח, אבל הזדרזו ביום הזה ותנו לי כח. במה? בשופר. שאם נמצא קול השופר כראוי ומכוניס בו למטה, אותו הקול עולה, ובו מתעשרים האבות, ועומדים במשכנו של יעקב. ולכן צריך להזהר בשופר ולדעת את אותו הקול ולכונן בו.

ואין לך קול בשופר שלא עולה רקיע אחד, וכל אותם האוכלוסים של אותו רקיע, נותנים מקום לאותו קול. ומה אומרים? (יואל ב) וה' נתן קולו לפני חילו וגו'. ועומד אותו הקול באותו הרקיע, עד שבא קול אחר, ונועדו (והתעוררו) יחדו, ועולים בזווג לרקיע אחר. ועל זה שנינו, יש קול שמעלה קול, ומה הוא? אותו הקול של תקיעתם של ישראל שלמטה.

וכיון שמתחברים כל הקולות הללו שלמטה ועולים לאותו רקיע עליון שהמלך הקדוש שורה בו, מתעשרים (נועדים) פלם לפני המלך, ואז הפסאות עולים, וכשא אחר של יעקב עומד ומתתקן.

ועל זה מצאנו בספרו של רב המנונא סבא באתון תפלות של ראש השנה שהיה אומר, התפלה וקול השופר (שאותו קול) שמוציא אותו הצדיק, שנמצא מרוחו ונפשו באותו השופר של אותו הקול שעולה למעלה. ובאותו יום עומדים ונמצאים מקטרגים למעלה. וכשעולה אותו קול השופר, פלם נדחים לפניו ולא יכולים לעמוד. אשרי חלקם של הצדיקים שיודעים לכונן את הרצון לפני רבונם ויודעים לתקן עולם ביום הזה בקול שופר. ועל זה כתוב, (תהלים פט) אשרי העם יודעי תרועה. יודעי, ולא תוקעי.

ביום הזה צריך העם להסתכל באדם שלם מכל, שיודע את דרכי המלך הקדוש, שיודע בכבוד המלך שיבקש עליהם בקשה ביום הזה, ולזמן קול שופר בכל העולמות, בכונת הלב, בחכמה, ברצון ובשלמות, כדי שישתלק הדין על ידו מן העולם. אזי לאותם שהשליח שלהם לא נמצא כראוי, שהרי חטאי העולם (העם) באים להזכר בגללו. זהו שכתוב, אם הכהן המשיח יחטא - שהוא שליחם של כל ישראל - לאשמת העם הוא, משום שהדין שורה עליהם.

ובקשהשליח הוא צדיק כראוי, אשרי העם, שכל הדינים מסתלקים מהם על ידו, כל שפן הכהן שעליו מתברכים עליונים ותחתונים.

אמר רבי אלעזר, ועל זה, כהן ולוי טרם שיעלה לעבודה, בודקים אחריו, ויודעים דרכיו ומעשיו. ואם לא, אינו עולה לעבודה, וכן פסנהדרין כדי לדון דין.

ואם נמצא כראוי, נותנים עליו חמרות המקדש. ואם לא, אינו עולה לעבודה. זהו שכתוב, (דברים לג) וללוי אמר תמיד ואוריף לאיש חסידך. מפני מה זכה (אחר) לאורים ולתמים ולעבד עבודה? הוי אומר, אשר נסיתו וגו'. האמר לאביו ולאמו לא ראיתו וגו'. וכיון שנמצאו בדרגות הללו, אז - יורו משפטיה ליעקב וגו', ושימו קטורה וגו'. לשכך את הרגז ולזמן שלום. וכליל על מזבחה, כדי שהכל יתבשמו וימצאו ברכות בכל העולמות, אז - ברוך ה' חילו וגו'.

ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם וגו'. רבי שמעון פתח, (ישעיה לב) נשים שאננות קמנה שמענה קולי וגו'. כמה יש לו לאדם להתבונן בכבוד רבונו, כדי שימצא בריה שלמה לפני הקדוש ברוך הוא. שפאשר ברא הקדוש ברוך הוא את האדם, הוא ברא אותו שלם, כמו שנקאמר (קהלת ז) אשר עשה האלהים את האדם ישר וגו'. את האדם - זכר ונקבה. ונקבה נכללת בזכר, ואז כתוב ישר. אחר כך - והמה בקשו חשבנות רבים.

בא ראה, מנקב תהום רבה נמצאת רוח נקבה, רוח של כל הרוחות, ובארנו ששמה לילית, והיא נמצאה לראשונה אצל אדם. ובשעה שנקרא אדם ונשלם גופו, הזדמנו על אותו הגוף אלה רוחות מצד השמאל. זה רצה להפנס בו, וזה רצה להפנס בו, ולא היו יכולים. עד שגער בהם הקדוש ברוך הוא,

ואדם היה שוכב גוף בלי רוח, ומראהו היה ירק, וכל אותן רוחות סובבות אותו.

באותה שעה ירד ענן אחד ודחה (וזרק) את כל אותן הרוחות, ובשעה הזו כתוב, (בראשית א) ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה. והרי בארנו, שנקבה מתעברת מן הזכר מן אותה נפש של אדם, והיא מוציאה אותה הרוח לנשם אותה באדם, כלולה משני צדדים כראוי. זהו שכתוב (שם ב) ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה. לנפש חיה ממש. ומי שמסתפק בזה, כי אינו יודע אם החיה הזו היא החיה התחתונה, או החיה ששמה ישראל, או מהזכר או מהנקבה. אבל לא כתוב לנפש החיה, אלא לנפש חיה סתם, שמשמע הכל.

וכשעמד אדם, היתה נקבתו תקועה בצדו, ואותה הנשמה הקדושה שבו היתה מתפשטת לצד הזה ולצד הזה, והיתה מספיקה לזה ולזה, משום שכך נכללה. אחר כך נסר הקדוש ברוך הוא את האדם, ותקן את נקבתו. זהו שכתוב (שם) ויבן ה' אלהים את הצלע וגו'. את הצלע, הרי בארנו, כמו שנאמר (ויקרא מד) ולצלע המשכן. וביאה אל האדם, בתקוניה כמו פלה לחפה.

כיון שראתה לילית כך, ברחה, והיא בכרפי הים, ועד עכשו היא מזמנת להרע לבני העולם. וכשעתיד הקדוש ברוך הוא להחריב את רומי הרשעה ושתחרב לעולמים, הוא יעלה את לילית הזו, ונשים אותה בחרבן הזה, משום שהיא חרבנו של העולם. זהו שכתוב (ישעיה לד) אך שם הרגיעה לילית ומצאה לה מנוח.

ובספרי הראשונים אמרו, שהיא ברחה מן האדם מקדם לכן, אבל אנו לא שנינו כך, משום שהרי נקבה זו נמצאה עמו, אבל טרם שקמה הנפש הזו (שהרי נקבה זו לא נמצאה עמו, אבל טרם שתקנה הנקבה הזו) עם אדם כראוי, היתה מזדווגת עמו, וכשזו תקנה עמו כראוי, היא ברחה לים, ומזמנת להזיק לבני העולם.

הרפואה לזה - באותה שעה שאדם מזדווג עם אשתו, יכון לבו בקדשת רבונו ויאמר כך: העטופה בסדין הזדמנה, מתרת מתרת, אל תפנסי ואל תצאי, לא שלך ולא בחלקך. שובי שובי, הים רועש, הגלים שלו קוראים לך, בחלק קדוש אני אחיו, ובקדשת המלך התעטפתי.

ולכסות את ראשו ואת אשתו עד שעה אחת, וכן בכל פעם, עד שלשה ימים לקליטה, שכל הרפבה שאין קולטת לשלשה ימים, שוב אין קולטת. ובספר שהניח אשמדאי לשלמה המלך, אומר שלשים יום. ואמר, שלאחר ששים את המעשה, ישפך מים צלולים סביב מטתו, וזו שמירה של הכל. (אחר כך)

מי שמניקה תינוק, לא תזדווג עם אדם אלא בשעה שהתינוק ישן. ואחר כך אל תניק אותו עד שעה אחת, כמו שני מילין, או מיל אחד, אם לא יכולה בשביל צער התינוק בזמן שהוא בוכה. ובה לא יפחד ממנה לעולמים.

אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מלמד אותם סודות עמקים שלמעלה ולמטה, והכל בשביל התורה, שהרי מי שמתעסק בתורה, מתעטר בעטרות של השם הקדוש, שהרי התורה היא שם קדוש, ומי שמתעסק בה נרשם ומתעטר בשם הקדוש, ואז יודע דרכים נסתרות וסודות עמקים שלמעלה ולמטה, ולא פוחד לעולמים.

בא ראה, באותו יום נצטוו על עץ אחד ועברו על מצות רבונם, ובגלל שהאשה חטאה בראשונה ובא עליה אותו הנחש, כתוב (בראשית ג) והוא ימשל בך. מכאן והלאה, בכל הפעמים שאנשים נמצאים רשעים לפני הקדוש ברוך הוא, הרי בארנו שאותן נשים (שלמעלה) שמצד הדין הקשה מזמנות לשלט עליהם, מצד הדין הקשה. זהו שכתוב (ישעיה ג) עמי נגשו מעולל ונשים משלו בו. נשים משלו בו ונדאי.

ואלה נקראות להט החרב המתהפכת, לא שהם חרב המתהפכת, אלא להט מאותה חרב, שנקרא (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. ואותו להט החרב המתהפכת, לפעמים גברים ולפעמים נקבות, והרי בארנו.

אוי לעולם כשאותן נשים שולטות בעולם. כשראה הנביא שישאל מעמקים את דרכיהם והם נמצאים בחטאים לפני רבונם, אז אמר: נשים שאננות, איך אתן שאננות? איך אתן יושבות שלא להתעורר בעולם!! קמנה. ובמקום אחר בארנו את הפסוק הזה, והרי פרשוהו החברים.

אבל לא נאמר, אלא כמו שמצאנו בדבורה, שכתוב (שופטים ה) היא שפטה את ישראל בעת ההיא. ועל כן שנינו, אוי לאדם שאשה מברכת לו בשלחנו. כך דבורה, היא שפטה את ישראל בעת ההיא - אוי לדור שלא נמצא בהם מי שידון את העם אלא רק נקבה אחת.

בא ראה, שתי נשים הן שגמצאו בעולם ואומרות תשפחתו של הקדוש ברוך הוא, שכל הגברים שבעולם לא יאמרו כזו. ומי הן? דבורה ורחל. חנה אמרה (שמואל א-ב) אין קדוש כה' כי אין בלתיך, וכל שאר הפסוקים. שהיא פתחה את פתח האמונה לעולם, כמו: מקים מעפר דל מאשפת זרים אביון, הרי הפתח של האמונה. להושיבי עם נדיבים, הרי האמונה שלמעלה, במקום ששרויים האבות. מי



הנדיבים? אלו האבות, כפיתוב (תהלים מז) נדיבי עמים נאספו.

דבר אחר להושיב עם נדיבים - נבא על שמואל, שהוא עתיד להיות שקול עם משה ואהרן, שפיתוב (שם טז) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו. וכסא כבוד ונחלם, מי ונחלם? זה שמואל, שהוריש כבוד המלכות לשני מלכים. דבר אחר וכסא כבוד ונחלם - זה הקדוש ברוך הוא שהוריש את כסאו לעבדיו. זהו שפיתוב וכסא כבוד ונחלם.

ה' יחיתו מריבו, מרבו חסר, מה זה אומר? אלא מריבו שנינו, מריב ו', וזה המלך הקדוש, וסוד החכמה נאמר כאן, בשעה שהדינים מתעוררים והשליטים שולטים על הרחמים, והרחמים נכנעים, ובשעה שהקדוש ברוך הוא מתבדר ממעון הנחל, אזי גוברים הרחמים ונכנעים הדינים. זהו שפיתוב, ה' יחיתו מריבו, מריב ו'.

עלו בשמים נרעם. עלו, מה זה עלו? בשעה שהטל של העתיק הקדוש שורה עליו, וממלא את ראשו באותו מקום שנקרא שמים, אזי נרעם, לשבר את כחם ותקפם של הדינים הקשים. ויתן עז למלכו - זה הקדוש ברוך הוא. וירם קרן משיחו - זו כנסת ישראל שנקראת קרן היוכל, כמו שבארנו. משיחו, כמו שנקרא משיח אלהי יעקב, משום כך קרן משיחו, וירי נתבאר.

דבורה שבאה לשבח את שבח המלך הקדוש: ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום. מלמד שהקדוש ברוך הוא הזמין את כל שאר העמים לקבל תורה, ולא רצו. וכי לא היה גלוי לפניו שלא רוצים? אלא שלא היה להם פתחון פה, שאלמלא היה נותן להם הקדוש ברוך הוא את התורה, היו שומרים אותה. וכל אותם פסוקים שאמרה דבורה, הכל הם בסוד החכמה, עד אותה שעה ששבחה את עצמה, שנאמר עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל, שהרי בארו שהסתלקה ממנה רוח הקדש. ומשום כך, עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר.

וכל זה כשנמצאו הגברים בחטא, ואינם כדאים להשרות עליהם רוח הקדש ודאי.

ואם כל עדת ישראל ישגו וגו', כמו שבארנו בהוראה שטעו בה. אבל ואם כל עדת ישראל ישגו, ואם כל ישראל ישגו היה צריך להיות! מה זה כל עדת ישראל? אלא אותם (כלם) שנמצאים בירושלים, שהרי משם יוצאת תורה לכל העם, ואם אותם שהיו שם טועים, אז כל ישראל טועים, ושנינו, שפיון ששם טועים, כל העם טועים, משום שכלם נמשכים אחריהם. ונעלם דבר מעיני הקהל - עיני הקהל אלו הסנהדרין, אלו הם שממנים על ישראל.

רעיא מהימנא

מצוה זו להביא קרבן על סנהדרין גדולה שטעו, תנאים ואמוראים שבעים סנהדרין גדולה היו, ומשה עליהם. ושבעים סנהדרין קטנה היו, ואהרן עליהם. ומשום כך אמרו בעלי המשנה, שמשנה היה שושבין המלך וזו תפארת, משם סנהדרין גדולה. אהרן שושבין הגבירה, וזו מלכות, ה"א קטנה קוראים לה, כמו (בראשית כט) אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. ועל שמה נקראת סנהדרין קטנה.

ומשם היו יודעים סנהדרין שבעים לשון, שהן שבעים פנים לתורה, שיש שבעים לשון מצד של המלכות הרשעה וכו', הכל בפרוד. זהו שפיתוב מאלה נפרדו איי הגוים בארצתם ללשונתם. כל שבעים הלשון בפרוד זה מזה.

אבל בתורה, שבעים פנים לתורה בלשון אחת. וזה יסוד. ו' הלכה אחת, חכמה קטנה - מלכות, שבה שבעים לשון כחשבון סוד, מן יסוד. ויסוד הוא לשון הקדש, סוד המרובה, בשבעים קהדראות, עליהם נאמר, כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו, קורעים לו גזר דינו של שבעים שנה. לשון אחד, היא שבעים לשון על מדה קטנה של חכמה קטנה, שהיא י' על מדה קטנה. על חכמה קטנה שהיא י', על מדה קטנה של חכמה ב', שתי שפתיים שבהן דעת ותבונה, בהן נשלמו שבעים ושתים. (ע"כ רעיא מהימנא).

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. עד שהיו הולכים, אמר רבי יוסי לרבי חייא, נשתדל בדברי תורה, בדברי עתיק הימים. פתח רבי חייא ואמר, (תהלים לב) חטאתי אודיעך וגו', מכאן למדנו, שכל אדם שמבקש את חטאיו ואינו מפרש אותם לפני הקדוש ברוך הוא ויבקש עליהם רחמים, לא נותנים לו לפתח פתח של תשובה, משום שהוא מתבייש (מכסה) ממנו. ואם הוא מפרש אותם לפני הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא חס עליו, ויתגברו הרחמים על הדין.

וכל שכן אם הוא בוכה, שהרי כל הפתחים הסתומים הוא פותח, ויתפלתו מתקבלת. ועל זה פרישת חטאיו, כבוד הוא למלך להגביר רחמים על דין. ועל זה כתוב, זבח תודה וכבדנני. מה זה וכבדנני? שני כבודים הם, אחד למעלה ואחד למטה. אחד בעולם הזה ואחד בעולם הבא.

הפסוק הזה קשה בכל, ברב דברים, שהרי באודה עלי פשעי מספיק, מה זה חטאתי אודיעך ועוני

לא כסיתי, ואחר כך אודה עלי פשעי לה'! ועוד, שהרי אודה עלי פשעי לה', לך הנה צריך להיות!

אלא דוד, את כל דבריו הוא אמר ברוח הקדש, ואמר את זה למלכות השמים, משום שהוא שליח מהתחתונים אל העליונים, ומעליונים אל התחתונים, ומי שרוצה את המלך, הוא מודיע לה בראשונה. ועל כן חטאתי אודיעך, (למלכות השמים אמר) ועוני לא כסיתי, מצדיקו של עולם. אמרתי אודה עלי פשעי לה' - זהו המלך הקדוש שכל השלום שלו, והשלום שצריך אדם להכניס לפניו - בהודאה. שהרי כך נקראים שלמים בהודאה, שכתוב על זבח תודת שלמיו. ואתה נשאת עון חטאתי סלה. זה למעלה למעלה, המקום שהעתיק הקדוש שריו. משום כך הפסוק הזה אוחז בכל.

כמו זה מי שמבקש בקשתו למלך, צריך ליחד את השם הקדוש ברצונו, ממטה למעלה וממעלה למטה, ולקשר הכל בקשר אחד, ובאותו קשר נמצאת בקשתו. אמר רבי יוסי, מי החכם לבקש בקשתו כמו דוד המלך, שהוא הנה שומר את פתח המלך? אמר לו רבי חייא, ודאי כך הוא, ועל כן התורה למדה אותנו את דרכי המלך הקדוש כדי שנדע ללכת אחריו, כמו שנאמר (דברים יג) אחרי ה' אלהיכם תלכו וגו'.

רבי יוסי פתח ואמר, (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי וגו'. כה אמר ה', הרי פרשוה, בכל מקום שנביא מתחיל לדבר, היו דברים נודעים, וכאן כה אמר ה' הנה, הקדוש ברוך הוא. ומה אמר? קול ברמה נשמע.

כך שנינו, שבאותו יום שנחרב בית המקדש למטה וישראל הלכו לגלות, רחמים על צאריהם וידיהם מהדקות לאחר, וכנסת ישראל גרשה מבית המלך ללכת אחריהם, בשעה שינדה אמרה: אלף בראשונה ואבכה על מדורי, ועל בני, ועל בעלי. כשינדה, ראתה את מקומה חרב, וכמה דם של חסידים שפוף בתוכו, וההיכל הקדוש והבית נשרף באש.

אז הרימה קול, ורעשו עליונים ותחתונים, והקול הגיע למעלה עד למקום שהמלך שריו בו, ורצה המלך להחזיר את העולם לתהו ובהו, עד שינדרו כמה אוכלוסים וכמה מחנות כנגדה, ולא קבלה תנחומים מהם. זהו שכתוב, קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה, שלא קבלה מהם תנחומים. כי איננו, משום שהמלך הקדוש הנה עולה למעלה למעלה ולא נמצא בתוכה. זהו שכתוב כי איננו, ולא כתוב כי אינם.

אמר לו רבי חייא, מה זה רחל מבכה על בניה? אמר לו, למדנו שהיא כנסת ישראל, וזו אשתו של יעקב ודאי, שכתוב ויאקב יעקב את רחל. וכתוב (בראשית כט) ורחל עקרה. וכתוב שם, (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה.

דבר אחר כי איננו, כמו שנאמר, (בראשית לט) איננו גדול בבית וגו'. איננו - שהרי הסתלק למעלה והתרחק מהכל. איננו - בזוג עמה. איננו - שימצא שמו הגדול.

אמר רבי חייא, מאיזה מקום התחילה לגלות? אמר לו, מבית המקדש, ששם שרתה, ואחר כך סובבה בכל ארץ ישראל. אחר כך פשיצאה מן הארץ, עמדה על המדבר וישבה שם שלשה ימים, הנהיגה את אוכלוסייה ומחנותיה (וישיבותיה) ותושביה מבית המלך, וקראה עליה איכה ישבה בדד וגו'. בכו רבי חייא ורבי יוסי.

אמר רבי יוסי, לא גלו ישראל מהארץ ולא נחרב בית המקדש עד שכל ישראל נמצאו חגיבים לפני המלך, ועד שמנהיגי העולם נמצאו חגיבים בראשונה. זהו שכתוב (ישעיה ג) עמי מאשריך מתעים ודריך ארחתיד בלעו. שפיון שראשי העם הולכים ברשע, כל העם נמשכים אחריהם. רבי חייא אמר מכאן, ואם כל עדת ישראל ישגו - במה זה הנה? משום שנעלם דבר מעיני הקהל, שעניי העם הם ראשיהם, שכל העם נמשכים אחריהם.

הלכו. עד שהיו הולכים ראו מקום אחד מדשן בעשבים ונהר מים זורם בו. ישבו. עד שהיו יושבים, פרח עוף אחד ורחש לפניהם. אמר רבי חייא, נקום מכאן, שנדאי חוצבי הרים (שודדים) נמצאים כאן. כמו והלכו. עד שהחזירו ראשיהם, ראו אותם לסטים שרצים אחריהם. התרחש להם נס ומצאו לפנייהם סלע אחד ובו מערה אחת. נכנסו לשם וישבו כל אותו יום וכל הלילה.

פתח רבי חייא ואמר, (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב וגו', כי הנני מושיעך מרחוק. מרחוק! מקרוב הנה צריך להיות! והרי בארו את הפסוק הזה, מרחוק - כמו שנאמר וישבו מארץ מרחק. אבל מרחוק, פאזות שכתוב (שם לא) מרחוק ה' נראה לי. וכתוב (משלי לא) ממרחק תביא לחמה. ומי היא? עמק הנחל, המקום שאותו נהר יוצא וזורם. ושב יעקב, כיון שכתוב אל תירא עבדי יעקב, מהו ושב יעקב? אלא כמו ששנינו, הקדוש ברוך הוא עלה למעלה למעלה, כמו שכתוב (תהלים י) למה ה' תעמד ברחוק, ומאותו מקום רחוק - הנני מושיעך.

ושב יעקב - למקומו (לכסאו), להזדג עם כנסת ישראל. ושקט - זה יסוד. ושאנן - להשרות דיורו

בה. ואין מחריד - מיצחק. כמו שנאמר (בראשית כז) ויחרד יצחק חרדה גדולה, ועל זה כתוב (בראשית לא) ויפחד יצחק. וכשמתעורר אותו הפחד, מסתלק היסוד למקום אחר. זהו שכתוב (ישעיה לג) פחדו בציון חטאים. בציון דוקא. ועל זה ואין מחריד. ועכשיו הקדוש ברוך הוא הציג אותנו מרחוק והסתיר אותנו במקום הזה בהשקט ובשלום, ואין מחריד מהכל. שכשהקדוש ברוך הוא עושה נס, בכל הוא עושה.

רבי יוסי פתח, (שופטים ד) ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי וגו', מה זה אומר? אלא אומר ברק, הואיל ורוח הקדוש שורה עליה, בזכותה אנצל ולא ישרה עלי נזק. ומה ברק סמוך על אשה להנצל בגללה - אנו, שהתורה עמנו, שהיא שמו של המלך הקדוש, על אחת כמה וכמה.

ישבו בתוך אותה המערה כל אותו היום, וכשירד הלילה, האירה הלכנה במערה. עברו שני סוחרים וחמוריהם טעונים מיין וממאכל לעצמם, נחו על מטענם, ואומרים זה לזה: גלון כאן, נתן אכל ומשתה לחמורים, ואנו נפנס למערה הזו. אמר לו חברו: טרם שנפנס, תאמר לי הפסוק הזה שאינו מושב.

אמר לו: מה הוא? אמר לו: דבר אחד, שכתוב (תהלים נב) אודך לעולם כי עשית וגו'. מהו כי עשית ולא כתוב מה? וכתוב כי טוב נגד חסידך, וכי לאחר אינו טוב? לא היה בידו? אמר: אוי לסוחרתנו שעזבנו את הקדוש ברוך הוא בגללה. רבי חייא ורבי יוסי שהיו יושבים במערה שמוחו. אמר רבי חייא לרבי יוסי, ולא אמרתי לך שכשעושה הקדוש ברוך הוא נס, בכל הוא עושה? נאא.

כשיצאו, הקדים רבי חייא ופתח, (ישעיה נז) שלום שלום לרחוק. שני שלומות כאן, אחד לרחוק ואחד לקרוב, והכל אחד. לרחוק - שנעשה קרוב. (ועוד לרחוק) זהו בעלי התשובה, שקדם היה רחוק, ועכשיו הוא קרוב. ועוד רחוק - כשאדם מתרחק מהתורה, רחוק הוא מהקדוש ברוך הוא. ומי שקרוב לתורה, מקרב אותו הקדוש ברוך הוא עמו, ועכשיו התחברו עמנו ותכנסו למערה. באו אותם סוחרים והשתתפו עמם. שחררו את המשא מחמוריהם ותקנו להם אכל, ויצאו כלם לפי המערה.

אמר אחד מהסוחרים: יאמרו לנו בעלי התורה את הפסוק הזה, אודך לעולם כי עשית ואקוה וגו'. כי עשית, מה זה כי עשית, ולא כתוב מה? וכתוב כי טוב נגד חסידך, וכי לגבי אחר אינו כי טוב?

אמר רבי חייא, כי עשית ודאי. ומה עשית? לעולם. שבגלל זה העולם שעשה הקדוש ברוך הוא והתקין אותו, מודה אדם לקדוש-ברוך-הוא בכל יום. ואקוה שמך כי טוב נגד חסידך, כך זה ודאי, כנגד אותם צדיקים, שמו של הקדוש ברוך הוא הוא טוב, ולא כנגד הרשעים שמבזים אותו בכל יום ואינם עוסקים בתורה. אמר לו, זה יפה, אבל שמעתי דבר מאחורי הכתל, ואני פוחד לגלות. אמרו לו רבי חייא ורבי יוסי, אמר דברך, שתורה אינה ירשה למקום אחד.

אמר להם, יום אחד הייתי הולך ללוד ונכנסתי לעיר, וסמכתי את עצמי אחר כתל אחד, ורבי שמעון בן יוחאי היה באותו הבית, ושמעתי מפיו את הפסוק הזה, אודך לעולם כי עשית. אודך, דוד המלך עליו השלום (לקדוש-ברוך-הוא) אמרו על אותו עולם אחרון, שהוא עשה שדוד המלך אחוז בו באותו עולם, ובו גרש את המלכות. ואקוה שמך כי טוב - זה הקדוש ברוך הוא ביחוד של העולם הזה שנקרא טוב. מתי נקרא טוב? נגד חסידך. מי הם חסידך?

אלא יש חסד ויש חסד, ואלו נקראו חסדי דוד הנאמנים. וכשחסדי דוד הללו מתמלאים מאותו טוב ששופע של העתיק הקדוש, אזי נקרא היסוד טוב, אזי נמצא להם טוב. שהרי כמו שנמצא שהוא בו, כך הוא מבשם את העולם האחרון הזה, והכל נמצא בברכה, ועל כן דוד היה מחפה לדרגה הזו שמאירה לעולם הזה שהוא אחוז בה.

הדברים הללו, כך שמעתי אותם, אלא שלא ידעתי מה זה. באו רבי חייא ורבי יוסי ונשקו אותו בראשו. אמר רבי חייא, מי מכסה עיניך בעפר, רבי שמעון בן יוחאי, שאתה במקומך ואתה מרעיש הקהלים העליונים, ואפלו צפרי השמים וכלם שמחים בדבורך. אוי לעולם באותה שעה כשתסתלק ממנו.

עוד פתח ואמר אותו האיש, הרי שדבר אחר שמעתי ממנו באותה שעה בפסוק שכתוב (דניאל ט) ועתה שמע אלהינו אל תפלות עבדך ואל תחנוניו וגו' למען אדני. ואמר כך, אם השם הזה מעלה (למעלה) מהכל - יפה הוא. שכך אומרים, עושה למען המלך. אבל השם הזה הרי ידוע שהוא מקום של בית דין, שממנו יוצא דין לעולם. מי ראה שאומרים למלך עשה למען עבדך, או בשביל דבר קטן ממך?

אלא כך צריך, שהשם הזה מתקן את בית המלך ובית המקדש למטה, וזה אחוז בזה, משום שנקשר זה בזה. וכשהמקדש למטה עומד במקומו, השם הזה למעלה עומד במקומו, וזהו כמי שאומר למלך: בנה את הבית הזה ואת ההיכל הזה כדי שהגבירה לא תמצא יושבת מחוץ להיכלה. אף כאן - והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני. מה הטעם למען אדני? שלא ימצא מחוץ למדורו.

תמחו רבי חניא ורבי יוסי, ושמחו באותו לילה. אחר שאכלו, פתח חבירו הסוחר ואמר, אמר לפניהם דבר אחד שהתעסקתי בו היום הזה, הפסוק הזה שכתוב (תהלים סג) מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה. דוד אמר שירה כשהיה בורח מחמיו, למה אמר אלהים אלי אתה אשחרך צמאה לך נפשי וגו' אלהים אלי אתה, שהרי בגבורה אחזה תמיד. אשחרך, וכי איך יכל דוד לשחר את הקדוש ברוך הוא בארץ רחוקה, וגרש מהארץ שפה שרויה השכינה?

אלא, אף על גב שגרש משם, לא עזב את שלו לשחר את הקדוש ברוך הוא. ואני שמעתי, אשחרך - כמי שאומר, אלך להראות לפניך, רק שלא יכלתי. כך אשחרך, רק שאני מחוץ למקום ששם שורה שכינה. צמאה לך נפשי, שהרי נפשי וגופי משתוקקים אליך להראות לפניך, ולא יכלתי, כי אני בארץ ציה ועיף בלי מים, שהרי ארץ ציה ועיף נקרא מחוץ למקום ששורה שכינה, משום שמים חיים אין מצויים כאן. ומי הם המים החיים? זו שכינה, שכתוב בה (בראשית כו) באר מים חיים, ועל זה ארץ ציה ועיף בלי מים כתוב.

אמרו רבי חניא ורבי יוסי, ודאי שהדריך תקינה לפנינו. נכנסו למערה וישנו. בחצות הלילה שמעו את קול חיות המדבר שנוהמות. התעוררו. אמר רבי חניא, הרי עת היא לסייע לננסת ישראל שמשבחת את המלך. אמרו, כל אחד ואחד יאמר דבר ממה ששמע וידע בתורה. ישבו כלם.

פתח רבי חניא ואמר, (תהלים כב) למנצח על אילת השחר מזמור לדוד. מי זו אילת השחר? זו ננסת ישראל שנקראת (משלי ה) אילת אהבים ויעלת חן. וכי אילת השחר, ולא בכל היום? אלא אילת, מאותו מקום שנקרא שחר, כמו שנקרא (הושע ו) כשחר נכון מצאו. ודוד המלך אמר את זה על ננסת ישראל, שהרי לא אמרה ננסת ישראל את זה (שנקרא אילת אהבים ויעלת חן, והיא באה מאותו מקום שנקרא שחר, כמו שנקרא (הושע ו) כשחר נכון מצאו, ודוד המלך אמר את זה על ננסת ישראל), משמע שכתוב על אילת השחר.

בא ראה, בשעה שירד הלילה, פתחים הסתומים של עליונים ותחתונים נמצאים (שוככים), וכל אותם רחוקים מתעוררים והולכים ושטים בכל העולם, ומחזרים על גופות בני אדם וסובבים למקומותיהם ולמטותיהם, ורואים את דיוקן המלך הקדוש ופחדים, שהרי התחזקו במטותיהם בדברי השם הקדוש. ובני אדם, נשמותיהם עולות כל אחת ואחת פראוי לה, והרי פראוה. אשרי חלקם של הצדיקים שנשמותיהם עולות למעלה ולא מתעכבות במקום אחר שלא צריך.

כשנחלק הלילה, הכרוז עומד ומכריז, ונפתחים הפתחים. אז רוח אחת של צפון מתעוררת ומקשה בכנור דוד, ומנגן מאליו, ומשבחת את המלך, והקדוש ברוך הוא משתעשע עם הצדיקים בגן עדן.

אשרי חלקו של מי שמתעורר באותו זמן ועוסק בתורה, וכל מי שעומד באותו זמן ועוסק בתורה, נקרא חבירו של הקדוש ברוך הוא וננסת ישראל, ולא עוד, אלא שאלו נקראים אחים ורעים שלו, שכתוב (תהלים קפב) למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך. ונקראים חברים של המלאכים העליונים והמחנות העליונים, שכתוב (שיר ח) חברים מקשיבים לקולך.

כשבא היום, הכרוז עומד ומכריז, ופתחים של צד דרום נפתחים, ומתעוררים כוכבים ומזלות, ופתחי הרחמים נפתחים, והמלך יושב ומקבל תשבחות. אזי ננסת ישראל נוטלת את אותם דברים ועולה, וכל אותם חברים אחוזהם בכנפיהם, ודבריהם באים ושורים בחיק המלך. אז מצוה המלך לכתב את כל אותם הדברים.

ובספר כתובים כל אותם בני היכלו, וחוט של חסד נמשך עליהם, שמאותו חוט מתעטר אדם בעטרת המלך, וממנו פחדים עליונים ותחתונים. הוא נכנס לכל שערי המלך, ואין מי שימחה בידו. ואפילו בזמן שבעלי הדין עומדים לדון את העולם, אין דנים עליו דין, משום שהרי נרשם ברשם של המלך, שנודע שהוא מהיכל המלך, ולכן לא דנים עליו דין. אשרי חלקם של הצדיקים שמשתדלים בתורה, וכל שכן בזמן שהמלך תאב לדברי תורה.

בא וראה סוד הדבר, אין עומדת ננסת ישראל לפני המלך אלא בתורה, וכל זמן שישאל בארץ התעסקו בתורה, ננסת ישראל היתה שרויה עמהם. כשהתבטלו מדברי תורה, לא יכלה לעמוד עמהם שעה אחת. משום כך, בשעה שנסת ישראל מתעוררת למלך בתורה, מתחזק כחה, והמלך הקדוש שמח לקבל אותה.

וכל זמן שנסת ישראל באה לפני המלך ואין התורה נמצאת עמה, כביכול תשש כחה. אזי לאותם שמחלישים את הכח שלמעלה. משום כך אשרי אותם שעוסקים בתורה, וכל שכן באותה שעה שצריך להשתתף עם ננסת ישראל. אזי הקדוש ברוך הוא קורא עליו, (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי ישראל אשר בך אתפאר.

רבי יוסי פתח ואמר, (שם כא) משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מליה שמר מה מליל. את

הפסוק הזה בארז החברים בכמה מקומות. אבל משא דומה, כל הפעמים שישראל נמצאו בגלות, נודע הזמן והקץ שלהם, וזמן וקץ של אותה גלות. ונלות אדום הוא משא דומה, שלא התגלה ולא נודע פאותו האחרות.

הקדוש ברוך הוא אומר, אלי קרא משעיר. קול שמעתי בגלות שעיר, אותם שדחוקים ביניהם, אותם ששוכבים בעפר. ומה הם אומרים? שימר מה מלילה שימר מה מליל. הם תובעים אותי על הגבירה, מה עשיתי מהגבירה שלי.

אזי הקדוש ברוך הוא מכניס את הפמליא שלו ואומר: ראו בני אהובי, שהם דחוקים בגלות ועוזבים את הצער שלהם ומבקשים ממני על הגבירה, ואומרים: שמר - אתה שנקרא שומר, איפה השמירה שלך? איפה השמירה של ביתך? מה מלילה - מה עשית מלילה, כך שמרת אותה?! מה מליל? שהרי לפעמים נקראת לילה ולפעמים נקראת ליל. זהו שכתוב (שמות יב) ליל שמרים הוא, וכתוב הוא הלילה הזה.

אזי הקדוש ברוך הוא משיב להם: הרי שמירתי נמצאת, שהרי אני עתיד לקבל אותה ולהמציא עמה. זהו שכתוב אמר שמר, אותו ששומר את הבית, אתא בקר וגם לילה, שהרי בהתחלה הסתלק למעלה למעלה, והעלה את אותו (מקום) בקר שמזמן אצלו תמיד. עכשו אתא בקר, והרי הוא מזמן להתחבר עם הלילה. וגם לילה, הרי היא זמינה, אבל בגללכם מתעכבים.

ואם אתם רוצים את זה, על מה אתם מתעכבים? שבו. שובו בתשובה. אז אתיו, באו אלי, ונהיה כלנו במדור אחד, וכלנו נשוב למקומנו. זהו שכתוב, (דברים ל) ושב ה' אליהם את שבותך, והשיב לא נאמר, אלא ושב. פעמים ושב ושב כתוב כאן. אלא אחד לכנסת ישראל, ואחד לקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב ושב ה' אליהם את שבותך, ושב וקבצך מכל העמים.

פתח אותו סוחר ואמר, (איוב לח) ברו יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים. בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, כל דברי העולם התחתון (העליון), וכל העליונים והתחתונים מתעוררים כנגדו, וכל האילנות שבגן עדן פותחים בשבח כנגדו. זהו שכתוב (דברי הימים-א טז) אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא. ואפלו עופות הארץ, כלם רוחשים שבח לפניו. אזי יוצאת שלהבת ומפה בכנפי התרנגול, והוא קורא ומשבח את המלך הקדוש, וקורא לבני אדם שישתדלו בתורה ובשבחו של אדונם ובעבודתו. אשרי חלקם של מי שעומדים ממטותיהם להשתדל בתורה.

כשבא הבקר, פתחי הדרום נפתחים, ושערי רפואה יוצאים לעולם, ורוח המזרח מתעוררת, ונמצאים רחמים, וכל אותם כוכבים ומזלות שממנים תחת שלטונו של הבקר הזה, כלם פותחים בשבח ומשבחים למלך העליון. זהו שכתוב ברו יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים. מה עושים כאן בני אלהים, שהם מזמנים תרועה בבקר הזה? והרי כל הדינים העברו בזמן שחסד מתעורר בעולם? אלא ויריעו כל בני אלהים, הרי נשבר תקף הדינים הקשים, נשבר כחם, כמו שנאמר (ישעיה כד) רעה התרעצה הארץ.

וכל כך, משום שהבקר הזה התעורר בעולם, ואברהם מתעורר ובא לנטע אשל בבאר שבע. את הדבר הזה כך שמעתי, בבאר שבע ודאי, וכתוב ויקרא שם בשם ה' אל עולם.

פתח חברו הסוחר ואמר, הבקר אור והאנשים שלחו וגו'. מה זה הבקר אור? כך למדנו, מה זה בקר? אלא בזמן שבא הבקר והדינים עוברים וחסד רוצה להתעורר, כל אותם שבאים מהצד הזה, מבקרים (פוקדים) את מקומותיהם לזמן ברכות לעולם. וזהו הבקר אור, שהרי הרחמים מתנשבים לעולם, והחסד בא אחריו, אזי הוא בקר אור. וכתוב, וירא אלהים את האור כי טוב.

בא ראה, הכל הוא בדרגות ודעות. הלילה - הרי ידוע. בקר אור - הרי ידוע, והוא דרגה עליונה שנמצאת בו תמיד. מתי? כשמאירה השמש. השמש ידוע, והיא דרגה עליונה שמבשמת את הכל ומאירה לכל, כמו שנאמר (תהלים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים. והבקר אור הזה מאיר מהשמש, וזהו מאיר ללילה, ולכן הכל תלוי זה בזה. והבקר אור הזה, כשהוא מתעורר, כל בני העולם מתאחדים באחדות ובשמחה, והם נמצאים בעולם. וכעת הרי מאיר היום, עת רצון היא ללכת בדרך.

ברכו אותם רבי חניא ורבי יוסי, ונשקו להם בראשיהם ושלחו אותם. אמר רבי חניא לרבי יוסי, ברוך הרחמן שתקן דרכנו לפנינו, ודאי הקדוש ברוך הוא שלח אותם אלינו. אשרי אותם שמשתדלים בתורה ולא מרפים ממנה שעה אחת. יצאו רבי חניא ורבי יוסי והלכו לדרך. אמר רבי יוסי, ודאי אהבת לבי קשורה בסוחרים הללו. אמר רבי חניא, לא תמהתי על זה, שהרי בימי רבי שמעון אפלו צפרי השמים מרחשות חכמה, שהרי דבריו נודעים למעלה ולמטה.

פתח רבי חניא ואמר, (דברים לא) ויאמר ה' אל משה הנך שכב עם אבתיך וגו'. בא ראה, כל זמן שמשנה היה קים בעולם, היה מוחה בידי ישראל, כדי שלא ימצאו בחטא לפני הקדוש ברוך הוא. ומשום שמשנה נמצא ביניהם, לא יהיה כמו אותו הדור עד הדור שיבא המלך המשיח, שיראו את כבוד

הקדוש ברוך הוא כמותם, שהם נדבקו מה שלא נדבקו דורות אחרים.

ששנינו, ראתה שפחה על היס מה שלא ראתה עינו של יחזקאל הנביא. אם הם כל כך נדבקו, נשות ישראל כל שכן, בניהם כל שכן, והגברים כל שכן, הסנהדרין כל שכן, הנשיאים כל שכן, וכל שכן הנביא העליון הנאמן משה, שהוא על הכל. ועתה אלו סוחרים המדבר רוחשים כל כך הרבה חכמה, כל שכן חכמי הדור, כל שכן אלו שעומדים לפני רבי שמעון ולומדים ממנו בכל יום. כל שכן, וכל שכן רבי שמעון, שהוא עליון על הכל.

אחר שמת משה, מה כתוב? וקם העם הזה וזנה וגו'. כך, אוי לעולם כשיסתלק ממנו רבי שמעון, שמענונות החכמה יסתתמו מן העולם, וירצה אדם דבר חכמה ולא ימצא מי שיאמר, וכל העולם טועים בתורה, משום שלא ימצא ביניהם מי שמתעורר בחכמה. על אותו זמן כתוב, ואם כל עדת ישראל ישגו. ואם ישגו בתורה ולא ידעו את דרכיה, במה זה? משום שנגעלם דבר מעיני הקהל, שלא ימצא מן שידע לגלות עמקות התורה ודרכיה. אוי לאותם הדורות שימצאו אז בעולם.

אמר רבי יהודה, עתיד הקדוש ברוך הוא לגלות רזים עמקים של התורה בזמן שיבא מלך המשיח, משום (ישעיה יא) שפלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. וכתוב (ירמיה לא) ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, אמן כן יהי רצון.

אשר נשיא יחטא ועשה אחת וגו' בשגגה ואשם. שנה רבי יצחק, מה שונה שבכל מקום כתוב בהם ואם, כמו שנאמר אם הכהן המשיח יחטא, ואם כל עדת ישראל ישגו, וכאן אשר נשיא יחטא, ולא כתוב ואם נשיא יחטא? מה זה אומר?

אלא, שהפניהם הללו אינם נמצאים כך בחטא, שהרי הכהן שומר את עצמו תמיד, משום שמשא של אדונו עליו בכל יום, והמשא של כל ישראל, והמשא של כל אחד ואחד, ולכן התמיהה, הוא כשיחטא? ומשום כך כתוב ואם. וכן ואם כל עדת ישראל ישגו, תמיהה היא שכלם ימצאו בחטא אחד, שאם אלה יחטאו - אלו לא יחטאו, ומשום כך כתוב ואם. אבל כאן אשר נשיא יחטא, ודאי, משום שלבו גס בו, והעם הולכים אחריו והתמנו תחתיו. ועל כן אשר נשיא יחטא. כגון שהוא עבר על מצוות לא תעשה, והוא עשה אחת מהן, ולכן לא כתוב בו ואם, שהרי דבריו אינם בספק.

רבי יהודה פתח, והנשאים הביאו את אבני השם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשו. מה שונה שאת הדברים הללו הקריבו הנשיאים ולא אדם אחר? והרי כתוב, (שמות לה) כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה', וכתוב ואבני שהם ואבני מלאים לאפוד ולחשו.

אלא, אמר הקדוש ברוך הוא, אף על גב שבכלם תלויה הנדבה הזו, האבנים הללו עולות לנשיאים. מה הטעם? משום שהן נמצאות על לב הכהן. אמר הקדוש ברוך הוא, יבואו נשיאים שלכם גס בהם, וביא את האבנים הללו שנמצאות על לבו של הכהן, ויתכפר עליהם מגשות לבם. וכתוב והיו על לב אהרן בבאו לפני ה', ועל זה - והנשיאים הביאו את אבני השם ואת אבני המלאים, לכפר עליהם.

ומשום כך, אשר נשיא יחטא, ודאי. ועשה אחת מכל מצות ה' אלהיו אשר לא תעשינה, כמו שבארנו, שעבר על מצות לא תעשה. או הודע אליו חטאתו. שמשום שלבו גס בו, לא משגיח בחטאיו, ואחר כך נודע לו ועשה מזה תשובה.

רבי יהודה ורבי יוסי היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי יהודה לרבי יוסי, ראיתי שצחות התורה בלילה יותר מאשר ביום. למה זה? אמר לו, משום שהצחות של תורה שבכתב היא תורה שבפעל פה, ותורה שבפעל פה שולטת בלילה, ומתעוררת יותר מאשר ביום, ובזמן שהיא שולטת, אז קימת הצחות של התורה.

פתח רבי יוסי ואמר, (איוב לה) ולא אמר איה אלוה עשי נתן זמרות בלילה. בא ראה, בשעה שמתעוררת רוח צפון ונחלק הלילה, הרי בארו ששלהבת אחת יוצאת ומכה תחת כנפי התרנגול ומקיש את כנפיו וקורא. ואותה שלהבת, בזמן שמגיעה אליו ומתעוררת כנגדו, הוא מסתכל בה ומזדעזע וקורא, ומסתכל ומשגיח בשביל כבוד רבונו כדי לעשות רצונו, וקורא לבני האדם.

ולכן נקרא שקוי, השגחה. ונקרא גבר, שמתעורר בשלהבת הגבורה, בצד של הגבורה הוא בא לעורר את העולם, ואז אותם בני האמונה עומדים ונותנים גבורה וכן לכנסת ישראל, ואז נקראת רנת התורה. ולכן דוד ירש את המלכות הוא ובניו לעולמים ולדורי דורות.

וכשהתרנגול קורא ובני אדם ישנים במטותיהם ואינם מתעוררים, התרנגול קורא אחר כך, ואומר מה שאומר, והרי פרשוק. אחר כך מכה בכנפיו ואומר: אוי לפלוגי הנזוף של רבונו, שעזב את רבונו, ולא עורר את רוחו ולא משגיח על כבוד רבונו.

כשמאיר היום, הכרוז קורא עליו ואומר: ולא אמר איה אלוה עשי נתן זמרות בלילה. לסניע לו באותן התשבחות, ושיהיה הכל בסניע אחד. עשוי!! עושני הנה צריך להיות! מה זה עשוי? אלא בשעה

שְׁאֵדָם קָם בַּחצוֹת הַלַּיְלָה וּמִשְׁתַּדֵּל בְּרִנַּת הַתּוֹרָה, שְׁרִנַּת הַתּוֹרָה לֹא נִקְרָאת אֶלָּא בַּלַּיְלָה, וְכִשְׁהוּא נִמְצָא בַּתּוֹרָה כְּשֶׁמֵּאִיר הַיּוֹם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל מִתְקַנִּים לוֹ חוּט אֶחָד שֶׁל חֹסֶד לְהַנְצִל מִן הַכֹּל, וּלְהֵאִיר לוֹ בֵּין הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֲנִי שֹׁמְעֵתִי שֶׁאָמַר רַבִּי אַבָּא אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה, אֵיךְ אֵלֹהִים עָשָׂה, עוֹשֶׂה לִּי הֵיכָל צָרִיךְ לִהְיוֹת! מִהוּ עָשָׂה? אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתָּ, בְּשַׁעַה שֶׁהוּא קָם בַּלַּיְלָה וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, כְּשֶׁמֵּאִיר הַיּוֹם מִתְעוֹרֵר אַבְרָהָם בְּאוֹתוֹ חוּט שְׁלוֹ, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בְּרֵאשִׁית יד) אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוּף נֶעַל וְגו'. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל מִתְקַנִּים אוֹתוֹ, וְעוֹשִׂים אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֵלֹהִים עָשָׂה.

וְהָרִי פִּרְשִׁיהָ, אִ"ל וִי"ה. אִ"ל - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁכְּתוּב בּוֹ, הָאֵל הַגָּדוֹל. ו' - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. ה' - זֶה כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל. וְזֶה הוּא אֵלֹהִים. וְהֵם עוֹשִׂים אֶת הָאֵדָם וּמִתְקַנִּים אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם, וּמְשֻׁם כֶּךָ כְּתוּב עָשָׂה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קמט) יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׁיו. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי כֶּךָ הוּא, וְהַכֹּל דָּבָר אֶחָד.

רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח וְאָמַר, אוֹ הוֹדַע אֱלֹהִים חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא. הוֹדַע אֱלֹהִים, מִצַּד שֶׁל מִי? אוֹ נָדַע (נִדְעָ) חֲטָאתוֹ הֵיכָל צָרִיךְ לִהְיוֹת! מִה זֶה הוֹדַע אֱלֹהִים? אֶלָּא שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִצְוָה אֶת כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לְהוֹדִיעַ לָאֵדָם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁהוּא חָטָא, וּבִמְהַ מוֹדִיעָה לוֹ? בְּדִינָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כ) יִגְלוּ שְׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאָרֶץ מִתְקוֹמָמָה לוֹ. הוֹדַע אֱלֹהִים, כְּמִי שֶׁמִּצְוָה לֵאמֹר.

שְׁשִׁנִּינוּ, בְּשַׁעַה שֶׁאֵדָם חוּטָא לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא מִשְׁגִּיחַ עַל חֲטָאוֹ לְחֹזֵר בַּתְּשׁוּבָה לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ, וְזוֹרֵק אוֹתוֹ אַחֵר כְּתִפּוֹ, נִשְׁמָתוֹ מִמֶּשׁ עוֹלָה וּמַעֲרִידָה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִזּוֹ מִצְוָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַנְסָת יִשְׂרָאֵל וְאָמַר: אוֹ הוֹדַע אֱלֹהִים חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, הוֹשִׁיטִי אֶת הַדִּין עָלָיו וְהוֹדִיעִי לוֹ אֶת חֲטָאוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טז) הוֹדַע אֶת רִישְׁלֶםָ אֶת תּוֹעֲבֹתֶיהָ.

אַחֵר שֹׁמְעִיעַ עָלָיו הַדִּין, אִזּוֹ מִתְעוֹרֵר רֹחַ לְחֹזֵר בַּתְּשׁוּבָה לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ, וְנִכְנַע לְהַקְרִיב קָרְבָּן, שֶׁהָרִי מִי שְׁלָבוֹ גַּם בּוֹ, חוּטָא, וְשׁוֹכַח חֲטָאוֹ וְלֹא מִשְׁגִּיחַ עָלָיו, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן כְּנִגְדּוֹ, וּמִצְוָה לְהוֹדִיעַ לוֹ אֶת אוֹתוֹ הַחֲטָא, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכַּח מִמֶּנּוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כֶּךָ זֶה וְדַאי (מִנִּין שֶׁכֶּךָ) וְכֶךָ מִצְאֵנוּ בְּדוֹד, שֶׁכִּינּוֹן שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁל בַּת שֶׁבַע, לֹא הִשְׁגִּיחַ בּוֹ. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֶתָּה שֶׁכַּחַת אוֹתוֹ!! אֲנִי אֲזַכֵּיר לָךְ. מִיָּד מִה כְּתוּב? (שְׁמוּאֵל-ב יב) אֶתָּה הָאִישׁ כֹּה אָמַר ה'. אֶתָּה הָאִישׁ שֶׁלֹּא זָכַרְתָּ אוֹתוֹ, אֶתָּה הָאִישׁ שֶׁשִׁכַּחְתָּ אוֹתוֹ. וּבִמְהַ הוֹדִיעַ לוֹ? בְּדִין.

אִף כָּאן, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמַר, הוֹדַע אֱלֹהִים חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, וְהַדָּבָר יָפָה, וְכֶךָ הוּא, שֶׁלֹּא כְּתוּב אוֹ נוֹדַע אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּת כא) אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא, וּמִי שֶׁעוֹמֵד בַּלַּיְלָה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה, הַתּוֹרָה מוֹדִיעָה לוֹ אֶת חֲטָאוֹ, וְלֹא בְּדִרְךָ שֶׁל דִּין, אֶלָּא כְּמוֹ אִם שֶׁמוֹדִיעָה לְבָנָה בְּדָבָר רָף, וְהוּא אֵינוֹ שׁוֹכַח אוֹתוֹ, וְשֶׁבַּת בַּתְּשׁוּבָה לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ.

וְאִם תֵּאמַר, דָּוִד, שֶׁהִיָּה קָם בַּחצוֹת הַלַּיְלָה, לָמָּה הִתְעוֹרְרוּ עָלָיו בְּדִין? אֶלָּא דָּוִד שׁוֹנָה, שֶׁהוּא עֶבֶר בִּמְהַ שֶׁנִּקְשֶׁר, וְצָרִיךְ דִּין, וּבִמְהַ שֶׁעֶבֶר הוּא נָדוֹן. הוּא חָטָא כְּנִגַּד מִמְּלֻכוֹת הַקְדוּשָׁה וְלִירוּשָׁלַיִם הַקְדוּשָׁה, וּמִשׁוּם כֶּךָ גֵּרַשׁ מִירוּשָׁלַיִם, וְהַמְּלָכוֹת הוֹסֶרָה מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁהִתְתַּקֵּן כְּרָאוֹ (וְנִעְנֶשׁ).

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִה זֶה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִעֲנִישׁ אֶת דָּוִד עַל יְדֵי בְנוֹ, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב יב) הִנְנִי מְקִים עֲלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הָרִי בְּאֶרְצוֹ, מִשׁוּם שֶׁאִם יַעֲמִיד עָלָיו אִישׁ אַחֵר, לֹא יִרְחַם עָלָיו. אָמַר לוֹ, וְהָרִי אֲבִשְׁלוֹם רָצָה לְהַרְגַּ אֶת אָבִיו בְּכִמְהַ עֲצוֹת רָעוֹת (חִפְלַת תַּחְבּוּלוֹת) עָלָיו יוֹתֵר מֵאֵדָם אַחֵר? אָמַר לוֹ, לֹא שֹׁמְעֵתִי.

אָמַר לוֹ, אֲנִי שֹׁמְעֵתִי, דָּוִד חָטָא בְּבַת שֶׁבַע סָתָם. אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: יְבֵא בֶן שֶׁל בַּת אֵל נֶכֶר וְיִנְקָם נִקְמָה, וּמִיָּהוּ? זֶה אֲבִשְׁלוֹם, שֶׁהִיָּה בְנָה שֶׁל יָפֶת תֹּאֵר, מִהַקְרָב. מִכָּאן לְמַדְנִי, מִי שֶׁלּוֹקֵחַ הָאִשָּׁה הַזֹּאת בְּקָרֵב וְחוֹמֵד אוֹתָהּ, לְשׁוֹף יוֹצֵא מִמֶּנָּה בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה. מִה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁעַד עַכְשָׁיו לֹא פָסְקָה מִמֶּנּוּ זִמְמָה, וְהָרִי פִּרְשִׁיהָ.

רַבִּי יוֹסִי פֶּתַח וְאָמַר, נִשְׁבַּע ה' בִּימֵינוּ וּבְזוֹרְעַ עֲזוֹ, הַפְּסוּק הַזֶּה פִּרְשִׁיהוּ. אֲבָל בֹּא רֵאָה, כָּל זָמַן שֶׁאֵדָם חוּטָא לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יֵשׁ דִּרְגָה אַחַת נוֹדַעַת לְמַעֲלָה כְּנִגַּד הַחֲטָא הַזֶּה לְדוֹן אֶת הָאֵדָם, וּמִסְתַּפְּלָת (וּמִסְפִּימָה) עָלָיו. אִם שֶׁבַּת בַּתְּשׁוּבָה שֶׁלָּמָּה לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ, מִעֲבֹר חֲטָאוֹ וְאִין הַדִּין שׁוֹלֵט עָלָיו וְלֹא מַגִּיעַ עָלָיו. וְאִם לֹא שֶׁבַּת, נִרְשָׁם אוֹתוֹ הַחֲטָא לְאוֹתָהּ הַדִּרְגָה. אִם הוֹסִיף לְחֲטָא, הָרִי דִרְגָה אַחֶרֶת מִזְדַּמְנָת כְּנִגַּדוֹ וּמִסְפִּימָה עִם הַדִּרְגָה הָרִאשׁוֹנָה, וְאִזּוֹ צָרִיךְ תְּשׁוּבָה יִתְרָה. (וְאִם לֹא שֶׁבַּת) וְאִם מוֹסִיף לְחֲטָא, מוֹסִיף דִּרְגָה עַל דִּרְגָה, עַד שֶׁמִּשְׁלִים לְחִמְשׁ דִּרְגוֹת.

כִּינּוֹן שֶׁהִיָּמִין הִתְתַּקֵּן כְּנִגַּדוֹ וְהִסְפִּים עָלָיו, הָרִי הִשְׁמָל מְזַמֵּן לְהִסְפִּים עִם הִיָּמִין וְלַחֲפִלָּה בּוֹ. כִּינּוֹן שֶׁהִשְׁמָל מְסִפִּים עִם הִיָּמִין, אִזּוֹ כְּבָר לֹא תָלוּי בַתְּשׁוּבָה, וְהָרִי פִּרְשִׁיהָ, וְאִזּוֹ הַכֹּל מִסְפִּימִים עָלָיו בְּדִין, וְהַדִּין שׁוֹרָה עָלָיו.

וכִּשְׁהֲדִין נִשְׁלַם וְשׁוֹרָה עַל הָאָדָם, אִזּוּ מִסְתִּים וּמִתְתַּקְנוֹת הָאֲצִבְעוֹת חֲמֵשׁ בְּתוֹךְ חֲמֵשׁ, יָמִין בְּשִׂמְאֵל, לְהִרְאוֹת שְׁהָרִי הַכֹּל הִסְפִּימוּ עָלָיו בְּאוֹתוֹ דִּין, וְיָדָיו מִתְנַשְּׂרוֹת לְהִרְאוֹת דָּבָר בְּלִי כֹונֶת הָאָדָם, וְלֹא הִתְכַּוֵּן בּוֹ. וְעַל זֶה כְּתוּב, (שְׁמוֹת טו) יִמִּינָהּ ה' נִאֲדָרִי בְּכַח יִמִּינָהּ ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב, לְהַכְלִיל שְׂמָאֵל בְּיָמִין, וְנִשְׁלַם הָדִין, וְאִזּוּ זוֹהִי עֲמִידָה שֶׁל הַכֹּל. וְלָכֵן, כְּשֶׁרוֹצֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַיֵּם הַכֹּל, כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה סב) נִשְׁבַּע ה' בְּיָמִינוּ וּבִזְרוּעֵינוּ וְגו'.

רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח, כְּתוּב (ויקרא כג) פְּרִי עֵץ הָדָר כִּפֶּת תִּמְרִים. פְּרִי עֵץ הָדָר מֵה הוּא? זֶה אֶתְרוֹג. וְכִי אֶתְרוֹג מִעֵץ הָדָר הוּא? וְהָרִי כִּמְהָ קוֹצִים יֵשׁ סְבִיבוֹ, מִכָּאן וּמִכָּאן, וְאַתָּה אִמְרַת פְּרִי עֵץ הָדָר? אֵלֶּא סוּד הָדָר, שֶׁכְּתוּב וַיָּבֹן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצֹּלַע אֲשֶׁר לִקְחָ מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבָאָהָ אֶל הָאָדָם. וְכְתוּב עֲצָם מִעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי, וְזֶהוּ פְרִי עֵץ הָדָר. מִנֵּין לָנוּ שֶׁאָדָם נִקְרָא עֵץ? שֶׁכְּתוּב כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׁדָה.

כִּפֶּת תִּמְרִים, שְׁעוֹלִים לְשִׁבְעִים שָׁנִים, וְבוֹ נִתְקַנוּ שְׁבַעִים שָׁנִים עֲלִינוּת. וְזֶה כִּפֶּת לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, וְלָכֵן נִקְרָא כִּפֶּת, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּפֶּתוֹ, שְׁעוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאֲרָץ, דִּיןָקָא.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, פְּרִי עֵץ הָדָר - זֶה מִזְבֵּחַ, שְׁעוֹשָׁה בְּרוֹת, וּמַעַלָּה נֶצְנִים לְכָל הַצִּדִּדִּים. מֵה הִטְעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּל שְׁבַעִים הַשָּׁנִים נוֹתְנִים לָהּ חֶלֶק, וְהִיא מִתְבָּרַכַת מִכָּלֶם. מֵה זֶה אוֹמַר? מִשּׁוּם שֶׁמִּי שְׁחוּטָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ, הוּא חוּטָא בְּכָל, שְׁהָרִי כִּפּוֹת כִּנְגֵד אוֹתוֹ שֶׁכִּפּוֹת לְמַעַלָּה, וְלָכֵן נִקְשְׁרוּ זֶה עִם זֶה, פְּרִי עֵץ הָדָר כִּפֶּת תִּמְרִים, וְלֹא כְּתוּב וְכִפֶּת תִּמְרִים.

כְּתוּב (ויקרא ז) זֹאת מִשְׁחַת אֶהְרֹן וּמִשְׁחַת בְּנָיו. מֵה זֶה אוֹמַר? אֵלֶּא זֹאת - זֶה מִזְבֵּחַ, שֶׁנִּמְשַׁח עַל יָד אֶהְרֹן, שֶׁכְּתוּב וּמִשְׁחַת אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת כָּל כְּלָיו. וּמִשְׁחַת (זוּ מִשְׁחַת) בְּנָיו, שְׁהָרִי נִמְשַׁח מִכָּלֶם, וּמִתְגַּדֵּל וּמִתְבָּרַךְ וּמִטְהַר.

בֹּא רֵאֶה, בְּחָג סוּבְבִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ פַּעַם אַחַת בְּכָל יוֹם, וְאַחֵר כָּד שְׁבַע פַּעֲמִים. מֵה זֶה אוֹמַר? אֵלֶּא, לְמַלְךְ שְׁהִזְמִין אוֹרְחִים וְהִתְעַסֵּק עִמָּהֶם, וְהִיָּתָה לְמַלְךְ בֵּית יְחִידָה. אִמְרָה לוֹ: אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ, מִשּׁוּם הָאוֹרְחִים לֹא שְׁמַת יָב אֵלֶּי? אָמַר לָהּ: חֲיִידָה בֵּיתִי, מִנָּה אֵעֲלֶה לָּךְ בְּכָל יוֹם, (שֶׁשְׁנוֹה כְּכֹלֶם).

כָּד בְּכָל יוֹם נִיּוֹם שֶׁל חֲחָג מִקְרִיבִים יִשְׂרָאֵל כִּנְגֵד אֲמוֹת הָעוֹלָם. אָמַר הַמִּזְבֵּחַ לְמַלְךְ הַקְדוֹשׁ: לְכָלֶם נִמְצָאִים מִנוֹת וְחֻלְקִים, וְלִי מֵה אֶתָּה נוֹתֵן? אָמַר לָהּ: בְּכָל יוֹם נִיּוֹם וְסוּבְבוּ אוֹתָךְ שְׁבַעָה יָמִים עֲלִינוּת לְבָרַךְ אוֹתָךְ, וְנוֹתְנִים לָךְ שְׁבַעִים חֻלְקִים (בְּכָל יוֹם). רַבִּי יוֹסִי אָמַר, שְׁבַעִים חֻלְקִים בְּכָל יוֹם כִּנְגֵד שְׁבַעִים פְּרִים שֶׁנִּקְרְבִים בְּחָג.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׁבַעָה בְּכָל יוֹם, מִשּׁוּם שְׁהָרִי מִתְבָּרַכַת (מִמְקוֹם) מִכָּלֶם, וְלִסּוֹף שְׁבַעָה הַיָּמִים מִתְבָּרַכַת מִמְקוֹם שֶׁשָּׁמֶן הַמִּשְׁחָה נִמְצָא. (וְאַחֵר כָּד) שְׁבַע פַּעֲמִים, כִּנְגֵד כָּל אוֹתָם שְׁבַעָה יָמִים כְּדִי לְהַעֲמִיד לָהּ בְּרִכּוֹת מִמַּעַן הַנֶּחֱל שְׁזוֹרָם תָּמִיד וְלֹא פוֹסֵק. נִמְצָא שְׁמִתְבָּרַכַת (תָּמִיד) בְּכָל יוֹם נִיּוֹם, עַד שְׁבַעָה יָמִים שְׁמִתְבָּרַכַת מִמַּעַן הַנֶּחֱל. וְכֵן פַּעַם אַחֲרֵת שְׁבַע פַּעֲמִים כְּאַחַד, וּמִתְקַיְמוֹת בָּהּ הַבְּרִכּוֹת אַחֵר כָּד מִהַמְקוֹם הָעֲלִיוֹן שֶׁהַמַּעַן יוֹצֵא וְלֹא פוֹסֵק, כִּכִּי שְׁאִמְרָנוּ.

בְּכָל יוֹם מִקְרִיזִים עָלֶיהָ וְאוֹמְרִים, (שְׁמוֹאֵל-א ב) עַד עֲקָרָה יִלְדָה שְׁבַעָה וְרַבַּת בָּנִים אֲמַלְלָה. עַד עֲקָרָה יִלְדָה שְׁבַעָה - זוֹ כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל, שְׁמִתְבָּרַכַת מִשְׁבַּעָה בְּכָל יוֹם, וְעוֹלָה לְחִשְׁבּוֹן עָלֶיהָ. וְרַבַּת בָּנִים אֲמַלְלָה - אֵלֶּוּ אֲמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שְׁעוֹלִים בַּיּוֹם הָרָאוֹן לְחִשְׁבּוֹן גְּדוֹל, וְאַחֵר כָּד מִתְמַעֲטִים וְהוֹלְכִים בְּכָל יוֹם נִיּוֹם, וְלָכֵן הַמִּזְבֵּחַ מְכַפֵּר עַל חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל, הַמִּזְבֵּחַ מְטַהֵר אוֹתָם וּמִרִיק לָהֶם בְּרִכּוֹת מִמַּעַלָּה לְמַטָּה.

וְעַנֵּן עֵץ עֵבֶת - זֶה הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, שְׁאִחוּי לִשְׁנֵי צִדִּדִּים. וּמִשּׁוּם כָּד הַדָּס שְׁלִשָּׁה עֲנָפִים, שִׁיעֲשָׂה עֲנָן עֵץ עֵבֶת שְׁאִחוּי לְכָל צִד. וְעַרְבֵי נָחַל - אֵלֶּוּ שְׁנֵי עֲמוּדִים, שֶׁמִּכָּאן יוֹצֵא לְכַפּוֹת תִּמְרִים. כִּפֶּת תִּמְרִים, אִחוּי לְמַעַלָּה וְאִחוּי לְמַטָּה, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. אֶתְרוֹג יוֹצֵא מִתּוֹךְ הַקּוֹצִים שֶׁל הָאֵילָן, וְכָד זֶה. גַּם כִּפֶּת תִּמְרִים אוֹחִז בָּהֶם וְדַאי. כָּל מֵה שִׁיוֹצֵא לְעוֹלָם - מִכָּאן יוֹצֵא וּמִכָּאן בָּאִים (נִזְיוֹן).

רַבִּי יוֹסִי פֶּתַח, וְאַבּוּאָה אֶל מִזְבֵּחַ אֱלֹהִים. מִי זֶה מִזְבֵּחַ אֱלֹהִים? זֶהוּ הַמִּזְבֵּחַ שֶׁלְמַעַלָּה, מִזְבֵּחַ אֱלֹהִים וְדַאי. וְהִינוּ בָּאֵר שֶׁל יִצְחָק, וְלִפְעָמִים מִזְבֵּחַ ה', כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר קָם מִלְּפָנֵי מִזְבֵּחַ ה'. וְעַל זֶה יוֹרְשִׁים הָעוֹלָמוֹת מִכָּאן דִּין וְרַחֲמִים, מִשּׁוּם שֶׁהִיא יוֹנְקַת בִּצָד הַזֶּה וּבִצָד הַזֶּה, וְהָרִי בָּאֵר אֶת הַדָּבָר.

רַעִיָא מַהִימָנָא

מִצּוֹה זוֹ, הַמוֹעֵל בְּהַקְדָּשׁ צָרִיד לְהַבִּיא קָרוֹן וְחֲמֵשׁ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְאֶת חֲמִישָׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו, קָרוֹן ו'. הַחֲמֵשׁ שָׁלוֹ ה'. וְזוֹ קָרוֹן הַיּוֹבֵל. קָרוֹן שֶׁהִיָּתָה בְּמִצְחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ פֶּר שֶׁהַקְרִיב אָדָם הָרָאוֹן. זֶהוּ הָעֶקֶר שֶׁל כָּל הַקְרָבּוֹת. הַקָּרוֹן קִיָּמַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, וְהַפְּרוֹת שָׁלוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְזֶה ה' ה'. (עֵי"כ רַעִיָא מַהִימָנָא).

נִפְשׁ כִּי תִמְעַל מִעַל וְגו'. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הָרִי פְרִשׁוּהָ נִפְשׁ וְדַאי. כְּתוּב וְהִיָּתָה נִפְשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בְּצִרוֹר חַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ, וְכְתוּב וְאֶת נִפְשׁ אֲבִיךָ יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כָּף הַקָּלַע.



אשריהם הצדיקים שיש להם חלק עליון בקדוש-ברוך-הוא, בחלק הקדוש, בקדוש המלך, משום שהם מקדשים את עצמם בקדושות רבונם. וכל מי שמתקדש, הקדוש ברוך הוא מקדש אותו, שכתוב (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים. אדם מקדש עצמו מלמטה - מקדשים אותו מלמעלה. וכשמתקדש אדם בקדושת רבונו, מלבישים (מורשים) אותו נשמה קדושה, ירשת הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל, ואז יורש את הכל. ואלו הם שנקראים בנים לקדוש-ברוך-הוא, כמו שכתוב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם, והרי פרשוה.

בא ראה, כתוב תוצא הארץ נפש חיה, ופרשוה נפש חיה סתם. ומאותו חלק ירש דוד המלך ונקשר בקשר עליון וירש מלכות, כמו שנאמר. ומשום כך והיתה נפש אדני צרויה בצרור החיים. והרי פרשוה שנפש נקשרת ברוח, ורוח עם נשמה, ונשמה עם הקדוש ברוך הוא. אשרי חלקו של מי שירש הירשה העליונה הזו.

אוי לאותם הרשעים שנפשותיהם אינן זוכות בעולם הזה, וכל שכן בעולם הבא, עליהם כתוב ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. שהולכים ומשוטטים בעולם ולא מוצאים מקום למנוחה להתקשר בו, ונטמאים (ונשאבים) בתוך צד הטמאה, והכרוז קורא ואומר: נפש כי תמעל מעל בה'. מקדש ה' טמא. שהרי לקדשה לא נכנס, ולא נכלל. והם מזיקי העולם, משום שנדבקים בהם ונטמאים.

רבי יצחק אומר, הרי פרשוה נפש, כשמתעטרת כנסת ישראל במלך הקדוש מתעטרת ונקראת צרור החיים, משום שבה הכל נקשר. רבי אלעזר אומר, כששכינה נוסעת, היא נוסעת עם האבות. זהו שכתוב (שמות יד) ויסע מלאך האלהים ההלך וגו'.

רבי אבא אומר, הכל נעשה עטרה אחת, כדי שיתעטר כאחד, והשם הקדוש נראה בתוכם (בצורותיו). באותה שעה נקרא (שיר ב) כתפוח בעצי הוצר כן דודי בין הבנים. והיו ישראל רואים את זיו הכבוד העליון נוסע לפניהם. וזהו ששינו, (דברים ד) ויוצאך בפניו בלחו הגדל ממצרים. אלו האבות. ומשום כך השם הזה משבר הרים ומשבר סלעים, ויש בו לטוב ולרע. אשרי חלקם של ישראל.

בא ראה, עז לקרבן למה? והרי אומר רבי שמעון, עז - השם שלו גורם, ללמד משמו, שהרי צד רע, ומין רע הוא. אלא כך אומר רבי שמעון, את זה צריך להקריב, שהרי אם עוברת עליו רוח טמאה או שהתעסק בו, הרי עז קרבנו, באותו גון שהוא חטא בו.

ואמר רבי שמעון, הרי שינו, יש מי שזוכה בנשמה, ויש מי שזוכה בהתעוררות הרוח, ויש מי שאינו זוכה אלא רק בנפש. זה מי שלא זוכה אלא רק בנפש, ולא עולה יותר, זה נדבק באותו צד של הטמאה, וכשהוא יושן, אותם צדדים רעים באים ונדבקים בו ומודיעים לו בחלום דברים של העולם, מהם כוזבים, ומהם אמת. ולפעמים שצוחקים עמו ומראים לו דברי שקר, ומציעים אותו בחלומו. ועל כך אמות עובדי עבודה זרה, מהם שרואים בחלומם דברי אמת, משום אותו צד שנדבקים בו, וכלם דברים לזמן קרוב.

בא ראה, במינים הרעים הללו יש שלש דרגות אלו על אלו. הדרגה העליונה שלהם הם אותם שתלויים באויר. הדרגה היותר תחתונה שלהם הם אותם שצוחקים עם בני אדם ומציעים אותם בחלומותיהם, משום שכלם חצופים כמו כלבים. ויש דרגה עליונה עליהם, שהם מעליונים ומתחתונים, ואלו מודיעים לאדם דברים, מהם כוזבים ומהם אמתיים, ואלו הדברים האמתיים כלם לזמן הקרוב.

ואותה דרגה מאותם התלויים באויר, שהם יותר עליונים. אותו שלא זוכה יותר מאשר בנפש, ואותה נפש רוצה להתתקן ולקבל רוח, טרם שהרויחה אותה. יוצא מה שיוצא מאותה מאותה הנפש, ומתפשטת בעולם, ורוצה לעלות ולא רוצה, עד שפוגשת באותם שבאויר, והם מודיעים לה דברים, מהם קרובים ומהם יותר רחוקים, ובאותה דרגה הוא הולך ונקשר בחלומו עד שקונה רוח.

כיון שקונה רוח, אותה רוח יוצאת, משבר הרים וסלעים, עולה ומתפשט ונכנס בין מלאכים עליונים קדושים, ושם יודע מה שיודע, ולומד דברים, וחוזר למקומו. אז הוא קשר של בן אדם בקדושה, עד שזוכה בנשמה וקונה אותה.

כיון שקונה נשמה, היא עולה למעלה למעלה, ושומרי הפתחים לא מעכבים אותה, והולכת ומתפשטת ונכנסת בין אותם הצדיקים שצוררים בצרור החיים, ושם רואה את עג המלך ונהנית מן הניזון העליון.

וכשמתעוררת האילת הקדושה ברוח צפון, יורדת, ועומד אותו צדיק שקנה אותה, ומתגבר כמו אריה חזק בתורה, עד שבא הבקר והולך עם אותה האילת הקדושה להראות לפני המלך, לקבל חוט אחד של חסד. ומיהו זה? חוט של אברהם, שהוא קנה אותו, שכתוב (בראשית יד) אם מחוט ועד שרוף נעל. הוא לא נהנה מאחר כלום, ואמר אם מחוט, זכה לחוט הזה, וזה נקרא החוט של אברהם.

וכשבא אותו צדיק עם האילת הזו, אזי מתעטר עמה לפני המלך, ודוד אומר (תהלים כב) למנצח

על אֵילַת השחר, זו כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אֵילַת השחר - הַשִּׁירָה שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שְׁאוּמְרִים בְּגִלוּת אֵלֵי אֵלֵי לְמָה עֲזַבְתָּנִי וְגו'.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲשֶׁרִיָּהֶם בְּעָלִי הַנְּשֻׁמָּה, בְּעָלִי הַתּוֹרָה, בְּנִי עֲבֹדְתוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ. אוֹי לְאוֹתָם הַרְשָׁעִים שֶׁאֵין זֻכִּים לְהַדְבִּיק בְּרַבּוֹנָם וְלֹא זֻכִּים בַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא זֻכָּה בַּתּוֹרָה, לֹא זֻכָּה לֹא בְּרוּחַ וְלֹא בְּנִשְׁמָה, וְהַהֲדַבְּקוֹת שֶׁלָּהֶם בְּאוֹתוֹ הַצַּד שֶׁל הַמִּינִים הָרָעִים. וְלִזֶּה אֵין חֵלֶק בַּמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, אֵין לוֹ חֵלֶק שֶׁל קִדְשָׁה. אוֹי לוֹ כְּשֵׁי־צֶא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהוּא הוּא מִכָּר לְאוֹתָם הַמִּינִים הָרָעִים, בְּעָלִי הַחֲצָפָה, עֲזִים כְּמוֹ כָּלֵב, שְׁלִיחֵי אֵשׁ הִגִּיהֶם, שֶׁאֵין מִרְחָמִים עֲלֵיהֶם.

בֹּא וְרֵאָה מַה בֵּין יִשְׂרָאֵל לַעֲמִים עֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה. יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל גֵּב שֶׁלֹּא זֻכָּה אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶלֶּא בְּנֶפֶשׁ, דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה עֹמֶדֶת עָלָיו, וְאִם הוּא רוֹצֵה לְקַנּוֹת רוּחַ וְאִם הוּא רוֹצֵה לְקַנּוֹת נִשְׁמָה, הוּא קוֹנֶה וְזֻכָּה בָּהּ. אֲבָל עַמִּים עֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה לֹא קוֹנִים לְעוֹלָמִים, פָּרֵט לֹאִם נְמוּל, שְׂאֵז קוֹנֶה נֶפֶשׁ (תַּחַת נֶפֶשׁ) מִמָּקוֹם אֲחֵר.

וַיִּשְׂרָאֵל שְׁעוֹמְדִים בְּדֶרֶגָה תַּחְתּוֹנָה בְּנֶפֶשׁ, אִם אֵינוֹ רוֹצֵה לְזַכּוֹת יוֹתֵר, עֲנִשׁוֹ רַב. אוֹי לְאוֹתוֹ רִשָּׁע שֶׁשָּׂכַח אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא הִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁכַּח אֶת אֲדוֹנּוֹ, עָלָיו כְּתוּב וַתִּמּוּ חַטָּאִים מִן הָאָרֶץ.

וּבֹא רֵאָה, יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שְׁנֵי דְבָקִים בְּצַד הַזֶּה מִשּׁוֹם אוֹתָהּ (בְּזוֹ) נֶפֶשׁ שֶׁלֹּא זָכוּ יוֹתֵר, וְכִשְׁעוּבָרֶת עֲלֵיהֶם אוֹתָהּ רוּחַ טְמֵאָה, שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם וְנִדְבָקִים בָּהּ. אֵזִי אוֹתוֹ הַחֲטָא שְׁחוּטָא הָאֵדָם הוּא מַצֵּד שֶׁל אוֹתָהּ רוּחַ טְמֵאָה, וְקִרְבָּנוֹ הוּא עֵז אַחַת, מִשּׁוֹם שֶׁהִיא בְּהֵמָה שְׂבָעָה מֵאוֹתוֹ צַד לְכַפֵּר עַל חַטָּאוֹ.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ, וְהָרִי כְּתוּב (דְּבָרִים כ"א) לֹא תֵלֵין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ וְגו', וְלֹא תִטְמָא אֶת אֲדָמָתְךָ. מִשּׁוֹם שֶׁהָאָרֶץ הִיא קְדוּשָׁה, (וּבִמְקוֹם שְׁשׁוּרָה) וְרוּחַ טְמֵאָה לֹא תִמָּצֵא מְקוֹם בְּאָרֶץ הַקְדוּשָׁה לְשׁוֹרֹת עָלָיו. אִם כֵּן, כִּיֹּן שֶׁעַל אוֹתָהּ בְּהֵמָה שׁוֹרָה רוּחַ טְמֵאָה, וְהִיא בָּעֵז מַצִּידָהּ, לְמָה מְקַרִּיבִים אוֹתָהּ לְצַד הַקְדְּשָׁה? אָמַר לוֹ, יָפָה שְׂאֵלָתְךָ.

אֲבָל בֹּא רֵאָה, בְּנִי. כְּתוּב (שִׁם ד') כִּי ה' אֶלְהִידָא אֵשׁ אֶכְלָה הוּא. יֵשׁ אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ. הָאֵשׁ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹכֶלֶת אֵשׁ אַחֶרֶת. וּבֹא רֵאָה, יֵשׁ מִלְּאָכִים שְׁאוּמְרִים שִׁירָה לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִתְבַּטְּלִים כְּשֶׁהֵם מְסִימִים אֶת אוֹתָהּ הַשִּׁירָה בְּנִיחוּץ שֶׁל אֵשׁ אוֹכֶלֶת. לְמַטָּה מִזְמִין הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵשׁ שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, וְהָאֵשׁ הַזֶּה אוֹכֶלֶת וּמְשַׁמֶּדֶת אֶת כָּל אוֹתוֹ הַצַּד, וְאוֹתוֹ הַצַּד מִתְבַּטֵּל בְּאוֹתָהּ שֶׁלִּהְבֶּת שֶׁל אֵשׁ וְלֹא מְשַׁאֲרָה מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם. וְאוֹתוֹ אָדָם שֶׁמְקַרֵּב אֶת קִרְבָּנוֹ עֹמֵד עָלָיו, וּבְאוֹתוֹ הַרִיחַ שֶׁל הַקִּרְבָּן שְׁעוֹלָה, עוֹבֵר מִמֶּנּוּ הַצַּד שֶׁל רוּחַ הַטְּמֵאָה שְׁשׁוּרָה עָלָיו וּמִתְכַּפֵּר. מִשּׁוֹם כֵּן הַכָּל מִתְבַּטֵּל וּמְשֻׁמָּד, וְאֵין מִי שְׁעוֹמֵד בְּפָנֵי אוֹתָהּ אֵשׁ.

רַבִּי אַחָא הָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְרַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסִי נִפְגְּשׁוּ כְּאֶחָד. אָמַר רַבִּי אַחָא, וַדַּאי אֲנוּ שְׁלֹשָׁה עֲתִידִים לְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה. הִתְחַבְּרוּ יַחַד וְהִלְכוּ. אָמַר רַבִּי אַחָא, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֹאמַר דָּבָר קָשׁוּר לַתּוֹרָה, וְגִלְדָּהּ.

פֶּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, (יִשְׁעִיָּה מ"ה) הִרְעִיפוּ שְׁמַיִם מִמַּעַל וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה שֶׁלְמַדְנוּ מִהַמְנוּחָה הַקְדוּשָׁה. הִרְעִיפוּ שְׁמַיִם מִמַּעַל, מַה זֶּה הִרְעִיפוּ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ל"ב) יַעֲרֹף כְּמִטֶּר לִקְחִי. וְעַל הַצַּד שֶׁל הַמִּטֶּר שֶׁהוּא הַמְזוֹן שֶׁל הַכָּל הוּא אָמַר. וְעַל כֵּן כָּל עֵינֵי הָעוֹלָם מִצְפִּים לְקְדוּשַׁת-בְּרוּךְ-הוּא לְמִזְנוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא נוֹתֵן מְזוֹן לְכָל לֶחֶם וְזֶן אֶת הַכָּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עֵינֵי כָל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ וְגו'.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁבִּמְקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא שְׁמַיִם הַדָּבָר תֵּלֵין - הָרִי שְׁנִינּוּ, שֶׁלֹּא בְּזָכוּת הַדָּבָר תֵּלֵין, וְזָכוּת הָרִי פְּרִשׁוּהָ זֶה צִדְקָה. וְתִרְגוּם שֶׁל צִדְקָה - זָכוּת. וְזָכוּת וְשְׁמַיִם זֶה דָּבָר אֶחָד, וְכֹאן הִרְעִיפוּ שְׁמַיִם. (וְאִם תֹּאמַר בּוֹ תֵּלֵין) כְּתוּב מִמַּעַל, מִמַּעַל וַדַּאי. מִהַעֲתִיק הַקְדוֹשׁ זֶה בֹּא, וְלֹא מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא שְׁמַיִם, וְנִקְרָא זָכוּת, אֶלֶּא מִמַּעַל דִּיןֶקָא

וּשְׁחָקִים יִזְלוּ צִדֵּק. שֶׁכְּשֶׁשְׁמַיִם נוֹטֵל אוֹתוֹ מִמַּעַל מֵאוֹתוֹ מְקוֹם עֲלִיוֹן שְׁשׁוּרָה עָלָיו, אֵזִי שְׁחָקִים יִזְלוּ צִדֵּק. מִי הַשְׁחָקִים? זֶה הַמְקוֹם שֶׁטוּחָנִים מִן לְצַדִּיקִים. וּמִי הֵם? גִּצְחַ וְהוֹד, שֶׁהֵם וַדַּאי טוּחָנִים מִן לְצַדִּיקִים. לָמָּז? לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא צִדִּיק, שֶׁהָרִי הֵם טוּחָנִים אֶת אוֹתוֹ הֵמָּן שֶׁבֹא מִלְּמַעְלָה, וְכָל אוֹתוֹ טוֹב מִתְכַּנֵּס בְּתוֹכָם לְתֵת אוֹתוֹ לְדֶרֶגָה שֶׁל צִדִּיק, כִּדִּי שִׁיתְבָּרְכוּ צִדֵּק מֵאוֹתָהּ נְזִילָה שֶׁלָּהֶם, וְעַל זֶה טוּחָנִים מִן לְצַדִּיקִים. מִי הֵם הַצִּדִּיקִים? זֶה צִדִּיק וְצִדִּיק, יוֹסֵף וְרַחֵל, שֶׁכְּשֶׁמִּזְדוּגִים כְּאֶחָד נִקְרָאוּ צִדִּיקִים.

וְאֵלּוֹ טוּחָנִים מִן לְצַדִּיקִים וַדַּאי, וְעַל כֵּן - וּשְׁחָקִים יִזְלוּ צִדֵּק. אֵזִי תִפְתַּח אָרֶץ - לְמַטָּה. וַיִּפְרוּ יִשְׁע - בְּנֵי הָעוֹלָם. וְצִדְקָה תִצְמִיחַ יַחַד - כָּל הַרְחָמִים וְכָל הַטוֹב שֶׁל הָעוֹלָם מִתְרַבֵּים, וּמִזְנוֹתֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי אָדָם מְצוּיִים בְּעוֹלָם, אֵזִי נִסְפָּת שְׁמִיחָה עַל שְׁמִיחָה, וְכָל הָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים. אָמַר רַבִּי אַחָא, אֶלְמָלֵא לֹא בְּאוֹתִי אֶלֶּא לְשִׁמְעַת אֶת זֶה - דִּי לִי.

פֶּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (שׁוֹפְטִים ה') לָבִי לְחוֹקֵקִי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם בְּרַכּוֹ ה'. בֹּא רֵאָה, כָּל

הרצון וכל הלב שצריך אדם להריק ברכות ממעלה למטה, ליחד את השם הקדוש, לבקש בתפלה לקדוש-ברוך-הוא ברצון ובכונת הלב, להשפיע מאותו הנחל העמק, כמו שכתוב (תהלים קל) ממעמקים קראתיך ה', ששם העמק של הכל, בעמקים העליונים, שהם הראשית העליונה שאב ואם מזדווגים. אף כאן לבי לחוקקי ישראל, מי הם חוקקי ישראל? לא כתוב חוקקי ישראל, אלא לחוקקי, אלו אבא ואמא שהם מחוקקים לישראל הקדוש שהוא שופע מביניהם.

המתנדבים בעם - אלו הם האבות שנקראים נדיבים, כמו שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אליהי אברהם. אז ברכו ה', להשפיע ממנו ברכות למטה, וימצאו ברכות בעולם כלם, שפשפשו נמצאות ברכות למעלה, אז הכל בשמחה והכל בשלמות. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא מריק עליהם ברכות ומקשיב לתפלתם, ועליהם כתוב, פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם וגו'.

### פרשת צו

זאת תורת העלה וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, צדקתך כהררי אל משפטך תהום רבה וגו'. הפסוק הזה פרשנוהו ונתבאר. בא ראה, העולה הוא מעלה וקושרת את כנסת ישראל למעלה, והדבקות שלה בתוך העולם הבא להיות הכל אחד בקשר אחד, בשמחה. ומשום שעולה למעלה למעלה, כתוב זאת תורת, סוד של זכר ונקבה יחד, תורה שבכתב ותורה שבעל פה לעלות בחיבות.

כשמתעוררת רוח צפון, כמו שבארנוהו שכתוב שמאלו תחת לראשי, אזי היא עולה בחיבות, ומתעטרת בזמין, ומתחברת עם האמצעי, והכל מאיר מסוד של קדש הקדשים, וזה מתוך סוד של אדם, ברצון הכהן ובתפלה ובשירה.

והרי בארנו שעולה קדש קדשים בסוד הרוח העליונה, משום ששלוש רוחות קשורות כאחת: הרוח התחתונה שנקראת רוח הקדש, הרוח שלפנים באמצע, שנקראת רוח חכמה ובינה, וכן הרוח התחתונה. אבל הרוח הוא שיוצאת מתוך שופר, כלולים באש וימים. הרוח העליונה שהיא סתומה בחשאי, שבה מתקיימים כל הרוחות הקדושות וכל הפנים מאירות, ומשום כך חוזרת העולה רוח במש.

ואחר כך מסוד של הבהמה נהנים ונזונים להתקשר לרוח אחרת, שהיא בתוך הסמא מאותם חלבים ושמים, כמו שנתבאר. ומשום כך עולה קדש קדשים, שאר הקרבנות כלם כדי לעשות שלום בעולם מכמה צדדים ובעלי דינים, להעביר ולהיות נאור מתוך הרצון להתפשט, ונקראים קדשים קלים, משום שלא מתעטרים למעלה למעלה בקדש הקדשים. ועל זה הם קדשים קלים ושחיתותם בכל מקום, כמו שבארוה. אבל העולה, שהיא סוד של קדש הקדשים, אינה כשאר קרבנות, שכל מעשיה קדש.

בא וראה מה כתוב, ולבש הכהן מדו בד, חלבושים הללו מיחדים לקדשה, בד יחידי, מיחד לקדשה. וכתוב בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם. מה הטעם זה קדש? אלא סוד הדבר, כמו שאמר שהיא קדש קדשים, שהכל עולה ומתעטר בקדש הקדשים בקשר אחד, ואחר כך מפנה ומעביר רוח טמאה, שטמא הכל, שלא ישלט ולא יקרב לתוך המקדש, ומעבר מכל צדי הקדשה, והכל נשאר קדש בקדשה יחידה.

ואמר רבי שמעון, הרי נתבאר, שכתוב (תהלים לד) אדם ובהמה תושע ה'. וכך עולה סוד של אדם מצד של אדם. בהמה - מצד של בהמה. ומשום כך כתוב אדם כי יקריב מכם, אדם ודאי, שהרי קרבנו למעלה לקשר קשר, ואחר מן הבהמה. והכל הוא בכתוב - אדם ובהמה. וזהו סוד שצריך לקרבו - אדם ובהמה, כמו שאמר. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, כך עשה - אדם ובהמה.

ואם תאמר, הרי כתוב עוף יעופף על הארץ, שהרי מהם מקריבים קרבן, ואפלו עולה, כמו שכתוב ואם מן העוף עלה קרבנו - בא ראה, מכל אותם עופות אין מקריבים אלא מן התורים או בני יונה, אלא סוד זה - מה שהקשר בזה, פסול בזה. זה זמין וזה שמאל, והכל אחד.

עוף יעופף על הארץ, הרי בארנו שהם סוד המרפבה, ובהם תתעלה רוח הקדש לעלות למעלה, שהם שנים, אחד לימין ואחד לשמאל. העוף לימין, וזה מיכאל. יעופף לשמאל, וזה גבריאל. זה לימין, וזה לשמאל.

ומשום כך מקריבים שני אלה, כדי להעלות את רוח הקדש, והשמאל מעטר ומזין למטה, לאותו הצד של השמאל, וימין וימין, ואשה נקשרת לבעלה להיות אחד, והכל מתעלה ומתקשר כאחד, למעלה ולמטה, והקדוש ברוך הוא מתעלה לבדו ומתחזק.

ובספרים הקדמונים, העני לא נותן חלק להזיו אלא להתקשר למעלה, אבל הכל - למעלה ולמטה - כל אחד נקשר לצדו פראוי, והרי בארנו.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו ואמר, הרי הקשר של הכל נקשר בקדש הקדשים כדי להאיר, הדבקות של הרצון של כהנים לויים וישראלים למעלה, עד היכן היא עולה?

אמר לו, הרי בארנו, עד אין סוף. שכל קשר ויחוד ושלמות, להצניע באותה צנעה שאינה משגת ולא נודעת שבה רצון כל הרצונות. אין סוף אינו עומד להודע, ולא לעשות סוף, ולא לעשות ראש של אין (ראש כמו שאין). הראשון הוציא ראש וסוף, מי הראש? זו הנקדה העליונה, שהיא ראש של הכל הנסתר שעומדת בתוך המחשבה. ועושה סוף, שנקרא סוף דבר, אבל לשם אין סוף.

אין רצונות ואין אורות ואין גרות באותו אין סוף. כל האורות והמאורות הללו תלויים להתקיים בהם, ולא עומדים להשגה, מי שיודע ולא יודע, אינו אלא רצון עליון נסתר של כל הנסתרים, אין.

וכשהנקדה העליונה והעולם הבא התעלה, אינם יודעים פרט לריח, כמי שהריח ריח והתבשם, ואין זה נחת (ניחוח), שהרי כתוב ולא אריח בריח ניחחכם, שהרי ריח ניחח הוא ריח של רצון, שכל הרצונות הללו של תפלה, ורצון של שירה, ורצון הכהנים, שכלם סוד של אדם, אפי' כלם נעשים רצון אחד. והוא נקרא ניחח, רצון כתרגומו. אז הכל נקשר ומאיר כאחד כראוי, כמו שנתבאר.

ועל כן נתן הצד האחר ביד הכהן, שכתוב צו את אהרן ואת בניו לאמר. סוד כאן, שהרי בארנו, אין צו אלא עבודה זרה. וכאן נתן לו לשורף את אותה מחשבה רעה ולהעבירה מתוך הקדש ברצון הזה שעולה למעלה, ובעשן הזה ובחלבים שנשרפים, כדי שיעברו מן הקדש, והצו הזה עומד ברשותם להפרידו מן הקדש מתוך הקרבן הזה. ואם תאמר, צו את בני ישראל - כך גם שהרי ברשותם עומד (להפריש אותה מן הקדש) כל זמן שעושים רצון רבונם, שלא יוכל לשלט עליהם.

והפסוק הזה הכל בא להראות סוד הדבר, לעטר את ריח הקדש למעלה למעלה, ולהפריד את ריח הטמאה ולהורידה למטה למטה, וזה ברצון ובתפלה כפי שאמרנו, וזה במעשה, הכל כמו שראוי לו.

והכתוב הזה מוכיח עליהם, שכתוב צו את אהרן ואת בניו לאמר. צו - זו עבודה זרה, ריח הטמאה. לאמר - זו האשה, שנקראת יראת ה'. כתוב כאן לאמר, וכתוב שם (ירמיה ג) לאמר הן ישלח איש את אשתו, והרי פרשוה. משום כך הכל נאמר, והכחן עומד לתקן את הכל בסוד של אדם ובהמה.

אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שהם יודעים את דרכי התורה והולכים בה בדרך אמת, עליהם כתוב (ישעיה לא) ה' עליהם יחיו. מי עליהם? אלו דרכי התורה. יחיו - יתקיימו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כתוב זאת תורת העלה. אמר רבי חייא, הפסוק הזה בארנוהו בצורה הזו: (זאת תורת - זו כנסת ישראל. העלה - שהיא עולה ומתעטרת למעלה למעלה להתקשר כראוי, עד המקום שנקרא קדש קדשים).

(דבר אחר) זאת תורת - זו כנסת ישראל. העלה - זו מחשבה רעה שהיא עולה על רצונו של האדם להסיט אותו מדרך אמת. היא העלה - היא שעולה ומשטינה על האדם, וצריך לשורף אותה באש כדי לא לתת לה מקום להשטין.

ומשום כך, על מוקדה על המזבח כל הלילה. מי הלילה? זו כנסת ישראל, שהיא זאת, משום שבאה לטהר את האדם מאותו רצון. על מוקדה, משום שנהר דינור הוא מקום לשורף כל אלו שלא עומדים בקיומם, שהרי מכניסים אותם באותה אש בוערת ומעבירים את שלטונם מן העולם, וכדי שלא ישלט, צריך על מוקדה על המזבח כל הלילה, ונכנע ולא שולט.

ולכן, כשה נכנע, עולה כנסת ישראל, שהיא ריח הקדש שעולה ומתעטרת למעלה, שהרי עליה זה כשנכנע הכח האחר הזה ונפרד ממנה, ולכן צריכים בסוד הקרבן, להפריד את הצד הזה מריח הקדש, ולתת לו חלק, כדי שריח הקדש תתעלה למעלה.

רבי אחא פתח ואמר, והאש על המזבח תוקד בו וגו'. והאש על המזבח תוקד בו, למה? ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר, למה? וכהן למה? והרי שנינו שאש בכל מקום היא דין, והכחן בא מצד הימין, ורחוק הוא מן הדין, שהרי אין כהן מודמן לדין לעולמים, וכאן הוא צריך לשורף דין בעולם, שכתוב ובער עליה הכהן?

אלא כך למדנו, אדם שבא לחטא לפני רבונו, הוא שורף את עצמו בשלהבת הניצר הרע, ויצר הרע בא מצד של ריח הטמאה, והרי שורה בו ריח טמאה. ולפעמים נודעים הקרבנות שבאים מהצד הזה, וצריך להקריב על המזבח את מה שדומה לו, ולא מתפלה ולא מתבטלת אותה ריח הטמאה בין מהאדם ובין מאותו הצד שבא ממנו, אלא רק באש של המזבח, שאותה האש מבשרת את ריח הטמאה ומינינים רעים מן העולם. והכחן מתפנן בזה לתקן אש שתבער מינים רעים מן העולם.

ולכן צריך שלא תכבה לעולמים ולא יחלש הכח והתקף שלה, כדי לשבר הכח הרע האחר מן

העולם, ולכן לא תכבה. והכהן יסדר עליה אש בבקר בבקר, בזמן ששולט הצד שלו ומתעורר בעולם כדי לבשם את העולם (ולבסס הדיו), והדינים נכנעים ולא מתעוררים בעולם. ועל זה שנינו, יש אש אוכלת אש. אש שלמעלה אוכלת אש אחרת, אש המזבח אוכלת אש אחרת. ועל זה האש הזו לא תכבה לעולמים, והכהן מסדר אותה בכל יום.

#### רענא מהימנא

מצוה לעשות העולה כמשפטה, ועליה נאמר זאת תורת העלה וגו'. חמשה אשים היו יורדים על הקרבן: אש אוכל ואינו שותה. אש שותה ואינו אוכל. אש אוכל לחים ויבשים. אש שאינו אוכל ואינו שותה. כנגדם הם: זאת תורת העלה - אחת. היא העלה על מוקדה - שתיים. על המזבח - שלש. כל הלילה - ארבע. ואש המזבח תוקד בו - חמש.

ופרשנה בעלי המשנה, העולה כלה עולה לגבוה, וזו בינה, ה', ה' מראות שלה. י' בת יחידה, (שמות כג) ומראה כבוד ה' כאש אכלת. ו' אור של בת עין, והיא אש שותה כל המים של התורה, ואוכלת את כל הקרבנות של התפלה. ואוכלים לחים ויבשים, אותם פשטי התורה שהם כמו עצים יבשים, וסודות התורה הם כמו עצים לחים. וזוהי אש האוכלת לחים ויבשים.

ועוד אוכלת לחים, כל הקרבנות שהיו קרבים בתפלה על מצוות עשה. ויבשים - כל הקרבנות שהיו קרבים בתפלה על מצוות לא תעשה. וזהו סקילה שרפה הרג וחקק, על מצוות עשה, ועל מצוות לא תעשה. אלו הם הקרבנות של השכינה, תפלה, של מצוות עשה ולא תעשה. וכנגד חמש המראות הללו תקנו חמש תפלות ביום הכפורים. וכנגד בת עין אותם עשרת ימי תשובה. חמשה כנגד האור של בת עין. חמשה עניים כנגד ה' אחרונה.

המצוה אחר זו, לעשות את החטאת כמשפטה. תנאים ואמוראים, אתם שמצד מדותיו של הקדוש ברוך הוא באתם, שטרחתם הרבה לנקות את הבת שלי, שהיא הלכה, מאותן הקלפות של ערב רב, שהן קשיות רעות שאין להם תרוץ ולא פרוק, שעליהם נאמר (קהלת א) מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות, אלא נאמר בהם תיקו. וכל תיקו של אסור - לחמרה. והוא תיקו חסר ו', שאין לו תיקו. חסר נון, שהוא העולם הבא, שתיקו של העולם הבא שתיקה, כמו: שתק, כך עלה במחשבה.

וגש קשיות שהן הלבושים של הלכה, שנאמר בהם משבצות זהב. זהו שכתוב (תהלים מה) כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה. ואתם פוסקים אותם בכמה פסקים, ואחר כך מתקנים ומיטשים אותם בכמה פרוקים.

ואם חסר פסק כלשהו מן המשנה, כמו שבארנו זה חסר מן המשנה, אתם מתקנים אותם, וזהו חסרון שיוכל להמנות. ואם בא טפש ויוציא שם רע על אותו אמן שחותף לבושים, ויאמר: וכי התורה היא חסרה? והרי כתוב תורת ה' תמימה, תמימה בכל איברי הגוף, שהם רמ"ח מצוות, זהו שכתוב (שיר ד) כלך רעה רעיתי ומום אין בך, תמימה בלבושיה, ואיך חסר מן המשנה?

אתם תאמרו לו: דניק ותמצא חתיכה, ותמצא אותה מערבת עם שאר פסקים ומשניות. שדרך האמן לחתך לבושים לכמה חתיכות, והתלמיד שאינו בקי לקשר את ההלכה בחתיכות הללו, מתחלפות לו פסקות וקשיות ולא מוצא להם פרוק, עד שיבא האמן ומפרק אותם את כל הספקות הללו שלהם. באותו זמן, הלכה שהיא בת, עולה לפני המלך שלמה בכל, בגופה בלבושה ובתכשיטיה, ומתקנים בה (בראשית ט) וראיתה לזכר ברית עולם. ולפעמים יש לאמן תלמיד בקי שישלח לו לתקן אותם.

קמו כלם ואמרו, ודאי שאתה הוא האמן, רוצה הנאמן, שברך נאמר משה קבל תורה מסיני, ומשם ואילך כל התלמידים הם שלך, מיהושע ועד סוף כל הדורות. זהו שאמר ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, עד הסוף של כלם. התלמיד הבקי שלך מי הוא? הרי ראינו שנאמר, הכל יהא מנח עד שיבא אליהו.

אמר להם, ודאי כך זה, שהוא תלמיד חבר, שעליו נאמר (במדבר כה) בן אהרן הכהן, כמו שנאמר באהרן, (שמות ד) הוא יהיה לך לכה, כך גם בנו יהיה לי לכה, שהיא התורה שבעל פה. משום שאיך שהייתי בראשונה כבד פה וכבד לשון, וכך זקים אותי הקדוש ברוך הוא - כבר פה בתורה שבעל פה, וכבד לשון בתורה שכתב, שלא יאמרו אלו שלא מכירים אותי, זה משהו אחר. ואליהו הוא יהיה לי לכה, באל לתקן את כל הספקות הללו ולישב אותם.

באותו זמן - זאת תורת העלה, הבת, שהיתה לחוצה שפלה בגלות, עולה על כל הדרגות שלמעלה. זהו שכתוב (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה, ועלייתה תהיה לאבא שהוא לימין של חסד, שבו הרוצה להחכים ידרים, משם חכמ"ה, כ"ח מ"ה.

אמר תנא אחד, ודאי שבגלל כך נאמר בך, מוליך לימין משה, משום הפלה שלך שלא תהיה לך

שְׁלֵמוֹת אֵלָּא עִמָּה. שְׁכַשְׁאֲתָהּ תִּהְיֶה שְׁלָם עִמָּה, נֶאֱמַר בְּדָ פֶּה אֶל פֶּה אֲדָבָר בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בַּחֲדִית. בְּמִרְאָה, כְּמוֹ כֹּלָה שְׁפוּשֻׁט מְלִבוּשִׁיהָ וּמִתְיַחֲדָת עִם בְּעֵלָה בְּקִרְבֵּי בֶשֶׁר, בְּרַמ"ח אֵיבָרִים שְׁלָה, וְלֹא מִכְסָּה אֵיבָר אֶחָד מִמֶּנָּה. וְזֶה בְּמִרְאָה, רַמ"ח בְּחֻשְׁבוֹן (רֹאיוּ לָהּ שְׁנֶאֱמַר בּוֹ).

אָמַר הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, בְּרִאשׁוֹנָה נִרְאָה לָךְ הַמִּרְאָה הַזֶּה, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ בְּמִרְאָה, שֶׁהוּא לָךְ הַמִּרְאָה הַגָּדוֹל בְּסֵנָה שְׁנִזְכָּר בּוֹ חֲמֵשׁ פְּעָמִים הַסֵּנָה. וְכַעַת הַתְגַּלָּה לָךְ הַמִּרְאָה הַזֶּה בְּרַמ"ח מַצּוֹת שֶׁהֵם בְּחֻמְשָׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה. וְלֹא בַּחֲדִית, שְׁאוֹתָם לְבוּשִׁים שְׁלָה, שֶׁבָּהֶם רָאוּ כָּל הַנְּבִיאִים. שְׁאִין דָּרָךְ שֶׁתְּתַגַּלָּה כֹּלָה בְּקִרְבֵּי בֶשֶׁר אֵלָּא לְחֵתֵן שְׁלָה.

בְּאוֹתוֹ זָמַן יִתְקַנְּסוּ בָּהֶם, (בְּרִאשִׁית ב) וַיְהִיו שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ. כְּמוֹ אָדָם וְאִשְׁתּוֹ שֶׁכָּבַר הַעֲבֹר הַעֲרֹבֵי הָרַע שֶׁל עָרֵב רַב, קִשְׁיָה רָעָה מִן הָעוֹלָם, שֶׁהֵם הָעֲרִיּוֹת שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְיִנְתּוֹ, הָעֲרִיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כָּל שֶׁפִּן הָעֲרִיּוֹת שְׁלָה, רוּעָה הַנֶּאֱמָן. וּמִהֶחֱלָקָה שְׁלָה, שֶׁבְּשִׁבִילֵם צָרִיד לְכַסּוֹת אֶת סוּדוֹת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוִיָּה (מִשְׁלִי כה) כָּבַד אֱלֹהִים הַסֵּתֵר דָּבָר, עַד שֶׁעוֹבְרִים מִן הָעוֹלָם. וְאִין מַלְכִּים אֵלָּא יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוִיָּה, כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים הֵם. בְּאוֹתוֹ זָמַן, וַיְכַבֵּד מַלְכִּים חֶקֶר דָּבָר. אָמַר הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן, בְּרוּךְ אַתָּה לְעֵתִיק הַיָּמִים, שְׁמִשָּׁם אַתָּה, כְּעֶנְף שְׁמִתְפַּשֵּׁט מִן הָאֵילָן, כִּד הַנִּשְׁמוֹת עֶנְף מִמֶּנּוּ.

תִּנְאִים וְאִמּוֹרָאִים, הָרִי וְדָאִי עוֹלָה וְחֻטָּאת וְאֶשֶׁם הֵן שְׁלֹשׁ מַצּוֹת, שְׁלֹשָׁה אַבּוֹת. שְׁלֵמִים הַגְּבִירָה. אֵיבָר שֶׁהִיא תִּשְׁלוּמִים שֶׁל כָּל אֵיבָר, כְּמוֹ הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג. (מְקוֹם שֶׁהוּא תִּשְׁלוּמִים שֶׁל הַכֹּל כְּדָגְמָת).

מִי שְׁלָה חַג בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, אֵין לוֹ תִּשְׁלוּמִים לְרִאשׁוֹן, וְשָׁאֵר הַיָּמִים תִּשְׁלוּמִין זֶה בָּזָה, וּבָהֶם וְחִסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת. אֲבָל מִי שְׁלָה חַג יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל חַג, עָלָיו נֶאֱמַר מַעֲוֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן וְחִסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת, וְזוֹהִי הַחֻטָּאת שֶׁמַּעֲבֶכֶת אֶת הָעוֹלָה. (מָה הַטַּעַם) הַחֻטָּא הוּא זָכָר. הַחֻטָּאת נִקְבָּה. וְלִפְעָמִים שֶׁהָרִי הַחֻטָּאת מִתְבַּשְּׁמֶת וְנִכְרַדֶּת מֵעוֹלָה בְּאוֹתוֹ שְׁעִיר, שְׁנֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כח) וְשִׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחֻטָּאת.

אֶשֶׁם תְּלוֹי אַחוּז בְּשִׁנְיָהֶם, כְּמִי שְׁאוּחוֹז לְכָאן וּלְכָאן, וְהוּא תְלוֹי בְּאַמְצָע. כְּמוֹ, הַכֹּל תְּלוֹי עַד שִׁיבָא אֵלָיו וְנִפְרִידוֹ מִשָּׁם. כִּד אֶשֶׁם תְּלוֹי הוּא אַחוּז בְּשִׁנְיָהֶם עַד שְׁנוֹתֵנִים לוֹ אֶת מִזְוֹנוֹ, הַשְּׁחָד שְׁלוֹ, וְיִפְרֵד מִשָּׁם, וּמִתְקַרְבִּים הָאֵיבָרִים שֶׁל הַכֹּלָה זֶה לָזָה. שְׁכִידָה הוּא אֶשֶׁם וְחֻטָּאת, כְּמוֹ סְרָכוֹת שְׁאַחוּזוֹת בְּרִאָה, וְלֹא מְנִיחִים אוֹתָם לְפָרֵחַ לְעֵלוֹת כְּלָפִי מֵעֵלָה לְנִשָּׁב בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

הַשָּׂה הוּא לְעוֹלָה, שְׁכֵתוֹב (בְּרִאשִׁית כב) וְאִיָּה הַשָּׂה לְעֵלָה. וְנֶאֱמַר בּוֹ שֶׁהַ תְּמִים זָכָר. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב אִישׁ תְּמִים. וְהָרִי צָרִיד לְשֹׂאֵל, שֶׁהָרִי שֶׁהוּא לְמִין, וְהַשְּׁעִיר הוּא לְשִׁמְאֵל, שֶׁהֵינוּ שְׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחֻטָּאת. וְיֵשׁ שְׁעִיר וְיֵשׁ שְׁעִיר. שְׁעִיר אֶחָד לָהּ, וְשְׁעִיר אֶחָד לְעִזָּאֵל. וְהֵינוּ שְׁכֵתוֹב (וּיִקְרָא טז) וְנִתֵּן אֶחָדָן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גּוֹרְלוֹת גּוֹרֵל אֶחָד לָהּ וְגּוֹרֵל אֶחָד לְעִזָּאֵל.

וּבְאוֹתוֹ שְׁעִיר נֶאֱמַר בְּעֵשׂוֹ (בְּרִאשִׁית כז) אִישׁ שְׁעִיר. וְזֶה הַכָּבֵד שְׁנוֹטֵל אֶת כָּל אוֹתָם הַשְּׁמֵרִים שֶׁל הָדָם - (שְׁמִשָּׁם) שְׁחִין אֲבַעְבוּעוֹת פּוֹרְחוֹת, סִפְחוֹת, וְכָל מִינֵי צָרַעַת. וְהֵינוּ שְׁכֵתוֹב (וּיִקְרָא טז) וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתָם אֶל אֶרֶץ גּוֹזְרָה. וְהֵם עֲוֹנוֹת תָּם, שֶׁהוּא הַלֵּב, וְאִזּוֹ נִפְרֵד מִלְּהַתְעַרֵּב בַּלֵּב, וְאִזּוֹ מִתְבַּשֵּׁם, וְהוּא כָּבֵד בְּחֻטָּאִים הִלְלוּ וְלֹא קָל לְעֵלוֹת אֶל יַעֲקֹב אִישׁ תָּם. שְׁמִחוּ בְּעֵלִי הַמִּשְׁנָה שֶׁל הַיְּשִׁיבוֹת, שִׁינְדוּ עִם הַתְּנָאִים וְהָאִמּוֹרָאִים.

קָם אֶחָד מֵהֶם וְאָמַר, רוּעָה הַנֶּאֱמָן, תֵּן לִי רְשׁוּת לְשֹׂאֵל, אַחֵר שְׁזָכִיתִי לְשִׁמְעַד דְּבָרִים נִכְבָּדִים אֵלוּ מִפִּיד, שֶׁהַתּוֹרָה הִזּוֹ שִׁיּוּצָאֵת מִפִּיד (מִשְׁלִי ג) יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חִפְצִידָה לֹא יִשּׁוּי בָּהּ, וְעַם כָּל זֶה הִלְכָה הִיא, וְלִלְמַד אֵנִי צָרִיד. בְּשְׁעִיר הַזֶּה לְעִזָּאֵל זֶה נֶאֱמַר, אִדּוּ אֶשֶׁם תְּלוֹי בְּאִיָּה מְקוֹם הוּא?

אָמַר לוֹ, בְּרוּךְ אַתָּה בְּנִי, וְכָה שְׁאֵלְתָּ. אֵלָּא מָה הָעֲמוּד הָאֶמְצָעִי אַחוּזִים בּוֹ יָמִין וּשְׁמָאֵל, שֶׁהֵם חֹסֵד וּגְבוּרָה, כְּמוֹ גּוֹף שְׁאַחוּז בֵּין שְׁתֵּי הָזְרוּעוֹת שֶׁל הָאָדָם. אוֹ כְּמוֹ נֶשֶׁר, שְׁאַחוּזִים בּוֹ שְׁתֵּי כְּנָפִים לְפָרֵחַ בָּהֶן. וְכְּמוֹ יוֹנָה שְׁאַחוּזִים בָּהּ שְׁתֵּי כְּנָפִים, שְׁנִמְשָׁלָה לְתוֹרָה, וְכְּנָפֶיהָ לְמַצּוֹת עֲשֵׂה, וּבָהֶן הִיא הָעוֹלָה, וּפּוֹרְחַת לְמַעְלָה. כִּד מַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה הֵן הַמְלַכְדָּת שְׁלָה, כְּמוֹ צָפְרִים הַנֶּאֱחָזוֹת בְּפֶחַ. וְכָל הַמְלַכְדוֹת שְׁלָה שְׁמַעְכְּבוֹת אוֹתָהּ מִלְּפָרֵחַ נִקְרָאוֹת סְרָכוֹת, כְּמוֹ הַסְּרָכוֹת הִלְלוּ שְׁמַעְכְּבוֹת אֶת כְּנָפֵי הָרִאָה מִלְּנִשָּׁב.

כִּד אֶשֶׁם. שִׁיּוּרָאֵל אַחוּזִים בְּכְנָפֵי הַשְּׁכִינָה, שֶׁהֵן חִיּוֹת הַכֶּסֶּא, שְׁלָה תִּהְיֶה עוֹלָה בָּהֶם בְּזָכִיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, וּמַעֲבִיבִים אוֹתָהּ, וּמַכְבִּידִים אֶת כְּנָפֶיהָ חִי"ת חִי"ת הַחֻטָּאוֹת שְׁלָהֶם. וְאֶשֶׁם, אִמָּם שֶׁל עָרֵב רַב, הַסְּרָכָה הָאֶחוּזָה בְּכֶסֶּא, שְׁשֶׁם הַגְּבִירָה, וְלֹא מְנִיחָה אוֹתָהּ לְעֵלוֹת מִן הַגְּלוּת, וְהַזָּכִיּוֹת אַחוּזוֹת בָּהּ לְהַעֲלוֹתָהּ, וְנִשְׁאַרְתָּ בְּאִוִּיר כְּמוֹ סְרָכָה שֶׁתְּלוּיָהּ בְּאִוִּיר. וְזֶהוּ הָעֲמוּד הָאֶמְצָעִי (שֶׁהוּא אִוִּיר). כִּד אֶשֶׁם תְּלוֹי בְּצָדִיק, שֶׁהוּא אַחוּז בֵּין שְׁמִים וְאֶרֶץ.

הַחֻטָּאת הִיא יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד, מִכְבִּידָה עָלֶיהָ בְּחֻטָּאוֹת שֶׁל לְכֻלִּים שֶׁל חֻטָּאִי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁהַכָּבֵד מִכְבִּיד עַל הַשְּׁמֵרִים, שֶׁהֵם דָּמִים, עַל הָעֲרָקִים שֶׁל הַלֵּב. כִּד הַחֻטָּאוֹת הִלְלוּ מִכְבִּידוֹת עַל כְּנָפֵי הַשְּׁכִינָה,

שֶׁהוּן מַצּוֹת עֲשֶׂה, שְׁדוּמוֹת לְכַנְפֵי יוֹנָה. וְלֹא תַעֲשֶׂה, כְּשֶׁהוּן מַכְבִּידוֹת עַל עֲשֶׂה, שֶׁהוּן כְּשֶׁחֲטָא יִשְׂרָאֵל מְרַבִּים מִן הַזְּכוּיֹת, נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה שֶׁהִיא גּוֹף, (דְּנִיאל ח) וְתִשְׁלַף אֶמֶת אֶרְצָה, וְהִיא צוֹנוֹת, (אִיכָה א) נִתְּנִי ה' בְּיָדִי לֹא אוֹכַל קוֹם, (עֲמוֹס ה) נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם.

וּמִשּׁוּם זֶה תִּקְנוּ תִּנְאִים וְאִמּוֹרָאִים תִּפְּלוֹת בְּמָקוֹם קִרְבָּנוֹת, לְהַעֲבִיר מִמֶּנָּה חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת, וּמִשּׁוּם כִּד תִּקְנוּ תִּפְּלוֹת שְׁחִירִית כְּמוֹ קִרְבֵּן הַשְּׁחִיר, וְתִפְּלוֹת מִנְחָה כְּמוֹ קִרְבֵּן בֵּין הָעֲרֻבִים, וְתִפְּלוֹת עֲרֻבִית כְּמוֹ אִמּוֹרָאִים וּפְדָרִים שֶׁהִיוּ מִתְּאֲפָלִים כָּל הַלֵּילָה. וְשִׁלְשֶׁת הָאֲבוֹת שֶׁתִּקְנוּ שְׁלֹשׁ תִּפְּלוֹת, כִּנְגֵד הַמְּרַבֶּה שֶׁהֵם קִשּׁוּרִים בָּהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהָ, הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְּרַבֶּה, שֶׁהֵם פָּנִי אֶרְצָה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם. (ע"כ רַעִיָא מִהִימָנָא).

אֲשֶׁ תַמִּיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה. רַבִּי חִיָּיא פִּתַּח, (בְּרַאשִׁית כב) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אֲבִירָהּ אֲבִי וַיֹּאמֶר אֲבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְּנִי וְגו'. וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים שֶׁל יִצְחָק, וַיֹּאמֶר אֶחָד שֶׁל אֲבִירָהּ. לָמָּה זֶה כִּד? אֲלֹא שֶׁלֹּשָׁה לְמַעֲשֶׂה בְּרַאשִׁית, שֶׁהֵם הִיוּ הַשְּׁלֹשׁ שֶׁל יִצְחָק, וְאֶחָד שֶׁל אֲבִירָהּ בְּרַבִּיעִי, שֶׁכְּתוּב הִנֵּנִי בְּנִי, דְּחֹק (וְדוֹקָא) הִנֵּנִי. וְכְתוּב (בְּרַאשִׁית א) יְהִי מֵאֵרֶת בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם, מֵאֵרֶת חֹסֶר.

וְאִם תֹּאמַר, וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר הֵם יוֹתֵר - אֲלֹא שֶׁהֵם הִיוּ נִסְתָּרִים בְּמַחְשָׁבָה, וְאֵלּוּ הַתִּגְלוּ מִתּוֹךְ הַחֲשָׁכָה. וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אֲבִירָהּ - וְכְתוּב (בְּרַאשִׁית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וְיְהִי אֹר. וַיֹּאמֶר אֲבִי - וְכְתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רִקִּיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וְיְהִי מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לַמָּיִם. וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יָקוּוּ הַמָּיִם. וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֵרֶת.

רַעִיָא מִהִימָנָא (רֹעָה נֶאֱמָר)

וְעוֹד אֲשֶׁ תַמִּיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ וְגו' - זֶה הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (יִרְמִיָּה כג) הֲלֹא כֹה דִּבַּרְתָּ כְּאֵשׁ נֶאֱמָר ה'. לֹא תִכְבֶּה וְדָאִי, שֶׁעֲבָרָה אֵינָה מִכְבֶּה תּוֹרָה. אֲבָל עֲבָרָה מִכְבֶּה מִצּוּה, וּמִי שֶׁעוֹבֵר עֲבָרָה שֶׁמִּכְבֶּה מִצּוּה, שֶׁהִיא נֵר, כִּד מִכְבֶּה אֶת נֵרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלִי ב) נֵר ה' נִשְׁמַת אֲדָם, מְגוּפוֹ, וְזֶהוּ כְבוֹי, שֶׁנֶּשְׂאָר הַגּוֹף בַּחֲשָׁכָה. וְכִד מִי שֶׁמִּסְלַק שְׂכִינָה מִמְּקוֹמָהּ, גּוֹרֵם (לְכָל הָעוֹלָם) כְּבוֹי וְחֲשָׁכָה לְאוֹתוֹ מְקוֹם. וְחֲשָׁכָה הִיא עֲבָרָה, (מִשְׁלִי ל) וְשִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גִּבְרֶתָהּ.

וְעֲלִית הַמִּצְוָה שֶׁל עִם הָאֶרֶץ מִכְבֶּה לָהֶם אֶת הַמִּצְוָה, לְקַיֵּם בָּהֶם וּרְשָׁעִים בַּחֲשָׁד יִדְמוּ. אֲבָל לְבַעֲלֵי תּוֹרָה אֵין לָהֶם כְּבִיָּה עוֹלָמִית בָּהֶם, שֶׁמֵּאִירִים לָהֶם בְּכִמָּה סוּדוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, שְׁאוֹר נִקְרָא ר"י. וּמִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁמִּקְיָמִים אוֹתָן חֲכָמִים, זֶה תּוֹרָה לְגִבְיָהֶם, לִלְלָה וְיוֹמָם לֹא תִכְבֶּה עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁמִּקְיָמִים בָּהֶם וְהִגִּית בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה.

וְהַעֲשׂוֹ שְׁעוֹלָה מִפִּיהֶם בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, הוּא עֲשׂוֹן הַמַּעֲרָכָה שֶׁמִּסְדָּרִים אוֹתָהּ וְעוֹרְכִים אוֹתָהּ לְבַעֲלָהּ, כְּמוֹ (בְּמִדְבָר ח) בְּהַעֲלִתָּךְ אֶת הַנֵּזֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם לְהַעֲלוֹת נֵר תַּמִּיד. וּבַעֲשׂוֹן הַמַּעֲרָכָה וּבַעֲשׂוֹן הַקְּטָרֶת, שֶׁהַתּוֹרָה הוּא הַעֲשׂוֹן שָׁלָה, יִתְעוֹרֵר מִהֶלֶב לְחֻכְמָה, שֶׁהוּא כְּמוֹ מַח, כְּמוֹ הַעֲנָן. שֶׁהַתְּעוֹרָרוֹת שֶׁל הַעֲנָן הִיא מִהֶלֶב. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית ב) וָאֵד יַעֲלֶה מִן הָאָרֶץ, וְאַחֵר כִּד - וְהִשָּׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

כִּד יִתְעוֹרֵר עֲשׂוֹן מִבִּינָה, שֶׁהִיא בִּלְבָב, שֶׁבְּאֵרוֹהָ אֲצִלוֹ, הֶלֶב מִבִּין, וְעוֹלָה לְחֻכְמָה שֶׁהִיא (בְּמַח) כְּמוֹ מַח. (וּמִכָּה) וּמִי הַעֲשׂוֹ? (דַּעַת) זֶה הַעֲמוּד הָאֲמָצִיעִי, דַּעַת, יָב מִבִּין דַּעַת.

אַחֵר שִׁיּוֹרֵד עֲשׂוֹן, חֲכָמָה לְבִינָה, שֶׁהֵם זֶה לְשִׁמְאֵל וְזֶה לְיָמִין. הוּא יוֹרֵד מִלֵּא מֵאֲבָא וְאֲמָא, מֵלֵא י"ה, לְשִׁרָף עֲצִים שֶׁהֵם תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, מִצַּד שֶׁל עַץ הַחַיִּים, שֶׁהֵם אִיבָרִים שֶׁל הַגּוֹף, שֶׁשֵּׁם ה' הַעֲצִים וְדָאִי, לְשִׁרָף אוֹתָם בְּשִׁלְהָבוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ הֲלֹא כֹה דִּבַּרְתָּ כְּאֵשׁ נֶאֱמָר ה'. בְּשִׁלְהָבוֹת נֵר שֶׁל מִצְוָה בְּאִהְבָה.

מִצְוָה לְהַקְרִיב בְּכָל יוֹם תַּמִּידִים וְאַחֲרָיו לְהַדְלִיק אֵשׁ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֲשֶׁ תַמִּיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה. וְאַחֲרָיו תְּרוּמַת הַדִּשָּׁן, וְאַחֲרָיו קִרְבֵּן נֵדֶר אוֹ נִדְבָה. תִּנְאִים וְאִמּוֹרָאִים, כָּל אֵלּוּ תַמִּידִים, הֵם מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁצָּרִיכִים לְהִיוֹת לָהֶם נַחַת. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁכָּל הַסְּפִירוֹת כָּלָן אַחַת, מִכָּל מְקוֹם כָּל סְפִירָה וְסְפִירָה מִמֶּנָּה עַל שְׁבֻתוֹת וְזִמְנִים וְיָמִים טוֹבִים, וְאוֹתָהּ מִדָּה שֶׁשׁוֹלֵטֶת בָּאוֹתוֹ זְמַן, כָּל הַסְּפִירוֹת נִכְלָלוֹת בָּהֶם, וְכָלָן נִקְרָאוֹת עַל שֵׁם אוֹתָהּ מִדָּה; בְּחֻסְדֵּי חֲסִידִים, בְּגִבּוֹרָה גְּבוּרָת, וְכִד בְּכָל מִדָּה.

וְיֵשׁ הַשְּׁבֻתָּת מִלֵּאכָה, כְּמוֹ שׁוֹר שִׁישׁ לוֹ עֵל, וְחִמּוֹר שִׁישׁ לוֹ מִשָּׂא. בֵּין עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם, כְּמוֹ תִּפְּלִין, בֵּין עַל מַלְכוּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, כְּפִי מַעֲשֵׂיהֶם בְּיָמִים הַלְלוּ יֵשׁ לָהֶם הַשְּׁבֻתָּת מִלֵּאכָה וּמְנוּחָה. מִי שֶׁלֹּא מִתְּעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת, יֵשׁ לוֹ עַל מַלְכוּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. וּמִי שֶׁמִּתְּעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת, יֵשׁ לוֹ עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם, שֶׁהִיא ה' אֲחֵרֹנָה, שֶׁנִּקְרָאת מַלְכוּת שְׁמַיִם.

עַל מִצְוֹת הִיא וְדָאִי, מִשּׁוּם שֶׁבָּהּ נִבְרָאוּ כָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁל שְׁמַיִם וְאָרֶץ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאֵם. בְּה' בְּרָאֵם. וְכִשְׁבָּא שְׁבֻת יוֹם טוֹב, יוֹרְדֵת בִּינָה, שֶׁהִיא יְה"ו, עַל ה', שֶׁהִיא מַלְכוּת שְׁמַיִם נִשְׁמָה יִתְרָה, וְהוּא (שְׁמוֹת לב) חֲרוּת עַל הַלְחָת. אֲנֹכִי בִּיצֵאת מִצָּרִים, וּפּוֹרְשֵׁת כְּנָפֶיהָ עַל הַבֵּת וְעַל הַמַּחֲנוֹת שְׁלָהּ, וְיֵשׁ לָהֶם מְנוּחָה. וְנֶאֱמַר בְּמִרְכְּבוֹתָיו שֶׁל סַמְא"ל וְנָחֵשׁ, (דְּבָרִים כח)

וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵידָ וַיֵּרְאוּ מִמֶּנּוּ. אוֹת תִּפְלִין וְאוֹת שַׁבָּת וְאוֹת יָמִים טוֹבִים וְאוֹת בְּרִית - כָּלֵם שְׁקוּלִים.

וַיֵּשׁ אוֹת שֶׁל שְׂדִי, שֶׁהוּא מִטְטְרוֹיִן עֶבֶד, וְכִמְהָ עֲבָדִים תְּלוּיִים מִמֶּנּוּ, שֶׁמִּמֶּנָּה עַל אֱלוֹ שְׁעוֹשִׁים מַצּוֹת עַל מִנֵּת לִקְבֹּל פָּרֶס. מִטְטְרוֹיִן וְהַמַּחֲנוֹת שֶׁלוֹ מִמֶּנִּים עֲלֵיהֶם. בְּשִׁבִּילֵם נֶאֱמַר, לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרֶד וְחִמּוּד וְעֶבֶד וְאֶמְתָּד. אֲבָל אוֹתָם שְׁעוֹשִׁים מַצּוֹת שְׁלֵא עַל מִנֵּת לִקְבֹּל פָּרֶס, הֵם בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַגְבִּירָה, וְהֵם הַכְּתָרִים וְהַתְּגִים עַל הָרֹאשׁ הָעֲבָדִים בַּיָּמֹת הַחֹל, וּבְשִׁבִּילֵם נֶאֱמַר וּדְאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא חֲלָף, וְהַזְהֹר הַקָּרֵב אֲלֵיהֶם יוֹמָת. שְׁנִקְרָאִים שְׁבָתוֹת אֶל הָעֲבָדִים.

יִמְשׁוּם כֶּדֶד, אִם כְּבָנִים אִם כְּעֲבָדִים. אִם כְּבָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם כְּבָנִים אֲתָם לֵה' אֱלֹהֵיכֶם. אִם כְּעֲבָדִים, כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, וְלֹא שְׂאֵר הָאֲמוֹת. אֲבָל אוֹתָם הִרְשָׁעִים שְׁאִין מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה וּבַמַּצּוֹת וְאִין עֲלֵיהֶם עַל תּוֹרָה וְעַל תִּפְלִין וְשְׂאֵר מַצּוֹת, הֵם עֲבָדִים לְאֲמוֹת הָעוֹלָם וּמִשְׁתַּעֲבָדִים בָּהֶם, כְּמוֹ עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרַעַה בְּמִצְרַיִם.

וְאִם שׁוֹמְרִים שְׁבָתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, נֶאֱמַר בָּהֶם וַיִּצְיָאֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ. וַיִּתְקַסֵּם בָּהֶם, לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרֶד וְחִמּוּד, חִמּוּד בַּתּוֹרָה וּבַמַּצּוֹת, וַיִּנְפֹּשׁ בּוֹ אֶמְתָּד וּבְהַמְתָּד, עִם הָאָרֶץ נִקְרָא בְּהִמָּה. וְאַחֵר שִׁנְכִּינִס אֶת עֲצָמוֹ תַּחַת אֶדָם בַּתּוֹרָה, יִתְקַסֵּם בּוֹ אֶדָם וּבְהִמָּה תוֹשִׁיעַ ה'. אִם הוּא כְּמוֹ סוֹס שְׂרוּכָב עָלָיו אֲדוֹנוֹ, וְסוֹבֵל אוֹתוֹ, וְלֹא בּוֹעֵט בְּאֲדוֹנוֹ.

וּמִהוּ הַסֶּבֶל שֶׁעַם הָאָרֶץ לְתַלְמִיד חֶכֶם? מִשׁוּם שֶׁתַּלְמִיד חֶכֶם כְּמוֹ יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא צָרִיד, שְׁאִין לוֹ מִשְׁלוֹ. וְאִם עִם הָאָרֶץ סוֹבֵל אוֹתוֹ בְּמִמּוֹנוֹ וְנוֹהֵג בּוֹ כְּפִי רְצוֹנוֹ לְשִׁמֵּשׁ אוֹתוֹ וּלְהַתְנַהֵּג בַּמַּצּוֹת כְּפִי רְצוֹנוֹ, יִתְקַסֵּם בּוֹ - אֶדָם וּבְהִמָּה תוֹשִׁיעַ ה'. יוֹשִׁיעַ אוֹתוֹ מִשׁוּד וּמִגְזָלָה, יוֹשִׁיעַ אוֹתוֹ מִמֶּלֶךְאָד הַמָּוֶת שְׁלֵא יִשְׁלַט עָלָיו וַיִּשְׁחַט אוֹתוֹ בְּסָפִינוּ הַפְּגוּמָה. וְכָל מִי שֶׁנִּשְׁחַט בְּסָפִין פְּגוּמָה, הוּא נִבְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לִקְבֹּל תִּשְׁלַכּוּן אוֹתוֹ, שֶׁהוּא סָמָא"ל.

וְהַנֶּפֶשׁ שֶׁל תַּלְמִיד חֶכֶם נִקְרָאת שַׁבָּת הַמִּלְכָּה, נֶפֶשׁ יִתְרָה שֶׁל שַׁבָּת, וְהַעֲנָג שֶׁלָּה נִשְׁמַת חַיִּים וְרוּחַ שְׁכָלִי. וְהֵם נִשְׁמָה יִתְרָה, רוּחַ יִתְרָה, עַל נִשְׁמָה וְרוּחַ וְנֶפֶשׁ, שֶׁהֵם עֲבָדִים שְׁשׁוֹלְטִים בְּגוֹף שֶׁל יָמוֹת הַחֹל. נִשְׁמָה יִתְרָה, נִשְׁמַת כָּל חַי, כֶּתֶר הָרֹאשׁ צָדִיק, שֶׁהוּא יוֹם הַשַּׁבָּת. וּבִנְשָׁמָה הַיִּתְרָה הַזֹּאת תִּהְלַל זֶה, שֶׁהֵם אֲבָא וְאֵמָא, שְׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעיה סד) עֵין לֹא רָאתָה אֱלֹהִים זֹלָתָד, מִשׁוּם שֶׁהִיא מְרַכֶּבֶה לְעֵלֹת הָעוֹלָת, שֶׁהוּא מְכַסֶּה וְלֹא שׁוֹלְטָת עָלָיו הָעֵין, וּמִשׁוּם כֶּדֶד עֵין לֹא רָאתָה.

רוּחַ יִתְרָה, הַנֶּהָר שִׁיּוּצָא מַעֲדָן מִבֵּין אֲבָא וְאֵמָא, וּמִחֲלָכוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וּמִגִּיעַ לִשְׁשִׁי שֶׁהוּא צָדִיק לְהַשְׁקוֹת אֶת הָעֵין, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ יִתְרָה, מַלְכוּת.

הַנִּשְׁמָה שְׁשׁוֹלְטָת בַּיָּמֹת הַחֹל עַל עֶבֶד ה' הִיא מְכַסָּא הַכְּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוָה בְּעָלִי הַמִּשְׁנָה, כָּל הַנִּשְׁמוֹת גְּזוּרוֹת מִתַּחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד. וְרוּחַ שְׁשׁוֹלְטָת בַּיָּמֹת הַחֹל עַל עֶבֶד ה', הִיא מַעֲבָד הַמֶּלֶךְ מִטְטְרוֹיִן, כּוֹלֵל שֶׁשֶׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה, וְהִיא שֶׁשׁ מַעֲלוֹת לְכֶסֶד. וְהַנֶּפֶשׁ שְׁשׁוֹלְטָת בַּיָּמֹת הַחֹל הִיא מְכַסָּא דִין, סִנְדְּלָפוֹיִן, תְּכֵלֶת שְׁבָצִיצִית, כְּמַעֲשֶׂה לְבַנֵּת הַסְּפִיר. אֲבָל בַּת הַמֶּלֶךְ, בְּפִסְחָה, הִיא נֶפֶשׁ הַשְּׁכָלִית, לִיל שְׁמוּרִים, מִצָּה שְׁמוּרָה, וְרוּחַ שְׁמוּרָה כְּנִגְדָּה הִיא יוֹם טוֹב, וְהִיא יוֹם שַׁבָּת, זְכוֹר וְשְׁמוּר, מִשׁוּם שֶׁהִיא אֲצִילוֹת מִמַּלְכוּת.

וְכֶדֶד תַּלְמִידֵי חֶכְמִים, בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַמִּלְכָּה, נִקְרָאוּ שְׁבָתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, וְאִין לָהֶם מִשְׁלָהֶם, שְׁאִינֶם בְּעָלֵי מַלְאָכָה כְּמוֹ שְׂאֵר הָעֲבָדִים בְּנֵי הַחֲלִין. שְׁכֶרֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא לַעֲנֹג אוֹתָם בְּכָל מִינֵי מַאֲכָל וּמִשְׁתֵּה, וּלְכַבֵּדָם בְּלְבוּשִׁים יָפִים כְּמוֹ שֶׁשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ, כְּבָדְהוּ בְּכִסּוֹת נִקְיָה. כָּל מִה שְׁעוֹשֶׂה אֶדָם לְשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, יֵשׁ לַעֲשׂוֹת לָהֶם.

וּמִי שֶׁמַּחֲלֵל שַׁבָּת חֵיב סָקִילָה. וְכֵן מִי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶתֶר חוֹלָף. וְכֶדֶד מִי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִי שְׁשׁוֹנָה הַלְכוּת, שֶׁמַּחֲלֵל אֶת תּוֹרָתוֹ. וְכָל שְׂכֵן הַמִּבְזָּה אוֹתוֹ, כְּאֵלּוֹ מִבְזָּה שְׁבָתוֹת וּמוֹעֲדוֹת. וּפְרָשׁוֹהָ בְּעָלִי הַמִּשְׁנָה, כָּל הַמִּבְזָּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת, כְּאֵלּוֹ כּוֹפֵר בַּעֲקָר.

וְכְמוֹ שֶׁכָּל כָּלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּקְרָאוּ קִדְשׁ, כֶּדֶד כָּל אוֹתָם שְׁמִשְׁמִשִּׁים תַּלְמִידֵי חֶכְמִים נִקְרָאִים קִדְשׁ. וְתַלְמִידֵי רַב, שֶׁהֵם כְּנִגְדֵי אֵיבְרֵי הַגּוֹף, נִקְרָאוּ קִדְשׁ קִדְשִׁים. וְסוֹד הַדָּבָר רְמוּז בָּהֶם, (שמוות כו) וְהַבְּדִילָה הַפְּרָכֶת לָכֶם בֵּין הַקִּדְשׁ וּבֵין קִדְשׁ הַקִּדְשִׁים. וּמִטְטְרוֹיִן, אֲתָהּ וּמִחֲנוּתֶיךָ, צְרִיכִים לְהַקְרִיבָם קֶרְבָן לִפְנֵי ה' בְּכָל לֵילָה.

עֲשִׂיָּה, לִקְבֹּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שְׁמִים, זֶה קְבָלָת יִסּוּרִים שֶׁל עֲנִיּוֹת לְתַלְמִיד חֶכְמִים, שֶׁהוּא מוֹת לְגוֹף הַבְּהִמּוֹת. שְׁמִיּוֹן הַתּוֹרָה הוּא מִזוֹן שֶׁל הַנִּשְׁמָה וְרוּחַ וְנֶפֶשׁ הַשְּׁכָלִיִּים, שֶׁהֵם כְּהוֹ לִי וְיִשְׂרָאֵל. הַכְּהוֹ בּוֹ י', חֲכָמָה וְדָאִי. הַלֵּיו בּוֹ ה', תְּבוּנָה. יִשְׂרָאֵל בּוֹ דַּעַת, וְזוֹ ו'. נֶפֶשׁ יִתְרָה, ה' אַחֲרוּנָה, רַמְ"ח מַצּוֹת עֲשֶׂה וּשְׁסִי"ה לֹא תַעֲשֶׂה. וְתוֹרָה זֶה אֶדָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב זֹאת הַתּוֹרָה אֶדָם. וְזֶה כּוֹלֵל אֶת הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ יוֹ"ד ה"א וְאִיו ה"א. זֹהוּ הַתּוֹרָה מִזוֹן לְאֶדָם בְּאַרְבַּע הַפָּנִים שֶׁלוֹ. מִזוֹן הַבְּהִמּוֹת לָחֵם וְיִין וּבִשָּׁר וְכָל מִינֵי פְרוֹת, (קהלת ו) זֶה לַעֲמוֹת זֶה עֲשֶׂה הָאֱלֹהִים.



וְצָרִיךְ אָדָם לְהַקְרִיב בְּכָל לַיְלָה קָרְבָּן נֶפֶשׁ וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁל בְּהֵמוֹת לִפְנֵי ה', וַיִּתְּנֶה בְּכֶמֶה מִיָּגִי וְדוּיִים, וַיַּעֲלֶה אוֹתָם בְּמַחְשָׁבָתוֹ קָרְבָּן לִפְנֵי ה'. לְהוֹצִיא אוֹתָם בְּקָרִיאת שְׁמֵעַ (בְּלֵב אֶחָד) לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיּוֹצִיא אֶת רוּחוֹ שְׂדוּפֶק בְּעוֹרְקֵי הַלֵּב. הַנֶּפֶשׁ, יִכְנוּ בְּשִׁרְפָתָהּ וּבְשִׁחִיטָתָהּ וּבְנִחְרָתָהּ, שֶׁהִיוּ הַפְּתָנִים נוֹחֲרִים, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וּמַלְק אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל. וְהִינוּ חֲנֹק. וְשִׁלֵּשׁ הַמִּיתוֹת הִלְלוּ הָיוּ כְּמוֹ מְרָה אֲדָמָה, יִרְקָה וּשְׁחָרָה, שֶׁהֵם בְּכַבֵּד, בְּמֶרֶה וּבְטָחוֹל, וְהֵם כְּשִׁלֵּשׁ קִלְפוֹת הָאֵגוֹז.

וְקֹדֶם לָכֵן יִתְּשֶׁן מִזֵּבַח אֲבָנִים, וַיִּכְנוּ לַעֲשׂוֹת סִקִּילָה מִמֶּרֶה הַלְבָנָה שְׁשׁוּלֶטֶת בְּכַנְפֵי רֶאֱה בְּאוֹתָן סָרְכוֹת שְׁאוֹתָן הִבְהֵמוֹת תַּפּוּסוֹת שֶׁם. וַיּוֹרְדָת אֵשׁ תִּכְלֶת וּמִכְלָה אוֹתָם, וַיְהִיו הַחַיּוֹת וְהַבְּהֵמוֹת וְהַעוֹפּוֹת טְהוֹרִים לִקְרֹב לַה' וְלַהֲשָׁרוֹת שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם. בְּאוֹתוֹ זָמֵן יִתְקַסֵּם בָּהֶם, (דְּבָרִים ד) וְאַתָּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים. וַיְהִיו כְּמוֹ סוּס שֶׁאֲדוֹנוֹ רוֹכֵב עֲלָיו. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (חֲבִיקוֹק ג) כִּי תִרְכַּב עַל סוּסֶיךָ מִרְכָּבְתֶּיךָ יִשׁוּעָה. וּבְאוֹתוֹ זָמֵן - אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'.

וְהַתְלַמִּיד חָכֵם שֶׁקוֹל לָכֵל בְּעַלֵי הַתּוֹרָה, וְכֵן צָרִיךְ לִשְׁקֹל עַצְמוֹ מִצְדָּה שֶׁל הַתּוֹרָה, וּמִצְדֵּי הָאֲבִירִים שֶׁל הַגּוֹף צָרִיךְ לִשְׁקֹל לַעֲצֻמוֹ לְכָל עַמֵּי הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהָ בְּעַלֵי הַמִּשְׁנָה, לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם עַצְמוֹ כְּאֵלוֹ כֹּל הָעוֹלָם כְּלוֹ תְלוּי בּוֹ. וַיִּכְנוּ בְּנִפְשׁוֹ וּבְרוּחוֹ וּבְנִשְׁמָתוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם קָרְבָּנוֹת עִם כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִצְרֵף מַחְשָׁבָה טוֹבָה לְמַעֲשֶׂה. וּבִזְהָ, אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'. קָמוּ כָל הַתַּנְאִים וְהָאֲמוּרָאִים אֵלָיו, וְאָמְרוּ כָּלֵם בְּקוֹל אֶחָד: אֵתָה הוּא הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן שֶׁיֵּשׁ לָךְ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל זֶה, שְׁאֵתָה שֶׁקוֹל לְכָל יִשְׂרָאֵל, וּמִשׁוּם כֵּן שָׁלַח אוֹתָךְ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּינְיָהֵם. (ע"כ הַרְעִיָּה מֵהִימָנָא).

#### תוֹסֵפֶת

זֹאת תּוֹרָה הַעֲלָה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרְנוּ בִּגְנוּן הַזֶּה: זֹאת תּוֹרָה - זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. הַעֲלָה - זוֹ מַחְשָׁבָה רָעָה, שְׁעוֹלָה עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל אָדָם לְהַסִּיטוֹ מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת. הִיא הַעֲלָה - הִיא הִיא שְׁעוֹלָה לְהַסִּיט עַל הָאָדָם, וְרוֹצָה לְשַׁרְף אוֹתוֹ בָּאֵשׁ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנָּתֵן לוֹ מְקוֹם לְהִשְׁטִי. וְלָכֵן, עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה. מִי הַלֵּילָה: זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא זֹאת, לְטַהֵר אֵת הָאָדָם מֵאוֹתוֹ רְצוֹן.

עַל מוֹקְדָה, מִשׁוּם שֶׁנֶּהָר דִּינוֹר הוּא מְקוֹם לְשַׁרְף אֵת כָּל אֵלוֹ שֶׁלֹּא עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, שֶׁהָרִי מְכַנִּיסִים אוֹתָם לְאוֹתָהּ אֵשׁ בּוֹעֶרֶת וּמַעֲבִירִים אֵת שְׁלִטְתָּם מִן הָעוֹלָם. וְכֵדִי שֶׁלֹּא תִשְׁלַט, (צָרִיךְ) עַל מוֹקְדָה כָּל הַלֵּילָה, וְתִכְנַע וְלֹא תִשְׁלַט. (ע"כ תוֹסֵפֶת).

כְּתוּב (מַלְכִּים א-יט) וְהָיָה ה' עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחֹזֶק וְגו'. רוּחַ גְּדוֹלָה שְׁאֲמַרְנוּ, וְכָתוּב לֹא בְרוּחַ ה'. וְאַחֵר הָרוּחַ רָעַשׁ, שְׁכָתוֹב (יִחִזְקָאֵל א) וַתִּשְׁאַנֵּי רוּחַ וְאִשְׁמַע אַחֲרֵי קוֹל רָעַשׁ גְּדוֹל. הָרִי רָעַשׁ אַחֵר הָרוּחַ. וְאַחֵר הָרָעַשׁ אֵשׁ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דְּנִיאל ז) נֶהָר דִּינוֹר יוֹצֵא וְשׁוֹפֵעַ מִלְּפָנָיו וְגו'.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הִינוּ שְׁכָתוֹב (יִחִזְקָאֵל א) וְדַמּוּת הַחַיּוֹת מִרְאִיָּהֶם כְּגַחֲלֵי אֵשׁ בְּעֵרוֹת כְּמִרְאֶה הַלְּפָדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגָּה לָאֵשׁ וּמִן הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרֶק. וְאַחֵר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְּקָה, הַקוֹל הַזֶּה קוֹל אַחֲרוֹן, שֶׁהוּא דְמָמָה דְּקָה, שְׁאִין לָהּ דָּבָר פְּרִט מְשֻׁלָּה, אֲלֵא הִיא דוֹמָמָת מַעֲצָמָה. וְכִשְׁמִתְפָּנִסִים עָלֶיהָ, הִיא נִשְׁמַעַת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְכָלֵם מִזְדַּעְזָעִים מִמֶּנָּה. דְּמָמָה דְּקָה, לָמָּה הִיא דְּקָה? מִשׁוּם (שֶׁהִיא) הַקְּטָנָה מִכָּל.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה - זֶה אֲשׁוּ שֶׁל יִצְחָק, שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כב) הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים, וְהִינוּ אֵשׁ תָּמִיד, שְׁעוֹמְדָת תָּמִיד. וְהָעֵצִים - אֵלוֹ הָעֵצִים שֶׁל אֲבָרָהָם, שְׁכָתוֹב וּבְעַר עָלֶיהָ הַפֶּהוּ עֵצִים בְּבִקֵּר בְּבִקֵּר.

שֵׁנִינוּ, מִהָאֵשׁ שֶׁל יִצְחָק שׁוֹפֵעַ וּמַגִּיעַ לַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה, וַיּוֹצֵא גַחֲלַת אַחַת לְצַד מִזְרָח, וְגַחֲלַת אַחֲרָת לְצַד מַעֲרָב, וְגַחֲלַת אַחַת לְצַד צָפוֹן, וְגַחֲלַת אַחַת לְצַד דָּרוֹם, לְאַרְבַּע קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, וְהַפֶּהוּ מְסוּבָב אוֹתָהּ לְאַרְבַּע קַרְנוֹת.

בַּמִּזְבֵּחַ (בַּמִּזְרָח) יֵשׁ כָּבֶשׂ אֶחָד בְּדִרְגוֹת יְדוּעוֹת, וְהַדִּרְגָּה הַתַּחְתּוֹנָה מַגִּיעָה וַיּוֹרְדָת לַתַּהוֹם הָעֲלִיוֹן, מִתּוֹךְ שֵׁשׁ אַחַת. וּבִשְׁעָה שְׁאוֹתָן הַגַּחֲלִים מַגִּיעוֹת לְאַרְבַּע הַקַּרְנוֹת, רוּחַ אַחַת מִתְעוֹרְרָת וַיּוֹרְדָת לְאוֹתוֹ הַתַּהוֹם הָעֲלִיוֹן.

וּבְאוֹתוֹ מְקוֹם יֵשׁ צְבָאוֹת צְבָאוֹת שְׁאוֹמְרִים קְדוֹשׁ בְּקוֹל גְּדוֹל עֲלָיוֹן. וּמִצְדֵּי אַחֵר צְבָאוֹת אַחֲרִים שְׁאוֹמְרִים קְדוֹשׁ. וְכֵן לְאַרְבַּע הַקַּרְנוֹת. שֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף רַבּוֹת צְבָאוֹת בְּכָל קֶרֶן נִמְצְאִים, וְעֲלֵיהֶם מְמַנָּה אֶחָד, וְכָלֵם לְבוֹשִׁים אֲפוּד, וְעוֹמְדִים לְסִדֵּר עֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ כְּנֶגֶד הַתַּחְתּוֹנִים.

בְּמְקוֹם אַחֵר נִמְצְאִים גְּלִי הֵיִם שְׁנוּהָמִים וַיּוֹרְדִים בְּדִרְגוֹת יְדוּעוֹת, וְשֵׁם צְבָאוֹת שְׁאוֹמְרִים בְּקוֹל נְעִימוֹת, בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. וְכָלֵם מִשְׁבָּחִים בְּשִׁירָה וְלֹא שׁוֹקֵטִים בְּיוֹם וּבְלַיְלָה, וְכָלֵם מְסֻדְרִים שְׂבַח בְּקוֹל נְעִימוֹת.

בְּמְקוֹם אַחֵר נִמְצְאִים צְבָאוֹת צְבָאוֹת, עוֹמְדִים בְּפֶחַד, בְּזִיעַ, בְּרִתָּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִחִזְקָאֵל א) וְנִגָּה

לָהֶם וַיֵּרְאֵה לָהֶם. (וַגִּבָּה לָהֶם וַיֵּרְאֵה לָהֶם). וְכֵלָם מִסֵּתֶכֶלִים אֶל אוֹתוֹ מִזֶּבֶח שְׁלֹמֶעֱלָה.

וּבִשְׁעָה שְׁמֹגִיעָה הָאֵשׁ שֶׁל יִצְחָק עַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, כִּמְה זִיקִים עוֹלִים וַיִּוֹרְדִים לְכָל עֵבֶר, וְלוֹהֵטִים מֵהֶם כִּמְה תִקְיָפִים בְּעֲלֵי כַח, גְּבוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם. וְאֶלְמָלָא שֶׁהִכְהוּ עוֹמֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ וּמִסֵּדֶר עֲצִים, לֹא יָכוֹל הָעוֹלָם לַעֲמֹד לִפְנֵיהֶם. מֵאֵלָה הַגִּחְלִים וְהַזִּיקִים שְׂיוּצָאִים, לוֹהֵטִים גְּבִיהֶם שֶׁל אוֹתָן חַיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּדְמוּת הַחַיּוֹת מֵרֵאִיהֶם כְּגַחְלֵי אֵשׁ בַּעֲרוֹת כְּמֵרְאָה הַלִּפְדִּים.

מִצַּד זְמַן שֶׁל אוֹתָן הַחַיּוֹת מִתְעוֹרְרֶת רוּחַ אַחַת מִלְמַעְלָה, נוֹשֶׁבֶת וַיּוֹשֶׁבֶת בְּאוֹתָהּ הָאֵשׁ, וּמִתְלַהֶטֶת וּמִתְבַּשְּׂמֶת, וְלוֹהֶטֶת, וְשׁוֹכֶכֶת בְּזִיו זָקֵר, וּמֵאִירָה לְכִמְה צְבָאוֹת שְׁעוֹמְדִים בְּצַד זְמַן. וּמִצַּד הַשְּׂמָאל מִתְעוֹרְרֶת רוּחַ אַחֶרֶת חֲזָקָה מִשְׁבֶּרֶת סִלְעִים וְנוֹשֶׁבֶת (וַיּוֹשֶׁבֶת) בְּאוֹתָהּ הָאֵשׁ וּמִתְחַזְקֶת וּמִתְגַּבֶּרֶת. וְאִזּוֹ מִתְלַבֶּשֶׁת מִמָּנָה אוֹתָהּ רוּחַ שְׂמָצָד שְׂמָאל, וּמֵאִירָה (וְלוֹהֶטֶת) לְכִמְה צְבָאוֹת שְׁעוֹמְדִים בְּאוֹתוֹ צַד, וְכֵן לֵאחֲרַיִת הַצַּדִּים, לֵאחֲרַבַּע מַחְנוֹת. וְכֵלָם מִתְבַּשְּׂמִים בִּשְׁעָה שֶׁהִכְהוּ עוֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, שְׁנֵי מִזְבְּחוֹת הֵם לְמִטָּה, וּשְׁנַיִם לְמַעְלָה, אֶחָד פְּנִימִי שֶׁל הַכֹּל, שְׁנִיבְרֶת בּוֹ הַקְטָרֶת הַפְּנִימִית וְדֹקָה, קֶשֶׁר הָאֱמוּנָה, וְהַכְהוּ הָעֲלִיוֹן מִהַכֹּל קוֹשֶׁר (מִקְטִיר) אֶת הַקְטָרֶת הַזֶּה בְּקֶשֶׁר הָאֱמוּנָה, וְזֶה נִקְרָא מִזְבֵּחַ הַזֶּהב. וּמִכָּאן נִקְטֵר וְנִקְשֶׁר קֶשֶׁר הָאֱמוּנָה בְּקֶשֶׁר אֶחָד. וּמִזְבֵּחַ אֶחָד אַחֵר שְׁנִיבְרֶת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת, וְזֶהוּ בַחוּץ, (גְּדוֹל עֲלִיוֹן) וּמִכָּאֵל הַשֵּׁר הַגְּדוֹל מִקְרִיב עָלָיו קֶרֶבֶן נִיחֹחַ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְלְמִטָּה - מִזְבֵּחַ הַזֶּהב וּמִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת, בְּזֶה קְטָרֶת, וּבְזֶה חֲלָבִים וְאֵמוּרִים.

וְעַל זֶה כְּתוּב, (מִשְׁלֵי כו) שְׁמֹן וְקִטְרֶת יִשְׁמַח לֵב. וְלֹא כְּתוּב שְׁמֹן וְחֲלָבִים וְאֵמוּרִים יִשְׁמַח, אֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם הַתְּבַשְּׂמוֹת שֶׁל הָרִגְז וְהַדִּין. אֲבָל שְׁמֹן וְקִטְרֶת הֵם שְׂמֹחַת הַכֹּל, וְלֹא מִצַּד הָרִגְז וְהַדִּין. וְהַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה שֶׁהוּא פְּנִימִי שֶׁל קְטָרֶת (שֶׁהֵם פְּנִימִיוֹת הַקְטָרֶת) דֹּקָה, בְּדִקּוֹת שֶׁל הַכֹּל, בְּקֶשֶׁר הָאֱמוּנָה, נִקְרָא קוֹל דְּמָמָה דֹּקָה, וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי שְׁנִיבְרֶת בְּקֶשֶׁר הָאֱמוּנָה.

מִזְבֵּחַ אַחֵר נִקְרָא מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, וְהַפְּנִימִי נִקְרָא מִזְבֵּחַ ה'. הָאֶחָד נִקְרָא מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִּים-א ח) מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' קֶטֶן מִהַכִּיל וְגו'. רַבִּי יוֹסִי אָמַר מִכָּאן, (דְּבָרִים לג) וְכָלִיל עַל מִזְבֵּחַךָ, שְׁנַיִם. וְכְּתוּב עַל מִזְבְּחוֹתֵי לְרָצוֹן.

רַבִּי אֲבָא (אֲחָא) אָמַר, כְּתוּב (שְׁמוֹת יז) וַיָּבֹן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וְגו', כִּנְגֵד אוֹתוֹ פְּנִימִי בְּנָה אֶת זֶה, וְעַל זֶה נִקְרָא ה' נָסִי. מַה זֶה נָסִי? שְׂרָשָׁם אֶת הָרָשָׁם שֶׁל אוֹת הַבְּרִית הַקְדוֹשׁ. שְׂבִשְׁעָה שְׁעֵמֶלֶק בָּא לְהַעֲבִיר אֶת הָרָשָׁם הַקְדוֹשׁ הַזֶּה מִיִּשְׂרָאֵל, הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה עֹמֵד כִּנְגֵדוֹ לְנִקְם אוֹתָהּ נִקְמַת אוֹת הַבְּרִית, וְלָכֵן נִקְרָא (וַיִּקְרָא כו) חֶרֶב נִקְמַת נִקְם בְּרִית. וְזֶה הַתִּקְוָה לְיִשְׂרָאֵל רָשָׁם קְדוֹשׁ. וּמֹשֶׁה בְּנָה כִּנְגֵדָה מִזְבֵּחַ, וְקִרָא לוֹ ה' נָסִי, וְזֶהוּ מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, (מַלְכִּים-א יט) קוֹל דְּמָמָה דֹּקָה.

וְעַל כֵּן, אֵשׁ תָּמִיד תּוֹקֵד עַל הַמִּזְבֵּחַ וְגו', אֵשׁ שְׁנִיבְרֶת תָּמִיד. וּמִי הִיא? הָאֵשׁ שֶׁל יִצְחָק. וְאִזּוֹ הַשֵּׁם הַזֶּה - אֲדִנִּי. וְכַשִּׁיסֵּדֶר עָלָיו הַכְהוּ אוֹתָם עֲצִים, הוּא מִתְבַּשֵּׁם בְּשֵׁם, וְקוֹרְאִים לוֹ בְּשֵׁם הַרְחֵמִים - יי, וְקוֹרְאִים לָהּ בְּשֵׁם הַזֶּה. וְלִפְעָמִים עוֹמֶדֶת כְּמוֹ זֶה, וְלִפְעָמִים עוֹמֶדֶת כְּמוֹ זֶה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, שְׁנַיִם הֵיוּ, וְהַפְּנִימִי עוֹמֵד עַל אוֹתוֹ אֶחָד שְׂבִחוֹץ, וּמִמֶּנּוּ נִזָּן, וְנִקְשָׁרִים זֶה עִם זֶה.

זֶה קֶרֶבֶן אַהֲרֹן. רַבִּי חֲזָקִיָּה פָתַח, (תְּהִלִּים קמח) צָדִיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׁיו. צָדִיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו, הָרִי שְׁנִינִי, כִּמְה יֵשׁ לִבִּי אֲדָם לְהַתְּבֹנֵן בְּכָבוֹד רְבוּנָם שֶׁלֹּא יִסְטוּ מִדְּרָכָם הַחוּצָה, שֶׁהָרִי בְּכָל יוֹם וַיּוֹם הָדִין תְּלוּי בְּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא וְעוֹמֵד עַל הָדִין.

וְלָכֵן צָרִיךְ אֲדָם לְהִשָּׁמֵר מִחֲטָאִיו, שֶׁלֹּא יִדַּע אֶת הַזְּמַן שֶׁהָדִין שׁוֹרָה עָלָיו. יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ - הָדִין שׁוֹרָה עָלָיו. יוֹצֵא מִבֵּיתוֹ הַחוּצָה - הָדִין שׁוֹרָה עָלָיו, וְלֹא יִדַּע אִם יָשׁוּב לְבֵיתוֹ וְאִם לֹא. יוֹצֵא לְדֶרֶךְ - עַל אַחַת כִּמְה וְכִמְה, שֶׁהָרִי הָדִין יוֹצֵא כִּנְגֵדוֹ. זֶהוּ שְׂכֵתוֹב (שֵׁם פה) צָדִיק לִפְנֵי וְהִלָּךְ. מִשּׁוּם כִּד צָרִיךְ לְהִקְדִּים וּלְבַקֵּשׁ רְחֻמִּים מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּדִּי שִׁינָצֵל מִן הָדִין בִּשְׁעָה שֶׁהוּא שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי בְּכָל יוֹם וַיּוֹם שׁוֹרָה הָדִין בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׂכֵתוֹב וְאֵל זַעַם בְּכָל יוֹם.

עֵתָה יֵשׁ לוֹמֵר, הָרִי שְׁנִינִי, וְהַתְּעוֹרְרוּ הַחֲבָרִים, אֵל בְּכָל מְקוֹם חֶסֶד הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים י) הָאֵל הַגְּדוֹל, וְזֶה אוֹר שֶׁל חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ וְאֵל זַעַם בְּכָל יוֹם. עֲזֵב הַפְּסוּק כָּל אֵלוֹ הַשְּׂמוֹת וְאַחֲזֵ בָּזָה. אִם כֵּן, לֹא עוֹמְדִים הַדְּבָרִים. וְעוֹד, שְׂכֵתוֹב (יִשְׁעִיָּה ט) אֵל גְּבוּר, אוֹ שְׁנַעְמִיד אוֹתוֹ בְּדִין, אוֹ שְׁנַעְמִיד אוֹתוֹ בְּרַחֲמִים.

אֲלֹא כִד שְׁמַעְנוּ, הָרָשָׁעִים מִהַפְּכִים רַחֲמִים לָדִין. שְׂאִין לָךְ בְּכָל אֵלוֹ כְּתָרִים עֲלִיוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ שֶׁלֹּא כְּלוּלִים רַחֲמִים בְּדִין, וְדִין בְּרַחֲמִים. וְרָשָׁעִים מִהַפְּכִים רַחֲמִים לָדִין.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹדָה, טוֹב בְּזֶה שְׂכֵתוֹב אֵל גְּבוּר, אֲלֹא אֵל זַעַם בְּכָל יוֹם מַהוּ? שֶׁהָרִי בְּכָל יוֹם וַיּוֹם עוֹמֵד בְּדִין, בֵּין שְׂבִנֵּי הָעוֹלָם זְכָאִים, בֵּין שֶׁלֹּא זְכָאִים. לֹא הִיָּה בִּידוֹ. בָּאוּ וְשִׁאֲלוּ לוֹ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לָהֶם, וְדַאי אֵל זַעַם בְּכָל יוֹם, וְהָרִי בְּאֵרוֹה הַחֲבָרִים, לְעֵתִים הוּא דִין וְלְעֵתִים הוּא רַחֲמִים. אִם זֹכִים בְּנֵי הָעוֹלָם, הָרִי אֵל עוֹמֵד, וְהוּא חֶסֶד. וְאִם לֹא זֹכִים, הָרִי אֵל עוֹמֵד, וְנִקְרָא גְבוּר, וְעַל זֶה עוֹמֵד בְּכָל יוֹם.

אבל דבר נאה הוא, אל בכל מקום זהו אור (רב) החכמה העליונה, ועומד בקיומו בכל יום, שכתוב (תהלים נו) חסד אל כל היום. ואלמלא שאל הזה מתעורר בעולם, לא יכול העולם לעמוד אפלו שעה אחת מלפני הדינים הקשים שמתעוררים בעולם בכל יום. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם, בהתעוררות של אברהם עומדים, וכשמתעורר אברהם בעולם, כל אותם הדינים שנמצאים בכל יום ויום, הוא דוחה אותם החוצה ולא עומדים לפניו.

זהו שכתוב ואל זעם בכל יום. נזעם או זעום בכל יום לא כתוב, אלא זועם. בכל יום ויום שנמצא דין, דוחה אותם החוצה, והוא עומד ומבשם את העולם. זהו שכתוב (תהלים מב) יומם צנה ה' חסדו. ואלמלא זה, לא יכול העולם לעמוד אפלו רגע אחד. ולכן הפל עומד משום אברהם.

זהו שכתוב אל גבור. לא שהוא גבור, אלא הפסוק הזה רמז הוא שרומז לאבות, ורמז הוא שרומז לאמונה העליונה הקדושה, שכתוב פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום. פלא - זו החכמה העליונה שמפלאה ומכסית מהכל, כמו שנאמר (דברים יז) כי פלא ממך דבר. יועץ - זהו נהר עליון ששופע ויוצא ולא פוסק. וזה יועץ לכל ומשקה את הכל.

אל - זה אברהם, כמו שבארנו האל הגדול. גבור - זה יצחק, שכתוב הגבור. אבי עד - זה יעקב, שאותו בצד הזה ובצד הזה ועומד בקיום שלם. שר שלום - זה צדיק, שהוא השלום של העולם, שלום הבית, שלום הגבירה.

באו רבי חזקיה ורבי יהודה ונשקו את ידו. בכו ואמרו: אשרי חלקנו ששאלנו את זה. אשרי הדור שאתה שרוי בתוכו.

אמר רבי שמעון, כתוב זה קרבו אהרו ובניו אשר יקריבו לה'. בא ראה, הרשעים של העולם גורמים לקדוש ברוך הוא להסתלק מנקסת ישראל. זהו שכתוב (משלי טז) איש תהפכות ישלח מדון ונגזן מפריד אלוף. מי האלוף? זה הקדוש ברוך הוא (שהוא אלוף של עולם), כמו שנאמר אלוף נעורי אתה. והם (הרשעים) מפרידים את זאת מזה, שהיא שלום הבית, והם זיווג אחד.

בא אהרו הקדוש ובניו, ועל ידיהם נקריבים שניהם ומזדווגים זה עם זאת. זהו שכתוב, בזאת נבא אהרו אל הקדש. זה קרבו אהרו ובניו. והם מזווגים את המלך הקדוש העליון בגבירה, ועל ידיהם מתברכים עליונים ותחתונים ונמצאות ברכות בכל העולמות, ונמצא הכל אחד בלי פריד.

ואם תאמר, למה לא כתוב זאת קרבו, לקרב זאת למקומה? לא כך, שהרי הכהן ממעלה שורה להביא את הזיווג לנקסת ישראל, עד שמגיע לזה הזה לזיווג עם זאת ולקרבים כאחד, ולכן הכהן משלים את הקרבו ומקרב את הזיווג. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים מאושא לטבריה. אמר רבי חייא, כתוב (תהלים קלב) כי בחר ה' בציון וגו'. זאת מנוחתי וגו'. לפעמים קוראים את זה כל החברים זכר, משום שהוא (שציון הוא) רחמים, וכאן הכתוב קורא אותו נקבה.

אמר רבי יוסי, כך נשמע לי מהמנוחה הקדושה, (אבל) בשעה שהזיווג מזדווג כאחד להראות שהנקבה נכללת בו בכלל אחד, הנקבה נקראת בשם (הזכר), שהרי אז נמצאות הברכות של הגבירה ואין בה פרישות כלל, ועל כן כתוב למושב לו. וכתוב כי בחר ה' בציון, בציון בדיוק, באותו שיש בתוכו ששורה בו, ולא כתוב לציון, והכל אחד. ביו שקורא לזה בשם של זכר, ובין שקורא לזה בשם של נקבה, הכל אחד ועומדים בדרגה אחת.

(פתח רבי יוסי ואמר, ועל זה כתוב, (שם פז) ולציון נאמר איש ואיש יולד בה. אחד לדיון, ואחד לרחמים. כשמצדדים באחד בזיווג אחד, אז נקרא ציון, וציון וירושלים ידועים, ונמצא שזה תלוי בזה.

פתח רבי יוסי ואמר, כתוב (ויקרא ב) והתקדשתם והייתם קדשים. מי שמקדש את עצמו מלמטה, מקדשים אותו מלמעלה. ומי שמטמא את עצמו מלמטה, מטמאים אותו מלמעלה. מקדשים אותו מלמעלה - נאה, שהרי קדשת רבונו שורה עליו, אבל מטמאים אותו מאיזה מקום? ואם תאמר מלמעלה, וכי טמאה שורה מלמעלה?

אמר רבי חייא, זה ששנינו, במעשה שלמטה מתעורר מעשה שלמעלה. אם המעשה שלמטה בקדשה, מתעוררת קדשה למעלה, ובאה ושורה עליו ומתקדש בה. ואם הוא מטמא למטה, מתעוררת רוח טמאה מלמעלה, ובאה ושורה עליו ונטמא בה, שהרי הדבר תלוי במעשה.

שהרי אין לד שטוב ורע, קדשה וטמאה, שאין להם עקר ושרש למעלה, ובמעשה שלמטה מתעורר מעשה שלמעלה. מה שתלוי במעשה, במעשה מתעורר למעלה ונעשה מעשה. ומה שתלוי בדברים, בדברים כשנגזר בדבר, מתעורר כך למעלה.

ואם תאמר, מה הדבר מעורר? אלא כך כתוב, (ישעיה נח) ודבר דבר. אותו הדבר מעורר דבר אחר למעלה שנקרא דבר. (הושע א) דבר ה' אשר היה. (שמואל א ג) ודבר ה' היה זקר. (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו. שהרי שנינו, אותו הדבר עולה ובו קצת רקיעים עד שעולה (שמות יב) במקומו ומעורר את מה שמעורר, אם טוב - טוב, ואם רע - רע. ועל זה כתוב, (דברים כג) ונשמרת מכל דבר רע.

וארבעה מינים בלולב, והם שבעה. ואם תאמר ששבעה מינים הם - לא כך, אלא ארבעה הם, והם נפרדים לשלשה אחרים, ובמעשה שלהם מתעוררים שבעה אחרים למעלה להיטיב את העולם בכמה צדדים.

כנסת ישראל, אף על גב שהיא בכלל, מתברכת מכל הששה, (ולתברך מאותם ששה) ומהנחל העמק של המעין ששופע ואינו פוסק את מימיו לעולמים שמשפיע (מלהשפיע) עליהם, ומיניק לבת. שמשום שהיא בת לעולם העליון ולתחתון, היא מתברכת מהם בהתעוררות הזו. שהרי בשעה שכןסת ישראל מתברכת מהם, כל העולמות מתברכים, ועל כן סובבים את המזבח, כמו שנתבאר.

ועוד, בהתעוררות הזאת מתברכים כל הששה במים להנות בו, וכלם שואבים מהמעין של היין (של הים) (של המים) (של הנחל) העמק של הכל לרדת לעולם. ומשום כך צריכים כלם לחים ולא יבשים, למשך ברכות לעולם, משום שהאילנות הללו כלם לחים תמיד, והעלים שלהם נמצאים תמיד, וזמן השמחה שלהם בזמן הזה.

ושנינו בספרו של רב המנוגא סבא, שהרי אותו כל שהפקד על האילנות הללו, כל אחד ואחד מאלו לא נוטל ברכות של שמחה למעלה, אלא בזמן הזה. והשמחה שלהם כלם למעלה, ושמחת האילנות הללו למטה, כלם בזמן הזה הוא. והתעוררות שלהם באותם קדושי המקדש תלויים. וכשישראל נוטלים אותם, הכל מתעורר בזמן הזה, והעולם מתברך (לכנסת ישראל מתברכת) להוריק ברכות לעולם.

כתוב, (תהלים כט) קול ה' על המים אל הכבוד. אמר רבי יוסי, זה אברהם. קול ה' בפח - זה יצחק. קול ה' בהדר - זה יעקב. קול ה' שבר ארזים - זה נח. קול ה' חצב להבות אש - זה הוד. קול ה' יחיל מדבר - זה צדיק. קול ה' יחולל אילות - זה צדק. וכלם גדלים על הים (המים) ונשקים במים כדי לגדל. וזהו שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. וכל אלה מעוררים ברכות לעולם מאותה ההשקאה שכלם משקים.

בא ראה, שבעת הקולות הללו תלויים בדבור הפה בשאר ימות השנה, ועכשו אין תלויים אלא במעשה, ואנו צריכים מעשה, ולא דבור, משום שבזמן הזה מברך את כל השנה.

ביום השביעי של החג, הוא סיום הדין של העולם, והפתקים יוצאים מבית המקדש, והגבורות מתעוררות ומסתיימות ביום הזה, וערבי נחל (תלויים) בהם. וצריכים לעורר גבורות למים, ולהקיף שבע פעמים כדי לריות את המזבח הזה מהמים של יצחק, משום שהבאר הזו של יצחק מתמלאת מים, וכשמתמלאת, כל העולם מתברך במים.

וביום הזה צריכים גבורות למים, ולסיים אותה אחר כך, שהרי ביום הזה מסתיים הדין, ומשום כך צריכים לחבט אותם בקרקע שלא ימצאו, שהרי זהו יום של התעוררות וסיום. ולכן התעוררות וסיום הוא שעושים בערבי נחל.

אמר רבי חייא, ודאי כך הוא, ונפה. וערבי נחל, מהצד של נחל יוצאות גבורות. וביום הזה מתעוררים ומסיימים. ביום הזה כתוב, (בראשית כו) וישב יצחק ויחפר את בארות המים. בארות כתוב חסר. וישב, מה זה וישב? אלא היום הראשון של החדש, ראשית הדין היה בכל העולם, ויצחק עומד לפסא לדון את העולם. ביום הזה, וישב יצחק, לעורר דינים ולסיים דינים. ויחפר את בארות המים, להריק גבורות לכנסת ישראל לעורר את המים, שהרי מים יורדים לעולם בגבורות.

ומשום שהגבורות הללו אין יורדות אלא בעניים, ויום המעין לא נחה רוחם של עמודי העולם, רק משום שהעולם צריך אותם. מה הטעם? משום שהעולם נברא בדין, והכל כך צריך. משום כך הכל תלוי במעשה. ועל כן הכהן במעשה ובתקון שהוא עושה למטה, מתעוררים עליונים ותחתונים לתקן אותם, והם מתתקנים על ידו.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו, הערבה שדומה לשפתים ביום הזה, ומה היא? אמר רבי חייא, אף על גב שלדרש הוא בא, כך זה ודאי. שהרי ביום הזה זה תלוי בשפתים, ביום הזה מצוה המקדש לתת פתקים לממנה, והדינים מסתיימים, ונסתם לשון הרע מהעולם. ביום הראשון של החדש הוא ראשית הדין, והסיום הוא ביום הזה, והרי נתבאר.

בא ראה, ביום הזה העמים עובדי עבודה זרה משלימים ומסיימים את הברכות שלהם ושורים בדין, וישראל ביום הזה מסיימים את הדינים שלהם ושורים בברכות, שהרי ליום אחר עתידים

להשתעשע עם המלך, לטל ממנו ברכות לכל השנה, ובאותה שמחה לא נמצאים עם המלך, רק ישראל לבדם. ומי שישב עם המלך ונטל אותו לבדו, כל מה שרוצה שואל, ונותן לו. ועל כן ישראל מתחילים, ועמים עובדי עבודה זרה מסיימים. ועל כן כתוב, (מלאכי א) אהבתי אתכם אמר ה' וגו'.

אמר לו, הרי אני רואה את עשו בשלוח, במלכות, בכרפים עליונים, ושולט על העולם, ואתה אמת ואשים את הריו שממה! אמר לו, בכל מקום זה כך, כיון שהמלך הקדוש גזר גזרה ושם אותה גזרה בפתק שלו, הכתוב מעיד כמו שנעשה. ועל כן ואשים את הריו שממה, שהרי שמי את זה בפתק שלי, וכן כל אותן טובות שגזר על ישראל, שכתוב (יחזקאל יז) אני ה' דברתי ועשיתי.

וזאת תורת האשם וזאת תורת המנחה וזאת תורת זבח השלמים זאת תורת החטאת. רבי יצחק אמר, הרי פרשה, אם למטה - זו בכל, ואם למעלה - זו בכל. ומי שמשפיד בתורה, נוטל אותה לחלקו בכל ונאחז בכל הצדדים, ולא צריך להקריב קרבן על נפשו, והרי נתבאר.

רבי יצחק פתח, (ירמיה ב) הכהנים לא אמרו איה ה' ותפשי התורה לא ידעו ויהרעו פשעו בי. הכהנים - אלו הכהנים שמשמשים בקנה גדולה, ומקריבים דברים קדושים למקומם, ומיחדים היחוד כל אחד ואחד כראוי. ותפשי התורה, מי הם תפשי התורה? וכי כהנים אינם תופשי התורה? אלא אלו הם הלויים שתופשים את הכנורות, שבאים מצד של התורה, והתורה נתנה מהצד שלהם, והם ממנים על השבח של תשבתו של המלך הקדוש ליחד אותו יחוד שלם כראוי. ויהרעו פשעו בי - אלה הם גדולי העמים, שהרי רועים את העם כמו רועה שמנהיג את צאנו.

ואלה הם שלש דרגות שצריכות תמיד להמצא על הקרבן למצא רצון למעלה ולמטה ושימצאו ברכות בכל העולמות. הכהן מקריב קרבן, ומתפנן ליחד את השם הקדוש כראוי ולעורר את הצד שלו, והלויים מתפננים בשיר לעורר את הצד שלהם ולהפיל בצדו של הכהן, וישראל מכון לבו ורצונו לתשובה שלמה ונכנע לפני המלך הקדוש, וזה נוטל הכל ומתפכר חטאו, ונמצאת שמחה בעליונים ובתחתונים.

רבי יהודה פתח, (תהלים קד) המקרה במים עליונותיו וגו'. כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הוציא אותו מתוך מים, וסדר אותו על המים. מה עשה? חלק את המים לשנים, מחצית למטה ומחצית למעלה, ועשה מהם מעשים. מהמחצית התחתונה עשה ותקן את העולם הזה וסדר אותו על המחצית הזאת, ותקן אותו למעלה עליהם, וזה שכתוב (שם כד) כי הוא על מים יסדה. ואת המחצית האחרת העלה למעלה וסדר בו את התקרות העליונות, וזה שכתוב המקרה במים עליונותיו וגו'.

ועשה רקיע בין שני החצאים הללו, וזה שכתוב (בראשית א) יהי רקיע בתוך המים וגו'. ועליהם תקן וסדר עליונים קדושים מתוך טפות טפות ברוח שנגזר בתאר (במאור) (וסדר מלאכים עליונים קדושים מתוך רוח שנגזר מפיו), שכתוב וברוח פיו כל צבאם.

ובאלו תקן וסדר המזמרים את תשבתו ביום, והתערבו בשלהבות אש. ואותם גדודי הצבאות אומרים שירה ביום, תשבתות בבקר וזמירות בערב. כשמגיע הלילה, כלם מפסיקים את השירה. מעליהם גדודי אש בשלהבת חזקה עומדים ומריחים אש אוכלת, וחוזרים למקומם.

ויש בצד האחר שתהומות עולים אלו על אלו, ויש תהום עליון ותהום תחתון, ובכלם שורים בעלי הדינים מצד של הדין הקשה. ויש בתוך צד התהום התחתון שלהבות ששורפות זיקים של אש הממנים על דיני העולם, לשרף את הרשעים באש שיוצאת מאותו נהר דינור. וכלם אש, ומראיהם אש לוחטת, ועומדים בין עליונים ותחתונים.

וכשעולה עשן המזבח, עוברים ועולים מאותה דרגה, שעומדים לכלות ולהאבד, ואותו זרם של אש חזרה של נהר דינור, שהוא תקיף ועליון, חוזר למקומו, וכלם נהנים מעשן המזבח, משום שנתתן כנגד המלך העליון, ומשום כך הם נהנים ממנו, והם קרבים לכאן. ועשן אחר עולה, ונרי בארנו, לכל אחד ואחד, הרצון של הכל שעולה למעלה, שהוא נחת רוח למלך הקדוש.

הרי נתבאר שבמזבח עולה ונראה אוריא"ל, כמו מראה של אריה חזק רובץ על טרפו, והיו הכהנים וישראלים רואים ושמחים, שהיו יודעים שהתקבל ברצון לפני המלך הקדוש, ואש אחרת עליונה קדושה יורדת כנגד האש התחתונה, ואז אדם הולך (נרא) ומזדעזע לפני אדונו ושב בתשובה שלמה.

למלך ששלחו לו דורון, והיה מקבל לפניו. אמר לעבדו, לך וטל את הדורון הזה שהביאו לי. כך אמר הקדוש ברוך הוא לאוריא"ל, לך וקבל את הדורון שבני מקריבים לפני. כמה שמחה נמצאת בכל, כמה התבשמות נמצאת בכל, כשהכהן והלוי ואותו שמקריב קרבן מכונים להקריב קרבן כראוי ביחוד שלם.

בא ראה, כתוב ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העלה וגו'. זה אוריא"ל, שיורד במראה

שֶׁל אֵשׁ בְּשִׁלְהֶבֶת, עַד שִׁיֹּרֵד לַמִּזְבֵּחַ לְקַבֵּל אֶת הַדּוֹרוֹן, וְנִרְאָה כְּמוֹ אֲרִיָּה גָדוֹל רוֹבֵץ עַל הַקֶּרֶן.

וּכְשִׁיִּשְׁרָאֵל לֹא נִמְצְאוּ צְדִיקִים, אִזּוֹ שְׂאוֹתוֹ מִקְרִיב הַקֶּרֶן לֹא הִקְרִיב כָּרְאוֹי וְלֹא הִתְקַבֵּל קֶרְבָּנוֹ, הָיוּ רוֹאִים שֶׁהַעֲשֹׂן לֹא עוֹלָה בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, וְהִיְתָה עוֹמֶדֶת רוּחַ אַחַת מִנְקֵב הַצִּפּוֹן וְנִכְנָסֶת לַמִּזְבֵּחַ, וְהָיוּ רוֹאִים דִּיּוֹקָן שֶׁל כָּלֵב אֶחָד חֲצוּף רוֹבֵץ עַל הַקֶּרֶן, וְאִזּוֹ הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁלֹּא הִתְקַבֵּל בְּרָצוֹן אוֹתוֹ הַקֶּרֶן.

לְמַלְךְ שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ דּוֹרוֹן, רָאָה אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ שֶׁאֵינוֹ כְּדַאי לְקַרְבוֹ לִפְנֵי. אָמַר הַמֶּלֶךְ, סִלְקוּ אֶת אוֹתוֹ הַדּוֹרוֹן וְתַנּוּ אוֹתוֹ לַכָּלֵב, שֶׁאֵינוֹ כְּדַאי לְהַכְנִס לִפְנֵי. כִּדְּ בִּשְׁעָה שֶׁנִּקְרַב הַקֶּרֶן וְלֹא הִתְקַבֵּל בְּרָצוֹן, הַדּוֹרוֹן נִמְסַר לַכָּלֵב, וּמִשּׁוּם כִּדְּ הָיוּ רוֹאִים אֶת דִּיּוֹקָן הַכָּלֵב עַל גִּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

בֹּא רָאָה, כְּתוּב וְתַצֵּא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְתֹאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הַעֹלָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה אוֹרֵי־אֵל, שֶׁנִּרְאָה בְּשִׁלְהֶבֶת אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רוֹבֵץ עַל הַקֶּרֶן. וְאִזּוֹ הִיְתָה שִׁמְחָה בְּכָל, שֶׁהָרִי הִתְקַבֵּל בְּרָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וְיָרָא כְבוֹד ה' אֵל כָּל הָעָם. וְאִם לֹא הִיְתָה הָעֲרֻבּוּבָא שֶׁל בְּנֵי אֶהֱרֹן מִיּוֹם שֶׁנִּמְצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים, לֹא נִמְצָא רָצוֹן כִּדְּ לַמַּעֲלָה וּלְמַטָּה.

#### רַעֲיָא מִהִימְנָא

מַצּוּה זֶה לְשֹׁרֵף קִדְשִׁים בָּאֵשׁ, וְאַחֲרֵיהּ - וְהַנּוֹתֵר מִבְּשָׂר הַזֶּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשְׂרָף. תַּנְאִים וְאַמּוֹרָאִים, בְּסִתְרֵי תוֹרָה יֵשׁ קִדְשׁ, וְיֵשׁ קִדְשִׁים, וְיֵשׁ קִדְשׁ קִדְשִׁים. מִה הִנָּה יֵשׁ לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקִדְשִׁים שֶׁנִּשְׂרָפוּ? אִם תֹּאמַר בְּשִׁבִּיל יִצְחָק, שֶׁבִּשְׁעָה שִׁיִּשְׂרָאֵל בָּצָרָה, עוֹלָה אֶפְרוֹ שֶׁל יִצְחָק לִפְנֵי, שֶׁאִם חִיָּבִים שֶׁרָפָה יִנְצְלוּ בְּגִלְלוֹ - זֶהוּ לְדֶרֶשׁ. וְאִם תֹּאמְרוּ מִשּׁוּם (הַצְדִּיקִים) (וְאִם מִשּׁוּם) בְּנֵי אֶהֱרֹן שֶׁהָיוּ שָׂרְפֶת קִדְשִׁים, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם וְתַצֵּא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְתֹאכַל אוֹתָם וְיִמָּתוּ, וּמִיִּתְתֶם כַּפָּרָה לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שָׂרְפֶת קִדְשִׁים - אִף זֶה לְדֶרֶשׁ בָּא.

אֵלֹא שֶׁלִּשְׂמָה אֲשִׁים בְּנֵי: אֵשׁ לְבָנָה, וְאֵשׁ שְׁחֵרָה, וְאֵשׁ תַּכְלָה, כִּנְגֵד תוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים, כִּנְגֵד כְּהֵן לוי וְיִשְׂרָאֵל. וְתַכְלָתָה הִיא שְׁכִינָה, קְרוּבָה לָנוּ, וְהִיא אַחֲוָה בְּאוֹתָן פְּתִילוֹת, בְּכַנְפֵי מַצָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית. וְהַתַּכְלָתָה הַזֹּאת שֶׁהִיא שְׁכִינָה, הִיא דִּין שֶׁאוֹכֶלֶת קֶרֶבֶנוֹת וְעוֹלוֹת.

אִם מוֹצֵאת בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם עֲצִים יְבִשִׁים כְּמוֹ אוֹתָן פְּתִילוֹת יְבִשׁוֹת, בְּלִי שֶׁמֶן, שֶׁהִיא תוֹרָה וְנִרְחֵמִים, הִיא לָהֶם (שִׁיְדוּנוֹ) שְׂרָפָה, וְשׂוֹרְפֶת אוֹתָם. וּמִשּׁוּם שֶׁעַמִּי הָאָרֶץ הֵם בְּהִמּוּת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוִיָּה שֶׁהֵם שֶׁקָּץ. תַּכְלָתָה, שֶׁהִיא אֲדָנִי, שׂוֹרְפֶת אוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁקְרִיבִים אֵלֶיהָ עִם שֶׁרָץ, שֶׁהוּא יֵצֵר הָרַע זָר. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְחֹזֵר הַקֶּרֶב יוֹמָת.

וְאִם בְּמִיתָתָם חוֹזְרִים בְּתִשׁוּבָה, (כְּשִׁשׁוּחַט אוֹתָם מִלֵּאָדָּה הַמָּוֶת, מִיכָאֵל) הַמֶּלֶאךָ מִיכָאֵל שֶׁהוּא כְּהֵן גָּדוֹל, הָאֲרִיָּה שֶׁאוֹכֶל קֶרֶבֶנוֹת יוֹרֵד עֲלֵיהֶם לְהַקְרִיבָם קֶרֶן לִפְנֵי ה'.

וְלִפְנֵי שֶׁתַּצֵּא נִשְׁמָתוֹ מִתּוֹדָה בְּכֶמֶה וְדוּיִים, וּכְשִׁיִּצְאָת נִשְׁמָתוֹ הוּא הִיָּה מִתְּכַנֵּן לְגִמְרָה אֶת הַשֵּׁם, שִׁמְעֵ יִשְׂרָאֵל וּבְרוּךְ שֵׁם, לְהַקְרִיב אֶת נִשְׁמָתוֹ כְּלִי (קֶרֶן) לְשֵׁם יְהוָה, ה, וְצָרִיד לְהַתְנוּדוֹת אֵל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַבֵּל וּלְקַרֵּב ה' שֶׁבִּשְׁמוֹ שֶׁאוֹכֶלֶת וּמִכָּלָה, וּלְהַחֲזִיר בְּתִשׁוּבָה לִיהוָה אֶהֱיָה כְּחֶשְׁבוֹן מִיָּב. שֶׁל אֲדָנִי קוֹרָאִים דִּין שֶׁל מַלְכוּת דִּין.

וַיְכּוֹן בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ, שֶׁהוּא יוֹ"ד ה"א וְא"ו ה"א, בְּלֵב אֶחָד, וּבֹו תַצֵּא רוּחוֹ. בְּנִפְשׁ שְׁלוֹ מִקַּבֵּל עָלָיו מִיתָה וְיִסּוּרִים, וּבְנִשְׁמָה מוֹדָה בְּכֶמֶה וְדוּיִים וּמִתְחַרֵּט.

בְּנִפְשׁ מִקַּבֵּל עָלָיו מִיתָה, שְׁחִיטָה, שְׂרָפָה. וְאִם צָרִיד אֶרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין, שֶׁהֵם סְקִילָה שְׂרָפָה הָרֵג וְחִנּוּק, מִקַּבֵּל אוֹתָם מֵאֲדָנִי בְּנִפְשׁ שְׁלוֹ. וּבְנִשְׁמָתוֹ מוֹדָה בְּכֶמֶה וְדוּיִים, וְחֹזֵר בְּתִשׁוּבָה אֵל אֶהֱיָה, שֶׁאֲחֻזָּה בְּשֵׁנֵי שְׁמוֹת - יְהוָה ה' יְהוָה ה'.

בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ יְכוֹן לְהוֹצִיא וְדוּי וְקַבֵּל מִיתָה עָלָיו בְּלֵב אֶחָד, שֶׁהוּא שֵׁם הַמִּפְרָשׁ, כְּמוֹ זֶה: יוֹ"ד ה"א וְא"ו ה"א, (כְּבוֹד) שְׁבוּ הַפְּתָנִים כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים עַל פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. כְּבוֹד הוּא לִיב כְּחֶשְׁבוֹן, וּבֹו הִיָּה מִתְּכַנֵּן לְגִמְרָה אֶת הַשֵּׁם. (וְא"ו הוּא אֶחָד בְּלֵב).

וְתַנְאִים וְאַמּוֹרָאִים, אִם תֹּאמְרוּ, וְכִי עִם הָאָרֶץ מִנִּין יוֹדֵעַ אֶת זֶה? אֵלֹא וְדַאי עִם הָאָרֶץ הוּא כְּמוֹ שׁוֹר אוֹ שֶׁהוּא אוֹ עֵז אוֹ (פֶּר) תוֹר אוֹ יוֹנָה. מִה בְּהִמּוּת אֵין יוֹדְעוֹת תוֹרָה, שֶׁהִיא שֵׁם יְהוָה, ה, כִּדְ עִם הָאָרֶץ לֹא יוֹדֵעַ. אֵלֹא מִיכָאֵל כְּהֵן גָּדוֹל הוּא עוֹשֶׂה אוֹתוֹ עוֹלָה וְקֶרֶן לִפְנֵי ה', וְהוּא מְכוֹן בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ בְּעֻלָּת רוּחוֹ שֶׁתַּצֵּא בְּלֵב אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁכְּשִׁיִּצְאָת רוּחַ הָאָדָם בְּכָל לֵלָה.

וּמִשּׁוּם זֶה פְּרִשּׁוּהָ הַחֲכָמִים, שׁוּב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מִיתָתָה. שֶׁבְּכָל יוֹם וְיוֹם צָרִיד אָדָם לַחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה וּלְמַסֵּר אֶת רוּחוֹ אֵלָיו שֶׁיִּצְא בְּאֶחָד. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תַּהֲלִים לֹא) בְּיָדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי.

וְאִם הוּא תַלְמִיד חֲכָם, עָלָיו נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי יב) יוֹדֵעַ צְדִיק נֶפֶשׁ בְּהִמּוּתוֹ, שֶׁאֵין חֲכָם כְּמוֹ הַכְּהֵן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוִיָּה הָרוֹצָה לְהַחֲכִים יְדָרִים. וְאִם תַּלְמִיד חֲכָם הוּא, צָרִיד שֶׁיְהִיָּה בּוֹ חֶסֶד, וְעַם י' שֶׁהִיא חֲכָמָה - חֶסֶד. וְכִי שֶׁאֵין בּוֹ חֲכָמָה, אֵינוֹ חֶסֶד. וּמִשּׁוּם כִּדְּ פְּרִשּׁוּהָ, וְלֹא עִם הָאָרֶץ חֶסֶד. וְאִם יֵשׁ בּוֹ ה', חֲמִשָּׁה

חמשי תורה שנתנו משמאל, נקרא גבור בתורה וירא חטא. ואם הוא בור, נאמר בו אין בור ירא חטא.

ומי שזוכה לתפארת, שהוא ו', והוא חכם מבין בתורה וירא חטא, הוא יורש את מלכותו, שהיא ה"א, מצות המלך, אם עושה את מצוות המלך. כיון שזוכה לשם יהו"ה, זוכה לשם המפרש שנקרא אדם, וזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א. באותו זמן שולט על גופו, שהוא שתפות של נפש הבהמית, ורוח הבהמית שפופש הבהמית עשית הבלי העולם, רוח שמדברת בהבלי העולם, (ושמה שבה כל ההרהורים והמחשבות של הבלי העולם), ותלמיד חכם שולט עליהם.

זהו שכתוב, (בראשית א) וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובהמה ובכל הארץ. מה זה ובכל הארץ? זה הגוף, עולם קטן, ופחדים ממנו. זהו שכתוב (שם ט) ומוראכם וחתכם. מצד הימין שולט עליהם, בו וירדו, כמו שנאמר (תהלים עב) וירד מים עד ים. מצד השמאל פחדים ממנו, זהו שכתוב ומוראכם וחתכם, ועליו נאמר יודע צדיק נפש בהמות.

אחר שהוא צדיק, לא נותן לו שכל מצוות, אין לו שכל בעולם הזה ולא מזון לבהמות, שעני חשוב כמו מת. הוא עם השכינה בקביעות שלה עמה על הכל.

כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא (דברים ד). האש הזו הוא צריך להיות תמיד עמה, שאין לה כביה, שהוא אוכל כל הקרבנות של התפלות ודברי תורה. שהיא השכינה היא פרנסתו, ובמה? בתפלה, זהו שכתוב (שיר ה) פתחי לי, פתחי לי, בתפלה, שנאמר בה (תהלים נא) אדני שפתי תפתח, שהיא אחתי רעיתי, ואין רעיתי אלא פרנסתי, שבה מתקנים מאכלים של קרבנות של המלך הבנים הקדושים, בכמה מיני מאכלים, בלחם של התורה.

שנאמר בה (משלי ט) לכו לחמו בלחמי, מימין. ובין, שהוא יין התורה, משמאל. בנסוף המים, ויין התורה שכתוב ובעל פה, מהעמוד האמצעי שכולל את שניהם. בבשר, שהוא בשר הקדש, בכמה קרבנות, שעליה פרשו בעלי המשנה שעוסקים בבשר היורד מן השמים. מה זה מן השמים? זה העמוד האמצעי, שעליו נאמר ובשר מבשרי.

זה בשר הקדש, שדולקת בכמה שלהבות מצד הגבורה באהבת בעלה, נשרפת באהבה של אהבה בקריאת שמע, באהבת היחוד, שלילה ניום לא תכבה. והחברים, בחיכם, אל תתנו דמי לו לקדוש ברוך הוא שהוא יהיה בשלהבות של אהבה של יחודו בקריאת שמע, לקים בו אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר

בא ראה, אף על גב שבני אהרן מתו באותה שעה, זה היה מתאים בכמה גונים. אחד - שלא היתה זו שעת הקטרת, שהרי קטרת אינה עולה אלא בזמנים ידועים, שכתוב (שמות ל) והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר. ומתי? בהיטיבו את הנרות וגו', להמצא שמן וקטרת כאחד. וכתוב, ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה וגו'.

ובזמנים הללו נקרב, ולא בזמן אחר, פרט לזמן שהמות שרוי בעולם, כמו שקרה, שכתוב (במדבר יז) ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש וגו'. ובני אהרן לא הקריבו בשעה ששמן וקטרת נמצאים כאחד.

ועוד, שדחקו את השעה בחיי אביהם, ועוד שלא היו נשואים, והיו כגומים. שמי שלא נשא הוא פגום, ואינו כדאי שימצאו ברכות על דו בעולם. עליו הן לא שורות, כל שכן על ידי אחרים. ועוד, שהרי שנינו שהיו שתויי יין, ומשום כך נמצא אש מלפני ה' ונאכל אתם וגו'. שהרי הקטרת היא חביבה מן הכל, והיא שמחת העליונים והתחתונים. וכתוב שמן וקטרת ישמח לב.

רעיא מהימנא

אין מצרע אלא אותו שנעשה בזיבה. שחמשה דמים הם של דם נדה שמטמאים, שכלם הם דם טמא, וחמשה דמים טהורים. ומי שעובר עליהם כאלו עבר על עשרת הדברות, שהם כלל של תרי"ג מצוות.

ושפחה, יצר הרע, היא מלאה במומים, ומשום כך (ויקרא כא) כל אשר בו מום לא יקרב. ומשום זה הכהן לא היה צריך לקרב אל מי שיש בו מום מכל המומים שבעולם, משום שנאמר בגבירה, (שיר ד) כלך יפה רעיתי ומום אין בך, כך לא צריך לקרב אליה מי שיש בו מום, ואף כך לא צריך לקרב אליה זר, (במדבר ג) והזר הקרב יומת, והינו ממז"ר, מו"ם זר. מום נקבה, זר זכר. ומשום כך צנה, (ויקרא יח) ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב. ועל אותם שקרבים אליה כתוב בהם, ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צנה אתם ונמצא אש מלפני ה' ונאכל אתם ונמתו.

וקרבן של אותיות הם, יי באיש, ה' באשה, ו' בבן חתן, ה' בכלה. אשרי מי שמקריב אותיות

יהו"ה בו ובאשתו ובבנו ובבתו בקדשה ובברכה, בנקיות, בענוה ובבשת פנים, בכל מדות טובות שכתובות על בעלי המשנה.

ומתחממים באשים קדושים, שאיש ואשה שהם אש, עולה ויורד, אש קדש של עצי המערקה, שהם עצי הקדש איברים קדושים, ואש של גבוה יורד, שהיא קדש הקדשים, ובשביל שני האשים הללו אמר הנביא (ישעיה כד) באורים כבדו ה', שהם האשים של השכינה, שבה כתוב (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא.

והם אש עליון, כסא רחמים. אש תחתונה, כסא דין. והם בינה ומלכות. מלכות - אש עולה. בינה - אש יורד. יהוה, עמוד האמצעי, אוהז בשניהם. בינה יהו"ה, ה' מלכות.

כאשר התפארת אוהזת אותם, שורה עליו חכמה, שבה כ"ח מ"ה. מ"ה - הוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א. הכח שלו - יו"ד וא"ו דל"ת. ה"א אל"ף. וא"ו אל"ף וא"ו. ה"א אל"ף. וכלן ארבעים ושנים אותיות נמצאות באדם ובאשתו ובבניו, ומשום כך אין אדם שלם אלא בבן ובת. ומי שאין לו בן, שהוא ו', מסתלקת ממנו י'. ומי שאין לו בת, שהיא ה', מסתלקת ה' העליונה, שהיא אם, מבית זוגו. שהאותיות לא שורות זו בלי זו, ומשום כך באיש ואשה, בן ובת שנעשו כראוי, שורה עליהם יהו"ה, ה' ונקראים (בנים לקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב) (שם יד) בנים אתם לה' אלהיכם. (ע"כ רעיא מהימנא).

זאת משחת אהרן ומשחת בניו. רבי יוסי אמר, זאת ודאי משיחת אהרן, שהרי אהרן נמשח, ובא משמן משחה עליו למעלה, ומשפיע אותו למטה. ועל ידי שאהרן נמשח ממשיחה קדושה להתברך, ועל זה זאת משחת אהרן ומשחת בניו ודאי.

רבי יהודה פתח, (מלכים ב ד) ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הגידי לי מה יש לך בבית. מכאן למדנו, שאין הברכה שורה בשלחן ריק ועל דבר ריקני. ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוף שמן. אמר לה, ודאי זהו סיוע של נס, שהרי ודאי אחריו הוא, ומשם ברכות וצאאות ושורות. מה כתוב? הם מגישים אליה והיא מוצקת. והיא מוצקת סתם.

רבי יוסי אמר, ויעמד השמן, כמו שבארנו, שכתוב (ישעיה ה) בקרן בן שמן. וכתוב (שיר א) שמן תורק שמך, להראות שהרי מהשמן הזה שופעות ברכות על יד הכהן, והכהן משפיע אותו למטה ומושח (ונמשח) לזאת הזו. זהו שכתוב זאת משחת אהרן ומשחת בניו, וכתוב (תהלים קלג) כשמן הטוב על הראש, והרי נתבאר.

קח את אהרן ואת בניו ואת הבגדים. רבי חייא פתח, כי עמד מקור חיים באורף נראה אור. כי עמד מקור חיים - זה השמן העליון ששופע ואינו פוסק לעולמים, ששרוי בתוף החכמה העליונה של הכל. זהו שכתוב כי עמד, עמד שרוי, ולא נפרד ממך לעולמים, בחביבות של הכל. מקור חיים, משום שהיא מקור ומען החיים, להוציא חיים לעץ העליון ולהדליק את הנרות. ועל זה אותו העץ נקרא עץ חיים, האילן שנטוע ונשרש משום אותו מקור החיים.

ועל זה באורף נראה אור. באורף - זה האור שנגזר לצדיקים לעתיד לבא, שכתוב (בראשית א) ויבא אלהים את האור כי טוב. ומאותו אור עתידים ישראל להאיר בעולם הבא.

דבר אחר כי עמד מקור חיים וגו' - זה הקדוש ברוך הוא, שהוא עץ עליון באמצע הגן שאוחז את כל הצדדים. מה הטעם? משום שאחוז בו אותו (באותו) מקור חיים, ומעטר אותו בעטרות עליונות סביב הגן כמו אם שמעטרת את בנה על הכל. זהו שכתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון וגו'. ומשום כך כי עמד מקור חיים, ועל זה באורף נראה אור.

רבי יצחק אמר, כי עמד מקור חיים - זה הכהן הגדול למעלה, כנגדו כהן גדול למטה. משום כך משפיע הכהן שמן משחת קדש עליון למטה ומדליק מנורות למעלה. שהכהן הגדול שלם בשלמות של שבעת הימים העליונים, ולהתעטר על הכל.

כנגד זה שבעה ימי מלואים לכהן שלמטה, שימצא הכל כמו שלמעלה. ועל זה ימי המלואים נקראו ימי ההשלמה, כדי שישתלם הכהן בשאר הימים האחרים להשלים שבעה כאחד. ואלה נקראים ימי מלואים, משום שאוחזים בו שאר האחרים. מה זה אומר? שששהכהן מתעורר, כל שאר האחרים מתעוררים עמו.

ומשום כך כתוב, ומפתח אהל מועד וגו', עד יום מלאת וגו'. שבעה ימים ודאי, ואז מתעטר הכהן למטה בכל כמו שלמעלה. משום שבשעה שמתעורר הכהן שלמטה, הכל יתעוררו על ידו למעלה, וימצאו ברכות למעלה ולמטה.

רבי אבא אמר, מה שונה שמשח משה את אהרן? אלא משום שהוא הבן של אותו (אחוז באותו) מקום מקור החיים, וכתוב (ישעיה סג) מוליך לימין משה זרוע תפארתו. ומשה שמש כל אותם ימי מלואים, להשרות הכל עם אהרן.



רבי חזקיה היה יושב לפני רבי אלעזר. אמר לו, כמה אורות נבראו טרם שנברא העולם? אמר לו, שבעה. ואלו הם: אור תורה, אור גיהנם, אור גן עדן, אור כסא הכבוד, אור בית המקדש, אור תשובה, אורו של משיח. ואלה נבראו בטרם שנברא העולם. שבעה אורות ומאורות שנאחזו באהרן, והוא מדליק מנורות ממעלה למטה.

רבי אלעזר פתח, (קהלת ג) הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר. הרי שנינו, הכל היה מן העפר - אפלו גלגל חמה. מי העפר? אותו ששרוי תחת כסא הכבוד הקדוש.

בספרו של רב ייסא סבא, הכל היה מן העפר - מקום שפונס את הכל. מלמד שיצאו שבילים לצד הזה ולצד הזה, והתפנסו להאיר כמו העפר הזה שזרקים אותו לכל עבר. ועל זה, הכל היה מן העפר, והכל שב אל העפר ודאי.

אלא מן העפר - של בית המקדש הקדוש. והעפר הזה מהעפר העליון, כמו שנאמר (איוב כח) ועפרות זהב לו. כמו שנמצא מעשה למטה, כך הוא למעלה כמו זה. ובארנו עפר, עפר של בית המקדש, שהעולם הזה נברא בה"א. ועל זה - אפלו גלגל חמה, כמו שנאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם - בה' בראם. ומשום כך, הכל היה מן העפר. איזה עפר? אותו ששרוי תחת כסא הכבוד הקדוש.

כתוב (שיר ד) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. כלך יפה רעיתי - זו כנסת ישראל. ומום אין בך - אלו סנהדרין, שהם כנגד שבעים ושנים שמות. שבעים נפש שירדו עם יעקב, והקדוש ברוך הוא על כלם. ועל זה אין בודקין מן הסנהדרין ולמעלה.

שנינו, כתוב (שמות יט) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. מי זו ממלכת כהנים? כמו שנאמר, זאת משחת אהרן ומשחת בניו. שפשתתברכת כנסת ישראל על יד הכהנים, אז נקראת על שמם, זהו שכתוב ממלכת כהנים.

רבי שמעון אמר, בא ראה, מלכות כהנים לא נקראת, אלא ממלכת, שהמליכו אותה הכהנים ועשו אותה גבירה על הכל. אבל מלכות כהנים לא נקראת, שהרי מן השמים נקראת מלכות, מלכות שמים ודאי. וכאן ממלכת, כמו שנאמר שכהנים המליכו אותה, ומחברים אותה עם המלך, ואז היא ממלכת על כל גנזי המלך. ממלכת על כל כלי זינו של המלך. ממלכת בעליונים ובתחתונים. ממלכת על כל העולם.

רבי יוסי אמר, כתוב (עמוס ט) ואגדתו על ארץ יסדה. ואגדתו - כשמזדוג המלך כנגדה בכל אותו העטרות הקדושות בכנוס אחד, אזי ואגדתו כתוב.

רבי יצחק אמר, ואגדתו - כמו שנאמר ולקחתם אגדת אזוב. מה זה אומר? שפשתתחברים כאחד ומתברכת מהם, אזי שולטת על הכל ומאירה למעלה ולמטה, והכל בשעה שהכהן עובד את העבודה ומקריב קרבן ומקטיר קטרת ומכנו דברים לקרב הכל כאחד. אזי כתוב, ואגדתו על ארץ יסדה.

רבי יוסי אמר, כשנוסע אהרן, הכל נוסעים עמו, עד שמתברכת כנסת ישראל ומתברכים עליונים ותחתונים, אזי כתוב (תהלים קלה) ברוך ה' מציון שכן ירושלם הללויה. (שם עב) וברוך שם כבודו וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן.

רבי אלעזר היה הולך מספוטקיא ללוד, והיו עמו רבי ייסא ורבי חזקיה. פתח רבי אלעזר ואמר, (ישעיה נא) ואשם דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך וגו'. שנינו, כל אדם שמשתדל בדברי תורה ושפתותיו מרחשות תורה, הקדוש ברוך הוא מכסה עליו, ושכינה פורשת כנפיה עליו. זהו שכתוב ואשם דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך. ולא עוד, אלא שהוא מקים את העולם, והקדוש ברוך הוא שמח עמו כאלו אותו יום נטע שמים וארץ. זהו שכתוב (שם) לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה.

מכאן למדנו שישראל נקראו בשם של ציון, שכתוב ולאמר לציון עמי אתה. וראיתי שכתוב ישראל נקראת בשם של ציון, שכתוב (שם א) ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה.

עוד פתח ואמר, (שם ח) צור תעודה חתום תורה בלמדי. צור תעודה - זו עדות של דוד, שכתוב (תהלים קלב) ועדותי זו אלמדם. צור - היא קשור, כמו שקושר קשר במקום אחד. חתום תורה בלמדי. חתום תורה - חתימה של התורה, וכל שפע ומשחת שמן ששופעים מלמעלה, באיזו (בין) חתימה שלו? בלמדי. משום ששם מתכנס שמן משחה בין שני עמודים ששם שורים, מקום הכנוס של כל שמן משחה ששופע ממעל, לשפף אותו לפי האמה ולהריק אותו בתעודה הזאת, ואז נקשר הכל קשר אחד נאמן.

בא וראה מה בין אותם שמשתדלים בתורה לנביאים נאמנים. אותם שמשתדלים בתורה עדיפים מנביאים בכל פעם. מה הטעם? שהם עומדים בדרגה עליונה יותר מנביאים, אלו שמשתדלים בתורה עומדים למעלה, במקום שנקרא תורה, (תפארת) שהוא קיומה של כל האמונה, ונביאים עומדים למטה במקום שנקראו נצח והוד. ועל כן (נקראו) אותם שמשתדלים בתורה עדיפים מנביאים, ועליונים יותר

מהם. שאלו עומדים למעלה, ואלו עומדים למטה. ואותם שאומרים דברים ברוח הקדש, עומדים למטה מכלם.

אשרי אותם שמשתדלים בתורה, שהם בדרגה יותר עליונה על הכל. מי שעוסק בתורה, לא צריך לא לקרבנות ולא לעולות, שהרי התורה עדיפה מהכל, וקשר של האמונה של הכל. ועל זה כתוב, דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. וכתוב, (תהלים קיט) שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול.

עד שהיו הולכים, מצאו איש אחד שהיה בא ושלשה ענפי הדס בידו. קרבו אליו, אמרו לו, למה לך את אלה? אמר, להרויח אבדה. אמר רבי אלעזר, יפה אמרת, אבל שלשה אלה לשם מה? אמר לו, אחד לאברהם, אחד ליצחק, ואחד ליעקב, וקשרתי אותם יחד והרחתי בהם, משום שכתוב (שיר א) לריח שמניך טובים שמן תורק שמך. משום שברית הנה עומדת חלשת הנפש, ובאמונה היו מתקיימות, ושופעות ברכות ממעלה ומטה. אמר רבי אלעזר, אשרי חלקם של ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, אין העולם (הנפש) מתקיים אלא על ריח, ומהריח הנה נודע ריח אחר. שהרי בשעה שיוצאת שבת (נתפרדה החבילה) ועולה הנפש היתרה, ונשארו הנפש והרוח נפרדות עצובות, בא הריח הנה, ומתקרבים זה לזה ושמחים. ועל זה צריך ריח אחר ריח, לקבל ריח. כיון שמתקבל ריח, מתקרבים כאחד ושמחים. כגון זה ריח של הקרבנות, בריח זה מתקרבים כלם כאחד, ונדלקים הנרות ושמחים.

בא ראה, שני מאורות, אחד למעלה ואחד למטה, אם מלהיט אדם המאור שלמטה הנה ומכבה אותו (את אותו שלמטה), אותו עשן שעולה (מהמאור התחתון), מלהיט אותו המאור העליון. כך עשן הקרבנות, העשן הנה שעולה, מלהיט המאורות העליונים ומתלהטים באחד, וכלם מתקרבים כאחד בריח הנה. ומשום כך, ריח נוחח לה', (אשה) והרי פרשוה.

ועל כן ריח הקרבן הוא קיום של הכל וקיום העולם. והקרבן על יד הכהן שמקריב הכל, ומשום כך שבעה ימי השלמה נשתלמו בו, כדי שכלם יתברכו בעבודתו, וימצאו שמחות וברכות למעלה ולמטה.

כתוב, (ישעיה כה) ה' אלהי אתה ארוממך וגו'. הפסוק הנה פרשוהו, ה' אלהי אתה, שצריך אדם להודות לשם הקדוש ולשבח אותו על הכל. ומאין מקום השבח שלו? כמו שבארנו. וכאן מהעמק של הכל, שכתוב כי עשית פלא. פלא - כמו שכתוב (שם ט) ויקרא שמו פלא, והרי נאמר. עצות מרחק, עצות כמו שנאמר יוצא. מרחק - שכתוב (ירמיה לא) מרחק ה' נראה לי. וכתוב (משלי לא) ממרחק תביא לחמה.

אמונה אמן - כמו שנאמר (דברים לב) אל אמונה ואין עול. ופרשוה אמונה בליקלה, כמו שנאמר (תהלים צב) ואמונתך בלילות. וכתוב (איכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך. ועתיד הקדוש ברוך הוא לטהר את ישראל מחטאיהם, כמו שכתוב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גוליתכם אטהר אתכם. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת שמני

ויהי ביום השמיני וגו'. רבי יצחק פתח, (איוב לח) ברוך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה קדושה, שמחת הכל, שמחתו של הקדוש ברוך הוא והשעשוע שלו, שכתוב (משלי ח) ואהיה שעשועים יום יום. וכל התורה היא שם אחד של הקדוש ברוך הוא.

ובתורה נברא העולם, שכתוב ואהיה אצלו אמן, אל תקרי אמן אלא אמן. ובתורה נברא אדם, זהו שכתוב (בראשית א) ויאמר אלהים נעשה אדם. אמר הקדוש ברוך הוא לתורה: אני רוצה לברא אדם. אמרה לפניו: האדם הנה עתיד לחטא ולהרגיז לפניך, אם לא תאריך רגלך עליו, איך נעמד בעולם? אמר לה: אני ואת נעמיד אותו בעולם, שהרי לא לחנם נקראתי ארץ אפים. (שהרי כל זמן שישתדלו בתורה, יתקיימו בעולם).

רבי חייא אמר, תורה שבכתב ותורה שבעל פה העמידו את האדם בעולם. זהו שכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. רבי יוסי אמר מפאן, (קהלת ב) את אשר כבר עשוהו, עשוהו ודאי. וזהו צלם ודמות. צלם - בזכר. דמות - בנקבה. ועל זה התחלת התורה בבי, ופרשוה.

רבי יצחק אמר, מפני מה ב' פתוחה וסתימה? אלא בשעה שאדם בא להתחבר עם התורה, הרי היא פתוחה לקבל אותו ולהשתתף עמו. ובשעה שאדם סותם עיניו ממנה והולך לדרכו אחרת, הרי היא סתומה מהצד האחר, כמו שנאמר, אם יום תעזבני - יומים אעזבך. ולא ימצא פתח עד שישוב להתחבר עם התורה פנים בפנים, ולא ישכח ממנה. ולכן התורה פותחת לפני בני אדם ומכריזה וקוראת להם, (משלי ח) אליכם אישים אקרא וגו', וכתוב (שם א) בראש המיות תקרא בפתחי שערים בעיר אמריה

תאמר.

רבי יהודה אומר, ב' שני גגות, ואחד שאוחז אותם. מה זה אומר? אלא אחד לשמים ואחד לארץ, והקדוש ברוך הוא אוחז ומקבל אותם.

רבי אלעזר אומר, שלשה אורות (צדדים אלו) אלו עליונים קדושים שאוחזים באחד, והם הפלל של התורה, ואלו פותחים פתח לכל. פותחים פתח לאמונה, ואלה הפותח של הכל, ועל זה נקראו בית, שאלה הם הפותח.

משום כך התחלת התורה ה', שהרי התורה (פרותיה הם הרפואה) היא רפואת העולם. ומשום כך, מי שמשפיל בתורה כאלו השפיל בשם הקדוש. והרי נתבאר שכל התורה היא שם קדוש אחד עליון, ומשום שהיא שם קדוש, היא פותחת בבית, שהיא הפלל של השם הקדוש בשלש קשרי האמונה.

בא ראה, כל אלו שמשפילים בתורה, נדבקים בקדוש-ברוך-הוא, ומתעטרים בעטרות התורה, ואהובים למעלה ולמטה, והקדוש ברוך הוא מושיט להם את ימיו (והקדוש ברוך הוא רושם אותם). כל שכן אותם שמשפילים בתורה גם בלילה, והרי פרשוק שהם משתתפים עם השכינה (בכנסת ישראל) ומתחברים באחד. וכשבא הבקר, הקדוש ברוך הוא מעטר אותם בחוט אחד של חסד, להודיע בין עליונים ותחתונים.

וכל אותם כוכבי בקר, בשעה שפנסת ישראל וכל אותם שעוסקים בתורה באים להראות לפני המלך, כלם מזמרים באחד. זהו שכתוב בן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. מה זה ויריעו? כמו שפאמר (ישעיה כד) רעה התרעצה הארץ. שאותם דינים משתברים, וכלם נשברים מלפני הבקר, כשמתעורר בקר בעולם, כמו שפאמר (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. ועל כן - ויריעו כל בני אלהים.

רבי אלעזר היה הולך בדרך. מצא את רבי פנחס בן יאיר שהיה בא. געה חמורו. אמר רבי פנחס, ודאי במשקל (בקול) שמחת החמור אני רואה שפנים חדשות ימצאו פה. כיון שפאמר מאחר ענפי הקר, ראה את רבי אלעזר שהיה בא. אמר, ודאי משקל (קול) השמחה נשלים. נד רבי אלעזר אליו ונשק לו. אמר לו, אם צורת הדרך האחת אליך, נלך ונתחבר באחד. ואם לא, קח את דרךך ונלך. אמר לו, ודי שפננךד אני הולך, כיון שפאמתי אותך, אלך אחריך ונתחבר באחד.

פתח רבי פנחס ואמר, (תהלים קכח) יברכך ה' מציון וראה בטוב וגו'. יברכך ה' מציון, מה הטעם מציון? משום שהרי משם יוצאות ברכות להשתתף (להמצא). זהו שכתוב, כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם. ומשום כך, יברכך ה' מציון, שהרי משם יוצאות ברכות לכל. וראה בטוב וירושלם, שפגלל ציון וירושלם מתברכת. שפיון שפיון התמלא בברכות, אז וירושלם מתברכת, ונמצאים פה רחמים. וכשירושלם מתברכת, כל העם מתברך.

כל ימי חייד, שלא תראה קשת בנמך כמו לאביד. ועל זה - וראה בטוב וירושלם כל ימי חייד. וראה בנים לבניד, וראי חטא, חסידים, קדושים. אז - שלום על ישראל. מה זה שלום על ישראל? אלא כמי שאומר: שלום על ראש המלך, שלא יחסר כל. כך שלום על ישראל, בזמן שפדיקים ימצאו בעולם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (משלי יז) עטרת זקנים בנינים ותפארת בנים אבותם. בנים - הרי בארנו. בני בנים - אלו שאר פתרי המלך, כמו שפאמר (ישעיה יד) וכל בניד למודי ה'. וכתוב (איכה ד) בני ציון היקרים, כמו שפאמר ותפארת בנים אבותם. אין מתעטרים הבנים אלא באבות. מכאן למדנו שבנים לא מתעטרים ולא משקים מהשקית הנחל, אלא בזמן שהאבות מתעטרים ומברכים. זהו שכתוב ותפארת בנים אבותם.

עד שהיו הולכים, הגיע זמן תפלה. ירדו והתפללו. בעוד שהיו מתפללים, נכרך נחש אחד ברגלי חמורו של רבי פנחס. בעט (נבהל) ונגעה פעמים. אחר שפסימו את התפלה, אמר רבי פנחס: ודאי צער הוא לבהמה שלי, שהרי היום הזה הקדמתי, והייתי מרחש בתורה, והעביר אותי במקום ששורה לכלוד, ועכשו מצערים אותו. קמו וראו נחש אחד קשור על רגליו. אמר רבי פנחס: נחש נחש, לך וסובב (וצדד) את קשרך במדרון החור. בינתיים נשר הנחש ונפל חתיכות חתיכות.

אמר רבי אלעזר, ומה כל כך מדקדק הקדוש ברוך הוא בצדיקים? אמר לו, ודאי שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים ושומר אותם, ורוצה להוסיף להם קדשה על קדשתם, ועכשו החמור הזה, שלא שמר את הקדשה שלי, הוא הצטער. והנחש הזה היה שליח, וכמה שליחים יש לקדוש ברוך הוא, ובכלם הוא עושה את שליחותו, ואפלו בחיות השדה. זהו שכתוב (ויקרא כו) והשלחתי בכם את חיות השדה ושפלה אתכם. ואפלו ביד גוי, זהו שכתוב (דברים כח) ישא ה' עליך גוי מרחק מקצה הארץ.

אמר רבי אלעזר, וביד ישראל עושה שליחות? אמר לו, כן, כמו רשע ביד צדיק. אבל רשע ביד ישראל רשע אחר, לא עושה בו שליחות, אלא בזמן שאינו מכון בו. זהו שכתוב (שמות כא) ואשר לא

צָדָה וְהֶאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ. וְאַשֶּׁר לֹא צָדָה דְּוָקָא, שְׁלֵא לְהַרְגֵּי אוֹתוֹ. זֶה וְהֶאֱלֹהִים אָנָּה לִידּוֹ, כְּדִי לְהַעֲנִישׁ אֶת שְׁנֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, אֵיךְ עוֹשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלִיחוֹת בְּיַד אֱלֹהִים וּבְיַד גּוֹי? אָמַר לוֹ, וְאַבְדִּי לֹא אָמַר לָךְ: אָמַר לוֹ, טָרֵם שְׁאַלְתִּי.

פֶּתַח וְאַמַּר, (אִיּוֹב ל"ד) וְהוּא יִשְׁקֹט וּמִי יִרְשָׁע וְגו'. וְהוּא יִשְׁקֹט - בְּזִמְנוֹ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן שְׁקֵט וְשִׁלּוּחַ לְאָדָם, מִי הוּא שְׂרָשָׁאִי לְהַזִּיק לוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ קְטִיגוּרִיָּה? וְיִסְתַּר פָּנִים וּמִי יִשׁוּרֵנוּ - וּבְזִמְנוֹ שֶׁהוּא מְסַתֵּיר אֶת עֵינָיו מִמֶּלֶךְ שְׁגִיחַ עָלָיו, מִי הוּא שְׁיִשְׁגִיחַ עָלָיו לְשֹׁמֵר אוֹתוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ שְׁמִירָה? וְדַרְכֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּזָה עַל גּוֹי וְעַל אָדָם יַחַד. בֵּין לְכָל הָעוֹלָם, בֵּין לְעַם אֶחָד, בֵּין לְאֶחָד לְבָדוֹ.

בֹּא רֵא, בְּזִמְנוֹ שֶׁבָּנִי אָדָם כְּשָׂרִים מַעֲשִׂיהֶם לְמִטָּה, מִתְעוֹרָר עֲלֵיהֶם לְמַעַלָּה יְמִינוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אִזּוֹ מִתְעוֹרָרִים כְּמָה אוֹהֲבִים, כְּמָה שׁוֹמְרֵי הָעוֹלָם, כְּמָה שׁוֹמְרֵי הָאָדָם, מִזִּמְנוֹ וּמִשְׁמָאל. וְאִזּוֹ נִכְנָע הַשְּׂמָאל וְלֹא יָכוֹל לִשְׁלֹט. וּבְזִמְנוֹ שֶׁבָּנִי אָדָם אֵין כְּשָׂרִים מַעֲשִׂיהֶם לְמִטָּה, מִתְעוֹרָר הַשְּׂמָאל, וְכָל אֱלוֹ שְׂבָאוֹ מִצַּד הַשְּׂמָאל, כָּלֵם מִתְעוֹרָרִים וְכָלֵם נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לְהַרְעֵ לְבָנֵי הָאָדָם. שְׁהִרִי אוֹתָם שְׁעִבְרוּ עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, כָּלֵם רְשׁוּמִים בְּפִנְיָהֶם, וְנוֹדְעִים לְאוֹתָם שְׁמִעוֹרָרִים מִצַּד הַשְּׂמָאל.

וּמִשׁוּם כֵּן הַחַיּוֹת וְעוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, וְכָל אוֹתָם שְׂבָאִים מִצַּד הַשְּׂמָאל, כָּלֵם נִקְרָאִים (הֵם) שְׁלוּחִים לְאוֹתָם הַרְשׁוּמִים שֶׁמִּתְעוֹרָרִים אוֹתָם. וְיִשְׂרָאֵל, אֵף עַל גֵּב שְׂאִין מַעֲשִׂיהֶם כְּשָׂרִים, כָּלֵם בָּאִים מִצַּד הַיָּמִין. וּמִשׁוּם שֶׁהֵימִין נִכְנָע מִמַּעֲשִׂיהֶם שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם הַשְּׂמָאל, וְכָל אוֹתָם שְׂבָאִים מִצַּד הַשְּׂמָאל. וְלָכֵן הַשְּׁלִיחוֹת בְּיַד הַחַיּוֹת וְהַגּוֹי וְכָל שְׂדוּמָה לָהֶם, שֶׁהֵם מִצַּד הַשְּׂמָאל, וְלֹא בְּיַד שֶׁל יִשְׂרָאֵל. שְׂאֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא רָשָׁע, הוּא בֹא מִצַּד הַיָּמִין.

וְיִשְׂרָאֵל רָשָׁע שֶׁנִּפְל בְּיַד יִשְׂרָאֵל רָשָׁע אַחֵר, בְּזִמְנוֹ שֶׁלֹּא הִתְכַּנֵּן בּוֹ - כְּדִי שְׁשִׁנִּיהֶם יַעֲנִשׁוּ וּיקָבְלוּ עָנְשׁ לְטַהֵר אוֹתָם. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, מִנֵּן לָנוּ? אָמַר לוֹ, הֵם בְּיָמִין, וְלֹא נִדְבְּקוּ בַשְּׂמָאל, וְלֹא הִתְעַרְבוּ עִמּוֹ לְעוֹלָמִים, וְלָכֵן לָזֶמֶן אַחֵר הֵם יַעֲבְרוּ.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, מִנֵּן לָנוּ? אָמַר לוֹ, בֹּא רֵא, מִפִּילְגָשׁ בְּגִבְעָה, שְׂאֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא רָשָׁעִים, לֹא רָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁתְעוֹרְרוּ אֲלֵיהֶם רָשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵים, וְלָכֵן מִתּוֹ (מִיִּשְׂרָאֵל) כָּל אוֹתָם פְּעָמִים שְׁמִתּוֹ. עַד שֶׁכָּל הַרְשָׁעִים שֶׁהִתְעוֹרְרוּ עֲלֵיהֶם מִתּוֹ וְנִאָבְדוּ, וְנִשְׁאַרוּ אוֹתָם צְדִיקִים יוֹתֵר שִׁיעֲשׂוּ אֶת הַדְּבָר בְּדִרְךְ אֱמֶתִית. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם צְדִיקִים, לֹא נִתַּן הַדְּבָר, אֲלֵא לְאוֹתָם שְׁנִתּוֹ. כְּשֶׁשְׁקוּלִים הָעוֹלָמוֹת כְּאֶחָד, הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ הָעוֹלָם הָעֶלְיוֹן, וְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן לֹא נִמְצְאוּ הָעוֹלָמוֹת שְׁקוּלִים כְּאֶחָד.

וְעַל כֵּן, רָשָׁעִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִגְבֵי רָשָׁעִים אַחֲרֵים אֵינֶם שְׁלוּחֵי הַמֶּלֶךְ, שְׁהִרִי אֵינֶם בָּאִים מִצַּד הַשְּׂמָאל. מִשְׁלַל לְבָנֵי אָדָם שֶׁחֲטָאוּ לְמֶלֶךְ. הַתְעוֹרָר הַשּׁוֹטֵר אֲלֵיהֶם לְתַפֵּשׁ אוֹתָם וְלַהַעֲנִישׁ אוֹתָם, לְאוֹתָם שֶׁחֲטָאוּ לְמֶלֶךְ. קֵם חֶכֶם אֶחָד מֵהֶם וְהִתְעַרַּב עִם בְּנֵי הַשּׁוֹטֵר. הָרִים הַשּׁוֹטֵר אֶת עֵינָיו וְרָאָה אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ, מִי נָתַן אוֹתָךְ בְּיָדֵינוּ? וְהִרִי אֵינֶךָ מֵאוֹתָם שֶׁחֲטָאוּ לְמֶלֶךְ. הִרִי אֶתְּהָ תַעֲנֵשׁ בְּרִאשׁוֹנָה! לָקְחוּ אוֹתוֹ וְהָרְגוּ אוֹתוֹ.

כֵּן יִשְׂרָאֵל בָּאִים מִצַּד הַיָּמִין, וְלֹא נִדְבְּקוּ בַשְּׂמָאל, וְלֹא הִתְעַרְבוּ עִמּוֹ לְעוֹלָמִים. וּכְשֶׁהֵם גּוֹרְמִים בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁנִּכְנָע הַיָּמִין, וְהַשְּׂמָאל מִתְעוֹרָר וְכָל אוֹתָם שְׂבָאִים מִצַּדוֹ - אִם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עוֹמֵד לְהִתְעַרַּב עִמָּם, הֵם מַכִּירִים אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ: אֵינֶךָ מֵאוֹתָם שְׂבָאִים מִצַּד הַיָּמִין, שֶׁנִּכְנָע מִהַעֲוֹנוֹת שְׁלָהֶם, וְאֵינֶךָ מֵאוֹתָם שֶׁחֲטָאוּ לְמֶלֶךְ, מִי נָתַן אוֹתָךְ אֲצִלָּנוּ? נִמְצָא שֶׁהוּא נִעְנֵשׁ בְּרִאשׁוֹנָה. וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ צוּחַ כְּנֻגָּדָם וְאוֹמֵר, (קֹהֶלֶת ח) עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם לָרַע לוֹ. לָרַע לוֹ וְדָאִי, מִפִּינּוֹ שְׂאִינוֹ שְׁלִיחַ הַמֶּלֶךְ, וְלֹא בֹא מֵאוֹתוֹ הַצַּד.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, וְדָאִי כֵּן הוּא, שְׁהִרִי שְׁנִינוּ שִׁישׁ זִמִּין וְיֵשׁ שְׂמָאל, רַחֲמִים וְדִין. יִשְׂרָאֵל (לְיָמִין), וְעוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה לְשְׂמָאל. יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם רָשָׁעִים וְנִכְנָעִים, הֵם בְּיָמִין וְלֹא נִדְבְּקִים לְשְׂמָאל, וְלֹא מִתְעַרְבִים עִמּוֹ לְעוֹלָמִים. וּמִשׁוּם כֵּן כְּתוּב, (תַּחֲלִים ס) הוֹשִׁיעָה יְמִינִךָ וְעֲנִנִי. שֶׁכְּאֲשֶׁר מִתְעַלָּה הַיָּמִין, יִשְׂרָאֵל שְׁנִדְבְּקִים עִמּוֹ יִתְעַלּוּ וְיִתְעַטְרוּ בּוֹ. אִזּוֹ נִכְנָע הַשְּׂמָאל, וְכָל אוֹתָם שְׂבָאִים מִצַּדוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת טו) יְמִינֶךָ ה' יִתְרַעַץ אוֹיֵב.

פֶּתַח רַבִּי אֱלֶעָזָר וְאַמַּר, וְיִהִי בְיוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא וְגו'. וְיִהִי בְיוֹם הַשְּׁמִינִי, מִה זֶה בְיוֹם הַשְּׁמִינִי? אֲלֵא כְּתוּב, וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְגו', כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלָא אֶת יָדְכֶם. כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלָא אֶת יָדְכֶם, כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלָא אֶת יָדְכֶם, אוֹ שְׁבַעַת יָמִים יִמְלָא אֶת יָדְכֶם. מִה זֶה כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלָא?

אֲלֵא אֲשֶׁרִי הַכְּהֵנִים שֶׁמִּתְעַטְרִים בַּעֲטָרֹת הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ וּמִשׁוּחִים בְּשֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ, מִשׁוּם שֶׁמִּתְעוֹרָר הַשֶּׁמֶן (הָאֲחֵר) הָעֶלְיוֹן שֶׁמִּשְׁקָה אֶת כָּל הַשְּׁבָעָה, וְנִמְשָׁחִים מֵאוֹתוֹ מִשְׁחַת קֹדֶשׁ, וְנִדְלָקִים מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתָם שְׁבָעָה מְנוֹרוֹת, וְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה הַזֶּה הוּא הַכָּלָל שֶׁל כָּל הַשְּׁבָעָה, וְכָלֵם נִכְלָלוּ בּוֹ.

וְשִׁנֵּינוּ שֶׁהֵם שִׁשָּׁה, וְכָלֵם כָּלּוּלִים בָּזָה, וְזֶהוּ הַכָּלָל שֶׁל כָּלֵם, וּמִשׁוּם כֵּן שְׁבַעַת יָמִים יִמְלָא, שְׁהִרִי

בזה הם תלויים. ועל כן נקראת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בַּת שֶׁבַע. מה היא בת שֶׁבַע? שהיא כלולה מששה אחרים.

כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁבַע הֵזָה מְשָׁלִים אֶת הַכֹּהֲנִים וּמַעֲטָר אוֹתָם וּמוֹשֵׁחַ אוֹתָם בְּכָל, כְּשֶׁמְגִיעִים לְכֶנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא הַשְּׂמִינִית, הַצִּטּוֹן אֲהָרֹן לְהַקְרִיב עָלָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בָּנָה שֶׁל הַפָּרָה, לְכַפֵּר עַל אוֹתוֹ חֹטֵא הָעֶגְלָה הָאֲחֵר שֶׁעָשָׂה אֲהָרֹן, וְחֹטֵא אֶל הַפָּרָה, שֶׁהִיא שְׂמִינִית, שְׁלֹמֹתָם שֶׁל מִמֶּנִּי (שֶׁל אֲמוּנָה) יִשְׂרָאֵל. וְנִמְצָא הַכֹּהֵן שֶׁלֹּם בְּכָל, בְּשִׁמוּנָה מִיָּנִי לְבוּשֵׁי כְבוֹד, שֶׁלֹּם בְּכָל הַכְּתָרִים, שֶׁלֹּם לְמַעְלָה, שֶׁלֹּם לְמַטָּה.

ובכל צריך להראות מעשה. ולכן נעשה באהרן המעשה למטה, כדי שיתעורר כך למעלה והכל ימצא בגוון אחד, ואז כל העולמות מתברכים, ונמצאות ברכות על ידי הפה. וכאן משתלם הפה בכל פראוי.

למה עגל, שכתוב עגל בן בקר לחטאת? משום אותה החטאת שעשה בראשונה. ואיל לללה, מה הטעם איל? משום אילו של יצחק, שהיה עולה תמימה, ואת זה ראוי להקריב, כדי להשלים את הכל. והמקום הזה נשאב מצדו של יצחק. והאיל הזה, בשביל האיל של יצחק נקרב עולה, (משום שהיא עולה) שהרי עולה למעלה עולה, וכדי לעטר אותה בשלמות. עגל ואיל. עגל בשבילה כמו שאמרנו. איל - להשלים אותה בשלמות של יצחק פראוי.

וישראל שחטאו עם הפה בזה, מקריב כגון זה, שכתוב ושור ואיל לשלמים לזבח לפני ה'. שור - על מה שחטאו. ואיל - להשלים את המקום הזה בשלמותו של יצחק.

מה שונה בכהן שכתוב בו עגל לחטאת, ולא כתוב בישראל שור לחטאת? אלא ישראל הרי קבלו ענש בראשונה, ומשום שקבלו ענש בכמה מקומות, על כן הקדוש ברוך הוא לא רצה להזכיר להם את חטאיהם בבראשונה, ועל כן לא כתוב כאן לחטאת, אלא לשלמים, כדי להראות שלום, שהרי הקדוש ברוך הוא בשלום עם ישראל על זה.

אבל אהרן, שהרי לא קבל ענש מתפלתו של משה, שכתוב (דברים ט) ובאהרן התאנף ה' וגו', וכתוב ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא, ועד עכשו החטא היה תלוי, כתוב ועגל בן בקר לחטאת, לחטאת ודאי, (ואיל לללה) כדי שיכפר את חטאו, ויטהר וישתלם בכל.

ובאותו היום נשלמו העליונים והתחתונים, ונמצא שלום בכל, בשמחה שלמטה ומטה, ואלמלא שנמצאת הערבוביה של בני אהרן באותו היום - מיום שעלו ישראל מן הים לא נמצאה שמחה בעליונים ובתחתונים כבאותו היום. באותו היום העבר אותו החטא מן העולם, ונמצאו כהן וישראל מטהרים ממנו. (כל אותו היום העברו כל אותם המסורגים שלמעלה, והיו הולכים ומשוטטים סביבם של ישראל, ולא נמצאו באותו זמן.

עד שגרמה השעה, וקמו נדב ואביהוא ועקבו (וערבבו) את שמחת הכל, ונמצא רגז בעולם. זהו שכתוב וירא כבוד ה' אל כל העם. מיד - ויקחו (שגל) בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתו וגו'.

שנינו, באותו היום היתה שמחתה של כנסת ישראל להקשר בקשר האמונה בכל הקשרים הקדושים, שהרי קטרת קושרת הכל כאחד, ומשום כך נקראת קטרת. והם באו וקשרו את כל אותם האחרים כאחד, והשאירו אותה בחוץ, שלא קשרו אותה עמם. וקשרו דבר אחר. ומשום כך הזהיר אחר כך את הכהנים, שכתוב (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקדש.

ובכמה גוונים ערבבו את שמחתה של כנסת ישראל, אחד - שלא נשאו, ולא ראויים היו להקריב, ושיתברכו העולמות על ידם. ואחד - שלא היתה השעה פראוי. ואחד - שדחקו את השעה. ואחד - שהרי מקדם לכן יצא גזר דינם, ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו'. ודאי שדבר אחר קשרו בקשר הזה, והשאירו את כנסת ישראל בחוץ.

אמר לו רבי פנחס, אל תאמר שהם השאירו אותה בחוץ, אלא שכנסת ישראל לא נקשרה על ידיהם. שהרי בכל מקום שאין נמצא זכר ונקבה, כנסת לא שורה ביניהם כלל. משום כך הזהיר את הכהנים, שכתוב בזאת יבא אהרן אל הקדש, שימצא זכר ונקבה. ועל כן לא יפגס הפה לקדש עד שינשא, כדי שישתתף עם הקשר של כנסת ישראל. שמי שלא נשא, משרה את כנסת ישראל בחוץ, והיא לא משתתפת עמו, ועל כן נמצאה אצלם באותו יום ערבוביה.

ויהי ביום השמיני. רבי יוסי פתח ואמר, (שיר ב) כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות. כשושנה בין החוחים - זו כנסת ישראל, והרי פרשוה שהקדוש ברוך הוא משבח את כנסת ישראל, וחביבותו של הקדוש ברוך הוא כנגדה להדבק בה.

ועל כן, מי שנושא, צריך לשבח את הקדוש ברוך הוא ולשבח את כנסת ישראל, שהרי שנינו, בכל צריך להראות מעשה, כמו שאדם נדבק עם בת זוגו וחביבותו כנגדה, כשצא לעבד לפני המלך הקדוש, הוא מעורר זיוג אחר, שהרי הקדוש ברוך הוא, חביבותו להדבק בכנסת ישראל, ומי שמעורר הדבר, הקדוש ברוך הוא מברך אותו, וכנסת ישראל מברכת אותו, והרי נתבאר.

ועל כן השבח שהקדוש ברוך הוא משבח את כנסת ישראל - כשושנה שהיא בין החוחים, שהיא מעלה ועולה על הכל. כך כנסת ישראל בין שאר האוכלוסים, משום שהיא עולה ומתעטרת על הכל. וזו שושנה בין החוחים, ואתרוג בין החוחים, להראות את שבה של כנסת ישראל על הכל.

בא ראה, כנסת ישראל מתברכת על ידי הכהן, וישראל מתברכים על ידי הכהן, והכהן מתברך על ידי הכהן העליון. זהו שכתוב (במדבר ו) ושמם את שמי על בני ישראל ואני אברכם.

כתוב (תהלים כה) זכר רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המה. זכר רחמיך - זה יעקב. וחסדיך - זה אברהם. כי מעולם המה, ומעולם נטל אותם הקדוש ברוך הוא והעלה אותם למעלה, ועשה מהם מרובה קדושה להגן על העולם. ומשום שהיו מעולם, הוא זוכר אותם להגן ולרחם על העולם. כמו כן נטל הקדוש ברוך הוא את הצדיקים מן העולם ומעלה אותם למעלה, כדי להגן על העולם.

ואם תאמר, למה לא נזכר כאן יצחק? אלא נשאר להפריע מאותם שמציקים לבניו. זהו שכתוב (שם פ) עוררה את גבורתך. וכתוב (ישעיה מב) ה' בגבור נצא כאיש מלחמות יעיר קנאה וגו'. וזהו יצחק שהסתלק מכאן. רבי חייא אומר, זכר רחמיך ה' וחסדיך - אלו הם יעקב ואברהם, שצריכים אותם להגן עלינו. אבל יצחק עומד כדי לעשות קרבות, ומשום כך לא צריכים אותו עמם.

דבר אחר כי מעולם המה, שכתבנו הקדוש ברוך הוא את העולם, נטל את יצחק וקים בו את העולם. ראה שלא נטל לעמד לבדו, נטל את אברהם והעמיד בו את העולם. זהו שכתוב (בראשית מב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם. ראה שצריכים יותר קיום, לקח את יעקב ושתף אותו עם יצחק, וקים את העולם. זהו שכתוב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמם. ועל זה באברהם ויעקב התקים העולם. ומשום כך - כי מעולם המה.

רבי יהודה פתח, ויהי ביום השמיני, אחר שהשתלם אהרן באותם שבועה ימים והתעטר בהם, (באותו שמן משחת קדש עליון) היום השמיני צריך להשתלם מן שבועה, שהשתלמה על ידי הכהן, ועל זה העבודה בשמיני, להתעטר מן שבועה, ושהכהן יתתקן על אותו (חטא) שחטא (שקבל) בראשונה.

זהו שכתוב, ויאמר אל אהרן קח לך עגל, הרי פרשיו עגל ודאי, לכפר על אותו עגל, שכתוב (שמות לב) ויעשו עגל מסכה. בו בקר, מה הטעם בו בקר ולא בן פרה? אלא שהוא צריך להתתקן אצל הפרה, לא ראוי להקריב ממנה אליה. מי ששלח דורון למלך, ראיתם שישק מבית המלך ויתן למלך? אלא דורון לשלח למלך צריך מבית אחר, ולא מבית המלך. רבי יוסי אומר, משלו לשלו לא ראוי. אומר רבי יהודה, משום כך בו בקר ודאי, ולא בן פרה.

לחטאת - לטהר על אותו החטא שחטא בו. ואיל לעלה תמימם. תמימם! תמים היה צריך להיות! אם תאמר שאמר על עיל ועגל - לא כך, שהרי שניהם לא עולים לעולה, שהרי כתוב לעלה תמימם, ועגל עולה לחטאת. מה זה תמימם, וכתוב איל?

אלא אילו של יצחק להקריב אל פרה, שנזכר פעמים בכתוב. אחד שכתוב, (בראשית כב) וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל, הרי אחד. ואחד, וילך אברהם וישק את האיל, הרי שנים, ויעלהו לעלה. ועל כן איל לעלה תמימם, שני איל, שהוא שנים. ועל כן שנינו גבורות, ומהם נפרדים לכמה אחרים.

ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת. עגל לחטאת היה צריך להיות, כמו שהכהן. אלא ישראל הרי קבלו ענש, ועל כן לא כתוב בהם עגל לחטאת, אלא עגל לעולה. מה הטעם? משום שכל אלו שחטאו בו, קבלו ענש, בין בדבור, בין במעשה, בין בעבודה. ואפלו אלו שלא עשו דבר, אלא שהעלוהו ברצון לבם לעבד אותו, נענשו, כמו שכתוב (שמות לב) וישק את בני ישראל. אבל כל אלו שהעלו אותו ברצון שלא לעבד אותו, אלא שהעלו גון של רצון ממנו - כאן נטהרים, ומקריבים אותו לעולה ולא לחטאת.

אבל קחו שעיר עזים לחטאת, למה? אלא משום שהיו מקריבים ראשונה לשעירים, ששולטים על ההרים הרמים. וזהו לחטאת. וצריכים להטהר מאותו החטא, ולא עוד, אלא שצריך לחדוש הלבנה.

ושור ואיל לשלמים, שור ולא פרה, משום ששור הוא שלם, להראות שלום, זהו שכתוב לשלמים. רבי יוסי אומר, שור ואיל מצד השמאל הם באים. שור מצד השמאל, שכתוב (יחזקאל א) ופני שור מהשמאל. איל, משום אילו של יצחק. ועולים לשלמים, להשלים אותם לכנסת ישראל, ועל כן שור ואיל לשלמים.

אמר רבי יהודה, הכל משום שפנסת ישראל מתעטרת ומתברכת על ידי הכהן בשלמות. והיום הזה היה שמחתם של כלם, שמחתה של כנסת ישראל עם הקדוש ברוך הוא, שמחת העליונים והתחתונים. וכמו שהשתלם הכהן למטה, כביכול נשתלם הכהן למעלה. רק שנזב ואביהו שעוררו ערובינה בין הגבירה והמלך. ומשום כך - ונצא אש מלפני ה' ותאכל אתם וגו'.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱלֹעָזָר וְאֶל אִיתָמָר רֵאשִׁיכֶם אֶל תַּפְרָעוֹ וְגו', כִּי שָׁמֹן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם. רַבִּי אֲבָא אָמַר, הָרִי שְׁנֵינוּ שְׂבִמְעָשִׁים שְׁלֵמָטָה מִתְעוֹרְרִים מַעֲשִׂים לְמַעַלָּה, וְהַמַּעֲשֶׂה שְׁלֵמָטָה צָרִיד לְהִרְאֹת כְּמוֹ הַמַּעֲשֶׂה שְׁלֵמָעֵלָה.

בֹּא רֵאָה, כָּל הַשְׂמִימָה שְׁלֵמָעֵלָה תְּלוּיָה בְּאוֹתוֹ שָׁמֹן קְדוֹשׁ, שְׂמִשָּׁם יוֹצְאוֹת שְׂמִימָה וּבִרְכוֹת לְכָל הַמְּאֻרֹּת, וְהִכְהִין הַעֲלִיּוֹן (מִמֶּנּוּ) מִתְעַטֵּר בְּשֹׁפֶע שֶׁל שָׁמֹן. וּמִשּׁוֹם כֵּן הִכְהִין, שְׂמִימָן מִשְׁחָה שׁוֹפֵעַ עָלָיו כְּמוֹ שְׁלֵמָעֵלָה, צָרִיד לְהִרְאֹת שְׂמִימָה וְהָאֵרֶת פָּנִים (יֹתֵר מֵהַכֹּל), וְשֵׁלָא יִרְאֶה חֲסָרוֹן בְּרֹאשׁוֹ וְלֹא בְּלְבוּשׁוֹ, אֲלֵא לְהִיּוֹת הַכֹּל שְׁלֵם כְּמוֹ שְׁלֵמָעֵלָה, וְאֵל יִרְאֶה בּוֹ פָּנִים כָּלָל, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה פָּנִים בְּמָקוֹם אֲחֵר.

בֹּא רֵאָה, אֲלֵמָלָא אֱלֹעָזָר וְאִיתָמָר הָרִאוּ פָּנִים בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּלְבוּשָׁם אוֹ בְּרֹאשֵׁיהֶם, לֹא נִצְוּלוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, שֶׁהָרִי שְׁעָה עֲמֵדָה לַעֲשׂוֹת דִּין. וְעַל כֵּן שְׁנֵינוּ, בְּשֹׁפֶע שֶׁהַמְּגִפָּה קוֹרֵאת בְּעוֹלָם, לֹא יַעוֹרֵר אָדָם אֶת עַצְמוֹ לְדַבֵּר בְּעוֹלָם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְעוֹרְרוּ עָלָיו. פֶּרֶט אִם עוֹרֵר אֶת עַצְמוֹ לְטוֹב, וְיִכּוֹל לְדַחֵת (לְדַחֵק) אֶת הַשְׁעָה, שֶׁהָרִי בְּזִמְנוֹ וּבְשֹׁפֶע שֶׁהָרִי עוֹמֵד בְּעוֹלָם, מִי שְׁפּוֹגֵעַ בּוֹ, לֹקֻטִּים אוֹתוֹ וּמִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם. וּמִשּׁוֹם כֵּן כְּתוּב וְלֹא תִּמְוֹתוּ. וְאַחֲרֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה, מִשּׁוֹם שֶׁהֵם לֹא בָּאִים מִצַּד הַכְּהֻנִּים, וְלֹא יִנָּזְקוּ.

רַבִּי אֱלֹעָזָר פָּתַח, (שְׁמוֹת ו) וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת אֱלִישֶׁבַע בֵּת עַמִּינָדָב אַחֲוֹת נַחֲשׁוֹן לוֹ לְאִשָּׁה. וַיִּקַּח אֶהֱרֹן. הַכֹּל כְּמוֹ שְׁלֵמָעֵלָה. בֹּא וִירְאֶה, רֵאוּיָה הֵיחָה בֵּת שְׁבַע לְדוֹד מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. רֵאוּיָה הֵיחָה אֱלִישֶׁבַע לְאֶהֱרֹן מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם.

מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֲלֵא הַכֹּל אֶחָד. אֲבָל שֵׁם לְדִין, וְכָאֵן לְרַחֲמִים. כְּשֶׁהִתְחַבְּרָה עִם דָּוִד - זֶה לְדִין, לַעֲרֹךְ קִרְבּוֹת וּלְשַׁפֵּךְ דָּמִים. כָּאֵן בְּאֶהֱרֹן - לְשֵׁלֹם, לְשִׁמְחָה, לְהָאֵרֶת פָּנִים, לְהִתְבָּרֵךְ. וְעַל כֵּן נִקְרָאת (כְּדִי) שֵׁם בֵּת שְׁבַע, וְכָאֵן אֱלִישֶׁבַע. אֱלִישֶׁבַע - שֶׁהִתְחַבְּרָה עִם חִסֵּד. (בֹּא רֵאָה) בֵּת שְׁבַע לְדִין, לְרִשְׁתַּת מַלְכוּת וּלְהִתְבָּרֵךְ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, זֶה שְׁנֵינוּ שְׂכָתוֹב קוֹל הַשּׁוֹפָר - יִפָּה הוּא, וְזִהוּ יַעֲקֹב, שְׁעָלָה בְּמַחֲשָׁבָה שֶׁל הָאֲבוֹת, וְיִצְחָק כְּאֶחָד מִתּוֹךְ שׁוֹפָר, שֶׁהָרִי שׁוֹפֵר מוֹצִיא מִים וְאֵשׁ וְרוּחַ כְּאֶחָד, וְנִעֲשֶׂה מֵהֶם קוֹל. כֵּן הָאֵם הַעֲלִיּוֹנָה מוֹצִיאָה אֶת הָאֲבוֹת בְּקוֹל אֶחָד, וּמִתּוֹךְ מַחֲשָׁבָה הַתַּעֲלֹו כְּאֶחָד בְּקוֹל אֶחָד, וְאוֹתוֹ קוֹל נִקְרָא קוֹל הַשּׁוֹפָר, וְזֶה יַעֲקֹב שְׂכָלָל אֶת הָאֲבוֹת כְּאֶחָד, וְנִקְרָא קוֹל.

וְשֵׁנִי קוֹלוֹת הֵם, שֶׁהָרִי מִתּוֹךְ קוֹל יוֹצֵא קוֹל. אֲבָל קוֹל אֶחָד שֶׁנִּקְרָא קוֹל הַשּׁוֹפָר, וּמִכָּאֵן יִצְאֻ שְׂאָר הַקּוֹלוֹת מִתּוֹךְ אוֹתוֹ הַשּׁוֹפָר בְּזוּיָג שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה. וְשִׁבְעָה קוֹלוֹת הֵם שְׁנֵי יוֹצְאִים בְּזוּיָג שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה עִם הַשּׁוֹפָר, וְהַשּׁוֹפָר הֵזָה שֶׁמִּשְׁקָה אוֹתָם וּמִרְנָה אֶת הָאֲבוֹת בְּרֹאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֵּן אֶת הַבְּנִים, וְהָרִי בְּאֵרוֹ אֶת הַדָּבָר.

בֹּא רֵאָה, וַיִּקַּח אֶהֱרֹן אֶת אֱלִישֶׁבַע, לְבִסָּם אוֹתָהּ, לְשִׁמַּח אוֹתָהּ וּלְחַבֵּר אוֹתָהּ עִם הַמֶּלֶךְ בְּזוּיָג שְׁלֵם, שִׁמְצָאוּ בִּרְכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת עַל יְדֵי אֶהֱרֹן. מִשּׁוֹם כֵּן צָרִיד הִכְהִין לְהַמְצִיא בְּהָאֵרֶת פָּנִים, בְּשִׁמְחָה, הַכֹּל כְּמוֹ שְׁלֵמָעֵלָה, שֶׁהָרִי עַל יְדֵי בִּרְכוֹת וּשְׂמִיחוֹת נִמְצְאוֹת. וְלָכֵן מְרַחֲקִים מִמֶּנּוּ דִּין וְרִגְזָה וְעֶצֶב, כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְגֹּם מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְשֶׁר בּוֹ. וְעַל זֶה - וְאַחֲרֵיכֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכוּ אֶת הַשְּׂרָפָה, וְלֹא הִכְהִין. עֲלִיָּהֶם כְּתוּב (דְּבָרִים ל) בְּרַךְ ה' חֵילוֹ וּפְעָלָה יְדָיו תִּרְצָה וְגו'.

יֵין וְשִׁכָּר אֵל תִּשְׁתֵּי אֶתָּה וּבְנֶיךָ אֶתָּה וְגו'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִתּוֹךְ הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת שׁוֹמְעִים, שֶׁנִּבְדָּב וְאַבִּיָּהוּא הֵיוּ שְׁתֵּי יֵין, מִשְׁהִזְהִיר בָּזֶה אֶת הַכְּהֻנִּים. רַבִּי חִיָּא פָּתַח, (תַּחֲלִים קד) וַיֵּין יִשְׁמַח לִבָּב אֲנֹשׁ וְגו'. אִם צָרִיד הִכְהִין לְשִׁמַּח וּלְהַמְצִיא בְּהָאֵרֶת פָּנִים יֹתֵר מֵהַכֹּל, לָמָּה אָסוּר לוֹ יֵין? שֶׁהָרִי שְׂמִימָה נִמְצָאת בּוֹ, וְהָאֵרֶת פָּנִים נִמְצָאת בּוֹ?

אֲלֵא רֵאשִׁיתוֹ שֶׁל יֵין שְׂמִימָה, וְסוֹפּוֹ עֲצָבוּת. וְעוֹד, שֶׁיֵּין בֹּא מִצַּד הַלְוִיִּם, מִהַמְּקוֹם שֶׁיֵּין שׁוֹרָה, שֶׁהָרִי תוֹרָה וְיִינָה שֶׁל תוֹרָה הֵם מִצַּד הַגְּבוּרָה. (סוֹפּוֹ עֲצָבוּת, וְהִכְהִין תַּחֲלָה וְסִיּוֹם צָרִיד שְׂמִימָה וְהָאֵרֶת פָּנִים. יֵין בֹּא מִצַּד הַלְוִיִּם) וְצַד הִכְהִין מִים צְלוּלִים מֵאִירִים.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כָּל אֶחָד מִלְּוָה לְחַבְּרוֹ, וְהַכֹּל כָּלּוֹל זֶה בָּזֶה. וּמִשּׁוֹם כֵּן יֵין מִשְׁרָה שְׂמִימָה, מִשּׁוֹם שְׂכָלּוֹל מִתּוֹךְ מִים, וְאַחֵר כֵּן חוֹזֵר לְמִקְוָמוֹ, וְעֶצֶב וְרִגְזָה וְדִין. (וְהִכְהִין תַּחֲלָה וְסִיּוֹם צָרִיד שְׂמִימָה וְהָאֵרֶת פָּנִים).

רַבִּי אֲבָא אָמַר, מִמָּקוֹם אֶחָד יִצְאוּ - יֵין וְשָׁמֶן וּמִים (דְּבַשׁ וְחֵלֶב). מִים וְשָׁמֶן לְיָמִין, נוֹטְלִים הַכְּהֻנִּים וְיֹרְשִׁים אוֹתָם, וְשָׁמֶן יֹתֵר מֵהַכֹּל, שֶׁהוּא שְׂמִימָה רֵאשִׁית וְסִיּוֹם, שְׂכָתוֹב (שם קלג) כְּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקָן וְזָקֵן אֶהֱרֹן. וַיֵּין לְשִׁמָּל, יוֹרְשִׁים הַלְוִיִּם, לְהַרִים קוֹל וּלְזַמֵּר, וְלֹא לְשִׁתֵּק, שֶׁהָרִי יֵין לֹא שׁוֹתֵק לְעוֹלָמִים, וְשָׁמֶן הוּא תָּמִיד בְּחֻשָּׁאִי.

מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֲלֵא שְׁמֵן שֶׁהוּא בְּחֻשָּׁאִי, בְּלַחֲשׁ תָּמִיד, בֹּא מִצַּד הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁהִיא תָּמִיד בְּלַחֲשׁ וְלֹא נִשְׁמַעַת, וְהוּא בְּחֻשָּׁאִי, וְעַל כֵּן הוּא מִיָּמִין. וַיֵּין שֶׁהוּא לְהַרִים קוֹל, וְלֹא שׁוֹתֵק לְעוֹלָמִים, בֹּא מִצַּד הָאֵם,

ויוֹרְשִׁים הַלּוּיִם לַצֵּד הַשְּׂמָאל, וְעוֹמְדִים לְזִמְרָה לְהָרִים קוֹל, וְעוֹמְדִים בְּדִין. וּמִשּׁוּם כֵּךְ כְּתוּב, (דְּבָרִים כ"א) וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נִגַע.

מִשּׁוּם כֵּךְ, כְּשֶׁכָּהֵן יִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ כְּדִי לַעֲבֹד אֶת הָעֲבוּדָה, אֲסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹת יַיִן, שֶׁהָרִי מַעֲשֵׂיו הֵם בְּחֹשֶׁאִי, וּבְחֹשֶׁאִי (נִרְאָה) הֵם בָּאִים, וּמִתְכַּוֵּן, (וּבְחֹשֶׁאִי מִתְכַּוֵּן בְּמָה שֶׁמִּתְכַּוֵּן) וּמִזּוּג אֶת מִי שֶׁמִּזּוּג, וּמִשְׁפִּיעַ בְּרֻכּוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וְהַכֹּל בְּחֹשֶׁאִי, (וְעוֹד) שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיו בְּסוּד. וַיֵּין הוּא מְגַלָּה רִזִּים, שֶׁהָרִי כָּל מַעֲשֵׂיו עוֹמְדִים כְּדִי לְהָרִים קוֹל.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ מִבֵּית מְרוֹן לַצְּפוּרִי, וְהָיָה עֲלֵם אֶחָד מִצְוִי בְּתוֹכָם (אֲצֵלָם) עִם יַיִן רַקִּיחַ בְּדִבְשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נֹאמַר דְּבַר תּוֹרָה וְנִלְדָּה.

פֶּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (שִׁיר ז') וְחִכְךָ כִּינִן הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוּדֵי לְמִישְׁרִים וְגו'. וְחִכְךָ כִּינִן הַטּוֹב - זֶה יִינָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהוּא טוֹב. שֶׁהָרִי יַיִן אַחֵר אֵינוֹ טוֹב, וַיִּינָה שֶׁל תּוֹרָה טוֹב לְכָל. טוֹב לְעוֹלָם הָזֶה, וְטוֹב לְעוֹלָם הַבָּא. וְזֶהוּ הַיַּיִן שֶׁנּוּחַ לוֹ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מִהַכֹּל, וּבְזָכוֹת זֶה, מִי שֶׁנִּרְוָה מִיִּינָה שֶׁל הַתּוֹרָה, יִתְעוֹרֵר לְעוֹלָם הַבָּא, וַיִּזְכֶּה לְהַחֲיוֹת כְּשִׁיקִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַצְּדִיקִים. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, דוֹבֵב שְׁפָתַי יִשְׁנִים, הָרִי שְׁנִינִי, שֶׁאֶפְלוּ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם יִזְכֶּה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב דוֹבֵב שְׁפָתַי יִשְׁנִים.

אָמַר אוֹתוֹ עֲלֵם, אִם כְּתוּב וְחִכְךָ מִיִּין הַטּוֹב, הִינִי אוֹמְרִים כֵּךְ. אֲבָל כְּתוּב כִּינִן הַטּוֹב, וְלֹא מִיִּין. הַשְּׁגִיחוּ בּוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּנִי, אָמַר דְּבָרְךָ, שִׁינָּה אֲמַרְתָּ.

אָמַר, אֲנִי שְׁמַעְתִּי, שְׁמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְדָבָק בָּהּ, וְאוֹתוֹ דְּבַר הַתּוֹרָה נִשְׁמַע בְּפִיו וְלֹא לֹחֵשׁ אוֹתוֹ בְּלִחַשׁ, אֲלֹא מִרִּים בּוֹ אֶת קוֹלוֹ, שֶׁכֵּךְ צְרִיכָה תּוֹרָה לְהַרְמֹת קוֹל, שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי א') בְּרֹאשׁ הַמִּיּוֹת וְתִקְרָא, לְהָרִים אֶת רֹתֵת הַתּוֹרָה, וְלֹא בְּלִחַשׁ. כִּינִן הַטּוֹב, כִּמוֹ יַיִן טוֹב שֶׁלֹּא שׁוֹתֵק. וְהוּא עֲתִיד לְהָרִים קוֹל, כְּשִׁינִי מִן הָעוֹלָם הָזֶה. הוֹלֵךְ לְדוּדֵי לְמִישְׁרִים, שֶׁלֹּא יִסְתָּה לְמִיִּין וְלִשְׂמָאל, לֹא יִמָּצֵא שְׁמִיחָה בְּדוֹ. דוֹבֵב שְׁפָתַי יִשְׁנִים, וְאֶפְלוּ בְּאוֹתוֹ עוֹלָם שְׁפָתוֹתָיו מִרְחֻשׁוֹת בַּתּוֹרָה.

עוֹד שְׁמַעְתִּי, וְחִכְךָ כִּינִן הַטּוֹב - הַפְּסוּק הָזֶה נֹאמַר לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל, וְנֹאמַר בְּתִשְׁבַּחַת. אִם כֵּךְ, מִי הוּא שֶׁמִּשְׁבַּח אוֹתָהּ בְּזֶה? אִם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - מִה זֶה הוֹלֵךְ לְדוּדֵי? הוֹלֵךְ אֵלַי הִיָּה צְרִיךְ לְהִיּוֹת!

אֲלֹא וְדָאִי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁבַּח אֶת כְּנֻסֵת יִשְׂרָאֵל כִּמוֹ שֶׁהִיא מְשַׁבַּח אוֹתוֹ, שְׁכָתוֹב חֲכוֹ מִמִּתְקִים, כֵּךְ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁבַּח אֶת כְּנֻסֵת יִשְׂרָאֵל. (שְׁכָתוֹב) וְחִכְךָ כִּינִן הַטּוֹב. יַיִן הַטּוֹב - שֶׁהוּא יַיִן הַמְשֻׁמֵּר. הוֹלֵךְ לְדוּדֵי - זֶה יִצְחָק שֶׁנִּקְרָא יְדִיד מִבְּטֵן. לְמִישְׁרִים - כִּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (תְּהִלִּים צ"ט) אֶתָּה כּוֹנֵנֶת מִישְׁרִים, לְהַכְלִיל שְׂמָאל בְּיָמִין. וְזֶהוּ מִישְׁרִים, שֶׁבְּגִלָּל הַשְּׁמִיחָה שֶׁל אוֹתוֹ הַיַּיִן הַטּוֹב, נִכְלָל הַשְּׂמָאל בְּיָמִין, וְכֵלָם שְׁמִיחִים. (דוֹבֵב שְׁפָתַי יִשְׁנִים) שֶׁהָרִי הַכֹּל מִתְעוֹרְרִים בְּשִׁמְחוֹת וּבְרֻכּוֹת, וְכָל הָעוֹלָמוֹת נִמְצָאִים בְּשִׁמְחָה, וּמִתְעוֹרְרִים לְהָרִיק בְּרֻכּוֹת לְמִטָּה.

בָּאוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק וְנִשְׁקוּ לוֹ אֶת רֹאשׁוֹ, וְשִׁמְחוּ עִמּוֹ. אָמְרוּ לוֹ, מִה שְׁמֵךְ? אָמַר לוֹ, יִיסָא. אָמְרוּ, רַבִּי יִיסָא תִּהְיֶה. יוֹתֵר תִּהְיֶה מִצְוִי בְּעוֹלָם מִרַבִּי יִיסָא חֲבֵרְנוֹ, שֶׁהִסְתַּלַּק מִבְּיָנֵינוּ. אָמְרוּ לוֹ, וּמִי אֲבִיד? אָמַר לוֹ, נִפְטָר מִן הָעוֹלָם, וְהָיָה מְלֻמֵּד אוֹתִי כָּל יוֹם שְׁלֹשָׁה דְּבָרֵי תּוֹרָה, וּבִלְגִּילָה שְׁלֹשָׁה דְּבָרֵי חֻמָּה שֶׁל אֲגָדָה. וְהַדְּבָרִים הֵלְלוּ לְמִדְּתֵי מַאֲבִי, וְכַעַת אֲנִי גָר עִם אָדָם אֶחָד שֶׁמוֹנֵעַ אוֹתִי מִן הַתּוֹרָה, וְאֲנִי הוֹלֵךְ כָּל יוֹם לַעֲבוּדָה, וּבְכָל יוֹם אֲנִי חוֹזֵר עַל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁלְּמִדְּתֵי מַאֲבִי.

אָמְרוּ לוֹ, אוֹתוֹ אָדָם יוֹדֵעַ בַּתּוֹרָה? אָמַר לָהֶם, לֹא, הוּא זָקֵן, וְלֹא יוֹדֵעַ לְבָרֶךְ אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיֵּשׁ לוֹ בָּנִים, וְלֹא שֵׁם אוֹתָם בְּבֵית הָרֵב. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, (אִם לֹא כֵךְ הִיָּה) אִם לֹא הִיָּה כֵךְ, הִיִּיתִי נִכְנָס לְכַפֵּר הָזֶה לְדַבֵּר עֲלֶיךָ. עֲכָשׁוּ אֲסוּר לָנוּ לְרֹאוֹת אֶת פָּנָיו, זֶרֶק מִמֶּךָ אֶת הַחֲמוּר, וְאַתָּה לָךְ אֲלֵינוּ. אָמְרוּ לוֹ, מִי אֲבִיד? אָמַר, רַבִּי זְעִירָא מִכְּפָר רֹאמִין.

שָׁמַע רַבִּי יְהוּדָה וּבָכָה. אָמַר, אֲנִי הִיִּיתִי בְּבֵיתוֹ, וְלְמִדְּתֵי מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְלְמִדְּתֵי מִמֶּנּוּ שְׁנַיִם בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וּמִה מִהִילָד הָיָה בְּנוֹ לְמִדְּתֵי, מִמֶּנּוּ לֹא כָּל שָׁכֵן? הֵלְכוּ וְאֶחָזוּ בְּדוֹ. רָאוּ שֶׁדָּה אֶחָד וְנִשְׁבּוּ שֵׁם. אָמְרוּ לוֹ, אָמַר דְּבַר אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁלְּמִדְּתֵי אוֹתָךְ אֲבִיד בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית.

פֶּתַח וְאָמַר, (בְּרָאשִׁית א') וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּיִנִּים הַגְּדֹלִים וְגו'. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים - כָּל מְקוֹם שֶׁל דִּין נִקְרָא אֱלֹהִים. וְאוֹתוֹ מְקוֹם עֲלִיוֹן, הַמְּקוֹם שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ, כֵּךְ קוֹרֵא לוֹ כָּאֵן. וְאַף עַל גֵּב שֶׁהוּא רַחֲמִים, וַיִּצְאִים מִמֶּנּוּ דִּינִים, וְבוֹ הֵם תְּלוּיִים.

אֶת הַתַּיִנִּים הַגְּדֹלִים - אֵלוּ הָאֲבוֹת, שֶׁהֵם מְשֻׁקִּים בְּרָאשׁוֹנָה וּמִשְׁתַּרְשִׁים עַל הַכֹּל. וְאֶת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֻשֶׁת. וְאֶת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה - זֶה הַנֶּפֶשׁ, שֶׁאוֹתָהּ הָאֶרֶץ הַעֲלִיוֹנָה הוֹצִיָּאה מֵאוֹתָהּ חַיָּה עֲלִיוֹנָה עַל הַכֹּל, שְׁכָתוֹב תּוֹצֵא הָאֶרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה. וְזוֹהִי הַנֶּפֶשׁ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁמִּשְׁדָּה בְּתוֹכוֹ. הַרְמֻשֶׁת - זוֹהִי הַרוֹחֶשֶׁת בְּכָל הָהָרִים (הַצְּדִידִים) לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. אֲשֶׁר שָׂרְצוּ הַמַּיִם, שֶׁאוֹתוֹ נִהַר עֲלִיוֹן שׁוֹפֵעַ וַיּוֹצֵא מַעַדָּן, וּמִשְׁקָה אֶת הָעֵץ הָזֶה לְהַשְׁתַּרֵּשׁ בְּשִׁרְשָׁיו עַל הַכֹּל, וְשִׁמָּצֵא בּוֹ מִזֹּון לְכָל.



דבר אחר החיה הרמשת - זהו דוד המלך, שכתוב בו (תהלים קיח) לא אמות כי אחיה וגו'. ואת כל עוף כנף למינהו - אלו כל אותם המלאכים הקדושים שמצויים לקדש את שם אדונם בכל יום ויום, שכתוב בהם שש כנפים שש כנפים לאחד. ומהם טסים בעולם לעשות רצון רבונם, כל אחד ואחד כראוי לו. אמר רבי יהודה, ודאי כל כך לילד הזה לא ראוי, אבל אני רואה בו שיצלה למקום עליון.

אמר רבי יצחק, ודאי החיה (הרמשת) זוהי החיה העליונה על הכל, שהרי האחרת, הכתוב קרא לה ארץ. כאן שכתוב והעוף ירב בארץ, בארץ ודאי, ולא במים. שהרי אותו נהר שופע ויוצא ומשקה בלי פרום, עד אותו מקום שנקרא ארץ, ומשם כתוב ומשם יפרד וגו'. והעוף, ואותו עוף, בארץ הוא תלויים ומשקים, וזהו שכתוב והעוף ירב בארץ. קמו והלכו. אמר רבי יהודה, נשתף את הילד הזה עמנו, וכל אחד ואחד יאמר דבר תורה.

פתח רבי יהודה ואמר, סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים וגו'. הפסוק הזה הרי נתבאר, ונפה. אבל כנסת ישראל אמרה את זה בגלות. סמכוני, מה זה סמכוני? אלא מי שנופל צריך לסמוך אותו, וזהו שכתוב (תהלים קמה) סומך ה' לכל הנופלים וגו'. ומשום כך, כנסת ישראל שגפלה, שכתוב (עמוס ה) גפלה לא תוסיף קום, צריכה לסמיכה, והיא אומרת סמכוני. למי היא אומרת? לישראל בניה, שהם עמה בגלות.

ובמה? באשיות. אלו הם האבות שמתמלאים בראשונה מאותו יין טוב המשמר. וכשהם מתמלאים, הרי הברכות מצויות אליה על ידי דרגה אחת שהיא צדיק. ומי שיוצא ליחד את השם הקדוש, אף על גב שברכות לא מצויות בעולם, הוא סומך וסועד את כנסת ישראל בגלות.

רפדוני בתפוחים, הכל אחד כמו שאמרנו. אבל הסוד הזה, אשישה - מכניסה יין. תפוח - מוציא יין, ומכין רצון. ועל כן אשיות ותפוחים. אשיות, לרוות מין. תפוחים, לכון את הרצון שהיו לא יזיק. וכל זה למה? כי חולת אהבה אני, בגלות. ומי שמיחד את השם הקדוש, צריך ליחד דין עם רחמים ולהכלילם כראוי, שיתבשר ויתתקן הכל כראוי, וזה התומך את כנסת ישראל בגלות.

רבי יצחק פתח, (דברים לב) אשר חלב זבחימו יאכלו וישתו יין נסיכם. אשריהם ישראל שהם קדושים, והקדוש ברוך הוא רוצה לקדש אותם. בא ראה, ישראל קדושים, כל חיי עולם שיושרים, הכל תלויים באותו העולם הבא, משום שהוא חיים של הכל, למעלה ולמטה, והוא המקום שהיו המשמר מתחיל (ונקרא יין), ומשם יוצאים חיים וקדשה לכל. ויין של ישראל בשביל יין של ישראל אחר, וזה תלוי בזה. שהרי ישראל למעלה, בו נוטל חיים, ומשום כך נקרא עץ חיים, עץ מאותו מקום שנקרא חיים, ויוצאים משם חיים, ועל כן מברכים את הקדוש ברוך הוא ביון. ויין של ישראל למטה כמו כן.

עובד עבודת כוכבים ומזלות, שהוא טמא, ומי שקרב עמו וטמא כשקרב ליון של ישראל, הרי נטמא, ואסור. כל שכן אותו היון שהוא עושה. ולכן אל תאמר שזה הוא בלבדו, אלא כל מה שעושים ישראל למטה, הכל הוא כעין דגמא של מעלה, כל שכן יין, שעומד במקום עליון, דגמת היון המשמר.

משום כך ישראל שותים יין של ישראל שגשגה כראוי בקדשה, כמו שישאל למעלה ששונה ונשרש ומתברך באותו יין עליון קדוש, ולא שותים יין שגשגה בטמאה ומצד הטמאה, שהרי בו שורה רוח הטמאה (ואינו מצד ישראל). ומי ששותה אותו (אתם), נטמאת רוחו, והוא נטמא, ואינו מצד של ישראל, ואין לו חלק לעולם הבא, שהרי אותו עולם הבא הוא יין המשמר.

ועל כן ישראל קדושים צריכים לשמר את זה על הכל, משום שנקשר במקום העולם הבא. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מתברך ביון יותר מאשר בכל, משום שהוא משמח את צד השמאל, ובתוך שמחתו נכלל בימין. וכשהכל נעשה ימין, אז השם הקדוש בשמחה, וברכות נמצאות בכל העולמות. ובמעשה שלמטה יתעורר מעשה שלמעלה, ועל כן מזמינים יין כנגד יין.

ומשום שהוא שמור למעלה, צריך לשמר אותו למטה, וכל שמירתו היא קדשה לישראל, ומי שפוגם אותו למטה בצד הטמאה, הוא נטמא בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא, המקום ששורה אותו היון המשמר. הוא לא שמר אותו, הוא לא ישתמר לעולם הבא. הוא טמא אותו, נטמאו אותו באותו העולם, ולא יהיה לו חלק באותו יין של העולם הבא. אשרי ישראל שמקדשים את נפשם בקדשה עליונה, ושומרים מה שצריך לשמר, ומקדישים את המלך בשמירה העליונה הזו. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

פתח אותו הילד ואמר, (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ וגו'. מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. במשפט - זה יעקב, שהוא הכלל של האבות. ואיש תרומות, כתוב תרומות, כמו שנקרא (שמות כה) וזאת התרומה. ואיש תרומות - זה עשו, ששואל על תרומות ומעשרות כל יום, ולא עושה דבר. ואיש תרומות, שאינו משפט, שהרי תרומה היא הסתלקות הרחמים, משום זה לא באה במשפט, כמו שנקרא (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. ועל כן, ואיש תרומות יתקדשנה.

ואם תאמר, הרי דוד המלך היה איש תרומה? אלא ברחמים. ולא עוד, אלא (דוד המלך איש

תְּרוּמָה הִיָּה, וְהָאֶרֶץ הִתְקַיְמָה בְּשִׁבְלֹהּ, כִּדּוּם הוּא וְדָאִי. אֲבָל הַכֹּל בְּרַחֲמִים הִיָּה) שֶׁהָרִי כְּתוּב (ישעיה נה) חֲסִדֵי דָוִד הִנָּאֲמָנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּדְבֵק בָּזָה - נֶדְבֵק בָּזָה.

בֹּא רֵאֵה, כָּל יָמֵי דָוִד הַמֶּלֶךְ הִיָּה מִשְׁתַּדֵּל (בְּשִׁבְלִי) שֶׁהִתְרוּמָה הָיָה תִּתְקַשֵּׁר לְמִשְׁפָּט וְיִזְדוּגוֹ כְּאֶחָד. (כְּדִי שִׁיתְקַיֵּם בְּאֶרֶץ) בֹּא שְׁלֵמָה וְזוּג אוֹתָם כְּאֶחָד, וְעַמְּדָה הַלְבֵנָה בְּשִׁלְמוֹת, וְעַמְּדָה הָאֶרֶץ בְּקִיּוֹם. בֹּא צִדְקִיהוּ וְהַפְרִיד אוֹתָם, וְנִשְׁאַרָה הָאֶרֶץ בְּלֹא מִשְׁפָּט, וְנִפְגְּמָה הַלְבֵנָה וְנִחְרְבָה הָאֶרֶץ, אֲזִי וְאִישׁ תְּרוּמָת יִהְיֶהנָה.

וּבֹא רֵאֵה, שָׁמֹן לִכְהֻנִּים, יֵין לִלְוִיִּם, לֹא מִשׁוּם שְׂצָרִיקִים יֵין, אֲלֵא מִיֵּין הַמִּשְׁמֶר שֶׁבֹּא לְצַד שְׁלֵחָם כְּדִי לַחֲבֹר הַכֹּל כְּאֶחָד, וְלִשְׁמַח אֶת כָּל הָעוֹלָמוֹת שֶׁהַכֹּל יִמְצָא בָהֶם, יִמְיִן וְשִׁמְאֵל כְּלוּלִים זֶה עִם זֶה, שִׁימְצָא בָהֶם חֲבִיבוֹת לְכָל וְאֶהְבָה שֶׁל בְּנֵי הָאֱמוּנָה.

מִי שֶׁרָצוֹנוּ נֶדְבֵק בָּזָה, הוּא שֶׁלֵּם בְּעוֹלָם הִיָּה וּבְעוֹלָם הַבֹּא, וְיִמְצָא כָּל יָמָיו שְׂדֵבּוּק בְּתִשׁוּבָה, הַמְּקוֹם שֶׁיֵּינֵן וְשָׁמֹן מְצוּיִים. אֲזִי לֹא יֶדְבֵק אַחֲרֵי הָעוֹלָם הִיָּה, לֹא לַעֲשֹׂר וְלֹא לַתְּשׁוּקָה שְׁלֹו. וְשִׁלְמוֹהַ הַמֶּלֶךְ צוֹנֵחַ עַל כִּדּוּם וְאוֹמֵר, (מִשְׁלִי כֹא) אֶהְבֵּן יֵין וְשָׁמֹן לֹא יִעָשִׂיר, שֶׁהָרִי עֲשֵׂר אַחֵר יִזְדַּמֵּן לוֹ, שִׁיְהִיָּה לוֹ חֶלֶק בּוֹ וְלִהְיוֹת לוֹ חֶלֶק בְּעוֹלָם הַבֹּא, הַמְּקוֹם שֶׁיֵּינֵן וְשָׁמֹן שׁוֹרִים בְּעוֹלָם הִיָּה וּבְעוֹלָם הַבֹּא. מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת הַמְּקוֹם הִיָּה לֹא צָרִיךְ עֲשֹׂר וְלֹא רוֹדֵף אַחֲרָיו. אֲשֶׁרִי הַצִּדִּיקִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּעֲשֹׂר הָעֲלִיּוֹן כָּל יוֹם, שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב כח) לֹא יַעֲרֹכֶנָה זֶהב וְזָכוּכִית וְתִמְנוּרָתָהּ כְּלִי כֹז. זֶה בְּעוֹלָם הִיָּה. אַחֵר כִּדּוּם, (מִשְׁלִי ח) לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ וְאֶצְרִיתֵיהֶם אֲמַלֵּא.

עוֹד פֶּתַח וְאָמַר, (שְׁמוֹת כד) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַיּוֹרָה וְגו'. וְהַתּוֹרָה - זֶה תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב. וְהַמְצָחָה - זֶה תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה. לְהוֹרֹתָם, כְּתִיב חֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ג) וְאֶל חֶדֶר הוֹרֵתִי. כֹּאן יֵשׁ לְהַתְבַּוֵּן, לְהוֹרֹתָם שֶׁל מִי? אִם תֹּאמַר הוֹרֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל - לֹא כִדּוּם, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל לֹא נִזְכָּרוּ בְּכְתוּב הִיָּה. אֲלֵא הוֹרֹתָם שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְיִמָּה הִיא? זֶהוּ (מְקוֹם) יֵין הַמִּשְׁמֶר. מִשׁוּם שֶׁכָּל כְּתִיבָה שֶׁל הַסֵּפֶר הָעֲלִיּוֹן שֶׁם שְׁרוּיָה, וּמִשְׁם יֵצֵאָה תּוֹרָה, וְעַל זֶה קוֹרְאִים תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב. וְזֶהוּ אֲשֶׁר כְּתִיבָתִי לְהוֹרֹתָם, לְהוֹרֹתָם וְדָאִי. (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֶל חֶדֶר הוֹרֵתִי).

תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, תּוֹרָה אַחֲרֵת שֶׁעוֹמֶדֶת עַל פֶּה. מִהוּ פֶּה? זֶהוּ דַעַת, שֶׁהִיא פֶּה שֶׁל סֵפֶר וְכְתִיבָה. וְתּוֹרָה זֶה הִיא תּוֹרָה אַחֲרֵת, שֶׁנִּקְרָאת תּוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת עַל אוֹתוֹ הִפָּה שֶׁהוּא תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב. מִשׁוּם כִּדּוּם הַתַּעֲלָה מִשָּׁה בְּכָל, עַל כָּל הַנְּבִיאִים הִנָּאֲמָנִים, שֶׁכְּתוּב וְאֶתְנָה לָךְ, דְּוָקָא לָךְ.

כְּתוּב (מִשְׁלִי כח) הִגּוּ סִיגִים מִכֶּסֶף וַיֵּצֵא לְצָרֶף כְּלִי. הִגּוּ רִשְׁעֵי לִפְנֵי מֶלֶךְ וַיִּכְּוֹן בְּחֶסֶד כֶּסֶף. בֹּא רֵאֵה, בִּשְׁעָה שֶׁמִּתְרַבֵּים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, כֶּסֶף שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ נִתְקַן בְּדִין, וְנִטְמָא (וְנִשְׁאַב) (וְעוֹמֵד) בְּדִין, וְשִׁלְהַבּוֹתֵינוּ שׁוֹרְפוֹת אֶת הָעוֹלָם. וּבִשְׁעָה שֶׁהַרְשָׁעִים עוֹבְרִים מִן הָעוֹלָם, אֲזִי וַיִּכְּוֹן בְּחֶסֶד כֶּסֶף. בְּחֶסֶד וְלֹא בְּדִין. מִה מִשְׁמַע?

מִשְׁמַע שֶׁהָעוֹלָם הִתְחַתָּן תְּלוּי בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן לִפְנֵי דְרָכֵי הָעוֹלָם הִתְחַתָּן. וַיִּכְּוֹן בְּחֶסֶד כֶּסֶף, מִי שְׁרוּצָה לְבָרֵךְ אוֹתוֹ, לְהַתְקִין אֶת כֶּסֶף בְּחֶסֶד וְלֹא בְּדִין. מִה מִשְׁמַע? שֶׁכָּאֲשֶׁר נִכְנָס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, יִכְנָס בְּחֶסֶד שֶׁהוּא מִים, וְלֹא יִכְנָס בִּיָּין שֶׁשׁוֹתָה, שֶׁהוּא גְבוּרָה. יִכְנָס בָּזָה (דְּבָר) בְּמִים, וְאֵל יִכְנָס בִּיָּין.

בֹּא רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק וְנִשְׁקוּ רֹאשׁוֹ, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא נִפְרָד מִבֵּית רַבִּי יְהוּדָה, וְכִשְׁהִיָּה נִכְנָס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, הִיָּה עוֹמֵד רַבִּי יְהוּדָה לִפְנֵינוּ. אָמַר, לְמַדְתִּי מִמֶּנּוּ דְּבָר, וְרֹאשׁוֹ לִנְהַג בּוֹ כְּבוֹד. אַחֵר כִּדּוּם הַתַּעֲלָה בֵּין הַחֲבֵרִים, וְהָיוּ קוֹרְאִים לוֹ רַבִּי יִיסָא, רֹאשׁ הַפְּטִישׁ הַמִּשְׁבֵּר סִלְעִים וּמוֹצִיא שְׁלֵהָבוֹת לְכָל צַד. וְהָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר קוֹרֵא עָלָיו, (יִרְמִיָּה א) בְּטָרָם אֶצְרֶךְ בִּבְטָן יִדְעִיתִךְ.

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר אֲלִיהֶם זֹאת חֲחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וְגו'. מִה שׁוֹנָה כֹּאן אֶהֱרֹן? אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁהוּא עוֹמֵד תְּמִיד לְהַפְרִיד בֵּין הַטְּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר, שֶׁכְּתוּב לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר.

רַבִּי אֲבָא פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים לד) מִי הָאִישׁ הַחֹפֵץ חַיִּים וְגו', נֶצַר לְשׁוֹנֵד מֶרַע וְגו', סוּר מֶרַע וְגו'. וְכְתוּב, (מִשְׁלִי כא) שִׁמְרֵנוּ פִּי וּלְשׁוֹנוֹ וְגו'. מִי הָאִישׁ הַחֹפֵץ חַיִּים, אֵינָה חַיִּים? אֲלֵא אֵלֵינוּ חַיִּים שֶׁנִּקְרָאִים הָעוֹלָם הַבֹּא, וְהַחַיִּים שׁוֹרִים שָׁם. וְעַל כֵּן שָׁנִינוּ, עַץ חַיִּים הוּא עֵץ מֵאוֹתָם הַחַיִּים, הָעֵץ שֶׁנִּטָּע בְּאוֹתָם חַיִּים, וְעַל כֵּן כְּתוּב מִי הָאִישׁ הַחֹפֵץ חַיִּים.

אוֹהֵב יָמִים לְרֵאוֹת טוֹב, מִי הַיָּמִים? אֲלֵא זֶהוּ שְׁמוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ, שֶׁאוֹחֵז בְּאוֹתָם יָמִים עֲלִיּוֹנִים, שֶׁנִּקְרָאוּ יָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאֶרֶץ. יָמֵי הַשָּׁמַיִם וְדָאִי, עַל הָאֶרֶץ וְדָאִי. מִי שְׁרוּצָה חַיִּים שֶׁלְמַעְלָה, שִׁיְהִיָּה לוֹ חֶלֶק בָּהֶם. וְיִמֵּי שְׁרוּצָה יָמִים עֲלִיּוֹנִים לְהַדְבִּק בָּהֶם וְלֶאֱהֹב אוֹתָם - יִשְׁמַר פִּי מִהַכֹּל, וְיִשְׁמַר פִּי וּלְשׁוֹנוֹ, וְיִשְׁמַר פִּי מִמֵּאֲכָל וּמִשְׁתֵּה שְׁמִטְמָאִים אֶת הַנֶּפֶשׁ וּמִרְחִיקִים אֶת הָאָדָם מֵאוֹתָם חַיִּים וּמֵאוֹתָם יָמִים, וְיִשְׁמַר (פִּי וּלְשׁוֹנוֹ) לְשׁוֹנוֹ מִדְּבָרִים רָעִים שֶׁלֹּא יִטְמָא בָהֶם, וְיִתְרַחֵק מֵהֶם, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֶלֶק בָּהֶם.

בֹּא רֵאֵה, פֶּה וְלִשׁוֹן, כִּדּוּם נִקְרָא מְקוֹם (אַחֵר) עֲלִיּוֹן, וּמִשׁוּם כִּדּוּם לֹא יִפְגֵּם אָדָם אֶת פִּי וּלְשׁוֹנוֹ, וְכָל

שָׁכַן לְטַמֵּא אֶת נַפְשׁוֹ וְעַצְמוֹ, מְשׁוּם שֶׁנִּטְמָא הוּא בְּעוֹלָם הָאֲחֵר, וְהָרִי בְּאֶרְנוּ.

זאת החִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגו'. הַפְּסוּק הִזָּה אֵין רֹאשׁוֹ סוּפוֹ וְאֵין סוּפוֹ רֹאשׁוֹ. זאת החִיָּה, בְּהִתְחַלְתָּהּ, וְאַחֵר כִּד מִכָּל הַבְּהֵמָה? אֵלֶּא אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּכָל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמְרִים עַל נַפְשָׁם וְאֶת עַצְמָם שֶׁלֹּא לְטַמֵּא אוֹתָם, וְדַאי זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ, יִהְיוּ מְצוּיִים בְּקִדְשָׁה עֲלִיוְנָה, לְהִדְבֵּק בְּשָׂמִי, בְּבַחֲרִיהָ שֶׁל אוֹתָהּ בְּהֵמָה שֶׁבַחְתִּי לָכֶם לֶאֱכֹל, אֵל תִּטְמְאוּ בָּהֶם, וְתִהְיוּ דְּבָקִים בְּשָׂמִי.

וְכָל זְמַן שֶׁאֵינֶם שׁוֹמְרִים אֶת נַפְשָׁם וְאֶת עַצְמָם מִמֵּאֲכָל וּמִשִּׁתָּה, הֵם יִדְבְּקוּ בְּמָקוֹם אֲחֵר טָמֵא לְהִטְמֵא בָּהֶם. וּמְשׁוּם כִּד פְּתוּב, זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל, מִכָּל וְדַאי, שֶׁהוּא סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ לְהִדְבֵּק בּוֹ. מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ, מְשׁוּם שֶׁהֶאֱכֵל שֶׁל הַבְּהֵמָה הַזֶּה נִמְצָא טְהוֹר, וְלֹא יִטְמָא אֶתְכֶם, וְיִהְיֶה לָכֶם חֶלֶק בְּשָׂמִי לְהִדְבֵּק בּוֹ.

וְעוֹד, זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ - בְּפִרְעָה כְּתוּב (שְׁמוֹת ז') בְּזֹאת תִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה'. הָרִי זֹאת כִּנְגִדָּד, לְהַפְרַע מִמֶּדֶד. אֵף כָּאֵן זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה, הָרִי זֹאת כִּנְגִדָּד לְהַפְרַע מִכָּם אִם תִּטְמְאוּ אֶת נַפְשְׁכֶם. מָה הַטַּעַם? כִּי הַנִּפְשׁוֹת הֵן מִמְּנָה, וְאִם אֲתֶם תִּטְמְאוּ אֶת אוֹתָהּ שְׁלֵה, הָרִי זֹאת כִּנְגִדָּד. אִם לְטוֹב - הִיא עוֹמֶדֶת אֲלֵיכֶם. וְאִם רָע - הִיא עוֹמֶדֶת אֲלֵיכֶם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה, מִכָּל אוֹתָם הָאֲחוּזִים מִהַצַּד הַזֶּה, מִתֵּר לָכֶם לֶאֱכֹל, וְכָל אוֹתָם שֶׁלֹּא בָּאוּת מִצַּד הַזֶּה, אֲסוּר לָכֶם לֶאֱכֹל. מְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּהֵמוֹת מִצַּד זֶה, וְיֵשׁ שְׂבָאוֹת מִצַּד אֲחֵר הַטָּמֵא. וְהִסְיָן שְׁלֵהם - שֶׁכְּתוּב כָּל מִפְּרִסְתָּ פְּרִסָּה. וְלִמְדֵנוּ שֶׁכָּלֶם רְשׁוּמִים, וְאֶת כָּלֶם רָשָׁם הַכְּתוּב. וּמְשׁוּם כִּד, כָּל מִי שֶׁאוֹכֵל מֵאוֹתָם שְׂבָאִים מִהַצַּד הַטָּמֵא הַזֶּה, הוּא נִטְמָא בָּהֶם, וּמִטְמָא אֶת נַפְשׁוֹ שְׂבָאָה מִצַּד טְהוֹר.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כָּלֶל שֶׁל הַכֹּל - כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ עֲשָׂרָה כְּתָרִים שֶׁל אֲמוּנָה לְמַעַלָּה, כִּד יֵשׁ עֲשָׂרָה כְּתָרִים שֶׁל כְּשָׁפִים טְמֵאִים לְמַטָּה. וְכָל מִה שְׂבָאָרָץ, מִהֶם אֲחוּזִים בְּצַד הַזֶּה, וּמִהֶם אֲחוּזִים בְּצַד הַהוּא.

וְאִם תֹּאמַר, וְהֵעֵז הַזֶּה, שֶׁשׁוֹרָה עָלֶיהָ רוּחַ טְמָאָה? לֹא כִד. שָׂאֵם רוּחַ טְמָאָה שׁוֹרָה בָּהּ, אֲזִי אֲסוּר לָנוּ לֶאֱכֹל. אֵלֶּא שְׁעוֹבְרִים בְּתוֹכָן וְנִרְאִים כִּנְגִדָּד, וְלֹא שׁוֹרִים לְדוֹר בָּהֶן, שֶׁכְּאֲשֶׁר הֵם שׁוֹרִים, רוּחַ אֲחֵרֶת עוֹבֶרֶת עָלֵיהֶן, וְנִפְרָדִים מֵעַצְמָן. וּמְשׁוּם כִּד נִרְאִים כִּנְגִדָּד וּמִקְטָרְגוֹת בְּתוֹכָן, וְלֹא שׁוֹלְטוֹת בְּעַצְמָן, וְלָכֵן מִתֵּר לָנוּ לֶאֱכֹל אוֹתָן.

בֹּא רֵאָה, כִּינּוּ שֶׁהֵן בָּאוֹת לְשִׁלֵּט בָּהֶן, עוֹבֶרֶת רוּחַ אֲחֵת, זֹקְפוֹת עֵינֵים וְרוֹאוֹת אֶת רְשׁוּמֵיהֶן וְנִפְרָדִים מִהֶן, אֲבָל נִרְאִים כִּנְגִדָּד, וְלֹא אֲסוּרִים לָנוּ לֶמְאֲכֹל.

בֵּין בְּהֵמוֹת, בֵּין בְּחִיּוֹת, בֵּין בְּעוֹפּוֹת, בֵּין דְּגֵי הַיָּם, בְּכָלֶם נִרְאִים זְמִין וּשְׂמָאֵל (רַחֲמִים וְדִין), וְאֶת כָּל מִי שְׂבָא מִצַּד הַיָּמִין (מִצַּד הַרַחֲמִים) מִתֵּר לָנוּ לֶמְאֲכֹל. וְכָל אוֹתָם שְׂבָאִים מִצַּד הַשְּׂמָאֵל (מִצַּד הַדִּין), אֲסוּרִים כָּלֶם לָנוּ לֶמְאֲכֹל, מְשׁוּם שֶׁהַדְּרָגָה (שְׁעָצָם) שֶׁל כָּלֶם טְמָאָה, וְכָלֶם טְמָאִים, וְרוּחַ טְמָאָה שְׁרוּיָה בְּתוֹכָם וְגֵרָה בָּהֶם. וְלָכֵן רוּחַ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא תִתְעַרֵּב בָּהֶם וְלֹא תִטְמָא בָּהֶם, כִּדִּי שִׁימְצָאוּ קְדוּשִׁים וְיִזְדַּעְּו לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. אֲשֶׁרִי חִלְקֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִמְלִיךְ הַקְּדוֹשׁ רוּחָהּ בָּהֶם וְרוּחָהּ לְטַהֵר אוֹתָם וּלְקַדֵּשׁ אוֹתָם עַל הַכֹּל, מְשׁוּם שֶׁהֵם אֲחוּזִים בּוֹ.

בֹּא רֵאָה, כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה מֵט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בִּד אֶתְפָּאָר. אִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְפָּאָר בְּיִשְׂרָאֵל, אִידָּב אִיִּם לְהִטְמֵא וּלְהִדְבֵּק בְּצַד הַטְּמָאָה? וְעַל זֶה כְּתוּב וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי. וְלֹא (אֵל) תִּשְׁקָצוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם וְגו'. מִי (שִׁיּוֹשֵׁב) שֶׁהוּא בְּדַמּוֹת הַמֶּלֶךְ, לֹא צָרִיד לְהַפְרֵד מִדְּרָכֵי הַמֶּלֶךְ, מְשׁוּם כִּד רָשָׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל כָּל אוֹתָם שְׂבָאִים מִצַּד זֶה, וְכָל אוֹתָם שְׂבָאִים מִצַּד אֲחֵר. אֲשֶׁרִי חִלְקֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם (שֵׁם סֵא) כָּל רֵאִיָּהֶם וּפִירוּם כִּי הֵם זֶרַע בְּרוּךְ ה'. בְּרוּךְ ה' מִמֶּשׁ, בְּרוּךְ ה' בְּכָל.

וּבֹא רֵאָה, כָּל מִי שֶׁאוֹכֵל מֵאוֹתָם מֵאֲכָלִים אֲסוּרִים, נִדְבֵּק בְּצַד הָאֲחֵר, וּמִתְעַב נַפְשׁוֹ וְעַצְמוֹ, וְרוּחַ טְמָאָה שׁוֹרָה עָלָיו, וּמִרְאָה אֶת עַצְמוֹ שֶׁאֵין לוֹ חֶלֶק בְּאֵלוֹהַּ הָעֲלִיּוֹן, וְלֹא בֹא מִהַצַּד שֶׁלֹּא נִדְבֵּק בּוֹ. וְאִם יָצָא כִּד מִהַעוֹלָם הַזֶּה, אוֹחֲזִים בּוֹ כָּל אוֹתָם הָאֲחוּזִים בְּצַד (שְׂבָא מִצַּד) הַטְּמָאָה, וּמִטְמְאִים אוֹתוֹ וְדִנִּים אוֹתוֹ כְּאִדָּם שֶׁהוּא נִתְעַב שֶׁל רְבוּנוֹ, נִתְעַב בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִתְעַב בְּעוֹלָם הַבָּא.

וְעַל זֶה כְּתוּב וְנִטְמָתֶם בָּם, בְּלִי א', שֶׁלֹּא נִמְצָאת רְפוּאָה לְתוֹעֲבֹתוֹ, וְלֹא יוֹצֵא מִטְמְאָתוֹ לְעוֹלָמִים. אוֹי לָהֶם! אוֹי לְנַפְשָׁם, שֶׁלֹּא יִדְבְּקוּ בְּצִרּוֹר הַחַיִּים לְעוֹלָמִים, שֶׁהָרִי נִטְמָאוּ! אוֹי לְעַצְמָם! עָלֵיהֶם כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה סו) כִּי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוּת וְגו', וְהִיוּ דְּרָאוֹן לְכָל בָּשָׂר. מִה זֶה דְּרָאוֹן? סִרְחוֹן. מִי גֵרַם לוֹ? אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁנִּדְבֵּק בּוֹ.

יִשְׂרָאֵל בָּאִים מִצַּד הַיָּמִין. אִם נִדְבָּקִים בְּצַד הַשְּׂמָאֵל, הָרִי פּוֹגְמִים אֶת הַצַּד הַזֶּה, וּפּוֹגְמִים אֶת נַפְשָׁם, פּוֹגְמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּפּוֹגְמִים בְּעוֹלָם הַבָּא. כָּל שָׁכַן מִי שֶׁנִּדְבֵּק בְּצַד הַטְּמָאָה, שֶׁהַכֹּל אֲחוּזִי זֶה בָּזֶה, וְכְּתוּב (דְּבָרִים יד) כִּי עַם קְדוֹשׁ אֲתָהּ לֵה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'.

רבי יוסי פתח ואמר, (קהלת ו) כל עמל אדם לפיהו וגו'. הסתכלתי בדברי שלמה המלך, וכלם אחוים בחכמה עליונה. כל עמל אדם לפיהו, הפסוק הזה בשעה שדנים את האדם באותו העולם כתוב. כל אותו הדין, וכל מה שסובל באותו העולם ונוקמים ממנו נקמת העולם - לפיהו, בשביל פיהו שלא שמר אותו וטמא אותו את נפשו, ולא נדבק לצד החיים לצד הימין. וגם הנפש לא תמלא, לא תשתלם דינה לעולם ולעולמי עולמים. דבר אחר לא תמלא, לא תשתלם לעלות למקומה לעולמים, משום שהרי היא נטמאה ונדבקה לצד האחר.

רבי יצחק אמר, כל מי שנטמא בהם, כאלו עבד לעבודה זרה, שהיא תועבת ה', וכתוב לא תאכל כל תועבה. מי שעובד לעבודה זרה, יוצא מצד החיים, יוצא מרשות הקדשה ונכנס לרשות אחרת. אף מי שנטמא במאכלות הללו, יוצא מצד החיים, ויוצא מרשות הקדשה ונכנס לרשות אחרת. ולא עוד, אלא שנטמא בעולם הזה ובעולם הבא, ולכן פתוב ונטמאתם בם בלי א'.

וכתוב (ויקרא כ) ולא תשקצו את נפשתיכם בבחמה ובעוף ובכל אשר תרמש האדמה אשר הבדלתי לכם לטמא. מה זה לטמא? לטמא את העמים עובדי עבודה זרה, שהרי הם טמאים, והם באים מצד הטמאה, וכל צד נדבק במקומו.

רבי אלעזר היה יושב לפני רבי שמעון אביו. אמר לו, זה ששנינו עתיד הקדוש ברוך הוא לטהר את ישראל, במה? אמר לו, במה שכתוב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם וגו'. כיון שנטהרים מתקדשים, וישראל שנדבקים בקדוש-ברוך-הוא נקראו קדש, שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה, וכתוב (שמות כו) ואנשי קדש תהיו לי. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא אומר עליהם, (ויקרא כו) והייתם לי קדשים כי קדוש אני ה', משום שכתוב ובו תדבק, וכתוב (תהלים קמז) לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום הללויה.

#### רעיא מהימנא

דגים וחגבים אינם טעונים שחיטה, אלא אסיפתם היא המתרת אותם. כך מורי הישיבה, אין צריכים שחיטה, אלא שנאמר בהם (בראשית מט) ויגוע ויאסף אל עמיו. מה דגים חיותם בים, אף תלמידי חכמים בעלי המשנה חיותם בתורה, ואם נפרדים ממנה, מיד מתים. (תנאי) תניני המשנה, שבה התרבו כדגים הים, ואם אלו שביבשה יעלו למים ולא יודעים לשוט, הם מתים. אבל אדם (שהם בעלי סבלה, הללו שלמעלה), שהוא למעלה מכלם, נאמר בו (בראשית א) וירדו בגגת הים ובעוף השמים.

שאותם מורי המשנה, התנינים, התנין הגדול, נחש בריח, כנגד והבירים התיכו בתוך הקרשים, בזמן שהתנינים, בעלי המשנה, יש מחלקת ומקשים זה על זה, בולע את חברו, וזה תלמיד קטן שלא הגיע להוראה ומורה, חיה מיתה. ואם הם שוים זה לזה ויש בהם מחלקת וקשינה, נאמר בהם (לבוש) (במדבר כא) את והב בסופה, ופרשוה - אהבה בסופה. (עד כאן רעיא מהימנא).

#### פרשת תזריע

וידבר ה' אל משה לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'. רבי אלעזר פתח, (שיר ג) על משכבי בלילות בקשתי וגו'. על משכבי! במשכבי היה צריך להיות! מה זה על משכבי? אלא כנסת ישראל אמרה לפני הקדוש ברוך הוא, ומבקשת ממנו על הגלות, משום שהיא יושבת בין שאר העמים עם בניה ושוכבת לעפר. ועל שהיא שוכבת בארץ טמאה אחרת, אומרת: על משכבי אני מבקשת, שאני כואבת (שוכבת) בגלות, ועל זה - בקשתי את שאהבה נפשי, ולהוציא אותי ממנו.

בקשתי ולא מצאתי, שאין דרכו להזדוג עמי אלא בהיכלו, קראתיו ולא עניי. שהנה בין עמים אחרים אני יושבת, ואין שומעים את קולו אלא בניי, שכתוב (דברים ד) השמע עם קול אלהים וגו'.

רבי יצחק אמר, על משכבי בלילות - אמרה כנסת ישראל, על משכבי התרעמתי לפניו, שהיה מזדוג עמי לשמח אותי ולברך אותי בשמחה שלמה. שכך שנינו, שמזדוג של המלך עם כנסת ישראל כמה צדיקים ירשו ירשת נחלה הקדושה, וכמה ברכות נמצאות בעולם.

רבי אבא היה הולך לכפר קניא (בסחורה) למערת לוד, והיו עמי רבי יוסי ורבי חייא. אמר רבי יוסי, כתוב (משלי יב) אשת חיל עטרת בעלה וגו'. אשת חיל - זו כנסת ישראל. וכרקב בעצמותיו מבישה - אלו (זו האמונה של שאר) העמים עובדי עבודה זרה שאין הקדוש ברוך הוא יכול לסבל אותם בעולם, כמו שנקאמר (ויקרא ב) ונקאץ בם. פאותם קוצים ונדררים שדוחקים את האדם ולא יכול לסבל אותם.

אמר רבי אבא, כך זה ודאי. אשת חיל - זו כנסת ישראל, שהיא הגברת מכמה חילות וכמה מחנות שנמצאים בעולם. עטרת בעלה - כמו שנאמר עטרת תפארת, והכל אחד. (ל"ג אשת חיל - זו כנסת ישראל, שהרי בזווג המלך הוציאה כמה חילות, כמה מחנות, כמה צדיקים בעולם, וכלם נקראים בנים להקדוש ברוך הוא ולכנסת ישראל, כמו שכתוב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם) עד שהיו הולכים,

אמר רבי אבא, כל אחד ואחד יאמר דבר בקנסת ישראל.

רבי אבא פתח ואמר, אשת חיל מי ימצא - זו קנסת ישראל, שהיא אשת חיל, כמו שנאמר. מי ימצא, כמו שנאמר אשר ימצא אתכם באחרית הימים. (ל"ג מי ימצא - להגיד בו קרב) מי ימצא - מי יזכה להיות עמה בשלמות ובהמצא עמה תמיד.

ורחוק מפנינים מכרה, מכרה?! מקרה היה צריך להיות! אלא לכל אותם שלא נדבקו עמה בשלמות ולא שלמים עמה, היא מכרה אותם והסגירה אותם בידי עמים אחרים, כמו שנאמר ויעזבו בני ישראל את ה', וימכרו אתם ביד סיסרא. ואז התרחקו כלם מאותן פנינים עליונות קדושות, שלא יהא חלק בהן. זהו שכתוב ורחוק מפנינים מכרה.

רבי חייא פתח בפסוק אחריו ואמר, בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר, בטח בה לב בעלה - זה הקדוש ברוך הוא, שמשום כך מנה אותה על העולם להנהיג אותו, כל כלי הזין שלו הפקיד בידה, וכל אותם לוחמי הקרב, ועל כן ושלל לא יחסר.

רבי יוסי פתח בפסוק אחריו ואמר, גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה. גמלתהו טוב, היא הזמינה טוב לעולם, הזמינה טוב להיכל המלך ולבגי היכלו. ולא רע, משום שכתוב (בראשית ב) ועץ הדעת טוב ורע. מתי טוב? בזמן שאותם ימי השמים מאירים עליה ומזדוגים עמה כראוי, שהם ימי חייה. משום שעץ החיים שולח לה חיים ומאיר לה, ובאותו זמן - גמלתהו טוב ולא רע. אמר רבי אבא, יפה הוא, וכל הפסוקים נאמרו על קנסת ישראל.

אשה כי תזריע. שנינו, אשה מזרעת תחלה, יולדת זכר. רבי אחא אמר, הרי שנינו שהקדוש ברוך הוא גזר על הטפה ההיא אם היא זכר אם היא נקבה, ואתה אומר אשה מזרעת תחלה יולדת זכר? אמר רבי יוסי, ודאי שהקדוש ברוך הוא מבחין בין טפה של זכר ובין טפה של נקבה, ומשום שמבחין בה, גוזר עליה אם תהיה זכר או נקבה.

אמר רבי אחא, וילדה זכר - וכי ביון שמזרעת יולדת, שכתוב וילדה? (אלא) הפסוק הזה כך היה צריך להיות: אשה כי תהר וילדה זכר. (תזריע ויהיה זכר) מה זה כי תזריע וילדה? אמר רבי יוסי, אשה מיום שמתעברת עד היום שמולידה, אין לה בפיה אלא הילוד שלה אם יהיה זכר, ועל כן - אשה כי תזריע וילדה זכר.

אשה כי תזריע. רבי חזקיה פתח, מה רבו מעשיה ה', כמה רבים מעשי המלך הקדוש בעולם. משל לאדם שלקח בידו כמה זרעים יחד, וזרע אותם בפעם אחת, ואחר כך יוצא כל אחד ואחד לבדו. כך הקדוש ברוך הוא עשה מעשיו בחכמה, ובחכמה נטל הכל יחד וזרע אותם, ואחר כך יצאו כל אחד ואחד בזמנו. זהו שכתוב (תהלים קד) כלם בחכמה עשית.

אמר רבי אבא, מה רבו מעשיה ה', כמה רבים מעשי המלך הקדוש, וכלם סתומים בחכמה. זהו שכתוב כלם בחכמה עשית. כלם כלולים בחכמה, ולא יוצאים החוצה אלא בשבילים ידועים כלפי הבינה, ומשם נעשים הכל ונתתקנים. זהו שכתוב (משלי כד) ובתבונה יתכונן, ועל זה - כלם בחכמה עשית, בבינה.

מלאה הארץ. הארץ - זו קנסת ישראל, שמשם הכל מתמלא, כמו שנאמר (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים וגו'. קניגד - שהיא מוציאה אותם אחר כך. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה' בראם. משום כך, מלאה הארץ קניגד.

בא ראה, בשעה שאדם בא להתקדש להזדוג בנקבתו (בכונה) ברצון קדוש שלו, מתעוררת עליו רוח (אחרת) קדושה, כלולה זכר ונקבה, ורומז הקדוש ברוך הוא לשליל אחד הממנה על הריונות בני האדם, ומפקיד בידו אותה הרוח, ומודיע לו לאיזה מקום יפקד אותו. זהו שכתוב (איוב ג) והלילה אמר הרה גבר. הלילה אמר לאותו ממנה: הרה גבר מפלוגי. והקדוש ברוך הוא מפקיד לו, את אותה הרוח, כל מה שמפקיד, והנה פרשוה.

אז יורדת רוח, וצלים אחד עמה, אותו שעומד בדיוקנו למעלה, באותו צלם נברא (התגדל), באותו צלם הולך בעולם הזה. זהו שכתוב (תהלים לט) אף בצלם יתהלך איש. בעוד שהצלם הזה נמצא עם האדם, בצלם שלו עומד בעולם הזה, שמתחברים כאחד (נמצא עמו אדם עומד בעולם הזה, ושנים הם שמתחברים כאחד) הוא עומד בעולם הבא, ושנים הם שמתחברים יחד. ושלמה המלך מזהיר את בני האדם ואומר, (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים, שנים.

ובספר הכשפים של אשמדאי מצאנו, שאותם שידועים (שרוצים) לכשף כשפים מצד השמאל ולהדבק בהם, יקום לאור היר או במקום שיצאו אותם הצלמים שלו, ויאמר אותם דברים שמתקנים לאותם הכשפים, ויקרא להם לאותם צדדים טמאים בשמות הטמאים שלהם, ויזמין (וישביע) הצלמים שלו לאותם שקורא, ויאמר שהוא מתתקן ברצונו להם למצותם, ואותו האיש יוצא מרשות

רבונו, ופקדונו נותן לצד האחר.

ובאותם דבורים של כַּשְׁפִּים שהוא יאמר ויִזְמִין (וישְׁבִיעַ) אותם לצַלְמִים, נראים שתי רוחות, ומתתקנים באותם צלמים שלו במראה של בני אדם, ומודיעים לו דברים להרע ודברים להיטיב לזמנים ידועים. ואלו שתי הרוחות שלא נכללו בכלל של גוף, עָכָשׁ ונִכְלָלִים בצלמים הקלו, ומתתקנים בהם ומודיעים לו לאדם דברים להרע, וזהו שיוצא מרשות רבונו, ופקדונו נותן לצד הטמא.

בא ראה, אסור לאדם לזרק כלי הבית ולהפקידו לצד האחר, שלא צריך, או דבר אחר שכמותו (של ביתו לקבל אותו), שהרי כמה שומרי הכללים מזמנים לדבר ההוא לקבל אותו, ומאותו זמן לא שורים עליו ברכות, שהרי הוא מצד אחר. כל שכן מי שמזמין ברצונו על אותו הטוב העליון שלו, לאחר ולצד האחר, שהרי הוא מאותו שהזמין אותו.

וכשקורבים ימי האדם לצאת מן העולם הזה, אותו הצלם העליון שנותנים לו, באה אותה רוח רעה שהיה נדבק בה בכל יום, ונוטלת אותו הצלם, ומתתקן בו והולך לו, ולא חוזר לאדם לעולמים. אז ידע שהרי הוא נדחה מן הכל.

בא ראה, בשעה שהנשמה יורדת להכנס לו בעולם הזה, יורדת לגן העדן של הארץ, ורואה את כבודם של רוחות הצדיקים עומדים שורות שורות. אחר כך הולכת לגיהנם, ורואה את הרשעים שצווחים וי וי, ולא מרחמים עליהם. ובכל מעידים בה עדות, ואותו הצלם הקדוש עומד עליה, עד שיוצאת לעולם.

כשיוצאת לעולם, מזדמן לה אותו הצלם, ומשתתף עמה, ומתגדל עמה, כמו שנאמר אך בצלם יתהלך איש. ובאותו הצלם משתתפים (נמצאים) ימי האדם ותלויים בו. זהו שכתוב (איוב ח) כי תמול אֲנַחֲנוּ וְלֹא נִדְעָ כִּי יָצַל יָמֵינוּ עַלֵי אָרֶץ. כי יצא ימינו עלי ארץ. ומיום שמתעברת האשה עד היום שמולידה, לא יודעים בני אדם את מעשי הקדוש ברוך הוא כמה הם גדולים וכמה הם עליונים. זהו שכתוב (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' וגו'.

בא ראה, כל רוחות העולם כלולות זכר ונקבה, ושיוצאות, יוצאות זכר ונקבה, ואחר כך נפרדים בדרךיהם, אם זוכה האדם, אחר כך מזדווגים יחד. והינו בת זוגו, ומתחברים בזוג (בגנון) אחד בכל, רוח וגוף, שכתוב (בראשית א) תוצא הארץ נפש חיה למינה. מה זה למינה? אותה רוח האדם שיוצאת וזוגו שדומה לו.

ומה זה הארץ? כמו שנאמר רקמתי בתחתיות ארץ, והנה פרשוה. תוצא הארץ ודאי, שהרי ממנה יוצאים נפש חיה, כמו שבארנו, זו רוחו של אדם הראשון, זהו שכתוב (שם ג) ומפרי העץ אשר בתוך הגן. ומפרי העץ - זה הקדוש ברוך הוא. אשר בתוך הגן - אשר בתוך האשה שנינו, הינו אשה כי תזריע וילדה זכר פתוב. ולא כולל זכר ונקבה כפי דרך העולם, שהם גרמו לו, שלא מתחברים כמו שיוצאים מלמעלה וזוגות.

משום שאדם הראשון וזוגו חטאו לקדוש ברוך הוא, ועל כן נפרדים כשיוצאים מלמעלה, עד שיהיה רצון מלפני הקדוש ברוך הוא. אם זוכה אדם, נותנים לו זוגתו, ואם לא - מפרידים אותה ממנו, ונותנים אותה לאחר, מולידים בנים שלא כראוי. ועל זה כתוב (שם ו) לא ידון רוחי באדם. מה זה רוחי? רוחו חיה צריך להיות! אותן שתי רוחות שיוצאות זוגות, לא ידונו יחד. ועל זה כתוב וילדה זכר, ולא כולל זכר ונקבה כפי דרך העולם, שהם גרמו.

רבי אלעזר אמר, לא כך, שהרי הכל, זכר ונקבה כלולים יחד, ואחר כך נפרדים. אבל וילדה זכר, כלולים יחד מצד הימין. ואם תלד נקבה, כלולים באחד נקבה וזכר מצד השמאל, שיותר שולט צד השמאל על צד הימין, והזכר נכנע בימין שלא שולט, ואז אותו הזכר שיוצא מן הנקבה מצד השמאל, כל דרכיו כמו נקבה (ולא נקרא זכר). אבל הזכר שיוצא מתוך הימין, הוא שולט, והנקבה שיוצאת ממנו נכנעת, שהרי צד השמאל לא שולט, ועל כן פתוב וילדה זכר.

וכמה אלפים ורבות יוצאים בפעם אחת בעולם. ומהיום שמוציאה אותם, לא נקראים נפשות, עד שהן מתנשבות בגוף. וכמה הוא? שלשים ושלשה ימים. הינו שכתוב ושלשים יום ושלשת ימים וגו'. וטמאה שבעת ימים, שהרי כל שבעת ימים לא נכנסים אליה רוחות להתקשר בה, וכל שבעת הימים הקלו הרוח הולכת בגוף למצא את מקומה, ואז פתוב (ויקרא כב) והיה שבעת ימים תחת אמו.

וביום השמיני חוזרים הרוח והגוף להראות לפני הגבירה ולהקשר עמה, ובזכר, בגוף וברוח. ושלשים יום ושלשת ימים תשב על (ב)דמי טהרה, שתתישב הרוח בגוף. ושלשה ימים מה עושים? אלו שלשת ימי המילה, שלתינוק כואב, והרוח לא שמה את מזורה בגוף כבשאר הימים, ועל כן - ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה.

בדמי טהרה בראשונה, ואחר כך ימי טהרה. בדמי טהרה - אלו דמי מילה, דם אחר דם שבא

מהתינוק, והקדוש ברוך הוא שומר אותם דמים כל הימים הללו. זהו שכתוב תשב בדמי טהרה, טהרה סתם, ולא הזכיר ה"א האחרונה, שלא תאמר הטהרה של הגבירה, אלא טהרה סתם. דמי טהרה נקראים ימי הטהרה הללו.

#### רעיא מהימנא

וביום השמיני מול בשר ערלתו. מצוה זו למול לשמנה ימים מילת ברית הקדש. סוד עליון, שכתוב (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. למי? לאותם יראיו, אותם יראי חטא, שהרי סוד הברית הקדוש לא ראוי לגלות, רק להם. ואת סוד הברית הקדוש הרי פשוטו, ונתבאר בכמה מקומות.

וסוד זה לשמנה ימים הוא חיוב על העולם, לכל העם הקדוש, שכתוב וביום השמיני מול בשר ערלתו. יום השמיני - זהו אות ברית הקדש, והוא שמיני לכל הדרגות, ומילת אותו הברית להעביר אותה ערלה מלפני הברית.

שהרי באותו הזמן שמתכנסים העם הקדוש להעביר אותה הערלה מלפני הברית, הקדוש ברוך הוא מכנס את כל הפמליא שלו ומתגלה ודאי להעביר את אותה הערלה למעלה מלפני ברית הקדוש. שהרי כל המעשים שישראל עושים למטה, מעוררים מעשה למעלה. ובאותו זמן נדחית אותה הערלה מכל העם הקדוש למעלה, ומתקנים לאותה הערלה כלי אחד עם עפר להשרות אותה הערלה בתוכו, בסוד הכתוב (ישעיה סה) ונחש עפר לחמו. (בראשית ג) ועפר תאכל כל ימי חייד.

מכאן שלא צריך לנהג בזיון במקום ההוא. אף על גב שמעבירים אותו מהברית הזו, ומקומו פאשר נכרך מהברית הזו הוא עפר, (שהנה) שהרי אחר שהנחש ההוא העבר מלפני האדם, הקדוש ברוך הוא שם לו את מדורו בעפר, שכתוב ועפר תאכל כל ימי חייד. וכיון שהקדוש ברוך הוא פשהעביר אותו מלפני אדם, שם מדורו בעפר והתקין אותו, כך באותו גון ממש אנו צריכים כשמעבירים את הערלה להתקין לה עפר שיהיה בו המדור שלו.

כל אדם צריך להקריב אותו בן קרבו לקדוש ברוך הוא, בשמחה, ברצון הלב, להכניסו תחת כנפי השכינה, ונחשב לפני הקדוש ברוך הוא שהוא קרבו שלם שיתקבל ברצון.

והקרבו הזה, כמו קרבו הבהמה. זה לשמנה ימים, וזה לשמנה ימים, שכתוב ומיום השמיני והלאה ירצה. במה ירצה? בזה שעוברת עליו שבת אחת. כיון שעוברת עליו שבת אחת, אז זה ירצה לקרבו, וזה לקרבו. למה? משום שנדבק ונזדמן אל אותה השבת, סוד ברית הקדש, ועל כן הכל הוא בסוד עליון. (ע"כ רעיא מהימנא).

בכל קדש לא תגע ואף המקדש וגו'. בא ראה, בכל יום ויום נקטת ישראל נוטלת מבית המלך מזון לרוחות בני האדם וזנה אותם בקדשה, פרט לאלה, שעד שמתנשבות בגוף אותן רוחות. אחר שלשים ושלשה ימים היא משגיחה עליהם כל יום, שהרי הרוחות נקשרות בגוף כשאר בני העולם. כמו שהיא לא שורה אלא במקום שלם, כך כל מעשיו כגון זה, עד שנשלמים. בכל קדש לא תגע, להשגיח עליהם.

ואם נקבה תלד. כמו שבארנו, שיותר צד השמאל שולט, והימין נכנע. ועל כן הכל, על כל אחד שנים, רחוקה הנקבה מן הזכר להקשר הרוח בגוף, שהרי השמאל אינו מתנשב כך כמו הימין, ונמצא יותר בתקף.

אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'. רבי יהודה פתח, (שמואל א ב) אין קדוש כה' כי אין בלתד ואין צור כאלהינו. הפסוק הזה קשה, אין קדוש כה', משמע שיש קדוש אחר, משום שכתוב כה'. ואין צור כאלהינו, משמע שיש צור אחר.

אלא ודאי, אין קדוש כה', שפכה קדושים הם, קדושים למעלה, שכתוב (דניאל ד) ומאמר קדישין שאלתא. ישראל הם קדושים, שכתוב (ויקרא יט) קדשים תהיו. וכלם קדושים, ולא קדושים כה'. ומה הטעם? משום שכתוב כי אין בלתד. מה זה כי אין בלתד? אלא קדשת הקדוש ברוך הוא בלתי הקדשה שלהם, שהוא לא צריך את הקדשה שלהם. אבל הם אינם קדושים בלתד, וזהו כי אין בלתד, אין הקדשה שלהם בלתד.

ואין צור כאלהינו. כמו שבארנו, שהקדוש ברוך הוא צר צורה בתוך צורה ומתקין אותה, ונופח רוח חיים, ומוציא אותה לאויר העולם. דבר אחר ואין צור כאלהינו - יש צור שנקרא צור, (ישעיה נא) הביטו אל צור חצבתם. (שמות יז) והפית בצור. הנני עמד לפניך שם על הצור בחרב. וכלם נקראים צור, ואין צור בכלם כאלהינו, שלו השלטון והמלכות על הכל.

רבי חייא ורבי אחא היו יושבים לילה אחד לפני רבי אבא. כמו בחצות הלילה לעסק בתורה. עד שיצאו החוצה, ראו כוכב אחד שהיה מפה שלש פעמים בכוכב אחר ומסתיר אורו. בינתים שמעו שני קולות בשני צדדים, קול אחד לצד צפון למעלה, וקול אחד למטה, והקול ההוא מכריז ואומר: הכנסו

והתכנסו למקומכם, עכשו השתמרות של נקבה פתוחה, הקדוש ברוך הוא נכנס לטל בגן להשתעשע עם הצדיקים שבגן. עבר אותו הקול ושכך.

חזרו רבי אחא ורבי חייא. אמרו, הנה ודאי עת רצון, שהתעוררות של כנסת ישראל (זמן) היא להתחבר עם המלך הקדוש. אמר רבי אחא, ודאי לא (מתחברת) משפעת לה כנסת ישראל עם הקדוש ברוך הוא אלא מתוך שירה ומתוך השבח שלה אליו.

עד שבא הבקר, ומושיט לה המלך חוט של חסד, וסוד הדבר כמו שאמרנו, (אסתר ה) ויושיט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו וגו'. ואל תאמר שלה לבדה מושיט המלך את זה, אלא לה, ולכל אותם שמתחברים עמה. בא ונתחבר יחד. וישבו.

פתח רבי אחא ואמר, (בראשית ב) ויאמר ה' אלהים לא טוב היות האדם לבדו וגו'. למה פתח הפסוק כך? אלא הנה נתבאר, שעל זה לא כתוב כי טוב בשני, משום שעתידי אדם להפרד, וכתוב לא טוב היות האדם לבדו.

וכי לבדו היה? והרי כתוב (שם ה) זכר ונקבה בראם. ושנינו, אדם דו פרצופים נברא, ואתה אומר לא טוב היות האדם לבדו? אלא שלא השתדל עם נקבתו, ולא היתה לו עזר כנגדו, משום שהיתה בצדו, והיו יחד מאחור, ואז היה האדם לבדו.

אעשה לו עזר כנגדו. מה זה כנגדו? כנגד פניו, להדבק זה עם זה פנים בפנים. מה עשה הקדוש ברוך הוא? נסר אותו ונטל הנקבה ממנו, זהו שכתוב ויסקח אחת מצלעתי. מה זה אחת? זו הנקבה שלו, כמו שנאמר אחת היא יונתי תמתי. וביאה אל האדם, התקינה ככלה, והביא אותה להיות כנגד פניו המאירות פנים בפנים. ובעוד שהיתה דבוקה הנקבה בצדו, היה האדם לבדו. אחר כך עלו שנים, וקמו שבע יחד.

בא ראה, בשעה שנקנסה (שהתקנה) אצל אדם, הקדוש ברוך הוא ברא אותם, זהו שכתוב (שם א) ויברך אתם אלהים, כחזן שמברך את הפלה בשבע ברכות. מכאן למדנו, חתן וכלה, פיו שמתברכים בשבע ברכות, נדבקים יחד, כמו דגמא שלמעלה.

ועל כן, מי שבא להתחבר עם אשה של של אחר, הנה פוגם את הזיווג, (כבכול עושה שתי רשיות למעלה) שהרי הזיווג של כנסת ישראל עם הקדוש ברוך הוא לבדו, בזמן שהוא ברחמים ובזמן שהוא בדין. בא ראה, מי שמתחבר לאשה של אחר, כאלו משקר בקדוש-ברוך-הוא ובכנסת ישראל, ועל זה הקדוש ברוך הוא לא מכפר לו בתשובה, והתשובה תלויה עד שיסתלק מן העולם. זהו שכתוב (ישעיה כב) אם זכר העון הזה לכם עד תמותו. ומתי? בשעה שנקנס בתשובה לעולם ההוא, ויש לו לקבל ענש.

רבי אלעזר אמר, מי שמשקר בכנסת ישראל לא יתקבל בתשובה עד שיזדון בדין של גיהנם. כל שכן מי שמשקר בכנסת ישראל ובקדוש-ברוך-הוא. וכל שכן אם מטריח את הקדוש ברוך הוא לעשות דמות של ממזר באשתו של האחר ומכחיש את פרסום המלך.

רבי חייא פתח ואמר, (משלי כ) גוזל אביו ואמו וגו'. אביו - זה הקדוש ברוך הוא. אמו - זו כנסת ישראל. מה גוזל? כמו שנאמר (ישעיה ג) גזלת העני בבתיכם. ומי היא? מי שחומד אשה אחרת שאינה בת זוגו.

שם שנינו, כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאלו גוזל את הקדוש ברוך הוא ואת כנסת ישראל, שכתוב גוזל אביו ואמו וגו'. כל הנהנה מן העולם הזה, כלל זה הוא האשה. מי שנדבק באשה להנות ממנה, ואף על גב שהיא פנויה, ונהנה ממנה בלא ברכה, כאלו גוזל את הקדוש ברוך הוא ואת כנסת ישראל. מה הטעם? משום שהזיווג שלהם הוא בשבע ברכות. ומה על פנויה כך - מי שנדבק באשתו של אחר, שעומד כמו שלמעלה, בזיווג של שבע ברכות, על אחת כמה וכמה.

חבר הוא לאיש משחית - זה ירבעם, כמו שבארוה, ואמר אין פשע, שאומר הנה היא פנויה, למה אסור? משום זה הוא גוזל אביו ואמו. ולא עוד, אלא שחבר הוא לאיש משחית. מי הוא איש משחית? שפוגם הדמות והתקון של מעלה. כל שכן מי שחומד את אשתו של חברו להדבק (ונדבק בה) עמה, שפוגם יותר, ועל זה הוא נפגם לעולמים. איש משחית - שפוגם למעלה, ופוגם למטה, ופוגם את נפשו, שכתוב משחית, וכתוב (משלי ו) משחית נפשו הוא יעשנה.

רבי אבא פתח ואמר, (בראשית לב) ויאמר שלחני כי עלה השחר וגו'. ויאמר שלחני, וכי קשור היה בידו של יעקב? אלא אשריהם הצדיקים שהקדוש ברוך הוא חס על כבודם ולא עוזב אותם לעולמים. זהו שכתוב (תהלים נה) לא יתן לעולם מוט לצדיק. והנה פתוב, ויתקע כף ירך יעקב.

אלא את שלו גבה. והנה נתבאר, כתוב (בראשית לב) והוא לן בלילה ההוא במחנה. וכתוב ויקחם ויעברם את הנחל. מה היתה דעתו של יעקב להעבירם בנחל בלילה? אלא ראה את המקטרג הולך בין המחנה שלו, אמר יעקב, אעבר לצד האחר של הנחל, אולי לא ימצא ערבוניה.



מה ראה? ראה שלהבת של אש לוחטת, הולכת וטסה בין מחנותיו. אמר יעקב, מוטב לנסע מכאן, והנהר מפסיק בינינו, ולא תמצא ערובינה. מיד - ויקחם ויעברם את הנהל. ויותר יעקב לבדו, מכאן למדנו, מי שנמצא לבדו בבית בלילה, או ביום בבית מיוחד, כל שכן בלילה, מה זה מיוחד? מיוחד משאר הבתים, או מי שהולך לבדו בלילה, יכול להנזק.

בא ראה, ויותר יעקב לבדו, אז - ויאבק איש עמו וגו'. שנינו, הוא בא מצד הדיו, ושלטונו בצד של הלילה. מה זה בצד הלילה? להכנס לגלות (בגלותם). כיון שעלה האור, תשש כחו, ומתגבר עליו הכח של יעקב, (הוא) שהרי מצד הלילה הוא בא. ובזמן שהיה לילה, לא היה יכול לו יעקב. כשעלה האור, התחזק הכח של יעקב ואחז בו, והתגבר עליו. ראה אותו יעקב שהנה הוא שליח.

אמר לו, עזב אותך, שאיני יכול לך. מה הטעם לא יכל לו? משום שהיה עולה האור, ונשבר הכח שלו, שפנתו (אויב לח) ברוך יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים. מה זה ויריעו? שנשברו כל אותם שבאים מצד הדיו. אז התחזק יעקב ואחז בו.

אמר לו, שלחני כי עלה השחר, הגיע הזמן לשבח את שבו של הקדוש ברוך הוא ולהתכנס. ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. אם תברכני היה צריך להיות! מה זה אם ברכתני? אלא אמר לו יעקב, ודאי שאבא ברוך אותי אותן הברכות שרצה לברך את עשו, ואני פוחד ממך על אותן הברכות, אם תודה לי עליהן (או) אם לאו, או שימצא עלי מקטרג בגללם.

מיד אמר לו, ויאמר לא יעקב ואמר עוד שמך. מה אמר לו? אלא כך אמר לו, לא בהתחכמות ולא בעקבות (שלך) הרוחת את אותן הברכות, לא יאמר עוד שמך יעקב, שהרי לא בעקבות זה היה, כי אם ישראל, ודאי ישראל הודה עליך וממנו יצאו הברכות, משום שאתה אחוז בו, ועל זה אני וכל שאר האוכלוסין הודינו עליהן.

כי שרית עם אלהים ואם אנשים ותוכל. עם אלהים - כל אותם שבאים מצד הדיו הקשה. ועם אנשים - זה עשו והאוכלוסים שלו. ותוכל - יכלת להם, והם לא יכלו לך. ולא עזב אותו יעקב עד שהודה לו על אותן הברכות. זהו שפנתו ויברך אותו שם.

בא ראה, בשעה שעלה האור, נכנעים כל אותם בעלי הדינים ואינם נמצאים, וכן נסת ישראל מספרת עם הקדוש ברוך הוא. ואותה השעה היא עת רצון לכל, ומושיט לה המלך ולכל אותם שנמצאים עמה שרביט של חוט של חסד, להמצא בשלמות עם המלך הקדוש, והנה נתבאר.

בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא נמצא עם כנסת ישראל, באותם הזמנים שנמצא עמה, והיא מעוררת רצון אליו בראשונה, ומושכת אותו אליה ברב חבה ותשוקה, אז מתמלאת מצד הימין, וכמה אוכלוסים נמצאים בצד הימין בכל העולמות. וכשהקדוש ברוך הוא מעיר חביבות ורצון בראשונה, והיא מעירה אחר כך, ולא בזמן שהוא מעיר, אז הכל נמצא בצד הנקבה, והשמאל מתעורר, וכמה אוכלוסים עומדים ומתעוררים בצד השמאל בכל העולמות. כך גם כתוב, (זהו שפנתו) אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'. מה הטעם? שנינו, העולם התחתון נמצא כמו העולם העליון, וזה כדגמא של זה.

ועל זה הקדוש ברוך הוא גוזר זכר או נקבה, שימצא רצון בעולם. ובכל צריך אדם להדביק רצון למעלה אל הקדוש ברוך הוא, שימצאו רצונות בעולם. אשרי חלקם של הצדיקים, שהם יודעים להדביק את רצונם אל המלך הקדוש, עליהם כתוב, (דברים ד) ואתם הדבקים ביה אלהיכם חיים כלכם היום.

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (שיר א) אל תראני שאני שחרחרת ששפתיני השמש. הפסוק הזה נתבאר, אבל בשעה שהלבנה מתפשטת בגלות, היא אומרת, אל תראני. לא שהיא מצוה שלא לראות אותה, אלא משום שהיא רואה את תשוקתם של ישראל אליה, לראות את אורה, היא אומרת אל תראני, לא תוכלו לראות אותי. אל תראני ודאי. מה הטעם? משום שאני שחרחרת, משום שאני בקדירות.

מה זה שחרחרת? שחרה היה צריך להיות! אלא שפתי קדירות, אחת - ששפתיני השמש, שהסתלק ממני השמש להאיר לי ולהסתכל בי, ואחת - שבני אמי נחרו בי.

ששפתיני! ששפתיני היה צריך להיות! אלא רמו הוא רומז, בשש. שפאשר מאיר השמש, בששה אורות הוא מאיר, וכשסתלק, כל אותם ששתי האורות מסתלקים. בני אמי - אלו הם שבאים מצד הדיו הקשה. נחרו בי, כמו שנאמר נחר גרוננו. זהו שפנתו (איכה ה) על צאארנו נרדפנו. שפאשר היו ישראל נכנסים לגלות, היו הולכים ודיהם מהדקות לאחור, ורחים על צאארם, ולא יכלו לפתח את הפה.

שמוני נטרה את הכרמים, ללכת לגלות, לשמר את שאר העמים בשביל ישראל. פרמי שלי לא נטרתי, שהרי לא יכלתי לשמר אותם כבראשונה. בראשונה שמרתי את פרמי שלי, וממנו נשמרו שאר

הַכְרָמִים. עָכְשׁוּ אֲנִי שׁוֹמְרֵת אֶת שְׁאֵר הַכְרָמִים בְּשִׁבִּיל כְּרָמִי שְׁלִי שִׁיחִיהָ שְׁמֹר בִּינֵיהֶם.

רַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְשָׂדֶה אַחַת, רָאוּ עֵץ אֶפְרָסִמּוֹן אֶחָד בְּצַד יָמִין הַדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עֲטִיפָה שֶׁל עֵשֶׂן מְצוּיָה בְּעֵינַיִם, אֵין לָנוּ רְשׁוֹת לְרֹאוֹת בְּשִׁמְחָה מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כד) לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תִּבְלֵ וַיִּשְׁבִּי בָּהּ. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, לָמָּה תִּבְלֵ וַיִּשְׁבִּי בָּהּ? וְכִי תִבְלֵ אֵינָנָה מִן הָאָרֶץ? אֵלֶּא כֶּךָ אָמַר, לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ - זֶה הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה, שֶׁנִּקְרָאת עַל הַחַיִּים. תִּבְלֵ וַיִּשְׁבִּי בָּהּ - אֵלֶּוּ שְׁאֵר הָאֲרָצוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תִּבְלֵ בְּצִדִּק, שֶׁתִּבְלֵ תְלוּיָהּ בְּצִדִּק, וְהִכָּל דְּבַר אֶחָד.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ, מִיֵּלֶּא הָאָרֶץ, מַה זֶּה וּמְלוֹאָהּ? אֵלֶּא אֵלֶּוּ נִשְׁמֹת הַצְּדִיקִים. תִּבְלֵ וַיִּשְׁבִּי בָּהּ. תִּבְלֵ - זֶה הָאָרֶץ שְׁלֵמָטָה. וַיִּשְׁבִּי בָּהּ - אֵלֶּוּ הֵם בְּנֵי הָאָדָם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אִם כֶּךָ, בְּמַה בְּאֲרָנוּ כִּי הוּא עַל זְמִים יִסְדָּה וְעַל נְהֻרוֹת יְכוּנָנָה? אָמַר לוֹ, וְדַאי כֶּךָ זֶה, שְׁאוֹתָהּ אֶרֶץ הַחַיִּים עַל זְמִים יִסְדָּה וְעַל נְהֻרוֹת יְכוּנָנָה, שֶׁכֵּלֶם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ הַנְּהַר הָעֶלְיוֹן שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מֵעֵדֶן, וּבֵהֶם מִתְתַּקְּנֵת לְהַתְעַטֵּר עִם הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ וְלִזְוֹן אֶת הָעוֹלָמוֹת. (וּמִשׁוּם כֶּךָ)

מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְגו', נָקִי כַפַּיִם וְבַר לֵבָב אֲשֶׁר לֹא נִשָּׂא נִפְשִׁי וְגו'. נִפְשׁוֹ כְּתוּב, מַה זֶה נִפְשִׁי וְנִפְשׁוֹ? אֵלֶּא הִכָּל דְּבַר אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ו) נִשְׁפֹּעַ אֲדֹנִי יְהוָה בְּנִפְשׁוֹ. (שְׁמוּאֵל-א ב) כְּאֲשֶׁר בִּלְבָבִי וּבְנִפְשִׁי יַעֲשֶׂה. וְדוֹד הַמֶּלֶךְ נֶאֱחָז בְּאוֹתוֹ לֵב וּבְאוֹתָהּ נִפְשׁוֹ, וְעַל כֵּן לֹא נִשָּׂא לְשׁוֹא נִפְשׁוֹ.

בְּעוֹדֶם הוֹלְכִים, פָּגְשׁוּ בְּאִישׁ אֶחָד, וּפָגְשׁוּ מְלָאוֹת בְּמִכּוֹת, וְהָיָה קָם מִתַּחַת אֵילָן אֶחָד. הִסְתַּכְּלוּ בּוֹ, וְרָאוּ פָּנָיו אֲדָמוֹת בְּאוֹתָן הַמִּכּוֹת. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מִי אֵתָּה? אָמַר לוֹ, אֲנִי יְהוּדִי. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, חוּטָא הוּא, שָׂאִם לֹא כֶּךָ, לֹא נִרְשָׁמוּ פָּנָיו בְּאֵלֶּוּ הַחֲלָאִים הָרָעִים, וְאֵלֶּוּ לֹא נִקְרָאִים יְסוּרִים שֶׁל אֶהְבָּה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כֶּךָ הוּא וְדַאי, שְׁיִסוּרִים שֶׁל אֶהְבָּה מְכַסִּים הֵם מִבְּנֵי אָדָם.

בֹּא רָאֵה, שְׁכָתוֹב אָדָם כִּי יְהִיָּה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפְחַת אוֹ בְּהֶרֶת. הִנֵּה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים כָּאן, וְכֵלֶם נִקְרָאִים נִגַּע צָרַעַת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְהִיָּה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת. מַה זֶּה נִגַּע צָרַעַת? הַסְּגָרָה, הַסְּגָרָה בְּכָל, וְכָתוּב וְהוּבָא אֶל אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְגו'. אֲבָל אוֹתָם שֶׁנִּרְאוּ לַחוּץ, כְּתוּב וְרָאֵהוּ הַכֹּהֵן וְטָמֵא אֹתוֹ. שֶׁחֲרִי וְדַאי אוֹתָם שֶׁנִּרְאוּ בַחוּץ בְּבִנֵּי אָדָם, הֵם בָּאִים מִצַּד הַטָּמֵא, וְאֵינָם יְסוּרִים שֶׁל אֶהְבָּה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִנֵּין לָנוּ? אָמַר רַבִּי חִיָּיא, שְׁכָתוֹב (משלי כז) טוֹבָה תּוֹכַחַת מִגְלָה מֵאֶהְבָּה מִסְתַּתֵּר. אִיזוּהִי תּוֹכַחַת מֵאֶהְבָּה? (זוֹהִי תּוֹכַחַת מֵאֶהְבָּה כְּאֲשֶׁר הִיא) מִסְתַּתֵּר מִבְּנֵי אָדָם. כְּמוֹ זֶה מִי שֶׁמוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶהְבָּה, צָרִיךְ לְהִסְתַּתֵּר דְּבָרָיו מִבְּנֵי אָדָם, שֶׁלֹּא יִתְבַּיֵּשׁ מֵהֶם חֲבֵרוֹ. וְאִם דְּבָרָיו הֵם בְּגִלּוֹי לִפְנֵי בְנֵי אָדָם, אֵינָם בְּאֶהְבָּה.

כֶּךָ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁמוֹכִיחַ אֶת הָאָדָם, בְּכָל הוּא מוֹכִיחַ בְּאֶהְבָּה. בְּרֹאשׁוֹנָה מִכָּה אוֹתוֹ בְּגוֹפּוֹ בְּפָנָיו. אִם חוּזֵר בּוֹ - מוּטָב, וְאִם לֹא - מִכָּה אוֹתוֹ תַּחַת לְבוּשׁוֹ, וְאֵלֶּוּ (בְּעוֹרוֹ) נִקְרָאִים יְסוּרִים שֶׁל אֶהְבָּה. אִם חוּזֵר בּוֹ - מוּטָב, וְאִם לֹא - מִכָּה אוֹתוֹ בְּגִלּוֹי בְּפָנָיו, לִפְנֵי כָלֶם, כֶּדֶי שִׁיִּסְתַּכְּלוּ בּוֹ וְיִדְעוּ שֶׁהִנֵּה הוּא חוּטָא, וְלֹא אֶהוּבָ שֶׁל רְבוּנוֹ הוּא.

אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּקֶשֶׁר שֶׁל עֶצֶה אַחַת בְּאַתֶּם אֵלִי, וְדַאי אֵינְכֶם אֵלֶּא מֵאוֹתָם שֶׁדִּיּוּרִם בְּבֵית רִשְׁבִּי, שֶׁלֹּא פוֹחֲדִים מֵהִכָּל. אִם בְּנֵי שְׂבָאִים אַחֲרֵי יִתְגַּדּוּ בְכֶם, אֵיךְ דְּבָרֵיכֶם בְּגִלּוֹי? אָמַר לוֹ, הִתּוֹרָה כֶּךָ הִיא, שְׁכָתוֹב (משלי א) בְּרֹאשׁ הַמִּיּוֹת תִּקְרָא בְּפִתְחֵי שַׁעֲרִים בְּעִיר אֶמְרִיָּה תִּאמַר. וְמַה אִם בְּדִבְרֵי תוֹרָה אֲנוּ פוֹחֲדִים מִפְּנִיָּה, הֲרִי נִמְצָא בְּבוּשָׁה לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא שֶׁהִתּוֹרָה צָרִיכָה צַחוּת. פָּתַח אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, (מיכה ז) מִי אֵל כְּמוֹדֵךְ נִשָּׂא עוֹן וְגו'. הָרִים יָדִיו וּבָכָה. בִּינֵתִים הִגִּיעוּ בְּנֵיו. אָמַר בְּנוֹ הַקָּטָן, יֵשׁ כָּאן סִיּוּעַ שְׁמִימִי.

פָּתַח וְאָמַר, (קהלת ז) אֶת הִכָּל רְאִיתִי בִימֵי הַבְּלִי יֵשׁ צָדִיק אֲבָד בְּצִדְקוֹ וַיֵּשׁ רָשָׁע מֵאֲרִיךְ בְּרָעָתוֹ. הַפְּסוּק הַזֶּה לְמִדְּנוּ בְּבֵית רַבִּי דּוֹסֶתָאִי סְבָא, שֶׁהִיָּה אוֹמַר מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יִיסָא סְבָא. אֶת הִכָּל רְאִיתִי בִימֵי הַבְּלִי, וְכִי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהִיָּה חָכֶם עַל הִכָּל, אֵיךְ אָמַר כֶּךָ שֶׁהוּא רָאֵה הִכָּל בְּזָמַן שֶׁהוּא הִלָּךְ בְּחִשְׁכִּים שֶׁל הָעוֹלָם? שֶׁהֲרִי כָל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּחִשְׁכִּים שֶׁל הָעוֹלָם, לֹא רוֹאֶה דְּבַר וְלֹא יוֹדֵעַ דְּבַר?

אֵלֶּא כֶּךָ נִתְבָּאָר, בִּימֵי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ עֲמָדָה הַלְבָּנָה בְּשִׁלְמוֹתָהּ, וְשִׁלְמוֹהָ הִתְחַכֵּם עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וְאֵז רָאֵה הִכָּל וְיָדַע הִכָּל. וְמַה רָאֵה? רָאֵה כִּ"ל, שֶׁלֹּא זֶה מִן הַלְבָּנָה, וְהָיָה מֵאִיר לָהּ הַשְּׁמֶשׁ (לָהּ שְׁמֶשׁ). זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֶת הִכָּל רְאִיתִי בִימֵי הַבְּלִי. מַה זֶּה הַבְּלִי? זֶה הַלְבָּנָה שֶׁנִּקְלָלָה מִן הִכָּל, מִמִּים וְאֵשׁ וְרוּחַ יָחַד. כֶּהָל שִׁיּוּצָא מִן הַפָּה שֶׁכָּלִיל מִן הִכָּל.

וְהוּא רָאֵה כִּ"ל, בְּאוֹתוֹ הַהִכָּל שֶׁלּוֹ שִׁאֲחָז בּוֹ. יֵשׁ צָדִיק אֲבָד בְּצִדְקוֹ, בֹּא וְרָאֵה, בְּזָמַן שֶׁמִּתְרַבֵּים הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם, הַכִּ"ל הַזֶּה לֹא זֶה מֵהַלְבָּנָה לְעוֹלָמִים, וְהַכִּ"ל הַזֶּה נוֹטֵל כָּל שְׁמֹן וּמִשְׁחָה וְשִׁמְחָה שֶׁלְמַעֲלָה, וּמִתְמַלֵּא (נִדְּיו וְרוּחַ) וְשִׁמְחָה וְגַדְל, כֶּדֶי לְהַזְדַּגּ עִם הַלְבָּנָה, וְהוּא מְרוּיַח בְּשִׁבְלָהּ.

ובזמן שמתרבים הרשעים בעולם והלבנה נחשכת, אז הצדיק אבד בצדקו. לא כתוב צדיק נאבד, אלא צדיק אבד, שהרי לא נראה (מתחבר) בלבנה, ולא נוטל שמן ומשחה ושמחה למלא אותה ולהזדוג עמה. ועל זה צדיק אבד בצדקו, זו הלבנה, שבגלל הלבנה שלא נמצאת להזדוג עמו, הוא אבד, שלא שואב מהשמחה כמו שהיה עושה. ואז מתעורר כל צד השמאל, והרשעים מאריכים בשלוח בעולם. זהו שכתוב ויש רשע מאריך ברעתו. מה זה ברעתו? באותו הצד (באותה רעה) שנדבק בו.

עוד יש צדיק אבד בצדקו, שכאשר הרשעים רבים בעולם והדין תלוי (בחטאיהם), הצדיק אבד בצדקו, הוא נתפס בחטאם, כמו אבא שנתפס בחטאי בני עירו, שכלם היו חצופים (אליו), והוא לא התרה בהם ולא ביש אותם לעולמים, ומחה בדינו שלא נתגרה ברשעים (ולא מחה בידם שלא להתגרות בהם), והיה אומר לנו, (תהלים לו) לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה. אמר אבי, ודאי הקדוש ברוך הוא העניש אותי בזה, שהרי היתה רשות בדי למוחות בידיהם ולא עשיתי, ולא בישתי (הוכחתי) אותם לא בסתר ולא בגלוי.

עוד פתח בנו אחר ואמר, (בראשית ב) ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה וגו'. ויצר ה' אלהים, בשני יודיים, בשני יצרים, יצר טוב ויצר רע, אחד כנגד מים ואחד כנגד אש. ה' אלהים - שם מלא. את האדם - כולל זכר ונקבה. עפר מן האדמה - זה עפר הארץ הקדושה, שמשם נברא, והוא מקום בית המקדש.

ויפח באפיו נשמת חיים - זו הנשמה הקדושה שנמשכת מאותם החיים שלמעלה. ויהי האדם לנפש חיה, אדם נכלל בנפש הקדושה, מהחיה העליונה שהוציאה הארץ, שכתוב (שם א) תוצא הארץ נפש חיה, הנפש של החיה העליונה ההיא.

השלמה מההשמות סימן ו'

שכתוב תוצא הארץ נפש חיה, נפש של אותה חיה עליונה, ומשום שהנפש חיה הוא קדושה עליונה, כשהארץ הקדושה מושכת אותה לתוכה ונכללת בה, אזי קוראים לה נשמה.

ובא ראה, בכל זמן שאדם הולך בדרך אמת, ופיו ולשונו מדברים דברים קדושים, בתפלה ובתורה, הנשמה היא נדבקת בו, הוא אהוב של רבונו, כמה שומרים שומרים עליו מכל הצדדים, רשום הוא לטוב למעלה ולמטה, והשכינה הקדושה שורה עליו. וזוהי שעולה למעלה ומדברת לפני המלך הקדוש, ונכנסת לכל השערים, ואין מי שימחה בידה. ועל זה נקראת רוח מדברת, שהרי לכל שאר הנפשות (נפשיותינו) אין רשות לדבר לפני המלך פרט לזו.

ובזמן שהוא מסטה את דרכיו, ושפתותיו ולשונו מדברים דבורים רעים, השכינה מסתלקת ממנו, והנשמה הקדושה עוברת ממנו ולא נדבקת בו. ומצד של הנחש הרע הקשה מתעוררת רוח אחת שמשוטטת ואוכלת בעולם, שאין שורה אלא במקום שקדשה עליונה הסתלקה משם. ואותם דבורים עולים למקום הנחש הרע, שהכל חוזר למקומו. ובשעה שפועלים, הכל מכריזים ואומרים: הסתלקו מסביבו של הדבור הרע של פלוגי! פנו מקום לדרכו של הנחש הקשה!

ואותה נשמה עולה בבושה ובצרת הכל, ולא נותנים לה מקום לדבר כמקדם, ואז מזדמן הנחש. וכשאותו הדבור הרע עולה בדרכים ידועות ושורה לפני הנחש הקשה, כמה רוחות מתעוררות בעולם, ורוח יורדת מאותו הצד, ומוציאת שאותו אדם עורר אותה בדבור רע, והרי הרוח המדברת הקדושה עברה ממנו, אז שורה עליו ומטמאת אותו, ואז הוא סגור, ונפגם בשרו במראה פניו בכל, ועל זה כתוב שמר פיו ולשונו שמר מצרות נפשו, נפשו ודאי. אותה שהיתה מדברת, נעשתה משתקת משום דבור רע. וכמו שענישו של אדם בזה משום אותו דבור רע, כך ענישו בגלל דבור טוב (שבא לידו שיכל לדבר ולא דבר). ע"כ מההשמות.

בא ראה, בכל זמן שהנשמה הקדושה היא נדבקת באדם, אהוב רבונו הוא. כמה שומרים שומרים אותו מכל הצדדים, רשום הוא לטוב, למעלה ולמטה, והשכינה הקדושה שורה עליו.

ובזמן שהוא מסטה את דרכו, השכינה מסתלקת ממנו, והנשמה הקדושה לא נדבקת בו. ומצד הנחש הרע התקין מתעוררת רוח אחת שמשוטטת והולכת בעולם, שלא שורה אלא במקום שהקדושה העליונה הסתלקה משם, ואז האיש נטמא, ונפגם בבשרו במראה פניו בכל.

ובא ראה, משום שנפש חיה היא קדושה עליונה, כשמושכת אותה הארץ הקדושה ונכללת בתוכה, אז קוראים לה נשמה, וזו היא שעולה למעלה ומדברת לפני המלך הקדוש, ונכנסת בכל השערים, ואין מוחה בידה, ועל כן נקראת רוח ממללא, שהרי לכל שאר הנפשות אין רשות לדבר לפני המלך, פרט לזו.

ועל כן התורה מכריזה ואומרת: (תהלים לד) נצר לשונך מרע וגו', וכתוב (משלי כא) שמר פיו ולשונו וגו'. משום שאם שפתותיו ולשונו מדברים דברים רעים, אותם הדבורים עולים למעלה, ובשעה

שְׁעוֹלִים, הַכֹּל מְכַרְזִים וְאוֹמְרִים: הַסִּתְּלָקוֹ מִסָּבִיב הַדְּבֹר הָרַע שֶׁל פְּלוֹנִי! פֶּנוּ מְקוֹם לְדַרְכּוֹ שֶׁל הַנְּחָשׁ הַתִּקְיָי! אִזּוֹ הַנְּשָׁמָה הַקְּדוּשָׁה עוֹבְרֶת מִמֶּנּוּ וּמִסִּתְּלָקֶת וְלֹא יָכוֹלָה לְדַבֵּר, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים לט) נֶאֱלַמְתִּי דוֹמִיָּה הַחֲשִׁיתִי מְטוֹב.

וְאוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה עוֹלָה בְּבוֹשָׁה, בִּצְרָה שֶׁל הַכֹּל, וְלֹא נוֹתֵנִים לָהּ מְקוֹם כְּמִקְדָּם. וְעַל זֶה כְּתוּב, שִׁמְרֵנוּ וְלִשְׁנוֹנוֹ שִׁמְרֵנוּ מִצָּרוֹת נַפְשׁוֹ. וְנִפְשׁוֹ וְדָאִי. אוֹתָהּ שֶׁהִיָּתָה מְדַבֶּרֶת, נִעְשְׂתָה מִשְׁתַּקֶּת מִשּׁוּם הַדְּבֹר הָרַע. וְאִזּוֹ מִזְדַּמֵּן הַנְּחָשׁ, שֶׁהַכֹּל חוֹזֵר לְמִקְוֵמוֹ, וְכִשְׁאוֹתוֹ הַדְּבֹר הָרַע עוֹלָה בְּדַרְכִּים יְדוּעוֹת וְשׁוֹרָה לִפְנֵי הַנְּחָשׁ הַתִּקְיָי, כִּמָּה רוּחוֹת מִתְעוֹרְרוֹת בְּעוֹלָם, וְרוּחַ יוֹרֶדֶת מֵהַצֵּד הַהוּא, וּמִצְאָת אוֹתוֹ הָאִישׁ מְעוֹרֵר אוֹתוֹ בְּדְבֹר רַע, וְהָרוּחַ הַמְּמַלֶּלֶת הַקְּדוּשָׁה הִיא עוֹבְרֶת מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ שׁוֹרָה עָלָיו וּמִטְמָאת אוֹתוֹ, וְאִזּוֹ הוּא סָגוּר.

כִּמוֹ שֶׁעָנְשׁוּ שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה מִשּׁוּם דְּבֹר רַע, כִּדְּ עָנְשׁוּ מִשּׁוּם דְּבֹר טוֹב, שֶׁבָּא לִידּוֹ וְיָכַל לְדַבֵּר וְלֹא דָבַר. מִשּׁוּם שֶׁפָּגַם אוֹתָהּ הָרוּחַ הַמְּמַלֶּלֶת, שֶׁהִיא מִתְקַנֶּת לְדַבֵּר לְמַעַלָּה וּלְדַבֵּר לְמַטָּה, וְהַכֹּל בִּקְדֻשָּׁה. כֹּל שֶׁכֵּן אִם הָעַם הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ עֲקָמָה, וְהוּא יָכוֹל לְדַבֵּר לָהֶם וּלְהוֹכִיחַ אוֹתָם, וְשׁוֹתֵק וְלֹא מְדַבֵּר, כִּמוֹ שֶׁאִמְרָנוּ שְׁכָתוֹב נֶאֱלַמְתִּי דוֹמִיָּה הַחֲשִׁיתִי מְטוֹב וְכֹאבִי נִעְכֵּר.

נִעְכֵּר בְּמִכּוֹת שֶׁל טְמָאָה. וְזֶהוּ שֶׁאִמְרַן דָּוִד הַמֶּלֶךְ, מִלְּקָה בָּזָה וּמִתְפַּנֶּה מִמֶּנּוּ, שְׁכָתוֹב (תהלים פז) פָּנָה אֵלַי וְחֲנִנִי. מִה זֶה פָּנָה אֵלַי? כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יב) וַיָּפֶן אֶהְרֹן. יָרְדוּ רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי יוֹסִי וְנִשְׁקוּהוּ. הַתַּחֲבִּירוּ יַחַד כָּל אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ. קָרָא עֲלֵיהֶם רַבִּי חִיָּא, (משלי ד) וְאַרְחַ צְדִיקִים כְּאוֹר נֶגַה הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם.

נִגַּע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאֶדָם וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הַנֶּגַע הַזֶּה בְּכָל הַגּוֹנִים שֶׁלוֹ הִתְעוֹרְרוּ הַחֲבֵרִים, וְהַכֹּהֵן הָיָה יוֹדֵעַ בָּהֶם לְטֹהַר וּלְטִמָּא, הִיָּה יוֹדֵעַ אוֹתָם שֶׁהֵיוּ יְסוּרִים שֶׁל אֲהֲבָה, אוֹ אוֹתָם שֶׁנִּמְצְאוּ בְּמִי שֶׁמָּאָס בּוֹ רַבּוֹנוֹ וְהִרְחִיק אוֹתוֹ, שֶׁהָיָה לִפִּי דִּרְכֵי הָאִישׁ גּוֹרֵם נִגַּע בְּעוֹלָם.

כְּתוּב (תהלים קמא) אֵל תֵּט לִבִּי לְדַבֵּר רַע לְהִתְעוֹלֵל עַל לוֹת בְּרָשָׁע. מִכָּאן שְׁנִינִי, בְּדֶרֶךְ שְׁבָה רוּחָה אֶדָם לִלְכָת, בַּה מְנַהִיגִים אוֹתוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַפְּסוּקָה הַזֶּה קִשָּׁה, וְכִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסֻטָּה אֶת הָאֶדָם לִלְכָת בְּדֶרֶךְ שֶׁל חֲטָא וְלַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים רָעִים? אִם כֵּן, אֵין דִּין בָּזָה הָעוֹלָם וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא, וְהִתּוֹרָה לֹא מִתְקַנֶּת, שְׁכָתוֹב בַּה אִם תִּשְׁמַע וְאִם לֹא תִשְׁמַע!

אֵלֹא דָוִד הִזְהִיר אֶת לִבּוֹ לְהִנְהִיגוֹ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד) וְהִשְׁבַּת אֶל לִבְכֶּךָ. מִה זֶה וְהִשְׁבַּת? אֵלֹא פַעַם אַחַת וּפַעַמִּים וְשִׁלַּשׁ לַחֲזָר כִּנְגִידוֹ, וְלִהְיוֹלֵךְ וּלְהִזְהִיר אוֹתוֹ. וְכֵן אָמַר לוֹ: אֵל תֵּט לִבִּי לְדַבֵּר רַע. לִלְבּוֹ אָמַר דָּוִד, (כלומר) אֵל תִּטָּה לִפִּי דִּרְכֵי הָאֶדָם (וְכֵן אָמַר לוֹ: לִבִּי, אֵל תֵּט לְדַבֵּר רַע. שֶׁהָיָה דְּבַר) רַע גּוֹרֵם נִגַּע בְּעוֹלָם, וְהִדִּין שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, וְהִינּוּ נִגַּע צָרַעַת.

נִגַּע צָרַעַת, הִנֵּה הִתְעוֹרְרוּ הַחֲבֵרִים, אֲבָל צָרַעַת כְּתֻרְגוּמוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, מִה זֶה כְּתֻרְגוּמוֹ? הַסִּגְרָה, שֶׁסּוּגֵר וְלֹא פוֹתַח. וְכִשְׁהוּא סוּגֵר וְלֹא פוֹתַח, הוּא נִקְרָא נִגַּע. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, שְׁאִין הָאֲבֹת נִהְיִים, כֹּל שֶׁכֵּן הַבְּנִים, וְהִינּוּ שְׁכָתוֹב נִגַּע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאֶדָם, בְּאֶדָם מִמֶּשׁ, וּמִכָּאן יוֹרֵד לְמִי שִׁיּוּרֵד. נִמְצָא נִגַּע לְכָל מְאוֹתָהּ הַהִסְגָּרָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְדָאִי זֶהוּ סוּד הַדְּבַר, שְׁכָתוֹב (איכה ב) נָאֵר מִקְדָּשׁוֹ. מִה הַטָּעַם? מִשּׁוּם שְׁבָנִי הָעוֹלָם גִּרְמוֹ אֶת זֶה, שְׁכָתוֹב (במדבר יט) אֶת מִקְדָּשׁ ה' טִמָּא, טִמָּא מִמֶּשׁ. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, טִמָּא, מִשּׁוּם שֶׁהִסְתַּלְּקָה (הַשְׁכִּינָה מִמֶּנּוּ) מִי שֶׁהִסְתַּלְּקָה, וְהַנְּחָשׁ הַתִּקְיָי שְׂרׁוּי וּמִטִּיל זֶהָמָא, וּמִטְמָא אֶת מִי שֶׁמִּטְמָא, וְכָלֵם מִשּׁוּם חֲטָאֵי הָעוֹלָם.

לְמַדְנוּ, כְּשֶׁמִּתְחִיל הַנְּחָשׁ (הַחֲזָק) לְהִתְגַּלּוֹת, מִסִּתְּלָקִים הַבְּנִינִים וְהָעַמּוּדִים וְעוֹבְרִים, וְכֹא הַנְּחָשׁ הַתִּקְיָי וּמִטִּיל זֶהָמָא, וְאִזּוֹ נִמְצָא הַמִּקְדָּשׁ טִמָּא. מִי הַמִּקְדָּשׁ? כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְנִתְּתִי נִגַּע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזָּתְכֶם. וְכְתוּב (בראשית ג) וְהַנְּחָשׁ הָיָה עָרוֹם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֵל הָאִשָּׁה. אֵל הָאִשָּׁה מִמֶּשׁ, שֶׁמִּקְדָּשׁ נִאֲחָז בְּתוֹכָהּ, וְהִינּוּ אֶת מִקְדָּשׁ ה' טִמָּא, מִשּׁוּם חֲטָאוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהִתְגַּלָּה הַנְּחָשׁ הַתִּקְיָי.

מִה חֲטָאוֹ? זֶה לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁבְּגָלָל לְשׁוֹן הָרַע הַנְּחָשׁ מִזְדַּמֵּן, בִּין לְמַעַלָּה בִּין לְמַטָּה, שְׁכָתוֹב (במדבר כא) וַיִּשְׁלַח ה' בָּעַם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים. הַשׁוֹרְפִים אוֹ הַשָּׂרוּפִים לֹא כְּתוּב, אֵלֹא הַשָּׂרְפִים. מִי הַשָּׂרְפִים? שְׁכָתוֹב (תהלים עד) רֹאשֵׁי תַנִּינִים, (שְׂנִינִים). אֶחָד נִאֲחָז לְמַעַלָּה וְאֶחָד לְמַטָּה (שְׂנִינִים), אֶחָד חוֹזְרִים לְפַעֲמִים) וְכְתוּב (ישעיה ו) שָׂרְפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ, מִמַּעַל לוֹ וְדָאִי, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב א) לְהַתִּיצֵב עַל ה', וְאִזּוֹ הַסִּגְרָה בְּכָל, וְאֵין מִי שְׁפוֹתָהּ. וְעַל זֶה כְּתוּב, (משלי ל) כִּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנַאֲפֶת אֶכְלָה וּמִחֲתָה בִּיהָ וְגו'. מִה זֶה מְנַאֲפֶת? מְנַאֲפֶת מִמֶּשׁ וְדָאִי, אֶכְלָה וּמִחֲתָה בִּיהָ וְאִמְרָה לֹא פִעֲלָתִי אֲנִי.

אָמַר רַבִּי חִיָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּרָצוֹן שֶׁל הַכֹּל לֹא נִמְצָא לְמַטָּה, אֵלֹא מִשּׁוּם שֶׁנִּמְצָא לְמַעַלָּה. וְלְמַעַלָּה לֹא נִמְצָא, אֵלֹא כְּשֶׁנִּמְצָא לְמַטָּה בְּחֲטָאֵי הָעוֹלָם, שֶׁלְמַדְנוּ שֶׁהַכֹּל תְּלוּי זֶה בָּזָה, וְזֶה בָּזָה.

וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ וְגו'. רַבִּי חִיָּא פִּתַּח וְאָמַר, (קהלת ב) וְרִאֲיִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן

הסכלות וגו'. בכמה מקומות הסתכלתי בדברי שלמה המלך והשגחתי בחכמה הרבה שלו, והסתיר דבריו בתוכו, לתוך ההיכל הקדוש. בפסוק זה יש להסתכל, למה אמר וראיתי אני? וכי שאר בני העולם לא יודעים ולא רואים את זה? אפלו מי שלא יודע חכמה מימיו ולא השגיח בה, יודע את זה שיש יתרון לחכמה מן הסכלות ביתרון האור מן החשך, והוא משבח את עצמו ואומר ראיתי אני?

אלא כך למדנו, מי חכם כמו שלמה, שבשבע דרגות של חכמה נקרא כמו שלמעלה. ששה ימים למעלה, שביעי עליון עליהם. ששה ימים למטה, שביעי עליהם. שש דרגות לכסא, הוא על הכסא, שכתוב וישב שלמה על כסא ה' למלך. שבעה כתרים של ימים למעלה, ואז כנגדם שבעה שמות לשלמה, להראות בו החכמה הקדושה. ומשום כך נקרא שבעה שמות: שלמה. ידידיה. אגור. בן יקה. למואל. איתאל. קהלת.

ואמר שבעה הבלים. ומה שהוא ראה לא ראה אדם אחר, וכשפגש חכמה והתעלה לדרגות החכמה, נקרא קהלת. ושבעה הבלים אמר, כנגד שבעה כתרים שלמעלה, וכל הבל נעשה ממנו קול, והעולם אינו מתקיים אלא בהבל.

ולמדנו משמו של רבי שמעון, ההבל מוציא קול ברוח ומים שבו, ואין קול אלא עם הבל. ולמדנו, שבשבע הבלים מתקיימים העליונים והתחתונים. ולמד רבי יצחק, בא תראה שעל ההבל מתקיים העולם, שאלמלא לא היה הבל שיוצא מן הפה, לא התקיים אדם אפלו שעה אחת.

כמו כן אמר שלמה דבריו, שהעולם מתקיים בהם, שבהבל הזה מתקיים העולם. וההבל הזה שמתקיים בו העולם, בא מן ההבלים שלמעלה. זהו שכתוב הבל הבלים, הבל מההבלים שלמעלה, וכל דבריו היו כך. ובהבלים שלמעלה כתוב, (דברים ח) כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. מה זה מוצא פי ה' זה ההבלים שלמעלה.

ולמדנו, וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות. מן הסכלות ממש באה תועלת לחכמה. שאלמלא לא נמצאה שטות בעולם, לא נודעה החכמה ודבריה. ולמדנו, חיוב הוא על אדם שלמד חכמה ללמוד מעט מן השטות ולדעת אותו, משום שבאה תועלת לחכמה בשבילו, כמו שבאה תועלת לאור מן החשכה. שאלמלא החשכה לא נודע האור, ולא באה (נראית) לעולם תועלת ממנו.

שנה, שיש יתרון לחכמה, לחכמה סתם. שאמר רבי שמעון לרבי אבא, בא וראה סוד הדבר, לא מאירה החכמה שלמעלה ולא נאורה אלא בשביל השטות שמתעוררת ממקום אחר, ואלמלא זה, אור ומשחה רבה ויותר לא היתה (להיות), ולא נראתה תועלתה של החכמה, ומשום השטות מאיר יותר, ומאירים לו יותר. זהו שכתוב שיש יתרון לחכמה, לחכמה סתם, מן הסכלות סתם. וכך למטה, אלמלא לא היתה שטות מצויה בעולם, לא היתה החכמה מצויה בעולם.

והינו שרב המנוגא סבא, כשהיו לו מדים ממנו החברים סודות החכמה, היה מסדר לפניו פרוק של דברי שטות, כדי שתבא תועלת לחכמה בשבילו. זהו שכתוב (קהלת י) יקר מחכמה ומכבוד סכלות מעט, משום שהיא התקון של החכמה וכבוד החכמה. ועל זה כתוב, ולבי נהג בחכמה ולאחזו בסכלות.

רבי יוסי אמר, יקר מחכמה ומכבוד, כלומר, כבוד החכמה והנוי שלה והיקר של הכבוד שלמעלה מה הוא? סכלות מעט, מעט של שטות, מראה ומגלה את כבוד החכמה והכבוד של מעלה יותר מכל דרכי העולם.

ביתרון האור מן החשך, תועלת האור לא באה (נראית) אלא מתוך החשכה. (ולעולם) תקון הלבן מהו? השחר. אלמלא השחר לא נודע הלבן, ומשום השחר מתעלה הלבן ומתקן. אמר רבי יצחק, משל למתוך במר, שאין יודע איש טעם המתוך עד שטועם את הפיר. מי עושה את זה מתוך? הוה אומר זה הפיר. והינו שכתוב (שם ז) גם את זה לעמת זה עשה האלהים. וכתוב טוב אשר תאחזו בזה וגם מזה אל תנח את ידך.

שנינו, בכמה דרגות נקרא בן אדם: אדם, גבר, אנוש, איש. גדול שבכלם אדם, (משום) שכתוב (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו. וכתוב (שם ט) כי בצלם אלהים עשה את האדם. ולא כתוב גבר, אנוש, איש. אמר רבי יהודה, אם כך, והרי כתוב (ויקרא א) אדם כי יקריב מקם קרבן לה'. מי צריך להקריב קרבן? מי שהוא חוטא, וכתוב אדם.

אמר רבי יצחק, בא ראה, קיום העולם של עליונים ותחתונים הוא קרבן, הנחת של הקדוש ברוך הוא. ומי ראוי להקריב לפניו את הנחת הזו? הוה אומר זה אדם, שיקר מן הכל. אמר לו, אם כך, הנה כתוב, אדם כי יהיה בעור בשרו וגו', והיה בעור בשרו לנגע צרעת. אמר לו, את זה צריך לטהר הקדוש ברוך הוא יותר מהכל, שמי שהוא בדרגה עליונה של כלם, לא יושב כך.

ומשום כך כתוב באדם, והובא אל הפה. ובא לא כתוב, אלא והובא. שכל מי שרואה אותו, מתחבב בו להקריבו לפני הפה, שהדמות הקדושה לא תשב כך. וכתוב איש או אשה כי יהיה בו נגע

וגו', ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרם בהרת וגו'. ולא כתוב בהם והובא.

אמר לו, והרי כתוב (במדבר יב) והאיש משה, כי זה משה האיש, למה לא נקרא אדם? אמר לו, משום שנקרא עבד למלך, שכתוב (שם) לא כן עבדי משה. (יהושע א) משה עבדי. ואף כך נקרא איש כלפי אדם שלמעלה. אמר לו, אם כך, הרי כתוב (שמות טו) ה' איש מלחמה, ולא כתוב אדם. אמר לו, סוד ה' ליראיו. אמר לו, אם כך אני ביניהם (יושב) הושיבו בכל, ובמקום הזה לא זכיתי.

אמר לו, לך לרבי אבא, שאני למדתי ממנו שלא על מנת לגלות. הלך אצל רבי אבא, מצא אותו שהיה דורש ואומר: מתי נקראת שלמות של מעלה (של הכל)? פשוט הקדוש ברוך הוא בכסא, ועד שלא יושב בכסא, לא נמצאת שלמות, שכתוב (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. משמע שכתוב אדם, שהוא הפלג ושלמות הכל. אמר רבי יהודה, ברוך הרחמן שמצאתי אותו בזה. אמר לו, אם כך, הרי כתוב ה' איש מלחמה, ולא כתוב אדם. אמר לו, יפה שאלת.

בא ראה, שם לא נמצאת שלמות של הכל, ומשום כך נקרא איש. אבל כאן שלמות הכל והכלל של הכל, משום כך נקרא אדם. קרא עליו, (תהלים קיט) טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף.

עוד אמר לו, כתוב (שם לו) אדם ובהמה, ולא כתוב איש ובהמה. אמר לו, ולא!! והרי כתוב (שמות יא) למאיש ועד בהמה. אבל מה שכתוב אדם ובהמה, כמו שכתוב (מלכים א ה) מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר יצא בקיר. דרך הכתוב הוא, שלוקח העליון מכלם והנמוך מכלם. אף כאן העליון של הכל - אדם, והנמוך מהכל - בהמה.

אמר לו, והרי כתוב (בראשית ב) ואדם אין לעבד את האדמה. אמר לו, בא וראה שכל מה שבעולם אינו אלא בשביל האדם, וכלם בגללו מתקיימים ולא נראים בעולם, וכלם התעבבו עד שיבא אותו שנקרא אדם. זהו שכתוב (שם) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וגו'. טרם: עד שלא, כתרוממו. משום שלא נראתה הדמות העליונה. זהו שכתוב ואדם אין. כלומר, כלם התעבבו בשבילה של הדמות הזאת עד שנראתה.

ומשום כך לא נראתה (נבראה) הדמות הזו אלא בדמות שראויה לה. זהו שכתוב (שם) ויצר ה' אלהים את האדם, בשם מלא, כמו שבארנו, שהוא שלמות הכל והכלל של הכל.

למדנו, בששי נברא אדם, בשעה שנשלם הכסא. ונקרא כסא, שכתוב (מלכים א י) שש מעלות לכסא. ולפיכך נברא האדם בששי, שהוא ראוי לישב על הכסא. ולמדנו, כיון שנברא אדם, הכל התתקן, וכל מה שלמעלה ולמטה, והכל נכלל באדם.

שנינו, אמר רבי יוסי, כתוב (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם, הפלג של הכל, והכל כלולים בדמות הזאת. אמר רבי יהודה, והרי כתוב ופני ארזיה אל הזמין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתם? אמר לו, הכל היו פני אדם, ובאותה דמות של אדם נראים כל הגונים וכל הדמיות. כמו ששנינו, פניו פני נשר, לא שהוא נשר, אלא שנראה בדמות של אדם, משום שכולל את כל הגונים וכל הדמיות.

אמר רבי יצחק, בא ראה, כל מי שהוא תחת שלטונו של אדם, נקרא איש, משום שהתתקן בגוף של אדם מדרגה אחרת שהיתה לו בראשונה. שלמדנו בסוד עליון בספרא דצניעותא, כשנברא אדם, ירד בדמות קדושה עליונה, וירדו עמו שתי רוחות משני צדדים, מימין ומשמאל, הפלג של אדם. והרוח של הימין נקראת נשמה קדושה, שכתוב (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. והרוח של השמאל נקראת נפש חיה, והיתה הולכת ויורדת ממעלה למטה, ולא מתישבת עם האחרת.

כאשר נכנסה השבת ואדם היה חוטא, נעשו (נשפכו) מאותה רוח השמאל בריות שמתפשטות בעולם, וגופם לא הסתים, והתחברו עם גוף האדם הזה, עם זכר ונקבה, ונולדו בעולם. ואלו נקראים נגעי בני אדם. למדנו, העליונים מהם שלא נדבקו למטה ותלויים באויר, ושומעים מה ששומעים מלמעלה, ומהם יודעים אותם האחרים למטה.

למדנו, מהניצוץ הקשה יוצאים שלש מאות ועשרים וחמשה ניצוצות, חקוקים ואחוזים יחד מצד הגבורה, שנקראים גבורות, (ומתלכדים) יחד ונעשו אחד (גוף). וכשאלה נכנסים לגוף, הוא נקרא איש. (ולא איש זה) זה ששנינו, איש תם וישר איש צדיק. והאיש של כאן, כתוב איש מלחמה, שהכל עולה דין, והכל אחד. אמר רבי יהודה, למה? לא היה בדיו (של רבי יצחק)? באו שאלו לפני רבי שמעון. אמר להם, עוד קשה, שהרי שנינו שכתוב, (בראשית ב) לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת. ושנינו, מי זה איש חסד, וכאן אמרתם שהוא דין?

אלא כך למדנו, הכל הוא במשקל אחד עולה, והכל אחד. ומשום שהדינים התחתונים אחוזים (ומתלכדים) ומחברים בשערותיו של זה, הוא נקרא הדין הקשה, וכשעובר ממנו השער של הראש - נמתק, והדינים של מטה לא מזדמנים, ומשום כך נקרא טהור. שלא נקרא טהור, אלא פשיטא מצד

הטמאה, וכשיצא מצד הטמאה נקרא טהור, שכתוב (איוב יד) מי יתן טהור מטמא. מטמא ודאי, וכן כתוב ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא.

ובא ראה, בראש האיש הזה ניצוץ הקשה, ומשום כך גלגלת הראש של זה אדמה כלה כשושנה, והשערות אדמות בתוך אדמות, ותלויים ממנו כתרים תחתונים שלמטה שמעוררים דינים בעולם, וכשעובר ממנו השער ונגלש, מהחסד העליון הכל נמתק, ונקרא טהור על שמו.

אמר רבי יהודה, אם נקרא על שמו - קדוש נקרא ולא טהור? אמר לו, לא כך, שקדוש לא נקרא אלא כשהשער תלוי, שהקדשה תלויה בשער, שכתוב (במדבר ו) קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו. וזה נקרא טהור, מהצד שתלויים למטה ממנו. ומשום כך עובר ממנו השער ונטהר.

ובא ראה, כל מי שהוא מצד הדין והדינים נאחזים בו, לא נטהר, עד שעובר ממנו השער. ומשעובר ממנו השער, נטהר. ואם תאמר אדם - לא כך, שהרי הוא שלמות הכל, ונמצאים בו רחמים. משום כך לא כך, שכל הקדשות והקדושים התנחלו בו. אבל זה - הוא דין, והדינים נאחזים בו, לא נמתק עד שעובר ממנו השער.

בא ראה, שהרי הלויים שבאו מצד הדין הזה לא נטהרים עד שעובר מהם השער, שכתוב (שם ח) וכה תעשה להם לטהרם הזה עליהם מי חטאת והעבירו תער על כל בשרם וגו'. וכדי שימתקו יותר, צריך הכהן, שהוא מצד החסד העליון, להרים אותם, שכתוב והניף אהרן את הלויים תנופה לפני ה'. כמו שהוא לאיש הזה שלמעלה, שפאשר רוצה להתמתק יותר, מתגלה בו חסד עליון, ונמתק. וממתק הוא למטה.

והאיש הזה הוא בכלל של אדם, וכשרוצה הקדוש ברוך הוא להלחם בקרב, באיש הזה הוא נלחם בהם בקרב, שכתוב (שמות טז) ה' איש מלחמה, באיש הזה ממש. ולא נלחם בהם בקרב, עד שעובר לו שער הראש, כדי שישתלשלו מהשתלשלותם, וישברו כל אותם הכתרים האחוזים בשערות. זהו שכתוב (ישעיה ז) ביום ההוא יגלח ה' וגו', בעברי נהר במלך אשור את הראש ושער הרגלים וגם את הזקן תספה.

למדנו, וכה תעשה להם לטהרם. מה זה וכה? כמו שלמעלה, הזה עליהם מי חטאת, שיורי הטל של הבדולח כאן מי חטאת, שהם שיורי הטל. לעתיד לבא כתוב, (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים. וכבסו בגדיהם, כמו שלמעלה, שתקוני האיש הזה רוחצים בחסד עליון, ונטהר מן הכל.

ושנינו, כמה כתוב בתער, ולא במספרים? אלא, משום שיעבר השער בשרשו ויעברו ממנו הדינים התחתונים מהשתלשלותם. ובזמן שיכשרו המעשים למטה, עתיד הקדוש ברוך הוא להעביר לו את השער הזה ולגלח אותו, כדי שלא יצמח וינרבה, שכתוב כי ימרט ראשו.

אמר רבי יצחק, גדול מכל הלויים היה קרח, שעשה אותו הקדוש ברוך הוא למטה כמו שלמעלה, וקרא לו קרח. מתי? בשעה שגלח בשבילו את האיש הזה, שכתוב קרח הוא.

וכשראה קרח את ראשו בלי שער וראה את אהרן מתקשט בקשוי מלכים, הזדלזל בעיניו וקנא לאהרן. אמר לו הקדוש ברוך הוא: אני עשיתי אותך כמו שלמעלה, לא רצית לעלות לעליונים, רד למטה ותהיה בתחתונים. שכתוב (במדבר טז) ויורדו חיים שאולה. מהו שאולה? גיהנם, ששם צוחים הרשעים, ואין מי שמרחמים עליהם. ועתידים הם לחיות ולעלות כשיעורר הקדוש ברוך הוא את עמו ולהחיותם, שכתוב (שמואל א ב) ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויגאל.

ואם מפאת פניו ימרט ראשו. למדנו, יש פנים ויש פנים. ומי הפנים הללו? אלו הם שנקראים פנים של זעם. וכל אלו שתלויים מאותם פנים חצופים, כלם תקיפים, כלם לא מרחמים. וכשעובר השער מצד אותם הפנים, כלם עוברים ונשברים.

שלמדנו, כל אותם שתלויים מהשער של הראש, הם עליונים על האחרים ולא חצופים כמום, וכל אותם שתלויים מצד השער של אותם הפנים, כלם חצופים ותקיפים, ומשום כך פניו מלהטים כאש, משום הניצוץ של הניצוץ הקשה. ובזה כתוב (איכה ד) פני ה' חלקם. (תהלים לד) פני ה' בעשי רע.

אמר רבי יצחק, מהו נגע לבן אדמדם? נגע ממש הוא, אם נראה לבן, והאדם לא עבר. משמע שכתוב לבן אדמדם. אמר רבי יוסי, שהלבן לא נראה אלא עם אדם, כמו הלבן והאדם. רבי יצחק אמר, אף על גב שהלבן נראה, אם האדם לא הולך - נגע הוא, שכתוב (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשולג ילבינו. וכשמלבין, כל הרחמים נמצאים, ודינים לא נמצאים. (שהרי נעקרו).

למד רבי אבא, כתוב נגע הוא, וכתוב נגע היא. אחד זכר ואחד נקבה. אלא כשהנקבה נטמאת משום חטאי התחתונים, כתוב נגע היא. וכשהזכר לא נטהר משום חטאי התחתונים, כתוב נגע הוא.

והזכרים הללו נודעים לכהן, הדינים שבאים מזה והדינים שבאים מזה. ונודעים הקרבנות שצריך

להקריב, שפיתוב זכר תמים, וכתוב נקבה תמימה וביאנה. שהרי הדברים נודעים מאיפה באו הדינים ומאיפה אותם החטאים, שאחוזים בזה או בזה. ועל כן כתוב, (תהלים נא) זבחי אלהים רוח נשברה. להוציא שאר הקרבנות שלא כתוב רוח נשברה, שהם שלום לעולם ושמחת העליונים והתחתונים.

ואם יראנה הכהן. שנה רבי יוסי, כתוב (תהלים סה) שמע תפלה עדיף וגו'. שמע תפלה - זה הקדוש ברוך הוא. רבי חזקיה אמר, שמע תפלה! שומע תפלות היה צריך להיות! מה זה שמע תפלה? אלא תפלה זו כנסת ישראל, שהיא תפלה, שפיתוב (שם קט) ואני תפלה. (תהלים סט) ואני תפלתו ודוד אמר אותה בשביל כנסת ישראל. ומה שאמר ואני תפלה, הכל אחד, ועל זה שמע תפלה, וזו תפלה של יד, שפיתוב (שמות יג) על ידכה, בה"א.

עדיף כל בשר ובאו - בשעה שהגוף שרוי בצער, במחלות ומכות, כמו שנאמר ובשר כי יהיה בעורו. את הנגע בעור הבשר. הבשר החי. ומשום כך לא כתוב כל רוח ובאו, אלא כל בשר ובאו. מה זה עדיף? אלא כמו שנאמר והובא אל הכהן, זה הוא הקדוש ברוך הוא. זהו שפיתוב ואם יראנה הכהן. בא ראה, במקום אחד אחר הכהן, ובמקום אחר הכהן סתם, וזה הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי יצחק, והרי כתוב נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל הכהן, אם כך, זה הקדוש ברוך הוא? אמר לו, כן, משום שבו תלויה כל טהרה וכל קדשה. אמר לו, אם כך, למה והובא? והעלה היה צריך להיות? אמר לו, כמו שנאמר (שם כז) והובא את בדיו בטבעת, שמכניס זה לתוך זה. אף כאן והובא, שיכניסו לכהן לטהר אותו (כשחזור בו) ויכניסו דבר לפניו.

אמר רבי יצחק, כך שנינו, נגע צרעת: נגע - הוא הדין הקשה השרוי בעולם. צרעת - הסגרה, כמו שנאמר הסגר האור העליון. הסגר של הטוב העליון שלא יורד לעולם. כי תהיה באדם - באדם סתם. והובא אל הכהן - זה הכהן שלמטה, והוא מתקן לפתח אותו הסגר ולהדליק מאורות, שימצאו על ידו ברכות למעלה ולמטה, ויעבר ויסתלק אותו הנגע, וישרה אור של רחמים על הכל, ומשום כך והובא אל הכהן.

אמר רבי אבא, ראיתי אותם בני העולם שלא משגיחים ולא יודעים בכבוד רבונם. כתוב בישראל, (ויקרא כ) אשר הבדלתי אתכם מן העמים להיות לי. וכתוב (שם) והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ה'. אם הם מתרחקים, איפה הקדשה שלהם? הרי רצונם התרחק ממנו, והכתוב מכריז ואומר, (תהלים לב) אל תהיו כסוס כפרד אין הבין. במה נפרדים בני אדם מסוס ופרד? בקדשת עצמם, שימצאו שלמים ורשומים מהכל.

ועל כן זויגם של בני אדם הוא בזמנים ידועים, לכוון הרצון להדבק בקדוש ברוך הוא. והרי העירו, בחצות הלילה הקדוש ברוך הוא נכנס לגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, ויכנסת ישראל משבחת את הקדוש ברוך הוא, והיא עת רצון לדבק בהם.

והחברים שמשתדלים בתורה, משתתפים עם כנסת ישראל לשבח את המלך הקדוש, ומתעסקים בתורה לשאר בני האדם, אז עת רצון להתקדש בקדשת הקדוש ברוך הוא ולכוון רצון לדבק בו. ואותם החברים שמשתדלים בתורה, הזויג שלהם בשעה שנמצא זויג אחר, וזה משבת לשבת, לכוון הרצון לדבק בקדוש ברוך הוא ובכנסת ישראל, שהיא עת רצון שהכל מתברכים, העליונים והתחתונים.

אם בני אדם התרחקו ממנו ועושים בבהמות, איפה הקדשה שלהם שימצאו קדושים? איפה הנפשות הקדושות שמושכים מלמעלה? ושלמה המלך צווח ואומר, (משלי יט) גם בלא דעת נפש לא טוב. גם בלא דעת, מי הוא הדעת? זה הקדוש ברוך הוא. נפש לא טוב - זוהי הנפש שהם מושכים במעשיהם. לא טוב, שהרי מהצד האחר נמשכות עליהם נפש שאינה טוב, משום שלא מכונים לבם לקדוש ברוך הוא.

מי שמתלהט ביצר הרע בלי רצון וכוונת הלב לקדוש ברוך הוא, מהצד של יצר הרע נמשכת עליו נפש שאינה טוב. זהו שכתוב גם בלא דעת נפש לא טוב ואף ברגלים חוטא. מי שהוא אף ברגלים ודוחה את השעה בלי רצון קדוש - חוטא, חוטא ונדאי בכל.

ועל זה שורות מכות רעות בבני אדם, ומעידים בפניהם על חצפתם, להראות שהנה הקדוש ברוך הוא מואס בהם ואין דעתו בהם, עד שהם זוכים ומכשירים את מעשיהם כמקדם ומתברכים (ומטהרים). ועל זה נודעות המכות לכהן, אותן שפאות מצד הטמאה ואותן שפאות מהצד האחר.

כמו זה כתוב, כי תבאו אל ארץ כנען וגו', ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם. וכי שָׁכַר טוב הוא שימצא באותם שזוכים להכניס לארץ? אלא הנה פרשוה, למצא מטמונים שהטמינו בביתם, ולהנות בהם את ישראל.

אבל בא ראה, אשריהם ישראל שהם מתדבקים לקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא אוהב אותם, שכתוב (מלאכי א) אהבתי אתכם אמר ה'. ומתוך אהבתו הכניס אותם לארץ הקדושה, להשרות



שְׁכִינָתוֹ בִּינִיָּהֶם, וְשִׁיְהִיָּה דִּיּוּרוֹ עִמָּהֶם, וְיִשְׂרָאֵל שְׁיִמְצָאוּ קְדוּשִׁים עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם.

בֹּא רֵאָה, כְּתוּב (שְׁמוֹת ל"ה) וְכָל הַנְּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לְבֶן וְגו'. בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים מַעֲשֶׂה, הָיוּ אוֹמְרִים: זֶה לְמִקְדָּשׁ, זֶה לְמִשְׁכָּן, וְזֶה לְפָרֶכֶת. וְכֵן כָּל אוֹתָם הָאֲמִנִּים, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרָה קְדֻשָּׁה עַל יְדֵיהֶם, וּמִתְקַדְּשֶׁת אוֹתָהּ עֲבוּדָה. וְכִשְׁעוֹלָה לְמִקְדָּשׁוֹ, עוֹלָה בְּקִדְשָׁהּ.

כְּמוֹ כֵּן מִי שֶׁעוֹשֶׂה עֲבוּדָה לְעֲבוּדָה זָרָה אוֹ לְצַד הָאֲחֵר שֶׁאִינוּ קְדוּשׁ, כִּיּוֹן שֶׁמִּזְכִּיר אוֹתוֹ עַל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה, הָרִי רֹחַ טְמֵאָה שׁוֹרָה עָלָיו. וְכִשְׁעוֹלָה הַמַּעֲשֶׂה, עוֹלָה בְּטִמְאָה. הַכְּנֻעֲנִיִּים הֵם עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, וּמִדְּבָקִים כָּלֵם יַחַד בְּרוּחַ טְמֵאָה בְּעֲבוּדָה זָרָה, וְהָיוּ בּוֹנִים בְּנִין לְפָרִצוֹפִיָּהֶם (לְטִנוּפִיָּהֶם) וְלִגְעוּלֵיהֶם לְצַד הַטְּמָא לְעֲבוּדָה זָרָה. וְכִשְׁמִתְחִילִים לְבָנוֹת, הָיוּ אוֹמְרִים דְּבוּר. וְכִיּוֹן שֶׁנִּזְכָּר בְּפִיהֶם, עוֹלָה עָלָיו רֹחַ שֶׁל טְמֵאָה. כִּשְׁעוֹלָה הַמַּעֲשֶׂה, הוּא עוֹלָה בְּרוּחַ טְמֵאָה.

כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ, רָצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְטַהֵר אוֹתָם וּלְקַדֵּשׁ לָהֶם אֶת הָאֶרֶץ, וּלְפָנוֹת מְקוֹם לְשִׁכְנָהּ, שֶׁלֹּא תִשְׁרָה הַשְׁכִּינָה בְּתוֹךְ הַטְּמֵאָה. וְעַל כֵּן בְּאוֹתוֹ נִגַּע צָרַעַת הָיוּ סוֹתְרִים בְּנִינִים שֶׁל עֲצִים וְאֲבָנִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּטִמְאָה.

בֹּא רֵאָה, אִם הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה הִיָּה לְמִצְאָה מְטֻמְּנִים בְּלִבָּד, יַחֲזִירוּ הָאֲבָנִים אֲחֵר כֶּף כְּמוֹת שֶׁהֵם לְמִקְדָּשׁ, וְהַעֲפֹר לְמִקְדָּשׁוֹ. אֲבָל הַפְּסוּק כּוֹתֵב, וְחִלְצוּ אֶת הָאֲבָנִים. וְכְתוּב וְעַכְשָׁנָה אֲחֵר יִקָּח. כְּדֵי שֶׁתִּעֲבֹר רֹחַ הַטְּמֵאָה, וְיִתְפָּנֶה וְיִתְקַדֵּשׁ כְּעַת כְּמִקְדָּשׁ, וְיִמְצָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁהּ וּבְדִיּוּר קְדוּשׁ, לְהַשְׁרוֹת בִּינֵיהֶם שְׁכִינָה.

וְעַל כֵּן, מִי שֶׁבּוֹנֶה בְּנִין, כִּשְׁמִתְחִיל לְבָנוֹת צָרִיךְ לְהַזְכִּיר בְּפִיו, שֶׁהָרִי לְעֲבוּדַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא בּוֹנֶה, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (יִרְמְיָה כ"ב) הִי בְּנֵה בֵּיתוֹ בְּלֹא צָדֵק וְגו'. וְאִזּוֹ סִיּוּעַ שְׁמִימִי שׁוֹרָה עָלָיו, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן עָלָיו קְדֻשָּׁה וְקוֹרָא עָלָיו שְׁלוֹם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב ה') וְיַדְעַתָּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְיֶה וְגו'. מִה זֶה וּפְקַדְתָּ נֶדֶד? הָרִי פְּרִשׁוֹה. אֲבָל וּפְקַדְתָּ, לְהַפְקִיד דְּבוּר בְּפֶה כִּשְׁהוּא בּוֹנֶה. וְאִזּוֹ כְּתוּב וְלֹא תִחָטָא. וְאִם לֹא, הָרִי מְזַמֵּן לְבֵיתוֹ אֶת הַצַּד הָאֲחֵר.

כָּל שֶׁכֵּן מִי שֶׁבּוֹנֶה, וְיִרְצוֹנוּ בְּצוּרָה אַחֶרֶת, מִשּׁוּם שֶׁמִּיחַד הַבֵּית לְצַד הָאֲחֵר לְהַטְמֵא בּוֹ, הָרִי וְדָאִי שׁוֹרָה בּוֹ רֹחַ שֶׁל טְמֵאָה, וְלֹא יוֹצֵא אוֹתוֹ אֲדָם מִן הָעוֹלָם עַד שֶׁנַּעֲנֵשׁ בְּבֵית הַהוּא. וּמִי שֶׁדָּר בּוֹ יָכוֹל לְהַנֻּק, שֶׁהָרִי בְּדִירָה הִיא שׁוֹרָה בָּהּ רֹחַ טְמֵאָה, וּמִזִּיקָה מִי שֶׁנִּמְצָא בָּהּ.

וְאִם תֹּאמַר, בְּמָה יָדוּעַ? כְּגוֹן שֶׁנִּזְכָּר בְּבֵית הַהוּא אוֹתוֹ שֶׁבְּנֵה אוֹתוֹ, אוֹ אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ, אוֹ בְּנִיִּי גוֹף, אוֹ בְּנִיִּי מָמוֹן, הוּא וְשְׁנֵי אַחֲרֵים אַחֲרָיו. הָרִי וְדָאִי יִבְרַח אֲדָם לָהֶר, וְלֹא יָדוּר בּוֹ. יָדוּר בְּמַחֲלַת עֶפֶר, וְלֹא יָדוּר בּוֹ.

וּמִשּׁוּם כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם לֹא יוֹדְעִים דְּבָר בְּכָל אוֹתָם הַבְּתִים, וְהוּא אוֹמֵר: אֲתֵם לֹא יוֹדְעִים - אֲנִי יוֹדֵעַ, וְרִשְׁמִתִּי אוֹתָם בְּנִגַּע. נִגַּע דָּר בְּבֵית, הִנֵּה נִגַּע אֲחֵר תִּקְרִיף שְׁיוּצִיא אוֹתוֹ וְיַעֲבִיר אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם. וְאִזּוֹ - וְנִתַּץ אֶת הַבֵּית אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֲצָיו. כִּיּוֹן שֶׁהוֹלֵךְ לוֹ, מִה הַטַּעַם וְנִתַּץ אֶת הַבֵּית? אֵלָּא בְּכָל זְמַן שֶׁאוֹתוֹ בְּנִין יִהְיֶה קִים - שֶׁלּוֹ הוּא, וְיָכוֹל לְחַזֵּר.

זֶה בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, כָּל שֶׁכֵּן בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת, שְׁרוּחַ הַטְּמֵאָה מְצוּיָה יוֹתֵר, וְיָכוֹל אֲדָם לְהַנֻּק. אִמֵּר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁנִּקְרָא בְּקִלְפוֹת שֶׁל חֲבָרִיּוֹ הָאֲחֵרִים לְהַמְצֵא שֵׁם, וְאֶפְלוּ דְּפִיקוֹת בְּפִלִּים לֹא מַעֲבִירִים אוֹתוֹ מִן הַבֵּית. וּמִשּׁוּם כֶּף הַפְּסוּק הַזֶּה מְכַרִּז וְאוֹמֵר, הִי בְּנֵה בֵּיתוֹ בְּלֹא צָדֵק. הוּא וְדָאִי שְׁאוֹמְרִים כָּל יוֹם בְּבֵית הַהוּא.

רַבִּי יוֹסִי נִכְנָס יוֹם אֶחָד לְבֵית אֶחָד, הִגִּיעַ לִסְף (טָרַח בְּטַפּוּס) וְנִכְנָס פְּנִימָה. שָׁמַע קוֹל אֶחָד שְׁאוֹמֵר: הַתְּכַנְסוּ וְהַכְנִסוּ, הִנֵּה אֶחָד מִהַיְרִיבִים שָׁלָנוּ. הַתְּחַבְּרוּ וְנִזְיֵק אוֹתוֹ לִפְנֵי שְׁנִיצָא. אָמְרוּ, לֹא נוֹכַל אֵלָּא אִם דִּיּוּרוֹ כָּאֵן. יָצָא רַבִּי יוֹסִי וּפָחַד. אָמַר, וְדָאִי מִי שֶׁעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי הַחֲבָרִים, מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ.

אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּיא, וְהָרִי הַגּוֹזֵם וְשֶׁאֵר בְּנֵי אֲדָם דָּרִים בְּתוֹכוֹ, וְנִשְׁלָמוּ. אָמַר לוֹ, הֵם מַצְדִּים הֵם בָּאִים, אֲבָל מִי שֶׁיִּרָא חָטָא יָכוֹל לְהַנֻּק. וְאֶפְלוּ הֵם, אִם יַעֲבֹדוּ אֶת דִּיּוּרָם בּוֹ, לֹא יִצָּאוּ בְּשְׁלוֹם. אָמַר לוֹ, וְהָרִי כְּתוּב (אִיּוֹב כ"א) בְּתִיָּהֶם שְׁלוֹם מִפָּחַד. אָמַר לוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִיָּה מֵאֲחֵר, וְנִבְנָה מִצָּדֵק. וְהַפְּסוּק כֶּף הוּא, בְּתִיָּהֶם שְׁלוֹם מִפָּחַד - כִּשְׁבְּתִיָּהֶם שְׁלוֹם מִפָּחַד, שֶׁבֶט אֱלֹהִים לֹא שׁוֹרָה עָלֵיהֶם.

וְבֹא אֲשֶׁר לוֹ הַבֵּית וְהָגִיד וְגו' (וִיקְרָא י"ד). וְהָגִיד!! וַיֹּאמֶר הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת, אוֹ וְיִדְבֵּר. מִה זֶה וְהָגִיד? אֵלָּא בְּכָל מְקוֹם דְּבָר שֶׁל חֻקָּה הוּא, וְהִנֵּה פְּרִשׁוֹה. כְּנֻעַ נִרְאָה לִי בְּבֵית. כְּנֻעַ? נִגַּע הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! נִרְאָה לִי!! יֵשׁ לִי הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְנִתְּתִי נִגַּע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזָּתְכֶם, שִׁנִּירָאָה לְכָל! לָמָּה כְּנֻעַ נִרְאָה לִי.

אֵלָּא בְּשָׁעָה שֶׁזֶה נִכְנָס, אֲחֵר מִתְגַּלֶּה, וּמִתְגַּרֵּם זֶה בָּזֶה. וְעַל זֶה נִרְאָה לִי. אוֹתוֹ שֶׁהַתְּפִסָּה הַתְּגַלָּה, וְשֶׁהַתְּגַלָּה הַתְּפִסָּה, וְאַחֵר כֶּף נִרְאָה לוֹ בְּדַמּוּת אוֹתוֹ הַנֶּגַע שֶׁל הַבֵּית, וְאַחֵר מִתְפַּסָּה. וְעַל זֶה וְהָגִיד לְכַחַן, שֶׁדְּבַר חֻקָּה הוּא.

ואז בא הכהן, ויפילו הבית, וינתצו לו האבנים והעצים והכל. כיון שנתצו וטהרו הכל, מתברכים. אז כתוב (דברים ה) ובתים טובים תבנה וישבת. אלו נקראים טובים, שהרי הראשונים אינם טובים, ואינם בכלל של קדשה וטהרה.

אמר רבי יהודה, אם כך, במה מפרשים את הפסוק שכתוב, (שם ו) ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאה? אם רוח טמאה שורה בתוכם, איך מלאים כל טוב? אמר רבי אלעזר, מלאים כל טוב - בממון, בכסף ובזהב, ובכל, כמו שנאמר (בראשית מה) כי טוב כל ארץ מצרים. ואמר רבי יהודה, והנה כל בתי המצרים היו מלאים כשפים ותועבות? אלא עבור העשר של הארץ זה נאמר. אף כן עבור העשר והממון הוא.

שתי עשירות נטלו ישראל, אחת כשיצאו מגלות מצרים, ואחת כשנכנסו לארץ. רבי שמעון אמר, כל זה נדאי היה לקדש את הארץ, ולהעביר רוח הטמאה מן הארץ ומתוך ישראל. וכשהבית היה מנתץ, היה נמצא בו ממון לבנות אותו ולמלא את ביתו, כדי שלא יצטער על הבית וישחור בדיורו של קדשה.

ואיש או אשה כי יהיה בעור וגו'. רבי יוסי אמר, כמו מקום גבוה שמקיף בבהרת עזה, מראה שנינו, ובמראה נדון, באותם הגונים. אמר רבי יצחק, שלש מאות טעמים יש מי שגורס בבהרת עזה, וכלם למדתי מאבי, פרט לשערה (לבנה) אחת טמאה, עד אחד. שנים, שני עדים, וטהור. מכאן והלאה, אפלו מאה כשנים, ושנים כמאה. וזה למדנו לאחר שכתוב, (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש וגו', על פי שנים עדים וגו'.

רבי חזקיה היה יושב לפני רבי שמעון. אמר, כתוב נגע לבן אדמדם, אז הוא נגע, שהרי הלכו לא עומד בעינו. פתח רבי שמעון ואמר, כתוב אם יהיו חטאיכם כשנים וגו'. אשריהם ישראל, שהקדוש ברוך הוא רוצה לטהר אותם בכל כדי שלא ימצאו בדין לפניו, ובעלי הדין לא ישלטו בהם, שהרי הכל הולך אחר מינו. אדם לאדם, ולכן ללכו, ימיו לנימו, ושמאל לשמאל.

בעשו כתוב ויצא הראשון אדמוני, ועל כן שורה בו מינו. ואם תאמר אדמוני כתוב בעשו, וכתוב בו בדרך, (שמואל א טז) ויביאהו והוא אדמוני. אלא זה מזהמת הזהב נעשה, וזה נדבק בזהר הזהב. כתוב בעשו, אדמוני כלו כפאדרת שער, יצא בזהמת ההתוך. בדרך כתוב, עם יפה עינים וטוב ראי.

בא וראה מה הטעם. הגון הלכו נודע, והגון האדם נודע. אדם בראשונה, והנה נראה בו לבן, הרי טהרה נולדה בו ומתחיל להטהר. לבן בראשונה ונראה בו אדם, הנה מתחיל להטמא. וכתוב וטמאו הכהן, שהנה נולד בו אדם להטמא. והכהן היה יודע בכל אותם הגונים. ולפעמים שנראה בו גון של טהרה, ויסגירו לראות אם יגלד בו גון אחר. ואם לא, מטהר אותו. וזהו שכתוב וטהרו הכהן וגו'.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה, כתוב (מלכים ב ה) וצרעת נעמן תדבק בך ובצרעת לעולם וגו'. אם הוא חטא, למה ילקו בניו? אמר לו, אלישע ראה יותר משאר הנביאים. ראה שלא יצא מגיחזי בן מעלה, ועל כן קלל את כלם.

ולא עוד, אלא אמר לו: אני עבדתי בשמוש עליון אצל אליהו, וזכיתי בשני חלקים, שהרי עבדתי אותו באמת. ואתה רשע פגמת אותי, נשבעת לשקר וחמדתי, הרי עברת על כל התורה כלה, ומי שעובר על זה, מת הוא לעולם הבא. אבל משום שעבדת אותי, השמוש שלך לא יהיה לחנם; תהיה מיתתך בעולם הזה, ולא בעולם הבא. ומשום כך, וצרעת נעמן תדבק בך ובצרעת. (גון הלכו נודע, וגון האדם נודע).

אמר רבי יוסי, בגד הצמר או הפשתים למה? אמר רבי יצחק, בכל שורה ובכל שולט. ויש כמו זה, שכתוב (משלי לא) דרשה צמר ופשתים. ומשום כך שלטונו של אותו נגע שיוצא ממקום עליון, זה שולט בכל, בשני גונים, בצמר ובפשתים. ומשום כך, זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או הפשתים.

רבי יצחק היה הולך לבציר של אביו. ראה איש אחד שסטה עם קשר של משא על כתפו. אמר לו, קנים של עצים שעל כתפך לשם מה? לא אמר לו דבר. הלך אחריו. ראה שנכנס למערה אחת, וכנס אחריו. ראה קיטור של עשן שהיה עולה מתחת לארץ, ונכנס האיש להוא לנקב אחד והתפסה ממנו. פחד רבי יצחק, ויצא לפי המערה.

בעודו יושב, עברו רבי יהודה ורבי חזקיה. ראה אותם וקרב אליהם. ספר להם את המעשה. אמר רבי יהודה, ברוך הרחמן שהצילך. זוהי מערת המצרים של סרונגא, וכל יושבי הקריה ההיא הם מכשפים, ובאים למדבר לנחשים השחרים, שהם בני עשר שנים או יותר, לעשות כשפים, ולא נשקרים מהם ונעשים מצרים, וכל מיני כשפים שלהם הם במערה הזו.

הלכו. בעודם הולכים פגשו באיש אחד שהיה בא, ובנו שהיה חולה קשור על החמור. אמרו לו, מי אתה? אמר להם, יהודי, וזה הוא בני שקשור על החמור. אמרו לו, למה הוא קשור? אמר להם, מגורי הם בכפר אחד, שהוא מבני הרומאים, ובני הזה היה לומד תורה בכל יום, והיה חוזר הביתה ולומד את

אותם הדברים, ושלש שנים היו מגורי בבית ההוא ולא ראיתי דבר. וכעת יום אחד נכנס בני לבית לחזר על הדברים, עברה רוח אחת לפניו והזיקה לו, התעקמו פיו ועיניו, וידיו התעקמו ולא יכל לדבר. ובאתי למערת המצרעים של סרונגא אולי ילמדו אותי דבר של רפואה.

אמר לו רבי יהודה, ובאותו הבית האם ידעת מקדם לכן אם נזק בו איש אחר? אמר לו, ידעתי, שהרי מכמה ימים נזק בו איש אחד, והיו אומרים שהיה חולה, ומהם אומרים שרוח של הבית, ואחר כך נכנסו בו כמה אנשים ולא נזקו. אמרו, זהו שאומרים החברים, אוי לאותם שעוברים על דבריהם.

פתח רבי יהודה ואמר, (ירמיה כב) הוי בנה ביתו בלא צדק, שהרי בכל מקום שנמצא בו צדק, כל הרוחות וכל מזיקי העולם בורחים ממנו, ולא נמצאים לפניו. ועם כל זה, מי שמקדים ונוטל המקום, אוהו בו. אמר לו רבי חזקיה, אם כך, שקול השם הקדוש כרוח הטמאה?

אמר לו, לא כך, אלא השם הקדוש לא שורה במקום טמא, ומשום כך, אם השם הקדוש נוטל המקום מקדם לכן, כל הרוחות וכל מזיקי העולם לא יכולים להראות בו, כל שכן לקרב עמו. אם רוח טמאה קודם ונוטל את המקום - השם הקדוש לא שורה בו, שהרי אינו מקומו.

וכשהיה יורד גגע צרעת, היה מטהר את המקום, ומוציא את רוח הטמאה ממקומו, ואחר כך מנתצים את הבית, האבנים והעצים והכל, ובונה אותו כמקדם, בצד הקדוש בצדק, שמזכיר את השם הקדוש ומשורה עליו קדשה, ועם כל זה בעפר אחר, ונרחיק את הבית ממקומו, מהיסוד הראשון שני טפחים.

עכשו שלא נראה ולא יורד מי שמתגרה באותה רוח טמאה להוציאה ממקומו, מה תקנתו? אם יכול לצאת מן הבית הזה - יפה, ואם לא - יבנה אותו כמקדם באבנים אחרות, ועצים וחלל. ויחזיק אותו מהמקום הראשון, ויבנה אותו על השם הקדוש.

ועם כל זה לא יוצאת אותה הרוח מן המקום הראשון, משום שקדשה לא שורה על מקום טמא. אמר רבי יצחק, למה לו לטרח על זה? בזמן הזה כתוב, (קהלת א) מעות לא יוכל לתקון וגו'. מיום שנחרב בית המקדש לא נמצאה רפואה בעולם, משום כך צריך אדם להזהר, כך שיהיה שמור.

אמרו, נלך עם האיש הזה ונראה. אמר רבי יצחק, אסור לנו. אם היה הולך לאיש גדול ירא חטא, כמו נעמן לאלישע, נלך אחריו. עכשו שהוא הולך לרחוקי העולם, רחוקי התורה, מגלים מן הכל, אסור לנו להראות לפניהם. ברוד הרחמן שהציל אותנו מהם. והאיש הזה אסור לו. אמר רבי יהודה, והרי שנינו, בכל מתרפאים חוץ מעצי אשרה וכו'. אמר לו, וזה עבודה זרה, ולא עוד, אלא שהרי כתוב, (דברים יח) לא נמצא בדנו ובתו באש וגו'. הלכו לדרךם.

הלך אותו האיש למערה ההיא, הוא ובנו, שם אותו במערה. עד שיצא אביו לקשר את חמורו, יצא קיטור של אש והכה אותו בראשו והרג אותו. בינתיים נכנס אביו ומצא אותו מת. לקח אותו ואת חמורו והלך לו. ומצא אחר יום אחד את רבי יצחק ואת רבי יהודה ואת רבי חזקיה שהיו הולכים. בכה לפניהם, וספר להם את המעשה. אמר רבי יצחק, והאם לא אמרתי לך פעמים רבות שאסור ללכת לשם? ברוד הרחמן שכל מעשיו אמת, ודרכיו אמת. אשריהם הצדיקים שהולכים בדרך האמת בעולם הזה ובעולם הבא, ועליהם כתוב (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה וגו'.

אמר רבי אלעזר, בכל מעשי האדם צריך שכלם יהיו לשם הקדוש. מה זה לשם הקדוש? להזכיר בפיו את השם הקדוש על כל מה שהוא עושה שהכל הוא לעבודתו, ולא ישרה עליו הצד האחר, משום שהוא תמיד מזמן לבני האדם ויכול לשרות על אותו המעשה. ועל כן, השתי או הערב היה נטמא, ושורה עליו רוח טמאה. ומה בזה כך - מי שמפקיד דבריו לצד האחר שלא צריך על אחת כמה וכמה. ומשום כך כתוב, (דברים כב) ונשמרת מפל דבר רע.

רבי אלעזר היה הולך לראות את אביו (חמיו), והיה עמו רבי אבא. אמר רבי אבא, נאמר דברי תורה ונלך. פתח רבי אלעזר ואמר, (בראשית יב) אמרי נא אחתי אתי. הפסוק הזה קשה, וכי אברהם שהוא ירא חטא, אהובו של הקדוש ברוד הוא, היה אומר כך על אשתו כדי שייטיבו לו? אלא אברהם, אף על גב שהיה ירא חטא, לא סמך על זכותו, ולא רצה מהקדוש ברוד הוא להוציא מזכותו, אלא על זכות אשתו, שירויח בשבילה ממון של שאר העמים, שהרי הממון זוכה לו האדם באשתו. זהו שכתוב (משלי יט) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משפלת. מי שאזכה באשה משפלת, זוכה בכל. וכתוב, (שם לא) בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר.

ואברהם היה הולך בשבילה לאכל השלל משאר העמים, וסמך על זכותה שלא יוכלו להענישו ולצחק בה. ומשום כך לא נתן דבר לומר אחתי היא, ולא עוד, אלא שראה מלאך אחד הולך לפניו, ואמר לאברהם: אל תפחד עליה, הקדוש ברוד הוא שלח אותי להוציא לו את ממון שאר העמים ולשמור אותה מהכל. ואז לא פחד על אשתו, אלא עליו, שלא ראה עמו מלאך, אלא עמה. אמר, הרי היא שמורה, ואני לא שמור. ומשום כך אמר, אמרי נא אחתי אתי וגו'.

יֵיטב לִי!! יֵיטִיבוּ לִי הִיא צָרִיד לְהִיּוֹת, שְׁכָתוֹב וְהִיא כִּי יֵרָאוּ אוֹתָהּ הַמַּצְרִים וְאָמְרוּ אֲשֶׁתּוֹ זֹאת, וְעַל כֵּן יֵיטִיבוּ לִי צָרִיד לְהִיּוֹת! אֲלָא יֵיטִב לִי - זֶה שְׁהוֹלֵךְ לִפְנֵיהָ. יֵיטִב לִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּמִמּוֹן. וְחִיתָה נִפְשִׁי בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם בְּגִלְלָהּ, שְׁלֹא תִסְטִי מִדֶּרֶךְ הָאֱמֶת. שְׁאִם אֲזָכָה בְּגִלְלָהּ בְּמִמּוֹן בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֵת תִּסְטִי בְּדֶרֶךְ, הִרִי מִיָּתָה זְמִינָה בְּעוֹלָם הַהוּא, אֲלָא תִשְׁמְרִי, שְׁתִּחִי נִפְשִׁי בְּעוֹלָם הַהוּא בְּגִלְלָהּ.

וּמִשּׁוֹם שֶׁהַמֶּלֶאךָ הַהוּא הִלֵּךְ לִפְנֵיהָ לְשֹׁמֵר אוֹתָהּ, מֵה כְּתוֹב? וַיִּנָּגַע ה' אֶת פְּרָעָה וְגו', עַל דְּבַר שְׂרִי, וְדָאִי. שְׁתִּיתָה אוֹמְרָת לַמֶּלֶאךָ הַכֹּהֵן - וְהוּא מִכָּה. וְעַל כֵּן לֹא פָּחַד אַבְרָהָם עָלֶיהָ כְּלוּם, שְׁתִּירִי הִיא שְׁמוּרָה. וּמֵה שְׁפָחַד - עַל עֲצָמוֹ פָּחַד, וְלֹא רָאָה עֲמוֹ שְׁמִירָה כְּזוֹ.

בֹּא רֹאֵה, עֲשֵׂר פְּעָמִים צוֹנָה שָׁרָה לַמֶּלֶאךָ לְהַכּוֹת אֶת פְּרָעָה, וּבַעֲשֵׂר מַכּוֹת לָקָה. סִימֹן עֲשֵׂתָה שָׁרָה לְבָנִית אַחֲרִית בְּמַצְרַיִם.

רַבִּי אֲבָא פָתַח, (מִיכָה ז') כִּימִי צִאתָהּ מִצֶּרֶךְ מִצְרַיִם אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת. עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְאוֹת גְּאֻלָּה לְבָנָיו כְּאוֹתָם הַיָּמִים שֶׁשָּׁלַח הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהָרָאָה אֶת אוֹתָן הַמַּכּוֹת לַמִּצְרַיִם, וְהִלָּקָה אוֹתָם בְּגִלְלָהּ שְׁרָאֵל. בֹּא וְרֹאֵה מֵה בֵּין הַגְּאֻלָּה הַזֶּה לְגְאֻלַּת מִצְרַיִם. גְּאֻלַּת מִצְרַיִם הִיָּתָה בְּמֶלֶךְ אֶחָד, וּבְמַלְכוּת אֶחָת - כֹּאֵן בְּכָל הַמַּלְכִּים שֶׁל הָעוֹלָם. וְאִזּוֹ יִתְכַבֵּד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל הָעוֹלָם, וְיִדְעוּ הַכָּל שֶׁלְטוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָלם יִלְקוּ בְּמַכּוֹת עֲלִיוֹנוֹת, עַל אֶחָת שְׁתִּים, מִפְּנֵי שִׁיִּסְרְבוּ כָלם אֶת יִשְׂרָאֵל.

וְאִזּוֹ יִתְגַּלֶּה שֶׁלְטוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוֹב (זְכַרְיָה יד') וְהִיא ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ. וְאִזּוֹ כָּלם יִתְנַדְּבוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה סו') וְהִבִּיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם וְגו'. אִזּוֹ נִעְמְדוּ הָאֲבוֹת בְּשִׁמְחָה לְרֹאוֹת אֶת גְּאֻלַּת בְּנֵיהֶם כְּמִקְדָּם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּימִי צִאתָהּ מִצֶּרֶךְ מִצְרַיִם אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת, אֲמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן יִמְלֹךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן

#### פֶּרֶשֶׁת מִצְרַע

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְרַע בַּיּוֹם טְהַרְתּוּ וְגו'. רַבִּי אֲבָא פָתַח, (אִיּוֹב יט) גִּירוּ לָכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב כִּי חֲמָה עֲוֹנוֹת חֶרֶב לְמַעַן תִּדְעוּן שְׂדוֹן. שְׂדוֹן, שְׂדִין כְּתוֹב. כִּמְה יֵשׁ לְבָנִי אָדָם לְשֹׁמֵר אֶת דְּרָכֵיהֶם וְלִפְחַד מִלִּפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא יִסְטוּ מִדֶּרֶךְ כְּשֶׁרָה, וְלֹא לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה וְלֹא תִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ.

שְׁכָל מִי שֶׁלֹּא לֹמַד תּוֹרָה וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל בָּהּ, נִזּוֹף הוּא מִהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְחוּק הוּא מִמֶּנּוּ, וְלֹא שׁוֹרָה עִמּוֹ שְׂכִינָה. וְאוֹתָם הַשּׁוֹמְרִים שְׁהוֹלְכִים עִמּוֹ, מִסְתַּלְקִים מִמֶּנּוּ, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׁמִכְרִיזִים לִפְנֵי וְאוֹמְרִים: הִסְתַּלְקוּ מִסְבִּיב לִפְלוּנִי, שְׁלֹא חוֹשֵׁשׁ עַל כְּבוֹד רַבּוֹנוֹ. אוֹי לוֹ! שְׁתִּירִי עֲזָבוּ אוֹתוֹ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, אֵין לוֹ חֵלֶק בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים.

וּכְשֶׁהוּא מִשְׁתַּדֵּל בְּעֲבוֹדַת רַבּוֹנוֹ וְלֹמַד תּוֹרָה, כִּמְה שּׁוֹמְרִים מְזַמְּנִים כְּנִגְדּוֹ לְשֹׁמֵר אוֹתוֹ, וּשְׂכִינָה שׁוֹרָה עִלָּיו, וְכָלם מְכַרִּיזִים לִפְנֵי וְאוֹמְרִים: תִּנּוּ כְבוֹד לְדִיוֹקֵן הַמֶּלֶךְ. תִּנּוּ כְבוֹד לְבֹן הַמֶּלֶךְ. שְׁמוֹר הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ!

בֹּא רֹאֵה, בְּלִשׁוֹן הָרַע שְׁאָמַר הַנָּחֵשׁ לְאִשָּׁה, גֵּרַם לְאִשָּׁה וּלְאָדָם לָגוֹר עֲלֵיהֶם מִיָּתָה וְעַל כָּל הָעוֹלָם. בְּלִשׁוֹן הָרַע כְּתוֹב, (תְּהִלִּים נז') וּלְשׁוֹנָם חֶרֶב חֲדָה. מִשּׁוֹם כֵּךְ, גִּירוּ לָכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב, מִפְּנֵי לִשׁוֹן הָרַע. כִּי חֲמָה עֲוֹנוֹת חֶרֶב. מֵהוּ כִּי חֲמָה עֲוֹנוֹת חֶרֶב? זֶה חֶרֶב לֵה'. שְׁשִׁינּוּ, יֵשׁ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֶרֶב שְׁבָה הוּא דָן אֶת הָרָשָׁעִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב, (יִשְׁעִיָּה לד') חֶרֶב לֵה' מִלֵּאָה דָם. (דְּבָרִים לב') וְחֶרֶבִי תֹאכַל בְּשָׂרִי. וּמִשּׁוֹם כֵּךְ גִּירוּ לָכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב כִּי חֲמָה עֲוֹנוֹת חֶרֶב לְמַעַן תִּדְעוּן שְׂדוֹן, שְׂדִין כְּתוֹב, כְּדִי שְׁתִּדְעוּ שְׂכָךְ נִדּוֹן. מִי שִׁישׁ לוֹ חֶרֶב בְּלִשׁוֹנוֹ, מִזְדַּמְּנֵת לוֹ חֶרֶב (נִדּוֹן בְּאוֹתָהּ חֶרֶב) שְׁמִשְׁמִידָה הַכָּל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְרַע.

רַבִּי אֲלֶעָזָר פָּתַח, (קֹהֶלֶת ט) וְכַצִּפְרִים הָאֲחִזּוֹת בִּפְחַ כְּהֵם יוֹקֵשִׁים בְּנֵי הָאָדָם. הַפְּסוּק הַזֶּה הִרִי נִתְבָּאֵר. אֲבָל בֹּא רֹאֵה, בְּנֵי אָדָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּרָצוֹן אֲדוֹנָם, וְחִכְרוּ כָּל יוֹם קוֹרָא לִפְנֵיהֶם, וְאֵין מִי שְׁמַקְשִׁיב לוֹ, וְאֵין מִי שְׁמַעִיר אֶת רוּחוֹ לַעֲבוֹדַת אֲדוֹנוֹ.

בְּשַׁעַה שִׁיִּוֵּרֵד הַלֵּילָה וְהַשְּׁעָרִים נִסְתָּמִים, מִתְעוֹרֵר נֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה, וְכִמְה קְבוּצוֹת שֶׁל מַחְבְּלִים נִמְצָאִים בְּעוֹלָם. אִזּוֹ מִפִּיל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁנָה עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וְאֲפִלּוּ עַל כָּל שְׂבָהָם הַתְעוֹרוֹרוֹת שֶׁל חַיִּים, וְהֵם מְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם וּמוֹדִיעִים לְבָנֵי אָדָם דְּבָרִים, מֵהֶם כּוֹזְבִים וּמֵהֶם אֱמֶת, וּבְנֵי אָדָם קְשׁוּרִים בְּשָׁנָה.

כְּשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת רוּחַ צָפוֹן וְנִחְלַק הַלֵּילָה, הַשְּׁלֵהֶבֶת יוֹצֵאת וּמִכָּה תַּחַת כְּנִפִּי הַתְרַנְגֹּל, וְהוּא קוֹרָא, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס לָגוֹ עֵדוֹן לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצְּדִיקִים. וְאִזּוֹ הַכְּרוֹז יוֹצֵא וְקוֹרָא, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם מִתְעוֹרְרִים בְּמִטּוֹתֵיהֶם. אוֹתָם שִׁישׁ בְּהֵם הַתְעוֹרוֹרוֹת שֶׁל חַיִּים, עוֹמְדִים לַעֲבוֹדַת רַבּוֹנָם וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבִשְׁבָחוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שְׂבָא הַבִּקְרָר.

כְּשֶׁבֵא הַבִּקְרָר, (כְּרוֹז קוֹרָא וְכָל) כָּל הַחִילּוֹת וְהַמַּחְנוֹת שֶׁלְמַעַלָּה מְשַׁבְּחִים אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ

שְׁכָתוֹב (איוב לח) בְּרֹן יַחַד כּוֹכְבֵי בֶקֶר וְגו'. אִז כְּמָה שְׁעָרִים נִפְתָּחִים לְכָל הַצְדָדִים, וְהִשְׁעָר שֶׁל אֲבָרָהָם נִפְתָּח לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל לְזִמּוֹן אֶת כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּטַּע אֲשֶׁל בְּבֶאֱר שִׁבְעַ.

וּמִי שֶׁלֹא מַעִיר אֶת רִחוֹ וְלַעֲבֹדֶת רַבּוֹנוֹ, בְּאִיזָה פָּנִים יַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כְּשִׁיתְעוֹרְרוּ עָלָיו בְּדִין, וַיִּתְּפֹסוּ אוֹתוֹ בְּקוֹלָר, וְלֹא תִמָּצָא עָלָיו זְכוּת לְהַנָּצֵל? וְאִז כְּתוֹב, וְכַצְּפָרִים הָאֲחֻזּוֹת בַּפֶּח כְּהֵם יוֹקֵשִׁים בְּנֵי הָאָדָם. וְטָרָם שִׁינֵּא אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, בְּכִמָּה דִינִים הוּא נָדוֹן הַנֶּפֶשׁ עִם הַגּוּף טָרָם שִׁיפְרֹדוּ זֶה מִזֶּה, וְאִין מִי שִׁישְׁגִיחַ.

(אֶפְלוּ) בְּאוֹתוֹ זִמּוֹן שְׁמִינִיעָה שַׁעַת הַהִפְרָדָה, לֹא יוֹצֵאת הַנֶּפֶשׁ מִן הַגּוּף עַד שְׁמִתְגַּלָּה עָלָיו שְׂכִינָה, וְהַנֶּפֶשׁ מִתּוֹדֵד שְׂמִינָה וְחִבִּיבוֹת שֶׁל הַשְׂכִּינָה יוֹצֵאת מִן הַגּוּף כִּנְגֻדָּה. אִם הוּא צָדִיק, הוּא נִקְשָׁר וְנִדְבָק בָּהּ. וְאִם לֹא, הַשְׂכִּינָה הוֹלֶכֶת, וְהִיא נִשְׁאַרֶת וְהוֹלֶכֶת וּמִתְאַבֶּלֶת עַל פְּרִדַּת הַגּוּף. מִשָּׁל אֲוִמְרִים, חֲתוּל לֹא נִפְרָד מֵאֵשׁ, חֲדָד אֶת הַסִּפִּין, וְהוּא יִלָּךְ אַחֲרָיו.

אֲחֵר כִּד נְדוּנִים שְׁנִינָה עַל יְדֵי דוּמָה. הַגּוּף נָדוֹן בְּקִבְרָה עַד שֶׁשָּׁב לְעֹפֶר, וְהַנֶּפֶשׁ בָּאֵשׁ הַגִּיהֶנֶם בְּכִמָּה דִינִים, עַד אוֹתוֹ זִמּוֹן שְׁנִינָה עָלֶיהָ לְקַבֵּל עֲנֵשׁ. אֲחֵר שֶׁקִּבְּלָה עֲנֵשָׁה וּמִגִּיעַ הַזִּמּוֹן לְהִטְהָר, אִז עוֹלָה הִיא מִהִינָה, וּמִתְלַבֶּנֶת מִחִטָּאִיהָ כְּמוֹ בְּרֹזֶל שֶׁמִּתְלַבֵּן בָּאֵשׁ, וְעוֹלִים עִמָּה עַד שֶׁנִּכְנָסֶת לְגֹן עֲדוֹן שְׁלֵמֻטָּה, וְרוֹחֶצֶת שֶׁם בְּאוֹתָם מִים, וְרוֹחֶצֶת בְּבִשְׁמִים שֶׁשֶׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ג) מְקַטְרֶת מֵר וּלְבָנָה. וְעוֹמֶדֶת שֶׁם עַד הַזִּמּוֹן שְׁנִינָה עָלֶיהָ לְהִתְרַחֵק מִהַמְּקוֹם שִׁישְׁבִים בּוֹ הַצְדִּיקִים.

וְכַשְׁמִינִיעַ הַזִּמּוֹן לְעֻלוֹת, אִז עוֹלִים עִמָּה דִרְגָּה אַחַת דִרְגָּה, עַד שֶׁנִּקְרָבֶת כְּקָרְבָן עַל הַמִּזְבֵּחַ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמִּצְרָע בְּיוֹם טְהָרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן, הַכֹּהֵן הַעֲלִיּוֹן שֶׁלִּמְעַלָּה, הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה שֶׁלֹא נִטְמָאָה כָּל כִּד בְּעוֹלָם הַזֶּה, לָזוּ יֵשׁ תִּפְקֶנָה כְּמוֹ כו'. וְאִם לֹא, אִז מַעֲנִית לֹא יוֹכֵל לְתַקֵּן וְגו'.

זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמִּצְרָע. רַבִּי יִצְחָק פֶּתַח, וְזָרַח הַשְּׁמֶשׁ וּבֵא הַשְּׁמֶשׁ וְגו'. פֶּסִיק זֶה נִתְבָּאֵר, וּבִאֲרָנוּ אוֹתוֹ עַל נִשְׁמַת הָאָדָם, בְּשַׁעָה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת עִם הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אִז וְזָרַח הַשְּׁמֶשׁ. וּבֵא הַשְּׁמֶשׁ, בְּזִמּוֹן שִׁינֵּא בֶן אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וְנִמָּצָא בְּתִשׁוּבָה, אִז - אֶל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרַח הוּא שֶׁם, אִם הוּא צָדִיק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּבֵא הַשְּׁמֶשׁ וְטָהַר, וְאַחֵר יֹאכֵל מִן הַקֹּדֶשִׁים.

בֵּא רֵאָה, עַל כָּל חֲטָאֵי הָעוֹלָם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר בְּתִשׁוּבָה, פֶּרֶט מֵאוֹתוֹ לְשׁוֹן הָרַע שֶׁמוֹצִיא שֶׁם רַע עַל חֲבֵרוֹ. וְהָרִי פֶרֶשׁוּהָ, שְׁכָתוֹב זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמִּצְרָע - זֹאת הִיא תוֹרַתוֹ שֶׁל מוֹצִיא שֶׁם רַע. רַבִּי חִיָּא אָמַר, כָּל מִי שֶׁמוֹצִיא שֶׁם רַע, מְטַמְּאִים לוֹ אֶת כָּל אֵיבָרָיו וְרָאוּי לְסִגְר, מְשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ דְּבִיבֵר רַע עוֹלָה וּמַעִיר רִיחַ טְמֵאָה עָלָיו, וְהוּא נִטְמָא. בֵּא לְהַטְמֵא - מְטַמְּאִים אוֹתוֹ. בְּדִבּוּר שְׁלֵמֻטָּה מִתְעוֹרֵר דְּבִיבֵר אֲחֵר.

פֶּתַח וְאָמַר, (יִשְׁעִיָּה א) אֵיכָה הִיָּתָה לְזוֹנָה קְרִיָּה נֶאֱמָנָה וְגו'. מִי שֶׁהִיָּתָה נֶאֱמָנָה לְבַעֲלָהּ, הַפֶּכָה לְזוֹנָה. מְלֵאֲתֵי מִשְׁפָּט. מִשְׁפָּט - זֶה וְדָאֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. צִדִּיק - זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. וּמְשׁוּם שֶׁהִעִירָה דְּבִיבֵר אֲחֵר, הִסְתַּלַּק מִמֶּנָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְשִׁרְתָּהּ בָּהּ רִיחַ שֶׁל מְרָצְחִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְעַתָּה מְרָצְחִים. וּמָה יִרְשָׁלַיִם הַקְדוּשָׁה כִּד - שָׂאֵר בְּנֵי אָדָם עַל אַחַת כְּמָה וְכִמָּה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמִּצְרָע.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, זֹאת תִּהְיֶה וְדָאֵי כִנְגֻדוֹ לְהַפְרַע מִמֶּנּוּ, שֶׁל אוֹתוֹ מוֹצִיא שֶׁם רַע. בְּיוֹם טְהָרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן, מָה בֵּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ? מִשְׁמַע, מִי שִׁישׁ לוֹ לְשׁוֹן הָרַע, תִּפְלָתוֹ אֵינָה נִכְנָסֶת לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי עוֹרֵר עָלָיו רִיחַ טְמֵאָה. כִּינּוֹן שֶׁחֲזָר בְּתִשׁוּבָה וְקִבֵּל עָלָיו תִּשׁוּבָה, מָה כְּתוֹב? בְּיוֹם טְהָרָתוֹ וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן וְגו', וְרֵאָה הַכֹּהֵן וְגו'.

וְכִנּוֹן הַכֹּהֵן וְלִקַּח לְמִטְהָר שְׁתֵּי צִפְרִים חִיּוֹת. רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ מְצוּיִים לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. יוֹם אֶחָד אָמַר לוֹ, עֵץ אֶרֶז הָרִי דְדִיעַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִּים-א ה) מִן הָאֶרֶז אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ עֵץ אֶרֶז לֹא נִשְׁרָשִׁים נְטִיעוֹתָיו אֶלָּא בְּלִבְנוֹן, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. אֲזוּב לְמָה? וּמָה הוּא?

פֶּתַח וְאָמַר, וְלִקַּח לְמִטְהָר שְׁתֵּי צִפְרִים חִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנֵי תוֹלַעֲת וְאֲזוּב. בֵּא רֵאָה, אָדָם שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּעֲבֹדֶת רַבּוֹנוֹ וּמִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹרָה עָלָיו, וְהַשְׂכִּינָה מִשְׁתַּתְּפֶת עִמּוֹ. כִּינּוֹן שֶׁאָדָם בֵּא לְהַטְמֵא, הַשְׂכִּינָה מִסְתַּלַּקֶת מִמֶּנּוּ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, וְכָל צִד הַקְדוּשָׁה שֶׁל רַבּוֹנוֹ מִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, וְשׁוֹרָה עָלָיו רִיחַ טְמֵאָה וְכָל צִד הַטְמֵאָה. אִם בֵּא לְהִטְהָר, מְסִיעִים אוֹתוֹ. אֲחֵר שֶׁנִּטְמָא וְחֲזָר בְּתִשׁוּבָה, אוֹתוֹ שֶׁהִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ חוֹזֵר וְשׁוֹרָה עָלָיו.

בֵּא רֵאָה, כְּתוֹב וְלִקַּח לְמִטְהָר שְׁתֵּי צִפְרִים חִיּוֹת טְהוֹרוֹת. כִּינּוֹן שֶׁאָמַר שְׁתֵּי צִפְרִים, לֹא יִדְעֵנוּ שֶׁהָיוּ חִיּוֹת? אֶלָּא הָרִי פֶרֶשׁוּהָ, אֶבֶל חִיּוֹת, חִיּוֹת מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִחְזָקְאֵל א) וְאֶרֶא חִיּוֹת, כִּנְגֵד הַמְּקוֹם שִׁינִינִים מִהֶם הַנְּבִיאִים הַנֶּאֱמָרִים. וְעֵץ אֶרֶז, הָרִי נִתְבָּאֵר. וּשְׁנֵי תוֹלַעֲת, הַצִּד הָאָדָם שֶׁל גְּבוּרָה שֶׁהִשְׁתַּתַּף עִמּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה. וְאֲזוּב, זֶה ו' קִטְנָה שֶׁמִּינִיקָה אֶת כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. וּמְשׁוּם כִּד עֵץ אֶרֶז וְאֲזוּב הוֹלְכִים יַחַד, וְעַל כֵּן ו' נִמָּצָא כְּאֶחָד, אֶחָד עָלָיו וְאֶחָד קִטּוֹ, וְקוֹרְאִים לָהֶם ו' עֲלִיוֹנָה, ו' תַּחְתּוֹנָה. וְכָלֶם חוֹזְרִים לְשִׁרְוֹת עָלָיו, מְשׁוּם שֶׁהָרִי נִטְהַר. כִּנְגֵד אֶלָּה לְמִטָּה (מִהֶם) - עֵץ אֶרֶז וְאֲזוּב וּשְׁנֵי תוֹלַעֲת נִמָּצְאוּ (בְּשֶׁם) בְּגִדְלָה הַזֶּה, וְתוֹלַעֲתֵים מִהַעֲלִיוֹנוֹת הִלְלוּ.

רבי יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. ישבו באותו שדה והתפללו. אחר שסיימו את התפלה, קמו והלכו. פתח רבי יהודה בדרך תורה ואמר, (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר. עץ חיים - זו התורה, שהיא עץ עליון גדול וחסד. תורה, למה נקראת תורה? משום שמורה ומגלה את מה שהיה סתום ולא ידוע. חיים, שכל החיים שלמעלה נכללו בה, וממנה יוצאים. למחזיקים בה, את אותם שאוחזים בה, שמי שאוחז בתורה אוחז בכל. אוחז למעלה ולמטה. ותמכיה מאשר, מי זה ותמכיה? אלו אותם שמטילים מלאי לכיסם של תלמידי חכמים, כמו שבארוה.

ותמכיה, זוהי שפיצו ממנו נביאים נאמנים. מאשר, אל תקרי מאשר אלא מראשו. אותם התומכים של התורה מראשו ועד סופו. מראשו, צד הראש של הכל שנקרא ראש, שכתוב (שם ח) מעולם נסכתי מראש. וראש זו חכמה, שהיא הראש לכל הגוף, והגוף מתפשט בה עד הסיום של ששת הצדדים ותמכיה, כמו שנאמר (שיר ה) שוקי עמודי שש. שאותם שמטילים מלאי לכיסם של תלמידי חכמים, הם תומכים את התורה מהראש עד סיום הגוף, וכל האמונה בו תלויה, ונתמך. וזוהי לבנים שיצאו לנביאים נאמנים.

רבי יצחק פתח, ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר. ויקרא, אלף קטנה, למה? אלא כדי להראות מיהו אותו שקרא - אותו ששרי במקדש, ואז זמן את משה כמו שמזמין אורח. כאן א' קטנה, שם א' גדולה. אדם שת אנוש. (אדם) זו שלמות הכל.

בא וראה מה בין משה לאהרן, מי מהם עליון? אלא משה הוא העליון, משה הוא שושבין המלך, ואהרן שושבין הגבירה. משל למלך שהיתה לו גבירה עליונה. מה עשה? נתן לו שושבין לתקן אותה ולהסתכל בדרך הבית. ועל כן, כשנכנס השושבין הזה למלך, לא נכנס אלא רק עם הגבירה. זהו שכתוב בזאת לבא אהרן וגו'.

משה הוא שושבין המלך, משום כך הוזמן באורח, ואחר כך - וידבר ה' אליו. אהרן הוא שושבין של הגבירה, וכל דבריו היו לפיכך את המלך עם המלכה, ויתפס המלך עמה. ועל כן, משום שהוא שושבין שלה, הוא שם מדורו עמה לתקן את הבית ולעין תמיד בדרך הבית. ועל כן התתקן כמו שלמעלה, ונקרא כהן גדול. מנין לנו? שכתוב (תהלים קי) אתה כהן לעולם על דברתי מלפי צדק.

ומשום כך, כל מה שצריך מבית המלך הוא נוטל, ואין מי שימחה בידו. ולכן הוא עומד לטהר את כל אותם שנכנסים לבית הגבירה, כדי שלא תמצא טמאה באותם בני ההיכל, ומשום כך כתוב ולקח למטהר שתי צפרים וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים ב) יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו. יושב בשמים ישחק - זה יצחק שבה מצד היין, מאיר בראשונה, וצוחק, ואחר כך זועם ומגרש. זהו שכתוב יושב בשמים ישחק, ולא כתוב יושב שמים. ישחק, מאיר וצוחק. ועל כן חזין מאיר וצוחק להם לרשעים.

ואחר כך מה כתוב? אז ידבר אלימו באפו ובחרונו ובהלמו. וכך דרכי הרשעים - הקדוש ברוך הוא מאיר להם בעולם הזה, ומאיר להם כמו יין שמאיר בראשונה, ואחר כך זועם והורג. והקדוש ברוך הוא מושך את הרשעים, אם יחזרו כנגדו - יפה. אם לא - הוא מכלה אותם מאותו העולם הבא, ואין להם בו חלק וישמדו מהכל. בא להטהר - מסיעים להם, והקדוש ברוך הוא מטהר אותם ומקרב אותם אליו וקורא עליהם שלום. זהו שכתוב שלום שלום לרחוק ולקרוב וגו'.

ואשה כי יזוב זוב דמה רבים בלא עת נדתה וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יד) הנה יום בא לה' ויחלק שללך בקרבך. הפסוק הזה כך היה צריך להיות: הנה יום בא. מה זה הנה יום בא? אלא שכתוב בא טרם שנברא העולם, והוא היום שבו יעשה דין לרשעים, והוא היום שבו יפרע הקדוש ברוך הוא מאותם שהציקו להם לישראל. היום הזה בא ועומד לפני הקדוש ברוך הוא, ומבקש ממנו לעשות דין ולכלות עובדי פוכבים ומזלות, ונתנת לו רשות, כמו שנאמר (שם) ואספתי את כל הגוים אל ירושלם למלחמה וגו'.

רבי יצחק אמר, שני ימים הם לקדוש ברוך הוא, אחד שרי עמו, ואחד בא לפניו, ובאלו עושה הקדוש ברוך הוא קרבות עם הכל. וכשבא היום הזה לערף קרב, הוא מזדנג עם אותו יום אחר, ונוטל כלי זין על כלי זינו, ועורף קרב בכלם, באותם ימים ונמוכים. זהו שכתוב (ישעיה ב) כי יום לה' צבאות על כל גאה ורם ועל כל נשא ושפל.

רבי שמעון אמר, ואשה כי יזוב זוב דמה וגו'. הינו שכתוב, (שם לד) חרב לה' מלאה דם. מלאה דם ודאי, שכתוב כי יזוב זוב דמה ימים רבים. בלא עת נדתה, הינו שכתוב (דניאל ט) וישקד ה' על הרעה ויביאה עלינו. ששינו, הקדוש ברוך הוא מקדים פרענות לעולם, והרשעים מקדימים את הפרענות בחטאיהם לבא לעולם. או כי יזוב על נדתה, הינו (ויקרא כו) ונספתי לישרה אתכם. מה זה ונספתי לישרה? אוסף דין על דין ואתן דם על דם יותר על מה שיש באותה החרב לה' מלאה דם.

כתוב, לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. מה זה לא אסף? אלא, לא אתן עוד תוספת

לְאוֹתָהּ חֶרֶב, אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁיִּכּוֹל הָעוֹלָם לִסְבֹּל. וְהִרִי כְּתוּב וְיִסְפְּתִי? אֲלֵא כְּתוּב לִיִּסְרָהּ, וְלֹא לְכָלּוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוּב אוֹ כִּי תִזּוּב עַל נִדְתָּהּ.

כָּל יָמֵי זֶה טַמְאָתָהּ. מֵה זֶה כָּל יָמֵי זֶה טַמְאָתָהּ? אֲלֵא שֶׁהִרְשָׁעִים מִטַּמְאִים אֶת עֲצָמָם בְּחֻטְאֵיהֶם וּמִטַּמְאִים מְקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יט) כִּי אֶת מִקְדָּשׁ ה' טַמְא. וּמַעֲוָרִים רוּחַ טַמְאָה עֲלֵיהֶם. וְלַעֲתִיד לָבֹא עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְהַעֲבִיר אֶת אוֹתָהּ רוּחַ טַמְאָה מִן הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב לֹא יוֹסִיף יָבֹא בָּךְ עוֹד עַרְל וְטַמְא. וְכְּתוּב וְאֵת רוּחַ הַטַּמְאָה אֲעֲבִיר מִן הָאָרֶץ. מִן הָאָרֶץ וְדַאי. (מִי שָׁבָא לְהַטְמִיא, מִטַּמְאִים אוֹתוֹ וְדַאי).

רַבִּי חֲזַקְיָה הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי אֱלֶעָזָר. לִילָה אֶחָד קָמוּ בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. פָּתַח רַבִּי אֱלֶעָזָר וְאָמַר, (קֹהֶלֶת ז) בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה בְּטוֹב וְגו', גַּם אֶת זֶה עֲמַת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים וְגו'. בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה בְּטוֹב - בְּזִמְנוֹ שֶׁמֶרְבֵּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֹסֵד בְּעוֹלָם צָרִיךְ אָדָם לְלַכֵּת בַּשְּׁוֹקִים וּלְהִרְאוֹת לִפְנֵי הַכֹּל, שֶׁהִרִי כְּשֶׁמִּתְחִיל טוֹבוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, הוּא שׂוֹרֶה בְּכָל, וּבְכָל הוּא עוֹשֶׂה טוֹב וּמִרְבֵּה אוֹתוֹ בְּעוֹלָם. וּמִשּׁוּם כֵּךְ יִרְאֶה אָדָם בְּגִלּוֹי בַּשְּׁוֹקִים, וְיַעֲשֶׂה טוֹב שֶׁיִּשְׁרָה עָלָיו טוֹב אַחֵר. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שם) בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה בְּטוֹב. הָיָה בְּטוֹב וְדַאי.

וּבְיוֹם רָעָה רָאָה. לֹא כְּתוּב וּבְיוֹם רָעָה הָיָה בָרַע, אֲלֵא בְּיוֹם רָעָה רָאָה. שֶׁהִרִי בַּשְּׁעָה שֶׁהִדִּין תְּלוֹי בְּעוֹלָם, אֵין צָרִיךְ לְאָדָם לְהִרְאוֹת בַּשְּׁוֹק וּלְלַכֵּת יְחִידֵי בְּעוֹלָם. שֶׁהִרִי כְּשֶׁהִדִּין שְׂרׁוֹי בְּעוֹלָם, עַל הַכֹּל הוּא שׂוֹרֶה. וּמִי שֶׁפּוֹגֵעַ בּוֹ וְנִפְגָּשׁ לִפְנָיו, יִדּוֹן בְּאוֹתוֹ הִדִּין, וְאֵז כְּתוּב (מִשְׁלֵי יג) וַיֵּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט. שֶׁהִרִי מִשְׁפָּט הַסִּתְּלָק מִצָּדֵק, וְלֹא שׂוֹרִים זֶה עִם זֶה עַל הָעוֹלָם. וְעַל כֵּךְ רָאָה. רָאָה וְהָיָה שְׂמׁוֹר, הַשֶּׁנֶּחַ וְעַנְּן לְכָל צֶדֶד וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּכֻלָּם שְׂרׁוֹי הִדִּין, וְאֵל תִּצַּח הַחוּצָה וְאֵל תִּרְאֶה בַּשְּׁוֹק, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁרָה עָלֶיךָ. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁגַּם אֶת זֶה לַעֲמַת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים. כְּמוֹ שֶׁכְּשֶׁשׂוֹרֶה הַטוֹב בְּעוֹלָם, הוּא שׂוֹרֶה עַל הַכֹּל - כֵּךְ כְּשֶׁשׂוֹרֶה הִדִּין בְּעוֹלָם, הוּא שׂוֹרֶה עַל הַכֹּל, וּמִי שֶׁפּוֹגֵשׁ בּוֹ נִתְּפָס.

בֹּא רָאָה, כְּשֶׁהִדִּין שְׂרׁוֹי בְּעוֹלָם, כְּמֵה חֲרָבוֹת תְּלוֹיוֹת שִׁיּוּצָאוֹת מֵאוֹתָהּ חֶרֶב עֲלִיוֹנָה, וְזוֹקְפִים רֹאשׁ וְרוֹאִים שֶׁהִרִי אוֹתָהּ חֶרֶב עֲלִיוֹנָה הִיא אֲדָמָה, מְלֵאָה דָם בְּכָל הַצִּדִּים, וְאֵז גּוֹזְרִים גְּזָרוֹת. וְכְּמֵה מִינִי חֲרָבוֹת מִתְּעוֹרְרִים, (אֵז מִתְּחַדְּדוֹת חֲרָבוֹת, וְכְּמֵה חֲקִים מִתְּעוֹרְרִים) כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ג) אִישׁ חֲרָבוֹ עַל יָרְכוֹ, וְכְּתוּב (יִהוּשֻׁעַ ה) וְחֲרָבוֹ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ. וְכָלֵם מִצִּיּוֹנִים לַעֲשׂוֹת דִּין. וּמִי שֶׁפּוֹגֵשׁ בָּהֶם נִזְוֵק. כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית יט) הִנֵּה נָא מֵצָא עֲבָדְךָ חַן בְּעֵינֶיךָ וּתְגַדֵּל חֶסֶדְךָ וְגו'. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁהִדִּין שְׂרׁוֹי, בְּכָל הוּא שׂוֹרֶה, בִּין בְּעִיר בִּין בַּמִּדְבָּר וּסְבִיב הָעִיר.

עוֹד פָּתַח וְאָמַר, (שִׁיר ח) שִׁימֵנִי כַּחוֹתֶם עַל לִבִּי וְגו'. שִׁימֵנִי כַּחוֹתֶם, כִּנְסֶת יִשְׂרָאֵל אֲמָרָה אֶת זֶה לַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שִׁימֵנִי כַּחוֹתֶם, מִי הוּא הַחוֹתֶם? זֶהוּ חוֹתֶם הַטַּבְעָת שֶׁל הָאֱמֶת. כַּחוֹתֶם עַל לִבִּי - זֶהוּ חוֹתֶם שֶׁל תִּפְלִין שֶׁמִּנִּיחַ אָדָם עַל לְבוֹ. כַּחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ - זֶהוּ יָד בְּהָה שֶׁמִּנִּיחַ בְּאוֹתָהּ זְרוּעַ. וּמִינִי? יִצְחָק. וּכְנִסֶת יִשְׂרָאֵל אוֹמְרָת, שִׁימֵנִי כַּחוֹתֶם. חוֹתֶם הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! מֵה זֶה כַּחוֹתֶם? כְּאוֹתוֹ תִּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ שֶׁמִּבְּיֵא שֶׁבַח לְכָל הַגּוֹף. וְעַל כֵּךְ תִּפְלִין בְּזְרוּעַ, עַל הַלֵּב, וּבְזֶה נִמְצָא אָדָם שֶׁלֵּם כְּמוֹ שֶׁלְּמַעֲלָה.

כִּי עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה. מֵה זֶה כִּי עֲזָה כְּמוֹת? אֲלֵא לֹא נִמְצָאת קִשְׁיוֹת בְּעוֹלָם כְּמוֹ פְּרִדַּת הַנֶּפֶשׁ מִהַגּוֹף כְּשֶׁרוֹצִים לְהַפְרִד. (וְעַל זֶה) כֵּךְ אֶהְבֶּת כִּנְסֶת יִשְׂרָאֵל לַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁלֹּא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים, וּמִשּׁוּם כֵּךְ תִּפְלָה שֶׁל יָד נִקְשָׁרֶת בְּזְרוּעַ, לְקַיֵּם אֶת הַכְּתוּב, (שם ב) שֶׁמֶלֶל תַּחַת לְרֹאשִׁי.

קִשָּׁה כְּשֶׁאוֹל קִנְיָה. בְּכָל דְּרָגוֹת הַגִּיהֶנֶם אֵין קִשָּׁה כְּמוֹ הַשְּׂאוֹל, שִׁיּוֹרֵד לְמִטָּה מִכָּלֵם, פָּרִט לְאוֹתָהּ מִדְּרָגָה שֶׁנִּקְרָאת אֲבִדוֹן, וְזֶה וְזֶה הַשְּׁתַּתְּפוּ כְּאֶחָד, וְזֶה קִשָּׁה לְרִשְׁעִים מִהַכֹּל. כֵּךְ קִשָּׁה כְּשֶׁאוֹל קִנְיָה, שֶׁאֵין קִנְיָה אֲלֵא בְּאֶהְבָּה, וּמִתּוֹךְ אֶהְבָּה בָּאָה קִנְיָה. וּמִי שֶׁמִּקְנָא לְאוֹתוֹ שְׂאוֹהֵב בִּיּוֹתֵר, קִשָּׁה לוֹ לְהַפְרִד מִמֶּנּוּ מֵאוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁנִּקְרָאת שְׂאוֹל, שֶׁהִיא קִשָּׁה מִכָּל דְּרָגוֹת הַגִּיהֶנֶם.

רִשְׁפִּיה רִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁלֵהֶבֶת זֶה. וּמִי הִיא שְׁלֵהֶבֶת זֶה? זֶה אֵשׁ שִׁיּוּצָאת מִתּוֹךְ שׂוֹפֵר, כְּלוּלָה מִרוּחַ וּמִים. וּמִתּוֹךְ אוֹתָהּ הַשְּׁלֵהֶבֶת כְּשֶׁמִּתְלַחֶטֶת בְּכִנְסֶת יִשְׂרָאֵל, שׂוֹרְפֶת הָעוֹלָם בְּשְׁלֵהֶבֶת בְּקִנְיָה שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּבַשְּׁעָה שֶׁהִיא מִקְנָאָה לוֹ, אוֹי לְפּוֹגֵשׁ בְּשְׁלֵהֶבֶת, שֶׁהִיא יִשְׂרָף בָּהֶם.

עוֹד פָּתַח וְאָמַר, (שִׁיר ח) מִיָּם רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת וְגו'. מִיָּם רַבִּים - זֶה זְרוּעַ יְמִין שֶׁצָּרִיךְ לְקַשֵּׁר בָּהּ קֶשֶׁר שֶׁל תִּפְלָה עַל זְרוּעַ שְׂמָאל, לְקַיֵּם וְיִמִּינוּ תַּחֲבִקְנִי. דְּבַר אַחֵר מִיָּם רַבִּים - זֶהוּ הַנִּהָר הַעֲלִיוֹן שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵאִים נְהִרוֹת לְכָל הָעֲבָרִים, וְכָלֵם שׂוֹפְעִים וְנִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים צג) מִקְלוֹת מִיָּם רַבִּים. מֵאוֹתָם קוֹלוֹת שֶׁל מִיָּם רַבִּים שִׁיּוּצָאִים וְנִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר נִשְׂאוּ נְהִרוֹת וְגו'.

אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֶהְבָּה - שְׂאוֹהֶבֶת כִּנְסֶת יִשְׂרָאֵל אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - יִבּוּזוּ לוֹ. בּוּז יִבּוּזוּ לוֹ! יִבּוּז הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֲלֵא אִם יִתֵּן אִישׁ - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי כד) כָּל הוֹן יִקָּר וְנָעִים.

תּוֹסֵפֶת

בוז יבוזו לו. מה זה בוז? יום שני ויום ששי ויום שביעי של סכות, שבהם היו מנסכים מים וזין של שבעת ימי הסכות, בהם היו מקריבים ישראל שבעים פרים לכפר על שבעים ממנים, כדי שלא ישאר העולם חרב מהם, זהו שכתוב ובהמשה עשר יום וגו' והקרבתם עלה אשה וגו'. (עד כאן תוספתא).

באהבה - של כנסת ישראל אליו ולא להתקשר עמה, בוז יבוזו לו - כל אותם אוכלוסים וכל אותם מחנות שלמעלה לאותו הון יקר, שהרי אין רצון לכלם אלא בשעה שמתקשרת כנסת ישראל עם הקדוש ברוך הוא ומתעשרת עמו, ואז כל אותם האוכלוסים וכל אותם המחנות וכל העולמות, כלם בשמחה, באור ובברכות, (ועל זה אמר) כתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני.

מי שמניח תפלין, כשמניח תפלה של יד, צריך להושיט זרוע שמאל לקבל את כנסת ישראל ולקשר קשר עם המין כדי לחבק אותה, לקים את הכתוב, שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. שיראה האדם כמו שלמעלה ולהתעטר בכל, ואז האדם שלם בכל, בקדשה עליונה. והקדוש ברוך הוא קורא עליו, (ישעיה מו) ישראל אשר בך אתפאר.

רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים יז) שמעה ה' צדק וגו'. כמה חביבה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שכל זמן שכנסת ישראל באה לפני הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא מזדמן כנגדה. זהו שכתוב שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי האזינה תפילתי. אמר דוד, אני התקשרתי עם כנסת ישראל, כמו שהיא נמצאת לפניך, גם אני כך נמצא. ומשום כך, שמעה ה' צדק - בראשונה, ואחר כך - הקשיבה רנתי האזינה תפילתי.

בלא שפתי מרמה, מה זה בלא בלא שפתי מרמה? אלא כך שנינו, כל דבור ודבור של תפלה שמוציא אדם מפיו, עולה למעלה ובוקע רקיעים, ונכנס למקום שנקנס, ושם נבחן אותו הדבור, אם זה דבור כשר ואם לא. אם זה דבור כשר - מכניסים אותו לפני המלך הקדוש לעשות רצונו. ואם לא - מסטים אותו החוצה, ומתעוררת באותו דבור רוח אחרת.

ובא ראה, ביוסף כתוב, (שם קה) ענו בכפל רגלו וגו'. עד מתי ענו בכפל רגלו? עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו של מי? אלא עד עת בא דברו (של יוסף, ונבחן) אותו דבור. זהו שכתוב אמרת ה' צרפתהו. ואז - שלח מלך ויתירהו משל עמים ויפתחהו. בינתיים היה בא הבקר.

אמר רבי אלעזר, כתוב (שמואל א כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים. נפש אדני, סתם, כמו שנאמר (תהלים כד) אשר לא נשא לשון נפשי. הרי הזמן בבקר לקשר את כנסת ישראל ולהכריח לבעלה. אשרי הצדיקים שמשפדלים בתורה בלילה ובאים להתקשר עם הקדוש ברוך הוא ועם כנסת ישראל, עליהם כתוב (משלי כג) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך.

אמר רבי אלעזר, כתוב (ויקרא טו) והזרתם את בני ישראל מטמאתם וגו' בטמאים את משכני אשר בתוכם. והזרתם, כמו הזר הזה, שהוא זר מכלם ולא מתחבר במה שאינו שלו.

ובא ראה, בשעה שאנשים מטמאים למטה, מטמאים אותם בכל, והרי זה נאמר. אבל בשעה שרוח טמאה מתעוררת (למטה, מתעוררת רוח וכיו') נחשבתם כזר, אלא רוח טמאה שקמטה מעוררת רוח טמאה אחרת, ונתנת לה רשות לרדת לעולם. איזו רשות? רשות של קדשה, שהיה יורד ומכה בו, לא נמצא ומסתלק, ואז מתגלה הדין כנגד הרשעים, ומוסיף דין על דינו. ואז שתי רוחות נמצאות בעולם, אחת רוח הדין, ואחת רוח הטמאה.

אמר רבי אלעזר, הצטרפתי כאן לומר דבר שלמדתי מאבי. בא ראה, כאן למדנו מנגע הבית, שכשרים טמאה שורה בבית והקדוש ברוך הוא רוצה לטהר אותו, שולח נגע צרעת בבית להלחם זה עם זה, ואותו הנגע לא סר מהבית. ואף על גב שרוח טמאה הסתלקה מאותו בית, עד שינתצו את הבית, האבנים והעצים והכל, אז נטהר המקום.

כמו כן מי שנמצא ומעיר רוח טמאה ושורה עליו, כשרוצה הקדוש ברוך הוא לטהר את העולם, מתעוררת רוח דין קשה, ונמצאת בעולם, ושורה על אותה רוח טמאה, ונלחמות זו עם זו עד שתעבר מן העולם. ואותה רוח הדין הקשה לא מסתלקת ממקומה עד שינתץ את המקום, איברים ונצמות והכל, ואז נטהר העולם, ועוברות ממנו רוחות של טמאה, והעולם נמצא בטהר.

ועל זה שנינו, הבא לטמא מטמאים אותו ודאי. אוי לאדם כששורה עליו רוח טמאה ונמצא עמה בעולם, שודאי ידע שהקדוש ברוך הוא רוצה לבערו מן העולם. אשרי הצדיקים שכלם קדושים ונמצאים בקדשה לפני המלך הקדוש, ושורה עליהם רוח קדשה בעולם הזה ובעולם הבא. כיון שבא הבקר, קמו והלכו.

עד שהיו הולכים, פתח רבי אלעזר ואמר, (בראשית לב) ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. ויעקב הלך לדרך, שהיה הולך כנגד אביו.

בא ראה, כל זמן שיעקב נמצא אצל לבו, לא דבר עמו הקדוש ברוך הוא (ולא נמצא אצלו). ואם



תאמר, הרי כתוב (בראשית לא) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך וגו'. זה היה בסוף, בזמן שרצה להפריד מלכו. וכשנפרד ממנו, באו לקראתו אותם מלאכים ולוהו בדרכו.

#### תוספתא

רבי אלעזר ורבי יוסי חמיו היו הולכים מאושא ללוד. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, אפשר ששמעת מאביד מה שכתוב ויעקב הלך לדרכו וגו'? אמר לו, לא ידעתי. עד שהיו הולכים, הגיעו למערה של לוד. שמעו אותו קול שאומר: שני עפרים של האילת עשו לפני רצון של נחת לי, והם היו המחנה הקדוש שפגש יעקב לפניו. התרגש רבי אלעזר והסתער בנפשו, ואמר: רבון העולם כך דרכו, טוב לנו שלא נשמע, שמעתי ולא ידעתי.

התרחש לו נס, ושמע אותו קול שאומר: אברהם ויצחק היו. נפל על פניו וראה את דיוקן אביו. אמר לו, אבא, שאלתי והשיבני, שאברהם ויצחק הם שפגשו את יעקב כשנצל מלכו. אמר לו, בני, הוצא את (פסקה) פתקד, וקח את דברי אביד הזקן, פה מדבר גדולות הנה. ולא רק זה בלבד, אלא את כל הצדיקים פוגשות נשמות של צדיקים לפניהם להצלתם, והם מלאכים קדושים עליונים.

ובא ראה, יצחק היה קצם באותה שעה, אבל נשמתו הקדושה נלקחה לכסא הכבוד של אדונו, כשנעקד על גבי המזבח, ואז נסתמו עיניו מראות. הינו שכתוב לולא וגו' ופחד יצחק היה לי. (עד כאן התוספתא).

בא ראה, כתוב ויפגעו בו. ויפגע במלאכי אלהים היה צריך להיות! מה זה בו? אלא הם באו להפיל בו (ולוהו בדרכו). מה זה להפיל בו? אלא הם באו מצד הגבורה, שכתוב מלאכי אלהים, וראה מצד אחר מלאכי רחמים, ונקללו בו רחמים ודין.

בא ראה, בראשונה מלאכי אלהים, זה אחד. אחר כך - ויקרא שם המקום ההוא מתנים, שנים. אחד מצד הדין, ואחד מצד הרחמים. מלאכים מן הצד הזה, ומלאכים מן הצד הזה. ועל זה כתוב ויפגעו בו. בו דוקא. ויאמר יעקב פאשר ראם, ראה אותם היה צריך להיות! מה זה ראם? אלא ראה אותם כלולים באחד מדבקים זה בזה, מחוברים זה בזה, ולכן כתוב ראם, וכלם באו ללוות אותו ולהצילו מיד עשו.

כתוב בעשו, (שם כה) ויצא הראשון אדמוני. ויצא הראשון, אם תאמר שיעקב היה מטפה ראשונה - לא כך, שהרי כתוב ויצא הראשון, ולא כתוב ויצא ראשון. ומשום שיעקב בא מצד הדין הקשה, נצא עשו אדמוני, אדם. שאם יעקב היה בכור, אותה טפה ראשונה איד וצאה כך אדמה. אבל טפה שניה היה, ומשום כך לא נצא כך, שהרי אותה טפה היתה מצד הרחמים מצד זה ומצד זה.

והטפה של עשו לא היתה כמו הטפה של יעקב, שזה שלם וזה לא שלם. ובאותה שעה היה יצחק מכון בסיום הדין הקשה, שהוציא בצדו באורות חקוקים באיבריו, ומשום כך עשו זקמא שהתכה מהזהב.

ועל כך שנינו, שצריך אדם לכוון באותה שעה ברצון של רבנו, כדי שיוציא בנים קדושים לעולם. ואם תאמר שיעקב לא התכוון - לא כך, אלא התכוון בקדשה, והתכוון בסיום של אותו מקום, ונמצא כשיצאה אותה טפה ראשונה באותו מקום ממש, ולכן כתוב, כלו באדרת שער.

בא ראה, דוד נצא בלפי של אדם, ונאחז בקדשת רבנו, ועל זה כתוב (שמואל א טז) והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי. אבל יעקב היה בכור מעשו, לא מטפה, אלא שכוון את הרצון לעצ העליון הגדול והתקין, ועשו באותו מקום של סיום הכל, ומשום כך כתוב, (עובדיה א) הנה קטן נתתיד בגוים בזוי אתה מאד.

רבי יהודה היה שונה כך. עשו נקרא ראשון, שכתוב ויצא הראשון אדמוני כלו. והקדוש ברוך הוא נקרא ראשון, שכתוב (ישעיה מד) אני ראשון ואני אחרון, (שם מא) ואת אחרנים אני הוא. ועתיד להפיע ראשון מראשון, ולבנות ראשון, שכתוב (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון. ולעתיד לבא כתוב, (ישעיה מא) ראשון לציון הנה הנם ולירושלם מבשר אתן.

שנינו, עתידה ירושלים להיות חומתה למעלה ולהתקרב עד כסא כבוד המלך. זהו שכתוב (ירמיה כ) בעת ההיא יקראו לירושלם כסא ה'. אז כתוב, (ישעיה ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבועתים. אז, (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. ימלך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת אחרי מות

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'. ויאמר ה' אל משה. רבי יהודה אמר, כיון שכתוב וידבר ה' אל משה, למה פעם אחרת ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיד, שהרי בדבור הראשון

מספיק? אלא כן שנינו, כתוב ויקרא אל משה וידבר ה' אליו. וכתוב (שמות כד) ואל משה אמר עלה אל ה'. והרי בארזי את הדבר, כאן דרגה אחת, ואחר כך דרגה אחרת. אף כאן, וידבר ה' אל משה - דרגה אחת. ואחר כך, ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך - דרגה אחרת. והכל עולה במשקל אחד, ומשרש אחד הכל התחבר.

אחרי מות שני בני אהרן. רבי יצחק פתח, (תהלים ב) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. וכתוב (שם ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. הפסוקים הללו קשים זה על זה. אלא כן שנינו, עבדו את ה' ביראה - שכל עבודה שרופה בו אדם לעבד לפני רבונו, בראשונה צריך יראה, לפחד ממנו. ומשום הפחד של אדונו ימצא אחר כך שיעשה בשמחה את מצוות התורה, ועל כן כתוב, (דברים י) מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה.

וגילו ברעדה - שאסור לאדם לשמח יותר בעולם הזה. וזה בדברי העולם. אבל בדברי תורה ובמצוות התורה צריך לשמח. אחר כך ימצא אדם שיעשה בשמחה את מצוות התורה, שכתוב עבדו את ה' בשמחה.

רבי אבא אמר, עבדו את ה' ביראה - סוד הדבר הוא. עבדו את ה' ביראה, איזו יראה כאן? אלא כמו שבארנו, שכתוב (משלי א) יראת ה' ראשית דעת, וכתוב (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה'. יראת ה' - כך נקרא הקדוש ברוך הוא. רבי אלעזר אמר, עבדו את ה' ביראה - מי שרופה לעשות עבודת אדונו, מאיזה מקום מתחיל, ובאיזה מקום יכון את העבודה ליחד את שם רבונו? חזר ואמר, ביראה. ביראה היא הראשית, ממטה למעלה. (בא יראה, בני אהרן הרי בארנו, והרי נתבאר הדבר).

בא יראה, מה כתוב כאן אחרי מות, ואחר כך - דבר אל אהרן אחיך וגו' בזאת יבא אהרן? אלא מכאן הראשית להזהיר את הפהנים, כל מי שצריכים להזהר בזאת הזו, וזוהי יראת ה'.

דבר אחר אחרי מות שני בני אהרן - רבי יוסי אמר, אחרי מות נדב ואביהוא היה צריך להיות! מה הטעם שני בני אהרן, והרי ידוע שהיו בניו? אלא כך שנה, שעד כאן לא עמדו ברשותם, אלא ברשות אביהם, ומשום כך - בקרבנותם לפני ה' וימתו, שהם דחקו את השערה בחיי אביהם, והכל היה בשביל אותו חטא שעשו, שכתוב (במדבר ג) בהקריבם אש זרה. ששנינו, במקום אחד כתוב בהקריבם אש זרה, ובמקום אחד כתוב בקרבנותם לפני ה'. וזה וגם זה היה, ומשום כך כתוב בני אהרן, וכתוב בקרבנותם.

אמר רבי חייא, יום אחד הייתי הולך בדרך ללכת אל רבי שמעון ללמוד ממנו פרשת הפסח. פגשתי בהר אחד, וראיתי בקיעים וחורים בסלע אחד ושני אנשים בו. עד שהייתי הולך, שמעתי קול האנשים הללו שהיו אומרים, (תהלים מח) שיר מזמור לבני קרח גדול ה' ומהלל מאד וגו'. מהו שיר מזמור? אלא כך שנו משמו של רבי שמעון, שיר שהוא כפול, שיר שהוא משבח משאר השירים, ועל שהוא משבח משאר השירים, פעמים נאמר בו שירה, וכן (שם צב) מזמור שיר ליום השבת. כמו כן שיר השירים אשר לשלמה, שירה למעלה משירה.

שיר מזמור, שירה של הקדוש ברוך הוא שמזמרים בני קרח (על) אותם שיושבים על פתח הגיהנם. ומי הם? אחיהם שהם שיושבים בשערי הגיהנם. ועל כן השירה הזאת נאמרת ביום שני. קרבתי אליהם ואמרת להם: מה עסקיכם במקום הזה? אמרו: סוחרים אנחנו, ושני ימים בשבוע אנו בדלים מהישוב ועוסקים בתורה, כי לא עוזבים אותנו בני אדם כל יום ויום. אמרתי: אשרי חלקכם.

עוד פתחו ואמרו, בכל זמן שצדיקים מסתלקים מן העולם, הדין מסתלק מן העולם, ומיתת הצדיקים מכפרת על חטאי הדור. ולכן פרשת בני אהרן קוראים אותה ביום הפסח שנתהיה כפרה על חטאי ישראל. אמר הקדוש ברוך הוא: התעסקו במיתת הצדיקים הללו, ויחשב לכם פאלו אתם מקריבים קרבנות ביום הזה לכפר עליכם. ששנינו, כל זמן שישאל ויהיו בגלות ולא יקריבו קרבנות ביום הזה, ואת אותם שני שעירים לא יכולים להקריב, יהיה להם זכרון של שני בני אהרן, ויתכפר עליהם.

שכך למדתי, שכתוב (במדבר ג) ואלה שמות בני אהרן הפהנים וגו'. וכתוב, הבכר נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר. ואלעזר ואיתמר היה צריך להיות! מה זה אלעזר ואיתמר? אלא שקול היה אביהוא כשני אחיו, ונדב כמו כלם.

ויש ששונים (את זה הפוד), הבכר נדב - זה לבדו, ואביהוא - לבדו, וכל אחד נחשב בעיניו כשנייהם, כמו אלעזר ואיתמר. אבל נדב ואביהוא לבדם שקולים היו כנגד שבעים סנהדרין, שהיו משמשים לפני משה. ומשום כך מיתתם מכפרת על ישראל. ועל זה כתוב, (ויקרא י) ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השורפה. ואמר רבי שמעון, הבכר נדב - כלומר, אותו שכל השבח והכבוד שלו (מה שמו). נדב ואביהוא, על אחת כמה וכמה, ששני אלה לא נמצאו כמותם בישראל.

וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן. רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה כט) לכן פה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם וגו'. פסוק זה הוא קשה. לכן פה אמר ה' אשר פדה את אברהם

הִיָּה צָרִיף לְהִיּוֹת! מַה זֶּה כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם?

אֵלָּא הָרִי פְּרִשְׁיָהּ וְהָרִי נִתְבָּאָר, שְׂיַעֲקֹב פָּדָה אֶת אַבְרָהָם וְדָאִי. שְׂבָאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שֶׁנֶּפֶל בְּתוֹךְ אֵשׁ הַכְּשָׁדִים, דָּנוּ דִּינוּ (ס"י) וְאָמְרוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּשָׁבִיל מַה זֶה יִנָּצֵל? זְכוּת אַבּוֹת אִין לוֹ! אָמַר לָהֶם: שְׂיִנָּצֵל בְּשָׁבִיל בְּנָיו, שְׂכָךְ שְׂנִינּוּ, הֵבִן מִזְכָּה אֶת הָאֵב. אָמְרוּ: הָרִי יִשְׁמַעְעָל שְׂיִצָּא מִמֶּנּוּ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הָרִי יִצְחָק שְׂיִוְשִׁיט צִנְאוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. אָמְרוּ: הָרִי עֲשׂו שְׂיִצָּא מִמֶּנּוּ. אָמַר: הָרִי יַעֲקֹב שֶׁהוּא כְּסֵא שְׁלָם וְכָל בְּנָיו שְׁלָמִים לִפְנֵי. אָמְרוּ: הָרִי וְדָאִי בְּזָכוֹתוֹ שֶׁל זֶה יִנָּצֵל אַבְרָהָם. זֶהוּ שְׂכָתוֹב, אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם.

לֹא עֲתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ כִּי בְּרָאוֹתוֹ יִלְדִּיו מַעֲשֶׂה יְדֵי בְּקִרְבּוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי. מִי הֵם יִלְדִּיו מַעֲשֶׂה וְגו'! אֵלָּא הֵם חֲנֻנִיָּה מִיִּשְׂאֵל וְעֲזָרְיָה שֶׁהִפִּילוּ עַצְמָם לְתוֹךְ כְּבֶשֶׂת הָאֵשׁ לְקַדֵּשׁ אֶת שְׁמוֹ. לֹא עֲתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב, מַה עוֹשֶׂה כָּאֵן יַעֲקֹב? וְהָרִי כְּתוּב (דְּנִיָּאל א) וַיְהִי בָהֶם מִבְּנֵי יְהוֹדָה דְּנִיָּאל חֲנֻנִיָּה מִיִּשְׂאֵל וְעֲזָרְיָה. בְּנֵי יְהוֹדָה נִקְרְאוּ, וּמִשׁוּם כֹּךְ לֹא עֲתָה יָבוֹשׁ יְהוֹדָה הִיָּה צָרִיף לְהִיּוֹת, מַה זֶה לֹא עֲתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב?

אֵלָּא כֹךְ שְׂנִינּוּ, בְּשָׁעָה הַזֹּאת שֶׁנִּכְפְּתוּ לִפְלִי בְּאֵשׁ, כָּל אֶחָד הָרִים קוֹלוֹ וְאָמַר אֶל כָּל אוֹתָם עֲמִים וּמַלְכִים וְשָׂרִים. חֲנֻנִיָּה אָמַר, (תְּהִלִּים קיח) ה' לִי לֹא אִירָא מִה יַעֲשֶׂה לִי אֲדָם ה' לִי בְּעֲזָרִי וְאֵנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאֵי טוֹב לְחִסּוֹת בְּה' וְגו'. מִיִּשְׂאֵל פֶּתַח וְאָמַר, (יִרְמְיָה ל) וְאֵתָה אֶל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב נָאִם ה' וְגו', כִּי אֲתָךְ אֵנִי נָאִם ה' לְהוֹשִׁיעֶךָ כִּי אַעֲשֶׂה וְגו'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שְׂשִׁמְעוּ כָּלֵם אֶת שֵׁם יַעֲקֹב, תִּמְהוּ וְיִצְחָקוּ בְּלִיצְנוֹת. עֲזָרְיָה פֶּתַח וְאָמַר, (דְּבָרִים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד.

זֶהוּ שְׂכָתוֹב, (יִשְׁעִיָּה מד) זֶה יֹאמַר לְה' אֵנִי וְגו'. זֶה יֹאמַר לְה' אֵנִי - זֶה חֲנֻנִיָּה. וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב - זֶה מִיִּשְׂאֵל. וְזֶה יִכְתֹּב יְדוֹ לְה' וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה - זֶה עֲזָרְיָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה כִּנְסָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַפְּמִלְיָא שְׁלוֹ, וְאָמַר לָהֶם: בְּאִיזָה דְּבוּר מֵאוֹתָם הַדְּבוּרִים שְׂאֲמְרוּ אֵלֶּה הַשְּׁלֵשָׁה אֲצִיל אוֹתָם? פִּתְחוּ וְאָמְרוּ, (תְּהִלִּים סג) וַיִּדְעוּ כִּי אֵתָה שְׁמֵךְ ה' לְבַדָּךְ עָלֶינוּ עַל כָּל הָאֲרָץ.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַסָּא: כְּסֵא שְׁלִי, בְּאִיזָה דְּבוּר מֵאוֹתָם הַדְּבוּרִים אֲצִיל אֶת אוֹתָם הַצְּדִיקִים? אָמַר לוֹ: בְּאוֹתוֹ הַדְּבוּר שְׂכָלֵם צִחְקוּ עָלָיו אֲצִיל אוֹתָם, לֹא עֲתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ. כְּמוֹ שְׁעִמְדָה יַעֲקֹב אֲצִל אַבְרָהָם בְּאֵשׁ, יָקִים עֲכָשׁוֹ אֲצִל אֵלֶּה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב, כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם לֹא עֲתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְגו'. מִתְּבַשְׂמָה שֶׁל הַלִּיצְנוֹת.

שְׂנִינּוּ, כָּל אוֹתָם שְׂצִחְקוּ מִתְּדְּבוּר הַזֶּה, נִשְׂרָפוּ בְּאוֹתָהּ אֵשׁ, וְהָרִג אוֹתָם שְׂבִיב שֶׁל אֵשׁ. מַה הֲצִיל אֶת אֵלֶּה? עַל שֶׁהִיוּ מִתְּפַלְלִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִיִּנְחָדִים שְׁמוֹ כְּרָאוּי, וְעַל שְׂמִינְחָדִים שְׁמוֹ כְּרָאוּי, נִצְלוּ מֵאוֹתָהּ אֵשׁ יוֹקֶדֶת.

שְׂנִי בְּנֵי אֶהֱרֹן הַקָּרִיבוּ אֵשׁ זָרָה, שֶׁלֹּא יִחְדּוּ אֶל שְׁמוֹ כְּרָאוּי וְנִשְׂרָפוּ בְּאֵשׁ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כְּתוּב אַחֲרֵי מוֹת, וְכְתוּב וַיָּמָתוּ. כִּיֵּן שְׂאֲמַר אַחֲרֵי מוֹת שְׂנִי בְּנֵי אֶהֱרֹן, לֹא יִדְעֻנוּ שֶׁהָרִי וַיָּמָתוּ? אֵלָּא כֹךְ שְׂנִינּוּ, שְׂתֵי מִיתוֹת הֵיוּ, אַחַת לִפְנֵי ה', וְאַחַת שֶׁלֹּא הָיוּ לָהֶם בְּנִים. שְׂכָל מִי שֶׁלֹּא זֹכֶה לְבָנִים, הוּא מֵת. מִשׁוּם כֹּךְ, אַחֲרֵי מוֹת, וַיָּמָתוּ.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, מַה שְׂכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר ג) וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי ה' בְּהַקְרִיב אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי ה' בַּמִּדְבָּר סִינִי וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וַיִּכְחַן אֶלְעָזָר וַאֲיִתָמָר. מַה זֶה לְגַבִּי זֶה, שְׂכָתוֹב וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וַיִּכְחַן אֶלְעָזָר וַאֲיִתָמָר? אֵלָּא סוּד הַדְּבָר - זֶה שְׂאֲמַרְתִּי, וַיָּמָתוּ, שֶׁלֹּא הָיוּ לָהֶם בְּנִים. וְכֹךְ זֶה וְדָאִי. אֲבָל לֹא כְּשֶׁאֲרָ בְּנֵי הָעוֹלָם, אֵף עַל גֵּב שֶׁלֹּא נִשְׂאוּ, שֶׁהָרִי אֵלּוֹ לֹא מֵתוּ אֵלָּא מִיתַת עַצְמָם, אֲבָל מִיתַת נַפְשָׁם לֹא מֵתוּ.

מִנֵּין לָנוּ? שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת ו) וְאֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאֵל לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת פִּינְחָס אֵלֶּה רֵאשֵׁי אַבּוֹת הַלְוִיִּם לְמִשְׁפַּחְתָּם. אֵלֶּה, וְהָרִי פִּנְחָס לְבָדּוּ הִיָּה, וְכְתוּב רֵאשֵׁי אַבּוֹת הַלְוִיִּם. מִשׁוּם כֹּךְ מֵתוּ מִיתַת עַצְמָם, וּמִיתַת נַפְשָׁם לֹא מֵתוּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדָאִי מִשְׁמַע אֵלֶּה, וּמִשְׁמַע רֵאשֵׁי.

וּמִשׁוּם כֹּךְ כְּתוּב, (בַּמִּדְבָּר כה) פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן, וְכְתוּב וּפִינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן הִיָּה כֹהֵן בְּיָמֵם הָהֵם. פִּנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הִכְהֵן הִיָּה צָרִיף לְהִיּוֹת! אֵלָּא בְּכָל מְקוֹם שְׂבָא פִּנְחָס, בֶּן אֶהֱרֹן הִכְהֵן כְּתוּב. וְאֶלְעָזָר לֹא כְּתוּב, אֵלָּא אֶלְעָזָר הִכְהֵן, שְׂכָתוֹב (שִׁם כז) וַלִּפְנֵי אֶלְעָזָר הִכְהֵן. (שִׁם לא) וַיֹּאמֶר אֶלְעָזָר הִכְהֵן וְגו'. וְעַל כֵּן מִיתַת עַצְמָם מֵתוּ, וּמִיתַת נַפְשָׁם לֹא מֵתוּ.

וְשְׂנִינּוּ בְּסוּד הַמִּשְׁנָה, שְׂנִינּוּ זֹג - פֶּן חָס. וְהָרִי נִתְבָּאָר, יוֹ"ד קִטְנָה בֵּין אוֹתִיּוֹת פִּנְחָס, שֶׁהָרִי יוֹ"ד כּוֹלֶלֶת שְׂנִינּוּ כְּפֶאֱחָד, וְזֶהוּ סוּד הַדְּבָר, וְזֶה נִתְבָּאָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׂאֵל אֶת אָבִיו וְאָמַר לוֹ, וְהָרִי שְׂנִינּוּ הֵם וְשְׂנִינּוּ הֵיוּ, לְמַה לֹּא נִמְצְאוּ שְׂנִינּוּ? אָמַר לוֹ, שְׂנִי חֲצָאֵי גוֹף הָיוּ, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׂאוּ, וּמִשׁוּם כֹּךְ הֵם נִכְלְלוּ בְּאֶחָד, שְׂכָתוֹב וַתֵּלֶד לוֹ אֶת פִּינְחָס אֵלֶּה רֵאשֵׁי וְגו'.

וַיֹּי"ד שֶׁל פִּנְחָס לֹא נִתַּן בֵּהּ לְחִפְּרֵי הָאוֹתִיּוֹת, אֵלָּא בְּשָׁעָה שֶׁקָּנָא לְקַדֵּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבָא לְיִשְׂרָאֵל אֶת

העקם, שראה את אות הברית הקדושה הזו שהכניס זמרי לרשות אחרת, ובמה שהתעקם בראשונה התתקן כאן. בנכריה התעקמו בהתחלה, שפתיב בהקריבם אש זרה, וכאן בנכריה התתקנו, כמו שפתיב ובעל בת אל נכר. מה להלאה אש זרה, אף כאן גם אשה זרה.

מה נראה כאן? אלא בהתחלה הקריבו את הרחוקה, שפתיב בהקריבם אש זרה. אף כאן זמרי היה מקריב את הרחוקה, את שם המלך היה מקריב לרחוקה, מיד - (שם כה) וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן כהן ויקם מתוך העדה. כאן תקן את העקם שבאשונה, ואז נתנה יו"ד לשמו לחבר את האותיות כאחד והתבשר בשלום, שפתיב לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. (בריתי ממשי).

מה השלום כאן? אלא באותו הכתר חטאו בתחלה, באותו הכתר העירו קטטה בתחלה, ועכשו שיתקן, כתוב הנני נתן לו את בריתי שלום, בריתי ממשי תהיה עמו בשלום, ומשום כך נתנה יו"ד קטנה בשמו, שהרי היא מהאותיות הקטנות, להראות שהרי תקן מה שהתעקם בתחלה, והרי השלימה עמו. בא רבי אלעזר ונשק ידו ואמר, ברוך הרחמן ששאלתי דבר זה ולא אבד ממני.

שנינו, אמר רבי יוסי, ביום הכפורים הזה תקנו לקרא פרשה זו, לכפר על ישראל בגלות, בשביל זה סדר היום הזה כאן הסתדר, ומשום שמיתת בני אהרן מכפרת על ישראל.

מכאן למדנו, כל אותו בן אדם שישורי רבונו באים עליו - כפרת חטאיו הם. וכל מי שמצטער על ישורי הצדיקים, מעבירים חטאיהם מן העולם. ועל כן ביום הזה קוראים אחר מות שני בני אהרן, שישמעו העם ויצטערו על אבדן הצדיקים, ויתכפרו להם חטאיהם. וכל מי שמצטער על אבדנם של הצדיקים או מוריד עליהם דמעות, הקדוש ברוך הוא מכריז עליו ואומר: (ישעיה ו) וסר עונך וחטאתך תכפר. ולא עוד, אלא שלא נמותו בניו בגמיו. ועליו כתוב, (שם ג) וראה זרע יאריך ימים וגו'.

ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיד ואל יבא בעת עת אל הקדש וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא וגו'. אמר רבי שמעון, תמהני על בני העולם, שהרי אין להם עינים לראות ולב להשגיח, ולא יודעים ולא שמים לבם להסתכל על רצון רבונם, איך ישנים ולא מתעוררים משנתם טרם יבא אותו היום שחשך ואפלה יכסו עליהם, ויתבע אותו בעל הפקדון מהם חשבון.

והכרוז בכל יום קורא עליהם, ונשמתם מעידה בהם בכל יום ולילה, התורה מרימה קולות לכל עבר, מכריזה ואומרת: (משלי א) עד מתי פתים תאבהבו פתי. (שם ט) מי פתי יסר הנה חסר לב אמרה לו לכו לחמו בלחמי ושתו ביינו מסכתי. ואין מי שיגרפן אָנו ואין מי שיעיר את לבו.

בא ראה, עתידים הדורות האחרונים שיבאו שתשכח תורה מביניהם, וחכמי הלב יתכנסו למקומם (לחדר קדוש), ולא ימצא מי שסוגר ופותח. אזי לאותו הדור: ומכאן והלאה לא יהיה דור כמו הדור הזה, עד הדור שיבא מלך המשיח, והדעה תתעורר בעולם, שפתיב (ירמיה לא) כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם.

בא ראה, כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן. ושנינו, מה שמו של אותו נהר: בארנו ששמו יובל, שפתיב (ירמיה טז) ועל יובל ישלח שרשיו. ובספרו של רב המנוא סבא: חיים שמו, שמשם יוצאים חיים לעולם, והם נקראים חיי המלך. והרי בארנו, אותו עץ גדול וחזק שבו יש מזון לכל נקרא עץ החיים. האילו שנטע שרשיו באותם החיים, והכל הוא נאה.

ושנינו, אותו הנהר הוציא נחלים עמקים בשמן המשחה, להשקות את הגן ולהרוות עצים ונטיעות, שפתיב (תהלים קד) ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר גטע. ואותם הנחלים שופעים ונמשכים ומתפנסים לשני עמודים, ואותן בריאות (שפתיב) קוראים להן זכ"ו ובזע"ז, וזכה. ומשום יוצאים כל אותם נחלים, ומשרים אותם בדרך אחת שנקראת צדיק, שפתיב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. וכלם הולכים ומתפנסים לאותו מקום שנקרא ים, והוא ים החכמה. זהו שפתיב (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים וגו'.

ואם תאמר שהרי מגיעים למקום הזה ולא שבים - כתוב אחר כך, אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת, משום שאותו נהר לא פוסק לעולמים. הם שבים, לאיזה מקום הם שבים? לאותם שני עמודים, נצח ויהוד. ללכת, בצדיק הזה, למצא ברכות ושמחה. וזהו הסוד ששנינו, (תהלים קד) לוינתן זה יצרת לשחק בו, זה צדיק.

כלם אליך ישברו לתת אכלם בעתו. מי זו עתו? (זו עתו של צדיק) זו הגבירה, שנקראת עתו של צדיק, ומשום כך כלם מחכים לעתו הזו. כל אלו שגזונים למטה, ממקום זה נאונים, וסוד זה בארנו, (שם קמה) עיני כל אליך ישברו וגו', כמו שבארנו.

בא ראה, בשעה שהכל הזה מבשם את עתו ומתחבר עמו, אז כל העולמות בשמחה וכל העולמות בברכות, אז נמצא שלום בעליונים ובתחתונים, וכשגורמים רשעי העולם ששם לא נמצאות ברכות של

אותם הנחלים, והעתה הוא יונקת מצד האחר, אזי מתעוררים דינים בעולם ולא נמצא שלום. וכשרוצים בני העולם להתברך, לא יכולים, אלא רק על ידי הפה, כדי שיעורר את הכתר שלו ויתברך הגבירה, וימצאו ברכות בכל העולמות.

שינוי, באותה שעה בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא דבר זה. אמר לו, אם בני העולם ישובו לפניך, על ידי מי מתברכים? אמר לו הקדוש ברוך הוא, ולי אתה אומר! דבר אל אהרן אחיד, שהרי בידו מסורות הברכות למעלה ולמטה.

ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיד ואל יבא בכל עת אל הקדוש וגו'. אמר רבי אבא, יש זמנים לפני הקדוש ברוך הוא שנימצאים רצונות ונמצאות ברכות ולבקש בקשות, ולפעמים שאין נמצאים רצונות, ואין מזדמנות ברכות, ודינים הקשים מתעוררים בעולם. ולפעמים שהדין תלוי. בא ראה, יש בשנה זמנים שנימצא רצון, ויש זמנים בשנה שהדין נמצא ותלוי. יש זמנים בחדשים שהרצון נמצא בהם, ויש זמנים בחדשים שנימצאים דינים, ויתלויים על הכל.

יש זמנים בשבועות שרצונות נמצאים, ויש זמנים בשבועות שדינים נמצאים בעולם. ויש זמנים שנימצא רצון בעולם והעולם מתבשר. ויש זמנים בימים שהדינים תלויים ונמצאים, ואפילו בשעות, ועל זה כתוב (קהלת ג) ועת לכל חפץ וגו'. וכתוב (תהלים סט) ואני תפילתי לך וגו'. וכתוב (ישעיה נח) דרשו ה' בהמצאו. וכתוב (תהלים י) למה ה' תעמד ברחוק תעלים לעתות בצרה. וכתוב (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי. ולפעמים שהוא קרוב, שכתוב (תהלים קמה) קרוב ה' לכל קראיו. משום כך, ואל יבא בכל עת אל הקדוש וגו'.

רבי שמעון אמר, הרי בארנו הדבר בעתו, וכך הוא ודאי, וכאן הקדוש ברוך הוא בא להזהיר את אהרן שלא יטעה באותו חטא שטעו בניו, שהרי העתה הוא ידועה, כדי שלא יטעה לחבר את אחרת למקדש. זהו שכתוב ואל יבא בכל עת אל הקדוש. כלומר, אף על גב שיראה זמן שנימצא ליד אחר להנהיג את העולם וימסר בידו ליחד בו לקרבו לקדש, שהרי אני ושמי אחד הוא. ומשום כך, (לקרב אותו להקדוש ברוך הוא, שהרי העתה הוא ידועה. משום כך) ואל יבא בכל עת אל הקדוש. ואם רוצה לדעת במה יפנס - בזאת. בזאת בא אהרן אל הקדוש. שהזאת הוא היא עת שאחזקה בשמי, ביי הוא שרשימה בשמי יפנס אל הקדוש, (אבל) ואל יבא בכל עת.

שינוי, אמר רבי יוסי, כתוב (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו. דבר זה בארו המנורה (בשם) הקדושה, וכך הוא ששינוי, את הכל עשה יפה בעתו, וכך הוא ודאי. את הכל ודאי. עשה יפה בעתו, זה עם זה, שלא יתערבו אחרים ביניהם. בעתו ממש, ולא באחר. משום כך אזהרה לאהרן, ואל יבא בכל עת אל הקדוש. אבל במה יפנס? בזאת, כמו שבארנו, שכתוב בזאת יבא אהרן אל הקדוש.

רבי אלעזר היה יושב לפני אביו. אמר לו, כתוב בעדת קרח, ויאבדו מתוך הקהל. מה זה ויאבדו? אלא כמו שכתוב, (במדבר טז) והאבדתי את הנפש ההיא מקרב עמה. (כתוב בבני אהרן, שם י) ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו. וכתוב בעדת קרח, ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש. היעלה בדעתך ששקולים אלה כאלה? (!) אמר רבי שמעון, שונים בני אהרן, שלא כתוב בהם אבדה כאותם של עדת קרח שכתוב בהם, ויאבדו מתוך הקהל, וכתוב (במדבר יז) הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו. להכליל את אותם שהקריבו קטרת בשמים, מאתים וחמשים שאבדו ודאי, ואלה (נדב ואביהוא) לא אבדו.

אמר לו, כתוב ואל יבא בכל עת אל הקדוש. וכתוב בזאת יבא אהרן אל הקדוש. כיון שאמר ואל יבא בכל עת, למה לא כתוב באיזה זמן יפנס? אמר לו (רבי) אלעזר, הרי נאמר, ודבר אחד הוא, וזמן אחד הוא שיידעו הפהנים. אבל על מה שחטאו בני רצה להזהיר פאן, והרי זה נתבאר. אמר לו, ואני כך סברתי, וכדי לישוב את הדבר רציתי.

אמר לו, אלעזר בני, בא ראה, כל הקרבנות וכל העולות נחת הם לקדוש ברוך הוא, אבל לא היתה נחת כמו הקטרת הוא, שהקטרת היא מעלה מהכל, ומשום כך היו מכניסים אותה לפני ולפנים בלחש, והרי זה נתבאר. ומשום כך לא נענשו כל בני האדם בשאר הקרבנות והעולות כמו בקטרת, שכל העבודה של הקדוש ברוך הוא פאן נקשרת ונקטרת יותר מהכל, ולכן נקראת קטרת. והרי נאמר, (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב.

פתח רבי שמעון ודרש, (שיר א) לריח שמניך טובים וגו'. בפסוק הזה הסתכלתי, וכך הוא: לריח, מה זה לריח? ריח הקטרת שהוא דק ומעלה ופנימי מהכל, וכשעולה אותו הריח להתקשר באותו שמן משחה של הנחלים הנזבעים, מתעוררים זה עם זה ונקשרים כאחד. ואז הם שמנים טובים להאיר, כמו שנקרא לריח שמניך טובים.

ואז מורק שמן מדרגה לדרגה באותו הדרגות שנקראות השם הקדוש. זהו שכתוב שמן תורק שמן על כן עלמות אהבוד. מה זה עלמות? כמו שבארנו עולמות, עולמות ממש. דבר אחר על כן עלמות

אהבוך - כמו שגאמר (תהלים מו) על עלמות שיר, והכל אחד.

ובספרו של רב המנוא סבא כתוב, מה זה עלמות? כמו שגאמר (משלי לא) ותתן טרף לביתה וחך לנערתי. נערתי אלו העלמות. אהבוך, לברך את שמך ולזמר לפניך, ומשם יוצאות ברכות בכל התחתונים, ומתברכים עליונים ותחתונים.

דבר אחר על כן עלמות אהבוך - יפה הוא מי שאמר, על מות אהבוך. שהרי בדבר הזה בעלי הדינים מתבשמים, ובשביל שהקטרת הזו נקשרת בשמן שלמעלה יותר, נחשבת לפני הקדוש ברוך הוא מכל הקרבנות והעולות. אמרה כנסת ישראל: אני כקטרת ואתה כשמן, משכני אחריד נרצה וגו'. נרצה, כמו שגאמר על כן עלמות אהבוך, אני וכל האוכלוסים, שהרי כלם אחוזים בי, ולכן משכני, שהרי בי הם תלויים.

הביאני המלך חדריו. אם נכניס אותי לחדרי, נגילה ונשמחה בך, אני וכל האוכלוסים. שנינו, כל האוכלוסים בשעה שנקסת ישראל שמחה ומתברכת, כלם שמחים, ואז הדין לא שריו בעולם. ועל זה כתוב (תהלים צו) ישמחו השמים ותגל הארץ.

כי בענן אראה על הכפרת. אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודם. ושנינו, מלך בשר ודם, אם אדם רוכב על סוסו, הוא בן מות, והקדוש ברוך הוא הרביב את אליהו על שולו, שכתוב (מלכים ב ב) ויעל אליהו בסערה השמים וגו'. כאן מה כתוב? ולא ימות כי בענן אראה על הכפרת. והקדוש ברוך הוא הכניסו למשה בו, זהו שכתוב (שמות כד) ויבא משה בתוך הענן, בתוך הענן ממש, כי בענן אראה על הכפרת. זהו שכתוב, (ישעיה ד) ובא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראת ענן יומם ועשן. וכתוב, (שמות מ) כי ענן ה' על המספן יומם.

ולמדנו, מה שכתוב (שם לד) וירד ה' בענן. בענן אראה על הכפרת. למדנו, מקום שהיו שורים הכרובים הללו, כמו שבארנו, שהכרובים על אות היו יושבים. ולמדנו, שלש פעמים ביום התרחש נס בכנפיהם. בשעה שהתגלתה עליהם קדשת המלך, הם מעצמם היו מעלים כנפיהם ופורשים אותם ומכסים על הכפרת. אחר כך סוגרים כנפיהם ונאחזים בכנפיהם (ונאחזים בגופם), כמו שגאמר (שם כה) והיו הכרובים פרשי כנפים למעלה. פרשי ולא פרושי. סככים ולא סכוכים. זה באות (בזאת) היו עומדים ושמחים עם השכינה.

אמר רבי אבא, מה רצה כאן, כי בענן אראה על הכפרת, וכתוב בזאת נבא אהרן, והרי הכהן אינו רואה את השכינה בשעה שנקנס? אלא ענן היה יורד, וכשהיה יורד, מגיע על הכפרת הזו ומתעוררים כנפי הכרובים, ומקישים בהם ואומרים שירה.

ואיזו שירה אומרים? (תהלים צו) כי גדול ה' ומהלל מאד נורא הוא על כל אלהים. זה כשמעלים את כנפיהם. ובשעה שפורשים אותו, אומרים, כי כל אלהי העמים אלילים וה' שמים עשה. כשמכסים על הכפרת, אומרים, לפני ה' כי בא לשפט הארץ ישפט תבל בצדק, ועמים במישרים.

וקולותיהם היה שומע הכהן במקדש, אז שם קטרת במקומה, ומתכונן במה שמתכונן, כדי שיתברך הכל (וקולותיהם). וכנפי הכרובים עולים ויורדים, ושירים שירים, מכסים לכפרת ומעלים להם. זהו שכתוב סככים. סככים דוקא. ומנין לנו שקולותיהם נשמעים? כמו שגאמר (יחזקאל א) ואשמע את קול וגו'.

אמר רבי יוסי, ועמים במישרים. מהו במישרים? כמו שגאמר מישרים אהבוך - להכליל שני כרובים, זכר ונקבה, מישרים ודאי. ועל זה, ועמים במישרים. וכתוב, (במדבר ז) וישמע את הקול מדבר אלי (וגו') מבין שני הכרובים וידבר אלי. רבי יצחק אמר, מכאן למדנו, שבכל מקום שלא נמצא זכר ונקבה, אינו כדאי לראות פני שכינה. זהו שכתוב (תהלים קמ) ישובו ישרים את פניך, ושנינו, כתוב (דברים לב) צדיק וישר הוא, זכר ונקבה, אף כאן כרובים זכר ונקבה. ועליהם כתוב, (תהלים צט) אתה כוננת מישרים. ועמים במישרים. ומשום כך, (שמות כה) ופניהם איש אל אחיו, והרי בארנו.

שנינו שאמר רבי יוסי, פעם אחת היה צריך העולם למטר, באו לפני (הלכו אצל) רבי שמעון רבי ייסא ורבי חזקיה ושאר החברים. מצאוהו שהיה הולך לראות את רבי פנחס בן יאיר, הוא ורבי אלעזר בנו. כיון שראה אותם, פתח ואמר, (תהלים קלג) שיר המעלות הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. מה זה שבת אחים גם יחד?

כמו שגאמר ופניהם איש אל אחיו. בשעה שהיו אחד עם אחד, משגיחים פנים בפנים, כתוב מה טוב ומה נעים. וכשהזכר מחזיר פניו מן הנקבה - אוי לעולם, שאז כתוב, (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. בלא משפט ודאי. וכתוב (תהלים פט) צדק ומשפט מכוון כסאך, שלא הולכים זה בלי זה. וכשמשפט מתרחק מצדק - אוי לעולם. (אז כתוב (משלי יג) ויש נספה בלא משפט).

ועכשו ראיתי שאתם באתם על שהזכר לא שורה עם הנקבה. אמר, אם לשם זה באתם אלי - שבו,

שְׁהָרִי הַיּוֹם הַסִּתְפַּלְתִּי, שִׁיחֹזֵר הַכֹּל פָּנִים בְּפָנִים לְשׁוֹת. וְאִם לַתּוֹרָה בָּאתֶם - שָׁבוּ לִפְנֵי. אָמְרוּ לוֹ, לִכְלֹךְ בָּאֵנוּ לִפְנֵי מוֹרְנוּ, וְשִׁתַּמֵּט אֶחָד מֵאַתְנָּה לְבָשָׁר לְאַחִינוּ שָׂאֵר הַחֲבֵרִים, וְאֵנּוּ נֹשֵׁב לִפְנֵי מוֹרְנוּ.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּתַח וְאָמַר, (שִׁיר א) שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֶאֱמָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְגו'. אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שְׁחֹרָה אֲנִי בְּגָלוֹת, וְנֶאֱמָה אֲנִי בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה. שָׁאֵף עַל פִּי שִׁישְׁרָאֵל בְּגָלוֹת, אִין עוֹזְבִים אוֹתָם. כָּאֵהֱלִי קֶדֶר, שְׁאוֹתָם בְּנֵי קִטּוּרָה (הָרִים) שֶׁמְקַדְּמִים פְּנִיָּהֶם תָּמִיד, וְעַם כָּל זֶה - כִּירְעוֹת שְׁלֵמָה, כְּאוֹתוֹ מֶרְאָה הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קד) נוֹטָה שָׁמַיִם כִּירְעָה.

אֵל תִּרְאֵנִי שְׁאֲנִי שֶׁחֲרָחֲרֵת. מָה הַטַּעַם (אֲנִי שֶׁחֲרָחֲרֵת מִשּׁוּם שֶׁזִּזְפַּתְנִי) אֵל תִּרְאֵנִי? מִשּׁוּם שֶׁאֲנִי שֶׁחֲרָחֲרֵת. שֶׁזִּזְפַּתְנִי הַשָּׁמַשׁ, שֶׁלֹּא הַסִּתְפַּל עָלֵי הַשָּׁמַשׁ לְהֵאִיר לִי כְּרָאוֹי. וְיִמָּה יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים? בְּנֵי אֲמִי נִחְרוּ בִּי. מִי הֵם אוֹתָם בְּנֵי אֲמִי? אֵלּוּ הַמִּמְנִים הַגְּדוֹלִים הַמְּגַנִּים עַל שָׂאֵר הָעַמִּים.

דָּבָר אַחֵר, בְּנֵי אֲמִי מִפֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיכָה ב) הַשְׁלִיךְ מִשְׁמִים אֶרֶץ וְגו'. וְכִשְׁהַשְׁלִיךְ מִשְׁמִים אֶרֶץ, שְׁמִי נִטְרָה אֶת הַכְּרָמִים. מָה הַטַּעַם? שֶׁכְּרָמִי שְׁלִי לֹא נִטְרָתִי. וְשִׁנִּינוּ, בְּנֵי אֲמִי וְדָאִי הַסִּפְיָמוֹ עָלֵי, כְּלוּמָר, כִּשְׁשָׁרָה אֶרֶץ מִשְׁמִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת ב) וַתִּתְּצַב אַחֲתוֹ מִרְחֹק.

וְכָאֵן נֶאֱמַר וְדָאִי, הִנֵּה מָה טוֹב וְיִמָּה נָעִים שְׁבֵת אַחִים גַּם יָחִד. וְכֵהֶם בִּאֲרָנוּ (וְכָאֵן בִּאֲרָנוּ), גַּם יָחִד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כו) וְאֵף גַּם זֹאת בְּהִיּוֹתָם, שְׁבֵת אַחִים בְּכָלֵל, כִּיֹּן שֶׁכְּתוּב גַּם, לְהַכְלִיל כָּל אוֹתָם שֶׁקְּמַעֲלָה, שֶׁכָּל הַשְּׁלִטוֹן נִמְצָא בְּאוֹתוֹ מְקוֹם.

דָּבָר אַחֵר הִנֵּה מָה טוֹב וְיִמָּה נָעִים וְגו' - אֵלּוּ אוֹתָם הַחֲבֵרִים בְּשַׁעֲה שֶׁהֵם יוֹשְׁבִים כְּאֶחָד וְלֹא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה, בְּהִתְחַלָּה הֵם נִרְאִים אֲנָשִׁים עוֹרְכֵי קֶרֶב שְׂרוּצִים לְהִרְגֵּי זֶה אֶת זֶה. אַחֵר כִּד חוֹזְרִים לְאַהֲבָה וְאַחֲוָה. מָה אוֹמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? הִנֵּה מָה טוֹב וְיִמָּה נָעִים שְׁבֵת אַחִים גַּם יָחִד. גַּם - לְהַכְלִיל עִמָּהֶם שְׂכִינָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַשֵּׁב לְדַבְּרֵיהֶם, וְיֵשׁ לוֹ נַחַת וְשִׂמְחָה בָּהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מִלְאכִי ג) אֲזַי נִדְּבָרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לִפְנֵי וְגו'.

וְאַתֶּם הַחֲבֵרִים שֶׁל כָּאֵן, כְּמוֹ שֶׁהִיִּיתֶם בְּחִבִּיבוּת וְאַהֲבָה מִקֵּדָם לָכֵן, כִּד גַּם מִכָּאֵן וְהִלָּאָה לֹא תִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה, עַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁמַח עִמָּכֶם, וְקִרָא עֲלֵיכֶם שְׁלוֹם, וַיִּמְצָא בְּגִלְלָתְכֶם שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב, (תְּהִלִּים קכב) לְמַעַן אַחִי וְרַעִי אֲדַבְּרָה נָא שְׁלוֹם בְּדָ.

הַלְכוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, הִגִּיעוּ לְבֵית רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאֱזִיר. יָצָא רַבִּי פִּנְחָס וַיִּשְׁקוּ. אָמַר, זִכִּיתִי לְנִשְׁקֹת אֶת הַשְּׂכִינָה. אֲשֶׁרִי חִלְקִי. תִּקְוָה לָהֶם מִצְעֵי מִטּוֹת בְּקִשְׁרֵי קְלִיעָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַתּוֹרָה לֹא צְרִיכָה כִּד. הַעֲבִיר אוֹתָם, וַיִּשְׁבּוּ. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, טָרַם שְׁנֵאֵכָל נִשְׁמַע מִבְּעַל הַתּוֹרָה דָּבָר, שֶׁהָרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל דְּבָרָיו הֵם בְּגִלְגָּלָה, הוּא אִישׁ שֶׁלֹּא פוֹחֵד מִמַּעַלָּה וּמִמַּטָּה לומר אוֹתָם. לֹא פוֹחֵד מִמַּעַלָּה, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסִּפְיָם עַל יָדוֹ. וְלֹא פוֹחֵד מִמַּטָּה, כְּמוֹ אֲרִיָּה שֶׁלֹּא פוֹחֵד מִבְּנֵי הַצֹּאן. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנִּי, עֲמִד בְּמִקְוֶמָךְ וְאָמַר דָּבָר חֲדָשׁ אֶל רַבִּי פִּנְחָס וּשְׂאֵר הַחֲבֵרִים.

קָם רַבִּי אֶלְעָזָר, פָּתַח וְאָמַר, וַיִּדְבֹּר ה' אֵל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שִׁנֵּי בְנֵי אֶהֱרֹן וְגו'. בְּפִסּוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהַסִּתְפַּל, שֶׁנֶּרְאָה שֶׁהוּא מִיָּתֵר, שֶׁהָרִי כְּתוּב אַחֲרָיו, וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה דָּבָר אֵל אֶהֱרֹן אַחִיד. מִכָּאֵן רֹאשִׁית הַפָּרָשָׁה, הַפִּסּוּק הַזֶּה שֶׁלְּמַעַלָּה מָה הוּא, שֶׁכְּתוּב וַיִּדְבֹּר ה' אֵל מֹשֶׁה? מָה הוּא שְׁאֲמַר לוֹ, וְאַחֵר כִּד וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה?

אֶלָּא בְּשַׁעֲה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן קִטְרֶת בְּשָׁמִים לְאַהֲרֹן, רָצָה שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּחִיּוֹ אֲדָם אַחֵר. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאַהֲרֹן מִרְבֵּה שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֶתָּה רּוֹצֵה לְהַרְבּוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם - עַל יָדְךָ יִרְבֶּה שְׁלוֹם לְמַעַלָּה, הָרִי קִטְרֶת הַבְּשָׁמִים תִּהְיֶה מְסוּרָה בְּיָדְךָ מִכָּאֵן וְהִלָּאָה, וּבְחִיָּה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ אֲדָם אַחֵר. נִדְּבָ וְאַבִּיהוּא הַקְּדִימוֹ בְּחִיּוֹ אֲבִיהֶם לְהַקְרִיב מָה שֶׁלֹּא נִמְסַר לָהֶם, וַיִּדְבֹּר זֶה גֵרָם לָהֶם שְׁטַעוֹ בּוֹ.

וַיִּשְׁנִינוּ, מֹשֶׁה הִיָּה מִהֲרַחֵר מָה גֵרָם לָהֶם אֶת הַטַּעוֹת הַזֵּה, וְהִיָּה עֲצוּב. מָה כְּתוּב? וַיִּדְבֹּר ה' אֵל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שִׁנֵּי בְנֵי אֶהֱרֹן. וְיִמָּה אָמַר לוֹ? בְּקִרְבָּתְכֶם לִפְנֵי ה' וַיִּמְתּוּ. בְּהַקְרִיבָם לֹא כְּתוּב, אֶלָּא בְּקִרְבָּתְכֶם. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: זֶה גֵרָם לָהֶם - שֶׁדִּחְקוּ אֶת הַשַּׁעֲה בְּחִיּוֹ אֲבִיהֶם וְטַעוּ בָּהּ, וְהִיָּנוּ מָה שֶׁכְּתוּב אֲשֶׁר לֹא צָוָה אוֹתָם. אוֹתָם לֹא צָוָה, אֲבָל לְאַהֲרֹן צָוָה. וְיִמָּה שִׁנֵּי בְנֵי אֶהֱרֹן, עַל שֶׁדִּחְקוּ אֶת הַשַּׁעֲה בְּחִיּוֹ אֲבִיהֶם גֵּרָמוֹ לְעֲצָמָם כָּל כִּד - אֲנִי כְּלָפִי אֲבָא וְרַבִּי פִּנְחָס וּשְׂאֵר הַחֲבֵרִים עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה. בָּא רַבִּי פִּנְחָס, נִשְׁקוּ וּבִרְכוּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (שִׁיר ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְּשִׁלְמָה שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ וְגו'. הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְּשִׁלְמָה, מִי זֶה מִטָּתוֹ? זֶהוּ כֶּסֶף (מִטָּת) הַכְּבוֹד שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (מִשְׁלִי לא) בְּטַח בָּהּ לֵב בְּעִלָּה. שֶׁלְּשִׁלְמָה, הַמֶּלֶךְ שֶׁכָּל הַשְּׁלוֹם שָׁלוֹ הוּא. שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ, שֶׁנֶּאֱמָרִים בְּצִדִּיהָ מִן הַדִּין הַקָּשָׁה, וְנִקְרָאִים שְׁשִׁים מִכּוֹת שֶׁל אֵשׁ (שְׁשִׁים מִזִּינִים בְּכָלִי זִין קָשִׁים) שֶׁאוֹתוֹ נִעַר מִתְּלַבֵּשׁ בָּהֶם.

מִימִינוֹ שְׁנִינּוֹת הַחֲרֵב הַקָּשָׁה, מִשְׁמָאלוֹ גַּחְלִי אֵשׁ חֲזָקָה שֶׁאַחֲוָה בְּחִקְיוֹתָיו (בְּמִקְלוֹתָיו) בְּשִׁבְעִים

וּלְמַדְנוּ, בַּמָּטָה הַזֹּאת מַה כָּתוּב בָּהּ? וְתִקֵּם בְּעוֹד לֵילָה, כִּאֲשֶׁר יוֹנְקֵת מִצַּד הַיָּמִין (מִצַּד הַדִּין). וְתִתֵּן טָרֵף לְבֵיתָהּ. מַה הַטָּרֵף? כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ה) וְטָרֵף וְאִין מִצִּיל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כֻּלָּם אַחֲזִי חֶרֶב מִלְמַדִּי מִלְחָמָה, זְמִינִים בְּכָל מְקוֹם לַעֲשׂוֹת דִּין, וְנִקְרָאִים בְּעָלֵי יָבֵבָה וִילָלָה.

איש חרבו על ירכו, כמו שגאמר (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור. מפחד בלילות, הרי פרשיו מפחדה של גיהנם וכיו. אבל מפחד בלילות, כלומר, את כל זה מאיזה מקום לוקחים? מפחד, מאותו מקום שנקרא פחד, כמו שגאמר (בראשית לא) ופחד יצחק היה לו. וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. בלילות, בזמנים שהם מנו לעשות דין.

וְלִמְדֵנוּ, כְּתוּב (משלי לא) זָמְמָה שָׂדֶה וַתִּקְחָהּ. זֶהוּ שִׁכְתוּב (איוב מ) וְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה יִשְׁחָקוּ שָׁם. וְעַל זֶה כְּתוּב, (תהלים קד) זֶה הֵיטֵב גָּדוֹל וַיִּרְחַב יָדָיו וְגו' שָׁם אֲנִיּוֹת יִהְלְכוּ וְגו', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי לא) הֵיטֵב כָּאֲנִיּוֹת סוֹחֵר מִמֶּרְחָק תֵּבִיא לִחְמָה. מִמֶּרְחָק וְדַאי מֵרֹאשׁ הַמָּח, וּמִפְעֻלָּה שֶׁל הָרֹאשׁ, תֵּבִיא לִחְמָה, עַל יְדֵי הַצַּדִּיק כְּשֶׁמִּדְּוָגִים כְּאֶחָד, אֵזִי שִׁמְחָה בְּכָל. זֶהוּ שִׁכְתוּב לֵוִיתָן זֶה יֵצֵאת לִשְׁחָק בּוֹ.

למדנו, אֵלֶּף וְחֵמֶשׁ מֵאֹת בְּעָלִי מִגְנִים בְּעָלִי הַשְׁלֹטוֹן נֶאֱחָזִים מֵהַצָּד הַזֶּה, שֶׁהֵם גְּבוּרִים. בִּידֵי אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא נֶעַר אֲרֻבָּה מִפְתָּחוֹת גְּדוֹלִים. תִּנְיָנִים שֶׁהוֹלְכִים תַּחַת הַסְּפִינָה שֶׁל הַיָּם הַגָּדוֹל הַזֶּה לֹאֲרַבֵּעַ זְוִיּוֹת. זֶה הוֹלֵךְ לְצַד זֶה, וְזֶה הוֹלֵךְ לְצַד זֶה, וְכָךְ כָּלֵם. אֲרֻבָּה מֵרֹאוֹת שֶׁל פָּנִים נִרְאִים בָּהֶם, וְכִשְׁנֹכְלָלִים בִּאֶחָד, כְּתוּב (יחזקאל א) וְדַמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם, פְּנֵיהֶם שֶׁל כָּלֵם.

פְּנִים גְּדוֹלִים וּפָנִים קְטָנִים כְּלוּלִים כָּאֶחָד לְמַעַלָּה, שְׁנַיִם עוֹלָם וּמִשׁוּטָטִים, וּשְׁתֵּי מִגְרָפוֹת בְּיָדֵיהֶם. אֶלֶף הָרִים עוֹלָם וְנִכְנָסִים (אֵלּוּ מִבְּסִים וְעוֹלָם) בְּכָל יוֹם מִהֶשְׁקָאֵת אוֹתוֹ הָרִים, אַחֵר כִּד נַעֲקָרִים מִמֶּנָּה וְעוֹלָם לִים אַחֵר.

אין חשבון לאותם הנאחזים בשערוֹתֶיהָ, שְׁנֵי בָּנִים יוֹנָקִים כֹּל יוֹם, שְׁנֶקְרָאִים מְרֻגְלֵי הָאָרֶץ, וְזֶהוּ סוֹד שֶׁל סִפְרָא דְּצִינְיֵוֹתָא, שְׁכֵתוֹב (ויהושע ב) וּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִן הַשְּׂטִיטִים שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מְרֻגְלִים חָרָשׁ לֵאמֹר. וְאֵלוּ יוֹנָקִים מִתַּחַת צִדְדֵי אֵיבָרֶיהָ. שְׁתֵּי בְּנוֹת תַּחַת רִגְלֶיהָ, (וְאֵלוּ יוֹנָקִים מִצַּד אֲבָרֶהָ, שְׁתֵּי בְּנוֹת בְּתַחַתֶּיהָ) וְעַל זֶה כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ו) וַיֵּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם. וְאֵלוּ נְאֻחִים בְּעַלִּי (בְּצַפְרָגִי) אוֹתָהּ מִטָּה, וְזֶהוּ שְׁשֻׁנִּנוּ, שְׁכֵתוֹב (מִלְכִּים-א ג) אִזְ תְּבַאֲנָה שְׂפִיתַי נָשִׁים זֹנוֹת אֶל הַמֶּלֶךְ. אִזְ תְּבַאֲנָה, וְלֹא מִקְדָּם לָכֵן. וּבִזְמַן שִׁישְׁרָאֵל לְמִטָּה, מַחְזִירִים עֲרָף מֵאֲחֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מַה כְּתוּב? (יִשְׁעִיָּה ג) עַמִּי נִגְשָׁיו מַעוֹלָל וְנָשִׁים מִשְׁלֹו בּוֹ. וְדָאִי.

בִּיד שְׂמַאל שְׁבָעִים עֲנָפִים שְׁמֹגְדָלִים בֵּין דְּגֵי חָיִים, כָּלֶם אֲדָמִים כְּשׁוֹשְׁנָה, וּמַעְלֵיהֶם עָנָן אֶחָד יוֹתֵר אֲדָם, זֶה עוֹלָה וְיוֹרֵד, וְכֹלֶם מִתְכַּסִּים בְּשַׁעְרוֹתֶיהָ.

בעל הלשון הרע, בשנירד הנחש, נעשה מקפץ על ההרים מדלג על הסלעים, עד שימצא טרף שאחוז בצפרנים, ויאכל. אז שוכד, וחוזרת לשונו לטוב. אשריהם ישראל שמזמנים לו טרפו. חוזר למקומו (לאחריו), ונכנס לנקב תהום רבה.

כְּשֶׁעוֹלִים (עוֹלָה עוֹלִים) בַּעֲלֵי הַרְמָחִים וְהַתְּרָבוֹת, שָׁאִין לָהֶם חֲשָׁבוֹן, סָבִיב אוֹתָם שְׁשִׁים עָלְיוֹנִים שֶׁסָּבִיב הַמָּטָה הַזֶּה, אֶלְף אֲלָפִים וְרַבּוּא רַבּוּת עוֹמְדִים בְּכָל צֶדֶד שֶׁל הַמָּטָה הַזֶּה לְמַעַלָּה, וּמִמָּנָה נְאוֹנִים, כָּלֶם מִלְפָּנֶיהָ (וּמִמָּנָה נְאוֹנִים, כָּלֶם עוֹבְדִים לָהּ לְפָנֶיהָ) יַעֲמְדוּ.

מתחת לכלם יוצאים כמה אָלף וירבבות שאין להם חשבון, ויורדים ומשוטטים בעולם, עד שתוקעים בעלי השופר ומתפנסים, ואלה אחוזים בזהמת הצפרנים.

המטסה היא כוללת אותם. רגלי המטסה היא אֶחָזִים בארבעת צדדי העולם, פֶּלֶם נִכְלָלִים בְּכָל שְׁנֵמָצָא לְמַעַלָּה וְנִמְצָא לְמַטָּה, בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת, וְעַל זֶה כְּתוּב הִנֵּה. מִה זֶה הִנֵּה? מִשּׁוּם שְׁמִזְמִנָּה לְכָלֶם, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. וַיְרֻמָּה הַמַּטָּה הִיא מִהַכֹּל, וְנִקְרָאת אֲדֻנִּי, הַרְבּוֹן שֶׁל הַכֹּל, רְשׁוּמָה בֵּין חִילוֹתֶיהָ.

משום כך הכהן צריך לכוון דברים שלמעלה, ליחד את השם הקדוש מהמקום שצריך ליחדו, ועל זה שנינו, כתוב בזאת בלא אהרו אל הקדש, בזה צריך לקרב קדשה למקומה, מהמקום הזה צריך אדם לפחד מלפני הקדוש ברוך הוא. ועל זה כתוב, (דברים לד) לו חכמו ישפילו זאת מיד גבינו לאחריתם. כלומר, אם יסתכלו בני אדם בענקש, איך זאת אחוזה בין חילותיה, ואיך התמנו לפניה כל אותם בני החילות, ואוחזים בעבודה להפרע מן הרשעים, מיד גבינו לאחריתם, וישמרו את מעשיהם, ולא יחטאו לפני המלך הקדוש.

עוד אָמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן, כָּל אָדָם שֶׁזֹּכֶה לְלַמֵּד תּוֹרָה וְשׁוֹמֵר אֶת הַזֵּאת הָא, הַזֵּאת הָא שׁוֹמֵרֶת אוֹתוֹ וְכוּרֶתֶת עִמּוֹ בְּרִית עַל בְּרִיתוֹ, שֶׁלֹּא תִסּוֹר מִמֶּנּוּ וּמִבְנָיו וּמִבְנֵי בָנָיו לְעוֹלָמִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה נט) וְאֲנִי



זאת בריתי אותם וגו'. ישבו לאכל. עד שאכלו, אמר רבי שמעון לחברים, כל אחד ואחד יאמר דבר חדש בתורה על השלחן לפני רבי פנחס.

פתח רבי חזקיה ואמר, ה' אלהים נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר וגו'. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מפל שאר העמים וקראם קדש, שכתוב קדש ישראל לה', ונתן להם חלק להאחז בשם הקדוש. ובמה אחזו ישראל בשם הקדוש? משום שזכו בתורה. שכל מי שאחז בתורה, זוכה בקדוש ברוך הוא. (בבבבב).

ושנינו לפני מורנו, מה זה קדש? שלמות הכל שנקראת החכמה העליונה. ומהמקום הזה (שופע שמו משחת קדש בשבילים ידועים למקום שנקרא בינה עליונה), ומשם יוצאים מעינות ונחלים לכל עבר, עד שמגיעים לזאת הזו. [וממקום זה מתעוררת רוח קדושה] וכתבתה ברכת הזאת הזו, נקראת קדש, ונקראת חכמה, וקוראים לה (והזאת הזו) שמתברכת ממקום עליון, זה שנקרא קדש ונקרא חכמה, קוראים לו רוח הקדש. כלומר, רוח מאותו קדש שלמעלה. וכשיצאים ומתעוררים ממנה סודות התורה, אז נקראת לשון הקדש.

ובשעה ששופע אותו משחת קדש לאותם שני עמודים, שנקראים למודי ה', ונקראים צבאות, מתכנס לשם, וכשיצא משם באותה דרגה שנקראת יסוד, לאותה חכמה קטנה, אז נקראת לשון למודים, ויוצאת להעיר אותם קדושים עליונים. אז כתוב, ה' אלהים נתן לי לשון למודים. ולמה? לדעת לעות את יעף דבר. והקדוש ברוך הוא נתן את זה למנורה הקדושה, רבי שמעון. ועוד, שהעלה אותו למעלה למעלה, ומשום כך כל דבריו בנגלה נאמרים, ולא מכסים. עליו כתוב, (במדבר יב) פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות.

פתח רבי ייסא ואמר, (מלכים-א ה) וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו ויהי שלום בין חירם ובין שלמה וגו'. וה' נתן חכמה לשלמה, זהו ששנינו, בימי שלמה המלך עמדה הלבנה בשלמותה, כאשר דבר לו, כמו שנאמר לו, החכמה והמדע נתון לך.

ויהי שלום בין חירם ובין שלמה. וכי מה (בין) זה לזה? אלא כך שנינו, וה' נתן חכמה לשלמה. ואת החכמה הזו במה העמיד אותה? אמר רבי יוסי, העמיד אותה בזה בראשונה, ששלמה עשה שהוריד את חירם מאותה דרגה, שהיה אומר (יחזקאל כח) מושב אלהים ישבתי וגו'. שלמדנו שחירם מלך צור עשה עצמו אלוה. אחר ששלמה בא, עשה לו בחכמתו שירד מאותה עצה והודה לשלמה. ומשום כך כתוב, (מלכים-א ה) ויהי שלום בין חירם ובין שלמה.

ושנינו, אמר רבי יצחק אמר רבי יהודה, ששלח לו שד אחד, והוריד אותו לשבעה מדורי גיהנם, והעלה אותו ושלח לו פתקים בכל יום ויום בידו, עד שחזר והודה לשלמה. ושנינו, שלמה ירש את הלבנה בכל הצדדים, ומשום כך שלט בכל בחכמתו. ורבי שמעון בר יוחאי שולט בחכמתו על כל בני העולם, וכל אותם שעולים בדרגותיו לא עולים אלא להשלים עמו (אם לא שלמים עמו).

פתח רבי יוסי ואמר, (שיר ב) יונתי בחגי הסלע בסתר המדרגה וגו'. יונתי - זו כנסת ישראל. מה יונה לא עוזבת את בן זוגה לעולמים, כך כנסת ישראל לא עוזבת את הקדוש ברוך הוא לעולמים. בחגי הסלע - אלו תלמידי חכמים, שלא נמצאים במנוחה בעולם הזה. בסתר המדרגה - אלו תלמידי חכמים שצנועים, שבהם חסידים יראי הקדוש ברוך הוא, ששכינה לא זזה מהם לעולמים. אז הקדוש ברוך הוא תובע את כנסת ישראל בשבילים ואומר, הראני את מראיך השמיעני את קולך כי קולך ערב, שאין קול שנשמע למעלה, אלא קולם של אלו העוסקים בתורה.

ולמדנו, כל אותם העוסקים בתורה בליילה, הדיוקן שלהם נחקק למעלה לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא משתעשע בהם כל היום ומסתכל בהם, ואותו קול (של כאן) עולה ובוקע את כל אותם רקיעים עד שעולה לפני הקדוש ברוך הוא, ואז כתוב, כי קולך ערב ומראיך נאה. ועכשו הקדוש ברוך הוא חוקק את דיוקנו של רבי שמעון למעלה, וקולו למעלה עולה, ומתעטר בכתר הקדוש, עד שהקדוש ברוך הוא מתעטר בו בכל העולמות ומשתבח בו. עליו כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

פתח רבי חזקיה ואמר, (קהלת ג) מה שהיה כבר הוא ואשר להיות וגו'. מה שהיה כבר, הינו מה ששנינו, שטרם ברא הקדוש ברוך הוא את העולם הזה, היה ברא עולמות ומחריבם, עד שעלה בראשו של הקדוש ברוך הוא לברא את העולם הזה ונמלך בתורה. אז הוא התתקן בתקוניו והתעטר בעטרותיו, וברא את העולם הזה, וכל מה שנמצא בעולם הזה הרי היה לפניו (שהרי עלה מלפניו) והתתקן לפניו.

ושנינו, כל אותם מנהיגי העולם שנמצאים בכל דור ודור, טרם שיבאו לעולם, הרי היו עומדים לפניו בדיוקן שלהם. (וכך שנינו) אפלו כל אותו נשמות בני האדם טרם שיירדו לעולם, כלן חקוקות לפניו ברקיע באותו דיוקן ממש שהם בעולם הזה. וכל מה שלומדים בעולם הזה, הכל ידעו טרם בואם

לעולם. וְשִׁנִּינוּ, זֶה בְּאוֹתָם צְדִיקֵי אֲמֶת.

וְכָל אוֹתָם שָׁאִין נִמְצָאִים צְדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲפֵלוּ שֵׁם מִרְחָקִים מִלִּפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִכְנָסִים לִנְקֵב תְּהוֹם רְבָה, וְדוֹחֲקִים אֶת הַשְּׁעָה וְיִוְרָדִים לְעוֹלָם. וְאוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה שֶׁלָּהֶם, הָרִי לְמִדְנֹה, כְּמוֹ שֶׁהִם קָשִׁי עֵרֶךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּדְּהִי טָרֶם בּוֹאֵם לְעוֹלָם.

וְאֵת אוֹתוֹ חֵלֶק קְדוֹשׁ שֶׁנָּתַן לָהֶם זָרְקוּ אוֹתוֹ, וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים וְנִטְמָאִים בְּאוֹתוֹ נִקְבַּ תְּהוֹם רְבָה, וְנוֹטְלִים חֵלֶקֶם מִשָּׁם, וְדוֹחֲקִים אֶת הַשְּׁעָה וְיִוְרָדִים לְעוֹלָם. אִם זֹכָה אַחֵר כִּדְּוֶשֶׁב בְּתִשְׁבֻּחָה לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ - הוּא נוֹטֵל אֶת אוֹתוֹ חֵלֶק שְׁלֹ מִמֶּשׁ. זֶהוּ שִׁכְתּוֹב, (קַהֲלַת ו) מִה שֶׁהִיא כָּבֵד (נִקְרָא שְׁמוֹ) הוּא, (שֵׁם ג) וְאֲשֶׁר לְהִיּוֹת וְגו' כָּבֵד הִיא.

בֹּא רָאָה, לֹא נִמְצָאוּ כְּמוֹ בְּנֵי אֶהְרֹן בְּיִשְׂרָאֵל, פָּרַט לְמִשְׁה וְאֶהְרֹן, וְהֵם נִקְרָאוּ אֲצִילִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעַל שִׁטְעוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ מִתְּנוּ. וְכִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לֵאבְדָם? וְהָרִי שֶׁנִּינוּ בְּסוֹד הַמִּשְׁנָה, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם הַכֹּל, וְאֲפֵלוּ אֶת רִשְׁעֵי הָעוֹלָם אֵינוֹ רוֹצֶה לֵאבְדָם, וְצְדִיקֵי הָאֲמֶת הַלָּלוּ, הִיַּעֲלָה עַל דַּעַתָּה שֶׁנֶּאֱבְדוּ מִן הָעוֹלָם! אֵיפֹה הַזְכוּת שֶׁלָּהֶם? אֵיפֹה הַזְכוּת שֶׁל אֲבִיהֶם, וְזִכְוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה גַם כֵּן? וְאֵיךְ הֵם נִאֲבְדוּ?

אֵלֶּא כִּדְּלִמְדֵנוּ מִהֶמְאֹר הַקְדוֹשׁ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עַל כְּבוֹדָם, וְנִשְׁרַף גּוֹפֶם בְּפָנִים, וְנִשְׁמָתָם לֹא נִאֲבָדָה, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ. וְבֹא רָאָה, טָרֶם שִׁמְתּוֹ בְּנֵי אֶהְרֹן, כְּתוֹב (שְׁמוֹת ו) וְאֶלְעָזָר בֶּן אֶהְרֹן לָקַח לוֹ וְגו', נִקְרָא שְׁמוֹ פְּנִיחַס, שֶׁהִיא עֵתִיד לְתֵקֵן אֶת הָעֵקֶם. זֶהוּ שִׁכְתּוֹב וְאֲשֶׁר לְהִיּוֹת כָּבֵד הִיא.

וְלִמְדֵנוּ, כָּל צְדִיקֵי הָאֲמֶת טָרֶם שִׁיבְאוּ לְעוֹלָם, כֹּלָם מִתְקַנִּים לְמַעַלָּה וְנִקְרָאִים בְּשִׁמּוֹת. וְרִשְׁבִּי, מִיּוֹם שֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הִיא מִזְמַן לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִמְצָא עִמּוֹ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא אוֹתוֹ בְּשִׁמוֹ, אֲשֶׁרִי חֵלֶקוֹ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, עָלָיו כְּתוֹב (מִשְׁלִי כג) יִשְׁמַח אֲבִיד וְאֶמְדָּ. אֲבִיד - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֶמְדָּ - זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל.

פֶּתַח רַבִּי אַבָּא וְאֶמְרָ, (שִׁיר א) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ נִרְדִּי נִתַּן רִיחוֹ. אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה פֶּרְשׁוּהוּ הַחֲבֵרִים בְּשִׁעָה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא נִמְצָא וּמִזְמַן בְּהֵר סִינִי לְתַת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. נִרְדִּי נִתַּן רִיחוֹ, יִשְׂרָאֵל נִתְּנוּ וְהִעֲלוּ רִיחַ טוֹב שֶׁעָמַד וְהִגֵּן עֲלֵיהֶם לְדוֹרוֹ דּוֹרוֹת, וְאֶמְרֵנוּ (בְּרַאשִׁית א) כָּל אֲשֶׁר דָּבָר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע. דָּבָר אַחֵר עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ - בְּעוֹד שֶׁעָלָה מִשְׁה לְקַבֵּל תּוֹרָה מִהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִחְקָקָה בְּשִׁנִּי לִיחוֹת אֲבָנִים, עָזְבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת אוֹתוֹ רִיחַ טוֹב שֶׁהִיא מִתְעַטֵּר עֲלֵיהֶם, וְאֶמְרֵנוּ לַעֲגֹל, אֵלֶּה אֵלֶּהִיד יִשְׂרָאֵל.

עַכְשָׁו פְּסוּק זֶה הוּא בְּסוֹד הַחֲכָמָה. בֹּא רָאָה, כְּתוֹב (בְּרַאשִׁית ב) וְנִהָר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהִשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן. הִנֵּה הַזֶּה הַתְּפִשֵׁט לְצִדְדֵינוּ, בְּשִׁעָה שֶׁמִּזְדַּג עִמּוֹ בְּזוּיָג שֶׁלֵּם, כֹּאֲשֶׁר הִעֵדֶן הַזֶּה (זוֹיגוֹ) בְּאוֹתוֹ נִתִּיב שְׁלֹא נִדְעָ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טז) נִתִּיב לֹא יָדְעוּ עֵיט. וְנִמְצָאוּ בְּרָצוֹן שְׁלֹא בִּפְרָדִים תְּמִיד אַחַד מֵאַחֵד. אִזּוּ יוֹצְאִים מַעֲיָנוֹת וְנִחְלִים וּמַעֲטָרִים אֶת הַגֵּן הַקְדוֹשׁ בְּכָל אוֹתָם הַכְּתָרִים, וְאִזּוּ כְּתוֹב (שִׁיר ג) בְּעֶטְרָה שְׁעִטְרָה לוֹ אִמּוֹ. וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה יִרַשׁ אוֹתוֹ בֶּן יִרְשֶׁת אֲבִיו וְאִמּוֹ, וְאִזּוּ הוּא הַשְּׁתַּעֲשֵׁעַ בְּאוֹתוֹ עֵגֶן וְתִפְנוּק.

וְלִמְדֵנוּ, בְּשִׁעָה שֶׁהַמֶּלֶךְ הִעֲלִינוֹ בְּתִפְנוּקֵי מַלְכִים יוֹשֵׁב בְּעֶטְרוֹתָיו, אִזּוּ כְּתוֹב, עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ נִרְדִּי נִתַּן רִיחוֹ. זֶה הַיְסוֹד שֶׁמוֹצֵא בְּרָכוֹת לְזוּג אֶת הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ עִם הַגְּבִירָה (בְּדִרְגָּה הַזֶּה). וְאִזּוּ נִתְּנוֹת בְּרָכוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, (וְיוֹצְאִים) וּמִתְבָּרְכִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. וְעַכְשָׁו הָרִי הֶמְאֹר הַקְדוֹשׁ מִתְעַטֵּר בְּעֶטְרוֹת הַדִּרְגָּה הַזֶּה, הוּא וְהַחֲבֵרִים מַעֲלִים תְּשַׁבְּחוֹת מִמַּטָּה לְמַעַלָּה, וְהִיא מִתְעַטֵּרַת בְּאוֹתָהּ הַתְּשַׁבְּחוֹת. עַכְשָׁו יֵשׁ לְהוֹצִיא בְּרָכוֹת לְכָל הַחֲבֵרִים מִמַּעַלָּה לְמַטָּה בְּדִרְגָּה הַקְדוֹשָׁה הַזֶּה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר (שְׁרַבִּי אֶלְעָזָר) בְּנוֹ יֹאמֵר מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמַּעֲלִים שֶׁלָּמַד מֵאֲבִיו.

פֶּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאֶמְרָ, (בְּרַאשִׁית כט) וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשִׁדָּה וְגו', וְנִאֲסָפוּ שְׁמָה כָּל הָעֵדְרִים וְגו'. יֵשׁ לְהִסְתַּכֵּל בְּפִסְקִים הַלָּלוּ, וְהֵם בְּסוֹד הַחֲכָמָה שֶׁלְּמִדְתִּי מֵאֲבָא, וְכִדְּלִמְדִּי: וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשִׁדָּה, אִיזּוּ בָּאָר? זֶהוּ שִׁכְתּוֹב (בְּמִדְבָּר כא) בָּאָר חֲפְרוּהָ שָׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם. וְהִנֵּה שֵׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רִבְצִים עָלֶיהָ, אֵלֶּה הֵם גִּצַּח סוֹד יְסוֹד, שֶׁאֵלֶּה הֵם הָרֹבִצִּים עָלֶיהָ וְעוֹמְדִים עָלֶיהָ. וּמֵאֵלֶּה מִתְמַלֵּאת הַבָּאָר הַזֶּה בְּבִרְכוֹת.

כִּי מִן הַבָּאָר הַהִיא יִשְׁקוּ הָעֵדְרִים, שֶׁהָרִי מִהַבָּאָר הַזֶּה נִזְוִנִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים (עוֹלָמוֹת תַּחְתּוֹנִים), וְכֹלָם מִתְבָּרְכִים כְּאַחֵד. וְהָאֲבֹן גְּדֻלָּה עַל פִּי הַבָּאָר, זֶהוּ הַדִּין הַקָּשָׁה שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ מִהַצַּד הָאֲחֵר לְהִנִּיק לָהּ (מִמֶּנָּה). וְנִאֲסָפוּ שְׁמָה כָּל הָעֵדְרִים, אֵלֶּה הֵם שִׁשֶּׁת כְּתָרֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁכֹּלָם מִתְבָּרְכִים וּמִשְׁפִּיעִים בְּרָכוֹת מֵרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ וּמְרִיקִים לְתוֹכָהּ. וְכִשְׁכֹּלָם מִתְחַבְּרִים כְּאַחֵד לְהִרִיק בָּהּ, אִזּוּ כְּתוֹב וְגִלְלוּ אֶת הָאֲבֹן מֵעַל פִּי הַבָּאָר, מְנַדִּין (גוֹלְלִים) אֶת אוֹתוֹ הַדִּין הַקָּשָׁה וּמַעֲבִירִים אוֹתוֹ מִמֶּנָּה.

וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֹּאן, מְרִיקִים בְּרָכוֹת מֵאוֹתָהּ בָּאָר לְעִלְיוֹנִים וְלַתַּחְתּוֹנִים. אַחֵר כִּדְּ - וְהִשְׁבִּי אֶת הָאֲבֹן עַל פִּי הַבָּאָר לְמִקְמָה. וְשִׁב אוֹתוֹ הַדִּין לְמִקּוֹמוֹ, מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיד לוֹ לְבַשֵּׁם אֶת הָעוֹלָם וּלְתֵקֵן הָעוֹלָם. וְעַכְשָׁו הָרִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרִיק עֲלֵיהֶם בְּרָכוֹת מִמַּעַן הַנַּחֲלָה, וּמִכֶּם מִתְבָּרְכִים כָּל בְּנֵי הַדּוֹר. אֲשֶׁרִי חֵלֶקֶם

בעולם הזה ובעולם הבא, עליכם כתיב (ישעיה נד) וְכָל בְּנֵי אֱדֹמִי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנֵיךְ.

פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים קמט) יַעֲלִזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יִרְנְנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם וְגו'. למדנו, ביי"ג מדות נקשר קשר האמונה, שימצאו ברכות לכל. וכל אמונתו של הקדוש ברוך הוא נסתרו בשלש. ועל זה בשלש עשרה מדות מתעטרת התורה, כמו שבארנו מקל וחמר ומגזרה שנה וכו', וכמה פעמים בארנו את זה, והשם הקדוש מתעטר בזה.

בא ראה, באותה שעה שרצה יעקב שיתברכו בניו בשם (בקשר) האמונה, מה כתיב? (בראשית מט) כָּל אֵלֶּה שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִים עֶשֶׂר וְזֹאת - הָרִי שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר, שֶׁהַשְּׁתִּתְּפָה עִמָּהֶם שְׂכִינָה וְהַתְקִימוּ הַבְּרִכוֹת. והינו שכתוב איש אשר כברכתו ברוך אתם. מה זה כברכתו? באותה דגמא של מעלה, כברכתה של כל מדה ומדה.

למדנו, כל אותן מדות עולות ומתעטרות ונחות בראש אחד, ושם מתעטר ראש המלך, אותו שנקרא בדרגה עליונה של חסידות, והחסידים יורשים כל אותו הכבוד שלמעלה, שכתוב יַעֲלִזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד - בעולם הזה, ירננו על משכבותם - בעולם הבא. רוממות אל בגרונם - שיודעים לקשר את קשר האמונה כראוי, ואז חרב פיפיות בידם. איזו חרב פיפיות? זוהי חרב לה, חרבו של הקדוש ברוך הוא. פיפיות - לוחט בשני דינים. ולמה? לעשות נקמה בגוים וכו'.

והרי רבי פנחס בן יאיר, קתר החסד, הראש העליון, משום כך ירש את הכבוד שלמעלה, והוא קשר קשר עליון, קשר קדוש, קשר האמונה. אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא. על השלחן הזה נאמר, (יחזקאל מא) זֶה הַשְּׁלָחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. קם רבי פנחס ונשק לו וברך אותו, ונשק לרבי אלעזר ולכל החברים וברך אותם. נטל כוס וברך.

פתח ואמר, (תהלים כג) תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלָחַן נֶגֶד צַרְרִי וְגו'. ישבו (שמחו) שם כל אותו היום, והיו כל החברים שמחים בדברי תורה, ושמחתו של רבי שמעון היתה רבה. לקח רבי פנחס את רבי אלעזר, ולא עזב אותו כל אותו היום וכל הלילה, והיה שמח עמו. קרא עליו, (ישעיה נח) אִזּוּ תִתְעַנֵּג עַל ה'. כל השמחה והענג היתה זה - של חלקי הוא, (על זה שעמי הוא, על זה כתיב (תהלים קמד) אֲשֶׁרִי הָעַם שָׂכָה לוֹ וְגו') עתידים באותו עולם להכריז עלי: אֲשֶׁרִי חִלַּקְתָּ רַבִּי פְּנִיחָס, שְׁאֵתָה זְכִיתָ לְכָל זֶה, שְׁלוֹם לְךָ וְשְׁלוֹם לְעוֹרְךָ כִּי עֲזָרְךָ אֶלְהִיךָ. השכימו ללכת. קם רבי פנחס ואחז בראי אלעזר, ולא השאיר אותו ללכת. לזה רבי פנחס את רבי שמעון וברכו, ואת כל החברים. עד שהיו הולכים, אמר להם רבי שמעון לחברים, (תהלים קיט) עַתָּה לַעֲשׂוֹת לִי.

בא רבי אבא ושאל, כתיב ונתן אהרן על שני השעירים גרלות וכו'. הגרלות הללו למה? ואהרן למה לו לתת גרלות? והפרשה הזו למה? והרי למדנו לפני מורנו את סדר היום, והרי רוצים לדעת.

פתח רבי שמעון ואמר, (בראשית מב) וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת שְׁמֵעוֹן וַיֹּאסֶר אוֹתוֹ לְעִינֵיהֶם. וכי מה ראה יוסף לקחת את שמעון עמו יותר מאחיו? אלא אמר יוסף בכל מקום שמעון (ולוי) הוא (הם) פתיחת הדין, ואותה השעה שהלכתי מאבי אל אחי, שמעון פתח בראשונה בדין, זהו שכתוב (שם לו) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא וְעַתָּה לְכוּ וְגו'. אחר כך בשכם, (שם לד) וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי, כָּלֵם בְּדִין הָיוּ. טוב לקחת את זה, ולא יעיר קטטה עם כל השבטים.

ושנינו, מה ראה שמעון להזדוג עם לוי יותר מהכל, והרי ראובן היה אחיו וסמוך לו? אלא שמעון ראה וידע שלוי בא מצד הדין, ושמעון נאחז יותר בצד הדין הקשה. אמר, נתערב אחד עם אחד, ואנו נחריב את העולם. מה עשה הקדוש ברוך הוא? נטל לחלקו את לוי ואמר: מכאן והלאה שישב שמעון עם שלשלת הגבורה עמו לבדו.

למדנו, בצד האם שני שומרים חוקרי דין (מגנים) אחוזים ביד שמאל, והרי בארנו שהם מרגלים את הארץ בכל יום ויום, והינו סוד הכתיב, (יהושע ב) שְׁנַיִם אֲנָשִׁים מְרַגְלִים.

ושנינו, אשרי חלקם של ישראל יותר מכל העמים עובדי עבודה זרה, שהקדוש ברוך הוא רוצה לטהר אותם ולרחם עליהם, שהם חלקו וגורלו. זהו שכתוב (דברים לב) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ וְגו'. וכתוב (שם) יִרְבְּכֶנּוּ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ. על במתי ארץ דוקא, שהרי הם אחוזים למעלה למעלה, ועל כן אהבתו של הקדוש ברוך הוא נדבקת בהם. זהו שכתוב (מלאכי א) אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר ה', וְכָתוּב (דברים ז) כִּי מֵאֲהֵבָתִי ה' אֶתְכֶם וְגו'. ומתוך האהבה היתה שאוהב אותם, נתן להם יום אחד בשנה לטהר אותם ולזכות אותם מכל חטאיהם, שכתוב כי ביום הזה וכו', כדי שיהיו צדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, ולא ימצא בהם חטא. ועל כן ביום הזה מתעטרים ישראל ושוֹלֵטִים עַל כָּל חוֹקְרֵי הַדִּין וְעַל כָּל הָרוּחוֹת.

למדנו, ונתן אהרן על שני השעירים גרלות. ונתן אהרן, משום שבא מצד החסד. על שני השעירים, בדיוק על, כדי שתתבשרם הגבירה. גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, והרי שני שעירים הם. אז למה אחד לה'! אלא אמר הקדוש ברוך הוא: ישב זה אצלי, ואחד ילך וישוטט בעולם, שאלמלא שניהם מזדווגים, לא יכול העולם לסבול.

יצא זה, הולך ומשוטט בעולם, ומוציא את ישראל בכמה עבודות, בכמה דרגות, בכמה הנהגות טובות, ולא יכול להם, בין כלם שלום, ולא יכול להכנס עמיהם במלשינות. (הולך ומשוטט בעולם ומוציא את ישראל בצורה הזו) (אף ישראל למטה כד בצורה הזו) את השעיר האחר שולחים אותו עם משא של כל חטאי ישראל.

למדנו, כמה קבוצות מחבלים מזדווגים (מזדמנים), שהם תחת ידו, וממנים לרגל את הארץ על כל אותם שעוברים על דברי התורה, ואותו יום לא מצוי המלשין (פתחון) לדבר על ישראל. כשמגיע השעיר הזה אל החר, כמה שמחה על שמחה מתבשמים כלם בו. ואותו שומר שיוצא, חוזר ואומר את תשבתם של ישראל, הקטגור נעשה סגור.

ובא ראה, לא זה לבדו הוא, אלא בכל מקום שרוצים ישראל להטהר מחטאיהם, הקדוש ברוך הוא נותן להם צה לקשר את בעלי הדין ולבשם אותם באותם קרבנות ועולות שקרבים לפני הקדוש ברוך הוא, ואז לא יכולים להרע. ואותו יום יותר על הכל, כמו שישאל ממשמים למטה את הכל, כך מבשמים את כל אלו שלקחם יש הלשנה (פתחון), והכל הוא קרבן ועבודה של הקדוש ברוך הוא.

למדנו, באותה שעה שכתוב ולקח אהרן את שני השעירים וגו', הם מתעוררים באות יום למעלה ורוצים לשלט (לשטות) ולצאת לעולם. בין שהכחן מקריב את אלו למטה, אז נקרבים אותם שלמעלה, ואז עולים הגורלות בכל הצדדים. הכחן נותן גורלות למטה, הכחן נותן גורלות למעלה. כמו שאחד נשאר עם הקדוש ברוך הוא למטה, ואת האחד מוציאים לאותו המדבר, כך גם למעלה אחד נשאר עם הקדוש ברוך הוא, ואחד יוצא לשוטט בעולם לאותו המדבר העליון, ואחד נקשר באחד.

כתוב וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו וגו'. משום כך וסמך אהרן את שתי ידיו, שהקדוש ברוך הוא הסכים על ידו. על ראש השעיר החי, החי דוקא, להכליל אותו שלמעלה.

והתודה עליו את כל עונות, כמו שכתוב (ויקרא ה) והתודה אשר חטא עליה. ובארנו עליה, שנטהר האדם ונשאר עליה כל אותו החטא. אף פאן והתודה עליו, אחר שהתודה הכחן בעבורם של ישראל - עליו, כלומר, כלם ישארו עליו.

אמר לו רבי אבא, אם כך, כתוב ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים. אמר לו, פאן שונה, ששם לשעירים היו מקריבים קרבן, ומשום כך לא כתוב ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים, אלא לשעירים, ששם לשעירים היו עושים פלחן ושלטון, וכאן - ונשא השעיר עליו את כל עונותם, והקרבן אינו נעשה אלא לקדוש ברוך הוא. בא וראה שבגלל הקרבן מתבשמים עליונים ותחתונים והדין לא שולט ושורה על ישראל.

למדנו, ושלח ביד איש עתי המדבר. מהו איש עתי? אלא סוד הדבר כך הוא - בכל מה שנעשה, צריך אדם מזמן לאותו דבר. יש אדם שהברכה מתקיימת על ידו יותר מאחר. בא וראה מה כתוב בכהן, טוב עין הוא יברך, אל תקרי יברך אלא יברך, כי הוא מזמן שתתקיים ברכה על ידו בזה. (ושורה הברכה בהשגחתו).

ויש אדם שמזמן שיתקומו על ידו קללות, ובכל מה שיתבונן יבאו קללות ומארה ובעתה, כמו בלעם שנקרא רע עין, שהיה מזמן לכל רע ולא היה מזמן לטוב, ואף על גב שברך, ברכתו אינה ברכה ולא התקיימה. וכשהיה מקלל, כל מה שקלל התקיים, ואפלו ברגע אחד, ועל זה כתוב (במדבר כד) שתם העין. בכל מקום שעינו שלטה - התקלל.

בא וראה מה כתוב, (שם) וישת אל המדבר פניו, כדי שיתעורר מאותו צד שהוא שולט שם, ויבא בהלשנה על ישראל. מה כתוב בכהנים? (משלי כב) טוב עין הוא יברך, שהוא היה מזמן לזה ושורה ברכה בהשגחה שלו. ועל זה שנינו, יסטה אדם אפלו ממאה דרכים ולא יפגש אדם שיש לו עין רעה.

אף פאן, ושלח ביד איש עתי - שהוא מזמן לזה ורשום לזה, והכחן היה מכיר בו עין אחת יותר מאחרת מעט. העור שעל העין מכסה בשערות רבות, העין מכחלת ולא מסתכל ישר, זהו האדם המזמן לקדש והראוי לו. ועל זה כתוב ביד איש עתי.

בגוש חלב היה אדם, שבכל מקום שמפה בידו, היה מת, ולא היו אנשים מתקרבים אליו. בסוריה היה אדם, שבכל מקום שבו הסתכל, אפלו לטוב, הכל התהפך לרע. יום אחד היה איש אחד הולך בשוק, והיו פניו מאירות. בא אותו איש והסתכל בו, ונבקעה עינו. משום כך לכל היה אדם מוכן, לזה ולזה. ועל זה כתוב טוב עין הוא יברך, אל תקרי יברך אלא יברך.

ולמדנו, האיש הזה שהיה הולך למדבר, כשהגיע שם אותו שעיר, היה עולה להר, ודוחה אותו בשתי ידיו, ולא היה מגיע לחצי החר עד שנעשה איברים איברים, ואותו איש היה אומר: כך ימחו עוונות עמך וגו'. ומשום שעולה אותו קטגור ונעשה סגור של ישראל, אז הקדוש ברוך הוא, את כל חטאי ישראל וכל מה שכתוב באותם פתקים שלמעלה להזכיר את חטאי בני האדם, הוא נוטל אותם

וזורק אותם כמו זה למקום שנקרא מצולות ים. זהו שכתוב (מיכה ז) ותשליך במצלות ים כל חטאתם.

#### רעיא מהימנא

מצוה זו, שיעבד הכהן הגדול את עבודת אותו היום כמו שצריך, ולשלח שעיר לעזאזל. הסוד הזה כמו שניאמר, כדי שיפרד מהעם הקדוש ולא יתבע את חטאיהם לפני המלך ולא יקטרג עליהם, שהרי אין לו תקף ושלטון (בה) אלא רק כשמתחזק הרגז מלמעלה, ובאותו דורון מתהפך אחר כך לאפוסטרופוס עליהם, ועל כן נדחה מלפני המלך. והרי בארנו, משום שהוא קץ כל בשר.

והעם הקדוש נותנים לו כמו שהוא צריך שעיר, וסוד זה - (בראשית כז) הן עשו אחי איש שעיר. כמו שהוא בצד הקדשה זכר ונקבה, אף כך בצד הטמאה זכר ונקבה. משל אומרים, זרק עצם לכלב, והוא ילחץ את עפר רגלך.

שאלו את בן זומא, האם לסרס כלב? אמר להם, (ויקרא כב) ובארצכם לא תעשו, כל שבארצכם לא תעשו. כמו שהעולם צריך את זה, כך צריך העולם את זה. ועל זה נאמר, (בראשית א) והנה טוב מאד - זה מלאך המות, אין לבטלו מן העולם, שהעולם צריך אותו. אף על גב שכתוב בו (ישעיה נב) והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה וגו', לא יתבטלו מן העולם. הכל צריך, טוב ורע.

ומשום כך יש לנו ביום הזה לזרק עצם לכלב, עד שהוא גורר, יפנס מי שיפנס להיכל המלך, ואין מי שימחה בידו. אחר כך יכשכש בזנבו.

מה כתוב? והתנדב עליו את כל עונת בני ישראל, וכתוב ונשא השעיר עליו את כל עונותם. כיון שהוא רואה את השעיר הזה, תשוקתו אליו ולהתתקן עמו, ולא יודע מאותם החטאים שנוטל השעיר. הוא שב אל ישראל, רואה אותם בלי חטאים, בלי פשעים, שהרי כלם שורים על ראש השעיר, עולה למעלה ומשבח אותם לפני הקדוש ברוך הוא. והקדוש ברוך הוא רואה את עדות אותו המקטרג, והואיל ותשוקתו לרחם על עמו, אף על גב שהוא יודע את כל המעשה, הוא חס על ישראל.

והכל שורה על זה, כדי שלא יעורר את סוד הדין מלמעלה, וזה יתחזק וישמדו בני העולם, שהרי זה בא מצד הדין הקשה, ואם זה יתעורר, הוא מתעורר בחטאי בני האדם, שהרי אין לו התעוררות לעלות למעלה לעורר דין קשה רק משום חטאי בני אדם. שהרי בשעה שאדם עושה חטא, זה מתאסף, וכמה אלפים מסייעים שם, ומתכנסים שם ונוטלים אותו ועולים למעלה. הרחמן יצילנו. ועל הכל נותן הקדוש ברוך הוא עצה לישראל להנצל מכל הצדדים, ועל זה כתוב, (תהלים קמה) אשירי העם שפכה לו אשירי העם שהי' אלהיו. (עד כאן הרעיא מהימנא).

למדנו, ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת. ומאת עדת, כדי שיהיה מכלם ויתכפר לכלם, שהרי כל חטאי בני ישראל כאן תלויים, וכלם מתכפרים בזה, ולא מספיק מאיש אחד. ומאיזה מקום נלקחים? מאותן קפות שבצורה נוטלים שָׁכר, ומביאים אותם מאותם דמים שהיו מכלם.

ואותו השעיר האחר, שהיה נשאר לקדוש ברוך הוא, עושים אותו חטאת בראשונה. והרי בארנו באיזה מקום היה נקשר. ואחר כך מקריבים את אלה, והכל מתבשרים, וישראל נשארים צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא מכל החטאים שעשו וחסאו לפניו. זהו שכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'.

עוד אמר רבי שמעון, (בראשית כז) ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שעיר ואנכי איש חלק. מה הוא רומז? אלא ודאי שעשו איש שעיר, והוא מאותו שנקרא שעיר, שהרי מאותו צד הוא בא. ואנכי איש חלק - איש מאותו שחלק לכל שאר העמים ממנים גדולים, שכתוב (דברים ד) אשר חלק ה' אלהיך אתם, וכתוב (שם לב) כי חלק ה' עמו וגו'. עוד איש חלק, משני שעירים, ונשאר אחד. שהכהן חלק אותם - אחד לחלקו, ואחד לקדוש ברוך הוא. למה? כדי שיטעו על כתפו את כל חטאי יעקב, שכתוב ונשא השעיר עליו את כל עונותם, עונות תם.

למדנו, באותו יום כמה פתחים פתוחים כנגד ישראל לקבל תפלותיהם. אשירי חלקם של ישראל, שהרי הקדוש ברוך הוא רוצה לטהר אותם ולזכות אותם, זהו שכתוב כי ביום הזה וגו'. ביום הזה מתעשר הכהן בכמה עטרות. ביום הזה עבודת הכהן נכבדה וגדולה מכל העבודות. לכלם נותן חלק באותם הקרבנות של הקדוש ברוך הוא. ביום הזה מתעשר (מתעורר) החסד בעולם על ידי הכהן, מקריב את הקרבנות על חטאי העם, על חטאו בראשונה, ואחר כך על חטאי העם. הוא מקריב עולות עליו ועל העם, והרי בארנו את הדברים.

עד שהיו הולכים, ישבו בשדה אחת והתפללו. ירד ענן אחד של אש והקיף אותם. אמר רבי שמעון, הריני רואה שרצונו של הקדוש ברוך הוא כאן. נשבו. ישבו והיו אומרים דברי תורה. פתח ואמר, (משלי כה) מים קרים על נפש ציפה ושמועה טובה מארץ מרחק. הרי הסתפלותי בדברי שלמה המלך, ואת כלם אמר בחכמה.

בא ראה, שלשה ספרי חכמה הוציא שלמה לעולם, וכלם בחכמה עליונה. שיר השירים - חכמה, קהלת - תבונה, ומשלי - דעת. כנגד שלשת אלה עשה שלשה ספרים. שיר השירים כנגד חכמה כד הוא. קהלת כנגד תבונה כד הוא. משלי כנגד דעת. במה זה נראה? אלא כל אותם הכתובים הם בשני גונים, ראש וסוף, שני גונים נראים. וכשמתפלים בכתובים, זה כלול בזה וזה כלול בזה, משום כד שקול כנגד הדעת.

הפסוק הזה אין ראשו סופו ואין סופו ראשו, וכשהסתכלתי בו, הכל כלול אחד עם אחד, בין מסופו לראשו, בין מראשו לסופו. שמועה טובה מארץ מרחק מים קרים על נפש ציפה. מים קרים על נפש ציפה ושמועה טובה מארץ מרחק, וזה נחת רוח. כמו שזה נחת רוח, כד זה נחת רוח.

עד שהיו יושבים, בא איש אחד ואמר, אשתו של רבי שמעון נרפאה מחלה. והחברים שמעו קול, שהקדוש ברוך הוא מחל לאותם חסאי הדור. אמר רבי שמעון, הרי התקנים כאן הפסוק, ושמועה טובה מארץ מרחק, כד זה נחת רוח, כמו מים קרים על נפש ציפה. אמר להם, נקים ונלך, שהקדוש ברוך הוא מרחיש לנו נסים.

פתח ואמר, מים קרים על נפש ציפה - זו התורה. שכל מי שזוכה לעסק בתורה ומרוה ממנה את הנפש, מה כתוב? ושמועה טובה מארץ מרחק. הקדוש ברוך הוא מכריז עליו כמה טובות להיטיב לו בעולם הזה ובעולם הבא. זהו שכתוב ושמועה טובה. מאיזה מקום? מארץ מרחק, ממקום שהקדוש ברוך הוא היה רחוק ממנו בתחלה, ממקום שהיה אדם בשנאה עמו בתחלה, שכתוב (איוב כ) וארץ מתקוממה לו, מאותו מקום שמקדימים לו שלום, זהו שכתוב מארץ מרחק. וכתוב, (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד.

ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים ג) מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבוא. למדנו, אלה וחמש מאות וחמשים רבוא בעלי שירה מזמרים לקדוש ברוך הוא כשמאיר היום. ואלף וחמש מאות וארבעים ושמונה בצהרם. ואלף וחמש מאות ותשעים אלה רבוא באותה שעה שנקראת בין הערבים.

רבי יוסי אמר, כשמאיר היום, כל אותם בעלי יבבה משבחים בדברי תשבחות כנגד הבקר הזה. (כשמתעורר) שכשמתעורר הבקר הזה, כלם מתבשמים, והדין שזכר, ואומרים תשבחות. זהו שכתוב (איוב לט) ברוך יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים. ואותו זמן (אמונה) שמחה וברכות נמצאים בעולם, והקדוש ברוך הוא מעיר את אברהם להחיותו, ומשתעשע עמו ומשליטו בעולם. ומננו לנו שהבקר הזה הוא של אברהם? שכתוב (בראשית יט) וישכם אברהם בבקר.

באותו זמן של בין הערבים, כל אותם אלה וחמש מאות ותשעים אלה רבוא בעלי יללה נקראים, ומזמרים באותה שעה, והקטטה שורה בעולם. ואותה שעה ההתעוררות שמעיר הקדוש ברוך הוא את יצחק, ועומד ודן את הרשעים שעוברים על דברי התורה, ושבעה נהרות אש זורמים ויוצאים וחלים על ראשי הרשעים, ושללבות נחלים של אש מתעוררות ממעלה למטה. ואז שב אברהם למקומו, כמו שנאמר ואברהם שב למקומו. והיום פונה, ורשעי הגיהנם צווחים ואומרים: (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. ואותה שעה צריך אדם להזהר בתפלת המנחה.

בזמן שמגיע הלילה, אותם אלה וחמש מאות וארבעים ושמונה נקראים מחוץ לפרכת ואומרים שירה. אז מתעוררים הדינים שלמטה, והולכים ומשוטטים בעולם, ואלה אומרים שירה עד שנחלק הלילה משמרת וחצי. אחר שנחלק הלילה, מודמנים כל האחרים כאחד ואומרים תהלות, כמו שנאמר (ישעיה ס) ותהלות ה' יבשרו. רבי יהודה אמר, כשנמצא רצון בבקר, תהלות ה' מבשרים.

רבי יוסי אמר, אחר שרוח הצפון התעוררה בתצות הלילה והלכה לה, מבשרים תהלות עד שיבא הבקר, ומתעורר הבקר הזה, ואז שמחה וברכות נמצאים בעולם.

למדנו, אמר רבי אבא, כלם כד, ומעל כלם שלשה שרים. באותה שעה שמתעורר הבקר הזה ומעוררים תשבחות על כל אותם אלה וחמש מאות וחמשים רבוא, מתמנה עליהם ממנה אחד, ושמו הימן, כנגד שלמטה, ותחת ידו שרים ממנים עליהם לתקן שיר. באותה שעה שמתעורר זמן של בין הערבים ומזמרים כל אותם אלה וחמש מאות ותשעים אלה רבוא בעלי היללה, מתמנה עליהם ממנה אחד, ושמו ידותון, כנגד שלמטה, ותחת ידו ממנים עליהם שרים לתקן אותו הזמר, כמו שנאמר (שם כה) זמיר עריצים.

באותה שעה שמגיע הלילה, מתעוררים כל אותם שמחוץ לפרכת, ואז הכל שוכן, ופתח לא נמצא, והדינים שלמטה מתעוררים, כלם מתמנים כאחד אלה על אלה, עד שנחלק הלילה. אחר שנחלק הלילה וכלם מתכנסים, מתמנה עליהם ממנה אחד ומכנס את כל המחוות, כמו שנאמר (במדבר י) מאסף לכל המחוות וגו', ושמו אסף, כנגד שלמטה, ותחת ידו כל אותם שרים ממנים ומבשרים תהלות.

עד שבא הבקר. כיון שבא הבקר, קם אותו נע"ר ויונק משדי אמו לטהר אותם, ונכנס לשמש.

כְּשֶׁמִתְעוֹרֵר הַבֶּקֶר, אִזּוּ הִיא עֵת רִצּוֹן שְׁמִדְבָּרֵת הַגְּבִירָה עִם הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ מוֹשֵׁף מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד שֶׁל בְּרָכוֹת וּפּוֹרֵס עַל הַגְּבִירָה וְעַל אוֹתָם שְׁמִדְוִיגִים עִמָּהּ. מִי הֵם שְׁמִדְוִיגִים עִמָּהּ? אוֹתָם שְׁמִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה בְּלִילָה, כְּשֶׁנֶּחֱלַק.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל מִי שָׁבָא עִם הַגְּבִירָה בְּשַׁעַה שְׁבָאָה לְקַבֵּל אֶת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ לְדַבֵּר עִמָּהּ, וְנִמְצָא עִמָּהּ, בְּשַׁעַה שְׁהַמֶּלֶךְ מוֹשִׁיט אֶת יָמִינוֹ לְקַבֵּל אֶת הַגְּבִירָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קל"ט) אֲשָׁא כִנְפֵי שַׁחַר אֲשַׁכְנָה בְּאַחֲרִית יָם. מִי אַחֲרִית הַיָּם? אוֹתָהּ שַׁעַה אַחֲרִית שֶׁל אוֹתוֹ יָם הִיא. שְׁכָנְחֵלֶק, הִיתָה רִאשִׁית, וְהִיא דִּין, וְעַכְשָׁיו הָאֲחִרִית הוּא שָׁלָה, שְׁמִסְתַּלְקִים דִּינֶיהָ, וְנִכְנָסֶת לְכִנְפֵי הַמֶּלֶךְ הִיא וְכָל אוֹתָם שְׁמִדְוִיגִים עִמָּהּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֲשַׁכְנָה בְּאַחֲרִית יָם.

וְלִמְדֵנוּ, כָּל אוֹתָם שְׁמִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה בְּשַׁעַה שְׁנִחְלַק הַלִּילָה, מִשְׁתַּתְּפִים עִם הַשְׂכִּינָה. וְכִשְׁבָּא הַבֶּקֶר וְהַגְּבִירָה מִתְבַּרְרֶת עִם הַמֶּלֶךְ, הוּא נִמְצָא עִמָּהּ עִם הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ פּוֹרֵס עַל כָּלָם אֶת כְּנָפָיו. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ש"ס מב) יוֹמָם יָצָה ה' חֲסִדוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה עִמִּי וְגו'.

לִמְדֵנוּ, בְּאוֹתָהּ שַׁעַה הָאֲבוֹת מְזַדְּמָנִים עִם הַגְּבִירָה, וּמִקְדִּימִים לְדַבֵּר עִמָּהּ וּלְהַתְחַבֵּר עִמָּהּ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִמָּהּ עֲלֵיהֶם, וְהוּא קוֹרָא לָהּ לְפָרֵס עֲלֶיהָ אֶת כְּנָפָיו. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ש"ס ט) מִזְמוֹר לְאַסָּף אֶל אֱלֹהִים ה' דָּבַר וַיִּקְרָא אֶרֶץ וְגו'. אֶל - זֶה אוֹר הַחֻקָּמָה, וְנִקְרָא חֲסִד. אֱלֹהִים - זֶה גְבוּרָה. יְהוָה - זֶה שְׁלֵמוֹת הַכֹּל, רַחֲמִים. וְעַל זֶה - דָּבַר וַיִּקְרָא אֶרֶץ וְגו'.

רַבִּי אֶלְעָזָר הִיא יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו. אָמַר לוֹ, הֲרִי שְׁנִינוּ אֱלֹהִים בְּכָל מְקוֹם הוּא דִּין. יו"ד ה"א וְא"ו ה"א. יֵשׁ מְקוֹם שְׁנִקְרָא אֱלֹהִים, כְּמוֹ אֲדִנְי"י וְהו"י ה'. לָמָּה נִקְרָא אֱלֹהִים, וְהֲרִי אוֹתִיּוֹת הַרְחֵמִים הֵן בְּכָל מְקוֹם?

אָמַר לוֹ, כִּדּוּ זֶה כְּתוֹב בַּמִּקְרָא, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ד') וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשְּׁבוּתָ אֶל לִבְבָּךְ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, וְכְתוֹב (מַלְכִּים-א יח) ה' הוּא הָאֱלֹהִים. אָמַר לוֹ, דָּבַר זֶה יִדְעַתִּי, שְׁבִמְקוֹם שֵׁשׁ דִּין יֵשׁ רַחֲמִים, וְלִפְעָמִים בְּמְקוֹם שֵׁשׁ רַחֲמִים יֵשׁ דִּין. אָמַר לוֹ, בֹּא וְרֵאָה שְׁכָכָה זֶה, וְהו"י ה' בְּכָל מְקוֹם רַחֲמִים. וּבְשַׁעַה שְׁמִהֲפִכִים הַרְשָׁעִים רַחֲמִים לְדִין, אִזּוּ כְּתוֹב וְהו"י ה', וְקוֹרְאִים אוֹתוֹ אֱלֹהִים.

אָבֵל בֹּא רֵאָה סוּד הַדָּבָר, שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת הֵן, וְכָל דְּרָגָה וְדְרָגָה לְבִדָּה, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהַכֹּל אֶחָד וּמִקְשָׁרִים בְּאֶחָד, וְלֹא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה. בֹּא רֵאָה, כָּל הַנְּטִיעוֹת וְכָל הַמַּאֲוֵרוֹת (שְׁמִתְלַהֲטִים) כָּלָם מֵאִירִים וּמִתְלַהֲטִים וְנִשְׁקִים וּמִתְבַּרְכִּים מֵאוֹתוֹ נִהָר שְׁשׁוּפָע וְיוֹצֵא שֶׁהַכֹּל כְּלוּל בּוֹ, וְבוֹ כָּלֵל הַכֹּל.

וְהִנֵּהר הִזָּה נִקְרָא א"ס לָגוֹ וּמַעַל לָגוֹ, מִשׁוּם שֶׁעֲדוֹן מִשְׁתַּתֵּף עִמָּהּ וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה. וּמִשׁוּם כִּדּוּ כָּל הַמַּעֲיָנוֹת יוֹצֵאִים וְשׁוּפָעִים וְנִשְׁקִים לְכָל עֶבֶר וּפּוֹתֵחִים בָּהּ פְּתֻחִים, וְעַל כֵּן רַחֲמִים נִמְצָאִים מִמֶּנָּה, וְרַחֲמִים פְּתוּחִים בָּהּ.

וּמִשׁוּם שְׁקוֹרְאִים לָהּ אִם, נִקְבָּה גְבוּרָה, וְדִין יוֹצֵא מִמֶּנָּה. נִקְרָאת רַחֲמִים לְבִדָּה, הֲרִי מַצְדִּיהָ מִתְעוֹרֵרִים דִּינִים, וּמִשׁוּם כִּדּוּ כְּתוֹב בְּרַחֲמִים וְנִקְוִד בְּדִין. הָאוֹתִיּוֹת בְּרַחֲמִים, וְנִשְׁפָּע דִּין מַצְדָּה, כְּמוֹ כּוֹ וְהו"י ה', הִנֵּה דְרָגָה אַחַת.

דְּרָגָה שְׁנִיָּה - מַצָּד הָרֵאשׁוֹנָה הִזּוּ יוֹצֵאת וּמִתְעוֹרֶרֶת דְּרָגָה אַחֲרֵת שְׁנִקְרָאת גְבוּרָה, וְזֶה נִקְרָא אֱלֹהִים בְּאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ מִמֶּשׁ. וְהָרֵאשִׁית (אַחַת) הִיא מְזַעֵר אֲנִפִּין, וְבוֹ נֶאֱחָזָה. וּמִשׁוּם שְׁנִאֲחָזָה (זֶה) בְּזֶה כְּתוֹב ה' הָאֱלֹהִים, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, בְּאֵלוֹ הָאוֹתִיּוֹת, וְהוּא אֶחָד, וְזוֹהִי דְרָגָה שְׁנִיָּה.

דְּרָגָה שְׁלִישִׁית - צִדֵּק. כְּתֹר אַחֲרוֹן, הֲרִי בֵּית דִּין שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וְלִמְדֵנוּ אֲדִנְי"י כִּדּוּ כְּתוֹב וְכָד נִקְרָא, וְכִנְסֶת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת בְּשֵׁם הַזֶּה, וְהֵשֶׁם הַזֶּה בְּמְקוֹם הַזֶּה נִשְׁלָם, וְאֵלוֹ הֵן שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת שְׁנִקְרָאוֹת בְּשִׁמּוֹת הַדִּין, וְהַכֹּל נִקְשָׁר אֶחָד עִם אֶחָד בְּלִי פְרוּד, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.

אָמַר לוֹ, אִם נוֹחַ לִפְנֵי אָבָא, הֲרִי שְׁמַעְתִּי עַל זֶה, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ג') אֶהְיָ אֲשֶׁר אֶהְיָ, וְלֹא עוֹמֵד בּוֹ. אָמַר לוֹ, אֶלְעָזָר בְּנִי, הֲרִי פְרִשׁוּהָ הַחֲבָרִים, וְעַכְשָׁיו בְּדָבָר אֶחָד הַכֹּל נִקְשָׁר.

וְסוּד הַדָּבָר כִּדּוּ הוּא. אֶהְיָ, זֶה כָּלֵל שֶׁל הַכֹּל. שְׁכָשְׁבִילִים סְתוּמִים וְלֹא מִתְפָּרְשִׁים, וּכְלוּלִים בְּמְקוֹם אֶחָד, אִזּוּ נִקְרָא אֶהְיָ, הַכָּלֵל שֶׁל הַכֹּל, סְתוּם וְלֹא נִגְלָה.

אַחַר שְׁיִצְאָה מִמֶּנּוּ רִאשִׁית וְאוֹתוֹ נִהָר עֶבֶר לְמִשְׁף אֶת הַכֹּל, אִזּוּ נִקְרָא אֲשֶׁר אֶהְיָ. כְּלוּמֹר, עַל כֵּן אֶהְיָ, אֶהְיָ מְזֻמָּן לְהַמְשִׁיךְ וּלְהוֹלִיד הַכֹּל. אֶהְיָ - כְּלוּמֹר, עַכְשָׁיו אֲנִי הוּא הַכָּלֵל שֶׁל הַכֹּל, הַכָּלֵל שֶׁל כָּל פֶּרֶט. אֲשֶׁר אֶהְיָ - שֶׁהַתְּעַבְרָה הָאֵם, וְעִתִּידָהּ לְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפְּרָטִים וּלְגַלּוֹת אֶת הַשֵּׁם הַעֲלִיוֹן.

אַחַר כִּדּוּ רִצָּה מִשָּׁה לְדַעַת מִהוּ פֶּרֶט הַדָּבָר, עַד שֶׁפִּרַּשׁ וְאָמַר אֶהְיָ (וְהוּא) - זֶהוּ פֶּרֶט. וְכֵאן לֹא כְּתוֹב אֲשֶׁר אֶהְיָ. וּמִצָּאֵתִי בְּסִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר - בְּקִשָּׁר שֶׁל עֲדוֹן הַמִּמְשָׁלָה נִמְצָאת בְּחִבְרוּתָא עֲלִיוֹנָה, כְּמוֹ שְׁנִאֲמַר (בְּרִאשִׁית ל) בְּאֲשֶׁרִי כִּי אֲשִׁירוּנִי בְּנוֹת, אֶהְיָ עִתִּידָהּ לְהוֹלִיד.

בֹּא וְרֵאָה אִידָּךְ יוֹרֵד מִדְּרָגָה לְדְרָגָה לְהוֹדִיעַ אֶת סוּד הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ (לְהִרְאוֹת אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא)

לְמֹשֶׁה בְּרֹאשׁוֹנָה אֶהְיֶה, הַכָּלֵל שֶׁל הַכֹּל, הַנִּסְתָּר שֶׁלֹּא הַתְגַּלָּה כָּלֵל, כְּמוֹ שְׁאַמְרֵנוּ. וְסִימָן - (מִשְׁלֵי ח) וְאֶהְיֶה אֲצִלּוֹ אֲמוֹן וְגו', וְכִתּוּב (אִיּוֹב כח) לֹא יָדַע אָנוּשׁ עֲרֻכָּה וְגו'. אַחֵר כֶּךָ הוֹצִיא (סוּד שֶׁל הָרֵאשִׁית הָעֲלִיּוֹנָה, תַּחֲלֵת הַכֹּל ו) אוֹתוֹ הִנָּה, הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִתְעַבְּרָה וַעֲתִידָה לְהוֹלִיד. וְאָמַר אֲשֶׁר אֶהְיֶה, עֲתִידָה לְהוֹלִיד וּלְתַקֵּן הַכֹּל. אַחֵר כֶּךָ הִתְחִילָה לְהוֹלִיד, וְלֹא כִתּוּב אֲשֶׁר, אֲלֵא רַק אֶהְיֶה. כְּלוּמָר, עֲכָשׁוּ יוֹצִיא וַיִּתְּקֵן הַכֹּל.

אַחֵר שֶׁהַכֹּל יֵצֵא וְכָל אֶחָד וְאֶחָד הִתְתַּקֵּן בְּמִקּוֹמוֹ, עֲזַב אֶת הַכֹּל וְאָמַר יְהוָה. ה. זֶה פָּרִט, וְזֶה הַקִּיּוּם. וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה יָדַע מֹשֶׁה אֶת סוּד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ הַנִּסְתָּר וְהַתְגַּלָּה, וְנִדְבַק בָּמָה שֶׁלֹּא נִדְבָקוּ שְׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ. בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר וְנִשְׁקָה יָדוֹ.

אָמַר לוֹ, אֶלְעָזָר בְּנִי, מִכָּאן וְהִלָּאָה הִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ אֲלֵא כְּרֹאוּי. שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ לִכְתֹּב אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּרֹאוּי וְלִקְשֹׁר אֶת קֶשֶׁר הָאֱמוּנָה קֶשֶׁר שֶׁל אֶחָד עִם אֶחָד כְּדִי לִיַּחַד אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, כְּתוּב עָלָיו (בְּמִדְבָר טו) כִּי דָבָר ה' בָּזָה כְּתוּב וְאֶת מִצְוֹתוֹ הִפְרָת תִּפְרָת וְגו'. אֲפִלּוּ שֶׁהִחֲסִיר דְּרָגָה אַחַת אוֹ קֶשֶׁר אֶחָד מֵאוֹת אַחַת מִהֵן.

בָּא רֹאֵה, י' בְּרֹאשׁוֹנָה - הַכָּלֵל שֶׁל הַכֹּל, נִסְתָּר מִכָּל הַצְדָדִים, הַשְּׂבִילִים לֹא נִפְתְּחִים, הַכָּלֵל שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה. קוּצוֹ שֶׁל יו"ד שֶׁלְמַעֲלָה רוֹמֵז לְאֵין. אַחֵר כֶּךָ י' שְׁמוּצִיָּאָה אֶת אוֹתוֹ הִנָּהר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְלִהְיוֹת עֲבֵר מִמֶּנּוּ ה', בָּזָה כְּתוּב (בְּרֹאשִׁית ב) וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן. יֵצֵא וְלֹא יָצָא. מִשּׁוּם כֶּךָ לֹא צָרִיד לְהַפְרִיד מִמֶּנּוּ. וּמִשּׁוּם כֶּךָ כְּתוּב רַעֲיָתִי.

וְאִם תֹּאמַר, כְּתוּב נָהָר, מִשְׁמַע אֶחָד, וְהָרִי פֶּאֶן שֶׁלֹּשָׁה? זֶה כֶּךָ וְדָאִי. י' מוֹצִיָּאָה שֶׁלֹּשָׁה, וּבְשִׁלְשָׁה הַכֹּל נִכְלָל. י' מוֹצִיָּאָה לְפָנֶיהָ אוֹתוֹ נָהָר, וְשִׁנֵּי בְנִים שְׁמִנִּיקָה הָאֵם, וְהִתְעַבְּרָה מִהֶם, וּמוֹצִיָּאָה אוֹתָם אַחֵר כֶּךָ. ה' - כְּמוֹ כֵּן ה', וְהֵם בְּנִים תַּחַת הָאֵב וְהָאֵם.

אַחֵר שֶׁהוֹלִידָה, הוֹצִיָּאָה בֶּן זָכָר, וְשָׁמָּה אוֹתוֹ לְפָנֶיהָ, וְצָרִיד לִכְתֹּב ו', וְזֶה יוֹרֵשׁ אֶת נַחֲלַת הָאֵב וְהָאֵם, וְיוֹרֵשׁ שְׁנֵי חִלְקִים, וּמִמֶּנּוּ נִזְוִיגִית הַפֶּת. וְעַל כֵּן צָרִיד לִכְתֹּב אַחֵר כֶּךָ ו'יָה כְּאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁהָיָה רֹאשׁוֹנָה י"ה כְּאֶחָד, וְלֹא צָרִיד לְהַפְרִידֶם. אִף כָּאֵן ו'יָה כְּאֶחָד, וְלֹא צָרִיד לְהַפְרִידֶם. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים. וְהַדְּבָרִים הִלְלוּ עוֹלָם לְמִקּוֹם אַחֵר. אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל הַצְדִּיקִים שְׂיוּדָעִים אֶת הַסּוּדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְרֹאשׁוֹ לְהוֹדוֹת לוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תַּהֲלִים קמ) אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְיָ שְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פִּגְיָךְ.

לְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, (שֵׁם ט) אֵל אֱלֹהִים דְּבָר וְיִקְרָא אֶרֶץ. שְׁלֵמוֹת הַכֹּל, שְׁלֵמוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת הַקָּדוֹשִׁים. דְּבָר וְיִקְרָא אֶרֶץ, לְהַמְצִיא עִם כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל בְּשְׁלֵמוֹת וּבְשִׁמְחָה. וּמֵאִיזָה מְקוֹם הוּא נִמְצָא עִמָּה? חֲזַר וְאָמַר, מִצִּיּוֹן מְכַלֵּל יְיָ אֱלֹהִים הוֹפִיעַ.

לְמַדְנוּ, כְּשֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרֵא אֶת הָעוֹלָם שְׁלֵמָטָה, עָשָׂה הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה. עָשָׂה יְרוּשָׁלַיִם מִרְכֵּז כָּל הָאֶרֶץ, וּמִקּוֹם אֶחָד שֶׁנִּקְרָא צִיּוֹן עָלֶיהָ, וּמִהַמְקוֹם הַזֶּה מִתְבָּרְכֶת. וּבְמִקּוֹם הַזֶּה שֶׁל צִיּוֹן מִתְחִיל הָעוֹלָם לְהִבְנוֹת, וּמִמֶּנּוּ נִבְנָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב, אֵל אֱלֹהִים ה' דְּבָר וְיִקְרָא אֶרֶץ מִמְזֶרֶח שָׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ. וּמֵאִיזָה מְקוֹם? מִצִּיּוֹן מְכַלֵּל יְיָ אֱלֹהִים הוֹפִיעַ. כְּלוּמָר, מִצִּיּוֹן, שֶׁהִיא שְׁלֵמוֹת שֶׁל הַיְּפִי שֶׁל הָעוֹלָם, אֱלֹהִים הוֹפִיעַ. בָּא רֹאֵה, לֹא הִתְבָּרְכָה יְרוּשָׁלַיִם אֲלֵא רַק מִצִּיּוֹן. וְצִיּוֹן מְלַמְעֵלָה, וְהַכֹּל נִקְשֶׁר אֶחָד עִם אֶחָד.

לְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְיֵצֵא אֵל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לְפָנֶיהָ ה' וְכִפֶּר עָלָיו. אֵל הַמִּזְבֵּחַ סֵתֵם. (כְּבִיכּוֹל) כְּמוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לְמִטָּה, נַעֲשָׂה לְמַעֲלָה, וְהַכֹּל נִקְשֶׁר אֶחָד בְּאֶחָד. וְלְמַדְנוּ, כְּמוֹ שֶׁבִּיּוֹם הַזֶּה מְכַפֵּר הַכֹּהֵן לְמִטָּה, כֶּךָ גַּם לְמַעֲלָה. וְכִשְׁהַכֹּהֵן שֶׁלְמִטָּה מְסַדֵּר אֶת עֲבוֹדָתוֹ, כֶּךָ גַּם הַכֹּהֵן שֶׁלְמַעֲלָה (כְּבִיכּוֹל) לֹא נִמְצָא לְמַעֲלָה עַד שֶׁנִּמְצָא לְמִטָּה. וּמִמִּטָּה מִתְחִילָה לַעֲלוֹת קֹדֶשׁ הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, וְכָל הָעוֹלָמִים נִמְצָאִים אֶחָד לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲלֵמָלָא הָיוּ יוֹדָעִים יִשְׂרָאֵל לָמָּה צָנָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יִשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחַ אוֹתָם יוֹתֵר מִכָּל שְׂאֵר הָעַמִּים, יָדְעוּ שֶׁהָרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִשְׁאִיר אֶת שְׁלוֹ, וְלֹא גָבַהּ מִהֶם אֶחָד מִמָּאָה. לְמַדְנוּ שֶׁלְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא יֵשׁ כְּמָה מְרַבּוֹת וְכְמָה חִלּוֹת וְכְמָה שְׁלִיטִים מִמֶּנּוּ שֶׁנִּמְצָאִים בְּעֲבוֹדָתוֹ, כְּשֶׁזָּמַן אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה הִכְתִּירָם בְּכִתְרִים קְדוֹשִׁים כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה, הִשְׁרָה אוֹתָם בְּאֶרֶץ הַקָּדוֹשָׁה כְּדִי שֶׁיִּמְצְאוּ בְּעֲבוֹדָתוֹ, וְקֶשֶׁר אֶת כָּל הָעֲלִיּוֹנִים עִם יִשְׂרָאֵל.

וּשְׁמִחוֹת לֹא נִכְנָסוֹת לְפָנָיו, וְעֲבוֹדָה לֹא נַעֲשִׂית לְפָנָיו לְמַעֲלָה, עַד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים לְמִטָּה. כָּל זָמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּעֲבוֹדַת רַבּוֹנָם לְמִטָּה, כֶּךָ גַּם לְמַעֲלָה. (כְּבִיכּוֹל) בְּזָמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְבַטְלִים אֶת הָעֲבוֹדָה לְמִטָּה, הֵם מְבַטְלִים לְמַעֲלָה, וְהָעֲבוֹדָה לֹא נִמְצָאֶת לֹא לְמַעֲלָה וְלֹא לְמִטָּה. וְעַל שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּטָלוּ אֶת עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁהָיוּ שְׂרוּיִים בְּאֶרֶץ, כֶּךָ גַּם לְמַעֲלָה, כָּל שָׁכֵן אַחֵר כֶּךָ.

אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: יִשְׂרָאֵל, אִם אַתֶּם יוֹדָעִים כְּמָה אוֹכְלוֹסִים וְכְמָה חִלּוֹת מִתְעַבְּבִים בְּשְׂבִילְכֶם, תִּדְעוּ שֶׁאֵינְכֶם כְּדָאִים לַעֲמֹד בְּעוֹלָם אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת, וְעַל כֵּן זֶה מָה כְּתוּב? (וִיקְרָא כו) וְאִף



גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסותם וגו'. (משום כך) ויצא אל המזבח, אל המזבח סתם, אשר לפני ה' סתם. וכפר עליו אחר כך, ויצא ועשה את עלתו ואת עלת העם וגו'. וכפר עליו, מה זה אומר? אמר רבי יוסי, להעיר חסד בעולם בתחלה.

למדנו, וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל. מה זה וכפר על הקדש? אלא אמר רבי אלעזר, הרי שנינו שהרשעים עושים פגם למעלה, ומעוררים דינים, וגורמים לטמא המקדש. והנחש הקשה מתחיל להגלות, ואז מתעוררים דינים בעולם, וביום הזה צריך הכהן לטהר את הכל ולהתעטר (ולעורר) הכתר הקדוש שלו, שהוא ראש המלך, כדי שיבא המלך לשרות עם הגבירה. וכשראש המלך נוסע, הכל נוסע, ויבא להזדוג עם הגבירה ולעורר שמחה וברכות בעולם. (כדי שיבא המלך להזדוג עם הגבירה ולעורר שמחה וברכות בעולם. וכשראש המלך נוסע, הכל נוסע).

נמצא שכל השלום (השלמות) שלמעלה ולמטה תלויה בכהן. שאם הוא מעורר את הכתר שלו, הכל מתעורר והכל נמצא בשלמות, ועל זה כתוב וכפר על הקדש. בראשונה וכפר על הקדש, להרבות שלום בעולם ולהרבות שמחה בעולם. וכששמחת הזיווג נמצאת עם המלך והגבירה, כל השמשים וכל בני ההיכל, כלם נמצאים בשמחה (וכל שמחת העולם). וכל החטאים שחטאו לפני המלך, מתכפרים להם. זהו שכתוב מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. ומשום כך כתוב, וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש עד צאתו. בשעה שנכנס לזוג אותם, ובשעה שמזדוגים המלך עם הגבירה, אותה שעה - וכפר בעדו ובעד ביתו.

למדנו, וכל אדם לא יהיה באהל מועד. רבי יצחק פתח, (שם) וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק וגו', והפסוק הזה פרשוהו. בא וראה, בשעה שישאל בגלות, כבכול הקדוש ברוך הוא עמהם בגלות, שהרי השכינה לא זזה מהם לעולם. בא וראה, בזמן שישאל נמצאו בגלות בבל, השכינה שרתה ביניהם ושבה עמהם מן הגלות, ובזכות אותם הצדיקים שנשארו בארץ, שרתה בארץ ולא זזה מהם לעולם. אמר רבי יהודה, שחזרה הגבירה עם המלך, וחזר הכל בסעודת השמחה של המלך, משום כך נקראו אנשי כנסת הגדולה, כנסת הגדולה ודאי.

למדנו, בכל זמן שישאל בגלות, אם הם צדיקים - הקדוש ברוך הוא מקדים לרחם עליהם ולהוציאם מהגלות, ואם הם אינם צדיקים - הוא מעכב אותם בגלות עד אותו זמן שנגזר. וכשמגיע הזמן והם אינם ראויים - הקדוש ברוך הוא משגיח על כבוד שמו, ואינו שוכח אותם בגלות. זהו שכתוב וזכרתי את בריתי יעקוב וגו'. אלו האבות של הכל, סוד השם הקדוש.

רבי חייא אמר, מה הטעם יעקב ראשון כאן? אלא משום שיעקב הוא כלל האבות, והוא העץ הקדוש. משום כך וי של השם הקדוש אחוזה בו, וכך קוראים יעקוב בו. רבי יצחק אמר, ואיו באותיותיו שלש עשרה מדות, שגיש ירשה של שלשה עשר מעינות של המעון הנסתר הקדוש.

רבי אבא אמר, ואיו למה כוללת וי אי? אלא, וי שיושב על הכסא, כמו שנאמר (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. אי נסתרת בתוכו ולא מגלה, וזהו שכתוב (בראשית כב) בי נשבעתי נאם ה', משום כך כתוב, ולא נקרא אחרון כלל של הראשון. האחרון, הרי בארנו (וי אחרונה כלל של וי ראשונה, וי אחרונה) זה יהיו יסוד, שהוא סיום הגוף והכלל שלו. ועל כן כלולות האותיות זו עם זו - ואיו, ראש וסיום, כמו שבארנו.

ולמדנו, שתי אותיות הן, כמו זה ואיו שאמרנו, ניון אף כך. ואף על גב שפארו את הדבר, ניון כך מתפרשת: נ' כפופה זו הגבירה. וסמוכה לה וי, שהוא יסוד, כדי שתתברך ממנו. וי פשוטה, זו התפשטות התפארת. ולכן כלולות האותיות ונאחזות זו בזו. ואם תאמר, למה מחזיר וי פניו מנוין כפופה, ומחזיר פניו אל הוי הפשוטה. אלא בשביל כבוד המלך הוא מחזיר פניו כנגד המלך.

ולמדנו, מ"ם לא כוללת בתוכה אות אחרת, (משום) אלא מ' פתוחה, ס' סתומה. מ' פתוחה - שהוא כשהזכר מתחבר עמה. ס' סתומה - יובל. שהרי נסתרים דרכיה ואף על גב שלפעמים מתפשטים, ויש ששונים בזה, כמו שנאמר (שיר ד) גן נעול אחתי כלל גל נעול מעין חתום.

אמר רבי יצחק, בשעה שהמלך הקדוש זוכר את ישראל בעבור שמו וחוזרת הגבירה למקומה, (אז) כתוב וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש. כך הכהן, בשעה שנכנס ליחד את השם הקדוש ולכפר בקדש, לזוג את המלך עם הגבירה, כתוב וכל אדם לא יהיה באהל מועד וגו'.

למדנו, רבי יהודה אמר, הכהן מעורר שלום בעולם, למעלה ולמטה. ולמדנו, נכנס בדרגה אחת, רוחץ גופו. יוצא מדרגה זו לדרגה אחרת, רוחץ גופו. אוחו שלום בזה ובזה. קדש ידיו, ומתברכים באחד. ובכל צריך להראות מעשה, וצריך להראות לבושו שיתלבש בגון שהמעשה יתפוג, עד שייסדר הכל כמו שצריך, ויתברכו עליונים ותחתונים.

למדנו, רבי שמעון פתח, (ד') יו"ד בחקיקותיו, אותיות בצדדים התקשרו ביו"ד. יו"ד הולך ליו"ד [לוי"ן]. יו"ד עולה ביו"ד. יו"ד הולך לוי"ו, מתפנסים בה'. ומכון את הדעת, ומתחברים ה' עם ואיו.

ה' עליונה אוֹחֶזֶת שְׁעָרֶיהָ (בְּשַׁעְרֶיהָ) בַּחֲקוֹקֵי תַכְסִּיסִים, אוֹחֶזֶת בְּהֶאֱרֵת אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁבָעִים אֲכַסְדֹּרוֹת נִסְתָּרוֹת. עוֹלָה ה', וּמִתַּעֲטָרֶת חֲמִשִּׁים פְּעָמִים לַחֲמִשִּׁים שְׁעָרִים עֲמוּדִים שְׁעוּמָדִים. כְּשֶׁמִּתְגַּלֵּף בְּעֶטְרוֹתָיו, מֵאִירִים פְּנֵי הַמֶּלֶךְ, וְאִיוֹ מִתַּפְשֵׁט לְשַׁבָּעִים וּשְׁתֵּים חֲקִיקוֹת.

מִעֲטָרֶת ה' אֵת ו' (נִי"א מִתַּעֲטָר בִּי"ד, ה' ל"ו) בְּשַׁבָּעִים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת כְּתָרִים שְׁמִתַּעֲטָרִים בְּכָתֵר אֶחָד. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם ג) בְּעֶטֶרָה שְׁעֵטֶרָה לוֹ אִמּוֹ. ו' בְּשָׁנֵי רֵאשִׁים, רֵאשׁ הַגְּלִגְלֶת חֲקוֹק הָרֵאשׁ שְׁלוֹ, קוֹץ אֶחָד לְמַעַלָּה וְקוֹץ אֶחָד לְמַטָּה, וְי' יוֹרֶדֶת ל'ו', חֲקִיקַת הַחֲקִיקוֹת בְּתוֹכָם, שְׁבָעִים פְּנִים שֶׁל עֲטָרוֹת מִמַּעַלָּה לְמַטָּה. בּוֹ טָסִים גְּבִיעִים וּפְרָחִים, זֶה עוֹלָה וְזֶה יוֹרֵד, וְנִחְקָקִים אֶחָד עִם אֶחָד.

נִקְשָׁרֶת י' עִם ה', ה' עִם ו', ו' עִם ה' (ו' בַּה', ה' בִּי, ו' בִּי, ו' בַּה'). זֶה אַחוּז בְּזָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית מו) וַתָּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ וַיַּפִּזוּ זְרוּעֵי יָדָיו מִיַּדִּי אֲבִיר יַעֲקֹב. וְכָתוּב, (בְּמִדְבָר כד) אֵיתָן מוֹשֶׁבֶד וְשִׁים בַּסֵּלַע קִנְדָּה. אִזּוֹ הַכֹּל מִתְקַשֵּׁר אֶחָד עִם אֶחָד, זֶה עִם זֶה, מֵאִירִים הַמִּפְתָּחוֹת וּמֵאִירִים כָּל הַפְּנִים. אִזּוֹ כָּלֵם נוֹפְלִים עַל פְּנִיָּהֶם וּמִזְדַּעְזָעִים וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

הַקּוֹל נִקְשֵׁר עִם הַכֹּהֵן, וְהוּא מְשִׁיב אֲלֵיהֶם וְאוֹמֵר תִּטְהַרוּ. תִּטְהַרוּ אֵין אוֹמְרִים שְׁאֵר הַכֹּהֲנִים וְהָעָם, פֶּרֶט לַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, כְּשֶׁנִּקְשֵׁר בּוֹ אוֹתוֹ הַקּוֹל.

לְמַדְנוּ, מִכֹּל חֲטָאֵיכֶם לִפְנֵי ה'. כִּיֹּן שְׁכָתוֹב מִכֹּל חֲטָאֵיכֶם, לָמָּה לִפְנֵי ה'? אֲלֵא אִמֵּר רַבִּי יִצְחָק, לִפְנֵי ה' מִקָּדֵשׁ.

שְׁשִׁינּוּ, מֵרֵאשׁ חֲדָשׁ הַסְּפָרִים פְּתוּחִים וְהַדְּנִינִים דָּנִים. בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּתֵי הַדִּין נִמְסָרִים לְהַפְתִּיחַ לְדִין, עַד אוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּקְרָא תִשְׁעָה לַחֲדָשׁ. בְּאוֹתוֹ יוֹם כָּל הַדְּנִינִים עוֹלִים לְבַעַל הַדִּין וּמִתְקַנִּים כִּסָּא עֲלִיוֹן שֶׁל רַחֲמִים לְמֶלֶךְ הַקְּדוֹשׁ. בְּאוֹתוֹ יוֹם צְרִיכִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה לְשַׁמַּח בְּשִׁמְחָה לִפְנֵי אֲדוֹנָם שְׁעֵתִיד לְיוֹם אַחֵר לְשִׁבְתָּה עֲלֵיהֶם בְּכִסָּא הַקְּדוֹשׁ שֶׁל רַחֲמִים, בְּכִסָּא שֶׁל וְתִרְנוֹת.

וְכָל אוֹתֵם הַסְּפָרִים הַפְּתוּחִים לִפְנֵי וּכְתוּבִים לִפְנֵי אֵת כָּל אוֹתֵם הַחֲטָאִים, הוּא מְזַכָּה אוֹתֵם וּמִטְהַר אוֹתֵם מִכָּלֵם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב מִכֹּל חֲטָאֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהַרוּ. לִפְנֵי ה' מִמֶּשׁ. אוֹתֵם שְׁאוֹמְרִים אֵת הַפְּסוּק, אוֹמְרִים עַד כָּאֵן וְלֹא יוֹתֵר. וְאֵין רְשׁוּת לְאַחֵר לוֹמַר תִּטְהַרוּ, אֲלֵא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שְׁעוֹבֵד אֵת הַעֲבוּדָה, וְקוֹשֵׁר אֵת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּפִיו. וְכִשְׁהִיָּה נִקְשֵׁר וּמִתְבָּרֵךְ בְּפִיו, אוֹתוֹ קוֹל יוֹרֵד וּמִכָּה בּוֹ, וּמֵאִירָה הַמֶּלֶךְ בְּפִי הַכֹּהֵן, וְאוֹמֵר תִּטְהַרוּ. עֲבַד עֲבוּדָה, וּמִתְבָּרְכִים כָּל אוֹתֵם הַעֲלִינִים שְׁנִשְׁאָרוּ.

אַחֵר כֶּךָ רוֹחֵץ גּוּפוֹ וּמִקְדָּשׁ יָדָיו לְהַכְנִס לְעֲבוּדָה קְדוֹשָׁה אַחֲרָת. עַד שִׁיתְכַּנּוּ לְהַכְנִס לְמִקְוֹם אַחֵר עֲלִיוֹן קְדוֹשׁ מִהַכֹּל. שְׁלֹשׁ שְׁוֵרוֹת מְקִיפּוֹת אוֹתוֹ; שֶׁל אֲחִיו הַכֹּהֲנִים, וְלוֹיִם, וּמִכָּל שְׁאֵר הָעָם. (בְּרָכוֹת לָפָנִי) זֹקֶפִים יָדָם עָלָיו בְּתַפְלָה, וְקוֹשֵׁר שֶׁל זָהָב תְּלוּי בְּרָגְלוֹ. נוֹטֵל שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת, וְכָלֵם עוֹמְדִים בְּמִקְוֶמָם וְלֹא הוֹלְכִים אַחֲרָיו. (הִיָּה מְקַטֵּיר קִטְרֶת).

הוֹלֵךְ שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת אַחֲרָיו, (רְשׁוּמָה בַּלֵּב) מִקְוֶה אֵת מְקוֹמוֹ. הוֹלֵךְ שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת, וְסוֹתֵם אֵת עֵינָיו וְנִקְשֵׁר לְמַעַלָּה. נִכְנָס לְמִקְוֹם שְׁנִכְנָס, שׁוֹמֵעַ קוֹל כְּנִפֵּי הַכְּרוֹבִים שְׁמִזְמָרִים וּמִקִּישִׁים בְּכִנְפֵּי הַפְּרוּשׁוֹת לְמַעַלָּה. הִיָּה מְקַטֵּיר אֵת הַקִּטְרֶת, וְשׁוֹכֵךְ קוֹל כְּנִפֵּיהֶם וְנִדְבָקִים בְּלַחֲשׁ.

אִם הַכֹּהֵן זֹכֶה, שְׁהָרִי לְמַעַלָּה נִמְצָא בְּשִׁמְחָה - אֵף כָּאֵן בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יוֹצֵא רָצוֹן הָאוֹר הַמִּתְבַּשֵּׁם מִרִּיחוֹת שֶׁל הָרִי אֲפֻרְסָמוֹן טְהוֹר שְׁלִמְעָלָה, וְהוֹלֵךְ בְּכָל אוֹתוֹ הַמִּקְוֶם. נִכְנָס הָרִיחַ לְשָׁנֵי נִקְבֵי חֲטָמוֹ, וְלָבּוֹ מִתְיָשֵׁב. אִזּוֹ הַכֹּל הוּא בְּלַחֲשׁ, וְלֹא נִמְצָא שֵׁם פְּתִחוֹן פֶּה. פּוֹתֵחַ הַכֹּהֵן אֵת פִּי בְּתַפְלָה בְּרָצוֹן, בְּשִׁמְחָה, וּמִתְפַּלֵּל אֵת תְּפִלָּתוֹ.

אַחֵר שְׁסִים, זֹקֶפִים הַכְּרוֹבִים כְּמוֹ מִקְדָּם אֵת כְּנִפֵּיהֶם וּמִזְמָרִים. אִזּוֹ יוֹדֵעַ הַכֹּהֵן שְׁהִיָּה רָצוֹן, וְעַתָּה שְׁמִיָּה לְכָל, וְהָעָם יוֹדְעִים שֶׁתְּפִלָּתוֹ הִתְקַבְּלָה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (ישעיה א) אִם יְהִיָּה חֲטָאֵיכֶם כְּשִׁנִּים כְּשִׁלְג לְבִינִי. וְהוּא שֶׁב לְאַחֲרָיו וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן, שְׁהָרִי עַל יָדוֹ שְׁמִיָּה עַל שְׁמִיָּה נִמְצָאֵת בְּאוֹתוֹ יוֹם לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. עַל אוֹתָהּ שְׁעָה כְּתוּב, (תהלים קמד) אֲשֶׁרִי הָעָם שְׁכָכָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעָם שְׁה' אֲלֵהִיו.

וְהִיָּה לָכֵם לַחֲקוֹת עוֹלָם בְּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ תַּעֲנֶנּוּ אֵת נִפְשֵׁיכֶם וְגו'. רַבִּי חִיָּיא פָּתַח, (ישעיה כו) נִפְשֵׁי אוֹיְתָהּ בְּלִילָה אֵף רוּחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךְ וְגו'. נִפְשֵׁי אוֹיְתָהּ בְּלִילָה, נִפְשֵׁי אוֹיְתָהּ בְּלִילָה הִיָּה צָרִיד לְהִיָּה! מֵהוּ נִפְשֵׁי אוֹיְתָהּ? אֵף רוּחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךְ, יִשְׁחַרְךָ הִיָּה צָרִיד לְהִיָּה! אֲלֵא כֶּךָ לְמַדְנוּ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּחַ וְהִנֵּפֶשׁ שֶׁל הַכֹּל, וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: נִפְשֵׁי וְרוּחִי אֶתָּה. מִשׁוּם כֶּךָ אוֹיְתָהּ לְדַבֵּק בָּךְ, וְאֲשַׁחֲרֶךְ לְמַצָּא אֵת רָצוֹנְךָ.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּשַׁעֲה שְׁאָדָם יֵשֵׁן בְּמִטָּתוֹ, יוֹצֵאת נִפְשׁוֹ, עוֹלָה וּמַעֲרִידָה בְּאָדָם עַל כָּל מָה שְׁעָשָׂה בְּכָל הַיּוֹם. הַגּוֹף אוֹמֵר לְנִפְשׁוֹ: נִפְשֵׁי אוֹיְתָהּ בְּלִילָה, אֵף רוּחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךְ.

דָּבָר אַחֵר נִפְשֵׁי אוֹיְתָהּ - אִמֵּרָה כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: נִפְשֵׁי אוֹיְתָהּ בְּלִילָה, בְּעוֹד שְׁאָנִי בְּגִלּוֹת בֵּין הָעַמִּים, וּמִנוּעָה נִפְשֵׁי מִכָּל רַע (וְשַׁבָּעָה נִפְשֵׁי מִכָּל הַבְּזִיוֹנוֹת) שֶׁקְשׁוּרָה בֵּין הָעַמִּים, נִפְשֵׁי

אוינתד, כדי לשוב למקומי. אף רוחי בקרבי אשחרך, כלומר, אף על גב שהם משעבדים את בני בכל שעבוד, רוח הקדש לא זזה ממני כדי לשחר אותך ולעשות מצוותיך.

רבי יצחק אמר, אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: בעוד שנפשי בי, אוינתד בלילה. מה הטעם בלילה? אלא משום שהנפש הזו בשעה הזו צריכה לחמד אותך. אף רוחי בקרבי אשחרך, כאשר מתעוררת בי רוח הקדש, אשחרך בהתעוררות לעשות רצונך.

כי כאשר משפטיך לארץ, בזמן שהמשפט יורד לארץ לבשם את העולם, אז צדק למדו ישבי תבל. כלומר, יכולים לסבל את הדיו של צדק, ולא ישמד העולם ממנו. מתי צדק למדו ישבי תבל? כאשר משפטיך לארץ. רבי חזקיה אמר, נפשי אוינתד בלילה - זו כנסת ישראל. אף רוחי בקרבי אשחרך - זה הקדוש ברוך הוא.

רבי אבא היה יושב לפני רבי שמעון. קם רבי שמעון בחצות הלילה לעסק בתורה. קמו רבי אלעזר ורבי אבא עמו. פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים מב) כאיל תערג על אפיקי מים כן נפשי תערג אליך אלהים. הפסוק הזה פרשוהו החברים, אשריהם ישראל מכל העמים, שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה קדושה והוריש להם נשמות קדושות ממקום קדוש כדי לעשות מצוותיו ולהשתעשע בתורה. שכל מי שמשתעשע בתורה, לא פוחד מכל, שכתוב (תהלים קיט) לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעיני.

מי הם שעשעי? תורה. שהתורה נקראת שעשועים, שכתוב (משלי ח) ואהיה שעשועים יום יום. וזהו ששנינו שהקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. מה זה להשתעשע? כדי לשמח עמיהם, ששנינו, אשרי הצדיקים, שכתוב בהם (ישעיה נח) אז תתענג על ה', כדי להתענג מאותה השקאה של הנחל, כמו שנאמר והשביע בצחצחות נפשך. כביכול משתעשע הקדוש ברוך הוא בהם מאותה השקאה הנחל שבה מתענגים הצדיקים, ועל כן בא להשתעשע עם הצדיקים. וכל מי שמשתעשע בתורה, זוכה להשתעשע עם הצדיקים מאותה השקאה הנחל.

רעיא מהימנא (רועה הנאמן)

אמר הרועה הנאמן, באותו זמן בעלי המשנה הללו, בעלי החכמה העליונה, בעלי קבלה, בעלי ראי תורה, השעו דחוקה להם. וזהו שאמר כאיל תערג על אפיקי מים, שאותם אפיקי מים של התורה אל השכינה. ואין תורה אלא עמוד האמצעי, שיהיו אפיקי המים הללו בצער, בגיון ובעני, ואלו הם חבלי צירים של יולדה, שהיא השכינה, שבה נאמר (משלי כג) ותגל יולדתך. ובאותם החבלי תהיה בצער שלהם.

ובאותם חבלי שצוהקת בהם, מתעוררים שבעים סנהדרין שלמעלה, עד שיתעורר קולה עד יהו"ה, ומיד - (תהלים כט) קול ה' יחלל אילות, שהם בעלי המשנה, בתולדות אחריה רעותיה, לכלם יהיה חיל כילדה ממש בדחקים שהשעה דוחקת אותם בכמה נשיכות של יצר הרע, של נחש שנושף אותם בכמה דחקים.

באותו זמן נפתחת להוליד את המשיח, משום החבלי והדחקים של הצדיקים, ובעלי מדות ובעלי רזים של התורה, בעלי בשר ודג, בעלי יראה ואהבה, בעלי חסד, אנשי חיל יראי אלהים, אנשי אמת, שונאי בצע, שדחקה אותם השעה. וזהו שבאריה בעלי המשנה, דור שבו דוד בא, אנשי חיל יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, ויראי חטא ומאסו, וחכמת סופרים תסרח, ויהי האמת נעדרת, והגוף יתן פריה, והיו ביקר.

ובאותם קולות שהיא נותנת, שהם שבעים, כנגד שבעים תבות של ענף ה' ביום צרה, נפתחת רחמה, שהיא שתיים, כלולה משתי בתיים, להוליד שני משיחים, ומכניסה את ראשה בין ברקיה, שהוא הראש שלה, העמוד האמצעי. שתי שוקיה, נצח והוד, שני נביאים. משם מולידה שני משיחים. באותו זמן ויחשף יערות, יעבר הנחש מהעולם. (עד כאן רעיא מהימנא).

למדנו, כאיל תערג על אפיקי מים - זו כנסת ישראל, כמו שנאמר אילותי לעזרתי חושה. תערג על אפיקי מים, ודאי כדי להשקות מהשקה של מעינות הנחל על ידי הצדיק. תערג, כמו שנאמר (שיר ו) לערגות הבשם. כן נפשי תערג אליך אלהים, לקבל ממך השקאה בעולם הזה ובעולם הבא.

מעינות הנחל מי הם? מעין אחד למעלה, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו', ומשם שופע ויוצא ומשקה את הגן. כל אותם הנחלים שופעים ויוצאים ומתפנסים לשני מעינות שנקראים נצח והוד, ואלו נקראים אפיקי מים, באותה דרגה של צדיק, שממנו שופע ויוצא ונשקה הגן. משום כך איל וצבי נמצאים כאחד, (איל וצבי נקראים עטרת ויסוד) צדק וצדיק.

למדנו, כתוב קול ה' יחלל אילות. אילות, אילת כתוב חסר, זו אילות השדה (נ"א זו אילת השחר) (ד"א אילות השדה). אילות השדה, ששנינו, בחצות הלילה, בשעה שהקדוש ברוך הוא נכנס לגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, הקול הזה יוצא ומכאיל לכל אותן האילות שסביב הפסא הנכבד הקדוש, וזהו

שְׁכָתוֹב (שיר ג) שְׁשִׁים גְּבָרִים סָבִיב לָהּ. דָּבָר אַחֵר יְחַלֵּל אֵילֹת - כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (איוב כו) חִלְלָה יָדוֹ נָחַשׁ בָּרַח. וַיַּחֲשֹׁף יַעֲרוֹת, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שמואל-א יד) בַּיַּעֲרֹת הִדְבֵּשׁ, וְכָתוֹב (שיר ה) אֶכְלָתִי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי, וַיִּמְיִיקָה אוֹתָם כְּמוֹ אִם שְׁמִיִּיקָה אֶת הַבָּנִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, (ישעיה כו) נִפְשִׁי אוֹתִידָּ בְּלִילָה אֶף רוּחִי בְּקֶרֶבִי אֲשַׁחֲרֶךָ. הִיָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת נִפְשִׁי אוֹתִידָּ בְּלִילָה! אֲשַׁחֲרֶךָ!! יִשְׁחַרְךָ הִיָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת! אָמַר לוֹ, הֲרִי פְּרִשׁוּהָ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (איוב יב) אֲשֶׁר בִּידוֹ נִפְשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בֶּשֶׂר אִישׁ.

בֹּא רֵאשֶׁה, הַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ נוֹדְעוֹת (נִפְגְּשׁוֹת) (מִשְׁתַּתְּפוֹת) כְּאַחַד לְעוֹלָמִים. לְמַדְנִי, עֲבוּדָה שְׁלֵמָה שְׁצָרִיךְ אָדָם לַעֲבֹד אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁלֵמְדֵנוּ וְאַהֲבָתָה אֶת ה' אֱלֹהֵיךָ, שִׂיֵּאֱהָב אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲהַבֵּת נֶפֶשׁ מִמֶּשׁ, וְזוֹהִי אֲהַבָה שְׁלֵמָה, אֲהַבֵּת נֶפֶשׁ וְרוּחוֹ. כְּמוֹ שֶׁאֵלֶּה נִדְּבָקִים בְּגוּף, וְהַגּוּף אוֹהֵב אוֹתָם, (אִזוֹ) כִּדְּבַק אָדָם לְאַהֲבָה אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲהַבֵּת נֶפֶשׁ וְרוּחוֹ לְדְבַק בּוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב נִפְשִׁי אוֹתִידָּ בְּלִילָה, (כְּלוֹמַר) נִפְשִׁי מִמֶּשׁ.

אֶף רוּחִי בְּקֶרֶבִי אֲשַׁחֲרֶךָ, אֲתִדְּבַק בְּךָ אֲהַבָה רַבָּה בְּלִילָה, שְׁצָרִיךְ אָדָם מֵאַהֲבָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲמֹד בְּכָל לֵילָה לְהִשְׁתַּדֵּל בְּעֲבוּדָתוֹ עַד שִׁיתְּעוֹרֵר הַבֶּקֶר, וַיִּמְשֹׁךְ עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד. שְׁשִׁנִּינוּ, אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם שֶׁאוֹהֵב אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲהַבָה כְּזֹו, וְצִדִּיקִי הֶאֱמַת הַלָּלוּ שֶׁאוֹהֲבִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כֶּךָ, הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בְּעֲבוּרָם, וְשׁוֹלֵטִים עַל כָּל הַגְּזֵרוֹת הַקְּשׁוֹת שֶׁלְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. (הִיא) (כְּדִי שִׁיתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּעֲבוּרָם).

לְמַדְנִי, אוֹתוֹ צִדִּיק שֶׁנִּדְּבַק בְּרוּחוֹ וְנִפְשׁוֹ לְמַעֲלָה בְּמִלְכָּה הַקְּדוֹשׁ בְּאַהֲבָה כְּרֵאוּי, שׁוֹלֵט בְּאֶרֶץ שְׁלֵמָטָה, וְכָל מֶה שְׁגוּזָר עַל הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם. מִנֵּינן לָנוּ? מֵאַלְהֵינוּ, שְׁכָתוֹב (מלכים-א יז) חִי ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם לִפְנֵי דְבָרִי.

בֹּא רֵאשֶׁה, בְּשַׁעָה שְׁבָאוֹת הַנִּשְׁמוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת מִמַּעֲלָה לְמַטָּה, וְאוֹתָם צִדִּיקִי הָעוֹלָם שׁוֹלֵפִים אוֹתָם מִהַמְּלָךְ וּמִהַגְּבִירָה, מַעֲטִים הֵם. שְׁבָאוֹתָה שַׁעָה שִׁינְרֵדְתָּ, עוֹמְדָת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ לְהַתְּבוֹנֵן בָּהּ, כְּמוֹ שְׁבָאוֹרָנוּ, בְּשַׁעָה שְׁנוֹשֵׁב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רֵיחַ בְּכָל חֵיל וְחֵיל שֶׁל הַשָּׁמַיִם, כָּל הַחִילּוֹת נִעֲשִׂים, וְעוֹמְדִים בְּמִקְוָמָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וּבְרוּחַ פִּי כָל צָבָאָם. וּמִהֵן מִתְעַכְּבוֹת עַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִיד אוֹתוֹן לְמַטָּה.

לְמַדְנִי, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הֵן עוֹמְדוֹת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִתְעַכְּבוֹת עַד שֶׁמַּגִּיעַ הַזְּמַן לְהוֹרִיד אוֹתוֹן לְאֶרֶץ, וְאֵלּוֹ שׁוֹלֵטוֹת לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב חִי ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לִפְנֵי. אֲשֶׁר אֲנִי עוֹמֵד לֹא כְּתוֹב, אֶלָּא אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי. אַחֵר כִּדְּ חוֹזְרָת לְמִקְוָמָה וְנִכְנָסֶת לְחִדְרָהּ, וְאוֹתוֹן אַחֲרוֹת לֹא עוֹלוֹת עַד שִׁנְמוֹתוֹ, כִּי לֹא עֲמַדוֹ קֹדֶם כְּאוֹתוֹן הָאֲחֵרוֹת. וּמִשׁוֹם כִּדְּ אֵלֶיָּהוּ נִעֲשֶׂה שְׁלִיחַ, מִלְּאָךְ לְמַעֲלָה, וְאֵלּוֹ שְׁמִתְדְּבָקִים יוֹתֵר לְמִלְכָּה.

מִצָּאוֹנוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן, שְׁכָל הָרוּחוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁלְמַעֲלָה עוֹשׂוֹת שְׁלִיחוֹת, וְכָלן בָּאוֹת מִמִּקְוָם אֶחָד. שְׁנִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל הַצִּדִּיקִים הֵן מִשְׁתַּי דְּרָגוֹת שְׁכָלוֹלוֹת בְּאַחַת, וּמִשׁוֹם כִּדְּ עוֹלוֹת יוֹתֵר, וְדִרְגָתוֹ יִתְרָה, וְכִדְּ זֶה. וְכָל אוֹתוֹן שֶׁהִיוּ טְמוּנוֹת שֶׁם, יָרְדוּ וְעָלוּ בְּחִיָּהֶן, כְּמוֹ חֲנוּךְ שֶׁלֹּא נִמְצָאָה בּוֹ מִיתָה. וְהִרִי בְּאֶרֶנוּ הַדְּבָר הַזֶּה בְּחֲנוּךְ וְאֵלֶיָּהוּ.

לְמַדְנִי, מֵאֵה וְעֶשְׂרִים וְחַמֶּשֶׁה אֵלֶף דְּרָגוֹת (לְצִדִּיקִים) הֵן לְנִשְׁמוֹת הַצִּדִּיקִים שֶׁעָלוּ בְּרָצוֹן בְּטָרָם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן אוֹתוֹן לְעוֹלָם הַזֶּה בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, וְעוֹלוֹת וְטָסוֹת בְּעוֹלָם, וְנִקְשָׁרוֹת לְצִרוֹר הַחַיִּים. וְעִתִּיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְחַדֵּשׁ בְּהֵן אֶת הָעוֹלָם. עֲלֵיהֶם כְּתוֹב (ישעיה סו) כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאֶרֶץ הַחֲדָשָׁה וְגו'.

תַּעֲנוּ אֶת נִפְשֵׁיתֵיכֶם, נִפְשֵׁיתֵיכֶם הוּא אָמַר, כִּי יִשְׂרָאֵל נִמְצָאִים צִדִּיקִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְיִהְיֶה הָרָצוֹן שְׁלֵהֶם אֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלִהְדְּבַק בּוֹ כְּדִי שִׁיתְכַּפֵּר לָהֶם חֲטָאָם. וְלָכֵן, מִי שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתָה בְּתִשְׁעֵי וּמַעֲנֵג אֶת נִפְשׁוֹ בְּמִאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה, נִמְצָא בְּעֶשְׂרִי עֲנוּי נֶפֶשׁ בְּשִׁנֵּי חֲלָקִים, וְנִמְצָא כְּאֵלּוֹ הַתַּעֲנָה תִשְׁעֵי וְעֶשְׂרִי. אֶת נִפְשֵׁיתֵיכֶם - לְהַכְלִיל אֶת הַכָּל, גּוּף וְנֶפֶשׁ, וְלִהְכָנַע בְּיוֹם הַזֶּה, כְּדִי לְכַפֵּר עַל חֲטָאָם.

לְמַדְנִי, כִּי בְיוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם. בְּיוֹם הַזֶּה!! הַיּוֹם הַזֶּה הִיָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת! אֶלָּא בְיוֹם הַזֶּה דִּן קָא, שְׁבוּ מִתְּגַלְגָּלָה הַעֲתִיק הַקְּדוֹשׁ לְכַפֵּר עַל חֲטָאֵי כָלָם.

דְּבָר אַחֵר תַּעֲנוּ אֶת נִפְשֵׁיתֵיכֶם - רַבִּי אַבָּא פִתַּח וְאָמַר, (קהלת ט) עִיר קִטְנָה וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט וְגו'. עִיר קִטְנָה, הִרִי פְּרִשׁוּהָ. אֲבָל עִיר קִטְנָה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (ישעיה כו) עִיר עַז לָנוּ יִשׁוּעָה יִשִּׁית חוֹמוֹת וְחַל וְגו'. וְכָתוֹב (הושע יא) וְלֹא אֲבּוּא בְּעִיר. עִיר קִטְנָה, קִטְנָה הִיא, שֶׁהִיא אַחֲרוּנָה מִהַכָּל וְתַחְתּוֹנָה מִהַכָּל. חוֹמוֹתֶיהָ גְּדוֹלוֹת, חֲזָקוֹת, קְדוֹשׁוֹת, נִקְרָאוֹת עִיר הַקֹּדֶשׁ. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט, מַעֲטִים אוֹתָם שְׁאוֹכִים לְכָנַס לְתוֹכָהּ וּלְשָׁרוֹת בָּהּ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וּמִי יָקוּם בְּמִקְוָם קֹדֶשׁוֹ וְגו'. וְעַל זֶה אֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט.

ובא אליה מלך גדול - זה הקדוש ברוך הוא, להזדוג עמה ולשרות בה. וסבב אתה, כמו שנאמר (זכריה ב) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב וגו'. ויבנה עליה מצודים גדלים, שפנה חומותיה גדולים וחזקים, נאים ויפים (מכל אבנים יקרות) וקדושים. ונקראת עיר הקדש, ואת כל כבוד המלך הכניס לתוכה. ומשום כך היא לבדה כלולה מכל עטרות המלך, וכל עטרות המלך מתעטרים בה. משום כך כתוב, ואנשים בה מעט.

ומצא בה איש מספן (ו) חכם, זהו שפתוב נקי כפים ובר לבב. מספן, כמו שנאמר (שמות א) ויבן ערי מסכנות לפרעה. מתעטר בעטרות חזקות, בעטרות התורה, בעטרות של מצוות תורת המלך. וחכם, שזוכה בה בחכמה הזאת. וחכם, שהוא יותר חכם מכלם לענין בעבודת רבונו כדי לזכות בה ולהכניס אליה. זהו שפתוב ומלט הוא את העיר בחכמתו. ומלט, כמו (שמואל א כ) אמלטה נא ואראה את אחי, אמלטה נא שמה. אף כאן, ומלט הוא את העיר בחכמתו.

ואדם לא זכר את האיש המספן ההוא. ואדם לא זכר, לעשות מצוות התורה, להשתדל בתורה באותו איש עני שהתחבר בכל כדי לזכות בה. (קהלת ט) ואמרתי אני טובה חכמה מגבורה. שהרי באותו עולם לא נותנים רשות להכניס, פרט לאותם צדיקי אמת, אלו שמשפיעים בתורה למים ולילות, ומתעטרים במצוות התורה בעולם הזה להכניס בהם לעולם הבא.

וחכמת המספן בזויה ודבריו אינם נשמעים. שהרי בני אדם אינם מסתכלים עליו, ולא רוצים להתחבר עמו ולהקשיב לדבריו. שלמדנו, כל מי שמקשיב לדברי התורה, אשריו בעולם הזה, וכאלו קבל תורה מסיני. ואפלו מכל אדם גם כן צריך לשמע דברי תורה. ומי שמרפין אזניו כנגדו, נותן כבוד למלך הקדוש ונותן כבוד לתורה. עליו כתוב, היום הזה נהיית לעם לה' אלהיך.

למדנו, יום אחד היו הולכים החברים עם רבי שמעון. אמר רבי שמעון, ראיתי שהעמים הללו כלם עליונים, וישראל תחתונים מכלם. מה הטעם? משום שהמלך שלח ממנו את הגבירה, והכניס אמה במקומה (כלומר שפחה), כמו שנאמר, (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'. תחת עבד כי ימלוך וגו'. ונשפחה כי תירש גברתה. מי השפחה? זוהי פתר הנכרי, שהרג הקדוש ברוך הוא הבכור שלהם במצרים, שפתוב (שמות יא) עד בכור השפחה אשר אחר הרחם. אחר הרחם היא היתה יושבת בראשונה, ועכשו השפחה היא תירש גברתה.

בכה רבי שמעון ואמר, מלך בלי גבירה לא נקרא מלך. מלך שנדבק בשפחה, באמה (שלה) של הגבירה, איפה כבודו? ועתיד קול לבשר לגבירה ולומר: (זכריה ט) גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבוא לך צדיק ונושע הוא. כלומר, צדיק הוא נושע, כי היה רוכב עד עכשו במקום שאינו שלו, במקום נכרי, ומיניק אותו.

ועל זה כתוב עני ורכב על חמור. עני (שלא) היה בראשונה, ורכב על חמור, כמו שבארנו, אותם כתרים תחתונים של עמים עובדי עבודה זרה שהרג הקדוש ברוך הוא את הבכור שלהם במצרים. זהו שפתוב (שמות יא) וכל בכור בהמה, והרי בארנו הדברים. כביכול צדיק ונושע הוא, הוא ודאי יותר מהכל. כי עד עכשו שרוי צדיק בלי צדק. ועכשו שיזדוג כאחד, צדיק ונושע הוא, שהרי אינו יושב בצד האחר. למדנו, (ישעיה נז) הצדיק אבד ואין איש שם על לב וגו'. פסוק זה קשה. הצדיק אבד? נאבד היה צריך להיות! מה זה אבד? אלא אבד ממנו. ומה אבד? אבד לגבירה, ונדבק במקום אחר, שנקרא שפחה.

אמר רבי יצחק לרבי שמעון, אם נוח לפני מורי, זה ששנינו שפתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם, יש מי שאומר שעל שבעה עמודים עומד העולם, ויש מי שאומר על עמוד אחד עומד העולם, איך הדברים מתישבים? אמר לו, הכל הוא דבר אחד, שהרי שבעה הם, ובהם יש עמוד אחד שנקרא צדיק, ועומדים עליו, והעולם מתקיים על זה. וכשהעולם מתקיים עליו, כאלו שהתקיים על כל השבעה, ועל כן כתוב וצדיק יסוד עולם, והרי בארנו את הדברים בכמה מקומות.

ולמדנו, השפחה היא עתידה לשלט בארץ הקדושה שלמטה, כמו שהיתה הגבירה שולטת בראשונה, שפתוב צדק זליו בה, ועכשו שפחה כי תירש גברתה, בכל. ועתיד הקדוש ברוך הוא להשיב את הגבירה למקומה בראשונה, ואז של מי היא השפחה? הני אומר, שמחת המלך ושמחת הגבירה. שמחת המלך, משום שישב אותה ויפרד מן השפחה כפי שאמרנו. ושמחת הגבירה, כי תשוב להזדוג עם המלך. זהו שפתוב גילי מאד בת ציון וגו'.

בא ראה, כתוב והיתה זאת לכם לחקת עולם. והיתה לכם היה צריך להיות! מה זה זאת? זה שאמרנו, לחקת עולם. בכל מקום ומקום חקת עולם נקראת, גזרת המלך, שמכניס את כל הנהגותיו במקום הזה ומסתיר אותם, כמו שמסתיר הכל באוצר אחד. חקת עולם ודאי. בזאת הוא רשם וחקק את כל הגזנים שלו ואת כל המטמונים שלו.

בחדש השביעי בעשור לחדש. בעשור בדיוק, כמו שבארנו. תענו את נפשותיכם, ודאי כך זה, והרי

נֹאמַר נִפְשָׁתִיכֶם וְדַאי. שֶׁהָרִי בִּגְפֹשׁ תְּלֹוִי הַדָּבָר, וּמִשּׁוּם כִּד אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה מִהַתְּשִׁיעִי יוֹתֵר מִיּוֹם אַחֵר. וְאַף עַל גַּב שֶׁהַדָּבָר הֵזֶה נֹאמַר בְּגִנּוֹן אַחֵר, וְהַכֹּל יָפָה, וְזֶה הוּא דָּבָר אַחֵד, וְכָל אֶחָד בְּמִקּוֹמוֹ, וְכִד זֶה.

וְלִמְדֵנוּ, בְּיוֹם הַזֶּה כָּל הַשְׁמָחָה וְכָל הָאוֹר וְכָל הַסְּלִיחָה שֶׁל הַעוֹלָמוֹת, כָּלֶם תְּלֹוִיִּים בָּאִים הָעֲלִיזָה, שֶׁכָּל הַמַּעֲנִיּוֹת שׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים מִמֶּנָּה, וְאִזּוּ מֵאִירִים כָּל אוֹתָם מֵאוֹרוֹת, וּמֵאִירִים בָּאוֹר וּבְשִׁמְחָה, עַד שֶׁהַכֹּל מִתְּבַשֵּׁם. וְאִזּוּ כָּל אוֹתָם הַדִּינִים נִמְצְאִים בָּאוֹר, וְהַדִּין לֹא נַעֲשֶׂה, וְעַל כֵּן תַּעֲנֶנּוּ אֶת נִפְשָׁתִיכֶם.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, הָרִי מוֹרֵנוּ בָּאֵר אוֹתָהּ מִגּוֹף הַמִּשְׁנָה - לֹא גָלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם עַד שֶׁכָּפְרוּ בַּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב' כ') אֵין לָנוּ חֶלֶק בְּדוֹד וְלֹא נַחֲלָה (לָנוּ) בְּבֹן יִשִּׁי, וְהָרִי נֹאמַר. פְּסוּק אַחֵר מִצְאֵנוּ עַל זֶה, שֶׁכְּתוּב (מַלְכִּים-א' יא) רָאָה בֵּיתָךְ דָּוִד. אָמַר לוֹ, כִּד זֶה וְדַאי, בֵּית דָּוִד נִקְרָא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ה') בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָּה בָּאוֹר ה'. בֵּית יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם ס) וּבֵית תַּפְאֲרָתִי אֶפְאֵר. לָכוּ וְנִלְכָּה בָּאוֹר ה', שֶׁכְּתוּב וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הָעֵדֶן, וְנִטַּע אֶת הָעֵדֶן הַזֶּה לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ בּוֹ עַם הַצְּדִיקִים, שֶׁבּוֹ הֵם שְׂרוּיִים.

לִמְדֵנוּ, כְּתוּב אֵד בְּעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא וְגוֹ' וְעֵנִיתֶם אֶת נִפְשָׁתִיכֶם. וְכְתוּב וְהִיָּתָה לָכֶם לְחֻקֹּת עוֹלָם בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי וְגוֹ'. מִה שֶׁכְּתוּב אֵד, מִה הוּא רוֹצֶה כָּאן? אָמַר לוֹ, זֶה בָּא לְמַעַט, שֶׁכֵּינּוּ שֶׁאִמַּר וְעֵנִיתֶם אֶת נִפְשָׁתִיכֶם בְּתַשְׁעָה לַחֲדָשׁ, אָמַר (אַחֵר כִּד) אֵד בְּעֶשְׂרֵי, וְהִיָּתָה צְרִיף לְהִיּוֹת אֵד עֶשְׂרִי! שֶׁבְּעֶשְׂרֵי הַדָּבָר תְּלֹוִי.

אָמַר לוֹ, אִם כִּד, (שְׁמוֹת יב) אֵד בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר מִבְּתִיכֶם, וְשִׁנִּינוּ אֵד - חֶלֶק, חֲצִי אֲסוּר בְּאַכִּילַת חֵמֶץ וְחֲצִי מִתֵּר. אֵף כָּאן אֵד בְּעֶשְׂרֵי לַחֲדָשׁ, אָמַר שֶׁחֲצִי אֲסוּר בְּמִלְאָכָה (בְּאַכִּילָה) וְחֲצִי מִתֵּר. אָמַר לוֹ, אֵף כָּאן בּוֹעֲנִיתֶם אֶת נִפְשָׁתִיכֶם זֶה תְּלֹוִי, שֶׁהָרִי עֲנִי לֹא נִמְצָא אֶלָּא מִחֲצוֹת הַיּוֹם וְאִילָד, וְיָפָה הוּא אֵד חֶלֶק בּוֹעֲנִיתֶם אֶת נִפְשָׁתִיכֶם.

אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, כְּתוּב כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם וְגוֹ'. אֲכַפֵּר עֲלֵיכֶם הִיָּתָה צְרִיף לְהִיּוֹת! אֶלָּא יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם - לְהַכְלִיל אֶת הַיּוֹבֵל שֶׁשׁוֹפֵעַ מֵעֲנִיּוֹת לְהַשְׁקוֹת בְּיוֹם הַזֶּה לְכָל עֶבֶר לְרוּחוֹת אֶת הַכֹּל וְלַהַשְׁקוֹת אֶת הַכֹּל. וְזֶה עֲלֵיכֶם, כְּלוֹמַר עֲבוּרְכֶם, לְטַהֲרֶכֶם בְּיוֹם הַזֶּה, שֶׁכְּתוּב לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ, וְלֹא יִשְׁלַט עֲלֵיכֶם הַדִּין.

רַבִּי יְהוֹנָדָה אָמַר, אֲשֶׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּרַצָּה בָּהֶם וְרוֹצֶה לְטַהֵר אוֹתָם שְׁלֹא יִמְצָא בָּהֶם חֲטָא, כְּדִי שִׁיָּהִי בְּנֵי הַיְכָלוֹ וְיִדְוְרוּ בְּהִיכָלוֹ. וְלַעֲתִיד לְבֹא כְּתוּב, (יחזקאל לו) וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְגוֹ'.

רַבִּי יְהוֹנָדָה פָּתַח, (תְּהִלִּים קל) שִׁיר הַמַּעֲלֹוֹת מִמַּעַמְמִיקִים קְרָאתִיךָ ה'. שִׁנִּינוּ, בְּשַׁעָה שֶׁבָּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, רָצָה לְבָרָא אָדָם. נִמְלֵךְ בַּתּוֹרָה. אָמַרָה לִפְנֵינוּ: תִּרְצֶה לְבָרָא הָאָדָם הַזֶּה! עֲתִיד הוּא לְחַטָּא לִפְנֵיךָ וְעֲתִיד הוּא לְהַרְגִּיז לִפְנֵיךָ. אִם תַּעֲשֶׂה לוֹ כְּמַעֲשֵׂיו, הָרִי הָעוֹלָם לֹא יוֹכֵל לַעֲמֹד לִפְנֵיךָ, כָּל שֶׁכֵּן אוֹתוֹ הָאִישׁ. אָמַר לָהּ: וְכִי לְחִנּוּם נִקְרָאתִי (שְׁמוֹת לד) אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרְךָ אַפִּים?

וְטָרַם שֶׁבָּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, בָּרָא תְּשׁוּבָה. אָמַר לָהּ לְתִשׁוּבָה: אֲנִי רוֹצֶה לְבָרָא אָדָם בְּעוֹלָם, עַל מְנַת שֶׁכְּשִׁיטְשׁוּבוּ לָךְ מִחֲטָאִיָּהֶם, שֶׁתִּהְיֶי עֲתִידָה לַעֲזֹב אֶת חֲטָאֵיהֶם וּלְכַפֵּר עֲלֵיהֶם. וְכָכָל שַׁעָה וְשַׁעָה הַתְּשׁוּבָה זְמִינָה לְאֲנָשִׁים, וְכִשְׂאֲנָשִׁים שְׂבִים מִחֲטָאֵיהֶם, הַתְּשׁוּבָה הִזּוּ שְׂבָה לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא מְכַפֵּר עַל הַכֹּל, וְהַדִּינִים נִכְנָעִים, וְכָלֶם מִתְּבַשֵּׁמִים, וְאָדָם נִטְהָר מִחֲטָאוֹ.

מִתִּי נִטְהָר אָדָם מִחֲטָאוֹ? בְּשַׁעָה שֶׁנִּכְנָס לְתִשׁוּבָה הִזּוּ כְּרָאוּי. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, שֶׁשֶּׁב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה מַעֲמֵק הַלֵּב. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב מִמַּעַמְמִיקִים קְרָאתִיךָ ה'.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, מִמַּעַמְמִיקִים קְרָאתִיךָ ה', מִקּוֹם גִּנּוּזֵי הוּא לְמַעְלָה, וְהוּא עֹמֵק הַבְּאֵר, וּמִזֶּה יוֹצְאִים נְחָלִים וּמַעֲנִיּוֹת לְכָל עֶבֶר, וְאוֹתוֹ עֹמֵק הָעֲמִיקִים נִקְרָא תְּשׁוּבָה. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְשׁוּב וּלְהַטְהֵר מִחֲטָאֵיו, מִתְּעַמֵּק הֵזֶה הוּא צְרִיף לְקָרָא לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב מִמַּעַמְמִיקִים קְרָאתִיךָ ה'.

לִמְדֵנוּ, בְּשַׁעָה שֶׁהִיָּה אָדָם חוֹטָא לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ וּמִקְרִיב קָרְבָּנוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְהַכְהֵן מְכַפֵּר עָלָיו וּמִבְקֵשׁ בִּקְשָׁתוֹ עָלָיו, מִתְּעוֹרְרִים רַחֲמִים, וְהַדִּינִים מִתְּבַשֵּׁמִים, וְהַתְּשׁוּבָה מְרִיקָה בְּרָכוֹת בְּמַעֲנִיּוֹת שֶׁשׁוֹפְעִים וְיוֹצְאִים, וְכָל הַמְּאוֹרוֹת מִתְּבָרְכִים כָּאֶחָד, וְהָאָדָם נִטְהָר מִחֲטָאוֹ.

בֹּא רָאָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא עֲשָׂרָה כְּתָרִים, עֲטֻרוֹת קְדוּשׁוֹת לְמַעְלָה, שֶׁהַתְּעַטֵּר בָּהֶם וּמִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְהוּא זֶה הֵם, וְהֵם זֶה הוּא, כְּשֶׁלֶּהֱבִית הָאֲחוּזָה בְּגִחְלָתָהּ, וְאֵין שֵׁם פְּרוּד. כִּנְגֵד זֶה יֵשׁ עֲשָׂרָה כְּתָרִים שְׂאִינָם קְדוּשִׁים לְמִטָּה, וְהֵם אֲחוּזִים בְּזִהְמֹת הַצִּפְרוֹן שֶׁל עֲטָרָה קְדוּשָׁה שֶׁנִּקְרָאת חֲכָמָה, וְעַל כֵּן נִקְרָאוּ חֲכָמוֹת.

וְלִמְדֵנוּ, עֲשֶׂרֶת מִינֵי הַחֲכָמוֹת הִלְלוּ קִרְדּוֹ לְעוֹלָם, וְכָלֶם נִטְמָאוּ (נִשְׁאַבוּ) בְּמַצְרִים, פָּרַט לְאֶחָד שֶׁהַתְּפִשֵּׁט בְּעוֹלָם, וְכָלֶם הֵם מִינֵי כְּשָׁפִים, וּמִמֶּה זְדַעוּ הַמַּצְרִים כְּשָׁפִים עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. וּכְשֶׁהַמַּצְרִים רָצוּ לַעֲשׂוֹת כְּנוֹס בְּכִשְׁפֵיהֶם לְמַעֲשֵׂיהֶם, הָיוּ יוֹצְאִים לְשַׁדָּה לְהָרִים הַגְּבוּהִים, וְזוֹבְחִים זְבָחִים, וְעוֹשִׂים גִּמּוֹת בְּאֶרֶץ, וּמִסּוּבְבִים אוֹתוֹ הֵדִם סָבִיב הַגִּמּוֹת הַלְלוּ, וּשְׂאֵר הֵדִם מְכַנְּסִים בְּגִמּוֹת הַלְלוּ, וְשָׂמִים עֲלֵיהֶם

בְּשֶׁר, וּמִקְרִיבִים אֶת קִרְבָּנֵיהֶם לְאוֹתָם הַמִּינִים הָרָעִים, וְאוֹתָם הַמִּינִים הָרָעִים מִתְּכַנְּסִים וּמִתְקַרְבִּים כְּאֶחָד, וּמִתְפַּיִסִים עִמָּם בְּאוֹתוֹ הַהוּא.

יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ מְשַׁעֲבָדִים לָהֶם, הָיוּ מִתְקַרְבִּים לָהֶם, וּלְמַדּוֹ מֵהֶם, וְהָיוּ טוֹעִים אַחֲרֵיהֶם. וְהָיוּ מֵה שְׁכֵתוֹב, כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבֹּתָם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן וְגו'. וְכִתּוּב וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לִשְׁעִירִים וְגו'. לְמַדְנוּ, בְּשַׁעֲה שֶׁהָיוּ מִקְרִיבִים לָהֶם עַל גְּבִי הַשָּׂדֶה וְהָיוּ מְזַמְנִים אוֹתוֹ הַדָּם וּמִקְרִיבִים קִרְבָּנֵיהֶם, הָיוּ מִתְכַנְּסִים כָּל אוֹתָם מִינֵים רָעִים, וְרוֹאִים אוֹתָם כְּמוֹ הַשְּׁעִירִים, כְּלָם מְלֵאִים בְּשַׁעַר, וּמוֹדִיעִים לָהֶם מֵה שֶׁהֵם רוֹצִים.

בֹּא רֵאָה, מֵה כִּתּוּב בִּיצְחָק? (בְּרֵאשִׁית כז) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁחוּ. אָמַר, זֶה לֹא חֶסֶד (כָּאֵן לֹא מִתְעוֹרֵר), אֲלֵא מִטַּל הַשָּׁמַיִם שֶׁנִּזַּל עַל הָאָרֶץ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, בְּכָל הוּא בְּרַךְ אוֹתוֹ. מֵה הַטַּעַם? כִּי רֵאָה אוֹתוֹ עִם שַׁעַר. אָמַר, שְׂפָדִי לְהַעֲבִיר אֶת זֶה, צְרִיד וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, וְלֹא זִהְמַת הָאָרֶץ, שֶׁהָיָה זִהְמַת הָיָא שֶׁל הָאָרֶץ, וּכְשֶׁטַּל הַשָּׁמַיִם יִמְגַּד הָאָרֶץ מִתְחַבְּרִים, עוֹבֶרֶת הַזִּהְמַת הַזֹּאת.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, הָאֲחֵרוֹן שֶׁל אוֹתָם הַכֹּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים שְׂאִינִם קְדוּשִׁים, זֶהוּ הוּא מֵה שְׁכֵתוֹב (דְּבָרִים ו) וְדוֹרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים, וְזֶהוּ הַעֲשִׂירִי שֶׁל הַכֹּל. שְׁלַמְדְנוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, נִפְשוֹת הַרְשָׁעִים אֵלּוּ הֵם מְזִיקֵי הָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אִם כָּךְ טוֹב לְרַשָּׁעִים שֶׁנֶּעֱשִׂים מְזִיקִים בְּעוֹלָם, אֵיפֹה הוּא עֹנֵשׁ הַגִּיהֵנֹם? אֵיפֹה הָרַע שֶׁעֲתִיד לָהֶם בְּעוֹלָם הַהוּא? אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כָּךְ שְׁנִינוּ, וְהָיָה בְּאֶרְנוּ אֶת הַדְּבָרִים. נִפְשוֹת הַרְשָׁעִים בְּשַׁעֲה שְׂיוֹצָאִים מִן הָעוֹלָם, כְּמֵה שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים מְזַדְמָנִים כְּנִגְדָם וּלְהַכְנִיסָם בְּגִיהֵנֹם, וּמִכְנִיסִים אוֹתָם בְּשַׁלְשָׁה דִּינִים בְּכָל יוֹם בְּגִיהֵנֹם. אַחֵר כָּךְ מְזַדְמָנִים עִמָּם, וְהוֹלְכִים וּמִשׁוּטְטִים בְּעוֹלָם, וּמִטְעִים אֶת הַרְשָׁעִים לְאוֹתָם שֶׁנִּסְתַּמָּה מִלְּפָנֵיהֶם הַתְּשׁוּבָה. אַחֵר כָּךְ מְשִׁיבִים אוֹתָם לְגִיהֵנֹם, וְנִטְמָאִים (וְנִדְוָנִים) שָׁם, וְכָךְ בְּכָל יוֹם.

אַחֵר שֶׁהוֹלְכִים עִמָּם וּמִשׁוּטְטִים עִמָּם בְּעוֹלָם, מַחֲזִירִים לְקַבְּרֵיהֶם, וְרוֹאִים אֶת הַתּוֹלַעַת שֶׁל הַגּוֹף מִנְקֶרֶת אֶת הַבָּשָׂר וּמִתְאַבְּלִים עֲלֵיהֶם, וְאוֹתָם מְכַשְּׁפִים הָיוּ הוֹלְכִים לְבֵית הַקְּבָרוֹת וּמְכַשְּׁפִים בְּכַשְׁפֵּיהֶם, וְעוֹשִׂים צֶלֶם אֶחָד שֶׁל הָאָדָם, וְזוֹבְחִים לְפָנָיו שַׁעִיר אֶחָד. אַחֵר כָּךְ מְכַנְּסִים אוֹתוֹ הַשְּׁעִיר לְאוֹתוֹ קֶבֶר, וְאֵת אוֹתוֹ צֶלֶם מְשַׁבְּרִים (מְנַהֲגִים) אוֹתוֹ לְאַרְבָּעָה צְדָדִים, וּמְכַנְּסִים אוֹתוֹ לְאַרְבָּע זְווֹת הַקְּבֶר, וְאֵז מְכַשְּׁפִים בְּכַשְׁפֵּיהֶם, וּמְכַנְּסִים אוֹתָם כְּנוֹסִים וְאוֹתָם מִינֵים רָעִים, וּמְבִיאִים אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ, וּמְכַנְּסִים לְקֶבֶר וּמִדְבָּרִים עִמָּם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרִי הַצְדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָיָה כָּלֵם קְדוּשִׁים. גּוֹפֵם קְדוּשָׁה. נִפְשָׁם קְדוּשָׁה. רוּחָם קְדוּשָׁה. נִשְׁמָתָם קְדוּשָׁה. שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת הֵן כְּמוֹ שְׁלַמְעֵלָה. שְׁשִׁנְנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כִּתּוּב (בְּרֵאשִׁית א) תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה, זוֹהִי נִשְׁמָה (עֲלִיּוֹנָה) שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן (עֲלִיּוֹן). בֹּא רֵאָה, שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת הֵן, וְנִדְבָקוּ כְּאֶחָד - נֶפֶשׁ, רוּחַ, נִשְׁמָה. וְהַעֲלִיּוֹנָה מֵהֵן - נִשְׁמָה.

שְׂאֵמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּכָל הָאֲנָשִׁים יֵשׁ נֶפֶשׁ, וַיֵּשׁ נֶפֶשׁ עֲלִיּוֹנָה מִהַנֶּפֶשׁ. זֶכֶה אָדָם בְּנֶפֶשׁ הַזֹּאת - מְרִיקִים עָלָיו עֲטָרָה אֶחָת שֶׁנִּקְרָאת רוּחַ. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (יִשְׁעִיָה לב) עַד יַעֲרָה עָלֵינוּ רוּחַ מְמָרוֹם. אִזּוּ מִתְעוֹרֵר אָדָם בְּהַתְעוֹרְרוֹת אַחֲרֵת עֲלִיּוֹנָה, לְהַסְתַּכֵּל בְּנִימוּסֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ. זֶכֶה אָדָם בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ - מְעַטְרִים אוֹתוֹ בְּכֶתֶר קְדוֹשׁ עֲלִיּוֹן שְׁכּוֹלֵל הַכֹּל, שֶׁנִּקְרָא נִשְׁמָה, שֶׁנִּקְרָאת נִשְׁמַת אֱלֹהִים.

וְלְמַדְנוּ בְּסוּד הַסּוּדוֹת, בְּתוֹךְ הַסּוּדוֹת שֶׁל סִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, הַפְּסוּק הַזֶּה שְׁכֵתוֹב (קֹהֶלֶת ד) וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכָּבֶר מֵתוֹ, כִּינּוּ שְׁכֵתוֹב וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים, לְמֵה שֶׁכָּבֶר מֵתוֹ? אֲלֵא שֶׁכָּבֶר מֵתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּעִבְדוֹת רְבוּנִם.

וְשֵׁם כִּתּוּב, שְׁלֹשָׁה מְדוּרִים עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצַדִּיקִים, אֶחָד (שֶׁזָּכָה אוֹתָם צַדִּיקִים שֶׁלֹּא נִאֲבָדוּ מִהָעוֹלָם הַזֶּה, וְכָךְ צְרִיד) לְנִפְשוֹת אוֹתָם הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא הִסְתַּלְקוּ מִהָעוֹלָם הַזֶּה וּמִצִּוִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה. וּכְשֶׁהָעוֹלָם צְרִיד רַחֲמִים, וְאוֹתָם חַיִּים יוֹשְׁבִים בְּצַעַר, הֵם מִתְפַּלְלִים עֲלֵיהֶם תְּפִלָּה, וְהוֹלְכִים וּמוֹדִיעִים אֶת הַדְּבָר לְאוֹתָם וְשִׁנֵּי חֲבֵרוֹן, וּמִתְעוֹרְרִים וְנִכְנָסִים לְגֹן הָעֵדֶן שֶׁל הָאָרֶץ, שֶׁשֵּׁם רוּחוֹת הַצַּדִּיקִים מְלַבְּשׁוֹת בְּעֲטָרוֹת אֹר, וּמִתְעַצֵּים עִמָּם, וְגוֹזְרִים גְּזָרָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה אֶת רְצוֹנָם וְחֹסֵם עַל הָעוֹלָם.

וְאוֹתָן נִפְשוֹת הַצַּדִּיקִים נִמְצְאוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהִגֹּן עַל חַיִּים, וְזוֹ נִקְרָאת נֶפֶשׁ, וְזוֹ לֹא מִסְתַּלְקֶת (נִאֲבָדֶת) מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמִצִּוִּה בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי לְהַסְתַּכֵּל וּלְדַעַת וּלְהִגֹּן עַל הַדּוֹר. וְזֶהוּ שְׂאֵמַרוּ הַחֲבֵרִים, שֶׁהַמֵּתִים יוֹדְעִים בְּצַעֲרוֹ שֶׁל הָעוֹלָם. וְעֹנֵשׁ הַרְשָׁעִים שֶׁבְּאֶרֶץ הוּא בָּזָה, שְׁכֵתוֹב וְנִכְרָתָה הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּה מִעַמִּיהָ.

וְהַמְדוֹר הַשֵּׁנִי הוּא גֹן הָעֵדֶן שֶׁבְּאֶרֶץ, בּוֹ עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדוּרִים עֲלִיּוֹנִים נִכְבָּדִים, כְּמוֹ שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה וְכְמוֹ שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְהִכְלֹת בְּשִׁנֵּי גִנִּים שְׂאִין לָהֶם חֲשָׁבוֹן, וְאֵילָנוֹת וְעֶשְׂבִּים וְרִיחוֹת שְׁעוֹלִים בְּכָל יוֹם. וּבִמְקוֹם הַזֶּה שׁוֹרָה אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָאת הָרוּחַ שֶׁל אוֹתָם הַצַּדִּיקִים, וְהַמְדוֹר שֶׁל אוֹתָהּ רוּחַ

שבו שורה, וכל רוח ורוח מתלבשת בלבוש נכבד כמו של העולם הזה, וכמו של אותו עולם עליון.

המדור השלישי, אותו מדור קדוש עליון שנקרא צרור החיים, ששם מתעצנת אותה דרגה עליונה קדושה שנקראת נשמה, וזו דבקה להתענג בענג העליון. עליה פתוב, (ישעיה נח) אז תתענג על ה' והרפתיד וגו'.

ולמדנו, בשעה שצריך העולם רחמים ואותם צדיקים זכאים, אותה הנפש שנמצאת בעולם להגן על העולם, הנפש עולה והולכת ומשוטטת בעולם ומודיעה לרוח, והרוח עולה ומתעטרת ומודיעה לנשמה, והנשמה לקדוש ברוך הוא, ואז חס הקדוש ברוך הוא על העולם. אז יורדת ממעלה למטה, והנשמה מודיעה לרוח, והרוח מודיעה לנפש.

ובכל שבת ושבת ראש חדש, כלם מתחברות ומתעטרות כאחד, עד שמזדווגות לבא להשתחוות למלך העליון. ואחר כך חוזרות למקומן. זהו שכתוב (שם סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו בלא כל בשר וגו'.

ובשעה שהעולם צריך רחמים, והחיים הולכים ומודיעים לנפשות הצדיקים ובזכים על קבריהם, אותם שראויים להודיע להם. מה הטעם? כי שמים רצונם להדבק נפש בנפש, אז מעוררים את נפשות הצדיקים, ומתכנסים והולכים ומשוטטים לישני חברון, ומודיעים להם את צער העולם. וכלם נכנסים לאותו פתח בן העדן ומודיעים לרוח. ואותן רוחות שמתעטרות בגן עדן, הולכים ביניהן מלאכים עליונים, וכלם מודיעים לנשמה. והנשמה מודיעה לקב"ה, וכלם מבקשים רחמים על החיים, והקדוש ברוך הוא חס על העולם בעבורם. ועל זה אמר שלמה, ושבח אני את המתים שכבר מתו וגו'.

אמר רבי חייא, תמהני אם יש מי שיודע להודיע למתים פרט לנו. אמר רבי אבא, הצער מודיע להם, התורה מודיעה להם. שהרי בשעה שאין מי שמכיר את זה, מוציאים את התורה סמוך לקברים, והם מתעוררים על התורה על מה גלתה לאותו מקום, ואז דומה מודיע להם.

אמר רבי יוסי, והם יודעים שהרי העולם בצער, והחיים לא ראויים ולא יודעים להודיע להם. באותה שעה כלם צוחים על שהתורה נקלטה וגלתה לאותו מקום. אם בני אדם שבים ובזכים בלב שלם ושובים לפני הקדוש ברוך הוא, אז כלם מתכנסים ומבקשים רחמים ומודיעים לאותם ישני חברון, ונכנסים ומודיעים לרוח שבגן עדן, כמו שאמרנו.

ואם הם לא שבים בלב שלם לבקש ולבכות על צער העולם - אזי להם! שכלם מתכנסים לריק ואומרים: מי גרם לתורה הקדושה לגלות על ידיהם בלי תשובה? וכלם באים לחדש (להזכיר) חטאיהם. משום כך אל ילכו לשם בלי תשובה ובלי תענית לבקש בקשה לפנייהם. רבי אבא אמר, (הכל על שלש) בלי שלש תעניות. רבי יוסי אמר, אפילו אחת ובאותו יום, ובלבד שהעולם ישב בצער יתר, אז כלם מזדווגים לבקש רחמים על העולם.

למדנו, אמר רבי יהודה, יום אחד היו הולכים רבי חזקיה ורבי ייסא בדרך. פגעו בגוש חלב, והיה חרב. ישבו סמוך לבית הקברות, ובידי רבי ייסא היה מקל (קשר) של ספר תורה שנקרע. בעוד שישבו, רעש קבר אחד לפנייהם וצוח: אזי! שהרי העולם מצוי בצער. הרי התורה גלתה לכאן, או שהחיים באו לחזק עליו ולבש אותנו בבושה בתורתם! הודעונו רבי חזקיה ורבי ייסא.

אמר רבי חזקיה, מי אתה? אמר לו: אני מת, והרי התעוררתי לספר התורה. שפעם אחת היה העולם יושב בצער, ובאו לכאן החיים לעורר אותנו עם ספר תורה, ואני וחברי הקדמנו אל ישני חברון, וכשהתחברו בגן עדן עם רוחות הצדיקים, נמצא לפנייהם, שאותו ספר תורה שהביאו לפנינו אותם החיים היה פסול ומשקר בשם המלך, על שנמצאה וא"ו יתרה באותו פסוק של (ויקרא יא) ושסעת שסע שתי פרסות. ואמרו, שהואיל ושרו בשם המלך, שלא ישובו אליהם, ודחו אותי ואת החברים שלי מבית הישיבה.

עד שזקן אחד שהיה ביניהם הלך והביא את ספרו של רב המנונא סבא, ואז התעורר רבי אלעזר בן רבי שמעון, שהיה קבור עמו, והלך ובקש בגן עדן עליהם, ונרפא העולם. ואז התירו לנו, ומאותו יום שהעלו את רבי אלעזר מבית הקברות הזה ונתן לאביו, אין מי שיתעורר לעמוד לפני ישני חברון, שאנו פוחדים מאותו היום שדחו אותי ואת חברי. ועכשו באתם אלינו עם ספר תורה עמכם, אמרנו שהרי העולם מצוי בצער. ועל כן הודענו, שאמרנו: מי יקדים להודיע לאותם צדיקי אמת ישני חברון? נשמט רבי ייסא עם אותו חלק של ספר תורה. אמר רבי חזקיה, חס ושלום אין העולם בצער, ואנו לא באנו לכך.

קמו רבי חזקיה ורבי ייסא והלכו. אמרו, ודאי בשעה שצדיקים לא נמצאים בעולם, העולם אינו מתקיים אלא בשביל המתים. אמר רבי ייסא, בשעה שהעולם צריך את המטר, למה הולכים אצל המתים, והרי פתוב (דברים יח) ודרש אל המתים, ואסורי אמר לו, עד כאן לא ראית כנף צפור העדן. ודרש אל המתים, דוקא אל המתים. שהם רשעי העולם שהם מעמים עובדי עבודה זרה שנמצאים



תמיד עם המתים. אבל ישראל, שהם צדיקי אמת, עליהם קרא שלמה, (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו, בזמן אחר ולא עכשו. שכבר מתו, ועכשו הם חיים.

ועוד, ששאר העמים, כשהם באים למתייהם, הם באים עם כשפים לעורר עליהם מינים רעים. וכשישראל באים למתייהם, באים בכמה תשובה לפני הקדוש ברוך הוא, בשברון לב ובתענית כנגדו, והכל כדי שגשמות הקדושים יבקשו רחמים לפני הקדוש ברוך הוא עליהם, והקדוש ברוך הוא חס על העולם בעבורם.

ועל זה שנינו, צדיק, אף על גב שגפטר מהעולם הזה, לא מסתלק ולא נאבד מכל העולמות, שהרי בכל העולמות הוא נמצא יותר מבחינו, שבחינו נמצא בעולם הזה בלבדו, ואחר כך נמצא בשלשה עולמות ומזמן אליהם, שכתוב (שיר א) עלמות אהבו, אל תקרי עלמות אלא עולמות. אשרי חלקם.

למדנו, כתוב (שמואל א כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים. והיתה נפש אדני? נשמת אדני היה צריך להיות! אלא כמו שאמרנו, שאשרי חלקם של הצדיקים שהכל נקשר זה עם זה, נפש ברוח, ורוח בגשמה, ונשמה בקדוש ברוך הוא. נמצא שהנפש צרורה בצרור החיים.

אמר רבי אלעזר, זה שאמרו החברים, גלותו של ספר תורה אפלו מבית כנסת לבית כנסת אחר אסור, וכל שכן לרחוב. למה לרחוב? אמר רבי יהודה, כמו שאמרנו, כדי שיתעוררו עלינו ויבקשו רחמים על העולם. אמר רבי אבא, כששכינה גלתה כך גם מקום למקום, עד שאמרה (ירמיה ט) מי יתנני במדבר מלון אורחים וגו', אף כאן בראשונה מבית כנסת לבית כנסת, אחר כך לרחוב, אחר כך במדבר מלון אורחים. אמר רבי יהודה, בני בכל פחדים ולא מעבירים אפלו מבית כנסת לבית כנסת, כל שכן זה.

למדנו, אמר רבי שמעון לחברים, בימי לא יצטרכו בני העולם את זה. אמר לו רבי יוסי הצדיקים מגנים על העולם בחייהם, ובמיתתם יותר מבחייהם. זהו שכתוב (ישעיה לו) וגנתי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. ואלו בחייו לא כתוב. אמר רבי יהודה, מה שונה כאן שכתוב למעני ולמען דוד עבדי, ששקיל זה לזה? אלא משום שדוד זכה להקשר למרכבה הקדושה של האבות, ומשום כך הכל אחד. ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים.

כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו. רבי יצחק פתח, (תהלים קב) לספר בציון שם ה' ותהלתו בירושלם. שם שנינו, השם הקדוש נסתר ונגלה. והתורה, שהיא השם הקדוש העליון, נסתרת ונגלית. וכל פסוק שבתורה, וכל פרשה של התורה, נסתרת ונגלה.

שלמדנו, אמר רבי יהודה, מחצפתה של צדיקה אחת יצאו כמה טובות לעולם, ומי היא? תמר, שכתוב (בראשית לח) ותשב בפתח עינים. אמר רבי אבא, פרשה זו מוכיחה שהתורה נסתרת ונגלית. והרי הסתכלתי בכל התורה ולא מצאתי מקום שנקרא פתח עינים, אלא הכל נסתר, וסוד הסודות הוא.

ולמדנו, מה ראיתם הצדקות הזו למעשה הזה? אלא הכירה בבית חמיה את דרכי הקדוש ברוך הוא, איך מנהיג את העולם עם בני האדם. ומשום שהיא הכירה, הקדוש ברוך הוא הקים את הדבר על ידה. וזה הולך כמו ששנינו, מזמנת היתה בת שבע מששת ימי בראשית להיות אמו של שלמה המלך. אף כאן מזמנת היתה תמר לכך שנגבר העולם.

ותשב בפתח עינים. מי זה פתח עינים? כמו שנאמר, והוא ישב פתח האהל. וכתוב (שמות יב) ופסח ה' על הפתח. וכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק וגו'. עינים - שכל עיני העולם מצפים לפתח הזה. אשר על דרך תמננה, מה זה תמננה? כמו שנאמר (במדבר יב) ותמונת ה' יביט. וכך בארנו, תמר הקימה הדבר למטה, והפריחה פרחים ונצנצה ענפים בסוד האמונה.

ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן (הושע יב). ויראה יהודה ויחשבה לזונה וגו'. כמו שנאמר (משלי לו) כן דרך אשה מנאפת. כי כסתה פניה, ובארנו כי כסתה פניה, כמו שנאמר אכלה ומחתה פיה, שרפה את העולם בשלהבותיה, ואמרה לא פעלתי און. מה הטעם? משום כי כסתה פניה, ואין מי שיועץ דרכיה להנצל ממנה. וזו אליה אל הדרך, אל הדרך ממש, לחבר לבן באדם. ויאמר הבה נא אבוא אליך וגו', הרי בארנו הבה בכל מקום.

כי לא ידע כי כלתו היא. כי כלתו היא של העולם, מתרגמים: אשר השמדת העולם היא. מה הטעם לא ידע? משום שהאירו פניה לקבל ממנו, והזדמנה לבשם ולרחם על העולם. כי כלתו היא - זו כלה ממש, שכתוב (שיר ד) אתי מקבנון כלה.

ותאמר מה תתן לי כי תבוא אלי. עכשו הפלה צריכה תכשיטיה. ויאמר אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן. למלך שהיה לו בן משפחה אחת שהלך בהיכל, רצה המלך לשאת גבירה עליונה ולהכניסה להיכלו. אמרה: מי נתן את זה בתוך היכל המלך? (מי נתן את זה בהיכל המלך? אמר המלך:) אמר:

מכאן והלאה אשלח ואגרש את בן השפחה מהיכלי.

כך גם כאן, אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן. והרי בארנו בלא תבשל גדי. וכל אותם שמצד בכור הבהמה הם באו. ועל כן לא כתוב אנכי אתו, אלא אנכי אשלח, אגרש ואשלח אותו שלא ימצא בהיכלי.

ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך. אלו הם סימני הגבירה שהתברכה מהמלך בזווגה. ויאמר מה הערבון אשר אתו לך, ותאמר חתמך ופיתילך ומטף. אלו הם (צדדי) הקשרים העליונים, תכשיטיה של הפלה מתברכים משלשת אלה, נצח הוד יסוד, והכל נמצא בשלשת אלה, והפלה (מנצח הוד יסוד) מתברכת מכאן. מיד - ויתן לה ויבא אליה ותהר לו.

ויהי כמשלש חדשים. מה זה משלש חדשים? אחר שישלשו החדשים, והרי שלשה חדשים בארנו. וכאן כמשלש חדשים, שהתחיל החדש הרביעי לעורר דינים בעולם מחטאי בני אדם, והיא יונקת מצד האחר. אז - ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר פלגך. הרי פלה בצד האחר נמצאת. מה כתוב? הוציאוה, כמו שכתוב, (איכה ב) השליך משמים ארץ תפארת ישראל. ותשרף, בשלהבת הצהרים בגלות.

מה כתוב? היא מוצאת, להמשך לגלות. והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו. לא כתוב לאיש אשר אלה ממנו, אלא לאיש אשר אלה לו. שלו הסימנים הללו המצויים, אנכי הרה. מיד - ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני. צדקה ודאי, והשם גורם. מה גרם לה? השם הזה. חזר ואמר, ממני, שכתוב כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו. צדקה - צדק ה', שממני נטלה את השם הזה. ממני ירשה, ממני נמצאת.

אמר רבי יוסי, מה הטעם כתוב חמיה במקום אחד, ויהודה במקום אחר? אמר לו, הכל נקשר זה עם זה. חמיה תלוי במקום עליון.

אמר רבי אלעזר, הפרשה הזו בארנו בסוד עליון בכמה גונים. כשיתבוננו בדברים, ממנה ישמעו הסודות של דרכי הקדוש ברוך הוא ודיניו בכל מקום. והיא דעה והקדימה עצמה לדבר הזה, להשלים את דרכי הקדוש ברוך הוא כדי שיצאו ממנה מלכים שליטים, שעתידיים לשלט על העולם. ורות עשתה כגון זה.

אמר רבי אבא, פרשה זו נקשרה בסוד חכמת התורה, והכל נסתר ונגלה. וכל התורה מצויה כגון זה, ואין לה דבר בתורה שלא רשום בו השם הקדוש העליון שנסתר ונגלה. משום כך הנסתרות שבתורה, קדושים עליונים יורשים אותם, ונגלית לשאר בני העולם. כמו כן כתוב, (תהלים קב) לספר בציון שם ה' ותהלתו בירושלם. שהרי בציון במקדש מתר להזכיר את השם הקדוש בראוי, ובחזו בכניו. ולכן הכל נסתר ונגלה. למדנו, כל מי שגורע אות אחת מהתורה או מוסיף אות אחת לתורה, כמי שמשקר בשם הקדוש העליון של המלך.

אמר רבי יצחק, מעשה של מצרים שעובדים לשפחה, כמו שבארנו. מעשה של כנען שעובדים לאותו שנקרא (שמות יב) שבי אשר בבית הבור. ועל זה כתוב, (בראשית ט) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. משום כך כלם מכתבים (מברכים) (מכובדים) בדברים קדושים, ועושים מעשים (עזירות) בכל. משום כך, כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה וגו'. רבי יהודה אמר, שעושים דינים (מינים) רעים לשלט (לטמא) על הארץ, כמו שנאמר ולא תטמא את אדמתך. וכתוב ותטמא הארץ.

כמעשה ארץ מצרים וגו'. רבי חייא פתח, (איוב לח) לאחז בכנפות הארץ וגו'. למדנו, עתיד הקדוש ברוך הוא לטהר את ארצו מכל טמאת העמים עובדי עבודה זרה שטמאו אותה, כמי שאחזו בטליתו ומנער את הטנפת ממנה. וכל אותם שנקברו בארץ הקדושה, לזרק אותם החוצה, ולטהר את הארץ מהצד האחר (קדוש אחר), כביכול שהיתה מזינה את שאר גדולי העמים ולקבל את טמאתם ולהנהיגם, ועתיד לטהר אותה ולהעבירם החוצה.

רבי שמעון היה מטהר את (הרי) שוקי טבריה, וכל שהיה שם מת, היה מעלה אותו ומטהר את הארץ. למדנו, כתוב ותבאו ותטמאו את ארצי וגו'. אמר רבי יהודה, אשרי חלקו של מי שאזכה בחייו להשרות מדורו בארץ הקדושה. שכל מי שאזכה לה, זוכה להשפיע מטל השמים שלמעלה שיורד על הארץ. וכל מי שאזכה להקשר בחייו בארץ הקדושה הזו, זוכה להקשר אחר כך לארץ הקדושה העליונה.

וכל מי שלא זוכה בחייו, ומביאים אותו להקבר שם, עליו כתוב ונחלתי שמתם לתועבה. רוחו יצאה ברשות נקרה אחרת, וגופו בא תחת רשות הארץ הקדושה כביכול, עשה קדש חל, וחל קדש. וכל מי שאזכה להוציא נשמתו בארץ הקדושה, מתפפרים חטאיו, וזוכה להקשר תחת כנפי השכינה, שכתוב (דברים לב) וכפר אדמתו עמו. ולא עוד, אלא אם זוכה בחייו, זוכה למשך עליו רוח קדשה תמיד, וכל מי שיושב ברשות אחרת, נמשכת עליו רוח אחרת נקרה.

למדנו, כשעלה רב המנוגא סבא לשם, היו עמו שנים עשר בני הישיבה שלו. אמר להם, אם אני

הולך לדרך הזו, לא על שלי אני עושה, אלא כדי להשיב הפקדון לבגליו. שנינו, כל אותם שלא זכו לזה בחייהם, הם משיבים את פקדון רבונם לאחר.

אמר רבי יצחק, משום כך, כל מי שמעביר מאותם מינים רעים או רשות אחרת לארץ, הארץ נטמאת. אוי לאותו האיש! אוי לגנפו! שהרי הארץ הקדושה לא תקבל אותו אחר כך, עליו פתוב (תהלים קד) יתמו חטאים מן הארץ - בעולם הזה ובעולם הבא. ורשעים עוד אינם - בתחית המתים. אז - ברכי נפשי את ה' הללויה.

את משפטי תעשוי ואת חקתי תשמרו ללכת בהם וגו'. רבי אבא אמר, אשרי חלקם של ישראל, שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל העמים עובדי עבודה זרה, ובשביל אהבתו עליהם נתן להם הנהגות אמת, נטע בהם את עץ החיים והשרה שכנתו ביניהם. מה הטעם? משום שישיראל רשומים ברשם קדוש בבשרם, ונודעים שהם שלו, [נודעים] מבני היכלו.

ומשום כך, כל אותם שלא רשומים ברשם הקדוש בבשרם, הם אינם שלו, ונודעים שכלם מצד הטמאה הם באים, ואסור להתחבר עמהם ולדבר עמם בדברי הקדוש ברוך הוא, ואסור להודיעם דברי תורה, כי התורה כלה שמו של הקדוש ברוך הוא, וכל אות של התורה נקשרת לשם הקדוש. וכל מי שלא רשום ברשם הקדוש בבשרו, אסור להודיעו דבר תורה, וכל שכן להתעסק (להסתכל) עמו.

רבי שמעון פתח, (שמות יב) זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו, וכתוב וכל עבד איש וגו', וכתוב תושב ופקיר לא יאכל בו. ומה פסח שהוא בשר למאכל, על שנקראו בדבר קדוש אסור לכל אלה לאכל בו ולתת להם לאכל עד שימולו - התורה שהיא קדש קדשים (של קדשים), השם העליון של הקדוש ברוך הוא, על אחת כמה וכמה.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו. אמר לו, הרי שנינו שאסור ללמד תורה לעובדי כוכבים ומזלות, ויפה העירו החברים מבבל, שכתוב לא עשה כן לכל גוי. אבל פיון שאמר מגיד דבריו ליעקב, למה חקיו ומשפטיו לישראל? אמר לו, אלעזר, בא ראה, אשריהם ישראל שהחלק העליון הקדוש הזה נטע בהם הקדוש ברוך הוא, שכתוב כי לקח טוב נתתי לכם, לכם ולא לעמים עובדי עבודה זרה.

ומשום שהיא גנוזה עליונה נכבדה, שמו ממש, התורה כלה נסתר ונגלה בסוד של שמו, ועל כן ישראל הם בשתי דרגות, נסתר ונגלה. ששנינו, שלש דרגות הן שנקשרות זו בזו: הקדוש ברוך הוא, תורה וישראל. וכל אחת דרגה על דרגה, נסתר ונגלה. הקדוש ברוך הוא דרגה על דרגה, נסתר ונגלה. התורה גם כן נסתר ונגלה. ישראל גם כן דרגה על דרגה. זהו שכתוב (תהלים קמו) מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל. שתי דרגות הן - יעקב וישראל, אחד גלוי ואחד נסתר.

מה זה אומר? אלא כל מי שנמול ונרשם בשם (ברשם) הקדוש, נותנים לו באותם דברים שהתגלו בתורה, כלומר, מודיעים לו בראשי אותיות ובראשי פרקים, נותנים עליו חמרה של מצוות התורה, ולא יותר, עד שיתעלה לדרגה אחרת. זהו שכתוב מגיד דבריו ליעקב (ליעקב יפה). אבל חקיו ומשפטיו לישראל, שהוא בדרגה יותר עליונה, וכתוב (בראשית לב) לא יקרא שמך עוד יעקב וגו'. חקיו ומשפטיו לישראל, אלו סודות התורה והנהגות התורה וסדרי תורה, שלא יצטרכו לגלות אלא למי שהוא בדרגה יותר עליונה כראוי.

וימה לישראל כזה, לעמים עובדי עבודה זרה על אחת כמה וכמה. וכל מי שלא נמול ונותנים לו אפלו אות קטנה של התורה, כאילו החרב עולם ומשקור בשמו של הקדוש ברוך הוא, שהכל תלוי בזה, וזה בזה נקשר, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.

בא ראה, כתוב וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. לפני בני ישראל שם, אבל לשאר העמים לא שם. משום כך דבר אל בני ישראל. (ויקרא ב) ואל בני ישראל תאמר. וכן כלם. ינחו אבות העולם, הם הלל ושמאי, שפך אמרו לאונקלוס, ולא הודיעו לו דבר תורה עד שנמול.

ובא ראה, הדבר הראשון של התורה שנותנים לתינוקות אל"ף בי"ת, זה דבר שאין בני העולם יכולים להשיג בשכלם ולהעלותו ברצון, וכל שכן לדבר אותו בפיהם, ואפלו מלאכים עליונים ועליוני העליונים אין יכולים להשיג, כי הם נסתרות השם הקדוש. ואלף וארבע מאות וחמש רבבות של עולמות, כלם תלויים בקוצו של אל"ף, ושבעים ושנים שמות קדושים חקוקים באותיותיו רשומים, שעמדו בהם עליונים ותחתונים, שמים וארץ, וכסא הכבוד של המלך, תלויים מצד אחד לצד אחד, שפשיטות האלף קיימם של כל העולמות, ותומכים של עליונים ותחתונים בסוד החכמה.

ושבילים נסתרים ונהרות עמקים ועשר אמירות, כלם יוצאים מאותו קוץ תחתון שתחת האלף. מכאן והלאה מתחיל להתפשט אלף בבי"ת, ואין חשבון לחכמה שנחקקה כאן.

משום כך התורה היא הקיום של הכל ואמונת הכל, לקשר קשר של האמונה זה עם זה כראוי. ומי שנמול, נקשר באותו קשר האמונה. ומי שלא נמול ולא נקשר בו, כתוב בו (ויקרא כב) וכל זר לא יאכל

רבי חזקיה אמר, כתוב (שמואל-א יב) כי לא יטש ה' את עמו בעבור שמו וגו'. כי לא יטש ה' את עמו, מה הטעם בעבור שמו הגדול? כי הכל נקשר זה עם זה. ובמה נקשרו ישראל בקדוש ברוך הוא? באותו רשם קדוש שנקרשם בבשרם, ומשום כך לא יטש ה' את עמו. ולמה? בעבור שמו הגדול שנקרשם בהם.

לְמַדְנוּ, הַתּוֹרָה נִקְרְאת בְּרִית, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא בְּרִית, וְהַרְשָׁם הַקְדוּשׁ הַזֶּה נִקְרָא בְּרִית. וְלֵכֵן הַכֹּל נִקְשֵׁר זֶה עִם זֶה וְלֹא נִפְרָד זֶה מִזֶּה. אָמַר לוֹ רַבִּי יִיסָא, תּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל - יָפָה, אֲבָל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ לָנוּ שֶׁנִּקְרָא בְּרִית; אָמַר לוֹ, שִׁפְתוֹת (תַּחֲלִים קו) וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ, וְהָרִי נוֹדַע, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

וְאֶת חֻקֵּי תִשְׁמְרוּ (ויקרא יח). חֻקֵּי - אלו הן הנהגות המלך. מִשְׁפָּטִי - אלו הן גזרות התורה. רַב־יְהוּדָה אָמַר, כֹּל אוֹתוֹן הִנְהָגוֹת שְׁנִקְרָאוֹת צִדִּיק, נִקְרָאוּ חֻקֵּי, וְהֵן גְּזֵרֹת הַמֶּלֶךְ. וּבְכָל מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא מִשְׁפָּט, הֵן נִקְרָאוֹת דִּינֵן שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ, הַקְדוּשׁ בְּרִיךְ הוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁכָּל הַשְּׁלוֹם שֶׁלוֹ, שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ בְּמְקוֹם שֶׁשְׁנֵי חֻלָּקִים אֲחוּזִים זֶה עִם זֶה. וְעַל זֶה כְּתוּב, (תהלים פט) צִדִּיק וּמִשְׁפָּט מְכֹון כְּסֵאָדָּה, וְהֵם דִּין וְרַחֲמִים. וּמִשּׁוֹם כֵּן חֹק וּמִשְׁפָּט. וְעַל זֶה כְּתוּב, (שם קמז) חֻקֵּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא לַשָּׂר הָעַמִּים.

מה כתוב אחריו? לא עשה כן לכל גוי. ושנינו, אף על גב ששנמול ולא עשה את מצוות התורה, הרי הוא כמו גוי בכל, ואסור ללמוד דברי תורה. ועל זה שנינו, (שמות כ) מִזְבַּח אֲבָנִים, זֶה מִזְבַּח אֲבָנִים מִמֶּשֶׁ. והרי קשי הלב עומד במקומו, והזהמה לא פסקה ממנו.

משום כך לא עולה בידו אותה מילה ולא מועילה לו. ועל זה כתוב, כי חרפך הנפת עליה ותחללה. משום כך, לא עשה כן לכל גוי סתם. ומשפטים בל ידעים, לעולם ולעולמי עולמים. דבר אחר (קטן), לא נותנים להם כל שכן סודות תורה ונהגות התורה. וכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, (תהלים קמד) אשרי העם שככה לו אשרי העם ש' אלהיו.

מִשְׁנָה, בְּדַרְכֵי הָאוֹרוֹת הָעֲלִיּוֹנִים. אֲרַבְעָה מִפְתָּחוֹת נַעֲשׂוּ לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וּבְזָוִיּוֹתֵיהֶם נִמְצְאוּ אֶחָד לְצֵד אֲרַבְעָה, וְאַרְבַּעָה לְצֵד אֶחָד. נִחְקָקִים (נִחְלָקוּ) בְּגוֹן אֶחָד. בְּאוֹתוֹ גּוֹן, תִּכְלַת וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵה זֹהָר וְלָבֵן וְאֵדָם. זֶה נִכְנָס לְגוֹן שֶׁל תִּבְרוּ, וְשֶׁל רְשׁוּם בּוֹ.

אַרְבַּעָה רֵאשִׁים עָלוּ כָאֶחָד, וּבִדְיוּקָן אֶחָד נִדְבָקִים. רֹאשׁ אֶחָד עוֹלָה מִתּוֹךְ הַרְחָצָה שְׂרוּחֵץ. שְׁתֵּי אֵילוֹת קְצוּבוֹת בְּשַׁעוֹר אֶחָד עוֹלוֹת מֵאוֹתָהּ רִחְצָה, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ד) כַּעֲדָר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן הַרְחָצָה. בְּשַׁעַר שְׁלֹהֶם מֵרָאֵה שֶׁל אֵבֶן טוֹבָה שֶׁל אַרְבַּעַה גֻּנִים.

אָרבע קנפּים שְׁמֵכֶסוֹת עַל הַגּוּף, וְיָדִים קָטוֹת תַּחַת כְּנִפְיָהֶם. וְחֵמֶשׁ בְּחֵמֶשׁ חֲקוּקִים. טָסִים (שׂוֹאֵפִים) לַמַּעֲלָה לַמַּעֲלָה מִן הַחֵיכַל, שֶׁהוּא יָפָה תֹאֵר וְנָאֵה לַמַּרְאָה.

עֲלֵם אֶחָד יֵלֵד יוֹצֵא שְׁנוֹן חֶרֶב, שְׁמֵת־הַפֶּכֶת לְגִבֹּרִים וּלְנִקְבוֹת. לֹקָחִים מְדִידַת הָאִיפָה בִּין שְׁמַיִם וּבִין אָרֶץ. לַפְעָמִים לֹקָחִים (עוֹלָיִם) לֵאמֹר בְּכָל הָעוֹלָם, וְכָל הַמְּדִידוֹת מוֹדְדִים בָּהּ, שְׁכֵתוֹב אִיפֹת צֶדֶק וְגוֹ'.

מִרְאָה אֶחָד שֶׁל בְּדוּלָח עוֹמֵד עַל חֶרֶב אַחַת, בְּרָאשׁ אוֹתוֹ יֵלֵד (חֶרֶב) מְלֵהֵט אָדָם מִתּוֹךְ הַבְּדוּלָח. שְׁנֵי צָדִידִים מֵצֵד זֶה וּמֵצֵד זֶה, נִרְאִית אוֹתָהּ הַחֶרֶב בְּרִשְׁמִים עֲמֻקִּים, גִּבֹּר אֶחָד תִּקְוִי, סֵלֶם שְׁעוֹמֵד בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר עוֹלָמוֹת חֲגוּר אוֹתָהּ הַחֶרֶב לַעֲשׂוֹת נִקְמוֹת, וְעַמּוֹ חֲגוּרִים שְׁשִׁים אַחֲרִים, כָּלֶם מִחֻלָּלִים (מִלְּמוּדִי) (שׁוֹלְפִי) מִנְצָחִי קָרֵב. זֶהוּ שְׁכָתִיב (תַּחֲלִים מֵה) חֲגוּר חֶרֶבָּ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדֵד וְהִדְרָד. וְכָתִיב (שִׁיר ג) כָּלֶם אַחֲזִי חֶרֶב מִלְּמוּדִי מִלְחָמָה וְגו'. בְּכֵמָה גִּנִּים מִתַּחֲכִים פְּנִיָּהֶם, שְׂאִין מִכִּיר אוֹתָם פָּרֵט לְתוֹלַעַת אַחַת שְׂשֻטָּה (שְׁשׂוּרָה) בֵּין דָּגֵי הַיָּם, כָּל הָאֲבִנִּים שְׁעוֹבֵרוֹת עֲלֵיהֶם נִבְקָעוֹת.

באותו זמן הקול שיוצא מאותם חגורי החרב, מבקע שמונה עשר הרים גדולים, ואין מי שיפריץ אֶנְיֹוּ. כֹּל הָעוֹלָם סְתוּמִי עֵינַיִם, אֲטוּמִי לֵב, אֵין מִי שִׁישְׁגִּיחַ, שֶׁהָרִי הַבִּנְיָן סְתוּר כְּשֶׁעוֹשִׂים מַעֲשִׂים שְׂאִינָם כְּשָׂרִים, סוֹטִים מִדָּרְךְ תִּקְיָנָה, הִזְמִין סָרָה וְהַשְׂמָאל שׁוֹלֵטָת, וְאִזּוּ מַצּוֹיּוֹת עֲרִיזוֹת. אוֹי לְרַשָּׁעִים שְׁגוּרָמִים אֵת זֶה בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי אֵין מִתְבָּרְכִים לְמַעֲלָה עַד שֶׁיִּכְלּוּ אוֹתָם לְמַטָּה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים קד) וְרַשָּׁעִים עוֹד אֵינֶם בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֵת ה' הַלְלוּיָהּ. (עד כאן)

עֲרוֹת אֲבִיד וְעֲרוֹת אִמָּד לֹא תִגְלֶה. רַבִּי חֵיטָא פָּתַח, (שִׁיר ב) כְּתוּבוֹת בְּעֵצִי הֵיכָר כֹּן דְּוָדִי בֵּין הַבָּנִים וְגו'. אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה בָּאֵרוֹ הַחֲבָרִים, אָבֵל כְּמָה חֲבִיבָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהִיא מְשַׁבַּח אוֹתוֹ בָּזָה. כָּאֵן יֵשׁ לְהַתְּבַנֵּן, לְמָה הִיא מְשַׁבַּח אוֹתוֹ בְּתַפְסִיחַ וְלֹא בְּדָבָר אַחֵר, אוֹ בְּגִנּוּיִם אוֹ בְּרִיחַ אוֹ בְּטַעַם?

אָבֵל הוֹאִיל וְכָתוּב תַּפּוּחַ, בְּכָל הַיָּא מְשַׁבַּח אוֹתוֹ - בְּגִנִּים, בְּרִיחַ, וּבִטְעִים. מֵה תַּפּוּחַ הוּא רַפּוּאָה לְכָל - אֶף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רַפּוּאָה לְכָל. מֵה תַּפּוּחַ נִמְצָא בְּגִנִּים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - אֶף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּגִנִּים עֲלִיוֹנִים. מֵה תַּפּוּחַ יֵשׁ בּוֹ רֵיחַ דֶּק מִכָּל שְׁאֵר הָעֵצִים - אֶף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּתוּב בּוֹ וְרֵיחַ לוֹ כְּלָבָנוֹן. מֵה תַּפּוּחַ טַעְמוֹ מְתוּק - אֶף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּתוּב בּוֹ חֵכּוֹ מִמִּתְקִים.

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁבַּח אֶת כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שׁוֹשְׁנָה, וְהָרִי בִּאֲרָנוּ אֶת הַדְּבָרִים לְמֵה כְּמוֹ שׁוֹשְׁנָה, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בְּשַׁעֲה שְׁמִתְרַבִּים צְדִיקִים בְּעוֹלָם, כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל מַעֲלָה רִיחוֹת טוֹבִים, וּמִתְבָּרָכֶת מִן הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ, וּפְנִיָּה מֵאִירִים. וּבְזִמְנוֹ שְׁמִתְרַבִּים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, כְּבִיכּוֹל אֵין כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל מַעֲלָה רִיחוֹת טוֹבִים, וְטוֹעֲמֶת מֵהַצַּד הָאֲחֵר הַפֶּר, אִזּוֹ כָּתוּב (אֵיכָה ב) הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמִים אֶרֶץ וְגו', וּפְנִיָּה חֲשׂוֹכִים.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בְּשַׁעֲה שְׁמִתְרַבִּים צְדִיקִים בְּעוֹלָם, כָּתוּב (שִׁם ב) שְׁמָלוֹ תַּחַת לְרֹאשֵׁי וַיִּמְינוּ תַּחֲבֻקֵּי. וּבְזִמְנוֹ שְׁמִתְרַבִּים רָשָׁעִים בְּעוֹלָם, כָּתוּב הַשִּׁיב אַחֲרֵי וַיִּמְנוּ. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר מִכָּאן, (מַשְׁלִי יז) וְנִרְגָן מִפְּרִיד אֱלוֹף, כְּלוּמַר, מִפְּרִיד אֶת הַמֶּלֶךְ מִהַגְבִּירָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב עֲרוֹת אֲבִיד וְעֲרוֹת אֲמִיד לֹא תִגְלֶה.

רַבִּי אֱלֶעָזָר הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי אֲבִיו. אָמַר לוֹ, אִם פֶּרְקֵלִיט יֵשׁ בְּעוֹלָם, הוּא נִמְצָא עִם הַגְּבִירָה. וְאִם יֵשׁ בְּעוֹלָם קִטְגוֹר, הוּא נִמְצָא עִם הַגְּבִירָה. לְמֵה? אָמַר לוֹ, לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן מִן הַגְּבִירָה - כָּל זִמְנוֹ שְׁאוֹתוֹ הָבָן עוֹשֶׂה אֶת רָצוֹן הַמֶּלֶךְ, הַמֶּלֶךְ שֶׁם מְדוּרָו עִם הַגְּבִירָה. וְכָל זִמְנוֹ שְׁאוֹתוֹ בֶּן לֹא עוֹשֶׂה אֶת רָצוֹן הַמֶּלֶךְ, מִפְּרִיד אֶת מְדוּרָו מִן הַגְּבִירָה.

כֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל - כָּל זִמְנוֹ שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂים אֶת רָצוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁם מְדוּרָו עִם כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל. וְכָל זִמְנוֹ שְׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים אֶת רָצוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁם מְדוּרָו עִם כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל. מֵה הַטַּעַם? כִּי יִשְׂרָאֵל הוּא בֶּן הַבְּכוֹר שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב בְּנֵי בְּכָרִי יִשְׂרָאֵל. הָאִם זֶה כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב (מַשְׁלִי א) וְאֵל תַּטֵּשׁ תּוֹרַת אֲמִיד.

בֹּא רֵאָה, כָּל זִמְנוֹ שִׁישְׂרָאֵל רְחוּקִים מִהִיכַל הַמֶּלֶךְ, כְּבִיכּוֹל הַגְּבִירָה הַתִּרְחָקָה עִמָּהֶם. מֵה הַטַּעַם? כִּי הַגְּבִירָה לֹא הַקְדִּימָה שְׁבֻטָּה לְבֶן הָזֶה לְהַלְקוֹתוֹ כְּדִי לִלְקֹת בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, כִּי הַמֶּלֶךְ לֹא מִלְּקָה אֶת בְּנוֹ לְעוֹלָמִים, אֲלֹא מִשְׁאִיר הַכָּל בֶּן הַגְּבִירָה לְהַנְהִיג אֶת הַהִיכָל וּלְהַלְקוֹת אֶת בְּנֵה וּלְהַנְהִיגוֹ בְּדֶרֶךְ הָאֲמִיד כְּגֹדֶה הַמֶּלֶךְ.

וְסוּד הַדְּבָר - שֶׁכָּתוּב (מַשְׁלִי לא) דְּבָרִי לְמוֹאֵל מֶלֶךְ מִשָּׂא אֲשֶׁר יִסְרַתְנוּ אֲמוֹ, (אֲמוֹ וְדָאִי) זֶה בֵּת שְׁבַע, וְהָרִי נִתְבָּאֵר הַכָּתוּב (שִׁם י) מִשְׁלִי שְׁלֹמֹה בֶּן חָכִים יִשְׁמַח אֲבִי וּבֶן כְּסִיל תִּנְגַּת אֲמוֹ. תִּנְגַּת אֲמוֹ וְדָאִי. רֵאָה מֵה כָּתוּב, בֶּן חָכִים יִשְׁמַח אֲבִי. בְּעוֹד שֶׁהָבָן הָזֶה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וְהוּא חָכִים - יִשְׁמַח אֲבִי (כָּלֵל), זֶה הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ לְמַעֲלָה. יִשְׁמַח אֲבִי סֵתִם. נִמְצָא הָבָן הָזֶה בְּדֶרֶךְ כּוֹשֶׁלֶת - מֵה כָּתוּב! וּבֶן כְּסִיל תִּנְגַּת אֲמוֹ. תִּנְגַּת אֲמוֹ וְדָאִי, זֶה כְּנֻסֵּת יִשְׂרָאֵל. וְסוּד הַדְּבָר כָּתוּב, (יִשְׁעִיָּה נ) וּבִפְשָׁעֵיכֶם שִׁלַּח אֲמִיכָם.

בֹּא רֵאָה, לֹא נִמְצָאֵת שְׁמִחָה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ הַיּוֹם שֶׁעָלָה שְׁלֹמֹה לְחֻכְמָה וְאָמַר שִׁיר הַשִּׁירִים. אִזּוֹ הָאִירִי פְּנֵי הַגְּבִירָה, וּבֹא הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁרוֹת אֶת מְדוּרָו עִמָּה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (מַלְכִים-א ד) וַתִּרְבַּח חֻכְמַת שְׁלֹמֹה וְגו'. מֵה זֶה וַתִּרְבַּח? שֶׁעָלָה הִיפִי שֶׁל הַגְּבִירָה וְהַתְּגַדְּלָה בְּדֶרֶךְ הַתְּגַדְּלָה עַל כָּל שְׁאֵר הַדְּרָגוֹת, כִּי הַמֶּלֶךְ שֶׁם אֶת מְדוּרָו עִמָּה. וְכָל כֵּן לְמֵה? כִּי הוֹצִיאָה אֶת הָבָן הַחֹכֵם הָזֶה לְעוֹלָם (לְמֶלֶךְ).

וּכְשֶׁהוֹצִיאָה אֶת שְׁלֹמֹה, הִיא הוֹצִיאָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְכָלֵם הָיוּ בְּדֶרֶךְ עֲלִיוֹנוֹת צְדִיקִים כְּשִׁלְמָה (בְּשָׁלוֹם), שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמַח בָּהֶם, וְהֵם בּוֹ. וּבִיּוֹם שֶׁתִּקֵּן שְׁלֹמֹה אֶת הַבֵּית לַמֶּשֶׁה, תִּקְנָה הַגְּבִירָה בֵּית לְמֶלֶךְ, וְשָׁמוֹ מְדוּרָם יַחַד, וְהָאִירִי פְּנִיָּה בְּשִׁמְחָה וּשְׁלֹמֹה. אִזּוֹ נִמְצָאָה שְׁמִחָה לְכָל, לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. וְכָל כֵּן לְמֵה? כִּי כָתוּב מִשָּׂא אֲשֶׁר יִסְרַתְנוּ אֲמוֹ, שֶׁהַנְהִיגָה אוֹתוֹ לְרָצוֹן הַמֶּלֶךְ.

וּכְשֶׁהָבָן הָזֶה, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרְנוּ (שְׁצַרִיד), אֵינוֹ מִתְנַהֵג לְרָצוֹן הַמֶּלֶךְ, אִזּוֹ עֲרוֹת הַכָּל, עֲרוֹת כָּל הַצְּדִידִים, שֶׁהָרִי הַמֶּלֶךְ פּוֹרֵשׁ מִהַגְּבִירָה, וְהַגְּבִירָה הַתִּרְחָקָה מִהִיכָלוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּן זֹהוּ עֲרוֹת הַכָּל. וְכִי אֵין זֶה עֲרוֹת, מֶלֶךְ בְּלִי גְבִירָה, וְגְבִירָה בְּלִי מֶלֶךְ!! וְעַל זֶה כָּתוּב, עֲרוֹת אֲבִיד וְעֲרוֹת אֲמִיד לֹא תִגְלֶה אֲמִיד. הִיא אֲמִיד הִיא וְדָאִי, וְשׁוֹרָה עִמָּה. מִשּׁוּם כֵּן לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן הַקִּישׁ יָדָיו וּבִכָּה וְאָמַר: אִזּוֹ אִם אֲמַר וְאֶגְלֶה סוּד, אִזּוֹ אִם לֹא אֲמַר, שִׁיאֲבָדוּ הַחֲבִירִים דְּבָר. (יַחֲזַקְאֵל יא) אֶהָהּ ה' אֱלֹהִים כָּלָה אֶתָּה עֹשֶׂה אֶת שְׂאִירֵי יִשְׂרָאֵל. מֵה זֶה אֶהָהּ? וּמֵה זֶה כָּלָה אֶתָּה עֹשֶׂה? אֲלֹא סוּד הַדְּבָר - בְּזִמְנוֹ שֶׁה' תַּחֲתוֹנָה הַתְּגַרְשָׁה מִהִיכַל הַמֶּלֶךְ, ה' אַחֲרֵת עֲלִיוֹנָה מוֹנֵעַת בְּרֻכְתָּהּ, וְאִזּוֹ כָּתוּב, אֶהָהּ כָּלָה אֶתָּה עֹשֶׂה. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהִיא (הָה' הַזֹּאת) נִמְנָעַת מִבְּרָכוֹת, ה' אַחֲרֵת מוֹנֵעַת אוֹתָם מִהַכָּל. מֵה הַטַּעַם? כִּי בְּרָכוֹת אֵינָן מְצוּיּוֹת, אֲלֹא בְּמָקוֹם שְׁשׁוּרִים זָכָר וּנְקֵבָה.

וְעַל זֶה כָּתוּב, (יִרְמִיָּה כה) ה' מִמְרוֹם יִשָּׂא וּמִמְעוֹן קִדְּשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ שֶׁאֵין יִשָּׂאֵג עַל גִּוְהוֹ. עַל גִּוְהוֹ מִמְשֵׁ. זֶה הַגְּבִירָה, וְזֶהוּ וְדָאִי. וּמֵהוּ אֲמָר: אִזּוֹ שֶׁהַחֲרָבִיתִי אֶת בֵּיתִי וְכו'. בֵּיתִי זֶהוּ זְיוּג הַגְּבִירָה. וְזֶהוּ וְדָאִי עֲרוֹת אֲבִיד וְעֲרוֹת אֲמִיד לֹא תִגְלֶה. שֶׁהָרִי מִכָּל הַצְּדִידִים זֶה עֲרוֹת. וְאִזּוֹ, לְבָשׁוּ שְׁמִים קְדוֹת וְשִׁק

הושם כסותם, שהרי מקום ירשת הברכות של מעינות הנחלים שהיו שופעים ומשקים כראוי, נמנעו.

שנינו, כשנפרד המלך מן הגבירה ואין ברכות מצויות, אז נקרא וי"י. מה הטעם וי"י? שלמדנו, ראש היסוד יי, שהרי יסוד הוא וי קטנה, והקדוש ברוך הוא וי גדולה עליונה. ולכן כתוב וי"י, שתי וי"י"ם באחד. והראש של היסוד הזה הוא יי. וכשמתרחקת הגבירה מן המלך והברכות נמנעות מן המלך, והזווג לא נמצא בראש היסוד, נוטל וי העליון את הראש הזה של היסוד, שהוא יי, ומשפיעו אליו, ואז הוא וי"י, וי"י לכל, לעליונים ולתחתונים.

ועל זה שנינו, מיום שחרבה וירושלים לא נמצאו ברכות בעולם, ואין לה יום שלא מצויים בו קללות, שהרי הברכות מנועות בכל יום. אמר לו, או קד: או יי, או: הוי"י. (או וה') מה הוא?

אמר לו, כשהדבר תלוי בתשובה ולא שבים, אז ה' העליונה נוטלת אותם ומשפיעה לוא"ו וי אליה, כי לא שבים, ואז נקרא הוי. הוי כשהסתלק המלך למעלה למעלה, וצוחים בני אדם ואין משגיח בהם. ואותו העליון אהיה הוא הטמיר, מעלה לו, וי אליו, כי לא התקבלה תפלתו, אז נקרא אוי, שהרי אי עולה לו וי, (שהיא אי עולה לה' לו' לוי) ואז אין מצויה תשובה, ולכן הסתלקה מהאותיות הללו ה', שהרי לא תלוי בתשובה.

ודאי כשהתרבו יותר חטאי העולם, ותשובה היתה תלויה בראשונה ולא רצו, אזי הסתלקה ה', וא' העלתה את וי וי"ד אליו, ונקרא אוי. וכשחרב בית המקדש והתשובה הסתלקה (ולא מעלה), אזי צוחו ואמרו, (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום. מה זה כי פנה היום? זהו היום העליון, שנקרא תשובה, שהסתלק ועבר ולא מצוי. אותו היום שנודע, לפשט הימין כנגד הרשעים, והרי התפנה מהכל ולא נמצא, ולכן אמרו אוי ולא הוי. כי נטו צללי ערב, שהרי נתנה רשות לגדולי הממנים של שאר העמים לשלט עליהם.

למדנו, עלתה וי למעלה למעלה, וההיכל נשרף, והעם גלה, והגבירה גרשה, והבית נחרב. אחר כך שירד וי"ו למקומו, השגיח על ביתו והנה חרב, בקש את הגבירה, והנה התרחקה והלכה. ראה את היכלו, והנה נשרף. בקש את העם, והנה גלה. ראה את ברכות הנחלים העמקים שהיו שופעים, והנה נמנעו. ואז כתוב, (ישעיה כב) ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולקמספד ולקרח ולחגר שק. ואז לבשו שמים קדרות.

אזי וי ה' (וי יי) נמשכו אחד כנגד האחד, וה' העליונה השפיעה את המעינות לצד האחר, והברכות לא נמצאו, שהרי לא נמצאו הזכר והנקבה ולא שרויים באחד. אזי שאג ישאג על גוהו. בכה רבי שמעון, ובכה רבי אלעזר. אמר רבי אלעזר, בכה תקועה בלבי מצד אחד, ושמחה בלבי מצד אחר, שהרי שמעתי דברים שלא שמעתי עד עתה. אשרי חלקי!

ערות אשת אביד לא תגלה. מי זו אשת אביד? אמר רבי שמעון, הרי שנינו, כל דברי התורה נסתר ונגלה, כמו שהשם הקדוש נסתר ונגלה, התורה שהיא שם קדוש, כך גם נסתר ונגלה. כאן הכל בנגלה, ידיעה נסתרת כמו שבארנו.

והפסוק הזה הוא כך: אשת אביד - למדנו, כל זמן שהגבירה נמצאת עם המלך והיא מיניקה אותו, נקראת אמד. בעת שגלתה עמד והתרחקה מן המלך, היא נקראת אשת אביד. אשת המלך הקדוש לא נפטר בגרושין ממנו, היא ודאי אשתו, כמו שכתוב (שם ט) זה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה. אלא ודאי שהיא אשת המלך, אף על גב שגלתה.

ולכן צוה עליה פעמים - כשישבה עם המלך בזווג אחד, ונקראת אמד, שכתוב ערות אמד לא תגלה, אל תעשה שיתרחקו זה מזו ותשלח על חטאך, כמו שכתוב ובפשעיהם שלחה אמכם. ואחד כשהיא בגלות עמד וגלתה מהיכל המלך, ונקראת אשת המלך. אף על גב שהתרחקה ממנו, אל תעשה כדי שתזו מבין וישלטו בד שונאיה, ולא תשמר עליך בגלות. זהו שכתוב ערות אשת אביד לא תגלה. מה הטעם? משום כי ערות אביד הוא. אף על גב שהתרחקה מן המלך, בה השגחת המלך תמיד, וצריך להשמר כנגדה יותר ולא תחטא אליה.

רבי שמעון פתח, (דברים כג) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך וגו'. כי ה' אלהיך - זו השכינה שנמצאת עם ישראל, וכל שכן בגלות, להגן עליהם תמיד מכל הצדדים ומכל שאר העמים כדי שלא ישמידו את ישראל.

שלמדנו, לא יכולים שונאיהם של ישראל להזיק להם עד שישראל מחלישים כח השכינה מלפני גדולי הממנים של שאר העמים, ואז יכולים להם שונאי ישראל ושולטים עליהם וגוזרים עליהם כמה גזרות רעות. וכשהם שבים אליה, היא משבירת הכח והתקף של שונאי ישראל ונפרעת להם מן הכל.

ועל כן והיה מחנך קדוש, שצריך אדם שלא יטמא בחטאיו ויעבר על דברי תורה. שאם הוא עושה כך, מטמאים אותו, כמו שכתוב ונטמאתם בם, בלי א'. ולמדנו, מאתים ארבעים ושמונה איברים בגוף,

וְכֻלָּם נִטְמָאִים כְּשֶׁהוּא נִטְמָא. כְּלוּמַר, כְּשֶׁהוּא רוֹצֵה לְהִטְמָא.

וְעַל כֵּן וְהִיא מִחֻנֵּף קְדוֹשׁ. מַה זֶה מִחֻנֵּף? אֵלּוּ הֵם אֵיבָרֵי הַגּוּף. וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר, מַה זֶה עֲרוֹת דָּבָר? עֲרוֹת נִכְרִיָּה שָׁזָה (שֶׁהוּא) דָּבָר רָמִז, לְדָבָר הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. שָׂאֵם קֶדֶד, וְשֵׁב מֵאֲחִירֵי וְדֹאֵי. וְעַל כֵּן עֲרוֹת אֲשֶׁת אָבִיךָ לֹא תִגָּלֶה. מַה הַטָּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב עֲרוֹת אָבִיךָ הוּא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

לְמַדְנוּ, עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מִתְעַכְבִּים יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת: עַל שְׁעוֹשִׁים קִלּוֹן בְּשִׁכְיָהּ בְּגִלּוֹת, וּמִחֻזִּירִים פְּנִיָּהּ מִהִשְׁכִּיָּהּ, וְעַל שֶׁמִּטְמָאִים אֶת עַצְמָם לִפְנֵי הִשְׁכִּיָּהּ, וְאֶת כָּלֶם בִּאֲרָנוּ בְּמִשְׁנֵתָנוּ.

רַבִּי אֲבָא הִיא הוֹלֵךְ לְקַפּוּטְקִיָּא, וְהִיא עֲמוֹ רַבִּי יוֹסִי. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהִיא בָּא עִם רִשָּׁם אֶחָד בְּפָנָיו. אָמַר רַבִּי אֲבָא, נִסְטָה מִהֲדַרְךָ הַזֶּה, שֶׁהָיוּ פָּנָיו שֶׁל זֶה מַעֲיִדִים עָלָיו שֶׁעָבַר עַל עֲרוֹתָ שֶׁל הַתּוֹרָה, כִּי קֶדֶד רָשׁוּם בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, אִם הָרִשָּׁם הִזָּה הִיא לֹא כְּשֶׁהִיא תִינּוֹק, אִיזוֹ עֲרוֹתָ תִּמָּצֵא בּוֹ? אָמַר לוֹ, אֲנִי רוֹאֶה בְּפָנָיו שֶׁמַּעֲיִדִים עַל עֲרוֹתָ שֶׁל הַתּוֹרָה.

קָרָא לוֹ רַבִּי אֲבָא, אָמַר לוֹ, אָמַר דְּבָרְךָ, הָרִשָּׁם הִזָּה שֶׁבְּפָנָיו מַה זֶה? אָמַר לָהֶם, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, אֵל תַּעֲנִישׁוּ יוֹתֵר אֶת אוֹתוֹ אֲדָם, שֶׁהָיוּ חֲטָאִיו גָּרְמוּ לוֹ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, מַהוּ? אָמַר לוֹ, יוֹם אֶחָד הָיִיתִי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֲנִי וְאֲחֻתִּי, וְשֶׁהִינִי בְּמִלּוֹן אֶחָד וְשִׁתִּיתִי יַיִן, וְכָל אוֹתוֹ הִלְכָה אֲחֻתִּי בְּאֲחֻתִּי. בְּבִקְרָה קָמְנוּ, וּבַעֲלֵי בֵּית הַמִּלּוֹן הִתְקוּטָט עִם אִישׁ אֶחָד, וְנִכְנַסְתִּי בִּינְיָהֶם, וְקִשְׁרוּ אוֹתִי זֶה מִצַּד זֶה וְזֶה מִצַּד זֶה, וְהָרִשָּׁם הִזָּה הִיא נִכְנָס לִמֶּנִּי, וְנִצַּלְתִּי עַל יְדֵי רוֹפֵא אֶחָד שֶׁיָּשׁ בְּתוֹכָנוּ.

אָמַר לוֹ, מִי הָרוֹפֵא? אָמַר לוֹ, זֶה רַבִּי שְׁמֵלָאִי. אָמַר לוֹ, אִיזוֹ רְפוּאָה נָתַן לָךְ? אָמַר לוֹ, רְפוּאָת הַנֶּפֶשׁ. וּמֵאוֹתוֹ יוֹם חֲזָרְתִּי בְּתִשְׁבּוּבָה. וּבְכָל יוֹם אֲנִי רוֹאֶה אֶת פְּנֵי בְּמִרְאָה אַחַת, וְאֲנִי בּוֹכָה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא רְבוּן הָעוֹלָמִים, עַל אוֹתוֹ הַחֲטָא, וּמֵאוֹתוֹן דְּמַעוֹת רַחֲמָתִי פָּנִי. אָמַר רַבִּי אֲבָא, אִם לֹא שֶׁנִּמְנָעָה מִמֶּךָ תִּשְׁבּוּבָה, הָיִיתִי מַעֲבִיר מִפְּנֵיךְ אֶת אוֹתוֹ הָרִשָּׁם, אֲבָל אֲנִי קוֹרָא עֲלֶיךָ, (יִשְׁעִיָּה ו') וְסָר עוֹנֶךָ וְחִטָּאתְךָ תִּכָּפֵר. אָמַר לוֹ, אָמַר שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. אָמַר לוֹ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים וְהָרִשָּׁם עָבַר.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְדֹאֵי אֲדוֹנֶיךָ רָצָה לְהַעֲבִירוֹ מִמֶּךָ, שְׂוֹדָאִי נִמְצְאָת בְּתִשְׁבּוּבָה. אָמַר לוֹ, נִדְרָתִי מֵהַיּוֹם הַזֶּה לְעֶסֶק בְּתוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה. אָמַר לוֹ, מַה שָּׁמָּה? אָמַר לוֹ, אֶלְעָזָר. אָמַר לוֹ, אֵל עֶזֶר, וְדֹאֵי שֶׁהִשָּׁם גּוֹרֵם שֶׁאֶלְקִיָּד סִיעַ לָךְ וְהִיא בְּעוֹרְךָ. שְׁלַח אוֹתוֹ רַבִּי אֲבָא וּבִרְךָ אוֹתוֹ.

בְּפֶעַם אַחֲרֵת הִיא רַבִּי אֲבָא הוֹלֵךְ אֶל רַבִּי שְׁמַעוֹן, נִכְנָס לְעִירוֹ, מָצָא אוֹתוֹ שֶׁהִיא יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ (תַּהֲלִים צב) אִישׁ בַּעַר לֹא יָדַע וְכִסִּיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת. אִישׁ בַּעַר לֹא יָדַע וְגו', כְּמָה טַפְשִׁים אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא מְשִׁיחִים וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מְסַתְּפָלִים לְדַעַת אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מַה הֵם עוֹמְדִים בְּעוֹלָם, מִי מַעֲבִיב אוֹתָם לְדַעַת? טַפְשׁוֹתָם, כִּי לֹא עוֹסְקִים בְּתוֹרָה. שְׂאֵלוּ עוֹסְקִים בְּתוֹרָה, הֵיוּ יוֹדְעִים אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְכִסִּיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת, שֶׁלֹּא מִתְבּוֹנֵן וְלֹא יוֹדֵעַ הַהֲנִיגוֹת שֶׁל זֹאת בְּעוֹלָם. (שָׂאֵף עַל גִּב) שֶׁדָּן אֶת הָעוֹלָם בְּדִינָיו וְרוֹאִים אֶת דִּינָהּ שֶׁל זֹאת הִיא שֶׁמַּגִּיעִים לְבִנֵּי אָדָם שֶׁהֵם צְדִיקִים, וְלֹא מַגִּיעִים עַל הָרָשָׁעִים הַחֲכִיבִים שֶׁעוֹבְרִים עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, שֶׁכְּתוּב בְּפָרוֹחַ רָשָׁעִים כְּמוֹ עֶשֶׂב וְגו'. שְׂאֵת הָעוֹלָם הִזָּה הֵם יוֹרְשִׁים אוֹתוֹ בְּכָל צִדְדָיו, וְהַדִּינִים לֹא מַגִּיעִים אֲלֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאֶלְמָלָא שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ הוֹדִיעַ אוֹתוֹ בְּסוֹף הַכְּתוּב, לֹא הִינֵנו יוֹדְעִים, שֶׁכְּתוּב לְהַשְׁמִיד עַדִּי עַד, לְהַשְׁמִיד מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְשִׁיחִיו עָפָר תַּחַת רַגְלֵי הַצְּדִיקִים, שֶׁכְּתוּב (מִלְאכִי ג) וְעִסּוֹתָם רָשָׁעִים כִּי יִהְיוּ אַפֵּר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם.

עוֹד פָּתַח וְאָמַר, (אִיּוֹב טז) וַיָּקָם בִּי כַחַשׁ בְּפָנֵי יַעֲנֶה. בְּמָה מִדְּבָר? אֲלֹא אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה לְדַעַת אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, כֹּאֵלּוּ הַשְׁתַּדֵּל בְּשִׁמּוֹ מִמֶּשׁ. מַה שִּׁמּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה הַהֲנִיגוֹת, אִף הַתּוֹרָה גַּם כֵּן. בֹּא וִרְאֵה, מִי שֶׁעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, הַתּוֹרָה עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת וְעוֹשֶׂה בְּאֶדָם רְשׁוּמִים בְּפָנָיו, כְּדִי שֶׁיִּסְתַּכְּלוּ בּוֹ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְכָלֶם שׂוֹפְכִים קִלְלוֹת עַל רֹאשׁוֹ.

וְלְמַדְנוּ, כָּל אוֹתָם עֲיִנֵּי ה' שֶׁהוֹלְכִים וּמִשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם לְדַעַת אֶת דְּרָכֵי בְּנֵי אָדָם, כָּלֶם זֻקְפִים עֲיִנִּים וּמִסְתַּכְּלִים בְּפָנֵי אוֹתוֹ הָאִישׁ, וְרוֹאִים אוֹתָם, וְכָלֶם פּוֹתְחִים עָלָיו: וַיִּי. אוֹי לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹי לוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא. הַסְתַּלְקוּ מִסְבִּיב לְפָלוֹנִי, שֶׁהָיוּ גְדוּת בְּפָנָיו, וְרוּחַ טְמֵאָה שׁוֹרָה עָלָיו. וְכָל אוֹתָם יָמִים שֶׁנִּמְצְאָה רִשָּׁם בְּפָנָיו לְעִדּוֹת, אִם מוֹלִיד בּוֹ, הוּא שׁוֹלֵף לוֹ רוּחַ מִצַּד הַטְּמֵאָה, וְאֵלּוּ הֵם הָרָשָׁעִים שֶׁל הַדּוֹר, עֲזֵי הַפָּנִים, שֶׁרְבוּנוֹם עוֹזֵב אוֹתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַשְׁמִיד לְעוֹלָם הַבָּא.

שְׁנִינּוּ, הַצְּדִיק הַזֶּכַּאִי הִיא שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁף עָלָיו חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד וְנִרְשָׁם לוֹ בְּפָנָיו, וּמֵאוֹתוֹ רִשָּׁם פּוֹחֲדִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. כֶּךָ גַּם מִי שֶׁעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, מוֹשֵׁכִים עָלָיו רוּחַ טְמֵאָה וְנִרְשָׁם לוֹ בְּפָנָיו, וּמִמֶּנּוּ בּוֹרְחִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. וְכָלֶם מְכַרְזִים עָלָיו: הַסְתַּלְקוּ מִסְבִּיב לְפָלוֹנִי, שֶׁעָבַר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה וְעַל מַצּוֹת רַבּוֹנוֹ. אוֹי לוֹ וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ! הָרִי שְׁלֹף רוּחַ טְמֵאָה שֶׁנִּמְצְאָת עִמּוֹ וְהוֹרִישָׁה לְבָנוֹ, וְזֶהוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין לוֹ בּוֹ חֵלֶק, וְעוֹזֵב אוֹתוֹ לְהַשְׁמִיד לְעוֹלָם הַבָּא.

אמר לו רבי אבא, יפה אמרת, אבל מנין לך את זה? אמר לו, כך למדתי, ולמדתי שהירשה הרעה  
הזו יורשים כל בניו, אם לא שישבו, שהרי אין דבר שעומד לפני תשובה. ואני כך למדתי, שרפואה זו  
נתנו לי פעם אחת, שהייתי רשום בפני, ויום אחד הייתי הולך בדרך ופגשתי צדיק אחד, ועל ידו עבר  
ממנו אותו הרשם. אמר לי, מה שמך? אמרתי לו, אלעזר, וקרא עלי אלעזר אחר. אמר לו, ברוך הרחמן  
שקראתי אותך וזכיתי לראותך בזה. אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא. (אמר לו,) אני הוא שפגשתי  
כך.

השתטח לפניו והביאו לביתו. התקין לפניו חלת (טרכוסא) לחם ובשר של עגלה משלשת. אחר  
שאכלו, אמר לו אותו האיש: רבי, אמר לי דבר אחד, פרה אדמה יש לי, אמו של העגל שאת בשרו זה  
עתה אכלנו, ויום אחד טרם שהתעברה והולידה, הלכתי אחריה למרעה במדבר, בעוד שאני מנהיג  
אותה עבר לפני איש אחד, אמר לי, מה שמך של הפרה הזו? אמרתי, מיום שנולדה לא קראתיה בשם.  
אמר לי, היא נקראת בת שבע אם שלמה, אם תזכה לכפרה. ואני, בעוד שהחזרתי את ראשי, לא ראיתי  
אותו, וצחקתי מאותו הדבר.

ועכשו שזכיתי בתורה, התעוררתי על הדבר ההוא, ומיום שנפטר מכאן רבי שמלאי, לא היה איש  
שנאיר לנו בתורה כמותו, ואני פחדתי לומר דבר תורה שלא למדתי. והדבר הזה שהסתפלתני שדבר  
חכמה הוא, ולא ידעתי. אמר לו, ודאי שזהו דבר חכמה, ורמזו עליון הוא למעלה ולמטה.

אבל בא ראה, בת שבע נקראת ממש בסוד החכמה, משום כך כתוב בה הכל בשבע: שבע פרות,  
שבע שרפות, שבע הנאות, שבעה כבוסים, שבעה טמאים, שבעה טהורים, שבעה כהנים. ומשה ואהרן  
בחשבון, שכתוב וידבר ה' אל משה ואהרן וגו'. ויפה אמר אותו האיש שאמר בת שבע, והכל הוא סוד  
של חכמה.

אמר לו, ברוך הרחמן ששמעתי דבר זה, ברוך הוא, שהרי הקדים לי שלום בראשונה לזכות לזה,  
שכתוב (ישעיה נז) שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה'. כשאני הייתי רחוק, הקדים לי הקדוש ברוך  
הוא שלום להיות קרוב. קרא עלי רבי אבא, (שמואל-א כה) אתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך  
שלום.

ערות אחות אביך לא תגלה. רבי חייא פתח, ואיש אשר יקח את אחתו או בת אמו וראה  
את ערותה וגו'. שם שנינו, מאה ושלשים שנה פרש אדם מאשתו ולא היה מוליד. משנהרג קין את הבל  
לא רצה אדם להזדוג עם אשתו. רבי יוסי אמר, משעה שנגזרה עליו ועל כל העולם מיתה. אמר, למה  
אני אוליד לבתלה? מיד פרש מאשתו.

ושתי רוחות נקבות היו באות ומזדוגות עמו והולידו. ואותם שהולידו היו המזיקים של העולם,  
ונקראים נגעי בני אדם, ואלה מסיתים בני אדם ושורים בפתח הבית ובבורות ובבתי הפסא. ועל כן בן  
אדם שנמצא בפתח ביתו השם הקדוש שדי בכתרים עליונים, כלם בורחים ומתרחקים ממנו. זהו  
שכתוב (תהלים צא) ונגע לא יקרב באהלך. מה זה נגע לא יקרב? אלו נגעי בני אדם.

ולמדנו, בשעה שגרד אדם בדיוקו עליו, בדיוקו קדוש, וראו אותו עליונים ותחתונים, כלם קרבו  
אליו והמליכוהו על העולם הזה. לאחר שבא הנחש על חנה והטיל בה זרמה, אחר כך הולידה את קין,  
ומשם (נתיחסו) נתייבו כל דורות הרשעים בעולם. ומדור השדים והרוחות משם נמצאו, ומצדו.  
ומשום כך כל השדים והרוחות, חצי יש בהם מבני אדם שלמטה, וחצי ממלאכים עליונים שלמעלה.  
וכן כשנולדו מאדם אחרים, כלם נמצאו כגון זה - חצי מהתחתונים, וחצי מהעליונים.

אחר שנולדו מאדם, (חזרו לו קצת מאותן רוחות שניצאו מתשוקתו בחלום) הוליד מאותן רוחות  
בנות שדומות ליפי העליונים וליפי התחתונים, ועל זה כתוב, (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות  
האדם כי טבת הנה וגו', וטעו כלם אחריהו. וזכר אחד נמצא שבא לעולם מרוחו של צד קין, וקראו לו  
תובל קין, ונקבה אחת יצאה עמו, והיו תבירות טועים אחריה, ונקראת נעמי. ממנה יצאו רוחות  
ושדים אחרים, והם תלויים באויר ומודיעים דברים לאותם אחרים שמצויים למטה.

ותובל קין הזה הוציא כלי זין להרג לעולם, ונעמה הוא התרעשה ברגשה, ונדבקה בצדה. ועד עכשו  
היא קימת, ומדורה בין שאון הים הגדול, ויוצאת וצוחקת עם בני אדם, ומתחממת מהם בחלום  
באותה התשוקה של אדם, ונדבקות בו. תשוקה היא נוטלת, ולא יותר. ומאותה תשוקה היא מתעברת,  
ומוציאה מינים אחרים לעולם.

והבנים הללו שמולידה מבני אדם נמצאים כנגד נקבות בני האדם, ומתעברות מהם ומולידות  
רוחות, וכלם הולכים אל לילית הראשונה, והיא מגדלת אותם. והיא יוצאת לעולם ורוצה תינוקותיה.  
ורואה תינוקות של בני אדם ונדבקות להם להרג אותם, ולהשאב לרוחות תינוקות בני האדם, והולכת  
עם אותה הרוח (תינוק), ומזדמנים שם שלש רוחות קדושות, וטסים לפניו, ונוטלים ממנה אותה  
הרוח (תינוק), ומניחים אותה לפני הקדוש ברוך הוא, ושם נחקקים (לומדים) לפניו.



משום כך התורה מזהירה את בני האדם, והתקדשותם והייתם קדשים, ודאי. אם נמצא אדם קדוש, לא פוחד ממנה, שאז מזמין הקדוש ברוך הוא את אותם שלשת המלאכים הקדושים שאמרנו, ושומרים את אותו התינוק, והיא לא יכולה להרע לו. זהו שכתוב לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך. מה הטעם לא תאנה אליך רעה? משום שכי מלאכיו יצוה לך. וכתוב כי בי חשק ואפלטוהו.

שאם אדם לא נמצא קדוש, ושולף רוח מצד הטמאה, אזי היא באה וצוחקת עם אותו תינוק. ואם היא הורגת אותו, היא נשאבת לאותה הרוח ולא זזה ממנה לעולמים. ואם תאמר, אותם האחרים שהרגה אותם והזדמנו לפניו הם אותם שלשה קדושים, ונוטלים ממנה אותה הרוח, הרי לא נמצאו בצד הטמאה, למה היא שולטת להרג אותם? אלא זה כשהאיש הזה אינו מתקדש, אבל לא מתכונן להטמא ולא נטמא, כי כך היא יכולה לשלט בגוף ולא ברוח.

ולפעמים נמצא שיוצאת נעמה לעולם להתחמם עם בני אדם, ונמצא אדם בקשר (בקשוי) של תשוקה עמה, ומתעורר משנתו, ואוחז באשתו ושוכב עמה, והרצון שלו באותה תשוקה שהיתה לו בחלומו, אז אותו הבן שמוליד בא מצדה של נעמה, שהרי בתשוקה שלה זה נמצא. כשיוצאת ליליית ורואה אותו, היא יודעת הדבר ונקשרת בו, ומגדלת אותו כמו האחרים בני נעמה, ונמצאת עמו זמנים רבים ולא הורגת אותו.

זהו איש, שבכל לבנה ולבנה נחסר, ולא מתאששת ממנו לעולמים, שהרי בכל לבנה ולבנה כשהיא מתחדשת בעולם, ליליית יוצאת, ופוקדת על כל אלה שהיא מגדלת וצוחקת בהם, ואז אותו האיש פגום באותו זמן. אשריהם הצדיקים שמתקדשים בקדשת המלך, עליהם כתוב, (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו וגו'.

את הדברים הללו גלה שלמה המלך בספרו של אשמדאי המלך, ומצאנו בו אלה וארבע מאות וחמשה מיני טמאה שנטמאים בהם בני אדם. את זה גלה אשמדאי למלך שלמה.

אוי להם לבני אדם, שפלים אטומים וסתומי עינים, ולא יודעים ולא שומעים ולא משגיחים איך הם עומדים בעולם. והנה עצה ורפואה לפניכם, ואינם מסתפקים. שהרי אין אנשים יכולים להנצל אלא בעצה של התורה, שכתוב (דברים כג) כי יהיה בדך איש אשר לא טהור מקרה לילה. אשר לא יהיה טהור דוקא, מקרה לילה דוקא, והרי בארנו את הדברים בעצת התורה הקדושה. שקד כתוב בתורה הקדושה, והתקדשתם והייתם קדשים כי אני ה' אלהיכם.

למדנו, אחר שהסתלקו קין והבל, חזר אדם לאשתו, והתלבש ברוח אחרת, והוליד את שת. מכאן התנחשו דורות הצדיקים בעולם, והגדיל הקדוש ברוך הוא את החסד בעולם, ולכל אחד נולדה עמו נקבה, שיתושב העולם כמו שלמעלה. והרי פרשיות החברים בסתם משנה, שכתוב ואיש אשר יקח את אחתו בת אביו או בת אמו וגו', חסד הוא. חסד הוא ודאי. ואחר ששרה החסד, יצאו גזעים ושרשים מתחת למעלה, ונפרדו הענפים, והקורב התרחק. אז גדל הענף ובא להתחבר בזווג אחד עם האילו. זה בראשונה, וזה בסתר העולם, משום שכתוב (תהלים פב) אמתתי עולם חסד יבנה. אבל מכאן והלאה, אנשים שימצאו בו - ונכרתו לעיני בני עמם.

למדנו, ערות אחות אביך, כמו שנתגלה בנסתר. כתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם וגו'. אשרי חלקם של הצדיקים שיוצאים דרכי הקדוש ברוך הוא והולכים בהם ונודעים אליהם. אשרי חלקם.

למדנו, התעברה ה' עליונה באהבה וחביבות שאין נפרד ממנה יו"ד לעולמים. התעברה והוציאה וא"ו, אחר כך עמד לפניו והיניקה אותו, וזו (ודן בעולם) הוא"ו כשנצאה, בת זוגו יצאה עמו. בא החסד והתעורר אליו, והפריד אותם, ויצאו גזעים מתחת למעלה, והתפשטו ענפים והתרבו, ונעשתה ה"א תחתונה. והתרבתה בענפיה למעלה למעלה, עד שהזדווגה באילו העליון, והתחברו וא"ו עם ה"א. מי גרם להם? חסד הוא. חסד הוא ודאי. שחברם כאחד.

יו"ד עם ה"א עליונה, אין תלוי חבורו בחסד, אלא חבורו תלוי במזל, וחביבותו, שלא נפרדות לעולמים. יו"ד נקשרת לה"א, וה"א נקשרת לו"א"ו, וא"ו נקשרת בה"א, וה"א נקשרת בכל. והכל הוא קשר אחד ודבר אחד. לא נפרדות זו מזו לעולמים. כפיכך מי שגורם את הפרוד כאלו החריב עולם, ונקרא ערות הכל.

ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להשיב שכנה למקומה, ושימצא הכל בזווג אחד, שכתוב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד וגו'. ואם תאמר, עכשו אינו אחד!! לא, שהרי עכשו הרשעים של העולם גרמו שלא למצא אחד, שהרי הגבירה התרחקה מן המלך, ולא נמצאים בזווג. האם העליונה התרחקה מהמלך ולא מיניקה אותו.

כי מלך בלי גבירה לא מתעטר בעטרותיו עמה (של האם) כמו בראשונה כשהתחבר עם הגבירה, שעטרה אותו בכמה עטרות, בכמה זהרים בעטרות קדושות עליונות, שכתוב (שיר ג) צאניה וראניה

ובזמן שתשוב הגבירה למקום היכלה והמלך יזדוג עמה בזוג אחד, אז יתחבר הכל כאחד בלי פירוד. ועל זה כתוב, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ביום ההוא, בזמן שתשוב הגבירה להיכל, אז הכל ימצא אחד בלי פירוד. ואז - (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט וגו'.

שְׁלֹמֹדְנוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לֹא תִכְנַס הַגְּבִירָה בְּשִׁמְחָה לְהִכָּלֹ עַד שֶׁתִּדּוֹן מַלְכוּת עָשׂוּ וְתִקַּח מִמֶּנּוּ נִקְמוֹת שְׁגָרָמָה כֹּל זֶה. אַחֵר כִּדּוֹ תִּזְדַּוֵּג עִם הַמֶּלֶךְ וְתִהְיֶה שִׁמְחָה שְׁלֵמָה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹט אֶת הָרָע עָשׂוּ - בְּרָאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כִּדּוֹ - וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלוּכָה. מִי הַמְּלוּכָה? זֶה הַגְּבִירָה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלוּכָה. וְאַחֵר שְׁיִזְדַּוְּגוּ כָאֶחָד מֵהַ כְּתוּבִים! וְהִיָּה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד.

עָרוֹת אַחֵי אַבִּיךָ לֹא תִגָּלֶה, שָׁנָה רַבִּי יְהוּדָה - זֶהוּ יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה. וְאַחֲוֹת אִמְךָ - זוֹ יְרוּשָׁלַם  
שְׁלֵמָטָה. בַּחֲטָאִים הִלְלוּ יִגְלוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָעַמִּים וְתַחֲרַב יְרוּשָׁלַם לְמַטָּה. וְעַל זֶה שָׁנִינוּ, אֶהְבֵת הַקְדוֹשׁ  
בְּרוּךְ הוּא שְׁקָרָא לְיִשְׂרָאֵל אַחִים, שְׁנַאֲמַר (תהלים קכב) לְמַעַן אַחֵי וְרַעִי אֲדַבְּרָה נָא וְגו'. (וּבְאַרְנו  
הַדְּבָרִים, וְשֵׁם (דְּבָרִים שֵׁם) בֵּת בְּנֵה וּבֵת בָּתָה. וְאֵף עַל גַּב שְׁהֵם בְּנִיגָלָה וּבִנְסֻתָּר וְכֵן אַחֲרָיו. שְׁהָרִי הָעוֹלָם  
צָרִיד לָהֶם, וְהֵם יֹשִׁיב הָעוֹלָם, כְּמוֹ שִׁכְתוּב (מְשָׁלִי כז) רַעַד וְרַע אֲבִיךָ) וְזֶה סוּד הַדְּבָר. שְׁנַאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אִם אַחֵי, לָמָּה רָעִי? וְאִם רָעִי, לָמָּה אַחִי? אֲלֵא לְמַדְנִי, אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא סוֹר לְעוֹלָמִים נִקְרָא רָע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רַעַד וְרַע אֲבִיד אֶל תַּעֲזֹב. וְזֶהוּ סוֹד הַדָּבָר שֶׁאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָאִם הַעֲלִיזוּנָה נִקְרָאת רָעִיָּה, כִּי לֹא זֶה אֶהְבֵּת הָאֵב מִמֶּנָּה לְעוֹלָמִים. וְהָאִם הַתִּתְּנוּנָה נִקְרָאת כָּלָה, וְנִקְרָאת אַחוֹת, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ (שִׁיר ח) אַחוֹת לָנוּ קִטְנָה.

והיננו סתם משנה שלנו, שפתיב פאן ערות אחותך בת אביך או בת אמך. פיון שאמר בת אביך, מה זה או בת אמך? אלא, אם היא נמצאת מצד האב, נקראת חכמה. ואם מצד האם, נקראת בינה. ועל כל פנים, בין כך ובין כך, היא נמצאת מהאב והאם. שהרי יו"ד אינה נזה מה' לעולמים. וזהו סוד הדבר, מולדת בית - מצד האב. או מולדת חוץ - מצד האם.

רבי אבא אמר, (משלי כד) בְּחָכְמָה יִבְנֶה בַּיִת. מִי הַבַּיִת שֶׁנִּבְנָה בְּחָכְמָה? הֲיֵשׁ אוֹמֵר זֶה הִנֵּהר שְׂיוֹצֵא מֵעֵדֶן. מִשּׁוּם כִּךְ מוֹלְדֵת בַּיִת אוֹ מוֹלְדֵת חוּץ, כְּשִׁיצָאָה מוֹי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בראשית ב) עָצָם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי. וְכְתוּב וַיִּקַּח אֶחָת מִצִּלְעָתִי, וְזֶהוּ מוֹלְדֵת חוּץ, מִמָּקוֹם שֶׁל זַעִיר אֲנִפִּין נִמְצָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

ועל זה אמר רבי יהודה, ישראל נקראים אחים לקדוש ברוך הוא, שפא סרה אהבתם לעולמים. וירושלים שלמטה נקראת אחות אמך, כמו שכתוב (תהלים כב) וירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו וגו'. מה זה שחברה לה יחדו? כדי שיזדווג עמה המלך מששה צדדים, בכל צדי המלך, בדרגת הצדיק, וכל כתרי המלך שכלולים בו. והינו שחברה לה יחדו.

רבי יצחק אמר, ששם עלו שבטים שבטי יה. מי השבטים? אלו שנים עשר תחומים שגפרים מאותו אילן גדול וחזק שירש אותם מצד האב והאם. זהו שפיתוב שבטי יה, מיפי העדות שמעיד הבן הקדוש, (שמעיד אבא ואמא בן הקדוש) שפיתוב שבטי יה עדות לישראל, והם נהרות עמקים ששופעים ובמשכים מן י"ה. והכל (וכל כך למה?) להודות לשם ה'. כי שמה ישבו כסאות למשפט כסאות לבית דוד, לרשת את המלכות הקדושה הוא ובניו לדורי דורות, וזוהי השירה שאמר דוד על המלכות העליונה הקדושה.

רבי חזקיה אָמר, הַכֵּל בְּסוּד עֲלִיּוֹן הוּא, לְהִרְאוֹת שְׁמִי שְׁפוּגִים לְמִטָּה - פּוֹגִים לְמַעְלָה. עֲרוֹת פִּלְתָּה לֹא תִגְלֶה, שְׁשִׁנֵּינוּ, עוֹנֵתוֹ שֶׁל תִּלְמִיד חֲכָמִים מִשְׁבֶּת לִשְׁבֶּת. מִפְּיָן שְׂיֻדְעִים אֶת סוּד הַדָּבָר וַיְכּוֹנוּ אֶת הַלֵּב, וַיִּמְצֵא רָצוֹנָם שָׁלֵם, וְהַבְּנִים שְׁמוּלִידִים נִקְרָאִים הַבְּנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ. וְאִם אֵלֶּה פּוֹגָמִים דָּבָר לְמִטָּה, בְּכִיכֹל הֵם פּוֹגָמִים בְּכֹלָה שְׁלֹמְעֶלָה, וְאִזּוֹ כְּתוּב עֲרוֹת פִּלְתָּה לֹא תִגְלֶה. זֶה בְּשִׁבְלִי אֱלוֹ שְׂיֻדְעִים אֶת דִּינֵי הַתּוֹרָה. שֶׁאֵר הָעָם אוֹתוֹ שֶׁבִּגְלוּלָה, כִּלְתָּה מִמֶּשׁ, וּבִחְטֵא הִזָּה הַשְׂכִּינָה מִסִּתְּלָקָת מִבְּיַנְיָהֶם.

למִדְנֹה, נֶחֱקֵק הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ בַּצְּדִידִים יְדוּעִים, בְּאוֹתוֹת רְשׁוּמוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם (י' בָּא', א' בִּי, י' בִּב', ב' בִּי, י' בָּא', ב' בְּה', ו' בְּג', י' בְּה', י' בְּג', ה' בִּי, ג' בְּה', ה' בְּד') י' בָּא', א' בִּי, י' בִּב', ב' בִּי, י' בָּא', ה' בְּג', יוּיֵד בְּהִי"א, יוּיֵד בְּגִימַל, הִי"א בְּיוּיֵד גִּימַל בְּהִי"א, הִי"א בְּדלִית. כֵּלָן נֶחֱקָקוֹת בְּיוּיֵד, יוּיֵד מַעֲלָה אוֹתָן.

ה"א פְּלוּלָה בְּיוֹ"ד, מִמֶּנּוּ יוֹצֵאת, אֲזַי מְעַטְרִים אֶת הָאֲבוֹת. נִפְתַּח חֵת ה"א בַּנְּחָלִים שְׁלֵחַ, וּמְעַטְרֵת אֶת רֹאשׁ הו', שֶׁשֶׁם שְׂרֻיִים הָאֲבוֹת.

ו' כוללת שש אותיות, ואת כלם כוללת יו"ד. יו"ד נחקקת בגלופיה, ועולה להתעטר בשתיים עשרה

אותיות אחרות, ממנו יוצאות עשר אמירות בגלופים שלו, וכלם שבילים של הדרך העליונה, (של דרכי התורה) הנבדדה מהכל. אזי ה"א אחרת נכללת מכלם, חקוקה מצד מותח (מתנחלת) טמיר להוליד למטה.

נחקקו (נחלקו) כלם בארבעים ושתים אותיות, ואת כלם פרשנו במשנתנו, וכלם עולים לראש המלך.

שבע שבתות שלמות מתפרשות בשבעים אותיות. שבעים ושתים עליו, והן עליו באות ו' (יו"ד), רשומות בפרשת ויהי בשלח פרעה בפסוק ויסע ויבא ויט. פשהשכינה נוסלת ושבעה רשומים נרשמו בה, מתעלות שבע ממנה במעשים רשומים. למדנו שהתעלו האותיות ברשמים ידועים ודרכים סתומות, פרט לצדיקי אמת, עמודי העולם.

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר, בא ראה, עשרים ושתים האותיות שחקוקות בתורה, כלן מתפרשות (מאלו) בעשר האמירות הללו, כל אמירה ואמירה מאותן העשר, שהן כתיב המלך, כלן חקוקות באותיות ידועות (אחרות). משום כך השם הקדוש מתכסה באותיות אחרות, וכל אמירה מלוה לאמירה יותר עליונה את אותיותיה, משום שנכללות זו עם זו. ולכן את השם הקדוש חקקנו אותו באותיות אחרות, משום שהתכסו זו בזו וזו בזו, עד שכלן נקשרות כאחת.

ומי שרוצה לדעת את צרופי השמות הקדושים, שיידע את אותן האותיות הרשומות בכל כתר וכתר, ואז ידע ויתקיים בכל. והרי חקקנו אותם בכל אותן האותיות שרשומות וידועות בכל כתר וכתר מהספר העליון של שלמה. וכך עלה בגדינו, והחברים חקקו אותם, (ולחברים גלינו אותם) ויפה הוא. שהרי כל כתר וכתר מלוה לחברו את אותיותיו, כמו שבארנו, ולפעמים שלא צריך אלא באותיות אותם שרשומים בו. וכלם ידועים לחברים, והרי בארנו אותם.

אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודם ומגלה להם סודות עליונים של שמו הקדוש, שלא גלה לעליונים קדושים, ועל זה יכל משה להתעטר בין קדושים, וכלם לא יכלו להתקרב אליו, כאש יוקדת וגחלי אש. שאם לא כך, מי היה לו למשה לעמד ביניהם? אלא אשרי חלקו של משה, שהרי כשהתחיל לדבר עמו הקדוש ברוך הוא, רצה לדעת את שמו הקדוש (שמותיו הקדושים), נסתר ונגלה, בכל אחד ואחד פראוי, ואז נדבק וידע יותר מכל בני העולם.

בא ראה, בשעה שעלה משה לתוך הענן הנכבד, נכנס לבין קדושים. פגע בו מלאך אחד בשלהבות אש, בעינים לוהטות, וכנפיו שורפות. רצה לשאף אותו לתוכו. ושם אותו מלאך גבריאל (גוראל"ל) (גורנאל"ל). אז הזכיר משה שם קדוש אחד שהיה חקוק עם שתיים עשרה אותיות, והידעוץ והתרגש, עד שעלה משה ביניהם, וכן לכל אחד ואחד. אשרי חלקו, והרי בארנו את הדברים.

ערות אשה ובתה לא תגלה. למדנו, בתקוני הגבירה בארנו את העריות הללו, אף על גב שהם (עריות הם) בנגלה ובנסתר, ושם בת בנה ובת בתה. שהרי העולם צריך אותם, והם ישובו של עולם, כמו שבארנו. ומי שמגלה ערוה אחת מהן, אוי לו ואוי לגפשו, שהרי גלה בשביל זה עריות אחרות.

ולמדנו, הדבור האחרון של עשר האמירות של התורה - (שמות כ) לא תחמד אשת רעך, כי זהו הפלל של כלם. ומי שחומד אשה אחרת כאלו עבר על כל התורה. ברם, אין דבר שעומד לפני תשובה, וכל שכן אם קבל ענשו כמו דוד המלך. אמר רבי יוסי, שנינו, כל מי שחטא ופרש מאותו חטא, התשובה מועילה לו יותר. ואם לא, לא עולה בידו תשובה ולא מועילה לו. אם כך, אז איך דוד לא פרש מבית שבע לאחר מכן? אמר לו, בת שבע היתה שלו, ואת שלו הוא לקח, שהרי מת בעלה.

שלמדנו, מזמנת היתה בת שבע לדוד מיום שנברא העולם, ומה עכב אותו? שנשא את בתו של שאול המלך, ואותו יום נשא אותה אוריה ברחמים, אף על גב שלא היתה שלו. אחר כך בא דוד ונטל את שלו. ועל שדוד דחק את השעה לפני הקדוש ברוך הוא להרג את אוריה ולעשות כך, הרע לפניו, והעניש את דוד, שהרי הקדוש ברוך הוא רצה להשיבה לדוד, לקים לו את המלכות הקדושה העליונה. וכשהשתוקק, לשלו השתוקק.

למדנו, אמר רבי יוסי, מהו שכתוב אני ה' - אני ה' עתיד לתן שכר טוב לצדיקים לעתיד לבא. אני ה' עתיד להפרע מן הרשעים לעתיד לבא, אותם שכתוב בהם הפשעים בי. כתוב אני ה', וכתוב (דברים לב) אני אמת ואחיה. אף על פי שאני במדת הרחמים, הרשעים הופכים אותי למדת הדין. שלמדנו, שם מלא - ה' אלהים. וכו' - ה', ואם לא - אלהים. אמר רבי שמעון, הרשעים עושים פגם למעלה. איהו פגם? כמו שבארנו פגם ממש, והרי נתבאר.

למדנו, כתוב ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב לגלות ערוה. שנה רבי יהודה, דור שרבי שמעון בר יוחאי שרוי בתוכו, כלם צדיקים, חסידים, כלם הם יראי חטא, ושכינה שורה ביניהם, מה שאין כן בדורות אחרים. משום כך הדברים הללו מתפרשים ולא נטמנים. בדורות אחרים לא כן, ודברים של סודות עליונים לא יכולים לגלות, ואותם שיוצאים פוחדים. שכאשר היה רבי שמעון אומר סוד הפסוק

הזה, עיני כל החברים נבעו דמעות, וכל הדברים שאמר היו בעיניהם גלויים, כמו שכתוב (במדבר יב) פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות.

שיום אחד שאל רבי ייסא, אמר, ביצה של אמת (מדה) שיצאה מעוף ששרוי (שנזרק) באור, והתבקעה לארבעה צדדים, שנים עולים מהם, ואחד מתנמך, ואחד רובץ במרובץ (מבועי המעין) של הים הגדול. אמר רבי אבא, עשית לפני רבי שמעון קדש חל, שהרי כתוב פה אל פה אדבר בו. אמר לו רבי שמעון, טרם שתתבקע הביצה, תסתלק מן העולם. וכך היה באדרא של רבי שמעון.

למדנו, בימי רבי שמעון היה אומר אדם לחברו: פתח פיד ויאירו דבריד. אחר שנפטר רבי שמעון, היו אומרים: (קהלת ה) אל תתן את פיד לחטיא את בשרך.

למדנו, אמר רבי שמעון, אם בני העולם מסתכלים במה שכתוב בתורה, לא יבואו להרגיו לפני רבונם. למדנו, כשמתעוררים הדינים הקשים לרדת לעולם, ואל אשה בנדת טמאתה וגו'. כאן כתוב (תהלים כה) סוד ה' ליראיו, ובאדרא (ובדור הזה) הקדושה נאמר, כאן הצטרבנו לגלות, שהרי למקום הזה הסתלק.

ששנינו, בשעה שהנחש התקוף של מעלה התעורר בשביל חטאי בני האדם, התחיל להתחבר עם נקבה והטיל בה זחמה, נפרד ממנה הזכר, משום שהרי נטמאה ונקראת טמאה, ואין ראוי לזכר לקרב אליה. שאזי אם הוא נטמא עמה בזמן שהיא טמאה.

ולמדנו, מאה עשרים וחמשה מיני טמאה ירדו לעולם שאחוזים מצדו של הנחש החזק, ושבעה ועשרים גדולים מהם נאחזים בנקבות ונדבקים בהם. אוי למי שיקרב אליה באותו זמן, שמי שיקרב עמה, מראה פגם למעלה, שהרי בחטא הזה מתעורר הנחש הקשה למעלה ומטיל זחמה במקום שלא צריך, ומתחבר עם הנקבה, וגדלות שערותיו של הזכר, והנקבה נטמאת, ושערה גדול וצפרניה גדולות, ואז הדינים שורים להתעורר בעולם ונטמאים הכל. זהו שכתוב (במדבר יט) כי את מקדש ה' טמא, מקדש ה' נטמא בחטאי בני האדם.

למדנו, מה שכתוב (בראשית ג) ואיבה אשית ביני האשה, ארבעה ועשרים מיני טמאה הטיל הנחש בנקבה כשהתחבר עמה, כחשבון ואיבה, ועשרים וארבעה מינים (דינים) מתעוררים למעלה, ועשרים וארבעה למטה. ושער גדול וצפרנים גדולות, ואז מתעוררים הדינים בכל. ולמדנו, כשנרצה אשה להטהר, צריכה לספר אותו שער שגדל ביום שהיא טמאה, ולספר את צפרניה, וכל אותה זחמה שבה.

שלמדנו בסודות הטמאה, שזחמת הצפרנים מעוררת זחמה אחרת, ומשום כך צריכים גניזה, ומי שמעבירם לגמרי, כאלו העיר חסד בעולם. שלמדנו, אין צריך אדם לתת זכר למינים רעים. ששנינו, אלף וארבע מאות וחמשה מינים רעים נאחזים באותה הזחמה שהטיל הנחש החזק, וכלם מתעוררים באותה זחמת הצפרנים.

ואפלו מי שרוצה, יעשה בהם כשפים לבני אדם, משום אותם שתלויים בהם. ומי שמעבירם, כאלו הרבה חסד בעולם, ודינים רעים לא נמצאים, ותעבר אותה זחמה וצפרניה שרשומות בה. שלמדנו, מי שדורך ברגלו או בנעלו עליהן, יכול להנזק. ומה בשיורי השירים של הזחמה שלמדנו על - אשה שמקבלת ומתחברת עם הנחש והטיל בה זחמה על אחת כמה וכמה. אוי לעולם שמקבל ממנה אותה זחמה. משום כך, ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב.

אמר רבי שמעון, אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו עלי כפרה בראש חדש. עלי ודאי, כדי שיעבר אותו הנחש ויתבשם מי שצריך. עלי, כמו שכתוב (ישעיה ו) שרפים עמדים מפעל לו. ועל זה כתוב בקרח, (במדבר טז) הנעדים על ה', שבגללם מתעורר מי שמתעורר שפא מצדם. אף כאן הביאו עלי כפרה, עלי ממש, כדי שיתבשם ויעבר ולא ימצא הנחש במקום ששורה. וכל כך למה? על שמעטתי את הירח ושולט בה מי שלא צריך. ומשום כך כתוב, ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב.

אשרי הדור שרבי שמעון בן יוחאי שרוי בתוכו. אשרי גורלו בין עליונים ותחתונים. עליו כתוב (קהלת י) אשריך ארץ שמלכך בן חורים. מהו בן חורים? שזקוף ראש לגלות ולפרש דברים ואינו פוחד. כזה שהוא בן חורין, ויאמר מה שהוא רוצה ולא פוחד. מי זה מלכך? זה הוא רבי שמעון בן יוחאי, בעל התורה, בעל החכמה. שפשהיה רבי אבא והחברים רואים את רבי שמעון, היו רצים אחריו ואומרים: (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה וישאג.

אמר רבי שמעון, כתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו. למה שקול זה בזה? אלא הכל בדרגה אחת עולה. זה מזדוג עם זה, ושמחה של זה עם זה לא נמצאת, אלא כשמתגלה העתיק הקדוש, אז זוהי חדות הכל. ושנינו, כתוב (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת, ליום השבת ממש. השבח שמשבח הקדוש ברוך הוא, אזי נמצאת שמחה, ונשמה מתוספת. שהרי העתיק התגלה, והזיווג יזדמן.

אף כִּד בַּחֲדוּשׁ הַלְבָנָה, שֶׁהָרִי מֵאִיר הַשֶּׁמֶשׁ בְּשִׁמְחַת הָאֹר שֶׁל הַעֲתִיק לְמַעֲלָה. מִשּׁוּם כִּד הַקֶּרֶן הִזָּה הוּא לְמַעֲלָה, כִּדִּי שֶׁהֵכֵל יִתְבַּשֵּׁם וְתִמְצָא שְׂמִיחָה בְּעוֹלָם, וְעַל כֵּן הִבִּיאוּ עָלֵי כְפָרָה, דְּבַר מִדִּיק.

לְמַדְנוּ, כְּתוּב (בַּמִּדְבָּר כח) עֲלֵת שֶׁבֶת בְּשִׁבְתּוֹ עַל עֲלֵת הַתְּמִיד, שֶׁצָּרִיךְ לִכְנוֹן אֶת הַלֵּב לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה יוֹתֵר מִבְּשָׂאָר הַיָּמִים. וְעַל זֶה עַל עֲלֵת הַתְּמִיד דּוֹקָא. לְמַדְנוּ, כְּתוּב בְּחִנָּה (שְׁמוּאֵל-א א) וְתִתְפַּלֵּל חֲנָה עַל ה', עַל דּוֹקָא, מִשּׁוּם שֶׁהַבְּנִים תְּלוּיִים בְּמִזְל הַקְּדוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִין לִךְ דְּבַר בִּתּוּרָה אוֹ אוֹת קִטְנָה בִּתּוּרָה שֶׁלֹּא רְמוּזָה בְּחִכְמָה הַעֲלִיּוֹנָה, וְתְלוּיִים מִמֶּנָּה תְּלִי תֵלִים שֶׁל סוּדוֹת הַחִכְמָה הַעֲלִיּוֹנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁיר ה) קִנְצוֹתָיו תִּלְתְּלִים, וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

רַבִּי יוֹסִי מִצָּא אֶת רַבִּי אֲבָא שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב וְקוֹרָא אֶת הַפִּסּוּק שְׁכָתוֹב, (תְּהִלִּים נח) הַשִּׁלֵּךְ עַל ה' יִהְיֶה, עַל דּוֹקָא. שֶׁהָרִי מְזוֹנוֹת תְּלוּיִים בְּמִזְל. רַבִּי יְהוֹדָה הִיָּה קוֹרָא, (שם לב) עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֲסִיד אֱלֹהֵיךְ לְעֵת מִצָּא. עַל זֹאת וְדָאִי. לְעֵת מִצָּא, הָרִי בִּאֲרָנוּ. אֲבָל לְעֵת מִצָּא, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נח) דְּרָשׁוּ ה' בְּהִמְצָאוֹ קְרָאָהוּ בְּהִיּוֹתוֹ קְרוֹב. דְּבַר אַחֵר לְעֵת מִצָּא - בְּשַׁעֲה שְׁנֵהֲרוֹת שׁוֹפְעִים וְנִמְשָׁכִים, וְהֶאֱבֹת נְהִינִים, וְהִכָּל מִתְבָּרְכִים. רַק לְשִׁטּוֹ מִיָּם רַבִּים, מִי זֶה הַשִּׁטּוֹ מִיָּם רַבִּים? זֶהוּ עֵמֶק הַנְּחָלִים וְהַנְּהָרוֹת, שְׁמִי יִזְכֶּה לוֹ וְיָמִי יִזְכֶּה לְהִתְקַרֵּב וְלַעֲלוֹת לְשָׁם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב בּוֹ, (תְּהִלִּים לה) רַק לְשִׁטּוֹ מִיָּם רַבִּים אֲלֵיוֹ לֹא יִגְעִי, שֶׁהָרִי לֹא זֹכִים וְלֹא יָכוֹלִים.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כְּתוּב (שם כז) אַחַת שְׁאֵלְתִי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבָקֶשׁ וְגו'. אֲשֶׁרִיהֶם הַצְדִּיקִים שֶׁכָּמָה גִּנְזִים עֲלֵיוֹנִים שְׁמוֹרִים לָהֶם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁתְּעֵשֶׁע עִמָּם בְּאוֹתָם הָעוֹלָמוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּנֵעַם ה', וְהָרִי נִתְבָּאֵר. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, מִכָּאן (יִשְׁעִיָּה סד) עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זִוְלָתָךְ יַעֲשֶׂה לְמַחְכֶּה לוֹ. יַעֲשֶׂה! תַּעֲשֶׂה הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֲלֵא יַעֲשֶׂה וְדָאִי. הִיָּנוּ (שם לח) יוֹסֵף עַל יָמִיד חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה. וְהִיָּנוּ הַשִּׁלֵּךְ עַל ה' יִהְיֶה. וְכָתוּב וְתִתְפַּלֵּל עַל ה'. וְהִכָּל אַחָד.

אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל הַצְדִּיקִים בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. עֲלֵיהֶם כְּתוּב (תְּהִלִּים ה) וַיִּשְׁמָחוּ כָּל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יִרְגְּנוּ וְיִתְסַדּוּ עֲלֵימוֹ וְיַעֲלִצּוּ בָךְ אֲהֲבִי שְׁמֶךָ. וְכָתוּב (שם קמ) אִךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבּוּ יִשְׁרָיִם אֶת פְּנִיךָ. וְכָתוּב (שם ט) וַיִּבְטְחוּ בָךְ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ כִּי לֹא עֲזַבְתָּ דִּרְשִׁיךָ ה'. בְּרוּךְ יי לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. יְמִלְךָ יי לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

#### פֶּרֶשֶׁת קִדְשִׁים

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר דְּבַר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם קִדְשִׁים תִּהְיוּ כִּי קִדּוֹשׁ אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח, (תְּהִלִּים לב) אֵל תִּהְיוּ כְּסוּס כְּפָרֵד אֵין הִבִּין וְגו'. בְּכִמָּה פְּעָמִים הִתּוֹרָה מַעֲיָדָה בְּבִנֵי אָדָם, כְּמָה פְּעָמִים הִיא מְרִימָה קוֹלוֹת לְכָל הַצְדִּיקִים לְהַעֲרִיר אוֹתָם, וְכָלֶם רְדוּמִים בְּשִׁנָּה בְּחִטְאֵיהֶם (בְּחִרְיָהֶם), אֵינֶם מְסַתְּפִלִּים וְאֵינֶם מְשִׁיחִים בְּאֵיזָה פְּנִים יַעֲמִדוּ לְיוֹם הַדִּין הַעֲלִיּוֹן, כְּשִׁיִּתְבַּע אוֹתָם הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן עַל עֲלָבוֹן הִתּוֹרָה שְׁצוּעָקָת כְּנָגֶדָם, וְאֵינֶם מַחְזִירִים פְּנֵיהֶם מוֹלָה, שֶׁכָּלֶם פְּגוּמִים בְּכָל, שְׂאִינֶם יוֹדְעִים אֶת אֲמוּנַת הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן, אוֹי לָהֶם וְאוֹי לְנַפְשָׁם!

שֶׁהָרִי הִתּוֹרָה מַעֲיָדָה בּוֹ וְאוֹמְרָת, (מִשְׁלִי ט) מִי פָתִי יִסֵּר הִנֵּה חֲסֵר לֵב (וְאָמַרְתָּ) אָמְרָה לוֹ. מַה זֶה חֲסֵר לֵב? שְׂאִין בּוֹ אֲמוּנָה. שְׁמִי שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בִּתּוּרָה, אֵין בּוֹ אֲמוּנָה וּפְגוּם הוּא מִהֲכָל. (וְאָמַרְתָּ) אָמְרָה לוֹ!! אוֹמְרָה לוֹ הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים מב) אוֹמְרָה לֵאלֹהִים סִלְעִי. מַה זֶה אָמְרָה? אֲלֵא לְהַכְלִיל וְלְהוֹסִיף אֶת הִתּוֹרָה שֶׁלְמַעֲלָה, שֶׁהִיא קוֹרָא לֹא חֲסֵר לֵב, פְּגוּם מִהֲאֲמוּנָה.

שְׁכָךְ שְׁנִינּוּ, שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדֵּל בִּתּוּרָה, אֲסוּר לוֹ לְהִתְקַרֵּב אֲלֵיוֹ, לְהַשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ וּלְעֲשׂוֹת עִמּוֹ סְחוּרָה, וְכָל שֶׁכֵּן לִלְכֹּת עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ, שֶׁהָרִי אֵין בּוֹ אֲמוּנָה. (וְעַל זֶה) שְׁנִינּוּ, כָּל אָדָם שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְאֵין עִמּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה, מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. כָּל שֶׁכֵּן מִי מִתְחַבֵּר בְּדֶרֶךְ עִם מִי שְׂאִין בּוֹ אֲמוּנָה, שֶׁלֹּא מִחְשִׁיב אֶת כְּבוֹד אֲדוֹנּוֹ וְאֶת שְׁלוֹ, שֶׁלֹּא חָס עַל נַפְשׁוֹ.

רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר, מִי שֶׁלֹּא חָס עַל נַפְשׁוֹ, אִידֵךְ יִשְׁלַף נַפְשׁ כְּשֶׁרָה לִבְנוֹ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, תִּמְחֶנִּי עַל הַדּוֹר, וְהָרִי הַדְּבַר נֶאֱמַר וְכו'. וְעַל זֶה כְּתוּב אֵל תִּהְיוּ כְּסוּס כְּפָרֵד אֵין הִבִּין. אֲשֶׁרִיהֶם הַצְדִּיקִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בִּתּוּרָה וְיוֹדְעִים אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִקְדָּשִׁים אֶת עֲצָמָם בְּקִדְשֵׁת הַמֶּלֶךְ, וְנִמְצָאִים קִדּוּשִׁים בְּכָל, וּמִשּׁוּם כִּד שׁוֹלְפִים רוּחַ שֶׁל קִדְשׁ מִלְמַעֲלָה, וְכָל בְּנֵיהֶם הֵם צְדִיקִי אֲמֵת, וְנִקְרָאִים בְּנֵי הַמֶּלֶךְ, בְּנִים קִדּוּשִׁים.

אוֹי לָהֶם לְרָשָׁעִים, שֶׁכָּלֶם חֲצוּפִים וּמַעֲשִׂיהֶם חֲצוּפִים, וּמִשּׁוּם כִּד יוֹרְשִׁים בְּנֵיהֶם נַפְשׁ חֲצוּפָה מִצָּד הַטְּמָאָה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב וְנִטְמָתָם בָּם. בָּא לְהַטְמֵא - מִטְמָאִים אוֹתוֹ. אֵל תִּהְיוּ כְּסוּס כְּפָרֵד, שֶׁהֵם בְּעֲלֵי זִנוּת (שֶׁל טְמָאָה) עַל הַכָּל. אֵין הִבִּין, שֶׁלֹּא יִשְׁתַּדְּלוּ אֲנָשִׁים בְּדֶרֶךְ הַזֶּה. שְׂאֵם כִּד, כְּתוּב כָּאן אֵין הִבִּין, וְכָתוּב שָׁם (יִשְׁעִיָּה נו) וְהַכְּלָבִים עָזִי נַפְשׁ לֹא יָדְעוּ שְׂבָעָה וְהִמָּה רָעִים לֹא יָדְעוּ הִבִּין. כְּלוּמֹר, הִיָּה מְזִדְמָנִים אוֹתָם שֶׁנִּקְרָאִים עָזִי נַפְשׁ. מַה הַטְּעָם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יָדְעוּ הִבִּין.

וְהִמָּה רָעִים, מַה זֶה רָעִים? אֵלּוּ אוֹתָם הַמּוֹבִילִים וְהַמְנַהִיגִים אֶת הָאָדָם לְגִיהֶנֶם. לֹא יָדְעוּ שְׂבָעָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלִי ל) לַעֲלוֹקָה שְׁתִּי בְנוֹת הַבַּיִת. מִשּׁוּם כִּד שֶׁהֵם הַבַּיִת הַבִּי, לֹא יָדְעוּ שְׂבָעָה. כָּלֶם לְדַרְכָּם

פנו איש לבצעו מקצהו. שהרי הם תירי הגיהנם. וכל זה מי גרם להם? משום שלא התקדשו באותו זמן כמו שצריך. ועל זה כתוב, קדשים תהיו כי קדוש אני ה'. אמר הקדוש ברוך הוא, מכל שאר העמים לא רציתי להדביק בי אלא רק ישראל, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה'. אתם, ולא שאר העמים. (ועל כן כתוב כאן קדוש) משום כך (קדשים תהיו דווקא).

קדשים תהיו כי קדוש אני ה'. רבי יצחק פתח, (ישעיה יח) הוי ארץ צלצל כנפים וגו'. וכי משום שהיא ארץ צלצל כנפים נמצא בה קנטור, שכתוב הוי ארץ? אלא אמר רבי יצחק, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם ורצה לגלות עמקות מתוך ההסתור, ואור מתוך החשכה, היו כלולים זה עם זה. ומשום כך מתוך החשכה יצא אור, ומתוך ההסתור יצא והתגלה העמק, וזה יצא מזה. שמתוך הטוב יוצא הרע, ומתוך הרחמים יוצא דין, והכל נכלל זה בזה - יצר טוב ויצר הרע, ימין ושמאל, ישראל ושאיר העמים, לבן ושחור, והכל תלוי האחד באחד.

למדנו, אמר רבי יצחק אמר רבי יהודה, כל העולם כלו לא נראה, אלא בעטרה אחת המדבקת (הזהרת) בקשריו. כשנודו העולם בדין, הוא נדון כלול ברחמים. ואם לא, אין העולם יכול לעמוד רגע אחד, והרי בארנו את הדברים, כמו שכתוב (שם כו) כי באשר משפט צדק לארץ צדק למדו ישיבי תבל.

ולמדנו, באותו זמן שהדין תלוי בעולם וצדק מתעטר בדין, כמה בעלי כנפים מתעוררים כנגד בעלי הדין הקשה לשלט בעולם. פורשים כנפים מהצד הזה ומהצד הזה להשתטח (להשגיח) בעולם. אז מתעוררות הכנפים לפרש אותו ולהשאב (ולהשתתף) בדין הקשה, ומשוטטות בעולם להרע. אז כתוב, הוי ארץ צלצל כנפים.

אמר רבי יהודה, ראיתי בני העולם בחצפה, פרט לאותם צדיקי האמת. ומשום כך, כביכול, הכל כך נמצא. בא להטיר - מסייעין אותו. בא להטמא - כמו שבארנו ונטמאתם בם.

רבי יוסי היה הולך בדרך, פגש בו רבי חייא. אמר לו, זה שבארו החברים, שכתוב בעלי (שמואל-א ג) ולכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם, בזבח ומנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא בדברי תורה. למה? משום שדברי תורה עולים על כל הקרבנות שבעולם, כמו שבארוה שכתוב, (ויקרא ז) זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים, שקולה התורה כנגד כל הקרבנות של העולם. אמר לו, כך זה ודאי, שכל מי שמשתדל בתורה, אף על גב שנגזר עליו עונש מלמעלה, נוח לו מכל הקרבנות והעולות, ואותו העונש נקדע. (ומשום שעוסק בה לשמה, הקדוש ברוך הוא מתפייס עמו).

ובא ראה, האדם לא נטהר לעולמים, אלא בדברי תורה. משום כך דברי תורה לא מקבילים טמאה, משום שהיא עומדת לטהר את אלו הטמאים, והרפואה נמצאת בתורה, שכתוב (משלי ג) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך. והטהרה נמצאת בתורה, שכתוב (תהלים יט) יראת ה' טהורה עומדת לעד. מה זה עומדת לעד? שעומדת תמיד באותה טהרה, ולא יזה ממנה לעולמים.

אמר לו, יראת ה' כתוב, ולא תורה. אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי התורה באה מצד הגבורה. אמר לו, ומשם יצאה! מפיאן יצאה! שכתוב ראשית חכמה יראת ה', וכתוב יראת ה' טהורה.

ותורה נקראת קדשה, שכתוב כי קדוש אני ה', וזו התורה שהיא השם הקדוש העליון. ועל כן, מי שמשתדל בה נטהר, ואחר כך מתקדש, שכתוב קדשים תהיו. לא כתוב קדשים היו, אלא תהיו, תהיו ודאי. אמר לו, כך הוא, ומקרא כתוב, (שמות יט) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכתוב אלה הדברים וגו'.

למדנו, קדשת התורה קדשה שעולה על כל הקדשות. והקדשה של החכמה הנסתרת עולה על הכל. אמר לו, אין תורה בלי חכמה, ואין חכמה בלי תורה, והכל הוא בדרגה אחת והכל אחד. אלא תורה נמצאת עם החכמה העליונה, ובה היא עומדת, ובה נטעו שרשיה מכל הצדדים.

בעוד שהיו הולכים מצאו איש אחד בלקיטת עצים (בלקיטת זרעים) רכוב על סוסו. השמיט ידו לענף אחד של האילן. אמר רבי יוסי, זהו שכתוב והתקדשתם והייתם קדשים. אדם מקדש עצמו מלמטה - מקדשים אותו מלמעלה. זהו שכתוב קדשים תהיו כי קדוש אני ה'.

שנה רבי אבא, הפרשה הזו היא כללה של תורה, וחזתם האמת של החותמות היא. בפרשה זו התקדשו סודות עליונים של התורה בעשר אמירות, וגזרות וענשים, ומצוות עליונות, שקשמיגעים לפרשה הזו היו שמחים.

אמר רבי אבא, מה הטעם שפרשת עריות ופרשת קדשים תהיו סמוכות זו לזו? אלא כך למדנו, כל מי שנושם מן העריות הללו, ודאי שנעשה בקדשה. וכל שכן אם מתקדש בקדשת רבנו, והרי העירוי החברים.

מתי היא עונתם של כלם שיתקדש אדם? בא ראה, מי שרוצה להתקדש ברצון רבנו, אל ישמש

אלא מחצות הלילה ואילך, או בחצות הלילה. שהרי באותה השעה הקדוש ברוך הוא נמצא בגן עדן, והקדשה העליונה מתעוררת, ואז השעה להתקדש. זה לשאר בני האדם, תלמידי חכמים שיודעים את דרכי התורה, בחצות הלילה שעתם לעמוד ולעסוק בתורה, להזדווג עם כנסת ישראל, לשבח את השם הקדוש, את המלך הקדוש.

בליל שבת, שנמצא הרצון של הכל, הזווג שלהם באותה שעה להוציא את רצונו של הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל, כמו שנאמר שכתוב, (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. ואלה נקראים קדושים, שכתוב קדשים תהיו כי קדוש אני ה'. וכתוב (תהלים א) והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו וגו'.

קדשים תהיו. רבי אבא פתח, (שמואל ב ז) ומי כעמד כישראל גוי אחד בארץ. בא ראה, בכל עמי העולם לא רצה הקדוש ברוך הוא בהם, פרט לישראל בלבדם, ועשה אותם עם יחיד בעולם, וקרא להם גוי אחד בשמו, ועטר אותם בכמה עטרות וכמה מצוות להתעטר בהן. ועל כן תפלין של ראש ותפלין של זרוע שיתעטר בהן בן אדם כמו שלמעלה, ולהמצא אחד שלם בכל.

ובאותה שעה שמתעטר בהן אדם ומתקדש בהן, נעשה שלם ונקרא אחד, שלא נקרא אחד אלא כשהוא שלם. ומי שפגום, לא נקרא אחד. ועל כן הקדוש ברוך הוא נקרא אחד - בשלמות הכל, בשלמות האבות, בשלמות של כנסת ישראל. משום כך ישראל למטה נקראים אחד. שפאשר מניח אדם תפלין ומתכסה בכסוי של מצוה, אזי הוא מתעטר בעטרות קדושות כמו שלמעלה, ונקרא אחד.

ומשום כך, יבא אחד וישתדל עם אחד. הקדוש ברוך הוא שהוא אחד ישתדל עם אחד, שהרי אין מלך משתדל אלא במה שראוי לו. ומשום כך כתוב, והוא באחד ומי ישיבנו, אין הקדוש ברוך הוא שורה ולא נמצא אלא באחד. באחד?! אחד צריך להיות! אלא במי שמתתקן בקדשה עליונה להיות אחד, אז הוא שורה באחד, ולא במקום אחר.

ימתי נקרא אדם אחד? בשעה שנמצא זכר ונקבה, ומתקדש בקדשה (בעטרה) עליונה, ומתכונן להתקדש. ובא ראה, בזמן שנמצא אדם בזווג אחד זכר ונקבה ומתכונן להתקדש פראוי, אז הוא שלם, ונקרא אחד בלי פגם.

משום כך צריך אדם לשמח את אשתו באותה שעה, לזמן אותה ברצון אחד עמו. ויתכונן שניהם כאחד לאותו הדבר. וכשנמצאים שניהם כאחד, אזי הכל אחד בנפש ובגוף. בנפש - להדבק זה בזה ברצון אחד. ובגוף - כמו שלמדנו שאדם שלא נשא הוא כמי שנחלק, וכשמתחברים זכר ונקבה, אז נעשים גוף אחד. נמצא שהם נפש אחת וגוף אחד, ונקרא אדם אחד. אז הקדוש ברוך הוא שורה באחד, ומפקיד רוח של קדשה באותו אחד.

ואלו נקראים בנים של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר. ומשום כך קדשים תהיו כי קדוש אני ה'. אשריהם ישראל שלא באר הדבר הזה במקום אחר, אלא בו ממש, שכתוב כי קדוש אני ה', כדי להדבק בו ולא באחר. ועל כן קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם.

איש אמו ואביו תיראו וגו'. הרי שנינו שפרשה זו היא הכלל של התורה. מקיש יראת אב ואם לשבתותי. אלא אמר רבי יוסי, הכל אחד. מי שירא מזה, שומר את זה.

איש אמו, מה הטעם הקדים אמו לאביו ביראה? כמו שבארנו. אבל האם שאין רשות בידה כל כך כמו אביו, (אבל בא ראה, אמו - זו כנסת ישראל, ומשום שבה שורה היראה והיא נקראת יראת ה') הקדים את יראתה.

רבי יצחק אמר, מה כתוב למעלה? קדשים תהיו. בא אדם להתקדש עם אשתו כאחד, ממי הוא יותר שבח באותה קדשה? הנה אומר מהנקבה. משום כך איש אמו ואביו תיראו.

רבי יהודה אמר, איש אמו ואביו תיראו, כגון זה (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. ובמקום אחר הקדים שמם לארץ. אלא להראות ששניהם כאחד נעשו. אף כאן הקדים אם לאב, ובמקום אחר הקדים אב לאם, להראות ששניהם כאחד השתדלו בו.

ואת שבתותי תשמרו. זה שקול לזה, והכל כאחד נשקל במשקל אחד, שכתוב (שמות לה) ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם, וכתוב (ויקרא כו) זכור את יום השבת לקדשו. אלא אחד לאב, ואחד לאם. כתוב כאן, איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו. וכתוב שם, את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו. מהו מקדשי? כמשמעו. עוד מקדשי - אלו אותם שמקדשים עצמם באותה שעה. כמו זה, (יחזקאל ט) וממקדשי תחלו. אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי. מה למעלה ממקדשי, אף כאן ממקדשי, שהם האב והאם.

איש אמו ואביו תיראו. רבי שמעון אמר, כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' וגו'. אשריהם ישראל שנדבקים בו בקדוש ברוך הוא, (הם ולא אמות עובדי כוכבים ומזלות) ומשום שנדבקים בו

בְּקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּלֶם נִדְבָקִים כָּאֶחָד זֶה עִם זֶה.

בֹּא רֵא, בְּשִׁעָה שְׁאֵדָם מְקַדֵּשׁ לְמִטָּה, כְּמוֹ הַחֲבָרִים שֶׁמְקַדְּשִׁים אֶת עַצְמָם מִשְׁבֶּת לְשִׁבְתָּהּ, בְּשִׁעָה שֶׁהַזִּיּוּג הָעֲלִיּוֹן נִמְצָא, שֶׁהָרִי בְּאוֹתָהּ הַשִּׁעָה נִמְצָא הֶרְצוֹן וְהַבְּרָכָה מְזֻדְמָנֶת, אִזּוּ כָּלֶם נִדְבָקִים כָּאֶחָד - הַנֶּפֶשׁ שֶׁל שְׁבִיתָהּ, וְהַגּוֹף שֶׁמְזֻדְמָן בְּשִׁבְתָּהּ. וְעַל זֶה כְּתוּב אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ, שֶׁהֵם זִיּוּג אֶחָד בְּגוֹף בְּאוֹתָהּ הַשִּׁעָה לְהַתְקַדֵּשׁ.

הַשְׁלָמָה מֵהַשְׁמָטוֹת סִימָן ב'

שְׁמוֹר אֶת יוֹם הַשְּׁבִיתָה, הֵחָא בְּמִדָּה שְׁבִיעִית נֶאֱמַר, שְׁבִיתוּב אֶת שְׁבִיתָתִי תִשְׁמְרוּ וּמְקַדְּשִׁי תִירָאוּ. מֵה זֶה מִדָּה שְׁבִיעִית? הֵחָא אֹמֵר, זֶה מִדָּת טוֹבוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמֵה הַטַּעַם אָמַר שְׁבִיתָתִי וְלֹא אָמַר שְׁבִיתָתִי?

מִשָּׁל לְמֵה הַדְּבָר דּוּמָה? לְמַלְךְ שֶׁהִיָּתָה לוֹ אִשָּׁה נָאָה, וְכָל שְׂבוּעַ וְשְׂבוּעַ מְזֻמִּינָה יוֹם אֶחָד לְהִיּוֹת עִמּוֹ, וְהַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ בָּנִים נָאִים וְאוֹהֲבִים, וְאָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וְכֵן הוּא, שֶׁמְחוּ גַם אַתֶּם בְּיוֹם שְׁמִחָתִי, כִּי אֲנִי בְּשִׁלְכֶם אֲנִי מְשִׁתְּדֵל, וְגַם אַתֶּם הִדְרִי אוֹתִי. וּמֵה הַטַּעַם זָכוֹר וְשְׁמוֹר? זָכוֹר לְזָכָר, וְשְׁמוֹר לְכָלָה. וּמֵה הַטַּעַם וּמְקַדְּשִׁי תִירָאוּ? שְׁמְרוּ עַצְמְכֶם מִן הַהֲרָהוּר, כִּי מְקַדְּשִׁי קָדוֹשׁ הוּא, לְמָה? כִּי אֲנִי ה' בְּכָל צֶדֶ: (ע"כ מֵהַשְׁמָטוֹת).

וְאֵת שְׁבִיתָתִי תִשְׁמְרוּ - זֶה שְׁבִיתָהּ הָעֲלִיּוֹנָה וְשְׁבִיתָהּ הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהֵן מְזֻמָּנוֹת אֶת הַנֶּפֶשׁ לְאוֹתוֹ הַגּוֹף מֵאוֹתוֹ הַזִּיּוּג הָעֲלִיּוֹן. וְעַל כֵּן, וְאֵת שְׁבִיתָתִי תִשְׁמְרוּ - שְׁנֵים, וְהַכֹּל נִדְבָק זֶה עִם זֶה. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

דְּבַר אַחֵר וְאֵת שְׁבִיתָתִי תִשְׁמְרוּ - לְהַזְהִיר אֶת אוֹתָם שֶׁמְחַכִּים לְזִיּוּגָם מִשְׁבֶּת לְשִׁבְתָּהּ, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ, כְּמוֹ שְׁבִיתוּב, (וַיִּשְׁעִי נֹו) לְסָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שְׁבִיתָתִי. מִי הֵם הַסָּרִיסִים? אֵלּוּ אוֹתָם הַחֲבָרִים שֶׁמְסָרִיסִים אֶת עַצְמָם כָּל שְׁאֵר הַיָּמִים כְּדִי לַעֲסֹק בְּתוֹרָה, וְהֵם מְחַכִּים מִשְׁבֶּת לְשִׁבְתָּהּ. זֶהוּ שְׁבִיתוּב אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שְׁבִיתָתִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לו') וְאָבִיו שְׁמַר אֶת הַדְּבָר, וּמִשּׁוּם כֵּן - וְאֵת שְׁבִיתָתִי תִשְׁמְרוּ. אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ - זֶה הַגּוֹף. וְאֵת שְׁבִיתָתִי תִשְׁמְרוּ - זֶה הַנֶּפֶשׁ. וְהַכֹּל נִדְבָק זֶה עִם זֶה. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

רַעֲיָא מֵהִימָנָא

אִישׁ אָמוּ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֵת שְׁבִיתָתִי תִשְׁמְרוּ. מִצָּוָה זֶה שֶׁקוֹלָה זֶה לְזוֹ. שֶׁקוֹל כְּבוֹד אָב וְאִם לְכְבוֹד הַשְּׁבִיתָה. לְאָב הַקָּדִים כְּבוֹד, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (מְלָכִי א) וְאִם אָב אֲנִי אֵינִי כְּבוֹדִי וְאִם אֲדוֹנִים אֲנִי אֵינִי מוֹרָאִי. כְּבוֹדִי עוֹלָה בְּחִשְׁבוֹן עֶשֶׂר אֲמִירוֹת, וְלִ"ב אֱלֹהִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.

וּבְכָל מְקוֹם (מִשְׁלִי ג) כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֵלוּ, וּפְרָשָׁה רַבּוּתִינוּ, אֵין כְּבוֹד אֶלָּא תוֹרָה. מִשּׁוּם שֶׁהֵם לִ"ב אֱלֹהִים שֶׁל תוֹרָה, הַכְּבוֹד שֶׁלֹּו. וְאֵלּוּ (הֵם) הַחֲכָמִים שֶׁל הַתּוֹרָה, חֲכָמִים בְּחֻכְמָה יוֹרְשִׁים אֶת הַכְּבוֹד הַזֶּה וְלֹא טַפְשִׁים, שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר וְכִסִּילִים מָרִים קָלוּן. וּמִנֵּן לָנוּ שְׁמִי שְׁאִינוּ מְכִיר אֶת הַתּוֹרָה נִקְרָא כְּסִיל? שְׁבִיתוּב (תַּהֲלִים צב) וְכִסִּיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת. וְאֵין זֹאת אֶלָּא תוֹרָה, שְׁבִיתוּב (דְּבָרִים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שֵׁם מִשָּׁה.

רוּעָה הַנֶּאֱמָן, מִשּׁוּם שֶׁחֲלוּשׁ אֵתָה פְּתַחְתִּי אֶת הַפְּרָשָׁה בְּמִצּוֹת הַלְלוּ, לְהִיּוֹת לָךְ מַעֲט לַעֲזֹר. הַתַּחֲזֹק כֵּן, שֶׁהָרִי הַמִּחְנוֹת שֶׁל הִיְשִׁיבוֹת בָּאִים אֶלֶיךָ, בְּמִצָּוָה אַחֵר זֶה, שֶׁהִיא מִצָּוָה לְהַעֲמִיד עֲלֶיךָ מֶלֶךְ לְמַעֲלָה. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲמִיד אוֹתָךְ מֶלֶךְ בְּעֲלִיּוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים בְּדִיּוֹקָנוּ, מִשּׁוּם שֶׁרַבּוּתִינוּ מְהִישִׁיבָה, עֲלֵיהֶם שְׂכִינָה וְתַחְתּוֹנָה. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ בְּאֶמְצָע, אוֹחֵז בְּעֲלִיּוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים. כֵּן אֵתָה תַּהֲיָה בְּדִיּוֹקָנוּ, הֵבֵן שְׁלֹו, עֲמִיד לְכְבוֹד הַמֶּלֶךְ.

עֲמִיד הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן, וְהָרִים יָדָיו לְמַעֲלָה וְאָמַר: יְהִי רְצוֹנְךָ, עֲלֵת הָעֲלֹת, שְׁאֵתָה מִתְעַלָּה מִעֲלֹוֹי לְעֲלֹוֹי, עַד אֵין עֲלֹוֹי, אֶלָּא שְׁאֵתָה מִעַל לְכָל עֲלֹוֹי, (לְתַת) לִי כֹחַ לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנְךָ בְּדִרְגוֹתֶיךָ, שֶׁהֵן אָב וְאִם, וְאֵין הֵבֵן שְׁלֵהֶם, וּבִיחּוּד שְׁלֵךְ שְׁנֵיהֶם אֶחָד. וְאֵתָה הַשְּׁוִיָּת אֶת יִרְאֵת אָב וְאִם לִירְאֵתְךָ, אַחֵר שְׁאֵתָה בְּאֶמְצָע, אֶחָד לֹא שְׁנֵים, בְּלִי שְׁתַּפּוּת, אֶף עַל גֵּב שֶׁהֵם בְּשְׁתַּפּוּת שְׁלֵךְ, אֲבָל אֵתָה אֶחָד בְּלִי שְׁתַּפּוּת שֶׁל שְׁנֵי. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר כֵּן, וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי.

תֵּן לִי כֹחַ לְהַתְעוֹרֵר בְּכְבוֹדְךָ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֵר כֵּן בְּכְבוֹד אָבִי וְאִמִּי שְׁבִישְׁמִים, שֶׁעֲלֵיהֶם בְּאֶרְנוֹ, גּוֹזֵל אָבִיו וְאִמּוֹ וְאֹמֵר אֵין פֶּשַׁע חֲבֵר הוּא לְאִישׁ מִשְׁחִית. וּפְרָשָׁה בְּעֲלִי הַמִּשְׁנָה, אֵין אָבִיו אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵין אָמוּ אֶלָּא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְהַכְּבוֹד שְׁלֵךְ, אֲבָא, חֲכָמָה, שְׁכוּלָלֶת עֶשֶׂר סְפִירוֹת מִמִּטָּה שְׁלֹו לְמַעֲלָה, וּשְׁנֵיהֶם הֵם כְּסֵא סִפְסָל תַּחְתִּיד לְכְבוֹדְךָ.

וְכֵן תִּקְנוּ, שְׁיִהְיָה קָטָן מְכַבֵּד אֶת הַגָּדוֹל שְׁלִמְעֵלָה מִמֶּנּוּ. אָב הוּא חֲכָמָה, הֵלֵא אָב אֶחָד לְכָלָנוּ, לְהִיּוֹת מִשְׁמַשׁ תַּחְתִּיד, וְאֵתָה כְּתֵר עֲלִיּוֹן עַל רֹאשׁוֹ. וְאֵין עֲלֶיךָ כְּתֵר, וְאֵין אֱלֹוִה אַחֵר. וְהֵאֵם לְשִׁמְשׁ אֶת הָאָב, שֶׁהִיא תַּחְתִּיד, לְהִיּוֹת כְּסֵא תַּחְתִּיד.



וַיֹּאמֶר הוּא בְּכָל מֵאֶמֶר עַד שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם, יְהִי כֹן, וַיְהִי כֹן. וְהָיָה עֲשֵׂתָהּ מֵאֶמְרוֹ מִיָּד. וּמִשּׁוּם שֶׁעֲשֵׂתָהּ מֵאֶמְרוֹ וְצוּיוֹ בְּלִי עֶכּוֹב כָּלֵל בְּלִי שְׁבִילִים שֶׁבָּהֶם נִבְרָא כָּל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, נִקְרָאת כְּבוֹד, (תהלים כט) וּבְהִיכְלוֹ כָּלוּ אוֹמֵר כְּבוֹד. (יחזקאל ג) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. אֵינָהּ מְקוֹם כְּבוֹדוֹ לְהַעֲרִיצוֹ.

וְתִרְגּוּם כְּבוֹד אָבִיו - יִקְרָא דְאֲבוּהִי. וְזֶה (תהלים יט) תּוֹרַת ה' תְּמִימָה, עֲלֶיהָ נֶאֱמַר (משלי ו) יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים.

וַיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ בָּנִים, בְּכָלֵל בֶּן וּבֵת, מִצַּד שֶׁל תַּפְאֶרֶת וּמַלְכוּת, שֶׁהֵם בֶּן וּבֵת, הַכְּבוֹד שֶׁל אָבִיו וְאִמּוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת הַצּוּוֹי שֶׁלוֹ, וְהַצּוּוֹי שֶׁלוֹ אוֹתָן מִצּוּוֹת עֲשֵׂה. וְהָרִי פְּרִשּׁוּהָ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, יֵשׁ מִצְוָה וְעוֹשָׂה. וּמִשּׁוּם כִּד הוּא נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. וְזֶהוּ כְּבוֹד אָב וְאִם, שֶׁיִּצְוֶה אֶת בְּנוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה כִּד, וְהוּא עוֹשֶׂה מִיָּד בְּלִי עֶכּוֹב כָּלֵל.

וְעַלֹּת עַל הַכֵּל, אֵינִי רוֹצֶה לְהַשְׁתַּדֵּל בְּכְבוֹדָד, לְתַקֵּן אֶת הַמִּדּוֹת שֶׁל אָבָא וְאֵמָא לְכְבוֹדָד. תַּהֲיֶה בְּעֶזְרִי לְסִדֵּר הַכֵּל כְּרָאוּי. וְאַתָּה תִּסְדֵּר אוֹתִי וְאֶת כָּל רֹאשֵׁי הַיְּשִׁיבוֹת מַעֲלָה וּמִטָּה, וּמַחֲנוֹת הַמַּלְאָכִים הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, לְהִיּוֹת מִתְקַנִּים וּמִסְדָּרִים לְכְבוֹדָד וְלְכְבוֹד אָבָא וְאֵמָא, לְהִיּוֹת סִפְסָל תַּחַת רִגְלֵיו, וְלַעֲשׂוֹת צוּוּיָיו בְּכָל מִצְוֹתָיו, וְלִירָא מִמֶּנּוּ בְּכָל הַמִּצְוֹת שֶׁל לֹא תַעֲשֶׂה.

וְזֶהוּ אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, וְסִמְךָ לוֹ וְאֶת שְׁבֻתוֹתֵי תִשְׁמְרוּ. וּבִכְסוּק אַחֵר וְאֶת מִצְוֹתֵי תַעֲשׂוּ. מִצַּד שֶׁל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהֵם כְּבוֹד, הַקִּדִּים אָב וְאִם, וְזֶה י"ה. מִצַּד שֶׁל לֹא תַעֲשֶׂה הַקִּדִּים אִם לֹאב, וְזֶה ה"י, וְהִינוּ (משלי כה) כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסֵּתֶר דָּבָר. לֹאֵלוּ שְׂאִינִם מִשְׁתַּדְּלִים בְּכְבוֹד הָזֶה, הַסֵּתֶר דָּבָר מֵהֶם.

וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר, (משלי ג) וַיְכִסִּילִים מְרִים קִלּוֹן. אֵלוּ הֵם עַמֵּי הָאֶרֶץ, מֵאַחֵר שְׂאִינִם מִשְׁתַּדְּלִים בְּכְבוֹד הָזֶה שֶׁל הַתּוֹרָה, וְאִידֵּךְ אוֹמְרִים, אָבִינוּ שְׁבַשְׁמִים שְׂמַע קוֹלֵנוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְקַבֵּל תַּפִּלָּתֵנוּ? הָרִי הוּא יֹאמֶר לָהֶם: וְאִם אָב אֵינִי כְּבוֹדִי? אֵינִי הַשְׁתַּדְּלוּתְכֶם בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹתֵי לַעֲשׂוֹת אֶת הַצּוּוֹיִם שְׁלִי? שְׂמִי שְׂאִינוֹ מִכִּיר אֶת הַצּוּוֹי שֶׁל אֲדוֹנוֹ, אִידֵּךְ יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ?

פֶּרֶט לְמִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ מַחֲכָמִים וְעוֹשֶׂה, וְזֶהוּ שֶׁקַּבֵּל נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. וְעַם כָּל זֶה, מִי שֶׁלֹּא קַבֵּל מֵאֲדוֹנוֹ, אֵלֹא מִשְׁלֹחֹו, יֵשׁ הַבְּדֵל. וְאֵינִי הַבְּדֵל יֵשׁ בֵּין זֶה לָזֶה? שֶׁהָרִי כְּתוּב, מִשָּׁה קַבֵּל תּוֹרָה מִסִּינִי, וְאַחֵר כִּד מִסְרָה לִיהוֹשֻׁעַ. אֵינִי קַבֵּלְתִּי, וְאַחֵר כִּד מִסְרָתִי לְכֵלִם. וְכִד מִי שֶׁמִּקְבֵּל מֵאַחֵר, כְּקַבֵּלְתִּי הַלְבָּנָה וְהַכּוֹכָבִים מִן הַשָּׁמֶשׁ, וּבִקְבוּלָה הִיא הוּא מִתְמַלֵּא. וְיִמִּי שֶׁמִּקְבֵּל, יְכוּלָה לְהַסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ הַנְּבִיעָה, כְּמוֹ שֶׁרִאִיתִי בְּשִׁמְשׁ וּבַלְבָּנָה, שֶׁמִּסְתַּלַּק הָאוֹר שֶׁלָּהֶם בְּלִילָה, שְׂאִין הַשָּׁמֶשׁ מֵאִיר, אֵלֹא בִּיּוֹם. וְהַלְבָּנָה בְּלִילָה.

וְאִם תֹּאמַר שְׂאוֹתוֹ אוֹר שֶׁל הַלְבָּנָה הוּא מִן הַשָּׁמֶשׁ, שְׂאֵף עַל גֵּב שֶׁהַתַּכְנֵס, הוּא מֵאִיר בַּלְבָּנָה וּבִכּוֹכָבִים, הָרִי רִאִינוֹ מִצַּד אַחֵר בְּלִקוּי הַלְבָּנָה וְהַשָּׁמֶשׁ שֶׁמִּסְתַּלַּק אוֹרָם, וְנִשְׂאָרִים כְּמוֹ גּוֹף בְּלִי נִשְׁמָה, שִׁישׁ עֲלֵיהֶם אֲדוֹן שֶׁמִּחְשִׁידֵּךְ אֶת מְאוּרֵיהֶם. אָבֵל עֶסֶר הָאוֹר אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנוּבֵעַ, שְׂאִין הַפֶּסֶק לָאוֹר שֶׁלוֹ, וְאִין עָלָיו אֱלֹהִים אַחֵר לְהַפְסִיק מִמֶּנּוּ אֶת מְאוּרוֹ.

וְעַלֹּת הָעֲלוֹת, מֵאַחֵר שְׂאֵתָה שֵׁם, אִין הַפֶּסֶק לְנִבְיעַת אוֹר הַתּוֹרָה. יְהִי רְצוֹנָךְ שֶׁלֹּא תִזְוֶה מֵאַבָּא וְאֵמָא שְׁלִי וְלֹא מִבְּנֵי. וְכִד מִי שֶׁמִּמִּית עֲצָמוֹ עַל הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא יִקְרָה, מִתְקַיֶּמֶת בּוֹ וְאֵינָהּ מִפְסִיקָה מִמֶּנּוּ. מֵה שְׂאִין כֹּן מִי שְׂאִינוֹ מִשְׁתַּדֵּל בָּהּ, אֵלֹא אֵף עַל גֵּב שֶׁעוֹשֶׂה צוּוֹי חֲכָמִים, הוּא שֶׁמֶשׁ שֶׁלָּהֶם, עֶבֶד וְלֹא בֶן. אָבֵל אִם הוּא נֶאֱמָן, אֲדוֹנוֹ מִשְׁלִיט אוֹתוֹ בְּכָל אֶשֶׁר לוֹ.

אָבֵל מִי שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלֹא מִשְׁמֵשׁ חֲכָמִים לְשִׁמְעַם מִמֶּנּוּ מִצְוֹת, לְקַיֵּם נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, אֵלֹא שֶׁסָּרַח וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, הוּא שֶׁקוֹל לְאִמּוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, בְּנֵי סַמְא"ל וְנִחַשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (משלי ג) וַיְכִסִּילִים מְרִים קִלּוֹן, שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁכָּל שְׂאִין בּוֹ תּוֹרָה, אִין בּוֹ כְּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם) כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחִלוּ.

וְעַם כָּל זֶה, רֹאשֵׁי הַיְּשִׁיבָה, לֹא כָּל כְּבוֹד שָׁוָה, שֶׁהָרִי בֶן יִכְבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדוֹנָיו. בֶּן יִכְבֵּד, עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְקַבֵּל שֶׁכֶּר, אָבֵל הוּא מִצְוָה בְּכְבוֹד אָב וְאִם. וְאִם לֹא רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת צוּוֹיו, יִכּוּ אוֹתוֹ הָאָב וְהָאִם עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּעַל כְּרַחוּ. וְאִם הִיא בֶּן גְּדוֹל, בֵּית דִּין כּוֹפִים אוֹתוֹ. שְׂאִם אֵינוֹ רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת, מֵה כְּתוּב בּוֹ? (דברים כא) בָּנָנוּ זֶה סוֹרֵר וּמִרָה אֵינָנוּ שִׁמְעַם בְּקִלְנוּ, וְדָנִים אוֹתוֹ בְּסִקְלָה. אָבֵל עֶבֶד שֶׁמִּשְׁמֵשׁ עַל מְנָת לְקַבֵּל פֶּרֶס, אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶת צוּוֹי רַבּוֹ, אֲדוֹנוֹ מַעֲבִיר אוֹתוֹ מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִקַּח אַחֵר, מֵה שֶׁלֹּא הִיא כָּלוּל לַעֲשׂוֹת כִּד לְבָנוֹ, אֵלֹא אוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת הַצּוּוֹי שֶׁלוֹ, אוֹ שֶׁיַּהֲרֵג אוֹתוֹ.

אָמַר לוֹ הַמְנוֹרָה הַקְדוּשָׁה, מִי גֵרֵם שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה אֶת צוּוֹיו, הוֹאִיל וּבְנוֹ הוּא? אָמַר הָרוּעָה הַנֶּאֱמָן, וְדַאי תַעֲרַבְתָּ שֶׁל רַע, וְסוֹד זֶה גֵרֵם לְיִשְׂרָאֵל לַחֲטֹא לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים. וְסוֹד זֶה - (תהלים קו) וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם. וְזֶה גֵרֵם הָרַג לְיִשְׂרָאֵל, וְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּמִשּׁוּם זֶה אִין מְקַבְּלִים גֵּרִים לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה, אֵלֹא - (דברים לב) ה' בָּדַד יִנְחֵנוּ וְאִין עִמּוֹ אֵל נֹכַר.

שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם מַעַץ הַחַיִּים, עֶבֶד טוֹב וְעֶבֶד רַע. מִצַּד שֶׁל מִסְטֵרוֹיִן עֶבֶד טוֹב, עֶבֶד נֶאֱמָן לְרַבּוֹ. עֶבֶד רַע - סַמְא"ל. מִי שֶׁהוּא מַעַץ הַחַיִּים, הוּא בֶן הָעוֹלָם הַבָּא, בֶּן מִצַּד שֶׁל בֶּן י"ה, בִּינָה. וְיִירַשׁ אֶת הַמַּלְכוּת

שְׁהִיָּא ה'י. וְאִידָּךְ יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ? אַם עוֹשֶׂה אֶת הַצּוּי שֶׁל אָבָא וְאִמָּא, מְשׁוּם שֶׁהִיא מְלָכוּת מִצּוֹת הַמֶּלֶךְ, וְעַלּוּי נֶאֱמַר (אסתר ג) מִדּוּעַ אַתָּה עוֹבֵר אֶת מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ. הִיא מִצְוָה, וְצוּיֵה שֶׁל הַמֶּלֶךְ עַל עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה.

מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא תִּפְאָרֶת. וְכָאן אֵין שֵׁם פְּרוּד, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵמֶת, תּוֹרָתוֹ תּוֹרַת אֵמֶת, הוּא תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתוֹ. כְּמוֹ שֶׁבִּינָה, תּוֹרָתוֹ וּמִצְוֹתוֹ שֶׁל חֻכְמָה. שְׂיֵשׁ תּוֹרָה שֶׁל בְּרִיָּאָה, וְחֻכְמָה שֶׁל בְּרִיָּאָה, וּבִינָה שֶׁל בְּרִיָּאָה, וְכֵן בְּכָל הַמִּדּוֹת. בְּזֶה יָכוֹל בֵּן בְּתוֹרָה הַזֹּאת לִהְיוֹת בְּלִי מִצְוָה, וּמִצְוָה בְּלִי תּוֹרָה בְּפִרוּד. וּמִכָּאן בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרָה. אֲבָל מִצַּד שֶׁל אֲצִילוֹת אֵין הִבְדָּל שֵׁם, וְכֵן מְשִׁם אֵין חֲטָא בָּא עַל יָדוֹ, וְאֵין בּוֹ עֲנֵשׁ וְלֹא שָׁכַר וְלֹא מִיתָה.

וּמְשׁוּם כֵּן, הַתּוֹרָה זֶה עֵץ הַחַיִּים, שָׁכַר הָעוֹלָם הַבָּא, וְהַאֲיָלוֹן הַזֶּה נִקְרָא עֵץ הַחַיִּים, וְנִקְרָא הָעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא נִקְרָא בּוֹ שָׁכַר, מְשׁוּם שֶׁהוּא בֵּן. מְשִׁם לֹא מִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה לְקַבֵּל שָׁכַר, לֹא בְּמַעֲשֵׂה וְלֹא בְּדַבּוּר וְלֹא בְּמַחֲשָׁבָה.

בָּא הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה לְנֶשֶׁק אֶת יָדוֹ. אֲמַר, וְדַאי אַתָּה הוּא בֵּן מְשִׁם, בְּדִיוֹקָן שֶׁל בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ, תִּפְאָרֶת בֵּן שֶׁל אָבָא וְאִמָּא הָעֲלִיּוֹנִים, הָאֲצִילוֹת שֶׁלֹּא בְּלִי הַפְּסָקָה, לֹא קִדְּם אוֹתָהּ בֵּן אַחֵר, לֹא בְּמַחֲשָׁבָה, וְלֹא בְּדַבּוּר, וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה. אֲמַר הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן, וְאַתָּה וְהַחֲבָרִים, וְרֹאשֵׁי מוֹרֵי הַיְּשִׁיבוֹת, שְׁמִזְמָנִים לְכָאן עָמִי בְּלִי הַפְּסָקָה כָּלִל וְגָלִי תַעֲרֹבֶת. נִשְׁקוּ כֻּלָּם זֶה לָזֶה, וְהַפִּירוּ בְּאַחֲנָה וּבְכוֹ.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאִמַּר, עִם כָּל זֶה, בֵּן בְּכוֹר חֲזִיבִים כָּל אֲחָיו בְּכַבּוּדוֹ, שֶׁהָרִי כְּתוּב (שמות כ) כִּפְדָּא אֶת אֲבִידְךָ, וּפְרִשׁוּהָ רַבּוּתֵינוּ, אֶת - לְרַבּוֹת אַחִידָה הַגְּדוּלָּה. וְאֶפְלוּ מִכָּל צֶדֶד הוּא מִפְּרִשׁ עֲלֶיךָ בְּתוֹרָה, בְּשִׁגְיִים - זֶה הַבֵּל. וְלֹא הִיָּה לְאֶדָם הָרָאשׁוֹן בֵּן קֶדְמוֹן מִמֶּנּוּ, וּפְרִשׁוּהָ רַבּוּתֵינוּ, בְּשִׁגְיִים - זֶה מִשָּׁה. שֶׁבֵּן הַמֶּלֶךְ בְּכָל מְקוֹם, אַתָּה הַבְּכוֹר מִצַּד שֶׁל עֵץ הַחַיִּים שֶׁל טוֹב וְרָע, אַתָּה הוּא טוֹב. זֶהוּ שְׁכָתוּב (בראשית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב, (שמות ב) וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא.

וּמְשִׁם קָרָא אוֹתָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲבַד נֶאֱמָן. אַחֵר כֵּן עֲלִיתָ לִהְיוֹת מֶלֶךְ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (דברים לג) וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ. אַחֵר כֵּן בֵּן בֵּית לְמַעְלָה. מֶלֶךְ מִצַּד שֶׁל מְלָכוּת שֶׁל בְּרִיָּאָה, בֵּן בֵּית מִצַּד שֶׁל בִּינָה שֶׁל בְּרִיָּאָה. כָּעֵת אַתָּה מֶלֶךְ מִצַּד שֶׁל עֵץ הַמְּלָכוּת שֶׁל אֲצִילוֹת. בֵּן בֵּית מִצַּד שֶׁל בִּינָה. תִּפְאָרֶת שֶׁל אֲצִילוֹת, אֲשֶׁרִי חִלְקָהּ. וּמִי גֵרָם לָךְ אֶת זֶה? מְשׁוּם הַשְׁתַּדְּלוּתָהּ בְּתוֹרָה וּבְמִצְוָה, לִיחַד אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ, לְהַעֲלוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ עַל מְקוֹמוֹ וְעַל מַחְנוֹתָיו לְמַעְלָה וְעַל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה.

וּמְשׁוּם כֵּן (וּבִגְלָלָהּ) כָּלִם יוֹרְשִׁים נְשָׁמוֹת שֶׁל אֲצִילוֹת מִמֶּנּוּ, וְנִקְרָאִים בָּנִים שֶׁלֹּא, מְשׁוּם יְהוָה ה' שֶׁל אֲצִילוֹת שֶׁאֵין שֵׁם פְּרוּד וְקֶצוֹץ. שֶׁבְּרִאשׁוֹנָה נֶאֱמַר בָּהֶם בָּנִים לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ, מִצַּד יְהוָה ה' שֶׁל בְּרִיָּאָה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּרִאשׁוֹתֵינוּ אֶף עֲשִׂיתִינוּ, כְּגוֹן בָּנִים לִיהוָה ה' שֶׁל אֲצִילוֹת.

וּבִדָּה הַתְּקִימָה הַמִּצְוָה, שֶׁהִיא מִצְוָה עַל יִשְׂרָאֵל לְהַעֲמִיד לָהֶם מֶלֶךְ. זֶהוּ שְׁכָתוּב, (שם י) שׁוּם תִּשְׁמִים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ. וְהַתְּקִים בָּךְ (שם לג) וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ, כְּבִרְאשׁוֹנָה. וְכָלִם מִתְּנַהֲגִים אַחֲרֶיךָ, כְּמוֹ אֲיָבָרִים שֶׁכָּלִם מִתְּנַהֲגִים בְּתַנּוּעַת הַנֶּשֶׁמָה שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט עַל כָּל אֲיָבָר. מְשׁוּם שֶׁכֶּתֶר עֲלִיוֹן אַתָּה תִּהְיֶה מַעֲטָר בּוֹ, שֶׁבּוֹ עֲלֵת הָעֲלוֹת הוּא כֶּתֶר עַל הַכֹּל, טְמִיר וְגִנּוּז מִבְּפָנִים מִמֶּנּוּ. וּמִמֶּנּוּ מִתְפַּשֵּׁט עַל כָּל הַסְּפִירוֹת, וּמִסְדֵּר אוֹתָם לִהְיוֹת זֶה גְּדוֹל, וְזֶה קָטָן, וְזֶה בִּינוּנִי, וּמִנְהִיג אוֹתָם לְרַצּוֹנוֹ וּמֵאִיר בָּהֶם, וּמִקְשֵׁר אוֹתָם וּמִיחַד אוֹתָם.

כִּכָּה אַתָּה תִּהְיֶה מְנַהֵג לְיִשְׂרָאֵל בְּכָל הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁלֹּא, וְיִתְסַדֵּר כָּל אֶחָד כְּרֹאוּ לוֹ - הַבְּכוֹר כְּבִכּוֹרָתוֹ, וְהַצֶּעִיר כְּצִעִירוֹתוֹ, וְהַבִּינוּנִי כְּפִי דְרָגָתוֹ. וְיִתְקַשֵּׁר אוֹתָם קֶשֶׁר אֶחָד לְאַבְיָהֶם שֶׁבְּשִׁמְסִים, לִהְיוֹת כָּלִם בְּשִׁפְהָ בְּרוּרָה, לְבָרֵךְ אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּלְקַדְּשׁוֹ וּלְיַחַדּוֹ בְּדְרָגָה שְׁלֵקָה, בְּמַחֲשָׁבָה שְׁלֵקָה, בְּאֲצִילוֹת שְׁלֵקָה, שֶׁהַתְּקִים בָּךְ (במדבר יא) וְאֲצִלְתִּי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עֲלֶיךָ וּשְׁמִתִּי עֲלֵיהֶם. קוֹם הַתְּעוֹרֵר בְּמִצְוָה, לְהַכְרִית זֶרַעוֹ שֶׁל עֲמָלָק.

אִישׁ אִמּוֹ וְאִבּוֹ תִּירָאוּ וְגו'. מִצְוָה זֹאת לְכַבֵּד אָב וְאִם, שֶׁצִּרִּיךְ בֵּן אֶדָם לִירָא מֵאִבּוֹ וּמֵאִמּוֹ וּלְכַבֵּד אוֹתָם. כְּמוֹ שֶׁצִּרִּיךְ בֵּן אֶדָם לְכַבֵּד אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִצַּד הָרוּחַ שֶׁנֶּתַן בְּתוֹכּוֹ וּלִירָא מִמֶּנּוּ, כֵּן צִרִּיךְ לְכַבֵּד אֶת אִבּוֹ וְאֶת אִמּוֹ מִצַּד שֶׁל הַגּוּף שֶׁלֹּא וּלִירָא מֵהֶם, שֶׁהָרִי הֵם מִשְׁתַּתְּפִים עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעוֹשִׂים לוֹ גּוֹף. וְהוֹאִיל וְהֵם שְׁתִּפִּים בְּמַעֲשֵׂה, יְהִיו שְׁתִּפִּים בְּיִרְאָה וּכְבוֹד.

כְּמוֹ כֵּן, שְׁלֹשָׁה שְׁתִּפִּים נִמְצְאוּ לוֹ לְמַעְלָה בְּסוּד שֶׁל אֶדָם. אֶדָם הָרָאשׁוֹן, אֶף עַל גַּב שְׁגוּפוֹ הִיָּה מַעֲפָר, לֹא מַעֲפָר שֶׁל כָּאן הִיָּה, אֲלָא מַעֲפָר שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה. הָאֵב וְהָאֵם נִמְצְאוּ, וְהַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן הַשְׁתַּתֵּף עִמָּם, וְשָׁלַח בּוֹ רוּחַ שֶׁל חַיִּים וּנְבָרָא. וְכֵמוֹ זֶה נִמְצָא הַכֹּל לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. וְעַל כֵּן צִרִּיךְ אֶדָם לִירָא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלִירָא מֵאִבּוֹ וּמֵאִמּוֹ.

בְּסִתְרֵי תּוֹרָה, אֶדָם הָרָאשׁוֹן לֹא הִיָּה לוֹ מִהָעוֹלָם הַזֶּה כְּלוּם. צָדִיק אֶחָד עָשָׂה שְׁמוּשׁ עִם נִקְבָּתוֹ, וְנַעֲשֶׂה מֵאוֹתוֹ הַשְׁמוּשׁ גּוֹף אֶחָד, שֶׁאִירוֹ יוֹתֵר מִכָּל אוֹתָם הַמְּלָאכִים הַשְּׁלוּחִים לְמַעְלָה. וְכִשְׁנִבְרָא אוֹתוֹ הַגּוֹף, הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן שָׁלַח בְּאוֹתוֹ הַצִּדִּיק עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, וְהַשְׁתַּתֵּף עִמָּם וְנִצָּא לְעוֹלָם.

כִּיּוֹן שֵׁנִיָּא, רְאוּ אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַלְבֵּנָה וְהַסְתִּירוּ אֶת אוֹרָם, שִׁתְּפוּם רְגֵלוֹ הַחֲשִׁיד אֶת הָאוֹר שֶׁלָּהֶם. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁמִּמַּעֲשֵׂה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַלְבֵּנָה יָצָא. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָא, נִחָשׁ, וְהַקִּטִּין עֲצָמוֹ, וְהַצֵּטְרָךְ לְגוֹף אַחֵר בְּעוֹר וּבְבָשָׁר, שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית ב') וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם. כִּמוֹ אוֹתוֹ הַשְּׂמוּשׁ שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ צְדִיק עִם נִקְבָּתוֹ, לֹא נִמְצָא מִקֵּדָם לָכוֹ וּלְאַחֵר מִכּוֹ, שֶׁהָרִי טָרַם יָצָא לְצוּרָף אֲמֹן.

עַד שֶׁבָּא חֲנוּךְ, וְנָטַל אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן הָאָרֶץ, וְנִבְרָרָה הַפְּסֻלָּת וְהַזְהָמָה מִן הַכֶּסֶף, וְכֵן בְּכָל אוֹתָם הַצְּדִיקִים שֶׁבָּאָרֶץ. אַחֵר כִּךְ הִתְתַּקֵּן אוֹתוֹ הַמִּקְוֶה, וְנַעֲשִׂי רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת בְּשִׁמוּשֵׁיהֶם וְהַגּוֹף מִלְמָטָה בָּאָרֶץ. וְעַל כֵּן, בְּשִׁתְּפוֹת שֶׁלְמַעֲלָה וּלְמַטָּה בָּא הָאָדָם לְעוֹלָם, וְצָרִיךְ לִירָא מֵאוֹתָם הַשִּׁתְּפִים וּלְכַבֵּד אוֹתָם, כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. (עַד כֹּאן רַעִיָא מֵהִימָנָא).

#### זָהָר

אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. רַבִּי חִיָּא פְתַח, (דְּבָרִים ט') אֵל תִּפְנוּ אֶל קִשִּׁי הָעָם הַזֶּה וְגו'. אֵל תִּפְנוּ, וְכִי מִי שִׁיאֲמַר לְמַלְךְ אֵל תִּפְנוּ! וְהָרִי כְּתוּב (אִיּוֹב לד') כִּי עֲיִינוּ עַל דִּרְכֵי אִישׁ. וְכְּתוּב (יִרְמְיָה כד') אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נָאִם ה', וְהָרִי בְּכָל מִשְׁגִּית הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִסְתַּכֵּל עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים, וּמִכְנִיס בְּדִין עַל כָּלֶם, אִם טוֹב וְאִם רָע, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת יב') הָאֱלֹהִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נַעֲלָם אִם טוֹב וְאִם רָע, וּמִשָּׁה אוֹמֵר אֵל תִּפְנוּ!

אֵלָּא כִּמָּה צָרִיךְ אָדָם לְהַשְׁמֵר מִחֲטָאוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִחֲטָא לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. בֹּא רְאֵה, בֶּן אָדָם שֶׁעוֹשֶׂה מִצְוָה, אוֹתָהּ מִצְוָה עוֹלָה וְעוֹמֶדֶת לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאוֹמֶרֶת: אֲנִי מִפְּלוּנִי שֶׁעָשָׂה אוֹתִי. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹנֶה אוֹתָהּ לְפָנָיו, לְהַשְׁגִּיחַ בָּהּ כָּל יוֹם, לְהִיטִיב לוֹ בְּשִׁבְלָהּ. עֲבֹר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה - אוֹתָהּ עֲבֹרָה עוֹלָה לְפָנָיו וְאוֹמֶרֶת: אֲנִי מִפְּלוּנִי שֶׁעָשָׂה אוֹתִי. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹנֶה אוֹתָהּ, וְעוֹמֶדֶת שָׁם לְהַשְׁגִּיחַ בָּהּ, לְכַלּוֹת אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים לב') וַיֵּרָא ה' וַיִּנָּאֶץ מִכַּעַס בְּנִי וּבִנְתִּי. מַה זֶה וַיֵּרָא? אוֹתוֹ שֶׁעוֹמֵד לְפָנָיו.

שָׁב בְּתִשְׁבּוּכָה - מַה כְּתוּב? (שְׁמוּאֵל-ב יב) גַּם ה' הֶעֱבִיר חֲטָאתָךְ לֹא תָמוּת. שֶׁהֶעֱבִיר אוֹתוֹ הַחֲטָא מִלְּפָנָיו כְּדִי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בּוֹ, לְהִיטִיב לוֹ. וְעַל כֵּן, אֵל תִּפְנוּ אֶל קִשִּׁי הָעָם הַזֶּה וְאֵל רִשְׁעוֹ וְאֵל חֲטָאתוֹ. אֲמַר רַבִּי יוֹסִי, וְכֵן מִכָּאן מִשְׁמַע, שֶׁכְּתוּב (יִרְמְיָה ב') נִכְתָּם עֲוֹנָךְ לְפָנָי.

רַבִּי יוֹסִי הַקִּטּוֹן נִכְנָס לְפָנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן יוֹם אֶחָד, מִצָּא אוֹתוֹ שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב וְקוֹרָא, כְּתוּב (בְּרַאשִׁית ב') וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִיא נָתַנָּה לִי מִן הָעֵץ וְאָכַל. מִשְׁמַע שֶׁאָדָם וְחַוָּה נִבְרָאוּ כְּאֶחָד וּבְגוֹף אֶחָד, שֶׁכְּתוּב אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי, וְלֹא כְּתוּב אֲשֶׁר נָתַתָּה לִי. אָמַר לוֹ, אִם כִּךְ, וְהָרִי כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-א א') אֲנִי הָאִשָּׁה הַנִּצָּבֶת עִמָּכָה בָּזָה, וְלֹא כְּתוּב הַנִּצָּבֶת לְפָנֶיךָ. אָמַר לוֹ, אִם כְּתוּב הַנִּתְּנָתָ עִמָּךְ - הִיִּיתִי אוֹמֵר כִּךְ, כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי, אֲבָל הַנִּצָּבֶת כְּתוּב.

אָמַר לוֹ, וְהָרִי כְּתוּב (בְּרַאשִׁית ב') וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵצָר כִּנְגִידוֹ. אֶעֱשֶׂה לוֹ עֲבָשׁ. אָמַר לוֹ, כִּךְ הוּא וְדָאִי, שֶׁאָדָם הָיָה לְבַדּוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ סִמָּךְ מִנִּקְבָּתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהִיָּתָה בְּצִדּוֹ כְּפִי שֶׁבָּאָרְנוּ. וּמָה שֶׁאָמַר אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵצָר - כִּךְ הוּא, שֶׁלֹּא כְּתוּב אֶבְרָא לוֹ עֵצָר, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (שִׁם ה') זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאִם. אֲבָל כְּתוּב אֶעֱשֶׂה. וּמָה הוּא אֶעֱשֶׂה? אֲתִקֵּן. מִשְׁמַע שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָטַל אוֹתָהּ מִצִּדּוֹ, וְתִקֵּן אוֹתָהּ בְּתִקּוֹן, וְהִבִּיא אוֹתָהּ לְפָנָיו. וְאֵז הַשִּׁתְּמִשׁ אָדָם בְּאִשְׁתּוֹ, וְהָיָה לוֹ סִמָּךְ.

וְשִׁנִּינוּ, יָפִיו שֶׁל אָדָם כִּסָּא שֶׁל הַקֶּשֶׁר הָעֲלִיוֹן, מֵהַזָּהָר הַמֵּאִיר. יָפִיָּה שֶׁל חוּהָ, שֶׁלֹּא הָיוּ כְּזוֹלִים כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהַסְתַּכֵּל בָּהּ. וְאִפְּלוּ אָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הָיָה מִסְתַּכֵּל בָּהּ, עַד אוֹתוֹ הַזָּמָן שֶׁחֲטָאוּ, וְהוֹסֵר (וְהַקִּטּוֹן) הִלְפִי שֶׁלָּהֶם. אֵז הַסְתַּכֵּל בָּהּ אָדָם וְהַכִּיר בָּהּ לְשִׁמּוֹשׁ עִמָּהּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שִׁם ד') וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ. וַיֵּדַע - בְּכָל. וַיֵּדַע - בְּתִשְׁמִישׁ. וַיֵּדַע - שֶׁהַכִּיר בָּהּ וְהַסְתַּכֵּל בָּהּ.

וְשִׁנִּינוּ, אִסּוּר לוֹ לְאָדָם לְהַסְתַּכֵּל בְּיָפִיָּה שֶׁל אִשָּׁה, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבֵא לְהַרְהוֹר רַע, וַיַּעֲקֹר לְדָבָר אַחֵר. וְכִךְ הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן עוֹשֶׂה - כְּשֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ בְּעִיר וְהָיוּ הַחֲבֵרִים הוֹלְכִים אַחֲרָיו וְרָאָה נָשִׁים יָפוֹת, הַשְּׁפִיל אֶת עֵינָיו, וְהָיָה אוֹמֵר לְחֲבֵרִים: אֵל תִּפְנוּ.

וְכָל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּיָפִי שֶׁל אִשָּׁה בְּיוֹם, בֹּא לְהַרְהוֹר בְּלִילָהּ. וְאִם עוֹלָה אוֹתוֹ הַרְהוֹר רַע עָלָיו, עוֹבֵר מִשּׁוּם וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. וְעוֹד, אִם שִׁמְשׁ עִם אִשְׁתּוֹ בְּזָמָן שֶׁעוֹלָה בּוֹ אוֹתוֹ הַהַרְהוֹר הָרַע, אוֹתָם בָּנִים שְׁמוּלִידִים נִקְרָאִים אֱלֹהֵי מִסְכָּה. וְעַל זֶה כְּתוּב אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים וְאֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. רַבִּי אֲבָא אָמַר, אִסּוּר לוֹ לְאָדָם לְהַסְתַּכֵּל בְּאִילֵי עֲבוּדָה זָרָה, וּבְנִשּׁוֹת הָעַמִּים, וְלֹא לְהוֹנוֹת מִהֶן, וְלֹא לְהַתְרַפָּא בָּהֶן. שְׁאִסּוּר לוֹ לְאָדָם לְהַסְתַּכֵּל בְּמִקְוֶה שֶׁלֹּא צָרִיךְ.

רַבִּי אֲבָא פְתַח, (תְּהִלִּים נו') פָּנָה אֵלַי וְחֲנִנִי תִּנֶּה עֲזָךְ לְעַבְדְּךָ. פָּנָה אֵלַי וְחֲנִנִי, וְכִי לֹא הָיָה לוֹ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם יָפָה כְּדוֹד, שֶׁהוּא אוֹמֵר פָּנָה אֵלַי וְחֲנִנִי? אֵלָּא כִּךְ שִׁנִּינוּ, דָּוִד אַחֵר יָשׁ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא מִמָּנָה עַל כִּמָּה אוֹיְכְלוּסִים עֲלִיוֹנִים וּמַחְנוֹת. וּכְשֶׁרוּצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרַחֵם עַל הָעוֹלָם, מִסְתַּכֵּל בְּדוֹד הַזֶּה, וּמֵאִיר לוֹ פָּנִים, וְהוּא מֵאִיר לְעוֹלָמוֹת וְחָס עַל הָעוֹלָם.

וַיִּפְּנוּ שֶׁל הַדָּוָד הַזֶּה מֵאִיר לְכָל הָעוֹלָמוֹת, רָאִשׁוּ גִלְגָּלֶת זֶהָ שֶׁנִּרְקְמָה בְּשִׁבְעָה תַכְשִׁיטֵי מִיָּנִים שֶׁל זֶהָ, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ. וְחִבִּיבוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּנְגִדּוֹ, וּמֵרַב אֶהְבְּתוֹ אֵלָיו אָמַר לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּחְזִיר עֵינָיו כִּנְגִדּוֹ וְיִסְתַּכֵּל בּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהֵם יָפִים בְּכָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ו) הַסִּבִּי עֵינֶיךָ מִנְּגִדִי וְגו'. הַסִּבִּי עֵינֶיךָ מִנְּגִדִי, שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהָעֵינִים הִלְלוּ מִסְתַּכְלוֹת בּוֹ בְּקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִזּוֹ מִתְעוֹרְרִים בְּלִבּוֹ חֲצִי בְּלִיטָטְרָאוֹת בְּאַהֲבָה עֲלִיוֹנָה, וּמִגִּדֵּל הַשְּׁלֵהֲבֶת שֶׁל הָאֶהְבָּה הָעֲלִיוֹנָה אֵלָיו, אָמַר הַסִּבִּי עֵינֶיךָ מִנְּגִדִי, סוֹבְבִי עֵינֶיךָ לְצַד אַחֵר מִמֶּנִּי, שֶׁהֵם שׁוֹרְפִים אוֹתִי בְּשִׁלְהֲבוֹת אֶהְבָּה. וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּדוֹד, (שְׁמוּאֵל-א טו) וְהוּא אֲדַמְנִי עִם יָפָה עֵינַיִם וְטוֹב רָאִי. וּבִשְׂבִיל אוֹתוֹ דָּוִד עֲלִיוֹן הִנָּאָה, אֶהְבְּתוֹ וַתְּשׁוּקָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִדְבֵּק עִמּוֹ, אָמַר דָּוִד פִּנָּה אֵלַי וְחִנֵּנִי.

כְּמוֹ זֶה, (בְּרַאשִׁית כז) וַיֹּאמֶר רָאָה רֵיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרִכּוֹ ה'. מִשְׁמַע שֶׁנִּכְנָס עִם יַעֲקֹב בֶּן עֵדֹן, שֶׁהוּא שְׂדֵה הַתְּפוּחִים הַקָּדוֹשִׁים. וְכִי אִיךָ יָכוֹל בֶּן עֵדֹן לְהִכְנִס עִמּוֹ, שֶׁהָרִי בֶּן עֵדֹן כְּמָה הוּא גָדוֹל בְּרַחֲב וּבְאֶרֶץ, כְּמָה מִיָּנִים שֶׁל בָּתִּים עֲלִיוֹנִים קְדוֹשִׁים, דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, מְדוּרִים עַל מְדוּרִים יֵשׁ שָׁם?

אֲלָא בֶּן אַחֵר עֲלִיוֹן קְדוֹשׁ יֵשׁ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאוֹתוֹ הֵגֵן הוּא אֶהְבְּתוֹ, וְנִדְבַק בּוֹ, וְאִינוּ שְׁמוֹר אֲלָא לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוֹ, שֶׁהוּא נִכְנָס בּוֹ. וְזֶה הוֹרִישׁ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִמָּצֵא תָמִיד עִם הַצַּדִּיקִים, וְכָל שֶׁכֵּן לְהִמָּצֵא בּוֹ עִם יַעֲקֹב, וְזֶה מֵה שֶׁזָּמַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִכְנִס עִמּוֹ לְסִיעַ לוֹ.

כְּמוֹ כּוֹ, (שֵׁם כח) אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיד וְאַלְהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ וְגו'. שְׁנִינוּ, מִלְּמַד שֶׁנִּתְקַפְּלָה לוֹ אָרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכִי אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה עַל אַרְבַּע מֵאוֹת פָּרְסָה, אִיךָ נִעְקְרָה מִמְּקוֹמָה וַיִּשְׁבָּה תַּחְתּוֹ? אֲלָא אָרֶץ אַחֲרֵת עֲלִיוֹנָה קְדוֹשָׁה יֵשׁ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנִקְרָאת אָרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְהִיא תַּחַת דְּרָגַת יַעֲקֹב שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ, וְהוֹרִישׁ אוֹתָהּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׂבִּיל אֶהְבְּתָם, לְדוֹר עַמָּם וְלִהְיֵהוּ אוֹתָם וְלִהְיוֹן עֲלֵיהֶם מִהֶכַל, וְנִקְרָאת אָרֶץ חַיִּים.

בֹּא רָאָה, אֲסוּר לוֹ לֵאמֹר לְהִסְתַּכֵּל בְּמִקּוֹם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹאֵס בּוֹ וְנִפְשׁוֹ רְחוּקָה מִמֶּנּוּ. וּמֵה בְּמָה שֶׁאוֹהֵב הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ - בְּמָה שֶׁרְחוּקָה עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה. שֶׁבֹּא רָאָה, אֲסוּר לוֹ לֵאמֹר לְהִסְתַּכֵּל בְּקִשְׁתּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא מְרָאָה שֶׁל דִּיּוֹקָן עֲלִיוֹן. אֲסוּר לוֹ לֵאמֹר לְהִסְתַּכֵּל בְּאוֹת הַבְּרִית שֶׁלוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא רוֹמֵז לְצַדִּיק שֶׁל עוֹלָם. אֲסוּר לוֹ לֵאמֹר לְהִסְתַּכֵּל בְּאַצְבָּעוֹת הַכְּהֵנִים בְּשִׁעָה שְׁפוֹרְשִׁים יְדֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם שְׂרִי כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן. וּמֵה בְּמִקּוֹם קְדוֹשׁ עֲלִיוֹן אֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל - בְּמִקּוֹם טְמֵא רְחוּקָה לֹא כָּל שָׁכֵן. מִשּׁוּם כֵּן, אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, וּמֵה לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם אֲסוּר - לְעַבֵּד אוֹתָם אוֹ לַעֲשׂוֹת אוֹתָם עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

וּמִשּׁוּם כֵּן, אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים. כֵּאֵן בֹּא לְהַזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל כִּבְרָאשׁוֹנָה, כִּנְגִדּוֹ (שְׁמוֹת כ) לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אַחֲרִים עַל פְּנֵי. וְאַלְהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם, כִּנְגִדּוֹ לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כִּנְגִדּוֹ אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ - אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. כִּנְגִדּוֹ כִּבֵּד אֶת אָבִיד וְאֶת אִמֶּיךָ - וְאֶת שְׁבִתִּי תִשְׁמְרוּ, וְזָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקָדְשׁוֹ. לֹא תִשְׁבַּעוּ בְּשֵׁמִי לִשְׁקֹר - לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא. לֹא תִגְנְבוּ - לֹא תִגְנֹב. וְלֹא תִכְחֲשׁוּ - וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ, לֹא תַעֲנֶה בְּרֵעֶךָ עַד שִׁקֵּר. מוֹת יוֹמַת הַנֶּאֱפֵק וְהַנֶּאֱפֵת - לֹא תִנָּאֵף. לֹא תַעֲמִיד עַל דֵּם רֵעֶךָ - לֹא תִרְצַח. וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ, וְעַל כֵּן כָּלִל הַתּוֹרָה בַּפֶּרֶשָׁה הַזֶּה.

אָמַר רַבִּי חִזְיָא, בְּרַאשׁוֹנָה - אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ. זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת. לֹא תִשָּׂא. לֹא תִרְצַח. לֹא תִנָּאֵף. לֹא תִגְנֹב. בְּלִשׁוֹן יָחִיד. וְכֵאֵן - אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, וְאֶת שְׁבִתִּי תִשְׁמְרוּ. אֵל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים. בְּלִשׁוֹן רַבִּים. אֲלָא בֹא רָאָה, מִיּוֹם שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל מְצוּיִים בְּעוֹלָם, לֹא נִמְצָאוּ לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלִב אֶחָד וּבְרָצוֹן אֶחָד כְּמוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁעָמְדוּ בְּהַר סִינִי, וְעַל כֵּן הִכָּל נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן יָחִיד. אַחֵר בְּלִשׁוֹן רַבִּים, שֶׁהָרִי לֹא נִמְצָאוּ כָּל כֵּן בְּאוֹתוֹ הַרְצוֹן.

רַבִּי אֶלְעָזָר הָיָה הוֹלֵךְ לְרֵאוֹת אֶת רַבִּי יוֹסִי בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנִיָּא חֲמִיו, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי חִזְיָא וְרַבִּי יוֹסִי. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְשִׂדְּהָ אַחַת, יָשְׁבוּ תַּחַת אֵילָן אֶחָד. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אֶחָד יֹאמַר דְּבַר תּוֹרָה. פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (הוֹשֵׁעַ יג) וְאֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאַלְהֵים זִוְלָתִי לֹא תִדַּע. לֹא כְּתוּב אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲלָא אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְכִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לָהֶם לְמֶלֶךְ, וְלֹא מִקֵּדָם לָכֵן? וְהָרִי כְּתוּב (בְּרַאשִׁית לה) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּתִנְכָּכֶם, וְכְתוּב וְנִקְוָמָה וְנִעְלָה בֵּית אֵל, וְאַתָּה אִמְרַת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם!?

אֲלָא, מִיּוֹם שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם, לֹא הִפִּירוּ אֶת כְּבוֹד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַק בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, שֶׁהָיָה בְּאוֹתָהּ עֲבוֹדָה קָשָׁה וְצוּחוֹ כִּנְגִדּוֹ, וְלֹא שָׁנוּ מִנִּימוֹסֵיהֶם לְעוֹלָמִים. וְשָׁם נִבְחֲנוּ הָאֲבוֹת, כְּזֶהָ מִתּוֹךְ הַפִּסְלֹת (כְּהַתּוֹדָה הַזֶּהָב מִתּוֹךְ הַשְּׁלֵהֲבֶת). וְעוֹד, שֶׁהָיָה רוֹאִים בְּכָל יוֹם כְּמָה כְּשִׁפִּים, כְּמָה מִיָּנִים רָעִים, לְהִטְעוֹת אֶת בְּנֵי הָאָדָם, וְלֹא סָטָנוּ מִן הַדֶּרֶךְ לְזִמְיִן וְלִשְׁמָאֵל. וְאִף עַל גֵּב שְׁלֹא הָיוּ מִכִּירִים כָּל כֵּן בְּכְבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלָא הָיוּ הוֹלְכִים אַחֵר מִנְּהִי אֲבוֹתֵיהֶם.

וְאַחֵר כֵּן רָאוּ כְּמָה נָסִים וְכְמָה גִּבּוּרֹת, וְלָקַח אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעֲבוֹדָתוֹ. וּמִשּׁוּם שֶׁכָּלֶם רָאוּ כְּמָה נָסִים וְאוֹתוֹת בְּעֵינֵיהֶם, וְכָל אוֹתָם נָסִים וְגִבּוּרֹת, אָמַר וְאֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. שֶׁשָּׁם הָיָה כְּבוֹדוֹ בְּהַתְגַּלּוּת. וְהַתְגַּלָּה עֲלֵיהֶם עַל הַיָּם, וְרָאוּ אֶת זִיו הַכְּבוֹד הָעֲלִיוֹן פָּנִים בְּפָנִים. שֶׁלֹּא תֹאמְרוּ

שְׁאֵלוֹה אַחֵר הוּא שְׁדָּבֵר עִמּוֹ, אֵלָּא אֲנִי הוּא שְׁרָאִיתָם בְּאַרְץ מִצְרַיִם, אֲנִי הוּא שְׁהֲרַגְתִּי אֶת שׁוֹנְאֵיכֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם, אֲנִי הוּא שְׁעֲשִׂיתִי כָּל אוֹתוֹן עֶשֶׂר מִכּוֹת בְּאַרְץ מִצְרַיִם. וּמִשּׁוּם כֵּן, וְאַלְהִים זִוְלָתִי לֹא תִדְעַ, שֶׁלֹּא תֵאמַר שֶׁאַחֲרֵי הִנֵּה, אֵלָּא אֲנִי הוּא הַכֹּל.

עוֹד פִּתַּח, לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל וְלֹא תִלְוֶן פְּעֻלַּת שְׂכִיר עַד בֶּקֶר. לָמָּה לֹא תִלְוֶן פְּעֻלַּת שְׂכִיר? אֵלָּא מִכְּתוּב אַחֵר נִשְׁמַע, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים כד) בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תִבּוֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת נַפְשׁוֹ. לֹא תִבּוֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ, הַזֶּהֱרָה שֶׁלֹּא תִתְכַּנֵּס בְּגִלְלוֹ מִן הָעוֹלָם טָרָם יִגִּיעַ זְמַנְךָ לְהִתְכַּנֵּס, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת יב) עַד אֲשֶׁר לֹא תִחַשֵּׁד הַשֹּׁמֵשׁ וְגו'. מִכָּאן לְמִדְּנוּ דָּבָר אַחֵר - מִי שֶׁמִּשְׁפָּלִים לְנַפְשׁ הָעֲנִי, אֲפִלּוּ שֶׁהִגִּיעוּ יָמָיו לְהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם לְנַפְשׁוֹ וְנוֹתֵן לוֹ יוֹתֵר תַּיִם.

לֹא תִלְוֶן פְּעֻלַּת שְׂכִיר. בֹּא רֵאָה, מִי שֶׁנוֹטֵל אֶת שְׂכָר הָעֲנִי, כְּאִלּוּ נָטַל אֶת נַפְשׁוֹ וְאֶת שֵׁל אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ. הוּא הַקָּטָן אֶת נַפְשׁוֹ - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַטֵּן אֶת יָמָיו וּמְקַטֵּן אֶת נַפְשׁוֹ מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם. שְׁהִרִי כָּל אוֹתָם הַהִבְלִים שִׁיּוּצֵאִים מִפִּיו כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, כָּלֵם עוֹלִים לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעוֹמְדִים לִפְנֵי, אַחֵר כֵּן עוֹלָה נַפְשׁוֹ וְנִפְשׁוֹת בְּנֵי בֵּיתוֹ, וְעוֹמְדִים עִם אוֹתָם הַהִבְלִים שֵׁל פִּיו. וְאִזּוּ, אֲפִלּוּ נִגְזַר עַל אוֹתוֹ הָאִישׁ כְּמָה יָמִים וְכְמָה טוֹבוֹת, כָּלֵם יִנְעֻקְרִים מִמֶּנּוּ וּמִסְתַּלְקִים מִמֶּנּוּ.

וְלֹא עוֹד, אֵלָּא שֶׁנִּפְשׁוֹ אֵינָה עוֹלָה לְמַעְלָה, וְהִינוּ מֵה שֶׁאִמַּר רַבִּי אֲבָא: הִרְחֵמֵן יִצְלִנוּ מֵהָם וּמַעְלָבֵנוֹם. וּפְרָשׁוֹה, אֲפִלּוּ שֶׁהוּא עֲשִׂיר, וְאֵלָיו הוּא נִשָּׂא אֶת נַפְשׁוֹ דְּוָקָא, אֲפִלּוּ מִכָּל אֲדָם גַּם כֵּן, וְכָל שְׂכָן עֲנִי. וְהִינוּ מֵה שֶׁהִיא עוֹשָׂה רַב הַמְנוּנָה, כִּשְׁהִיא אוֹתוֹ שְׂכִיר מִסְתַּלַּק מִעֲבוֹדָתוֹ, הִנֵּה נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ וְאוֹמַר לוֹ: טַל אֶת נַפְשְׁךָ שֶׁהִפְקַדְתָּ בְּיָדִי, טַל אֶת פְּקֻדוֹךָ.

וְאֲפִלּוּ אִמַּר יְהִי בְיָדְךָ, שֶׁאֲנִי (לֹא) רוֹצֵה לְוֹתֵר עַל שְׂכָרִי - לֹא הִיא רוֹצֵה. אָמַר: פְּקֻדוֹן שֵׁל גּוֹפֶךְ לֹא רָאוּי לְהִיּוֹת מִפְּקֻד בְּיָדִי, כָּל שְׂכָן פְּקֻדוֹן הַנֶּפֶשׁ, שְׁהִרִי פְקֻדוֹן הַנֶּפֶשׁ לֹא נָתַן אֵלָּא לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים לא) בְּיָדְךָ אִפְקִיד רוּחִי. אָמַר רַבִּי חֵיָא, וּבִיד אַחֵר מִתֵּר. אָמַר לוֹ, אֲפִלּוּ בְיָדוֹ, אַחֵר שְׁנִתֵּן.

כְּתוּב לֹא תִלְוֶן פְּעֻלַּת שְׂכִיר, וְכְתוּב וְלֹא תִבּוֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ. אֵלָּא הִרִי פְרָשׁוֹה, אֲבָל בֹּא רֵאָה, אֵין לָךְ יוֹם שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בּוֹ יוֹם אַחֵר עָלְיוֹן. וְאִם הוּא אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ אֶת נַפְשׁוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם, כְּמִי שֶׁפּוֹגֵם אֶת אוֹתוֹ יוֹם עָלְיוֹן. וּמִשּׁוּם כֵּן בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תִבּוֹא עָלָיו הַשֹּׁמֵשׁ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תִלְוֶן, מִשּׁוּם שֶׁנִּפְשׁוֹ לֹא עוֹלָה, וְעוֹלָה אוֹתָהּ נַפְשׁ הָעֲנִי וְשֵׁל אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר.

רַבִּי חֵיָא פִּתַּח וְאָמַר פְּסוּק אַחֲרָיו, לֹא תִקַּל חֶרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר וְגו'. פְּסוּק זֶה כְּמִשְׁמַעוֹ, אֲבָל מִפְּרָשָׁה זוֹ כָּלָה לְמִדְּנוּ מִמֶּנּוּ דְּבָרִים אַחֲרִים, וְכָלֵם תְּלוּיִים זֶה בְּזֶה. בֹּא רֵאָה, מִי שֶׁמִּקַּל אֶת חֲבֵרוֹ, וְהוּא לִפְנֵי, וּמִבְּנֵשׁ אוֹתוֹ, כְּאִלּוּ שֶׁפָּדָה אֶת דָּמוֹ, וְהִרִי בְּאַרְנוֹ. וּפְסוּק זֶה כְּשֶׁאֵין חֲבֵרוֹ עִמּוֹ, וְהוּא קָלָל אוֹתוֹ, אוֹתוֹ הַדְּבוּר עוֹלָה.

שֶׁאֵין לָךְ דְּבוּר וְדְבוּר שִׁיּוּצֵא מִפִּיו שֶׁאֵין לוֹ קוֹל. אוֹתוֹ קוֹל עוֹלָה לְמַעְלָה, וְכְמָה מִלֵּאכִי חֲבֵלָה מִתְחַבְּרִים לְאוֹתוֹ הַקוֹל, עַד שֶׁעוֹלָה וּמַעִיר אֶת הַתְּהוֹם הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֵה, וְכְמָה הֵם שְׁמִתְעוֹרְרִים עַל הָאָדָם. אוֹי לְמִי שֶׁמוּצִיא דְּבָר רַע מִפִּיו, וְהִרִי פְרָשׁוֹה.

וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל, כְּמִשְׁמַעוֹ. וּפְרָשׁוֹה, בְּמִי שֶׁגּוֹרֵם לְאַחֵר לַחֲטָא. וְכֵן מִי שֶׁמִּפְּקֵה אֶת בְּנוֹ הַגָּדוֹל. וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן וְגו', בְּמִי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה, (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר) שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי ז) כִּי רַבִּים חָלָלִים הִפִּילָה וְעַצְמִים כָּל הַרְגִּיהָ. וְזֶה עֶבֶר, מִשּׁוּם וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל, מִשּׁוּם שֶׁהַכְּשִׁיל אֶת חֲבֵרוֹ לְעוֹלָם הִבָּא.

שְׁשִׁנִּינוּ, מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל בִּתְּוֹרָה וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בִּתְּוֹרָה כְּרָאוּי, יֵשׁ לוֹ תִמְדָּה חֲלָק טוֹב לְעוֹלָם הַבָּא. שֶׁאוֹתוֹ דְּבַר הַתְּוֹרָה שֶׁהוּצִיא מִפִּיו, הוֹלֵךְ וּמִשְׁוֹטֵט בְּעוֹלָם, וְעוֹלָה לְמַעְלָה. וְכְמָה עָלְיוֹנִים קְדוּשִׁים מִתְחַבְּרִים עִם אוֹתוֹ הַדְּבַר, וְעוֹלָה בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, וּמִתְעַטֵּר בְּעִטְרָה קְדוּשָׁה, וְרוֹחֵץ הַנֶּהָר שֵׁל הָעוֹלָם הַבָּא, שׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מַעַד, וּמִתְקַבֵּל בּוֹ וְנִשְׂאָב לְתוֹכוֹ, וּמִתְעַנֵּג (וְנִשְׁמַע) סָבִיב אוֹתוֹ הַנֶּהָר, הָעַץ הָעָלְיוֹן. וְאִזּוּ שׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא אוֹר עָלְיוֹן וּמִתְעַטֵּר עִם אוֹתוֹ אֲדָם כָּל יוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר.

וּמִי שֶׁעוֹסֵק (שְׁלוּמִד) בִּתְּוֹרָה וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל בָּהּ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת וּבְדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, אוֹתוֹ הַדְּבַר עוֹלָה וְסוֹטָה בְּדֶרֶכִים, וְאֵין מִי שֶׁיִּתְחַבֵּר עִמּוֹ, וְהַכֹּל דּוֹחִים אוֹתוֹ הַחוּצָה, וְהוֹלֵךְ וּמִשְׁוֹטֵט בְּעוֹלָם וְלֹא יִמָּצֵא מְקוֹם. מִי גֵרֵם לוֹ אֶת זֶה? אוֹתוֹ שֶׁהִסְטָה אוֹתוֹ מִדֶּרֶךְ הַיֶּשֶׁר. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל. וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב, וְיִרְאֵת מִלֵּלָהֶיךָ אֲנִי ה'.

וּמִי שֶׁתִּשְׁוֹקֶתוּ לַעֲסֵק בִּתְּוֹרָה וְלֹא מוּצֵא מִי שֶׁיִּלְמַד אוֹתוֹ, וְהוּא בְּאַהֲבַת הַתְּוֹרָה לוֹמֵד אוֹתָהּ, וּמִגְמֵגֵם בָּהּ בְּגִמְגוּם שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ - כָּל דְּבוּר וְדְבוּר עוֹלָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁמֶח בְּאוֹתוֹ דְּבוּר וּמִקַּבֵּל אוֹתוֹ, וְנוֹטֵעַ אוֹתוֹ סָבִיב אוֹתוֹ הַנַּחֲל, וְנִעֲשִׂים מֵאוֹתָם דְּבוּרִים עֲצִים גְּדוֹלִים, וְנִקְרָאִים עֲרֵבֵי נַחֲל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי ה) בְּאַהֲבַתָּה תִשְׁגָּה תִמְדָּה.

וְדוֹד הַמֶּלֶךְ אָמַר, (תהלים פו) הֲרֹגִי ה' דֹּרְכֶךָ אֶחָדָה בְּאַמְתֶּךָ. וְכַתוּב (שם כז) וַנַּחֲנִי בְּאַרְחַ מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרִי. אֲשֶׁרִי אוֹתָם שְׂוִידָעִים אֶת דְּרָכֵי הַתּוֹרָה וּמִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם נוֹטְעִים עֲצֵי חַיִּים לְמַעַלְהָ, שֶׁכֵּלֶם רְפוּאָה. וּמִשׁוֹם כֶּךָ כְּתוּב, (מלאכי כ) תּוֹרַת אֱמֶת הִיִּתְהַבְּיָהּ. וְכִי יֵשׁ תּוֹרָה שְׁאִינָה אֱמֶת? כֵּן, כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ, שְׁמוֹרָה מִי שְׁלֹא יוֹדֵעַ, וְאִינוּ אֱמֶת, וְאוֹתוֹ שְׁלֹמִיד מִמָּנוּ, לוֹמֵד דָּבָר שְׁאִינוּ אֱמֶת. וּמִשׁוֹם כֶּךָ כְּתוּב, תּוֹרַת אֱמֶת הִיִּתְהַבְּיָהּ.

וְעַם כָּל זֶה, צָרִיךְ אָדָם לִלְמַד דְּבָרֵי תּוֹרָה מִכָּל אָדָם, אֲפֹלוּ מִמִּי שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ. מִשׁוֹם שֶׁעַל כֵּן יִתְעוֹרֵר בַּתּוֹרָה, וְיָבֵא לִלְמַד מִמִּי שְׂוִידָעַ, וְאַחֵר כֶּךָ נִמְצָא שְׁהוֹלֵךְ בַּתּוֹרָה בְּדֶרֶךְ אֱמֶת. בֹּא רֵאֵה, יִשְׁתַּדֵּל אָדָם בְּעוֹלָם בַּתּוֹרָה וּבִמְצוּוֹתֶיהָ אֲפֹלוּ שְׁאִין עוֹשֶׂה לְשִׁמָּה, שְׁמִתוֹךְ שְׁלֹא לְשִׁמָּה בֹּא לְשִׁמָּה.

רַבִּי יוֹסִי פֶתַח בְּפִסּוּק אַחֲרָיו וְאָמַר, לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט וְגו'. לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בְּמִשְׁפָּט, כְּמִשְׁמַעוֹ. אֲבָל הָרִי נֶאֱמַר, שֶׁבִּפְרִשָּׁה הָיָה יֵשׁ בָּהּ דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים וְנִכְבָּדִים בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה. מִסּוֹף הַפִּסּוּק הָיָה מִשְׁמַע, שֶׁכְּתוּב בְּצִדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתֶךָ. בֹּא רֵאֵה, שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן כָּאֵן - מִשְׁפָּט וְצִדֵּק. מִה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלָּא אֶחָד רַחֲמִים וְאֶחָד דִּין, וְזֶה מִתְבַּשֵּׁם עִם זֶה.

כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר צִדֵּק, הוּא דִין אֶת הַכֹּל כְּאֶחָד, שְׁאִין בּוֹ רַחֲמִים וְלֹא וַתְּרִנוּת. כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר מִשְׁפָּט, יֵשׁ בּוֹ רַחֲמִים. יָכוֹל יִהְיֶה הַכֹּל בְּמִשְׁפָּט? בֹּא הַכְּתוּב וְאָמַר, בְּצִדֵּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתֶךָ. מִה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שֶׁצִּדֵּק לֹא דִין אֶת זֶה וְעוֹזֵב אֶת זֶה, אֵלָּא כָּלֵם כְּאֶחָד בְּמִשְׁקָל אֶחָד. כְּמוֹ כֵּן, לֹא תִשָּׂא פָנֶי דָל וְלֹא תִהְדָּר פָּנֵי גָדוֹל, אֵלָּא כָּלֵם בְּמִשְׁקָל אֶחָד, בְּצִדֵּק. יָכוֹל יִהְיֶה הַכֹּל בְּצִדֵּק בְּלִבְדּוֹ? בֹּא הַכְּתוּב וְאָמַר תִּשְׁפֹּט, שֶׁצָּרִיךְ לְחַבֵּר אוֹתָם כְּאֶחָד שְׁלֹא יִמְצָא זֶה בְּלִי זֶה, וְזוֹהִי שְׁלֵמוֹת הַדִּין.

וְכָל כֶּךָ לָמָּה? מִשׁוֹם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצוִי שֵׁם. וּמִשׁוֹם כֶּךָ צָרִיךְ לְהַשְׁלִים אֶת הַדִּין. כְּמוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁלּוּ מִמֶּשׁ עוֹשֶׂה לְמַעַלְהָ. וְבֹא רֵאֵה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֵׁם כֶּסֶף שֶׁל דִּין בְּשִׁעָה שְׂוִישְׁבִים הַדִּינִים, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים ט) כּוֹנֵן לְמִשְׁפָּט כֶּסֶף. וּמִשְׁם נִתְקַן כֶּסֶף שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִי הוּא הַכֶּסֶף? אֵלּוּ הֵם צִדֵּק וּמִשְׁפָּט. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם פט) צִדֵּק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כֶּסֶף. וּמִי שֶׁדִין דִּין, צָרִיךְ לָדוֹן (לְשִׁבְתָּה) בְּכֶסֶף הַמֶּלֶךְ. וְאִם פּוֹגֵם אֶחָד מֵהֵם, כְּאֵלּוּ פָּגַם אֶת כֶּסֶף הַמֶּלֶךְ. וְאֵן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַתֵּק מִבֵּין הַדִּינִים, וְלֹא עוֹמֵד בְּדִינֵיהֶם. וְכֵּה אֹמֵר? (שם יב) עֲתָה אֶקוּם יֹאמַר ה' וְגו'. וְרוֹחַ הַקְדֵּשׁ אוֹמֵר, (שם נז) רוּחַה עַל הַשָּׁמַיִם אֱלֹהִים.

#### רַעֲיָא מִהִימָנָא

לֹא תִשָּׁנָא אֶת אַחִיד בְּלִבְבֶךָ הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתֶךָ וְגו'. מִצְוָה זֹאת לְהוֹכִיחַ אֶת אוֹתוֹ שֶׁחָטָא לְהִרְאוֹת לוֹ אֶהְבָּה רַבָּה, שְׂאוּהֵב אוֹתוֹ, כְּדִי שֶׁהוּא לֹא יַעֲנֵשׁ. שְׁהִרִי כְּתוּב בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי אֶת אֲשֶׁר יֵאָהֵב ה' יוֹכִיחַ. וְכֵּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמוֹכִיחַ אֶת מִי שְׂאוּהֵב אוֹתוֹ, כֶּךָ יִלְמַד אָדָם מֵאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ וְיוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ. בְּמָה מוֹכִיחַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם? הוּא מוֹכִיחוֹ בְּאַהֲבָה בְּסִתְרָא. אִם יִקְבֹּל אוֹתוֹ - יָפָה. וְאִם לֹא מוֹכִיחוֹ בֵּין אוֹהֲבָיו, אִם יִקְבֹּל - יָפָה, וְאִם לֹא - מוֹכִיחוֹ בְּגִלּוֹי לְעֵין כָּל אִם יִקְבֹּל - יָפָה. וְאִם לֹא - מְנִיחַ אוֹתוֹ וְלֹא מוֹכִיחַ אוֹתוֹ, וְעוֹזֵב אוֹתוֹ שְׁלֵלָה וְנִעֲשָׂה אֶת רְצוֹנוֹ.

בְּרֵאשׁוֹנָה מוֹדִיעָה לוֹ בְּסִתְרָא, כְּדִי לְהוֹכִיחַ אוֹתוֹ וּלְעוֹרֵר אוֹתוֹ, שְׁלֹא יִפֹּר בּוֹ בֶּן אָדָם. וְזֶה הוּא בֵּינוּ לְבֵינוּ. אִם מְקַבֵּל - טוֹב, וְאִם לֹא - מוֹדִיעַ לוֹ בֵּין אוֹהֲבָיו. בְּזִמְנָה שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הִיָּה בְּעוֹלָם, נִתֵּן לוֹ מַחֲלָה בְּמִשְׁתּוֹ, וּבֵאוּ אוֹהֲבָיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמוֹדִיעִים לוֹ, שֶׁאִם יֵשׁ בּוֹ חוֹבָה שְׂוִישׁוֹב מִמָּנָה וְיַעֲזִין בְּדִבְרָיו. אִם מְקַבֵּל - מוֹטֵב, וְאִם לֹא - מוֹכִיחַ אוֹתוֹ בְּגִלּוֹי, בְּמִמּוֹנוֹ, בְּבִנְיָו, שֶׁכֵּלֶם מְדַבְּרִים עָלָיו וְיִבְאוּ אֵלָיו. אִם מְקַבֵּל - מוֹטֵב, וְאִם לֹא - מִתִּיר לוֹ קוֹנוֹ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, וְלֹא מַחֲזִיק בּוֹ לְעוֹלָמִים. כְּגוֹן זֶה צָרִיךְ לוֹ לְהוֹכִיחַ לְחַבְרוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה בְּסִתְרָא, וְאַחֵר כֶּךָ בֵּין אוֹהֲבָיו, וּלְבַשׁוֹף בְּגִלּוֹי. מִכָּאֵן וְלִהְלָאָה יַעֲזֵב לוֹ וְיַעֲשֶׂה כְּרְצוֹנוֹ.

וְעַל זֶה כְּתוּב הוֹכַח תּוֹכִיחַ. הוֹכַח - בְּסִתְרָא, שְׁלֹא יֵדַע בּוֹ בֶּן אָדָם. תּוֹכִיחַ - בֵּין חֲבֵרָיו וְאוֹהֲבָיו. אֶת עַמִּיתֶךָ - בְּגִלּוֹי. וְעַל כֵּן לֹא כְּתוּב בְּרֵאשׁוֹנָה תּוֹכִיחַ, אֵלָּא הוֹכַח. וְעוֹד הוֹכַח - אִם הוּא אָדָם שְׂוִיתִבִּישׁ, לֹא יֹאמַר לוֹ וְלֹא יוֹכִיחַ אוֹתוֹ אֲפֹלוּ בְּסִתְרָא, אֵלָּא יֹאמַר לִפְנֵי מִי שֶׁמְסַפֵּר בְּדִבְרֵים אַחֲרִים. וּבִתְוֹךְ אוֹתָם דְּבָרִים יִזְכִּיר מִי שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חָטָא הוּא כֶּךָ וְכָךְ, כְּדִי שֶׁהוּא יֵדַע בְּעַצְמוֹ וְיַעֲזֵב אֶת אוֹתוֹ הַחָטָא. וְעַל כֵּן הוֹכַח. וְאִם לֹא - תּוֹכִיחַ. וְאַחֵר כֶּךָ אֶת עַמִּיתֶךָ - בְּגִלּוֹי. מִכָּאֵן וְלִהְלָאָה - וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חָטָא.

דְּבָר אַחֵר וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חָטָא - שְׁהִרִי כִּינוֹ שְׂאָדָם מוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ וּמִזְדַּמֵּן לְהוֹכִיחוֹ בְּגִלּוֹי, לֹא יַעֲלֶה לִפְנֵי אוֹתוֹ חָטָא שֶׁעָשָׂה, שְׂאִסוֹר לוֹ וְדָא, אֵלָּא יֹאמַר סָתֵם, וְלֹא יַעֲלֶה עָלָיו אוֹתוֹ חָטָא בְּגִלּוֹי, וְלֹא יִרְשֵׁם עָלָיו חָטָא. שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עַל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אָדָם אֲפֹלוּ בְּרִשְׁעִים. (עד כאן רַעֲיָא מִהִימָנָא).

פֶּתַח וְאָמַר, וְיִהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְגו'. וְיִהִי קוֹל הַשֹּׁפָר, כָּאֵן נִחְלָקוּ סִפְרֵי הַקְדָּמוֹנִים וְכו', עַד שֶׁבָּאוּ רַבִּי אֲבָא וְרַבִּי יְהוֹדָה, וְהוֹדוּ לְרַבִּי אֲחָא.

קָמוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזָר, לֹא תִלְךְ רַכִּיל בְּעַמִּיךָ, לֹא תִשָּׁנָא אֶת אַחִיד, לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר. הָרִי בְּאַרְנוֹ אוֹתָם, וְכָלֵם הִתְעוֹרְרוּ עֲלֵיהֶם הַחֲבֵרִים. אֲבָל נֶאֱמַר דְּבָר בְּפִרְשָׁה הָיָה. כְּתוּב אֶת חֲקִיתִי תִשְׁמֹר, בְּהִמָּתֵךְ לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים, שֶׁדָּךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים, וּבְגֵד כְּלָאִים שֶׁעֲטָנוּ לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ.

פתח רבי אלעזר ואמר, אתם עדי נאם ה' ועבדי אשר בחרתי למען תדעו ותאמינו וגו'. אתם עדי, אלו הם ישראל. ושנינו, אלו הם שמים וארץ, שכתוב (דברים ד) העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ. אבל ישראל הם עדים על אלו, ושמים וארץ והכל עדים עליהם. ועבדי אשר בחרתי - זה יעקב, שכתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר, וכתוב אל תירא עבדי יעקב. ויש אומרים, זה דוד. ונקרא דוד עבדי, שכתוב (שם לו) למעני ולמען דוד עבדי אשר בחרתי, זה דוד העליון.

למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא (ישעיה מג). מה זה כי אני הוא? שהתרציתי באותו דוד ובאותו יעקב, אני הוא הם ממשי. לפני לא נוצר אל, ששנינו, קרא הקדוש ברוך הוא ליעקב אל, שכתוב (בראשית לו) ויקרא אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא קרא ליעקב אל. זהו שכתוב לפני לא נוצר אל ואחרי לא יהיה. ומשום כך אני הוא, הכל, כמו שנאמר. ואחרי לא יהיה, שהרי דוד נקרא כך, ואין אחריו אחר.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, תקן כל דבר ודבר, כל אחד ואחד בצדו, ומנה עליהם כחות עליונים. ואין לה אפילו עשב קטן בארץ שאין לו כח עליון למעלה. וכל מה שעושים עם כל אחד ואחד, (שתי נוסחאות) וכל מה שכל אחד ואחד עושה, הכל הוא בחזק של אותו הכח העליון שממנה עליו למעלה. וכל ההנהגות גזירות מן הדין, על דין הם נוסעים, ועל הדין הם עומדים. אין מי שיוצא ממקומו החוצה.

וכל הממנים, מיום שנברא העולם, נתמנו שליטים על כל דבר ודבר, וכלם מתנהגים על הנהגה אחרת עליונה שנוטלים כל אחד ואחד, כמו שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחזק לנערתי. כיון שנוטלים אותו חזק, כלם נקראים חקות, ואותו החזק שנתן להם בא משמים, ואז נקראים חקות שמים. ומנין שבאים משמים? שכתוב (תהלים פא) כי חק לישראל הוא.

ועל כן כתוב את חקתי תשמרו, משום שכל אחד ואחד ממנה על דבר ידוע בעולם, באותו החזק. משום כך אסור להחליף מיינים ולהכניס מין במין אחר, משום שעוקר את כל כח וכל ממוקומו, (ומכחיש פמליא של מעלה) ומכחיש את פרסום המלך.

כלאים, מהו כלאים? כמי שנותן משהו אחר בבית האסורים, כמו שנאמר (ירמיה לו) אל בית הכלא, כדי לא לעשות דבר. כלאים - מניעה, שמונע את כל אותם הכחות מן המעשה שלהם. כלאים - ערבוניה, שעושה ערבוניה בכל שכלמעלה ומכחיש את פרסום המלך, כמו שנאמר ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך.

בא ראה, כתוב (בראשית ב) ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות. והרי נתבאר, ששנה מצות המלך, והחליף עץ חיים, שבו השתלם הכל ובו תלויה האמונה, ונדבק במקום אחר. והרי שנינו, בכל צריך אדם להראות מעשה כמו שכלמעלה ולעשות מעשה כמו שצריך. ואם שנה בדבר אחר, הוא משפיע להשרות בו דבר אחר שלא צריך.

ובא ראה, בשעה שאדם מראה למטה בדרך? שרה כמו שצריך, שופעת ויוצאת ושורה עליו רוח קדושה עליונה. ובשעה שהוא מראה מעשה למטה בדרך עקמה, שאינה דרך ישרה, אז שופעת ויוצאת ושורה עליו רוח אחרת, שלא צריכה, שמסטה את האדם לצד רע. מי מושך עליו אותה הרוח? הנה אומר, אותו מעשה שהראה בצד אחר.

כתוב (משלי לא) דרשה צמר ופשתים. דרשה, מהו דרשה? שמבקשת ודורשת על צמר ופשתים, מי שמחבר אותם כאחד. ואם תאמר למה בציצית מתרי הרי פרשוה. אבל שם הוא אותו לבוש בתקונו, בהשלמת המעשה כראוי.

(וזה) עוד, דרשה צמר ופשתים - לעשות נקמה במי שמחבר אותם יחד. אבל מתי שורה? בשעה שהוא בשלמות, שכתוב ותעש בחפץ כפיה. וציצית, הרי בארנו ששם באותו הכלל של השלמות נמצא, ולא עושה דבר. אבל בשעה שלא נמצא בשלמות, מי שבא לחברם יחד, מעורר עליו רוח שאינה צריכה.

מי מוכיח דבר זה? קין והבל מוכיחים, שזה בא מצד אחד, וזה בא מצד אחר, ומשום כך איננו צריכים לחברם יחד. (מי מוכיח דבר זה? קין והבל מוכיחים) וקרבתו של קין התרחק מלפני קרבתו של הבל.

ועל כן, ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך. לא יעלה עליך סתם, לא יעלה עליך רוח אחרת לשלט בדך. וצריך לו לאדם להראות מעשה כשר כמו שראוי, ובאותו מעשה שורה עליו רוח קדושה, רוח עליונה, להתקדש בו. בא להתקדש - מקדשים אותו, שכתוב והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ה'.

כתוב ומעץ הדעת טוב ורע. ומה על זה גרם אדם מיתה בעולם - מי שמראה מעשה אחר שלא

צריך על אחת כמה וכמה. שור וחמור מוכיחים. מצד זה נקרא שור, ומצד זה נקרא חמור. ועל כן כתוב, (דברים כב) לא תחלש בשור ובחמור יחדו. אל תעשה ערבוניה יחד, משום שמתעורר להתחבר הצד האחר כאחד להרע לעולם. ומי שמפריד, מרבה שלום בעולם. אף כאן מי שמפריד אותם באותו גון כמו שאמרו, שלא נמצא שוע טווי ונוז כאחד, זה אדם שמרבה שלום עליו ועל כל העולם.

קרבונו של קין היה פשטים, וקרבונו של הבל היו צמר, לא זה כזה, ולא זה כזה. סוד הדבר - קין היה כלאים, ערבוניה שאינה נצרכת, הצד האחר, שאינו מינס של אדם וחוה, וקרבונו מאותו הצד הוא בא. הבל מצד אחד של אדם וחוה. ובמעיה של חוה התחברו שני הצדדים הללו. ומשום שהתחברו כאחד, לא באה מהם תועלת לעולם ונאבדו.

ועד היום הזה הצד שלהם קים. ומי שמראה את עצמו במעשה של החבור הזה, מעורר עליו את אותם הצדדים כאחד, ויכול להנזק, ושורה עליו רוח אחרת שאינה צריכה. וישראל צריכים לעורר עליהם רוח קדשה להיות קדושים, להמצא בשלום בעולם הזה ובעולם הבא.

כתוב (ויקרא ו) ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד יהיו על בשרו, (שם טו) ובאבנט בד יחגר. למה נקרא בד, יחיד? משום שלא צריך לחבר את הפשטים הזה עם אחר, ועל כן לא כתוב מדו פשטים, אלא בד, יחיד.

ולמה הכהן צריך להראות בזה? אלא לבושי הבד הללו צריך להראות בהם על מזבח העולה, פשהיה מפנה את הדשן (האפר) של דשן העולה, שהרי העולה באה מהצד של עבודה זרה והרהור רע. ומשום כך צריך להראות בהם בלבדם, ולא בערבוניה כפי שאמרנו, כדי שיתפכרו לאדם כל אותם חטאים שבאים מאותו הצד.

וכשנכנס למקדש, המקום ששם נמצאת השלמות וכל אותן עבודות השלמות, אף על גב שהתחברו, אין לנו בזה ענין, כמו שאמרנו בציצית, משום ששם נמצאו והתחברו כל אותם המינים שלמעלה, וכל אותם כלי המקדש, נמצאים בו כמה מינים שונים זה מזה, וכלם נכללו שם כמו שלמעלה. אשריהם ישראל, שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורת אמת, תורה של אמונה, ואהב אותם מכל שאר העמים עובדי עבודה זרה, שכתוב (מלאכי א) אהבתי אתכם אמר ה'.

פתח רבי חייא אחריו ואמר, כי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וגו', ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קדש הלולים לה'. כי תבאו אל הארץ, הרי פרשיה חכמים. אבל בא ראה, שהרי האילן אינו עושה פרות, אלא בארץ, והארץ מוציאה אותם ומראה את אותו הפרי לעולם. ואין הארץ עושה פרות אלא מתוך אותו כח אחר שמעליה, כמו שהנקה אינה עושה פרות אלא מתוך כח הנזכר.

ואותו הפרי לא נשלם בשלמות עד שלש שנים, והכח לא נפקד עליו למעלה עד שנשתלם. אחר שהשתלם, נפקד עליו הכח, והארץ מתתקנת בו. שהרי עד שלש שנים אין הארץ מתתקנת בו ולא (נמצאת) משתלמת (מתבשמת) (מסכימה) עמו. אחר שהשתלמו והתתקנו כאחד, אזי זו שלמות.

בא ראה, הנקבה, עד שמתעברת שלש פעמים, פרי מעיה לא נשלם. אחר שלשה הריונות הנקבה מתתקנת באותו הפרי, ומסכימים כאחד. אזי אותו הפרי הוא שלמות הכל והלפי של הכל. אחר שיצא, עד שלש שנים אין לו כח למעלה, שהרי אז היא הבשלתו. לוי נרצה מהכל, שלשי לאמו, שהתתקנה בו והסכימה (והתבשמה) עמו.

אחר שלש שנים התמנה עליו (התמנה עליה) כח עליו למעלה, ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קדש הלולים. מהו קדש הלולים? תשפחות לשבח את הקדוש ברוך הוא. עד כאן. מכאן ואילך סוד הדבר, שבשנה הרביעית מזדונגת כנסת ישראל עם הקדוש ברוך הוא, והלולה אחת נמצאת, שכתוב קדש הלולים, הלולה ושמחה בפעם (בזווג) אחת.

מה זה השנה (הרביעית)? זה הקדוש ברוך הוא. ושינוי, שנה הרביעית זו כנסת ישראל, שהיא עמוד רביעי לכסא, והכל אחד, שהרי אז מזדונג הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל, ואז היא קדש, ונמצאת הלולה קדושה, (והקדוש ברוך הוא מזדונג עמה) ואז החילות מתמנים על העולם, על כל דבר ודבר בראוי לו. מכאן והלאה כלם מתברכים ומתרים למאכל, שהרי כלם בשלמות הכל, בשלמות של מעלה ומטה.

ועד שלא נשלם בכל ממטה וממעלה, אסור לאכל ממנו. ומי שאוכל ממנו, כמי שאין לו חלק בקדוש ברוך הוא ובכנסת ישראל, שהרי אותו הפרי עומד בלי רשות עליונה קדושה, שאינה שורה עליו עד שישתלם. ובלי רשות תחתונה, שהרי לא הסכימה (והתבשמה) כח הארץ בו. ואותו שאוכל ממנו, מראה את עצמו שאין לו חלק למעלה ולמטה, ואם ברוך עליו, זו ברכה לבטלה, שהרי הקדוש ברוך הוא עד עכשו לא שורה עליו, ואין בו חלק. הרחמן יצילנו מאותם שאינם משגיחים לכבוד רבונם.

אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה. משום



שְׂבָאוֹתָיו זָמַן יִסְתַּלַּק הַנֶּחֱשׁ, שֶׁשָּׂרָה עִם הַנִּקְבָּה בְּרָאוֹשׁוֹנָה, וְיָבֵא הַזָּכָר לְשֵׁרוֹת בְּמִקְוֹמוֹ בְּבְרָאוֹשׁוֹנָה, וְהַכֵּל יִהְיֶה שָׁלֵם. לְמַדְנִי, בְּזָמַן שֶׁצָּדִיק שׁוֹרָה בְּעוֹלָם וְכוּ', עַד צָדִיק בְּתִמְרָה יִפְרָח.

רַבִּי יוֹסִי פָתַח בְּפִסּוּק וְאָמַר, לֹא תֵאָכְלוּ עַל הַדָּם. הֵרִי בְכֻמָּה מִקּוֹמוֹת פְּרִשׁוֹת הַחֲבָרִים, וְכָל הַפִּסּוּקִים הִלְלוּ אַחֲרָיו, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּגִלּוּי. אָבֵל יֵשׁ לְהַתְעוֹרֵר בְּפִסּוּק הַזֶּה, שֶׁכְּתוּב מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְגו'. מִפְּנֵי שִׁיבָה, שִׁיבָה שֶׁל הַתּוֹרָה סֵתֵם. תִּקּוּם, מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לַעֲמֹד בְּעִמְדוֹ (מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לַעֲמֹד) מִלִּפְנֵי סֶפֶר תּוֹרָה, וְכָךְ רַב הַמְנוּנָא (יִיסָא) סָבָא, כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה סֶפֶר תּוֹרָה, הָיָה קָם מִלִּפְנֵי וְאָמַר: מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם. (כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה חֲמֵשׁ שָׁל הַתּוֹרָה, הָיָה עוֹמֵד מִלִּפְנֵי) (עוֹשֶׂה לוֹ הַדּוּר) (וְהָיָה אוֹמֵר: וְהִדְרִית פְּנֵי זָקוֹ) כְּמוֹ כּוֹ צָרִיךְ אָדָם לַעֲמֹד בְּמִקְוֹמוֹ מִלִּפְנֵי תַלְמִיד חָכָם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּמִקְוֹם (בְּדִיּוּקָה) קְדוֹשׁ עֲלִיוֹן. וְרַמְזוֹ לִכְהוֹן הַעֲלִיוֹן (וְכָאן רָמַז לַעֲתִידִי) הַקְדוֹשׁ הַעֲלִיוֹן, שֶׁכְּתוּב וְהִדְרִית פְּנֵי זָקוֹ, שֶׁהוּא בְּעוֹלָם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִכָּאן רָמַז לַתּוֹרָה שֶׁבְּכֻתָּב, וְרַמְזוֹ לַתּוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה.

וְעוֹד שָׁנִינוּ, הַפִּסּוּק הַזֶּה בָּא לְדַרְשָׁה. מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם, כְּמוֹ שֶׁהֵעִירוּ בּוֹ הַחֲבָרִים, מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם, הַזֹּהִיר אֶת הָאָדָם טָרֵם שֶׁיַּעֲלֶה לְשִׁיבָה שֶׁיַּעֲמֹד בְּקוּיִם טוֹב בְּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁזָּהוּ הַהִדּוּר שֶׁלּוֹ. אָבֵל לְסוֹף זָמַן אֵין לְאָדָם שִׁבָּח כָּל כֶּךָ, כִּשְׁהוּא זָקֵן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רַע. אֵלָּא הַשִּׁבָּח שֶׁלּוֹ כִּשְׁהוּא בְּכחוֹ, וְהוּא טוֹב. וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ צוּחַ וְאוֹמֵר, (שֵׁם ב) גַּם בְּמַעֲלָיו יִתְנַכֵּר נֶעֱר וְגו'. כְּמוֹ כּוֹ כְּתוּב, (קַהֲלֵת יב) וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךְ בִּימֵי בַחוּרְתֶּיךָ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדַאי (כֶּךָ הוּא) שֶׁהִדְרִית הוּא מִתְקַנֵּת לִפְנֵינוּ, וְזוֹהִי דִרְכּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פָּתַח וְאָמַר, (תַּהֲלִים א) כִּי יוֹדַע ה' דָּרָךְ צָדִיקִים וְדָרָךְ רָשָׁעִים תֵּאבֹד. מַה זֶה כִּי יוֹדַע ה'? אֵלָּא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדַע וּמַשְׁגִּיחַ עַל דִּרְכֵי הַצָּדִיקִים לְהִיטִיב לָהֶם וּלְהַגֵּן עֲלֵיהֶם, וְהוּא הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם לְשֹׁמֵר אוֹתָם. וּמִשּׁוּם כֶּךָ, מִי שִׁיוֹצֵא לְדָרָךְ, צָרִיךְ שְׂאוֹתָה הַדָּרָךְ תִּהְיֶה דִרְכּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיִשְׁתַּף אוֹתוֹ עִמּוֹ. וּמִשּׁוּם כֶּךָ כְּתוּב, כִּי יוֹדַע ה' דָּרָךְ צָדִיקִים וְדָרָךְ רָשָׁעִים תֵּאבֹד. הִיא מַעֲצָמָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכִיר בְּאוֹתָה דָּרָךְ שְׁלֵהֶם, וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ עִמָּם.

כְּתוּב דָּרָךְ, וְכְתוּב אֶרֶץ. מַה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלָּא, דָּרָךְ - שֶׁשָּׂאָר קָרְסָלִי בְּנֵי אָדָם הִלְכוּ בָּהּ. אֶרֶץ - שֶׁהוּא נִפְתָּח מִזָּמַן מוֹעֵט (זֶה אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב לד) וְאֶרֶץ לְחִבְרָה עִם פְּעֲלֵי אֲנוֹ), וְעַל הָאֶרֶץ הַזֶּה כְּתוּב, (מִשְׁלֵי ד) וְאֶרֶץ צָדִיקִים כְּאוֹר נֶגַהּ הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם. אָמֵן כּוֹ יִהְיֶה רָצוֹן. בְּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

#### פֶּרֶשֶׁת אֱמֹר

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרָת אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמִּי. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַה הַטַּעַם זֶה כִּנְגִיד זֶה, שֶׁכְּתוּב לְמַעַלָּה, וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בָּהֶם אוֹב אוֹ יִדְעִנִי מוֹת יוֹמָתוֹ, וְסִמּוֹן לוֹ אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים! אֵלָּא (מִשְׁמַע) כִּינּוֹן שֶׁהִזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל לְקַדֵּשׁ אוֹתָם בְּכָל, הַזֹּהִיר אֶת הַכֹּהֲנִים לְקַדֵּשׁ אוֹתָם, וְכֵן אֶת הַלְוִיִּם. לְכֹהֲנִים מִנֵּי? שֶׁכְּתוּב אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים. וּמִנֵּי לְלוֹוִּים? שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר יא) וְאֶל הַלְוִיִּם תִּדְבֹּר וְאֶמְרָת אֲלֵהֶם. כִּדִּי שֶׁיִּמְצְאוּ כָלֶם צָדִיקִים קְדוֹשִׁים טְהוֹרִים.

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן. מַה הַטַּעַם כָּאן בְּנֵי אֶהֱרֹן? וְכִי לֹא יִדְעִנוּ שֶׁהֵם בְּנֵי אֶהֱרֹן? אֵלָּא בְּנֵי אֶהֱרֹן וְלֹא בְּנֵי לֵוִי, שֶׁאֶהֱרֹן הוּא רֹאשִׁיתָם שֶׁל כָּל הַכֹּהֲנִים שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁבּוֹ הִתְרַצָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִהַכֵּל כִּדִּי לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. וּמִשּׁוּם שֶׁאֶהֱרֹן, דִּרְכּוֹ הָעֲלִי אוֹתוֹ לָזֶה, שֶׁכָּל זָמַן שֶׁל אֶהֱרֹן הָיָה מִשְׁתַּדֵּל לְהַרְבוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. וּמִשּׁוּם שֶׁדִּרְכּוֹ כֶּךָ, הָעֲלָה אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָזֶה, לְהַכְנִיִּס שְׁלוֹם בְּפִמְלָא שֶׁל מַעַלָּה, וּמִשּׁוּם כֶּךָ - אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן.

אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרָת אֲלֵהֶם. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תַּהֲלִים לא) מַה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפְנִיתָ לִירֵאִיךָ וְגו'. מַה רַב טוֹבָךְ, כִּמְהָ עֲלִיוֹן וְנִכְבֵּד אוֹתוֹ הָאוֹר הָעֲלִיוֹן שֶׁנִּקְרָא טוֹב, שֶׁכְּתוּב וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, וְזֶה הוּא הָאוֹר הַגָּנוּז, שֶׁבּוֹ עוֹשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹב בְּעוֹלָם, וְלֹא מוֹנֵעַ אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם, מִכֵּינּוֹ שֶׁבּוֹ מִתְקַדֵּם הָעוֹלָם וְעוֹמֵד עָלָיו. אֲשֶׁר צִפְנִיתָ לִירֵאִיךָ, שֶׁשָּׁנִינוּ, אוֹר עֲלִיוֹן עֲשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּשְׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם, וְגַנְזוֹ אוֹתוֹ לְצָדִיקִים לַעֲתִיד לְבֹא. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֲשֶׁר צִפְנִיתָ לִירֵאִיךָ.

פְּעֻלַּת לְחוֹסִים בָּךְ. פְּעֻלַּת, בְּזָמַן שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם אוֹתוֹ הָאוֹר הָיָה עוֹמֵד וּמֵאִיר מִרָאשׁ הָעוֹלָם לְסוֹפֵי הָעוֹלָם. כִּשְׁהִסְתַּכֵּל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָם הַרְשָׁעִים שֶׁעֲתִידִים לַעֲמֹד, גָּנוּ אֶת אוֹתוֹ הָאוֹר, שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב לח) וַיִּמְנַע מִרְשָׁעִים אוֹרָם. וְעֲתִיד לְהֵאִיר לְצָדִיקִים לְעוֹלָם הַבָּא, וְזֶה הוּא אֲשֶׁר צִפְנִיתָ לִירֵאִיךָ, וְכְתוּב (מַלְאכִי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכִנְפֶיהָ.

בֹּא רֵאָה, בִּשְׁעָה שֶׁבּוֹ אָדָם עוֹמֵד לְלַכֵּת לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם וְהוּא בְּבֵית חֲלִיו, בָּאִים עָלָיו שְׁלֹשָׁה שְׁלוּחִים, וְרוֹאֶה שֵׁם מַה שֶׁלֹּא יָכוֹל לְרֹאוֹת אָדָם כִּשְׁהוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא יוֹם הַדִּין הָעֲלִיוֹן, שֶׁמִּבְקֵשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת פְּקֻדוֹנוֹ. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁמִּשְׁבִּיב לְמֶלֶךְ אֶת פְּקֻדוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּתַן לוֹ בְּתוֹכוֹ. אִם אוֹתוֹ הַפְּקֻדוֹן הַתִּטְנֵף בְּטוֹנִיפֵי הַגּוֹף, מַה יֹּאמֶר לְבַעַל הַפְּקֻדוֹן?

מֵרִים עֵינָיו, וְרוֹאֶה אֶת מֶלֶאךָ הַמּוֹת עוֹמֵד לִפְנָיו, וְחִרְבּוֹ שְׁלוּפָה בִּידּוֹ, קוֹשֶׁר בְּקִשְׁרִים בְּמֵאָסָר שֶׁל

אותו האיש. ואין לנפש קשי בכל כפרדתה מן הגוף. ואדם לא מת עד שרואה את השכינה, ומתווד גדל התשוקה לשכינה, הנפש יוצאת לקבל את השכינה.

אחר שיצאה, מי הנפש שנדבקת בה (ותתקבל) ויקבל בגוף (לתוכה)? והרי בארנו את הדברים האלה. אחר שיצאה הנפש מן הגוף ונשאר הגוף בלי רוח, אסור להשאירו בלי קבורה, שכתוב (דברים כא) לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא. משום שמת שישתתה כ"ד שעות, שהם יומם ולילה, בלי קבורה, נותן חלשה באיברי המרפבה, ומעבב את מעשה הקדוש ברוך הוא מלהעשות, שאפשר שהקדוש ברוך הוא גוזר עליו כדי לבא בגלגול אחר מיד באותו יום שנפטר להיטיב לו, וכל זמן שלא נקבר הגוף, הנשמה לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, ולא יכולה להיות בגוף אחר עד שיקבר הראשון. וזה דומה לאדם שמתה אשתו, לא ראוי לו לשא אשה אחרת עד שקובר את הראשונה, ומשום כך אמרה תורה, לא תלין נבלתו על העץ.

דבר אחר - כשנפרדת הנשמה מן הגוף ורוצה ללכת לאותו העולם, לא תפנס לאותו העולם עד שנותנים לה גוף אחר מאור, ואחר כך יכולה להפנס. ומאליה תדע, שהיו לו שני גופים, אחד שבו נראה למטה לבני אדם, ואחד שבו נראה למעלה בין מלאכים עליונים קדושים. וכל עוד שהגוף לא נקבר, זהו צער לנשמה, ורוח טמאה מזדמנת לשרות עליו ולטמא את אותו הגוף.

ומשום שאותה רוח הטמאה מזדמנת, לא צריך לאיש להלין את אותו הגוף לילה אחד, כי רוח טמאה נמצאת בלילה ומשתטחת בכל הארץ למצא גוף בלי נפש לטמא אותה, ונטמא יותר, ועל כן הזהיר את הכהנים ואמר, לנפש לא יטמא בעמיו. משום שהם קדושים, לא תשרה עליהם רוח טמאה, ולא יטמאו.

אמר אל הכהנים. רבי יצחק אמר, אמר אל הכהנים, בלחש. כמו שכל מעשי הכהנים בלחש, כך אמירתם בלחש. אמר ואמרתי - פעם אחת ופעמים, להזהיר אותם על קדשם כדי שלא יטמאו. שמי שמשמש באתר קדוש, צריך שימצא קדוש בכל. לנפש לא יטמא, כמו שבארנו, שגוף בלי רוח טמא הוא, ושורה עליו רוח טמאה, שהרי תשוקתם של הרוחות הטמאות היא אל גופות ישראל, מכיון שהתרוקנה מהם הרוח הקדושה, ועם כלי של קדש הם באים להתחבר. והכהנים, שהם קדושים קדושה על קדשה, לא צריכים לכל להטמא, כי כתוב כי נזר אלהיו על ראשו. וכתוב כי שכן משחת אלהיו עליו אני ה'.

והוא כמו שלמעלה עומד למטה, שכתוב (תהלים קלג) כשמן הטוב על הראש ירד על הזקן וזקן אחרן שירד על פי מדותיו. הפסוק הזה בארנו. אבל כשמן הטוב על הראש, זהו שמן משחת קדש העליון, ששופע ויוצא ממקום הנקר העמק של הכל. דבר אחר, ששופע ויוצא מראש של כל הראשים, הנסתר של כל הנסתרים. על הראש, ודאי על הראש, ראשו של אדם הראשון.

ירד על הזקן - זה הזקן הנקבד, כמו שבארוה. זקן אחר - זה הכהן הגדול שלמעלה, והרי פרשיה. ואותו שמן ירד על פי מדותיו, שמאותן המדות שופע ויוצא וירד לתחתונים. וכמו זה שופע ומתעטר הכהן התחתון בשמן משחה למטה.

הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. כתוב אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרתי אלהם לנפש לא יטמא. לא יטמאו הנה צריך להיות! מה זה לא יטמא? אלא על אותו הכהן העליון מכלם הוא אמר. אמר רבי יהודה, והרי כתוב והכהן הגדול מאחיו? אלא ודאי כך הוא, כמו שנאמר. ואמר רבי יצחק, הכהן שעומד למטה, כמו שלמעלה, בקדשה הוא צריך להמציא יותר מהכל, כמו שנתבאר.

#### רעיא מהימנא

מצוה זו, שייסדר הכהן בכל יום גרות בבית המקדש, והרי בארנו בסוד המנוחה. והוא סוד כמו שלמעלה, משום שהאור העליון בשמן משחה יורד על ראש הכהן בראשונה, ואחר כך הוא מדליק ומאיר את כל הנרות, שכתוב כשמן הטוב על הראש וגו', וכתוב כי שמן משחת אלהיו עליו וגו'. ועל כן נתנה רשות לכהן לבדו לסדר את הנרות ולהדליק אותם בכל יום פעמים, כנגד אור היחוד פעמים, קרבו בכל יום פעמים, והכל צריך.

ועל ידי הכהן מאירים הנרות בכל, למעלה ולמטה, לשמח בשמחה ולהמציא שמחה בכל הצדדים בהדלקת הנרות, שהרי שני אלה על ידי הכהן, להמציא שמחה בכל הצדדים, ואלו הם הדלקת הנרות והקטרת, והרי בארנו שכן וקטרת ישמח לב. (עד כאן רעיא מהימנא).

ולאחזת הבתולה הקרובה אליו וגו'. מה כתוב למעלה? כי אם לשאר הקרוב אליו וגו'. רבי אבא פתח, (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'. מי זה בא מאדום? עתיד הקדוש ברוך הוא ללבש בגדי נקמה על אדום, שהחריבו את ביתו ושפרו את היכלו, והגלו את כנסת ישראל בין העמים, ולעשות להם נקמת עולמים, עד שימצאו כל הקרים מהרי העולם מלאים מהרוגי העמים, ולקרא לכל עוף השמים עליהם, וכל חיות הבר וזונו מהם שנים עשר חדשים, ועוף השמים שבע שנים, עד שלא תסבל הארץ את הנוול שלהם. זהו שכתוב (שם לד) כי זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום,

עד שאותם לבושים יטמאו. זהו שכתוב (שם סג) וְכָל מַלְבוּשֵׁי אֲגָלָתִי.

חמוץ בגדים מבצרה, משום שממנה יצאו אוכלוסי העולם לצבא על ירושלים, והם התחילו לשרף את ההיכל, ובני אדום מהרסים את החומות, ועקרו את אבני היסוד. זהו שכתוב (תהלים קלז) זָכַר ה' לְבָנֵי אָדוֹם וְגו', האמרים ערו ערו עד היסוד בה.

זה הדור בלבשו, באותם לבושי הנקמה שעתיד ללבש. צעה ברב כחו, מה זה צעה? משבר, כמו שכתוב (תהלים מה) עַמִּים תַּחְתִּיד וְפָלוּ וְגו'. אמרו ישראל לישעיה, מי הוא זה שיעשה כל כך? פתח ואמר, (ישעיה סג) אֲנִי מַדְבֵּר בְּצַדִּיקָה, אותו שהוא רב להושיע, אותו שכתוב בו (תהלים לג) אֶהְיֶה צַדִּיקָה וּמִשְׁפָּט. והוא צדקה ממש, והוא רב להושיע.

וכל כך למה? משום שגרמו לכניסת ישראל להיות שוכבת לעפר בגלות ולנפל לארץ, כמו שכתוב (עמוס ה) נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל. ומשום כך הקדוש ברוך הוא ילבש לבושי נקמה עליהם לטמא אותם ברב ההרואים, שכתוב וְכָל מַלְבוּשֵׁי אֲגָלָתִי.

וכל כך למה? שכתוב ולאחתו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש. שאינה חלקו של עשו, ולא היתה בגורלו של אותו שכתוב בו (בראשית כה) אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה. לה יטמא, באותם לבושי נקמה, שעתיד להטמא בין אותם ההמונים, שכתוב בו לה יטמא, בשבילה, משום שהיא שוכבת לעפר, והוא רוצה להקים אותה. זהו שכתוב (ישעיה ס) קוֹמִי אוּרִי כִּי בָא אֲוֶרְךָ. (עמוס ט) בְּיוֹם הַהוּא אָקִים אֶת סִכַּת דָּוִד הַנִּפְלֶת.

לא יקרחה קרחה בראשם. רבי יוסי אמר, לא יקרחה בה"א, מה הטעם? אלא, אותו שמן עליון, שהוא שמן משחת קדש, שמשלים את כל שבעת הימים כמו שנקמר, שכתוב (ויקרא ח) כִּי שִׁבַּעַת יָמִים יִמְלֹא אֶת יָדְכֶם, אותו שמן עליון הוסר ממנו ונקרחה, אם הוא פגם את ראשו. משום שראשו של הכהן העליון הנו אותו שמן עליון, ועל כן לא צריך לכהן שלמטה להראות בעצמו פגם כלל, והרי זה נאמר. ומשום כך כתוב בה"א.

פתח ואמר, (תהלים קכו) בְּשׁוֹב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינִנוּ כְּחִלְמִים. בשוב ה' את שיבת, זה נאמר בגלות בבל, שלא נמצאו יותר בגלות אלא שבעים שנים, שכתוב (ירמיה כט) כִּי לִפִּי מִלַּת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם. וכתוב היינו כחלמים, מה זה כחלמים? אלא הרי התעוררו החברים, שיש שבעים שנים בחלום.

ובא ראה, כתוב כי שבעת ימים ימלא את ידכם. מי שבעת הימים? הרי נתבאר, אותו מקום עליון שהוא כלל של כל ששת האחרים נקרא שבעת ימים, ונקרא תשובה. שנינו, מי שיושב בתענית בשבת, קורעים לו גזר דינו של שבעים שנה, ושבעים שנה הם שבע פני המלך, שאפלו הסכימו כלם עליו (הכלל) לרע, נקרא אותו גזר הדין. מה הטעם? משום שאחז באותו היום בכלל של כלם, שנקרא שבעה, ונקרא תשובה, ומשום כך בכלם הוא אחז, וחזר בתשובה, ונקרא גזר הדין בכלם. ועל כן שבעים שנה יש בחלום.

כמו כן הכהן מתעטר בשבעה, שנקרא שבעת ימים. אם פגם את ראשו, אותו שבעה שהוא כלל של כלם, מקריח ממנו כל אותה קדשה של כלם ששורה עליו. ועל כן הזהירו שלא יקרחה קרחה בראשם, וימצאו פגומים מהכלל. ומשום כך הכהן צריך להמציא בשלמות יותר מהכלל, כל שכן אותו שהוא עליון מכלם.

אמר רבי אבא, כאן בה"א תחתונה, כאן בה"א עליונה. כהן גדול, שהוא עליון מכלם, בה"א עליונה, שכתוב אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את דו וגו'. ומלא את דו, שכתוב שבעת ימים ימלא את ידכם. כהן אחר בה' תחתונה, שכתוב לא יקרחה קרחה בראשם, וכתוב אחריו, ולא יחללו שם אלהיהם. והשם הזה הנו דווע. ומשום כך כתוב, והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ללבש את הבגדים, כמו שאמרנו. ומשום שהוא קדוש כמו שלמעלה, כתוב ומן המקדש לא יצא.

רבי אבא פתח ואמר, (דניאל ט) לָךְ ה' הַצְדָּקָה וְלִנּוּ בִּשְׁתֵּי הַפָּנִים כְּהִיּוֹם הַזֶּה לְאִישׁ יְהוּדָה וְלִישְׁבֵּי יְרוּשָׁלַם. אשריהם? ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל העמים עובדי עבודה זרה, ומתוודע אהבתם נתן להם תורת אמת, לדעת את דרך המלך הקדוש. שכל מי שמשתדל בתורה, כאילו השתדל בקדוש ברוך הוא, שהתורה כלה שמו של הקדוש ברוך הוא היא. ומשום כך, מי שמתעסק בתורה, מתעסק בשמו, ומי שמתרחק מן התורה, הוא רחוק מהקדוש ברוך הוא.

בא ראה, לך ה' הצדקה, כמו שנקמר (דברי הימים א כט) לָךְ ה' הַגְדָּלָה וְהַגְבוּרָה. מי הצדקה? המקום שכל הפנים המאירות אחוזים בו, והוא אחוז בכלם ובו נמצאים. ולנו בשתי הפנים, המקום שכל הפנים המאירות מתרחקים ממנו. צדקה, אמת קשוט, ואור הכלל, ואור של פנים שמחת הכלל. בשת, בושח והרחוק של האמת מי שמתבטש, משום שהאמת, שהיא צדקה, התרחקה ממנו רחוק של

פנים מאירות.

בא ראה, הכהן העליון צריך להראות ביפי הפנים, בהארת הפנים, בשמחה יותר מהכל, ולא צריך להראות בו עצבות ורגז, אלא הכל כמו שלמעלה. אשרי חלקו, שעליו כתוב אני חלקך ונחלתך. וכתוב (דברים יח) ה' הוא נחלתו. ועל כן צריך להראות שלם בכל, בעצמו, בלבשו, שלא יפגם עצמו כלל, כמו שנתבאר.

והוא אשה בבתוליה יקח. רבי שמעון פתח, (שם כב) והנה הוא שם עלילת דברים וגו'. וכתוב וענשו אותו מאה כסף וגו', כי הוציא שם רע על בתולת ישראל. וכי בתולת ישראל היא? בתולת אביה או בתולת בעלה היא. מה זה בתולת ישראל כאן? זהו שכתוב (דברים לב) שאל אביד ויגדך זקניך ויאמרו לך. אף כאן הכהן שעומד כמו שלמעלה, כתוב והוא אשה בבתוליה יקח, כך גם בבתוליה, שלא תצא משער חצרה פעם החוצה, והרי נתבאר.

#### רעיא מהימנא

כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. פתח הרועה הנאמן ואמר, מצוה זו שישא כהן גדול בתולה, זהו שכתוב אלמנה וגרושה וחללה וזה את אלה לא יקח כי אם בתולה מעמיו יקח אשה. ולמה צריכים שלא ישא אלא בתולה בלי פגם? אלא אשה היא כוס של ברכה. טעמו - פגמו. וכהן שמקריב קרבן לפני ה', צריך שהיה שלם בלי פגם, שלם באיבריו בלי פגם, שמומים פוסלים בכהנים. שלם בגופו, שלם בנקבתו, לקיים בה (שיר ד) כלך לפה רעיתי ומום אין בך.

שקרבו הוא מנחה, וצריכים ישראל לשלח את מנחתם למלך עם איש (בגוף) שלם, שהם בהפך של הצד האחר, שהרי ביד איש עתי פגום היו שולחים לו דורון, שכתוב (ויקרא טו) גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. שאלהים אחרים כלם פגומים מצד הצפון, וכן רב בתי העבודה זרה הם פגומים בנקבה שלהם, חרבה, לילית, פגומה וכו'.

(ורועה הנאמן) הוא ו' מלא, והוא בסדור זה היי. ה' אחרונה, כוס מלא ברכת ה', מצד הימין ומצד הגבוהה שהוא דין, השכינה נקראת הוי"ה, זהו שכתוב (שמות ט) הנה י"ד יהו"ה הויה במקדש אשר בשדה. קם רועה הנאמן והשתטח לפניו, ואמר: אשרי חלקי שבעלי הגבירה (והגבירה) הם בעזרי. (עד כאן רעיא מהימנא).

רבי שמעון היה הולך בדרך, והיו עמו רבי יהודה ורבי יוסי ורבי חזקיה. פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים קיא) טרף נתן ליראיו וזכר לעולם בריתו. טרף נתן ליראיו - אלו הם הצדיקים, אותם יראי הקדוש ברוך הוא. שכל מי שירא ממנו נקרא מאנשי בית המלך, ועליו כתוב (שם קיב) אשרי איש ירא את ה'.

מהו טרף נתן ליראיו? אלא כמו שכתוב, (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה. מכאן למדנו, שכל אדם שעוסק בתורה בלילה, וקם בחצות הלילה, בשעה שקנסת ישראל מתעוררת להתקין בית למלך - זה משתתף עמה, וזה נקרא מבית המלך, ונותנים לו כל יום מאותם תקוני הבית. זהו שכתוב ותתן טרף לביתה וחק לנצרתיה. מי זה ביתה? כל אותם שמשתתפים עמה בלילה נקראים ביתה, בני ביתה. ומשום כך, טרף נתן ליראיו.

מה זה טרף? טרף ממש, שהיא נוטלת ממקום רחוק עליון, שכתוב (משלי לא) ממרחק תביא לחמה. ומי זוכה לטרף הזה? סוף הכתוב מוכיח, שכתוב (תהלים קיא) וזכר לעולם בריתו. מי שמתבונן (שמשתדל) בתורה להשתתף עמה בלילה. ולא עוד, אלא שצדיק אחד עליון יש לו לקדוש ברוך הוא, והוא משתתף עמו, ויורשים שניהם את כנסת ישראל, שכתוב (ישעיה ס) צדיקים לעולם יירשו ארץ.

עוד פתח ואמר, ולא יחלל זרעו בעמיו כי אני ה' מקדשו. בא ראה, כל מי שמוציא זרע לבטלה, לא זוכה לראות פני שכינה, ונקרא רע, שכתוב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע איתה לא יגרד רע. זה מי שמוציא אותו בידו, או באשה אחרת שאינה כשרה. ואם תאמר שמוציא אותו באשה שאינה מתעברת, כך גם? לא. אלא כמו שאמרנו.

ועל כן יבקש אדם מהקדוש ברוך הוא שיזמין לו כלי כשר, שלא יפגם זרעו. מי שמוציא זרע בכלי שלא כשר, פוגם את זרעו. אוי למי שפוגם את זרעו. ומה בשאר בני אדם כך - בכהן שעומד למטה כמו שלמעלה בקדשה עליונה על אחת כמה וכמה.

בעמיו, מה זה בעמיו? שהרי כתוב למעלה, אלמנה וגרושה וחללה וזה את אלה לא יקח, וכתוב ולא יחלל זרעו בעמיו. בהם היה צריך להיות, מה זה בעמיו? אלא דבר זה קלון בעמיו, פגם בעמיו, ועל כן כתוב, כי אם בתולה מעמיו יקח אשה, מעמיו ודאי, הכל כמו שלמעלה. כי אני ה' מקדשו, מה זה מקדשו? אלא אני הוא אותו שמקדש אותו בכל יום, ומשום כך לא יפגם זרעו ולא ימצא בו פגם. (ומשום זה) שהרי אני ה' מקדשו, שאני רוצה לקדש אותו, וימצא קדוש בכל, שקדוש ישתמש על ידי

קדוש.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא ישתמש על ידי הכהן, וימצא קדוש כשפא לשמש, ומשום שהקדוש ברוך הוא ישתמש על ידי הכהן שהוא קדוש, הכהן ישתמש על ידי טהור, שהתקדש בטהרתו, ומי הוא? זה לוי אדם (כהן) אחר ישתמש על ידי קדוש אחר, כדי שכלם ימצאו בקדשה לשמש את הקדוש ברוך הוא. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, שעליהם כתוב (ויקרא כ) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. כמה פרושים הם ישראל בקדשה לשמש את הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב (שם) והתקדשתם והייתם קדשים כי אני ה' אלהיכם.

עוד פתח ואמר, (תהלים ג) לה' הישועה על עמך ברכתך סלה. לה' הישועה - כך שנינו, אשריהם ישראל, שלכל מקום שגלו, שכינה גלתה עמם. כשיצאו ישראל מהגלות, למי הגאלה - לישראל או לקדוש ברוך הוא? אלא הרי פרשוה בכמה כתובים, וכאן - לה' הישועה ודאי. מתי? על עמך ברכתך סלה. בשעה שהקדוש ברוך הוא נשגה בברכות על ישראל להוציא אותם מן הגלות ולהיטיב להם, אזי - לה' הישועה ודאי. ועל כן שנינו שהקדוש ברוך הוא נשוב עם ישראל מן הגלות. זהו שכתוב, (דברים ד) ושב ה' אלהיך את שביתך ורחמך.

איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו מוס. רבי יצחק אמר, משום שהוא פגום, ומי שהוא פגום לא ראוי לשמש בקדש. והרי פרשוה, שאדם שנמצא פגום אין בו אמונה, ואותו הפגם מעיד עליו, כל שכן כהן, שצריך להמצא שלם, בעל האמונה, יותר מהכל, והרי פרשוה.

רבי אלעזר היה יושב בהיכל של בית חמיו, והוא היה אומר, לזליגת הדמעות שבהיכל יש עצה למצא. בין כך עבר איש אחד פגום בעין אחת. אמר חמיו, נשאל את זה. אמר, הוא פגום ולא נאמן. אמר, נשאל אותו. באו ושאלו אותו. אמר לו, מיהו המאשר שבעולם? אמר, העשיר, אבל אם ננתק, עמו אני מפלס. (העשיר, אבל אם ננתק, אוי על זה, עמו אני מפלס) אמר רבי אלעזר, מדבריו נשמע שאין בו אמונה, ולא בן אמונה הוא. בא ראה, הקדוש ברוך הוא אומר, כל איש אשר בו מוס לא יקרב, שהרי הקדשה שלמעלה אינה שורה במקום פגום.

פתח ואמר, (ישעיה ח) לתורה ולתעודה אם לא יאמרו כדבר הזה. לתורה ולתעודה, מי היא תורה, ומי היא תעודה? אלא תורה - זו תורה שבכתב. תעודה - זו תורה שבעל פה. תורה שבעל פה אינה שורה במקום פגום, שהרי מתורה שבכתב נבנית. כתוב צור תעודה חתום תורה בלמדי. צור תעודה - זו תורה שבעל פה, משום ששם נצרך צרור החיים, ובתעודה נקשר קשר החיים (קשר האמונה) שלמעלה, להיות הכל אחד.

ומשם למטה נפרדות הדרכים והשבילים, ומשם נפרדות הדרכים בכל העולמות. זהו שכתוב, (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים.

חתום תורה, חתימה של התורה, שהיא תורה שבכתב, באיזה מקום? בלמדי, אלו הנביאים, כמו שנתאמר (מלכים א-ז) ויקם את העמוד הימני ויקרא את שמו זכין ויקם את העמוד השמאלי ויקרא את שמו בעז. ומשם נפרדות הדרכים לנביאים הנאמנים. ואלה עומדים בקיום לגוף, לששת האורות, זהו שכתוב (שיר ח) שוקיו עמודי שש. והכל לא עומד אלא בשלמות, ולא שורה קדשה של הכל אלא בשלמות, כשמתחברים זה עם זה, הכל הוא שלם, הכל הוא אחד, לא נפגם המקום. ולכן נקראת פגוסת ישראל שלם, כמו שנתאמר (בראשית יד) ומלכי צדק מלך שלם, (תהלים עז) ויהי בשלם סופו.

ומשום כך לא שורה הכל אלא במקום שלם. ועל כן כל איש אשר בו מוס לא יקרב. כמו כן הקרבן שבו מוס לא יתקרב. מה הטעם? שכתוב כי לא לרצון יהיה לכם. ואם תאמר, הרי הקדוש ברוך הוא לא שורה אלא במקום שבור, בכלי שבור, שכתוב (ישעיה נז) ואת דכא ושפל רוח. המקום הזה הוא שלם יותר מהכל, (שכתוב ישעיה נז) ואת דכא ושפל רוח. משום שמנמיד עצמו להשרות עליו את גאות הכל, הגאות שלמעלה, וזהו שלם. אבל לא כתוב, ואת עור ושבור וחרום ושרוע, אלא ואת דכא ושפל רוח. מי שמנמיד עצמו, הקדוש ברוך הוא זוקף אותו.

ומשום כך, הכהן שעומד למטה כמו שלמעלה צריך להיות שלם יותר מהכל, ולא נראה פגום, ועל כן הזהיר את הכהנים, שכתוב איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו מוס.

עוד פתח ואמר, (מלאכי א) וכי תגשון עור לזבח אין רע וכי תגישו פסח וחלה אין רע. וכי הקדוש ברוך הוא אומר אין רע? אם כך טוב הוא! אלא סוף הכתוב מוכיח, שישראל באותם הימים היו ממנים כהנים בעלי מומים על גבי המזבח ולשמש על המקדש, ואומרים: מה אכפת לקדוש ברוך הוא זה או אחר. והם היו שאומרים אין רע. והקדוש ברוך הוא השיב להם אותו דבר שהיו אומרים. אמר: ישראל, אתם אומרים ששומקריבים בעלי מומים לעבודתי אין רע, מה אכפת לו לקדוש ברוך הוא.

בסוף הפסוק מה כתוב? הקריבהו נא לפחתך הירצף או הישא פניך. אדם מכס, אם תרצו לשלם למלך ולהקריב לפניו דורון, אתם שולחים לו עם פגם או לא? הירצף או הישא פניך באותו הדורון!

כָּל שָׁכֵן וְכָל שָׁכֵן כְּשֶׁאַתֶּם מְקַרְבִּים לִפְנֵי אָדָם פְּגוּם לְהַקְרִיב דִּוְרוֹן, הָרִי הַדִּוְרוֹן שֶׁלָּכֶם נִמְסָר לְכָלֵךְ, שְׂוֹדָאֵי אָדָם שֶׁהוּא פְּגוּם, פְּגוּם הוּא מִהֶחֱלָל, פְּגוּם הוּא בְּאַמוּנָה. וְעַל כֵּן כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא יִקְרַב.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁלִים עִם יִשְׂרָאֵל וְשִׁימְצָאוּ שְׁלֵמִים בְּכָל, שֶׁהָרִי לֹא יִהְיֶה בָּהֶם כָּלֵל בְּעֲלֵי מוֹמִים, מִשּׁוּם שֶׁיִּהְיֶה תִּקְוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּמוֹ הַכְּלִים הַלְלוּ וּלְבוֹשׁוּ שֶׁל אָדָם שֶׁהֵם תִּקְוֹן הַגּוֹף. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב לח) וַיִּתְּצֵבּוּ כְּמוֹ לְבוֹשׁ.

(דְּבָר אַחֵר) בֹּא רֵא, כְּשִׁיתְעוֹרְרוּ מִהַעֲפָר, כְּמוֹ שֶׁנִּכְנְסוּ כִּדְּ יְקוֹמוּ, חֲגָרִים אוֹ סוּמִים נִכְנְסוּ, חֲגָרִים וְסוּמִים - יְקוֹמוּ, בְּאוֹתוֹ לְבוֹשׁ. שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ שֶׁאַחֵר הוּא שֶׁהִתְעוֹרֵר. וְאַחֵר כִּדְּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִרְפֵּא אוֹתָם וְיִמְצָאוּ שְׁלֵמִים לִפְנֵינוּ, וְאִזּוּ יִהְיֶה הָעוֹלָם שָׁלֵם בְּכָל, אִזּוּ - (זְכַרְיָה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֲחִיד וְשִׁמוֹ אֶחָד.

שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז כִּי יוֹלֵד וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פָתַח, (תְּהִלִּים לו) צִדְקָתְךָ כְּהַרְרִי אֶל מִשְׁפָּטֶיךָ תִּהְיוּ רַבָּה אָדָם וּבִהְמָה תוֹשִׁיעַ ה'. בְּפִסּוֹק הַזֶּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ, אָבֵל בֹּא רֵא, צִדְקָתְךָ - כְּתוּב קְדוֹשׁ עֲלִינוּ. כְּהַרְרִי אֶל - כְּמוֹ אוֹתָם הָרִים עֲלִינוּנִים קְדוֹשִׁים שֶׁנִּקְרָאִים הָרִי אֶפְרַסְמוֹן וְד. וּמִשּׁוּם שֶׁהָיָה עוֹלָה לְהִתְקַשֵּׁר בָּהֶם לְמַעְלָה, כָּל דִּינָיָה בְּמִשְׁקַל אֶחָד לְכָל, שֶׁאֵין בְּאוֹתוֹ הַדִּין רַחֲמִים. מִשְׁפָּטֶיךָ תִּהְיוּ רַבָּה - מִשְׁפָּט שֶׁהוּא רַחֲמִים יוֹרֵד לְמַטָּה לְאוֹתָהּ הַדִּרְגָּה לְתַקֵּן עוֹלָמוֹת, וְחָס עַל הָעוֹלָם, וְעוֹשֶׂה דִין בְּרַחֲמִים לְבִשְׁם אֶת הָעוֹלָם.

וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא רַחֲמִים - אָדָם וּבִהְמָה תוֹשִׁיעַ ה'. לְכָל בְּמִשְׁקַל אֶחָד. אָדָם וּבִהְמָה, הָרִי פְּרִשׁוּהָ, מִי שֶׁהוּא אָדָם וְשֵׁם אֶת עֲצָמוֹ כְּבִהְמָה. אָדָם וּבִהְמָה - דִּין אָדָם וְדִין בִּהְמָה אֶחָד הוּא. אָדָם - (בְּרַאשִׁית יז) וְכֵן שְׁמִנְתּוֹ יָמִים יְמֹלֵד לָכֶם כָּל זָכָר. בִּהְמָה - וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּן אֲשֶׁה לָהּ, כְּדִי שֶׁתַּעֲבֹר עָלֶיהָ שְׁבַת אַחַת, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ.

רַבִּי חִיָּיא פָתַח, (שׁוֹפְטִים ה) ה' בְּצִאֲתְךָ מִשְׁעִיר בְּצִעְדְךָ מִשְׁדָּה אָדָם אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם שְׁמִים נָטְפוּ. בֹּא רֵא, אֲשֶׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם, וְהֵם נִדְבָּקִים בּוֹ וְנִקְרָאִים קְדוֹשִׁים, עִם קְדוֹשׁ. וְכֵן עַד שֶׁהָעֵלָה אוֹתָם לְדִרְגָּה עֲלִיוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת קִדְשׁ, שְׁכָתוֹב (יִרְמְיָה ב) קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לָהּ רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ. כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל מִשְׁמוֹנָה יָמִים נִדְבָּקִים בְּשִׁמּוֹ וּרְשׁוּמִים בְּשִׁמּוֹ וְהֵם שְׁלֹו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמִי כַעֲמָךְ כִּי־יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ. וְהַעֲמָמִים לֹא נִדְבָּקִים בּוֹ וְלֹא הוֹלְכִים בְּהִתְגַּוְּתוֹ, וְהָרִשׁ הַקְדוֹשׁ נִעְדָּר מֵהֶם, עַד שֶׁהֵם נִדְבָּקִים לְצַד הָאֲחֵר שֶׁאֵינוֹ קְדוֹשׁ.

וּבֹא רֵא, בְּשַׁעָה שֶׁרַצָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הַזְמִין אוֹתָהּ לְבָנֵי עֶשָׂו. אָמַר לָהֶם: רוֹצִים אַתֶּם לְקַבֵּל תּוֹרָה? בְּאוֹתָהּ שַׁעָה רָגְזָה הָאֶרֶץ הַקְדוֹשָׁה, וְרַצְתָּה לְהַכְנִס לְנֶקֶב תִּהְיוּ רַבָּה. אָמְרָה לִפְנֵינוּ: רַבּוֹן הָעוֹלָם, שַׁעֲשׁוּעֵי הַשְּׁמַחָה (שֶׁל הָעוֹלָם) אֵלֶּפֶים שָׁנִים טָרָם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, יִזְדְּמֵנוּ לִפְנֵינוּ (יִזְדְּמֵנוּ תוֹד) (יִזְדְּמֵנוּ לִפְנֵינוּ) עֲרָלִים שֶׁאֵינָם רְשׁוּמִים בְּבְרִיתְךָ! !

אָמַר לָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: כֶּסֶף כֶּסֶף, יֵאבְדוּ אֵלֶּף אֲמוֹת כְּמוֹתָם, וּבְרִית הַתּוֹרָה לֹא תִזְדְּמֵן לִפְנֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב ה' בְּצִאֲתְךָ מִשְׁעִיר בְּצִעְדְךָ מִשְׁדָּה אָדָם אֶרֶץ רַעֲשָׁה. וְדָאִי מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה לֹא נִתְּנָה (מִשּׁוּם שֶׁהָיָה בְּרִית קְדוֹשָׁה) אֶלָּא לְמִי שֵׁשׁ בּוֹ בְּרִית קִדְשׁ. וּמִי שֶׁמִּלְמַד תּוֹרָה לְמִי שֶׁלֹּא נִמּוֹל, מִשְׁקָר בְּשִׁתֵּי בְרִיתוֹת - מִשְׁקָר בְּבְרִית הַתּוֹרָה, וּמִשְׁקָר בְּבְרִית שֶׁל צִדִּיק וּכְנֻסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְמִקּוֹם הַזֶּה, וְלֹא לְאַחֵר.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, מִשְׁקָר בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת עֲלִיוֹנִים - מִשְׁקָר בְּתוֹרָה, מִשְׁקָר בְּנִבְיָאִים, מִשְׁקָר בְּפִתּוּבִים. מִשְׁקָר בְּתוֹרָה, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה וְגו'. מִשְׁקָר בְּנִבְיָאִים, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נד) וְכָל בְּנִיךָ לְמוֹדִי ה'. הֵם לְמוֹדִי ה' וְלֹא אַחֵר, וְכָתוֹב (שם ח) חֲתוּם תּוֹרָה בְּלִמְדִּי, הֵם וְלֹא אַחֵר. מִשְׁקָר בְּפִתּוּבִים, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים עח) וַיִּקֶּם עֲדוֹת בִּיעֲקֹב וְתוֹרָה שֶׁם בִּישְׂרָאֵל, וְכָתוֹב (שם קמ) אִךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ. מִי הַצִּדִּיקִים? זֶה צִדִּיק וּכְנֻסֶת יִשְׂרָאֵל. שְׁמִי שֶׁלֹּא נִמּוֹל וְלֹא נִכְנַס לְבְרִית שְׁלֵהֶם, לֹא יוֹדוּ לְשִׁמּוֹ הַקְדוֹשׁ, שֶׁהָיָה הַתּוֹרָה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, כִּיּוֹן שֶׁהִתְגַּלָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָר סִינַי לְתַת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁכָכָה הָאֶרֶץ וְשָׁבָה לְמִנּוּחָהּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם עו) אֶרֶץ יִרְאָה וְשָׁקֵטָה.

בֹּא רֵא, אָדָם שֶׁנּוֹלָד לֹא הִתְמַנָּה עָלָיו הַכֶּחַ שֶׁלְמַעְלָה עַד שֶׁנִּמּוֹל. כִּיּוֹן שֶׁנִּמּוֹל, מִתְעוֹרְרָת עָלָיו (רוח) הַתְעוֹרְרוֹת שֶׁל רוּחַ שֶׁל מַעְלָה. זֹכָה לְהִתְעַסֵּק בְּתוֹרָה - מִתְעוֹרְרָת עָלָיו הַתְעוֹרְרוֹת יְתֵרָה. זֹכָה וְעוֹשֶׂה מַצּוֹת הַתּוֹרָה, מִתְעוֹרְרָת עָלָיו הַתְעוֹרְרוֹת יְתֵרָה. זֹכָה וְנוֹשֵׂא - זֹכָה וּמוֹלִיד בָּנִים וּמִלְמַד אוֹתָם אֶת דְּרָכֵי הַמִּלְךְ הַקְדוֹשׁ, הָרִי אִזּוּ הוּא אָדָם שֶׁלֵם, שֶׁלֵם בְּכָל.

אָבֵל בִּהְמָה שֶׁנּוֹלָדָה, בְּאוֹתָהּ שַׁעָה שֶׁנּוֹלָדָה, אוֹתוֹ כֵּחַ שֵׁשׁ לָהּ בְּסוּפָהּ יֵשׁ לָהּ בְּאוֹתָהּ שַׁעָה שֶׁנּוֹלָדָה, וְהִתְמַנָּה עָלֶיהָ. וּמִשּׁוּם כִּדְּ כְּתוּב, שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז כִּי יוֹלֵד. עֵגֶל אוֹ טָלָה אוֹ שְׁעִיר אוֹ גְּדִי לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא שׁוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז. אוֹתוֹ שֵׁשׁ לוֹ לְשׁוֹף - יֵשׁ לוֹ בְּשַׁעָה שֶׁנּוֹלָד.

וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ, כְּדִי לִישֹׁב בּוֹ אוֹתוֹ כֵּחַ וּמִתְקַיֵּם בּוֹ. וּבִהְמָה יִתְקַיֵּם בּוֹ? כְּשֶׁתִּשְׁרָה עָלָיו שְׁבַת אַחַת, וְאִם לֹא - לֹא יִתְקַיֵּם. (וְעוֹד, שִׁיתְּנִיבֵשׁ מִזְהֶמֶת אִמּוֹ) וְאַחֵר שִׁיתְּקַיֵּם בּוֹ אוֹתוֹ הַכֶּחַ, כְּתוּב

יִרְצָה לְקַרְבּוֹ אֵשֶׁה לָהּ, בְּקִיּוֹם שֶׁל שַׁבָּת אַחַת שֶׁעָבְרָה עָלָיו.

וְכַן אָדָם, בְּקִיּוֹם שֶׁל שַׁבָּת אַחַת מִתְקַיֶּמֶת בּוֹ הַתְעוֹרְרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהַכֹּחַ שֶׁלּוֹ. אַחֵר שֶׁנִּמְנֹל, מִתְעוֹרְרֵת עָלָיו הַתְעוֹרְרוֹת שֶׁל רוּחַ עֲלִיוֹנָה, וְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל עוֹבֶרֶת עָלָיו וְרוֹאֶה אוֹתוֹ בְּרֶשֶׁם קְדוֹשׁ, וּמִתְעוֹרְרֵת עָלָיו וְשׂוֹרָה עָלָיו הַרוּחַ שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם קְדוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טז) וְאָעֵבֶר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ וְגו'. בְּדַמֶּיךָ - בְּשָׁנִים.

וְאִם תֹּאמַר, שֶׁסָּם כְּשִׁינָאוֹ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, שֶׁהָיוּ מִצְוֵי בִינְיָהֶם דָּם פֶּסַח וְדָם מִילָה, אֲזִי כְּתוּב בְּדַמֶּיךָ חַיִּי, כֹּאֵן מַה זֶה בְּדַמֶּיךָ? אֵלֶּא שָׁנִים - אֶחָד שֶׁל מִילָה וְאֶחָד שֶׁל פְּרִיעָה. אֶחָד שֶׁל מִילָה שֶׁל כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, וְאֶחָד שֶׁל פְּרִיעָה בְּצִדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. וְאֵלֶּוּ שְׁנֵי דָמִים שֶׁאֵדָם עוֹמֵד בְּשִׁבְלֵם בְּקִיּוֹם שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּדַמֶּיךָ חַיִּי.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, (תהלים כה) סוֹד ה' לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם. סוֹד ה' לִירְאָיו - זוֹ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעֵם - זֶה צִדִּיק יְסוֹד עוֹלָם, בְּקֶשֶׁר אֶחָד.

יוֹ"ד, שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, הַשְּׁלֻמוֹת שֶׁל הַכֹּל. י' רִאשִׁית הַכֹּל. י' עֲלִיוֹנָה שֶׁל הַכֹּל, וְאִ"ו אֲמָצֶה, שְׁלֻמוֹתָם שֶׁל כָּל הַצְּדִיקִים, מַעֲבִיר אֶת כָּל הַרוּחוֹת, בּוֹ תְּלוּיָהּ הַאֲמוּנָה. דָּל"ת, הֶגֶן, צָרוּר הַחַיִּים. הָאוֹת הִיא קִטְנָה, שְׁלֻמוֹת שֶׁל הַכֹּל.

הָאוֹת הִיא סְתוּמָה שֶׁל כָּל הַצְּדִיקִים. כְּשִׁינָאוֹת, יוֹצֵאת כְּמוֹ מֶלֶךְ עִם חִילוּתָיו. שָׁבָה (יוֹשֶׁבֶת) אַחֵר כֶּךָ י' לְבָדָה, בָּה נִסְתָּר הַדָּבָר, בָּה יוֹצֵא, סוֹגֵר וּפּוֹתֵחַ. (שׁוֹפֵעַ יוֹצֵא וּפּוֹתֵחַ).

הִ"א (זוֹ) הַשְּׁלֻמוֹת שֶׁל הַכֹּל, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. וְהָרִי נִתְבָּאֵר, הִ"א ה', הָרִי יְדוּעָה. א' הִיא יוֹ"ד, שְׁלֻמוֹת שֶׁל שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן בְּרֵאשׁ, שְׁסֻתוֹמוֹת (בְּיוֹ"ד, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ) בּוֹ ו' עַל גְּבִי א' (שָׂא' הָא), וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ (בִּי, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ), וְהַכֹּל הוּא דָבָר אֶחָד, שְׁלֻמוֹת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, הוּא שְׁלֻמוֹת שֶׁל מַעַלָּה (וּמַטָּה). מִשּׁוֹם כֶּךָ לְפַעֲמִים הִ"א נוֹטֶלֶת א', בְּזִמְנָן שֶׁהִיא מִתְעַטֶּרֶת בְּעִטְרוֹתָיו.

בֹּא רֵאָה, בְּכָל אוֹת וְאוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ נִרְאִית שְׁלֻמוֹת שֶׁל כָּל הַשֵּׁם. יוֹ"ד הָרִי נִתְבָּאֵר שְׁלֻמוֹת הַכֹּל. ה' שְׁלֻמוֹת שֶׁל הַכֹּל, וְאֵף עַל גֵּב שְׂאִינָה בְּאֵלָף, ה' בְּלִבָּדָה, הָרִי נִתְבָּאֵר בְּדִיוֹקָן (זוֹ א' הִיא וְכוּ') הִ"י (הִיא) (זוֹ ה'). הוּא שְׁלֻמוֹת הַכֹּל. ו' בִּין בְּצַד זֶה בִּין בְּצַד אַחֵר, שְׁלֻמוֹת הוּא שֶׁל הַכֹּל. וִ"ה הִיא שְׁלֻמוֹת יִתְרָה, לְעַטֵּר אֶת הַכֹּל זֶה שֶׁהַכֹּל אֶחָד, וְהָרִי הַתְעוֹרְרוֹ בּוֹ הַחֲבָרִים.

בֹּא רֵאָה, וְהִזֵּה שְׁבַעַת יָמִים וְגו'. יוֹ"ד הִ"א וְאִ"ו הִ"א (וְאִ"ו הִ"א יוֹ"ד הִ"א) - נִחְקָקוּ אוֹתִיּוֹת (וְהִזֵּה). ו' ה', הָרִי שְׁבַעַת יָמִים נִכְלָלוּ כְּאֶחָד. י' ה', שְׁבַעַת יָמִים. י' אֶחָד, הַכֹּל שֶׁל הַכֹּל. ה' שְׁלֹשָׁה, הִיא וְשְׁנֵי בָנִים. וְכַן אֶחָד, שְׁנֵי אֲבוֹת כְּלוּלִים בּוֹ - הָרִי שֶׁשָּׂה (חֲמִשָּׁה). בֵּת נִקְבָּה אַחַת - הָרִי שְׁבַעַה (שֶׁשָּׁה). נִשְׁמַע שֶׁה' עֲלִיוֹנָה כָּלֵל שֶׁל שֶׁשָּׁה. יִ"ה הָרִי שְׁבַעַה. הִינוּ שְׁכָתוֹב (מַלְכִּים-א ח) שְׁבַעַת יָמִים וְשְׁבַעַת יָמִים אֶרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם.

וְהִזֵּה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת אֲמוֹ. תַּחַת אֲמוֹ, הַתְעַטְרוּ שְׁבַעַת יָמִים, שְׁכָתוֹב (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א כט) לָךְ ה' הַגְּדִלָה וְהַגְּבוּרָה וְגו'. וְעַל כֵּן שְׁבַעַת יָמִים לְמַטָּה לְכַבּוֹד הָאֵם הָעֲלִיוֹנָה. תַּחַת אֲמוֹ לְמַטָּה, שְׁכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-א ב) עַד עֲקָרָה יִלְדָה שְׁבַעַה וְרַבַּת בָּנִים אֲמָלְלָה. הָעֶקֶר שֶׁל כָּל הַבֵּית, יִלְדָה שְׁבַעַה, אֵלֶּוּ שְׁבַעַת הַיָּמִים שֶׁל חַג הַסֻּכּוֹת. וְרַבַּת בָּנִים אֲמָלְלָה - אֵלֶּוּ קִרְבָּנוֹת הַחֵג שְׁיֻרְדִּים בְּכָל יוֹם מִן הַמִּנְחָן.

וְבֹא רֵאָה, אֵלֶּוּ עוֹלִים לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, וְאֵלֶּוּ יוֹרְדִים לְמַטָּה לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עוֹבַדִּיה א) אִם תִּגְבִּיָּה כְּנִשֵּׁר וְאִם בִּין כּוֹכְבִים שִׁים קִנְדָּ מִשָּׁם אוֹרִידָךְ נָאִם ה'. וְיִשְׂרָאֵל עוֹלִים מִמַּטָּה לְמַעַלָּה, שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כח) וְהִזֵּה זֶרְעֶךָ כְּעֶפֶר הָאֶרֶץ, וְכָתוּב (שם כו) וְהִרְבִּיתִי אֶת זֶרְעֶךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם. וְאַחֵר כֶּךָ עוֹלִים עַל הַכֹּל וְנִדְבָּקִים בְּמָקוֹם עֲלִיוֹן עַל הַכֹּל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּהּ אֱלֹהֵיכֶם וְגו'.

וְשׁוֹר אוֹ שֶׁהָ אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתִירוֹמוֹ: אוֹתָהּ וְאֵת בְּנָהּ. שְׁעָקֵר הָאֵם לְדַעַת אֶת בְּנָהּ, וְהוּא הוֹלֵךְ אַחֲרֶיהָ, וְלֹא הוֹלֵךְ אַחֵר אֲבִיו, וְאֵנִי לֹא יוֹדְעִים מִי הוּא? לֹא תִשְׁחַטּוּ בָיוֹם אֶחָד.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, מַה הַטַּעַם? אִם תֹּאמַר מִשּׁוֹם עֲגָמַת נֶפֶשׁ שֶׁל הַבְּהֵמָה, אֲזִי נִשְׁחַט אֶת זֶה בְּבֵית אֶחָד וְאֵת הַהוּא בְּבֵית אַחֵר, אוֹ אֵת זֶה עֲכָשׁוּ וְאֵת זֶה אַחֵר כֶּךָ. אָמַר לוֹ, יֵשׁ מִי שֶׁמִּתִּיר, וְלֹא כֶּךָ, אֵלֶּא בָיוֹם אֶחָד מִמֶּשׁ.

בֹּא רֵאָה, יָפָה תַעֲנִית לְחִלּוֹם כְּאֵשׁ לְנִעֲרָת. וְעָקֵר הַתַּעֲנִית הִיא בָּאוֹתוֹ יוֹם מִמֶּשׁ, וְלֹא בָיוֹם אַחֵר. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁאֵין לָךְ יוֹם לְמַטָּה שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בּוֹ יוֹם אַחֵר עֲלִיוֹן. וְכִשְׁהוּא שְׂרׁוֹי בְּתַעֲנִית חִלּוֹם, לְמַדְנוּ שֶׁאוֹתוֹ יוֹם לֹא מוֹסֵר, עַד שֶׁמִּתְבַּטֵּלֶת אוֹתָהּ גִּזְרָה. וְאִם דּוֹחָה אוֹתָהּ לְיוֹם אַחֵר, הָרִי שֶׁלְטוֹנוֹ שֶׁל הַיּוֹם הָאֶחָד הוּא, וְלֹא נִכְנָס יוֹם בָּיוֹם אַחֵר שֶׁל חֲבֵרוֹ. כְּמוֹ זֶה, אֵין לָךְ יוֹם שֶׁלֹּא הַתְּמַנָּה עָלָיו יוֹם עֲלִיוֹן לְמַעַלָּה. וְצִרִּיךְ אָדָם לְהַשְׁמֵר שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה פֶגֶם בָּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְלֹא יִפְגֹּם לְפָנֵי שְׁאֵר הַיָּמִים הָאֲחֵרִים.

וְשִׁנִּינוּ, בְּמַעֲשֵׂה שְׁלֻמוֹת מִתְעוֹרֵר מַעֲשֵׂה לְמַעַלָּה. אִם אָדָם עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה לְמַטָּה כְּרֹאִי, כֶּךָ מִתְעוֹרֵר

כח כראוי למעלה. עושה אדם חסד בעולם - מתעורר חסד למעלה, ושורה באותו היום, ומתעטר בו בשבילו. ואם נוהג אדם ברחמים למטה - מעורר רחמים על אותו יום, ומתעטר ברחמים בשבילו. ואז אותו היום עומד עליו להיות אפורטופוס עליו בשעה שיצטרף אותו.

כמו זה בהפך של זה. (ועל הכל) אם עושה אדם מעשה אכזרי, כך מעורר באותו יום ופוגם אותו, ואחר כך עומד עליו כמו אכזרי לכלותו מן העולם. באותה מדה שאדם מודד - בה מודדין לו.

שנינו, שישאל נמנעה מהם אכזריות מכל שאר העמים, ולא ייראו מהם מעשה בעולם. שהרי כמה בעלי עינים עומדים על האדם באותו המעשה. אשרי מי שמראה מעשה כשר למטה, שהרי במעשה תלוי הדבר בכל, לעורר דבר אחר.

רבי שמעון פתח, (בראשית מב) וירא יעקב כי יש שבר במצרים. בפסוק זה יש סוד של חכמה, ויש לנו להתבונן בו, שאין סופו ראשו ואין ראשו סופו.

אלא בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא רוצה לדון את העולם ברעב, אינו נותן דבר זה לידי הכרז, שהרי כל הדינים האחרים של העולם, הכרוז מכריז עליהם טרם שיבאו לעולם, והדין הזה לא נתן לכרוז, אלא הקדוש ברוך הוא מכריז עליו וקורא. זהו שכתוב (מלכים ב ח) כי קרא ה' לרעב. מאותה שעה נפקדים על העולם ממנים אחרים בפקידת הרעב (של השערים).

ואסור לאדם שיש לו שבע להראות בעצמו שבע, שהרי מראה פגם למעלה ומכחיש את דבר המלך, וכביכול העביר את הממנים של המלך ממקומם. ועל כן אמר יעקב לבניו למה תתראו, למה תעשו פגם למעלה ולמטה וילחכיש את דבר המלך וכל אותם הממנים בפריזה שלו.

אבל הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה, ושם הראו את עצמכם בשבע, ואל תכחישו פמליא של מעלה כאן. ובא ראה, כמה תבואה היתה ליעקב, ולא רצה לשבר אלא בתוך הבאים, כדי שלא ימצא פגם במעשהו.

#### השלמה מההשמטות סימן ג

אמר רבי רחומאי, מהו שכתוב וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם וירד, והרי כבר ירד! אלא וירד מעשת החטאת והעלה, ואחר כך וישא אהרן את ידו אל העם! נשיאות זו למה? לפי שהקריב קרבן ונתרצה לפני אביהם שבשמים. כמו שאמר, צריך אותו שמקרבם לעליונים ומיחדם, ליחד בכללם אלו. ומהו אל העם? בעבור העם. ומה הטעם בנשיאות לברך אותם בברכה? אלא משום שיש באדם עשר אצבעות, רמז לעשר ספירות שנחתמו בהן שמים וארץ: (ע"כ מההשמטות).

עוד פתח ואמר, (ויקרא ט) וישא אהרן את ידו אל העם ויברכם. ושנינו, ידו כתוב, שרצה לזקוף ימין על שמאל. ולמה? להראות מעשה למטה, כדי שיתעורר מעשה למעלה.

כתוב (שם כה) והעברת שופר תרועה בחדש השבעי וגו'. למה שופר תרועה? אלא שופר שמשבר שלשלאות, שמשבר את השלטון מכל העבדים. וצריך להראות שופר שהוא פשוט, ולא כפוף, להראות חרות לכל, שהרי היום גורם. ובכל צריך להראות מעשה, ועל כן שופר ולא קרו, כדי להראות מיהו המקום שנקרא שופר.

אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, שהם יודעים להדבק במלך הקדוש, ולעורר כח שלמעלה, ולהמשיך את קדשת רבונם עליהם. משום כך כתוב, (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך וגו'. (שם ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

#### הקדמת רעיא מהימנא

ושמרתם מצותי ועשיתם אתם וגו'. מצותיו של רבון העולם, הרי שנינו, שכתוב ושמרתם מצותי ועשיתם אתם. אי שמירה הם צריכים, למה מעשה? ועוד, כל מצוות התורה הם בשני גונים שהם אחד, זכור ושמור. זכור לזכר, ושמור לנקבה, וכלם כול אחד. אם שמור לנקבה, למה כתוב ושמרתם (את כל) מצותי?

אלא הכל בפסוק הזה. ושמרתם - זה שמור. ועשיתם - זה זכור, שהכל סוד אחד. זכירה זוהי עשיה. שהרי מי שמזכיר הדבר למטה, מתקין (עושים) משם לאותו סוד שלמעלה, וכל מי שעושה דבר למטה (ונעשה אותו הסוד שלמעלה). מצוות התורה אלו הן שש מאות ושלש עשרה מצוות, שהן כולל של זכר ונקבה, והכל סוד אחד.

#### רעיא מהימנא

ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל וגו'. מצוה זו לקדש אותו בכל יום להעלות קדשתו ממטה למעלה, כמו שהוא קדוש למעלה, עד שעולה קדשתו לאבות ונבים. וסוד זה, ונקדשתי בתוך בני ישראל, מעלה ומטה. מעלה בשלש דרגות, למטה בשלש דרגות.



קדשה זו הרי בארנו בכמה מקומות, אבל כמו שיש קדשה למעלה על הכל, כך יש קדשה באמצע, קדשה למטה. והכל בסוד שלמטה (בשלשה), קדשה שלמעלה למעלה, בסוד אחד. קדשה באמצע ולמטה, שלש דרגות שהן אחת.

קדוש הוא צד עליון, שנמצא ראשית לכל הדרגות. ואף על גב שהוא צד טמיר ונקרא קדש, משם התפשטה התפשטות, שמאירה בשביל אחד דק ונסתר תוך האמצע. כיון שמאירה האמצעית, אז נרשמת ו' אחת שמאירה בתוך הקדש הזה, ונקראת קדוש. מהאור הזה מתפשטת התפשטות למטה, הסוף של כל הדרגות. כיון שמאירה בסוף, אז נרשמת באור ה' אחת, ונקראת קדשה, והרי בארנוה.

ומה שנקרא קדוש קדוש קדוש, שהרי קדש צריך לו, הסוד של ראשית (שהוא ראשית) הכל, הואיל ומשם נמצא, ואם כך, למה נקרא למעלה קדוש, שהרי שם לא נמצאת ו' ?

אלא הסוד כך הוא ודאי, וישראל מקדשים למטה כמו שהמלאכים העליונים למעלה, שכתוב בהם (ישעיה ו') וקרא זה אל זה ואמר קדוש. וכיון שישראל מקדשים, הם מעלים ממטה למעלה את הכבוד העליון, עד שמתעלית ו', שהיא סוד של השמים העליונים למעלה. כיון שאותם השמים התעלו למעלה, מאיר בהם אותו הקדש, ואז נקרא למעלה קדוש. ואחר כך מאיר אותו אור עליון על הכסא, שהוא שמים. ואותם שמים שבים למקומם, והתישבו בו באותו האור, ואז נקרא קדוש. אחר כך יורד אותו האור, עד שנוטל הכל צדיק עליון אחד, הדרגה הנכבדה לקדש הכל למטה. כיון שהוא נוטל את הכל, אז נקרא קדוש, וזהו הסוד של הכל.

ומי ששם רצונו בזה, עושה יפה. ומי ששם רצונו בשלש הדרגות של האבות בכלל אחד, ליחד אותם בתוך הקדשה הזו, אם אינו יכול לשם רצונו יותר, הוא עושה יפה, והכל להוריד מתוך הקדשה שלמעלה למטה. שכל אחד יקדש את עצמו בקדשה הזו ולשמור אותה, לפרש את פרישת הקדשה עליו. וסוד זה, ונקדשתי בתוך בני ישראל - בראשונה, ואחר כך - אני ה' מקדשכם.

באיזה מקום יקדש אדם את עצמו בתוך הקדשה הזו להכליל את עצמו בה? כשמגיע אדם לשם הקדוש ה' צבאות, וסוד זה - אני ה' מקדשכם. זה מצאנו בסוד של ספרי הקדמונים, ואנו לא עושים כך, אלא אחר ה' צבאות לבדו. ואחר כך כשמגיע אדם למלא כל הארץ כבודו, אז יכלל את עצמו באותה קדשה, להתקדש למטה בתוך אותו הכבוד שלמטה, וסוד זה - (שמות כט) ונקדש בכבודו. ואחר כך יעשה בדרך פרט, שיתקדש הכל. כמו שאנו עושים לעמתם של המלאכים העליונים, שאומרים (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו, זה כבוד עליון. ואחר כך, (תהלים קמו) ימלא ה' לעולם וכו', זה הכבוד שלמטה.

ובספרו של רב יבא סבא, קדוש קדוש קדוש וכו' - זוהי הקדשה שתתקדש תורה שבכתב בכלל אחד. ואחר כך לעמתם ברוך כבוד ה' - אלו נביאים. ואחר כך ימלא ה' לעולם. סוד זה אנו צריכים בקדשה זו, שתמצא שם קדשה וברכה ומלכות שימצא הכל כאחד. קדשה, כמו שנאמר קדוש. ברכה, ברוך כבוד ה' ממקומו. מלכות, ימלא ה' לעולם. ועל כן אנו צריכים להשלים את הכל, ועל כן יבנו אדם ונשים את רצונו בכל יום. (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי. רבי יצחק פתח, (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום וגו'. שנינו, האור שהיה בראשונה היה מאיר מסוף העולם עד סוף העולם, כשהסתכל הקדוש ברוך הוא בראשונים שעתידיים לעמד בעולם, גנו אותו לצדיקים לעולם הבא. זהו שכתוב (איוב לח) וימנע מראשונים אורם. וכתוב (תהלים צז) אור זרע לצדיק.

בא ראה, ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. הרי שנינו, יהי אור, אור שכבר היה. וכן, אם תאמר אור שהוא יום בלבדו, חזר ואמר, ולחשך קרא לילה. אם תאמר כל אחד לבדו - חזר ואמר, ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. שאין לילה בלי יום, ואין יום בלי לילה. ולא נקרא אחד אלא בזווג אחד, והקדוש ברוך הוא וכןסת ישראל נקרא אחד, וזה בלי זה לא נקרא אחד.

בא ראה, משום שפנסת ישראל עכשו בגלות, כבכול לא נקרא אחד. ומתי נקרא אחד? בשעה שיצאו ישראל מן הגלות, וכןסת ישראל תחזר למקומה להזדוג עם הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. (משום כך ויהי ערב ויהי בקר יום אחד) וזה בלי זה לא נקרא אחד.

בא ראה, מועדי ה' אשר תקראו אתם וגו'. לזמן את הכל למקום אחד ושימצא הכל בשלמות בסוד של אחד, ולהיות ישראל (בזווג אחד) למטה גוי אחד בארץ. נתייח שהקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל שנקרא אחד - ישראל למטה שהם מזמנים כמו שלמעלה, במה יהיו נקראים אחד?

אלא בירושלים של מטה יקראו ישראל אחד. מנין לנו? שכתוב (שמואל ב ז) גוי אחד בארץ. ודאי,

בְּאֶרֶץ הַם גּוֹי אֶחָד, עִמָּה הֵם נִקְרָאִים אֶחָד, וְאֵינֶם לְבָדֶם. שֶׁהָרִי וּמִי כַעֲמָד יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד מִסְפִּיק לוֹ, אֲבָל לֹא נִקְרָאוּ אֶחָד אֶלָּא בְּאֶרֶץ, בְּזוּג שֶׁל הָאֶרֶץ הִזּוּ כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה. וּמִשּׁוּם כֵּן הַכָּל קָשׁוּר זֶה עִם זֶה בְּזוּג אֶחָד. אֲשֶׁר חִלְקֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה נֶאֱמַר, וְהָרִי פְּרָשִׁיהָ.

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם. רַבִּי יִצְחָק פֶּתַח, (תהלים כז) לֵךְ אִמֵּר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי אֶת פְּנֵי ה' אֲבִיקֶשׁ. אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֶרֶץ הַחֲבָרִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, אֲבָל הַפְּסוּק הַזֶּה כֵּן נֶאֱמַר, לֵךְ אִמֵּר לְבִי, דָּוִד הַמֶּלֶךְ אִמֵּר אֶת זֶה בְּשִׁבְלֵי כְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ. וְכֵן אִמֵּר לֵךְ אִמֵּר לְבִי, בְּשִׁבְלֵי אִמֵּר לְבִי לְבִנֵי הָעוֹלָם, וְהִזְהִיר אוֹתָם לְבִי, שֶׁהוּא אֲחוּז בּוֹ, שֶׁאֵת זֶה בְּשִׁבְלֵי הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן הוּא אִמֵּר. בִּקְשׁוּ פָנַי, אֵלֶּי עֲטֹרוֹת הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא אֲחוּז בָּהֶן, וְהֵם בּוֹ. הֵם שְׁמוֹ, וְהוּא וְשְׁמוֹ דָּבָר אֶחָד הוּא. מִשּׁוּם כֵּן אִמֵּר דָּוִד, אֶת פְּנֵי ה' אֲבִיקֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קה) דַּרְשׁוּ ה' וְעֲזֹבוּ בִקְשׁוּ פָנָיו תִּמְדִּי.

בֹּא רֵאָה, רֵאֻי הוּא דָּוִד הַמֶּלֶךְ לומר שִׁירָה בְּשִׁבְלֵי כְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וְלומר דְּבָרִים שֶׁל כְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל לְמֶלֶךְ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא אֲחוּז בָּהּ.

דָּבָר אַחֵר לֵךְ אִמֵּר לְבִי בִקְשׁוּ פָנַי - בְּשִׁבְלֵי אִמֵּר לְבִי לְבִנֵי הָעוֹלָם בִּקְשׁוּ פָנַי, (אֵת פְּנֵי ה' אֲבִיקֶשׁ) אֵלֶּי זְמַנִּים וְחִגִּים שֶׁכֵּלֵם הַזְמִין לָהֶם לְמָקוֹם שֶׁנִּקְרָא קֹדֶשׁ, כְּדִי לַעֲטֹר אוֹתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּיוֹמוֹ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּזִמְנוֹ, וְיִשְׁאַבוּ כָלֵם מֵאוֹתוֹ עַמֵּק הַעֲמָקִים שֶׁהִנְחִילִים וְהַמְעִינֹת יוֹצְאִים מִשָּׁם. מִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, מְזַמְּנִים הֵם לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא קֹדֶשׁ, לְהַתְעַטֵּר בּוֹ וּלְהִשָּׁאֵב בּוֹ, כְּדִי שִׁיתְקַדְּשׁוּ כָלֵם כָּאֶחָד, וְתִמְצָא בָהֶם שְׂמִיחָה.

רַבִּי אֲבָא אִמֵּר, מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ - זְמַנִּים שֶׁל קֹדֶשׁ. וְכִשְׁמֻנָּה הֵם מְזַמְּנִים, הֵם מְזַמְּנִים מִן הַנֶּחֱל שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא. לְמֶלֶךְ שֶׁהַזְמִין בְּנֵי אָדָם לְסַעֲדוֹתָיו, עֲטֹר לְפָנֵיהֶם בְּכָל מִינֵי מַאֲכָלִים שֶׁבְּעוֹלָם, פֶּתַח לָהֶם חֲבִית יִין, יָפֶה בְּרִיחַ וְיָפֶה לְמִשְׁתָּה. שֶׁכֵּן רֵאֻי, מִי שֶׁמְזַמֵּן - לְמַאֲכָל וּלְמִשְׁתָּה הוּא מְזַמֵּן. כֵּן מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ - בִּינוּ שֶׁהֵם מְזַמְּנִים לְסַעֲדוֹת הַמֶּלֶךְ, מְזַמְּנִים הֵם לִינוּ טוֹב וְיָפֶה שְׂמִשְׁמֵר. (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים א) כִּי טוֹבִים דְּדִיד מִיָּין) וְעַל כֵּן כְּתוּב מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ.

אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם, כְּתוּב (שמות כב) וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי. יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה נִקְרָאִים אִנְשֵׁי קֹדֶשׁ. בִּינוּ שֶׁהֵם מְזַמְּנִים מִקְדָּשׁ שֶׁלְמַעֲלָה, אֵתֵם אִנְשֵׁי קֹדֶשׁ לְמִטָּה הַזְמִינוּ אוֹתָם, אִזְּ הַתְקִינוּ סַעֲדָה וְשִׂמְחָה, שֶׁהָרִי לָכֵם רֵאֻי זֶה, מִשּׁוּם שֶׁאֵתֵם נִקְרָאִים אִנְשֵׁי קֹדֶשׁ, וְיִהְיוּ כָלֵם מְזַמְּנִים בְּכָל הַצְדָּדִים שֶׁל קֹדֶשׁ לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה.

דָּבָר אַחֵר אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה', מֶה זֶה מוֹעֲדֵי ה'? רַבִּי שְׁמַעוֹן אִמֵּר, הֵם מֶה, שְׁבוּ נִקְשְׁרוּ מִמִּטָּה לְמַעֲלָה וּמִמַּעֲלָה לְמִטָּה. כָּלֵם קָשׁוּרִים בּוֹ, וְכָלֵם מִתְעַטְרִים (וּמְזַמְּנִים) (וּמִתְאַחֲדִים) לְהִקְשֹׁר קָשׁוּר אֶחָד בִּקְשֹׁר שֶׁל הַמֶּלֶךְ. מֶה הַטַּעַם? כְּמוֹ שֶׁמֶלֶךְ יוֹרֵשׁ אֶת הָאֵב וְהָאֵם, וְאֲחוּז בְּאוֹתוֹ קֹדֶשׁ וּמִתְעַטֵּר בָּהֶם. (בְּשִׁבְלֵי) כֵּן כָּל אוֹתָם שֶׁאֲחוּזִים בְּמֶלֶךְ צְרִיכִים לְהַזְדַּמֵּן לְאוֹתוֹ מָקוֹם עֲלִיוֹן שֶׁנִּקְרָא קֹדֶשׁ, כְּדִי שֶׁכֵּלֵם יִתְאַחֲדוּ כָּאֶחָד (לְמֶלֶךְ). וְעַל כֵּן נִקְרָא מוֹעֲדֵי ה', וְאַחֵר כֵּן מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ, שֶׁהָרִי בָהֶם מִתְעַטֵּר בְּמֶלֶךְ.

אֲשֶׁר תִּקְרָאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם, שְׁנֵי חִלְקִים יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל בָּהֶם. אִם מִצַּד הַמֶּלֶךְ - יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק עֲלִיוֹן בּוֹ, שֶׁכְּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו', (שם לב) כִּי חֵלֶק ה' עִמָּו. וְאִם מִצַּד הָעֶלְיוֹן שֶׁל קֹדֶשׁ - יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק עֲלִיוֹן בּוֹ, שֶׁכְּתוּב וְאִנְשֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי, וְכְתוּב (ירמיה ב) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לִי. וְעַל כֵּן רֵאֻי לָכֵם לְזַמֵּן אוֹתָם וּלְתַקֵּן לְכַהֲנִים שְׂמִיחָה וְסַעֲדָה וּלְשִׂמְחָה בָּהֶם.

וּמִי שֶׁמְזַמֵּן לְאַחַר (לְאוֹרֶחַ), צְרִיךְ לְהִרְאֹת לוֹ שְׂמִיחָה וּפְנִים מְאִירוֹת לְעֵטֶר (לְשִׁמְרָה) אֶת אוֹרְחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָאוֹרֶחַ. לְמֶלֶךְ שֶׁהַזְמִין אוֹרֶחַ יָקָר, אִמֵּר לְבִנֵי הַיָּכֹל: כָּל שְׂאֵר הַיָּמִים הֵייתֶם כָּל אֶחָד בְּבִיתוֹ, זֶה עוֹשֶׂה עֲבוֹדָתוֹ, וְזֶה הוֹלֵךְ עִם סְחוּרָתוֹ, וְזֶה הוֹלֵךְ בְּשִׁדְּהוֹ. פָּרֵט לְאוֹתוֹ יוֹם שְׁלֵי, שֶׁכֵּלֵם מִתְעַטְרִים (מְזַמְּנִים) לְשִׂמְחָתוֹ. עֲכָשׁוּ הַזְמִינֵי אוֹרֶחַ עֲלִיוֹן וְיָקָר, אִינִי רוֹצֶה שֶׁתִּשְׁתַּדְּלוּ בַּעֲבוּדָה, וְלֹא בַסְחוּרָה, וְלֹא בַמְדַּבְּרִיּוֹת, אֶלָּא כָלֵם הַזְדַּמְנוּ, כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ יוֹם שְׁלֵי, וְהַתְקִינוּ עֲצָמְכֶם לְקַבֵּל אֶת אוֹתוֹ אוֹרֶחַ בְּפָנִים מְאִירוֹת, בְּשִׂמְחָה וּבְתִשְׁבָּחַת. הַתְקִינוּ לוֹ סַעֲדָה נִכְבְּדָה כְּדִי שִׁיְהִיָּה מְזַדְּמֵן אֵלַי בְּכָל הַצְדָּדִים.

כֵּן אִמֵּר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: בְּנֵי, כָּל שְׂאֵר הַיָּמִים אֵתֵם מִשְׁתַּדְּלִים בַּעֲבוּדָה וּבַסְחוּרָה, פָּרֵט לְאוֹתוֹ יוֹם שְׁלֵי. עֲכָשׁוּ אוֹרֶחַ עֲלִיוֹן וְיָקָר הַזְמִינֵי, אֵתֵם קִבְּלוּ אוֹתוֹ בְּפָנִים מְאִירוֹת, הַזְמִינוּ אוֹתוֹ, תִּקְנוּ לוֹ סַעֲדוֹת עֲלִיוֹנוֹת, שְׁלִחֲנוֹת עֲרוּכִים, כְּמוֹ שֶׁאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁלֵי. מִשּׁוּם כֵּן, תִּקְרָאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם.

בֹּא רֵאָה, בְּשַׁעֲה שִׁיִּשְׂרָאֵל לְמִטָּה שְׂמִיחָה בְּמוֹעֲדֵי הַלָּלוּ וּמִשְׁבָּחִים שֶׁבַח לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹרְכִים שְׁלִחֲנוֹת, מְתַקְּנִים עֲצָמָם בְּכָל נִכְבְּדִים, הַמְלָאכִים הָעֲלִיּוֹנִים אוֹמְרִים: מֶה טִיבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכֵן? אוֹמֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אוֹרֶחַ עֲלִיוֹן יֵשׁ לָהֶם בְּיוֹם הַזֶּה. אוֹמְרִים: וְלֹא שֶׁלָּהּ הוּא, מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא קֹדֶשׁ? אוֹמֵר לָהֶם: וְכִי יִשְׂרָאֵל אֵינֶם קֹדֶשׁ, וְנִקְרָאִים קֹדֶשׁ? לָהֶם רֵאֻי לְהַזְמִין אֶת הָאוֹרֶחַ שְׁלֵי, אֶחָד מֵהַצַּד שְׁלֵי, שֶׁהָרִי הֵם דְּבָקִים בִּי, וְאֶחָד מִצַּד שֶׁל קֹדֶשׁ, שֶׁכְּתוּב (ירמיה ב) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לִי. הוֹאִיל וְיִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים קֹדֶשׁ, וְדַאי שֶׁהוּא אוֹרֶחַ שְׁלֵי, מִשּׁוּם שֶׁהַזְמִינֵת הָאוֹרֶחַ הַזֶּה הִיא מִקְדָּשׁ, שֶׁכְּתוּב מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ. פֶּתַחוּ כָלֵם וְאָמְרוּ: (תהלים קמד) אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁכָּכָה לוֹ.

שְׁלֹשָׁה הֵם מִזְמָנִים מְקֻדָּשׁ, וְלֹא יוֹתֵר: חַג הַמִּצּוֹת, וְחַג הַשְּׁבוּעוֹת, וְחַג הַסִּכּוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי אֲבָא, וְכִי שִׁבֹּת אֵינָה מְקֻדָּשׁ מִזְמָנָה? אָמַר לוֹ, לֹא, בְּשָׁנֵי צִדְדִים, אֶחָד - שֶׁהוּא וְדַאי נִקְרָא קֹדֶשׁ, שְׁכַתוֹב (שְׁמוֹת לֹא) וּשְׁמִרְתָּם אֶת הַשִּׁבֹּת כִּי קֹדֶשׁ הִיא לָכֶם. וְאֶחָד - שֶׁשִּׁבֹּת אֵינָה זְמִינָה, שֶׁהָרִי יִרְשָׁתוֹ הִיא וְדַאי. יִרְשָׁה שֶׁל קֹדֶשׁ הוּא יוֹרֵשׁ וְאֵינוֹ מִזְמָן, וְעַל כֵּן כָּלֶם מִזְמָנִים בְּקֹדֶשׁ, וּמִתְקַשְּׂרִים בְּשִׁבֹּת וּמִתְעַטְרִים בּוֹ. בּוֹ. בְּזֶה הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתְעַטֵּר בּוֹ, וְעַל כֵּן שִׁבֹּת אֵינָה מִזְמָנָה.

לָבוֹן שֶׁנִּכְנַס לְבֵית אָבִיו וְאָמַר וְאָכַל וְשָׁתָה בְּשָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֶה. לְמַלְךְ שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן יָחִיד, חֲבִיב נֶפֶשׁוֹ, נָתַן לוֹ שׁוֹשְׁבֵין לְשֹׁמֵר אוֹתוֹ וּלְהַתְחַבֵּר עִמּוֹ. אָמַר הַמֶּלֶךְ, נָא הוּא הוּא לְהַזְמִין אֶת הַשׁוֹשְׁבִינִים הַלָּלוּ שֶׁל בְּנֵי וּלְהִירָאוֹת אֶת הַכְּבוֹד וְהַחֲבִיבוֹת שֶׁלִּי עִמָּם. הַזְמִין אֶת הַשׁוֹשְׁבִינִים הַלָּלוּ. הֵבִן לֹא רָאוּי לְזָמֵן, אֲלָא לְהַפְנִס וּלְאָכַל וּלְשָׁתוֹת בְּבֵית אָבִיו בְּשָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֶה. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (שם טו) מִי כְמוֹכָה בָּאֵלֶם הִ' מִי כְמוֹכָה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ. נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ וְדַאי, כָּבוֹן שֶׁהִתְתַּקֵּן (שֶׁהִתְחַזַּק) בְּאָבִיו נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ, וְלֹא מִזְמָן מִהִקְדָּשׁ.

שְׁשֹׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה. שְׁשֹׁת יָמִים מֶה מַעֲשִׂיהֶם? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב כִּי שְׁשֹׁת יָמִים עָשָׂה הִ' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְלֹא כְּתוּב בְּשִׁשִּׁתּוֹ, וְהָרִי פָּרְשִׁיהָ, וְכָל יוֹם וְיוֹם עוֹשָׂה מַעֲשָׂהוּ, וְנִקְרָאִים יָמֵי מְלָאכָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִם כֵּן, לָמָּה נִקְרָאוּ שְׁשֹׁת יָמֵי חַל? לָמָּה חַל? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עֲכָשׁוּ מִתְנַהֵג הַעוֹלָם עַל יְדֵי הַשְּׁלוּחִים שֶׁלָּהֶם, מִשּׁוּם כֵּן נִקְרָאִים יָמֵי חַל.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, מִשּׁוּם שֶׁמִּתֵּר לַעֲשׂוֹת בָּהֶם עֲבוּדָה, וּמִשּׁוּם כֵּן לֹא נִקְרָאִים קֹדֶשׁ, וּמִי שֶׁלֹּא נִקְרָאִים קֹדֶשׁ, נִקְרָאִים חַל, וְעַל כֵּן הִתְקִינוּ הַחֲבֵרִים בְּהִבְדָּלָהּ, בֵּין קֹדֶשׁ לְחַל. מֶה הִבְדִּילָהּ כָּאֵן? אֲלָא קֹדֶשׁ הוּא דָּבָר בְּעֶצְמוֹ, וּמִתְחִילוֹת מִמֶּנּוּ הָאוֹתִיּוֹת. וְעַל כֵּן אֵלּוֹ לְמַעֲשֶׂה, וְאֵלּוֹ לְשֹׁמֵר. וּמִתִּי נִמְצְאוֹת בָּהֶם שְׁמִירָה? כְּשֶׁמִּזְמָנִים מְקֻדָּשׁ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַשְּׁמִיחָה וְהַשְּׁמִירָה שֶׁל יוֹם הַשִּׁבֹּת הֵם עַל הַכֹּל, וּמִשּׁוּם שֶׁהַיּוֹם הַזֶּה מִתְעַטֵּר בְּאֲבָא וּבְאֵמָא, וְנוֹסֶפֶת קֹדֶשׁ עַל קֹדֶשְׁתּוֹ, מֶה שָּׁאִין כֵּן בְּשָׂאֵר הַיָּמִים, שֶׁהָרִי הוּא קֹדֶשׁ וּמִתְעַטֵּר בְּקֹדֶשׁ, וּמִסִּיף קֹדֶשׁ עַל קֹדֶשְׁתּוֹ, מִשּׁוּם כֵּן הַיּוֹם הַזֶּה הוּא שְׁמִיחָה עֲלִיּוֹנִים וְהַתְחַתּוֹנִים, כָּלֶם שְׁמִיחִים בּוֹ, מִמְּלֹא בְּרָכוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. כָּלֶם נִתְקֵנוּ (נִזְוֵנוּ) מִמֶּנּוּ. בַּיּוֹם הַזֶּה מְנוּחָת עֲלִיּוֹנִים וְתַתְּחוֹנִים. בַּיּוֹם הַזֶּה מְנוּחָת הַרְשָׁעִים בְּגִיהָנָם.

לְמַלְךְ שֶׁעָשָׂה הַלּוּלָא לָבוֹן הַיָּחִיד, עָטַר אוֹתוֹ בְּעֶטְרָה עֲלִיּוֹנָה, מִנֵּה אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ עַל הַכֹּל. בַּיּוֹם הַזֶּה שְׁמִיחָת הַכֹּל. שׁוֹטֵר אֶחָד שֶׁהָיָה מִפְּקֹד עַל דִּינָם שֶׁל בְּנֵי אָדָם, הָיָה בְּגִדּוֹ גְּבָרִים שְׁצָרִיכִים הָרִיגָה, וּגְבָרִים שֶׁהָיוּ צָרִיכִים לְהַלְקָאָה. בְּשִׁבִּיל כְּבוֹד הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁל שְׁמִיחָת הַמֶּלֶךְ עוֹזֵב אֶת דִּינָיו, וְשׁוֹמֵר אֶת שְׁמִיחָת הַמֶּלֶךְ.

כֵּן אוֹתוֹ הַיּוֹם, הַלּוּלָת הַמֶּלֶךְ עִם הַגְּבִירָה, שְׁמִיחָת הָאֵב וְהָאֵם עֲלָיו, שְׁמִיחָת הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתְּחוֹנִים. בְּשְׁמִיחָת הַמֶּלֶךְ כָּלֶם שְׁמִיחִים, וְלֹא יִצְטָעְרוּ בּוֹ. עַל זֶה כְּתוּב (ישעיה נח) וְקִרְאתָ לַשִּׁבֹּת עֲנֵג. מֶה זֶה עֲנֵג? עֲנֵג לֹא נִמְצָא אֲלָא בְּמָקוֹם שֶׁשׁוֹרָה הַקֹּדֶשׁ הָעֲלִיּוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אִז תִּתְעַנֵּג עַל הִ'. שֶׁהָרִי עֲנֵג הוּא עַל הִ'. וְהַיּוֹם הַזֶּה שֶׁהוּא הַלּוּלָת הַמֶּלֶךְ, מִתְעַטֵּר בְּאוֹתָהּ עֶטְרָה שֶׁל עֲנֵג. זֶהוּ שְׁכַתוֹב וְקִרְאתָ לַשִּׁבֹּת עֲנֵג, מֶה שָּׁאִין נִמְצָא כֵּן בְּשָׂאֵר הַיָּמִים.

בַּיּוֹם הַזֶּה שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת צָרִיכִים בְּנֵי הַמֶּלֶךְ לְזָמֵן וּלְעַרֵךְ שְׁלַחָנוֹת בְּשִׁבִּיל כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְכִשְׁמִזְדָּמֵן בּוֹ חַג אוֹ זָמָן, לֹא יִסְדֵּר אָדָם שְׁנֵי שְׁלַחָנוֹת בְּכָל סְעוּדָה, אֶחָד לַשִּׁבֹּת וְאֶחָד לְאוֹרֶחַ, מִשּׁוּם שְׁכַתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב ט) עַל שְׁלַחַן הַמֶּלֶךְ תָּמִיד הוּא אֵכֶל, הַהֲנָאָה הִיא בְּשִׁלְחוֹן הַמֶּלֶךְ לְאוֹתוֹ הָאוֹרֶחַ שֶׁבָּא אֵלָיו. וְעַל כֵּן צָרִיךְ אָדָם לְעַרֵךְ שְׁלַחוֹן שֶׁלֶם לְמַלְךְ, וְהוּא נוֹתֵן מִמֶּנּוּ לְאוֹרֶחַ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַסְּעוּדָה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁל שִׁבֹּת, כְּשֶׁנִּקְרָה בָּהּ אוֹרֶחַ, הֵאֵם עוֹזְבִים אוֹתָהּ אוֹ לֹא עוֹזְבִים אוֹתָהּ? אִם לֹא עוֹזְבִים אוֹתָהּ, נִמְצָא הָאוֹרֶחַ דְּחוּי מִשְׁלַחוֹן הַמֶּלֶךְ. וְאִם עוֹזְבִים אוֹתָהּ, נִמְצָא פָּגַם בְּשִׁלְחוֹן הַמֶּלֶךְ.

אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו, לְמַלְךְ שֶׁנִּקְרָה לוֹ אוֹרֶחַ, וְלִקַּח מֵאֵכֶל מִלִּפְנֵי וְהִעֲלֵהוּ לְאוֹרֶחַ. נִמְצָא, אֵף עַל גֵּב שֶׁהַמֶּלֶךְ לֹא אָכַל עִמּוֹ - מִמֵּאֵכֶל הַמֶּלֶךְ הוּא אוֹכֵל, וְהַמֶּלֶךְ נָתַן לוֹ לֵאכֹל. וְכָל זֶה מִשּׁוּם שֶׁהוּא אוֹרֶחַ הַמֶּלֶךְ. וּבְבֵית רַב הַמְּנוּנָא סָבָא לֹא חוֹשְׁשִׁים לְאוֹרֶחַ בְּשָׁעָה זֹאת, וְאַחֵר כֵּן עוֹרְכִים שְׁלַחוֹן לְאוֹרֶחַ.

בַּיּוֹם הַזֶּה אֶסוּר דְּבוּר, זֶהוּ שְׁכַתוֹב (ישעיה נח) מִמֵּצָא חֶפְצָךְ וְדָבָר דָּבָר. וְשִׁנִּינוּ, חֶפְצָךְ כְּתוּב, מִשּׁוּם שְׁבִיּוֹם זֶה נִקְשָׁרֵת בּוֹ כָּל הָאֲמוּנָה.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְאִידָּא אֲנִי עוֹשִׂים שְׁלֹא לְעַרֵךְ (לְסַלֵּק) סְעוּדַת הַמֶּלֶךְ לְאוֹרֶחַ, שֶׁהָרִי אֲרֻבָּעָה עָשָׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשִׁבֹּת, עוֹלָה סְעוּדַת הַמֶּלֶךְ לְפָסַח, אֵף עַל גֵּב שָׁאִינוֹ הָאוֹרֶחַ שְׁלֹו.

אָמַר לוֹ, כֵּן אֲנִי אוֹמֵר, שָׂאֵם הוּא הָאוֹרֶחַ שְׁלֹו - (כָּל אוֹתוֹ יוֹם) כֹּחַ לְהַעֲלוֹת אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - אֵינוֹ מַעֲלָה אוֹתוֹ. וְאִם נִאֲמַר שִׁי"ד שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשִׁבֹּת, נִדְּחִית סְעוּדַת הַמֶּלֶךְ מִלִּפְנֵי סְעוּדַת הַפָּסַח - שׁוֹנָה

הפסח, שסעודת שבת נדחית מכמה גוונים: אחד בשביל מצות ומוריס, שצריך שאדם יהיה תאב ואחד משום פסח. והרי לחם אינו נמצא משש שעות ומעלה, שעריכת השלחן בלי לחם אינה עריכה.

ואם תאמר ביין - ביין מתר, משום שהלב תאב (שגור. ס"א שגובר). אבל מימי השתדלתי שלא בטלתי סעודת שבת, אפלו אותם ימים שנמצא בו. ביום הזה התפוחים הקדושים מתברר, ומתברכים עליונים ותחתונים, והיום הזה הוא הקשור של התורה.

אמר רבי אבא, כך היה עושה רבי שמעון בזמן שעלתה סעודת שבת, עורף שלחנו ומשתדל במעשה מרובה, והיה אומר: הרי סעודת המלך שיבא לאכל אצלי. משום כך נמצאת שבת עדיפה בכל מקל הזמנים והחגים, ונקראת קדש ולא מקרא קדש.

אמר רבי יהודה, כל המועדים קוראים בהם מקראי קדש. אבל יוצאים ראש השנה ויום כפור שלא נמצאת בהם שמחה, שהרי הם דין הם, אבל אלו השלשה מזמנים מהקדש לשמחת הכל, להשתעשע בהם בקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (דברים יב) ושמחתם לפני ה' אלהיכם, וכתוב (שם כז) ושמחת לפני ה' אלהיך. ביום השבת הזה נשכח כל הצער וכל הרגז וכל הדחק מכל העולם, משום שהוא יום הלולת המלך, שמשמות מתוספות, כמו שהעולם הבא.

אמר רבי יצחק לרבי יהודה, כתוב (שמות כ) זכור את יום השבת לקדשו, ושנינו, זכרהו על היין. למה על היין? אמר לו, משום שנין הוא שמחת התורה, ויניה של תורה הוא שמחת הכל. והיין הזה מעטר את המלך בעטרוטיו. זהו שכתוב (שיר ג) צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו. ושנינו, בכל צריך להראות אדם מעשה. שלא נמצאת קדשה אלא ביין, כמו שנאמר (שיר א) כי טובים דדיך מין, מין הם טובים, נזכרה דדיך מין. ועל כן קדשה של שבת ביין, והרי פשוטה, והרי נתבאר.

ובחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש וגו'. רבי חייא פתח, (שם ה) אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק וגו'. אמרה כנסת ישראל, אני ישנה - בגלות מצרים, שהיו בני בשעבוד של קשי. ולבי ער - לשמר אותם שלא יכלו בגלות. קול דודי דופק - זה הקדוש ברוך הוא, שאמר (שמות ג) ואזכר את בריתי.

פתחי לי פתח כפתחו של מחט, ואני אפתח לכם שערים עליונים. פתחי לי אחתי, שהרי הפתח להכניס אותי הוא בך, שלא יכנסו אצלי בני אלא בך, אתה הוא הפתח להכניס אותי (בד). אם את לא תפתחי פתחך, הרי אני סגור, שלא ימצאו אותי. משום כך פתחי לי. פתחי לי ודאי. ועל כן אמר דוד, כשנצח להכנס למלך, אמר (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה לה. זה השער לה, זהו ודאי הפתח להכנס למלך. זה השער לה, למצא אותו ולהדבק בו, ועל כן פתחי לי אחתי רעיתי שראשי וגו'. כדי להזדוג עמך, ולהיות עמך בשלום לעולמים.

בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא היה הורג את בכורי מצרים, כל אותם שהרג בחצות הלילה והוריד דרגות ממעלה למטה, באותה שעה נכנסו ישראל בקיום של האות הקדוש, נמולו והשתתפו עם כנסת ישראל, ונאחזו בה. אז אותו הדם הראו אותו על הפתח. ושני דמים היו - אחד של הפסח, ואחד הדם שנמולו. והיה רשום על הפתח רשם האמונה, אחד כאן ואחד כאן ואחד ביניהם, והרי נאמר (שמות יב), ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף, כדי להראות אמונה.

ובארבעה (ובחמשה) עשר, הרי נאמר, שהרי אז מבטלים חמץ ושאר, והתעלו ישראל מרשות האחרת, ונעקרו ממנה ונאחזו במצה, הקשר הקדוש. אחר שנמולו נכנסו בה, עד שפגעו והתגלה הרשם שלהם, ואז נתן להם קשר במקום עליון, בקשר של האמונה, במקום שכתוב (שמות טז) הנני מטביר לכם לחם מן השמים, מן השמים דוקא, והרי פשוטה.

בא ראה, בארבעה (בחמשה) עשר, בשעה שהיוג הלבנה נמצא בשלמות עם השמש, והכתרים התחתונים לא נמצאים כל כך בעולם, שהרי בחדוש הלבנה נמצאים מינים רעים, ומתעוררים להתפשט בעולם. ובשעה שהיוג של הלבנה נמצא באור השמש בשלמות, כלם מתקנים למקום אחד, והקדשות של המלך מתעוררות. אז כתוב, (שם יב) ליל שמרים הוא לה, שהרי היוג הקדוש נמצא, והוא שמורים בכל.

רבי אחא אמר, משום כך תקון של הכל (של הכלה) הוא באותו יום, ובלילה נמצא הישוב של הבית. אזי לאותם שאינם מבני הבית, כשבאים להזדוג התורה (האריזות) יחד. אזי לאותם שלא נודעים אצלם. משום כך ישראל הקדושים מתקנים להם הבית כל אותו היום, ועל דם נכנסים מי שנכנסים, והם שמחים ומזמרים שניהם. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

אמר רבי יוסי, למה לנו להטריח כל זה, מקרא שלם הוא, שהרי בלילה הזה היוג העליון הקדוש מתעורר ונמצא. זהו שכתוב הוא הלילה הזה לה' שמרים. מה זה שמרים? שנים, היוג של הלבנה עם השמש. לכל בני ישראל לדרתם, שהרי מכאן והלאה נתאחדו ונקשרו בקשר של השם הקדוש ויצאו מרשות אחרת. משום כך בארבעה עשר מתקנים את עצמם, ומבצעים חמץ מביניהם ונכנסים לרשות

הקדושה, ואז מתעטרים חתן וכלה בעטרות האם העליונה, וצריך אדם להראות את עצמו בן חורין.

אמר רבי יוסי, ארבע הכוסות הללו של אותו הלילה למה? אמר רבי אבא, הרי פרושה החברים, כנגד ארבע גאלות. אבל יפה הוא בספרו של רב ייסא סבא, שאמר, הואיל והזיווג הקדוש נמצא בלילה הזה בכל הצדדים, והזיווג הוא בארבעה קשרים, שהם ארבע דרגות, ולא נפרדים זה מזה, כשהזיווג הזה נמצא, ואנו בשמחתם מתעוררים, משום שהרי זכינו בהם, שמי שאוחז בזה - זוכה בכל. ועל כן השתנה הלילה הזה מכל שאר הלילות, וצריכים לעשות שם בכל ולשמח בלילה הזה, משום ששמחה היא למעלה ולמטה.

ועוד אמר, שארבע אלו ארבע גאלות קוראים להם. מה הטעם? משום שהדרגה האחרונה היא נקראת גואל, המלאך הגואל. ולא נקראת גואל אלא על ידי דרגה אחרת עליונה שעומדת עליה ומאירה לה, וזו לא מוציאה לה אור, אלא בשתי (באותן דרגות) הדרגות הללו שעליה. נמצא שארבע אלו הן ארבע גאלות.

רבי יהודה שאל את רבי אבא, הרי כתוב (זהו שכתוב) שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם, ושמחה היא כל שבעה, למה לא נשלים הלל כל שבעת הימים כמו בספוח, שנמצא שמונה ימים הלל, בשלמות של שמחה כל יום ויום?

אמר לו, יפה אמרת, אבל ידוע הוא, שהרי כאן לא נקשרו ישראל כל כך כמו שנקשרו אחר כך. משום כך בלילה הזה, שזיווג נמצא (בכל אותו דרגות עליונות) ושמחת הכל נמצאת, וישראל נקשרו באותה שמחה, עושים שלמות, וההלל נשלים. (אבל באותן דרגות עליונות) אחר כך, אף על גב שכלם נמצאים, עד כעת ישראל לא נקשרו בהם, ולא נפרעו לגלות את הרשם הקדוש, ולא קבלו תורה, ולא נכנסו במה שנקסו אחר כך.

משום כך בספוח שלמות הכל נמצאת בו ושמחה של הכל יותר, אבל כאן עד עכשו לא זכו, ולא נמצאת בו שלמות כל כך, אף על גב שנמצאים כל השבעה אינו בהתגלות, וישראל טרם נקשרו בהם כראוי.

ועל כן שמחת הכל ושלמות ההלל בלילה הזה, משום אותו החלק שנקשרו בו. מה הטעם? שפינו שנמצא באותו הלילה זיווג, כל הקשר של הכל נמצא בצד של הזיווג, ולא בצד של ישראל. שפאשר זיווג נמצא בה, נמצאות שתי (שלש) הדרגות הללו שעומדות עליה. וכשאלה נמצאות, הרי כל הגוף נמצא בהם, ואז שלמות הכל, ושמחה מן הכל, וההלל נשלים, שהרי אז מתעשרת הלבנה בכל, אבל לא אחר כך, שכל יום ויום נמצאים, וישראל טרם זכו בהם, הרי אין ההלל שלם כמו בזמנים אחרים.

אמר לו רבי יהודה, יפה הוא, וכך הוא ודאי, והרי פעם אחרת שמעתי אותו בגון הזה, ושכחתי את הדברים. עכשו דבר אחר אני רוצה לדעת, הרי ראינו בפסח ז' ובספוח ז', ושלמות השמחה ביום אחר. בשבועות למה נמצאו בו ז' ימים, והרי כאן ראויים יותר מהכל?

פתח ואמר, (שמואל ב ז) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ. וכי מה שונה כאן שישראל נקראו אחד יותר ממקום אחר? אלא כיון שהשבח של ישראל בא לפרש, קרא להם אחד, שהרי בכל מקום השבח של ישראל הוא אחד. מה הטעם? משום שכל הקשר של עליונים ותחתונים נמצא במקום הזה שנקרא ישראל. שנקשר במה שלמעלה, ונקשר במה שלמטה, ונקשר בכנסת ישראל. ועל כן הכל נקרא אחד. ובמקום הזה נודעת האמונה, והקשר השלם, והיחוד העליון הקדוש.

ועל כן היום הזה הוא קשר האמונה, הקשר של הכל. וכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה, עץ הוא שנקרא אחד. ועל כן, משום שהם נקשרים במקום הזה, נקרא כך. ועץ חיים הוא ודאי אחד נקרא, משום שהכל נקשר בו, והיום (והשם) שלו ודאי אחד, קשר של הכל ואמצע של הכל.

זהו שכתוב (בראשית ב) ועץ החיים בתוך הגן, בתוך ממש, באמצע, ואחוז בכל הצדדים ונקשר בו. ועל כן פסח וספוח, והוא באמצע. משום שהוא האמצע של הכל, וזהו השבח של התורה ביום הזה, ולא יותר. שבח האמונה וקשר של הכל. אמר רבי יהודה, ברוך הרחמן ששאלתי וזכיתי לדברים הללו.

אמר רבי יצחק, שמחה ושירה עתידים ישראל לשבח את הקדוש ברוך הוא כמו השבח שמשבחים ישראל כליל הפסח, שפנסת ישראל מתקדשת בקדשת המלך. זהו שכתוב (ישעיה ל) השיר יהיה לכם כליל התקדש חג. כליל התקדש חג דוקא. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

וביום הפורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבעתיכם מקרא קדש יהיה לכם וגו' (במדבר כח). רבי שמעון פתח, (דברי הימים א טז) אז ירננו עצי הער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ. אשרי חלקם של אותם המשתדלים בתורה יומם ולילה, שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ונאחזים בשמו (כל יום). אזי לאותם שלא משתדלים בתורה, שהרי אין להם חלק בשם הקדוש, ולא נאחזים בו, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. מי שזוכה בעולם הזה, זוכה בעולם הבא. שכן שנינו, (שיר ז) דובב שפתי

יְשִׁנִּים, אֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם בָּאוּתוֹ עוֹלָם, שְׁפִתוֹתֵיהֶם מְרַחְשׁוֹת שֵׁם תּוֹרָה.

בֹּא רֵאָה, עַד עֲכָשׁוּ הַקְרִיבּוֹ יִשְׂרָאֵל תְּבוּאוֹת הָאֶרֶץ, תְּבוּאוֹת הָאֶרֶץ וְדָאִי, וְהִתְעַסְקוּ בָּהּ וְנִקְשְׁרוּ בָּאוֹתוֹ קֶשֶׁר. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהִדִּין נִמְצָא, נִמְצָא בּוֹ דִּין בְּשָׁלוֹם (שֶׁהָעוֹלָם הִתְנַהֵג בּוֹ). וְהַקְרִיבּוֹ שְׁעוֹרִים, מְשׁוֹם שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן מִכָּל שְׁאֵר הַתְּבוּאוֹת, וּמִקְרִיבִים מִהֶרָאשׁוֹן וְלֹא מֵאוֹתוֹ שְׁמִתָּאֲחֵר, שֶׁהָרִי הָאֲחִיזָה הֶרָאשׁוֹנָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל נֶאֱחָזוּ בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא כָּאֵן. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי נִתְּנִי לָכֶם מִן בְּמִדְבָּר מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנִקְרָא שְׁמִים, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת טז) הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, וְאַתֶּם מִקְרִיבִים לִפְנֵי שְׁעוֹרִים.

וְסוּד הַדָּבָר - זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאִת, חֶסֶר. אֲזַהְרָה לְנִשּׁוֹת הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִסְטוּ תַּחַת בְּעֲלִיהֶן. וְאִם לֹא, אִזּוֹ קָמַח שְׁעָרִים עֲתִיד לְהִקְרַב. וּמִהַדְּבָר הַזֶּה נוֹדַע דָּבָר אַחֵר. אֲשֶׁרִי חִלְקִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לֹא מִשְׁקֶרֶת בְּמִלָּךְ הַקְדוֹשׁ לְעוֹלָמִים. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל תִּמְהָה, (בְּמִדְבָּר ה) אֲשֶׁר תִּשְׁטָה אִשָּׁה תַּחַת אִשָּׁה! מְשׁוֹם כִּד דִּין הָאִשָּׁה הַזֹּאת מִמְקוֹמָה הִיא בָּאָה. וְיִי הוּא מְקוֹמָה? אוֹתָהּ שְׁכָתוֹב בָּהּ (מִשְׁלִי לֹא) אֲשֶׁת חֵיל מִי יִמְצָא וְרַחוּק מִפְּנִינִים מִכְּרָה. (שֵׁם יב) אֲשֶׁת חֵיל עֲטָרַת בְּעֵלָה.

וְאוֹתוֹ קָמַח שְׁעוֹרִים שֶׁמִּבִּיָּאָה אוֹתָהּ אִשָּׁה, נִקְרָא מִנְחַת קְנָאִת, חֶסֶר. כִּד נִקְרָאִת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּפִנְחָס, תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאִלְהִי, שֶׁקְנָאָה כָּאֵן נֶאֱחָזָה. שְׁמִי שֶׁמִּשְׁקֶר בְּבִרְיָה הַזֹּאת, מִתְעוֹרְרַת עָלָיו קְנָאָה, וְלָכֵן קְנָאִים פּוֹגְעִים בּוֹ. בֹּא רֵאָה, קָמַח שְׁעָרִים, הַעֲמֵר הַזֶּה, שֶׁכִּינּוֹן שֶׁהִיא מְגִיעַ לְרַחֲמִים שֶׁל גְּרוֹשׁוֹת, מִפִּיקִים מִמֶּנּוּ עֲשָׂרוֹן מִנְּפָה בְּשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה נֶפֶח.

וְזֶה שֶׁבַע שְׁבָתוֹת תְּמִימוֹת. אַחֵר שְׁעוֹלוֹת שֶׁבַע הַשְּׁבָתוֹת הֵלְלוּ, בֹּא הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ לְהַזְדַּג עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְנִתְּנָה הַתּוֹרָה. וְאִזּוֹ הִתְעַטֵּר הַמֶּלֶךְ בִּיְחִיד שְׁלֹם, וְנִמְצָא אֶחָד לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה. וְכִשְׁמִתְעוֹרֵר הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ וּמִגִּיעַ זְמַן הַתּוֹרָה, כָּל אוֹתָם הָאֵילָנוֹת שֶׁמִּבְּכָרִים אֶת הַפְּרוֹת שֶׁלָּהֶם, מַעֲלִים שִׁירָה. וְיִמָּה הֵם אוֹמְרִים בְּשִׁעָה שְׁלוֹקֻטִּים אוֹתָם? פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים, (תַּהֲלִים קג) ה' בְּשָׁמַיִם הַכִּין כֶּסֶף וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. (שֵׁם לו) ה' בְּהַשְׁמִים חִסְדָּךְ. וְכָתוּב (יִשְׁעִיָּה נח) וְכָל עֲצֵי הַשָּׁדָה יִמְחָאוּ כָף.

עוֹד פֶּתַח וְאָמַר, (תַּהֲלִים צח) מִזְמוֹר שִׁירוֹ לַה' שִׁיר חֲדָשׁ כִּי נִפְלְאוֹת עָשָׂה. שִׁיר חֲדָשׁ הוּא נִקְרָא. מְשׁוֹם כִּד בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה. שֵׁם מִנְחַת קְנָאִת, כָּאֵן מִנְחָה חֲדָשָׁה. חֲדָשָׁה, שֶׁחֲדוּשׁ הַכֹּל (הַכְּלָה) יֵשׁ כָּאֵן. קֶשֶׁר שֶׁל הַכֹּל שֶׁל מַעַלָּה וּמַטָּה, קֶשֶׁר הָאֱמוּנָה, וְלָכֵן יַעֲקֹב הִשְׁלֵם הַתְּעַטֵּר בְּעִטְרוֹתָיו, וְנִתְּנָה הַתּוֹרָה.

וְכִשְׁמִגִּיעִים הַבְּכוֹרִים לַכֹּהֵן, הִנֵּה צָרִיד אָדָם לוֹמַר וּלְפָרֵשׁ דְּבָרִים עַל אוֹתוֹ הָעַץ שֶׁבְּאֶרֶץ, שֶׁנִּשְׁלֵם כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲוִימִים, בְּשָׁבָעִים עֶנְפִּים, וְצָרִיד לֵאמֹד אֶת לְבֹן הָאֶרֶמִי, שֶׁבִּגְלָלוֹ נִפְגַּם הָעוֹלָם. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִצִּיל אוֹתוֹ וְהִתְעַטֵּר בְּדִינָיו (בְּבִנְיָו), כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרֶנּוּ. מְשׁוֹם שֶׁאוֹתוֹ הָעַץ, שֶׁכָּל קֶשֶׁר הָאֱמוּנָה תְּלוּי בּוֹ, וְעַל כֵּן נִקְרָא מִנְחָה חֲדָשָׁה. מַה הַטַּעַם? מְשׁוֹם שֶׁהִיא שְׁמַחַת הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים וְשְׁמַחַת הַלְבָנָה. וּבְכָל זְמַן שֶׁל הַלְבָנָה, הוּא קֶשֶׁר הָאֱמוּנָה וְשְׁמַחַתָּה (שֶׁל הַלְבָנָה).

לְמֶלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ בָּנִים וּבֵת אַחַת, הִתְקִין סְעוּדָה לְכָל הַבָּנִים, לֹא נִמְצָאָה אוֹתָהּ הַבֵּת עַל הַשֵּׁלֶחַן. כְּשֶׁבָּאָה, אֲמָרָה לְמֶלֶךְ: אֲדוֹנִי, אֶת כָּל אַחֵי הַזְּמִנָּה וְנִתְּנָה לְכָל אֶחָד כָּלִים יְדוּעִים, וְלִי לֹא נִתְּנָה חֶלֶק בִּינֵיהֶם. אָמַר לָהּ: חֵינֶךְ בְּתִי, הַכָּלִי שֶׁלָּךְ יִמְצָא עַל אֶחָד פִּי שָׁנִים, הָרִי כָּלִים יִתְּנוּ לָךְ מִחֻלְקָם. נִמְצָא לְאַחֵר בְּיָדָהּ חֻלְקִים, עַל כָּל אֶחָד פִּי שָׁנִים מִהַכֹּל. כִּד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מִהַכֹּל נִטְלָה חֻלְקִים, וְעַל כֵּן נִקְרָאִת כָּלָה כָּלוּלָה, כִּכְלָה שֶׁכָּלִם מִזְמִינִים לָהּ כָּלִים וְחֻלְקִים וְתַכְשִׁיטִים. כִּד הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, הַחֲדוּשׁ שֶׁלָּהּ (שְׁמַחַתָּה) בְּכָל, וְכָלִם נוֹתְנִים לָהּ חֻלְקִים וְכָלִים.

בֹּא רֵאָה, בְּשִׁעָה שֶׁהַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ נִמְצָא בְּעִטְרוֹתָיו, זֹאת שְׁמַחַתָּה שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְכִשְׁתּוֹרָה נִתְּנָה, הִתְעַטְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּעִטְרוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, וּמְשׁוֹם שֶׁכָּל קֶשֶׁר הָאֱמוּנָה נִקְשֵׁר בְּעֵץ הַזֶּה, נִקְרָא יוֹם אֶחָד, שְׁכָתוֹב (זְכָרְיָה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדַע לָהּ. יוֹם אֶחָד וְדָאִי, שְׁכָתוֹב יִשְׂרָאֵל יוֹם אֶחָד בְּקֶשֶׁר שֶׁלְמַעַלָּה.

הַקֶּשֶׁר שֶׁלְמַעַלָּה - הֶרָאשׁ וְהַגְלָלָה וְהַמַּחֲוִין. קֶשֶׁר אַחֵר - שְׁתֵּי זְרוּעוֹת וְגוֹף, שְׁאֲחוּזִים מִהַכֹּחַ שֶׁבְּרָאשׁ. וּבְאֶרְהָ רֵב הַמְנוּנָה, (בְּשָׁנִי) בְּשִׁלְשֹׁת קֶשֶׁרִי הָאֲבוֹת (קֶשֶׁר אַחֵר). שְׁנֵי עֲמוּנִידִים (כָּלִיוֹת שֶׁלְמַטָּה) שֶׁנִּמְשְׁכוּ בְּשִׁמּוֹן מִשְׁחָה (בְּקִיּוֹם) בְּשְׁתֵּי דָרָגוֹת, שְׁנֵי נְחָלִים לְכַנֵּס אֶת הַזָּרַע, לְהוֹצִיא לְדִרְגָּה אַחֲרֵת, בְּפִי הָאִמָּה. הָעַץ הַזֶּה הוּא גּוֹף הָאֲמָצֵעַ, שְׁאוּחָז אֶת כָּל אֵלָה, וְכָלִם מְקַשְּׁרִים בּוֹ, וְהוּא בָּהֶם, וְעַל כֵּן הַכֹּל אֶחָד. וְכִשְׁמִזְדַּגְּתָה עֲמוֹ הַגְּבִירָה, אֲזִי הוּא אֶחָד, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים.

בֹּא רֵאָה, כְּתוּב בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצָרַת. מִי הָעֲצָרַת? אֵלָה בָּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהַכֹּל נִקְשֵׁרִים כָּאֶחָד נִקְרָא עֲצָרַת. מַה זֶּה עֲצָרַת? (כְּנֻפִּיָּה) הִתְכַּנְּסוֹת. וְאִם תֹּאמַר, כָּאֵן שְׁנִקְרָא עֲצָרַת מַה הַטַּעַם? אֵלָה בְּכָל אוֹתָם יָמִים, יָמֵי הַסְּעוּדוֹת שֶׁל עֲנִפֵי הָאֵילָן הָיוּ. וְעַל כֵּן שְׁבָעִים פָּרִים הֵם. אַחֵר כִּד שְׁמַחַת (הַגּוֹף) הָאֵילָן מִמֶּשׁ וְשְׁמַחַת הַתּוֹרָה. וּבִגְלָלוֹ הוּא יוֹם אֶחָד עֲצָרַת. שְׁמַחַת הַתּוֹרָה, שְׁמַחַת הָאֵילָן, שֶׁהוּא הַגּוֹף.

וְעַל כֵּן אֵין חֶלֶק בַּיּוֹם הַזֶּה אֵלָה לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. מְשׁוֹם כִּד עֲצָרַת תִּהְיֶה לָכֶם, לָכֶם וְלֹא לְאַחֵר. (אַחֵר כִּד שְׁמַחַת הָאֵילָן מִמֶּשׁ, וּבִגְלָלוֹ הוּא יוֹם אֶחָד, וְאֵין חֶלֶק בַּיּוֹם הַזֶּה אֵלָה לְקֹדֶשׁ

ברוך הוא ויכנסת ישראל, ולכן כתוב עצרת תהיה לכם. אף כאן ביום הזה שמחת התורה, שמחת האילן, שהוא גוף, והכל נמצא בו) שהרי בשעה שהמלך נמצא, הכל נמצא בו. ועל כן שנינו, בעצרת על פרות האילן, והרי פרשה, משום כך נקרא אחד, אחד ודאי, כמו שאמרנו.

בא ראה, מה כתוב? ממושבותיכם תביאו לחם תנופה וגו', סלת תהינה חמץ תאפינה. מה שונה כאן חמץ (בכנסת ישראל)? אלא משום שהכל אחוזה בו (וכן) באילן, שהרי באילן אחוזה ענפים, באילן אחוזה עליהם, קלפות, דינים רבים בכל הצדדים, הכל נמצא בו. ומשום שהאילן הזה מכפר על יצר הרע, שהוא בבית מושב האדם.

אמר רבי אלעזר, מהאילן הזה נזונים כל שאר האילנות למטה, והוא השתרש על נהר אחד עמק ששופע ויוצא, ואין פוסקים מימיו לעולמים. עליו כתוב (ירמיה יז) והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו, ועל כן נקראת תורה (משלי ג) עץ חיים היא וגו'. ומה זה ותמכיה מאשר? הרי פרשה, אבל ותמכיה מאשר, כמו שגאמר (בראשית ל) באשרי כי אשרוני בנות.

#### רעיא מהימנא

והניף את העמר וגו'. מצוה זו להקריב קרבן העמר. הקרבן הזה הוא כלו בדבקות מעלה ומטה, הגבירה ובניה הולכים כאחד. העמר הזה מקריבים ישראל בטהרתם, ואותו הקרבן הוא משעורים, וזה הקריבו, להכניס אהבה בין אשה ובעלה.

אשת זנונים הרחיקה עצמה מביניהם, שלא יכולה לעמד על גבה. אשת חיל הקריבה עצמה להתקרב לכהן הגדול, ודאי היא טהורה, (במדבר ה) ונקתה ונזרעה זרע, ומוסיפה כח ואהבה לבעלה. אשת זנונים בורחת מהמקדש, שלא להתקרב אליו, שאלמלא באותו זמן שאשת חיל בודקת עצמה, היא מתקרבת אליה, היתה אובדת מן העולם. ועל כן לא רוצה להתקרב למקדש, ובורחת ממנו, ונשארים ישראל זכאים, בלי ערבוה אחר, אל סוד האמונה.

סוד הסתר הזה שתי אחיות. וכשהריח זו את זו בבדיקה שלה, צבתה בטנה ונפלה ירכה. שהרי בדיקת אשת חיל הוא סם המות לאשת זנונים. וזוהי העצה שנתן הקדוש ברוך הוא לבניו להקריב קרבן זה בשביל אשת חיל, שתברח ממנה אשת זנונים, ונשארים ישראל בלי ערבוה אחרת. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ רעיא מהימנא).

רבי אבא ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי חייא, כתוב וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה. מה זה אומר? אמר לו, הרי פרשה החברים.

אבל בא ראה, כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת, והיו אוהזים בטמאה פאשה הוא כשהיא יושבת בימי טמאתה. אחר שנמולו, נכנסו בחלק הקדוש, שנקרא ברית. כיון שגאחו בו, פסקה מהם הטמאה, פאשה הוא שפוסקים ממנה דמי טמאתה. אחר שפסקו ממנה, מה כתוב? (ויקרא טו) וספרה לה שבעת ימים. אף כאן, כיון שגאחו בחלק הקדוש, פסקה מהם טמאה, ואמר הקדוש ברוך הוא: מכאן והלאה חשבון לטהרה.

וספרתם לכם, לכם דוקא, כמו שגאמר וספרה לה שבעת ימים. לה - לעצמה. אף כאן לכם - לעצמכם. ולמה? כדי להטהר במים קדושים עליונים, ואחר כך להתחבר עם המלך ולקבל תורה.

שם וספרה לה שבעת ימים, כאן שבע שבתות. למה שבע שבתות? כדי לזכות להטהר במים של אותו נהר ששופע ויוצא, ונקרא מים חיים. ואותו הנהר, שבע שבתות יצאו ממנו. ועל כן שבע שבתות ודאי, כדי לזכות בו, כמו שאשה טהרה בלילה לשמש עם בעלה.

כך כתוב, וברדת הטל על המחנה לילה. על המחנה כתוב, ולא כתוב וברדת הטל לילה, אלא על המחנה, משום שיוצא מאותה נקודה על אותם הימים שנקראו מחנה, ומתחברת עם המלך הקדוש. ומתי יורד הטל הזה? כשקברו ישראל להר סיני, אז ירד אותו הטל בשלמות, ונטהרו ופסקה זהמתם מהם, והתחברו עם המלך ועם כנסת ישראל וקבלו תורה, והרי בארנו. ובאותו זמן, ודאי כל הנחלים הולכים אל הים, להטהר ולרחץ, והכל נקשרו (התקדשו) והתחברו עם המלך הקדוש.

בא ראה, כל אדם שאינו מונה חשבון זה, אותו שבע שבתות ומימות, לזכות לטהרה הוא, לא נקרא טהור, ואינו בכלל של טהור, ואינו כדאי להיות לו חלק בתורה. ומי שמגיע טהור ליום הזה והחשבון לא נאבד ממנו, שמגיע ללילה הזה צריך לו לעסק בתורה, ולהתחבר עמה, ולשמור טהרה עליונה שמגיעה עליו באותו הלילה, ונטהר.

ולמדנו, שהתורה שצריך לו לעסק בלילה הזה - תורה שבעל פה, כדי שיטהרו (שיתדבק) כאחד מפעני הנחל העמק. אחר כך ביום הזה תבא תורה שבכתב, ויתחבר (בהם) עמה, וימצאו כאחד בזיווג אחד למעלה. אז מכריזים עליו ואומרים: (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך וגו'.

ועל כן חסידים הראשונים לא היו יושנים בלילה הזה, והיו עוסקים בתורה ואומרים: נביא את הירשה הקדושה לנו ולבנינו בשני עולמות. ואותו הלילה מתעטרת כנסת ישראל עליהם, ובאה להזדוג עם המלך, ושניהם מתעטרים על ראשם של אותם שזוכים לזה.

רבי שמעון בן אומר, בשעה שמתכנסים החברים בלילה הזה אליו, נבא לתקן את תכשיטי הכלה, כדי שתמצא למחר בתכשיטיה ובתקונייה אל המלך כראוי. אשרי חלקם של החברים כשיבקש המלך את הגבירה, מי תקן תכשיטיה והאיר את העטרת שלה ושם את תקונייה. ואין לה בעולם מי שיוצע לתקן את תכשיטי הכלה, אלא החברים. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, החברים מתקנים בלילה הזה את התכשיטים לכלה, ומעטרים אותה בעטרה שלה אל המלך. ומי מתקין למלך בלילה הזה להמצא עם הכלה, להזדוג עם הגבירה? הנהר הקדוש העמק של כל הנהרות, האם העליונה. זהו שכתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. אחר שהתקנה את המלך ועטרה אותו, היא באה לטהר את הגבירה ואת אותם שנמצאים עמה.

למלך שהיה לו בן יחיד, בא לזוג אותו עם הגבירה העליונה. מה עשתה אמו כל אותו הלילה? נכנסה לבית גזיה, הוציאה עטרה עליונה עם שבעים אבנים יקרות סביבה ועטרה אותו. הוציאה כלי מילת והלבישה אותו, ותקנה אותו בתקוני מלכים.

אחר כך נכנסה לבית הכלה, ראתה את עלמותיה שמתקנות את העטרה שלה ואת לבושיה ואת תכשיטיה לתקן אותה. אמרה להן: הרי התקנתי בית טבילה, מקום שמים נובעים, וכל הריחות והבשמים סביב אותם המים לטהר את כלתי, שתבא כלתי, הגבירה של בני, ועלמותיה, ויטהרו באותו מקום שהתקנתי באותו בית הטבילה של המים הנובעים שעמי. אחר כך תקנו אותה בתכשיטיה, הלבישו אותה את לבושיה, עטרו אותה בעטרה שלה. למחר כשיבא בני להזדוג עם הגבירה, יתקן היכל כלם, וימצא את מדורו עמכם כאחד.

כך המלך הקדוש והגבירה והחברים כמו זה, והאם העליונה שמתקנת את הכל. נמצא שהמלך העליון והגבירה והחברים, מדורם כאחד, ואין נפרדים לעולמים. זהו שכתוב, ה' מי גורו באהלך וגו', הולך תמים ופעל צדק. מי הוא פעל צדק? אלא אלו שמתקנים את הגבירה עם תכשיטיה, בלבושיה, ובעטרה שלה. וכל אחד נקרא פועל צדק.

אמר רבי חניא, אלמלא לא זכיתי בעולם אלא לשמע את הדברים הללו - די לי. אשרי חלקם של אותם שמשתדלים בתורה ויוצאים את דרכי המלך הקדוש, שרצונם בתורה, עליהם כתוב (תהלים צא) כי בי חשק ואפלטתו. וכתוב אהלצתו ואכבדתו.

#### רעיא מהימנא

וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'. מצוה זו לספר ספירת העמר הרי בארנו. וסוד זה - ישראל, אף על גב שנטהרו לעשות פסח ויצאו מן הטמאה, לא היו שלמים וטהורים כראוי. ועל כן אין הלל גמור בימי הפסח, שעד עכשו לא השתלמו כראוי.

כמו אשה שיוצאת מטמאה, וכיון שיוצאה, משם והלאה, וספרה לה. אף כאן ישראל כשיצאו ממצרים, יצאו מטמאה, ועשו פסח לאכל בשלחן אביהם, ומשם והלאה יעשו חשבון לקרב אשה לבעלה, להתחבר עמו, ואותם חמשים ימים של טהרה להפסח לסוד העולם הבא, ולקבל תורה, ולקרב אשה לבעלה. ומשום שהימים הללו ימים של עולם הזכר, לא נמסר חשבון זה אלא לגברים לבדם. ולכן חשבון זה הוא בעמידה, ודברי העולם התחתון בשיבה, ולא בעמידה. וסוד זה, תפלת העמידה ותפלה של מישב.

והחמשים הללו הם ארבעים ותשע, כלל הפנים של התורה, שהרי ביום החמשים הוא סוד תורה ממש. ואלו הם חמשים ימים שבו שמטה ויובל. ואם תאמר, חמשים? הרי הם ארבעים ותשע! אחד הוא טמיר, והעולם נסמך עליו. ובאותו יום החמשים התגלה הטמיר והתפסה (ונמצא) בו, כמו מלך שבה לבית שושבינו ונמצא שם, אף כאן יום החמשים, והרי בארנו את הסוד הזה.

המצוה (ל"ג) שאחר זו, לעשות חג שבועות, שכתוב (דברים טז) ועשית חג שבועות לה' אלהיך. שבועות - על שנקנסו ישראל לסוד חמשים הימים, שהם שבעה שבועות, ובקרבן העמר התבטל יצר הרע, שבורח מאשת חיל. וכששם לא נקרב, מתדבקים ישראל עם הקדוש ברוך הוא, ומתבטל ממעלה וממטה.

ומשום כך נקרא בגון זה עצרת, שיש בו בטול יצר הרע, ועל כן לא כתוב בו חטאת כמו שאר הזמנים שכתוב בהם חטאת (לה'). ואז כל האורות מתכנסים לאשת חיל, ומשום כך עצרת.

שבועות, ולא כתוב כמה הם. אלא בכל מקום שנאמר סתם, השם גורם שהם מן שבע. וכתוב (שם) שבעה שבעת תספר לה, כמה כתוב שבעת לבדו? אלא כך צריך שבועות סתם, להכליל מעלה ומטה,



שְׁהָרִי בְּכָל מְקוֹם שֶׁאֵלּוּ מִתְעוֹרְרִים, אֶף אֵלֶּה מִתְעוֹרְרִים עִמָּם. טָרַם שֶׁהִיא שְׁלֵמָה, לֹא הָיוּ מִתְגַּלִּים. כִּינּוּ שֶׁבָּא שְׁלֵמָה, עָשָׂה מֵהֶם פֶּרֶט, שֶׁכְּתוּב שֶׁבַעַת יָמִים וְשֶׁבַעַת יָמִים. זֶהוּ פֶּרֶט.

בְּזִמָּן אַחֵר בְּכָלֵל, שְׁבוּעוֹת סִתָּם. וְלֹא צָרִיךְ לֵאמֹר אַחֵר לַעֲשׂוֹת מֵהֶם פֶּרֶט, חוּץ מִשְׁלֵמָה, מִשּׁוּם שֶׁהֵם שֶׁבַעַת יָמִים שְׁלֵמָה, לֹא מֵאִירִים בְּשִׁלְמוֹת, עַד שֶׁבָּא שְׁלֵמָה, וְאִזְּ עֲמִידָה הִלְבֵּנָה בְּהַשְׁלֵמָה בְּאוֹתָם שֶׁבַעַת הַיָּמִים. וְכֵאן חָג שְׁבוּעוֹת סִתָּם, מִשּׁוּם שֶׁנִּכְלָלוּ תַּחְתּוֹנִים בְּעֵלְיוֹנִים, וְלֹא הָאִירוּ כְּמוֹ הַיּוֹם שֶׁל שְׁלֵמָה.

מִצְוָה (ל"ד) אַחֵר זֶה - לְהַקְרִיב שְׁתֵּי הֶלְחִם. הָרִי בְּאַרְנוֹ, שְׁתֵּי הֶלְחִם - שְׁתֵּי שְׂכִינוֹת, עֲלִיזָה וְתַחְתּוֹנָה, וְהַתְּחַבְּרוּ כְּאַחֵד. לְגִבְיָהֶם, שְׁתֵּי הֶלְחִם בְּשִׁבְתָּ, שֶׁהוּא מִזֶּזֶן שֶׁל אֶחָד שְׁנֵים שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה. וְעַל זֶה כְּתוּב, שְׁנֵי הָעֹמֵר לְאַחֵד. לְאַחֵד וְדָאִי, לְהַתְּנִיחַ בְּמִקְוֶה אֶחָד אֶל אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא אֶחָד. וְיָמִי הוּא? הִקֵּל קוֹל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא יוֹרֵשׁ מַעֲלָה וּמִטָּה שְׁנֵי לְחָמִים כְּאַחֵד. וּמִשּׁוּם שֶׁשִּׁבְתָּ הוּא סוּד שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה, וְהַכֵּל הוּא שִׁבְתָּ, (נִקְרָא) שְׁנֵי לְחָמִים. (עַד כֹּאן)

מִצְוָה אַחֵר זֶה - לְהַסְדִּיר לֶחֶם וּלְבֹנָה, לְהַקְרִיב עֹמֶר, שֶׁכְּתוּב וְעֲשִׂיתֶם בַּיּוֹם הַנִּיכָּכֶם אֶת הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תִּמְּסִים לַעֲלֹה. וְכֵן בְּשִׁבְעוֹת לְהַקְרִיב שְׁתֵּי הֶלְחִם, וְכֵן בְּכָל הַיָּמִים הַטּוֹבִים לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן שֶׁל מוֹסָפִים. אֲלֹא וְדָאִי בְּכָל יוֹם שֶׁל מוֹעֲדִים צָרִיךְ לְהַקְרִיב אֶת הַקֶּרֶבֶן שְׁלֹו. צָרִיךְ לְהַקְרִיב עֲלָיו תּוֹסֶפֶת שֵׁשׁ לוֹ, כְּמוֹ תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּה וּמִתְּנָה שְׁמוֹסִיף חֵתֵן לְכֻלָּהּ. וְשִׁבְתָּ הַמִּלְכָּה, שֶׁהִיא כֻלָּהּ, בְּשִׁבְתוֹת וּבְכָל יָמִים טוֹבִים, צָרִיכָה תּוֹסֶפֶת, שֶׁהֵם מוֹסָפִים שֶׁל קֶרֶבֶנוֹת, וּמִתְּנוֹת, שֶׁחֵן מִתְּנוֹת כְּהֵנָּה.

וּבְשִׁבְעוֹת שֶׁהוּא מִתֵּן תּוֹרָה, שֶׁנִּתְּנוּ שְׁנֵי לוחוֹת הַתּוֹרָה מִהַצַּד שֶׁל עֵץ הַחַיִּים, צָרִיךְ לְהַקְרִיב לָהֶם שְׁתֵּי הֶלְחִם, שֶׁחֵן ה"ה. שְׁשֵׁנִי יָמִים שֶׁל שְׁבוּעוֹת הֵם י"ו צָרִיךְ לְהַקְרִיב לָהֶם שְׁתֵּי הֶלְחִם מֵאוֹתָן ה"ה, שֶׁזֶּהוּ לָחֶם שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לָכוּ לַחֲמוֹ בְּלַחְמִי, ה"ה, מִן הַמּוֹצֵא לָחֶם מִן הָאָרֶץ.

וְזֶהוּ מֵאֵכֶל אֲדָם, שֶׁהוּא יו"ד ה"א וְא"ו ה"א. (בַּמִּדְבָּר יט) זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם. (וַיִּקְרָא א) אֲדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרֶבֶן לַה'. עֹמֶר שְׁעוֹרִים, מֵאֵכֶל בְּהֵמוֹת, שֶׁחֵן חֵיווֹת הַקֹּדֶשׁ, שֶׁמֵּהֶם צָרִיךְ לְהַקְרִיב, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב מִן הַבְּהֵמָה. אֵילִם - מִנְּגַחִים בְּמִשְׁנָה, בְּאֵלּוּ הַפְּשָׁטִים. מִן הַבֶּקֶר - פָּרִים מִנְּגַחִים בְּמִשְׁנָה, בְּחֹזֶק יָתֵר. וּמִן הַצֹּאן - שְׂאֵר הָעֵם, הַקֶּרֶבֶן שֶׁלָּהֶם תִּפְלוֹת, וְעֲלִיהֶם נֶאֱמַר (יִחְזַקְאֵל לד) וְאֵתָן צֹאֲנִי צֹאֲן מִרְעִיתִי אֲדָם אֲתָם.

שְׁבַעֲלִי קִבְלָה וּבַעֲלִי מִדּוֹת הֵם מִצַּד שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. שְׂאֵר הָעֵם מִהַצַּד שֶׁל עֵץ טוֹב וְרָע, אֲסוּר וְהֵתֵר. וּמִשּׁוּם כִּד מִן הַבְּהֵמָה, מֵאֵכֶל שֶׁלָּהֶם עֹמֶר, לָחֶם שְׁעוֹרִים. וְיִמָּד שֶׁשְׁעוֹרִים וְנִשְׁתַּעַלְיָה - תּוֹרָה שְׁבַעֲלִי פֶה שֶׁל שֵׁשׁ סִדְרֵי מִשְׁנָה. אֲבָל אֵלּוּ שֶׁל עֵץ הַחַיִּים, שֶׁהֵם אֲדָם, הַתּוֹרָה שֶׁלָּהֶם הִיא לַחֲמוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי ט) לָכוּ לַחֲמוֹ בְּלַחְמִי, וְהִנֵּנוּ שְׁתֵּי הֶלְחִם. שֶׁמִּחוּ כָּל הַתְּנָאִים וְהָאֲמוֹרָאִים וְאָמְרוּ: מִי עוֹמֵד לִפְנֵי סִינִי? (ע"כ רַעִיָא מִהִימָנָא).

בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַחֵד לַחֲדָשׁ. רַבִּי יִצְחָק פְּתַח, (שֵׁם פֶּא) תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר בִּפְסָה לַיּוֹם חֲגֻגוֹ. אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרַב אוֹתָם אֵלָיו מִכָּל הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה וְהַתְּרָצָה בָּהֶם, וּמִמְקוֹם רְחוֹק קָרַב אוֹתָם אֵלָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יְהוֹשֻׁעַ כד) וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בָּעֵבֶר הִנֵּה יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. לְהִרְאוֹת שֶׁהָרִי מִמְקוֹם רְחוֹק הַתְּרָצָה בָּהֶם וְקָרַב אוֹתָם אֵלָיו, וְכְּתוּב, וַאֲקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרְהָם מֵעֵבֶר הִנֵּהר וְגו'. בִּפְסוּקִים הֶלְלוּ יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, וְכִי כָּל יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה, וְכָל שֶׁכֵּן יְהוֹשֻׁעַ?

אֲלֹא כָּל הַתּוֹרָה נִסְתַּתְּרַת וְנִגְלִית, כְּמוֹ שֶׁהֵשֵׁם הַקֹּדֶשׁ נִסְתַּר וְנִגְלָה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הִיא שֵׁם קֹדֶשׁ, וְעַל כֵּן הִיא נִסְתַּתְּרַת וְנִגְלִית. אִם יְהוֹשֻׁעַ וְיִשְׂרָאֵל הָיוּ יוֹדְעִים, לָמָּה כְּתוּב כֹּה אָמַר ה'? אֲלֹא וְדָאִי סִתֵּר הַדָּבָר - הַטּוֹב הָרַב שֶׁעָשָׂה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַתְּרָצָה בְּאֲבוֹת, וְעָשָׂה אוֹתָם מִרְכָּבָה קֹדֶשׁ עֲלִיזָה לְכַבּוֹדוֹ, וְהוֹצִיא אוֹתָם מִתּוֹךְ נֶהָר עֲלִיזָה נִכְבָּד קֹדֶשׁ, מֵאוֹר כָּל הַמְּאֹרוֹת, כְּדִי שִׁיתַּעֲטֹר בָּהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב, כֹּה אָמַר ה' בָּעֵבֶר הִנֵּהר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. הִנֵּהר - אוֹתוֹ הִנֵּהר שֶׁמֶר וְנִדְעָ.

מֵעוֹלָם - מִה הוּא רוֹצֵה כֹּאן? אֲלֹא לְהִרְאוֹת חֲכָמָה. מֵעֵבֶר הִנֵּהר מֵעוֹלָם, אֲלֹא אוֹתוֹ נֶהָר נִקְרָא עוֹלָם, וְעַל כֵּן בָּעֵבֶר הִנֵּהר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, לְהִרְאוֹת הַטּוֹב וְהָאֲמִת שֶׁעָשָׂה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל. וַאֲקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרְהָם מֵעֵבֶר הִנֵּהר. מִה זֶה אוֹמֵר? אֲלֹא אֲבִרְהָם לֹא נִדְבַק בְּאוֹתוֹ נֶהָר כְּמוֹ יִצְחָק שֶׁנִּדְבַק בּוֹ בְּצִדּוֹ לְהַתְּחַזֵּק.

בֹּא רֵאֶה, הִנֵּהר הַזֶּה, אֶף עַל גִּבְ שְׁאִינוֹ דִּין, יוֹצֵאִים דִּינִים מִצִּדּוֹ וּמִתְּחַזְּקִים בּוֹ. וְכִשְׁיִצְחָק מִתְּחַזֵּק (בְּדִינִיו) בְּבִנְיוֹ, אִזִּי הַעֲלִיזָה וְהַתְּחַתּוֹנִים מִתְּכַפְּסִים לְדִין, וְכִסָּא הַדִּין מִתְּתַקֵּן, וְהַמְּלִיךְ הַקֹּדֶשׁ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִין וְדָן אֶת הָעוֹלָם. אִזִּי, תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר בִּפְסָה לַיּוֹם חֲגֻגוֹ. אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל שִׁיזְדָּעִים לְסַלֵּק כִּסָּא הַדִּין וּלְתַקֵּן כִּסָּא שֶׁל רַחֲמִים, וּבִמְהָ? בְּשׁוֹפָר.

רַבִּי אֲבָא הִיא יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, הָרִי פְּעָמִים רַבּוֹת שֶׁאֲלָתִי עַל הַשּׁוֹפָר הַזֶּה מִה זֶה אוֹמֵר, וְעַד כֹּאן לֹא הִתְיַשְׁבְּתִי בּוֹ. אָמַר לוֹ, הָרִי וְדָאִי זֶהוּ בְּרוּר הַדָּבָר, שִׁיִּשְׂרָאֵל צָרִיכִים בַּיּוֹם הַדִּין (הַזֶּה)

שופר ולא קרו, משום שקרו הרי נודע באיזה מקום היא, ולהדבק בדין איננו רוצים. אבל הרי שנינו, בדברים ובמעשים צריכים להראות ולהעיר דברים נסתרים.

בא ראה, כשאותו שופר עליו, שבו האור של הכל, מסתלק ולא מאיר לבנים, אזי מתעורר הדין, והכסאות מתקנים לבית הדין, וזה השופר, נקרא אילו של יצחק, תקפו של יצחק, תשבחת האבות, כשמתעלה אותו שופר גדול שאין מיניק את הבנים, אזי יצחק מתחזק, ומתתקן לדון את העולם.

וכשמתעורר השופר הזה וכשבני אדם שבים מחטאיהם, צריכים להשפיע קול שופר ממטה, ואותו קול עולה למעלה, אזי מתעורר שופר אחר עליו, ומעורר רחמים ומסתלק הדין. וצריכים להראות מעשה בשופר, לעורר שופר אחר, ולהוציא בשופר הזה למטה אותם קולות, להראות שכל אותם קולות שלמעלה, שכלם כלולים באותו שופר עליו, יתעוררו לצאת.

ובקולות הללו שלמטה נותנים ישראל כח לרחמים מלמטה, ומתעורר השופר הגדול למעלה, ועל פו צריכים לזמן שופר ביום הזה ולערוך קולות, לכון בו כדי לעורר שופר אחר, שבו כלולים הקולות למעלה (ולסדר קולות בשופר).

סדרה ראשונה - יוצא קול ומתעטר למעלה, עולה רקיעים, ונבקע בין הרים רמים, ומגיע לאברהם ושורה בראשו ומתעטר, והוא מתעורר ומתקין את הכסא. ובספר האגדה שנינו, בפעם שאותו קול ראשון עולה, מתעורר ומתעטר אברהם, ומתקין את הכסא, ופוקד עליו (אבא ואמא) אבא.

בינתיים עולה השני, התקין (לחבר) לשבר את הדינים הקשים. וזה הסדר השני, אותו הקול שובר בכו. ואז עולה, וכל הדינים שמתעוררים (שנקרים) לפניו נשברים, עד שעולה למקומו של יצחק. ביון שמתעורר יצחק ורואה את אברהם, מתקן את הכסא לעמד לפניו. אז נכנע, שובר את התקף הקשה. ובה צריך מי שתוקע לכו הלב והרצון, כדי לשבר הכח והתקף של הדין הקשה. זהו שפנתוב (תהלים פט) אשרי העם יודעי תרועה, יודעי תרועה ודאי.

סדרה שלישית - יוצא קול ועולה, ובוקע כל אותם רקיעים, ומתעוררים רחמים, ומגיע אותו קול לראשו של יעקב, ויעקב מתעורר ורואה את אברהם מתתקן בצד האחר. אזי אווזים שניהם ביצחק, זה מצד זה וזה מצד זה, ולא יכולים התקף שלו לצאת החוצה, ושלוש הסדרות הללו הן סדרה אחת.

סדרה אחרת - קול יוצא ועולה, ונוטל את אברהם ממקומו, ומשפיע אותו למטה, למקום שהגבורות של יצחק שורים שם, ומקמים את אברהם בתוכם.

סדרה שניה - יוצא קול שבור, לא חזק כמו הראשון. לא שחלש אותו קול שתקע, אלא שאותו קול אינו אצל יצחק כבראשונה, ששם שורה התקף התקין, אלא רק לאותם בית דין של מעלה שהם יותר רפים, וכלם רואים את אברהם אצלם, ונכנעים לפניו.

בינתיים סדרה שלישית - יוצא קול ועולה, ומתעטר בראשו של יעקב, ומשפיע אותו לאותו מקום שאותו הגבורות שורות, ועומד כנגדו, אברהם מצד זה ויעקב מצד זה, והם באמצע, ואז כלם נכנעים ונמצאים (ושוככים) במקומם. ואלו כלם סדר אחר שני.

סדרה אחרונה - שצריך להעלותם למקומם ולישב (ולישר) ביניהם את יצחק כמקדש, משום שאת זה צריך לישר במקומו, ולא יצא בגבורותיו החוצה, אז כל הדינים נכנעים, ומתעוררים רחמים.

על פו צריך לכו את הלב והרצון בקולות הללו, ולחזר בתשובה לפני רבונם. אזי כשישראל מתקנים ומסדרים קולות ברצון הלב כראוי בשופר הזה, חוזר אותו שופר עליו. וכשחוזר, מעטר את יעקב, והכל נתקן. וכסא אחר עולה, ואז נמצאת שמחה בכל, והקדוש ברוך הוא מרחם על העולם. אשרי חלקם של ישראל שיוצאים להנהיג ולמשד את רבונם מדין לרחמים, ולתקן את כל העולמות על ידיהם.

בא ראה, כנגד זה נפתחים שלשה ספרים ביום זה, וכמו שרחמים מתעוררים והדינים הקשים נכנעים ונכנסים למקומם - כך הוא למטה כמו שלמעלה, הדינים הקשים נכנעים ומעבירים מן העולם. ומי הם? אלו אותם רשעים גמורים, שהם דינים קשים שנכנעו והעבירו מן העולם. ועל פו נכתבים ונחתמים וכו'. אמר רבי אבא, ודאי זהו ברור הדבר. ברוך הרחמן ששאלתי והרחימי את הדברים הללו.

אמר רבי יהודה, כתוב זכרון תרועה, עושים זכרון, לכו את הלב והרצון. ישראל עושים זכרון למטה, במה? במעשה, כדי שיתעורר דבר באותו גון שלמעלה.

אמר רבי אלעזר, כתוב (תהלים פא) בכסה ליום חגנו, שמתכסה בו הלבנה. ואיך מתכסה? אלא כשעומד ענין והשמש אינו מאיר, אזי הלבנה מתכסה ולא מאירה. ועל פו מלפני ענין השמש אינה מאירה, כל שכן הלבנה שמתכסה ואינה מאירה. ועל פו בכסה ליום חגנו, בה"א, שמתכסה הלבנה.

ובמה מאירה? הכל בתשובה, ובקול שופר, שפתיב אשרי העם יודעי תרועה. אז - ה' באור פניו יהלכו.

### רעיא מהימנא

בחדש השביעי באחד לחדש וגו'. מצוה זו לתקע שופר בראש השנה, שהוא יום הדין לעולם, כמו שבארנו. והרי פרשוה, שפתיב תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו. והרי נתבאר. שזהו יום שבו מתכסה הלבנה, והעולם עומד בדין. משום שאותו המקטרג חופה ומכסה ונועל את הפתח על המלך, המקום שהדין שורה לתבוע דין על העולם.

ואם תאמר, איך נתנת רשות לאותו המקטרג לכסות ולתבוע דין? אלא ודאי ביד המקטרג הזה שם הקדוש ברוך הוא לתבוע דין על כל העולם, ושם לו יום ידוע לתבוע לפניו את כל דיני העולם, שהרי הקדוש ברוך הוא עשה אותו ושם אותו לפניו, שתהיה יראת הקדוש ברוך הוא עולה ושורה על הכל. וסוד זה - (קהלת ג) והאלהים עשה שייראו מלפניו. מה עשה? עשה את המקטרג הזה והתקין אותו לפניו להיות חרב שנונה על כל העולם, וכל זה כדי שייראו כלם מלפני הקדוש ברוך הוא. וזהו השוטר שתובע את חטאי בני האדם, ותובע דין, ותופס בני אדם והורג אותם, ומלקה אותם, הכל כפי שיוצא מן הדין.

כמו אותו הממנה של בית הדין שלמטה, שנתנה לו רשות להזכיר לפני בית הדין: פלוני עשה כך, ופלוני עבר על כך. ולתבוע עליהם דין. ושנינו, נתנה רשות לאותו ממנה בית דין לנעל על בית הדין את הפתח עד שיגזרו דין על כל מה שהוא תובע, ואין רשות לבית הדין לדחות אותו, משום (ישעיה סא) כי אני ה' אוהב משפט. והוא רוצה שהעולם יעמד בדין, ולהודיע שיש דין ויש דין.

כמו זה שם הקדוש ברוך הוא את זה לפניו, שהוא תובע דין לפני המלך על כל בני העולם, וביום הזה נתנת לו רשות לכסות את פתח המלך, והלבנה מתכסה לפניו, עד שיגזור הדין על כל בני העולם. ואף על גב שהכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא, לא צריך אלא בדין.

הכל כגון אחד מעלה ומטה, התקין כסא דין ביום הזה, והשוטר בא ותובע דין על כל מעשי העולם, כל אחד ואחד כפי דרכו וכפי מה שעשה, והעדים באים ומעידים על כל מעשי בני העולם. ואלו הם עיני ה', שהם משוטטים בכל העולם. וכמה הם עיני ה', שאין להם חשבון, שהולכים ומשוטטים בכל העולם, ורואים כל מעשי בני העולם.

אוי לאותם שאינם משגיחים ולא מסתכלים במעשיהם, שהרי לגביהם עומדים העדים של המלך הללו, ומשגיחים ורואים את כל מה שהם עושים, ואומרים, שהרי הם עולים ומעידים לפני המלך, והשוטר הזה עומד לפני המלך ותובע דין: פלוני עבר על דין, ופלוני עשה כך. והרי כאן עדים. ועד שהקדוש ברוך הוא לא שואל אותם, אין להם רשות להעיד, אז הם עדים של העדות.

והכל נכתב לפני המלך בפתק. בבית המלך יש היכל אחד. ההיכל הזה מלא באש לבנה, והאש הזו מתגלגלת בעגול, והשביבים לוהטים, וזה לא פוסק לעולמים. בתוך ההיכל הזה יש היכל אחר מלא אש שחורה, שלא פוסקת לעולמים. שני סופרים עומדים תמיד לפני המלך. בשעת הדין מעידים כל העדים לפני המלך. אותם עדים נ"א סופרים) נוטלים מאותו עגול של אש לבנה, וכותבים עליו באותה האש השחורה.

ואז המלך מעביר את הדין עד זמן ידוע, אויל בין כך ובין כך יחזרו בתשובה. אם יחזרו - נקראים הפתקים. ואם לא - המלך יושב, וכל אותם של בית הזכות עומדים לפניו, הכרוז קם ומכריז: פלוני עשה כך, מי ילמד עליו זכות? אם יש מי שילמד עליו זכות - יפה. ואם לא - הוא נמסר לשוטר.

והכל יודע הקדוש ברוך הוא למה צריך את כל זה? שלא כדי שלא יהיה פתחון פה לבני העולם, אלא להראות שהכל עושה בדרך אמת, ונוח לפניו מי שניצל מן הדין. ואם תאמר, מנין לנו? זה נמסר לחכמים. ואפלו למי שאין יודעים, מי שרוצה להסתכל, ישגיח במה שהוא בנגלה, וידע מה שהוא בנסתר, שהרי הכל כגון אחד. כל מה שמנה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל הוא כמו שלמעלה.

היום של ראש השנה הוא יום הדין, והמלך יושב בכסא הדין, השוטר בא ומכסה את פתח המלך ותובע דין. ואף על גב שהקדוש ברוך הוא אוהב את הדין, כמו שנאמר (ישעיה סא) כי אני ה' אוהב משפט, מנצחת אהבת בניו את אהבת הדין. ובשעה שהשוטר קם לטעון דברים עליהם, הוא מצוה לתקע בשופר, כדי לעורר רחמים מלמטה למעלה באותו שופר.

אותו הקול עולה, כלול באש רוח ומים, ונעשה מהם קול אחד, ומתעורר קול אחר למעלה. כשאותו הקול מתעורר ממעלה וממטה, אזי כל הטענות שטוען אותו מקטרג מתערבבות.

ביום של ראש השנה יוצא יצחק לבדו, וקורא לעשו, להטעים אותו תבשילים של כל העולם, כל אחד כפי דרכו, שהרי באותה השעה (בראשית כז) ויתכחין עיניו מראת, שיצא ממנו מי שהחשיף את פני הבריות, ונפרד, ושוכב על מטת הדין, וקורא לעשו ואומר, וצודה לי צידה ועשה לי מטעמים, והביאה

לי.

ורבקה אמרה אל יעקב בנה, אהוב נפשה, הבן האהוב שנמסר לה מיום שנברא העולם, ומצוה אותו שהוא יתעורר באותם מטעמים שלו. ויעקב מתעורר מלמטה, מלבש בתפלות ובבקשות, והקל קול יעקב באותו שופר שעולה, ומתעורר יעקב אליו, ונקרב עמו, ויגש לו ויאכל, וינצללים זה עם זה. כיון שנקלל עמו, ויבא לו יין, זה יין המשמר, היין שהוא שמחת הלב, הסוד של העולם הבא. אז - וינח את ריח בגדיו, התפלות שעולות והבקשות. ויברכהו, נח הרגו ושמח הלב, והכל הוא רחמים.

כיון שנקלל ביעקב, כל אותם חילות ויגבורות שהיו מזמנים התפארו, ולא נמצאו שם. וישראל יוצאים מן הדין בשמחה ובברכות. ויהי אז צא יצא יעקב מאת פני יצחק אביו, ביום הזה, בשמחה ובברכות עליונות, ועשו אחיו בא מצידו, טוען טענות ממשעשי העולם, ויעש גם הוא מטעמים, לשונו תדה לטען טענות. מסדר עדים, ויבא לאביו ויאמר יקם אבי, יתעורר עם דיניו, ויאכל כמה מעשים רעים של כל העולם שמצאתי.

ויחיד יצחק חרדה גדלה עד מאד, שהרי אינו יכול להפרד מכלל של יעקב, שהוא בשמחה. ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד, בכמה תפלות ובקשות, ואכל מכל בטרם תבוא ואברכהו גם ברוך יהיה. כשמע עשו את דברי (יצחק) אביו ויצעק צעקה גדלה וגו', שראה שהרי צידו לא היה כלום. עד לאחר שאמר לו, הנה משמני הארץ וגו', אלו החזקים וההמונים של שאר העמים, וזה קשה לו מהכל. וישטם עשו את יעקב, ללקח את אחריו ולהתגרות בו תמיד.

ויעקב הלך באותם ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, ברח להנצל ממנו. שב בתשובה, ושם עצמו בתענית, עד שבא ראש השנה ליום הכפורים, אז יודעים ישראל שעשו בא, ועמו ארבע מאות איש, כלם מקטרגים מזמנים לקטרג להם. מיד - ויירא יעקב מאד ויצר לו, והרבה בתפלות ובקשות. (בראשית לב) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי וגו'. עד שנטל עצה ואמר, כי אמר אברהם פניו במנוחה ההלכת לפני. ויסקח מן הבא בגדו מנוחה וגו', עזים מאתים ויתנשים עשרים רחלים מאתים וגו'.

גמלים וגו', כך הוא הצד שלו. גמלים הוא נחש, כמין גמל. בשעה שפתח סמאל את אדם, רכב על נחש כמין גמל. שנינו, מי שרואה גמל בחלומו, מיתה נקנסה עליו מלמעלה ונצול ממנה. והכל אחד.

ואז חזר עשו לאפוטרופוס של יעקב, ויעקב לא רצה דבשו ועקצו. יעבר נא אדני לפני עבדו. אז - וישב ביום ההוא עשו לדרך. מתי? בשעת נעילה, שהרי נפרד מן העם הקדוש. והקדוש ברוך הוא עוזב את הטאיהם ומכפר עליהם. כיון שאותו המקטרג הולך עם אותו דורון ונפרד מהם, רוצה הקדוש ברוך הוא לשלם עם בניו. מה כתוב? ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית וגו'. על כן קרא שם המקום סכות. כיון שיושבים בסכות, הרי נצולו מן המקטרג, והקדוש ברוך הוא שמח עם בניו. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ רעיא מהימנא).

בא ראה, ביום הזה מתפסה הלבנה, ולא מאירה עד בעשור לחדש, כשכל ישראל שבים בתשובה, והאם העלינה שבה ומאירה לה. והיום הזה את אור האם נוטל, ונמצאת שמחה בכל. ועל כן כתוב, יום הכפרים הוא. יום כפור היה צריך להיות! מה זה יום הכפרים? אלא משום ששני מאורות מאירים כאחד. המאור העליון מאיר למאור התחתון, וביום הזה מאיר מהאור העליון, ולא מאור השמש, ומשום כך כתוב בכסה ליום חגנו.

רבי אבא שלח לרבי שמעון. אמר, מתי הזווג של כנסת ישראל עם המלך הקדוש? שלח לו, (בראשית כ) וגם אמנה אחתי בת אבי היא אד לא בת אמי ותהי לי לאשה. התרגש רבי אבא, הריס קולו, בכה ואמר, רבי רבי מנורה הקדושה, אוי ואבוי לעולם כשתצא ממנו! אוי לדור שיהיו בעולם כשתסתלק מהם וישארו יתומים ממך! אמר לו רבי חניא לרבי אבא, זה ששלח לעמדת, מה אמר?

אמר, ודאי שאין זווג המלך עם הגבירה אלא בזמן שמאיר מהאב העליון, וכשנאור ממנו, קוראים לו קדש, שהרי מבית אבא זה נוטל, ואז מזדווגים כאחד, משום שהמלך נקרא קדש, שכתוב (ירמיה כ) קדש ישראל לה, שנוטל ממקום שנקרא קדש. אזי אחתי בת אבי הוא אד לא בת אמי, שהרי מבית אבא השם הזה, ולא מבית אבא. ועל כן ותהי לי לאשה, להזדווג כאחד, בזמן הזה ולא בזמן אחר, בזמן שנוטלים מבית אבא, ולא בזמן שנוטלים מבית אבא. ויום הכפורים מוכיח, שמשמש המטה אסור, משום שאין נמצא זווג, שהרי מבית אבא נוטל, ולא מבית אבא. אמר רבי חניא, ודאי אשרי הדור שרבי שמעון שרוי בתוכו. אשרי אותם שעומדים לפני כל יום.

אמר רבי אבא, בראש השנה נברא אדם, ועמד בדיו לפני אדונו ושב בתשובה, וקבל אותו הקדוש ברוך הוא. אמר לו, אדם, אתה תהיה סימן לבניך לדורי דורות, ביום הזה נעמדו בדיו. אם ישובו, אני אקבל אותם, ואעמד מכסא דין, ואתישב על כסא רחמים וארחם עליהם. וידוד אמר, (תהלים קד) אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני. ועל זה כתוב, (שם קל) כי עמד הסליחה למען תגורא. וכתוב, (שם לו) כי עמד מקור חיים בארץ נראה אור.

אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפרים הוא מקרא קדש יהיה לכם. רבי חייא פתח, (שם לב) לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה. לדוד משכיל, הרי שנינו, בעשרה מיני זמר נקרא (נתקן) ספר תהלים: בנצוח, בנגון, במשכיל, במכתם, במזמור, בשיר, באשרי, בתפלה, בהודאה, בהללויה. והעליון מכלם - הללויה, והרי פשוטה.

### רעיא מהימנא

מצוה זו, להתענות ביום הכפורים, להכניע את הגוף ואת הנפש, בסוד של חמשה ענויים של חמש דרגות של יום הכפורים. שהרי המקורג בא להזכיר את חטאיהם, כמו שנתבאר, וכלם בתשובה שלמה לפני אביהם. הכל כמו שנתבאר בכמה מקומות. (ע"כ רעיא מהימנא).

כאן משכיל, מקומו דוע. מהו משכיל? מים שמחכמים את אותם ששוחטים אותם, אותו המקום (שמשתדלים באותו מקום) שנקרא משכיל, כמו שנתבאר (משלי יז) משכיל על דבר ומצא טוב. ומשום שנקרא כך, תלוייה בו סליחה, חרות החריזות. זהו שכתוב אשרי נשוי פשע כסוי חטאה.

מה זה כסוי חטאה? הרי פשוטה, שהוא כסוי מבני אדם אותו חטא שחטא לקדוש ברוך הוא והודה לפני הקדוש ברוך הוא. אבל (כסוי חטאה) בא ראה, כשאדם חוטא, ומתחייב פעם אחת ופעמים ושלש ולא חוזר בו, הרי חטאיו הם בגלוי, ומפרסמים אותם למעלה, ומפרסמים אותם למטה. והכרוזים הולכים לפניו ומכריזים: הסתלקו מסביב לכלוני, נזוף הוא מאדונו, נזוף הוא למעלה, נזוף הוא למטה, אוי לו שפגם את דיוקן רבונו! אוי לו שאינו חושש על כבוד רבונו! הקדוש ברוך הוא מגלה חטאו למעלה. זהו שכתוב, (איוב כ) יגלו שמים עונו וארץ מתקוממת לו. וכשאדם הולך בדרך רבונו ומשתדל בעבודתו, והזדמן לו חטא אחד - הכל מכסים עליו, עליונים ותחתונים, זה נקרא כסוי חטאה.

אמר לו רבי אבא, עד עכשו לא הגעת לעקר הדבר, ויפה אמרת. וזהו שאמרו החברים - יפה. אבל אם כך, מכסה חטאה היה צריך להיות! מהו כסוי חטאה?

אלא שני דברי חכמה יש בו, ושניהם כך. אחד, כמו ששנינו, שמעשים טובים שאדם עושה בעולם הזה, עושים לו באותו העולם לבוש נכבד עליון להתלבש בהם. וכשאדם מתקן מעשים טובים, וגוברים עליו מעשים רעים, והקדוש ברוך הוא משגיח בו, ומעשיו הרעים רבים, והוא רשע, שנומצא חוטא לפני אדונו, ותוהה על אותו טובות שעשה בראשונה, הרי נאבד הוא מן הכל, מהעולם הזה ומהעולם הבא. מה עושה הקדוש ברוך הוא מאותן טובות שעשה החוטא הזה בראשונה?

אלא הקדוש ברוך הוא, אף על גב שאותו רשע חוטא נאבד, אותו טובות וזכויות לא נאבדות. יש צדיק שהולך בדרך המלך העליון ומתקין לבושו ממעשיו, וטורם שהשלים את לבושו הסתלק - הקדוש ברוך הוא משלים לו מאותם המעשים שעשה (שאבד) הרשע החוטא הזה, ומשלים את לבושו שיתקן בהם באותו עולם. זהו שכתוב (שם כז) יכין וצדיק ילבש. אותו חוטא התקין, והצדיק מתכסה ממה שהוא התקין. זהו שכתוב כסוי חטאה, (הכסוי הוא מזה החטאה, מתכסה מהחטאה) ועל כן לא כתוב מכסה, אלא כסוי.

ואחד, שהתכסה אותו החטא של הצדיק הזה באותם שנקראים מצולות ים, שהרי מי שנופל במצולות ים, לא נמצא לעולמים, משום שהמים מכסים עליהם, (מהו המצולות ים?) כמו שנתבאר (מיכה ז) ותשליך במצולות ים כל חטאתם. מי הם מצולות ים? אלא סוד נכבד הוא, והרי (בארה רבי שמעון אמר) באר אותו רבי שמעון ואמר, כל אותם שבאו מצד הקשה, ונאחזו במינים רעים, בפתרים התחתונים, כמו עזאזל ביום הכפורים, זה נקרא מצולות ים, כמו פסלת הפסוף בשבועות אלו באש. זהו שכתוב הגו סיגים מכסף.

כך זה, הוא מאותם מצולות ים, ונקרא מצולות ים, מצולות מאותו ים קדוש, מצולות - זהמת הכסף. ועל כן כל אותם החטאים של ישראל שורים לתוכו (אצלנו), והוא מקבל אותם, ונשאבים לתוכו. מה הטעם? משום שהוא נקרא חוטא. מה זה חוטא? חסרון. ועל כן הוא חסרון של הכל, ונטל את חסרון הגוף והנפש. ביום הזה יורד מצולות הים הזה, זהמת (הכסף) הנפש, ונטל זהמת הגוף. מי הוא זהמת הגוף? זה אלו החטאים שנעשו על ידי יצר הרע שנקרא מזהם מנוול.

אמר רבי יוסי, שנינו, ונתן אהרן על שני השעירים גרלות, אם כך, כבוד הוא של העזאזל, ראיתם עבד שזרק גרלות עם רבונו? דרך העולם שעבד אינו נוטל אלא מה שנותן לו רבונו. אבל משום ששם"ל מן היום הזה על מלשינות, וכדי שלא יהיה לו פתחון פה, (בגורל הזה הוא עולה בו) נותנים לו חלק בזה.

והגורל הזה מעצמו הוא שעולה בו. שאמר רבי יהודה אמר רבי יצחק, דבר עליון מצאנו בגורל. בגורל של יחושע כתוב בו, (במדבר כז) על פי הגורל, על פי הגורל ודאי, שהוא אמר: זה חלקו של יהודה, זה של בנימין וכו', וכן כלם. אף כאן, כיון שהכחו שם ידיו, אותם הגרלות מדלגים ועולים ביד הכהן (ועולים הגרלות ביד הכהן, הם מדלגים מידיו) ושורים במקומם. זהו שכתוב, והשעיר אשר עלה

עָלֵיו הַגּוֹרֵל, עָלָה עָלָיו וְדָאִי.

וְלֹא זֶה בְּלִבְדּוֹ, אֲלֵא בְּכָל פַּעַם שֶׁמִּזְמָן הַמַּלְשִׁין וְנִתְּנָתָ לֹו רְשׁוּת, צָרִיכִים לָשִׁים כְּנִגְדּוֹ בְּמָה שִׁיתַּעֲסֵק וְיַעֲזֹב אֶת יִשְׂרָאֵל. בַּיּוֹם הַזֶּה מִזְמָן הַמַּלְשִׁין לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן מֵאִין תָּבֹא. וְהָרִי שְׁנִינוּ, מִשׁוּט בְּאָרֶץ, מִה זֶה? אֲלֵא זֶהוּ הַמַּלְשִׁין הַגָּדוֹל מְקַטְרָגִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְהָרִי הַתְּעוֹרָרוּ הַחֲבָרִים, (שְׁוֹדָאִי) בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִזְמָנִים לַעֲבֹר בֵּינָם וּלְהַפְרֵעַ מִן הַמִּצְרִים, אָמַר: אֲנִי עֲבָרְתִּי בְּאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְרֵאִיתִי שְׂאֵלָה לֹא רְאוּיִים לְהַכְנִס לְתוֹכָהּ. אִם אֵתָּה דָן דִּין - הַדִּינִים שֶׁלָּהֶם כָּאֵן כְּמוֹ הַמִּצְרִים. מִה שׁוֹנִים אֵלָיו מֵאֵלָיו? אוֹ שִׁמּוֹתָיו כָּלָם כְּאַחַד, אוֹ שִׁיחֲזָרוּ כָלָם לְמִצְרַיִם. וְלֹא אֵתָּה הוּא שְׂאֵמְרָתָ, (בְּרֵאשִׁית טו) וַעֲבָדוּם וַעֲנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה? וְהָרִי לֹא עָלָו מִחֲשָׁבוֹנוֹ אֲלֵא מֵאֵתִים וְעֶשֶׂר, וְלֹא יוֹתֵר.

אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִה אַעֲשֶׂה? כָּאֵן צָרִיכָה הַשְׁתַּדְּלוּת, לְהַבִּיא קָרֵב כְּנִגְדּוֹ. אֵתָּה לֹו בְּמָה שִׁיתַּעֲסֵק, וְיַעֲזֹב אֶת בְּנֵי, וְהָרִי נִמְצָא בְּמָה שִׁיתַּעֲסֵק. מִיָּד אָמַר לֹו: הַשְׁמֵת לְבָדְךָ אֶל עֲבָדֵי אִיּוֹב כִּי אֵין כְּמָהוּ בְּאָרֶץ. מִיָּד חָלַק לֹו הַמַּלְשִׁין בְּדָבָרִים, וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת ה' וַיֹּאמֶר הַחֲנֹם יִרְאֵי אִיּוֹב אֱלֹהִים.

לְרוּעָה שְׂרָצָה לְהַעֲבִיר צֹאנוּ בְּנֵהָ אֶחָד. עֲבַר זָאֵב לְהַתְגַּרֵּת בְּצֹאנוֹ. הַרוּעָה הִיא חֶכֶם, אָמַר: מִה אַעֲשֶׂה, שֶׁבְּעוֹד שְׂאֵנִי מַעֲבִיר אֶת הַטְּלָאִים, הוּא יִתְגַּרֵּה בְּצֹאנִי? הָרִים עֵינָיו וְרָאָה בֵּין הַצֹּאֵן תִּישׁ אֶחָד מֵאוֹתָם תִּישִׁי הֵבֶר, שֶׁהִיא גְּדוֹל וְחֹזֶק. אָמַר: אֲזָרֵק זֶה כְּנִגְדּוֹ, וְבְּעוֹד שְׂמִתְגַּרֵּים זֶה בְּזֶה, אַעֲבִיר אֶת כָּל הַצֹּאֵן וְיִנְצְלוּ מִמֶּנּוּ.

כֶּךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר: וְדָאִי הַתִּישׁ הַזֶּה גְּדוֹל אֶחָד וְחֹזֶק וְאֵלִים, אֲזָרֵק כְּנִגְדּוֹ, וְבְּעוֹד שֶׁהוּא מִתַּעֲסֵק עִמּוֹ, יַעֲבִירוּ בְּנֵי, וְלֹא יִמְצָא קְטָגוֹר עֲלֵיהֶם. מִיָּד - וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן הַשְׁמֵת לְבָדְךָ. עַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זָנַג אוֹתָם כְּאַחַד, שְׁכָתוֹב הֵנוּ בְּיָדְךָ. בְּעוֹד שֶׁהוּא מִתַּעֲסֵק בּוֹ, עֲזַב אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִמְצָא מְקַטְרָג אֲלֵיהֶם.

אֵף כָּאֵן בַּיּוֹם הַזֶּה הַמַּלְשִׁין מִזְמָן לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ, וְצָרִיכִים לְשַׁלַּח כְּנִגְדּוֹ בְּמָה שִׁיתַּעֲסֵק (בְּדִגְמָה שְׁלֹו), וְבְּעוֹד שֶׁהוּא מִתַּעֲסֵק בּוֹ, עוֹזֵב אֶת יִשְׂרָאֵל. וּמִשָּׁל אוֹמְרִים לְמַזְלִל שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ: תָּן לֹו מַעֲט זֵין, וַיִּשְׁבַּח לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. וְאִם לֹא, יֹאמֶר לְמֶלֶךְ דְּבִיר רָע. לְפַעְמִים נוֹטְלִים אֶת אוֹתוֹ דְּבִיר עֲלִיוֹנִי בֵּית הַמֶּלֶךְ, וְהַמֶּלֶךְ עוֹשֶׂה בְּגִלְלוֹ דִּין.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, לְשׁוֹטָה שְׁעוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, תָּן לֹו זֵין, וְאַחֵר כֶּךָ אָמַר לֹו וְהִרְאָה לֹו כָּל אוֹתָן טַעֲוִיֹת שֶׁעָשִׂיתָ וְכָל אוֹתָן רַעוּת, וְהוּא יָבֹא וַיִּשְׁבַּח אוֹתָךְ, וַיֹּאמֶר שְׁלֹא נִמְצָא בְּעוֹלָם כְּמוֹתְךָ. אֵף כָּאֵן, הָרִי עוֹמֵד הַמַּלְשִׁין תְּמִיד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, וְיִשְׂרָאֵל נוֹתֵנִים לֹו אֶת הַדּוֹרוֹן הַזֶּה, וּבִדְוֹרוֹן הַזֶּה פֶּתֶק לְכָל הַרְעוּת וּלְכָל הַטְּעִיּוֹת וּלְכָל הַחֲטָאִים שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא בָּא וּמִשְׁבַּח אֶת יִשְׂרָאֵל, וְנַעֲשֶׂה עֲלֵיהֶם סְגוּר, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחֲזִיר אֶת הַכָּל לְרֹאשׁ הַרְעִים שֶׁל עִמּוֹ, מִשׁוּם שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי כה) כִּי גָחִלִים אֵתָּה חֲתָה עַל רֹאשׁוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹי לֹו לָעַם שֶׁל עָשׂוּ בְּשָׁעָה שִׁשּׁוּלְחִים אֶת הַשְּׁעִיר הַזֶּה לְאוֹתוֹ הַמַּלְשִׁין שֶׁמִּמֶּנָּה עֲלֵיהֶם, שֶׁבְּגִלְלוֹ בָּא לְשַׁבַּח אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחֲזִיר אֶת כָּל הַחֲטָאִים עַל רֹאשׁ עִמּוֹ, מִשׁוּם שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים קא) דְּבִיר שְׁקָרִים לֹא יָכוֹן לִנְגֹד עֵינָי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲלֵמָלָה הָיוּ יוֹדְעִים אֲמוֹת הַעוֹלָם מִהַשְּׁעִיר הַזֶּה, לֹא מִשְׁאִירִים אֶת יִשְׂרָאֵל יוֹם אֶחָד בְּעוֹלָם.

בֹּא רָאָה, כָּל אוֹתוֹ יוֹם הוּא מִתַּעֲסֵק עִם אוֹתוֹ שְׁעִיר, וּמִשׁוּם כֶּךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר לְיִשְׂרָאֵל וּמִטְהַר אוֹתָם מִהַכָּל, וְלֹא נִמְצָא קְטָגוֹרָה לְפָנָיו. אַחֵר כֶּךָ הוּא בָּא וּמִשְׁבַּח אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאֵז שׁוֹאֵל אוֹתוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר, וַיֹּאמֶר ה' אֶל הַשָּׁטָן מֵאִין תָּבֹא. מִשִּׁיב בְּתַשְׁבְּחָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַקְּטָגוֹר נַעֲשֶׂה סְגוּר וְהוֹלֵךְ לֹו.

אֵז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר לְשִׁבְעִים הַשָּׂרִים שֶׁסָּבִיב הַכֶּסֶּא: רֵאִיתָם אֶת הַמַּלְשִׁין הַזֶּה, אֵיךְ עוֹמֵד עַל בְּנֵי תְּמִיד? (מִסְכֵּימִים) הָרִי שְׁעִיר אֶחָד שְׁנִמְצָא (שְׁנִשְׁלַח) אֲצִלּוֹ בְּפֶתֶק עִם כָּל חֲטָאֵיהֶם וְכָל טַעֲוִיּוֹתֵיהֶם, וְכָל מִה שֶׁחֲטָאוּ וְחָבּוּ לְפָנָיו, וְהוּא קִבֵּל אוֹתָם. אֲזִי כָלָם מִסְכֵּימִים שִׁיחֲזָרוּ אוֹתָם הַחֲטָאִים עַל עִמּוֹ.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, כָּל אוֹתָם עֲוֹנוֹת וְחֲטָאִים נִדְּבָקִים בּוֹ, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (מִיכָה ז) וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חֲטָאָתָם. וְאַחֵר כֶּךָ כָּלָם חוֹזְרִים עַל רֹאשֵׁי עִמּוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (וִיקְרָא טז) וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנָתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֹרָה. בַּיּוֹם הַזֶּה מִתַּעֲטֵר הַכֹּהֵן בַּעֲטֻרוֹת עֲלִיוֹנוֹת, וְהוּא עוֹמֵד בֵּין עֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, וּמְכַפֵּר עָלָיו וְעַל בֵּיתוֹ, וְעַל הַכֹּהֲנִים, וְעַל הַמִּקְדָּשׁ, וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

לְמַדְנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנָס עִם דָּם הַפֶּר, מְכוּן בְּרֹאשׁ הָאִמּוּנָה, וּמִזָּה בְּאַצְבָּעוֹ, כְּפָתוֹב וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל הַכְּפָרָת וּלְפָנֵי הַכְּפָרָת. וְאֵיךְ עוֹשֶׂה? טוֹבֵל בְּרֹאשִׁי (בְּדַבּוּק) הָאֲצְבָּעוֹת, וּמִזָּה כְּמַצְלִיף בְּטַפּוֹת הָאֲצְבָּע לְצִדֵּי הַטְּבוֹר (הַשְּׁפּוּעַ) (הַכְּפָרָת), מִזָּה וּמִתְכַּנֵּן, וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת: אַחַת, אַחַת וְאַחַת. אַחַת לְבִדָּה, וְאַחַת שְׁכּוֹלָלָת הַכָּל. אַחַת הַשִּׁבַּח שֶׁל הַכָּל, הָאֶחָת חוֹזְרִים כְּנִגְדָּה, אַחַת הָרֹאשׁ שֶׁל הַכָּל. אַחֵר כֶּךָ אַחַת וְאַחַת,

שֶׁהֵם שׁוֹרִים כְּאֶחָד, בְּרָצוֹן וּבְאַחֲוָה, וְלֹא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים.

אַחַר שֶׁמִּגִּיעַ לְאַחַת הָאֵל, שֶׁהִיא אִם הַכֹּל, מִכָּאן מִתְחִיל לְמִנּוֹת בְּזוּג, וּמוֹנֶה וְאוֹמֵר: אַחַת וְשֵׁתִים, אַחַת וְשֵׁלֶשׁ, אַחַת וְאַרְבַּע, אַחַת וְחֲמִשָּׁה, אַחַת וְשֵׁשׁ, אַחַת וְשִׁבְעָה. כְּדִי לְמַשֵּׁךְ וּלְהַשְׁפִּיעַ לְאַחַת הָאֵל, שֶׁהִיא הָאֵם (הִזָּם) הָעֲלִיּוֹנָה, בְּדִרְגוֹת יְדוּעוֹת, לְכַתֵּר (לְנַהֵר לְאַמָּא) שֶׁל אִמָּא הַתַּחְתּוֹנָה, וּלְהַמְשִׁיךְ נְהוּרֹת עֲמָקִים מִמְּקוֹמָם לְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּן בַּיּוֹם הַשְּׁנִי שֶׁנִּי אֹרֹת מְאִירִים כְּאֶחָד, הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה מְאִירָה לְאֵם הַתַּחְתּוֹנָה, וְעַל כֵּן כְּתוּב יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שֶׁרְשָׁרֵת אַחַת קִשּׁוּרָה לְרַגְלִי הִכְהֵן בְּשַׁעָה שֶׁהִיָּה נִכְנָס, שָׂאֵם יָמוּת שָׁם, יוֹצִיאֻהוּ מִבְּחוּץ. וּבִמָּה יוֹדְעִים? בְּאוֹתָהּ זְהוּרִית נוֹדַע וְהִכָּר, כְּשֶׁלֹּא נִהְפָּךְ צָבָעוּ. בְּאוֹתָהּ שַׁעָה נוֹדַע שֶׁהִכְהֵן נִמְצָא בְּפָנִים בְּחֻטָּא. וְאֵם יָצָא בְּשֵׁלֹם, בְּזִהוּרִית יוֹדַע וְיִכָּר, שֶׁנִּהְפָּךְ צָבָעוּ לְלֶבֶן, אָזִי שִׁמְחָה הִיא בְּעֲלִיּוֹנִים וּבִתְחִתּוֹנִים. וְאֵם לֹא, כֹּלָם נִמְצָאוּ בְּצַעַר, וְהָיוּ כֹּלָם יוֹדְעִים שֶׁלֹּא הִתְקַבְּלוּ תַּפְלוּתֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כִּינּוֹן שֶׁהִיָּה נִכְנָס, וְטַמְטָם אֶת עֵינָיו שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל בְּמָה שֶׁלֹּא צָרִיד, וְהִיָּה שׁוֹמֵעַ קוֹל כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים מִזְמָרִים וּמִשְׁבָּחִים, הִיָּה יוֹדַע הִכְהֵן שֶׁהַכֹּל הִיָּה בְּשִׁמְחָה, וְיָצָא בְּשֵׁלֹם. וְעַם כָּל זֶה, בִּתְפִלָּתוֹ הִיָּה יוֹדַע, שֶׁהַמַּלְאָכִים יוֹצְאִים בְּשִׁמְחָה וּמִתְקַבְּלִים וּמִתְבָּרְכִים כְּרָאוּי, וְאִזִּי הִיא שִׁמְחָה בְּעֲלִיּוֹנִים וּבִתְחִתּוֹנִים.

רַבִּי אֶלְעָזָר שָׁאֵל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲבִיו. אָמַר לוֹ, לָמָּה בְּמִקּוֹם הַזֶּה הַיּוֹם הַזֶּה תֵּלֹוי וְלֹא בְּדִרְגָּה אַחֶרֶת, שֶׁרָאוּי הוּא לְהִיּוֹת בְּדִרְגָּה שְׁשָׁם שׁוּרָה הַמְּלָךְ יוֹתֵר מֵהַכֹּל? אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶלְעָזָר בְּנִי, כִּדּוּ הוּא וְדָאִי, וְיִפְהָ שָׁאֵלָתָּ.

בֹּא רֵאֶה, הַמְּלָךְ הַקָּדוֹשׁ הַשָּׂאִיר אֶת הַיֵּכָל וּבִיתוֹ בִּיד הַגְּבִירָה, וְהַשָּׂאִיר אֶת בְּנָיו עִמָּה כְּדִי לְהַנְהִיגֵם וּלְהַלְקוֹתָם וּלְשִׁרְוֹת בְּתוֹכָם. שָׂאֵם זֹכִים, הַגְּבִירָה נִכְנָסֶת בְּשִׁמְחָה וּבְכָבוֹד אֶל הַמְּלָךְ. וְאֵם לֹא זֹכִים, הִיא וְהֵם חוֹזְרִים לְגָלוּת. וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשִׁלִּי יוֹט) מִשְׁדָּד אֶב יִבְרִיחַ אִם. וְכְתוּב (יִשְׁעִיָּה ג) וּבְפִשְׁעֵיכֶם שִׁלְחָה אִמְכֶם.

וְעַל כֵּן יוֹם אֶחָד בְּשָׁנָה לְהַשְׁגִּיחַ בָּהֶם וּלְעֵצוֹן בָּהֶם. וּכְשֶׁמִּזְדַּמֵּן הַיּוֹם הַזֶּה, הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁכָּל הַחֲרוּת בִּידָהּ, מִזְדַּמֵּנֶת כְּנִגְדּוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּיִשְׂרָאֵל. וְיִשְׂרָאֵל מִזְדַּרְזִים בַּיּוֹם הַזֶּה בְּכִמְהָ עֲבוּדוֹת, בְּכִמְהָ תַּפְלוּת, בְּכִמְהָ עֲנוּיִים, כֹּלָם בְּזָכוֹת. וְאִזִּי מִזְדַּמֵּנֶת לָהֶם חֲרוּת, מִמְּקוֹם שֶׁכָּל הַחֲרוּת בִּידָהּ שֶׁל הַגְּבִירָה. בְּנִי הַמְּלָךְ בְּנִיָּה, שֶׁנִּפְקָדוּ בִּידָהּ, כֹּלָם זָכָאִים, כֹּלָם בְּלִי חֲטָאִים, בְּלִי עוֹנוֹת. אִזִּי מִזְדַּמֵּנֶת (וְכֹאֲשֶׁר מִזְדַּמֵּן הַיּוֹם הַזֶּה וְיִשְׂרָאֵל הַזְּדַמְנוּ בַּיּוֹם הַזֶּה בְּכִמְהָ עֲבוּדוֹת, בְּכִמְהָ תַּפְלוּת, בְּכִמְהָ עֲנוּיִים - הַכֹּל בְּזָכוֹת. אִזִּי הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁכָּל הַחֲרוּת בִּידָהּ מִזְדַּמֵּנֶת כְּנִגְדּוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּיִשְׂרָאֵל, וְרוֹאֶה אֶת בְּנִי הַמְּלָךְ בְּנִיָּה (בְּנָה) שֶׁנִּפְקָדוּ בִּידָהּ שֶׁל הַגְּבִירָה, כֹּלָם זָכָאִים בְּלִי חֲטָאִים, בְּלִי חוּבוֹת, וְאִזִּי מִזְדַּמֵּנֶת לָהֶם חֲרוּת מִמְּקוֹם שֶׁכָּל הַחֲרוּת בִּידָהּ שֶׁל הַגְּבִירָה, וְאִזִּי הַגְּבִירָה הָעֲלִיּוֹנָה לְמֶלֶךְ בְּאוֹר, בְּשִׁמְחָה, בְּשִׁלְמוֹת, בְּרָצוֹן. שְׁהָרִי גִדְלָה בָּנִים לְמֶלֶךְ הָעֲלִיּוֹן כְּרָאוּי.

וּכְשֶׁבַּיּוֹם הַזֶּה אֵינָם נִמְצָאִים כְּרָאוּי - אוֹי לָהֶם! אוֹי לְשִׁלּוּחֵיהֶם! אוֹי שְׁהָרִי הַגְּבִירָה הַתַּרְחֻקָה מִן הַמְּלָךְ, וְהָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה מְסִתֶּלֶקֶת, וְלֹא יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ חֲרוּת לְעוֹלָמִים. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָמַד אוֹתָם אֶת דְּרָכָיו כְּדִי לְהַנְצִיל מִן הַדִּין, וְיִמְצָאוּ צְדִיקִים לְפָנָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (וִיקְרָא טז) כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם. וְכְתוּב (יִחוּזְקָאֵל לז) וְזִרְקִתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם מִכָּל טַמְאוּתֵיכֶם וְגו'.

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי וְגו'. רַבִּי יוֹסִי שָׁאֵל אֶת רַבִּי אֲבָא. אָמַר לוֹ, הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם הִלְלוּ, מָה הֵם אוֹמְרִים? אָמַר לוֹ, וְדָאִי זֶהוּ סוּד נִכְבָּד. בֹּא רֵאֶה, בִּין לְמַעַלָּה בִּין לְמַטָּה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּדִרְכּוֹ נוֹסֵעַ, וּבְדִרְכּוֹ יוֹשֵׁב, וּבְדִרְכּוֹ מִתְעוֹרֵר וְעוֹשֶׂה מַה שְׁעוֹשֶׂה. הַעֲשׂוֹר הַזֶּה הֵם מִכְנָסֶת יִשְׂרָאֵל. וְהַיּוֹם הַזֶּה הַעֲשִׂירִי עוֹמֵד בְּעֵשִׂירִי. וְעַל כֵּן, (שְׁמוֹת יב) בְּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וְיִקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁהָ לְבַיִת וְגו'. וְהַיּוֹם הַזֶּה הוּא שְׁלֵה. וְחֲמִשָּׁה יָמִים אַחֲרֵים הוּא שֶׁל הַמְּלָךְ, הַיּוֹם שֶׁבָּא עָלֶיהָ. שְׁהָרִי הַחֲמִישִׁי, בּוּ יוֹשֵׁב הַמְּלָךְ בְּכִסְאָהּ. וּבְכָל מְקוֹם בְּעֲשׂוֹר, הוּא שֶׁל הַגְּבִירָה. חֲמִשָּׁה עֲלֵיהֶם, שֶׁל הַמְּלָךְ הוּא (אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁעָלֶיהָ מְשׁוּם שֶׁהַדִּרְגָּה הַחֲמִישִׁית בָּהּ יוֹשֵׁב הַמְּלָךְ בְּכִסְאָהּ, וּבְכָל מְקוֹם וְכו'). אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁבָּא עָלֶיהָ, שְׁהָרִי הַחֲמִישִׁי, בּוּ יוֹשֵׁב הַמְּלָךְ בְּשַׁעַר.

וּבְכָל מְקוֹם בְּעֲשׂוֹר, הוּא שֶׁל הַגְּבִירָה. חֲמִשָּׁה עֲלֵיהֶם, שֶׁל הַמְּלָךְ הוּא, אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁבָּא עָלֶיהָ. מְשׁוּם כִּדּוּ חֲמִשָּׁה יָמִים מֵהַחֲדָשׁ לְתוֹרָה. וְאֵם תֹּאמַר שְׁבִיעִי, בְּזִמְנוֹ שֶׁשְׁנֵי אֲבוֹת נִמְצָאִים בּוּ, שְׁהָרִי הַמְּלָךְ בָּהֶם, וְאִזִּי מִתְעַטֵּר בְּכָל. וְדָבָר אֶחָד שְׁבִיעִי וְחֲמִישִׁי.

בֹּא רֵאֶה, הַחֲמִישִׁי הוּא שֶׁל וְדָאִי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, וְאִזִּי מְאִיר הָאֵב לְאֵם, וּמְאִירִים מִמֶּנָּה חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים לְהָאִיר לְחֲמִישִׁי. וְאֵם תֹּאמַר הַשְּׁבִיעִי, מְשׁוּם שֶׁהַמְּלָךְ בְּשִׁלְמוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת, וְעֲטָרָה יוֹרֵשׁ מֵהַשְּׁבִיעִי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ג) צָאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן. וְעַל זֶה בְּשְׁבִיעִי הוּא הַיּוֹם שֶׁמְעַטֵּר הַמְּלָךְ בְּעֲטָרָתוֹ, וְאִזִּי יוֹרֵשׁ הַמְּלָךְ אֶת הָאֵב וְאֶת הָאֵם, שֶׁמִּזְדַּמֵּנֶת כְּאֶחָד. וְעַל כֵּן הַכֹּל תֵּלֹוי בְּאֶחָד.

ובחמשה עשר יום. רבי יהודה פתח, (במדבר כא) וישמע הכנעני מלך ערד. שנינו, שלש מתנות עליונות הוזמנו לישראל על ידי שלשה אחים: משה, אהרן ומרים. מן - בזכות משה. ענני כבוד - בזכות אהרן. באר - בזכות מרים. וכלם אחוזים למעלה. מן בזכות משה, שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. מן השמים (דוקא) - זה משה.

ענני כבוד בזכות אהרן, שכתוב (במדבר יד) אשר עין בעין (אהרן) נראה אתה ה' וגו', וכתוב (ויקרא טז) וכסה ענו הקטרת. מה למעלה שבעה, אף כאן גם שבעה, שהרי בקטרת שבעה עננים נקשרים כאחד (ועוד). ואהרן הוא ראש לכל שבעת העננים, והוא קושר את ששת האחרים עמו בכל יום.

באר בזכות מרים, שהרי היא ודאי נקראת באר. ובספר האגדה, (שמות ב) ויתצב אחתו מרחק לדעה וגו' - זוהי באר מים חיים, והכל קשר אחד. מתה מרים - הסתלקה הבאר, שכתוב (במדבר ב) ולא היה מים לעדה. ובאותה שעה רצתה באר אחרת להסתלק, שהיתה מצויה עם ישראל. כשראתה ששה עננים שהיו קשורים עליה, נקשרה היא בהם.

מת אהרן, הסתלקו אותם עננים והסתלק ענו הבאר עמהם. בא משה, החזיר אותם. זהו שכתוב (תהלים סח) עליית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם. לקחת מתנות ודאי, אותן מתנות שהיו בראשונה - באר ועננים.

באר - זו בארו של יצחק. עננים - אלו העננים של אהרן. אמר רבי יצחק, מפני מה זכה אהרן לזה? משום שהוא קשור בעננים (ראש לעננים), והוא נקשר כל יום ויום לכלם כאחד, שכלם מתברכים על ידו.

בא ראה, על כל חסד שעשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל, קשר עמם שבעה עננים נכבדים, וקשר אותם עם כנסת ישראל, שהרי הענו שלה נקשר עם ששה אחרים. ועם כל השבועה הלכו ישראל במדבר. מה הטעם? משום שכלם הם הקשר של האמונה, ועל זה בסכת תשבו שבעת ימים. מה זה אומר? משום שכתוב (שיר ב) בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי. וצריך אדם להראות את עצמו שיושב תחת צל האמונה.

בא ראה, כל אותן השנים שעמד אהרן, היו ישראל בצל האמונה תחת העננים הללו. אחר שמת אהרן, הסתלק ענו אחד, שהוא הימין של הכל. וכשהסתלק, הסתלקו כל השאר עמו (עננים) ונראו כלם בחסרון. והרי פרשוה, שכתוב (במדבר כא) ויראו כל העדה כי גוע אהרן. אל תקרי ויראו אלא וייראו. מיד - וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים. שמע שהסתלקו אותם העננים, ומת התיר הגדול שכל אותם העננים נקשרו עמו.

אמר רבי יצחק, הכנעני מלך ערד ישב הנגב ודאי. וכשבאו אותם מרגלים ששלח משה, אמרו (שם יג) עמלק יושב בארץ הנגב, כדי לשבר את לבם, שהרי בעמלק נשבר כחם בראשונה.

אמר רבי אבא, וישמע הכנעני, מה זה אומר כאן אחר שהסתלקו אותם העננים? אלא בכנען כתוב, ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. כאן למדנו, מי שמוציא את עצמו מצל האמונה, ראוי להיות עבד לעבדי עבדים. זהו שכתוב וילחם בישראל וישב ממנו שבי. הוא נטל עבדים מישראל לעצמו.

ועל כן כתוב, כל האזרח בישראל ישבו בסכת. כל מי שהוא משרש וגזע קדוש של ישראל, ישבו בסכת, תחת צל האמונה. ומי שאינו מגזע ושרש קדוש של ישראל, לא יושב בהם, ומוציא את עצמו מתחת צל האמונה.

כתוב (הושע יב) כנען בידו מאזני מרמה, זה אליעזר עבד אברהם. ובא ראה, כתוב ארור כנען, ומשום שזכה כנען זה לשמש את אברהם, כיון ששמש את אברהם, ישב תחת צל האמונה, זכה לצאת מאותה קללה שהתקלל, ולא עוד, אלא שכתוב בו ברכה, שכתוב (בראשית כד) ויאמרו בא ברוך ה'. מה זה אומר? שכל מי שיושב תחת צל האמונה, יורש חרות לו ולבניו לעולמים ומתברך ברכה עליונה. ומי שמוציא את עצמו מצל האמונה, יורש גלות לו ולבניו, שכתוב וילחם בישראל וישב ממנו שבי.

בסכת תשבו חסר, וזה ענו אחד שכלם קשורים בו, שכתוב כי ענו ה' עליהם יומם. וכתוב ובעמד ענו אתה ה' ללכת לפניך יומם. זהו ענו של אהרן, שנקרא יומם, שכתוב (תהלים מב) יומם צוה ה' חסדו. ענו אחד נטל עמו חמשה אחרים, והם ששה. וענו אחר, שכתוב ובעמוד אש ללך, זה האיר לישראל מהאור של אותם הששה.

רעיא מהימנא

בסכת תשבו שבעת ימים וגו'. מצוה (מ"ה) זו לישיב בסכה. והרי בארנו, כדי להראות שישראל יושבים בסוד האמונה בלי פחד כלל, שהרי המקטרג נפרד מהם, וכל מי שהוא בסוד האמונה, יושב בסכה, כמו שבארנו, שכתוב כל האזרח בישראל ישבו בסכת. מי שהוא בסוד האמונה ומהדרע והשרש



שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יֵשְׁבוּ בְּסֶכֶת. וְהִסּוּד הַזֶּה נֶאֱמַר בְּכֹמָה מְקוֹמוֹת.

מִצּוֹה (מ"ו) אַחֵר זֶה, לְהַקְרִיב קָרְבָּן בְּכָל יוֹם, וְהַקְרִיב הַזֶּה לִהְיוֹת חֵלֶק בְּכָל, בְּשִׁמְחַת בְּנֵי, מִכֵּינֹן שְׂכָלָם אַחֲזִיזִים בְּאֵילָן. הַעֲנִפִּים שֶׁלִּמְטָה שֶׁלִּגְבִי שָׂרֵשׁ הָאֵילָן, הַכֹּל מִתְבָּרְכִים מִשּׁוֹם הָאֵילָן. אֵף עַל גִּב שְׂאִין בָּהֶם תּוֹעֵלֶת, כָּלֵם מִתְבָּרְכִים. וְשִׁמְחַת יִשְׂרָאֵל בְּאֵבִיהֶם שֶׁלִּמְעַלָּה, נוֹתֵנִים חֵלֶק שֶׁל בְּרוּכּוֹת לְכָל אוֹתָם שָׁאֵר הָעַמִּים שֵׁיִשׁ לָהֶם אַחִיזָה וְנֶאֱחָזוּ בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל.

וְכָל הַקְרִבּוֹת הַלָּלוּ, לְתֵת מִזֶּוֹן לְאוֹתָם הַמִּמְנִים שֶׁל שָׁאֵר הָעַמִּים, שֶׁהָרִי מִתּוֹךְ הָאֲהָבָה שְׁאוֹהֵב הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּנֵי, רוּצָה שְׂכָלָם יִהְיוּ אוֹהֲבִים שְׂעָהֶם. וְסוּד זֶה - (מִשְׁלִי יז) בְּרָצוֹת ה' דְּרָכֵי אִישׁ גַּם אוֹיְבָיו יִשְׁלָם אֹתוֹ. אֲפִלּוּ כָל אוֹתָם הַמְקַטְרָגִים הָעֲלִיּוֹנִים, כָּלֵם חוֹזְרִים לִהְיוֹת אוֹהֲבִים אֶת יִשְׂרָאֵל, וְכִשְׁחִילּוֹת שֶׁל מַעֲלָה הוֹפְכִים לְאוֹהֲבֵי יִשְׂרָאֵל - כָּל אוֹתָם שֶׁלִּמְטָה עַל אַחַת כֹּמָה וְכֹמָה.

וְאִם תֹּאמַר, לָהֶם הָיוּ מְקַרְבִּים הַקְרִבּוֹת? לֹא כִּי. אֲלָא הַכֹּל עוֹלָה לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִקְרָב. וְהוּא מִפְרִיד הַמִּזֶּוֹן לְכָל הַהִמּוֹנִים שֶׁל הַצְדִּידִים הָאֲחֵרִים שֶׁיִּהְיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹרוֹן שֶׁל בְּנֵי, וְיִהְיֶה לְאוֹהֲבִים שְׂעָהֶם, שֶׁיִּדְעוּ לְמַעַלָּה וְלִמְטָה שְׂאִין עִם כָּעֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם חֵלְקוֹ וְגוֹרְלוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִתְעַלָּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלָה וּמְטָה כְּרָאוּי. וְכָל הָאוֹכְלוֹסִים הָעֲלִיּוֹנִים פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים: (שְׁמוּאֵל ב-ז) וְיָמִי כְעַמֻּךְ כִּי־יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ. (עַד כֹּאן רַעִיָּה מִהִימָנָה).

רַבִּי אֱלֶעָזָר פִּתַּח, כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה נֶאֱמַר עַל כִּנְסֵת יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַה שֶׁהִיָּתָה הוֹלְכֶת בְּמִדְבָּר עִם יִשְׂרָאֵל. זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד - זֶהוּ עֲנֵנוּ שֶׁל אֲהָרֹן שְׁנוֹסֵעַ עִם חֲמִשָּׁה אַחֵרִים שֶׁנִּקְשְׁרוּ עֲלֵיךְ וּמֵאִירִים עֲלֵיךְ. אֲהַבֶּת כָּלוּלֶתֶיךָ - שֶׁנִּתְקַנְנוּ לָךְ (וְכָלֵם נִתְקַנְנוּ בָּךְ) וְעִטְרוּ אוֹתְךָ, וְהִתְקִינוּ אוֹתְךָ כְּמוֹ כָּלָה שֶׁעוֹנֶדֶת אֶת תְּכֵשִׁיטָהּ. וְכָל כִּי לָמָּה? בְּשִׁבִּיל לְכַתֹּב אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה.

בֹּא רֵאֵה, בְּשַׁעַה שְׂאֵדָם יוֹשֵׁב בְּמִדְבָּר הַזֶּה, צֵל הָאֱמוּנָה, הַשְׂכִּינָה פּוֹרֶסֶת אֶת כִּנְפֶיהָ עָלָיו מְלַמְעָלָה, וְאַבְרָהָם וְחֲמִשָּׁה צְדִיקִים אַחֵרִים שְׂמִים אֶת מִדְבָּרָם עִמּוֹ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, אֲבָרְהָם וְחֲמִשָּׁה צְדִיקִים וְדוֹד הַמֶּלֶךְ שְׂמִים מִדְבָּרָהֶם עִמּוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב, בְּסֶכֶת תֵּשְׁבוּ שְׂבַעֲתָ יָמִים. שְׂבַעֲתָ יָמִים כְּתוּב, וְלֹא בְּשַׁבַּעֲתָ יָמִים. כְּמוֹ זֶה כְּתוּב (שְׁמוֹת לֹא) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְגו'. וְצָרִיךְ אָדָם לִשְׁמַח בְּכָל יוֹם וְיוֹם בְּפָנִים מֵאִירוֹת בְּאוֹרְחִים הַלָּלוּ שְׁשׁוּרִים עִמּוֹ.

וְאָמַר רַבִּי אֲבָא, כְּתוּב בְּסֶכֶת תֵּשְׁבוּ שְׂבַעֲתָ יָמִים, וְאַחֵר כִּי יֵשְׁבוּ בְּסֶכֶת. בְּרֵאשׁוֹנָה תֵּשְׁבוּ, וְאַחֵר כִּי יֵשְׁבוּ. אֲלָא הִרְאִישׁוֹן לְאוֹרְחִים, הַשְׁנִי לְבְנֵי הָעוֹלָם. הִרְאִישׁוֹן לְאוֹרְחִים, כְּמוֹ שֶׁרַב הַמִּנְנָא סָבָא, כִּשְׁהִיָּה נִכְנָס לְסִפָּה הִיָּה שְׂמִחָה, וְעוֹמֵד עַל פִּתְחֵהּ הַסִּפָּה מִבְּחוּץ וְאוֹמַר: נִזְמֵן לְאוֹרְחִים. מִסְדֵּר (נִסְדֵּר) אֶת הַשְּׁלָחוֹ, וְעוֹמֵד עַל רִגְלָיו, וּמִבְרָךְ וְאוֹמַר: בְּסֶכֶת תֵּשְׁבוּ שְׂבַעֲתָ יָמִים. שְׁבוּ אוֹרְחִים עֲלִיּוֹנִים, שְׁבוּ. שְׁבוּ אוֹרְחֵי הָאֱמוּנָה, שְׁבוּ. הָרִים (רַחֵף) נִדְּיוּ וְשִׁמְחָה, וְאָמַר: אֲשֶׁרִי חֵלְקֵנִי, אֲשֶׁרִי חֵלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׂכָתוֹב (דְּבָרִים לֵב) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ וְגו'. וְהִיָּה יוֹשֵׁב.

הַשְׁנִי - לְבְנֵי הָעוֹלָם, שְׂמִי שֵׁיִשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעַם וּבְאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה, יוֹשֵׁב בְּצֵל הָאֱמוּנָה, לְקַבֵּל אֶת הָאוֹרְחִים, לִשְׂמַח בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְצָרִיךְ לִשְׂמַח אֶת הָעֲנִיִּים. מֵהַטָּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁחֵלֶק שֶׁל אוֹתָם אוֹרְחִים שְׂזֵמֹן, הוּא לְעֲנִיִּים. וְאוֹתוֹ שִׁיּוֹשֵׁב בְּצֵל הַזֶּה שֶׁל הָאֱמוּנָה, וּמִזְמִין אֶת הָאוֹרְחִים הָעֲלִיּוֹנִים הַלָּלוּ, אוֹרְחֵי הָאֱמוּנָה, וְלֹא נוֹתֵן לָהֶם חֵלְקָם, כָּלֵם קָמִים מִמֶּנּוּ וְאוֹמְרִים: (מִשְׁלִי כג) אֵל תִּלְחַם אֶת לֶחֶם רַע עֵין וְגו'. נִמְצָא שְׂאוֹתוֹ שֶׁלָּחוֹן שֶׁתִּקֶּן - שֶׁלּוֹ הוּא, וְלֹא שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. עָלָיו כְּתוּב (מִלֵּאכִי ב) וְזִרְתִּי פָּרֵשׁ עַל פְּנֵיכֶם וְגו', פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם, וְלֹא חֲגִי. אוֹי לוֹ לְאוֹתוֹ אָדָם בְּשַׁעַה שְׂאוֹרְחֵי הָאֱמוּנָה הַלָּלוּ קָמִים מִשְׁלָחוֹ.

וְאָמַר רַבִּי אֲבָא, אֲבָרְהָם, כָּל יָמָיו הִיָּה עוֹמֵד בְּפֶרֶשֶׁת דְּרָכִים לְזֵמֹן אוֹרְחִים וּלְסַדֵּר לָהֶם שְׁלָחוֹת. עֲכָשׁוּ שְׂמִימִינִים אוֹתוֹ וְאֶת כָּל הַצְדִּיקִים וְאֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ וְאֵין נוֹתֵנִים לָהֶם אֶת חֵלְקָם, אֲבָרְהָם עוֹמֵד מִהַשְּׁלָחוֹ וְקוֹרָא: (בְּמִדְבָּר טז) סוּרוּ נָא מֵעַל אֲהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה. וְכָלֵם עוֹלִים אַחֲרָיו. וְצָחַק אָמַר, (מִשְׁלִי יג) וּבִטָּן רְשָׁעִים תִּחְסֹר. וְעָקֵב אָמַר, (שֵׁם כג) פִּתְּךָ אֲכַלְתָּ תִּקְיָאָנָה. וְשָׁאֵר כָּל הַצְדִּיקִים אוֹמְרִים, (יִשְׁעִיָּה כח) כִּי כָל שְׁלָחוֹת מְלֹא קִיָּא צָאָה בְּלִי מְקוֹם.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר, וְהַשְׁלִים דִּינוֹ, שְׂכָתוֹב (שְׁמוּאֵל א-כ) וְיָהִי כַעֲשֶׂרֶת הַיָּמִים וְיִגְף ה' אֶת נֶבֶל וְיִמָּת. מֵהַ זֶה אוֹמַר? מִשּׁוֹם שֶׁדָּוִד שָׂאֵל מִנְּבִל וְנִעְשָׂה לוֹ אוֹרְחָה, וְלֹא רָצָה. וְזֶה הַזְמִין אוֹתוֹ, וְלֹא נָתַן לוֹ חֵלֶק. וּבְאוֹתָם עֲשָׂרָה יָמִים שֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ דָּן אֶת הָעוֹלָם, נִדְּיוּ עָלָיו אוֹתוֹ אָדָם שֶׁהַשְׁלִים לוֹ רַע יוֹתֵר מִנְּבִל.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, (מִשּׁוֹם כִּי) אֵין הַתּוֹרָה מְטַרִיחָה עַל אָדָם יוֹתֵר, אֲלָא כְּמוֹ שֶׁהוּא יָכוֹל, שְׂכָתוֹב (דְּבָרִים טז) אִישׁ כְּמִתְנֵת יָדוֹ וְגו'. וְלֹא יֹאמַר אָדָם אֲכַל וְאֶשְׂבַּע וְאֶשְׂתָּה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְיִמָּה שִׁיּוֹשָׁאָר אֶתָּן לְעֲנִיִּים. אֲלָא רֵאשִׁית הַכֹּל הוּא שֶׁל הָאוֹרְחִים. וְאִם שְׂמַח אֶת הָאוֹרְחִים וְהִשְׁקָה אוֹתָם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂמִיחָה עִמּוֹ, וְאַבְרָהָם קוֹרָא עָלָיו, (יִשְׁעִיָּה נח) אֲזָ תִתְעַנֵּג עַל ה' וְגו'. וְיִצְחָק קוֹרָא עָלָיו, (שֵׁם נד) כָּל כִּי יִצָּר עָלֶיךָ לֹא יִצָּלַח. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶת זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר אוֹתוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁכָּל כִּי הָיוּ שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְהַקְרִבּוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ נִפְקְדוּ בִּיד דָּוִד. אֲבָל יִצְחָק אָמַר, (תְּהִלִּים קב) גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יִהְיֶה זֶרְעוֹ וְגו', הוֹן וְעֶשֶׂר

וגו'.

יעקב אמר, (ישעיה נח) אז יבקע פשח אורף וגו'. שאר הצדיקים אומרים, (שם) ונחף ה' תמיד והשביע וגו'. דוד המלך אמר, (שם נד) כל כלי יוצר עליך לא יצלח, שהרי הוא נפקד על כל כלי הזין של העולם. אשרי חלקו של האדם שזוכה לכל זה. אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתיב (שם ס) ועמד כלם צדיקים וגו'.

ילקחתם לכם ביום הראשון וגו'. רבי שמעון פתח, (שם מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי ויצרתי אף עשיתי. כל הנקרא בשמי - זה אדם, שהקדוש ברוך הוא ברא אותו בשמו (בדמותו), שכתוב (בראשית ב) ויברא אלהים את האדם בצלמו. וקרא לו בשמו, בשעה שהוציא אמת ודין בעולם, ונקרא אלהים, שכתוב (שמות כב) אלהים לא תקלל.

#### רעיא מהימנא

מצוה (מ"ז) זו לטל לולב באותו יום עם אותם המינים שלו, והסוד הזה בארנו, ופרשוה החברים, כמו שהקדוש ברוך הוא נוטל את ישראל בזמנים הללו ושם בהם, אף כך ישראל נוטלים את הקדוש ברוך הוא לחלקם ושמים עמו. וזהו הסוד של הלולב והמינים שבו, שהוא סוד הדמות של אדם, והרי נתבאר. (ע"כ רעיא מהימנא).

קרא לו בשמו, שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו, ויפה. הרי בארנו, שכתוב נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, בשעה שהזווג נאמר. וכך הוא בזווג של שניהם, בצלם ודמות. ואדם יצא מזכר ונקבה.

ויברא אלהים את האדם בצלמו. בספרו של שלמה המלך מצאנו, שבשעה שהזווג נמצא למטה, שולח הקדוש ברוך הוא דיוקן אחד כמו פרוצוף אדם, רשום חקוק בצלם, ועומד על אותו זווה. ואלמלא נתנה רשות לעין לראות, רואה אדם על ראשו צלם אחד רשום בפרצוף של אדם, ובאותו צלם נברא האדם. ועד שעומד (וטרם שעומד) אותו צלם ששלח לו רבונו על ראשו וימצא שם, לא נברא האדם. זהו שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו.

אותו הצלם מוזמן כנגדו עד שיוצא לעולם. כשיוצא, הוא מתגדל עם אותו צלם, באותו צלם הולך. זהו שכתוב (תהלים לט) אך בצלם יתהלך איש. והצלם הזה הוא מלמעלה.

בשעה שאותו רוחות יוצאות ממקומו, כל רוח ורוח מתתקנת לפני המלך הקדוש בתקוני כבוד, בפרצוף שעומד בעולם הזה, ומאותו דיוקן תקון כבוד יוצא הצלם הזה. וזה שלישי לרוח, ומקדימה בעולם הזה בזמן שנמצא הזווג. ואין לה זיווג בעולם שלא נמצא בתוכם צלם. אבל ישראל קדושים, הצלם הזה קדוש, וממקום קדוש הוא נמצא בתוכם. ולעובדי כוכבים ומזלות צלם מאותם המינים הרעים, מצד הסמאה נמצא בתוכם. ועל כן לא צריך לאדם לערב צלם שלו בצלם של עובדי עבודה זרה, משום שזה קדוש - וזה טמא. בא ראה מה בין ישראל לעובדי כוכבים ומזלות וכו'.

שכתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שהרי היום הזה מהמלך הוא בלבדו, שמחתו עם ישראל. משל למלך שהזמין אורחים, והשתדלו עמהם כל בני היכלו. אחר כך אמר המלך: עד כאן אני ואתם התעסקנו כלם באורחים, והקרבתם קרבנות על שאר העמים בכל יום, מכאן והלאה אני ואתם נשמח יום אחד. זהו שכתוב ביום השמיני עצרת תהיה לכם. לכם, להקריב קרבנות עליכם. אבל אורחי האמונה נמצאים במלך תדיר, וביום של שמחת המלך, כלם מתפנסים עמו ונמצאים. ועל זה כתוב עצרת, תרגומו: כנוס.

והיום הזה יעקב הוא ראש לשמחה, וכל אותם אורחים שמחים עמו. ועל כן כתוב (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך. וכתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

ויקחו אליך שמן זית זה כתית למאור וגו'. אמר רבי אלעזר, הרי פרשוה. אבל למה הסמיך הקדוש ברוך הוא פרשה זו לפרשת מועדים? אלא כל המאורות העליונים, כלם מאורות להדליק שמן משחה עליון, והרי נתבאר. ועל ידי ישראל מתברכים עליונים ותחתונים, ונדלקים המאורות, כמו שבארנו, שכתוב (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב, שמחת העליונים והתחתונים.

רבי אבא פתח, (תהלים לב) שמחו בה' וגילו צדיקים, (שמחו בה', כמו שנאמר) וכתוב (שם קיח) זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו. ופרשוה, שהרי בקדוש ברוך הוא (במועדים) צריך לשמח ולהאיר פנים, וימצא אדם בשמחה, משום שאותה שמחה היא של הקדוש ברוך הוא, שכתוב נגילה ושמחה בו ביום. בו - בקדוש ברוך הוא, והכל דבר אחד.

שמחו בה', כשהדינים נכנעים ומתעוררים רחמים, וכאשר מתעוררים הרחמים, אזי וגילו צדיקים, (כתוב) צדיק וצדק מתברכים יחד, שנקראים צדיקים, כמו שנתבאר, שהרי אלו מתברכים (מברכים) לעולמים, ושמחים לעולמים כלם. והרנינו כל ישרי לב - אלו בני האמונה, להקשר להם.

ובכל צריך מעשה למטה לעורר למעלה. בא ראה, מי שאומר שלא צריך מעשה בכל, או דברים להוציא אותם ולעשות בהם קול, תפח רוחו. והרי כאן הפרשה הזו תוכיח, הדלקת הנרות וקטרת הבשמים, (כאחד, משום) שכתוב שמן וקטרת ישמח לב. (ובזה) ובמעשה הזה נמצאת הדלקה למעלה ושמחה למטה (הדלקה ושמחה למעלה ולמטה) והתקשרות יחד כראוי. (ובמעשה שלמטה מתעורר מעשה שלמעלה) אמר רבי יהודה, המזבח שלמטה מעורר מזבח אחר. הכהן שלמטה מעורר כהן אחר. במעשה שלמטה מתעורר מעשה שלמעלה.

רבי יוסי ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי יצחק, כתוב (ישעיה נח) וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וגו', וכבדתו מעשות דרכיך - יפה. אבל ממציא חפצך ודבר דבר מה זה? ומה חסרון הוא לשבת?

אמר לו, ודאי שזה חסרון, שאין לך דבור ודבור שיוצא מפיו של אדם שאין לו קול, ועולה למעלה ומעורר דבור אחר. ומה הוא? אותו שנקרא חל, (למעלה) מאותם זמנים של חל וכשמתעורר חל ביום קדוש, ודאי זהו חסרון למעלה, והקדוש ברזח הוא וינסת ושראל שואלים עליו: מי הוא שרוצה להפריד הזוג שלנו? מי הוא שרוצה חל כאן? העתיד הקדוש לא נראה, ולא שורה על חל.

משום כך הרהור מתר. מה הטעם? משום שהרהור לא עושה דבר ולא נעשה ממנו קול, ולא עולה. אבל אחר שהוציא דבור מפיו, אותו דבור נעשה קול, ובקוץ אוויר ורקיעים, ועולה למעלה ומעורר דבר אחר, ועל כן כתוב ממציא חפצך ודבר דבר. ומי שמוציא דבור קדוש מפיו, דבר תורה, נעשה ממנו קול ועולה למעלה, ומתעוררות קדושות המלך העליון ומתעשרות בראשו, ואז נמצאת שמחה למעלה ולמטה.

אמר לו, ודאי כך הוא, והרי שמענו את הדבר. אבל מי ששרוי בתענית בשבת, עושה חסרון לשבת או לא? אם תאמר שלא עושה חסרון, הרי סעודת האמונה בטל ממנו וענשו רב, הרי שמחת השבת בטל ממנו.

אמר לו, דבר זה שמעתי, שזהו שמשגיחים עליו מלמעלה מכל בני העולם, משום שהיום הזה הוא שמחה למעלה ולמטה, שמחת כל השמחות, שמחה שכל האמונה נמצאת בה, ואפילו הרשעים של הגיהנם נחים ביום הזה. והאיש הזה אין לו שמחה ואין לו מנוחה, וזה שונה מכל העליונים והתחתונים. כלם שואלים עליו: מה שונה שפלוני הוא בצער?

ובשעה שהעתיק הקדוש מתגלה ביום הזה וזה נמצא בצער, תפלתו עולה ועומדת לפניו, אז נקראים כל גזרי הדינים שנגזרו עליו, ואפילו הסכימו בבית הדין של המלך עליו לרע - הכל נקרא, משום שבשעה שמתגלה העתיק, נמצאים כל החרות וכל השמחה, משום שמתגלה בהלולת המלך.

ועל זה שנינו, קורעים לו גזר דינו של שבעים שנה. מי השבעים שנה? אלא, אף על גב שהסכימו עליו כל אותם שבעים כתירי המלך, שהוא נראה בהם, הכל נקרא, משום שהעתיק הקדוש נוטל (מבטל אותו ומנהיג) את האדם, והדברים הללו, כשמתעוררים עליו בחלום בליל שבת.

למלך שעשה הלולא לבנו, וגזר שמחה על הכל. ביום הזה של ההלולא כל העולם היו שמחים, ואיש אחד היה עצוב, תפוס בקולר. בא המלך לשמחה, ראה את כל העם שמחים כמו שהוא גזר. הרים עיניו, ראה את אותו האיש התפוס בקולר עצוב. אמר, ומה כל בני העולם שמחים בהלולא של בני, וזה תפוס בקולר? מיד צוה והוציאו אותו והתירו אותו מקולרו (מקשריו).

כך זה ששרוי בתענית בשבת, כל העולם שמחים - והוא עצוב, וזה נתפס בקולר. בשעה שהעתיק הקדוש מתגלה ביום הזה ונמצא האיש הזה תפוס בקולר - אף על גב שהסכימו עליו כל אותם שבעים שנים שאמרנו, הכל נקרא, ולא שורה עליו הדין. ביום אחר יש בו רשות לקרע אותו. באותו יום, כל שכן בשבת.

שאין לך יום שלא נמצא בו כח, ומי ששרוי בתענית חלום באותו היום, לא עולה אותו היום עד שקורע דינו. אבל לא ששבעים שנה ביום השבת. משום כך, באותו יום ממש, ולא ביום אחר, שאין רשות ליום על יום אחר. כל יום, מה שארע ביומו - עושה. שלא ארע ביומו - אינו עושה. ועל כן לא צריך לאדם להעלות אותו מיום אחר. ומשום כך שנינו, דבר יום ביומו, ולא דבר יום ליום אחר.

ובא ראה, לא לחנם מתעוררים עליו בחלום, כדי לבקש עליו רחמים. אוי לאותו אדם שלא מתעוררים עליו ולא מודיעים לו בחלום, שזה נקרא רע. ומשום כך כתוב, (תהלים ה) לא יגרד רע. וכתוב (משלי יט) בל יפקד רע. בל יפקד, משום שהוא רע.

אמר רבי יוסי, כתוב (ישעיה נח) ממציא חפצך ודבר דבר. כיון שכתוב ממציא חפצך, מהו ודבר דבר? אלא, עד שיגזר הדבר כראוי וידבר אותו. ודאי כך הוא ברור הדבר, משמע שכתוב ודבר דבר.

אשריהם ישאל בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו ויהי להם למושיע.

ויצא בן אשה ישראלית והוא בן איש מצרי וגו'. ויצא, רבי יהודה אמר, יצא מפלל של החלק של ישראל, שיצא מפלל הכל, יצא מפלל האמונה. וינצו במחנה, מכאן למדנו, כל מי שבא מזהמת הזרע, בסוף מגלים אותו לפני הכל. מי גרם לו? זהמת החלק הרע שיש בו, שאין לו חלק בכלל ישראל.

רבי חייא פתח, (משלי כה) כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר. כבוד אלהים הסתר דבר, שאין רשות לאיש לגלות דברים סתומים שלא נמסרו לגלוי, דברים שפסה אותם אותם עתיק הימים, כמו שנאמר (ישעיה כג) לאכל לשבעה ולמכסה עתיק. לאכל לשבעה, עד אותו מקום שיש לו רשות ולא יותר. ועם כל זה, ולמכסה עתיק, למכסה עתיק ודאי.

דבר אחר לאכל לשבעה - אותם החברים שיודעים דרכים ושבילים ללכת בדרך האמונה כראוי, כמו הדור שרבי שמעון שרוי בתוכו. ולמכסה עתיק - מדורות אחרים, שהרי כלם לא ראויים לאכל ולשבעה ושיתגלו דברים בתוכם, אלא למכסה עתיק, כמו שנאמר (קהלת ה) אל תתן את פיה לחטיא את בשרך.

בימי רבי שמעון היה אדם אומר לחברו: פתח פיה ויאירו דבריך. אחר שנפטר, היו אומרים: אל תתן את פיה וגו'. בימי - לאכל לשבעה. אחר שנפטר - ולמכסה עתיק. שהחברים מגמגמים ולא עומדים בדברים. דבר אחר לאכל לשבעה - באותם דברים שהתגלו. ולמכסה עתיק - באותם דברים שהתכסו.

ויקב בן האשה הישראלית את השם. מה זה ויקב? רבי אבא אמר, ויקב ודאי, כמו שנאמר (מלכים א-יב) ויקב חר בדלתו, נקב את מה שהיה סתום. ושם אמו שלמית בת דברי, עד כאן נסתר השם של אמו. כיון שכתוב ויקב, נקב את שם אמו.

אמר רבי אבא, אם לא שהמנוחה הקדושה עומד בעולם, לא הרשינו לגלות, (מכאן והלאה) שהרי לא נתן דבר זה לגלוי אלא לחברים, שהם בין קוצרי השדה. (שם לאו) תפח רוחם של אלו שבאים לגלות לאותם שלא יודעים.

בא ראה, כתוב וינצו במחנה בן הישראלית ואיש הישראלי. הפסוק הזה הרי בארנו, אבל זה בן אשה אחרת של אביו, בעלה של שלומית היה. וכיון שבא עליה אותו המצרי, בחצות הלילה, שב לביתו ונדע את הדבר, נפרד ממנה ולא בא עליה. ונשא אשה אחרת והוליד את זה, ונקרא איש הישראלי, והאחר בן הישראלית. אם הם רבו כאן יחד, מה רופה כאן השם הקדוש? ולמה קלל את השם הקדוש?

אלא, איש הישראלי אמר הדבר מאמו מתוך קטטה. מיד - ויקב בן האשה הישראלית, כמו שנאמר ויקב חר בדלתו. סוד הדבר - נטל ה' של השם הקדוש וקלל, להגן על אמו. וזוהי נקיבה, שהוא נקב ופרש את השם הקדוש, ונאמר לקוצרי השדה. וסוד הדבר - (משלי ל) בן דרך אשה מנאפת וגו'. אשרי חלקם של הצדיקים שיודעים דבר ומכסים אותו, ועל זה נאמר (שם כה) ריבך ריב את רעך וסוד אחר אל תגל.

ה' אחרונה היתה נקבה שיונקת בשני צדדים, משום כך נטלה את כלי זינו של המלך ונוקמת נקמותיה, שכתוב הוצא את המקלל. על זה כתוב, איש אמו ואביו תיראו, יראת האם הקדש לאב. אשרי ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. רבי יהודה אמר, הרי פרשיה, אבל כי יקלל אלהיו סתום. ומשום שאמר אלהיו סתם, לכך ונשא חטאו. שהרי אין יודעים מי הוא אלהיו, מי היראה שלו, אם אחד מן השרים, או אחד מן הכוכבים, או אחד ממנהיגי העולם.

אמר רבי יוסי, אם הוא צדיק גמור, לא יעורר (דבר) את הפח שלם, וכיון שעורר הדבר הזה, חוששים שנוקמה בו מינות, ולא ימות (אמר רבי יוסי, אפלו צדיק גמור לא ימות) על זה, משום שהוא דבר סתום.

רבי יהודה אמר, דנים אותו לטוב בזה, שאם אמר אלהי, יכול לטעון: אלהי שהיה עד עכשו, שנמשכתי אחריו בלבי, ועכשו חזרתי כנגד האמונה העליונה. אבל אם אמר יי אלהים, או יי, ונקב אותו בשמו - לזה אין לטעון בזה, משום שאזיהי אמונת הכל, וכל אות ואת של השם הקדוש הזה עולה לשם השלם (לשבת).

דבר אחר ויקב בן האשה הישראלית את השם ויקלל - רבי יצחק אמר, ויקב בן האשה, למה? אלא כמו שבארוה. אבל האיש הישראלי, בעלה של שלומית היה. רבי יהודה אמר, בנו של בעלה של שלומית מאשה אחרת היה. אמר רבי יצחק, רבו כאחד, ואמר לו דבר על אמו, וכי אביו היה שנהרג בשם הקדוש, כמו שבארוה שכתוב (שמות ב) הלהרגני אתה אמר, שזה בשם הקדוש הרג אותו משה,

ועל כן הושיט דבור כנגדו.

וזהו שכתוב, ויקב בן האשה הישראלי את השם ויקלל ויביאו אתו אל משה. למה? (אל משה? משום שהרג את אביו וכו') משום שהגיע אל משה על שהרג את אביו בשם הקדוש. משום כך ויביאו אתו אל משה. כיון שראה משה, מיד ויניחהו במשמר, והאב והבן נפלו בידי משה.

איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. רבי יצחק פתח, (תהלים פא) שמע עמי ואעידה בך ישראל אם תשמע לי לא יהיה בך אל זר ולא תשתחווה לאל נכר. כיון שכתוב לא יהיה בך אל זר, מה זה ולא תשתחווה לאל נכר? אלא לא יהיה בך אל זר, שלא יכניס אדם את היצר הרע לתוכו. שכל מי שבא להתחבר עמו, אל זר שרוי בתוכו, שהרי כשמתחבר בו אדם, מיד בא לעבר על דברי תורה, ובא לעבר על אמונת השם הקדוש, ובא אחר כך להשתחוות לאלילים אחרים, ועל זה כתוב לא יהיה בך אל זר. כיון שלא יהיה בך אל זר, לא תבא להשתחוות לאלילים אחרים ולעבר על אמונת השם הקדוש. זהו שכתוב ולא תשתחווה לאל נכר, וזוהי אמונה רעה של האדם.

ועל זה, כי יקלל אלהיו, שיכול לטעון שהוא קלל את אותו אל זר, יצר הרע שלפעמים שורה עליו, ואנו איננו יודעים אם דבריו אמת או לא. ועל זה, ונשא חטאו. אבל ונקב שם ה' מות יומת.

אמר רבי יהודה, אם כך, למה ונשא חטאו? ונסלח חטאו היה צריך להיות! (אלא) אמר לו, כמו שאמר אלהי, כמו שבארנו סתם, ולא פרש. רבי חייא אמר, כי יקלל אלהיו סתם, ולא פרש, וזה ודאי ונשא חטאו. אבל ונקב שם ה' מות יומת, שהרי כאן תלויה אמונת הכל, ואין לו רשות לטעון עליו כלל.

אמר רבי יוסי, כך זה ודאי, שהרי השם הזה הנו אמונת העליונים והתחתונים, ועל זה עומדים כל העולמות, באות זעירה אחת תלויים אלף אלפים ורבוא רבבות עולמות של תשוקות, ועל זה שנינו, האותיות הללו קשורות אלו באלו, וכמה אלף רבבות עליונים (עולמות) תלויים בכל אות ואות, ועולות ונקשרות באמונה (בגלוי), ונסתר בהם מה שלא השיגו העליונים והתחתונים, התורה תלויה בהם, העולם הזה והעולם הבא, הוא ושמו אחד. ועל כן כתוב, (תהלים לט) אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני. וכתוב, (קהלת ה) אל תתן את פיך לחטיא את בשרך.

רבי חזקיה פתח, (שמות יט) לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה אם בהמה אם איש לא יחיה במשך היבל. ומה הר סיני, שהוא הר כשאר הרי העולם, משום שנראה עליו כבוד המלך הקדוש כתוב לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה - מי שקרב למלך לא כל שכן. ומה הר סיני, שיכול אדם להושיט בו יד דרך כבוד ביראה, כתוב בו לא תגע בו יד סתם, ואפלו בדרך כבוד - מי שמושיט ידו בדרך קלון כנגד המלך לא כל שכן.

רבי ייסא פתח ואמר, (שם ג) אל תקרב הלם של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא. ומה משה, מיום שנולד, לא סר ממנו הזהר הקדוש העליון, כתוב בו אל תקרב הלם. אמר לו, משה, עד כאן אינך כדאי להשתמש בכבודי של נעליך. ומה משה כך, שהיה מתקרב ביראה בקדשה כתוב בו כך - מי שקרב בארץ של קלון אל המלך על אחת כמה וכמה.

רבי אבא אמר, איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. בא ראה, כשהיו ישראל במצרים, היו מכירים את אותם הגדולים של העולם שממנים על שאר העמים, ולכל אחד ואחד היה לו פחד לבדו מהם. כיון שנקשרו בקשר האמונה, וקרב אותם הקדוש ברוך הוא לעבודתו, נפרדו מהם וקרבו לאמונה העליונה הקדושה. ומשום כך כתוב איש איש כי יקלל אלהיו, ואף על גב שזוהי עבודה זרה, כיון שאני הפקדתי להם ממנה להנהיג את העולם, מי שמקלל ומבזה אותם, ודאי ונשא חטאו, שהרי ברשותי עומדים והולכים ומנהיגים את בני העולם. אבל ונקב שם ה' מות יומת, לא ונשא חטאו כמו לאלו, אלא מות יומת. מות בעולם הזה, יומת בעולם הבא. לאלה ונשא חטאו, משום שמבזה מעשי ידיו, מבזה את השמים שלי שאני הפקדתי, ואסור הוא, אבל מיתה לא התחייבה בהם.

רבי שמעון היה הולך בדרך, והיו עמו רבי אלעזר ורבי אבא ורבי חייא ורבי יוסי ורבי יהודה. הגיעו לחריץ מים אחד. החליק רבי יוסי בבגדיו לתוך המים, אמר, הלואי שחריצי המים לא היו נמצאים. אמר לו רבי שמעון, אסור לך! שמש של העולם הוא, ואסור לנהג קלון בשמשו של הקדוש ברוך הוא, וכל שכן כשהם מעשים של אמת שנמצאים בהנהגות ההשגחה העליונה.

פתח ואמר, (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. וירא אלהים את כל אשר עשה - סתם, אפלו נחשים ועקרבים ויתושים, ואפלו אותם שנראים מחבלי העולם, בכלם כתוב והנה טוב מאד, כלם שמשי העולם, מנהיגי העולם, ובני אדם אין יודעים.

עד שהיו הולכים, ראו נחש אחד הולך לפניהם. אמר רבי שמעון, ודאי זה הולך להרחיש לנו נס. רץ אותו נחש לפניהם ונקשר באפעה אחד בקשר הדך, הסיטו (נלחמו) זה את זה ומתו. כשהגיעו, ראו את שניהם שוכבים בדרך. אמר רבי שמעון, ברוך הרחמן שהרחיש לנו נס, שהרי כל מי שמסתכל בזה כשהוא בקיומו, או שהוא מסתכל באדם, לא יצל בודאי. כל שכן אם יקרב אליו. קרא עליו, (תהלים

צא) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה. ובכל עושה הקדוש ברוך הוא את שליחותו, ואין לנו לנהוג בזיון בכל מה שהוא עושה. ועל זה כתוב, (שם קמה) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, וכתוב, יודוך ה' כל מעשיו.

רבי שמעון פתח, (שיר ב) אני חבצלת השרון שושנת העמקים. כמה חביבה נוסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא משבח אותה, והיא משבחת אותו תמיד. וכמה שבחים וזמירות מתקיינה למלך תמיד. אשרי חלקם של ישראל שאחוזים בגורל החלק הקדוש, ככתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו ועקב חבל נחלתו.

אני חבצלת השרון - זו נוסת ישראל שנקראת חבצלת, שעומדת בלפי של נוי בגן עדן להנטע. השרון, שהיא (שומרת נ"א שרה) ומשבחת את המלך העליון. דבר אחר אני חבצלת השרון - שצריכה להיות משקה מהשקאת הנחל העמק, מעין הנחלים, כמו שנאמר היה השרון (פערבה). [לאגס מים] שושנת העמקים, שעומד בעמק של הכל.

שושנת העמקים, מי הם העמקים? כמו שנאמר (תהלים קל) מפעמקים קראתיה ה'. חבצלת השרון, מאותו מקום שהשקאת הנחלים העמקים יוצאים ולא פוסקים לעולמים. שושנת העמקים, השושנה של אותו מקום שנקרא עמק הכל, נסתר מכל הצדדים.

בא ראה, בראשונה חבצלת ירקה עם עלים ירקים, אחר כך שושנה בשני גונים - אדם ולבן. שושנת - בששה עלים. שושנת - ששנתה את גוניה, ומשתנה מגון לגון. שושנת, בראשונה חבצלת. בזמן שרצה להזדג עם המלך, נקראת חבצלת. אחר שנדבקה עם המלך עם אותן נשיקות, נקראת שושנה, משום שכתוב (שיר ה) שפתותיו שושנים. שושנת העמקים. שהיא משתנה ומשנה את גוניה, לפעמים לטוב, ולפעמים לרע. לפעמים לדיון, ולפעמים לרחמים.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאנה וכי תאנה הוא לעינים וגו' (בראשית ב). בא ראה, שהרי בני אדם לא יודעים ולא מסתכלים ולא משגיחים, בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו, כדי שימצא יחיד, ובלב יחיד, ובמקום של דבקות יחידה, שלא ישתנה ולא יתהפך לעולמים באותו קשר האמונה היחידה, שהכל נקשר בו. זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן.

ואחר כך סטו מדרך האמונה, ועזבו את העץ היחיד העליון מכל העצים, ובאו להדבק במקום שמשנתה ומתהפך מגון לגון, ומטוב לרע, ומרע לטוב, וירדו מפעלה למטה, ונדבקו למטה בשנויים רבים, ועזבו את העליון של הכל, שהוא אחד, ולא משתנה לעולמים. זהו שכתוב (קהלת ז) אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבנות רבים. והמה בקשו חשבנות רבים ודאי, אז התהפך לבס לאותו צד ממש, לפעמים לטוב, לפעמים לרע, לפעמים לרחמים, לפעמים לדיון. כמו אותו הדבר שנדבקו בו ודאי. והמה בקשו חשבנות רבים, ונדבקו בהם.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אדם, עזבת את החיים ודבקות במות. חיים, שכתוב ועץ החיים בתוך הגן, העץ שנקרא חיים, שמי שאוחז בו לא טועם טעם המות לעולמים, ונדבקות בעץ אחר - הרי ודאי מות הוא כנגדך. זהו שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות וגו'. וכתוב (קהלת ז) ומוצא אני מר ממנות את האשה. ודאי שנדבק למקום של מות, ועזב את המקום של חיים, משום כך נגזר עליו ועל כל העולם מות.

אם הוא חטא, מה חטאו כל העולם? אם תאמר שכל הבריות באו ואכלו מהעץ הזה ונלקח מכלם - לא כך. אלא בשעה שאדם עמד על רגליו, ראו אותו כל הבריות ופחדו מפניו, והיו נוסעים אחריו כמו עבדים לפני המלך, והוא אומר להם: אני ואתם, (תהלים צה) בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושהנו. וכלם באו אחריו. כיון שראו שאדם משתחוה למקום הזה ונדבק בו, כלם נמשכו אחריו, וגרם מות לו וכלל העולם.

אז השתנה האדם לכמה גונים, לפעמים לטוב לפעמים לרע. לפעמים רגז, לפעמים נחת. לפעמים דיון, ולפעמים רחמים. לפעמים חיים, לפעמים מות. ולא עומד בקיום תמידי באחד מהם, משום שאותו מקום גרם לו. ולכן נקרא להט ההרב המתהפכת, מצד זה לצד זה, מטוב לרע, מרחמים לדיון, משלום לקרב, היא מתהפכת לכל. ונקרא טוב ורע, שכתוב ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו.

והמלך העליון, המרחם על מעשי ידיו, הוכיח אותו ואמר לו, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, והוא לא קבל ממנו, ונמשך אחר אשתו ונתגרש לעולמים. שהרי האשה עולה למקום הזה, ולא יותר. והאשה גרמה מות לכל.

בא ראה, לעולם הבא כתוב, (ישעיה סה) כי כימי העץ ימי עמי. כימי העץ - אותו עץ שנודע. באותו זמן כתוב, (שם כה) בלע המות לגנח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן ימלך ה' לעולם אמן ואמן.

## פְּרִשְׁת בְּהֵר

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהֵר סִינִי לֵאמֹר. דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְגו'. רַבִּי אֱלֶעָזָר פָּתַח, (ויקרא ו) זֹאת תֹּרַת הָעֵלָה הִיא הָעֵלָה וְגו'. פְּסוּק זֶה בְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל בְּאֶרְנֹ, שֶׁהִיא עוֹלָה וּמִתְחַבֶּרֶת עִם הַמִּלָּךְ הַקָּדוֹשׁ בְּזוּג שְׁלֹם.

הִיא הָעֵלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה וְגו'. בֹּא רֵא, בִּינון שְׁנֵיכֶם הַלֵּילָה וְהַשְּׁעָרִים סְתוּמִים, הַדִּינִים הַתַּחְתּוֹנִים מִתְעוֹרְרִים בְּעוֹלָם, וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים חֲמוּרִים וְאִתּוֹנוֹת וּכְלָבִים. חֲמוּרִים הָרִי בְּאֶרְנֹ, וּכְלָבִים וְאִתּוֹנוֹת לֹא מְשׁוֹטְטִים וְלֹא הוֹלְכִים, אֲלָא בָּהֶם עוֹשִׂים כְּשָׁפִים לִבְנֵי אָדָם, כְּמוֹ בְּלָעַם, וּפְרָשִׁיהָ. אֲזִי כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם יִשְׁנִים, וְהַמִּזְבֵּחַ הַתַּחְתּוֹן הַחִיצוֹן שׁוֹרֵף.

בַּחֲצוֹת הַלֵּילָה מִתְעוֹרְרֶת רוּחַ צַפּוֹן, וּמֵאוֹתוֹ הַמִּזְבֵּחַ הַתַּחְתּוֹן יוֹצֵאת שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ, וְהַשְּׁעָרִים נִפְתָּחִים, וְהַדִּינִים הַתַּחְתּוֹנִים מִתְכַּנְסִים לְנִקְבִים שְׁלֵהֶם, וְאוֹתָהּ שְׁלֵהֶבֶת הוֹלְכֶת וּמְשׁוֹטְטֶת, וְשַׁעְרֵי גֶן עֵדֶן נִפְתָּחִים, עַד שְׁמֹגִיעָה (הַבֶּקֶר) אוֹתָהּ הַשְּׁלֵהֶבֶת, וּמִתְחַלֶּקֶת לְכֶמֶה צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְנִכְנָסֶת תַּחַת כַּנְפֵי הַתֵּרֶנְגוֹל, וְהוּא קוֹרֵא.

אֲזִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בֵּין הַצְּדִיקִים, וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל מִשְׁבַּחַת אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד שְׁמֹגִיעַ הַבֶּקֶר. בִּינון שְׁמֹגִיעַ הַבֶּקֶר נִמְצָאִים מִסְפָּרִים בְּסוּד אֶחָד, וְיֵשׁ לָהּ נַחַת עִם בְּעֵלָה. זֶהוּ שְׁכִתוֹב עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה וְגו'. עַד הַבֶּקֶר, שֶׁהָרִי בְּבֶקֶר הַדִּינִים וְהַשְּׁלֵהֶבֶת שׁוֹכְכִים, וְאֲזִי מִתְעוֹרֵר אֲבִרָהֶם בְּעוֹלָם, וּמִנּוּחָהּ הִיא שֶׁל הַכֹּל.

בֹּא רֵא, בִּינון שְׁנֵיכֶם יִשְׂרָאֵל לְאָרֶץ, לֹא נִמְצָאוּ בֵּה הַדִּינִים הַתַּחְתּוֹנִים, וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל הִיטָה בֵּה בְּמִנּוּחָהּ עַל פְּנֵי הַכְּרוֹבִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שְׁכִתוֹב (ישעיה א) צִדֵּק לֵילֵךְ בֵּה. אֲזִי הִיטָה לָהּ נַחַת מִהַכֹּל, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁנִים עַד שְׁמֹקְרִיבִים אֶת הַקָּרְבָּן שֶׁל בֵּין הָעֲרִיבִים, וּמִסְתַּלְקִים הַדִּינִים. וְהָעוֹלָה הִיטָה בּוֹעֶרֶת עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאֲזִי הִיטָה לָהּ נַחַת מִהַכֹּל, וְלֹא נִמְצָא אֲלָא אִשָּׁה עִם בְּעֵלָה. זֶהוּ שְׁכִתוֹב כִּי תִבְאוּ וְגו' וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ, מִנּוּחָהּ בּוֹדֵאִי. וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לָהּ, שְׁבַת לָהּ מִמֶּשׁ.

עוֹד פָּתַח רַבִּי אֱלֶעָזָר, (שמות כא) כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁכָּל בֶּן יִשְׂרָאֵל שְׁנֵיכֶם בּוֹ רֶשֶׁם קָדוֹשׁ, יֵשׁ לוֹ מִנּוּחָהּ בְּשִׁמְטָה, שֶׁהָרִי שְׁלֹו הִיא אוֹתָהּ שְׁמִטָה, לְנוּחַ בֵּה. וְזוֹ נִקְרָאת שְׁבַת הָאָרֶץ, וְדֹאִי חֲרוּת יֵשׁ בֵּה. מִנּוּחָהּ בֵּה. כְּמוֹ שֶׁשְׁבַת הִיא מִנּוּחַת הַכֹּל, כִּדְּ גַם הַשְּׁמִטָה הִיא מִנּוּחַת הַכֹּל, מִנּוּחָהּ הִיא שֶׁל רוּחַ וְגו'.

בֹּא רֵא, ה' הִיא מִנּוּחַת הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים. מִשּׁוּם כִּדְּ, ה' עֲלִיּוֹנָה, ה' תַּחְתּוֹנָה. מִנּוּחַת הָעֲלִיּוֹנִים, מִנּוּחַת הַתַּחְתּוֹנִים. ה' עֲלִיּוֹנָה, שְׁבַע שָׁנִים שְׁבַע פְּעָמִים. ה' תַּחְתּוֹנָה שְׁבַע שָׁנִים בְּלִבְדּוֹ. וְזוֹ שְׁמִטָה, וְזֶה יוֹבֵל.

וְכִשְׁמִסְתַּפְּלִים בְּדָבָרִים הַכֹּל אֶחָד. מִשּׁוּם כִּדְּ וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ, בְּאוֹתָהּ מִנּוּחַת הָאָרֶץ צָרִיכִים הָעֲבָדִים מִנּוּחָהּ. וּמִשּׁוּם כִּדְּ, וּבִשְׁבִיעִית יֵצֵא לַחֲפָשִׁי חֲנָם. חֲנָם, מֶה זֶה חֲנָם? שֶׁלֹא נוֹתֵן לְאֲדוֹנוֹ כְּלוֹם.

אֲלָא סוּד זֶה פֶּאֶן לְמִדְנֹ, כְּתוּב (במדבר יא) זָכְרֵנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם, בְּלִי בְּרָכָה. שֶׁלֹא הִיטָה עֲלֵינוּ בְּמִצְרַיִם הָעֵל שְׁלִמְעָלָה. בֹּא וְרֵא, עֲבָדִים פְּטוּרִים מֵעַל הַמַּלְכוּת שְׁלִמְעָלָה, וְלִכְּוֹ פְטוּרִים מִן הַמִּצְוֹת. מֶה זֶה עַל מַלְכוּת שְׁמִים? אֲלָא כְּאוֹתוֹ שׁוֹר שְׁנוֹתֵנִים עָלָיו עַל בְּהִתְחַלָּה כִּדְּ לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ טוֹב לְעוֹלָם. וְאִם לֹא מִקְבֵּל עָלָיו אוֹתוֹ עַל, לֹא עוֹשֶׂה דָּבָר. כִּדְ גַם צָרִיד לְאָדָם לְקַבֵּל עָלָיו עַל בְּהִתְחַלָּה, וְאַחֵר כִּדְ שִׁיעֲבֹד בּוֹ בְּכָל מֶה שֶׁצָּרִיד. וְאִם לֹא יִקְבֵּל עָלָיו אֶת זֶה בְּהִתְחַלָּה, לֹא יוֹכֵל לַעֲבֹד.

זֶהוּ שְׁכִתוֹב, (תהלים ב) עֲבָדוּ אֶת ה' בִּירָאָה. מֶה זֶה בִּירָאָה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קיא) רֵאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה', וְזוֹ מַלְכוּת שְׁמִים. וּמִשּׁוּם כִּדְ, עַל מַלְכוּת שְׁמִים. וְעַל כִּדְ זֶה הִיא הָרֵאשִׁית שֶׁל הַכֹּל. מִי מוֹכִיחַ? תַּפְּלָה, בְּהִתְחַלָּה שֶׁל יָד, מִשּׁוּם שֶׁבְּזֶה הוּא נִכְנָס לְשַׁאֲרַת הַקָּדְשָׁה. וְאִם זֶה לֹא נִמְצָא אֲצִלּוֹ, לֹא שׁוֹרָה עָלָיו קָדְשָׁה לְמַעַלָּה, מִשּׁוּם זֶה כְּתוּב, (ויקרא טז) בְּזֹאת יָבֹא אֶהְרֹן אֶל הַקָּדֹשׁ וְגו'.

וְהָעֵל הִזָּה לֹא שׁוֹרָה בְּמִי שְׁכָפוֹת לְאַחֵר, וְעַל כֵּן עֲבָדִים פְּטוּרִים מֵעַל מַלְכוּת שְׁמִים. וְאִם מִהָעֵל הִזָּה הֵם פְּטוּרִים, מִכָּל הַשַּׁאֲרָה הֵם פְּטוּרִים, שֶׁהָרִי הַשַּׁאֲרָה לֹא שׁוֹרָה עַל הָאָדָם, עַד שֶׁנִּמְצָא עִמּוֹ הָעֵל הִזָּה, וּמִשּׁוּם זֶה הִיוּ אוֹכְלִים יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם חֲנָם. אִף פֶּאֶן יֵצֵא לַחֲפָשִׁי חֲנָם, שֶׁהָרִי עֲבָד הִזָּה, וְכָל מֶה שֶׁעָשָׂה - חֲנָם הוּא, בְּלִי עַל מַלְכוּת שְׁמִים. וְאִף עַל גֵּב שְׁחָנָם הִיוּ מַעֲשֵׂיו - יֵצֵא לַחֲפָשִׁי, וְתִהְיֶה לוֹ מִנּוּחָהּ.

לְאַחֵר שֶׁהוּא בְּחֵרוּת וְנִמְצָאת בּוֹ מִנּוּחָהּ, נוֹתֵנִים עָלָיו עַל, מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוֹצִיא אוֹתוֹ לְחֵרוּת. וְאִם בּוֹ אָדָם יִסְרֹב לְצֵאת לְחֵרוּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאִם אָמַר יִסְרֹב לְאַחֲרֵי אֶת אֲדֹנָי וְגו', הָרִי בְּנֹדֵאִי פָגַם אֶת אוֹתוֹ מְקוֹם, שֶׁעֲזַב עַל מַלְכוּת שְׁלִמְעָלָה וְלָקַח אֶת עַל אֲדוֹנוֹ. וְעַל זֶה מֶה כְּתוּב: וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים, אֶל הָאֱלֹהִים סִתָּם, אֶל אוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁפָּגַם אוֹתוֹ שֶׁגַם כֵּן נִקְרָא אֱלֹהִים.

וְלֹאִיזָה מְקוֹם יִקְרַב אֲלָיו? אֶל הַדִּלֵּת אוֹ אֶל הַמִּזְוָה. מִשּׁוּם שֶׁהַמְּקוֹם הִזָּה הוּא הַפֶּתַח שְׁלִמְעָלָה,

ונקרא מזוזה, והרי נתבאר. וכיון שהוא התכונן לפגם את המקום הזה, אותו פגם נשאר עמו בו בגופו. זהו שכתוב ורצע אדניו את אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוּ לְעֹלָם. יהיה עבד תחת רגלי אדונו עד שנת היובל.

למה את אָזְנוֹ? הרי פרשוה. אבל שמיעה תלויה במקום הזה, עשיה למעלה. ומשום שישראל, כשקרב להר סיני והיו באהבת לבם להתקרב לקדוש ברוך הוא, הקדימו עשיה לשמיעה, שהרי בראשונה השמיעה, ואחר כך עשיה. השמיעה תלויה בשמטה הזו. ועל זה שהוא פגם את השמיעה הזו, תפגם שמיעתו וישאר בו פגם, והוא לא ישאר עבד לאדונו, עד שיתקרב לאותו מקום שפגם, ויפגם הוא לפניו, וישאר בו אותו פגם. ומשום זה, והגישו אדניו אל האלהים סתם, כמו שבארנו. ועל זה, ושביתה הארץ שבת לה'.

שש שנים תזרע שָׂדֶךְ וגו', ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה'. והרי פרשוה, שכתוב (שמות כג) והשביעית תשמטנה וינטשתה וגו'. מה הטעם ואכלו אבלי עמך? משום שהעניים תלויים במקום הזה, ומשום זה תשאיר אותם לאכל. ועל זה, מי שמרחם על העני, נותן שלום בכנסת ישראל, ומוסיף ברכה לעולם, ונותן שמחה וכח למקום שנקרא צדקה, להוריק ברכה לכנסת ישראל, ובארנו.

#### רעיא מהימנא

ובשנה השביעית שבת שבתון וגו'. מצוה זו לשבת בשנה השביעית, ולאחריה לשבת בשביעי, ואחריה להשמט כספים בשביעית, ואחריה למנות שבע שנים שבע פעמים והיו לה שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה. כאן הסוד של כל השביעיות, מצד השכינה שנמצאת שבע, מצד הצדיק שהוא שביעי לביתה, והיא בת שבע, מצד האם העליונה, שנאמר בה (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך.

שבע שמות הם אבגית"ץ, ובהם ארבעים ושתים אותיות, כלל האותיות והתבות הם תשע וארבעים, האם העליונה שנת החמשים שנה, שבה וקראתם דָּרוֹר. בה תהיה שכינה תחתונה, דָּרוֹר פדות ושביתה לישראל, שנאמר בהם והיה זרעך כעפר הארץ.

לכל ספירה מהשבע הללו שש כנפים, שהן שש אותיות לכל אחת. ובהן הקדוש ברוך הוא (ושכינתו) בכל ספירה מהשבע הללו, (ישעיה ו) בשמים יכסה פניו ובשמים יכסה רגליו ובשמים יעופף, ובניה היא אחת, והשכינה התחתונה היא שבע, ולמעלה מביתה אחת ואחת - הרי עשר ספירות. שנים, ג', וד', וה', וי', וז'.

כאן וילך הלוח וגדל. מצד זר - והמים היו הלוח וחסור, מתי? במקום שהשכינה התחתונה שורה בז'. זהו שכתוב (בראשית ח) ותנח התבה בחדש השביעי, זו השכינה התחתונה. בשבעה עשר יום לחדש, היא השביעית והעשירית.

שעולה בהם אהיה, שהיא בינה, שנת היובל, היא אהיה אשר אהיה, פעמים אהיה חשבון מ"ב, ושמונה אותיות בהם חמשים, שבהם מצוה לחשב שנת היובל. ובו מצוה לחזר לאחוריו ביובל, בשנת היובל הזאת תשובו וגו'. כל אחד יחזר בו לדרגה שלו, שנשמתו אחוזה משם, כמו שבארנו (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים וגו'.

שמטה - שכינה תחתונה, שהיא משבע שנים. יובל - האם העליונה, בינה, היא לחמשים שנים, ובה מתניחים ישראל ביציאתם מהגלות. זהו שכתוב ואיש אל משפחתו תשובו. כגון שיציאת מצרים שאותם בעלי תורה בה, נאמר בהם (שמות יג) וחמשים עלו בני ישראל, ופרשוה אחד מחמשים.

ושכינה תחתונה היא גאלת בתי ערי חומה נאמר בה, ובתי ערי החצרים. ששני בתים יש בלב: אם הם מבעלי תורה, הם נקראים בתי ערי חומה, כמו שנאמר ביציאת מצרים, (שם יד) והמים להם חומה מימינם ומשמאלם. לאחרים שאינם בעלי תורה, נקראו בתי החצרים.

אמר רבי שמעון, והרי מצאנו חצרים שנאמר בו (אסתר ה) ותעמד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך. ובכל מקום המלך סתם, זה הקדוש ברוך הוא. ותעמד, אין עמידה אלא תפלה. נכח בית המלך, נכח בית המקדש, שכל ישראל צריכים להתפלל תפלתם לשם ולהיות נכח בית המקדש. מי זו כאן חצר הפנימית? ודאי שנים הם חצרות בית ה'.

אמר לו המנוחה הקדושה, שני חצרים, הם החיצוניים של הלב, והם שני אָזְנִים של הלב. ושני בתים פנימיים, שני בתי הלב. ושנים הם הבתים הפנימיים, ושנים הם בתים חיצוניים. ובזמן שהיה פרקו, תהיה גאלה לכלם, לאותם הקרובים ללב, שהיא השכינה, ולאֵלֶּה הרחוקים שהתקרב. זהו שכתוב (ישעיה נז) שלום שלום לרחוק ולקרוב. ופרשוה, לרחוק מעברה, ולקרוב ממצוה.

באותו זמן מצוה לתקע בשופר ביובל. זהו שכתוב (שם יח) כנשא נס הרים תראו וכתקע שופר תשמעו. כמו שבתקיעת שופר היובל כל העבדים יוצאים לחרות, כך בגאלה האחרונה בתקיעת שופר מתפנסים כל ישראל מארבעת צדי העולם, שהם עבדי היובל. שבבעלי תורה, יש בהם עבדים על מנת לקבל פרס, ונקראים עבדי המלך והגבירה. אבל בני המלך הקדוש - (שמות יט) ואשא אתכם על כנפי



נִשְׁרִים וְאָבָא אֶתְכֶם אֵלַי, שֶׁהֵם כְּנָפֵי חַיִּית הַמֶּרְכָּבָה.

מִצְוָה אַחֵר זֶה - לָתֵת לַלְוִיִּם עָרִים לְשִׁבְתָּ. וּמִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא הִשְׁתַּתְּפוּ בַּעֲגָל, הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָלַק אוֹתָם אֵלָיו, שֶׁיְהִיוּ מְגֻנָּגִים לוֹ בְּכִמָּה מִיְּנֵי נֶגוּן. שִׁכְהֵנִים בַּעֲבוּדָתָם, וְלִוִּיִּם לְשִׁירָם וּלְזִמְרָם, וְיִשְׂרָאֵל לְגִיְהֵם. כֹּהֲנִים בַּעֲבוּדָתָם, שֶׁיֵּשׁ שָׁם כָּמָה מִצְוֹת.

מִצְוָה אַחַת - לַעֲשׂוֹת שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה. ב' - לִוִּיִּם שׁוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ. ג' - יִשְׂרָאֵל לִירָא מִן הַמִּקְדָּשׁ. ד' - עֲבוּדַת הַלְוִיִּם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. ה' - לְהַקְטִיר קֹטֶרֶת פַּעֲמִים. ו' - כֹּהֲנִים תּוֹקְעִים בַּחֲצוֹצְרוֹת בַּמִּקְדָּשׁ. ז' - לְקַדֵּשׁ זֶרַע אֶהָרֹן בַּמִּקְדָּשׁ. ח' - לִלְבֹּשׁ בְּגָדֵי כֹהֵן בַּמִּקְדָּשׁ. ט' - רַחֲיִצַּת יָדַיִם וְרַגְלַיִם לַעֲבֹד בַּמִּקְדָּשׁ.

י' - לַהֲיֹת הַכֹּהֲנִים עוֹשִׂים קִרְבָּנוֹת בַּמִּקְדָּשׁ. י"א - לַפְדּוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים. י"ב - קִרְבֵּן הַיֹּלָדֹת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי. י"ג - לְמַלַּח קִרְבָּנוֹת בַּמִּקְדָּשׁ. י"ד - לַעֲשׂוֹת הַעוֹלָה כְּמִשְׁפָּטָה. ט"ו - לַעֲשׂוֹת חֲטָאֹת כְּמִשְׁפָּט. ט"ז - אֲכִילַת קֹדְשִׁים כְּמִשְׁפָּט לַכֹּהֲנִים. י"ז - אֲכִילַת שְׂגִיר מִנְחוֹת. ח"י - לַעֲשׂוֹת מִנְחוֹת כְּמִצְוָתָן. י"ט - לְהַבִּיא קִרְבָּנוֹת לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כ' - לְהַבִּיא נֶדֶר אוֹ נִדְבָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כ"א - לְהַבִּיא קִרְבָּנוֹת קֹדְשִׁים, תְּמִירוֹת וְיֹלָדוֹת. כ"ב - לְהַקְרִיב שְׂגִי תְּמִידִין כְּהִלְכָתָן. כ"ג - לְהַדְלִיק אֵשׁ תְּמִיד עַל הַמִּזְבֵּחַ.

כ"ד - לַעֲשׂוֹת תְּרוֹמַת הַדֶּשֶׁן. כ"ה - לְהַדְלִיק נֵרוֹת הַמִּנְוָה. כ"ו - לְהַקְרִיב מִנְחָה בְּכָל יוֹם. כ"ז - לְהַקְרִיב מוֹסֵף בְּשַׁבָּת. כ"ח - לְהַסְדִּיר לֶחֶם וּלְבֹנָה. כ"ט - לְהַקְרִיב קִרְבֵּן מוֹסֵף בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ. ל' - לְהַקְרִיב בְּשַׁבָּעַת יְמֵי הַפֶּסַח. ל"א - לְהַקְרִיב בַּיּוֹם הָעֹמֵר כֶּבֶשׂ לַעוֹלָה. ל"ב - לְהַקְרִיב (קִרְבֵּן) הָעֹמֵר (הַיֵּנוּ סְפִירַת הָעֹמֵר). ל"ג - לְהַקְרִיב קִרְבֵּן מוֹסֵף בְּשַׁבּוּעוֹת. ל"ד - לְהַקְרִיב שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בְּשַׁבּוּעוֹת. ל"ה - לְהַקְרִיב מוֹסֵף בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה. ל"ו - לְהַקְרִיב מוֹסֵף בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. ל"ז - לְהַקְרִיב מוֹסֵף בְּשַׁבָּעַת יְמֵי הַחֹג. ל"ח - לְהַקְרִיב מוֹסֵף בְּשְׁמִינֵי עֶצְרָת. ט"ל - לְשַׂרֵּף אֶת הַנוֹתֵר בְּאֵשׁ. מ' - לְשַׂרֵּף קֹדְשִׁים שְׁנִטְמְאוּ. מ"א - לַעֲבֹד כֹּהֵן גָּדוֹל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים.

מ"ב - הַמּוֹעֵל בַּהִקְדָּשׁ, קָרוֹן וְחֻמֶּשׁ. מ"ג - (לְהַבִּיא הַחוּטָא קִרְבֵּן חֲטָאֹת עַל חֲטָאוֹ) קִרְבֵּן חֲטָאֹת. מ"ד - אֶשֶׁם תִּלְוִי עַל סִפְקוֹ. מ"ה - קִרְבֵּן אֶשֶׁם וְדָאִי, עַל הִידוּעַ. מ"ו - קִרְבֵּן עוֹלָה וְיֹרֵד. מ"ז - קִרְבֵּן סִנְהֶדְרִין גָּדוֹלָה שְׁטַעַן. מ"ח - לְהַקְרִיב הֶזֶב אַחֵר שִׁטְהָר. מ"ט - קִרְבֵּן זָבָה אַחֵר שִׁטְהָר. נ' - קִרְבֵּן יוֹלָדוֹת. נ"א - קִרְבֵּן מִצְרָעִים. מִשָּׁם וְאֵילָף שָׁאֵר הַמִּצְוֹת.

בַּעֲלֵי הַיְשִׁיבוֹת, בְּשַׁבּוּעָה עֲלֵיכֶם, אֵל תִּזְוֹנוּ מִמֶּנִּי עַד שְׁאֲתִקִּין קִרְבָּנוֹת לַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהַשְּׂכִינָה הִיא קִרְבֵּן לַה' בְּכָל אִיבָר וְאִיבָר שֶׁל הַמֶּלֶךְ, בְּחִבּוּר שֶׁלֶם, בְּזִכָּר וּנְקִיבָה. בְּכָל הָאִיבָרִים, שֶׁהֵם: מֵהֶם בְּרֹאשׁ, עֵינַיִם בְּעֵינַיִם, אָזְנוֹת לִגְבֵי אָזְנוֹת, חֹטֶם בְּחֹטֶם, פִּנִּים בְּפִנִּים, פֶּה בְּפֶה, כָּפוֹת (מַלְכִּים-ב' ד) וְנֶשֶׁם פִּיו עַל פִּיו וְעֵינָיו עַל עֵינָיו. וּבִזָּה הִיָּה מְחִיָּה אֶת הַיָּלָד. וְכֵן יְדֵי הַמֶּלֶךְ עִם יְדֵי הַגְּבִירָה, גּוּף בְּגּוּף, בְּכָל אִיבָרָיו. קִרְבֵּן שֶׁלֶם.

שֶׁבֶן אֲדָם בְּלִי אִשָּׁה הוּא חֲצִי גּוּף, וְאִין הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה עֲלָיו. כֵּן (כַּאֲשֶׁר) הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּא אֵינֶנּוּ בְּקִרְבֵּן עִם הַשְּׂכִינָה, בְּכָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם אֲנָשֵׁי מִדּוֹת, שֶׁהֵם הָאִיבָרִים שֶׁלָּה. עֲלֵת הַעֲלּוֹת לֹא שׁוֹרָה שָׁם, וְכֵאלוֹ לֹא הִיָּה הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶחָד, מֵאַחֵר שֶׁהוּא אֵינֶנּוּ עִם שְׂכִינָתוֹ. וּבַחֲוָצָה לְאַרְץ, שֶׁהַשְּׂכִינָה מְרַחֶקֶת מִבְּעֵלָה, נֶאֱמַר, כָּל הַדֶּר בַּחוּץ לְאַרְץ דּוֹמָה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלֹהִים. מִשּׁוּם שֶׁאֵין שָׁם קִרְבָּנוֹת בַּחוּצָה לְאַרְץ. וּבְזֶמַן שֶׁהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתְקַרֵּב עִם שְׂכִינָתוֹ, יִתְקַנֵּם בּוֹ הַפְּסוּק הַזֶּה, (זְכוּרִיה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד. וְעֲלֵת הַעֲלּוֹת שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם.

אֵף עַל גֵּב שֶׁתִּקְנוּ הָאֲבוֹת תְּפִלוֹת בְּמִקּוֹם קִרְבָּנוֹת, זֶה הוּא לְקַרֵּב נַפְשׁוֹת וְרוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת, שֶׁהֵם שְׂכָלִים לַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ כְּאִיבָרִים לִגְבֵי הַגּוּף. אֲבָל מִצַּד הַכַּסָּאוֹת וְהַמְּלָאכִים, שֶׁהֵם גּוּפִים וְאִיבָרִים שֶׁמִּחוּץ לְמֶלֶךְ וּמִהַגְּבִירָה, אֵין שָׁם קִרְבֵּן. וְלָכֵן נֶאֱמַר בַּכָּסָא, (שְׁמוֹת יז) וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כַּסָּא זֶה. (כס, חסר מַכַּס א') (ה"ו חסר מַשֵּׁם) (יִרְמִיָּה יז) כָּסָא כְּבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן מְקוֹם מְקֻדָּשְׁנוֹ. וְהָאִיבָרִים בְּפִרְוִד מִהַגּוּף. הוּא בְּפִנִּים, וְהֵם בַּחוּץ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב הֵן אֶרְאֵלִם צִעְקוּ חֲצָה, חֲצָה וְדָאִי.

יְהִי רָצוֹן שְׁלָדָה, לְהַחְזִירֵנוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, לְקַנֵּם הַתְּפִלָּה שֶׁבְּאַרְוָה הַקְדָּמוֹנִים: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאַלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ, וְתִטְעֵנוּ בְּגִבּוּלֵנוּ, וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קִרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִין כְּסִדְרָן, כָּל אֶחָד בְּסִדְרוֹ, וּמוֹסְפִים כְּהִלְכָתָם. שֶׁכַּעַת מִחוּץ לְאַרְץ אֵין שָׁם קִרְבָּנוֹת, כְּמוֹ הַגּוֹפִים שֶׁל הַבְּרִיאָה, שֶׁהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ, מִצַּד הָאֲצִילוֹת שְׁלוֹ, אֵין שָׁם פְּרוּד וְהַפְּרָדָה. שֶׁהַשְּׂכִינָה הִיא יְחִידוֹ וּבְרִכְתּוֹ וּקְדֻשָּׁתוֹ, וְלֹא נִקְרָאת גּוּף אֲלֵא כְּשֶׁהִתְגַּשְּׁמוּ בַּכָּסָאוֹת. וּמִלְּאֵכִי הַבְּרִיאָה כְּמוֹ נִשְׁמָה שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּגּוּף שֶׁפֶל. וְלָכֵן, כְּשֶׁהַשְּׂכִינָה הִיא מִחוּץ לְהִיכָל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּמִחוּץ לְכַסָּאוֹתֶיהָ, כְּבִכּוֹל כָּאֵלוֹ לֹא הִיָּתָה אֶחָד עִמּוֹ.

מִצַּד הַכָּסָא הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא גּוּף לַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַמְּלָאכִים שֶׁתְּלוּיִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ אִיבָרִים שֶׁתְּלוּיִים מִן הַגּוּף, שֶׁהֵם זְכָרִים. וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁנִּגְזְרוּ מִמֶּנּוּ זְכָרִים. הַכָּסָא הַשְּׁנִי גּוּף הַשְּׂכִינָה, וְכָל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁתְּלוּיִים מִמֶּנּוּ נְקִבוֹת, וְהַמְּלָאכִים שֶׁתְּלוּיִים מֵאוֹתוֹ כָּסָא נְקִבוֹת, וְקִרְבָּתָם לַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ.

כָּךְ יַחֲדָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשָׁכֵנָתוֹ, אֵף עַל גַּב שֶׁהֵם כְּנִשְׁמוֹת לִגְבֵי הַכֶּסֶף וְהַמֶּלֶאכִים, כָּךְ הֵם לִגְבֵיךָ עַל־תְּהַלּוֹת, כְּגוֹף, שְׁאֵתָה הוּא שְׁמִינְחָה אוֹתָם וּמִקְרָב אוֹתָם, וְלָכֵן אֲמוֹנָתְךָ בָּהֶם, וְאַתָּה אֵין נִשְׁמָה עֲלֶיךָ, שְׁתִּהְיֶה אֵתָה כְּגוֹף אֲלֵיךָ, שְׁאֵתָה הוּא נִשְׁמָה לְנִשְׁמוֹת, וְאֵין נִשְׁמָה עֲלֶיךָ, וְלֹא אֱלוֹהִים עֲלֶיךָ. אֵתָה מִחוּץ לָכֵל, וּבִתּוֹךְ הַכֵּל, וְלִכְלֵל צַד, וְלִמְעַלָּה מִהַכֵּל, וְלִמְטָה מִהַכֵּל. וְאֵין אֱלוֹהִים אַחֵר לְמַעַלָּה וְלִמְטָה וּמִכָּל צַד, וּמִתּוֹךְ עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, שֶׁמֶהֵם הַכֵּל, וּבָהֶם הַכֵּל תְּלוּי, וְאַתָּה בְּכָל סְפִירָה, בְּאַרְבָּעָה וּרְחִבָּה, לְמַעַלָּה וְלִמְטָה, וּבֵין כָּל סְפִירָה וְסְפִירָה, וּבְעֶבֶי כָל סְפִירָה וְסְפִירָה.

וְאַתָּה הוּא שְׁמִקְרָב אֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשָׁכֵנָתוֹ בְּכָל סְפִירָה וְסְפִירָה, וּבְכָל הַעֲנָפִים שֶׁל הַמַּאֲוֵרוֹת שֶׁתְּלוּיִים מֵהֶם, כְּעֶצְמוֹת, וְגִידִים, וְעוֹר, וּבִשְׂרָ, הַתְּלוּיִים מִן הַגּוֹף. וְאַתָּה אֵין לָךְ גּוֹף, וְלֹא אֵיבָרִים, וְאֵין לָךְ נִקְבָּה. אֲלֹא אֶחָד בְּלִי שְׁנִי. יְהִי רָצוֹן שְׁלָךְ, שֶׁתִּקְרָב אֵתָה אֵת הַשָּׁכֵנָה לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל הַדְּרָגוֹת שֶׁהֵן אֲצִילוֹת שְׁלָה, שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת שֶׁל בְּעֲלֵי מִדּוֹת. נִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל. חֲכָמִים. נְבוֹנִים. חֲסִידִים. גְּבוּרִים. אֲנָשִׁי אֲמֶת. נְבִיאִים. צַדִּיקִים. מְלָכִים. כָּלֵם מֵאַצִּילוֹת, שֵׁשׁ אַחֲרִים שֶׁל בְּרִיאָה.

שֶׁהַשָּׁכֵנָה הִיא קֶרֶב, שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה. מִיָּמִין שְׁמֵן לִמְאֹר, כְּגוֹן (בְּרֵאשִׁית א) אֵת הַמַּאֲוֵר הַגָּדֵל. שְׁמֵן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ הוּא מִצַּד הַשְּׂמָאל, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ וְקִדְשָׁתָה אֵת הַלְוִיִּם. שְׁמֵן כְּתִית הוּא מִצַּד שֶׁל צַדִּיק, שֶׁהוּא כּוֹתֵשׁ כְּתִישׁוֹת מֵאֵיבָרִים, שֶׁהֵם זִיתִים, לְהוֹרִיד שְׁמֵן לִגְבֵי פְתִילָה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהַגְבִּיחָה מִשֶּׁם הִיא רָאָה, וְלוֹיִם שׁוֹמְרִים הַמִּקְדָּשׁ.

וּמִשֶּׁם מִצָּה לִירָא מִן הַמִּקְדָּשׁ, וְהִיא מִצּוֹת עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם בְּמִקְדָּשׁ בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמֵרוֹת לוֹיִם שֶׁבָּהֶן הֵיוּ מִזְמָרִים לוֹיִים בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה לִפְנֵיךָ לְהַעֲלוֹת שָׁכֵנָה, שֶׁהִיא שִׁירָה וְזִמְרָה, בָּהֶם לֵה'. כִּי עַם שִׁירָה וְזִמְרָה - כִּי, כְּחֶשְׁבוֹן יְהוָה ה'. וְלֹא־חֲרִיָּה מִצָּה, הִיא מִצּוֹת קִטְרֶת תְּמִיד לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַקְטֵרֶת כְּקֶרֶב.

וְהַפְּשִׁט אֵת הַעֲלָה וְנִתַּח אֵתָה לְנִתְחִיָּה. וְאֵמֹרִים וּפְרָדִים שֶׁהֵם מִתְעַכְלִים כָּל הַלֵּילָה, הֵם כְּפָרַת אֵיבָרֵי הַגּוֹף שֶׁלֹּא וְנִפְשׁוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ בְּגִיחָהֶם, וְלֹא יִמָּסְרוּ בִיד מִלֵּאֲדָה הַמְּנוּת. וּמִשׁוֹם שֶׁבֶן אָדָם חָטָא בַּיָּצֵר הָרַע, שֶׁהוּא צָפוֹנִי, כָּךְ שְׁחִיטָתוֹ בַּצָּפוֹן, לְהַצִּילוֹ מֵאוֹתוֹ צָפוֹנִי.

וּבַקְרָבָנוּת, קַח בָּהֶם קַל וְחֹמֶר מִנְּבִיאִים. שְׁאֵף עַל גַּב שֶׁהִתּוֹרָה הִיא שֶׁם יְהוָה ה', וְהַנְּבוּאָה שְׁנֶאֱמַר בָּהּ (יִשְׁעִיָּה סג) רִיחַ ה' תִּגְנִיחֵנוּ - עִם כָּל זֶה, לֹא כָּל בְּעֲלֵי תוֹרָה שְׁקוּלִים, וְלֹא כָּל הַנְּבִיאִים שְׁקוּלִים, שֵׁשׁ נְבִיאִים שֶׁנְּבוּאָתָם בְּלִבוֹשֵׁי הַמֶּלֶךְ, וְכָךְ הִיא תוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה, כִּמְהָ בְּעֲלֵי סִפְקוֹת וּפְרִיקִים בְּלִבוֹשׁ הַמֶּלֶךְ.

וְיֵשׁ אַחֲרֵים שְׁעוּלִים יוֹתֵר בְּאֵיבָרֵי גּוֹף הַמֶּלֶךְ, שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם וְאַרְבָּעָה, וְרֵאשִׁיתִי, בְּמִרְאָה - בְּעֵינַיִם. (חִבְקוֹק ג) ה' שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְדָּה גְּרֵאֲתִי - בְּשִׁמְיָהּ. יְחִזְקָאֵל, הַסִּתְּכָלוֹתוֹ וּנְבוּאָתוֹ מִהַעֲיָנִים. חִבְקוֹק מִהַאֲזָנִים, בְּשִׁמְיָהּ. וְלָכֵן רָאָה יְחִזְקָאֵל כָּל מִרְאֹת הַמִּרְכָּבָה הָאֵלָה בְּרֵאשִׁית, בְּעֵין הַשֶּׁכֶל. חִבְקוֹק בְּשִׁמְיָהּ. וְיֵשׁ נְבִיא שֶׁנְּבוּאָתוֹ בְּפֶה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְיִנְעַל עַל פִּי. נְבוּאָה אַחֲרֵת מִרִּיחַ הַחֹטֶם, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יְחִזְקָאֵל ב) וְתַבָּא בִי הָרוּחַ. וְיֵשׁ שֶׁנְּבוּאָתוֹ בִּיד, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (הוֹשֵׁעַ יב) וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדָמָה. וְאַחֲרֵים לִפְנֵים בְּחִי הַמֶּלֶךְ, וְאַחֲרֵים לִפְנֵי וְלִפְנֵים.

וְכָךְ בְּתוֹרָה, פְּשָׁטִי"ם, רֵאשִׁיתִי, דְּרָשׁוֹ"ת, סוֹדוֹ"ת שֶׁל סִתְרֵי תוֹרָה, וְלִמְעַלָּה סִתְרֵי סִתְרֵים לֵה'. כָּךְ בְּקֶרֶבָנוּת, אֵף עַל גַּב שֶׁקְרָבָנוּת כָּלֵם לִיהוָה ה', הוּא לֹקַח הַכֵּל וּמַחֲלֵק אֵת הַקְרָבָנוּת לְמַחֲנוּתֵיו. מֵהֶם מַחֲלֵק לְכָלֵבִים, אוֹתָם קְרָבָנוּת פְּסוּלִים, שְׁנוֹתָן אוֹתָם לְסִמְאָ"ל הַכָּלָב וּלְמַחֲנוּתֵיו, וְלָכֵן הִיָּתָה יוֹרֶדֶת דְּמוּת כָּלָב. וּמֵהֶם לְשָׁדִים, שֵׁשׁ בָּהֶם כְּהִמּוֹת, וּמֵהֶם כְּמִלְאָכִי הַשָּׂרָת, וּמֵהֶם כְּבִי אָדָם. לְאוֹתָם שְׁמַעְשֵׁיהֶם כְּשָׁדִים, מַחֲלֵק קְרָבָנוּתֵיהֶם לְשָׁדִים.

אֵלָה שְׁמַעְשֵׁיהֶם כְּמִלְאָכִים, מַחֲלֵק אֵת קְרָבָנוּתֵיהֶם לְמִלְאָכִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב, (בְּמִדְבָר כח) אֵת קְרָבָנִי לְחָמִי לְאִשִּׁי. שְׁאוֹתָם קְרָבָנוּתֵיהֶם לֹא תְלוּיִים בְּהִמּוֹת. שְׁקָרָבָנוּת שֶׁל בְּהִמּוֹת הֵם שֶׁל עֲמִי הָאֲרָץ. אוֹתָם קְרָבָנוּת (שֶׁל מִלְאָכִים) שֶׁל בְּנֵי אָדָם - תְּפִלוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. הַקְרָבָנוּת שֶׁל תְּלִמִּידֵי חֲכָמִים, בְּעֲלֵי מִדּוֹת, אֵלָה בְּעֲלֵי סוֹדוֹת תוֹרָה וְהַסְּתָרִים הַגְּנוּזִים שֶׁבָּהֶם, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרֵד בְּעֶצְמוֹ לְקַבֵּל אֵת קְרָבָנוּתֵיהֶם, שֶׁהִיא תוֹרַת ה' תְּמִימָה, שָׁכֵנָה קְדוּשָׁה, מַעֲשֵׂר מִדּוֹת.

וְתִלְמִידֵי רְבוּתֵינוּ, אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁלֵּהֶם כְּמוֹ אֲכִילַת שֶׁגִּיר מִנְחוֹת. וְיֵשׁ אַחֲרֵים שְׁמַתְגָּבִרִים עֲלֵיהֶם, שְׁתוֹרָתָם כְּאֲכִילַת מִנְחוֹת עֲצָמִן, וְלֹא שֶׁגִּיר מִנְחוֹת. וְיֵשׁ אַחֲרֵים שְׁתוֹרָתָם אֲכִילַת קֹדֶשִׁים, מֵאֲכָלִים מִכְּמָה מִיָּנִים לְמֶלֶךְ. וְאַתָּה כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁל מֵאֲכָלִים שֶׁל קְרָבָנוּת צִוָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַקְרִיב לוֹ כָּלֵם בְּבֵיתוֹ, שֶׁהִיא הַשָּׁכֵנָה. וְזוֹהִי הַמִּצְוָה לְהַקְרִיב קְרָבָנוּת בְּבֵית הַבְּחִירָה, לְקִיָּם (יִרְמִיָּה ט) כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל וְגו'.

לְמֶלֶךְ שֶׁעֲבָדָיו וְשִׁרָיו וְשְׁלִיטֵי מַלְכוּתוֹ שׁוֹלְחִים לוֹ כְּמָה דוֹרוֹנוֹת. אָמַר: מִי שְׂרוּצָה לְשַׁלַּח לִי דוֹרוֹן, לֹא יִשְׁלַח, רַק בִּידֵי הַגְּבִירָה, לְקִיָּם בָּהּ (תְּהִלִּים קג) וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. וּמִשׁוֹם זֶה נִקְרָאת הַשָּׁכֵנָה קְרָבָן לֵה', עֲלָה לֵה', אֲשֶׁם לֵה', וְאַפְלוֹ קְרָבָן נְדוּת וְיוֹלְדוֹת וּמַצְרָעִים וְזָבִים וְזָבוֹת, הַכֵּל צָרִיךְ לְהַקְרִיב לֵה' וּשְׁכִינָתוֹ, וְאַחֵר כָּךְ הִיא מַחֲלֵקֶת לְכָל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי לא) וְתִתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרֹתֶיהָ.

ואפלו מזון החיות, כגון קרנן שעורים מאכל הבהמות, ומאכל עבדים ושפחות של בית המלך, ואפלו של כלבים ושל חמורים וגמלים, לקיים בה ומלכותו בכל משלה. ומנין לנו שעל ידיה מתחלק הכל? שכתוב ותתן טרף לביתה וחסך לנערתיה.

משום שהקדוש ברוך הוא בן י"ה, ו' בן י"ה, כולל יה"ו. ושלמותו ה', היא עולה ליהו"ה. קרנן ליהו"ה. ה. שלמים לה'. קרבותו, שלמותו, שבו השלים יה"ו, להיות יהו"ה. ה.

והכל חוזר בו, ולכן (שמות כב) זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו, שלא נותן שלטון לצד האחר בקרנן, שכל אלהים אחרים הם עולם הפרוד, ואין להם קרבה ויחוד, והקדוש ברוך הוא הפרידם משמו כמו שהפריד חשך מאור. זהו שכתוב (בראשית א) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. ומי שמקרב לקדוש ברוך הוא מה שהפריד, כמי שמקרב טמאת הנדה לבעלה, וזהו סוד (ויקרא יח) ואל אשה בנות טמאתה לא תקרב לגלות ערותה.

ולא תגלה ערותה הנה - קרוב, שכל העריות שקולים לעבודה זרה של כל הצדדים האחרים, עליהם נאמר (בראשית י) מאלה נפרדו אני הגוים בארצותם. וכתוב, ללשונתם בארצותם בגויהם. כי שם כלל ה' שפת כל הארץ ומשם הפיצם ה'. וכל מי שמקריב שום קרנן לצדדים האחרים, הקדוש ברוך הוא מפרישו משמו, ואין לו חלק בשמו, שהקדוש ברוך הוא בחר בישאל מכל שאר אמות, זהו שכתוב ויבד בחר ה'. וחלקם מהם לחלקו, זהו שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו.

ולכן נתן להם תורה משמו. (שמות ג) זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר, והרי פרשוה, י"ה עם שמי - שס"ה. ו"ה עם זכרי - רמ"ח. בכל מצנה ומצנה קושר את ישראל בשמו, להיות כל איבר ואיבר שלהם חלק גורלו וירשתו, ולכן זבח לאלהים יחרם וכו'.

צריכים ישראל לשתף את ה' בהליכתם, ביקצתם. זהו שכתוב (משלי ו) בהתהלךך תנחה אתך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. קם אותו תלמיד והשתטח לפניו ואמר: אשרי הוא חלקו של מי שזוכה לשמע דברים אלה, כלם שם ה' בכל צד, ולא יוצא ממנו החוצה בכל צדדו. (ע"כ רע"א מהימנא).

זהר

וכי תאמרו מה נאכל וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים לו) בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה. לעולם יהיה בן אדם זהיר ברבונו, וידבק לבו באמונה העליונה כדי שיהיה שלם עם רבונו. שכתוב ויהיה שלם עמו, לא יוכלו להזיקו כל בני העולם.

בא ראה, בטח בה' ועשה טוב, מה זה ועשה טוב: אלא כך שנינו, במעשה שלמטה מתעורר מעשה שלמעלה. והרי פרשוה, ועשיתם אתם - כביכול אתם תעשו אותם, משום שבאותה התעוררות שלכם שאתם עושים למטה, מתעורר למעלה, ועל זה כתוב ועשה טוב, ואין טוב אלא צדיק, שכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב. כיון שאתם עושים את זה, ודאי שהטוב הזה יתעורר, ואז שכן ארץ ורעה אמונה, והכל אחד.

שכן ארץ, ארץ העליונה, שהרי אין לה בעולם שיכול לשרות עמה עד שיתעורר הטוב הזה אליה. כיון שמעורר אותו, כביכול הוא עושה אותו, ואז שכן ארץ, שרה בתוכה ואכל פרנה, השתעשע עמה. ורעה אמונה, זו ארץ, והכל אחד, כמו שנאמר (תהלים צב) ואמונתך בפלילות. ורעה אמונה, הנתיגה בכל רצונך.

ואם לא תתעורר כנגדה, הטוב הזה מתרחק ממנה, ואל תתקרב אליה, אל תתקרב לתוך כבשן אש יוקדת. ואם תקרב אליה - בפחד, כמי שפחד מן המות, שהרי אז האש דולקת ושורפת את העולם בשלהבותיה. וכיון שמתעורר כנגדה הטוב הזה, אז הוא שורה בתוכה, ואתה אל תפחד ממנה. אז - (איוב כב) ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

בא ראה, בני האמונה מנהיגים את זאת לרצונם בכל יום. מי הם בני האמונה? אותם שמעוררים הטוב הזה כנגדו, ולא חס על שלו, ויודעים שהרי הקדוש ברוך הוא יתן לו יותר, כמו שנאמר (משלי יא) יש מפגר ונוסף עוד. מה הטעם? משום שזה מעורר ברכות כנגדו, ולא יאמר: אם אתן את זה עכשו, מה אעשה למחר? אלא הקדוש ברוך הוא נותן לו ברכות עד בלי די, כמו שבארוה.

ומשום כך, וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעת וגו', מה כתוב? וצוית את ברכתך לך בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים. ועשת! ועשתה היה צריך להיות! מה זה ועשת? אלא להוציא ה', שיש לה שמטה ומנוחה ולא עושה מעשה. כתוב (שמות טז) ראו כי ה' וגו', נתן לכם ביום הששי לחם יומים וגו'. כגון זה, וצוית את ברכתך לך בשנה הששית וגו'.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך, פגעו באותו הר, מצאו שני גברים שהיו הולכים. בין כך ראו איש אחד שהיה בא, ואמר להם: בבקשה מכם, תנו לי מזון פת לחם, ששני ימים אלה שתעיתי

במדבר ולא אכלתי דבר. נשמת אחד מאותם שני גברים, והוציא מזונו שהוא הביא לדרך, ונתן לו והאכיל והשקה אותו. אמר לו חברו: מה תעשה עם המזון, שהרי אני את שלי אני אוכל! אמר לו: ומה על שלך אני הולך? ישב אצלו אותו עני, עד שאכל כל מה שהיה אצלו, ואותו לחם שנשאר נתן לו לדרך, והלך לו.

אמר רבי חייא, לא רצה הקדוש ברוך הוא שדבר זה יעשה על ידינו. אמר רבי יוסי, אולי נגזר דין על אותו איש, ורצה הקדוש ברוך הוא להזמין לפניו את זה כדי להצילו. בעוד שהלכו, התעניף אותו איש בדרך. אמר לו חברו: ולא אמרתי לך שלא תתן לחם לאחר? אמר רבי חייא לרבי יוסי, הרי מזון עמנו, נתן לו לאכל. אמר רבי יוסי, התרצה להוציא ממנו את הזכות? גלף ונראה, שהרי בודאי בצורת פניו של זה, הדפוס של המות נאחז, ורצה הקדוש ברוך הוא לזמן זכותו כדי להצילו.

בין כך ישב אותו האיש וישן פחת אילן אחד, וחברו התרחק ממנו וישב בדרך אחרת. אמר רבי יוסי לרבי חייא, בעת שישב ונראה, שנדאי הקדוש ברוך הוא רוצה להרחיש לו נס. קמו וחכו. בין כך ראו צורה אחת של שלהבות עומדת לפניו. אמר רבי חייא, אוי על אותו האיש, שעכשו מות. אמר רבי יוסי, אשרי אותו האיש, שהקדוש ברוך הוא נרחיש לו נס. בין כך נרד מאילן אחד נחש אחד ורצה להרגו. קמה אותה צורה עליו והרגתו. סובבה הצורה בראשה, והלכה לה.

אמר רבי יוסי, ולא אמרתי לך שהקדוש ברוך הוא רוצה להרחיש לו נס, ולא תוציא זכותו ממנו? בין כך התעורר אותו האיש, וקם והלך לו. אחז בו רבי חייא ורבי יוסי, ונתנו לו לאכל. אחר שאכל, הראו לו הנס שהרחיש לו הקדוש ברוך הוא.

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים לו) בטח בה' ויעשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה. אשרי חלקו של האיש שעושה טוב משלו, שהרי מעורר טוב עם כנסת ישראל, ובמה? בצדקה. ששצדקה מתעוררת, הוא טוב, אז מתעורר אל כנסת ישראל, ועל זה כתוב (משלי י) וצדקה תציל ממות. מה הטעם? משום שצדקה היא עץ החיים, ומתעוררת על אותו עץ המות, ולוקח אותם שאחוזים בו ומצילים מהמות. מי גרם לאותו עץ חיים שיתעורר לזה? הנה אומר, אותה צדקה שהיא עושה, כפיכול הוא עשה אותו למעלה, כמו שנאמר (תהלים קו) עשה צדקה צדקה בכל עת. והרי נתבאר.

#### השלמה מההשמות סימן ז'

וכי בכל עת יכול אדם לעשות צדקה? אם כן, שתיים עשרה שעות ביום מי יכול! אלא כך למדנו, מי שעושה צדקה בכל עת. מהו בכל עת? כמו שנאמר (ויקרא טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש, ובארוה. ולא תאמר בכנסת ישראל לבדה, שהיא עת רצון קדוש בצדיק, אלא אפלו בכל עת שלמטה מרבה צדקה עליהם, ומתעוררת צדקה בכלם, בעליונים ותחתונים. מפני כן ישים אדם לבו ורצונו וידבק בו בקדוש ברוך הוא.

כיון שהגיעו לפני רבי שמעון, ספרו לו המעשה. אמר, ומה זה בעצמו, אפלו כל מי שמחזיק לאילן (באילן) החיים נצול בעולם הזה, ואפלו מן מיתת העולם משאר בני אדם, כל שכן מאחר.

אמר רבי שמעון, בכלם מעוררת הצדקה את אילן החיים, ומקום זה הוא המזון לכל, ולתלמידי החכמים מה מעשיהם? שהרי כל בני העולם לא יכולים לעורר צדקה עליהם, שהרי הם אחוזים בצדקה, וכל בני העולם נזונים בזכותם, בהם ממש. והם לא יכולים להתפרנס מהם ממש, מפני שכל מי שמתגדל בתורה, משתדל באילן החיים שכל בני העולם מתפרנסים ממנו.

נמצא שהתלמידי חכמים מעוררים מזון לעולם ושלום. אם לכל בני העולם מתעורר מזון, מדוע להם לא מתעורר? אלא תלמיד חכם הוא אילן החיים ממש, ואילן החיים לא נזון אלא מן העולם הבא, והעולם הבא לא נמצא בעולם הזה, אלא לאחר שעולה לעולם ההוא, אז נזון ממנו ונשרש שרשיו עליו. עכשו אוכלים מפרי עץ החיים. ומה הוא? אותו מקום שנמצא אצל העניים, והוא נקרא (בראשית ג) פרי העץ אשר בתוך הגן. ועל זה אוכלים מהפרי הוא בעולם הזה.

ועל זה למדנו, הם נזונים בזרע. מהי הזרע? זו גבורה. והם מזמנים לעולם הבא. שמזון העולם הבא אינו בעולם הזה, אלא צמצום קטן של הכח שלו שנמצא במתיקות התורה. וזה טעמו על הפרי ההוא של העץ התחתון, וזו שמחה של התלמידי חכמים ומזון העליון שלהם. כיון שיעברו מהעולם הזה, כמה נחלים עליונים של עולם הבא מקיפים למקומם, וישתמשו בו ויעלו למעלה למעלה, כמו שנאמר (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וזלתה יעשה למחכה לו.

מהו יעשה? זה היובל, זה שנקרא עולם הבא. למחכה לו, ודאי. שלא רוצים מזון לעולם הזה עד שיגיעו (שיתקן) למזון שלהם. ומהו המזון שלהם? העולם הבא. ועל זה נזכרים בכל, שעליהם כתוב עין לא ראתה אלהים וגו': (עד כאן מההשמות).

רעיא מהימנא

והתנחלתם אתם לבניכם וגו', לעלם בהם תעבדו וגו'. מצוה זו לעבד בעבד כנעני, שכתוב לעלם בהם תעבדו, והם מהצד של חס שגלה עריות, שנגאמר עליו (בראשית ט) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. למה עבד עבדים? אלא עבד לאותו עבד עולם, שהוא עולמו של יובל. ואם תאמר שהי אחיהם של שם ויפת היה, למה לא היה קד כמותם? וכן, מהזרע של חס היה אליעזר עבד אברהם, למה לא היה כמותו, שיצא צדיק, והקדוש ברוך הוא הודה בברכתו כשברך אותו לבן?

אלא ודאי כאן בסוד הגלגול, גולל אור מפני חשך - עבד אברהם שיצא מהחשך, וזה הזרע של חס, דיו לעבד להיות כרבו, שהוא אברהם, שיצא מתרח עובד עבודה זרה, וחשך מפני אור - זה ישמעאל שיצא מאברהם, ועשו מיצחק.

וסוד תערכת טפות במקום שאינו שלו גרם את זה. מי שמערב טפה שלו בשפחה מחלת בת ישמעאל, או בבת אל נכר, שהם רע חשך, והטפה שלו טוב אור, (שם א) וירא אלהים את האור כי טוב, מערב טוב עם רע, עובר על מאמר רבונו שאמר, (שם ב) ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו.

הקדוש ברוך הוא מרכיב אותו באותו שעבר (רב), ומביאו בגלגול לקבל עניו. אם חזר בתשובה, התעסק בתורה והפריד טוב מרע, שהם אסור והתר, טמאה וטהרה, כשר ופסול - בזה נפרד הרע מהטוב, שנגאמר בו וייער, יצירה לטוב ויצירה לרע. בתורה הפריד אותם. הקדוש ברוך הוא מוריש לו נשמה ממנו, שיהיה שולט על שניהם, באחד שהוא אור - העולם הבא, ובאחד שהוא חשך - העולם הזה. זהו שכתוב ויפח באפיו נשמת חיים.

וכפי זכיות וחובות, כמו שבארוה, העושה מצוה אחת מיטיבין לו. בינוני - זכיות וחובות שקולים, חצי זכיות למעלה (נחצי למטה) וחצי חטאיו למטה, וזה סוד (אסתר ה) מה שאלתה וינתן לך ומה בקשתה עד חצי המלכות ותעש. צדיק גמור - כל זכיותיו למעלה, וחובותיו למטה. רשע גמור - חובותיו למעלה, וזכיותיו למטה.

ובן אדם שחטא בגלוי, הוא בשני דרגות: אם חזר בתשובה בגלוי - בין צדיקים, משום שידועים דיני הקדוש ברוך הוא ושומרים עצמם מלחטא. ובמקסה - בין רשעים, לקנים בהם (איוב יא) ועיני רשעים תכלינה.

ומשום זה החטא שאדם עבר על (בראשית ב) ויצו ה' אלהים, ופרשוהו אין צו אלא עבודה זרה, עבר עליו, הרכיב אותו בטפת תרח, שבו הרגיו את הקדוש ברוך הוא, שעבר על צו מעבודה זרה. חזר בתשובה, ושבר צלמי עבודה זרה וכל מזונו. הוא תקן במה שחטא, ושבר את החטא ואת הבגן הרע שבנה, והמליך את הקדוש ברוך הוא ושכינתו על העולם.

במה? משום שקדש שמו יתברך ברכים ונכנס לאש לשרף את עצמו, לקנים בו (דברים ז) פסילי אלהיהם תשרפון באש. ולא עוד, אלא שאות אביו תרח החזיר בתשובה, והכניס אותו ואת אמו ואת כל פרנסי אותו דור לגן עדן, וכך התלבן באש כפסוף, שהיא מטבע המלך, וזיף אותה בעפרת, הכניס אותה לאש, ויצאה העפרת החוצה, ישמעאל. ולפיכך יצא מצחק בעבודה זרה. ונשאר אדם מלבן, וזהו שנוי השם. שפשמגלגל אדם, צריך לעשות לו שנוי השם, שנוי מקום, ושנוי מעשה.

אחר כך בא יצחק, והתחזק בו מהחטא השני שנגאמר בו על האדם, שזה שפיכות דמים, וזה גרם את הנסיון של יצחק בסכין, והתברר בו, כמי שבורר אכל מתוך פסלת, ויצאה הפסלת החוצה, עשו שופך דמים.

אחר כך בא יעקב והרכיב אותו בלבן, ונעשה עבד אליו, זהו שכתוב (בראשית כט) אעבדך שבע שנים ברחל. ובאותה סבה שהחליפה באחותה, עשה שבע שנים אחרות, להוציא שתי טפות שזרק אדם במקום נכרי, וזה גלוי עריות, וזהו לאמר. והוציאם מלבן הארמי, נחש.

ובשלשת אלה היה לאדם שנוי השם, ושנוי מקום, ושנוי מעשה. שנוי השם - באברהם. ושנוי מקום - ביצחק. ושנוי מעשה - ביעקב. ואם לזה שנגאמר בו (איוב כח) אז ראה ויספרה קבל בתשובה, כל שכן לאחרים.

ומשום זה, עבד טוב המקום גורם, ועבד רע גם כן. אבל שאר עבדים, לעלם בהם תעבדו. כמו בעלי הישיבה ואמרו, (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו, שפכה בגימטריא משה. קם הרועה הנאמן ואמר, אשרי העם שה' אלהיו. (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר

כי לי בני ישראל עבדים וגו'. מצוה לעבד בכל מיני עבודה במקדש, ומחוץ למקדש בכל אותו עבודות שנקראות עבודה, בתפלה, להשתדל אחר מצוות התורה, שהכל נקרא עבודה, כעבד שמשתדל אחר רבו בכל מה שצריך.

משום שישאל קרא להם עבדים, שכתוב (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם. מה הטעם הם עבדים? משום שכתוב אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים. ומשום כך כתוב בעשרת הדברות אחר כך, שכתוב אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, לעבד אותו כעבד שעובד את רבו שפדה אותו ממנו, ושפדה אותו מכל הרעות של העולם.

בשני סוגים (שמות אלו) נקראים ישראל לקדוש ברוך הוא עבדים, שכתוב עבדי הם (שם), ונקראים בנים, שכתוב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. בזמן שמכיר האדם את הקדוש ברוך הוא בדרך כלל, אז הוא נקרא עבד שעושה מצוות רבו, ואין לו רשות לחפש בגנזיו ובסודות ביתו. בזמן שמכיר אותו האדם בדרך פרט, אז נקרא בן, אהוב שלו, כמו בן שמחפש בגנזיו, בכל סודות ביתו.

ואף על גב שנקרא בן, בן בכור לקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמות ד) בני בכרי ישראל, אל יוציא את עצמו מכלל של עבד, לעבד את אביו בכל העבודות שהן כבוד אביו. וכך צריך לכל בן אדם להיות בן לגבי אביו, לחפש בגנזיו ולדעת סודות ביתו ולהשתדל אחריהם, ולהיות עבד לגבי אביו.

וסוד הדבר - שתי דרגות הן למעלה שצריך בן אדם להתעטר בהן, והן סוד האמונה, והן אחת. אחת סוד של עבד, ואחת סוד של בן. והעבד הזה נקרא אדון כל הארץ. בן, כמו שבארנו, בני בכרי ישראל, והכל סוד אחד של האמונה. וצריך בן אדם להתעטר בדרגות הללו, להכליל בסוד האמונה.

עבד, לעבד בכל מיני עבודה, בתפלה שנקראת עבודה, כמו אותו עבד שהוא סוד עליו, שלא שוכף לעולמים תמיד, ומשפח ומגן תמיד. והרי נתבאר בעבודות אחרות, שכל העבודות ודברי העולמות, כלם הוא עושה ועובד. ומשום זה נקרא אדון, משום שהוא עבד לעבד, נקרא אדון כל הארץ. בן אדם שמתעטר בסוד הזה, להיות עבד לעבד עבודת רבו, הוא עולה ומתעטר להיות בדרגה הזו, ונקרא אף כאן אדון, שהרי הוא מברך בכל העבודות האלה את העולם הזה ומעמידו, ועל זה נקרא אדון. (אדוני הארץ).

אשרי חלקו של הבן הזה, שזוכה להשתדל לדעת בגנזי אביו ובכל סודות ביתו, כמו בן יחיד שהשליטו אביו בכל גנזיו, וזהו הכבוד, ששולט על הכל מי שמשתדל בתורה לדעת את הקדוש ברוך הוא. ובאותם הגנזים שלו נקרא בן לקדוש ברוך הוא, בכל כחות השמים אין מי שימחה בידו, בכל שעה שמצטרף להכנס אל אביו. אשרי חלקו בכל העולמות. ומשום זה, כשמשתדל להכירו בדרך פרט, בסוד החכמה, אז נקרא בן.

בעבודה שכן אדם עובד לקדוש ברוך הוא יש עבודה שצריך אדם להכליל בשניהם, להיות עבד ובן, להתעטר בקדוש ברוך הוא. ומהו? זו עבודת התפלה, שצריך להיות בה עבד ובן, להכליל בדרגות העליונות הללו. לעבד ולהתקין תפלה בסוד של עבד, לעבד את העבודה של תקון העולמות, ולהדביק רצונו בסודות החכמה, להתדבק ברבו בגנזים עליונים כראוי.

בן נדבק תמיד באביו ללא פרוץ כלל, אין מי שימחה בידו. העבד עושה עבודת רבו ומתקין תקוני העולם. מי שיהיה שניהם בכלל אחד, בחבור אחד, זהו אדם שמתקין את סוד כל האמונה בכלל אחד, ללא פרוץ כלל, ומחבר את הכל כאחד. זהו בן אדם שהקדוש ברוך הוא מכריז עליו בכל אותם חילות ומחנות של כל העולמות ובכל אותם הרקיעים: הנהירו בפלוני נאמן בית המלך, שכל גנזי רבו בידו. אשריו בעולם הזה, ואשריו בעולם הבא.

מאותו יום והלאה נודע האדם ונרשם בכל העולמות. בשעה שצריך, כל החילות והמחנות, כלם מזוהרים להיות אצלו, והקדוש ברוך הוא לא רוצה אלא אותו בלבדו. וקול מתעורר: ראוי הוא ליחיד להיות אצל היחיד ולהתעסק יחיד ביחיד.

והסוד של שתי הדרגות האלו מצאנו בפסוק אחד, שכתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. ויאמר לי עבדי אתה - הרי עבד. ישראל - הרי בן. שפאשר הם כלל אחד, אז כתוב אשר בך אתפאר.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן. ימלך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת בחקתי

אם בחקתי תלכו וגו'. רבי חייא פתח, (מכילת ו) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור וגו'. עמי זכר נא, אשרי חלקו של העם הזה שרבונו מוכיח אותם כך. עמי זכר נא, אף על גב שאותם סוטים מדרכי - עמי אתם, שאיני רוצה לעשות לכם כמעשיכם.

רבי יצחק אמר, אשרי חלקו של העם שרבונו אומר להם: עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתיך ענה בי. מה יעץ בלק מלך מואב. בכמה דברים ומעשים אמר להשמיד אתכם מהעולם, וכמה כשפים עורר כנגדכם.

אמר רבי יוסי, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: זכר נא. אוי שאנו צווחים בכל יום, וגו' ונזכרים, (איכה ה) זכר ה' מה היה לנו, (תהלים קלז) זכר ה' לבני אדם, ולא רוצה להשגיח עלינו, הוא אמר לנו: בבקשה זכר נא. אין נא אלא לשון בקשה, ואנו לא השגחנו בו. כמו כן אנו צווחים: זכר ה' מה היה לנו, זכר ה' לבני אדם, (שם עד) זכר עדתך קניית קדם, (שם קו) זכרני ה' ברצון עמך, ולא רוצה להשגיח עלינו.

רבי יהודה אמר, ודאי שהקדוש ברוך הוא משגיח עלינו תמיד וזוכר אותנו, שאם הוא לא נשגיח על ישראל וזוכר אותם, לא נעמדו יום אחד בגלות. זהו שכתוב (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'. הקדוש ברוך הוא אינו עושה לנו כמעשינו.

בא ראה, בלק חכם היה, וגדול המכשפים במעשי ידיו יותר מבלעם. וכך למדנו, כל מה שרוצה בו אדם בעולם הזה בעבודת הקדוש ברוך הוא, צריך לעורר במעשה למטה. שבמעשה שלמטה מתעורר מעשה למעלה, והמעשה הזה צריך בקדשה, והרי פרשיוה. ובמקום שאין מעשה, יש דבור. ובדבור הפה תלוי המעשה, לעורר למעלה. כמו שצריכים לעורר קדשה עליונה במעשה ובדבור, כך גם אותם שבאים מצד הטמאה צריכים לעורר את הצד שלהם במעשה ובדבור הפה.

ואף על גב שבלעם היה גדול מכל מכשפי העולם - מכשף עליון ממנו היה בלק. בקסם היה בלק גדול מכל החכמים, ובלעם בנחש (והרי פרשיוה). קסם ונחש שתי דרגות הן. קסם תלוי במעשה, נחש לא תלוי במעשה, אלא בהסתכלות ובדבור הפה, ואז מעוררים עליו רוח טמאה להתלבש בהם, ועושה מה שעושה.

וישראל הקדושים לא כך, אלא כלם קדושים, וכל מעשיהם לעורר עליהם רוח קדושה, כמו שנקאמר (ישעיה לב) עד יערה עלינו רוח ממרום. ועל זה כתוב, (במדבר כג) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, שהרי הם אחוזים בצד הקדשה העליונה. ומעשיהם בקדשה באים, וקדשה מתעוררת עליהם ומתלבשים בה.

ובא ראה, בקסם היה בלק גדול מכל החכמים, ובלעם בנחש. ועל זה, בשעה שרצה בלק להתחבר עמו, מה כתוב? (שם כב) וילכו זקני מואב וזקני מדן וקסמים בידם. (ובלעם מעשיו בנחש) בא ראה, בדבור הפה היה בלעם גדול מכל המכשפים של העולם, ובהסתכלות אותו נחש היה יודע לכוון את השעה, ועל זה רצה בלק להשלים דבר (הכל) קסם ונחש.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: רשע, הרי קדמוך בני. מעשה יש בתוכם שכל הצדדים הרעים והמינים הרעים וכשפי העולם לא יכולים להתקרב אליהם, שכלם בורחים מלפניו. ומהו? אהל מועד, ובגדי קדש, ושמושי המקדש, וקטרת הבשמים, שמבטלת כל רתחה ורגז של העולם שלמעלה ולמטה, ועולות וקרבנות בכל יום, ושני מזבחות, לעשות מעשה מזבחות, ושלחן ולחם הפנים, ואת הכיור ואת כנו, וכמה שמושים למעשה, לדבור הפה, הארון ושני לוחות התורה, ואהרן לכפר על העם בתפלה בכל יום. כיון שהשגיח אותו רשע בזה, אמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. מה הטעם? ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו.

ועל זה עמי זכר נא, בבקשה מכס, זכרו אותו וזמן שהתחברו בלק ובלעם להשמידם ולא יכלו, שאני אחזיקי בכם כמו אב שאחזיק את בנו ולא משאיר אותו ביד אחר. מן השטים עד הגלגל, מה זה לעומת זה? אלא אמר הקדוש ברוך הוא: ישראל, בבקשה מכס, תהיו זוכרים כל זמן שהייתם אחוזים בי, ולא יכל אותו רשע בכשפיו וקסמיו לשלט עליכם. כיון שעזבתם את ידיכם מלאחז בי והייתם בשטים, מה כתוב? ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן. בגלגל, כמו שנקאמר (הושע יב) בגלגל שורים זבחו, ואז שלטו בכם שונאיקם.

וכל זה למה? למען דעת צדקות ה'. כל אותן צדקות שעשיתי לכם בזמן שאתם אחוזים בי, ולא השארתני דבר בעולם לשלט בכם, והרגז שלמעלה ולמטה והמינים הרעים לא יכולים לקרב לכם.

ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר פאשר ידבר ה' אלי. בא ראה, בשעה שנקנס השמש, וכל השערים נסתמים, ונקנס הלילה ומחשיך, כמה קבוצות מתרים משלשלותיהם, והולכים ומשוטטים בעולם, וכמה ממנים גדולים עליהם שמנהיגים אותם. ויש ממנה גדול על הכל מצד השמאל, ואותו רשע היה מצוי אצל אותו הממנה העליון מהכל בכשפיו. והוא היה אומר בכשפיו בלילה, בזמן שהוא שולט בכל סיעתו, והוא היה בא להמציא אצלו, ומודיע לו מה שהוא רוצה.

כגון זה, (בראשית לא) ויבא אלהים אל לבן הארמי, אותו שמצוי אצלו. (שם כ) ויבא אלהים אל אבימלך, כלם כגון זה. בכל מקום קוראים לו באותם כשפים, ועל זה היה מצוי יותר מאשר ביום, והרי פרשיוה. וכל המכשפים והחכמים האלו היו לאבימלך, שכתוב (שם כו) וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון. כתוב פאן בעד החלון, וכתוב שם, (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותלכב אם סיסרא. לבן הרי פרשיוה, בלעם כמו זה.

ועל זה כתוב בכלם אלהים; ויבא אלהים אל בלעם, ויבא אלהים אל לבן, ויבא אלהים אל אבימלך. הוא בא אליהם, ולא הם אליו, שהרי אין להם מקום זמין. ואם תאמר, הרי כתוב אלהים! אלא שהשם הזה משתתף בכל, ואפילו עבודה זרה גם נקראת אלהים, אלהים אחרים, ובכלל של אלהים אחרים אלה ממנים, ובכלל זה היו, ולכן נקרא כך. ואותו רשע היה אומר בכשפיו וקורא לו, ובא אליו. ומשום כך כתוב, לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר כאשר ידבר ה' אלי. אותו רשע משבח את עצמו, שהרי לא כתוב בו, אלא ויבא אלהים.

דבר אחר כאשר ידבר ה' אלי - על ידי אותו שליח של הצד האחר. ואם תאמר, הרי ביום נמצא אצלו (כשהיה אצל בלק. אלא) - אלא ודאי בנחש ההתבוננות היתה בו, ובאותו זמן היה מסתכל לכוון את השעה. זהו שכתוב ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים. ויבא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל. אלא שאותו יום הסתכל לכוון את השעה, ולא נמצא כשאר הימים, ואז ראה שאין רגז גדול נמצא בעולם, אז ידע כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל. באותו זמן העזיב את עצמו מפל הנחשים של העולם, ולא הסתכל בהם. זהו שכתוב ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים.

בא ראה, באותה שעה שהרגו נמצא, אז השמאל מתעורר, והיה יודע אותו הרשע את המקום לאחוז בצד השמאל לקלל. והתבונן באותו הזמן, ולא מצא. ואז מה כתוב? (במדבר כג) מה אקב לא קבה אל ומה אנועם לא נעם ה'. ומשום כך, (מיכה ו) עמי זכר נא מה יעץ בלק וגו' ומה ענה אותו בלעם בן בעור. אשריהם ישראל, אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא. (שרבונם הוכיח להם כך).

אם בחקתי תלכו. אם בחקתי - זה מקום שגזרות התורה תלויות באותו מקום, כמו שנאמר (ויקרא יט) את חקתי תשמרו. חק הוא שנקרא כך, וגזרות התורה בו נכללות. (שם כה) ואת משפטי תשמרו. משפטי - זהו מקום אחר עליון שאותה חקה אחוזה בו, ומתחברים זה בזה, של עליונים ותחתונים, וכל מצוות התורה, וכל גזרות התורה, וכל קדושות התורה בזה אחוזה, משום שזו תורה שבכתב, וזו תורה שבעל פה.

ועל זה אם בחקתי. כל אותם גזרות ודינים וענשים ומצוות, שהם באותו מקום שנקרא תורה שבעל פה - חקה. ואת משפטי תשמרו, באותו מקום שנקרא תורה שבכתב, כמו שנאמר משפט לאלהי יעקב. וזה אחוז בזה וזה בזה, והכל אחד. וזהו כלל השם הקדוש. ומי שעובר על דברי התורה, כאילו פגם את השם הקדוש, משום שחק ומשפט זהו השם של הקדוש ברוך הוא. ועל זה, אם בחקתי תלכו - זו תורה שבעל פה. ואת משפטי תשמרו - זו תורה שבכתב, וזהו כלל השם הקדוש.

ועשיתם אתם. מה זה ועשיתם אתם? כיון שאמר תלכו ותשמרו, למה ועשיתם? אלא מי שעושה מצוות התורה והולך בדרכיה, כביכול כאילו עשה אותו למעלה. אמר הקדוש ברוך הוא, כאילו עשיתי, וכפשוטו. ועל זה ועשיתם אתם. ועשיתם אתם כתוב ודאי, והואיל ומתעוררים עליכם להתחבר זה בזה, שימצא השם הקדוש כראוי, ועשיתם אתם ודאי.

כמו זה אמר רבי שמעון, (שמואל ב ח) ויעש דוד שם, וכי דוד עשה אותו? אלא משום שהלך בדרכי התורה ועשה מצוות התורה והנהיג את המלכות כראוי, כביכול עשה שם למעלה, ולא היה מלך בעולם שזכה לזה כמו דוד, שהיה קם בחצות הלילה והיה משבח את הקדוש ברוך הוא, עד שעולה השם הקדוש בכסא, בשעה שעולה היום. כביכול הוא עשה שם ממש, כמו שנאמר (ויקרא כד) ויקב בן האשה הישראלית את השם ויקלל. ומשום כך, ויעש דוד שם. ועל זה כתוב ועשיתם אתם, ואם אתם תשתדלו לעשות אותם, להתקין את השם הקדוש כראוי, כל אותן ברכות שלמעלה ימצאו אצלכם בתקונין כראוי.

ונתתי גשמיכם בעתם וגו'. כל אחד ואחד יתן פחו עליכם. מי הם? אותו תקון שעשיתם של אותו השם הקדוש, כמו זה כתוב (בראשית יח) ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. וכי כיון שכתוב ושמרו דרך ה', למה לעשות צדקה ומשפט? אלא מי ששומר דרכי התורה, כביכול הוא עושה צדקה ומשפט. ומה זה צדקה ומשפט? זה הקדוש ברוך הוא. בכה רבי שמעון ואמר, אוי להם לבני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד רבונם. מי עושה השם הקדוש בכל יום? הוה אומר, מי שנותן צדקה לעניים.

בא ראה, הרי פרשיה כך הוא, שהעני אחוז בדין, וכל מאכלו הוא בדין, המקום שנקרא צדק, כמו שנאמר (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטף. תפלה, זו תפלה של יד, ובארנו. ומי שנותן צדקה לעני, הוא עושה למעלה שם קדוש שלם כראוי. כי צדקה זה עץ החיים, וצדקה נותן לצדק. וכשנותן לצדק, אז מתחבר זה עם זה, והשם הקדוש נמצא שלם.

מי שעושה זו ההתעוררות (שעושה התעוררות זו) שלמטה, בנדאי כאילו עשה את השם הקדוש בשלמות. כמו שהוא עושה למטה, כך מתעורר למעלה. ועל זה כתוב, (שם קו) אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל עת. עשה צדקה - זה הקדוש ברוך הוא, כביכול הוא עושה אותו.

בא ראה, העני הרי נתפאר מיהו מקומו. מה הטעם? כי העני אין לו משלו כלום אלא מה שנותנים



לו, והלכנה אין לה אור משלה אלא מה שהשמש נותן לה.

בא ראה, למה עני חשוב כמות? מה הטעם? כי אותו מקום גורם לו, שהרי במקום המנות הוא מצוי, ולכן נקרא מות. אותו שחש עליו הוא נותן לו צדקה, עץ החיים שורה עליו, כמו שנאמר (משלי י) וצדקה תציל ממות. וכמו שעושה אדם למטה, כך גם הוא עושה למעלה ממש. אשרי חלקו של הזוכה לעשות שם קדוש למעלה, משום כך הצדקה עולה על הכל.

והדברים האלה, כשהצדקה לשמה, שהרי מעורר צדקה לצדק לחברם כאחד, ושיהיה הכל שם קדוש כראוי. שהרי צדק לא מתתקן ולא נשלים אלא בצדקה, שפתיב (ישעיה נד) בצדקה תפונני. ולכנסת ישראל נאמר, ומשום כך ועשיתם אתם וגו'.

ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים ד) רגזו ואל תחטאו וגו'. רגזו ואל תחטאו, פסוק זה פרשוהו, שצריך בן אדם להרגיז נצר טוב על נצר הרע, ויפח. אבל בשעה שיורד הלילה ובו אדם שוכב על מטתו, כמה ממנים על החקים מתעוררים בעולם, והולכים ומשוטטים, ובני אדם צריכים להחרד מלפני הקדוש ברוך הוא ולפחד ממנו, בשביל שלא תמצא נפשו בתוכם וינצל מהם, ויצטרך לו לכן אדם שלא יוציא מלה בפיו מהם, כדי שלא יעורר אותם אליו ולא ימצאו עמו. זהו שפתיב אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה. שלא יוציא מהם דבור בפיו.

בא ראה, בשעה שנמצאים ישראל צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא, מה כתוב? ונתתי שלום בארץ. זה למעלה. שבא הקדוש ברוך הוא להתחבר עם כנסת ישראל. אז, ושכבתם ואין מחריד. מה הטעם? משום והשבתי חיה רעה מן הארץ. זו חיה של מין רע למטה. ומהי? אגרת בת מחלת, היא וכל סיעתה. זה בלילה. ביום, בני אדם שבאים מצדה, זהו שפתיב (ויקרא כו) וחרב לא תעבר בארצכם.

רבי אבא אמר, הרי פרשוהו שאפלו חרב של שלום, כמו פרעה נכה. אבל וחרב לא תעבר, זו הסיעה שלה. והשבתי חיה רעה, שלא תשלט בארץ, ואפלו העברה בעלמא לא תעבר עליכם, ואפלו חרב של שאר העמים, ואפלו בן אדם מזון לא יעבר עליכם.

ואת זה דרש יאשיהו המלך, ופרשוהו שהוא נתפס בחטאי ישראל, כמו שפתיב (איכה ד) רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם וגו'. כאן יש להסתפל, שהרי שנינו, אם ראש העם הוא טוב, כל העם נצולים בגללו. ואם ראש העם לא כשר, כל העם נתפסים בחטאו. והרי יאשיהו ראש כשר היה ומעשיו כשרים, למה נתפס בחטאי ישראל?

אלא על שלא האמין בירמיהו ולא יסר את ישראל, שחשב שכלם צדיקים כמותו. וירמיה היה אומר לו, ולא האמין בו, ולכן נתפס בחטאיהם. ועוד, שהלכנה הנמיכה את אורה, ורצתה להסתם.

ונתתי משפני בתוכם וגו'. ונתתי משפני - זו השכינה. משפני - משכונני, שהתמשכנה בחטאי ישראל. ונתתי משפני, משכונני בודאי. משל לכן אדם שהיה אוהב אחד אחר, אמר לו: ודאי באהבה עליונה שיש לי אליך אני רוצה לדור עמך. אמר, איך אדע שתדור אצלי? לקח כל חמדת ביתו והביא אליו. אמר, הנה המשכון אצלך שלא אפרד ממך לעולמים.

כך הקדוש ברוך הוא רצה לדור עם ישראל, מה עשה? לקח את חמדתו והוריד להם לישראל. אמר להם: ישראל, הנה משכונני אצלכם כדי שלא אפרד מכם לעולמים. ואף אף גם שהקדוש ברוך הוא התרחק מאתנו, את המשכון השאיר בידינו, ואנו שומרים את אותה חמדתו. מי שירצה את משכוננו, בא לדור אצלנו. לכן ונתתי משפני בתוכם, משכון איתן בידיכם כדי שאדור עמכם. ואף על גב שישאל בעת בגלות, משכוננו של הקדוש ברוך הוא אצלם, ולא עזבו אותו לעולמים.

ולא תגעל נפשי אתכם. לאדם שאוהב את חברו ורוצה לדור עמו, מה עשה? לקח מטתו והביאה לביתו. אמר, זו מטתי בביתך כדי שלא אתרחק ממך, ממטתך ומכליך. כך הקדוש ברוך הוא אמר, ונתתי משפני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם. הנה מטתי בביתכם. כיון שמטתי עמכם, תדעו שלא אפרד מכם, ולכן ולא תגעל נפשי אתכם.

והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלהים. כיון שמשפני אצלכם, בודאי תדעו שאני הולך עמכם, כמו שנאמר (דברים כג) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנה להצילך ולתת אייבך לפניך והיה מחניך קדוש.

רבי יצחק ורבי יהודה היו מצויים לילה אחד בכפר קרוב לים טבריה, כמו בחצות הלילה. אמר רבי יצחק לרבי יהודה, נאמר בדברי תורה, שאף על גב שאנו במקום זה, לא צריכים להפרד מעץ החיים.

פתח רבי יהודה ואמר, (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונסה לו מחוץ למחנה וגו'. ומשה יקח את האהל למה? אלא אמר משה, הואיל וישראל משקרים בקדוש ברוך הוא והחליפו את כבודו, הרי משכוננו יהיה ביד של נאמן, עד שנראה אצל מי ישאר.

אמר לו ליהושע, אתה תהיה הנאמן בין הקדוש ברוך הוא ובין ישראל, וישאר המשכון בידך בנאמנות, ונראה אצל מי ישאר. מה כתוב? ושב אל המחנה ומשבתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. מה הטעם ליהושע? משום שהוא כלבנה לגבי השמש, והוא ראוי לשמר את המשכון, ועל זה לא ימיש מתוך האהל.

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, לא ראוי כד, שהרי משכונני נתתי בידיהם. אף על פי שהם חטאו אלי, המשכון יהיה אצלם, שלא יפרדו ממנו (שלא יפרד מהם). התרצה שאפרד מישראל, ולא אשוב אליהם לעולמים? אלא השב את משכונני אליהם, ובגללו לא אעזב אותם בכל מקום.

אף על גב שישאר חטאו לקדוש ברוך הוא, את המשכון הזה שלו הם לא עזבו, והקדוש ברוך הוא לא לוקח אותו מביניהם. ועל זה, בכל מקום שגלו ישראל, שכינה עמקם. ועל זה כתוב ונתתי משכני בתוכם, וחרתי פרשוה.

פתח רבי יצחק ואמר, (שיר השירים ב) דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה זה וגו'. אשריהם ישראל שזכו שמשכון זה יהיה אצלם מהמלך העליון. שאף על גב שהם בגלות, הקדוש ברוך הוא בא בכל ראש חדש ושבתות וזמנים להשגיח עליהם, ולהסתכל באותו משכון שיט לו אצלם, שהוא חמדתו.

למלך שסרח הגבירה, והוציאה מהיכלו. מה עשתה? לקחה את הבן שלו, חמדת המלך, אהבו. ומשום שדעת המלך עליה, השאירו בידיה. בשעה שעולה רצון המלך על הגבירה ועל בנו, היה עולה לעליות ויורד מדרגות, ועולה על הכתלים, להסתכל ולהשגיח בין נקבי הכתל עליהם. כיון שרואה אותם, הוא מתחיל לבכות מאחורי חרפי הכתל, ואחר כך הולך לו.

כך ישראל, אף על גב שיצאו מהיכל המלך, אותו המשכון הם לא עזבו, ומשום שרצון המלך עליהם, השאיר אותו עמקם. בשעה שעולה רצון המלך הקדוש על הגבירה ועל ישראל, הוא עולה עליות (מקפץ על הגבעות), יורד מדרגות, ועולה על הכתלים, להסתכל ולהשגיח בין חרפי הכתל עליהם. כיון שרואה אותם, מתחיל לבכות. זהו שכתוב דומה דודי לצבי או לעפר האילים, לדלג מכתל לעליה, וימעלה לכתל.

הנה זה עומד אחר כתלנו, בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. משגיח מן החלונות, (שבודאי בית הכנסת צריך חלונות). מציץ מן החרפים, להסתכל ולהשגיח עליהם. ולכן ישראל צריכים לשמח באותו יום, שהם יודעים זה ואומרים, (תהלים קיח) זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו.

ואם בחקתי תמאסו וגו'. רבי יוסי פתח, (משלי ג) מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו. כמה חביבים ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא רוצה להזכיר אותם ולהנהיגם בדרך ישרה, כמו אב שאוהב את בנו, ומתוך אהבתו אליו יש בידו שרביט תמיד להנהיגו בדרך ישרה, שלא יסטה למיין ולשמאל. זהו שכתוב (שם) כי את אשר יאהב ה' יזכיר ויכאב את בן ירצה. ומי שלא אוהב את הקדוש ברוך הוא, ושונא אותו, הוא מסלק ממנו תוכחה, ומסלק ממנו את השרביט.

כתוב (מלאכי א) אהבתי אתכם אמר ה' וגו'. מתוך אהבתו יש בידו תמיד שרביט להנהיגו. ואת עשו שנאתי, משום כך סלקתי ממנו את השרביט, סלקתי ממנו תוכחה, כדי שלא אתן לו חלק בי. הוא רחוק נפשי, אבל אתם - אהבתי אתכם ודאי. ומשום כך, מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקץ בתוכחתו. מה זה ואל תקץ? כמו מי שבורח מתוך קוצים, שאותם דבורים כמו קוצים אליו בעצמו.

בא ראה, בשעה שמתעורר צדק בדיניו, כמה צדי רוחות מתעוררים מימין ומשמאל, כמה שרביטים יוצאים, מהם שרביטי אש, שרביטי גחלים, שרביטי שלהבת, כלם יוצאים ומתעוררים בעולם ומלקים בני אדם. תחתיהם ממנים אחרים, בעלי חבלה, ממנים של ארבעים חסר אחת. משוטטים ויורדים, מלקים ועולים ונוטלים רשות, נכנסים לנקב תהום רבה, מצבעים צורות, ואש שדולקת מתחברת עמקם, יוצאים הגחלים ומשוטטים ויורדים, ונמצאים כנגד בני אדם. והינו מה שכתוב, ויספתי ליסרה אתכם. אתן לבעלי הדין תוספת על הדין שלהם.

כמו שנאמר, (בראשית ח) לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. מה זה לא אסף? לא אתן תוספת לבעלי דין להשמיד את העולם, אלא תוספת כמו שהעולם יכול לסבל. ועל זה ויספתי, אתן תוספת ודאי.

למה תוספת? כדי ליסר אתכם שבע על חטאתיכם. שבע? והרי הקדוש ברוך הוא אם גובה את שלו, אין העולם יכול לסבל אפילו רגע אחד, זהו שכתוב (תהלים קל) אם עונות תשמר יה אדני מי יעמד, ואתה אמרת שבע על חטאתיכם?!

אלא מה תלמוד לומר שבע? אלא הרי שבע כנגדכם, ומי היא? זו שמטה, שהיא שבע, שנקראת שבע, כמו שנאמר (דברים טז) מקץ שבע שנים תעשה שמטה. ועל זה שבע על חטאתיכם, ונקראת שבע, ונקראת בת שבע. מה בין זה לזה? אלא שבע לבדה, לעשות שמטה ולעשות דינים, להוציא חרות, שהכל

בה. נקראת בת שבע, שהתחברה עם אחר כאחד, להאיר, לשלט במלכות, להודיע המלכות בארץ ובכל, בת שבע נקראת. כתוב, על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה. באר שבע, באר ש' של יצחק היא, והכל הוא דבר אחד.

רבי אבא אמר, וישרתי אתכם אף אני שבע על חטאתיכם. וישרתי אתכם, על ידי ממנים אחרים, כמו שבארוה. אף אני, הריני מתעורר כנגדכם, והרי שבע להתעורר עליכם.

בא ראה את האהבה העליונה של הקדוש ברוך הוא לישראל. למלך שהיה לו בן יחיד, והיה חוטא לפני המלך. יום אחד סרח לפני המלך, אמר המלך: כל הימים הללו הלקיני אותך ולא קבלת. מכאן ואילך ראה מה אעשה לך; אם אגרש אותך מן הארץ ואוציא אותך מן המלכות, אולי יקומו עליך דבי השדה, או זאבי השדה, או לסטים, ויעבירו אותך מן העולם. מה אעשה? אלא אני ואתה נצא מן הארץ.

כך אף אני, אני ואתה נצא מן הארץ [אף אני ואתה נלך בגלות ונצא יחד]. כך אמר הקדוש ברוך הוא: ישראל, מה אעשה לך? הרי הלקיני אתכם ולא הרפנתם אזניכם. הרי הבאתי עליהם בעלי מגנים, בעלי חבלה, להלקות אתכם, ולא שמעתם. אם אוציא אתכם מן הארץ לבדכם, אני פוחד עליכם מכמה דבים, מכמה זאבים שיקומו עליכם ויעבירו אתכם מן העולם. אבל מה אעשה לך? אלא אני ואתם נצא מן הארץ ונלך לגלות.

זהו שכתוב וישרתי אתכם, ללכת בגלות. ואם תאמרו שאעזב אתכם - אף אני עמכם. שבע על חטאתיכם - זו שבע שתתגרש עמכם. ולמה? על חטאתיכם. זהו שכתוב (ישעיה נ) ובפשעיהם שלחה אמכם. אמר הקדוש ברוך הוא: אתם גרמתם שאני ואתם לא נדור (בארץ) בעולם (נגרש) (מהארץ) מהעולם, הרי הגבירה יצאה מהיכלה עמכם. הרי הכל נחרב, ההיכל שלי ושלכם נחרב. שהרי למלך לא ראוי היכל אלא כשהוא נכנס עם הגבירה. ושמחת המלך אינה נמצאת.

אלא בשעה שנקנס להיכל הגבירה, ונמצא בנה עמה בהיכל, כלם שמחים כאחד. עכשו שאין נמצאים הבן עם הגבירה, הרי ההיכל חרב מהכל. אלא אני מה אעשה? אף אני עמכם. ועכשו, אף על גב שישראל הם בגלות, הקדוש ברוך הוא נמצא עמכם ולא עוזב אותם. שכאשר יצאו ישראל מן הגלות, הקדוש ברוך הוא ישוב עמם, שכתוב (דברים ל) ושב ה' אליהם, ושב ה' אליהם ודאי, והרי נתבאר.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך, נפגשו באותה מערה בשדה. אמר רבי חייא לרבי יוסי, זה שכתוב (שם כח) אלה דברי הברית וגו', מלבד הברית. מה זה דברי הברית? דברי גבורה (האלה) הנה צריך להיות! אמר לו, הרי פרשיות, הללו מפי הגבורה, והללו מפי עצמו של משה, והרי נתבאר.

בא ראה, אלה ואלה היו דברי הברית. שאף על גב שהדברים היו מפי הגבורה - דברי ברית היו, שהרי טוב ורע תלויים בו. הטוב שבא מצדיק, והרע שבא מן הדין. הדין ממקום הדין, והינו צדק. וצדיק וצדק הם ברית, ונקראים ברית. ולכן מלים אלו דברי ברית הן, וקשר הברית כאחד. ומשום כך זכור ושמור קשורים כאחד. זכור ביום, שמור בלילה. הרי ברית כאחד, ומשום כך ברית ודאי, דברי הברית הם. ובכל מקום הברית היא במקום הזה.

אמר רבי חייא, ודאי כך זה, ומשום כך שבת, שהיא זכור ושמור, נקראת ברית, שכתוב (שמות לח) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם ברית עולם. והכל דבר אחד, והמקום הזה נקרא ברית בכל מקום.

בא ראה, כתוב ונתתי שלום בארץ, הוא יסוד, שהוא שלום הארץ, שלום הבית, שלום העולם. וישרתי אתכם אף אני שבע. מה זה שבע? זה צדק. הרי ודאי הברית, ומשום כך דברי הברית הם.

אמר רבי יוסי, כתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם וגו'. ואף גם זאת, ואף - כמו שנאמר אף אני. גם - לרבות כנסת ישראל שנקראת זאת, שלא עוזבת אותם לעולמים. בהיותם בארץ איביהם - בהיותם הכל כאחד. לא מאסתי ולא געלתי - כדי שלא אתחבר עמם. להפך בריתי אתם - שאם לא אפדה אותם, הרי בריתי מתחלקת. ומשום כך, להפך בריתי אתם.

אמר רבי חייא, אני שמעתי דבר חדש, שאמר רבי אלעזר, לא מאסתי ולא געלתי לכולתם, לא הפיתים ולא הרגתים לכולתם הנה צריך להיות! אלא לא מאסתי ולא געלתי - מי ששונא מישוהו אחר, הוא מאוס כנגדו, ומגעיל בגעל לפניו. אבל כאן, לא מאסתי ולא געלתי. מה הטעם? משום שהביבות נפשי ביניהם, ובגללה כלם חביבים עבדו. זהו שכתוב לכולתם. לכולתם כתוב, חסר וייו, בגללה לא מאסתי ולא געלתי, משום שהיא אהבת נפשי, אהבתי אצלה.

לאדם שאוהב אשה, והיתה גרה בשוק של בורסקים, אם היא לא היתה שם, לא היה נכנס לשם לעולמים. כיון שהיא שם, דומה בעיניו כמו שוק של רוכלים, שכל הריחות של עולמות טובים נמצאים שם.

אף כאן, ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם, שהוא שוק של בורסקים, לא מאסתיים ולא געלתיים, ולמה? לכלתם. בשביל כלתם, שאני אוהב אותה, שהיא אהובת נפשי, ששורה שם, ודומה עלי כמו כל הריחות הטובים של העולם משום אותה הכלה שבתוכם. אמר רבי יוסי, אלו לא באנו לכאן אלא לשמע את זה - די לי.

פתח ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן יכבד אב, כמו שנאמר (שמות כ) כבד את אביך ואת אמך, ופרשוהו, במאכל ובמשתה ובכל. זה בחייו שהתחייב בו. אחר שמת, אם תאמר הרי הוא פטור ממנו - לא כך. שאף על גב שמת, התחייב בכבודו יותר, שכתוב כבד את אביך. שאם אותו הבן הולך בדרך עקשת, ונדאי שהוא מבזה את אביו, ונדאי שעושה לו קלון.

ואם אותו הבן הולך בדרך ישרה, ומתקן את מעשיו, ונדאי שזה מכבד את אביו, מכבד אותו באותו העולם אצל בני אדם, מכבד אותו באותו העולם אצל הקדוש ברוך הוא. והקדוש ברוך הוא חס עליו ומושיב אותו בכסא כבודו. ונדאי בן יכבד אב.

כמו רבי אלעזר שמכבד את אביו בעולם הזה ובאותו העולם, עכשו מתרבה כבודו של רבי שמעון בשני עולמות - בעולם הזה, ובאותו העולם יותר אשר בחייו. שזכה לבנים קדושים ולגזעים קדושים. אשרי הצדיקים שזוכים לבנים קדושים, לגזעים קדושים. עליהם נקרא, כל ראייהם נכירים כי הם זרע ברוך ה'. אמן. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. ומלך ה' לעולם אמן ואמן.

#### במדבר

וינדר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד וגו'. רבי אבא פתח, (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו וגו'. הפסוק הזה נתבאר. בא ראה, בשעה שברא הקדוש-ברוך-הוא את האדם, עשה אותו בדמות של עליונים ותחתונים, והיה כלול מהכל, והיה אורו מאיר מסוף העולם ועד סופו, והיו פוחדים ממנו הכל.

ואף על גב שהרי פרשוהו, יש להסתפל בפסוק הזה. ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו, כיון שאמר בצלמו, מה זה בצלם אלהים ברא אותו? אלא ונדאי שתי דרגות שכלולות זכר ונקבה, אחת לזכר ואחת לנקבה.

ולכן שני פרצופים היו בנדאי, וסוף הפסוק מוכיח, שכתוב זכר ונקבה ברא אתם. וכלול היה מכל הצדדים (משני צדדים). ואף על גב שהנקבה אחוזה בצדו, הרי היא גם כלולה משני צדדים, להיות שלם בכל.

והיה מסתפל בחכמה למעלה ולמטה. כיון שסרח, התמעטו הפרצופים, והחכמה הסתלקה ממנו, ולא היה מסתפל אלא בדברי גופו. אחר כך הוליד בנים מעליונים ותחתונים, ולא התלשבו זה וזה בעולם עד שהוליד בן, וממנו נשלים (נשתל) העולם, שנקרא שתי, וכך פרשוהו.

ועם כל זה, העולם התחתון לא השלם ולא היה שלם ולא נמצא בקיומו, עד שבא אברהם ועמד העולם. אבל לא השלם עד שאברהם נמצא בו בעולם, ואחז בו בימיו כמי שאחז בימינו את מי שנופל. בא יצחק ואחז בידי העולם בשמאל והתקיים יותר. כיון שבא יעקב, אחז באמצע הגוף, ונכלל בשני צדדים, עמד העולם ולא היה מתמוטט.

ועם כל זה לא נשתל (נשלם) בשרשיו עד שהוליד שנים עשר שבטים ושבעים נפש, ונשתל (ונשלם) העולם. ועם כל זה לא השתלם עד שקבלו ישראל תורה בזה סיני והיחס המשכן, ואז עמדו העולמות ונשלמו, והתבשמו עליונים ותחתונים.

כיון שהתורה והמשכן הוקמו, רצה הקדוש-ברוך-הוא לפקד חילולת של התורה, כמה צבאות הם של התורה, כמה צבאות הם של המשכן. בא ראה, כל דבר שצריך להתישב במקומו, לא מתישב עד שנוצר בפה, ומתמנה עליו. אף כאן - רצה הקדוש-ברוך-הוא לפקד חילולת התורה וחילולת המשכן, וכלם היו כאחד ולא נפרדים זה מזה, הכל כמו למעלה, שהרי התורה והמשכן לא נפרדים זה מזה, והולכים כאחד.

ומשום זה חילוליהם עולים בחשבון להודע אליהם, פרט לאותם אחרים שאין להם חשבון. ולכן כתוב, וינדר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד. אם באהל מועד, למה במדבר סיני? אלא אחד לתורה ואחד למשכן. וזה וזה - באחד לחדש השני בשנה השנית, והכל אחד, וזה נקרא חדש זיו, רמז לאותו חדש ושנה שמאיר ללבנה, שהרי אז כל העולמות נמצאים בשלמות. לצאתם מארץ מצרים, להודיע ששפיעו מארץ מצרים, זה היה בחדש הראשון.

רבי יצחק פתח, (תהלים קטו) ה' זכרנו יברך יברך את בית וגו'. ה' זכרנו יברך - אלה הגברים, שהיו עולים בחשבון במדבר, והקדוש-ברוך הוא מברך אותם ומוסיף עליהם בכל זמן.

בא ראה, מי שאומר שבח חברו, של בניו, או של ממונו - צריך לברכו ולהודות עליו בברכות. מנין לנו? ממשה, שכתוב (דברים א) והנכם היום ככוכבי השמים לרב. אחר כך מה כתוב? ה' אלהי אבותכם יסף עליכם ככם אסף פועמים וגו'. שתי ברכות היו: אחת - ה' אלהי אבותכם, הרי אחת. אחר כך - ויברך אתכם כאשר דבר לכם. להודות עליהם, ברכות על ברכות.

ואם הוא מונה את שבח חברו ולא מודה עליו ברכות - הוא נתפס בתחלה מלמעלה. ואם הוא מברך אותו - הוא מתברך מלמעלה. והברכה צריך לברך אותה בעין טובה, ולא בעין רעה. ובכל רוצה הקדוש-ברוך הוא אהבת הלב. ומה מי שמברך את חברו, רוצה הקדוש-ברוך הוא שיברך אותו בעין טובה, בלב טוב - מי שמברך את הקדוש-ברוך הוא על אחת כמה וכמה שצריך עין טובה ולב טוב ואהבת הלב. בגלל זה, (שם ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו'.

בא ראה, הרי פרשוה, אין הברכה שלמעלה שורה על דבר שנמנה. ואם תאמר, ישאל איך נמנו? אלא כפר לקח מהם, והרי פרשוה, והחשבון לא היה עד שנאסף כל אותו הכפר ועלה לחשבון. ובתחלה מברכים את ישראל, אחר כך מונים אותו כפר, אחר כך חוזרים ומברכים את ישראל. נמצא שישאל מתברכים בתחלה ובסוף, ולא עולה בהם מגפה.

למה המגפה עולה במנין? אלא משום שברכה לא שורה במנין. כיון שמסתלקת הברכה, הצד האחר שורה עליו, וכול להנזק. בגלל זה במנין לוקחים כפר ופדיון, לסלק אותו מהם.

יברך את בית ישראל - אלו הנשים, שלא עולות במנין. יברך את בית אהרן - שהם מברכים את העם בעין טובה ובלב טוב ובאהבת הלב. את בית אהרן - כך גם הנשים (שלהם), שמתברכות בברכה (שלהם).

יברך יראי ה' - אלה הם הלויים, וכלם מתברכים, כי הם יראים מהקדוש ברוך הוא. הקטנים עם הגדלים - אף על גב שלא עולים במנין.

בא ראה, לא נמצא מנין בישראל שהתברכו בו כמנין זה, שמנין זה להתברך היה, ולהשלים שלמות העולמים היה, ובמקום שהברכות יוצאות נמנו, שכתוב באחד לחדש השני, שהוא זיו ברכות העולם, שממנו יוצא זיו לעולם. ועל זה נקרא חדש זיו, שהזיו של הכל יוצא ממנו, ועל זה כתוב (תהלים קלד) יברך ה' מציון, והכל דבר אחד, וכתוב (שם קלג) כי שם צנה ה' את הברכה וגו'.

רבי יהודה היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, ישראל, מאיזה מקום הם מתברכים? אמר לו, אוי לעולם שלא משגיחים ולא מסתכלים בני אדם בכבוד המלך העליון. בא ראה, בשעה שנמצאו ישראל צדיקים לפני הקדוש-ברוך הוא, והעולמות היו (עמו) מצויים בעץ אחד עליון קדוש, שהמזון של הכל בו, היה מתברך ממקום שכל הברכות כנוסות בו, ובו ננטע ונשתלו שרשי.

וישראל למטה היו מתברכים (ונשתלו שרשי) ממקום שכל אותן ברכות יוצאות בו ולא מתעכבות לצאת. זהו שכתוב יברך ה' מציון, וכתוב פטל חרמון שירד על הררי ציון כי שם צנה ה' את הברכה חיים עד העולם. וזהו אור העולם, שכתוב (תהלים ג) מציון מכלל לפי אלהים הופיע. הופיע - האיר, כמו שנאמר (דברים לג) הופיע מהר פארן. (וזה אור) וכשמאיר, מאיר לכל העולמות.

וכשאור זה מתעורר, הכל הוא בחברות (הכל הוא בחביבות), הכל הוא באהבה, הכל הוא בשלמות, ואז הוא שלום הכל, שלום שלמעלה ושלמטה. זהו שכתוב (תהלים קכב) יהי שלום בחילך שלוח בארמונותיך.

איש על דגלו יחנו באתת לבית אבתם יחנו בני ישראל וגו' (במדבר א). רבי אלעזר פתח, (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה וגו'. כמה חביבה התורה לפני הקדוש-ברוך הוא, שהרי בכל מקום שדברי תורה נשמעים, הקדוש-ברוך הוא וכל חילותיו, כלם מקשיבים לדבריו, והקדוש-ברוך הוא בא לדור עמו. זהו שכתוב (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי וגו'. ולא עוד, אלא ששונאיו נופלים לפניו, והרי פרשוה.

בא ראה, מצוות התורה הן עליונות למעלה. בא אדם ועשה מצוה אחת - אותה המצוה עומדת לפני הקדוש-ברוך הוא, ומתעשרת לפניו ואומרת: פלוני עשה אותי, ומפלוני אני. משום שהוא עורר אותה למעלה. כמו שהוא עורר אותה למטה, כך גם עורר אותה למעלה, ועשה שלום למעלה ולמטה, כמו שנאמר (ישעיה כז) או יחזק במעוזי יעשה שלום לי יעשה לי. יעשה שלום לי - למעלה. שלום יעשה לי - למטה. אשרי חלקו של אותו אדם שעושה מצוות התורה.

שמחו את ירושלים וגו', משום שהתורה לא נמצאת אלא בזמן שישאל עומדים בארץ הקדושה, ששם מתחברת אשה בבעלה, ואז זוהי שמחת הכל, השמחה שלמעלה ושלמטה. בזמן שישאל לא

נמצאים בארץ הקדושה, אסור לאדם לשמח ולהראות שמחה, שכתוב שמחו את ירושלם וגילו בה וגו', וגילו בה דוקא.

רבי אבא ראה איש שהיה שמח בבית טרונגא שבבבל. הכה בו ואמר, שמחו את ירושלם כתוב (אמר רבי אבא), בזמן שירושלים בשמחה צריך אדם לשמח. רבי אלעזר לטעמו, שאמר שמחו את ירושלם, הנינו שכתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה.

כתוב אחד אומר, עבדו את ה' בשמחה. וכתוב אחד אומר, (שם ב) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה. מה בין זה לזה? אלא, כאן בזמן שירושלם שרויים בארץ הקדושה - כאן בזמן שירושלם שרויים בארץ אחרת. (ד"א) עבדו את ה' ביראה - זו כנסת ישראל בזמן שהיא בגלות בין העמים.

אמר רבי יהודה, והרי כתוב (ישעיה נה) כי בשמחה תצאו, וזו היא כנסת ישראל. כיון שאמר תצאו, מהגלות הוא, ונקראת שמחה. אמר לו, ודאי כך הוא זה, שכל זמן שהיא בגלות ושוכבת לעפר, לא נקראת שמחה, עד שהקדוש-ברוך-הוא גבא אליה, ויקימה מהעפר ויאמר, (שם נב) התנערי מעפר קומי וגו', (שם ס) קומי אורי וגו', ויתחברו כאחד, (ויקימה מעפרה) ואז תדנה נקראת, תדנות הכל, ואז בשמחה תצאו ודאי. אז כמה תילות יצאו מול הגבירה לתדנות הלילת המלך, כמו שנאמר (שם נה) תהרים ותגבעות ופצחו וגו', וכתוב (שם נב) כי הלך לפניכם ה' ומאספכם וגו'.

איש על דגלו באתת - אלו ארבע מחנות של כנסת ישראל, שהם שנים עשר שבטים, שנים עשר תחומים סביב סביב לה. הכל כמו שלמעלה, כתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי זה וגו'. ששם עלו שבטים - אלו שנים עשר שבטים, שנים עשר תחומים שלמטה.

שבטי זה - הרי פרשוה, משום שנייה עדות לישראל ודאי. ולכן (במדבר כו) הראובני, השמעוני, י"ה בכל אחד ואחד. אבל ודאי כך הוא, שהרי העץ העליון הקדוש, בו חותם בחותמו. ופרשוה שכתוב, (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין וגו'. דמות אדם נכללת בכלם, והפנים היו לארבעת צדדי העולם, ונפרדים בדמיותיהם, וכלם כלולים בו באדם.

מיכאל מימין, גבריאל משמאל, אוריאל לפנייהם, רפאל לאחוריהם, השכינה מעליהם. שנים מכאן, ושנים מכאן, והיא באמצע. כמו זה בארץ שלמטה - שנים מכאן, ושנים מכאן, וי"ה ביניהם.

כיון שלוקחים שני דגלים, מה כתוב? ונסע אהל מועד מחנה הלויים וגו'. ואחר כך אותם שנים אחרים ארבע מחנות הן לארבעת צדדי העולם, ונמצאים שנים עשר. אף כך למטה כמו שלמעלה. ונסע בראשונה דגל מחנה יהודה מול מחנה אוריאל. ומחנה ראובן מול מחנה מיכאל. זה לדרום, וזה למזרח. כך גם המזבח דרומית מזרחית. ומחנה דן לצפון. מחנה אפרים ימה. מחנה דן מול מחנה גבריאל. מחנה אפרים למערב מול מחנה רפאל. כך גם המזבח צפונית מערבית. הכל אחוז זה בזה, עד שהכל עולה ונאחז בשם הקדוש, שהוא הראשית של הכל, העליון של הכל, הקדוש של הכל, הכל כלול בו.

י' מזרח הוא ראשית האור, הולך ומשוטט ומוציא לדרום, ודרום יוצא ותלוי בראשית המזרח. ה' דרום, ממנו יוצא דרום בעולם. ונקנס י' בראשית המזרח, ומוציא אותו.

ומה תלויים דרום וצפון, ואותו שביניהם, י' מזרח, י"ה - דרום וצפון תלויים בו. וי' באמצע, וזה הוא בו זכר. בגלל זה הוא בין צפון לדרום. ועל זה שינו, מי שנותן מטתו בין צפון לדרום, ויהיו לו בנים זכרים. שהרי בו זכר הוא בין צפון לדרום. ה' עליונה, בה תלוי צפון ודרום, ובו זכר ביניהם, בסוד של יו"ה. ה' האחרונה - מערב.

ועל זה הדרום אחוז במזרח, שהוא ראשית השמש ותלוי בו. ועל זה למדנו, מצד אבא אחוז ותלוי החסד העליון, מצד האמא תלויה גבורה. כמו זה אחוז הכל זה בזה.

זויות המזבח גם כן מסובבים, ובא לו לקרן דרומית מזרחית. שהדרום כחו במזרח, שהוא ראשית השמש, וחזק השמש אן שורה אלא בראשית. מזרחית צפונית - כיון שדרום נוטל תקפו של המזרח, הוא מאיר לצפון, והצפון נכלל בדרום, שהרי שמאל נכלל בימין.

צפונית מערבית - שהרי המערב, שהוא בה' אחרונה, נוסע מהצפון. ועל זה הצפון נוסע למערב. מערבית דרומית - היא הולכת (להתחבר) בדרום כמו שדרום תלוי במזרח, וחזקו הולך בראשית. כך גם המערב הולך (להתחבר) להאחוז בדרום. זהו שכתוב וימינו תחבקני. הימין הזה הוא הדרום, בגלל זה יונק משני צדדים - מצפון ומדרום. זהו שכתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. שמאלו - זהו צפון, וימינו - זהו דרום.

וסוד זה למדנו, שהקדוש-ברוך-הוא נותן מטתו בין צפון לדרום, ואוחזת הבן הזה בודאי, ועל זה יש לבני אדם לתת מטתם בין צפון לדרום. וזה למד אותי אבא, שנותנים לו בנים זכרים. שהרי הוא התפון כלפי האמונה השלמה העליונה, בשלמות הכל, לגבי הקדוש ברוך הוא שהוא בין צפון לדרום,

וּלְגַבִּי כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל שְׁמַאִירִים (שְׁהִיא) שְׁהִיא בֵּין צִפּוֹן לְדָרוֹם - וְדָאִי יִהְיוּ לוֹ בְּנִים זָכָרִים.

וּבְכָל צָרִיד לְהִרְאֹת מַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁלֻמְעֵלָה. וְכִמּוֹ שְׁמִרְאָה מַעֲשֶׂה לְמִטָּה, כִּדְּ מַעוֹרָר לְמַעְלָה, וּפְרָשִׁיָּה. שְׁמַע רַבִּי פִּנְחָס וְנִשְׁק לְרַבִּי אֶלְעָזָר, וּבִכְה וְצַחֲק וְאָמַר, אֲשֶׁרִי חִלְקִי בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים כז) ה' אֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא וְגו'. ה' אֹרִי וְיִשְׁעִי, בֵּינוֹן שְׁאָדָם הַסֶּתֶפֶל (נֶאֱחָז) בְּאוֹר שְׁלֻמְעֵלָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאִיר עָלָיו, לֹא פוֹחַד מַעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ס) וְעָלִיד יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עָלִיד יִרְאֶה. ה' מַעוֹז חַיִּי, בֵּינוֹן שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹחֵז בְּאָדָם, לֹא יִפְחַד בְּאוֹתוֹ עוֹלָם מִכָּל בְּעָלֵי הַדִּינִים. גַּם אֲנִי כְּמוֹ זֶה, בֵּינוֹן שְׁאֲחֻזְתִּי בְּאֲבִיד וּבִדְ, לֹא אֶפְחַד בְּעוֹלָם הִזָּה וּבְעוֹלָם הָאֲחֵר.

וְעָלִיד כְּתוּב, (מִשְׁלִי כג) יִשְׁמַח אֲבִיד וְגו'. בֵּינוֹן שְׁכַתוּב יִשְׁמַח אֲבִיד וְאָמַד, מַה זֶה וְתַגֵּל יוֹלְדֵתִיד? שְׁהִרִי בְּאָמַד מִסְּפִיק. אֲלֹא יִשְׁמַח אֲבִיד - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאָמַד - זֶה כְּנִסֶּת יִשְׂרָאֵל. וְתַגֵּל יוֹלְדֵתִיד - יוֹלְדֵתִיד שְׁלֻמְעֵלָה. אִיפֹה שְׁמַחְתּוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲבִיד? אֲלֹא פְסוּק הוּא לְבָדוֹ, שְׁכַתוּב (שם) גִּיל גִּיל אֲבִי צָדִיק - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְיוֹלֵד חֲכָם יִשְׁמַח בּוֹ - זֶה אֲבִיד שְׁלֻמְעֵלָה. דָּבָר אֲחֵר, גִּיל גִּיל אֲבִי צָדִיק - זֶה אֲבִיד שְׁלֻמְעֵלָה. וְיוֹלֵד חֲכָם יִשְׁמַח בּוֹ, כְּתוּב בְּתוֹסֶפֶת וְאִי' - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב (תְּהִלִּים לא) בִּידָד אֶפְקִיד רוּחִי פְדִיתָה אוֹתִי ה' אֵל אֲמֶת. יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל בְּפִסּוּק הַזֶּה. רְאִיתָם מִי שְׁמַפְקִיד דָּבָר בִּידֵי הַמֶּלֶךְ? אֲלֹא, וְדָאִי אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שְׁהוֹלֵף בְּדַרְכֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ וְלֹא חוּטָא לְפָנָיו. בֹּא רֵאָה, בֵּינוֹן שְׁנֶכְנֵס הַלֵּילָה, עַד הַמָּוֶת שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, וְעַד הַחַיִּים מִסְתַּלַּק לְמַעְלָה לְמַעְלָה. וְכִינוֹן שְׁעַד הַמָּוֶת שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם לְבָדוֹ, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם טוֹעֲמִים טַעַם מָוֶת. מַה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שְׁאוֹתוֹ עַד גּוֹרָם.

וְהָאָדָם צָרִיד לְהַקְדִּים וּלְהַפְקִיד בִּידוֹ אֶת נַפְשׁוֹ בְּפִקְדוֹן, כְּפִקְדוֹן שֶׁל אָדָם שְׁנוֹתוֹ פִּקְדוֹן לְאֲחֵר. שְׁאֵף עַל גֵּב שְׁהוּא הַתְּחִיב אֵלָיו יוֹתֵר מֵאוֹתוֹ פִּקְדוֹן - לֹא כְּדָאִי לְהַאֲחִז בּוֹ, הוּאִיל וְהַפְקְדוֹן נִמְסָר לוֹ, וְאִם יִסְרַב בּוֹ - וְדָאִי נִבְדָּק אַחֲרָיו, שְׁאִין הוּא מִזְרַע קִדְשׁ וְלֹא מִבְּנֵי הָאֱמוּנָה.

כִּדְ אוֹתוֹ עַד, בְּנֵי אָדָם מְקַדִּימִים וְנוֹתְנִים לוֹ פִּקְדוֹן נַפְשָׁם, וְלוֹקַח כָּל נַשְׁמוֹת בְּנֵי הָעוֹלָם. וְכָלִם טוֹעֲמִים טַעַם מָוֶת, מִשׁוֹם שֶׁזֶּה עַד הַמָּוֶת הוּא. וּמִשׁוֹם שֶׁכָּל נַפְשׁוֹת אֵלָיו, אֵף עַל גֵּב שְׁכָלִם הַתְּחִיבֵי לוֹ, וְלֹא כְּדָאִי הוּא לְהִשְׁבִּיב הַפִּקְדוֹן לְאָדָם. אֲלֹא בֵּינוֹן שְׁכָלִם נִמְסְרוּ לוֹ בְּפִקְדוֹן, מִחֲזִיר כָּל הַפִּקְדוֹנוֹת לְבַעֲלֵיהֶם.

בֹּא רֵאָה, לֹא כְּדָאִי לַעַד הַמָּוֶת הִזָּה לְהַחֲזִיר פִּקְדוֹנוֹ לְאָדָם אֲלֹא בְּשַׁעַד הַחַיִּים מִתְּעוֹרָר בְּעוֹלָם. וּמִתִּי מִתְּעוֹרָר אוֹתוֹ עַד חַיִּים? בְּשַׁעַד שְׁעוֹלָה הַבָּקָר. וְאִזּוֹ, בֵּינוֹן שֶׁזֶּה מִתְּעוֹרָר בְּעוֹלָם, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם חַיִּים, וּמִשְׁאִיר וּמִחֲזִיר אוֹתוֹ עַד הַמָּוֶת כָּל הַפִּקְדוֹנוֹת שְׁהַפְקְדוֹ אֶצְלוֹ, וְהוֹלֵף לוֹ. מַה הַטַּעַם הֵם חַיִּים? מִשׁוֹם שְׁאוֹתוֹ עַד הַחַיִּים גּוֹרָם.

וְאִם תֵּאֲמַר, הִרִי בְּנֵי אָדָם רַבִּים הֵם מִתְּעוֹרְרִים בְּלֵילָה בְּעוֹד שְׁעַד הַמָּוֶת שׁוֹלֵט? אֲלֹא וְדָאִי אוֹתוֹ עַד הַחַיִּים עוֹשֶׂה אֶת זֶה. מַה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שְׁכַתוּב (תְּהִלִּים יד) לְרִאֲוֹת הַיֵּשׁ מִשְׁכִּיל דָּרַשׁ אֶת אֱלֹהִים. וְלֹא יִהְיֶה פֶתַח פֶּה לְאָדָם שְׁאִיֵּאמַר: אֲלֵמָלֹא שְׁלֻטְתִּי בְּנַפְשִׁי בְּלֵילָה, הִיִּיתִי מִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זֶה בִּישְׂרָאֵל בְּוֹדָאִי, וְכִדְ הוּא! אֲבָל בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם שְׁרָאִינוּ כְּזֶה, מַה הַטַּעַם? אָמַר לוֹ: יִפְהָ מַה שְׁאֲמַרְתָּ.

פֶּתַח וְאָמַר, (בְּמִדְבָּר כג) מַה אֶקֶב לֹא קִבָּה אֵל וּמַה אֶזְעַם לֹא זָעַם ה'. בֹּא רֵאָה, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לְמַעְלָה יֵשׁ לְמִטָּה. לְמַעְלָה יֵשׁ יָמִין וְיֵשׁ שְׂמָאל - לְמִטָּה יִשְׂרָאֵל וְהַעֲמִים. יִשְׂרָאֵל אֲחוּזִים לְיָמִין בְּקִדְשֵׁת הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ. הַעֲמִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לְשְׂמָאל, לְצַד רוּחַ הַטְּמָאָה. וְכָלִם לְמִטָּה מִכָּל דְּרָגוֹת הַשְׂמָאל. וְכָל הַדְּרָגוֹת אֲחוּזוֹת זֶה בְּזֶה עַד שְׁתַּלּוּיּוֹת מִהֲרָאשׁ. וְכִמּוֹ שְׁהֲרָאשׁ נּוֹסֵעַ, בְּאוֹתוֹ הַגּוֹן נּוֹסֵעַ הַזָּנָב, שְׁהוּא תַחְתּוֹן. מַה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שְׁאֲחוּז בּוֹ. וּמִשׁוֹם זֶה הַעֲמִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, בְּאוֹתוֹ צַד הַטְּמָאָה שְׁלָהֶם כִּדְ מִנְהִיגִים.

בְּלָעַם הַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַדְּרָגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהוּא הִזָּה רֹאָה בְּתַחְתּוֹן הִזָּה, שְׁהוּא הַזָּנָב, שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהַתְנַהֵּג אֲלֹא בְּרָאשׁ. מִשׁוֹם כִּדְ אָמַר מַה אֶקֶב לֹא קִבָּה אֵל, (שְׁהוּא הֲרָאשׁ מִשׁוֹם) שְׁאוֹתוֹ הֲרָאשׁ הָעָלִיוֹן אִינוֹ נִמְצָא בְּדִין בְּאוֹתָם הַיָּמִים.

וְאֵף עַל גֵּב שְׁהָאֵל הִזָּה בְּאֲרָנוֹ, הַמַּלְכוּת הַקְדוּשָׁה הִזָּה לּוֹקַחַת שֵׁם כְּמוֹ הַכֹּל, וְהַטּוֹב וְהַחֲסֵד שֶׁל הָעוֹלָם הִזָּה, (בְּאֲרָנוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר עָלִיוֹן, וְהוּא טוֹב וְחֲסֵד שֶׁל הָעוֹלָם, הַמַּלְכוּת הַקְדוּשָׁה הִזָּה לּוֹקַחַת שֵׁם כְּמוֹ שְׁלֻמְעֵלָה) וּמִשׁוֹם זֶה נִקְרָאת אֵל, אֲלֹא שְׁהוּא זֹעֵם בְּכָל יוֹם, שְׁנִמְצָא בּוֹ דִּין.

וּבֹא רֵאָה, אֵל שְׂדֵי בְּאֲרָנוֹ שְׂבֹו הַנָּאֵת הָעוֹלָם, וְהוּא אָמַר לְעוֹלָם דִּי. שְׁהִרִי הָאֵל זֶה הוּא שְׁמִדְזוּג עֲמוֹ, וּמִשׁוֹם כִּדְ נִקְרָא אֵל שְׂדֵי, אֵל שֶׁל שְׂדֵי. וְעַל זֶה מַה אֶקֶב לֹא קִבָּה אֵל. מִשׁוֹם כִּדְ, כְּמוֹ שְׁמִתְעוֹרָר הֲרָאשׁ - כִּדְ מִתְּעוֹרָר הַתַּחְתּוֹן.

בִּכְה רַבִּי אֶלְעָזָר, פֶּתַח וְאָמַר, (יִרְמִיָּה מו) קוֹלָה כְּנַחֲשׁ יִלְד וְגו'. כְּעַת (כְּמוֹ זֶה) שִׁישְׂרָאֵל בְּגָלוֹת, הִיא

ודאי הולכת כנחש. נחש, כשהוא (בדין) כופף ראשו לעפר, עולה הזנב, שולט ומכה את כל אותם שנמצאים לפניו. אף כך כעת בגלות - כגון זה הראש כפוף לעפר, והזנב שולט. מי עשה שהזנב יעלה למעלה, ישלט ויכה? הראש שמתכופף למטה. ועם כל זה, מי מנהיג את הזנב ומי מסיעו למסעיו? זה הראש. אף על גב שהוא כפוף לעפר, הוא מנהיג את מסעיו. בגלל זה, קולה כנחש ילך.

ועכשיו, שאר העמים שהם אחוזים בזנב, עולים למעלה, ושולטים ומכים, והראש כפוף לעפר, כמו שנאמר (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום וגו'. ועם כל זה, הראש הזה מנהיג את הזנב ושומר (ומסיע) אותו, כמו שנאמר (שיר השירים א) שמני נטרה את הפרמים. אלה עמים עובדי כוכבים ומזלות, שהם הזנב. בא רבי יהודה, ונשק ידיו ואמר, אלמלא לא שאלתי דבר בעולם, אלא ששאלתי זה והרוחתי אותו - די לי, שעכשו ידעתי עמים עובדי כוכבים ומזלות ושלטונם איך מנהיג. אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב (תהלים קלה) כי יעקב בחר לו יה וגו'.

אמר לו רבי אלעזר, מה זה לסגלתו? אמר לו, שלשת האבות הללו נקראו סגלה, בין למעלה בין למטה, כמו זה כהנים לויים וישראלים, והכל אחד. ואלה סגלתו של הקדוש ברוך הוא למעלה וסגלתו למטה, וזהו שכתוב (שמות יט) והייתם לי סגלה מפל העמים.

ונסע אהל מועד מחנה הלויים וגו'. אחר כך מה כתוב? [ונסע] דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה. הינו שכינה שרויה במערב, ופרשוה. כתוב (בראשית מח) ויברכס ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר וגו', וישם את אפרים וגו'. בך יברך ישראל, ישראל סבא. מה משמיענו?

אלא בך יתברך ישראל לא כתוב, או בך יברך ישראל. מה זה יברך ישראל? אלא ישראל הקדוש לא יברך את העולם אלא בך, שאתה במערב, וכתוב (שם לה) אני אל שדי פרה ורבה. למדנו שראה עמו שכינה, ואז אמר בך יברך ישראל לאמר. בך יברך את העולם.

ואיך ראה? והרי כתוב (שם) ועיני ישראל כבדו מאן וגו'? אלא כתוב, שכל את ידיו. מה זה שכל? אלא הימין היה זקוף, והשכינה הסיטה כלפי אפרים, והריח ריח שכינה על ראשו, ואז אמר בך יברך ישראל, וראה שהוא במערב.

ודאי שכינה במערב, והרי בארנו, כדי שיהיה בין צפון לדרום, ולהתחבר בגוף ולהיות בזווג אחד. וצפון מקבל אותה תחת הראש, והדרום מתבק אותה. זהו שכתוב (שיר השירים ב) שמאלו תחת לראשי וימינו ותחבקני. והרי בארנו ודאי, (שם ג) מטתו של שלמה, בין צפון לדרום, ולהתחבר בגוף, ואז כלל אחד להתברך העולם. למדנו, כל האומר תהלה לדוד שלש פעמים בכל יום, מבטח לו שהוא בן העולם הבא. והרי בארנו, כדי לזוג את התהלה הזו, ושתמצא בכל יום בין צפון לדרום.

בא אדם בבקר - מקבל עליו על מלכות שמים (כמו שנתבאר, מסדר שבח) באותן תשבויות שאומר תהלה לדוד, וכל ההללויה, שהם סדור של עשר תשבויות של עשרה כתרים קדושים של השם הקדוש, ומשום זה עשרה הם הללויה. אחר כך סים בעשר תשבויות, שהן: (תהלים קט) הללויה הללו אל בקדשו וגו', הללויה וגו'. מי אלה עשרה הללויה, והרי חמשה הם! אלא מתחיל שבח בהללויה, ומסיים בהללויה.

לאחר העלוי של סדור השבח באז ישיר משה, שיש בו הכל, ובזה מקבל עליו על מלכות הקדושה. אחר כך משנה אותה בחסד בסוף התפלה, להתקדש בו. אחר כך בתפלת מנחה, שהגבורה תלויה והדין שורה. נמצא בכל הדרום (היום) המטה הוא שנותנה בין צפון לדרום, להתחבר בזווג זה בגוף פראוי. ומי שמסדר ומחבר אותה בכל יום כך, ודאי הוא בן העולם הבא.

משום כך דגל של מחנה אפרים ימה, והוא בין צפון לדרום. דרום ראובן מצד אחד, שכתוב דגל מחנה ראובן תימנה. צפון דן מצד אחר, שכתוב דגל מחנה דן צפנה. אפרים בין זה לזה. נמצא מערב, שהוא אפרים, בין צפון לדרום, הכל כמו למעלה.

סוד ליושבי הדרום אחינו. וכך שלח להם: אחינו, מצד המנורות (מסדרים מנורות) בסודות קשורים, שרציתם ליחד יחוד בטפס של קשר עליון, קבלו עליכם על מלכות הקדושה בכל יום בהתחלה, ובזה תעלו (בקשר) בהעלם (בהיכל) קדוש של הדרום, וסובבו צדי העולם עד שיתקשרו בקשר אחד, ובדרום (התחזקו) (תקבעו) מקום, ושם תהיו.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו. אמר לו, סימן לזווג היחוד מנין? אמר לו, בני, אף על גב שבארנו דברים לכל צד וצד, והתפזרו כאן דבר וכאן דבר - סימן זה נקט בידי, וכך זה, כמו סביב המזבח. שלמדנו, ובא לו לקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית. אמר לו, והרי לא יכול עד שמקבל עליו אדם על מלכות הקדושה בהתחלה ונותן עליו על זה, ואתה אמרת שביא לדרום בהתחלה!?

אמר לו, הכל אמרתי לך, שהרי ובא לו לקרן, אמרתי בהתחלה, והרי ידעת סוד הקרן, וזהו על



מלכות הקדושה. אחר כך דרומית מזרחית, ששם הוא עץ החיים, וזה לוג אותו במזרח, שהוא האב העליון, שהרי הבן מצד אבא הוא בא. ולכן מדרום למזבח, שבת המדרום הוא במזרח, וצריך להתקשר באחד, דרום במזרח.

והמזרח שמתקשר בצפון, (כמו שנקמר (תהלים יז) וצפונך תמלא בטנם) משום שזה משלים וממלא נחלים ומעונות, ועל זה מזרחית צפונות, אלו אבא ואמא שלא נפרדים לעולם, והרי בארנו. ומה שנקמר צפונות, שהוא סתר עליון, ומצדה יוצא צפון, ומצדה מתעוררים הדינים, אף על גב שהיא רחמים ושמחה. והרי בארנו. וכשהיא יוצאת - צפון יוצא עמה, שהוא נקלל ונקשר בדרום.

אחר כך צפונות מערבית, שהרי מצד האבא יוצא בן, ומצד האמא יוצאת בת, ומשום כך צפונות מערבית, וזוהי קרן של התחלה, שפעת נקשרת בצפון סתם. אחר כך צריך לקשרה בדרום, ששם הוא קשר הכל, והגוף בה נמצא, ועל כך מערבית דרומית.

נמצאת קרן זו שלש פעמים: אחת לקבל אותה אדם בתחלה, אחר כך לקשרה בשתי זרועות, להתחבר בגוף ולהיות הכל אחד. וזהו סדור של היחוד השלם. וכל צד וצד באותו קשר שראוי לו, ולא יחליף צד בצד אחר שלא ראוי לו, כדי שלא יענש. מי שעושה יחוד זה כראוי כפי שאמרנו, אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי יודע לסדר שבח רבונו ויחוד רבונו, ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא משתבח בו. עליו כתוב, (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

רבי שמעון פתח, (תהלים כה) לדוד אליך ה' נפשי אשא אלהי בך בטחתי וגו'. מה ראה דוד לסדר שבח זה ככה? וכל השבחים שהם בא"ב, כלם שלמים, וזה חסר, שאין בו וי' ולמה סדור זה לפל על אפים?

אלא סוד עליון הוא גנוז בין החברים. בשעה שנכנס הלילה, (ושולט) העץ התחתון שהמות תלוי בו, פורש ענפיו ומכסה הכל. ועל כך מחשיך, וכל בני העולם טועמים טעם המות, ומקדים אדם ונותן פקדון נפשו, ומפקיד בידו בפקדון. ומשום שלוקח אותם בפקדון, חוזר הפקדון לבעליו בשעה שמיגיע הבקר. כשמגיע הבקר וחוזר אליו פקדונו, צריך לברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא הנאמן העליון.

אחרי שקם, נכנס לבית הכנסת, מתעטר בתפלין, מתכסה בכסוי ציצית, נכנס ומטהר עצמו בקרבנות בתחלה, אחר כך מקבל עליו על מלכות בסדור של שבחי דוד, שהם סדור של על מלכות. ובסדור שבח זה משרה עליו אותו על. אחר כך סדור תפלת מישב, ותפלה מעמד, לקשרם באחד.

בא ראה סוד הדבר, אף על גב שתפלה תלויה במלל ודבור הפה - הכל תלוי בעקר המעשה בתחלה, אחר כך בדבור ובמלל הפה. איזה מעשה? אלא אותו מעשה שעושה האדם בתחלה כמו תפלה זו. ולא יתפלל אדם תפלה, עד שיראה מעשה בתחלה כמו התפלה.

מעשה ראשון (בראשונה מעשה) בשעה שאדם קם - צריך לטהר עצמו בתחלה, ואחר כך יקבל עליו על זה, יפרש על ראשו פריסת מצוה. אחר כך יקשר קשר היחוד, שהם תפלין, (מהו תפלין?) תפלה של ראש ושל יד, ולתקנם בקשר אחד בשמאל ועל הלב, כפי שבארנו (שיר השירים ב) שמאלו תחת לראשי וגו'. וכתוב (שם ח) שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך. והרי בארנו. וזהו המעשה שבתחלה.

אחר כך, בשעה שאדם נכנס לבית הכנסת, יטהר עצמו בתחלה בקרבנות, בדבור הפה. אחר כך יקבל עליו על מלכות זה, לפרש על ראשו (פרישת מצוה) בשבחי דוד המלך, כמו המעשה שפורס על ראשו פרישת מצוה. אחר כך תפלת מישב כנגד תפלין של יד, ואחר כך תפלת מעמד שהיא כנגד תפלין של ראש. וזה כמו זה. מעשה כמו דבור. ודאי במעשה ודבור תלויה התפלה.

ואם פוגם את המעשה, הדבור לא מוצא מקום ששורה בו, וזו לא תפלה, ונפגם האיש ההוא למעלה ולמטה, (ולא עוד, אלא) שצריך להראות מעשה ולמלל דבור עליו, וזוהי תפלה שלמה. אוי לאיש שפוגם בתפלתו, עבודת רבונו, עליו כתוב (ישעיה א) כי תבאו לראות פני וגו'. גם כי תרבו תפלה אינני שמע. שהרי במעשה ודבור הדבר תלוי.

בא ראה, כינון שאדם עושה תפלות כך, במעשה ובדבור, וקושר קשר היחוד, נמצא שעל ידו מתברכים עליונים ותחתונים. ואז צריך האדם להראות עצמו, אחרי שסיים תפלת עמידה, כאלו נפטר מן העולם, שהרי נפרד מעץ החיים וכנס רגליו לאותו עץ המות, שהחזיר לו פקדונו, כמו שנקמר (בראשית מט) ויאסף רגליו אל המטה, שהרי הודה על חטאיו והתפלל עליהם.

עכשו צריך להתכנס לאותו עץ המות, ולנפל ולומר אליו, אליך ה' נפשי אשא. בהתחלה נתתי לך בפקדון. כעת שקשרתי את היחוד ועשיתי מעשה ודבור כראוי והודיתי על חטאי, הרי נפשי מסרתי לך בנדאי.

ויראה אדם עצמו כאלו נפטר מהעולם, שנפשו מסר למקום המות הזה, משום כך אין בו נא"ו,

שְׁנֵי עֶצְרֵי הַחַיִּים הוּא, וְזֶה עֶצְרֵי הַמָּוֶת הוּא. וְזֶה בֵּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, שֶׁסּוּד הַדָּבָר (מֵה בֵּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ סוּד הַדָּבָר) - שֵׁשׁ חֲטָאִים שֶׁלֹּא מִתְּכַפְּרִים עַד שֶׁנִּפְטָר הָאָדָם מִהָעוֹלָם, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה כב) אִם יִכְפֹּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תִּמָּתוּן. וְזֶה נִתֵּן עֲצָמוֹ וְדָאִי לְמוֹת וּמָסָר נִפְשׁוֹ לְמָקוֹם זֶה, לֹא בִּפְקֻדוֹן כְּמוֹ בְּלִילָה, אֲלָא כְּמִי שֶׁנִּפְטָר מִהָעוֹלָם וְדָאִי.

וְתִקּוֹן זֶה צָרִיךְ בְּכֻנַּת הַלֵּב, וְאִזּוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵרַחֵם עָלָיו וּמַכְפִּיר לוֹ עַל חֲטָאָיו. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁיּוֹדֵעַ לַפְתּוֹתוֹ וְלַעֲבֹד לְרִבּוֹנוֹ בְּרָצוֹן וּבְכֻנַּת הַלֵּב. אוֹי לְמִי שֶׁבֵּא לַפְתּוֹת לְרִבּוֹנוֹ בְּלֵב רַחוּק, וְלֹא בְּרָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים עח) וַיִּפְתּוּהוּ בְּפִיהֶם וּבִלְשׁוֹנָם יִכְזְבוּ לוֹ וְלָכֶם לֹא נִכּוֹן עִמּוֹ. הוּא אוֹמֵר (שם כח) אֲלִיד ה' נִפְשִׁי אֲשָׂא, וְלֹא כָּל דְּבָרָיו, אֲלָא בְּלֵב רַחוּק, זֶה גּוֹרֵם עָלָיו לְהַסְתַּלֵּק מִהָעוֹלָם טָרָם שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ יָמָיו, בְּזִמְנֵן שֶׁאֵילָן זֶה מִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם לַעֲשׂוֹת דִּין.

וְלָכֵן צָרִיךְ אָדָם לְהַדְבִּיק נִפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּרִבּוֹנוֹ, וְלֹא בֵּא אֱלֹהֵי בְּרָצוֹן כּוֹזֵב, מִשּׁוּם שְׁכָתוֹב (שם קא) דְּבַר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לִנְגֹד עֵינָי. מֵה זֶה לֹא יִכּוֹן? בְּשַׁעֲרָה שֶׁהוּא מִתְקִין עֲצָמוֹ לְזֶה וְלָבוֹ רַחֵק מִן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, קוֹל יוֹצֵא וְאוֹמֵר: לֹא יִכּוֹן לִנְגֹד עֵינָי. (לְמַעַן) זֶה צָרִיךְ לְתַקֵּן אֶת עֲצָמוֹ, לֹא יִכּוֹן, אֵינּוּ רוֹצֵה שִׁיתַּתֵּקֶן. כָּל שֶׁכֵּן אִם הוּא בֵּא לִיחַד שֵׁם הַקְדוּשׁ וְלֹא מִיחַדוֹ כְּרָאוּי.

אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל הַצְדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, עָלִיהֶם כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה סו) וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת כְּבוֹדִי וְגו'. וְכְתוּב (תְּהִלִּים קמ) אֶךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְגו'. בֵּא רַבִּי אֶלְעָזָר וְנִשְׁקִי יְדוֹ וְאָמַר, אֲלֵמָלָא לֹא בָּאתִי לְעוֹלָם רַק לְשִׁמְעַת דְּבָרִים אֱלֹהִים - דִּי לִי. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אֲשֶׁרִי חֲלָקִי וְאֲשֶׁרִי חֲלָק יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּדְבָּקִים בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים וְגו'. (יִשְׁעִיָּה ס) וְעַמְּךָ כָּלֶם צְדִיקִים וְגו'.

בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. יִמְלֹךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן

פֶּרֶשֶׁת נִשְׂא

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר נִשְׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן וְגו'. רַבִּי אֲבָא פִתַּח, (תְּהִלִּים לב) אֲשֶׁרִי אָדָם לֹא יִחַשֵּׁב ה' לוֹ עוֹן וְאֵין בְּרוּחוֹ רַמְיָה. הַפְסִיק הַזֶּה אֵין רֹאשׁוֹ סוּפוֹ, וְאֵין סוּפוֹ רֹאשׁוֹ. וַיֵּשׁ לְהַסְתַּכֵּל בּוֹ, וְכָךְ פִּרְשׁוּהוּ.

בֵּא רֵאָה, בְּשַׁעֲרַת תְּפִלַּת מִנְחָה הַדִּין שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, וַיִּצְחַק תִּקּוֹן תְּפִלַּת מִנְחָה, וּגְבוּרָה עָלִיוֹנָה שׁוֹלֶטֶת בְּעוֹלָם, עַד שֶׁבֵּא וְנִכְנַס הַלֵּילָה, בְּשִׁבְלִי לְקַבֵּל אוֹתוֹ (לְלִילָה). וּמִזִּמְנֵן שֶׁשׁוֹרָה תְּפִלַּת מִנְחָה, נִפְרָד הַשְּׂמָל לְקַבֵּל (אוֹתוֹ) וּמִתְעוֹרֵר הַלֵּילָה. אַחֵר שֶׁמִּתְעוֹרְרִים כָּל אוֹתָם שׁוֹמְרֵי הַפְּתִיחוֹת שֶׁבַחוּ, כָּלֶם מִתְעוֹרְרִים בְּעוֹלָם וּמִתְפַּשְׁטִים, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם טוֹעֲמִים טַעַם מוֹת.

וְהָרִי נִתְבָּאָר. בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה מִמֶּשׁ מִתְעוֹרֵר הַשְּׂמָל כְּמִקְדָּם, וְשׁוֹשְׁנָה הַקְדוּשָׁה מַעֲלָה רִיחוֹת וּמִשְׁבַּחַת וּמְרִימָה קוֹל, וְאִזּוּ עוֹלָה וְשׁוֹרָה הָרֹאשׁ לְמַעֲלָה בְּשְׂמָל, וְהַשְּׂמָל אִזּוּ מְקַבֵּלָה.

אִזּוּ הַפְּרִז קוֹרָא בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי זִמְנֵן הוּא לְהַתְעוֹרֵר לְשַׁבֵּחַ לְמַלְךְ. וְאִזּוּ תִשְׁבַּחַת מִתְעוֹרְרוֹת, וְנִמְצָאת הַתְּבַשְׁמוֹת הַכֹּל. אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְזוּג זְוִיג זֶה כְּשֶׁבֵּא הַבֶּקֶר, וְהִימִין מִתְעוֹרֵר וּמִחֻבָּקָה, וְאִזּוּ זְוִיג הַכֹּל נִמְצָא כְּאַחֵד. (לְמַלְךְ, כְּשֶׁבֵּא הַבֶּקֶר וְהִימִין מִתְעוֹרֵר וּמִחֻבָּק אוֹתָהּ, אִזּוּ נִמְצָא זְוִיג הַכֹּל כְּאַחֵד, וְאִזּוּ הַתְּבַשְׁמוֹת מִתְעוֹרְרוֹת וְנִמְצָאת הַתְּבַשְׁמוֹת הַכֹּל. אֲשֶׁרִי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר לְזוּג זְוִיג זֶה).

בֵּא רֵאָה, בְּשַׁעֲרָה שֶׁבְּנֵי אָדָם יִשְׁנִים וְטוֹעֲמִים טַעַם מוֹת וְהַנֶּשְׁמָה עוֹלָה לְמַעֲלָה - עוֹמֶדֶת בְּמָקוֹם שְׁעוֹמֶדֶת, וְנִבְחֶנֶת עַל מַעֲשֵׂיהָ שְׁעִשְׂתָּה כָּל הַיּוֹם, וְכּוֹתְבִים אוֹתָם עַל פֶּתֶק. מִדּוּעַ? מִשּׁוּם שֶׁהַנֶּשְׁמָה עוֹלָה לְמַעֲלָה וּמַעֲדָה עַל מַעֲשֵׂי הָאָדָם וְעַל כָּל דְּבָרֵי וְדְבָרֵי שִׁיוּצָא מִפּוֹ.

וְכִשְׁאוֹתוֹ דְּבָרֵי שֶׁהוֹצִיא הָאִישׁ מִפּוֹ הוּא כְּרָאוּי, דְּבָרֵי קְדוּשׁ שֶׁל תְּפִלָּה וְתוֹרָה - אוֹתוֹ דְּבָרֵי עוֹלָה וּבּוֹקֵעַ רְקִיעִים, וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם שְׁעוֹמֵד, עַד שֶׁנִּכְנַס הַלֵּילָה, וְהַנֶּשְׁמָה עוֹלָה וְאוֹחֶזֶת אוֹתוֹ הַדְּבָרֵי וּמִכְנִיסָתוֹ לְפָנֵי הַמַּלְךְ.

וְכִשְׁאוֹתוֹ דְּבָרֵי אֵינּוּ כְּרָאוּי, וְהוּא דְּבָרֵי מִדְּבּוּרִים רָעִים, מְלָשׁוֹן הָרַע - אוֹתוֹ הַדְּבָרֵי עוֹלָה לְמָקוֹם שְׁעוֹלָה, וְנִרְשָׁם אוֹתוֹ דְּבָרֵי וְאוֹתוֹ חֲטָא עַל הָאָדָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מִיכָה ז) מִשְׁכָּתַת חִיקָךְ שְׁמֹר פְּתִיחֵי פִיד. וְלָכֵן אֲשֶׁרִי אָדָם לֹא יִחַשֵּׁב ה' לוֹ עוֹן, אֵימָתִי? כְּשֶׁאֵין בְּרוּחוֹ רַמְיָה.

רַעֲיָא מִהִמָּנָא (רוּעָה הַנֶּאֱמָר)

מִבֵּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּמַעֲלָה וְעַד בֵּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדֶת עֲבֹדֶת מִשָּׂא בְּאֵהָל מוֹעֵד. מִצָּוָה זוֹ לְהִיּוֹת הַלּוֹיִם מְשׁוֹרְרִים בְּמִקְדָּשׁ. וְאִף עַל גֵּב שֶׁבָּאֲרָנוּ לְמַעֲלָה, כָּאֵן צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ דְּבָרִים, שֶׁהָרִי הִכְהִין מִקְרִיב קֶרְבֵּן, וְהוּא מִיכָאֵל. לֹוי הוּא גְבִירָאֵל, הוּא צָרִיךְ לִנְגֹן.

וְסוּד הַדָּבָר - (תְּהִלִּים מב) יוֹמָם יִצְוָה ה' חֲסִדוֹ, זֶה חֲסִד כְּהֵן גְּדוֹל, שֶׁמִּיכָאֵל הוּא כְּהֵן הַדִּיּוֹט לְגַבִּי רִבּוֹנוֹ, וְעַם כָּל זֶה שֶׁהַדִּיּוֹט הוּא אֲצֵל רִבּוֹנוֹ - הוּא מְלֹךְ חִיּוֹת הַקְדָּשׁ. וּבִרְכַּת הַדִּיּוֹט אֵל תְּהִי קִלָּה בְּעֵינֶיךָ, וְזֶהוּ יוֹמָם יִצְוָה ה' חֲסִדוֹ.

ובלילה שירה עמי - זו גבורה. שירה - (דברים לג) בכור שורו הדר לו. (יחזקאל א) ופני שור מהשמאל. וגבראל שלוחו, וצריך לשורר ולנגן בחזרה ביני התורה, להתעסק לשלח קרבות לפני המלך בשמחה. ומי שאין לו רשות להתעסק בתורה, יקום (איכה ב) קומי רני בליל לראש אשמרות.

ויאמר באשמורות כמה סליחות ותחנונים ובקשות בכל מיני רנה בגרוננו, שהוא כנור להוציא בו קול בשש כנפי ראה עם ורדים בששת צורות הקנה, וזו ו'. ויוציאו מהלב, ששם בינה, כמו שפרשיה בעלי המשנה, הלב מבין. יוציא בן מבינה, מבין יח, שהוא ו', שהוא אפרוח בשש כנפים, ויעלה בששת צורות הקנה, שהם (מלכים-א ו) שש מעלות לכסה.

ושני כסאות הם, (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון, והם הלב והפה. ל"ב, (שמות יז) ויאמר כי יד על פס זה מלחמה לה' בעמלק. כבד, סמא"ל, פה הפס"ה, פס ה', זהו שכתוב (תהלים פא) תקעו בחדש שופר וגו'.

מהו שופר? קנה, ו', קול שעולה מן הקנה אל הפה, ששם ה', בחמשה מיני תקוני דבור, שהם: השפטים ושנים וחד. שפטים שנים. שנים וטוהנות שני מינים. וחד - הרי חמשה. שטוהנים כנהר, שהוא קול, כמו שטוהנים הרמים. להוציא קול ודבור שיוצא מהבינה של הלב במחשבה.

שהוא שם מפרש בעשרה מיני תלים. ובשופר, אין פותחין מעשרה שופרות. והתורה - הקול שלה, הדבור שלה, הבינה שלה, שפרשיה, איזהו חכם? המבין דבר מתוך דבר. מחשבה שלו חשובה לפני הקדוש ברוך הוא מכל קרבוט ועולות. זהו שכתוב (ויקרא ז) זאת התורה לעלה ונלמנה. (עד כאן רעיא מהימנא)

איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם וגו' (במדבר ה). בא ראה, כתוב (שופטים ד) וחבר הקיני נפרד משון מבני חבב חתן משה וגו'. וחבר הקיני מבני בניו של יתרו היה, כמו שנאמר (שמואל-א טו) ויאמר שאול אל הקיני וגו'. למה נקרא קיני? והרי פרשיה. וכתוב (בראשית טו) את הקיני ואת הקניזי. ונתבאר שעשה קו במדבר כעוף זה, כדי לעסוק בתורה, ונפרד מן העיר. נפרד משון, נפרד מאותו עם שהיה שם קדם ונדבק בקדוש-ברוך-הוא, נפרד משון.

אשרי האיש שאזכה בתורה ללכת ולהתדבק בדרכיו. ששואדם הולך בדרכי התורה, מושך עליו רוח קדושה עליונה, כמו שנאמר (ישעיה לב) עד יערה עלינו רוח ממרום. וכשואדם סוטה בדרכיו, מושך עליו רוח אחרת מצד אחר, שהוא צד טמאה, וצד הטמאה מתעורר מצד נקב תהום רבה, ששם מדורי רוחות רעות שמזיקים לאנשים שנקראים מזיקי העולם, שהרי מצד קו הראשון נמצאו.

ויתרו בהתחלה היה כמר לעבדה זרה, ולאותו צד עבד, ומשך עליו רוח מאותו מקום, ולכן נקרא קיני, אחר שנפרד משון (נדאל) ונדבק (נ"א והתחבר) בקדוש-ברוך-הוא. (מה משמיענו?) שכל מי שנדבק בקדוש-ברוך-הוא ועושה מצוות התורה, כבכול הוא מעמיד עולמות, עולם העליון ועולם התחתון. והרי פרשיה, שכתוב וצויתם אתם.

וכל מי שעובר על מצוות התורה, כבכיל פוגם למעלה, פוגם למטה, פוגם את עצמו, פוגם בכל העולמות. משל לאותם ספנים שפנים ששטים באניה, קם שוטה אחד ביניהם ורצה לעשות חור בספינה וכו'.

ולכן, איש או אשה כי יעשו וגו', האדם וגו'. (בא ראה) (הושע ו) והמה כאדם עברו ברית. אדם עבר מצוה אחת של התורה - גרם לעצמו מיתה, וגרם לכל העולם, פגם למעלה, פגם למטה. ואותו חטא תלוי עד שיעמיד הקדוש ברוך הוא העולם כמקדם ויעבר אותו פגם מהעולם. זהו שכתוב (ישעיה כה) בלע המנות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו'. ולכן כי יעשו מכל חטאת האדם. (כתוב) האדם - אדם הראשון.

למעל מעל בה', שמי שיוצא מרחמים ויוגק מדין, גורם פגם. ולכן הרחמן יצילנו מרשעי העולם הזה ומפגמיהם. כמה צדיקים מסתלקים בגלגלם, מלבד לכל מה שגורמים למעלה ולמטה.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים מאושא ללוד. אמר רבי יהודה (יצחק), נאמר דברי תורה ונלך. פתח רבי יהודה (יצחק) ואמר, (שמות כא) כי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר וגו'. מה כתוב אחריו? בעל הבור ישלם וגו'. ומה על זה כך - מי שגורם להסריח העולם בחטאיו על אחת כמה וכמה. אלא תמהנו, שאף על גב שמשריח העולם, למה יש לו תשובה, כמו שכתוב איש או אשה כי יעשו וגו' והתנדו את חטאתם והשיבו?

אלא ודאי זה מועיל להם משום שעשה תשובה, כבכיל הוא עושה אותו ממש. שהרי מה שפגם למעלה - תקן, ובמה? בתשובה, שכתוב איש או אשה כי יעשו וגו', והתנדו את חטאתם והשיבו, ותשובה מתקנת הכל, מתקנת למעלה - מתקנת למטה, מתקנת עצמו - מתקנת לכל העולם.

פתח רבי יצחק (יהודה) אחריו ואמר, (דברים ד) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה וגו'. בצר לך -

מכאן שתשובה מעלה מהכל עד שלא ישרה הדין בעולם. שאחר ששורה הדין מתחזק כחו, מי יעבירו מהעולם ויסלקו? שהרי כיון ששורה הדין, לא מסתלק עד שנשלים. אחר שנשלים ונעשה תשובה, מתקן כל העולמות. משמע שכתוב ומצאנו כל הדברים האלה באחרית הימים, וכתוב ושבתי עד ה' אלהיך וגו'. כי אל רחום ה' אלהיך וגו'.

באחרית הימים, מה יש כאן? אלא להכליל כנסת ישראל, שהיא בגלות ונמצאת בצרתם, ולא עוזבת אותם לעולמים. ולכן הקדוש ברוך הוא, אף על גב שמשורה דין בעולם, רוצה שיחזרו ישראל בתשובה להיטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא, ואין לדן מי שיעמד בפני התשובה.

בא ראה, אפלו כנסת ישראל נקראת תשובה. ואם תאמר, (ותשובה) עליונה (מעלה) (ואות עליונה) מכל מקום לא נמצאת - אלא זו נקראת תשובה, כשחוזר רחמים למולה, והיא חוזרת על כל אותם אוכלוסים ומניקתם. ותשובה מעלה - כשנמסרת הנפש אליה ולקחת אותה בזמן שהיא בתשובה, אז הכל מתתקן למעלה ולמטה, ומתתקן הוא וכל העולם.

רשע אחד בעולם - בגללו יש קלקול לכמה אחרים. אוי לרשע, אוי לשכנו! בא ראה, יונה, משום שלא רצה ללכת בשליחות רבונו, כמה אנשים היו אובדים בגללו בים, עד שכלם חזרו עליו ודנו אותו בדין בים, ואז נצלו כלם, ואחר כך הקדוש ברוך הוא רחם עליו, והציל כמה אוכלוסים בעולם. מתי? כשחזר לרבונו מתוך צרתו. זהו שכתוב (יונה ב) קראתי מצרה לי אל ה' וינענני. וכתוב (תהלים קיח) מן המצר קראתי יי ענני במרחב יי וגו'.

#### רעיא מהימנא

מצוה זו היא מצות תשובה, וזוהי בינה. ובעונותינו, משחרב בית המקדש, לא נשאר לנו אלא ודאי דברים לבד, וזו מלכות. ומה זה בינה? בן ז"ה. וכן זה הוא ו' בודאי. וכל מי שחוזר בתשובה, כאלו החזיר ה' לאות ו', שהיא בן ז"ה, ונשלים בו יהו"ה. וזוהי תשובה - תשוב ה' ודאי לו'.

שאות ה' ודאי היא ודאי דברים, וסוד הדבר - (הושע יד) קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו וגו' ונשלמה פרים שפתינו. שודאי כשאדם חוטא, גורם להרחיק ה' מאות ו'. שמסתלק בן ז"ה, זה יה"ו, מאות ה'. ולכן חרב בית המקדש, והתרחקו ישראל משם וגלו לבין העמים. ומשום זה, כל מי שעושה תשובה, גורם להחזיר ה' לאות ו', והנאלה תלויה בזה. ומשום זה הכל תלוי בתשובה. שפך אמרו הראשונים, כל הקצים כלי, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, שהוא שלמות שמו.

ועל כך, (יחזקאל כ) ואעשה למען שמי. ועוד, (ישעיה מח) למעני למעני אעשה. ואם לא חוזרים, אני אעמיד להם מלך שקשים גזרותיו משל פרעה, ויחזרו בעל כרחם. זהו שכתוב (דברים ד) ושבתי עד ה' אלהיך, עד יהו"ה ה' ודאי.

ותשובה זו נקראת חיים, (משלי ד) כי ממנו תוצאות חיים, שהם נשמות ישראל. והוא הכל שיוצא ונכנס בפי האדם בלא עמל ובלא יגיעה, ה' של הבראם, ועליו נאמר (דברים ח) כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. והיא על ראש האיש, עליה נאמר (במדבר יב) ותמונת ה' יביט. (תהלים לט) אף בצלם יתהלך איש.

ומשום שהיא על ראש האיש, אסור לו לאדם ללכת ארבע אמות בגלוי ראש, שאם היא מסתלקת מעל ראשו של האדם, מיד מסתלקים ממנו החיים.

ואם תאמר שפך שורה על ראש אמות העולם, אף על גב שלא נבראו בהם שמים וארץ וכל תולדותיהם - לא שורה ודאי. שמשוה בקש מהקדוש ברוך הוא שלא תשרה שכינה על אמות העולם, ונתן לו. ההכל העומד על אמות העולם מאיפה יוצא? או על הרשעים שהם ערב רב, מערבים עם ישראל? אלא ודאי לא כל הפנים שונים. אפלו ישראל אינם שונים, כל שכן אחרים.

אלא ודאי על דמות זו של אות ה' פרשוה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבתי שמה. וכשהיא שורה על ישראל, אין להם יגיעה ולא שעבוד, ובה נפש עמלה ויגיעה (שמות לב) שבת וינפש.

שנפש אחרת יש על ראש האדם, שנקראת עבד, והיא דמות על האיש, והוא עבד המלך, שמנענעת כל איברי האדם ללכת בדרכים טובות ולקיים בהם רמ"ח מצוות, להשרות עליהם ה' של הבראם, שפך עולה הבראם לרמ"ח.

ודיוקו אחר על ראשו, שנקרא יראה, וזה י'. ועליהם נאמר, ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים. שתי דמיות טובות, שהם זכר ונקבה. זכר מצד האות י', נקבה מצד האות ה'.

ושתיהן אותיות מעוררות את האדם לתורה ולמצוה. יי יראה, וזוהי על ראש האדם, וממנה תכנס יראה ללב האדם לירא מהקדוש ברוך הוא ולשמר את עצמו שלא יעבר על מצוות לא תעשה. ה' אהבה על ראשו של האדם, וממנה נכנסת אהבת הקדוש ברוך הוא על רמ"ח איבריו לקיים בהם מצוות עשה.

ו' היא על ראש האדם, וממנה יכנס על פה האדם דבורים ללמוד בתורה.

ובזה קחו עמכם דברים ושובו אל ה'. ובזה שתהיה בכם היראה והאהבה והתורה, לחזר וה' ה שהוא בינה, תשובה, ו' תשוב לה', שהיא מעשה בראשית, והיא ל"ב אלהים. ולשתלם יהוה, ובה תהיה לכם מנוחה ונחת מהכל, ובה שבת וינפש.

ובה יכלל יהי', ומשום זה ויכלו - שלמות הכל. בה נברא כל העולם, ועליה עומדים שמים וארץ והים וכל הבריות שנבראו, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה' בראם. ואם היא תתרחק מהעולם אפלו רגע, הכל יחרב ויתבטל, ולא תהיה עמידה לעולם.

ה' זאת לא תלך מהגוף, ובו הוא עומד. וכשהיא תלך ממנו, הוא סם המות יבא וישרה עליו, שתקרא טמאה, נבלה, פסולה, מלאך המות, חשך, אפלה, ושורה על גוף האיש. ובאותו זמן נקרא האדם מת, וסוד הדבר - (יחזקאל יח) כי לא אחפץ במות המת נאם ה' אלהים והשיבו וחיו.

כל מצוות עשה שהיו עתידות לשרות ברמ"ח איבריו, כלן מתאבלות עליו, וסוד הדבר - (ישעיה נז) דרכיו ראיתי וארפאהו וגו', ולאבלי. מה זה ולאבלי? אלו רמ"ח איברים שמתאבלים עליו, שהם דמות עליונה ששורה על ראשו, שבה שורה הו"ה. שפמו שיש דמות טובה על צדיק ומנהיגה אותו לכל מעשים טובים לזכותו לעולם הבא, כך יש דמות רעה על ראש הרשעים להנהיגם במעשים רעים, שירשו גיהנם. ומשום זה יש הכל ויש הכל. יש הכל טוב, שנאמר בו כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. ויש הכל רע, שנאמר בו גם זה הכל ורעות רוח.

ובא וראה, במעשי האדם נודע הפרצוף שעליו ופרצוף פניו. זהו שכתוב (שם ג) הכרת פניהם ענתה בם. בדמות נודע פרצוף החיה ששורה עליו, אם הוא אריה, או שור, או נשר, או אדם. ממקרכת הקדוש ברוך הוא ושכינתו, או ממקרכת מלאך שר הפנים, או ממקרכת רעה של סמא"ל, או ממקרכת ארבעה יסודות של העולם. ואין בהם לא היצר הטוב, ולא היצר הרע, אלא כבהמות העולם.

ומשום זה כמה הכלים יש בבני אדם, כל אחד למינו. וסוד הדבר - (בראשית א) תוצא הארץ נפש חיה למינה. ומשום זה, במדה שאדם מודד - בה מודדים לו. ולכל פרצוף יש ממנה עליו.

בא ראה, לששת ימי בראשית, לכל אחד יש את פרצופו של אותה דרגה שמנהיגה אותו, ולא תמצא יום שאין בו טוב. ואף על גב שביום השני אין בו טוב, תמצאנו ביום השלישי. ומשום זה נאמר בו פעמים כי טוב.

ולכל יום יש גדר מבחוץ שלא יכנס כל אדם לאותו טוב, כמו חשך שמכסה את האור. שתמצא ביום ראשון אור, ותמצא בו חשך. בכל יום תמצא שמירה, ואותם שומרים הם כמו קוצים לקרם. ויש שומרים אחרים, כמו נחשים ועקרבים ושרפים, ושומרים אותו טוב שלא יכנס לשם מי שאינו ראוי להכנס. ואם לא - כל הרשעים היו נכנסים בסודות התורה.

ומשום זה, מי שהוא רשע ויכנס לדעת סודות התורה, כמה מלאכי חבלה שנקראים חשך ואפלה, נחשים ועקרבים, חיות בר נקראים, ומבלבלים מחשבתו שלא יכנס למקום שאינו שלו.

אבל מי שהוא טוב, כל השומרים הם למרותו, וקטגור נעשה סגור, ויכניסו (אותו) לטוב הגנוז, ויאמרו לו: מורנו, איש זה הוא טוב וצדיק, ירא שמים, רוצה להכנס לפניך, אמר לנו (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה ה'. אותו טוב הגנוז יאמר להם: פתחו לו בשער זה שנקרא אהבה, או בשער זה שנקרא תשובה. כל צדיק יכנס כפי דרגתו, וסוד הדבר - (ישעיה כו) פתחו שערים ויבא גוי צדיק וגו'.

קצת צריך לחזר על פתח התשובה. וכי מכמה מינים היא התשובה שעושים בני אדם? כלם טובים, אבל לא כל הפנים שונים. יש אדם שהוא רשע גמור כל ימיו, והוא עובר על כמה מצוות לא תעשה, ומתחרט ומודה עליהם, ואחר כך לא עושה לא טוב ולא רע - לזה בודאי ימחל הקדוש ברוך הוא, אבל לא יזכה לתשובה עליונה. יש אדם שלאחר שישוב מחטאיו ומתכפר לו, הוא הולך בדרך מצנה ומתעסק בכל כחו ביראה ואהבת הקדוש ברוך הוא - זה זוכה לתשובה תחתונה שנקראת ה', וזו היא תשובה תחתונה.

ויש אדם שלאחר שהתחרט על חטאיו ועשה תשובה, ויתעסק בתורה ביראה ואהבת הקדוש ברוך הוא, ולא על מנת לקבל פרס - זה זוכה לאות ו', והוא בן י"ה, ועל שמו נקראת בינה, וזה גורם שתשוב ו' לה'. ומלת תשובה כך היא, תשוב ו' לה'.

ולעולם לא שורה ה' באיש, ולא ו', ללא יראה וללא אהבה, שהם י"ה, יראה ואהבה נקראים בודאי. ומשם נתנו התורה והמצוה, שהם בן ובת. ומשום שישאל מקימים התורה והמצוה, נקראו בנים לקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב (דברים יב) בנים אתם לה' אלהיכם.

הנסתרת (דברים כט) - יראה ואהבה, שהם במח ובלב, בחלל הגוף ובראש. והנגלת - התורה והמצוה, שהם בגוף ובראש מבחוץ. וסוד הדבר כך הוא ודאי, שאם האדם פוחד מהקדוש ברוך הוא או אוהב אותו - את זה לא יודע אדם אחר, משום שזהו דבר שלא התגלה אלא בינו לבין קונו.

אבל אדם שמתעסק בתורה ומתעסק במצוות עשה - זה גלוי לכל אדם, כי הקדוש ברוך הוא עשה לו פה בגלוי להתעסק בתורה, ועינים להסתכל בה, ואזנים לשמע אותה, ועשה הקדוש ברוך הוא ידים ורגלים וגוף לעשות בה מצוות עשה.

אם כך, חטם למה צריך? (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים, זוהי דמות שעל האדם, שנאמר בה (שם כח) ויחלם והנה סלם. סלם ודאי היא נשמת חיים, כסא לשם יהו"ה, שהוא היראה והאהבה, התורה והמצוה, ובו שורה. וכסא זה, ממנו גזירות כל נשמות ישראל, והיא דמות על ראש האדם.

והנה מלאכי אלהים עלים וירידים בו - אלו הבלי שיעולים ויוצאים בגוף בסלם זה. הוא אחד, שביעי של הכל. והוא מצב ארצה - שנים. וראשו מגיע השמימה - שלשה. והנה מלאכי אלהים עלים - שנים. וירידים - שנים. אלה כנגד ארבע רוחות השמים והארץ. וסוד הדבר - (קהלת א) הבל הבלי אמר קהלת הבל הבלי הכל הבל. הם שבעה כנגד הכסא, שהוא הסלם, והשמים והארץ, וארבעה יסודות העולם, והם שבעה כנגד שבעת ימי בראשית. יש כל בריות השמים והים והארץ, כמו חיות, עופות, בהמות ודגים, וכמה תולדות שתליות ממנו.

ומשום שהכל נברא בצלם הזה שעל כל ישראל, שהוא צדיק, נאמר בהם (בראשית ט) וימוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו'. וזה מדבר על בני אדם שמשולים לחיות השדה, לבהמות ולעופות ולדגי הים. שיש אדם שמזלו שור, ומזלו אריה, ומזלו נשר, ומזלו אדם.

וכל אלה למה מתפחדים מדמות זו שהם נבראו משם? אלא משום ששם ה' שורה עליו. סוד הדבר - (דברים כח) וראו כל עמי הארץ וגו'. וכל מי שפוגם מעשיו, נפגמת דמותו, ושם ה' לא שורה במקום פגום. ובאותו פגם שורה חשך, בגלל פגמת הלבנה שהחשך שורה בה. ואדם זה, כמו שהוא פגם דמותו - כך נפגם הוא למטה, או שנעשה אדם, או חרש, או סומא, או חגר, בשביל שהיה רשום למעלה ולמטה.

ואותו חשך שורה בפגם שלו, ומיד יודעים בו דרגות הקדושות, שהם כחות הקדוש ברוך הוא, ומתרחקים ממנו, שכבר יודעים שבאותו פגם לא שורה המלך. ומשום זה חיות המלך מתרחקות ממנו, שחילות המלך לא שורים ולא מתקרבים, אלא במקום שהמלך שורה. שכן הם מתנהגים אחריו, כאיברים אחר הגוף.

ובאותו מקום ששורה אותו חשך, כמה מלאכי חבלה, שנקראים נחשים ועקרבים, מתקרבים אליו, ונותנים לו כמה נשיכות, ואלה אותם יסורים. ואם יש לו ממון של מעשים טובים שעשה - יתמעטו ממנו. ואיך יתמעטו ממנו? אלא כל זכות שיוצאת לו מלמעלה, נותנים אותה לאותם מלאכי חבלה, ומבטלים ממנו יסורים. ואם אין לו זכות ולא חובה למעלה, אלא הכל למטה - בכל זכות שעושה, יורד לו ממונות, ואמות העולם מתקרבים אליו כנגד מלאכי החבלה, ונותן להם ממון ונצל מהם.

ומשום זה היו ישראל מקריבים לעזאזל אצל אותו החשך. ושבעים פרים כנגד שבעים אמות, לקיים הפסוק (משלי כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. ומיד שחוזרים בתשובה, עובר אותו חשך מאותו פגם ונשלם. וסוד הדבר - (שמואל ב יב) גם ה' העביר חטאתך לא תמות. ומיד חוזר בו שם ה' ומתרצה (ומתרפא) בו מאותן נשיכות של היסורים, זהו שכתוב (ישעיה ו) ושב ורפא לו. ומנון שחוזר הקדוש ברוך הוא מיד כשחזר בתשובה ונשלם אותו הפגם? זהו שכתוב (מלאכי ג) שובו אלי ואשובה אליכם.

וזוהי תשובה גמורה שגורמת להחזיר בינה, שהיא יהו"ה, לגבי ה' שהיא מלכות. שהולכת ונודדת מקנה, שהיא אותה דמות שנקשרות בה כל המצוות, ובה נקשרות עשר ספירות. כשאדם עושה מצוה אחת ולא יותר, ועושה אותה ביראה ואהבת הקדוש ברוך הוא, בגללה שורות עליו עשר ספירות. וכל מי שקיים מצוה אחת כראוי, כאלו מקיים רמ"ח מצוות עשה, שאין מצוה שאינה כלולה מכל הרמ"ח. (עד כאן רעיא מהימנא).

איש איש כי תשטה אשתו וגו'. מה זה לגבי זה. אלא כמו שכתוב, למעל מעל בה'. רבי אלעזר אומר, איש איש, מה זה איש איש, שהרי באחד מספיק? אלא הרי פרשה, אבל איש איש, משמע איש שהוא איש, וקיים פסוק שכתוב (משלי ה) שטה מים מבורך וגו', אז הוא איש בעולם, איש לגבי אשתו. ומעלה בו מעל, הרי באחד מספיק, למה שנים? אלא אחד למעלה ואחד למטה, אחד לכנסת ישראל לאחד לבעלה. בגלל זה, והביא האיש את אשתו.

למה אל הכהן? סוד הדבר - משום שהכהן הוא שושבין המלכה. כאן יש להסתכל, הרי כתוב

(ויקרא א) וְשַׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר, וְשַׁחַט אַחֵר וְלֹא הַכֹּהֵן, שֶׁהַכֹּהֵן אָסוּר לוֹ בְּדִין בְּשָׁבִיל שְׁלֹא יִפְגֹּם אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא אַחוּז בּוֹ, וְאַתָּה אִמְרָתָּ וְהִבִּיא הָאִישׁ אֶת אֲשֶׁתוֹ אֶל הַכֹּהֵן, לְדוֹן דִּינָה? אֲלָא וְדַאי כְּהֵן לָזָה רָאוּי, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שׁוֹשֵׁבִין הַמִּלְכָּה, וְכָל נְשׁוֹת הָעוֹלָם מִתְּבָרְכוֹת (נִאֲחֲזוֹת) בְּכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה הָאִשָּׁה שְׁלֵמָטָה מִתְּבָרְכֶת בְּשִׁבְעַת בְּרָכוֹת, שְׁאֲחוּזָה בָּהּ בְּכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל, וְהַכֹּהֵן עוֹמֵד לְתַקֵּן דְּבָרֵי הַמִּלְכָּה וּלְעַנּוֹ בְּכָל מָה שְׁצָרִיד, וּמִשּׁוּם זֶה הַכֹּהֵן לָזָה, וְלֹא אֲחֵר.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה דִין - לֹא כֵן, אֲלָא כְּדִי לְהַרְבּוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם הוּא מְשַׁתְּדֵל בָּזָה, וּלְהַגְדִּיל חֶסֶד. שְׂאִם אוֹתָהּ אִשָּׁה תִּמְצָא צְדָקָת וְזָכָאִית, הַכֹּהֵן מְגַדִּיל שְׁלוֹמָם, וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׁמַתְעִבְרָת בְּבִין זָכָר, וְנִעְשָׂה שְׁלוֹם עַל יָדוֹ. וְאִם לֹא תִּמְצָא צְדָקָת, הוּא לֹא עוֹשֶׂה דִין, אֲלָא אוֹתוֹ שֶׁם קָדוֹשׁ שֶׁהִיא מְשַׁקֶּרֶת בּוֹ, הוּא עוֹשֶׂה אֶת הַדִּין וְהוּא בּוֹדֵק אוֹתָהּ.

בֹּא רֵא, הַכֹּהֵן לֹא מְכַנֵּס אֶת עַצְמוֹ לָזָה, רַק כִּשְׁהִיא נּוֹתֵנָת אֶת עַצְמָהּ לִפְנֵי לְכַסּוֹת (לְהַזְדַּכּוֹת), פַּעַם וּפַעַמִּים שׁוֹאֵל אוֹתָהּ. כִּיּוֹן שֶׁהִיא רוֹצָה לְהַמְצִיא זָכָאִית, אִזּוֹ הַכֹּהֵן עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה כְּדִי לְהַרְבּוֹת שְׁלוֹם.

הַכֹּהֵן כּוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ פַּעַם בְּדֶרֶךְ יֶשֶׁר, אַחֵר כִּדּוֹתָבּוֹ לְמַפְרַע אוֹתִיּוֹת (רְשׁוּמוֹת) מִהַפְּכוֹת בְּאוֹרוֹתֵיהֶן, דִּין בְּדִין, רַחֲמִים בְּרַחֲמִים, רַחֲמִים בְּדִין, וְדִין בְּרַחֲמִים. נִמְצָאָה זָכָאִית - אוֹתִיּוֹת הַרַחֲמִים נִמְצָאִים, וְהַדִּינִים מְסִתְּלָקִים. לֹא נִמְצָאֵת כְּרָאוּי - הַרַחֲמִים מְסִתְּלָקִים, וְנִשְׁאַרִים הַדִּינִים, וְאִזּוֹ נִעְשָׂה הַדִּין.

רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (שְׁמוֹת טו) וַיָּבֵאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁתּוֹת מִיָּם מִמֶּנָּה כִּי מָרִים הֵם, הָרִי פֶּרְשִׁיָּה. אָמַר, תּוֹהָה אֲנִי אִידָּ בְּנֵי אָדָם לֹא מְסִתְּלָקִים וְלֹא מְשַׁתְּדִּלִּים בְּדָבָרֵי תּוֹרָה. כָּאֵן יֵשׁ לְהַסְתְּכָל, לָמָּה כְּתוּב כָּאֵן, שֶׁם שֶׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֶׁם נִסְחָה?

אֲבָל וְדַאי סוּד הַדָּבָר, שֶׁכָּאֵן עַל מִיָּם זֶה הִיא, מִשּׁוּם שֶׁהַמְצָרִים הָיוּ אוֹמְרִים, שְׁבָנִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל הָיוּ מִהֶם, וְהָיוּ כִּמְהָ בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁחֲשָׁדוּ בָּזָה בְּנִשְׁתִּיתֵיהֶם, עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבִּיאָם לְמָקוֹם זֶה וְרָצָה לְבַדְּקֵם. מִה כְּתוּבִי וַיָּבֵאוּ מִרְתָּה וְגוֹ'. וַיִּצְעַק אֶל ה' וְגוֹ'.

אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה, מִשָּׁה, מִה אִתָּה רוֹצָה? הָרִי כִּמְהָ חֲבִילוֹת עוֹמְדוֹת עֲלֵיכֶם כָּאֵן, וְאִזּוֹ רוֹצָה לְבַדֵּק כָּאֵן אֶת נְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל. כְּתוּב שֶׁם קָדוֹשׁ וְזָרַק אוֹתוֹ לְמִיָּם, וַיַּבְדִּקוּ כָּלֶם, נָשִׁים וְגִבְרִים, וְלֹא יִשְׁאַר לְעוֹלָם עַל בְּנֵי. וְעַד שֶׁיַּבְדִּקוּ כָּלֶם כָּאֵן, לֹא אִשְׁרָה אֶת שְׁמִי עֲלֵיהֶם. מִיָּד - וַיִּוְרָהוּ ה' עַץ וַיִּשְׁלַח אֶת הַמִּיָּם, זֶה הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, אוֹתוֹ שֶׁהַכֹּהֵן הִיא כּוֹתֵב לְבַדֵּק אֶת נְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, וְאִזּוֹ - שֶׁם שֶׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֶׁם נִסְחָה.

וְאִם תֹּאמַר, נְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל רָאוּי, הֵם לָמָּה? אֲלָא גַם הֵם צָרִיכִים, שְׁלֹא נִטְמָאוּ בְּנְשׁוֹת מִצְרַיִם. וְנְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל לֹא נִטְמָאוּ בְּמִצְרַיִם כֹּל אוֹתָן שָׁנִים שֶׁהָיוּ בִּינֵיהֶם, וְכָלֶם יָצְאוּ, גִּבְרִים וְנָשִׁים, זָכָאִים, וְנִמְצָאוּ זָרַע יִשְׂרָאֵל קָדוֹשִׁים וְזָכָאִים. אִזּוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִשְׁרָה שְׁמוֹ בִּינֵיהֶם, וְעַל זֶה עַל מִיָּם וְדַאי, שֶׁם שֶׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֶׁם נִסְחָה. גַּם כָּאֵן בְּמִיָּם בּוֹדֵק הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה, וּבִשְׁם הַקָּדוֹשׁ.

וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן. אִיזָּה עֶפֶר? הָרִי לְמַדְנֵנו, כְּתוּב (קֹהֶלֶת ג) הַכֹּל הִיא מִן הָעֶפֶר וְהַכֹּל שֶׁב אֶל הָעֶפֶר. הַכֹּל הִיא מִן הָעֶפֶר - אֲפֹלוּ גִלְגַּל חֲמָה, כֹּל שֶׁכֵּן בּוֹ אָדָם שֶׁנִּמְצָא מִמֶּנּוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֵלּוּ כְּתוּב וּמִן הָעֶפֶר וְלֹא יוֹתֵר - הִיטִי אוֹמֵר כֵּן. אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁכְּתוּב וּמִן הָעֶפֶר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן, מִשְׁמַע שְׂאֲחֵר הוּא. אֲלָא כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה מֵא) יִתֵּן כְּעֶפֶר חֲרָבּוֹ, אֲלָהּ בְּעֲלִי כְּלֵי זִין וּבִלְיִסְטְרָאוֹת, בְּעֲלִי דִין הַקֶּשֶׁה. מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב בְּקִרְקַע הַמִּשְׁכָּן, שְׁאֲחוּזִים לְמִטָּה. וְעַל זֶה, קִסַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל הַמִּיָּם.

מִי הַמְרִים הַמְּאֲבָרִים - אֲלָהּ מִי יָם שֶׁהֵם מְרִירִים. מִהוּ? זֶה שֶׁם הַקָּדוֹשׁ בְּשִׁעָה שֶׁנִּמְצָא בְּדִין, אִזּוֹ נִקְרָאִים מִי הַמְרִים הַמְּאֲבָרִים. וּמִשּׁוּם זֶה מִי הֵיָם שֶׁלְמָטָה כָּלֶם מְרִירִים.

בֹּא רֵא, יָם קָדוֹשׁ זֶה, כִּמְהָ נְהָרוֹת מִתּוֹקִים נִכְנָסִים בְּתוֹכּוֹ, וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא דִין הָעוֹלָם, מִימֵינוּ מְרִירִים, מִשּׁוּם שְׁאֲחוּז בָּהֶם הַמְּנוֹת לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם. וְאִף עַל גִּב שֶׁהֵם מְרִירִים, כְּשִׁמְתַּפְּשֻׁטִים הֵם מִתּוֹקִים. לְפַעַמִּים מִי הֵם מְרִירִים. לְפַעַמִּים הֵם שְׁבוּלֵעַ לְכָל שְׂאֵר הַמִּיָּם, וְנִקְרָא יָם קְפוּא, וּבוֹלֵעַ כָּל אוֹתָם אַחֲרֵים וְשׁוֹאֵב אוֹתָם לְתוֹכּוֹ, וְלֹא נִגְרִים הַחוּצָה. לְפַעַמִּים שׁוֹרִים הַמִּיָּם וּמִשְׁפִּיעִים מֵאוֹתוֹ הֵם כָּל מִה שְׁשׁוּפֵעַ לְתַחְתּוֹנִים. וּבְכִמְהָ גִּנּוּיָם עִמָּד יָם זֶה. הַמִּיָּם הַמְּאֲבָרִים, בְּשִׁעָה שֶׁבֶּא הַנְחָשׁ וְהַטִּיל זֶהֱמָה, אִזּוֹ הַמִּיָּם הַמְּאֲבָרִים, וְעַל כֵּן הַכֹּהֵן עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה לְמִטָּה, וְנִשְׁבָּע שְׁבוּעָה, וְנִעְשָׂה דִין.

בֹּא רֵא, אִם הָאִשָּׁה נִמְצָאֵת זָכָאִית, מִיָּם אֲלָהּ נִכְנָסִים בְּתוֹכָהּ וְנִהַפְּכִים לְמִתּוֹקִים, וּמִנְקִים עַצְמָהּ, וְעוֹמְדִים בְּתוֹכָהּ עַד שְׁמַתְעִבְרָת. כִּיּוֹן שְׁמַתְעִבְרָת, הָיוּ מִיָּפִים בִּיפִי לַעֲבֹר שְׁבַמְעִיָּה, וַיּוֹצֵא בּוֹ יָפָה, נָקִי בְּלִי מוֹם שֶׁל הָעוֹלָם. וְאִם לֹא - הַמִּיָּם הָאֲלָהּ נִכְנָסִים בְּתוֹכָהּ, וּמְרִיחָה רִיחַ זֶהֱמָה, וְאוֹתָם מִיָּם מִתְּהַפְּכִים לְנִחָשׁ בְּמַעֲיָה. בְּמִה שֶׁקִּלְקֵלָה נִתְפָּסֶת, וְנִרְאָה קָלוֹן לְכָל, וְכֵן פֶּרְשִׁיָּה הַחֲבָרִים.

בֹּא רֵא, כֹּל נְשׁוֹת הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת בְּמָקוֹמוֹ וְנִדְּוֹנוֹת, וְעַל כֵּן, אוֹתוֹ מְקוֹם מִמֶּשׁ שֶׁהֵן עוֹמְדוֹת, שֶׁם

נדונות. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם ורוצה לזכותם.

רבי חזקיה פתח, (תהלים קכח) אשתך כגפן פריה וגו'. מה גפן לא מקבלת עליה אלא משלה - כך אשת ישראל עומדת כגפן זה, שלא מקבלת עליה אלא אותו בן זוגה, כמו היונה (כיונה) הזו שלא מקבלת עליה אלא אותו בן זוגה. ועל כן, כגפן פריה בירכתי ביתך. מה זה פריה? כמו שנקמר (דברים כט) פרה ראש. פריה - פורחת, שמוציאה ענפים לכל צד. ואיפה? בירכתי ביתך, ולא לחוץ בשוק, משום שלא תבא לשקר בבית עליונה.

ושלמה אמר, (משלי ב) העזבת אלוף נעוריה ואת ברית אלהיה שכתה. מה זה ברית אלהיה? אותו מקום שנקרא ברית והיא התקשרה בו, בגלל כך בירכתי ביתך.

אמר רבי חזקיה, קללה תבא על אותו איש שמשאיר את אשתו להראות עם שערות ראשה בחוץ, וזה אחד מאותם צניעות של הבית. ואשה שמוציאה משערות ראשה החוצה להתפתק בו, גורמת עני לבית, וגורמת לבניה שלא יחשבו בדור, וגורמת דבר אחר ששורה בבית. מי גרם זה? אותו שער שנקרא מראשה החוצה. ומה בבית כך - כל שכן בשוק, וכל שכן חציפות אחרת. ומשום זה, אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך.

אמר רבי יהודה, שער ראש האשה שמתגלה, גורם לשער אחר להתגלות ולפגם אותה. משום כך צריכה אשה שאלו קורות ביתה לא ייראו שער אחר מראשה, וכל שכן בחוץ.

בא ראה, כמו שפזר השער הוא חמרת הכל - כך גם לנקבה. צא וראה כמה פגם גורם אותו שער האשה: גורם למעלה וגורם למטה, גורם לבעלה להתקלל, גורם עני, וגורם דבר אחר בבית, גורם שתסתלק חשיבות מבניה. הרחמן יצילנו מחציפותיו.

ועל כך צריכה אשה להתפסות בזויות ביתה. ואם עושה כך, מה כתוב? (תהלים קכח) בניך כשתלי זיתים. מה זה כשתלי זיתים? מה זית זה, בין בשתו בין בקץ לא אוכדים עליו, ותמיד נמצאת בו חשיבות תורה על שאר האילנות - כך בניה יעלו בחשיבות על שאר בני העולם. ולא עוד, אלא שבעלה מתברך בכל: בברכות שלמעלה, בברכות שלמטה, בעשר, בבנים ובבני בנים. זהו שכתוב (שם) הנה כי כן יברך גבר ירא ה'. וכתוב, בברך ה' מציון וראה בטוב ירושלים כל מי חניף וראה בנים לבניך שלום על ישראל. (וישראל הזקן הקדוש)

#### רענא מהימנא

אלהיו, קום פתח אתי במצוות, שאתה הוא עוזר לי בכל צד, שהרי עליך נאמר בתחלה, (במדבר כה) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. וכן אהרן הוא ודאי אח שלי, אח לצרה יולד.

פתח ואמר, מצוה לדון בדיני סוטה, זהו שכתוב ועבר עליו רוח קנאה וקנא וגו'. ודאי רוח קנאה נמצאת בשני צדדים, אחד בשקר ואחד באמת, בגלל זה, ברוח שקר - וקנא את אשתו, והיא לא נטמאה. ולמדנו, ועבר עליו וגו', וקנא את אשתו והיא נטמאה.

וכי יש אמת ברוח טמאה? אלא באדם מצד עץ טוב ורע, שם יצר הרע, נחש. בזמן שיש לאדם אשה יפה בכל מעשים טובים, שנקמר בה (משלי יב) אשת חיל עטרת בעלה, ליצר הרע יש קנאה, כמו שלמדנו שקנא אדם על אשתו, עד שפתה אותה וגרם לה מיתה. ולפעמים שולט עליה בעברות ומטמא אותה ונעשית נבלה.

ויצר הרע מצד ימין שלו, דרגת ישמעאל, נקרא נחש. ומצד שמאלו דרגת עשו, סמא"ל, נקרא כלב, ממנה של גיהנם שצוה ה' ה'ב. זהו שכתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות ה'ב. ובכרצונו לאכל נשמה טמאה באש שלו, גיהנם. ועבר עליו רוח טמאה וקנא את אשתו באמת, והיא נטמאה.

ובגללה נאמר, (ויקרא כא) ובת איש כהן - זה מיכאל - כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף. ושם נשרפת אותה זהמא, ומתלבנת היא ממנו כקסף שמתלבן באש, ואותה עפרת של זהמא נשרפת, ונעשית עפר ונאבדת.

כמו זה ישראל, כשהם מחללים את התורה, הקדוש ברוך הוא מכניס אותם לגלות בני עשו ובני ישמעאל שתחת שעבודם, שדרגתם כל"ב ונח"ש, ונדונים שם, ובהם יתבררו ויתלבנו ויצרפו כצורף הכסף וכבחן הזהב. זהו שכתוב (זכריה יג) וצרפתים כצורף את הכסף ויבחתים כבחן את הזהב, עד שיתקיים בהם, (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כפשים כפשים ילבינו.

ועץ טוב ורע, בגללו נאמר (שמות טו) ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים וגו'. משום שהיו ישראל עם ערב רב, כלם היו עץ של טוב ורע, ועל זה חציו מתוק מצד ימין, וחציו מר מצד שמאל. ובזמן שערב רב היו מחטאים את ישראל, היה כאלו היו כלם מצד הרע, והמים חזרו להיות מרירים כמו אותו עץ מר במים. זהו שכתוב ויבאו מרתה ולא יכלו לשותות מים ממרה כי מרים הם.



ועץ מר זה הוא כמו נסיון הסוטה. אם סטתה תחת בעלה, אותם מים שמשקים אותם חוזרים להיות מרירים, ובהם צבתה בטנה ונפלה ירכה. ואם לא סטתה, מה כתוב? ונקתה ונזרעה זרע, ומולידה בן. אף כאן וימתקו המים.

כמו זה יעשה לנסות את ישראל בגאלה האחרונה, זהו שכתוב (דניאל יב) יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים - שהם מצד הטוב, ועומדים בנסיון. והרשיעו רשעים - הם מצד הרע, ויתקיים בהם (יחזקאל יג) ואל אדמת ישראל לא יבאו, והורג אותם.

והמשפילים יבינו - מצד הבינה, שהוא עץ החיים, בגללם נאמר (דניאל יב) והמשפילים יזהרו כזהר הרקיע, בחבור זה שלד, שהוא ספר הזהר, מאהר האם העליונה תשובה. בגאלה לא צריך נסיון, ומשום שעתידים ישראל לטעם מעץ החיים, שהוא ספר הזהר הזה, יצאו בו מהגלות, ויתקיים בהם (דברים לב) ה' בדרך ינחנו ואין עמו אל נכר.

ועץ טוב ורע, שהוא אסור והתר, טמאה וטהרה, לא שולט יותר על ישראל, שהרי פרנסתנו לא תהיה אלא מצד עץ החיים, שאין שם לא קשי מצד הרע, ולא מחלקת מרוח הטמאה, שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

שלא יתפרנסו תלמידי חכמים מעמי הארץ אלא מצד הטוב, שאוכלים טהרה, כשר, התר, ולא מערב רב שאוכלים טמאה, פסול, אסור. שהם טמאים, שטמאים עצמם בנדה שפחה גויה זונה, משום שהם בני לילית, שהיא נדה שפחה גויה זונה, חוזרים לשרשם, ועליהם נאמר (ישעיה יד) כי משרש נחש יצא צפע.

ובזמן שעץ טוב ורע שולט, שהוא חליו של טהרה וחליו של טמאה, הם חכמים שדומים לשפחות וימים טובים, אין להם אלא מה שנותנים להם אותם חליו, כמו יום השבת שאין לו אלא מה שמתקנים לו בימות החל.

ובזמן ששולט עץ החיים, נכפה עץ טוב ורע, ולא יהיה לעמי הארץ, רק מה שנותנים להם תלמידי חכמים, ונכפים תחתיהם, וכאלו לא היו בעולם.

וכן אסור והתר, טמאה וטהרה, לא עובר מעמי הארץ, שמצדם אין בין גלות לימות המשיח (אליהם) אלא שעבוד מלכיות בלבד, שהם לא טועמים מעץ החיים, וצריך להם משנה באסור והתר, טמאה וטהרה. אלא יהיו מבזים לפני תלמידי חכמים כמו חשך לפני האור, שעבר רב הם עמי הארץ, הם חשוכים. ולא נקראו ישראל, אלא עבדים מכורים לישראל, משום שהם כבהמות, וכך פרשוה.

וישראל נקראו אדם. ומנין שיש בהם בהמה ואדם? זהו שכתוב (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם. ואתן צאני צאן מרעיתי - הם עמי ארצות טובים מצד הטוב. אדם אתם - תלמידי חכמים.

ובפסוק זה גם רמזו לו, (תהלים פא) לו עמי שומע לי ישראל וגו'. אחר שאמר עמי, למה אמר ישראל? אלא עמי - עמי הארצות. ישראל - תלמידי חכמים ובגללו נאמר (שמות יד) ובני ישראל יצאים ביד רמה.

כמו שחלקם הקדוש ברוך הוא בחר סיני, כך חלקם בגאלה האחרונה, שישאל שאלהם (שם יג) וחמשים עליו בני ישראל מארץ מצרים, מצד עץ החיים, שהם חמשים שנות יובל, נאמר בהם (שם יט) המה יעלו בהר. ובהם (שם יד) ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל. ולהם נאמר (שם יט) ואשא אתכם על כנפי נשרים, שהם ענני כבוד, ואבא אתכם אלי. ובני ישראל יצאים ביד רמה, כך יוציא את התלמידי חכמים בכל הכבוד הזה.

וכמו שנאמר בעמי הארץ מצד הטוב, (שם) ויתיצבו בתחתית ההר - כך יהיה ביציאה האחרונה תחת תלמידי חכמים, כעבד שהולך לרגלי סוס בעליו, וכמו שאמר להם בתחתית ההר: אם תקבלו תורת - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. כך יהיה ביציאת גאלה אחרונה: אם תקבלו עליכם תלמידי חכמים ביציאת הגלות, כאדם שרוכב על סוס ועבד שמשמשו - מוטב. ואם לא - שם תהא קבורתכם בגלות.

וערב רב, כמו שנאמר בהם, (שמות כ) ויבא העם וינעו וינעמו מרחק. כך יהיו רחוקים מן הגאלה, ויבאו תלמידי חכמים והעם הקדוש בכל הכבוד הזה, והם רחוקים מהם. ואם ירדו להתחבר אתם, מה כתוב בהם? (שם יט) לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה. באותו זמן יתקיים בישראל, (דברים לב) ה' בדרך ינחנו ואין עמו אל נכר, והרי פרשוה, אין מקבלים גרים לימות המשיח. (שמואל א ב) ורשעים בחשך ידמו - הם ערב רב. ומשום זה אמר עליהם הנביא, (יחזקאל יג) ואל אדמת ישראל לא יבאו.

אמר אליהו, רועה הנאמן, הרי שעה היא לעלות למעלה, בשבועה אמר אתה, שהרי בגללך אני רוצה לעלות. שנתן לי הקדוש ברוך הוא רשות להתגלות לך בבית האסורים שלד, בקבורתך, ולעשות

עמך טוב, שאתה מחולל בחטאי העם. זהו שפתיב (ישעיה נג) והוא מחולל מפשעיו.

אמר לו רועה הנאמן, בשבועה עליך בשם ה', אל תאחר בכל יקלתך, שהרי אני בצער רב. (שמות ב) ויפן פה וכה וירא כי אין איש, עוזר לי, להוציאני מצער זה, בקבורה זו שנאמר עלי, (ישעיה נג) ויתן את הרשעים קברו, ולא נודע בי, ואנ חשוב בעיניהם, בין ערב רב הרשעים, ככלב מת שסרח ביניהם, שחכמת סופרים תסרח ביניהם בכל עיר ועיר ובכל מקום שישאל מפרשים ביניהם בין המלכים. וחזרו אותם ערב רב רועים על ישראל, צאן הקדוש ברוך הוא, שנאמר בהם (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, ואין להם יכלת לעשות טוב עם תלמידי חכמים.

ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו, ומחרימים ערב רב ביניהם. ולא נותנים להם במקומות רבים, אלא דבר קצוב, שלא תהיה תקומה לנפילתם, ואפלו חיי שעה. וכל החכמים ואנשי חיל ויראי חטא בדחק ויגון, חשובים ככלבים, בנים המסלאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש בראש כל חוצות. שלא מצאו אכסניה ביניהם.

ואותם ערב רב הם עשירים בשלח, בשמחה, בלי צער, בלא גון כלל, גולגלים, בעלי שחד, שהם דינים ראשי העם. (בראשית ז) כי מלאה הארץ חמס מפניהם. עליהם נאמר (איכה א) היו צריה לראש. בשבועה עליך פעם שניה, בחי ה' צבאות אלהי ישראל יושב הכרובים, שכל הדברים האלה לא יפלו מפיד, בכל יקלתך לדבר אותם לפני הקדוש ברוך הוא ולהראות את הדחק שלהם. (עד כאן רעיא מהימנא).

איש כי יפלא לנדר וגו'. רבי אלעזר פתח, (ישעיה נ) מדוע באתי ואין איש וגו'. מדוע באתי. כמה חביבים ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מקום בו הם שורים, הקדוש ברוך הוא נמצא ביניהם, משום שלא מעביר אהבתו מהם. מה כתוב? (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ועשו לי מקדש סתם. שכל בית כנסת בעולם נקרא מקדש, והרי פרשה. והשכינה מקדימה לבית הכנסת.

אשרי האיש שנמצא מעשרה הראשונים בבית הכנסת, משום שבו נשלים מה שנשלים, והם מתקדשים בהתחלה בשכינה, והרי נתבאר. והרי צריך שימצאו עשרה בזמן אחד בבית הכנסת, ולא יבאו קבוצות קבוצות, שלא תתעבב שלמות האיברים, שהרי האדם בזמן אחד עשאו הקדוש ברוך הוא, והתקינו כאחד כל האיברים. זהו שפתיב (דברים לב) הוא עשך ויכנגד.

בא ראה, כיון שנשלמו איברי האדם, באותו זמן התתקן לכל איבר ואיבר כראוי. כמו זה, כיון ששכינה מקדימה לבית הכנסת, צריך עשרה שימצאו שם כאחד, וישתלם מה שישתלם. ואחר שמתתקן הכל. ובמה הוא תקון הכל? כמו שנאמר (משלי יד) ברב עם הדרת מלך. ועל זה העם שבא אחר כך, כלם תקון הגוף.

וכשבאה ומקדימה שכינה, ובני אדם לא באים כראוי - הקדוש ברוך הוא קורא, מדוע באתי ואין איש. מה זה ואין איש? שלא מתקנים האיברים ולא השלם הגוף. שפשוט לא משלם, אין איש. ומשום זה, ואין איש דוקא. ובא וראה, בשעה שהגוף השלם למטה, קדשה עליונה באה ונקנסת בגוף זה, ונעשה למטה כמו למעלה ממש, ואז הכל צריכים שלא יפתחו פה בדברי העולם. משום שהרי עומדים ישראל בשלמות עליונה ומתקדשים בקדשה עליונה, אשרי חלקם.

איש כי יפלא וגו'. מה זה כי יפלא? שנפרד משאר בני העולם להתקדש כמו שלמעלה ולהמצא שלם. בשעה שבא אדם לטהר - מטהרים אותו. אדם שרוצה להתקדש - מקדשים אותו, ופורסים עליו קדשה עליונה, קדשה שהתקדש בה הקדוש ברוך הוא.

רבי אבא פתח, (תהלים קג) לדוד ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו. כמה יש לו לאדם להסתפל ולדעת בעבודת רבונו, שהרי בכל יום ויום הפרז קורא ואומר: (משלי א) עד מתי פתים תאבהו פתי וגו'. (ירמיה ג) שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם. ואין מי שיגרפני אֶזְנִי. התורה מכריזה לפנייהם, ואין מי שישגיח.

בא ראה, בן אדם הולך בעולם הזה וחושב ששלו הוא תמיד וישאר בתוכו לדורי דורות. עד שהוא הולך בעולם, נותנים אותו בקולר. עד שהוא יושב, דנים אותו במושב הדינים עם שאר בני הדין. אם נמצא לו סגור - הרי נצול מהדין. זהו שפתיב (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר וגו'. מי הוא הסגור? אלה מעשים כשרים שעומדים על האדם בשעה שמצטרף להם.

ואם לא ימצא עליו סגור - הרי התחייב מהדין להסתלק מהעולם. באותה שעה כפשוטו בקולר המלך, עד שמרים עיניו, ראה שבאים אליו שנים שפוטבים לפניו כל מה שעשה בעולם הזה, וכל מה שהוציא מפיו, ונותן דין (חשבון) על הכל וכותבים לפניו. זהו שפתיב (עמוס ד) כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחן וגו'. והוא מודה עליהם.

מה הטעם? משום שאותו מעשה שעשה, עולה ועומד עליו להעיד בו, ועומדים להעיד עליו, וכלם יורדים ונרשמים לפניו ועומדים לפניו, ולא עוברים ממנו עד שעה שנדון בהם באותו עולם. בא ראה, כל אותם דברים שעשה בו אדם בעולם הזה, כלם זמינים ועומדים להעיד בו, ולא נאבדו ממנו.

ובשעה שמוציאים אותו לקבר, כלם מזדמנים והולכים לפניו. ושלשה כרוזים מכריזים; אחד לפניו, ואחד מימינו, ואחד משמאלו, ואומרים: זה פלוני שפרד ברבוננו; מרד למעלה, מרד למטה, מרד בתורה, מרד במצוותיו. ראו מעשיו! ראו דבריו! טוב לו שלא נברא!

עד שמגיע לקבר, כל המתים רוגזים עליו ממקומם ואומרים: אוי אוי שזה נקבר בתוכנו! מעשיו ודבריו מקדימים ונכנסים לקבר, ועומדים על אותו גוף, ורוחו הולכת ושטה ומתאבלת על הגוף. כיון שהאדם נטמן בטמן בבית הקברות, דומ"ה מקדים ויוצא תחת ידיו שלשה בתי דינים שממנים על דין הקבר, ושלשה שרביטי אש בידיהם, ודנים רוח ונפש כאחד. אוי על אותו הדין! אוי על מעשיו!

בשעה שהוא תפוס בקולר המלך ונדון דינו ונשלים, שלא נמצא עליו סגור, ושטר המלך נוחת, ועומד לפניו לרגליו, וחרב שנונה אחת בידו.

מרים האיש את עיניו, ורואה כתלי הבית לוחטים באש (הזיו) ממנו. ובין כך רואה אותו לפניו כלו מלא עינים, לבוש אש לוחט לפני האדם. כך הוא ודאי, שהרי כמה בני אדם ראו מלאך בשוק ועמדו לפניו, ושאר בני אדם לא ראו אותו.

ואם תאמר, הרי כתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות וגו', איך יכול להראות בארץ? אלא דבר זה כך בארוהו: שפיון שיוּרד מלאך לארץ, מתלבש בגוף, ונראה למי שנוראה באותו לבוש שהוא לבוש בו. ואם לא, לא יכול העולם לסבלו ולהראות בו. כל שפן וכל שפן זה שכל בני העולם צריכים אותו.

שלש טפות בחרבו, ודרי בארוהו החברים. כיון שרואהו, מזדעזע כל גופו ורוחו, ולבו לא שוכן, משום שהוא המלך של כל הגוף. ורוחו הולכת בכל איברי הגוף, ונפרדת מהם, כמו בו אדם שנפרד מחברו ללכת למקום אחר. אז הוא אומר אוי על מה שעשה - ולא עוזר לו, אלא אם הקדים רפואת התשובה עד שלא הגיעה אותה שעה.

פוחד אותו האיש ורוצה להסתתר ולא יכול. כיון שרואה שאינו יכול, הוא פותח עיניו, ויש לו להסתכל בו, ומסתכל בו בעינים פקוחות. ואז הוא מוסר עצמו ונפשו. ואותה שעה הוא זמן דין הגדול שהאדם נדון בו בעולם הזה, ואז הרוח הולכת בכל האיברים של הגוף ונפרדת מהם, ומשוטטת בכל האיברים ומזדעזעת לכל הצדדים, וכל איברי הגוף כלם מזדעזעים.

כשמגיע הרוח לכל איבר ואיבר ונפרדת ממנו, נושלת זיעה על אותו איבר, והרוח מסתלקת ממנו, ומיד מת אותו איבר, וכן בכלם.

כיון שמגיעה הרוח לצאת, שהרי נפרדה מכל הגוף, אז השכינה עומדת עליו, ומיד פורחת מהגוף. אשרי חלקו של מי שנדבק בה! אוי לאותם רשעים שרחוקים ממנה ולא מתדבקים בה!

וכמה בתי דינים עובר האיש כשיוצא מהעולם הזה? אחד - אותו דין עליון שאמרנו כשיוצאת הרוח מהגוף. ואחד דין, כשמעשיו ודבריו הולכים לפניו והכרוזים מכריזים עליו. ואחד דין כשנכנס לקבר. ואחד דין הקבר. ואחד דין התולעת. ואחד דין הגיהנם. ואחד דין הרוח שהולכת ומשוטטת בעולם ולא מוצאת מקום עד שישתלמו מעשיו. ודאי שבעה עדנים נחלפו עליו. בגלל זה צריך האדם כשהוא נמצא בעולם הזה לירא מרבוננו ולהסתכל בכל יום ויום במעשיו, וישוב מהם לפני רבוננו.

כשהסתכל דוד המלך באותם דיני האדם כשמסתלק מהעולם הזה, הקדים ואמר, (תהלים קג) ברכי נפשי את ה', עד שלא תצא מהעולם, כעת שאת נמצאת עם הגוף. וכל קרבי את שם קדשו, אתם האיברים שמתתפים ברוח, כעת שהיא נמצאת אתכם, הקדימו לברך את השם הקדוש עד שלא יגיע זמן שלא תוכלו לברכו ולהודות עליכם.

בא ראה, איש כי יפלא לנדר נדר. נזיר שהקדים בעולם הזה להתקדש בקדשת רבוננו, מיין ושכר נזיר חמץ יין וגו'. כאן יש להסתכל, כיון שאסור לו יין - ענבים למה? שהרי בפקחים כתוב (ויקרא י) יין ושכר אל תשת וגו'. יכול גם ענבים? לא. בענבים מתר. כאן לנזיר, מה הטעם אסור לו ענבים?

אלא מעשה זה ודבר זה סוד עליון הוא להפרד מהדין בכל. ודרי ידוע אותו עץ שחטא בו אדם הראשון, ענבים היו. וזהו סוד הדבר, שהרי יין ושכר וענבים בצד אחד נאחזו. יין למעלה, ופרשוקה. שכר לשמאל, שהרי שכר יוצא מיין. ענבים, שפונסים כלם אליהם, וזהו עץ שחטא בו אדם הראשון. בגלל זה הכל נאחז בצד אחד. ואם תאמר שנזיר זה עזב אמונה עליונה - (כלום) לא כך, אלא לא נראה בו מעשה מצד שמאל כלום.

בא ראה, שהרי למדנו מספרו של רב המנונא סבא, וכך הוא: כתוב גדל פרע שער ראשו, צריך

שִׁיתְרֵבָה שְׁעַר רֹאשׁוֹ וְזָקְנוֹ, וַיִּפְרֹשׁ מִיָּינוֹ וְשֹׁכֵר וְעֹנֵבִים, מִשּׁוֹם שֶׁכֶּלֶם צַד שְׂמָאל, וְהַשְׁעָרוֹת לֹא תִלְוִיּוֹת. יֵינוּ - הָאֵם הַעֲלִיזָה (בִּינָה). שֹׁכֵר - צַד שְׂאֲחוּזִים בּוֹ לֹיִם, וַיּוֹצֵא מִיָּינוֹ עֲלִיוֹן, וְלֹא תִלְוִי הַשְׁעָר. וּמִשּׁוֹם כֶּף עוֹלִים הַלֹּיִם לְאוֹתוֹ מְקוֹם, צָרִיף לְהַעֲבִיר כֹּל שְׁעָרָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ח) וְהַעֲבִירוּ תַעֲרַר עַל כָּל בְּשָׂרָם.

עֹנֵבִים - הָאֵם הַתַּחֲתוֹנָה, שְׁכּוֹנֶסֶת יֵינוּ וְשֹׁכֵר לְתוֹכָהּ, וְעַל כֶּף נִפְרָד מִכָּל צַד שְׂמָאל, שֶׁלֹּא לְהִרְאוֹת מַעֲשֵׂה שְׁלֵהֶם אֵלָיו. עֹנֵבִים זֶה לֹא תוֹלָה שְׁעַר וְזָקוֹן, שֶׁהָרִי הַנִּקְבָּה צָרִיכָה לְסַפֵּר שְׁעָרָה כְּשֶׁבָּאָה לְהַזְדַּוֵּג בְּזָכֵר, וְהָרִי זָקוֹן לֹא נִמְצָא בָּהּ. בְּגִלָּל זֶה הוּא תוֹלָה שְׁעַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקוֹן, וְסוּד הַדָּבָר - נִזִּיר אֱלֹהִים (שׁוֹפְטִים יג) נִקְרָא, וְלֹא נִזִּיר ה', פָּרוּשׁ מִהַדִּין כָּלֹ.

בֹּא רֹאֵה, עַל זֶה כְּתוּב, וְכִפֵּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ וְגו'. עַל נֶפֶשׁוֹ לֹא כְּתוּב, אֲלָא עַל הַנֶּפֶשׁ סֶתֶם. וַיִּמְחֹר? זֶה עֹנֵבִים, שֶׁנִּקְרָא נֶפֶשׁ. וְלָכֵן כְּתוּב חָטָא, מִשּׁוֹם שֶׁצַּד שְׁלֹו יֵינוּ וְשֹׁכֵר הוּא, וְגִרָע מִמֶּנּוּ מְקוֹם דִּין. חָטָא, מִה זֶה חָטָא? אֲלָא גִרָע דִּין הַנֶּפֶשׁ.

אִם כֶּף, לָמָּה וְכִפֵּר עָלָיו? מִשּׁוֹם שֶׁעָשָׂה בֹּא לְהַתְחַבֵּר אִתָּם, וְלֹא מִקְבָּלִים אוֹתוֹ מִקוֹמוֹת אֵלָה, עַד שִׁימְלֵךְ בִּכְהֵן וְכִפֵּר עָלָיו. מִשּׁוֹם שֶׁהוּא זָרֵק אוֹתָם הַחוּצָה בְּהַתְחַלָּה, כִּינּוֹן שֶׁכָּעַת בֹּא אֵלֵיהֶם, צָרִיף לְהַתְחַבֵּר תַּקוּן שֶׁל כִּפְרָה וְיִקְבְּלוּהוּ, וְזֶהוּ סוּד הַדָּבָר. (וְדַאי בִּכְלָל).

וְאִם תֵּאמַר, שֶׁמִּשּׁוֹן נִזִּיר אֱלֹהִים הִיָּה, לָמָּה נִעְנָשׁ? אֲלָא נֶאֱמַר הוּא הַדָּבָר, שֶׁבָּעַל בַּת אֵל נָכֵר, וְהִיָּה לוֹ לְהַתְחַבֵּר בְּשֵׁלֹו, בְּמָה שֶׁרָאוי לוֹ. וְהוּא, שֶׁהִיָּה קְדוֹשׁ, עֲרַב אוֹתָהּ קְדֻשָּׁה בְּבַת אֵל נָכֵר, וְעֲזַב מְקוֹמוֹ שֶׁרָאוי לְאוֹתָהּ קְדֻשָּׁה, וְלָכֵן נִעְנָשׁ.

וַיֵּשׁ מִי שְׁאוּמֵר, שֶׁאֵין לוֹ חֵלֶק בְּאוֹתוֹ עוֹלָם. מִה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁאִמֵּר (שׁוֹפְטִים טז) תִּמְתָּ נֶפֶשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים, וּמִסֵּר חֵלְקוֹ בְּחֵלֶק פְּלִשְׁתִּים, שֶׁתִּמְמוֹת נֶפֶשׁוֹ אִתָּם בְּעוֹלָם הַהוּא. כֶּף הָיוּ מְכַרְזִים עַל הַנִּזִּיר: לֵךְ לֵךְ, אוֹמְרִים לְנִזִּיר, סָבִיב סָבִיב, וְלִפְרָם אֵל תִּקְרַב. וְהָרִי פִּרְשִׁיהֶם הַחֲבָרִים.

לֹיִם, מִה כְּתוּב בָּהֶם? (בַּמִּדְבָּר ח) וְכֵה תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרָם הִיָּה עֲלֵיהֶם מִי חָטָא וְהַעֲבִירוּ תַעֲרַר עַל כָּל בְּשָׂרָם. כִּינּוֹן שֶׁהַעֲבִירוּ שְׁעַר וְעָשָׂה כָּל זֶה, אִזְ נִקְרָאִים הַלֹּיִם טַהוֹר, וְלֹא קְדוֹשׁ. אֲבָל נִזִּיר הִיָּה, מִשּׁוֹם שֶׁנִּפְרָד מִצַּד זֶה, נִקְרָא קְדוֹשׁ, וְלֹא טַהוֹר. בְּגִלָּל כֶּף כְּתוּב, כָּל יָמֵי נִדָּר נִזִּיר וְגו' אֲשֶׁר נִזִּיר לַה' קְדוֹשׁ הִיָּה וְגו'.

גִּדָּל פָּרַע שְׁעַר רֹאשׁוֹ, מִשּׁוֹם זֶה שֶׁכְּתוּב (דִּנְיָאֵל ז) וְשְׁעַר רֹאשׁוֹ כְּצֶמֶר נָקִי, שֶׁבָּזָה דוֹמָה לְגִוּוֹן הַעֲלִיוֹן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּר רַב, בְּשְׁעָרוֹת מִמֶּשׁ נוֹדַע שֶׁהוּא קְדוֹשׁ, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ה) קִוְצוֹתָיו תִּלְתַּלִּים.

שֶׁנָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲלֵמָלָא יָדְעוּ בְּנֵי אָדָם מַה אוֹמְרִים בְּשְׁעַר הִיָּה וּבִסוּדוֹ (בְּאֵלּוֹ הַשְׁעָרוֹת וּבְאֵלּוֹ הַדָּבָרִים) כְּמוֹ שֶׁהוּא בִּסוּד הַסּוּדוֹת, יָדְעוּ לְרַבּוֹנָם בְּחֻכְמָה עֲלִיזָה. עַד כָּאֵן סוּדוֹת הַתּוֹרָה. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה כְּתָרִי (סִתְרִי) תּוֹרָה, (יִשְׁעִיָה כג) סִחְרָה וְאַתְנַנָּה קְדֻשׁ לַה'.

### הַאֲדָרָא רַבָּא קְדִישָׁא

לְמַדְנֵנו, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְחַבְרִים, עַד מָתִי נִשֵּׁב בְּקִיּוֹם עֲמוּד אֶחָד? כְּתוּב (תַּחֲלִים קיט) עַת לַעֲשׂוֹת לַה' הִפְרוּ תוֹרָתְךָ. הִיָּמִים קִטְנִים, וּבְעֲלִי הַחוּב דוֹחֵק. הִפְרוּ קוֹרָא כָּל יוֹם, וְקוֹצְרֵי הַשָּׂדֶה קִטְנִים הֵם, וְהֵם בְּשׁוּלֵי הַפָּרָם, לֹא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים לֵאמֹר מְקוֹם הוֹלְכִים כְּרָאוי. הַתְּכַנְסוּ הַחֲבָרִים לְבֵית הַאֲדָרָא, לְבוֹשִׁים שְׂרִיוֹן סִיף, וְרַמְחִים בִּידֵיכֶם! הִזְדַּרְזוּ בְּתַקְוִיָּכֶם, בַּעֲצָה, בְּחֻכְמָה, בְּשִׁכָּל, בְּדַעַת, בְּמִרְאָה, בְּפִדִּים, בְּרִגְלִים. הַמְלִיכוּ עֲלֵיהֶם לְמִי שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ חִיִּים וּמוֹת, לְגִזֹּר דְּבָרֵי אֶמֶת, דְּבָרִים שֶׁקְדוֹשִׁים עֲלִיזָנִים מִקְשִׁיבִים לָהֶם וּשְׂמִיחִים לְשִׁמְעָם וְלַדַּעַת אוֹתָם.

יָשֵׁב רַבִּי שְׁמַעוֹן וּבִכָּה וְאָמַר, אוֹי אִם אֲגַלָּה! אוֹי אִם לֹא אֲגַלָּה! הַחֲבָרִים שֶׁהָיוּ שֵׁם שֶׁתִּקּוּ. עֲמַד רַבִּי אָמַר וְאָמַר לוֹ, אִם נוֹחַ לִפְנֵי מֶרֶץ לְגָלוּת, הָרִי כְּתוּב (שֵׁם כה) סוּד ה' לִירְאָיו, וְהָרִי חֲבָרִים אֵלָיו הֵם יִרְאֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבְכֶר נִכְנָסוּ בְּאֲדָרַת בֵּית הַמִּשְׁכָּן, מִהֶם נִכְנָסוּ, מִהֶם נִצְאוּ.

שְׁנִינֵנו, נִמְנֵנו הַחֲבָרִים לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְנִמְצָאוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנוֹ, וְרַבִּי אֶבְיָא, וְרַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי יוֹסִי בֶר יַעֲקֹב, וְרַבִּי יֶחֱזֶקֶה, וְרַבִּי חִזְקִיָּה בֶר רַב, וְרַבִּי חִיָּיא, וְרַבִּי יוֹסִי, וְרַבִּי יִיסָא. יָדִים נִתְּנוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאַצְבָּעוֹת זָקְפוֹ לְמַעֲלָה, וְנִכְנָסוּ בְּשָׂדֶה בֵּין הָעֲצִים וְיָשְׁבוּ. קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּתוֹ, יָשֵׁב בְּתוֹכָם וְאָמַר, כָּל אֶחָד יֵשִׁים יָדוֹ בְּחֻזְקוֹ. שְׁמוֹ יְדִיהֶם, וְלָקַח אוֹתָם. פָּתַח וְאָמַר, (דְּבָרִים כז) אֲרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמַסַּכָּה [וְגו'] מַעֲשֵׂה יָדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם בְּסֶתֶר וְעָנִי כָּל הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן.

פָּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, עַת לַעֲשׂוֹת לַה', מְדוּעַ עַת לַעֲשׂוֹת לַה'? מִשּׁוֹם הִפְרוּ תוֹרָתְךָ. מִה זֶה הִפְרוּ תוֹרָתְךָ? תּוֹרָה שֶׁלְמַעֲלָה שֶׁהִיא מִתְבַּטֶּלֶת אִם לֹא יַעֲשֶׂה בְּתַקְוִיָּה זֶה. וְלַעֲתִיק הִיָּמִים נִצְאָמַר. כְּתוּב (דְּבָרִים לג) אֲשֶׁרִיף יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹד, וְכְתוּב (שְׁמוֹת טו) מִי כְמוֹד בְּאֵלִים ה'.

קרא לרבי אלעזר בנו, הושיבו לפניו, ולרבי אבא מצד אחר, ואמר, אנו כלל הכל. עד עכשו התתקנו העומדים. שתקו. שמעו קול, וארבותיהם נקשו זה לזה. איזה קול? קול של כנפיה העליונה שמתכנסים.

שמח רבי שמעון ואמר, (חבוק ג) ה' שמעתי שמעך יראתי. שם ראוי להיות ירא. אנו בחביבות תלוי הדבר, שפתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך, וכתוב (שם ז) מאהבת ה' אתכם, וכתוב (מלאכי א) אהבתי אתכם וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יא) הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר. הולך רכיל, פסוק זה קשה, איש רכיל היה לו לומר, מה זה הולך? אלא מי שלא התישב ברוחו ואינו נאמן, אותו דבר ששמע הולך בתוכו כקנה במים עד שמוציאו החוצה. מה הטעם? משום שאין רוחו של עמידה. אבל מי שרוחו רוח עמידה, כתוב בו ונאמן רוח מכסה דבר. ונאמן רוח, קיום הרוח. (כמו ויתקעתי ויגד במקום נאמן) ברוח (בסוד) הדבר תלוי. וכתוב (קהלת ה) אל תתן את פיד לחטיא את בשךך.

ואין העולם מתקיים אלא בסוד. וכי אם בדברי העולם צריך סוד - בדברים סודיים של סודות עתיק הימים שלא נמסרו אפלו למלאכים עליונים על אחת כמה וכמה. אמר רבי שמעון, לשמים לא אמר שיקשיבו, לארץ לא אמר שתשמע, שהרי אנו קיומי העולמות. למדנו סודי הסודות. כשפתח רבי שמעון בסודי הסודות, הודיעה המקום, והתברר התחלתו.

דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו וגו'. רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים קג) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו וצדקתו לבני בניו. כמה גדולה היראה לפני הקדוש ברוך הוא, שבכלל היראה ענוה, ובכלל הענוה חסידות. נמצא שכל מי שיש בו יראת חטא, ישנו בכלן. ומי שאינו ירא שמים, אין בו לא ענוה ולא חסידות.

#### רעיא מהימנא

מצוה (כ"ב) זו לברך הכהן את העם בכל יום בזקיפות האצבעות, ולברך ברכה בכל יום, להמציא ברכות מעלה ומטה. שהרי האצבעות עומדות בסוד עליון, חמש תוך חמש. חמש של הימין וחמש של שמאל. חמש של הימין הן שבח יותר על אותן של שמאל, משום שימין זו יש לה שבח יותר על שמאל. ועל זה בברכה שמברך הכהן את העם, צריך לזקוף זמין על שמאל ולעין בעין טובה.

וכשפורש הכהן את ידיו, השכינה שורה על אותן האצבעות, שהרי הקדוש ברוך הוא הסכים עם הכהן באותן ברכות. וישראל מתברכים משני צדדים - מלמעלה ומלמטה. מלמעלה - השכינה ששורה על אותן אצבעות, והכהן שמברך.

בא ראה, דברים שעושים, מעוררים דברים למעלה. כמו זה בפרשית אצבעות הכהן למטה, מתעוררת השכינה לבא ולשרות עלינו. וכן כמה דברים הם בעולם שמעוררים דברים למעלה, שהרי בהתעוררות שלמטה מתעורר כח אחר למעלה, וזה בארנו בכמה מקומות. והינו טעם הלויב והינו טעם השופר. וכמו הם בגון זה עשר אצבעות מעוררות השכינה לשרות עליהן. מתעוררות עשר מעלות אחרות להאיר, והכל בשעה אחת.

ועל כך אסור לבן אדם לזקוף אצבעות בזקיפות לחנם, אלא בתפלה ובברכות ובשם של הקדוש ברוך הוא. והרי בארנו, שהם המעוררים את השם הקדוש וסוד האמונה. זקיפות האצבעות, ממנים באותה זקיפות שלהן עשרה שליטים, כמו שבארנו. והכחן צריך לברך בעין טובה בהסכמת השכינה, כמו שנתבאר.

באותה שעה שברכה זו יוצאת מפי הכהן, אותן ששים אותיות יוצאות וטסות ברכיע, וממנים ששים גדולים על כל אות ואות, וכלם מודים על כל הברכות הללו. מה הטעם ששים אותיות בברכות הללו? משום שישראל הם ששים רבוא, וסוד ששים רבוא עומדים בעולם, וכל אחד ואחד הוא (רבוא) אחד.

השם הקדוש שיוצא מזה עולה למעלה עד אותו הכפא שלמעלה. והכל, שכינה עליונה ושכינה תחתונה, מודים לכהן באותן הברכות ועל אותם ששים ממנים. ועל זה כתוב, ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ואז הקדוש ברוך הוא מברך את ישראל. (ע"כ רעיא מהימנא)..

למדנו, מי שיוצא מן היראה ונתלבש בענוה - ענוה עדיף, ונכלל בכלם. זהו שפתוב (משלי כח) עקב ענוה יראת ה'. כל מי שיש בו יראת שמים, זוכה לענוה. כל מי שיש בו ענוה, זוכה לחסידות. וכל מי שיש בו יראת שמים, זוכה לכלם. לענוה - שפתוב עקב ענוה יראת ה'. לחסידות - שפתוב (תהלים קג) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו.

למדנו, כל אדם שיש בו חסידות, נקרא מלאך ה' צבאות. זהו שפתוב (מלאכי ב) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיחו כי מלאך ה' צבאות הוא. מפני מה זכה כהן להקרא מלאך ה' צבאות?

אמר רבי יהודה, מה מלאך ה' צבאות כהן למעלה, אף כהן מלאך ה' צבאות למטה.

ומי הוא מלאך ה' צבאות למעלה? (דניאל יב) זה מיכאל השר הגדול, שבא מחסד של מעלה, והוא כהן גדול של מעלה. כביכול כהן גדול של מעלה נקרא מלאך ה' צבאות, משום שבא מצד החסד. מהו חסד? רחמים תוך רחמים. ומשום כך כהן לא נמצא מצד הדין. מה הטעם זכה כהן לחסד? בגלל היראה. זהו שפתוב (תהלים קג) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו.

מהו עולם ועולם? אמר רבי יצחק, כמו שהתקן בחדר הקדוש, עולם אחד, ועולם שנים. אמר רבי חייא, אם כך, מן העולם ועד העולם צריך לו להיות! אמר לו, שני עולמות הם, וחזרו להיות אחד. אמר רבי אלעזר לרבי יצחק, עד מתי תסתם דבריך? מן העולם ועד העולם כלל של סוד עליון, אדם שלמעלה ואדם שלמטה, והינו עולם ועולם. וכתוב ימי עולם, וכתוב שנות עולם, והרי פשוטה בחדר הקדוש העליון.

על יראיו - שכל מי שהוא ירא חטא, נקרא אדם. מתי? אמר רבי אלעזר, שיש בו יראה, ענוה, חסידות, כלל של הכל.

אמר רבי יהודה, והרי שנינו, אדם כלל זכר ונקבה. אמר לו, ודאי כך זה בכלל של אדם, שמי שמתחבר זכר ונקבה, נקרא אדם, ואז ירא חטא. ולא עוד, אלא ששורה בו ענוה. ולא עוד, אלא ששורה בו חסד. ומי שלא נמצא זכר ונקבה, אין בו לא יראה ולא ענוה ולא חסידות. ומשום כך נקרא אדם כלל הכל. וכיון שנקרא אדם, שורה בו חסד, שפתוב (שם פט) אמרתי עולם חסד יבנה וגו'. ולא יכול להבנות אם לא נמצא זכר ונקבה.

וכתוב (תהלים קג) וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו. יראיו - כלל של אדם. דבר אחר וחסד ה' מעולם ועד עולם - אלה אותם כהנים שבאו מצד החסד, וירשו ירשה זו שירדה מעולם שלמעלה לעולם שלמטה. על יראיו - כהנים שלמטה, שפתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו, להתפלל בכלל של אדם. (שם) וצדקתו לבני בנים, משום שזכה לבני בנים. אמר רבי יהודה, אם כך, מהו וצדקתו? וחסדו הרי צריך לו להיות!

אמר רבי אלעזר, הינו סוד ששנינו בזאת, (בראשית ב) כי מאיש לקחה זאת. וכתוב לזאת יקרא אשה. וזאת נכללה באיש, שהינו חסד, וזאת נקבה. חסד זכר. ומשום כך זכר שבא מצד הלבן הזה, נקרא חסד. וזאת נקראת צדק, שבאה מצד אדם, ומשום כך נקראת אשה. והינו מה שפתוב וצדקתו. מה זה וצדקתו? צדקתו של חסד, בת זוגו, להתבשרם זה בזה. ומשום כך למדנו, כל כהן שאין לו בת זוג, אסור בעבודה, שפתוב וכפר בעדו ובעד ביתו.

אמר רבי יצחק, משום שאין שכינה שורה במי שלא נשא אשה, וכהנים צריכים יותר מכל שאר העם להשרות בהם שכינה. וכיון ששורה בהם שכינה, שורה בהם חסד, ונקראים חסידים, וצריכים לברך את העם. זהו שפתוב (תהלים קמה) וחסידיך יברכוכה. וכתוב (דברים לג) תמיד ואוריך לאיש חסידיך. ומשום שכהן נקרא חסיד, צריך לברך. ומשום כך כתוב, דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו. מה הטעם? משום שנקראים חסידים, וכתוב וחסידיך יברכוכה.

כה תברכו את בני ישראל אמור להם. כה תברכו - בלשון הקדש. כה תברכו - ביראה. כה תברכו - בענוה. אמר רבי אבא, כה תברכו - למדנו, הצדק הזה נקרא כ"ה, שכל הדינים מתעוררים מ"ה (ממנו), והינו מה שאמר רבי אלעזר, מה זה מפה (שכה) רבה? כלומר, מפה מפה. וכתוב (שמות ז) והנה לא שמעת עד כ"ה, כמו שהפחיד משה. וכתוב בזאת תדע כי אני ה', והכל אחד. וכתוב ולא שת לבו גם לזאת, שהזמינה להחריב את ארצו.

מהכ"ה הזאת מתעוררים הדינים, ומשהתחבר עמה חסד, מתבשרמת. ומשום כך נמסר זה לכהן שבא מחסד, כדי שתתברך ותתבשרם כ"ה. זהו שפתוב כה תברכו. כלומר, אף על גב שהפה הזאת נמצאת בדינים, תבשרמו אותה ותברכו אותה, שפתוב כה תברכו את בני ישראל. תברכו בחסד זה את כ"ה, ותבשרמו אותה מול ישראל, כדי שלא ימצאו בה דינים.

זהו שפתוב כה תברכו את בני ישראל אמור להם. לא כתוב אמרו, אלא אמור, להוציא משרבו הפריצים שלא מפרסמים דבר, שהרי לא הצטוו לפרסם השם, משמע שפתוב אמור להם. אמור סתם. דבר אחר אמור - כיון שפתוב כה תברכו, למה לא כתוב תאמרו? אלא שנה רבי יהודה, אמור להם, זכו להם. לא זכו - אמור סתם.

רבי יצחק פתח, (דניאל י) וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה וגו'. וראיתי אני דניאל לבדי! והרי שנינו, הם נביאים, והוא לא נביא, ומי הם? חגי זכריה ומלאכי. אם כך, נעשה קדש חל, והרי כתוב לא ראו, למה פחדו? ובדניאל כתוב וראיתי אני, ולא פחד, והוא לא נביא, הרי חל קדש?

אֵלָא כְּדָ לְמַדְנוּ, כְּתוּב (תהלים כז) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה לֹא יִירָא לְבִי אִם תִּקְוִים עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטָח. בְּזֹאת, זֶה שְׁאֲמַרְנוּ. זֹאת חֶבֶל חֻלְקוֹ לִירֵשׁ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ נִקְמוֹת. וְשִׁנִּינוּ, עָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת דָּוִד מֶרַכְבָּה קְדוּשָׁה עִם הָאֲבוֹת, כְּתָרִים עֲלִיּוֹנִים קְדוּשִׁים שֶׁל הַכֹּל, שִׁירָשׁוּ הָאֲבוֹת. וְלִמְדָנוּ שֶׁדָּוִד הוֹרִישׁ מַלְכוּת לְבָנָיו, וּבִמְקוֹם מַלְכוּת הַעֲלִיּוֹנָה הִתְחַזַּק וִירֵשׁ הוּא וּבָנָיו מַלְכוּת זוֹ שֶׁלֹא תֵעָבֵר מִשְׁלֹטוֹנָם לְדוּרֵי דוּרוֹת.

וְלִמְדָנוּ, בְּשָׁעָה שֶׁכְּתָר הַמַּלְכוּת הִזָּה הִתְעוֹרֵר לְבָנֵי דָוִד, אִין מִי שִׁיעָמַד לְפָנָיו. וְרֵאיתִי אֲנִי דְנִיָּאל לְבָדִי אֶת הַמֶּרְאָה, מְשׁוּם שֶׁמִּבְּנֵי דָוִד הִיָּה, שֶׁכְּתוּב (דניאל א) וַיְהִי בָהֶם מִבְּנֵי יְהוּדָה דְנִיָּאל חֲנַנְיָה וְגו'. וְהוּא רָאָה וְשָׁמַח בָּזֶה שֶׁהוּא מֵצֵד יִרְשֶׁת חֻלְק חֶבֶל אָבִיו, וּמְשׁוּם שֶׁהִיָּה שְׁלוֹ הוּא סָבֵל, וְאַחֲרֵים לֹא סָבֵלוּ. שְׁאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּשָׁעָה שֶׁחֲכִ"ה הִזָּאת מִתְעוֹרֶרֶת בְּדִינָהּ, לֹא יְכוּלִים בְּנֵי הָעוֹלָם לַעֲמֹד לְפָנֶיהָ.

וּבְשָׁעָה שֶׁחֲכָנִים פּוֹרְשִׁים יְדֵיהֶם, שְׂבָאִים מִחֶסֶד, מִתְעוֹרֵר חֶסֶד שֶׁלְמַעֲלָה וּמִתְחַבֵּר בְּכִ"ה הִזָּאת, וּמִתְבַּשְׂמֵת וּמִתְבָּרֵכֶת בְּפָנִים מְאִירוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמַעֲבִירִים מֵהֶם דִּינִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אֶת שְׂאֵר הָעַמִּים.

בְּגִלָּל כְּדָ כְּהֵן וְלֹא אַחֵר. כְּהֵן, כְּדִי שִׁיתְעוֹרֵר הַכְּתָר הִזָּה שְׁלוֹ, חֶסֶד, עַל דָּוִד, שֶׁנִּקְרָא חֶסֶד, שֶׁכְּתוּב (דברים לג) לֹאִישׁ חֶסֶדִּיךָ. וְהוּא בָּא מֵצֵד הַחֶסֶד. וְכְתוּב (תהלים קמה) וַחֲסִידֶיךָ יִבְרַכּוּכָה. אֵל תִּקְרִי יִבְרַכּוּכָה, אֵלָא יִבְרְכוּ כִ"ה. כֹּה תִבְרְכוּ - בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ. כֹּה תִבְרְכוּ - בְּלִשׁוֹן הַקְדָּשׁ.

לְמַדְנוּ, אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּשָׁעָה שֶׁחֲכָנִים שֶׁחֲכָנִים שֶׁלְמַטָּה קָם וּפּוֹרֵשׁ יְדֵיו, כָּל הַכְּתָרִים (סְפִירוֹת) הַקְדוּשִׁים שֶׁלְמַעֲלָה מִתְעוֹרְרִים וּמִתְקַנְיִים לְהַתְבָּרֵךְ, וּמְאִירִים מַעֲמֵק הַבְּאֵר שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהֶם מְאוֹתוֹ עֵמֶק שְׁיֹצֵא תְמִיד, וְלֹא פּוֹסְקִים הַבְּרָכוֹת הַנוֹבְעוֹת מִבּוֹעֵים לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמִתְבָּרְכִים וּמִשְׁקִים מִכָּלֵם.

וְלִמְדָנוּ, בְּאוֹתוֹ זְמַן לַחֹשׁ וּשְׁתִּיקָה יֵשׁ בְּכָל הָעוֹלָמוֹת. לְמַלְךְ שְׂרוּצָה לְהַזְדַּג בְּמַלְכָּה וְרוּצָה לְהַפְנִס אֲלֶיהָ בְּלַחֹשׁ, וְכָל הַשְּׂמִשִּׁים מִתְעוֹרְרִים בְּאוֹתוֹ זְמַן וּמִתְלַחֲשִׁים: הֲרִי הַמֶּלֶךְ בָּא לְהַזְדַּג בְּמַלְכָּה. מִי הַמֶּלֶכָה? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. מִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל? כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל סֶתֶם.

לְמַדְנוּ, אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּהֵן צָרִיךְ לִזְקֹף זְמִין עַל שְׂמָאל, שֶׁכְּתוּב (ויקרא ט) וַיֵּשֶׂא אֶהָרֹן אֶת יָדוֹ אֶל הָעַם וַיְבָרֶכֶם. דָּוִד כְּתוּב, וְלֹא יָדִיו, מְשׁוּם שֶׁשֶּׁבַח הַזְמִין עַל הַשְּׂמָאל. אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סוּד הוּא, מְשׁוּם שֶׁכְּתוּב (בראשית ג) וְהוּא יִמְשָׁל בָּךְ.

לְמַדְנוּ, כְּהֵן שְׂרוּצָה לְפָרֵשׁ יְדָיו, צָרִיךְ שִׁיתוֹסֵף קְדָשָׁה עַל קְדָשָׁתוֹ, שֶׁצָּרִיךְ לְקַדֵּשׁ יְדָיו עַל יַד הַקְדוֹשׁ. מִי יָד שֶׁל הַקְדוֹשׁ? זֶה לֹוִי, שֶׁצָּרִיךְ כְּהֵן לְטַל קְדָשָׁה שֶׁל מִים מִיָּדָיו, שֶׁכְּתוּב וְקִדְשֶׁת אֶת הַלְוִיִּם. הֲרִי הֵם קְדוּשִׁים. וְכְתוּב בְּלִוִּים, (במדבר יח) וְגַם אֶת אַחִיד מִטָּה לֹוִי וְגו'. שֶׁבֶט אֲבִיד - כָּלֵל. מִכָּאֵן שֶׁכָּל כְּהֵן שְׂפּוֹרֵשׁ יְדָיו, צָרִיךְ לְהַתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי קְדוּשָׁה, לְהוֹסִיף קְדָשָׁה עַל קְדָשָׁתוֹ. וְלָכֵן לֹא יְטַל קְדָשָׁה שֶׁל מִים מִכָּן אֲדָם אַחֵר שֶׁאֵינָנו קְדוֹשׁ.

וּבִסְפָרָא דְאַנְעִיּוּתָא לְמַדְנוּ, לֹוִי שֶׁהִתְקַדֵּשׁ כְּהֵן עַל דָּוִד, צָרִיךְ הוּא לְהַתְקַדֵּשׁ בְּתַחֲלָה. וְלָמָּה לֹוִי? שִׁיתְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי כְהֵן אַחֵר. לְמַדְנוּ, כְּהֵן אַחֵר לֹא צָרִיךְ, שֶׁהֲרִי כְהֵן שֶׁאֵינוֹ שָׁלֵם, לֹא צָרִיךְ זֶה הַכְּהֵן הַשָּׁלֵם לְהַפְגֵם עַל יְדֵי פְגוּם שֶׁלֹא שָׁלֵם. אֲבָל לֹוִי שֶׁהוּא שָׁלֵם וְרֵאוי לַעֲלוֹת לְדוֹכֵן וְלַעֲבֹד בְּאַהֲל מוֹעֵד, הֲרִי הוּא שָׁלֵם, וְהֲרִי נִקְרָא קְדוֹשׁ, שֶׁכְּתוּב וְקִדְשֶׁת אֶת הַלְוִיִּם. אֲמַר רַבִּי תַנְחוּם, אִף נִקְרָא טְהוֹר, שֶׁכְּתוּב וְטַהֲרֶתְ אֹתָם. וּמְשׁוּם כְּדָ צָרִיךְ לְהוֹסִיף כְּהֵן קְדָשָׁה עַל קְדָשָׁתוֹ.

לְמַדְנוּ, כְּהֵן שְׂפּוֹרֵשׁ יְדָיו, צָרִיךְ שֶׁהִתְבָּרֵךְ לֹא יִתְחַבֵּר זֶה בְּזוֹ, כְּדִי שִׁיתְבָּרְכוּ כְּתָרִים קְדוּשִׁים כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבִדּוֹ כְּמוֹ שֶׁרֵאוי לוֹ, מְשׁוּם שֶׁשֵּׁם הַקְדוֹשׁ צָרִיךְ לְהַתְפָּרֵשׁ בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת שֶׁלֹא לַעֲרֹב זֶה בָּזֶה, וְלֹא יִתְכַּוֵּן (וּלְהַתְכַּוֵּן) בְּאוֹתֵם דְּבָרִים.

אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, רוּצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיתְבָּרְכוּ עֲלִיּוֹנִים כְּדִי שִׁיתְבָּרְכוּ תַחְתּוֹנִים, וְיִתְבָּרְכוּ עֲלִיּוֹנִים שֶׁהֵם קְדוּשִׁים בְּקְדָשָׁה עֲלִיּוֹנָה עַל יְדֵי תַחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם קְדוּשִׁים בְּקְדָשָׁה עֲלִיּוֹנָה, שֶׁהֵם קְדוּשִׁים מִכָּל קְדוּשִׁים שֶׁלְמַטָּה, שֶׁכְּתוּב (תהלים קמה) וַחֲסִידֶיךָ יִבְרַכּוּכָה.

אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל כְּהֵן שֶׁלֹא יוֹדֵעַ סוּד זֶה, וְלָמִי מִבְּרָךְ, וּמִהִי הַבְּרָכָה שֶׁמִּבְּרָךְ - אִין בְּרַכְתּוֹ בְּרָכָה, וְהֵינּוּ מִה שֶׁכְּתוּב (מלאכי ב) כִּי שִׁפְתֵי כְהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקִשׁוּ מִפִּיהוּ. מִה זֶה דַעַת? דַעַת סֶתֶם. וְתוֹרָה יִבְקִשׁוּ מִפִּיהוּ, עֲלִיּוֹנִים יִבְקִשׁוּ מִפִּיהוּ? וּמִה יִבְקִשׁוּ מִפִּיהוּ? תוֹרָה. תוֹרָה סֶתֶם. אִיךְ אַחוּזָה תוֹרָה שֶׁלְמַעֲלָה שֶׁנִּקְרָאת תוֹרָה סֶתֶם? שֶׁלְמַדְנוּ, תוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה בְּאוֹתֵם כְּתָרִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁנִּקְרָאוּ כְּדָ. מִה הִטְעַם? כִּי מִלֵּאדָּה ה' צָבָאוֹת הוּא. וְלִמְדָנוּ שֶׁצָּרִיךְ הַכְּהֵן לָכֵן בְּאוֹתֵם דְּבָרִים שֶׁלְמַעֲלָה לִיחַד אֶת הָשֵׁם הַקְדוֹשׁ כְּפִי שֶׁצָּרִיךְ.

רַעֲיָא מְהִימָנָא

מִצּוֹנָה אַחֵר זֶה - בְּרַכַּת כְּהִנִּים. בְּרַכַּת ה', יָאֵר ה', יִשָּׂא ה'. מִקּוֹר מִשְׁלָשָׁה שְׁמוֹת אֱלֹוִ: יוֹד ה"א וְא"ו ה"א (וְיוֹד ה"י וְא"ו ה"י). קְדָשָׁה, אֶהְיֶיהָ אֶהְיֶיהָ, שֶׁמִּקּוֹרוֹ יוֹד ה"א וְא"ו ה"א. הַקְשׁוֹר שֶׁל

שְׁנֵיהֶם, הַיְחוד שֶׁל שְׁנֵיהֶם - אֲדִנִּי, שְׁבוּ אִי, שְׁרָמוּזִים אִיהֶדוֹנָה"י (יֵאֵהֶדוֹנָה"י, וְזֶה הַעֲמוּד הָאֶמְצָעִי, וְהַשְׁכִּינָה הִיא יֵאֵהֶדוֹנָה"י) (מְקוֹר מִגִּי שְׁמוֹת אֱלֹהֵי יוֹד הִי וְיִי הִי שְׁרָמוּזִים יֵאֵהֶדוֹנָה"י, וְזֶה הַעֲמוּד הָאֶמְצָעִי, הַשְׁכִּינָה אִיהֶדוֹנָה"י) (אִידֶהוֹנָה"י), וְרָמוּזִים אִי רְבִיעִי מְשַׁנֵּי שְׁמוֹת מְפָרְשִׁים שְׁרָשׁוּמִים בָּהֶם. (עַד כֹּאן רַעִיָא מֵהִימָנָא).

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לְמַדְנוּ בְּסִפְרָא דְצִנְיָעוּתָא, שֶׁם הַקְדוֹשׁ גָּלוּי וּמְכֻסָּה, שְׁגָלוּי הָרִי כְּתוּב בִּיּוֹד הִיא וְאִיּוֹ הִיא. שְׁמֻכְסָּה כְּתוּב בְּאוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת, וְאוֹתוֹ שְׁמֻכְסָּה הוּא הַנִּסְתָּר (אַחֲרִים), וְאוֹתוֹ שְׁמֻכְסָּה הוּא הַנִּסְתָּר שֶׁל הַכֹּל. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, וְאַפְלוּ אוֹתוֹ שְׁמֻגְלָה מְכֻסָּה בְּאוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת, בְּגִלְל אוֹתוֹ טָמִיר הַטְּמִירִים בְּפָנִים.

שְׁהָרִי כֹּאן צָרִיד הִכְהֵן לְצַרְף שֶׁם הַקְדוֹשׁ וְלַהוֹרִיד רַחֲמִים, (כָּלֶם) שְׁכָלֶם כְּלוּלִים בְּדַבּוּר שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת (שְׁכָלֶן מִדּוֹת) (בְּשִׁנֵּי כְּתָרִים) כְּתָרִי הַרְחֵמִים. וּבְאוֹתִיּוֹת אֱלֹהֵי שֶׁל הַשֵּׁם הִזָּה סְתוּמִים עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים מִדּוֹת הַרְחֵמִים, וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שֶׁל הַעֲתִיק נִסְתָּר וְנִגְנוּ מֵהַכֹּל. וְתִשַּׁע שֶׁהַתְּגִלוּ מִזְעִיר אֲנָפִין (בְּזִעִיר אֲנָפִין), וּמִתְחַבְּרִים כָּלֶם בְּצִרוּף שֶׁם אֶחָד שֶׁהִיא הִכְהֵן מִכּוֹן כְּשֶׁפָּרַס יָדִיו בְּעֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת חֻקוֹת.

וְלַמְדְנוּ, כְּשֶׁהִתְהַ צְנִיעוּת בְּעוֹלָם, הִיא מִתְגַּלָּה שֶׁם זֶה לְכָל. מִשְׁרַבְתָּה הַחֲצֵפָה בְּעוֹלָם, נִסְתָּר בְּאוֹתִיּוֹתָיו. שְׁכֻשְׁהָ מִתְגַּלָּה, הִכְהֵן הִיא מִכּוֹן, וְהַשֵּׁם מִתְפָּרֵשׁ. בְּמָה מִכּוֹן? מִכּוֹן בְּנִסְתָּר שְׁטָמִיר וְנִגְנוּ, וּמִתְגַּלָּה וּמִתְפָּרֵשׁ. מִשְׁהַתְּרַבְתָּה הַחֲצֵפָה בְּעוֹלָם, נִסְתָּר הַכֹּל בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת.

וּבֹא רֵאָה שְׁכָל אֱלֹהֵי עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת (רַחֲמִים) (שְׁכָל אֱלֹהֵי עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים מִדּוֹת הַרְחֵמִים), מִשָּׁה אָמַר אוֹתוֹ בְּשִׁנֵּי פְעָמִים. פְּעַם רִאשׁוֹנָה אָמַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל עֲתִיק הַעֲתִיקִים, נִסְתָּר הַכֹּל, לַהוֹרִיד אֵלֶּה לְמָקוֹם שְׁנִמְצָא הַדִּין, לְכַפּוֹתָם. פְּעַם שְׁנִיָּה אָמַר תִּשַּׁע מִדּוֹת רַחֲמִים שְׁכָלִים בְּזִעִיר אֲנָפִין, וּמֵאִירִים מִהַעֲתִיק נִסְתָּר הַכֹּל. וְכָלֶם כּוֹלֵל הִכְהֵן כְּשֶׁפּוֹרֵשׁ יָדָיו לְבָרֵךְ אֶת הָעָם, וְנִמְצָאִים שְׁמִתְבָּרְכִים כָּל (הַעֲלִיּוֹנִים) הַעוֹלָמוֹת בְּצַד הַרְחֵמִים שְׁנִמְשָׁכִים מִהַעֲתִיק הַטְּמִיר, נִסְתָּר הַכֹּל. וְכָל הַעֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת הִלְלוּ מִדּוֹת נִסְתָּרוֹת.

בְּרַכָּה ה' וַיִּשְׁמְרֵךְ, אֱלֹהֵי שְׁלֹשָׁה פְּסוּקִים וּשְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת שֶׁל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת הַכְּלוּלוֹת כְּנֻגָּם, וּבִכָּל הַתְּכַוֵּן הִכְהֵן. וְכָל עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מִתְבַּשְּׂמִים בְּעֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּסְתָּרוֹת בְּשִׁלְשֵׁת הַפְּסוּקִים הִלְלוּ, כְּנֻגָּד עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים (אוֹתִיּוֹת) מִדּוֹת רַחֲמִים שְׁכּוֹלָלוֹת הַכֹּל. וְלָכֵן כְּתוּב אָמֹר, וְלֹא אָמַר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אָמֹר - שְׁצִרִיד לְכּוֹן כָּל הַנִּסְתָּרִים הִלְלוּ בְּכָל הַמַּעֲלוֹת הִלְלוּ. אָמֹר - בְּדַבְּרִים נִסְתָּרִים שֶׁל מַעֲלָה. אָמֹר - חֲשַׁבּוֹן רַמִּיחַ אֵיבָרִים שֶׁבִּאֲדָם חֲסָר אֶחָד. מֵהַ טַעַם? שֶׁבִּאֲחָד כָּלֶם תְּלוּיִים. וְכָלֶם מִתְבָּרְכִים בְּבִרְכָּה זֹאת בְּשִׁלְשֵׁת הַפְּסוּקִים הִלְלוּ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. לָהֶם - לְכָלֶם בְּבִרְכָּה זֹאת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

לְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יוֹם אֶחָד יִשְׁבְּתִי לִפְנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן וְשִׂאלְתִּי אוֹתוֹ, אֲמַרְתִּי, רַבִּי, מָה רֵאָה דָּוִד שְׁאָמַר (תְּהִלִּים לו') אֲדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה' אֲדָם מִלֵּא, בְּהֵמָה לְמָה? אָמַר לוֹ, לָמָּה שִׂאלְתָּ, הַכֹּל הוּא בְּמִנְיָן. זְכוּ - אֲדָם. לֹא זְכוּ - בְּהֵמָה.

אֲמַרְתִּי, רַבִּי, סוּד הַדָּבָר אֲנִי רוֹצֶה. אָמַר לוֹ, הַכֹּל נֶאֱמַר, וּבֹא רֵאָה, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיִשְׂרָאֵל אֲדָם, כְּדָגְמָה שְׁלֹמְעֵלָה, וְקָרָא לָהֶם בְּהֵמָה, וְהַכֹּל בְּפִסּוּק אֶחָד, שְׁכָתוּב וְאַתָּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי וְגו'. (יִחִזְקִאל לו') וְאַתָּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי - הָרִי בְּהֵמָה. אֲדָם אֲתָם - הָרִי אֲדָם. וְיִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ אֲדָם וּבְהֵמָה, וּמִשּׁוּם זֶה אֲדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'. וְעוֹד סוּד הַדָּבָר, זְכוּ - אֲדָם כְּדָגְמָה שְׁלֹמְעֵלָה, לֹא זְכוּ - נִקְרָאוּ בְּהֵמָה, וְכָלֶם מִתְבָּרְכִים בְּזִמְנוֹ אֶחָד - אֲדָם שְׁלֹמְעֵלָה וּבְהֵמָה שְׁלֹמְעֵלָה. וְכָל שְׁכָן שֶׁהַכֹּל יֵשׁ בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוּב אֲדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'.

וּבֹא רֵאָה, הַבְּרָכָה לֹא נִמְצְאָה לְמַטָּה עַד שֶׁתִּמְצָא לְמַעְלָה, וּמִשְׁנִמְצָאָה לְמַעְלָה - גַּם לְמַטָּה נִמְצְאָה, וְהַכֹּל תְּלוּי כָּד לְטוֹב וְלָרַע. לְטוֹב, שְׁכָתוּב (הוֹשֵׁעַ ב') אֶעֱנֶה אֶת הַשְּׁמִים וְהֵם יַעֲנוּ אֶת הָאָרֶץ. לָרַע, שְׁכָתוּב (יִשְׁעִיָּה כד) יִפְקֹד ה' עַל צָבָא הַמָּרוֹם בְּמָרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאָדָמָה עַל הָאָדָמָה.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, בְּגִלְל זֶה (הַתְּפָאֶרֶת הַזֶּה פֶּתַח בּו) כְּתוּב אָמֹר לָהֶם, סְתֵם, לַהֲתַבְּרֹךְ עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים כָּלֶם כְּאֶחָד, שְׁכָתוּב כֹּה תִבְרַכּוּ בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כָּד אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם סְתֵם, לַהֲתַבְּרֹךְ כָּלֶם כְּאֶחָד. יְבִרְכָּה ה' - לְמַעְלָה. וַיִּשְׁמְרֵךְ - לְמַטָּה. יָאֵר ה' פְּנֵיו - לְמַעְלָה. וַיַּחֲנֹךְ - לְמַטָּה. יִשָּׂא ה' פְּנָיו - לְמַעְלָה. וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם - לְמַטָּה.

רַבִּי אַבָּא אָמַר, כָּלֶם מִתְבָּרְכִים כְּאֶחָד בְּעֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת חֻקוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ שְׁנִכְלָל וְנִסְתָּר כֹּאן, בְּעֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת כָּלֶם מִתְבָּרְכִים. וְהֵם רַחֲמִים תוֹדֵר רַחֲמִים, שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּהֶם דִּין. וְלֹא? וְהָרִי כְּתוּב יִשָּׂא ה' פְּנָיו אֶלֶיךָ! אָמַר רַבִּי אַבָּא, יִשָּׂא - יִסְלַק וַיַּעֲבִיר כְּדִי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא דִין כָּלֶם.

לְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּשַׁעָה שֶׁהִכְהֵן פּוֹרֵשׁ יָדָיו, אָסוּר לָעֵם לַהֲסַתְּכָל בּו, מִשּׁוּם שֶׁשְׁכִּינָה שׁוֹרָה בְּיָדָיו. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִם כָּד, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא רוֹאִים, אִזּוּ מָה אֲכַפֶּת לָהֶם, שְׁהָרִי כְּתוּב (שְׁמוֹת לג) כִּי לֹא



יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי, בְּחַיֵּיהֶם לֹא רוֹאִים, אָבֵל בְּמִיתָתָם רוֹאִים! אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהָשֵׁם הִקְדוּשׁ רָמוּז בְּאַצְבָּעוֹת יָדָיו, וְצָרִיד הָאָדָם לִפְחֹד. אָף עַל גַּב שְׁלֹא רוֹאָה שְׂכִינָהּ, לֹא צָרִיד לְהִסְתַּכֵּל עַל הַיָּדִים שֶׁל הַכֹּהֲנִים, כְּדֵי שֶׁהֵעֵם לֹא יִמָּצֵא בְּחֻצָּפָה אֶל הַשְׂכִּינָה.

לְמַדְנוּ, בְּשִׁעָה שֶׁהִכְהֵן פֹּרֶשׁ יָדָיו, צָרִיד הָעַם לָשׁוּב בִּירְאָה, בְּאִימָה, וְלִדְעַת שְׁאוּתָהּ שֶׁעָתָה רָצוֹן נִמְצָא בְּכָל הַעוֹלָמוֹת, וּמִתְבָּרְכִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים וְאִין דִּין בְּכֻלָּם, וְהִיא הַשִּׁעָה שֶׁמִּתְגַּלֶּה הַנִּסְתָּר עֲתִיק הַעֲתִיקִים בְּזַעֲרֵי אֲנָפִין, וְנִמְצָא שְׁלוֹם בְּכָל.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּרֹאשֵׁי שְׁלֹשֶׁת הַפְּסוּקִים הַלְלוּ יוֹיֵד יוֹיֵד יוֹיֵד: יוֹיֵד בְּרַכָּה יוֹיֵד יוֹיֵד יוֹיֵד. כָּלֵם לְהִרְאוֹת אֲמוּנָה הַשְּׁלֵמָה, וְלִהְיוֹת בְּרַכָּה מִהַעֲתִיק מִי שֶׁצָּרִיד. יוֹיֵד יוֹיֵד יוֹיֵד, לְהִתְבָּרֵךְ זַעֲרֵי אֲנָפִין מִעֲתִיק הַכָּל. וּמִשּׁוּם כֵּן, יְבָרְכֶה ה' לְמַעַלְהָ, וְיִשְׁמְרֶהָ הוּא לְמַטָּה, וְכֵן כָּלֵם.

וְשִׁנָּה הַתֵּנָא לְפָנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִי שֶׁמִּצְטָעֵר בְּחִלּוּמוֹ, שֶׁיָּבֹא בְּשִׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים פּוֹרְשִׁים יָדֵיהֶם, וַיֹּאמֶר: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֲנִי שֶׁלֶּקֶד וְחִלּוּמוֹתֵי שֶׁלֶּקֶד וְכוּ'. לָמָּה? מִשּׁוּם שְׁאוּתָהּ שֶׁעָתָה נִמְצָאִים רַחֲמִים בְּכָל הַעוֹלָמוֹת, וּמִי שֶׁיִּבְקֹשׁ תַּפִּלָּתוֹ בְּצַעֲרוֹ, מִתְהַפֵּךְ לוֹ דִּין לְרַחֲמִים.

וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי. מַה זֶה וְשָׁמוּ אֶת שְׁמִי? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יִתְקַנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר ד') וְשָׁמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל עַבְדּוֹתָיו וְעַל מַשְׁאָו. לְהִתְקִין בְּבִרְכָּתָם כְּתָרִים שֶׁל יָמִין לְיָמִין, וּכְתָרִים שֶׁל שְׂמָאל לְשְׂמָאל כְּרָאוֹי, שֶׁצָּרִיד שֶׁלֹּא יִטְעוּ בָהֶם לְהִתְקִין הַכָּל כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וְאִם יַעֲשׂוּ כֵּן, מַה כְּתוּב? וְאִנִּי אֶבְרַכֶּם. לָמָּה? לְאוֹתָם כֹּהֲנִים, שֶׁכְּתוּב (בְּרֹאשִׁית כו') וּמִבְּרַכְיָה בְּרוּךְ. וְכְתוּב (שֵׁם יב') וְאֶבְרַכְהָ מִבְּרַכְיָה. הֵם מִבְּרַכִּים אֶת הָעַם, וְאִנִּי אֶבְרַךְ אוֹתָם, וּלְפִיכָן כְּתוּב וְשָׁמוּ, וְלֹא כְּתוּב יֹאמְרוּ אוֹ יִזְכְּרוּ.

לְמַדְנוּ, כָּל כֹּהֵן שֶׁלֹּא אוֹהֲבִים אוֹתוֹ הָעַם, לֹא יִפְרֹשׁ יָדָיו. וּמַעֲשֵׂה הַזֶּה בָּכֶן אֶחָד שֶׁקָּם וּפָרֵשׁ יָדָיו, וְעַד שֶׁלֹּא הַשְּׁלִים נַעֲשֶׂה גַל עֲצָמוֹת. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא בְּרַךְ בְּחַבִּיבוּת. וְקָם אַחֵר וּפָרֵשׁ יָדָיו וּבְרַךְ, וְהִתְקַן אוֹתוֹ הַיּוֹם. כָּל כֹּהֵן שֶׁאִינוֹ אוֹהֵב אֶת הָעַם אוֹ הָעַם לֹא אוֹהֲבִים אוֹתוֹ, לֹא יִפְרֹשׁ יָדָיו לְבָרֵךְ אֶת הָעַם, שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלֵי כב') טוֹב עֵין הוּא יְבָרֵךְ, אֶל תִּקְרִי יְבָרֵךְ, אֶלֹּא יְבָרֵךְ.

לְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֹּא וּרְאֵה מַה כְּתוּב בְּאוֹתוֹ בְּלָעַם הַרְשָׁע. בְּשִׁעָה שֶׁנִּמְסַר לוֹ לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, הִזָּה מִשְׁגִּיחַ בְּעֵין רָעָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְקַסֵּם הַבְּרָכָה, וְהִזָּה תוֹלָה דְּבָרָיו בְּאוֹתָהּ עֵין רָעָה, שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר כד') נָאִם בְּלָעַם בְּנוֹ בְּעַר. מַה זֶה בְּנוֹ בְּעַר? מֵאוֹתוֹ שֶׁהִזָּה שׁוֹנֵא אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. וְנָאִם הַגִּבֹּר שֶׁתֵּם הָעֵין, שֶׁשְׁתוּם הָעֵין טוֹב מֵהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבָּרְכוּ וְלֹא תִתְקַסֵּם הַבְּרָכָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֵּן הוּא בְּנִדְאִי, שֶׁנִּמְצָאָת פְּתִיחַת (שֶׁנִּמְצָאָת פְּקִיחַת) עֵין לְבָרֵךְ, שֶׁכְּתוּב (דְּנִיאל ט') פִּקֹּחַ עֵינֶיךָ, כְּדֵי לְבָרֵךְ. וּבְרַכַּת רַב הַמְנוּנָא סָבָא כֵּן הָיָה אוֹמֵר: הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִפְקֹחַ עֵינָיו עֲלֶיךָ. וּבְאוֹתוֹ רָשַׁע כְּתוּב שֶׁתֵּם הָעֵין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבָּרְכוּ עַל יָדוֹ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, לָכֵן צָרִיד הִכְהֵן לְבָרֵךְ בְּעֵין טוֹבָה, בְּרַכְתּוֹ תִתְקַסֵּם. וְשֶׁלֹּא מִבְּרַךְ בְּעֵין טוֹבָה, כְּתוּב (מִשְׁלֵי כג') אֶל תִּלְחֹם אֶת לָחֶם רַע עֵין וְעַל תִּתְּאוּ לְמִטְעַמָּתָיו. כְּלוּמָר, אֶל תִּבְקֹשׁ מִמֶּנּוּ בְּרַכָּה כָּלֵל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (דְּבָרִים כג') וְלֹא אֲבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ אֶל בְּלָעַם וְגו'. לְשִׁמְעַ אֶל בְּלָעַם! אֶל בִּלְקָ הָיָה צָרִיד לוֹ לִהְיוֹת, שֶׁהָרִי בִלְקָ עָשָׂה הַכָּל! מַה זֶה אֶל בְּלָעַם? אֶלֹּא מִשּׁוּם שֶׁהִזָּה סוֹתָם עֵינָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבָּרְכוּ יִשְׂרָאֵל. לְמַדְנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אָמַר לוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָלָעַם: רָשַׁע, אֲתָה סוֹתָם עֵינֶיךָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבָּרְכוּ בְּנֵי - אֲנִי אֶפְקֹחַ עֵינֶי, וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁתֹּאמַר, אֶהְפֹּךְ אוֹתָם לְבָרְכָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שֵׁם) וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לֶךְ אֶת הַקִּלְלָה לְבָרְכָה כִּי אֶהְבֵּךְ וְגו'.

וְעַל כֵּן כְּתוּב, (מִשְׁלֵי כב') טוֹב עֵין הוּא יְבָרֵךְ כִּי נִתֵּן מִלְחָמוֹ לְדָל. מַה זֶה מִלְחָמוֹ? כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁכְּתוּב (וִיקְרָא כא') לָחֶם אֱלֹהֵינוּ מִקְדָּשֵׁי הַקְּדוּשִׁים וְגו'. מִשְׁמַע שֶׁקְדָּשֵׁי הַקְּדוּשִׁים, לָחֶם אֱלֹהֵינוּ יֵצֵא מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן כִּי נִתֵּן מִלְחָמוֹ לְדָל. לְמַדְנוּ כִּמְהָ חַבִּיבִים יִשְׂרָאֵל לְפָנֵי הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מִתְבָּרְכִים רַק בְּגִלָּל יִשְׂרָאֵל.

שְׁלֹמֹדְנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַבִּי חִזְיָא אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נִשְׁבַּע הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכְנָס בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה עַד שֶׁיִּכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ יא) בְּקִרְבָּךְ קְדוּשׁ וְלֹא אָבּוֹא בָּעִיר. כְּלוּמָר, כָּל זְמַן שֶׁהַשְׂכִּינָה כָּאן בְּגִלּוֹת, הָשֵׁם שֶׁלְמַעֲלָה לֹא נִשְׁתַּלֵּם, וְכָל הַתְּקוּנִים לֹא נִתְקַנּוּ, כְּבִיכּוֹל נִשְׁאָר הָשֵׁם הִקְדוּשׁ חֹסֵר.

רַבִּי אֲבָא הָיָה הוֹלֵךְ לְלוּד, פָּגַע בּוֹ רַבִּי זִירָא בֶּר רַב. אָמַר לוֹ, הָרִי רִאִיתִי פָּנֵי הַשְׂכִּינָה, וּמִי שֶׁרוֹאָה פָּנֵי הַשְׂכִּינָה, צָרִיד לָלֶכֶת וְלָרוּץ אַחֲרֶיהָ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ ו) וְנִדְעָה נִרְדָּפָה לְדַעַת אֶת ה'. וְכְתוּב (ישַׁעִיָּה ב) וְהָלַכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֶל הָר ה' וְגו'. כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְגו'. וְאִנִּי רוֹצֵה לָלֶכֶת אַחֲרֶיךָ וְלִלְמַד מֵאוֹתָם דְּבָרִים מַעֲלִים שֶׁאֲתָם טוֹעֲמִים כָּל יוֹם מִהַחֲדָר הִקְדוּשׁ.

מַה זֶה שֶׁכְּתוּב, (בְּרֹאשִׁית טו') וְהָאָמֶן בָּה' וַיִּחְשְׁבָהּ לוֹ צְדָקָה? אִם הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲשַׁב אוֹתָהּ

לְאַבְרָהָם אוֹ אַבְרָהָם לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא? וְאֲנִי שֹׁמְעֵתִי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אוֹתָהּ לְאַבְרָהָם, וְלֹא הִתְיַשֵּׁב בְּלִבִּי. אָמַר לוֹ, כִּךְ בְּאַרְנֹ, וְלֹא הָיָה כִּךְ. בֹּא רֵא, וְיִחְשְׁבָהּ, לֹא כְתוּב וְיִחְשַׁב לוֹ, אֲלֵא וְיִחְשְׁבָהּ, וְדַאי שֶׁאַבְרָהָם חָשַׁב אוֹתָהּ לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. שְׁלֹמֹדֵנוּ, כְּתוּב וְיִצְאֵה אֹתוֹ הַחוּצָה. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, צֵא מֵאַצְטָגְנִינֹת שְׁלֹךְ, לֹא אוֹתָהּ הִדְרָךְ לְדַעַת שְׁמִי, אֵתָהּ רוּאָה וְאֲנִי רוּאָה, אַבְרָם אֵינוֹ מוֹלִיד, אַבְרָהָם מוֹלִיד. מִכָּאן וְהִלָּא הַשְׁתַּדְּלוּ בְּדָרְךְ אַחֲרַי, כִּי־הָיָה זֶרַעְךָ. מִה זֶה כִּי־הָיָה? הִיא כְּתוּר עֲשִׂירֵי הַקְדוֹשׁ שֶׁל הַמֶּלֶךְ לְדַעַת אֵת שְׁמוֹ, וְהִיא הַכְּתוּר שֶׁהַדִּינִים מִתְעוֹרְרִים מִמֶּנָּה.

וְלִמְדֵנוּ, כֹּה יִהְיֶה זֶרַעְךָ מִמֶּשֶׁ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שְׁמַח אַבְרָהָם לְהַסְתַּכֵּל וְלְדַעַת אֵת שְׁמוֹ וּלְהַדְבֵּק בוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁהִתְבַּשֵּׁר בְּכִיָּה, וְאַף עַל גַּב שֶׁמִּתְעוֹרְרִים מִמֶּנָּה הַדִּינִים, חָשַׁב אַבְרָהָם לְאוֹתוֹ הַכְּתוּר, אֲף עַל גַּב שֶׁהִיא דִּין, כֹּאֲלוֹ הִיא רַחֲמִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְיִחְשְׁבָהּ. מִה זֶה וְיִחְשְׁבָהּ? אֵת אוֹתוֹ הַכְּתוּר, צִדְקָה וְרַחֲמִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כִּי־הָיָה כְּתוּר עֲשִׂירֵי, וְנִקְרָאת צִדְקָה, וּמִמֶּנָּה מִתְעוֹרְרִים הַדִּינִים. וְאַבְרָהָם, אֲף עַל גַּב שֶׁיָּדַע שֶׁמִּהְצִדֵּק הִזָּה מִתְעוֹרְרִים הַדִּינִים, הוּא חָשַׁב אוֹתָהּ צִדְקָה שֶׁלֹּא מִתְעוֹרְרִים מִמֶּנָּה הַדִּינִים, בְּגִלָּל שֶׁהִיא רַחֲמִים.

עוֹד אָמַר רַבִּי אֲבָא, מִה שֶׁכְּתוּב (שם כד) וְהָיָה בְּרַךְ אֵת אַבְרָהָם בְּכָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א כט) כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאַרְץ. וְכְתוּב כֹּה תִּבְרְכוּ. שְׁבִלָל יִשְׂרָאֵל מִתְבָּרֶכֶת הַכִּיָּה עַל יְדֵי הַכְּתוּר, בְּשִׁבִּיל שִׁיתְבָּרְכוּ יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, וְתִמְצָא בְּרָכָה בְּכָל. וְלַעֲתִיד לְבֹא (כְּתוּב) כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, (תְּהִלִּים קלד) יִבְרַכְךָ ה' מִצִּיּוֹן וְגו' (שם קלה) בְּרוּךְ ה' מִצִּיּוֹן שֶׁכֵּן יְרוּשָׁלַם.

וְיִהְיֶה בְּיוֹם כְּלוֹת מִשָּׁה וְגו'. שָׁנָה רַבִּי יוֹסִי, בְּיוֹם שֶׁנִּכְנְסָה כָּלָה לַחֲפָה. בְּמָה בְּאַרְנֹ בְּיוֹם כְּלוֹת מִשָּׁה? אֲלֵא מִלְּמַד שֶׁעַל יְדֵי מִשָּׁה נִכְנְסָה. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, וְכִי עַד עֲכָשׁוּ הַתְּעַכְבָּה שֶׁלֹּא נִכְנְסָה לְמִקוּמָהּ, וְהָיָה כְּתוּב (שְׁמוֹת מ) וְלֹא יָכַל מִשָּׁה לְבֹא אֶל אֶהֱל מוֹעֵד וְגו'! אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵין מִקְדָּם וּמֵאַחֵר בְּתוֹרָה.

וְיִהְיֶה בְּיוֹם כְּלוֹת מִשָּׁה, וְדַאי כְּלוֹתוֹ שֶׁל מִשָּׁה. שֶׁשְׁנִינֵנוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים סח) עֲלִיתָ לְמִרוֹם שְׁבִית שְׁבִי וְגו'! אֲלֵא בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (שְׁמוֹת ג) שֶׁל נִעְלִיד מַעַל רִגְלִיד, הַזְדַּעֲזַע הָהָר. אָמַר מִיכָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַתְרַצָּה לְסִתּוֹר אֲדָם? וְהָיָה כְּתוּב (בְּרַאשִׁית ה) זָכַר וְנִקְבָּה בְּרָאם וְיִבְרַךְ אֹתָם, וְאֵין נִמְצָאת הַבְּרָכָה אֲלֵא בְּמִי שֶׁהוּא זָכַר וְנִקְבָּה, וְאַתָּה אוֹמֵר לְהַפְרֵד מֵאַשְׁתּוֹ?

אָמַר לוֹ: הָרִי קִים מִשָּׁה פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, כַּעַת אֲנִי רוּצָה שִׁישָׂא אֵת הַשְּׂכִינָה, וּבְשִׁבִּילוֹ תִרְדַּ הַשְּׂכִינָה לְדוֹר עֲמוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב עֲלִיתָ לְמִרוֹם שְׁבִית שְׁבִי. וּמִהוּ הַשְּׂבִי? שְׂכִינָה שֶׁנִּשְׂאָה לָךְ. לְקַחְתָּ מִתְּנוֹת בְּאֲדָם. בְּאֲדָם לֹא כְּתוּב, אֲלֵא בְּאֲדָם הִזְדוּעַ לְמַעַלָּה. וּבְיוֹם שִׁירְדָה הַשְּׂכִינָה, אוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּשְׂאָה לְמִשָּׁה הִיא יִרְדָּה, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כְּלוֹת מִשָּׁה, כְּלוֹת מִשָּׁה מִמֶּשֶׁ.

וּבִיהוֹשֶׁעַ שֶׁפָּנִיו כְּפָנֵי הַלְבָנָה, כְּתוּב (יְהוֹשֻׁעַ ה) שֶׁל נִעְלִיד, שֶׁלֹּא נִפְרַד אֲלֵא בְּזִמְנִים יְדוּעִים, שֶׁהָרִי הַשְּׂכִינָה לֹא נִשְׂאָה לוֹ כֹּל כִּךְ וְלֹא נִרְאָתָה לוֹ, שֶׁכְּתוּב (שם) וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל [עַל] פָּנָיו אֶרְצָה. אֲבָל כָּאן כְּלוֹת מִשָּׁה וְדַאי. מִתְּנוֹת בְּאֲדָם, מִתְּנַת כְּתוּב. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל מִשָּׁה שֶׁרְבוּנוֹ חִפָּץ בִּיקְרוֹ עַל כֹּל שְׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מִשָּׁה נִשְׂאֵה אֶחָד לְיוֹם. מִהוּ לְיוֹם? אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, זְמַיִם שֶׁלְמַעַלָּה שֶׁהִתְחַנְּכוּ לְהִתְבָּרֵךְ בְּאוֹתָם שְׁנִים עֶשְׂרֵי תְּחוּמִים שֶׁנִּפְרָדִים, וְכָל אֶחָד הִתְתַּקֵּן וְהִתְחַנֵּן בְּבָרָכָה עַל יְדֵי אוֹתָם שֶׁלְמַעַלָּה. לְמַדֵּנוּ, כֹּלָם מִתְבָּרְכִים בְּגִלָּל מִזְבֵּחַ שֶׁלְמַעַלָּה, וְאַפְלוּ הִתְחַנְּנוּ, וְאַפְלוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת מִתְבָּרְכִים.

שְׁלֹמֹדֵנוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲלֵמָלֵא לֹא הִקְרִיבוּ שְׁנִים עֶשְׂרֵי נִשְׂאִים אֵלוֹ, לֹא יָכַל הָעוֹלָם לַעֲמֹד לִפְנֵי שְׁנִים עֶשְׂרֵי נִשְׂאִים יִשְׁמַעֲלָל, שֶׁכְּתוּב, (בְּרַאשִׁית כה) שְׁנִים עֶשְׂרֵי נִשְׂאִים לְאַמְתָּם. מִשָּׁהקְרִיבוּ אֵלוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, לְקַחוּ שְׁלֹטוֹן שֶׁל הַכֹּל, מִשּׁוֹם כִּךְ נִשְׂאֵה אֶחָד לְיוֹם.

וְכָל מִה שֶׁהִקְרִיבוּ, כִּדְגָמָה שֶׁלְמַעַלָּה הִקְרִיבוּ, כְּדִי שִׁיתְבָּרְכוּ כֹּלָם. אֵילָם שְׁשִׁים, עֲתוּדִים שְׁשִׁים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ג) שְׁשִׁים גְּבִירִים סָבִיב לָהּ, שֶׁבְּצֵד הַגְּבוּרָה. כִּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב וְגו', וְהָרִי נִתְבָּאֵר. אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל הַצְּדִיקִים שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִיק עֲלֵיהֶם בְּרָכוֹת וּמִקְשִׁיב לְתַפְלוּתֵיהֶם, וְעֲלֵיהֶם כְּתוּב (תְּהִלִּים קב) פָּנָה אֶל תַּפְלַת הָעָרָעַר וְלֹא בָּזָה אֵת תַּפְלָתָם וְגו'.

בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאַמֵּן. יִמְלֹךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאַמֵּן.

פְּרִשְׁתָּ בְּהַעֲלֵתְךָ

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מִשָּׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאַמְרַתְּ אֵלָיו בְּהַעֲלֵתְךָ אֵת הַנֵּרֹת וְגו'. רַבִּי יְהוֹדָה פִּתַּח, (תְּהִלִּים יט) וְהוּא כְּתוּב יִצָּא מִחֻפְתּוֹ וְגו'. אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה בָּהֶם, וְנָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֲמִתּוֹ, עַץ חַיִּים, שֶׁבוּ הָאֲדָם אוֹחֵז (וְיֹרֵשׁ) חַיִּים לְעוֹלָם הַזֶּה וְחַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא. שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה וְאוֹחֵז בָּהּ, יֵשׁ לוֹ חַיִּים (אוֹחֵז בְּחַיִּים). וְכָל מִי שֶׁעוֹזֵב דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וְנִפְרָד מִהִתְוֹרָה,

כאלו נפרד מהחיים, משום שהיא חיים, וכל דבריה חיים. זהו שכתוב (משלי ד) כי חיים הם וגו'. וכתוב (שם ג) רפאות תהי לשרך וגו'.

בא ראה, עץ החיים אחוז ממעלה למטה. ושמש זו שמאירה לכל, אורה מתחיל מהראש, ומתפשט בגוף האילן בדרך ישר. שני צדדים אחוזים בו, אחד לצפון ואחד לדרום, אחד ימין ואחד שמאל, (והם) בשעה שמאירה השמש כמו שנתבאר, מאותו גוף (נוף) האילן, מחזק לזרוע ימין ומאיר בתקפו, ומתקפו מאיר השמאל ונכלל באורו.

והוא כחתן יצא מחפתו. מהי חפתו? זהו (שיר השירים א) עטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו. יצא מחפתו - זהו ראש של כל אור, כמו שנאמר בפסוק שלאחריו, מקצה השמים מוצאו. זו ראשית הכל שנקראת מקצה השמים. ואז יצא כחתן ממש, כשיצא לפגש את כלתו אהובת נפשו, ופרש זרועותיו ומקבלה.

כמו זה והוא כחתן יצא מחפתו, הולכת השמש ומתפשטת למערב. כיון שמערב מתקרב, צד צפון מתעורר מולו בתחלה, ומתקרב למערב, ומזוג אותו במקומו, כמו שנאמר שכתוב (שם ב) שמאלו תחת לראשי. ואחר כך צד דרום, שהוא ימין, שכתוב וימינו תחבוקני. אז ישש כגבור לרוץ ארח, להאיר הלבנה, ופרשוה. בא ראה, בהעלתך את הנרת - אלו מנורות עליונות שכלן מאירות כאחת מהשמש.

רבי אבא פתח, (תהלים פט) אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניו יהלכו. הפסוק הזה פרשוהו, אבל בא ראה, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה הקדושה, ולמדם דרכיו להתדבק בו, ולשמר מצוות התורה לזכות בהן לעולם הבא, וקרבם בשעה שיצאו ממצרים, שהרי אז הוציאם מרשות אחרת, והעלהם להאחז בשמו, ואז נקראו בני ישראל בני חורין מהכל, שלא ישבו תחת רשות אחרת, והעלהם להאחז בשמו, שעולה על הכל, ששולט על עליונים ותחתונים.

וימתוך אהבתם קרא להם (שמות ז) בני בכרי ישראל, כדגמה (של הקדשה) עליונה. (ועל זה) הרג (והרג) כל בכור שלמעלה ומטה, והתיר קשרים ואסורים של עליונים ותחתונים כדי להוציאם, ועשאו בני חורין מהכל. ועל זה לא רצה הקדוש ברוך הוא לא מלאך ולא שרף, אלא רק הוא. ועוד, שהרי הוא ידע להבחין ולדעת הכל ולהתיר אסורים, ואינם ברשות שליח אחר, אלא בידו.

בא ראה, באותו לילה שרצה הקדוש ברוך הוא להרג כל אותם בכורות כמו שנאמר, בשעה שירד הלילה, באו מזמרים לזמר לפניו. אמר להם, לא זמן הוא, שהרי שירה אחרת מזמרים בני בארץ.

בשעה שחלק הלילה התעוררה רוח צפון, ואז עשה הקדוש ברוך הוא נקמות, וישראל עושים שירה בקול רם, (וישראל מזמרים ואומרים הלל בקול רם) ואז עשאו בני חורין מהכל, ומלאכים עליונים וכל מרפבוניהם היו מקשיבים להם לקולות ישראל. אחר שנמולו, רשמו את בתיהם מאותו דם ומדם הפסח בשלשה רשומים: (שם יב) על המשקוף ועל שתי המזוזות.

מה הטעם? הרי פרשוה, משום שהוא רשם קדוש, והמשחית כשהוא יוצא ורואה אותו דם שהיה רשום על אותו פתח, חס על ישראל. זהו שכתוב ופסח ה' על הפתח וגו'. כאן יש להסתפל, אם הקדוש ברוך הוא בא והרג בארץ מצרים ולא שליח אחר, רשם זה שעל הפתח לשם מה, והרי הכל גלוי לפניו? ועוד, מה זה ולא יתן המשחית? ולא ישחית צריך לו להיות!

אלא ודאי כך זה, שכתוב (שם) וה' הכה כל בכור. וה' - הוא ובית דינו. ואותו בית דין כאן נמצא (מכאן שבכל) ובכל צריך להראות מעשה כדי להנצל, שהרי כגון זה על המזבח, כדי שלא ימצא המשחית.

זה במעשה, ובזמן שלא צריך את זה, כמו ראש השנה, שהוא יום הדין, ובעלי לשון הרע עומדים על ישראל, צריכים דברים, תפלות ובקשות, וצריכים להראות מעשה (ברוח ונפש) כמו שבארנו, והרי נתבאר. ובמה? בשופר, (להראות שופר) לעורר שופר אחר. ואנו מוציאים באותו קול רחמים ודין כאחד, הכל כראוי. כמו שלאותו שופר עליו מוציא קול שהוא כלל של אחד. ולעורר רחמים אנו הולכים, ולשבר את בעלי הדין שלא שלטו ביום הזה. וכשמתעוררים הרחמים, כל המנורות העליונות מאירות מצד זה ומצד זה, ואז (משלי טז) באור פני מלך חיים.

בא ראה, בשעה שהכהן (הגדול) מתכונן להדליק נרות למטה והיה מקריב קטרת בשמים, באותה שעה אז מנורות עליונות מאירות, ונקשר הכל כאחד, ושמחה וחדוה נמצאת בכל העולמות. זהו שכתוב (שם כז) שמן וקטרת ישמח לב, ועל זה בהעלתך את הנרת.

רבי אלעזר ורבי יוסי ורבי יצחק היו הולכים בדרך. פגעו באותם הרי קרדו. עד שהיו הולכים, הרים רבי אלעזר עיניו, וראה אותם הרים רמים, והיו חשוכים, ופחדו בפחד. אמר רבי אלעזר לאותם חברים, אלו אבא כאן, לא היינו פוחדים. אבל כיון שאנו שלשה ודברי תורה בינינו, הדין כאן לא נמצא.

פתח רבי אלעזר ואמר, כתוב (בראשית ח) ותנח התבה בחדש השביעי וגו', על הרי אררט וגו'. כמה חביבים דברי התורה, שבכל דבר ודבר יש סודות עליונים, והתורה כלה נקראת עליונה. ושנינו בשלש עשרה מדות של התורה: כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא על גב שהוא יוצא מכלל התורה, לא על הכלל כלו יצא.

שהרי התורה, שהיא כלל עליון, אף על גב שיוצא ממנה ספור אחד בעולם, ודאי לא באה להראות את אותו ספור, אלא להראות דברים עליונים וסודות עליונים. ולא ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כלו יצא. משום שאותו ספור של התורה או אותו מעשה, אף על גב שהוא יוצא מכלל התורה, לא להראות על עצמו יצא בלבד, אלא להראות על אותו כלל עליון של התורה כלה יצא.

כגון זה, שכתוב (בראשית ח) ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחדש על הרי אררט. ודאי פסוק זה יצא מכלל התורה, ובא בספור העולם. מה אכפת לנו אם שורה בזה או בזה, שהרי במקום אחד שישרה? אלא ללמד על הכלל כלו יצא. ואשריהם ישאל שנתנה להם תורה עליונה תורת אמת. וימי שאומר שאותו ספור של התורה, להראות על אותו ספור בלבד הוא בא - תפח רוחו. שאם כך, היא אינה תורה עליונה, תורת אמת, אלא ודאי תורה קדושה עליונה היא תורת אמת.

בא ראה, מלך בשר ודם לא מכבודו לדבר דברי הדיוט, כל שכן לכתבם. ואם עולה בדעתך שכלל עליון הקדוש ברוך הוא לא היו לו דברים קדושים לכתב ולעשות מהם תורה, אלא שהוא כנס דברי הדיוטות, כמו דברי עשו, דברי הגר, דברי לבן בניעקב, דברי האתון, דברי בלעם, דברי בלק, דברי זמרי, וכנסם, וכל שאר הספורים שכתובים, ועשה מהם תורה.

אם כך, למה נקראת תורת אמת, (תהלים יט) תורת ה' תמימה, עדות ה' נאמנה, פקודי ה' ישרים, מצות ה' ברה, יראת ה' טהורה, משפטי ה' אמת, וכתוב הנחמדים מזקב ומפז רב, אלה אותם דברי תורה? אלא ודאי תורה קדושה עליונה היא תורת אמת, תורת ה' תמימה, וכל דבר ודבר בא להראות דברים (אחרים) עליונים. שאותו דבר של אותו ספור לא להראות על עצמו יצא בלבד בא, אלא להראות על אותו כלל הוא בא, כמו שבארנו.

בא ראה, ותנח התבה וגו'. פסוק זה כך, כל שכן אחרים, (הפסוק הזה כך הוא, והרי נתבאר) בשעה שדין תלוי על העולם והדינים שרויים, והקדוש ברוך הוא יושב על כסא דין לדון העולם באותו כסא, כמה רשומים נרשמו בו, כמה פתקים גנוזים בתוכו בתוך תיק המלך. כל הספרים שפתיחים שם נגנזו, ומשום כך לא נשפח דבר מהמלך, וכסא זה לא נתקן ולא שורה אלא בחדש השביעי, שהוא יום הדין, יום שבו כל בני העולם נפקדים בו, כלם עוברים לפני אותו כסא. ועל זה ותנח התבה בחדש השביעי, בחדש השביעי ודאי, שהוא דין העולם.

על הרי אררט - אלו (עמודי הכסא) בעלי הדין, בעלי יבבה ויללח, וכלם שלוחים (שכלם שקטים) באותו יום לפני הקדוש ברוך הוא, וכמה בעלי מגנים מתעוררים ביום זה, וכלם עומדים תחת אותו כסא בדין העולם.

וישראל מתפללים תפלה באותו יום, ומבקשים ומתחננים לפניו, ותוקעים בשופר, והקדוש ברוך הוא חס עליהם והופך דין לרחמים, וכל עליונים ותחתונים פותחים ואומרים: (שם פט) אשרי העם יודעי תרועה. ועל זה צריך באותו היום, שאותו שתוקע שיידע עקר הדבר, ויכון בה בתרועה, ויעשה הדבר בחכמה, ועל זה כתוב אשרי העם יודעי תרועה, ולא כתוב תוקעי תרועה, והרי נתבאר.

הלכו כל אותו יום. פשיד הלילה עלו למקום אחד, ומצאו מערה אחת. אמר רבי אלעזר, יכנס אחד לתוך המערה, אם נמצא מקום שהוא יותר מתקן. נכנס רבי יוסי, וראה מערה אחרת בתוכה, אור הנר בה. שמע קול אחד שהיה אומר: בהעלתך את הנרות אל מול פני המנוחה לאירו שבעת הנרות. כאן לקחה כנסת ישראל אור, והאם העלונה מתעשרת, וכל הנרות ממנה מאירים. בה שתי שלקבות דקיקות פורחות, כלם שושבינים (מסרגים) קשורים לעלונה, ומשם למטה.

שמע רבי יוסי ושמו. בא אל רבי אלעזר. אמר לו רבי אלעזר, נכנס, שהקדוש ברוך הוא הקדימנו היום הזה להרחיש לנו בנסים. נכנסו. כיון שנקנסו, ראו שני בני אדם שהיו עוסקים בתורה. אמר רבי אלעזר, (תהלים לו) מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. קמו אלה, וישבו כלם, וישמחו כלם. אמר רבי אלעזר, מה יקר חסדך אלהים, שמצאנו אתכם. חסד עשה לנו הקדוש ברוך הוא במקום זה. עכשו הדליקו נרות.

פתח רבי יוסי ואמר, בהעלתך את הנרות, בהעלתך ממש, שהרי כאחת נעשות על ידי הפתח שתי עבודות, שהן קשר אחד, ומהו? שמן וקטורת, כמו שכתוב (משלי כז) שמן וקטורת ישמח לב, שכתוב (שמות ל) והקטיר עליו אהרן וגו'. וכתוב ובהעלת אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה. מה שונה כאן בהיטיבו, ומה שונה שם ובהעלת? אמר רבי יהודה, הכל דבר אחד.

רבי יוסי אמר, בהיטיבו, כמו שנאמר (שיר השירים א) פי טובים דדיך מנין. טובים - רויני יין, כמו

שָׁנָאֹמֶר (ירמיה מד) וְנִשְׁבַּע לָחֶם וְנִהְיָ טוֹבִים. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הִטְבָּה מִמֶּשׁ, כִּמוֹ שָׁנָאֹמֶר (משלי טו) וְטוֹב לֵב מִשְׁתָּה תָמִיד. וּבִהְעֵלֶת, שֶׁהָרִי בָזְמָן שֶׁמִּשְׁקִים וּמְרוֹיִם מִהִשְׁקָאֵת הַנֶּחֱל, אִזְּ עֲלִיּוֹנִים מִתְּעַלִּים, וּבִרְכוּת (עֲלִיּוֹנוֹת וְתַחְתּוֹנוֹת) נִמְצָאוֹת בְּכֻלָּם, וּשְׁמִיחִים בְּכָל. וְעַל זֶה וּבִהְעֵלֶת.

רַבִּי אֲחָא אָמַר, בְּשַׁעֲרָה שֶׁעֲמָק הַכֵּל מֵאִיר, (שְׁסֵתוֹם הַכֵּל מֵאִיר) מֵאִיר בְּנֶחֱל, וְהַנֶּחֱל שׁוֹפֵעַ (מֵאִיר) בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְהִשְׁקוֹת הַכֵּל, וְאִזְּ כְּתוּב בְּהֵעֵלֶת (בְּהִיטִיבוֹ), מִשׁוֹם שֶׁזֶּה יוֹצֵא מֵעֲמָק הַכֵּל. בְּהֵעֵלֶת, שֶׁבָּא מִצַּד עֲלִיּוֹן שֶׁל עֲמָק (שֶׁל סֵתוֹם) הַכֵּל שֶׁנִּקְרָא מִחֲשָׁבָה. וְהַכֵּל דָּבָר אֶחָד. וְאִזְּ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל מִתְּבַרְכָּת, וּבִרְכוּת נִמְצָאוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת.

רַבִּי יִצְחָק פְּתַח, כְּתוּב (מַלְכִּים-א ח) בְּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָבֹל לָךְ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים. בֵּית זָבֹל, בֵּית זָבֹל וְדָאִי. כְּשֶׁנִּפְקְדוּ בְּיָדֶיהָ כָּל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ וְשׁוֹלְטֵת בָּהֶם, אִזְּ נִקְרָא בֵּית זָבֹל. וְרָקִיעַ אֶחָד יֵשׁ שֶׁנִּקְרָא זָבֹל, שֶׁהָרִי זֶה נִמְצָא לְקַבֵּל בִּרְכוּת וּלְסַדֵּר הַכֵּל, וְזֶה נִקְרָא בֵּית זָבֹל.

בֹּא רֵאָה, כְּתוּב (דְּבָרִים לג) וְלִזְבּוֹלֶן אָמַר שִׁמְח זָבֹלוֹן בְּצִאֲתְךָ וּשְׁשִׁכְר בְּאַהֲלְךָ. מִלְּמַד שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ כָּאֶחָד. זֶה יוֹצֵא וְעוֹרֵךְ קָרֵב, וְזֶה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְזֶה נוֹתֵן חֶלֶק לָזֶה, וְזֶה נוֹתֵן חֶלֶק לָזֶה. בְּחֶלֶק זָבֹלוֹן הֵיטָב, וּכְנִסֵּת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאֵת יָם כְּנֶרֶת. וְכֵן רָאוּי, מִשׁוֹם שֶׁתְּכַלֵּת זֶה יוֹצֵאת מִשָּׁם, וּפְרִשׁוּהָ, שֶׁהָרִי לְמִטָּה כִּמוֹ שֶׁלְּמַעֲלָה. יָם כְּנֶרֶת לְמַעֲלָה - יָם כְּנֶרֶת לְמִטָּה, תְּכַלֵּת לְמַעֲלָה - תְּכַלֵּת לְמִטָּה, וְהַכֵּל בְּמִקּוֹם אֶחָד.

וְעַל זֶה יִרְשׁ זָבֹלוֹן, לְצִאֲתָה לְעֶרְךָ קָרֵב. וּמִנֵּי לָנוּ שֶׁכֵּן זֶה? שֶׁכְּתוּב (שִׁם) עַמִּים הָרִי יִקְרָאוּ שֵׁם יִזְבּוֹן זָבִי צֶדֶק. זָבִי צֶדֶק בְּדָאִי. מִהַ הִטְעַם? כִּי שָׁפַע עַמִּים יִינָקוּ. וּשְׁשִׁכְר חֶלְקוֹ בְּתוֹרָה, וְנוֹתֵן לְזָבֹלוֹן חֶלֶק שֶׁל הַתּוֹרָה בְּדָאִי. וְעַל זֶה הִשְׁתַּתְּפוּ כָּאֶחָד, לְהַתְּבַרֵּךְ זָבֹלוֹן מִשְׁשִׁכְר, שֶׁבִּרְכַּת הַתּוֹרָה הִיא בִּרְכַּת הַכֵּל.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, יִרְשֵׁת הַתּוֹרָה בְּדָאִי כֵּן הִיא, וְדִרְגָּה שְׁשִׁית זֶה נוֹתֵנָת שָׁכָר (שְׁשִׁית אַחַת נוֹתֵנָת שָׁכָר) תּוֹרָה, וּמִוִּרְשָׁה לָהּ לְכְנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, מוֹרִישׁ הַלֵּבָן לְתַכְלֵת. וְעַל זֶה שְׁנִינִי, (בִּרְכוּת א) מִשְׁפִּיר בֵּין תְּכַלֵּת לְלָבוֹ, שִׁינְדְּעוּ הַגּוֹנִים, שֶׁהָרִי אִזְּ נִקְרָא בְּק"ר, וְהַלֵּבָן בֹּא לְעוֹלָם, וְהַתְּכַלֵּת נֶעְבֵּר. וְעַל זֶה כָּל קִרְבוֹת הַמֶּלֶךְ וְכָל כְּלֵי זִיו הַמֶּלֶךְ נִמְנוּ בְּיָדֶיהָ, וְהָרִי בְּאֶרְנוּ.

בֹּאֵר חֲפְרוּהָ שְׂרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם. בֹּאֵר - זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. חֲפְרוּהָ שְׂרִים - זֶה אֲבָא וְאֲמָא שֶׁהוֹלִידוּ אוֹתָהּ. כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם - אֵלּוּ הָאֲבוֹת, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים מז) נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹהֵי אֲבֹתָהֶם וְגו'. בְּשִׁבְלִיל לְהַתְּבַרֵּךְ מֵהֶם עַל יְדֵי דִרְגָּה אַחֶרֶת. וּמִי הַדִּרְגָּה? צָדִיק שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ. וְעַל זֶה אֲמָרְנוּ, כְּשֶׁבֹאֵר זֶה נוֹטֵלֶת - בְּסִיּוּעַ הָאֲבוֹת נוֹטֵלֶת.

וְנִקְרָאֵת בֹּאֵר, וְנִקְרָאֵת יָם. נִקְרָאֵת בֹּאֵר בְּשַׁעֲרָה שֶׁיִּצְחָק יוֹצֵא מִזֶּן מִצַּד אֲמָא וּבֹא לְהַמְשִׁיךְ אַחֲרֵי זֶה וּמִמָּלָא אוֹתָהּ, אִזְּ נִקְרָאֵת בֹּאֵר יִצְחָק, בֹּאֵר מָרִים, וְהָרִי בְּאֶרְנוּ. יָם, כְּשֶׁמֵּאִירָה מֵאוֹר עֲלִיּוֹן שֶׁל אֲבָא, אִזְּ נִקְרָאֵת יָם, שֶׁנֶּחֱלִים הוֹלְכִים לְתוֹכָהּ, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת א) כָּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מִלָּא.

וּמִיּוֹם שֶׁנִּגְלָתָה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, כְּתוּב (אִיּוֹב יד) אֲזָלוּ מִיָּם מִנִּי יָם - זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. וְנִהָר יִחְרַב וְיִבָּשׁ - זֶה צָדִיק. וְעַל זֶה כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה נז) הַצָּדִיק אֲבָד וְגו'. שֶׁהוּא הִיָּה נִהָר עֲלִיּוֹן וּמִכְבֵּד שֶׁנִּכְנַס לְתוֹכָהּ, וְהוּא כּוֹנֵן כָּל אוֹתָם נִהָרוֹת וְנִחָלִים שֶׁשׁוֹפְעִים מִשְׁפַּע אוֹתוֹ נִהָר קָדוֹשׁ שֶׁלֹּא פוֹסְקִים מִמִּיּוֹ לְעוֹלָמִים, שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא מֵעֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, וְהוּא נִכְנַס לְתוֹכָהּ וּמִמָּלָא אֲגַמְיָה, וּמִשָּׁם יוֹרְשִׁים כָּל הָעוֹלָמוֹת (נִזְוִנוּ וְיִוִּרְשִׁים) בִּרְכוּת בְּכָל.

בֹּא רֵאָה, בְּשַׁעֲרָה שֶׁמִּתְּבַרְכָּת כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, כָּל הָעוֹלָמוֹת מִתְּבַרְכִּים, וְיִשְׂרָאֵל לְמִטָּה יוֹנָקִים וּמִתְּבַרְכִּים בְּגִלְלָה. וְהָרִי בְּאֶרְנוּ שֶׁהִיא מְגַנָּה עַל יִשְׂרָאֵל, כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

כְּתוּב (שְׁמוֹת יד) וַיִּסַּע מִלֶּאֲדָה הָאֱלֹהִים הַהֵלֶךְ וְגו'. מִלֶּאֲדָה הָאֱלֹהִים - זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. וְהָרִי בְּאֶרְנוּ שְׁאוֹתָהּ שֶׁעָה בְּסִיּוּעַ הָאֲבוֹת לֹקַחֶת. וּכְשֶׁהֶם נִמְצָאִים אֲצִלָּה, הַכֵּל נִמְצָאִים. וּמִשׁוֹם כֵּן נִמְסָר בְּפִסּוּקִים אֵלּוּ שֵׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכּוֹלֵל בָּהֶם הָאֲבוֹת, כִּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ. פִּסּוּק אֶחָד פִּסְדָּר, וְאֶחָד לְמַפְרַע, וְאֶחָד פִּסְדָּר.

וַיִּסַּע מִלֶּאֲדָה הָאֱלֹהִים הַהֵלֶךְ וְגו' - זֶה פִּסְדָּר, מִשׁוֹם שֶׁאֲבֹרָה נִמְצָא כָּאֵן וְכָל אוֹתָם שְׁבָאִים מִצִּדוֹ, וְעַל כֵּן הוּא פִּסְדָּר כִּמוֹ זֶה.

כָּאֵן הַתְּעַטֵּר אֲבֹרָה בְּעֶטְרוֹתָיו וְעֵטֶר אֶת כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, וְאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ כָּלֵן בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלֶכֶת בְּיוֹם, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים מב) יוֹמָם יִצְנָה ה' חֲסִידוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה עַמִּי. וְעַל זֶה כְּתוּב וַיִּסַּע. אֵימִתִּי לֹקַחִים בְּמִשְׁאֹתֵיהֶם? הִנּוּ אוֹמֵר בְּיוֹם, כְּשֶׁמֵּאִיר הַשֶּׁמֶשׁ, וְזֶהוּ פִּסּוּק אֶחָד שֶׁהוּא בְּשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת.

שְׁנֵי שֶׁל יִצְחָק, כֵּן גַּם שֶׁנִּמְצָא בְּשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת, לְהַמְצָא בְּדִין לְגַבִּי הַמְצָרִים וּלְגַבִּי יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים. וְעַל זֶה כְּתוּב וַיָּבֵא בֵּין מַחְנֵה מְצָרִים וּבֵין מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל, לְמוֹל אֵלָה וּלְמוֹל אֵלָה. וַיְהִי הָעֵנָן וְהַחֲשָׁךְ, שֶׁכֵּן הוּא יוֹם שֶׁל יִצְחָק, שֶׁמֵּעֵנָן הִיָּה, עֵנָן וְחֲשָׁךְ מִמֶּנּוּ הוּא. וּמִשׁוֹם כֵּן סְדוּר הָאוֹתִיּוֹת לְמַפְרַע, (בְּדֶרֶךְ עָקֶם) וְלֹא בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל כִּמוֹ זֶה.

ועל זה כל האותיות למפרע, שפתיב ויהי הענו והחשך. שכיון שנקנס יצחק בדיניו, לא קרב זה אל זה. כתוב זה אל זה. אותם שבאו מצד אברהם לא קרבו זה לזה, שהרי לא יכלו, משום שבאר זו נדבקה ביצחק, כמו שנאמר ויאר את הלילה. שפשהתמלאה להתחבר (להתחזק) ביצחק, לא קרב זה אל זה ולא יכל להתקרב, עד שבא יעקב והתחבר באברהם, ולקח את יצחק ושם אותו באמצע, ואז התקשרה האמונה זה בזה וזה בזה, ונצלו ישראל.

ושנינו, במקום שנמצאים האבות, שאר הצדיקים נמצאים אתם, ועל זה שם זה עולה לצדידים אחרים מפרדים, אף על גב שכלם יוצאים לדרך אחד.

כשמאירה בא"ר זו מצד יצחק ונקשרת בו, נעשה ים הגדול תקיף, וגלים חזקים עולים ויורדים בזעף ורגז בתקיפות, נוטל למעלה, עולה, ויורד למטה. אברהם בא מולו (פנגדו), ומתוך רגז וזעף וחמה ותקיפות זה אל זה לא היו מתקרבים, עד שבא יעקב ושוכך הרגז, וממיו ושוכך גלי הים. זהו שפתיב (שמות יד) ויט משה את ידו על הים ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה וגו'. מה זה ברוח קדים עזה? זו רוח יעקב, עזה, תקיפה למולו לשפר רגז ים זה. וישם את הים לחרבה ויבקעו המים, (הוא) רוקן הים ממי רגז, ויחלקו המים לצד אברהם ולצד יעקב. זהו שפתיב ויבקעו המים, לצד זה ולצד זה, ועל כך כל האותיות בדרך ישר כראוי.

אלה אותיות בדרך ישר בצד יעקב, וכל אותם שבאו מצדו. וכשבא יעקב, התחבר באברהם ולקח את יצחק, והשרה באמצע. אז התקשרה האמונה זה בזה וזה בזה. ועל זה מעשה בתקון בשם הקדוש בזווג האבות נודע, שהוא קשר אחד, קשר נאמן, להיות מרכבה שלמה, ובזווג האבות כאחד נעשה הכל.

ויודעים החברים ללכת בדרך ישר, להתקין מעשה כראוי, ובשם זה קשר האבות, נמצאו דרכים לדון ולרחמים, לסיוע, לחסד, ליראה, לתורה, לחיים, למות, לטוב, לרע. אשריהם הצדיקים שיודעים דרכי התורה ויודעים ללכת בדרכי המלך הקדוש. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

הרי האבות במסעות, במעשים, בקשרים שמתקשרים זה בזה. וכשמתחברים כאחד, אין מי שיקום לפנייהם. ושנינו, במקום שהאבות נמצאים, שאר הצדיקים נמצאים עליהם. ועל זה שם זה עולה לצדידים אחרים נפרדים, אף על גב שכלם יוצאים לדרך זה.

השלמה מההשמות סימן ח

שבעה ימים עליונים ברא הקדוש ברוך הוא בעולם, ועליהם שתל ובנה עולמות. זהו שפתיב כי ששת ימים עשה ה', ולא כתוב בששת.

וכנגד אותם שבעה ימים עליונים ברא הקדוש ברוך הוא בארץ שבעה צדיקי אמת, להעמידם ולהאיר להם כל אחד ואחד כנגד יומו, ושתל אותם כל אחד ואחד בדור שראוי, והם אבות העולם, אברהם יצחק ויעקב יוסף משה אהרן דוד.

והם נקראים הרים, הררי קדם, שהם תלויים מאותם שבעה ימים עליונים, והשביעי שעומד לפנייהם, זהו שפתיב (זכריה יב) ובית דוד באלהים כמלאך ה' לפנייהם.

ואף על גב שהוא שביעי כשנכלל בו ביוסף ונותר לו תפנוק מבית המלך, נקרא גם הוא שביעי.

וכלם אחוזים בשכינה בסוד של שבעה, משום שהשכינה נקראת בת שבע, בת מאם העליונה, שהיא כלל שבע דרגות שעמו, והיא דרגה של צדק העשירי, שהן ספירות שנקרא בהן הקדוש ברוך הוא.

ונקרא שביעי בכתוב, שפתיב (דברי הימים א-כט) לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההו"ד כי כל וכו', עד הממלכה. ומה הטעם? והרי היא רביעית לימים! אלא בגלל נטיעה אחרונה ונכללת בשביעית, משום כך לקחה שמו, והכל אחד.

וכל אחד ואחד מהאבות ידע את הקדוש ברוך הוא מתוך דרגתו ואחו בו באותה דרגה. אברהם ידע את הקדוש ברוך הוא מתוך אספקלריה שלו, שהיא מדת הגדלה, מדת החסד, שהיא ימין המלך, ועל כך הוא אחו בה ולא עזב אותה לעולמים, ועשה טוב עם כל בני העולם, ופרשוה שהרי מעשיו העלוהו לדרגה הזאת.

יצחק ידע אותו בדרגת הגבורה, שנקראת פחד יצחק, ופחד מפניו לעולמים. יעקב ידע אותו מתוך דרגת התפארת, שהוא כלול מחסד ומפחד, ונקרא אמת, ואחו אותה, זהו שפתיב תתן אמת ליעקב.

יוסף ידע את הקדוש ברוך הוא מתוך אותה אספקלריה שנקראת כל, ונקרא יסוד, ועל זה נקרא יוסף כלכל, שפתיב ויכלכל יוסף, וכתוב ונקרא יסוד עולם.

משה ואהרן הם שני כרובים שנשמע קול של מעלה מביניהם, ועל זה נתנה תורה על ידם, זהו שפתיב ונועדתי לך שם ודברתי אתך, והם שני כרובים שקמעה, והם נצ"ח והו"ד, והם שני העמודים

של הגוף.

כמו זה יש למלכה למטה שני כרובים תחתיה שיונקים ממנה, והם ודאי עליונים, על ארון העדות, שנקרא צדק, ארון העדות. ומי עדות? זה יוסף, זהו שכתוב עדות ביהוסף שמו, ונקרא תורה שבכתב, וארון זה תורה שבפועל פה.

בא ראה, כל אותם אבות עליונים שאחוזים למעלה, כלם רמוזים בתורה שבכתב. ודוד שאחוז באחרונה, שהיא תורה שבפועל פה, רמוזה בדברי קבלה, ומשום כך נקראת קבלה, שמקבלת אור מתורה שבכתב.

ואותם שני כרובים עליונים עומדים על אותו עדות וארון, זהו שכתוב והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ. וזהו סיום השמים, ומזוג את הארץ הזו.

וכך הוא, שכל מה שבא הקדוש ברוך הוא למעלה - בא כנגדו למטה. ויוסף נקרא עדות, זהו שכתוב עדות ביהוסף שמו, ועל זה שמו של יוסף שלם בכל, למעלה ולמטה.

ועל זה שנינו שיוסף והארון והשכינה היו הולכים במדבר ביחד, וכל העולם היו אומרים: מה טיבן של שני ארונות הללו? ומשיבים להם: קים זה מה שכתוב בזה. קים בודאי. זהו שכתוב וצדיק יסוד עולם, הוא קיום העולם.

בא דוד, שהוא שביעי של האבות, אחז בה בבת שבע הזאת, שהיא ממלכה, ולא עזבה לעולמים. זהו שכתוב (יחזקאל לו) ודוד עבדי נשיא להם לעולם, וכתוב (תהלים פט) כסאו כשמש נגדי. וכל זה למדתנו התורה, שכלם אחוזים בשכינה בסוד של שבע.

בא וראה, אברהם נר ראשון קדוש של העולם, כשרצה להתקרב לדרגתו, לא יכל, עד שעלה ונדע באותן שלש דרגות עליונות שעליו, שהוא חלק שלו.

כיון שעלה והתנדע לו לקדוש-ברוך-הוא מתוך אותן שלש דרגות, שעם אותן שבע, ושלש דרגות, הן פתר עליון חכמה בינה, והן שלמות עשר ספירות שנקרא בהן הקדוש ברוך הוא. וכיון שעלה אחר כך באותן שלש, שהן עתיק ואבא ואמא, ששופע מהן אור למטה, אז אחז לחלקו אותה דרגה שתחת אותן שלש, שנקרא חסד.

שאת כלן הוא הדביק מתוך אותה אספקלריה ששולטת בליקלה, שבהן ודאי לא היה אדם שיגיע כלום. ועל זה שנינו בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו, דוקא בן שלש.

ובא ראה סוד של שלש שנים אלו ולא חסר, משום ששכינה נקראת בת שבע, ולא יכל להתקרב אליה עד שעלה להנדע מתוכה ולהיות מואר ולהאיר לכל, מה שהוא למטה באותן דרגות עליונות עם אותו שבע ושלש, הרי עשר דרגות עליונות סוד של שם הקדוש ברוך הוא.

וכיון שהיה נאור באותן שלש, רצה להעלות באותן שבע בסוד הכתוב (בראשית כא) ויצב אברהם את שבע כבשת הצאן. וסוד זה רמז לאבימלך שלא יפרעו מהם, עד שישתלמו אותם שבעה צדיקי אמת בישראל. כנגד אותן שבע דרגות שלמעלה.

כיון שהשתלמו, יהיה העולם התחתון כמו העולם העליון בקיום שלם, ויבא דוד, שהוא שביעי, ויעורר את אותה בת שבע שלמעלה, שהיא נוקמת נקמות ישראל, ותפרע מהם.

זהו שכתוב (שמואל-ב ח) ויהי אחרי כן ויך דוד את פלשתים ויכניעם ויטח דוד את מתג האמה מיד פלשתים. מה זה ויהי אחרי כן? אחר שנשתלמו ישראל והיו כמו למעלה, אז ויך דוד את פלשתים ויכניעם. שהרי עד עכשו לא יכלו ישראל לשבר את כחם, שהרי התעוררו החברים באותו מתג האמה, ופרשו.

ובא וראה, זה שרמז לו אברהם בכבשות הצאן ולא בעזים ולא בדבר אחר, משום שהם מצד החסד, שמאותם ממנים שיונקים מצד החסד יונקים למטה אותם כבשים שתחת שלטונם, ואברהם אחז לחלקו מדת החסד, והכל בסוד החכמה.

ועל זה שנינו, מי ששרוי בתוך צאן לא מסתכן לעולמים. ואם הוא שרוי בתוך עזים ורועה אותם, כמה שומרי החקים יושבים כנגדו להסוותו, בגלל שהם מצד של הדין הקשה.

אבל כשבא יצחק לברת אתו ברית, ברת אתו בשבעה שנגלה מתוך אותו באר, שכתוב (בראשית כו) ויקרא אתה שבעה.

בא וראה, אברהם קרא לאותה באר מים נובעים באר שבע, ויצחק קרא לה שבעה. מה בין זה לזה? אלא משום שיצחק אחז לחלקו דרגה של פחד, שהוא דין, ועל זה הוסיף בה ה'. וה' בכל מקום היא מדת הדין. וסימנך - (יחזקאל טו) הא דרךך בראש נתתי. זהו שכתוב ויקרא אתה שבעה. שלא

עשה בכבשים כמו שעשה אביו, והכל בסוד החכמה, והוסיף בה ה', להראות שהיא חלקו.

בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו בדין. כיון שראה שלא מתקנים, שתף בו חסד, זהו שכתוב (שם ב) ביום עשות ה' אלהים, ופרשוה באברהם התקנים העולם. בגלל כך הבאר הזאת בית העולם על שמה נקרא, זהו שכתוב על כן קרא שם העיר באר שבע. אף על גב שהבאר הזו נדבקה ביצחק, שכתוב ויקרא אתה שבעה - שמה באר שבע צד של אברהם, ולא באר שבעה, זהו שכתוב (שיר השירים ב) וימינו תחבקני.

ובא וראה, ארבעה מאותם שבעה צדיקי האמת, כשרצו להתקרב לשכינה בסוד של שבע, כלם פגשו בבאר הזו שלא פוסקים מימיה לעולמים.

אברהם כרה את הבאר הזאת משום שהוא למד את כל בני העולם לעבד את הקדוש ברוך הוא, וכיון שפרה אותה, הוציא מים נובעים שלא פוסקים לעולמים.

וכיון שמת אברהם מה כתוב? (בראשית כו) וכל הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם. כתוב בארת, ורק אחת היתה, שכתוב באר שבע, וקוראים בארות, משמע שרבים היו, משום שהבאר הזאת נראית לאבות בכל מקום שהיו הולכים, היתה נראית להם גדולים וכבירים.

כיון שמלאכה הפלשתים עפר, סוד שחזרו בני העולם לעבודה זרה, והעולם היה שמים, שאין מי שידע את הקדוש ברוך הוא. כיון שבא יצחק מה כתוב? (שם) וישב יצחק ויחפר את בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו. מה זה וישב? אלא שהשיב את העולם לתקונו ולמד את בני העולם שידעו את הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב (שם כה) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו.

באר זו ממי היתה? ממי שכל חיי העליונים והתחתונים תלויים בו ורואה הכל, זהו שכתוב (דניאל ב) יודע מה שבחשך ואור שרוי עמו.

ובא וראה, אותם עבדי יצחק, משום שהם מצד הדין הקשה, כשחפרו אותה מה כתוב? שטנה, וקרי פרשוה, עד שהוא בא ויחפר באר אחרת ויקרא שמה רחובות ודאי. אבל עבדי אביו, משום שכלם באים מצד הימין, ולא היתה שטנה בעולם, ולא נצא דין מהבאר הזאת להסטין עליהם כשמעשיהם לא היו כשרים.

ומהבאר הזאת הוא הפתח לדעת את הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יי. ועד שלא הסתלק מהעולם, ברוך את יעקב ושלחו לחרון להזדוג. וכשהלך לחרון מה כתוב? (בראשית כט) וירא והנה באר בשדה. כיון שראה יעקב את כבוד הקדוש ברוך הוא מתוך אותה באר שנקראת באר שבע, אז אמר ללבו, (שם) אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה, ונקרא תקטנה.

בא וראה, כנגד אותם שבעה צדיקים צוה הקדוש ברוך הוא בתורה להקריב קרבן מוסף שבע פעמים בשנה, כדי להוסיף להם תפנוקים ועדוניהם מבית המלך. האבות ישבעו בתחלה, ואחר כך הבנים, והם שבע פעמים ולא יותר.

בשבת כנגד צדיק יסוד עולם שנקרא כ"ל, ונקרא מוסף שבת, להוסיף לו עדוניהם מהמחם הנסתר. ובראש חדש כנגד כנסת ישראל שנקראת לבנה.

ומחמשה עשר יום לחדש ראשון כנגד אברהם אביהם שאחוז במדת החסד ונקרא ראשון. ובחדש השלישי בעצרת שנתנה בו תורה בשבעה קולות, כנגד יעקב שהוא שלישי לאבות ואחוז בקול, קול יעקב. ובראש השנה כנגד יצחק שנולד בו, ואנו מזכירים בו עקדת יצחק, והוא יום הדין כנגד מדת הדין האחוז בו.

ביום הכפורים כנגד משה, שבו קבל הקדוש ברוך הוא את תפלתו וחס על ישראל והחזיר לו את התורה. בחג הסוכות כנגד אהרן, שבזכותו הלכו אותם שבעה עננים שפסו על ישראל כמו סכה, ומשום זה עושים סכה, ובכל התורה יש כמה סודות עליונים נסתרים בה. וכששבעת אלה מתוספים בברכות, כל העולם בשלמות רבה. ע"כ מההשמטות.

שבעה קשורים הם שמתקשרים בהם שלשת האבות וארבעה אחרים. ראש ואמצע בקשר אחד. ואלה אותם שחפרו באר מים. שני זה אל זה, והם קשר אחד בשלש ידי"ן.

שלישי שלמות כל האמונה. רביעי שני עמודים שהגוף עומד עליהם. החמישי טוב ורע, נהר שמוציא עץ החיים והמנות, העמק של הכל. ששי דין ברחמים. שביעי בתחלה נאמר באותו ראש שאמרנו, משום שהוא אמצע הכל. ומשום שהוא אמצע הכל, נקרא אני, עמוד שכל הענפים נאחזים מסביבו.

שבע דרגות אלו, מדרגה אחת לדרגה אחת (אחרת), נודעת מרפבה אחת בכל אלו שגאחזים בה.



וכן מדרגה לדרגה, וכלם מתנהגים אחריה של אותה דרגה שנפקדה עליהם, והרי בארנו את הדברים.  
בא ראה, בשעה שדרגות אלו נמצאות, כל האמונה נמצאת. ואלו שבעת העניים שסבבו את  
ישראל. בגלל זה פשוטות השכינה - באבות היא נוטלת. וכשאלה נוטלים, כל הדרגות האחרות  
נוטלות בהם, ואז מתעטרת כנסת ישראל כראוי.

בא ראה, זבולון שאמרנו יורש ים כנרת. ים כנרת סתם, וכך ראוי. אם כך, יהודה מה חלק יש בו?  
אלא יהודה נוטל מלכות הכל ונאחז בה בכל הצדדים.

רבי אלעזר אמר, בפרשה זו הרי נאמר המעשה של המנוחה ותקוניה וכל מה שבה, מדוע כך בפעם  
אחרת? אלא כיון שהנשיאים הקריבו (למעלה) קרבו המזבח וכל תקון שראוי לו, בא הכתוב ודבר שוב  
על מעשה המנוחה שהוא תקון על ידו של אהרן, שהרי למעלה מנוחה, וכל הנרות (התקונים) שלה, על  
די אהרן הכל מאירים.

בא ראה, המזבח, שנים עשר נשיאים היו לחנכו ולהתקינו. והרי פרשה, שנים עשר הם השבטים  
לארבעה צדדים, ארבעה דגלים, וכלם שנים עשר, והכל כדגמה עליונה. המנוחה נמנית בשבעה נרות  
להדלק על ידי הכהן, והכל כדגמה עליונה. והמנוחה על אות עומדת ובגס נעשתה, והרי פרשה במעשה  
המנוחה.

ומזבח פנימי ומנוחה עומדים כאחד לשמחת הכל, שכתוב (משלי כז) שמו וקטרת ישמח לב.  
ובארנו ששני מזבחות היו: אחד פנימי של הכל, וזה עומד לחנוכה, ואחד בחוץ להקריב קרבנות.  
וימהפנימי הזה יוצא לזה שבחוץ. ומי שרואה ונסתכל, ידע חכמה עליונה, סוד הדבר אדני יהוה, ועל  
כך לא נקראה הקטרת אלא בשעה ששמו נמצא.

מצאנו בספרו של שלמה המלך, שהקטרת היא לחנוכה ולסלק המנות. מה הטעם? משום שהדין  
נמצא מזה שבחוץ, ושמחה וחנוכה וקשר שמאיר מאותו פנימי שכל שמחה בו קימת. וכשזה מתעורר,  
כל הדין מסתלק מזה ולא יכול לעשות דין, ומשום זה קטרת עומדת לבטל המנות, ועל זה קטרת היא  
קשר הכל, וזו נקראת בפנימי. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיה מט)  
ויאמר לי עבדי אתה ישראל וגו'.

סח את הלוי וגו'. הרי פרשה שצריך לטהרם (להנהיגם) ולהמשיכם להתקשר במקומם, משום  
שהם זרוע שמאל וצד הדין. וכל מי שבא מצד הדין, צריך שלא ירבה שער, משום שמרבה דין בעולם.  
ועל כך אשה כמו זה, שלא תתראה שעה החוץ, וצריכה לכסות ראשה ולכסות שפחה, ובארנו והרי  
נתבאר. ואז מתבררים כל אלו שבאים מצד הדין. ועל כך כתוב בלויים, וכה תעשה להם לטהרם וגו',  
והעבירו תער וגו'. ונאמר כי הלויים לא עולים למקומם עד שירים אותם הכהן, משום שהימין מנהיג  
תמיד לשמאל.

רבי שמעון אמר, ביום שעולים הלויים למקומם, בשני פרים. מה הטעם פרים? אלא הם כפרים  
לקבל בשמאל את הפרה הזו שנקראת פרה אדמה. הכהן, כל הכהן וכל תקון תלוי בו, משום שכל כח  
הגוף עומד בזרוע ימין, ועל כך הכהן הוא זרוע של כל ישראל, ובו עומד להתקין הכל ולהתקין עולם,  
(מה הטעם פרים? אלא הם שמאל כמו הפרים לקבל בשמאל. בא ראה, הכהן זרוע ימין של כל ישראל  
היה, ובו עומד להתקין העולם ולהתקין הכל, משום שכל כח הגוף בזרוע הימין עומד, וכל התקון בו  
תלוי) ועם כל זה לא נמצא לבדו, אלא בגוף ושמאל, והגוף הוא עקר הכל.

#### השלמה מההשמטות סימן ט

והניף אהרן את הלויים תנופה לפני ה'. רבי יהודה שאל את רבי אבא, למה היה הכהן מניף את  
הלויים? אמר לו, משל למה הדבר דומה? לתינוק כשהוא בוכה וכועס, מה עושים כדי לפייסו? אמר לו  
רבי יהודה, מניפין אותו ומנענעים אותו כדי לשתקו.

אמר לו רבי אבא, יהודה יהודה, מלה זאת באה לידיך ולא חקרת בה! והלא ישמעו אונקיד מה  
שפיד מדבר! כך היא מדת הגבורה, כועסת ורוגזת, שכתוב (בראשית מט) שמעון ולוי אחים כלי חמס  
מכרתיהם, וכתוב ארור אפס כי עז ועברתם כי קשתה, לפי שהם מתגברים ומתקשים באפס ועברתם  
לצאת לעשות דין לכלות ולהכרית בני העולם, אזי הכהן, שהוא החסד העליון, מניף אותו הצד של  
הלויים, שהוא מדת הגבורה, כדי לשכך ולשקט רגזה וכעסה, כדי שישתברר השערות מכל שוליהן ולא  
יתגברו ולא יתחזקו, כעין דגמא זו הכהן שמניף את הלויים תנופה כדי שישקט הצד של הגבורה שלהן,  
כדי שלא יתעורר הדין בעולם.

בא רבי יהודה ונשק את ידיו. וכשיתעוררו הדינים בעולם, כל הדינים הנמצאים בכל יום ויום,  
אברהם אבינו עליו השלום הוא דוחה אותם לחוץ ואינם עומדים לפניו, זהו שכתוב ואל זעם בכל יום:  
ע"כ מההשמטות.

זאת אשר ללויים וגו'. בא ראה, לוי בן עשרים וחמש שנים יעבד, בן חמשים שנים עולה למקומו ומתעטר, ועשרים וחמש יעבד, שהרי אדם (בא ראה, לוי בן עשרים וחמש שנים עולה למקומו ומתעטר, ועשרים וחמש שנים יעבד, עד שעולה לדרגת חמשים), כשעולה לדרגה זו של חמשים שנים והלאה, יורד מתקף האש שבו. וכיון שהאש והחמימות מתקררת, הרי הוא פוגם לאותו מקום שנקשר בו.

ועוד, שקול זמרה לא כל כך נקשר בו, וקול צריך שלא יפגם, אלא צריך להתחזק, שהרי במקום הדיו הקשה עומד, ולא בחלשה. ומשום זה צריך שלא יפגם אותו מקום שהוא קשור בו, שהוא דין הקשה, ולא החלש, ועל זה לא צריך להראות חלשה כלל בכל הצדדים. אשרי האיש שמשתדל בתורה ונדע דרכי הקדוש ברוך הוא ולא סוטה לגמין ולשמאל, שפתוב (הושע יד) כי ישירים דרכי ה'.

וידבר ה' אל משה במדבר סיני וגו'. אמר רבי אבא, מה הטעם הזהירם כאן על פסח, והרי נתבאר להם במצרים? אלא בשנה השנית זה היה, שחשבו ישראל שפסח זה הוא רק במצרים, וכיון שעשו אותו פעם אחת במצרים, חשבו שלא צריך יותר. בא הקדוש ברוך הוא והזהירם עליו, שלא יחשבו שעבר זמנו במצרים ולא יצטרך. בגלל זה במדבר סיני בשנה השנית, להתקין להם לדורי דורות.

ואף על גב שהזהירם במצרים, עכשו צוה להם פעם אחרת באותו מקום שבו נתנו כל מצוות התורה. ועל כך בשנה השנית. מה זה בשנה השנית בחדש הראשון? אלא סוד עליון הוא שנה אחת וחדש אחד. מה בין זה לזה? חדש זה הלכנה. שנה זה השמש, שמאיר ללכנה. ואז היה בזמן שכל המצוות נמסרו בו.

רבי שמעון אמר, אוי לאותו איש שאמר שתורה זו באה להראות ספורים בעלמא ודברי הדיוטות. שאם כך, אפלו בזמן זה אני יכולים לעשות תורה בדברי הדיוטות, ובשבח יותר מכלם. אם להראות דבר העולם, אפלו אותם סופרים בעולם יש ביניהם דברים יותר עליונים. אם כך, גלד אחריהם ונגעשה מהם תורה כמו זה. אלא כל דברי התורה דברים עליונים הם וסודות עליונים.

בא ראה, עולם עליון ועולם תחתון במשקל אחד נשקלו. ישראל למטה - מלאכים עליונים למעלה. במלאכים העליונים כתוב, (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות. (זה במקום עליון) בשעה שיורדים למטה (אף על גב שיורדים), מתלבשים בלבוש העולם הזה. ואם לא יתלבשו בלבוש כמו של העולם הזה, לא יוכלו לעמוד בעולם הזה, והעולם לא יסבל אותם. ואם במלאכים כך, התורה שבראה אותם ובראה את כל העולמות ועומדים בגללה על אחת כמה וכמה, כיון שצריכה לעולם הזה, אם לא תתלבש בלבושי העולם הזה, לא יוכל העולם לסבל.

ועל זה ספור זה של התורה, לבוש התורה הוא. מי שחושב שאותו לבוש היא התורה ממש ולא דבר אחר - תפח רוחו, ולא יהיה לו חלק לעולם הבא. בגלל זה אמר דוד, (שם קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. מה שתחת לבוש התורה.

בא ראה, יש לבוש שנקראה לכל, ואותם הטפשים כשרואים לבוש על בן אדם שנקראה יפה, לא מסתכלים יותר. חושבים שאותו לבוש הוא הגוף, וחושבים שהגוף היא הנשמה.

כמו זה התורה יש לה גוף, והם מצוות התורה שנקראים גופי תורה. גוף זה מתלבש בלבושים, שהם ספורי העולם הזה. טפשי העולם לא מסתכלים, רק באותו לבוש, שהוא ספור התורה, ולא יודעים יותר, ולא מסתכלים במה שתחת אותו לבוש. אותם שיודעים יותר לא מסתכלים בלבוש, אלא בגוף שהוא תחת אותו לבוש. החכמים עבדי המלך העליון, שהם עמדי בהר סיני, לא מסתכלים אלא רק בנשמה, שהיא עקר הכל, תורה ממש. (וילעולם) ולעתיד לבא עתידים להסתפל בנשמה של נשמת התורה.

בא ראה, כך גם למעלה יש לבוש, וגוף, ונשמה, ונשמה לנשמה. השמים וחילותיהם אלה אותם לבושים, וכנסת ישראל זה הגוף שמקבל את הנשמה שהיא תפארת ישראל, ועל כך היא גוף לנשמה. נשמה שאמרנו זו תפארת ישראל, שהיא תורה ממש. ונשמה לנשמה זהו העתיק הקדוש, והכל אחוז זה בזה.

אוי לאותם רשעים שאומרים שהתורה היא רק ספור בעלמא, והם מסתכלים בלבוש זה ולא יותר. אשרי הצדיקים שמסתכלים בתורה כראוי. ין אינו יושב, רק בקנקן. כך התורה אינה יושבת אלא בלבוש זה, ועל כך לא צריך להסתפל אלא במה שיש תחת הלבוש. ועל כך כל הדברים הללו וכל הספורים הללו הם לבושים.

ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו. מה זה ויעשו? אמר רבי יוסי, הרי נתבאר, כל מי שמראה מעשה למטה כראוי, פאלו עשאו למעלה, שהרי בגללו התעורר דבר זה, כביכול, פאלו הוא עשאו, והרי נתבאר.

איש איש כי יהיה טמא וגו'. איש איש - שתי פעמים, למה? אלא איש שהוא איש וראוי לקבל

נִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה, וְהוּא פָּגַם עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא שׁוֹרָה עָלָיו שְׂכִינָה (תַּחֲלָה) (נִשְׁמָה) עֲלִיּוֹנָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא גָרַם וְהוּא טָמֵא אֶת עֲצָמוֹ. וְעַל זֶה אִישׁ אִישׁ. אִישׁ שֶׁרְאִי לִהְיוֹת אִישׁ, וְהוּא מְטַמֵּא אֶת עֲצָמוֹ שֶׁלֹּא תִשָּׁרָה עָלָיו קִדְשָׁה שֶׁל מַעֲלָה.

אוּ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה - זֶהוּ אֶחָד מֵעֲשָׂרָה שֶׁהֵם נִקּוּדִים בַּתּוֹרָה, וְכָלֵם בָּאִים לִהְרָאוֹת דָּבָר. מָה זֶה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה? מִשּׁוּם שֶׁאֵדָם שֶׁהוּא מְטַמֵּא אֶת עֲצָמוֹ, מְטַמֵּאִים אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה. כִּיּוֹן שֶׁמְטַמֵּאִים אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה, הִרְהוּ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה. מֵאוֹתוֹ מְקוֹם וְדֶרֶךְ שֶׁזָרַע יִשְׂרָאֵל אַחוּזִים בּוֹ, הִרְי בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה אַחוּז, שֶׁהִתְרַחַק (מִלְהִתְקַרֵּב) לְקִרְבֵּי אֲלֵיכֶם וּלְהִתְקַשֵּׁר בָּכֶם כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם מִתְקַשְּׂרִים.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְהִרְי כְּתוּב כִּי יִהְיֶה טָמֵא לִנְפֶשׁ אוּ בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה, שֶׁנֶּרְאָה שְׁנֵי דְבָרִים מִמִּשְׁמַע שְׂכִינָתוֹ אוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כָּאֵן עַד שֶׁלֹּא מְטַמֵּאִים אוֹתוֹ, כָּאֵן אַחֵר שֶׁטַמֵּא אוֹתוֹ. וּמִשְׁמַע אֶפְלוּ זֶה אוּ זֶה לֹא תִשָּׁרָה עָלָיו קִדְשָׁה שֶׁל מַעֲלָה, וְלֹא יַעֲשֵׂי פֶסַח בְּזִמְנוֹ שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂים אוֹתוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, הִרְי בְּחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי עוֹשֶׂה אִם לֹא תִקּוֹן עֲצָמוֹ - לֹא! אֲלֹא כִּיּוֹן שֶׁנִּסְתַּר וְתִקּוֹן עֲצָמוֹ, הִרְי הַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי לַעֲשׂוֹת פֶּסַח. מִכָּאֵן, כָּל אִישׁ שֶׁמִּטַּהֵר עֲצָמוֹ, מְטַהֵרִים אוֹתוֹ.

שָׂאֵם תֹּאמַר שֶׁבְּדֶרֶךְ עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר עוֹמֵד בְּחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי - לֹא כֵּן! שֶׁהִרְי יִשְׂרָאֵל זָרַע קִדְשׁ שֶׁעָשׂוּ פֶסַח בְּזִמְנוֹ, לְקַחוּ אֶת הַלֶּבְנָה וְאֶת הַשֶּׁמֶשׁ כְּאַחַד, וּמִי שֶׁלּוֹקֵחַ יְסוּד בַּתַּחֲלָה - לוֹקֵחַ הַבֶּנְיָן. מָה הִיְסוּד? אֵל תֹּאמַר יְסוּד עֲלִיּוֹן שֶׁל צִדִּיק הַעוֹלָם, אֲלֹא יְסוּד שֶׁל אָבִן טוֹבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קיח) אָבִן מֵאִסּוֹ הַבּוֹנִים הִיְתָה לְרֹאשׁ פֶּנֶה. וְזוֹהִי הָאָבִן שֶׁשׁוֹרָה עָלֶיהָ מִי שֶׁשׁוֹרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְדָאִי הַכֹּל אֶפְלוּ בְּחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי, אֲבָל אֵינּוּ כְּמִי שֶׁנּוֹטֵל בְּזִמְנוֹ. מָה הַטַּעַם? זֶה שֶׁנּוֹטֵל פֶּסַח בְּזִמְנוֹ, נּוֹטֵל מִמִּטָּה לְמַעֲלָה וְלֹא יוֹרֵד, מִשּׁוּם שֶׁמַּעֲלִים בְּקִדְשׁ וְלֹא מוֹרִידִים. וְזֶה שֶׁנּוֹטֵל אַחֵר זִמְנוֹ, יוֹרֵד מִמַּעֲלָה לְמַטָּה. בְּגִלְלֵי זֶה שְׁוִים בְּכָל, וְלֹא שְׁוִים. שֶׁזֶה עוֹלָה וְלֹא יוֹרֵד, וְזֶה יוֹרֵד וְלֹא עוֹלָה. בְּגִלְלֵי כֵּן מִי שֶׁמְקַרֵּב פֶּסַח בְּזִמְנוֹ, יֵשׁ לוֹ שֶׁבַח יוֹתֵר. אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל שׁוֹפְאִים בְּכָל, שׁוֹפְאִים בַּתּוֹרָה, וְכָל מִי שֶׁזֹּכֶה בַּתּוֹרָה, זֹכֶה לוֹ בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ. אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

#### רַעֲיָא מַהִּימָנָא

מִצְוָה לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי עַל אֱלוֹ שֶׁלֹּא יָכֻלוּ אוּ שֶׁנִּטְמָאוּ בְּטָמְאָה אַחֲרֵת. אִם סוּד הַפֶּסַח סוּד הָאִמּוֹנָה שִׁישְׂרָאֵל נִכְנָסִים בָּהּ, שׁוֹלֵט בְּנִיסוֹן, וְאִזּוּ הוּא זִמְנוֹ לְשִׁמְחָה, אִידֵּךְ יָכֻלוּ אֲלֵהָ שֶׁלֹּא יָכֻלוּ אוּ שֶׁנִּטְמָאוּ לַעֲשׂוֹת בְּחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי, שֶׁהִרְי עֵבֶר הַזִּמְנוֹ?

אֲלֹא כִּיּוֹן שֶׁכָּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִתַּעֲטָרֶת בְּעִטְרוֹתֶיהָ בְּנִיסוֹן, לֹא מַעֲבִירָה כְּתִרְיָה וְעִטְרוֹתֶיהָ מִמֶּנָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְכָל אוֹתָם שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִפֶּסַח, יוֹשְׁבֵת הַמַּלְכָּה בְּעִטְרוֹתֶיהָ, וְכָל חִילוֹתֶיהָ בְּחֹדֶה. מִי שְׁרֹצָה לְרֹאוֹת אֶת הַמַּלְכָּה יוֹכֵל לְרֹאוֹת. הַפְּרוֹז מְכָרִיז: כָּל מִי שֶׁלֹּא יָכֻל לְרֹאוֹת אֶת הַמַּלְכָּה, יָבֹא וְיִרְאֶה עַד שֶׁלֹּא יַנְעִלוּ הַשְּׁעָרִים. אִימָתִי הַפְּרוֹז מְכָרִיז? בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי, שֶׁהִרְי מִשָּׁם וְעַד שְׁבָעָה יָמִים הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים. מִכָּאֵן וְהִלָּה וְיַנְעִלוּ הַשְּׁעָרִים. וְעַל זֶה פֶּסַח שְׁנִי.

מִצְוָה זוֹ - שְׁחִיטַת הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ. וְאַחֲרָיו פֶּסַח רֵאשׁוֹן וּפֶסַח שְׁנִי לֶאֱכֹל אוֹתָם כְּמִשְׁפָּט. וְטָמְאִים לִהְיוֹת נִדְחִים לְפָסַח שְׁנִי, שֶׁהִיא מִצְוָה שְׁלִישִׁית. תִּנְאִים וְאַמּוֹרָאִים, יֵשׁ בְּנֵי אָדָם כְּמוֹ חֲלִין שֶׁל טְהָרָה מִצַּד מִיכָאֵל, וְכְמוֹ חֲלִין שֶׁל הַקְּדוֹשׁ, כְּגוֹן בֶּשֶׁר קִדְשׁ, וְהֵם מִצַּד גְּבִרְיָאֵל. כֹּהֵן וְלוֹי. וְיֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם כְּמוֹ יָמִים טוֹבִים, וְהֵם קִדְשׁ קִדְשִׁים.

שְׂכִינָה הִיא פֶּסַח רֵאשׁוֹן מִזְמִין, וּפֶסַח שְׁנִי מִשְׁמָאֵל. פֶּסַח רֵאשׁוֹן מִזְמִין, שֶׁשָּׁם חֲכַמִּי"ה. פֶּסַח שְׁנִי מִשְׁמָאֵל, שֶׁשָּׁם בִּינָה. וּמִשּׁוּם שֶׁבְּגִבּוֹרָה עוֹבְרִים כָּל הָאֲשִׁים הַנִּכְרִיִּים, שֶׁהֵם כִּקְשׁ וְתִבְּוֹן לִגְבִי אִשׁ שֶׁל גְּבִינָה, הַטָּמְאִים נִדְחִים לְפָסַח שְׁנִי.

וְכָל טָמְאָה נִדָּח, וּמִצְרָע, וְזָב וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת, בְּאֵשׁ הַגְּבּוֹרָה הוּא שׁוֹרֵף. שֶׁהִנֵּשְׁמָה הִיא כְּלִי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא לֹא שׁוֹרָה בָּהּ עַד שֶׁמִּתְלַבֶּנֶת בְּאֵשׁ הַגְּבּוֹרָה, שְׂכִינָתוֹ (יִרְמִיָּה כג) הִלָּא כֹה דְבָרִי כְּאֵשׁ נֶאֱמַר ה'. וּבְאֵשׁ זוֹ, אִם בְּרָזֵל הוּא - מִתְפַּצֵּץ, וְאִם אָבִן הוּא - נִמוּחַ.

וּבְיָמִין, שֶׁשָּׁם תּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב, שֶׁהִיא מִים - (וִיקְרָא יב) וְטְהָרָה מִמֶּקוֹר דְּמִיָּה, וְנִטְהָר בָּהּ מִצְרָע, וְטָמֵא מֵת, וְזָב, וְטָמֵא בְּכָל מִינֵי שָׂרָף. זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ (יחזְקֵאל לו) וְזִרְקָתִי עָלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטְהָרָתָם וְגו'.

בְּעִמּוּד הָאֲמִצְעִי כְּלִי מִתִּיחַדָּת בְּבַעֲלָה, שֶׁהִיא אֲשָׁה, אַחֵר שֶׁמִּתְקַדְּשֶׁת בְּשִׁמְלָה וְנִטְהָרָת בְּמִי מִקּוֹה בְּיָמִין, וְאוֹמְרִים עַל כְּלִי פֶסַח: כְּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בָּהֶם בְּצוּנוֹ, מְטַבִּילִם בְּצוּנוֹ וְהֵם טְהוֹרִים. אוֹתוֹן נִשְׁמוֹת שֶׁהֵן מִצַּד הַרְחִמִים, וְהֵן רַחֲמִנִּים, בְּעַלִּי חוֹ וְחֹסֵד, לֹא צְרִיכִים לְהִטָּהֵר בְּמִים פּוֹשְׂרִים כְּבִינוּנִיִּים. כָּל שֶׁכֵּן בְּחַמֵּי חֲמִים, שֶׁבָּהֶם נִטְהָרִים רְשָׁעִים גְּמוּרִים שֶׁמְחַמְמִים עֲצָמָם בְּאֵשׁ יֶצֶר הָרָע, וְעַלִּיהֶם נֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר לֹא) כָּל דְּבַר אֲשֶׁר יָבֹא בְּאֵשׁ, בְּגִלְלֵי שִׁמְחָתָם רַבָּה. אֲבָל צִדִּיקִים גְּמוּרִים בְּצוּנוֹ, שֶׁעַלִּיהֶם נֶאֱמַר, כָּל הַמִּשִּׁים רִיחַ בֵּין הַדְּבָקִים מִצְנִיחַ לוֹ גִּיהֶנֶם.

ואם נשמות חמרייות, שהם ככלי חרס - שבירתן זוהי טהרתן, כמו שנאמר נשברו, נטהרו. וסוד הדבר - (תהלים נא) זבחי אלהים רוח נשברה וגו'. אבל אותם שמשתדלים בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, שהם אש ומים, ואותם שמשתדלים בסודות התורה, שהיא אור, שכתוב בה (משלי ו) ותורה אור, הם נטהרים בה.

ועוד בפרק הרואה: הרואה תמרים בחלום, תמו עוונותיו. זהו שכתוב (איכה ד) תם עונך בת ציון. משום שתמרים, בו תם, דרגת יעקב, שנאמר בו (בראשית כה) ויעקב איש תם. עברות מרות, ועל כך תמרים - שם ת"ם, ושם מ"ר.

כאן רמזו, וימתקו המים. זהו שכתוב (שמות טו) ויורהו ה' עץ, וימתקו המים. מכאן, מי שמשתדל בתורה שהיא עץ, עוונותיו, שנאמר בהן (שם א) וימרו את חייכם בעבדה קשה, הקדוש ברוך הוא מוחל לו, ויחזרו מתוקים.

שנבאו ימים שיתקיים בהם כיציאת מצרים, שנאמר בה (שם) וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא. ובגלות האחרונה אין מיתה, אלא עני, שעני חשוב כמת, לקיים בהם (צפניה ג) והשארתי בקרבך [בך] עם עני ודל וחסו בשם ה'. להתקיים בהם (שמואל ב כב) ואת עם עני תושיע. ועשירים אלו שישארו בהם, יתקיים בהם (שמות ה) נרפים אתם נרפים. נרפים הם בתורה, נרפים הם לעשות טובות עם בעלי תורה ואנשי חיל המסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו.

ונרפים הם בכבד המס. שאם תאמר, כבדים הם בכבד המס ולא עושים טובות - בגלל זה (שם) תכבד העבדה על האנשים ויעשו בה, שכבד המס עליהם, ואל ישעו בדברי שקר, שהם משקרים ואומרים שכבד המס עליהם, ומשום זה לא יעשו טובות. הם משקרים בדבריהם, ואומרים שמהכבד שתכבד עליהם, תבן אין נתן, ממון השקר שבו טועים (מדברים) לקדוש-ברוך-הוא. ומשום שלא מדברים בו ולא חסו בשם ה', אין נתן לעבדך.

ואלה שיש להם נסתר וגנוי הממון מבפנים, שהוא תכן, כמו תוך האוצר ותבה, מתקיים בהם ותכן לבנים תתנו. וזה כספים לבנים שיהיו באותו דור.

באותו זמן, (שמות טו) שם שם לו חק ומשפט, והם בעלי משנה. גם כאן ויבאו מרתה, חוזרת להם תורה שבעל פה מרה בדחקים רבים, בעניות, שיתקיים בהם (שם א) וימרו את חייכם בעבדה קשה - זו קשיא. בחמר - זה קל וחמר. ובלבנים - זה לבון הלכה. ובכל עבדה בשדה - זו ברייתא. את כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך - זה תיק"ו.

ורועה הנאמן, שם התקיים בך, שם שם לו חק ומשפט ושם נסחו. ובגלל הדעת הזו טוב ורע, שהוא אסור והתר, ובאותם סודות שהתגלו על ידך, וימתקו המים. כמו מלח שממתיק את הבשר, כך יתמתקו בסודות שמתגלים על ידך כל אותן קשיות ומחלוקות של מים מרירים של תורה שבעל פה, יחזרו מתוקים מי התורה. ויסורף, בסודות אלו שהתגלו על ידך, יהיו לך מתוקים, ויחזרו לך כל הדחקים שלך בחלומות שעברו. וחל"ם בהפוך אותיות - מל"ח, שממתיק את הבשר. גם יסורים ממתקים, כמו שפרשיה.

ולרשעים חוזרים יסורים מלח סדומית, שמעור את העינים, לקיים בהם (איוב יא) ועיני רשעים תכלינה. והם ערב רב רשעים, שיתקיים בהם באותו זמן, (דניאל יב) ותבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים. יתלבנו - אלה בעלי משנה. ויצרפו - הם זרע קדש של שאר העם. זהו שכתוב (זכריה יג) ויצרפתים כצרף את הכסף. והרשיעו רשעים - אלה ערב רב.

והמשפלים גבינו (דניאל שם) - אלו בעלי קבלה, שנאמר בהם (שם) והמשפלים יזהרו בזהר הרקיע. אלו אותם שמשתדלים בזהר זה שנקרא ספר הזהר, שהוא כמו תבת נח שמתכנסים בה שנים מעיר ושבע ממלכות, ולפעמים אחד מעיר ושנים ממלכות, שבהם יתקיים (שמות א) כל הבן הילוד היארה תשליכהו. וזה אורה של ספר זה, והכל על הסבה שלך.

ומי גרם זה? עורב, שאתה תהיה באותו זמן כיונה, ששליח אחר שנקרא בשמך, פעורב שנסלח בתחלה ולא חזר בשליחותו, שהשתדל בשקצים, שנאמר בהם עמי הארץ שקץ, בגלל קמזנס, ולא השתדל בשליחותו להחזיר צדיקים בתשובה, כאלו לא עשה שליחות רבוננו.

ובך יתקיים סוד היונה שנקנס בעמקי תהום רבה, כך תכנס אתה בעמקי תהומי התורה. זהו שכתוב (יונה ב) ותשליכני מצולה בלבב ימים. ויהיו חכמה חסד נצח לימיו, שבגללם אמר דוד (תהלים קיח) ימין ה' רוממה ימין ה' עשה חיל. ושלש משמאל יתקשרו כאחד, שהם בינה גבורה הוד, ושלש דרגות שבאמצע - כתר תפארת יסוד - שאחוזות בזמן ושמאל.

ומשום שראה אותו נביא מתקשר בשלש דרגות האמצע, פתח עליך פסוק זה, (ישעיה נב) הנה ישפיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד. ומשום שאתה תהיה אחוז בשני משיחים, אמר דוד על שלשה

ימינים של משיח בן דוד, ימין ה' שלש פעמים. כנגד שלשה שמאלים שאחוז בהם משיח בן אפרים, אמר מצד אחד שמאל, גבורה, לא אמות. כי אחיה - מצד שמאל של הו"ד שלף, שנגמר בו ונתן ההוד למשה, נתן בך מצד בינה.

משום שבו היית חרב ויבש בכל, בגלל משיח בן אפרים, בתורתך, בגביאותך עליו, בגופך ששבלת כמה מיני יסורים כדי שהוא לא ימות, ובקשת עליו רחמים, נאמר בו כי אחיה, מצד הבינה. ומשום זה לא אמות - מצד הגבורה. כי אחיה - מצד הבינה, עץ החיים, שהתגברה עליו קריאת שמע של שחרית, וקושר אותו בקשר של תפלין בימין אברהם, שהוא שחרית.

ואספר מעשי זה - מצד ההוד. ישר יסרני זה - חכמה ובינה, מימין ומשמאל, בשלשה ימינים ובשלשה שמאלים. ולמות לא נתנני - העמוד האמצעי בג' שכולל כתר וצדיק, והוא בן י"ה. ומיד יקום ו' לה' ב"ה, בימין ושמאל, ברחמים ותחנונים, בכמה פיוסים לה ולבניה. זהו שכתוב (עמוס ט) ביום ההוא אקים את ספת דויד הנפלת. ומשום זה אמר הנביא (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אובילים.

קם רועה הנאמן ונשק לו וברך אותו, ואמר, ודאי שלים רבונך אתה אלינו. פתחו תנאים ואמוראים ואמרו, רועה הנאמן, אתה היית יודע כל זה, ועל ידך התגלתה, אבל בעונה שלף, שנגמר בך (במדבר יב) והאיש משה ענו מאד, במקומות אלו שאתה מתבייש להחזיק טובה אליך, מנה הקדוש ברוך הוא אותנו ולמנוחה הקדושה להיות בידך ובפיך במקומות אלו. (עד כאן רעיא מהימנא).

וביום הקים את המשכן. רבי חייא פתח, (תהלים קיב) פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד. פזר לאביונים, מה זה פזר? כמו שנגמר (משלי יא) יש מפזר ונוסף עוד. יכול פזר בעלמא? בא להשמיענו פזר נתן לאביונים. כיון שנתן לעניים, פזר זה נאה. מה זה ונוסף עוד? בכל ונוסף עוד - בעלש. ונוסף עוד - בחיים.

פסוק זה כך צריך לו להיות: יש מפזר ונוסף עוד. מה זה ונוסף? אלא אותו מקום ששורה בו מיתה, הוא גורם לו שיתוסף מחיים שלמעלה להוסיף לו. אמר רבי יהודה אמר רבי חייא, הפסוק מעיד שכל מי שנותן לעניים, מעורר עץ החיים להוסיף לאותו עץ המות, ואז נמצא חיים ושמחה למעלה. והאדם שגורם את זה, בשעה שצריך לו, אותו עץ החיים עומד עליו, ואותו עץ המות מגן עליו, ומשום כך ונוסף עוד (כמו שנגמר).

צדקתו עמדת לעד (תהלים קיא). מה זה עמדת לעד? עומדת על האדם לזמן לו קיום וחיים. כמו שהוא נתן לו חיים ועורר לגבי החיים, כך גם נותנים לו, ואלו שני אילנות (נותנים לו) עומדים עליו להצילו ולהוסיף לו חיים.

קרנו תרום בכבוד. בא ראה, העולם שאמרנו, אותה קרן תרום, ובמה? בכבוד שלמעלה, שאיש זה גרם לחברם כאחד, ולרוקן ברכות למעלה ומטה.

רבי אבא אמר, בכל זמן שהמשכן מוקם במעשי בני אדם, אז אותו יום, יום של שמחת הכל, ושמן משחת קדש מתרוקן באותם גרות, ומאירים כלם. מי שגורם את זה, גורם לו (באותו עולם הבא) שינצל בעולם הזה, ויהיו לו חיים בעולם הבא. זהו שכתוב (משלי יא) וצדקה תציל ממות, וכתוב (שם ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום.

עשה לך שתי חצוצרות כסף וגו'. רבי שמעון פתח, (יחזקאל א) ובלקת החיות ילכו האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים. ובלקת החיות, ברשות שלמעלה היו הולכים. שאם תאמר שזה למעלה למעלה - לא. למטה. אלא כמו זה מלפני הפנים, וזה לאחר הפנים.

רוח מארבע רוחות בארבעה מדורים ובארבעה צדדים, בזים שנגבראו בהדור הפנים המאירות. בגלל זה כעין (נאשי"ר) כמראה החיות, שהם ארבע זויות, דגלים פרושים, אר"ה נש"ר שו"ר אד"ם, שכולל כלם ארבעה מלאכים ששולטים וכוללים הכל.

דגל ראשון, מרובה מזיגת, אר"ה, מיכאל, רשום בפרשת הדגל הפרוש לימין. מזרח ראשית השמש הולך במשאו באור. שני ממנים תחת ידיו, יופיא"ל צדקיא"ל. אחד ללמד (לתורה), ואחד ללקת בשוק שהולך.

כשאלה לוקחים, לוקחים כמה מרובות מזיגות מצד ימין, והכל אחד. לצד שמאל השמש הולך (לוקח) כאחד לצד השמאל, השמש הולך ומאיר ומעטר אותם. אלה ורבות ממנים תחתיו, וכלם ביראה ובאימה, בזיע וברתת.

אריה מושיט יד ימינו, כונס לכל חילותיו אליו. שלש מאות ושבעים אלה אריות סביב אותו אר"ה, והוא ביניהם באמצע.

כשגועה האריה הזה, הרקיעים מזדעזעים, וכל החילות והמרובות מזדעזעים מיראתו. מאותו

קול מתלהט נהר די נור, ויורד באַלף וחמש מאות דרגות הגיהנם של מטה. אז מוֹדַעְזִים כָּל רִשְׁעֵי הגיהנם, והאש לוחטת, ועל זה כתוב (עמוס ג) אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא.

גוֹעָה פֶּעַם שְׁנִיָּה - שלש מאות ושבעים אַלף אַרְיֹות, כָּלָם גוֹעִים. מוֹשִׁיט יָד שְׁמָאלוֹ - כָּל בְּעָלֵי הַדִּין לְמִטָּה פוֹחֲדִים וְנִכְפָּים תַּחַת אוֹתָהּ יָד, ואוֹתָהּ יָד פּוֹשְׁטֶת עֲלֵיהֶם, וְכָלָם תַּחֲתִיָּה, כְּמוֹ שְׁנַאָמֵר (בראשית מט) יָדָד בַּעֲרָף אֵיבִיד.

ארבע כנפים לכל אחד ואחד מאש לבנה. כָּלָם לוחטים. כָּל פָּנִים שֶׁל כְּפִתּוֹר וּפְרַח בִּלְבָן שֶׁל אוֹתָהּ אֵש שְׁקוּעִים.

ארבע פנים לכל אחד ואחד לארבעה צדדים, כָּלָם מאירים בִּלְבָן הַשֶּׁמֶשׁ. אֶחָד לְצַד מִזְרַח מאיר בְּשִׁמְחָה, ואֶחָד לְצַד מַעֲרָב, (זֶה כּוֹנֵס) שֶׁהַכְּנִיס מֵאוּרֹו. ואֶחָד לְצַד צָפוֹן, חֲשׂוֹד בְּלֵי אוֹר, כָּצֵל הַשֶּׁמֶשׁ לְגַבִּי הַשֶּׁמֶשׁ. הַצֵּל חֲשׂוֹד, הַשֶּׁמֶשׁ מאיר. מִשּׁוֹם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ וְהַצֵּל - יָמִין וּשְׁמָאל, וְהוֹלְכִים בָּאֶחָד. חֲשׂוֹכִים (חֲשָׁבוֹן) שֶׁהוֹלְכִים עִמּוֹ, כָּל אֵלוֹ שְׁלֹוֹקָחִים כְּלֵי זָנָן.

וְכָלָם מִיָּמִין וּמִשְׁמָאל בְּשִׁלְשָׁה רִאשִׁים. ראש אחד שֶׁלֹו, שְׁבָעִים וארבעה אַלף וְשֵׁשׁ מאות. אֵלֶּה אוֹתָם ראש אחד. יוֹצְאִים כַּח בְּיָמִין שֶׁהוּא הָרִים עֲלֵיהֶם, פָּרֵט לְכָל אוֹתָם מִמְּנִים שְׁלֵמָטָה, תַּחַת אֵלֶּה. שְׁלֹוֹנִים אֵלֶּה עַל אֵלֶּה, דְּרָגוֹת תַּחֲתוֹנוֹת עִם עֲלִיוֹנוֹת, שָׁאֵין לָהֶם חֲשָׁבוֹן.

ראש שְׁנִי, שֶׁהוֹלֵךְ בְּראש הראשון, חֲשָׁבוֹנוֹ חֲמִשִּׁים וארבעה אַלף וארבע מאות, פָּרֵט לְכָל הַמְּמַנִּים הִלְלוּ שֶׁתַּחַת לְאַרְבָּעָה צְדָדִים שָׁאֵין לָהֶם חֲשָׁבוֹן. ראש שלישי, שֶׁהוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם, חֲמִשִּׁים וְשֵׁבָעָה אַלף וארבע מאות. כְּמוֹ שְׁנוֹטֵל הַיָּמִין, כִּדְּ גַם נוֹטֵל הַשְּׁמָאל. כִּדְּ גַם מַלְפָּנֵיהֶם, כִּדְּ גַם מֵאַחֲרֵיהֶם.

כִּינוֹן שְׁנוֹסֵעַ ראשון - והורד המשפך. וְכָל הַלּוֹיִם אוֹמְרִים שִׁירָה. בְּעָלֵי הַתְּשַׁבְּחוֹת כָּלָם מַצְדוֹ. וְאֵז כְּתוּב, (יחזקאל א) כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפָנִים.

דָּגֵל שְׁנִי, מְרַכְבֶּה מְזִינָת, נֶשֶׁ"ר, אוֹרִיא"ל, דְּרוֹ"ם. וְשְׁנֵי מְמַנִּים עִמּוֹ - שְׁמִיָּא"ל, חֲסִדִּיא"ל. נֶשֶׁ"ר זֶה עוֹלָה, וְכָל בְּעָלֵי הַכְּנָפִים מַלְפָּנָיו. כְּמָה מְרַכְבוֹת עוֹלוֹת בְּכָל הַצְדָדִים, כָּל אַחַת ואַחַת בְּחִזָּק הַשֶּׁמֶשׁ.

רוּחַ שֶׁל רוּחַ פְּנִימִית יוֹצֵאת, ואוֹתָהּ הָרוּחַ מְגִיעָה לְנֶשֶׁר הַזֶּה, וְעוֹלִים אֵיבְרָיו וּמְכַסִּים אֶת הַגּוֹף, כְּמוֹ שְׁנַאָמֵר (איוב לט) הַמְּבִינֶתָּ יֶאֱבֹר גַּץ יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו לְתִימָן. כְּמוֹ דְגָמַת כְּעִין (דברים לב) כְּנֶשֶׁר יַעִיר קִנּוּ, נֶשֶׁר גַּץ זֶה עִם יוֹנָה, עִם גַּץ, וְכָל בְּעָלֵי הַכְּנָפִים כָּלָם מְצַפְּצָפִים וּשְׁמַחִים. אֶחָד מַצֵּד (עמוד אחד) לְפָנָיו עוֹלָה מִמִּטָּה לְמַעְלָה. כְּמָה צִפְרִים יוֹרְדוֹת וְעוֹלוֹת, מְצַפְּצָפֹת וּשְׁמַחוֹת, הוֹלְכוֹת וּמְשׁוֹטְטוֹת.

כְּשׁוֹסֵעַ, מוֹשִׁיט כָּנָף יָמִין, כּוֹנֵס לְכָל חִילָיו, שְׁלֹשׁ מאות וחמשים אַלף בְּעָלֵי כְּנָפִים בְּשְׁנֵי גוֹפִים, נֶשֶׁ"ר ואֲרִיָּה בָּאֶחָד. מֵרִים קוֹל, כָּל הָאֲחֵרִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים, מְצַפְּצָפִים מַצְדָם מְכַמָּה דְּרָגוֹת.

שְׁלֹשָׁה רִאשִׁים הֵם בָּאֶחָד בְּמַחֲנוֹת אֵלוֹ, וְכָלָם בְּחֲשָׁבוֹן אֶחָד. וְחֲשָׁבוֹן הָרִאשִׁים הִלְלוּ - ראש אחד, אַרְבָּעִים וְשֵׁשָׁה אַלף וחמש מאות. ראש שְׁנִי, חֲמִשִּׁים וְתִשְׁעָה אַלף וְשֵׁלֶשׁ מאות. ראש שלישי, אַרְבָּעִים וְחֲמִשָּׁה אַלף וְשֵׁשׁ מאות וחמשים.

מִשְׁנֵי צְדָדִים אֵלוֹ יוֹצְאִים שְׁנֵי כְּרוֹזִים שֶׁהוֹלְכִים לְפָנָיו כָּל הַמַּחֲנוֹת, כְּשֶׁשְׁנֵי אֵלֶּה מְכַרְיִזִּים: כָּל הַחִלּוֹת וְכָל הַמַּחֲנוֹת, חִיּוֹת קִטְנוֹת עִם גְּדוֹלוֹת, כָּלָם מְתַכְּנְסִים. מִי רָאָה נְסִיעַת כָּל הַרְקִיעִים, כָּלָם נוֹסְעִים בְּמִשְׁא בְּמַחֲנוֹת לְפָנָיו אוֹתוֹ מִשְׁכָּן.

בְּשַׁעָה שְׁאֶחָד מֵהֶם, אוֹתוֹ שָׁבָא מַצֵּד אַרְיָה, פּוֹשֵׁט קוֹל כְּדִי שֶׁלֹא יִזְדַּעְזְעוּ כָּל אוֹתָם קוֹלוֹת, אֵז מְתַכְּנְסוֹת כָּל אוֹתוֹן מַחֲנוֹת. בְּשַׁעָה שְׁאֶחָר קוֹרָא, נֶשֶׁבֶר הַקּוֹל וְלֹא פּוֹשֵׁט, כָּל אוֹתוֹן הַמַּחֲנוֹת שֶׁל הַנֶּשֶׁר הַזֶּה, כֵּלָן מְתַכְּנְסוֹת לְנִסְעָה בְּמִסְעָם. כְּנֶגֶד אֵלוֹ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף, כְּגוֹן זֶה הַכֵּל לְמִטָּה. בֹּא רָאָה, כְּשֶׁאֵלֶּה נוֹסְעִים, מָה כְּתוּב? (יחזקאל א) וּבִלְקַת הַחִיּוֹת יִלְכוּ הָאוֹפָנִים אַצְלָם, אוֹתָם שְׁמֵתַכְּנְסִים אֵלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁהָרֹאשׁ מְסַתְּכָל, כִּדְּ גַם כָּלָם.

דָּגֵל שְׁלִישִׁי, שׁוֹר, גְּבִרְיָאֵל, צָפוֹן. שְׁנֵי מְמַנִּים עִמּוֹ, קַפְצִיא"ל חֲזַקִּיא"ל. הַשׁוֹר הַזֶּה מַצֵּד שְׁמָאל. קַרְנָיו עוֹלוֹת בֵּין שְׁתֵּי עֵינָיו. רוֹגֵז בְּהַסְתַּכְלוֹת, עֵינָיו לוחטות כְּאֵשׁ שֶׁל נוֹר דּוֹלֵק. נוֹגֵחַ וְרוֹפֵס בְּרַגְלָיו וְלֹא חָס.

כְּשֶׁגּוֹעָה הַשׁוֹר הַזֶּה, יוֹצְאִים מִנְּקָב תְּהוֹם רַבָּה כְּמָה חֲבוּרוֹת מַכִּים (מַחְבְּלִים), כָּלָם גוֹעִים וּמְשׁוֹטְטִים לְפָנָיו, וְהַחֲמַת וְהַתִּיק שָׁבוּ שֶׁל כָּל עוֹנוֹת תְּלוּיִים לְפָנָיו, שֶׁהָרִי כָּל עֲבֵרוֹת הָעוֹלָם כְּתוּבִים בְּסֶפֶר וְעוֹלִים.

שְׁבָעָה נְהָרוֹת אֵשׁ שׁוֹפְעִים לְפָנָיו. כְּשֶׁצִּמָּא הוֹלֵךְ לְאוֹתוֹ נְהַר דִּינּוֹר, וְשׁוֹאֵב אוֹתוֹ בְּגִמְעָה אַחַת. ואוֹתוֹ נְהַר מְתַמְלָא כְּבִתְחֵלָה וְלֹא נִהְיָ אֶכְזָב. כָּל אוֹתָם חִלּוֹת שׁוֹאֲבִים אֵשׁ אוֹכֵלֶת אֵשׁ. וְאֵלֶּמְלָא שְׁמַצֵּד אַרְיָה יוֹצֵא נְהַר אֶחָד שֶׁל מִים שְׁמַכְכִּים אֶת הַגְּחָלִים שֶׁלָּהֶם, לֹא יוֹכֵל הָעוֹלָם לְסַבֵּל.

חֲשָׁד הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁם נִמְצָא, לֹא נִמְצָא אוֹר. כְּמָה חִלּוֹת שֶׁל שׁוֹמְרֵי חֹק הוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בְּחֲשָׁד,

ואותו נהר שדולק בצד הזה, אש שחרה חשוכה. ואם תאמר שאין אש לבנה, אש שחרה, אש אדמה, אש של שני גוונים - אל תאמר, שהרי ודאי כך זה! ועם כל זה למעלה למעלה כך נמצא, ומשם שופע לתחתונים הללו.

שנינו, התורה במה נמצאת? אש לבנה, ואש שחרה על גבי לבנה. בשני סוגי אש נמצאת התורה. בא ראה, האש אחת היא, ומתחלקת לארבעה. הפנים אחד הם, ומתחלקים לארבעה. הרוח אחת היא, ומתחלקת לארבעה.

שלשה ראשים נמצאים (מתחברים) במרכבות אלו. חשבונם - ראש אחד, ששים ושנים אלה ושבע מאות. ראש שני, ארבעים ואחד אלה וחמש מאות. ראש שלישי, חמשים ושלשה אלה וארבע מאות. פרט לכל אלו הדרגות האחרות שנפרדות בצדיהן, ואין להן חשבון. כלן דרגות על דרגות, פרט לכמה חילות של שומרי חק שהם למטה, חצופים כפלב, נושכים כחמור. אוי למי שנמצא לפנייהם, ודין שלהם בצד רביעי.

דגל רביעי, אד"ס, רפא"ל, מערב. יחד אתו רפואה. בצד שאדם נכלל, דין עליון עליו מתרפא. זה (אחד) אוהו בקרני השור, כשרוצה להכניסם לתהום רבה, וכופת אותם שלא ישרף העולם. לאחר זה שורה קול דממה דקה, דין. (כאן) דבר בחשאי, לא נשמע דבר הברה כלל.

בצד זה שורה מי ששורה, עולה מי שעולה, השמש מתפנס להאיר למקום זה. בגלל זה ויתקעם תרועה בצד דרום. אבל כאן לא זה ולא זה. מדוע תרועה? לכפות צד צפון, ולכן צד צפון לאחור.

בא ראה, שתי חצוצרות, משום שהם מצד שנים שאמרנו, ממזרח ומערב. הן עתידות לשבר דינים ולכפותם. ועל זה הן מפקסין. ומשום זה, וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו', ויתקעם בחצוצרות. סתם, בין למעלה בין למטה. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודם ונתן להם חלק עליון על כל שאר העמים, והקדוש ברוך הוא משתבח בתשבחותיהם. זהו שכתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל וגו'.

ויהי בנסע הארץ ויאמר משה וגו'. רבי אלעזר אמר, כאן יש להסתפל, נ' שהיא (מנוגרת) מחזרת לאחור, כאן בשני מקומות, למה? ואם תאמר נ' כפופה, הרי ידוע נ' כפופה נקבה. נ' פשוטה, כלל של זכר ונקבה. והרי בארנו במקום זה, ויהי בנסע הארץ. למה חזר לאחר כך כמו זה?

בא ראה, נ' באשרי יושבי ביתך לא נאמרה, משום שהיא בגלות, והרי פרשיה חברים, שכתוב (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל וגו'. אלא מה כתוב למעלה? וארון ברית ה' נסע לפנייהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה. כיון שהיה נוסע הארון, נוי"ן נוסעת עליו (עמוס), והרי השכינה יושבת על גבי הארון.

בא ראה חביבות הקדוש ברוך הוא לגבי ישראל, שהרי אף על גב שהם סוטים מדרך הישר, הקדוש ברוך הוא לא רוצה לעזבם, ובכל זמן מחזיר פניו למולם, שאם לא כך, לא יעמדו בעולם.

בא ראה, הארון היה נוסע לפנייהם דרך שלשה ימים, נ' לא היתה נפרדת ממנו, ונוסעת עמו. ומתוך אהבת ישראל מחזיר פניו ומסתובב מלגבי הארון, כמו עפר האילים, כשהוא הולך, מחזיר פניו למקום שמשם יצא. ועל כן בנסע הארון, נוי"ן מסובבת פנים למול ישראל, וכתפי הגוף לגבי הארון.

ועל כך, כשהארון היה נוסע, משה אמר קומה ה', לא תעזב אותם, החזר פנים אלינו, ואז נוי"ן חוזרת לגבייהם כצורה זו, כמי שמחזיר פניו למי שאוהב. וכשהיה מתחיל הארון (וישראל) לשרות, אז החזירה נוי"ן פניה מישראל, והחזרה לגבי הארון, ובכל החזר.

אמר רבי שמעון, אלעזר, בודאי כך הוא, אבל כאן לא החזיר פניו מישראל, שאם כך, צריכה נוי"ן להתחפף מגוון של אחר עליון (שלמעלה), זה מנזר לאחור, וזה בדרך ישר לגבי הארון.

אלא ודאי לא החזיר פניו מהם. ומה עשה בשעה שהארון התחיל להשרות? אמר משה שובה ה', ואז שורה הארון, והשכינה עומדת בצד אחר, והפנים מול ישראל ומול הארון. (ומשום כך) ואז הפל נכלל (לתוכה) לכוון, לארון ולישראל. אלא שישראל גרמו אחר כך, שכתוב ויהי העם כמתאננים.

אמר רבי אלעזר, אני שאמרתי מספרו של רב ייבא סבא, שאמר שבין מצד זה ובין מצד זה חזר. אמר לו, נאה אמר, אבל זה שאמרנו, כך תמצא בספרו של רב המנוגא סבא, וכך זה בודאי.

והמן כזרע גד הוא. אמר רבי יוסי, להעמיד זרע וחילות בארץ, כמו שנאמר (בראשית מט) גד גדוד יגודנו. מה זרע גד נטלו חלקם בארץ אחרת, כך המון שרה על ישראל מחוץ לארץ הקדושה.

דבר אחר כזרע גד הוא - כזרע גד לבן, ונקפה כשיורד לאויר, ונטחן (והתגשם) (ונבלע) בגוף, והרי פרשיה חברים. ועינו כעין הבדלח, כמו אותו בדולח שהוא לבן, כגון הזמין (לבן העין) שלמעלה. (כזרע גד, כך לא נקראו בארץ מצרים, אבל לכך מכשפים זרע כזרע גד הוא, כזרע גד לבן, וכחו כאשר יורד

מלמעלה למטה).

אמר רבי יצחק, מה שונה (שאמר) משה בדבר זה (חלש) למעלה כנקבה, שכתוב אם כך את עשה לי? את? אתה צריך לו להיות! אלא למקום שהמות שורה בו הוא אמר, ואותו מקום של הנקבה הוא. בגלל זה אמר הרגני נא הרוג, וזה עץ המות. והרי בארנו שבפעם החיים לא שורה המות. ועל כך חזר לגבי אילן המות ואמר את, ולא אמר אתה, וכך צריך לו.

מיד - ויאמר ה' אל משה אספה לי שבועים איש וגו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה רוצה מות בכל זמן - הרי לך, ואצילתי מן הרוח וגו'. בא ראה שפאן ידע משה שהוא ימות ולא יפנס לארץ, שהרי אלדד ומידד היו אומרים דבר זה.

על כך לא צריך לו לאדם בשעה שהרגו שורה בו לקלל עצמו, שהרי כמה עומדים עליו שמקבלים אותו דבר. בזמן אחר שרצה מיתה, לא קבלו ממנו, משום שהכל היה לתועלת ישראל. פעת אינו, אלא מתוך רגז ודחוק, ומשום זה קבלו ממנו. ועל כך נשארו לאחר כך אלדד ומידד ואמרו את זה, שמשה יתאסף, ויהושע יכניסם לישראל לארץ.

ומשום זה בא יהושע למשה וקנא על משה, ומשה לא השגיח בכבודו, ועל כך אמר, אני משה כלום. מה זה כלום? מנע מהם אותם דברים, כמו שנאמר (שמות לו) ויכלא העם מהביא. (בראשית ח) ויכלא הגשם מן השמים. מניעות ממש. ומשה לא רצה. צא וראה עונותיו של משה, מה כתוב? המקנא אתה לי וגו'. אשרי חלקו של משה, שהוא על כל כל הנביאים העליונים (של העולם). אמר רבי יהודה, כל שאר הנביאים לגבי משה כלבנה לגבי השמש.

רבי אבא היה יושב לילה אחד ועוסק בתורה, והיו עמו רבי יוסי ורבי חזקיה. אמר רבי יוסי, כמה אותם בני האדם חזקי לב, שלא משגיחים בדברי אותו עולם כלום. אמר רבי אבא, בשר הלב שאחזו בכל איברי הגוף עושה להם. פתח ואמר, (קהלת ו) יש רעה אשר ראיתי תחת השמש ורבה היא על האדם. יש רעה - זה הוא חזק רע של הלב, שרוצה לשלט בדברי העולם הזה ולא משגיח בדברי העולם ההוא דבר.

מדוע היא רעה? הפסוק אחר כך מוכיח, שכתוב איש אשר יתן לו האלהים עשר וינכסים וגו'. פסוק זה קשה, כיון שכתוב ואיננו חסר לנפשו מכל אשר יתאנה, למה ולא ישליטנו האלהים לאכל ממנו, שהרי אינו חסר לנפשו כלום? אלא סוד הוא, וכל דברי שלמה המלך מתלבשים הם בדברים אחרים, כדברי התורה שמתלבשים בספורי העולם.

בא ראה, אף על גב שרוצים להסתכל בלבוש, פעת פסוק זה כך אומר, שאדם הולך בעולם הזה ונותן לו הקדוש ברוך הוא עשר כדי שיזכה בו לעולם הבא ותשאר אצלו הקרן. מהי הקרן? אותה שעומדת, שהוא מקום לצרר בו הנשמה. בגלל זה צריך להשאיר אחריו לאותה קרן, וקרן זו יקבלה לאחר שיצא מהעולם הזה.

משום שקרן זו היא עץ החיים של אותו עולם, ולא עומד בעולם הזה אלא אותו פרי שיוצא ממנו, ולכן אוכל האדם פריו, שזוכה בעולם הזה, והקרן קומת לאותו עולם לזכות בה בחיים עליונים שלמעלה.

ומי שמטמא עצמו ונמשך אחר עצמו ולא מחסר לנפשו ולעצמו כלום, ואותו עץ נשאר ולא שם אותו מולו ביראה וקבלו למעלה, אז - ולא ישליטנו האלהים לאכל ממנו, ולזכות באותו עשר. ודאי אדם אחר לאכלנו, כמו שנאמר (איוב כז) כיין וצדיק ילבש. בגלל זה צריך האדם לזכות כמה שניתן לו הקדוש ברוך הוא לאותו עולם, ואז אוכל ממנו בעולם הזה, ותשאר לו אותה קרן לעולם אחר, להיות צרור בצרור החיים. אמר רבי יוסי, ודאי.

עוד אמר רבי יוסי, כתוב אם ככה את עשה לי הרגני נא וגו'. וכי משה, שהוא ענו מכל בני העולם, משום ששאלו ממנו ישראל לאכל מסר עצמו למיתה? למה? אמר רבי אבא, דבר זה למדנו וסוד עליון הוא. משה לא הרע לפניו ולא שאל מיתה על ששאלו ישראל.

בא וראה, משה נאחז, והיה עולה במה שלא נאחז נביא אחר. (שהרי היה אחוז בצדקה) ובשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, שמח משה ואמר, ודאי פעת אותה שלמות נמצאת בי, שהרי בגללי נמצא מן לישראל. כיון שראה משה שחזרו לרדת לדרגה אחרת ושאלו בשר, ואמרו (במדבר כא) ונפשנו קצה בלחם הקלוקל, אמר, אם כך זה, הרי דרגתי פגומה, שהרי בגללי יאכלו ישראל מן במדבר. הרי אני פגום, ואהרן פגום, ונחשון בן עמינדב פגום.

אמר, ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג, שנחשבתי נקבה במאכלה, (ואני יורד מהשמים, שהוא דרגה עליונה, לרדת לדרגת נקבה, ואני עדיף משאר נביאי העולם. ועל זה אמר, ואל אראה (אחותי)



ברעתי, כמות, ודאי לרדת לדרגה תחתונה. אז, ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש. אתה שאלת מקום שמיתה לא תצטרך, מקום שלא תהא פגום בדרגה שלך, ועל זה כתוב ואצלתי מן הרוח אשר עליך, שכלם הם שנאחזו שם). (ואני גרדתי מן השמים לארץ. את עשה לי, לרדת למקום הנקבה ולפגם מקומי ודרגתי. אם כך, הרגני נא הרג אם נא מצאתי חן בעיניך ואל אראה ברעתי. רעתי היא ודאי לאחז בדרגה תחתונה. אז, ויאמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל. הרי הם לתת להם אכל אחר, ולא תהיה פגום בדרגתך. ועל זה, ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם. מה הטעם? משום שהם נאחזו בלבנה וכו') בלבנה, ורצה השמש להאיר לה. ועל כך ושמתי עליהם, כדי להאיר מהשמש, כאור הלבנה. (ומשום זה אכל זה לא) בא על ידי משה, כדי שלא יפגם.

אשרי חלקו של משה שהקדוש ברוך הוא רצה בכבודו, עליו כתוב (משלי כג) ישמח אביד ואמך וגו'. ישמח אביד - זה הקדוש ברוך הוא. ואמך - זו כנסת ישראל. ותגל יולדתך - זו אם משה שקלמה. הקדוש ברוך הוא אוהבו יותר מכל נביאי העולם ללא אמצעי כלל, (שהרי משה נתעלה על כל נביאי העולם ללא אמצעי כלל, כמו) שכתוב פה אל פה אדבר בו, והרי בארנו בכמה מקומות.

ויצעק משה אל ה' לאמר אל נא רפא נא לה. הרי פרשוה, והוא סוד השם הקדוש מאחת עשרה אותיות, ולא רצה משה להתפלל יותר, משום שעל שלו לא רצה להטריח יותר למלך. בגלל זה הקדוש ברוך הוא רצה בכבוד משה. ובכל מקום הקדוש ברוך הוא רוצה בכבוד הצדיקים יותר על שלו. ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא לתבוע עלבון ישראל מעמים עובדי כוכבים ומזלות ולשפחם בחדות ציון, שכתוב (ירמיה לא) ובאו ורגנו במרום ציון וגו'. ואז (ישעיה נט) ובא לציון גואל וגו'. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. מלך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת שלח לך

וידבר ה' אל משה לאמר שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען וגו'. רבי חייא פתח, (איוב לח) המימיה צוית בקר ידעתה שחר מקמו. כתוב שחר, ה"א התרחקה משחר. מה הטעם? אלא אמר רבי חייא, בשעה שנוטה הערב והשמש נוטה להפגס, אז נחלש כחו, ואז שולט, השמאל ונמצא דין בעולם ומתפשט (למעלה). ואז צריך האדם להתפלל ולכון רצון (להתפלל שימצא רצון) לפני רבונו.

שאמר רבי ייסא, כשנוטה השמש ונחלש, אז נפתח פתח אחד בשמש ומתפגס כחו, והשמאל שולט, ויחק כורה באר תחתיו.

כיון שנכנס הלילה, השטר של הכריתה מצוי באוצרו, וכמה קבוצות מחבילים מזיקים (נזקים) מתפשטים בעולם, וכלם משוטטים בערבוביה, והולכים וצוחקים בגפשות הרשעים (של בני אדם) ומודיעים להם דברים, מהם כוזבים ומהם אמת, ומי שנמצא ביניהם, נתנה לו רשות לחבל, וכל בני העולם ישנים (והתפגסו) וטועמים טעם מות, והרי בארנו.

בא וראה, כשמתעוררת רוח צפון, אז מתקבלת כנסת ישראל בשמאל, (ומתחברים כאחד) ושורה ברזע במקומה. והקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים שבגן עדן, ואז כל מי שמתעורר לעסק בתורה באותה שעה משתתף יחד אתה, משום שהיא (יושבת) וכל אוכלוסיה משבחים למלך העליון, וכל אלו שנמצאים (שהשתתפו אתה) בתשבחות התורה, כלם כתובים בבני ההיכל ונקראים בשמותם, ואלה רשומים ביום.

בא וראה, שם קדוש אחד יש באותיות חקוקות, שהוא שולט מחצות הלילה ואילך, והן אותיות (כל"ך סעפ"ה יאעוצ"ה) ס' של מנצפ"ך כולל אותם. ס פרשוה (ישעיה ט) לסרבה המשירה. נ' היתה סתומה לזה ולזה, ואז כתרים כלולים הוא וי (י) של השם הקדוש התקינו, וסתם מבועיה. אחר שילדה, פתוחה היתה בראש אחד של הפתח.

כשחבר בית המקדש נסתמו המבועים מכל הצדדים, (אות זו כוללת אותיות) ונכללו אותיות אחרות, והן שבע. שלש מצד זה, וארבע מצד זה. כל"ך - וסימן - (שיר השירים ד) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. ו' זכר ונקבה כלולים כאחד, זה כולל שלש מאן ושלש מאן, והם שש. ובארנו, בשתי אותיות אלה, ס' ו', נכללו שתיים עשרה אותיות. הסר מהן שתיים, אחת למקום אחד, ואחת למקום אחד.

כל"ך סעפ"ה יאעוצ"ה, כך נחקקו האותיות, וסוד זה בכי תצא למלחמה, פסוק שכתוב (דברים כב) כי יהיה נערך נערך בתולה. נער כתוב. אחר שהסתלק הלילה והבקר מאיר, אז ה' עולה ונכללת באור עליון, ואז - ידעתה שחר מקומו, שידע (שודאי) שחר מקומו של ה"א, ונכלל בתוכו.

בא וראה, משה היה השמש, ורצה להפגס לארץ. אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, כשבא אור השמש, נכללת הלבנה בתוכו. כעת שאתה שמש, איך יקומו כאחד שמש ולבנה? הלבנה אינה מאירה אלא בשעה שמתפגסת השמש, אבל כעת אינך יכול. אם תרצה לדעת ממנה, שלח לך אנשים, לעצמך, כדי לדעת.

בא וראה, משה, אם תאמר שהוא לא ידע שלא יפגש לארץ בזמן זה - לא כך, אלא ידע, ורצה לדעת ממנה עד שלא יסתלק, ושלח את המרגלים הללו. כיון שלא השיבו דבר כראוי, לא שלח פעם אחרת, עד שהקדוש ברוך הוא הראה לו, שפיתוב (דברים לב) עלה אל הר העברים הזה וראה את הארץ. וכתוב (שם לד) ויראהו ה' את כל הארץ. ולא זה בלבדו, אלא כל אלו שפיתובים לעמד בכל דור ודור, כלם הראה למשה. ונתבאר, ופרשיה חברים.

כיון שהתר משה לשלח, מה אמר להם? היש בה עץ. וכי מהו שאמר? ואם תאמר שלא ידע: אלא (לפנינו יאמר דבר, אבל פאן) כך אמר משה: אם יש בה עץ, הרי ידעתי שאני אפגש לשם. איזה עץ? זה עץ החיים. ושם לא היה, אלא בגן עדן שבארץ. אמר, אם יש בה עץ זה, אני אפגש לשם. ואם לא, לא אוכל אני להפגש.

אמר רבי חייא, כתוב (במדבר טו) וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת. איזה עצים פאן? ומה הוא זה? אלא זה צלפחד, והיה מדקדק על העצים הללו איזה גדול מהאחר, ולא חשש לכבוד רבונו, והחליף שבת לשבת. זהו שפיתוב (שם כז) כי בחטאו מת, בחטא ו' מת. (וסוד הכל ודאי מקושש עצים) בגלל זה היה דינו סתום, ולא התפרש דינו כדברים אחרים, משום שדבר זה צריך בחשאי ונסתר ולא גלוי, ועל זה לא נאמר בגלוי, והקדוש ברוך הוא עשה כבוד לכבודו.

רבי יוסי אמר, שאר העצים יחד עם שבת היה מקושש, וקבל ענש לפי שעה והתכפר חטאו. ועל זה התקשה משה בדין הבנות, שלא ידע אם התכפר להיות לבנותיו חלק ונחלה אם לא. כיון שהזכיר שמו (של צלפחד) הקדוש ברוך הוא, שפיתוב (שם) כן בנות צלפחד דברת, נודע שהתכפר חטאו.

בא וראה, שני עצים הם, אחד למעלה ואחד למטה, בזה חיים ובזה מות. מי שמחליפם, גורם לו מות בעולם הזה, ואין לו חלק לעולם הבא. ועל זה אמר שלמה, (משלי כה) דבש מצאת אכל דבש וגו'.

ארוך ותורה באחד עומדים. תורה העקר. הארוך הבית. ועל זה ארוך חסר בלי וא"ו בכל מקום; ארוך הברית, ארוך העדת. בכל מקום אהרו זרוע זמין, פרט לאחד, שפיתוב (במדבר ג) כל פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן, נקוד למעלה.

אמר רבי יצחק, משה נקט עץ החיים, ולכן רצה לדעת אם היה מצוי בארץ אם לא, ומשום זה אמר היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ. שהרי עץ החיים נחמד לכל. והם לא הביאו אלא ענבים ורמונים ותאנים, באילו אחר תלויים ואחוזים.

בא וראה, שלח לך אנשים, בשבילך. רבי יהודה פתח, (משלי כה) כצנת שלג ביום קציר ציר נאמן לשלחיו ונפש אדניו ישיב. כצנת שלג ביום קציר, שמנה את הגוף ואת הנפש. ציר נאמן לשלחיו, אלו כלב ופנחס שהיו שליחים נאמנים ליהושע. ונפש אדניו ישיב, שהחזירו שכינה לדור בהם בישראל, ולא הסתלקה מהם.

ואלו ששלח משה גרמו בכיה לדורות אחרונים, וגרמו להסתלק מישראל כמה אלפים ורבות, וגרמו לסלק שכינה מהארץ מבין ישראל. אותם ששלח יהושע, ונפש אדניו ישיב.

רבי חזקיה ורבי ייסא היו הולכים בדרך. אמר רבי ייסא לרבי חזקיה, אני רואה בפניך שפיתובך יש הרהור. אמר לו, הרי ודאי בפסוק זה הסתכלתי בו. כיון שאמר שלמה, (קהלת ג) כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה מקרה אחד להם וגו'. ושנינו, שכל דברי שלמה המלך כלם נסתרים מדרגות החכמה. אם כך, בפסוק זה יש להסתכל, שהרי נמצא בו פתח לאותם שאינם בני האמונה.

אמר לו, ודאי כך זה, ויש בו לדעת ולהסתכל. בין כך ראו אדם שהיה בא, ובקש מהם מים, שהיה צמא וענף מחזק השמש. אמרו לו, מי אתה? אמר להם? יהודי אני, ואני ענף וצמא. אמרו, עסקת בתורה? אמר להם, עד שאני אתכם בדברים, אעלה להר הזה, ושם אקח מים ואשתה.

הוציא רבי ייסא כלי אחד מלא מים ונתן לו. אחר ששתה, אמר, נעלה אתך למים. עלה להר, ונמצאו חוט מים דקיק, ומלאו כלי אחד. ישבו. אמר להם אותו האדם, כעת תשאלו, שהרי אני השתדלתי בתורה על ידי בני אחד, שאני הכנסתי לבית רב ובגללו הרוחתי בתורה. אמר רבי חזקיה, אם על ידי בןך - טוב הוא. אבל הדבר שאנו בו, אני רואה שלמקום אחר רוצה לעלות. אמר אותו האדם, אמר דברך, שלפעמים בתרמיל העני תמצא מרגלית.

אמר לו פסוק זה שאמר שלמה. סח לו. אמר לו, וכי (כמו) במה אתם נפרדים משאר בני אדם שלא יודעים? אמרו לו, ובמה? אמר להם, על זה אמר שלמה פסוק זה, ולא אמר זה מעצמו כשאר אותם דברים, אלא חזר על אותם דברים של טפשי העולם שאומרים כך. ומה אומרים? כי מקרה [בני] האדם ומקרה הבהמה וגו'. טפשים שלא יודעים ולא מסתכלים בחכמה, אומרים שהעולם הזה הולך במקרה, והקדוש ברוך הוא לא משגיח עליהם, אלא מקרה [בני] האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד וגו'.

וכששלמה הסתכל בטפשים הללו שאומרים את זה, קרא להם בהמה, שהם עושים עצמם בהמה

ממש משום שאומרים דברים אלו. ומנין לנו? הפסוק שעליו מוכיח, שכתוב (קהלת ג) אמרתי אני בלבי על דברת בני האדם לבדם האלהים ולראות שהם בהמה המה להם. אמרתי אני בלבי, וחשבתי בזה להסתכל על מה? על דברת בני האדם, על אותו דבר טפשות שהם אומרים לבדם האלהים לבדם, ולא יתחברו יחד עם בני אדם אחרים שיש להם אמונה, ולראות שהם בהמה המה להם.

ולראות בהם אותם בני אמונה שהם בהמה ממש, ודעתם בבהמה. המה להם - בלבדם, ולא להכניס את בני האמונה בדעת וטפשות זו, ועל כך המה להם, ולא לאחרים. ומה דעתם? כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד לכלם וגו'. תפח רוחם של אותן בהמות, אותם טפשים או מחסרי אמונה. אוי להם! אוי לנפשם! טוב להם שלא יבואו לעולם!

ומה השיבם שלמה על זה? הפסוק אחריו, ואמר, ומי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ. מי יודע באותם טפשים שלא יודעים בכבוד המלך העליון ולא מסתכלים בתורה, רוח בני האדם העלה היא למעלה, למקום עליון, למקום נכבד, למקום קדוש, להיון מאור עליון, מאור המלך הקדוש, להיות צרור בצרור החיים, ונמצא לפני המלך הקדוש עולה תמימה, וזוהי העלה היא למעלה.

ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ, ולא לאותו מקום שהיה כל אדם, שכתוב בו (בראשית ט) בצלם אלהים עשה את האדם, וכתוב (משלי כ) גר ה' נשמת אדם. איך אומרים אותם טפשים שאינם מבני האמונה, ורוח אחד לכל (קהלת ג)? תפח רוחם! עליהם כתוב (תהלים לה) יהיו כמץ לפני רוח ומלאה ה' דוחה. אלה ישארו בגיהנם לאותן דרגות תחתונות, ולא יעלו לדורי דורות. עליהם כתוב (שם קד) יתמו חסאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברקי נפשי את ה' הללויה. באו רבי חזקיה ורבי ייסא ונשקו ראשו. אמרו, ומה כל זה היה אתך ולא ידענו? אשרי השעה הזו שפגשנו אותך.

עוד אמר, וכי על זה בלבד תמה שלמה, והרי במקום אחר אמר כמו זה? פתח ואמר, (קהלת ט) זה רע בכל אשר נעשה תחת השמש. זה רע ודאי. מהו זה רע? זהו מי ששופך זרע בריקנות ומחבל דרכיו, משום שזה אין מדורו בקדוש-ברוך-הוא, ולא יהיה לו חלק לעולם הבא. זהו שכתוב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע. על זה אמר, זה רע, שלא יהיה לו מדור למעלה.

כי מקרה אחד לכל וגם לב בני האדם מלא רע (משום זה) והוללות בלבבם בחייהם (קהלת ט). שטות תקועה בלבם, והם מחסרי אמונה, ואין להם חלק בקדוש-ברוך-הוא ובאותם בני אמונה, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. זהו שכתוב (שם) ואחריו אל המיתם.

בא וראה, הקדוש ברוך הוא מזהיר לבני העולם ואמר, (דברים ל) ובחרת בחיים למען תחיה, (בעולם הזה, ובעולם הבא) ותחיים של אותו עולם הם. אותם רשעים מחסרי אמונה מה אומרים? כי מי אשר יבחר וגו'. אף על גב שיבחר אדם בזה העולם (באותו עולם) כמו שאמר - לא כלום הוא, שהרי מסור בידינו, (קהלת שם) אל כל החיים יש בטחון, ומסור הוא בידינו, (שם) כי לכלב חי הוא טוב מן הארץ המית. איך יהיה לנו חיים באותו עולם? ועל כן זה רע ודאי, שלא ידורו במלך העליון ולא יהיה להם בו חלק.

ואף על גב שכל הפסוקים הללו תמצא סמוכין לחברים בדברים אחרים, אבל שלמה בא לגלות על אותם רשעים מחסרי אמונה שאין להם חלק בקדוש-ברוך-הוא בעולם הזה ובעולם הבא.

אמר לו, התרצה שנתחבר אתך ותלך אתנו? אמר להם, אם אעשה כך, התורה תקרא עלי כסיל! ולא עוד, אלא שאתחייב בנפשי. אמרו לו, למה? אמר להם, שהרי אני שליח, ושלחוני בשליחות, ושלמה המלך אמר, (משלי כו) מקצה רגלים חמס שתה שלח דברים ביד כסיל. בא וראה, המרגלים, על שלא נמצאו בני האמונה ושלוחי אמונה, התחייבו בנפשם בעולם הזה ובעולם הבא. נשקם והלך לו.

הלכו רבי חזקיה ורבי ייסא. עד שהיו הולכים פגעו באותם בני אדם. שאלו את רבי חזקיה ורבי ייסא עליו. אמרו, מה שמו של אותו אדם? אמרו, רבי חגי הוא, וחבר בין החברים הוא, ושלחוהו החברים מבבל לדעת דברים מרבי שמעון בן יוחאי ושאר החברים. אמר רבי ייסא, ודאי זהו רבי חגי, שכל ימיו לא רצה להראות עצמו במה שידע, ועל זה אמר לנו שהרי בנו זכה לו בתורה, משום שאמר הפסוק, (שם) ראית איש חכם בעיניו תקנה לכסיל ממנו. ודאי שליח נאמן הוא, (ואשריו הוא שליח נאמן) ואשריו מי ששלח דבריו בידי שליח נאמן.

בא וראה, אליעזר עבד אברהם מבני כנען היה, כמו שנאמר (הושע יב) כנען בידו מאזני מרמה. ועל כנען כתוב, (בראשית ט) ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו. ומשום שהיה שליח נאמן, מה כתוב בו? (שם כד) בא ברוך ה'. ברוך ה' ממש. ועל זה נכתב כך בתורה, משום שיצא מאותה קללה והתברך. ולא די לו שיצא ממנה, אלא שהתברך בשם הקדוש ברוך הוא. ולמדנו שפא מלאך, והכניס דבר זה בפי לבו.

וישלח אתם משה וגו', כלם אנשים. כלם צדיקים היו וראשי ישראל היו, אבל הם לקחו לעצמם עצה רעה. מדוע נטלו עצה זו? אלא אמרו, אם יכנסו ישראל לארץ - יעבירו אותנו מלהיות ראשים,

וימנה משה ראשים אחרים, שהרי אנו זכינו במדבר להיות ראשים, אבל בארץ לא נזכה. ועל שלקחו עצה רעה לעצמם, מתו הם וכל אותם שלקחו דברייהם.

אלה שמות האנשים אשר שלח משה וגו'. אמר רבי יצחק, משה הסתפל וידע שלא יצליחו בדרכיהם, ואז התפלל על יהושע. ואז כלב היה בדחק, ואמר מה אעשה? הרי יהושע הולך בסיוע עליון של משה, ששלח בו אור הלבנה, והוא האיר עליו בתפלתו משום שהוא שמם. מה עשה כלב? נשמת מהם והלך לקברי האבות, והתפלל שם תפלתו.

אמר רבי יהודה, דרך אחר לקח, ועקם שבילים, והגיע על קברי האבות והסתפן בעצמו, שהרי כתוב ושם אחימן וששי ותלמי ילידי הענק. אבל מי שהוא בדחק, לא מסתפל על דבר. קד כלב, משום שהיה בדחק, לא הסתפל על דבר, ובא להתפלל על קברי האבות להנצל מעצה זו.

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. רבי יצחק אמר, וכי הושע קראו הפסוק? והרי כתוב (שמות יז) ויאמר משה אל יהושע. (שם לג) יהושע בן נון נער. (שם יז) ויחלש יהושע. אלא אמר לו משה, זה יושיעך מהם.

רבי אבא אמר, כיון ששלחו להפגס לשם, הצטרף להיות שלם, ובמה? בשכינה. שעד אותה שעה נקרא נער, כמו שבארנו, ובאותה שעה קשרו משה אליה. ואף על גב שמצאנו יהושע בתחלה, הפסוק קראו קד על שעתיד להקרא קד. אמר משה, ודאי זה לא צריך להפגס לשם, אלא בשכינה, וכך ראוי.

היש בה עץ אם אין וגו'. רבי חייא אמר, וכי לא היה יודע משה שיש בה כמה עצים משנים זה מזה? והרי הוא שבח אותה לישראל כמה פעמים, והוא הסתפק בזה!! והרי הקדוש ברוך הוא אמר למשה בתחלה שהיא ארץ זבת חלב ודבש. אמר רבי יוסי, בזה התעוררו החברים, שכתוב (איוב א) איש היה בארץ עוז איוב שמו.

אמר רבי שמעון, רמז להם רמז חכמה על מה ששאלו בתחלה, שכתוב (שמות יז) היש ה' בקרבנו אם אין. אמר, שם תראו אם היא ראוייה לזה או לזה. אמר להם, אם תראו שפרי הארץ פשאר ארצות העולם - יש בה עץ החיים, ולא ממקום יותר עליון. ואם תראו שפרי הארץ יתר ומשנה מכל מקום בעולם, תדעו שהרי מהעתיק הקדוש שופע ונמשך אותו שנוי עליון מכל מקומות העולם. ובזה תדעו - היש בה עץ אם אין, וזה צריכים אתם בתחלה (שבמעיכם רצייתם) לדעת זה, שכתוב היש ה' בקרבנו. בקרבנו דוקא, או אם אין. ועל זה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ, לדעת שנוי שלו.

והימים ימי בכורי ענבים. והימים, מה בא לומר, שהרי ואז בכורי ענבים מספיק לו? אלא והימים - אותם הנודעים, כלם היו מחברים באותו זמן באותו עץ שחטא בו אדם הראשון, כמו ששינונו ענבים היו, ועל זה והימים - אותם הידועים - ימי בכורי ענבים דוקא.

וייעלו בגב ויבא עד חברון. ויבאו צריך להיות! אלא אמר רבי יוסי, כלב הוא שבא להתפלל על קברי האבות. אמר כלב, יהושע הרי ברכו משה בסיוע עליון קדוש ויכול להנצל מהם, ואני מה אעשה? נמלך לבקש בקשה על קברי האבות כדי שינצל מסודותיהם (מעצה רעה) של שאר מרגלים.

רבי יצחק אמר, מי שהיה רשום מכלם, זה נכנס בו, שבו תלוי הכל. ובא וראה, מי הוא משאר אחרים שיכול להפגס לשם? שהרי כתוב ושם אחימן וששי ותלמי, ומפחדם מי יכול להפגס במערה? אלא השכינה נכנסה שם עם כלב, לבשר לאבות שהרי הגיע זמן להכניס בניהם לארץ שנשבע להם הקדוש ברוך הוא, וזהו ויבא עד חברון.

למדנו, אחימן וששי ותלמי ממי יצאו? זרע היו מאותם נפילים שהפילם הקדוש ברוך הוא בארץ והולידו מבנות הארץ, ומהם יצאו גבורי עולם, כמו שכתוב (בראשית ו) המה הגברים אשר מעולם אנשי השם. אשר מעולם, שמשי (משנברא) העולם נמצאו. אנשי השם, אחימן וששי ותלמי.

ויבאו עד נחל אשכל וגו'. רבי יהודה פתח, (ישעיה מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם וגו'. כמה יש להם לבני אדם להסתפל בעבודת הקדוש ברוך הוא. כמה יש להם להסתפל בדברי תורה. שכל מי שמשתדל בתורה, כאלו מקריב כל קרבנות העולם לפני הקדוש ברוך הוא. ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא מכפר לו על כל חטאיו, ומתקנים לו כמה כסאות לעולם הבא.

רבי יהודה היה הולך בדרך יחד עם רבי אבא. שאל אותו, אמר, דבר אחד אני רוצה לשאל; כיון שיגיע הקדוש ברוך הוא שעתיד האדם לחטא לפניו ולגזר עליו מיתה, מדוע בראו? שהרי התורה היתה אלפים שנים עד שלא נברא העולם, וכתוב בה בתורה, (במדבר יט) אדם כי ימות באהל. (שם כז) איש כי ימות. ויחי פלוני וימת. מה רצה הקדוש ברוך הוא לאדם בעולם הזה, שאפלו אם ישתדל בתורה יומם ולילה ימות, ואם לא ישתדל בתורה ימות, הכל בדרך אחד, פרט לפרישות אותו עולם, כמו שנאמר (קהלת ט) כטוב כחוטא.

אמר לו, דרכי רבונך וגזרות רבונך מה לך לטרוח בהם? מה שיש לך רשות לדעת ולהסתפל - שאל,

ומה שאין לה רשות לדעת - כתוב (שם ה) אל תתן את פיך לחטיא את בשרך, שדרכי הקדוש ברוך הוא וסתריו גנוזים עליונים, שהוא נסתר וגנוז אין לנו לשאל. אמר לו, אם כך, הרי התורה כלה נסתרת וגנוזה, שהרי היא שם קדוש עליון, ומי שמתעסק בתורה כאלו התעסק בשמו הקדוש, ואם כך אין לנו לשאל ולהסתכל.

אמר לו, כל התורה נסתרת וגלויה, ושמו הקדוש נסתר וגלוי, וכתוב (דברים כט) הנסתרת לה' אלהינו והנגלת לנו ולבנינו. הנגלת לנו, שיש לנו רשות לשאל ולעין ולהסתכל בהם ולדעת בהם. אבל הנסתרת לה' אלהינו, שלו הם, ולו נראים, שמי יכול לדעת ולהתדבק בדעתו הנסתרת, וכל שכן לשאל?

בא וראה, אין רשות לבני העולם לומר דברים נסתרים ולפרשם, פרט למורה הקדושה רבי שמעון, שהרי הקדוש ברוך הוא הסכים על ידו. ומשום שדורו רשום למעלה ולמטה, ועל זה דברים נאמרים בגלוי על ידו, ולא יהיה דור כדור שהוא שרוי בתוכו, עד שיבא מלך המשיח.

אבל בא וראה, כתוב (בראשית א) ויבא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו. (בכל הוא בעין דגמה שלמעלה. בא ראה) סוד הדבר - שלשה עולמות יש לקדוש-ברוך-הוא שהוא נסתר בתוכם. עולם ראשון, אותו עליון נסתר הכל, שלא מסתכל בו ולא נודע בו, פרט לו שהוא גנוז בתוכו.

עולם שני, שהוא קשור באותו שלמעלה, וזהו שהקדוש ברוך הוא נודע ממנו, כמו שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק, זה השער לה'. וזהו עולם שני.

עולם שלישי, אותו עולם תחתון מהם שנמצא בו פירוד, וזהו עולם שפלאכים עליונים שורים בתוכו, והקדוש ברוך הוא נמצא בו ולא נמצא. נמצא בו כעת. כשרוצים להסתכל ולדעת אותו, מסתלק מהם, ולא נראה, עד שכלם שואלים איה מקום כבודו. (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו. וזהו עולם שלא נמצא בו תמיד.

כמו זה, (בראשית ט) בצלם אלהים עשה את האדם. אז יש לו שלשה עולמות. עולם ראשון - העולם הזה שנקרא עולם הפרוד, והאדם נמצא בו ולא נמצא. כשרוצים להסתכל בו, מסתלק מהם ולא נראה.

עולם שני - עולם שהוא קשור באותו עולם עליון, וזהו גן עדן שבארץ, שזהו קשור בעולם עליון אחר, ומזה נודע ומתידע עולם אחר.

עולם שלישי - עולם עליון טמיר, גנוז ונסתר, שאין מי שידע אותו, כמו שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וזלתך נעשה למחכה לו. והכל דגמה עליונה, (ראשון שאמרת ובהמת) שכתוב (בראשית ט) בצלם אלהים עשה את האדם. (בא ראה, ודאי)

על זה כתוב, (דברים יד) בני אדם אתם לה' אלהיכם וגו', כמו שפרשה. ואלו הם בצלם אלהים, ואלו יורשים ירשה עליונה כמו שלו. ועל זה מזכירים בתורה (דברים יד) לא תתגדדו ולא תשימו קרחה. שהרי לא נאבד, והרי מצוי בעולמות טובים עליונים ומכבדים, להיות שמחים בשמסתלק (צדיק) מהעולם הזה.

ובא וראה, אלמלא לא חטא אדם, לא יטעם טעם המות בעולם הזה בזמן שיכנס לעולמות אחרים. אבל משום שחטא, טעם המות עד שלא יכנס לאותם עולמות, ומתפשטת הרוח מגוף זה, ומשאירו בעולם הזה, והרוח מתרחצת בנהר דינו לקבל ענשה. ואחר כך נכנסת לגן עדן שבארץ, ומזדמן לה כלי אור אחר, כפרצוף הגוף של העולם הזה ממש. ומתלבשת ונתקנת בו, ושם הוא מדורה תמיד. ונקשרת בראשי חדשים ושבתות בששמה, ועולה ומתעטרת למעלה למעלה. זהו שכתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו וגו'.

למה מדי חדש בחדשו? אלא סוד הדבר, בגלל התחדשות הלבנה שמתעטרת (עטרות) להאיר מהשמש באותו זמן. וכן מדי שבת בשבתו. מדי שבת - זו הלבנה. בשבתו - זה השמש. שהאור בא לה ממש. ועל זה הכל דבר אחד. וזה ברוך הדבר, פרט לרשעים שכתוב בהם מיתה לכל העולמות, ברת מפל העולמות, ומשמדים מהכל כשלא נכנסים בתשובה. אמר רבי יהודה, ברוך הרחמן ששאלתי והורחתי דברים הללו ועמדתי עליהם.

אמר רבי שמעון, מפרשה זו למדנו סוד חכמה, ונשמעים ממנה סודות עליונים ונכבדים. בא וראה, הקדוש ברוך הוא משבח בתורה ואומר: לכו בדרכי, השתדלו בעבודתי, והריני מכניסכם לעולמות טובים, לעולמות עליונים. בני אדם שלא יודעים, לא מאמינים ולא מסתכלים, אומר הקדוש ברוך הוא: לכו תרגלו אותו עולם טוב, אותו עולם עליון של כסופים. הם אומרים: איך נוכל לרגל אותו ולדעת כל זה?

מה כתוב? עליו זה בנגב. השתדלו בתורה ותראו שהרי היא עומדת לפניכם, וממנה תדעו אותו. וראיתם את הארץ מה היא וגו'. תראו ממנה אותו עולם, שהרי ירשה של חלק שאני מכניסכם בה. ואת

העם הישב עליה - אותם צדיקים שבגן עדן, שעומדים שורות שורות בכבוד עליון בדרגות עליונות. החזק הוא הרפה. בה תראו אם זכו לכל זה כשהתגברו על יצרם ושרוהו, אם לא. או כשהתחזקו בתורה לעסק בה יומם ולילה. או אם הרפו ידיהם ממנה, וזכו לכל זה. המעט הוא אם רב, אם רבים אלו שהשתדלו בעבודתו והתחזקו בתורה משום שזכו לכל זה, אם לא.

וימה הארץ השמנה היא אם רזה. מהתורה תדעו מה הארץ, מה אותו עולם, אם מרבה טובה עליונה ליושביה, או אם ממעיט ממנו כלום. היש בה עץ אם אין. היש בה עץ החיים לעולם ולעולמי עולמים, או שצורר החיים נמצא בתוכה, אם לא.

ויעלו בנגב ויבא עד חברון. ויעלו בנגב, בני אדם נכנסים לתוכה בנגב, בלב עצל, כמי שמשתדל בחנם, בביש, שחושב שאין בה שכל. רואה שעושה העולם הזה אבד בגללה, חושב שהוא הכל. בנגב, כמו שנגמר (בראשית ח) חרבו המים, ומתרגמים נגיבו.

אחר כך - ויבא עד חברון. עד שבא להתחבר בה, קורא ושונה בה. ושם אחימן ששי ותלמי, שם רואה פלוגים רבים, טמא וטהור, אסור ומותר, (כשר ופסול) ענשים ושכרים. אלה אותם דרכי התורה, דקדוקי התורה. ילידי הענק, שנוצרו מצד הגבורה.

וחברון שבע שנים נבנתה - אלה אותם שבעים פנים של התורה. שבעים פנים יש לה, לכל צד עשר. וחברון, זו התורה, מי שמשתדל בה נקרא חבר. לפני צען מצרים. שנינו, יש תורה מול תורה, והינו תורה שבכתב ותורה שבעל פה. וזה (מלכות) חברון. בתורה שבכתב יוצאת, כמו שנגמר (משלי ז) אמר לחכמה אחתי אתי. וזו נבנתה שבע שנים, שגלגל זה נקראת בת שבע, לפני צען מצרים, כמו שנגמר (מלכים א ה) ותרג חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים.

ויבאו עד נחל אשכול - אלה אותם דברי אגדה, דרשה, שתלויים מצד האמונה. ויכרתו משם זמורה וגו', לומדים משם ראשי פרקים, ראשי דברים, אותם שבני האמונה שמחים בדרבים, ומתברכים דברים בתוכם, ומסתפקים שרש אחד ועקר אחד, ולא נמצא בהם פירוד. אותם שלא נמצאים בני אמונה ולא לומדים תורה לשמה, שמים את האמונה בפרוד. זהו שכתוב וישארו במוט בשנים, בפרוד. מהו במוט? כמו שנגמר (תהלים קכא) אל יתן למוט רגלך. ומן הרמנים ומן התאנים, הכל שוים לדברים אלה לצד אחר, לצד המינים, לצד הפרוד.

זהו שכתוב וישבו מתור הארץ. וישבו, שבים לצד הרע ושבים מדרך האמת. אומרים, מה אכפת לנו? עד היום לא ראינו טוב לעולם. עמלנו בה, הבית ריק, שבענו בקלון בעם, ולא אותו עולם מי יזכה ומי יכנס לתוכו? טוב לנו שלא טרחנו כל זה. ויספרו לו ויאמרו וגו', הרי עמלנו ועיננו בשביל לדעת חלק אותו עולם. וגם זאת חלב ודבש היא, טוב הוא אותו עולם עליון, כמו שידענו בתורה, אבל מי יכול לזכות בו?

אפס כי עז העם, תקיף הוא, שלא יחשיב כל העולם כולו, משום שיהיה לו עשר רב להשתדל בו, מי הוא שיזכה בה? ודאי אפס כי עז העם הישב בארץ. מי שרוצה לזכות בה, צריך להיות חזק בעל עשר, כמו שנגמר (משלי יח) ועשיר יענה עזות. והערים גדלות בצורות, בתים מלאים כל טוב שלא יחסרו מהכל. ועם כל זה, וגם ילדי הענק ראינו שם, צריך גוף חזק, גבור כארי. (שימצא שם תמיד) משום שהיא מתשת כחו של אדם להשתדל באותו אסור והתר, טמא וטהור, כשר ופסול. מי יכול לזכות בה?

ועוד, עמלק יושב בארץ הנגב. אם יאמר אדם שאפלו שיזכה לכל זה, עמלק יושב בארץ הנגב, הרי יצר הרע, הקטגור, מקטרג על האדם, שנמצא תמיד בגוף. והחתי והאמרי וגו', כמה מקטרגים נמצאים שם, (כדי) שלא יכול האדם להכנס לאותו עולם כלל, מי יזכה בו ומי יכנס לתוכו? בדרבים הללו (במדבר לב) ויניאו את לב בני ישראל, משום שהוציאו שם רע עליה, כמו שנגמר ויצאו דבת הארץ.

אותם בני האמונה מה אומרים? אם חפץ בנו ה' [וגו'] ונתנה לנו. כיון שישתדל אדם ברצון הלב לפני הקדוש ברוך הוא, לא צריך ממנו אלא הלב, וישמרו אותו רשום קדוש, שכתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם וירשו ארץ.

אבל, אף בה' אל תמרו. צריך שלא תמרו בתורה, שהתורה לא צריכה עשר ולא כלי כסף וזהב. ואתם אל תיראו את עם הארץ, שהרי גוף שבור, אם ישתדל בתורה, ימצא רפואה בכל. זהו שכתוב (משלי ג) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך. וכתוב (שם ד) ולכל בשרו מרפא. וכל אותם מקטרגים מכריזים ואומרים: פנו מקום לפלוני עבד המלך!

בגלל זה אל תיראו, כי לחמנו הם. הם בעצמם מזמנים מזונות בכל יום לכל אותם שמשתדלים בתורה, כמו שנגמר (מלכים א יז) ואת הערבים צויתי לכללך, וכתוב (שם) והעורבים מביאים לו לחם ובשר. סר צלם מעליהם. מהו צלם? זה תקף הדיו הקשה. מה הטעם סר? משום שה' אתנו אל תיראם. הכל זו בגלל התורה. אשרי חלק אותם שמשתדלים בתורה לשמה, שהרי מתקשרים בקדוש-ברוך-הוא

ממש, ונקראים אחים ורעים. זהו שכתוב (תהלים קכב) למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך.

ויבאו עד נחל אשכול וגו'. רבי אבא אמר, כרתו אותו אשכול, באו להרימו, לא יכלו. באו לקחתו, לא יכלו. באו קלב ויהושע ולקחוהו והעלוהו, ועלה על ידם. זהו שכתוב וישארו במוט בשנים. בשנים, באותם שנים יחידים. זמורה מה רצו? אלא אשכול היה תלוי בה, ובעוד שהיה מחבר במקומו, נקרא זמורה. אחר כך קראו מוט, שכתוב וישארו במוט, אותו הנודע, אותו שפירתו.

מכאן ידעו יהושע וקלב שהם ראויים להפנס לארץ ולהיות להם בה חלק ונחלה. עד שבאו, נמלכו עליהם כלם. עמד קלב בפרי, אמר: פרי פרי, אם בגללך אני נהרגים, מה אני בחלקך? מיד עשה עצמו קל ונתן להם.

רבי אלעזר אמר, לא נתנו לאחרים, שהרי כתוב וישארו במוט, וכתוב בשנים, ובכלם לא היו שנים כמותם. ומכאן למד יהושע אחר כך, שכתוב (יהושע ב) וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים. ושנים אלה הרי פרשוהו הקדמונים. וכשהגיעו אל ישראל, נתנו להם, והם נשארו ועשו עצמם כשירים.

רבי יצחק אמר, כשהיו מגיעים לאותם ענקים, היו שמים אותו מטה של משה לפנייהם, ונצלו. ומניין לנו שאותו מטה נתן להם? זהו שכתוב ויאמר אלהם עליו זה בנגב. כתוב כאן עליו זה, וכתוב שם (שמות ד) ואת המטה הזה וגו', ובגללו נצלו. שאם תאמר שהענקים הללו עזבו אותם? אלא באו לקחתם, והיו שמים מולם אותו מטה, ונצולים (ובורחים) מלפניהם. רבי יהודה אמר, מותר שם הקדוש מסר להם משה, ובגללו נצלו מהם.

רבי חייא אמר, שלשה שמות נקראו: נפילים, ענקים, רפאים. וכלם האריכו ימים. נפילים נקראו בתחלה. אחר כך פשהתחברו בבנות בני האדם והולידו מהם, נקראו ענקים. אחר כך שהיו חולכים ומשוטטים בעולם הזה ומתרפים מאותו שלמעלה, נקראו רפאים.

אמר רבי יהודה, והרי כתוב (איוב כו) הרפאים יחוללו, (דברים ב) רפאים יחשבו אף הם פענקים. אמר לו, כך הוא, משום שענקים באו מצד זה ומצד זה והתחזקו יותר בארץ. כמו זה רפאים, ומהם יצאו, והיו מאריכים ימים. וכשנחלשים, נחלש חצי גוף, וחצי עומד. כיון שחצי הגוף היה מת, היו לוקחים עשב מעשבי השדה וזורקים לפיהם ומתים. ומשום שהם רצו להרג עצמם, נקראו רפאים. אמר רבי יצחק, זורקים עצמם לגם הגדול, וטובעים ומתים. זהו שכתוב הרפאים יחוללו מתחת מים ושכניהם.

רבי שמעון אמר, אלמלא היו נכנסים ישראל לארץ בסימן (באמנות) לשון הרע, לא היה העולם עומד אפילו רגע אחד. מי אמן של לשון הרע? הנחש. וסוד הדבר - משבא הנחש על חיה הטיל בה זמה. אמר רבי שמעון, ועל הכל מוחל הקדוש ברוך הוא, פרט ללשון הרע, משום שכתוב (תהלים יב) אֶשֶׁר אָמְרוּ לְשַׁנְנֵנוּ נִגְבִּיר שְׁפָתֵינוּ אֲתָנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ.

בא וראה כמה עשה אותו לשון הרע; גזר על אבותינו שלא יפנסו לארץ, ומתו אלה שאמרו, ונגזרה בכיה לדורי דורות. (כל שכן כאן שהוציא לשון הרע על הכל) כפיכול כיון שהוציאו על הארץ הקדושה, פאלו הוציאו עליה. בגלל זה קנא הקדוש ברוך הוא על זה, (כלומר קנא לשמו) ועמדו ישראל כלם להשמיד מהעולם אלמלא תפלת משה.

ויספרו לו ויאמרו וגו'. אמר רבי חייא, מה שונה כאן ויספרו, ולא כתוב ויגידו או ויאמרו? אלא כל אחד מלמד דבר לבדו. ויגידו - בכל מקום רמז הוא רמז בחכמה, והרי נתבאר. ויאמר - אמירה בעלמא. ויאמרו - הרהור הלב. ויאמרו - פקדה. והרי בארנו בכמה מקומות. ויספרו - פרוש הדבר בכל מקום.

באנו אל הארץ. הלכנו היה צריך לו להיות! אלא באנו, נכנסנו לשם לאותה ארץ שהיית משבחה בכל יום והיית אומר שאין כמותה, וגם זבת חלב ודבש היא. רבי יצחק אמר, מי שרוצה לומר כן, אומר דבר אמת בהתחלה, כדי שיאמינו לו כן.

רבי חייא אמר, (אלא) כך אמרו: נכנסנו לאותה ארץ שהיית משבחה כל יום ואמרת שאין כמותה, (וגם זבת חלב ודבש היא), והרמת שבחה על הכל - ולא כך, שהרי זה פריה, אשכול אחד מאותם קטנים קטנו. אמרו: אם לזה הוריש הקדוש ברוך הוא את ישראל וסבלו כל אותן צרות ועיפות, הרי בארץ מצרים יש אשכולות ופרות הארץ יותר, על אחד שנים.

אפס כי עז העם. דרך העולם שאותם גבורים עורכי הקרב יושבים בחוץ לשמר הדרכים, וכאן אפלו אותם בני העיר תקיפים גבורים. והערים בצורות, שאפלו כל מלכי העולם יתפנסו עליהם, לא יעשו בהם פגם. אמר רבי יוסי, כל מה שאמרו, בלשון הרע אמרו, והקשה מהכל - שכתוב עמלק יושב בארץ הנגב. לבן אדם שנשכו נחש, כשורצים להפחיד אותו, אומרים: הנה נחש כאן.

רבי אבא אמר, ודאי זה קשה מכל מה שאמרו, כלומר, אותו שעורף קרב בכל הרי כאן זמין. ובאיזה מקום? בארץ הנגב, שהרי הוא המקום להקניס בו. מיד - ותשא כל העדה ויתנו את קולם. קבעו בכיה לדורות, לעולמים, באותו לילה.

אמר רבי יוסי, עצה לקחו על הכל להוציא שם רע. מה זה על הכל? על הארץ ועל הקדוש ברוך הוא. אמר רבי יצחק, על הארץ בסדר, על הקדוש ברוך הוא מניין? אמר לו, ממשמע שכתוב אפס כי עז העם. מי יכול להם? כי עז העם דוקא. וכתוב עמלק יושב בארץ הנגב, ואז גרמו כל זה, כמו שנתבאר. ורצה הקדוש ברוך הוא להשמידם מהעולם. זהו שכתוב (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפניו וגו'.

ועתה יגדל נא כח ה'. רבי אחא ורבי יוסי אמרו, אשריהם ישראל מעמים עובדי כוכבים ומזלות של העולם, שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם והתפנה בהם והתפאר בהם, שהרי העולם לא נברא אלא בשביל ישראל שישתדלו בתורה, משום שאחד באחד התקשרו, וישראל למטה בעולם הזה הם קיומו, וקיום של כל שאר העמים. אימתי? בזמן שעושים רצון רבונם.

בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא אדם בעולם, התקינו כדגמה עליונה (מכבדת), ונתן לו כחו ותקפו באמצע הגוף, ששם שורה הלב, שהוא חזק (ומזון) כל הגוף ומשם נזון כל הגוף. (וכל אותם איברים שבגוף משם נזונו) והרי הלב אחוז ומתחזק במקום עליון שלמעלה (ואחוז בו), שהוא מן הראש ששורה למעלה, וזה נקשר בזה.

ובצורה זו התקין הקדוש ברוך הוא העולם ועשה (אותו) גוף אחד, והתקין איברי הגוף סביב הלב, והלב שורה באמצע כל הגוף. וכל אותם איברים נזונים מאותו לב, שהוא חזק הכל, והכל בו תלויים. ואותו לב נקשר ונאחז במח העליון ששורה למעלה.

בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא העולם, השירה (סדר) את ים האוקינוס סביב ישוב כל העולם, וישוב כל שבעים האמות כלם סביב לירושלים, וירושלים שורה באמצע כל הישוב, והיא מסובבת להר הבית, והר הבית סביב עזרות ישראל, ואותן עזרות סובבות ללשפת הגזית, ששם יושבים סנהדרין גדולה. ושנינו שאין ישיבה בעזרה, אלא למלכי בית דוד לבדם.

ולשפת הגזית סביב המזבח, והמזבח סביב בית האולם, והאולם להיכל, וההיכל לבית קדש הקדשים, ששם שורה השכינה וכפרת וקריבים וארון. וכאן הוא הלב של כל הארץ והעולם, ומכאן נזונו כל אותם מקומות הישוב, שהם איברי הגוף. ולב זה נזון ממח הראש ונאחז זה בזה. זהו שכתוב (שמות טו) מכוון לשבתך פעלת ה'. כמו זה למעלה למעלה, והוא בסוד המלך העליון, בסוד נכבד נסתר.

הים העליון כנגד זה. שיש ים למעלה מן הים, וים מן ים. בא וראה, נהר דינור סובב לכמה מרפבות. כנגדו שבעים צדדים חקוקים משבע דלקות, והם סובבים לאותם שמשים שבתוכם. ואלה סובבים לארבע מרפבות, ואלו סובבים לאותה עיר קדושה שרובצת עליהם.

ולמדנו, שם עזרות לפני מעזרות. ואין ישיבה בעזרה של שם, אלא למלכי בית דוד לבדם, ושם נמצאים ויושבים. וסנהדרין גדולה נמצאים שם בלשפת הגזית, ואותו בית דין עליהם, שמשמש למקום שמשמש. והדיו נתן משם לקדושים עליונים, עד שמגיע למקום שנקרא קדש הקדשים שבו הכל, ושם הלב שורה, וזה נזון ממח העליון, ונאחז זה בזה.

כמו זה למעלה למעלה, והוא בסוד מלך העליון, בסוד נכבד סתום, עד שנמצא, שהכל נזון ממח עליון סתום של הכל. וכשיסתכלו על הדברים, הכל נקשר זה בזה וזה בזה.

בא וראה, כשמאיר העתיק הסתום במח, והמח מאיר ללב, בדרך נעם ה'. והרי בארנו, וזהו כח ה'. אותו כח שבא מהעתיק הקדוש, סתום כל הסתומים, יגדל נא, שיתרבה ויגדל למעלה למעלה וישפע וימשך למטה. כאשר דברת, כמו שפרשנו. לאמר, ללמד מכאן לכל הדורות האחרונים לעולם ולעולמי עולמים. לאמר, לומר לזה בשעת צרה, לומר זה בשעת רוחה. ומה הוא? ה' ארץ אפים וגו', והרי בארנו הדברים.

אמר רבי יצחק, אמת למה עולה מכאן? אמר רבי חייא, הם גרמו שעלה מכאן, שהרי בשקר דברו עצמם. באותה מדה שאדם מודד, בה מודדים לו. וכן שאר האחרים הסתלקו, שלא יכל משה לאמרם, משום שהם גרמו. סלחתי כדברך, כדברך ממשי, והרי התעוררו החברים, והרי נתבאר.

זה עם זה, מה שלא יכלו לדבר מקדם זה. יצאו מאותו פתח, וישבו בגנה תחת אילנות. אמרו זה לזה, פיון שאנו כאן וראינו כל זה, אם נמות כאן, ודאי נפנס לעולם הבא. ישבו. שנה נפלה עליהם ונרדמו. ביו כך בא אותו ממנה והעירם. אמר להם, קיומו צאו לתוך פרדס שבחוץ. יצאו. ראו אותם בעלי מקרא שהיו אומרים באותו פסוק, במדבר הזה יתמו - הרי במקום אחר לא. ושם ימותו - הרי במקום אחר לא. וזה בגופים, אבל בנשמות לא כמו בני הגן.



אמר להם אותו ממנה, צאו. יצאו עמו. אמר להם, שמעתי דבר לתוך אותה דרגה? אמרו, שמענו, שהרי קול אחד היה אומר: מי שפסק - יפסק, ומי שקצר - יתקצר. מי שקצר - יתאריך. אמר להם, ידעתם מה זה? אמרו, לא. אמר להם, ראיתם אותו נשר גדול ואותו תינוק שמלקט עשבים? זה היה רבי אילאי מנציבין, הוא ובנו, והגיע לכאן, וראה הוא ובנו התינוק מערה זו. כיון שנקנסו לתוך החשך, לא יכלו לסבל, ומתו.

ואותו תינוק בנו עומד כל יום לפני בצלאל בשעה שיוירד מהשיבה העליונה, ואומר לפניו שלשה דברים, עד שלא יפתח בצלאל בסודות סתומים של החכמה, שכל דבריו סודות סתומים הם, (ישעיה סד) שעין לא ראתה אלהים זולתך. (מי) זה שאמר מי שפסק לפסק. מי שפוסק דברי תורה על דברים בטלים, יפסקו חיי מהעולם הזה, ודינו עומד באותו עולם. מי שקצר יתקצר - מי שקצר אמן ולא מאריך בו תוך מנוחה, יתקצר מחיי העולם הזה. מי שקצר יתאריך - מי שאומר אחד, צריך לחטף אל"ף ולקצר קריאתה, ולא יעבב באות הזאת כלל. מי שעשה כן, יתאריך חיי.

אמרו לו, עוד אמר, שנים הם, ואחד השתתף בהם, והם שלשה. וכשהיו שלשה, הם אחד. אמר להם, אלה שני שמות של שמע ישראל, שהם ה' ה'. אלהינו השתתף בהם, והוא חותם הספעת, אמת. וכשמתחברים כאחד, הם אחד ביחוד אחד.

עוד אמר, שנים הם, ואחד חזר. כששולט, טס על כנפי הרוח ויש במאמץ אלף, ונסתר. אמר להם, אלו שני כרובים שהיה רוכב בהם הקדוש ברוך הוא. ומיום שנגנו יוסף מאחיו, נגנו הוא (אחד), ונשאר אחד אצל בנמיין. זהו שכתוב (תהלים יח) וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח. ונגנו במאמץ אלף עולמות, ונסתר אותו שרוכב עליו, שהם מאמץ אלף גנוזים, הם שלו ברוך הוא.

צאו מכאן, אשריכם. יצאו. נתן להם אותו ממנה שושנה (אחרת) אחת ויצאו. כשיצאו, נסתם פי המערה ולא נראה כלל. ראו אותו נשר שהיה יורד מאותו עץ ונקנס למערה אחרת. הריחו הם באותה שושנה ונקנסו לשם, מצאו אותו נשר על פי המערה. אמר להם, הנכנסו צדיקי אמת חברים, שהרי לא ראיתי שמחת החברותא מיום שאני כאן, אלא בכך.

נקנסו. הגיעו לפרדס אחר, ואותו נשר עמם. כשהגיעו לאותם בעלי משנה, חזר אותו נשר בדמות אדם בלבוש נכבד מאיר כמותם, וישב אתם כאחד. אמר לאותם שיושבים, תנו כבוד לבעלי המשנה שבאו לכאן, שהרי רבונם הראה להם נפלאות גדולות כאן. אמר אחד מהם, יש בכך סימן? אמרו, הן. הוציאו שני שושנים והריחו בהם. אמרו, שבו בעלי הישיבה, שבו צדיקי אמת. אחזו בהם וישבו. באותה שעה למדו שם שלשים הלכות שלא ידעו מקדם, וסודות תורה אחרים.

חזרו לפני אותם בעלי מקרא, ומצאו שהיו אומרים, (שם פב) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם. אני אמרתי, בשעה שהקדמתם עשה לשמיעה, שהרי אלהים אתם וגו'. כיון שגמשתם אחר יצר הרע - אכן כאדם תמותון וגו'. מה מיתתו של אדם מורידתו לעפר כדי שיתמחה אותו יצר הרע שבתוכו, ואותו יצר הרע הוא שמת ונתעכל בתוכו.

אמר אותו זקן שעליהם, גם כך כתוב, ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה. מה זה פגריכם? זה יצר הרע, כולל זכר ונקבה. חסרונות שיש בכך, שיצר הרע יורד תמיד לחסרון, ולא עולה. בקדש מעלים ולא מורידים. בטמאה מורידים תמיד ולא מעלים. ועל זה נקראו פגריכם, חסרונותיכם, כמו שנאמר (שמואל א ל) אשר פגרו מעבר את [ה]נחל וגו'. סוף הפסוק מוכיח, שכתוב יפלו, ולא תפלו. ועל כך, במדבר הזה יתמו אותם פגרים ושם ימותו, משום שרצון הקדוש ברוך הוא להשמיד אותם פגרים מהעולם לעולם.

אמר להם רבי אילאי, צדיקי אמת, הנכנסו וראו, שהרי רשות נמסרה לכם להכניס עד אותו מקום שפרכת פרוסה. אשרי חלקכם. קמו ונקנסו לתוך מקום אחד, והיו שם בעלי אגדה, ופניהם מאירים כאור השמש. אמרו, מי אלה? אמר להם, אלה בעלי אגדה, ורואים בכל יום אור התורה כראוי. עמדו ושמעו כמה דברים חדשים בתורה, ולא נתנה להם רשות להכניס לתוכם.

אמר להם רבי אילאי, הנכנסו למקום אחר ותראו. נכנסו לתוך גנה אחרת, וראו גם כך כורים קברים, ומיד מתים, וחוזרים חיים בגופות מאירים קדושים. אמרו לו, מה זה? אמר להם, זה עושים בכל יום, ומיד ששוכבים, מתעכלת אותה זממה רעה שקבלו בתחלה, ועומדים מיד בגופים חדשים מאירים, באותם גופים קדושים שעמדו על הר סיני, כמו שאתם רואים, עמדו כלם על הר סיני בגופים ללא לכלוך כלל. כיון שהמשיכו עליהם יצר הרע, חזרו בגופים אחרים של גופים ראשונים, גופים נכריים, זהו שכתוב (שמות לג) ויתנצלו בני ישראל את עינים מהר חורב.

קול התעורר: לכו התכנסו, הרי אהליאב עומד על עמדו, וכל אותו קתדראות עמו. לשעה פרחו כלם ולא ראו דבר. נשארו לבד תחת אילנות הגנה. ראו פתח אחר, נכנסו לשם, ראו היכל אחד, נכנסו וישבו שם. שני עלמים היו שם. הרימו עינים, וראו משכן אחד מרקם בכל מיני ציורים וגוונים של

העולם, ועליו פרוסה פריסת אור נוצצת שלא יכולות העינים להסתכל. (וכפי שגם מילין ראו תוך אותו המשכן עד מקום פריסת הפרכת שלא ראו) משם והלאה לא ראו כלום.

הרבינו אַזְנִים, וְשָׁמְעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹמֵר: בְּצִלָּל רְבִיעִי הוּא לְאוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים. יוֹסֵף רְבִיעִי הוּא תוֹף אוֹרוֹת אֲדָם הָרִאשׁוֹן. עָלֶיהָ שֶׁל מַעֲלָה חֲבִיבַת הַכֹּל, עָלֶיהָ כְּתוּב (במדבר כח) וְנִסְכּוֹ רְבִיעִית הַחֵין בְּקֶדֶשׁ וְגו'. מִי שֶׁיִּסְתַּכֵּל וְיִרְאֶה, יִסְמְאוּ עֵינָיו. מִי שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל, יִרְאֶה וְיִפְתָּחוּ עֵינָיו. עַץ שֶׁל שְׁמֹנֶה עָשָׂר, כְּשֶׁמֶתְכַּוֵּץ, יִזְקֵף וְיַעֲמֵד. אִם לֹא מִתְכַּוֵּץ, נָחַשׁ רַע יֹאכֵל אוֹתוֹ. מִי שֶׁמְכַנֵּס שְׁנֵי כְּרוּבִים לְפָנָיו, רְצוֹנוֹ יַעֲשֶׂה. מִי שֶׁמַּעֲזִין רְחוֹק מִרְצוֹנוֹ, קָרְבָן הַתִּינוֹק שֶׁלֵּם לְהַתְקַבֵּל. פָּסֵק אוֹתוֹ הַקּוֹל.

אָמְרוּ אוֹתָם שְׁנֵי עֲלָמִים, סִימָן יֵשׁ בָּכֶם? אָמְרוּ, הֵן. הוֹצִיאוּ שְׁנֵי שׁוֹשְׁנִים וְהִרְיָחוּ בָהֶם. אָמְרוּ, שָׁבוּ עַד שֶׁתִּשְׁמְעוּ שְׁנֵי דְבָרִים בְּסוּדוֹת עֲתִיקִים מִתוֹף רֹאשֵׁי הַיְשִׁיבָה, וְיִהְיוּ תָמִיד בְּסוּד בְּתוֹכָכֶם. אָמְרוּ, הֵן.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל הַדְּבָרִים הִלְלוּ וְכָל מַה שָּׂרָאוּ, כְּתָבוּ. וְכִשְׁהִגִּיעוּ לְכָאן, הָיָה כְּתוּב (תהלים לט) אֲשֶׁמְרָה דְרָכִי מִחֲטֹאֵת בְּלִשׁוֹנִי. וְאֲנִי שֶׁאֲלֵתִי לֹאֲבִי אֲבֵא, כִּמְהָ הָיוּ אוֹתָם שְׁנֵי דְבָרִים! וְאָמַר לִי, חֲזִיד בְּנִי, אוֹתָם שְׁנֵי דְבָרִים בָּנוּ עוֹלָמוֹת וְהִתְרִיבוּ עוֹלָמוֹת מִי שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם.

כֵּיוָן שֶׁשְׁמַעוּ שְׁנֵי דְבָרִים אֵלֶּה, אָמְרוּ אוֹתָם תִּינוֹקוֹת, צֵאוּ צֵאוּ! אֵין לָכֶם רְשׁוֹת יוֹתֵר לְשִׁמְעַ! הוֹצִיָא אֶחָד מֵהֶם תַּפּוּחַ אֶחָד, וְנָתַן לָהֶם וְאָמַר, הִרְיָחוּ בָּזָה, הִרְיָחוּ בּוֹ. וְיִצְאוּ, וּמִכָּל מַה שָּׂרָאוּ לֹא שָׁכְחוּ כֻלָּם. יִצְאוּ.

הָרִי מִמֶּנָּה אַחֵר בָּא וְאָמַר לָהֶם, חֲבָרִים, רַבִּי אֵילָאִי שֶׁלַּחֲנִי אֲלֵיכֶם, חֲכוּ לִי כָאן עַל פִּי הַמַּעֲרָה, וְהוּא יָבֵא וְיִוָּדֵעַ לָכֶם דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁלֹּא יִדְעֶתֶם. שֶׁהוּא תָּבַע מִתוֹף הַיְשִׁיבָה שֶׁיְהִיָּה לוֹ רְשׁוֹת לְגִלּוֹת לָכֶם דְּבָרִים. יִצְאוּ אוֹתוֹ וְחֲכוּ עַל פִּי הַמַּעֲרָה, וְהָיוּ מְחֻזְרִים דְּבָרִים זֶה לָזֶה מִכָּל מַה שָּׂרָאוּ וְלָמְדוּ שָׁם.

בֵּין כֵּךְ הָרִי רַבִּי אֵילָאִי בָא מֵאִיר כְּשֶׁמֶשׁ. אָמַר לוֹ, תוֹרָה חֲדָשָׁה שְׁמַעְתָּ? אָמַר לָהֶם, בּוֹדָאִי! וְנָתַנוּ לִי רְשׁוֹת לומר לָכֶם דְּבָרִים. הִתְחַבְּרוּ כָאֶחָד עַל פִּי הַמַּעֲרָה וְיִשְׁבּוּ. אָמַר לָהֶם, צְדִיקִים אַתֶּם, שְׂרַבּוֹנֶכֶם הָרָאָה לָכֶם כְּמוֹ הָעוֹלָם הַבָּא, וְהָרִי אֵין לָכֶם פֶּחַד וְאִימָה. אָמְרוּ, וְדָאִי הָרִי נִשְׁפַּח מֵאֲתָנוּ דֶּרֶךְ בְּנֵי אֲדָם, וְתַמִּיחָה הִיא עַל כָּל מַה שָּׂרָאִינוּ בְּהָר הַזֶּה.

אָמַר לָהֶם, רֹאיתֶם הָרִים אֵלֶּה? כָּלֶם רֹאשֵׁי יְשִׁיבוֹת לָעַם הַזֶּה שֶׁבְּמִדְבָּר. וְזָכוּ כַּעַת מַה שֶּׁלֹּא זָכוּ כְּשֶׁהָיוּ בְּחַיִּים. וְאֵלֶּה רֹאשֵׁי יְשִׁיבוֹת, כָּלֶם בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשִׁבְתוֹת וּמוֹעֲדִים מִתְכַּנְּסִים לְהָר אֲהֶרֶן הַכֹּהֵן וּמִתְעוֹרְרִים אֵלָיו, וְנִכְנָסִים לְתוֹף יְשִׁיבָתוֹ וּמִתְחַדָּשִׁים שָׁם בְּטֹהַר הַטֵּל הַקָּדוֹשׁ שִׁינּוֹרֵד עַל רֹאשׁוֹ, וְשָׁמֹן מִשְׁחָה שֶׁשׁוּפֵץ עָלָיו, וְעָמוּ מִתְחַדָּשִׁים כָּלֶם בְּחִדּוּשִׁים אֲהוּבִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, עַד שֶׁנִּקְרָא כָאן יְשִׁיבַת הָאֲהֶרֶב.

וְהוּא לֹקֵחַ בְּכָל יְשִׁיבָה, בְּסִתֵּר דְּקִיק מִתְעוֹפְפִים כְּנִשְׁרִים לְתוֹף יְשִׁיבַת הָאוֹר, וְהִיא יְשִׁיבַת מֹשֶׁה, וְכָלֶם עוֹמְדִים בְּחוּץ וְלֹא נִכְנָסִים פְּנִימָה, פָּרַט לְאֲהֶרֶן לְבָדוֹ, וְלִפִּי שְׁעָה נִקְרָאִים בָּשֵׁם.

וְאֵין מִי שֶׁיִּרְאֶה אֶת מֹשֶׁה, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ מִסּוּהָ שֶׁעַל פָּנָיו פְּרוֹשׁ לְפָנָיו, וְשִׁבְעָה עֲנִי כְּבוֹד סָבִיבוֹ. אֲהֶרֶן עוֹמֵד תוֹף הַפְּרָגוֹד שֶׁלִּמְטָה מִמֹּשֶׁה. וּפְרָגוֹד פּוֹסֵק, וְלֹא פּוֹסֵק בְּתוֹכָם. וְכָל רֹאשֵׁי הַיְשִׁיבוֹת מְחוּץ לְפָרְכַּת הַפְּרָגוֹד הַזֶּה, וְכָל הַשָּׂאֵר מְחוּץ לְאוֹתָם עֲנָנִים. וְכָפִי חֲדוּשֵׁי אוֹר הַתּוֹרָה שֶׁמֵּאִירָהּ, כֵּךְ מֵאִירִים אוֹתָם עֲנָנִים.

וְנִהְיִים קְלוּשִׁים בְּדִקְיוֹת הָאוֹר, עַד שֶׁנִּרְאָה אוֹתוֹ מִסּוּהָ, וּמִתוֹף אוֹתוֹ מִסּוּהָ רוֹאִים אוֹר שֶׁמֵּאִיר יוֹתֵר מִכָּל אוֹרוֹת הָעוֹלָם, וְהֵם פָּנֵי מֹשֶׁה. פָּנָיו לֹא נִרְאִים כָּלֶל, וְאֵין מִי שֶׁיִּרְאֶה אוֹתָם, פָּרַט לְאוֹתוֹ אוֹר שִׁיּוּצָא מִתוֹף אוֹתוֹ מִסּוּהָ אַחֵר כָּל אוֹתָם הָעֲנָנִים.

מֹשֶׁה אָמַר דְּבַר סֵתֶם לְאֲהֶרֶן, וְאֲהֶרֶן מִפְּרֵשׁ לְגִדּוּלֵי הַיְשִׁיבוֹת. בְּמָה מִפְּרֵשׁ? בְּכָל אוֹתָם מִבּוֹעִים שֶׁנִּסְתָּמוּ מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ. וְכַעַת הוּא מְחֻזָּר לָהֶם בְּכִמְהָ פְּלָאוֹת, וּמִקּוּרוֹת וּמִבּוֹעִים וּנְחָלִים שְׁנוּבָעִים מִכָּל דְּבַר וְדְבַר.

כָּל נָשִׁים צְדִיקָנוֹת שֶׁל הַדּוֹר הַזֶּה בָּאוֹת לְמִרְיָם גַּם כָּאן בְּזִמְנֵים הַלָּלוּ, וְאֵז עוֹלוֹת כָּלָן כְּתִמְרוֹת עֶשֶׂן לְתוֹף הַמִּדְבָּר הַזֶּה, וְאוֹתוֹ יוֹם נִקְרָא יוֹם הַחֲלֹלָא. נָשִׁים בְּלִילִי שְׁבָתוֹת וּבְלִילִי יָמִים טוֹבִים, כָּלָן בָּאוֹת לְמִרְיָם, וְיִוָּדְעוֹת הַשְׁתַּדְּלוֹת בִּידִיעָה שֶׁל רַבּוֹן הָעוֹלָם. אֲשֶׁרִי דוֹר זֶה מִכָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם. יוֹצֵאִים מִיְשִׁיבַת מֹשֶׁה, וּפּוֹרְחִים לְיְשִׁיבַת הָרִקִּיעַ, וְאֵלֶּה שְׁנֵי רֹאשִׁים פּוֹרְחִים לְיְשִׁיבָה הָעֲלִיּוֹנָה. עַל אוֹתוֹ דוֹר כְּתוּב, (תהלים קמד) אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁכֶּכָּה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁה' אֱלֹהָיו.

פֶּתַח רַבִּי אֵילָאִי וְאָמַר, (דברים יח) תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ. מַה בֵּין תָּם לְתָמִים? בְּאַבְרָהָם כְּתוּב, (בראשית יז) הִתְחַלֵּף לְפָנָי וְהָיָה תָּמִים. יַעֲקֹב שֶׁהִשְׁתַּלֵּם יוֹתֵר, כְּתוּב בּוֹ, (שם כח) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם. לְמָה נִקְרָא אִישׁ תָּם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִשְׂאָר בּוֹ פְּסֻלַּת כָּלֶל, שֶׁהָרִי פְּרִיעָה הִיָּתָה בּוֹ.

בְּמָה נִפְרַע (פְּרִיעָה הִיָּתָה בּוֹ שֶׁנִּפְרַע) וְנִטְהַר מֵאוֹתָהּ פְּסֻלַּת? מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁמְחַזֵּק פְּסֻלַּת,

שְׁלֹתוֹדֹד מְקוֹם הַפְּרִיעָה שׁוֹרָה, הוּא שׁוֹר, דְּמוּת הַשְּׂמָאל שֶׁל כֶּסֶא שְׁלֹו. וְאוֹתוֹ שׁוֹר נִקְרָא שׁוֹר תָּם, שֶׁהָרִי מְרַכְבֶּת הַכֶּסֶא, רִשָּׁם שֶׁל בְּרִית יֵשׁ בּוֹ. וְעַל זֶה שׁוֹר זֶה נִקְרָא תָם, וְיַעֲקֹב אָחִיו בּוֹ בְּתוֹכוֹ, וּבְשׁוֹר זֶה עוֹשִׂים פְּרִיעָה, וּמַעֲבִירִים זֶה־מֵת הַפִּסְלִית כָּלָה.

בְּמִשְׁנֵת בְּצִלָּל כְּתוּב, (שם ל) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל. בְּשָׂרָה כְּתוּב פְּקִידָה, וּבְרַחֵל כְּתוּב זִכְרִיהָ. לָמָּה? מִשּׁוּם שֶׁזָּכֹר נִרְשָׁם בְּיַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּרִית שְׁלֹם כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה (כְּשֶׁנּוֹלַד) יוֹסֵף, וּבִמְהָ? כְּשֶׁנֶּטַל שׁוֹר עִמּוֹ שְׁלֹא יִתְחַזֵּק לְצַד הָאֲחֵר, וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָא יוֹסֵף בָּכוֹר שׁוֹר, בָּכוֹר שֶׁל אוֹתוֹ שׁוֹר שְׁלֹקֵחַ יַעֲקֹב (דְּבָרִים ל) בָּכוֹר שׁוֹר.

וְדָאִי, וְאוֹתוֹ שׁוֹר שׁוֹר תָּם, (בְּרֵאשִׁית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם. רַבּוֹן וְשְׁלִיט, בְּעַל הַבֵּית, שְׁאוֹתוֹ שׁוֹר תָּם שְׁרוּי בְּתוֹכוֹ. מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ שׁוֹר מוּעַד בְּצַד עֲרֵלָה פְּרִיעָה. וְכִמְהָ מְמַנִּים עַל הַחֲקִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ עַד דֶּרְגָה אַחֲרוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת שְׂאִי"ה, אוֹתוֹ שְׂמִפִּיל בְּתֵי הָעוֹלָם שְׁלֹא דָרִים בָּהֶם אֲנָשִׁים. וְכָלֵם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ שׁוֹר מוּעַד. וְזֶה בְּחִבּוּר עִם חֲמוּר רַע. וּמִשּׁוּם זֶה (דְּבָרִים כב) לֹא תַחֲרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחֲדוּ, כְּדִי לֹא לְעוֹרֵר אוֹתָם.

וּבְאוֹתָהּ יִשְׁבֵּית בְּצִלָּל, וְכֵן בְּשִׁתֵּי יִשְׁבִּיבוֹת, וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, בְּעֵלָה שֶׁל אוֹתוֹ תָם. וּמִיָּהוּ אִי? סוּד וְיִו. וּכְשֶׁהִיוּ כָּלֵל זָכָר וְנִקְבָּה כְּאַחַד, אִזּוֹ נוֹטֵל כָּל אוֹתִיוֹת אֵלָה אֶת"ם, וְהוּא אֶמְ"ת. (מִיכָה ז) תִּתֵּן אֶמְתָּ לְיַעֲקֹב. כָּלֵל זָכָר וְנִקְבָּה כְּאַחַד, שְׁלֵמוֹת הַכֹּל.

אַבְרָהָם לֹא הִצְטוּחַ עַל פְּרִיעָה, וְכִשְׁנִכְנֶס, נִכְנֶס לְתֵם זֶה וְלִתְוֹד דְּרָגוֹתָיו, שֶׁנִּקְרָאוּ כְּאַחַד יָם, וְהִינוּ תָמִים. אַחֵר כִּף הִתְעַלָּה אַבְרָהָם, וְנִכְנֶס פְּנִימָה, וְנִקְשָׁר עִם יָמִין הָעֲלִיוֹן.

תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ וְדָאִי, כְּמוֹ שֶׁהוּא תָמִים, כָּלֵל אַחַד, גַּם אֶתָּה תִּהְיֶה עִמּוֹ תָמִים, עִמּוֹ וְדָאִי. בְּמָה נַעֲשֶׂה בּוֹ אָדָם תָּמִים, שִׁיְהִיָּה תִי"ם תִי"ם - כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. יִי"ם - כָּל אוֹתוֹ דְּרָגוֹת קְדוּשׁוֹת שְׁלֹו נִקְרָאִים יִי"ם, וְלֹא נִפְרָדִים מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים. (שְׁתֵּי נִסְחָאוֹת) גַּם אֶתָּה כְּמוֹ זֶה, לְהַעֲבִיר מִמֶּדֶד דְּרָגוֹת נִכְרִיוֹת, וְלְהַתְקַשֵּׁר בְּתָמִים, לְהִיוֹת בְּדֵי דְרָגוֹת קְדוּשׁוֹת, סוּד שֶׁל הִי"ם, וְדֶרְגָה קְדוּשָׁה תִי"ם, כְּנִגֻּד אִי סוּד שֶׁל יַעֲקֹב. בּוֹ אָדָם צָרִיךְ לְהִיוֹת בְּכָל יוֹם תִי"ם יִי"ם כְּמוֹ זֶה מִמֶּשׁ.

כַּעַת פֶּרֶשׁ מַה שֶּׁפֶּרֶשׁ בִּישִׁיבָה, שֶׁחֲלִבְנָה הַקְדוּשָׁה יָפָה הִיא בְּלִבּוֹ, וְכָל הַגּוֹנִים נוֹצְצִים בָּהּ וּמִרְקָמִים, וְהִיא כְּאוֹתוֹ יָפִי וְלִבּוֹ הַשְּׂמֵשׁ מִמֶּשׁ. וּבְאוֹתוֹ הֵיטָב שְׁלֵחַ בְּתוֹד שְׁבָעִים שָׁנָה יוֹצֵא דָג אַחַד, וּמוֹצֵא מִמֶּנָּה גִּזְיוֹן תְּכֵלֶת, וְהִיא לוֹקַחַת גִּזְיוֹן זֶה וּמִתְקִינָה אוֹתוֹ, וּמִתְחַפֶּה בַּחוּץ בְּגִזְיוֹן הַזֶּה.

לֹא שֶׁגִּזְיוֹן זֶה הוּא לְבוּשָׁה, שֶׁהָרִי (מִשְׁלִי לֹא) שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁה. אֲבָל צִפּוּי חִיצוֹנִי הוּא הַגִּזְיוֹן הַזֶּה. כְּמוֹ זֶה הִיָּה הַמִּשְׁכָּן, שֶׁכָּלּוּ בִּיפִי מִרְקָם לִפְנִים, וְאַחֵר כִּף - (בְּמִדְבָר ד) וּפָרְשׁוּ בְּגָד כָּלִיל תְּכֵלֶת. מָה הִטְעַם? מִשּׁוּם שֶׁתַּחַת יָם זֶה יֵשׁ מְצוּלוֹת יִי"ם, כָּלֵל שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה, וְיֵשׁ לָהֶם עֵין הָרַע לְהַסְתֵּכֵל. וְכִשְׁמִסְתַּכְלִים, מִזְדַּמֵּן לְעִינֵיהֶם צָבַע תְּכֵלֶת, וְלֹא יִכּוֹלָה עֵינָם לְשַׁלֵּט, וְהִיא מִתְקַנֶּת לִפְנִים בְּכָל גִּזְיוֹנִים מִרְקָמִים כְּרָאוּי, מִתְתַּחֲמִים לְאַרְבַּעַת צִדֵּי הָעוֹלָם.

כְּמוֹ זֶה בּוֹ אָדָם שְׁלֹוֹבֶשׁ צִיצִית, נַעֲשֶׂה בְּכָל יוֹם תָּמִים. תִי"ם, בְּאַרְבַּע כְּנָפִים מִתְקַנֶּת כְּרָאוּי. יִי"ם, בְּאוֹתוֹ תְּכֵלֶת שֶׁל הַדָּג שֶׁל שְׁבָעִים דְּרָגוֹת הֵיטָב, צַד הָרַע כְּשֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּאָדָם זֶה לֹא יִכּוֹל לְהִזְיָקוֹ בְּעֵין הָרַע, וְאִזּוֹ הוּא תָם יִי"ם עִם ה' אֱלֹהֵיו מִמֶּשׁ בְּתִקּוֹן אַחַד, הוּא לְמַעַלָּה, וְהוּא לְמַטָּה.

אַחֵר כִּף מִסְתַּלְקֶת הִיא לְתוֹד דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת. גַּם כִּף הֵבֶן אָדָם עוֹלָה הוּא אַחֵר כִּף בְּתַפְלִין לְתוֹד דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת. וְעַל זֶה תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ, עִמּוֹ וְדָאִי. וְדָאִי בְּשַׁעֲהָ אַחַת, בְּרַגַּע אַחַד, הִיא מִתְקַנֶּת לְמַעַלָּה, וְכֵן אָדָם מִתְקַן לְמַטָּה.

אָמַר רַבִּי אֵילָאִי, כָּל אֱלוֹ שֶׁל כָּאן, כְּמוֹ זֶה מִתְקַנֵּם לְהִיוֹת כָּל אַחַד תָּמִים עִם ה'. וְעַל סוּד זֶה, בְּמִדְבָר הַזֶּה יִתְמַנּוּ. אִם תִּאֲמְרוּ שֶׁכְּשֶׁנִּתְבָּאֵר, לָרַע נִתְבָּאֵר - כִּף זֶה בְּדָאִי, שֶׁהִיָּה לָהֶם לְהִיוֹת כָּל אַחַד תָּמִים עִם ה' בְּאַרְץ הַקְדוּשָׁה, מְקוֹם שֶׁה' שְׁרוּי שָׁם, לְהִיוֹת פְּנִים בְּפָנִים כְּאַחַד עִמּוֹ, וְכַעַת כָּל אַחַד הִיָּה תָמִים בְּמִדְבָר זֶה לְחוּץ, מְקוֹם רְחוֹק מִשָּׁם, שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל פְּנִים בְּפָנִים אִתּוֹ לְהִיוֹת עִם ה' כְּרָאוּי. וְשָׁם יָמוּתוּ, כְּמוֹ שֶׁרָאִיתֶם שְׁעוֹשִׂים בְּכָל יוֹם.

אַשְׁרֵי חֲלֻקְכֶם, חֲבָרִים קְדוּשִׁים, שֶׁזִּכְיָתֶם לְכָל זֶה. שְׁתֵּי מַעְרוֹת אֵלָה אַחֲרוֹת שְׁלֹכֶם, שְׁלֹא תִמְצָאוּ כָּל זֶה שָׁם, שֶׁהֶם תוֹד יִשְׁבֵּית מִשָּׁה יוֹשְׁבִים מִרְחוֹק. וְעַל זֶה כְּתוּב בְּמִשָּׁה, (בְּמִדְבָר יב) עֲנֵן מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם. וְנִבְיָא עֲלִיוֹן קִבֵּלֵם לִישִׁיבָתוֹ מִיוֹם שֶׁהָתַר לְרֵאוֹת כָּל זֶה עַד אוֹתָהּ שַׁעֲהָ שְׁבָעָה יָמִים. וְהָרִי לֹא הָיוּ מִסְתַּכְלִים בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּלוּם.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֵילָאִי, צְדִיקִים קְדוּשִׁים, אָמַר לָכֶם דְּבָרִים שְׂשִׁמְעֵתֶם. וְדָבָר רֵאשׁוֹן כְּשֶׁתִּדְעוּ מִדִּידַת הַמִּשְׁחָה בְּשֵׁם חֲקוֹק מִפְּרֶשׁ, תִּדְעוּ (שְׂאֵף עַל גִּב) שֶׁבְּצִלָּל הוּא רַבִּיעִי שֶׁל אֲוֵרוֹת עֲלִיוֹנִים, שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת לא) וְאֶמְלֵא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָה וּבְתִבּוּנָה וּבְדַעַת. מִי שֶׁלֹּא הִסְתַּכֵּל, רוֹאֶה וְנִקְחָה.

מִי שֶׁלֹּא הִסְתַּכֵּל בְּאוֹתָם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים טְמִירִים, מַה לְמַעַלָּה מַה לְמַטָּה וְכוּ', עֲתִיד הוּא לְהַפְקֵם

בתורה ולפקח בה עיניו. עץ של שמונה עשר, שדרת הבן אדם, כשמתכוּפף לפני רבונו, יזקוף וינעמד לתחית המתים. אם לא כופף במודים, נעשה נחש, ואין לו תקומה לאותו הזמן.

מי שנקנס לבין שני כרובים פנימה, מי שנקנס שעור שני פתחים לתוך בית הכנסת, נדבק ברבונו, ורצונו נעשה. מי שמעין בתפלתו ומסתכל בה, רחוק מרצונו ששואל. קרבן התינוק כשמוקריב אדם בנו לבית ספר או למילה, זה קרבן שלם להתקבל. מפאן ולהלאה, אהובים, לכו.

אלעזר בני, יפה אמרת כפי מה שלמדתי. אבל חס ושלום, שאף על גב שרחל היתה עקרה באותו זמן, יעקב חכם היה. ואלמלא לא ידע יעקב שלא אשתו, לא קבר אותה במערה להתחבר עמו בחבור אחד, ויקבר אותה מחוץ לארץ. אבל את לאה הכניס לתוך הארץ, ורחל שם בחוץ. מת יעקב, נקבר בתוכה בחבור אחד.

כמו שעשו כל שאר האבות, גם בן אדם. מתה חנה בתחלה, וקברה שם, ושם ידע אדם שזה מקום ראוי לו. מת אדם, נקבר בתוכה בחבור אחד. מתה שרה, נקברה שם, וחנה ראתה ושמחה לקראתה וקמה וקבלתה. שעור חנה לגבי שרה, שעור של שתי אמות ולא יותר. מת אברהם, נקבר ליד שרה בחבור אחד. מתה רבקה, נקברה שם, ושרה ראתה וקמה וקבלתה. מת יצחק, נקבר אתה בחבור אחד. מתה לאה, נקברה שם, ורבקה ראתה וקמה וקבלתה. מת יעקב, התחבר אתה בחבור אחד. וכלם זכר ונקבה כאחד בחבור אחד.

סדורים איך שזכנים? נשים ליד נשים, וזכרים ליד זכרים. אדם בראש, חנה סמוכה לו. שרה ליד חנה. אברהם סמוך לשרה. יצחק סמוך לאברהם. רבקה סמוכה ליצחק. לאה סמוכה לרבקה. יעקב סמוך ללאה. נמצא אדם בצד זה ויעקב בצד זה, זה ראש וזה סוף.

בספר שלמה המלך הוא פראוי, וכך זה: אדם וחנה בתחלה, ושרה ואברהם סמוכים להם. יצחק ורבקה לזוית אחרת, בדרך שר בשורה אחת. יעקב ולאה באמצע. ואותם נשים ליד נשים, וזכרים ליד זכרים. ואדם וחנה, שרה ואברהם, יעקב ולאה, רבקה ויצחק. אדם בצד זה, ויצחק בצד זה, ויעקב באמצע. יצחק ליד אביו לא דרך העולם. ועם כל זה יעקב צריך באמצע.

ובכל היוגות הללו, כמו שנקברו - כך יקומו וכך ימצאו. לאה תשמח עם משיח בן דוד שיצא ממנה לפנים. רחל תשמח במשיח בן יוסף שיצא ממנה מחוץ לירושלים, והכל למקומותיהם.

אלה כאן ואלה כאן. שהם (מגדלים) מרגליות של אבן טובה כלם. בין כל המגדלים יש מגדל אחד של אבן טובה באמצע, וזה עולה לרום הרקיע, ולא נראה כעת, עד אותו זמן שיתגלה. ראש הישיבה ראה אותו, והיה רשום שם פסוק זה למעלה, (משלי יח) מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. ופרש ראש הישיבה פסוק זה, מגדל עז - זו כנסת ישראל. בו ירוץ צדיק - בו רצון הצדיק תמיד. ועל זה, ונשגב אותו מגדל שלא פל לעולמים כמו שהיה.

ורבי פרוספדאי חמוד הלב פרש פסוק זה עד שלא הסתלק, ופרש לפה. מגדל עז - זו תבה. וספר תורה שהוא עז, לשם בו, ולהוציאו מתוך ההיכל, דמות היכל הפנימי, שממנו יצאה תורה, ואותו מגדל שם ה' הוא ודמותו, וצריך בשש דרגות.

בו ירוץ צדיק, במה? במגדל או בספר תורה? אלא הפסוק נדרש בזה ובה. כשדורשים במגדל, צריך צדיק זה שיהיה חזן הכנסת צדיק אמת, ודמות של צדיק עליון. כשדורשים בספר תורה, מי שעולה לספר תורה לקרא בתורה, צריך צדיק, וצדיק נקרא. מי נקרא צדיק מכלם? הששי שעולה מאותם שבעה. אמר רבי שמעון, ודאי שהוא לא עולה כל ימיו, אלא ששי לאותם שעולים. בו ירוץ צדיק, בספר תורה ירוץ דברי צדיק זה. ונשגב ממה? מפחד מלאך המות, שהרי מאריך ימים. ונשגב שלא יזק לעולם.

באותו מגדל שעולה בין אותם מגדלים קים אור אחד בדמות ספר תורה. כשבאה אותה צפור, לוקחת אותו מגדל ממקומו, ועומדת תוך אמצע העזרה תוך כנפי הכרובים היה. (ומה שהיה), רומז לרום השמים נשפל ונקנס תחת אותם כרובים, וחומותיו בין ראשי הכרובים.

שלוש מאות פתחים שם, בפתח האמצעי עומד מאור זה, דמות ספר תורה, בו עתיד מלך ישראל לקרא בפרשת הקהל, וזה יהיה מלך המשיח, ולא אחר.

ובאותו ספר תורה של אותו אור, אי חסיד קדוש, אשרי מי שמפיו ישמעו קול נעימות של דבריו מאותם דברים סתומים שפרש בתורה. בכל ראש חדש ושבתות ומועדים וחגים, כשרוצים כל בני הישיבה לעלות למעלה לתוך ישיבת הרקיע, כלם מתפנסים אל מלך המשיח, והוא מפרש דברים, ומתוך מתיקות דבריו בערגה עולים. כל עשרת הדברים גנוזים לך מאותם דברים שפרש ליום של השאלות שלך.

כשעומד אותו מגדל באמצע העזרה ופתח זה פותח, פותחים אותם כרובים פיהם, ופורשים

כְּנִיָּהֶם, וּמֵאִיר אֹר עֲלִיּוֹן עַל אוֹתוֹ פָּתַח. וְאוֹתוֹ סֵפֶר תּוֹרָה נִפְתַּח, וְאוֹתָם כְּרוּבִים פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים: (תהלים לא) מִה רַב טוֹבָדָּךְ אֲשֶׁר צִפְנִית לִירֵאָיִךְ וְגו'. נִסְגְּרִים הַפְתַּחְתִּים, וְסֵפֶר הַתּוֹרָה נִגְלָל.

מִי רָאָה אֹר הַמֵּאִיר שֶׁל אוֹתוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, כִּלּוֹ אֹר מֵאִיר, אוֹתִיּוֹת שֶׁלוֹ, שֶׁלֹּהֲבוֹת אֵשׁ מֵאַרְבָּעָה גִּנְיָם שֶׁהֵם מַעֲוֹלָם עֲלִיּוֹן, כָּלָם בּוֹלָטִים וְנוֹצְצִים, אֵין מִי שֶׁיִּכּוֹל לַעֲמֹד בָּהֶם פָּרֵט לְמִשִּׁיחַ. נִסְגַּר פָּתַח זֶה, וְכְרוּבִים שׁוֹכְכִים, וְאוֹתוֹ מִגְדֵּל פּוֹרֵחַ וְעוֹמֵד בְּמִקְוָמוֹ בֵּין שָׁאֵר הַמִּגְדָּלִים.

בְּאוֹתוֹ פָּתַח אֲמָצְעִי יֵשׁ עֲטָרַת פָּז עֲלִיּוֹנָה וְנִכְבְּדָה גִּנְזָה, שֶׁלֹּא נִרְאִית כְּעֵת, גְּלוּפָה וְחִקּוּקָה בְּכָל מִינֵי אֲבָנִים יְקָרוֹת, וְעֲתִידָה לִהְיוֹת עַל רֹאשׁ מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ כְּשֶׁעוֹלָה בְּאוֹתוֹ מִגְדֵּל, וְשִׁנֵּי נְשָׂרִים, זֶה מֵצֵד זֶה וְזֶה מֵצֵד זֶה, לּוֹקְחִים אוֹתוֹ בִּידֵיהֶם.

כְּשֶׁעוֹלָה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, מִתְתַּקְּנִים הַנְּשָׂרִים, לּוֹקְחִים עֲטָרָה זוֹ בְּשִׁעָה שִׁיתְחִיל לִקְרֹא, יִפְתַּח פָּתַח אַחֵר, וּמִשֵּׁם תֵּצֵא אוֹתָהּ יוֹנָה שֶׁשָּׁלַח נָח בִּימֵי הַמַּבּוּל, שֶׁכְּתוּב (בראשית ח) וַיִּשְׁלַח אֶת הַיּוֹנָה. הַיּוֹנָה, אוֹתָהּ הַנוֹדַעַת, וְלֹא דִבְרוּ בָּהּ הַקְדָּמוֹנִים וְלֹא יָדְעוּ מִה הִיא, אֲלֹא מִכָּאן יֵצֵא וְעֲשֵׂתָה שְׁלִיחוּתָהּ.

וּבְשִׁעָה שֶׁכְּתוּב וְלֹא יִסְפָּה שׁוּב אֵלָיו עוֹד, לֹא יָדַע אָדָם לָאֵן הִלְכָה, וְהִיא שָׁבָה לְמִקְוָמָהּ וְנִגְנְזָה בְּפָתַח זֶה, וְהִיא תִּקַּח עֲטָרָה בְּפִיהָ וְתִשָּׂם עַל רֹאשׁ מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, הַגִּיעַ וְלֹא הִגִּיעַ, וְאִזְ כְּתוּב, (תהלים כא) תִּשָּׂא רֹאשׁוֹ עֲטָרַת פָּז.

וְכִיּוֹן שֶׁיִּקְרָא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ בְּסֵפֶר תּוֹרָה, יִקְוָמוּ שִׁנֵּי נְשָׂרִים, זֶה מִכָּאן וְזֶה מִכָּאן, וְיוֹנָה מִתְכַּפֶּפֶת, וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יוֹרֵד, וְעֲטָרָה עַל רֹאשׁוֹ, עַד מִדְּרָגָה אַחֲרוֹנָה. וְשִׁנֵּי נְשָׂרִים פּוֹרְחִים לְמַעַלָּה עַל רֹאשׁוֹ, וְיוֹנָה שָׁבָה וְעֲטָרָה בְּפִיהָ, וְיִקְבְּלוּ אוֹתָהּ שִׁנֵּי נְשָׂרִים אֵלָיו.

דָּוִד הַמֶּלֶךְ נִקְרָא זֵית רַעֲנָן לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (תהלים נב) וְאֲנִי כְּזֵית רַעֲנָן בְּבֵית וְגו'. עֲלֵה זֵית - זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ בֶּן דָּוִד. וְזֶהוּ שְׁרָמְזָה יוֹנָה זוֹ בִּימֵי נָח, שֶׁכְּתוּב (בראשית ח) וְהִנֵּה עֲלֵה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ. אוֹתוֹ עֲלֵה זֵית טָרֶף וְנִחַטָּף לְכַבּוֹדוֹ, בְּמַה? בְּפִיהָ. שְׁעוֹמֶדֶת עַל רֹאשׁוֹ, וּמִקְבֵּל כְּבוֹד מִיוֹנָה זוֹ. וּמִה שֶׁכְּתוּב טָרֶף וְלֹא טָרֶפָה, (אֲלֹא) כְּזֵכֶר הַזֶּה שְׁעוֹשָׂה חֵיל וּמִנְצֵחַ. בְּיִשְׁבֵּת הַרְקִיעַ יוֹנָה זָכָר הוּא. מִתּוֹךְ שֶׁנִּקְרָא יוֹנָה כְּתוּב כְּנֻקְבָּה, וְכְּתוּב כְּזָכָר בְּזָמַן שֶׁמִּקְבֵּל כְּבוֹד זֶה.

מִגְדֵּל זֶה כְּשֶׁשָּׁב לְמִקְוָמוֹ, מֵאִיר כְּאוֹר עֵין הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁכְּתוּב (תהלים פט) כִּסְאוֹ כְּשֶׁמֶשׁ נִגְדִי, וְאֵף שֶׁכִּסֵּא אַחֵר יִהְיֶה לוֹ בְּנִסִּים וְאוֹתוֹת גְּדוֹלִים. בְּרֹאשׁ מִגְדֵּל זֶה יֵשׁ עוֹפּוֹת אֵשׁ (דְּרוֹר) שֶׁמִּצְפְּצִפִּים, כְּשֶׁעוֹלָה הַבֶּקֶר, צִפְצוּף שֶׁל נְעִימוֹת, שָׁאִין נֵעֵם וְנִגּוֹן כְּאוֹתָהּ נְעִימוֹת.

לְמַעַלָּה מִכָּל מִינִים אַחֲרִים וְיוֹנִים אַחֲרִים שֶׁפּוֹרְחִים בְּאֵוִיר, עוֹלִים וְיוֹרְדִים, יוֹרְדִים וְעוֹלִים, לֹא שׁוֹכְכִים לְעוֹלָמִים. אוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת וְאוֹתִיּוֹת קְטָנוֹת פּוֹרְחוֹת בֵּינֵיהֶם.

אִי חֲסִיד קְדוֹשׁ, בְּשִׁעָה שֶׁהַאוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת, רוֹאֶה הָאָדָם בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת. כְּתוּב בְּאֵוִיר לִפִּי שִׁעָה, בְּרֹאשִׁית בְּרֹא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. (וְהָאָרֶץ הִיְתָה וְתָהוּ וְנָחוּ וְגו', מִכָּאן חוֹזְרוֹת הַאוֹתִיּוֹת הַגְּדוֹלוֹת כְּבִתְחִלָּה) מִכּוֹת אוֹתִיּוֹת קְטָנוֹת בָּהֶם וּפּוֹרְחוֹת, וְנִרְאֶה מִהֵן כְּתוּב, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וְגו', וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר וְגו'. אַחֵר כֶּד חוֹזְרוֹת אוֹתִיּוֹת קְטָנוֹת וּמִכּוֹת בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת, וְנִרְאֶה מִהֵן שֶׁכְּתוּב, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רִקִּיעַ וְגו'. וְכֵן כָּל מַעֲשֵׂה בְרֹאשִׁית, פְּלֹאוֹת גְּדוֹלוֹת, וְשִׁמְחָה לְעֵינֵים מַעֲשִׂים שֶׁל אוֹתִיּוֹת אֵלָיו. אֲשֶׁרִי הָעֵם שֶׁלְכָל זֶה מִצָּפִים.

אִי חֲסִיד קְדוֹשׁ, מִי שֶׁשׁוֹמֵר בְּרִית, שֵׁם אוֹתוֹ אַחֲרָיו, וְהוּא לְהִתְחַלֵּה. וְאִם תֹּאמַר, מִי שׁוֹמֵר לְאַחֲרוֹ? הִרִי שֶׁמִּירָה גְדוֹלָה וְעֲלִיּוֹנָה מִהַכָּל שֶׁשׁוֹמֵר. וּמִי הוּא? צַדִּיק עֲלִיּוֹן בְּאַהֲבָה רַבָּה. נִכְנָס בֵּין צַדִּיק וְצַדִּיק, וְנִמְצָא שֶׁמּוֹר מִכָּל הַצַּדִּיקִים. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁשׁוֹמֵר בְּרִית זוֹ. וְעַל כֵּן יִשְׂרָאֵל נִרְאִים כָּל הַזְּכָרִים שֶׁשׁוֹמְרִים אוֹת בְּרִית זוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ. מִיָּהוּ שֶׁיִּכּוֹל לְהִזְיֵק לְבֹן שֶׁהוּא בְּאֲמָצֵעַ אֲבִיו מִכָּאן, וְאִמּוֹ מִכָּאן, וְהוּא בִּינֵיהֶם! וְזֶה כְּשֶׁהוּא אַחֲרֵי ה'.

בֹּא וּרְאֵה, אוֹתוֹ רִקִּיעַ כְּשֶׁסּוּבָב בְּגִלְגּוּל, מִנְּגוֹן בְּנִגּוֹן, וּמִקּוֹל נְחֵמַת הַמַּיִם הַנוֹבְעִים לֹא יָדוּעַ אוֹתוֹ נִגּוֹן. כָּל אוֹתָם הָאֲנִיִּים שֶׁבְּאַרְבָּעָה צַדִּיקִים מִתְמַלְאִים מִנְּבִיעַת הַמַּיִם שְׁנוֹבְעִים. מִי שֶׁהוּא בְּפָנִים, בְּשִׁנֵּי צַדִּיקִים עוֹמֵד שָׁם. אַחַד בְּשִׁמְחָה, שָׁאִין שִׁמְחָה כְּאוֹתָהּ שִׁמְחָה בְּעוֹלָם, לְקַיִם (שם ק) עֲבָדוֹ אֶת ה' בְּשִׁמְחָה. וְאַחַד בִּירְאָה, שָׁאִין יִרְאָה כְּאוֹתָהּ יִרְאָה בְּעוֹלָם, לְקַיִם (שם ב) עֲבָדוֹ אֶת ה' בִּירְאָה.

מַעֲנֵן מִים אַחַד שְׁנוֹבֵעַ מֵצֵד מְזָרַח, זֶהוּ שֶׁאֲמַר יְחִזְקֵאל הַנְּבִיא. מַמְעֵן זֶה לֹא יְכוֹלִים לְסַיֵּם שִׁבְחָה כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. בְּמִקּוֹם שְׁנוֹלֵד שָׁם לְצַד מְזָרַח, אֵין עֵמֶק וְרוֹם שֶׁלֹּא אֶלָּא זָרֵת, וְלֹא יוֹתֵר.

כְּשֶׁשְׁנוֹבְעִים הַמַּיִם וְעוֹלִים, עוֹלִים כָּל מִינֵי מַרְגְּלִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, וְלֹא נוֹפְלִים בַּחוּץ. כְּעֵת נִרְאִים בְּגוֹן אַחַד, לִפִּי שִׁעָה נוֹפְלִים אֵלָּה, וְהִנֵּה עוֹלִים אַחֲרֵים בְּגוֹן אַחֵר כְּכָל מִינֵי גִּנְיָם שֶׁבְּעוֹלָם. נוֹפְלוֹת אוֹתָן מַרְגְּלִיּוֹת, וְלֹא נוֹפְלוֹת בַּחוּץ.

סָבִיב אוֹתָהּ נְבִיעָה סוֹבְבִים כְּפִתּוֹר וּפְרָח, וְלֹא יְכוֹלִים כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם לַעֲמֹד עַל אוֹתָם גִּנְיָם, כָּלָם

שלֵהָבוֹת לוֹהֲטוֹת, וְלֹא יְכוּלִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם. לֹא יָדוּעַ חֲשִׁיבוֹת הַמַּעֲשֶׂה. הָעֲלִים שֶׁלָּהֶם נֹצְצִים בְּכֶמֶה גִּנְנִים.

מַעֲשֶׂה צִיּוֹר, אֲמָנוּת רַבּוֹן הָעוֹלָם, מְכַסִּים עַל שֵׁלֶשׁ מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְחַמְשָׁה כְּרוּבִים שֶׁתַּחְתֵּיהֶם, אַחֵר שְׂבָכִים אַחֲרִים לְפָנִים. וְאוֹתָם שְׂבָכִים סָבִיב הָעֲזָרָה לְפָנִים.

וּלְמַעַלָּה מֵהֶם אוֹתוֹן גִּפְנִים פְּרוּשׁוֹת, תַּחַת הַגִּפְנִים אוֹתָם כְּרוּבִים, כָּלֶם בְּכַנְפֵּים פְּרוּשׁוֹת מִשְׁלָבוֹת אֵלוֹ בָּאֵלוֹ. כָּאֵן אֲמַר רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּאוֹתוֹן גִּפְנִים, מֵאִירִים פָּנָיו כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ.

אוֹתָם שְׂבָכִים שֶׁתּוֹחֲמִים סָבִיב סָבִיב לְעֲזָרָה, כָּלֶם מְרַקְמִים בְּחוּטִים שֶׁמֵּאִירִים בְּגִנְנִים גְּדוֹלִים, לוֹהֲטִים בְּאַרְבָּעָה מִיָּנִי זֶהֱרָה שֶׁל אֵשׁ. שֶׁלֵּהָבוֹת עוֹלוֹת, וּגִנְנִים נֹצְצִים, וְלַפְעָמִים הַשֵּׁלֵּהָבוֹת שׁוֹכְכוֹת, וְאוֹרוֹת וּגִנְנִים עוֹלִים וּמַכִּים אֶלֶּה בְּאֶלֶּה.

שִׁשֶּׁת אֲלָפִים אֲנָשִׁים לִגְבֵי אוֹתָם שְׂבָכִים, אַרְבָּעָה גִּנְנִים לְאַרְבָּעָה צְדָדִים שֶׁל הָעֲזָרָה. אֵלֶּה הֵם גְּדוֹלִים, וְנִבְיַעַת הַמַּיִם הַחַיִּים בְּכָל הַצְדָדִים. וְהֵם נֹפְלִים בְּאוֹתָם אֲנָשִׁים, וְנִבְלָעִים בְּמִקְוָמָם, וּמִיָּם אֵלֶּה לֹא יוֹדְעִים לֵאמֹן הוֹלְכִים.

בְּאַמְצֵעַ הָעֲזָרָה יִקְוָמוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְיִרְאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. בְּצַד דְּרוֹם בְּעֲזָרָה זֶה נִוְלַד מַעֲנֵן מִיָּם אֶחָד, וְנִדְמָה (וְהִתְרַבָּה) שִׁישְׁטָפוּ הַמַּיִם אֶת כָּל הָעוֹלָם. מִי שִׁיכְנָס בָּהֶם, יִהְיוּ עַד הַבְּרָכִים. יִכְנָס בָּהֶם גְּבוֹר גְּדוֹל, יִכְנָס בָּהֶם עַד הַבְּרָכִים. אִם תִּינוּק בֶּן יוֹם, עַד הַבְּרָכִים. מִי שֶׁשׁוֹתָה מֵהֶם יִתְחַכֵּם, וְיִתְפַּחֵחַ בְּחִכְמָה.

מַעֲנֵן זֶה יוֹצֵא מִתּוֹךְ מְרַגְלִית קִטְנָה אַחַת בְּכָתֵל דְּרוֹם. אוֹתָם הַמַּיִם נִבְלָעִים תּוֹךְ הַמִּקְוָם (תּוֹךְ הַמִּקְוָם הַזֶּה), וּמִשָּׁם יֵצְאוּ הַחוּצָה מִהַמְקַדָּשׁ, שָׁעַד שֶׁיַּעֲלוּ לִנְחַל שָׁטִים, יִשְׁטְפוּ אוֹתָהּ זִמָּה שֶׁיִּלְדוּ הַמַּיִם שִׁבְשֻׁטִים. וְעַל כֵּן מִיָּם אֵלֶּה בְּעֲזָרָה, בְּגִלְל אֵלוֹ שֶׁנִּרְאוּ שָׁם זְכָרִים, הֵיוּ שׁוֹתִים מִהַמַּיִם, לֹא נִתְעוֹרְרוּ לְנִקְבוֹת בְּבוֹאֵם לְהִתְרַאוֹת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וְעוֹד, שֶׁהָיָה יִתְפַּחֵחוּ לְדַעַת דְּבָרִים סְתוּמִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, תּוֹךְ הַמִּקְדָּשׁ הַזֶּה כָּל הַהִתְרַחוּרִים נִשְׁכָּחוּ, פָּרַט לְהִתְרַחוּר שֶׁל חֲדוֹת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.

עֲנָף אֶחָד יוֹצֵא בְּתוֹךְ אֲמֻצֵּעַ אוֹתוֹ מַעֲנֵן. אֲמַר רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה, כִּשְׁהִתְקַרְבֵּתִי לְאוֹתוֹ עֲנָף שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּעֲנֵן, עֲלָה עֲנָף לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה. כָּל מִיָּה שֶׁהִתְקַרְבֵּתִי - כֵּן עֲלָה. יִסּוֹד וְשִׁרְשׁ אוֹתוֹ עֲנָף אֵינוֹ רַק בְּמִים. אוֹתוֹ עֲנָף מְכַסֶּה עוֹלָמוֹת. כָּל גּוֹי הָעוֹלָם בְּאוֹתָם הָעֲנָפִים שֵׁלוֹ. פָּרִיו לֹא יָדוּעַ מִהוּ, וְלֹא יְכוּלִים לְדַעַת. וְאֲמַר שֶׁשָּׂאֵל אֶת הַמַּשִּׁיחַ עַל אוֹתוֹ פָּרִי, וְאֲמַר, פָּרִי זֶה גִּנְנוֹ (זְכִּירָה ח) לְאִישׁ מִשְׁעֲנֵתוֹ בְּיָדוֹ מִרְבַּע יָמִים. מִי שְׁזוֹכָה לְדַעַת זֶה - שִׁידַע.

רִקִּיעַ אֶחָד יֵשׁ עַל אוֹתוֹ עֲנָף פְּרוּשׁ לְמַעַלָּה. מֵאוֹתוֹ רִקִּיעַ הוֹלֵךְ טַל עַל גְּבֵי אוֹתוֹ מַעֲנֵן, וְלֹא יוֹתֵר. כִּשְׁמִסְתַּכֵּל אָדָם עַל אוֹתוֹ רִקִּיעַ מְרַחוֹק, דּוֹמָה תְּכַלֵּת יוֹתֵר קָרֵב, דּוֹמָה אָדָם. קָרֵב יוֹתֵר, דּוֹמָה יָרֵק. קָרֵב יוֹתֵר, דּוֹמָה לָבוֹ, שְׁאִין בְּעוֹלָם לָבוֹ כְּמוֹתוֹ. טַל שֶׁהוֹלֵךְ מִמֶּנּוּ נִשְׁאָב בְּאוֹתוֹ עֲנָף, וְעוֹשֶׂה פָּרִי זֶה וּמִתְגַּדֵּל. אוֹתוֹ רִקִּיעַ הוּא הוּא הוֹלֵךְ בְּגִלְגוֹל יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁעֵינֵם יְכוּלוֹת לְהִסְתַּכֵּל.

כָּל אוֹתָם שׁוֹמְרֵי בְּרִית הַקָּדָשׁ (רוֹצִים) שְׁרוּצִים לְהִתְרַאוֹת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהָיָה לֹא נִרְאוּ אֵלָּה בְּשִׁבִּיל לְהִתְרַאוֹת שֶׁהֵם בְּנֵי מִלָּה קְדוּשָׁה. וְעַל זֶה, (שְׁמוֹת כג) יִרְאֶה כָּל זָכוֹר, אוֹתָם בְּנֵי בְּרִית קְדָשׁ. דִּיק רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה, זָכוֹר וְלֹא זָכָר, שֶׁהָיָה זָכָר כְּתוּב, וְלֹא זָכוֹר. מִיָּה זֶה זָכוֹר? אֵלָּה כָּל אוֹתָם שֶׁשְׁמֵרֵי בְּרִית קְדָשׁ וְלֹא חֲטָאוּ בוֹ, הֵם הֵיוּ בְּנֵי הַמֶּלֶךְ שְׂבָכִל יוֹם מִשְׁתַּבַּח בָּהֶם וְזוֹכֵר אוֹתָם תָּמִיד. וְעַל כֵּן זָכוֹר, הַהוּא שִׁישׁ בּוֹ בְּרִית קְדוּשָׁה, שְׁזוֹכֵר אוֹתָם הַמֶּלֶךְ בְּכָל יוֹם, שְׁאִין שֶׁבַח לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן (אֵלָּה) כְּמִי שֶׁשׁוֹמֵר בְּרִית זוֹ.

וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהִתְרַאוֹת שֵׁלֶשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה לְפָנָיו. שֵׁלֶשׁ פְּעָמִים לְמָה? אֵלָּה בְּגִלְל אֲבוֹת הָרַשׁוּנִים שֶׁקִּבְּלוּ בְּרִית זוֹ רֵאשׁוֹנָה לְכָל מַצּוֹת הַתּוֹרָה, וּמִשׁוּם כֵּן שֵׁלֶשׁ פְּעָמִים הֵם בְּשָׁנָה. אֲבָרָהָם קִבֵּל בְּרִית, יִצְחָק קִבֵּל בְּרִית, יַעֲקֹב הָיָה שֵׁלֶם מִכָּלֶם, וְעַל כֵּן כְּתוּב בּוֹ (בְּרַאשִׁית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, שֵׁלֶם מִהֶכָּל.

אֲבָרָהָם נִקְרָא תָּמִים, וְלֹא הָיָה כָּל כֵּן שֵׁלֶם, אֲבָל תָּם - שֵׁלֶם מִהֶכָּל. מִיָּה כְּתוּב בְּנִי? (שִׁם ו) אִישׁ צָדִיק תָּמִים הָיָה בְּדִרְתּוֹ. הָיָה רָשׁוּם בְּרָשָׁם קְדוּשׁ בִּינִיָּהֶם. וְאֲמַר רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה, בְּכָל מְקוֹם שֶׁכְּתוּב תָּמִים, שְׁרָשׁוּם בְּרָשָׁם קְדוּשׁ בְּאוֹת קִיּוֹם הַבְּרִית, וּמִשׁוּם שֶׁשְׁמֵר הַבְּרִית נִקְרָא תָּמִים בְּדִרְתּוֹ, מִיָּה שֵׁלֶם הֵיוּ כָּלֶם כֵּן, שֶׁהֵם מִחֻבָּלִים דְּרִכִּיָּהֶם.

וְעַל זֶה כְּתוּב אֶת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נָח. וְכִי מִי יְכוּל לְלַכֵּת עִמּוֹ? אֵלָּה כָּל מִי שֶׁשׁוֹמֵר בְּרִית קְדָשׁ, מִזְדַּוְּגֵת בּוֹ שְׂכִינָה וְשׁוֹרָה עֲלָיו. וּמִשׁוּם כֵּן, (דְּבָרִים יח) תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ. תָּמִים תִּהְיֶה, וְאַחֵר כֵּן עִם ה' אֱלֹהֶיךָ. בְּזוּיג אֶחָד. שֶׁפִּינוֹ שֶׁשׁוֹמֵר בְּרִית זוֹ, עִם ה' לְהִיּוֹת, וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנּוּ.

בְּאַבְרָהָם כְּתוּב, (בְּרַאשִׁית יז) הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי הָיָה תָּמִים, מִילַת אוֹתוֹ בְּרִית. הִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי - מִכָּאֵן שֶׁלֹּא יֵלֵךְ גִּבֹּר אַחֵר אֲשֶׁה, אֵלָּה לִפְנֵי דֶרֶךְ כֶּשֶׁר הוּא. וְהָיָה כְּתוּב (שְׁמוֹת כג) הִנֵּה אֲנִי שֵׁלֶם מִלֵּאָד לִפְנֶיךָ. (שִׁם לג) וְשִׁלַּחְתִּי לִפְנֶיךָ מִלֵּאָד. לְאַבְרָהָם שֶׁלֹּא הָיָה מִהוּל, דָּחָה אוֹתוֹ לִפְנֵיָהּ. וְעַל כֵּן לֹא כְּתוּב הָיָה תָּמִים

והתהלך לפני, אלא התהלך לפני, שלא ראוי אתה עד שתהיה תמים. וכן בכלם, כיון שכן אדם תמים ושומר אותו, מיד היא לפניו, והוא אחריה, כשר הוא לזה. לחסרון מה כתוב? (שמואל-א טו) כי שב מאחרי.

נח מהול היה ותמים, פריעה לא היתה בו, ומשום שלא היתה בו פריעה, מה כתוב? את האלהים, ולא אחר האלהים. לפנים לא היה, משום שהיה מהול. לאחר לא היה, משום שלא נפרע. אז איך היה? את האלהים, סמוך לו, ולא יכול להסתכל בו, שלא כל כך כשר.

בישראל כתוב, (שמות יג) וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן [וגו'] ולילה בעמוד אש וגו'. כיון שאמר ישראל (שם יד) המבלי אין קברים במצרים וגו', כי טוב לנו עבד את מצרים - כבכול נחלש דעתו. כתוב ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם. ויסע, לעשות בהם נקמות.

ועל זה שמח המשיח ושמח ראש הישיבה, שהתבשר בזה. ואמר ראש הישיבה, שהרי דיוק למשיח ואמר, מנין היה לדניאל שאמר, (דניאל ה) שבר מלכותך לשנים ונתנה למדי ופרס? מאותן אותיות של ופרסין נשמע לו. וכאן מהו? אמר לו, כך זה ודאי, פרס פריסת מלכותך (שבר מלכותך) הרשעה על ידי משיח אחר, ואחר כך ישלט מלך פרס ויטל ממלכות רבות, וישלט על ארץ הקדש שנים עשר חדשים, וישלט ויהרג רבים ואותו משיח, ואחר כך יפל, ויקבלו את המלכות קדושים עליונים. ועל זה ופרסין, מלך פרס נשמע כאן.

אי חסיד קדוש, כמה חדוה על חדוה באותו מעין. באותו מעין מגדלים כל מיני אילנות שהציב הקדוש ברוך הוא בגן עדן, וכלם קימים לרפואה, עלים ופרות וענפים, ולשמחת הלב תמיד. ואין ביניהם רעב ודאגה ואנחה לעולמים. אשרי העם שלכל זה מצפים וכל זה גנוז להם.

אמר רבי שמעון, בקרקע המקדש הזה יש מאותן הפלאות. אמר לו, אי רבי, אי רבי, אשרי חלקך שכל זה באותו על גבי אותו מעין רקום, אבל אין מי שיכול להסתכל בו. לפעמים אורו, לפעמים חשך, לפעמים גון ארגמן, נוצצים שהעינים לא יכולות להסתכל למעלה. (ההיא) היא ששאלת, חסיד קדוש, מאותו קרקע המקדש, ראש הישיבה לא נפרד ממנו, שהרי גנוז הוא בתוך הירדן, והרי אמרתי לך מה שאמרתי, אבל נשאל דבר זה, ותדע מה שתדע.

ירדן זה נכנס ונמשך זמן אחד בשנה לתוך אותו נהר שיוצא מעדן, ולא מאותם ארבעה נהרות שנמשכים ממנו, אלא בו ממש. כיון שהגיע אליו, הוא נמשך ומתפשט ונכנס לתוך הירדן. וכיון שפגיע לתוך קרקע המקדש, נמצא שם שלשה ימים, ולא מתפשט ולא נמשך למקום אחר. ואמר ראש הישיבה, שכשחזר אותו נהר למקומו, משאיר שם כל מיני ציורים שעושה הקדוש ברוך הוא בגן עדן, שאותם ציורים גנוזים תחת מקומם.

אלה כאן ואלה כאן, ועולים ויורדים במקדש. באותו צד דרום יש שלש מאות וחמשים עמודים מפל מיני מרגליות. ואלה אותם שמאירים תמיד, ונוטפים בשמים נסתרים שלא התגלו מעולם. ארבעה אגנים בכל עמוד ועמוד נעוצים. וכשאותם בשמים נוטפים מאותם עמודים, נופלים בהם, ומתמלאים כל האגנות, ולא יוצאים הבשמים החוצה.

מאותם בשמים עתידים לעתיד לבא להקטיר בכל יום קטרת לפני המלך הקדוש, שלא יהיו מכתישת בני האדם. אותם בשמים לא ידוע עקרם, וממה היו, אלא מאותם עמודים שנופלים שם.

שני נשרים בכל עמוד ועמוד נוצצים ולוחטים בכל הגונים. שבע מאות נשרים הם, פורחים אלה כאן ואלה כאן בגלגול העמודים. כשמתוכם, לא יכולות העינים המקום שבהם.

שלש אותיות בולטות ופורחות מפה זה לפה זה. בגלגול העמודים ונשרים. כל אותן אותיות מרקמות באש לבנה וזהב ירק. אלפים ומאה מנורות תלויות בין אותם עמודים, ואלפים ומאה נרות בכל מנורה ומנורה. דולקים ביום, ובלילה דועכים על צער ישראל. כשמגיע הבקר דולקים כלם מעצמם.

עד שהיו יושבים, אמרו, הרי ירד הלילה. אמר לו לרבי שמעון, אי חסיד קדוש, אור העולם, קח פנקס של תיק זה, וקח נר וכתב דברים אלו, שהרי הגיע זמננו לפקד כל אחד ואחד לתוך קברו עד חצות הלילה, שהקדוש ברוך הוא נכנס לתוך הנו להשתעשע יחד עם הצדיקים, ואז כל אחד ואחד פורח לשם. ולמחר נהיה אצלך, הואיל ונתנו לנו רשות להשלים דורון שמשלחים לך. פרחו, ובכה רבי שמעון וגעה.

פתח ואמר, (משלי ה) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד. תורה תורה, אור כל העולמות, כמה זמים ונחלים ומקורות ומבועים מתפשטים ממך לכל הצדדים. ממך הכל, עליך עומדים עליונים ותחתונים, אור העליון (בזה) ממך יוצא. תורה תורה, מה אמר לפניך? אילת אהבים את, ויעלת חן, (אצל) מעלה ומטה אהובים שלך. מי יזכה לינק ממך כראוי? תורה תורה,

שעשועים של רבונד, מי יכול לגלות ולומר סתרים וגניזות שלד? בכה, והכניס ראשו בין ברקיו ונשק את העפר.

בין כך ראה כמה דמיות של חברים סביבו. אמר לו, אל תירא בר יוחאי, אל תפחד מנורה קדושה, כתב ושמח תוך שמחת רבונד. כתב כל הדברים הללו ששמע באותו לילה, ולמד בהם ועסק בהם, ולא שכח דבר. ואותו נר האיר לפניו כל אותו הלילה עד שהגיע הבקר. כשהגיע הבקר, הרים עיניו, וראה אור אחד שהיה מאיר ברקיע. הוריד עיניו למטה. חזר כמקדם וראה אור בכל הרקיע שמאיר ועולה באותו אור דמות הבית בכמה ציורים. שמח רבי שמעון, ולפי רגע נגזו כל אותו האור.

בין כך הרי אותם שני שליחים באים. מצאוהו ראשו בין ברקיו. אמרו לו, שלום עליך מר! שלום למי שעליונים ותחתונים רוצים להקדים לו שלום. קום! קם רבי שמעון ושמח בהם. אמרו לו, ולא ראינו נחת רוח שעשה לך רבונד? ראינו אור הבית ברקיע? אמר להם, ראינו. אמרו לו, באותה שעה הוציא התחום בית המקדש, והעבירו הקדוש ברוך הוא בים הגדול, ומאורו היה מואר ברקיע.

אמרו לו, ראש הישיבה דורש בשלומך, והרי יודע שאנו שליחים אליך, וכמה דברים חדשים עתיקים התחדשו בתורה בלילה הזה. אמר להם, בבקשה מכס, אמרו דבר אחד מהם. אמרו, לא נתנה לנו רשות למה שבאנו אליך, אבל דבר חדש היה אליך בעת.

פתח ראש הישיבה ואמר, (בראשית יב) ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וגו'. זה בשביל שנתראה בו אור כמו זה. מי שלא זוכה במקום זה, ילך ויטח עצמו למקום אחר ויזכה בו. עץ שדולק, והאור לא עולה ומאיר בו, ונענעו אותו ונעלה בו האור ונאיר. והיינו עתידים לשמע, אבל בשביל לבא אליך לא רצינו להתעבב. שמח רבי שמעון.

אמרו לו, אי חסיד קדוש, כל הדברים שבתוכנו בתורה, דברים קטנים הם בכל דבר ודבר. ואותם דברים קטנים, כמה הם דברים גדולים ועליונים עד שאין להם שעור? שהרי אין בנו ספק, אלא ברור התורה על בריה. וכעת ראש הישיבה פרש דברים סתומים על זה בגלל מה שעקר הנשמה למה לא מאיר במקום זה וזוכה להיות מואר במקום אחר? ועד עתה לא זכינו בזה בשביל לבא אליך.

ודבר אחר זכינו לשמע ממנו: רוח שהולכת ערמה באותו עולם בלי בנים, אשתו תעשה כלי לבנותו. מה הטעם? אשתו היא נר שנדלקת ממנו, ושיניהם נר אחד היו, אור זה יוצא מאור זה. דעך זה, נדלק מתוך אורו ממש, משום שהיו אור אחד.

בעת, רבי, נחזר לדברים הראשונים, וכשנחזר למקומנו נטל רשות מראש הישיבה באותם דברים שנקבל ממנו, ונאמר לפניך. אשרי חלקך שאתה זוכה לאורות נסתרים מכל הצדדים מלמעלה ומלמטה מהעולם הזה ומעולם אחר. אמר רבי שמעון, דבר אחד רציתי לדעת, אם תוכל להודיע לי. נשים באותו עולם אם זכאיות לעלות למעלה, או איך הן שם? אמר לו, אי רבי אי רבי, בזה יש לנו סוד יתר (נכבד) כדי לא לגלות סודות של שם, אבל זה ילך ויטל רשות, ונאמר לך. בין כך פרח אחד והתכסה מהם והלך לו.

ולפי שעה שב אליהם. אמר להם, עתיד הייתי להכניס, והיו כלם בעטור אחד, שדנו דין בן אדם אחד שעמד על פתח הצד, ואותם פרוכים אחזו בו, ולא נתנו אותו להכניס שם, והיה בצער ביניהם, וצווח צווחות על גבי הפתח, ושמעו כל הצדיקים ששם, וכעת היו מתפנסים כל בני הישיבה להכניס אל מלך המשיח לעין בדינו. ובאתי להודיע לכם, וזה חברי הצטרף ללכת לשם, שפרו העבר בכל אותם בני הישיבות שיהיו מתפנסים בעת לפני המשיח. לקח פתקה אחת ונתן לרבי שמעון. אמר, קח את זה ועין כמה ששם עד שנבא אליך. ופרחו שניהם.

ורבי שמעון לקח הפתקה וראה מה שראה בסודות ששם כל אותו יום. בלילה ראה נר, ונפלה עליו שנה, ונרדם עד הבקר. כשהאיר היום קם, ופרחה אותה פתקה ממנו, והנה שניהם באים. אמר לו, עמד רבי, אשרי חלקך. עמד. בגללך ראינו וזכינו לכמה סתרים עליונים, כמה חדוה הראו לנו כשנתנו רשות לגלות לך כל מה שאתה רוצה. ראש הישיבה העליונה צא אלינו ואמר: שאלו בשלום בר יוחאי, מקומו של בר יוחאי הרי פנוי לו מכמה ימים, אין מי שיקרב אליו, אשריו!

רבי רבי, כשפרחנו ממך (בשבילך), נכנסנו וראינו כל בני הישיבות שהרי מתפנסים לתוך היכל אחד ששם המשיח, ודנו דין של אותו אדם שעמד על הפתח, ששמו אין לנו רשות לגלות. הצטרע רבי שמעון על זה. אמר לו, אל תצטרע רבי על זה, אתה תדע בלילה הזה בחלומך. אבל דין דנו עלי, שגזר משיח שיהיה אותו אדם בחוץ באותו צער ארבעים יום, וילסוף ארבעים יום יצאנו אותו בדין בצער הגיהנם שעה וחצי.

וכל זה משום שיום אחד אחד מן החברים היה מפרש דברי תורה, וכשהגיע לדבר אחד, ידע האדם הזה שיפשל בו, ואמר לחברים: שתקו, אל תאמרו דבר. ומשום ששתקו החברים, נכשל באותו דבר והתביש. ועל אותה בושה שגרים אדם זה, דנו אותו בדין הזה הקשה, משום שלא רוצה הקדוש



ברוך הוא להשאיר עוון התורה אפילו כמלא נימה.

דנו דינו, ויצאו כל בני הישיבה, ואני שאלתי רשות, שהרי בר יוחאי שאל שאלה זו. ועל זה הראו לי מה שלא ידעתי מלפני כן. אי רבי, ששה היכלות הראו לי, בכמה ענוגים ועדוניהם, במקום שפרכת פרושה בגנה. שהרי מאותה פרכת ולהלכה לא נכנסים זכרים כלל.

בהיכל אחד יש בתיה בת פרעה, וכמה רבוא ואלפי נשים זוכות אתה, ולכל אחת ואחת מהן יש מקומות של אורות ועדוניהם ללא דחק כלל. שלש פעמים בכל יום הפרוזות מכריזים: הרי דמות משה נביא הנאמן באה! ובתיה יוצאת למקום פרגוד אחד שיש לה, ורואה דמות משה ומשתחנה אליו, ואומרת: אשרי חלקי שגדלתי אור זה. וזה ענוגים שלה יותר מכלם.

חוזרת לנשים ומשתדלת במצוות התורה. כלן באותן דמיות שהיו בעולם הזה בלבוש אור, (כלבוש) בלבוש הזכרים, פרט שלא מאירים כף, מצוות התורה שלא זכו לקימן בעולם הזה, משתדלות בהן ובטעמיהן באותו עולם. וכל הנשים הללו שיושבות יחד עם בת פרעה נקראות (ישעיה לב) נשים שאננות, שלא הצטערו כלל בצער הגיהנם.

בהיכל אחר יש סרח בת אשר, וכמה נשים רבוא ואלפים יחד אתה. שלש פעמים ביום מכריזים לקניה: הרי דמות יוסף הצדיק באה! והיא שמחה ויוצאת לגבי פרגוד אחד שיש לה, ורואה אור דמות יוסף, ושמחה, ומשתחנה אליו ואומרת: אשרי היום שעוררתי בשורתך לסבי. אחר כף חוזרת לשאר הנשים, ומשתדלות בתשבחות רבון העולם ולהודות לשמו. וכמה מקומות ושמחה יש לכל אחת ואחת. אחר כף חוזרת להשתדל במצוות התורה ובטעמיהן.

בהיכל אחר יש יוכבד אם משה נביא הנאמן, וכמה אלפים ורבות עמה. בהיכל זה לא מכריזים כלל, אלא שלש פעמים בכל יום ויום מודה ומשבחת לרבון העולם היא וכל הנשים שאיתה. ושירת הים מזמרות בכל יום, והיא לבדה אומרת מכאן, (שמות טו) ותקח מרים הנביאה וגו', את התף בידה וגו'. וכל אותם צדיקי גן עדן מקשיבים לנעימות קולה, וכמה מלאכים קדושים מודים ומשבחים עמה לשם תקדוש.

בהיכל אחר יש דבורה, גם כף וכל שאר הנשים אתה מודות ומזמרות באותה שירה שהיא אמרה בעולם הזה. אי רבי, אי רבי, מי ראה חדות הצדיקים ושל נשים זכאיות שעושות לפני הקדוש ברוך הוא.

לפני ולפנים של אותם היכלות יש ארבעה היכלות טמירים של האמהות הקדושות שלא נמסר להגלות, ואין מי שרואה אותן. בכל היום הן לבדן, כמו שאמרתי לך, והגברים גם כן.

ובכל לילה נכללים כלם כאחד, משום ששעת הזיווג היא בחצות הלילה, בין בעולם הזה ובין בעולם הבא. זיווג אותו עולם - התדבקות נשמה בנשמה, אור באור. זיווג העולם הזה - גוף בגוף. והכל כמו שראוי, מין אחר מינו, זיווג אחר זיווג, גוף אחר גוף, זיווג אותו עולם אור אחר אור. היכלי ארבע האמהות נקראים היכלות של בנות בטחות (ישעיה לב), ולא זכינו בהם לראות. אשרי חלק הצדיקים, גברים ונקבות שהולכים בדרך ישר בעולם הזה, ונפאים לכל הענוגים של אותו עולם.

אי רבי, אי רבי, אלמלא בר יוחאי אתה, לא נמסר לגלות. זיווג אותו עולם נעשה פרי יותר מפרי שנעשה בעולם הזה. בזיווג שלהם, בזיווג אותו עולם, בערגה שלהם כאחד, כשהנשמות נדבקות זו בזו, עושות פרות, ויוצאים אורות מהם ונעשים גרות. והם הנשמות לגרים המתגירים, וכל אלה עולים להיכל אחד.

וכשמתגיר גר אחד, פורחת מאותו היכל נשמה, ונכנסת תחת כנפי השכינה, ונושקת אותה, משום שהיא פרי הצדיקים, ושולחת אותה לתוך אותו גר ושורה בו, ומאותו זמן נקרא גר צדיק. וזהו סוד הכתוב, (משלי יא) פרי צדיק עץ חיים. מה עץ החיים מוציא נשמות, גם צדיק פרי עושה נשמות.

ראש הישיבה אמר, כתוב (בראשית יא) ותהי שרי עקרה אין לה ולד. ממה שאמר ותהי שרי עקרה, איני יודע שאין לה ולד? מה זה אין לה ולד? אלא כף אמר ראש הישיבה, ולד לא היתה מולידה, אבל נשמות היתה מולידה בהתדבקות ערגה, שאותם שני צדיקים היו מולידים נשמות לגרים כל אותו זמן שהיו בחרן כמו שעשו צדיקים בגן עדן, כמו שכתוב (שם יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן. נפש עשו בנדאי.

שמח רבי שמעון. אמר לו אותו האיש, אי רבי, מה אמר לך, בכל ראש חדש ושבתות ומועדים וזמנים, אותם עולים להראות לפני המלך הקדוש, זכרים ולא נקבות, כמו שנאמר (שמות כג) יראה כל זכורך, וכשחוזרים, חוזרים בכמה דברים חדשים, ומחזירים דברים לפני ראש הישיבה.

יום זה החזירו דברים חדשים לפני ראש הישיבה על סודות עתיקים - צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו. שכלם עולים תוך משקל האילן עד שלא נבאו לעולם, וכפי משקלת המשקל כף יש להם בעולם הזה.

ראש הישיבה נרד וגלה ממה ששמע למעלה, דבר אחד גלה ולא יותר. עץ שלא עולה אורו, יכו בו ונאיר. גוף שלא עולה בו אור הנשמה, יכו בו ויעלה אור הנשמה, ויאחזו זה בזה להאיר. (שתי נסחאות)

משום שיש גוף שאור הנשמה לא מאיר בו עד שיכו בו, אז מאיר אור הנשמה ונאחז בגוף, והגוף נאחז בו. הגוף אז עולה אור מתוך הנשמה, מהדר מרומם ומשבח, מתפלל תפלתו ובקשתו, מברך לרבונו. הרי אז הכל מאיר, משום שיש גוף שאין הנשמה יכולה להאיר בו עד שיכו בו, ואז מאיר ונאחז זה בזה. יש עץ שלא נאחז באור, ולא עולה בו אור עד שיכו בו, ואז מאיר.

עד האחר רוצה לעשות כך, ומכה ברשעים, וכל מה שמכה, אז (משלי יג) וגר רשעים ידעך. מחרף ומגדף לכל הצדדים ולא יכול להאיר כלל, ואז כותב (קהלת ב) כי מה האדם שיבוא אחרי המלך. ורוצה להדמות לו ולא יכול. ועל זה (תהלים יא) ה' צדיק יבחן, ומכה בו, ואז מאיר ומתחזק באור. יבחן, כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן. גחן רבי שמעון ונשק לעפר. אמר, דבר דבר אחריך רדפתי מיום שהייתי, וכעת נודע לי הדבר מתוך שרש ועקר הכל.

אמר לו, אי רבי, אי רבי, כשעולים למעלה, כל אותם רוחות זכרים ונקבות באותו זמן שומעים (כמה) דברים חדשים ועתיקים, יורדים ונכנסים לתוך הישיבה, ומחזירים דברים לפני ראש הישיבה, והוא מלמד דבר על קיומו. כשעולים, מתפשטים מלבושיהם ועולים. כשיורדים, מתלבשים בלבושיהם של אותו גוף.

אי רבי, אי רבי, כמה דברים חדשים מתוך ראש הישיבה. אשריו מי שמקטין עצמו בעולם הזה, כמה הוא גדול ועליון בעולם ההוא. וכך פתח ראש הישיבה: מי שהוא קטן - הוא גדול, ומי שהוא גדול - הוא קטן, שכתוב (בראשית כג) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. מאה, שהוא חשבון גדול, כתוב בו שנה, קטן השנים, לאחד הקטנים. שבע, שהוא חשבון קטן, הגדילו ורבה אותו, שכתוב שבע שנים.

בא וראה שלא הגדיל הקדוש ברוך הוא אלא למקטין. לא הקטין אלא למי שהתגדל. אשרי מי שמקטין עצמו בעולם הזה, כמה הוא גדול בעלוי באותו העולם.

בין כך שמעו שירת הים בקול נעים שלא שמעו מיום שנבראו, קול נעים של שירה באותה נעימה שהיו אומרים. וכשסימו (שמות טו) ה' ימלך לעלם ועד, ראו ארבע דמיות ברקיע, ואחד מהם גדול ועליון מכלם. ואותו גדול ועליון מהם עורר קול ואמר, (ירמיה ב) זה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך וגו'. שט ברקיע ונגנו, עמד אחר אחריו ואמר, (ישעיה מב) והולכתי עננים בדרך לא ידעו בנתיבות לא ידעו וגו'. סים ושט ברקיע ונגנו.

פתח האחר ואמר, (שם לה) יששום מדבר וציה ותגל ערבה ותפרח כחבצלת. ושט ברקיע ונגנו. פתח האחר ואמר, (שם מג) זה אמר ה' בראש יעקב וגו'. (שם) זה אמר ה' הנותן בים דרך ובמים עצים נתיבה וגו', תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה וגו'. סים ושט ברקיע ונגנו. אז פחד גדול ואימה נפל עליהם.

כשהאיר היום, קול התעורר כמקדם ואמר: עם תקוף כאריה, גבורים כנמרים, תנו כבוד לרבוכם, שכתוב (שם כה) על כן יכבדוך עם עז וגו'. שמעו קול, חילות ומרפבות שהיו אומרים, (דברי הימים א-כט) לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והצח וההוד וגו', עד (נחמיה ט) ומרומם על כל ברכה ותהלה. תמהו והלכו. בין כך האיר היום, החזירו ראש, וראו כל המדבר מכסה בענני כבוד מאירים, נוצצים בגוונים רבים.

אמרו זה לזה, ודאי הקדוש ברוך הוא רוצה להשתבח בתשפחת של דור המדבר, שלא היה בעולם דור עליון כדור זה, ולא היה עד שיבא מלך המשיח. ודאי כל מה שהרצה לנו הקדוש ברוך הוא, לא היה אלא בשביל להודיענו חביבות רבונם עליהם, להודיע שיש להם חלק טוב, והם בני עולם הבא. ולעתיד לבא כשיקים הקדוש ברוך הוא את המתים, עתידים אלו לעמוד לתחייה בראשונה, כמו שנאמר (ישעיה כו) יחיו מתים, ואלה הם דור המדבר.

אמר לו, האם דבר חדש ידעת שאני מערטל ממנו? אמר לו, אמר, קול החוזר רציתי לדעת. בן אדם נותן קול בשדה או במקום אחר, וחוזר קול אחר ולא ידוע. אמר לו, אי חסיד קדוש, על דבר זה כמה קולות התעוררו, וכמה דקדוקים היו לפני ראש הישיבה. וכשינרד ראש הישיבה, אמר, כך פרשוה דבר בישיבת הרקיע, וסוד נכבד הוא.

בא וראה, שלשה קולות הם שלא נאבדים לעולמים, פרט לקול התורה והתפלה, שאלה עולים למעלה ובוקעים רקיעים. אבל קולות אחרים הם שלא עולים ולא אובדים.

והם השלשה: קול החיה בשעה שהיא על המשבר, אותו קול משוטט והולך באויר מסוף העולם ועד סוף העולם. קול הבן אדם בשעה שיוצאת נשמתו מגופו, אותו קול משוטט והולך באויר מסוף

העולם ועד סוף העולם. קול הנחש בשעה שפושט עורו, אותו קול משוטט באויר והולך מסוף העולם ועד סוף העולם.

אי חסיד קדוש, כמה דבר זה גדול ונכבד. אלה הקולות מה נעשה מהם, ולאיהן מקום ונכנסים ושוברים? אלה הם קולות צער, והולכים ומשוטטים בעולם באויר, והולכים מסוף העולם ועד סוף העולם, ונכנסים לתוך נקיקים ומחלות עפר ונסתרים שם. וכשנתן אדם קול, הם מתעוררים לאותו קול. קול נחש לא מתעורר לקול אדם. איך יתעורר? במכה. כשפכה אדם מפה, מתעורר קול הנחש שנסתר אליו אותו קול, ולא קול אחר. קול מתעורר אחר קול, מין אחר מין.

ועל כך ביום ראש השנה קול שופר מעורר קול שופר אחר, מין אחר מין הולך. דרך הנחש הוא לרע, להרג ולחכות. באותו קול ממש לא מתעורר קול נחש זה אלא אחר מין. וזהו כשאדם מכה במקל בארץ וקורא לו למינו, אז מתעורר אותו קול הנחש להשיב למינו. וסוד זה הוא נסתר.

אמר רבי שמעון, ודאי דבר זה הוא דבר נסתר, ותמהנו איך שלמה המלך לא ידע דבר זה. אמר לו, שלמה המלך ידוע ידע, ולא כל כך. אבל מה שלא ידע, אותו קול מה תועלת יש בו, ואיך יושב?

וראש הישיבה כך אמר, דקדוק זה לא ידע שלמה המלך, שהרי אותו קול כלול רוח ונפש, והכל עצמות מעצבון בשר, ומשוטט באויר, וכל אחד נפרד זה מזה. וכשמגיע לאותו מקום שנכנס בו, יושב כמות. וכל אותם מכשפים וקוסמים יודעים מקומות אלו בכשפיהם, וגוהנים לארץ, ושומעים קול זה שמתחברים אותם רוח ונפש והכל עצמות, ומודיעים דבר, וזהו (ישעיה כט) אוב מארץ. ועל זה רדף שלמה לדעת מה נעשה מאותו קול, ולא ידע. אשרי חלקך, רבי, שהבירר לך דבר אמת.

כשבו אדם מעורר קול, מיד (מתחברים) מתעורר אותו קול, ואין לו רשות להאריך יותר, אלא פעין אותו קול שעורר האדם, ולא יותר. ואם האריך האיש קולו, הוא לא מאריך כל כך אתו, אלא לסוף הקול, משום שלא יכול להאריך. מה הטעם? משום שפשיזא בהתחלה, מתארך מסוף העולם ועד סוף העולם. וכעת שנכנס לשם, לא יכול להאריך קול, שהרי אין לו מקום להתפשט שם כבהתחלה.

שמח רבי שמעון ואמר, אלמלא לא זכיתי לשמע אלא דבר זה - די לי להיות שמח שזכיתי לשמע דבר אמת של אותו עולם. אמר לו, אי חסיד קדוש, אלמלא ידעת חדות דברי אותו עולם לפני ראש הישיבה, תשמח יותר.

אמר לו, מה חדוש היה כעת כשבאת אלי? אמר, ראש הישיבה פתח ואמר, (בראשית מו) ויוסף ישית ידו על עיניו. חזוהו היא. מדוע סתימת העינים למת? משום שהעינים הן גוהנים של העולם הזה, ומראה ודמות העולם בהן. הוא נסתם ממנו עולם הזה ומראה העולם הזה, נסתמו עיניו. כל מראה העולם הזה נחשף ממנו, ונחשכו ממנו מראה עיניו, אין לו מראה בעולם הזה משם והלאה. אמר רבי שמעון, נאה תקון הסדמונים, וחכמתם? תראה ממלאכים קדושים.

אמר לו, למה יוסף ישית ידו מכל בניו? ואם תאמר על בשורה שלו, צריך לומר ויוסף חי תראה. אמר לו ישית ידו, משום שאהבתו היה, ומשום כך זה נסתם ממנו אור העולם הזה, וזה לקח אותו. מי שסותם עיניו, אהובו מראה כך: מראה שלד של העולם הזה אבד, הריני מראה שלד במקומך. מכאן והלאה יתקנו לך מראה אחר של אותו עולם.

אמר רבי שמעון, מה הנאה זו למת, ומה תועלת יש לו בזה? מי שירצה לשאל יום מה שהצטרך לפקח עיניו, בשביל להראות שעדין הוא מזדמן להשיב למראה העולם הזה במקדם.

אמר לו, אי חסיד קדוש, ודאי אם לא נסתם ממנו כל מראה העולם הזה ולא נאבד ממנו הכל, לא יהיה לו מראה וחלק של העולם ההוא. עולם זה הוא בהפוך מאותו עולם שאנו בו, שבזמן תחית המתים אפלו כחוט השערה לא יהיה מפעשה העולם הזה, שהכל נאבד בהתחלה (הטל יבטל אותו וישים אותו) באותו הטל (בהתחלה), ויעבר ממנו כל זהמה, ואחר כך יעשה כחמץ זה, וממנו יעשה הגוף בריה חדשה, כך כאן.

אמר לו רבי שמעון, ודאי ידעתי שאתם מלבשים שם בלבוש נכבד של גוף וך קדוש. האם היה כמו זה בעולם הזה, אדם שנראה באותו גוף כמו שאתם עומדים באותו עולם?

אמר לו, דבר זה שאלו לפני ראש הישיבה, שני עלמים שהתלבשו בינינו אחר שסבלו צער על חטא שלא נתן לגלות, ושאלו זה לפני ראש הישיבה, והוא אמר שזה היה כך בעולם הזה. מנין לנו? שכתוב (אסתר ה) ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות, התלבשה באותה דמות של העולם ההוא. מלכות - זו רוח הקדש, שהרי מלכות השמים נושבת רוח מאותה רוח האויר של אותו עולם, ובה התלבשה אסתר.

וכשנכנסה לפני המלך אחשורוש וראה אותו לבוש של אור, דמותה נדמתה למלאך אלהים, ופרחה ממנו נשמתו לפי שעה. מרדכי גם כך, שכתוב (שם ה) ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות. לבוש

מלכות ודאי, דמות של אותו עולם. ועל זה כתוב (שם ט) כי נפל פחד מרדכי עליהם. פחד מרדכי, ולא פחד אחשוורוש. אמר רבי שמעון, כמה מתוקים דברים אלו. אשרי חלקי. והרי ידעתי שצדיקים (בזה) באותו עולם מתלבשים בלבוש שנקרא לבוש מלכות, וכך הוא ודאי.

אמר לו, אויר גו עדן, נשיבת רוח הקדש הם, ובו מתלבשים הצדיקים כמו שהיו בעולם הזה. ואחר כך רוח הקדש שורה על ראש כל אחד ואחד, ומתעטר ונעשית לו עטרה. וכך היה למרדכי, שכתוב (שם ח) בלבוש מלכות, דמות אותו העולם. אחר כך ועטרת זהב גדולה - זו עטרת ששורה על ראשי הצדיקים באותו עולם. כשקבלו ישראל תורה, כמו זה היה להם עד שקטאו, שכתוב בהם (שמות לג) ויתנצלו בני ישראל את עדינם מהר חורב. התפשטו מאותו לבוש.

וכן כתוב ביהושע כהן גדול, (זכריה ג) חסירו הבגדים הצאים מעליו. וכתוב וילבישהו בגדים, אלו לבושי העולם ההוא. מכאן דברים ראשונים. ומכאן, שכל זמן שגוף העולם הזה קיים בקבר בקיומו, לא מתלבש רוח בלבוש אותו עולם, שכתוב וחסירו הבגדים הצאים מעליו - בהתחלה, ואחר כך - וילבישהו בגדים. ומלאך ה' עמד. מה זה עמד? אלא זוהי עטרה שנקראת מלאך ה', שעומדת על ראשי הצדיקים. וזהו עמד, עומד על הראש למעלה לאחר שמתלבשים בלבוש כבוד זה.

שני גופים כאחד לא יכולים לעמד. כל זמן שזה קיים, הרוח לא מקבלת אחר. העבר זה, הרי אחר מזמן מיד ודאי. זה יוצא וזה נכנס. כמו שיצא טוב ויצר בעולם הזה לא רוצה הקדוש ברוך הוא ששניהם יעמדו כאחד.

אמר לו, תהיינו על מה שכתוב, והשטן עמד על ימינו לשטנו. וכי יהושע בן יהוצדק כך, שאר בני העולם על אחת כמה וכמה. אמר לו, חסיד קדוש, כמה טמירים נסתרים הדברים הללו. (אמר לו), אף על גב שהחברים יודעים בדברי אותו עולם, לא יכולים לדעת בסודות הללו.

אמר לו, כיון שכן אדם באותו עולם, מה תועלת יש לאותו שטן להשטינו? ולא די לו שהוציא נשמתו ממנו והרג אותו?! אמר לו, אי חסיד קדוש, אשרי חלקך. בא וראה, תאות השטן לא היתה, אלא כדי שלא תלבש אותו צדיק בלבוש זה קדוש, שכיון שרואה אותו שטן שלבושו נדחה ולא נחשב, על כך מסטה אותו. מה הטעם? משום שאם תלבש באותו לבוש נכבד, מיד לבוש ההקמה ומעשה אותו שטן יתבטל ויעבר מהעולם, ולא נוח לו לשטן.

ועוד, שבכל זמן שלא התלבש, פוקדת הרוח לאותו הגוף שההקמה שלו, ונוח לו לשטן. וכיון שהתלבש באותו לבוש נכבד, הרי התבטלו גוני יצר הרע והגוף שלו, ואין לו זכרון עמו לעולמים.

ואם תאמר שאנו פוקדים בתי הקברות בראש כל לילה - לא על הגוף, אלא על הנפש (שהולכת מערסלת). שהרי כל זמן שהבשר קיים, הרוח פוקדת על הנפש, והנפש פוקדת על הגוף. אבל עכשיו פקדוננו הוא לנפש, שהיא שוכנת, ונשארת שוכנת תוך העצמות. ומשום זה בראש כל לילה פקדון הרוח לנפש, ולא על הבשר.

אי חסיד קדוש, בא אגלה לך דבר נסתר. בגין גוף האדם כך הוא: הרוח מעם רוח הקדש, הנשמה מתוך עץ החיים. כיון שרוח הקדש נתנה כח, מיד מרפובותיו נותנים כחם. כחם הוא עצמות ואיברים. כלם מצדם, ותקונם זה על זה. הסטרא אחרא נותנת בשר, ומצדה בא הבשר, ולא דבר אחר. מרפובותיה נותנים כל אותם גידים ועורקים להמשיך דם לבשר. אחרי שאלה נותנים חילם, השמים נותנים חילם, ומי הם? עור שנמשך על הכל כמוהם.

אחר כך מתחברים שמים וארץ כאחד, ונותנים ארבעה יסודות אלו: אש ומים ואויר ועפר, להגן על אלה ולכסות על הכל. אחר כך כל אחד נוטל חלקו שנתן, והתבטל. רוח הקדש ומרפובותיה, חלקם קיים. רוח הקדש, רוחו קיים והנשמה עולה. מרפבות רוח הקדש עצמותיהם קיימים, ועל זה חשיבות הגוף אלו העצמות, ומשום זה כתוב (ישעיה נח) ועצמותיך יחליץ, ובשר לא כתוב בו כך.

וכל זמן שהבשר של צד האחר עומד בקיומו, אותו שטן עומד להשטין. אבל הבשר, אין לו רשות להשטין, שהרי אין לו על מה שיסמך. ועל זה כתוב, (איוב לג) יכל בשרו מראי ונשפו עצמותיו לא ראו. מאותו מראה שטן שעומד להשטין שלא יכול, כיון שיכל בשרו. ונשפו עצמותיו לא ראו, לא ראויים לקרב אליו, שאין לו חלק בהם, כיון שזה כל אחד ואחד ממקומו, לא תובע עליהם ולא עומד להשטין בגללו.

לאחר שמתעכל הבשר הרי לא יתבע דין ולא עומד להשטין, שהרי אין לו על מה שיסמך, ולא מזכיר לאדם בשום דבר של העולם. אמר רבי שמעון, כעת ידעתי דברים על תקונם, ודאי נאה הוא לו לקטרג.

אמר לו רבי (שמעון), חגר כלי זינף והתקן עצמך. אם תרצה לדעת דברים שהתחלת, או אם תשאל בדברים האלה, אמר לי. אמר לו, ודאי, הרי ידעתי שאשתי מתה, שלא ידעתי ממנה כלום. והחברים

יודעים. נשים מה הטעם דעתן קלה?

אמר לו, הדעת באה בשש דרגות, וכל אחת לוקחת חלקה, מה שנשא, הוא קל. אבל נכבדה זו, אם לא שאשת כסילות משתתפת בה, בדבר זה אל תשאל, שהרי ידעתי שלא על אשתך שאלת, אלא על מה שכתוב, (ישעיה יט) הנה ה' רכב על עב קל. ואותו עב קל נקרא דעת, מאותה פלה יראת ה', והיא עומדת באמצע כמו שדעת עליונה, אבל (ועל זה) נקראת קל. והרי ידעתי שאלתך מהי.

אבל התר וחגר כלי זינד וקשר קשרך, שהרי זמן הוא לגלות כמו שהתחלת את המעשה. שעל פני רחב הבית אולם העזרה לפנים. בעזרה זו יש שנים עשר פתחים לפי חשבון שבטי ישראל. בפתח אחד כתוב ראובן, בפתח אחר כתוב שמעון, וכן כל שבטי ישראל רשומים על אותם פתחים בזמן שיעלו להראות לפני רבון העולם. מי שיכנס בפתח שרשום בו ראובן - אם משבט ראובן הוא, הפתחים מקבלים אותו. ואם לא, פולטים אותו החוצה. וכן בכלם, שלא יקבלו הפתחים אלא למי שהוא מאותו שבט שרשום בהם, ובהם יתחקקו ויודעו כל אחד ואחד.

שלוש מאות וששים וחמשה עמודי אור לוהט יש בכל צד מאותם ארבעה צדדים. כל העמודים הללו נקראים עמודים חיים, משום שלא עומד אורם שוכך במקום אחד. וכלם, אלו עולים ואלו יורדים, נותנים מקום זה לזה. אלו שעולים מכים זה בזה ומנגנים נגון, ואלה שיורדים גם כן.

אלה שעולים שמנגנים נגון, איזה נגון מנגנים? שיר יתום. (תהלים צח) מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה וגו'. שיר חדש, וכי יש שיר עתיק? אלא שיר, שעד כעת מלאכים קדושים לא שפחו לו, משום שהוא חדש. מה הטעם הוא חדש? בגלל אותו אחד שמחדש עלומיו, משפחו ואומר לו. וכך אמר ראש הישיבה, זה נקרא חדש והוא חדש, משום שדבק בשמש ולא נפרד ממנו. להוציא סטרא אחרא שאין בה חדוש, שכתוב בה (קהלת א) ואין כל חדש. זקן הוא ובלה, ולא התחדש. (ולא עושה תולדות. ואמלא עשה תולדות, היה מטשטש העולם).

עוד פתח ראש הישיבה. שרה התחדשה בעדון, דרגתה גרמה, שכתוב (בראשית יח) אחרי בלתי היתה לי עדנה. מה זה עדנה? משיכת עדן העליון. ומשום שנמשך עליה מצד נקבה, כתוב עדנה בה"א, ומשום זה כתוב היתה, ולא היה.

ואדני זקן. וכי אף על גב שהוא זקן לא ראוי להוליד? אלא לא דבר קטן אמרה עליו, (שאברהם אלא) שבגלל (להקטין עצמה שנדבקה) אותו (מלך) זקן (שנדבקה) (וכסיל), לא מתחדש ולא עושה תולדות, שאמלא היה עושה תולדות, היה מטשטש את העולם. (אלא אמרה על אברהם, בגלל שהוא זקן לא יתחדש ולא יעשה תולדות) ועל זה הקדוש ברוך הוא החזיר דברים, למה זה צחקה שרה וגו'. ואם תאמר, והרי כתוב (שם כד) ואברהם זקן בא בימים? אלא בא בימים, באותם ימים עליונים שמחדשים עלומים פנשר. ועל זה נגון זה נגון של אותו חדש הוא. הושיעה לו, למי? לאותו חדש, הושיעה ימיו המלך העליון וזרועו.

אותם שיורדים גם כן מנגנים, ואומרים שירה ותומה אחרת. ומהי? (תהלים ק) מזמור לתודה, שהוא יתום, גם כן.

אורם אחד נראה. וכשמתגלגל, נראים חמשה גוונים של אורות בכל עמוד ועמוד. העמודים הללו כלם חלולים מבפנים, וכשעולים ויורדים, יוצאים מהם שלהבות אש, כצורות כפתור ופרח. מעל כל עמוד ועמוד יש שלשה תפוחים שמכים בהם שלשה גוונים, אדם ירק ולבן. בכל גון וגון לוקחות אותיות בולטות משלהבת ירקה של אש, ולא שוככים לעולמים, ואין מי שיקום עליהם.

ארבעה גלגלים תוחמים מעשה ציור בכל עמוד ועמוד. באותם גלגלים יש פליאות גדולות. כשמתובבים, מוציאים מהם זגים של זהב ואבנים יקרות. ומיד מתפנסים בתוכם ולא נופלים לארץ. כשיוצאים אותם זגי זהב ואותם אבנים יקרות תוך סבוב הגלגלים, נשמע קול שאומרים: (ישעיה נד) זאת נחלת עבדי ה' וצדקתם מאתי נאם ה'.

שני אריות בכל גלגל וגלגל, אריה אחד מצד אחד, ואריה אחד מצד אחד, וכלם מאש ירקה, ובגלגול שמסתובבים הגלגלים מתחבקים אלה באלה, והולכים כלם בגלגול, מתדבקים זה בזה. כשעולים העמודים, נוהמים האריות אלה באלה, והתפוחים פורחים באויר ועולים למעלה ומכים אלה באלה באויר. ושבים למקומותיהם, ומשם נופלים. והאריות פושטים ידיהם לקבלם, ועולים אלה מעצמם. אי חסיד קדוש, מי ראה חכמת האמנות שציר הקדוש ברוך הוא בעמודים הללו?

בחצות היום יוצאים שני נשרים בכל גלגל וגלגל, ולא ידוע מקום שמשם יוצאים, ושורים על ראש האריות הללו, ואז שוככים העמודים והגלגלים, ועומדים בקיומם. והתפוחים נופלים על פיהם של הנשרים, ומקבלת אותם. ומיד פורחים מפה לפה, והולכים ומשוטטים ביניהם, ושבים למקומותיהם, ולא ידוע מי היא. לאחר שעה וחצי מרימים הנשרים קול, ומנגנים נגון מתוק, ונסתרים, ולא ידוע באיזה מקום.

סביב אותם העמודים יש שבכים מעשה ציור. אש אדמה ואור לבן וחיוטי זהב סביב סביב סובבים לכל צד, ומעין מים, כמו שנאמר (זכריה יד) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם חצנים אל הים הקדמוני וחצנים אל הים האחרון.

כאן פרש ראש הישיבה פסוק זה לפנים, וקולו נשמע החוצה. משנהיה מפרש פסוק זה, (אי קדוש, אי קדוש) קול תינוק התעורר מבחוץ, אותו תינוק שהיה מפרש תלמודו, ולמד לפני עמוד אחד של העולם, בנו של רבי יהודה שגדלת. ואחזי בו לדיו, וקולו התעורר מבחוץ בפסוק זה, ואמר, מים שהם מלמטה, איך יעלו למעלה ממנו, למקום עליון יותר ממנו בכמה מעלות? ומה צריך לאותם מים למעלה? ומה מקום שכל (תפוחי) המבועים והנחלים יוצאים ממנו, ואין הפסק למבועים והנחלים, השקה ממקום גבוש? מי ראה חפירת הבאר נותן מים למבוע שנובע?

וכי ירושלים תתן מים אל הים הקדמוני, מקום שכל מימי העולם יוצאים משם ונובעים משם? אי חסיד קדוש, לקול זה שכבו ושמעו כל קולות בני הישיבה של שם, ומשום זה לא יכלו בעלי הדיו לקרב אליו.

בכה רבי שמעון, אמר לו, אל תבכה מנורה הקדושה, אשרי חלקך שאפלו תינוקות ממך אומרים סודות נסתרים של התורה. בא ואמר לך מה שעשו בני הישיבה על קול אותו תינוק. כשנכנס קול אותו תינוק כחץ פנימה וכלם הקשיבו לו, באותה שעה הודע ראש הישיבה וכל אלו שהיו לפניו, ואמר, מי אלו שלא השאירו את אותו בן אלהים חיים להפגש? כמו ואחזי בו שלשה עמודים שעומדים לפני ראש הישיבה, ונכנס, וכל בני הישיבה נכנסו אליו. אמר ראש הישיבה, פסק פסוקך בן קדוש!

אמר, עד קצת פחדתי, שהריני משיבה אחרת, וכך אמרו לי כשבעלי הדיו אחזו בו. אמר לו, אל תפחד בן קדוש, כאן תהיה בינינו שבעה ימים, ותתרחץ בכל יום מטל הקדוש, ואחר כך יעלו אותך לתוף אותה ישיבה כשאר התינוקות מכאן.

פתח אותו תינוק ואמר, והיה ביום ההוא, ההוא - לא ידוע מיהו. אלא בכל מקום ביום ההוא, יום אחרון הוא. למה נקרא יום ההוא? אלא זהו יום שאחזי סוף בראש. ראשית נקרא הוא, כמו שנאמר (במדבר יח) ועבד הלוי הוא. עבודת הלוי לדרגה שנקראת הוא, טמיר וגנוז. ונקרא ההוא (ה' הוא), להראות סוף כל המעלות, שהיא ראשית, והכל אחד. ומשום שהוא סוף, היתוסף בו ה'. (הלוי הוא טמיר וגנוז. ונקרא יום ההוא, להראות סוף של כל הדרגות, שאחזי תחלה, והכל אחד).

עתידה ירושלים להוציא מים ולנבע מבוע. כאן יש לומר, סוף לכל הדרגות אינה ירושלים, אלא ודאי ירושלים ויום ההוא, הכל אחד. מה בין זה לזה? אלא ירושלים, כל הדרגות הקדושות שלה, כשסובבים נקראים ירושלים, וכך נראים. ויש דרגות שסובבות, ונקראות עזרות. אלה פנימיות ואלה בחוץ. ויש דרגות שנקראות כשסובבות לשכות. (כשמשותבות אלו הפנימיות ואלו לבחוץ, נקראו ירושלים. ויש דרגות שסובבות, ונקראות עזרות. ויש דרגות שנקראות לשכות) ויש דרגות שנקראות כשסובבות היכל ודביר. לפנים מכל אלו הדרגות יש נקודה אחת, (תהלים מה) כבודת בת מלך פנימה. נקודה זו נקראת יום ההוא, וסימנה - (דברים ג) ההוא יקרא ארץ.

וכשעמד יום זה מתוך שבכי העזרה, תקום נביעת מים, ואותה נביעה תהיה מהים הקדמוני, כמו אמא שבה בין זרועותיה, ומרב חלב שיונק, מתמלא פיו ונתגדל בו, מריק חלב לפי אמו. כך חצנים אל הים הקדמוני.

לקחו ראש הישיבה ונשקו. אמר, חזק (חיי עולם שדבר זה כך), כך פרשוהו בישיבת הרקיע, וכך זה ודאי. ים האחרון - מעלות אחרונות שלה. אי חסיד קדוש, כמה חדנה על חדנה נתיספה באותו תינוק תוף בני הישיבה. עשרים ושבע טעמי התורה, אמר אותו תינוק. ושבעים פתרים עטרו לאביו באותו יום. אשרי חלקו מי שזוכה ללמד את בנו. אמר רבי שמעון, לא זכה אביו ללמד. אמר, אביו השאיר.

וסוד נסתר היה בתינוק זה על מה שהסתלק מהעולם ועל שרצו לדון דינו (בגלוי) ונצל ממנו. זה היה בגלוי, שהיה מביש לרבו לפני הכל בשאלות וקשיות שלו, ולא חשש ללכת לאחר להתקין תלמודו, והחליש דעת רבו, ולכן רצו לדון אותו בדין קשה. ומשום כך, אף על גב שנצל מבעלי הדיו, לא נצל כאן. שבעה ימים היו שלא השתלם דיוקנו (דינו). וכשהיה מתרחץ, בקאב יתר לפני הכל כל אותם שבעה ימים עד שהשתלם דיוקנו. ועל שהסתלק מהעולם לא תרצה לדעת. אי רבי, אי רבי, אשרי חלקך!

בא וראה, תחת העגול של אותם שבכים ששם, באותם מים של אותו מבוע המעין, נרשם מבוע אחד, ומתפשט ויוצא החוצה, ונכנס לתוף הים הגדול, (ששם) ורושם בו דרך בלב הים, וממנו שותה לויתן ורוה ושמח, ומתרבה ברבוי. וכשיוצא מבוע אחר, אותו מבוע מתפשט והולך בסתר תחת התהום לתוף הים האחרון. וכל אותם מים זידונים ומים תקיפים ממניד אותם ומכופף אותם שלא יצאו לחבל בבני העולם. וסימן - (ישעיה מג) הנותן בזם דרך ובמים עזים נתיבה.

ובאמצע אותה עזרה יש שני כרובים, מעשה אמונות של המלך הקדוש, ולא יכולים לעמוד בהם עליונים ותחתונים. ותחתיהם עתידים כל ישראל לעמוד, שלא יצאו מתחת פניהם החוצה, וזכאים יהיו כל הנכנס תחת פניהם. שלשה עשר אקף מגדלים של שמש שמאיר מניצוץ של מרגלית בצעצוע (בניצוץ) פראוי. ראש הישיבה בגלל זה זכה לאותו כבוד.

מי יכול לומר מאותם דברים שמתחדשים בכל יום מלפני ראש הישיבה. אי רבי, בכל זמן שרוחות זכרים עולות למעלה, נשים באותו זמן יוצאות כלן, ומתכנסות לתוך ההיכל ששם בתנה, ושמות שם בכמה דברים עתיקים. ומשם יוצאות, ונכנסות כלן, והיא עמהן, לתוך היכל סרח, ושמות בכמה דברים חדשים ועתיקים, ומשם יוצאות והיא עמהן, ונכנסות לתוך היכל יוכבד. וכן בכל אותם היכלות.

פעת, רבי, אמר לך סוד אחד. בא וראה, בכל שמטה ושמטה הפרוץ יוצא: התכנסו גברים ונשים וכל אותם בני האמונה ועלו. אז כלם מתפשטים, זכרים ונשים, ועולים. וכל אותם יונקי חלב, ועלו. אז כלם נכנסים לתוך ישיבת (התכנסו) בני האמונה גברים ונשים, וכל אותם יונקי חלב, ועלו. אז כלם מתפשטים, גברים ונשים, ועולים. וכלם נכנסים לתוך ישיבת (התכנסו) גברים ונשים, ועולים. ואותו נער שמפתחות רבונו בידו עומד, ואומר להם כמה דברים חדשים ועתיקים, וכלם רואים שמחה שאין שמחה כמותה שמחה.

אחר כך נכנסים כלם לתוך כמה פרוכות, וכמה היכלות גנוזים שם, שהם מאירים בנעם ה' בתוך היכל אהבת הקדוש ברוך הוא, וזהו שכתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. אחר כך פורחים התינוקות למעלה, והם פורחים למטה, וחוזרים למקומותיהם ומתלבשים בבתחלה. אשרי העם שלכל טוב אותו עולם מצפים.

אמר רבי שמעון, כמה מתוקים הדברים ששמענו. אשרי חלקי שזכיתי לכל לשמע את כל זה. אשרי היום שצאתי לכאן. אמרו לו, רבי, שלשה ימים יש לנו רשות לבא אליך, ואחר כך יום אחד (נלך), ואין לנו רשות לבא. באותו יום נוספת שמחה שלך.

הוא מושך משיכות מצדו, ונסתר ומתפסח תחת מקום שנקרא תא הרצים עד חצות הלילה. מאחר חצות הלילה יוצאת שלהבת עמוד יצחק, ומכה בתרנגול הזה שנקרא גבר, כמו גבר אחר עליון ממנו. כיון שמכה בו גבר זה, קורא ונותן ששה קולות, וכלם בהשכל.

בשעה שהוא קורא, כל תרנגולי העולם הזה קוראים, ויוצאת ממנו שלהבת אחרת ומגיעה תחת פניהם, וקוראים. מה הוא קורא? בשעה ראשונה קורא ואומר: (תהלים כט) קול ה' בפח קול ה' בהדר. ובשעה שניה קורא ואומר: (מכה ו) קול ה' לעיר יקרא, (תהלים כט) קול ה' שבר ארזים. בשעה שלישית קורא ואומר: קול ה' חצב להבות אש. בשעה רביעית קורא ואומר: קול ה' יחיל מדבר וגו'. בשעה חמישית קורא ואומר: קול ה' על המים וגו'. בשעה ששית קורא ואומר: קול ה' יחלל אילות וגו'. ואחר כך קורא ואומר: (ישעיה מ) קול אמר קרא ואמר מה אקרא וגו'. וזהו התרנגול שקורא ולא שוכן, ואחר כך קורא כמו מקדם.

ומה קורא? כל מעשי בני העולם, משום שהוא בעל התיק (של החכמה) וקסת הסופר במתניו, וכל מעשי בני העולם כותב בכל יום. ובלילה לאחר שקורא כל הקריאות הללו, קורא כל מה שכתב ביום.

ואלמלא רגליו אצבעות שלו, שהם שתי דרגות - אחד אותו שעומד באמצע שהוא גדול, ואותו שעומד מאחור שהוא קטן, שמעפבים אותו - ישרף העולם בשלהבותיו. ומה עושים? כיון שעולה הפקר וחוט אור יוצא מצד דרום, אז מתחברים כלם ונעשים שתי רגלים שני טלפי עגל, לקים הכתוב (יחזקאל א) וכן רגליהם ככף רגל עגל. והרי ידעת סוד זה. שאלת ענף הגרן.

לתוך עזרה זו יש שלש מאות ונשים וחמשה היכלות, כחשבון ימות השנה. ובכל פתח ופתח כתוב: יהי שלום בחילך שלום בארמנותיך (תהלים קכב). לא ידוע מהו בהיכלות האלה, אלא כלם נראים מעשה ציור. שבעה סדרי מרגליות נראים אלו באלו בכל אחד ואחד.

אי חסיד קדוש, כמה משבח ראש הישיבה היכל אחד שהוא בראש צד מזרח העזרה הזו, משום שארבעה הם בארבעת צדי העולם. אבל היכל של צד מזרח מרבה אורותיו יותר מכלם.

יום אחד בימים הגדול יצא לוינתו, וכל הים הזדעזע, וכל הדגים הלכו לכאן ולכאן. פשהגיע הלוינתו לפתח פתח התהום, מתחיל לשמח, ושכך שם התהום, אלא אותו כמראה המעין, ומתפסים האורות, ולא נראו כל אותם אורות, פרט לאור ההיכל שבצד המזרחי הזה.

אותה מרגלית שמוציא הלוינתו מתוך אותו תהום שנקרא סגדו"ן, ממה נעשתה? אלא יום זה שמוציא הלוינתו שהזדעזע הים, יום שנחרב בית המקדש, הוא ט' באב. ואותה מרגלית, שששזכר הקדוש ברוך הוא את בניו וזרק שתי דמעות לתוך הים הגדול, אחת נופלת לתוך תהום זה שנקרא

סגדוין, ואחת נופלת לתוך תהום אחר שנקרא גילב"א.

משום שחמשה תהומות אחרים הם ביס הגדול, אבל לא חשבים כאלו האחרים. וכיון שנופלות אלו הדמעות, צפות תוך תהום אחד. ואחד נטבע תוך תהום שנקרא גילב"א.

שלמטה תוך שמרי היין, שמרים רעים, יוצא ערעור אחד מקטרג, מזיק קדמון, והוא ברוח דמות אדם שמתקרב לקדש. כיון שנגעבר משם ורוצה לרדת למטה להתלבש בלבוש להזיק את העולם, יורד הוא ומרכבבותיו, ולבוש קדמון שלובש תבנית שור, דמות שור. וראשון לנזיקין מאותם ארבעה הוא שור, ואותם ארבעה אבות להזיק העולם. וכלם שלשה אבות נזיקין פרט לשור כלם שלו.

ועל זה כתוב, (תהלים קו) וימירו את כבודם בתבנית שור אכל עשב. מהו אכל עשב? הרי דרשנו בו, אבל עקר הדבר מתמצית הלחם, ולא משבעת מיני דגן, אין לו בהם חלק, ולא ראוי לו להיות שם.

ממקומותיהם, ואלה יושבים במקומותיהם. עד שלא יוצאים אלו, מזמנים אלו. אור והתנוצצות שלהם אין העינים יכולות לסבל. הולכים מסביב, אין הם שוככים לעולמים.

כשמתפצל בן אדם בהיכל זה, מיד בהסתכלות ראשונה נראה קטן ולא קטן, מסתכל יותר - נראה גדול. עוד מסתכל - נראה יותר גדול. כל מה שמסתכל, כך נראה בהתפשטות גדול ועליון, עד שנדמה בהסתכלות כמלא נימה שאין לה שעור.

מעשים גדולים לפנים שלא ידועה אמונתם, משם מאירה עזרה וכל מה שיש בה, פרט לכרובים שאורם עולה עד רום הרקיע בגונים רבים, ואורות נוצצים. אלה וחמש מאות וחמשה ושבעים גפנים עושים פרות בעזרה זו.

יותר - (קהלת ד) חבק את ידיו, במרירות ואנינות שלו, ואחר כך - אכל את בשרו, בעל כרחו, שאין לו רשות לשלט על דבר אחר. מה עוזר לו בכל מה שמסטה ועושה ועמל שלאחר כך אין לו רשות אלא על שלו, אחר כך מרקיד ושמח ככסיל בלי דעת כלל, והולך ללא תועלת ואוכל הבשר. ובשאר אין לו רשות. מרירות שלמעלה ושלמטה, כשישראל בצרה ואוכלים אותם שונאיהם, ולא נותנים כח במעשיהם הטובים להוציא ממנו.

ואפלו מבשרו שהוא מצד זה, מרע לפני המלך הקדוש, שהוא רחום וחנון. אבל על שלו, רוח הקדש ונשמה קדושה, אין עליונים ותחתונים יכולים לשלט עליו כלל. ועל כך כל העלילות וכל מה שמסטה אותו רע, שחושב לשלט על רוח הקדש ואחר כך לא יכול, ושוב ואוכל את בשרו, מה תועלת היה לו? ועוד, שהם מכסים כלם כמו מערפל חזק, ואין שוככים עליונים ותחתונים.

בא ואמר לך דבר. אם תאמר ששמחה היא למלאך המות כשהורג בני אדם - לא. אבל משום שרואה שרצון רבונו בך, מראה עצמו בשמחה לעשות רצון הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים קמח) רוח סערה עשה דברו. אמר לו רבי שמעון, והרי הוא מרקד והולך בחדנה לפני נשים. אמר לו, אי חסיד קדוש, ודאי כך זה, להראות לפני המלך שנוח לו ברצון המלך. אבל הנחת שלו בהספד הנשים. הוא רוקד, ואזניו להספד.

אמר לו, אם כך, מדוע הולך ומסטה על האדם למעלה ומזכיר חטאיו? אמר לו, משום שהוא (קהלת ד) זקן וכסיל, וחושב לשלט על הרוח, וכל תאוותו היא בגלל זה. בסוף לא שולט אלא על שלו, בשרו, ועל זה כתוב (תהלים ז) ישוב עמלו בראשו.

הולך ורוצה לרגש את העולם, ומים עולים מתוך שאר תהומות ורוצים לכסות העולם. אותן דמעות רותחות יותר מכל אש שבעולם. ומתוך תקף הרתיחה שלהן, קופאים המים תוך היס הקפוא, ואלמלא שרמו הקדוש ברוך הוא נשיבה אחת מצד אברהם מעמוד שלו ונראה כל העולם, לא יכול לעמד אפלו רגע אחד.

אותן דמעות כשנופלות לתוך היס, נשמע קול בין היס עד מערת המכפלה. מקול נהמתם שנשמע שם כשנכנסים לתוך היס, מתעוררים אבות הראשונים, וקמו, וחשבו שהקדוש ברוך הוא רוצה להפך את העולם, עד שקול יוצא ואומר להם: אל תפחדו אהובים קדושים, בגללכם זוכר הקדוש ברוך הוא את בניכם, והוא רוצה לגאל אותם, ואתם תראו.

כל האלפא ביתות משלבות ומצטרפות אלה באלה, ומתחברות בצירוף השם הקדוש. כיון שנראה האותיות בצירוף זה, אלה נגזרים, ויוצאים אחרים, וכן כלם. אלה נגזרים, ואלה יוצאים, כלם לפנים בחלל אותם כפתורים.

שוב פורחים שלש פעמים ביום באויר ויוצאים החוצה, ועומד השם בארבע אותיות, תלויים באויר שעה וחצי. לאחר שנגזר זה מיד יוצא מתוך חלל האויר שם של שתיים עשרה אותיות, פורח ותלוי באויר שעה אחת, ולא יותר. אחר כך זה נגזר, ויוצא מיד צירוף אותיות אחרות, שם של כ' (של כ"ב)



אותיות, ותלוי באויר שעה אחרת ונגנז. ומיד יוצאות אותיות מחלל אחר, שם של עשרים ושמונה אותיות, מתעטרים כלם בכתריהם, ועומדים שעה וחצי, ונגנז זה. ומיד יוצאים תלויים באויר שם של עשרים וחמש אותיות בצרופיהן, ועומד שעה ושלושה רגעים. יוצאות אותיות של ארבעים ושנים אותיות, ועומדות לעולם.

השמות. אלא כלם אותיות, לא שוככים לעולמים, בולטים ונוצצים החוצה, ועולים ויורדים. אין מי שיכול לעמוד בהם, פרט למשיח בטרם גדול. זה גנוז, לאחר שעומד שעתים ועשרים ושנים רגעים, והשם החקוק של ע"ב אותיות יוצא ועומד ותלוי באויר שעה וחצי. כל השמות האלה לא יוצאים ולא נראים, אלא פעם אחת ביום, אבל אותן א"ב נראות פורחות באויר, ומצרפות אלה באלה שלש פעמים ביום.

כשפורחות אותיות האלף בית, אלה פורחות מכאן ואלה מכאן, ומצטרפות כלן. כשיוֹרד שם ראש הישיבה, מתחיל משיח רואה בצרוף א"ב אותיות כמו שראה דניאל, שהם: ממתוס ננקפי אאלון (מנא מנא תקל ופרסין (דניאל ה, כה)).

כל ערב שבת, כשמוקדשים ישראל את היום למטה, פרוז מכריז לארבעה צדדי העולם: התכנסו מרכבות קדושות! התקינו כסאות (קדושים) מי ראה חדוה בשלש מאות ותשעים רקיעים? כמה ממנים, כמה שליטים מתכנסים למקומותיהם. כיון שישאל למטה מוקדשים (להקדוש ברוך הוא), אז מתעורר עץ החיים, ומקיש באותם העלים שלו רוח נשיבות אחת מתוך עולם הבא, ואותם ענפי האילן מתנענעים, ועולים ריחות של העולם הבא.

אותו עץ החיים מתעורר, ומוציא נשמות קדושות, ופורש על העולם. ועם כל זה נשמות יוצאות ונשמות נכנסות. אלה מעוררים אלה, אלה יוצאים ואלה נכנסים, ועץ החיים בחדוה.

ואז ישאל כלם מתעטרים בעטרות של אותן נשמות קדושות, כלם בחדוה במנוחה. וכל השבת יש להם אותה חדוה ואותה מנוחה, וכל הצדיקים שבגן, כלם עולים ומתנענעים בענף עליון של העולם הבא. כיון שיוציאת השבת, כל הנשמות פורחות ועולות.

בא וראה, כשנכנסת שבת, נשמות יורדות לשורות על העם הקדוש, ונשמות הצדיקים עולות למעלה. כשיוציאת השבת, הנשמות עולות, אותן ששרו על ישראל. ונשמות יורדות, אותן נשמות הצדיקים.

כיון שעולות כל הנשמות ששרו על ישראל, עולות ועומדות בדמות לפני המלך הקדוש, והקדוש ברוך הוא שואל את כלם: איזה חדוש היה לכם באותו עולם בתורה? אשרי מי שאומר לפניו חדוש על התורה. כמה חדוה עושה הקדוש ברוך הוא. מכנס פמליה שלו ואומר: שמעו חדוש תורה שאומרת נשמות פלוני זה. וכלם מעמידים אותו דבר בשתי נשיבות. הם למטה, והקדוש ברוך הוא למעלה חותם לאותו דבר.

בא וראה, כשדבר מתחדש בתורה ונשמה שיוֹרדת בשבת התעסקה באותם דברים חדשים ועולה למעלה, כל הפמליה של מעלה מקשיבה לאותו דבר, וחיות הקדש מתרבים בכנפים ומתלבשים בכנפים. וכששואל אותם הקדוש ברוך הוא ולא משיבין, ושותקין, אז חיות הקדש מה פתוב? (יחזקאל א) בעמדם תרפינה כנפיהן, כמו שנאמר (איוב לב) כי עמדו לא ענו עוד. (נחמיה ח) וכפתחו עמדם כל העם.

ואם תאמר, למה לשתיקה קראו עמידה? אלא בדבור יש שבעה איברים שמתנענעים יחד אתו: לב, ראה, קנה, לשון, שנים, שפתים, בשר. ובשתיקה עומדים בעמדם ללא נעניע, ועל זה קוראים לשתיקה עמידה.

שהרי רב המנונא סבא אמר, (תהלים כ) ישלח עזרך מקדש וגו'. מקדש - זה קדוש ידים. ומציון יסעך - זה המוציא, שהוא סועד לב האדם. יזכר כל מנחתך, כל - לרבות דבר אחר, זו נטילת ידים אחרונה. ועולתך ידשנה סלה - זו ברכת המזון בזמון. אם אתה עושה כן, יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא. ובשבת מקדש, זה קדוש הגדול. ועל דבר זה התעטרו הצדיקים בגן עדן משבת לשבת אחרת.

עוד פתח ואמר, (ישעיה מ) על הר גבה עלי לך מבשרת ציון וגו'. על הר גבה - זה ודאי הר העברים, מקום שמשה נקבר בו. והרי פרושה, ששכינה תעלה לשם ויתבשר לעולם. אבל הכל הוא מבשרת ציון, זוהי חפצי בה, אשת נתן בן דוד, אם המשיח, מנחם ב"ר עמיאל, והיא תצא ויתבשר, והיא בכלל מבשרת ציון.

קול ישמע בעולם, ושני מלכים יתעוררו בעולם לערך קרב, ויצא שם הקדוש על העולם. מה תבשר ותאמר? (שם) הנה ה' אלהים בחזק ובא וזרעו משלה לו הנה שברו אתו ופעלתו לפניו. הנה שברו אתו - שהקדוש ברוך הוא מכריז בכל פמליה של מעלה ויאמר להם: התכנסו ודונו דין, מי שמסר נשמתו על

קדשת שמי מהו שָׁכְרוּ? וְאֵלּוּ יֹאמְרוּ בְּךָ וְכָךְ. מִי שֶׁסָּבַל כְּמָה חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים בְּכָל יוֹם עָלֵי מָה שֶׁכָּרוּ? הֵם יֹאמְרוּ בְּךָ. מִי שֶׁנֶּעְנַשׁ בְּכָל יוֹם עָלֵי מָה שֶׁכָּרוּ? הֵם יֹאמְרוּ בְּךָ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב הֵנָּה שֶׁכָּרוּ אֶתוֹ וּפְעָלָתוֹ לִפְנֵי.

מָהוּ וּפְעָלָתוֹ? אֵלָּא כְּמוֹ שְׁכָתוֹב, (תהלים לא) מָה רַב טוֹבָךְ וְגו', פְּעָלָתְ לַחֲסִים בְּךָ. זֶהוּ וּפְעָלָתוֹ. נִגְדַּ בְּנֵי אָדָם מָה זֶה? אֵלָּא נִגְדַּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. אֲשֶׁר צִפְנִית לִירָאִיד, מָה זֶה אֲשֶׁר צִפְנִית? וְכִי מִי יִגְזַל וְיִטַּל מִיָּדוֹ מָה שֶׁהוּא רוֹצֵה לְתֵת, שְׁכָתוֹב צִפְנִית?

אֵלָּא צָא וּרְאֵה מַעֲשֵׂי הַרְחֻמְנוּת שְׁעוֹשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּמָה שֶׁהוּא מַכָּה - בּוֹ נוֹתֵן רְפוּאָה. בְּמָה מַכָּה? בְּשִׁמְאָל. בְּיָמִין מְקַרֵּב וּבְשִׁמְאָל מַכָּה. בְּמָה שֶׁמַּכָּה - בּוֹ נוֹתֵן רְפוּאָה לְעוֹלָם. כְּתוּב (ירמיה א) מִצָּפוֹן תִּפְתָּח הָרָעָה, וּבְצָפוֹן מַכָּה, שֶׁמֶשׁ יוֹצֵאִים כָּל הַדִּינִים וְכָל הַגְּזוּרוֹת הַקְּשׁוֹת - וּבּוֹ שׁוֹרָה כָּל שָׂכָר טוֹב וְכָל טוֹב שְׁעִתִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתֵת לְיִשְׂרָאֵל. לְעֵתִיד לְבֹא קוֹרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצָפוֹן וְיֹאמַר לוֹ: בְּךָ נִתְּנִי כָּל טוֹב וְכָל שָׂכָר טוֹב לְבְנֵי שֶׁסָּבְלוּ כְּמָה רַעוּת בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל קִדְּשַׁת שְׁמִי, וְתוֹ שָׂכָרִים טוֹבִים שֶׁנִּתְּנִי בְּךָ.

זֶהוּ שְׁכָתוֹב, (ישעיה מג) אִמֵּר לְצָפוֹן תִּנִּי וּלְתֵימָן אֵל תִּכְלָאִי וְגו'. וְכִי דָרָךְ הַדְּרוֹם בְּךָ הוּא, לְמַנֶּע בְּרָכוֹת! וְהִרִי כָּל הַבְּרָכוֹת מִצַּד דְּרוֹם, וְכָל טוֹבוֹת הָעוֹלָם מִדְּרוֹם יוֹצְאוֹת, וְהוּא אוֹמֵר לְתֵימָן אֵל תִּכְלָאִי!!

אֵלָּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יַעֲזוּר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבָרָהָם וְיֹאמַר לוֹ: קוּם, שְׁהִרִי הַגֵּיעַ זְמַן שֶׁאֲנִי גּוֹאֵל אֶת בְּנִיךָ לְתֵת לָהֶם שָׂכָר טוֹב עַל כָּל מָה שֶׁסָּבְלוּ בְּגִלּוֹת. וּמִתּוֹךְ שֶׁאֲבָרָהָם הִנֵּה בְּמִכְרֵתָם, שְׁכָתוֹב (דברים לב) אִם לֹא כִי צוּרִים מְכָרִים - זֶה אֲבָרָהָם, הִנֵּה לוֹ כְּמִי שֶׁלֹּא טוֹב בְּעֵינָיו, וּמִרְאָה עֲצָמוֹ כְּמִי שֶׁרוֹצֵה שְׁלִיקוֹ עַל חֲטָאֵיהֶם יוֹתֵר וְיֹאמַר: גְּבוּ מִחֲטָאֵיהֶם! אֲמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֲבָרָהָם: לְדַעֲתִי כָּל מָה שֶׁאֲמַרְתָּ לְפָנַי. אֲנִי גַם כֵּן לְפָנַי. אֵל תִּכְלָאִי. אֲנִי רוֹצֵה לְפָנֶיךָ עַל בְּנִיךָ, אֵל תִּמְנַע מֵהֶם טוֹבוֹת, אֵל תִּמְנַע מֵהֶם שָׂכָר טוֹב, כְּמָה וְכְמָה סָבְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם. וּמִשּׁוֹם בְּךָ - אִמֵּר לְצָפוֹן תִּנִּי. וְהִנֵּנוּ אֲשֶׁר צִפְנִית, וְזֶהוּ הַדָּבָר (שְׁתֵּהא) שֶׁל אוֹתָהּ מְבַשֶּׁרֶת.

וְעוֹד תִּבְשֹׁר פַּעַם שְׁנִיָּה, בְּשַׁעַה שֶׁהַשְׂכִּינָה תַעֲלֶה עַל אוֹתוֹ הַר עֲלִיוֹן, וְתִלָּךְ וּתִבְשֹׁר לְאֲבוֹת. מִיָּד תִּלָּךְ לִירוּשָׁלַיִם וְתִרְאֶה אוֹתָהּ בְּחֻרְבָּנָהּ. תִּכְנַס לְצִיּוֹן, וְשָׁם תִּתְקַרֵּק קִיר כְּמִקְדָּשׁ עַל מְקוֹם בֵּית מוֹשֶׁבֶה וְעַל כְּבוֹדָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם. וְשָׁם נִשְׁפָּעֶת שְׁלֹא תִקַּח מִשָּׁם וְלֹא תִצָּא עַד שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִגָּאֵל אֶת בְּנִיךָ, וְחִפְצִי בָּהּ זֶה תִּבְשֹׁר כְּמִקְדָּשׁ וְאוֹמַרְתָּ: (ישעיה יב) צִחְלִי וְרִנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן כִּי גָדוֹל בְּקֻרְבְּךָ וְגו'. מָה זֶה גָדוֹל בְּקֻרְבְּךָ? זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁבָּא אֵלָיָה לְהַקְדִּימָה מִן הָעֶפֶר, וְיֹאמַר לָהּ: (שם נב) הַתְנַעֲרִי מִעַפְרִי קוֹמִי שְׁבִי וְרוּשְׁלֶם. וְרוּשְׁלֶם הִיא, וִירוּשָׁלַיִם שְׁמָה בְּיָדָאִי.

וּבִזְזָה גַם בְּךָ כְּמָה שֶׁמַּחָה עַל שְׂמֻחָה תִּהְיֶה לְצַדִּיקִים בְּגֵן עֵדֶן. וּמִשּׁוֹם זֶה אֲשֶׁרִי מִי שֶׁנִּשְׁמָתוֹ בְּשִׁבְתָּ מִעִידָה לְפָנַי הַמְלִיךְ עַל חֲדוֹשׁ הַתּוֹרָה, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל פְּמִלְתּוֹ וְכָל אוֹתוֹן נִשְׁמָתוֹ הַצַּדִּיקִים שֶׁהִיוּ בְּגֵן עֵדֶן, כֻּלָּם מִתְעַטְרִים בְּאוֹתוֹ דָּבָר.

עוֹד שְׁמַעֲתִי מִנוֹרָה הַקְדוֹשָׁה, שֶׁכְּמָה כְּבוֹד עַל כְּבוֹד וְעֹטְרָה עַל עֹטְרָה מְעַטְרִים לְאֲבִי אוֹתוֹ אָדָם שֶׁם בְּשַׁעַה שֶׁאֲמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הַתְכַּנְסוּ לְשִׁמְעַת חֲדוֹשׁ וּדְבָרִים חֲדָשִׁים בְּתוֹרָה מִשָּׁם פְּלוֹנִי כֵּן פְּלוֹנִי. כְּמָה הֵם שֶׁמִּנְשָׁקִים אֶת רֹאשׁוֹ. כְּמָה צַדִּיקִים מְעַטְרִים אוֹתוֹ כְּשִׁינְדִים. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל כָּל אֵלּוּ שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה בְּיוֹם הַשְּׁבִית מִשְׁאָר יָמִים. (עַד כֹּאן)

#### רַעֲיָא מְהִימָנָא

רֹאשִׁית עֲרִסְתֶּכֶם חֲלָה תִרְיָמוּ וְגו'. מִצְוָה לוֹ לְהַפְרִישׁ חֲלָה לַפֶּה. חֲלָ"ה בְּךָ חֲשִׁבּוֹנָה: מִ"ג בִּיצִים וְחִמֶּשׁ בִּיצָה, אֶחָד מִחֲמֶשׁ. וְיֵשׁ חִמֶּשׁ אֶחָד מִחֲמִשִּׁים, שֶׁהוּא ה'. וְזֶה סִימָן מְגִ"ן, שֶׁהוּא מִיכָא"ל גְּבִרְאִי"ל נּוֹרִיאִי"ל. חֲלָה - שְׂכִינָה. שְׁבִמְקוֹם שְׁמִלְאָכִים אֵלָּה שֶׁם - הָאֲבוֹת שֶׁם. וּבְמִקְוֶה שֶׁהָאֲבוֹת שֶׁם - שְׂכִינָה שֶׁם. וּבָהּ וְיַחַל, בָּהּ אֲנִי מִתְפַּלֵּלִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת לב) וְיַחַל מֹשֶׁה אֶת פָּנָיו ה' אֵלָהֵינוּ. (דברים ג) אֲדַנִּי אֱלֹהִים אֶתָּה הַחֲלוּת לְהִרְאֹת אֶת עֲבָדֶיךָ. וּבָהּ חֲלָה זְכוּת אֲבוֹת, וּבָהּ תִּמָּה זְכוּת אֲבוֹת לְרָשָׁעִים, שֶׁהִיוּ מְקַבְּלִים שָׂכָר בְּעוֹלָם הַזֶּה.

שְׁמַצַּד יָמִין שְׁשָׁם י', שֶׁהִיא חֲכָמָה, רֹאשִׁית שֶׁם ה', שֶׁהִיא מְרָאָה זְכוּת עַל בְּנִי מִזְמִין, שְׁשָׁם רַמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה מִצַּד אוֹת ה' אַחֲרוֹנָה, שֶׁהִיא שְׁמָאֵל שֶׁל גְּבוּרָה, שְׁשָׁם לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁשָׁם שִׁס"ה, שְׁשָׁם נְדוּנִים לְרָשָׁעִים גְּמוּרִים, תִּמָּה לָהֶם זְכוּת אֲבוֹת, וּמִתְחַפֵּץ לָהֶם שֶׁם יְהו"ה - ה' הוּא. וְלִמְדָנוּ מִהֶמֶן הַרְשָׁע, (אסתר ה) וְכָל זֶה אֵינֶנּוּ שׁוֹה לִי. (עַד כֹּאן רַעֲיָא מְהִימָנָא).

וְיֹאמַר ה' אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בְּגָדֵיהֶם לְדִרְתָּם וְגו'. רַבִּי חִזְקִיָּה פִתַּח, (זכריה ג) וְיִרְאֵנִי אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְגו'. כְּמָה צַדִּיקִים הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בְּכַבּוֹדָם עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, וְנִתְּנוּ לָהֶם תּוֹרָה קְדוֹשָׁה, וְנִתְּנוּ לָהֶם נְבִיאִי אֱמֶת שֶׁמִּנְהִיגִים אוֹתָם בְּתוֹרָה בְּדָרָךְ אֱמֶת.

בא וראה, כל נביאים ונביאים שהעמיד הקדוש ברוך הוא לישראל, על כלם התגלה הקדוש ברוך הוא בדרגות עליונות קדושות, וראו זיו כבוד קדוש של המלך ממקום עליון, אבל לא קרוב כמשה, שהיה קרוב למלך יותר מהכל, שהרי אשרי חלקו יותר מכל בני העולם, שעליו כתוב (במדבר יב) פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת. ושאר נביאים היו רואים ממקום רחוק, כמו שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי.

אמר רבי חזקיה, כך למדנו, כתוב (שמות ב) וילך איש מבית לוי ויסק את בת לוי. וילך איש - זה הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמות טו) ה' איש מלחמה. מבית לוי - זה הקדוש ברוך הוא, מקום שהקמה עליונה ואותו זהר (נהר) מתחברים כאחד, שלא נפרדים לעולמים. מבית לוי - שהשרה לויתן (כל שמחה) בלבדו בעולם, זהו שכתוב (תהלים קד) לויתן זה יצרת לשחק בו. ויסק את בת לוי - זה הקדוש ברוך הוא, מקום שאור הלבנה מאיר.

ותהר האשה ותלד בן. האשה ודאי, כמו שנאמר (בראשית ב) לזאת יקרא אשה. בהתחלה בת לוי, כך הוא בודאי. וכי בת לוי בהתחלה וכעת אשה? אלא כך למדנו, אשה עד שלא מזדווגת נקראת בת פלוני. אחר שהזדווגה נקראת אשה. וכאן בת ואשה, הכל בדרגה אחת היא.

ותצפנהו שלשה ירחים - אלו שלשת החודשים שהדין הקשה שרוי בעולם. ומהם? תמוז וא"ב וטב"ת. מה בא להשמיענו? שעד שלא ירד משה לעולם, מצוי היה למעלה, ועל זה הזדווגה בו שכינה מיום שנולד. מכאן אמר רבי שמעון, רוחות הצדיקים מצויות הן למעלה עד שלא ירדו לעולם.

ולא יכלה עוד הצפינו ותקח לו וגו'. מה זה ותקח לו תבת גמא? שפסטה אותו בסמיניה להיות שמור מאותם דגי הים ששטים בים הגדול, כמו שכתוב (תהלים קד) שם רמש ואין מספר. והיא פסטה אותו להיות שמור מהם בכסוי (של צד היובל המכבד) שבני הים בלא כבוד בשני צבעים, לבן ושחר, והניחה את משה לשוט ביניהם, להיות נודע ביניהם, משום שעתיד הוא לעלות ביניהם בפעם אחרת לקבל תורה.

ותברך את פרעה - זוהי שבאה מצד שמאל של דין הקשה, כמו שנאמר לרחץ על הניאר. על הניאר דוקא, ולא על הים. ואם תאמר, הרי כתוב (שמות יז) ומטף אשר הכית בו את הניאר, ומשה לא הכה אלא בים, וקראו הכתוב אור! אלא אור היה שהכה אחרו על ידי משה, וישמו הכתוב שהוא עשה.

כמו זה, (שם ז) וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את הניאר. ואחרו הכה. אלא (שעל זה) עד שבא מצד הקדוש ברוך הוא קראו הכתוב הכות ה'. אחר כך קראו בשם של משה. ונערתיה הלכת - אותן שאר מרכבות שבאות מצד זה.

ותפתח ותראהו את היקל. ותראהו! ותרא היה צריך לו לכתב! מה זה ותראהו? והרי אמר רבי שמעון, אין לך דבר בתורה או אות אחת בתורה שאין בה סודות נכבדים ועליונים. אלא כך למדנו, רשם המלך והמלכה נמצא בו, והם רשם של וא"י ה"א. מיד - ותחמל עליו וגו'. עד כאן למעלה. מכאן והלאה למטה, פרט לפסוק זה שכתוב ותתצב אחתו מרחק. אחות של מי? אחות של אותו שנקרא לכנסת ישראל אחותי, כמו שנאמר (שיר ה) פתחי לי אחותי. מרחק, כמו שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי.

מה משמע? משמע שאותם צדיקים, עד שלא ירדו לעולם, נודעים הם למעלה לגבי הכל, וכל שכן משה. ומשמע שנשמות הצדיקים נמשכות ממקום עליון, כמו שבארנו. וסוד הדבר למדנו, שמשמע שאב ואם יש לנשמה, כמו שיש אב ואם לגוף בארץ. ומשמע שבכל הצדדים, בין למעלה בין למטה, הכל בא ונמצא מזכר ונקבה. והרי בארו הסוד, שכתוב (בראשית א) תוצא הארץ נפש חיה. הארץ - זו פנסת ישראל. נפש חיה - נפש אדם הראשון העליון, כמו שנתבאר. בא רבי אבא ויסקו. אמר, ודאי נאה אמרת, ופאן הוא הכל.

אשרי חלקו של משה נביא הנאמן על כל שאר נביאי העולם. בגלל זה לא השתדל בו כשהסתלק מהעולם, רק הקדוש ברוך הוא שהעלהו לפרגודו. ועל כך עלה משה בנבואה עליונה ובדרגות נכבדות מכל נביאי העולם, ושאר הנביאים ראו אחר כתלים גדולים.

ויראני את יהושע הכהן הגדול (זכריה ג). מה ראה? שהיה עומד לפני מלאך ומתלבש בלבושים מלכלכים, עד שיצא הפרוץ ואמר: הסירו הבגדים הצאים מעליו. אמר רבי יצחק, כתוב כאן ועמד לפני המלאך. מה זה לפני המלאך? שהיה דן דינו, אותו שכתוב בו (קהלת ה) ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא. מה בא להשמיענו? שכל בן אדם שלא זוכה בעולם הזה להתעטף בעטוף מצוה ולהתלבש בלבוש מצוה, כשנכנס בעולם ההוא עומד בלבוש טנפת שלא צריך, ועומד בדין עליו.

בא וראה, כמה לבושים מזדמנים באותו עולם, ואותו האיש שלא זוכה בעולם הזה בלבושי מצוה, כשנכנס לעולם ההוא מלבישים אותו בלבוש נודע אחד לפני בעלי הגיהנם, ואותו לבוש אוי למי שמתלבש בו. שהרי כמה שומרי החקים עתידים לאחוז בו, ומכניסים אותו לגיהנם. ושלמה המלך צווח

ואומר: (קהלת ט) בכל עת יהיו בגדיך לבנים.

למדנו בסוד ספרא דצניעותא, ארבעה מלכים יוצאים למול ארבעה. תלויים בהם כענבים באשכול, צרורים בהם שבעה רצים, מעידים עדות, ולא עומדים במקומם.

רענא מהימנא

ציצית. מצנה זו היא להזכיר כל מצוות התורה בשבילה, כמו שנאמר וראיתם אתו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אתם (במדבר טו). זהו סימן המלך להזכיר ולעשות.

כתוב (שמות כח) ועשית ציצ זזהב, וחרו בארנו - סוד הציץ להתעטר בו כהן גדול. וזהו ציצ להסתכל בו בעינים, שהוא סימן של עולם העליון שהתעטר בו כהן גדול.

ומשום זה הסתכלותו מכפרת על עזות פנים, שלא עומדת לפניו אלא פני אמת, סוד של כל אלו הפנים העליונים, שהם פני אמת, פנים של אמת, שפוללים באמת של יעקב.

ציצית היא נקבה, סוד עולם התחתון, הסתכלות להזכיר. ציצ זכר. ציצית נקבה, וזה לכל אדם. ציצ לכהן.

ושנינו, אסור להסתכל בשכינה, בגלל זה יש תכלת, משום שתכלת היא כסא לבית דוד ותקונו. וזהו פחד מלפני ה' לפחד מאותו מקום. ועל זה וראיתם אתו וזכרתם את כל מצוות ה'. וזה הפסא שדנים בו דיני נפשות, כמו שפרשנו, וכל הגונים טובים לחלום, פרט לתכלת, שהוא כסא שעולה בדיו תנפשות.

כתוב ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת. ונתנו על הכנף לא כתוב, אלא ונתנו על ציצת. שזהו שמכסה על שאר החוטים. וראיתם אתו וזכרתם. וכתוב (דברים כח) זכור את אשר עשה לך עמלק. מה הטעם זה? אלא משל לבן שפרץ גדר ונשכו כלב - כל זמן שאביו רוצה להזכיר את בנו, היה אומר: זכור כשנשך אותך הכלב! גם כאן - וראיתם אתו וזכרתם, שזהו מקום שעולות הנפשות להדון.

כמו זה - (במדבר כא) והיה כל הנשוף וראה אתו וחי. למה? אלא כשמעלה את עינו וראה דמות אותו שנשכו, היה פוחד ומתפלל לפני ה', והיה יודע שהוא ענש הרשעים. כל זמן שהבן רואה רצועת אביו, פוחד מאביו. נצול מהרצועה - נצול מהכל. מי גרם לו להנצל? זה שראה בעינו אותה רצועה - אותה רצועה גרמה לו להנצל. ולכן, וראה אתו וחי. ראה רצועה שמלקה אותו, והיא עשתה לו להנצל. גם כך וראיתם אתו וזכרתם - ועשיתם ודאי. ואם לא - הרי הרצועה, שזו תגרם לכם לשוב לעבודתי תמיד, ואז ועשיתם.

ולא תתורו אחרי לבבכם, ימנע מכם דרכים רעים אחרים, ודאי לא תתורו ולא תעשו רעות. ועל זה עולה גון תכלת. זו תכלת דומה לכסא הכבוד. מה כסא הכבוד עושה את האדם ללכת בדרך ישר לזכותו, גם תכלת זו עושה את האדם ללכת בדרך ישר. ודאי שהכל יש לפחד ממקום זה ללכת ישר.

כתוב (ישעיה כד) מכנף הארץ זמרת שמענו פרי לצדיק ואמר רזי לי וגו'. מכנף הארץ - זה כנף הציצית, שהוא כנף הארץ. זמרת שמענו - אלו שאר החוטים שיוצאים ותלויים ממקום עליון תוף אותם שבילים עליונים שיוצאים מהכמה עליונה. צבי לצדיק - זה צדיק חי העולמים, שאותם חוטים אלו יפיו, שהרי ממנו יוצאים, וכל חוט כלול בשני צדדים. וכשהסתכלתי, אמרתי: רזי לי רזי לי. שהרי מתוך סוד עליון של כל האמונה יוצאים. וכשהסתכלתי בתכלת וראיתי רצועה להלקות, מקום וראה לפחד, אמרתי: אוי לי שבני אדם לא יודעים להשגיח ולהסתכל על מה נענשים לשקר. בזה בגדים בגדו, שהרי קוראים קריאת שמע ללא ציצית ומעידים עדות שקר, ואלו הם בוגדים שבגדו, משקרים בעצמם.

ובגד בוגדים בגדו - לבושם בלי ציצית, נקרא בגד בוגדים. לבוש של אותם בוגדים שבגדו, שמשקרים ומעידים עדות שקר בכל יום. אוי להם! אוי לנפשם! שעולים באותו כסא תכלת להדון, ועליהם כתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני. אותו בגד שלקה נודע לכל בעלי הדינים. אוי להם! שאין להם חלק בעולם הבא. אשריהם הצדיקים שלבושיהם ותקוניהם נודעים למעלה להטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. (עד כאן רעיא מהימנא).

מצנה זו מצות ציצית, כוללת תכלת ולבן, דין ורחמים באש. אש לבנה לא אוכלת, תכלת אוכלת ומשמידה. (דברי הימים ב ז) ותאכל העלה. לבן מימין, תכלת משמאל. העמוד האמצעי מיוחד בין שניהם - ירק. ומשום זה פרשנו בעלי המשנה, מאימתי קורין את שמע בשחרית? משניפי בין תכלת לבן. ומשום זה התקינו לקראה בייחוד.

השלמה מההשמטות סימן ד

פתח רבי נהוראי בפרשת ציצית ודרש, ועשו להם ציצת וגו'. כאן כתוב לדרתם, וגבי שבת לדרתם,

שְׁכָתוֹב לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבִת לְדִרְתָּם, (חֶסֶר).

שְׁשִׁנִּינוּ, תִּקְנֵנוּ פְּרִשֶׁת צִיצִית בְּקִרְיַת שְׁמַע, וּבְדִירְתוֹ שֶׁל אָדָם נִמְצָא קִרְיַת שְׁמַע, חוּץ מִפְּרִשֶׁת צִיצִית שֶׁחֲסָרָה מִשָּׁם. בְּמָה נִשְׁלָם? אֲלֵא כְּשֶׁהָאָדָם מִתְעַטֵּף בְּצִיצִית וְיוֹצֵא בּוֹ לִפְתַּח דִּירְתוֹ שְׁלָם.

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמַח, וּמִלֶּאֱדָה הַמּוֹת זֶה מִשָּׁם, וְנִצּוּל הָאָדָם מִכָּל גֶּזֶק וּמִכָּל מִשְׁחִית. וְהִינוּ לְדִרְתָּם, בְּשִׁבִּיל דִּירְתָּם. שֶׁהִיָּה שָׁם שְׁלָם וְיוֹצֵא מִפְּתַח בֵּיתוֹ בְּמִצּוֹת, מִלֶּאֱדָה הַמִּשְׁחִית זֶה מִשָּׁם, וְנִצּוּל הָאָדָם מִכָּל גֶּזֶק וּמִכָּל מִשְׁחִית. מִנֵּה לָנוּ? מִמָּה שְׁכָתוֹב מִזֹּזוֹת. מִהָאוֹתִיּוֹת מִשְׁמַע - זִ"ו מו"ת, שֶׁלֹּא נִתֵּן רְשׁוּת לַמִּשְׁחִית לַחֲבֹל וְזֶה מִפְּתַחוֹ.

בְּשִׁבֶּת שְׁכָתוֹב לְדִרְתָּם, מָה הַטַּעַם? כִּינּוּ שְׁקִדְשׁ הַיּוֹם, דִּירְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּנֵר דּוֹלֵק וְשִׁלְחוֹן עֲרוּךְ וּמִטָּה מְצֻעַת, וְדִירְתוֹ מִתְקַנֶּת כְּדִירְתָּתָהּ חֲתוּן לְקַבֵּל בּוֹ הַכֶּלֶה. וּמִי הִיא? הַשְּׁבִת הִיא כֶּלֶה, וְלַעֲלֹם אֵין מְכַנִּיסִין אוֹתָהּ אֲלֵא בְּדִירָה מִתְקַנֶּת לְכַבֻּדָּה כְּפִי הָרְאוּי לָהּ, וְעַל זֶה כְּתוּב לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבִת. וְכְתוּב לְדִרְתָּם! לְהַכְנִיס בָּהּ כֶּלֶה קְדוֹשָׁה לְדִירְתָּהּ וְלִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ.

בְּשִׁעָה שְׁקִדְשׁ הַיּוֹם, וְאִם כֶּלֶה זֶה בָּאָה וְאִינָה מוֹצֵאָה דִּירָה מִתְקַנֶּת וְשִׁלְחוֹן עֲרוּךְ וְנֵר דּוֹלֵק - כֶּלֶה זֶה אוֹמֶרֶת: אֵין דִּירָה זֶה מִיִּשְׂרָאֵל. כְּתוּב בִּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵין זֶה מִיִּשְׂרָאֵל, אֵין דִּירְתוֹ לְקִדְשָׁהּ. וְעַל כֵּן צָרִיךְ כָּאֵן קִדְשָׁהּ לְדִירְתָּתָהּ יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה כְּתוּב לְדִרְתָּם - בְּשִׁבֶּת וּבְצִיצִית.

אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי, מַעִיד אֲנִי עָלֶי, מִי שִׁיוֹצֵא מִשְׁעָר בֵּיתוֹ בַּעֲטוּף שֶׁל מִצָּה וְתַפְלִין בְּרָאשׁוֹ, בְּשִׁעָה שִׁיוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵי שַׁעֲרִים מְזַדְמָנֶת עָלָיו הַשְּׁכִינָה, וְשִׁנֵּי מִלְּאָכִים שְׁעוֹמְדִים עָלָיו, אֶחָד מִמֵּינוּ וְאֶחָד מִשְׁמָאֵלוֹ, כָּלֵם מְלִוִּים אוֹתוֹ עַד בֵּית הַכְּנֶסֶת וּמִבְּרָכִים אוֹתוֹ. מְקַטְרֵג אֶחָד שְׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַפְּתַח שֶׁל הָאָדָם הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם, וְעַל כֵּן מְשִׁיב וְאוֹמֵר אֲמֹן: ע"כ מִהַשְׁמָטוֹת.

הַשְּׁלָמָה מִהַשְׁמָטוֹת סִימָן הַ סֶפֶר הַבְּהִיר

מָה הַטַּעַם אָנוּ מְטִילִים תְּכֵלֶת בְּצִיצִית, וּמָה הַטַּעַם שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם? מִשָּׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמָה? לְמִלֶּךְ שֶׁהִיָּה לוֹ גֵּן נָאָה וְלוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת, וְשָׁם שׁוֹמֵר עָלֵיהֶן, וְהוֹדִיעוֹ לְבָדוֹ אוֹתָהּ הַנְּתִיבוֹת. אָמַר לוֹ: שְׁמֹרֵם וְלֹךְ בָּהֶם בְּכָל יוֹם, וּבְכָל זְמַן שְׁתַּדְרִיכֶם שְׁלוֹם לָךְ.

מָה עָשָׂה הַשׁוֹמֵר? אָמַר: אִם אֲנִי אֶהְיֶה לְבָדִי בְּאֶלֶה הַנְּתִיבוֹת, אִי אֶפְשָׁר לְשׁוֹמֵר אֶחָד לְקַיֵּם אֶלּוֹ הַנְּתִיבוֹת, וְעוֹד, כִּי יֹאמְרוּ הָעוֹלָם, כִּי לֹא הוּא מִלֶּךְ זֶה וְשׁוֹמֵר זֶה. לָכֵן שָׁם שׁוֹמֵר זֶה שׁוֹמְרִים אַחֲרָיו עַל הַנְּתִיבוֹת, אֲלֵה הֵן שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת.

וּמָה הַטַּעַם שֶׁל הַתְּכֵלֶת? אָמַר הַשׁוֹמֵר: שְׁמָא יֹאמְרוּ הַשׁוֹמְרִים הֵגֶן שְׁלִי הוּא. נִתֵּן לָהֶם סִימָן וְאָמַר: רְאוּ הַסִּימָן לְמִלֶּךְ שֶׁהוּא שְׁלֹו, שֶׁהֵגֶן הִזָּה וְאֵלֶּה הַנְּתִיבוֹת הוּא תִּקְנֶם, וְאִינֶם שְׁלִי, וְהִנֵּה חוֹתֶמוֹ.

מִשָּׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמָה? לְמִלֶּךְ וּבִתּוֹ שֶׁהִי לָהֶם עֲבָדִים, בְּקִשּׁוֹ לִילֵךְ מִרְחוֹק - פָּחַדוּ מִן אֵימַת הַמֶּלֶךְ, נִתְּנוּ לָהֶם הַמֶּלֶךְ סִימָנוֹ. פָּחַדוּ מִן הַבֵּת, וְנִתְּנָה לָהֶם סִימָן. אָמַר: מַעֲתָה בְּשִׁנֵּי סִימָנִים אֵלוֹ - (תַּהֲלִים קַכָּא) ה' יִשְׁמְרֵךְ מִכָּל רָע, יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ. וּמָה הִיא? אַרְצָה שְׁנֹחֲצָבָה מִמִּנְהָ שְׁמִים, וְהִיא כְּסָאוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִיא אֲבֹן יִקְרָה, וְהִיא יָם הַחֲמָקָה, וּכְנֻגָּהּ תְּכֵלֶת בְּטָלִית צִיצִית.

שְׁאָמַר רַבִּי מֵאִיר, מָה נִשְׁתַּנָּה (שְׁאָמַר) תְּכֵלֶת מִכָּל מִינֵי צִבְעוֹנִין? מִפְּנֵי שֶׁתְּכֵלֶת דּוֹמָה לַיָּם, וְהַיָּם דּוֹמָה לְרִקְעֵי, וְהָרִקְעֵי דּוֹמָה לְכֶסֶף הַכְּבוֹד, שְׁאָמַר (שְׁמוֹת כד) וַיֵּרָאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו כְּמַעֲשֵׂה לְבַנֵּת הַסִּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטַהֵר. וְכְתוּב (יחזקאל א) כְּמִרְאֵה אֲבֹן סִפִּיר דְּמוּת כְּסָא: ע"כ מִהַשְׁמָטוֹת.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כְּמָה עֲדִים עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲדִיד בָּהֶם בְּנֵי אָדָם, וְכָלֵם בְּעֶצֶה וּבְעֻדוֹת עוֹמְדִים מוֹלוֹ. קָם בְּבִקְרָה, מוֹשִׁיט רַגְלָיו לְלֶכֶת - עֲדִים עוֹמְדִים מוֹלוֹ, מְכַרְיִזִים וְאוֹמְרִים: (שְׁמוּאֵל-א ב) רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּ וְגו'. (קִהֲלֵת ד) שְׁמֹר רַגְלֶךָ בְּאֶשֶׁר תֵּלֵךְ. (מִשְׁלֵי ד) פֶּלֶס מַעְגַּל רַגְלֶךָ. פּוֹתַח עֵינָיו לְהַסְתַּכֵּל בְּעוֹלָם - הָעֲדִים אוֹמְרִים: (שִׁם) עֵינֶיךָ לֹכַח בְּבִיטוֹ. קָם לְדָבָר - הָעֲדִים אוֹמְרִים: (תַּהֲלִים לד) נִצַּר לְשׁוֹנֵךְ מֵרַע וְגו'. מוֹשִׁיט יָדָיו בְּדַבְרֵי הָעוֹלָם - הָעֲדִים אוֹמְרִים: (שִׁם) סוֹר מֵרַע וְעָשָׂה טוֹב.

אִם מִצִּיצֵת לָהֶם - יָפָה, וְאִם לֹא - כְּתוּב (זְכַרְיָה ג) וְהִשָּׁטוֹן עֲמִיד עַל יְמִינוֹ לְשָׁטְנוֹ. כָּלֵם מַעֲדִידִים עָלָיו בְּחֻטְאָיו לְמַעַלָּה. אִם רוּצָה הָאִישׁ לְהַשְׁתַּדֵּל בְּעֻבְדוֹת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - כָּלֵם מַעֲדִידִים סִגְלוּרִיָּא לְפָנָיו, וְעוֹמְדִים לְהַעֲדִיד עָלָיו טוֹבוֹת בְּשִׁעָה שְׁצָרִיךְ לוֹ.

קָם בְּבִקְרָה, מְבַרֵךְ כְּמָה בְּרָכוֹת. מִינֵי תַפְלִין בְּרָאשׁוֹ בֵּין עֵינָיו - רוּצָה לְהַרִּים רֹאשׁוֹ, רוּצָה שֶׁם הַקְדוּשׁ הָעֲלִיּוֹן אֲחוּז וְרָשׁוּם עַל רֹאשׁוֹ. וְרִצּוֹנוֹת תְּלוּיוֹת לוֹ מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה עַל לְבֹו. הָרִי מִסְתַּכֵּל בְּכַבֻּד רַבּוֹנוֹ. מוֹשִׁיט יָדָיו, רוּצָה יָד אַחֲרֵת מִתְקַשֶּׁרֶת בְּקִשָּׁר הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, מְחַזֵּר יָדוֹ וּמִסְתַּכֵּל בְּכַבֻּד רַבּוֹנוֹ. מִתְעַטֵּף בַּעֲטוּף שֶׁל מִצָּה בְּאַרְבַּע זְוִיּוֹת כְּסוּתוֹ, אַרְבָּעָה מְלָכִים יוֹצֵאִים לְכַנֵּד אַרְבָּעָה. אַרְבָּעָה עֲדֵי אֶמֶת שֶׁל הַמֶּלֶךְ, תְּלוּיִים מְאַרְבַּע זְוִיּוֹת, וְתְלוּיִים בָּהֶם כְּעֲנָבִים בְּאֶשְׁכּוֹל.

מה אשכול שהוא אחד ותלויים בו כמה ענבים, מצד זה ומצד זה, כך זה מצוה אחת, ותלויים בה כמה ענבים וגם וזמורות צרורים בהם. שבעה רצים אלו הם שבעה צורות של תכלת שצריך לכרוך בה בכל אחד ואחד, או להגדיל עד שלשה עשר. מי שיוסיף, לא יוסיף על שלשה עשר. מי שימעיט, לא ימעיט משבעה.

ולמדנו, תכלת זו היא סוד דוד המלך, וזה חוט אברהם שזכה בו לבניו אחריו. מה זה תכלת? תכלית הכל. (נדאי) רבי יהודה אומר, כסא הכבוד נקרא.

רבי יצחק אומר, שבע פריכות שהיא שכינה שביעית הכל בודאי. שהרי היא מתברכת מששה אחרים על ידי הצדיק. ואם שלשה עשר, שלשה עשר הם, כמו שבארוה בשלש עשרה מדות, וזהו פתח הכל.

והיא חוט אחד, ורשומה בגנינה, וצבעה יוצא מדג אחד שהולך בים כנרת. וכנרת נקראת על שמה. ועל זה כנור היה תלוי מעל מפת דוד, שהרי (של דוד) נדאי הוא כנור דוד מנגן מאליה למלך הקדוש העליון, ולכן גננו עולים עד הרקיע, ומתקיע עד הכסא.

וכאן כתוב מצוה, כמו שנקאמר (מלכים ב יח) מצות המלך היא. (אסתר ג) מדוע אתה עובר את מצות המלך? כי מצות המלך. וסוד ושרש במלך מתעטרים כאחד, וזוהי זכרון ופתח לכל שאר הפתחים, שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק. וכתוב זה השער לה. ועל זה כתוב וראיתם אתו וזכרתם את מצות ה', להקליל בזה כל שאר הפתחים. ולכן הם מעידים עדות ולא עומדים במקומם, משום שהיא מצות.

ושנינו, תשמישי מצוה נזרקין. ואם תאמר, הרי לולב וערבה תשמישי קדשה הם, למה נזרקים? אלא תשמישי קדשה, משום שרשומים בכתובת השם הקדוש.

אמר רבי יצחק, אותם חוטים, להראות איך תלויים מכאן ומכאן לארבעה צדדי העולם ממקום זה, והיא שולטת על הכל בסוד הלב, שהיא לב כל העולם הזה ולב העליונים, ותלויה בלב העליון, והכל הוא בלב שיוצא מחכמה עליונה. אמר רבי יצחק, שעור של זה (וארד) של זה נתבאר באותיות חקוקות של רבי אלעזר.

אמר רבי יהודה, אמר הקדוש ברוך הוא: מי שרוצה ללכת אחר יראתי, ילך אחר הלב הזה ואחרי העינים שעומדים עליה. מי הם עינים אלה? כמו שנקאמר (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים. אבל אתם, לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. מה הטעם? משום שאתם זנים אחריהם.

אמר רבי חייא, מה הטעם כאן יציאת מצרים, שכתוב אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים? אלא משום שפשיטתו ממצרים, נכנסו בחלק זה, ובזה הרג הקדוש ברוך הוא הרג במצרים. ולכן במקומו נזכר, ובמקומו הזהירם בזה. מה זה במקומו? משום שמצוה זו היא מקומה.

שנה רבי ייסא, כתוב (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. כימי!! פיוס היה צריך לו לכתב, שהרי בזמן אחד יצאו, ולא התעכבו! אלא כמו אותם ימים עליונים שהתברכה בהם פנסת ישראל, כך עתיד הקדוש ברוך הוא להוציא את ישראל מהגלות, ואז כתוב (ישעיה יב) ואמרתם פיוס ההוא הודו לה' קראו וגו', זמרו ה' כי גאות עשה מידעת זאת בכל הארץ. מה זה מודעת זאת? משום שעכשו נודעה זאת בעטוף מצוה. באותו זמן תודע זאת בכמה מנהגים שלה שיעשה הקדוש ברוך הוא אותות ונסים בעולם, אז כתוב (זכריה יד) פיוס ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. ימלך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת קרח

וישח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים יט) הנחמדים מזקב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים. כמה עליונים הם דברי התורה, כמה מכבדים הם, אהובים הם למעלה, אהובים הם לכלם, בגלל שהם שם קדוש. וכל מי שמשתדל בתורה, משתדל בשם הקדוש ונצל מהכל. נצל בעולם הזה, ונצל בעולם הבא. בא וראה, כל מי שמשתדל בתורה, אחוז בצע החיים. כיון שאחוז בו בכל אחוז, שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה וגו'.

רבי יצחק אומר, כל מי שישתדל בתורה, יש לו חרות מהכל, חרות ממיתה כמו שאמרנו, משום שחרות שורה עליו ואחוזת בו. אלו ישראל מתעטרים בתורה, ונצלו מהכל, ולא ימצאו בגלות. וזהו שכתוב (אלו ישראל משמרים את התורה, ונצלו מהכל, ולא ימצאו בגלות. כתוב) (שמות לב) חרות על הלחות, אל תקרי חרות אלא חרות. וחרות זו (בארוה) נמצאת בתורה. התורה היא כח הימין, כמו שנקאמר (דברים לג) מימינו אש דת למו. והשמאל נכלל בימין. מי שעושה ימין שמאל ושמאל ימין, הרי הוא כאלו מחריב עולם.

בא וראה, אחרן ימין, לויים שמאל. קרח רצה לעשות חלופי הימין לשמאל, ומשום זה נענש. ולא

עוד, אלא שְנִמְצָא בוֹ לְשׁוֹן הָרַע, וְנִעְנַשׁ בְּכָל. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הַשְּׂמַאל נִכְלָל תַּמִּיד בְּיָמִין. קִרַּח רָצָה לְהַחֲלִיף תַּקּוּן שְׁלֹמֶעֱלָה וּלְמִטָּה, בְּגִלָּל זֶה נֶאֱבָד מִלְּמַעְלָה וּלְמִטָּה.

וַיִּקַּח קִרַּח. מַה זֶה וַיִּקַּח? לָקַח עֲצָה רָעָה לַעֲצֹמוֹ. כָּל מִי שֶׁרֹּדֵף אַחֵר מִה שְׁאִינוֹ שָׁלוֹ - זֶה בּוֹרַח מִמֶּנּוּ, וְלֹא עוֹד, אֲלָא מִה שֵׁישׁ לוֹ - נֶאֱבָד מִמֶּנּוּ. קִרַּח רֹדֵף אַחֵר מִה שְׁאִינוֹ שָׁלוֹ - אֶת שָׁלוֹ אֶבֶד, וְאַחֵר לֹא הָרוּחַ.

קִרַּח הִלָּךְ בְּמַחֲלָקָתוֹ. מַה זֶה מַחֲלָקָתוֹ? פְּלוּגָתָא. מַחֲלָקָת שְׁלֹמֶעֱלָה וּלְמִטָּה. וּמִי שֶׁרוֹצֵה לְחַלֵּק תַּקּוּן הָעוֹלָם, נֶאֱבָד מִכָּל הָעוֹלָמוֹת. מַחֲלָקָת הִיא מַחֲלָקָת שֶׁל הַשְּׁלוֹם, וּמִי שֶׁחוֹלֵק עַל הַשְּׁלוֹם חוֹלֵק עַל הַשָּׁם הַקְּדוֹשׁ, מִשּׁוֹם שֶׁשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ נִקְרָא שְׁלוֹם.

בֹּא וּרְאֵה, אֵין הָעוֹלָם עוֹמֵד אֲלָא עַל שְׁלוֹם. כְּשֶׁבָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, לֹא זָכַל לְהִתְקִים וּלְעֻמֵּד, עַד שֶׁבָּא וְהִשְׁרָה עָלָיו שְׁלוֹם, וּמִהוּ? שֶׁבֵּת, שֶׁהִיא שְׁלוֹם הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וְאִז עָמַד וְהִתְקִים הָעוֹלָם. וּמִי שֶׁחוֹלֵק עָלָיו, יֵאָבֵד מִהָעוֹלָם.

צִלְפַּחַד חָלַק עַל שֶׁבֵּת, שֶׁהִיא (בַּמִּדְבָּר טו) מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים. מִי אוֹתָם עֲצִים? אוֹתָם עֲצִים אֲחֵרִים, כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ. וְאֵלּוּ דְּבָרֵי (אֵילָנוֹת) חַל, וְחַל בְּקֹדֶשׁ לֹא שׁוֹרָה, (מִכָּאן וְהִלָּאָה דְּבָרֵי חַל בְּשֶׁבֵּת אֲסוּר וְדֹא) שֶׁחָלַק עַל שְׁלוֹם שְׁלֹמֶעֱלָה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כְּתוּב (תַּהֲלִים קִיט) שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תוֹרָתְךָ וְגו'. הַתּוֹרָה הִיא שְׁלוֹם, שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי ג) וְכָל נְתִיבָתֶיהָ שְׁלוֹם. וְקִרַּח בָּא לְפָנֶיךָ שְׁלוֹם שְׁלֹמֶעֱלָה וּמִטָּה, וּמִשּׁוֹם זֶה נִעְנַשׁ מִלְּמַעְלָה וּמִטָּה.

וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְגו'. פֶּסוּק זֶה פֶּרֶשְׁיָהוּ הַחֲבֵרִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, קִרְאִי מוֹעֵד, קִרְאִי כְּתוּב, חֲסֵר יו"ד. לָמָּה קִרְאִי? אֲלָא כִּדְּהוּ - מַלְכוּת הָאֶרֶץ כְּעֵין מַלְכוּת הָרִקִּיעַ. וְסוּד זֶה - כָּל אוֹתָם כְּתָרִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁהֵשֵׁם הַקְּדוֹשׁ נֶאֱחָז בָּהֶם, כָּלֵם מְזֻמָּנִים מִמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא קֹדֶשׁ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (וַיִּקְרָא כג) מִקְרָאִי קֹדֶשׁ. וְאִמְתִּי? בְּשִׁעָה שְׁמוּעָה זְמִין בְּעוֹלָם. כְּמוֹ שֶׁאוֹתָם כְּתָרִים עֲלִיּוֹנִים שְׁמֻזְמָנִים מִקֹּדֶשׁ הָעֲלִיּוֹן, כִּדְּגַם קֹדֶשׁ תַּחְתּוֹן זְמִין לְחִילּוֹ לְעִטְרָם וּלְהַעֲלוֹתָם.

קֹדֶשׁ עֲלִיּוֹן דְּדוּעַ, קֹדֶשׁ תַּחְתּוֹן חֲכָמַת שְׁלֵמָה, כִּדְּגַם הִיא מְזֻמָּנָה לְכָל חִילָּהּ, וְאוֹתָם חִילּוֹת כָּלֵם עֲתִידִים לְהִתְעַטֵּר בְּקֹדֶשׁ תַּחְתּוֹן זֶה בְּזִמְן שְׁמוּעָה שְׁרִי בְּעוֹלָם. וְכְמוֹ שֶׁחִילָּהּ עוֹמְדִים לְמַעְלָה, כִּדְּגַם עוֹמְדִים מִמֶּנִּי הַעֲמִים כְּדִגְמָתָהּ לְמִטָּה, וְעַל זֶה נִקְרָאוּ קִרְאִי מוֹעֵד. וּמִשּׁוֹם שֶׁהֵם לְמִטָּה, קִרְאִי מוֹעֵד חֲסֵר, (כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה) אֲבָל הֵם בְּשִׁלְמוֹת יִתְרָה.

אֲנָשִׁי שֵׁם וְדֹאִי, וְלֹא אֲנָשִׁי ה'. וְזֶהוּ סוּד (וַיִּקְרָא כד) בְּנִקְבוֹ שֵׁם יוֹמֶת, וּבִאֲרָנוּ, וְעַל זֶה נִקְרָא כָּאֵן אֲנָשִׁי שֵׁם וְדֹאִי. כִּיֵּן שְׁמֻעָה הַגְּבוּרָה בָּאִים, אֲנָשִׁי שֵׁם הֵם, הִרִי שְׁבָחָם יִתְרִי, אֲבָל הֵם לָקְחוּ לְעַצְמָם וְנִאָּחֲזוּ בְּמַחֲלָקָתוֹ.

בָּקֵר וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ. לָמָּה בָּקֵר? וְלָמָּה קֹדֶשׁ וְלֹא טְהוֹר? אֲלָא הֵם בָּאוּ מִצֵּד שֶׁל טְהוֹר, וְקֹדֶשׁ הִכְהִין. אָמַר מֹשֶׁה, בָּקֵר, כְּשֶׁכְּתִיר הִכְהִין מִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם - אִם אֵתִים כְּהִנִּים, הִרִי בָּקֵר, עֲבָדוֹ עֲבֹדַת הַבָּקֵר, וְאִז וַיֵּדַע ה' אֶת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַקְּדוֹשׁ. אֶת אֲשֶׁר לוֹ - סֵתֵם, זֶה הַלּוּם. וְאֶת הַקְּדוֹשׁ - זֶה הִכְהִין. אִז וְהִקְרִיב אֵלָיו. וְאֵין מִי שֶׁיִּבְחִין בְּדָבָר אֲלָא בָּקֵר. אִם תִּהְיֶה רְאוּיִים לְהִשָּׁאֵר בְּצֵד הַדִּין, בָּקֵר לֹא יִסְבֵּל אֶתִּכֶם, שֶׁהִרִי לֹא זָמַנּוּ הוּא. וְאִם תִּתְרָאוּ לְהִשָּׁאֵר בְּחֶסֶד, הִרִי זָמַנּוּ הוּא, וְתִשָּׁאֲרוּ אֲצִלּוֹ וְיִקְבֵּל אֶתִּכֶם.

בְּמָה? בְּקִטְרֶת. שֶׁהִרִי קִטְרֶת צְרִיכָה שׁוֹשְׁבֵין לְהִתְקַטֵּר עַל גְּדוֹ בְּכָל וּלְהִתְקַטֵּר. מִי הִשּׁוֹשְׁבִין? זֶה הִכְהִין. וּמִשּׁוֹם כִּדְּ, וְהִנֵּה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחֵר ה' הוּא הַקְּדוֹשׁ, וְלֹא הַטְּהוֹר. שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן: קֹדֶשׁ וְטְהוֹר. כִּהֵן קֹדֶשׁ, לוֹי טְהוֹר. וְעַל זֶה הַקְּדוֹשׁ כְּתוּב.

וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל בֶּשָׂר. בֹּא וּרְאֵה, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מְסֻרִים עֲצָמָם לְמִיתָה, בְּמָה? מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחַת. רוּחַת כְּתוּב חֲסֵר וְאִי"ו. וּמִשּׁוֹם זֶה עַץ הַמָּוֶת הוּא, וּבְכָל מְקוֹם נְפִילַת אַפִּים לְאוֹתוֹ מְקוֹם. וְעַל זֶה אֵל אֱלֹהֵי, אֵל - זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים ז) וְאֵל זֶעֶם בְּכָל יוֹם. אֱלֹהֵי הָרוּחַת - שֶׁהוּא מְקוֹם צְרוּר נְשֻׁמוֹת הָעוֹלָם, וְכָל הַנְּשֻׁמוֹת לְשֵׁם עוֹלוֹת, וּמִשּׁוֹם בָּאוֹת. (שֵׁם נְרָאוֹת).

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (אִיּוֹב לד) שְׁמַעוּ חֲכָמִים מִלִּי וַיִּדְעִים הָאֲזִינוּ לִי. פֶּסוּק זֶה אֱלִיהוּא אָמַר. בֹּא וּרְאֵה מִה כְּתוּב, (שֵׁם לב) וּבִשְׁלֹשֶׁת רַעֲיוֹ תִּרְהֵ אִפּוֹ עַל אֲשֶׁר לֹא מִצָּאוּ מַעֲנֶה וְגו'. שֶׁהִרִי הֵם הִיוּ אוֹמְרִים דְּבָרִים, וְאִיּוֹב לֹא הִנֵּה מִתְנַחֵם עֲלֵיהֶם. מִכָּאן לְמַדְנוּ, מִי שֶׁנִּכְנַס לְנַחֵם אֶת הָאֶבֶל, צָרִיךְ לִישֹׁד דְּבָרִים בְּתַחֲלָה, שֶׁהִרִי חֲבָרִיו שֶׁל אִיּוֹב הִיוּ אוֹמְרִים דְּבָרֵי אֱמֶת, אֲבָל לְנַחֲמוֹ לֹא, מִשּׁוֹם שֶׁצָּרִיךְ דְּבָרִים שֶׁהוּא יוֹדֵה עֲלֵיהֶם (בְּדִרְךָ אֱמֶת), וְאִז יִקְבֵּל עָלָיו אֶת הַדִּין וְיִוְדֶה לְפָנֶיךָ הַקְּדוֹשׁ עָלָיו. מַה כְּתוּב? וְאֱלִיהוּא חִפָּה אֶת אִיּוֹב בְּדְבָרִים וְגו'. שֶׁהוּדָה אַחֵר כִּדְּ לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְקִבֵּל עָלָיו דִּין שְׁמִים.

בֹּא וּרְאֵה, כְּתוּב (אִיּוֹב לד) לָכֵן אֲנִישִׁי לִבִּי שְׁמַעוּ לִי חֲלָלָה לֹאֵל מִרְשָׁע וְשִׁדִּי מַעֲוֹל. לָכֵן אֲנִישִׁי לִבִּי שְׁמַעוּ לִי, שְׁלֵמִים בְּכָל לְהַבְחִין דְּבָרִים. חֲלָלָה לֹאֵל מִרְשָׁע, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים ז) וְאֵל זֶעֶם בְּכָל יוֹם. וְשִׁדִּי

מעול, זה סמוך כנגד זה, (והרי פרשוה) אל שדי. (שם) כי פעל אדם ישלם לו, הרי אדם הולך בעולם הזה ועושה מעשיו וחוטא לפני רבונו, אותו מעשה תלוי עליו לשלם לו דין. זהו שכתוב כי פעל אדם ישלם לו, אותו מעשה ישלם לו.

ועם כל זה - אם ישים אליו לבו. כיון שהאדם שם לבו ורצונו לשוב לפני רבונו, אז אל אלהי הרוחות רוחו ונשמתו אליו יאסף להצטרר בצרור החיים, ולא משאיר נפשו בחוץ להדון בדין אחר.

רבי יוסי אמר, דבר זה סוד (אחר) הוא בדינים הנסתרים של הקדוש ברוך הוא. כי פעל אדם ישלם לו, להדון בדינו, ובאותם מעשים שאדם עושה בעולם הזה ומעלהו להדון כמעשיו, ויאבד מהעולם. מה כתוב אחריו? מי פקד עליו ארצה ומי שם תבל כלה. מי פקד עליו ארצה - זהו אחיו שגואל אותו. ומי שם תבל כלה - שבונה בית ובונה בגן עולם ותקון וישוב. מה כתוב אחריו? אם ישים אליו לבו. אדם זה שצוה עליו לבנות בגן, צריך לכוון לב ורצון אל אותו המת. מכאן, אדם שצא על אותה אשה בשביל לפי ותאנה שלו, הרי בגן עולם לא נבנה, שהרי רצון ולב לא התפנו אל המת.

ומשום כך כתוב אם ישים אליו לבו, ברצון הלב שיכנון אליו, אז רוחו ונשמתו אליו יאסף, ונמשך אליו להבנות בעולם הזה. מה כתוב אחריו? יגוע כל בשר יחד ואדם על עפר ישוב. יגוע כל בשר יחד - אותו גוף יבילה בעפר וכל אותו בשר. ועכשיו אדם על עפר ישוב. הרי התחדשות הבגן כמקדם, וישוב על עפר של בגן של גוף אחר כמו שהיה בהתחלה. ועל זה רוח ונשמה בידי הקדוש ברוך הוא, וחס על בני אדם שלא יאבדו מהעולם הזה ומעולם אחר, בגלל זה אל אלהי הרוחות לכל בשר.

ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה וגו'. רבי חייא פתח, (משלי טו) חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם וכפרנה. כמה יש להם לבני אדם לפחד מחטאיהם ולשמר מעשיהם, שהרי בכמה זמנים העולם נדון, ובכל יום ויום המעשים עולים במשקל, ומשגיחים עליהם למעלה ונכתבים לפניו. וכשמעשי בני אדם לא כשרים לפני המלך, עולה הרגז ומתעורר הדין. זהו שכתוב חמת מלך מלאכי מות, ועל זה בכל יום ויום צריך אדם להזהר מחטאיו.

ואיש חכם וכפרנה. בשעה שבעלי הדינים עומדים על העולם והרגז תלוי - אם יש בדור צדיק שרשום למעלה, הקדוש ברוך הוא משגיח עליו ושוכד הרגז. למלך שרגז על עבדיו, והיה תובע את השוטר המוציא לפעל לעשות דין. בין כך נכנס אהוב המלך ועמד לפניו. כיון שראה אותו המלך, אורו פניו. נשאר אותו אהוב המלך לדבר אתו, והמלך שמח. אחר כך כשהגיע השוטר וראה פניו של המלך שמחים, הסתלק והלך לו ולא עשה דין. ואז אותו אהוב המלך בקש מהמלך על עבדיו, ומכפר להם. ומשום זה, ואיש חכם וכפרנה.

גם כאן, כשמשה ראה רגז תלוי, מיד - ויאמר משה אל אהרן, משום שהוא שושבין המלכה, וקטרת עולה רק בידו, שהוא מרבה שלום בעולם וקושר קשר האמונה. קטרת, הרי פרשוה, שמחה שלמעלה ושלמטה, קשר האמונה, סלוק הרגז. זהו שכתוב (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב. ואז - ואיש חכם וכפרנה, נקה ויטהר אותו רגז, ורחמים מתעוררים.

רבי אלעזר אמר, (במדבר ד) אל תכריתו את שבט משפחת הקהתי מתוך הלויים, משום שהם גזע ושרש הלויים. וזאת עשו להם וחייו ולא ימותו, שצריך הכהן לתקנם. שאף על גב שהם קרובים לקדש, לא יכנסו אלא רק בתקון הכהן, שהוא יודע סימן שנגיעו אליו, ולא יותר. וכשמכסים לכלי הקדש, אז שורה כסוי אחר, ואסור להם להתקרב ולראות, שהרי דבר בחשאי אין להם, אלא לכהן, (ועל זה) שדבריהם ומעשיהם בסוד ובחשאי, וללויים להרים קול.

בגלל זה פהנים בחשאי ובסוד, ועל זה אסור להם יין, שינין להרמת קול ולגלוי סוד הוא. בגלל זה לויים נמסרו להרמת קול, שהרי בדין נאחזים, דין בגלוי הוא ולפרסם דבר לפני הכל. אבל כהן, כל דבריו בסוד ובחשאי, ולא בגלוי. (סימן הכל - שמאל תהא דוחה, וימין מקרבת) משום שהוא ימין (מקרב), כשדינים שרויים בעולם מצד שמאל, ימין תהא מקרבת, ובמה? בקטרת, שהיא בחשאי, בסוד דקיק ופנימי מהכל.

בא וראה, כשמזבח אחר מתחיל לעורר התעוררות, כשלא נמצאים צדיקים, מזבח פנימי מתעורר אליו ועומד מולו, והדינים שוככים. ועל זה עומד מול זה, ואז הדין מסתלק.

רבי אלעזר אומר, (במדבר ד) זאת עבדת בני קהת באהל מועד קדש הקדשים. בשעה שבני קהת לוקחים קדש קדשים, אז בא כהן וחופה הכל, עד שלא יקרבו ללקחו, ולא ראו מעולם מה שהם לוקחים, אלא הכל מכסה מהם, כמו שכתוב (שם) ובא אהרן ובניו בגסע המכנה והורדו את פרקת המסך. ורב כסויי כלי המקדש הם תכלת, משום שתכלת הרי באורה ונתבאר. אחרי שהתכסה הכל, מתקרבים בני קהת שולקחים, ולא מתקרבים אלא באותם בדים שיוצאים החוצה. זהו שכתוב (שם) וכלה אהרן ובניו לכשת את הקדש וגו', בגסע המכנה ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת וגו'.

בגלל כך קטרת, שהיא פנימית, וכל מה שבסוד - לכהן נמסר. ועל זה, ויקח אהרן כאשר דבר משה



וַיֵּרָץ אֶל תּוֹדֵי הַקֹּהֵל [וגו'] וַיִּתֵּן אֶת הַקְטֹרֶת, שֶׁהִיא פְּנִימִית, סוּד הַכֹּהֵן. אַז - וַיִּכְפֹּר עַל הָעָם וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים, בֵּין עַץ הַחַיִּים וּבֵין עַץ הַמָּוֶת. אַז הִזְמִין מִקְרִיב זֶה לָזֶה, וַתַּעֲצֹר הַמַּגֵּפָה. אֲשֶׁרִי חֵלֶק הַכֹּהֵן, שֶׁלִּפְנֵיהֶן יֵשׁ כַּח לְמַעְלָה וַיֵּשׁ לוֹ כַּח לְמַטָּה, וְהוּא גֹרֵם שְׁלוֹם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּבְכָל זְמַן הַשְּׂמָל עוֹבֵד לְזִמְיָן. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם יח) וַיִּלְווּ עֲלֵידָה וַיִּשְׁרְתוּדָה, וַיִּזְמִין בְּשִׂמְלָה נִמְצָאִים בְּמִקְדָּשׁ.

רַבִּי אֶלְעָזָר הָיָה עוֹמֵד לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲבִיו. אָמַר לוֹ, כָּתוֹב (קהלת ט) רָאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ כָּל יְמֵי חַיֵּי הַבָּלָד. אָמַר לוֹ, בָּא וּרְאֵה, רָאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ - (וְהָיָה אוֹמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּתוֹב (קהלת ט) רָאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ) זֶהוּ סוּד שְׁצָרִידָה אֲדָם לְהַכְלִיל חַיִּים בְּמָקוֹם זֶה. זֶה בָּלִי זֶה לֹא הוֹלֵךְ. וְצָרִידָה אֲדָם לְהַכְלִיל מִדַּת יוֹם בְּמִדַּת לַיְלָה, וּמִדַּת לַיְלָה בַּיּוֹם. וְזֶהוּ רָאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ. מָה הִטְעַם? כִּי הוּא חִלְקָה בְּחַיִּים, שְׁחַיִּים לֹא שׁוֹרִים אֲלָא עַל זֶה. וּבַעֲמָלָה אֲשֶׁר אֶתָּה עֹמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, כְּמוֹ שְׁאָמַר (משלי ג) בְּכָל דֶּרֶכְיָה דַּעְהוּ וְהוּא יִישֹׁר אַרְחֹתֶיךָ.

וּבָא וּרְאֵה, כָּל דְּבָרֵי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, כָּלֵם נִסְתָּרִים לְתוֹדֵי הַחֲכָמָה. וּפְסוּקִים אֵלּוּ נִרְאִים שֶׁהִתְרָה הַרְצוּעָה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּתוֹב) אַחֲרָיו, (קהלת ט) כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַד עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֻשְׁבוֹן וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהַתְבַּנֵּן בּוֹ, כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַד עֲשֵׂה, וְכִי שְׁלֵמָה שְׁחֲכָמָה עָלְיוֹנָה בּוֹ יוֹתֵר עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם אָמַר כֵּן?!

אֲלָא (אָמַר לוֹ) כָּל דְּבָרֵי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ עַל סוּד חֲכָמָה נִאֲמָרוּ. בָּא וּרְאֵה, כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַד עֲשֵׂה, זֶהוּ שְׁצָרִידָה אֲדָם לְהַכְלִיל שְׂמָל בְּיָמִין, וְכָל מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה צָרִידָה לוֹ שְׁלֵא יְהִי, אֲלָא כְּלוּלִים בְּיָמִין. כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ - זֶה הַשְּׂמָל. לַעֲשׂוֹת בְּכַחַד - זֶהוּ הִזְמִין, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שמות טו) יִמְיָנְךָ ה' נִאֲדָרִי בַּכֹּחַ. וְכִינֹן שֶׁהָאֲדָם יִזְהַר שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו יְהִיו לְצַד יָמִין וְיִכְלִיל שְׂמָל בְּיָמִין, אַז הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹרֵה בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וַיִּכְנַס אוֹתוֹ אֵלָיו לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם הַבָּא.

וְלֹא יֵאמָר אֲדָם, בְּשַׁעֲה שְׁאֵבָא לְאוֹתוֹ עוֹלָם, אַז אֶתְבַּע מִהַמֶּלֶךְ רַחֲמִים וְאֶשׁוּב לִפְנֵי, אֲלָא - כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֻשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֲכָמָה, אַחֲרֵי שֶׁיִּסְתַּלַּק אֲדָם מִהָעוֹלָם הַזֶּה. אֲלָא אִם רֹצֵה אֲדָם שֶׁהַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ יֵאִיר לוֹ לְאוֹתוֹ עוֹלָם וַיִּתֵּן לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא, יִשְׁתַּדֵּל בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַכְלִיל מַעֲשָׂיו בְּיָמִין, וְכָל מַעֲשָׂיו יְהִיו לְשֵׁם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁהִרִי לְאַחֵר כְּשִׁיתְכַנֵּס מִהָעוֹלָם הַזֶּה לְהַדוֹן בְּדִין הַקְּשָׁה בְּדִין הַגִּיהֶנֶם, אֵין שֵׁם עֲצָה וְחֲכָמָה וְשָׁכַל לְהַנְצִל מִן הַדִּין.

דָּבָר אַחֵר כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֻשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֲכָמָה בְּשָׂאוֹל - בְּגִיּהֶנֶם יֵשׁ בּוֹ מְדוּרִים עַל מְדוּרִים; מְדוּר תַּחְתּוֹן שָׂאוֹל, מְדוּר תַּחְתּוֹן מִמֶּנּוּ אֲבָדוֹן, וְזֶה סְמוּךְ לָזֶה. מִי שִׁיּוּרֵד לְשָׂאוֹל, יִדוּנוּ אוֹתוֹ, וּמִשֵּׁם יִצְפָּצֵף וְעוֹלָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמואל א-ב) מוֹרִיד שָׂאוֹל וַיַּעַל. וּמִי שִׁיּוּרֵד לְאַבְדוֹן, שׁוֹב לֹא עוֹלָה לְעוֹלָמִים.

מִי שֵׁשׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה טוֹב אוֹ שֶׁהוּא (אִם טוֹב הוּא) בַּעַל חֻשְׁבוֹן, הִרִי בְּאֵרוֹה, שֶׁבְּכָל לַיְלָה וְלַיְלָה טָרַם יִשְׁכַּב וְטָרַם יִישׁוּן, צָרִידָה אֲדָם לַעֲשׂוֹת חֻשְׁבוֹן מִמַּעֲשָׂיו שֶׁעֲשֵׂה כָּל אוֹתוֹ יוֹם, וַיֵּשׁוּב מֵהֶם וַיִּבְקֹשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. מָה הִטְעַם בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעֲה? מִשּׁוֹם שֶׁבְּאוֹתָהּ שַׁעֲה עַץ הַמָּוֶת שׁוֹרֵה בְּעוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם טוֹעֲמִים טַעַם הַמָּוֶת, וְצָרִידָה בְּאוֹתָהּ שַׁעֲה לַעֲשׂוֹת חֻשְׁבוֹן מַעֲשָׂיו וַיּוֹדֶה עֲלֵיהֶם, מִשּׁוֹם שֶׁבְּאוֹתָהּ שַׁעֲה שָׁל הַמָּוֶת, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים בַּעֲלֵי חֻשְׁבוֹן.

וְכֵן מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּדַעַת וּבְחֲכָמָה לְדַעַת אֶת רַבּוֹנוֹ, כְּשִׁינְעִבִירו אוֹתוֹ לְחֻזוֹת וּלְהַסְתַּכֵּל בְּאוֹתָם רִשְׁעִים שְׁנִטְרָדוּ בְּגִיּהֶם וּבְדִרְגָּת הַשָּׂאוֹל, וְכָלֵם צוּחוּסִים מֵאוֹתוֹ דִּרְגוֹת - הוּא לֹא יִשְׁאָר שָׁם וְלֹא יִמְצָא בְּיָהֶם, וְעַל זֶה אֵין מַעֲשֶׂה וְחֻשְׁבוֹן וְדַעַת בְּשָׂאוֹל, וְלֹא יִמְצָא אֲלָא לְמַעְלָה לְמַעְלָה, בְּמָקוֹם שֶׁכְּמָה אוֹרוֹת וּמְנוּרוֹת וְכְּמָה כְּסוּפִים שׁוֹרִים שָׁם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא (בוֹ) (וּמִשְׁתַּוְּקָה לוֹ) לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ עִם שְׂאָר הַצַּדִּיקִים שְׁבִגוּ עֵדוֹן. אֲשֶׁרִי חֵלֶק הַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כָּתוֹב (תהלים קמ) אַף צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ רִשְׁעִים אֶת פְּנִידָה.

וְעַבְד הַלְוִי הוּא אֶת עֲבֹדָת אֹהֶל מוֹעֵד וְגו'. רַבִּי אֲבָא פָּתַח, (ישעיה מ) הַיּוֹשֵׁב עַל חוּג הָאֶרֶץ וְגו'. בָּא וּרְאֵה, כְּשֶׁרָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרָא הָעוֹלָם, עָלָה בְּרָצוֹן לִפְנֵי וּבָרָא אוֹתוֹ בִּתְרוּרָה, (כְּשֶׁרָצָה בְּרָצוֹן לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרָא הָעוֹלָם, הַסְתַּכֵּל בִּתְרוּרָה וּבָרָא אוֹתוֹ) וְכֵן נִתְקַן. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (משלי ח) בְּהִכְנֹו שְׁמִים שָׁם אֲנִי. וְכָתוֹב (שם) וְאַהֲרִי אֶצְלוֹ אֲמוֹן. וְהִרִי הַקִּימוֹ, אֵל תִּקְרִי אֲמוֹן אֲלָא אֲמֹן.

כְּשֶׁבָא לְבָרָא אֲדָם, וְהִרִי נִתְבָּאָר, אֲמָרָה תּוֹרָה: וְכִי לַחֲנִם נִקְרָאת אֲרֻךְ אִפְסִים וְרַב חֶסֶד? בְּאוֹתָהּ שַׁעֲה שִׁנְצָא אֲדָם לְעוֹלָם, הָיָה זִיו פְּרָצוּפוֹ מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה, וְהִיו פּוֹחֲדִים מִמֶּנּוּ כָּל הַבְּרִיּוֹת, וּפְרָשׁוּהָ. בָּא וּרְאֵה, לֹא הִתְקַיֵּם הָעוֹלָם וְלֹא הִשְׁלֵם עַד אוֹתָהּ שַׁעֲה שִׁנְצָא אֲדָם בְּשִׁלְמוֹת הַכֹּל, וְהִתְקַדַּשׁ הַיּוֹם וְנִתְקַן כֶּסֶף קְדוֹשׁ לְמֶלֶךְ, אַז הִשְׁתַּלְּמוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְנִמְצָאוּ שְׁמֵחוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת.

בְּאוֹתָהּ שַׁעֲה שְׁרָצָה הַיּוֹם לְהַתְקַדַּשׁ, הִיו יוֹצְאִים רוּחוֹת שֶׁל הַשָּׂדִים לְהַבְרָאוֹת גּוֹף שְׁלֵהֶם, וְהִתְקַדַּשׁ הַיּוֹם וְלֹא נִבְרָא, וְנִשְׁאָר הָעוֹלָם כְּמוֹ שְׁנִפְגָּם מִמְּלָאכְתּוֹ וּמִסְתַּוְּבָב (וְנִחְסָר). כִּינֹן שֶׁהַתְקַדַּשׁוּ יִשְׂרָאֵל וְנִשְׁלְמוּ בְּדִרְגוֹתֵיהֶם וְנִמְצָאוּ לְוִים מִצַּד הַשְּׂמָל, כְּאֲשֶׁר (אֲז) נִשְׁלַם אוֹתוֹ פָּגֶם שֶׁל הָעוֹלָם שְׂמָצָד שְׂמָל.

וְעַל זֶה צָרִיכִים הַלְוִים לְהִטְהָר, וְאַז הַכֹּל נִכְלָל בְּיָמִין וְהָעוֹלָם לֹא נִפְגָּם, וּמִשּׁוֹם כֵּן כָּתוֹב, וְעַבְד הַלְוִי

הוא. הוא השלים לצד שמאל, הוא השלים לפגם העולם. ואפלו אותו צד צפון שנשא חסר בעולם, כשברא הקדוש ברוך הוא העולם, הלוי השלים בארון לכל. מה זה בארון? באותו משא שהיו נושאים במשכן, נשם כל אותו פגם על ידו.

הוא - למעלה לשמאל. הוא - נכלל בימין. עוד הוא - זה העתיק. אלמלא הדין לא נמצא בעולם, לא היו יודעים אנשים אמונה עליונה, ולא ישתדלו בני אדם בתורה, ולא יתקיימו מצוות התורה. עבודה בשלמות שתמצא בעולם אל המלך הקדוש מי יעשה אותה? הנה אומר זה הלוי.

ועוד ועבד הלוי הוא - כמו שנאמר (דברים ד) כי ה' הוא האלהים. הוא השלים שלמות להיות הפל אחד. הוא - פשוט לקבל את כנסת ישראל, כמו שנאמר (שיר השירים ב) שמאלו תחת לראשי, בשביל לחבר זוגי כאחד. מי עזר את האהבה? הוי אומר הוא. עוד הוא - כמו שנאמר (עוד הוא - זה עתיק, כמו שנאמר כי ה' הוא האלהים) (תהלים ק) הוא עשנו ולא אנחנו עמו. בגלל כך הוא למטה, הוא למעלה, הוא נגלה, הוא נסתר, הוא אלהים.

רבי יצחק אומר, עתיד הקדוש ברוך הוא להאיר ללבנה כאור השמש, ואור השמש יהיה על אחד שבע פעמים. זהו שכתוב (ישעיה ל) והיה אור הלבנה כאור החמה וגו'. וכתוב (שם ס) לא יבוא עוד שמש וירח לא יאסף. וכתוב (שם) לא יהיה לך עוד השמש וגו'.

#### רעיא מהימנא

כל פטר רחם לכל בשר וגו', ואת בכור הבמה הטמאה תפדה. מצוה זו לפדות פטר חמור, לפדות לעולם הבא. ואם קדם שהלך לאותו עולם לא יפדה נפשו ורוחו ונשמתו בתורה, עתיד לחזור לעולם הזה כבתחלה, (איוב לג) ישוב לימי עלומי, וילקבל נפש ורוח ונשמה.

כתוב (שם) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר. וישראל, בגלל שפדיונם היה בלי תורה, שהיא כסף, כסוף העולם הבא, חזרו שלש פעמים אחרות בגלות. ובגאולה האחרונה, שגאלתם תהיה בתורה, לא חזרו לעולם בגלות. באו רבותינו וברכו אותו ואמרו: רועה הנאמן, הקדוש ברוך הוא יפדה אותך, וכל ישראל יפדו על ידך, ותתחדש עמכם, והם עמך.

מצוה אחר זו - לדון בערכי בית. ובסוד החכמה - בית האיש זו אשתו. אם היא אשה של טוב ורע ורועה להמיר רעה בטובה, יפדה אותה מאותו רע ויתן לו ערך שלה. אבל אשה של עץ החיים, נאמר בה (שם כח) לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז, ואין לה ערך, כמו שנאמר (משלי יב) אשת חיל עטרת בעלה, ונאמר (שם לא) אשת חיל מי ימצא וגו', וזו השכינה. מי שגומל חסד עמה, אין ערך לשכרו. ומי שמרשיע אליה, אין ערך לענשו.

כמה שפחות יש לה שמשמשים אותה, ולכל אחת ואחת מהן יש לה ערך, וכל אחת ואחת צריכה פדיון. אבל מי שירש נשמה או רוח או נפש מהשכינה, לא צריך פדיון, שעל השכינה נאמר (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן. שהפדיון שלה תלוי בקדוש-ברוך-הוא. שמושכים אותה (אל) ישראל בקשר תפליו, באות שבת, באות ימים טובים, באות הברית ותורה ובכמה מצוות, שפדיונה תלוי בקדוש-ברוך-הוא. זהו שכתוב (יחזקאל כ) ואעש למען שמי, ובגללה (ויקרא כו) ואף גם זאת. כך כמה מצוות הן שעושים בני אדם על מנת לקבל פרס, וכמה עבירות, ולכל מצוה יש ערך באותו עולם. (אבל ענש) ולכל ענש למי שעובר עליהן, אין לו ערך ושעור.

מצוה אחר זו - לדון במחרים נכסיו לכהן. זהו שכתוב כל חרם בישראל לך יהיה. וסוד זה (באדם ובבהמה) - כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה. רחם בהפוך אותיות כחשבון מאתים ארבעים ושמונה איברים שבאדם, עליהם נאמר (חבקוק ג) ברגז רחם תזכור. אחר שכופעס אדם ומחרים אותה בהמה אליו, הרי שורה אל אחר, נחש, שנאמר בו (בראשית ג) ארור אתה מפל הבהמה, והוא לשמאל האדם. בגלל זה פקד הקדוש ברוך הוא לתת לכהן, שהוא רחמים, ברכה, לכפות רגזו, שעורר אותו האיש מרח, חרב מלאך המות, ומעורר הימין אליו ברחמים ונכפה רגזו השמאל, וזהו ברגז רחם תזכור.

מי שכופעס, שיש לו כפועס סם המות, שעליו בארו בעלי המשנה, כל הכופעס כאלו עובד עבודה זרה. משום שצד האחר בוער באדם, ובאותה בהמה שנותן לכהן, נפרד ממנו החרם, וסמא"ל אל אחר חרם, ונקבתו קללה, כלולה מכל קללות שבמשנה תורה. והקדוש ברוך הוא ברוך בכל התורה כלה, וכל הברכות מימין, שבה אחוז הכהן. ומשום זה כל חרם צריך לתת לכהן, שהוא אוכל אותה באש ומשמיד אותה מהעולם, ושוככת האש משמאל בימין, שהוא מים, ובו (אסתר ג) וחסמת המלך שכתב.

מצוה אחר זו - להפריש תרומה גדולה, ויפרישו שנים ממאה. מה זה תרומה? חכמי הישיבה, התרומה הו' שצריכים להפריש שנים ממאה, בסתרי תורה מי הם? מי שרופא לטעם - אם הוא זר, ייבית. והינו אל זר, סמא"ל. שהקדוש ברוך הוא אומר (שמות ככה) ויקחו לי תרומה, תרי (שנים) ממאה, ליחדו פעמים ביום, שהינו שנים ממאה, בארבעים ותשע אותיות של "שמע" וי"ב ברוך שם כבוד

מלכותו לעולם ועד" של ערבית, ובארבעים ותשע אותיות של שחרית. חסרים שנים ממאה, הם שכינה עליונה ותחתונה, בשניהם צריך ליחד את הקדוש ברוך הוא אמה של שניהם, מדה של שניהם, מאה באמה. אמ"ה באותיות מא"ה הוא, והוא בהפוך אותיות הא"ס.

ועוד, (במדבר טו) והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. תרימו, כמו (חבקוק ג) רום ידיהו נשא. ואותו עשר אצבעות שעליהם לעשר ספירות, שהן יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שעולים מ"ה. ובאותיות אלפא ביתא, מה עולה מא"ה, י"ס ה"צ. וזהו שפרשוה רבותינו בעלי המשנה, (דברים ו) ועתה ישראל מ"ה ה' אלהיך שאל מעמך. ואמרו, אל תקרי מה אלא מאה, כנגד מאה ברכות שמחייב אדם לברך את רבונו בכל יום, וזהו שצריך אדם להטעים בכל יום לרבונו, ומשום זה ויקחו לי תרומה.

וכמה תרומות הן? יש תרומה מהתורה, תורה מ'. וזוהי תרומה, תורה שנתנה בארבעים יום. ואם תאמרו שאכלתי ממנה, הרי כתוב (שמות כד) ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה. (שמות לד) לחם לא אכל ומים לא שתה. שמונה היתה תרומה זו עד כעת לקדוש-ברוך-הוא. וכיון שהמלך לא אכל, איך אכלו העבדים? שהרי לאחר שאמר (שיר השירים ה) אריתי מורי עם בשמי, אחר כך - אכלו רעים, יאכלו עבדיו.

מצוה אחר זו - להפריש (לוי תרומת מעשר והיא) (תרומות) מעשר ללוי, והיא שכינה מצד זמין, שהוא חסד. תרומה גדולה לכהן, מצד שמאל, שהוא גבורה. תרומת מעשר ללוי, שהיא שכינה.

יו"ד ה"א וא"ו ה"י. (במדבר כח) שלשה עשרנים לפר, מצד אותו שנאמר בו, (יחזקאל א) ופני שור מהשמאל, וזו גבורה. ועשרון לכבש, וזהו יו"ד ה"א וא"ו ה"י (יו"ד ה"י וא"ו ה"י), שעולה לעשר ספירות, עשרון זה. ועשר למ"ה, ומ"ה למאה.

אבל שלשה עשרנים י"י י", (זה יו"ד ה"י וא"ו ה"י) ועולים (ל"ו ו' י') לשלשים, ועשר ספירות בהם עולים ארבעים ושלש ביצים, והכל יו"ד, חמש ביצה, ותוספת מצד ה', וכך מעשר, שהיא מצוה להפריש ישראל מעשר מצד האות י', מעשר מן המעשר, אחד מחמש מצד אות ה'. כל העשרים של אות י', והיא השכינה, אחת מעשר ספירות. א' מחמש הוא מצד התפארת, שהוא חמש מפתר. וכשתחשב ממלכות עד תפארת, תמצא תפארת חמש ממטה למעלה, ושכינה חמישית אליו.

ומצד אחר היא שני עשרנים לאיל, וכוללת י"י חפץ בשקל הקדש, עשרה עשרה י"ה. לאיל - זה ו', שהוא שקל הקדש, וזהו (במדבר ז) עשרה עשרה חפץ בשקל הקדש. ועוד שני עשרנים - י"י מן (בראשית ב) וניצר. לאיל - ו' מן וניצר. והכל א'. י' למעלה, י' למטה, ו' באמצע. ועוד שלשה עשרנים - הם י"י י'.

מצוה אחר זו - להפריש תודה. ורבותינו בעלי המשנה פרשוה שתודה עשרים עשרונים, ומתחלקים עשרה עשרונים לחמץ, ועשרה למצה. ומעשרה של מצה עושים שלשים מצות. ומעשרה של חמץ עושים עשר חלות. וזהו סלת, (ויקרא ז) חלות מצות בלולת בשמן. מעשרה עשרונים, שהם יו"ד ה"י וא"ו ה"י, היו עושים שלשים מצות, שהם י"י י'. שם זה לפעמים הוא לימין ולפעמים הוא לשמאל ולפעמים באמצע. רחמים מכל צד, לימין ולשמאל.

ולפעמים עשרה לימין, ואין פוחתין בו מעשר מלכות. ולפעמים יו"ד לשמאל, ואין פוחתין בו מעשרה שופרות. ולפעמים יו"ד באמצע, ואין פוחתין בו מעשרה זכרונות.

על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו (במדבר ט). שלכל י"י יש ארבעה פנים, שלש חיות הן כנגד שלש יודיו, וארבעה פנים לכל חיה כנגד ארבעה פנים (אותיות) של יהו"ה, על פי ה' יחנו ויסעו.

שמרו - זו השכינה ששומרת לאותם ששומרים שבתות וימים טובים, שבגלל זה לא יזזה שכינה מישראל בכל שבתות וימים טובים, ואפלו בשבתות (בימי) החל, אלא שהיא סוגרת ומסגרת בהם.

ובכל תפלה היא עולה לשם יהוה, עד שמגיעה למרפבה (של החיות) של האבות העליונים, שהם גדלה, גבורה, תפארת. שיש להם שנים עשר פנים כנגד שנים עשר שבטים. וכפי שהיא מלמדת זכות על אלו בעלי התפלה ובעלי זכיות בכל מצוה ומצוה מהתורה - כך יחנו על זכיות שלהם וכן יסעו לגבם, וכך יורדת שמירה אליהם.

אלו שעושים זכיות על מנת לקבל פרס, יורד הקדוש ברוך הוא במרפבותיו שעשה, ובארבעה שומרים שלו, ומי שעושה זכיות שלא על מנת לקבל פרס, יורד עליהם במרפבתו, ועל הרשעים יורד עליהם במעשיהם באותם שדים ומזיקים ומלאכי חבלה במרפבתם להפרע מהם. (זכיות שלא על מנת לקבל פרס, הקדוש ברוך הוא יורד עליהם במרפבתו ובארבע החיות שלו. ומי שעושה זכיות על מנת לקבל פרס, יורד עליהם במרפבה של העבד מטטרו"ן ובארבעה השומרים שלו. ולרשעים יורד עליהם במעשיהם, באותם שדים ומזיקים ומלאכי חבלה עון ומשחית אף וחמה במרפבה שלהם להפרע מהם)

פתחו בעלי המשנה ואמרו, ודאי כך זה. אשרי חלקך רועה הנאמן. (עד כאן רעיא מהימנא). ברוך ה' לעולם אמן ואמן. ומלך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת חקת

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר וגו'. רבי יוסי פתח, (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. בא וראה, דברי התורה הם קדושים, הם עליונים, הם מתוקים, כמו שכתוב (תהלים יט) הנחמדים מזקב ומפז רב ומתוקים מדבש וגו'. מי שמשתדל בתורה כאלו עומד כל יום על הר סיני ומקבל התורה. זהו שכתוב (דברים כז) היום הזה נהיית לעם. וכך פרשוהו החברים.

כתוב כאן זאת חקת התורה, וכתוב וזאת התורה. מה בין זה לזה? אלא סוד עליון הוא, וכך למדנו: וזאת התורה, להראות הכל ביחוד אחד ולהכליל כנסת ישראל בקדוש-ברוך-הוא, להמצא הכל אחד. בגלל זה וזאת התורה. למה תוספת וא"ו? אלא זה נאמר להראות שהכל אחד, ללא פריד. וזאת - כלל ופרט כאחד, זכר ונקבה. ומשום זה וזאת התורה ודאי. אבל זאת בלא תוספת וא"ו, חקת התורה ודאי, ולא התורה, דין התורה, גזרת התורה.

בא וראה, (במדבר ח) זאת אשר ללויים, ולא וזאת. שהרי מצד הדין (הקשה) הם באים, ולא מצד הרכמים. אמר רבי יהודה, והרי כתוב (במדבר ד) וזאת עשו להם וחי. וזה בלויים נאמר, ואתה אמרת זאת, ולא וזאת. אמר לו, ודאי כך זה, והפסוק מוכיח. מי שאוחז סם המות, אם לא יערב בו סם החיים, הרי ודאי מות. ועל זה, וזאת עשו להם וחי ולא ימתו, משום שסם החיים מערב אתו. וזאת עשו וחי ולא ימתו, ודאי וזאת צריך להם, ולא זאת. משום כך וזאת התורה ממש, ביחוד אחד, ביחוד שלם, כלל של זכר ונקבה. ו"ה. זאת - ה' בלבד, ועל זה זאת חקת התורה.

רבי שמעון ורבי אבא ורבי אלעזר ורבי יצחק היו מצויים בבית רבי פנחס בן יאיר. אמר רבי פנחס לרבי שמעון, בבקשה ממך, אתה שעומדים עליך למעלה ודבריך בגלוי, מה שלא נתנה רשות לאדם אחר, בפרשה זו אמר דבר חדש. אמר לו, ומה? אמר לו, זאת חקת התורה. אמר לו, הנה שאר החברים יאמרו. אמר לרבי אלעזר בנו, אלעזר עמד בעמדתך, ונאמר דבר אחד בפרשה זו, והחברים יאמרו אחריך.

קם רבי אלעזר ואמר, (רות ד) וזאת לפניך בישאל על הגאולה ועל התמורה לקים וגו'. בפסוק זה יש להסתכל, ואם ראשונים אלו עשו הסכמה זו בדין תורה ובאו אחרונים ובטלוה, למה בטלוה? והרי מי שמבטל דבר תורה כאלו החריב עולם שלם? ואם זה אינו בדין תורה, אלא הסכמה בעלמא, למה הנצל כאן?

אלא ודאי בדין התורה הנה, ובסוד עליון נעשה הדבר. ומשום שהיו הראשונים חסידים צדיקים, הדבר הנה התגלה ביניהם, ומשהתרבו רשעים בעולם, נעשה (העבירו) דבר זה בצורה אחרת כדי לכסות דברים שהם בסוד עליון. (והרי פרשוה)

בא וראה, (שמות ג) ויאמר אל תקרב הלם של נעליך מעל רגליך וגו'. וכי למה הנצל כאן? אלא נתבאר שצוה לו על האשה להפרד ממנה, ולהזדוג (במקום) באשה אחרת של אור קדוש עליון, והיא השכינה.

ואותה נעל בארוה במקום אחר, (והיא השכינה) העבירה מעולם הזה, ובארוה בעולם אחר. ועל כך, כל מה שנותן המת לאדם בחלום - זה טוב. לקח בלוי מהבית - זה רע, כמו סנדלו. מדוע? כי העביר רגליו, שהם עמידת האדם, מהעולם הזה, וכנס אותם לעולם אחר, מקום שהמות שורה בו, שכתוב (שיר ז) מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב. (מהי בת נדיב? זו בת אברהם, שכתוב (תהלים מז) נדיבי עמים נאספו עם אלהי אברהם, ולא אלהי יצחק) וסוד הדבר הוא בין החברים.

וזה כשהמת לוקח אותם. אבל בזמן שהחי שולף נעלו ונותן לאיש אחר כדי לקים ברית, עושה בגזרה עליונה. נעל של חליצה, כמו שלמעה נעל אחרת, והכל מקום אחד (הכל מתניח) (סוד אחד).

בא וראה, אותו מת שהסתלק מהעולם בלא בנים, בת נדיב זו לא כונסת אותו אליה, והולך להיות מטורד בעולם, שלא מוצא מקום, והקדוש ברוך הוא חס עליו, ומצוה לאחיו לגאל אותו, לשוב ולהיות מתקן בעפר אחר, כמו שכתוב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב, ופרשוה.

ואם אותו גואל לא רוצה להעמיד את אחיו בעולם הזה, צריך לקשר נעל אחת ברגלו, ואותה אשה שתשרה אותו, מקבלת אליה אותה נעל. ולמה נעל? אלא משום שאותה נעל היא בגלל המת (משום שאותה נעל היא קיום המת בעולם הזה), ונתנה ברגלי אחיו החי, והאשה מקבלת אליה אותה נעל, להראות שאותו מת חזר לבין החיים במעשה הזה.

והוא בהפך מאותה נעל שלוקח המת מהחי, וכעת נעל זו לוקח החי מן המת, ובאותה נעל אותו המת הולך בין החיים, (וצריך נעל של המת הזה הולך בו בחייו) והאשה לוקחת אותה אליה, להראות

שְׁאוֹתָהּ אִשָּׁה (משלי יב) עֲטָרַת בַּעֲלָהּ, לְקַחְהָ אוֹתָהּ וּמִקְבֵּלַת אוֹתָהּ אֵלֶיהָ.

וְצָרִיךְ לְהַכּוֹת בְּאוֹתָהּ נֶעַל בְּאַרְץ, לְהִרְאוֹת שֶׁשֶׁכֶּךָ גּוֹף אוֹתוֹ הֵמֶת. וְהַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזִמְנָן זֶה אוֹ לְאַחַר זִמְנָן יְחוּס עָלָיו וְיִקְבֹּל אוֹתוֹ לְעוֹלָם אַחֵר. עוֹד הִכָּאָה שֶׁל אוֹתָהּ הִנָּעַל בִּיד (מִהֲיָד) שֶׁל הָאִשָּׁה לְאַרְץ, לְהִרְאוֹת שֶׁיִּכְבְּנָה אוֹתוֹ הֵמֶת בְּעֶפֶר אַחֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכָעֵת יָשׁוּב לַעֲפָרוֹ שֶׁהָיָה מִשָּׁם בְּהִתְחַלָּה, (וְאִזּוֹ יָשׁוּב לַעֲפָרוֹ) וְאִזּוֹ אוֹתָהּ אִשָּׁה תִּתֵּר לַעֲשׂוֹת זֶרַע אַחֵר, וְכָךְ פִּרְשׁוּהָ.

בֹּא וְרֵא, עַל כָּךְ מִי שְׂרוּצָה לְהַעֲמִיד בְּרִית, נוֹטֵל נֶעַל וְנוֹתֵן לְחִבְרוֹ לְהַעֲמִיד עָלָיו בְּרִית. (שְׁבֵת נָדִיב) זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְזֹאת לְפָנִים בִּישְׂרָאֵל עַל הַגְּאוּלָּה. מַה זֶה וְזֹאת? בְּרִית שְׁלֵמָה בְּכָל. לְפָנִים בִּישְׂרָאֵל, כְּשֶׁהָיוּ צְנוּעִים קְדוּשִׁים. לְקִיָּם כָּל דָּבָר, כָּל דָּבָר מִמֶּשׁ, שֶׁהָיָה זֶהוּ הַעֲמָדָה. וְאִזּוֹ - וְזֹאת הִתְעוּדָה בִּישְׂרָאֵל, וְדָאִי. שֶׁלֹּא תֵאמַר שֶׁהִסְקָמָה בְּעֶלְמָא הִיא, וּמִדַּעְתָּם עָשׂוּ אוֹתָהּ, אֲלֵא הַעֲמָדָה עָלֵינוּ הָיְתָה, לְהִלּוֹת מַעֲשִׂיהֶם בְּסוֹד שֶׁל מַעֲלָה.

כִּינּוֹן שֶׁהִתְרַבּוּ רְשָׁעִים בְּעוֹלָם, כִּסּוֹ הַדָּבָר בְּגִנוֹן אַחֵר, בְּכִנּוּף הַמִּלְבוּשׁ, וְהַמִּלְבוּשׁ הַזֶּה הוּא תִקּוּן עָלֵינוּ. וְסוֹד הַדָּבָר - כְּתוּב (דְּבָרִים כג) וְלֹא יִגְלֶה כִּנּוּף אָבִיו.

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה. זֹאת - זוֹ אוֹת הַבְּרִית, שֶׁלֹּא יִפְרְדּוּ זֶה מִזֶּה (וְכֹאֲשֶׁר נִפְרַע זֶה הַכָּל) שֶׁנִּקְרָא זֶה, וּמִהֲנִקְבָּה עוֹלָה לְזָכָר. וְעַל זֶה שְׁמוֹ"ר וְזָכוֹ"ר מִתְחַבְּרִים כְּאַחַד. חֻקַּת הַתּוֹרָה! חֻקַּת הַתּוֹרָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! מַה זֶה חֻקַּת?

אֲלֵא חֻקַּת בּוֹדָאִי, וּבְאַרְנוֹ, ה' הִיְתָה ד' (חֻק), וְהָרִי נִתְבָּאָר. אֲבָל ת' הוּא ד' וְנִי מִחֻבְּרִים כְּאַחַד. וְנוֹ"ן הָרִי נִתְבָּאָר, נוֹ"ן לְמָה נִקְרָאת כָּךְ בְּנוֹ"ן? אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כה) וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ. שְׁפָעַת הִיא בְּפָנִים מְאִירוֹת וְעוֹשָׂה אוֹנָאָה לְבָנֵי אָדָם, וְאַחֲרַיִךְ כָּךְ מִכָּה כְּמוֹ נָחַשׁ, וּמִשְׁמִיכָהּ וְהוֹרְגָתָהּ, (מִשְׁלִי ל) וְאַמְרָה לֹא פָעַלְתִּי אֲנִי. וְעַל זֶה כָּךְ נִקְרָאת בְּנוֹ"ן שֶׁנֶּאֱמַר עָלֶיהָ. ת' הַכָּל כְּאַחַד - דְּלִי"ת נוֹ"ן. ד' נוֹ"ן דְּלִי"ת רִי"ש (הִיא הִיא) (נוֹ"ן רִי"ש), רִי"ש וְדְלִי"ת דָּבָר אֶחָד הוּא. וּבְאוֹתִיּוֹת חֻקוֹת הֵם חֻק וְת', וְהַכָּל דָּבָר אֶחָד.

דָּבָר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֶלֶיךָ פָּרָה. פָּרָה זוֹ בָּאָה לְטַהֵר. לְטַהֵר לְטַמְאִים. פָּרָה שֶׁמִּקְבֵּלַת מִהַשְׁמָאל. וּמִי הוּא לְשִׁמְאֵל? שׂוֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל א) וּפְנֵי שׂוֹר מִהַשְׁמָאל. אֲדָמָה - סְמוּקָה כְּשׁוֹשְׁנָה, שְׁכָתוֹב (שִׁיר ב) כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוֹחִים. אֲדָמָה - גִּזְרַת הַדִּין.

#### רַעֲיָא מִהִימָנָא

פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם וְגו'. אֲסוּר לְחַרֵּשׁ בְּשִׁבְתָּ חֲרִישָׁה שֶׁל שׂוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכט) עַל גְּבִי חֲרָשׁוֹ חֲרָשִׁים. וְשִׁכְיָה תַּחְתּוֹנָה הִיא פָּרָה אֲדָמָה - מִצַּד הַגְּבוּרָה. תְּמִימָה - מִצַּד הַחֻסָּד, שֶׁהוּא דְרָגַת אֲבִרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית יז) הִתְחַלֵּף לִפְנֵי וְהָיָה תְּמִים. אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם - מִצַּד הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי. אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל - מִצַּד שִׁכְיָה עָלִינוּ שֶׁהִיא חֲרוּת. בְּמִקּוֹם שֶׁהִיא שׁוֹלֶטָה, וְהָזָר הַקָּרֵב אֵין לוֹ רְשׁוּת לַצַּד הָאֲחֵר לְשֹׁלֵט, לֹא שֶׁטָן וְלֹא מִשְׁחִית וְלֹא מִלְּאֵד הַמָּוֶת, שֶׁהֵם מִצַּד הַגִּיְהִנִּם. (עַד כֹּאן רַעֲיָא מִהִימָנָא).

תְּמִימָה, מַה זֶה תְּמִימָה? כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ, שׂוֹר תָּם וְשׂוֹר מוֹעֵד. שׂוֹר תָּם דִּין רָפָה. שׂוֹר מוֹעֵד דִּין קָשָׁה. גַּם כָּךְ תְּמִימָה דִּין רָפָה, גְּבוּרָה תַּחְתּוֹנָה, זֹהִי תְּמִימָה. גְּבוּרָה עָלִינוּ, זֶהוּ דִּין קָשָׁה, וְהִיא גִּד הַחֲזָקָה תִּקְיָפָה.

אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ד) כָּלֶךְ יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ. אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל, עַל כְּתוּב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוּאֵל-ב כג) וַיִּנָּאֵם הַגָּבֵר הַזֶּה עַל. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִיא (שם כ) שְׁלָמִי אֲמוּנִי יִשְׂרָאֵל, וְעָלֶיהָ לֹא הִיא, אֲלֵא עִמָּה. אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל, הִינּוּ שְׁכָתוֹב (עֲמוּס ה) בְּתוֹלֵת יִשְׂרָאֵל, (בראשית כד) בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יִדְעָה.

וְנִתְתָּם אֹתָהּ אֶל אֲלַעֲזָר, מִצּוֹתָהּ בְּסֻגָּן, וּפִרְשׁוּהָ. מַה הַטַּעַם לוֹ וְלֹא לְאַהֲרֹן? אֲלֵא אֲהֲרֹן שׁוֹשְׁבֵין הַמִּלְכָּה. וְעוֹד, שֶׁאַהֲרֹן לֹא בָא מִצַּד שֶׁל טְהוֹר, אֲלֵא מִצַּד שֶׁל קְדוּשָׁה, וּמִשּׁוּם שֶׁזֶּה בָא לְטַהֵרָה, לֹא נִתֵּן לוֹ.

כָּל דָּבָר בְּפָרָה זוֹ הִיא בְּשִׁבְעָה כְּבוֹסִים וְכו', וְהָרִי נִתְבָּאָר. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִיא שְׁבַע שָׁנִי שְׁמֻטָה, וּבֵת שְׁבַע נִקְרָאת, וְעַל כָּךְ כָּל מַעֲשִׂיָּה בְּשִׁבְעָה. בֹּא וְרֵא, כָּל מַה שֶׁנֶּעֱשֶׂה מִפָּרָה זוֹ - בְּשִׁבְלִי לְטַהֵר, וְלֹא לְקַדֵּשׁ. וְאַף עַל גַּב שֶׁנִּתְּנָה לְסֻגָּן, הוּא לֹא שׁוֹחֵט וְלֹא שׂוֹרֵף, בְּשִׁבְלִי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא דִין בְּצִדּוֹ, וְכָל שְׁכּוֹן אֲהֲרֹן, שֶׁהוּא בְּדִרְגָּה יוֹתֵר מִשְׁלֵמָה, וְלֹא צָרִיךְ לְהַמָּצֵא שָׁם וְלִהְיוֹתָם לְשָׁם.

פָּרָה זוֹ, כִּינּוֹן שֶׁנֶּעֱשִׂתָה אֶפְרַיִם, צָרִיךְ לְזָרֵק בָּהּ עֵץ אֶרֶז וְאֶזוּב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת, וְהָרִי אֲלֵה נֶאֱמָרוּ. וְאַסֵּף אִישׁ טְהוֹר, וְלֹא קְדוֹשׁ. וְהֵנִיחַ מַחוּץ לַמִּחְנֶה בְּמִקּוֹם טְהוֹר, שֶׁהָרִי טְהוֹר לֹא נִקְרָא אֲלֵא מִצַּד שְׁמֻטָּמָא בְּהִתְחַלָּה.

סוֹד הַכָּל, זֶה שְׁכָתוֹב לְמִי נִדָּה חֲטָאת הִיא. מִשּׁוּם שֶׁכָּל דִּינִים הַתַּחְתּוֹנִים וְכָל אֵלֵי שְׁבָאִים מִצַּד

הטמאה, כשיונקים מצד אחר ויושבים בדיון, כמו שנקמר (ישעיה לד) מלאה דם הדשנה מחלב, אז כלם מתעוררים ומסתלקים ושורים בעולם. כיון שעושים מעשה זה שלמטה, וכל הדיון הזה במקום זה של פרה זו, וזורקים עליה עץ ארז וגו', אז נחלש כחם, ובכל מקום ששורים נשברים ונחלשים ובזרחים משם, שהרי כחם נראה כמו זה לגביהם, ואז לא שורים באדם, והוא נטהר.

ועל זה נקראים מי נדה, מים לטהר. כשהעולם שרוי בדיון וצד הטמאה מתפשט בעולם, כאן נכללים כל מינים של טמאה וכל מיני טהרה, ומשום זה טמאה וטהרה כלל עליון בתורה, ובארוה החברים. אמר רבי שמעון, אלעזר, עשית שלא יאמרו החברים דבר אחר.

פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים קד) המשלח מעינים בנחלים וגו'. נשקו כל חיתו שדי וגו'. פסוקים אלו אמרם דוד המלך ברוח הקדש, ויש להסתכל בהם. בא וראה, בשעה שחכמה עליונה מפה בחקיקות, אף על גב שהיא נסתרת בכל הצדדים, נפתח ושופע ממנה נהר אחד מלא (וממלא לשערים) בשערים עליונים.

כמבוע ומקור של מים שממלא כלי גדול ממנו, ומשם נמשכים מבויעים של נחלים ונהרות בכל צד - כך זה, בשביל דקיק אחד שלא נודע, מושך ושופע אותו נהר ששופע ויוצא וממלא לאותו נחל עמק, ומשם נמשכים מבויעים ונחלים ומתמלאים ממנו. זהו שכתוב המשלח מעינים בנחלים וגו'. אלה נהרות עליוני קדש של אפרסמון זה, וכלם משקים כאחד מאותה נביעת הנחל העליון הקדוש שיוצא ושופע.

אחר כך, נשקו כל חיתו שדי, הינו שכתוב (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ארבעה ראשים אלה הם חיתו שדי, כלל כל אותו מרכבות וכל אותם חילות ששדי אחוזה בהם. אל תקרי שדי אלא שדי, שהוא נוטל ומשלים את השם מיסוד העולם.

ישברו פראים צמאם - אלה אותם שכתוב בהם (יחזקאל א) והאופנים ינשאו לעמתם כי רוח החיה באופנים. מי החיה? אלא אלו חיתו שדי, ארבע הן, וכל אחת ואחת לצד אחד של העולם. ואותו שנקרא חיה, ואופנים מול כל אחד ואחד. ולא הולכים אלא מרוח אותה חיה שהולכת עליהם, וכאשר אלה משקים מאותה השקאה עליונה, כל שאר החילות האחרים משקים ומרוים ומשתרשים בשרשיהם, ונאחזים אלה באלה בדרגות ידועות. זהו שכתוב עליהם עוף השמים ישכון וגו'. משקה הרים מעליותיו וגו' - אלו שאר דרגות עליונות.

אחר כל זה - מפרי מעשיך תשבע הארץ, (למטה, וכל העולמות וכו') ארץ עליונה קדושה. וכשהיא מתברכת, כל העולמות בשמחה, ומתברכים. וזה בשעה שנמצאות ברכות מהשקאת הנחל העמק של הכל.

ובשעה שהעולם יושב בדיון, שברכות לא נמצאות לרדת בעולם, אז נטמא המקדש. (ובשעה שאין נמצאות ברכות לרדת למטה, אז העולם יושב בדיון. ומצד שמאל מתעוררת רוח ומתפשטת בעולם) וכמה חבילות של מויקים נמצאים בעולם ושורים (בכמה מקומות) על בני אדם, ומטמאת אותם אותה הרוח, כמו בן אדם שגוע (כבר הרוח הוא) ורוח הטמאה שורה עליו. כך גם שורה, למי שיקרב אליו.

זהו שכתוב תסתיר פניך ובהלון וגו'. פסוק זה מהו אומר? אלא תסתיר פניך ובהלון, שהרי לא השקו להמצא ברכות לעולמות. תוסף רוחם יגועו, (לעורר) ומתעורר רוח אחר מצד שמאל, ורוח טמאה שורה על בני אדם, על אותם שמתו ומי שעומד עליהם ועל שאר בני אדם, מה רפואתם? זה שכתוב ואל עפרם ישובו. זה עפר שרפת החטאת (זה עפר המקדש שלמעלה) בשביל לטהר בו, והינו סוד (קהלת ג) הכל היה מן העפר, ואפלו גלגל חמה.

לאחר שחזרים לעפר זה בשביל לטהר בו, נעברת רוח הטמאה, ומתעוררת רוח אחרת קדושה ושורה בעולם. זהו שכתוב תשלח רוחך יבראון, יבראון וינפאו ברפואה עליונה של רוח אחרת. ותחדש פני אדמה, שהרי נטהרה (אשה לבעלה), וחדוש הלבנה נמצא, וכל העולמות מתברכים. אשרי חלק ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם עצה שפלה רפואה כדי שיזכו לחיי העולם הבא, וימצאו טהורים בעולם הזה, קדושים לעולם הבא, עליהם כתוב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.

ויבאו בני ישראל כל העדה מדבר ציון וגו'. רבי יהודה אומר, למה פרשת פרה סמוכה למיתת מרים, הרי פרשה. אלא כיון (כמו) שנעשה הדיון בפרה זו לטהר הטמאים, נעשה דין במרים לטהר העולם, והסתלקה מהעולם. כיון שהסתלקה מרים, הסתלקה אותה באר שהיתה הולכת עם ישראל במדבר, והסתלקה הבאר בכל.

אמר רבי אבא, כתוב ואתה בן אדם שא קינה על בתולת ישראל. וכי עליה לבדה? לא. אלא משום שהכל נשבר בגללה. בגללה נשבר הימין אחריה, שהיה מקרבה לגוף. והגוף, שהוא שמש, נחשך בגללה, וזהו שכתוב (תהלים ס) הושיעה מיניך וצניי. גוף, (בגללה), שכתוב (ישעיה יג) חשך השמש בצאתו, וכתוב שכתוב (ישעיה נ) אלביש שמים קדרות, שהרי השמש נחשך בגללה. כמו זה, ונתת שם מרים וגו'.

ולא היה מים לעדה, שהרי הסתלקה הבאר שלמעלה ושלמטה, אחר כך נשבר הימין, שכתוב יאסף אהרן אל עמיו. ואחר כך נחשף השמש, שכתוב (דברים לב) ומת בחר וגו', והאסף אל עמיד וגו'. הרי זרוע למין נשברה, והגוף, שהוא שמש, נחשף.

ובא וראה, לא נמצא דור בעולם כמו הדור שעמד משה בעולם, ואהרן ומרים. ואם תאמר בימי שלמה גם כך - לא! שהרי בימי שלמה שלטה הלבנה, והשמש התכנסה. ובימי משה התכנסה הלבנה ושלט השמש.

שלשה אחים היו: משה, אהרן ומרים, כמו שנאמר (מיכה ו) ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים מרים - לבנה. משה - שמש. אהרן - זרוע למין. חור - זרוע שמאל. ויש אומרים נחשון בן עמינדב. בהתחלה מתה מרים - הסתלקה הלבנה והסתלקה הבאר. אחר כך נשברה זרוע ומין שמקרבת תמיד את הלבנה באחיה ובשמה, ועל זה כתוב (שמות טו) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן. אחות אהרן בודאי, שהיא זרוע שמקרבת באחיות ובאחיה עם הגוף.

אחר כך התכנס השמש ונחשף, כמו שנאמר שכתוב (במדבר כז) ונאספת [והאסף] אל עמיד גם אתה וגו'. אשרי חלקם של משה, אהרן ומרים שנמצאו בעולם. בימי שלמה שלטה הלבנה בתקונייה ונראתה בעולם, והתקנים שלמה בחכמת האור שלה ושלט בעולם. כיון שהלבנה ירדה בעונותיו, נפגם יום אחר יום, עד שנמצא בקרן מערבית ולא יותר, ונתן שבט אחד לבנו. אשרי חלקו של משה נביא הנאמן.

כתוב (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש וגו'. פסוק זה בארנו. אבל וזרח השמש, כשיצאו ישראל ממצרים, שהאיר השמש ולא הלבנה. ואל מקומו שואף וגו'. הרי כתוב ובא השמש, במדבר, עם שאר מתי מדבר. כיון שנכנס השמש, לאיזה מקום התכנס? אל מקומו, בשביל להאיר ללבנה. זהו שכתוב שואף וזרח הוא שם. שאף על גב שהתכנס, וזרח הוא שם ודאי. שהרי לא מוארת הלבנה אלא מאור השמש. וזהו סוד הכתוב (דברים לא) הנד שכב עם אבותיך וקם. אף על גב שהתכנס, הנד קים להאיר ללבנה (ועליה זה הוא יהושע).

כך הוא משה, ועליו כתוב פסוק זה, מה יתרון לאדם בכל עמלו וגו'. מה יתרון לאדם בכל עמלו - זה יהושע שהשתדל להוריש ארץ ישראל, ולא זכה להשלים ללבנה כראוי, שהרי הוא עמל בישאל תחת השמש, תחת משה. בא וראה, אוי לאותה בושא, אוי לאותה כלמה, משום שעבד ולא לקח מקומו ממש, אלא תחת השמש, ולא היה לו אור משלו, אלא אור שהאיר לו. ואם כך מהו שבחו, הואיל ולא השלים לכאן ולכאן?

ובכל מקום שאמר שלמה תחת השמש, על דרגתו אמר. (קהלת ה) ראיתי תחת השמש. (שם ג) ועוד ראיתי תחת השמש. (שם ט) שבת יראה תחת השמש. וכן כלם. ומשום דרגתו אמר, וזהו סוד הדבר בודאי.

רבי שמעון אמר, ודאי מי שנוטל סם המות לבדו, עליו כתוב (שם א) בכל עמלו שיצמל תחת השמש ודאי. ומי הוא תחת השמש? הרי אומר זו הלבנה. ומי שאוחז הלבנה בלי השמש, עמלו תחת השמש ודאי. וזהו החטא הקדמון של העולם. ועל זה מה יתרון לאדם בכל עמלו, לאדם הראשון, וכן לכל מי שבא אחריו שחטאו במקום זה.

הולך אל דרום וסובב אל צפון, הינו שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו. ימינו - זה דרום. אש דת - זה צפון. וזה כלול בזה.

סובב סבב הולך הרוח. פסוק זה קשה. סובב סובב השמש היה לו לכתב, מה זה הולך הרוח? מי רוח זו? זהו תחת השמש, שנקרא רוח הקדש. וזה (הוא) רוח שהולך וסובב לאותם שגיי צדדים להתחבר בגוף, ועל זה כתוב הרוח, אותו שנודע השמש סתם, שנודע (להתחבר בגוף שהוא השמש, אותו שנודע) חלק ישראל.

ועל סביבתיו שב הרוח. מי זה סביבתיו? אלו האבות, שהם מרפבה קדושה, והם שלשה, ודוד וארבעה רוחות שהתחברו בהם (ס"י וזהו רוח שהתחבר בהם) (ודוד הוא רוח רביעי שהתחבר בהם), הרי הם מרפבה קדושה שלמה. ועל זה כתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

משום שכל דברי שלמה המלך נסתרים כלם בחכמה, וכלם פנים פנימה של היכל הקדוש, ובני אדם לא מסתכלים בהם, ורואים דבריו כדברי אדם אחר. אם כך, מהו השבח לשלמה המלך בחכמתו משאר בני אדם? אלא ודאי כל דבר ודבר של שלמה המלך נסתר בחכמה.

פתח ואמר, (קהלת ז) טובה חכמה עם נחלה ויתר לראי השמש. אם לא התגלה דבר זה, לא (שמענו ולא) ידענו מה אמר. טובה חכמה - זוהי חכמה שהיא תחת השמש, (לפסא) כסא מתקנת לו. טובה חכמה עם נחלה, יפה ונאה כשהיא שורה עם ישראל, שהם נחלתה וחלקה להתקשר בה.

אבל שבח יותר לראי השמש, לאותם שזכו להתחבר בשמש ולהתקשר בו, שהרי אחוז בעץ החיים, ומי שאחוז בו, אחוז בכל, בחיי העולם הזה ובחיי העולם הבא. וזהו שכתוב (שם) ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה. מה זה ויתרון דעת? זה עץ החיים. ויתרונו מהו? החכמה ודאי, שהרי תורה יוצאת מחכמה עליונה.

עוד טובה חכמה עם נחלה - טובה חכמה ודאי עם נחלה, זה צדיק העולם שהוא אור השמש, שהרי שתי דרגות אלו יושבות כאחד, וזהו יפיו, אבל ויתר לראי השמש, לאותם שנאחזים בשמש, חזק הכל, שבח הכל.

וזהו דעת, עץ החיים, והרי פרשוהו, (משלי יט) בלא דעת נפש לא טוב. איזו נפש? זו נפש טובה של דוד המלך, וזו החכמה שאמרנו. ומשום זה ויתרון דעת החכמה, שמשם נדרש עץ וננטע לכל הצדדים, וכן לכל אלו שאחוזים בעץ הזה. ועל זה שלמה המלך לא נמצא אלא באותה דרגה שלו, ומשם ידע הכל, והיה אומר: עוד ראיתי תחת השמש, ושבתי וראיתי וגו'. וכן כלם. אשרי אותם צדיקים שמשפדלים בתורה ויודעים דרכי המלך הקדוש ונסתרות עליונים שגנוזים בתורה, שכתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו'.

אסוף אהרן אל עמיו וגו'. רבי חייא פתח, (קהלת ד) ושבח אני את המתים שכבר מתו וגו'. פסוק זה נאמר ופרשוהו. בא וראה, כל מעשי הקדוש ברוך הוא בדין ואמת, ואין מי שיקשה כנגדו וימחה בידו ויאמר לו מה אתה עושה, וכרצונו עושה הכל.

ושבח אני את המתים. וכי שלמה המלך משבח את המתים יותר מהחיים? והרי לא נקרא חי אלא מי שהוא בדרך אמת בעולם הזה, כמו שנאמר (שמואל ב כג) ובגיהנו בן יהודה בן איש חי, והרי פרשוהו החברים, ורשע שלא הולך בדרך אמת נקרא מת, והוא משבח את המתים מהחיים?

אלא ודאי כל דברי שלמה המלך בחכמה נאמרו, והרי נתבאר. ושבח אני את המתים, אלו לא כתוב יותר, הייתי אומר כך. אבל כיון שכתוב שכבר מתו, נמצא דבר אחר בחכמה. שכבר מתו - זמן אחר הסתלקו מהעולם, והתתקנו בעפר, (שהזדמן הממנה עליו ומת בחיי עולם כדי שיתתקן) (שהזדמן עליו ושב בעולם הזה כדי שיתתקן) (הממנה עליו ומת בעולם הזה ונתקן בעפר כדי שיתתקן במקום שישלם זמנו - מת הוא ודאי, זהו שבח משאר מתי העולם. אם תאמר לא ידון פעם אחרת באותו עולם, הרי כתוב לא תקום וגו') לאחר שנשלם זמנו - מת, ודאי הוא שבח משאר מתי העולם. אם תאמר לא ידון פעם אחרת באותו עולם, שכתוב לא תקום פעמים צרה) כל שכן שזה קבל ענש פעם ופעמים, וזה ודאי מקומו נתקן בשבח יותר מאותם חיים שעדין לא קבלו ענשם.

ועל זה כתוב ושבח אני את המתים שכבר מתו, דוקא. אלה אותם חיים, ונקראים מתים. מה הטעם נקראים מתים? משום שהרי טעמו טעם המות. ואף על גב שעומדים בעולם הזה, הם מתים, ומבין המתים חזרו, ועוד על מעשים ראשונים עומדים לתקון, ונקראים מתים. מן החיים אשר המה חיים - שעוד לא טעמו טעם מות ולא קבלו ענשם, ולא יודעים אם יצאים באותו העולם ואם לא.

בא וראה, צדיקים שזוכים להתקשר בצרור החיים, הם יצאים לראות בכבוד המלך העליון הקדוש, כמו שנאמר (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. ואותם מדוריהם יותר ועליון מכל אותם מלאכים קדושים וכל דרגותיהם. שהרי אותו מקום (חדוה) עליון לא זוכים עליונים ותחתונים לראותו. זהו שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וזלתה וגו'.

ואותם שלא זוכים לעלות כל כך באותם אלה, (מקום יש וכו') מקומות יש להם למטה כפי דרכיהם, ואלה לא זוכים לאותו מקום ולראות כפי שראים אלו שלמעלה, ואלה עומדים בקיום של עדן התחתון ולא יותר. ואם תאמר, מה זה עדן תחתון? אלא זה עדן שנקרא חכמה תחתונה, וזה עומד על גן שבארץ, והשגחת עדן זה עליו (ולא יותר), ואלה עומדים בגן זה ונהנים מעדן זה.

מה בין עדן תחתון לעליון? (קהלת ב) כיתרון האור מן החשך. עדן תחתון נקרא עדן נקבה, עדן עליון נקרא עדן זכר, עליו כתוב עין לא ראתה אלהים וזלתה. עדן תחתון זה נקרא גן לעדן שלמעלה, וגן זה נקרא עדן לגן שלמטה. ואלה שגמזאים בגן התחתון נהנים מהעדן הזה שעליהם בכל שבת ושבת ובכל חדש וחדש. זהו שכתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו.

ועל אלה אמר שלמה, מן החיים אשר המה חיים עדנה. שהרי אלה בדרגה עליונה יותר מהם. מי אלו? אלו שכבר מתו וקבלו ענש פעמים, ואלה נקראים כסף מזקק, שנקנס לאש פעמים ושנים, ויוצא ממנו זהב, והתבדר והתנקה. וטוב משניהם את אשר עדן לא היה - אותה רוח שעומדת למעלה והתעבה לרדת למטה, שהרי עומד בעמדו ואין לו לקבל ענש, ויש לו מזון מאותו מזון עליון שלמעלה למעלה.

טוב מכלם מי שלא התפרש ולא התגלה וכל דבריו בנסתר הם, זהו זכאי חסיד ששמר מצוות התורה וקימו, והשתדל בתורה יומם ולילה. זה נאחז ונהנה בדרגה עליונה על כל שאר בני אדם, וכלם



## נֶאֱחָזִים (נְכוּיִם) מִחֶפְתּוֹ.

בֹּא וְרֵא, בְּשִׁעָה שְׁאֶמֶר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁחָה יֵאָסֵף אֶהְרֹן אֶל עַמּוּי, נִחְלֹשׁ כְּחוֹ, וַיֵּדַע שֶׁנִּשְׁבְּרָה זְרוּעוֹ הַיְמָנִית, וַהֲזִדְעֹזַע כָּל גּוּפוֹ. כִּיֹּן שְׁאֶמֶר קַח אֶת אֶהְרֹן וְאֶת אֶלְעָזָר בְּנוֹ, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִשְׁחָה, הָרִי זְרוּעַ אַחֲרֵת הַלְוִיִּיתִי לָךְ (זִמְנָתִי לָךְ), וְהִפְשֵׁט אֶת אֶהְרֹן וְגו', וְאֶהְרֹן יֵאָסֵף, הָרִי אֶלְעָזָר יִהְיֶה אֶצְלָךְ בְּזִמְן (זִמְיוֹ) זֶה תַּחַת אֲבִיו. וְעַם כָּל זֶה לֹא הִשְׁלִים מְקוֹם בָּאוֹתוֹ זִמְן כְּאֲבִיו, שֶׁהָרִי עֲנִי הַכְּבוֹד הַסִּתְּלָקוֹ, וְלֹא חָזְרוּ אֶלָּא בְּזָכוֹת מִשְׁחָה, וְלֹא בְּזָכוֹת אֶלְעָזָר.

וַיַּעַשׂ מִשְׁחָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה וְגו'. לָמָּה לַעֲיִנִי כָּל הָעֵדָה? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁאֶהְרֹן הָיָה אֲהוּבָה הָעַם יוֹתֵר מֵהַכָּל, וְלֹא יֵאֱמָרוּ שֶׁזֶּה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי מִשְׁחָה. וּמִשְׁחָה מִשְׁךְ לֹאֲהָרֹן בְּדָבָרִים עַד שֶׁעָלָה לָהּ, וְכָל יִשְׂרָאֵל הָיוּ רוֹאִים בְּשִׁעָה שֶׁהִפְשִׁיט מִשְׁחָה לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן וְהַלְבִּישָׁם לְאֶלְעָזָר.

מָה הִטְעַם מִשְׁחָה (וְלֹאֲהָרֹן)? אֶלָּא מִשְׁחָה הִלְבִּישָׁם אֶת אֶהְרֹן כְּשֶׁעָלָה לְכַהֲנָתָהּ, זֶהוּ שְׂכֵתוֹב וְיִלְבָּשׁ מִשְׁחָה אֶת אֶהְרֹן אֶת בְּגָדָיו, וְכֵתוֹב (וַיִּקְרָא ח) וְיִלְבָּשׁ אֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִל. כָּעֵת מִשְׁחָה הוֹרִיד מִמֶּנּוּ מָה שֶׁנֶּתֶן לוֹ, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹרִיד מִמֶּנּוּ מָה שֶׁנֶּתֶן לוֹ, וְשִׁנְיָהֶם הִפְשִׁיטוּ אֶת אֶהְרֹן מֵהַכָּל, וּמִשְׁחָה הוֹרִיד מִבְּחוּץ, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבְּפָנִים. וְעַד שֶׁמִּשְׁחָה הוֹרִיד, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא הוֹרִיד. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל מִשְׁחָה.

אֲשֶׁרִי חִלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֶה בְּכַבּוּדָם. הַתִּקְוָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹאֲהָרֹן מִשְׁחָה וּמִנּוֹרָתָהּ זֶהב שֶׁמֵּאִירָהּ. וּמִשְׁלֹל לָקַח, מֵאוֹתָהּ מְנוֹרָה שֶׁהַדְּלִיק בְּכָל יוֹם פְּעָמִים, וְנִסְתָּם פִּי הַמַּעֲרָה וַיִּכְרְדוּ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, פִּי הַמַּעֲרָה הָיָה פְתוּחַ, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֶת אֶהְרֹן שׁוֹכֵב וְנֵר הַמְּנוֹרָה דּוֹלֵק לְפָנָיו, וּמִטָּתוֹ יוֹצֵאת וְנִכְנָסֶת, וְעָנָן אֶחָד עוֹמֵד עָלָיו. וְאֵז יָדְעוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרִי מֵת אֶהְרֹן, וְרָאוּ שֶׁהָרִי הַסִּתְּלָקוֹ עֲנִי הַכְּבוֹד. זֶהוּ שְׂכֵתוֹב וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גִזַּע אֶהְרֹן וְגו', וְהָרִי פָּרְשׁוֹהָ. וְעַל זֶה בָּכוּ לֹאֲהָרֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, גְּבָרִים וְנָשִׁים וְטָף, שֶׁהָרִי אֲהוּבָה מִכָּלֵם הָיָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, שְׁלֵשֶׁת אַחִים עָלְיוֹנִים קְדוּשִׁים אֵלוֹ לָמָּה לֹא נִקְבְּרוּ בְּמְקוֹם אֶחָד, וְהָאֲבִיבִים הַתַּפְּזָרִי, אֶחָד כָּאֵן וְאֶחָד כָּאֵן וְאֶחָד בְּמְקוֹם אַחֵר? אֶלָּא יֵשׁ אוֹמְרִים, בְּמְקוֹם שְׁצָרִיכִים יִשְׂרָאֵל לְהִסְתַּכֵּן בּוֹ, מֵת כָּל אֶחָד וְאֶחָד, בְּשִׁבְלִי לְהִגָּן עֲלֵיהֶם, וְנִצְלוּ. אֲבָל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵת כְּרָאוּי עֲלֵיהֶם. מְרִיגִם בְּקִדְשׁ, בֵּין צִפּוֹן לְדָרוֹם. אֶהְרֹן לְצַד גְּמִין. מִשְׁחָה כְּרָאוּי לוֹ. אִחָז אוֹתוֹ הָרָה לָהּ אֶהְרֹן, וְכִנֹּס לְקַבּוּרָה מְרִיגִם לְגַבִּי אוֹתוֹ הָהָר, אִחָז לְשֵׁנִי צִדִּידִים. וְעַל זֶה נִקְרָא (דְּבָרִים לב) הָרָה הַעֲבָרִים, שֶׁשְׁנֵי צִדֵּי הָהָר שְׁעוֹבָרִים, וְאִחָז לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה.

אֲשֶׁרִי חִלַּק הַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם בְּמְקוֹם אַחֵר, בְּעוֹלָם אַחֵר עָלְיוֹן, זְכוּתָם עוֹמֶדֶת בְּעוֹלָם הַזֶּה לְדוֹרֵי דוֹרוֹת. וּבְשִׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל חוֹזְרִים בְּתַשׁבּוּחַ לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגִזְרָה נִגְזְרָה עֲלֵיהֶם, אֵז קוֹרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצַדִּיקִים שְׁעוֹמְדִים לְפָנָיו לְמַעַלָּה וּמוֹדִיעַ לָהֶם, וְהֵם מְבַטְלִים אוֹתָהּ גִּזְרָה, וְחֵס הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יִשְׂרָאֵל. אֲשֶׁרִי הַצַּדִּיקִים, שֶׁעֲלֵיהֶם כְּתוּב (ישעיה נח) וַיִּנְחָד ה' תְּמִיד וְגו'.

וַיִּדְבֵּר הָעַם בְּאַלְהֵים וּבַמִּשְׁחָה וְגו'. פָּרְשָׁה זוֹ בְּמְקוֹם אַחֵר עָלְתָה עִם אוֹתָם מִי מְרִיבָה שֶׁל מִשְׁחָה וְאֶהְרֹן.

רַבִּי יִצְחָק פְּתַח, (אֶסְתֵּר ה) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַתִּלְבָּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת וְגו'. מִגֵּלֶת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקָּדֵשׁ נִאֲמָרָה, וּמִשּׁוּם זֶה כְּתוּבָה בֵּין הַכְּתוּבִים. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁנִּחְלֹשׁ כַּח הַגּוֹף, וְהָרִי קִנֵּס בְּרוּחַ בְּלֹא גּוֹף, אֵז - וַתִּלְבָּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת. אִיזוֹ מַלְכוּת? אִם תֹּאמַר בְּלִבוֹשׁ כְּבוֹד וְאַרְגָּמֹן, הָרִי לֹא קָדַח נִקְרָא. אֶלָּא וַתִּלְבָּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת, שֶׁהִתְלַבְּשָׁה בְּמַלְכוּת עָלְיוֹנָה קְדוּשָׁה, וַדַּאי לְבָשָׁה רוּחַ הַקָּדֵשׁ.

מָה הִטְעַם זְכָתָה לְמְקוֹם זֶה? מִשּׁוּם שֶׁשְׁמָרָה פִּיהָ שֶׁלֹּא לְהִרְאוֹת דְּבָר. זֶהוּ שְׂכֵתוֹב (אֶסְתֵּר ב) אֵין אֶסְתֵּר מִגֵּדֶת מוֹלֶדֶתָהּ. וְלִמְדָנוּ, כָּל מִי שֶׁשׁוֹמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ, זֹכָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּרוּחַ הַקָּדֵשׁ. וְכָל מִי שֶׁשׁוֹטָה פִּיו לְדְבָר רָע, הָרִי וַדַּאי אֵתוֹ דְּבָר רָע עָלָיו. (וְאִם לֹא), הָרִי נִגְעִים אוֹ צָרַעַת שְׁשׁוּרְפִים כְּנָחֵשׁ עָלָיו, וְהָרִי פָּרְשׁוֹהוּ.

וַיִּדְבֵּר הָעַם בְּאַלְהֵים וּבַמִּשְׁחָה, שֶׁאֲמָרוּ דְבָר רָע בְּקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וַיִּכְתְּרוּגוֹמוֹ - וְעַם מִשְׁחָה נָצוּ. לָמָּה הִעֲלִיתָנוּ, שָׂמוּ כָּל הַפָּנִים שׁוֹוֹת, בְּגִלְלָה זֶה הִזְדַּמְנוּ לָהֶם נִחְשִׁים, שְׁשׁוּרְפִים אוֹתָם כָּאֵשׁ וּמִכְנִיסִים אֵשׁ לְמַעֲיָהֶם וְנוֹפְלִים מֵתִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׁלַח ה' בָּעַם אֶת הַנִּחְשִׁים הַשָּׂרְפִים.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, נִחְשִׁים הָיוּ בָּאִים, מְלַחֲשִׁים בְּפִיהֶם, וְנוֹשְׁכִים וּמֵתִים. מָה מְלַחֲשִׁים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת י) אִם יִשָּׁךְ הַנֶּחֱשׁ בְּלֹא לֶחֶשׁ. אֵשׁ הָיָה מְלַחֲשִׁים בְּפִיהֶם, וְנוֹשְׁכִים וּזוֹרְקִים בָּהֶם אֵשׁ, וּמַעֲיָהֶם יוֹקְדִים וּמֵתִים. וְהָרִי דְבָרִים אֵלוֹ עָלוּ לְמְקוֹם אַחֵר.

וּמִשָּׁם בָּאָרָה הוּא הַבָּאָר. מָה שׁוֹנָה שְׂכָאֵן בָּאָרָה וְאַחֵר כְּדָבָר בָּאָר? אֶלָּא בָּאָרָה, לֹאֲחֵר שְׂמִתְכַּנְסִים הַמֵּים לְתוֹךְ הַיָּם וְיוֹרְדִים לַמַּטָּה. בָּאָר, בְּשִׁעָה שֶׁיִּצְחָק מְמַלָּא אוֹתָם. הוּא הַבָּאָר, הוּא כְּתוּב, וְסוּד זֶה

כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (במדבר יח) וְעַבְדְּ הַלֹּוֹי הוּא.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, בְּכָל מְקוֹם הוּא, וְקוֹרְאִים הִיא - זָכָר וְנִקְבָּה כְּאַחַד. וְכָלֵל עֲלִיּוֹן - ה' נִקְבָּה, ו' זָכָר, א' כָּלֵל הַכֹּל, שֶׁהָרִי א' בְּשִׁלְמוֹת שׁוֹרָה. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל. אֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם לְמִטָּה, הֵם אֲחוּזִים בְּכָלֵל הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַכֹּל, וּמִשּׁוּם זֶה כְּתוּב (תהלים ק) הוּא עֲשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ, בְּאֶלֶף כְּתוּב. כָּלֵל שֶׁל וי"ה, וְא' שֶׁכּוֹלֵל הַכֹּל.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, רִיחַ הַמִּים זֶהוּ רִיחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּשְׁבְּחָה בַּהֲתַחֲלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ד) הִפִּיחִי גִנִּי. אַחֵר כִּדּוּ נֹזְלִים מִים לְמַלְא אוֹתָהּ (כֶּלֶה), זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים קמז) יֵשֶׁב רִיחוֹ וְיָזְלוּ מִים. יֵשֶׁב רִיחוֹ בַּהֲתַחֲלָה, וְאַחֵר כִּדּוּ יָזְלוּ מִים. וְעַד שֶׁלֹּא נִשְׁבְּחָה רִיחַ זֶה, לֹא נֹזְלִים מִים. מִה בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ? מִשְׁמִיעַ שְׁצִרִיד בְּכָל לְעוֹרֵר הַדְּבָר, בְּמַעֲשֶׂה אוֹ בְּדָבָר, אוֹ לְהִרְאוֹת כְּמִרְאָה הַמַּעֲשֶׂה. וְכֵאן, עַד שְׁרִיחַ לֹא נִשְׁבְּחָה, לֹא נֹזְלִים אֵלֶיהָ מִים לְגַבִּי אוֹתָהּ הַרוּחַ.

הוּא הַבָּאָר, קוֹרְאִים הִיא הַבָּאָר. מִה שׁוֹנָה שֶׁבַּהֲתַחֲלָה בָּאָרָה וְכֵאן בָּאָר? אֲלֵא בַּהֲתַחֲלָה נִקְבָּה לְבִדָּה, וְכַעַת שֶׁאֲמַר הוּא - כָּלֵל שֶׁל זָכָר וְנִקְבָּה - נִקְרָא בָּאָר. וּבְמִקוֹם שֶׁנִּמְצָא זָכָר, אֲפִלּוּ (מִאָּה) מִלָּה נִקְבָּה, נִקְרָא זָכָר לְכָל.

אֲשֶׁר אָמַר ה' לְמִשְׁחָה אֶסֶף אֶת הָעָם, מִשּׁוּם שֶׁבָּאָר זֶה לֹא זָזָה (בָּאָר) מֵהֶם. וְאִם תֵּאֱמַר, אֵיךְ יִכְלוּ לְשֹׂאֵב מִמֶּנָּה כֶּלֶם? אֲלֵא הוּא מוֹצִיא לְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר נְחָלִים, וְהַמַּעֲיָן מִתְמַלֵּא וְיוֹצֵא לְכָל הַצִּדְדִּים, וְאֵז הִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת שְׁחוּזִים וְרוּצִים מִים, עוֹמְדִים עָלֶיהָ וְאוֹמְרִים שִׁירָה. וְמִה אוֹמְרִים? עָלֶיךָ בָּאָר. הָעֲלִי מִימִינְךָ לְהוֹצִיא מִים לְכָל וְלִהְיוֹת מְשָׁקִים מִמֶּנּוּ. וְכֵן אוֹמְרִים שֶׁבַח שֶׁל בָּאָר זֹאת, בָּאָר חֲפְרוּהָ שְׁרִים וְגו'. דְּבַר אֱמֶת הִיוּ אוֹמְרִים, וְכֵן הוּא.

מִכָּאן לְמַדְנוּ (בֹּא רֵאָה), כָּל מִי שֶׁרוּצָה לְעוֹרֵר דְּבָרִים שֶׁל מַעֲלָה, בֵּין בְּמַעֲשֶׂה בֵּין בְּדַבּוּר - אִם אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה אוֹ אוֹתוֹ דַּבּוּר לֹא נַעֲשֶׂה כְּרָאוּי, לֹא מְעוֹרֵר דְּבָר. כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם הוֹלְכִים לְעוֹרֵר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת דְּבַר שֶׁלְמַעֲלָה, אֲבָל מַעֲשִׂים אֵלּוּ שְׂיוֹדְעִים לְעוֹרֵר, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קְרוֹב לְכָל הַיּוֹדְעִים לְקַרֵּא לוֹ וּלְעוֹרֵר הַדְּבָר כְּרָאוּי. אֲבָל אִם לֹא יוֹדְעִים לְקַרֵּא לוֹ, הוּא אֵינוֹ קְרוֹב, שֶׁכְּתוּב (שם קמה) קְרוֹב ה' לְכָל קוֹרְאֵי וְגו'. מִה זֶה בְּאֱמֶת? שְׂיוֹדְעִים לְעוֹרֵר דְּבַר אֱמֶת כְּרָאוּי, וְכֵן בְּכָל.

גַּם כֵּן כֵּאן הִיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים דְּבָרִים אֵלֶּה, דְּבָרֵי אֱמֶת, כִּדִּי לְעוֹרֵר בָּאָר הַזֹּאת וְלִהְיוֹתָם לִישְׂרָאֵל, וְעַד שֶׁאוֹמְרִים מִלִּים אֵלּוּ, לֹא מִתְעוֹרְרִת. וְכֵן אֲפִלּוּ בְּאוֹתָם מְכַשְׁפֵּי הָעוֹלָם שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁים בְּמִינִים רַעִים, עַד שֶׁעוֹשִׂים מַעֲשִׂיהֶם שֶׁל אֱמֶת אֵלֶיהֶם - אִם לֹא אוֹמְרִים דְּבָרֵי אֱמֶת בְּשִׁבִּיל לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָם בְּגוֹנִים אֵלּוּ שְׂרוּצִים, לֹא מִתְעוֹרְרִים לְגַבִּיהֶם. וְאֲפִלּוּ שְׂצוּחוֹתֵם כָּל הַיּוֹם בְּדְבָרִים אֲחֵרִים אוֹ בְּמַעֲשֶׂה אֲחֵר, לֹא מוֹשְׁכִים אוֹתָם אֵלֶיהֶם לְעוֹלָמִים וְלֹא מִתְעוֹרְרִים אֵלֶיהֶם.

בֹּא וְרֵאָה, כְּתוּב (מלכים א יח) וַיִּקְרָאוּ בִּשְׁם הַבַּעַל וְגו'. מִה הַטַּעַם? אֶחָד, שֶׁאֵין רְשׁוּת בְּאוֹתוֹ בַּעַל בְּזֶה. וְעוֹד, שֶׁהַדְּבָרִים לֹא מְכַשְׂרִים בִּינֵיהֶם, וְהַשְׁכִּיחַם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם) וְאַתָּה הַסַּבֶּת אֶת לִבְּם אַחֲרֵיכֶם. אֲשֶׁרֵיהֶם הַצִּדִּיקִים שְׂיוֹדְעִים לְקַרֵּא לְרַבּוֹנָם כְּרָאוּי.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כֵּאן צָרִיד לְגַלּוֹת דְּבָר. בֹּא וְרֵאָה, כָּל מִי שְׂיוֹדֵעַ לְסַדֵּר מַעֲשֶׂה כְּרָאוּי וּלְסַדֵּר דְּבָרִים כְּרָאוּי, זֶה בּוֹדֵאֵי מְעוֹרֵר אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַמְשִׁיךְ דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁמְכַשְׂרִים. (וְאִם לֹא, לֹא יִכְשֹׁר לָהֶם). וְלֹא הִכְשֹׁר לָהֶם. אִם כֵּן, כָּל הָעוֹלָם יוֹדְעִים לְסַדֵּר מַעֲשֶׂה וּלְסַדֵּר דְּבָרִים, מִה חֲשִׁיבוֹת הַצִּדִּיקִים שְׂיוֹדְעִים עֵקֶר הַדְּבָר וְהַמַּעֲשֶׂה, וְיוֹדְעִים לְכַוֵּן לֵב וְרָצוֹן יוֹתֵר מֵאֵלּוּ הָאֲחֵרִים שֶׁלֹּא יוֹדְעִים כָּל כֵּן?

אֲלֵא אֲלֵא שֶׁלֹּא יוֹדְעִים עֵקֶר הַמַּעֲשֶׂה כָּל זֶה, אֲלֵא סְדוּר בַּעֲלָמָא וְלֹא יוֹתֵר, מוֹשְׁכִים עֲלֵיהֶם מְשִׁיכוֹת שֶׁאַחֵר כְּתִפִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא טָס בְּאִוִּיר, שֶׁהִשְׁגָּחָה נִקְרָא.

וְאַלֶּה שְׂיוֹדְעִים וּמְכַוְּנִים לֵב וְרָצוֹן, מוֹצִיאִים בְּרִכוֹת מִמְּקוֹם הַמַּחְשְׁבָה, וְיוֹצֵאִים בְּכָל הַגְּזָעִים וְהַשְׂרָשִׁים בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁמִּתְבָּרְכִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְשֵׁם הַקְדוּשׁ מִתְבָּרֵךְ עַל יָדָם. אֲשֶׁרֵי חֲלָקָם, שֶׁהָרִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קְרוֹב אֵלֶיהֶם וּמִזְמָן כְּנֻגָם. בְּשַׁעַת שֶׁקוֹרְאִים לוֹ הוּא מִזְמָן אֵלֶיהֶם. בְּשַׁעַת שֶׁהֵם בָּצְרָה הוּא אֲצֵלָם. הוּא מְכַבֵּד אוֹתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים צא) כִּי בִי חֶשֶׁק וְאֶפְלָטָהוּ אֲשַׁגְּבֶהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי.

וַיֵּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אֶל תִּירָא אוֹתוֹ וְגו'. רַבִּי יְהוֹדָה פָּתַח, (משלי לא) לֹא תִירָא לְבִיתָהּ מִשְׁלָג כִּי כָּל בֵּיתָה לְבֶשֶׁת שָׁנִים. בֹּא וְרֵאָה, כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יוֹנֶקֶת מִשְׁנֵי צִדִּים, כְּעַת בְּרַחֲמִים, כְּעַת בְּדִין. כְּשֶׁרוּצָה לִינֵק בְּרַחֲמִים, נִמְצָא מְקוֹם לְהִתְיָשֵׁב בּוֹ. כְּשֶׁרוּצָה לִינֵק בְּדִין, מְקוֹם נִמְצָא לְהִתְיָשֵׁב בּוֹ וּלְשִׁרּוֹת עָלָיו, שֶׁכֵּן הוּא בְּכָל מְקוֹם - לֹא שׁוֹרָה דְּבַר שֶׁלְמַעֲלָה עַד שֶׁנִּמְצָא מְקוֹם לְשִׁרּוֹת עָלָיו. וְעַל כֵּן כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לֹא תִירָא לְבִיתָהּ מִשְׁלָג, מִה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּל בֵּיתָה לְבֶשֶׁת שָׁנִים, לֹא שׁוֹרָה זֶה אֲלֵא בְּזֶה, לָבֵן בְּאֵדָם וְאֵדָם בְּלָבֵן, וְהָרִי פְּרִשְׁתָּהּ. (בֹּא רֵאָה, כְּתוּב)

וַיֵּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אֶל תִּירָא אוֹתוֹ (אוֹתוֹ). שְׁנֵי אוֹתוֹ הֵם שְׁלֵמִים בַּתּוֹרָה בְּשָׁנֵי ווִי"ם, אֶחָד זֶה, וְאֶחָד

- (דברים כב) עד דרש אחיד אתו (אותו). מה הטעם? משום שהם אות ממש. עד דרש אחיד (אחיד ממש) אתו (אותו), שצריך לפרש את אותו האות של אותה אבדה.

גם כך אותו הזה, זה עוג שנדבק באברהם, ומאנשי ביתו היה, וכשנמול אברהם מה כתוב? (בראשית יז) וכל אנשי ביתו וגו'. זה עוג שנמול עמו וקבל אות הקדוש הזה. כיון שראה עוג שישאל מתקרב אליו, אמר: הרי ודאי אני הקדמתי זכות שעומדת להם, וזה שם למולו.

באותה שעה פחד משה, איד וכול לעקר רשם שרשם אברהם? אמר, בודאי הימין שלי מת, שהרי הימין צריך לזה. אם נאמר הרי אלעזר - ימין הלבנה הוא ולא ימיני. והאות הזה לימין הוא, שאברהם הוא לימין.

מיד אמר הקדוש ברוך הוא, אל תירא אתו. אל תירא את אותו האות שלו, ואפלו לימין לא צריך. כי בדרך נתינתו. שמאלו תעקר אותו מהעולם, שהרי הוא פגם הרשם שלו, ומי שפגם אות זו ראוי להעקר מהעולם, כל שכן שמאל שלד, שהיא נדד, נעקר אותו מהעולם, בגלל זה נעקר מהעולם. ואפלו שהוא תקיף מבני הגבורים ורצה להשמיד את ישראל, נפל בידי משה והשמיד.

בגלל זה הכל השמידו ישראל, בגני וכל עמו וכל אשר לו, כמו שכתוב ויכו אותו ואת בניו ואת כל עמו, וכתוב (דברים ב) ונף אותו ואת בנו. בנו כתוב, חסר יו"ד, וקוראים בגני, והרי פשוטו החברים.

אשריהם ישראל שמשה הנביא היה ביניהם, שבגללו עשה להם הקדוש ברוך הוא כל האותו הללו, ופשוטו. והקדוש ברוך הוא לא גזר בריתו עם שאר העמים להתקשר בו, אלא עם ישראל, שהם בני אברהם, שכתוב בו (בראשית יז) ובין זרעך אחריך לדרתם לברית עולם. וכתוב (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך וגו', לא ימוש מפיד וגו'. ברוך ה' לעולם אמן ואמן

### פרשת בלק

וירא בלק בן צפור וגו'. רבי שמעון אמר, וירא, איזו ראה ראה? ודאי ראה ממש ראה במשקוף החכמה, וראה בעיניו. ראה במשקוף החכמה, כמו שכתוב (בראשית כו) וישקף אבימלך מלך פלשתים בעד החלון. מה זה בעד החלון? כמו שנאמר (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא. (אלא) (נדאי) חלון החכמה של זנבות שולי הכוכבים, והם חלוני החכמה. ויש חלון אחד שכל החכמה שורה בו, ובו רואה מי שרואה בעקר החכמה. אף כאן וירא בלק, בחכמתו.

בן צפור, כמו שאמרו. אבל בן צפור ממש, שהרי כשפיו היו בכמה מינים של אותה צפור. לוקח צפור, מכשכש בעשב, מפרח באויר, עושה מעשים ולוחש לחשים, ואותה צפור היתה באה ואותו עשב בפה, (פורחת באויר) מצצפת לפניו. ומכניסה בכלוב אחד. מקטר קטרת לפניו, ומודיעה לו כמה דברים. עושה כשפיו, והעוף מצצף, פורח וטס אצל גלוי עינים ומודיע לו, והוא בא. וכל דבריו באותה צפור היו.

יום אחד עשה מעשיו, ולקח אותה צפור, ופרחה והלכה והתעבבה ולא באה. היה מצטער בנפשו. עד שהגיעה, ראה שלהבת אש אחת טסה אחריה ושרפת כנפיה. אז ראה מה שראה, ופחד מלפניו ישראל. מה שמה של אותה צפור? ידוע. וכל אלו שמשמים ויודעים להשתמש בצפור הזו, לא יודעים כשפיה כמו שבלק ידע.

וכל החכמה שינדע, באותה צפור היה יודע. וכך היה עושה: גוחן לפניו ומקטר קטרת, מכסה ראשו וגוחן ואומר. הוא אומר העם, והצפור משיבה ישראל. הוא אומר מאד, והצפור משיבה רב, על שום הגדול העליון שהולך אתם. שבעים פעמים צפצפו זה וזה. הוא אמר דל, והצפור אומרת גדול. ואז פחד, שכתוב ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא. רב הוא בודאי.

ובמיני הכשפים (של קסריא"ל) של קסדיא"ל (נ"א כשדיא"ל) הראשון מצאנו, שצפור זו היו עושים לו בזמנים ידועים מכסף מערב בזהב. ראש מזהב, פה מכסף, כנפים מנחשת קלל מערבת בכסף, גוף מזהב, נקודות של הנוצות בכסף, רגלים מזהב. ושמים בפה לשון של אותה צפור ידוע.

ושמים אותה צפור בחלון אחד, ופותחים חלונות מול השמש, ובלילה פותחים חלונות ללבנה, מקטרים קטרת ועושים כשפים, ומשביעים את השמש, ובלילה משביעים את הלבנה, ואת זה עושים שבעה ימים. מכאן והלאה אותה לשון מכשפות בפה של אותה צפור, נוקדים אותה לשון במחט זהב והיא מדברת גדולות מעצמה, והכל היה ידע בלק מצפור זו (נדאי). לכן בן צפור, ומשום זה ראה מה שאיש אחר לא יכול לדעת ולא יכול לראות.

כתוב (תהלים סח) אמר ה' מבטן אשיב אשיב ממצלות ים. יש לנו לשים לב לאמונת הקדוש ברוך הוא, שכל דבריו דברי אמת ואמונה רבה. שכיון שאומר דבר, הכל נעשה. וזה האיש דוחק חלב, ואומר:

לכמה שנים ולכמה זמנים ישתלם זה, שהוא כך. כפי גדלתו, שכל העולמות מלאים כבודו, כך זה. דבריו אדם קטן, וכל דבריו הם לפי שעה, כך הוא לפי שעה. אבל בתשובה ובבקשה ומעשים טובים ובדמעות רבות, הוא קדוש גדול ועליון על כל העולם, מזהיר אורו, ומקמט קדשותו לאדם לעשות רצונו.

אמר ה'. לעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר ולהשיב מבשרו כל אותם שהרגו חיות השדה ואכלו אותם. משום שיש בעולם (אף כאן מלך הבשר) מקום מושב של כל חיות גדולות והרים רמים וגדולים ונסתרים אלו באלו, ועד המדבר התקין שם, הוא עוג, (בין) ערודי המדבר היה, ומצוי שם כחו, משום שהיה מלך הבשר, שכל מלכי העולם לא יכלו לערוד נגדו קרב בגלל חזק הבשר, ובא משה וערד נגדו קרב.

סיחון - סיחן במדבר היה סיחון, ובטחון מואב היה עליו, (במדבר כא) כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי. בא וראה, בשעה שהחריבו ישראל עיר סיחון, העבר כרוז במלכות השמים: התפנסו גברים ששולטים על שאר עמים, ותראו איך מלכות האמרי תחרב במלכות.

באותה שעה כל אותם שליטים שהיו ממנים על שבעה עממים התפנסו, ורצו להחזיר מלכות לישראל. כיון שראו עצמת משה, חזרו לאחור. זהו שכתוב (שם) על כן לאמרו המשלים באו חשבון. אותם שליטים הממנים עליהם שהתפנסו ואמרו באו חשבון, מי הוא זה שהחריבה? תבנה ותכונן בבתחלה, ותחזר מלכות לישראל.

כשראו גבורת משה ושללכת המלכות, אמרו, כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון. כיון שכתוב מחשבון, למה מקרית סיחון, שהרי קרית סיחון היתה חשבון, שכתוב כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי?

אלא, שללכת של מלכות השמים יצאה והחריבה הכל. בשעה שאמרו תבנה ותכונן עיר סיחון סתם, ולא אמרו חשבון, שחשבו שבגלל זה תבנה למושב האמרי, אז השיבו ואמרו לא יכולים. מה הטעם? משום שכל הדרכים והשבילים נסתמו בעצמת הגדול העליון שלהם. אם נחזר ונאמר ונזכר חשבון שתבנה, הרי אש יצאה מחשבון. אם נחזר ונאמר (סתם) קרית סיחון, הרי להבה יצאה מקרית סיחון ודאי. כיון שאותה שללכת אש שרתה שם עליה, אין מי שיכול לה להחזירה מישנה, שהרי מפל הצדדים אין לנו רשות.

מכאן והלאה - אזי לך מואב, שהרי אותו שהגן עליך נשבר. ומשום זה, כיון שראה מואב שמגנו נשבר, אז ויגר מואב מפני העם מאד. מה זה מאד? יותר מהמנות.

כי רב הוא. שהרי אז הוא היה גדול, וגדול היה קטן, שכתוב (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים. וישראל היה גדול במקום של עשו, שכתוב בו ורב. מה הטעם? משום שראו ששלוטו ישראל למעלה ולמטה, שכתוב את כל אשר עשה ישראל לאמרי. אשר עשה ישראל היה צריך לו לכתב, מה זה את כל? לרבות מעלה ומטה. מעלה, שאפלו משליטיהם הגדולים והשליטים שלמעלה, ואפלו משליטיהם הגדולים והשליטים שלמטה. ולכן את כל אשר עשה. ולכן כי רב הוא, במקום שגדול בכור קדוש, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל.

ואם תאמר שהקדוש ברוך הוא רצה כך ולא מן הדין - בא וראה. עשו קלפה היה וצד אחר היה. כיון שיצאה קלפה והעברה, הרי המלח מצוי (שפחה), ערלה ראשונה עומדת בחוץ. ברית היא (גדולה ועליונה) ונכבדה מהכל, והיא מתגלה אחר כך.

ויאמר מואב אל זקני מדן עתה ילחנו וגו'. רבי חייא פתח, (זכריה ג) ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך ה' וגו'. כמה יש לו לאדם לשמר דרכיו בעולם הזה וללכת בדרך אמת, משום שכל מעשי האדם כתובים לפני המלך ורשומים לפניו, וכלם במנין. שומרי השערים עומדים ומעידים, עומדים ותובעים דינים צודקים. והדין עומד לקבל עדות, ואותם שטוענים טענות מרחשים, ולא יודעים אם ילכו מימין, אם ישמאלו משמאל.

שהרי כשרוחות בני אדם יוצאות מהעולם הזה, כמה הם מקטרגים שעומדים לפניהם, והפרושים יוצאים הן לטוב הן לרע, כפי מה שיוצא מהדין. ששנינו, בכמה דינים נדון האדם בעולם הזה, בין בחייו בין אחר כך, שהרי כל דבריו הם בדין, והקדוש ברוך הוא תמיד ברחמנות ורחמיו על הכל, ולא רוצה לדון בני אדם כפי מעשיהם. שכן אמר דוד, (תהלים קל) אם עונות תשקור זה אדני מי יעמד. כאן יש להסתכל, כיון שאמר אם עונות תשקור זה, למה ה' (אדני)?

אלא, שלש דרגות רחמים הזכיר כאן דוד. אם עונות תשקור זה, אם רבים העונות עד שעולים למעלה לאבא ואמא, הרי ה' (אדני), שהוא רחמים. ואם שם זה, אף על גב שהוא רחמים, יתעורר בדין וכל הדרגות נסתמו בדין - דרגה אחת יש לחזר אליה, שכל הרפואות יוצאות ממנה, היא תחוס עלינו. ומי היא? מי. מי תעמד בודאי. מי ירפא לך. (כמו שנאמר (איכה ב) כי גדול פים שברך מי ירפא לך) ולכן זה ה' (אדני). אם השמות הללו יסתתמו מאתנו, מי יעמד, שכל דרכי התשובה פתוחים ממנה.

בא וראה, יהושע בן יהוחדק היה צדיק גמור, גבר שהיה נכנס לפני ולפנים, שהכניסוהו לישיבת הרקיע. התכנסו כל בני הישיבה שם לענין בדינו. וכך דרכי אותה ישיבת הרקיע: כשמכניסים אותו לדיון, הכרוז יוצא ומכריז: כל בני הישיבה הכנסו לגרן הנעלים. ובית הדין מתכנס.

ואותה רוח האיש עולה על ידי שני ממנים. כיון שנקנס, קרב אל עמוד אחד של שלהבת לוחטת שעומדת שם, ומתגלם ברוח האויר שנושב באותו עמוד. וכמה הם שמעלים אותם לשם, משום שכל אותם שמשתדלים בתורה ומחזקים בה חדושים, מיד נכתבים הדברים אל בני הישיבה, ואז כל בני הישיבה באים לראותו. אותם שני ממנים יוצאים, ומעלים אותו לאותה ישיבת הרקיע. מיד מתקרב אל אותו עמוד שמתגלם שם.

נכנס לישיבה ורואים אותו. אם הדבר כראוי - זכאי הוא, כמה עטרות נוצצות מעטרים אותו כל בני הישיבה. ואם דבר אחר היה - אזי לאותה בושא! דוחים אותו החוצה, ועומד תוך העמוד עד שמפעלים אותו לדיון. הרחמן צילנו.

וגיש אחרים שמפעלים אותם לשם כשהקדוש ברוך הוא במחלקת עם בני הישיבה, ואומרים מי מוכיח? הרי פלוני הוכיח הדבר. אז מעלים אותו לשם, ומוכיח אותו הדבר בין הקדוש ברוך הוא ובין בני הישיבה. וגיש אחרים שמפעלים אותם שם לדיון, ודנים אותו שם לבררם וללבנם.

אמר לו רבי יוסי, אם כך, בלי דין נפטר אדם ומסתלק מהעולם הזה? ואם בדין הסתלק, מדוע נדון פעם אחרת? אמר לו, כך למדנו וכך שמענו, שהרי ודאי בדין הסתלק האדם מהעולם הזה. אבל עד שלא נכנס למחצת הצדיקים, מעלים אותו לדיון, ושם נדון באותה ישיבת הרקיע.

ושם עומד אותו ממנה הגיהנם להשטין. אשרי מי שאזכה בדין. ואם לא, אותו ממנה הגיהנם לוקח אותו בשעה שמוסרים אותו בידיו, ומקלע אותו משם למטה כמו שקולע אבן בקלע (בכף הקלע), שכתוב (שמואל-א כה) ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע וגו'. וזרקו לגיהנם, ומקבל ענישו כפי מה שנדון.

בא וראה, (זכריה ג) ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך וגו'. שהעלוהו לדיון לתוך אותה ישיבת הרקיע בשעה שנפטר מהעולם הזה. עמד לפני מלאך ה' - זהו אותו נער ראש הישיבה, שהוא חותם דין על הכל.

והשטן, מי זה והשטן? אותו ממנה על הנפשות בגיהנם, שתאנו לקחתו, ותמיד עומד ואומר הב, תנו רשעים לגיהנם. לשטנו - להזכיר חטאיו. ואז - ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך השטן ויגער ה' בך. שתי גערות למה? אלא אחד לדומה, ואחד לאותו שיוצא מגיהנם שעומד תמיד להשטין.

בא וראה, אותו שטן עליון יורד כמו שפרשנו, שהתגלם בדמות שור, וכל אותן רוחות רעות שנדונו להכניס לגיהנם, לוחץ אותן ברגע אחד וחוטף, ויורד ונותן לדומה לאחר שבולעם. וזהו שכתוב ויאמר מואב אל זקני מדן עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחץ השור, הנודע, השור שעומד לרע על כל בני העולם. את ירק השדה - אותן רוחות בני אדם, שהם ירק השדה. השדה - אותו השדה הידוע.

אמר רבי יוסי, אם כך, בלק היה חכם. אמר לו, בודאי, וכך הצטרף לדעת כל דרכי אותו השור, ואם לא יודע אותם, לא יכול לעשות כשפיו וקסמיו. אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא, ונאה אמרת. וכח אותו השור מכשפכרזים על התבואה. כל אותם זמים שמכריזים וכל הזמים שמכריזים על רוחות בני אדם, והם מי ניסן, וימי תשרי, והרי נתבאר.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. הגיעו לאותו מקום של כפר סכנין, שהיה שם רב המנוגא סבא. התארחו אצל אשתו, שהיה לה בן אחד קטן, וכל היום היה בבית הספר. אותו יום עלה מבית הספר ובא הביתה, ראה את אותם החכמים. אמרה לו אמו, התקרב לגברים העליונים הללו ותרויח מהם ברכות. קרב אליהם, ועד שלא קרב, חזר לאחור. אמר לאמו, איני רוצה לקרב אליהם, שהרי יום זה לא קראו קריאת שמע, וכך למדוני, כל מי שלא קרא קריאת שמע בעונתה, הוא בנודי כל אותו היום.

שמעו הם ותמהו, הרימו ידיהם וברכוהו. אמרו, ודאי כך זה, ויום זה השתדלנו יחד עם חתן וכלה שלא היו להם צרכיהם והיו מתאחרים להיזוג, ולא היה אדם שישתדל עליהם, ואנו השתדלנו בהם ולא קראנו קריאת שמע בעונתה, ומי שעוסק במצנה - פטור מהמצנה. אמרו לו, בני, איך ידעת? אמר להם, בריח לבושכם ידעתי כשקררתי אליכם. תמהו. ישבו, נטלו ידיהם וכרכו פת.

רבי יהודה היו ידיו מלכלכות, ונטל ידיו וברך טרם שנטל. אמר לו, אם תלמידי רב שמעיה החסיד אתם, לא היה לכם לברך בידים מזהמות, ומי שמברך בידים מזהמות חייב מיתה.

פתח אותו תינוק ואמר, (שמות ל) בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו וגו'. למדנו מפסוק

זה, שמי שלא חושש לזה ויתרצה לפני המלך בידים מזוהמות, חייב מיתה. מה הטעם? משום שדי האדם יושבים ברומו של עולם. אצבע אחת יש ביד האדם, והיא האצבע שהרים משה.

כתוב (שם כו) ועשית בריחם עצי שטים חמשה לקרשי צלע המשכן האחד וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן השנית. וכתוב והבית התיכון בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה. ואם תאמר שאלו הבריח התיכון הוא אחר, שלא היה בכלל אותם חמשה - לא כך. אלא אותו הבריח התיכון היה מאותם חמשה, שנים מכאן ושנים מכאן ואחד באמצע. הרי היה בריח התיכון עמוד יעקב, סוד משה. כנגד זה חמש אצבעות ביד האדם. והבית התיכון באמצע, גדול ועליון מהכל, בו עומדים שאר האחרים.

והם חמשה בריחים, שנקראים חמש מאות שנים, שהולך בהם עץ החיים. וברית קדש מתעורר (נמול) בחמש אצבעות הידים, ודבר (נסתר) תמה הוא על מה שאמרת. ולכן כל ברכות הפה תלויות באצבעות. פרישת ידי משה על זה היתה.

אם כל זה יש בהם, אין דין להיות בנקיון כשמברכים את הקדוש ברוך הוא, משום שבהם ובדגמם מתברך השם הקדוש. ולכן אתם שחכמים אתם הרבה, איך לא השגחתם לזה? ולא שמשתם את רבי שמעון החסיד, והוא אמר שכל טנוף וכל לכלוך העלוהו לצד האחר, שהרי הצד האחר נזון מהטנוף והלכלוך הזה, ועל זה מים אחרונים חובה, וחובה הם!

תמהו ולא יכלו לדבר. אמר רבי יהודה, בני, מהו שם אביד? שתק התינוק רגע אחד, עמד לפני אמו ונשק לה. אמר לה, אמי, על אבא שאלי החכמים הללו, האם אמר להם? אמרה לו אמו, בני, בדקת אותם? אמר, הרי בדקתי ולא מצאתים כראוי. לחשה לו אמו וחזר אליהם. אמר להם, אתם שאלתם על אבא, והרי הסתלק מהעולם, ובכל יום שחסידים קדושים הולכים בדרך, הוא סוחר אחריהם. ואם אתם קדושים עליונים, איך לא מצאתם אותו, הלך הסוחר אחריהם?

אבל בהתחלה ראיתי בכס, וכעת ראיתי בכס, שאבא לא ראה חמור שלא (שיהיה) טען אחריו חמור לסבל על התורה. פיון שלא זכיתם שאבא יטען אחריהם, לא אמר לכם מיהו אבא. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, כנדמה לנו, תינוק זה אינו בן אדם. אכלו, ואותו תינוק היה אומר דברי תורה וחדושי תורה. אמרו, הבה נברך. אמר להם, נאה אמרתם, משום שהשם הקדוש לא מתברך בברכה זו אלא בהזמנה.

פתח ואמר, (תהלים לד) אברכה את ה' בכל עת וגו'. וכי מה ראה דוד לומר אברכה את ה'? אלא ראה דוד שצריך הזמנה, ואמר אברכה. בגלל שבשעה שאדם יושב על שלחנו, השכינה עומדת שם, והצד האחר עומד שם. כשמזמן האדם לברך את הקדוש ברוך הוא, השכינה מתתקנת (בהזמנה זו) לגבי מעלה לקבל ברכות, והצד האחר מתכופף. (ואם נתקנת בברכות לגבי מעלה והצד האחר אינו בכלל) ואם לא מזמין האדם לברך את הקדוש ברוך הוא, הצד האחר שומע ומכשכש להיות לו חלק באותה ברכה.

ואם תאמר, למה אין הזמנה בשאר הברכות? אלא אותו דבר הברכה שמברכים עליו, הוא הזמנה. ובא וראה שכן זה, שזה שמברך על הפרי, אותו פרי הוא הזמנה ומברכים עליו, ואין לו חלק לצד האחר. וקדם זה שהיה אותו פרי ברשות הצד האחר, לא מברכים עליו, וכתוב (ויקרא יט) לא יאכל, בשביל שלא יברכו על אותו הפרי ולא יתברך הצד האחר. פיון שיצא מרשותו, יאכל, ומברכים עליו. והיא הזמנה לברכה. וכן כל דברי העולם שמברכים עליהם, כלם הזמנה לברכה, ואין בהם חלק לצד האחר.

ואם תאמר, אף כך לברכת זמון כוס ברכה היתה הזמנה, מדוע הבה ונברך? אלא הואיל ובתחלה כשהיה שותה אמר "בורא פרי הגפן", הרי זה היה הזמנה. וכעת לברכת המזון צריכים שנוי להזמנה אחרת, שהרי כוס זו היא לקדוש-ברוך-הוא, ולא למזון, ומשום זה צריך הזמנה הפה.

ואם תאמר, נברך שאכלנו משלו זוהי הזמנה, ברוך שאכלנו משלו זוהי ברכה - כך זה בנדאי. אבל נברך זוהי הזמנה אחרת, הזמנה של בורא פרי הגפן. (של הפה) שהקודמת היא ההזמנה לכוס של ברכה סתם. וכוס זו, פיון שנטל, היא הזמנה אחרת במלת נברך לגבי עולם העליון, שכל מזונות וברכות יוצאות משם. ומשום זה הוא בדרך נסתר, שעולם העליון הוא נסתר ואין אליו הזמנה, אלא בדרך זו כוס ברכה. (שבמלת נברך) אמר רבי יהודה, אשרי חלקנו שמיום העולם עד כעת לא שמענו דברים אלו, ודאי הרי אמרנו שזה אינו בן אדם.

אמר לו, בן, מלאך ה', אהובו, מה שאמרת ועשית בריחם עצי שטים חמשה לקרשי צלע המשכן וגו', וחמשה בריחם וגו', וחמשה בריחם לירכתים זמה - הרי הרבה בריחים יש כאן, וידיים הם שתיים. אמר לו, זהו שאמרנו, מפי האדם נשמע מיהו. אבל הואיל ולא השגחתם - אני אמר.

פתח ואמר, (קהלת ב) החכם עיניו בראשו וגו'. וכי איפה עיניו של האדם? אלא בראשו! שמו

וּכְשֶׁעֲיָנִיו שָׁם, יָדַע שְׁאוֹתוֹ אֹרֶשׁ דּוֹלֶק עַל רֹאשׁוֹ צָרִיף שָׁמֹן, מִשּׁוֹם שֶׁגֹּפֶר הָאָדָם הִיא פְּתִילָה, וְאוֹר דּוֹלֶק לְמַעַלָּה, וְיִשְׁלַמָּה הַמֶּלֶךְ צֹחַ וְאָמַר: (שם ט) וְשָׁמֹן עַל רֹאשְׁךָ אֶל יַחְסָר, שֶׁהָרִי הָאוֹר שֶׁבְּרֹאשׁוֹ צָרִיף שָׁמֹן וְאוֹתָם מַעֲשִׂים טוֹבִים. וְלִכֵּן הִחָכֵם עֲיָנָיו בְּרֹאשׁוֹ, וְלֹא בַּמָּקוֹם אַחֵר.

אתם חכמים, ודאי השכינה שורה על ראשיכם, איך לא השגחתם לזה? שכתוב ועשית בריחם וגו', לקרשי צלע המשכן האחד. וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן השנית. האחד והשנית אמר הפסוק, שלישית ורביעית לא אמר הפסוק. שהרי אחד ושנית נחשבים לשני צדדים, ומשום זה החשבון בשני אלה.

בָּאוּ הֵם וַיִּשְׁקֻוּהוּ. (כְּבִתְחֻלָּה) בָּכָה רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֲשֶׁרִי חִלַּקְדָּ! אֲשֶׁרִי הִדּוּרִי; שְׁהִרִי בְּזָכוּתְךָ אֶפְלוּ תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבּוֹ הֵם סָלְעִים רַמִּים תַּקִּיפִים. בָּאָה אִמּוֹ. אָמְרָה לָהֶם, רַבּוֹתֵי, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם אֵל תִּשְׁגִּיחוּ עַל בְּנִי, אֲלֵא רַק בְּעֵין טוֹבָה. אָמְרוּ לָהּ, אֲשֶׁרִי חִלַּקְדָּ אֲשֶׁה כְּשֶׁרָה, אֲשֶׁה בְּרוּרָה מִכָּל שָׂאֵר הַנָּשִׁים, שְׁהִרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּרַר חִלַּקְדָּ וְהִרִים דִּגְלָדָּ עַל כָּל שָׂאֵר נָשׁוֹת הָעוֹלָם!

אמר התינוק, אני לא פוחד מעין רעה, שכן דג גדול ונכבד אני, ודג לא פוחד מעין רעה, שפתיבו (בראשית מח) וידעו לרב בקרב הארץ. מה זה לרב? לרבות על העין. ושינונו, מה דגי הים המים מכסים עליהם ואין עין רעה וכו'. לרב ודאי, בקרב הארץ, בתוך בני האדם על הארץ. אמרו, בו, מלאך ה', אין בנו עין רעה, ולא מצד עין רעה באנו, והקדוש ברוך הוא מכסה עליהם בכנפיו.

פֶּתַח וְאָמַר, (שם) הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע יִבְרָךְ וְגו'. פְּסוּק זֶה אָמַר יַעֲקֹב בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ. אִם בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אָמַר אוֹתוֹ, סוּד חֲכָמָה יֵשׁ בּוֹ. הַמִּלְאָךְ, קוֹרֵא לוֹ מִלְאָךְ, וְקוֹרֵא לוֹ שְׁמוֹת אֲחֵרִים. מִדּוּעַ נִקְרָא כָּאן מִלְאָךְ? אֵלֶּה פְּשָׁהוּא שְׁלִיחַ מִלְמַעְלָה וּמִקַּבֵּל זֶהר מִתּוֹךְ אֶסְפִּיקְלָרְיָה שְׁלַמְעֵלָה, (שְׁאֵז) שֶׁשְׁמִיבְרָכִים אֲבָא וְאֲמַא לָזֶה, אוֹמְרִים לָהּ: בְּתִי, לְכִי שְׁמִרִי בֵּיתְךָ! פִּקְדִי אֶת בֵּיתְךָ! כֹּךְ עָשִׂי לְבֵיתְךָ! לְכִי וְזוּנִי אוֹתָם. לְכִי, שְׁאוּתוֹ עוֹלָם שְׁלַמְטָה מִחֻכָּה לָךְ, בְּנֵי בֵּיתְךָ מִחֻכִּים לְמִזּוֹן מִמֶּךָ! הָרִי לָךְ כָּל מָה שֶׁתַּצְטָרְכִי לַתֵּת לָהֶם. וְאֵז הִיא מִלְאָךְ.

וְאִם תֹּאמַר, וַחֲרִי בְכֶמָּה מְקוֹמוֹת נִקְרָא מִלֶּאֶד, וְלֹא בָּא לְזוֹן עוֹלָמוֹת, וְעוֹד, שֶׁבִּשְׁם זֶה לֹא זָן אֶת הָעוֹלָמוֹת, אֲלֵא בִשְׁם שֶׁל הַשֵּׁם - כִּדּוּךְ זֶה בְּדוּדָאִי. כְּשֶׁשְׁלִיחַ מִתּוֹךְ אַבְּא וְאַמָּא, נִקְרָא מִלֶּאֶד. וְכִינוּן שְׁשׁוּרָה עַל מְקוֹמוֹת, עַל שְׁנֵי כְּרוּבִים, שְׁמוֹ ה'.

פֶּשְׁנֵרָאָה לְמֹשֶׁה בִּתְחִלָּה נִקְרָא מִלְאָךְ. לִיעֲקֹב לֹא נִרְאָה כֶּךָ, אֲלָא בְדִגְמָא, שְׁפָתוֹב (שם כט) וְרַחֵל בָּאָה. זֹז דְּמוֹת שֶׁל רַחֵל אַחֲרֶיהָ, שְׁפָתוֹב (ירמיה לא) כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע וְגו', רַחֵל מִבְּפֹה עַל בְּנִיָּה. וְרַחֵל בָּאָה, סֵתֶם. עִם הַצֹּאן, הַדְּרָגוֹת שֶׁלָּהּ. אֲשֶׁר לְאַבְיָהּ, וְדָאִי. וְכֻלָּם נִמְנֵו וְהִתְפַּקְדוּ בְּיָדֶיהָ. כִּי רָעָה הִיא, הִיא מִנְהִיגָה אוֹתָם וּמִפְקֶדֶת עֲלֵיהֶם.

וְכֵן כְּתוּב בַּמִּשְׁנָה, (שמות ג) וַיֹּאמֶר מֵלֶכְךָ ה' אֱלֹהֵי בְלָבֶת אֵשׁ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁשָּׁבַח אֲבִרָהּם יוֹתֵר, שֶׁלֹּא כְּתוּב בּוֹ מֵלֶכְךָ - אֲלֵא (בראשית יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי ה' בְּאַלְנֵי מִמְרָא וְגו'. שֶׁם בְּאַבְרָהָם נִרְאָה לוֹ אֱדֹנָי, בְּאַלְנֵי דְלִית, בְּגִלּוֹל שְׂבִאוֹתָו זְמַן קִבּוֹל בְּרִית. וַיֵּהָא שְׁעֵד עֲכָשׁוּ הִתְפַּסָּה מִמֶּנּוּ, נִרְאָה לוֹ רַבּוֹן וְשִׁלִּיט, וְכֵן נִרְאָה, שֶׁהָיָה אֵז הִתְקַשֵּׁר בְּאוֹתָהּ דְרָגָה וְלֹא יוֹתֵר. וּמִשּׁוֹם זֶה בְּשֵׁם שֶׁל אֲדוֹן רַבּוֹן עָלָיו.

אָבֶל מִשָּׁה שְׁלֹא הָיָה בּוֹ פְּרוּד, שְׁכֶתוֹב (שְׁמוֹת ג) מִשָּׁה מִשָּׁה, שְׁאִין טַעַם מִפְּסִיק, כְּמוֹ שְׁכֶתוֹב (בְּרֵאשִׁית כב) אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם, שְׁמִפְּסִיק הַטַּעַם, בְּגִלְל שְׁכֶעַת שְׁלָם מַה שְׁלֹא הָיָה לִפְנֵי כֵן. יֵשׁ הַפְּרָשׁ בֵּין אֲבָרְהָם הַנוֹכַח לְבֵין אֲבָרְהָם שְׁבִתְחֵלָה. אָבֶל מִשָּׁה, מִיָּד שְׁנוּלָד, אֲסִפְקָלְרִיָּה הַמַּאֲיִרָה הִזְתָּה עִמּוֹ, שְׁכֶתוֹב (שְׁמוֹת ב) וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא. וְכֶתוֹב (בְּרֵאשִׁית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב. מִיָּד נִקְשֶׁר מִשָּׁה בְּדֶרְגָתוֹ, וּמִשָּׁה זֶה מִשָּׁה מִשָּׁה, וְלֹא מִפְּסִיק הַטַּעַם.

וְלָכֵן לִגְבִּי מִשָּׁה הִקְטִין עֲצָמוֹ, שִׁכְתּוֹב מִלֶּאֱדָה ה'. יַעֲקֹב קָרָא לוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהָיָה מְסַתְּלֵק מִן הָעוֹלָם. מִלֶּאֱדָה, מָה הִטְעַם? מִשּׁוֹם שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ לְשִׁלְטָן. מִשָּׁה בְּחִיּוֹ. יַעֲקֹב לֵאחֶר שֶׁהִסְתְּלֵק מִהָעוֹלָם. מִשָּׁה בְּגוֹף. יַעֲקֹב בְּרוּחַ. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֵׁל מִשָּׁה.

הגאָל אַתּי מִכָּל רַע, שְׁלֵא הִתְקַרַּב לְעוֹלָמִים לְצַד הָרַע, וְלֹא יָכַל הָרַע לְשַׁלֵּט בּוֹ. יִבְרָךְ אֶת הַנְּעָרִים, אֲזִי יַעֲקֹב הִיָּה מִתְּקוֹן אֶת בֵּיתוֹ כְּאָדָם שֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית חֹדֶשׁ וּמִתְקַנֵּן בְּתוֹקֵנָיו וּמִקְשָׁטוֹ בְּקִשּׁוּטָיו. יִבְרָךְ אֶת הַנְּעָרִים - אוֹתָם הַנוֹדְעִים, אוֹתָם שֶׁנִּפְקְדוּ עַל הָעוֹלָם לְמִשְׁךְ מֵהֶם בְּרוּכוֹת, הֵם שְׁנֵי הַכְּרוֹבִים. וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי, כַּעַת הִתְקִין בֵּיתוֹ, וְהוּא הִתְעַלָּה בְּדִרְגָּתוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁחֲבוּר הִיָּה בְּיַעֲקֹב. הַגּוֹי נִדְּבַק בְּמָקוֹם שֶׁהֶצְטַרֵּף, וּשְׁתֵּי זְרוּעוֹת אֹתוֹ.

לאחר שאותם נערים מתברכים פראוי, אז וידגוי לרב בקרב הארץ. דרך הדגים להתרבות בתוך

המים, ואם יוצאים מתוך המים ליבשה, מיד מתים. אלו לא כך, אלא הם מהים הגדול, וגדלתם להתרבות ולהתגדל בקרב הארץ היא, מה שאין כך בכל הדגים שבעולם.

מה כתוב למעלה? ויברך את יוסף ויאמר. ולא מצאנו לו כאן ברכות, שהרי אחר כך ברכו, שכתוב (שם מט) בן פרת יוסף. אלא, כיון שברך את הנערים הללו, ברך את יוסף. שהרי לא יכלו להתברך אלא מתוך יוסף, ומתוך שהוא נסתר ולא נראה בגלוי, כתוב בנסתר - ויקרא בהם שמי ושם אבתי. (לכסות עליהם) מן האבות מתברכים, ולא ממקום אחר. בקרב הארץ, זהו כסוי לכסות מה שצריך.

באו ונשקו אותו כמקדם. אמרו, הבה ונברך. אמר הוא, אני אברך, שכל מה ששמעתם עד כאן ממני היה, ואקים בי (משלי כב) טוב עין הוא יברך. קוראים בו יברך. מה הטעם? משום שנתן מלחמו לדל. מלחם ואכל של התורה שלי אכלתם. אמר רבי יהודה, בן אהוב של הקדוש ברוך הוא, הרי שנינו בעל הבית בוצע ואורח מברך. אמר לו, איני בעל הבית ואינכם אורחים. אבל מצאתי פסוק ואקימו, שהרי אני בודאי טוב עין, בלי שאלותיכם אמרתי עד עתה, ולחם ואכל שלי אכלתם.

לקח פוס ברכה וברך, ונדיו לא יכלו לסבל את הכוס ורעדו. כשהגיע לעל הארץ ועל המזון, אמר (תהלים קטז) פוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא. עמד הכוס על תקונו, והתנשב בימינו וברך. בסוף אמר: יהי רצון שלאחד מאלה ימשכו לו חיים מתוך (המלך) עץ החיים, שכל החיים תלויים בו. והקדוש ברוך הוא יערב לו, וימצא ערב למטה שסכים בערבותו אצל המלך הקדוש.

כיון שברך, סתם עיניו רגע אחד, ואחר כך פתח אותם. אמר, חברים, שלום לכם מרבון הטוב שכל העולם שלו הוא. תמהו ובכו, וברכוהו. לנו אותו לילה. בבקר השכימו והלכו. כשהגיעו לרבי שמעון ספרו לו אותו המעשה. תמה רבי שמעון, אמר, בן סלע תקיף הוא וראוי הוא לכך, ויותר ממה שלא חשוב בן אדם, בנו של רב המנוח סבא הוא. הודיע רבי אלעזר ואמר, עלי ללכת לראות אותו נר דולק. אמר רבי שמעון, זה לא עולה בשם בעולם, שהרי דבר עליון יש בו. וסוד הוא, שהרי אור השמן (ההמשכה) של אביו מאיר עליו, וסוד זה לא מתפשט בין החברים.

יום אחד היו החברים יושבים ומתנגחים אלה באלה, והיו שם רבי אלעזר ורבי אבא ורבי חייא ורבי יוסי ושארי החברים. אמרו, הרי כתוב (דברים ב) אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וגו'. בגלל רות ונעמה שהיו עתידים לצאת מהם. צפורה אשת משה שהיתה ממדן, ויתרו ובניו שצאו ממדן, שהיו כלם צדיקי אמת, על אחת כמה וכמה. ועוד משה שגדלוהו במדן, ואמר לו הקדוש ברוך הוא, (במדבר לא) נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים. אם כך, משוא פנים יש בדבר, שיותר ראויים בני מדן להנצל ממואב.

אמר רבי שמעון, לא דומה מי שעתיד ללקט תאנים למי שכבר לקט אותן. אמר לו רבי אלעזר, אף על גב ששכר לקט להם, שבח הוא. אמר לו, מי שלא לקט תאנים, שומר את התאנה תמיד שלא יהיה בה פגם בשביל התאנים שעתידה להביא. כיון שלקט תאנים, עוזב את התאנה, ויותר לא שומר אותה.

כך מואב, שעתידה להביא אותן תאנים, שמר אותן הקדוש ברוך הוא, שכתוב אל תצר את מואב. מדן שנתן כבר תאנים ולקטו אותן, כתוב (במדבר כה) צרור את המדינים. שהרי מכאן והלאה תאנה זו לא עתידה להביא פרות, ומשום זה ראוייה לשרפת אש. פתח ואמר, ויאמר מואב אל זקני מדן וגו'. מואב הם מתרים, ומשום אותן תאנים שעתיד מואב להוציא לעולם נצלו מענש.

רבי אלעזר רצה לראות את רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו, והיו הולכים רבי אבא ורבי יוסי אתו. הלכו בדרך, והיו אומרים דברי תורה כל אותו הדרך.

אמר רבי אבא, מה שכתוב (דברים ב) ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וגו', וכתוב (שם) וקרבת מול בני עמון וגו' - דבר זה כדבר זה. מה הבדל בין זה לזה? אלא נראה ששקולים היו. ושנינו, כשהיו מתקרבים לבני מואב, היו ישראל נראים לפניהם בכל כלי קרב כשרצו להתגרות בהם. ולגבי בני עמון היו ישראל מעטפים בעטופיהם, ולא נראו כלל כלי קרב. והפסוקים מוכיחים בשקול זה כזה.

אמר רבי אלעזר, ודאי כך הוא. ושנינו, שזו שהיתה חצופה ואמרה מואב, שכתוב (בראשית יט) ותקרא את שמו מואב, נראו ישראל חצופים אליהם כמו שהיא היתה חצופה, שאמרה מואב, מאב היה בן זה. אבל הקטנה שאמרה בן עמי וכסתה דרכה, ישראל היו מכסים דרכיהם אליהם, מעטפים עטוף הטלית, ונראים לפניהם כאחים ממש, וכך פירשה.

עד שהיו הולכים, נזכר רבי אלעזר בתינוק זה. סטו מהדרך שלש פרסאות והגיעו לשם. התארחו באותו בית, נכנסו ומצאו את אותו תינוק שהיה יושב, ומתקנים לפניו שלחן. כיון שראה אותם התקרב אליהם. אמר להם, הכנסו חסידים קדושים, הכנסו שתילי העולם, אותם שמשבחים אותם למעלה ולמטה, אותם שאפלו הדגים שבים הגדול יוצאים אליהם ליבשה. בא רבי אלעזר ונשקו בראשו. חזר כמקדם ונשקו בפיו. אמר רבי אלעזר, נשיקה ראשונה על הדגים שעזבו את המים והלכו



לִיבְשָׁה, וְנִשְׁקָה שְׁנִיָּה עַל בִּיצי הַדָּגִים שֶׁעָשׂוּ פָּרִי טוֹב בְּעוֹלָם.

אָמַר אוֹתוֹ תִּינוּק, בְּרִיחַ לְבוּשְׁכֶם רְאִיתִי שֶׁעָמְוֹן וּמוֹאֵב מִתְגָּרִים בָּכֶם. אִיךְ נִצְלַתֶם מֵהֶם? כָּלִי קָרֵב לֹא הָיוּ בִּידֵיכֶם. וְאִם לֹא, לְבִטָּחָה תִּלְכּוּ בְּלִי פֶחַד. תִּמְהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אֲבָא וְהַחֲבָרִים. אָמַר רַבִּי אֲבָא, אֲשֶׁרִי הִדְרִיךְ הָיוּ וְאֲשֶׁרִי חִלְקֵנוּ שֶׁזָּכִינוּ לְרֹאוֹת אֶת זֶה. הִתְקִינוּ שְׁלֶחַן כְּמִקְדָּשׁ.

אָמַר, חֲכָמִים קְדוּשִׁים, תִּרְצוּ לָחֶם תִּפְנוּקִים לֹלֵא קָרֵב (אוֹ לָחֶם קָרֵב וְשְׁלַחַן שֶׁל כָּלִי קָרֵב) וְשְׁלַחַן שֶׁל כָּלִי קָרֵב, אוֹ לָחֶם קָרֵב, אוֹ תִרְצוּ לְבָרֵךְ לְמַלְךְ בְּכָל כָּלִי הַקָּרֵב, שֶׁהָרִי הִשְׁלַחַן לֹא עוֹלָה בְּלִי קָרֵב; אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בֵּן אֱהוֹיָב חָבִיב קְדוּשָׁה, כִּדְּ אֲנִי רוֹצִים, בְּכָל הַמִּינִים שֶׁל הַקָּרֵב הָאֵלֶּה הִשְׁתַּדְּלוּ בָהֶם, וְיִוִּדְעִים אֲנִי לַעֲרֹךְ בְּחָרֵב וּבִקְשֵׁת וּבְרִמָּח וּבְאֲבָנֵי בְּלִיסְטְרָאוֹת, וְאִתָּה תִּינוּק עוֹד לֹא רְאִיתִי אִיךְ עוֹרְכִים קָרֵב גְּבָרִים חֲזָקִים שֶׁל הָעוֹלָם.

שָׁמַח אוֹתוֹ תִּינוּק, אָמַר, וְדָאִי שְׁלֵא רְאִיתִי, אֲבָל כְּתוּב (מַלְכִּים-א כ) אֵל יִתְהַלֵּל חוּגְרָ כְּמִפְתָּח. הִתְקִינוּ שְׁלַחַן בְּלָחֶם וּבְכָל מָה שֶׁצָּרִיךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּמָה שֶׁמָּחָה יֵשׁ בְּלִבִּי בְּתִינוּק זֶה, וְכְמָה חֲדוּשִׁים יִתְחַדְּשׁוּ עַל שְׁלַחַן זֶה, וְלָכֵן אֲמַרְתִּי שֶׁיִּדְעָתִי שֶׁזּוֹג פְּעָמוּנֵי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הָיוּ הוֹלְכִים בָּהּ.

אָמַר אוֹתוֹ תִּינוּק, מִי שְׂרוּצָה לָחֶם עַל פִּי הַחֲרֵב - יֹאכֵל. שָׁמַח רַבִּי אֶלְעָזָר, חֲזַר וְקָרֵב הִתִּינוּק אֵלָיו, אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁשִּׁבְחָתָה עֲצָמָךְ, אִתָּה צָרִיךְ לַעֲרֹךְ קָרֵב בְּתַחֲלָה, וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בְּתַחֲלָה, שֶׁהַקָּרֵב יִהְיֶה אַחֲרֵי הָאֵלֶּה. אֲבָל כְּעַתָּה, מִי שְׂרוּצָה סֵלֶת, תוֹלָה (גְּבִיא) כָּלִי הַקָּרֵב בְּיָדָיו. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לָךְ רְאוּי לְהִרְאוֹת מֵאוֹתָם כָּלִי הַקָּרֵב שְׁלָךְ.

פָּתַח אוֹתוֹ תִּינוּק וְאָמַר, (בַּמִּדְבָּר טו) וְהָיָה בְּאֶכְלָכֶם מִלָּחֶם הָאָרֶץ תִּרְיִמוּ תִרְוּמָה לָהּ. פָּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל עֹמֶר הַתְּנוּפָה. אִיזוֹ תְּנוּפָה? אִם בְּגִלְגֵּל שֶׁהִנִּיפָה הַכֹּהֵן לְמַעַלָּה, הִיא תְּנוּפָה. מָה אֲכַפֶּת לָנוּ אִם הִנִּיף אוֹ הִנִּיף?

אֵלֶּה וְדָאִי צָרִיךְ לְהִרְיָמָה לְמַעַלָּה, וְהִנֵּנוּ תִרְוּמָה. וְאִף עַל גֵּב שֶׁדִּרְשָׁנוּ שְׁנִים מִמָּאָה וְכָךְ זֶה, אֲבָל תְּנוּפָה מִהִי הִרְמָה (זו)? וְסוּד חֲכָמָה בָּאֵן. אִי חֲסִידִים קְדוּשִׁים, בְּעָלֵי רְמָחִים, לֹא שִׁמְשָׁתֶם אֶת רַבִּי שִׁמְעִיָּה הַחֲסִיד, שֶׁאִם לֹא תִדְעוּ מִהִי תְּנוּפָה, מִהִי חֲטָה, מִהִי שְׁעוּרָה.

תְּנוּפָה שֶׁאֲמַרְנוּ, הִנֵּנוּ תַנְיִי פִּיָּה. וְסוּד שֶׁלֹּ - (יִרְמִיָּה יג) תִּנּוּ כְבוֹד לָהּ אֶלְהִיכֶם. שֶׁהָרִי פָּה הִנֵּנוּ כְבוֹד שְׂרוּצִים לְתַת לְקְדוּשַׁת בְּרוּךְ-הוּא, וְלָכֵן צָרִיכִים לְהָרִים לְמַעַלָּה, לְהִרְאוֹת (שֶׁאִינִים נוֹתְנִים אֵלֶּה לָּפָה הִזָּה) שֶׁאֲנִי נוֹתְנִים שֶׁלֹּ לָפָה הִזָּה. שֶׁאִינִי שֹׁבֵחַ לְמַלְךְ הָעֲלִיּוֹן אֵלֶּה כְּשִׁישְׁרָאֵל מִתְקַנֵּים לוֹ לְכַבֹּד הִזָּה וְנוֹתְנִים כְּבוֹד לְמַלְךְ. וְזֶהוּ תִנּוּ פָּה, תִּנּוּ כְבוֹד, וְהִרְמָה הִיא בְּיָדָאִי.

הַפָּסוּק שֶׁהִתְחַלְנוּ - וְהָיָה בְּאֶכְלָכֶם מִלָּחֶם הָאָרֶץ. וְכִי לָחֶם הָאָרֶץ הִיא שְׁעוּרָה? לֹא כִּדְ. וְאֲנִי מְקַרְבִּים שְׁעוּרָה מִשּׁוּם שֶׁשְׁעוּרָה קִדְּמָה לְשֶׁאֵר הַלָּחֶם שֶׁבְּעוֹלָם. שְׁעוּרָה הוּא (שְׁעוּרָה הִיא, שֶׁהָרִי מְקוּם) שְׁעוּרָה שֶׁל הִיא יָדוּעַ הוּא בְּשְׁעוּרָה שֶׁל הִיא. (חֲטָה בְּהִיא נְקוּדָה וְכוּ') חֲטָה נְקוּדָה בְּאֶמְצָע, שֶׁאִינִי חֵלֶק לְצַד הָאֲחֵר שֶׁחֲטָא שָׁם. (אֵלֶּה) חֲטָה בֵּת שֶׁמִּתְחַטָּאת לְפָנֵי אֲבִיהָ וְעוֹשָׂה רְצוֹנָה. וּמָה חֲטָה? כָּלִל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִף עַל גֵּב שֶׁהָיָה לָנוּ לְשִׁמְעָה, בָּאֵן יֵשׁ לָנוּ לוֹמַר וְלִדְרֹךְ קִשְׁתָּ. אָמַר אוֹתוֹ תִּינוּק, הָרִי מִגֵּן מוֹל חֲחֵץ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדָאִי חֲטָה כִּדְ קוֹרְאִים לָהּ. אֲבָל רְאִינוּ שֶׁבְּשִׁבְטִים כָּלִם אֵין חִיט, וְבָהּ יֵשׁ חִיט, וְקוֹרְאִים חֲטָה. אָמַר אוֹתוֹ תִּינוּק, וְדָאִי כִּדְ זֶה, שֶׁהָרִי חִיט חוֹנָה סְמוּךְ לָהּ. בְּשִׁבְטִים אֵין הָאוֹתִיּוֹת הָאֵלֶּה, שֶׁהָרִי בָּאוּ מִצַּד קִדְּשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה, אֲבָל אֵלֶּיהָ יֵשׁ.

וְאִם תִּרְצָה לְהוֹצִיא חֲרֵב וְתֹאמַר לָמָּה נִקְטָה אוֹתִיּוֹת אֵלֶּה הַבֵּת הַזֶּה, אֵלֶּה אִם תִּדְעַ חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן שֶׁאֲמָרוּ חֲטָה הִנֵּה, תִּדְעַ זֶה. וְעַץ זֶה כְּשֶׁנִּצָּחַת, הַכֹּל צַד הַטוֹב נִקְטָ לְכָל הַצַּד הָאֲחֵר, וְכוּפָף אוֹתוֹ.

הַחֲבָרִים הָרָאוּשׁוֹנִים פָּרְשׁוּ דָבָר זֶה וְשָׁמוּ אוֹתָהּ מִרְחוּק, חֲטָה סֵתֶם. בָּאוּ אַחֲרוֹנִים וְאָמְרוּ חֲטָה מִמֶּשֶׁ. בָּא יִשְׁעִיָּה וּפְרָשָׁה, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה נד) וּמִמְחֻתָּה כִּי לֹא תִקְרַב אֵלָיֶךְ. וְלָכֵן נְקוּדָה בְּאֶמְצָע, שְׁלֵא תִהְיֶה חֲטָאָה. שֶׁאֵלֶּה לֹא הִיָּתָה נְקוּדָה, תִּהְיֶה חֲטָאָה. וְחֲלוּף בֵּין ט' לְת' שֶׁבָּרוּ אֶת הַצַּד הָאֲחֵר, בְּרוּר (שְׁלָה) שֶׁל הַדָּבָר.

אִתָּם הַחֲבָרִים, שְׁלֵא שִׁמְשָׁתֶם אֶת רַבִּי שִׁמְעִיָּה הַחֲסִיד, אוֹמְרִים שֶׁבְּחִמְשָׁת מִינֵי דָגוֹ אֵין חֵלֶק לְצַד הָאֲחֵר. וְלֹא כִּדְ, שֶׁהָרִי כָּל מָה שֶׁנִּבְלָה בְּאָרֶץ יֵשׁ בּוֹ חֵלֶק לְצַד הָאֲחֵר, וּמִהוּ חֵלֶקוֹ? מוֹץ שֶׁתִּדְפְּנוּ רוּחַ, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים א) לֹא כֵן הִרְשָׁעִים כִּי אִם כְּמֹץ אֲשֶׁר תִּדְפְּנוּ רוּחַ, וְזוֹהִי רוּחַ שֶׁל קִדְּשָׁה. וְכְתוּב (שִׁם קג) כִּי רוּחַ עֲבָרָה בּוֹ וְאִינֶנּוּ וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִפְּזָרְתּוֹ בְּכָל צִדֵּי הָעוֹלָם שְׁלֵא יִמָּצָא. זֶה בְּנִקְבָּה. הַזָּכָר מִהוּ? תִּבֵּן.

וּמוֹץ וְתִבֵּן הוֹלְכִים בְּאֶחָד, וְלָכֵן פְּטוּר מִמַּעֲשֵׂר, שֶׁאִינִי בּוֹ חֵלֶק בְּקִדְּשָׁה. ה' - דָּגוֹ בְּנִקְיוֹ (שֶׁל דָּגוֹ) בְּלִי תִבֵּן וּמוֹץ. חִיט - זָכָר וְנִקְבָּה, מוֹץ וְתִבֵּן. ה' בְּנִקְיוֹ הַדָּגוֹ. וְלָכֵן שְׁלֵמִית הָעֵץ הוּא חֲטָה, וְהָעֵץ שֶׁחֲטָא בּוֹ אָדָם הָרָאוּשׁוֹן הִנֵּה חֲטָה, שֶׁהַכֹּל הוּא בְּסוּד, וּבִדְבַר חֲטָה. (בְּקִדְּשָׁה ה' נִקְיוֹ הַדָּגוֹ בְּלִי תִבֵּן וּמוֹץ, וְעַל זֶה

שְׁלֵמוֹת הָאֵילָן הוּא חֲטָה, וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד הַחֲטָה) תִּמְהָ רַבִּי אֶלְעָזָר וְתִמְהוּ הַחֲבָרִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדַאי כֶּדֶּזָּה.

אָמַר אוֹתוֹ תִּינוּק, כֶּדֶּזָּה בְּדַאי הַפְּסוּק שֶׁהֵינּוּ שְׂרוּיִים בּוֹ, שֶׁהָרִי שְׁעוֹרָה קִדְּמָה לְבֹא לְעוֹלָם, וְהִיא מִתְקַנֶּת לְמַאֲכֵל בְּהֵמָה סֵתֶם. הִיא סוּד אֶלֶף הָרִים שֶׁמִּגְדָּלִים בְּכָל יוֹם, וְהִיא אוֹכֵלֶת אוֹתָם. וְנִקְרָאת לְחֵם תְּרוּמָה, אֲכָל שֶׁל אוֹתָהּ תְּרוּמָה, (וְנִקְצָרֶת) וְנִקְרָבֶת בְּלִילָה, שֶׁהָרִי כְּתוּב (וִיקְרָא כב) וְכֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהָר וְאַחֵר יֵאָכֵל מִן הַקִּדְּשִׁים כִּי לַחֲמוֹ הוּא. מִן הַקִּדְּשִׁים - זֶה תְּרוּמָה. מִן הַקִּדְּשִׁים וְלֹא קִדְּשִׁים, שֶׁהָרִי קִדֵּשׁ סֵתֶם לֹא נִקְרָא תְּרוּמָה, שְׁחֲמֹר בִּקְדֻשָּׁה מִבְּתְּרוּמָה לְמִדְּנוּ.

אָרְץ הַקְּדוּשָׁה בְּרִשּׁוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְנַח, וְרִשּׁוֹת אַחֲרֵת לֹא נִכְנָסָה לָשֶׁם. אִיךָ נִבְדָּקֶת הָאָרֶץ אִם עוֹמֶדֶת בְּאַמּוּנָה וְלֹא הִתְחַבְּרָה בְּרִשּׁוֹת אַחֲרֵת? בְּהִקְרַבֶּת תְּרוּמָה זֶה שֶׁל שְׁעוּרִים, כִּמּוֹ סוּד הַסּוּטָה. אָמַר רַבִּי אֶבְיָא, וְדַאי שְׂנִינּוֹת הַחֲרֵב אֶלִּיד. אָמַר אוֹתוֹ תִּינוּק, וְדַאי הִתְחַבְּרָתִי בְּמִגֵּן וְצִנָּה לְהִתְגַּוֵּן מִמֶּנּוּ. אָמַר רַבִּי אֶבְיָא, בְּאָרְץ הַקְּדוּשָׁה אֵין רִשּׁוֹת אַחֲרֵת וְלֹא נִכְנָסֶת לָשֶׁם. מוֹץ וְתֵבֶן מִמָּה הֵיוּ?

פֶּתַח אוֹתוֹ תִּינוּק וְאָמַר, (בְּרֵאשִׁית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ וְגו'. וְכְּתוּב וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ. וְכִי אִם לֹא שָׁבַע נָחֹשׁ עַל חוּה, לֹא יַעֲשֶׂה תוֹלְדוֹת לְעוֹלָם! אוֹ אִם לֹא חָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּחֲטָא הַעֲגָל, לֹא יַעֲשׂוּ תוֹלְדוֹת! אֲלֵא וְדַאי אִם לֹא יָבֹא נָחֹשׁ עַל חוּה, יַעֲשֶׂה אָדָם תוֹלְדוֹת מִיָּד וְדַאי, שֶׁהָרִי נִגְזָרָה גִּזְרָה מִיָּד שֶׁנִּבְרָא, שֶׁכְּתוּב פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלֵּאוּ אֶת הָאָרֶץ. וְאוֹתָם תוֹלְדוֹת הֵיוּ כֻּלָּם בְּנִקְיוֹן לֹא זָהָמָה כָּלֵל. גַּם כֶּדֶּזָּה הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהָרִי לֹא נִכְנָסָה בָּהּ רִשּׁוֹת אַחֲרֵת, יֵשׁ בָּהּ מוֹץ וְתֵבֶן שֶׁלֹּא מֵאוֹתוֹ הֵצֵד. וּמִחוּץ לָאָרֶץ אוֹתוֹ מוֹץ וְתֵבֶן מִצֵּד אַחֵר הוּא, שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר קִדְּשָׁה כְּקוֹף אַחֲרֵי בְּנֵי אָדָם.

בָּאוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְהַחֲבָרִים וּנְשָׁקוּהוּ. אָמַר לוֹ, נִדְּמָה לִי שֶׁהֲרוּחָנוּ בְּכָל הַקֶּרֶב לְחֵם הַשֶּׁלֶחָן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדַאי כֶּדֶּזָּה, שֶׁהָרִי כָּל מִינֵי קֶרֶב הֵם בְּיָדָהּ וּמִצְלִיחִים בְּיָדָהּ. בָּאוּ וּנְשָׁקוּהוּ כְּמִקְדָּם.

פֶּתַח הוּא וְאָמַר, (שֵׁם מ) וּבִגְפָן שִׁלְשָׁה שְׂרִיגִים וְגו'. עַד כָּאן חֲזִיוֹן הַדְּבָר, שֶׁהָרִי מִכָּאן וְהִלָּה חֲזִיוֹנוֹ הִיָּה, שֶׁכְּתוּב וְכֹס פְּרַעַה בְּיָדִי. אֲבָל חֲזִיוֹן הַדְּבָר הִיָּה בְּגִלָּל יוֹסֵף וּלְבָשָׁרוֹ, שִׁישְׁמַע יוֹסֵף וְיָדַע.

שְׂנִינּוּ, שֶׁבַעָה רְקִיעִים הֵם, וְהֵם (שֶׁבַעָה) הִיכָלוֹת. וְשִׁשָּׁה הֵם, וְחֲמִשָּׁה הֵם, וְכֻלָּם יוֹצֵאִים מִתּוֹךְ יָיִן עֲתִיק עֲלִיוֹן. אוֹתוֹ יָיִן מִשְׁכּוֹ יַעֲקֹב מִרְחוֹק, וְסִחְטוֹ מִעֲנֵבֵי אוֹתָהּ הִגְפָן. אִזּוֹ יַעֲקֹב הַמִּשְׁיָד אוֹתוֹ יָיִן שֶׁנִּבְרָאָה לוֹ, וְשִׁמְחָה וְשִׁתָּה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שֵׁם כז) וַיָּבֹא לוֹ יָיִן וַיִּשְׁתֵּי. כָּאן נִכְלָל לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. וְלָכֵן הִרְחִיק הַדְּבָר וּמִשְׁכּוֹ בְּמִשְׁכּוֹת שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת, וְהִינּוּ לוֹ. לוֹ לְמַטָּה, לוֹ לְמַעֲלָה. (בְּשֵׁנִי צִדְדִים אַחֲזוּ).

חֲנוּף מְטָטְרוֹן אָמַר, וַיָּבֹא לוֹ יָיִן - שֶׁשָּׁם מִים בְּאוֹתוֹ יָיִן. אִם לֹא יֵשׁ בּוֹ מִים, לֹא יָכוֹל לְסַבֵּל, וְנִבְרָא אָמַר חֲנוּף מְטָטְרוֹן. וּמִשּׁוֹם זֶה הַמִּשְׁכּוֹ בְּשֵׁנֵי טַעֲמִים, שֶׁהָרִי בְּשֵׁנֵי צִדְדִים אַחֲזוּ, וְאוֹתוֹ יָיִן הִלָּךְ מִדְּרָגָה לְדְרָגָה, וְכָל הַטַּעֲמִים בּוֹ, עַד שִׁיּוֹסֵף הַצִּדִּיק טַעַם אוֹתוֹ, שֶׁהוּא דוֹד נֶאֱמָן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ז) כִּיֵּין הַטוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרִים. מִהוּ כִּיֵּין הַטוֹב? שָׁבַע יַעֲקֹב וְשָׁם בּוֹ מִים. זֶהוּ יָיִן הַטוֹב וְכֶדֶזָּה, כִּמּוֹ שֶׁאָמַר חֲנוּף מְטָטְרוֹן. תִּמְהָ רַבִּי אֶלְעָזָר וְתִמְהָ רַבִּי אֶבְיָא. אָמְרוּ, הָרִי הֵינּוּ (סִיִּי מִלָּאָה) שֶׁלָּהּ הוּא נֶאֱחַח מִלָּאָה קְדוֹשׁ עַל פִּי (פָּה) רוּחַ הַקְּדוֹשׁ.

אָמַר לוֹ, עַד עֲתָה אוֹתָהּ גִּפּוֹן מְחַכָּה לַעֲשׂוֹת פְּרוֹת. וּבִגְפָן - זֶהוּ גִפּוֹן הַנוֹדַעַת בִּקְדֻשָּׁה. מִשּׁוֹם שִׁישׁ גִּפּוֹן אַחֲרֵת שֶׁנִּקְרָאת גִּפּוֹן נִכְרִיָּה, וְעֲנֻבִיָּה אֵינָם עֲנֻבִים, אֲלֵא קִשִּׁים, אוֹחֲזִים הֶלֶב, נוֹשְׁכִים כְּפָלֵב. אוֹתָם עֲנֻבִים נִקְרָאִים (וִירְמִיָּה ב) סוּרֵי הַגִּפּוֹן נִכְרִיָּה. אֲבָל גִּפּוֹן זֶה, עֲלִיָּה כְּתוּב וּבִגְפָן, אוֹתָהּ הִידוּעָה, אוֹתָהּ שֶׁכָּל הַקְּדוּשִׁים טַעֲמוֹ יָיִן עֲתִיק, יָיִן טוֹב, יָיִן שֶׁיַּעֲקֹב נָתַן בּוֹ מִים, עַד שֶׁכָּל אֵלוֹ שִׁיּוּדָעִים לְטַעַם טַעֲמוֹ אוֹתוֹ, וְהִיָּה טוֹב לַחֵד.

וְאוֹתָהּ גִּפּוֹן, כְּשֶׁמִּגִּיעַ אֶלֶיָּה, מוֹשִׁיטָה שִׁלְשָׁה שְׂרִיגִים, וְהֵם שִׁלְשׁ דְּמִיּוֹת הָאֲבוֹת שֶׁהִתְקַדְּשָׁה בָּהֶם, וְאֵין קִדְּשָׁה אֲלֵא בִּינּוֹ, וְאֵין בְּרִכָּה אֲלֵא בִּינּוֹ, בְּמִקּוֹם שִׁישׁ חֲדוּהָ. וְהִיא כְּפָרְחַת, כִּמּוֹ כֹּלָה שֶׁמִּתְקַשֶּׁטֶת וְנִכְנָסֶת בְּאַהֲבָה, בְּחֻדוֹת אוֹתוֹ יָיִן שֶׁהִתְעַרַב בְּמִים, וְאִזּוֹ עֲלֵתָה נֶצְחָה, עוֹלָה אֶהְבֵּתָה לְדוּדָהּ וְשׁוֹרָה לְנֶגֶן וְלִהְבֵּס בְּאַהֲבָה, וְאִזּוֹ מִתְמַלֵּאִים וּמִתְבַּשְּׁלִים אוֹתָם עֲנֻבִים, רַכּוֹת וּמִלֵּאוֹת מֵאוֹתוֹ יָיִן טוֹב עֲתִיק, יָיִן שֶׁיַּעֲקֹב שָׁם בּוֹ מִים.

וְעַל זֶה מִי שֶׁמִּבְרָךְ עַל הֵינּוּ וּמִגִּיעֵים עַל הָאָרֶץ, צָרִיד לָשִׁים בּוֹ מִים, בְּגִלָּל שֶׁאֵין לוֹ לְבָרֵךְ רַחֵם ה' עַל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, פָּרַט לְמִים תוֹף הֵינּוּ. וְאִם לֹא, מִי יָכוֹל לְסַבֵּל? זֶה הִיָּה לְבָשָׁר לְיוֹסֵף, מִשּׁוֹם שֶׁבּוֹ הִיָּה הַדְּבָר תְּלוּי.

חֲנוּף מְטָטְרוֹן אָמַר, שִׁלְשָׁה שְׂרִיגִים בְּדַאי, כְּנֶגֶד שִׁלְשֵׁת הָאֲבוֹת. וְהָרִי אֲרַבְעָה הֵם שֶׁלָּהּ? אֲלֵא זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְהִיא כְּפָרְחַת. בְּזִמְנוֹ שֶׁהִיא עוֹלָה וּפּוֹרְחַת בְּכִנְפֶיהָ לַעֲלוֹת, אִזּוֹ עֲלֵתָה נֶצְחָה. זֶהוּ אוֹתוֹ רַבִּיעִי שֶׁנִּשְׁאָר, שֶׁעוֹלָה אֵתָהּ וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב כב) וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב וַיַּעֲלֵף. כְּשֶׁעִיּוֹף כְּפָרְחַת, בְּזִמְנוֹ שֶׁפּוֹרְחַת. וְנִבְרָא אָמַר חֲנוּף מְטָטְרוֹן, וְכֶדֶזָּה.

תִּמְהָ רַבִּי אֶלְעָזָר וְתִמְהָ רַבִּי אֶבְיָא. אָמְרוּ, מִלָּאָה קְדוֹשׁ, שְׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה, הָרִי יֵינֵד הוּא נֶאֱחָת בְּסוּד

רוח הקדוש. באו כל החברים ונשקוהו. אמר רבי אלעזר, ברוך הרוח ששלחני לכאן.

אמר אותו תינוק, חברים, לחם ויין עקר השלחן הם. כל שאר המאכלים נמשכים אחריהם. והתורה הרויחה אותם, ושלחם הם. התורה רוצה מכס בבקשה, באהבה, ואומרת, (משלי ט) לכו לחמו בלחמי ושתו ביינו מסכתתי. והואיל והתורה מזמנת לכם והיא רוצה מכס דבר זה, יש לכם לעשות את רצונה. (הוא) בבקשה מכס, הואיל והיא מזמנת לכם, שתעשו רצונה. אמרו, כך זה בודאי. ישבו ואכלו ושמחו אותו. כיון שאכלו, התעבבו על השלחן.

פתח הוא ואמר, ויאמר מואב אל זקני מדון וגו'. ויאמרו זקני מואב ואל זקני מדון לא כתוב, אלא ויאמר מואב. עלמים לקחו עצה מסבים, והסבים נמשכו אחריהם, והם נתנו להם עצה. איזו עצה נתנו להם? עצה רעה לקחו לעצמם. אמרו להם למואב: גדיל רע גדלנו בינינו. ומהיו? משה רבם. על פמר אחד שהיה בינינו, שגדלו והגדילו בביתו ונתנו לו בתו לאשה. ולא עוד, אלא נתנו לו ממון ושלחו למצרים, להשמיד את כל הארץ. והוא וכל ביתו נמשכו אחרינו. אם נוכל לעקר אותו רבם מהעולם, כל עמו יעקרו מיד מן העולם. וכל העצה הרעה מאותו דבר פעור היה ממדון.

ובא וראה שהכל היה ממדון, וכל עצתם היתה על משה. ובעצתם שכרו את בלעם כיון שראו שבלעם לא יכול, לקחו עצה אחרת לעצמם, והפקירו נשיהם ובנותיהם יותר ממואב, שהרי על נשות מדון כתוב, (במדבר לא) הן הנה היו לבני ישראל וגו'. והכל היה ממדון. לקחו עצה יחד עם נשיאם שיפקיר בתו, שחשבו לתפס את משה ברשתם, בכמה מיני כשפים עטרו אותה שיתפס הראש שלהם, והקדוש ברוך הוא (ישעיה מד) משיב חכמים אחר.

הם ראו שהראש יתפס ברשתם, ולא ידעו, ראו ולא ראו. ראו ראש העם שנופל אתה וכמה אלפים אחרים, וחשבו שזה משה. הפקירו אותה וצוו אותה על משה, שלא תזדוני לאחר אלא בו. אמרה להם, כמה אדע? אמרו, אותו שתראי שכלם עומדים לפניו, בו תזדוני ולא באחר. כיון שבא זמרי בן סלוא, עמדו לפניו עשרים וארבעה (חמשים ותשעה) אלף משבט שמעון, משום שהיה נשיאם, והיא חשבה שהוא משה, והזדונה אותו. כיון שראו כל אותם היתר את זה, עשו מה שעשו, והיה מה שהיה.

והכל היה ממדון בכמה מינים, ומשום כך נענשו מדון, והקדוש ברוך הוא אמר למשה, (במדבר לא) נקם נקמת בני ישראל מאת המדוניים. לך ראוי ולך נאה. למואב אני משאיר אותם לאחר שיצאו מהם שתי מרגליות - הרי דוד בן ישי, שהוא ינקם נקמות מואב וירחץ קדורה המלאה טנפת פעור. זהו שכתוב (תהלים ס) מואב סיר רחצי, בודאי. ועד שאותן שתי מרגליות לא יצאו, לא נענשו. כיון שיצאו, בא דוד ורחץ הקדורה מהטנפת שלהם. וכלם נענשו - מדון בימי משה, ומואב בימי דוד.

בא וראה, רשעי מדון עם כל זה לא שכחו מכל רעותיהם. אחר דורות שראו שמת והושע וכל אותם זקנים שראויים היו להעשות נס על ידיהם, אמרו: כעת השעה עומדת לנו. מה עשו? באו לעמלק ואמרו: יש לכם לזכר מה עשו לכם בני ישראל ומשה רבם ויהושע תלמידו, שהשמידו אתכם מהעולם. כעת הוא זמן שאין מי שמגן עליהם, ואנו יחד אתכם, שכתוב (שופטים ו) מדון ועמלק ובני קדם וגו', (שם) מפני מדון עשו להם בני ישראל את המנהרות וגו'. לא היה בעולם מי שיעשה רע בכל כמו מדון. ואם תאמר עמלק - בגלל קנאת ברית שהתקרב לברית, ועל זה מקנא הקדוש ברוך הוא קנאת עולמים שלא נשכחת. אמרו, ודאי כך זה, ואין כאן ספק בעולם.

פתח ואמר, (דברים ב) ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב וגו'. ויאמר ה' אלי, וכי עד עכשו לא ידענו שגם משה היה מדבר הקדוש ברוך הוא ולא עם אחר שכתוב ויאמר ה' אלי! אלי למה? אלא את משה צוה הקדוש ברוך הוא שלא להזיק את מואב, אבל לאחר לא. לדוד לא צוה את זה, ומשום זה, אלי אל תצר את מואב, אפילו לתחום קטן שלהם, שהרי מכס יצא מי שיתן נקמות לישראל וינקם נקמותיהם, והוא דוד שבא מרות המואביה.

ואל תתגר בם מלחמה. כל זה צוה את משה, אבל לאחר מת. ואם תאמר ליהושע ולזקנים שהיו שהאריכו ימים אחריו מת - לא כך, משום שכלם מבית דין של משה היו, ומה שנאסר למשה נאסר להם. ועוד, שלא יצאו עדין אותן מרגליות טובות, שהרי בימי השופטים יצאה רות, ובת עגלון מלך מואב היתה. מת עגלון, שהרג אותו אהוד, ומנו מלך אחר, וזו בתו שנשארה, והיתה בבית אומן, ובשדי מואב. כיון שבא שם אלימלך, לקחה לבנו.

ואם תאמר שאלימלך גיירה שם - לא. אלא כל דרכי הבית ואכל ומשתה למדה. מתי התגיירה? אחרי שהלכה עם נעמי, אז אמרה (רות א) עמך עמי ואלהיך אלהי. נעמה יצאה בבני עמון בימי דוד.

כששירתה רוח הקדוש על דוד, אמר לו, דוד, כשמדדתי את כל העולם והפלתי גורלות, ישראל חבל נחלתו היו, זכרתי מה שעשו מואב בחבל נחלתו. מה כתוב? (שמואל ב ח) וימדדס בחבל. באותו חבל נחלת ה'. כל אותם שהיו מאותו זרע, אותו חבל אחז בהם.

כתוב מלא החבל. מה זה מלא החבל? אלא אותו שכתוב (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו. והיה

אומר, זהו להחיות וזהו להמית. ואותו חבל אחז באותם שנראו להמתה. בגלל זה אחז בחבל, ופשוט חבל על מה שעשו באותו חבל נחלת ה'.

ומדון, גדעון השמיד כל אותו הזרע, שלא השאיר מהם מפל אלו שהזיקו לישראל בעצה או בדבר אחר. ולכל אלו שהזיקו לישראל, הקדוש ברוך הוא שומר להם שנגה ולוקח מהם נקמות. אבל אם עתידים לבא מהם טוב לעולם, מאריך רגזו ואפו אתם עד שיצא אותו טוב לעולם, ואחר כך לוקח נקמה ודין מהם. אמר רבי אלעזר, כך זה בודאי, וזהו ברור הדבר. אמר אותו תינוק, מכאן והלאה חברים, התקינו כלי קרב בידיכם וערכו קרב.

פתח רבי אלעזר ואמר, (תהלים קג) ברכו ה' מלאכיו גברי כח וגו'. דוד המלך הזמין לברך את הקדוש ברוך הוא, והזמין את כחות השמים, שהם כוכבים ומזלות ושאר חילות, ושתף את נשמתו אתם לברך את הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות ממשלתו ברכי נפשי את ה'. חתם בגופו כל הברכות.

הזמין מלאכי מרום לברכו, שכתוב ברכו ה' מלאכיו וגו', ועד שלא באו ישראל מלאכי מרום היו עושים ומשלים עשיה. כיון שבאו ישראל ועמדו על הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, לקחו עשיה ממלאכי השרת, נכללו בדברו. ומאז עשיה היתה בארץ ישראל לבדם, ומלאכים קדושים לבדם. ישראל גומרים ומשלים עשיה, ולכן גברי כח עשי דברו בתחלה, ואחר כך לשמע. אשריהם ישראל שלקחו מהם עשיה והתקיימה בהם.

אמר אותו תינוק, שמר עצמך והצלח בכליך. וכי שבח זה בלבד לקחו ישראל, ולא אחר? אמר, שבח זה מצאנו, ולא אחר. אמר אותו תינוק, כיון שחרב לא הצליחה, או שאינך מנענעה פראוי, השאר החרב למי שעורף קרב.

שבח עליון שלא נמסר למלאכים עליונים לבדם, אלא יחד עם ישראל, מיהו קדוש. ברכה נמסרה להם לבדם כמו שנמסרה לישראל, אבל קדוש לא נמסר להם לבדם, אלא עם ישראל. שלא מקדשים קדשה אלא עם ישראל. ואם תאמר, והרי כתוב (ישעיה ו) וקרא זה אל זה ואמר, מתי? בזמן שישאל מקדשים למטה. ועד שישאל לא מקדשים למטה, הם אינם אומרים קדשה.

משום שקדשה עולה משלשה עולמות, ולא משנים, והינו, וקרא זה - הרי אחד. אל זה - הרי שנים. ואמר - הרי שלשה. שלשה עולמות הם כנגד שלש קדשות. ומשום כך שבח של ישראל שלוקחים קדשה למטה לבדם.

אמר רבי אלעזר, כך זה ודאי, ודברים אלו בארנום. ועוד בארנו, שהרי שלש קדשות נמסרו לישראל למטה מפסוק זה, (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים, (שם) כי קדוש אני ה'. והתקדשתם - אחד. והייתם קדשים - שנים. כי קדוש אני ה' - הרי שלשה. כאן נמסרה להם קדשה. אמר לו, נאה, והרי לא נזכרת ברמח עד שלקחתיהו מאחורי כתפך ושמתיהו בידך. מכאן והלאה תזכר ברמח, שהוא בידך. שוב למקום שהשארתי.

אמר רבי אלעזר, הדברים שאנו בהם, בברכה הם. ברכו, מה זה ברכו? משיכת הברכות ממקום שכל הברכות יוצאות, עד שנעשות ברכה, מרב משיכות שנמשכת, ומתוך רב המים באותה ברכה מיד ירבו המים הרבה דגים לכמה מינים, ואותה משיכת מים מה היא? ה' משיכות אור המאיר מתוך אותה אספקלריה שמאירה שנמשך ממעלה למטה.

זה למלאכים עליונים, שהם בבית מרום של הגרון העליון, נאמר ברכו ה'. אנו שיושבים למטה, מדוע ברכו את ה'? משום שאנו צריכים למשך עלינו את האת האת, ובה נכנס למלך לראות פניו. ולכן אמר דוד, (תהלים יז) אני בצדק אחזה פניך. אני בצדק בודאי. ולכן ראשית התפלה - ברכו את ה', למשך על ראשינו האת האת. וכיון שאנו מושכים עלינו את ה"את" האת, יש לנו לומר תפלה ולשבח.

ולכן אסור לברך אדם עד שלא יתפלל האדם תפלתו ומשך את ה"את" האת על ראשו. ואם יקדים ויברך לאדם בתחלה, הרי המשיך לאותו אדם כמה על ראשו במקום ה"את" האת.

ולכן למלאכים העליונים כתוב ברכו ה', ואנו את ה', לתוספת. אמר אותו תינוק, ודאי הרי ידעתי שכלי הקרב שלד הם טובים, (אם תזכר) הזכר בהם ואל תשכחם, ודאי גבורת האדם שעורף קרב ברמח, וחרב היא. אבל מה זה גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו? אמר רבי אלעזר, הרי אמרתי. אמר אותו תינוק, הרי ידעתי שכל זרוע נחלש, כעת הוא זמן שלא להמתין, אלא להלקות בבליסטראות אבן אחר אבן, כמו שנאמר (שמואל א יז) בקלע ובאבן. בבהילות זה אחר זה. שפח רבי אלעזר, ושפחו רבי אבא והחברים.

פתח אותו תינוק ואמר, (שיר השירים א) שחורה אני ונאנה בנות ירושלים וגו'. אל תראני שאני שחרחרת וגו'. דברים הללו הרי פרשוה. אבל בשעה שהיא בתוך אהבה רבה לאהובה, מתוך דחוק

האהבה שלא יכולה לסבל מקטינה עצמה בקטן רב עד שלא נראה (את) ממנה, רק קטנות של נקדה אחת, (ומהי? י'). ואז מתפסח מכל החילות ומחנותיה ואומרת שחורה אני, שאין באות הזו לבן כמו בשאר האותיות. וזה שחורה אני. ואין לי מקום להכניסכם תחת כנפי. פאהלי קדר - שנינו, זו י', שאין בה לבן בפנים. כיריעות שלמה - זו ו'.

ומשום זה אל תראני, אל תסתכלו בי כלל, שאני נקדה קטנה. מה עושים גברים חזקים, חילותיה? שואגים פאריות תקיפים, כמו שנאמר (תהלים קד) הכפירים שאגים לטורף. ומתוך קולות ושגזות חזקות ששואגים כמו אריות גבורים תקיפי כח, שומע האהוב למעלה, ויודע שאהובתו באהבה כמותו מתוך אהבתו, עד שלא נראית מדמותה ונפיה כלל.

ואז, מתוך קולות ושגזות של אותם גבורי חיל שלה, יוצא דודה אהובה מתוך היכלו בכמה מתנות, בכמה אוצרות, בריחות ובשמים, ובא אליה, ומוציא אותה שחורה קטנה ללא דמות ויפי כלל. קרב אליה, מחבק אותה ומנשקה עד שמתעוררת לאט לאט מתוך ריחות ובשמים ובחזונה שאהובה עמה, ונבנית ונעשית בתקוניה, בדמותה, בנפיה, ה' כמקדם.

וזה גברי כח. עשו לה והחזירוה לדמותה ונפיה, שתקפם וגבורתם גרמו את זה, ועל זה כתוב גברי כח עשי דברו. עשי דברו בודאי, שמתקנים את ה"דבר" הזה ומחזירים אותו לדמות ראשונה. (ומכאן ולהלאה) כיון שהתקנה ונעשתה בדמותה לפה כמקדם, אזי הם וכל שאר החילות עומדים לשמע מה שהיא אומרת, והיא עומדת כמו מלך בתוך חילותיו, וזהו עשי דברו בודאי.

כמו זה למטה - בזמן שהרשעים בדור, היא מתפסח ומקטינה עצמה עד שלא נראית מכל דמיותיה, פרט לנקדה אחת. וכשבאים גברי כח וצדיקי אמת, כביכול עושים את הדבר הזה, ומוארת לאט לאט, ונעשית בדמותה, בנפיה, ה' כמקדם.

באו החברים ונשקוהו. אמר רבי אלעזר, אלמלא יחזקאל הנביא אמר את זה, תמיהה היתה בעולם. לקחו רבי אלעזר ונשקו כמקדם. אמר אותו תינוק, אני אברך. אמרו לו, אתה ברוך, ולך נאה לברך. אמר, כמה קדושים אתם, כמה ברכות מזמנות לכם מאם הקדושה, משום שלא מנעתוני לברך.

פתח ואמר, (משלי יא) מנע בר יקבחו לאום וברכה לראש משביר. פסוק זה כמשמעו, אבל שנינו, כל אדם חובב בברכת המזון, ואם לא ידע - אשתו או בנו מברכין לו. ותבא מארה לאותו האיש שלא יודע לברך עד שיצטרך לאשתו ולבניו שיברכו לו.

ואם הוא יודע, צריך לחנך את בנו ולתת לו כוס לברך. שמי שמונעו שלא יתחנך, יקבחו לאום. מנע בר - שלא לברך את הקדוש ברוך הוא ולא יתחנך במצות - יקבחו לאום. יקבחו ה' צריך לו לכתב, או יקבחו לאמים, שהרי לאם זה אחד, כמו שנאמר (בראשית כה) ולאם מלאם יאמץ. מה זה יקבחו לאום? אלא לאם פתוב, לאם הקדושה. יקבחו לאדם הזה שמונע אותו בר מלברך את הקדוש ברוך הוא.

אני בן יחיד הייתי לאמי, תנו לי כוס ואברך את המלך הקדוש שנתן בבית אמי גברים של כח שדברתי לפניכם דברים חזקים ונצחתי אותם, ומשום זה אני אברך. וקדם זה התישב הפסוק על תקונו זה שהתחלנו בו.

מנע בר יקבחו לאום. מי שמונע בר כמו שנאמר, יקבחו לאום, כמו שנאמר (ויקרא כד) ויקב בן האשה הישראלית את השם. אף כאן יקבחו, ויפרשו אותו לאם, ופרשו את חטאיו לאם הקדושה. ובכרה לראש משביר, לאותו אדם שיחנך את בנו לברך את הקדוש ברוך הוא ולחנכו במצוות התורה.

וסוד הדבר כתוב בסוד שלמעלה, (משלי ל) מה שמו ומה שם בנו כי תדע. אותו שם ידוע, (ירמיה לא) ה' צבאות שמו. שם בנו, ישראל כמו, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל. והרי ישראל תלויים בו כל מפתחות האמונה, והוא משתבח ואומר, (תהלים ב) ה' אמר אלי בני אתה. וכך זה בודאי, שהרי אבא ואמא עטרו אותו ובכרוהו בכמה ברכות ואמרו וצונו את הכל. נשקו בר, נשקו את יד הבן הזה כביכול נתן לו שלטון על הכל, שהכל יעבדו אותו. פן יאגר, משום שעטרו אותו בדין וגרמים. מי שאזכה לדין - לדין. מי שאזכה לרחמים - לרחמים.

כל הברכות שלמעלה ולמטה עולות לבן הזה ומתעטרות. ומי שמונע ברכות מהבן הזה, ופרשו את חטאיו לפני המלך (אמא) הקדוש, לאם ממש. ובכרה לראש משביר, מי שמברך ומזמין כוס ברכה למי שצריך אותו, בזה נשבר הצד האחר ונכנע בשבירה, ועולה צד הקדשה. וזהו שפתוב ובכרה לראש משביר. כמו שהוא מעלה ומברך את הקדוש ברוך הוא ועושה שיסבר צד האחר, כך הקדוש ברוך הוא מושך עליו ברכות מלמעלה, ואותו שנקרא ברכה שורה על ראשו.

מכאן ולהלאה, חברים, הבה ונברך. נתנו לו כוס של ברכה וברך. והחברים כלם היו בחזנה, שהרי מיום ההולא של רבי אלעזר לא שמחו החברים כאותו יום שישבו שם. הקדימו ובכרוהו בחזנה ברצון

הלב. אמר אותו תינוק, אין לכם להפריד אלא מתוך דברי תורה, וכך למדנו.

פתח ואמר, (שמות יג) וה' הלך לפניך יומם בעמוד ענן וגו'. וה' - זקף טעם למעלה, למה זה? אלא באותה שעה כמה נאה ויפה היה לכלה הזאת שהיתה כפופה עד עתה בגלות, וכעת הולכת בזקיפות ראש באוכלוסיה בשמחה.

בזה זקף טעם למעלה. הלך לפניך יומם. עד כאן לא ידע אם פלה זו הלכה לפניך אם לא, שהרי טעם מפסיק בזה. אלא היא היתה שם, אבל מי שהלך לפניך, זקן עליו, בעל הבית, אותו שהקדוש ברוך הוא נשבע (שהזמין) לו, ומיהו? אברהם, שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו. וכתוב (ירמיה לא) אם לא בריתי יומם ולילה. יום שכל הימים כלולים בו, יום של שאר הימים, הוא שאר כל הימים בודאי. ועל זה נקרא יומם ולא יום, ומשום זה הלך לפניך יומם. הוא הולך ביום, והכלה הולכת בלילה, שכתוב ולילה בעמוד אש להאיר להם, זו פלה, כל אחד כראוי לו. ואתם חברים, יומם ולילה יהיה לפניכם בכל שעה. נשקוהו וברכוהו כמקדם והלכו.

באו לפני רבי שמעון וספרו לו המעשה. תמה. אמר, כמה נאה הוא, אבל לא עולה בשם. עץ זקן, כשעולה אורו, עולה לפי שעה, ומיד כבה ושוקע. ועוד הרי אמרנו אור זה ממה נהנה.

פתח ואמר, (תהלים קיב) גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יברך. כשבן אדם גבור בארץ, גבור בתורה, גבור ביצרו - גבור בארץ ודאי. עולה אורו ונמשך בו משיכות יתר, אז דור ישרים יברך, יברך כתוב.

אמר רבי אבא, והרי ראינו תינוקות שאומרים דברים עליונים ואחר כך עומדים ראשי העולם. אמר לו, תינוק שאמר דבר אחד או שנים לפי שעה, בלי כוונתו, מבטח אדם בזה, שיוצא ללמד תורה בישאל. אבל זה שאורו עומד על עמודו בדעת שלמה, לא כך. ועוד, שהרי הקדוש ברוך הוא וצרתו להרים תפוח זה. אשרי חלקו.

אשריכם הצדיקים, שכתוב בכם (מלכים ב יט) ויספה פליטת בית יהודה הנשארה שרש למטה ועשה פרי למעלה. שרש למטה, כמו אביו שהסתלק מהעולם, והוא שרש למטה בשיבת הרקיע. ועשה פרי למעלה, בשיבה העליונה. כמה טוב השרש והפרי. ואם לא שלא אהיה מקטרג לקדוש-ברוך-הוא, הואיל וצרתו להרים בו, לא היה מי שיכול לשלט בו. אבל יהי רצון שאמו לא תראה צער עליו. וכן היה.

וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור וגו'. הנה עם יצא ממצרים וגו'. כאן יש עשרים ושמנה תבות כנגד עשרים ושמנה דרגות המכשפים קוסמי הצפור. ויש להסתכל, מי שרצה לדבר עם בלעם ולהתחבר אתו, למה שלח לו מיד עד שלא יבא אליו דברים בפרוש, שאמר הנה עם יצא ממצרים ועתה לכה ארה לי? היה לו להתחבר אתו בתחלה ולפיסו ולשחד אותו, ואחר כך להודיעו דבריו!

אלא אמר רבי יוסי, מכאן נודע שהרי ידע בלק רצון אותו רשע, שרצה להתכבד תמיד בדברים גדולים, ואין תאנתו אלא כשעושה רעות.

בלק קסם קסמים ועשה כשפים ותקן צפור, וידע שמעלות משה עליונות ונכבדות, וכשף בכשפיו וקסם בקסמיו, וידע שדרגות בלעם היו לעמתו, מיד - וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור.

פתורה - שם המקום היה, כמו שנאמר (דברים כג) מפתור ארם נהרים לקללך. למה נקרא כך? משום שכתוב (ישעיה סה) הערכים לגד שלחן. ושלחן היה מסדר שם כל יום. שכן הוא תקון של צדיקים רעים - מסדרים לפניך שלחן במאכל ומשתה, ועושים כשפים ומקטרים לפני השלחן, ומתכנסים שם כל רוחות הטמאה ומודיעים להם מה שהם רוצים. וכל מכשפים וקוסמים של העולם היו על אותו השלחן, ומשום זה נקרא שם המקום ההוא פתורה, שכן קוראים בארם נהרים לשלחן פתורה.

פתח ואמר, (שמות כה) ועשית שלחן עצי שטים וגו'. וכתוב ונתת על השלחן לחם פנים וגו'. כל אותם כלי קדש רצה הקדוש ברוך הוא לעשות לפניו להמשיך רוח קדש מלמעלה למטה. אותו רשע בלעם היה מסדר כך לצד האחר, והיה מסדר שלחן, ולחם שהיה נקרא (מלאכי א) לחם מגאל, כמו שנאמר. שכן הולך הצד האחר אחר הקדשה כקוף אחר בני אדם. ושלמה המלך צונו ואומר, (קהלת ב) כי מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו. והרי נתבאר פסוק זה.

בא וראה, כתוב (שופטים ה) ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה וגו'. בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא לתת תורה לישראל, הלך וזמן את בני עשו ולא קבלה, כמו שנאמר (דברים לג) ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, ולא רצו לקבלה. הלך לבני ישמעאל, ולא רצו לקבלה, שכתוב הופיע מהר פארן. כיון שלא רצו, חזר להם לישראל. כך שנינו.

עכשו יש לשאל, והרי שנינו שאין חטאה כשאדם מדקדק דיוקים בתורה וישאל שאלותיו להאיר דבריו. פסוק זה לא מתישב, ויש לשאל, הקדוש ברוך הוא כשהלך לשעיר, לאיזה נביא שלחם התגלה?

ויקשלהו לַפֶּאֶרֶן, לַאֲיִזָּה נְבִיא שְׁלֵהֶם הִתְגַּלָּה? אִם תֹּאמַר שֶׁהִתְגַּלָּה לְכֻלָּם, לֹא מִצָּאנוּ זֶה לַעֲוֹלָמִים, פֶּרֶט לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם, וְעַל יְדֵי מִשָּׁה. וְהָרִי נִתְבָּאָר שְׂכָךְ צָרִיד הַפְּסוּק לומר: ה' לְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ לְהָר פֶּאֶרֶן. מַה זֶה מִשְׁעִיר לְמוֹ? וּמַה זֶה מֵהָר פֶּאֶרֶן? הַכֹּל יֵשׁ לְדַעַת וּלְהַסְתַּכֵּל, וְהָרִי שְׂאֵלָנוּ, וְלֹא שִׁמְעָנוּ וְלֹא יָדַעְנוּ.

כְּשֶׁבֶא רַבִּי שְׁמַעוֹן, בָּא וְשָׂאֵל דְּבַר מִמֶּקְדָּם. אָמַר לוֹ, הָרִי שְׂאֵלָה זֹו נֶאֱמָרָה. ה' מְסִינִי בָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יט) הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הָעָנָן, וּמְסִינִי בָּא וְהִתְגַּלָּה עֲלֵיהֶם. וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, מִמָּה שֶׁאֱמָרוּ בְּנֵי שְׁעִיר שֶׁלֹּא רוֹצִים לְקַבֵּל, מִזֶּה הָאִיר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל וְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם אֹור חֲבִיבוֹת גְּדוֹלָה. גַּם כִּד הוֹפִיעַ וְהָאִיר לְיִשְׂרָאֵל מֵהָר פֶּאֶרֶן, מִמָּה שֶׁאֱמָרוּ בְּנֵי פֶאֶרֶן שֶׁלֹּא רוֹצִים לְקַבֵּל, מִזֶּה הוֹסִיפוּ יִשְׂרָאֵל חֲבִיבוֹת וְאֹור יוֹתֵר כְּרָאוּי.

וּמַה שֶׁשְּׂאֵלָתָּ עַל יְדֵי מִי הִתְגַּלָּה אֲלֵיהֶם - (בֹּא רָאָה) סוּד עֲלִיוֹן הוּא, וְהִתְגַּלָּה הַדְּבַר עַל יְדֵי. הִתְגַּלָּה יְצָאָה מִסוּד עֲלִיוֹן, שֶׁל רֹאשׁ (קְדוּשָׁה) הַמִּלֵּךְ הַנִּסְתָּר. כְּשֶׁהִגִּיעָה לְזֹרֵעַ שְׁמַאל (יְמִינוֹ), רָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ זֹרֵעַ דָּם רַע שֶׁמִּתְרַבֶּה מִשָּׁם. אָמַר, צָרִיד לְבָרֵר וּלְלַבֵּן זֹרֵעַ זֹו, וְאִם לֹא יִמָּד אוֹתוֹ דָּם רַע, יִפְגֹּם הַכֹּל. אֲבָל צָרִיד לְבָרֵר מִכָּאן כָּל פֶּגֶם.

מָה עֲשֶׂה? קָרָא לְסַמְא"ל, וּבֹא לִפְנֵי, וְאָמַר לוֹ: הִתְרַצָּה תוֹרָתִי. אָמַר: מַה כְּתוּב בָּהּ? אָמַר לוֹ: לֹא תִרְצַח. דְּלֵג הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִקּוֹם שֶׁצָּרִיד. אָמַר: חֵס וְשָׁלוֹם, תוֹרָה זֹו שְׁלָךְ הִיא, וְשְׁלָךְ תִּהְיֶה. לֹא רוֹצָה תוֹרָה זֹו. שֵׁב וְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי. אָמַר: רַבּוֹן הָעוֹלָם, אִם אֶתָּה נוֹתֵן לִי אוֹתָהּ, כָּל שְׁלֹטוֹנֵי עוֹבֵר, שֶׁהָרִי שְׁלֹטוֹנִי עַל הָרֵג הוּא, וְקִרְבּוֹת לֹא יִהְיוּ, וְשְׁלֹטוֹנִי עַל כּוֹכָב מֵאֲדִים. אִם כִּד הַכֹּל יִתְבַּטֵּל מִן הָעוֹלָם.

רַבּוֹן הָעוֹלָם, קַח תוֹרָתְךָ, וְלֹא יִהְיֶה לִי חֵלֶק וְנִחְלָה בָּהּ. אֲבָל אִם נוֹחַ לִפְנֵיךָ, הָרִי עִם בְּנֵי יַעֲקֹב לָהֶם רְאוּיָה. וְהוּא חָשַׁב שֶׁלְשׁוֹן הָרַע אָמַר עֲלֵיהֶם. וְזֶהוּ וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, מִשְׁעִיר מִמֶּשׁ יְצָא לְיִשְׂרָאֵל אֹור. אָמַר סַמְא"ל: וְדָאִי אִם בְּנֵי יַעֲקֹב יִקְבְּלוּ אֶת זֶה, יַעֲבְרוּ מִן הָעוֹלָם וְלֹא יִשְׁלְטוּ לַעֲוֹלָמִים. שֵׁב אֵלַי כְּמָה פְּעָמִים וְאָמַר זֶה, וְאָמַר לוֹ: אֶתָּה בְּכוֹר, וְלָךְ רְאוּיָה. אָמַר לוֹ: הָרִי לוֹ בְּכוֹרָתִי, וְהָרִי מְכֻרְתִּיהָ לוֹ, וְאֲנִי הוֹדִיתִי.

אָמַר לוֹ: הוֹאִיל וְלֹא רָצִיתָ שִׁיחִיהָ לָךְ בָּה חֵלֶק, תַּעֲבֹר מִמֶּנָּה בְּכָל. אָמַר: יִפְהָ. אָמַר לוֹ: הוֹאִיל וְכִד, תֵּן לִי עֶצֶה אֵיד אֲעֲשֶׂה שִׁיִּקְבְּלוּהָ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׂאֵתָהּ אוֹמֵר. אָמַר לוֹ: רַבּוֹן הָעוֹלָם, צָרִיד לְשַׁחַד אוֹתָם. קַח אֹור מֵאוֹר חִילוֹת הַשָּׁמַיִם וְתֵן עֲלֵיהֶם, וּבִזָּה יִקְבְּלוּהָ, וְהָרִי שְׁלִי יִהְיֶה בְּתַחֲלָה. הַפְּשִׁיט מִמֶּנּוּ אֹור שֶׁכֶּסֶה אוֹתוֹ, וְנִתֵּן לוֹ לִתֵּת לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ. מִשְׁעִיר מִמֶּשׁ. זֶה סַמְא"ל, שְׂכָתוֹב (וּיִקְרָא טז) וְנִשָּׂא הַשְּׁעִיר עֲלָיו. לְמוֹ - לְיִשְׂרָאֵל.

כִּינוֹן שֶׁבַעֲרָ זֶה וְהַעֲבִיר דָּם רַע מִזֹּרֵעַ שְׁמַאל, חִזֵּר לְזֹרֵעַ יְמִינוֹ (שְׁמַאל). רָאָה בּוֹ גַּם כִּד. אָמַר: כִּד גַּם צָרִיד לְנִקּוֹת מִדָּם רַע זֹרֵעַ זֹו. קָרָא לְרַחֲמֵי, אָמַר לוֹ: הִתְרַצָּה תוֹרָתִי? אָמַר לוֹ: מַה כְּתוּב בָּהּ? דְּלֵג לוֹ וְאָמַר: לֹא תִנָּאֵף. אָמַר: אוֹי אִם יִרְשָׁה זֹו יוֹרִישׁ לִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, יִרְשָׁה רָעָה שֶׁיַּעֲבֹר מִמֶּנִּי כָּל שְׁלֹטוֹנֵי בָּהּ, שֶׁהָרִי בְּרַכַּת הַמַּיִם נְטִלְתִּי, בְּרַכַּת דָּגֵי הַיָּם, שְׂכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית א) פָּרוּ וּרְבוּ וְגו', וְכְתוּב (שֵׁם יז) וְהַפְּרִיתִי אוֹתוֹ וְהַרְבִּיתִי אוֹתוֹ וְגו', וְכְתוּב (שֵׁם טז) וְהוּא יִהְיֶה פֶּרָא אֲדָם.

הִתְחִיל לְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ וְאָמַר לוֹ: רַבּוֹן הָעוֹלָם, שְׁנֵי בָנִים יְצָאוּ מֵאֲבֹרָהֶם - הָרִי בְּנֵי יַצְחָק, תֵּן לָהֶם, וְלָהֶם רְאוּיָה. אָמַר לוֹ: אֵינִי יָכוֹל, שְׂאֵתָהּ הַבְּכוֹר וְלָךְ רְאוּיָה. הִתְחִיל לְהִתְחַנֵּן לִפְנֵי, וְאָמַר: רַבּוֹן הָעוֹלָם, בְּכוֹרָתִי תִהְיֶה שְׁלוֹ, וְאֹור זֶה שֶׁיִּרְשָׁתִּי עַל זֶה, קַח וְתֵן לָהֶם. וְכִד עֲשֶׂה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרֶן.

מַה שׁוֹנָה שְׂכָתוֹב מִסַּמְא"ל כְּתוּב וְזָרַח, וּבְרַחֲמֵי כְּתוּב הוֹפִיעַ? אֲלָא נָטַל בְּאוֹתוֹ אֹור שֶׁהַפְּשִׁיט מִמֶּנּוּ סַמְא"ל חָרַב וְהָרֵג, לְהָרֵג בְּדִין וְלְהָרֵג כְּרָאוּי. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (שֵׁם) וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאֻנָּתְךָ. אֵף עַל גֵּב שֶׁלֹּא הִיָּתָה שְׁלָךְ. וְנָטַל אוֹתָהּ בְּרַכָּה שֶׁהַפְּשִׁיט מִמֶּנּוּ רַחֲמֵי קָצַת, כְּמוֹ שֶׁהוֹפִיעַ קָצַת מִבְּרַכָּתָם לַעֲשׂוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. בְּגִלָּל כִּד הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרֶן, וְלֹא כְּתוּב וְזָרַח.

כִּינוֹן שֶׁנָּטַל מִתְּנוּת אֵלּוּ לְיִשְׂרָאֵל מֵאוֹתָם שְׁלִיטִים גְּדוֹלִים, בָּא וְקָרָא לְכָל אוֹתָם רַבּוֹת קִדְּשׁ שִׁמְמִינִים עַל שָׂאֵר הָעַמִּים, וְהַשִּׁיבוּ לוֹ גַּם כִּד, וּמִכָּלֶם קִבֵּל וְנָטַל מִתְּנוּת לִתֵּת לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל. לְרֹפֵא שֶׁהָיָה לוֹ כָּלִי אֶחָד מִלֹּא סֵם חַיִּים וּשְׁמָרוּ לְבָנּוּ. רָצָה לִתֵּת לְבָנּוּ אֶת אוֹתוֹ כָּלִי שֶׁמֶן אֶפְרַסְמוֹן שֶׁל סֵם חַיִּים. הָרֹפֵא הָיָה חָכֵם, אָמַר: עֲבָדִים רָעִים יֵשׁ בְּבֵיתִי, אִם יִדְּעוּ שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לְבָנִי אוֹצָר זֶה, יִרְעוּ בְּעֵינֵיהֶם וְיִרְצוּ לְהָרִגוֹ.

מָה עֲשֶׂה? לְקַח קָצַת סֵם הַמָּוֶת וְנִתֵּן עַל פֶּתַח הַכָּלִי, קָרָא לַעֲבָדָיו וְאָמַר לָהֶם: אֶתֶם נֶאֱמָנִים לִפְנֵי, הִתְרַצוּ אֶת אוֹתוֹ הַסֵּם? אָמְרוּ: כִּיֵּה מַה זֶה. טָרַם הָרִיחוּ רָצוּ לְמוֹת. אָמְרוּ בְּלִבָּם: אִם סֵם זֶה יִתֵּן לְבָנּוּ, וְדָאִי יָמוּת, וְאָנוּ נִירֵשׁ אֶת אֲדוֹנֵנוּ. אָמְרוּ לִפְנֵי: מוֹרְנוּ, סֵם זֶה לֹא רְאוּיָ אֲלָא לְבָנְךָ, וְהָרִי שְׂכָר עֲבוֹדָתָנוּ הַשָּׂאֲרָנוּ אֲצִלְךָ, לָךְ וְתֵן לוֹ לְשַׁחַד שִׁיִּקְבֵּל סֵם זֶה.

כִּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּא רֹפֵא חָכֵם, יָדַע שֶׁאִם יִתֵּן תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל טָרַם שִׁיּוּדִיעַ לָהֶם, בְּכָל יוֹם

היו רודפים את ישראל עליה והורגים אותם. אבל עשה את זה, והם נתנו לו מתנות ואוצרות כדי שיקבלוהו, וכלם קבלם משה לתתם לישראל. זהו שכתוב (תהלים סח) עלית למרום שבית שבי וגו'. ומשום זה ירשו ישראל את התורה בלי ערעור ובלי קטרוג כלל. ברוך הוא, ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים.

בא וראה, עדים של בני ישראל אלו מתנות ואוצרות שקבלו, ומשום זה לא היה שולט עליהם המות ולא צד האחר. ולא די להם שלקחו התורה בלי ערעור כלל, אלא שקבלו אוצרות ומתנות מכלם. כיון שחטאו מה כתוב? (שמות לג) ויתנצלו בני ישראל את עדים. הם מתנות באדם. מה נשאר מהם? אותו שבי, שכתוב עלית למרום שבית שבי וגו'.

הוסיפו וחטאו, מה כתוב? (במדבר כא) וישמע הפנעני מלך ערד. וכתוב וילחם בישראל וישב ממנו שבי. (ועם כל זה) וכל זמן שישראל שבים לאביהם שבשמים, אותם אוצרות (והכל) חוזרים אליהם ומתפסים בהם, ולעתידי לבא הפל יחזר, שכתוב (דברים ל) ושב ה' אלהיך את שבותך וגו'. מכאן והלאה אמר דברך.

אמר רבי יוסי, (שופטים ה) ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה. בשעה שהקדוש ברוך הוא שב משעיר, שלא קבלו את התורה, ארץ רעשה וגו'. מה הטעם רעשה? משום שרצתה לחזר לתהו ובהו, שכן התנה הקדוש ברוך הוא בעולם: אם יקבלו בני ישראל את התורה - מוטב, ואם לא - יחזר העולם לתהו ובהו. כיון שראתה הארץ שהרי הזמין הקדוש ברוך הוא לכל העמים לקבל התורה ולא קבלו, ומכל העמים לא נשארו אלא ישראל לבדם, חשבה הארץ שישראל לא יקבלו כמותם, ומשום זה ארץ רעשה. כיון שאמרו נעשה ונשמע, מיד שקטה, זהו שכתוב (תהלים עו) ארץ יראה ושקטה. יראה בהתחלה, ולבסוף ושקטה.

ובא וראה, משום שישראל אמרו נעשה, לא פוחדים מכל עשיה שיוכלו כל מכשפי העולם לעשות, ולא מכל קסמים וכשפים של העולם. מה הטעם? אחד בגלל זה, ואחד משום שפשוטיא הקדוש ברוך הוא אותם ממצרים, שבר לפניהם כל מיני כשפים וקסמים שלא יוכלו לשלט בהם, ואותה שעה שבא בלק הוא דע זאת. מיד - וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנחל וגו'. מה זה פתורה? אלא שיתקין שלחו וירצה משם עצה מה לעשות. אשר על הנחל: על הנחלים היה לו לכתוב! מה זה על הנחל? ודאי כך זה, שעל נהר אחד עומד תמיד.

רבי אלעזר ורבי אבא היו הולכים לראות את רבי יוסי בן רבי שמעון בן לקוניא, חמיו של רבי אלעזר. קמו בחצות הלילה לצסוק פתורה. נשבו. אמר רבי אלעזר, כעת הוא הזמן שהקדוש ברוך הוא נכנס לגן עדן להשתעשע בצדיקים של שם. אמר רבי אבא, שעשוע זה מהו? ואיך משתעשע בהם? אמר רבי אלעזר, דבר זה סוד נסתר הוא, טמיר אלי, שלא דוע. אמר לו, וכי בריקנות היו עמודים גדולים שמלפנים בעולם הזה שלא יודעים ולא רדפו אחריה לדעת על מה עומדים בעולם הזה, ולמה היו מצפים באותו עולם?

פתח רבי אלעזר ואמר, (ישעיה כה) ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית וגו'. פסוק זה הוא סוד האמונה. ה' - סוד עליון, ראשית נקדה עליונה נסתרת שלא ידועה. אלהי - סוד (מלכים א יט) קול דממה דקה, והיא הראשית שעומדת לשאלה, ונסתרה ולא ידועה, ואין מי שמשיב עליה, משום שהיא נסתרת וטמירה וגנוזה.

אתה - זו הימין, ראשית שעומדת לשאלה ולהשיב בה, והוא כהן עליון, כמו שנאמר (תהלים קי) אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק. מה זה על דברתי מלכי צדק? אלא כהן עליון זה, שהוא עומד על דבר, משום שאותו דבר לא עומד אלא בימין. ואותו דבר מהו? מלכי צדק, כך שמו. ומה שאמר דברתי, משום שנקשר בדרך. וכל דברי השבח שלו באותו דבר. ועל זה דברתי. ומשום זה, אתה - זה כהן. והרי בארנו ששלושה מקומות הם שכל אחד נקרא אתה.

ארוממך, הכל כאחד. אודה שמך פראוי, ושם זה דוע. כי עשית פלא, פסוי ולבוש להתלבש אור נסתר עתיק, ראשית הנדונה העליונה, אדם הראשון, טמיר בכסוי של אור אחר.

דבר אחר כי עשית פלא - כי עשית אל"ף. ומהו אל"ף? הרי שנינו, אל"ף ביי"ת, אלף בינה. אבל דמות של א' היא שלשה צדדים, ראשית הסוד העליון של אדם הראשון, משום שבדמות א' יש שתי זרועות, אחת מכאן ואחת מכאן, והגוף באמצע, והכל סוד אחד, והוא סוד היחוד - א'. ומשום כך אלף לחשבון אחד, והינו כי עשית פלא. ורב המנונה סבא אמר כך, כי עשית פלא, פלא זוהי דרגה אחת מאותם פלאות חכמה, ומיהו? זה (איוב כח) נתיב לא ידעו עיט. והוא פלא.

עצות מרחק. קרא לזה בתחלה פלא, וכאן אמר פלא עצות מרחק. אלא שם צריך למנות ששה צדדים לדרגות עליונות, (ישעיה ט) פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום. וכאן לא בא למנות חשבון. אבל עצות מרחק מי הם? שני בדי ערבות, שכל עצה של הנביאים בא משם. הם נקראים עצות מרחק.



אמונה אמן, שנים שהם אחד, נהר וגן. זה יוצא מעדן, וזה משקה ממנו. הרי כאן כל הסוד הנסתר של האמונה.

#### השלמה מההשמות סימן י

שהם אחד, נהר וגן. נהר שיוצא מעדן וגן שהשקה ממנו. כאן כל הסוד הסתום של האמונה. ולמדנו שמי שמתעורר בלילה באותה שעה שנקנס הקדוש ברוך הוא יחד עם הצדיקים בגן, צריך לומר פסוק זה ברצון הלב ולכוון דעתו בו, ואחר כך אודף על פי נוראות נפלאות מעשיך ונפשי ידעת מאד. (ואחר כך ונהר יצא מעדן וגו'). וזהו שבח החסידים הראשונים כשהתעוררו בחצות הלילה, ואחר כך מסדרים השבח שלהם ועוסקים בתורה.

מהו שעשועו של הקדוש ברוך הוא? אלא כל הצדיקים שעומדים בדמיותיהם ומתלבשים בגן בכל יום ויום, כיון שרוחצים בטל שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות בו מתים, נכנסים כלם למשיח ושואלים מה ששואלים, ונהרי התעוררו החברים.

אחר כך מתכנסים ומשתדלים כלם בדעת עליונה בכל הישיבות ששם, ועליהם כמה ממנים, ומתחזקים שם כמה חדושים בתורה. אחר כך יוצאים כלם ורואים כשבא אליהו לאבות, הוא יוצא והם נכנסים, ועומדים לפני האבות, ושומחים בהם ובכמה בנים קדושים שסביבם ושומחים כלם.

כשנקנס הקדוש ברוך הוא בחצות הלילה, כלם עומדים מתקנים כראוי, וכל ההשתדלות שהשתדלו כל אותו היום בחדושי תורה, תפאות הקדוש ברוך הוא באותם צדיקים שחדשו בה דברים, ומשתעשע בהם ובאותם הדברים.

אחר כך כלם מתקנים זכר ונקבה, ואחר שהקדוש ברוך הוא הריח והשתעשע בהם בכל אותם דברים סודות חכמתם, מתגלה עליהם, והם רואים באותו נעם ה', אז כלם שומחים בחדוה רבה עד שמתפשט זיגם ואורם, ומאותו המושך זיו ואור של חדוה שלהם עושים פרות ותולדות לעולם הזה, ואותו פרי ותולדה נכנס תחת כנפי השכינה עד זמן שצריך.

וכך משתעשע בכל צדיק וצדיק, (ואמר) ואומרים: אשירי המלך שבנים הללו נבררו לחלקו וגורלו! קול מתעורר מאמצע הרקיע וקורא בקול חזק ואומר: זכר ה' לבני אדם את יום וירושלם האמרים ערו ערו עד היסוד בה. ואז רעש השמחה שלו והקרקור שלו ומכל הצדיקים ששם נשמעים בשלש מאות ותשעים רקיעים, משום שאין חדוה ושעשוע לקדוש-ברוך-הוא אלא בשעה שעומדים בהם (שעומד יחד עם) הצדיקים ששם, ומשום זה נשבע ואמר: אם אשכחך וירושלם תשכח מיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי. בכל מקום שיש חדוה לקדוש-ברוך-הוא, קול זה יוצא וקורא.

אז יוצא משם ועולה ומפה רקיעים ושואג שאגות, עד שכל חילות השמים כלם ברעש השמחה, ואז נושבת רוח ומפה בעלים של אותו אילן גדול, וכל הענפים שלו מפכים זה בזה, וקול מתעורר מתוך נוף האילן, וקורא ואומר: זכר לעולם בריתו דבר צנה לאלף דור אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק. כיון שקול זה מתעורר, שומע אברהם סבא ומתעורר, (אז) כאשר הוא רצון למלך, ומתנחם אתו.

באותה שעה מתעוררת רוח אחת מצד דרום, וכל רצון וחדוה ורפואה מתעוררים על העולם. ואז עולה הבקר, ונמצא רצון ומנוחה לכל אשירי המלך שהם בבית חולים. אשירי העם שיכולים לדעת מהסודות הטמירים והנסתרים של המלך הקדוש.

אמר רבי אבא, יום אחד הייתי אני ורבי יהודה שמן עכו (הולכים) במדבר, ונכנסנו במערה אחת, ומצאנו שם ספר עתיק אחד מקמים ראשונים. פתחנו אותו, ומצאנו שהיה כתוב בו בראש דבריו: (ישעיה מב) הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד, ובאר הפסוק בנשמות הצדיקים. מיום שעלה במחשבה לברא עולם.

ועד שלא נברא העולם, כל רוחות הצדיקים היו גנוזות במחשבה לפניו, וכל אחד ואחד בדמותו. כיון שציר את העולם, התגלו כלם ועמדו בדמותם לפניו ברומי מרומים, אחר כך נתן אותם באוצר אחד בגן עדן שלמעלה, ואותו אוצר לא מלא לעולמים, ותמיד קורא: הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד. מה הם אני מגיד כלם בשמות. ואין תאנה וכסוף לאוצר הזה, אלא רק להוריק בו נשמות תמיד.

כמו שלגיהם אין תאנה וכסוף אלא רק לקבל נשמות לטהר שם. וכל יום קורא: הב הב. מה זה הב הב? (אלא) שרף שרף. ואותו אוצר לוקח כל (אותו) הנשמות הללו, עד זמן שמלבישם ומורידם לעולם הזה, ומתוך חטא אדם הראשון שהמשיך צד הרע לעולם, הצטרכו להלביש אותן נשמות בלבוש זה, שהרי לבוש אחר רצה הקדוש ברוך הוא להלביש לאותן הנשמות. (ואמר באותו ספר) והוא (והיה) אמר אותו סופר: עד כאן שתקו (שתקו). ועוד ראיתי מכאן והלאה אותיות מחוקות שלא דעות.

ואחר כך ראיתי אותן בחלום, ואמרו לי: שתק ואל תגלה, אלא לסלע התקוף. וכך עשיתי. ומצאתי בו שכלים של לבוש אחר עתיד הקדוש ברוך הוא להלביש את אותן נשמות לעתידים (לעתיד לבא). (אם כן), מתים שחיו על ידי יחזקאל, מה הטעם לא עשה להם את אותו הלבוש?

אלא משום שלא הגיע זמן להעביר בעולם אותו אור טהור שעושה לבושים, ומשום זה לא הלבישם אלא כמו שהם היו, וכך יהיה לתחית המתים, פרט שאותה זהמא של ההתחלה לא נמצאת שם.

כשיוצא אדם מהעולם הזה, כלם, בין צדיקים בין חסידים ויתמימים ורשעים וחיובים, כלם עוברים בדרך זו לראות את אדם הראשון לבני העולם, ומשם לזקחים דרך, הו' לגן עדן הו' לגיהנם.

כל אותם שדרךם לגן עדן, מתקרבים לחומה החיצונית מאותן שלש חומות ששם, ואז יוצא ממנה אחד, ומתעורר לפניו וקורא ואומר: אשריכם הצדיקים (בכל העולמות) בעולם! ואותו ממנה, שמו לעזרא"ל, מלמד אותם את הדרך, והולכים לפניו עד שער אחד של הגיהנם, ואותו ממנה קורא בחיל ואומר: צננו העשן! צננו השרפה! באותה שעה מצננים אותה בבחילות, ונכנסים כלם וטובלים ועוברים, וכל אותם רשעים נמסרים ביד דומ"ה ונכנסים בגיהנם, וכל אותם צדיקים לא נמסרים בידיו, אלא (בידי) הממנה הזה.

ואחר שטובלים ועוברים, הממנה הזה הולך לפניו עד שמגיעים לחומת גן עדן, ואותו ממנה קורא לפתח ואומר: פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אצמנים (ישעיה כו). אז פותחים פתח ומכניסים אותם, וכך בכל פתח.

כיון שנכנסו לתוך מקום שצדיקים אחרים עומדים, כמה חדרה על חדרה על הצדיקים, וכל בני הישיבה שמחים. לסוף שלשה ימים שמתחבאים בהיכלות ידועים, יוצאים ואוירים נושבים, ומצטיירים כלם בדימויותיהם. מכאן והלאה יורשים ירשה פראוי לכל אחד ואחד.

מראה שנראה בגן עדן ממראה נכבד, דמות כל הדמיות, וגון של כל הגונים. שמלך הקדוש לא מתגלה בהיכל ולא במקום אחד, אלא נפתח רקיע מרקם על גב הגן לארבעה צדדים, ומתמלא מזיו כבוד הקדוש ונראה שם, ונחנים כל הצדיקים. מי ראה חדרה וכסוף קדוש של אותו נעם ה'.

עד כאן היה לי רשות לראות באותו ספר. כשהקפנו לראות בו יותר, פרח מניי ולא ראיתי אותו. נשאיתי עצוב ובכיתי, וישנתי שם באותה מערה וראיתי אותו (את אותו) שהיה לבוש מדים. אמר לי, רבי, למה לך לבכות? ואל תתעצב (ממי) ממה שהיה באותו ספר. פרח אליו ולקחו, ועד שלא יצא מהעולם הזה, גנו אותו באותה מערה שבמדבר הזה, וכעת שהיה מתגלה לחיים כאן, פרח באויר ולקחו.

מכאן והלאה לך לדרךך. ומאותו יום ועד עכשו לא התגלה לי ולא זכיתי לשמע ממי היה, ובכל זמן שאני נזכר, אני נשאר עצוב. אמר רבי אלעזר, אולי הקדוש ברוך הוא רוצה בכבודו שלא רוצה שיתגלה בעולם.

עד שישבו ועסקו בדברים אחרים עליונים ונכבדים, האיר היום. קמו והלכו. אמר רבי אלעזר, כעת עת רצון מלפני המלך הקדוש, נאמר דברי תורה ונתעסק בה ונשתתף בשכינה. פתח ואמר, ה' בקר תשמע קולי בקר אענה לך ואצפה. אמר רבי אלעזר, בלעם הרשע מי הרג אותו, ואיך נהרג? אמר רבי יצחק וכלי: ע"כ מההשמטות.

השלמה מההשמטות נ"א סימן י

לאמר הנה עם יצא ממצרים. אם תאמר שהרי צריך לקחת שמות ויוחסין שלהם - לא צריך, אלא דרך כלל, שכתוב הנה עם יצא. מה הטעם? משום שכל קרא להם הפטרו שללהם כמה פעמים. ועל זה אל תטעה שכתוב שלח את עמי, בכל זמן.

ועוד, כשלקחת עצה עליהם עם פרעה, בלשון זה יכלת להם, שכתוב הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. גם כאן, שכתוב הנה עם יצא ממצרים. ולא הוציא אותם אחר, אלא הוא מעצמו יצא, ומשום כך תוכל להרע להם.

הנה כשה את עין הארץ. יש אומרים, סיחון ועוג שישאל הרגו אותם, שהיו עין הארץ. אלא כשהביא הקדוש ברוך הוא ארבה על ארץ מצרים, כתוב ויכס את עין כל הארץ ויתחשף הארץ, למה? משום שכל מכשפי וקוסמי העולם לא יכלו לעשות כשפים, אלא רק דבר אחד בדרגה אחת בזמן אחד, ועם זה הביא ערב מבלבל מפמה מינים מבלבלים אלו באלו, עד שלא יכלו כל מכשפים וקוסמים לעמוד, וזהו ויכס את עין כל הארץ, וכאן כתוב ויכס את עין הארץ, וכך הוא ודאי.

אמר רבי אבא, בלק ובלעם לא היו בעולם מכשפים וקודמים כמוהם. (בלעם), חילו וכחו היה בפיו

ועינו. בלק, חילו וכחו היה במעשה ידים. וזה צריך את זה, שהרי כל סוגי הכפשים של העולם, בפה ובמעשה הוא, ובהם תלויים. לבלעם היה לשון ולא ידים, לבלק היו ידים ולא לשון.

הלכו החברים עד שהגיעו לשדה אחת, והשמש היתה חזקה מאד. ראו את אותו בית השדה בימי העשבים, ומים יוצאים לכל צד ועצי השדה רבים. ישבו שם. אמר רבי אלעזר, כמה נאה מקום זה לנוח בו.

עד שישבו הרי נחש גדול בא בחזק השמש ועבר לפניהם. אמר לו רבי אלעזר, נחש נחש, סטה לך מדרךך, שהרי שב אותו האיש והתנחם על מה שעשה ולא יוסיף לעשות אותו הדבר. תמהו החברים. אמר רבי אבא, מהו? אמר להם, שתקו.

אמר רבי אלעזר, נחש נחש, לאחר שלחשו לך מהשמים, התנחם אותו האיש ושם בראונו שלא ישוב בו לעולמים, סטה לך מדרךך. עמד הנחש על עמדו, ולא לקח לכאן ולכאן. שב כמו מקדם. אמר לו, נחש נחש, נדעתי מה שאתה רוצה, שוב מדרךך, שהרי גוי רשע בא שעשה רע ליהודי אחד, והרי הוא יסון שוכב במערה שלך, לך והרגהו. מיד חזר אותו הנחש ודלג דלוגים לפניו.

אמר רבי אלעזר, אם לא הייתי פה, כמה רעות היה עושה הנחש הזה, שהרי אדם יהודי אחד עשה מעשה של חטא, ועד שלא שב בתשובה לחשו לנחש הזה להרג אותו, ונמלך אותו האיש בין כך ובין כך, והתנחם מחטאו, ואמר שלא ישוב לעולמים לאותו החטא, ועל כך נצול מן הדיו.

אמרו החברים לרבי אלעזר, כמה נדעת? אמר להם, סימן נתן לי אבא, ואני יודע אותו. אמר לו, מילא הנחש שידעת בו, אותו שהתנחם ושב מחטאו כמה נדעת? אמר להם, כשהיה הולך אותו הנחש, הקשקשים שלו היו עולים וזנבו זקוף, והוא שהולך (הולך) בבחילות, רוח אחת היתה הולכת כנגדו וקוראת לפניו: שוב מדרךך, שהרי שב מחטאו והתנחם אותו האיש.

ואותו הנחש הרע לא היה מצית עד שיתנו לו כפר אתו במקום אותו אדם שהתחייב מיתה ושב. שפך דרך הנחש למעלה ולמטה - כיון שנתנה לו רשות, לא שב עד שהשלים אותו הדיו הרע שנתנה לו רשות לעשות, או שיתנו לו במקומו רשע אחר בכפר, שהרי בריקנות הוא לא יצא, כיון שנתנה לו רשות.

אמרו לו, מילא כל זה, אותו גוי שאמר שנתת לו כפר כמה נדעת? אמר להם, כיון שדברתי לנחש, אותו רוח שהיתה כנגדו ולוחשת לו שישב לדרפו, שהרי אותו אדם התנחם, דלגה אותה רוח על אָזְנוֹ (אָזְנִי ואמרה לי).

תמהו החברים. אמר רבי אלעזר, גלף ונראה, שהרי הנחש עשה מה שעשה. קמו וקרבו לסלע אחד באותו בית שדה, ומצאו אותו הגוי מת ואותו נחש פרוץ על עקבו, ולא היה נבדל ממנו. ואחר כך נפרד מעקבו ועלה על גורו ונכרך שם, ומשם היה יורד על עקבו, שלא היה נפרד ממנו.

מצאו לו ארנק אחד מלא דינרים שגזל מיהודי אחד בדרך והכה אותו. לקח רבי אלעזר את הארנק. אמר, פרוץ הרחמן שפכל הוא עושה שליחות. שבו לאותו מקום שהיו (הולכים).

פתח רבי אלעזר ואמר, מאשר יקרה בעיני נכבדת ואני אהבתיך ואתן אדם תחתיך ולאמים תחת נפשך (ישעיה מג). מאשר יקרה? יקר צריך לו לכתוב! וכך צריך: מאשר אתה יקר בעיני. מהו יקרה? מכלל שהוא מעצמו התכבד, אלא כך הוא בודאי. שכל בן אדם שהוא בחיוב לפני הקדוש ברוך הוא, בהתחלה הוא מזלזל ומתעב (תועבה) לפני הקדוש ברוך הוא, ואחר שנמלך ושב מחטאו, עכשו הוא התכבד מעצמו, והקדוש ברוך הוא קורא עליו ואומר, מאשר יקרה בעיני נכבדת. אתה מעצמך נכבדת.

בעיני נכבדת ואני אהבתיך. שהרי אין אהבה לקדוש-ברוך-הוא עם הבן אדם בעולם הזה אלא במי ששב מחטאו, ועל זה אני אהבתיך, אבל מה אעשה שהרי נתתי רשות לנחש להזיק? זוהי העצה - ואתן אדם תחתיך. מהו אדם שנתן הקדוש ברוך הוא תחתי? אותו אדם שבא מעם אחר, שאותו נחש יאכל משלו, שכתוב ואתן אדם, אל תקרי אדם אלא אדם. ולאמים, זהו (בראשית כה) לאם מלאם יאמץ, וזה זרע עשו שנתן תחת נפשו.

עד שישבו הרי היהודי הזה שאותו הגוי גזל והנחש הרגו, בא בדרך לאה ועיף, ומתוך חזק השמש נכנס באותו שדה וישב תחת עץ אחד, והיה מתרעם לקדוש-ברוך-הוא ומצדיק עליו את הדיו ואומר: רבון העולם, גלוי וידוע לפניך שאיני חושש עלי ועל גופי ועל ממוני כלום, שהרי בדיו נעשה כל (מה) שנעשה, אבל אב ואם זקנים יש לי, שאין לי במה אפרנס אותם, ועל זה חששתי.

ועוד על כל זה - צרור אחד של דינרים שהיה באותו הארנק, של עני אחד לעשות חפה לבתו העניה, מה אעשה? רבון העולם, על זה כואבני בלבי יותר.

בכה ואמר, (תהלים יט) משפטי ה' אמת צדקו יחדו. דיניו של רבון העולם הם אמת. למה הם אמת? משום שצדקו יחדו. שהרי בשעת הדיו, כשהקדוש ברוך הוא רוצה לעשות (דיו), כמה בעלי מגנים

עומדים מצד זה ומצד זה, ומצדיקים אלו באלו, ונלחמים אלו באלו. כיון שצדקו אלו באלו והסכימו כאחד, אזי משפטי ה' אמת. אימתי צדקו יחדו? כשמצדיקים כל בני הדין שלמעלה. ועל זה, רבון העולם, אני בוכה, ולא על שלי!

שמע רבי אלעזר והחברים, וקמו אליו. ראו אותו שהיה יושב תחת אותו העץ, והחזיקו בו, ונטלו אותו אליהם. אמר רבי אלעזר, (אל תפחד) צדיק אמת, שאם אינך צדיק, לא ירחיש לך הקדוש ברוך הוא נס גדול כמו שעשה. בראשונה טל ארנקך, ותלך ותראה מה שעשה הקדוש ברוך הוא בגללך.

הלך עמם, וראה אותו הגוי מת, והנחש היה עושה בו נקמות, והיה כרוך על צוארו. השתטח אותו היהודי בעפר, והודה ושבח את רבון העולם, וקם ונשק ידי רבי אלעזר והחברים. אמר להם: פעת ידעתי שהקדוש ברוך הוא הרחיש נס זה בגללכם.

אבל חכמים, על האב והאם הזקנים שיש לי אני בוכה, ועל העני שנתן לי את הצרור. פתח הארנק והראה להם את הצרור, וכן הראה להם המכה שעשה לו אותו הגוי. התפלל עליו רבי אלעזר, ונרפא.

קרבו לאותו הגוי כמקדם, וראו אותו הנחש שהיה עושה בו כבראשונה. אמר רבי אלעזר, נחש נחש, כל מה שעשית - נאה עשית, ועוד שהראית כחך וגבורתך בו ועשית בו נקמות רבות, והרי ראינו שלש פעמים, והראית כל מה שעשית. מכאן והלאה לך והתחבא במערות, וגורני עליך, שלא תזיק לבריה בעולם. נפרד אותו הנחש, וכפף ראשו והלך לו.

אמר רבי אלעזר לאותו היהודי: טל את תכשיט שונאך, שהרי כיס של זהב יש לו אצלו שהשאיר לו בנו של אותו גוי לאביו, ואל תטל משלו כלום, ולך לאיש שבמקום פלוני, ותמצא שמתה אשתו. לך אליו, ותן לו כיס הדינרים הזה, משום שלאותו האיש יש בן אחד, ושמו שמעון, והיה הולך עם סחורה על הקס, והם בספינה, ובנו של הגוי הזה גנב לו אותו הכיס ונתן אותו לאותו רשע. ואמר לאותו היהודי שיעלה כיס זה לבנו, שבמהירות ילך אליו, ויודה לקדוש-ברוך-הוא שהחזיר אבדה לבעליו. וכך עשה. נטל הכיס, והשתחוה לפני רבי אלעזר ונשק ידו. תמחו החברים.

אמר רבי אבא, בכל הדרך היו יש תמיהה בכל מה שראינו בך, וכעת היא תמיהה על תמיהה, מה זה? אמר להם: דבר זה אינו בסימן הוא ולא בחכמה, אלא שרוחי מסתכל, ואני ראיתי כאלו בעין ראיתי. תמחו כל החברים. הלכו כל החברים ואותו היהודי עמם, עד שהגיעו לחמיו. כיון שהגיעו לשם, מצאו את חמיו שהיה יושב על גבי מטתו ועוסק בתורה. ברח ברכה רבי אלעזר, וברכו החברים, והוא שמח עמם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (ירמיה יז) רפאני ה' וארפא הושיעני ואנשעה. כיון שאמר רפאני ה', מהו וארפא? כיון שאמר הושיעני, מהו ואנשעה? כיון שהרופא מרפא, מי הוא שיכה?

אלא (אמר רבי יוסי חמיו), כל רפואה שבעולם ביד הקדוש ברוך הוא, אבל יש מהם על ידי שליח, ויש מהם שלא נמסרו ביד שליח. ואותם שנמסרו ביד שליח הם רפואה, אבל לפעמים חוזרים. אבל אותם שהקדוש ברוך הוא מרפא לא חוזרים לעולמים, ועל זה רפואתו היא רפואה, שאין בה חלי כלל. ומשום כך רפאני ה' וארפא, וזה בלי קטרוג כלל. וכעת, חברים, הקדוש ברוך הוא נתן לי רפואה, ועשק לי וערב לי.

ספרו לו כל אותו המעשה. תמה ויבה ושמת. אמר, חברים, נדרתי שאלך אליו ואתחבר עמו, ונודה ונשבח לרבון העולם. שמח עמם.

אמרו לו: במה היית מתעסק? אמר להם, הייתי מתעסק בפרשת בלק, וראיתי שחכמתו היתה חזקה ויותר מחכמתו של בלעם. חכמת בלעם פעם אחת - וחכמת בלק בכל זמן. אבל כל המפתחות היו בידי בלעם, משום שהוא היה שלם בפה. בלק היה יודע לעשות כשפיו, ולא ידע להשלים בפה.

פתח ואמר, (שם מו) ואתה אל תירא עבדי יעקב כו'. הפסוק הזה (יש להסתכל בו) פרשוהו. אבל אל תירא עבדי יעקב - מהפשפים של בלעם. ואל תחת - מהקסמים של בלק.

בא וראה איך היו שניהם זה עם זה בעצה רעה כנגד ישראל. אמר בלעם: יעקב היה בבית לבן אבא, ונחש נחשים כנגדו וכל לו, אני אסדר נחשים כנגדו. אמר בלק: ואני אסדר קסמים לשם שנקרא ישראל.

באותה שעה יצאה רוח אחת מצדו של יוסף מתוך ענפי האילן, ונשבה באותם נחשים ובטלתם, והינו שאמר יוסף (בראשית מד) כי נחש נחש איש אשר כמני. מה זה איש אשר כמני? בשבילי יש איש שיבטל הנחשים לבניהם. בשבילי הוא למעלה, והינו איש אשר כמני. כמני יש איש למעלה שמוציא רוח אחרת מתוך העץ שלמטה, ונשב באותו הקסם ובטל אותו.

והינו (משלי טז) קסם על שפתי מלך. מי המלך? זה העץ שלמטה. אזי השיב בלעם ואמר, (במדבר

(ג) כי לא נחש בינעקב ולא קסם בישראל. וישניהם היו משני הצדדים הללו.

כי אתה אני. לא היו ימים מיום שנברא העולם שהצטרף להיות כך הקדוש ברוך הוא עם ישראל באותו הזמן שרצה בלעם לכלות את שונאי ישראל מן העולם. ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא: בלעם רצה להשמידכם מן העולם, אבל אני לא אעשה כך, (ירמיה מו) כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחיתך שמה ואתה לא אעשה כלה.

שאלו יבאו כל עמי העולם, לא יכולים להשמידכם מן העולם. בא לבן בראשונה ורצה לעקר את יעקב לבדו מן העולם - בא הקדוש ברוך הוא והגן עליו, שכתוב (בראשית לא) השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע. בא פרעה ורצה להשמיד מן העולם - בא הקדוש ברוך הוא והגן עליהם, שכתוב (שמות א) וכאשר יענו אותו פן ירבה וכן יפרי. בא המן ורצה להשמיד - בא הקדוש ברוך הוא והגן עליהם והשיב הכל על ראשו. וכן בכל דור ודור הקדוש ברוך הוא הגן על ישראל תמיד.

וישראל אומרים, (איכה ג) חסדי ה' כי תמנו כי לא כלו רחמינו. כי לא תמו היה צריך לכתב! אלא חסדי ה' בכל דור ודור היו בעזרנו כי לא תמנו ולא השמידנו. מה הטעם? משום שלא נמנעו רחמינו מעמנו, שכתוב (שם) כי לא כלו רחמינו.

בא וראה מה כתוב בראשונה, (במדבר כב) וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור, ואחר כך וילכו זקני מואב וזקני מדן. היה לו לומר ויבאו המלאכים, מה הטעם שנה הדבר ממה שאמר בראשונה?

אלא, אותו בלק הרשע היה חכם בכל הדרכות שלמעלה, אותם שקושרים קשרים לעשות בהם כשפים וקסמים, וכל אותן דרכות יותר עליונות (מהן) דבריהם, שבהן כופים את הדרכות התחתונות.

אמר לו, בכל פעם שאנו מכשפים וקוסמים ומנחשים, יש לנו דרכות ומלאכים ידועים, שנודעים למכשפים ולקוסמים, אבל מכאן והלאה יש לך לענו במקום אחר עליון.

כתב לו שמות אחרים באותן דרכות קדושות. וכך דרכי הקוסמים והמכשפים, שידועים אותן דרכות שאותו קסם שורה בהם, ועושים כשפיהם, ומשביעים אותם בדרגות אחרות עליונות מהם, ועושים מה שעושים.

שלח לו כך: העם הזה, אין הקשר שלהם כשאר עמי העולם, אבל הקשר שלהם במקום אחר עליון נקשרים מעל לכל הדרגות.

כתב ושלח לו שמות ההשתלשלות והאבהות של שנים עשר ניצוצות (נשיאים) שסובבים גלגלי המרקבה של הכסא הקדוש. אמר לו: אם תסתכל, באלו תסתכל, משום שהשנים עשר הללו שנקשרים בשנים עשר שבטים. ואם באלה תעשה כשפים, בדיוקן שלהם למטה, שהם שנים עשר שבטים ושנים עשר דגלים פרושים, נוכל להם, ונלחם בהם בקרב, ונעקר אותם מן העולם.

והינו וישלח מלאכים ודאי. זהו שכתוב וקסמים בגדם, שמות ההשתלשלות של מלאכים קדושים היו מביאים בידיהם. והוא לא ידע שכל הדרגות העליונות הם בידי הקדוש ברוך הוא. מה חשב בלק? חשב שעם ישראל נמסרו למלאכים כשאר העמים של העולם, ועל כן כתב שמות של שנים עשר המלאכים הללו ושלח לו, והינו וישלח מלאכים.

אמר לו: בא וראה, כל הדרגות שקושרות קשרים לשבר את העם הזה, הן מצד הצפון, ומצד הצפון עתידים לפל, ושלטון המכשפים שלנו הם מצד הצפון. עכשו נוכל להלחם בהם בקרב, שהרי שנים עשר הללו (שהם) קשורים בהם, ומצד הצפון מתחילים להמנות.

והואיל ומשמאל מתחיל, התקף שלהם נחלש ונשבר, משום שכל תקופם הוא לאותו הצד. מהו שאמר שכתוב (מלכים-א ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה, מצפון מתחיל למנות? אמר, הנה התקף שלנו הוא מצפון, ואותן ארבעים חסר אחת, דרכות חזקות מברזל ונחשת, ושתחתיהן אין להן חשבון, ועל כן נוכל לערוד בהם קרב ולהתגרות בהם.

והקדוש ברוך הוא לא עשה כך, שלא השאיר אותם למלאכים ולא לצבאות השמים, אלא לקדוש-ברוך-הוא לבדו. וכל המלאכים הגדולים והשליטים חלק אותם על כל שאר העמים. וכשבאו ישראל, נטל אותם הוא לבדו, והנחיל אותם בתקף בגוף האילן, ולא עזב אותם ביד המלאכים, ולא ביד ממנים וגדולים של העולם, שכתוב (דברים לב) בהנחל עליון גוים. ואלו שנים עשר תחומים מתחמים בארבעת צדי העולם, אחר שפזר ענפים ועלים, נטל את ישראל והנחיל אותם בתקף גוף האילן, שכתוב (שם) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

אמר רבי אלעזר, כמה יפה ונאה זה. אשרי דרכנו, וכמה דברים עליונים קדושים הרחחנו אותם וראיתי. ואותו יהודי היה שם לפניו. אמר להם, חכמים, כל הדברים הללו כמה טובים, ודברים עליונים קדושים הם. מה זה שכתוב אחריו (שם) ומצאנו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן וגו'?

אמר לו, אם ידעת בו דבר - אמר, שהרי הדבר הזה פשוטו באברהם, שמצא אותו הקדוש ברוך הוא בארץ שעובדים עבודה זרה, ואין מכירים את אמונת הקדוש ברוך הוא, אלא כלם היו טועים אחר עבודה זרה, וקם אברהם, והפריח ביניהם ענף אחד שלם לפני רבון העולם, ומצא אותו שם.

מה עשה הקדוש ברוך הוא? נטל את אותו הענף ועקר אותו משם, והשרה אותו והשתדל ושתל אותו בארץ אחרת, שכתוב (בראשית יב) לך לך מארצך וגומר, ועשה ממנו עם קדוש, וזו המציאה שמצא הקדוש ברוך הוא בעולם, בארץ שלא מאמינים בקדוש-ברוך-הוא ולא יודעים מי הוא.

אמר אותו יהודי, יפה זה, ונאה דבר זה, אבל יש לשאל אם אברהם היה דיוקן שהצדק? ועוד, שהרי הכתוב לא מוכיח על אברהם כלל, ולא הזכיר את אברהם כלל, ולא את יצחק, אלא את יעקב לבדו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ואחר כך כתוב ומצאנו וגומר.

אמר רבי אלעזר, עם כל זה לא קשה כאן, שהרי מצאנו שאברהם יצא מתוך עובדי עבודה זרה, וכאן - אף על גב שיעקב נזכר, הוא מדבר על אברהם, ואין כלל קשה בדבר זה. אבל אם ידעת דבר או חדוש - אמר. ע"כ מההשמטות.

השלמה מההשמטות סימן יא

פתח אותו יהודי ואמר, (בראשית א) והארץ היתה תהו ובהו וגומר. מי הארץ? אותה הנודעת למעלה ומטה. היתה תהו, מה זה תהו? זה קו ירק שמקיף את כל העולם, ונקרא קו תהו, שכתוב (ישעיה לד) ונטה עליה קו תהו ואבניו בהו. בהו, כמו ששנינו, אבנים מפלמות שמשקעות בתוך התהומות, ומהן יוצאים מים.

עכשו יש לדעת, תהו, שהוא קו ירק, מהו קו ירק? אלא מצאנו בספר הרופא מקרטינא, וידן של קסרי שמו, וקוראים את שמו הרופא הקרטינאי, משום שהוא גדול על כל הרופאים ונכבד בחכמה. וכך אומרים בלשון פרסי לאדם נכבד. והוא היה אומר, והארץ היתה תהו, מה זה תהו? הוא קו ירק שמקיף כל העולם, ומי הוא? קלפת האגוז, וזוהי הקלפה החיצונה, שהיא ירקה.

לפנים ממנו - בהו, והן אבנים מפלמות שמהן יוצאים מים. מתחו נמשך עור ובשר. מן בהו נמשכות העצמות. לפנים ממנו - וחשך. זו ההמשכה שנמשך ממנה העם של עשו. ואם תאמר מה זה תהו? הרי היא בודאי שהרי החשך תלוי ממנו, אלא אותו אבנים מפלמות נכנסו באמצע, שממנו נמשכות העצמות, כמו שצאמר. וחשך - משיכה דקה, שממנה נמשך עשו.

ורוח אלהים - זה מלח האגוז, שמשם נמשך יעקב השלם, כמו האגוז הזה, סוד הכתוב (יחזקאל א) והנה רוח סערה באה מן הצפון, כנגד התהו. לפנים ממנו - ענן גדול, כנגד הבהו. לפנים ממנו - ואש מתלקחת, כנגד החשך. לפנים ממנו - ונגה לו סביב, כנגד של ורוח אלהים.

ומתוכה בעין החשכל - לפנים מהכל, כנגדו מרחפת על פני המים, זו רוח האם העליונה שמרחפת על הכל. ויעקב השלם הוא, וזה מלח האגוז, והקדוש ברוך הוא ומצאנו בארץ מדבר ודאי. אחר כך עשה הקדוש ברוך הוא את כל אותן הקלפות, שכלן יהיו משעבדות לו.

עד כאן היה כתוב באותו ספר של הרופא הקרטינאי. אחר כך היה רשום בכתוב הזה: כל שמירה שצריך רופא חכם לעשות לחולה ששוכב בבית חליו אסירי המלך, לעבד לרבון העולם, שפשהולך רופא חכם אליו, ומצאנו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן, מחלות ששורות עליו, מוצא אותו באסירי המלך.

אם תאמר, הואיל והקדוש ברוך הוא יצא לתפס אותו, שלא ישתדל שום אדם אחריו - לא כך! שהרי דוד אמר אשרי משכיל אל דל וגומר. דל הוא ששוכב בבית חליו, ואם הרופא חכם, הקדוש ברוך הוא יתן ברכות לאותו שמשתדל בו, ואותו רופא ומצאנו בארץ מדבר, שוכב בבית חליו.

ובתהו ילל ישמן, שאותם חללים דוחקים אותו. מה צריך לו לעשות? יסבגנהו, יסובב סבות ויביא עלות כדי שימנע ממנו אותם דברים שפזיקים לו, יקני לו ויוציא ממנו דם רע.

ובווננהו, יסתכל ויבין אותו החליי ממה היה, ויסתכל כדי שלא יתרבה עליו וינמיק אותו. אחר כך יצרנהו באישון עינו, כדי שיהיה שמור כראוי באותם משקים ובאותן רפואות שצריך לו ולא יטעה מהם, שאלמלא יטעה אפלו בדבר אחד, הקדוש ברוך הוא מחשיב על הרופא כאלו שפז דם והרגו.

כי הקדוש ברוך הוא רוצה שאף על גב שאותו אדם הוא בבית אסירי המלך, שישתדל עליו בן אדם ויסיע לו להוציאו מבית האסורים.

והיה אומר כך: הקדוש ברוך הוא דן דיני בני העולם למעלה הן למות, הן לשרש, הן לעקר, הן לתת ענש נכסים. מי שראוי לענש נכסים נופל בבית חליו, ולא יתרפא עד שעושה כל מה שנגזר עליו. כיון שנגנש בממונו ונתן כל מה שנגזר עליו, מתרפא ויוציא מבית האסורים, ועל זה צריך להשתדל עליו שיתן ענש ויצא.

מי שראוי לשרש, יתפסו אותו ויתנו אותו בבית האסורים עד שישתגרש מהכל, ולפעמים שישתגרש מאיברים או מאחד מהם, ואחר כך יוציאוהו מבית האסורים.

מי שראוי למות כך זה, שאילו יתן כל כפר וכל ממון שבעולם לא ינצל, ועל זה צריך רופא חכם להשתדל עליו. אם יכול לתת לו רפואה מן הגוף - יפה, ואם לא - יתן לו רפואה לנשמתו וישתדל על רפואת הנשמה, וזהו רופא שהקדוש ברוך הוא ישתדל עליו בעולם הזה ובעולם הבא.

אמר רבי אלעזר, עד עכשו לא שמעתי מהרופא הזה ומהספר הזה, חוץ מפעם אחת שאמר לי סוחר אחד ששמע מאביו, שרופא אחד היה בימיו, שכשהיה מסתפל באדם כשהוא בבית חליו, היה אומר: זה יחיה, וזה ימות. והיו אומרים עליו (שהוא היה צדיק) ירא חטא, וכל מי שלא יכול היה להשיג (לקנות) מה שצריך, הוא היה קונה לו ונותן משלו, והיו אומרים שאין חכם בעולם כמותו, ובתפלתו היה עושה יותר ממה שהיה עושה בנדי, וכדומה לנו, זה היה אותו רופא. אמר אותו סוחר, ודאי ספרו בדי הוא, שירשתי מסבי, וכל דברי אותו הספר התיסדו כלם על סודות התורה, וסודות נסתרים מצאתי בו.

ודברי רפואה שהוא אמר שלא ראוי לעשותם, פרט למי שהוא ירא חטא, והם ממה שהיה עושה בלעם, שהיה לוחש לחשים על חולה, והיה אומר בפיו ומיד מתרפא, וכלם מבררים באותו הספר.

ואמר זה אסור וזה מתיר למי שיירא חטא, משום שחטאים רבים אמר שרפואתם תלויה בלחש הפה, והם מצד הנחש, ומהם מצד הקסם. וכל אותם שאסור לומר בפה ואסור לעשות במעשה היה אומר. עד שמצאתי במחלות ידועות שצריך לומר כך ולגדות בנדי ושמעתא על אותו חלי, וזו תמיהה גדולה לנו. שמחו רבי אלעזר ושמחו החברים.

אמר רבי אלעזר, אם היה לנו ספר זה, נראה מהו. אמר, אני אמסר במסירה על מנת להראות למנוחה הקדושה. ושינינו, אמר רבי אלעזר, אותו ספר היה בדי שנים עשר חדשים, ומצאתי אורות עליונים. כשהגעתי לאותם סודות שהיו מבלעם, תמיהתי.

יום אחד לחשתי במקום אחד, והיו האותיות עולות ויורדות, עד שראיתי בחלום ואמר לי, מה לך להכנס בתחום שאינו שלך? התעוררתי, והיה רע לפני על סודות נסתרים שהיו שם. שלחתי לאותו יהודי ונתתי לו הספר, ובסודות של בלעם מצאתי מאותם שמות המלאכים ששלח לו בלק ולא היו מסתדרים על תקונייהם.

אבל כמה מיני רפואה מצאתי בו שמתקנים על תקוני התורה וסודות נסתרים שלה, וראיתי בחסידות ותפלות לקדוש-ברוך-הוא.

ואם תאמר שהיה עושה רפואה בפסוקי התורה - חס ושלום! אלא היה אומר סודות התורה, ועל אותו סוד מוציא סודות רפואה שלא ראיתי כאלה לעולמים. אמרתי, ברוך הרחמן שהחכים בני אדם בחכמה עליונה. ומאותם דברים של בלעם לקחתי, וראיתי בהם שלא היה בעולם חכם בכשפים כמוהו. אמרתי, ברוך הרחמן שבטל מהעולם כשפים, כדי שלא יטעו בני אדם מאחר יראת ה': ע"כ מההשמטות.

אמר רבי אלעזר, בלעם הרשע מי הרגו, ואיך נהרג? אמר רבי יצחק, פנחס וסיעתו הרגוהו, שכתוב (במדבר לא) הרגו על חלליהם. ושינינו, בעיר מדן היה עושה בחכמת כשפים שטסים באויר הוא ומלכי מדן. ואלמלא ציץ הקדשה ותפלת פנחס שהפילום על ההרוגים. זהו שכתוב על חלליהם, וכתוב (יהושע יג) ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב. אמר לו רבי אלעזר, כל זה ידעתי.

אמר רבי שמעון, אלעזר, כל דברי בלעם הרשע תקיפים הם, והרי פרושה החברים, שכתוב (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשוה. ואמרו, בישראל לא קם, אבל באמות העולם קם, ומיהו? בלעם, והרי בארנו הדבר, משה אין כמותו בכתרים העליונים, בלעם אין כמותו בכתרים התחתונים. זה בצד הקדשה, וזה בצד שמאל. ואם כל זה היה בידו וכל כך תקיף בחכמה, אדם שישבח את עצמו בכל תקיף, שכתוב (במדבר כג) ואנכי אקרה כה - אעקור את כה מזה, איך יכלו להרגו?

אלא בספר חכמת שלמה המלך כך אמר: שלשה סימנים הם; סימן לעברה - ירקון. סימן לשטות - דברים. סימן שלא יודע כלום - שבחים. וזה הכריע לשאר, שוטה בכל עברות, הכל יש בו.

והרי כתוב (משלי כו) והלך זר ולא פיד. ואם לא זר - פיד; - לא כך. אלא אם אין מי שמכיר אותו, פתח פיד לדבר בתורה ולהודיע דברי אמת בתורה, ואז פתחון פיד בתורה וישבחו דבריו וידעו מי אתה, שאין דבר בעולם שמודיע על האיש אלא בזמן שפותח פיו. פיו מודיע לבני אדם מי הוא.

אותו בלעם הרשע, תשבחות משבח עצמו בכל. ועם כל זה גנבת דעת היה גונב, והתעלה בדבריו. בדברים קטנים היה עושה גדולים. מה שאמר על אותו מעלות, דברי טמאה היה אומר, ואמת אמר. אבל אותו רשע היה אומר ומשבח עצמו בדבר נסתר, והתעלה בדבריו. שכל מי שהיה שומע, חשב

שֶׁהַתַּעֲלָה עַל כָּל נְבִיאֵי הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (במדבר טו) שִׁמְעַם אֲמָרִי אֶל וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיוֹן. מִי הָאִישׁ בְּעוֹלָם שֶׁהָיָה שׁוֹמֵעַ מִפִּי דְבָרִים אֵלּוּ שֶׁלֹּא חָשַׁב שְׂאִין בְּעוֹלָם נְבִיא נֶאֱמָן כְּמוֹתוֹ!?

וְאַמֶּת הָיָה, וְכָךְ הָיָה. נֶאֱמַר שִׁמְעַם אֲמָרִי אֵל, כָּךְ הָיָה. וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיוֹן, כָּךְ הָיָה. וְאוֹתוֹ רָשַׁע הָיָה אוֹמֵר עַל מַעֲלֹת שֶׁנִּדְבַּק בָּהֶם, שִׁמְעַם אֲמָרִי אֵל. דְּבַר שֶׁהוּא בִּמְעַלָּה עֲלִיוֹנָה.

וְכָךְ אָמַר, שִׁמְעַם אֲמָרִי אֵל. לֹא כְּתוּב הָאֵל, שֶׁהָיָה (תהלים יח) הָאֵל תָּמִים דְּרָכּוֹ. אֲבָל סֵתֵם אֵל, אֵל אַחֵר הוּא. (שמות לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל אֲחֵר. שִׁמְעַם אֲמָרִי אֵל - דְּבַר קָטָן הוּא, וְדוֹמָה לְמִי שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא גָדוֹל וְעֲלִיוֹן. שִׁמְעַם אֲמָרִי אֵל - אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא אֵל אַחֵר, שֶׁכְּתוּב כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָאֵל אֲחֵר.

וַיִּדַּע דַּעַת עֲלִיוֹן, עַל כָּל דְּרָגוֹת הַטִּמְאָה, אוֹתָם שֶׁמִּנְהֵגִים אֲנִי וְסַעֲרָה. אֲרַבְעִים חֲסֵר אֶחָד הֵם. וְאוֹתוֹ רַב חוֹבֵל שֶׁכֹּלֵם מִנְהֵגִים עַל גְּדִיו, הוּא עֲלִיוֹן עַל כָּלֵם. בְּזֶה הָיָה נִדְבַּק אוֹתוֹ רָשַׁע, וְאָמַר שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ דַּעַת עֲלִיוֹן, דְּרָגָה שֶׁהוּא עֲלִיוֹן עַל כָּל מִנְהֵיגֵי הַסְּפִינָה. מִי שׁוֹמֵעַ זֶה שֶׁלֹּא יִבְהַל בְּדַעְתּוֹ וַיֹּאמֶר שְׂאִין כְּמוֹהוּ בְּעוֹלָם! אֵלָּא אוֹתוֹ רָשַׁע מִשְׁבַּח אֶת עֲצָמוֹ בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר וְאָמַר דְּבָרֵי אֶמֶת, וְגַב דַּעַת בְּנֵי הָעוֹלָם.

אֲשֶׁר מִחֲזָה שְׂדֵי יַחֲזָה. מִי שֶׁשׁוֹמֵעַ אֶת זֶה חָשַׁב שֶׁהָיָה רוֹאֶה מֶה שֶׁלֹּא רָאָה אַחֵר בְּעוֹלָם. מִחֲזָה שְׂדֵי - זֶה עֲנָף אֶחָד מֵאוֹתָם עֲנָפִים שֶׁהֵיוּ יוֹצְאִים מִשְׂדֵּי, וְלָמָּה? שֶׁבְּחֻכְמָה זֹו נִרְאִים שְׁלֹשָׁה כְּנָגַד ש' שֶׁל שְׂדֵי, כְּנָגַד שְׁלֹשָׁה עֲנָפִים שָׁבוּ, וּמִרְאָה שְׁנֵי נְבִיאִים, בְּדֵי עֲרֻבוֹת, שְׁתוּמְכִים בּוֹ, כְּנָגַד שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם עֲנָפֵי עֵין הָרַע לְסֵתֵם אוֹתָם. כְּשָׁבָא בָּלָק, אָמַר, אֲנִי אוֹכֵל לָהֶם. עֲמֶלֶק בְּיַחַד עִם חֻכְמָה זֹו בָּא אֲלֵיהֶם וְיָכַל לָהֶם.

וְשָׁלַח לְבָלָעַם וְאָמַר לוֹ, אֲנִי יֵשׁ בִּי שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֲמֶלֶק, שֶׁהֵם ל"ק, שֶׁהֵם סִיּוּם עֲמֶלֶ"ק. לִי יֵשׁ ל"ק, וְעֲמֶלֶק ל"ק. לִי הַסִּיּוּם, וּבְדֶךְ הִרְאִשִּׁית - ב"ל. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּךְ אָמַר, רֵאשִׁית בָּלָק ב"ל, וְרֵאשִׁית בָּלָעַם ב"ל. רֵאשִׁית בָּלָק הִיָּתָה בּוֹ בְּבָלָעַם, וְסִיּוּם עֲמֶלֶק הָיָה בְּבָלָק, וְסִיּוּם בָּלָעַם הָיָה רֵאשִׁית עֲמֶלֶק.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא נוֹכַח לָהֶם מִשּׁוֹם שֶׁכְּשָׁפִי מָשָׁה רַבָּם שֶׁהָיָה פּוֹשֵׁט גְּדִיו, הָרִי יָד זֹו יֵשׁ בְּאוֹתָם גְּדוֹלִים שֶׁיִּכְוָלִים בְּכַשְׁפִּים לְהַתְחַזֵּק יוֹתֵר. וְהִנֵּנוּ שֶׁכְּתוּב וּקְסָמִים בְּיָדָם. בִּידֵיהֶם לֹא כְּתוּב, אֵלָּא בְּיָדָם. יָד מוֹל יָד. כָּךְ שָׁלַח לוֹ בָּלָק לְבָלָעַם.

וְלָכֵן מִחֲזָה שְׂדֵי, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. וְלָכֵן נִעְנְשׁוּ, וְנִעְנְשׁוּ לְמַעַלָּה, וְנִקְרָאִים מִחֲזָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים-א ז) וּמוֹל מִחֲזָה אֶל מִחֲזָה. עֲנָף שִׁיוֹצֵא מִשֶּׁם. וּמִיָּהוּ אוֹתוֹ מִחֲזָה! עֲזָא וְעֲזָאֵל, שֶׁהֵם נָפַל וּגְלוּי עֵינַיִם, וְהוּא מִחֲזָה שְׂדֵי, שֶׁהָיָה רוֹאֶה נוֹפֵל וּגְלוּי עֵינַיִם.

אִיפֹה הָיָה בָּלָעַם בְּאוֹתָהּ שְׁעָה? אִם תֹּאמַר בְּמִדְּוֶן, הָרִי כְּתוּב וְעַתָּה הִנֵּי הוֹלֵךְ לַעֲמִי. אִם הֵלֵךְ לוֹ, מִי נָתַן אוֹתוֹ בְּמִדְּוֶן? אֵלָּא אוֹתוֹ רָשַׁע, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁנִּפְלָו מִיִּשְׂרָאֵל כִּיִּד אָלָף עַל עֲצוּתוֹ, הִתְעַכֵּב שָׁם, וְהָיָה רוֹאֶה מֵהֶם שְׂכָרוֹ. וּבְעוֹד שֶׁהִתְעַכֵּב שָׁם, בָּא פִּנְחָס וּגְדוֹלֵי הַחֵיל לָשֶׁם.

כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אֶת פִּנְחָס, פָּרַח בְּאֹוִיר, וּשְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ, יוֹנוֹס וַיּוֹמְבְּרוֹס. וְאִם תֹּאמַר, הָרִי מִתּוֹ בְּמַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, שֶׁהָרִי הֵם עָשׂוּ אוֹתוֹ? אֵלָּא כָךְ הָיָה בּוֹדָאִי, וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שמות לב) וַיִּפֹּל מִן הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כְּשִׁלְשֹׁת אֲלָפֵי אִישׁ. וְכִי לֹא הָיוּ יוֹדְעִים חֲשׁוֹבוֹן קָטָן זֶה? וְהָרִי כְּמֶה חֲשָׁבוֹנוֹת רַמִּים עֲלִיוֹנִים וּגְדוֹלִים יָדַע הַכְּתוּב לְמִנּוֹת, וְכֵאן כְּשִׁלְשֹׁת אֲלָפֵי אִישׁ? אֵלָּא אֵלּוּ בָנֵי בָלָעַם, יוֹנוֹס וַיּוֹמְבְּרוֹס, שֶׁהָיוּ שְׂקוּלִים כְּשִׁלְשֹׁת אֲלָפֵי אִישׁ.

אֵלָּא אוֹתוֹ רָשַׁע, כָּל כְּשָׁפִי הָעוֹלָם הָיָה יוֹדֵעַ, וְלָקַח גַּם כָּךְ כְּשָׁפִי בָנָיו שֶׁהָיוּ רִגְלִים בָּהֶם, וּבָהֶם טָס וְעָלָה. פִּנְחָס רָאָה אוֹתוֹ, שֶׁהָיָה אֵדָם אֶחָד טָס בְּאֹוִיר וְהָיָה מִתְעַלָּה בְּאֹוִיר מִהַעֵין, הָרִים קוֹל לְבָנֵי חֵיל וְאָמַר: יֵשׁ מִי שִׁידַע לְפָרַח אַחֲרֵי אוֹתוֹ רָשַׁע, שֶׁהָרִי בָלָעַם הוּא? רָאוּ אוֹתוֹ שֶׁהָיָה טָס.

צִלְיָה בֶן שִׁבְט דָן קָם, וְלָקַח שְׁלֹטוֹן שְׁשׁוֹלֵט עַל כְּשָׁפִים וּפְרַח אַחֲרָיו. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ אוֹתוֹ רָשַׁע, עָשָׂה דֶּרֶךְ אַחֵר בְּאֹוִיר, וּבִקְעָה חֲמִשָּׁה אֲוִירִים בְּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ, וְהִתְעַלָּה וְהִתְפַּסָּה מִהַעֵין, וְאִזְ הִסְתַּכֵּן צִלְיָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְהָיָה בְּצֶעַר, שֶׁלֹּא יָדַע מֶה יַעֲשֶׂה. הָרִים אֲלֵיו פִּנְחָס קוֹל וְאָמַר: צֵל הַתִּנְיָנִים שְׂרוּבְצִים עַל כָּל הַנְּחָשִׁים, הַפֶּךְ בְּשַׁעְרוֹתֶיךָ. מִיָּד יָדַע וְגָלָה אוֹתוֹ מְקוֹם, וְנִכְנַס אֵלָיו. מִיָּד הִתְגַּלָּה, וְנִרְדּוּ שְׁנֵיהֶם לִפְנֵי פִּנְחָס.

בֹּא וְרָאָה, אוֹתוֹ רָשַׁע כְּתוּב בּוֹ וַיִּלָּךְ שָׁפִי, זֶהוּ עֲלִיוֹן שֶׁדְּרָגוֹתָיו נָחַשׁ זָכָר. צִלְיָה לָקַח שְׁנַיִם, זָכָר וְנִקְבָּה, וּבּוֹ שָׁלַח עֲלָיו, מִשּׁוֹם שֶׁהִשְׁלִטוֹן שְׁשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם לָקַח וְהִתְכַּוְּפָנוּ לִפְנָיו. וְזֶה הָיָה (בראשית מט) שְׁפִיפֹן עָלֵי אֶרֶץ. עַל אוֹתוֹ אֶרֶץ שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ רָשַׁע, שֶׁכְּתוּב (שם) יְהִי דָן נָחַשׁ עָלֵי דֶרֶךְ - זֶה שֶׁמְשׁוֹן. שְׁפִיפֹן עָלֵי אֶרֶץ - זֶה צִלְיָה.

הַנֶּשֶׁךְ עֲקָבֵי סוּס - זֶה עֵינָה, שֶׁהָיָה עִם דָּוִד, שֶׁהָיָה בֹּא מִדָּן, וּבִגְלָלוֹ תְלוּיָה גְבוּרָתוֹ בְּדוֹד, שֶׁכְּתוּב (שמואל-ב ח) וַיַּעֲקֹר דָּוִד אֶת כָּל הָרֶכֶב. וַיִּפֹּל רֶכֶבוֹ אַחֲוֹר - זֶה שְׂרָיָה, שֶׁעֲתִיד לְבֹא עִם מְשִׁיחַ בֶּן אֲפָרַיִם, וְהוּא מִשְׁבֵּט דָּן, וְעֲתִיד הוּא לַעֲשׂוֹת נִקְמוֹת וּקְרֻבוֹת בְּשָׂאֵר הָעַמִּים. וְכִשְׁזָה קוּס, אִזְ מִחֲכָה לְגַאֲלַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב (בראשית מט) לִישׁוּעָתְךָ קוּיָתִי ה'. וְאִף עַל גֵּב שֶׁפָּרְשׁוּהוּ לְפָסוּק זֶה, אֲבָל בְּרוּר הַדְּבַר כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּכֻמוּ שֶׁפָּרְשׁוּהוּ, וְעַל זֶה בָּא הַפָּסוּק וּמוֹכִיחַ.



כִּינן שִׁירָד אוֹתוֹ רָשַׁע אֶל פִּנְחָס, אָמַר לוֹ: רָשָׁע! כִּמָּה גִלְגּוּלִים רָעִים עָשִׂיתָ עַל הָעַם הַקְדוֹשׁ. אָמַר לוֹ לְצִלָּה: בֹּא וְהַרְג אוֹתוֹ, וְלֹא בָשָׂם, שְׂלֵא רָאוּי זֶה לְהַזְכִּיר עָלָיו קִדְשָׁה עֲלִיוֹנָה, בְּשִׁבִּיל שְׂלֵא תֵצֵא נִשְׁמָתוֹ וְתִכְלֹל בְּדָבָרִים שֶׁל דְּרָגוֹת קְדוּשׁוֹת, וְתִתְקַיֵּם בּוֹ מָה שֶׁאָמַר תַּמּוּת נִפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עָשָׂה בּוֹ כִּמָּה מִיָּנִי מוֹת וְלֹא מֵת, עַד שֶׁלְקַח חֶרֶב שֶׁהָיָה מִתְקַן (חֲקוּק) עָלֶיהָ נֶחֱשׁ מִצַּד אֶחָד וְנֶחֱשׁ מִצַּד שֵׁנִי. אָמַר לוֹ פִּנְחָס: בְּשִׁלּוֹ קַח (וְהַרְג אוֹתוֹ), וּבְשִׁלּוֹ זְמוּת. אִזּוֹ הָרַג אוֹתוֹ וְיָכַל לוֹ. שֶׁכֶּף דָּרָךְ אוֹתוֹ צַד - מִי שֶׁהוֹלֵךְ אַחֲרָיו, בּוֹ זְמוּת, וּבּוֹ תֵצֵא נִשְׁמָתוֹ, וּבּוֹ יִכְלֹל. וְכֵן מֵת בְּלֶעָם, וְדָנִים אוֹתוֹ בְּדִינֵי אוֹתוֹ הָעוֹלָם וְלֹא נִקְבֵּר לְעוֹלָמִים. וְכָל עֲצָמוֹתָיו נִרְקְבוּ, וְנִעָשׂוּ כִּמָּה נֶחֱשִׁים מְזֻהָמִים מְזִיקִים שָׂאֵר בְּרִיּוֹת, וְאִפְלוּ הַתּוֹלָעִים שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים בְּשָׂרוֹ הִפְכוּ לְנֶחֱשִׁים.

מִצָּאֵנוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל אֲשֻׁמְדָאִי שֶׁנִּתֵּן לְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּל מִי שֶׁהָיָה רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת כְּשָׁפִים חֲזָקִים נִסְתָּרִים מִהַעֲיָן, אִם יַדְעַתְּ הַסֵּלַע שֶׁשָּׂם נָפֶל בְּלֶעָם, יִמָּצֵא מֵאוֹתָם נֶחֱשִׁים שֶׁהָיוּ מַעֲצָמוֹת אוֹתוֹ הַרְשָׁע, אִם יִהְיֶה אֶחָד מֵהֶם - בְּרָאשׁוֹ יַעֲשֶׂה כְּשָׁפִים עֲלִיוֹנִים, בְּגוֹפוֹ כְּשָׁפִים אַחֲרִים, בְּזַנְבוֹ כְּשָׁפִים אַחֲרִים. שְׁלֵשָׁה מִיָּנִי כְּשָׁפִים בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד.

כְּשֶׁבָּאָה מַלְכֶת שָׁבָא לְשִׁלְמָה, מֵאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁשָּׂאָלָה אֶת שִׁלְמָה, אָמְרָה: עֲצֵם הַנֶּחֱשׁ שֶׁל שְׁלֵשָׁה רָאשִׁים בִּמָּה נִתְפָּס? מִיָּד - (מַלְכִּים-א י) לֹא הָיָה דָּבָר נֶעְלָם מִן הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא הִגִּיד לָהּ. הִיא שָׂאָלָה עַל זֶה, וְהִיָּתָה צְרִיכָה אוֹתָם נֶחֱשִׁים, וְלֹא יָכֹלָה לְקַחֵת אֶחָד מֵהֶם. מָה הַשִּׁיב לָהּ? דְּבָרִים שֶׁהָיוּ בְּלִבָּהּ. כֵּן הוֹדִיעָה לָהּ, שֶׁכְּתוּב וַיִּגַּד לָהּ שִׁלְמָה אֶת כָּל דְּבָרֶיהָ. אוֹתָם נֶחֱשִׁים לֹא יָכוּלִים לָהֶם כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, פְּרִט לְדָבָר שֶׁל סוּד אֶחָד. וּמָהוּ? שִׁכְבַת זָרַע רוֹתַחַת.

וְאִם תֹּאמַר, מִי יָכוֹל? אֵלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהָאִישׁ מוֹצִיא אוֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע כְּשֶׁהוּא בְּתַאֲוָה, מוֹצִיא אוֹתָהּ לָשֵׁם אוֹתוֹ נֶחֱשׁ בְּרָצוֹן הַתַּאֲוָה. כְּשִׁיִּצְאָת רוֹתַחַת, לוֹקְחִים אוֹתָהּ מִיָּד בְּלִבּוֹשׁ אֶחָד, וְאוֹתוֹ לְבוֹשׁ זֶרֶקִים לְנֶחֱשׁ, מִיָּד כּוֹפֵף רָאשׁוֹ, וְתוֹפְסִים אוֹתוֹ כִּמּוֹ שְׁתּוֹפְסִים תְּרַנְגוּל הַבֵּית. וְאִם בְּכָל כְּלִי הַקֶּרֶב שֶׁל הָעוֹלָם יַעֲרֹכוּ בְּאֶחָד מֵהֶם - לֹא יָכוּלִים לֹא. וּבִזְזָה לֹא צָרִיךְ אָדָם בְּעוֹלָם כְּלִי קָרֵב וְלֹא דָבָר אַחֵר, וְלֹא צָרִיךְ לְהַשְׁמֵר מֵהֶם, שֶׁהָרִי כָּלִם נִכְפִּים אֵלָיו. אִזּוֹ דְּבָקוֹ הַדְּבָרִים הַלְלוּ בְּלִבָּהּ, וְהַתַּאֲוָה לָזֶה.

מִכָּאן וְהִלָּאָה, אֶלְעָזָר בֶּנִי, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מָה שֶׁעוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ רָשָׁע, וְסוּדוֹת נִסְתָּרִים אֵלּוֹ לֹא הִצְטָרְכוּ לְהַתְגַּלּוֹת. אֲבָל מִשּׁוֹם שֶׁהַחֲבָרִים שֶׁכָּאן יַדְעוּ דְּרָכִים נִסְתָּרִים שֶׁל הָעוֹלָם, גִּלְיָתִי לָכֵם. שֶׁהָרִי כִּמָּה מִנְהִיגִים נִסְתָּרִים הֵם בְּעוֹלָם וּבְנֵי אָדָם לֹא יוֹדְעִים, וְאוֹתָם פְּלִאוֹת נִסְתָּרִים, גְּדוֹלִים וְעֲלִיוֹנִים. עָלָיו וְעַל שְׂדוּמָה לוֹ קִרְאָנוּ, (מִשְׁלִי י) וְשֵׁם רָשָׁעִים יִרְקַב. אֲשֶׁרִיָּהֶם צִדִּיקִי הֶאֱמַת, עָלֵיהֶם כְּתוּב (תַּהֲלִים קמ) אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְגו'.

וְעַתָּה לָכֵה נָא אֶרֶץ לִי אֶת הָעַם הַזֶּה וְגו'. רַבִּי אֲבָא פְתַח, (שֵׁם קב) תִּפְלָה לְעִנִי כִי יַעֲטֹף וְגו'. שְׁלֵשָׁה הֵם שִׁכְתוֹב בָּהֶם תִּפְלָה. וּבְאֵרוֹ דָּבָר זֶה (אֲבָל דָּבָר זֶה) - אֶחָד הָיָה מִשָּׁה, וְאֶחָד הָיָה דָּוִד, וְאֶחָד עֲנִי, שֶׁנִּכְלָל בָּהֶם וְהַתְחַבֵּר בָּהֶם. וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוּב (חֲבִקוּק ג) תִּפְלָה לְחֲבִקוּק הַנְּבִיא - הָרִי אֲרֻבָּעָה הֵם? אֵלָּא חֲבִקוּק לֹא בִגְלַל תִּפְלָה הָיָה, וְאֵף עַל גֵּב שִׁכְתוֹב בּוֹ תִּפְלָה, תִּשְׁבַּחַת וְהוֹדָאָה הִיא לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל שֶׁהִחֲיָהוּ וְעָשָׂה אֹתוֹ נְסִים וּגְבוּרוֹת, שֶׁהָרִי בֶן הַשְׁוֹנִמִּית הָיָה.

אֲבָל שְׁלֹשׁ הֵן שְׁנִקְרְאוֹת תִּפְלָה: (תַּהֲלִים צ) תִּפְלָה לְמִשָּׁה אִישׁ הַאֱלֹהִים, תִּפְלָה זֹו שָׂאִין כְּמוֹתָהּ בְּאִישׁ אַחֵר. תִּפְלָה לְדָוִד, תִּפְלָה זֹו הִיא תִּפְלָה שָׂאִין כְּמוֹתָהּ בְּמֶלֶךְ אַחֵר. תִּפְלָה לְעִנִי, תִּפְלָה הִיא מֵאוֹתָן שְׁלֹשׁ. מִי חֲשׁוּבָה מִכֵּלָּן? הָיוּ אוֹמְרֵי תִפְלַת הָעֲנִי. תִּפְלָה זֹו קוֹדֶמֶת לְתִפְלַת מִשָּׁה, וְקוֹדֶמֶת לְתִפְלַת דָּוִד, וְקוֹדֶמֶת לְכָל שָׂאֵר תִּפְלּוֹת הָעוֹלָם.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהָעֲנִי הוּא שְׁבוּר לֵב, וְכְתוּב (שֵׁם לד) קָרֹב ה' לְנֹשֶׁבֶרִי לֵב וְגו'. וְהָעֲנִי עוֹשֶׂה תַמִּיד קִטְטָה בְּקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַשֵּׁב וְשׁוֹמֵעַ דְּבָרָיו. כִּינן שֶׁמִּתְפַּלֵּל תִּפְלָתוֹ, פּוֹתֵחַ כָּל חֲלוֹנוֹת הַרְקִיעִים, וְכָל שָׂאֵר הַתִּפְלּוֹת שֶׁעוֹלָה לְמַעְלָה, דּוֹחָה אוֹתָן וְעִנִי שְׁבוּר לֵב, שִׁכְתוֹב תִּפְלָה לְעִנִי כִי יַעֲטֹף. כִּי יַעֲטֹף צָרִיךְ לוֹ לְכַתֵּב! מָה זֶה כִי יַעֲטֹף? אֵלָּא הוּא עוֹשֶׂה עֲטוּף לְכָל תִּפְלּוֹת הָעוֹלָם, וְלֹא נִכְנָסוֹת עַד שֶׁנִּכְנָסֶת תִּפְלָתוֹ.

וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר: יַתְעַטְפוּ כָּל הַתִּפְלּוֹת, וְתִפְלָה זֹו תִכְנֹס אֵלָי. אֵינִי רוֹצֵה כָּאן בֵּית דִּין שִׁידוּן בִּינִינִי. לְפָנַי יִהְיוּ תַרְעוּמוֹת שְׁלֹו, וְאֵנִי וְהוּא לְבָדְנוּ. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְיַחַד לְבָדוֹ בְּאוֹתָן הַתַּרְעוּמוֹת, בְּאוֹתָהּ תִּפְלָה, שִׁכְתוֹב וְלְפָנַי ה' שִׁפְפוֹ שִׁיחוֹ. לְפָנַי ה' בְּוִדָאִי.

כָּל חִילוֹת הַשָּׁמַיִם שׁוֹאֲלִים אֵלָּה לְאֵלָה: בִּמָּה מִתְעַסֵּק הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? בִּמָּה מִשְׁתַּדֵּל? אוֹמְרִים: מִתְיַחַד בְּעֶרְכָּה בְּכָלִים שְׁלֹו. כָּלִם לֹא יוֹדְעִים מָה נַעֲשֶׂה מִתְפַּלֵּת אוֹתוֹ עֲנִי וּמִכָּל אוֹתָן תַּרְעוּמוֹתָיו. שָׂאִין תַּאֲוָה לְעִנִי אֵלָּא כְּשִׁשׁוּפֵף דְּמַעוֹתָיו בְּתַרְעוּמַת לְפָנַי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, וְאִין תַּאֲוָה לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵלָּא כְּשִׁמְקַבֵּל אוֹתָם וְנִשְׁפָּכִים לְפָנָיו. וְזוֹהִי תִפְלָה שֶׁעוֹשֶׂה עֲטוּף וְעוֹטְפֶת כָּל תִּפְלּוֹת הָעוֹלָם.

מִשָּׁה הַתִּפְלָל תִּפְלָתוֹ, וְהַתַּעֲבָב כִּמָּה יָמִים בַּתִּפְלָה זֹו. דָּוִד רָאָה שֶׁכָּל הַחֲלוֹנוֹת וְכָל שְׁעָרֵי הַשָּׁמַיִם, כָּלִם מְזַמְנִים לְהַפְתֵּחַ לְעִנִי, וְאִין בְּכָל תִּפְלּוֹת הָעוֹלָם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַשֵּׁב מִיָּד כִּמּוֹ לְתִפְלַת הָעֲנִי.

כִּינּוֹ שָׂרָאָה אֶת זֶה, עָשָׂה עֲצָמוֹ עֲנִי וּמִסְכָּן. פָּשַׁט לְבוּשׁ הַמַּלְכוּת וַיָּשֵׁב עַל הָאָרֶץ כְּמוֹ עֲנִי וְאָמַר תִּפְלָה, שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים פו) תִּפְלָה לְדוֹד הָטָה ה' אֶזְנֶךָ עֲנִי. וְאָם תֹּאמַר לָמָּה? בְּגָלַל כִּי עֲנִי וְאָבִיוֹן אֲנִי. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, דּוֹד, וְלֹא מִלֶּךָ אֶתָּה, וְשׁוֹלֵט עַל מַלְכִּים חֲזָקִים, וְאֶתָּה עוֹשֶׂה עֲצָמְךָ עֲנִי וְאָבִיוֹן!! מִיָּד הַחֲזִיר תִּפְלָתוֹ לָנוֹן אַחֵר וְעֹזֵב דְּבַר אָבִיוֹן וְעֲנִי, וְאָמַר שְׁמֶרָה נִפְשִׁי כִּי חֲסִיד אֲנִי. וְעַם כָּל זֶה, הַכֹּל הִיָּה בְּדוֹד.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלֶעָזָר, יִפָּה אֶמְרָתְךָ, וְעַם כָּל זֶה (וְעַל זֶה) צָרִיךְ לֵאמֹר שְׁמִתְפַּלֵּל תִּפְלָתוֹ (לְהִיּוֹת שֵׁם עֲנִי וְאָבִיוֹן) לַעֲשׂוֹת עֲצָמוֹ עֲנִי, כְּדִי שֶׁתִּכְנַס תִּפְלָתוֹ בְּכָל כָּל הָעֲנִיִּים. שֶׁהָרִי כָּל שׁוֹמְרֵי הַשְּׁעָרִים לֹא מִשְׁאִירִים כֶּף לְהַכְנִס כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁאִירִים אֶת הָעֲנִיִּים, שֶׁהָרִי בְּלִי רְשׁוּת נִכְנָסִים. וְאָם עוֹשֶׂה אֶדָם עֲצָמוֹ וְשֵׁם רְצוֹנוֹ תָּמִיד כְּעֲנִי, תִּפְלָתוֹ עוֹלָה וְנִפְגָּשֶׁת עִם אוֹתוֹן תִּפְלוֹת הָעֲנִיִּים וּמִתְחַבֶּרֶת אִתּוֹ, וְעוֹלָה יָחִיד אִתּוֹ וְנִכְנָסֶת בְּכָלֵל, וּמִתְקַבֵּל בְּרָצוֹן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ (בְּהֵם).

דּוֹד הַמֶּלֶךְ שֵׁם אֶת עֲצָמוֹ בְּאַרְבָּעָה דְּרָכִים: שֵׁם עֲצָמוֹ יָחִיד עִם עֲנִיִּים, שֵׁם עֲצָמוֹ יָחִיד עִם חֲסִידִים, שֵׁם עֲצָמוֹ יָחִיד עִם עֲבָדִים, וְשֵׁם עֲצָמוֹ יָחִיד עִם אוֹתָם שְׁמוֹסְרִים עֲצָמָם וְנִפְשָׁם עַל קִדְּשֵׁת שְׁמוֹ. שֵׁם עֲצָמוֹ עִם עֲנִי, שְׁכָתוֹב כִּי עֲנִי וְאָבִיוֹן אֲנִי. שֵׁם עֲצָמוֹ יָחִיד עִם חֲסִידִים, שְׁכָתוֹב שְׁמֶרָה נִפְשִׁי כִּי חֲסִיד אֲנִי, מִשׁוּם שֶׁצָּרִיךְ הָאֶדָם שֶׁלֹּא לִשְׁמֵם עֲצָמוֹ רָשָׁע. וְאָם תֹּאמַר, אִם כֵּן, לֹא יִפְרֹט חֲטָאִיו לְעוֹלָמִים! לֹא כֵּן! אֲלֵא כִּשְׁיִפְרֹט חֲטָאִיו, אִזּוֹ הוּא חֲסִיד, שֶׁבֹא לְקַבֵּל תְּשׁוּבָה. מוֹצִיא עֲצָמוֹ מִצַּד הָרַע שֶׁהִיָּה בְּטִנְפָת שְׁלוֹ עַד עֲכָשׁוֹ, וְכַעַת נִדְבֵק בְּיָמִינוֹ הָעֲלִיוֹן, שֶׁהִיא פְּשׁוּטָה לְקַבֵּלוֹ.

וְלֹא תֹאמַר שֶׁלֹּא יִקְבְּלוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁיִּפְרֹט חֲטָאִיו מִיּוֹם שֶׁהִיָּה בְּעוֹלָם, (אִם כֵּן) אֵיפֹה (או) אוֹתָם שֶׁהִתְכַּסּוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהִגִּיעַ. אֲלֵא לֹא צָרִיךְ לִפְרֹשׁ, פֶּרֶט לְאוֹתָם שֶׁיִּזְכֹּר מֵהֵם. וְאִם שֵׁם רְצוֹנוֹ בָּהֶם, כָּל הָאַחֲרִים נִמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם. שֶׁהָרִי לְמַדְנוֹ, אִין בּוֹדֵקִים חוּרֵי הַבַּיִת הָעֲלִיוֹנִים לְמַעְלָה, וְלֹא אוֹתָם תַּחְתּוֹנִים לְמַטָּה בְּבַעוֹר חִמָּץ. אִין כִּינּוֹ שְׁבָדֵךְ כְּפִי מִרְאָה עֵינָיו מֶה שֶׁיָּכוֹל לְהִגִּיעַ, הַכֹּל נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי זֶה וְהִתְבַּטֵּל יָחִיד אִתּוֹ.

וְכֵן גִּרְסוֹ בְּנִגְעִים: עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה רֵאשֵׁי אֵיבָרִים הֵם שֶׁלֹּא מְטַמְּאִים מִשׁוּם מַחֲיָה. וְהִכְחֵן לֹא טוֹרַח אַחֲרֵיהֶם, וְהֵינּוּ מֶה שְׁכָתוֹב, (וִיקְרָא יג) לְכָל מִרְאָה עֵינֵי הַכְּחֵן. מְקוֹם שֶׁיָּכוֹל לִרְאוֹת מִכְתָּשׁ בְּהִסְתַּכְלוֹת אַחֵת, וְלֹא צָרִיךְ לְהִנָּמֵךְ אֶת עֲצָמוֹ וּלְהָרִים עֵינָיו כָּאִן וְכָאֵן. גַּם כֵּן לֹא צָרִיךְ לִפְרֹט חֲטָאִיו (לְבַקֵּשׁ) מִיּוֹם שֶׁהִיָּה, שֶׁהָרִי חוּרֵי הַבַּיִת הַתַּחְתּוֹנִים, וְלֹא אֵלּוֹ שֶׁהִתְכַּסּוּ שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהִגִּיעַ, שֶׁהֵם חוּרֵי הַבַּיִת הָעֲלִיוֹנִים לְמַעְלָה, (אֲלֵא) בֹּא רֵאָה, לְכָל מִרְאָה עֵינֵי הַכְּחֵן. וְכֵלָם נִמְשָׁכִים אַחֲרֵיהֶם. וְעַל זֶה שֵׁם דּוֹד עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ הַחֲסִידִים.

הוּא שֵׁם עֲצָמוֹ יָחִיד עִם עֲבָדִים, שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים קכג) הִנֵּה כְּעֲנִי עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם. וְכָתוֹב (שם פו) הוֹשַׁע עֲבָדֶיךָ אֶתָּה אֱלֹהִי. שֵׁם עֲצָמוֹ עִם אוֹתָם שְׁמוֹסְרֵי נִפְשָׁם עַל קִדְּשֵׁת שְׁמוֹ, שְׁכָתוֹב (שם) שְׁמַח נִפְשׁ עֲבָדֶיךָ כִּי אֵלֶיךָ ה' נִפְשִׁי אֲשָׁא. בְּכָל הָאַרְבָּעָה חֲלָלוֹ שֵׁם עֲצָמוֹ דּוֹד הַמֶּלֶךְ לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ.

אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, הִרְמַתִּי יָדִי בְּתִפְלָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ. שֶׁהָרִי שְׁנֵינוּ, אֲסוּר לוֹ לֵאמֹר לְהָרִים יָדִי לְמַעְלָה פֶּרֶט לְתִפְלָה, וּבִבְרָכוֹת וּבִתְחִנּוּנִים לְאֲדוֹנוֹ, שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית יד) הִרְמַתִּי יָדִי אֶל ה' אֵל עֲלִיוֹן, וּמִתְרַגְּמִים: הִרְמַתִּי יָדִי בְּתִפְלָה. שֶׁהָרִי בְּאַצְבָּעוֹת הַיָּדִים יֵשׁ דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים. וְכַעַת כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה, וְאוֹמֵר שֶׁכָּל מִי שֶׁאַרְבָּעָה אֵלּוֹ יִסְדֵּר לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ וְעוֹשֶׂה עֲצָמוֹ בְּרָצוֹן בְּתַקוֹן זֶה כְּרָאוֹ, בְּתַקוֹן זֶה לֹא תַחֲזוֹר תִּפְלָתוֹ רִיקָם.

בְּתַחֲלָה עָבַד - לְסִדֵּר שֶׁבַח לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ וּלְזִמּוֹר לִפְנֵינוּ, וְזֶה בְּתַשְׁבּוּחוֹת שֶׁלִּפְנֵי הַתִּפְלָה. אַחֵר כֵּן עָבַד לְאַחֵר שֶׁהִתְפַּלֵּל תִּפְלַת עֲמִידָה, הוּא עָבַד שֶׁסִּדֵּר תִּפְלַת אֲדוֹנוֹ. אַחֵר כֵּן עָבַד אַחֵר שֶׁהִתְפַּלֵּל כָּל תִּפְלָתוֹ וְהִלָּךְ לוֹ. וְעַל זֶה עָשָׂה עֲצָמוֹ דּוֹד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּתִפְלָה זֹו עָבַד, שְׁכָתוֹב הוֹשַׁע עֲבָדֶיךָ אֶתָּה אֱלֹהִי. שְׁמַח נִפְשׁ עֲבָדֶיךָ. וְכָתוֹב (תַּהֲלִים פו) תִּנָּה עֲזָךְ לְעַבְדֶּךָ. הָרִי שְׁלֹשׁ פְּעָמִים צָרִיךְ לִשְׁמֵם עֲצָמוֹ עָבַד.

אַחֵר כֵּן לִשְׁמֵם עֲצָמוֹ תוֹךְ אֵלּוֹ שְׁמוֹסְרֵי נִפְשָׁם עַל קִדְּשֵׁת שְׁמוֹ, כְּלוֹמַר בְּיַחְוֹד שֶׁל שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. שֶׁכָּל מִי שֶׁשֵּׁם כֵּן רְצוֹנוֹ בְּזֶה הַפְּסוּק, נִחָשֵׁב לוֹ כְּאֵלּוֹ מִסֵּר עֲצָמוֹ עַל קִדְּשֵׁת הַשֵּׁם.

לְאַחֵר שֶׁשֵּׁם עֲצָמוֹ עֲנִי, בְּזִמּוֹ שֶׁנִּכְנָס וְדוֹפֵק עַל פֶּתַחִים שֶׁל רוּמֵי מְרוֹמִים, כְּשֶׁאוֹמֵר אֲמַת וְנִצִּיב (וְסוּמָד) גֹּאֲלָה לְתִפְלָה, לְהִיּוֹת בְּתִפְלַת עֲמִידָה שְׁבוּר לֵב עֲנִי וּמִסְכָּן. וְלִשְׁמֵם רְצוֹנוֹ לְהַכְלִיל בְּתוֹךְ הָעֲנִיִּים בְּשִׁבְרוֹן לֵב בְּנִמְיֻכּוֹת נִפְשׁ.

לְאַחֵר שֶׁשֵּׁם עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ חֲסִידִים בְּשׁוֹמֵעַ תִּפְלָה לִפְרֹט חֲטָאִיו, שֶׁכֵּן צָרִיךְ יָחִיד בְּשׁוֹמֵעַ תִּפְלָה בְּשִׁבִּיל לְהִתְדַבֵּק בְּיָמִינוֹ שְׁפִשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים, אִזּוֹ נִקְרָא חֲסִיד. הָרִי אַרְבָּעָה אֱלֹהִים כְּרָאוֹ.

מִי כּוֹלֵל כָּל אֱלֹהִים? אוֹתוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְכַלֵּל אוֹתָם, וְזֶהוּ עָבַד שְׁכוּלֵל אֶת כָּל הַשָּׂאָר. שֶׁלֶּשָׁה עֲבָדִים הֵם בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת, וְכֵלָם אֶחָד. וְעֲלֵיהֶם כָּתוֹב (שם קכג) הִנֵּה כְּעֲנִי עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם וְגו'. בֵּין עָבַד לְעָבַד הֵם אוֹתָם אַחֲרִים. בֵּין עָבַד רֵאשׁוֹן לְעָבַד שֵׁנִי יֵשׁ לוֹ לְמַסֵּר נִפְשׁוֹ עַל יָחִיד קִדְּשֵׁת שְׁמוֹ, וְלִשְׁמֵם עֲצָמוֹ עֲנִי וּמִסְכָּן בְּתִפְלַת עֲמִידָה, וְלִשְׁמֵם עֲצָמוֹ בְּתוֹךְ חֲסִידִים בְּשׁוֹמֵעַ תִּפְלָה. עָבַד שְׁלִישִׁי לְאַחֵר שֶׁשֵּׁם וְסִדֵּר

הכל.

למדנו, באותה שעה שמסדר בן אדם כל ארבעה הסדורים הללו ברצון הלב, נוח לפני הקדוש ברוך הוא ופורש ימינו עליו, באותו עבד שלישי, וקורא עליו ואומר לו עבדי אתה, שכתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. ודאי תפלה של אדם זה לא תחזר ריקם לעולמים. בא רבי אבא וינשקו.

אמר רבי אלעזר, בא וראה, שני עבד מאותם השלשה הם שכוללים כל אלה, שהרי השלישי עומד לחתם בו חותם למעלה לשים בו יד מימין המלך ולהשתבח בו. אבל שני אלה, ראשון ושני, הם כלל הכל. ודוד משבח עצמו בהם, שכתוב (תהלים קטז) אנה ה' כי אני עבדך אני עבדך וגו', שאלו כוללים כל השאר. שלישי בך עומד לגאל אותי, שכתוב הושע עבדך אתה אלהי. מי שמסדר את זה, שיהיה ידוע לו שהקדוש ברוך הוא משתבח בו, וקורא עליו עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. בא רבי אבא וינשקו.

אמר רבי אבא, על זה קראנו, (שם יט) הנחמדים מזהב ומפז רב וגו'. כמה מתוקים דברים עתיקים שסדרו הראשונים. ואנו, כשטועמים אותם, לא יכולים לאכל. ודאי זה כך, והפסוק מוכיח על שלשה עבדים, והם אחד ובמקום אחד. ושנים כפי שאמרת, ואחד הוא להתעטר בו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם וגו'. לא נמכרו ממכרת עבד. משום שהקדוש ברוך הוא צריך להתעטר בשלשת אלה. ועל זה לא נמכרו לשם עבד, שהרי הקדוש ברוך הוא הנה.

פתח רבי אלעזר ואמר, (ישעיה נ) מי בכם ירא ה' וגו'. מה זה שמע בקול עבדו? פסוק זה בארוהו החברים בתפלה, וכך הוא. מי שרגיל לבא לבית הכנסת להתפלל ויום אחד לא בא, הקדוש ברוך הוא שואל עליו ואומר: מי בכם ירא ה' שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו. מה זה שמע בקול עבדו? במי? אם תאמר בנביא או באיש אחר - מי נתן נביא או אדם אחר לתפלה, שמשום שהתפלל תפלתו שומע בקול נביא או אדם בעולם?!

אלא אותו שמתפלל תפלות בכל יום, הוא שומע באותו קול שקורא לו הקדוש ברוך הוא ומשתבח בו ואמר שהוא עבדו ודאי. שמע בקול, באיזה קול? באותו שנקרא עבדו. שבו עליון הוא שיוצא עליו קול שהוא עבדו. ועוד, שקול נשמע בכל אותם רקיעים שהוא עבד המלך הקדוש, וזהו שומע בקול עבדו.

אשר הלך חשכים ואין נגה לו. וכי משום שלא בא להתפלל הלך חשכים? אלא פרשוהו. אבל עד שלא יתפנסו ישראל לבתי כנסיות להתפלל, הצד האחר עומד וסוגר כל האורות העליונים שלא יתפשטו ויצאו על העולם. ושלש פעמים ביום הולכים צד האחר, זכר ונקבה, ומשוטטים בעולם. ואותו זמן נתקן לתפלה, משום שאין שם קטרוג כלל.

ואז הוא זמן לתפלה, משום שהם הולכים לשוטט בהרי החשך, וחר נשפה, אז נפתחים חלונות אורות עליונים, ויוצאים ושורים על בתי כנסיות בראש אלו שמתפללים תפלות, ומתחלקים אורות על ראשיהם. והקדוש ברוך הוא שואל על אותו שלא נמצא שם ואומר: חבל על פלוני שהיה רגיל כאן, וכעת שהלך חשכים ועבר מלפני האורות והלך לשוטט בהרי העולם, ויצא מאותו נגה אור שמאיר ואין (לו) בו חלק, אין נגה לו, כמו שמתחלק ושורה על האחרים ששם, כמה טובות אבדו ממנו. (אין נגה לו בעת שהלך חשכים) ואלו הנה שם, יבטח בשם ה' - בכלל העבד הראשון, וישען באלהיו - בסוד העבד השני.

אמר רבי שמעון, אלעזר בני, ודאי רוח נבואה שורה עליך. אמר רבי אבא, אריה בן אריה, מי יקום לפנייהם כששואגים לטרף טרף? כל אריות העולם הם תקיפים, ואלה יותר מכלם. כל האריות שבעולם קשים להוצאת הטרף מפיהם, ואלו נוחים להוציא מפיהם טרף. הם טורפים טרף ונותנים לכלם.

אשר הלך חשכים, אשר הלכו צריך לו לכתב! אמר רבי אלעזר, משום שהם שריים בחבור ומיד נפרדים. הלך החבור - חשכים נפרדו. שורים בחבור ונפרדים מיד. כמו זה (יחזקאל א) רוח סערה באה, כלל של זכר ונקבה. באה והיא עוזבת אותו, מיד נפרדים.

וירא בלק וגו'. רבי אלעזר אמר, ודאי מה שאמר רבי חייא, דבר נסתר היה. אבל כתוב, (תהלים פד) גם צפור מצאה בית ודרור קן לה וגו'. וכי דוד המלך על צפור בעולם היה אומר דבר זה?

אלא כמו ששינוי כמה חביבות הנשמות לפני הקדוש ברוך הוא. אם תאמר כל נשמות העולם - לא כך! אלא אותן נשמות הצדיקים ששם מדורן אתו, מדוריהן למעלה ומדוריהן למטה, וכך נאמר. גם צפור מצאה בית - אלו רוחות הצדיקים.

שינוי, שלש חומות הן לגן עדן, ובין כל אחת ואחת כמה רוחות ונשמות מטיילות שם ונהנות מריח של ענוגי הצדיקים שבפנים, אף על גב שלא זכו להכנס. אבל ענוג רוחות הצדיקים שבפנים - (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וגו'.

וימים רשומים יש בשנה, והם ימי ניסן וימי תשרי, שאותן רוחות משוטטות ופוקדות מקום שצריך. ואף על גב שפעמים רבות משוטטות, אבל ימים אלו רשומים הם ונראים על גבי חומות הגנה, כל אחת ואחת כמראה צפרים מצפצפות בכל בקר ובקר.

ואותו צפצוף שבח הקדוש ברוך הוא, ותפלה על חיי בני אדם של העולם. משום שאותם ימים כל ישראל מתעסקים במצוות, ובמצוות רבון העולם. ואז בשמחה נראות צפרים מצפצפות, ועל גבי החומות של גן עדן מצפצפות משבחות ומודות ומתפללות על חיי העולם הזה.

אמר רבי שמעון, אלעזר, ודאי יפה אמרת שודאי אותן רוחות שם. אבל מה תאמר על ודרור קן לה? אמר, כך למדת, זוהי נשמה קדושה שעולה למעלה, ועולה למקום טמיר וגנוז שציון לא ראתה אלהים וזולתה וגו'.

אמר רבי שמעון, אלעזר, ודאי יפה אמרת ויפה הוא, אבל כל זה בגן עדן שלמטה הוא, וכמו שאמרת הוא וכן זה ודאי. גם צפור מצאה בית - אלו רוחות קדושות שזכו להכנס ולצאת אחר כך, משום שמשוטטות ונראות כמראה צפרים, ואלו רוחות מצאה בית. ודאי שלכל אחת ואחת יש להן מדורים ידועים בפנים.

ועם כל זה, כלם נכונים מחפת חבריהם. אלו שיש להם דרור וחרות מהכל. והקדוש ברוך הוא מראה להם היכל טמיר גנוז אחד שציון לא ראתה אלהים וזולתה, ואותו היכל נקרא קן צפור, ומשם מתעטרים עטרות למשיח לעתיד לבא. ובגמים רשומים, שלש פעמים בשנה, הקדוש ברוך הוא רוצה להשתעשע באותם הצדיקים, ומראה להם היכל טמיר גנוז שלא יודעים ולא מכירים אותו כל הצדיקים ששם.

אשר שנה אפרחיה את מזבחותיה - אלו אותם צדיקים שנתקנו בבנים קדושים, שזכו לתורה שבכתב ולתורה שבפעל פה בעולם הזה. ואלו נקראים שני מזבחות. מתעטרים לפני המלך הקדוש, שהרי זכות בנייהם בעולם הזה מגנה עליהם, ומעטרים אותם שם. מי הרוח שזוכה לכל זה? זו ששנה אפרחיה, ללמד למזבחותיה וגו'. מכאן והלאה אמר דברך, שהרי בלי בושה אני נראה שם.

פתח כמקדש רבי אלעזר ואמר, גם צפור מצאה בית - זה יתרו. ודרור קן לה - זה בניו שהיו בלשפת הגזית מלמדים תורה וחותכים דברי תורה בפייהם. מה זה מצאה בית? אלא בהתחלה לקחו וחנו במדבר, לקחו מענג מדון ומהמתיקות ששם וחנו במדבר. כיון שראה הקדוש ברוך הוא שפסופם היה על התורה, משך אותם משם והכניסם ללשפת הגזית. ודרור קן לה - הכל אחד. צפור דרור הכל הוא אחד. (שופטים ד) חבר הקיני. (שמואל א טו) ויאמר שאול אל הקיני וגו'.

בא וראה מה כתוב, וירא בלק בן צפור. וכי מה שונה שהזכיר שם אביו משאר מלכים? אלא יתרו נמשך ונעבר מעבודה זרה, ובא לדבק בישראל הוא ובניו, וכל העולם נדו אותו ורדפו אחריו.

בלק מבני בניו היה, ועבר מדרך אביו. כיון שראו זקני מואב וזקני מדון, שהיו יחד באחווה שלהם בעבודה זרה בחלק שלהם, שיתרו ובניו נדבקו בשכינה וזה נמשך מהם, באו והמליכוהו עליהם בשעה זו, שכתוב ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא. באותה עת היה מלך, מה שלא היה מקדם. ועל זה כתוב בן צפור, מה שלא ראוי לעשות כך. וירא בלק, וישמע היה צריך לו לכתב! מה זה וירא? ראייה ראה, ונדע שעתיד הוא לפל בידי ישראל, וישראל יפלו בידו בהתחלה, ואחר כך הוא בידי ישראל. וירא בלק בן צפור.

רבי אבא פתח, (שיר השירים א) אם לא תדעי לך הניפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן. כנסת ישראל אומרת לפני המלך העליון. כנסת ישראל, מה זה כנסת? זוהי עצרת התכנסות, כמו שנאמר (במדבר י) מאסף לכל המחנות. מי שמכנס כל המחנות העליונים אליו.

ומתוך שלפעמים השכינה נקראת נקבה, ונאמר עצרת, כמו שנאמר (בראשית כ) כי עצור עצר ה', שמחזיק ולא נותן - כך זה ודאי, שהרי מתוך אמונה רבה שלה שלא נמצא בה מום (מח), נותנים לה ללא עכוב כלל. והיא, כשבאה אליה, כל מה שפונקט עצר ומעצר ומעכבת, שלא יורד ומאיר אלא כפי הטל, טפין טפין, מעט מעט. מה הטעם? משום שלא נמצאת למטה אמונה, אלא כמו שנאמר (ישעיה כח) זעיר שם זעיר שם. זכות קטנה והארת טל קטנה, מדה כנגד מדה.

שאלמלא תמצא אמונה כמו שנמצאו בה, היא מרקנת בכל צד וצד ללא עכוב כלל, והיא שמחה. ואז נותנים לה מתנות ואוצרות רבים זה על זה, ולא יעכבו אותה כלל. אבל התחתונים מעכבים אותם ומעכבים אותה, ואז היא עצרת. עצור עצר ה' ודאי. כפיכחל נותן תמצית, ולא יותר.

ועם כל זה, כמו אפא נותנת לבנים בסתר שלא יודעים עליה, כך היא עושה לבניה ישראל. ולמדנו מתוך מנורה הקדושה, שבשעה שהיא עולה לקחת ענוגים וכסופים ונמצא מום בישראל למטה, אז מגיעה אליה טפת חרדל ומיד נפרדת, ויושבת עליה ימים במנון, ואז יודעים למעלה שהמום בישראל.

ומתעורר השמאל מיד, ומושך חוט למטה. (בראשית כז) ותכהין עיניו מראת, מה שהיה מסתכל בעין יפה בכלל אברהם בלי דין כלל, אז ותכהין עיניו מראת, מראת בודאי מלהסתכל בכלל של רחמנות. אז התעוררות סמא"ל בקול תקיף להתעורר על העולם, כמו שנאמר ויקרא את עשו בנו הגדול וגו'. גדול הוא לגבי מחנות הצד האחר, הוא גדול, ומנהיג לכל ספינות הים שמערערים ברוח רעה, להטביעם בעמק הים באותן מצולות ים שלו.

ויקשקדוש ברוך הוא ברחמנות, אז כל חטאי וכל עונות ישראל נותן לו, והוא מטיל אותם למצולות ים. כל מחנותיו נקראים מצולות ים, והם לוקחים אותם ומשוטטים בהם בכל שאר העמים. וכי חטאי ישראל ועונותיהם זורקים ומחלקים לעם שלהם? אלא הם מצפים ומחכים למתנות שלמעלה כמו כלבים ליד השלחן. ויקשקדוש ברוך הוא לוקח כל חטאי ישראל וזורק עליהם, כלם חושבים שמתנות ואוצרות שהוא רוצה לתת לישראל העביר אותם מהם ונתן להם, ומיד כלם כאחד זורקים (ומראה זורקים) אותם על שאר העמים.

בא וראה, כנסת ישראל היא אומרת בתחלה (בגלות), (שיר השירים א) שחורה אני ונאנה. מקטינה עצמה ליד המלך העליון. ואז שואלת ממנו ואומרת, (שם) הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים. למה שתי פעמים איכה איכה? אלא היא רומזת על שני חרבות של שני בתי המקדש, שקוראים הכל איכה איכה. איכה תרעה - בחרבו בית ראשון. איכה תרביץ - בחרבו בית שני. ועל זה פעמים איכה איכה.

תרעה, תרביץ, לא זה כזה. גלות בכל שהיא זמן מועט, קורא בה תרעה. ועל גלות אדום שהיא לזמן מרבה, קורא בה תרביץ. ועל זה פעמים איכה איכה. ועוד תרעה, תרביץ - ירעה היה לו לכתוב! תרביץ היה לו לכתוב! גם כך, שהרי על ישראל היא אמרה. אלא היא אמרה על עצמה: איכה תרעה בלתי לבניה בגלות כשהיו בין שאר העמים? איכה תרביץ בצהרים, איך תטיף עליהם טל ומים תוף חמימות הצהרים?

שלמה אהיה כעטינה. בשעה שישאל קוראים מתוך צרה ודחק שלהם, וישאר העמים מחרפים ומגדפים אותם: מתי תצאו מהגלות? איך אלהיכם אינו עושה לכם נסים? (והם ממציאים עצמם ואומרים, כה תרעה אותנו בימים הראשונים, כה תרביץ בימים הקדושים לצנן החמימות של רשפים ושלגות שלהם. והם משבחים כל זה) (והם משבחים לקדוש-ברוך-הוא ומוזדים לו עם כל הצער ואריכות הגלות, ואומרים, כה תרעה אותנו בימים הראשונים, כה תרביץ עמנו בגלות ותגאל אותנו לזמן האחרון. כל זה שבח ואמונה שמתאים להם לישראל) ואני יושב כעטינה ולא יכול לעשות להם נסים ולתת להם נקמות. הוא משיב לה: אם לא תדעי לך היפה בנשים. פסוק זה כך צריך לכתבו: אם לא תדעי היפה בנשים. למה לך? אלא, אם לא תדעי לך - לחזק עצמד בגלות ולהגביר כח להגן על בניך - צאי לך, צאי לך להתחזק בעקבי הצאן. אותם תינוקות של בית רבן שלומדים תורה.

ורעי את גדיתיך - אלו (ישעיה כח) עתיקי משדדים שמסתלקים מהעולם ונמשכים לבית הישיבה העליונה, שהיא על משכנות הרעים. על דווקא. במשכנות הרעים לא כתוב, אלא על משכנות הרעים, זה ישיבת מטטרו"ן ששם כל החזקים ותינוקות העולם ומנהיגי התורה בעולם הזה באסור והתר, בכל מה שצריכים בני העולם, שהרי עקבי הצאן אותם תינוקות ששמרנו.

אמר רבי אלעזר, עקבי הצאן - אלו תלמידי בית רב שאחר כך באים בעולם ומוציאים תורה בדרך ישרה ודרך פתוחה, ועל זה הם מחדשים דברים עתיקים בכל יום, ושורה עליהם השכינה ומקשיבה לדבריהם, כמו שנאמר (מלאכי ג) ויקשב ה' וישמע. אמר רבי אבא, כך זה בודאי, והכל דבר אחד.

דבר אחר אם לא תדעי לך - לך למה? אלא בכל מקום שישאל בגלות, היא עמם בגלות, ועל זה כתוב לך. וכתוב (ישעיה סג) בכל צרתם לו צר, וזהו לך. היפה בנשים, היפה - היא אמרה שהיא שחורה, כמו שנאמר (שיר השירים א) שחורה אני. והוא אמר אליה: יפה את, נאה, היפה בנשים, נאה על כל הדורות, וכתוב (שם ו) יפה את רעיתי.

דבר אחר היפה בנשים - טובה בטובות. שעושה טובות לבניה בטמירות בצורה גנוזה. והקדוש ברוך הוא הרבה טוב עליו, כל מה שהיא עושה לבניה בצורה טמירה וגנוזה, אף על גב שהמעשים לא כשרים. מכאן שאנו לאבא כשאמא מרחמת על הבנים וטוב לו כל מה שעושה לבניה רחמים בנסתר, אף על גב שמעשיו לא כשרים.

אמר רבי אבא, תמהני על מה שכתוב (דברים כא) כי יהיה לאיש בן סורר ומורה וגו', ותפשו בו אביו ואמו וגו'. ושנינו שבאותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא למשה כתב. אמר לו משה, רבון העולם, תעזב את זה, יש אב שיעשה כך לבנו? ומשה מרחיק היה לראות בתכמה כל מה שעתידי הקדוש ברוך הוא לבני לישראל. אמר, רבון העולם, תעזב דבר זה. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, אני רואה מה שאתה אומר. כתב וקבל שכן. אתה יודע, ואני יודע יותר. מה שאתה רואה, עלי אותו מעשה. דרש המקרא ותמצא.

באותה שעה רמז ליופיא"ל, רבן התורה, אמר למשה: אני דרשתי פסוק זה. כתוב כי יהיה לאיש - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שמות טו) ה' איש מלחמה. בן - זה ישראל. סורר ומורה - שכתוב (הושע ד) כי כפרה סורה סרר ישראל. איננו שמע בקול אביו ובקול אמו - זה הקדוש ברוך הוא וכן נסת ישראל. ויסרו אותו, שכתוב (מלכים ב יז) ויעד ה' בישראל וביהודה ביד כל נביאי כל חזה וגו'. ולא שמע אליהם, שכתוב ולא ישמעו אל ה' וגו'. ותפשו בו אביו ואמו - בדעת אחת, בהסכמה אחת.

והוציאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקמו. אל זקני עירו! אל זקני עירם ואל שער מקומם היה צריך לו לכתוב! מה זה אל זקני עירו, ואל שער מקמו? אלא, אל זקני עירו - זה הקדוש ברוך הוא. ואל שער מקמו - זו פנסת ישראל. זקני עירו - אלו ימים ראשונים, ימים עתיקי (סבי) הכל. שער מקמו - זה מוסף שבת.

ועם כל זה, אף על גב שכלם יודעים, דין למעלה הוא, משום שבת דין של אמה קרובים הם לישראל ואוחזים בהם, וכל קרוב לא דין לקרובים (לקרוביו), ופסול הוא לדין. בתחלה מה כתוב? אל זקני עירו ואל שער מקמו. פיון שראה הקדוש ברוך הוא שהם קרובים, מיד סלק מידן משער מקומו. מה כתוב אחריו? ואמרו אל זקני עירו, לחוד. ואל שער מקומו לא כתוב, אלא אל זקני עירו.

בגנו זה, ודאי, ולא של שאר העמים. סורה ומרה איננו שמע בקולנו. מה שונה שהרי בהתחלה לא כתוב זולל וסבא, ואחר כך כתוב זולל וסבא? אלא מי גרם להם לישראל להיות סורר ומרה לאביהם שבשמים? בגלל שהוא זולל וסבא בשאר העמים, שכתוב (תהלים קו) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, וכתוב (במדבר כה) ויאכל העם וישתחו, שעקר ויסוד אכילה ושתיה כשעושים בשאר העמים. זה גורם להם להיות בן סורר ומרה לאביהם שבשמים.

ועל זה, ורגמהו כל אנשי עירו באבנים. אלה כל שאר העמים שהיו מקלעים אותם באבנים, וסותרים את החומות ומנתצים את המגדלים, ולא מועיל להם כלום. פיון ששמע משה, אז כתב פרשה זו.

ועם כל זה - היפה בנשים, טובה ונכבדה בנשות העולם. צאי לך בעקבי הצאן, הרי בארנו - אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ורעי את גדיתיך - אלו תינוקות של בית רבן שלא טעמו טעם חטא בעולם. על משכנות הרעים - אלו מלמדי תינוקות וראשי ישיבות.

דבר אחר על משכנות הרעים, חסר ו' - אותם רעים אלו מלכי האמורי שלקחו ישראל את ארצם לרעות מקניהם, ולבית מרעה נתן ישראל ארץ זו. אז שמע בלק שהארץ שהיתה חשובה כל כך, עשו ישראל קרב זה וסתריו אותה, עד ששמוה בית מרעה. אז השתדל בכל מה שהשתדל, ושתף אותו את בלעם.

וינא בלק. רבי חזקיה פתח, (ישעיה נז) כה אמר ה' שפרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי וגו'. כמה חביבים ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שאף על גב שחטאו לפניו וחוטאים לפניו בכל פעם ופעם, הוא עושה לישראל זדונות כשגגות.

וכך אמר רב המנונא סבא, שלשה שערי דין תקנו (חכמים) בסדרי המשנה: אחד - ראשון בארבעה אבות נזיקין, השור וכו'. שני - טלית שנמצאה. שלישי - שתפים וסוד אבדה. מה הטעם? אלא הקדוש ברוך הוא בכל זמן עושה לישראל זדונות כשגגות, ואילו שסדרו משניות של שלש בבות - דרך הכתוב נקטו, שכתוב (שמות כב) על כל דבר פשע, וזהו פשע שלא בזדון, ומהו? על שור, על חמור, על שנה - זה בבא קמא, שפאן הוא באותם דברים. על שלמה - זו בבא מציעא. על כל אבדה - זו בבא שלישית.

שדרך הכתוב לקח. ששם מגיע לבבא מציעא, היה אומר: ראשית שלקחו בטלית זו למה? פיון שנמצא פסוק, אמר: ודאי זו הלכה למשה מסיני, ובארו כל דברי חכמים.

כה אמר ה'. מה שונה בכל מקום של נביאים שכתוב כה אמר ה', ובמשה לא כתוב כך? אלא משה שנבואתו היתה מתוך אספקלריה המאירה שלמעלה, לא כתוב בו כה. אבל שאר הנביאים שהיו מתנבאים מתוך אספקלריה שלא מאירה, התנבאו מתוך כה. (להראות שהכל הוא אחד ללא פירוד, שאף על גב שאמרו וכו', לא אמרו אלא מתוך כה).

ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה וגו'. ועתה, רבי אלעזר אמר, אמר אותו רשע, ודאי השעה עומדת לי לעשות מה שאני רוצה. ראה, ולא ראה יפה. ראה כמה אלפים נופלים מישראל על ידו לזמן מועט, אמר, ודאי השעה עומדת לי, ולכן ועתה, ולא בזמן אחר.

לכה!! לך היה לו לכתוב! מה זה לכה? אמר, נזרז עצמנו לאותו שמרחף בכנפיו עליהם לאותו ששמו כ"ה. ועתה לכה, נערך קרב באותו כ"ה. (ועתה לכה, כמו שנאמר (מלכים ב ג) ועתה לשלל מואב).

אמר, עד עתה לא היה בעולם מי שיכול להם, בגלל אותו הפטרון שעומד עליהם. כעת שהשעה

עומדת לנו, לכה נעשה קרב. וכל עצת אותו רשע לכ"ה היתה, שכתוב ואנכי אקרה כה. אעקור את אותה כה ממקומה. ושניהם בעצה רעה היו לכה הזו, כמו שנאמר (תהלים ב) על ה' ועל משיחו. לא ידעו שהרי אחר כך הכה הזו תעקור אותם מן העולם.

כי עצום הוא ממני. וכי עד אותה שעה איפה ערכו קרב בו ונאחו אותו? באיזה מקום נפגשו בחרבם והיו גברים כגבורים להראות גבורתם? מה זה כי עצום הוא ממני? אלא אותו רשע היה חכם וראה למרחוק. ראה את דוד המלך שבא מרות המואבית גבור תקיף כאריה, ועשה קרבות תקיפים ונצח את מואב, ושם אותם תחת רגליו. אמר, עצום הוא. אותו שגרש אותה גבורה, מלך אחד מהם יצא מאתנו להשמיד את מואב.

אולי אוכל נפה בו. פסוק זה כך היה לו לומר: אולי אוכל אפה בו, או אולי נוכל נפה בו. אלא אותו רשע היה חכם. אמר, ראיתי דוד אחת של אריה תקיף אחד, פרוש רגל (יד), אם אוכל עמך שנתחבר (שנינו) שניהם (ונתחבר) ונגרע מאותו אריה דוד זה, עד שלא יבא אתו מלך לעולם ולא יגרש את מואב ממקומו.

ארה לי. מה זה ארה לי? אמר רבי אבא, אותו רשע בשתי לשונות אמר לבלעם. אחד אמר ארה לי, ואחד אמר קבה לי. מה בין זה לזה? אלא אמר לו, ארה לי עשבים וכשפי ראשי נחשים, ושם אותם בקדרת המכשפים. כיון שראה שפחו יותר בפיו, שב ואמר ולכה נא קבה לי.

ואפלו כך, אותו בלק הרשע לא עזב את כשפיו, אלא לקט כל מיני עשבים, כשוף של ראשי נחשים, ולקח קדרת מכשפים ונעץ אותה תחת הקרקע אלף וחמש מאות אמה (על אלף וחמש מאות אמה), וגנז אותה לסוף הימים. כיון שבא דוד, כרה בתהום אלף וחמש מאות אמה, והוציא מים מהתהום ונסך על המזבח. באותה שעה אמר, אני ארחץ אותה הקדרה. (תהלים קח) מואב סיר רחצי. סיר רחצי בונדאי.

על אדום אשליך נעלי. מה זה אשליך נעלי? אלא גם זה כך היה למרחוק, שכתוב (בראשית כה) ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה כי ענף אנכי. הלעיטני, הלעטה ממשי, פתיחת הפה והגרון לבלע. אמר דוד לאותו הפלען מלעיט הלעטים: אני אזורק עליו נעלי לסתם את גרונו.

עלי פלשת אתרועע. גם כך זה למרחוק הסתכל דוד, ואמר: כנען הוא צד רע של הצד האחר ההוא, ופלשתים הם משם, לצד אחר מה צריך? תרועע, שכתוב (במדבר י) וכי תבאו מלחמה בארצכם [וגו'] ותרעתם וגו', לשבר כחו ותקפו, ומשום כך עלי פלשת אתרועע. וכך ראוי להם.

ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני. רבי חזקיה פתח, (ישעיה יא) והיה צדק אזור מתניו והאמונה אזור חלציו. פסוק זה הכל הוא אחד. מה חדוש בא להשמיענו? שהרי צדק הינו אמונה, ואמונה הינו צדק. אזור מתניו הינו אזור חלציו. ולא מצאנו פסוק כמו זה.

אלא לא צדק כמו אמונה, ואף על גב שהכל אחד, ודרגה אחת היא. אבל בזמן שעומדים בדיו קשה ומקבלים מצד שמאל, אז נקרא צדק דין ממש, והינו (שם כו) כי באשר משפטיך לארץ צדק למדו יושבי תבל. שדרגה זו של משפט היא רחמים. וכשמתקרב משפט בצדק, אז מתבשם (הכל), ויכולים בני העולם לסבל דין בצדק.

(ועל זה צדק אינו כאמונה) אמונה, בשעה שמתחברת בה (אז הוא) אמת, לשמחה. וכל הפנים מאירות, אז נקראת אמונה. ויש ותרגות לכל, וכל הנשמות עולות, מתחייבות בכמה חיובים של רשעים רעים, וכיון שהן עולות בפקדון (מקדים), הוא מחזירן ברחמים וחס עליהן, ואז נקראת אמונה, ואין אמונה ללא אמת.

בעת אזור מתניו ואזור חלציו. מה כאן שני אזורים? ומתנים וחלצים, אף על גב שהן אחת, שתי דרגות הן, אחת למעלה ואחת למטה. למעלה בראשית נקרא מתנים, ולמטה בסוף נקרא חלצים, כמו שנאמר (ישעיה לב) וחגורה על חלצים. בסוף, על ראש הירכים. כשאשה בצער, מנתקים אותם חלצים מראש הירכים, ושמה ידיה בקאב עליהם.

ולכו לגבורה ולקרב - צדק אזור מתניו, וכך צריך. לרחמנות ולטוב - אמונה אזור חלציו. בדרגה אחת דיון את העולם ושולט לשני צדדים, אחד לרחמים לישראל, ואחד דין לשאר העמים.

ואם תאמר, צדק הוא דין הקשה? והרי כתוב (ויקרא יט) בצדק תשפט עמיתך, (דברים טז) צדק תרדף, וכמה הם - ודאי כך זה, שהרי בצדק אין כלל ותרגות. גם כך מי שדון את חברו, לא צריך לעשות לו ותרגות מהדיו כלל, אלא בצדק, שלא נשגיח על האהבה, (ויקרא יט) מאזני צדק, בלי ותרגות לצד זה ולצד זה למי שנותן ולמי שמקבל. ומשום זה דרגה אחת היא, ומתחלקת לשני צדדים. ושני צדדים אלה, שני אזורים, עומדים, אחד לשאר העמים ואחד לישראל. ובשעה שיצאו ישראל ממצרים, התאזרו באזורים הללו - אחד של קרב, ואחד היה של שלום.

(והכל היה בצדק) כשיתעצב בלק, אמר ואגרשני מן הארץ. אמר, אותה דרגה (שנאחזה בו הארץ,

וְזֶה וְכו') שֶׁהֵם נֶאֱחָזִים בָּהּ, מִן הָאָרֶץ וְדָאִי. וְזֶהוּ כִּי עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי, בּוֹדָאִי. מִי יָכוֹל לְהִלָּחֵם וּלְעַמֹּד בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל! דְּרָגָתָם חֲזָקָה הִיא מִשְׁלִי! וּמִשּׁוּם זֶה - וְאִגְרָשְׁנוּ מִן הָאָרֶץ. וְאִם אִגְרָשְׁנוּ מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת וְאִגְרָשׁ אוֹתָם מִמֶּנָּה, אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת כָּל רְצוֹנִי. כֹּחַם הוּא בְּמָה? בְּמָה וּבְמַעֲשֶׂה. הֲרִי הִפָּה שְׁלֹף, וְהַמַּעֲשֶׂה שְׁלִי.

כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְגו'. וְכִי מֵאִין הִיָּה יוֹדֵעַ? הֲרִי פִּרְשִׁיָּה, שֶׁהֲרִי בִּהְתַּחֲלָה כְּתוּב, (בַּמְדַּבֵּר כֹּא) וְהוּא נִלְחָם בְּמִלָּךְ מוֹאֵב הָרִאשׁוֹן וַיִּקָּח אֶת כָּל אֶרֶצוֹ מִיָּדוֹ. שֶׁשָּׂכַר אֶת בָּלְעָם וְכו'. אֲבָל כִּי יִדְעָתִי, יִדְעָה וְדָאִי יָדַע בְּחֻכְמָתוֹ. אֶת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְגו', מִה צָרִיד כָּאִן בְּרָכָה, שֶׁהֲרִי בְּשִׁבִּיל קִלְקָה הִלָּךְ? וְאִם אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ מִבְּלָעַם בִּהְתַּחֲלָה הִיָּה קִלְקָה, מִה זֶה אֶת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ?

אֲלֹא דָבָר זֶה לֹא יִדְעָתִי וְלֹא זָכִיתִי בּוֹ עַד שֶׁבָּא רַבִּי אֶלְעָזָר וְדָרַשׁ, (תַּהֲלִים לֵד) אֲבָרְכָה אֶת ה' בְּכָל עֵת תְּמִיד תִּהְיֶה בְּפִי. וְכָתוּב (שֵׁם טז) אֲבָרְכָה אֶת ה' אֲשֶׁר יַעֲצֵנִי. מִי (צָרִיד) שֶׁצָּרִיד בְּרָכָה מִן הַתַּחֲתוֹנִים. אֶת, שֶׁהֲרִי נֶאֱחָז בָּהֶם כְּשֶׁלֶּהֱבִית בִּפְתִּילָה. וְדוֹד שֶׁיָּדַע אֶת זֶה, אָמַר אֲבָרְכָה אֶת. אָמַר אוֹתוֹ רָשָׁע, אוֹתָהּ דְּרָגָה שְׁלֵחַם, אֲחִיזָה בָּהֶם בְּגִלְל בְּרִכּוּתֵיהֶם, שֶׁמִּבְּרָכִים אוֹתָהּ בְּכָל יוֹם. כֹּחַ יֵשׁ לָךְ לִבְרָךְ אֶת אוֹתָהּ דְּרָגָה, וְתַעֲקֹר אוֹתָהּ מֵהֶם. וְזֶהוּ כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְגו'. וּבִזְהָ נִיכָל לָהֶם. תִּבְרָךְ אֶת אוֹתָהּ דְּרָגָה, וְתִקְלָל אֶת הַפְּתִילָה. וְעַל זֶה אָמַר וְאֵנִי אֶקְרָה כֹּה, אֶעֱקֹר אוֹתָהּ מֵהֶם שֶׁלֹּא תֵּאֱחָז בָּהֶם.

וְעוֹד אֶקְרָה כֹּה - אֲשַׁפֵּיעַ וְאֶמְשִׁיךְ אֶת אוֹתָהּ דְּרָגָה בְּחֻסָּאִים וְטִמְאָה וּבִקְרִי וּבְטִמְאָה שֶׁעָשׂוּ בְּנֵיהָ, וְהִיא תַעֲשֶׂה אִתָּם גָּמָר. מִיָּד - וַיִּלְכּוּ זָקְנֵי מוֹאֵב וְזָקְנֵי מִדְּנָן וּקְסָמִים בִּיָּדָם. שֶׁלֹּא יֹאמַר אוֹתוֹ רָשָׁע שֶׁאִין עֲמוֹ אוֹתָם מִיָּנִי כְּשִׁפִּים שֶׁצָּרִיד בִּיָּדוֹ לְהַתְעַכֵּב עֲלֵיהֶם (וְיִתְעַכֵּב עֲלֵיהֶם).

פֶּתַח וְאָמַר, (יִרְמְיָה מו) וְאֶתָּה אֵל תִּירָא עֲבָדֶי יַעֲקֹב וְאֵל תַּחַת יִשְׂרָאֵל [וְגו'], כִּי אֶתָּד אֲנִי וְגו'. פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר וְהַתְעוֹרְרוּ בּוֹ, אֲבָל עַד כָּעַת יֵשׁ לְהַתְעוֹרֵר יוֹתֵר. אֶתָּה מַהוּ? סוּד אֶרֶון הַבְּרִית, שְׁאוּזִיה דְּרָגָה שְׁהוֹלֶכֶת בְּגִלּוֹת עִם בְּנֵיהָ, הָעַם הַקָּדוֹשׁ. בְּשַׁעֲה שֶׁבִּקֵּשׁ מִשָּׁה רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, מִה כְּתוּב? (בַּמְדַּבֵּר יֹא) וְאִם כָּכָה אֶתָּה עֹשֶׂה לִּי הֲרִגְנִי נָא הֲרֵג, וּפִרְשִׁיָּה.

אֲבָל כִּד אָמַר מִשָּׁה, דְּרָגָה אַחַת שְׁנִיתָתָ לִי נִקְרָאת אֶתָּה, מִשּׁוּם שֶׁאִין לָהּ פְּרֻדָּה מִמֶּךָ. ה' שְׁלָה נֶאֱחָזָה בְּיִשְׂרָאֵל. אִם אֶתָּה (תִּשְׁמִידִם מִהַעוֹלָם) יִשְׁמְדוּ בְּעוֹלָם, הֲרִי ה' שֶׁל הַשֵּׁם הִזָּה שֶׁאֲחִיזָה בָּהֶם מַעֲבֵרֶת מִמֶּנּוּ, אִם כִּד אֶתָּה עֹשֶׂה לִּי - שְׁה', עֲקֹר הַשֵּׁם הִזָּה, תַּעֲקֹר.

וְעַל זֶה אָמַר (הוֹשֵׁעַ אַחֵר כָּד), (וְהוֹשֵׁעַ ז) וּמִה תַעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל. שֶׁהֲרִי וְדָאִי שֵׁם זֶה עֲקֹר וַיִּסּוֹד הַכָּל, אֶתָּה הוּא ה'. וּמִשָּׁה, אֵף עַל גֵּב שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא אָמַר לוֹ כִּד, יָדַע שֶׁזֶה בִּזְה תְּלוּי וְהַחֲטָא גוֹרָם. וְאֶתָּה אֵל תִּירָא עֲבָדֶי יַעֲקֹב וְגו', הַכָּל אֶחָד. כִּי אֶתָּד אֲנִי, הֲרִי בְּאֶרְנֵנוּ כִּי אֶתִּי אֶתָּה לֹא כְּתוּב, אֲלֹא כִּי אֶתָּד אֲנִי. כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל הַגּוֹיִם, בְּכָל הַגּוֹיִם אֶעֱשֶׂה כָּלָה.

רַב הַמְנוּנָא הָרִאשׁוֹן אָמַר, דְּחִק וְצָרוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמָה טוֹב וְכִמְה תוֹעֲלֶת גְּרָמוֹ לָהֶם. רַפְּיוֹן שֶׁל שְׂאָר הָעַמִּים כְּמָה רָעוֹת גְּרָמוֹ לָהֶם. דְּחִק וְצָרוֹת יִשְׂרָאֵל גוֹרָם לָהֶם שְׁטוּב יִהְיֶה וְתוֹעֲלֶת, וּמֵהֶם? כָּלָה. הַכָּל דְּחִיק. רַפְּיוֹן שֶׁל שְׂאָר הָעַמִּים גוֹרָם לָהֶם רַפְּיוֹן וְרַע, וְזֶהוּ כָּלָה. וְכִד רָאוּי לָהֶם, שֶׁהֲרִי כָּל רַפְּיוֹן בְּלֹא דְּחִק שֶׁהִיָּה לָהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, גוֹרָם לָהֶם רַפְּיוֹן אַחֵר כִּד בְּלִי דְּחִק. כָּלָה. (יִשְׁעִיָּה כח) כִּי כָּלָה וְנִחְרָצָה שְׁמַעֲתִי. כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה. כָּלָה בְּרַפְּיוֹן. לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה לָהֶם דְּחִק וְצָרוֹת - כָּלָה, (שֵׁם סא) וְכַכְלָה תַעֲדָה כָּלִיהָ.

מַה זֶה כָּלִיהָ? אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם כָּלִי הַכָּלָה הַזֶּה. יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה לָהֶם דְּחִק וְצָרוֹת - (עַמּוּס ט) אֲקִים אֶת סִפְת דְּוִיד הַנִּפְלָא, סִפְת שְׁלוֹם. לְשְׂאָר הָעַמִּים שֶׁהִיָּה לָהֶם רַפְּיוֹן צָרָה וְצוּקָה - כָּלָה בְּרַפְּיוֹן, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה לָהֶם בִּתְחִלָּה. וְעַל זֶה (יִרְמְיָה מו) כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וְגו', וְאֶתָּד לֹא אֶעֱשֶׂה כָּלָה. שֶׁהֲרִי אִין רָאוּי לָךְ, שֶׁהֲרִי דְּחִיקִים הֵייתָם בִּתְחִלָּה פְּעָמִים רַבּוֹת בְּדְּחִק שֶׁל גִּלּוֹת תְּמִיד, וְדְּחִיק תַּהֲיֶה כָּלָה. (תוֹרִישׁ כָּלִיהָ).

וַיִּסְרְתִיד לְמַשְׁפָּט. פְּסוּק זֶה כִּד צָרִיד לוֹ לְכַתְּבוֹ: וַיִּסְרְתִיד בְּמַשְׁפָּט, שֶׁהֲרִי מִתִּי יִסּוּרִים? בְּשַׁעֲת הַדִּין. (וְכִאֵן לֹא כִד, אֲלֹא) מַה זֶה וַיִּסְרְתִיד לְמַשְׁפָּט? אֲלֹא כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ג) ה' בְּמַשְׁפָּט יָבֹא עִם זָקְנֵי עַמּוֹ. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הַקָּדִים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְפוּאָה לְיִשְׂרָאֵל עַד שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לְדִין כְּדִי שְׁיוּכְלוּ לַעֲמֹד בּוֹ. וּמִה רְפוּאָתָם? הִיא שֶׁבְּכָל שַׁעֲה וְשַׁעֲה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן יִסּוּרִים לְיִשְׂרָאֵל מַעֲט מַעֲט בְּכָל פַּעַם וּפַעַם וּבְכָל דּוֹר וָדוֹר, כְּדִי שֶׁכְּשִׁינְכֵסוּ לַיּוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל שְׁיִחְיוּ הַמַּתִּים, לֹא יִשְׁלַט עֲלֵיהֶם הַדִּין.

וְנִשְׁקָה לֹא אֲנִקְךָ, מַהוּ? אֲלֹא כְּשִׁינְכֵסוּ אֶת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת לְבָדָם וְלֹא נִכְנָסִים בְּדִין עִם שְׂאָר הָעַמִּים, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לָהֶם לְפָנִים מְשׁוֹרֶת הַדִּין, וְהוּא מְכַפֵּר עֲלֵיהֶם. וּבִזְמַן שֶׁנִּכְנָסִים בְּדִין עִם שְׂאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, מַה עוֹשֶׂה? יוֹדֵעַ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁסְּמָא"ל אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל עֲשׂוֹ יָבֹא לְהַזְכִּיר חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּנֵס כָּלֵם אֵלּוּ לַיּוֹם הַדִּין, וְהֲרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַקָּדִים לָהֶם רְפוּאָה, וְעַל כָּל חֲטָא וְחֲטָא הַלָּקָה וְנִשְׁקָה אוֹתָם בְּיִסּוּרִים מַעֲט מַעֲט. וְזֶהוּ וְנִשְׁקָה, בְּיִסּוּרִין. וּמִשּׁוּם זֶה בְּדִין אֲמַת לֹא אֲנִקְךָ מֵעוֹלָם בְּדִין אַחֲרֵי שֶׁסְּבִלְתָּ יִסּוּרִים מַעֲט מַעֲט.

וְעוֹד לֹא אֲנִקְךָ - אֵף עַל גֵּב שֶׁאֲתָם בְּנִי, לֹא אֶעֱזֹב אֶת חֲטָאֵיכֶם, אֲלֹא אֶפְרַע מִכֶּם מַעֲט מַעֲט, כְּדִי



שְׁתִּיהוּ צְדִיקִים לְיוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל. כְּשֶׁבָּאִים לְדִין, בָּא סִמָּא"ל בְּכִמְה פְּתָקִים עֲלֵיהֶם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא פְּתָקֵי הַצְּדִיקִים שְׁסָבְלוּ יִשְׂרָאֵל עַל כָּל חֵטָא וְחֵטָא, וְנִמְחוּ כָּל הַחֲטָאִים, וְלֹא עָשָׂה לָהֶם וְתַרְנוּת כָּלָל. אַזְ תֵּשֶׁשׁ כַּחוֹ וְחִילוֹ שֶׁל סִמָּא"ל וְלֹא יָכוֹל לָהֶם, וְיַעֲבֹר מִהֶעוֹלָם הוּא וְכָל צְדִיק וְכָל הָעַמִּים. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וְאַתָּה אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב וְגו', בְּגִלָּל זֶה וְיִסְרְתִּיד לְמַשְׁפָּט וְנִקָּה לֹא אֲנִי.

וְדוֹד הַמֶּלֶךְ אָמַר, (תהלים יא) כִּי הִנֵּה הִרְשָׁעִים יִדְרֹכּוּ קִשֶׁת כּוֹנֵנוֹ וְגו'. וְאֵף עַל גִּב שְׁפָסוֹק זֶה הָרִי פִּרְשִׁיהוּ, עַל שֶׁבָּנָא וְיוֹאֲחַ הַמַּמְנִים שֶׁל חֲזָקָה נֶאֱמַר. אֲבָל פָּסוֹק זֶה עַל סִמָּא"ל וְסִיעֵתוֹ גַּם כִּד נֶאֱמַר, שְׁכָל מַעֲשָׂיו וְעֲצוּתוֹ הֵם עַל יִשְׂרָאֵל. בָּלֵק וּבִלְעָם אוֹתוֹ דָּרָךְ מִמֶּשׁ נִקְטוּ, וְהָרִי נִתְבָּאָר שְׁחָבוֹר רַע עָשׂוּ. אָמְרוּ, עֲמִל"ק - ע"ס ל"ק, עִם שֶׁהִלָּקָה אוֹתָם כִּנְחָשׁ שְׁמִפָּה בִּזְנוּבוֹ. הָרִי אֲנִי יוֹתֵר. בִּל"ק - ב"א ל"ק, בָּא מִי שְׁמִלָּקָה אוֹתָם בְּרָצוֹנוֹ. בִּלְעָם - ב"ל ע"ס, אִין עִם וְאִין רוּעָה. שֵׁם שְׁלֵנוֹ גּוֹרֵם לְהַשְׁמִיד וְלַעֲקֹר אוֹתָם מִן הָעוֹלָם.

וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב בְּגוֹן אַחֵר אֶת שְׁמוֹתֵיהֶם. בְּבִלֵּק ב"ל, בְּבִלְעָם ב"ל - הָרִי בִלְב"ל. אֵיזָה אוֹתִיּוֹת נִשְׁאָרוּ? עֲמִ"ק. בִּלְבֵּל עֲמִ"ק מִחֲשֶׁבֶתָם שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בְּעוֹלָם וְלֹא יִשְׁאָרוּ בְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶלְעָזָר, יָפָה אֲמַרְתָּ, אֲבָל בָּלֵק תִּפְח רֹחוֹ בְּגִיחָם, וּבִלְעָם יִשְׁתַּחֲוֶה שֵׁם עֲצֻמוֹתָיו וְרוּחוֹ. וְכִד הוּא עָצָה רָעָה לְקַחוּ עַל הַפֶּטְרוֹן, עַל הַכָּה הָזֶה, שֶׁחֲשָׁבוּ לַעֲקֹר אֶת הַכָּה הָזֶה, וְחֲשָׁבוּ לְסַלְקָה לְצַד רַע בְּפָה וּבְמַעֲשָׂה.

אָמַר אוֹתוֹ רִשָּׁע, הָרֵאשׁוֹנִים הִשְׁתַּדְּלוּ וְלֹא יָכְלוּ, דוֹר הַפְּלָגָה הִשְׁתַּדְּלוּ וְלֹא יָכְלוּ. עָשׂוּ מַעֲשָׂה, וְיָפָה חֶסֶד מֵהֶם, שֶׁלְשׁוֹנָם הִתְבַּלְבְּלָה וְלֹא יָכְלוּ. אֲבָל אַתָּה, הָרִי פִיד שְׁנוֹן וּלְשׁוֹנָךְ מִתְקַנֶּת בְּשִׁנֵּי צְדִיקִים אֵלּוּ - אֶת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ, וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר. אוֹתוֹ הִצַּד שְׁאֵתָה רֹצֵחַ לְסַלֵּק לְמַעַלָּה בְּפִיד וּלְשׁוֹנָךְ, הִסְתַּלַּק. וְאוֹתוֹ הִצַּד שְׁאֵתָה רֹצֵחַ לְקַלֵּל, בְּכַח פִּיד תִּקְלָל (וְצַד לְפָנֶיךָ) וְהַכֵּל תִּלּוֹי בָּךְ, שֶׁהָרִי מַעֲשָׂה נִתְתַּקֵּן. אֲבָל בְּדָבוֹר הַכֵּל תִּלּוֹי, וְעַל זֶה (בְּמַעֲשָׂה) כְּמַעֲשָׂה נִחַשׁ אֲנִי אֶתְקִין, וְאַתָּה תִּשְׁלִים הַכֵּל בְּפִיד. אוֹתוֹ צַד שְׁתִּבְרָךְ - מִבְּרָךְ, וְאוֹתוֹ צַד שְׁתִּאָר - יוֹאֵר.

וְהוּא לֹא יָדַע שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (אִיּוֹב יב) מַסִּיר שְׁפָה לְנֶאֱמָנִים וְטַעַם זִקְנִים יִקַּח, וְהַכֵּל עוֹמֵד בְּרִשׁוֹתָיו. מַסִּיר שְׁפָה לְנֶאֱמָנִים - אֵלּוּ דוֹר הַפְּלָגָה, שֶׁבִּלְבֵּל לְשׁוֹנָם שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בְּדָבָר כָּלָל, שְׁכֵתוֹב (בְּרֵאשִׁית יא) אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַעוּ אִישׁ שֶׁפֶת רַעְהוּ. וְטַעַם זִקְנִים יִקַּח - אֵלּוּ בִלְעָם וּבָלֵק שֶׁשְׁנֵיהֶם הָיוּ בַּעֲצָה אַחֶת, שְׁכֵתוֹב וְיַעֲלֵל בָּלֵק וּבִלְעָם פֶּר וְאֵיל בְּמִזְבֵּחַ.

בָּא וְרָאָה, אוֹתוֹ בִּלְעָם הִרְשָׁע כָּל מַעֲשָׂיו לְרַע, בְּרוּם לֵב. שְׁנֵיהֶם הָיוּ מַעֲלִין קֶרֶבָן, שְׁכֵתוֹב וְיַעֲלֵל בָּלֵק וּבִלְעָם. וְכָל הַמִּזְבְּחוֹת הָיָה בָּלֵק מְסַדֵּר, וְהוּא הִרְשָׁע הָיָה מִשְׁבַּח עֲצָמוֹ וְאוֹמֵר (בְּמַדְבָּר כג), אֶת שְׁבַעַת [שְׁבַע] הַמִּזְבְּחוֹת עֲרִכְתִּי וְאֶעֱלֶה פֶר וְאֵיל בְּמִזְבֵּחַ. וְאֵלּוּ אֶת בָּלֵק לֹא שִׁתֵּף יַחַד אֶתוֹ. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רִשָּׁע! הַכֵּל יִדְעָתִי, אֲלֵא שׁוֹב אֵל בָּלֵק, וְאַתָּה לֹא צְרִיד לְדָבָר, אֲלֵא - וְכֵה תִדְבֹּר. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וְטַעַם זִקְנִים יִקַּח.

דָּבָר אַחֵר וְטַעַם זִקְנִים יִקַּח - שְׁכֵתוֹב וְיַעֲלֵל זִקְנֵי מוֹאָב וְזִקְנֵי מִדְּיָן וּקְסָמִים בִּידָם. טַעַם אוֹתָם זִקְנִים נָטַל מֵהֶם, וְלֹא יָכְלוּ לְשַׁלֵּט כָּלָל בְּכַשְׁפֵּיהֶם. וְיִדְבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בָלֵק, דְּבָרִים בְּגִלּוֹי וְלֹא בְּלִחַשׁ. פְּגוּם אֲזוֹן הָיָה, וּפְגוּם עֵין, וּפְגוּם רֶגֶל. מִשְׁלָשָׁה מְקוֹמוֹת הָיָה פְּגוּם. מִתְקַן הָיָה לְצַד הָאֲחֵר, וְכִד צְרִיד אוֹתוֹ צַד אַחֵר - מְקוֹם שֶׁהַפֶּגֶם שָׁרִי, כָּל מִין לְמִינוֹ.

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֶה הַלִּילָה וְהַשְׁבַּתִּי. הֵם כְּתוֹב, וְיִדְבְּרוּ אֵלָיו. וְהוּא כְּתוֹב, וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם. לִינוּ פֶה הַלִּילָה, מִשּׁוּם שֶׁהַלִּילָה הוּא שְׁעַת הַצַּד הָאֲחֵר לְכַשְׁפִּים, בְּשַׁעָה שֶׁנִּמְצָאִים וְשׁוֹלְטִים צְדִיקִים רָעִים וּמִתְפַּשְׁטִים בְּעוֹלָם. כְּאֲשֶׁר יִדְבֹּר ה' אֵלֵי, שְׁבַח הָיָה מִשְׁבַּח אֶת עֲצָמוֹ בְּשֵׁם ה'.

וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב. וְשָׂרֵי מִדְּיָן נִפְרְדוּ מֵהֶם וְלֹא רָצוּ לְשַׁבֵּת שֵׁם. וְזִקְנֵי מוֹאָב נִשְׁאָרוּ, שְׁכֵתוֹב וְיַעֲשָׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב, לְבָדָם. נֶאֱחָ עָשׂוּ מִדְּיָן שְׁנִפְרְדוּ מִכָּל וְכָל מֵהֶם. וְאֶלְמָלָא לֹא הָיוּ מִכֵּים בְּסוּף שֶׁהָיוּ בַּעֲצַת בִּלְעָם, לְשַׁלַּח נְשׁוֹתֵיהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּשָׂטִים לְיִשְׂרָאֵל לְהַטְעוֹתָם. וְהַכְּתוֹב מוֹכִיחַ אֶת חֲטָאָם, שְׁכֵתוֹב (בְּמַדְבָּר כה) כִּי צִרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיָּהֶם אֲשֶׁר נִכְלוּ לָכֶם עַל דְּבַר פְּעוֹר וְעַל דְּבַר כְּזָבִי בֵּת נְשִׂיא מִדְּיָן אַחֲתָם וְגו'. בְּשִׁנֵּי אֵלֶּה חֲטָאוּ, וְהָיָה חֲטָאָם גָּדוֹל. הָיוּ אַחֵר כִּד בְּזָנוּ. וְלָכֵן אֵלּוּ נִשְׁאָרוּ אִתּוֹ, וְאֵלּוּ הִלְכוּ לְבָדָם.

דָּבָר אַחֵר וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם - כְּמָה נֶאֱחָ הָיָה לָהֶם לְבָנֵי מִדְּיָן שֶׁהִלְכוּ, אִם רָצוֹנָם כִּד. אֲבָל יִשְׁבִּיָּה שֶׁיֵּשְׁבוּ הֵם בְּמוֹאָב גִּרְמָה לָהֶם טוֹב מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁאָרוּ שֵׁם. וּמָה שֶׁהִלְכוּ אוֹתָם שֶׁל מִדְּיָן, גִּרְמוּ לָהֶם רַע. מָה הַטַּעַם? אֵלּוּ חֲשָׁשׁוּ לְכָבוֹד דְּבַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיֵּשְׁבוּ. וְאֵלּוּ לֹא חֲשָׁשׁוּ לָזֶה כְּלוּם, וְהִלְכוּ לְדָרְכָם.

בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר אוֹתוֹ רִשָּׁע וְהַשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דָּבָר כְּאֲשֶׁר יִדְבֹּר ה', מִיָּד הִזְדַּעְזְעוּ אוֹתָם שֶׁל מוֹאָב לְדָבָר הַזֶּה וַיֵּשְׁבוּ שֵׁם. וְאוֹתָם שֶׁל מִדְּיָן לֹא חֲשָׁשׁוּ לָזֶה כְּלוּם וְהִלְכוּ לָהֶם, וְנִעְנְשׁוּ אַחֵר כִּד. וְעַל זֶה, וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם. בְּאוֹתוֹ הַלִּילָה אוֹתוֹ רִשָּׁע לָחַשׁ לְחֲשִׁים וְעָשָׂה בְּקַסָּמִים, וְהַמְשִׁיד עֲלֵיהֶם רוּחַ מְלָכְמָלָה.

מיד - ויבא אלהים אל בלעם, אלהים סתם, ודרגתו מצד אחר של השמאל.

ויאמר מי האנשים האלה עמך. ודרגתו מצד השמאל היתה, שהצטרף לשאל. ואף על גב שהחברים התעוררו בזה בגון אחר, והם אמרו שהקדוש ברוך הוא (עשה בו) נסה אותו בדבריו. שלשה היו; אחד חזקיה, ואחד יחזקאל, ואחד בלעם. שנים לא עמדו כראוי, ואחד עמד, ומיהו? יחזקאל, שכתוב (יחזקאל לו) התחיינה העצמות האלה. והוא שב ואמר, ויאמר ה' אלהים אתה ידעת. חזקיה אמר, (מלכים ב כ) מארץ רחוקה באו [אלו] מבבל. בלעם אמר, בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי. חשוב אני בעיני מלכים ושלטים. והקדוש ברוך הוא שאל אותו להטעותו, שכתוב (איוב יב) משגיא לגוים ויאבדם, ופרשוה.

כותי אחד שאל את רבי אלעזר, אמר לו, כח חזק ראיתי בבלעם יותר ממשה. שאלו במשה כתוב ויקרא אל משה, ובבלעם כתוב ויקרא אלהים אל בלעם, וכתוב ויבא אלהים אל בלעם.

אמר לו, למלך שיושב בהיכלו על פסא, ומצרע אחד קרא לפתח. אמר: מי הוא שמכח לשער. אמרו: מצרע פלוני. אמר: אל יכנס לכאן ולא יטנף את ההיכל, ידעתי שאם עם שליח אמר לו, לא נחשש, וילך בני ויטמא ויקרב אליו. אבל אני אלך ואתרה בו שיחזיק דרכו ממושב בני ולא יטמא אותו. הקדים המלך והלך אליו והתרח, ואמר לו: מצרע מצרע, מנע רגלך מהדרך שבני נמצא שם, ואם לא - אני נשבע שיעשו בני שפחותי מגופך חתיכות.

כשאהוב המלך קורא לפתח, אמר המלך: מי הוא? אמרו: פלוני אוהבך. אמר המלך: אהובי חביב נפשי, לא יקרא לו קול אחר, אלא אני. צוח המלך ואמר: פלוני פלוני הכנס, חביב נפשי, אהובי, התקינו היכלות לדבר אתו.

כך בלעם אותו מצרע, רחוק מבני אדם, קרא לפתח המלך. שמע המלך ואמר: מצרע טמא לא יכנס ולא יטנף את היכלי. אני צריך ללכת להתרות בו שלא יקרב לשער בני ולא יטמא אותו. ועל זה, ויבא אלהים אל בלעם. אמר לו: מצרע מצרע, לא תלך עמכם, לא תאר את העם כי ברוך הוא. אל תקרב לבני הן לטוב הן לרע, טמא אתה בכל. אבל במשה כתוב ויקרא אל משה, קול המלך, ולא על ידי שליח אחר. מאהל מועד, מהיכל המלך, מהיכל המתקן, מהיכל הנכבד שעליונים ותחתונים תאבים אליו ולא יכולים להתקרב אליו.

ויאמר בלעם אל האלהים בלק בן צפר. והוא אמר מלך מואב, מלך חשוב, שלח אלי. מלך מואב ראו גאון של אותו הרשע, (שאפלו לבלק לא החשיב כלום) שכתוב מלך מואב ולא אמר למואב, מפלל אדם שלא ראוי למלך, והרי נעשה מלך למואב. ראשון מה כתוב בו? (במדבר כא) והוא נלחם במלך מואב הראשון. מלך בן מלך. חשוב בן חשוב. אבל זה כתוב מלך למואב, הפסוק מעיד מלך למואב. והרי התעוררנו שהתכונן הוא לגאות לב גדולה: כל מלכי העולם שולחים אלי שליחים. (ויאמר בלעם אל האלהים בלק בן צפר מלך מואב שלח אלי. ראו גאון של אותו רשע, שאמר מלך מואב ולא אמר מלך למואב. במלך מואב הראשון מה כתוב בו? (במדבר כא) והוא נלחם במלך מואב הראשון. מלך בן מלך. חשוב בן חשוב. אבל זה מלך למואב כתוב. והפסוק מעיד עליו, מלך למואב בעת ההיא גבר שלא ראוי למלך והנה נעשה מלך. והרי התעוררנו שמתכונן לגאות לב גדולה, שכל מלכי העולם שולחים אלי שליחים) (וחשוב אני אליהם).

רבי פנחס היה הולך לראות את בתו, אשתו של רבי שמעון, שהיתה חולה, והיו הולכים אתו החברים, והוא רכב על חמורו. עד שהיה הולך בדרך, פגע בשני ערבים. אמר להם, בשעה זה התעורר קול מימי העולם. אמרו לו, מימי העולם אין אנו יודעים, מימינו אנו יודעים. שהרי יום אחד היו אותם לסטים מקפחים דרכים של אנשים באותו שדה, ופגעו באותם יהודים ורצו לקפחם, ונשמע מרחוק בשדה הזה קול החמור הזה שנער פועמים, ובאה שלהבת אש באותו קול (באותו שדה) ושרף אותם, ונצלו אותם יהודים. אמר להם, ערבים, בדבר זה שאמרתם לי, תנצלו יום זה מלסטים אחרים שמחכים לכם בדרך.

בכה רבי פנחס ואמר, רבון העולם התרחשות נס זה עשית בגללי, ונצלו אותם יהודים ולא ידעתי. פתח ואמר, (תהלים קלו) לעשה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו. כמה טובות עשה הקדוש ברוך הוא עם בני האדם, וכמה נסים מרחיש להם בכל יום, ולא יודע, רק הוא בלבדו. אדם קם בבקר ונחש בא להרגו, והאדם שם רגלו על ראשו והורגו, ולא ידע בזה האיש, פרט לקדוש-ברוך-הוא בלבדו - הני לעשה נפלאות גדולות לבדו. אדם הולך בדרך ולסטים מחכים להרגו, בא אחר ונתן כפר תחתיו והוא נצל, לא ידע הטוב שעשה לו הקדוש ברוך הוא וחסד שהרחיש לו, רק הוא בלבדו - הני לעשה נפלאות גדולות לבדו. לבדו עשה ויודע, ואחר לא יודע.

אמר לחברים, חברים, מה ששאלתי לערבים האלה שנמצאים תמיד בשדות אם קול החברים שהם משתדלים בתורה שמעו, שהרי רבי שמעון ורבי אלעזר בנו ושאר החברים הלכו לפנינו ולא ידעו מאתנו, ושאלתי לערבים הללו עליהם, שיידעתי שקולו של רבי שמעון ירגיז שדות והרים, והם גלו לי

מה שלא ידעתי.

עד שהיו הולכים, אותם ערבים חזרו אליו. אמרו לו, זקן זקן, אתה שאלתנו מימי העולם, ולא שאלת על יום זה, שראינו תמיהה על תמיהה. ראינו חמשה בני אדם יושבים, וזקן אחד יחד אחד, וראינו עופות מתכנסים ופורשים כנפים על ראשיהם, אלו הולכים ואלו שבים, והצל לא עבר מעל ראשיהם, ואותו זקן הרים קולו עליהם, והם שומעים.

אמר, על זה שאלתי. ערבים ערבים, תלכו, ודרך זו תהא תקינה לפניכם בכל מה שתמצאו. שני דברים אמרתם לי ששמחתי בהם. הלכו. אמרו לו החברים, אותו מקום שרבי שמעון שרוי בו, איך אנו יודעים? אמר להם, תשאירו לבצל פסיעות הבהמות שהוא ידריך פסיעותיו לשם. לא היה טוען חמורו, וחמורו סטה מהדרך שני מילין, והלך לשם.

התחיל לנהר שלש פעמים, ירד רבי פנחס ואמר לחברים, נקום לקבל סבר פני הנמים, שעכשו יצאו אלינו פנים גדולות ופנים קטנות. שמע רבי שמעון נהרת החמור, אמר לחברים, נקום שהרי קול (שמחת) החמור של הזקן החסיד התעורר אלינו. קם רבי שמעון וקמו החברים.

פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים צח) מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה וגו'. מזמור, זקוף טעם למעלה, (שיר יתום קראנו לזה) למה? אלא רשום טעם גדול, שהרי בא אותו מזמור מתעטר בעטרת עליונה למעלה על ראשו ובא זקוף. מי אמר שירה זו? אותו פרות באותן געיות שהיו גועות. שירו לה' שיר חדש, למי היו אמרות שירו? לכמה מרכבות, לכמה ממנים, לכמה דרגות, שהיו באים שם ויצאו לקבל את הארון (סתם), ולהם היו אמרות.

שירו לה' שיר חדש - זכר. מה הטעם כאן שיר, ומשה אמר שירה, נקבה? אלא שם במשה ארון אחד (לחוד). זאת, יצאה מהגלות היא ואוכלוסיה, ולא יותר, ומשום זה את השירה הזאת, נקבה. אבל כאן ארון ומה שהיה בתוכו יצא, ומשום אותו שהיה גנוז בתוכו נאמר שיר חדש, זכר.

כי נפלאות עשה - מה שעשה לפלשתים ומה שעשה לעבודה זרה שלהם. הושיעה לו ימינו, למי? לעצמו. מי זה עצמו? אותו מזמור עצמו, ורוח עליונה קדושה גנוזה בו. ימינו - אותו שירש הזקן, וזו ימינו, שהחזיק באותו מזמור ולא השאירו ביד אחר.

כאן יש לגלות דבר אחד: כל פעם שאותו ימין היה להרחיש נס, היה מחזיק במזמור זה ושם אותו לפניו להחזיק בו, כאבא שמחזק ימינו בחזה בנו לפניו ואומר: מי הוא שיקרב לבני? כיון שסרח לגבי אביו, שם אביו ידיו על כתפיו לאחור, וזרקו בידי שונאיו.

כבכול בהתחלה כתוב, (שמות טו) ימינך ה' נאדרי בלח. בלח מי? אותו הנודע. בערבית קוראים לחזה כח. אותו ימין נאדרי ונתחזק בלח. מי הוא שיקרב לבני. אחר כך מה כתוב? (איכה ב) השיב אחר ימינו מפני אויב. שם ימינו על כתפו ודחה אותו לידי שונאיו. בהתחלה ימינו לפניו בחזהו להתחזק בו, ואחר כך לאחוריו על כתפיו לדחות אותו. וכאן - הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו, שתי זרועות להתחזק בו.

שאם אותו פרות שלא התרגלו בנסים, אלא אותה שעה בגעיה שלחן אמרו שירה זו, נעירת חמור הזקן החסיד שרגיל בנסים על אחת כמה וכמה שאמר שירה. חברים, אם תאמרו שאין דרכו של החמור בקד מיום שנברא העולם, צאו וראו אותו בלעם הרשע שנצחה את בעליה בכל. חמורו של רבי פנחס בן יאיר על אחת כמה וכמה. ועוד, אותו בלעם כשדברה, מלאך עליון היה עליה מלמעלה.

כעת יש לגלות. חברים שמעו. פי האתון שנברא בערב שבת בין השמשות, העולה בדעתכם שהפה היה פתוח מאותו זמן, או שתנאי התנה הקדוש ברוך הוא מאותו זמן? לא כך. וסוד כאן שנמסר לחכמים שלא משגיחים על טפשות הלב. פי האתון - דרגת האתונות, אותו עליון של צד נקבות, אותו שהיה שרוי על אותה אתון ודבר מעליה. וכשברא הקדוש ברוך הוא לדרגה זו שנקראת פי האתון, סתם אותה בתוך (האתון) נקב תהום רבה, וסתם עליה עד אותו זמן. כשהגיע אותו זמן, פתח אותו נקב, ויצא ושרה עליה ודברה.

כמו זה, (במדבר טו) ותפתח הארץ את פיה. את - לרבות דומ"ה, שהוא פי הארץ. את פי האתון - לרבות קמריא"ל, שנקרא פי האתון. פי הבאר כמו זה. מה זה פי הבאר? אותה דרגה שהיתה ממנה עליה למטה, והיא תחת פי ה', ומיהו? והדריא"ל שמו. שלשת הפיות הללו נבראו ערב שבת בין השמשות. בשעה שקדש היום, עולה פי הממנה על כל יתר הפיות, ומיהו? אותו יום שהתעלה והתקדש בכל, אותו שנקרא (ישעיה נח) פי ה'. ערב שבת בין השמשות נבראו שאר הפיות. התקדש היום, עלה הפה ששולט על הכל, פי ה'.

בין כך ראו את רבי פנחס שהיה בא. הגיעו אליו, בא רבי פנחס ונשק את רבי שמעון. אמר, נשקתי את פי ה', התבשם בבשמים של גנתו. שמחו כאחד וישבו. כיון שישבו, פרחו כל אותם עופות שהיו

עושים צל והתפארו. החזיר ראשו רבי שמעון והרים להם קול ואמר, עופות השמים! אינכם משגיחים בכבוד רבונכם שעומד כאן? עמדו, ולא לקחו ממקומם, ולא קרבו אליו. אמר רבי פנחס, אמר להם שיילכו לדרך, שהרי לא נתנו להם רשות לחזור?

אמר רבי שמעון, ידעתי שהקדוש ברוך הוא רוצה להרחיש לנו נס. עופות עופות! לכו לדרךכם, ואמרו לאותו הממנה עליכם שהרי בהתחלה היה ברשותו, וכעת זה לא קים ברשותו. אבל העלינו אותו ליום הסלע, כשעולה ענו בין שני חזקים, ולא מתחברים. התפארו אותם עופות והלכו.

בין כך הרי שלשה אילנות מתפשטים בענפים לשלשה צדדים עליהם, ומעין מים נובעים לפניהם. שמחו כל החברים, ושמחו רבי פנחס ורבי שמעון. אמר רבי פנחס, טרח גדול היה לאותם עופות בתחלה, וטרח בעלי חיים לא צריכים, שהרי כתוב (תהלים קמה) ורחמיו על כל מעשיו. אמר רבי שמעון, אני לא הטרחתי אותם. אבל אם הקדוש ברוך הוא חס עלינו, איננו יכולים לדחות את המתנות שלו. ישבו תחת אותו האילן, ושתו מהמים ונהנו שם.

פתח רבי פנחס ואמר, (שיר השירים ד) מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון. מעין גנים, וכי אין מעין אלא אותו מן גנים? והרי כמה מעינות טובים ונכבדים יש בעולם! אלא אין כל ההנאות שוות. יש מעין שיוצא במדבר במקום יבש - הנאה יש למי שיושב ושותה. אבל מעין גנים, כמה טוב הוא ונכבד. אותו מעין עושה טוב לעשבים ולפרות, מי שמתקרב אליו נהנה בכל; נהנה במים, נהנה בעשבים, נהנה בפרות. אותו מעין מתעטר בכל. כמה שושנים, כמה עשבי ריח סביבו, כמה נאה אותו מעין משאר המעינות, באר מים חיים.

וכך בארנו, הכל בכנסת ישראל ואמר, היא מעין גנים. מי הגנים? חמשה גנים יש לקדוש-ברוך הוא שמשתעשע בהם, ומעין אחד מעליהם שמשקה אותם ומרזה אותם, טמיר וגנוז, וכלם עושים פרות ותרבות. גנה אחת יש תחת מהם, ואותה הגנה שמונה סביב מפל צדדי העולם. תחת גנה זו יש גנים אחרים עושים פרות למיניהם.

וגנה זו התהפכה והיתה למעין שמשקה אותם, באר מים חיים. כשצריך זה מעין, וכשצריך זה באר. מה בין זה לזה? לא דומה. כשנמשכים המים מאליהם לכששואבים מים להשקות. ונזלים מן לבנון, איזה נזלים? נזלים אלו חוזרים למעין, (של כלם) כשנובעים מים ונוזלות טפות למעלה (מלמעלה) אלו אחר אלו, מים מתוקים שהנפש הולכת אחריהם. כך הם חמשה מקורות שיוצאו מן לבנון, נעשו נזלים במעין זה. כך הקדוש ברוך הוא הרחיש לנו נס במקום זה, קראנו על מעין זה פסוק זה. (מה הנזלים? אלו חמשה מקורות שיוצאו מלבנון למעלה, נעשו נזלים באשר חזרו למעין, נובעים מים ונוזלות טפות אלו אחר אלו מים מתוקים, שהנפש הולכת אחריהם. כך הקדוש ברוך הוא הרחיש להם נס במקום זה במעין זה, ועל מעין זה קראנו פסוק זה).

עוד פתח ואמר, (דברים כ) כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה וגו'. כמה טובים הם דרכי ושבילי התורה, שהרי בכל דבר ודבר יש כמה עצות, כמה טובות לבני אדם, כמה מרגליות שמאורות לכל צד, ואין לדבר בתורה שאין בו כמה נרות מאירים לכל צד. פסוק זה הוא כפשוטו, ויש בו כפי מדרשו, ויש בו חכמה עליונה להזהיר למי שצריך. אשרי חלקו מי שמשתדל בתורה תמיד.

מי שמשתדל בה, מה כתוב בו? (תהלים א) כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהנה יומם ולילה, והיה כעץ. למה זה סמוך לזה? אלא מי שמשתדל בתורה יומם ולילה, לא יהיה כעץ יבש, אלא כעץ שתול על פלגי מים. מה אילן יש בו שרשים, ויש בו קלפות, ויש בו מוח, ויש בו ענפים, ויש בו עלים, ויש בו פרחים, ויש בו פרי - שבעה סוגים אלו עולים לשבעה עשר, לשבעים, גם דברי תורה יש בהם פשט המקרא, דרש, רמז שרומז חכמה, גימטריאות, סודות טמירים, סודות נסתרים אלו על אלו, פסול וקשר, טמא וטהור, אסור והתר. מכאן והלאה מתפשטים הענפים לכל צד, והיה כעץ ודאי. ואם לא - אינו חכם בחכמה.

בא וראה כמה חביבים אותם שמשתדלים בתורה לפני הקדוש ברוך הוא, שאפלו בזמן שהדין תלוי בעולם ונתנה רשות למשחית להשחית, הקדוש ברוך הוא מצוה עליהם, על אותם המשתדלים בתורה, וכך אמר להם הקדוש ברוך הוא: כי תצור אל עיר, בגלל החטאים הרבים שחטאו לפני והתחייבו בדין.

ימים רבים, מה זה רבים? (שלשה ימים זה אחר זה נקראו ימים רבים. אף כאן כי תצור אל עיר ימים רבים) שלשה ימים זה אחר זה שנועד דבר בעיר. מנין לנו שימים רבים הם שלשה? שכתוב (ויקרא טו) ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים. וכי ימים רבים הם? אלא שלשה ימים זה אחר זה נקראים ימים רבים. גם כך, כי תצור אל עיר ימים רבים - שלשה ימים זה אחר זה שנועד דבר בעיר. בא ואצאך על (כל) בני ביתי: לא תשחית את עצה - זה תלמיד חכם שהוא בעיר, שהוא עץ החיים, אילן שנותן פרות.

דבר אחר את עצמה - אותו שנותן עצמה לעיר להנצל מן הדין ומלמד אותם דרך שילכו בה, ועל זה לא תשחית את עצמה לנדה עליו גרזן. לנדה עליו דין, ולא להושיט עליו חרב לזהטת, חרב שנונה, אותה שהורגת שאר אנשי העולם. כי ממנו תאכל. וכי אותו מחבל אוכל ממנו? לא. אלא כי ממנו תאכל, אותו סלע קשה, אותה שכל רוחות חזקות וקדושות יוצאות ממנה, שאין הנאה ותאנה לרוח הקדש בעולם הזה אלא תורתו של אותו צדיק. כביכול הוא מפרנס אותה ונותן לה מזון בעולם הזה יותר מכל קרבת העולם.

בקרבו מה כתוב? (שיר השירים ה) אכלתי יערי עם דבשי אכלו רעים. ומיום שנחרב בית המקדש ובטלו הקרבות, אין לו לקדוש-ברוך-הוא אלא אותם דברי תורה, והתורה שמתחדשת בפיו. בשביל כך כי ממנו תאכל, ואין לה מזון בעולם הזה אלא ממנו ומאותם שכמותו. וכיון שממנו תאכל והוא זן אותה - אתו לא תכרת. תהיה (טמיר) זהיר בו שלא תתקרב אליו.

כי האדם עץ השדה - זה נקרא אדם שנודע מעלה ומטה. עץ השדה - עץ גדול ותקיף שאותו שדה אשר ברכו ה', (זה) סמוך עליו, אילו שנודע לאותו שדה תמיד. לבא מפניך במצור - דבר זה חוזר לראש הפסוק שכתוב לא תשחית את עצמה, אותו שנותן להם עצמה ומתקין את העיר. לבא מפניך במצור, הוא נותן להם עצמה להתתקן ולחזור בתשובה, ומתקין לו כלי זין, חוצרות ושופרות. לבא מפניך, מה זה לבא מפניך? לבא לפני ולעלות מפניך, מפני הפחד שלך. במצור, במקום שעליונים ותחתונים לא יכולים לעלות לשם. ומיהו? דרגה שבעלי תשובה נכנסים לשם. ומי היא? תשובה. זהו מצור, מקום חזק וסלע חזק.

וכיון שעצמה זו לוקחים, אני מכפר לחטאיכם ומתקבלים בראון לפני. וכל זה פוקד הקדוש ברוך הוא על אותם המשתדלים בתורה. משום כך צדיקים הם כשמשתדלים בתורה, אותם שמשתדלים בתורה הם עצים גדולים בעולם הזה.

ראו מה עשה הקדוש ברוך הוא שנטע אילנות אלו, אשרי הדרך הזה. ולא די אילו אחד, אלא שלשה אילנות גדולים פרשו ענפים לכל צד עשה לנו הקדוש ברוך הוא. יהי ראון לפני השמים שלא יעברו לעולם אילנות אלו ומעין זה ממקום זה, ועד היום עומדים שם, ואותו מעין מים. והאנשים קוראים להם נביבות של רבי פנחס בן יאיר.

פתח רבי שמעון ואמר, (בראשית לג) וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה? ויאמר הילדים אשר חנו אלהים את עבדך. בא וראה, אותו עשו הרשע נתן עינו לעין בנשים, ובגללו התקין יעקב תקוניו. שם שפחות מקדימה, ובניהם לאחור, שחשובים יותר. לאה אחריהם, ובניה מאחור. אחר כך יוסף, ואחריה רחל, והוא עבר לפנייהם.

כשכלם השתחוו, מה כתוב? ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחוין. ואחר כך כתוב, ותגש גם לאה וילדיה ושתחוו ואחר נגש יוסף ורחל וגו'. והרי יוסף לאחור היה, ורחל לפניו! אלא בן טוב, בן אהוב, צדיק העולם, יוסף. כיון שראה עינו של אותו רשע מסתכל בנשים, פחד על אמו. יצא מאחריה ופרש זרועותיו וגופו וכסה עליה כדי שלא יתן אותו רשע עינו באמו. כמה התגדל? שש אמות לכל צד, וכסה עליה, ולא נכלה עינו של אותו רשע לשלט עליה.

כמו זה, וישא בלעם את עיניו. עינו כתוב, אותה עין רעה (שתי עינים היה זוקף. אלא בשעה) שרצה להסתכל עליהם. וירא את ישראל שכן לשבטיו. מה זה שכן לשבטיו? אלא שבט יוסף היה שם ושבט בנימין. שבט יוסף שלא שולטת בהם עין הרע, שכתוב (שם מט) בן פרת יוסף. מה זה בן פרת יוסף? שהתגדל לכסות על אמו. בן פרת עלי עין, שלא שלטה בו עין הרע. שבט בנימין, שכתוב בו (דברים לג) ובין כתפיו שכן. וכתוב ישכן לבטח. מה זה לבטח? שלא פוחד מעין הרע ולא פוחד מפגעים רעים.

אמר אותו רשע, אני אעביר חומה זו שלא תעמד, ואני אסתכל כמו שצריך. רחל היתה שם, ראיה שעין אותו רשע שנונה להזיק. מה עשתה? יצאה ופרשה כנפיה עליהם וכסתה על בניה. זהו שכתוב וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל. כיון שראתה רוח הקדש, עין שנונה, מיד - ותהי עליו רוח אלהים. על מי? על ישראל. שפרשה כנפיה וכסתה עליהם, ומיד שב אותו רשע לאחור.

בהתחלה הבן פסה על אמו. וכעת האם מכסה על בנה. אמר הקדוש ברוך הוא, באותה שעה שהוא פסה על רחל אמו שלא תשלט העין של אותו רשע עליה, חזק בשעה שתבא עין רעה אחרת להסתכל על בניה ועל בני - אמה תכסה עליהם. אתה כסית על אמה - אמה תכסה עליך.

וישא את עיניו וירא את הנשים. פסוק זה נאמר בסוד החכמה, ביום הכפורים, שבני העולם עומדים בדין, וישראל שבים בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא לכפר על עוונותיהם. ואותו מקטרג עומד עליהם, שחושב לאבד אותם על חטאיהם, שולחים לו אותו דורון, ואז כתוב (בראשית לב) כי אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני. אחר שמקבל אותו מקטרג הדורון, מתהפך להם לסגור.

מִזְדַּקָּף וְרוֹאֶה אֶת יִשְׂרָאֵל כְּלָם מִתְעַנִּים, יְחַפֵּי רַגְלִים. רוֹאֶה נָשִׁים, רוֹאֶה תִּינוּקוֹת, כְּלָם בְּתַעֲנִית, כְּלָם נִקְיִים בְּנִקְיוֹן. וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָךְ. שָׁם קְדוֹשׁ לָךְ. מִי אֵלֶּה לָךְ. שׂוֹאֵל עַל הַתִּינוּקוֹת, וַאֲמַר, הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עֲבָדָךְ. וְכִי לָמָּה צָרִיךְ לְהַשִּׁיבוֹ כְּלוּם? אֵלֶּה פִּינוֹן שֶׁמִּקְבֵּל אוֹתוֹ שְׂחָד, מִתְהַפֵּף לָהֶם לְסַגּוֹר. מֵרִים עֵינָיו וְרוֹאֶה אֶת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ זֶה, חוֹשֵׁב שֶׁבְּגִלָּל פְּחָדוֹ הֵם עוֹמְדִים בָּךְ.

שׂוֹאֵל עַל הַתִּינוּקוֹת, וַאֲמַר מִי אֵלֶּה לָךְ. (וַאֲמַר בְּדָרְךְ נִסְתָּר הַיְלָדִים) מַה זֶּה מִי אֵלֶּה לָךְ? אֵלֶּה אָמַר, מִיֵּלֶּה אֶתֶם שֶׁחֲטַאתֶם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, אֲבָל תִּינוּקוֹת אֵלֶּה מִדּוּעַ עוֹמְדִים בָּךְ? מִי אֵלֶּה לָךְ? וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמְרָת, וְעַל זֶה טַעַם זָקוּף. וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים, בְּדָרְךְ נִסְתָּר, אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עֲבָדָךְ. וְכִי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֲמַרָה אֶת עֲבָדָךְ? אֵלֶּה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמְרָת: אֵלֶּה אוֹתֶם תִּינוּקוֹת שֶׁלֹּא חֲטְאוּ וְלֹא טָעְמוּ טַעַם חֲטָא, וּמִסְרָם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיַד הַמִּמְנֶה שֶׁלָּךְ וְהָרַג אוֹתֶם בְּלִי חֲטָא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קֹהֶלֶת ד) וּמִיָּד עֹשְׂקֵיהֶם כָּח. וְזֶהוּ אֶת עֲבָדָךְ.

פִּינוֹן שֶׁשָּׁמַע מֵאוֹתֶם תִּינוּקוֹת, מִיָּד עוֹלָה לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וַאֲמַר: רַבּוֹן הָעוֹלָם, כָּל דְּרָכֶיךָ בְּדִין אֱמֶת, וְאֵם הַדִּין שׁוֹרָה עַל יִשְׂרָאֵל בְּגִלָּל חֲטָאֵיהֶם הֵם, תִּינוּקוֹת שֶׁלֹּהֶם שֶׁלֹּא חֲטְאוּ לִפְנֶיךָ, לָמָּה מִסְרָת אוֹתֶם לְהָרֵגם בְּלִי חֲטָא? וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹקַח דְּבָרָיו בְּכָף וְחָס עֲלֵיהֶם. וְאוֹתָהּ שְׁעָה אֵין אִסְפָּרָה בְּתִינוּקוֹת.

וְאוֹתוֹ מִקְטָרַג לֹקַח קִנְיָה מֵאוֹתוֹ מִמֶּנָּה שֶׁתַּחַת יָדָיו, וַאֲמַר: וְכִי לִי נֶתַן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתֶם שְׁמַת־לִבָּשִׁים בְּחֲטָאִים וְעוֹנוֹת, וְלֹא אוֹתוֹ מִמֶּנָּה שֶׁלִּי מִסֵּר תִּינוּקוֹת בְּלִי חֲטָא שֶׁלֹּא טָעְמוּ טַעַם חֲטָא! מִיָּד הוֹלֵךְ לְהוֹצִיאֵם מִתַּחַת יָדוֹ וְלֹא יִשְׁלַט בָּהֶם. וְעַל זֶה מִקְדִּים לוֹ וַאֲמַר לוֹ, הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹהִים אֶת עֲבָדָךְ. לֹא אוֹתוֹ עֲבָדָךְ, בְּלִי חֲטָא וּבְלִי חֲטָאָה. וְכִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֶׁבַח לַמִּמְנֶה שֶׁלּוֹ יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, רוֹצֶה לְהוֹצִיאֵם מִיָּדוֹ.

כְּשֶׁעוֹלֹת תַּפְלוֹת יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם זֶה לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, מַה כְּתוּב? וְהוּא עֹבֵר לִפְנֵיהֶם. הָרִי רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עוֹבֵרֶת לִפְנֵיהֶם, (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִיכָה ב) וַיַּעֲבֹר מִלִּפְנֵיהֶם) וְהוּא וְדָאִי עֹבֵר לִפְנֵיהֶם. וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ הַקְטִינָה עֲצָמָה לְגַבִּי מִעֲלֵה שְׁבַע פְּעָמִים לְגַבִּי שְׁבַע דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת שְׁמַעֲלִיו, וְהַקְטִינָה עֲצָמָה לְכָל אוֹתֶם עֲמוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד. עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו, לֹא אוֹתָהּ דְּרָגַת הַרְחָמִים, שְׁהָרִי הֵם בּוֹ וּבֵת. בּוֹ - (שְׁמוֹת ד) בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל. בֵּת - כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ עֹשֶׂתָהּ הַקְטִנָּה עֲצָמָה, עַד גִּשְׁתּוֹ.

פִּינוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו, תִּבַּע מִמֶּנּוּ וְהוֹדִיעַ לוֹ צַעַר בְּגִיָּה לְמִשְׁחָה, וּשְׁנִיָּהם נִכְנָסִים לְהִיכָל טְמִיר גִּנּוּזֵי שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים, אִם שֶׁלֹּהֶם, וְתוֹבָעִים עַל יִשְׂרָאֵל לְכַפֵּר לָהֶם, וְאֵז כְּתוּב (וַיִּקְרָא טו) כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם וְגו'. אֲכַפֵּר עֲלֵיכֶם לֹא כְּתוּב, אֵלֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם.

וְכַעַת הַיְלָדִים, חֲכָמִים אֵלֶּה שֶׁל כָּאן, הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נֶתַן לָהֶם סוּדוֹת הַתּוֹרָה לְהַתְעַטֵּר בָּהֶם וּלְהַתְתַּקֵּן (וּלְהַשְׁתַּדֵּל) בָּהֶם, עֵין רָעָה לֹא שׁוֹלֵטָה עֲלֵיהֶם בְּגִלָּל עֵין טוֹבָה, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁל רַבִּי פִּנְחָס שֶׁשׁוֹרָה עֲלֵיהֶם. בֹּא רַבִּי פִּנְחָס וּנְשָׁקוּ. אָמַר, אֲלֵמָלֵא לֹא בָאתִי בְּדָרְךְ זֶה אֵלֶּה לְשִׁמְעַת דְּבָרִים אֵלֶּה - דִּי לִי. אֲשֶׁרִי דָרְךְ זֶה שֶׁבָאתִי אֵלֶיךָ.

וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּאן, שֶׁהִסְכִּים אֲתָנּוּ. וְלֹא דִי אֵילָן אֶחָד, אֵלֶּה שֶׁלֶּשָׁה. אֲבָל מַעֲנֵן זֶה דְּמוּת עֲלִיוֹנָה הִיא אֵל אוֹתוֹ מַעֲנֵן טְמִיר וְגִנּוּזֵי. שֶׁלֶּשָׁה אֵילָנוֹת אֵלֶּה, שֶׁלֶּשָׁה אֲרָזִים הֵם שֶׁנִּקְרָאִים אֲרָזִי הַלְבָּנוֹ, וְהֵם דְּמוּת שֶׁלֶּשָׁה אֵילָנוֹת גְּדוֹלִים, סוּד הָאֲבוֹת. (שֶׁהִסְכִּים עִמָּנוּ. מַעֲנֵן זֶה דְּגִמַּת אוֹתוֹ מַעֲנֵן עֲלִיוֹן שֶׁטְמִיר וְגִנּוּזֵי. שֶׁלֶּשָׁה אֵילָנוֹת הֵם דְּמוּת שֶׁל שֶׁלֶּשָׁה אֵילָנוֹת גְּדוֹלִים, סוּד הָאֲבוֹת) אֲשֶׁרִי חֲלָקְנוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה.

הַרְפִּינוּ הָאֵילָנוֹת אֶחָד עַל רֹאשׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאֶחָד עַל רֹאשׁ רַבִּי פִּנְחָס, וְאֶחָד עַל רֹאשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר. הַתְּפִשְׁטוּ הָעֲנָפִים לְכָל צַד עַל רֹאשֵׁי הַחֲבֵרִים. בְּכָה (שְׁמַח) רַבִּי פִּנְחָס וַאֲמַר, אֲשֶׁרִי חֲלָקִי וְאֲשֶׁרִי עֵינִי שָׂרְאוֹ בָּךְ. וְלֹא עַל שֶׁלָּךְ וְעַל שְׁלִי שֶׁמִּחֲתִי בְּלִבְדָם, אֵלֶּה עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בִּנְנוּ אֲנִי שְׁמַח, שֶׁחֲשׁוֹב הוּא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקֹּדֶשׁ כְּאֶחָד מֵאֲתָנּוּ. קָם וּנְשָׁקוּ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶלְעָזָר, קוּם בְּעִמְדָךְ וַאֲמַר לִפְנֵי רַבּוֹנִךְ דְּבָרִים שֶׁלּוֹ. קָם רַבִּי אֶלְעָזָר.

פֶּתַח וַאֲמַר, (מִיכָה ו) עַמִּי זָכַר נָא מַה יַּעֲץ בְּלֶק מְלֶךְ מוֹאָב וְגו'. עַמִּי, כְּמָה רַחֲמֵן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּנָיו. אֵף עַל גֵּב שֶׁחֲטְאוּ לִפְנֵינוּ, כָּל דְּבָרָיו בְּאֵהָבָה אֵלֵיהֶם כְּאֵב אֵל בְּנוֹ. חֲטָא הֵבֵן לְאֵבִי - מִלְּקָהוּ. כָּל עוֹד כְּשֶׁמִּלְקָהוּ וְלֹא שָׁב מִדְּרָכּוֹ, נוֹזֵף בּוֹ בְּדְבָרִים וְלֹא מִקְבֵּל. אָמַר אֲבִי: אֲנִי רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת לְבָנִי כְּמוֹ שְׁעִשִּׁיתִי עַד הַיּוֹם. אִם אֶלְקָנוּ - יַחֲשֹׁשׁ בְּרָאשׁוֹ, הָרִי הַכָּאֵב שֶׁלּוֹ אֲצִלִּי. אִם אֶנּוֹף בּוֹ - דְּמוּתוֹ מִשְׁתַּנִּית. מַה אֶעֱשֶׂה? אֵלֶּה אֵלֶּה וְאֶתְחַנֵּן אֵלָיו וַאֲמַר לוֹ דְּבָרִים רַבִּים כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְעַצֵּב.

בָּךְ כְּכָל הַמִּינִים הוֹלֵךְ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּישְׂרָאֵל. שׁוֹרָה אֶתֶם הַלְקָאָה, וְלֹא קִבְּלוּ. נִזְף בָּהֶם, וְלֹא קִבְּלוּ. אָמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲנִי רוֹאֶה בְּבָנִי שֶׁבְּגִלָּל הַמִּלְקוּת שֶׁהִלְקִיתִי אוֹתֶם, הֵם חוֹשְׁשִׁים בְּרָאשָׁם. אוֹי, שְׁהָרִי מִתּוֹךְ כְּאֵבִים אֲנִי חוֹשֵׁשׁ, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָה סג) כְּכָל צָרְתֶם לוֹ צָר. נִזְפֵּיתִי בָהֶם, הִשְׁתַּנִּיתָ דְּמוּתֶם, שֶׁכְּתוּב (אִיכָה ד) חֲשֹׁךְ מִשְׁחֹר תִּתְאַרֵם לֹא נִכְרוּ בַּחוּצוֹת. אוֹי כְּשֶׁהִסְתַּפְּלִיתִי בָהֶם וְלֹא נוֹדְעוּ. כְּעַת אֶתְחַנֵּן

לפניהם תוֹדַת תַּחֲנוּנִים. עֲמִי מָה עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הִלְאִיתִיךָ. בְּנִי יַחֲדָה שְׁלִי, חֲבִיב נַפְשִׁי, רֵאֵה מָה עָשִׂיתִי לָךְ, הַשְׁלֹטֶתִי אוֹתָךְ עַל כָּל בְּנֵי הַיִּכְלִי, הַשְׁלֹטֶתִי אוֹתָךְ עַל כָּל מַלְכֵי הָעוֹלָם. וְאִם עָשִׂיתִי לָךְ מַעֲשִׂים אַחֲרִים, עֲנֵה בִי, אֵתָהּ תַעֲדִיד בִּי.

עֲמִי זָכָר נָא מָה יַעֲצֵ בָלֶק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמָה עָנָה אֹתוֹ בַּלֵּעַם בֶּן בְּעוֹר (מִיכָה ו'). זָכָר נָא, הֲיָיָה זֹכֶר בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, מָה יַעֲצֵ. כָּעֵת יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל מָה הָיְתָה עֲצַת בָּלֶק עַל הָעָם הַקְּדוֹשׁ, וְהַתּוֹרָה לֹא הִחֲשִׁיבָה אֶת בָּלֶק כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְלָבֹן, שְׁכֵתוֹב (דְּבָרִים כו') אֶרְמִי אֲבִד אָבִי.

אֲשׁוּרְנוֹ וְגוֹי, צִיּוֹר וּדְמוּת אָבִיו נִרְשָׁם בּוֹ מִמֶּשׁ. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהָיָה בְּמַעֲי אִמּוֹ, מִצַּד שְׁלֵה הַתְּמַתָּח וְהוֹשִׁיט פְּסִיעָה לַחוּץ יוֹתֵר. כִּי מֵרָאשׁ צָרִים אֶרְאֶנּוּ, זוֹ דְּמוּת וְצִיּוֹר אָבִיו (מִמֶּשׁ). כִּיֹּן שֶׁהָיָה בְּמַעֲי אִמּוֹ, אֲשׁוּרְנוֹ, הוֹשִׁיט פְּסִיעָה לַחוּץ, כְּמוֹ זֶה תִּי (ו').

וְזֶהוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרְנוֹ. בִּישִׁיבָה הַעֲלִינָה גְבַעַת חֶסֶד ו' (גְּבוּהַת הַכֹּל אוֹתָהּ עֲלִינָה הַכֹּל). בִּישִׁיבַת הַרְקִיעַ וּמִגְבָּעוֹת, בָּאוֹת ו'. וּמִשְׁלִים לִשְׁנֵי צַדִּדִּים. אֶחָד, שֶׁהָיָה הַגְּבַעַת הַזֶּה לֹא נִפְרָדָת מִבְּנֵה לְעוֹלָמִים וְאֵינָה עוֹזֶבֶת אוֹתוֹ, וְעַל כֵּן נִכְלָל ו' אֵתָהּ לְעוֹלָם. וְאֶחָד, שֶׁהָיָה גְבַעָה שְׁלֵמָה, בְּנֵה שְׁנִכְלָל עִמָּה צָרִיד לַעֲתִיד לְבֹא כְּשִׁיבָא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ לְקַחַת לוֹ גְּבַעַת עֲלִינָה, וְלִהְיוֹתוֹ תוֹדַת כְּנָפִיָּה כְּדִי לַחֲזֹק אוֹתוֹ וְלִהְיוֹתוֹ בְּחַיִּים עֲלִינָה, וּמִמֶּנָּה יֵצֵא בָּאוֹתוֹ יוֹם מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ.

וְסוּד זֶה - (תַּהֲלִים ב) אֶסְפָּרָה אֶל חֹק ה' אֲמַר אֵלֵי בְנֵי אֵתָהּ אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְּתִיךָ. עֲתִיד אֲנִי לוֹמַר לְאוֹתוֹ מָקוֹם שְׁנִקְרָא חֹק וְלִבְשֹׁרוֹ, (ה') אֲמַר אֵלֵי בְנֵי אֵתָהּ אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְּתִיךָ. בָּאוֹתוֹ יוֹם מִמֶּשׁ יוֹצִיא אוֹתוֹ הַחֹק הַהוּא מִתַּחַת כְּנָפִיָּה בְּכֶמֶה חַיִּים, בְּכֶמֶה עֲטֻרוֹת, בְּכֶמֶה בְּרֻכּוֹת כְּרָאוּי.

וְאוֹתוֹ חֹק לֹא יִשָּׂאָר לְבָדוֹ. יִכְלָל בּוֹ מְשִׁיחַ אַחֵר, בֶּן יוֹסֵף, וְשֵׁם יִתְחַזֵּק, וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא גְבַעָה תַּחֲתוֹנָה שָׂאִין בָּהּ חַיִּים, זְמוּת מְשִׁיחַ זֶה וְיִהְיֶה, וְנִמּוֹת עַד שֶׁתִּלְקֹט גְּבַעָה זֶה חַיִּים מֵאוֹתָהּ גְּבַעָה עֲלִינָה, וְיִקּוּם.

וּמִשּׁוּם כִּד בִּישִׁיבַת הַרְקִיעַ וּמִגְבָּעוֹת שְׁלֵם, בָּאוֹת ו', עַל שְׁנֵי צַדִּדִּים אֵלֵינוּ (כְּתוּב). אֲבָל בִּישִׁיבָה הַעֲלִינָה חֶסֶד, בְּלִי ו', לְהִרְאוֹת דָּבָר שָׂאִין בּוֹ קִשְׁיָה וְסִפֵּק. הֵן עַם לְבָדָד יִשְׁכֹּן, בְּיַחֲוֹד, בְּלִי עֲרֻבִיבָה אַחֲרֵת.

כָּל יַחֲוֹד שְׁלֵם כָּאֵן הוּא. ה' אֶלְהִינוּ ה'. שֶׁהָיָה סוּדוֹ מֵרָאשׁ צָרִים הוּא, וְהַתִּיחַד בְּרָאשׁ, בְּגִזַּע וּשְׁבִיל. ה' - זֶה הָרָאשׁ הַעֲלִיּוֹן, אֲוִיר שְׁעוֹלָה. אֶלְהִינוּ - זֶה הַגִּזַּע, שְׁנֶאֱמַר (יִשְׁעִיָּה יא) גִּזַּע יִשְׁי. ה' - זֶה הַשְּׁבִיל שְׁלֵמָה. וְעַל סוּד זֶה הַתִּיחַד בּוֹ כְּרָאוּי. וּמִשּׁוּם שֶׁנִּמְתַּח בּוֹ שְׁבִיל, צָרִיד סוּד שְׁנֶגֶד בְּשִׁטִּי וְשִׁיבוֹת.

אֲשָׁרִי חֲלָקָה, רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁזָכִיתִי לְדְבָרִים עֲלִינָה שֶׁל רַבּוֹנָה, וְרַבּוֹנָה הַתְּרַצָּה בָּהּ. כְּמָה שְׁעוֹר שֶׁל הַתְּפִשְׁטוֹת שֶׁל שְׁבִיל זֶה בְּשְׁעוֹר עֲלִיּוֹן שֶׁל רָאשׁ וְגִזַּע וּשְׁבִיל, וְהַתְּלַבְּשׁוֹ בְּהַתְּפִשְׁטוֹת זֶה. (וְעַל זֶה הַתְּפִשְׁטוֹת שֶׁל אֶחָד, שְׁעוֹר שֶׁל שְׁשָׁה צַדִּדִּים, וְהַכֹּל הַתִּיחַד בָּאוֹת ד' הֵן, אַח ד') וְעַל זֶה הַתְּפִשְׁטוֹת שֶׁל א' (ה') שְׁעוֹר שֶׁל שְׁשָׁה צַדִּדִּים. וְהַכֹּל הַתִּיחַד בָּאוֹת (אח) הֵן. וּמִשּׁוּם כִּד לְבָדָד יִשְׁכֹּן כְּרָאוּי.

וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב. לִישְׁרָאֵל יֵשׁ כְּתָב וְלִשְׁוֹן, וּבְכָל אוֹת יְכוּלִים לְהַסְתַּפֵּל בְּדְמוּת וְצִיּוֹר כְּרָאוּי, אֲבָל בְּגוֹיִם - עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת - לֹא יִתְחַשֵּׁב. הַסּוּד שְׁלֵנוּ, מִשּׁוּם שָׂאִין לָהֶם כְּתָב וְלִשְׁוֹן, וְאִין לָהֶם לְהַסְתַּפֵּל וְלַעֲדַת כְּלוּם, שֶׁהָיָה (יִרְמִיָּה י) הֵבֵל הָמָה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים, וְלֹא יִתְחַשֵּׁב סוּד שְׁלֵנוּ בְּמַחֲשָׁבָה וּבְהַסְתַּפְלוּת שְׁלָהֶם, הוֹאִיל וְאִין לָהֶם כְּתָב. אֲשֶׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל.

מִי מִנֵּה עֹפֵר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רַבַּע יִשְׂרָאֵל. (מִי) אוֹתָהּ נִקְדָּה עֲלִינָה, רָאשׁ וְגִזַּע וּשְׁבִיל, בְּנִסְתָּר הִיא, וְלֹא עוֹמֶדֶת לְשִׁאֲלָה לַחוּץ. אֲבָל מַשְׁעָה שְׁמִתְחִילָה לְהַבְנוֹת וְלַעֲשׂוֹת הִיכָל בְּרָצוֹנוֹ, וְנִקְרָאת מִי, מִתְחִילָה לְהַבְנוֹת. הַדְּמוּת, שְׁלוֹ מִמֶּשׁ. מוֹצִיא נִקְבָּה שְׁלוֹ בְּדְמוּת אִמּוֹ.

מָה זֶה מִי? זֶה רָאשׁ וְגִזַּע וּשְׁבִיל. (י') וְהַתְּפִשְׁט לְהַבְנוֹת בְּפִשְׁטוֹת הִיכָל אֶחָד, לִשְׁנֵי צַדִּדִּים בּוֹנָה. וְאִף עַל גֵּב שֶׁהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא ו' - גַּם כִּד הוֹצִיא אֶת נִקְבָּתוֹ כְּאֶחָד וְהַזְמִינָה אֵלָיו. מִנֵּה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (דְּנִיָּאל א) וְיָמֵן לָהֶם הַמֶּלֶךְ, (אֶסְתֵּר ט) וּמִשְׁלוֹת מְנוֹת. נִתֵּן לוֹ אוֹצָר גָּדוֹל וְיִקָּר, וְהוֹצִיא אוֹתָהּ כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ. בָּאוֹתָהּ פְּשִׁיטוֹת שֶׁהַתְּפִשְׁט, הוֹצִיא שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד, (כְּדָגְמָה זֶה פְּשׁוּט לְכָאֵן וּלְכָאֵן, הוֹצִיא בֶן וּבֵת בְּרַגַּע אֶחָד, וְעַל זֶה שְׁמִים וְאֶרֶץ בְּרַגַּע אֶחָד נִבְרָאוּ כְּאֶחָד) בְּשִׁעָה אַחַת.

וּמִסְפָּר אֶת רַבַּע יִשְׂרָאֵל. רַבַּע יִשְׂרָאֵל, סוּד זֶה בְּגִלְגָּלָה, רַבִּי, נִמְסֵר. אֲשָׁרִי חֲלָקָה! רַבַּע יִשְׂרָאֵל, רַבִּיעִית מִמִּדּוֹת יִשְׂרָאֵל, הִיא בְּרִית. לָמָּה נִקְרָא רַבַּע? אֲלֹא שְׁעוֹר הַגּוֹף, אֲרַבַּע בְּרִיתוֹת הֵיוּ בְּשְׁעוֹר שְׁלוֹ. וּבְרִית רַבַּע הוּא בְּשְׁעוֹר שֶׁל מִדּוֹת הַגּוֹף. הַכֹּל הוֹצִיא מִי.

רַבִּי אֶלְעָזָר הָיָה הוֹלֵךְ לְרֵאשׁוֹת אֶת רַבִּי יוֹסִי חֲמִי, רַבִּי אֲבָא וְחֲבֵרָיו הִלְכוּ עִמּוֹ. פִּתַּח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאֶמַר, (תַּהֲלִים ה) ה' בִּקְרָה תִשְׁמַע קוֹלִי וְגוֹי. ה' בִּקְרָה, אֵינָה בִּקְרָה? אֲלֹא זֶה בִּקְרָה שֶׁל אֲבָרָהָם שֶׁהַתְּעוֹרָר בְּעוֹלָם, שְׁכֵתוֹב (בְּרֵאשִׁית כב) וְיִשְׁכֵּם אֲבָרָהָם בְּבִקְרָה. שֶׁהָיָה כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַבִּקְרָה, אוֹתוֹ בִּקְרָה מִתְעוֹרָר בְּעוֹלָם, וְהוּא עַת רָצוֹן לִכְל, וְלַעֲשׂוֹת טוֹב לְכָל הָעוֹלָם, לְצַדִּיקִים וְלִרְשָׁעִים. וְאִזּוֹ זְמַן תִּפְלָה הוּא לְהַתְּפַלֵּל לְפָנֵי

## המלך הקדוש.

ועל זה, בשעה שבא הבקר, כל אותם אסירי המלך מוצאים מנוחה, זמן תפלה הוא עליהם, וכל שכן אותם שחוזרים בתשובה ומבקשים בקשותיהם לפני המלך הקדוש, משום שבשעה זו יוצא ממנה אחד לצד דרום, ורפאל שמו, וכל מיני רפואה בידו. ומצד דרום יוצאת רוח אחת ומגיעה לאותו הממנה שממנה על הרפואה. וכשמגיעה הרפואה לפני הקדוש ברוך הוא, הוא פוקד לבית דינו שלא יפתחו בדין, משום שהחיים ביד הקדוש ברוך הוא, ולא בידיהם.

ומתוך שהוא עת רצון, רצה הקדוש ברוך הוא זכות אותו האיש. אם ימצא בתפלה (נפה). ואם לא - נחשב לו בשוגג) או שהוא בעל תשובה - חס עליו. באותה שעה נשמע קול צפרים המקננות, שכתוב (תהלים קד) אשר שם צפרים יקננו. ואותן צפרים מודות ומשבחות לקדוש-ברוך-הוא. ואותה אילת השחר מתעוררת בעולם ואומרת, (שם לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיו וגו'. אז אותו ממנה יוצא, ועושה כל מה שנצטווה.

ואם תאמר שמיני רפואה בידו כמו שאמרנו - לא כן! שהרי רפואה לא היתה, רק בידי המלך הקדוש. אבל בשעה שפוקד הקדוש ברוך הוא רפואה לאותו האדם, הוא יוצא, וכל המקטרגים הממנים על מחלות רעות פוחדים ממנו. אז אותה הרוח שנסעה מצד דרום מושיטה לו לאותו אדם, והרי הרפואה נמצאת, והכל בידי הקדוש ברוך הוא.

ועל זה כתוב (שם ה) ה' בקר תשמע קולי, ולא כתוב ה' בבקר תשמע קולי. אלא לגבי הבקר של אברהם הוא אמר. בקר אערך לך ואצפה. שני בקר למה? אלא אחד בקר של אברהם, ואחד בקר של יוסף, שכתוב (בראשית מד) הבקר אור, ומתרגמים: בקר מאיר, מאיר ודאי. אערך לך ואצפה, מה זה אערך לך? אלא אסדר לך גר שלך להדליק, כמו שנאמר (תהלים קלב) ערכתי גר למשיחי. ולגבי הבקר של יוסף הוא אמר, שאותו סדור של גר שלו הוא.

ואצפה, מה זה ואצפה? הרי כל בני העולם מצפים ומחכים לטוב הקדוש ברוך הוא, ואפלו בהמות השדה, ומה שבח של דוד יותר מכל בני העולם? אלא דבר זה שאלתי, וכך אמרו לי, והוא דבר אמת שבא מרחוק. אור ראשון שבא הקדוש ברוך הוא היה מאיר עד שלא יכלו העולמות לסבל אותו. מה עשה הקדוש ברוך הוא? עשה אור לאורו להתלבש זה בזה. וכן כל שאר האורות, עד שכל העולמות התקימו בקיומם ויכלו לסבל.

ומשום כך התפשטו דרגות והתלבשו אורות, והם נקראים כנפים עליונים, עד שמגיעים לבקר זה של יוסף, והוא לוקח כל האורות העליונים. ומתוך שכל האורות העליונים בו תלויים, זיוו עולה מסוף העולם עד סוף העולם שלמעלה, עד שהעולמות שלמטה לא יכולים לסבל. בא דוד והתקין גר זה, כסוי לבקר זה של יוסף להתפסות בו ולהעמיד עולמות שלמטה בסדור הנר הזה, ועל זה כתוב בקר אערך לך ואצפה, כמו שנאמר (שמות לו) ויצפהו זהב טהור. (ומשום שאותו גר, דוד תלוי בו וכו') ומשום שאותו הנר הוא של דוד ובו תלוי, אמר שהוא יהיה כסוי לבקר הזה. בא רבי אבא ונשקו, ואמר, אלמלא לא נצאתי לדוד רק לשמע דבר זה - די לי!

עד שהיו הולכים, באה יונה אחת לרבי אלעזר, שרתה וצפצפה לפניו. אמר רבי אלעזר, יונה כשרה, תמיד היית נאמנה בשליחותך. לך ואמרי לו, הרי החברים באים אליך, ואני עמם, ונר יתרחש לנו לשלשה ימים, ולא יפל עלי פחד, שהרי בחדוה אנו הולכים אלי. השיב פעם אחרת ואמר, לא שמחנו מספיק, ורע בעיני הרבה על רמון אחד מלא שנתן תחתיו, ויוסי שמו. הקלה אותה היונה מלפניו, ואותם החברים הלכו.

אמר רבי אבא לרבי אלעזר, מה זה? תמהתי הרבה ממה שראיתי. אמר לו, היונה היא באה אלי בשליחות רבי יוסי חמי, שהוא בבית חליו, ונדעתי מהיונה היא שהוא נצל, וחלופי נתן עליו ונתרפא.

עד שהיו הולכים, הרי עורב אחד עמד לפניו, קורא בלח ומצפצף צפצוף גדול. אמר רבי אלעזר, לך אתה קנים ולך אתה מתקן. לך לדרךך, שהרי ידעתי. אמר רבי אלעזר, חברים, גלף ונגמל חסד לרמון שהיה מלא מהפל, ורבי יוסי מפקיעו הוא שמו, שהרי הסתלק מהעולם הזה ואין מי שראוי להשתדל בו, והוא קרוב אלינו.

סטו מהדרך והלכו לשם. כיון שראו אותם כל בני העיר, נצאו אליהם, ונכנסו שם לבית רבי יוסי מפקיעו אותם החברים הללו. בו קטן היה לו לרבי יוסי, ולא נתן לשום אדם שיעזב למטות אביו אחר שמות, אלא היה לבדו סמוך לו, ובכה עליו, פיו בפי מתדבק.

פתח אותו תינוק ואמר: רבון העולם, כתוב בתורה (דברים כב) כי יקרא קו צפור לפניך וגו', שלח תשלח את האם וגו'. היה צועק אותו תינוק ובוכה, ואמר: רבון העולם, קנים דבר זה של התורה! שני בנים היינו מאבא ואמי, אני ואחותי הקטנה ממני, היה לך לקחת אותנו ולקנים דבר התורה. ואם תאמר, רבון העולם, אם כתוב, ולא אב - הרי כאן הפל הוא, אבא ואמא. אמא מתה, ולקחת אותה



מעל הבנים. כעת אבא שהיה מכסה עלינו נלקח מעל הבנים. איפה דין התורה? בכו רבי אלעזר והחברים מול הבכי והצעקה של אותו תינוק.

פתח רבי אלעזר ואמר, (משלי כה) שמים לרום וארץ לעמק וגו'. עד שהיה אומר רבי אלעזר פסוק זה, היה עמוד אש מפסיק ביניהם, ואותו תינוק היה דבק בפי אביו ולא היו נפרדים. אמר רבי אלעזר, או שרצה הקדוש ברוך הוא להרחיש נס, או שרצה שלא ישתדל אדם אחר עליו, אבל על דברי אותו התינוק ודמעותיו איני יכול לסבל.

עד שהיו יושבים, שמעו קול אחד שהיה אומר: אשריך רבי יוסי שדברי הגדי הקטן הזה ודמעותיו עלו אל כסא המלך הקדוש, ודנו דין, ושלשה עשר בני אדם הזמין הקדוש ברוך הוא למלאך המות בגלגל, והרי עשרים ושתים שנים הוסיפו לך עד שתלמד תורה את הגדי השלם הזה החביב לפני הקדוש ברוך הוא.

קמו רבי אלעזר והחברים, ולא השאירו אדם לעמוד בבית. מיד ראו אותו עמוד אש שעולה, ורבי יוסי פתח עיניו, ואותו תינוק דבוק פיו בפיו. אמר רבי אלעזר, אשרי חלקנו שראינו תחית המותים עין בעין. קרבו אליו, והיה אותו תינוק יושן כאלו שנוע מהעולם הזה. אמרו, אשרי חלקך רבי יוסי, וברוך הרחמן שהרחיש לך נס על הצעקה והבכי של בנך ובדבריו, שכן דחק בדברים יפים לשער השמים, בדבריו ודמעותיו הוסיפו לך חיים.

לקחו את אותו תינוק ונשקוהו, ובכו עמו מרב חדוה, והוציאוהו לבית אחר, והתעוררו עליו, ולא הודיע לו מיד, אלא אחר כך. שמחו שם שלשה ימים, וחדשו יחד עם אותו רבי יוסי כמה חדושי תורה.

אמר לו רבי יוסי, חברים, לא נתנה לי רשות לגלות ממה שראיתי באותו עולם, אלא לאחר שתיים עשרה שנים. אבל שלש מאות וששים וחמש דמעות ששפך בני, ונכנסו בחשבון לפני המלך הקדוש, ואני נשבע לכם, חברים, שבשעה שפתח באותו הפסוק וצעק בדברים ההם, הזדעזעו שלש מאות אלף ספסלי ישיבת הרקיע, וכלם עומדים לפני המלך הקדוש, ובקשו עלי רחמים וערבו לי, והקדוש ברוך הוא התמלא רחמים עלי.

ויפה לפניו אותם דברים ואיך מסר נפשו עלי. ואפטרופוס אחד היה לפניו, ואמר: רבון העולם, הרי כתוב (תהלים ח) מפי עוללים וינקים יסדת עז למען צורריך להשבית אויב ומתנגס. יהי רצון מלפניך שזכות התורה וזכות אותו התינוק שמסר נפשו על אביו, שתחוס עליו וינצל.

ושלשה עשר בני אדם הזמין לו תחתי, וערבון נתן לו מדין קשה זה. אז קרא הקדוש ברוך הוא למלאך המות, וזהו אותו עלי שיחזר לאחר עשרים ושתים שנים, שהרי אין הערבון לפניו, אלא להשיב לידו משכונות שהיו בידו. כעת חברים, משום שראה הקדוש ברוך הוא שאתם צדיקי אמת, התרחש הנס לעיניהם.

פתח רבי יוסי ואמר, (שמואל-א ב) ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל. בפסוק זה יש להסתפל, וכי ה' ממית? והרי שם זה סם חיים הוא לכל, ודבר זה של מות לא שורה בו, ובכל מקום שם זה נותן חיים לכל העולם, אז מה זה ה' ממית? חושבים בני אדם שהוא הורג לכל בני האדם? אלא ה' ממית בודאי. איך הוא ממית? אם תאמר משום שהסתלק מעל בני אדם, שהרי בעוד שהוא עליו, לא יכולים כל מקטרגי העולם להזיק לו. בשעה שמסתלק ממנו, מיד כל המקטרגים יכולים לו ומת הבן אדם. לא כך?!

אלא ה' ממית, את מי הוא ממית? לאותה התפשטות הצד האחר הרע. כיון שמשיכות הצד הרע רואה את זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא, מיד מתה, ואין לה קיום אפילו רגע אחד. כיון שאותה התפשטות צד האחר מתה ועברה מן העולם, מיד מחיה. את מי הוא מחיה? אותה התפשטות רוח הקדש שבאה מצד הקדשה, מחיה אותה ומעמידה בקיום שלם. הכל עושה הקדוש ברוך הוא בזמן אחד. ומה שאמר מוריד שאול ויעל - מוריד אותה רוח קדושה לשאול, ועושה לה שם טבילה להטהר, ומיד מעלה אותה, (לשאול, להדון שם, ומיד מעלה אותה ועושה לה טבילה) ונכנס למקום שצריך בגן עדן.

ואני, חברים, באותה שעה שהסתלקתי מהעולם, רוחי עלתה ונרדמה מיד, עד שעה קלה שהחנין הקדוש ברוך הוא והגוף היה מת. בשעה שפתח בני באותם דברים, אז פרחח נשמתו (נשמתו), ופגשה בנשמתו שהיתה עולה מתוך טהרה ומתוך טבילה, ונכנסה במקום שנכנסה, ושם דנו את דינה, ונתנו לי עשרים ושתים שנות חיים בגלל דמעות ודברי בני. מכאן והלאה יש לי להשתדל במה שראיתי, שהרי אין לי להשתדל בדברי העולם הזה. כיון שראיתי מה שראיתי, ורצה הקדוש ברוך הוא שלא יאבד וישכח ממני כלום.

פתח ואמר, (תהלים קיח) יסר יסרני זה וגו'. דוד המלך אמר את זה על כל מה (שעבר) שעשה בזה העולם, ואמר על ההבטחה שהיתה לו באותו עולם. על כל מה שעבר בעולם הזה, שרדפו אותו, והיה

(לו) בורח בארץ נכריה, בארץ מואב ובארץ פלשתים, ומכלם הצילו הקדוש ברוך הוא ולא השאירו למות, ואמר על ההבטחה של אותו העולם.

אמר דוד, אם כאן חטאתי לקדוש-ברוך-הוא, כאן לקיתי וקבלתי ענשי, וטהר אותי מכל מה שחטאתי, ולא השאיר ענש שלי לעולם ההוא לאחר מיתה, ודאי יסר יסרני יה - בעולם הזה כדי לנקותני, ולמות לא נתנני - באותו העולם לקחת ממני נקמה. ואני, הרי הקדוש ברוך הוא נקה אותי פעם אחת בעולם הזה, מכאן והלאה אני צריך שלא להיות בבושה בעולם הבא.

פתח אותו תינוק בנו ואמר, (במדבר כז) אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה וגו'. אבינו, הרי הטעם למעלה, האריך במלה ומשך אותה. אי חסידים קדושים, כמה משיכות צער בקריאת אבינו. אין צער ואין כאב של רוח ונפש אלא כשקראנו כך, אבינו, בכאב מלב. מת במדבר, וכי אחרים לא מתו במדבר שכאן רשם אותו ואמר שהוא מת במדבר? והרי אלפים ורבבות מתו במדבר!

אלא כמה בני אדם מערטלים על זה, מהם אומרים שהוא היה מקושש העצים, שכתוב כי בחטאו מת. ומהם אמרו כך, ומהם אמרו כך, ואני כך למדתי: יום שאבא נפל בבית חליו, למדני את זה, ואני ראיתי מה שראיתי, שצוה אותי אבא שלא לגלות. אלא כמה וכמה היו שמתו במדבר, ולא על חטא קרח ולא על חטא המרגלים. כך נגזרה הגזרה. (ולא על חטא העגל שעשו וכו') אלא קדם (שמתו על חטא קרח, על חטא המרגלים, כאשר נגזרה הגזרה, וקדם) מתו תורה, ואחר העגל שעשו אותם מטעי העולם ואלו שנמשכו אחריהם.

אבל טענה שטענו אותו בנות, שמת במדבר הוא, והיה צלפחד גדול לבית יוסף, ומתוך שלא ידע דרכי התורה כראוי, לא היה נשיא, והוא היה שלא שמר פיו ודבריו מול משה, ועליו כתוב (שם כא) וימת עם רב מישראל. גבר שלא ידע את התורה, (לא גדול בתורה) והוא גדול המשפחה. גדול של זרע יוסף, מבני מנשה. ומשום שחטא במדבר בדבור למשה, חשבו שמשה שמר לו שגא, ומשום כך קרבו לפני משה ואלעזר וכל הנשיאים וכל ראשי האבות, ולא דברו עם משה אלא לפניהם, משום שקנאו ממנו קנאה.

מכאן, מי שחושש מן הדין, יקרב אחרים וירבה אנשים אצל אותו דין, כדי שישמעו דין ממנו ויפחד מהם, ולא יהא דן אלא כראוי, ואם לא - ירחיק אותו מן הדין. והם לא ידעו שהרי (שם יב) משה ענו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, ולא ידעו שמשה לא כך.

כיון שראה משה כך, אמר, ראיתי שכל התפנסות של אנשים גדולים מישראל וכל ראשי האבות וכל נשיאי הכנסת קרבו אלי. מיד פרש משה מן הדין, זהו שכתוב (שם כז) ויקרב משה את משפטן לפני ה'. (אמר משה, לא ראוי לי לדין זה) ענותנותו של משה, הקריב את משפטן לפני ה'. דגלים אחרים לא לוקחים דרך זו, שאף על גב שהתפנסות גדולה עליהם. הם נקראים דגלים עזי פנים, אין בהם מענותנותו של משה כלל. אשרי חלקו של משה. שמחו רבי אלעזר והחברים.

אמר אותו תינוק, חזרנו לדברים הראשונים. אבינו מת במדבר. אבינו, הטעם דומה לנחש שתלוי על ערו, ומושך זנבו בפיו בטעם שאתו שנמשך עליו למעלה. מת במדבר, בדבור פיו. התבהל אותו תינוק בבהלה ותפס בערף אביו, ובכה ואמר, צלפחד זה מת בדבור, ואתה אבא, בדבור חזרת לעולם הזה. חזר אביו ונשקו וחבקו. בכו רבי אלעזר וכל החברים, ואביו בכה אתם. לקחוהו כלם ונשקוהו בפיו, על ראשו, ועל עיניו, ואביו היה בוכה עמו.

אמר לו רבי אלעזר, בני, הואיל ואמרת דבר זה, מה זה כי בחטאו מת? אמר אותו תינוק, אבא אבא, בדבר אחד מספיק להם, בחטאו של אותו (כיון שאותו) נחש הכרוך בזנבו למעלה, משך טעם בחטאו. מה זה בחטאו? בחטא אותו הנחש (ולא בחטא אחר). ומהו? דבור פיו, כי בחטאו מת, טעם אותה משיכות של אותו נחש הכרוך בזנבו, בחטאו ודאי.

לקחו רבי אלעזר בכוהו בין זרועותיו, ובכו כל החברים. אמר להם, רבותינו, השאירוני אצל אבא, שעד עכשו לא התנשבה רוחי (רוחו). אמר רבי אלעזר לרבי יוסי, אמר כמה זמים ושנים לתינוק הזה? אמר להם, חברים, בבקשה מכם, אל תבקשו זה, שהרי עוד לא הגיעו עליו חמש שנים.

אמר לו רבי אלעזר, חס ושלום, שהרי בעין טובה אנו משגיחים בו. ומה שאמרת חמש שנים, אותם חמש שנים (בראשית מה) אשר אין חריש וקציר, שלא תקצר אותו לעולמים. אמר רבי אלעזר לרבי אבא, נשב כאן עד שבעה ימים כדי שהתישב הבית. שהרי כל שבעת הימים שהנשמה יוצאת מהגוף, הולכת ערמה. וקצת שחזרה, עד עכשו לא התנשבה במקומה עד שבעה ימים.

אמר רבי אבא, כתוב (דברים טו) פתח תפתח את ידך לאחיך לעניף ולאבליף. פסוק זה הרי למדנו אותו, שלא ישאיר אדם את העני שלו ויתן לאחר. הרי רבי יוסי חמיה בבית חליו, גלף ונגמל אותו חסד, ואחר שנחזר, נכנס בזה. והרי כל זמן שגלף ונחזר בדבר זה, נראה תחית המתים. אמר רבי אלעזר, ודאי כך הוא. נשקו את אותו תינוק, ברכוהו והלכו.

אמר רבי אבא, תמהני על הדרדקים של דור זה, כמה חזק פחם, והם סלעים גדולים רמים. אמר רבי אלעזר, אשרי חלקו של אבא בעל הדור הזה, שהרי בימיו רצה הקדוש ברוך הוא להתקין שתי ישיבות שלו ולעשות להם ישוב גדול ועליון כראוי, שהרי לא יהיה כדור הזה עד שיבא מלך המשיח. הלכו.

עד שהיו הולכים, אמר רבי אבא, הרי שנינו, על אחד עשר דברים באים נגעים על בני אדם, ואלו הם: על עבודה זרה, ועל קללת השם, ועל גלוי עריות, ועל גנבה, ועל לשון הרע, ועל עדות שקר, ועל דין שמוקלל את הדין, ועל שבושת שוא, ועל שנכנס בתחום חבירו, ועל החושב מחשבות רעות, ועל המושלח מדנים בין אחים. ויש אומרים אף על עין הרע. וכלם שנינו במשנה.

עבודה זרה מנין? שכתוב (שמות לב) וירא משה את העם כי פרע הוא כי פרעה אחר. מה זה כי פרע הוא? שלקו בצרעת. כתוב כאן כי פרע הוא, וכתוב שם, (ויקרא יג) והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו יהיה פרוע. ועל קללת השם, שכתוב (שמואל א יז) היום הזה יסגרף ה' בגדי, וכתוב (ויקרא יג) והסגירו חכמו.

אמר רבי אבא, דבר זה לא התשוב, וצריך לעין בו. אמר רבי אלעזר, כך הוא בודאי, פלשתי זה קרוב ליחוסו של דוד היה, וכן ערפה היה, והינו מה שכתוב (שמואל א יז) ממערכות פלשתיים. אל תקרי ממערכות, אלא ממערות פלשתיים, ששמו את אמו כמורה הזו. וכיון שכתוב ויסקל הפלשתי את דוד באלהיו, הסתפל בו דוד בעין רעה. ובכל מקום שהיה מסתפל בעין רעה, כל מיני צרעת נמשכו מעיני דוד. וכך היה ביואב, כיון שהסתפל בו בדוד בעין רעה, מה כתוב? (שם ב ג) ולא יכרת מבית יואב זב ומצרע וגו'.

וכאן בפלשתי הזה, כיון שקלל את השם, הסתפל בו בעין רעה, וראה שהצטרע במצחו. מיד - ותטבע האבן במצחו, ודבקה הצרעת במצחו. והכל היה; השתקעה עין רעה של צרעת במצחו, והשתקעה אבן ממש במצחו, ודאי מצרע היה.

בלעם הרשע עינו היתה בהפוך מעין דוד. עין דוד היתה מרקמת מכל מיני גונים. לא היתה עין בעולם יפה למראה כעין דוד. כל גוני העולם נוצצים בה, והכל באהבה למי שירא חטא, שכתוב (תהלים קיט) יראיך יראוני וישמחו, שמחים כשרואים אותי. וכל אותם רשעים פוחדים מפניו.

אבל עינו של בלעם הרשע, עין רעה בכל. בכל מקום שהיה מסתפל, כשלהבת שורף אותו. שהרי אין עין רעה בעולם כעין אותו רשע, שהיא בהפוך מעינו של דוד.

על גלוי עריות - שכתוב (ישעיה ג) ושפח ה' קדקד בנות ציון, וכתוב (ויקרא יד) ולשאת ולספחת. על הגנבה - שכתוב (זכריה ה) הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב וגו' וכלתו ואת עציו ואת אבניו. מהו הדבר שמכלה עצים ואבנים? זו צרעת, שכתוב (ויקרא יד) ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו.

על לשון הרע - שכתוב (במדבר יב) ותדבר מרים ואהרן במשה וגו', וכתוב (שם) ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת. על עדות שקר - משום שהעידו עדות שקר ואמרו (שמות לב) אלה אלהיך ישראל, בקול חזק, שכתוב (שם) קול מלחמה במחנה. בגלל זה, (במדבר ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וגו'.

על דין שמוקלל דין - שכתוב (ישעיה ה) כאכל קש לשון אש וחשש וגו', ופרחם כאבק יעלה וגו'. מה הטעם? כי מאסו את תורת ה' צבאות. ואין פרחם אלא צרעת, שכתוב (ויקרא יג) ואם פרוח תפרח הצרעת. על שנכנס בתחום חבירו מנין? מעזהו, שנכנס בתחום הכהנה, שכתוב והצרעת זרחה במצחו. ועל המושלח מדנים בין אחים - שכתוב (בראשית יב) וינגע ה' את פרעה, שהוא שלח מדנים בין אברהם ושרה. ועל עין הרע, כמו שנאמר. וכלם היו באותו בלעם הרשע.

בא וראה מה כתוב, פתורה אשר על הנער. מה זה על הנער? שנתן עין הרע על אותו נער שעומד על ישראל, שכתוב (ישעיה סו) הנני נטה אליה כנר שלום. והוא בא באותו שלחן והתגרה בהם.

אמר רבי אבא, כל הדברים הללו היו בודאי בבלעם. אבל גלוי עריות מנין? שכתוב (במדבר לא) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה' וגו'. הרי כאן עבודה זרה וגלוי עריות. עדות שקר - שכתוב וידע דעת עליון. ודעת בהמתו לא היה יודע. קלקל את הדין - שכתוב לך איעצך. שהרי בדיו עומד, ונתן עצה רעה להזיק, וסטה מהדין, ונעץ רעות עליהם.

נכנס בתחום שלא שלו, שכתוב ואעל פר ואיל במזבח, וכתוב את שבעת המזבחות ערכתי. משלח מדנים בין אחים, בין ישראל לאברהם שבשמים. לשון הרע לא היה בעולם כמותו. קלל השם, שכתוב ואנכי אקרה כה. וכלם היו בו. עין רעה, כמו שנאמר. והכל על אותו נער של ישראל נתן עינו להתגרות בו. ארץ בני עמו, וכי לא ידענו שהיא ארץ בני עמו? אלא סוד זה שכל בני עמו מתדבקים בו, והרי

נתבאר.

וַיֵּרָא בָּלֶק בֶּן צְפּוֹר וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פָתַח, (משלי כג) אֶל תִּלְחַם אֶת לֶחֶם רַע עֵין וְגו' - זֶה בִּלְעָם שֶׁבְּרָדָה אֶת יִשְׂרָאֵל. וְאֵל תִּתְּאוּ לְמִטְעַמְתֵּינוּ - זֶה בָּלֶק, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא הִתְרַצָּה לְאוֹתוֹן עוֹלוֹת שֶׁהִתְקִין לָפָנָיו.

בֹּא וִרְאֵה, בִּשְׁעָה שֶׁרָאָה בָּלֶק שִׁסְיחוֹן וְעוֹג נִהְרָגוּ וְאַרְצָם נִלְקַחָה, רָאָה מִה שֶׁרָאָה, שֶׁהוּא אָמַר וִירָא. אֲלֵא רָאָה בְּחֻמְתּוֹ שֶׁהוּא, וְחֻמְשָׁה עֲלִיוֹנִי מִדֵּין וְעַמּוֹ נוֹפְלִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל. רָאָה וְלֹא יָדַע. וְעַל זֶה הִקְדִּים לְבִלְעָם, שֶׁכָּחוּ בְּפִיו, כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל כָּתַם בְּפִיהֶם.

וְאַפְלוּ בִּלְעָם הָיָה תָּאֵב יוֹתֵר מִבָּלֶק, וְאוֹתָהּ יָדִיעָה שֶׁהוּא יָדַע הִיָּה יוֹדֵעַ בְּלִילָה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָם כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים וְחֻמּוֹרִים לֹא נִמְצְאוּ אֲלֵא בְּמִשְׁמֶרֶת הָרָאוּנוּהָ שֶׁל הַלִּילָה, וְלָכֵן הִיָּתָה לוֹ אֶתוֹן שֶׁל צַד זֶה, לְהַתְחַבֵּר חֻמּוֹרִים אֵתָּה בְּרֹאשִׁית הַלִּילָה.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי כְּתוּב וַיִּבֹּא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם לִילָה? כִּי זֶה בְּנֻדָּאִי. וַיִּבְאֲרֵנוּ, אוֹתוֹ מְמַנָּה שֶׁמְמַנָּה עֲלֵיהֶם, וְהוּא בָּא לְמוֹלוֹ. כְּגוֹן זֶה, (בראשית לא) וַיִּבֹּא אֱלֹהִים אֶל לָבָן הָאֲרָמִי וְגו'. וְהַכֵּל דָּבָר אֶחָד. בְּגִלְלָה זֶה הוּא אָמַר לְגִדּוּלֵי בָּלֶק לֵינוּ פֶה הַלִּילָה.

כִּינּוּ שֶׁהִיָּה בָּא אוֹתוֹ מְמַנָּה, בִּלְעָם הָיָה בָּא עַל אֶתוֹנוֹ, וְעָשָׂה מַעֲשָׂהוּ וְאָמַר דְּבָרִים, וְאֵז הָאֶתוֹן הִיָּתָה מוֹדִיעָה לוֹ, וְהוּא מִרְאָה מַעֲשָׂה לְהַשְׁרֹת עָלָיו אוֹתָהּ רוּחַ. וּמִה הָרָאָה? הוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁחֻמּוֹרִים מְשׁוּטָטִים וְשׁוֹרִים בְּתַחֲלַת הַלִּילָה, וְאֵז הָרָאָה מַעֲשָׂה וְהַעֲמִיד אֶת אֶתוֹנוֹ בְּמִקּוֹם מִתְקָן, וְעָשָׂה מַעֲשָׂהוּ וְסִדֵּר דְּבָרָיו. וְאֵז הָיָה בָּא מִי שֶׁבָּא, וְהוֹדִיעַ לוֹ עַל יְדֵי אוֹתָהּ הָאֶתוֹן.

כִּינּוּ שֶׁלִּילָה אֶחָד אָמַר לוֹ לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם, מִדּוּעַ שֶׁבַּ פַּעַם שָׁנִית לָזֶה? אֲלֵא הֵם בְּרִשּׁוֹת עֲלִיוֹנָה עוֹמְדִים, וְהֲרֵי שָׁנִינוּ, בְּדֶרֶךְ שֶׁאֵדָם רוּצָה לָלֶכֶת, בָּה מוֹלִיכִין וְכו'. בְּהַתְחַלָּה כְּתוּב לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם. כִּינּוּ שֶׁרָאָה הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁרָצוֹנוּ לָלֶכֶת, אָמַר לוֹ, קוּם לֵךְ אִתָּם וְאֵד אֶת הַדָּבָר וְגו'. מִה עָשָׂה בִּלְעָם כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה? הִיָּה מְהֻרָּה וְאוֹמֵר: וְאִיפֹה הוּא הַכְּבוֹד שָׁלִי? הֵאֵם בְּקֶשֶׁר אַחֵר הִתְקַשְׁרִיתִי? הַשְּׁגִיחַ כָּל אוֹתוֹ הַלִּילָה בְּכַשְׁפּוֹ וְלֹא מִצָּא צַד שִׁיָּהִיָּה הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ, אֲלֵא מִצַּד אֶתוֹנוֹ.

וְהִינוּ מִה שֶׁאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּכָתָרִים הִתְחַתּוֹנִים הָלָלוּ יֵשׁ יָמִין וְיֵשׁ שְׂמָאל. מִצַּד יָמִין חֻמּוֹרִים, כְּפִי שֶׁבְּאֲרָנוּ, וּמִצַּד שְׂמָאל אֶתוֹנוֹת. וְשָׁנִינוּ, עֲשָׂרָה הֵם לְיָמִין, וְעֲשָׂרָה לְשְׂמָאל. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסִי, יוֹסֵף בְּשִׁנְפָּרַד מֵאֲבִיו יָדַע בְּחֻמְכָּה הַעֲלִיוֹנָה בְּסוֹד כְּתָרִים קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים. כִּינּוּ שֶׁהִיָּה בְּמִצְרַיִם, לָמַד בְּאוֹתָהּ חֻמְכָּה שֶׁלָּהֶם בְּאוֹתָם כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים, אִידֵּי אַחֲוָיִם אֵלָּה שֶׁל יָמִין וְאֵלָּה שֶׁל שְׂמָאל. עֲשָׂרָה שֶׁל יָמִין וְעֲשָׂרָה שֶׁל שְׂמָאל חֻמּוֹרִים וְאֶתוֹנוֹת. וּמִשּׁוּם זֶה רָמַז לְאֲבִיו מִמֶּה שֶׁלָּמַד שֶׁם, שֶׁכְּתוּב (שם מח) וּלְאֲבִיו שִׁלַּח כְּזֹאת עֲשָׂרָה חֻמּוֹרִים וְגו'.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֵלּוּ שֶׁל יָמִין כְּלוּלִים כָּלָם בְּאֶחָד שֶׁנִּקְרָא חֻמוֹ"ר. וְזֶהוּ אוֹתוֹ חֻמוֹר שֶׁכְּתוּב (דברים כב) לֹא תַחְרֹשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹ"ר יַחְדָּו. וְזֶהוּ חֻמוֹר שֶׁעֲתִיד מִלֵּךְ הַמְּשִׁיחַ לְשֹׁלֵט עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ. וְאוֹתָם שֶׁל שְׂמָאל כְּלוּלִים כָּלָם בְּאֶחָד שֶׁנִּקְרָא אֶתוֹ, שֶׁהֲרֵי מִצְדָּה נִקְרָא עִירָה, מִקְטָרֵג הִתִּינוּקוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ. וְהִינוּ שֶׁכְּתוּב (זכריה ט) עֲנִי וְרֹכֵב עַל חֻמוֹר וְעַל עִיר בֶּן אֶתְנֹת. אֶתְנֹת חֶסֶד. עֲשָׂרָה שֶׁכְּלוּלִים בְּאֶחָד.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִהוּ שֶׁאָמַר (בראשית מט) אֶסְרִי לִגְפֹן עִירָה? אֶסְרִי לִגְפֹן, עֲתִיד הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַשֵּׁר מִשּׁוּם שִׁיִּשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ גִפֹן. עִירָה, שֶׁהוּא קִטְגוֹר שֶׁלָּהֶם, וּמִשּׁוּם שֶׁנִּקְרָאוּ שׁוֹרֵק, שֶׁכְּתוּב (ירמיה ב) וְאַנְכִי נִטְעַתִּיד שׁוֹרֵק. בְּנֵי אֶתְנֹת, אוֹתוֹ שִׁיִּצָּא מִצַּד הָאֶתוֹן הַזֶּה.

וְאֵלּוּ עֲשָׂרָה מִיָּמִין וְעֲשָׂרָה מִשְׂמָאל, וְנִכְלָלִים בְּשֵׁנִים הָאֵלָּה, כָּלָם נִמְצְאוּ בְּקֶסֶם"ס. וְיֵשׁ עֲשָׂרָה אַחֲרִים שֶׁל יָמִין וְעֲשָׂרָה שֶׁל שְׂמָאל שֶׁנִּמְצְאוּ בְּנַחֲשִׁי"ש. וְלָכֵן כְּתוּב כִּי לֹא נַחֵשׁ בְּנִצְקָב וְלֹא קֶסֶם בִּישְׂרָאֵל. מִה הַטֵּעַם? בְּגִלְלָה כִּי ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ. מִצַּד הַנַּחֲשִׁי"ש יִצָּא שׁוֹ"ר, מִצַּד הַקֶּסֶם"ס יִצָּא חֻמוֹ"ר, וְזֶהוּ שׁוֹר וְחֻמוֹר. וְעַל זֶה בִּלְעָם, כִּינּוּ שֶׁיָּדַע שֶׁנִּקְשָׁר בְּרִשּׁוֹת אַחֲרָת, וְאָמַר לוֹ אֵד אֶת הַדָּבָר וְגו' - הִזִּיק לוֹ, וְאָמַר, וְאִיפֹה כְּבוֹדִי? מִיָּד הִסְתַּכַּל בְּכַשְׁפּוֹ וְלֹא מִצָּא שִׁיָּהִיָּה בְּרִשּׁוֹתוֹ, רַק אֶתוֹן זֶה.

מִיָּד - וְיָקָם בִּלְעָם בְּבִקְרָ וַיַּחְבֹּשׁ אֶת אֶתְנֹתוֹ, לַעֲשׂוֹת אֶת רָצוֹנוֹ בָּה וּרְצוֹן בָּלֶק. וְעַל זֶה, וַיַּחֲרֹ אֶף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא. הוּא דוֹקָא, שֶׁהוֹצִיא עֲצָמוֹ מִרִּשּׁוֹתוֹ, מִמֶּה שֶׁאָמַר לוֹ וְאֵד אֶת הַדָּבָר וְגו'. בֹּא תִרְאֶה שֶׁכָּךְ הוּא, שֶׁהֲרֵי בְּהַתְחַלָּה נָתַן לוֹ רִשּׁוֹת, וְאָמַר קוּם לֵךְ אִתָּם. עֲכָשׁוּ שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ, לָמָּה וַיַּחֲרֹ אֶף אֱלֹהִים? אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁהוֹלֵךְ הוּא, הוּא בְּרִשּׁוֹתוֹ, לְהוֹצִיא מֵאוֹתוֹ שֶׁאָמַר לוֹ וְאֵד אֶת הַדָּבָר.

אָמַר לוֹ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רָשַׁע, אֵתָּה מִתְקָן וּמִזְרֹז כְּלִי זֵינָד לְצִאת מִרִּשּׁוֹתֵי - חִייד, אֵתָּה וְאֵתוֹנוֹד תַּהֲיוּ בְּרִשּׁוֹתֵי. מִיָּד - וַיִּתְּנֵצֵב מִלֵּאָד ה'. מִה זֶה וַיִּתְּנֵצֵב? אָמַר רַבִּי אֲבָא, יִצָּא וְעַמֵּד בְּאַמְנוֹת אַחֲרָת מֵאַמְנוֹתוֹ, שֶׁמִּלֵּאָד זֶה הִיָּה שֶׁל רַחֲמִים. וְהִינוּ מִה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, רָשָׁעִים מְהַפְּכִים רַחֲמִים לְדִין. לְשׁוֹן לוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא הִיָּתָה אֲמָנוּתוֹ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא שָׁנָה הַמִּלֵּאָד וְלֹא יִצָּא מֵאַמְנוֹתוֹ, אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁמִּלֵּאָד זֶה הִיָּה מִצַּד רַחֲמִים

ועמד ממולו, סתר את חכמתו וקלקל רצונו. זהו שכתוב לשטן לו. לו היה לשטן, ונמצא שטן, אבל לאחר לא היה שטן.

למדנו, אמר רבי שמעון, כמה חכם היה בלעם בכשפיו על כל בני העולם, שהרי בשעה שהשגיח למצא עצה לצאת מרשות הקדוש ברוך הוא מאותו דבר, שכתוב ואף את הדבר, הסתכל בכשפיו ולא מצא, פרט לאותה אטון, מה כתוב? ויחבש את אטונו. הטעין אותה בכל הכשפים ובכל הקסמים שידע, והכניס בה והכלילה מפלם כדי לקלל את ישראל. מיד - ויחר אף אלהים כי הולך הוא. דוקא הוא, כמו שנתבאר. מה עשה הקדוש ברוך הוא? הקדים מלאך של רחמים לעמד ממולו, ויסתר כשפיו וקסמיו.

ובא וראה, שעד עכשו לא כתוב ה', ולא נראה בקסמיו ובכשפיו, והרי פרשוהו. ועכשו, כיון שהתקין את אטונו וזרזה בתקוני כשפיו בצד הדיון לקלל את ישראל, הקדים הקדוש ברוך הוא את מלאך הרחמים למולו, ובשם הרחמים, כדי לסתר חכמתו ולהטות את אטונו מאותו הדרך, כמו שכתוב ותט האטון מן הדרך. דוקא מן הדרך. ועל זה לא כתוב ויתיצב מלאך האלהים, ויעמד מלאך האלהים, אלא מלאך ה', של רחמים.

אמר הקדוש ברוך הוא, רשע, אתה הטענת את אטונך בכשפיך בכמה צדדי דין מול בני - אני אעביר את המטען שלך ויהפוך מדרך זה. מיד הקדים מלאך רחמים לשטן לו. דוקא לו, כמו שנתבאר.

ותרא האטון את מלאך ה' וגו'. אמר רבי יצחק, וכי למה ראתה היא, ובלעם שהיה חכם כל כך לא ראה? אמר רבי יוסי, חס ושלום שאותו רשע יסתכל במראה קדש. אמר לו, אם כך, הרי כתוב נפל וגלוי עינים! אמר לו, לא שמעתי בזה דבר, ולא אמר. אמר לו, אני שמעתי. כשהיה צריך להסתכל, היה נופל וראה, וכעת לא הצטרך להסתכל.

אמר לו, אם כך, בדרך עליונה יותר היה על כל נביאי האמונה, שהוא גלוי עינים, ראה ומסתכל בכבוד הקדוש ברוך הוא. והרי רבי שמעון אמר, בלעם היה יודע בכשפיו באותם כתרים תחתונים שלמטה, כמו שכתוב (יהושע יג) ואת בלעם בן בעור הקוסם. קראו הכתוב קוסם, של טנפת הטנופות, איך יסתכל בכבוד רבונו? ועוד, הרי אמר רבי שמעון, במראה אחד שראה לפי שעה, שכתוב ויגל ה' את עיני בלעם, התעקמו עיניו, ואתה אומר שהרי ראה בגלוי עינים ומסתכל בכבוד הקדוש ברוך הוא?

אמר לו, אני אחזר למולך, שלי ושלך צריך צחות. ודאי סודות תורה עליונים, ולא יכולים בני אדם לעמד עליהם. לכן אסור להקדים בדבר תורה עד שישמע דבר וידע אותו על ברי. באו לפני רבי שמעון ואמרו דבר לפניו.

פתח ואמר, (תהלים ח) מה אנוש כי תזכרנו וגו'. פסוק זה פשוטו ששמעני העולם אמרו אותו בשעה שעלה בראשון הקדוש ברוך הוא לברא אדם. קרא לכתות כתות של מלאכי עליון והושיבם לפניו. אמר להם, אני רוצה לברא אדם. אמרו לפניו, (שם מט) ואדם ביקר בל ילין וגו'. הושיט הקדוש ברוך הוא אצבעו ושרף אותם. הושיב כתות אחרות לפניו. אמר להם, אני רוצה לברא אדם. אמרו לפניו, מה אנוש כי תזכרנו? מה טיבו של אדם זה? אמר להם, בן אדם שיהיה בצלם שלנו, שתהיה חכמתו עליונה מחמתכם.

כיון שברא אדם, וחטא, ויצא זכאי לפניו, באו עזרא ונחמיה, אמרו לפניו: פתחון פה יש לנו אליך, הרי בן אדם שעשית חטא לפניך! אמר להם: אלמלא תהיו מצויים אצלם וכו'. מה עשה הקדוש ברוך הוא? הפילם מדרגתם הקדושה מהשמים.

אמר רבי שמעון, בעת השבתי לשאלתכם, שבלעם אמר נפל וגלוי עינים. אם נאמר שלא היה כך, ושבתים היה משבח את עצמו - איך כתב הקדוש ברוך הוא דבר כזה בתורה? ואם דבר אמת הוא, איך ישתבח אותו רשע בדרך עליונה על כל נביאי האמת? ועוד, שהרי אין שורה קדשה העליונה, רק במקום הראוי לה.

בעת חזרנו לדבר הראשון. אחרי שהפילם הקדוש ברוך הוא ממקומם הקדוש, טעו אחר נשות העולם והטעו את העולם. כאן יש להסתכל, והרי כתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות וגו'. והרי מלאכים אלו היו, איך יכלו להתקיים בארץ? אלא בא וראה, כל אותם (מלאכים) שלמעלה לא עומדים ולא יכולים לעמד, רק באור עליון שמאיר להם ומקיים אותם. ואם פוסק מהם אותו האור, לא יכולים לעמד. כל שכן אותם שהפילם הקדוש ברוך הוא והפסיק מהם אותו האור שלמעלה שהשתנה זיון. וכשירדו ושלט בהם אור העולם, השתנו בדרך אחרת.

בא וראה, המן שהיה יורד לישראל במדבר, אותו מן היה מטל שלמעלה, שהיה יורד מהעתיק הנסתר של כל הנסתרים. וכשהיה נוחת, היה אורו מאיר בכל העולמות, וממנו נזון שדה התפוחים ומלאכים עליונים. וכשהיה יורד למטה ושלט בו אור העולם, היה מגלד נקפא, ומשתנה זיוו, ולא היה זיוו אלא כמו שכתוב (במדבר יא) והמן פזרע גד הוא וגו', ולא יותר. וכל שכן המלאכים, כיון שירדו ושלט בהם אור, השתנו מאותה דרך ראשונה שהיו בה.

מה עשה הקדוש ברוך הוא? ראה שהטעו את העולם, קשרם בשלשלאות ברזל בהר החשף. באיזה מקום יושבים? בעמק ההר. הושיב את עז"א, וזרק חשף הפנים. משום שבאותה שעה שקשרם הקדוש ברוך הוא, התחזק והרגיו כלפי מעלה, והקדוש ברוך הוא הפילו בעמק עד צנארו, וזרק חשף בפניו. עז"א"ל שלא התחזק, הושיבו לפניו, והאיר לו החשף.

ובני העולם שיודעים מקומם, באים אליהם ומלמדים את בני האדם כשפים ונחשים וקסמים. ואותם הרי החשף נקראים הברי קדם. מה הטעם? משום שהחשף מקדים לאור, ומשום זה הרי החשף נקראים הברי קדם. לבן ובלעם למדו מהם כשפים, והינו מה שאמר בלעם, מן ארס ינחני בלק מלך מואב מהברי קדם וגו'.

בא וראה, בלעם היה משבח את עצמו ממקום זה, ואמר, נאם שמע אמרי אל וגו'. משום שעז"א ועז"א"ל אומרים לאותם בני העולם מאותם דברים עליונים שינדעו בתחלה למעלה, ומדברים מעולם הקדוש שהיו בו. זהו שכתוב שמע אמרי אל. לא כתוב שומע קול אל, אלא אמרי אל, אותן אמירות שאומרים ממנו. מי שבא מהשעור ושואלים אותו מאיפה אתה בא - אומר: מלשמע דברי המלך הקדוש. כך נאם שמע אמרי אל. וידע דעת עליון, שהיה יודע בשעה שהדין תלוי בעולם, ומכון השעה בכשפיו.

אשר מחזה שדי יחזה. מה זה מחזה שדי? אלא הם נפל וגלוי עינים. ואלו הם עז"א ועז"א"ל. נפל - זה עז"א, שהעמיקו הקדוש ברוך הוא בעמק החשף, ויושב בעמק עד צנארו כמו שאמרנו, וחשף נזרק בפניו, ולכן נקרא נפל. נפל פעם אחת מהשמים, ונפל פעם אחרת אחר כך בעמק החשף. עז"א"ל - הוא גלוי עינים, שהרי לא נזרק חשף עליו, שלא התחזק ולא הרגיו למעלה כמו אותו שלמעלה. ובלעם קרא להם מחזה שדי, שהם נפל וגלוי עינים.

ובאותו זמן לא נשאר בעולם מי שימצא לפנייהם, פרט לו. ובכל יום היה נסתר באותם הרים עמיהם. זהו שכתוב ינחני בלק מלך מואב מהברי קדם. מהברי קדם בודאי, ולא מארץ בני קדם.

אמר רבי שמעון, כמה פעמים אמרתי לך דבר זה, ולא מסתכלים החברים, שהרי הקדוש ברוך הוא לא משרה שכירתו, רק במקום קדוש, במקום שראוי להשרות עליו. וכן הקדוש ברוך הוא מכריז ואומר, (דברים יח) לא ימצא בד מעביר בנו וגו', והוא שבא (בא) להתערב אתם.

אלא אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא קדשם לשורות ביניהם. והינו מה שכתוב, (שם כג) כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך וגו'. ומשום שהוא מתהלך בקרב מחנך, כתוב והיה מחנך קדוש וגו'. וכתוב (ויקרא כ) והייתם קדשים וגו'. וכתוב (שם יח) אל תטמאו בכל אלה וגו'. וכתוב (שם כ) ואקח בם וגו'. שלא יכלתי לקרב אליהם, והשרו אותי בחוץ. אשרי חלקם של ישראל, ואשרי חלק הנביאים הנאמנים הקדושים, שהם קדושים, ויש להם חלק להשתמש בקדשה העליונה.

ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו. (בדרך, באותו דרך שהיה שוקע (נמצא) בתוכה. וחרבו שלופה בידו, וכי אם הוא נצא מול האתון הו, לשם מה צריך חרב? ואם הוא יוצא מול בלעם, למה ראתה האתון שלו, והוא לא ראה? אלא הפל הזדמן. אותו מלאך מזדמן מול האתון להוציאה מאותו הדרך שנטען בה. ובמה? ברחמים. והזדמן מול בלעם, להענישו על שרצה ללכת בפרשותיו ולא בפרשות אחרת (שלמעלה).

אמר רבי יוסי, כעת יש לשאל: אם דבריו היו באים מצד כתרים התחתונים ולא ממקום אחר, למה כתוב ויבא האלהים אל בלעם וגו', ואף את הדבר וגו'? אמר רבי יצחק, (בשביל ישראל חזר המלאך לדבר אתו. שאם תאמר שהקדוש ברוך הוא דבר אתו, והוא אמר אף את הדבר וגו' - חס ושלום! שהרי אותו מלאך אמר לו, ואפס את הדבר וגו'. שאם תאמר, ויאמר אלהים אל בלעם וגו') כך למדתי, שהרי אלהים של כאן, כלם מלאך היה. ואותו הוא מקום שבא מצד דין הקשה שבו אחוזים פח ותקף אותם כתרים תחתונים שבלעם היה משתמש בהם. ומשום כך, ויבא אלהים אל בלעם. ויאמר אלהים אל בלעם. שלפעמים נקרא מלאך בשם עליון.

ותט האתון מן הדרך, סטתה מאותו הדרך, שהיתה טעונה מצד דין הקשה כנגד ישראל. ובמה ראה בלעם שהיא סטתה מאותו הדרך? אלא כך אמר רבי שמעון, שאפלו בדרך רצה להזיק לישראל בכח אתונו. וכיון שלא עלתה בידו, מה כתוב! ונף את האתון במסל. הטעין אותה והלביש אותה בזרזי דין קשה וחזק. זהו שכתוב במסל, במסל דוקא, שהוא דין קשה תקיף. במקלו לא כתוב, אלא במסל.

צא וראה כמה תקיפה חכמת אותו רשע ותאנותו להזיק להם לישראל, שהוא השגיח לצאת מפרשות שלמעלה בגלל תאנותו להתפכד ולהזיק להם לישראל.

ויצמד מלאך ה' במשעול הכרמים וגו'. מה כתוב למעלה? בהתחלה כתוב ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה. ותלך בדרך ישר, מצד השדה, (התעוררה) ונטתה ממה שהיה בה. ונף בלעם את האתון להטתה הדרך, להסוותה מאותו דרך של השדה. אמר רבי יוסי, בין המלאך ובין בלעם היתה האתון

במצוקה. אחר כך ראה בלעם שלא היה יכול, אז ויד את האתון במקל, כמו שנתבאר.

ויעמד מלאך ה' וגו'. אמר רבי אבא, כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה. פסוקים אלו רמוזים בחכמה עליונה. וכי לחנם יצא מלאך זה להראות לאתון אחת, או לעמד מולה בין הפרמס פעם כאן ופעם כאן? אלא הכל סוד עליון הוא, והכל רצה הקדוש ברוך הוא כדי להגן על ישראל ולא ישלטו בהם מינים רעים, משום שהם חלקו של הקדוש ברוך הוא.

ויעמד מלאך ה' וגו'. למדנו, מצד האמא, פשהיא מתעטרת, יוצאים בעטרויה אלה וחמש מאות צדדים חקוקים בתכשיטיה. וכשרוצה להזדוג במלך, מתעטרת בעטרה אחת של ארבעה גונים. אותם גונים לוחטים בארבעת צדי העולם, כל גון וגון לוחט שלש פעמים באותו צד, שהם שנים עשר תחומים חקוקים, ונכנסים ונכללים בשנים עשר אחרים.

בראש העטרה יש ארבע חומות לארבעה צדדים, והם מגדלות, כמו שנאמר (שיר השירים ה) מגדלות מרקחים. מה זה מרקחים? כמו שנאמר (שם ג) מכל אבקת רזכל. ועל כל מגדל ומגדל שלשה פתחים קבועים באבנים טובות מכל צד וצד. עטרה זו מאירה (טהורה) (טמירה) בדלוגים של אופיר בשביל כבוד המלך, כמו שכתוב (ישעיה יג) אוקיר אנוש מפז וגו'.

תחת העטרה תלויים זגי זהב סביבותיה, זג זהב מצד זה, וזג זהב מצד זה, ורמון אחד. (בתוך) כגון אותו רמון יש אלה זגים, וכל זג מהם לוחט באדם ולבן. אותו רמון נחלק לארבעה חלקים, ויש פתח לראות זגיו. שלש מאות ועשרים וחמשה זגים לצד זה, וכן לכל צד וצד, עד שלוהטים ארבעה צדדי העולם ממראה כל פלח ופלח, והם נקראים פלח הרמון, כמו שכתוב (שיר השירים ד) כפלח הרמון ורקותו מבצעד לצמתו.

ארבעה גלגלים בפלחי ארבע הזויות לוקחים בגלגול את אותה עטרה, וכשלווקחים אותה, מזדקפים למעלה. עד שמגיעים לגלגול פלח העליון, שנוהם יומם ולילה, מתחברים כל אותם פלחים, ולוקחים העטרה וזוקפים אותה. וקול אותם הגלגלים נשמע בכל הרקיעים. לקול נעימותם רועשים כל פחות השמים, וכלם שואלים זה לזה, עד שכלם אומרים: (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו.

כשמזדג המלך במלכה, עולה עטרה זו ומתישבת בראש המלכה, ואז יורדת עטרה אחת עליונה קבועה של כל אבן טובה, וכפתור ופרח סביבה. בששה גלגלים באה לששה צדדי העולם, שש כנפי נשר לוקחים אותה. בפלחיה חמשים (פלחי) ענבים סביבה שחקקה בה האם העליונה, קבועים באבן טובה, לבן ואדם, ירק ונשר, תכלת וארגמן. שש מאות ושלש עשרה זויות לכל צד וצד.

אלף ושש מאות מגדלים לכל צד וצד, וכל מגדל ומגדל הרים קבועים. פורחים למעלה, נשאבים בכתנת (בשלחו) האם העליונה בשמן משחה שלה. אז האמא בלחש משפיעה מתנות עליונות, ושולחת וקובעת אותם באותה העטרה. אחר כך משפיעה נחלי שמן משחת קדש על ראש המלך, ומהראש יורד אותו שמן טוב עליון על זקנו המכבד, ומשם שופע על אותם לבושי המלך. זהו שפתוב (תהלים קלג) כשמן הטוב על הראש ירד על הזקן וגו'.

אחר כך חוזרת העטרה, ומעטרת אותה האם העליונה באותה עטרה, ופורשת אותה עליו ועל המלכה, לבושי כבוד באותה עטרה. ואז נשמע קול בכל העולמות, (שיר השירים ג) צאניה וראניה וגו'. אז חדנה היא בכל בני המלך. ומי הם? כל אותם שבאו מצד ישראל, שהרי לא מזדוגים בהם ולא עומדים עמם, פרט לאותם ישראל שהם בני הבית ומשמשים אותם. ואז ברכות שיוצאות מהם, של ישראל הן.

וישראל לוקחים הכל, ושולחים חלק ממנו לשאר העמים, ומאותו חלק נזונים כל אותם העמים. ולמדנו, מבין צדדי חלקם של הממנים על שאר העמים יוצא שביל דקיק אחד שמשם נשפע חלק לאותם תחתונים, ומשם נפרד לכמה צדדים. ולזה קוראים תמצית, שיוצאת מצד הארץ הקדושה.

ועל זה כל העולם שותה מתמצית ארץ ישראל. מי זו ארץ ישראל? הרי בארנו. ובין למעלה ובין למטה, כל אותם שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות לא נזונים אלא מאותה תמצית. ואל תאמר שהם בלבדם, אלא אפלו אותם כתרים תחתונים שותים מאותה תמצית. וזהו במשעול הכרמים, שביל מגדולי שאר העמים שמתברכים ממנו.

כשראה אותו מלאך שבלעם מסטה את האתון לאותו שביל, שפתוב להטתה הדרך, מיד - ויעמד מלאך ה' במשעול הכרמים, להסתיר השביל, שלא יסתעו בו שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות ואותם כתרים תחתונים. והלכה זו, כזו שאמר רבי יצחק. כתוב (שיר השירים א) שמני נטרה וגו', לשמר ולברך את שאר העמים בגלות. וישראל שהם פרמי שלי - לא נטרתי, משום שהם בגלות ולא מתברכים כראוי.

גדר מזה וגדר מזה. אמר רבי אבא, איך יכול אותו מלאך להסתיר אותו השביל? אלא משום

שְׁסִינָה אַחֵר הָיָה לוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּכְנִסֶּת יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הַתּוֹרָה סִינָה לוֹ, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת לב) מִזָּה וּמִזָּה הֵם כְּתוּבִים.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה מִה כְּתוּב: וַתֵּרָא הָאֵתָנוֹן וְגו'. וַתִּלְחָץ אֶל הַקִּיר. מִה זֶה וַתִּלְחָץ אֶל הַקִּיר? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כב) מְקַרְקַר קִיר וְגו'. קִיר - פֶּטְרוֹן, אוֹתוֹ שְׁשׁוּלֵט עֲלֵיהֶם. וַתִּלְחָץ אֶת רֶגֶל בִּלְעָם אֶל הַקִּיר, הִיא לֹא נִתְּנָה לוֹ כָּלֵל סִינָה. וּבְמִצְוֵהָ (זֶרְקָה) הַנִּיחָה (שְׁלָחָה) אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ קִיר וּרְמִזָּה לוֹ זֶה. אִי וַיִּסָּף לְהַכְתִּיחָהּ, בְּצַד הַזֶּה.

וַיִּוֹסֵף מִלְאֵךְ ה' עֲבוּר וַיַּעֲמֵד בְּמָקוֹם צָר וְגו'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הַסְתִּיר לָהּ כָּל הַדְּרָכִים וְכָל הַסִּיּוּעִים, שֶׁלֹּא נִמְצָא בָּהּ סִינָה מִכָּל צֶדֶד שֶׁבְּעוֹלָם. אִי וַתִּרְבֹּץ תַּחַת בִּלְעָם. כְּשֶׁרָאָה בִּלְעָם שֶׁלֹּא הָיָה זָכוֹל, מִה כְּתוּב: וַיַּחֲרֵץ אֵף בִּלְעָם וַיִּדַּע אֶת הָאֵתָנוֹן בְּמַקְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁהַתְּקִינָה וְהַלְבִּישָׁה בְּזוּרוֹי דִּין קֹשֶׁה וַתִּקְרֵי.

וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֵתָנוֹן וְגו'. זֶה אֶחָד מֵאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁנִּבְרָאוּ עָרֵב שֶׁבֵּת בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִה הַגְדֵּלָה הָיָה לְבִלְעָם אוֹ לְאֵתָנוֹן אוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּדְבָרִים הַלְלוּ: אָמַר רַבִּי יוֹסִי, שֶׁצָּחָקוֹ עָלָיו אוֹתָם גְּדוּלִים שֶׁהָיוּ עִמּוֹ, וְכִשְׁהִגִּיעוּ לְבִלְעָם, אָמְרוּ לוֹ: וְכִי לְשׁוֹטָה הָיָה שְׁלָחָה לְכַבֵּד! לֹא תִמְצָא בּוֹ מִמֶּשׁ וְלֹא בְּדְבָרָיו. וּבְאוֹתוֹ דְּבוּר שֶׁל הָאֵתָנוֹן הַתְּבָאָה מִכְבוֹדוֹ. רַבִּי חֵינְיָ אָמַר, אֶלְמָלָא לֹא אִמְרָה הָאֵתָנוֹן אֶת זֶה, לֹא הִשְׁאִיר בִּלְעָם אוֹתוֹ שָׁלוֹ, וּבְדְבָרֵי הָאֵתָנוֹן יָדַע שֶׁנֶּשְׁבַּר כָּחוֹ.

רַבִּי אֲבָא שָׁאֵל, כְּתוּב (במדבר טז) וַתִּפְתַּח הָאֶרֶץ וְגו', וְכְתוּב וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי וְגו'. מִה שׁוֹנָה אֶרֶץ מֵאֵתָנוֹן שֶׁלֹּא כְּתוּב בָּהּ וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֶרֶץ? אֶלָּא שֶׁם מֹשֶׁה גָזַר עַל הָפָה, וַתִּפְתַּח וַעֲשֵׂתָהּ הָאֶרֶץ אֶת מִצְוֹת מֹשֶׁה, וְלֹא נָאָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲבֹר מִצְוֹתוֹ, שֶׁהָרִי מֹשֶׁה גָזַר וְצוּהָ, וַתִּפְתַּח הָאֶרֶץ אֶת פִּיהָ. וְלָכֵן הִיא עֲשֵׂתָהּ מִצְוֹתוֹ, שֶׁכְּתוּב וַתִּפְתַּח הָאֶרֶץ אֶת פִּיהָ. אֲבָל כָּאֵן לֹא נִמְצָא מִי שֶׁגָּזַר, אֶלָּא רְצוֹן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה, וְהוֹאִיל וּרְצוֹנוֹ הָיָה בְּכָד, כְּתוּב וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֵתָנוֹן. מִמֶּנּוּ בָּא הַדְּבָר, וּמִמֶּנּוּ נִמְצָא.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הַסְתַּפְּלָתִי בְּפִרְשָׁה זֹאת וּבְדְבָרִים הַלְלוּ, וְנִרְאָה שֶׁאֵלּוֹ דְּבָרִים שֶׁלֹּא צְרִיכִים. וְכִי מֵאַחֵר שֶׁכְּתוּב וַיִּפְתַּח ה' אֶת פִּי הָאֵתָנוֹן, צְרִיךְ לְהִיּוֹת דְּבָרִים הַלְלוּ דְּבָרִים מְעֻלִּים, דְּבָרִי חֲכָמָה! וְאִם כְּמוֹ שֶׁהַתְּעוּרָרוֹ חֲבֵרִינוּ, שֶׁהוּא מִשְׁתַּבַּח שְׁסוּסָתוֹ רוּעָה בְּאֶחָד, וְהִיא שְׂבָה וְאוֹמְרָת: הֲלוֹא אֲנִי אֵתָנוֹן - מִכָּאֵן הָיָה לָהּ לִפְתָּח! וְהִיא לֹא פְתַחָהּ, אֶלָּא - מִה עֲשִׂיתִי לָךְ. וְאִם כֵּן, לָמָּה טָרַח הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִפְתַּח אֶת פִּיהָ בְּדְבָרִים הַלְלוּ?

אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְדָאִי בְּדְבָרִים הַלְלוּ לְמַדְנָה עַל דַּעַת בִּלְעָם שֶׁאֵינוֹ כְּדָאִי לְשׁוֹרָת עָלָיו רוּחַ הַקְדוּשׁ. וְלְמַדְנָה שֶׁהָרִי אֵין בְּאֵתָנוֹן זֶכֶל לְהִזְיֵק אוֹ לְהִיטִיב. וְלְמַדְנָה מֵאֵתָנוֹן זֶה שֶׁהָרִי אֵין כֹּחַ בְּבִהְמוֹת לְהַשְׁרֹת עֲלֵיהֶן דַּעַת שְׁלָמָה. בֹּא תִרְאָה, בִּלְעָם, בְּאוֹתוֹ דְּבוּר שֶׁל אֵתָנוֹן וּבְאוֹתָהּ דַּעַת טַפְשָׁה לֹא יָכוֹל לַעֲמֹד. בְּדַעַת עָלְיוֹנָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

וַתֵּאֱמַר לְבִלְעָם מִה עֲשִׂיתִי לָךְ. וְכִי בְּרִשְׁוִתִּי הָיָה לַעֲשׂוֹת טוֹב וְרָע? לֹא. שֶׁהָרִי בְּהִמּוֹת לֹא מִתְּנַהֲגוֹת אֶלָּא כַּמָּה שְׁמִנְהִיגִים אוֹתָן. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁאוֹתָהּ אֵתָנוֹן בִּלְעָם (בְּמִצְוֵהָ) יוֹתֵר, זֶה לֹא בְּרִשְׁוִתָּהּ, שֶׁהָרִי הוּא הַטְעִינָהּ בְּכַשְׁפִּי, וְעוֹמְדָת בְּרִשְׁוִתָּהּ.

וַיֵּאמֶר בִּלְעָם לְאֵתָנוֹן כִּי הִתְעַלְלָתָ בִּי. הָיָה לוֹ לְצַחֵק מִמֶּנָּה, וְהוּא הִשִּׁיב כְּטַפְשׁוֹת דְּבָרִיהָ לְעִמְתָּהּ. אִי צָחָקוֹ מִמֶּנּוּ, וְהָיָה קֵל בְּעִינֵיהֶם, וַיִּדְּעוּ שֶׁהוּא שׁוֹטָה. וְכִי אָמַר: כִּי הִתְעַלְלָתָ בִּי לוֹ יֵשׁ חֶרֶב בְּיָדִי. אָמְרוּ: שׁוֹטָה זֶה יָכוֹל לְהַשְׁמִיד עַמִּים בְּפִי, אִיךְ לֹא יָכוֹל לְהַשְׁמִיד אֶת אֵתָנוֹן וְהוּא צְרִיךְ חֶרֶב! וְלְמַדְנָה שֶׁאֵין כֹּחַ בְּבִהְמוֹת לְהַשְׁרֹת עֲלֵיהֶן רוּחַ אַחֲרֵת. שֶׁאִם יֵאמְרוּ בְּנֵי אָדָם, אִם יִדְּבְרוּ בְּבִהְמוֹת כַּמָּה דַּעַת שְׁלֵם יוֹצִיאוּ לְעוֹלָם - צֵא וְלִמַּד מֵאֵתָנוֹן זֶה, שֶׁהָרִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְתַח פִּיהָ, רָאָה דְּבָרִיהָ.

וַיְהִי בְּבִקְרָא וַיִּסַּח בִּלְעָם אֶת בִּלְעָם וְגו'. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, בִּלְעָם הָיָה חָכֵם בְּכַשְׁפִּים יוֹתֵר מִבִּלְעָם, פֶּרֶט שֶׁלֹּא הָיָה מְכוּן הַשָּׂעָה לְקַלֵּל. מִשָּׁל וְכו'. מִשּׁוֹם כֵּן, וַיִּסַּח בִּלְעָם אֶת בִּלְעָם וְגו'. הוּא הָיָה מִתְקִין אוֹתוֹ וְאוֹחִזוֹ לְכָל.

וַיַּעֲלֵהוּ בְּמוֹת בָּעַל. מִה זֶה וַיַּעֲלֵהוּ בְּמוֹת בָּעַל? אֶלָּא הַשְּׁגִיחַ בְּכַשְׁפֵּיו בְּאִיזָה צֶדֶד יֵאָחֵז בָּהֶם, וּמִצָּא שְׁעִתִּידִים יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת בְּמוֹת וְלַעֲבֹד לְבָעַל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב, וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי הַבָּעַל. וַיֵּרָא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם, רָאָה אֶת גְּדוּלֵי הָעָם וּמִלְכָם שְׁעוֹבָדִים לוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מלכים-א יח) וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם הַבָּעַל, וְכְתוּב (שם) אִם ה' הָאֱלֹהִים וְגו'. כִּיִּן שֶׁרָאָה בִּלְעָם שְׁעִתִּידִים יִשְׂרָאֵל לָזֶה, מִיָּד - וַיֵּאמֶר בִּלְעָם אֶל בִּלְעָם בְּנֵה לִי בָּזָה שְׂבָעָה מִזְבָּחַת.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי יְהוּדָה. אֶחָד אָמַר, כִּנְגֵד מִזְבָּחוֹת שֶׁל הָרָאוֹשִׁינִים הַקְרִיב אוֹתָם שְׂבָעָה מִזְבָּחוֹת. וְאֶחָד אָמַר, בְּחִכְמָה עֲשֵׂה הַכֵּל, וּמִצָּא שֶׁחֵלֶק יִשְׂרָאֵל בְּשָׁבַע דְּרָגוֹת נִקְשְׁרוּ. וּמִשּׁוֹם זֶה סִדֵּר שְׂבָעָה מִזְבָּחוֹת.

לְאָדָם שֶׁהָיָה לוֹ אֶהוּב אֶחָד שֶׁהִשְׁאִיר לוֹ אֲבִיו, וּבְנֵי אָדָם פָּחְדוּ לְהַתְקוּטָט עִמּוֹ בְּגִלְל אוֹתוֹ אוֹהֵב. לְיָמִים בָּא אָדָם אֶחָד וְרָצָה לְעוֹרֵר קִטְטָה עִמּוֹ. אָמַר: מִה אֶעֱשֶׂה? אִם אֶעֱרִי קִטְטָה עִמּוֹ, הָרִי אוֹתוֹ אוֹהֵב שֶׁקְשׁוּר אֵתוֹ, וְאִי לֹא אוֹכֵל. אָמַר: מִה אֶעֱשֶׂה? שֶׁלַח דּוֹרוֹן לְאוֹתוֹ אוֹהֵב. אָמַר אוֹתוֹ אוֹהֵב: וְכִי מִה יֵשׁ



לְאִישׁ הַזֶּה אֶתִּי! יְדַעְתִּי שֶׁזֶה בְּגִלְל אוֹתוֹ בֶּן אֶהוֹבִי. אָמַר: דּוֹרוֹן זֶה לֹא יִכְנַס לִפְנֵי. זָרְקוּ אוֹתוֹ לַכְּלָבִים שֶׁיֵּאכְלוּהוּ.

כָּךְ בִּלְעָם בָּא לְעוֹרֵר קִטְטָה בִּישְׂרָאֵל, וְרָאָה שֶׁלֹּא יָכוֹל, בְּגִלְל אוֹתוֹ אוֹהֵב עֲלִיוֹן שֶׁלָּהֶם. (כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כו) רָעַד וְרַע אֲבִיד אֶל תַּעֲזֹב) הִתְחִיל לְתַקֵּן לִפְנֵי דּוֹרוֹן. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רָשָׁע! וּמִה יֵשׁ לָךְ אֵלֵי! אֶתְּהָ רֹצֵחַ לְהַזְנוֹג אֶתִּי? הֲרִי דּוֹרוֹנָךְ מִזְמֶן לַכְּלָבִים. בֹּא וְרָאָה מִה כְּתוּב, וַיִּקְרַע אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם. וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לְשׁוֹן קָרִי וְטִמְאָה. דּוֹרוֹנָךְ יִמָּסֵר לְאֵלֶּה וְלֹא יִכְנַס לִפְנֵי.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, וַיִּקְרַע - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמו) לִפְנֵי קִרְתּוֹ מִי יַעֲמֵד. הוּא הִיָּה עֲתִיד שֶׁבֹאוֹתוֹ דּוֹרוֹן יִיכַל לִישְׂרָאֵל. מִה כְּתוּב? וַיִּקְרַע אֱלֹהִים. קָרַר עֲצָמוֹ מִמֶּה שֶׁהִיָּה חוֹשֵׁב, וַיִּקְרַע אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר, שֶׁהִתְעוֹרֵר עָלָיו מִצַּד הַטִּמְאָה.

רַבִּי אֲלֶעָזָר אָמַר, וַיִּקְרַע - בִּלְעָם חָשַׁב שֶׁבֹאוֹתוֹ דּוֹרוֹן יִכְנַס לְהַזִּיק אֶת יִשְׂרָאֵל, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָקַר אוֹתוֹ מִלִּפְנֵי דּוֹרוֹן. וַיִּקְרַע אֶת בִּלְעָם מִמֶּה שֶׁחָשַׁב, וַיִּקְרַע (אוֹתוֹ מֵאוֹתָהּ דְּרָגָה) אֶת אוֹתָהּ דְּרָגָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרַע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ל) יִקְרוּהָ עֲרֵבִי נָחַל. אָמַר לוֹ: רָשָׁע! אֵינְךָ כְּדָאִי לְהִתְקַשֵּׁר אֵלֵי וּלְהַכְנִס לִפְנֵי. דּוֹרוֹנָךְ נִמְסָר לַכְּלָבִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רָאָה, רָשָׁע זֶה הִיָּה גָעַל הַכֵּל, שֶׁלֹּא תִמְצָא בְּכָל הַפְּרָשָׁה הַזֶּה וַיֹּאמֶר ה' אֵל בִּלְעָם, אוֹ וַיְדַבֵּר ה', חֹס וְשָׁלוֹם. מִה כְּתוּב? וַיִּשָּׁם ה' דְּבַר בְּפִי בִלְעָם וְגו', כְּמִי שֶׁשָּׁם מַחֲסוֹם בְּפִי הַחֲמוּר שֶׁלֹּא יִסְטָה כָּאֵן אוֹ כָּאֵן. כָּךְ - וַיִּשָּׁם ה' דְּבַר בְּפִי וְגו'.

אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רָשָׁע! אֶתְּהָ חוֹשֵׁב שֶׁעַל יָדְךָ תִּהְיֶה וְתִתְקַיֵּם בְּרָכָה בְּבִנִי אוֹ הַהֲפָךְ - לֹא צָרִיכִים הֵם לָךְ, כְּמוֹ שְׂאוֹמְרִים לַצִּרְעָה וְכו'. אֲלָא אֶתְּהָ שׁוּב אֶל בְּלָק, וּכְשֶׁתִּפְתַּח פִּיד, לֹא יִהְיֶה בְּרִשׁוּתְךָ. וְלֹא בְּפִיד תִּלְוִי הַדְּבוּר, אֲלָא וְכֵה תִדְבֵּר. הֲרִי כֵה, שֶׁעֲתִיד לְבָרְכֶם כֵּה, תִּדְבֵּר בְּרִכַּת בְּנִי, שֶׁכְּשֶׁתִּפְתַּח פִּיד הִיא תִּדְבֵּר מִלִּים לְהִתְקַיֵּם עַל בְּנִי, שֶׁלֹּא אֲשָׁאִיר דְּבָרִים לָךְ.

בֹּא וְרָאָה שֶׁכָּךְ הוּא. כִּיּוֹן שֶׁבָּא בְּלָק, וּבְלָק שָׁמַע כָּל אוֹתָם דְּבָרִים, הִיָּה חוֹשֵׁב שֶׁמִּפִּי בִלְעָם יֵצֵאוּ, וְאָמַר: לִקְבִי אֵיבִי לִקְחִיתִּיךָ. אָמַר בִּלְעָם: קַח כְּשָׁפִים אֵלַי בְּיָדְךָ, כְּדִי לַעֲכָב כָּאֵן אֶת הַכֹּהֵן הַזֶּה. וְאִם תִּיכַל לַעֲכָבָה (לְעַקְרָהּ) בְּכָשָׁפִים הַלְלוּ, אֲנִי אֶעֱקֹר אוֹתָהּ מֵאוֹתָם דְּבָרִים שֶׁהִיא אִמְרָה.

מִה כְּתוּב? הַתִּיַּצֵּב כֵּה עַל עֲלִיתְךָ. בְּזֶה וּבְכָשָׁפִים הַלְלוּ תַעֲכָב אוֹתָהּ, וְאֵנְכִי אֶקְרָה כֵּה. כְּלוֹמַר, אֶעֱקֹר אוֹתָהּ מִהַדְּבָרִים הַלְלוּ. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רָשָׁע! אֲנִי אֶעֱקֹר אוֹתְךָ! מִה כְּתוּב אַחֲרָיו? וַיִּקְרַע אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם. וְאוֹתוֹ דְּבַר הָרִים קוֹל בְּדְבוּרִים שֶׁל כֵּה. וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל בְּלָק וְכֵה תִדְבֵּר. כֵּה תִדְבֵּר בְּנִדְאִי.

בֹּא וְרָאָה, בְּתַחֲלָה לֹא כְּתוּב הַתִּיַּצֵּב כֵּה עַל עֲלִיתְךָ, אֲלָא הַתִּיַּצֵּב עַל עֲלִיתְךָ וְאֵלֶּכָה אוֹיְלִי יִקְרָה ה' לִקְרֹאתִי. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁכֵּה אִמְרָה אוֹתוֹ בְּרִכּוֹת, אִזּוֹ אָמַר, הַתִּיַּצֵּב כֵּה עַל עֲלִיתְךָ וְאֵנְכִי אֶקְרָה כֵּה.

לָכֵה אֶרֶץ לִי יַעֲקֹב, כְּלוֹמַר לָקֵט. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, זֶרֶק אוֹתָם מֵאוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁהֵם עוֹמְדִים בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א-ב) צִדָּה אוֹרָה. אָמַר, אִם תִּיכַל לְזָרֵק (אוֹתָם מֵאוֹתָהּ דְּרָגָה) אֶת אוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁלָּהֶם, הֲרִי כָלֵם יַעֲקֹרוּ מִהַעוֹלָם. וּלְכֵה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל שֶׁלְמַעֲלָה, שִׁימָצָא רִגְזוֹ לִפְנֵי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ז) וְאֵל זַעֵם בְּכָל יוֹם.

כִּי מֵרֹאשׁ צָרִים וְגו'. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵרֹאשׁ צָרִים - אֵלַי הֵם הָאֲבוֹת, שֶׁכְּתוּב (ישעיה נא) הִבִּטּוּ אֶל צוּר חֲצִבְתָּם. וּמִגְבְּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ - אֵלַי הָאֲמֵהוּת. כִּיּוֹן מִצַּד זֶה בֵּין מִצַּד זֶה לֹא יָכוֹלִים לְהִתְקַלֵּל.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, כִּי מֵרֹאשׁ צָרִים - מִי יָכוֹל לִישְׂרָאֵל, שֶׁהֲרִי הוּא אֲחוּז מֵרֹאשׁ שֶׁכָּל הַצּוּרִים יוֹצְאִים. וּמִי אֵלַי צָרִים? גְּבוּרוֹת, שֶׁהֲרִי כָל דִּינֵי הָעוֹלָם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ גְּבוּרוֹת, וְהֵם נִאֲחָזִים בָּהֶן. וּמִגְבְּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ - אֵלַי שְׁאֵר הַמַּחֲנוֹת (כְּתָרִים) שֶׁאֲחוּזִים בָּהֶם. הֵן עַם לְבָדָד וְגו', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב) ה' בָּדָד יִנְחֵנוּ.

מִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגו', הֲרִי פִרְשׁוּהוּ. אֲלָא אָמַר רַבִּי יוֹסִי, שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן - יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל. בְּתַחֲלָה יַעֲקֹב, וְאַחֲרָיִךְ יִשְׂרָאֵל. וְאַף עַל גַּב שֶׁהַכֵּל אֶחָד - שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן, שֶׁהֲרִי דְרָגָה עֲלִיוֹנָה הִיא יִשְׂרָאֵל.

מִי מִנֵּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וְגו'. לְמַטָּה, מִה זֶה עֶפְרַיִם? רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, זֶה שֶׁכְּתוּב בּוֹ (ישעיה מא) יִתֵּן כַּעֲפָר חֲרָבוֹ וְגו'. מִי חֲרָבוֹ? הֲרִי דְדוּעַ, שֶׁכְּתוּב (שם לד) חֲרָב לְהִי מִלֵּאָה דָם. עֶפְרַיִם, אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ נִבְרָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁכְּתוּב (בראשית ב) וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפְרַיִם וְגו'. וּמֵאוֹתוֹ עֶפְרַיִם כְּמִה חִילּוֹת וְכְמִה מַחֲנוֹת יֵצְאוּ, כְּמִה שֶׁלֵּהֲבוֹת, כְּמִה שׁוֹמְרֵי חֹק וּמִנְהֲגִים, כְּמִה חֲצִים, כְּמִה בְּלִיסְטְרָאוֹת, כְּמִה רְמָחִים וְחֲרָבוֹת וְכָלִי זֶן נִמְצְאוּ מֵאוֹתוֹ עֶפְרַיִם. מִי מִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כה) הִיֵּשׁ מִסְפָּר לְגִדּוּדָיו.

וּמִסְפָּר אֶת רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל. רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל הִיא ה"א, וְדְבַר אֶחָד הִיא. רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג) רַבֵּץ תַּחַת מִשְׁאוֹ, רַבֵּיעַ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שיר השירים ג) מִטָּתוֹ שֶׁלְשִׁלְמוֹה. דְּבַר אַחֵר רַבֵּעַ - כְּמוֹ רַבֵּיעִית

מישראל למטה, רבע נקרא לפי הכתרים משמע דוד, שהוא רגל רביעית של הכסא.

דבר אחר מי מנה עפר יעקב וגו' - כל אלו שחשובים עפר, כמו שבארנו. ומספר את רבע ישראל, שכתוב היש מספר לגדודיו. רבע ישראל כמו שבארנו. דבר אחר מי מנה עפר - אלו מצוות שהם בעפר, בזריעה, בנטיעה, בקצירה, והרי פרשיה החברים. ומספר את רבע, כמו שבארנו (ויקרא יא) בהמתד לא תרביע. (אמר רבי אבא, בלק חכם היה בכשפיו בבלעם, פרט שלא ידע לכוון השעה לקלל).

וישא משלו ויאמר. וידבר לא כתוב. מה זה וישא משלו? רבי חייא אמר, הוא היה מרים קול לאותו מדבר, וישא משלו בלעם. ויאמר הכה הזאת, כמו שכתוב וכה תדבר, ואמירה היא ממנה.

בא וראה, כיון שראה בלעם שבכל כשפיו ובכל אותו דורון לא כל לעקר את אותה כה, כמו שבארנו ואנכי אקרה כה, אעקר את הכה הזאת - אמר לו הקדוש ברוך הוא: רשע! אתה סבור לעקר אותה? אני אעקר אותך משלשלותיך. מה כתוב? ויקר אלהים אל בלעם, כמו שבארנו. אחר כך, כיון שראה שלא יכל, חזר ואמר, וברך ולא אשיבנה. ולא אשיבנה היה צריך לו לומר! אלא ודאי ולא אשיבנה לאותה שכתוב עליה כ"ה, וכה תדבר. איני יכול להחזירה.

אמר בלעם: בשתי דרגות רציתי להכנס בהם; רציתי להכנס בהם מדרגת יעקב ולא זכלתי. רציתי להכנס בהם מצד אחר של ישראל ולא זכלתי. מה הטעם? משום ששם זה או זה לא נקשר במינים רעים. זהו שכתוב לא הביט און ביעקב וגו'.

למדנו, שתי דרגות הן: נחש וקסם. כנגדן - עמל ואון. אמר בלעם: הרי ודאי נמצאתי כנגד אלה - יעקב וישראל. און כנגד יעקב, שהוא קשור בנחש. עמל כנגד ישראל, שקשור בקסם. כיון שראה שלא יכל, אמר, ודאי לא הביט און ביעקב וגו'. מה הטעם? משום שה' אלהיו עמו וגו'.

ואם תאמר, באלה לא זכלתי, בקסם ונחש זכלתי - כתוב כי לא נחש ביעקב וגו'. ולא עוד, אלא שכל הכחות שלמעלה וכל מחנותיהם כלם, לא יודעים ולא מסתכלים בנימוסי המלך העליון עד ששואלים לשנים הללו - יעקב וישראל. ומה אומרים? מה פעל אל. אמר רבי אלעזר, כל הדברים הללו, כה אמר. והוא הרים קול כנגדה ולא ידע מהו, ולא נשמע פרט לקולו.

הן עם כלביא יקום וגו'. מי עם תקיף כמו ישראל. בשעה שמאיר הבקר, קם ומתגבר בארי לעבודת רבונם בכמה שירים, בכמה תשבחות. משתדלים בתורה כל היום, ובלילה לא ישכב וגו'. כשרוצה האדם לשכב על מטתו, מקדש את השם העליון, ממליכו למעלה ולמטה. כמה שומרי החקים מתקשרים לפנייהם בשעה שפותחים פיהם על מטתם בשמע ישראל, ומבקשים רחמים לפני המלך הקדוש בכמה פסוקי רחמים.

רבי אבא אמר, הן עם כלביא יקום - עתידים העם הזה לקום על כל עמים עובדי כוכבים ומזלות באריה גבור ותקיף, ויתנפלו עליהם. דרך כל האריות לשכב על טרפם, אבל עם זה לא ישכב עד יאכל טרף.

דבר אחר הן עם כלביא יקום - להקריב קרבנות ועולות לפני מלכם על גבי המזבח. ולמדנו, בשעה שהקריב היה נשרף על גבי המזבח, היו רואים דמות אריה אחד רבוץ על אותו קרבו ואוכל אותו.

ואמר רבי אבא, אוריאל מלאך עליון היה, וראו אותו בדמות אריה תקיף רובץ על המזבח ואוכל את הקרבנות. וכשישראל לא היו זכאים כל כך, היו רואים דמות כלב אחד חצוף רובץ עליו, אז היו ישראל יודעים שצריכים תשובה, ואז שבים. לא ישכב וגו' - אלו קרבנות הלילה, כמו עולות. ודם חללים ישפתה, שהקדוש ברוך הוא עורך קרב שלהם על שונאיהם.

רבי אלעזר אמר, לא ישכב, מהו לא ישכב? אלא בכל לילה ולילה כשבו אדם הולך במצוות רבונו, לא שוכב על מטתו עד שהורג אלה ומאחז ועשרים וחמש מאותם מינים רעים ששורים עמו. רבי אבא אמר, אלה הם מצד שמאל, שכתוב (תהלים צא) יפל מצדך אלה, כמו שכתוב (שם קמט) יעלו חסידים בקבוע וגו', רוממות אל בגרונם וגו', לעשות נקמה וגו'. זהו שכתוב לא ישכב וגו', וזהו לעשות בהם משפט וגו'.

אמר רבי חזקיה, כנגד שלש הפעמים שהכה את אתונו והטעינה בכשפיו, התברכו ישראל שלש פעמים. רבי חייא אמר, כנגדו התברכו ישראל שלש פעמים, שעולים ישראל להראות לפני המלך הקדוש.

וירא בלעם כי טוב בעיני ה' וגו', ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים וגו'. מה זה לקראת נחשים? אמר רבי יוסי, שהפעמים הראשונות הללו היה הולך בכל כשפיו ורצה לקלל את ישראל. כיון שראה רצון הקדוש ברוך הוא שאמר שוב אל בלק, שהרי דבוריך לא רוצים בני - דבור אחר מזמן מהכה הזאת, כמו שכתוב וכה תדבר. כה תדבר - ולא אתה. כה תדבר - ששולטת על כל השליטים, מכשפים וקוסמים ומינים רעים שלא יכולים להרע לבני. ואז רצה להסתכל בהם בעין רעה.

בא וראה, רשע זה כשהסתכל בישראל, היה מסתכל בשתי דרגות אלו - יעקב וישראל - להרע להם, או בזה או בזה בכשפיו. בגלל כך כל ברכות וברכות, יעקב וישראל התברכו. וישראל בלעם כי טוב וגו'. במה ראה? ראה שבשעה שפני המלך מאירות, מינים רעים לא עומדים בקיומם, וכל הכשפים וכל הקסמים לא עולים בכשפיהם.

בא וראה, בשתי הפעמים האלה כתוב ויקר; ויקר אלהים. ויקר ה' אל בלעם וגו'. וכתוב וזה תדבר. ועכשו, כיון שראה שהרי לא נמצא רגז וכשפיו לא עלו, אז - ולא הלך בפעם בפעם וגו'. כיון שהפריד והעלה עצמו מכשפיו, התחיל (ברוח אחרת) בהתעוררות אחרת - לשבח את ישראל. אמר רבי יהודה, איזו התעוררות כאן? אמר לו, (רוח אלהים ולא רוח ה', אלא) התעוררות של רוח אחת מצד שמאל, אותו שהתקשרו תחתיו אותם מינים וכשופים שלו.

אמר רבי אלעזר, כך למדנו, שאפילו בזמן הזה לא שרתה בו רוח הקדש. אמר לו רבי יוסי, אם כך, הרי כתוב ותהי עליו רוח אלהים, ובכל אותו פעמים אחרות לא כתוב בהן כך. אמר לו, כך זה. בא וראה, כתוב (משלי כב) טוב עין הוא יברך, והרי פרשוה, אל תקרי יברך אלא יברך. ובלעם היה רע עין, שלא נמצא רע עין בעולם כמותו, שבכל מקום שהיה מסתכל בעיניו, היה מתקלל.

ועל זה אמרו, מי שמעביר בנו בשוק ופוחד מעין רעה, ישים סודר על ראשו כדי שיעין רעה לא תוכל לשלט בו. גם כאן, כיון שראה בלעם שלא יכול בכשפיו ובקסמיו להזיק לישראל, רצה להסתכל בהם בעין רעה, בגלל שבכל מקום שהיה מסתכל בעיניו הרעות, היה מתקלל.

בא וראה מה רצונו כנגד ישראל. כתוב וישת אל המדבר פניו, כתרגומו: (ושם פניו) (כנגד העגל) לעגל שעשו ישראל במדבר, כדי שיהיה לו צד סיוע להרע להם.

קצת ראה מה כתוב, וישא בלעם את עיניו ויירא את ישראל. רצה להסתכל בהם בעין רעה. בשעה זו אלמלא הקדים הקדוש ברוך הוא רפואה, היה מאבד אותם בהסתכלות עיניו. ואיזו רפואה נתן הקדוש ברוך הוא לישראל באותה שעה? זהו שכתוב ותהי עליו רוח אלהים. ותהי עליו, על ישראל הוא אומר. כמי שפורש סודר על ראש התינוק כדי שלא תשלט בו עינו.

אז התחיל ואמר, מה טובו אהליך יעקב. בא וראה, כל מי שרוצה להסתכל בעין רעה, לא יכול, אלא כשמשבח ומכבד את אותו הדבר שרוצה לקלל בעין רעה. ומה דרכו? אמר, ראו כמה טוב זה, כמה נאה זה! כדי שתשלט בו עין רעה. גם כאן אמר, מה טובו אהליך יעקב, כמה יפים הם, כמה נאים הם, כמה נטיעות יפות שנגטעו מהם, דומים לאותן נטיעות שנטע הקדוש ברוך הוא בגן עדן נאות. מי יתן ואלו (שאלו) הנטיעות נמצאו מאותם עניים שבהם.

יזל מים מדליו וגו'. לאדם שהיו לו ידים יפות נאות למראה. עבר אדם אחד בעל עין הרע, הסתכל באותן ידים, והתחיל לשבח. אמר: כמה יפות הן, כמה נאות הן, ראו אצבעות שנגזרו מיפי עליון! אחר כך אמר: מי יתן ידים אלו ששורות בין אבנים יקרות ובלבושי כבוד של ארנמן (בביתנו וכו') בתיבה שלו) בביתו להשתמש בהן, ויהיו גנוזות בתיבה שלו.

כך בלעם, התחיל לשבח: מה טובו אהליך, ראו כמה יפים, כמה נאים וכו'. אחר כך אמר, יזל מים מדליו, לא תמצא נטיעה לפה זו, נטיעת התורה, מחוץ לאותם עניים (דליו, פלומר מסכנים) (משכנות). וזרעו במים רבים, שלא יגדל ולא ירבה רוח הקדש.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: רשע! לא יוכלו עיניך להזיק, הרי פרישת הקדש עליהם. ואז אמר: אל מוציאו ממצרים וגו', הרי לא יכולים כל בני העולם להזיק להם, שהרי כח תפיף עליון אחוז בהם, ומיהו? אל מוציאו ממצרים. ולא עוד, אלא כתועפת ראם לו, שלא יכול בן אדם להושיט ידיו עליו מתוך גבהו. ומשנמצא בזקיפות עליונה כך, יאכל גוים צריו וגו', ואין מי שיכול להזיק להם.

ואפילו בזמן שלא זקוף, לא יכולים. זהו שכתוב כרע שכב. לא פוחד, בגלל שנמצא גבור כארי וכלביא, אפילו כשהם בין העמים, וכרע ושכב ביניהם, כארי הוא ימצא בנימוסי התורה, בדרכי התורה. (ואף על פי כן) יש להם שלטון ברבונם שאפילו כל מלכי העולם לא יעקרו אותו, כאריה זה כששוכב על טרפו לא יכולים להקימו ממנו. זהו שכתוב כרע שכב כארי וגו'.

אמר רבי אלעזר, לא נמצא בעולם חכם להזיק כמו בלעם הרשע, שהרי בתיחלה היה נמצא במצרים, ועל ידו קשרו המצרים קשר על ישראל שלא יצאו מעבודתם לעולמים. וזהו שאמר, מה אוכל להזיק להם? שהרי אני עשיתי שלא יצאו מעבודת המצרים לעולמים, אבל אל מוציאו ממצרים, ונגדם (ונגדו) לא יכולים חכמים ומכשפים של העולם.

ועתה הנני הולך לעמי וגו'. רבי יהודה פתח, (דברים כג) לא תסגיר עבד אל אדניו וגו' עמך ישב בקרבך. כמה חביבים דברי התורה. כמה חביבה התורה לפני הקדוש ברוך הוא. כמה חביבה התורה שהוריש אותה הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל. בא וראה, בשעה שיצאו ממצרים, שמע בלעם שהרי

כִּשְׁפֵּי וּקְסָמֵי וְכָל אוֹתָם קִשְׁרִים לֹא עָלוּ בְּיִשְׂרָאֵל, הִתְחִיל לִגְרֹד עֲצָמוֹ וּלְמַרְט רֹאשׁוֹ. הִלָּךְ לְאוֹתָם הָרִי הַחֹשֶׁךְ, וְהִגִּיעַ לִפְנֵי אוֹתָם שֶׁלִּשְׁלָאוֹת בְּרָזָל.

וְכֵן הוּא דָּרָךְ מִי שְׁמַגִּיעַ אֲלֵיהֶם. כִּינּוּ שֶׁנִּכְנַס הָאָדָם בְּרֹאשׁ הַהָרִים, רֹאָה אוֹתוֹ עֲזָא"ל, אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא גְלוֹי עֵינָיו, מִיָּד אוֹמֵר לַעֲזָא"ל. אִזּוֹ נוֹתֵנִים קוֹל, וּמִתְכַּנְּסִים אֲלֵיהֶם נְחָשִׁים גְּדוֹלִים שְׂבוּעָרִים וְסוּבָבִים אוֹתָם. שׁוֹלְחִים חֵיהָ קִטְנָה מוֹל הָאָדָם, וְלִמְדָנוּ, כִּמִּין חֲתוּל הִיא, וְרֹאשָׁה כְּרֹאשׁ הַנְּחָשׁ, וְשָׁנֵי זַנְבוֹת לָהּ, וְיָדֶיהָ וְרַגְלֶיהָ קִטְנוֹת. בֶּן אָדָם שֶׁרֹאָה אוֹתָהּ, מְכַסֶּה פָּנָיו, וְהוּא מְבִיא קִטְרֶת אַחַת מִשְׁרַפֶּת תְּרַנְגוּל לָבֹן, זֹרֶק בְּפָנֶיהָ, וְהִיא בָּאָה עִמּוֹ.

עַד שְׁמַגִּיעַ לְרֹאשׁ הַשְּׁלִשְׁלָאוֹת, וְאוֹתוֹ רֹאשׁ הַשְּׁלִשְׁלָאוֹת נְעוּץ בְּקִרְקַע וּמַגִּיעַ עַד הַתְּהוֹם. וְשֶׁם בְּתֵהוֹם עֲמוּד אֶחָד שֶׁנְּעוּץ בְּתֵהוֹם הַתְּחִתוֹנָה, וּבְאוֹתוֹ עֲמוּד קֶשֶׁר רֹאשׁ הַשְּׁלִשְׁלָאוֹת. כִּשְׁמַגִּיעַ הָאָדָם לְרֹאשׁ הַשְּׁלִשְׁלָאוֹת, מִכָּה בָּהּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְהֵם קוֹרְאִים לוֹ, וְאִזּוֹ כּוֹרֵעַ וּמִשְׁתַּחֲוֶה עַל בְּרָכָיו, וְהוֹלֵךְ וְאוֹטֵם עֵינָיו עַד שְׁמַגִּיעַ אֲלֵיהֶם. אִזּוֹ יוֹשֵׁב לִפְנֵיהֶם, וְכָל אוֹתָם נְחָשִׁים סוּבָבִים אוֹתוֹ מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה. פּוֹתֵחַ עֵינָיו וְרֹאָה אוֹתָם, מִזְדַּעֵץ וְנוֹפֵל עַל פָּנָיו וּמִשְׁתַּחֲוֶה כִּנְגָדָם.

אַחֵר כֵּן מְלַמֵּדִים אוֹתוֹ כְּשִׁפִּים וּקְסָמִים, וְיוֹשֵׁב לִפְנֵיהֶם חֲמִשִּׁים יוֹם. כִּשְׁמַגִּיעַ הַזָּמָן לָלֶכֶת לְדַרְכּוֹ, אוֹתָהּ הַחֵיהָ וְכָל אוֹתָם נְחָשִׁים הוֹלְכִים לִפְנֵיו עַד שִׁיּוּצָא מִהַהָרִים בֵּין אוֹתוֹ חֹשֶׁךְ תִּקְוִי.

וּבִלְעָם, כִּשְׁהִגִּיעַ לִפְנֵיהֶם, הוֹדִיעַ לָהֶם דָּבָר, וְהִסְגִּיר עֲצָמוֹ בְּהָרִים עִמָּם. וְרָצָה לְקַטְרֵג עֲלֵיהֶם לְהַשִּׁיב אוֹתָם לְמִצְרַיִם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּלְבָב וְקִלְקַל כָּל חֲכָמַת הָעוֹלָם וְכָל כְּשׁוּפֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יוֹכְלוּ לְקַרֵּב אֲלֵיהֶם.

בֹּא וְרֹאָה, כָּעֵת, כִּינּוּ שֶׁרָאָה בִלְעָם שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְהַזִּיק לְיִשְׂרָאֵל, הִחְזִיר עֲצָמוֹ, וְהַמְלִיךְ אֶת בָּלָק, מֶה שֶׁלֹּא רָצָה מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהַזִּיק לָהֶם. וְעֲצָתוֹ הִיטָה בְּאוֹתוֹ נִקְבוֹת מִדָּן שֶׁהוּא יָפוֹת, וְאַלְמָלָא שְׁאֵמֵר לוֹ מִשָּׁה, לֹא הִיטִיתִי יוֹדֵעַ, שֶׁפְּתוּב הוּא הֵנָּה הִיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבֵּר בִּלְעָם.

כִּינּוּ שֶׁרָאָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲצָתוֹ, אָמַר: הָרִי וְדָאִי יָפֵל בְּעֲצָתָךְ. מֶה עָשָׂה? אוֹתוֹ כֵּן שֶׁשׁוֹלֵט עַל כָּל הַכְּשָׁפִים, הִרְאָה לוֹ סוֹף הַכֵּל, וְכִי יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת לְזַמֵּן רְחוֹק. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֵין רָאָה, וְיִדְבָּרִים נֶאֱמָרוּ מֵאוֹתוֹ שְׁעוּמָד עָלָיו, וְהָרִי פָּרְשׁוּהָ. וַיֵּשֶׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר. מִי שֵׁשׁ לוֹ לֹמֶר. מֶה הַטַּעַם? בְּשִׁבִּיל שֶׁלֹּא יִתְקַיֵּמוּ דְבָרֵי גַעַל בְּרָצוֹן עָלָיו, (וּבְשִׁבִּיל שֶׁיִּתְקַיֵּמוּ דְבָרִים שֶׁלֹּמַעֲלָה) בְּדַעַת עֲלִיזָה בְּתוֹרָה.

אֲרָאנוּ וְלֹא עָתָה, שֶׁהָרִי דְבָרִים אֵלוֹ - מֶהֱם הִתְקַיֵּמוּ בְּאוֹתוֹ זָמַן, וּמֶהֱם לְאַחֵר זָמַן, וּמֶהֱם בְּזָמַן מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ. שְׁנֵינוּ, עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִבְנוֹת אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְלְהַרְאוֹת כּוֹכָב אֶחָד קְבוֹעַ נוֹצֵץ בְּשִׁבְעִים רָצִים, וּבְשִׁבְעִים רוּחוֹת מְאִירוֹת מִמֶּנּוּ בְּאֲמָצֵעַ הָרְקִיעַ, וְיִבְלְעוּ בוֹ שִׁבְעִים כּוֹכָבִים אֲחֵרִים, וְיִהְיֶה מְאִיר וְלוֹהֵט שִׁבְעִים יוֹם.

וּבַיּוֹם הַשְּׁשִׁי יִרְאָה בְּכִ"ה לַחֲדָשׁ הַשְּׁשִׁי, וְיִתְכַּנַּס בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לְסוֹף שִׁבְעִים יוֹם. יוֹם רֹאשׁוֹן יִרְאָה בְּעִיר (אַחַת) שֶׁל רוֹמָא, וְאוֹתוֹ יוֹם יָפֵלוּ שְׁלֹשׁ חוֹמוֹת עֲלִיזוֹת מֵאוֹתָהּ עִיר שֶׁל רוֹמָי, וְהִיכָל גְּדוֹל יָפֵל, וְשָׁלִט אוֹתָהּ הָעִיר יָמוּת. אִזּוֹ יִתְפַּשֵּׁט אוֹתוֹ כּוֹכָב לְהַרְאוֹת בְּעוֹלָם, וּבְאוֹתוֹ זָמַן יִתְעוֹרְרוּ קְרִיבוֹת חֲזָקִים בְּעוֹלָם לְכָל אֲרֻבָּעָה צְדָדִים, וְאַמּוֹנָה לֹא תִמָּצֵא בֵּינֵיהֶם.

וּבְאֲמָצֵעַ הָעוֹלָם, כִּשְׁיֵאִיר אוֹתוֹ כּוֹכָב בְּאֲמָצֵעַ הָרְקִיעַ, יָקוּם מְלֻךְ אֶחָד גְּדוֹל וְשׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, וְתִתְגַּאֲהַר רוּחוֹ עַל כָּל שְׂאֵר הַמְּלָכִים, וְיַעֲזוּר קְרִיבוֹת בְּשָׁנֵי צְדָדִים וְיִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם.

וּבַיּוֹם שֶׁיִּבְרָא (שִׁיתְכַּסֶּה) הַכּוֹכָב, תִּזְדַּעֵץ הָאֲרֶץ הַקְדוּשָׁה אֲרֻבָּעִים וְחֲמִשָּׁה מִיָּלִים סָבִיב הַמְּקוֹם שֶׁבּוֹ הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְתִתְגַּלֶּה מַעְרָה אַחַת מִתַּחַת הַקִּרְקַע. וּמֵאוֹתָהּ מַעְרָה תִּצָּא אֵשׁ חֲזָקָה לְשַׂרְף אֶת הָעוֹלָם. וּמֵאוֹתָהּ מַעְרָה יִגְדֵּל עוֹף (עֶנָף) אֶחָד גְּדוֹל עָלָיון שֶׁיִּשְׁלַט בְּכָל הָעוֹלָם, וְלוֹ תִּתְּנוּ הַמְּלָכוֹת. וְקִדּוּשִׁים עָלִיזִים יִתְכַּנְּסוּ אֵלָיו, וְאִזּוֹ יִתְגַּלֶּה מְלֻךְ הַמְּשִׁיחַ בְּכָל הָעוֹלָם, וְלוֹ תִּתְּנוּ הַמְּלָכוֹת.

וּבְנֵי הָעוֹלָם, בְּשָׁעָה שִׁיתְגַּלֶּה, יִהְיוּ נִמְצָאִים בְּצָרָה אַחֵר צָרָה, וְשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל יִתְגַּבְּרוּ, אִזּוֹ יִתְעוֹרֵר רוּחַ הַמְּשִׁיחַ עֲלֵיהֶם וְיִכָּרֵת לְאָדָם הַרְשָׁעָה, וְכָל אֲרֶץ שְׁעִיר יִשְׂרָאֵל בָּאֵשׁ. אִזּוֹ פְּתוּב, וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חֵיל. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב, וְהָיָה אָדָם יִרְשָׁה וְהָיָה יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבּוֹ. אוֹיְבָיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאִזּוֹ - וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חֵיל. וּבְזָמַן הַהוּא יָקִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹתִים שֶׁל עַמּוֹ וְיִשְׁתַּכַּח מֶהֱם הַמּוֹת. זֶה שֶׁפְּתוּב (תַּהֲלִים קִיח) יָמִין ה' עֹשֶׂה חֵיל. לֹא אֲמוֹת כִּי אֲחִיָּה. וְכְתוּב (עוֹבַדִּיה א) וְעָלוּ מוֹשָׁעִים וְגו'. וְאִזּוֹ (זְכַרְיָה יד) וְהָיָה ה' לְמֻלָּךְ.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, מֶהוּ שֶׁפְּתוּב (ישעיה נה) כִּי בְשִׁמְחָה תִּצָּאוּ וְגו'! אֲלָא כֹּאשֶׁר יִצָּאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת, שְׁכִינָה יוֹצֵאת עִמָּהֶם וְעִמָּה יִצָּאוּ. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב כִּי בְשִׁמְחָה תִּצָּאוּ. שְׁשׁוֹן - זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. רַבִּי יִצְחָק אָמַר - זֶה צָדִיק. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (שם נא) שְׁשׁוֹן וְשִׁמְחָה יִמָּצֵא בָּהּ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, צָדִיק נִקְרָא שְׁשׁוֹן, וּמִיּוֹם שֶׁכִּנְסֶת יִשְׂרָאֵל נִפְלָה בְּגָלוּת, נִמְנָעוּ בְּרִכּוֹת מִלְרִדֵּת לְעוֹלָם מִזֶּה הַצָּדִיק. בְּזָמַן הַהוּא מֶה פְּתוּב? (ישעיה יב) וְשִׂאֲבָתָם מִים בְּשְׁשׁוֹן, זֶה צָדִיק. מִמַּעַיְנֵי הַיְּשׁוּעָה

- אלו אבא ואמא. דבר אחר, אלו גצ"ח והו"ד, והכל ממקורות עמקים הנובעים. ואז, (שם) ואמרת ביום ההוא אודך ה' וגו', צהלי ורמי יושבת ציון וגו'. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. ימלך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת פינחס

וידבר ה' אל משה לאמר. פינחס בן אלעזר וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי א) שמע בני מוסר אביו ואל תטש תורת אמו. שמע בני מוסר אביו - זה הקדוש ברוך הוא. ואל תטש תורת אמו - זו כנסת ישראל. מה זה מוסר אביו? מוסר זו התורה, שיש בה כמה תוכחות, כמה ענשים, כמו שנאמר (שם ג) מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקח בתוכחתו.

ומשום שכל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה זוכה שיפתחו לו כמה שערים לעולם ההוא, כמה אורות - בשעה שיצא מהעולם הזה היא מקדימה לפניו, והולכת לכל שומרי השערים, מכריזה ואומרת: (ישעיה כו) פתחו שערים ויבא גוי צדיק! התקינו כסאות לכלוני עבד המלך! שאין שמחה לקדוש-ברוך-הוא אלא במי שמשתדל בתורה, כל שכן אדם שמתעורר בלילה להשתדל בתורה, שהרי כל הצדיקים שבגן עדן מקשיבים לקולו, והקדוש ברוך הוא נמצא ביניהם, כמו שפרשנו (שיר השירים ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני.

רבי שמעון אמר, פסוק זה יש בו סוד חכמה. היושבת בגנים - זו כנסת ישראל שהיא בגלות עם ישראל והולכת עמם בצרתם. חברים מקשיבים לקולך - מחנות עליונים כלם מקשיבים לקולך, לקול תשבחתך בגלות. השמיעני, כמו שנאמר (שיר השירים ב) הראני את מראיך השמיעני את קולך. השמיעני קול אותם החברים שמשתדלים בתורה, שהרי אין תשבחת לפני כחותם שמשתדלים בתורה.

אמר רבי שמעון, כפיכח כל אותם שזכאים להשתדל בתורה, ומכשנחצה הלילה ובאים עם המלכה כשמאיר היום לקבל פני המלך, מתחזק ויורש בשכינה. ולא עוד, אלא ששורה בו חוט של חסד, כמו שבארנו.

בא וראה, כל מי שזוכה להתחזק בשכינה, ישמר עצמו מאותם דברים שאחוזים מולה, כמו מי? אותם שלא משקרים באות הקדוש, כגון בת אל נכר. וכל מי ששומר עצמו, כפיכח כנסת ישראל אחוזה בו ושומרת אותו והיא מקדימה לו שלום, וכל שכן אם זוכה וקונה את זה.

ואמר רבי שמעון, ראויים היו ישראל להיות משמדים באותה שעה, פרט לזה שהקדים פנחס למעשה הזה ושכח את הרגו. זהו שכתוב פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב וגו'. דבר אחר פינחס בן אלעזר וגו' - אמר רבי שמעון, בן בן פעמים, בא להשלים האבדה (המעשה).

אמר רבי שמעון, אדם זה שנוטל גלגול הנשמה ולא זכה להתתקן בו, כאלו משקר באמת המלך, ואני קורא עליו פסוק זה, (ויקרא ה) או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר. וכחש בה, טוב לו שלא נברא.

שנינו, צדיק גמור אינו נדחה, וצדיק שאינו גמור נדחה. מיהו צדיק גמור ומיהו צדיק שאינו גמור? וכי מי שלא שלם בדבריו נקרא צדיק? אלא צדיק גמור, ידוע שהרי לא לוקח גלגולים עקמים, ובירשתו בונה בנין, ומתקין חומות, וחוצב בורות ונוטע אילנות.

צדיק שאינו גמור בונה בנין בירשה אחרת, חופר בה בורות ועוד, הרי התקין אבני יסוד כמו מקדם ועמל בה, ולא ידע אם נשאר שלו. מצדו הוא נקרא טוב וצדיק, ומצד אותה ירשה לא כך.

לאדם שבונה בנין יפה, נאה למראה, הסתכל ביסוד וראה אותו שוקע עקם מכל הצדדים. הרי הבנין לא שלם עד שסותר אותו ומתקין אותו כמקדם. מצד אותו בנין שלו נמצא טוב ויפה - מצד היסוד רע ועקם, ולכן לא נקרא מעשה שלם, לא נקרא בנין שלם. בגלל כך נקרא צדיק שאינו גמור, ונדחה. ועל זה (חבקוק א) כבלע רשע צדיק ממנו.

בא וראה, מי שמקנא לשם הקדוש של הקדוש ברוך הוא, שאפלו לא יזכה לגדלה ולא יהיה ראוי לה, (שירש אותה) ירויח אותה ויקח אותה. פנחס לא היה ראוי לה באותו זמן, ומשום שקנא לשם רבונו הרויח את הכל, ועלה לכל והתתקן בו הכל, וזכה להשתמש בכהנה עליונה. מאותה שעה - פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, שהשלים לשתי דרגות משום שקנא לשם רבונו, שתקן מה שהתעקם.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים פו) שמרה נפשי כי חסיד אני הושע עבדך וגו'. יש להסתכל בסוף הפסוק, ואחר כך על כל הפסוק. בסוף הפסוק כתוב הבוטח אליך, צריך לו להיות הבוטח בך! מה זה הבוטח אליך? אלא כפיכח דוד מביטח לו שלא יעבר עליו חצות הלילה בשנה, כמו שכתוב (שם קיט) חצות לילה אקום להודות לך. קמתי היה לו להיות! אלא אקום, ואתקשר בך לעולמים.

שְׁמֵרָה נִפְשִׁי, שְׁמֵר הִיָּה צָרִיף לוֹ לְהִיּוֹת! וְהָרִי לְמַדְנוּ שְׁאֵין אוֹת בְּתוֹרָה שְׁאֵין בָּהּ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים וְנִכְבְּדִים. שְׁמֵרָה - לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אָמֵר, שְׁמֵרָה אֶת אוֹתוֹ חֶלֶק שְׁנֵאֲחֻזָּת בּוֹ נֶפֶשׁ. שְׁכַשְׁיוּצָאֵת הַנֶּפֶשׁ מִהָעוֹלָם הַזֶּה, בָּאָה לְרִשֶׁת עוֹלָם (הַבָּא). אִם זֹכָה, כְּמָה חִלּוֹת עֲלִיוֹנִים יוֹצְאִים לְקַבֵּלָה וְלִשְׁמֹר אוֹתָהּ וְלִהְיוֹתָהּ לְמַדּוֹר מְקוֹמָהּ. וְהִ' הִזָּה לְקַחְתָּהּ לְהִתְאַחֵד עִמָּה בְּרָאשִׁי חֲדָשִׁים וְשִׁבְתוֹת.

וְאִם לֹא זֹכָה, כְּמָה שׁוֹמְרֵי חֶק בְּעָלֵי דִינִים מְזַמְּנִים מוֹלָה וְדוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה. אוֹי לְאוֹתָהּ נֶפֶשׁ שְׁמֵרָה לְגִלְגֵּלֶת בְּרִיקוֹנוֹת, כְּמוֹ אֶבֶן בְּכַף הַקָּלַע. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-א כה) וְאֵת נֶפֶשׁ אֵיבִיד וְקִלְעוֹנָה בְּתוֹךְ כָּף הַקָּלַע. וְדוֹד בְּקֶשׁ בְּקֶשְׁתוֹ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמֵר שְׁמֵרָה נִפְשִׁי, שֶׁלֹּא יִדְחוּ אוֹתָהּ הַחוּצָה. וְכַשְׁיִנִּיעַ (לְמוֹלֵךְ, יִפְתָּחוּ לָךְ) מוֹלָה, יִפְתָּחוּ לָהּ פְּתָחִים, וְתִקַּבֵּל אוֹתָהּ לִפְנֵיךְ. כִּי חֲסִיד אֲנִי, וְכִי חֲסִיד נִקְרָא? אָמֵר רַבִּי יְהוּדָה, כֵּן, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נח) חֲסִידֵי דָוִד הֵנָּאֲמָנִים. בְּגִלְגֵּל כָּךְ שְׁמֵרָה נִפְשִׁי, שֶׁלֹּא תִעָזֵב אוֹתָהּ לְלֶכֶת הַחוּצָה.

רַבִּי יִצְחָק אָמֵר, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֶלֶק בְּצַדִּיק, יוֹרֵשׁ אֶרֶץ זֹה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (שם ס) וְעַמֻּד כָּלֵם צַדִּיקִים וְגו'. וְצַדִּיק זֶה נִקְרָא חֲסִיד. אָמֵר דָּוִד, אַחֵר שֶׁבְּמִקּוֹם זֶה נִאֲחֲזוֹתִי, חֲסִיד אֲנִי, וְלָכֵן שְׁמֵרָה נִפְשִׁי לְהִתְקַשֵּׁר בָּךְ.

רַבִּי חִיָּיא פְּתַח, (תְּהִלִּים נא) עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ וְגו'. הָרִי פְּרִשׁוּהָ שֶׁלְּמַד שְׁבָעִים לָשׁוֹן, וְלָשׁוֹן הַקָּדָשׁ יוֹתֵר. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) שִׁפְתַּי לֹא יִדְעוּתִי אֲשַׁמֵּעַ. אֲבָל מַה זֶה עֲדוֹת? בֹּא וְרֵא, בְּשַׁעֲהָ שְׁאֲשֶׁת פּוֹטִיפֶר אֲחִיָּה בּוֹ לְאוֹתוֹ הַדָּבָר, עֲשֵׂה יוֹסֵף עֲצָמוֹ כְּמִי שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ לְשׁוֹנָה, וְכֵן בְּכָל יוֹם עַד אוֹתָהּ שַׁעֲהָ אַחֲרוֹנָה, שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית לט) וְתִתְּפֹשְׁהוּ בְּבִגְדוֹ. מַה זֶה וְתִתְּפֹשְׁהוּ? אֲלֵא מִשּׁוֹם שַׁעֲשֵׁה עֲצָמוֹ כְּמִי שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ לְשׁוֹנָה, וְרוּחַ הַקָּדָשׁ צוֹחֶתת כְּנֶגְדּוֹ: (מִשְׁלִי ז) לְשִׁמְרָךְ מֵאֲשֶׁה זָרָה מִנְּכָרִיָּה אֲמַרְיָה הַחֲלִיקָה. מַה בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ? אֲלֵא כָּל מִי שֶׁשׁוֹמֵר עֲצָמוֹ מִזָּה, מִתְקַשֵּׁר לְשִׁכְנָה וְאֲחוּזוֹ בְּאוֹתָהּ עֲדוֹת. וּמַהִּי? ה' שְׁנִתּוֹסְפָהּ בּוֹ, שְׁכָתוֹב עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ. גַּם כָּאֵן הִתּוֹסְפָהּ י' בְּפִינְחָס עַל שִׁקְנָא בָּזָה.

רַבִּי יִיסָא פְּתַח, (תְּהִלִּים קלז) עַל נִהְרֹת בָּבֶל שֶׁם יֵשְׁבָנוּ גַם בְּכִינוּ בְּזִכְרָנוּ אֶת צִיּוֹן. אֶת יְרוּשָׁלַּיִם הִיָּה צָרִיף לוֹ לְהִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב אִם אֲשַׁכְּחֶךָ יְרוּשָׁלַּם תִּשְׁכַּח וּמִינִי! מַה זֶה בְּזִכְרָנוּ אֶת צִיּוֹן? לְאָדָם שֶׁהִיָּה לוֹ הֵיכָל נִכְבָּד, נֶאֱחָ וְיִפָּה, בָּאוּ לְסֻטִּים וְשָׁרְפוּ אוֹתוֹ. צִעְרוּ שֶׁל מִי הוּא? לֹא שֶׁל בַּעַל הַהֵיכָל? גַּם כָּאֵן הִשְׁכִּינָה שְׁרִיָּה בְּנִלּוֹת, צִעַר שֶׁל מִי הוּא? לֹא שֶׁל הַצַּדִּיק?!! וְזֶה הוֹלֵךְ כְּפִי שְׁבָאֲרוּהָ, שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נז) הַצַּדִּיק אֲבָד, אֲבָד מִמֶּשׁ. גַּם כָּאֵן בְּזִכְרָנוּ אֶת צִיּוֹן, בְּזִכְרָנוּ אֶת אוֹתוֹ צִעַר שֶׁלוֹ עַל זִוְגָתוֹ, צִעַר שֶׁלוֹ הוּא.

אָמֵר רַבִּי יִיסָא, מִי שֶׁמוֹקִיר שֶׁם רְבוּנוֹ בָּזָה וְשׁוֹמֵר זֶה, זֹכָה שִׁיּוֹקִיר אוֹתוֹ רְבוּנוֹ עַל הַכָּל. מִנֵּיִן לָנוּ? מִיּוֹסֵף, שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית מא) וְיִרְכֵב אֶתוֹ בְּמִרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ, וְכָתוֹב וְנִתּוֹן אֶתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא כְּשֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּם, אָרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף נִכְנָס בְּפִנִּים בְּהִתְחַלְקָה, וְלֹא הָיוּ הַמִּים עוֹמְדִים עַל עַמֻּדִם לִפְנֵינוּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קיד) הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס. מַה זֶה וַיִּנָּס? אֲלֵא רָאָה אוֹתוֹ שְׁכָתוֹב בּוֹ (בְּרַאשִׁית לט) וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה.

בֹּא וְרֵא, זֹכָה לְכָבוֹד בְּחֵיָו וְזֹכָה לְכָבוֹד בְּמִיתָתוֹ. בְּחֵיָו מַדּוּעַ? בְּגִלְגֵּל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁלֹּא רָצָה לְהִתְדַבֵּק בָּהּ, שְׁכָתוֹב (שם) וַיִּמָּאֵן וַיֵּאמֶר אֵל אֲשֶׁת אֲדֹנָיו. וְכָתוֹב, וְלֹא שָׁמַע אֶלֶּיהָ לְשִׁכַּב אִצְלָהּ לְהִיּוֹת עִמָּהּ. בְּגִלְגֵּל זֶה זָכָה בָּזָה הָעוֹלָם. כִּיּוֹן שְׁכָתוֹב וְתִתְּפֹשְׁהוּ בְּבִגְדוֹ, וְכָתוֹב וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה, זָכָה לְבִסּוֹף שְׁנִכְנָס לְתוֹךְ מַחְצָה עֲלִיוֹנָה, וְכָךְ רָאוּ לוֹ - אֶת שֶׁלוֹ לְקַח בָּזָה הָעוֹלָם, וְאֶת שֶׁלוֹ לְקַח בְּעוֹלָם הָאֲחֵר.

פְּנִיחָס זָכָה בָּזָה הָעוֹלָם, וְזָכָה בְּעוֹלָם הַבָּא, וְזָכָה לְהִתְקַיֵּם יוֹתֵר מִכָּל אֵלוֹ שִׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם, וְזָכָה לְכַהֲנָה גְּדוֹלָה, הוּא וְכָל בְּנָיו אַחֲרָיו. וְאִם תֵּאמַר שֶׁלֹּא (שְׁהָרִי) זָכָה לְכַהֲנָה עַד שֶׁלֹּא עָשָׂה מַעֲשֶׂה זֶה - נִכּוֹן (לֹא). שְׁהָרִי אוֹתָם שְׁאוּמְרִים (שֶׁלֹּא) זָכָה קֹדֶם - לֹא כָךְ. אֲלֵא כְּמוֹ שְׁבָאֲרוֹנוֹ - תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאֵלֶּהּיוֹ, שִׁמְשָׁמַע שְׁבָגִלֵּל מַעֲשֶׂה זֶה הָרוּחַ הַכְּהֻנָּה, מַה שֶׁלֹּא הִיָּה מִקֶּדֶם.

בֹּא וְרֵא, כָּל כְּהֵן שֶׁהוֹרֵג נֶפֶשׁ, נִפְסָלָה כְּהֻנָּתוֹ לְעוֹלָמִים, שְׁהָרִי וְדָאִי פָּסֵל אוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁלוֹ אֱלִיוֹ. וּפְנִיחָס מִהִדִּין הִיָּה פָּסוּל לְכַהֲנָה, וּבְגִל שִׁקְנָא לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, הַצִּטְרָף לִיָּחָס לוֹ כְּהֻנָּת עוֹלָמִים, לוֹ וּלְבָנָיו אַחֲרָיו לְדוֹרֵי דוֹרוֹת. אָמֵר רַבִּי יִצְחָק, בֹּא וְרֵא, פְּנִיחָס רָשׁוּם הוּא לְמַעֲלָה, וְרָשׁוּם הוּא לְמַטָּה, עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לְעוֹלָם, שְׁהָרִי עִם אוֹתָם שִׁיָּצְאוּ מִמִּצְרַיִם נִמְנָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חִיָּיא הָיוּ הוֹלְכִים בְּמִדְבָּר. אָמֵר רַבִּי יוֹסִי, זֶה שְׁכָתוֹב בְּפִנְחָס הִנֵּי נִתָּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם. שְׁלוֹם מִמִּלְאָךְ הַמּוֹת שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בּוֹ לְעוֹלָמִים וְלֹא נִדּוֹן בְּדִינִיו. וְאִם תֵּאמַר שֶׁלֹּא מֵת - וְדָאִי לֹא מֵת כְּשֶׁאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהָאֲרִיף יָמִים עַל כָּל בְּנֵי דוֹרוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁהִתְאַחֵז בְּבִרְתִּי הָעֲלִיוֹנָה הַזֹּאת. וְכִשְׁהִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, בְּתַאֲוָה עֲלִיוֹנָה וּבְדִבְקוּת נֶאֱחָ הִסְתַּלַּק מִשְׁאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם.

רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח וְאָמֵר, (זְכַרְיָה ג) וַיִּרְאֵנִי אֶת יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מִלְאָךְ ה' וְגו'. בֹּא וְרֵא, אוֹי לְאוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא מִסְתַּכְּלִים בְּכָבוֹד רְבוּנָם, וְכָל יוֹם וְיוֹם הַכְּרוֹז קוֹרָא עֲלֵיהֶם, וְלֹא מִשְׁגִּיחִים. בֹּא אָדָם לְהִסְתַּכֵּל בְּמַצּוֹת הַתּוֹרָה - כְּמָה סְגוּרִים עוֹמְדִים לְהִזְכִּירוֹ לְטוֹב. בֹּא אָדָם וְעוֹבֵר עַל מַצּוֹת הַתּוֹרָה - אוֹתָם מַעֲטָרְגִים עָלָיו לָרַע לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. יְהוֹשֻׁעַ כְּהֵן גְּדוֹל הָיָה, וּפְרִשׁוּהָ, מַה

כתוב בו? והשטן עמד על ימינו לשטנו. ומה בזה כד, בשאר בני אדם שלא מסתכלים בכבוד רבונם על אחת כמה וכמה.

ראה מה כתוב, ויהושע היה לבש בגדים צואים, ופרשוה. אבל בגדים צואים, ודאי אותם לבושים שהרוח התלבשה בהם באותו עולם. אשרי חלקו של מי שלבושיו מתקנים ושלמים באותו עולם. והרי נתבאר, כל מי שצריכים להכניסו לגיהנם, אותם לבושים שמלבישים אותו איך הם? מה כתוב כאן? ויהושע היה לבש בגדים צואים ועמד לפני המלך. איזה מלך? זה המלך הממנה על גיהנם וממנה על מי שראה באותם לבושים. עד שבא קול ואמר: הסירו הבגדים הצואים מעליו.

מכאן יש להסתכל, שמעשים רעים של אדם עושים לו בגדים צואים. ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות. הלבשוהו לבושים אחרים מתקנים שבהם מסתכל אדם בזיו כבוד רבנו.

בא וראה, כמו זה פנחס, שלא הסתלק מהעולם עד שהתקינו לפניו לבושים אחרים שהרוח נהנית בהם לעולם הבא. בשעה אחת התפשט מאלה והתלבש באלה, לקים את הכתוב הנני נתן לו את בריתי שלום. עד שהיו הולכים, השמש היתה חזקה, ונשבו תחת צל של סלע אחד של המדבר. אמר רבי אלעזר, ודאי צל חדות הנפש הוא.

אמר רבי חייא אלעזר, ימים אלו מראש השנה עד יום האחרון של חג בראשית לעמד עליהם. אמר רבי אלעזר, זה נאמר, והחברים התעוררו בזה. אמר רבי חייא, ודאי כן הוא, אבל אני שמעתי מהמורה הקדושה עליונה דבר בהם. אמר לו, אמר אותו דבר. אמר לו, עדין לא עמדתי בו. אמר רבי אלעזר, אף על גב שהחברים בארו דבר ויפה הוא, אבל סדור הימים הללו הוא סוד חכמה בין קוצרי השדה.

בא וראה, הרי נאמר סדור של יחוד הכל באחד איך היה, והרי נתבאר. פתח ואמר, (ישעיה נב) חשף ה' את זרוע קדשו - זו זרוע אחת שבה תלויה הישועה, שבה תלויה הנקמה, שבה תלויה הגאולה. ולמה? להקים את כנסת ישראל מהעפר ולקבלה אליו להודו כחד. וכשזה מתעורר לקבלה, כמה פחד שרוי בעולם, עד שניח אותה זרוע תחת ראשה להתחבר, כמו שנאמר (שיר השירים ב) שמאלו תחת לראשי וגו'. ואז נח הדין ומכפר על חטאים.

אחר כך באה הימין לחבק, ואז חדנה שרויה בעולם וכל הפנים מאירות. אחר כך מזדווגת בגוף, ואז הכל נקרא אחד, בלי פרוד, ואז הוא שלמות וחדות הכל, ואחוזים בודאי מה שלא נמצא כן ביתר הזמנים.

כמו של זה, סדור הימים הללו מראש השנה עד יום האחרון של חג. בראש השנה מתעוררת זרוע שמאל לקבל את המלכה, ואז כל העולם בפחד בדין, וצריך אותו הזמן בתשובה שלמה שמיצא העולם לפני הקדוש ברוך הוא. אחר כך באה המלכה, ומתבקשים בני ההיכל בתשיעי לחדש לעשות חדנה ולטבל בנהר, לטהר עצמם בזיוג המלכה ביום האחר, הוא זיוג שלה לשם שמאל תחת ראשה (ראש המקל), כמו שנאמר שמאלו תחת לראשי.

ואז ישראל בתענית על חטאיהם, ומכפרת להם. שהרי האם העליונה מאירה פניה למלכה בזיווגה, ומתכפרים כל בני ההיכל, כיון שהשמאל מקבל אותה ביום הזה, שראש המלכה על השמאל.

ביום הראשון של החג יתעורר הימין לקבלה בשביל לחבקה, ואז כל החדנה וכל הפנים מאירות, וחדות המים הצוללים לנסף על המזבח, וצריכים בני אדם לשמח בכל מיני חדנה, שהרי הימין גורם בכל מקום ששרוי ימין, חדנה צריכה בכל, ואז חדנה היא להשתעשע.

אחר כך ביום השמיני חדות התורה היא, שהרי אז זיוג הגוף הוא, זיוג הכל, להיות הכל אחד, וזהו שלמות הכל, וזהו יום של ישראל ודאי וחלק שלהם לבדם, שאין בו חלק לאחר. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך וגו'.

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל וגו'. רבי יהודה פתח, (איוב ד) זכר נא מי הוא נקי אבד ואיפה ישרים נכחדו. שם שנינו, מי שרואה קשת בגוניה (מאירים), צריך לברך ברוך זוכר הברית, משום שזהו ברית הקים הקדוש ששם הקדוש ברוך הוא בארץ כדי שלא יבא עליה מי המבול. משום שפשתרבים רשעים בעולם, רוצה הקדוש ברוך הוא להאביד אותם, ואז זוכר להם שבויה זו שנשבע לארץ, שכתוב פעמים לא לא: (בראשית ח) לא אסף לקלל, ולא אסף עוד להכות. וזהו השבועה, כמו שכתוב (ישעיה נד) אשר נשבעתי מעבר מי נח.

רבי יוסי אמר, הקשת באה להגן על העולם. למלך שכל הפעמים שבנו חטא פגדו, בא המלך להלקותו - התגלתה עליו המלכה בלבושי כבוד של מלכות. כשהמלך רואה אותה, מסתלק הרגו של בנו, ושמח בה, שכתוב (בראשית ט) וראיתיה לזכר ברית עולם. ועל כך לא נראית הקשת בעולם אלא

בלבושי כבוד של מלכות. ובשעה שיש צדיק בעולם, הוא ברית להעמיד ברית ומגן על העולם. אם אין צדיק, הרי הקשת, להראות שהעולם עומד להאבד, אלא בגלל קשת זו.

רבי אלעזר אמר, לעולם לא מתלבשת קשת זו, אלא בלבוש האבות הראשונים, ירק אדם ולבן. ירק, זה לבוש אברהם, נצבע לבוש (גון) זה פשיצא ממנו ישמעאל. אדם זה הגון של יצחק, שבא אדם ונצבע כשיצא ממנו עשו, ונמשך אותו האדם למטה עד כוכב מאדים, שנאחז בו עשו. לבן זהו לבוש טוב של יעקב, שהרי לא השתנו פניו לעולמים.

רבי אבא אמר, יפה הוא, אבל כך אמר המנוחה הקדושה, לבן זה אברהם, שהתלבן בלבן האש. אדם זה נדאי יצחק. ירק זהו יעקב, שעומד בין שני גוונים, וכתוב בו ביצקב, (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו, שהרי כל מטתו היתה שלמה. וכך הוא לא עתה יבוש יעקב - להראות בגון אדם כיצחק שיצא ממנו עשו, ולא עתה פניו יחורו - כמו אברהם, להראות בגון לבן, שיצא ממנו ישמעאל. אלא לקח גוונים להתעטר בהם על האבות שלו. ובלבושים הללו מתלבשת הקשת בשעה שנראית לפני המלך.

בא וראה, סוד הברית הקדושה היא אות יו"ד שמתעטרת ברשם עליון, והרי (וזה) הוא שפרשם בברית תמיד לעולמים, ומשום שקנא פנחס על הברית, נרשמה בשמו האות הזו כאן, פנחס, יו"ד קטנה, היא יו"ד שהיא ברית ודאי, שיוצאת מתוך יו"ד עליונה קדושה. ולכן הוא עומד בקיום שלם לפני המלך הקדוש, שלא נאבד מתוך העולם. וכך הוא נקי מאותו חטא של פעור, ולא נאבד תמיד בתוך קדש העולם (ולא נאבד מתוך העולם). (איוב ד) ואיפה ישירים נכחדו - אלו נדב ואביהוא שלא נשמדו מאותו העולם בגללו.

#### רעיא מהימנא

אמר לו הרועה הנאמן, יפה אמרת, אבל משום שאלוהו, שהוא פנחס, קנא על הברית, צריך לחדש דברים רבים בה, שהרי הפרשה פתובה בתורה על שמו, שעליו נאמר (מלכים א יט) קנא קנאתי, שתי קנאות. אחת בשד"י שלמעלה, והשנית בשד"י שלמטה. ולכן עשה שתי שביעות (בשני לא לא) (בפעמים) בשתייהן, ופעמים לא לא.

אבל רבי יהודה אמר, מי שרואה קשת בגוונים מאירים, צריך לברך ברוך זוכר הברית. ובגלות, שאינה מאירה בגוניה פראוי, ולא עוד, אלא שלפעמים מאירה מעט ולפעמים לא מאירה בכלל, לפעמים נראית בשלמות ולפעמים לא. שקשת רומזת גוניה לזכיות הכהנים לויים וישראלים כשהם יפים, שהקשת מאירה בגוניה שהם שלשה.

קום אתה רבי יוסי הגלילי ואמר, שהרי דברים יפים אמרת בחבור הראשון, שקשת לא באה אלא להגן על העולם. למלך, שבכל זמן שבנו חוטא והמלך רואה את המלכה, מסתלק רגז בנו, שכתוב (בראשית יט) וראיתה לזכר ברית עולם. ולכן לא נראית קשת אלא להגן על העולם. ולא נגלית אלא בלבוש נכבד של מלכות, ובשעה שיש צדיק בארץ, הוא הברית, להעמיד ברית.

וכי בגלות התרחק הקדוש ברוך הוא מהמלכה? ואיך המלכה התלבשה בבושי מלכות בגלות? לא. אבל בגלות לבושה של קדוה, והיא אומרת, (שיר השירים א) אל תראני שאני שחרחרת. אלא ודאי אותה קשת שנגלית בגלות אינה אלא מטטרון, שנקרא שד"י, והוא עבדו זקן ביתו ששולט בכל אשר לו (בגלות), ובניו נקראים עבדי הקדוש ברוך הוא. ובני המלכה בנים, ומשום זה אם כבנים אם כעבדים.

וכשחבר בית המקדש, פרשוה שעבדים חפז ראשם ונדלדלו אנשי מעשה. ודאי אנשי מעשה נקראו על שם המלכה, שנאמר עליה (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה. אבל אם יש צדיק שזכיותו ומעשיו להאיר בהם את המלכה, ולפוט ממנה לבושי קדוה הפשוטים ולקשט אותה בלבושים של גוונים מאירים של סודות התורה, מה כתוב בו? וראיתה לזכר ברית עולם. וראיתה, בסודות מאירים של התורה, שאו"ר נקרא ר"י. זהו שכתוב (משלי ו) כי גר מצוה ותורה אור. ובסודות הללו נאמר וראיתה.

ובאותו זמן עולה ממנו רגז בנו, (אסתר ז) וחמת המלך שככה, ויאמר לה המלך בתפלת העמידה לפניו, (שם ה) מה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך. באותו זמן שואלת על גאלתה ובניה עמה, זהו שכתוב (שם ז) תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי. אבל קשת שנראית בעולם בגלות, שעבד הוא, לפעמים יוצא בשלמות, כשבניו מכשירים מעשיהם, ולפעמים לא נמצא בשלמות, כשבניו לא מכשירים מעשיהם.

ואם לא בגלל אות יו"ד של שד"י שקנא עליה פנחס שהגנה עליו משבטו של שמעון, היו הורגים אותו ומאבדים אותו מן העולם. ומשום זה, (איוב ד) זכר נא מי הוא נקי אבד - זה פנחס. ואיפה רשעים נכחדו - אלו שמעשיהם כשרים לפני המלך ומקנאים על שמו ומקדשים אותו בברים, כך מקדשים



אותו למעלה בין ממני שאר העמים, ונודעים לו כל ממנה בכניו. אבל ישראל נודעים למעלה הכל בשם יהו"ה, שהוא מחיה כל הכנויים.

וכל שם וכנוי מעיד עליו. א"ל מעיד עליו שיש לו זכות על כל אל, זהו שכתוב אני אדרש אל אל. אל - בעל האל. אלהים מעיד עליו שהוא אלהי האלהים. אדנ"י מעיד עליו שהוא אדוני האדונים. גם כך כל שם. שכלל (ספירה ומלאך) מלאך יש שם ידוע, להודיע לכל כח באותו שם של מלכו. אבל ישראל נודעים לו ביהו"ה.

וסוד הדבר - לבן אדם אחד יכולים להיות כמה סוסים, גם כך כל ישראל הם בניו של אדם, וכל בן צריך להיות לו לאביו כסוס וכחמור למשא ולהיות כפוף ותחתיו, וזהו סוד (תהלים לו) אדם ובהמה תושע ה'. שהוא בן של אדם, ועושה עצמו כבהמה תחתיו.

ולכן זוהי מצות הקדוש ברוך הוא בתורה להיות אח מיבם את אשת אחיו לעשות בן לאחיו, כדי שלא יאבד מאותו עולם. וזהו כמו סוד כלאים בציצית. שאמרו, מה שאסרתי לך כאן - התרתי לך כאן. אסרתי לך כלאים של העולם - התרתי לך כלאים של ציצית. אסרתי לך אשת אח - התרתי לך יבמה. כגון מרפבים תפוחים או דקלים מין במינו, ואסור להרפב מין בשאינו מינו. ונאמר בו (דברים כ) כי האדם עץ השדה. וביבמה מרפבים מין בשאינו מינו, כדי שלא תאבד (להאבד) נפש המת, (שם כה) ולא ימחה שמו מישראל.

וזהו סוד הגלגול. לגלגל אין תנועה בלי אמת המים, גם כך אמת המים סוד של אות ו', בה נעשה הגלגל גלגול. וסוד הדבר - מה גלגל אין לו תנועה בלא אמת המים - גם כך גלגל הוא י' ואין לו תנועה בלי אמת מים, שהיא ו'. יבמה ה'. לזה הוא בי"ה ב"ן י"ה. באות י' ברא את העולם הבא, עולם ארץ, שהוא ו'.

בגלל זה מי שאין לו בן אינו מבני העולם הבא, שהם למולו, וממנו יצא, מביניהם ו', וממנו נחלקים כמה נחלים שמסובבים את העולם, עד שחוזרים לים שיצאו משם, ומשום זה אמר הפסוק (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים וגו'. עד שחוזרים כמו שיצאו.

גם כך - (שם יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. כמו שנתן אותה שלמה אם תשוב בתשובה, שהיא בי"ה, ב"ן י"ה, עליון. אות ה' עולה באות י' לחמשים, עשר פעמים חמש. הרי היא ז"ס, ז"ה. ב"ן, נחל שיצא מהים ונחלק לכמה נחלים, כמו אילן שמתפשט לכמה ענפים.

ואם לא חזרה נשמה שלמה כמו שהשתלמה, נאמר בה (שם א) שם הם שבים ללכת, היא וכל הנשמות האחרות. גם כך איננו שלם בלבד אם אין לו בת, שהיא העולם הזה, להיות שלם בעולם הזה שנברא בה. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. (אלא)

יה"ו, (איוב לג) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר. והרשעים שנאמר בהם (קהלת ח) ובבן ראיתי רשעים קברים ובאו, גרמו (שמות לב) אלה אלהיך ישראל, שנאמר עליהם (עמוס ב) על שלשה פשעי ישראל. אחרי שקלקלו עצמם שלש פעמים ולא זכו ביה"ו, שנאמר בו (קהלת יא) מקום שיפול העץ שם יהוא. ונעל ארבעה לא אשיבנו, דהינו ה'. ונדנו בניהם במשחית אף וחמה.

ולבושים של שלש אותיות הללו נודעים בקשת, שהם לבן, אדם וירק. מי שיבא בזמן אחד הוא לבן, בשני אדם, בשלישי ירק. ומשום שביעקב נכללו האותיות, ונשרש האילן ונטע והתגדל ונעשה פרי טוב - (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו, להיות מרפבתו ביצר הרע, שהוא נחש וכל מיני חיה רעה, ומשום זה - (הושע יב) וישר אל מלאך ויזכר. ומשום שאדם נקרא אילן, הוא סוד זה לאילן שנטע במקום שלא עושה פרי, מה עשה? עקר אותו ונטעו במקום אחר. ומשום זה פרשה בעלי המשנה, שלא היה מחזק להיות עקר, עד שהלך לארץ ישראל ונטע שם באשה.

גם כך צדיק, שהוא מטלטל ממקום למקום, מבית לבית, כאלו יבא בגלגול פעמים רבות, והינו (שמות כ) ועשה חסד לאלפים לאהבין, עד שיזכה לעולם (הבא) שלם. אבל לרשעים לא מביאים יותר משלש פעמים. ואם חזר בתשובה, נאמר בו גלות מכפרת עון. ומשום זה פרשה בעלי המשנה, צדיקים שוב אינן חוזרים לעפרם.

אלא רומז, (ויקרא יד) ועפר אחר יקח וטח את הבית. (איוב לד) ואדם על עפר ישוב. (קהלת יב) וישוב העפר על הארץ כשהיה. משום שהוא מנגע, ואין בו אלא אשה רעה, יצר הרע, שנאמר בה אשה רעה צרעת לבעלה. מה תקנתו? יגרשנה ויתרפא, שהיא גורמת (בראשית כג) ויגרש את האדם. האדם - זו הנשמה. א"ת - בת זוג האדם. (משלי כז) כצפור נודדת מן קנה בן איש נודד ממקומו.

ומשום זה, (תהלים פד) גם צפור מצאה בית, הינו יבמה. ודרור קן לה, הינו גואל. אשר שתה אפרחיה, בן יבת. אשרי מי שעושה (להם) קן, (ויקרא כה) וגאל את ממכר אחיו, שהוא מכור בעבור מה

שְׁלֹא שָׁלוּ.

ומשום זה אמר משה, (דברים ג) וַיִּתְּעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם. כָּאֵן הוּא סוֹד הַעֲבוּר. רֹעָה נֶאֱמָן הַשְּׂאִיר שְׁשִׁים רְבּוּא, כְּמָה פְּעָמִים שָׁבָא בְּגִלְגּוּל, ומשום זה זְכוּת כָּלֶם תִּלָּה בּוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. ומשום זה פְּרִשׁוּהַ חֲכָמִים, אֲשֶׁה אַחַת יִלְדָה בְּמִצְרַיִם שְׁשִׁים רְבּוּא בְּכָרִס אֶחָד. וְאַף עַל גַּב שְׁחֲכָמִים פְּרִשׁוּהַ בְּדָבָרִים אֲחֵרִים - שְׁבָעִים פָּנִים לַתּוֹרָה.

שֶׁפֶן דָּרָךְ בְּעָלֵי הַסּוּדוֹת: אוֹמְרִים מְרַגְלִית לַתְּלַמִּידֵיהֶם, וְלֹא נוֹדְעוּ בּוֹ בְּרִמְיָזָה, חוֹזֵר לָהֶם אוֹתוֹ דָּבָר בְּדָבָר שְׁחוֹק, כְּמוֹ אוֹתוֹ שְׁאָמַר, בִּיצָה אַחַת הַפִּילָה שְׁשִׁים כְּרָפִים. וּבִצָּה בִּיצָה וְנִפְלָה מַעוֹף שְׁהִיָּה פוֹרַח בְּאֹוִיר וְהַקְתָּה שְׁשִׁים כְּרָפִים אֵלָיו. וּבְעָלֵי לִיצְנוֹת אָמְרוּ שֶׁלֹּא אָמַר הוּא, רַק שֶׁבֶן אָדָם כָּתַב שְׁשִׁים כְּרָפִים, וּבִצָּה בִּיצָה שִׁנְיָצָה מַעוֹף וּמִחֻקָּה שְׁשִׁים כְּרָפִים שֶׁל כְּתִיבָה. וְחֵס וְשָׁלוֹם שֶׁבְּעָלֵי הַתּוֹרָה אוֹמְרִים דְּבָרֵי שְׁחוֹק וּדְבָרִים בְּטָלִים בַּתּוֹרָה.

אֵלָּא כִּדְ פְּרִשׁוּהַ, (דברים כב) אֶפְרַחִים - אֵלָיו בְּעָלֵי מִשְׁנָה. אוֹ בִּיצִים - אֵלָיו בְּעָלֵי מִקְרָא. וּכְמוֹ שֶׁנֶּפֶל מֵאוֹתוֹ אֶפְרוּחַ, שֶׁהוּא בֶּר נֶפֶלִי, נִפְלִית בִּיצָה שֶׁהוּא אֶתְרוּג שְׁעוֹר שֶׁכְּבִיצָה, וּבְגִלְגָּלָה נֶאֱמַר (עמוס ט) בְּיוֹם הַהוּא אֶקִּים אֶת סִכַּת דָּוִיד הַנִּפְלֵת. וְנִפְלוּ עִמָּה (שיר ו) שְׁשִׁים הֶמָּה מְלָכוֹת, שֶׁהֵם כְּרוּכִים בָּהּ, כְּגוֹן כִּיצַד כּוֹרְכִים אֶת שְׁמַע. וְהֵם כְּנֶגֶד שְׁשִׁים מִסְכָּתוֹת. וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר, אֵלָיו (תהלים מה) בְּתוֹלוֹת אֲחֵרִיָּה רֹעוּתֶיהָ, שֶׁהוּא הַלְכוֹת שְׁאִין לָהֶן חֲשָׁבוֹן.

וְאוֹתוֹ אֶפְרוּחַ הוּא בֶּן יִ"ה, הוּא בְּתוֹךְ חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִּינְיָה, דְּהִינוּ יִ"ה חֲמֵשׁ פְּעָמִים עֶשְׂרִי, ו' הוּא נִפּוֹל, שֶׁנֶּפֶל אַחֵר אוֹתָהּ שְׁנֶאֱמַר, (ישעיה יד) אֵיךְ נִפְלָת מִשְׁמִימִים הִילַל בֶּן שָׁחַר. וְנִקְרָא נִפּוֹל, וְלֹא נֶפֶל, וְלֹא נוֹפֵל. מִשּׁוּם שֶׁבּוֹ נִפּוֹל יֵשׁ יִי, וַיּוֹרֵד בָּהֶם לְגַבִּי ה' ה', שְׁנֶאֱמַר בָּהֶן (רות א) וַתִּלְכְּנָה שְׁתֵּיהֶן. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דברים כב) שְׁלַח תְּשַׁלַּח. אֶחָד מִבֵּית רֹאשׁוֹן, וְהַשְּׁנִי מִבֵּית שְׁנִי, לְהַקִּימָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים צו) יִשְׁמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְיִתְגַּל ה' אֲרָץ.

בֹּא וְרֵא, הַשְּׁמֵשׁ הַזֶּה מִתְגַּלָּה בְּיוֹם, וּמִתְפַּסָּה בַּלִּילָה, וּמֵאִיר בְּשְׁשִׁים רְבּוּא כּוֹכְבִים. גַּם כִּדְ רֹעָה הַנֶּאֱמָן, כְּשֶׁהַתְּכַנֵּס מִהַעוֹלָם, מֵאִיר בְּשְׁשִׁים רְבּוּא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, אִם הַדּוֹר כְּרָאוּי. וְזֶה סוֹד הַגִּלְגּוּל שְׁאָמַר עָלָיו קֹהֶלֶת (קהלת א) דוֹר הַלֵּךְ וְדוֹר בָּא. וּפְרִשׁוּהַ שְׁאִין דוֹר פָּחוֹת מִשְׁשִׁים רְבּוּא. וְהָאֲרָץ לְעוֹלָם עֹמֶדֶת - זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, אוֹתָהּ שְׁנֶאֱמַר בָּהּ (ישעיה סו) וְהָאֲרָץ הָדָם וְרָגְלִי, (בראשית כח) וְהִיא זֶרְעֶךָ כַּעֲפֵר הָאֲרָץ.

וְעוֹד סוֹד אַחֵר בְּאֵרֵי הַחֲכָמִים, הַדּוֹר שֶׁהוֹלֵךְ הוּא הַדּוֹר שְׁבָא. הַלֵּךְ חֲגֵר בֹּא חֲגֵר, הַלֵּךְ סוּמָא בֹּא סוּמָא. וְעוֹד פְּרִשׁוּהַ חֲכָמִים, שְׁעֵתִיד הִיָּה מִשָּׁה לְקַבֵּל תּוֹרָה בְּדוֹר הַמִּבּוּל, אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁהִיוּ רְשָׁעִים, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם ו) בְּשָׁגִ"ם הוּא בָּשָׂר. בְּשָׁגִ"ם זֶה מִשְׁנִיָּה. וְלָמָּה קָרָא לוֹ בְּשָׁגִ"ם? אֵלָּא קֹהֶלֶת חִסֵּר ב' מִבְּשָׁגִ"ם לְכַסּוֹת הַדָּבָר. אָמַר, (קהלת ח) אֲמַרְתִּי שָׁגִם זֶה הִבֵּל.

וּפְרִשׁוּהַ עַל יִתְרוֹ, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ קִינִי? שֶׁנֶּפֶרֶד מִקִּין. קִם מְנוּחָה הַקְדוּשָׁה וְאָמַר, עַל זֶה כָּתוּב (בראשית ד) קִנִּיתִי אִישׁ אֶת יִתְרִי. ה. שְׁרָאָתָה אוֹתוֹ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׁעֵתִידִים בְּנִי לְשִׁבְתָּ בְּלִשְׁכַּת הַגּוֹזִית.

וְגַם כִּדְ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פִּדְתִּי, שֶׁהִתֵּה דְחוּקָה לוֹ הַשְּׁעָה, שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ אֵלָּא קַב חְרוּבִים מַעֲרֵב שִׁבְתָּ לְעָרֵב שִׁבְתָּ, כְּמוֹ לְרַבִּי חֲנִינָא. לָמָּה זֶה? לְאַחֵר שִׁנְיָצָה בֵּת קוֹל וְאוֹמְרָת: כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ אֵינוֹ נֶזוֹן אֵלָּא בְּשִׁבְלִי חֲנִינָא בְּנִי.

אֵלָּא הוּא גֵרִם קִדָּם שֶׁחֲחִירִב ק"ב מִן י', שֶׁהוּא זב"ק. גַּם כִּדְ לֹא הִיָּה לוֹ אֵלָּא קַב חְרוּבִים, שְׁאוֹת י' הִיא יָחוּד, וּמִמֶּנָּה בָּאָה נְבִיעָה לְאוֹת ב', שֶׁהִיא בְּרָכָה, וְהִיא קִדָּשׁ, וּמִמֶּנָּה מִתְקַדָּשׁ ק, שֶׁהִיא קִדָּשׁ. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פִּדְתִּי גֵרִם לְהִיּוֹת חְרוּבִים שְׁלוֹ ק"ב, שֶׁהֵם ק"ד שֶׁהִיא ב' רָכָה. גַּם כִּדְ לֹא הִיָּה לוֹ אֵלָּא קַב חְרוּבִים. גַּם כִּדְ אִיּוֹב בֶּן יִבְמָה הִיָּה, וּמִשּׁוּם זֶה נֶעֱנַשׁ עַל מַה שֶּׁכָּבַר אֲרַע לוֹ.

וְהֵם שֶׁלֹּא יָדְעוּ סוֹד זֶה, אָמְרוּ, בְּנִים חֲיִים וּמִזּוֹנוֹת לֹא בּוֹזְכוֹת תְּלוּי הַדָּבָר, אֵלָּא בְּמִזְל תְּלוּי הַדָּבָר. הָרִי רָאִינוּ אֶת אֲבָרָהָם שְׁרָאָה בְּמִזְלוֹ שֶׁלֹּא הִיָּה עֵתִיד לְהִיּוֹת לוֹ בֶּן, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיאָו הַחוּצָה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (שם טו) וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הִבֵּט וְגו'. וּפְרִשׁוּהַ שְׁאָמַר לוֹ: צֵא מֵאֲצֻטְגִּינוֹת שְׁלֶדָּה, וְהַעֲלֵהוּ לְמַעַלָּה מִהַכּוֹכְבִים, וְאָמַר לוֹ: הִבֵּט נָא הַשְּׁמָמָה וְסִפֵּר הַכּוֹכְבִים. עַד כָּאֵן דְּבָרֵי רַבּוּתֵינוּ, וְצָרִיד לְפָרֵשׁ אוֹתָם בְּדָרָךְ נֶסְתֵּר.

בֹּא וְרֵא, כָּל בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם, קִדָּם שְׁנִתְּנָה הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הִיוּ תְלוּיִים בְּמִזְל, וְאֶפְלוּ בְנִים חֲיִים וּמִזּוֹנוֹת. אֲבָל אַחֵר שְׁנִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הוֹצִיא אוֹתָם מִחֻיּוֹב כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת, וְזֶה לְמַדְנוּ מֵאֲבָרָהָם, מִשּׁוּם שֶׁהִיוּ בְנֵי עֵתִידִים לְקַבֵּל ה' מֵאֲבָרָהָם, שֶׁהִיא חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תּוֹרָה, שְׁנֶאֱמַר בָּהּ (שם ב) אֵלָּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאֲרָץ בְּהִבְרָאָם, בָּה' בְּרָאָם. אָמַר לְאֲבָרָהָם: בְּגִלְגָּל הַה' הִזּוּ שְׁנוֹסְפָה לְשִׁמְדָּה, הַשָּׁמַיִם תִּתְחַתֵּד וְכָל הַכּוֹכְבִים וְהַמִּזְלוֹת שְׁמֵאִירִים בָּה'. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא שְׁנֶאֱמַר בָּהּ (שם מז) ה"א לָכֶם זָרַע. וְיִרְעֲתֶם בָּה' א. (שם כא) כִּי בִיצָחַק יִקְרָא לָךְ זָרַע.

ומשום זה, כל המשתדל בתורה בטל ממנו חיוב כוכבים ומזלות, אם לומד אותה כדי לקיים מצוותיה. ואם לא - כאלו לא השתדל בה, ולא בטל ממנו חיוב כוכבים ומזלות. כל שכן עמי הארץ שנמשלו לבהמות, שבארו עליהם (דברים כז) ארור שכב עם כל בהמה, שלא התבטלו מהם חיוב של כוכבים ומזלות.

אנוש כחציר ימיו קצץ השדה בן יציץ (תהלים קג). ונאמר בו (שם לו) נער הייתי גם זקנתי. אחר כך (איוב לג) ישוב לימי עלומי. שאילו שנקצו ענפים עתיקים שלו וצמחו כמו מקדם בשרשיו, חזרו בעולם כמקדם. מתו זקנים, וחזרו לעולם הזה עלמים. וזהו סוד שמחפש הקדוש ברוך הוא בכל יום תמיד מעשה בראשית, שמתים אלה בכל יום, ומתחדשים אלה בכל יום.

וינו ישמח לבב אנוש (תהלים קד) - זה יין התורה. שכן עולה יין, כחשבון ס"ד. ומה ייין צריך להיות סתום וחתום שלא יתנסף לעבודה זרה, גם כך צריך להיות סתום וחתום סוד התורה, וכל סודותיה, ולא משקים אותם, רק ליראיו. ולא לחנם עושים כמה מצוות בינו ומברכים בו את הקדוש ברוך הוא. ולינו יש שני גונים - לבן ואדום, דין ורחמים, והינו ב' תוספות בינו. כמו שושנה לבנה ואדמה לבן מצד ימין, אדם מצד שמאל.

ומה זה לבב אנוש? לב היה לו לומר! אלא שיש לב מסור ללב, והם ל"ב אלהים של מעשה בראשית, ב' מבראשית, ל' מלעיג כל ישראל. זהו ל"ב שני. זה ל"ב ל"ב (הם) שנים - ס"ד, חסר שמונה לע"ב, שהוא ויכלו. הם שבעה ימי בראשית. שמיני מהו? שבעה ימי בראשית עם (בראשית ה) זה ספר תולדות אדם. זה ע"ב כחשבון בינו.

מה זה להצהיל פנים משמן? אלו שנים עשר פנים - ארבעה של אריה, ארבעה של שור ארבעה של נשר, שהם: מיכאל אריה, ארבע פנים שלו יהו"ה. ארבע פני שור, והוא גבריאל, והם יהו"ה. ארבע פני נשר, והוא נוראל, והם יהו"ה. והם ממנים תחת חס"ד פח"ד אפ"ת, ודרגות שלשת האבות. ופרשוהו רבותינו, האבות הן הן המרבה. ועולים (נקודים) האורות לחשבון יב"ק. והם מלך מלך ימלך, יהו"ה אהר"ה אדנ"י. סף הכל - יב"ק.

רבי שמעון היה יושב ועוסק בפרשה זו, בא לפניו רבי אלעזר בנו. אמר לו, נדב ואביהוא מה עושים בפנחס? אם פנחס לא היה בעולם קשמתו, ואחר כך בא לעולם והשלים מקומם - אז יפה. אבל פנחס היה בעולם, (ויסגן היה) ונשמתו בו בקיום עומדת.

אמר לו, בני, סוד עליון כאן, וכך הוא. שבשעה שהסתלקו מן העולם, לא היו נסתרים תחת כנפי הסלע הקדוש. מה הטעם? משום שכתוב (במדבר ג) ובנים לא היו להם. שהקטינו דמות המלך, שהרי הם לא ראויים לשמש בכהנה גדולה.

בשעה שקנא פנחס על הברית הקדוש ונכנס בתוך כמה אוכלוסין והרימם על הרמח לעיני כל ישראל, כשראה שבת שמעון, באו אליו בכמה אוכלוסין. פרחו ממנו נשמתו, ושתי נשמות שהיו מערטלות בלי מקום קרבו אליה, ונכללו כאחת, וחזרה נשמתו כלולת רוח, שנכללה בשתי רוחות, והתחזקו בה, ואז הרויח מקומם להיות כהן (גדול), מה שלא (היה ראוי) מקדם.

ולכן כתוב, (איוב ד) זכר-נא מי הוא נקי אבד, שלא אבד באותה שעה, ולא אבדה רוח כשפרחה ממנו. ואיפה ישרים נכחדו - אלו בני אהרן שחזרו לעולם, מה שאבד בחייהם. ולכן כתוב בו בפנחס בן פנחס, פנחס בן אלעזר בן.

מה כתוב למעלה מפרשה זו? (במדבר כה) ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והוקע אותם לה' נגד השמש. וכי על שהרגו בלילה, או על שהרגו ביום, ביום מענן, כתוב נגד השמש? אמר רבי יהודה, שתהיה מיתתם בגלוי כמו שחטאו בגלוי.

אמר רבי שמעון, לא בגלל זה נאמר, אלא מכאן למדנו, בדרגה שחטא אדם לקדוש-ברוך-הוא, לאותו מקום יש לעשות תקנה לנפשו. הם חטאו בברית קדש שנקראת שמש, בגלל כך דין ותקון שלהם הוא כנגד השמש, ולא במקום אחר. מכאן שלא צריך אדם לתקן נפשו אלא באותו מקום שחטא אליו, ומי שלא יעשה כך, אין לו תקון לעולמים כראוי.

רבי חייא פתח, (תהלים קד) ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע. מה כתוב למעלה? וינו ישמח לבב אנוש וגו'. וכי מה זה לזה? אלא כך למדנו, שכתוב מצמיח חציר לבהמה וגו' - וכי שבח לבהמה שיש לה חציר, בא דוד לומר ברוח הקדש? אלא מצמיח חציר - אלה הם ששים אלה רבוא של מלאכים, שליחים, שנבראו ביום השני של בראשית, וכלם אש לוהטת. אלה הם חציר. למה חציר? משום שצומחים כחציר זה בעולם, שכל יום ויום נקצרו פעת, ואחר כך צומחים וחוזרים כמקדם.

ולכן כתוב מצמיח חציר לבהמה, זהו שכתוב (משלי יב) יודע צדיק נפש בהמתו. ושנינו, אלה הרים מעלים לה בכל יום ויום, ובכל הר ורר יש ששים רבוא, והיא אוכלת.

ועָשָׂב לַעֲבֹדֶת הָאֵדָם - אֵלֹהֵי אוֹתָם נִשְׁמֹת הַצְּדִיקִים, שְׁאוֹתוֹ אֵדָם שְׂרֹכֵב וְשׁוֹלֵט עַל בְּהֵמָה זֹו אוֹכֵל וּמִכְנִיסָם בְּתוֹכּוֹ, וּבִזְכוּתָם נִזְוֶן כָּל הָעוֹלָם מֵאוֹתוֹ אֵדָם, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (יחזקאל א) וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמֶרְאֵה אֵדָם וְגו'. וְעַל זֶה כְּתוּב הָאֵדָם, אוֹתוֹ שְׁנוּדָע, כְּדִי לְהוֹצִיא לָחֶם מִן הָאָרֶץ, לְהוֹצִיא מִזֶּזֶן לְעוֹלָם מִהָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

וַיֵּין - זֶה יֵין עֵתִיק שְׁשׁוּפֶעַ מִלְּמַעְלָה. יִשְׁמַח לִבֵּב אֲנוּשׁ - אֲנוּשׁ זֶה סוּד שֶׁל אוֹתוֹ נֶעַר שְׁעָלָה לְשִׁיבָה וְחֹזֵר כְּמִקְדָּם. וְעַל זֶה כְּתוּב (תהלים קג) אֲנוּשׁ כִּחְצִיר יָמִיו.

לְהַצְהִיל פָּנִים - אֵלֹהֵי אוֹתָם פָּנִים שֶׁנִּקְרָאִים פָּנִים גְּדוּלוֹת וּפָנִים קְטָנוֹת. מִשְׁמֶן, מִשְׁפַּע הָעוֹלָם הַבָּא, שְׁמֶן וּמִשְׁחָה קְדוּשׁ עֲלִיוֹן. וְלָחֶם לִבֵּב אֲנוּשׁ יִסְעֵד - אוֹתוֹ לָחֶם שְׁמִינִי לַחֲשִׁקִּים, וְטוֹחֲנִים מִן לְמַאֲכָל שֶׁל צְדִיקִים סֵתָם, וּמִשְׁם שׁוֹפֵעַ לְכֶמֶה חִלּוֹת שֶׁנִּקְרָאִים לִבֵּב אֲנוּשׁ, וְהַכֵּל בָּא מִשְׁפַּע עֲלִיוֹן.

יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי ה' - אֵלֹהֵי אוֹתָם עֲצִים עֲלִיוֹנִים פְּנִימִיִּים. אֲרִזִּי לִבְנוֹן אֲשֶׁר נָטַע, שֶׁהָרִי נִעְקְרוּ וְנִטְעָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִה בֵּין עֲצֵי ה' לְאֲרִזִּי לִבְנוֹן? עֲצֵי ה' - אֵלֹהֵי עֵץ הַחַיִּים וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע. אֲרִזִּי לִבְנוֹן - אֵלֹהֵי חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים שֶׁנִּקְרָאִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה.

אֲשֶׁר נָטַע. אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנֶנּוּ, בְּצֵלָם מְקַנְנוֹת נִשְׁמֹת הַצְּדִיקִים, וְכָל חִילּוֹת הַקְּדוּשׁ נִזְוֶנִים מִשְׁם. חֲסִידָה - בֵּיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁנִּקְרָא חֲסִיד, וְעֵשָׂה חֲסִיד עִם כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, בְּגִלָּל זֶה נִקְרָאת חֲסִידָה. בְּרוּשִׁים בֵּיתָה, בֵּין זְרוּעוֹת עוֹלָם יוֹשֶׁבֶת. (עד כאן רעיא מהימנא).

רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יוֹסִי קָמוּ לַעֲסֹק בְּתוֹרָה בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה. עַד שֶׁיִּשְׁבּוּ וְעִסְקוּ בְּתוֹרָה אָמַר רַבִּי יוֹסִי, זֶה שְׁאָמַר רַבִּי חֵיָא (תהלים קג) אֲנוּשׁ כִּחְצִיר יָמִיו - יִפָּה אָמַר. אֲבָל בְּמָה בְּאֲרָנוּ סוּף הַפָּסוּק - כִּי רוּחַ עֲבָרָה בּוֹ וְאֵינָנוּ וְלֹא יִכְיָרְנוּ עוֹד מְקוֹמוֹ. אָמַר לוֹ, כִּךְ הוּא בּוֹדָאִי, אֲנוּשׁ כִּחְצִיר יָמִיו כְּמוֹ שְׁאָמַר. כְּצִיץ הַשָּׂדֶה - כְּצִיץ אוֹתוֹ שָׂדֶה הַשְּׁנוּדָע - כִּן יִצִּיץ, שֶׁהִתְחַדַּשׁ וְחֹזֵר כְּמִקְדָּם. (כִּךְ יִצִּיץ וְעוֹלָה. מִה הֵטַעַם? מִשׁוּם)

כִּי רוּחַ עֲבָרָה בּוֹ וְאֵינָנוּ - זֶה רוּחַ עֲלִיוֹן טְמִיר קְדוּשׁ גָּנוּז מִהַכֵּל, שֶׁכּוֹלֵל אוֹתוֹ בְּתוֹכּוֹ, וְאִזּוֹ אֵינָנוּ. וְזֶהוּ סוּד שֶׁל חֲנוּךְ, שֶׁכְּתוּב בּוֹ (בראשית ה) וְאֵינָנוּ כִּי לָקַח אֱתוֹ אֱלֹהִים, זֶה אֱלֹהִים עֲלִיוֹן. רוּחַ עֲלִיוֹנָה, רוּחַ גְּנוּזָה וְטְמִימָה. וְלֹא יִכְיָרְנוּ עוֹד מְקוֹמוֹ, שֶׁהָרִי נִכְלָלֶת רוּחַ קְטָנָה בְּרוּחַ עֲלִיוֹנָה. מִה כְּתוּב אַחֲרָיו? וְחֲסִיד ה' מְעוֹלָם וְעַד עוֹלָם. וְנִכְנָס לוֹ כְּהֵן גְּדוֹל לְתוֹדָה קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וְלִקְחוּ וּמוֹלִידוֹ כְּמִקְדָּם, וּמִתְחַדַּשׁ כְּנֶשֶׁר עֲלוּמָיו, וְחֹזֵר הוּא נֶעַר.

עַד שֶׁיִּשְׁבּוּ, רָאוּ צֵל שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם, הוֹלֵךְ וּבָא, הוֹלֵךְ וּבָא בְּתוֹדָה הַבֵּית. תְּמַהוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, יוֹסִי בְּנִי, אָמַר לָךְ מִה הָיָה לִי עִם הַמְּנוּחָה הַקְּדוּשָׁה. יוֹם אֶחָד הָיִינוּ הוֹלְכִים בְּבִקְעַת אוֹנוֹ, וְהָיִינוּ עוֹסְקִים בְּתוֹרָה כָּל אוֹתוֹ יוֹם, וּמִתּוֹדָה חִזְקֵי הַשֶּׁמֶשׁ יִשְׁבְּנוּ לִיד סֵלַע אֶחָד בְּתוֹדָה נִקְבֵּא אֶחָד.

אֲמַרְתִּי לוֹ, מִה זֶה שֶׁבָּכַל שָׁעָה שֶׁמִּתְרַבִּים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם וְהָדִין שְׂרׁוֹי בְּעוֹלָם, צְדִיקִים שֶׁבָּהֶם לֹקִים עֲלֵיהֶם! שֶׁכִּךְ שָׁנִינוּ, בְּחֻטָּא הַדּוֹר, קְדוּשִׁים וְצְדִיקִים יִתְפָּסוּ. לָמָּה? אִם מִשׁוּם שֶׁהֵם לֹא מוֹכִיחִים אֶת הָעוֹלָם עַל מַעֲשֵׂיהֶם - כְּמָה הֵם שְׁמוּכִיחִים וְלֹא מְקַבְּלִים מֵהֶם, וְהַצְּדִיקִים כְּפֹפִים לְפָנֵיהֶם. וְאִם מִשׁוּם שֶׁאֵין מִי שֶׁיִּגְנוֹ עַל הָעוֹלָם - לֹא יָמוּתוּ וְלֹא יִתְפָּסוּ בְּחֻטְאֵיהֶם, שֶׁהָרִי חֲדוּהָ הִיא לְצְדִיקִים בְּאִבּוּדָם.

אָמַר לוֹ, בּוֹדָאִי בְּחֻטָּא הַדּוֹר נִתְפָּסִים הַצְּדִיקִים, וְהָרִי בְּאֲרָנוּ דְּבָרִים אֵלֹהִי. אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁנִּתְפָּסִים הַצְּדִיקִים בְּחֻטְאִים אוֹ בְּמַכּוֹת, זֶה בְּשִׁבְלִי לְכַפֵּר עַל הָעוֹלָם, וְאִזּוֹ יִתְכַּפְּרוּ כָּל חֻטְאֵי הַדּוֹר. מִנֵּין לָנוּ? מִכָּל אִיבָרֵי הַגּוּף. בְּשָׁעָה שֶׁכָּל הָאִיבָרִים בְּמַצּוּקָה וְחָלִי גְדוֹל שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, אִיבָר אֶחָד צָרִיךְ לְלָקוֹת כְּדִי שִׁיתְרַפְּאוּ כָּלָם. וּמִיָּהוּ? הַזְּרוּעַ. הַזְּרוּעַ לֹקֵה וּמוֹצִיאִים מִמֶּנָּה דָם, וְאִזּוֹ הָרִי רְפוּאָה לְכָל אִיבָרֵי הַגּוּף.

גַּם כִּךְ בְּנֵי הָעוֹלָם הֵם אִיבָרִים זֶה עִם זֶה. בְּשָׁעָה שֶׁרוּצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתֵת רְפוּאָה לְעוֹלָם, מִלְּקָה צְדִיק אֶחָד בִּינֵיהֶם בְּמַחֲלוֹת וּמַכּוֹת, וּבְגִלָּלוֹ נֹתֵן רְפוּאָה לְכָל. מִנֵּין לָנוּ? שֶׁכְּתוּב (ישעיה נג) וְהוּא מַחֲלֵל מִפְּשָׁעֵינוּ מִדְּכָא מַעֲוֹנֵתֵינוּ וְגו', וּבְחִבְרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ. וּבְחִבְרָתוֹ - הַקְּזוֹת דָם, כְּמוֹ מִי שֶׁמִּקְזֵי זְרוּעַ, וּבְאוֹתָהּ חֲבוּרָה נִרְפָּא לָנוּ, רְפוּאָה הוּא לָנוּ לְכָל אִיבָרֵי הַגּוּף.

וְלְעוֹלָם לֹא מִלְּקָה צְדִיק, אֲלָא כְּדִי לְתֵת רְפוּאָה לְדוֹר וּלְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, (וְסוּד זֶה צְדִיק וְרַע לוֹ) שֶׁזֶה נֹחַ לְצַד הָאֲחֵר שֶׁהָדִין שׁוֹלֵט (לְשִׁלֵּט) עַל הַצְּדִיק יוֹתֵר מִהַכֵּל, שֶׁלֹּא חוֹשֵׁשׁ אִזּוֹ לְכָל הָעוֹלָם וְלֹא מִשְׁגִּיחַ בָּהֶם מִהִשְׁמָחָה שֶׁהוּא שׁוֹלֵט עֲלֵיו. וְאוֹתוֹ צְדִיק זֹכֶה לְשִׁלְטוֹן עֲלִיוֹן בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. צְדִיק וְטוֹב לוֹ, שֶׁלֹּא חוֹשֵׁשׁ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַפֵּר עַל הָעוֹלָם.

אֲמַרְתִּי לוֹ, אֵלֹהֵי לֹא הָיוּ בְּזִמְנֵי אֶחָד - יִפָּה. אֲבָל פֶּאֶן יֵשׁ צְדִיק, וְכֵאֵן יֵשׁ צְדִיק. לָזֶה יֵשׁ מַחֲלוֹת, וְלָזֶה יֵשׁ אֶת כָּל טוֹב הָעוֹלָם. אָמַר לִי, בְּאֶחָד מֵהֶם אוֹ בְּשִׁנִּים מִסְפִּיק, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא רוּצָה לְהַלְקוֹת הַכֵּל, (ס"א כָּל עוֹד) כְּמוֹ שֶׁלֹּא צָרִיךְ אֲלָא זְרוּעַ אַחַת לְהַלְקוֹת וּלְהַקְזִי לְתֵת רְפוּאָה לְכָל הָאִיבָרִים. גַּם פֶּאֶן, בְּצְדִיק אֶחָד מִסְפִּיק.

וְאִם מִתְחַנְקָת (מִכְבִּידָה) הַמַּחֲלָה עַל כָּל הָאִיבָרִים, אִזּוֹ צָרִיךְ לְהַקְזִי מִשְׁתֵּי זְרוּעוֹת. גַּם כִּךְ, אִם הִתְרַבּוּ הַחֻטְאִים וּכְבִּידִים עַל הָעוֹלָם, אִזּוֹ כָּל הַצְּדִיקִים לֹקִים, לְתֵת רְפוּאָה עַל כָּל הַדּוֹר. אֲבָל בְּזִמְנֵי שֶׁלֹּא

התרבו כל כך, אז רק צדיק אחד לוקה, ושאר הצדיקים בשלום, שהרי לא צריך העולם שכלם ילקו. נרפא העם - נרפאו הצדיקים. ולפעמים שכל ימיהם עומדים במחלות להגן על הדור. אם מתו - הרי נרפא הכל ונתכפר, לפעמים קשהחטאים הם נכבדים יותר.

קמנו והלכנו, וחזק השמש היה יותר, והדרך היתה דחוקה לנו. ראינו אילנות במדבר ומים תחתיהם. ישבנו תחת צל של אילן אחד של המדבר. שאלנוהו, מה זה שכל עמי עולם לא עושים נענוע, רק ישראל לבדם? ששעוסקים בתורה מתנענעים לכאן ולכאן בלי למוד של אדם בעולם, ולא יכולים לעמוד בעצמם?

אמר לי, הזכרתי דבר עליון, ובני אדם לא יודעים ולא משגיחים. ישב שעה ובכה. אמר, אוי לבני האדם שהולכים כבהמות השדה בלי שכל. בדבר הזה לבדו נודעות נשמות קדושות של ישראל בין נשמות עמים עובדי כוכבים ומזלות. נשמות ישראל נגזרו מתוך נר קדוש שדולק, שכתוב (משלי כ) גר ה' נשמת אדם. וגר זה, בשעה שנגחז (שנדלק) מתוך תורה העליונה, לא שוכך האור עליו אפלו רגע. וסוד זה - (תהלים פז) אלהים אל דמי לך. כמו זה כתוב - (ישעיה סב) המזכירים את ה' אל דמי לך. אין שוכך לך. אור הנר, כיון שנגחז תוך הפתילה, אותו האור לא שוכך לעולמים, אלא מתנענע האור לכאן ולכאן ולא שוכך לעולמים.

כמו זה ישראל, שנשמותיהם מתוך אותו אור הנר - כיון שאמר דבר אחד של התורה, הרי האור דולק, ולא יכולים הם לשכך, ומתנענעים לכאן ולכאן ולכל הצדדים כאור הנר, שהרי כתוב (משלי כ) גר ה' נשמת אדם.

וכתוב (יחזקאל לד) אדם אתם. אתם קרויים אדם ולא אמות עובדי כוכבים ומזלות. נשמות עמים עובדי כוכבים ומזלות מדעיכת הקש, בלא אור ששורה עליהם, ולכן שוככים ולא מתנענעים, שהרי אין להם תורה ולא דולקים בה, ואין אור שורה בהם. הם עומדים כמו עצים בתוך אש שדולק בלי אור ששורה עליהם, ועל זה שוככים בלי אור כלל. אמר רבי יוסי, זהו ברור הדבר! אשרי חלקי שזכיתי לזה לשמע את זה.

רעיא מהימנא (רועה הנאמן)

ובחבור ראשון אמר הרועה הנאמן, מנורה הקדושה, לפה אמרו רבי אבא ורבי חינא ורבי יוסי, אבל (תהלים קג) כי רוח עברה בו ואיננו - כאן צריך לפתח בדברים, מה זה עברה בו? זו עברה וזעם וצרה, אחד מאותם מלאכים רעים.

שמשום שלא ידעו בו אותם בעלי חטאים, צריך לעשות לו שנוי מקום ושנוי השם ושנוי מעשה, כמו אברהם, שנאמר בו (בראשית יב) לך לא מארץ וממולדתך - הרי שנוי מקום. (שם יז) ולא יקרא עוד את שמו אברהם והיה שמו אברהם - הרי שנוי השם. שנוי מעשה - שהשתנה ממעשים רעים שעשה בתחלה למעשים טובים. הוא משל לרוח של אותו שמת בלא בנים. כמו זה עושה הקדוש ברוך הוא לאדם כשגרש אותו מאותו עולם, והביאו לעולם הזה, והרי נתבאר למעלה.

משנה פניו ותשלחהו (איוב יד). ומשום זה כי רוח עברה בו. אחד מאותם מלאכים רעים, כשרואה אותו משנה בזמן שנפגש (בו) עמו, שואלים אותו שאר המשחיתים עליו: זהו בעל חובך? הוא עונה להם ואומר: איננו.

כשמתגרש ממקומו וננטע במקום אחר, נאמר בו ולא נכירנו עוד מקומו, בגלל (ויקרא יד) שעפר אחר יקח וטח את הבית. וזהו סוד ונתן את הבית את אבניו ואת עצי - אותם עצמות וגידים ובשר שהיה, חזר לעפר. מה כתוב בו? (ישעיה סה) ונחש עפר לחמו, משום שהיה מנגע. ואחר כך, ועפר אחר יקח וטח את הבית, ובונה לו עצמות וגידים ומתחדש, כמו בית ישרן שעושים אותו חדש, ודאי שהוא מתחדש.

ומה שאמר ולא נכירנו עוד מקומו - על רוח, שנכללה רוח קטנה ברוח עליונה. זהו משל לאילן שלא עושה פרות, לוקחים ענפים שלו ומרכיבים אותו בענף של עץ אחר עליון (זה בזה) שעושה פרות, ונכלל זה בזה ועושה פרות. באותו זמן נאמר בו, ולא נכירנו עוד מקומו.

גם כך בן אדם שיושב בעיר שיושבים בה אנשים רעים, ולא יכול לקים מצוות התורה ולא מצליח בתורה - עושה שנוי מקום ונעקר משם, ונשרש במקום שגרים בו אנשים טובים, בעלי תורה, בעלי מצוות. שהתורה נקראת עץ, זהו שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. והאדם הוא עץ, שכתוב (דברים כ) כי האדם עץ השדה. והמצוות שבה דומות לפרי. ומה כתוב בו? רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכתת. אותו תשחית - מהעולם הזה. וכתת - מהעולם הבא. ולכן צריך לעקר (אותו מאותו) מאותו מקום, וינטע במקום אחר בין צדיקים.

מה אדם בלי בנים נקרא עקר ואשתו עקרה, גם כך תורה בלי מצוות נקראת עקרה. ולכן פרשנוה,

לא המדרש הוא עקר אלא המעשה. באו החברים והשתטחו לפניו ואמרו, כעת למדנו חדוש איך נכללת רוח ברוח, כמי שראה דבר בעין והביר לו. מקדם זה היה קבלה לנו, וכעת ברור הדבר.

ועוד נאמר בחבור ראשון, שהרי נוח לו לסטרא אחרא לשלט על הצדיק יותר מהכל, ולא חושש אז לכל העולם. בין כך הרי צל הזדמון לפנייהם, ואמר לו, מנין? מאיוב. שראה הקדוש ברוך הוא שהדור מחיבים כליה, ובא שטן לקטרג, אמר לו הקדוש ברוך הוא: (מאוב ב) השמת לבך אל עבדי איוב כי אין כמותו בלבד הארץ, להציל את הדור. והוא משל לרועה שבא הזאב לטרוף את צאנו ולהאבידו. מה עשה אותו רועה שהיה חכם? נתן לו תיש חזק ושמן וגדול מפלם, אותו שכלם נוהגים אחריו, ובצרצון לשלט על אותו תיש טוב, שכח (השאייר) את כלם. מה עשה אותו רועה? בשעה שהזאב היה מתעסק עם אותו תיש, ברח הרועה עם הצאן ושם אותם במקומם, ואחר כך שב לתיש והצילו מהזאב.

כך עשה הקדוש ברוך הוא עם הדור. נתן הקדוש ברוך הוא את הצדיק ברשות המקטרג להציל את הדור בגללו. ואם הוא חזק פינעקב, נאמר בו (בראשית לב) ויאבק איש עמו. כל שכן וכל שכן שנצח אותו, עד שאמר שלחני. אמר, צל צל, כך הוא. אשרי חלקו של אותו צדיק שהוא חזק לסבל יסורים. כל שכן מי שמנצח בהם את המקטרג שלו, שהוא שולט על כל דור, ונחשב לו כאילו הוא הציל אותם, והקדוש ברוך הוא עושה אותו רועה עליהם במקומו, ולכן זכה רועה הנאמן להיות רועה על ישראל. ולא עוד, אלא שכל משליטו עליהם בעולם הבא, משום שהציל אותם שלא נאבדו משם, שהנהיגם בתורה ובמעשים טובים.

בין כך בא רועה הנאמן, אמר להם, ולמה לוקה זרוע ימין? שדרך כל בעלי הרפואה שמקיימים בהתחלה זרוע ימין, והרי זרוע שמאל קרובה ללב, ומדוע לא מקיימים אותה? אמר לו, משום שהקדוש ברוך הוא לא רוצה להלקות יותר, שהרי בזה מספיק, ואם כבדה המחלה על איברי הגוף, מקיז מזרוע שמאל.

אמר לו, אם לא היו שניהם בזמן אחד - יפה, אבל כאן יש צדיק, וכאן יש צדיק. לזה יש חלאים ומכפות, ולזה יש טוב. למה? אם יכבד החלי - יקו לשניהם, שהם שתי זרועות, לתת רפואה לכל האיברים. ואם לא יכבד בו החלי על כל האיברים, למה מקיז לזרוע ימין יותר מהשמאל? אלא (אמר לו), אמר אתה.

אמר לו, ונדאי גוף ושתי זרועות הם כנגד האבות. ראש כנגד אדם הראשון, זרוע ימין כנגד אברהם, זרוע שמאל כנגד יצחק, גוף כנגד יעקב. ומתוך לגוף - כבד לימין, טחול לשמאל - עשו וישמעאל. לב יעקב, באמצע. פנפי ראה וכליות כנגד אברהם ויצחק. ראה מים, שהם (פנפי ראה שואבים) שואבים כל מיני משקים. כליות אש, שמבשלות זרע שיוורד מהמח.

ומשום שאברהם הוא מים, שם זרעו בגלות אדום, ומשום זה כבד לימין אברהם. ומרה, שהכבד הוא חרב שלמה, היא מרה, נאמר בה (משלי ה) ואחריתה מרה כלענה. ואם מתרבים החטאים בבני אברהם, שהם בגלות אדום, נכבד בו החלי עליהם מצד הכבד. זרוע ימין צריך להלקות, להקו ממנו דם. שמי שלקחו ממנו כאלו שפכו דמו, ונשאר עני, שעני חשוב כמות.

ואם החטאים מתרבים מצד בני יצחק, שהם (בגלות) בין ישמעאל, בית חליו יכבד מצד טחול שבשמאל, וצריך להקו זרוע שמאל, ולא יותר.

ואם מתרבים החטאים בבני יעקב, שהם אחוזים לשני צדדים, שהם מפזרים בבני עשו וישמעאל, הרי החלי נכבד על הגוף, וצריך להקו משתי זרועות. ואם כל השלשה במחלות כאחד, הרי החלי עלה לראש, וצריך להקו ורידי הראש, ושלשת אלה נעשו מרכבה לאדם הראשון ולאבות, ובהם התחזקו לסבל יסורים, להגן על הדור לארבעת צדי העולם.

אוי להם לדור שגורמים שילקו האבות ואדם הראשון ואלה הצדיקים שביניהם, שאין הפרדה בין צדיקים אלו לאבות ואדם, שהם נשמות שלהם, והדחק והצער והיגון שלהם מגיעים לאבות ולאדם. כמו שהיזם, נחלים אלו שיוצאים משם, אם חוזרים עכורים ומלכלכים לים, הרי הים נוטל מעכירות ולכלוך שלהם. ובכח הים שהוא תקיף, לא סובל לכלוך שלהם וזורק אותו החוצה, ונשארו הנחלים צלולים וזכים מאותו לכלוך.

כמו שאמא מנקה לכלוכי בניה הקטנים, כך האבות מטהרים חטאים ולכלוכים של בני ישראל, כשנמצאים בהם צדיקים במעשיהם, חזקים לסבל יסורים על דורם. באותו זמן אין הפרדה בהם. באו כלם וברכוהו, ואמרו לו, סיני סיני, שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדברת בפיו, מי יכול לעמד לפניו בכל? אשרי חלקנו שזכינו לחדש חבור ראשון זה כך להאיר שכינה בגלות.

אמר להם, רבנים של כל דור הייתם בזמנם, כל שכן מנורה הקדושה, שחכמתו מאירה בכל הדורות שהיו אחריו, אל תתנו דמי לקדוש-ברוך-הוא בתורה עד יצרה עליו רוח הקדש (אל שכינתו), שהרי אין רשות להשתמש במטטרו"ן שר הפנים רק לה, שאותיות שלו רמוזים בשמך.

וכעת צריך רופא לדעת בכמה מעלות עלה דפק אותו החולה בגלות אדום, שנאמר עליו שחולת אהבה אני. שהרי כמה רופאים התכנסו עליו לדעת סוף החלי שלו בדפיקות הללו, ולא היה אחד מהם שיודע בהם שדפק אותו חולה לא כל רופא בקי לדעת בו, שיש דפיקות של קשר"ק קשר"ק קר"ק, שהנביא אמר עליהם (ישעיה כו) כמו הרה תקריב ללדת תחיל תזעק בתבליה.

וכלם עשרה שופרות, כלולים בשלשה, שהם סימן קש"ר, שהוא תקיעה שברים תרועה. ותקיעה נראית ארץ הגלות, שברים התקרבות הגלות. בתרועה תבא הגאולה, שנראה דחק אחר דחק, ואין רוח בין זה לזה, שודאי כיון ששאר עמים מעבדים את ישראל בגלות, דחקם מקרב להם הגאולה. גם כך מהירות הדפק זה אחר זה, בו יוצאת נפש האדם, אחר שאין רוח בין זה לזה.

קשר"ק קשר"ק קר"ק, הוא ששם קש"ר, תקיעה שברים תרועה, שיעבר בו שקר מן העולם, שבו שבוועה - (שמות יז) מלחמה לה' בעמלק. יתעורר בעולם שיר פשוט, וכפול, ומשלש, ומרבע, שהוא עולה אותיות שלו: י, י"ה, יה"ו, יהו"ה - ע"ב. באותו זמן - ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלו וחסידים ברנה גילו. ו' תוספת - אלף הששי. קדם שלו עק"ב, חרב בית המקדש, ולאחריו עד תשלום רע"ב יהיה ער"ב. זהו שכתוב (שם טז) ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם וגו'. (בראשית מד) כי עבדך ערב את הנער וגו'. (עד כאן רעיא מהימנא).

קום רבי אבא לחדש דברי תורה שאמרת בחבור ראשון. פתח רבי אבא ואמר, (ישעיה מב) שירו לה' שיר חדש תהלתו מקצה הארץ וגו'. כמה חביבים ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שחידה שלהם ותשפחת שלהם אינה אלא (לשתף את הקדוש ברוך הוא ושכינתו באותו שפך וכו') בו. שפך שנינו, כל חידה של ישראל שלא משתפים בה את הקדוש ברוך הוא (ושכינתו), אינה חידה. ועתיד חידה הוא סמאל וכל סיעתו לקטרג לאותה חידה, (ויחזר) וישאר בצער ובכי, והקדוש ברוך הוא לא משתתף באותו הצער.

אבל מי שמשתף את הקדוש ברוך הוא ושכינתו בחידתו, אם לבא מקטרג לקטרג באותה חידה, הקדוש ברוך הוא ושכינתו משתתף באותו צער. מה כתוב בו: (שם סג) בכל צרתם לו צר. ובמה? משום שעמו אנכי בצרה.

וימנו לנו שיש להם לישראל לשתף את הקדוש ברוך הוא ושכינתו בחידתם? (משום שאינה שמחה, אלא בשתפות שלו מאלו) שכתוב (תהלים קמט) ישמח ישראל בעשיו. אותה חידה של ישראל אינה, אלא בעשיו. בעשיו! בעושו צריך לו לכתב! אלא אלו הקדוש ברוך הוא ושכינתו, ואביו ואמו. שאף על גב שמתו, הקדוש ברוך הוא עוקרם מגן עדן ומביאם עמו לאותה חידה, לקחת חלק של חידה עם הקדוש ברוך הוא ושכינתו, כמו שנאמר (איוב מ) העשו יגש חרבו.

דבר אחר בעשיו - משום שכן אדם נעשה בשתפות איש ואשה והקדוש ברוך הוא, ועל סוד זה כתוב (בראשית א) נעשה אדם, בשתפות. ששנינו, שלשה אמנים עשה הקדוש ברוך הוא להוציא מהם עולם, ואלו הם: השמים, והארץ, והמים. וכל אחד שמש יום אחד, וחזרו כמקדם.

יום ראשון הוציאו השמים אמנות שלהם, שכתוב (שם) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. יום שני הוציאו המים אמנות למעשה, שכתוב (שם) ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו'. עלו חצי מים למעלה, וחצי מים נשארו למטה. ואלמלא כך שהמים נפרדו, העולם לא היה עומד. יום שלישי עשתה הארץ והוציאה כמו שצויתה, שכתוב ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב, וכתוב ותוצא הארץ דשא וגו'.

עד כאן כל אמנות משלשה אלה הוציאו אמנותו, ועשו מה שהצטוו. נשארו שלשה ימים אחרונים. יום רביעי הצטווה אמן ראשון לעשות אמנותו, שכתוב ויאמר אלהים יהי מאורת וגו', והינו שמים. ביום החמישי הוציאו המים, שהוא אמנות אחרת, שכתוב ויאמר אלהים ישרצו המים וגו'. ביום הששי עשתה הארץ אמנותה, שכתוב ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה וגו'.

כיון ששלשת האמנים האלה השלימו מעשיהם, אמר להם הקדוש ברוך הוא: אמנות אחת יש לי לעשות, והוא אדם. התחברו כאחד, ואני עמכם, נעשה אדם. גוף שלכם, ואני אהיה שתף עמכם ונעשה אדם. כמו שבתחלה היה בשתפות, גם אחר כך כן. אבא - שבו עושה מעשה השמים ומעשה המים, והאשה - שהיא אמן שלישי כמו הארץ, והקדוש ברוך הוא שהשתתף יחד אתם. ועל סוד זה כתוב בעשיו.

ואף על גב שאבא ואמא נפרדו מהעולם הזה, יש חידה בכל שתפות. ששנינו, בשעה שהאדם משתף את הקדוש ברוך הוא בחידה שלו, בא הקדוש ברוך הוא לגן עדן ועוקר משם את אביו ואמו, שהם שתפים אתו, ומביא אותם עמו לאותה חידה, וכלם מזמנים שם, ובני אדם לא יודעים. אבל בצרת האדם, הקדוש ברוך הוא מזמן אליו לבדו, ולא מודיע לאביו ולאמו. זהו שכתוב (תהלים יח) בצר לי אקרא ה' ואל אלהי אשוע וגו'.

רעיא מהימנא

אמר הקדוש ברוך הוא, אני ושכינתי שתפנות הנשמה, ואביו ואמו שתפנות הגוף. שאביו מזריע לבן של העינים ושל העצמות ושל הגידים והמח, והאשה שחר שבעינים ושער ובשר ועור. וגם כך שמים וארץ וכל חיליהם השתתפו ביצירתו: מלאכים, מהם יצר הטוב ויצר הרע להיות מציר משניהם. שמש ולבנה להאיר לו ביום ובלילה. חיות ובהמות ועופות ודגים להתפרנס מהם, וכל עצים וזרעי הארץ להתפרנס מהם.

מה עשה הקדוש ברוך הוא? עקר את אביו ואמו מגן עדן והביאם עמו, להיות עמו בחדות בנו, ואין חדוה בחדות הגאלה, שכתוב בה (דברי הימים-א טז) ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך. אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפוט את הארץ. (עד כאן רעיא מהימנא).

חזר אותו צל של קדם והלך לתוך הבית כמו דמות אדם. נפל על פניו רבי אבא. אמר רבי יוסי, נזכרתי שבמקום זה ראיתי את רבי פנחס בן יאיר, יום אחד היה עומד במקום זה והיה אומר כך: פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, באות י' קטנה.

משום ששני א"ב רשומים - אלפא ביתא של אותיות גדולות, ואלפא ביתא של אותיות קטנות. אותיות גדולות הן בעולם הבא, ואותיות קטנות הן בעולם התחתון. י' קטנה, אות ברית הקדוש. כיון שפנחס קנא על ברית זו, נתוספה לו י' קטנה, סוד ברית זו.

באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא: מה אעשה עם משה? ברית זו ממשה היתה, וכלתו היתה, גנאי הוא לתת אותה לאחר בלי דעת ורצון משה. לא נאה זה. התחיל הקדוש ברוך הוא ואמר למשה: משה, פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. אמר לו משה: רבונו של עולם, מהו? אמר לו, אתה הוא שמסרת נפשך על ישראל שלא יאבדו מן העולם בכמה פעמים, והוא השיב את חמתי מעל בני ישראל וגו'. אמר משה: מה אתה רוצה ממני? הרי הכל שלך!

אמר לו: הרי הכל שלך היא, אמר לו שתשרה בתוכו. אמר משה: הרי בלב שלם תהיה אליו. אמר לו: אמר אתה בפיך והרם קולך, שאתה מסרת אותה ברצון ובלב שלם. זהו שכתוב לכן אמר. אתה אמר ברצון: הנני נתן לו את בריתי שלום. שאלו הקדוש ברוך הוא, היה לו לומר: לכן אמר לו הנני נתן לו את בריתי שלום. אבל לא כתוב אלא לכן אמר. ואם תאמר שהעברה ממשה - לא. אלא כנר זה שמדליקים ממנו - זה נותן ומהנה, וזה לא נגרע ממנו.

בא אותו הצל, וישב, ונשקו. שמעו קול אחד שהיה אומר: פנו מקום, פנו מקום לרבי פנחס בן יאיר, שהוא אתכם. ששנינו, שכל מקום שצדיק חדש בו דברי תורה, כשהוא באותו העולם פוקד את אותו מקום ובא אליו, וכל שכן כששרויים בו צדיקים אחרים לחדש באותו מקום שאומרים דברי תורה, כמו זה שהיה בא רבי פנחס בן יאיר לפקד את מקומו ומצא צדיקים אלו מחדשים דברי תורה, והתחדש במקדם אותו דבר של רבי פנחס בן יאיר לפניו.

אמר רבי אבא, נאה הדבר של רבי פנחס בן יאיר, שהרי לא כתוב לכן הנני נותן, אלא לכן אמר הנני נתן לו. וכי דבר זה היה גנוז מחסיד זה תחת ידך ולא היית אומר! אשרי חלקנו שזכינו להיות בסניע של הצל הקדוש כאן.

גם הוא פתח ואמר משמו של רבי פנחס, (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בכלך עשה וגו' - כמה נאה לו לאדם בעוד שהנר דולק ושרוי על ראשו להשתדל ולעשות רצון רבונו, משום שאותו הנר הוא כ"ח ששרוי עליו, ולכן כתוב (במדבר יד) יגדל נא כח יי. כח יי, זהו כח ששורה על ראש הצדיקים וכל אותם שמשתדלים ברצון רבונם. ועל זה שנינו, כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו. (זהו כחו)

ודאי צריך לעורר כל איבריו בכל חזק, משום שבהתעוררות חזקה שהתחזק, התעורר אותו כח קדוש עליון ועלה לתוך הקדש, ונשבר כח וחזק הצד האחר. ולכן בכלך, שצריך לעשות רצון רבונו.

כי אין מעשה וחשבון וגו', משום שבאותו כח יש מעשה השתדלות להשתדל בעולם הזה שנקרא מעשה, עולם המעשה, להשלים סוף המחשבה. וחשבון - זהו עולם שתלוי בדבור, שהרי החשבון בדבור תלוי. ולכן כל הגימטריאות ותקופות העבורים של העולם הם בלבנה. ודעת - זהו סוד ששה צדדים שתלויים במחשבה, ונקראים עולם של אותה מחשבה. וחכמה - שהכל תלוי ממנה.

וכל אלו כלולים באותו כח, מה שאין בו בצד השאול, דרגת הגיהנם. שהרי כל אדם שלא משתדל בכ"ח זה בעולם הזה להכניס בו במעשה וחשבון ודעת וחכמה, סופו להכניס בשאול, שאין בו מעשה וחשבון ודעת וחכמה. שהרי הצד האחר הוא דרך שאול, שכתוב (משלי ז) דרכי שאול ביתה. מי שיתרפה מכ"ח הקדוש הזה, מתחזק בו צד האחר, ששאול ביתה.

אשר אתה הלך שמה. וכי כל בני העולם הולכים לשאול? כן, אבל עולים מיד, שכתוב (שמואל-א ב) מוריד שאול ויעל. פרט לאותם רשעים שלא הרהרו תשובה לעולמים, שיורדים ולא עולים. ואפלו



צדיקים גמורים יורדים לשם. למה יורדים? משום שלוקחים כמה רשעים משם, ומעלים אותם למעלה. (ושם גורמים להם להרהר בתשובה) ומי הם? אותם שהרהרו תשובה בעולם הזה ולא יכלו, והסתלקו מהעולם. וצדיקים יורדים בגלל הרשעים לתוך השאול, ולוקחים אותם, ומעלים אותם משם.

אמר רבי יוסי, כתוב (קהלת ז) אחת לאחת למצא חשבון. חשבון של גימטריאות שעומדים בלבנה, באיזו דרגה שלה הם? לא השיב לו. אמר, שמעתי ולא נזכרתי בדבר. קם אותו הצל והכה בעיניו של רבי אבא. נפל על פניו מתוך פחד. עד שהיה נופל על פניו, נפל פסוק בפיו, שכתוב (שיר השירים ז) עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים. ואלו העינים שלה: פרפראות לתוך חכמה עליונה שנמשכה למעלה, ומתוך חשבון ותקופות ועבורים מתמלאים, ונעשו ברכות, שיצאו מימיו לכל הצדדים, (אותן עינים) עד שנפקדו לכל חשבון ועבורי הלבנה בלבד (שבחוץ) וכוכבים ומזלות לעשות חשבון, וזהו שער בת רבים, וזהי הלבנה שבחוץ.

אמר רבי אבא לרבי יוסי, אותה מרגלית קדושה שהיתה תחת ידך, מתוך סיוע של החסיד הקדוש שהוא אצלנו, כמה זפה הוא, וחזרנו בו. שהרי נדאי לא צריך להוציא אשה להשרות במקום אחר, עד שבעלה צינה ויתן לה רשות ללקת, ומודיעים לבעלה בהתחלה, ומפיס אותו שהוא צינה אותה ויתן לה רשות ללקת לאותו מקום. כך הקדוש ברוך הוא פיס את משה, ועד שנתן לו רשות ואמר לו: אמר אתה, הנני נתן לו את ברית שלום, לשרות בתוכו. ועד שנתן לה רשות ללקת לשם, לא הלכה.

מנין לנו? מצדיקו של עולם, שנתן לה רשות לשרות בתוך צדיקי העולם הזה. וישבה עמם כמו כלה בתוך הקשטים שלה. וצדיק העולם רואה ושמח בזה. אבל בין זרועות בעלה שוכבת, וחוזרת להיות אתם, ושבה לבעלה, כמו שנאמר (אסתר ב) בערב היא באה ובבקר היא שבה. בערב היא באה לבעלה, ובבקר היא שבה לצדיקי העולם, והכל ברשות בעלה. (זהו שכתוב (תהלים לו) וצדיק חונן ונותן).

ומשה כך אמר, הנני נתן לו את בריתי. כמו שצדיק שלמעלה נותן, גם אני הנני נותן, מתנה להחזיר מתנה היא, ובשביל ברית זו הרויח כהנה עליונה. ואם לא תהיה אתו, לא יתקשר פנחס בדרגת כהנה עליונה, שהרי ברית דבקה תמיד בימיו עליו. וימין עליון זה עתיד לבנות בית מקדש, שהוא ברית.

אמר רבי אבא, נזכרתי בדבר אחד ששמעתי מהמנורה הקדושה, ששמע משמו של רבי אליעזר. יום אחד בא לפניו גוי אחד ואמר לו: זקן זקן, שלש בעיות אני רוצה לתבוע ממך. אחת, שאתם אומרים שיבנה לכם בית מקדש אחר, והרי לא היו להבנות אלא רק פעמים - בית ראשון ובית שני. בית שלישי (ובית רביעי) לא תמצא בתורה, והרי מה שהיה לו להבנות כבר נבנו, ולעולם אין בו יותר, שהרי שני בתי ישראל קרא להם הפסוק, וכתוב (חגי ב) גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון.

ועוד, שאתם אומרים שאתם קרובים למלך העליון יותר מכל שאר העמים. מי שקרוב למלך הוא שמח (יותר) תמיד, בלי צער, בלי פחד, בלי דחוק, והרי אתם בצער ובדחוק ובגונן תמיד יותר מכל בני העולם, ולנו לא התקרב צער ודחוק וגון כלל. אנו קרובים למלך העליון, ואתם רחוקים ממנו, ולכן יש לכם צער ודחוק, אבל וגון, מה שאין לנו.

ועוד, שאתם לא אוכלים נבלות וטרפות כדי שתהיו בריאים וגופכם יהיה בבריאות. אנו אוכלים כל מה שרוצים, ואנו חזקים בלח בבריאות, וכל איברינו בעמדם. ואתם שלא אוכלים, חלשים כלכם בחללים רעים ובשבר יותר מכל שאר העמים. עם ששונא אתכם אלהיכם בכל. זקן זקן, אל תאמר לי דבר, שלא אשמע אותך ולא אקבל ממך. הרים רבי אלעזר עיניו והשגיח בו, ונעשה גל של עצמות.

כיון שגח רגזו, החזיר ראשו ובכה, ואמר, (תהלים ח) ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ. כמה חזק פח השם הקדוש, חזק בכל הארץ, וכמה חביבים דברי התורה, שאין לה דבר קטן שלא תמצא בתורה, ואין לה דבר קטן שבא בתורה שלא יצא מפי הקדוש ברוך הוא. דברים אלו ששאל אותו רשע, אני שאלתי יום אחד את אליהו, ואמר שהרי בישיבת הרקיע הסתדרו לפני הקדוש ברוך הוא. וכך זה:

שכשיצאו ישראל ממצרים רצה הקדוש ברוך הוא לעשותם בארץ כמלאכים קדושים של מעלה, ורצה לבנות להם בית קדוש ולהורידו מתוך שמי הרקיעים ולנטע את ישראל, נציב קדוש, כמו הדמות שלמעלה. זהו שכתוב (שמות טו) תבאמו ותטעמו בהר נחלתך. באיזה מקום. במכון לשבתך פעלת ה'. באותו שפעלת אתה ה', ולא אחר. מכון לשבתך פעלת ה' - זה בית ראשון. מקדש ה' כוננו ידך - זה בית שני. ושניהם אמונות הקדוש ברוך הוא הם.

ומשהרגיזו לפניו במדבר - מתו, והכניס הקדוש ברוך הוא את בניהם לארץ, (למדו מעשיהם) והבית נבנה על ידי אדם, ולכן לא עמד. ושלמה היה יודע שמשום שמעשה זה של אדם לא עמד, ועל זה אמר, (תהלים קכו) אם ה' לא יבנה בית שווא עמלו בוניו בו, שהרי אין לו בו עמידה. בימי עזרא גרם

החטא, והצטרכו הם לבנות, ולא היתה בו עמידה. ועד עכשו בננו הראשון של הקדוש ברוך הוא לא היה בעולם, ולעתיד לבא כתוב (שם קמז) בונה ירושלים ה'. הוא ולא אחר. ולבנו זה אנו מחכים, ולא בננו אדם, שאין לו עמידה כלל.

בית ראשון ובית שני יוריד אותם הקדוש ברוך הוא כאחד מלמעלה. בית ראשון בכסוי, ובית שני בגלוי. אותו בית יהיה בגלוי, שנקרא בית שני, שיראה לכל העולם אמונות הקדוש ברוך הוא, חדוה שלמה ורצון הלב בכל עמידה.

אותו בית ראשון בכסוי עלה למעלה, על גב אותו שבגלוי. וכל העולם יראו ענני כבוד שסובבים על גב אותו שבגלוי. ובתוך אותם עננים יהיה בית ראשון במעשה טמיר שעולה עד רום כבוד השמים, ולבנו זה אנו מחכים.

ועד עכשו לא היה בעולם, שאפלו עיר של ירושלים לא תהיה אמונות אדם, שהרי כתוב (זכריה ב) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב וגו'. אם לעיר כתוב כך - כל שכן הבית, שהוא דויר שלו. ומעשה זה הרי ראוי להיות בראש כשיצאו ישראל ממצרים, והסתלק עד לסוף הימים בגאולה האחרונה.

שאלה אחרת, שודאי אנו קרובים למלך העליון יותר מכל שאר העמים - ודאי כך זה, שישאל עשה אותם הקדוש ברוך הוא לב כל העולם. וכך הם ישראל בין שאר העמים, כמו לב בין האיברים. כמו שהאיברים לא יכולים לעמוד בעולם אפלו רגע אחד בלי לב, כך העמים כלם לא יכולים לעמוד בעולם בלי ישראל. וכך גם ירושלים בתוך שאר הארצות כמו לב בתוך האיברים, ועל כך היא באמצע כל העולם, כמו לב בתוך האיברים.

וישראל מתנהגים בתוך שאר העמים כמו הלב בתוך האיברים. הלב הוא רך וחלש, והוא קיום כל האיברים. לא יודע מצער וצרה וגון כלל, רק הלב, שבו הקיום, שבו השכל. שאר האיברים לא התקרב בהם כלל, שהרי אין בהם קיום ולא יודעים דבר. כל שאר האיברים לא קרובים למלך, שהוא חכמה ושכל, ששרוי במח, אלא רק הלב. ושאר האיברים רחוקים ממנו ולא יודעים כלל. כך ישראל קרובים למלך הקדוש, ושאר העמים רחוקים ממנו.

שאלה אחרת, שישאל לא אוכלים נבלות וטרפות וטנוף ולכלוך ושקצים ורמשים כשאר העמים - כך הוא, שהרי הלב הוא רך וחלש, ומלך ועמידת כל שאר האיברים. לא לוקח למזונו, רק ברור וצחות כל הדם, ומזונו נקי וברור, והוא רך וחלש מהכל, ושאר הפסלת מניח לכל האיברים, וכל שאר האיברים לא משגיחים בזה, אלא כל פסלת ורע של הכל לוקחים, והם בחזק כמו שראוי להם.

ועל זה בכל שאר האיברים יש אבועויות, שאת או ספחת, סגירות הצרעת. ללב אין כלום מכל אלה, אלא הוא נקי וברור מהכל, אין בו מום כלל. כך הקדוש ברוך הוא לקח את ישראל, שהוא נקי וברור שאין בו מום, ועליו כתוב (שיר השירים ד) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. בא רבי יוסי, נשק ידו ואמר, אלו לא באתי לעולם רק כדי לשמע את זה - די לי.

ושם איש ישראל המכה וגו'. אמר רבי יצחק, פסוק זה היה צריך להכתב: ושם איש ישראל אשר הכה פנחס, ולא המכה אשר הכה. לא נאמר אלא בדרך נסתר.

אלא כך אמר רבי אלעזר (רבי שמעון), כיון שהעלה הקדוש ברוך הוא את פנחס לכהנה גדולה, לא רצה להזכיר לפנחס את הרג האדם, שהרי לא ראוי לכהן גדול. טרם העלהו לכהנה גדולה הזכיר לו, ואמר, וירא פינחס [וגו'] וישח רמח וגו', וידקר את שניהם וגו'. כיון שהעלהו לכהנה גדולה, לא הזכיר שמו בהרג, שלא ראוי לו, וחס עליו כבוד הקדוש ברוך הוא, שפנה גדול לא ראוי להזכיר בהרג. ושם האשה המכה, גם כך.

רבי שמעון היה הולך מקפוטקא ללוד, ורבי יהודה הלך עמו. עד שהיו הולכים, פגע בהם רבי פנחס בן גאיר, ושני אנשים מחמרים אחריו. עמד חמורו של רבי פנחס. טענו אותו, ולא הלך. אמר רבי פנחס, השאירו אותו, שהרי ריח של פנים חדשות הריח, או שנים יעשה לנו כאן. עד שהם שם, יצא רבי שמעון מאחרי סלע אחד, נטל חמור והלך. אמר רבי פנחס, ולא אמרתי לכם שהרי ריח של פנים חדשות הריח!!

כך וגפף אותו רבי פנחס ובכה. אמר לו, ראיתי בחלומי שבאה שכינה אלי ונתנה לי אוצרות גדולים, ושמחתי בה. ועכשו כפי שראיתי. אמר רבי שמעון, מקול פרסות חמורך ידעתי שזה אתה. פעת חדוה שלמה. אמר רבי פנחס, נשב במקום אחד, שדברי התורה צריכים צחות. מצאו מעין מים ונץ, וישבו.

אמר רבי פנחס, מסתכל הייתי שזה לתחית המתים בדרך אחר יעשה להם הקדוש ברוך הוא, ומה שהיה בעת ראשון, יהיה אז אחרון. מנינו לנו? מאותן עצמות, אותן עצמות שהחיה הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל, שכתוב (יחזקאל לז) ותקברו העצמות עצם אל עצמו - בהתחלה, ואחר כך כתוב, וראיתי

והנה עליהם גידים ובשר עלה וגו'. ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח אין בהם - שהרי מה שהפשיט בתחלה, יהיה אחרון. בתחלה (הפשיט מרוח, ואחר כך) עור, ואחר כך בשר. בתחלה הפשיט מרוח, ואחר כך עור, ואחר כך בשר, ואחר כך עצמות.

אמר רבי שמעון, בזה התקשו האחרונים, אבל עצמות אלה שהחיה הקדוש ברוך הוא, נסים ואותות משנים עשה בהם הקדוש ברוך הוא. בא ראה מה כתוב, (איוב י) זכר נא כי כחמר עשיתי ואל עפר תשיבני. מה כתוב אחריו? הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני. עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשככני. עתיד הקדוש ברוך הוא, לאחר שיבילה האדם בעפר ויגיע זמן של תחיית המתים, שאותה עצם שתשאר, לעשות אותה כמו עשה זו, וכמו גבינה של חלב ויביעת החלב, שאותה גבינה נקיה ומצחצחת בצחות אותה עצם. תתערב אותה העצם ותמחה כמו חלב, ואחר כך יקפא אותה, ותצטיר בציר כמו גבינה בקפאון, ואחר כך ימשך עליה עור ובשר ועצמות וגידים.

זהו שכתוב הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני. התכתיני לא כתוב, אלא תתיכני. הקפיתני לא כתוב, אלא תקפיאני. הלבשתני לא כתוב, אלא תלבישני. סוככתני לא כתוב, אלא תסוככני. כלם משמע שלאחר זמן.

ואחר כך מה כתוב? חיים וחסד עשית עמדי - זו רוח החיים. (ואם תאמר), הרי כתוב עשית עמדי, ולא כתוב תעשה! אלא כך אמר, חיים וחסד עשית עמדי. באותו עולם זרקת בי רוח חיים, אבל ופקדתך - שמלכת המלך - שמרה רוחי, היא שמרה את רוחי באותו עולם. מה זה ופקדתך? שאתה עתיד לפקד אותה בתחלה.

(שמרה רוחי) וסוד דבר זה - כל נפשות הצדיקים גנוזות וטמורות תחת כסא המלך, והיא שומרת אותם להשיבן למקומותיהן. זהו שכתוב ופקדתך שמרה רוחי. מה זה ופקדתך? כמו שנאמר (תהלים קט) פקדתו יסח אחר. פקדתך - זוהי מלכת המלך, שכל הרוחות הם פקדונות בידיה. זהו שכתוב (שם לא) בידיך אפקיד רוחי וגו', והיא שומרת אותם, בגלל זה שמרה רוחי, והיא שומרת אותה.

כמו זה אמר דוד, (שם פו) שמרה נפשי כי חסיד אני. שמרה - זו מלכת המלך, שהיא שמרה נפשי, בגלל כי חסיד אני. ובכל מקום שכתוב סתם - זו המלכה, כמו שנאמר ויקרא אל משה, (שמות טו) ויאמר אם שמע תשמע בקול ה' אלהיך.

בכה רבי פנחס ואמר, ולא אמרתי לך שהשכינה נתנה לי אוצרות ומתנות! אשרי חלקי שזכיתי לראותך ושמעתי את זה. אמר לו, באותו זמן מילא אותה עצם, מה יעשה משאר העצמות שימצאו? אמר לו, כלן יכללו באותה גבינה של עצם זו, ויכללו אחד אתה, והכל יעשה עשה אחת, ושם יצטיר ציור, כמו שנאמר. זהו שכתוב (ישעיה נח) ועצמתיד יחליץ. מה זה יחליץ? כמו שנאמר (הושע ה) חלץ מהם. כלם יעברו מקיומם ויכללו בעצם הזאת להיות עשה אחת, ואז (ישעיה שם) והיית כגן רוה וכמוצא מים וגו'. (אמר הרועה הנאמן)

#### רעיא מהימנא

אמר רועה הנאמן, אוי להם לבני אדם שהם אטומי לב, סתומי עינים, שלא יודעים שכשנבא הלילה שערי הגיהנם נפתחים, שהיא מרה. ועשנים שלה שמתפשטים עולים עד למח. וכמה חילות יצר הרע מתפשטים בכל איברי הגוף, ושערי גן עדן, שהוא עיני הלב, נסתמים ולא נפתחים. שכל אורות העינים יוצאים מהלב.

ושערי הלב, אותם עינים נסתמות, משום שלא מסתכלות במזיקים הללו, שהם לילית, ולא שולטים באורות הלב, שהם מלאכים שמתפשטים בכל האיברים כענפי העץ לכל צד. באותו זמן הם כלם אורות נסתרים בלב, ומתכנסים אליו כמו יונים לארבותיהם, כמו נח ואשתו וכל מין ומין שנכנסו עמו לתבה.

ומזיקים שמתגברים על כל איברי הגוף, כמו מי המבול שגברו עליו ט"ו אמה, משום שחטא בג"ה, והסתלק י"ה מהגוף ונשאר אל"ם, בלי ראיה ושמיעה וריח ודבור. וסוד הדבר - (תהלים לט) נאלמתי דומיה (החשיתי מטוב וכאבי נעבר). דומי"ה - דו"ם י"ה. באותו זמן, חמש עשרה אמה גברו המזיקים על הגוף, והם כמו תלים לערוגה.

וכמו שנח שלח את היונה בשליחותו, גם כך שלח נשמה באדם, רוחו בשליחותו, ולכן צריך אדם להפקיד אותה במלכה. זהו שכתוב (תהלים לא) בידיך אפקיד רוחי. ואם היא אסורה בחטאי הגוף ובידי חילות יצר הרע, מה כתוב? בידיך אפקיד רוחי פדיתיה אותי ה' אל אמות.

ועוד, בזמן שהיא חיבת, מה כתוב ברוחו? (משלי יא) יד ליד לא ינקה רע. שהולך מיד ליד במחנות היצר הרע ששורים עליו בחטאיו, וזורקים אותו ממקום למקום. וזהו שמראה עצמו במדינה אחרת או במלכות אחרת, ולפעמים באשפה, כפי צונותיו. ואם הוא צדיק, כל מחנות היצר הרע הטוב כלם, וינקהם

וכנפיהם פרודות לקבל רוח, ומעלים אותו למעלות, למקום חיות הנפסא, ושם רואה כמה חזיונות, דמיונות ומראות נבואה. ומשום זה פרשוהו רבותינו שחלום אחד מששים של נבואה.

ועוד, (תהלים פו) שמרה נפשי כי חסיד אני - אף על גב שפרשוהו בגמרא, ולא חסיד אני, שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד ארבע שעות, ואני (שם קיט) חצות לילה אקום להודות לך. ולא עוד, אלא שכל מלכי מזרח ומערב וכו', ואני ידי מלככות בדם שפיר ושלילה כדי לטהר אשה לבעלה. מיד נודמנה לו צפרדע אחת ואמרה לו, למה אתה משבח עצמך לומר חצות לילה אקום להודות לך? ואני כל לילה לא ישנה לשבח לו ולנגן לפניו! אמר דוד, אוי לממנה של אותה צפרדע שלא יודע מה שאני אומר, שלא אמרתי כי חסיד אני.

אלא משום שפרשוהו חכמים, ולא עם הארץ הארץ חסיד, שהתורה נתנה מימיו הקדוש ברוך הוא שהוא חסיד. ומשום זה מי שמתעסק בתורה נקרא חסיד. בגלל זה אמרתי להקדוש ברוך הוא שמרה נפשי, ולא תדון אותה כמעשה אלו עמי הארצות שנאמר בהם ולא עם הארץ חסיד. ואם תאמר, כמה עמי הארצות הם שעשו חסד - אלא כך פרשוהו: איזהו חסיד? זה המתחסד עם קונו. כמו דוד שהיה מחבר. ומה היה מחבר? תורה של למעלה היה מחבר עם הקדוש ברוך הוא. ומשום זה, שמרה נפשי כי חסיד אני.

וכשאתם מת, מה כתוב בנפש הזו? (משלי ו) בהתהלךך תנחה אתה בשכבך תשמר עליך, והקיצות - לתחית המתים - היא תשיחך. זה לתחית המתים יפה, שיעמיד את האדם, אבל לשכר הנשמה בעולם הבא מה יהיה?

אלא הקדוש ברוך הוא מלביש אותה כמו בתחלה בעניי כבוד. כמו בתחלה תפנס במראה, שהוא כמו הגוף, כלולה ברמ"ח איברים. גם כך תפנס במראה כלולה במאיתים ארבעים ושמונה מצוות, ובמאיתים ארבעים ושמונה אורות שנפרדים מאותה מראה, שנאמר בה (במדבר יב) ויאמר אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע. ובלבושי עניי כבוד - (בראשית ט) וראיתיה לזכר ברית עולם, זו אספקלריה המאירה. (במדבר יב) בחלום אדבר בו - זו אספקלריה שאינה מאירה, כלולה משלש מאות ששים וחמשה אורות, כחשבון ישנה, והינו (שיר השירים ה) אני ישנה. אחד בעולם הזה ואחד בעולם הבא. והם במעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא.

וסוד שלהם - (שמות ג) זה שמי לעלם. ו"ה עם שמי - שלש מאות וחמשה ושישים. ו"ה עם זכרי - מאיתים ושמונה וארבעים. ופרושים יורדים ועולים לפניו: תנו כבוד (לדמות) לכבוד המקדש.

והינו (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו. והוא שעשה אותו בשתי דמיות, בשני גנים (פנים), שנאמר עליהם (שיר השירים ה) היושבת בגנים. היא עלת על הכל, שנאמר עליה (דברים ד) כי לא ראיתם כל תמונה. ועל שאר הדמיות כתוב, תמונת כל וגו'. (במדבר יב) ותמונת ה' גיט. ותר"ג מלאכים מעלים את הנשמה בדמיות אלו, כלם ופניהם וכנפיהם פרודות, לקיים את הפסוק שכתוב בהם (שמות יט) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי.

כמו שיצאו ממצרים והלכו בעניי כבוד, ובכל אותו כבוד כמו זה תהיה יציאת הנשמה מגוף של טפה סרוחה ללכת לשני גנים, שנבראו שמים וארץ שלהם בשם ה', ובגללו נאמר (תהלים צו) ישמחו השמים ותגל הארץ. באותו זמן יתקיים באדם (ישעיה ל) ולא יכנף עוד מוריד, לגביד, (שם ו) בשמים יכסה פניו, אלא - והיו עיניו ראות את מוריד. ומצד המראות הקלו זכה משה רבנו עליו השלום, רבן של נביאים וחכמים. אמר המנורה הקדושה, אתה הוא שזכית בחייד למה שזכו צדיקים אחר חייכם, אשרי חלקך!

דבר אחר, שמרה נפשי כי חסיד אני - למה? כדי שאתחסד עם אני, שנאמר בו אני והי. אוי לו למי שמפריד אני מהוא, שנאמר (תהלים ק) הוא עשנו ולא אנחנו. שהכל אחד בלי פרו. זהו שכתוב (דברים לב) ראו עתה כי אני אני הוא [וגו'], אני אמית ואחיה מחציתי ואני ארפא ואין מדי מציל. אני יהו"ה, אני הוא ולא אחר. וזה אני מן אדני"י. ה' - עמוד האמצעי.

ומשום שהינו"ה הוא לימין, שהוא חסד, אמר, שמרה נפשי שאתחסד בד עם אני, והוא אדני"י לגבוהה. ובתפארת מתחברים שני שמות - יאהדונה"י. וסוד הדבר בחסד ובגבורה (יחזקאל א) ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. ובתפארת שנקרא (שמות טו) ה' איש מלחמה, מה כתוב? (יחזקאל א) שתיים חברות איש, שני שמות מתחברים בו כאחד. ושתיים מכסות את גוליתיהנה. תפארת נקרא גוף, (דניאל ט) וגויתו כתריש, יאהדונה"ה.

הושע עבדך אתה אלהי. שמח נפש עבדך. תנה עוז לעבדך (תהלים פו). שלש פעמים נעשה דוד עבד בתהלה הזו, כנגד שלש פעמים שהעמידו בעלי המשנה שצריך אדם להיות עבד בתפלה: בברכות הראשונות, כמו עבד שמסדר שבו לפני רבו. באמצעיות, כמו עבד שמבקש פרס מרבו. ובאחרונות, כמו עבד שמודה לפני רבו בפרס שקבל ממנו והולך לו.

ושלש פעמים שעבד צריך לעשות מצד העבודה, שפרשוה בעלי המשנה שאין עבודה אלא תפלה, ושלשה אבות נקראו עבדים מצדה, על שם השכינה, שהיא עבודת ה'. וגם כך משה עבד ה'. ולכן (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים. אבל לגבי אחרים - כל ישראל בני מלכים הם, מצד המלכות. והיא למה נקראת עבודה? כדרך אשה לעבד לבעלה, ודרך בנים לעבד את אביהם.

ודוד נעשה עני, חסיד ועבד. זהו שכתוב, (תהלים פו) תפלה לדוד הטה אדני אונדף עניי כי עני ואביון אני. שמרה נפשי כי חסיד אני. הושע עבדך אתה אלהי הבוטח אליך. נעשה עני לשער המלך, שנאמר בה (שם נא) אדני שפתי תפתח. אדניי היכ"ל, נעשה עני לשער המלך. ומה כתוב? הטה אדני אונדף עני, וזוהי שכינה תחתונה, שהיא און לקבל תפלות ולשמע אותן, כמו שכתוב (שם כב) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו אליו שמע.

שהוא נעשה עני ודל מצד אות ד' מן אחד, לשאל מן א"ת, שהוא עמוד האמצעי, לקיים בו (שם קטז) דלותי ולי יהושע, שלא מות משיח בן אפרים. ושאל ממנו באותו השער בשביל ישראל העניים, לקיים בהם (שמואל ב-כב) ואת עם עני תושע.

ואחר כך שאל בשביל הכלהים, שתחזר עבודה למקומה, ונעשה עבד. לאחר שנתן להם תורה מצד החסד, לעשות גמול עם דל"ת מהתורה, ולכן נעשה חסיד. כך הגיע לשלש ספירות העליונות. פתח ואמר, (שם קלא) ה' לא גבה לפי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדלות ובנפלאות ממני.

שלמה אמר, הרי בינה היא של משה, אשאל בחכמה עליונה, שהיא מעל דרגתו. מה כתוב? (קהלת ז) אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. והרי כתוב (מלכים א-ה) ויה' נתן חכמה לשלמה! חכמה קטנה. ורצה להעלותה מלמטה למעלה שהתרחקה ממנו, משום שאפלו לבינה אין אדם בעולם יכול לעלות פרט למשה, כל שכן למעלה ממנה, שהיא חכמה עליונה, שמצדה חכם עדיף מנביא. ואף על גב שפרשוה בדרך דרש על פרה אדמה, שבעים פנים לתורה.

רבי אלעזר, קום לחדש דברים לפני השכינה, שתהיה עזר לאביך, שהשם גורם - עזר אל. אל מימין, עזר משמאל. זהו שכתוב (בראשית ב) אעשה לו עזר כנגדו. במה? בזרע פה, שהוא הפך עזר. וקום רבי יוסי עמד, שהוא כסא שלם לרבנו, שכן עולה יוסי לחשבון כס"א, אלהים בחשבון.

ויקום עמו רבי יהודה, שבו הו"ד, ובו י"ה, ובו יה"ן ה' ד', ארבע חיות. ויניחם וינפיהם פרדות, כלם לקבל אותו. וממנו דוד, שהודה לקדוש-ברוך-הוא, דרגה בהודאות, שהוא מצד הוד. ויקום עמו רבי אלעאי, בגימטריא יב"ק, בקי בהלכה.

ויקום עמו רבי יודאי, שחשבונו א"ל. כמו מיכאל, מלאכים רשומים באל, כמו (שם לא) יש לאל ידי. וסוד של אל - א' דמות אדם, ל' שלש חיות, שהם ארבע פנים לכל אחד, שרמוזים (בה) בה' בחשבון ל', שלש יודיין (עולות ל'). והם בראשי שלש אנפרות, שהם ה' מלך, ה' מלך, ה' מלך לעלם ועד. ויקום עמו רבי אבא, שהוא חשבונו ד', ארבע חיות.

רבי שמעון הוא כאילו, ורבי אלעזר בנו וחבריו, שהם החמשה שהזכרנו, כענפים גדולים של האילן שדומים לזרועות ושוקים.

קום רבי שמעון ויתחדשו דברים מפיד בפסוק זה שמקדם. למנצח - שם נצח, נגון צח. ובו נקרא ה' בעל נצחון קרבות לאמות עובדי כוכבים ומזלות של העולם, ורחמים ודין לישראל. וסוד הדבר - (משלי יא) ובאבד רשעים שמות יש לו, ועם נצח והוד ע"ב, כחשבון חס"ד, וסוד הדבר - (תהלים טז) נעמות בימינך נצח.

הוד - בו הודו לה'. צדיק - בו (תהלים לג) רננו צדיקים בה', ובו (ירמיה לא) רנו ליעקב שמחה. תפארת - בו (תהלים קג) הללו אל. הללויה, הללויה, ששם יה"ן ה'. בנגון ובזמר - חסד וגבורה. בשייר ובברכה - חכמה ובינה. באשרי - כתר. בתהלה - מלכות.

מזמור - בו ר"ז ובו מו"ם. מצד הזמר של תורה וזמר של תפלה. זמר מצד אחר הוא מו"ם ז"ר. זמר בבית - חרב בבית. נדה שפחה בת עובדי כוכבים ומזלות זונה. וזה אותיות מזמור"ר. נגוין - שם ג"ן. כך יפי הנגון, בו הלל, כמו (שמות יב) ליל שמרים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים. אשרי שבו שרי העולם משפחים. (תהלים קמד) אשרי העם שקכה לו. בברכה - (שם לד) אברכה את ה' בכל ית. בתהלה - תמיד תהלתו בפי.

על שושן עדות (שם ס) - זה הוד, שהוא שושן, אדם שולט על לבו, שהנצח שולט הוא לבו על אדם. מה זה עדות? זה צדיק. הוא ברית, שהוא אוהב את השמים ואת הארץ. זהו שכתוב (דברים ד) העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ. מה זה מכתם? מ"ד ת"ם. מ"ד הוא צדיק, תם עמוד האמצעי, דרגת יעקב, (בראשית כה) איש תם. גוף וברית נחשבים לאחד. ללמד - חסד וגבורה, שמשם נתנה תורה ללמד וללמד.

אמר לו, יפה אמרת, אבל (תהלים יב) למנצח על השמינית, שלא תזוז נצח מהוד, שהיא ספירה שמינית, אמר למנצח על השמינית. אמר המנונה הקדושה, אם כך, בינה דרגתה, ולמה פרשונה ונתן ההוד למשה, שנאמר (במדבר כז) ונתתה מהודך עליו?

אמר לו, יפה שאלת. ה' עולה באות י', חמש פעמים עשר, לחמשים שערי בינה. והתפשטותם מחסד ועד הוד הן חמש, עשר בכל ספירה, הם חמשים. ומשום זה מבינה עד הוד, הכל התפשטות אחת. אחר כך בא צדיק, ולקח כל החמשים שערים לבדו, להיות שקול לכל החמש, ונקרא כל, שנוטל כל חמשים שערים. וגם כך פלה לקחה את כלם. אמר, פעת התישב דבר זה על בריו.

ועוד למנצח - שם מ"ל עם נצח. וזה מ"ל מחש"ל. מן ח"ש - הוד ונצח, הם כנגד שתי השפתיים. ולכן נקראו שפתיים, חיות אש מדברות. ובחגיגה, עד היכן מעשה מרובה? ופרשונה מן וארא, עד חשמל. שמצד הגבירה נקראו חיות אש. ונהר שיוצא מהגעה שלהם - יסוד. כל שלשת אלה מרובה לתפארת, אדם.

מעשה מרובה זו מלכות. ובשלשת אלו, הוא חכמה ובינה ודעת. ולכן פרשונה בעלי המשנה שאין דורשים במעשה מרובה ביחיד, אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו.

ויש מרובה למטה מזעיר אנפין, שהוא מטטרון, אדם הקטן. שבמרובותו, שהיא פרדס, זורמים במהירות מים של התורה שיוצאים מתוך פרדס שלו לשלש מארבע, שנאמר עליהם ארבעה נכנסו לפרדס, והרי נתבאר.

שהוא צפור שראה רבה בר בר חנה לחוף ים התורה, שהים הגיע עד קרסליו, וראשו הגיע עד קצה השמים, ולא נכשלו בו שלשה משום שהמים שלו רבים, אלא משום זרמת המים, ופרשונה.

אבג כולל אותם שעולים לשש, כנגד אותיות מטטרון. רביעי ד', (מלכים א יט) קול דממה דקה, ששם בא המלך, והוא אדם לשבת על הכסא.

א י"י - מים עליונים ומים תחתונים, שאין ביניהם אלא כמלא נימה, שהוא ו' נטוי ביניהם בקריע שהוא מבדיל בין מים למים, שתהא הבדלה בין נקבה לזכר. לכן, (בראשית א) ויהי מבדיל. וסוד הדבר - יאהדונה"י. מים עליונים זכרים - י' עליונה. מים תחתונים נקבות - י' תחתונה. שש אותיות ביניהם, כחשבון ו', זה מטטרון, שהוא בין א.

ועוד, יוד נקדה. ו' גלגל. ואין תנועה בגלגל בששה צדדים כחשבון ו', אלא באותה נקדה. ואותה נקדה היא יחוד הכל, ומעידה על אותו יחיד שאין לו שני, שפרשו עליה רבותינו שצריך ליחד אותה כדי שתמליכיהו על השמים ועל הארץ, ועל ארבע רוחות העולם. ב' - שמים וארץ. ג' - עמוד שסובל אותם. ד' - ארבע חיות. ה' - הכסא. ו' - שש מעלות לכסא. ועוד, א ב ג ד ה ו ז ח ט - אדם. י' יחוד שלו, מלכות, עשירי של אדם. תשע הוא כנגד תשע אותיות. אשריהם ישראל שיודעים סוד רבונם.

דבר אחר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח נחוחי - רבי יהודה אמר, בקרבן יש עשן, ויש ריח, ויש ריח נחח. עשן הוא מצד הדיו, זהו שכתוב (דברים כט) כי אז יעשן אף ה'. (תהלים יח) עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל. ריח נחח, רחמים. (שיר השירים ז) וריח אפך פתפוחים.

אמר הרועה הנאמן, והרי שניהם - עשן וריח - הם באף, והפסוקים מעידים. אחד, עלה עשן באפו. והשני, וריח אפך פתפוחים. ולמה נקרא אחד עשן דיו, והשני רחמים? אלא, בחטם יש שני חלונות, ונאמר בשמאל, עלה עשן באפו. מה עלה? אלא מהלב שהוא בשמאל, כנגד גבור. מימין יורדת אליו רוח לקררו ולשכך רגזו, מצד החסד, ששם המוח. חכמה לימין - הרועה להחכים נדרים. בינה בלב, כלפי שמאל - הרועה להעשיר יצפין. ולכן עלה עשן באפו, מבינה לחכמה, שהיא לימין, ומקבלו בחדנה, בנגון תלויים.

ועשן זה לא עולה, אלא על ידי אש שדולק בעצים, שהם איברים מלאים מצוות, עצי עולה. בעלי תורה, תורה שהיא נדלקת בהם, אש בחזק הגבורה, ועלה עשן בהם. בבינה עשן המערכה.

ומשעולה לאף, נקרא קטרת, זהו שכתוב (דברים לג) ישימו קטורה באפך. ואין המבטל מות בעולם כמו קטרת, שהיא קשור הדיו ברחמים עם ריח נחוח באף. תרגום של קשר - קטירו. אמר רבי יהודה, אשרי חלקנו שהרוחנו דברים נסתרים בגלוי. עוד אמר מנונה הקדושה, שאחר התפלה, שהיא כמו קרבן, מי שיאמר פטום הקטרת אחר תהלה לדוד, מבטל מות מן הבית.

אמר רועה הנאמן, פעת צריך לדעת איך התקינו תפלות כנגד קרבנות. אלא שלש תפלות, כנגד את הכבש האחד תעשה בבקר - זו תפלת שחרית, שנאמר בה (בראשית יט) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה'. ופרשונה רבותינו, שאין עמידה אלא תפלה. ואת הכבש השני תעשה בין הערבים - כנגד תפלת מנחה שתקן אותה יצחק. זהו שכתוב (שם כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה. תפלת ערבית כנגד אמורים ופדרים שמתאכלים כל הלילה, זהו שכתוב

(שם כח) ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש, ואין פגיעה אלא תפלה.

בין כך שאנו במקום זה, למה כתוב ויטח מאבני המקום וישם מראשתי וישכב במקום ההוא? וכי לא היו לו פרים וכסותות לשכב? אלא הואיל ובא חתן לפלה, אף על פי שלא היה דרכו לשכב אלא בכרים וכסותות, והיא נתנה לו אבנים לשכב - יקבל הכל ברצון הלב, והרי נתבאר. וגם כך נאמר בחבור הראשון. מהו שכתוב (שם לב) ויאמר יעקב פאשר ראם: אמר רבי שמעון, שב ואמר הפסוק. (עד כאן רעיא מהימנא).

אמר רבי פנחס, הייתי מסתפל, השמירה היא ודאי בלב, (שראה בלב) (והלב דגמת הלב העליון) ולכן שמור בלב ולא במקום אחר. זכירה בזכר, במח, שרוכב ושולט על הלב. ואין זכירה אלא במח. ועל זה זכור לזכר, ושמור לנקבה. המח שהוא זכר, רוכב ושולט על הלב. הלב שולט ורוכב על הנקבה. הנקבה, סמאל ונחש זה בזה, והוא אחד. (והם זכר ונקבה) יותרת הנקבה וקבד. ולכן בקרבן, יותרת הנקבה זה נחש. כבד מאכל זכר, סוד של סמאל.

אמר רבי שמעון, ודאי כך זה, ויפה הוא. וברור הדבר וסוד ונסתרות הקרבן כך הוא. כבד לוקח בהתחלה, הוא והיותרת שלו, (ואחר כך היותרת שלו) סמאל ובת זוגו. (ואחר כך כל וכו' שאותם חילות) וכל אותם עורקי הנקבה חילות ומחנות שלהם, ולוקחים את שלהם, שאוכלים חלבים ושמנוני הקרבן. זהו שכתוב ואת החלב אשר עליהם. ואז נקרב הכל ללב.

והלב לא לוקח מהכל, אלא ודאי שנעשה בו ועולה באותו עשן ותפלה שנעשה עליו הקרבן. הלב מקריב למח, רצון של היחוד שהכחן בו וחדות הליוס. המח הזה אור שבא ממח עליון. המח מקריב לטמיר מהכל, שלא נודע כלל, (אליו, מפלל שלא נפרע כלל) והכל נקשר זה בזה, והמח מקריב נחת רוח של הכל.

עורקי הנקבה, אלו אשים וכל אותם חילותיהם. כבד, כמו שנאמר. יותרת נקבה, נקבה שלו. למה יותרת? שלא מתחברת בזכר, אלא רק כשנשארת לה שעה לאחר שעשתה נאופיה ועזבה אותו. עוד יותרת נקבה - שפשוטה להתחבר באדם, נעשית אליו שירים, שלא נחשבת כלל. לאחר מכן מתקרבת לאט לאט אליו, עד שנעשית אליו חבור אחד. ומעורקי הנקבה הללו מתפשטים אחרים קטנים לכמה מינים, והכל לוקחים אמורים ופדרים, וכלם כלולים בכבד.

הלב שהוא עקר בקדשה, לוקח ומקריב למח, כמו שנאמר. הלב שרי על שתי כליות, והם שני כרובים, נותנים עצה, והם רחוקים קרובים, ימין ושמאל, וכלם נוטלים ואוכלים כל אחד כראוי, עד שהכל נקשר כאחד.

זבחי אלהים רוח נשברה. זה נקרב ללב, רוח נשברה, ודאי ותפלה. שהרי ודאי (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. והכבד מקריב אותו לגבי הלב, שהוא סגור עליו, והכל קשור אחד בקרבן.

מהכבד יוצאים כל החלאים וכל המפלות לכל איברי הגוף, ובו שריים. הלב הוא זך מהכל, וממנו יוצא כל טוב, וכל בריאות האיברים כלם, וכל חזק, וכל חדוה, וכל השלמות שצריכים לכל האיברים.

רעיא מהימנא

אמר רועה הנאמן, אין קרבתות אלא להרחיק צדדים טמאים ולקרב דרגות קדושות. ונאמר בחבור הראשון שלהם: (עורקי הנקבה אלו אשים וכל אותם חילות, ונתבאר) עורקי הנקבה, יש מהם גדולים, יש מהם גדולים וקטנים, ומתפשטים מהם לכמה צדדים. ואלו לוקחים איברים ואמורים ופדרים שמתאכלים כל הלילה, שהרי קרבן כלו לה.

אמר מנורה הקדושה, רועה הנאמן, הלא אמרת לעיל שקרבתות של הקדוש ברוך הוא אינם אלא לקרב י' לה', ו' לה'. אלא שאף על גב שכל הקרבתות יש להקריב לפניו, הוא מחלק לכל המחנות מאכלי הקרבתות, לכל אחד כראוי לו. לשכללים מזונות התורה, ומשתה היין ומים של התורה. לטבעיים, שהם שדים, שהם כבדי אדם, נותן להם מאכלים טבעיים אלו, שיוזר אש שלהם לאכל אותם.

כמו שפירשוהו רבותינו, אם זכו - היה יורד באריה של אש לאכל הקרבתות, ואם לא - היה יורד שם כמין בלב של אש. וגם כך פשטת אדם, אם זוכה - יורד בדמות אריה לקבל את הנפש, ואם לא - פדמות בלב, שאמר עליו דוד, (תהלים כב) הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי.

וכדי להציל הקדוש ברוך הוא את גופיהם של ישראל מהם ואת נפשותם, מנה להקריב קרבתות של בהמות וגופים במקומם, לקים (משלי כח) אם רעב שנאף האכילו לחם ואם צמא השקהו מים. אבל הקדוש ברוך הוא לא לוקח כי אם את רצון הלב ושברונו (שהוא ישראל). זהו שכתוב (תהלים נא) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדפה אלהים לא תבזה. כמו כלי חרס שנאמר בהם נשברו נטהרו.

כהן מִחַ. לוי לב. יִשְׂרָאֵל גּוֹף. וְנֹאמַר בָּהֶם, כִּהְנִים בַּעֲבֻדָתָם וְלֹאִים בְּדוֹכָנָם וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם. וְאֵם צָרִיד לְהַקְרִיב כִּבְד ללב, חֲלָבוֹ שֶׁל אוֹתָם טִמְאִים, הוּא לֹא לֹקֵחַ. אֲלֵא שֶׁמִּנּוּנוֹ שֶׁל חֶלֶב טְהוֹר. כִּמוֹ שִׁישׁ בְּגוֹף חֶלֶב טְהוֹר וְחֶלֶב טִמְאָה, דָּם צָלוּל בְּלִי פִסְלֵת וְדָם עֶכוֹר בְּפִסְלֵת. וְעוֹרָקִי חֶלֶב חִילּוֹת קְדוּשִׁים, וְעוֹרָקִי הַכֶּבֶד חִילּוֹת טִמְאִים. גַּם כָּךְ הֵם מַחֲנוֹת הַיֵּצֶר הָרַע וּמַחֲנוֹת הַיֵּצֶר הַטּוֹב. אֵלֹה מְמַנִּים עַל עוֹרָקִי חֶלֶב, וְאֵלֹה מְמַנִּים עַל עוֹרָקִי הַכֶּבֶד. גַּם כָּךְ שְׁתֵּי אַמּוֹת, יִשְׂרָאֵל וְאַמּוֹת הָעוֹלָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת.

אָמַר לוֹ רוּעָה הַנֶּאֱמָן, יָפָה אִמְרַתְּ בְּכָל, אֲבָל אֲפֹלוּ יִשְׂרָאֵל לֹא כָלָם שְׁוִים, שִׁישׁ בָּהֶם בְּנֵי מַלְכוּת מִצָּד מַלְכוּת הַקְדוּשָׁה, כְּלוּלָה מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת וּמִכָּל הַנִּיּוֹת וְכַנּוּיִים. וְיֵשׁ מֵהֶם עֲבָדִים מִצָּד שֶׁל עֶבֶד, שֶׁהוּא (בְּרֵאשִׁית כד) עֶבֶדוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מֵהֶם בְּהֵמָוֹת, וְנֹאמַר בָּהֶם (יחזקאל לד) וְאַתָּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי אֲדָם אֲתָם. וְאוֹתָם שְׂדוּמִים לְצֹאן, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוָּה לְהַקְרִיב בְּהֵמָוֹת בְּמִקְוָמָם לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם. וְאוֹתָם שְׂדוּמִים לְמַלְאָכִים, קִרְבָּנוֹת שֶׁלָּהֶם הֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁמְמַנִּים עֲלֵיהֶם מַלְאָכִים שֶׁמַּקְרִיבִים לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּמִקְוָמָם.

וְאוֹתָם שֶׁהֵיוּ בָּנִים לַה', זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דברים י) בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, בַּחֲטָאֵיהֶם מִתְפָּרְדוֹת הָאוֹתִיּוֹת, וְהַתְקַנּוּ (שֶׁלָּהֶם הוּא הַתּוֹרָה) הוּא שֶׁתִּהְיֶה תּוֹרָה, שֶׁהוּא שֵׁם יְהוָה, ה', לְקָרֵב אֶת הָאוֹתִיּוֹת, יי' בַּה', וי' בַּה', בְּקִרְבָּנוֹתֵיהֶם.

הָרִי בְּכָל הַקְרָבָנוֹת - בֵּין שֶׁל בְּהֵמָוֹת, בֵּין שֶׁל מַלְאָכִים שֶׁמְמַנִּים עַל מִצְוֹת, בֵּין בְּמַלְכוּת, בֵּין בְּשִׁמּוֹ - הַכֹּל צָרִיד לְהַקְרִיב לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (שֶׁתּוֹרָתוֹ) בְּאוֹתִיּוֹת קְדוּשׁוֹת, וְהוּא רוֹכֵב בְּאַרְבַּע חִיּוֹת שֶׁל הַמַּלְאָכִים, וְהוּא רוֹכֵב בְּאַרְבַּעַת יְסוּדוֹת, שֶׁמֵּהֶם נִבְרָאוּ אַרְבַּע חִיּוֹת טְבָעִיּוֹת. וְהוּא הוּא שֶׁמַּקְרֵב מִים לָאֵשׁ, וְרוּחַ לְעָפָר. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (איוב כח) עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו. וְגַם כָּךְ הוּא מַקְרֵב אֶת מִיכָאֵל, שֶׁהוּא מִים שְׁכָלִים, עִם גְּבִרְאֵל, שֶׁהוּא אֵשׁ שְׁכָלִי. וְהוּא מַקְרֵב אֶת אוּרִיאֵל, שֶׁהוּא אוֹר, שֶׁהֵינּוּ רוּחַ שְׁכָלִי, עִם רְפָאֵל, שֶׁהוּא אֶפֶר, שֶׁהֵינּוּ עָפָר שְׁכָלִית. שְׁמִיד שֶׁמִּסְתַּלֵּק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבִּינֵיהֶם, אֵין בָּהֶם כַּח.

וְאֵם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוֹב בְּכָל הַקְרָבָנוֹת לַיהוָה, ה', וְאִידֵךְ אֲמַרְנוּ שִׁישׁ פְּרוֹד בְּאוֹתִיּוֹת? אֲלֵא זֶה נֶאֱמַר בְּדִרְגוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ וְנִקְרָאוּ בְּשִׁמּוֹ, וְלֹא שֶׁהֵם הוּא מִמֶּשׁ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה מג) כֹּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ יִצְרָתִי אֶף עֲשִׂיתִיו. שִׁישׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁל יְהוָה ה' בְּאַצִּילוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶן פְּרוֹד וְהַפְסָקָה, שֶׁהֵן כִּמוֹ מְבוּעֵי אֵלֵיהֶם שֶׁמִּשְׁקִים אֶת הָאֵילָנוֹת. וּמִשּׁוֹם אֵלֶּה שֶׁנִּבְרָאוּ מִתְּדַמִּים יי' לְרֹאשׁ, וי' לְגוֹף, ה' לְעֶשֶׂר אֲצָבָנוֹת.

אֲבָל עַלֹת הָעֹלֹת עַל הַכֹּל, שֶׁנִּקְרָא יְהוָה, ה', נֶאֱמַר בּוֹ (שם מ) וְאֵל מִי תִדְמִינִי וְאֲשׁוּהָ יֹאמַר קְדוּשׁ. (שם) וְאֵל מִי תִדְמִינִי אֵל וּמָה דְמוּת תַּעֲרֹכֶנּוּ לוֹ. (מלאכי ג) אֲנִי ה' לֹא שֶׁנִּתִּי. לֹא מִגִּיעַ אֵלָיו חֲטָאִים לְהַפְרִיד אוֹתִיּוֹתָיו - יי' מַה, וי' מַה. שֶׁאֵין בָּהֶם פְּרוֹד. וְעָלִיו נֶאֱמַר (תהלים ה) לֹא יִגְרָד רָע. הוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, וְאֵין מִי שֶׁשׁוֹלֵט בּוֹ. הוּא תּוֹפֵס אֶת הַכֹּל, וְאֵין מִי שֶׁתּוֹפֵס בּוֹ. וְהוּא לֹא נִקְרָא יְהוָה, ה', וּבְכָל הַשְּׁמוֹת, אֲלֵא בְּהַתְפָּשְׁטוֹת אוֹרוֹ עֲלֵיהֶם. וְכִשְׁמִסְתַּלֵּק מֵהֶם, אֵין לוֹ מַעֲצָמוֹ שֵׁם כָּלָל מֵהֶם. עֵמֶק עֵמֶק מִי יִמְצְאוּ.

אֵין אוֹר יָכוֹל לְהַסְתַּכֵּל בּוֹ, שֶׁלֹּא נִחְשֵׁךְ. אֲפֹלוּ כְּתֵר עֲלִיוֹן, שֶׁאוֹרוֹ חֲזָק עַל כָּל הַדְּרָגוֹת וְעַל כָּל חִילּוֹת הַשָּׁמַיִם, עֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, נֶאֱמַר עָלָיו (שם יח) יֵשֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ. וְעַל חֲכָמָה וּבִינָה - (שם צג) עֵנִי וְעֲרַפֵּל סִבִּיבִיו. כָּל שְׁכֵן שְׁאֵר הַסְפִירוֹת, כָּל שְׁכֵן הַחִיּוֹת, כָּל שְׁכֵן יְסוּדוֹת, שֶׁהֵם מֵתִים. הוּא סוֹבֵב עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְאֵין סוֹבֵב אוֹתָם לְכָל צַד, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה וּלְאַרְבַּעַת צַדִּים, פָּרֵט לוֹ. וְאֵין מִי שֶׁיוֹצֵא מִרְשׁוֹתָיו הַחוּצָה. הוּא מְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְאֵין (אֵלֹהֵי זְכוֹי לָהֶם חוּץ מִמֶּנּוּ) אַחֵר שֶׁמְמַלֵּא אוֹתָם.

הוּא מַחֲיָה אוֹתָם, וְאֵין אֵלֹהֵי אַחֵר עָלָיו לְתֵת לוֹ חַיִּים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (נחמיה ט) וְאַתָּה מַחֲיָה אֶת כָּלָם. וּבִגְלָלוֹ אָמַר דְּנִיָּאל, (דניאל ד) וְכָל דִּיָּרִי הָאֶרֶץ כְּאִיִּם חֲשׂוּבִים, וְכִרְצוֹנוֹ עוֹשֶׂה בַּחֲלֵל הַשָּׁמַיִם. הוּא מְקַשֵּׁר וּמְיַחֵד מִן לְמִינוֹ, לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, וְאֵין קִרְבָּה לָהֶם בְּאַרְבַּעַת יְסוּדוֹת, רַק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כֹּשֶׁהוּא בִּינֵיהֶם.

מִיָּד שֶׁחֲטָאוּ, אֵלֹה שֶׁנִּקְרָאוּ בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, הַסְתַּלַּק מִן הָאוֹתִיּוֹת, וְנִשְׁאַרוּ בְּפִרוֹד. וּמָה תִּקְוֶנּוּ? לְקָרֵב אוֹתִיּוֹת בְּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא - יי' בַּה', וי' בַּה'. גַּם כָּךְ הֵם עֲבָדִים שֶׁלֹּו מִצָּד הַחִיּוֹת, בַּחֲטָאֵיהֶם גָּרְמוּ לוֹ לְהַסְתַּלֵּק מֵהֶם. מָה תִּקְוֶנָתְם? לְהוֹרִיד אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם לְקָרֵב אוֹתָם. גַּם כָּךְ אֵלֹה שֶׁהֵיוּ מְאַרְבָּעַת יְסוּדוֹת, שֶׁהֵם צֹאנֵי שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁגָּרְמוּ לְסַלֵּק אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, מָה תִּתְקַנֶּה? לְקָרֵב לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

וְלָכֵן בְּכָלֶם צִוָּה: קִרְבֵּן לַה', אֶת קִרְבָּנִי לַחֲמִי לְאִשִּׁי. גַּם, אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר וְאַתָּה הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֵבִים. וְכְתוֹב (וְלִקְחָתָה) שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה. כָּל מִין הוֹלֵךְ לְמִינוֹ. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַקְרֵב הַכֹּל בְּמִקְוָם זֶה, הוּא עַלֹת הַכֹּל, שֶׁאֵין אֵלֹהֵי פָרֵט לוֹ, וְאֵין מִי שֶׁיָּכוֹל לְקָרֵב חִילּוֹת פָּרֵט לוֹ.

אֲבָל חִילּוֹת אַמּוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, הֵם מִצָּד הַפְּרוֹד. אוֹי לְמִי שֶׁגּוֹרֵם בַּחֲטָאֵיו לְהַעֲלוֹת אוֹתִיּוֹת וְחִיּוֹת וְיְסוּדוֹת, שֶׁמִּיד מִסְתַּלֵּק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיִּשְׂרָאֵל, וְיִכְנָסוּ בִּינֵיהֶם אַמּוֹת עוֹבְדֵי עֲבֻדָּת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, שֶׁאֵין לָהֶם קִרְבָּה לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שֶׁאֵין קִרְבָּנוֹת בַּחוּץ לְאֶרֶץ. וְלָכֵן פָּרְשׁוּהָ רַבּוֹתֵינוּ,



הָדָר בַּחוּצָה לָאָרֶץ דּוֹמָה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֱלֹהִים. בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁאָמַר דְּבָרִים הַלְלוּ, יָרְדוּ כָּל הָאוֹתוֹת הַקְּדוּשׁוֹת וְחִיּוֹת קְדוּשׁוֹת וְאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת אֱלֹהִים, וַיִּבְרְכוּ אוֹתוֹ וְאָמְרוּ: עַל יָדְךָ, רוּעָה הַנֶּאֱמָן, יָרַד עָלֵינוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִתְקַרְבִּים מִן לְמִינוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה לְקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת. כָּעֵת הַתְּבַרֵּר הַכָּל עַל בְּרִיּוֹ. (עד כאן רעיא מהימנא).

פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים לו) בְּטַח בַּה' וַעֲשֵׂה טוֹב שָׁכֵן אֶרֶץ וְרַעַה אֱמוּנָה. בְּטַח בַּה', כְּרָאוּי. וַעֲשֵׂה טוֹב, תִּקְוֹן שֶׁל בְּרִית הַקֹּדֶשׁ, שֶׁתִּתְקַן אוֹתָהּ וְתִשְׁמַר אוֹתָהּ כְּרָאוּי. וְאִם תַּעֲשֶׂה אֵת זֶה, אַתָּה תִּהְיֶה כְּאִן בְּאֶרֶץ, וְאוֹתָהּ הָאֱמוּנָה שֶׁלְמַעֲלָה תִּזְוֹן מִמֶּךָ וְתִתְפָּרַס מִמֶּךָ.

וְעוֹד, (וּמִתְקַן אוֹתוֹ וְשׁוֹמֵר עָלָיו. שָׁכֵן אֶרֶץ - אֶרֶץ קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה, אֶרֶץ הַחַיִּים, שֶׁהָאֶרֶץ הִיא תִּשְׁרָה בְּטוֹב הַחַיָּה. וְרַעַה אֱמוּנָה - אוֹתָהּ הָאֱמוּנָה שֶׁלְמַעֲלָה תִּהְיֶה נְזוּגִית וּמִתְפָּרֶסֶת מִמֶּנּוּ עַל יָדְךָ. וְאִם תַּעֲשֶׂה זֶה) תִּתְעַנֵּג עַל ה' וְיִתֵּן לְךָ מִשְׁאֵלֹת לִבְךָ - כָּל זֶה מִתְתַּקֵּן בְּתִקְוֹן הַבְּרִית. כִּיִּן שֶׁהִתְקַנָּה הַבְּרִית, הִתְתַּקֵּן הַכָּל. פִּנְחָס, מִשׁוּם שֶׁקָּנָא עַל בְּרִית זוֹ, זָכָה לַכָּל. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שֶׁהִגֵּן עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְבוֹ הִתְקַסֵּם וְהִתְעַנֵּג עַל ה'. שֶׁהָרִי עָלָה וְהִתְקַשֶּׁר לְמַעֲלָה (וְהָאִיר) בְּאוֹר הָרֵאשׁוֹן שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגַם אוֹתוֹ. בְּאוֹתוֹ אֹר שֶׁנִּהְיָה מִמֶּנּוּ אֲבִרָה, וְאַחֲרָיו הַכָּהֵן נִקְשֵׁר בּוֹ.

אַחֲרֵי שֶׁעָלָה לְכַהֲנָה גְדוֹלָה, לֹא הִזְכִּיר לוֹ הָרָג זְמָרִי, וְלֹא רָאוּי, בְּשִׁבִּיל שֶׁלֹּא יֵאָחַז כָּלֵל בְּעֲנָפָיו שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר, וְלֹא רָאוּי לְהִזְכִּיר עָלָיו. שֶׁכָּל מִי שֶׁהוֹרֵג, עֲנָפִים שֶׁל צַד הָאֲחֵר יֵשׁ בּוֹ. וּפִנְחָס הָרִי נֶאֱחָז בְּיָמָיו, וְאֵין לוֹ חֵלֶק בְּצַד הָאֲחֵר כָּלֵל, וְלָכֵן לֹא נִזְכָּר כָּאֵן. מִה שֶׁנִּרְאָה שֶׁבַח - גִּנְאִי הוּא לוֹ, וְנִחִיתוֹת מִמַּעֲלָה עֲלִיוֹנָה שֶׁנֶּאֱחָז בָּהּ. וְלָכֵן כְּתוּב הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הִכָּה סֵתִם, וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֶּכָּה, וְלֹא נִזְכָּר עַל יָדֵי מִי.

אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁשׁוֹמְעִים דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שֶׁלְךָ, וְאֲשֶׁרִי חֲלָקִי שְׁזִכִּיתִי לְךָ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁאַתָּה וְחִסְדֹּת שֶׁלְךָ נִמְצָא בְּתוֹכוֹ. עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים וּמְפִיָּסִים זֶה אֶת זֶה, בֹּא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן וּמִצָּא אוֹתָם שָׁם. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, וְדָאִי שְׁכִתוּב (בְּרֵאשִׁית ל"ב) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כְּאֲשֶׁר רָאִים מַחֲנֶה אֱלֹהִים זֶה. אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶלְעָזָר בֶּנִי, שֶׁב בְּנֵי וְאָמַר הַפְּסוּק. יֵשֶׁב רַבִּי אֶלְעָזָר.

פֶּתַח וְאָמַר, (שם) וַיַּעֲקֹב הִלֵּךְ לְדָרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מַלְאָכֵי אֱלֹהִים. מִה זֶה וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ? אֲלֹא יֵשׁ פְּגִיעָה לְטוֹב וַיֵּשׁ פְּגִיעָה לְרָע וַיֵּשׁ פְּגִיעָה לְתַפְלָה. אֲלֹא בְּשִׁעָה שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לְחָרֹן מִה כְּתוּב? (שם כ"ח) וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם. תַּפְלָת עֲרִבִית הָיָה מִתְפַּלֵּל בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל"ג) הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי. וְתַפְלָת עֲרִבִית בְּאוֹתוֹ מָקוֹם נִרְאָתָה.

עוֹד וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם - דְּבָרֵי פִּיּוּסִים הֵם. שֶׁבֹא הַשֶּׁמֶשׁ הַקְּדוֹשׁ אֶל הַלְבָנָה, בַּעֲלָה אֶל אֲשֶׁתּוֹ. מִכָּאֵן שֶׁלֹּא רָאוּי לְבַעַל לְבֹא לְאִשָּׁה אִם לֹא הָיָה בְּדְבָרֵי פִּיּוּסִים לְפִיָּסָה, שֶׁכְּתוּב וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם, וְאַחֲרָיו כָּךְ וַיִּלֵּן שָׁם. כִּשְׁהָיָה בֹא יַעֲקֹב מִחָרֹן, מִה כְּתוּב? וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ. שֶׁלָּחָה הִיא לְפִיָּס אוֹתוֹ לְבֹא אֵלֶיהָ.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כְּאֲשֶׁר רָאִים. מִהוּ כְּאֲשֶׁר רָאִים? אֵלֹהִים מַלְאָכֵי הַיּוֹם. וּמַלְאָכֵי הַלַּיְלָה הָיוּ, וְנִתְכַּסּוּ מִמֶּנּוּ, וְאַחֲרָיו כָּךְ נִתְגַּלּוּ לוֹ. וְלָכֵן כְּאֲשֶׁר רָאִים, כְּתוּב מַחֲנֶה אֱלֹהִים זֶה. מִכָּאֵן שֶׁהָיוּ אֵלֹהִים שֶׁל הַיּוֹם, וְאֵלֹהִים שֶׁל הַלַּיְלָה. בְּאֵלֹהִים שֶׁל הַלַּיְלָה כְּתוּב מַחֲנֶה אֱלֹהִים, וּבְאֵלֹהִים שֶׁל הַיּוֹם כְּתוּב בְּהֵם זֶה. וְלָכֵן וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחֲנֶה, שְׁתֵּי מַחֲנוֹת. וַעֲכָשׁוּ מַחֲנוֹת קְדוּשִׁים רִאֲיָתִי כָּאֵן. אֲשֶׁרִי הַדֶּרֶךְ שֶׁבֹאֲתִי לְכָאֵן.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִי שֶׁפּוֹתַח פֶּתַח יֹאמַר. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁאָמַר תִּהְיֶה לְדוֹד בְּכָל יוֹם שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, הוּא בֶן הָעוֹלָם הַבָּא. וְהָרִי נִתְבָּאֵר הַטַּעַם. אִם בְּגִלְגַּל פְּרִנְסָה וּמִזוֹן שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת - פְּעָמִים הֵם בְּכָל יוֹם, בְּבִקְרָא וּבְעֶרְבַּי, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת ט"ז) בְּתַת ה' לָכֶם בְּעֶרְבַּי בִּשְׁרָ וְגו'. לָמָּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם? אֲלֹא שְׁנֵים לְמִזוֹן בְּנֵי אָדָם וְשֶׁל כָּל הָעוֹלָם, וְאַחַד לְתַת חֲזֹק לְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיִּדְּיוּ פְּתוּחוֹת.

וְשְׁנֵי מִזוֹנוֹת אֵלֶּי מִשְׁנֵים זֶה מִזָּה, וְכָלֵם שְׁלֹשָׁה מִזוֹנוֹת כְּתוּבִים כָּאֵן: (תהלים קמ"ה) וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ - זֶה מִזוֹן הַעֲשִׁירִים, שְׁנוֹתָן אֲכָל רַב בְּעֵתוֹ. הָרִי אֶחָד. שְׁנֵים - שְׁכִתוּב וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן, זֶה מִזוֹן הָעֲנִיִּים, שֶׁהֵם שְׁבָעִים מִרְצוֹן וְלֹא מִתּוֹךְ אֲכָל רַב. שְׁלֹשָׁה - שְׁכִתוּב פּוֹתַח אֶת יָדְךָ, זֶהוּ חֲזֹק לְאוֹתוֹ מָקוֹם, וּבִפְתִּיחַת יָדֵיו יוֹצֵא רָצוֹן וְשִׁבְעַת לְכָל.

עוֹד כָּךְ לְמַדְנִי, שֶׁאֵינוֹ אֲלֹא פְּעָמִים בְּשִׁבִּיל מִזוֹן וּפְרִנְסָה בְּכָל יוֹם, שֶׁאֵלֹהִים חַיִּיב עַל הָאָדָם. וְאִם אָמַר יוֹתֵר, לֹא בְּגִלְגַּל חוּבָה הוּא, אֲלֹא בְּשִׁבִּיל שֶׁבַח תּוֹךְ תִּשְׁבָּחוֹת שֶׁל זְמִירוֹת דָּוִד הַמֶּלֶךְ. (שְׁיוּצָא יָדֵיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִבְרָךְ וּשְׁבָעִים מִרְצוֹן, וְעַל זֶה אֵין חַיִּיב הוּא אֲלֹא פְּעָמִים בְּיוֹם, וְשִׁבַּח הוּא לְקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְתַת לוֹ זְמִירוֹת שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ) מִה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁפְּרִנְסָה לֹא רָאוּי לְשֹׂאֵל, רַק לְאַחֲרֵי הַתְּפִלָּה וּפְרִנְסָת רְבוּנוֹ. הַמֶּלֶךְ יֹאכֵל בְּתַחֲלָה, וְאַחֲרָיו כָּךְ יֹאכֵלוּ עַבְדָּיו.

זֶהוּ שְׁכִתוּב, (שִׁיר הַשִּׁירִים ה') בָּאֲתִי לִגְנֵי אַחֲתִי כִלָּה [וְגו'] אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יַיִן עִם חִלְבִּי, אַחֲרָיו כָּךְ אֲכָלוּ רַעִים. אֲכַלְתִּי יַעֲרִי - זֶה תַּפְלָת מִיִּשְׁב. עִם דְּבָשִׁי - זֶה קְרִיאַת שְׁמַע. אֲכַלְתִּי יַעֲרִי - זֶה תַּפְלָת מִיִּשְׁב, אוֹתוֹ יַעֲרִי לְבָנוֹן, יוֹצֵר אֹר (מִשְׁרָתִים) וְהָאוֹפִנִים וְחִיּוֹת הַקֹּדֶשׁ (כָּלֵם קְדוּשִׁים), כָּל אֲלֹהִים וְקָרָאִים יַעֲרִי עֲצִים וְנִצְבִּים שָׁבוּ. עִם דְּבָשִׁי - זֶה קְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁהִיא מְתִיקוֹת הַכָּל, בְּכִמְהָ צוּפִים וּמִתּוֹקִים.

שתיתי ייני - זו תפלת מעמד, מהטוב (משיכה) של יין עליון המשמר, וזה בשלש ברכות ראשונות. עם חלבי - אלה אותן שלש ברכות אחרונות, וכלולים אלו באלו. עד כאן מאכל המלך. לאחר שאכל המלך - אכלו רעים למעלה, שתו ושכרו דודים למטה.

ולכן אין חיוב של מזון אלא לאחר התפלה. בתפלת מנחה (בערב) לפני התפלה. מה הטעם? משום שעד שלא נמצא דין קשה בעולם, בעוד שפני המלך מאירות, יאמר תהלה לדוד בסדור זה של המזון. שלאחר שהדין שרוי ותלוי על העולם, זו אינה השעה. בא רבי פנחס ונשקו.

#### רעיא מהימנא

אלא פגיעה היא פיוס. שפשיבא החתן לפלה, אין דרך לחתן להתיחד עם הפלה אלא בפיוס, ואחר כך נעשה עמה לינה. והינו כי בא השמש.

אמר רועה הנאמן, אם כך, מהו כי בא השמש, שהרי דרך דרש פרשוה לשון כבוי, והינו כי בא השמש? אלא מכאן למדנו, מי שמתיחד עם אשתו צריך בלילה לכבות את הנר, וביום אין דרך רבותינו לשמש מטתם, רק בלילה, דרך צנעה. ולכן מתי נעשה לינה? כי בא השמש, שהתפנה השמש מהעולם.

ולכן גם כן צריך להתפסות מהשמש, וכך צריך להתפסות מאלו המלאכים, שהם מיצר הטוב מימין בכמה מחנות, ומיצר הרע שהולך לשמאל בכמה מחנות. ולכן אחר שבא הבקר אמר פאשר ראם. ומצד יעקב שהיה איש תם, לא היה עמו, רק חילות המלך והמלכה, ולכן ויקרא שם המקום ההוא מחנים. אותם מלאכי היום כתוב, פאשר ראם מחנה אלהים זה. וכשבאו מלאכי הלילה, שהתפנסו אותו לשמר אותו, אמר ויקרא שם המקום ההוא מחנים.

משום שהתפלה היא פלה, זהו שכתוב (שיר השירים ד) אתי מלבנון פלה אתי וגו'. נקרא כאן "אתי", ובתורה שבכתב נאמר עליה, (שמות לג) הנה מקום אתי. ומשום שהיא נקראה מקום בעולם הזה, נאמר בה ויפגע במקום ויגלו שם.

ולכן היא אמרה, (ירמיה ט) מי יתנני במדבר מלון אורחים. שהיתה רשות בפני עצמה, ולא עם אותם שקובעים אותה חובה עמם, בלי החתן שלה. ובכל שעה שאדם מתפלל, הקדוש ברוך הוא מקדים ושומר אותו. וסוד הדבר - (בראשית כד) והאיש משתאה לה. ואין איש אלא הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב (שמות טו) ה' איש מלחמה. (בראשית כד) ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת, כמו (זכריה ט) ויצא כפרק חצו.

ואם תאמרו שהרי פרשוה רבותינו, לעשרה מקדימה השכינה ובאה, לאחד עד שיושב. לעשרה שהיא י' קדמה ה'. לאחד שהוא ו', עד שיושב לא באה אליו ה' שנית. וסוד הדבר - שבמקום שאין שם י"ה, לא באה שם ה'. ומי שרוצה ליחד אותיות, צריך בתחנה ובתחנונים. ולכן (דברים ג) ואתחנן אל ה', באדניי לשכינה בתחנונים, ולקדוש-ברוך-הוא ברחמים. עד כאן.

את הכפש האחד תעשה בבקר ואת הכפש השני תעשה בין הערבים. שהוא סוד של סתרי הרחמן, שבארו עליהם רבותינו, גבי סתרי הרחמן למה לך? אלא דברים שיהיו תחת סתרי העולם, יהיו מכסים תחת לבושך. מה לבוש מכסה על הגוף, גם כך צריך לכסות סודות התורה. כל שכן סודות הקרבנות, שהם כמו קרבת אשה לבעלה.

ומה קרבתם צריכה במכסה, גם כך צריך קרבן לכסות אותם מבני עריות רשעים חצופים, שעין להם לא בשת פנים ולא ענוה. וכמה מיני ממזרים הם: בני עריות, בני נדה, שנד ה' מפנה ונמצאת במקומה, שפחה בת אל נכר זונה. וזהו סוד (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו', תחת עבד כי ימלוך ויבל כי ישבע להם ושפחה כי תירש גברתה. שנדה ה' ממקומה, שהיא המלכה, יצר הטוב, ונקנסה במקומה שפחה, יצר הרע.

וסוד הדבר - (ויקרא יד) כנגע נראה לי בבית, הינו דם טמא של נדה. ומה שם (שם יג) והסגירו הפהו שבעת ימים - אף כך (שם טו) שבעת ימים תהיה בנדתה. אשרי אותם איברים שמתקדשים בשעת תשמיש, שהם עצי העולה שאוחזים בהם אשים קדושות, שם והן ה' שאחוזו באשים שלהם, ולכן (ישעיה כד) באורים כבדו ה'. על זה נסתרות ה', הינו את הכפש האחד תעשה בבקר ואת הכפש השני תעשה בין הערבים.

שלמות הכתוב - ועשירית האופה סלת. אשרי מי שמשפיע ממחו טפה סלת נקיה בלי פסלת. והיא רמוזה באות י' של אדניי, כלולה בעשר ספירות, שהיא כלולה בשמן כתיבת רביעית החין. והיא כלולה במקרא, במשנה, בתלמוד, בקבלה.

כשראה יחזקאל את השכינה מתוך הקלפות, ראה עמה עשר ספירות בלי פריד כלל, ואלה הם מוח, מבפנים, את כלם ראה מתוך נהר כפר שלמטה, היא (תהלים סח) רכב אלהים רבתיים. כל רבוא עשרה אלפים, רבותים עשרים אלף. תוציא שנים שאינם, נשארו שמונה עשר, בחשבון שמונה עשר

עולמות, שכוללים עשר ספירות שהתלבש ט"ט מטטטון. ט"ט מטטפת, ונאמר בו (דברים ו) והיו לטטפת בין עיניך. מי העינים? אלו למעלה, שנאמר בהן (יחזקאל א) נפתחו השמים ונראה מראות אלהים. אילו מראות? אלו עשרה מראות של מטטון שנראה כמו גר בעששית, תשעה בגלוי ואחד בנסתר.

מראה אחד, שהוא מראה ראשון מאלו העשרה, זהו שנאמר בו, ומפעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא. ואף על גב שנופרד למעלה, צריך לחדש עליו חדושים.

אמר הקדוש ברוך הוא למחנות שלמעלה: מי שמתפלל, בין שיהיה גבור, בין שיהיה חכם, בין שיהיה עשיר; בזכויות גבור, חכם בתורה, ועשיר במצוות - לא תפנס תפלתו בהיכל זה עד שיגראו בו סימנים אלו, שנתן עצמו בו תקונים שלי. ומשום זה פרשוה בעלי המשנה, אם הרב דומה למלאך ה' צבאות, תורה בקשו מפיחו. למי שיהיה רשום בסימנים הללו בלבדו, תקבלו תפלתו. סימן אחד שיהיה רשום בתפלתו, בתכלת בכנפי מצוה ציצית, שהוא דומה לרקיע, שהוא מטטון. דמותו תכלת שבציצית.

ומשום זה שעור הציצית פרשוהו רבותינו, טלית שהקטן מתכסה בה ראשו ורבו. וזהו שנאמר בו (ישעיה יא) ונער קטן נהג בם. וזהו נהג בארבע חיות, שהם ארבע, והוא כולל (מלכים א י) שש מעלות לכסא, שהם ו'. ומשום שהוא כלול עשר, מתלבשים בו עשר ספירות, י'. ובו נראה הקדוש ברוך הוא בשכינתו, שהיא כלולה מעשר ספירות - לנביאים. ומצד השכינה, שהיא עשירית, תכלת שבציצית, היא תכלת של כל הגונים.

שהיא תכלית של עשר ספירות, ובו (שמות לט) ותכל כל עבדת [משכן] אהל מועד, והיא לשון כלה. זהו שכתוב (במדבר ז) ויהי ביום כלת משה להקים את המשכן. ופרשוה רבנן, כלת פתוב, והיא תכלת הנר, שאוכלת חלבים ועולות.

ועליו אמר יחזקאל, דמות כמראה אבן ספיר דמות כסא. סגלת האבן הזו, שמי שיורש אותה לא שולטת בו אש הגיהנם. אין אש שמקלקלת אותה ולא כל מיני מתכות, כל שכן שהמים לא מייקים אותה. מי שיורש אותה, מתקים בו (ישעיה מג) כי תעבר במים אתה אני וגו'. וכל עליונים ותחתונים של צד האחר פוחדים ממנו. תכלת הים, בשבילה נאמר כי תעבר במים אתה אני. שבסגלה זו (שמות טו) סוס ורכבו רמה בים, זה ממנה של מצרים.

מגון זה פוחדים עליונים ותחתונים. מחנות הים פוחדים ממנו. ומחנות הרקיע, שהוא תכלת, ממנו פוחדים. מחנות התכלת (ומחנות הרקיעים ומחנות) שאשי הגיהנם פוחדים ממנה.

ותכלת זו היא דין, דינא - אדניי. דינא דמלכותא דינא, ושני גונים רשומים בטלית, אחד לבן ואחד תכלת. ועל שני גונים אלו נאמר, (שמות כד) ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר. לבנת - לבן הספיר, שהוא כלול בשני גונים, רחמים ודין, לבן ושחר. שחר התכלת. ועל שני גונים רמזו רבותינו, מאימתי קוראים את שמע בשחרית? משפיר בין תכלת ללבן. להיות בת המלך, קריאת שמע, חוד הקדוש ברוך הוא, כלול משני גונים אלו, שהם יהו"ה אדניי, רחמים ודין. כמו שהקדוש ברוך הוא כולל שני גונים - יהו"ה אדניי, להיות רחמים ודין, כסא דין וכסא רחמים. (מטטון).

כמראה אבן ספיר דמות כסא. מה זה דמות כסא? אלא כנגד הכסא, שיש לו שבעים ושנים גשרים. שיהיה אדם רשום בשבעים ושנים קשרים, וחליות הציצית, כנגד שבעים ושנים גשרים של הכסא, שהם שמונה עשר קשרים, וחליות לכל צד. שהכסא שהוא ה', לכל צד בארבע חיות הכסא, שהם ד'.

ושש מעלות הכסא, שהם ו', וזה מטטון, הוא כולל ארבע חיות. זהו שכתוב (ישעיה יא) ונער קטן נהג בם, והם: מיכאל, גבריאל, נוריאל, רפאל. מטטון, (מלכים א י) שש מעלות לכסא, שעולים שש מאות, ציצית בשתי יודיין. ואם חסר יו"ד, הרי חירק במקומה, כך עולה. בכל צד בארבע כנפות, ציצית ושלש עשרה חליות הציצית - הם תרי"ג.

ועוד שש מעלות לכסא - בסוד זה וא"ו, עולה לחשבון י"ג, שנרמז בשלש תבות (שמות יד) ויסע, ויבא, ויט. שהם והו אני והו. חמשה קשרים, ה' לכל צד. א' טלית אחת לכלם. ובאות ה' נשלם ח"י, שהם ט"ט, להיות חיה לכל צד, כולל ארבע חיות. ולכל חיה ארבע פנים וארבע כנפים, הם ל"ב פנים וכנפים, והם תלויים מחיה שהוא אדם.

והם ל"ב, כחשבון יו"ד ה"א ה"א. שלמות שלהם וא"ו. שלש עשרה חליות בכל ארבע הכנפים. והוא מתיחד עם כל ארבע חיות, ומשלים למעלה, משלים למטה. עמוד האמצעי הוא מטטון, להשלים למעלה, כמו התפארת. שמו כשם רבו. בצלמו כדמותו נברא. שהוא כולל כל הדרגות, מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה, ואחוז הוא באמצע. זהו שכתוב (שמות כו) והבדלים התיכון בתוף הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה.

והוא כולל ארבע פנים וארבע כנפים לכל חיה וחיה שלמעלה, שהם ואהדוניה. אז ישיר משה. בכל חיה ארבע פנים וארבע כנפים כמו זה. אי"ז באריה. אי"ז בשור. אי"ז בנשר. אי"ז באדם. שהם ל"ב פנים ויכנפים, בחשבון אי"ז ארבע פעמים.

והם ארבע פנים: יהו"ה. ארבע כנפים: אדני. כנגד ארבעה בגדי זהב וארבעה בגדי לבן שלובש הכהן לכפר על ישראל, כנגד (תהלים נא) אדני שפתי תפתח. ותפלה, של תפלה יהו"ה, ה, בפתחמה י"ח ברכות התפלה. ושמונה עשרה פעמים יהו"ה, ה, יש בהם ע"ב אותיות, בחשבון (בראשית ב) ויכלו, שכלולים בצדיק ח"י העולמים.

ובארבע חיות, יהו"ה אדני. שמונה לכל צד - הם ל"ב אותיות, וי"ג אותיות שנמצאו מן וה"ו אני וה"ו. הרי שלשה עשר שכלולים למעלה ולמטה, בהם השתלם אדם, שהוא מ"ה, עמוד האמצעי.

למעלה בעץ החיים אין קלפות, (אסתר ד) כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק. למטה יש קלפות במטטרון, שהוא בדמות העמוד האמצעי. שבזמן שהקדוש ברוך הוא מחוץ למלכותו, מתפסה בכנפי ופני העבד שלו, זהו שכתוב (שמואל-ב כב) וירכב על כרוב ויעף.

ואותן קלפות שסובבות לארבע חיות מטטרון הן: תהו - (מלכים-א יט) והנה רוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לא ברוח ה'. בה"ו - ואחר הרוח רעש לא ברעש ה'. הרי שתי קלפות, ירק ולבן. שקלפות האגוז - אחד תהו, קו ירק. שני בהו, אבנים מפלמות, קלפה חזקה כאבן מפלמת. כנגד שתי קלפות אלו, מוץ ותבן של חטה.

קלפה שלישית, דקיקה - כנגד סבין של חטה, שפאן הוא נדבק בחטה ולא יכול להפרד משם עד שטוחנים אותו ברחים, שהן כנגד טוחנות הפה של האיש, שצריך לטחון בהן דברי תורה עד שיהיו כמו קמח סלת נקיה. ובנפה, שהיא השפה, מתבררת הפסלת, שהוא סבין (של התורה), עד שתמצא הלכה סלת נקיה. באותו זמן נוטל אותה הלב והמח, וכל איברי הגוף שהנשמה מתפשטת בהם, והנשמה מתפרנסת ממנה כמו שהגוף מתפרנס מדברי העולם. שזה לעצמת זה עשה אלהים - לחם הגוף, ולחם התורה. זהו שכתוב (משלי ט) לכו לחמו בלחמי.

וקלפה זו היא כמו קלפה שנדבקה למח האגוז, וכשהאגוז רך, נפרדת אותה קלפה ממח האגוז בלי קשי. וכשהאגוז יבש, קשה לאדם להעבירה משם, כי עדין הקשיא במקומה עומדת. ולכן צנה הקדוש ברוך הוא לאדם לחזר בתשובה בבחורותו, לפני שיזקין בו יצר הרע. זהו שכתוב (ויקרא יט) מפני שיבה תקום, קדם שיבה שלך. וקלפה זו היא אש, ונאמר בה, ואחר הרעש אש לא באש ה'. רביעית - תהום, חלל האגוז, קול דממה דקה, שם בא המלך, (יחזקאל א) ומתוכה בעין החשמל מתוד האש.

ואותן קלפות רשומות בארבעה איברים של הגוף. בראה, שם לחה, שממנה יוצאות סרחות הראה, (משלי ה) רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו. ושם רוח חזק מפרק, שדופק בכנפי הראה של האדם, וזהו רוח שמסעיר את גוף האדם, מה שכוף לו אליהו תחתיו ועולה בו למעלה. זהו שכתוב (מלכים-ב ב) ויעל אליהו בסערה השמימה [השמים]. וזהו דופק על הראה, ששוחה כל משקים, ובהם (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, זוהי קלפה לרוח הקדש. לשמאל, רוח סערה, עליהם נאמר (קהלת י) לב חכם לימינו ולב פסיל לשמאלו.

דוד העביר מלבו והרג אותו, זהו שכתוב (תהלים קט) ולבי חלל בקרבי, ולכן זכה לנשוב רוח צפונית בכורו, ונאמר בו (יחזקאל לו) כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח, והיה מנגן בו בכנור בארבעה מיני נגונים: בשיר פשוט, שהוא י'. ובשיר כפול, שהוא י"ד. ובשיר משלש, שהוא י"ו. ובשיר מרבע, שהוא יהו"ה. הרי הן עשר אותיות שעשה דוד כנגדן עשרה מיני תלים, ועולים לע"ב פנים, בחשבון עשר אותיות אלו.

ומתי עלו בע"ב מיני נגון? כשעבר שלטון עון משחית אף וחמה, שבהם דופקת רוח סערה בארבעה צדדים שעולים לעשרה כתרים לע"ב אמות. זהו שכתוב (משלי יא) ובאבד רשעים רנה.

שמיקא"ל גבריאל נוריא"ל רפא"ל שולטים על ארבעת הצדדים (היסודות) הטובים של האדם, שהם מים ואש ורוח ועפר, ולכל אחד יש לו ארבע פנים: עון משחית אף וחמה, תלויים (שולטים) על מרה לבנה, שראה עושה סרקה. ובמרה האדם של הכבד שהתאדם במאדים. ובמרה ירקה שאחונה בכבד, שהוא חרב מלאך המות, שנאמר בה (שם ה) ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות. ובמרה שחרה, לילית, שבת, שלטון בטחול, שהוא עצבות, שאול תחתית, עניות וחשד, בכיה והספד ורעבון.

מיד כשעוברות קלפות אלו מהאדם, שולט עליו עץ החיים בע"ב פנים, שהם י"י יהו"ה יהו"ה, ה, שנמצאו עשרה תלויים מארבע רוחות, שהם יהוה, שנאמר בהם, כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. זהו רוחו של משיח, שנאמר בו (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה', כשהוא מנשב באזן ימין של הלב, ששם חכמה מצד החסד, שבו הרוצה להחכים ידרים בחכמה. וחסי"ד נושב בבינה. שפחכמה י', בבינה ה', בתפארת ו', במלכות ה'. יהוה דופק בכל הארבעה, שעולים לעשרה, ולע"ב מחשבת הלב.

זו יו"ד ה"א וא"ו ה"א. זמין הוא מים, והוא יד הגדולה. משמאל אש, והיא יד החזקה. בעמוד האמצעי י"ד רמה, שהיא רוח הקדש. והכל בן י"ד.

כי רוח החיה באופנים. אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו (יחזקאל א). בו מתנהגים מים ואש. שאוחז בשניהם, ודופק בעורקי המוח, שהוא מים. ובעורקי הלב, שהוא אש. ורוח בכנפי ראה.

בכל איבר ואיבר של הגוף נמצאים גלגלי ים התורה וגלגלי הרקיע, שהם אש. כלם עולים ויורדים בו, והוא מקומו בין רקיע וים. כלי שלו ארץ, שהיא שכניה.

יכמו עופות, פותחים כנפיהם לקבל רוח לפרח בו - כך כל האיברים איברי הגוף פתוחים בכמה מקורות, בכמה פרקים, בכמה עורקים, בכמה חזרי הלב, חזרי המוח, לקבל אותו. שאם לא ינשב בנתי הלב, היה אש שורף כל הגוף. וכמה סלמות וחדרים של עורקי קנה הלב וקנה הראה, כלם מתתקנים אליו.

כשעולה הדבור על כנפי הראה, נעשה קול. באותו זמן, (קהלת י) כי עוף השמים יוליך את הקול. (תהלים כט) קול ה' על המים - מצד המים, שהוא מוח, ששם עולה בכנפי ראה. קול ה' חצב להבות אש - מצד הלב, כשיצא מהפה, נקרא דבור.

יכנגד שתי כנפי ראה שפותחות כנפים לקבלו, זהו שכתוב (יחזקאל א) ופניהם וכנפיהם פרוות מלמעלה - כך שפתים לוקחות הדבור ומפריחות אותו למעלה.

יכמו שאותו חמש כנפי (ענפי) ראה, כלן פתוחות בלא סרקה לקבל קול זה - כך גם צריכים להיות חמשה תקיני הפה, כלם פתוחים בלי סרקה בחמשה תקינים, שהם: אחה"ע בגרון. בומ"ף בשפתים. גיכ"ק בחך. דטלנ"ת בלשון. זסשר"ף בשנים.

ידבור שיהיה בהם בלי סרקה ועכוב כלל, זהו שכתוב (בראשית כד) ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת, זו תפלה, שהוא דבור, ובגללה נאמר, אם שגורה תפילתי בפי, יודע אני שמקבל. ואם יש סרקה ויוצא בעכוב, יודע אני שמטרף, בגלל (קגון) סרקה בראה שהיא טרפה.

וקול זה שמע ישראל, שבו (יחזקאל א) ואשמע את קול כנפיהם. וזה יהו"ה שהוא קול, כשיצא לקבל שכניה בתפלה בחשאי, שהוא דבור, שבו אדנ"י שפתי תפתח, כל האיברים פתוחים כלם את כנפיהם ברמ"ח תבות, שהם בארבע פרשיות קריאת שמע, שבהן יורד הקול.

יכשירוד, כמה צפרים מצפצפות לו בכמה מיני גוון, כלם על איברי הגוף, שהם ענפי האילן. ובכל כנפי כל איבר, ששם דיור הצפור, שהיא אדנ"י, בכל ענף וענף נמצאה פתוחה לבעלה. אדנ"י שפתי תפתח, הוא פתח אליו בתפלת העמידה - אין איבר ממתנים ארבעים ושמונה איברי השכינה שלא פתוח לקבלו, ולכן נקראת שיחת מלאכי השרת. הוא צפצוף עופות, שהם נשמות ששורות באיברים. היא שיחת דקלים, שהם ענפי האילן.

ובאותו הזמן שירוד יהו"ה אל אדנ"י בכל איבר, נאמר בהם, בעמדם תרפניה כנפיהם. וזה סוד החשמי"ל, חיות אש, עתים חשות, ועתים ממלכות. ואמרו בעלי המשנה, במתניתא למדנו, כשהדבור יוצא מפי הקדוש ברוך הוא - הן חשות. וכשאין הדבור יוצא מפי הקדוש ברוך הוא - הן ממלכות. באותו זמן שמתחדים קול ודבור באחד, שהם יאהדונה י - חשות. אבל בזמן שפניהם וכנפיהם פרוות, יהו"ה מאדנ"י בפרוד - הוא נמצא בארבע פני החיות, כלם פתוחים, לעמדת ממלכות לשאל מזון משום שמזון לכל בו. אדנ"י נמצא בכנפי החיות, כלם פתוחים לחיות.

שואגים בקול, שהוא יהו"ה, כלם בזמין. אופנים מצפצפים בדבור, שהוא אדנ"י, בשמאל. בשרפים מתחברים קול ודבור באמצע. יאהדונה י. בהם (בראשית א) ועוף ועופף. זהו שכתוב (ישעיה ו) ונעף אלי אחד מן השרפים. ונאמר בהם, (קהלת י) ועוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר. ושרפים - שש כנפים לאחד (ישעיה ו), מצד האות ו, שהוא העמוד האמצעי, כולל זמין ושמאל. והוא כולל שש תבות - בשפתים יכסה פניו ובשפתים יכסה רגליו ובשפתים יעופף סימן.

תקון שני - ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. רשם של ספר תורה, והוא (שם מד) כתפארת אדם לשבת בית.

יפרשוהו רבנו, כל הקורא קריאת שמע ערבית ושחרית כאלו מקנים (יהושע א) והגית בו יומם ולילה. שטלית לבנה היא לזמין, מצד חסד, ונאמר אל מלך יושב על כסא רחמים ומתנהג בחסידות. (ישעיה טז) והוכן בחסד כסא. חסד עולה ע"ב חליות וקשרי הטלית.

יגש טלית מצד מטטרו"ן, שהוא ט"ט, כולל ח"י, בין קשרים וחליות לכל צד. חמשה קשרים כנגד חמשה חמשי תורה. ושלוש עשרה חליות כנגד שלש עשרה מדות הרחמים של התורה, שנאמר בהן, בשלוש עשרה מדות התורה נדרשת.

ובגללה נאמר, כמראה אדם עליו מלמעלה. בצורת התפארת, שהוא תפארת אדם עליו מלמעלה. ונקרא בשמו, יו"ד ה"א וא"ו ה"א. (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו ויצרתיו אף עשיתיו. ולמעלה כמראה אדם - זו שכינה, שהיא כמראה של העמוד האמצעי בארבעה פנים ובעשר ספרות, שהם אדם. וארבעה פנים של אדם - ארבע אותיות. והם י"ד אותיות, ובהן (הושע יב) וביד הנביאים אדמה.

ועוד נקרא ח"י מצד של צדיק, ובו הקדוש ברוך הוא ושכינתו נקרא אז אדם, שהוא העמוד האמצעי, ט"ל, והשכינה ה'. ובה' הוא אדם, משום שט"ל כך עולה בחשבון - יו"ד ה"א וא"ו. וזהו מוריד הט"ל, לגבי אות ה"א. קשר הטלית - ח"י העולמים, שקושר הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל הצדדים בארבע כנפות הטלית.

תפלין משמאלו, זהו שכתוב (ישעיה סב) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. בימינו - זו תורה. ובזרוע עזו - אלו תפלין. והן ה בארבע פרשיות. אדנ"י - היכל לארבע אותיות בארבעה בתי התפלין. קשר של תפלין של יד זה צדיק ח"י העולמים, שהוא קשר של שניהם, בזרוע שמאל. קשר של ראש זה העמוד האמצעי שאחוז בו יהו"ה ה אהי"ה למעלה, שהם (כת"ר) חכמ"ה ובינ"ה.

קריאת שמע שהיא היחוד באמצע, והיא אחוזה בין ציצית ותפלין, שכל הפרשיות של ציצית ותפלין הן כלולות ביחוד של קריאת שמע. ומצד של עמוד האמצעי, שהוא טלית ותפלין, שנאמר בהן (שמות יג) והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך. (במדבר טו) ועשו להם ציצת.

ש' של תפלין, הלכה למשה מסיני. (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממוך. ובארוהו - מהו שם ה'! אלו תפלין שבראש. ש' של תפלין. שתי שיניו - שש מאות. שש מדרגות ושבעה ענפים של שתי שינים - הרי שלשה עשר, והכל תרי"ג. ואין מצוה שאינה שקולה לכל התורה.

כגון זה, כל מצוה היא יהו"ה. ה. י"ה עם שמ"י - שס"ה. ו"ה עם זכ"י - רמ"ח. ומשום זה כל מצוה היא שקולה לתרי"ג. והרי פרשוהו, שמע ישראל - כלול תרי"ג מצד של ציצית. ותרי"ג מצד של תפלין הוא בכל מקום.

והיו לטוטפת. טפת - ט"ט, ח"י עולמים, צדיק, כנגדו של מטטרון. פ"ת, תפארת. מטטרון סוס של תפארת, שבו כל הספרות מתלבשות. וכך הוא כגוף לנשמה. וכאשר הקדוש ברוך הוא מסתלק ממנו, נשאר אלם, אין לו קול ולא דבור. נמצא שהקדוש ברוך הוא והשכינה הם קול ודבור של כל מלאך ומלאך, ובכל קול ודבור של תורה, ובכל קול של תפלה ובכל מצוה ומצוה. בכל מקום שלישותו בעליונים ובתחתונים, הוא חיים של הכל והוא סובל הכל.

ואין אדני בלא יהוה, כמו שאין דבור בלא קול. ואין קול בלא דבור. וזהו אמת בעולם האצילות. אבל בעולם הפרוד יש קול בלא דבור. קשר של תפלין שדי, אחוז בו העליון והתחתון. וזה צדיק חי העולמים, אחוז (בו) בין קול ודבור.

בתוך כך הרוצה הנאמן נזדמן אצל הזקן ואמר, זקן זקן, תפלין וציצית ופרשת מזוזה הן שלש מצוות כלולות בקריאת שמע, וקריאת שמע היא מצוה רביעית. וציצית מזכרת שלש פעמים. ובתפלין נזכרת בהן שתי פעמים אות. ובציצית, האות ז' של תזכרו שצריך להתיז בה. ובמזוזה, שדי"י מבחוץ, יהוה מבפנים.

ופרשיות סתומות ופתוחות מדוע? ושעור ארפה של ציצית ורחבה, שתקנו ארץ כל הציצית שתים עשרה אצבעות בגודל. מצות תכלת שליש גדיל, ושני שלישי ענף, ובין קשר לקשר כמלא גודל. וכל חליה וחליה תהיה משלשת. וכך תפלין מדוע במח? וכנגד הלב, ושעור הרצועות, מדוע הן עד הלב לשמאל ועד הטבור לימין? ורצועה של יד עד שיכרך, וישלש שלש פעמים באצבע הארפה?

אלא ודאי בגד חשוב אין הוא, אלא שלש על שלש לכל צד. והם שנים עשר, כנגד ארבעה בגדי לבן וארבעה בגדי זהב וארבעה בגדי כהן הדיוט. ומצד של ברפת כהן הדיוט הוא רומז: אל תהי ברפת הדיוט קלה בעיניך. שליש גדיל ושני שלישי ענף, שהוא תכלת.

וכל חליה משלשת, כל משלש מצד הקדשה. זהו שכתוב קדשה לך ישלשו. וישראל שלישיה, משום (שמות יד) שושלשם על כלו. שציצית מצד העמוד האמצעי, שהוא שלישי לאבות, וכל דבר משלש, וה"ו יל"י, כל תבה משלשת מצדו. חליה כלולה משלש פריכות משלשות, זו השכינה. קדשה לך ישלשו. והיא משלשת בעמוד האמצעי, כלול משלשה ענפי האבות, שהם אות ש' משבת, שכינה בת יחידה. (מלאה מן) חליה, תכלת שביציצית.

אשרי הגוף שקך הוא רשום בשכינה והקדוש ברוך הוא על פני המצוה. רשום ברצועה שהיא תפלה של יד בשלש פריכות באצבע הארפה, שהיא קדמת החליה, כרוכה בשלש פריכות באצבע. רשום בקשר של תפלין, כלול בשני קשרים, עולים חמשה עשר משלשים, שנים בקשר אחד.

שֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה חֲלִיּוֹת יֵשׁ בָּהֶן תִּשְׁעַ וּשְׁלֹשִׁים כְּרִיכוֹת כְּחֶשְׁבוֹן ט"ל, וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה חֲלִיּוֹת כְּחֶשְׁבוֹן אָחָד - עוֹלָם ב"ן. וְזֶהוּ בֶן י"ה, הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי.

כָּל קֶשֶׁר בַּצִּוְרָה שֶׁל כָּף יָמִין, כָּל חֲלִיָּה בַּצִּוְרָה שֶׁל אֲצָבַע, שֵׁשׁ בָּהּ שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים כְּגֹדֶל שְׁלֹשׁ כְּרִיכוֹת. וְכָךְ בְּכָל אֲצָבַע שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים, חוּץ מִגֹּדֶל, שֶׁהוּא שְׁעוֹר בֵּין קֶשֶׁר לְקֶשֶׁר שֶׁל הַצִּיצִית כְּמֵלֵא גֹדֶל. הִיא מִדַּת הַחֹטֶם, וּמִדַּת שֶׁל עֵין יָמִין וּשְׂמָאל, וְהִיא מִדַּת בֵּין עֵין לְעֵין, וּמִדַּת שֶׁל אֶזֶן יָמִין וּשְׂמָאל, וּמִדַּת שֶׁל כָּל שָׁפָה וְשָׁפָה, וּמִדַּת הַלְשׁוֹן. (שְׁמוֹת כו) מִדַּת אַחַת לְכָל הִירֵיעַת.

הָאֵמָה הִיא שְׁעוֹר הַגּוֹף, לְאַרְבָּעָה צְדָדִים וּמַעֲלָה וּמַטָּה, שֶׁהֵם שֵׁשׁ אֲמוֹת. וּבְכָל אֵמָה וְאֵמָה שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים. ח"י פְּרָקִים בְּשֵׁשׁ אֲמוֹת. וְהֵם סוּד שֶׁל ח"י נְעֻנְעִים שֶׁל הַלּוֹבֵב לְשֵׁשׁ צְדָדִים, שְׁלֹשָׁה נְעֻנְעִים לְכָל צֶדֶד, וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמָר (שִׁיר הַשִּׁירִים ז) זֹאת קוֹמַתָּה דְּמַתָּה לְתִמְרָה. וְזֶה שְׁעוֹר קוֹמָה, מְקוֹה יִשְׂרָאֵל בְּשָׁכִינָה, הִוא ח"י אֲרָבַע פְּעָמִים, שֶׁאֵלוּ הָאֲרָבַע עוֹלָם לְשִׁבְעִים וּשְׁתֵּים.

וְסוּד שֶׁל הַחִיּוֹת, הַקּוֹמָה שֶׁלָּהֶן - (יַחֲזָקָאֵל א) וְגִבְיָהֶן וְגִבָּה לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם וְגִבְתָּם וְגו'. וְגִבְיָהֶן - אֲרָבַע חִיּוֹת שֶׁל הַמְּרַבָּה הַתַּחְתּוֹנָה. וְגִבָּה לָהֶם - אֲרָבַע חִיּוֹת שֶׁל הַמְּרַבָּה הָאֲמֻצָּעִית. וְגִבְתָּם - אֲרָבַע חִיּוֹת שֶׁל הַמְּרַבָּה הַשְּׁלִישִׁית. וְכָל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה. וְהֵן מֵלֵאוֹת עֵינַיִם. כְּדִגְמָא זו (רֵאשׁ צִיּוֹר לְמַעֲלָה) סָבִיב לְאַרְבָּעָתָן - יְהִיָּה יְהִיָּה יְהִיָּה.

וּבְעֵלֵי הַקּוֹמָה רְשׁוּמִים בָּהֶם בְּתַפְלָה בְּאִיזָה מְקוֹם. אֵלֶּא כָּל הַכּוֹרֵעַ - כּוֹרֵעַ בְּבִרְוֹךְ, וְכָל הַזּוֹקֵף - זּוֹקֵף בְּשֵׁם. זְקִיפּוֹת אֲרָבַע וְכְרִיכוֹת אֲרָבַע. הֵרִי כָּאֵן רוֹמֵז בְּאֵלוּ הַזְקִיפּוֹת וְהַפְרִיעוֹת, מוֹלִיד וּמְבִיא לְמִי שֶׁאֲרָבַע רוּחוֹת הָעוֹלָם שָׁלוֹ, מַעֲלָה וּמוֹרִיד לְמִי שֶׁהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שָׁלוֹ. וְאֵלוּ הֵם שְׁשֵׁה צְדָדִים - שְׁמִיָּם וְאָרֶץ וְאֲרָבַע רוּחוֹת. כְּגֹדֶל שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רֵאשׁוֹנוֹת וּשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת. בְּעֵשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו - אֲרָבַע, כְּרִיעָה וְזְקִיפָה לְשְׂמָאל, וְכְרִיעָה וְזְקִיפָה לְיָמִין. וְזֶה הוּא נוֹתֵן שְׁלוֹם לְשְׂמָאלוֹ וְיָמִינוֹ. לְשְׂמָאל רַבּוֹ, וְלְיָמִין רַבּוֹ.

הֵרִי הֵן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה בֵּין (כְּרִיכוֹת) (כְּרִיעוֹת) וְכְרִיעוֹת וְזְקִיפּוֹת, וּבָהֶן ע"ב עֵינַיִם. שֵׁשׁ כְּרִיעוֹת בָּהֶן שְׁמוֹנָה עֶשֶׂר נְעֻנְעִים, שְׁלֹשׁ בְּכָל פֶּעַם, רֵאשׁ וְגוֹף וְזָנָב, שֶׁצָּרִיד לְכַרֵּעַ בְּשְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה חֲלִיּוֹת שְׁעוֹלוֹת שְׁבָעִים וּשְׁתֵּים. בְּאֵלוּ הַשְּׁבָעִים וּשְׁתֵּים עֵינַיִם שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאִירִים שְׁבָעִים וּשְׁתֵּים כְּנָפֵי הַשְּׁכִינָה, וְעוֹמְדֵת עֲלֵיהֶם, וְנִקְרָאת עֲמִידָה. שֶׁבְּתַחֲלָה הִיָּתָה נְפִילָה, וְצָרִיד לְזַקְפָּה בְּשֵׁם יְהִיָּה, בְּח"י עוֹלָמוֹת, וּבְאַרְבָּע זְקִיפּוֹת בְּשֵׁשׁ בְּרָכוֹת, שֶׁהוּא תַּפְאֲרָתָה, כְּלוּל בְּשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת רֵאשׁוֹנוֹת וּשְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת.

וְלְכַרֵּעַ בְּח"י עוֹלָמוֹת, וְזֶהוּ ו' ו' ו'. כָּל הַכּוֹרֵעַ - כּוֹרֵעַ בְּבִרְוֹךְ, וְכָל הַזּוֹקֵף - זּוֹקֵף בְּשֵׁם יְהִיָּה. הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי וְצָדִיק ו"ו. ו' עֲלִיוֹנָה בִּינָה, בֶּן י"ה, וְאֵלוּ רְמוּזִים בְּוִיָּסֵעַ וְיִבְאָ ו'יט. ו' עֲלִיוֹנָה בֶּן י"ה אָחוֹז בְּזְקִיפָה וְכְרִיעָה, וְכָל עוֹלָם ח"י בְּרָכוֹת שֶׁל הַתַּפְלָה.

אֲרָבַע כְּרִיעוֹת בְּשֵׁם אֲדָנִי, אֲרָבַע זְקִיפּוֹת בְּשֵׁם יְהִיָּה, הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי וְהַשְּׁכִינָה - ח"י הָעוֹלָמִים, קוֹשֶׁר אוֹתָם, וְזֶה יֵאֱהָדוּנָה י", אֲמֵן. בְּכָל בְּרָכָה מִח"י בְּרָכוֹת, ח"י פְּעָמִים יְהִיָּה שֶׁהֵם ע"ב עֵינַיִם שְׂמָאִירִים בְּע"ב כְּנָפִים, שֶׁהֵם ח"י פְּעָמִים אֲדָנִי.

וְסוּד הַדָּבָר - וְגִבְיָהֶן, וְגִבָּה לָהֶם, וְגִבְתָּם. וְגִבְיָהֶן - כְּנָפִים. וְגִבָּה לָהֶם - פָּנִים. וְגִבְתָּם - שֶׁהֵם עֲלֵיהֶם. מֵלֵאֵת עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבָּעָתָן - כָּל מְרַבָּעוֹת. וְהַכָּל אֲמָת. שְׁבָעִים עֲנָפִים (פָּנִים) לְתוֹרָה. כְּנָפִים - אֲדָנִי. פָּנִים - יְהִיָּה. עֵינַיִם - אֶהְיָה. וְעוֹלָם יב"ק בְּחֶשְׁבוֹן, אֲדָנִי, בְּמַעֲשֶׂה. יְהִיָּה בְּדַבּוּר. אֶהְיָה בְּמַחֲשָׁבָה.

בְּכָל עֵין וְעֵין שְׁעוֹר גֹּדֶל. וְזֶה אוֹת ו' בִּינוּיָה. וּשְׁנֵי פְּרָקִים בְּגֹדֶל הֵם י' י'. כְּגֹדֶל הַחֹטֶם אוֹת ו'. כְּגֹדֶל שְׁנֵי נֶקֶבִים שֶׁל הַחֹטֶם שְׁתֵּי י' י', וְעוֹלוֹת יוֹד הָא. וְזֶה וְיִצְרָר. שְׁעוֹר שֶׁל כָּל מִדָּה וּמִדָּה - יוֹד הָא, בְּכָל מְקוֹם שְׁלִיטָתוֹ, בְּכָל אֲבֵר וְאֲבֵר. כָּל אֲבֵר, כְּגוֹן (דְּבָרִים לב) פִּרְשׁ כְּנָפָיו קָחָהוּ וְשָׂאָהוּ עַל אֲבָרָתוֹ.

אֵין אֲבֵר בְּכָל מְרַבָּתוֹ שֶׁאֵין הוּא כָּל אֲבֵר בַּצִּוְרָתוֹ. וּבְכָל מְקוֹם נִמְצָא. (יַחֲזָקָאֵל א) וּפְנִיָּהֶם וְכְנִפֵּיהֶם פְּרָדוֹת מְלֻמָּעָה. כְּגֹדֶל הַפְּרָשׁוֹת הַפְּתוּחוֹת שֶׁל הַתַּפְלִין. כְּגֹדֶל הַתּוֹרָה. וְכִבְּשָׁר הֵן לְמַטָּה הֵן סְתוּמוֹת הַפְּרָשׁוֹת, כְּגֹדֶל יֵאֱהָדוּנָה י עֲלֵיהֶם, בְּכָנִיו וּבְכָנָיו.

וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָשָׁם בְּיִשְׂרָאֵל כְּגֹדֶם בְּתַפְלָה לְהִיּוֹת חֲבָרִים עִמָּהֶם, לְכַרֵּעַ בְּכָל גּוֹפֶם, בְּשְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת שֶׁל הַתַּפְלָה, לְהַמְלִיד עֲלֵיהֶם אֲמֵן, וְהוּא יֵאֱהָדוּנָה י, בְּכָל אֲבֵר וְאֲבֵר שְׁלָהֶם. וְאֵמֶר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִי שֶׁלֹּא יְהִיָּה רְשׁוּם לְפָנֶיכֶם לְהִיּוֹת כּוֹרֵעַ בְּבִרְוֹךְ וְזוֹקֵף בִּיהִיָּה בְּקוֹמַת הַגּוֹף, לֹא תִכְנַס תַּפְלָתוֹ בְּהִכָּל שְׁלִי, שֶׁהוּא אֲדָנִי. לֹא תִקְבְּלוּ דְבוּרִים שָׁלוֹ עַל כְּנָפֵיכֶם וּפְנֵיכֶם. שְׁכָל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּאֲדָנִי, וּמִצָּרָף לִיהִיָּה פָּנִים (עֲנָפִים) שֶׁל הַמְּלָאכִים, וּפְנֵיָּהֶם וְכְנִפֵּיהֶם פְּרָדוֹת לְמַעֲלָה, (לְטַל) יֵאֱהָדוּנָה י, בְּדַבְּרֵי הַתַּפְלָה שְׂוִיצָאִים מִפִּי שֶׁל הָאָדָם.

וְגֹדֶל הָעוֹנָה אֲמֵן יוֹתֵר מִן הַמְּבָרָךְ. שְׁלֵגְבִי אֲדָנִי יְהִיָּה בְּתַפְלָה נֶאֱמָר וּפְנִיָּהֶם וְכְנִפֵּיהֶם פְּרָדוֹת. כְּגֹדֶל יְהִיָּה בְּפָנִים, אֲדָנִי בְּכְנָפִים, (שְׁמוֹת כה) כְּרוֹב אֶחָד מְקַצֶּה מְזָה וְכְרוֹב אֶחָד מְקַצֶּה מְזָה. אֲבָל כֹּאשֶׁר חוֹזֵר שְׁלִיחַ צַבּוֹר הַתַּפְלָה וְעוֹנָה אֲמֵן, הוּא בְּמַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית, מִתְחַבְּרִים שְׁנֵי שְׁמוֹת בְּמַחֲבֶרֶת הַשְּׁנִית. בְּתַחֲלָה -

(שמות לו) מקבילת הללאת אחת אל אחת וגו' בקרסים, שהם קשרי האצבעות. אבל באמן - (שם כו) והיה המשכן אחד, שבו חוברות אשה אל אחתה.

התקוין השלישי סדר הדבור (הדר של הדבור) של התפלה, שבו חיות אש ממללות. וזהו (יחזקאל א) וארא כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב. זהו סוד החשמל, שהן חיות אש, עתים שותקות עתים מדברות. והן שותקות לספר תורה בזמן שדבור יוצא מפי הקורא. הוא נחשב להן כאלו מקבלים התורה בהר סיני. ובזמן שאמר הקדוש ברוך הוא אנכי - לא נשמע קול ולא דבור אחר של החיות אלא שלו.

כגון זה, כאשר דבור זה יוצא מפיו של הקדוש ברוך הוא, חיות אש שותקות. ובזמן ששותק - חיות אש מדברות. זהו שכתוב (שמות כ) וכל העם ראים את הקולות, קולות של החיות שהיו שואגות. ואת הלפידים - שהיו יוצאים בדבור של החיות בכמה מיני גוונים לפני המלך. ואלו שהן שותקות לספר תורה, הן בצורה של החיות. וממנה להן הקדוש ברוך הוא להעלות אותן בחדר של מראה אש בית לה.

ועוד, שאלו ששותקות (ועוד אלו שיוצא מהם דבור בתפלה שבו חיות אש מדברות והן שותקות) בתפלה בחיי ברכות, יכנסו בחדר של מראה זה. ועוד, אלו ששותקים להלכה, שנאמר בה שכן השמועה הבנה, יכנסו בחדר שהוא היכל של מראה זה, שהתורה, עליה נאמר (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפצץ סלע. וזה הסלע שנאמר בו (במדבר כ) ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו. אלו שמשתדלים בה לשמה, יוצא להם מים של התורה מתוכם, ונאמר בהם (שם) ותשת העדה ובעירם. ואלו שלא משתדלים בה לשמה, יוצא להם מים מרים, שנאמר בהם (שמות א) וימרו את חייכם בעבדה קשה - זה קשיה. בחמר - זה קל וחמר. ובלבנים - בלבון הלכה.

תקוין רביעי וחמישי - (יחזקאל א) מראה מתניו ולמעלה ומראה מתניו ולמטה. שבהם שוקי החיות כנגד כלם, ובספירות נצח והוד. מטטרון הוא אות בצבא שלו, והוא צורת הצדיק. שהצדיק הוא אות בצבא של מעלה, ומטטרון הוא אות בצבא של מטה. מטטרון שדי בו נאמר, (שם) והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק.

ורגליהם רגל ישרה - שרגליהם של המזיקים כלם עקלתון. ורגליהם - ורגליהם של חיות הקדש, נאמר בהן ורגליהם רגל ישרה, מצד חיה שהיא ישראל, ישראל כלול בשלש חיות, שנאמר בהם, האבות הן הן המרכבה.

וכף רגליהם ככף רגל עגל (שם) - מצד החיה שהיא שור. ונצצים כעין נחשת קלל - מצד הנחש בריח של הים, שהוא עולה אצל זה שביבשה. רצוא - מצדו של נוריאל שעולה גימטריא רצוא. ושוב - מצד שם שדי, שכף עולה בחשבון. והוא עולה מטטרון.

וכאשר היו ישראל שומעים קול ממזרח, היו רצים שם. ולמערב קד, וכן לדרום ולצפון. אמר הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת: אלו שרצים לתפלה של מצוה, ורצים לדרשה בשבת, ורצים לעשות רצון שלי ושבים בתשובה - קבלו אותם בהיכל של זה המראה, שבאלו הסימנים הם חברים אתכם. אלו שרצים ושבים בתורה, בדבור של הלכה, הם רשומים אתכם, ותכניסו אותם בהיכל הזה.

כך כאשר מתפללים ישראל, מיכאל עף העולם במעוף אחד. וגבריאל עף בשתי עפיפות. וכאשר יוצא דבור מישראל בהלכה, בתפלה ובכל מצוה שהשכינה שם - הם רצים אצלה ושבים בה בשליחות קונם. ובכל מקום ששומעים קול התורה, ששם הקדוש ברוך הוא, הם רצים אצל הקול ההוא, ושבים בה בשליחות קונם. שבכל קול ששם יהו"ה אינו שם, ובדבור שאין שם אדני, לא רצים ושבים שם. ומשום זה, ורגליהם רגל ישרה, (הושע יד) כי ישרים דרכי ה'. במקום ששם יהו"ה שם, היא דרך ישרה. ואם אין שם יהו"ה, אין היא דרך ישרה.

ועוד רגליהם רגל ישרה - אמרו בעלי המשנה, שמי שמתפלל צריך לתקוין רגליו בתפלתו כמלאכי השרת. ככף רגל עגל, להיות רשום עמהם. ומשום זה פרשוהו חכמים, המתפלל צריך לכונן את רגליו, שנאמר וכף רגליהם ככף רגל עגל. ואמר הקדוש ברוך הוא: אלו שהם רשומים בתפלה כף, לכונן רגליו כמותם - פתחו לו שערי ההיכל להכנס במראה זו.

תקוין ששי - (יחזקאל א) ראיתי כמראה אש. כאן ראיה ממש. אמר הקדוש ברוך הוא: מי שיכנס במראה זה, ויהיה בתפלתו לבו למעלה לשם יהו"ה, ויעניו למטה בשם של אדני, תכניסוהו בהיכל הזה כמו המלאכים, וגביהן - למעלה, ויראה להם - למטה, כנגד השכינה שהיא יראת יהו"ה.

ובראיה ושמיעה וריח ודבור שורה שם יהו"ה. ה. בעשיה, במשוש, שמוש, הלוח, שורה שם אדני. וזו ראיה של אור ונר (של התורה), שנאמר בה (משלי ו) ותורה אור. ריח הקרבנות, שהם תפלות, דבור - בתורה, דבור בתפלה. ועשיה של מצוה, ושמוש של מצוה, ומשוש של מצוה, ויראה ושמיעה שאין שם תורה ומצוה, הקדוש ברוך הוא ושכינתו אינה שורה שם. שהקדוש ברוך הוא שורה בראיה, וכן השכינה, שהתורה - ותורה אור, והשכינה היא ראיה שלו, (במדבר יב) ה' במראה אלו אתודע (הקדוש



ברוך הוא - במראה אליו אתודע - שכינתו).

במחשבה מבפנים בינה - בן י"ה. ישאל עלה במחשבה. הרהור חכמה, לחכם ברמז. חכמה עלה במחשבה, שהוא בינה. מחשבה והרהור הכל אחד. החכמה לא נודעת אלא בבינה, והבינה בלב. ומשום זה המחשבה בלב, הרהור בלב.

וכן התורה - ספר תורה, מצוה לשמע. וכן בחסם, ריח ניחח לה'. השכינה היא קרבו שלו, עולה שלו, והתפלה היא כמו קרבו, ועולה פריח ניחח אצלו ומתקרבת אצלו בתפלה. וכן בדבור - (ירמיה כג) הלא כה דברי פאש נאם ה'. אות ה' - שכינה, דבור שלו.

כמו שהשכינה היא מראה שלו, שמיעה שלו, ריח ניחח שלו, דבור שלו, בראש - כך הוא בינים עשית מצוה שלו, בגוף פריעה שלו. בתפלה זקיפה שלו, בתפלה עמידה שלו (שהיא מזל שלו), שהיא שעומדת לפניו בכל מקום וכורעת לגביו ונופלת לרגליו בנפילת אפים לשאל ממנו רחמים על בניה. היא ענוה לגביו, ויש לה בשת פנים ממנו.

ולא כמו שפחה רעה, לילית, חצופה בלי ענוה, אין לה בשת פנים, אכסם של הערב רב, ומשום זה אמר שלמה, (משלי יב) אשת חיל עטרת בעלה וקרוב בעצמותיו מבישה. שהשכינה היא מלכה. השפחה שלה לילית, אין לה ענוה ולא בשת פנים מהקדוש ברוך הוא. וכך בניה ערב רב. והקדוש ברוך הוא עתיד להעביר אותה ואת בניה מהעולם, שפמזרים הם מבני ט' מדות - אסנ"ת משגח"ת (ראשי תבות: אנוס"ה, שנוא"ה, נדוי, תמורה, מורדת, שכורה, גרושת הלב, חצופה, תערבבת), ממזרים מדרבנו.

וכן שכינה היא שמוש של הקדוש ברוך הוא, היחוד שלו על ידי הצדיק חי העולמים. והיא החליקה שלו, (תהלים פה) צדק לפניו והלף, לעשות רצונו. (בראשית כד) ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת, רצה לקראתו לעשות רצונו. בראיה, בשמיעה, בריח, בדבור, בעשיה, בגוף, בשמוש, בהלף, בכל אבר היא מצוה לשמש אותו ולעשות רצונו.

ובניה, כך הם בצורתה; בני ענוה, בני בשת פנים. כלם כמו המדות שלה. ומשום זה צוה הקדוש ברוך הוא למשה, (שמות יח) ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלהים אנשי בצע. אנשי חיל - מצד זמין של אברהם, ששם ראיה של התורה, (דברים לג) מימינו אש דת למו. יראי אלהים - מצד של יצחק, ששם שמיעה, שאמר חבוק הנביא, (חבוק ג) ה' שמעתי שמעך גראתי. אנשי אמת - מצד של יעקב, ששם ריח ניחח לה', בחסם. שנאי בצע - מצד של הדבור, רגל רביעית של אדם הראשון שהתחבר באבות. שלש חיות הן: אריה שור נשר, בראיה שמיעה ריח. אדם - בדבור.

ושמית עליהם שרי אלפים - מצד האות א'. ושרי מאות - מצד האות ד', ארבע מאות שנה שנסתעבדו ישראל במצרים (בעניות של תורה). שרי חמשים - אות נ'. ושרי עשרת - אות י'.

ישאל - באלו המדות נכרים, שהם בנים של הקדוש ברוך הוא ושכינתו להיות בהם אנשי חיל, כגון אשת חיל עטרת בעלה, בעלי חסד. יראי אלהים. אנשי אמת, ולא אנשי שקר, שבני (צפניה ג) ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית. ושנאי בצע - כאדם השומח בחלקו. ולא כערב רב בני השפחה הרעה, שהם כנחש שקל הארץ לפניו. זהו שקטוב (ישעיה סה) ונחש עפר לחמו, ומפחד לשבע מהעפר, שמפחד שיחסר לו. וכך בעלי בצע, שלא שבעים מכל ממון שפועלם.

ומשום זה פרשוה בעלי המשנה, לא המדרש הוא העקר אלא המעשה. משום שהקדוש ברוך הוא הוא סתום בסתרי התורה, במה מתגלה? במצוות, שהיא שכינה, שהיא צורתו. כמו שהוא ענו - שכינתו ענוה. הוא חסיד - והיא חסידה. הוא גבור - והיא גברת על כל אמות העולם. שהוא אמת - והיא אמונה. הוא נביא - והיא נביאה. הוא צדיק - והיא צדקת. הוא מלך - והיא מלכות. הוא חכם - והיא חכמה. הוא מבין - והיא התבונה שלו. הוא פטר - והיא עטרה שלו, עטרת תפארת. ומשום זה פרשוה חכמים, כל מי שאין תוכו כבדו אל יכנס לבית המדרש. פדמות הקדוש ברוך הוא, שהוא תוכו, והשכינה היא ברו. הוא תוכו מבפנים - והיא ברו מבחוץ. ולא משתנית היא שפחוץ מאותו שבפנים להיות דוע שהיא אצילותו, ואין פרוד שם כלל, (שמות כה) שמבית ומחוץ תצפנו.

ומשום שהוא יהוה, סתום מבפנים, ולא נקרא אלא בשכינתו, אדני. ומשום זה אמרו חכמים, לא כשאני נכתב אני נקרא. בעולם הזה נכתב אני ביהו"ה, ונקרא אני באדני"י. אבל בעולם הבא נכתב ביהו"ה, ונקרא ביהו"ה, להיות רחמים מכל צד. ומשום זה צוה הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת: מי שלא יהיה תוכו כבדו בכל איברים פנימיים וחיצוניים - לא יכנס בהיכל זה. ומשום זה אמר הפסוק, (דברים לב) הצור תמים פעלו. (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך.

התקון השביעי - (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם. אמרו חכמים, מן וארא עד כמראה הקשת, הן הן מעשה המרפבה. ואמרו חכמים, כשהיה רבי עקיבא דורש במעשה מרפבה, ירדה אש מן השמים וסבבה האילנות, והיו מתקבצים מלאכי השרת כבשמחת חתן וכלה, בגלל שאין יחוד וקשור ומרפבה לשם יהו"ה באדני"י אלא על ידי הצדיק. שהוא קשת, שהיא (שבו) מרפבה שלמה

שְׁלֹמֶעֱלָה - יְאֵהֲדֹנָה י".

שְׂכִינָה היא מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וּבִאֲרוּהוּ, אֵין דּוֹרְשִׁין בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית בְּשָׁנִים. מִשּׁוּם שֶׁעֲנִי הָאֵילָן הֵם פְּרֻדִּים מִלְּמַעֲלָה בְּכִנְפֵי הַחַיּוֹת - יְהוֹ"ה לְיָמִין, אֲדִנְיָ לְשִׁמְאֵל. חֲתָן לְיָמִין, כֹּלָה לְשִׁמְאֵל. כָּאֲשֶׁר מְבִיאִים אוֹתָהּ לַחֲפָה, בְּכֶמֶה מִיָּנִי נְגוּנִים צָרִיכִים יִשְׂרָאֵל לְעוֹרֵר אוֹתָם לְמַטָּה, בְּשִׁירוֹת וּתְשַׁבְּחוֹת, בְּכָל מִיָּנִי נְגוּן, בַּתְּפִלָּה הֵנָּה הֵם בָּאִים לַחֲפָה.

יְצָרִיכִים יִשְׂרָאֵל לִתֵּת קְדוּשָׁתוֹ לַכֹּלָה מִהַחֲתָן בְּקִשְׁיֶרֶת תְּפִלָּה שֶׁל יָד, לַהֲיוֹתָהּ קְשׁוּרָה לוֹ, וּלְעַטֵּר אוֹתָם בַּתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁהִיא פָּאָר. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִחְזָקָאֵל כַּד) פָּאָרְךָ חֲבוּשׁ עָלֶיךָ. וְשִׁלַּשׁ פְּרִיכוֹת שֶׁל רְצוּעָה כְּנֶגֶד שִׁלַּשׁ קְדוּשׁוֹת, שֶׁהֵן קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ, (רְצוּעָה) קְדוּשָׁה לָךְ וְשִׁלְשׁוֹ. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתוֹ בְּשִׁבְעַת בְּרָכוֹת, שֶׁהֵן שִׁבְעַת בְּרָכוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע - בְּשִׁחַר שְׁתֵּים לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֶיהָ, וּבְעֶרְבַּ שְׁתֵּים לְפָנֶיהָ וּשְׁתֵּים לְאַחֲרֶיהָ.

וְכֹלָה בְּחִפָּה, שֶׁהִיא בְּצוּרַת כְּנָפֵי מִצְוָה, בְּצִיצִיּוֹת מִזְהָבוֹת, וּתְכֵלֶת וְלָבָן, כֶּסֶף דִּין וְכֶסֶף רַחֲמִים, כָּלִיל זֶה בְּזֶה. וְכֶמֶה קְשָׁרִים וְחִלּוֹת סְבִיבָה, בְּכֶמֶה מְרָגְלִיּוֹת וְאַבְנִים יְקָרוֹת מְלֹאוֹת סִגְלוֹת, סוּבָבִים אֲצֻלוֹ פְּדֻמוֹת פְּעֻמוֹנִים וְרִמּוֹנִים שֶׁל לְבוּשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְהַמְּלָכָה, שֶׁהֵם אֲרָבָעָה בְּגָדֵי לָבָן וְאַרְבָּעָה בְּגָדֵי זָהָב, מִצָּד שֶׁל שְׁנֵי שְׁמוֹת - יְהוֹ"ה ה' אֲדִנְיָ. כְּשֶׁמּוֹ כֵּן כֶּסֶף, כֵּן חֲפָתוֹ, כֵּן לְבוּשׁוֹ. רְשׁוּם שְׁמוֹ בְּכָל כָּאֲשֶׁר רוֹצֶה לַעֲלוֹת בְּהִיכָל הַחַיּוֹת שֶׁם חֲתָן בְּכֵלְתוֹ בְּחַיֵּי בְּרָכוֹת הַתְּפִלָּה, שֶׁהִיא (בְּהִיכָל לְהַתְיַחֵד שֶׁם בַּתְּפִלָּה בְּחַיֵּי בְּרָכוֹת שֶׁל הַצִּדִּיק שֶׁהוּא) כְּמִרְאֵה הַקִּשּׁוֹת.

אֵין דּוֹרְשִׁין בְּמִרְכָּבָה בְּיָחִיד, מִשּׁוּם שֶׁהַדּוֹרֵשׁ - יָחִיד עֲמוֹ, וְהָרִי הֵם שְׁנֵים בְּדִרְשָׁה. וְלֹא צָרִיךְ לְהַשְׁמִיעַ קוֹל בַּתְּפִלָּתוֹ, אֲלֵא (שְׁמוּאֵל-א א) רַק שִׁפְתֵּיהָ נִעוֹת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע. וּבִסּוּד זֶה (בַּמִּדְבָּר ג) וְהָזָר הַקָּרֵב יוֹמֵת. וְכֵן בְּאַצִּילוֹת (בַּתְּפִלָּה) כָּל אֶחָד מִתְּפִלֵּל בְּחֲשָׁאִי, שֶׁלֹּא תִשְׁמַע תְּפִלָּתוֹ לְגַבִּי חֲבֵרוֹ. כְּמוֹ מִי שֶׁדּוֹרֵשׁ לְחֲבֵרוֹ, וְיִשְׁתַּיֵּק הַדְּבֹר לְחֲבֵרוֹ, לֹא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כֵּן אֲלֵא לְדַבֵּר בְּחֲשָׁאִי, שֶׁלֹּא יִשְׁמַע חֲבֵרוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה פְּרָשׁוֹהוּ חֲכָמִים, כָּל הַמְּשַׁמֵּיעַ קוֹלוֹ בַּתְּפִלָּתוֹ הָרִי זֶה מִקְטָנִי אֲמָנָה.

וּמִשּׁוּם זֶה חַיּוֹת אֵשׁ לְמַעֲלָה, מִדְּבָרוֹת כְּעֲנִי הָאֵילָן, שֶׁהֵיוּ מִתְּקַבְּצוֹת שָׁם כְּמוֹ בְּשִׁמְחַת חֲתָן וְכֹלָה. בְּאַיִזָּה מְקוֹם? בְּקְרִיאַת שְׁמַע, שֶׁשָּׁם וְאַשְׁמַע אֶת קוֹל כְּנִפְיָהֶם, שֶׁהֵם סִ"ד לְאַרְבַּע כְּנִפְיִים, אֲרָבַע פְּעֻמִּים סִ"ד עוֹלָם רִנָּו. וְזֶהוּ (יִרְמִיָּה לֹא) רָנוּ לִיעֲקֹב שְׁמִיחָה. מִתִּי? לְאַחֵר שְׁנוּטֵל נִקְמָה מִשׁוֹנְאָיו וְיִשְׁרָף הָאֵלִילִים שֶׁלָּהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי יֹא) וּבְאֶבֶד רָשָׁעִים רָנָה. שֶׁהוּא הִנֵּר (מִי שְׁנֵים) לְהַשְׁלִים עִיב עִיב וְתוֹלִיִּים סִ"ד.

וּתוֹלִיִּים סִ"ד מִשְׁמוֹנָה אִ"ז. וְכֵן סִ"ד מִשְׁמוֹנָה אִ"ז לְאַרְבָּעָה צְדָדִים - רִנָּו. וְכָאֲשֶׁר מְגִיעַ לְלִ"ב, שֶׁהֵם אִ"ז אִ"ז אִ"ז, שֶׁהֵם ח' ח' ח' ח' ח', מִתְחַבֵּרֶת אוֹת י' לְכָל צֶדֶד, לַחַיּוֹת חַיֵּי יְהוֹ"ה, בְּחַיֵּי בְּרָכוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן חַיֵּי פְעֻמִּים יְהוֹ"ה, שְׁעוֹלִים עִיב. בְּזִמְן הַחַיּוֹת שֶׁמִּתְחַבֵּר יְהוֹ"ה בְּאֲדִנְיָ עַל יָד חַיֵּי הָעוֹלָמִים יְאֵהֲדֹנָה י, מִיָּד חַיּוֹת שֶׁל אֵשׁ שׁוֹתֵקוֹת. מֶה כְּתוּב בָּהֶן? (יִחְזָקָאֵל א) בְּעֶמְדָם תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן. בְּעֶמְדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת (בַּתְּפִלָּה), תִּרְפִּינָה כְּנִפְיָהֶן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִנָּדְעוּ עַד הַשְּׁעָה הַהִיא.

וְזֶה הוּא רַק שִׁפְתֵּיהָ נִעוֹת. שֶׁהֵן כְּנִפֵּי הַחַיּוֹת, וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע. וּמֶה שֶׁהִיא חֲשִׁמֵּל, חַיּוֹת אֵשׁ מִדְּבָרוֹת, הֵן עֲתָה שׁוֹתֵקוֹת. וּמִשּׁוּם זֶה תִּקְנוּ תְּפִלָּה בְּלִחַשׁ, וְכֵן מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה בְּלִחַשׁ, לְדַבֵּר שֶׁם בְּלִחַשׁ בִּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ. שִׁלַּשׁ תְּפִלוֹת תִּקְנוּ, וּבְכֵלֶן חַיֵּי יְהוֹ"ה, שֶׁהֵן עִיב אוֹתִיוֹת, בְּכָל תְּפִלָּה בְּשִׁמּוֹנָה עֲשָׂרָה בְּרָכוֹת, שֶׁהֵן רִי"ו, וְכִלּוֹלוֹת בְּחֶסֶד, בְּעִיב, וְעַם לִ"ב נְתִיבוֹת, וְהָרִי הֵן רִי"נ חֲסֵר שְׁתֵּים שְׁכִלּוֹלוֹת בְּעֲמֻד הָאֲמָצִיעִי.

וּמִהַקְרָבָנוֹת נִשְׁמַע עַל הַתְּפִלָּה, וּמִהַתְּפִלָּה - לְקָרְבָן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם, (יִחְזָקָאֵל א) וְאַשְׁמַע אֶת קוֹל כְּנִפְיָהֶם. כֵּן בְּכִרּוּבִים, (בַּמִּדְבָּר ז) וְיִשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵינוּ. כְּמוֹ הַכֶּבֶשׂ שְׁעוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ קְרָבָנוֹת וְעוֹלוֹת - כֵּן בַּתְּפִלָּה, מְלָאכִים עוֹלִים שְׁנֵים וְיוֹרְדִים שְׁנֵים. וְכֵמוֹ סִנִּי, שְׁבוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן עוֹלִים וְיוֹרְדִים, עוֹלִים שְׁנֵים וְיוֹרְדִים שְׁנֵים. וּבְמִצְוָה זוֹ נִרְמָזוּ כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה.

וְכֵן כָּאֲשֶׁר הָיָה פּוֹתֵחַ רַבִּי עֲקִיבָא בְּמַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה, פִּיּוּ הָיָה סִנִּי, וְקוֹלוֹ הָיָה סֶלֶם, שְׁבוּ מְלָאכִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים. בְּכָל דְּבֹר וְדְבֹר שֶׁלּוֹ הָיָה רֹכֵב עָלָיו מְלָאךְ מִטְטְרוּ"ן. הוּא רֹכֵב לְשִׁכְנָה שְׁכִלּוֹלָה בּוֹ סְפִירוֹת, עֲמוּד הָאֲמָצִיעִי, שֶׁהוּא שֵׁם יו"ד ה"א וְאִ"ו ה"א מִבְּפָנִים. וְהַשְׂכִּינָה שְׁכִלּוֹלָה מִעֲשֶׂר סְפִירוֹת, מִבְּחוּץ. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנָתוֹ הֵם רֹכֵב וּמִרְכָּבָה. (עֲלוֹת הָעוֹלוֹת) הָעֲמוּד הָאֲמָצִיעִי הוּא רֹכֵב לְעֵלֶת הָעוֹלוֹת. וְהַשְׂכִּינָה הִיא רֹכֵב לְעֲמוּד הָאֲמָצִיעִי. וְעֵלֶת הָעוֹלוֹת הוּא הַמִּיחָד לְכָל, וּמִסְדֵּר לְכָל, וּמֵאִיר בְּכָל. אוֹרוֹ עוֹבֵר בְּנִשְׁמָה וּבְגוֹף וּבְלְבוּשׁ, וְאֵין בּוֹ שְׁנֵי וְשִׁתְּפוֹת וְחֲשָׁבוֹן וְתִמּוּנָה וְדִמּוּן מִכָּל הַמִּרְכָּבוֹת וּמִרְאָה וְדִמּוּן שֶׁנֶּרְאָה בְּעֵין הַשֶּׁכֶל. מִדְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת וְתַחְתּוֹנוֹת הֵן רֹכֵב וּמִרְכָּבָה אֲצֻלוֹ, וְעָלָיו אֵין מִי שְׂרֹכֵב.

קִשְׁת - סִימֹן תְּקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה. וְהֵם סִימֹן הַמִּרְכָּבָה שֶׁל הָאָבוֹת. תְּקִיעָה - שֶׁל אַבְרָהָם. שְׁבָרִים - שֶׁל יִצְחָק. תְּרוּעָה - שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בַּמִּדְבָּר כג) וְתִרְעַת מֶלֶךְ בּוֹ. וְשִׁלְשָׁה צְבָעִים נִרְאִים בּוֹ, לָבָן אֲדָם וְיָרֵק. וּמִצָּד הַגְּבוּרָה נִקְרָא (שְׁמוּאֵל-א ב) קִשְׁת גְּבָרִים חֲתִים. וּמִצָּד הַיָּמִין - (יִחְזָקָאֵל א) כְּמִרְאָה

הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם. באשר נראה ביום הגשם - מראה רחמים. וכאשר נראה בלי מטר - מראה דין. וכאשר מערב בין גשם ושמש - מראה דין ורחמים כלולים. וזהו אות ש' משדי, שלשה ענפי האבות, שהם יהו"ה אלהינו יהו"ה. שלשה שמות כנגד שלשה ענפי האבות, ובהם י"ד אותיות, בחשבון אותיות ד"י משדי. ומלבד שם שדי הוא מטטרון, שפך עולה בחשבון שדי. (ע"כ רעיא מהימנא).

אמר רבי יהודה, יאמר לנו הרב, (מאלו) דברים עליונים של ראש השנה. פתח רבי שמעון ואמר, (מלכים ב' ד') ויהי היום. בכל מקום שכתוב ויהי - הוא צער. ויהי בימי - צער ונדאי. ויהי היום - יום שיש בו צער, וזהו ראש השנה, יום שיש בו דין קשה על העולם. ויהי היום ויעבר אלישע אל שוים - יום של ראש השנה הזה. ובכל מקום ויהי היום - זה ראש השנה. (איוב א') ויהי היום ויבאו בני האלהים - יום ראש השנה הזה.

בכל פעם שני ימים הם. מה הטעם? כדי שיהיה יצחק כלול מדין ורחמים, שני ימים ולא אחד. שאם ימצא יחיד, יחריב העולם. ועל זה כתוב שתי פעמים ויהי היום ויהי היום.

ויבאו בני האלהים - אלו בית דין הגדול. בני האלהים - נדאי בגני של המלך קרבים אליו. והם שבעים ממנים שסובבים תמיד את המלך, והם חותכים דין על העולם. להתנצב על ה', וכי מעל ה' עומדים? אלא בשעה שאלו עומדים בדין, דין הראשון שהכל בו מהו? מי שלא מכבד לשם הקדוש ברוך הוא ושלא מכבד לתורה ולעבדיו. אף כך - מי הוא שלא חושש על כבודו של השם הקדוש שלא יתחלל בארץ. מי הוא שלא חושש לכבודו של הקדוש ברוך הוא, מי הוא שלא נותן כבוד לשם זה. ויבוא גם השטן בתוכם, גם - לרבות אותה הנקבה שלו. אף כך להתנצב על ה', שהוא חושש גם לכבודו של שם זה.

כאן נחלקו עמודי עולם הראשונים. אחד אמר, איוב מחסידי אמות העולם היה. ואחד אמר, מחסידי ישראל היה. ולקה לכפר על העולם. שהרי יום אחד מצאו רב המנונא לאלהיו. אמר לו, נדאי למדנו שיש צדיק ורע לו, רשע וטוב לו. אמר, צדיק - כל שממעטין לו חובותיו, נותנים לו בעולם הזה חובו, ועל כן צדיק ורע לו. וכל שמרבים עוונותיו וממעטים זכותיו, נותנים לו שכר בעולם הזה - רשע וטוב לו. אמר לו, דיניו של רבון העולם עתיקים (עמקים), אבל בשעה שרוצה הקדוש ברוך הוא לכפר חובות של העולם, מלקה בזרוע שלהם ומרפא לכלם. משל לרופא שהלקה לזרוע להציל כל האיברים, כמו שכתוב (ישעיה נג') והוא מחלל מפשענו וגו'.

כמו שנאמר באותו יום של ראש השנה, שעומדים שבעים כסאות לדון דין העולם, כמה הם בעלי מגנים, קטגורים, שעומדים למעלה. אלו מימינים ליכות, ואלו משמאלים לחובה להזכיר חובות העולם, חובות של כל אחד ואחד. ועל זה צריך האדם לפרש חובותיו, כל אחד ואחד כמו שהוא. משום שמי שמפרש חטאו, לא נמסר דינו אלא בידי המלך, הקדוש ברוך הוא בלבד. ומי שדן אותו הקדוש ברוך הוא - הוא לטוב. ועל זה בקש דוד המלך (ואמר), (תהלים מג) שפטיני אלהים. אתה, ולא אחר. וכן שלמה אמר, (מלכים א' ח') לעשות משפט עבדו. הוא, ולא אחר. וכל בית דין מתרחקים ממנו.

ועל זה צריך לנו לפרט העברות של כל איבר ואיבר, וכל מה שעושה בפרט. זהו שכתוב (תהלים לב) חטאתי אודיעך וגו'. ולבסוף - ואתה נשאת עון חטאתי סלה. מנין לנו? ממשה, שכתוב (שמות לב) אנא חטא העם הזה וגו'. בישראל כתוב, (שמואל א' יב) חטאנו כי עזבנו את ה'. שאם תאמר זה ביחיד, אבל בצבור לא - הרי כתוב פסוק זה. ואם תאמר זה בצבור, אבל שליח שלהם לא - הרי כתוב (שמות לב) וישב משה אל ה' וגו'. וכתוב (שם) ויעשו להם וגו'. מה הטעם? מי שמפרש חובותיו, בית דין מתרחקים ממנו, משום שכן אדם קרוב לעצמו ולא נדון על פיו.

ועוד, לא עוזב למקטרג ללמד עליו חוב ומום. שכן אדם יקדים ויאמר, ולא יתן מקום לאחר לומר, ואז הקדוש ברוך הוא מוחל לו. זהו שכתוב (משלי כח) ומודה ועוזב ירוחם.

בימי ראש השנה מתקנים בית דין כסא למלך לדון את כל העולם, וישראל נכנסים בראשונה בדין לפניו, שירבו הרחמים. (לפני שירבה הרגז). למדנו, ומשפט עמו ישראל דבר יום ביומו. יום ביומו מה הוא? אלא אלו שני ימים של ראש השנה. מדוע שני ימים? משום שהם שני בתי דין שמתחברים כאחד. דין עליון, שהוא קשה, בדין תחתון, שהוא רפה, ושניהם נמצאים.

ועל זה לא יודעים אלו תבבליים סוד של היבבה והיללה, ולא יודעים ששניהם צריכים, יללה שהוא דין תקיף. שלשה שבירים שהוא דין רפה, גניחות שגונח ברפיון. הם לא יודעים, ועושים שניהם. ואנו יודעים ועושים שניהם. (ועל זה סוד היבבה והיללה, ושניהם צריכים. אלו תבבליים אינם יודעים, ועושים שניהם.) והכל יוצא לדרך אמת.

פתח ואמר, (תהלים פא) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו. תקעו בחדש שופר, מהו בחדש? זה בית דין רפה, שנקרא חדש. בכסה - (כסא של העולם העליון, כסא של אות ה', זה פחד יצחק שהוא

כסא למלך העליון. עוד בפסח) זה דין קשה, פחד יצחק. דין שמתכסה תמיד, שאין הוא דין בגלוי. כי חק - זה דין רפה. ומשפט - זה דין (קשה). ושניהם הם כאחד. בגלל זה שני ימים, ושניהם בסוד אחד.

אשרי העם ידעי תרועה וגו' (תהלים פט). לא כתוב שומעי, או תוקעי תרועה, אלא ידעי תרועה. בגלל (כגון) החכמים שדורים באור של הארץ הקדושה, אלו ידעי תרועה. סוד של התרועה, כמו שכתוב (תהלים ב) תרעם בשבת ברזל. מי עם כישראל שיודעים סודות עליונים של רבונם, לעלות לפניו ולהתקשר בו. וכל אלו שיודעים סוד התרועה, יתקברו ללכת באור פניו של הקדוש ברוך הוא. וזה האור הראשון שגנו הקדוש ברוך הוא לצדיקים. ועל זה צריך לדעת אותה.

כתוב (ויקרא ט) היתרת מן הכבד. וכתוב (שם ג) ואת היתרת על הכבד. (אחר שעשתה נאוף, עולה עליו). יתרת מן הכבד - זו אשת זנונים שהולכת ויוצאת מן הכבד להחטיא בני העולם ולקטרג עליהם, ועוזבת את הזכר לעשות זנונים, ומשום זה היתרת, שנפרדת מן הכבד. יתרת על הכבד - אחר שעשתה נאוף, עולה עליו. מצח אשה זונה. מתגברת על בעלה, שהוא כבד, בפעם של המרה. אשת מדנים וכעס, ששולטת על הזכר שלה. מצח אשה זונה שולטת על הכבד, אשת מדנים וכעס.

יתרת מן הכבד - מן הכבד יוצאת להבאיש לכל העולם ולעשות נאופים עם הכל. לבסוף היא עולה לגבי הזכר, מצח אשה זונה, בעיות של פנים, ואז היא על הכבד. ועוד, יתרת מן הכבד נקראת מהצד האחר. אחר שיוצאת לנאף עם כלם, נותנת שוירים לבעלה, וזוהי יתרת מן הכבד.

מתוך הכבד והיתרת שלה יוצאת מרה, והיא חרב של מלאך המות, שיוצאות ממנה טפות מרות להרג לבני אדם. זהו שכתוב (משלי ה) ואחריתה מרה כלענה. והיא תלויה בכבד, וכל החלאים והמיתות תלויות בו. ואותו יום של ראש השנה (המשטין) משוטט בעולם לאסוף את כל חובות העולם, ואז כל האיברים, שהם ישראל, הם בצרה, שהם איברים של המלכה, שנאמר (משלי כ) גר ה' נשמת אדם. השכינה הקדושה. ואז כל ישראל בצרה, ולוקחים שופר לעורר בו אותה תקיעה ושברים ותרועה.

#### רעיא מהימנא

אמר הרועה הנאמן, ודאי אחר שהאיברים והעורקים של הלב, שדומים לישראל, הם בצרה. צריכים לעוררם בקנה, שהוא שופר. וזה קנה של ראה. אחר שפנפי ראה לא יכולות להשקיט רגז המרה שמתגברת על עורקי הלב, ועל כל העורקים של האיברים של הגוף. אותה הרוח שנושבת בהם עולה בקנה, שהוא שופר, עולם הבא. שפך פרשוהו, ושט דומה לעולם הזה, שבו אכילה ושתיה. קנה דומה לעולם הבא, שאין בו אכילה ושתיה.

ואחר ששט אות ו' מן ושט, ברבוי אכילה של גזל, נתארך ונעשה שטן. ומי גרם את זה? שנאמר (במדבר יא) שטו העם ולקטו. השטות שלהם שנתערבו בערב רב השוטים, שהתאוו שלהם היא אכילה ושתיה של גזל וחקם של (תהלים יב) שד עניים ואנקת אביונים. באות נו"ן כפופה, השוטים, שאוכלים ובלי לטחון. מה כתוב בהם? (במדבר יא) הבשר עודנו בין שניהם טרם זכרת ואף ה' חרה בעם. נתפשטה אות ו' של שטן, אותו שרוחו כפוף, והוא אות נ'. וזה גרם שהתפשט השטן באכילה ושתיה, ומתגבר על כל איברים ועורקים בשלש מאות ששים וחקם מזוות לא תעשה. כחשבון השט"ן חסר אחד, זה יום הכפורים, שאין בו אכילה ושתיה.

והוא כדגמת הקנה, והוא אות ו' בן ז"ה מבינה. ולכן בארו בעלי המשנה, הרואה קנה בחלום זוכה לחכמה. זהו שכתוב (משלי ד) קנה חכמה קנה בינה. שאין קנה שהוא פחות משניהם, שהם י' חכמה, ה' בינה. ומשום זה צריך לעורר בשופר, שהוא קנה, עולם הבא, עולם ארץ, ארץ אפים, שנמצאים ממנו שלש עשרה מדות של רחמים, כחשבון וא"ו. אות א' - ארץ, שתי וו"ם - אפים.

ואמא עליונה היא תקיעה, מצדו של אברהם. שברים מצדו של יצחק. תרועה מצדו של יעקב. שכינה תחתונה קשר של כלם. כלומר, אות ק' - תקיעה. אות ש' - שברים. אות ר' - תרועה. וכלם משלשים לגבי השכינה. זהו שכתוב קדשה לך ישלשו. שאין קול יכול לצאת החוצה אלא מן הפה. אף כך אין להפריד השכינה מהקדוש ברוך הוא. שהקדוש ברוך הוא נאמר בו, (תהלים כט) קול ה' חצב להבות אש. והשכינה - תפלת כל פה. ואלו סימנים: קשר"ק, קש"ק, קר"ק. ובחבור הקדמון. (עד כאן).

#### זהר

לוקחים שופר לעורר בו תרועה ותקיעה, דין קשה ברחמים, ושברים - דין קשה בלי רחמים (דין רפה ברחמים), ואז כך יעוררו למעלה להתערב זה בזה.

#### רעיא מהימנא

אמר הרועה הנאמן, בזה מתמתק השטן ומתקצרת אות נו"ן מן ושט. מה שהיה שטן מקדם, שב לאחריו, וחזר להיות ושט כבראשונה. משום שהקל קול יעקב. ישראל שאין פהם באכילה ושתיה כשאר האמות, שיורשים עולם הזה, שפחם באכילה ושתיה. אלא פחם בקול זה, שהוא עולם הבא,

עולם ארץ, שנגברא באות יו"ד. ומשום שקול שופר ממנו יוצא, אמרו חכמים, אין פותחין מעשרה שופרות. ובאות י' ודאי נעשה עולם ארץ, שהוא אות ו', עולם הבא. ובאות ה' ברא עולם הזה, שהיא אות ה' קטנה, שבה אכילה ושתיה של התורה.

ועוד סוד אחר, אחר שנגזרה גזרה בשתי אותיות, שהם שתי ה' ה', שני בתי דינים - מי יכול לבטל גזרה של שניהם? י' ו', שאות ה"א היא אמה עליונה. י' - אב. ומה כתוב? (במדבר ל) כל גדר וכל שבעת אסר לענת נפש, שהיא אות ה', אישה יקימנו ואישה יפרנו. ומשום זה צריך לעורר הקול, שהוא אות ו', בעשרה שופרות, שהם אות י'. והעקר שלהם בנשימה אחת, כל סימן וסימן, בפה, שהיא אות י' - מעשרה.

מיד ששמעו דברים אלו רבי שמעון וכל החברים, אמרו, ברוך ה' שזכינו לשמע דברים אלו מאותו שנקרא רבם של נביאים, רבם של חכמים, רבם של מלאכי השרת, שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדרב על פי, וכתב על ידיו סודות אלו שלא נשמעו כמותם ממתן תורה ועד כאן.

אמר לו, מנורה קדושה, השלם דברי הסודות של החבור הקדמון לפרש אותם, שהרי כל בעלי הישיבות של מעלה, ובעלי הישיבות של מטה, כלם מזמנים לשמע דברים אלו מפיך ופרושים שלך, שהרי שמחה ופדיון יתעורר בהם למעלה ומטה. אל תתנו דמי לו, אתה וכל החבורה שלך. עוד נאמר בחבור הקדמון. (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר

בתרועה ותיקיעה ושברים נמתק הכל זה בזה. וכל מה שאותו כבד לוקח - מקריב אל הלב, שהוא מלך, לזון (לדון). ואותו הלב אין דרכו ואין חשקו במעשים העכורים של עמו, אלא לוקח כל המברר וכל הצח וכל הזכיות וכל המעשים טובים. וכל אותה העכירות והטנוף והלכלוך, שהם מעשים רעים, (אין) זורק אותם לשאר עמים עובדי כוכבים ומזלות אותו כבד) משאיר לכבד, שנאמר בו (בראשית כז) עשו [אחי] איש שער. וכל העורקים שלו, שהם שאר אמות עובדי כוכבים ומזלות. זהו שכתוב, (ויקרא טז) ונשא השעיר עליו את כל עונותם. מהו עונותם? עונות תם, שנאמר בו (בראשית כה) ויעקב איש תם. והחובות של העמוד (של עמו) שהם עורקים ודפקים של הלב.

ומשום זה, שחין וצרעת וספחת שבכל אותם איברים, מוצאם מהכבד, מאותם לכלוכים שנסארו בו. ומהלב באה כל הבריאות לכל האיברים. שכן הוא, כיון שהלב נוטל כל הדף והמברר והצח. הכבד נוטל כל מה שנמצא ונשא מהלכלוך והטנוף, וזורק לכל שאר האיברים, שהם שאר אמות עובדי כוכבים ומזלות אחרים, בעל כרחם. ומפסלת של פסלת הכבד נוטל הטחול, שנאמר בו (בראשית א) יהי מארת. (משלי ג) מארת ה' בבית רשע.

רעיא מהימנא

אמר הרועה הנאמן, והרי בארו חכמים על זה, טחול שזחק. וזהו (קהלת ז) שזחק הקסיל. ומשום זה פרשו חכמי המשנה, אוי לו למי שהשעה משחקת לו. וקהלת אמר, (שם) טוב פעס משחוק. טוב פעס של הכבד, שהיא מרה, רצועה של הקדוש ברוך הוא, רצועה להלקות בה הצדיקים בעולם הזה בחללים רעים, בנגעים, משחוק שזחק להם בטחול, בלכלוך של העולם הזה, ששוחקת להם השעה בעלש. ועוד, ארס הטחול שהוא הזוחל בעפר, והוא חזק יותר מארס המרה.

ומשום שערב רב הם שאור שבעסה, ואלו אמות העולם דומים למץ, יותר מעכבים בגלות הערב רב את ישראל מאמות עובדי כוכבים ומזלות. כמו שפרשו חכמים, מי מעכב? שאור שבעסה מעכב. שהם דבקים בישראל כשאור בעסה. אבל אמות עובדי כוכבים ומזלות אינם כן, אלא (תהלים א) כמץ אשר תדפנו רוח.

ועוד, (ויקרא טז) ונשא השעיר עליו, כאשר רצונו לעשות קטרוג להקדוש ברוך הוא עם ישראל, והוא נושא כל החובות שיכול לשאת אותם עד שנעשה כבד, שנאמר (תהלים לח) כמשא כבד יכבדו ממנו, חובות על כנפיו. מה עושה? עולה להר עליון, כחמור כאשר הוא רוצה לעלות להר גבוה, כמשא כבד יכבד עליו. כאשר הוא למעלה ורוצה לעלות עוד לפי המעט שנשא לו, כבד עליו משאו, ונופל, ומפיל עצמו למטה. ובכבד המשא שהכבד עליו, נעשו כל האיברים שלו חתיכות, שלא נשא אבר שלם. גם כך נעשה לסמאל ונחש, הכבד ויונת הכבד, יצר הרע ובת זוגו זונה. משם כל בת אל נכר זונה. (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר

אמר רבי פנחס, דרך זו היתה מתקנת לי לשמע דברים אלו מעתיק הימים, אשרי העולם שאתה נמצא בתוכו. אוי לעולם שישארו יתומים ולא יודעים דברי תורה כמו שצריך. ודאי כך הוא, שהכבד נוטל הכל - טוב ורע. ואף על גב שמשוטט ואוסף כל חובותם של ישראל - כך גם זכיותיהם אוסף כדי

להעמיד קטרוגו. והכל, זה וזה מקריב לגבי הלב. ודרך הלב שלא נוטל אלא הזך והמבאר והצח של הלב, כמו שאמרת. ושאר הטנפת והלכלוך מחזיר לכבד, ולוקח הכל בעל כרחו, שנאמר ונשא השעיר עליו וגו'. דבר זה חזרתי כדי שיתמתק לפי כמתיקות הדבש. אשרי חלקי שזכיתי לזה, לראות זה בעיני.

אף הוא פתח ואמר, (תהלים קלא) ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני וגו'. פסוק זה אמר דוד בשעה שהיה הולך על שפת הנהר, (והיה אומר) רבונו של עולם, כלום היה בן אדם שהודה ושבח לאדונו כמוני! הזדמנה לו צפרדע, אמרה לו: דוד, לא תתנאה, שאני עשיתי יותר ממך, שמסרתי גופי על דבר קוני, שנאמר (שמות ז) ושרץ היאר צפרדעים, והרי פרשוהו. ועוד, שאני משבחת ומזמרת לילה ויום בלי הפסקה. באותה שעה אמר דוד, ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני. ה' לא גבה לבי.

זהו קרבן שבכל יום ובכל זמן וזמן אצל הקדוש ברוך הוא, שנקללת כנסת ישראל בו בין כל שאר חילותיה, וכל אותן העבודות מוציאים אותה מבין הקוצים ומבין שאר האמות. כך ישראל, כל זמן שהם אטומי לב ולא פותחים בתשובה, לא מעלים ריח ולא מוציא אותם מבין הקוצים. אבל כאשר פותחים בתשובה, מיד מעלים ריח, ויוציא אותם מבין הקוצים, ותהנה בהם כנסת ישראל, שנאמר (שיר השירים ה) פתחי לי אחתי רעיתי. שכל זמן שהשושנה אטומה, אין לה ריח ולא עולה מבין הקוצים, ודירתה ביניהם, כמו שנאמר. והקדוש ברוך הוא לא שלח אותנו ללכת דרך זו אלא ללמד דברים אלו.

עד שהיו יושבים, בא נשר ונרד, ונטל שושנה אחת מביניהם והלך. אמרו, מכאן והלאה נלך לדרךנו. כמו והלכו. עד כאן דרכו של רבי פנחס, ורבי שמעון הלך לו, הוא ורבי אלעזר ושאר החברים, ורבי פנחס ושאר החברים.

פתח ואמר רבי פנחס על זה, (תהלים ס) למנצח על שושן עדות מכתם לדוד ללמד. מהו ללמד? ללמד לבני העולם חכמה. והרי פרשוהו, שושן עדות - אלו סנהדרין גדולה, שכתוב בה (שיר השירים ז) סוגה בשושנים. מכתם לדוד - סימן שהראו לו, לדוד, כאשר שלח ליואב לארם נהרים ולארם צובה להלחם בהם. אמר רבי פנחס, זהו שושן עדות שקים כאן. הרי הפוכים בשמים, שכינה עלינו, ומדרגות עליונות עמה, ועזרה קדושה לשבת. זהו שושן בשלמות כמו שצריך. כמו והלכו אלו לכאן ואילו לכאן. הלך לו רבי פנחס ולו בכפר עקימין, ורבי יצחק ורבי חייא עמו.

עד שהקדימו ללכת, ישבו וחכו לאור הבקר. זקף עיניו רבי חייא וראה אלו כוכבים של שרביט שרצים והולכים. אמר, ודאי בכמה פעמים שאלתי על אלו הכוכבים.

אמר רבי פנחס, אלו הכוכבים של שרביט ידועים בהנהגה של החברים, שהרי הקדוש ברוך הוא ברא את כל אותם כוכבי הרקיע, גדולים וקטנים, וכלם מודים ומשבחים להקדוש ברוך הוא (שכתוב (תהלים קמו) מונה מספר לכוכבים). וכאשר מגיע זמנם לשבח, קורא להם הקדוש ברוך הוא בשם, שנאמר (ישעיה מ) לכלם בשם יקרא. ואז רצים ומושיטים שרביט של אור ללכת לשבח לקונם, באותו מקום שנצטוו. זהו שכתוב (שם) שאנו מרום עינינו וראו מי ברא אלה וגו'. תוך כדי כך עלה האור. כמו והלכו.

עד שהיו הולכים, בא הנשר הגדול, הקיף על ראשיהם ועמד עליהם. אמר רבי פנחס, ודאי זמן רצון הוא עתה. אותה שעה נפתחו שערי רחמים לכל אותם שבבית חלם, והוא זמן לרפואה שלהם. ואף על גב שהם אסורי המלך, שהרי נשר זה סימן של רחמים הוא.

פתח ואמר, (דברים לב) כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף וגו'. אין בעולם מי שהוא בעל רחמים על בניו כנשר, והרי פרשו הפסוק שנאמר (משלי ל) ויאכלוהו בני נשר, שהוא מרחם על בניו. ומתוך שעתה זמן של רחמים, בא נשר זה וסובב עלינו. בשעה זו היא רחמים לכל אותם שבבית חלם. וזהו שכתוב (תהלים ה) ה' בקר תשמע קולי. וזה בקר של אברהם והתעוררות שלו.

תוך כדי כך סבב הנשר ועבר לפניו. אמר רבי פנחס, נשר נשר, מה אתה אצלנו? אם בשליחות קונך באת - הרי אני כאן. אם בגלל דבר (סימן) אחר באת - הרי אני כאן מזמנים לשמע. התרומם הנשר למעלה ונתפסה מהם, והם ישבו.

אמר רבי חייא, זה של שלמה המלך קטן (תמונה) הוא, שלמדנו, הנשר הגדול היה בא אצל שלמה המלך בכל יום ויום, והיה שלמה המלך רוכב על כנפיו, ומוביל אותו ארבע מאות פרסאות בשעה אחת. לאן הוביל אותו? לתרמוד במדבר בהרים. מקום אחד יש אצל הרי החשף שנקרא תרמוד במדבר, ואין הוא מקום של אנשי תרמוד, אלא תרמוד שהוא במדבר בהרים, ושם מתאספים כל הרוחות והצדדים האחרים. ואותו נשר היה טס לשם בשעה אחת.

כיון שהיה עומד על המקום ההוא, הגביה הנשר, ושלמה כתב פתק והשליכו לשם, ונצול מאלו הרוחות. והנשר היה מסתכל תוך החשף של ההרים למקום ששם נמצאים עזא ועזאל, שהם שם אסורים בשלשלאות של ברזל קבועות תוך התהום, ואין יכולת (רשות) לאדם בעולם להכנס לשם,

וּנְאֻכְלוּ עֹפֹת הַשָּׁמַיִם, חוּץ מִבִּלְעָם.

וְכִינּוּן שֶׁהַנֶּשֶׁךְ מִסְתַּכֵּל תוֹךְ הַחֲשֵׁךְ הַגָּדוֹל, יוֹרֵד לַמָּטָה וְלוֹקֵחַ אֶת שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ תַּחַת כָּנֶף הַשָּׁמַאֲלִי, וּמִכֶּסֶה אוֹתוֹ, וְעוֹמֵד עַל אֱלוֹ הַשִּׁלְשָׁאוֹת, וְהוֹלֵךְ וּמִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, וְשְׁלֹמֹה אֵז מוֹצִיא טַבַּעַת (שׁוֹרְטִינָא) שֶׁחֲקוֹק עָלֶיהָ שֵׁם קָדוֹשׁ, וְשֵׁם בְּפִי הַנֶּשֶׁךְ, וּמִיָּד הֵם הָיוּ אוֹמְרִים כָּל מֶה שֶׁרוֹצֶה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, וּמִשָּׁם הָיָה יוֹדֵעַ שְׁלֹמֹה חֲכָמָה עֲלִיּוֹנָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מַלְכִּים-א ט) וַיָּבֶן וְגו' אֶת תְּדֹמֶר [תְּרִמּוֹד] בְּאֶרֶץ. וְכִי בְּנִינִים הָיָה עוֹשֶׂה בְּאֶרֶץ? אֵלָּא מֵהוּ וַיָּבֶן? הַסְתַּכֵּל בְּשִׁכְלוֹ וַיֵּדַע לְאוֹתוֹ מָקוֹם לְדַעַת בּוֹ חֲכָמָה (עֲלִיּוֹנָה). כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (נַחֲמִיָּה ח) וַיָּבִינוּ בְּמִקְרָא).

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, אוֹתוֹ נֶשֶׁךְ חֲזָר אֲלֵיהֶם וְשׁוֹשְׁנָה אַחַת בְּפִיו, וְהַשְׁלִיךְ לַפְּנֵיהֶם וְהִלֵּךְ לוֹ. רָאוּ וְשָׁמְחוּ. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, וְלֹא אִמְרַתִּי לָכֵם שֶׁנֶּשֶׁךְ זֶה בְּשִׁלְחֹתוֹ שֶׁל קוֹנוֹ הוֹלֵךְ וּבָא? שׁוֹשְׁנָה זֹאת הִיא שׁוֹשֵׁן עֲדוֹת שְׁאִמְרַתִּי, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלַח אוֹתָהּ אֶצְלָנוּ.

פֶּתַח כְּמִקְדָּם וְאָמַר, (תַּהֲלִים ס) לְמַנְצֵחַ עַל שׁוֹשֵׁן עֲדוֹת מִכְתָּם לְדוֹד לְלַמֵּד. וְכִי שׁוֹשֵׁן עֲדוֹת אֵיזוֹ עֲדוֹת מַעֲיֵד? אֵלָּא שׁוֹשֵׁן זֶה הִיא עֲדוֹת לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, וְהִיא עֲדוֹת לְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל, עֲדוֹת לַיְחִיד הָעֲלִיּוֹן, וְזֶהוּ בְּגִלְל שֶׁשׁוֹשְׁנָה זֹאת שֶׁ בָּהּ שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי עֲלִים, וְכָלֶם עוֹמְדִים בְּשֶׁרֶשׁ אֶחָד, וַיֵּשׁ בָּהּ חֲמִשָּׁה עֲלִים מִבְּחוּץ חֲזָקִים שֶׁמַּחֲפִּים לְשׁוֹשְׁנָה זֹאת וּמִגְנִים עָלֶיהָ.

וְהַכֵּל בְּסוֹד הַחֲכָמָה הוּא. שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי עֲלִים אֱלוֹ הֵם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַרְחֵמִים שֶׁיּוֹרֶשֶׁת כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל מִלְּמַעְלָה, וְכָלֶם אַחוּזִים בְּשֶׁרֶשׁ אֶחָד. (שֵׁהֵם י"ג תְּקוּנִים שֶׁל הַזִּקְוֹן הַתַּחְתּוֹן שֶׁל אֶרֶץ אֲנָפִיו, שֵׁהֵם י"ג תְּקוּנִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁל זַעִיר אֲנָפִיו) וְהוּא בְּרִית אַחַת וְדִגְמַת בְּרִית הַיְסוּד (הַיְחִיד) שֶׁל הַכֵּל. חֲמִשָּׁה חֲזָקִים שֶׁסּוֹבְבִים עָלֶיהָ אֱלוֹ חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים, חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה (שֶׁל הַיְסוּד, יְסוּד (בְּבִית הַמִּקְדָּשׁ) בְּרִית קִדְשׁ) שֶׁעַץ הַחַיִּים הוֹלֵךְ בָּהֶם.

עֲדוֹת לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית. כָּל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, כָּלֶם (חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁל הַיְסוּד בְּרִית קִדְשׁ, כָּלֶם מַעֲשֵׂה שֶׁל בְּרָאשִׁית יוֹשְׁבִים וְכו') תַּבּוֹת יְדוּעוֹת בְּהִבְנָה, וְעוֹמְדִים בְּחִשְׁבוֹן, וְשֵׁם אֱלֹהִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, מֵרָאה לְמַעְלָה וּמֵרָאה לְמַטָּה. מֵרָאה לְמַעְלָה בְּסוֹד שֶׁל הַעוֹלָם הַבָּא, וּמֵרָאה לְמַטָּה בְּסוֹד שֶׁל כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל.

שׁוֹשְׁנָה - עֲדוֹת לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, שְׁעוֹמְדָת בְּכָל אֱלוֹ הַסִּימָנִים, שֶׁכְּתוּב (זֶה) בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים. זֹאת שׁוֹשְׁנָה. שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי עֲלִים (הֵם) שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּבּוֹת עַד שֵׁם אֱלֹהִים הַשְּׁנִי. וְאֵלֶּיָּהֶם: א - אֶת, ב - הַשָּׁמַיִם, ג - וְאֶת, ד - הָאֶרֶץ, ה - וְהָאֶרֶץ, ו - הַיְתֵּה, ז - תִּהְיוּ, ח - וְבִהְיוּ, ט - וְחֲשֵׁךְ, י - עַל, יא - פָּנֵי, יב - תִּהְיוּ, יג - וְרוּחַ. הָרִי שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי עֲלִים שֶׁל שׁוֹשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חֲזָקִים שֶׁסּוֹבְבִים לְאֱלוֹ הֵם: א - מִרְחַפֵּת, ב - עַל, ג - פָּנֵי, ד - הַמִּים, ה - וַיֹּאמֶר. הָרִי חֲמִשָּׁה אַחֲרִים. אַחֵר כֵּךְ נֶאֱמַר יְהִי אוֹר, הָרִי עֶקֶר וְשֶׁרֶשׁ שֶׁל הַשׁוֹשְׁנָה שֶׁהַכֵּל אַחוּז בָּהּ.

עֲדוֹת לַיְחִיד. חֲמִשָּׁה עֲלִים חֲזָקִים, הַשֶּׁרֶשׁ וְהַיְחִיד שְׁאִחוּזִים בּוֹ שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי עֲלִים אֱלוֹ. (דְּבָרִים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' - הָרִי חֲמִשָּׁה עֲלִים שֶׁל הַשׁוֹשְׁנָה. אֶחָד - זֶהוּ הָעֶקֶר וְהַשֶּׁרֶשׁ שֶׁהַכֵּל אַחוּז בּוֹ. סוֹד (עֲדוֹת לַיְחִיד). חֲמֵשׁ תַּבּוֹת שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, אֱלוֹ חֲמִשָּׁה עֲלִים חֲזָקִים שֶׁל הַשׁוֹשְׁנָה. שֶׁרֶשׁ וַיְסוֹד אַחוּזִים בּוֹ. זֶהוּ אֶחָד. וְהוּא עֶקֶר וְשֶׁרֶשׁ שֶׁהַכֵּל אַחוּזִים בּוֹ. שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי עֲלִים אֱלוֹ סוֹד) שֶׁל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּחִשְׁבוֹן, חוֹתֵם הַמֶּלֶךְ.

בֹּא וְרָא, כְּדִגְמַת הַשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוּחִים, (שִׁיר הַשִּׁירִים ב) כֵּךְ הֵם יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְכֵךְ כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל בֵּין שְׁאֵר הַמּוֹנִי הַשָּׂרִים הַמְּמַנִּים. כָּל זֶמַן שֶׁהַשׁוֹשְׁנָה עוֹמְדָת סְגוּרָה וְאֵינָה פְּתוּחָה, אֵין בָּהּ רִיחַ, וְלֹא מַעֲלִים אוֹתָהּ וְלֹא מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִתּוֹךְ הַקּוֹצִים. אֲבָל בְּשָׁעָה שֶׁהַשׁוֹשְׁנָה פְּתוּחָה, מַעֲלָה רִיחַ, וְאֵז מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִתּוֹךְ הַקּוֹצִים, וְנִהְיִית מֵהֶם כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ה) פִּתְחִי לִי אֶחָתִי רַעֲיָתִי. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא שֶׁלַח אוֹתָהּ לָנוּ אֵלָּא לְלַכֵּת לְדָרְכָנוּ.

וּבַחֲבוּר קִדְמוֹן, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְאַבְיוֹ, הָרִי שְׁמַעֲתִי עַל אֱלוֹ הָאֵיבָרִים הָאֲטוּמִים בְּסוֹד הַקְּרִבָּנוֹת. אֵיבָרִים אַחֲרִים, הַסּוֹד שֶׁלָּהֶם מֵהוּ? אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֶלְעָזָר, אֶלְעָזָר בְּנִי, כָּל שְׁאֵר אֵיבָרִים שֶׁמִּבְּפָנִים, סוֹד עֲלִיּוֹן הוּא.

בֹּא וְרָא, הַלֵּב הָרִי נֶאֱמַר, אֲבָל לֵב זֶה הוּא אֵשׁ שְׁשׁוּרָר, וְאֵם לֹא שֶׁהִזְמִין אֱלֹו הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן אֶת כְּנָפֵי הָרָאה, שֶׁמִּבְּיָאִים לְפָנָיו הָרוּחַ מְרוּחַ שְׁנוֹשְׁבֵת מִתּוֹךְ בְּשָׁמִים עֲלִיּוֹנִים, הָיָה שׁוֹרֵף אֶת הָעוֹלָם בְּרָגַע אֶחָד.

פֶּתַח וְאָמַר, (בְּרָאשִׁית יט) וְהִי הַמָּטִיר עַל סֹדֶם וְעַל עֲמֹרָה גְּפָרִית וְאֵשׁ. מִדּוּעַ שָׂרַף אוֹתָם? מִשּׁוּם שֶׁכְּנָפֵי רָאה לֹא נִשְׁבּוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְהַסּוֹד שֶׁל כְּנָפֵי הָרָאה, זֶה שֶׁנֶּאֱמַר (תַּהֲלִים סח) כְּנָפֵי יוֹנָה נִחְפָּה בַּכֶּסֶף. וְאֵלֶּיָּהֶם הֵם רָפָאֵל וְצִדְקִיָּאל. וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (תַּהֲלִים קד) עֲשֵׂה מִלְּאָכִיו רוּחוֹת, לְנִשְׁבַּת תְּמִיד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ (הַלֵּב).

## רעיא מהימנא

אמר ה'רועה הנאמן, המנוחה הקדושה, כל מה שאמרתי - נכון, אבל המנוח הוא מים, והלב הוא אש, ושיניהם הם רחמים ודין. זה כסא רחמים, וזה כסא דין. והקדוש ברוך הוא מלך, עומד מכסא דין, שהוא הלב, ויושב על כסא רחמים, שהוא המנוח.

וכאשר החובות מתרבים על האיברים ועל העורקים של הלב, שהוא כסא של דין, נאמר בלב, (אסתר ז) והמלך קם בחמתו ממשותה היין, שהוא יינה של תורה. ובזמן שפנפי ראה נושבות על הלב, נאמר (אסתר ז) וחמת המלך שככה. שעל שתי פנפי ראה נאמר, (שמות כה) והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה סבכים בכנפיהם על הכפרת, זו הכפרת של הלב.

ובמה חמת המלך שככה? בגלל (שואשמע את קול פנפיהם) (במדבר ז) וישמע את הקול - זה קול התורה, קול של קריאת שמע. וידבר אליו - בתפלות הפה, שעליו נאמר (תהלים נא) אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך.

ואותה הרוח שנושבת בכנפי הראה, היא מוציאה קול בקנה, שהוא קנה חכמה קנה בינה. ונאמר בזה, (יחזקאל לו) כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. שהן ארבע אותיות יהו"ה, ה, ו, ז, וזוהי רוח שדופקת בכל עורקי הלב, שנאמר בהם (יחזקאל א) אל אשר יהיה שמה הרוח לקחת ילכו.

אמר המנוחה הקדושה, ודאי רועה נאמן, מדרגה שלף היא, שבה נאמר וחמת המלך שככה. (תהלים קמד) אשרי העם שככה, בגימטריא משה. אמר לו, ברוך אתה המאור הקדוש, גר שדולק לפני המלך והמלכה. גר ה' - היא נשמה שלף.

אמר לו, הרי אמרת מן ולב וכנפי ראה, שתי כליות מהן? אמר ה'רועה הנאמן, הרי בארנו בכנפי ראה את הפסוק עשה מלאכיו רוחות. והכליות - משרתיו אש לוחט. והן שתי כנפי ראה ושתי כליות, כנגד ארבע חיות של הכסא. הכסא הוא הלב באמצע.

וכן המנוח יש לו ארבע חיות, שהוא כסא של רחמים. ומהן? ראיה שמיעה ריח דבור. ראיה - ארנה. שמיעה - שור. ריח - נשר. וארבע פנים וארבע כנפים לכל אחד. דבור - הוא אדם. אחוז למעלה ולמטה, זרועות, שבהן נאמר וידינו פרושות כנשרי שמים. גוף - ארנה, ושוקים, עליהן נאמר (יחזקאל א) וכף רגליהם ככף רגל עגל. ועל הגוף נאמר (בראשית א) מרכבת המשנה. משנה כתוב, לשון המשנה. ובחבור קדמון. (ע"כ רעיא מהימנא).

## זהר

טחול, פתח המנוחה הקדושה ואמר, (קהלת ד) ואראה את כל העשקים [שנעשו] אשר נעשים תחת השמש והנה דמעת העשקים. מי אלו העשקים? אלו תינוקות שהם בחיק אמותם, שמסתלקים מהעולם על ידי מלאך המוות. וכי מלאך המוות הורג אותם שהוא עושק? אלא חזר ואמר, ומיד עשקיהם כח ואין להם מנחם. מי הוא אותו כח? זהו שנאמר (בראשית א) יהי מארת ברקיע השמים. וזהו מארת חסר וא"י, וזו לילית, שהיא ממנה על אותו העושק.

והיא נקראת טחול, והיא הולכת ומצחקת בתינוקות, ואחר כך עושה בהם רגז ודמעות, לבכות עליהם. הטחול הולך אחר הכבד, שהוא מינו. זה נברא בשני, וזה ברביעי במעשה בראשית. ומשום זה אין סימן טוב בשני וברביעי. כבד - מיתה של הגדולים, טחול - מיתה של הקטנים.

## רעיא מהימנא

אמר ה'רועה הנאמן, ודאי כך הוא, שהכבד הוא מדרגה של עשו. עשו הוא אדם. הוא כוונס את כל הדמים, בין הצלולים בין העכורים. ולא מבחין בין טוב לרע. לא עושה הבדלה ביניהם. הלב הוא ישראל, שמבדיל בין טוב לרע, בין דם טמא לדם טהור, ולא לוקח אלא המבקר והנקי של אותו דם, כבורר אכל מתוך פסלת.

ואחר שנוטל הלב, שהוא יעקב, המבקר שבדמים, שהוא למעלה, ונשאר כבד, שהוא עשו, עם הפסלת - הוא כוונס עליו במרה, שהיא גיהנם, שנבראה ביום השני, מיתת הגדולים, והיא נקבה הרעה, אש זרה, עבודה קשה, עבודה זרה קוראים לה.

ומשום שממנה מתעורר פעם לכבד, פרשוה חכמי המשנה, כל הכוונס כאלו עובד עבודה זרה. ולא עוד, אלא שאין שרפה וחמימות בכל המחלות של אברי הגוף אלא ממרה. שהיא מדליקה בשלהבות על העורקים של הכבד ורועה לשרף את כל הגוף. והיא כדגמת הים באשר הוא כוונס, שגלי הים עולים עד לרקיע ורועים לצאת מגבולם לשבר (להחריב) העולם. אם לא השכינה, שהיא לחולה כחול המקיף את הים שלא יוצא משפתו - אף כך השכינה סובבת לגוף וסומכת אותו, כמו שנאמר (תהלים מא) ה' יסעדנו על ערש דין.



ומשום זה בארוהו בעלי המשנה, המבקר את החולה לא ישוב למראשותיו, משום ששכינה על ראשו. ולא למרגלותיו, כיון שמלאך המות למרגלותיו. וזה לא לכל בן אדם, אלא לבינוני. אבל לצדיק גמור - ה' יסעדנו על ערש דוֹי, על ראשו. והשכינה מקיפה את גופו עד רגליו. ומשום זה נאמר ביעקב, (בראשית מט) וַיֵּאָסֶף רַגְלֵוֹ אֶל הַמֶּטֶה, וְזוֹ הַשְׂכִּינָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ, (ישעיה סו) וְהֶאֱרָץ הָדָם רַגְלֵי. וּלְרֹשֶׁעַ גָּמֹר, מְלֹאךְ הַמָּוֶת מְקִיף אוֹתוֹ בְּכָל צַדָּיו. וְזֶה יֵצֵר הָרַע, שֶׁמְלֹאךְ הַמָּוֶת מְקִיף אוֹתוֹ בְּכָל צַדָּיו, חָרֵב שְׁלֹו, שֶׁפָּנִיו מוֹרִיקוֹת בְּטֶפֶה אַחַת מֵאוֹתָן שְׁלֹשׁ טָפוֹת שְׂזוּרֵק בּוֹ. זֶהוּ שְׁכָנוֹב (משלי ה) וְאַחֲרִיתָהּ מָרָה כְּלָעָנָה. הַכֶּבֶד זֶה הַזָּכָר. יוֹתֶרֶת הַכֶּבֶד - נִקְבָּה. (עד כאן).

זֶהר

הקבה היא דרגה אחת מששים ממיתה, וזה נקרא תרדמה. מלאך עסטרִיִּאָה (עסירטא), דרגה ששית של מלאך המות. ומתוך שבא מרחוק, הוא מצד המות, ולא מות ממשי. ונרמז - אחד מששים ממיתה.

רענא מהימנא

אמר הרועה הנאמן, מאחר שהגוף הוא מעץ של טוב ורע, אין איבר בגוף שאין בו יצר הרע ויצר הטוב לבינונים. ולצדיקים גמורים שתי יצירות, של זכר ונקבה, ושניהם טובים, כדגמת חתן וכלה. ולרשעים גמורים שתי יצירות רעות, זכר ונקבה, בכל איבר ואיבר, מצד של סמא"ל ונחש.

ומשום זה מצד של עץ טוב ורע, היא הקבה שיש בה שתי דרגות. שפך בארוהו חכמים, קבה - ישן. ויש שנה אחת מששים במיתה. ושנה, אחת מששים בגבואה. ומשום זה פרושוהו חכמים בעלי הישיבה, פתוב (זכריה י) וְחִלְמוֹת הַשָּׁנָא יִדְבְּרוּ, וְהָרִי פְתוּב (במדבר יב) בְּחִלּוֹם אֲדָבָר בּוֹ? לֹא קָשָׁה. כָּאֵן עַל יְדֵי שֶׁד - כָּאֵן עַל יְדֵי מְלָאךְ. חִלּוֹם עַל יְדֵי שֶׁד הוּא שָׁנָא, מִצַּד שֶׁל הַמָּוֶת. וְהוּא תָּבֹן. שֶׁפֶךְ בְּאֵרוֹהוּ, כֶּשֶׁם שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לָבֵר בְּלֹא תָּבֹן, כִּי אֵי אֶפְשָׁר לְחִלּוֹם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים.

האצטומכה זה קרקבן נקלף. ובארו חכמים, קרקבן טוחן, שהוא לוקח הכל ושוחק, ושולח לכל האיברים. אם האיברים בלי עוונות, כגון מה שאמרו חכמים, שיש דברים המעבדים את הקרבן, שלא יורד לקבל אותו ההוא ששלח הקדוש ברוך הוא לקבל המתנה שלו. שיש שמקבל אותו הקדוש ברוך הוא על ידי אריה, שנאמר בו (יחזקאל א) ופני אריה אל הימין לארבעתן. והקדוש ברוך הוא רוכב עליו, ויורד בו לקבל אותו דורון.

ויש דורון שמקבל אותו על ידי שור, שנאמר בו (שם) ופני שור מהשמאול לארבעתן. ויש דורון שמקבל על ידי נשר, שנאמר בו (שם) ופני נשר לארבעתן. שהם שתי תורים או שני בני יונה. ויש דורון שמקבל אותו על ידי אדם שפתוב בו (ויקרא א) אדם כי יקריב מכס קרבן לה'. בדמות של זה שנאמר בו (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם. שם יהו"ה יורד עליהם לקבל הקרבן.

ויש חיות טבעיות ממנות על הגופים, שהם מארבעה יסודות, והן טהורות. ולעמדתן יש ארבע חיות דורסות, טמאות, (מלאכים ממנים) על ארבע מרות, שהן: מרה לבנה, מרה אדמה, מרה ירקה, מרה שחורה. ויש חיות שכליות שסובבות הפסא. ויש למעלה מהן וגבוהות עליהן, והן חיות אלהיות, מצד הקדשה. ויש חיות מהצד האחר, ונקראות אלהים אחרים. והחיות האלהיות מצד הקדשה נקראות אלהים חיים. ואלו האלהיות של הקדשה נקראות אלהי האלהיות, ועלת על הכל, אל אדון על כל המעשים. וכל מין הולך למינו. ומשום שיש אלהים אחרים, אמר עליהם, (שמות כב) זִבְחֵ לַאלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתֵּי לְבָדוֹ. כְּדִי שֶׁלֹא יִתְעַרֵּב אֱלֹהִים חַיִּים עִם אֱלֹהִים אֲחֵרִים. (ובחבור קדמון). (עד כאן).

זֶהר

אצטומכה זו לוקחת ושוחקת, ושולחת לכל הצדדים של מטה, וממנה נאונים התחתונים. ומאלו שותים השמרים למטה כל אותן רוחות וצדדים אחרים שנאונים בלילה מאותם איברים ופדרים. והשאר נוטלים כל האיברים, ונוטל הכל הכבד, ומקריב ללב, כמו שנאמר לעיל. וזהו שכתוב (יחזקאל א) ופני אריה אל הימין. ועל זה מתראה על המזבח דגמת אריה שאוכל קרבנות. מכאן ולהלאה כל שאר האיברים בסוד של הגוף כדגמא של מעלה.

רענא מהימנא

אמר הרועה הנאמן, מאור הקדוש, ודאי אצטומכה בראשונה לוקחת הכל עד שש שעות, ואופה. קרקבן הוא אופה. והראה היא משקה. הלב הוא המלך. ואלו השנים הם ודאי אופה ומשקה לתת למלך מהטוב של כל מאכלים ומשקים, מהראש של כלם, מהמבחר של כלם, וזהו שכתוב (שיר השירים ה) אֲרִיתִי מוֹרִי עִם בְּשָׁמִי אֶכְלֶתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יִינִי עִם חֲלָבִי. אחר כך נאמר אכלו רעים, שהם שאר האיברים, שהם חילות ומחנות המלך, שמחלק להם מזון על ידי שר האופים. שנו

ושכרו דודים, על ידי שר המשקים.

והכבד הוא לימין הכון אדם. ומשום זה, ופני אריה אל הימין לארבעתם, לימין המלך, שהוא הלב. הטחול לשמאל. אלו הם מהצד האחר, ופני שור מהשמאל. משקה יין מזוג במים למלך. ואריה אוכל, זה כבד, שאוסף מזון לפני המלך, שהוא הלב.

ויש להקשות על זה: אם כבד הוא עשו, איך הוא מתקן מזון ללב? אלא ודאי הלב הוא כדגמתו של יצחק. כבד - עשו, שהוא הצד ציד. ויאמר לו, (בראשית יז) יקום אבי ויאכל מציד בנו. אלו הן התפלות שהולכות ומתרחקות מעניים, ויצחק בצער ובגיון, שלא יכולים לכוון לתפלה. ומשום זה לא אמר ויאכל מצידו, אלא ויאכל מציד בנו, (שמות ד) בני בכרי ישראל. כמו זה אין להם לישראל מזון בגלות אלא על ידי אמות העולם.

אבל פאשר הם בארץ ישראל, מזונותם על ידי השכינה. ויהיו שתי כנפי הראה משקות אמה, שר המשקים. ושתי הכליות - האופים, שמבשלות הזרע היורד מן המנח, ומבשלות מים שמקבלות מכנפי הראה. ולבסוף שיאכל המלך, שהוא הלב, נאמר בשתי הכליות שלו אכלו רעים. ולשתי כנפי הראה - שתו ושכרו דודים.

הלב הוא כסא דין, ארבע חיות שלוחים שלו. שתי כנפי ראה ושתי כליות. שעל כנפי ראה נאמר ופניהם וכנפיהם פרדות מלמעלה, לקבל עליהם את המלך, שהוא (ישעיה יא) רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. שיושב על כסא, שהוא הלב, שכל אותם דפקים מתנהגים אחריו כחילים אחר מלכם.

והרוח שנושבת מכנפי הראה, נושבת על שני נקבי החטם, והיא קרירה וצוננת מהשמאל, וחמה מימין. ומצד המנח, שהוא כסא של רחמים, היא רוח קרה לימין החסד, וחמה משמאל הגבורה, ששם הלב והמנח מזוג בו, באמצע של שניהם. אף כד הלב ממזג מקור וחס. והמנח גם כן, שמקבלים זה מזה.

ואת השמרים של הכל נוטל הטחול והמחנות שלו, שהם עבדים ושפחות, שאמר עליהם שלמה, (קהלת ב) קניתי לי עבדים ושפחות. שתי כליות נקראות אשים, על שם אשים של מעלה, שנאמר בהם (דברים יח) אשי ה' ונחלתו יאכלון.

ובקנה יש שש טבעות, שעליהן נאמר (תהלים כט) הבו לה' בני אלים. שבהן עולה הקול שנהלך לששה קולות של השכינה. והשביעי עולה לפה, שהוא כסא. ושש טבעות של קנה, שהם כדגמת שש מדרגות של כסא המלך. וקנה הוא סלם, שבו נאמר (בראשית כח) מלאכי אלהים עלים ויורדים בו, שאותם הבלים עולים בו המלך (מהלב), והרוחות שבאוויר (חורים יוצאים) יורדות בו בלב לקרר חמימותו, שלא ישרף הגוף.

וכאשר הרוח יורדת, יורדת בכמה רוחות, כמלך עם חילותיו. וכנפי הראה מקבלות לרוח, שהוא מלך עליהן, כמו שנאמר (יחזקאל א) ופניהם וכנפיהם פרדות, (שמות כח) והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה.

אם זכאים האיברים של האדם במצוות עשה של המלך העליון, שהוא רוח הקדש, יורד בסלם, שהוא הגרון, בכמה רוחות קדושות, שנאמר עליהן (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות, ועולים לעמת אלו החבלים של הלב, שנאמר עליהם משרתיו אש להט. ועליהם נאמר (תהלים כט) קול יהו' ה חצב להבות אש. משום שהלב - אדני, שממנו עולים להבות אש בפה, שהוא יהו' ה, שיוורדות עמו כמה רוחות של קדשה מארבע אותיות יהוה, שנאמר עליהן (יחזקאל לו) כה אמר יהו' ה מארבע רוחות באי הרוח.

קנ"ה - הוא קנה חכמה קנה בינה. שהם לימין החסד, ולשמאל הגבורה. תפארת, סלם באמצע, בגוף, כלול משתי זרועות וגוף וברית ושתי (צדדים) שוקים, כנגד שש הטבעות של הקנה.

וכאשר יורד יהו' ה ללב לגבי אדני, מתחברים הדין ברחמים בלב, שהוא יאהדונה י. וכאשר עולה שם אדני לפה, שנאמר אדני שפתי תפתח, לקבל שם יהוה בפה, ולהתחבר שם שני שמות בחבור אחד - יאהדונה י, כמו שמתחברים בלב. ומשום זה בארו בעלי המשנה, מי שאין תוכו כבדו אל יכנס לבית המדרש, אם אין להם פה ולב שוים. (עד כאן).

זהר

קנה - שש טבעות בקנה שמתחברות כאחת, והן נקראות בני אלים. מוציאות רוח לנשב על העולם, ובאות מצד הגבורה. וכאשר הן מתחברות כאחת, הן כדגמת השופר. ואלו נקראים שופר, שופר של איל של יצחק. אלים - בני בן, הבו לה' בני אלים. אלים של יצחק. ומוציאות רוח וקול. ואותו קול יוצא ופוגע בענני גשם, ונשמע לבריות שפחות. ועל זה נאמר, (איוב כו) ורעם גבורותיו מי יתבונן. שודאי מצד הגבורה הם באים. ומשום זה (ומה אומר הקול מהוא? קול ה' על המים אל הכבוד

וגו') אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים. אל הכבוד רועם לא כתוב, אלא אל הכבוד הרעים, על ידיהם של בני אלים. ואין מי שמפיר בשבח של הקול הזה. זהו שכתוב מי יתבונן.

#### רעיא מהימנא

פתח הרועה הנאמן ואמר, אוי להם לבני אדם, שהם אטומי לב, סתומי עינים, שלא יודעים אברי הגוף שלהם על מה הם מתקנים, שהרי הקדוש ברוך הוא (הקנ"ה), שלשה חילות כלולים בו: אחד - הבל, שהוא להב אש, שיוצא מן הלב ונחלק לשבעה הכלים שאמר קהלת. שני - אור שנקנס בתוכו מבחוץ. שלישי - מים של כנפי ראה, שהם דבוקים בקנה. ומשלשת אלו נעשה קול - מים ורוח ואש. ומתחלק כל אחד לשבעה, והם שבע להבות, שבעה אורים, שבעה נחלים.

וכאשר פוגעות להבות הלב בענני גשם, שהם כנפי ראה, דרך קנה הראה - זהו שנאמר ורעם גבורותיו מי יתבונן. שבה הלב מבין בבינה, שהיא בלב לשמאלו, גבורה. וחסד לימין, מים של כנפי ראה. ונשם חכמה, המוח, וממנו (שיר השירים ד) מען גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון, שהוא לבן המוח, נזלים על הקנה של הראה, אחר שעלו ענני הבינה לגבי המוח.

וסוד הדבר - (שם ג) מי זאת עלה מן המדבר בתימרות עשן. וזה עשן המערכה שעולה מן הלב למוח, שכל הרוחות של העולם לא מזיזות אותו ממקומו. חכמה - כ"ח מ"ה. כ"ח - בלב. מ"ה - במוח. קנה - תפארת, כלול שש ספירות. שש מדרגות הן לכסא, שהיא אמה. שתד החכמה אצלה מן המוח ללב, שבה הלב מבין. ומשום זה, (משלי ד) קנה חכמה קנה בינה. בו אבא יורד, בו אבא עולה. וזהו סלם שבו (עלים וירדים בו) עלים - שנים, וירדים - שנים. ובחבור הקדמון. (ע"כ)

#### זהר

ושט - שבלע מאכל, ומשם נכנס לכל האיברים, שהיא (זה הוא סוד) במדרגה של אשים. אשים הם קרבים מיד, ובולעים ונוטלים כליל (הכל) מתוך האש העליונה, שכליל לאשים. וסוד זה - (דברים יח) אשי ה' ונחלתו יאכלון. אלו אוכלים ובולעים, והשאר לא אוכלים קד.

וכל בני העולם (שבחוץ) לבד, לא יודעים איך אוכלים ולא הסוד שלהם, אלא מדרגות שבפנים הם יודעים, ולוקחים מהם. ושט אין לו בדיקה מבחוץ, שלא יודעים, אלא מבפנים יודעים ונוטלים עד שנכנסים לבית הטחינה, ונשחק ומתבשל. ולוקח הכל הכבד, כמו שנאמר. מאלו האשים יוצאות מדרגות שמקדימות ונוטלות מהכבד בראשונה (ומהן? אלו) הטוחנות, שאוכלים הקרבנות וטוחנים אותם. ועל זה משרב בית המקדש כתוב, (קהלת יב) ובטלו הטוחנות כי מעטו. אלו הטוחנות בתחלה.

כיון שנטחן, הם שולטים עליהם, בולעים ונוטלים, ונקראים ושי"ט. מדוע? אלא ושט, צורה של אות וא"ו, הוא ושט כפוף. ולאחר מכן משויטט לאכל ולשתות יין ומים, שנאמר (במדבר יא) שטו העם ולקטו. אכל לאכל, ושתיה של יין ומים, נסוד היין ונסוד המים.

בזה הושט נכנס, ונשאב בראה על ידי אלו השרפים (האיברים), בשלהבת שלהם לוקחים המשקה, ונקראים ראה בחבור אחד, ונשאב הכל בהם. וכל אלו לוקחים כל אחד ואחד כמו שראוי להם. ומשרב בית המקדש נאמר, (קהלת יב) ובטלו הטוחנות כי מעטו, כלם. שהמעיטו דמותם ומזונם, ואין יום שאין בו קללה. הרים קולו רבי שמעון ואמר, אוי ורשלים עיר קדושה! אוי לעם שכל טובות אלו אבדו! שרים גבורים ממנים הקטינו דמותם. על זה בוכים החברים. אמרו, אוי רבי! כאשר תסתלק מן העולם, מי יגלה סודות סתומים עמקים כאלו, שלא נשמעו מימיו של שלמה המלך ועד עתה? אשרי הדור ששומעים מלים אלו, ואשרי הדור שאפתה בתוכו! אוי לדור שישארו תומים ממד!

#### רעיא מהימנא

פתח הרועה הנאמן ואמר, והרי כתוב ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע. ושבעה רקיעים הם: וילון, רקיע, שחקים, זבול. מעון. מכון. ערבות. שחקים. שבהם רחים שטוחנים מן לצדיקים לעתיד לבא. ואלו נקראים שחקים, על שם (שמות ל) ושחקת ממנה הדק. ואלו נצח והוד, עליהם נאמר (ישעיה מה) ושחקים יזלו צדק, שהיא שכינה תחתונה.

וילון, שבו מכניס ערבית ומוציא שחרית. רקיע הוא יסוד, שבו מאירים השמש והירח, שהוא העמוד האמצעי ושכינה תחתונה. זהו שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ. וצדיק הוא אות בין נצח והוד, ועדות בין תפארת ומלכות.

נצח והוד - שני חצאי גוף הם, כדגמת שני תאומים. ומשום זה נקראים שחקים. שניהם כאחד אות ו"ו הם, מן ושט, מצד השמאל. והם שתי הטוחנות, מצד הימין.

וישק משה את עצמות יוסף עמו. עצמות צדיק יסוד עולם, מדרגה של יוסף הצדיק. ועליהם נאמר, את קרבני לחמי לאשי. ואין לחם אלא תורה, שנאמר (משלי ט) לכו לחמי בלחמי. והם אשכולות

שֶׁל הַצָּדִיק. וְצָדִיק עַץ פָּרִי. וּבִגְלָלוֹ נֶאֱמַר (במדבר יג) וַיִּשְׁאַהֲבוּ בְמוֹט בְּשָׁנִים. וּמִדּוּעַ בְּמוֹט? בְּגִלָּל שֶׁלֹּא הָיָה שֵׁם צָדִיק.

וּבִגְלָלָם נֶאֱמַר בּוֹ, (תהלים נה) לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצָדִיק, שֶׁהוּא עֵץ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (במדבר יג) הִישָׁבָה עֵץ אֵין. עָקְרוּ עֵץ שֶׁהוּא צָדִיק, אֵלּוֹ שֶׁהוּצִיאוּ שֵׁם רַע עַל הָאָרֶץ, וְגָרְמוּ לָמָּה שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּשְׁאַהֲבוּ בְמוֹט בְּשָׁנִים, ו' ו'.

וְעַל הַמְרָגְלִים נֶאֱמַר, סָחֲטָה עֲנָבִים. צָדִיק שֶׁהוּא יִסּוּד, בּוֹ סוּד, שֶׁהוּא יֵין הַמְשָׁמֵר בַּעֲנָבֵיו מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית. שֶׁהֵם שֵׁשׁ מִדְּרָגוֹת שֶׁל הָאוֹת ו'. וְהֵם שְׁרָפִים, אוֹתִיּוֹת ו' ו', שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ו) שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאֶחָד. מִהֶשְׁמָל. וְאֵלּוֹ הַמוֹצִיָּאִים מִים - מִהֵימִין. וְצִמָּאִים בְּשִׁלְהֶבֶת שֶׁלֹּהֶם מִצַּד הַגְּבוּרָה וְשׂוֹאֲבִים מִצַּד הַחֲסָד.

וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר, (תהלים קד) עֲשֵׂה מִלְּאֲכֵיו רִחוּת, מִצַּד הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי, שְׁנוֹשְׁבִים עַל הַלֵּב, שֶׁהוּא מִדְּרָגָה עֲשִׁירִית בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בִּינִיָּה. וְהוּא אוֹת ו', אוֹת בְּצִבְאָ שְׁלוֹ, כְּלוּל ו' פְּרָקִים שֶׁל שְׁתֵּי שׁוֹקִים, שֶׁכְּתוּב בָּהֶן (שיר השירים ה) שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי שֵׁשׁ, וְזֶה צָדִיק אוֹת בְּרִית.

ו' עֲלִיּוֹנָה - תַּפְאֶרֶת. בֵּין שְׁשֵׁה פְּרָקִים שֶׁל שְׁתֵּי זְרוּעוֹת. וּמִשּׁוּם זֶה ו' ו', גּוֹף וּבְרִית שֶׁנֶּחֱשָׁבִים כְּאֶחָד. וְהֵם (שמואל כה) פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה, כְּנָגֵד ו' עֲלִיּוֹנָה שֶׁעַלֵּיהֶם. וּמִצַּדָּה נִקְרָאִים נְבִיאֵי אֱמֶת. סִכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַבְּרִית, שֶׁהִיא אוֹת ו' שְׁנֵיָּה, (משלי י) וְצָדִיק יִסּוּד עוֹלָם. וּמִשּׁוּם זֶה נִצַּח וְהוּד טוֹחֲנִים מִן לְצָדִיקִים, שֶׁהֵם מִצַּד שֶׁל צָדִיק יִסּוּד עוֹלָם, שֶׁהוּא בִּינִיָּה. וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָאִים טוֹחֲנוֹת.

וּמִצַּד שֶׁל הַשֹּׁשֶׁט נֶאֱמַר, (במדבר יא) שְׁטוֹ הָעָם וְלָקְטוּ, אוֹתָם הַמְּלַקְטִים פְּסָקִים שֶׁל הַמְּשֻׁנָּה. וְטַחְנוּ בְּרַחֲמִים - מִכָּפָן, מִי שֶׁמוֹצִיא דְּבוּרִים שֶׁל תוֹרָה, צָרִיךְ לְטַחֲנָם בְּשָׁנִים וּלְהוֹצִיא דְּבוּרִים שֶׁלִּמְמִים, וְאֵלּוֹ הַדְּבוּרִים נִקְרָאִים שְׁלֵמִים. וְאַחֲרֵים, אוֹתָם שֶׁהֵם שׁוֹטִים, שְׁאוּכָלִים דְּבוּרִים בְּהִלְעָטָה וְלֹא טוֹחֲנִים אוֹתָם בְּטוֹחֲנוֹת שֶׁלֹּהֶם וּבְשָׁנִים, מִה כְּתוּב בָּהֶם? (שם) הַבֶּשֶׂר עוֹדֵנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם [וְגו'] וְאָף ה' חָרָה בָּעָם. שֶׁהֵם מִשְׁרָשׁ שֶׁל מִי שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו (בראשית כה) הִלְעִיטֵנִי נָא. וְנִצַּח וְהוּד נִקְרָאִים כְּרוֹבִים.

וּשְׁמוֹנָה הֵם: חֲכָמָה, בִּינָה, גְּדֻלָּה, גְּבוּרָה, תַּפְאֶרֶת, מַלְכוּת, נִצַּח, הוּד. צָדִיק עֹטְרָה עַל רֹאשׁוֹ, שֶׁהוּא אֵין לוֹ זִיג. וּמִה הַעֲטָרָה שְׁלוֹ? כְּתוּב עָלָיו. וּבִגְלָלוֹ פִּרְשׁוּהוּ בְּעַלֵּי הַמְּשֻׁנָּה, הַעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה, אֲלֹא צָדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעִטְרוֹתֵיהֶם בְּרֵאשִׁיָּה. וְזֶה שֶׁבְּאֵרוֹ, אֲמָרָה שְׁבֶת לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְכָל הַיָּמִים נִתְּנָה בּוֹ זִיג וְלִי לֹא נִתְּנָה בּוֹ זִיג. (ע"כ רַעִיָּא מִהֵימָנָא).

זֶהֱרָה

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאֶמַר, (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. אוֹת ע' גְּדוּלָּה, וְאוֹת ד' גַּם כֵּן. וְסִימָן זֶה - עַד. וְזֶהוּ שְׁכָתוּב (שמואל-א יב) עַד ה' בָּכֶם. נִשְׁאַרוּ אוֹתִיּוֹת ש"מ. מ' פְּתוּחָה. מִה הַטַּעַם לֹא סְתוּמָה? מִשּׁוּם שֶׁסְתוּמָה הִיא מְלֶךְ (עוֹלָם) עָלָיו. מ' פְּתוּחָה הִיא מְלֶךְ (עוֹלָם) תַּחְתּוֹן. אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת נִשְׁאַרוּ א' ח', עָלֵיהֶן כְּתוּב (משלי כה) כְּבֹד אֱלֹהִים הַסֵּתֶר דָּבָר.

מִצָּאֵנוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא סָבָא, כָּל מִי שֶׁמִּיחָד יַחֲוִיד זֶה בְּכָל יוֹם, שְׁמִיחָה מְזַמֶּנֶת לוֹ מִלְמַעְלָה מִסּוּד אוֹתִיּוֹת אֵלּוֹ - ש"מ מִצַּד זֶה, א"ח מִצַּד זֶה. וּמִצָּרֶף הָאוֹתִיּוֹת - לְמִפְרָע (שְׂדֵי) מִתְחִיל, וּבִיָּשָׁר (חִיִּים) מְסִיִּם. וְסִימָנָם: אֶשְׁמ"ח, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) אֲנֹכִי אֶשְׂמַח בַּה'. מִמֶּשׁ. זֶה יַחֲוִיד הַקֹּדֶשׁ. וְנִפְהָ הוּא. וְכֵן הוּא בְּסִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ, שֶׁאֲמַר כְּמוֹ זֶה, שְׁמִי שְׁמִיחָד יַחֲוִיד זֶה בְּכָל יוֹם, שְׁמִיחָה מְזַמֶּנֶת לוֹ מִלְמַעְלָה.

עוֹד יֵשׁ בּוֹ אוֹתִיּוֹת ש"מ, שֶׁנִּכְלָל מִן ע' גְּדוּלָּה. אֵלּוֹ שְׁבַעִים שְׁמוֹת בְּסוּד הָאֲבוֹת הַקֹּדוֹשִׁים, וְזֶהוּ שְׁמַע - שֵׁם ע'. יִשְׂרָאֵל, ה', אֱלֹהֵינוּ, ה' - אֵלּוֹ אֲרִבְעָה בְּתֵי הַתְּפִלִּין שְׁמֵאֶחָד אוֹתָם א"ח. אוֹתוֹ שֶׁאֲמַר (שיר השירים ה) פִּתְחִי לִי אֲחֹתִי רַעֲיָתִי. אוֹת ד' - זֶה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, שֶׁהִיא אַחוּזָה בָּהֶם. סוּד לְחֻכְמִים נֶאֱמַר, שֶׁלֹּא לְגִלּוֹת. שְׁתַּק רַבִּי שְׁמַעוֹן. בָּכָה וְחִיָּד. אֲמַר, אֲמַר, שְׁהִירִי וְדָאִי עַת רָצוֹן נִמְצָא, וְאֵין כְּדוֹר זֶה עַד שִׁיבּוֹא מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, שִׁיחִיָּה לָהֶם רְשׁוֹת לְגִלּוֹת.

שְׁתֵּי רְצוּעוֹת יוֹצְאוֹת מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה, סוּד שֶׁל שְׁתֵּי יָרֵכִים שְׁלֵמָטָה שֶׁל זֶה הָא"ח, שְׁנִבְיָאֵי הָאֱמֶת אַחוּזִים בּוֹ. שְׁהִירִי מִלְמַעְלָה יוֹצְאִים שְׁתֵּי רְצוּעוֹת, סוּד שֶׁל שְׁתֵּי זְרוּעוֹת, מִיָּמִין וּמִשְׁמָל. וְאוֹת דְּל"ת אַחוּזָה בָּהֶן. לְבִסּוֹף יוֹרְדָת, וְנִתְפָּשְׁטוּ שְׁתֵּי הַיָּרֵכִים לְמָטָה. כֵּיּוֹן שֶׁהִיא אַחוּזָה לְמַעַלָּה כְּמוֹ שְׁצָרִיף, יוֹרְדָת לְמָטָה לְהִתְאַחֵד עִם עֲמָה. וְכֹאשֶׁר הִיא מִתְאַחֲדָת, נֶאֱחָזֶת בְּסוֹף הַיָּרֵכִים, וְסִימָן שֶׁל אוֹת יו"ד בְּרִית קֹדֶשׁ עָלֶיהָ מִלְמַעְלָה. אַזִּי הִיא אַחוּזָה בְּיַחֲוִיד אֶחָד.

יו"ד זֶהוּ סוּד הַבְּרִית, (וְעַל זֶה) כָּל מִי שֶׁשׁוֹמֵר בְּרִית זֹו, הוּא נִשְׁמָר לְמַעַלָּה, וְנִשְׁמָר לְמָטָה. (מִנִּין לְנוֹ?) מִפְּנֵחָס, מִשּׁוּם שֶׁהוּא קָנָא עַל בְּרִית זֹו, נִצּוֹל מִן הַדִּין הָעָלָיוֹן וּמִן הַדִּין שְׁלֵמָטָה, וּמִשּׁוּם זֶה נִרְשָׁמָה אוֹת יו"ד זֹו בְּתוֹכּוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וְגו'.

יו"ד זֹו צָרִיף שֶׁלֹּא תִפְרֹד כָּלֵל מִתּוֹךְ תְּפִלָּה שֶׁל יָד, שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה פְּרוּד. וְכָל שְׁמִיחָה שֶׁלֹּהֶה הִיא בְּזוֹ הָאוֹת יו"ד. יו"ד זֹו הִיא בְּזֶכֶר, וְלֹא בְּנִקְבָּה. הוּא צָדִיק, וְהִיא צָדִק. וּמִשּׁוּם זֶה מִתְקַרְבֶּת אֲצֵלָה, וּמִי

שְׁמֵרְחִיק אוֹתוֹ מִמָּקוֹם זֶה, רְחוֹק הוּא מִהַעֲנֵג שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא.

בְּזָכֶר הוּא צָדִיק, וְהִיא צָדִק בְּלִי אוֹת יו"ד. הוּא אִישׁ, וְהִיא אִשָּׁה, בְּלִי יו"ד. וּמִשּׁוּם זֶה שְׁמַחָה (תְּשׁוּבָה) שֶׁלָּהּ לְהִתְקַרֵּב אֵלֶיהָ וּלְהִתְעַנֵּג עִמָּה. מִי שְׁמֵרְחִיק עֲנֵג זֶה, יִרְחִיקוּ אוֹתוֹ מֵעֲנֵג שֶׁל מַעֲלָה. וְעַל זֶה כְּתוּב, (שְׁמוּאֵל-א ב) כִּי מִכְבְּדֵי אֲכַבֵּד וְגו'.

בֹּא וְרֵא, פִּנְחָס עָמַד בְּפָנֵי דִין תִּקְוִי שֶׁל יִצְחָק, וְסֵתֵם פְּרָצָה, בְּגִלְל זֶה הַשְּׁלִים לִגְבִי פִּנְחָס סוּד שֶׁל יִצְחָק. עָמַד בְּפָנֵי פְּרָצָה, שְׁכֵתוֹב (תַּהֲלִים קו) וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְּלֵל. עָמַד בְּפְרָצָה לִפְנֵי דִין שֶׁל יִצְחָק כְּדִי לְהִגֹּן עַל יִשְׂרָאֵל. (פִּנְחָס עָמַד בְּפָנֵי דִין תִּקְוִי שֶׁל יִצְחָק לְהִגֹּן עֲלֵיהֶם עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁכֵתוֹב (תַּהֲלִים קו) וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְּלֵל. מִהוּ וַיַּעֲמֵד? שְׁעָמַד בְּפָרֶץ בְּפָנֵי דִין שֶׁל יִצְחָק, בְּגִלְל זֶה הַשְּׁלִים לִפְנֵחָס סוּד שֶׁל יִצְחָק). וְעַל זֶה כָּלֹל זֶה בְּזָה בְּחֻשְׁבוֹן.

וְאִם תֹּאמַר, חֻשְׁבוֹן זֶה לֹא תִּלּוּי אֶלָּא בְּעֵינִים שֶׁלָּהּ, וְכֵאן חֻשְׁבוֹן לְמַעֲלָה בִּיצְחָק - אֶלָּא וְדַאי כִּדּוּ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁיִּצְחָק תִּלּוּי וּמִשְׁתַּמֵּשׁ (וְנִמְשָׁד) בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהֵם עֵינִים, שֶׁשֵּׁם דְּנִים דְּנִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, שֶׁהֵרִי עֵינִים שֶׁלָּהּ הֵם שְׁבָעִים כְּסָאוֹת, מָקוֹם דִּינֵי הָעוֹלָם, וְנִקְרָאִים סִנְהֶדְרִין. וְעַל כֵּן הִכָּל אֶחָד, מִשּׁוּם שֶׁיִּצְחָק וְאֵלּוּ הוֹלְכִים כְּאֶחָד, וְהַכָּל יָכֵה.

פִּנְחָס זֶה יִצְחָק, וַעֲמַד פִּנְחָס וְדָן דִּין, וּמִתְלַבֵּשׁ בְּגִבּוֹרָה חֲזָקָה, שֶׁהוּא שְׁמַאל. וּמִשּׁוּם זֶה זָכָה לְיָמִין. כָּאֵן נִכְלָל שְׁמַאל בְּיָמִין. הַשִּׁיב אֶת חֲמָתִי, מִהוּ הַשִּׁיב אֶת חֲמָתִי? אֶלָּא אֵלּוּ הֵם שְׁלֹשָׁה מִמְּנִים שֶׁל הַגִּיחָס: מִשְׁחִית, אֶף, וְחִמָּה. (אֶחָד עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים, אֶחָד עַל גִּלּוּי עֲרִיּוֹת, וְאֶחָד עַל עֲבוּדָה זָרָה). מִשּׁוּם שֶׁרָּאָה אוֹתוֹ חִמָּה שֶׁהָיָה מִתְפַּשֵּׁט וְנִמְשָׁד מִצְדוֹ שֶׁל יִצְחָק, מָה עָשָׂה? הִתְלַבֵּשׁ הוּא בִּיצְחָק, וְאֵחָז בְּאוֹתָהּ חִמָּה כְּמִי שְׁאוֹחֵז בְּחִבְרוֹ וְהַשִּׁיב אוֹתוֹ לְאַחֲרָיו.

וְאֵז דָן דִּין, וְעָשָׂה דִין. דָן דִּין - שְׁכָל בּוֹעַל אֶרְמִית קִנְאִים פּוֹגְעִים בּוֹ. וְעָשָׂה דִין - שְׁכֵתוֹב וַיִּדְקָר אֶת שְׁנֵיהֶם. וְעַל זֶה כְּתוּב כָּאֵן, הַשִּׁיב אֶת חֲמָתִי. וְכְתוּב שֵׁם (אִיכָה ב) הַשִּׁיב אַחֲרָיו מִיָּנֹו מִפְּנֵי אוֹיֵב. מִה שֵׁם לְאַחֲרָיו, כִּדּוּ גַם כָּאֵן לְאַחֲרָיו. וְעַל זֶה אוֹת יו"ד שֶׁל פִּנְחָס כָּאֵן, יו"ד שֶׁל יִצְחָק. וְהַכָּל הוּא מַעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁפָאֶשֶׁר רָאָה אוֹתוֹ חִמָּה, רָאָה אוֹתוֹ שֶׁהָיָה יוֹרֵד עַל רֵאשִׁיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

מָה רָאָה? רָאָה אוֹת מ', אוֹת זוֹ שֶׁהָיָה טָסָה בְּרִקְיעַ, וְזֶהוּ סִימָן שֶׁל מִלְאָד הַמָּוֶת שְׁרוּצָה לְהַבְנוֹת בְּאוֹת וְאִיוֹ אוֹת ת'. מָה עָשָׂה פִּנְחָס? שֶׁהָיָה מִתְלַבֵּשׁ בִּיצְחָק, אֵז נָטַל מ' הִיָּא, וְחִטָּף אוֹתוֹ, וְחִבְר אוֹתָהּ עִמּוֹ. כִּיֹּן שֶׁרָאָה מִלְאָד הַמָּוֶת שֶׁפִּנְחָס חִטָּף לוֹ אוֹת מ' הִיָּא עִמּוֹ, מִיָּד שָׁב לְאַחֲרָיו.

מָה הִטְעָם? מִשּׁוּם שְׁכָאֶשֶׁר קִנָּא פִּנְחָס בְּלִבּוֹ, הִתְלַבֵּשׁ בִּיצְחָק, וְהִתְעַלָּה לְהִיט בְּחֻשְׁבוֹן מֵאֲתִים וּשְׁמוֹנָה, וְכִדּוּ עוֹלָה שְׁמוֹ בְּמֵאוֹת, וְכִדּוּ עוֹלָה יִצְחָק. כִּיֹּן שֶׁרָאָה לְאוֹת מ' עָפָה בְּרִקְיעַ, חִטָּף אוֹתָהּ וְחִבְר אוֹתָהּ עִמּוֹ, וְנִעְשָׂה מִיָּד מֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ.

מִשּׁוּם שְׁאוֹת מ' הָיָה סִימָן רֵאשׁוֹן לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן לְבָנוֹת מוֹת עַל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שְׁאוֹת זוֹ הָיָה טָסָה עַל רֵאשׁוֹ שֶׁל אָדָם, בְּשָׁעָה שְׁכֵתוֹב (בְּרֵאשִׁית ג) וַתִּקַּח מִפְּרִיו, מ' פְּרִיו. וְהָיָה מְחַפּוֹת אוֹתִיּוֹת וּ"ת בְּזִמָּן שְׁכֵתוֹב וְתֹאכֵל, וְתִתֵּן, וְתִפְקַחְנָה. אֵז נִבְנָה מוֹת עַל הָעוֹלָם.

פִּנְחָס הָיָה נִרְאָה לוֹ עֲכָשׁוֹ אוֹתָהּ אוֹת מ', עַף עַל רֵאשִׁיָּהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאִידֵּךְ רָאָה אוֹתוֹ? רָאָה צוּרֵת אוֹת מ' פְּתוּחָה, מִלְאָד דָם. כִּיֹּן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ, אָמַר: זֶה וְדַאי סִימָן שֶׁל מִלְאָד הַמָּוֶת. מִיָּד חִטָּף אוֹתָהּ, הִזְכִּיר עֲלֶיהָ שֵׁם הַמִּפְרָשׁ, וְהוֹרִיד לְאוֹתָהּ הָאוֹת אֶצְלוֹ. וּמָה שֶׁהָיָה בְּגִימְטְרִיא מֵאֲתִים וּשְׁמוֹנָה, הִצְטָרַף לְהִיט מֵאֲתִים וְאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. וְאֵז נִאָּמַר וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ. וְעַל זֶה כְּתוּב, מַעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי. שְׁקִנָּא לְשֵׁם הַקְדוּשׁ, שֶׁהָיָה מְחַבְּרִים לוֹ בְּרִשׁוֹת אַחֲרֵת. בְּתוֹכָם, מִהוּ בְּתוֹכָם? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ וּבָא בְּתוֹךְ כְּמָה הַמוֹנִים וְכְמָה חֲשׁוּבִים, וּמִסֵּר עֲצָמוֹ לְמִיתָה בִּינְיָהֶם. אֲבָל בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ מ', בְּתוֹךְ מ' הָיָה אוֹתָהּ קִנְאָה שְׁקִנָּא.

מָה טַעַם אוֹת מ'? מִשּׁוּם שֶׁהִיא סִימָן שֶׁל מוֹת, הִיא סִימָן שֶׁל מ' מַלְקִיּוֹת. הִיא סִימָן שֶׁל ד' מִיתוֹת בֵּית דִּין. וּמִשֵּׁם עֲלָה וַיִּרְד, וַיִּרְד וְעָלָה. עֲלָה לְמ', וַיִּרְד לְד'. יִרְד מִד', שֶׁהֵם ד' רוּחוֹת שֶׁנִּפְרְדוֹת מִתּוֹךְ זָכֶר וְנִקְבָּה מִהִטְמָאָה, וּבְגִלְלוֹן ד' מִיתוֹת בֵּית דִּין. וּמִשֵּׁם עוֹלִים לְמ'. כְּלוּמַר, מ' סִימָנִים וְכָלִים שֶׁל מִלְאָד הַמָּוֶת. וְזֶה לִקַּח פִּנְחָס וַעֲמַד בְּתוֹךְ מ', וְעַל זֶה נִאָּמַר וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי.

וְכִי אִידֵּךְ הַשִּׁיב פִּנְחָס אֶת חֲמָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִרִי כְּתוּב וַיְהִי הַמֵּתִים בְּמַגְפָּה וְגו'! אִם לֹא מֵת אֶחָד מֵהֶם, הִיִּיתִי אוֹמֵר הַשִּׁיב חֲמָתִי, אֲבָל כִּיֹּן שְׁכָל אֵלּוּ מֵתוּ, מָה הִטְעָם הַשִּׁיב אֶת חֲמָתִי וְלֹא כְלִיתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל?

אֶלָּא וְדַאי בְּרוּר הַדָּבָר: אוֹי לוֹ לָבֵן אָדָם שְׁפּוֹגֵם זָרְעוֹ! אוֹי לוֹ לְמִי שֶׁלֹּא שׁוֹמֵר זָרְעוֹ כְּמוֹ שְׁצָרִיד! חֵס וְשָׁלוֹם שְׁאֵפְלוֹ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מֵת, אֶלָּא שְׁבֹט שְׁמַעוֹן, כְּאֶשֶׁר בָּאוּ אוֹתָם עֶרֶב רַב, הִתְעַרְבוּ בְּנָשִׁים שֶׁל שְׁבֹט שְׁמַעוֹן לְאַחֵר שֶׁהִתְגַּדְּרוּ, וְהוֹלִידוּ בָנִים - מִהֶם מֵתוּ בְּעַגְלָה, וּמִהֶם מֵתוּ בְּמַגְפָּה, וְאַחֲרֵים מֵתוּ כָּאֵן, אֵלּוּ שְׁנֵשְׁאָרוֹ. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב וַיְהִי הַמֵּתִים בְּמַגְפָּה. אֶשֶׁר מֵתוּ לֹא כְּתוּב, אֶלָּא הַמֵּתִים, מֵתִים שְׁכָבָר הָיוּ.

ומשום שנסמרו ישראל וכל אותם זרע קדוש, נמנו כלם, משום שלא חסר אפלו אחד מהם. ועל זה כתוב ולא כליתי את בני ישראל. מכלל שאחרים פלו. וכן מה שנאמר השיב את חמתי מעל בני ישראל - מעל בני ישראל השיב, אבל מעל אחרים שהיו ערב רב לא השיב. ועל זה כתב הפסוק ואמר מעל בני ישראל. ומשום זה נמנו בני ישראל כמקדם, וחבר אותם הקדוש ברוך הוא עמו.

בדגמת זה במעשה העגל, שכתוב (שמות לב) ויפל מן העם וגו'. כל אלו מערב רב היו. ולהראות שלא היו מבני ישראל, מה כתוב אחר כך? (שמות לה) ויקהל משה את כל עדת בני ישראל.

קחו מאתכם תרומה (שמות לה). בא וראה, בראשונה כתוב (שמות כה) מאת כל איש אשר ידבנו לבו. הכל בכלל. כיון שאלו הערב רב עשו זאת ומתו מהם אותם שמתו, רצה הקדוש ברוך הוא להתפייס עמם עם ישראל. אמר להם: התחברו כלכם לצד אחד. זהו שכתוב (שמות לה) ויקהל משה את כל עדת בני ישראל - לבדם. אמר להם: בני, בכם אני רוצה לשפן, עמכם תהיה הדיקה שלי.

ועל זה, (שם כה) קחו מאתכם תרומה. מאתכם, ולא מאחרים. לא רוצה שתהיה שתפות לאחרים עמי, ולא עמכם, ומשום זה כלם נכרתו. אף כאן הרי הם מאלו שרש הרע היו, ויהיו המתיים. המתיים - ודאי מתיים, ולא מישראל. ומשום זה מנה אותם, שנאמר שאו את ראש בני ישראל, הרימו ראשיהם.

אמר רבי אלעזר, אבא, כמה נכון הוא, אם לא מצאתי חולקים על זה. אמר לו, בני אמר. אמר לו, והרי כתוב (במדבר כה) ויצמד ישראל לבצל פעור, ולמדנו שהתחברו ישראל עמו. כצמיד זה שמתחבר באדם בקשטיו, כך התחברו ישראל לבצל פעור. אמר לו, אלעזר, כך הוא - ויצמד ישראל לבצל פעור. אלא אני לא אמרתי שנטהרו מאותו חוב, אלא שנטהרו ממנות, שלא שרה עליהם מות.

אמר לו, והרי כתוב (במדבר כה) קח את כל ראשי העם והוקע אותם. אמר לו, ראשי העם ודאי, ולא ראשי בני ישראל. וכן העם יש לנו ללמד. כתוב כאן העם, וכתוב שם (שמות לב) וירא העם. (שם) ויקהל העם. (שם) ויפל מן העם. אבל בא וראה, ויצמד ישראל לבצל פעור, ולא עבדו לו. אבל מסוף הפסוק מוכח, שכתוב ויאכל העם וישתחוו, ולא כתוב ויאכל וישתחו. ישראל. אלא העם, כיון שכתוב ויצמד ישראל, מהו ויאכל העם? אלא אותו זרע רע היו חובה לישראל.

מהו שכתוב (במדבר כה) ויצמד ישראל לבצל פעור? בא וראה, ויצמד ישראל לבצל פעור לא כתוב, אלא לבצל פעור. קשויים ותקף נתנו לבצל פעור בלי דעת, משום שעבודת פעור הוא לפרע עצמו ולהוציא לפניו צואה רותחת. ואותה עבודה מועילה לו ומתחזק ממנה. וישראל, כיון שראו זאת, חשבו שזה זלזול שלה הוא וקלקול שלה, שהרי בעבודה זרה כתוב, (ישעיה ל) צא תאמר לו. והם בגלל הזלזול של העבודה זרה פגעו עצמם בלי ידיעה, ועל זה כפר פנחס ובטל המגפה, שנאמר וכפר על בני ישראל.

רענא מהימנא (רועה הנאמן).

אמר הרועה הנאמן, השיב את חמתי. מהו השיב את חמתי? אלא שלשה ממנים של הגיהנם: אחד על שפיות דמים, ואחד על גלוי עריות, ואחד על עבודה זרה. והם: משחית, אף, וחמה. הוא (ראה שיהו"ה) (חמה שהיה) עף בעולם. אמר השיב את חמתי מעל בני ישראל, ולא אמר מעל העם, שהם ערב רב, שנאמר ויפל מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש, שפך בארנו ושאלו למנוחה הקדושה (עד כאן).

וימה כתוב? קחו מאתכם תרומה לה', ולא מערב רב. שלא נקראים קהלה וחבור עד שעבר מהם ערב רב. כביכול בזמן שמתערבים ביניהם, כאלו לא היו גוי אחד. ומשום זה קחו מאתכם תרומה, ולא משתפות אחרת, שאיני רוצה לשתף אחרים ביני וביניכם.

ולא עוד, אלא כאשר ערב רב הם מערבים בישראל, מה כתוב? (איכה א) היו צריה לראש. וישראל, אחר שעוברים מהם אלו, מה כתוב? שאו את ראש כל עדת בני ישראל. ולא עוד, אלא שאמר הקדוש ברוך הוא, אני רוצה לדור עמכם. זהו שכתוב (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ולא עוד, אלא כאשר בני ישראל בגלות, עליהם נאמר, מי מעבב? שאור שבועסה. והרי בארוהו בעלי המשנה, בזמן שערב רב הם ראשים על ישראל, כביכול כאלו (מעבירים) שלטון של הקדוש ברוך הוא) עושים שלטון בהקדוש ברוך הוא, ונכנסים במשפטי כוכבים ומזלות. ומשום זה צועקים ואומרים, (ישעיה כו) ה' אלהינו בעלונו אדנים וזלתד.

דבר אחר, פינחס וכו'. קום המנוחה הקדושה ופתח בדברים לפני השכינה. קום המנוחה הקדושה ואמר, בחבור הקדמון נאמר כך. בא וראה, פינחס עמד לפני הדין התקין של יצחק, ועמד לפני פרצה, שכתוב (תהלים קו) ויעמד פינחס ויפיל ותעצר המגפה, כדי להגן עליהם של ישראל, ומשום זה כלולים זה וזה בחשבון, פינחס כחשבון יצחק, וכאן צריך לחדש דברים.

פתח ואמר, אליהו אהבו של המלך העליון ראה מ' מן מות, עף באויר, חטף אותה ושתף אותה עם ר"ח, שהוא יצחק, והוא בחשבון פינחס, ונשלם על ידה לרמ"ח. אחר כך ראה אות ו' מן מו"ת, עף ברקיע וחסף אותה, ושם אותה ברמ"ח, ונשלם לרמ"ח. זהו שכתוב ויסקח רמח בידו.

והוא, בַּמָּה יָכוֹל לַחֲטֹף שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֵלָיו; בְּשֵׁתֵי רוּחוֹת שֶׁנִּשְׁמְרוּ (שֶׁהִסְתַּתְּרוּ) לְמַעַלָּה, שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בְּפִינְחָס. פְּנִי חִי"ס. בְּשֵׁנֵי פָנִים אֵלֹו חָס עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹא נֶאֱבְדוּ, בִּכְחַן שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵיהֶם, בְּשֵׁתֵי אוֹתִיּוֹת - מִי"ו. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם.

וּמִדּוּעַ הִשְׁתַּתְּפוּ בִּיצְחָק? מִשּׁוּם שֶׁיצְחָק מְסַר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, וּמִשּׁוּם זֶה שִׁתַּף אֶת יִצְחָק לְהִיּוֹת לוֹ לְעֹזֵר. שֶׁמִּצַּד שֶׁל שְׁנֵי עַפְרֵי הָאֵלִים הִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ אֲבָרָהָם וַיַּעֲקֹב, שֶׁאֲבָרָהָם שִׁדְרָגְתוּ חֶסֶד הִשְׁתַּתְּפוּ בְּחִי"ס שֶׁל פְּנִינָח. וַיַּעֲקֹב שֶׁהוּא פְּנִינָח אִ"ל (וַיַּעֲקֹב הוּא פְּנִינָח שֶׁל פִּינְחָס). שֶׁפִּינְחָס, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בְּרֵאשִׁית ל"ב) כֹּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל (שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִינָח), פְּנִינָח אִ"ל. וּמִשּׁוּם שֶׁכֹּאֲשֶׁר הָעוֹלָם הוּא בְּצֶעַר וַיֵּשׁ צָדִיק בְּעוֹלָם הַמָּקָנָה עַל הַבְּרִית, הָאֲבוֹת מִשְׁתַּתְּפִים עִמּוֹ, וּבִגְלָלָם אָמַר מִשָּׁה בְּצֶעַרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, (שְׁמוֹת ל"ב) זָכַר לְאֲבָרָהָם לִיצְחָק וְלִיִּשְׂרָאֵל עֲבָדִיד. וּבִשְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת יֵהִי מֵאֲלֵיהֶו זָכָה לְאוֹת ה' מִן הַנִּבְיָא, וְזֶהוּ אֲלֵיהֶו, ה' נְבִיָא (וְזֶה סוּד אֵל יֵהוּה נְבִיָא), וְנִשְׁלָם בּוֹ יְהוֹ"ה.

אוֹת י' שְׁזָכָה בָּהּ פִּנְחָס מִשּׁוּם שֶׁקָּנָה עַל הַבְּרִית - זָכָה לְבְרִית. וּשְׁתֵּי יוֹדִי"ן הֵן, י' עֲלִיוֹנָה מִן יְהוֹ"ה, ה, שְׁכֶרֶת בָּהּ לְאֲבָרָהָם בֵּין עֶשֶׂר אֲצִבְעוֹת דָּוִד. יו"ד קִטְנָה הִיא מִן אֲדָנִי, שְׁכֶרֶת בָּהּ בֵּין עֶשֶׂר אֲצִבְעוֹת רַגְלֵיו, וְהִיא אוֹת קְדוּשָׁה שֶׁמִּתְעַטֶּרֶת בְּרֶשֶׁם הָעֲלִיוֹן.

וְזֶה רִשּׁוֹם תְּמִיד לְעוֹלָמִים, וְהִיא אוֹת הַשְּׁבִת, אוֹת הַתְּפִלִּין, אוֹת שֶׁל יָמִים טוֹבִים, אוֹת שֵׁם שְׁדֵי שְׁרָשׁוֹם (דְּבָרִים י"א) עַל מְזוּזוֹת בֵּיתָךְ וּבִשְׁעָרֶיךָ, לְהִיּוֹת בָּהּ רְשׁוּמִים יִשְׂרָאֵל בְּרָצוּעוֹת, בְּבְרִית שְׁלָהֶם, שֶׁהֵם בְּנֵי הַמַּלְכָּה, בְּנֵי הַהִיכָל שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ. וּבִתְרוּהָ הֵם רְשׁוּמִים בְּאוֹת י' עֲלִיוֹנָה שֶׁהֵם בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוָהוּ. וְכֵן נֶאֱמַר (דְּבָרִים י"א) בְּנִים אַתֶּם לִי אֱלֹהֵיכֶם.

וְאוֹת י' שֶׁל שְׁדֵי הִיא חֲלִיָּה שֶׁל שְׁלֹשֶׁת עַל צְוָאוֹ שֶׁל שֵׁד יִצָּר הָרַע שֶׁלֹא יִזְקֶה לוֹ לְבֹן אָדָם. שְׁעָלֵיו אָמַר דָּוִד, (תְּהִלִּים כ"ב) הַצִּילָה מִחֶרֶב וּנְפָשִׁי מִיַּד כָּלֵב יַחֲדָתִי. הוּא נָחֵשׁ, הוּא כָּלֵב, הוּא אֲרִיָּה. שְׁעָלֵיו אָמַר דָּוִד, (שֵׁם ל') יֶאֱרָב בְּמִסְתֵּר כְּאֲרִיָּה בְּסֻכָּה. וְהַנְּבִיָא קָרָא לוֹ דָּב. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיכָה ג') דָּב אֲרָב הוּא לִי אֲרִי בְּמִסְתָּרִים. (תְּהִלִּים מ"ט) נִמְשַׁל בְּבִהְמוֹת. נִמְשַׁל לְכָל חַיּוֹת טִמְאוֹת, שֶׁהֵן דּוֹרְסוֹת. נִמְשַׁל לְכָל אָדָם כְּפִי חוֹבוֹתָיו, וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

וְזֶהוּ כָּלֵב וְנָחֵשׁ וְחִמּוֹר נוֹעַר, שְׁמֶרְכִיבִים עָלָיו נֶפֶשׁ. וּמִיד שֶׁנוֹדַע זֶה שְׂרוּכֵב עָלָיו שֶׁהוּא הַחוּטָא, עָלָיו כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית מ"ט) וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אַחֲוֹר. וְסוּד הַדָּבָר - (דְּבָרִים כ"ב) כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ. וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר אִיּוֹב, (אִבְיּו י"ב) לֹא נָפַל אֲנֹכִי מִכֶּסֶּם. וַצָּדִיק שְׂרוּכֵב עָלָיו, קוֹשֵׁר אוֹתוֹ בְּקִשְׁיָה שֶׁל רָצוּעוֹת הַתְּפִלִּין. אוֹת תְּפִלִּין שֶׁהִיא אוֹת יו"ד שֶׁל שְׁדֵי, טְבַעַת עַל צְוָאוֹ. שִׁי שֶׁל הַתְּפִלִּין הִיא שְׁלֹשֶׁת עַל צְוָאוֹ.

וּבּוֹ רָכַב אֲלֵיהֶו וְעָלָה הַשְּׁמִימָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מַלְכִּים-ב' ב') וַיַּעַל אֲלֵיהֶו בְּסַעְרָה הַשְּׁמִים. וּבּוֹ (אִיּוֹב ל"ח) וַיַּעַן יְהוֹ"ה אֶת אִיּוֹב מִן הַסַּעְרָה. וּמִשּׁוּם זֶה בְּאַרְוָהוּ חֲכָמִי הַמְּשֻׁנָּה עָלָיו, אִיּוֹב גִּבּוֹר? הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ. וַיֵּשׁ מִי שֶׁנֶּהֱפֹךְ לוֹ לְחִמּוֹר, שְׁאִינוֹ מִצְטָעֵר רֹכְבוֹ. וְאֵלֹו הֵם הַמְּשֻׁתָּדְלִים בְּקָל וְחִמּוֹר. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר בְּאַבְרָהָם, (בְּרֵאשִׁית כ"ב) וַיַּחֲבֹשׁ אֶת חִמּוֹרוֹ. וּבִגְלָלוֹ נֶאֱמַר עַל הַמְּשִׁיחַ, (זְכַרְיָה ט') עֲנִי וְרָכַב עַל חִמּוֹר.

וּמִשּׁוּם זֶה י' מִן שְׁדִי, שֶׁהִיא חֲלִיָּה שֶׁל שְׁלֹשֶׁת, מִמֶּנָּה (מִפְּחָדִים) מִפְּזָרִים כָּל שְׁדִים וּמִזִּיקִים, וּמִיד שְׂרוּאִים אוֹתוֹ בְּמְזוּזוֹת שֶׁל הַפֶּתַחִים, בּוֹרְחִים, שְׁבָה נֶאֱמַר (תְּהִלִּים קמ"ט) לְאַסֵּר מַלְכֵיהֶם בְּזָקִים וּנְכַבְּדֵיהֶם בְּכַבְּלֵי בְרוֹזֵל. כָּל שָׁכֵן כֹּאֲשֶׁר רֹאִים אוֹתוֹ בְּאוֹת שֶׁל תְּפִלִּין שֶׁעַל הָרוּעַ, וְרְשׁוּמִים בָּהּ בְּאוֹת בְּרִית בְּבִשְׂרָם, (בְּמִדְבָּר א') וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת. אֵין זֶר אֶלָּא יִצָּר הָרַע, שְׁדוּמָה לְכָל חַיּוֹת וְעוֹפוֹת דּוֹרְסִים.

וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר, (אִיּוֹב ד') זָכַר נָא מִי הוּא נָקִי אֲבָד - זֶה פִּנְחָס שֶׁקָּנָה עַל הַבְּרִית, וְנֶרְשָׁם בּוֹ שֶׁהוּא בְּנֵם שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְהַמַּלְכָּה. קָנָה בְּמַחְשָׁבָה, וְזָכָה לְאוֹת י' מִן יְהוֹ"ה. וְקָנָה בְּמַעֲשָׂיו, וְזָכָה לְאוֹת י' מִן אֲדָנִי. וְזֹהִי חֲכָמָה בְּרָאשׁ, וְחֲכָמָה בְּסוּף. וּמִשּׁוּם שֶׁאָדָם הָרָאשׁוֹן הִיָּה רְשׁוּם בְּשֵׁנֵיהֶם, בְּאַרְוָהוּ חֲכָמִים שֶׁהוּא רָאשׁוֹן לְמַחְשָׁבָה וְאַחֲרוֹן לְמַעֲשָׂה. תוֹדָה כְּדֵי שֶׁאָמַר דְּבָרִים אֵלֹו, נִכְסָה מֵהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר (לַחֲבֵרִיו), אֲשֶׁרִי חֲלָקְנוּ שְׁזָכִינוּ לְשִׁמְעַת דְּבָרִים מִבְּנֵי הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן.

וּבַחֲבוּר הַקְּדָמוֹן. לָכֵן אָמַר. בְּשִׁבּוּעָה עֲלִידָה, אִם הוּא בְּרָצוֹנָךְ וְאִם לֹא - אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יֶאִיר. אוֹתוֹ הִצַּל הָכָה בְּעֵינָיו שֶׁל רַבִּי אֶבְיָא. וְכִי לֹא הִיָּה יוֹדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם הִיָּה בְּרָצוֹנוֹ אִם לֹא? אָמַר לוֹ, אִם לֹא גָלוּי - הָאִם גָּלוּי לְאַחֲרִים? וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר לָכֵן אָמַר.

וְעוֹד נֶאֱמַר בַּחֲבוּר הַקְּדָמוֹן, (תְּהִלִּים ס') מִכְתָּם לְדוֹד - סִימֹן שֶׁהָרָאוּ לוֹ לְדוֹד כֹּאֲשֶׁר שִׁלַּח לְיוֹאֵב לְאַרְס נְהָרִים וְלְאַרְס צוֹבָה לַעֲשׂוֹת בָּהֶם קָרֵב. אָמַר הָרוּעָה הַנֶּאֱמָן, שׁוֹשֵׁן עֲדוּת - זוֹ עֲדוּת שֶׁל הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא שׁוֹשֵׁן עֲדוּת. שֶׁהִיא עֲדוּת שְׁעוּמָדָת עָלֵינוּ וּמַעֲיָדָה עָלֵינוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וּמִדְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת קְדוּשׁוֹת עִמָּה, וְסִיּוּעַ קְדוּשַׁת לְשָׁבָח.

אָמַר הָרוּעָה הַנֶּאֱמָן, שׁוֹשֵׁן עֲדוּת - שֶׁהֵם מַעֲיָדִים עַל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם אִיבָרִים, וְהִיא נִשְׁמָה עֲלֵיהֶם, וְהִיא סִיּוּעַ מִשְׁמִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (מַלְכִּים-א' ח') וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשְּׁמִים. הִיא סִיּוּעַ קְדוּשָׁה (וּמִמֶּנָּה תְּלוּי), שֶׁנֶּאֱמַר עָלֶיהָ, תִּנָּה הַמְּסִיעֶת לָךְ.

איתן מושבך ושים בסלע קנך (במדבר כד). איתן - תניין. שם הקו של הנשר העליון, והיא השכינה, ועליה נאמר (דברים לב) כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף, שהם שוני הלכות ומשניות. וכל דבור ודבור שיוצא מפיו של זה התניין, שמוציא אותו לשם השם - בין בתורה, בין בתפלה, בין בברכה, בין בכל מצוה ומצוה - מה כתוב בו? יפרש כנפיו, אותו הנשר, שהוא דבור שבו יהו"ה.

קחחו ושאחו על אברתו. מהו על אברתו? על אותו איבר של בן האדם (של אותו נשר) שבו מצוה יהו"ה, ה, ונקרא איבר של השכינה. ומשום זה נאמר ישאחו על אברתו. ישאחו, כמו (במדבר ו) ישא יהו"ה פניו אליך.

ומהו שכתוב ושים בסלע קנך? אלא אמר דוד עליו, (שמואל ב כב) ה' סלעי ומצדתי. כך גם השונה הלכה שבו הלכה תקיפה בסלע, שאין פטיש יכול לפוצץ אותה בכל קשיות שבעולם. בזה הוא מקונו הנשר, וכל התנאים נקראים קנים שלה. ומשום זה נאמר, (דברים כב) כי יקרא קו צפור לפניך, בדרך מקרה, פעם אחת, כאורח ואכסנאי שמזדמן לפי שעה לבית מלונו.

ויש שהם בלמוד שלהם נעשים דירה לשכינה. זהו שכתוב (שמות לא) ושמרו בני ישראל את השבת וגו', לדרתם. לדרתם חסר, לשון דירה. ויש בעלי משנה שתורתם אמנותם, שלא יזה השכינה מהם כל ימיהם. אבל על אלו נאמר, כי יקרא קו צפור לפניך. בהם השכינה נמצאת בדרך מקרה. פעמים ששורה עליהם ונמצאת עמם, ופעמים לא נמצאת עמם.

וסוד הדבר - פעמים שנמצאת עמם, נאמר עליהם לא תקח האם. ופעמים שלא נמצאת עמם - שלח תשלח את האם. אפרחים - אלו בעלי משנה. או ביצים - אלו בעלי מקרא. ובאלו שלא קובעים את המודם - שלח תשלח את האם. אבל באלו שקובעים למודם - לא תקח האם על הבנים. ויש בעלי הלכות שדומים לכוכבים. זהו שכתוב (דניאל יב) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. לא ככוכבים שנאמר בהם (ישעיה לד) וכל צבאם יבול, אלא כאותם כוכבים של העולם הבא, שהם לעולם ועד קיימים תדיר.

ויאמר אלהים נעשה אדם (בראשית א). אחר שהשלימו את עבודתם כל אמן ואמן, אמר להם הקדוש ברוך הוא: מעשה אמנות אחד יש לי לעשות שיהיה שתף לכלנו. התחברו כלכם כאחד לעשות בו כל אחד ואחד מחלקו, ואני אשתתף עמכם לתת לו מחלקי. וזהו שנאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ובאורו חכמים, שאין אדם אלא ישראל. זהו שכתוב (יחזקאל לד) ואתן צאן מרעיתי אדם אתם. אתם אדם, ולא עובדי כוכבים מזלות. ומשום זה (תהלים קמט) ישמח ישראל בעשיו.

אמר המנוחה הקדושה, ודאי אותו תנא שנעלם בסלע של הנחש אמר זאת, שכתוב בו איתן מושבך ושים בסלע קנך. ששלשה אבות נקראו איתנים, והרביעי - איתן מושבך. שבו מתגשבת ההלכה, שנאמר בה הלכה למשה מסיני. שהוא מתפשט על ששים רבוא של ישראל ומאיר להם בתורה כשמש (לילה) שמתקפה בלילה ומאיר לכל כוכבים ומזלות. ואין לילה אלא גלות, והיא (ישעיה כא) שמר מה מלילה שמר מה מליל. ומתגלה ביום, שנאמר (בראשית מד) הבקר אור. הבקר של אברהם, שנאמר בו (שמות טז) ובקר וראיתם את כבוד ה'. (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר.

בתוך כך אותו הרועה הנאמן יצא מאותו סלע ואמר, המנוחה הקדושה, מה מועיל לי להסתתר מפניך, שהרי לא השארתי מקום שלא נכנסתי להסתתר ממך ולא מצאתי. אם כן, אין לי להסתפסות ממך.

אמר לו המנוחה הקדושה, לאחר שאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, מהו שאמר לבסוף, ויברא אלהים את האדם בצלמו? אמר לו, מה שבארו על זה בעלי המשנה, שמהם אמרו יברא, ומהם אמרו לא יברא - הקדוש ברוך הוא ברא אותו, שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו. אמר לו, אם כן הוא, לא נתן חלק בו אף אחד מהם, ולא נעשה בצורה שלהם, אלא בצורת המלך, בצלמו כדמותו, שהוא צלם דמות תבניתו. אמר, כך משמע מהכתוב.

אמר, חס ושלום! אלא אני אמרתי לך, שנברא בכל והשליטו על הכל. ואם היה נותן כל אחד בו חלקו בזמן שהיה כועס עליו, כל אחד היה נוטל חלקו ממנו, (ישעיה ב) כי במה נחשב הוא.

אלא הקדוש ברוך הוא ברא אותו (כל אחד ואחד) בצורתו, זו המלכות הקדושה שהיא תמונת כל, שבה הסתכל הקדוש ברוך הוא וברא את העולם וכל הבריות שברא בעולם, וכלל בה עליונים ותחתונים בלי פרוד כלל, וכלל בה עשר ספירות וכל שמות וכנויים והיות. והעליון על הכל, שהוא אדון על הכל, ואין אלוה חוץ ממנו, ואין נמצא בעליונים ותחתונים פחות ממנו. משום שהוא קשר של כלם, שלמות של כלם, לקים בו (תהלים קג) ומלכותו בכל משלה. ומשום שלא נמצא עליון על הכל בעליונים ותחתונים פחות ממנו, אפלו באחד מהם, נקראת אמונת ישראל. ומצדו של העליון על הכל נאמר בה (דברים ד) כי לא ראיתם כל תמונה. אבל מצד של שאר הבריות נאמר בה (במדבר יב) ותמונת ה' יביט.

בא המנוחה הקדושה ושאך החברים, והשתטחו לפניו ואמרו, ודאי עתה אין מי שיכול לקחת



ממנו חלקו, שלא נתן בו חלקו אחד בעולם אלא בורא העולם, עליון על הכל, ובו תלוי ענישו או שכרו, ולא במלאך ושרף ולא בשום בריה בעולם. ומשום זה בארו חכמי המשנה, המשתף שם שמים ודבר אחר, נעקר מן העולם. מיד ששמע דברים אלו שאמר רבי שמעון המנונה הקדושה, שמח הרועה הנאמן. (שאמר הרועה הנאמן, שמח המנונה הקדושה) וכל החברים ברכו אותו ואמרו, רועה נאמן, אם לא היה בא אדם בעולם אלא לשמע זה - די.

אשריו מי שמשפיד בגלות האחרונה לדעת השכינה, לכבד אותה בכל המצוות ולסבל בגללה כמה צרות, כמו שנאמר, השקר עבור שמחת חתן וכלה הוא הדחק. וישפב במקום שהוא (בראשית כח) - אם יש כ"ב אותיות של התורה, השכינה שוכבת עמו.

מהו "יש"? חכמה מאין. שבמקום שהשכינה העליונה שם, חכמה שם. ובגללה נאמר, (משלי ח) להנחיל אהבי יש. וזהו (שמות כ) ועשה חסד לאֱלֹהִים לְאֹהֲבֵי - מצד של אהבת חסד. ויש - שהיא חכמה - לזמין. שפד בארוהו, הרועה להחכים - ידרים. ומשום זה נאמר להנחיל אהבי יש.

בא וראה, בסודות הסתומים, במדות של הקדוש ברוך הוא, אותה מדה שמשפידים בה וזוכרים אותה, עליה נאמר, במדה שאדם מודד, בה מודדים לו. ושבעים פנים לתורה, וזהו שנאמר (שם) בכל המקום אשר אזכיר את שמי. תזכיר את שמי צריך להיות! אלא באותה מדה שאזכיר את שמי, באותה מדה אבוא אליך וברכתיך. (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר

על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט (במדבר כו). רבי יהודה פתח ואמר (קהלת ג) ידעתי כי כל אשר נעשה האלהים הוא יהיה לעולם עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע וגו'. שלמה המלך, שחכמתו יתרה על כל בני העולם, לא ידענו כי כל אשר נעשה האלהים הוא יהיה לעולם, והוא אמר ידעתי, מה שלא ידע בן אדם אחר!

אלא ודאי שלמה המלך חכמתו עולה על כל בני העולם, ומה שהוא ידע, לא יודעים כל שאר בני העולם. בא וראה, שאר בעלי אמונות שבעולם, באשר הוא עושה מעשה, משגיח בו ומסתכל פעם וישגי פעמים ועושה אותו, ולבסוף מוסיף עליו או גורע ממנו. והקדוש ברוך הוא לא כך - מוציא מעשה לאמתו מתהו, שאין בו ממשות כלל, והוא ממש נתקן כמו שצריך, ולא צריך להוסיף ולגרע ממנו. בגלל זה כתוב, (בראשית א) ויֵרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד.

ועוד, כל אשר נעשה האלהים, לתקון העולם, ודאי הוא יהיה לעולם. רבי יצחק אמר, אם כן, מהו שנאמר והאלהים עשה שִׁירָאוּ מִלִּפְנֵי? אלא זה הפסוק כך למדנו, והוא סוד עליון בין חבירינו. פסוק זה כך צריך להיות: כי כל אשר עשה האלהים הוא יהיה לעולם. מהו כל אשר נעשה? והרי כתוב, מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה, ואתה אמרת כל אשר נעשה!

אלא מפסוק אחר נשמע. כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וזולתך נעשה למחפה לו. נעשה! עשית צריך להיות! למחפה לו! לך צריך להיות! אלא מקום עליון הוא, שנמשך ויוצא ומדליק נרות כלם לכל כיוון, ונקרא עולם הבא. וממנו יוצא אילן אחד להשקותו ולתקנו. וזה האילן עליון ומכבד הוא על כל שאר האילנות, וכבר בארוהו. ואותו עולם הבא שנמשך ויוצא, מתקן לו לזה האילן תמיד, משקה אותו ומתקן אותו במעשיו, מעטר אותו בעטרות, ולא מפסיק מקורו לעולם ולעולמי עולמים.

באותו אילן תלוינה האמונה, בו שורה מכל שאר האילנות, קיום הכל בו. ועל זה כתוב, כל אשר נעשה האלהים הוא יהיה לעולם. ודאי הוא היה, הוא הנה, והוא יהיה. עליו אין להוסיף וממנו אין לגרע. ועל זה בתורה כתוב, (דברים יג) לא תסף עליו ולא תגרע ממנו. שאילן זה תורה הוא. ומקום זה מתקן האלהים תמיד. האלהים סתם, זו גבורה מאין סוף ומאין חקר, כמו שנאמר (ישעיה מ) אין חקר לתבונתו. האלהים, ולא אלהים. ועל זה עשה, נעשה תמיד, כנביעה שלא פוסקים מימיה לדורי דורות.

בגלל זה כתוב, והאלהים עשה שִׁירָאוּ מִלִּפְנֵי. תקן לו לזה האילן בתקון שלם שאחוז לכל צד, עליון ותחתון, כדי שִׁירָאוּ מִלִּפְנֵי, ולא יחליפו אותו בחלופי אחר לדורי דורות.

אמר רבי אבא, ודאי יפה אתה אומר, אבל שוב יש להסתכל: בתחלה נעשה, ולבסוף - והאלהים עשה. מה בין זה לזה? אלא (תמיד) ודאי נעשה ויתקן לזה האילן שלא יפסקו מימיו לדורי דורות. ולבסוף עשה. מהו עשה? אלא עשה האלהים אילן אחר למטה ממנו. ולא נעשה כמו זה. שזה האילן התחתון עשה אותו והתקין אותו, משום שמי שיפנס לאילן העליון, יפנס ברשות, וימצא לאילן התחתון, ויירא להפנס, אלא כמו שראוי.

בא וראה שזה, שומר הפתח הוא, ועל זה נקרא (תהלים קכא) שומר ישראֵל. וזה האילן התחתון עשה, ומשקה ונגזו מהאילן העליון. ועל זה לא כתוב נעשה, אלא עשה. מה הסעם? שִׁירָאוּ מִלִּפְנֵי בני העולם ולא יתקרבו אליו אלא אלו שיהיו ראויים להתקרב, ולא אחרים, וישמרו בני האדם דרכי

התורה ולא יסו לימין ולשמאל.

בא וראה, על זה האילן שכל חיליו בו נמצאים, אמר דוד, (תהלים טז) אתה תומיד גורלי. מהו גורלי? זה הגורל שאוחז בו דוד המלך. ועל זה כתוב על פי הגורל. וכן הוא על פי ה'. וימת שם על פי ה'. כתוב הגורל (כן בו על פי). אשרי חלקם של אלו שמשתדלים בתורה יומם ולילה ויודעים דרכיו, והם אוכלים בכל יום מזון עליון, כמו שנאמר (קהלת ז) החכמה תחיה בעליה. שהרי התורה של מעלה ממקום זה נזונית, והרי נתבאר עליהם, (ישעיה סה) הנה עבדי יאכלו.

רבי אבא פתח ואמר, (יחזקאל א) ויהי קול מעל הרקיע. זה הקול שאחזו לזה הרקיע ומשתתף עמו. וזהו שכתוב (תהלים קיא) זכר עשה לנפלאותיו. ואותו רקיע עומד עליהם, על אותו חיות. וזה הוא שנבאר בשני, להבדיל (בראשית א) בין מים למים.

והרי בארחה, ששבעה רקיעים למעלה למעלה. ודאי וילון אינו משמש, שהרי אין לו משלו, אלא מה שנותנים לו. והענינים בו אחוזים. וזהו סוד הכתוב, (דברי הימים א כב) (ו)בעניי הכינותי לבית אלהי. וזה מכניס שחרית ומוציא ערבית. שהרי בלילה מוציא חילותיו לכל הצדדים, ושולט על אותם חילות והמונים. ובשחרית מכניס לכלם, ומכניסם לנצחם ולא שולטים. שהרי הבקר כולל את כלם, כמו שנאמר (תהלים צב) להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות. והרי בארחה.

ויש קול על זה הרקיע, ממנו נזון זה הרקיע. בשעה שקול זה מתעורר, כל ההמונים לא נוסעים, ואין להם רשות אלא לעמוד במקומם, ומקריבים את חילותיהם ומחכים לאותו טוב שנמשך לאותו רקיע ויתברכו בגללו, ועל זה הוא מעל לרקיע אשר על ראשם.

בא וראה, רקיע רקיע אשר על אבן ספיר דמות כסא, מה שכתב כמראה אבן ספיר - זו אבן ישראל. וזהו סוד הכתוב, (בראשית כט) וגללו את האבן וגו'. אבן אחת ירדה מלמעלה כאשר רצו ישראל לרשת את הארץ, וכתוב בה גורל. והיא אמרה: זה לפלוגי, וזה לפלוגי. וזו האבן היא מתחת כסא המלך יורדת. ודאי (שם מט) משם רעה אבן ישראל כתוב. ומשום זה על פי הגורל ודאי תחלק נחלתו.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים מאושא ללוד. פגע בהם רבי אלעזר. רצו אחרי. אמרו, ודאי נרוץ אחרי השכינה. עד שהגיעו אצלו, אמרו, ודאי נשתתף אתך ונשמע דבר חדוש.

פתח ואמר, (ישעיה נא) שמעו אלי רדפי צדק מבקשי וגו'. שמעו אלי רדפי צדק - אלו שהולכים אחר האמונה, רדפי צדק, ודאי אלו מבקשי ה'. אם רציתם לדעת האמונה ולאחוז בזה הצדק, לא תסתכלו בה לבדה כשאר בני העולם שגרמו מיתה לעצמם על זה. אבל (שם) הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם.

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי וגו'. כתוב (שמואל א טו) החפץ לה' בעלות וזבחים כשמע בקול ה' וגו'. אין רצון הקדוש ברוך הוא שיתחייב בן אדם ועל חובו יקריב קרבן. אלא קרבן שהוא בלי חובה, זהו קרבן שלם, ונקרא שלמים. וקרבן תמיד גם כן, ואף על גב שםכפר על חובות.

רבי אבא פתח, (תהלים נא) זבחי אלהים רוח נשברה וגו'. פסוק זה פרשוהו, שרצון הקדוש ברוך הוא, אין רצונו בקרבן של אדם על חטאיו, אלא רוח נשברה. ובני אדם לא יודעים מה אומרים. וכך שמענו מהמנונה הקדושה, שפאשר בא אדם להטמא בחטאיו, ממשיך עליו רוח מצד הטמאה, ומתגאה על האדם ושולט עליו לכל רצונו. ואותו צד הטמאה מתגבר בכוונו ומתחזק, ושולט עליו שיעשה רצונו. בא אדם ושולט עליו להטמא - מטמאים אותו.

בזמן שהיה בית המקדש קיים, הקריב קרבנו - כל כפרה שלו תלויה עליו, עד שהתחרט ושב לאותה הרוח מתוך גאותו והשפיל אותה. וזוהי השבירה של אותה דרגה של טמאה. וכאשר נשברת אותה רוח הטמאה ומקריב קרבנו, זהו שמתקבל בראיון כמו שצריך.

ואם לא נשברת אותה רוח, אין קרבנו כלום, ונמסר לכלבים, שהרי קרבן זה אינו של הקדוש ברוך הוא, אלא מהכלבים. ומשום זה זבחי אלהים כמו שצריך הוא רוח נשברה, שישבר אותה רוח טמאה ולא תשלט. ועל זה מי שישבר אותה כמו שצריך, עליו כתוב, (תהלים עח) רוח הולך ולא ישוב. שהיה אותו אדם בהבטחה שלא ישוב אצלו לעולמים. זהו שכתוב ולא ישוב. לב נשבר ונדכה - אותו אדם שלא התגאה ולא התענג בתענוגי העולם - אלהים לא תבזה, בכבוד הוא אצלו.

צו את בני ישראל (במדבר כח). מהו צו? זה עבודה זרה, כדי שלא יכניס עצמו להטמא ברוח טמאה, שהיא עבודה זרה ממש.

רבי אלעזר פתח, (שיר השירים ה) באתי לגני אחתי כלה וגו'. פסוק זה בארחה, אבל יש דברים נסתרים בקרבן (ששה סדרים בקרבן) כאן, והכל נתבאר. אמר לו רבי שמעון, לפה הוא שהתחלת הדבר,

וסתמת, תאמר. (סתמת מדוע?) אמר, משום שראיתי בספרו של חנוך דבר ולמדתי. אמר, תאמר אותו הדבר שראית ושמעת.

אמר, הכל דבר אחד, הקדוש ברוך הוא אמר את זה, באתי לגני, בגלל שכל קרבנות העולם כאשר עולים, כלם עולים לתוך גן עדן בתחלה, סוד כנסת ישראל. וכיצד? בראשונה ובהתחלת הקרבן, בשעה שאדם מודה על חטאיו, ושחיתותו וזריקת דמו על המזבח.

עתה יש להסתכל, איך אותו רוחות קדושות נהנות מזה, ומה טעם של קרבן בהמה, והרי יותר היה ראוי לאדם לשפר אותה הרוח ולשוב בתשובה, ומה הטעם של שחיתות הבהמה ולשרפה באש המזבח?

אלא סוד הוא, משום שיש בהמה שרובצת על אלה הרים, ואלף הרים אוכלת בכל יום, וכלם נקראים (תהלים ט) בהמות בהרי אלה. ועל זה למדנו שיש בהמה שאוכלת בהמה. וממה נפשנו? מאש. ואת כלם לוחכת אותם אותה בהמה בלחיקה אחת. זהו שכתוב (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אל קנא. וכל מי הורדן שנתמלא בשש שנים, היא שותה אותם בגמיעה אחת. זהו שכתוב (איוב מ) יבטח כי גלים ירדו אל פיהו.

סוד הדבר, החמורה של כל אלו, עקר ויסוד לאלו הבהמות שלמטה, משום שהרוח מתפשטת מהן (שרוחות הבהמות מתפשטות מהן) למטה, ומצטירת אותה הרוח למטה בבהמות. וכאשר חטא האדם מביא בהמה לקרבן, ואותה הרוח של בהמה זו עולה וחוזרת למקומה, ומתפשטת אותה הרוח בכלם. וכל אלו מסוג זה מתקרבים ובאים ונהנים מאותו חלב ודם שהיה לבוש של רוח זו, שהרי מצד שלהם היתה (בגלל) אותה הרוח (שלהם). וכלם נהנו ונזונו ונעשו סגורים על אותו האדם. ונכנס דרך הושר, כמו שנתבאר. ומשום זה הקרבן מן הבהמה.

אמר רבי שמעון, ברוך בני להקדוש ברוך הוא, עליך נאמר (משלי כג) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך. ישמח אביך - שלמעלה. ואמך - זו כנסת ישראל. ותגל יולדתך - זו בתו של רבי פנחס של גאון החסיד. אלעזר בני, אמר, זה קרבן בהמה, קרבן העוף מהו שכתוב (ויקרא א) ואם מן העוף עלה קרבנו? אמר לו, לא ראיתי, אבל הסתכלתי מדבר זה של הבהמה, דבר של עופות. ולא אחר, ולא אמר, משום שלא ראיתי, ועד כאן לא שמעתי.

אמר לו, אלעזר, יפה אמרת. אבל סוד הקרבנות סתרים רבים שם, ולא נמסרו לגלות חוץ מצדיקי אמת, שסוד של אדונים לא נכסה מהם. סתרי הקרבנות זהו סוד לאותם כלים (חיות) הקדושים. ארבע דמיות חקוקות בפסא, וזהו פסא ופרנס של המלך הקדוש: פני שור, פני נשר, פני אריה, פני אדם. פני אדם שכולל לכלם. וכל הפנים מסתכלים אלו באלו, ונכללים אלו באלו, ומהם מתפשטים לכמה צדדים ורובבות למעלה ולמטה, שאין להם שעור ומגן וחשבון.

מפני השור מתפשטת לבהמות רוח ממנו לארבעה מינים, ונכללים באחד. ואלו הם: פרים, וכבשים, ועתודים, ועזים. והם עומדים לקרבן. ומשום שמהם היו, אלו חילות קדושים שמתפשטים מאותו פני שור, מתקרבים ליסוד שלהם, ונהנים מאותו יסוד ומלבוש שלהם. ואם לא שהיו להם יסודות של עולם הזה, לא היו נקרבים שם.

כדגמת שיש נחת לשכינה הקדושה מרוחות הצדיקים, ומתקרבת לקבל רוח של אותו צדיק ונהנית ממנו, משום שממנה היתה אותה רוח - כך אלו נהנים מצד היסוד שלהם, ונהנים מאותו הלבוש שמתקרבים אליו, (שהרי) רוח המלבוש (כך) אלו נהנים מאותו הלבוש שמתקרבים שמצד היסוד שלהם, שהרי חלב ודם מלבוש של רוח שלהם היתה, ומשום זה נהנים מהם.

פני נשר מתפשט לעופות רוח ממנו. ונשר בשני צדדים הוא. יסוד זה (בראשית א) ועוף ועופף, שתי רוחות. ומשום זה מתפשט ויורד (ונשר בשני צדדים הוא, גמין ושמאל. יסוד זה (שם) ועוף ועופף, ומשום זה שתי רוחות מתפשטות ממנו ויורדות) מגמין ומשמאל קרבן העוף.

מכל הצד הטהור לא מקריבים אלא יונה ותורים, שהם נאמנים לבני זוגם מכל שאר העופות. והם נרדפים ולא רודפים, ונאמנים זה לזה, הנקבה לבן זוגה, ועל זה הקרבן מהם. ויורדות ומתקרבות אלו הרוחות הקדושות, ונהנות מיסוד ועקר שלהם.

ואם תאמר, איך מתפשט ממעט של יונה זו או מתור זה לכמה צדדים וחילות שאין להם שעור? או מן בהמה אחת אף כך? בא ראה, גר אחד דק דולק, ומתמלא ממנו כל העולם. עוד, עץ קטן מדליק לגדול.

עד כאן קרבן משני צדדים שחקוקים בפסא. ועתה יש לשאל, ארבע דמיות הן שחקוקות בפסא. מה טעם אין קרבנות משני צדדים אחרים? אלא ודאי מכלם יש קרבן. אריה חקוק בפסא, ובשעה שיקרבן שלם, אריה יורד ועולה באש, ואוכל ונהנה משם. אדם חקוק בפסא, אדם עקר הכל, ומקריב

שם רוחו ונשמתו. והאדם העליון נהנה מהאדם התחתון, וכל מין מתקרב למינו ונהנה ממנו משלו  
ממש ומהיסוד שלו.

ואם תאמר, והרי אריה שאין לו יסוד למטה באותו קרבו - אריה כלול בכלם, שהרי לימין הוא,  
ומשום זה אוכל בכלם, וכל השאר לא אוכלים (ממנו) ממנו, משום שימין הוא. הרי כל ארבע הדמיות  
החוקיות בפסא נקראות לקרבו, ומשום זה הוא קרבו שלם. וכאשר נהנים מעקר ויסוד שלהם, אז  
נחת רוח להדליק נרות העליונים.

כנהנים ולוים וישראלים נותנים (הם) יסוד ושרש לאלו המדרגות העליונות שלהם. וכל מדרגה  
נותנת ליסודה ארבע דמיות של הפסא בראשונה, כמו שאמרנו מין כנגד מינו, ומתקרבים אלו  
בראשונה מין למינו. פני השור, כלם פנים שמתפשטים לאותם מינים כמו שאמרנו, כלם מתקרבים  
לשרש וליסוד שלהם. פני נשר, כמו שאמרנו. פני אריה, כמו שאמרנו. פני אדם, שמקריב רוחו ונשמתו  
מתקרב אצל האדם העליון.

כהן שמיוחד שם הקדוש, נקרב לגבי הכהן העליון. אותו שנכנס לבית קדש הקדשים. ונקרב זה,  
ומדליק בתקונו בהארת הפנים (של האותיות) לקראת הכהן שלמטה. לויים שמנגנים בשמחה, אותו צד  
שלהם שמח ומאיר פנים. ישראל שמקריב, (שעומדים) על הקרבות בתפלה, שהרי תפלה על הכל  
היתה. התעורר לעמתם ישראל סבא (העליון), סתים (חטם) הקדוש, ומאיר פנים.

כל מין למינו, וכל דבור אחר יסוד שלו הולך, ומעוררות מדרגות תחתונות למדרגות עליונות, ואף  
על גב שכלם מתעוררות, ומתעוררות מדרגות שחוקיות בפסא לגבי מדרגות של הארץ, יסוד שלהן. והן  
מדרגות עליונות שנסתרות, כלן מתעוררות ומתקרבות לסעודה, ומתעודות. אבל אין רשות לאחת מהן  
לאכל, לא למדרגות עליונות ולא למדרגות תחתונות, ולקנות שום הנאה, ולא להושיט ידה לקרבו, עד  
שהמלך העליון אוכל ונותן להן רשות.

ואחר שנותן להן רשות, כל אחת ואחת נהנית ואוכלת (כמו שצריך). וזהו שכתוב (שיר השירים ה)  
ארייתי מורי עם בשמי - אלו הן מדרגות עליונות. מורי עם בשמי, אוכלים ונהנים כמו שצריך. (זו זרוע  
ימין בדרך שמאל). אכלתי יערי עם דבשי - זה יעקב ברחל, זו אכילה כמו שצריך. שתייתי ייני עם חלבי -  
זו זרוע שמאל בדרך ימין. הרי כלן מדרגות (קרבות) עליונות שנהנה מהן המלך הקדוש בראשונה, וזו  
האכילה שלו ונהנהה שלו. עד כאן אכילת המלך העליון בראשונה.

מכאן ולהלאה נתן רשות לארבע דמיות שחוקיות בפסא, ולכל אותם שמתפשטים ממנו, להנות  
ולאכל. זהו שכתוב אכלו רעים שתי ושכרו דודים. אכלו רעים - אלו הן ארבע דמיות כמו שאמרנו. שתי  
ושכרו דודים - כל אותם שמתפשטים מהן, וכלם אוכלים ומתפשטים ונהנים כמו שראוי, ומאירים  
הפנים, והעולמות כלם בשמחה. וכל אחד ואחד, בין מדרגות עליונות ובין מדרגות תחתונות, בשרש  
שלהם מתקרבים ונהנים. זהו סוד וסתר הקרבו כמו שראוי.

באו רבי אלעזר ורבי אבא ושאר החברים והשתטחו לפניו. אמר רבי אבא, אם לא נמסרה התורה  
בחר סיני, אלא שהיה אומר הקדוש ברוך הוא, הרי בן יוחאי הוא התורה והסתרים שלי - די לעולם.  
אוי באשר תסתלק מן העולם. מי גאיר אורות התורה. הכל יחשף מאותו יום. שהרי עד שביא מלך  
המשיח לא יהיה דור כדור זה שרבי שמעון נמצא בתוכו.

אמר רבי שמעון, על סוד זה אסור לו לבן אדם לטעם כלום עד שיאכל המלך העליון. ומה הוא?  
תפלה. תפלה של בן אדם, כדגמת זה בתחלה מזמנים לדמיות שחוקיות בפסא על אותן הבריות  
שמתפשטות רוחות שלהן על עופות ובהמות לקרבו, בריות שהריח שלהן יסוד בעולם הזה מהן, וזהו  
(תהלים קד) מה רבו מעשיך ה', שהרי בריות שראויות להקריב, רוח שלהן מתפשטת עליהן, ארבע  
דמיות מזמנות על קרבות אלו. וזהו שאנו אומרים, והאופנים וחיית הקדש, וכל אותם חילות אחרים  
שמתפשטים מהם.

ולבסוף הכהן הגדול שהוא מיוחד את השם הקדוש, וזהו שאומרים אהבת עולם אהבתנו וכו'.  
והיחיד שמיוחד, זהו (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ולבסוף הלויים שמתעוררים לנגון, זהו  
(שם יא) והיה אם שמע וגו', השמרו לכם פן יפתה וגו'. זה נגון הלויים, כדי להסתיר סתר (לעורר צד) זה  
בקרבו זה. ואחר כך ישראל, זה אמת ויציב ונכון, ישראל סבא שעומד על הקרבו, (קרבו עליון אלו  
המדרגות) שהיא עשר מדרגות עליונות פנימיות של הכל, עומדות על השלחן.

אבל אין רשות לאחד מהם לאכל ולהושיט ידו לקרבו עד שהמלך העליון אוכל. וזהו ג' ראשונות  
וג' אחרונות. כיון שהוא אכל, נתן רשות לארבע דמיות, ולכל אותם הצדדים שנפרדים מהן, לאכל.

ואז אדם, שהוא דמות שפוללת את כל שאר הדמיות, יורד ונופל על פניו, ומוסר עצמו ורוחו לגבי  
האדם העליון שעומד על אותן הדמיות, שכולל כל הדמיות, לעורר אותו עליו כמו שראוי, וזהו שנאמר  
(תהלים כה) אליך ה' נפשי אשא, לעורר (שלש) דמיות אחרות וכל אלו שמתפשטים מהן. (תהלה לדוד)

וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם קמה) יִבְיָעוּ. יִרְגְּנוּ. יֹאמְרוּ. יִדְבְּרוּ. וְכֵלָם אוֹכְלִים וְנִהְיִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שְׂרָאוֹי לוֹ.  
מִכָּאן וְלִהְלָאָה יֹאמֵר אָדָם צְרוֹת שְׁלוֹ בּוֹ (שָׁל לְבוֹ), זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם כ) יַעֲקֹב ה' בְּיוֹם צָרָה. (צָרָה)  
כְּעֶבְרָה שְׂיוֹשֶׁבֶת בְּצָרָה, כְּדִי לְהַפִּיךְ אֶת כָּלָם לִהְיוֹת סִיגוּרִים עַל הָאָדָם. וְעַל זֶה כָּתוֹב (תהלים קמד) אֲשֶׁר־  
הָעַם שְׁכָכָה לוֹ וְגו'.

רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָה הוֹלֵךְ לְטַבְרִיָּה. פָּגַע בּוֹ אֲלִיָּהוּ, אָמַר לוֹ, שְׁלוֹם עָלֶיךָ מוֹרִי. אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּמָה  
עוֹסֵק הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרַקִּיעַ? אָמַר לוֹ, בְּקַרְבָּנוֹת עוֹסֵק, וְאוֹמֵר דְּבָרִים חֲדָשִׁים מִשְׁמַךְ. אֲשֶׁר־יִדְּ! וּבָאֵתִי  
לְהַקְדִּים לָךְ שְׁלוֹם, וְדָבַר אֶחָד רוֹצֶה אֲנִי לְשַׁאֵל מִמֶּךָ לְהַסְכִּים; בִּישִׁיבָה שֶׁל הַרְקִיעַ שְׁאֵלוֹ שְׁאֵלוֹת:  
הָעוֹלָם הֵבֵא אֵין בּוֹ אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, וְהָרִי כְּתוֹב (שִׁיר הַשִּׁירִים ה) בָּאֵתִי לִגְנִי אַחֲתִי כָּלָה וְגו', אֲכַלְתִּי יַעֲרִי  
עִם דְּבָשִׁי וְגו'. מִי שְׁאֵין בּוֹ אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה, הוּא אוֹמֵר אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יִינִי עִם חֲלָבִי?!

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מָה הִשִּׁיב לָהֶם? אָמַר לוֹ, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָרִי בִּר  
יוֹחָאִי יֹאמֵר, וּבָאֵתִי לְשַׁאֵל מִמֶּךָ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּמָה חֲבִיבוֹת חֲבִיב הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל,  
וּמִרְבּוֹי הָאֲהָבָה שְׁאוּהָב אוֹתָהּ, שֶׁנָּה מַעֲשִׂיו מִמָּה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה. שְׁאֵף עַל גֵּב שְׁאֵין דָּרְכּוֹ בְּאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה -  
בְּגִלְל הָאֲהָבָה אֶכֶל וְשִׁתָּה. הוֹאִיל וּבָא אֲצִלָּה, עֲשֶׂה רְצוֹנָה. כָּלָה נִכְנָסֵת לַחֲפָה וְרוֹצֶה לְאָכֵל, אֵין זֶה דִּין  
שִׁיאֲכֵל חֲתָנָה עִמָּה אֵף עַל גֵּב שְׁאֵין דָּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת כָּךְ?! זֶהוּ שְׁכָתוֹב בָּאֵתִי לִגְנִי אַחֲתִי כָּלָה. הוֹאִיל וּבָאֵתִי  
אֲצִלָּה וְלַעֲלוֹת עִמָּה לַחֲפָה, אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי וְגו'.

וְלִמְדֵנוּ מִדּוֹד, שֶׁהַזְמִין לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשֶׁנָּה מַעֲשִׂיו מִמָּה שֶׁדָּרְכּוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,  
וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָבֵל וְעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ. זָמַן לְמַלְכָּה וְהַמְלָכָה עִמּוֹ - זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים קלב) קוֹמָה ה'  
לְמִנוּחֶתָּךְ אֵתָה וְאַרְוֹן עֲדָךְ. מַלְכָּה וּמְלָכָה כְּאֶחָד, כְּדִי שֶׁלֹּא לְהַפְרִיד אוֹתָם, שֶׁנָּה כָּלִים וְשֶׁנָּה מַעֲשִׂים שֶׁל  
הַמַּלְכָּה.

זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) כְּהִנִּיךְ יִלְבָּשׁוּ צֶדֶק וְחִסְדֶּיךָ יִרְגְּנוּ בַּעֲבוּר דָּוִד וְגו'. כְּהִנִּיךְ יִלְבָּשׁוּ צֶדֶק?! לֹאִיךְ צִרִיךְ  
לְכַתֵּב! שֶׁהָרִי צֶדֶק מִצַּד הַלּוֹיִם הוּא. וְחִסְדֶּיךָ יִרְגְּנוּ?! לֹאִיךְ יִרְגְּנוּ צִרִיךְ לְכַתֵּב! שֶׁהָרִי רָנָה וְזִמְרָה הִיא  
בַּלּוֹיִם. וְהוּא שֶׁנָּה וְאָמַר כְּהִנִּיךְ וְחִסְדֶּיךָ, שֶׁהֵם מִצַּד הַיָּמִין.

אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, דָּוִד, אֵין דָּרְכִי כָךְ. אָמַר דָּוִד, בַּעֲבוּר דָּוִד עֲבַדְךָ אֵל תִּשָּׁב פְּנֵי מִשִּׁיחָךְ.  
תִּקּוֹן שְׁאֵין תִּקְנִיתִי, אֵל תִּשָּׁנָה אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ, דָּוִד, הוֹאִיל וְזִמְנָת אוֹתִי, יֵשׁ לִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ, וְלֹא רְצוֹנִי.  
וְלִמְדִים מִכָּאן דָּרְךְ הָעוֹלָם, שְׁמִי שְׁמוֹמֵן לְאַחֵר, אוֹתוֹ שְׁבֵא אֲצִלוֹ יֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ אֵף עַל גֵּב שְׁאֵין  
דָּרְכּוֹ בְּכָךְ.

כָּךְ (בְּרֵאשִׁית כח) וַיִּקַּח מֵאֲבִנֵי הַמָּקוֹם וְגו'. הוֹאִיל וּבָא חֲתָן אֲצִל הַכְּלָה, אֵף עַל גֵּב שְׁאֵין דָּרְכּוֹ  
לְשִׁכַּב אֲלָה בְּכָרִים וְכִסְתוֹת, וְהִיא נִתְּנָה לוֹ אֲבָנִים לְשִׁכַּב - הַכֹּל יִקְבֵּל בְּרָצוֹן הַלֵּב. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּשָּׁכַב  
בְּמָקוֹם הַהוּא, עַל אוֹתָם אֲבָנִים, אֵף עַל גֵּב שְׁאֵין דָּרְכּוֹ בְּכָךְ.

אֵף גַּם כָּאן, אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי - אֵף עַל גֵּב שְׁאֵין דָּרְכּוֹ בְּכָךְ, בְּגִלְל אֲהָבָה שֶׁל הַכְּלָה. וְעַם כָּל זֶה  
בְּבִיתָהּ שֶׁל הַכְּלָה, וְלֹא בְּמָקוֹם אַחֵר. בְּמָקוֹמוֹ לֹא אוֹכֵל וְלֹא שׁוֹתָה - בְּמָקוֹם שֶׁלָּה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה. זֶהוּ  
שְׁכָתוֹב בָּאֵתִי לִגְנִי. מִלְּאָכִים שֶׁשָּׁלַח הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם לֹא אֲכָלוּ וְלֹא שָׁתוּ בְּמָקוֹמָם - בְּשִׁבְל  
אַבְרָהָם אֲכָלוּ וְשָׁתוּ. אָמַר לוֹ, רַבִּי, חִיִּיךְ דָּבַר זֶה רָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹמֵר, וּמִשׁוֹם שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיק  
טוֹבָה לַעֲצֵמוֹ לִפְנֵי כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, הֵבִיא הַדְּבָר לְפָנֶיךָ. אֲשֶׁר־יִדְּ בְּעוֹלָם, שֶׁאֲדוֹנָךְ מִשְׁתַּבַּח בְּךָ לְמַעַלָּה, וְעָלֶיךָ  
כְּתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב כג) צִדִּיק מוֹשֵׁל יִרְאֵת אֱלֹהִים.

אֵת קִרְבְּנִי לַחֲמִי לֹאֲשִׁי וְגו' (במדבר כח). רַבִּי יוֹדָאִי אָמַר, בְּקִרְבִּי יֵשׁ עֶשֶׂן, וְיֵשׁ רִיחַ, וְיֵשׁ גִּיחוֹת. עֶשֶׂן  
- אֵלוֹ בְּעָלֵי הָרָגוֹ, שְׁנֵאֲמַר (דברים כט) כִּי אִזּוּ יַעֲשֶׂן אֵף ה'. אֵלוֹ נִהְיִים מִהָעֶשֶׂן, וְעֶשֶׂן רָגַז בַּחֲטָם הוּא. רִיחַ  
- אֵלוֹ שְׁנִקְרָאִים תַּפּוּחִים. אָמַר רַבִּי אֲבָא, כְּתוּבָתָם (שִׁיר הַשִּׁירִים ז) וְרִיחַ אֲפָךְ כְּתוּבָתָם.

אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר (במדבר כח). מָהוּ בַּבֶּקֶר? זֶה בֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם, שְׁנֵאֲמַר (בְּרֵאשִׁית כב)  
וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר. מִנֵּין לָנוּ שֶׁזֶה הַבֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִכָּאן, שְׁנֵאֲמַר (שם מד)  
הַבֶּקֶר אוֹר. בֶּקֶר אוֹר לֹא כְּתוּב, אֲלָה הַבֶּקֶר אוֹר, וְזֶה אוֹר רֵאשׁוֹן שֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֶׂה  
בְּרֵאשִׁית, וְעַל זֶה נֵאֱמָר תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר, בַּבֶּקֶר הַדּוֹעַ. וְכִנְיָד בֶּקֶר שֶׁל אַבְרָהָם מְקוּרִיבִים קִרְבִּי זֶה. קִרְבִּי שֶׁל  
בֵּין הָעָרְבִים זֶה יִצְחָק, וְכִנְיָד עָרֵב שֶׁל יִצְחָק נִקְרָב. מִנֵּין לָנוּ? שְׁנֵאֲמַר (בְּרֵאשִׁית כד) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ  
בְּשָׂדֶה לִפְנוֹת עָרֵב. וְעָרֵב הוּא שֶׁל יִצְחָק, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ.

רַעְיָא מְהִימָנָא

מִצּוֹה זֶה לְהַקְרִיב מִנְחָה בְּכָל יוֹם וְלְהַקְרִיב קִרְבִּי מוֹסֵף שֶׁבֶת. וְאַחֲרָיו לְסַדֵּר לַחֵם הַפָּנִים וּלְבִנְיָה,  
וְקִרְבִּי מוֹסֵף בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ. הַמְנוּרָה הַקְדוֹשָׁה, בְּכָל יוֹם צִרִיךְ לְשַׁלַּח דּוֹרוֹן לְמַלְכָּה בִּידֵי הַמְלָכָה. אִם הִיא  
בְּרִשׁוֹת בְּעָלָה, צִרִיךְ תּוֹסֶפֶת, כְּמוֹ מוֹסֵף בְּשֶׁבֶת וּבְרֵאשׁ חֲדָשׁ, וּמוֹסֵף שֶׁל כָּל יָמִים טוֹבִים.

שֶׁהִיא רְשׁוֹת הַיָּחִיד שְׁלוֹ, וְהַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי הוּא בְּעָלָה שֶׁל רְשׁוֹת זֶה. וַיַּעֲקֹב שֶׁתִּקּוֹן תַּפְלַת עֲרֻבִית,

הוא מדרגה שלו של העמוד האמצעי. בגלל זה בארוהו בעלי המשנה, תפלת ערבית רשות. שאף על גב שבגלות, הדומה לילה, ששולטים שם סמאל ונחש וכל הממנים של ההמונים שלו, ושכינה יורדת בגלות עם ישראל - היא נמצאת ברשות בעלה. זהו שכתוב (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן.

ומשום זה נאמר (בראשית כח) ויפגע במקום. אין פגיעה אלא פיוס, כמו (רות א) אל תפגע בי. כנסת ישראל מפיסת לו שלא יזוז ממנה, שהקדוש ברוך הוא הוא מקומו של עולם. איזה עולם? זו השכינה. תרגום עולם הוא עלמא, לשון נערה, כמו שנאמר (שמות ב) העלמה. ומה כתוב בו? (בראשית כח) וילך שם. התפיס עמה ללון שם בגלות עם השכינה. ואם תאמר שיעקב פיס אותה - נכון. ומשום שהיא בכל לילה, שהיא הגלות, ברשות בעלה, פרשו תפלת ערבית רשות. ופרוש אחר, הוא תבן לאכל לבהמות חמריית בקל וחמר. ירדו בעלי המשנה והשתטחו לפניו, ושמו בדבר זה, וקשרו אותה בכמה קשרים של סודות סתומים ועטרו אותה, והעלו אותה אצל החברים שנשארו שם.

אמר הרועה הנאמן, המנורה הקדושה, בגלל זה בשאר התפלות הוא חובה, כשטר חוב שעליו, לסמך אותה בצדיק חי העולמים, שבו כל הסומך גאלה לתפלה אינו נזק בכל אותו יום. ובמה נסמכת על יסוד? בזרוע זמין. זהו שכתוב (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר.

כאשר מגיע זמן תפלת מנחה, (אסתר ב) בערב היא באה. זהו שכתוב (בראשית ח) ותבא אליה היונה לעת ערב. משום שמנחה שלוחה היא לאדוני, (אדני צריך להיות) בגלות של עשו, (שם לב) והנה גם הוא אחרינו. ועוד לאדוני (אדוני לאדוני), זהו אדון כל הארץ, וזה צדיק, משם יוסף הצדיק, (דברים לג) בכור שורו הדר לו, שעתידי לצאת ממנו משיח בן אפרים. ובגללו נאמר (בראשית לו) והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי. ובצדיק נאמר, כל הכורע - כורע בבירוד.

אמר המנורה הקדושה, רועה נאמן, בד נאמר (שמות יג) ויקח משה את עצמות יוסף. משום שגוף וברית נחשבים כאחד. ומשום זה עליך נאמר, והנה קמה אלמתי וגם נצבה. שפך תפלה בעמידה. וכן כל הזקף - זוקף בשם. ובצדיק, כל הכורע - כורע בבירוד, וזהו ותשתחוין לאלמתי. שאתה אחוז בזמין ובשמאל, בגוף וברית. ואחר כך תעלה עליהם לבינה, לפתח בה חמשים שערים של חרות לישראל, לקיים (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. ומשום זה תפלת שחרית חובה, ותפלת ערבית רשות.

בערבית הוא ברפת השכיבנו, ששוכבת בין זרועי המלך בגלות. כאשר בא הבקר, פסח אחוז בו בזמין. אבל בזרוע שמאל של יצחק - חדש תשרי. (בראשית כד) ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת, מן הגלות. ומשום שלא יצאת מצד הדין, נעקב שכל את דיו, ושם שור בזמין, ארנה בשמאל. ומשום זה (תהלים קי) נאם ה' לאדוני שב לימיני - זה צדיק, כנגדו משיח בן יוסף. ואמר לו שב לימיני, זרוע של אברהם, בגלות של ישמעאל, עד אשית איביך הדום לרגליך.

באותו זמן תתעורר רוח תתה תוספת על ישראל. זהו שכתוב (יואל ג) אשפוך את רוחי על כל בשר. ויהיה מנוחה לישראל מאמות העולם, (אסתר ט) ונוח מאיביהם. כדגמת השבת, שנוספת באדם נפש יתרה בשבת ויש להם בה נחת - אם בנפש יתרה יש להם נחת, שהיא נקבה, כל שכן ברוח, שהוא זכר.

ותנאים ואמוראים, נפש יתרה לכל ישראל כאחד - אחת היא, אבל לכל אדם הוא כפי מעשיו. ולמדנו מקל וחמר של התשובה, שכל ישראל כאחד, בכל זמן שחוזרים כלם - מתקבלים. זהו שכתוב (דברים ד) בה' אלהינו בכל קראנו אליו. ששם ה' מכתר עליהם בכתרו, שהוא כתר עליון. וזוהי נשמה יתרה של ישראל בשבת וזמנים טובים. ומשום זה תקנו בכל יום לחתם בשם יהוה, שהוא חותם של כל הברכות של התפלות, ולא אומרים מוסף בלי כתר. ובשבת תקנו לומר במוסף, כתר יתנו לה' אלהינו.

אבל לכל אחד מישראל, כך יורדת לו נפש יתרה כפי מדרגתו. אם הוא חסיד - נותנים לו נפש יתרה ממדת חסד כפי מדרגתו; אם הוא גבור, ירא חסא - נותנים לו נפש יתרה ממדת הגבורה; ואם הוא איש תם - נותנים לו נפש יתרה ממדת אמת. ונפש יתרה זו מלכות, שהיא כלולה מעשר ספירות, וכפי מדה של בן אדם. אם נשיא ישראל, או חכם, או מבין בחכמה, או בתורה, שנאמר בו (משלי א) להבין משל ומליצה, או בנביאים, או בכתובים - כך נותנים לו נפש יתרה שנקראת כתר מלכות.

ואם חכם, כמו שבארנו, המחכים לכל אדם, שנאמר (תהלים קד) כלם בחכמה עשית - נותנים לו נפש יתרה משם. ואם הוא מבין דבר מתוך דבר בתורה - נותנים לו נפש יתרה מבניה. ואם הוא חכם בנביאים ובכתובים - נותנים לו נפש יתרה מנצח והוד. ואם הוא צדיק גמור ששומר אות ברית, אות שבת, אות זמנים טובים, אות תפלין - נותנים לו נפש יתרה מצדיק. ובכל מקום, נפש יתרה ממלכות.

ואם הוא אדם מכל מדות אלו - נותנים לו כתר בשם יהוה, פיהוה אלהינו בכל קראנו אליו. אין קדוש פיהוה. מעולם הזכר, שהוא תפארת, מלך מכתר בכתר עליון, שבה ימלך בשכינה, שהיא נפש

יתרה. וכתר נשמה יתרה, יהו"ה, ה, רוח, שנאמר (יואל ג) אשפוך את רוחי על כל בשר, והוא כלול עשר ספירות ממעלה למטה, כדגמת זה: י' חכמה. ה' בינה. ו' כולל שש ספירות מחסד עד יסוד. ה' מלכות. כ' מן פיהו אלהינו, כתר על ראשו. וזהו נשמה שנוספת ביום השבת.

ומשום שעלת העלות מפלא ומכסה בכתר זה, ומתפשט בשם יהוה בשבתות וימים טובים, אין שלטון לסמאל ולנחש ולכל הממנים שלו, ואין לו שלטון לגיהנם, נקבה רעה של סמאל, ולא למחנות שלו. כלם נסתרים מלפני מחנה המלך, כמו שישתתרו אמות עובדי כוכבים ומזלות של העולם כאשר יתגלה המשיח. זהו שכתוב (ישעיה ב) ובאו במערות צרים (שם ז) ובנקיקי הסלעים.

קמו תנאים ואמוראים ואמרו, רועה נאמן, אתה הוא ששקול לכל ישראל, ממלא מכל מדות טובות, ודאי בד שורה זה שנאמר בו (שמואל-א ב) אין קדוש פיהו אלהינו. אתה כתר על כל אחד ואחד מישראל, כי אין בלתך בו אדם שיהיה כתר עליך, לא נשיא, ולא חכם, ולא מבין, ולא חסיד, ולא גבור, ולא תם, ולא נביא, ולא צדיק, ולא מלך. אתה הוא בדמותו של הקדוש ברוך הוא, בן בדמות אביו, כמו ישראל שנאמר בהם (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. השלם מצוות של אדונך, שאין מצוות מאלו שלך שלא תעטר בו הקדוש ברוך הוא ושכינתו מעלה ומטה בכתר עליון בכל מדה ומדה.

פתח ואמר, תנאים ואמוראים, שפאשר היה קורא לכלם, לרבי שמעון בכלל עמהם בכל זמן, אמר להם, אני משבח לכם כפי נדיבות שלכם, שאתם בני נדיבים אברהם יצחק ויעקב. אין מי שיכול לשבח לכם אלא אדון העולם, שאפלו התורה כלה עד אין סוף בכם היא תלויה, כמו מה שנאמר בתורה, (איוב יא) ארצה מארץ מדה ורחבה מני ים. כך השבח שלכם. אבל יתקיים בכם מה שהתקיים בי, ששמחתי בכבודו של אהרן אחי, כמו שבארוהו, הלב ששמח בגדלת אחיו, ולבש אורים ותמים.

ותנאים ואמוראים, כל מוספים של שבתות וימים טובים, כל מוסף שאומרים בו כתר - מפאן נודעים. וכל תפלות של ישראל, ריחן כריח של (שיר השירים ג) מור ולבונה וכל אבקת ריחל, בשאר ימים. אבל בשבתות וימים טובים חשוב עליו מיני בשמים.

משום שבנימים טובים עולים מכל אבקת ריחל, שנאמר בו (בראשית לב) ויאבק איש עמו. שתפלה שהיא פגומה, נאבק עמה סמאל, להלחם עמה באותו פגם של עברה שבאותו אבק, שזה וזה עולה עד השמים.

אבק של יעקב, ללמד זכות על התפלה בכמה מחנות של חובות (זכיות) שהם (חללות) קבוצות ומחנות, שמתאספים עמו ללמד זכות עליה. והאבק במדרגה של סמאל עולה בכמה מחנות של חובות ללמד חובות עליה, וזו תפלת ערבית שנקראת סלם יעקב, שבה (בראשית כח) והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. אלו שמעלים חובות ומורידים זכיות תחתיהם, ואלו מעלים זכיות, ויורדים חובות תחתיהן, ומשפילים להם בכמה קרבות.

שהם בעלי מגנים במלחמתה של תורה, עד ששומעת המלחמה להרים הגבוהים, שהם אברהם יצחק ויעקב. זהו שכתוב (מיכה ו) שמעו הרים את ריב ה'. ריב התפלה, וריב התורה. וזה הקרב של תפלת ערבית שנמשך עד עלות השחר. שרבו גמליאל העמיד אותה עד עלות השחר, שתפלת ערבית זמנה כל הלילה, אלא שחכמים עשו גדר עד חצות.

ומשום זה נאמר ויאבק איש עמו עד עלות השחר. מהו השחר? תפלת ערבית, ששעורה עד בקר של אברהם, שהוא ארבע שעות. (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. בתחלת שעה ראשונה בסוף השחר, (שהוא) צח יעקב, ששם (תהלים כב) למנצח על אילת השחר, לקחת נקמה מסמאל, שנגע בירך שמאל של יעקב, שהוא הוד, שבו נאמר (איכה א) נתנני שממה כל היום דוה, הוד, מצד ההוד, אלף חמשי, נשאר בית המקדש חרב ויבש.

אמר רבי שמעון, זה הוד שלך, רועה נאמן, שבו אתה חרב מנבואתך משמאל, ומשום שאתה (ישעיה סג) מוליך לימין משה, שהוא נצח, ראש של השחר, ונאמר (משלי ה) אילת אהבים, לכן פתח דוד ואמר למנצח על אילת השחר, שבו גבא בעל נוצח הקרב. ומשום שנגח והוד הם שני מיני שחר, בארו במשנה מאימתי קורין את שמע בשחריו, ולא אמר בשחר, אלא בשחריו - לשון רבים, שנים.

ושני משיחים? תעוררו לגביהם - משיח בן דוד כנגד הנצח, ונקשר בבקר של אברהם, זהו שכתוב (תהלים טז) נעמות בימינך נצח. הוד קשור בגבורה, שבו משיח בן אפרים אחיו. אתה באמצע, שמדרגה שלך תפארת, שנקשר בד העמוד האמצעי. ויסוד חי העולמים במדרגה שלך. וחכמה בימין, כנאמר הרוצה להחכים - ידרים. ובינה לשמאל, הרוצה להעשיר - יצפין.

היא הקשת אצלה, וזהו לבוש השכינה, לבוש הצדיק, שנקרא ברית הקשת. והיא אות שבת, ואות יום טוב, ואות תפלין, ואות ברית מילה. ואמר הקדוש ברוך הוא, מי שאינו רשום באות זו, לא יפנס במראה זו בחדר זה. וזהו מטה, שהעמוד האמצעי מטה בו כלפי חסד לצדיקים גמורים לתת להם זכיות בשמונה עשרה ברכות התפלה. ומטה כלפי חובה לרשעים, לדון אותם בגבורה לדון כפי

מעשיהם. ובעמוד האמצעי מאריך על הבינוניים. וזוהי אות ש'.

שלשה גוני הקשת - אות ברית הקשת, בת יחידה, שבת המלכה. ויש לה שש מדרגות תחת שלטונה, שהם ששת ימי המעשה שכלולים במטטרון, ועליהם נאמר, (שמות כג) ששת ימים תעשה מעשיך. אבל בת יחידה היא שבת לה', העושה בה מלאכה יומת.

הנה נקרא בצרף אות ה' אחרונה, ומצד זה יה"ו לימין, שהיא ה' שלמות שלו. וכך לכל צד מששה צדדים: יהו, הוי, ויה, היו, והי. שהם שמונה עשרה אותיות שכלולות בצדיק חי העולמים. והיא רביעית ההין בכל צד.

והיא אות ה"א, מצד של שם המפרש, יו"ד ה"א נא"ו. יו"ד בחדס, ה"א בגבורה, נא"ו בתפארת. כששולט ה"ט"ל הזה, אסרו חכמים ארבעים מלאכות חסר אחת. ונקראות אבות מלאכות, על שם שהם כנגד אבות ששולט עליהם ט"ל, שהוא ארבעים חסר אחת.

ובאלו ארבעים מלאכות חסר אחת, הכה עשר מלקיות לאדם, ועשר לחנה, ועשר לנחש, ותשע לארץ. ומשום שט"ל שולט בשבת, שהיא אות ה', לכן אין לוקין בשבת. וזה ה"ט"ל אינו כמו ה"ט"ל של יום חל, מצד של עבד מטטרון, שהן ארבעים מלאכות חסר אחת: הזרע והחורש וכו'.

זקו וזקו, השכינה נקראת ארץ של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (ישעיה סו) והארץ הדם רגלי. מצד החסד נקראת מים, ומצד הגבורה נקראת אש, ומצד העמוד האמצעי - אויר. והיא ארץ, קרקע לכלם.

ומשום שנשמה יתרה מתפשטת בשכינה, שהיא שבת המלכה, שנאמר בה (תהלים קג) ומלכותו בכל משלה - משם היא נעשית מלכות, ששליטתה על הארץ ועל אילנות וזרעים (והרים ואבנים). ומשום שאילן החיים, שהיא נשמה יתרה בשבת, בה תולדות שלה - יש בה מנוחה לארץ, שהיא השכינה.

ומשום שהשכינה העליונה התפשטה בארץ, שנאמר עליה (במדבר יט) פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על, לכן אסור לחרש בשבת. וחרשה בשור, שנאמר (תהלים קכט) על גבי חרשו חרשים. והשכינה התחתונה היא פרה אדמה מצד הגבורה. תמימה - מצד החסד, שהיא מדרגה של אברהם, שנאמר בו (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים. אשר אין בה מום - מצד העמוד האמצעי. אשר לא עלה עליה על - מצד השכינה העליונה שהיא חרות הכל, במקום שהיא שולטת, (במדבר א) והזר הקרב יומת, אין רשות לצד האחר לשלט, לא שטן, ולא משחית, ולא מלאך המות, שהם מצד הגיהנם.

ומשום זה בימי החל אומרים ישראל, (תהלים עח) והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו וגו'. משום שבימי החל השכינה התחתונה מתלבשת באלו הקלפות של מיתה ודין. ובשבת מתפשטת מהם, בגלל שעץ החיים שהוא בן י"ה, יה"ו, מתחבר באות ה"א. בזמן שהוא מנוחה נמצאת לאות ה"א, וכל מה שהוא מתחתיה, ולא צריך לומר בה והוא רחום. ומי אלו (שתחתיה)? תחת י' ישראל. וכל מקום שישראל נמצאים, שמירה נמצאת ומנוחה.

ומשום זה אסור לחרש בארץ ולעשות בה גמות, שנעשה כאלו עשה פגם בארץ הקדושה, שהיא שכינה. ואסור להשתמש בפלים של הארץ בשבת, ואפילו לטלטל אבן ולא דבר, אלא כלי סתם, שהיה מנוחה להם בזכות השכינה שנקראת אבן, שכתוב בה (בראשית כח) והאבן הזאת אשר שמתי מצבה - בתפלה, עמידה היא לישראל, שבגללה יש להם קיום בעולם, ועליה נאמר (שם מט) משם רעה אבן ישראל. (זכריה ג) על אבן אחת שבעה עינים. (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים.

ומשום זה נאמר, (שמות לא) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם. צריך לשמר אותה בדרתם, שלא יצאו מרשות היחיד לרשות הרבים. וזהו שבארוהו בעלי המשנה, יציאות השבת שתיים שהן ארבע, הוצאה מרשות לרשות, והכנסה גם כן יציאה קורא לה. ואלו הם סמאל ונחש, צריכים ישראל לשמר עליהם שלא יכנסו לדינה של השכינה, שהיא רשות היחיד. מי רשות הרבים? חללה שפחה זונה נדה גויה, רשות של סמאל ונחש, ושבעים ממנים של העמים.

ובחבור הקדמון, אריתי מורי עם בשמי - זרוע ימין ביד שמאל. אכלתי יערי עם דבשי - יעקב ברחל. שתיתי ייני עם חלבי - זרוע שמאל ביד ימין. זרוע ימין ביד שמאל, הם חסד עם הוד. יעקב ברחל - העמוד האמצעי במלכות. זרוע שמאל ביד ימין - גבורה בגיח.

ומדוע שתי מדות שלו כד? אלא הסוד שנאמר כאן, דוד אמר כאן, (תהלים קלב) כהניך ילבשו צדק וחסידך ירגנו. ונאמר שם, ולויך צריך היה לו לומר! אמר הקדוש ברוך הוא, אין דרך לשנות מדותי, אלא אחר שהזמנתי אותי, יש לי לעשות רצונך. ומכאן למדנו, שבעל הבית שמזמין אפילו למלך, יש לו לעשות רצונו. ומשום זה בארוהו, כל מה שאומר לך בעל הבית עשה, חוץ מצא. ועם כל זה שסוד זה



יפה הוא, הרי כתוב (מלאכי ג) אני ה' לא שנית, ובכל הקרבנות לא כתוב בהם אלא ליהוה, ואיך יכול להיות שישנה מדרגות של שמו בקרבנות?

אלא, אריתי מורי - יוצר אור. עם בשמי - אהבת עולם. אכלתי יערי - שמע ישראל. עם דבשי - ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. שתיתי ייני - והיה אם שמע, עד ויאמר. עם חלבי - מן ויאמר עד אמת. אכלו רעים - ג' ראשונות, וג' אחרונות. שתו ושכרו דודים - שאר ברכות התפלה.

ובחבור הקדמון, סתר הקרבנות - פרים וכבשים ועתודים ועזים, הם ארבעה, פני שור, פני נשר וגו', שתי תורים או שני בני יונה. וצריך לפרש. אריה יורד לגבי שור, שהוא שמאל, לקשר חסד בגבורה. אדם יורד לגבי נשר, דרגה של יעקב. ומשום זה בארוהו בעלי המשנה, תאר פניו של יעקב היה תאר פניו של אדם הראשון. ומי גרם שיצלה ויקרא ישראל, שכתוב (בראשית לב) לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל יהיה שמך? שיהיה ישראל עקר להבדיל ביניהם. (ע"כ רעיא מהימנא).

ועשירית האיפה (במדבר כח), מדוע? אלא עשירית האיפה, כנגד כנסת ישראל, שהיא העשירית שבמדרגות, וצריכה להנתן בין שתי זרועות, והיא סלת הלחם, והיא לחם. ומשום שהיא לחם, לא הפקד על לחם של חמשת המינים, שהם חטה, וישעורה, ושיפון וכיו, ממנה של העולם. ולא שם ממנה עליהם, אלא הקדוש ברוך הוא לבדו.

ומשום זה מי שמוזלזל בלחם וזורק אותו בארץ, עניות רודפת אחריו. וממנה אחד הפקד על זה, והוא רודף אחריו לתת לו עניות, ולא יוצא מן העולם עד שיצטרף לבריות. ועליו כתוב, (איוב טו) נדד הוא ללחם איה. נדד הוא, וגלף מטלטל, וגולה ממקום למקום, ללחם איה הוא. ואין מי שישגיח עליו. זהו שכתוב איה מי שירחם עליו, משום שלא ימצא.

#### רעיא מהימנא

ובחבור הקדמון, אמר הרועה הנאמן, ומה מי שמוזלזל בפרורים של הלחם וזורק אותם במקום שלא צריך כד - כל שכן מי שמוזלזל בפרורים של המלח, שהם טפות הזרע, שזורק אותם בארץ, שנאמר בהם (בראשית ו) כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. או שזורק אותם בנדה, או בבת אל נכר, או בשפחה או בזונה. וכל שכן וכל שכן מי שמוזלזל בפרורים של הלחם של התורה, שהם קוצי האותיות ותגי האותיות, שנאמר עליהם, כל המשתמש בכתר - יחלף.

וכל שכן מי שמוסר סודות התורה, וסתר קבלה, וסודות מעשה בראשית, או סתרי האותיות של השם המפורש לאנשים שאינם הגונים, ששולט עליהם יצר הרע, אשה זונה, שנאמר עליה (משלי ו) כי בעד אשה זונה עד כפר לחם. ואין לחם אלא כ"ב אותיות התורה. ואין כפר אלא אפלו הלכה אחת. (ועוד רעיא מהימנא).

ובחבור הקדמון לא גלה סוד באותם פרורים אלא בדרך פשט, ולא נתן בהם שעור. אבל בארוהו בעלי המשנה, ששעור של פרורים כזית לפחות, כל שכן אם הם כביצה. שבעלי המשנה דקדקו עליהם, עד כזית עד כביצה לברך עליהם.

ודרך סוד, א"ח - הוא תשעה פרורים, שלשה לכל כוון, שלשה מן ארבעה - שנים עשר. ד' היא השלמות, להשלים בה עשרה. ולהשלים ארבעה, שהם יהוה. מהם עשרה? אלו יו"ד ה"א ו"א ו"ו ה"א. קוף של אות ד' מאחד, שעורה בכזית. י' מהו"ה, שעורה כביצה.

היא ד', שלמות המרכבה של אדם ושלמות של ארבע פנים של אדם. ומשום זה (במדבר ו) ושא יהוה פניו אליך. ובארוהו בעלי המשנה, והרי כתוב (דברים י) אשר לא ישא פנים. אלא אמר הקדוש ברוך הוא, ולא אמרתי להם (שם יא) ואכלת ושבעת? והם דקדקו עליהם, עד כזית או עד כביצה, ואיך לא אשא להם פנים? וחכמי המשנה והאמוראים, כל התלמוד שלהם על סודות התורה סדרו אותו.

קם הרועה הנאמן, והרים ידיו לפני הקדוש ברוך הוא ושכינתו, וכך אמר: קדשא בריך הוא, יהי רצון שלך לתת לנו מזון שלם, לתקן אצלך ואצל המלכה העליונה, עולם הבא, שנאמר עליו (תהלים כב) כי להי המלוכה ומושל בגוים. ולגבי המלכה השניה שנאמר בה פעם שניה, (עובדיה א) והיתה להי המלוכה. לתקן שלחן שלם מפל מעדנים ומפל מאכלים.

ואני מזמן עמך לכל בעלי המשנה, ולבעלי המקרא, ולבעלי התלמוד, וכל שכן לבעלי סודות התורה שלך, מלכה קדושה שלך, עליונה ותחתונה, והכל ברשות של עליון כל עליונים, אדון כל האדונים, מלך על כל המלכים של מעלה ומטה, שהוא יחיד בלי שני, ואין אותו ונקדה שמשותפת עמו, ולא שנוי גונים של אנשים. שהוא בעל כל המפתחות של סודות ההיות, ושמות וכנויים, וכל סודות הגנוזים של החכמה, שתפתח אותם פלם לכבודך, עליון על כל העלות. אני מתחנן לפניך שתפתח אותם לכבודך, שכבודך הוא מאבי ואמי שבשמים, ואב של כל ישראל ואם שלהם, שנאמר בה (משלי א) ואל תטש תורת אמוך, ועמך אין שתף של אם בעולם.

קם זמן שני ואמר, בעלי המשנה, נשמות ורוחות ונפשות שלכם, התעוררו כעת כלכם והעבירו שנה מכם, שהיא ודאי משנה, דרך פשט של עולם הזה. שאני לא עוררתי בכם אלא בסודות עליונים של העולם הבא, שאתם בהם (תהלים קכא) הנה לא ינום ולא יישן.

פתח ואמר, הרי בארוהו בעלי המשנה, בעל הבית בוצע ואורח מברך. ועוד בארוהו, צריך לדקדק בה' מן המוציא. ושתי ה' הן כנגד שתי הלחם. שתי כפרות של השבת. אות י' היא כביצה של כל אחד ואחד. ומיהו בעל הבית שבוצע? זו אות ו'.

בין כך הנה זקן הזקנים היה יורד אצלו ואמר, רועה נאמן, חזר בד, שהרי לחם הוא אות ו', שתי כפרות שלו, כמו שאמרת הן אותיות ה' ה'. ודאי אות ו' היא כנגד יעקב, ה' ה' כנגד לאה ורחל. י' כביצה לכל אחד.

אמר לו, זקן זקן, והרי בכמה מקומות בארוהו, שיעקב הוא בעל הבית, ויוסף אורח, שמדרגתו יסוד חי העולמים, כולל חיי ברכות התפלה, ומשום זה אמרו עליו, (משלי י) ברכות לראש צדיק. אמר לו, כך הוא, והכל אמת. כל סוד במקומו, מה שאני אמרתי ומה שאתה אמרת. אבל זה שבוצע את הלחם מיהו?

אמר לו, זקן, אתה בדמותו, וזה שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וזה אדם של המרכבה העליונה שהפנים שלו יהוה. ומשום זה ו' - לחם, שהן ה' ה'. ושעור שקבעו כזית וכביצה, הרי נתבאר כזית באיזה שם משערים, שהרי בארו חכמים שאין עושים מצוות חבילות, אף כאן לא נותנים שני שעורים באות י', להיות כזית וכביצה. אלא שתי אלפא ביתות הן, יש י' עליונה, ויש י' קטנה. י' מן יהוה - עליונה. י' מן אדני - קטנה. ואלו השתים, אחת כזית ואחת כביצה, בסוד זה השלוב יאחדנה י. בא הזקן ונשק לו.

בין כך קם המנורה הקדושה, פתח ואמר, ודאי כעת מתחברים (משלי ל) מה שמו ומה שם בנו. שמחו החברים ואמרו, אשריו מי שזוכה לאכל מהלחם הזה שנאמר בו (משלי ט) לכו לחמו בלחמי, ואשרי הנפש שנאמר בה (ויקרא כב) מלחם אביה תאכל. (שם) וכל זר לא יאכל בו. שהקדוש ברוך הוא בו נאמר, (מלאכי ב) הלא אב אחד לכלנו. והנפש שעוסקת בתורה - מלחם אביה תאכל.

ומי גרם לה שאוכלת מלחם אביה? משום שחזרה בתשובה ונאחזת (ומתחדשת) כנעוריה. וזהו שכתוב (ויקרא כב) ושבה אל בית אביה כנעוריה, כמו (איוב לג) [ו]ישוב לימי עלומיו. כמו האילן שקצצו אותו ומתחדש בשרשיו. וזהו סוד של מי שמת בלי זרע.

ועוד יש סוד אחר, שלבסוף יבוא בגלגול ויתחדש כמזמן קדמון. וזהו אלמנה וגרושה, שהתגרשה מגן עדן, ומשום זה נקראת גרושה, כמו (בראשית ג) ויגרש את האדם. ומה גרם לה? משום שזרע אין לה, שמת בלא בנים. ושבה אל בית אביה כנעוריה, ששבה בעולם הזה באותו זרע בן הזכר, וזהו ושבה אל בית אביה כנעוריה. ולבסוף שזכתה לזרע - מלחם אביה תאכל. וכל זר לא יאכל בו וגו'. (דברים כה) לא תהיה אשת המות החוצה - לאיש זר.

אמר הרועה הנאמן, הלל ושמאי, שאתם אחד מצד הרחמים ואחד מצד הדיון, שהם חסד וגבורה, מדרגות של אברהם ויצחק. ואתם מהנזע שלחם, האספו לכאן אתם ושמונים תלמידים שהיו לו להלל, ואף כך תלמידי בית שמאי, לסעודת המלך.

הרי בארתם, אתם והחברים שעמכם, בעלי הוראות, שבארתם אין הבוצע רשאי לאכל עד שינענו אמן בעלי הסעודה, ואין בעלי הסעודה רשאים לאכל עד שיאכל הבוצע. ודאי כאשר בוצע בעל הבית, ובוצע לאותם בעלי הסעודה, לא כלכם משער שעור אחד, שאין דרך אלו הבוצעים לבצע בשונה, שלפעמים נותן לזה כביצה, ולזה כזית.

וכאשר עונים אמן על ביצה זו, קדם שיאכל בעל הבית, מתחברים שני שעורים כאחד כזית וכביצה, שלוב יאחדנה י - אמן זה אינו על האכילה, אלא על הבציעה. לאחר שאלו השעורים מצטרפים באמן, יאכל בעל הבית. וזהו (שיר השירים ה) אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי. ואחר כך - אכלו רעים שתו ושכרו דודים. אכלו רעים - בעלי הסעודה. שיהיו הבנים בדמות אבותם.

הרי כאן לחם בשתי כפרות, ושעורו - כזית וכביצה. מהו לחם הפנים של שלחן המלך? אלא זה פרשוהו, שיש לו שתי עשרה פנים. ומהו? אלא הן ארבע פנים של ארזיה, ארבע פני שור, ארבע פני נשר. והם (במדבר ו) יברכך יהוה. יאר יהוה. ישא יהוה.

ומינו לנו שלחם הפנים הוא משלחן המלך? שכתוב (יחזקאל מא) וידבר אלי זה השלחן אשר לפני יהוה. ז"ה - גימטריא שתיים עשרה פנים. ואף כך, מי שיש לו, צריך לתקן ולסדר על שלחן ארבע כפרות בכל סעודה של שבת, לשלש סעודות - שתיים עשרה פנים.

ואם תאמר שאינם אלא שש מהתורה, משום לחם משנה - אלא לא נוכל להזכיר שש בלי חברו. ו' שש מלמעלה למטה, ושש מלמטה למעלה, כנגד שש מדרגות של הפסא העליון ושש מדרגות של

הפסא התחתון. שש בהסתר, ושש בגלוי. (דברים כט) הנסתר ליהוה אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם.

ולחמי תודה הם ארבעים חלות. עשרה ריקיקין, עשרה רבוכין, עשרה של חמץ, עשרה של מצה. הרי הם ארבעים. כנגד אות י' מן יהו"ה, ה' ד' פני אדם. י' מן יהו"ה, ה' ד' פני ארצה. י' מן יהו"ה, ה' ד' פני שור. י' מן יהו"ה, ה' ד' פני נשר. זהו תקון ראשון של שלחן המלך, שהם עשרה דברים שצריך אדם להנהיג בשלחן השבת.

אחד - לתקן שלחן כמי שאוכל לפני המלך. זהו שכתוב זה השלחן אשר לפני יהו"ה. שני - נטילת ידים עד שעור שגזרו חכמים, שהם חמשה קשרים שבהם ארבעה עשר פרקים. ואף כך ארבעה עשר פרקים הם של יד שמאל. והם שמונה ועשרים פרקים. כנגדם נאמר כ"ח יהו"ה, ה' שהם שמונה ועשרים אותיות של פסוק ראשון של מעשה בראשית, שנאמר בהם (במדבר יד) ועתה יגדל נא כח יהוה.

ועשר אצבעות רומזות לעשרה מאמרות של מעשה בראשית. ומשום זה בארו בעלי המשנה, מי שמזלזל בנטילת ידים, נעקר מן העולם. מדוע? משום שיש בהם סוד של עשרה מאמרות ושמונה ועשרים אותיות שבהם נברא העולם.

שלישי - כוס של ברכה שתקנו בו עשרה דברים: הדחה ושיטיפה. עטור. עטוף. חי. מלא. מקבילו בשתי ידי. ונותנו בזמין. ונותנו עיניו בו. ומגביהו מן הקרקע טפח. ומשגרו במתנה לאנשי ביתו.

ובדרך סוד, כוס (דברים לג) מלא ברכת ה'. כוס בגימטריא אלהיים, ומשם הנשמה, שהיא על שמו - כוס. זהו שכתוב (תהלים קטז) כוס ישועות אשא. מי נקרא ישועות? חמש אצבעות, שהן כנגד חמש ספירות של כוס, שהוא שם אלהים חיים שהבינה מתפשטת בהם לחמשים שיערים. ה' פעמים עשר, באות י', שהוא עשרה דברים שתקנו חכמים בכוס, שהוא אלהים חיים, חמש אותיות בחשבון ה'.

ובארו, בכוס שצריך הדחה ושיטיפה. הדחה מבחוץ, ושיטיפה מבפנים. וסוד הדבר - שיהא תוכו כבדו. מי שזכה לנשמה מכוס זה, להיות נשמה טהורה מבפנים ומבחוץ. וסוד הדבר - (ויקרא טז) וטהרו וקדשו. טהרה מבפנים, וקדשה מבחוץ. ומה כוס אין טהרתו וקדשתו מבפנים ומבחוץ בלי מים - אף כך הנשמה אין טהרתה וקדשתה מבפנים ומבחוץ בלי תורה. ומשום זה אמר רבן גמליאל, מי שאין תוכו כבדו לא יכנס לבית המדרש. בגלל שאין הוא מצד עץ החיים, אלא מעץ הדעת טוב ורע.

עטור - פירושו מעטרו בתלמידים. ודרך סוד - ה' היא כוס, מעטרו בתלמידים באות י', שהיא עטרה על ה'. עטוף - צריך לעטף ראשו בגלל שהשכינה על ראשו. שכן פירושו בעלי המשנה, אסור לתלמיד חכם להלך ד' אמות בגלוי הראש, משום (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו. כל שכן בברכה ובהזכרת שם הקדוש שאסור להיות בגלוי הראש.

שאות י' מן יהו"ה היא שהתעטפה באור, ונעשתה אור. (וזהו אור של ארץ ישראל מחכים) משום שאות י', שהיא חכמה, באור, וזהו אור שהתעטף בו כשברא את העולם. זהו שכתוב (תהלים קד) עטה אור כשלמה. וזהו (בראשית א) יהי אור - יהי אור. ופירושו בעלי סודות התורה, בטרם שנתהוה כל דבר, נתהוו ההוויות. ומשום זה נאמר יהי אור ויהי אור, שהיה מזמן קדמון.

חי - פירושו חי מן החבית. ודרך סוד - שכינה עליונה היא שמינית לספירות ממטה למעלה, ומשום זה נקראת אות ח', ונאמר בה (משלי כד) בחכמה יבנה בית. וזהו חבית: ח' ביטת. ומשום שהיא חיים, שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה, הינו משם הוא חי. וזהו יינה של תורה. מי שמשפיל בה נקרא חי. ועוד, צדיק חי, שהוא חי מן החבית.

זין יש ממנו שני גונים - לבן ואדם. זין גימטריא שבעים פנים. הרי ע"ב. וכנגד שני גונים של הזין, הוא זכור ושומר של שבת, ושבעים תבות של קדוש ויכליו - הרי ע"ב.

מלא - זהו שכתוב כוס (דברים לג) מלא ברכת ה'. ואף שהוא מלא מינה של תורה. אדם כך צריך להיות שלם, כמו שנאמר (בראשית כה) איש תם - גבר שלם, כמו (שם לג) ויבא יעקב שלם. כך צריך להיות נשמה שלמה, ולא יהיה בה פגם, שנאמר (ויקרא כא) שכל (איש) אשר בו מום לא יקרב. אף כך אותיות אלם עם י"ה - הוא אלהים, כחשבון כוס. (שם י"ה) הוא מלא, והכף אותיות אלם ותמצא מלא. מתיו כאשר יש שם אותיות י"ה. והינו (שמות יז) כי יד על כס י"ה. אדניי חשבוננו ו"ה. העמוד האמצעי מלא משניהם, ומשום זה שורה עליו אדם, שהוא שם מפרש.

מקבילו בשתי ידי - כמו התורה שהיתה בשני לוחות, חמשה דברות בלוח אחד כנגד חמש אצבעות של יד ימין, וחמשה בלוח שני כנגד חמש אצבעות של יד שמאל. ונתנו בזמין, כלומר ביד זמין. ומשום זה, שני לוחות אבנים בידו, ולא בידיו. וזהו שמעיד הפסוק, (דברים לג) מימינו אש דת למו.

נותנו עיניו בו - משום שכוס זה הוא כנגד ארץ ישראל, שנאמר בה (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה. ועינים של מעלה הם שבעים סנהדרין, ועליהם משה ואהרן. שתי עינים עליונות. אחת עין

ימיו, ואחת עין שמאל. והם ע"ב, כמנן "בין". וזהו סוד של נותן בכוס עינו.

ומגביהו מן הקרקע טפח - משום שאות ה' היא כוס, צריך להעלות אותה באות י', שהיא טפח, שבו נפתחת אות ה' בחמש אצבעות. ומשגרו לאנשי ביתו במתנה - משום שתתברך אשתו, שהיא נפש, שנאמר בה (במדבר יא) נפשנו יבשה אין כל. ומתברכת ועושה פרות. זהו שכתוב (בראשית א) תדשא הארץ דשא.

רביעי - להיות על השלחן דברי תורה, שלא יתקנים בו כדגמת עמי הארץ שנאמר עליהם (ישעיה כח) כי כל שלחנות מלאו קיא צאה. אבל בסודות התורה פרשוהו, הרוצה להעשיר - יצפין, ויתן שלחן לצפון. הרי שלחן לשמאל, שהוא דין, צריך לקשר בו הימין, שהוא התורה, שנתנה מחסד, שהוא רחמים, ימין ה'.

חמישי - פרשוהו בעלי המשנה, שצריך להאריך על השלחן בגלל עניים. וסוד הדבר - בגלל הצדקה נאריך ימיו, שלא יתקצרו. כמו התורה שהיא אריכות ימים בשני עולמות, בעולם הזה ובעולם הבא לנשמות - אף כך הצדקה היא אריכות ימים לגוף בשני עולמות. זהו שכתוב (דברים ל) כי הוא חניף וארך ימים. כי הוא חניף - בעולם הזה. וארך ימים - בעולם הבא. שעולם הבא לגוף לתחית המתים, שאחר שיקום לא ימות. וכמו שהעולם הבא יהיה עומד, כך העולם הזה יהיה עומד.

ששי - שלא יהא גרגרן ובלען על שלחנו של המלך, כמו עשו שאמר (בראשית כה) הלעיטני, דרך הלעטה, אלא דרך טחינה. אף כך מי שמוציא דבורים של תפלה או תורה מפיו, צריך להוציא אותם בדרך טחינה - שלמים, ולא בהלעטה - חסרים. ולא עוד, אלא בגלל סכנה שמא יקדים קנה לו שט.

שביעי - מים אחרונים. ופרשוהו, מים ראשונים מצוה, ואחרונים חובה, ואמצעיים רשות. מים ראשונים צריך להגביה האצבעות כדי שלא יחזרו משקים ויטמאו את הידים. ויש מהחכמים שאמרו, שאחרונים משום מלח סדומית, שלא יסמא את העינים. אפלו כך הוציא אותם מחובה. וסותרים הדברים את אלו שאמרו עליהם חובה, ואין דרך ארץ לסתר דברי הגאונים, (מאלו שאמרו עליהם) אלא שנאמר עליהם, (דברים יז) על פי התורה אשר יורוך.

ולא עוד, אלא שאמרו עליהם שלש קדשות. זהו שכתוב (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדשים. והתקדשתם - אלו מים ראשונים. והייתם קדשים - אלו מים אחרונים. כי קדוש - זה שמן ערב. אני ה' - זו ברכה. ואמצעיים, בין גבינה לבשר, ומשום זה והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ה'. אשרי העם שאדונם ישם אותם אצלו.

אף כך והתקדשתם - בשעת תשמיש. מים ראשונים שאורע אדם - מצוה. אחרונים, של הנקבה - חובה. ואמצעיים - הרי רומז, וכגבינה תקפיאני. זהו שכתוב (איוב י) הלא כחלב תתיבני וכגבינה תקפיאני. וזהו שבא הרמז בין גבינה לבשר, שנאמר בו (איוב י) עור ובשר תלבישני.

שמני - לשלשה צריך כוס. מדוע? בינה היא השלישית מעשר ספירות, ממעלה למטה. ומשום זה פחות משלשה לא צריך כוס (ד"א). לשלשה צריך כוס. ובא ברמז - קדשה לך ישלשו. ולא עוד, אלא שהתורה לא יורדת פחות משלשה - כהנים, לויים, וישראלים. תורה, גביאים, וכתובים. בחדש השלישי, ביום השלישי. וזו בינה, וה"ו. ובגללה נאמר, שלש משמרות הוי"ו הלילה. מלכות, אות ה' רביעית, עליה נאמר, ארבע משמרות הוי"ו הלילה. ואות ש' של שלשה ענפים כנגד שלש משמרות. ואות של ארבע פנים כנגד ארבע משמרות.

תשיעי - כוס של ברכה, רביעית הלג. ושעור שלו לעמת אות ה', רביעית של שם יהו"ה. עשירי - בעשרה אומר נברך לאלהינו. ושכינה תחתונה היא רביעית ועשירית. רביעית לשם יהוה. עשירית לעשר ספירות, שהן יו"ד ה"א וא"ו ה"א. וכמה צריך אדם לשמר עצמו שלא לזרק דברים אלו במקום שלא צריך כמו מי שזרק לחם. כל שכן מי שזרק לחם של התורה החוצה משלחנו, שהיא השכינה, שנאמר בה (יחזקאל מא) זה השלחן אשר לפני ה'. (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר

ובחבור הקדמון, שלשה הם שגורמים רעה לעצמם - שנים בעולם הזה, ואחד בעולם אחר. ואלו הם: מי שמקלל עצמו, שלמדנו, ממנה אחד מפקד לפני האדם, ובשעה שמקלל עצמו אותו האדם, ממנה זה, ושבעים אחרים שממנים תחתיו, נוטלים אותו דבור ואומרים אמן, ומעלים אותה למעלה ודינים אותה, והוא רודף אחריו עד שעושה אותו ומשלם לו אותו דבור.

מי לנו גדול ממושה, שאמר (שמות לב) ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, ואמר לצרף, ואף על גב שהקדוש ברוך הוא עשה רצונו, עם כל זה לא נצול מענש, והרי נתבאר שלא נזכר בפרשת ואתה תצוה, ונמחה משם. והרי פרשוהו. מי לנו גדול מדוד המלך שאמר (תהלים לט) אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי. מהו בעוד רשע לנגדי? הממנה ההוא המפקד על

זה, ולוקח הדבור ההוא לקלקל לו לאדם.

ואחד מי שזרק לחם או פרוורים של לחם בקרקע ועושה בו זלזול, כמו שנתבאר. אלו השנים בעולם הזה. ואחד בעולם ההוא - מי שמדליק נר במוצאי שבת טרם מגיעים ישראל לקדשא דסדרא, משום שמחלל שבת, וגורם לאש של הגיהנם לדלק טרם הגיע זמנו.

מקום אחד יש בגיהנם לאותם שמחללים שבת. כיון שהוא הדליק נר טרם הגיע זמנו, יש ממנה אחד בגיהנם במוצאי שבת, ומבעיר בראשונה לאותו מקום ואומר: זה מקום של פלוני. וכל חיבי הגיהנם מסייעים להבעיר את אותו מקום. אותו ממנה קורא ואומר: (ישעיה כב) הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר ועטף עטה. חיבי הגיהנם אומרים: (שם) כדור אל ארץ רחבת ידים שמה תמות וגו'. משום שהוא גרם להם להשרף טרם הגיע זמנם. הרי לנו שלשה שגורמים רע לעצמם, כמו שנתבאר.

#### רעיא מהימנא

ויחלם והנה סלם (בראשית כח) - זו התפלה. מצב ארצה, שמתפללים בני אדם אותה בארץ, שהיא השכינה, ומגיעה לשמים, שהוא הקדוש ברוך הוא, שנאמר (מלכים-א ח) ואתה תשמע השמים. וסוד הדבר - (תהלים ח) ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים.

ובזמן שמודיע להם הקדוש ברוך הוא, השכינה שעולה באותה תפלה, מיד - (בראשית כח) והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו, באותו אדם. כלם פותחים בפניהם לעמת השכינה באותה תפלה. זהו שכתוב (יחזקאל א) ופניהם וכפיהם פרדות מלמעלה. וזהו עלים - שכינה על כפיהם. וירדים בו, מהו בו? בהקדוש ברוך הוא.

והקדוש ברוך הוא יורד עליהם לעמת השכינה, ומתנחל הקדוש ברוך הוא בו באותה תפלה. שהשכינה היא מצוה כלולה משם הו"ה, והו"ה היא חיה שלו, ומצוה בלא מחשבה אין לה עליה.

ומחשבה היא אדם - שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, תפארת, מצוה, היא מלכות כלולה מארבע חיות של המרכבה כלולה מארבע אותיות, היא נקבה שלו, פנים שלו, פנים של רחמים. בגללה נאמר, (שמות לג) אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה.

ומצד הצדיק נקרא אחריו, חיה כלולה שמונה עשרה חליות, שהן מאחוריו של האדם לעמת שמונה עשר נענועים של הלולב שדומה לשדרה, שבו שמונה עשרה חליות, שהוא אחר למעשה בראשית, וקדם למחשבה, שנאמר בה, ישראל עלה במחשבה. מה שאין כן באדם, שעץ הדעת טוב ורע שהוא אחר למעשה, וקדם לפרענות.

קמו תנאים ואמוראים ואמרו, רועה נאמן, יתקיים בד זה הפסוק, (ישעיה סב) אל תתנו דמי לו. שהרי עליונים ותחתונים מקננים בצלם שלך. מחנות של הקדוש ברוך הוא שהם משיבה של מעלה, ומחנות של המלכה שהם משיבה של מטה, עליך נאמר (בראשית כח) והנה מלאכי אלהים וגו'. בד עולים מחנות של השכינה בתפלה שלך, וירדים מחנות של הקדוש ברוך הוא להקדוש ברוך הוא אצל השכינה בכמה שירים ונגונים בתפלה. ואתה הוא הקרוב של הקדוש ברוך הוא בתפלה שלך, שהיא קרבו של הקדוש ברוך הוא ושכינתו.

בפרשת (במדבר כח) צו את בני ישראל, את קרבני לחמי, שתקנו בעלי המשנה קרבנות בתפלה מצד הימין, ששם איש חסד - כהן. ותקנו אמירת הזמירות שהם שיר הלויים אחריהם - מצד הגבוהה. והוד, דרגה של דוד המלך, נקשר בשמאל. ואחר, שדרגתו נצ"ח, נקשר בחסד. זהו שכתוב (תהלים טו) נעמות בימיןך נצח.

אחר כך יחיד בפסוק שמע ישראל, וכולל ברכה וקדשה, שהוא קדוש קדוש קדוש, ובכך מצד הימין. זהו שכתוב (במדבר ו) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל.

וקדשה מצד הלויים, העמוד האמצעי, קשור ימין ושמאל, והוא קשר של תפלין של ראש שהיא אמה עליונה, תפלין על ראשו, כמו שפרשוה בעלי המשנה בתפלין של אדון העולם מה כתוב בהן. והוא קשר של תפלין של יד, שהיא שכינה תחתונה, וזהו שפרשוה בעלי המשנה, הראהו למשה קשר של תפלין. ש של תפלין משה, כלול משלשה ענפים של האבות למעלה, שתקנו שלש תפלות שהן סימן שמי, שהיא שחרית מנחה ערבית, מ"ה שלך - תפלות השבת, שנאמר בה (בראשית א) וירדו בדגת הים ובעוף השמים וגו'.

ואתה כולל מרכבה תחתונה של אהרן דוד ושלמה ואדם הראשון למעלה, ובת זוגו למטה, אם כל חיי, שהוא צדיק חי העולמים. ומשום זה אהרן, אף על גב שהוא ימין, פרושוהו חכמים בו, אהרן שושבין של המלכה.

עקב הוא כלול משלשה אבות, שבו רוכב אדם הראשון, שלא לחנם פרושוהו בעלי המשנה, יפיו של

יעקב כִּפְּיוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן.

אָמַר הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, רוּעָה נֶאֱמָן, רוּעָה אֲנִי שֶׁכָּפַל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת שְׁמֹךְ וְאָמַר מִשָּׁה מִשָּׁה, לְכָלל אוֹתָךְ בְּמִרְכָּבָה הַעֲלִינָה וּבְמִרְכָּבָה הַתַּחְתּוֹנָה, לְכָלל בְּךָ אֶת אָדָם הָרָאוּשׁוֹן מִצַּד הָאֲבוֹת, וְלְכָלל בְּךָ אֶת חַיָּה מִצַּד אַהֲרֹן דָּוִד וְשְׁלֹמֹה. לָמָּה לֹא כָּפַל שֵׁם יַעֲקֹב בְּךָ?

אָמַר לוֹ הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁקָּרָא לוֹ יַעֲקֹב וַיִּשְׂרָאֵל. יַעֲקֹב לָשׁוֹן עֵקֶב, כְּלוּמַר נִקְבָּה, שְׁנֵאמַר עֵקֶבוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאוּשׁוֹן הִיָּה מִכְּהָה גִּלְגַּל חֲמָה. וְנִקְרָא יִשְׂרָאֵל, שֶׁשֵּׁם רֹאשׁ הַזָּכֵר, רֹאשׁ לְנִקְבָּה, כְּלוּמַר הָעֵקֶב. וְזֶהוּ שְׁאֵמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַחֵשׁ, (בְּרֹאשִׁית ג) הוּא יְשׁוּפֵךְ רֹאשׁ וְאַתָּה תְּשׁוּפֵנּוּ עֵקֶב. וְזֶה גֵרֵם שְׂכִינָה בְּגִלּוֹת, שְׁנֵאמַר בָּהּ (מִשְׁלִי כב) יַעֲקֹב עֲנֶה יִרְאֵת ה'.

שְׂמַח רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְשְׂמַחֵנוּ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה וְאֶמְרוּ, פֶּה שֶׁל הַשְּׂכִינָה, סִינִי, מִי יָכוֹל לַעֲמֹד (לִפְנֵי) פִּיד, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ מְדַבְּרִים בּוֹ, וְשִׁשִּׁים רְבּוּא שֶׁל יְשִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה וְשִׁשִּׁים רְבּוּא שֶׁל יְשִׁיבָה שֶׁל מִטָּה מְדַבְּרִים בּוֹ עַל פִּיד. וְעָלִיד נֶאֱמַר וְהָיָה מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדּוּ בּוֹ.

דָּבָר אַחֵר וְהֵנָּה סֵלֶם - פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאֶמְרוּ, סִינִי זֶה סֵלֶם, וְהוּא קַל, וְסוּד הַדָּבָר - (יִשְׁעִיָּה יט) הֵנָּה ה' רֹכֵב עַל עֵיב קָיִל. עֵיב - יוֹיִד הִי' וַיִּי' הִי'. וְעוֹד עֵיב - י', יִיָּה, יִהִי, וְהִי' ה'. קָיִל - יוֹיִד, יוֹיִד הִי', יוֹיִד הִי' וַיִּי' הִי'. אוֹתִיּוֹת רֹאשׁוֹנוֹת עוֹלוֹת לְשִׁבְעִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, וְאוֹתֵנוּ תּוֹלְדוֹת שֶׁלָּהֶן עוֹלוֹת קָיִל. עֵיב קָיִל עוֹלִים מֵאֲתִים וּשְׁנַיִם, כְּחֻשְׁבוֹן בִּי"ר. וְאַתָּה הוּא רוּעָה נֶאֱמָן, עָלִיד נֶאֱמַר (תְּהִלִּים ב) נִשְׁקוּ בְּר. וְאַתָּה רַב לְמִטָּה, רַבֵּן שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, רַבֵּן שֶׁל מִלֵּאכֵי הַשָּׁרֵת, בּוֹ לְמַעֲלָה, בּוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ.

נֶאֱמַר אֲצֵל דָּוִד, (שְׁמוּאֵל-ב יב) גַּם ה' הָעֵבִיר חֲטָאתָךְ לֹא תָמוּת. בְּזֶה הֵגַם הַתַּכְפָּר דָּוִד. וְזֶהוּ שְׁעוֹר שֶׁל חֲלָה, שֶׁלֵּשׁ וְאַרְבָּעִים בִּיצִים וְתוֹסֶפֶת חֲמֵשׁ בִּיצָה, רְמוּז בְּנֵאמַר (וִיקְרָא ה) וְחִמִּישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו.

אֲשֶׁרִי הַתַּפְּלָה שֶׁנִּצָּאָה מִפִּיד, כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יָרַד עַל הַר סִינִי וְנֶאֱמַר בּוֹ (דְּבָרִים כט) כִּי אֲשֶׁר יִשְׁנֶה פֶה וְגו'. בְּךָ בּוֹ (כָּאֲשֶׁר) אַתָּה תִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יֹאסֹף עֲלֵינוּ וְתַחְתּוֹנִים וְכָל אוֹתָן נִשְׁמוֹת שֶׁהֵיוּ וְכָל הַעֲתִידִים לְהִיּוֹת וְכָל מַחֲנוֹת הַמִּלֵּאכִים וְיָרַד בְּצֵלֶם שֶׁלָּךְ לְקַבֵּל הַתַּפְּלָה שֶׁלָּךְ וְהַתּוֹרָה שֶׁלָּךְ. מִשּׁוּם שֶׁמִּחְשְׁבָה שֶׁלָּךְ לִיחַד לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ בְּכָל מַחֲנוֹת שְׁלוֹ לְמַעֲלָה וּמִטָּה בְּתוֹרָתָךְ וּבִתְפִלָּתָךְ.

הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִחְשְׁבָה טוֹבָה מִצְרָפָה לְמַעֲשֶׂה. וְכִמוֹ שֶׁהוּא אָמַר אֲנִכִּי, וְכֵלֶם אֶמְרוּ (שְׁמוֹת כד) נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע - בְּךָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֶׂה לְכָל מַחֲנוֹת שְׁלוֹ שְׂכֵלֶם שֶׁתִּקּוּ וְשְׁמַעוּ לְדְבוּרְךָ, מִשּׁוּם שֶׁרְצוֹנְךָ בָּהֶם לִיחַד לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ בְּכָל מַחֲנוֹת שְׁלוֹ.

וְכָל מֶה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבְטִיחַ לַעֲשׂוֹת לָךְ כְּמֶה טוֹבוֹת שֶׁאֵין לָהֶן סוֹף, כֵּלֶם אֶמְרוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר, (תְּהִלִּים קג) בָּרְכוּ ה' מִלֵּאכֵי גִבּוֹרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַם בְּקוֹל דְּבָרוֹ, וְהַתַּחֲזֹק בְּךָ. שֶׁהָרִי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ וְכָל מַחֲנוֹת שְׁלוֹ הַסִּפִּימוֹ לַעֲשׂוֹת כָּל רְצוֹנְךָ וְיִתֵּר, מֶה שֶׁהוּא כְּתוּב עַל יָדְךָ, וְלֹא נָפַל דְּבָר קָטָן מִכְּתִיבַת יָדְךָ שֶׁלֹּא הִתְקַיֵּם.

אֲשֶׁרִי הָאָדָם שֶׁאֲדוּנוֹ חוֹשֵׁב אוֹתוֹ כְּגוֹפּוֹ וְעוֹשֶׂה לוֹ כְּבוֹד כְּצוּרָתוֹ לְהִיּוֹת לוֹקֵחַ דְּבָרִים שֶׁל פִּיו בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה כְּדְבָרָיו בְּהַר סִינִי. וְאֵין אֶחָד שֶׁפֶתַח פִּיו לְקַטְרֵג לוֹ אֶלָּא כֵּלֶם, עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, בְּהַסְפָּמָה אַחַת וּבְרָצוֹן אֶחָד.

#### רַעֲיָא מַהִּימָנָא

דָּבָר אַחֵר (בְּרֹאשִׁית כח) וַיַּחֲלֶם וְהֵנָּה סֵלֶם, רוּעָה נֶאֱמָן, מֶה לִּי עוֹלָה עַל כָּל הָאוֹתִיּוֹת, בְּךָ אַתָּה עֲתִיד לְהַתְעַלּוֹת עַל כָּל הַבְּרִיּוֹת, מִשּׁוּם שֶׁעָלָה לְשֵׁם שֶׁל יוֹיִד הִי' וַיִּי' הִי', שְׁבוּ שְׁלֹשׁ י' י' י', שֶׁחֻשְׁבוֹנָן שְׁלֹשִׁים. שְׁבַה־תַּחֲלָה הִיָּת בִּשְׁם יוֹיִד הִי' וַיִּי' הִי', שֶׁהוּא יֵאֵא, בִּי"ג מְדוּת שֶׁל רַחֲמִים שֶׁהֵן גִּימְטְרִיָּא אֶחָד. כָּעֵת תִּתְעַלָּה בָּאֵל, שֶׁהוּא אוֹתִיּוֹת יֵאֵא. שְׁשִׁנִּי שְׁמוֹת הֵם עֲדִים הֵלֵא אֵל אֶחָד בְּרָאָנוּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מִלֵּאכִי ב) הֵלֵא אֵב אֶחָד לְכָלְנוּ הֵלֵא אֵל אֶחָד בְּרָאָנוּ.

וּבְשִׁלֵּשׁ יוֹדִין אֵלוֹ יִתְקַיֵּם בְּךָ, (יִשְׁעִיָּה נב) יְרוּם וְנִשְׂא וְגִבָּה מֵאֹד בִּשְׁם מִי"ה. שֶׁכָּךְ עוֹלָה מֵאִ"ד לְחֻשְׁבוֹן אֲד"ס. וּבְהַפְּוֹד אוֹתִיּוֹת - מֵאֹד הוּא אָדָם. יְרוּם - בְּאַרְבַּע פָּנִים שֶׁל אֲרִיָּה, שֶׁהֵם (בְּמִדְבָּר ו) וּבְרָכָךְ יְהוֹ"ה. וְנִשְׂא - בְּאַרְבַּע פָּנֵי שׁוֹר, שֶׁהֵם יִשְׂא יְהוֹ"ה, בְּשִׁמְאֵל. וְגִבָּה מֵאֹד - יֵאֵר יְהוֹ"ה, ה' בְּאַמְצָעִיתוֹ. וְזֶה שֵׁם יוֹד הִי' וְאוֹ הִי', יִשְׂא יְהוֹ"ה ה' פָּנָיו אֵלָיְךָ וְיִשֶּׁם לָךְ שְׁלוֹם. רַבִּיעִי - יְהוֹ"ה, ה' וְשְׁמוֹ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם.

מִצַּד הַיָּמִין נִקְרָאת אֲבֹן. וְכִמְהָ אֲבָנִים לַחוֹת יְקָרוֹת נִמְצְאוּ מִמֶּנָּה, שֶׁמִּמֶּנָּה מִי הַתּוֹרָה יוֹצֵאִים. וּבְגִלְגַּל נֶאֱמַר, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לְתַלְמִידָיו: כְּשֶׁתִּגְיַעוּ לְאַבְנֵי שֵׁשׁ טָהוֹר אֵל תֵּאֲמְרוּ מִיָּם מִיָּם, שְׁמָא תִּסְתַּבְּנוּ בְּנִפְשָׁכֶם. אֵל תֵּאֲמְרוּ שֶׁהֵם מִיָּם, מִיָּם מִמֶּשׁ, מִשּׁוּם (תְּהִלִּים קא) דְּבָר שֶׁקָּרִים לֹא יִכּוֹן לִנְגֹד עֵינֵי. שֶׁאֵלוֹ הַמִּיָּם זֶה הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר בָּהּ (מִשְׁלִי ו) וְתוֹרָה אֹר. וּמִשּׁוּם שֶׁזֶה הָאֹר נוֹבֵעַ בְּמִקּוֹר הַמִּיָּם (יִשְׁעִיָּה

(נח) אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ מִיָּמָיו, נִקְרָא מַיִם.

וּמִצַּד הַשְּׂמָאל, זֶה הָאֵבֶן שֶׁהָיָא אוֹת י' - נִקְרָאת גַּחְלֹת. וּמִשָּׁם עָשָׂר סְפִירוֹת, כְּשֶׁלֶהֲבֵת קְשׁוּרָה בְּגַחְלֹת. וַיֵּשׁ לָהּ אַרְבָּעָה גֻּנִיִּם, (עֲשָׂרָה) וְהֵם: יוֹד הָא וְאוּ הָא. יְהוָה ה'. וְהָיָא יוֹד הַגְּדוּלָּה בְּיָמָיו, יוֹד הַחֲזָקָה בְּשִׂמְעָאֵל, הַעֲמוּד הָאֲמָצְעִי, מִשָּׁם הָיָא יוֹד רָמָה, כְּלוּלָה מֵאַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם גֻּנִיִּם.

וּמִשּׁוּם שֶׁהָיָא מִצַּד הַיָּמִין - אֵבֶן. וּמִצַּד הַשְּׂמָאל - גַּחְלֹת. בְּה לֹקַח הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְמָה מִיִּשְׁמַעְעָל וְאַדּוּם, שֶׁהֵם אֲשֵׁים נִכְרִיִּים וַיִּמִּים הַיִּזְדוּנִים. וְהַמְמָנִים שֶׁלָּהֶם - סְמָאֵל וְנַחֲשׁ. סְמָאֵל אֵשׁ הַגִּיהֶנֶם, מְמָנָה עַל הָאֵמָה שֶׁל עֵשָׂו. נַחֲשׁ מְמָנָה עַל הָאֵמָה שֶׁל יִשְׁמַעְעָל, וְהוּא רַחֵב הַמְמָנָה עַל הַמַּיִם.

בַּיָּמִין אֲבָרְהָם, שֶׁדִּרְגָתוֹ חֲסֵד, נוֹטֵל נִקְמָה מִיִּשְׁמַעְעָל וּמִהַמְמָנָה שֶׁלוֹ. וּבִשְׂמָאל יִצְחָק, שֶׁדִּרְגָתוֹ פֶּחַד, נוֹטֵל נִקְמָה מֵעֵשָׂו וּמִהַמְמָנָה שֶׁלוֹ. בְּשְׁנֵי מִשְׁיָחִים, שֶׁהֵם אֶחָד מִיָּמִין - מִשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד, וְאֶחָד מִשְׂמָאל - מִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף. וּבִדְרָגָתוֹ שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהָיָא כְּנֻדָּה, בְּסוּד שֶׁל (בְּרַאשִׁית מֵח) שֶׁכַּל אֶת דָּוִד (כִּי מִנְשָׁה הַבְּכוֹר). אֲרִיָּה לְשִׂמְעָאֵל. שׁוֹר לְיָמִין, שֶׁל יִשְׁמַעְעָל. בְּגִלְל שִׁיחוּדָה גִּלְה בַּעֲשׂוֹ, נִמְצָא יָמִין הַקְדוּשָׁה עִם הַשְּׂמָאל שֶׁל עֵשָׂו. וּשְׂמָאל הַקְדוּשָׁה עִם יָמִין טְמָאָה שֶׁל יִשְׁמַעְעָל, (שֵׁם מֵט) עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה, רוּעָה נֶאֱמָר, בְּדִרְגָּה שֶׁל תִּפְאָרֶת יִשְׂרָאֵל, נוֹטֵל נִקְמָה מֵעֵרֶב רַב.

בְּשֵׁלֶשׁ דִּרְגוֹת אֱלֹהֵי יִפְקֹד (יִצְחָק) כְּהֵנִים לוֹ: וַיִּשְׂרָאֵלִים מִן הַגְּלוּת, וּבָהֶן יִשָּׁח נִקְמָה מֵעֵשָׂו וּיִשְׁמַעְעָל וְעֵרֶב רַב. כְּדִגְמָא שֶׁל עֵרֶב רַב מֵעֵרֶבִים בַּעֲשׂוֹ וּיִשְׁמַעְעָל, כִּד יִצְחָק מֵעֵרֶב בְּאַבְרָהָם וְיִצְחָק, עֵרֶב שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְכִד מִתְעַרֵּב שִׁילָה עִם מִשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד וּמִשִּׁיחַ בֶּן יוֹסֵף, וְתִהְיֶה שִׁלְשֻׁלָּת שֶׁל שְׁנֵיהֶם כְּאוֹתוֹ זָמָן שֶׁרָאָה בְּלַעַם בְּבוֹאָתוֹ, שֶׁכִּד מִתְקַשְּׂרִים שְׁנֵי מִשְׁיָחִים בְּרוּעָה הַנֶּאֱמָר בְּשִׁלְשָׁה אַבוֹת בְּגִלְלוֹת הָאֲחֵרוֹנָה.

פֶּתַח וְאָמַר, (בַּמִּדְבָּר כג) לֹא הִבִּיט אֶן בַּיִצְחָק וְלֹא רָאָה עֵמֶל בְּיִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהָיו עֲמוֹ וְתִרְעוּת מִלֶּךְ בּוֹ. וְהִכָּל לִקְנִים הַפְּסוּק (יִשְׁעִיָּה נד) וּבְרַחֲמִים גְּדֻלִּים אֶקְבָּצֵה. בְּאוֹתוֹ זָמָן נִשְׁפְּרוֹת הַקְּלָפוֹת שֶׁהָיוּ מְסוּבָבוֹת לְשִׁכְיָנָה. מִיָּד מִתְגַּלִּית אֵבֶן אַחַת מִשְׁלֹשׁ אֲבָנִים, שֶׁהֵן סְגוּלָּתָא, שֶׁעֲלִיהֶן נֶאֱמָר (יִחִזְקָאֵל א) וַיְהִי בְּשִׁלְשִׁים שָׁנָה, וְהָיוּ יִי. בְּרַבִּיעִי - אֵבֶן רַבִּיעִית. בְּחִמְשָׁה לַחֲדָשׁ - אֵבֶן חֲמִישִׁית. כְּנֻדָּה וְיִשָּׁח דָּוִד (שְׂמוּאֵל-א יז) חֲמִשָּׁה חֲלָקִי אֲבָנִים מִן הַנֶּחֱל. וְאֵלֵּי לַעֲמֹתָם חֲמֵשׁ תְּבוּת, שֶׁהֵן: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה ה' אֱלֹהֵינוּ יְהוָה ה'.

וְאֵנִי בְּתוֹךְ הַגְּלוּת (יִחִזְקָאֵל א) - זֶה שִׁכְיָנָה, בְּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶחָד. אוֹת ו' בְּתוֹסֶפֶת וְאֵנִי - הוּא נֶהָר, צַדִּיק חֵי הַעוֹלָמִים. (בְּרַאשִׁית ב) וְנֶהָר יֹצֵא מַעַדָּן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן. מֵהוּ עֵדֶן? זֶה בִּינָה. נֶהָר שְׁיוּצָא מִמֶּנָּה זֶה ו', בֶּן יִיָּה, דִּרְגָּה שֶׁל הַרוּעָה הַנֶּאֱמָר, וְהַרוּעָה הַנֶּאֱמָר יוֹצֵא מֵאֵמָה הַעֲלִיוֹנָה, וּמִתְפַּשֵּׁט בְּשֵׁשׁ סְפִירוֹת עַד צַדִּיק, וּמִמֶּנּוּ מִשְׁקָה לְגֹן (שֶׁל עֵדֶן), שֶׁהָיָא הַשְׁכִּינָה.

מֵהוּ כְּבֹר? כ' - כְּתֹר. ב' - בִּינָה. ר' - רֵאשִׁית חֲכָמָה. כְּתֹר בְּיָמִין, חֲכָמָה בְּשִׂמְעָאֵל, בִּינָה בְּאַמְצָע. רַבָּב לְעִלְיוֹן, לְעֵלֶת הַעֲלִוֹת. עָשָׂר הַסְפִּירוֹת כְּלָן נִכְלָלוּ בְּנֶהָר, שֶׁהוּא מִתְפַּשֵּׁט עַד צַדִּיק שֶׁנִּקְרָא כָּל, כּוֹלֵל הַכָּל. וּבְגִלְלוֹ פְּרִשׁוּהוּ (דְּנִיאֵל ד) אֵילָן גְּדוֹל וְתִקְיָה, וּמִזֹּן לְכֵלֶם בּוֹ. מִמֶּנּוּ תְלוּי הַכָּל. כְּאֶשֶׁר רָאָה הַשְׁכִּינָה מִתּוֹךְ הַקְּלָפוֹת, רָאָה עֲמָה עָשָׂר סְפִירוֹת. (ע"כ רַעִיָא מֵהִימָנָא).

זֶהֱר

סֵלֶת לְמִנְחָה, לְהַעֲלוֹת לְזֹאת הַסֵּלֶת לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיוֹן לְמִנְחָה בֵּין שְׁתֵּי זְרוּעוֹת.

רַעִיָא מֵהִימָנָא

בְּחִבּוּר הַקְדָּמוֹן, אֲמַר הַרוּעָה הַנֶּאֱמָר, מִכָּאן נוֹדַע אֵלֵינוּ דְּבָרִים סְתוּמִים הֵם, וְצָרִיד לְפַתֵּחַ אוֹתָם לְפָנֵי הַחֲבָרִים. אֲבָרְהָם וְיִצְחָק שֶׁתִּקְנוּ תְּפִלָּת שְׁחִרִית וּמִנְחָה, נֶאֱמָר עֲלֵיהֶם, (יִשְׁעִיָּה מֵח) אֵף יְדֵי יִסְדָּה אֶרֶץ - זֶה יִצְחָק. וְיִמִּינִי טַפְחָה שְׁמִים - זֶה אֲבָרְהָם. שֶׁהִדְרָגוֹת שֶׁלָּהֶם חֲסֵד וּפֶחַד, שֶׁנֶּאֱמָר עֲלֵיהֶם (שֵׁם סב) נִשְׁבַּע ה' בַּיָּמִינוּ וּבְזִרְעֵנוּ עִזּוֹ. אֵלֵינוּ שְׁתֵּי זְרוּעוֹת הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא יְהוָה ה', הַעֲמוּד הָאֲמָצְעִי. הַסֵּלֶת שֶׁלוֹ זֶה הַשְׁכִּינָה הַתְּחִתוֹנָה, הָאוֹר שֶׁלוֹ, סֵלֶת נִקְיָה מִצִּדּוֹ בְּלִי פָגָם שֶׁל חֲשָׁד וּבְלִי תַעֲרֵבֶת חֲשָׁד כָּלֵל. שֶׁכִּד הֵם חֲשָׁד עִם אוֹר, כְּמוֹ דָּגָן בְּפָנֵי מוֹץ וְתֵבֶן.

וּבְחִטְטָאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִתְעַרְבִים חֲשָׁד וְאוֹר, וְכִמוֹ שֶׁאֲדָם דָּשׁ תְּבוּאָה וּלְבַסּוֹף הוּא בּוֹרֵר אוֹתָהּ בְּבוֹרֵר אֶכָּל מִתּוֹךְ פִּסְלָת - כִּד יִשְׂרָאֵל צָרִיד לַעֲשׂוֹת בְּרוּחָם כְּאֶשֶׁר מִתְעַרֵּב בָּהֶם חֲשָׁד. וְסוּד הַדְּבָר - (תְּהִלִּים נא) זָבַחִי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה וְגו'. שֶׁכִּד נִשְׁבָּר חֲשָׁד, שֶׁהוּא יִצָּר הָרַע, שֶׁמְכַסֶּה עַל הָרוּחַ כְּמוֹ מוֹץ שֶׁמְכַסֶּה עַל הַחֶסֶד, אוֹ כְּמוֹ עֵנָן שֶׁמְכַסֶּה עַל הַשֶּׁמֶשׁ וְלֹא מֵנִיחַ לוֹ לְהֵאִיר.

וּבְזָמָן שֶׁחֲשָׁד, שֶׁהוּא יִצָּר הָרַע, מְכַסֶּה עַל יִצָּר הַטוֹב, שֶׁהוּא אוֹר, הוּא כְּמִי שֶׁאֲסוּר בְּבֵית הָאֲסוּרִים שֶׁל יִצָּר הָרַע. וְאֵף כִּד, כְּאֶשֶׁר יִצָּר הַטוֹב הוּא אֲסוּר בְּרִשׁוֹת יִצָּר הָרַע, כִּד הֵם אֲסוּרִים חֲחִילִים שֶׁל יִצָּר הַטוֹב בְּרִשׁוֹת חֲחִילִים שֶׁל יִצָּר הָרַע. וּבְזָמָן שֶׁיִּשְׁבַּרְאָדָם רוּחוֹ בְּכָל אֵיבָרָיו לְפָנֵי יְהוָה ה', מֵה כְּתוּב? (יִשְׁעִיָּה מֵט) לֹאֲמַר לְאֲסוּרִים צֹאוּ וְלֹאֲשֶׁר בַּחֲשָׁד הִגְלוּ.

אֲבָל הַשְׁכִּינָה הִיא סֵלֶת נִקְיָה, שֶׁאֵין חֲשָׁד וְאֶפְלָה יָכוֹל לְהַתְעַרֵּב בָּהּ. הִיא כְּמוֹ גֶּפֶן שֶׁאֵינָה מְקַבֵּלֶת

הַרְכָּבָה מִמִּין אַחֵר שֶׁאֵינוֹ מִיָּנָה. וְזוֹ הַסֵּלֶת בֵּין זְרוּעוֹת הַמֶּלֶךְ הִיא יוֹשֶׁבֶת, בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית. (ע"כ רעיא מהימנא).

זֶהר

(ובחבור קדמון) בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית, בְּשֶׁמֶן - בְּאוֹתוֹ שֶׁמֶן שְׁנַמְשֵׁד וְיוֹצֵא מִלְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, יָפָה אִמְרַת. אֲבָל מִהוּ כְּתִית? אֵלֶּא סוּד עֲלִיוֹן הוּא. שְׁפִינֵן שֶׁהוּא שֶׁמֶן, מִהוּ כְּתִית? אֵלֶּא רִמְזוּ הוּא שֶׁהוּא רוֹמִזוּ לְשֹׁמֵשׁ בִּנְקָבָה, לְהַמְשִׁיךְ אֶצְלָה שֶׁמֶן כְּתִית כְּמוֹ שֶׁרְאוּי לָהּ, לֹא הִיָּתָה אֵלֶּא כְּתִית (אֵלֶּא סוּד עֲלִיוֹן הוּא, שֶׁהוּא רוֹמִזוּ לְהַמְשִׁיךְ אֶצְלָה שֶׁמֶן כְּתִית כְּמוֹ שֶׁרְאוּי לָהּ), לְהוֹצִיא מִזֵּיתִים, שֶׁהֵם אֲבָרֵי הַגּוֹי, וְלְהַמְשִׁיךְ אוֹתָהּ הַמְשָׁכָה מִלְמַעְלָה בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר. (לֹא הִיָּה אֵלֶּא כְּתִית).

וְהַצְדִּיק הוּא שְׁכּוֹתֵשׁ כְּתִישׁוֹת, וּמוֹצִיא מִכָּל אוֹתָם אֵיבָרִים עֲלִיוֹנִים, שֶׁהֵם זֵיתִים קְדוּשִׁים, שֶׁמֶן הַמְשָׁכָה, בְּתִשׁוּקָה שְׁלֵמָה לְגַבִּי הַנְּקָבָה. וְאִם לֹא יִכְתֹּשׁ, לֹא יֵצֵא אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶן, אֵלֶּא בְּלִי תִשׁוּקַת הָאֵיבָרִים. וְאוֹתוֹ שֶׁפַּע לֹא תִהְיֶה מִמֶּנּוּ הַנְּקָבָה, וְלֹא יִהְיֶה כְּמוֹ שֶׁרְאוּי עַד שֶׁתִּהְיֶה בְּלוּלָה מִמֶּנּוּ מִכָּל הָאֵיבָרִים. וְעַל זֶה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית, לְהַנּוֹת וְלִהְיוֹת נִזְוָנָה מִמֶּנּוּ.

רַעְיָא מִהֵימְנָא

אָמַר הַרוֹעֶה הַנָּאֵמָן, מְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, כְּמָה מְתוּקִים דְּבָרֶיךָ. וְדַאי נֶאֱמַר כָּאן בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית, וְנֶאֱמַר שֶׁם בְּתוֹרָה שְׁבַעלָּה, בְּלוּלָה בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּתַלְמוּד. וְעוֹד יֵשׁ סוּד שְׁנִי, בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית - וְדַאי אֵין הַתּוֹרָה הִיא בְּלוּלָה אֵלֶּא לְמִי שֶׁסּוֹבֵל כְּמָה וְסוּרִים בְּשִׁבְלָה, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁוּהָ בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה, שֶׁאֵין הַתּוֹרָה מְתַקְּיָמָה אֵלֶּא בְּמִי שֶׁמִּמִּית עֲצָמוֹ עָלֶיהָ. וְעוֹד אָמְרוּ, בְּזֶמֶן שֶׁאַתָּה מַכְתִּית רַגְלֶיךָ מִמְּדִינָה לְמְדִינָה, תִּזְכֶּה לְרֹאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה.

וְעוֹד בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית - זֶהוּ שְׁמִקִּים פֶּת בְּמַלְח תֹּאכַל (יחזקאל ד) וּמִים בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה. וְעוֹד בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית - זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה נג) וְהוּא מַחֲלֵל מִפְּשַׁעֲנֵי מִדְּבָר מַעֲזוֹנִיתִינוּ. וְעוֹד בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית - זֶה צְדִיק חֵי הַעוֹלָמִים שְׁמוּשֵׁד טְפוֹת קְדוּשׁוֹת, שֶׁהֵן פְּרוּרִים בְּזֵיתִים, מִהַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן, שֶׁהֵם עֲשָׂרוֹן אֶחָד כְּנֶגֶד י'. וְשְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים - י' י'. וְשִׁלְשָׁה עֲשָׂרֹנִים לְפָר - י' י' י'. וְהֵם - עֲשָׂרוֹן לְכַבֵּשׁ, וְשְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים לְאֵיל, וְשִׁלְשָׁה עֲשָׂרֹנִים לְפָר.

וְסוּד הַדָּבָר אָמְרוּ בְּתַעֲנִיּוֹת, אֵין טָפָה יוֹרֶדֶת מִלְמַעְלָה שֶׁאֵין עוֹלוֹת כְּנֶגְדָּה טָפִים. וְהֵם בְּסוּד זֶה: ׀ וְהִרְמִזוּ שְׁלֶחַן כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה מַחֲוִין. אֶחָד - מַח הַזִּכְרוֹן. שְׁנִי - מַח הַמַּחֲשָׁבָה. שְׁלִישִׁי - מַח הַדְּמִיוֹן. הַדְּמִיוֹן וְהַזִּכְרוֹן עוֹלִים מִן הַלֵּב. הַמַּחֲשָׁבָה יוֹרֶדֶת עַל הַלֵּב, וּמִקְבָּלִים אוֹתָהּ עֲלֵיהֶם כְּמֶלֶךְ, מִשּׁוּם שֶׁזֶה הָאָדָם, שֶׁהוּא מַחֲשָׁבָה, שְׂרוּכָב וְשׁוֹלֵט עַל חֵיהָ שְׁלִישִׁית, וְיוֹרֶדֶת עָלֶיהָ אֶצֶל שְׁתֵּי חַיּוֹת, וּפּוֹתְחִים כְּנִפְיָהֶם לְקַבֵּל אוֹתָהּ כְּמוֹ נְקוּד חוֹלָם עַל צִירֵי - נַעֲשֶׂה סְגוּלָתָא, וְזֶה כְּתִיר עֲלִיוֹן עַל חֲכָמָה וּבִינָה.

עֲשָׂרוֹן וְשְׁנֵי עֲשָׂרֹנִים רוֹמְזִים לְשִׁלְשׁ חַיּוֹת שֶׁל הַמַּרְכָּבָה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁהֵן: גְּדֻלָּה, גְּבוּרָה, תִּפְאָרֶת. שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרֹנִים רוֹמְזִים לְנֹצֶחַ, הוֹד, יְסוּד. מַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה. רְבִיעִית הַחֵין - זוֹ מַלְכוּת הַקְדוּשָׁה, ה' רְבִיעִית מִשֶּׁם יְהוָה, ה' שֶׁהוּא אֶרְבַּע פְּנֵי אָדָם. (ע"כ רעיא מהימנא). (ובחבור קדמון).

זֶהר

רְבִיעִית הַחֵין, רָגַל רְבִיעִית לְכַסָּא הָעֲלִיוֹן, וְהִיא עוֹלָה תָּמִיד אֶצְלוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם עַד מַחֲשָׁבָה עֲלִיוֹנָה שֶׁאֵין לָהּ סוֹף, וּמִשּׁוּם זֶה הָעוֹלָה בָּאָה עַל הַרְהוּר הַלֵּב.

רַעְיָא מִהֵימְנָא

וּבַחְבוּר הַקְדָּמוֹן אָמַר, רוֹעֶה נֶאֱמָן, אוֹתוֹ טַעַם שֶׁל זֶרְקָא הִיא אוֹת יו"ד, רְבִיעִית. אֵף כֵּן בַּחֲנִיָּה שְׁשִׁמָּה אָדָם, שֶׁאַרְבַּע פְּנִים שֶׁלָּהּ שֶׁהֵם יְהוָה, ה' מִקַּף שׁוֹפָר הוֹלֵךְ סְגוּלָתָא. שְׁלֹשׁ חַיּוֹת שֶׁהֵן שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים. (ע"כ רעיא מהימנא).

זֶהר

וּבַחְבוּר קְדָמוֹן, עוֹלָת תָּמִיד הִיא רָגַל רְבִיעִית לְכַסָּא הָעֲלִיוֹן. זוֹ עוֹלָה תָּמִיד בְּכָל יוֹם מֵאֵלוֹ הַיָּמִים שֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית. בְּשַׁבָּת - עַל אֶחָד שְׁנֵים, כְּדִי שִׁיתוּסֵף בָּהּ אוֹר וְשִׁלְמוֹת כְּמוֹ שֶׁרְאוּי, וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

רַעְיָא מִהֵימְנָא

אָמַר הַרוֹעֶה הַנָּאֵמָן, הַמַּלְכוּת בְּשֵׁשׁ סְפִירוֹת הִיא עוֹלָה תָּמִיד אֶצֶל אוֹת ו' שֶׁאַחֲזָהּ בָּהּ. בּוֹ י"ה, גְּנוּז בְּבִינָה. וּבְאֵילוֹ סְפִירוֹת מֵאֵלוֹ הַשֵּׁשׁ עוֹלָה אֶצְלוֹ? בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הַנִּקְרָא תִּפְאָרֶת. שְׁבָטִים הַשְּׁבַת נוֹסְפָת עֲמוֹ נֶפֶשׁ יִתְרָה, שֶׁהִיא בִּינָה, ה' עֲלִיוֹנָה. י' - אוֹת בְּשַׁבָּת, חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה, מְלֶכֶךְ מַעֲטָר בְּכֶתֶר, וּמִשּׁוּם זֶה בְּתַפְלַת מוֹסָף כְּתִיר יִתְנוּ לָךְ.

וּבְרֵאשִׁי חֲדָשִׁיכֶם - וְכִי כְּמָה רִאשִׁים יֵשׁ לָהּ לְלִבְנָה? אֵלֶּא הֵם שְׁתֵּי נְקֻדּוֹת כְּדָגְמַת זֶה ׀ נְקֻדָּה



תחתונה - הלבנה, שני ראשים שלה אלו שתי נקודות שהן עליה סגול. בראשונה היה כתר על שני מלכים כדגמת זה, והיתה סגולתא. ולבסוף שאמרה אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, אמר לה הקדוש ברוך הוא: לך ומעטי את עצמך. וירדה לרגליהם של שני מלכים כמו זה, וזהו נקוד סגול. מה שהיתה סגולתא, חזרה להיות סגול.

וסוד הדבר - כנגד שתי נקודות שהן שני מלכים, רומז בפסוק פרים בני בקר שנים. וכנגד נקודה שהיא עטרה על ראשיהם, אמר ואיל אחד, כמו כתר אחד. אחר שאמרה אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, הקטינה עצמה. אף כך, ושעיר עזים אחד לחטאת. איל של יצחק חזר להיות שעיר. התהפך מרחמים לדיו, ונקטן.

ומשום זה נאמר שעיר עזים אחד לחטאת, ולא אמר לעולה, להיות כתר. ומנין לנו שיש וירדה בחטאת? שנאמר (ויקרא ט) וירד מעשת החטאת. ומדוע שתף עולה עם חטאת בירידה? אלא ללמד, שעולה היתה בהתחלה מדת הרחמים, ולבסוף התהפכה למדת הדיו בירידה, ונקראת חטאת, והכל אחד.

ומשום זה נאמר הביאו עלי כפרה. עלי - היתה הלבנה כתר ודאי, כדגמת זה, ולבסוף התמעטה וירדה לרגליו כדגמת זה, ובזמן זה נאמר הביאו עלי כפרה, שנאמר בה (שם ו) היא העלה, עולה מרגליו, שנאמר בה (ישעיה סו) והארץ הדם רגלי, לומר בה השמים כסאי. וזהו סוד (שמואל-ב כג) צדיק מושל יראת אלהים. שמהפך דין לרחמים. וסוד הדבר - (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. כדגמת זה הוה"י, יהוה.

ועוד, כבש אחד ושני כבשים בני שנה תמימים - כנגד שלש ספירות. שבעה כבשים בני שנה - כנגד שבע ספירות. שבעה כבשים - הם שבעה ימים של הלבנה. בני שנה - בני הלבנה שנקראת שנה, שהיא אחת מאותן שנים קדמוניות. (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר

ובראשי חדשיכם וגו'. וכי כמה ראשים יש ללבנה? והרי אין ראש ללבנה אלא השמש, שהוא ראש בשבילה. אלא ראשי - שנים, בכל חדש וחדש, והם יעקב ויוסף שמתחדשים על הלבנה, ועל זה רצו לחדש אותה.

פרים בני בקר שנים - אלו הם שאמרה הלבנה איך ישתמשו בה כאחד, והמעיטה עצמה תחתיהם. ואיל אחד - זה אילו של יצחק. וכי אברהם להיכן הלך? אלא משום שהתעורר שם עשו, נאסף אברהם, שלא יראה אותו. ומי הוא? שעיר של ראש חדש. (שתי נסחאות) ומשום שמזמן להתעורר שם עשו, שהוא שעיר - נאסף אברהם ולא נמצא שם. יצחק נמצא שם, שהאברהם שלו אצלו כיון על שמריו. יעקב נמצא שם לשבר פניו. יוסף הוא השור (שטן) שלו אצל רחל.

רעיא מהימנא

אמר הרועה הנאמן, ודאי בני שנה נקראים על שם החמה (מלכות), האם הקדושה, שנאמר בה פני משה כפני חמה. (הלבנה שנקראת שנה, שיש בה שנייה ימים כחשבון) שנה יש בה שסייה ימים, כחשבון שסייה מצוות לא תעשה, ולכן הוא לשמאל. אפוא עליונה - הלבנה בימין. אסורה הבת לאב, שהוא לימין, חסד. והיא כלולה מרמ"ח מצוות. נמצאת ו' עם אפא לשמאל. הבת עם האב לימין החסד. (והיא כלולה מרמ"ח מצוות. נמצאת ו' עם אפא, והבת עם האב לימין). וסוד הדבר - (משלי ג) בחכמה יסד ארץ. חכמה - אבא. ארץ - בת. כוונן שמים - שהוא בן, עם אפא, שהיא תבונה. וזהו צרור יהו"ו, היותו באמצע.

ועוד, ושעיר עזים אחד - שני שעירים הם, שנאמר עליהם (ויקרא טז) ולקח את שני השעירים וגו' גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. שעיר לה', בגלל מעוט הלבנה, והוא שעיר אחד ליהו"ו ה לחטאת. אחד - מצד היחוד. אבל שעיר של עזאזל לא כתוב בו אחד, לא קרבן, ולא אשה, ולא עולה. אלא - ושלח ביד איש עתי המדברה. ושלח, כמו שאמר יעקב, (בראשית לב) מנחה היא שלוחה לאדני לעשו. אף כך שחד, לשבר הרגז של סמא"ל שלא יתקרב למקדש לקטרג.

משל לכלב שהוא רעב, ומי שרוצה שלא ינשך אותו, נותן לו בשר לאכל או לחם, וישקה אותו מים. וסוד הדבר - (משלי כה) אם רעב שנאך האכלהו לחם וגו'. ובזה יחזר לאהבתו של האדם. שלא די שלא ינשך אותו בכמה יסורים, אלא יחזר להיות עליו סגור, ויחזר להיות אוהבו.

ומדוע היו שולחים אותו ביד איש עתי, פגום? משום שהצדדים האחרים כלם בעלי מומים, ונקראו שעירים, שכתוב (ישעיה יג) ושעירים ירקדו שם. ונאמר בהם, (ויקרא יז) ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים. שעליהם נאמר (דברים לב) יזבחו לשדים לא אלה. ובשעיר זה נפרש מהכל, ונושא את כל חובות ישראל עליו, כמו שנאמר (ויקרא טז) ונשא השעיר עליו את כל עונותם. ועוד, אחר שנטול

הוא - ונשא. הקדוש ברוך הוא (שמות לד) נשא עון. מה בין נושא לנשא? נשא - משאוי. נשא - הרמת המשאוי. (ובחבור קדמון) (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר

ושלשה עשרנים - שלש מדרגות ראשונות שלה, שכל אחת ואחת - עשר, כדגמא של מעלה - עשרנים, אחד מעשרה. ושעיר חטאת אחד, מדוע נקרא חטאת? משום שהוא חטאת, ומצד החטאת הוא. אמר רבי אלעזר, והרי כתוב לה'. אלא לשם ה' מקרב בודאי, שכתוב לכפר. לשבר פנים, והכל יתקרב למקדש, אלא נותנים חלק אחד לסמאל, ואוכל אותו, ולא אויז בשאר הקרבות. וזהו לבדו, שלא ישתתף אחר עמו לאכל בו.

הוא נהנה בתוך סעודת המלך בחלק זה, ועל זה שמח, ונפרד מישראל ולא מקטרג עליהם. ואם לא שהיה מעוט הלבנה, לא היו נותנים לו בסעודת המלך כלום. וכי במעוט הלבנה מה היה עושה? אלא כדי שיתקרב וינגק ויסקח כח לעמו מתוך צד שמאל של הלבנה, ויתחזק בו. ובשעיר זה נפרד מהכל ונהנה בזה. ומשום שהקדוש ברוך הוא המעיט לה ללבנה, מקריבים לו לזה השעיר, כדי שיפרד ממנו ולא יתקרב למקדש. ועל זה שנינו, הביאו עלי כפרה. עלי - בגללי, שהמעטתי אותה. בגלל סבה שלי אתם צריכים זה.

רעיא מהימנא

ובראשי חדישיכם (במדבר כח) - הם יעקב ויוסף. (בראשית לו) אלה תלדות יעקב יוסף, שמתחדישים על הלבנה. מצינו בספרו של חנוך שאמר, כמו שבראש חדש, שנטהרת הלבנה להתקרב בבעלה, צריך לתת לצד האחר חלק אחד באותו מין שלה - אף כך גם כן צריכה האשה בשעה שנטהרת להתקרב בבעלה לתת חלק אחד לצד האחר באותו מין שלו.

ומהו? אותו חלק הצפרנים בלכלוך שלהם. ומעט משערות הראש, כיון שצריך לסרק ראשה, ולכרוך אותם זה בזה, ולא ילך אחריה אותו צד הרע להרע לה, ויפרד ממנה בכל הצדדים. ומה תעשה מאותו שער וצפרנים? לאחר שתכרוך אותם כאחד, צריך להניח אותם במקום שלא עוברים שם בני אדם, או בתוך חורים תחתונים של החצר, ויגנו אותם שם.

רעיא מהימנא

ועוד ובראשי חדישיכם - אמרו חכמי המשנה, שפאשר היו מקדשים חדשים על פי בית דין, היו משיאין משואות בראשי ההרים, והיו אומרים: כזה ראה וקדש. לפעמים היתה הלבנה כדגמא זו היתה מסתכלת למעלה בקרניה. ולפעמים מסתכלת למטה כדגמא זו. לפעמים מסתכלת למזרח כדגמא זו. לפעמים למערב כדגמא זו - כ. לפעמים לדרום, ולפעמים לצפון, וזהו אות כ, ההסתכלות שלה לששה צדדים שכוללת אותם התפארת, שהיא אות ו', גדלה גבורה תפארת נצח הוד יסוד.

נקדה שמושכת עליה מבפנים היא חכמה. ואותו החוט הסובב עליה הוא כתר. ואותה הנקדה ההיא לפעמים עטרה, ולפעמים פסא לשבת עליה, לפעמים שרפרף להדום רגליו.

ומדוע נקראת לבנה? על שם לבון ההלכה, שהיא מבפנים, (תהלים מה) כל בבויה בת מלך פנימה. ובאש הבינה שיוצד עליה היא מתלבנת. יסוד הדבר - (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשגל ללבנו. ומה שהיתה אותיות אדני דין, אדמה בגבורה, ששם הבינה - התלבנה מצד החסד, ששם חכמה, וחזרה אותיות יתה.

ומה גרם להתהפך מדין לרחמים? צדיקים גמורים, שהלבנה מצד של עץ הדעת טוב ורע, הקלפה שלה היא חשך, אם בהרת שחורה, היא יצר הרע, שפחה. (ויקרא יג) ושפלה איננה, והיא כהה. ואין לה משלה אלא אותו חוט שמאיר בה, שהוא לזה אותה בלילה, שהיא גלות. ועובר ממנה ביום, שהוא עולם הבא, שבו (מלאכי ג) וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה.

אבל הלבנה של עץ החיים, אותה נקדה שבפנים ממנה, היא במקור המעין שאין לו הפסק, שכתוב בה (ישעיה נח) וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו. ונקראת אילת אהבים מצד החסד, כלומר (ירמיה לא) אהבת עולם אהבתיו על כן משכתיך חסד. ושתי קרנים יש לה מן האור, כדגמא זו. לפעמים האחת גבוהה מן השניה כדגמא זו. לפעמים הקרנים הן שוות. (ע"כ רעיא מהימנא).

ובחדש הראשון וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים מב) כאיל תערג על אפיקי מים כן נפשי תערג אליך אלהים. פסוק זה פרשונו, כתוב כאן איל, וכתוב שם אילת. משום שיש זכר ויש נקבה (ואף על גב שיש זכר ונקבה, הכל אחד. האיל הזה, הוא נקרא זכר, והוא נקרא נקבה. זהו שכתוב כאיל תערג, ולא כתוב יערג. והכל אחד. אילת השחר).

מהי אילת השחר? אלא זוהי חיה אחת רחמנית שאין בכל חיות העולם רחמנית כמותה. משום

שְׁבִשְׁעָה שְׂדֵחוּקָה לָהּ הַשְׁעָה וְצָרִיכָה לְמִזּוֹן לָהּ וּלְכָל הַחַיּוֹת, הִיא הוֹלֶכֶת לְמַרְחוֹק לְדָרוֹךְ רְחוֹקָה, וּמִבִּיאָה וּמִבְלִיָּה מִזּוֹן, וְלֹא רוֹצָה לֵאכֹל עַד שֶׁתֵּבֵא וְתִחְזֹר לְמִקּוּמָהּ. מִדּוּעַ? כִּדִּי שִׁיתְאַסְפוּ אֶצְלָהּ שְׂאֵר הַחַיּוֹת וְתִחַלֵּק לָהֶן מֵאוֹתוֹ מִזּוֹן. וְכֹאשֶׁר מְגִיעָה, מִתְאַסְפוֹת אֶצְלָהּ כָּל שְׂאֵר הַחַיּוֹת, וְהִיא עוֹמֶדֶת בְּאַמְצָע וּמְחַלֶּקֶת לְכָל אֶחָת וְאַחַת. וְסִימָן לְדָבָר - (מִשְׁלִי לֹא) וְתִקֵּם בְּעוֹד לֵילָה וְתִתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ וְגו'. וּמִמָּה שֶׁמְחַלֶּקֶת לָהֶן הִיא שְׂבִעָה, כֹּאֵלּוּ אֶכְלָה יוֹתֵר אֶכָּל מִכֵּל. (מִתִּי מְחַלֶּקֶת לָהֶן?).

וְכֹאשֶׁר יִגִּיעַ הַבֶּקֶר שֶׁנִּקְרָא שַׁחַר, יִגִּיעַ לָהּ חֲבִלִי גָלוּת. וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָאת אֵילַת הַשַּׁחַר, עַל שֵׁם שְׁחֵרוֹת הַבֶּקֶר. שִׁישׁ לָהּ כְּאֲבִים כְּמוֹ הַיּוֹלֶדֶת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה כו) כְּמוֹ הָרָה תִּקְרִיב לִלְדֹת תִּחִיל תִּזְעַק בְּחֲבִלָּהּ וְגו'. מִתִּי מְחַלֶּקֶת לָהֶן? כֹּאשֶׁר הַבֶּקֶר רוֹצָה לֵבֵא, בְּעוֹד שֶׁהוּא לֵילָה וְהַשְׁחֵרוֹת עוֹלָה לְהֵאִיר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְתִקֵּם בְּעוֹד לֵילָה וְתִתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ וְגו'. כִּיֵּן שֶׁהֵאִיר הַבֶּקֶר, כָּלֵם שְׂבִעִים בְּמִזּוֹן שָׁלָה.

אִז קוֹל אֶחָד מִתְעוֹרֵר בְּאַמְצָע הַרְקִיעַ, קוֹרֵא בְּכֹחַ וְאוֹמֵר: קְרֹבִים הַכְּנִסוּ לְמִקּוּמָכֶם! רְחוּקִים צֵאוּ! כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵאָסֵף לְמִקּוּמוֹ הָרְאוּ לוֹ. כִּיֵּן שֶׁהֵאִיר הַשֶּׁמֶשׁ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד נֵאָסֵף לְמִקּוּמוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים קד) תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יֵאָסְפוּ וְגו'. וְהִיא הוֹלֶכֶת בַּיּוֹם, וּמִתְגַּלִּית בַּלַּיְלָה, וּמְחַלֶּקֶת בַּבֶּקֶר. וְלִכּוֹן נִקְרָאת אֵילַת הַשַּׁחַר.

לְבִסּוֹף מִתְגַּבֵּרֶת כְּגִבּוֹר וְהוֹלֶכֶת, וְנִקְרָאת אֵיל. לֵאמֹר מִקּוֹם הוֹלֶכֶת? הוֹלֶכֶת שְׁשִׁים פְּרָסָאוֹת מֵאוֹתוֹ מִקּוֹם שִׁנְצָאָה, וְנִכְנָסֶת לְתוֹךְ הַר שֶׁל חֲשָׁף. (וּמִשֵּׁם מְרִיחָה מִזּוֹן) הוֹלֶכֶת בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הַר שֶׁל חֲשָׁף, וּמִרִּיחַ אֶת רִגְלֶיהָ נֹחַשׁ אֶחָד עֶקְלָתוֹן, וְהוֹלֶךְ לְמַרְגְּלוֹתֶיהָ. וְהִיא עוֹלָה מִשֵּׁם אֶצֶל הַר שֶׁל אוֹר. כִּיֵּן שֶׁמְגִיעָה שֵׁם, מִזְמָן לָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹחַשׁ אֶחָד, וְיוֹצֵא וְנִלְחֵם זֶה בָּזָה, וְהִיא נִצּוֹלִית. וּמִשֵּׁם נוֹטֶלֶת מִזּוֹן וְשׁוֹבָה לְמִקּוּמָהּ בְּחִצּוֹת הַלַּיְלָה. וּמִחִצּוֹת לַיְלָה מִתְחִילָה לְחַלֵּק, עַד שֶׁעוֹלָה שְׁחֵרוֹת הַבֶּקֶר. כִּיֵּן שֶׁמֵּאִיר הַיּוֹם, הוֹלֶכֶת וְלֹא מִתְרָאָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר.

וּבִשְׁעָה שֶׁהַעוֹלָם צָרִיךְ לְמִטָּר, מִתְאַסְפוֹת אֶצְלָהּ כָּל שְׂאֵר הַחַיּוֹת, וְהִיא עוֹלָה לְרֹאשׁ הַר גְּבוּהָ, וּמִכְנִיסָה רֹאשָׁהּ בֵּין בְּרָכֶיהָ, וּבוֹכָה בְּכִיָּה אַחֵר בְּכִיָּה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ קוֹלָהּ וּמִתְמַלֵּא רַחֲמִים וְחָסַע עַל הַעוֹלָם. וְהִיא יוֹרֶדֶת מֵרֹאשׁ הָהָר, וְרֹצָה, וּמִסְתַּיֶּרָה עֲצָמָה, וְכָל שְׂאֵר הַחַיּוֹת רוֹדְפוֹת אַחֲרֶיהָ וְלֹא מוֹצָאוֹת אוֹתָהּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים מב) כֹּאֵל תִּעְרַג עַל אֲפִיקֵי מַיִם. מֵהוּ עַל אֲפִיקֵי מַיִם? עַל אֲפִיקֵי מַיִם - מֵאֵלּוּ שֶׁהִתְנַבְּשׁוּ, וְהַעוֹלָם צָמָא לְמַיִם, וְאִז תִּעְרַג.

בִּשְׁעָה שֶׁמִּתְעַבֵּרֶת, נִסְתַּמֶּת. כִּיֵּן שֶׁמְגִיעַ זְמַנָּה לִילֵד, בּוֹכָה וּמִרְיָמָה קוֹלוֹת, קוֹל אַחֵר קוֹל, עַד שְׂבִעִים קוֹלוֹת כְּחֻשְׁבוֹן תִּבּוֹת שֶׁל מִזְמוֹר (תהלים כ) יַעֲזֹב ה' בַּיּוֹם צָרָה, שֶׁהִיא שִׁירָה שֶׁל הַמַּעֲבָרֶת הַזֹּאת. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ לָהּ וּמַצִּי אֶצְלָהּ. וְאִז מוֹצִיא נֹחַשׁ אֶחָד גְּדוֹל מִתּוֹךְ הָרִי הַחֲשָׁף, וּבֹא בֵּין הַהָרִים, כִּי מִלְחָמָה בְּעַפְרָה, מְגִיעַ עַד אֵיל זָה, וּבֹא וְנוֹשֵׁף לָהּ בְּאוֹתוֹ מִקּוֹם פְּעָמִים.

פַּעַם רִאשׁוֹנָה יוֹצֵא דָם, וְהִיא לוֹחֶכֶת. פַּעַם שְ�נִיָּה יוֹצֵא מַיִם, וְשִׁתּוֹ כָּל אוֹתָן הַחַיּוֹת שֶׁבְּהָרִים, וְנִפְתַּחַת וְיוֹלֶדֶת. וְסִימָנָהּ - (במדבר כ) וַיֵּן אֶת הַסֶּלַע בְּמִטְהוֹ פְּעָמִים. וְכְתוּב וְתִשֶּׁת הַעֲדָה וּבְעֵינֵם.

בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָס עֲלֶיהָ עַל (מַעֲשֶׂה) עֲבוֹר שֶׁל נֹחַשׁ (שֶׁל חִיָּה) זֶה, מֵה כְּתוּב: (תהלים כט) קוֹל ה' יְחַלֵּל אֵילוֹת וַיַּחֲשֹׁף יַעֲרוֹת וְגו'. קוֹל ה' יְחַלֵּל אֵילוֹת - אֵלּוּ חֲבִלִּים וְצִירִים, לְעוֹרֵר אֵלּוּ הַשְּׂבִעִים קוֹלוֹת. מִיָּד - וַיַּחֲשֹׁף יַעֲרוֹת, לְהַעֲבִיר (לְעוֹרֵר) אוֹתוֹ נֹחַשׁ וּלְהַתְגַּלוֹת אוֹתָהּ חִיָּה בִּינִיָּהּ לְלֶכֶת. וּבְהִיכָלוֹ, מֵהוּ וּבְהִיכָלוֹ? בְּהִיכָלוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל אֵלּוּ הַהִמּוֹנִים פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים כְּבוֹד. מֵהוּ כְּבוֹד? (יחזקאל ג) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמִּקּוּמוֹ.

#### רַעֲיָא מְהִימָנָא

וְאִם תֵּאֱמַר שֶׁלְשִׁבְעִים שָׁנָה תִּחִיל וְלִשְׁתֵּי שָׁנִים יוֹלֶדֶת, אַחֵר אֶלֶף וּמֵאֵתִים, כְּחֻשְׁבוֹן רַעֲיָא - הָרִי כְּתוּב (ישעיה סו) בְּטָרִם תִּחִיל יִלְדָה. וְסוֹד הַדָּבָר - (שם סה) וְהִיא טָרִם יִקְרָאוּ וְאִנִּי אֶעֱנֶה עוֹד וְגו'. וּמֵהוּ (הַיּוֹם) בְּטָרִם? אֵלֶּא קִדָּם שִׁישְׁלָמוּ שְׂבִעִים וְשִׁתִּים שָׁנִים אַחֵר אֶלֶף וּמֵאֵתִים אֵלּוּ חֲבִלִי הַיּוֹלֶדֶת, יִתְגַּלוּ שְׁנֵי מִשִּׁיחִים בְּעוֹלָם. וּבְאוֹתוֹ הַזְמָן נֵאֱמַר, (תהלים כט) וּבְהִיכָלוֹ כָּל אוֹמֵר כְּבוֹד, וּכְבֹּד פְּרִשׁוּהוּ, (מִשְׁלִי ג) כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֻלוּ.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אֵלּוּ בְּעָלֵי הַתּוֹרָה יִהְיוּ נִכְבָּדִים. אֵלּוּ שֶׁסָּבְלוּ כְּמָה חֲבִלִּים וְצִירִים כְּמוֹ הַיּוֹלֶדֶת, וְהִיוּ מְבֻזִּים בֵּין עַמֵּי הָאֶרֶץ - יִהְיוּ נִכְבָּדִים. וּמִיָּד - (תהלים כט) ה' לְמַבּוֹל יָשָׁב - לְרַשְׁעִים. אִין מְבּוּל, אֶלֶּא דִּינִים שֶׁל מְבּוּל. כְּמוֹ שֶׁנִּפְתַּחוּ מַעֲיָנוֹת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתַּחוּ בִּימֵי הַמְבּוּל, אִין כֹּאן יִתְעוֹרְרוּ דִּינֵים עֲלֵיהֶם לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה, עַד שֶׁאִין סוֹף וְתִכְלִית. וְכָל הַבְּאִיִּים וְהַבּוֹשָׁה שֶׁעָשׂוּ אֲמוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת שֶׁל הַעוֹלָם לָשֵׁם ה' וּלְעַמּוֹ, וְכְמָה חֲרָפוֹת שֶׁסָּבְלוּ יִשְׂרָאֵל מֵהֶם עַל שֵׁם ה' - מִכָּלֵם יִשָּׁח הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְמָה, וְעַל זֶה נִקְרָא אֶצְלָם, (נחום א) נָקָם ה' וְנוֹטֵר וְבָעַל חִמָּה.

וּבַחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן, מִי הוּא רִאשׁוֹן? זֶה נִיסָן. שֵׁם הַיּוֹלֶדֶת אוֹתָהּ חִיָּה, לְקַיֵּם מֵה שֶׁפָּרְשׁוּ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, בְּנִיסָן נִגְאָלוּ וּבְנִיסָן עֲתִידִים לְהִגָּאֵל. וּבִי"ד שָׁלוֹ, (שמות יז) וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כָּס יָהּ. שֵׁם נִשְׁבַּע לְהַעֲבִיר מִתְּעוֹלָם זָרְעוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ עֲמִלְקִיִּים. בְּאוֹתוֹ זְמַן נֵאֱמַר, (שם יב) מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשִׁחְטוּ

הפסח. משכו - (הושע ז) משך ידו את לצצים.

באותו זמן, כה אמר ה' לרועים הפושעים בי. ואומר, (יחזקאל יג) ואל אדמת ישראל לא יבאו. ואלו הם רועי הצאן, פרנסי הדור. ומשום זה נאמר עליהם, (הושע ב) הנה אנכי מפתיה והלכתינה המדבר. (יחזקאל כ) ונשפטי אתכם וגו', כאשר נשפטי את אבותיכם. שהרג אותם במכת חשך. (ע"כ רעיא מהימנא).

ובחדש הראשון (במדבר כח), מיהו החדש הראשון? זהו חדש שזו החיה מתגלית בו ומתחזקת בו, ויוצאת לעולם בארבעה עשר יום. בארבעה עשר - אלו שאר החיות שהן י' י' לכל צד, בארבעת צדדי העולם. ובספרי הראשונים, הוא י', ואחת לכל צד לארבעה צדדים, והו ארבע עשרה. כיון שהו ארבע, מתחברות ונתקנות עם אלו העשר שבצד ימין, ואז י"ד בשמחה לתקן חיה זו (לתקן חלבנה חיה זו) בתקוניה.

רבי אלעזר אמר, ונדאי כך הוא. ובא ראה, כתוב (שמות יב) משכו וקחו לכם צאן וגו'. משכו (בחבור הקדמון) מהו משכו? כמי שמושך ממקום אחר למקום זה. משכו ימים עליונים לגבי ימים תחתונים. ימים עליונים הם שס"ו, כחשבון משכו. ימים תחתונים, פעמים שהם שני"ח. ובזמן שמאירה חלבנה בשלמותה, עולים להיות אלו הימים שס"ח, כחשבון "משכו" חסר אחד.

משכו ימים עליונים אצל ימים תחתונים להיות כלם כאחד בחבור אחד. ומיהו שמושך אותם? אלו עשר שלצד ימין, שכתוב בעשור. בעשור! בעשרה היה צריך לכתב! מהו בעשור? אלא תשע הם לכל צד, ונקדה אחת שהולכת באמצע פדגמת זה: (ציור למעלה), ואותה נקדה משלימה לעשר, ועל זה נאמר בעשור, כמו שנאמר זכור ושמור, להשתמש בעשרה אלו התשעה ימים באותה נקדה. לחדש הזה - ימים שלצד ימין כדי להתחבר זאת בזה, להיות הכל אחד.

ובזמן שאלו הארבעה נקשרים לארבעה צדדים (ומתחברים) עמהם, אז יולדת אותה החיה, והנחש הולך לו. ובאותו זמן מקדשים למעלה לאותה חיה וקוראים לה כבוד. ואז מתקדש המועד, מה שלא היה עד עתה, ועתה קוראים לה כבוד. זהו שכתוב (תהלים כט) ובהיכלו פלו אמר כבוד.

רעיא מהימנא

אמר הרועה הנאמן, דברים אלו סתומים, וצריך לפתח אותם אצל החברים. שמי שסותם להם סתרי התורה, הוא מצער אותם. שלשעים, אורות של הסודות חוזרים להיות להם חשך. והוא משל לממון שהוא גנוז - מי שחופר אותו עד שמוצא אותו, ואינו שלו, חוזר בשכלו לחשך ואפלה. ולמי שהוא שלו, מאיר לו. ומשום זה יש לבן אדם לגלות סודות סתומים שבתורה.

בעשור - תשעה הם לכל כוון, כנגד תשעה חדשים של היולדת, כחשבון א"ח. מהי יולדת? אות ד' מאחד. א"ח, היא ט', לארבעה צדדים של אות ד', והם ארבעים. א"ח - זכור. ד' - שמור. הרי ארבעים ושנים.

נשאר כבוד, שנאמר בו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והוא כבוד ל"ב, ארבע פעמים לכל צד של אות ד', הרי ס"ד לארבעה צדדים - רנ"ו. ופרשוהו - כבוד למעלה, ל"ב למטה. ומשום זה מלידים בכל יום פעמים, שאומרים בהם פעמים כבוד, שהם ס"ד. ופעמים ד' ד' מאחד - הרי ע"ב. הרי ד' של אח"כ היא שלמות של מ"ב שמות, ושלמות של ע"ב שמות. ומשום זה אומרים במזמור לדוד, (תהלים כד) מי זה מלך הכבוד ה' עוזו וגבור. ובפעם שניה אומרים, מי הוא זה מלך הכבוד. (ע"כ רעיא מהימנא).

זהר:

מיהו היכל? זה ההיכל העליון הפנימי ששם מתקדש הכל. שם מקדשים למי שראוי להתקדש. איך מקדשים אותו באותו היכל? בראשונה נפתחים שערים, ומפתח אחד סתום מתקן ופותח שער אחד, לצד דרום, ואז נכנס הכהן הגדול באותו פתח ומזדרז לחגור אבנטו ומלבושיו, ומתעטר בעטרה של קדשה, ולובש חשן ואפוד, ומעיל של שבעים פעמונים ורמונים, שהם (שמות כח) פעמון זהב ורמון. וציץ נזר הקדש על מצחו, ונקרא ציץ נזר הקדש, ומתקשט בארבעה בגדי זהב ובארבעה בגדי לבן. ועל אותו ציץ יש מ"ב אותיות שלשהטות בו ונוצצות עליו, ומאיר כל אותו היכל באורות עליונים.

מסתובב אותו מפתח ופותח צד אחר שבצד צפון, ואז נכנס לוי, מעשר של יעקב שהפריש להקדוש ברוך הוא. ונכנס של עשרה נימים עמו, ומתקשט בקשטיו, ואז סובב המפתח, ופותח באותו היכל שער אחד, אותו שער שעומד באמצע. עמוד שלצד מזרח עולה ומתקשט בשבעים עטורים, ומתקשט בארבע אותיות, שהם שתים עשרה. ומתקשט בחקיקות של מאתים ושבעים אלף עולמות, ומתקשט בקשטים של סוף העולם עד סוף העולם בכמה מלבושי כבוד, בכמה קשטים קדושים.

ומסתובב אותו מפתח, ופותח לו כל השערים הגנוזים, וכל השערים הקדושים הנסתרים,

ומתקדש בהם, ועומד שם כמלך. ומתברר בכמה ברכות, ומתקשט בכמה קשטים. אז יוצאים כלם בחבור אחד, מתקשטים בקשטים כמו שראוי. כיון שיוצאים, מעורר אותו בקשטיו.

וחנה זו מתעוררת וממעטת עצמה מתוך אהבה של השירה. איך ממעטת עצמה מתוך אהבה של השירה? המעיטה מעט מעט, עד שנגעשית נקדה אחת. כיון שהיא הקטינה עצמה (בשירה), אז כתוב (שמות ב) וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי. בת לוי ודאי, מצד השמאל. איך אוהו אותה? מושיט שמאלו תחת ראשה מתוך חבה.

ואם תאמר, כיון שהיא נקדה אחת, איך יכול לאחו בנקדה קטנה? אלא אצל העליון, כל מה שהוא דבר קטן, זה שבח וזו מעלה וגדלה בגדל העליון. מיד הכהן הגדול מעורר אותה, ואוחז בה ומחבק אותה. שאלו היתה גדולה, לא יכולים להתאחד כלל. אבל כיון שמקטינה עצמה, והיא נקדה אחת, אז אוחזים בה ומעלים אותה למעלה. וכיון שמעלים אותה ויושבת בין שני צדדים אלו, אז אותו עמוד שעומד באמצע מתחבר עמה בחבה של נשיקות, באהבה של חבור אחד. אז נאמר (בראשית כט) וישק ויעקב לרחל, באהבה של הנשיקות שמתחברים זה בזה בלי פרוד, עד שלוקחת את הנפש של הענוגים כמו שראוי.

בשעה שלוקחת את הנפש של הענוגים כמו שראוי ורוצה לצוות לחילותיה, מתאספים כלם, וקוראים לה מתוך ההיכל הקדוש: כבוד כבוד כבוד. בהיכל הקדוש אבא ואמא פותחים ואומרים: מקדש מקדש. ואז הלבנה מתקדשת כמו שראוי. ואז כתוב ובחדש הראשון. ראשון ודאי. ועל זה נאמר משכו וגו'. ועל זה נאמר בעשור לחדש הזה. שמתחברת הלבנה בשמש, ומה שהיתה לוקחת נקדה אחת, כאשר יורדת, מתפשטת מעט מעט ומתמלאת, ונגעשית אותה ה' מלאה מכל הצדדים, מתקדשת כמו שראוי.

#### רעיא מהימנא

מסתובב אותו היכל, ופותח שער אחר של צד דרום (צפון) בשבעים ושתים עטרות. ואחר כך פותח שער שלישי לצד מזרח בחמשים (ושנים) אורות של חמשים שערי בינה. לבסוף פותח שער אחר של צד צפון (מערב) בשבעים ושתים עטרות, וכלם בחשבון רמ"ח תבות של פרשיות קריאת שמע. ומה שבהתחלה היתה אותה חיה קטנה, באותו זמן נגדלת. זהו שכתוב (ישעיה ו) מלא כל הארץ כבודו, שהוא כבוד עליון ותחתון.

כאשר מגיע לח"י עולמות, שבו ח"י ברכות התפלה, ופתח בו פסוק (תהלים נא) אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. אז העמוד האמצעי מתחבר עמה בחביבות של נשיקות השפתיים, שהם נצח והוד, והלשון הוא צדיק ביניהם. לשון למונים. באותו זמן נאמר, (בראשית כט) וישק ויעקב לרחל. ואז קוראים לאותה חיה כבוד כבוד, אבא ואמא, מקדש מקדש. אז הירח מתקדש כמו שראוי, ואז נאמר ובחדש הראשון, ראשון ודאי.

ואז משכו. ועל זה נאמר בעשור לחדש הזה, שמתחברת הלבנה הקדושה בשמש, שנאמר בו (תהלים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים (צבאות). ומה שהיתה נקדה קטנה, (כמו זה) מתמלאת בלבנה, ואז הוא חדש מלא. והלבנה מתמלאת כמו זה, מלא כל הארץ כבודו. בהתחלה חסרה, וכעת בשלמות. (ע"כ רעיא מהימנא).

רבי חניא פתח, בארבעה עשר יום לחדש פסח וגו'. שה שהוא פסח, מדוע? אלא יראתם של המצרים ואלוה שלקחם היה שה. משום שהמצרים עובדים למזל טלה, ומשום זה עובדים לשה. בא וראה, כתוב (שמות ח) הן נזבח את תועבת מצרים. מהי תועבת מצרים? וכי על ששונאים אותו כתוב תועבת מצרים? אלא יראתם של המצרים והאלוה שלקחם נקרא תועבת מצרים, כמו שכתוב (דברים יח) כתועבת הגוים, יראתם של שאר האמות.

בא וראה חכמתו של יוסף, שכתוב (בראשית מז) ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים, ומלמד אותם לומר, אנשי מקנה היו עבדיך. וכי יוסף שהיה מלך שהיה שולט על כל הארץ, ואב למלוכה, עשה כך, ועשה לאחיו שישנאו אותם ולא יחשיבו אותם (שיעשו מהם רועי צאן)?! אלא ודאי תועבת מצרים, יראה ואלוה שלקחם נקרא כך, ועל זה כתוב (שמות ח) הן נזבח את תועבת מצרים.

אמר יוסף, כל מיטב מצרים היא ארץ רעמסס, ואותה ארץ הפרישו ליראתם, לרעות וללקח בכל תענוגות העולם. וכל המצרים החשיבו לאלה שרועים ליראתם, כי יראתם. אעשה לאחי שירשו אותה ארץ, וישתחוו להם המצרים, ויחשיבו אותם כמו שראוי. וזהו שכתוב (בראשית מז) כי תועבת מצרים כל רעה צאן. מחשיבים אותם כיראתם.

אמר רבי יוסי, והרי למדנו, כמו שנפרע הקדוש ברוך הוא מאלו שעובדים לעבודה זרה - כך נפרע מעבודה זרה ממש. וכי יוסף עשה לאחיו עבודה זרה? אמר לו, לא עשה יוסף לאחיו עבודה זרה, אלא עשה להם שישלטו על העבודה זרה שלקחם, ולכפות העבודה זרה שלקחם תחת ידיהם ולרדותם במקל.

אמר יוסף, אם ישלטו אחי על העבודה זרה שלהם, כל שכן שישלטו על עצמם, ומשום זה הושיב אותם במיטב הארץ והשליט אותם על כל הארץ.

ועל זה שהיה פסח - מדוע? אלא יראתם של המצרים ואלוהי שלהם היה השם. אמר הקדוש ברוך הוא: מבצעו לחדש קחו את יראתם של המצרים, ותפשו אותו, ויהיה קשור ותפוס בתפיסה שלכם יום אחד ושנים ושלשה, וביום הרביעי הוציאו אותו לדיו והאספו עליו.

ובשעה שהמצרים היו שומעים קול יראתם שתפוס בתפיסה של ישראל ואינם יכולים להציל אותו, היו בוכים, והיה קשה עליהם כאלו את עצמם קשרו להריגה. ואמר הקדוש ברוך הוא: יהיה תפוס ברשותכם יום אחר יום - ארבעה ימים, כדי שיראו אותו תפוס, וביום הרביעי הוציאו אותו להריגה, ויראו אותו המצרים איך אתם עושים בו דין, וזה קשה להם מכל המכות שעשה להם הקדוש ברוך הוא, אלו הדינים שיעשו ביראתם.

לבסוף דנים אותו באש, שכתוב (דברים ז) פסילי אלהיהם תשרפון באש. אמר הקדוש ברוך הוא: אל תאכלו ממנו גא. שלא יאמרו שבצרצור ובתאונה של יראתנו אכלו אותו כך. אלא תקנו אותו צלי, ולא מבשל, שאם יהיה מבשל, יהיה מסתר ולא יראו אותו, אלא תקנו שיראו אותו כך שרוף באש, כדי שיהיה ריחו נודף.

ועוד, ראשו עליו כפוף על קרסליו, שלא יאמרו שחיה או דבר אחר הוא, אלא שיפירו אותו שהוא יראתם. ועוד, שלא יאכלו אותו בתאבון, אלא על השבע, דרך קלון ובזיון ועוד, עצם לא תשברו בו, אלא שיראו עצמותיו משלכות בשוק, ולא יהיו יכולים להציל אותו. ועל זה כתוב, (במדבר לג) ובאלהיהם עשה ה' שפטים. דינים רבים. ועוד נאמר, ומקלקלם בידכם, ולא חרב ורמח ושאר כלי מלחמה.

אמר רבי יהודה, כבר פרשוהו שהמצרים עובדים למזל טלה, ומשום כך עובדים לשה. אמר רבי יוסי, אם כן, יעבדו טלה ולא שם. אמר לו, הכל עובדים, אלא שמזל טלה יורד ועולה בטלה ושה, ומשום זה עובדים לכלם. אמר לו, כך שמעתי, שכל בהמה גדולה (של צאן), יראה שלהם היתה, ועל זה הרג הקדוש ברוך הוא כל בכור בהמה. והרי נתבאר שאילו הן מדרגות שלמעלה שנקראות כך.

אמר רבי אלעזר, כתוב (שמות יב) כל מחמץ לא תאכלו, וכתוב (שם יג) לא יאכל חמץ. אלא זה זכר, וזו נקבה. אמר רבי שמעון, אלעזר בני, בזה כתוב לא תאכלו, ובזה כתוב לא יאכל. מדוע לא כתוב לא תאכלו? אלא נקבה שהיא נוטה מדרכה - ודאי באזהרה. זכר שהוא אוחז בחוט של טהרה יותר - בבקשה. ועל זה כתוב לא יאכל, לא תאכלו.

אמר לו, אבא, והרי כתוב (דברים טז) לא תאכל עליו חמץ. אמר לו, הרבה תבות יתרות לכבודו של הקרבן. אבל בתחלה בקשה - לא יאכל, אבל לבסוף באזהרה - לא תאכלו, שהוא קשה משניהם. מחמץ, מה טעמה? משום שריח של מות יש שם. חמץ - זכר, מחמץ - נקבה. (משלי ה) רגליה ירדות מות, בראש ובסוף התבה תמצא אותה. ומשום זה מי שאוכל חמץ בפסח הוא מקדים לעצמו המנות, ושידע שהוא מת בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (שמות יב) ונכרתה הנפש ההיא.

מצה, מדוע (נקראת מצה)? אלא כך שנינו, שדי - משום שאמר לעולמו די, שיאמר לצורתו די. אף כך מצה, משום שהיא משדדת ומבריחה לכל צדדים רעים ועושה קטטה ביניהם כדגמת שם שדי שבמוזוזה, שמבריח לשדים ומזיקים שבשער - אף כך היא מבריחה אותם מכל משכני הקדשה, ועושה מריבה וקטטות בהם, כמו שנאמר (שמות יז) משה ומריבה. ועל זה כתוב מצה, והרי משה נכתבת באות סמ"ד? אלא תרגום של משה הוא מצותא.

#### רעיא מהימנא

אמר הרועה הנאמן, כמו לשון שהוא מקל לכל אנשי ביתו, והוא לשון צורת אות ו', והוא מטה שבו עשר אותיות, ובו הכה הקדוש ברוך הוא על ידו עשר מכות. ומשום שכל המכות היו מצד של ה', אמר רבי עקיבא, מנין שכל מכה ומכה שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים היתה של חמש מכות וכו', אמר מעתה וכו'. ואות ה' עולה באות י' לחמשים מכות. חמש פעמים חמשים הם מאתיים וחמשים. ומשום זה נאמר, ועל הים לקו מאתים וחמשים מכות.

אמר יוסף, כל טוב ארץ מצרים היא רעמסס, ואותה ארץ הפרישו ליראתם, לרעות ולהלך בכל תענוגות העולם. וכל המצרים החשיבו לאותם שרועים ליראתם - ביראתם. וזה מה ששאל יוסף מפרעה, שישלטו אחיו על יראתם של המצרים, שפכויים תחת ידיו כעבדים אחר מלכיהם, להיות כלם נכפים תחת שם יהוה מצדם, ולא ישלט בעולם אלא שם יהוה, ויכנעו כל ממנים תחת ידיו.

ולקראות להם שהוא עתיד להפרע מהם, זהו שכתוב (שמות יב) ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני יהוה. כיון שהטעם לבריות ועשו עצמם אלהות, ומשום שטלה, ממנה שלו, הוא גדול על כל

הַמְּמַנִּים שֶׁל אֱלֹהִים אֲחֵרִים, צִוָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, (שְׁמוֹת יב) וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבֵית אָבוֹת שָׂה לְבֵית, וְהִשְׁלִיט אוֹתָם עָלָיו, וַתִּפְסֹו אוֹתוֹ תַּפּוּס בַּתְּפִיסָה שֶׁלָּהֶם יוֹם וּשְׁנָיִם וְשִׁלֵּשׁ, וְאַחֲרָיִךְ הוֹצִיאוּ לוֹ לְדִין לְעִינֵי כָל מִצְרַיִם, לְהַרְאוֹת שֶׁהָאֱלֹהִים שֶׁלָּהֶם בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת בּוֹ דִּין.

בְּגִלְגַּל זֶה נֶאֱמַר, (שם) אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁל מִבִּשְׁל בְּמִים כִּי אִם צָלִי אֵשׁ רָאשׁוּ עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל קֶרְבּוֹ, לְהִיּוֹת נִדּוֹן בְּאֵשׁ צָלִי, וְצִוָּה לְזָרֵק לַעֲצֻמוֹתָיו בְּשׁוּק בְּבִיּוֹן. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר, (שם) וְעַצֵּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ. וְצִוָּה לְיוֹם הַרְבִּיעִי, אַחֲרָיִךְ שֶׁהִיָּה תַּפּוּס שְׁלֵשָׁה יָמִים קָשׁוּר, לַעֲשׂוֹת בּוֹ דִּין. וְזֶה קִשָּׁה לָהֶם מִכָּל נִגְעִים שֶׁהִכָּה לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן. וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׁצִוָּה שֶׁלֹּא לֵאכֹל אוֹתוֹ בַּתְּאֲנָה. וּמִיָּד שָׂרְאוּ עֲצֻמוֹתָיו בְּשׁוּק וְלֹא יָכְלוּ לְהַצִּילוֹ, זֶה קִשָּׁה לָהֶם מִהֶחֱלָל. וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם (שם) וּמִקְלָכֶם בִּידְכֶם, לְכַפּוֹת כָּל יִרְאָתָם שֶׁל הַמִּצְרַיִם תַּחַת יְדֵיהֶם. וּמִשּׁוּם שֶׁהֵם בְּכוֹרוֹת מְמַנִּים, כְּתוּב (שם) וְהִ' הִכָּה כָּל בְּכוֹר.

אַחֲרָיִךְ כָּל זֶה, כְּתוּב (שם יג) לֹא יִרְאָה חֲמֵץ, (דְּבָרִים טז) שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכֵל עָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי. וְכְתוּב (שְׁמוֹת יב) כָּל מִחְמָצָה לֹא תֹאכְלוּ. אֲמַר הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן, מִדּוּעַ צִוָּה שֶׁלֹּא לֵאכֹל חֲמֵץ שְׁבַעַת יָמִים וְלֵאכֹל בָּהֶם מִצָּה? וּמִדּוּעַ לֹא יֵאָכֵל, וּמִדּוּעַ נֶאֱמַר לֹא תֹאכְלוּ? אֲלָא שְׁבַעַת כּוֹכְבֵי לֵכֶת, וְהֵם: שְׁצִ"ם חֲנֻכָּ"ל. וְהֵם מִצָּד שֶׁל טוֹב וָרָע, אֹרֶךְ הַפְּנִימִי, מִצָּה. קִלְפָה שְׁבַחֲוִי - חֲמֵץ. וְהֵם, חֲמֵץ - זָכַר. מִחְמָצָה - נִקְבָּה.

מִצָּה שְׁבַעַת יָמִים - שְׁמוֹנֶה. וְהֵם (אֶסְתֵּר ב) שְׁבַע הַנְּעוּרוֹת הָרְאוּת לְתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ. וְנֶאֱמַר עָלֵיהֶם (שְׁמוֹת יב) וּשְׁמִרְתֶּם אֶת הַמִּצּוֹת. מִצָּה הִיא שְׁמוֹנֶה לְבַעֲלָהּ, שֶׁהִיא אוֹת ו', וְבוֹ נַעֲשִׂית מִצָּה.

וּמִי שֶׁשׁוּמֵר לָהּ בְּשִׁבִּיל יִיָּה הַגְּנוּזִים בְּאוֹתִיּוֹת מִי"ץ מִמִּצָּה, וְהֵם יִי"ם הִי"ץ. וְצִוָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּשִׁבַע בְּרָכוֹת לִיל פֶּסַח, שֶׁהֵן שְׁבַע הַנְּעוּרוֹת שֶׁלָּהּ, שֶׁהֵן שְׁצִ"ם חֲנֻכָּ"ל. וְצִוָּה לְהַעֲבִיר מִהֵן חֲמֵץ וּמִחְמָצָה, שֶׁהֵם עֲנָנִים חֲשׂוֹכִים שְׁמִכְסִּים עַל אוֹרוֹת שֶׁל שְׁבַעַת כּוֹכְבֵי לֵכֶת, שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם (בְּרֵאשִׁית מא) וַתִּבְאֶנָּה אֶל קֶרְבָּנָהּ וְלֹא נֹדַע כִּי בָאוּ אֶל קֶרְבָּנָהּ וּמִרְאִיהֶן רַע. חֲשׂוֹד כְּאֶשֶׁר בַּתְּחִלָּה. שֶׁכָּל כֶּדֶף הַחֲשׂוֹד שֶׁל הָעֲנָנִים שֶׁלָּהֶם, שֶׁלֹּא יִכּוּלִים אוֹרוֹת לְהֵאִיר לָהֶם, וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר וְלֹא נֹדַע כִּי בָאוּ אֶל קֶרְבָּנָהּ. (עִי"כ רַעִיָא מִהִמְנָא).

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (תַּהֲלִים סח) גֵּעַר חֵית קִנָּה עֲדַת אֲבִירִים בְּעִגְלֵי עַמִּים. גֵּעַר חֵית - זֶה הַחֵיהַ שְׂאֲחוֹז בָּהּ עֶשֶׂו. קִנָּה - לְמַדְנִי, שְׁבִיּוֹם שְׁנִשָּׂא שְׁלֹמָה הַמֶּלֶךְ אֶת בֵּת פְּרָעָה, בָּא גְבִרְיָאֵל, נָעַץ קִנָּה בֵּינָם הַגְּדוֹל, וְעָלָיו נִבְנִית עִיר שֶׁל רוֹמִי. מִהוּ קִנָּה? זֶה הַזָּכָר שֶׁל זֶה הַחֵיהַ רָעָה, שִׁישׁ לוֹ צַד קֶטָן בְּאַחֲזִיזָתוֹ בְּקִדְשָׁהּ. וְזֶהוּ קִנָּה שְׁנַעוּץ בֵּינָם הַגְּדוֹל, וּמִשּׁוּם זֶה הִיא שׁוֹלֵטָה עַל הָעוֹלָם, וְעַל שְׁלִטוֹן זֶה כְּתוּב, (יִשְׁעִיָּה יט) קִנָּה וְסוּף קָמְלוּ. קִנָּה, שְׁלִטוֹן וְרָאשׁ לְכָל הַמְּלָכוֹת. וְעוֹד קִנָּה, שְׁעִתִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ כְּקִנָּה זֶה.

בָּא וְרָאָה, בְּמִצְרַיִם הִיא שׁוֹלֵטָה, וּמִמֶּנָּה יוֹצֵאִים כְּמָה שְׁלִטוֹנִים לְמִינֵיהֶם, וְהֶחֱל בְּסוּד שֶׁל חֲמֵץ. כִּינּוֹ שֶׁשְׁבֵּר אוֹתָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוֹצִיָא חֲמֵץ וּמִכְנִיס מִצָּה. בְּמָה? בְּחוּט קֶטָן מִהֶחֱל שְׁבֵר אוֹת ח' שֶׁל חֲמֵץ, וְנַעֲשֶׂה מִצָּה. אֲלָא שְׁשֵׁבֵר ח' שֶׁל חֵיהַ זֶה, שְׁנִקְרָא חֲמֵץ. וְעַל זֶה נִקְרָא חֵית קִנָּה, שְׁנוֹחַ לְשַׁבְּרוֹ כְּמוֹ קִנָּה זֶה. בְּמָה נִשְׁבֵּר? בְּחוּט קֶטָן כְּמוֹ שְׁעָרָה שְׁבֵר ח' וְעֵבֶר מְאִיתָנָה, וְהִיָּה מִצָּה. וְעַל זֶה כְּתוּב גֵּעַר חֵית קִנָּה. גֵּעַר בָּהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנִשְׁבֵּר ח' שֶׁל חֲמֵץ וְנַעֲשֶׂה ה'. (וְעוֹבֵר ח' שֶׁל חֲמֵץ וְנַעֲשֶׂה).

וְעִתִּיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁבֵּר לוֹ לְאוֹתוֹ קִנָּה כְּמוֹ זֶה, יִשְׁבֵּר רִגְלֵי ק' מִקְנָה, וְיִשְׁאַר הֵנָּה. (יִשְׁעִיָּה מ) הֵנָּה ח' אֱלֹהִים בְּחִזָּק יְבוֹא וְיִזְרְעוּ מִשְׁלָה לוֹ הֵנָּה שְׁכָרוֹ אוֹתוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו. מִהוּ וּפְעֻלָּתוֹ? זֶה פֶּעַל שֶׁל אוֹתָהּ ק' (פְּעֻלָּה שֶׁל אוֹתוֹ חֲמֵץ) שִׁישְׁבֵּר אוֹתָהּ, וְהִיא פְּעֻלָּה שְׁלִפְנָיו, וְהוּא יַעֲבִיר רִגְלוֹ וְיִהְיֶה הֵנָּה, שְׁנֶאֱמַר (שִׁם מא) רָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הֵנָּה הֵנָּה וְגו'.

#### רַעִיָא מִהִמְנָא

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, גֵּעַר חֵית קִנָּה עֲדַת אֲבִירִים בְּעִגְלֵי עַמִּים. גֵּעַר חֵית קִנָּה - זֶה קִנָּה שְׂאֲחוֹז בּוֹ עֶשֶׂו, שֶׁהִיא עִיר רוֹמִי הַגְּדוֹלָה, שְׁנַעֲץ גְּבִרְיָאֵל קִנָּה בֵּינָם הַגְּדוֹל, וּבְנוֹ עָלֶיהָ כְּרֵךְ גְּדוֹל שֶׁל רוֹמִי. קִנָּה שֶׁל חֲמֵץ. וְכְאֶשֶׁר תִּבְאֵה גְּאֻלְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יִשְׁבְּרוּ אוֹתוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב גֵּעַר חֵית קִנָּה עֲדַת. וּמִיָּד עוֹבֵר חֲמֵץ מִהָעוֹלָם. הַמְּחִמָּצָה שֶׁלּוֹ הִיא רוֹמִי. וְתִתְגַּלָּה מִצָּה בְּעוֹלָם, שֶׁהִיא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל בֵּית רָאשׁוֹן וּבֵית שֹׁנִי.

אֲמַר הַמְּנוֹרָה הַקְדוֹשָׁה (הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן), שֶׁהֵם כְּנֶגֶד בֵּת עֵין יָמִין, וּבֵת עֵין שְׁמָאל. וְהֵם כְּנֶגֶד (לְחֵם מִשְׁנָה) רוֹמִי הַגְּדוֹלָה וְרוֹמִי הַקְּטָנָה, וּכְנֶגֶד שְׁנֵי עֲנָנִים שְׁמִכְסִּים עַל בֵּת עֵין יָמִין וְשְׁמָאל. וְהֵם כְּנֶגֶד שְׁאֹר וְחֲמֵץ. וְעַד שְׁאֵלּוֹ יִתְבַּעְרוּ מִהָעוֹלָם, בֵּל יִרְאָה וּבֵל יִמְצָא אֶחָד מֵהֶם, בֵּית רָאשׁוֹן וּבֵית שֹׁנִי לֹא יִתְגַּלוּ בְּעוֹלָם.

וְהַרְפּוּאָה שֶׁל עֲנִי הָעֵין שֶׁהַחֲשִׁיכּוֹ לְבַת עֵין יָמִין וְשְׁמָאל, מִה תִּהְיֶה רְפּוּאָתָם? הַמְרִירוֹת שֶׁל הָעֵגֶל. וְזֶהוּ שְׁכָתוּב (יִשְׁעִיָּה כז) שִׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשִׁם יִרְבֵּץ. שִׁם יִרְעָה עֵגֶל - זֶה מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף שְׁנֶאֱמַר בּוֹ (דְּבָרִים לג) בְּכוֹר שׁוֹרֵי הָדָר לוֹ. וְשִׁם יִרְבֵּץ - זֶה מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד. אֶחָד לְהַעֲבִיר אֶת רוֹמִי הַגְּדוֹלָה, וְאֶחָד לְהַעֲבִיר אֶת

רומי הקטנה. ומיכאל וגבריאל כנגדם הם.

ומשום זה ח', שהוא חוט קטן, תשבר אותה, ותכנס אות ח' במקומה. שבתחלה נאמר קנה וסוף קמלו. קנה - שלטון של רומי. וסוף - לכל המלכיות, שעתידי הקדוש ברוך הוא לשבר אותו. גער חית קנה - גער חיה רעה, שהיא אות ח' מחמץ, ושבר רגליה מן המחמץ, שנאמר בה (משלי ה) רגליה ירדות מות. ועוד גער חית קנה - שבר רגל הקו"ף מקנה, וישאר הנה. מיד - (ישעיה מ) הנה ה' אלהים בחזק יבא, (שם מא) ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן. הנה - ס', אחר אלף ומאתים.

ונאמר המנוחה הקדושה, נאמר (בראשית מו) כל הנפש לבית יעקב ששים וישש. ששים, להתעוררות של משיח ראשון. וישש, להתעוררות משיח שני. נשארו שש שנים לשבעים ושנים, לקנים בהם (ויקרא כה) שש שנים תזרע שדה ושש שנים תזמר כרמך ואספת את תבואתה, שנאמר (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה.

אם כן, מה כתוב למעלה (שם לא) רנו ליעקב שמחה? אלא ארבע גאלות עתידות להיות כנגד ארבע פוסות של פסח. משום שישאל מפזרים בארבע פנות העולם, ואלו שיהיו רחוקים מהאמות, יקדימו לרנו. והשנים - לששים. והשלישים - לששים וישש. והרביעיים - לשבעים ושנים.

וגאלות אלו יהיו בארבע חיות, בשם יהו"ה שרוב עליהם. זהו שכתוב (חבקוק ג) כי תרבע על סוסיד מרפבתיך ישועה. שפנגדם יעורר למטה ארבעה דגלים ושנים עשר שבטים, בסוד של יהוה מלך, יהוה מלך, (שמות טו) יהוה ימלך לעלם ועד. שתיים עשרה אותיות הן, כנגד שנים עשר שבטים, ושנים עשר פנים של שלשת האבות, שנאמר עליהם, האבות הן הן המרפבה. והם עשרה שבטים, אלף שנים. שני שבטים - מאתים שנה. ומי"ב אותיות תלויים ע"ב שמות, שהם ע"ב שנים אחר האלף ומאתים.

והם כ"ד, לכל חיה משלש חיות. כ"ד הסוד שלו, (ישעיה ו) וקרא זה אל זה ואמר. והם שלש פתות מכ"ד צורות. פת אחת אומרת קדוש, וכת שניה אומרת קדוש, וכת שלישית אומרת קדוש. מיד מתעורר השמאל במי"ב אותיות, ועושה דין בעמלק.

(דברים כב) כי יקרא קו צפור לפניך בדרך - בעלי מקרא. בכל עץ - בעלי משנה, שהם באפרוחים המקננים בענפי האילן. יש שאומרים, בכל עץ - אלו ישראל, שנאמר בהם (ישעיה סה) כי כימי העץ ימי עמי. או על הארץ - אלו בעלי תורה (משנה), שנאמר בהם, על הארץ תישן וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל. אפרוחים - אלו פרחי כהנה. או ביצים - אלו שזון אותם הקדוש ברוך הוא מקרני ראמים ועד ביצי כנים. והאם רבצת על האפרוחים - בזמן שהיו מקריבים קרבנות. מה כתוב? לא תקח האם על הבנים.

חרב בית המקדש ובטלו הקרבנות, מה כתוב? שלח תשלח את האם. וגלו הבנים. וזהו שנאמר ואת הבנים תקח לך, מצד זה של האות ו', שהוא עולם ארץ שנאמר בו (דברים כב) למען ייטב לך והארבת ימים, לעולם שפלו ארץ.

במקום הקרבנות תקנו תפלות, ומצפצפים בקולות של שירים, בקול של קריאת שמע, לקראת העמוד האמצעי שהוא למעלה. שהרי אמא ובת בגלות, ומיד שירוד, קושרים אותו בבית, שהיא יד בפה, להיות קשורה ו' עם ה' בשש ספירות. מיד לוחשים לעמת החכמה: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

אחד וכבוד גימטריא מ"ה מחכמה. שמוריד אותו אצל אמא, ומיד שירוד, קושרים אותו עמה בקשר של תפלין של ראש. ומשום זה בארבע פרשיות של התפלין, שהם: קדש לי - חכמה. והיה כי יביאך - בינה. שמע ישראל - תפארת שכוללת שש ספירות בשש תבות. והיה אם שמע - מלכות, יד בפה. תפלה כתר, כי על ראשו, אין קדוש ביהוה, ששנדלפון קושר כל התפלות ועושה מהן כתר.

באותו זמן צריך לסדר מנוחה (שלחן) לסעודה של המלך, ומשכן ומנוחה וארון ומזבח, וכל מיני שמוש של בית המלך. ולא אחר שלחן אנו הולכים שאינו עבודת הקדוש ברוך הוא, שאין אנו הולכים אלא אחר שלחן שהוא מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא, שהוא השכינה, משכן שלו, שלחן שלו, מנוחה שלו, ארון שלו, מזבח שלו. היא כלולה מכל כלי שמוש למלך העליון.

הם אלו שמתקנים יין ולחם של המלך העליון, שנאמר בהם את קרבני לחמי לאשי, שאין להקריב לו אצלו אלא אלו שנקראים אשי ה'. ומשום זה נאמר את קרבני לחמי לאשי. שעליו נאמר (משלי ט) לכו לחמו בלחמי. ונקרא לחם הפנים, שהם י"ב פנים, שנאמר (במדבר ו) יברכך יהוה, יאר יהוה, וישא יהוה. שנים עשר פנים של שלש חיות.

מהו הלחם של אלו הפנים? זה לחם של אדם, שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ויש לו לחם בארבעה פנים, שהם ארבע אותיות יהו"ה. זה הלחם של שלחן המלך, הוא סלת נקיה.

הכבשן שלו שאופה בו לחם היא השכינה, ששם מתבשל ונשלים. ומשום זה אין בוצעים אלא ממקום שנגמר בשולו. כדגמת שלמות הפרי, שהוא גמר בשולו. וזהו שם אדני, גמר ושלמות שם יהוה, שהוא לחם הפנים. אדני הוא הכבשן שלו. שהיא כבישה תחת בעלה. ובגללה נאמר, (שמות יט) וחר



סיני עָשָׂן כְּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כְּעָשָׂן הַכֶּבֶשׂ. וְלֹא כִמוּ כְּבָשָׁן שֶׁל אֵשׁ הַדִּיט, אֲלֵא כִמוּ כְּבָשָׁן שֶׁבּוּ כּוֹבֵשׁ רַחֲמָיו עַל עַמּוֹ כְּאֲשֶׁר מִתְפַּלְלִים וּמִבְקָשִׁים בְּקִשּׁוֹת, כֵּן יִכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כְּעֶסֶד. וְבוֹ, דְּבָרִים הַכְּבוֹשִׁים שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לָמָּה לָךְ לַחֲקֹר?

וּבִלְחָם הַתּוֹרָה יֵשׁ סֵלֶת שֶׁנֶּתַן לוֹ הַמֶּלֶךְ לְאוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיהֶם, כֹּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים. מֵאֲכַל הַצְדִּיקִים. וַיֵּשׁ לָחֶם שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהוּא פִּסְלֵת לְאוֹתָם עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ. וּמִשּׁוּם זֶה בְּמִלְכָּה נֶאֱמַר, (מִשְׁלִי לֹא) וְתִקֵּם בְּעוֹד לִילָה וְתִתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ וְחֹק לְנַעֲרֹתֶיהָ, שֶׁהֵם בְּעָלֵי מִשְׁנָה. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר בְּמֵאֲכַל שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְעִשִּׁירִית הָאֵיפָה סֵלֶת, וְדָאִי. וְזוֹ יוֹ"ד מֵאֲדָנִי, שֶׁהִיא עֲשִׁירִית. וְזֶה סֵלֶת שֶׁל הַיֵּכֶל הַמֶּלֶךְ, וּמִשְׁתַּבַּחַת (שֶׁל מֵאֲכַל הַמֶּלֶךְ נִמְצְאוּ).

קוּם הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, אֲתָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנֶדֶד, וְרַבִּי אֲבָא, וְרַבִּי יְהוֹנָדָה, וְרַבִּי יוֹסִי, וְרַבִּי חִינְיָא, וְרַבִּי יוֹדָאי, לְתַקֵּן מִתְנֵה לְמֶלֶךְ, וְלַהֲקָרִיב כָּל אֵיבָרִים, שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל, קְרִבְנוֹת לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, זֶה שֶׁנֶּקְרָא נִשְׁמָה שֶׁל הָאֵיבָרִים, שְׂכִינָה הַקְדוּשָׁה, אֵשׁ שֶׁל גְּבוּהָ. שֶׁאֲחוּז בְּעֵצִים שֶׁנֶּקְרָאִים עֲצֵי הָעוֹלָה, שֶׁהֵם עֵץ הַחַיִּים וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע. עֲצֵי הַקְדָּשׁ נִקְרָאִים אֵלּוּ בְּעָלֵי תוֹרָה, שֶׁמִּתְאַחֲדֵת בָּהֶם הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (יִרְמִיָּה כג) הֲלֹא כֹה דְּבָרִי כְּאֵשׁ נָאֵם ה'.

וְנֶאֱמַר בָּהּ עֲלֵה לֵה', קִרְבֵּן לֵה', אִשָּׁה לֵה'. וְנֶאֱמַר אֶת קִרְבְּנִי לַחֲמִי לֵאשִׁי. וְהָרִי כְּתוּב שֶׁאֵין לַהֲקָרִיב קִרְבֵּן אֲלֵא לְשֵׁם ה', מֵהוּ אֶת קִרְבְּנִי לַחֲמִי לֵאשִׁי? אֲלֵא הַדָּרֶךְ, שֶׁמִּי שֶׁמִּקְרִיב דוֹרוֹן לַהֲקָרִיב אוֹתוֹ לְמֶלֶךְ וְאַחֲרֵי כֵן הוּא מַחֲלֵק אוֹתוֹ לְמִי שְׂרוּצָה, אֵף כֵּן יִשְׂרָאֵל מִקְרִיבִים תּוֹרָה לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא לַחֲמוֹ, וְהוּא יֵינוּ, וְהוּא בְּשָׂרוֹ, וְנֶאֱמַר בָּהּ (בְּרַאשִׁית ב) עֲצֵם מִעֲצָמִי וּבֶשֶׁר מִבֶּשְׂרִי. בְּשָׂר קָדֵשׁ, שֶׁפָּרְשׁוּ עָלֶיהָ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, בְּבֶשֶׂר הַיּוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם אֲנוּ עֲסוּקִים.

מָה עוֹשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאוֹתוֹ דוֹרוֹן? מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁאֲכַל עַל שִׁלְחוֹ, וּמִקְרִיבִים עַל שִׁלְחוֹ מִכָּל מִין וּמִין - סֵלֶת, וּבִינּוּנִי, וּפִסְלֵת. וְהוּא מַחֲלֵק מִשְׁלַחְנוֹ לְכָל בְּעָלֵי הַסְּעוּדָה, לְכָל אֶחָד כִּמוּ שְׂרָאוּי, עַל יְדֵי הַמְּמָנִים שָׁלוֹ. וּמֵאוֹתוֹ לָחֶם שֶׁהוּא סֵלֶת, שֶׁהַמֶּלֶךְ אוֹכֵל, הוּא מִצְוָה לְתֵת לְאֵלוֹ שְׂאֵהוּבִים אֲצִלוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֶת קִרְבְּנִי לַחֲמִי לֵאשִׁי רֵיחַ נִיחָחִי. כְּלוּמָר, (דְּבָרִים יח) אִשִּׁי ה' וְנִחַלְתוּ יֹאכֲלוּן (וְזֶהוּ אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (מִשְׁלִי ט) לָכוּ לַחֲמוּ בְּלַחֲמִי וּשְׁתוּ בִּינִי מִסְכָּתִי) - זֶהוּ מִצַּד שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. אֲבָל מִצַּד שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, מִצְוָה לְתֵת בִּינּוּנִי לְמַלְאָכִים, וּפִסְלֵת לְשָׂדִים וּמִזְבִּיקִים, שֶׁהֵם מְשֻׁמָּשִׁים לְשׁוֹסִים וּלְפָרָשִׁים שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

וְאֵף כֵּן שֶׁפָּרָשִׁי הַמֶּלֶךְ הָיוּ בְּעָלֵי מִשְׁנָה, שֶׁהֵם כְּמַלְאָכִים - מְשֻׁמָּשִׁים לָהֶם שְׂדִים יְהוּדִיִּים, שֶׁהֵם רְשׁוּמִים בְּאוֹת שְׂדֵי (בְּאוֹת יי). וַיֵּשׁ שְׂדִים וּמִזְבִּיקִים מִצַּד הַטְּמֵאָה, שֶׁנֶּקְרָאִים שְׂדִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. (קַהֲלֵת ז) וְזֶה לְעֻמַּת זֶה עֲשֵׂה הַאֲלֵהֶם.

וּמִשּׁוּם זֶה אֶמְרוּ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁהֵם ג' מִיָּנִים מֵהֶם: אֶחָד מִין שֶׁלָּהֶם כְּמַלְאָכֵי הַשָּׁרָת, וּמִין שְׁנֵי כְּבָנֵי אָדָם, וּמִין שְׁלִישִׁי בְּבִהְמוֹת. וַיֵּשׁ בָּהֶם חֲכָמִים בְּתוֹרָה שֶׁכְּתוּב וְשִׁבְעֵל פֶּה. נִקְרָא יוֹסֵף הַשֵּׁד, עַל שֵׁם שֶׁהוּלִיד אוֹתוֹ שֵׁד. וְלֹא לַחֲנָם אֶמְרוּ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, אִם הָרֵב דּוּמָה לְמַלְאָךְ ה' צְבָאוֹת, תּוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ. וְאֶשְׁמְדָאִי הַמֶּלֶךְ, הוּא וְכָל מִשְׁפַּחְתּוֹ, כְּבָר בְּאֶרְצוֹ שֶׁהֵם שְׂדִים יְהוּדִיִּים, שֶׁנִּכְנָעִים בְּתוֹרָה וּבִשְׁמוֹת הַתּוֹרָה.

וּבְנֵי אֲהֲרֹן, מִשּׁוּם שֶׁעָרְכוּ קְרִבְנוֹתֵיהֶם, בְּגִלָּל זֶה נִנְעָשׂוּ. שֶׁכָּל הַקְרִבְנוֹת, אֵף עַל גֵּב שֶׁנֶּקְרָבִים בְּשִׁבִּיל הַמֶּלֶךְ, הוּא מַחֲלֵק לָהֶם לְכָל אֶחָד כִּמוּ שְׂרָאוּי, וְנוֹטֵל לְחֻלְקוֹ מֵה שְׂרָאוּי לוֹ. (ע"כ רַעִיָא מֵהִימְנָא).

זֶהר:

וּבַחֲבוּר הַקְדָּמוֹן, נֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כח) וּבַיּוֹם הַבְּפוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה וְגו'. אֶמַר רַבִּי אֲבָא, יוֹם הַבְּפוּרִים, מִיָּהוּ הַיּוֹם? זֶה נֶהָר הַיָּצֵא מֵעֵדֶן, שֶׁהוּא יוֹם מֵאוֹתָם בְּפוּרִים עֲלִיוֹנִים. וְזֶהוּ שֶׁהַתּוֹרָה תְּלוּיָהּ בּוֹ, וְהוּא מוֹצֵא כָּל סוּדוֹת הַתּוֹרָה. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים, צְרִיכִים לְהַבִּיא פְּרוֹת הָאֵילָן.

### רַעִיָא מֵהִימְנָא

וּבַיּוֹם הַבְּפוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה וְגו' (בַּמִּדְבָּר כח). רַבִּי אֲבָא אֶמַר, יוֹם הַבְּפוּרִים הֵם בְּפוּרִים עֲלִיוֹנִים שֶׁל הַתּוֹרָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת כג) רֵאשִׁית בְּפוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא וְגו'. אֶמַר הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן, כִּמוּ הַכּוֹרוֹת לְאִמּוֹתֵיהֶם, אֵף כֵּן נִקְרָאוּ הַפְּרוֹת בְּפוּרִים, שֶׁל פְּרוֹת הָאֵילָנוֹת. (הוֹשַׁע ט) כְּבִפְּרוּהָ, כֵּן יִשְׂרָאֵל קְדָמוֹנִים וּבְפוּרִים לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּל אִמּוֹת הָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יִרְמִיָּה ב) קִדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוָה וְגו'. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר בָּהֶם, (שְׁמוֹת כג) תָּבִיא בֵּית ה' אֶלְהֶיךָ. וּמִשּׁוּם זֶה אִמּוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יִשְׁעִיָּה ט) וַיֹּאכְלוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל פֶּה - יֶאֱשָׁמוּ רָעָה תְּבֹא אֲלֵיהֶם.

אֵף כֵּן ו' שֶׁכְּלוּלָה מִשֵּׁשׁ סְפִירוֹת, וְהוּא בֵּן י"ה, שֶׁנֶּקְרָא בְּכ"ר. וְכָל עֲנָפִים שְׂיוּצָאִים מִמֶּנּוּ שֶׁבָּהֶם רֵאשִׁים, כִּמוּ זֶה (צִיּוֹר לַמַּעֲלָה) נִקְרָאִים בְּפוּרִים. אוֹת ו' הִיא נֶהָר מֵאֵלוֹ בְּפוּרִים עֲלִיוֹנִים, וְאוֹתוֹ נֶהָר

יוצא מעדן, וזהו שהתורה תלוינה בו. וכאשר יוצא, יוצאים כל סודות התורה, ומשום שהוא עץ החיים של התורה, זהו (אחת היא) שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. והמציאות שלה דומות לפרי של האילנות, צריכים להביאן.

אמר הרועה הנאמן, ואם תאמרו מדוע הבכורים שלהם נקראים מנחה חדשה, מששה חדשים לששה חדשים, ומאדם שנאמר בו (דברים כ) כי האדם עץ השדה - לתשעה חדשים או לשבעה. ובהמות אף כך - שבעת ימים יהיה (ויקרא כב) תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבו אשה לה', להקריב קרבו לפני ה'. ועוד, הספירות, בהן שם יהוה, וכל הכנויים שלו, מדוע נקראות בשם חיות?

אלא מנחה חדשה בדרך סוד זו השכינה. מששה חדשים לששה חדשים אלו שש ספירות, שנקראות שנים קדמוניות לבריאת העולם, שהן שש אלף שנים שקדם העולם, מצד של אמה עליונה. ומצד של אמה תחתונה נקראים חדשים. ומשום שקדמו לעולם ולכל הבריות, נקראים בכורים.

והשכינה, מנחה חדשה, מצד של חיה, שנאמר בה (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם. והוא תשע לחשבון קטן של חנוך. הוא אדם שנולד לתשעה חדשים של המעברה, שהיא עשירית. ובזה כלול מכלם, ונקרא בו בכור, על שם אות ברית, שהיא י', טפה ראשונה שנמשך ממנה זרע יורה כחץ, שהיא ו', והיא י' שעולה על ו' כפרי שעולה על ענף האילן.

ואף על גב שפכה ענפים יש באילן וכמה תאנים עליהם - אלו שהקדימו בראשונה נקראים בכורים. אלו הם ראשים של כלם. כדגמא שלהם נאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם. (ישעיה מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. (במדבר א) שאו את ראש כל עדת בני ישראל.

שאו שערים ראשיכם. שערים אלו הם חמשים שערים של בינה, שהיא ישיבה של מעלה. ושאו פתחי עולם - של ישיבה של מטה. שכל מי שמשתדל בתורה, לבסוף מתנשא. זהו שכתוב (משלי ל) אם נבלת בהתנשא. ובארוהו בעלי המשנה, כל המנבל עצמו על דברי תורה, לבסוף מתנשא, ויבא מלך הכבוד, ואין פבוד אלא תורה.

מכאן, מי שלומד תורה שנקראת כבוד, נקרא מלך. ולא תאמר באותו עולם הבא ולא יותר - אלא מלך בשני עולמות, בדמות רבנו. ומשום זה כפול הפסוק פעמים. אחת - מי זה מלך הכבוד. שתיים - מי הוא זה מלך הכבוד. שאו שערים ראשיכם, מהו ראשיכם? פעמים. אלו חיות המרכבה העליונה, וחיות המרכבה התחתונה. ובחבור הקדמון. (ע"כ רעיא מהימנא).

רבי שמעון פתח פסוק ואמר, שאו שערים ראשיכם וגו'. פסוק זה בארוהו ונתבאר. אבל שאו שערים ראשיכם - אלו הם שערים עליונים, שערים של שכל עליון, ואלו חמשים שערים. ראשיכם - אלו הראשים מי הם? אלא כל אחד ואחד יש לו ראש להתפשט ולעלות זה בזה ולהכלל זה בזה.

מצאנו בספרו של חנוך: שאו שערים - אלו הם שערים שלמטה מהאבות, ואלו שלשה אחרונים. ראשיכם - אלו הם ראשי אלפי ישראל, ואלו האבות העליונים, ואלו ראשים של אותם שערים. ומשום אלו שהם אופנים, שסובבים ונוטלים אותם על כתיפיהם, אומרים שאו שערים ראשיכם. שאו, למי? לראשיכם. שהם ראשים עליכם ושולטים עליכם. והנשאו פתחי עולם - אלו האמהות, וארבע הן שלמטה.

ויבוא מלך הכבוד - זה המלך העליון של הכל, שהוא מלך מאותו כבוד, שמאיר ללבנה. ומי הוא? ה' צבאות. ויבוא, לאיזה מקום? להכניס התורה בארון, בחבור אחד כמו שראוי. וכינון שזה נכנס למקומו, אז התורה נכנסת בארון, ומתחבר חבור אחד, תורה עליונה בתורה שבעל פה, מתחברות לפרש דברים סתומים.

מתי? בשבעתיכם, למנון שאתם מונים. שכל שעה שישאל עושים חשבון לחדשים וזמנים, הקדוש ברוך הוא מתקן תבה תוך אותם רקיעים, ומעביר כרוז: הנה בני למטה, קדשו החדש, קדשו זמן, התקדשו כלכם למעלה! ועושה לכל החילות שבשמים שמתקדשים כאחד בעם הקדוש, וכלם שומרים כאחד שמירה אחת, ועל זה נאמר בשבעתיכם, למנון שאתם מונים אותם שבע שבתות.

ואז מושך הקדוש ברוך הוא המשכה של שבע מדרגות למטה באותה מדרגה שמתאחדת בהן, באלו שבע שבתות. (באותן שבע שבתות. ואז מושך הקדוש ברוך הוא המשכה של שבע מדרגות שלמעלה באותה מדרגה שלמטה שמתאחדת באלו שבע שבתות). ואם תאמר, והרי שש הן ולא יותר - אלא כאשר אמה יושבת על האפרוחים ונמצאת רובצת עליהם, ואנו משלחים אותה ולוקחים אלו הששה בנים בזה המדרגה שלמטה, לקים שנאמר (דברים כב) שלח תשלח את האם ואת הבנים וגו'.

רב המנונא סבא אמר, ביום זה לא לוקחים ישראל אלא חמשה בנים, ואלו הם חמשה חמשי תורה. ואם תאמר ששה הם - אלא שבעה הם בצפור אחת שנמצאת בין כנפיה של אמה. וישאל יודעים לציד ציד טוב, גדול וחשוב. מה עושים? מוציאים מתחת כנפיה של אמה אותה הצפור,

בלחישת הפה מלחשים לה, לחישה אחר לחישה.

ואותה צפור שחוששת (שאוהבת) לאותן הלחישות ולאותם קולות שמלחשים לה, ואף על גב שהיא תחת כנפי אמה, זוקפת ראשה ומסתכלת אצל אותה לחישת הקול, ופורחת אליהם, ויוצאת מתחת כנפיה של אמה. וכיון שישראל לוקחים אותה, מחזיקים בה ולוחשים אצלה, וקושרים אותה בקשר שלא תעוף ותלך. מיד לוקחים אותה ישראל באותו קשר, והיא מבקשת לעוף וללכת, ואינה יכולה ללכת לה.

ובעוד שהיא קשורה בידיהם, הם לוחשים בקולם, והיא מצפצפת עמהם, ומעופפת למעלה ויורדת. וכל אותם בנים שתחת כנפי אמותיהם, כיון ששומעים אותו הצפצוף של אחותם ולחישת אותו הקול, מיד יוצאים תחת כנפי אמותיהם ומעופפים אצל אותה הצפור. וישראל לוקחים אותם ואוחזים בהם. ואם לא אותה צפור שאוחזים בה בתחלה, לא היו אלו מעופפים אצלם לעולם, ולא יכולים לאחו בהם.

איך צדים צידה של צפור קדושה זו? מתקנים לפניה מאכל מכבד בשמחה וכל תענוגים, ונכנסים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומצפצפים אליה בקול לחש כמו שראוי. והיא נסתרת תחת כנפיה של אמה, וזוקפת ראשה, ורואה שלחנות מתקנים וצפצופים אליה כמו שראוי. יוצאת ומעופפת אצלם כמו שנתבאר, ובה אחוזים כל אותם בנים.

ומשלחים לאותה שרובצת עליהם, והולכת. משום שהרי מהרקייע השביעי ולמעלה, במקסה ממך אל תדרש. שלח אותה, שלא תוכל להשיגה, ועל זה כתוב (דברים כב) שלח תשלח וגו'.

מקרא קדש - זוהי הקריאה והצפצוף שעושים לאותה צפור קדושה בראשונה. וכיון שאחוזים בה שאר הנימים, נקראים מקראי קדש. צפור זו נקראת קדש, שכתוב כי קדש היא לכם. ומשום שהיא קדש, היא קוראת לכלם ובאים אצלה, ומשום זה נקראים מקראי קדש.

היא קוראת, וישראל מצפצפים עמה וקוראים גם כן. ועל זה הם באים אצלם ואוחזים בהם. ומשום זה (ויקרא כג) אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם. מקראי קדש - בצפצופים שלהם, ובאותה צפור קדושה. קדש - שקוראת להם.

#### רענא מהימנא

אמר הרועה הנאמן, דברים אלו כמה סתומים הם למי שלא יודע, ונגלים למי שיודע בהם. ונדאי אותה צפור היא השכינה. הקן שלה זה בית המקדש. וישראל הם האפרוחים, שאמה יושבת עליהם. זהו שכתוב (דברים לב) והאם רבצת על האפרוחים, והם בעלי משנה שמעופפים במצוות שלה. או ביצים - אלו בעלי מקרא.

ובזמן שחטאו ישראל ונחרב בית המקדש, מה כתוב? שלח תשלח את האם. זהו שכתוב (ישעיה נ) ובפשעיהם שלחה אמהם. ואלו בעלי ששה סדרי משנה כתוב בהם, ואת הבנים תקח לך. שהם ששה מצד של ששה בנים שתחת האמה העליונה, שהם בשש תבות של קריאת שמע, או בששה סדרי משנה, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים. וקושרים אותם בקשרי התפלין, על הראש ועל הזרוע.

ובמה לוקחים הבנים? בכמה צפצופים של קולות של קריאת שמע. ובסוף לוחשים בלחישת התפלה שבחשאי אצל אמה ובתה, ואלו ה' ה', ויורדים אצל ו' בקשר שלו, שהיא יו"ד. ושורה ה' עליונה על ו', תפלין על ראשו. ה' קטנה יורדת אצל ו', שהיא קשר של ה' עליונה, על ראש ו', והיא ו', קשר עמה בה' של יד כהן.

ומשום זה אפרוחים, מצד של אות ו', כולל ששה סדרי משנה. או ביצים - אלו בעלי מקרא שנאמר עליהם בן חמש שנים למקרא, וזו ה'. בנים מצד של בן י"ה, אלו בעלי קבלה. עליהם נאמר (דברים כב) לא תקח האם על הבנים.

ובעלי קבלה אלו בעלי תלמוד, ונאמר עליהם (שם ו) וישננתם. ובארוהו בעלי המשנה, אל תקרי וישננתם אלא ושלשתם. שהם שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד. וסוד הדבר - (שם כב) כי יקרא קו צפור לפניך בדרך, בבעלי מקרא. (שמות כה) ועשית מנרת זהב טהור. הרי בארוהו, מנרת - כלל. זהב - פרט. מקשה - כלל. וכמה פסוקים בעלי המשנה, אלו מרבים וממעטים, כגון רבה ומעט. אף כך מרבים, אל תקרא מה אלא מאה.

אף כך אל תקרא וישננתם אלא ושלשתם. ודורשים ממנו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד. כמו שיש בקדושים. אף כך (במדבר ז) ביום פלת משה, ודורשים בו פלת. אם תאמר שדורשים להם מהם - כיצד מאלף בית ולא מעצמם, שהם אין להם רשות להוסיף ולא לגרע אות ממנו, (שהיא ו') או להחליף אות זו באות אחרת. הרי כתוב פלות מלא בתורה, ומי נותן להם רשות לגרע אות ממנה,

שְׁהִיא ו' הרי אין כאן דָּבָר שֶׁמִּתְחַלֵּף בְּאֵלֶּף בֵּית. אֲלָא עַל אֵלּוּ תִּבּוֹת חֲסֵרוֹת שֶׁהֵן מְלֹאוֹת, וּמְלֹאוֹת שֶׁהֵן חֲסֵרוֹת, וְעַל כָּל פְּרוּשִׁים שֶׁיְכוּלִים לַעֲשׂוֹת לְקֶשֶׁט כֶּלֶה בְּתַכְשִׁיטָּיהָ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִיגָה לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁיֵּאמְרוּ, וְלִהְיוֹת מֵאֲמִין לָהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים יז) עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךְ.

לֵאמֹן שֶׁחֲתוּךְ כָּלִי לְבוּשִׁים שֶׁל הַמְּלָכוֹת וְעֵשָׂה מֵהֶם חֲתִיכוֹת רַבּוֹת - אֵלּוּ שְׂיֻדְעִים הַמְּקוֹמוֹת שֶׁחֲסֵרִים אֵלּוּ הַחֲתִיכוֹת אוֹ אֵלּוּ שֶׁנִּשְׁאַרִים, אֵלּוּ מִתְקַנִּים אוֹתָם הַלְבוּשִׁים, וְשָׁמִים אֵלּוּ הַחֲתִיכוֹת שֶׁנּוֹסְפוֹת בְּמָקוֹם הַחֲסֵרוֹת, וְחֲתִיכוֹת שֶׁהֵן מוּעָטוֹת, מוֹסִיפִים עֲלֵיהֶן, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךְ.

וְאִם תֵּאמַר, אִם כֵּן הוּא, מֵהוּ שֶׁלְּפָעַמִּים טוֹעָה אֶחָד מֵהֶם וַיֵּאמֶר חוֹזְרֵנִי בֵּי? אֲלָא עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ הוֹרָאָה מֵאוֹתוֹ דְּבוּר שְׂחוּלָקִים עָלָיו, יָכוֹל אוֹתוֹ שֶׁהִקְשָׁה עָלָיו לומר חוֹזְרֵנִי בֵּי. שֶׁלֹּא כָּל אֵלּוּ שֶׁמְפָרְקִים תַּכְשִׁיטִי הַכֶּלֶה יוֹדְעִים בְּחֲתִיכוֹת לֶאֱנֹן הוֹלְכוֹת, עַד שֶׁיֵּהָא הַפֶּסֶק עַל בְּרִי, תִּרְוִצִי הַהֲלָכוֹת עַל בְּרִים.

הַמְּנוּרָה, שֶׁבַעַת נְרוֹתֶיהָ הוּא שֶׁנֶּאֱמַר, (אֶסְתֵּר ב) אֵת שְׁבַע הַנְּעֻרוֹת הָרְאִיֹת לַתֵּת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ. כִּנְגֵד שִׁי"ן שֶׁל שְׁלֹשָׁה רָאשִׁים ש, וְאוֹת שִׁי"ן שֶׁל אַרְבַּעָה רָאשִׁים שְׁבַתְפִּלִּין, וְהֵם כִּנְגֵד שְׁבַע בְּרָכוֹת שֶׁל קִרְיַאת שְׁמַע, שֶׁהֵן: בְּשֹׁחַר מִבְּרָךְ שְׁתִּים לִפְנֵיהָ וְאַחַת לְאַחֶיהָ, וּבְעֶרֶב מִבְּרָךְ שְׁתִּים לִפְנֵיהָ וְאַחַת לְאַחֶיהָ. וְאַחֵר כֵּן כֶּהֵן גְּדוֹל בְּעִבּוּדָהּ, שֶׁמִּשְׁמַשׁ כִּכְנָפֵי מְצִיגָה. פְּעֻמוֹנִים וְרִמּוֹנִים - אֵלּוּ הַקְּשָׁרִים וְהַחֲלִיּוֹת. וְצִיץ - תַּפְלִין. מִשֶּׁם וְאֵילָךְ, (שְׁמוֹת ל) וְעִשִׂית מִזְבֵּחַ מִקְטֵר קֹטֶרֶת.

פֶּתַח הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן (רַבִּי שְׁמַעוֹן) וְאֵמַר, כְּתוּב בְּפָרָשָׁה זוֹ, וְהַקְרַבְתָּם אִשָּׁה עֹלָה לַה'. וּפְרָשׁוֹהָ, שְׁעוֹלָה לְאִשִּׁים. וְלָכֵן סִמַּךְ עוֹלָה לְאִשָּׁה. וְעוֹד פְּרָשׁוֹהָ, שֶׁאֵין עוֹלָה בָּאָה אֲלָא עַל הַרְהוּר הַלֵּב.

וְדַאי, כָּל הַקְרַבְנוֹת לֹא בָּאִים אֲלָא לְכַפֵּרָה. כָּל קֶרֶבֶן וְקֶרֶבֶן עַל כָּל אִיבָרִים שֶׁל אָדָם כְּפִי אוֹתוֹ חֲטָא שֶׁל אוֹתוֹ אִיבָר. עַל טְפוֹת הַמֶּלֶךְ נֶאֱמַר, (שְׁמוֹת יב) עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמִץ. אִם זֹרֵק טְפוֹת רִאשׁוֹנוֹת קִדְּם שֶׁהִחְמִיצוּ בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא שָׁלוּ. וְעַל אֵלּוּ שֶׁהִחְמִיצוּ וְזָרַק אוֹתָן בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא צָרִיךְ, צָרִיךְ לְהִבְיֵא עֲלֵיהֶן לַחֵם חֲמִץ, וְאוֹתָם לַחֲמִי תוֹדָה כֵּן הֵם - מֵהֶם חֲמִץ וּמֵהֶם מֶצֶה.

פָּרִים - מִצַּד הַדִּין, וְכֵן כְּבָשִׂים וְאִילִים וְעֵתוּדִים וְעִזִּים. מִשּׁוּם שֶׁהֵם פָּנִי שׁוֹר, כֻּלָּם שֶׁחִיטָתָם בְּצִפּוֹן, וְקַבּוּל דָּמָם בְּכָלִי שֶׁרֶת בְּצִפּוֹן. שֶׁחִיטָה וְקַבְלָה וְזִרְקָה כֻּלָּם בְּצִפּוֹן, לְבַסֵּם מִדַּת הַדִּין שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין מִצַּד הַגְּבוּרָה. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל מִצַּד הַגְּבוּרָה, שֶׁשֶּׁם בִּינָה. בֵּית דִּין הַקָּטָן מִצַּד הַמְּלָכוֹת. וְכָל אוֹתָם שׁוֹפְכֵי דָמִים לְמִצְוָה הֵם מִצַּד הַגְּבוּרָה.

וּמֵה שֶׁבָּאָרוֹה עֹלֶת שֶׁבֶת בְּשִׁבְתּוֹ - וְלֹא בְּשִׁבְתָּ אַחֲרָת, מִשּׁוּם שֶׁעֶבֶר יוֹמוֹ בָּטַל קֶרְבָּנוֹ. שֶׁקֶרְבָּן דּוּחָה שֶׁבֶת, וּמִדְּלִיק אֵשׁ בְּשִׁבְתָּ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא אֵשׁ שֶׁל קִדְּשָׁה. שֶׁכָּל אֵשׁ שֶׁל קֶרְבָּנוֹת הוּא קִדְּשׁ, וְשִׁבְתָּ קִדְּשׁ, אַחֲוִיזִים זֶה בְּזֶה.

אֲבָל אֵשׁ שֶׁל חַל אֲסוּר לַתֵּת לוֹ אַחֲיָזָה בְּקִדְּשׁ, וּמִשּׁוּם זֶה צִוָּה לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, (שְׁמוֹת לה) לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת. שֶׁזֶּהוּ כִּלְאִים שֶׁל טוֹב וָרַע. וּבְשִׁבְתָּ שֶׁשׁוּלֵט עַץ הַחַיִּים, שֶׁאֵין בּוֹ תַעֲרֻבָת, (אֲסוּר לְהַבְעִיר בּוֹ חֵלִין, שֶׁזֶּהוּ הָאֵשׁ שֶׁל חֵלִין שֶׁל טִמְאָה, וְלֹא שֶׁל חֵלִין שֶׁל טְהָרָה) וְחֵלִין שֶׁל טְהָרָה אֲסוּר לְעֶרֶב בָּאֵשׁ שֶׁל קִדְּשָׁה. כָּל שֶׁכֵּן חֵלִין שֶׁל טִמְאָה שֶׁאֲסוּר לְעֶרֶב אוֹתָם בְּקִדְּשָׁה. אֵף כֵּן כָּל קֶרְבָּנוֹת נִקְרָאִים בְּשֵׁר קִדְּשׁ, וְכָל קֶרְבָּנוֹת שֶׁל כָּל מִין יֵשׁ בָּהֶם חֵלִין שֶׁל טְהָרָה, וַיֵּשׁ בָּהֶם קִדְּשׁ וְקִדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים.

וְהַסוּד שֶׁיֵּשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין קִדְּשׁ לְקִדְּשׁ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת כו) וְהִבְדִּילָה הַפֶּרֶכָת לָכֶם בֵּין הַקִּדְּשׁ וּבֵין קִדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים. אֵף כֵּן אִשִּׁי הַקֶּרְבָּנוֹת אֵינָם שְׁוִים. שֶׁאֵשׁ שֶׁל גְּבוּהָ מִקִּדְּשׁ מֵאֵשׁ שֶׁל קִדְּשׁ שֶׁלְמִטָּה, שֶׁנִּקְרָא אֵשׁ עֲצֵי הַקִּדְּשׁ, אוֹ אֵשׁ בְּשֵׁר הַקִּדְּשׁ. וְאֵשׁ שֶׁל קִדְּשָׁה יֵשׁ בּוֹ הִבְדִּלָה בֵּינוֹ לְבֵין אֵשׁ שֶׁל הַדְּיוֹט. אֵף עַל גֵּב שֶׁבָּאָרוֹ עָלָיו שֶׁמִּצְוָה לְהִבְיֵא מִן הַהַדְּיוֹט אֵף עַל גֵּב שֶׁיֵּשׁ אֵשׁ שֶׁל קִדְּשׁ, שֶׁכָּל אֶחָד צָרִיךְ לְמִקְוָמוֹ. וּמִשֶּׁל נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹנִים לְסוּד זֶה יִשְׂרָאֵל.

(יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לָזֶה. שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵל) נִקְרָאִים מְלָכִים, כְּמוֹ שֶׁבָּאָרוֹהוּ, כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים. אֲבָל כֹּאשֶׁר הָיוּ עוֹלִים לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, כָּל אֶחָד שׁוֹרָה בְּמִקְוָמוֹ כְּמוֹ שֶׁרָאוּ לוֹ. אֵף כֵּן כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת אֵינָם שְׁוִים, שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁבְּכָלֵם כְּתוּב קֶרֶבֶן לַה', הוּא מַחֲלֵק הַכָּל כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שֶׁרָאוּ. וְסוּד זֶה נּוֹדַע בְּפָרִי הַחֵג, שֶׁהָיוּ מְקַרִּיבִים לָהֶם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי ה'.

אֵמַר הַמְּנוּרָה הַקְדוּשָׁה, קוֹם רוּעָה נֶאֱמָן מִשְׁנַתְךָ, שֶׁאַתָּה וְהָאֲבוֹת נִקְרָאִים יִשְׁנֵי עָפָר, שֶׁעַד כָּאֵן הֵייתֶם מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה בְּאוֹתָם יִשְׁנִים בְּמִשְׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם עַל הָאָרֶץ תִּישָׁן. וּבַיּוֹם הַבְּכוּרִים בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'. אַתֶּם הֵם (בְּנֵי) בְּכוּרִים שֶׁל הַשְׂכִּינָה, וּבִמְעֻשִׁים שֶׁלָּכֶם הִיא מִתְחַדֶּשֶׁת בַּתְּפִלוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת בְּכָל יוֹם. שֶׁבָּאָרוֹ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, תְּפִלוֹת כִּנְגֵד אֲבוֹת תְּקַנּוּם. וּבִקְרִיאת שְׁמַע שֶׁאֵמַר הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, וּפְרָשׁוֹהָ כָּל הַקּוּרָא קִרְיַת שְׁמַע בְּכָל יוֹם כֹּאֲלוֹ הוּא מְקַיֵּם (וַיהוֹשֻׁעַ א) וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה.

וְדַאי בַּתְּפִלוֹת שֶׁלָּהֶם, בִּקְרִיאת שְׁמַע שֶׁלָּכֶם, הַשְׂכִּינָה הִיא מִתְחַדֶּשֶׁת לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

ומשום זה נאמר והקרבנות מנחה חדשה לה'. בתפלות שהן במקום הקרבנות. באילו קרבנות של התפלות היא מתחדשת? בשבעתיכם. כלומר שבועות, שבו מתן תורה, ונקרא חמשים יום לעמר. ובו שבעה שבועות, מצד אותו שנאמר בו (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך. והיא מלכות, כלה, כלולה משבע ספירות, כלולה בבינה, שהיא מתפשטת בחמש ספירות לחמשים.

יסוד כל, כלול מאלו החמשים. כל"ה - כ"ל ה'. כלולה מחמשים, כלם נבלעים בתוך חמשים, חכמה שהיא י' עליונה מבלעת בתוך חמשים. ה' פעמים עשר. ה' - בינה. י' - חכמה. עשר פעמים ה', כלומר חמשים בחשבון כ"ל, ובחשבון י"ס, והוא ים התורה. המקור שלו פתר, שאין לו סוף. שאר הספירות נקראות על שמה שבעת ימים. והמלכות ים סוף, שהיא סוף כל הימים.

ומשום זה שהם חמשים, שבעה שבועות, מנחתם שלשה עשרונים ושני עשרונים, חמש, שהם חמשים פעמים עשר. זהו שכתוב (במדבר כח) ומנחתם סלת כלולה בשמן שלשה עשרונים לפר האחד (ו)שני עשרונים לאיל האחד, עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים. ושבעת הכבשים כנגד (ויקרא כג) שבע שבתות תמימות תהיינה. כל אחד עם ששה הימים שלו.

ובעשור לחדש השביעי (במדבר כט) - שהוא תשרי. מקרא קדש יהיה לכם - זה יום הכפורים, שהוא עשירי, י' כלול מעשרת ימי תשובה. ותקנו בו חמש תפלות, לחבר אותו עם ה'. (מהו מקרא קדש יהיה לכם? זה יום הכפורים שהוא עשירי, י' כלול מעשרת ימי תשובה. ותקנו בו חמש תפלות, לחברו עם ה') מהו מקרא קדש? להבדילו משאר ימים שיש בהם עבודה של חל. ומשום זה, כל מלאכת עבודה לא תעשו.

שימים שיש בהם מלאכה של חל, הם מצד של עץ הדעת טוב ורע. שהתהפך ממטה לנחש, ומנחש למטה, לכל אחד כפי מעשיו. וזה מטטרון מטה, נחש, סמאל. אבל ביום זה, שהוא יום הכפורים שנקרא קדש, שולט עץ החיים, שלא משתתף עמו שטן ופגע רע. ומצדו (תהלים ה) לא יגרד רע. ומשום זה יש בו מנוחה לעבדים בעץ החיים, (ומשתתפים אצלו) ובו יוצאים לחרות, בו יוצאים משלשלותיהם.

אלו שיש עליהם גזר דין בנדר ובשבועה, ומשום זה התקינו לומר בו: כל נדרים ואסורים וכו', כלם יהיו משבתיים ועזובים בלי תקף ולא קימים. ומשום זה נדר של שם יהו"ה, שהיא תפארת ושבועה - של אדני, שהיא מלכות. שעשו על גלות שלחם, בחכמה ובינה יהיו נעזבים ומשבתיים ללא תקף ובלי קיום, (במדבר טו) ונסלח לכל עדת בני ישראל. שחסד הוא מים, וגבורה אש, ותפארת אור. ומשום זה בארו בעלי המשנה, החר נדרים פורחים באור.

ומשום ששבועה ממלכות, שהיא למטה ממנו, פרושהו, נדרים על גבי שבועות עולים. ועוד פשוט, כל הנשבע כאלו נשבע במלך עצמו, וכל הנדר כאלו נדר בחיי המלך. המלך עצמו - אדני. חיי המלך - יהו"ה. ומשום זה נאמר (במדבר ל) כי ידר נדר ליהו"ה.

ואף כך יש סוד אחר, חיי המלך - חכמה. זהו שכתוב (קהלת ז) החכמה תחיה בעליה. כל הנדר ביהוה, שהוא תפארת, כאלו נדר בחכמה, שהוא שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, חיי המלך. וכל הנשבע באדני, כאלו נשבע במלך עצמו. עצמו, זו אפא עליונה, כאלו נשבע בה, שהיא (שמות כד) עצם השמים לטהר. מצד החסד - (בראשית ב) עצם מעצמי. ובשר מבשרי - מצד הגבורה, זו מלכות. ובחכמה, שהיא חיי תפארת, הוא עולה לקראת אדם. זהו שכתוב (ישעיה מד) כתפארת אדם.

ונאמר ביום הכפורים, (ויקרא טז) ונעיתם את נפשותיכם. ובעשור לחדש השביעי הזה תענו את נפשותיכם. תקנו בו חמשה עניים, כדי שתתלבן ה' קטנה בה' עליונה, שהיא חמש תפלות. לקיים בישאל, (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. וזהו סוד של לשון זהרית, משום שכל החובות של ישראל מגיעים אצל המלכות, ותשובה, שהיא בינה, מלבנת אותם, משום שנאמר בה (ויקרא טז) השכן אתם בתוך טמאתם. וארבעה בגדי לבן וארבעה בגדי זהב להלביש - יאהדנה י.

ותקנו לתקוע שופר ביום הכפורים, להעלות קול, שהוא אות ו', לחרות, שנאמר בה (ישעיה סג) בכל צרתם לו צר - בא' ובו', קרי וכתוב. ועבודת יום הכפורים היא באריכות, והיא כלולה משלש מדרגות - במחשבה, דבור ומעשה.

בחמשה עשר יום לחדש השביעי וגו' (ויקרא כג), שהוא תשרי, מקרא קדש יהיה לכם. כל מלאכת עבודה לא תעשו. ונחגתם אותו חג לה' שבעת ימים וגו'. בחמשה עשר - מצד של י"ה. ונחגתם אותו - זו אות ו', העמוד האמצעי. (ח"ג - חסד גבורה) שבעת ימים - מצד של בת שבע, שהיא מלכות. האבות, והרועה הנאמן, ואהרן, דוד ושלמה - הרי הם שבעה, כנגד שבע ספירות. אני רוצה לתקן לכם סכה, שהיא אפא עליונה, לסכך עליהם כאמא על בנים.

ומשום שבע ספירות אמר הפסוק, (ויקרא כג) כי בסכות הושבתי את בני ישראל, בצאתם מארץ מצרים, בשבעה ענני כבוד. סכה (יש שכתובה באות ו', בסכת חסר ו', שנאמר בה בסכת תשבו שבעת ימים. היא אפא. אבל סכה) באות ו' היא בסוד (התבות) של שני בנים - יהוה אדני. וכך עולה סוכ"ה

בְּחִשְׁבוֹן יֶאֱהָדוֹנָה י. שְׁנֵי כְּרוּבִים, שֶׁהֵם (שְׁמוֹת כה) סִבְכִים בְּכִנְיָהֶם עַל הַכִּפֶּרֶת וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל אַחֵיו.

וַיֵּשׁ עֲשָׂרָה טַפָּחִים בְּכְרוּבִים מִמִּטָּה לְמַעְלָה, מִרְגְּלֵיהֶם עַד רִאשֵׁיהֶם, וּמִרְאשֵׁיהֶם עַד רְגְלֵיהֶם, וְשׁוּרִים עַל טַפַּח שֶׁהוּא י. וְעֲשָׂרָה עֲשָׂרָה מִמִּעְלָה לְמִטָּה, וּמִמִּטָּה לְמַעְלָה, כְּלוּמֵר יו"ד. וּמִשּׁוּם זֶה שְׁעוֹר סִכָּה אֲמָרוּ חֲכָמִים, לֹא פָחוֹת מִעֲשָׂרָה, וְלֹא לְמַעְלָה מִעֲשָׂרִים. סִכָּה הָעֲשׂוּיָה כְּכַבֵּשׁ מֵצֵד שֶׁל אֲמָא, עָלֶיהָ נֶאֱמַר (שְׁמוֹת יט) וְהָרַסְנִי עֵשׂוֹן כְּלוּ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יֵרֵד עָלָיו ה' בָּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כַּעֲשׂוֹן הַכִּבְשָׁן. (וּפְרָשׁוֹהוּ, מֵהוּ (יִחְזָקָאֵל א) וְהַחֲיוֹת רָצוּא וְשׁוֹב? כָּאוֹר הַיּוֹצֵא מִפִּי הַכִּבְשָׁן) וְהַכֵּל אֶחָד.

וְסִכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם (יִשְׁעִיָּה ד), שְׁצָרִיד סִכָּד. וְסִכָּד נֶעֱשֶׂה לְצֵל, שְׁנֶאֱמַר בּו (תְּהִלִּים צא) בְּצֵל שְׂדֵי יִתְלוֹנָן. וְלֹא בְּצֵל סִכָּת הַדְּיוּט, שְׁמִגְן עַל הַגּוֹף מִשֶּׁמֶשׁ. אֲלָא צֵל לְהִגֵּן עַל הַנֶּשְׁמָה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ב) בְּצֵלוֹ חִמְדָּתִי וַיִּשְׁבַּתִּי. (אִיכָה ד) אֲשֶׁר אֲמַרְנוּ בְּצֵלוֹ נָחִיָּה בְּגוֹיִם. צֵל עִם ס' הוּא צֵלָם, שְׁנֶאֱמַר בּו (תְּהִלִּים לט) אֵד בְּצֵלָם יִתְהַלֵּךְ אִישׁ. ס' סְתוּמָה יֵשׁ לָהּ אֲרֻבַּע דְּפִנוֹת.

וּמָה שֶׁפְּרָשׁוֹהוּ שְׁתִּים כְּהִלְכָתוֹ וְשְׁלִישִׁית אֶפְלוֹ טַפַּח, וְלָמִי שְׁאֲמַר שְׁלֹשָׁה כְּהִלְכָתוֹ וּרְבִיעִית אֶפְלוֹ טַפַּח, וְהֵם בְּגִלְלָה זֶה, שְׁתִּים, שְׁלֹשׁ, אֲרֻבַּע - הָרִי תִשַּׁע. וְטַפַּח הוּא עֲשִׂירִי, לְהַשְׁלִים כָּל חֲסָרוֹן. וּמִשּׁוּם זֶה שְׁעוֹר סִכָּה לֹא פָחוֹת מִעֲשָׂר, שֶׁהִיא מַלְכוּת, עֲשִׂירִית שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת. וְלֹא לְמַעְלָה מִעֲשָׂרִים, שֶׁהִיא אוֹת כ', כֶּתֶר עָלָיו, שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בּוֹ עֵינָן. כְּבוֹד עָלָיו, עָלָיו אֲמַר מִשָּׁה, (שְׁמוֹת לג) הִרְאֵנִי נָא אֶת כְּבוֹדְךָ. וְהַשִּׁיב לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פָּנָי. וְאֵין כְּבוֹד בְּלִי אוֹת כ'.

וּמִשּׁוּם זֶה שֶׁעָרַו בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה כְּנֻגָּדָם, סִכָּה הָעֲשׂוּיָה כְּמַבּוּי, מֵצֵד אוֹת ב', כְּמִין גֹּא"ם, מֵצֵד אוֹת ג'. כְּמִין צָרִיף, מֵצֵד אוֹת ד'. וְשִׁבְעַת אוֹתִיּוֹת הֵן, בְּגִלְלָה זֶה כִּפְרִי"ת: כ' - כְּבִשָּׁן. ב' - בּוֹרְגָנִין. וְשָׁאֵר סִכּוֹת. וְכֻלָּם רְמָזִים אֶצֶל בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, וְאֵין לְהֶאֱרִיד בָּהֶם.

וְאֵלּוֹ לְעֻמָּתָם שְׁבַע כּוֹכְבֵי לֵכֶת, וְהֵם זָכָר וְנִקְבָּה. וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָאִים שְׁבַע כְּפוֹלוֹת, כְּמוֹ שְׁבַע קָנִים שֶׁל הַמְּנוֹרָה שְׁנֶאֱמַר בָּהּ (תְּהִלִּים קיט) שְׁבַע בָּיוֹם הַלֵּלְתִּיךָ. כָּד (זְכַרְיָה ד) שְׁבַעָה וְשְׁבַעָה מוֹצָקוֹת. כָּד שְׁבַע סִפִּירוֹת כְּפוֹלוֹת. וְשְׁבַעָה יְמֵי בְּרֵאשִׁית לְמִטָּה, שְׁבַעָה לְמַעְלָה, (קַהֲלֵת א) אֵין כָּל חֵדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ.

לּוּלָב זֶה צָדִיק, שְׁדוּמָה לַחוּט הַשְּׁדָרָה, שְׁבוֹ שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה חֲלִילוֹת, כְּנֻגָּד שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה נְעֻנוּעִים שֶׁל הַלּוּלָב. וְהֵם כְּנֻגָּד שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה בְּרִכּוֹת הַתְּפִלָּה, כְּנֻגָּד שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה שְׁמוֹת שֶׁל (תְּהִלִּים כט) הָבּוֹ לַה' בְּנֵי אֱלֹהִים, כְּנֻגָּד שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה שְׁמוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע. וְנִעְנוּעַ לְשִׁשָּׁה צִדָּדִים, בְּחִשְׁבוֹן ו'. וְשְׁלֹשָׁה נְעֻנוּעִים בְּכָל צֵד, הֵם שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה.

לּוּלָב בְּיָמִין, כּוֹלֵל שֵׁשׁ מִיָּנִים (שֶׁהֵם) שְׁלֹשָׁה הַדָּסִים - גְּדִלָּה גְּבוּרָה תִּפְאָרֶת. וְדוּמִים לְשִׁלְשֶׁת גּוּגִין הָעֵין. שְׁנֵי בְּדֵי עֲרֻבוֹת - נֶצַח וְהוֹד, וְדוּמִים לְשִׁתֵּי שְׁפָתִים. לּוּלָב - יְסוֹד, דּוּמָה לְשְׁדָרָה, שְׁבוֹ קִיּוֹם שֶׁל כָּל הָעֲצָמוֹת, וְעָלָיו אֲמַר דָּוִד, (תְּהִלִּים לח) כָּל עֲצָמוֹתַי תִּאֲמַרְנָה ה' מִי כְמוֹךָ. אֲתֵרוֹג - מַלְכוּת, דּוּמָה לְלֵב, שְׁבוֹ הַהֲרָהוּרִים.

וְנִעְנוּעֵי הַחֵלֶל הֵם מִשְׁתַּפִּים בְּנִעְנוּעִים שֶׁל נְטִילַת לּוּלָב, וְהֵם שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה ב"אָנָּא". שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה בְּהוֹדוֹ תִּחְלָה וְסוֹף, שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה שֶׁל נְטִילַת לּוּלָב - הָרִי ע"ב. וּמִפְּנֵי זֶה לּוּלָב בְּחִשְׁבוֹן ח"ס, וְאַרְבָּעָה מִיָּנֵי הַלּוּלָב - הָרִי חֶסֶד, זְרוּעַ יָמִין. וּמִפְּנֵי זֶה תִּקְנוּ לּוּלָב בְּיָמִין, לְצֵד הַחֶסֶד. אֲתֵרוֹג לְצֵד הַגְּבוּרָה, לְשִׁמְאֵל הַלֵּב. וּמִפְּנֵי זֶה אֲתֵרוֹג הַדּוּמָה לְלֵב, תִּקְנוּ לְהִיּוֹת בֵּיד שְׁמָאֵל. כְּמוֹ שֶׁפְּרָשׁוֹהוּ, לּוּלָב בְּיָמִין, וְאַתֵּרוֹג בְּשִׁמְאֵלוֹ. וְהֵם כְּנֻגָּד זְכוֹר וְשִׁמּוֹר. וּמִי נָטַל שְׁנֵיהֶם? הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי. לּוּלָב בְּיָמִינוֹ, וְאַתֵּרוֹג בְּשִׁמְאֵלוֹ.

בָּאוּ הָאֲבוֹת, וְהָרֹעָה הִנָּאֵמָן, וְאַהֲרֹן וְדָוִד וְיִשְׁלָמָה, וּבְרָכוּ אוֹתוֹ וְאָמְרוּ לוֹ, אַתָּה הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְהַחֲבָרִים שֶׁלָּךְ שֶׁהֵם שֵׁשׁ, כְּנֻגָּד אֵלּוֹ שֶׁהֵם שְׁבַעָה. וְאַתָּה הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, גֵּר מִעֲרָבִי בְּאֲמֻצָּע, שֶׁכָּל שֵׁשׁ גֵּרוֹת מֵאִירִים מִמֶּךָ. בְּכָל אֶחָד נֶאֱמַר בּו, (מִשְׁלִי כ) גֵּר ה' נִשְׁמַת אֲדָם. וְהָרֹעָה הִנָּאֵמָן מֵאִיר בָּד, וְאַתָּה בַּחֲבָרִים שֶׁלָּךְ, וְהַכֵּל אֶחָד בְּלִי פְרוּד כָּלָל. וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ מִתְּפַשְּׁטִים עֲנָפִים לְכָל בְּעָלֵי הַחֲקִמָּה, הַשִּׁלֵּם דְּבָרֵי הַחֲבוּרָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁלָּךְ לְעֹטֵר אוֹתָם.

פֶּתַח הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְאֲמַר, בַּחֲבוּר הָרִאשׁוֹן נֶאֱמַר, (שִׁיר הַשִּׁירִים ח) מִים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵהָבָה וְגו'. מֵהוּ בּוֹז? יוֹם שְׁנֵי יוֹמִים שְׁשִׁי יוֹמִים שְׁבִיעִי שֶׁל סִכּוֹת, שְׁבָהֶם הָיוּ מְנַסְכִּים מִים וְיֵין.

שְׁבַעָה יְמֵי סִכּוֹת בָּהֶם הָיוּ מְקַרְבִּים יִשְׂרָאֵל שְׁבַעִים פָּרִים לְכַפֵּר עַל שְׁבַעִים מַמְנִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשָּׂאֵר הָעוֹלָם חָרוֹב מֵהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וּבַחֲמִשָּׁה עֲשָׂרָה יוֹם וְהַקְּרָבָתָם עָלָה אֵשׁ לָרִיחַ נִיחַח לַה' פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁלֹשָׁה עֲשָׂרָה תְּמִימִים. וּבָיוֹם הַשְּׁנִי פָּרִים שְׁנַיִם עֲשָׂרָה. וּבָיוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֶחָד עֲשָׂרָה. וּבָיוֹם הַרְבִּיעִי עֲשָׂרָה. וּבָיוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה. וּבָיוֹם הַשְּׁשִׁי פָּרִים שְׁמוֹנָה. וּבָיוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁבַעָה. וְכֻלָּם שְׁבַעִים. וּבְכָל יוֹם הָיוּ חֲסָרִים. מִדּוּעַ חֲסָרִים?

אֲלָא כָּאֵן הוּא רְמוּז, (בְּרֵאשִׁית ח) וַתֵּנַח הַתֵּבָה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי. וּמָה שָׁם בְּיָמֵי הַמַּבּוּל (שם) וְהַמִּים

היו הלוד וחסור - אף כד בתשרי, שהוא החדש השביעי, שבו כמה מצוות: ראש השנה, ויום הכפורים, סכה ולולב, אתרוג, מינים של הלולב, שופר - השכינה העליונה שורה על ישראל, שהיא תשובה, סכה, אתרוג, והקדוש ברוך הוא שהוא לולב. מיד - והמים היו הלוד וחסור. מתמזגים החטאים של ישראל. אף כד מתמזגים המינים, שהם מלאכי החבלה שממנים עליהם שדומים למי המבול. כמו שפרשוהו, עשה עברה אחת, קנה לו קטגור אחד. באותו זמן שמתמזגים החטאים, מתמזגים הפרים שלהם, מתמזגים המינים של שבעים אמות, מתמזגים שבעים אמות, מתמזגים הטוב שלהם.

תבת נח, צנה הקדוש ברוך הוא להכניס עמו שנים שנים (בראשית ז) שבעה שבעה זכר ונקבה, לקרבו, להגן על נח ועל כל אלו שנכנסים עמו לתבה. אף כד אלו ששומרים חגים וזמנים, שהם זמנים טובים, שנים שנים שבעה שבעה. שנים שנים - שני ימי ראש השנה ושני ימים של שבועות. ומפני שאלו שנים מהם בספק, הרי שני ימי הפורים במקומם. שבעה שבעה - שבעת ימי הפסח, שבעת ימי הסוכות. נח כנגד יום השבת, וזהו (שם ו) מכל החי.

הסכה מגנה על ישראל, זהו שכתוב (ישעיה ד) וסכה תהיה לצל יומם מחרב. הסכה היא מגנה. מה תבת נח להגן, אף כד סכה להגן. ועוד מכל החי - ח"י ברכות התפלה, והן תשע תשע. ברכת המינים בה נשלמות עשר ספירות למטה וממטה למעלה, והיא כנגד נח.

ועוד מכל החי - השכינה מגנה על אלו ששומרים י', אות שבת בתחום שלו, שהוא שמונת אלפים, אלפים לכל צד. ועוד מכל החי - אלו ששומרים י', אות ברית, שהוא בשמונה ימים, שנאמר עליהם, (ויקרא יב) וביום השמיני ימול בשר ערלתו. ועוד מכל החי - אלו ששומרים אות י', תפלין בשמונה פרשיות.

השכינה, שהיא סכה, מגנה עליהם, ופורשת כנפה עליהם כאמא על בנים, ומפני זה תקנו לברך הפורס סכת שלום עלינו. ומפני זה בחדש השביעי, שבו כל מצוות אלו, (שיר השירים ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, עם ישראל באביהם שבשמים. ואין מים רבים אלא כל האמות והממנים שלהם. אם יתן איש, שהוא סמאל, כל מה שיש לו בעולם הזה, כדי שישתתף באלו המצוות עם ישראל - בוז בבוז לו.

וביום השמיני עצרת, פר אחד איל אחד. הרי פרשוהו בעלי המשנה, למלך שזמן אורחים, לאחר ששלח אותם, אמר לאלו בני ביתו: אני ואיתם נעשה סעודה קטנה. ומה עצרת? כמו שנאמר (שמואל-א ט) זה יעצר בעמי, ואין עצר אלא מלכות. מצד השכינה העליונה עושה סעודה גדולה, ומצד המלכות סעודה קטנה. ונוהגין לעשות ישראל עמה שמחה, ונקראת שמחת תורה. ומעטרים לספר תורה בכתר שלו, רמז ספר תורה לתפארת, השכינה - עטרת תפארת.

אמר רבי אלעזר, אבא, מדוע מצד האמא העליונה מזמן כל המינים של כל האמות, ומצד השכינה התחתונה לא מזמן אלא אמה יחידה, כנגד פר יחיד?

אמר לו, בני, טוב שאלת. מפני שמלכות היא רומזת לבת, שהיא צנועה בבית אביה ואמה. והיא ארוסה ולא נשואה. אין דרך ארץ לאכל עם אורחים. אבל אמא שהיא נשואה, דרך ארץ הוא (לאכל עם האורחים) אחר שמזמין בעלה אורחים לאכל על השלחן עם בעלה. ואם הם אורחים נכרים, לא אוכלים עמהם לא אבא ולא אמא, וכל שכן הבת. ומשום כד בסעודה של שבעים המינים לא משתתף לאכל עמהם אחד מבעלי המלך, מפני שהם נכרים. אמר לו, ודאי עתה יתישב הדבר בלבי על ברי.

עלת תמיד - זו השכינה, שעולה למעלה באותה דרגה, שנאמר בה ערב ובקר בכל יום תמיד אומרים פעמים שמע ישראל. והיא עולה בעמוד האמצעי, שהוא תדיר עמה בלי פריד כלל.

ולאן עולה? למקום שנגזרה משם, שהוא אין סוף, והוא גבוה מכל הספירות. ומפני זה פרשוהו, עולה - בלה לגבוה עולה. וכאשר הא עולה, אוהזות בה כל הספירות, והן עולות עמה. ומה העליה שלה? לריח ניחח, לתת ריח טוב לפני ה', ואחר כד נאמר בה, (ויקרא ט) ויגד מעשת החטאת והעלה. ורדה מלאה כפרה מכל חטאי ישראל.

והרי העליה שלה היא בעמוד האמצעי. ומפני כד הירידה שלה היא בו, וכל הצבאות שלה. ומפני זה נקרא סלם, שבו כל ההיות (הכנויים) עולות ויורדות, שהן תלויות מן יהוה. ומפני זה כל הקרפנות והעולות הם ליהוה. ונקראת קרפן על שם שמתקרבים בה כל הכנויים ליהוה.

ומפני זה נאמר עליה, (במדבר ז) קרפנו קצרת כסף אחת. אין דרגה נקרבת לגבי יהוה פחותה ממנה. ואין תפלה ומצוה מכל מצוות התורה, וכל קרפנות ועולות, שהם לחוץ ממנה. בכל דרגות הספירות לא מתקבלות לפני יהוה חוץ ממנה. ומפני זה נאמר עליה, (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקדש. ומפני זה אמר הנביא, (ירמיה ט) כי אם בזאת יתהלל המתהלל.

היא שלמים, שלמות השם של יהוה, בכל דרגה ודרגה. היא ה'. אדני. י' של יהוה. היא ה'.

מַאֲלֵהִים. הִיא ה' מַאֲלֵהָ. י' מַשְׁדִּי. סוֹף כָּל הַיּוֹה וְכִנּוּי. וּמִפְנֵי זֶה נֶאֱמַר בָּהּ, (קהלת יב) סוֹף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יָרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שָׁמֹר. הִיא סוֹף מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת, ים סוֹף. שְׁלֵמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. הִיא שֶׁעַר לְהַפְנִס לְכָל חֻכְמָה, לְכָל כְּנֻי וְהוֹיָה, וְלְהַפְנִס בְּכָל סְפִירָה וְסְפִירָה, יְדִיעָה שֶׁל הַכֹּל. וּפְחוֹת מִמֶּנָּה אֵין רְשׁוֹת לְשׁוֹם בְּרִיָּה לְהַשְׁגִּיחַ לְשׁוֹם יְדִיעָה בְּעוֹלָם. עָלֶיהָ נֶאֱמַר, (תהלים קיח) זֶה הַשֹּׁעַר לִה' צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ.

הִיא שֵׁם שֶׁל מִיָּב אוֹתִיּוֹת, שֶׁבָּהֶן נִבְרָאוּ עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. (וְאֵלֹהֵי הַן אוֹתִיּוֹת כְּנֻיִים לְאוֹתִיּוֹת הַהוֹיּוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרָאוּ עֲלִיּוֹנִים). הִיא נִקְרָאת עֵין מִצַּד הַיָּמִין, (תהלים לג) הִנֵּה עֵין יְהוָה אֶל יִרְאָיו. וְנִקְרָאת אֵין מִצַּד הַשְּׂמָאל, (דניאל ט) הִטָּה אֱלֹהֵי אֲזַנְדָּ וְשָׁמַע. וְנִקְרָאת רֵיחַ מִצַּד הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי. וְנִקְרָאת פֶּה מַעֲצָמָה. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (במדבר יב) פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ.

נִקְרָאת מִצְוָה רִאשׁוֹנָה אֲנָכִי, מִצַּד הַכֶּתֶר, שֶׁהוּא אֵינִי מַאֲלֵהִינוּ. אֲנָכִי - בּוֹ כ', כֶּתֶר. וּבּוֹ אֵין. וְכֶתֶר נִקְרָא מִצַּד הָאֱמָא הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁהִזְכִּיר אֶצְלָה חֲמִשִּׁים פְּעָמִים יְצִיאַת מִצְרַיִם בְּתוֹרָה. וְהִיא בִּית מִבְּרֵאשִׁית, שֶׁכּוֹלֶלֶת עֶשֶׂר אֲמִירוֹת מִצַּד הַחֻכְמָה, בֵּת י', (משלי ג) בְּחֻכְמָה יִסֹּד אֶרֶץ. בְּאֵבָא יִסֹּד הַבֵּת. וְהוּא (אֵיּוֹב כח) נְתִיב לֹא יָדְעוּ עֵיט, שֶׁכּוֹלֶל ל"ב נְתִיבוֹת, שֶׁהֵם ל"ב אֱלֹהִים מִצַּד הָאֱמָא הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁנִּקְרָאת כְּבוֹד. וְכֹאשֶׁר נִכְלָלִים בְּבֵת, נִקְרָא ל"ב. וּמִפְנֵי זֶה כְּבוֹד לְמַעַלָּה, ל"ב לְמַטָּה.

וְעֶשְׂרָה דְּבָרוֹת נִתְּנוּ. חֲמִשָּׁה בְּלוּחַ אֶחָד, וְחֲמִשָּׁה בְּלוּחַ שֵׁנִי. הִיא כּוֹלֶלֶת אוֹתוֹ, חֲמִשָּׁה מִכֶּתֶר עַד גְּבוּרָה, וְחֲמִשָּׁה מִהָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי עַד הַבֵּת. וְהֵם חֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה. וְכִי יֵשׁ לְדַבֵּר בְּעֶשְׂרָה פִּיּוֹת? אֵלֶּא כּוֹלֶל אוֹתָם בְּבֵת יְחִידָה י', וְנַעֲשׂוּ כָּלֶם אֶחָד. אֵף כֵּן ו' נִקְרָא קוֹל, וְלֹא מִכִּירִים בּוֹ עַד שֶׁמִּשְׁתַּתֵּף עַד (עם) דְּבֹר. וּמִפְנֵי זֶה, (דברים ד) קוֹל דְּבָרִים אֲתֵם שֹׁמְעִים.

הִיא מִצְוָה שְׁנִיָּה מִצַּד הַגְּבוּרָה, יִרְאָה בְּחֻשְׁבוֹן. וְרִמּוּזָה בְּמַלְת בְּרֵאשִׁית, יָרָא בְּשֵׁת. וּפְרִשׁוּהָ, מִי שָׁאִין לוֹ בְּשֵׁת פָּנִים, וְדָאִי שֶׁלֹא עָמְדוּ אֲבוֹתָיו עַל הַר סִינִי.

הִיא מִצְוָה שְׁלִישִׁית, שֶׁנִּקְרָאת אֶהְבֵּת חֶסֶד. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (ירמיה לא) אֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ עַל כֵּן מִשְׁכֵּתִיךָ חֶסֶד. אֶהְבֵּת כְּלוּלָה מִהָאֲבוֹת, שֶׁנִּקְרָא בָּהֶם בְּכָל מַכָּל כָּל. וְסוּד הַדְּבַר - (שם ב) זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֶהְבֵּת כְּלוּלָתֶיךָ.

וְהִיא מִצְוָה רְבִיעִית, יְחִיד, מִצַּד הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל. וְהִיא כִּיָּה כִּיָּה אוֹתִיּוֹת עֲמוֹ בְּשֵׁשׁ תְּבוֹת, שֶׁהֵן שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל (וְכוּי). וּבִגְלָלָה אֶמַר אֲבִרְהֵם, (בראשית כב) יִלְכָּה עַד כִּיָּה וְנִשְׁתַּחֲוֶהָ. (שמות יט) כִּיָּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב.

הוּא אִי"ח, עֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, וְהִיא ד', שְׁלֵמוֹת הַיְּחִיד שֶׁלוֹ לְהַשְׁלִים בּוֹ אֶחָד. אִי"ח כּוֹלֶל תִּשְׁעַ סְפִירוֹת, שֶׁהֵן א' - אֵין סוֹף, ח' - שְׁמוֹנֶה סְפִירוֹת, מִחֻכְמָה עַד יִסוּד. ד' - מְלָכוּת, הַקּוֹץ שְׁלָה, בָּהּ נִשְׁלָמוֹת לְעֶשֶׂר, שֶׁהֵם יו"ד הִי"א וְאִי"ו הִי"א. ד' כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת יְהוָה.

מִצְוָה חֲמִישִׁית, (יהושע א) וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה. הִיא תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב מִצַּד הַחֶסֶד, וְתוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה מִצַּד הַגְּבוּרָה, שֶׁבָּהֶן חֻכְמָה וּבִינָה. כְּמוֹ שֶׁפְּרִשְׁוֶהָ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, הַרוֹצֵה לְהַחֲכִים - יְדָרִים. לְהַעֲשִׂיר - יִצְפִּין. וְהָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי כּוֹלֶל אֶת שְׁנֵיהֶם, וּמִפְנֵי זֶה נִקְרָא שְׁמִים, כּוֹלֶל אֵשׁ וּמִים, אֵשׁ שֶׁל גְּבוּרָה וּמִים שֶׁל חֶסֶד.

וּמִפְנֵי זֶה כֶּתֶר, שֶׁהִיא כָּף, (במדבר ז) עֲשֶׂרָה עֲשֶׂרָה הַכָּף בְּשִׁקְל הַקֹּדֶשׁ. שֶׁהֵם יְהוָה, שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, נַעֲשׂוֹת כָּף עַל ו'. וְזֶהוּ כְּנֶגֶד כֶּתֶר תוֹרָה. ו' זֶה סֵפֶר תוֹרָה. כָּף עֲטָרָה עַל רֹאשׁוֹ. וְהַכֹּל יְהוָה, ה, עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ בְּחֻשְׁבוֹן.

מִצְוָה שְׁשִׁית הִיא תְּפִלָּה שֶׁל יָד בְּזֹרַע שְׂמָאל. וּמִצַּד הַגְּבוּרָה ה' שֶׁל יָד כְּהָה, מִכֶּתֶר וְעַד גְּבוּרָה, חֲמִשׁ סְפִירוֹת, וְהֵן תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ שֶׁל הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי. וְהִיא קָשֶׁר שְׁלֹשׁ רְצוּעוֹת, שֶׁהֵן נֶצַח הוּד יִסוּד.

וְהִיא מִצְוָה שְׁבִיעִית, מִצְוָת יְצִיָּה, כּוֹלֶלֶת תְּכֵלֶת וְלָבָן, דִּין וְרַחֲמִים. בְּאֵשׁ, אֵשׁ לְבָנָה לֹא אוֹכֶלֶת. תְּכֵלֶת אוֹכֶלֶת וּמְכַלָּה, (מלכים-א יח) וְתֹאכַל אֶת הָעֵלֶה. לָבָן מִיָּמִין, תְּכֵלֶת מִשְּׂמָאל. הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי יְחִיד בֵּין שְׁנֵיהֶם, יָרֵק. מִשׁוֹם כֵּךְ פְּרִשׁוּהוּ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, מֵאִמְתִּי קוֹרִין אֶת שֶׁמַּע בְּשִׁחְרִית? מִשְׁכִּיר בֵּין תְּכֵלֶת לְלָבָן. וּמִפְנֵי זֶה תִּקְנֵנוּ פְּרִשְׁת יְצִיָּה לְקֹרָא אוֹתָהּ בְּיָחִיד.

וְהִיא מִצְוָה שְׁמִינִית, מְזוּזָה. הַשְּׂכִינָה נִקְרָאת מְזוּזָה מִצַּד הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי שֶׁל אוֹתִיּוֹת יְהוָה. ה. וּמִצַּד שֶׁל צְדִיק, סוּד הַבְּרִית, נִקְרָאת שְׁדִי. שְׁדִי חוֹתֶמֶת הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא יְהוָה.

מִצְוָה תְּשִׁיעִית, הַשְּׂכִינָה נִקְרָאת אוֹת בְּרִית מִצַּד שֶׁל צְדִיק יִסוּד עוֹלָם. (בראשית ט) זֹאת אוֹת הַבְּרִית. (שמות לא) בִּינִי, הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, נֶצַח וְהוּד. אוֹת - זֶה צְדִיק. הִיא - ז' הַשְּׂכִינָה. כִּי שְׁשֵׁת זְמַנִּים עָשָׂה ה' אֶת הַשְּׁמִים - מִכֶּתֶר עַד הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי. שָׁאִין שֶׁשָּׁה בְּכָל מְקוֹם אֵלֶּא מִצַּד הָאוֹת ו'. וְאֵין שְׁבִיעִי אֵלֶּא מִצַּד הָאוֹת י', עֲטָרָה עַל רֹאשׁוֹ חֻכְמָה עֲלִיּוֹנָה, אוֹת הוּא. חֻכְמָה תַּחְתּוֹנָה, אוֹת הִיא.



ותקנו למול לשמונה, שהם ח', מחכמה עד יסוד. לקבל בהם י' קטנה, להעלות אותה עד כתר, להיות עטרה על ראשם. ותקנו לשים הערלה בכלי עפר, לקיים (ישעיה סה) ונחש עפר לחמו.

מצוה עשירית, (שמות לא) ושמרו בני ישראל את השבת. השכינה נקראת שבת מצד שלש דרגות עליונות שהן ש', שלשה כתר: כתר, חכמה, בינה. והיא בת, רביעית להם. ששה ימים, מחסד עד יסוד, בהם תעשה מלאכה, מפני שהבנין מתחיל מחסד. זהו שכתוב (תהלים פט) עולם חסד יבנה. אבל מבניה ולמעלה היא מנוחה וענג ושביטה לכל מעשה.

מצוה אחת עשרה היא נקראת תפלה של שחרית, מנחה וערבית, מצד שלשת האבות, והיא תפלת כ"ל פ"ה. אין כל אלא צדיק, שכתוב (דברי הימים א כט) כי כל בשמים ובארץ, ותרגם יונתן בו עזיאל, שאוחז בשמים ובארץ. פ"ה כחשבון מילה. ומה ברית בה מתיוחדים זכר ונקבה שלמטה - אף ביסוד מתיוחד חתן וכלה שלמעלה, הוא חי העולמים כולל ח"י ברכות, זהו שכתוב (משלי ו) ברכות לראש צדיק.

ומפני זה, כל הכורע - כורע בברוך, וכל הזוקף - זוקף בשם. זו השכינה. בשם זה"ה, בו צריך לזקוף השכינה, ההיא שנקרא בה, (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, על ידי דרגה אחרת. ומפני זה, (שם ט) ביום ההוא אקים את סכת דויד הנפלת. אותו שנקרא בו, (תהלים קמו) זה"ה ה זוקף כפופים.

מצוה שתים עשרה, היא נקראת חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות, מצד שלשת האבות. וראש השנה מהצד שלה, דין המלכות - דין. ויש שיאמר, פסח זרוע קמין. שבועות, מתן תורה, שנתנה במדבר, שהוא ממנה עליו שור, מצד הגבורה. סוכות, (בראשית לג) ויעקב נסע סוכתה.

מצוה שלש עשרה, קריאת שמע. ויש לדעת שהוא נקרא חכם בכל מיני חכמות, ומבין בכל מיני תבונות, וחסיד בכל מיני חסדים, וגבור בכל מיני גבורות, ויועץ בכל מיני עצות, וצדיק בכל מיני צדקות, ומלך בכל מיני מלכות, עד אין סוף. עד (כתר) אין חקר. ובכל אלו הדרגות, באחת נקרא רחמן, ובאחת נקרא דין. וכך בכמה דרגות עד אין סוף. אם כך, שני יש בין רחמן לדין. אלא קדם שברא העולם נקרא הוא בכל אלו הדרגות, על שם בריות שהיו עתידות להבראות. שאם לא בריות העולם, מדוע נקרא רחום, דין? אלא על שם הבריות העתידות.

ומפני זה כל השמות הם כנויים שלו, על שם המעשים שלו. כמו כן ברא הנשמה בדימות שלו, שנקראת על שם פעולות שלה בכל איבר ואיבר של הגוף, שנקרא עולם קטן. כמו שאדון העולם נוהג בכל הבריות ובכל דור כפי מעשיו, כך הנשמה כפי מעשיו של כל איבר ואיבר. אותו איבר שעושה בו מצוה, נקראת הנשמה לגבי חמלה וחסד ורחמים. ובאותו איבר שעושה בו עברה, נקראת הנשמה לגבי דין וחמה וכעס. אבל לחוץ מן הגוף, למי תהיה חמלה או אכזריות?

אף כך אדון העולם, קדם שברא את העולם וברא בריותיו, למי נקרא רחום וחנון או דין? אלא כל השמות שלו הם כנויים, ולא נקרא בהם אלא על שם בריות העולם. ומפני זה, כאשר בעלי הדור הם טובים, הוא נקרא אצלם זה"ה, במדת הרחמים. וכאשר בעלי הדור הם רשעים, נקרא אצלם, במדת הדין. לכל דור ולכל בן אדם כפי מדתו. אבל לא שיש לו מדה ולא שם ידוע.

כמו הספירות, שכל ספירה יש לה שם ידוע ומדה וגבול ותחום. ובאלו השמות אדון העולם הוא מתפשט, ומולך בהם, ונקרא בהם, ונתכסה בהם, וגר בהם, כנשמה אצל אברי הגוף. ומה רבון העולמים אין לו שם ידוע, ולא מקום ידוע, אלא בכל צד שלטונו - אף כך אין לה לנשמה שם ידוע, ולא מקום ידוע בכל הגוף, אלא בכל צד שלטונה, ואין איבר פנוי ממנה.

ומפני זה אין לציר אותה במקום אחד, שאם לא הרי חסר השלטון בשאר האיברים. ולא לקרא לה בשם אחד, או בשנים, או בשלשה, לומר שהיא חכמה מבניה ויש לה דעת, ולא יותר. שאם עושה כך, הרי חסר לה משאר דרגות.

כל שכן לאדון העולם שאין לציר אותו במקום ידוע, או לקרא לו בשמות, או לשנות לו בהם, או (לשלש) להשליט לו כמו דרגת המרובה שנקרא בה קדשה לה שישלו. שכל הדרגות של המרובות שלו הן משלשות, כמו האבות הן הן המרובה, שהם דמות אריה שור נשר, שהם מרובה לאדם, שנקרא עליו (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם. ומצד הנקבה הם שולטים על אדם, והנקבה היא מרובה לגביהם. ומפני זה נקרא עליה, קדשה לה שישלו.

ואף כך האותיות, שהן פני החיות, משלשות, כמו זה: יה"ו. הו"י. וה"י. ה' רביעית - קדשה לה שישלו. היא שלמים של כלם, להשלים בכלם שם זה"ה. אבל לאדון הכל אין לשלש בו בשמות ולא באותיות, אלא הוא נקרא בכל השמות, ואין לו שם ידוע, וכל שם ושם מעיד עליו שהוא אדון כל העולמות. מעיד עליו אדני.

ואין שְׂיֹדְעִים שֵׁשׁ בֶּן אָדָם שְׂיֹרֵשׁ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרֵה עוֹלָמוֹת, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (משלי ח) לְהַנְחִיל אֶתְּבִי יֵשׁ. כְּפִי הַדְרָגָה שְׁלוֹ, שְׁנִקְרָאת יֵשׁ מֵאֵין. וְזוֹ חֻכְמָה עֲלִיוֹנָה. וְיֵשׁ בֶּן אָדָם שְׁלֹא יוֹרֵשׁ אֶלָּא עוֹלָם אֶחָד, כְּפִי הַדְרָגָה שְׁלוֹ, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשׁוּהוּ, כֹּל צָדִיק וְצָדִיק יֵשׁ לוֹ עוֹלָם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְכֵן יוֹרֵשׁ עוֹלָמוֹת כֹּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל כְּפִי הַדְרָגָה שְׁלוֹ לְמַעַלָּה. אֲבָל לְאֲדוֹן הָעוֹלָם אֵין לְצִיר לוֹ עוֹלָמוֹת בְּחֻשְׁבוֹ, אֶלָּא אֲדוֹן כֹּל הָעוֹלָמוֹת, וְאֲדֹנָיִי הוּא מַעֲד עָלָיו.

אף כֵּן יִהְיֶה ה', מְמַנּוֹ תְּלוּיוֹת כֹּל הַהֲנוּיוֹת, וְהוּא וְכֹל הַהֲנוּיוֹת שְׁלוֹ מַעֲדִים עַל אֲדוֹן הָעוֹלָם, שֶׁהוּא הִיָּה קֹדֶם כֹּל הַהֲנוּיוֹת, וְהוּא בְּתוֹךְ כֹּל הַהֲנוּיָה, וְהוּא לְאַחֵר כֹּל הַהֲנוּיָה. וְזֶה סוֹד שְׁמַעֲדוֹת הַהֲנוּיוֹת עָלָיו - הִיָּה, הוֹה, וְיִהְיֶה.

דִּינָא בְּהַפּוֹדֹת אוֹתִיּוֹת - אֲדֹנָיִי. וּמִפְּנֵי זֶה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרָנָם לְבִרְכָּה, דִּין הַמַּלְכוּת - דִּין. שֵׁם אֵל מַעֲד עַל אֲדוֹן הַכֹּל, שֶׁאֵין יִכְלֹת לְכֹל שֵׁם וְהוֹיָה וְדִרְגָּה. כֹּל שֶׁכֵּן לְשֹׂאֵר בְּרִיּוֹת פְּחוֹת מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דניאל ד) כֹּלָּא נְחֻשְׁבִּים וְכִרְצוֹנוֹ עוֹשֶׂה בְּצִבָּא הַשָּׁמַיִם וְגו'. אֱלֹהִיִּים מַעֲד עַל אֱלֹהוֹת שְׁלוֹ, שֶׁהוּא אֱלֹהִיִּים וְאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, וְהוּא אֱלֹהֵה עַל הַכֹּל, וְאֵין אֱלֹהֵה עָלָיו. צִבָּאוֹת מַעֲד עָלָיו כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (שם) וְכִרְצוֹנוֹ עוֹשֶׂה בְּצִבָּא הַשָּׁמַיִם. שְׁדִיִּי מַעֲד עָלָיו, שֶׁפִּצָּאֵר הוּא אֲמַר לְעוֹלָם דִּי, עֲמַד בְּתַחוּמוֹ וְלֹא הִתְפַּשֵּׁט יוֹתֵר. וְגַם לְמִיָּם, וְרוּחַ וְאֵשׁ.

ואף כֵּן, כֹּל הַהֲנוּיָה וְשֵׁם מַעֲדִים עָלָיו. שֶׁכִּפֶּשֶׁר הִיָּה הוּא יָחִיד קֹדֶם שֶׁבְּרָא הָעוֹלָם, מִדּוּעַ הִיָּה הוּא צָרִיד לְהִקְרָא בְּשִׁמּוֹת אֱלֹהִים, אוֹ בְּשֹׂאֵר כְּנוּיִים, כְּגוֹן (שְׁמוֹת לד) רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְגו', דִּין, אֲמִיץ, חֹזֶק. וְרַבִּים בְּכֹל אֵלֹהִים שְׁמוֹת וְכְנוּיִים. אֶלָּא נִקְרָא עַל שֵׁם כֹּל עוֹלָמוֹת וּבְרִיּוֹת שְׁלֵהֶם, לְהִרְאוֹת שְׁלִטוֹנוֹ עָלֵהֶם.

אף כֵּן הַנִּשְׁמָה, עַל שְׁלִטוֹן כֹּל אֲבָרֵי הַגּוּף הַמְּשִׁיל אוֹתָהּ אֲצֻלוֹ. לֹא שֶׁהִיא דוֹמָה לוֹ הִיא בְּעֲצָמָה, שֶׁהוּא בְּרָא אוֹתָהּ, וְאֵין לוֹ אֱלֹהֵה עָלָיו שֶׁבְּרָא אוֹתוֹ. וְעוֹד, הַנִּשְׁמָה יֵשׁ לָהּ כְּמָה שְׁנוּיִים וּמִקְרִים וְסִבּוֹת שְׁקוֹרִים לָהּ, מֵה שֶׁאֵין כֵּן לְאֲדוֹן הַכֹּל. וּמִפְּנֵי זֶה הִיא דוֹמָה בְּשְׁלִטוֹן שְׁלָהּ עַל כֹּל אֲבָרֵי הַגּוּף, אֲבָל לֹא בְּדָבָר אֲחֵר.

ועוד, (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - שֵׁם עִי רַבָּתִי, ד' מִן אֲחִיד רַבָּתִי, זֶהוּ עִיד, בֵּין שֵׁם מִן שְׁמַע, אִיח מִן אֲחִיד. (שְׁמוֹת א-יב) עַד ה' בָּכֶם. וְעַל כֹּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁמִיחַד אוֹתוֹ בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן אָמַר דָּוִד, (תהלים קד) אֲנֹכִי אֶשְׁמַח בִּי. שֵׁם מִן שְׁמַע, אִיח מִן אֲחִיד, הִרִי אֶשְׁמַח.

ועוד, ד' רַבָּתִי - אֲרַבְעָה בְּתֵי תַפְלִין, שְׁמִינִיח אוֹתָם אִיח וּמִתְעַטֵּר בָּהֶם, וְהֵם פָּאֵר עַל רֹאשׁוֹ. וְהֵם יִהְיֶה ה' (וְהַהֲנוּיָה), י' עֶטְרָה עַל ה', וְזוֹהִי בֵּת, וְזֶהוּ (משלי ג) יִהְיֶה ה' בְּחֻכְמָה יִסֵּד אֶרֶץ. אֲבָל יִסֵּד בֵּת. ה', אֲמַא עֲלִיוֹנָה, עֶטְרָה עַל ו', שֶׁהוּא בֶּן, וְזֶהוּ (משלי ג) כוֹגֵן שְׁמִים בְּתַבּוּנָה. בְּאֲמַא כוֹגֵן בֶּן. וְזֶהוּ שְׁעוֹלָם הִבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה, אֶלָּא צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעֶטְרוֹתֵיהֶם בְּרִאשֵׁיהֶם.

ובֵּת הִיא תַפְלָה שֶׁל יָד בְּהִיָּה. י' קֶשֶׁר שְׁלָה. ה' עֲלִיוֹנָה אֲמַא, תַפְלִין שֶׁל רֹאשׁ עַל רֹאשׁ תַפְלָאָרְת. תַפְלִין שְׁלוֹ כְּסִדֵּר יִהְיֶה ה', שֶׁהוּא: קֶדֶשׁ לִי. וְהִיָּה כִי יִבְאָד. שְׁמַע. וְהִיָּה אִם שְׁמַע. אֲבָל בְּעוֹלָם הִבָּא הַנוּיָוִיִּים בְּאֲמַצְעַ, שֶׁהֵם ה' ה'. וּמִפְּנֵי זֶה אָמַר הַנְּבִיא, (ירמיה ט) בְּזֹאת יִתְהַלֵּל ה' מִתְהַלֵּל ה' שֶׁכֵּל וְיִדְעֵ אוֹתִי כִי אֲנִי יִהְיֶה ה'. וּמִפְּנֵי זֶה פִּרְשׁוּהוּ בְּעֲלֵי הַמְּשִׁנָּה, שֵׁשׁ בְּרֹאשׁ מְקוֹם לְהִנִּיחַ שְׁנֵי זוּגוֹת תַפְלִין. וְזֶה זוּכָה לְשִׁתִּי מְצוּוֹת שֶׁפִּרְשׁוּ עָלֵהוּ, לֹא כֹל אָדָם זוּכָה לְשִׁנִּי שְׁלַחְנוֹת.

י' - חֻכְמָה, ה' - בִּינָה. ו' - הַעֲמוּד הָאֲמַצְעִי. ה' - מַלְכוּת קְדוּשָׁה. הָרֹאשׁ שְׁמַתְעַטֵּר בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת זֶה כְּתֵר הַקֹּדֶשׁ הָרֹאשׁ שְׁמִסּוּבָב אוֹתָם וּמִכְסָּה אוֹתָם. אֶתְבָּה חִסֵּד קְרִיאת שְׁמַע, שֶׁשְׁקוֹלָה לְתוֹרָה שְׁנִתְנָה מִמִּיּוֹ. תַפְלִין עוֹ, מִשְׁמַאל שֶׁל גְּבוּרָה. הַעֲמוּד הָאֲמַצְעִי כוֹלֵל הַכֹּל, כְּנִפִּי הַמְּצָנָה, נִצַּח וְהוֹד, תְּכֵלֶת וְלָבָן. בְּמִזְוָה רְשׁוּם שְׁדִי, צְדִיק. וְהַשְׁכִּינָה שְׁעַר הַמְּזוּזָה, זֶה הַשְׁעַר לָהּ.

ועוד, ש' - שְׁלֹשׁ רְצוּעוֹת. ד' - קֶשֶׁר שֶׁל תַפְלִין מֵאַחֲרָיו. י' - קֶשֶׁר שֶׁל תַפְלִין שֶׁל יָד. וּמִפְּנֵי זֶה שְׁדִיִּי מִבְּחוּץ, יִהְיֶה ה' מִבְּפָנִים, שֶׁהִיא אֲרַבַּע פְּרָשׁוּיוֹת. שֶׁל אֲרַבְעָה רִאשִׁים רִמּוֹ לְאַרְבַּעָה בְּתֵי הַתַפְלִין. שְׁדִיִּי, אוֹת שְׁלוֹ עוֹלָה מִטְטְרוֹן.

ועוד, י' חֻכְמָה, קֶדֶשׁ לִי. ה' בִּינָה - וְהִיָּה כִי יִבְאָד. ו' - שְׁמַע, שֶׁשׁ תַבּוֹת, רוּמֵז לְשֵׁשׁ סְפִירוֹת, שֶׁשֶׁה עֲנִפֵי הָאֵילָן, שְׁכוּלָתָה אוֹתָם תַפְלָאָרְת. ה' - וְהִיָּה אִם שְׁמַע, מַלְכוּת. אֵלֹהִים שֶׁל הָרֹאשׁ, שֶׁהוּא כְּתֵר, כ', (שְׁמוֹת א-ב) אֵין קְדוּשָׁה כֵּה' כִי אֵין בְּלָתָד.

שְׁדִיִּי, רִמּוֹז רְצוּעוֹת וּבְתֵי וְקֶשֶׁרִי הַתַפְלִין מִבְּחוּץ. אף כֵּן בְּמִזְוָה, יִהְיֶה ה' מִבְּפָנִים, שְׁדִיִּי מִבְּחוּץ, שֶׁל אֲרַבְעָה רִאשִׁים עִם ד', רִמּוֹז לְאַרְבַּעָה בְּתִים וְלִקְשֶׁר תַפְלִין מֵאַחֲרָיו. ד' כְּפִילָה, אף כֵּן ש' כְּפִילָה, י' קֶשֶׁר שֶׁל יָד כְּהָה, שֶׁהוּא בֵּית חֲמִישִׁי. ד' (י') שֶׁל שְׁדִיִּי הוּא מַחַ, שֶׁפִּרְשׁוּהוּ עָלָיו, בְּמִקְוֶה שְׁמַחוֹ שֶׁל תִּינוּק רֹפֵס בּוֹ, וְהוּא תִינוּק יוֹנֵק מִשְׁדִּי אֲמוֹ, שְׁדִיִּי.

תַפְלִין שֶׁל אֲדוֹן הָעוֹלָם - כְּתֵר. וּמַהוּ הַכְּתֵר שֶׁל אֲדוֹן הָעוֹלָם? שֵׁם יִהְיֶה ה', שֶׁהוּא: י' - חֻכְמָה. ה' -

בינה. ו' - תפארת, כוללת שש ספירות. ה' - מלכות. ומפני זה, (שמואל-ב ז) ומי כעמד כישראל. (דברים ד) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו כה' אלהינו בכל קראנו אליו. ארבעה פסוקים, כלם רשומים בכ'. סוד האות כ' - י' י'. שהוא י' מן יאהדגנה י, (במדבר ז) עשרה עשרה הכף בשקל הקדש. כ' מן פתר, כלולה מעשר ספירות, כלולות ממעלה למטה, ומעשר ספירות ממטה למעלה.

ואלו הם: (תהלים קמח) והמים אשר מעל השמים, מים עליונים - זכרים, מים תחתונים - נקבות. ועליהם אמר רבי עקיבא לתלמידיו: כשתגיעו לאבני שיש טהור, אל תאמרו מים מים, שפא תסתכנו בנפשכם. שאינם מים כמשמכם, אלא הוא אור נובע, ומפני זה נדמו למים נובעים, וזה האור אין לו הפסק, ולא קצוץ ופרוד. ומפני שהם מפתר, נקראו שאין להם סוף, שפתר נקרא אין סוף. (ע"כ רעיא מהימנא).

והקרבנות עולה לריח ניחח לה' (במדבר כח). בא וראה, בפסח כתוב והקרבנות אשר עולה לה'. וכאן לא כתוב אשר (שהרי ביום זה אשר לא כתוב בו), אלא והקרבנות עולה. מה הטעם? יום זה, יום שנקנסת פלה לחפה הוא, וישאל מונים מי טהרה, זמים ושבועות, ונכללים ונקנסים בימי הטהרה. והיא יוצאת מכל צד רע, ושומרת מי טהרה כמו שראוי. וסוד זה, המלך טעם בתולה טעם. משום כך לא כתוב בו אשר, שהרי אחר לא קרב למשכן, והרי מתרחק משם. ועל כן אשים לא כאן, ולא צריכים לכאן, וישאל מרחקים הם מצד רע (ומונים מי טהרה, זמים ושבועות, ונכללים ונקנסים בימי הטהרה). אמר רבי אבא, עדין צריכים אנו להפתח זה לפתח.

אמר רבי שמעון, הרמתי ידי בתפלה למי שברא העולם, וסוד זה מצאנו בספרי הראשונים. אשים הם באמצע, ובאים בצד זה ובצד זה, נדבקים בצד זה ונדבקים בצד זה. נדבקים בצד זה ונדבקים בצד זה. ומשום כך בשאר הקמים כתוב בהם אשר עולה, אבל באלו הקמים שער החיים קים ולא אחר, אין אנו צריכים לאשר, ולא צריך להיות שם. ויום זה יום של עץ החיים הוא, ולא של דעת טוב ורע. ומפני זה, והקרבנות עולה לריח ניחח לה', ולא אשר לה' עולה. ועולה לשון (לשם) עולה, כמו שנאמר, והרי הערנו דברים של פרים בני בקר, וכל אותו קרבן.

ובחדש השביעי (במדבר כט), כמו שנאמר, יום של ראש השנה דין של כל העולם, דין חזק ודין רפה. ועשיתם עולה! והקרבנות היה צריך לו, כשאר כל הקמים! מהו ועשיתם? אלא ביום זה כתוב (בראשית כז) ועשה לי מטעמים. כמה מטעמים ותבשילים עושים ישראל באלו הקמים, בעוד שהמקטרג הולך לפשפש בחטאי העולם. ועל כן לא כתוב והקרבנות, אלא ועשיתם עולה, ולא אשר עולה. וכן בכל שאר הקמים (בקרבתות) לא כתוב אשר, שאין להם חלק בכל אלו הקמים. כל שכן בזה היום, שאנו עושים מטעמים ותבשילים בלי דעת הצד האחר, שהרי יחקק שולח אותו לציד צידה של חטאי בני העולם ולהביא אצלו.

ובעוד שהוא הולך, ישראל לוקחים עצה מרבקה ועושים כל אלו העבודות, כל אלו התפלות, מזמנים שופר ותוקעים בו כדי לעורר רחמים. והרי בארנו, (שם) ונבא לו יין וישתה, שפא (שאכל) מרחוק, מתוך מקום הזין העתיק, ושונה. וטועם אותו, ושמח. ואחר כך מברך אותו בכמה ברכות, ומעביר על חטאיו. מה כתוב? (שם) ויהי אף יצא יצא, ועשו אחיו בא מצידו. טעון מכמה משאות כמו שנתבאר, והרי בארנו הדבר.

ומשום כך הוא יום של יבבה, והקרבן הוא עולה. איל אחד, כמו שנאמר, מפני אילו של יחקק. ושעיר עזים אחד לחטאת, שחד לסמאל לכפר (לשבר) פניו באותה בכיה שהוא בוכה בזה היום פיון שרואה שלא נעשה רצונו והרי לחנם צד צידה, כמו שנתבאר. כמו כן יום הכפורים, והרי כתוב בפרשת אמר.

ובחמשה עשר יום וגו' (במדבר כט). רבי אבא פתח, (בראשית ח) ותנח התבה בחדש השביעי וגו'. בא וראה, כל אלו הקמים הולכת אמה על הבנים כדי שלא ישלט הצד האחר עליהם ובכדי להציל אותם. כיון שנצלו בניה והרי יושבים בסכות, שמורים בשמירה, יום ראשון ויום שני צותה להם לישאל לעשות סעודה לממני שאר העמים, והיא לא שורה שם. ביום שלישי, שהוא י"ז לחדש, מתחילה לשורות עליהם. זהו שכתוב ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה עשר יום לחדש על הרי אררט. הרים שכל קללות וסורים שרורים בתוכם.

אמר רבי אלעזר, יום ראשון של חג לא שורה עליהם, ולא יום שני, אלא יום שלישי, שמוסיף וגורע שורה עליהם. מוסיף אותיות וגורע קרבנות, שכתוב עשתי עשר וגו'. וכך ראוי לרע עין, מפני שיום ראשון ויום שני שמחת בניה, והם מחלקים שללם להם. מיום שלישי והלאה, שהיא שורה עליהם, מה כתוב? (שם) והמים היו הלוך וחסור עד החדש העשירי בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים. והמים היו הלוך וחסור - אלו הקרבנות שהולכים ומתמעטים. וכמו שהם מתמעטים, כך גם מתמעט הטוב שלהם.

אמר רבי שמעון, אלעזר, בא וראה, מיום שני מתחילים המים להראות. כיון שהתחילו המים -

מיום שלישי היא שורה עליהם, ואלו המים לא היו יודעים הבבלים (בבל) מדוע רשומים כאן, שהרי הטוב של ישראל אינו במקום המעוט, אלא במקום הרבוי. ומפני שאלו המים שרשומים כאן מתמעטים, בא הפסוק להשמיענו, שכתוב והמים, אלו שידועים בימי החג, אלו שרשומים תוך הקרבנות, שהם הרי קללות, היו הלוח וחסור הטוב שלהם. ומשיכה שנמשכת עליהם היו הלוח וחסור. ומפני שאלו המים שלהם הוא, לא מתחברות אותיות, שלא יתחבר הטוב שלהם אלא מעט מעט.

אבל לישראל, שהם מהקדוש ברוך הוא, מה כתוב: (תהלים לד) ודרשי ה' לא יחסרו כל טוב. ראש הפסוק - כפירים רשו ורעבו - אלו הממנים של שאר העמים. ודרשי ה' - אלו ישראל - לא יחסרו כל טוב. אלו הולכים ועולים למעלה למעלה. ומשום כך הטוב שלהם, שהם מים, היו הלוח וחסור, עד החדש העשירי, זה טבת, שהרי אז ימי הרעה הם, ומתעוררת אותה רעה ומתחזקת, והפלה הקדושה לא מאירה מתוך השמש. אז נראו ראשי ההרים, אלו הם הרי החשד, הרי הקללות נראים ומתחזקים ועושים רעות בעולם.

במים אלו אשה בזו העולה, שהרי אז אלו האשים אוכלים חלקם. שבעים פרים אלו הם כנגד שבעים ממנים ששולטים על שבעים עמים, ועולים ביום ראשון, ויורדים בכל יום ויום, ונקראים פרים מנחמים במים שלהם. אולם ארבעה עשר, שנים בכל יום הם י"ד יהו"ה. ה' יד ששולטת עליהם תדיר, בכל יום ויום. כבשים בני שנה, המנין שלהם ח"י.

ואם תאמר, אם כך, רע עין אנו אצלם - כן, שהרי כתוב (משלי כה) כי גחלים אתה חתה על ראשו. אבל אנחנו לא נותנים אלא בשמחה, שאין בימי השנה שמחה כאלו הימים. ומפני שאנחנו נותנים בטוב לב ובשמחה של רצון - מתהפך עליהם גחלים על ראשיהם, גחלים לטהרות של השמחה שלנו עושות להם רע. י"ד (ה'), ע', וח"י, כך עולים בחשבון שלהם.

וכך זה אם תאמר מי נתן לנו להקריב עליהם, אויל הם לא רוצים את כל זה? אלא אין שמחה לכל אלו הממנים בכל אלו התורים, האילים, והכבשים כאלו, בשעה שישאל נתנו להם סעודות אלו. ועם כל זה לא קרב הכל אלא להקדוש ברוך הוא בלבד, והם מתקרבם שם והוא מחלק להם. ועל זה כתוב, (שם) אם רעב שגאד האכלהו לחם - אלו הם קרבנות החג. ואם צמא השקהו מים - אלו מים שרשומים כאן בימי החג, וביום שני, וביום שלישי ושביעי, וסימן - (שיר השירים ח) בוי' בבוזו לו.

מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה - אלו הם מים אשר מנסכים ישראל בשמחה ובאהבת הקדוש ברוך הוא, שכתוב (ישעיה יב) וישאבתם מים בששון. ונהרות לא יספיקו - אלו הם נהרות אפרסמון טהור, שכלם דבוקים ומתקשרים באהבה זו. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזו בבוזו - זה סמאל, באהבת ישראל, להיות לו חלק אתם באלו המים שרשומים כאן בפרשה, שכתוב אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בזו בבוזו, סימן של אלו המים בוי' - בבוזו לו ודאי, שהרי כלם נחשבים אצלנו חרש נשבר, שאין לו תקנה לעולמים.

המים שלהם נחלקים בימי בוי'. נשאר שאר ימים, שהם ג' ד' ה' (נוטריון) חמישי רביעי שלישי, וסימן - (ישעיה מה) חר"ש את חרשי [ה]אדמה, ואין להם תקון אתנו ולא לעולמים. ואם תאמר, בזו בבוזו לו כתוב שם, (תהלים כב) כי לא בזה ולא שקץ ענות.

יום ראשון מה עושה לו? אלא לא נקרא ראשון ולא נקרא אחר, אלא חמשה עשר סתם, בלי ראשון כלל. אבל התחלת ראשון המים שני הוא. וכך ראוי, מפני שאין טוב בשני, ומשום כך לא ראשון ראשון ולא אחר כלל, והוא בסתם, ומתחיל ראשון הימים ביום שני. ונחלקו מים בבוזו, ונשאר בימי חר"ש, כמו שגאמר, והכל כמו שצריך.

אשרי חלקם של ישראל שידועים להכנס לתוך מח האגוז, וכדי להכנס לתוך המח משברים קלפות אלו ונקנסים. מה כתוב לאחר כל זה? ביום השמיני עצרת תהיה לכם. לאחר ששברו כל אלו הקלפות, ושברו כמה חתיכות, וכמה נחשים הרגו, וכמה עקרבם שהיו להם באלו הרי החשד, עד שמצאו מקום ישוב ועיר קדושה מקפת חומות סביב סביב - אז נכנסים אצלה, לעשות מנוחה שם ולשמח בה. והרי בארנו הדבר.

וזהו עצרת, אסיפה, מקום שגאסף הכל אצלה. תהיה לכם, ולא לאחר, לשמח אתם באדונכם, והוא אתכם. ועל כן כתוב, (תהלים לב) שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב.

#### ראשי המטות

וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר. שם שנינו, אמר רבי יהודה, אין העולם מתנהג אלא בשני גונים שבו מצד אשה שנמצאה חכמת לב. זהו שכתוב (שמות לה) וכל אשה חכמת לב בגדיה טו וקביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן. ומה הביאו? את התכלת ואת הארגמן, גונים שקלולים בתוך גונים.

זֶהוּ שְׁכָתוֹב (משלי לא) דְּרָשָׁה צָמֵר וּפְשָׁתִים וַתַּעַשׂ בַּחֲפָץ בְּפִיָּהּ. וְכָתוֹב בְּיָדֶיהָ טוֹו, מַה זֶה טוֹו? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, טוֹו בְּדִין, טוֹו בְּרַחֲמִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לָמָּה נִקְרָאָה אִשָּׁה? אָמַר לוֹ, שְׁכָלּוּלָה בְּדִין, וּכְלּוּלָה בְּרַחֲמִים.

בֹּא וּרְאֵה, שְׁאֵמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אִשָּׁה נִקְרָאת בְּדִין עַד שְׁטוּעָמָת טַעַם הַרְחָמִים. שְׁלֵמְדָנוּ, מִצַּד הָאִישׁ בֹּא הַלֵּבָן, וּמִצַּד הָאִשָּׁה בֹּא הָאֲדָם. טַעַם אִשָּׁה מַלְכוּת, וְלֵבָן עֲדִיף.

וּבֹא וּרְאֵה, לָמָּה נָשׁוֹת שְׁאָר עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת שִׁידְעוּ מִשְׁכָּב זָכָר אֲסוּרוֹת? מִשּׁוּם שְׁשִׁינּוּ, יֵשׁ זְמִין וְיֵשׁ שְׁמָאֵל, יִשְׂרָאֵל וּשְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְגוֹ עַדּוֹ וְגִיּוּהֶם, עוֹלָם הִזָּה וְעוֹלָם הַבָּא. יִשְׂרָאֵל כִּנְגַד הַרְחָמִים, וּשְׁאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת כִּנְגַד הַדִּין. וְשִׁינּוּ, אִשָּׁה שְׁטוּעָמָה טַעַם הַרְחָמִים - הַרְחָמִים מְנַצְחִים. וְאִשָּׁה שְׁטוּעָמָה טַעַם הַדִּין - דִּין בְּדִין נִדְבָק, וְעַלִּיהֶם קָרְאוּ, (ישעיה נז) וְהַכְּלָבִים עָזִי נָפֵשׁ לֹא יִדְעוּ שְׁבָעָה.

וְעַל זֶה לְמַדְנִי, הַנִּבְעָלֶת לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת קְשׁוּרָה בּוֹ כְּכָלֵב. מַה הַכָּלֵב תִּקְיָף בְּרוּחוֹ, חֲצוּף - גַּם כָּאֵן דִּין בְּדִין, חֲצוּפָה בְּכָל. הַנִּבְעָלֶת לְיִשְׂרָאֵל, שְׁיִנּוּ, כְּתוֹב (דְּבָרִים ז) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׁנִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל בָּאָה מְרוּחַ אֱלֹהִים חַיִּים, שְׁכָתוֹב (ישעיה נז) כִּי רוּחַ מִלְפָּנַי יַעֲטוּף. מִשְׁמַע שְׁכָתוֹב מִלְפָּנַי. וּמִשּׁוּם זֶה, אִשָּׁה שֶׁהִיא בְּתוּלָה, וְלֹא נִדְבָקָה בְּדִין הַקִּשָּׁה שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים, וְנִדְבָקָת בְּיִשְׂרָאֵל - הַרְחָמִים מְנַצְחִים, וְנִכְשָׁרֶת.

בֹּא וּרְאֵה, כְּתוֹב (תהלים פט) אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה. מַה זֶה חֶסֶד? הוּא אֶחָד מִכְּתָרִים עֲלִיוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שְׁנִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל קָרָא לָהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֶסֶד, עַל תְּנָאִי שִׁיבְנָה, וְלֹא יִשְׁמַד חֶסֶד מִהָעוֹלָם, מִשְׁמַע שְׁכָתוֹב יִבְנֶה. וּמִשּׁוּם כֵּן שְׁיִנּוּ, מִי שְׁמִשְׁמִיד חֶסֶד מִהָעוֹלָם, יִשְׁמַר הוּא לְעוֹלָם הַבָּא. וְעַל זֶה כְּתוֹב, (דְּבָרִים כה) לֹא תִהְיֶה אִשֶּׁת הַמֵּת הַחוּצָה, בְּשָׁבִיל לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַמֵּת. וְיַעֲשֶׂה הַבִּנְיָן, שְׁכָתוֹב עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה.

תנאי, אמר רבי שמעון לחבריא, עד אמת נתיב בקיימא דחד סמכא. כתיב (תהלים קיט) עת לעשות ליי הפרו תורתך. יומין זעירין, ומארי דחובא דחיק. פרוזא קארי כל יומא, ומחצדי חקלא זעירין אינון. ואינהו בשולי פרמא. לא אשגחון, ולא דעיון, לאן אתר אזלין כמה דאיות. אתקנשו חבריא לבי אדרא, מלופשין שריין סיפיי ורומחי בידיכון, אזדרזו בתקוניכון. בעיטא, בחכמתא. בסוכלתנו. בדעתא. בחיזו. בידיו. בגליו (נ"א בחילא דידיו ורגליו). אמלכו עליכון למאן (ס"א למלכא) דברשותיה חיי ומותא. למגזר מלין דקשוט. מלין דקדישי עליונין צייתי להו, וחדאן למשמע להו, ולמנדע להו.

נתיב רבי שמעון ובכה, ואמר ווי אי גלינא, ווי אי לא גלינא. חבריא דהוה תמן אשתיקו. קם רבי אבא ואמר ליה, אי ניחא קמיה דמר לגלגא, הא כתיב (תהלים כח) סוד יי ליראיו, והא חבריא אליו דחלו דקודשא בריך הוא אינון, וכבר עאלו באדרא דבי משכנא, מנהון עאלו, מנהון נפקו.

תאנא, אתמנו חבריא קמיה דרבי שמעון, ואשתכחו, רבי אלעזר בריה. ורבי אבא. ורבי יהודה. ורבי יוסי בר יעקב. ורבי יצחק. ורבי חזקיה בר רב. ורבי חייא. ורבי יוסי. ורבי ייסא. ורבי יוחנן. ורבי לרבי שמעון, ואצבעו זקפיו לעילא. ועאלו בחקלא ביני אילני ויתבו. קם רבי שמעון וצלי צלותיה, נתיב בגווייהו ואמר, כל חד שוי דודי בתוקפוי. שוי דדיהו, ונסיב לון פתח ואמר (דברים כז) ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה מעשה ידי חרש (דף קכ"ח ע"א) ושם בשתר וענו (ס"א כל העם) כלם ואמרו אמן.

פתח רבי שמעון ואמר, (תהלים קיט) עת לעשות ליי, אמאי עת לעשות ליי. משום דהפרו תורתך. מאי הפרו תורתך, תורה דלעילא. דאיהי מתבטלא אי לא יתעביד בתקוניו (ס"א שמה) דא. ולעתיק יומין אתמר. כתיב (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך. וכתיב, (שמות טו) מי כמוך באלים יי.

קרא לרבי אלעזר בריה, אותביה קמיה, ולרבי אבא מסטרא אתרא, ואמר און פללא דכולא. עד השתא אתתקנו קיימין. אשתיקו, שמעי קלא, וארכובתו דא לדא נקשו. מאי קלא. קלא דכנופניא עלאה דמתכנפי.

חדי רבי שמעון ואמר, (חבקוק ג) יי שמעתי שמעך גראתי. (אמר) התיס יאות הוה למיהו דחיל. און בחביבותא תלליא מלתא, דכתיב, (דברים ו) ואהבת את יי אלהיך, וכתיב (דברים ז) מאהבת יי אתכם, וכתיב (מלאכי א) אהבתי אתכם וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יא) הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר. הולך רכיל, האי קרא קשיא, (כיון דאתמר רכיל אמאי הולך) איש רכיל מיבעי ליה למימר, מאן הולך. אלא מאן דלא אתיישב ברוחיה, ולא הוי מהימנא, ההוא מלה דשמע, אזיל בגווייה כחיתרא במיא, עד דרמי ליה לבר. מאי טעמא. משום דלית רוחיה רוחא דקיומא. אבל מאן דרוחיה רוחא דקיומא, ביה כתיב, ונאמן רוח מכסה דבר. ונאמן רוח, קיומא דרוחא. (כמו) (ישעיה כ"ב) ותקעתי יתד במקום נאמן) ברוחא (נ"א ברזא) תלליא מלתא. וכתיב, (קהלת ה) אל תתן את פיד לחטיא את בשרך.

ולית עלמא מתקיימא אלא ברזא. וכי אי במלי עלמא אצטריך רזא. במלין רזין דרזינא דעתיק יומין, דלא אתמסראן אפילו למלאכין עלאין על אחת כמה וכמה. אמר רבי שמעון, לשמיא לא אימא דניציתו (ס"א דניציתו), לארעא לא אימא דתשמע, דהא און קיומי עלמין. תנא רזי דרזין, כד פתח רבי שמעון ברזי דרזין, אזדעזע אתרא, וחברין אתחלו.

גלי ברזא ופתח ואמר, כתיב (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך וגו'. וזכאין אתון צדיקיא, דאתגלי לכוון רזי דרזין דאורייתא, דלא אתגליין לקדישי עליונין, מאן ישגח בהאי, ומאן יזכה בהאי, דהוא סהדותא על מהימנותא (דמהימנותא) (דנהיר למאתאן ושבעין עלמין ומניה נהיר אורחא דנהירין ביה צדיקיא לעלמא דאתי. דהא הוא דכתיב (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. מן ההוא ארחא מתפרשן לשית מאה ויתליסר אורחיה דפליג בזעיר אנפין דכתיב (תהלים כ"ה) כל ארחות יי חסד ואמת לנוצרי בריתו וגו') דכלא. צלותא ברעוא יהא, דלא יתחשב לחובא לגלגא דא.

ומה יימרין חבריא, דהאי קרא קשיא הוא, דהא לא הוה ליה למכתב הכי, דהא חזינו כמה מלכים הוו, עד דלא ייתון בני ישראל, ועד לא יהא מלכא לבני ישראל ומה אתחזי הכא, ובדא אתערו חבריא. אלא רזא דרזין הוא, דלא זכלין בני נשא למנדע ולאשתמודע ולמרחש בדעתיהו בהאי.

תאנא, עתיקא דעתיקין, טמירא דטמירין, עד לא זמין תקוניו (דמלכא), ועטורי עטורין, שירותא וסיומא לא הוה. והוה מגלין ומשער ביה. ופרס קמיה חד פרסא, ובה גלין ושיער מלכין.

ותקוניו לא אתקיימו, דהא הוא דכתיב ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. מלכא קדמאה, לבני ישראל קדמאה. וכלהו דגליפו (ולא אתקיימו) בשמהו אתקורין. ולא אתקיימו, עד דאנח להו, ואצנע להו, ולבתר זמנא הוא אסתלק (נ"א הוה מסתכל) בההוא פרסא,

ואתתקן בתקונו.

ותאנא, כד סליק ברעותא, למברי אורייתא טמירא תרי אלפי שניו, ואפקה, מיד אמרה קמיה, מאן דבעי לאתקנא ולמעבד, יתקן בקדמיתא תקונו.

תאנא בצניעותא דספרא, עתיקא דעתיקו, סתרא דסתריו טמיר דטמיריו, אתתקן (דף קכ"ח ע"ב) ואזדמו, (כלומר אשתכח, ולא אשתכח ממש, אבל אתתקן ולא דידע ליה משום דהוא עתיק דעתיקו) (אבל בתיקוני דיע) כחד סבא דסביו, עתיק מעתיקו, טמיר מטמיריו, ובתיקוני דיע ולא דיע. מארי דחור פסו (ס"א בסומק), וחיזו בוסיטא (ס"א בוצינא) דאנפוי (נ"א באנפוי), יתיב על פורסיא דשביביו, לאכפניא לון.

ארבע מאה אלפי עלמין, אתפשט חנורא דגולגלתא דרישוי. ומנהירו דהאי חנורא, ירתי צדיקניא לעלמא דאתי, ארבע מאה עלמין, הדא הוא דכתיב, (בראשית כג) ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר.

בגולגלתא, יתבין (בכל יומא) תליסר (ס"א תריסר) אלפי רבוא עלמין, דנטלין עלוי רגלין, וסמכין עלוי. ומהאי גולגלתא נטיף טלא, לההוא דלבר, ומליא לרישיה בכל יומא, דכתיב, (שיר השירים ה) שראשי נמלא טל.

ומההוא טלא דאנער מרישיה, ההוא דאיהו לבר, יתערו מתניא לעלמא דאתי. (דכתיב שראשי נמלא טל, מלאתי טל לא כתיב, אלא נמלא) דכתיב (ישעיה כו) כי טל אורות טלף, אורות נהורא דחנורא דעתיקא. ומההוא טלא, מתקנימין קדישי עליוניו. והוא (רצ"ב) מנא דטחני לצדיקניא לעלמא דאתי. ונטיף ההוא טלא לחקלא דתפוחין קדישין. הדא הוא דכתיב, (שמות טז) ותעל שקבת הטל והנה על פני המדבר דק מחוספס. דחיזו ההוא טלא חנור. כהאי גוונא דאבניו (מ"ט) דבדולחא, דאתחזינא כל גוונין בגויה. הדא הוא דכתיב, (במדבר יא) ועינו פניו הבדולח.

האי גולגלתא. חנורא דיליה, אנהיר לתליסר (רפ"ח) עיבר גליפין בסחרנו. לארבע עיבר בסטרא חד, ולארבע עיבר בסטרא דא, בסטרא דאנפוי. ולארבע עיבר בסטרא דא, לסטרא דאחורא. וחד לעילא דגולגלתא. (כלומר לסטרא דלעילא).

ומהאי אתפשט אורכא דאנפוי, לתלת מאה ושבעין רבוא עלמין. וההוא אתקרי ארד אפים. (כלומר אורכא דאנפוי) והאי עתיקא דעתיקו אתקרי אריכא דאנפוי. וההוא דלבר אתקרי זעיר אנפוי. לקבליה דעתיקא סבא, קדש קדשים דקדשין. וזעיר אנפין כד אסתכל להאי, כלא (ס"א טלא) דלתתא אתתקן, ואנפוי מתפשטין ואריכין בההוא זמנא, אבל לא כל שעתא כמה דעתיקא.

ומהאי גולגלתא, נפיק חד עיבר חנור גולגלתא דזעיר אנפין, לתקנא רישיה. ומהאי לשאר גולגלתין דלתתא, דלית לון חשבנא. וכל גולגלתא יתבין אגר חנורא (ס"א אודאואתא) לעתיק יומין. כד עאלין בחושבנא תחות שרביטא. ולקביל דא, (קל"ו) בקע לגולגולת לתתא, כד עאלין בחושבנא.

בחללא דגולגלתא, קרומא דאורא דחכמתא עלאה סתימה דלא פסק. והאי לא שכיח (קכ"ט), ולא אתפתח. והאי קרומא אתחפניא על מוחא דאיהו חכמתא סתימאה. ובגיני כד אתפשטא (ס"א ובגין דאתפשטא) האי חכמתא בההוא קרומא, דלא אתפתחא. (ס"א בגין דא אקרי חכמתא סתימאה).

והאי מוחא, דאיהו האי חכמתא סתימאה. שקיט ואשתכיד באתריה, כחמר טב על דורדייה, והיינו דאמרי סבא דעתוי סתים, ומוחיה סתים ושכיך.

והאי קרומא אתפסק מזעיר אפין, ובגיני כד מוחיה אתפשט ונפיק לתלתין ותרין שבילין, הדא הוא דכתיב, (בראשית ב) ונהר יוצא מעדן. מאי טעמא. משום דקרומא אתפסק, דלא מחפניא על מוחא. (ועל כל פנים קרומא פסיק לתתא) והיינו דתנינן ברישומי אתון, תי"ו רשים רישומא לעתיק יומין דלית דכוותיה. (דביה תלוא תמים דעות שלים מכל סטרוי וסתים ושכיך ושקיט כחמר טב על דורדייה).

תאנא, בגולגלתא דרישא, תליין אלף אלפין רבוא, ושבעת אלפין, וחמש מאה קוצי דשערי, חנור ונקי, כהאי עמרא כד איהו נקי, דלא אסתבד דא בדא. דלא לאחזאה ערבוביה מתקונו. אלא כלא על ברייה, דלא נפיק נימא מנימא, ושערא משערא.

וכל קוצא וקוצא, אית ביה ארבע מאה ועשר נימי דשערי, כחושבן קדו"ש. וכל נימא ונימא (דף קכ"ט ע"א) להיט בארבע מאה ועשר עלמין. וכל עלמא ועלמא סתים וגניי, ולית דידע לון, בר איהו. ולהיט לשבע (ס"א לארבע) מאה ועשרין עיבר.

ובכל נימא ונימא, אית מבויע דנפק ממוחא סתימאה, (דכתר כותלא) ונהיר ונגיד בההוא נימא, לנימין דזעיר אנפין. ומהאי מתקן (ס"א מתון) מוחיה. וכדין, נגיד ההוא מוחא, לתלתין ותרין שבילין.

וכל קוצא וקוצא מתלהטן, ותליין. מתתקנן בתקונא יאה, בתקונא שפירא. מחפין על גולגלתא.

מתתקני קוצי דנימין, מהאי סטרא, ומהאי סטרא, על גולגלתא. ותאנא, כל נימא ונימא, אקרי (ס"א איהו) משיכא דמבוע (ס"א ממבועין) (ס"א ואינון מבועין) סתימין, דנפקין ממוחא סתימא.

ותאנא, משערוי דבר נש, אשתמודע מאי הוא, אי דינא אי רחמי. מפד עברין עלוי ארבעין שנין. ואפילו כד איהו עולם, בשעריה בתיקונייה (ס"א בדיוקניה) (ס"א בדיקניה) ובגביני עינוי.

קוצין דשערי, תלנין בתיקוני נקיי כעמר נקא עד כתפוי. עד כתפוי סלקא דעתך. אלא עד רישי דכתפוי, דלא אתחזי קודלא. משום דכתיב, (ירמיה ב) כי פנו אלי עורף ולא פנים. ושערא סליק אבתריו דאודנין, דלא לחפייא עלוי, דכתיב להיות אונניך פקוחות.

שערא דנפיק מבתר אודני, כוליה בשקולא. לא נפיק דא מן דא, תקונא שלים. תקונא נאה. תקונא שפירא. תאיב למחמי. תיאובתא וחדוותא דצדיקאי, דאינון בזעיר אפין, למחמי ולא תדבקא בתקוני. דעתיקא סתימא דכלא.

תלת עשר נימין דשערי, קימי מהאי סטרא, ומהאי סטרא דגולגלתא, לקביל אנפוי. ובאינון שריין שערי לאתפלגא. לית שמאלא בהאי עתיקא סתימא, כלא ימינא. אתחזי ולא אתחזי. סתים ולא סתים. והאי בתיקונייה, כל שכן ביה.

ועל האי, תאיבו בני ישראל לצרפא בלפהון, דכתיב, (שמות יז) ה'ש יי בקרבנו אם אין. בין זעיר אנפין דאקרי יי, ובין אריז אנפין דאקרי איין. אמאי אתענשו. משום דלא עבדו בחביבותא, אלא בנסיגא. דכתיב, (שמות יז) ועל נסותם את יי לאמר ה'ש יי בקרבנו אם אין.

בפלגותא דשערי, אזיל חד ארחא דנהיר למאתן ושבעין עלמין. ומניה נהיר ארחא דזעיר אנפין, דנהירין ביה צדיקאי לעלמא דאתי. הדא הוא דכתיב, (משלי ד) ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום. ומן ההוא ארחא אתפרשא לשית מאה ותליסר אורחין דאורייתא, דפליג בזעיר אפין. דכתיב ביה (תהלים כה) כל ארחות יי חסד ואמת וגו'.

מצחא דגולגלתא רעוא דרעוין, רעותא דזעיר אנפין לקבלי ההוא רעותא (נ"א מצחא דגולגלתא, רצון אקרי. דהא רעוא דרעוין אתגלי בההוא מצחא לקבל דא לתתא. כתיב) דכתיב (שמות כח) והיה על מצחו תמיד לרצון וגו', וההוא מצחא דאקרי רצון, הוא גלויא דכל רישא וגולגלתא, דמתכסיא בארבע מאה ועשרין (נ"א ועשר) עלמין.

וכד אתגלגא, אתקבלא צלותהון דישראל. אימתי אתגלגא. שתיק רבי שמעון. שאל תניינות אימתי. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה, אימתי אתגלגא. אמר ליה בשעתא דצלותא (רפ"ח) דמנחה דשבתא. אמר ליה מאי טעמא. אמר ליה, משום דההיא שעתא ביומי דחול, תלגא דינא לתתא בזעיר אפין.

ובשבתא אתגלגא מצחא דאתקרי רצון. בההיא שעתא אשתכיד רוגזא. ואשתכח רעוא, ומתקבלא צלותא. הדא הוא דכתיב, (תהלים סט) ואני תפילתי לך יי עת רצון. ועת רצון מעתיק יומין, לגלגא מצחא. ובגין כך אתתקון האי קרא, למימריה בצלותא דמנחה בשבתא. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה, בריך ליתיק יומין, רעוא דמצחא תשכח בשעתא דתצטריך ליה.

תא חזי, בשאר (ס"א בשעתא) דלתתא, כד אתגלי מצחא אשתכח חוצפא, (תא חזי בשאר דלתתא כד אתגלי מצחא דינא אתער ואשתכח ואשתכח מצחא דאשגחיתא לחיבי עלמא לאינון דלא מתכספי בעובדיהו כמה דאת אמר) הדא הוא דכתיב (ירמיה ג) ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכלם. והכא כד אתגלי מצחא, תיובתא (ס"א חביבותא) ורעוא שלים אשתכח, וכל רוגזין אשתככו ומתכסין קמיה.

מהאי מצחא (ס"א דלתתא), נהרין ארבע מאה בתי דינין. כד אתגלגא האי עת רצון, בלחו משתככין קמיה, הדא הוא דכתיב, (דניאל ז) דינא יתיב. (פלומר יתיב באתריה (דף קכ"ט ע"ב) ודינא לא אתעביד) ותאנא, שערא לא קאים בהאי אתר, משום דמתגלגא, ולא אתכסיא. אתגלגא, דיסתכלון מארי דדינא, וישתככו ולא אתעבידו.

תאנא, האי מצחא אתפשט במאתן ושבעין אלפין נהירין דבוצינין (ס"א דנהרין) מעדן עלאה. דתנינא, אית עדן דנהיר לעדן. עדן עלאה לא אתגלגא, והוא סתים בסתימא ולא מתפרשא לארחין דקדאמרון. והאי עדן דלתתא, מתפרש בשבילוי, לתלתין ותרין (עיבר) שבילין.

ואף על גב דמתפרש האי עדן בשבילוי, לית דידע ליה, בר האי זעיר אפין. ועדן דלעילא, לית דידע ליה, ולא שבילוי, בר ההוא אריז אנפין. הדא הוא דכתיב, (איוב כח) אלהים הבין דרפה וזעיר את מקומה. אלהים הבין דרפה, דא עדן דלתתא, דידע זעיר אפין. והוא דע את מקומה, דא עדן דלעילא, דידע עתיק יומין, סתימא דכלא.

עינוי דרישא חוורא, משתנין משאר עינין, לית כסותא על עינא. ולית גבינין על עינא. מאי



טעמא. דכתיב (תהלים קכא) הנה לא נזם ולא יישן שומר ישראל. ישראל דלעילא. וכתיב (ירמיה לב) אשר עיניך פקוחות. ותאנא, כל מה דאתי ברחמי, לית כסותא על עינא, ולית גבינין על עינא. כל שכן רישא חנורא, דלא בעא מידי. (ס"א נטירו).

אמר רבי שמעון לרבי אבא למאי היא רמינא. אמר ליה לננינא, דלית כסותא על עינא, ולית גבינין על עינא, ולא ניימין, ולא בעיין נטורא על עינא. כל שכן עתיקא דעתיקא, דלא בעי נטורא. וכל שכן דאיהו משגח לכלא, וכלא מתזן ביה ולא נאים. הדא הוא דכתיב, (תהלים קכא) הנה לא נזם ולא יישן שומר ישראל, ישראל דלעילא.

כתיב (תהלים לג) הנה עין יי אל יראיו. וכתיב (זכריה ד) עיני יי המה משוטטים בכל הארץ. לא קשיא, הא בזעיר אפיין. הא באריז אנפיין. ועם כל דא תרי עיינין אינון ואתחנורו (ס"א ואתחנורו) לחד, עינא דאיהי חנור בגו חנור וחנוור דכליל כל חנור.

חנוורא קדמאה, נהיר וסליק, ונחית לאסתכלא (ס"א לאתכללא), דצרי בצורא. תאנא, בטש האי חנורא, ואדליק תלת בוציני, דאקרון: הוד, וחדר, וחדנה. ולהטין בחדנותא בשלימותא.

חנוורא תניינא, נהיר, וסליק ונחית, ובטש ואפיק (ס"א ואדליק) תלת בוצינין אחרנין, דאקרון נצח וחסד ותפארת, ולהטין בשלימותא בחדנותא.

חנוורא תליתאה, להיט ונהיר, ונחית וסליק, ונפיק מסתימותא דמוחא, ובטש בבוצינא אמצעייתא שביעאה. ואפיק ארחא למוחא תתאה, (נ"א ואפיק ארחא ללבא תתאה) ומתלהטון כלהו בוצינין דלתתא. אמר רבי שמעון נאות הוא, ועתיק יומין ופח עינא דא עלך, בשעתא דתצטרך ליה.

תאנא חנור בגו חנור. וחנוור דכליל כל חנור. חנורא קדמאה, נהיר, וסליק. ונחית לתתא (ס"א לתלת) בוציני דלסטר שמאלא, ולהטין ואסחון בהאי חנורא, כמאן דאסחי גופיה בבוסמין טבין, וביריחין, על מה דהו עלוי בקדמיתא.

חנוורא תניינא, נחית, וסליק, ונהיר לתלת בוציני, דלסטר ימינא. ולהטין ואסחון בהאי חנורא, כמאן דאסחי בבוסמין טבין וביריחין, על מה דהו עלוי בקדמיתא.

חנוורא תליתאה, נהיר וסליק ונחית, ונפיק נהירו דחנוורא, דלגו לגו מן מוחא, ובטש בשער אוכמא, כד אצטרך. ובירישא, ובמוחא דרישא. ונהיר לתלת כתרין דאשתארו, כמה דאצטרך לגלגא. אי נחא קמי עתיק סתימא דכלא.

ותאנא לא סתים האי עינא. ואינון תרין ומתחנורו (ס"א ואתחנורו) לחד. כלא הוא ימינא. לא הוי (ס"א לית ביה) שמאלא. לא נאים ולא אדמין, ולא בעי נטירותא. לית מאן דאגין עליה. הוא אגין על כלא, והוא אשגח על כלא. ומאשגחיתא דהאי עינא מתזון כלהו.

תאנא, אי עינא דא אסתים רגעא חדא, לא יכלין לקיימא כלהו, בגין כד אקרי עינא פקיתא. עינא עלאה. עינא קדישא. עינא דאשגחיתא. עינא דלא (דף ק"ל ע"א) אדמין ולא נאים. עינא דהוא נטורא דכלא. עינא דהוא קיומא דכלא. ועל האי כתיב (משלי כב) טוב עין הוא יבורך, אל תקרי יבורך אלא יברך. דהאי אתקרי טוב עין, ומניה מברך לכלא.

ותאנא, לית נהירו לעינא תתאה, לאסתחאה מאדמימותא מאוכמותא בר כד חזי (ס"א אתחזי) (ס"א אתסחי) מהאי נהורא חנורא דעינא עלאה דאקרי טוב עין. ולית דנדע כד נהיר עינא עלאה דא קדישא ואסחי לעינא תתאה דא בר איהו.

וזמינין צדיקיא, זכאי עליונין, למחמי דא ברוחא דחקמתא, הדא הוא דכתיב, (ישעיה נב) כי עין בעין יראו. אימתי. בשוב יי ציון. וכתיב (במדבר יד) אשר עין בעין נראה אתה יי. ואלקמא עינא טבא עלאה, דאשגח ואסחי לעינא תתאה, לא יכיל עלמא למיקם רגעא חדא.

תאנא בצניעותא דספרא, אשגחיתא דעינא תתאה, כד אשגח נהירו עלאה ביה, ועייל ההוא נהירו דעלאה בתתאה. דמניה נהיר כלא הדא הוא דכתיב אשר עין בעין נראה אתה יי.

כתיב (תהלים לג) הנה עין יי אל יראיו. וכתיב (זכריה ד) עיני יי המה משוטטים בכל הארץ. זכו, עיני יי אל יראיו, עינא דלעילא. לא זכו, עיני יי המה משוטטות, עינא דלתתא.

דתנא, מפני מה זכה יוסף דלא שלטא ביה עינא בישא, מפני שזכה לאשתגחא בעינא טבא עילאה, הדא הוא דכתיב, (בראשית מט) בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. אמאי הוא בן פרת. עלי עין. כלומר על סבת עין דאשתגח ביה.

וכתיב טוב עין הוא יבורך, מאי טעמא. כי נתן מלחמו לדל. מאי טעמא אקרי חד. תא חזי, בעיניה דתתאה אית עינא ימינא, ואית עינא דשמאלא. ואינון תרי, בתרי גווי. אבל הכא, לית עינא שמאלא. ותרווייהו בדרגא חד סלקי, וכלא ימינא. ובגיני כד, עינא חד, ולא תרין.

ותאנא, עינא דא, דהוא עינא דאשגחנותא. פקיקא תדיר. חייכאן תדיר. וחדאן (ס"א וחזאן) תדיר, דלא הוי הכי לתתא, דכלילן בסומקא ובאוכמא ובחנורא, בתלת גווי, ולא הוה תדיר פקיקא (ס"א דליה גבינא) דלית גבהנא סוטר (ס"א כליה גביני סוטר) (ס"א דליה עיניה בגביני דמכסאן) על עינא. ועל דא כתיב, (תהלים מד) עורה למה תישן יי. (מלכים ב יט) פקח יי עיניך.

כד אתפקח, אית למאן דאתפקח לטב. ולמאן דלא אתפקח לטב. ווי למאן דאתפקח ועינא אתערב בסומקא, וסומקא אתחזי לקבליה, ומכסיא עינא. מאן ישתיב מניה. אבל עתיק יומין, טבא דעינא. חנור בגו חנור. חנור דכליל כל חנורי. זפאה חולקיה, למאן דישגח עלויה, חד חנור מניה. ועל דא ודאי כתיב טוב עין הוא יבורך. וכתיב (ישעיה ב) בית יעקב לכו ונלכה באור יי.

תאנא, (עם כל דא) שמייה דעתיקא סתים מכלא, ולא מתפרש באורייתא, בר מן אתר חד, דאומי זעיר אפיין לאברהם, דכתיב, (בראשית כב) בי נשבעתי נאם יי. נאם דזעיר אפיין. וכתיב, (בראשית מח) בך ברח ישראל, ישראל דלעילא. וכתיב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר, לישראל קאמר דא. ותנינן עתיק יומין אמרו והאי והאי שפיר.

תנינא, כתיב (דניאל ז) חזה הוית עד די כרסוון רמיו ועתיק יומין יתיב. כרסוון רמיו, מאן הוא. אמר לרבי יהודה, קום בקיומך ואתקין כרסניא דא.

אמר רבי יהודה, כתיב (דניאל ז) כורסייה שביבין דינור. ועתיק יומין יתיב על האי כרסיא. מאי טעמא. דתנינא אי עתיק יומין לא יתיב על האי כרסיא, לא יכיל לאתקיימא עלמא, משמייה הוא כורסיא. כד יתיב עתיק יומין עליה לפייה (ס"א אתפניא) לההוא כורסיא, ומאן דרכיב שליט. בעידנא דנטיל מהאי כרסיא, ויתיב על כורסיא אחרא, כורסיא קדמאה רמיו, דלא שלטא אלא איהו דרכיב ביה עתיק יומין. אמר רבי שמעון לרבי יהודה, יתתקון ארחך, וייתי בך מעתיק יומין.

ותא חזי, כתיב (ישעיה מא) אני יי ראשון ואת אחרונים אני הוא. כלא הוא, והוא סתים מפל סטרוי. (בהאי) חוטמא. תאנא, בחוטמא אשתמודע פרוצא.

ותא חזי, מה (דף ק"ל ע"ב) בין עתיקא, לזעיר אפיין. דא מאריה דחוטמא מחד נוקבא חזין, ומחד נוקבא חזין דחזין. האי חוטמא. הוא פרדשקא, דביה נשיב רוחא דחזי, לזעיר אפיין. וקרנין ליה סליחה. והוא נחת רוח, אתבסמוותא דרוחא.

דרוחא דנפיק (מהכא) מאינון נוקבי, חד רוחא נפיק לזעיר אפיין. לאתערא (ס"א חזין מפל סטרוי, חירו מפל סטרוי, חזין דחזין) ליה בגנתא דעדן. וחד רוחא דחזי, דביה זמין לזמנא לבריה דדוד, למנדע חכמתא. ומההוא נוקבא, אתער ונפיק רוחא ממוחא סתימאה, וזמין לאשראה על מלכא משיחא, דכתיב, (ישעיה יא) ונחה עליו רוח יי רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יי. הא הכא ארבע רוחין, והא רוחא חדא אמרינן. אמאי תלת. קום רבי יוסי בקיומך.

קום רבי יוסי ואמר. ביומוי דמלכא משיחא, לא יימרון חד לחד, אליף לי חכמתא, דכתיב, (ירמיה לא) ולא ילמדו עוד איש את רעהו וגו', כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם. ובההוא זמנא, יתער עתיק יומין, רוחא דנפיק ממוחא סתימאה דכלא, וכד ישלף דא, כל רוחין דלתתא יתעורו עמיה. ומאן אינון. אינון (תרין) בתרין קדישין דזעיר אפיין. ואינון שיתא רוחין אחרנין, דיהבי (ס"א דהכי) אינון (ס"א ואינון) שיתא רוחין, תלת רוחין אינון דכלילן תלת אחרנין) דכתיב רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יי.

דתנינן, כתיב (דברי הימים א כט) וישב שלמה על פסא יי. וכתיב (מלכים א י) שש מעלות לפסא. ומלכא משיחא זמין למיתב בשבעה. שיתא אינון ורוחא דעתיק יומין דעליהו, הא שבעה. כמה דאתמר. (תלת רוחי אינון דכלילן תלת אחרנין) אמר ליה רבי שמעון, ריחך ניחא לעלמא דאתי.

תא חזי, כתיב (יחזקאל לו) זה אמר יי מארבע רוחות באי הרוח וגו'. וכי ארבע רוחי עלמא, מאי עבדי הכא. אלא ארבע רוחי יתעורו. תלת אינון. ורוחא דעתיקא סתימא ארבע, והכי הוה. דכד יפוק דא, נפקין עמיה תלתא, דכלילן בגו תלתא אחרנין.

וזמין קדשא בריך הוא לאפקא חד רוחא דכליל מכלהו. דכתיב מארבע רוחות באי הרוח. ארבע רוחות באי לא כתיב כאן, אלא מארבע רוחות באי. וביומי דמלכא משיחא, לא יצטרכו למילף חד לחד, דהא רוחא דלהון דכליל מפל רוחין. דיע כלא. חכמה ובינה עצה וגבורה (רוח) דעת ויראת יי. משום רוחא דכלילא מפל רוחי. בגין כך כתיב, מארבע רוחות, דאינון ארבע דכלילן בשבעה דרגין עלאין דאמרו. ותאנא, דכלהו כלילן בהאי רוחא דעתיקא דעתיקין, דנפיק ממוחא סתימאה לנוקבא דחוטמא.

ותא חזי, מה בין חוטמא לחוטמא. חוטמא דעתיק יומין חזין מפל סטרוי. חוטמא דזעיר אפיין, כתיב, (שמואל ב כב) עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל וגו'. עלה עשן באפו, ומההוא עשן דליק נור, כד

סליק תננא לבתר. גחלים בערו ממנו. מהו ממנו (ג' נוסחי). מאותו עשן. מההוא חוטמא, מההוא אשא. תאנא, כד הוה רב המנונא סבא בעי לצלצה צלותיה, אמר לבעל החוטם אני מתפלל, לבעל החוטם אני מתחנן. והיינו דכתיב, (ישעיה מח) ותהלת אחטם לך, האי קרא לעתיק יומין אמרו.

תנא, אורכא דחוטמא, תלת מאה וחמשה ושבועין עלמין, אתמליין מן ההוא חוטמא. וכלהו מתדבקין בזעיר אפיו. האי תושבחתא דתקונא דחוטמא הוא. וכל תקוני דעתיק יומין, אתחזון ולא אתחזון, אתחזון למארי מדיו, ולא אתחזון לכלא.

פתח רבי שמעון ואמר, ווי מאן דאזשיט ידוי בדיקנא נקרא עלאה, דסבא קדישא, טמירא סתימא (נ"א טמיר וסתים מכלא) דיקנא דההיא תושבחתא. דיקנא דסתים ונקיר מכל תקוני. דיקנא דלא נדעין עלאין ותתאין. דיקנא דההיא תושבחתא דכל תושבחי. דיקנא דלא הוי בר נש נביאה וקדישא דיקרב למחמי ליה. דיקנא דההיא תלניא בשערוי עד טבורא דלבא. חוורא כתלנא נקרא דיקרין. טמירא דטמירין. מהימנותא דמהימנותא דכלא.

תאנא, בצניעותא (דף קל"א ע"א) דספרא, דההיא דיקנא מהימנותא דכלא, נפיק מאודנוי, ונחית סוחרניה דפומא קדישא, ונחית וסליק וספי, בתקרבתא (סגל) דבוסמא טבא, חוורא דנקרא (ס"א דבדיקניה). ונחית (ס"א חוורא נקרא דדיקניה נחית) בשקולא, וספי עד טבורא. הוא דיקנא נקרא, מהימנא שלימא, דנגדין ביה תלת עשר נביעין, מבועין דמשח רבות טבא, בתלת עשר תקונין מתתקנא.

תקונא קדמאה. מתתקון שערא מלעילא, ושארי מההוא תקונא דשער רישיה, דסליק בתקוני לעילא מאודנוי, ונחית מקמי פתחא דאודנין, בחד חוטא בשקולא טבא, עד רישא דפומא.

תקונא תניינא. מתתקון שערא מרישא דפומא, (וסליק) עד רישא אחרא דפומא, בתקונא שקיל.

תקונא תליתאה. מאמצעיתא דתחות (ס"א דהא) חוטמא, מתחות תרין נוקבין, נפיק חד אורחא, ושערא אתפסק בההוא ארחא, ומלא מהאי גיסא, ומהאי גיסא שערא, מתקונא שלים סוחרניה דההוא אורחא.

תקונא רביעאה. מתתקון שערא (ונחית) תחות פומא, מרישא חדא לרישא חדא, בתקונא שלים.

תקונא חמישאה. תחות פומא נפיק ארחא אחרא, בשקולא דארחא דלעילא, ואלין תרין ארחין רשימין על פומא, מכאן מכאן.

תקונא שתיתאה. מתתקון שערא, וסליק ונפיק מלרע לעיל לרישא דפומא. וספי תקרבתא דבוסמא טבא, עד רישא דפומא דלעילא. ונחית שערא לרישא דפתחא דארחא תתאה דפומא.

תקונא שביעאה. פסיק שערא, ואתחזון תרין תפוחין, בתקרבתא דבוסמא טבא, שפירן וינא למחזי. בגיניהון אתקנים עלמא, הדא הוא דכתיב, (משלי טז) באור פני מלך חיים.

תקונא תמינאה. נפיק חד חוטא דשערי סוחרני דדיקנא, ותלנין בשקולא עד טבורא.

תקונא תשיעאה. מתערי ומתערבין שערי דיקנא, עם אינון שערי דתלנין בשקולא, (דתלנין) ולא נפקי דא מן דא.

תקונא עשיראה. (מתערבין) נחיתין שערי תחות דיקנא, וספין בגרונא תחות דיקנא.

תקונא חד סר. דלא נפקין נימא מן נימא, ומתשערן בשיעורא שלים.

תקונא תריסר. דלא תלנין שערי על פומא, ופומא אתפני מכל סטרוי, וינא שערי סחור סחור ליה.

תקונא תליסר. דתלנין שערו בתחות דיקנא, מכאן ומכאן, ביקרא נאה, ביקרא שפירא. מחפין עד טבורא. לא אתחזי (ס"א לאתחזאה) מכל אנפי תקרבא דבוסמא, בר אינון תפוחין שפירין חוורין, דמפקין חין לעלמא, ומחזין חדו לזעיר אפיו.

בתליסר תקונין אליו, נגדין ונפקין תליסר מבועין דמשח רבות, ונגדין לכל אינון דלתתא. ונהרין בההוא משחא. ומשיחין מההוא משחא, דבתליסר תקונין אליו. בתליסר תקונין אליו אתרשים דיקנא נקרא, סתימאה דכלא, דעתיק דעתיקין. מתרי תפוחין שפירן דאנפוי, נהירין אנפוי דזעיר אנפוי, וכל חוור (ס"א חוור) ושושן דאשתכחן לתתא, נהירין ומתלהטין מההוא נהורא דלעילא. תקונין תליסר אליו, אשתכחו בדיקנא, ובשלימות דיקנא בתקוני, אתקרי בר נש נאמן. דכל דחמי דיקניה, תלי ביה מהימנותא.

תאנא בצניעותא דספרא, תליסר תקונין אליו דתלנין בדיקנא נקרא, בשביעאה (מנהון) משתכחי בעלמא, ומתפתחי בתליסר תרעי דרומי. ומאן דאזשיט ידיה לאומאה, כמאן דאומי בתליסר תקוני דיקנא. האי באריד אפיו. בזעיר אפיו בכמה. אמר לרבי יצחק, קום בקיימא, וסלסל בסלסלא דתקונא

דמלכא (ס"א בדיקנא) קדישא היאך יתתקנון.

קם רבי יצחק, פתח ואמר, (מיכה ז) מי אל כמֹד נושא עֹן וגו', ישוב ירחמנו וגו', תתן אֶמֶת לַיֵּעֶקֶב וגו'. תאנא, תליסר מכילין אתחזון הכא, וכלהו נפקין מתליסר מבועין דמשח רבות דתיקוני (דף קל"א ע"ב) דיקנא קדישא, עתיקא דעתיקין. טמירא דטמירין. תנא, תקונא דדיקנא טמיר וסתים, טמיר ולא טמיר. סתים ולא סתים. בתקוני ידע ולא ידע.

תקונא קדמא. הא תנינן, דכל שער ושער וכל נימא ונימא לא מתדבקא לחברתה. ושאר נימין דדיקנא לאתקנא, מתקונא דשער רישא.

הכא אית לאסתכלא, אי כל נימין דשער רישא, ונימין דדיקנא וקירא עלאה, בחד נימא אתפללו, (ס"א בחד מתקלא אתקלו) אמאי אלן אריכו, ואלן לא אריכו. אמאי (ק"מ) נימין דדיקנא לא אריכו כולי האי, וקשין. ואלן דרישא לא קשין, אלא שעיעין.

אלא, כל נימין שקולין דרישא ודיקנא. דרישא אריכו על פתין, למיגד לרישא (ד"א מרישא) דזעיר אפין, מההוא משיכא דמוחא, למוחא דיליה. ובגיני כד לא הו קשין. ועל דא אתחזון למהוי רכיכו.

תאנא, מאי דכתיב, (משלי א) חכמות בחוץ תרנה. ולבסוף כתיב, ברחובות תתן קולה. האי קרא לאו רישיה סיפיה, ולא סיפיה רישיה. אלא חכמות בחוץ תרנה, כד נגיד ממוחא סתימא דאריף אפין, למוחא דזעיר אפין, באינון נימין. כאלו מתחבראן לבר, תרין מוחין, ואתעביד חד מוחא, בגין דלית קיומא למוחא תתאה, אלא בקיומא דמוחא עלאה. וכד נגיד מהאי להאי, כתיב תתן קולה חד.

ובגין דנגיד ממוחא למוחא באינון נימין (כאלו מתחבראן לבר תרין מוחין ואתעביד חד מוחא באינון נימין) אינון לא אשתכחו קשישין. מאי טעמא. משום דאי אשתכחו קשישין, לא נגיד חכמתא למוחא בהון. בגיני כד, לית חכמתא נפקא מבר נש דאיהו קשישא (ס"א קשין) ומארי דרוגזא. דכתיב, (קהלת ט) דברי חכמים בנחת נשמעים. ומהכא אוליפנא, מאן דשערוי דרישיה קשישין, לאו חכמתא מתנשבא עמיה.

ועל דא אינון אריכו, למיתי תועלתא לכלא. מאי לכלא. למיעל על חוטא דשדדח, דמתשקין מן מוחא. ובגין דא לא תלי שער דרישא על שער דדיקנא. דשער דרישא תלי וסליק על אודין לאחורוי, ולא תלי על דיקנא, משום דלא אצטריך לאתערבא אלן באלן. דכלהו מתפרשן בארתייהו.

תאנא, כלהו שערין בין דרישא, בין דדיקנא, כלהו חוורין כתלגא. ותאנא, אינהו דדיקנא קשישא כלהו. מאי טעמא. משום דאינון תקיפא דתקיפין, לאחסי (נ"א לאחסי) אינון תלת עשר מכילן, מעתיק דעתיקין. והני מכילן מקמי אודניו שרין, והני מכילן סתימן אינון. דלא יתערבון באחרנין. (דאתחסינו לתתא והכי תנינא מקמי אודניו שרין שערין משום דבלחודייהו אינון ולא אתערבון באחרנין).

ואי תימא דלית אחרנין כוותייהו. לא. דתניא תליסר מכילן דרחמי מעתיקא קדישא: מי אל כמֹד, חד. (ק"מ) נושא עֹן, תרי. ועובר על פשע, תלת. לשארית נחלתו, ארבע. לא החזיק לעד אפן, חמש. כי חפץ חסד הוא, שית. ישוב ירחמנו, שבעה. יכבוש צונותינו, תמנא. ותשליך במצולות ים כל חטאתם, תשעה. תתן אֶמֶת לַיֵּעֶקֶב, עשרה. חסד לאברהם, חד סר. אשר נשבעת לאבותינו, תריסר. מימי קדם, תליסר. לקביל דא, אל רחום וחנון וגו', ואינון לתתא.

ואי תימא, משה איד לא אמר אלן עלאין. (קל"ח) אלא, משה לא אצטריך, אלא לאתר דדינא אשתכח, ובאתר דדינא אשתכח, לא בעי הכי למימר. ומשה לא אמר, אלא בעידנא דישראל חאבו, ודינא הוה תליא, ובגיני כד לא אמר משה, אלא באתר דדינא אשתכח. אבל בהאי אתר, סדורא דשבחא דעתיק יומין מסדר נביאה.

ואינון תליסר תקונין דדיקנא עלאה קדישא, טמירא דטמירין, תקיפין, לתברא ולאכפניא כל גזרי דינין. מאן חמי דיקנא עלאה קדישא, טמירא דטמירין דלא אכסיף (ס"א אתפסי) מניה. ובגין כד, כל שערין קשישין, ותקיפין בתקוני (דף קל"ב ע"א).

ואי תימא, אי הכי הא שערין דלתתא, אינון אוכמי, אמאי לא הו דא כדא. דתניא כתיב, (שיר השירים ה) קווצותיו תלתלים שחורות כעורב. וכתיב, (דניאל ז) ושער רישיה כעמר נקא. לא קשיא, הא בדיקנא עלאה, הא בדיקנא תתאה. ועל דא, כד אתייהיבת אורייתא לישראל, אתייהיבת באש שחורה על גבי אש לבנה.

ועקרא דמלה משום דהני שערין בגין דממוחא אשתכחו לאתמשכא למוחא דלתתא ואינון לעילא מן דיקנא דיקנא בלחודי הוא. וכל תקוני בלחודייהו אשתכחו. דיקנא בלחודי. ושערין בלחודייהו.

תקונא קדמא תקונא דשאר מרישא דשערי דרישא. ותאנא, כל תקוני דיקנא לא אשתכח אלא (מחומא דלפא) ממוחא דרישא, (ס"א מתיקוני דרישא) והכא לא פריש הכי, דהא לא הוי. אלא תקונא דא, דנחית מן רישא דשערי דרישא, הכי אשתכח. (חסר כאן).

ומהאי דיקנא אשתמודע, כל מה דהוי ברישא, דאלף עלמין דחתימין (ס"א אלף עלמין חתימין) בעזקא דדכא. עזקא, דכליל כל עזקין.

אורכא דכל שערא, דנחית מקמי אודנוי, לא הוי אריכא. ולא אתדבק דא בדא, ולא (ס"א דכלא) נחית. אליו שערי. מפד נגדיו אתמשכו (ס"א אלא מפד נחיתו אליו, שערי. נגדיו ואתמשכו) ותליו.

ושירותא דתקונא קדמא, תלתין וחד קוצי, שקילן, אתמשכו עד רישא דפומא. ותלת מאה ותשעין נימין אשתכחו בכל קוצא וקוצא.

תלתין וחד קוצי שקילין, דהו בתקונא קדמא תקיפין, לאכפניא לתתא, כחושבן א"ל. מהו א"ל. תקיף יכול. ובכל קוצא וקוצא, מתפרשין תלתין וחד עלמין, תקיפין שלטין, לאתענינא (ס"א לאתפשטא) (ס"א לאכפניא, ואתפשטו) תלתין וחד בהאי סטר, ותלתין וחד בהאי סטר. וכל עלמא ועלמא מניה, מתפרש לאלף עלמין דכסיפין לעדונא רבא. וכלא סתים ברישא דדיקנא, דכליל תקיפא, וכלילן בהאי א"ל. ועם כל דא, האי א"ל אתכפניא לרחמי, דרחמי דעתיק יומין, (אתבסם) ואתפשט ביה.

אמאי עד פומא. משום דכתיב, (דניאל ז) דינא יתיב וספרין וגו'. מאי דינא יתיב. יתיב לאתריה דלא שלטא. הדא הוא דכתיב, (ישעיה ט) פלא יועץ אל גבור. אל דהוא גבור, ואתבסם בדיקנא (ס"א בדיקנא) קדישא דעתיק יומין. ורזא דכתיב, מי אל כמוד בעתיק יומין אתמר, בתקונא קדמא דדיקנא קדישא עלאה.

עלמא קדמא, דנפיק מתקונא קדמא, שליט ונחית. וסליק לאלף אלפין ורבוא רבון מארי תריסין. ומניה מתאחדין, בקסטא בעזקא רבא.

עלמא תנינא. דנפיק מהאי תקונא. שליט ונפיק, ונחית וסליק, לשבעה וחמשין אלף דרגין, מארי דיבבא. ומתאחדן מניה, לאכפניא בקודלא בחיורא. (ס"א בחיורא).

עלמא תליתא. דנפיק מהאי תקונא שליט ונחית, וסליק לשיתא ותשעין אלפין מארי דיללה, ומתאחדן מניה (בבויטא לקוסטירא) בבויטא לקוסטירא, ומהאי תקונא, מתכפין פלהו, ומתבסמן במירא דדמעין, דמתבסמן בימא רבא.

מאן חמי תקונא דא, דדיקנא קדישא, עלאה, וקירא, דלא אכסיף מניה. מאן חמי טמירותא (ס"א וקירותא) דקוצין דשערי דתליון מהאי סבא. יתיב בעיטרא דעטרין, עטרין דכל עטרין. עטרין דלא אתכללו בעטרין. עטרין דלא כשאר עטרין. עטרין, דעטרין דלתתא מתאחדן מנהון. ובגין כד, הני תקונין, אינון תקונין דלתתא מנהון מתאחדין.

תקוני דאתתקון, דאצטריד לאתברכא, מאן דבעי ברבא. דכל תקוני דאתתקון בקבליהון, ברבאון משתכחין (לקבליהון) ואתעביד מה דאתעביד. כלא כליל בהני תקונין. כלא זקפו לקבליה תקונין דמלכא תקיפא, עתיקא, סתימא דכלא. וכלהו אתבסמן מתקונין אליו. (דמלכא עתיקא).

תאנא. אי עתיק דעתיקין, קדישא דקדישין, לא אתתקון באליו תקונין, לא אשתכחו עלאין ותתאין. וכלא הוי כלא הוי. ותנא, עד כמה זהירין אליו (ס"א אתתקון באליו ל"ג) תקוני דדיקנא. עד תליסר (דלתתא), וכל זמנא (דף קל"ב ע"ב) דתליסר אליו משתכחין, זהירין אליו דלתתא. וכלא. בחושבנא דאליו תליסר, אשתכח דיקנא דמלכא עתיקא וקירא מכלא. כלא בחד איהו טמירא וקירא.

ובגין דאיהו וקירא וטמירא מכלא, לא אדכר ביה באתר דאורייתא (ס"א לא אדכר באורייתא), ולא אתגלייא. ומה דיקנא אתגלייא. דיקנא דכהנא רבא עלאה. ומהאי דיקנא, נחית לדיקנא דכהנא רבא דלתתא. (מאי דיקנא דכהנא רבא) דיקנא דכהנא רבא בתמנא תקונין אתתקון. ובגין כד, תמנא תקונין לכהנא רבא, כד משחא נחית על דקניה, הדא הוא דכתיב, (תהלים קלג) כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן וגו'.

ומנא לו. דכתיב, (תהלים קלג) שבת אחים גם יחד. גם לרבות כהן גדול דלתתא. דכל זמנא דכהנא רבא דלתתא, משמש בכהנא רבא, כבכול כהן גדול דלעילא, משמש בכהנא רבא.

דא תקונא חד, דדיקנא דעתיקא סתימא דכלא. אמר ליה רבי שמעון, גאות אנת רבי יצחק, למחמי בקירא דתקוני דדיקנא, וסבר אפי דעתיק יומין, עתיקא דעתיקין. זכאה חולקו, וזכאה חולקין עמכון בעלמא דאתי.

תקונא תנינא. מתתקון שערא, מרישא דפומא, עד רישא אחרא דפומא, בתקונא שקיל.

קום רבי חזקיה, וקאים בקיומך, ואוקיר יקרא דתקונא דא דדיקנא קדישא. קום רבי חזקיה, שארי ואמר, (שיר השירים ז) אני לדודי ועלי תשוקתו מי גרם שאני לדודי. משום דעלי תשוקתו.

מסתפל הוינא, וארו חמית, נהורא יקירא דבוצינא עלאה, נהיר וסליק לתלת מאה וחמשה ועשרין עיבר. וחד חשוף הוה אתסחי בההוא נהורא, כמאן דאתסחי בההוא נהורא עמיקא, דמימיו מתפלגין, ונהירין, ונגדין לכל עיבר, ממה דעלוי. וסליק ההוא נהורא, בשפנתא דמא עלאה עמיקא, דכל פתחין טבין ונקירין, בההוא פתחא אתפתחן.

אנא שאיל מהם (ס"א מהו), פשרא דחמית. פתחו ואמרו, נושא עון חמיתא. אמר, דא הוא תקונא תנינא. יתיב. אמר רבי שמעון, האידנא אתקשר (ס"א אתבסס) עלמא. בריד אנתי רבי חזקיה, לעתיקא דעתיקין.

אמר רבי שמעון, בלהו בוצינן חברין, דאתנין בהאי עזקא קדישא. אסהדנא עלי שמינא עלאין דעלאין, וארעא קדישא עלאה דעלאה. דאנא חמי השתא, מה דלא חמא בר נש, מיזמא דסליק משה זמנא תנינא לטורא דסיני. דאנא חמינא אנפאי נהירין, כנהורא דשמשא תקיפא, דזמין למיפק באסוותא לעלמא. דכתיב, (מלאכי ג) וזרחא לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. ועוד דאנא ידענא דאנפאי נהירין, ומשה לא ידע ולא אסתפל. הדא הוא דכתיב, (שמות לד) ומשה לא ידע כי קרן עור פניו.

ועוד, דאנא חמי בעיני, תליסר מכילין גליפין קמאי, ונהירין כבוצינן. וכד אתפריש כל חד מנניהו מפומיכו, אסתליק ואתקון, ואתעטר ואתסמר בטמירותא דתקוני דדיקנא, וכל אחרנין אשתארו. ובעוד דכל חד מתפרש בפומיכו, נהיר ואתעטר וייתיב כמלכא בגו חיליה. וכד אסתין לאתפרישא, סליק ואתעטר בעטרא קדישא, ואתקון ואתסמר, וייתיב בתקוני דדיקנא קדישא, וכו' לכל חד וחד. אזדורו חברין קדישין, דהא בקיימא דא, לא יחא עד דיייתי מלכא משיחא.

קום רבי חזקיה תניינות, ואוקיר תיקונא תליתאה, דדיקנא קדישא. תנא, עד לא קום רבי חזקיה, קלא נפק ואמר, אין מלאך אחד עושה שתי שליחות. אתרגיש רבי שמעון ואמר, ודאי כל חד וחד באתריה. ואנא, ורבי אלעזר ברי, ורבי אבא, אשתלים שלימתא עלאה.

קום רבי חניא. קום רבי חניא, פתח ואמר, (ירמיה א) ואומר אהה יי אלהים הנה לא ידעתי דבר כי נער אנכי. וכי ירמיה לא הוה ידע למלא, והא כמה מלוין נפקי מפומי, עד לא אמר דא. והוא אמר מלה כדיבא, דכתיב הנה לא ידעתי דבר. אלא (תאנא) חס ושלום דאיהו אמר על דא. אלא הכי תאנא, מה בין דבור לאמירה. אמירה הוא דלא בעי לארמא קלא, (דף קל"ג ע"א) דבור, בעי לארמא קלא, ולאכרזא מלין.

דכתיב, (שמות כ) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. ותאנא, כל עלמא שמעו ההוא דבור, וכל עלמא אזדעעו. ובגין כך כתיב וידבר, ולא כתיב ויאמר. אוף הכא כתיב הנה לא ידעתי דבר, לאכרזא מלה ולאוכחא ברוח קדשא לעלמא.

אי הכי, הא כתיב (שמות ו) וידבר יי אל משה לאמר. אלא, מאן הוא נביאה עלאה כמשה, דלא זכה בר נש כותיה. דהוא שמע דבור בהכרזה, ולא דחיל, ולא אזדעעו. ושאר נביאים אזדעעו, אפילו באמירה, ודחילו בדחילו.

ותאנא, תקונא קדמא דדיקנא, ותנינא לאתבא (נ"א לאיתאה) (ס"א לאכפא) לתליתאה. דכתיב, (איוב לג) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. (תרין נוסחי) ותא חזי דתרין תקונין קדמאין למיתי לתליתאה הו, דהוא:

תקונא תליתאה. מאמצעיתא דתחות חוטמא, מתחות תרין נוקבין. נפיק חד ארחא, ושערא אפסיק (ס"א אתפסק) בההוא ארחא. אמאי אתפסק. משום (דכתיב ועובר על פשע) דהאי ארחא אתתקון לאעברא ביה. ובגין כך, יתיב תחות נוקבי חוטמא האי ארחא. ושערא לא אתרבי בהאי ארחא, משום דכתיב ועובר על פשע, למיהב אעברא עד (על) פומא קדישא, דיימא סלחתי. תאנא, כמה ערקיסאות מחכאן לההוא פומא, ולא אתגלי לחד מנניהו, דהא אסתלק ואתעטר, ידע ולא ידע.

תאנא, בצניעותא דספרא, מהו דכתיב פשע. זכו עובר, לא זכו פשע. (מאי משמע עובר על פשע, שפע דאקדים ש' לפי, לא זכו עומד ולא עובר) (האי) בזעיר אפין.

מאי בין האי להאי. בזעיר אפין, כד נחית ההוא ארחא מתחות נוקבי חוטמא, כתיב, (במדבר יב) ויחר אף יי בם וילך. מאי וילך. דנפיק רוחא דרוגזא מאינון נוקבי, ומאן דאשפח קמיה, אזיל ולא אשתכח. הדא הוא דכתיב, (ישעיה מ) כי רוח יי נשבה בו ואיננו (ס"א כי רוח עברה בו ואיננו). באריד אפין כתיב, (מיכה ז) ועובר על פשע. וכתיב, (איוב לז) ורוח עברה ויתטהרם. ותאנא, הכא כתיב, עובר על פשע בההוא ארחא. התם, (שמות יב) ועבר יי לנגוף את מצרים.

זכאה חולקיה דמאן דזכי להאי. ודא הוא תקונא תליתאה, (דאורחא) דדיקנא וקירא קדישא עלאה עתיקא דעתיקי. אמר רבי שמעון, ודאי קדשא בריה הוא יסגי לאוטבא לך, ויחדי לאגנא עלך.

ותאנא, מאי דכתיב, (ישעיה סא) שוש אשיש ביי, בעתיק יומין אתמר. דהא הוא חדוותא דכלא. תאנא, בשעתא דאתגלי האי אורחא דדיקנא דעתיק יומין. כללו מארי דיבבא ויללה, ומאריהון דדינא סתימין ושתיקין, ולית דיפתח פטרא לאבאשא. משום דהאי אורחא אתגליא לתקנא. ומהאי, מאן דאחיד (נייא דאחית) ואזהר (משום דהאי אורחא סימנא לשתיקותא ומהאי הוא מאן דאחזי ואזהר) לשתיקאה, להאי אורחא רשים, דהוא סימנא דעתיקא קדישא.

תקונא רביעאה, מתתקן שערא (ונחית) תחות פומא, מרישא חדא לרישא חדא. הדא הוא דכתיב, (מיכה ז) לשארית נחלתו. כמה דאת אמר (מלכים ב יט) ונשאת תפלה בעד השארית הנמצאה. הנמצאה מפש. שארית דכתיב, (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה.

תקונא חמישא. נפיק אורחא אחרא מתחות פומא, הדא הוא דכתיב, (מיכה ז) לא החזיק לעד אפו. קום רבי יוסי. קם רבי יוסי, פתח ואמר, (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שני אלהיו. אשרי העם שפכה לו. מהו שפכה לו. כמה דאת אמר (אסתר ז) וחמת המלך שפכה, שכיד מרוגזיה.

דבר אחר. שכיד ברוגזיה, הדא הוא דכתיב, (במדבר יא) ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג. דא הוא דינא דדינא. אשרי העם שני אלהיו, רחמי דרחמי.

דבר אחר, שפכה, שמא דכליל כל שמהו, וקודשא בריה הוא מעבר רוגזיה, ואנח ביה לזעיר אנפיו, ומעביר על כל אינון דלבר.

דתנא, ארחא, עלאה דדיקנא קדישא, (עלאה עתיקא דעתיקי) דאיהו נחית (בדיקניה) תחות נוקבי דחוטמא דעתיקי. והאי ארחא דלתתא. שקילן אינון בכלא. דא (דף קלי"ג ע"ב) לעילא, ודא לתתא. לעילא, עובר על פשע. לתתא, לא החזיק לעד אפו. ותנינו, לא החזיק: דלא אית אתר למיתב. כמה דלעילא זיב אתר לאעברא. כד לתתא, זיב אתר לאעברא.

תנא, בכל אתר דבהאי עתיקא טמירא דכלא ארחא אתגליא, טב לכלהו דלתתא, דהא אתחזי עיטא למעבד טב לכלא. מאן דסתים ולא אתגליא, לית עיטא, ולית מאן דיידע ליה, אלא הוא בלחודי. כמה דעדן עלאה, לית דיידע ליה אלא הוא עתיקא דעתיקי. ועל האי כתיב, (תהלים צב) מה גדלו מעשיך יי מאד עמקו מחשבותיך. אמר רבי שמעון יתתקנון עובדך לעלמא דאתי מעם עתיקא דעתיקי.

תקונא שתיתאה. מתתקן שערא וסליק מלרע לעילא, וחפי תקרובתא דבוסקמא טבא עד רישא דפומא דלעילא. ונחית שערא (דרישא) לרישא דפתחא דארחא תתאה דפומא.

קום רבי ייסא ואתקין תקונא דא. קם רבי ייסא, פתח ואמר, (ישעיה נד) וחסדי מאתך לא ימוש, וכתוב (ישעיה נד) ובחסד עולם רחמתיך, הני קראי קשיין אהדדי.

ולא אקשו, דתנינו, אית חסד ואית חסד. אית חסד דלגו, ואית חסד דלבר. חסד דלגו, הא דאמרן דעתיקא דעתיקי, והוא סתים בסטרא דא דדיקנא, דאקרי פאת חסד. ולא בעי בר נש לחבלא האי סטרא, משום האי חסד דלגו דעתיק יומין. ובגין כך, בכהו דלתתא כתיב ביה, (ויקרא כא) לא יקרחה קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו. מאי טעמא. בגין דלא לחבלא אורחוי דחסד דעתיקא, דכהו מסטרא דא קא אתי.

ותאנא בצניעותא דספרא, בכלא אצטריך חסד לאתרבאה ולמבני, ולא לקטעא ליה, ולא אשתצי מעלמא. והאי דכתיב וחסדי מאתך לא ימוש, חסד דעתיק יומין. ובחסד עולם, חסד דאקרי חסד עולם, והאי הוא אחרא דזעיר אנפיו, דכתיב, (תהלים פט) אמרתי עולם חסד יבנה.

והאי חסד דעתיק דעתיקי, הוא חסד דקשוט. וחסד דקשוט לאו בחיי גופא אתמר, אלא בחיי דנשמתא. ובגין כך כתיב, (מיכה ז) כי חפץ חסד הוא. דא הוא תקונא שתיתאה דדיקנא וקירא, דעתיק דעתיקי.

תקונא שביעאה. פסיק שערא, ואתחזו תרין תפוחין בתקרובתא דבוסקמא, שפירו ונאן למחזי.

פתח רבי שמעון ואמר, (שיר השירים ב) כתפוח בעצי היער וגו'. מה תפוח זה כליל בתלת גווי, כך קדשא בריה הוא, תרין תפוחין כליל שיתא גווי, ותרין תפוחין אליו, דאינון תקונא שביעאה, אינון כללא דכל שיתא תקונין דאמינא. ובגיניהון אתקנים (משלי טז) באור פני מלך חיים.

ותאנא, מהני תפוחין נפקין חזין לעלמא, ומחזין חידו לזעיר אפיו. כתיב (במדבר ו) נאר יי פניו אליך. וכתיב (משלי טז) באור פני מלך חיים. באור פני מלך אליו אינון תרין תפוחין דתקורבתא דבוסקמא דאמינא. נאר יי פניו אליך, פנים דלבר, דכד נהרין מתברך עלמא.

ותאנא, כל זמן דהני בוציגי דלבר נהירין, כל עלמא מתברך, ולא אשתכח רוגזא בעלמא. ומה אי  
הני דלבר כד. תרין תפוחין דנהירין תדירא, תחדאן תדירא על אחת כמה וכמה.

תנא, כד אתגלגלן תרין תפוחין אליו, אתחזי זעיר אפיו בחדוותא. וכל אינון בוציגין דלתתא,  
בחדוותא. וכל אינון דלתתא, נהירין, וכל עלמין חדאן, ושלמין מכל שלמיותא. וכלא חדאן ונהירין.  
וכל טיבו לא פסיק. פלהו אתמלגין בשעתא חדא, פלהו חדאן בשעתא חדא.

תא חזי, פנים דלבר, אית זמן דנהירין, ואית זמן דלא נהירין. ובגין כד כתיב, יאר יי פניו אליך.  
(תהלים סז) יאר פניו אתנו סלה. מכלל דלא הוי תדירא. אלא כד אתגלגלן תפוחין דלעילא.

תאנא, אליו תפוחין דסתימין, נהירין ונהירין תדירא. ומנהון נהירין לתלת מאה ושבעין עיבר. וכל  
שיתא תקונין קדמאין דבדיקנא ביה כלילן. הךא הוא דכתיב, (מיכה ז) ישוב ירחמנו. ישוב, מכלל  
דזמנין טמירין, וזמנין אתגלגלן. הךא, הוא ישוב ירחמנו. ובהאי דלתתא, הוא ואמת. דא הוא תקונא  
(דף קל"ד ע"א) שביעאה, דכליל שיתא, בתרין תפוחין דבעתיקא דעתיקין.

תקונא תמינאה. נפיק חד חוטא דשערי סוחרגיה דדיקנא, ותלגין בשקולא עד טבורא. קום אלעזר  
ברי, אתקין תקונא דא.

קם רבי אלעזר (בריה), פתח ואמר, הכל תלוי במזל, ואפילו ספר תורה שבהיכל. מלה דא  
אוקימנא בספרא דצניעותא, והכא אית לאסתפקלא, וכי הכל תלוי במזל, ותנינו, ספר תורה קדש,  
ונרתקו קדש, וההיכל קדש. וכתיב (ישעיה ו) וקרא זה אל זה ואמר קדש קדש קדש, הא תלת אינון.  
וספר תורה. לקבליהון, נרתקו קדש, וההיכל קדש, והוא קדש. והתורה נתנה בשלש קדושות. בשלש  
מעלות, בימים שלשה, שכינה בשלש, לוחות וארון והיכל בספר תורה תליא, ואיהו תליא במזל, וכתיב  
(ירמיה י) ומאותות השמים אל תחתו. מאן דאיהו בקדושות הללו להוי תליא במזל.

אלא הכי אוקימנא בספרא דצניעותא, האי חוטא נקרא קדישא, דכל שערי דדיקנא תלגין ביה,  
אתקרי מזל. מאי טעמא. משום דכל קדשי קודשין דקודשין, בהאי מזל תלגין. וספר תורה, אף על גב  
דאיהו קדוש לא חל עליה עשר קדושין עד דעיל להיכל. פניו דעיל להיכל, אתקרי קדוש בעשר  
קדושות. כגוונא דלעילא דלא אתקרי היכל, אלא כד אתחברו עשר קדושות. ותאנא, הכל תלוי במזל,  
דאיהו האי חוטא נקרא קדישא, דכל שערי תלגין ביה.

אמאי אקרי מזל. משום דמניה תלגין מזלי, ומזלי מניה עלאין ותתאין. ובגין כד איהי תליא.  
וביה תלגין כל מלי דעלמא עלאין ותתאין. ואפילו ספר תורה שבהיכל, דמתעטר בעשר קדושות, לא  
נפיק מכלליה עם שאר קדושין וכלהו תלגין בהאי. ומאן דחמי להאי תקונא, אתקבשו חוביהון מקמיה  
ומתכפין, הךא הוא דכתיב, (מיכה ז) יכבוש עונותינו. אמר ליה רבי שמעון, בריה בר לקודשא  
דקדישין, עתיק מכלא.

תקונא תשיעאה. מתערבין שערי עם אינון שערי דתלגין, ולא נפקין דא מן דא. קום רבי אבא, קם  
רבי אבא ואמר, אליו (אינון) שערי דמתערבין עם אינון דתלגין, אקרון מצולות ים. משום דנפקי  
ממותרין מוחא, ומהאי אתרא רמיו, כל מארי דתבעין חובי דבני נשא ומתכפין. אמר רבי שמעון, בריה  
תהא לעתיק יומין.

תקונא עשיראה. נחתין שערי תחות דיקנא, וחפין בגרונא תחות דיקנא. קום רבי יהודה. קם רבי  
יהודה פתח ואמר, (ישעיה ב) ובאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד יי וגו'. מפני פחד יי, הא  
אתידע דמאן דאיהו לבר, פחד יי אתקרי. ומחד גאונו, אינון שערי דתחות דיקנא, ואתקרו הדר  
גאונו, תרי. תקונא עשיראה, (מיכה ז) תתן אמת לעקב. וחד סר, דלא נפקי נימא מן נימא, חסד  
לאברהם.

תקונא דתריסר. דלא תלגין שערי על פומא, ופומא אתפגי מכל סטרין, ונאין שערי סחור סחור  
ליה, בגין דלא אשתכח טרחותא, כמה דאצטריך.

טרחותא במאי קא מירי. דינא. באתר (נ"א בתר) דינא טרחותא אשתכח. וכי שערי דדיקנא  
טרחא אינון, או דינא אינון, והא כלל רחמי אתחזון. אלא דלא אתטרח בשובא (ס"א בשובא) דרוחא  
דזעיר אפיו.

דתאנא מהאי פומא קדישא עלאה, קדש קדשים, נשבא רוחא. מאי רוחא. רוחא דאיתרק (ס"א  
דאתדבק) ביה, דמתלבש ביה (נ"א דאתתקן ומתלבש ביה) זעיר אפיו. ומהאי רוחא מתלבשין כל אינון  
דלתתא. וכד ההוא רוחא נפיק, אתפרש לתלתין ושבעה אלף עיבר. ואתפשט (ס"א ואתפרשא) כל חד  
בלחודי לאתריה, וכל מאן דאתחזי לאתלבשא מניה אתלבש. ועל דא שערי לא אשתכחו על פומא  
קדישא, משום דרוחיה נפיק, ולא בעי מלה אחרא לאתערבא ביה, ולקרבא בהדיה.

ודא הוא טמירותא דכלא, דלא אתדבק לא לעילא ולא לתתא. והוא סתים בסתימא דסתימין



דלא אתידע. (דף קל"ד ע"ב) דא הוא דלא אתתקון, ולא הנה ביה תקונא. ובגין כך, רוח דנפיק לבר (ס"א דנפיק מההוא דלבר), ומתלבשין ביה נביאי מהימני, אתקרי פה יי. אבל בהאי עתיקא דעתיקין לא אתפרש. ולית מאן דידע רוחיה בר איהו. ובגין כך שערין שקולין סוחרנא דפומא, ופומא אתפני מכל סטרוי.

ובהאי אתרחיצו אבהתנא, לאתלבשא בהאי רוחא, דמתפשט לכמה עיברין, באתר דכל שערין שקולין בסוחרנוי. (הדא הוא דכתיב, (מיכה ז) אשר נשבעת לאבותינו). ודא הוא תקונא קדישא עלאה דתריסר. דמכאן אשתלשלו תריסר תחומין לעילא. תריסר תחומין לתתא. תריסר תחומין לתריסר שבטי אבהתא. הדא הוא דכתיב אשר נשבעת לאבותינו.

תקונא דתליסר. תליין שערין דתחות דיקנא מכאן ומכאן, ביקרא גא, וביקרא שפירא, וחפין עד טבורא ולא אתחזין מאנפי תקרובא דבוסמא, בר אינון תפוחין שפירן חורין.

אמר רבי שמעון, זכאה חולקיה דמאן דאשתכח בהאי אדרא קדישא עלאה דאגן ביה. זכאה חולקיה בעלמא דין, ובעלמא דאתי. דאגן יתבין בקדושא עלאה, אשא עלאה אסחר לו (ס"א בין אשא עלאה דאסחר לו) והא כל תקונין עלאין (לדיוקנא) דדיקנא קדישא אתתקנו, ואתעטרו ואסחרו לדוכתיהו.

והאי תקונא דתליסר, הוא תקונא גא, דביה אחידן כלא. כלאו מתפספין למזקף רישא לקבליה. מניה תליין כל אינון דבזעיר אפין אחידן. מניה תליין עלאין ותתאין, וכל גנזין עלאין ותתאין גנזין ביה, וביה כלילן. ואיהו מזל דמתזלא מניה כלא, דא הוא תקונא שלימתא, דאשלים לכל תקונין, דא אשלים לכלא.

תנא, אלון תקונין אקרו ימי קדם, יומין קדמאין דקדמא. ואינון דאשתכחו בזעיר אפין, אקרו (ישעיה סג) ימי עולם. ותנא, אלון ימי קדם, כלאו מתתקנו בתקונא דדיקנא דעתיקא דעתיקין, טמירא דטמירין (כליל בהו). והאי דתליסר כליל להון, כמה דאתמר. ודא יומא לא אתכליל בהדיניהו, אלא הוא כליל כלא.

ובההוא זמנא דאתער עתיק יומין בתקונין דלעילא, ההוא אתקרי יום אחד, דביה זמין לאוקיר דיקניה, הדא הוא דכתיב, (זכריה יד) יום אחד הוא ינדע לני. הוא בלחודוי יתיר מפלא. הוא דכליל כלא, הוא דאתקרי בשמא ידיעא.

דתנין, באתר דאית יום אית לילה דלית יום בלא לילה. ומשום דההוא זמנא, זמן יהא דיקנא דדיקנא, והוא בלחודוי ישתכח. לא אתקרי לא יום ולא לילה. דלית יום אקרי, אלא מסטרא דילן. ולית לילה אקרי, אלא מסטרא דילן. ומשום דהאי תקונא כליל כלא, לא אתידע ולא אתחזי מניה, ומניה נגיד משחא דרבותא לתליסר עיבר מבויעין. לכל אינון דלתתא, דנהרין בההוא משחא. (אתתקנו).

בתליסר תקונין אלון אתתקנא דיקנא קדישא עלאה, ואלון תקונין דבהאי דיקנא, מתתקנו ונחתון לכמה עיבר. ולא אתחזון היך מתפשטין וחיך נפקין, מפלא אסתימו, ומפלא אתטמרו. לית דידע אתר להאי עתיקא, בפשיטותא דלהון כלילן, כמה דאתמר, אתידע ולא אתידע. טמיר ולא טמיר. עליה אתקרי, (ישעיה מב) אני יי הוא שמי וכבודי לאחר לא אתון. וכתיב (תהלים ק) הוא עשנו ולא אנחנו. וכתיב (דניאל ז) ועתיק יומין יתיב. באתריה יתיב ולית ידע ליה. יתיב ולא שכיח, וכתיב (תהלים קלט) אודך על פי נוראות נפילתי וגו'.

אמר רבי שמעון לחברייא, כד אתפרס פריסא דא, דאתון חמאן עלנא, אגא חמינא דנחתו כל תקונין בגויה, ונהירו באתר דא. וחד פרוכתא בוצינא דקודשא בריך הוא (ס"א בויטא דקדושא), פריסא בארבע סמכין, לארבע עיבר. (דף קל"ה ע"א).

סמכא חד הוא יתיב מתתא לעילא, וחד מגרופינא בידיה. ובמגרופינא ארבע מפתחי שניין (ס"א שניין) מכל סטרוי. ומתאחדן פרסא, ונחתין לה מעילא לתתא. וכו' לסמכא תניינא, ותליתא ורביעא. ובין סמכא לסמכא, אחידן תמניסר רגלי דסמכי ומתנהרין בבוצינא דגליפא (בבויטא דגליפין) בההוא פריסא. וכו' לארבע עיבר.

וחמינא אלון תקונין דנהרין עלה, והוון מחפאן מלי דפומנא, לאתעטרא ולאסתלקא כל חד באתריה. וכד הוון מתתקנו מפומנא, כל חד וחד סליק ואתעטרו ואתתקנו בההוא תקונא דאתתקנו הקא, מכל (ס"א בהבל דכל) פומא דחד מינן. ובשעתא דחד מינן פתח פומא, לתקנא בההוא תקונא, ההוא תקונא הוה יתיב ומחפה למלה דנפיק מפומיכוון, וכדיו סלקא בדוכתיה ואתעטרו.

וכל סמכין מכאן ומכאן, חדאן על דשמעיו מה דלא ידעו, וצייתין לקליכוון. כמה רתיקין קיימין הקא בגיניכוון. זכאין אתון לעלמא דאתי, דכלהו מלי דנפקי מפומיכוון, כלאו מלין קדישין. מלין כשרין דלא אסטאן לימינא ולשמאלא.

קדשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲדֵי לְמִשְׁמַע, וְצִיִּית לְהִנִּי מְלִי, עַד דְּהוּא אֲגַמֵּר (ס"א אַגְזֵר) דִּינָא, דִּי לְעִלְמָא דְאַתִּי תִּימְרוּן זִמְנָא אַחֲרָא כָּל הִנִּי מְלִי קִדְיָשִׁין. עֲלִיכֹ כְּתִיב, (שִׁיר הַשִּׁירִים ז') וְחִכְךָ כִּיִּין הַטּוֹב וְגו', דּוֹבֵב שְׁפָתֵי יִשְׁנִים. מָאִי דּוֹבֵב שְׁפָתֵי יִשְׁנִים. דְּאַפִּילוּ לְעִלְמָא דְאַתִּי מְרַחֶשֶׁן שְׁפוּתִיכֹ אֹרִייתָא קַמִּיהָ.

הַשְׁתָּא אַתְתָּקֵנוּ וְאַתְתָּקֵנוּ דְּעִתָּא, לְמַתְקֵן תְּקוּנוֹי דְּזַעִיר אַפִּין, הִיד יִתְתָּקֵן, וְהִיד יִתְלַבֵּשׁ בְּתִקְוֹנוֹי מַתְקֵנִי עֲתִיק יוֹמִין, קִדְיָשָׁא דְקִדְיָשִׁין, טְמִירָא דְטְמִירִין, טְמִירָא מַכְלָא. דְּהַשְׁתָּא חוֹבְתָא (חֲכַמְתָּא) עֲלִיכֹ, לְמַגְזֵר דִּינָא קוּשְׁטָאָה גָּאָה וְשְׁפִירָא וְלִאֲתָקֵנָא כָּל תְּקוּנוֹי עַל בְּרִייתָהּ.

תְּקוּנוֹי דְּזַעִיר אַפִּין, מַתְקֵנִי דְאַרִיךְ אַפִּין אַתְתָּקֵנוּ. וְאַתְפָּשְׁטוּ תְּקוּנוֹי מַכְאֵן וּמַכְאֵן, כְּחִיזוּ בֵּר נֶשׁ, לְמִשְׁלֵטָא (ס"א וּמִשְׁלֵטָא) בִּיה רֹחָא דְטְמִירָא דְכָל טְמִירִין. בְּגִין לְמִיתֵב עַל פּוֹרְסִיָּא, דְכְּתִיב, (וַיִּחְזַקְלָא) (א) וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת אָדָם עֲלִי מְלִמְעָלָה. כְּמִרְאָה אָדָם: דְּכָלִּיל כָּל דִּיּוֹקֵנִין. כְּמִרְאָה אָדָם: דְּכָלִּיל כָּל שְׁמֵהוּ. כְּמִרְאָה אָדָם: דְּבִיה סְתִימִין כָּל עֲלָמִין וְתַתְּאִין. כְּמִרְאָה אָדָם: דְּכָלִּיל כָּל רְזִין דְּאַתְאֲמֵרוּ וְאַתְתָּקֵנוּ עַד דְּלֹא אַבְרִי עֲלָמָא, וְאַף עַל גַּב דְּלֹא אַתְתָּקֵנוּ.

תִּיאָנָא בְּצִנְעוּתָא דְסַפְרָא, עֲתִיקָא דְעֲתִיקִין עַד לֹא זִמְנִין תְּקוּנוֹי, בְּאִנִּי מַלְכִּין, כְּנֶס מַלְכִּין, (נ"א גְּלִיף מַלְכִּין) וּמִשְׁעֵר מַלְכִּין, וְלֹא הוּוּ מַתְקִימִי, עַד דְּחִי (ס"א דְאַנְח) לוֹן, וְאַצְנַע לוֹן לְבִתֵּר זִמְנָא, הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (בְּרֵאשִׁית לוֹ) וְאַלְהָ הַמַּלְכִּים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְצָא אֲדוּם. בְּאַרְצָא אֲדוּם, בְּאַתֵּר דְּכָל דִּינִין מַתְקִימִין תַּמָּן, וְכִלְהוּ לֹא אַתְתָּקֵנוּ.

עַד דְּרִישָׁא חֲוָרָא עֲתִיקָא דְעֲתִיקִין אַתְתָּקֵנוּ. כִּד אַתְתָּקֵנוּ, תְּקִין כָּל תְּקוּנוֹי דְּלִתְתָּא, תְּקִין כָּל תְּקוּנוֹי דְּעֲלָאִין וְתַתְּאִין. מַכְאֵן אֹלִיפָנָא, כָּל רִישָׁא דְעַמָּא, דְּלֹא אַתְתָּקֵנוּ הוּא בְּקִדְמִיתָא, לִית עַמָּא מַתְתָּקֵנָא. וְאִי אִיהוּ מַתְתָּקֵנוּ, כִּלְהוּ מַתְתָּקֵנוּ. וְאִי אִיהוּ לֹא מַתְתָּקֵנוּ בְּקִדְמִיתָא, לֹא יִכְלִין עַמָּא לִאֲתַתְתָּקֵנָא.

מְנָל. מַעֲתִיק יוֹמִין. דְּעַד לֹא אַתְתָּקֵנוּ הוּא בְּתִקְוֹנוֹי, לֹא אַתְתָּקֵנוּ כָּל אִינוּן דְּבַעוּ לִאֲתַתְתָּקֵנָא, וְכִלְהוּ עֲלָמִין אַתְתָּקֵנוּ. הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (בְּרֵאשִׁית לוֹ) וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדוּם בְּלַע בֶּן בְּעוֹר. וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדוּם, רְזָא חֲדָא (ס"א וְקִירָא) הוּא. אַתֵּר דְּכָל דִּינִין מַתְקִטְרִין תַּמָּן, וְתַלְיִין, מַתְמָן.

בְּלַע בֶּן בְּעוֹר, תִּיאָנָא הוּא גְזֵרָת דִּינָא, תְּקִיפָא דְתְּקִיפִין, דְּבִגִּינִיָּה מַתְקִטְרִין אֶלְף אֶלְפִין מֵאֵרִי דִּיבְבָא וְיִלְלָה. (בְּרֵאשִׁית לוֹ) וְשֵׁם עִירוֹ דְּנִהֲבָה. מָאִי דְנִהֲבָה. כְּלוֹמֵר דִּין הִבָּה. כְּמָה דְאַתְּ אֲמַר, (מִשְׁלִי כ) לְעִלְוִקָה שְׁתִּי בְנוֹת הַב הַב.

כִּיּוֹן דְּסִלִּיק לִאֲתִישְׁבָּא, בִּיה לֹא קֵאִים, וְלֹא הוּוּ זְכִיל לְמִיקָם, וְכִלְהוּ עֲלָמִין אַתְתָּקֵנוּ. מָאִי טַעְמָא. מִשּׁוּם דְּאַדָם לֹא אַתְתָּקֵנוּ. דְּתִקְוֹנָא דְאַדָם בְּדִיּוֹקֵנִיָּה, כְּלִיל כְּלָא, וְזְכִיל (דף קל"ה ע"ב) כְּלָא לִאֲתִישְׁבָּא בִּיה.

וּבְגִין דְּתִקְוֹנָא דָּא דְאַדָם, לֹא אֲשַׁתְּכַח. לֹא יִכִּילוּ לְמִיקָם וְלִאֲתִישְׁבָּא, וְאַתְבָּטְלוּ. וְאַתְבָּטְלוּ סִלְקָא דְעִתָּא וְהָא כִלְהוּ בְּאַדָם אַתְתָּקֵנוּ. אֶלָּא אַתְבָּטְלוּ וְאַתְתָּקֵנוּ מִהֵוּא תְּקוּנָא, עַד דְּיִתִּי תְּקוּנָא (נ"א דִּיּוֹקֵנָא) דְאַדָם. וְכִד אַתָּא הָאִי דִּיּוֹקֵנָא, אַתְתָּקֵנוּ (ס"א אַתְתָּקֵנוּ) כִּלְהוּ, וְאַתְתָּקֵנוּ לְקִיּוּמָא אַחֲרָא. מִנְהוֹן אַתְבָּטְמוּ, (ס"א מִנְהוֹן אַתְבָּטְמוּ) וְלֹא אַתְבָּטְמוּ וּמִנְהוֹן לֹא אַתְבָּטְמוּ כָּלָל.

וְאִי תִימָא וְהָא כְּתִיב וַיָּמָת, וַיָּמָת. דְּאַתְבָּטְלוּ לְגַמְרִי. לֹא חֲכִי, אֶלָּא כָּל מָאן דְּנִחִית מִדְּרָגָא קְדָמָא דְהוּוּ בִּיה, קֵאִרִי בִּיה מִיתָה. כְּמָה דְאַתְּ אֲמַר, (שְׁמוֹת ב) וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, דְּנִחִית מִדְּרָגָא קְדָמָא דְהוּוּ קֵם בִּיה. וְכִיּוֹן דְּאַתְתָּקֵנוּ אָדָם, אַתְקִרוּן בְּשְׁמֵהוּ אַחֲרֵינוּ, וְאַתְבָּטְמוּ בְּקִיּוּמָא בִּיה, וְקִיּוּמִין בְּדוֹכְתִּיָּהוּ.

וְכִלְהוּ אַתְקִרוּן בְּשְׁמֵהוּ אַחֲרֵינוּ מִן קְדָמָאִין, בֵּר הָהוּא דְכְּתִיב בִּיה, (בְּרֵאשִׁית לוֹ) וְשֵׁם אֲשֶׁתּוֹ מִהִיטָבָאֵל בֶּת מִטְרָד בֶּת מִי זָהָב. מָאִי טַעְמָא. מִשּׁוּם דְּהִנִּי לֹא אַתְבָּטְלוּ כְּשָׂאֵר אַחֲרֵינוּ. מִשּׁוּם דְּהוּוּ דְכָר וְנוֹקְבָא. כְּהָאִי תַמָּרָא, דְּלֹא סִלְקָא אֶלָּא דְכָר וְנוֹקְבָא. וּבְגִין כִּד הַשְׁתָּא דְאַשְׁתְּכַחוּ דְכָר וְנוֹקְבָא, לֹא כְּתִיב בְּהוּ מִיתָה כְּאַחֲרֵינוּ, וְאַתְקִימוּ. אֲבָל לֹא אַתִּישְׁבוּ, עַד דְּאַתְתָּקֵנוּ דִּיּוֹקֵנָא דְאַדָם, וְכִיּוֹן דְּאַתְתָּקֵנוּ דִּיּוֹקֵנָא דְאַדָם, אַתְתָּקֵנוּ וְאַתְקִימוּ בְּקִיּוּמָא אַחֲרָא, וְאַתִּישְׁבוּ.

תִּיאָנָא, כִּד סִלִּיק בְּרַעוּתָא דְרִישָׁא חֲוָרָא, לְמַעַבְד יִקְרָא לִיקְרִיָּה, תְּקִין וְזִמְנִין וְאַפִּיק מְבוֹצִינָא דְקִרְדִּינוּתָא, חֲד נִיצוּצָא, (נִשְׁבַּ בִּיה אַתְתָּקֵנוּ) (ס"א אַתְתָּקֵנוּ וְסִלִּיק רַעוּתִיָּה) וְאַתְפָּשֵׁט לְתַלְת מָאָה וְשִׁבְעִין עֶיבֵר. וְנִיצוּצָא קֵאִים, וְשִׁאֲרֵי נְפִיק אֹרִיָּא דְכָנָא וּמִתְגַּלְגָּלָא, נִשְׁבַּ בִּיה אַתְתָּקֵנוּ. וְנְפִיק חֲד גּוּלְגֻלְתָּא תְּקִיפָא, וְאַתְפָּשֵׁט לְאַרְבַּע סְטֵרִין.

וּבְהָאִי אֹרִיָּא דְכָנָא, אֲשַׁתְּאִיב נִיצוּצָא וְאַתְאָחַד, וְכִלְלִיל (ס"א וְאַתְתָּקֵנוּ) בִּיה. בִּיה סִלְקָא דְעִתָּא. אֶלָּא אַתְקִטְרִי בִּיה. וּבְגִין כִּד, הָאִי גּוּלְגֻלְתָּא אַתְפָּשֵׁט בְּסְטֵרוֹי, וְהָאִי אֹרִיָּא הוּא טְמִיר דְטְמִירִין דְעִתִּיק יוֹמִין, בְּרוּחָא דְגִנִּי.

בְּהָאִי גּוּלְגֻלְתָּא אַתְפָּשֵׁטוּ אִשָּׁא מַסְטֵר חֲד, וְאַוִּירָא מַסְטֵר חֲד. וְאַוִּירָא דְכָנָא קֵאִים עֲלִיהָ מִהָאִי סְטֵר. וְאַשָּׁא דְכָנָא קֵאִים מִהָאִי סְטֵר. מָאִי אִשָּׁא חֲכָא. אֶלָּא לֹא הוּא אִשָּׁא, אֲבָל בּוֹצִינָא דָּא (נ"א נִיצוּצָא) דְאַתְתָּקֵנוּ בְּאַוִּירָא דְכָנָא, נְהִיר לְמֵאֲתָן וְשִׁבְעִין עֲלָמִין, וְדִינָא מַסְטֵרוֹי אֲשַׁתְּכַח, וּבְגִין דָּא, הָאִי

גולגלתא, אתקרי גולגלתא תקיפא.

בגולגלתא דא, יתבין תשעה אלפי רבוא עלמין, דנטלין עלוי וסמכין עלוי. בהאי גולגלתא, נטיף טלא מרישא חיוורא, דאתמלי מניה תדיר. ומהאי טלא דאנער מרישיה זמינן מיתניא לאחיא.

והוא טלא דאתפליל בתרי גווי, מסטרא דרישא חיוורא, חיוור בגוויה (ס"א בגיניה). דכליל פלח חיוורי (וכלהו חיוורי) אבל כד אתנישכו בהאי רישא דזעיר אפין, אתחזי ביה סימקא. כהאי בדולחא דאיהו חיוור, ואתחזי גוונא סימקא בגוונא חיוורא.

ובגין כד כתיב, (דניאל יב) ורבים משגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם. לחיי עולם, בגין דאתחזיאו לההוא חיוורא, דאתי מסטר דעתיק יומין, אריכא דאנפין. לחרפות לדראון עולם, בגין דאתחזיאו לההוא סימקא דזעיר אפין. וכלא כליל בההוא טלא, הדא הוא דכתיב, (ישעיה כו) כי טל אורות טלף. אורות: תרין. וההוא טלא דנטיף, נטיף כל יומא לחקלא דתפוחים. כגווי חיוורא וסימקא.

האי גולגלתא אנהיר בתרי גווי, להאי סטר ולהאי סטר. ומהאי אוירא דכנא, אתפשט מגולגלתא לאנפוי מאה וחמשין רבוא עלמין. ובגין כד אתקרי זעיר אפין. ובשעתא דאצטריך, אתפשטו אנפוי ואריכין בההוא זמנא, בגין דאשגח באנפוי דעתיקי דעתיקין, וחיס לעלמא.

ומהאי גולגלתא, נפיק חד עיבר, לכל אינו דלתתא. ויהבי אגר אוראותא לעתיק יומין. כד עאלין בחושבנא, (דף קל"ו ע"א) תחות שרביטא. ולקביל דא. (שמות לח) בקע לגולגלת לתתא, כד עאלין בחושבנא. והאי בקע אגר אוראותא, אשתכח מניה לעתיק יומין.

בחלליה דגולגלתא, (ס"א בגולגלתא דא) תלת חללין אשתכחו, דשריאי מוחא בהו, וקרוימא דקיק חפייא עליהו. אבל לא קרוימא קשישא סתימא כעתיק יומין. ובגין דא, האי מוחא אתפשט ונהיר (ס"א ונפיק) לתלתין ותרין שבילין. הדא הוא דכתיב, (בראשית ב) ונהר יוצא מעדן.

ותאנא, בתלת חללין דגולגלתא מוחא שרייא. מחללא חד מתבקע (ס"א ומתפשט) חד מבועא לארבע סטרין, ונפיק מההוא מוחא דשריאי בהאי חללא, תלתין ותרין שבילין רוחין דחכמתא.

מחללא תניינא, מתבקע ומתפשט חד מבועא אחרא. ומתפתחין חמשין תרעין. מאלין חמשין תרעין, אתאחדון חמשין יומין דאורייתא. חמשין שני דיובלא. חמשין אלף דרין, דזמין קדשא בריד הוא לאתבא רוחיה ליה, ולשריאי ביה.

מחללא תליתאה, נפקין אלף אלפין אדרין ואכסדראין, דדעתא שרייא עליהו, ודרי בהו. והאי חללא שרי חלליה (ס"א מדוריה) בין האי חללא ובין האי חללא, ואתמלין מתרין סטרין כל אינון אדרין. הדא הוא דכתיב, (משלי כד) ובדעת חדרים ימלאו. ואלין תלת מתפשטין בכל גופא, להאי סטרא ולהאי סטרא. ובאינון אחיד כל גופא ואחיד בהו גופא מכל סטרוי, ובכל גופא אתפשטון ואשתכחו.

תאנא, בגולגלתא דרישא, תליין אלף אלפי רבוא ורבוא רבבו קוצי דשערי אוכמן, ומסתבכין דא בדא, ומתערבין דא בדא. ולית חשבנא לגימין דכל קוצא וקוצא, דאחידן ביה דכין ומסאבן. ומכאן אתאחדון טעמי אורייתא, בדכנא במסאבא. בכל אינון סטרין דאינון דכין, בכל אינון סטרין דאינון מסאבן.

יתבין קוצי מסתבכין ותקיפין. מנהון שעיעין, ומנהון תקיפין. ובכל קוצא וקוצא, יתבין נימין תלין על תלין. מתלהטון ותליין כגיבר תקיף, מארי נצח קרבין. בתקונא נאה בתקונא שפירא תקיפא (בחור פארזים). וברבין ותקיפין. הדא הוא דכתיב, (שיר השירים ה) בחור פארזים.

מתתקנין קוצין דשערי, ותליין תלין על תלין, מהאי סטרא להאי סטרא, על גולגלתא. הדא הוא דכתיב, (שיר השירים ה) קווצותיו תלתלים. ותאנא יתבין תלי תלין, משום דמשיכין ממבועין סגיאי, דתלת רהטי מוחא. ממבועא חללא חד דגולגלתא, אתמשכו שערי במשיכותא, ומתעבדין תלין, דתליין מפמה מבועין, דאתמשכו מהאי חללא. מחללא תניינא, נפקי חמשין מבועין, ואתמשכו שערי מאינון מבועין במשיכותא, ואתעבדין תלין, דתליין ומתערבין בקוצין אחרין. מחללא תליתאה, נפקי אלף אלפין אדרין ואכסדראין, ואתמשכו שערי במשיכותא מפלהו. (ומתעבדין תלין על תלין ומתערבין בקוצין אחרין) ובגין כד אינון קוצין, תלין על תלין.

וכלהו משיכו דאתמשכו מתלת חללין דמוחא דגולגלתא. וכל אינון נימין וכל אינון קוצי תליין וחפין לסטרא דאודנין. ובגין כד כתיב, (דניאל ט) הטה אלהי אונד ושמע. ובהאי תלין, תליין (נ"א ובהאי תליין) מינא ושמאלא, נהורא וחשוכא, רחמי ודינא. וכל מינא ושמאלא תלי בהאי, ולא בעתיקא.

בפלגותא דשערי, אתחזי חד אורחא דקיק, דמתאחדא מההוא ארחא דעתיק יומין. ומההוא ארחא, אתפרשן שית מאה ותליסר ארחין, דאתפלגון בארחין דפקודי דאורייתא. דכתיב, (תהלים כה) כל ארחות יי חסד ואמת לנוצרי בריתו ועדותיו.

תנא, בכל קוצא וקוצא, מתאחדון אלף אלפין מארי דיבבא ויללה, דתליין בכל קוצא וקוצא מאינון תקיפין. ומאינון שעיעין מאריהון דמתקלא, (ס"א מאריהון דרחימוותא ואיהו מתקלא ביניהון) בגין קד אית ימינא ואית שמאלא.

מצחא דגולגלתא. אשגחיתא דאשגחיתא. ולא מתגלייא, בר ההוא זמנא, דצריכין חייביא לאתפקדא, ולעינא בעובדיהון. ותנא, כד אתגלייא האי מצחא, אתערין כל מאריהון דדינא, וכל עלמא בדינא אתמסר. (דף קל"ו ע"ב) בר ההוא שעתא, כד סליקו צלותהון דישראל לקמי עתיק יומין, ובעי לרמא על בנוי, גלי מצחא דרענא דרעוין, ונהיר בהאי דזעיר אפין, ואשתכח דיןא.

בהאי מצחא, נפיק חד שערא, דמתפשט ביה ממוחא דאפיק חמשין תרעין. וכד אתפשט, אתעביד מצחא דאשגחיתא, לחיבי עלמא, לאינון דלא מתכספי בעובדיהון. הךא הוא דכתיב, (ירמיה ג) ומצח אשה זונה הנה לך מאנת הכלם.

ותנא, שערא לא קאים בהאי אתר דמצחא, בגין דאתגלייא לאינון דחציפין בחובייהו. ושעתא דמתער קדשא ברך הוא לאשתעשעא עם צדיקייא, נהירין אנפיה דעתיק יומין, באנפוי דזעיר אפין, ומתגליא מצחיה, ונהיר להאי מצחא, וכדין אתקרי עת רצון. וכל שעתא ושעתא דדינא תלי, והאי מצחא דזעיר אפין אתגלייא, אתגלייא מצחא דעתיקא דעתיקין, ואשתכח דיןא, ולא אתעביד.

תנא, האי מצחא, אתפשט במאתו אלף סומקי דסומקי, דאתאחדון ביה, וכלילן ביה. וכד אתגלייא מצחא דזעיר אפין, אית רשותא לכלהו לחרבא. וכד אתגלייא מצחא דרענא דרעוין, דנהיר להאי מצחא, כדין פלהו משתכחין.

ותנא, עשרין וארבע בתי דינין משתכחין בהאי מצחא, וכלהו אקרון נצח (ס"א מצחא וכל חד אקרי נצח). ובאתון (דאפין) רצופין (דאפין), הוא מצח. ואית מצח ואית נצח דאינון נצחים. ונהינן דתנו נצח נצחים. ואינון במצחא, ומתפשט מנהון בגופא, באתרי דיען.

תנא, מאי דכתיב, (שמואל א טו) וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם. האי רזא אוקימנא, כל ההוא נצח דאתפשט בגופא, זמנין דתלי על עלמא למידן, ותב ומתחרט ולא עביד דינא, אי תיבינן. מאי טעמא. משום דקאי בדוכתא דאקרי אדם, ויכיל לאתחרטא. אבל אי באתרי דאתקרי ראש, (בהאי מצחא) אתחזי ואתגלייא האי נצח, לאו הוא עידן ואתרי לאתחרטא. מאי טעמא. משום דלא הנה מאתרי דאקרי אדם, דהא לא אתגלי פרוצא וחוטמא, אלא מצחא בלחודיו. ובאתרי דלא אשתכח פרוצא, לא אקרי אדם. ובגין קד לא אדם הוא להנחם כנצח דבשאר תקוני גופא.

עיניו דרישא, משתניין משאר עינין, שרקותא דגבבתא, דעל ריסי עינין, מפחלן (דכל עינין מפחלן) באוכמתא, תליין תלין על תלין דשערי, ואינון תקונא דעל עינין, ברישא דמצחא, ומתאחדון מתרווייהו שבע מאה אלפי מארי דאשגחיתא. (דעל תריסי דעינין).

בכסותא דעינין, להטין אלף וארבע מאה רבוא, דמתאחדון בגבינין דאינהו כסותא. ואשגחיתא דעינא דעתיק יומין עליהו. ובשעתא דסלקין אינון כסותא, אתחזי כמאן דאתער משנתיה, ואתפקחן עינוי, וחמאן לעינא פקיהא, ואתסחן בחד חנורא דעינא טבא, הךא הוא דכתיב, (שיר השירים ה) רוחצות בחלב. מאי בחלב. בחנורא דלעילא קדמא (נ"א בחנורא קדמא דעינא טבא). ובהאי שעתא אשתכח אשגחיתא דרממי. (ס"א ובגין קד צלותא דישראל סלקא בגין דיפקח עינוי, ויתסחון בההוא חנורא).

ועל דא צלי דוד, (תהלים מד) עורה למה תישן יי הקיצה. דיפקח עינוי, ויתסחון בההוא חנורא. וכל זמנא דעיניו לאו מתפקחן, כל מאריהון דדינין, כפיין להו לישראל, ושאר עמין שלטין עליהו. ובזמנא דיפקח עינוי, יתסחן בעינא טבא, ורחמי על ישראל. ואסתחר (ס"א ואתחר) עינא, ועביד נוקמין בשאר עמין. הךא הוא דכתיב, (תהלים לה) העירה והקיצה. העירה: לאתסחא בההיא חנורא. הקיצה: למעבד נוקמין לאינון דכפיין לון.

עיניו כד אתפקחן, אתחזון שפירין פהני יונים, בסומק ואוכם ורזק, חוור לא אתגלי, אלא בזמנא דאסתכל בעינא טבא, ומסתחאן כל אינון גוויין, בההוא חנור.

מאינון גוויין דמתגליין, נפקין שבעה עינין דאשגחיתא. דנפקי מאוכמא (דף קל"ז ע"א) דעינא. הךא הוא דכתיב, (זכריה ג) על אבן אחת שבעה עינים. מאן אבן אחת. אוכמתא דעינא.

מסומקא, נפקין שבעה רהיטין, דסמכין (נ"א דסחרן) לסטר שמאלא, ומתלהטין באשא דלסטר צפון, ומתאחדון לאתפשטא בעלמא, לגלאה ארחין דחייביא הךא הוא דכתיב, (זכריה ד) שבעה אלה

עיני יי המה משוטטים בכל הארץ.

מירוקא, נפקין שבעה טהירין (ס"א נהירין) דקטרא דלסטר (נ"א רהיטין דסחראן לסטר) דרומא, ומתאחדן לאתפשטא בעלמא, לגלגא ארחין ועובדין דבני נשא, בין טב בין ביש, דכתיב, (איוב לד) כי עיניו על דרכי איש וגו'.

וכד אסתחאן בחורא, משתכחין כלהו לאשגחא לכל מארי קשוט, לאוטבא עלמא בגינהו. וכל אשגחיתא דההוא חורא, הוי לטב על ישראל. ואשגח בסומקא למאן דעאקין להו. הך הוא דכתיב, (שמות ג) ראה ראיתי. ראה: לאוטבא לון. ראיתי: לנקמא לון, מדעקין לון, ובגין כד כתיב, (תהלים מד) עורה למה תישן? הקיצה אל תזנח לנצח. עורה, והקיצה, תרי אשגחיתא. תרי פקחין. תרי טבן. רחמי ונוקמין.

גוונא קדמא, סומקא בגו סומקא כליל וסתים כל סומקין, מקמיה לא אתחיון. סוחרניה דההוא סומקא, אסחר חד חוטא אוכמא, ואקיף ליה.

גוונא תניינא, אוכמא. כאבנא חד דנפיק מתהומא, חד זמן לאלף שנים, בינמא רבא. וכד נפיק האי אבנא, אתי רגשא ותקפא על נמא. וקליה דנמא, וגלגלוהי אזלון, ואשתמעו לנונא רבא, דאקרי לויתן. ונפיק מתהומא. והאי אבנא מתגלגלא בתוקפא דנמא, ונפיק לבר. והיא אוכמא, דכל אוכמין סתימין קמיה. (ס"א והא אוכמיה דכל אורחין סתימין קמה) וכד היא אוכמותא דעינא אוכמא, דכליל וסתים כל שאר אוכמין. וסוחרניה דההוא אוכמא, אסחר חד חוטא סומקא, (ס"א לסטר חד) ואקיף לההוא אוכמא.

גוונא תליתאה. ירוקא דירוקי, דכליל וסתים כל ירוקין. ובסוחרניה דההוא ירוקא, אסחרו תרין חוטין. חוטא סומקא לסטר חד. וחד חוטא אוכמא לסטר חד. ואקיפין לההוא ירוקא.

וכד אסתחר (נ"א אתגלל) חורא, ואסתחרי עינא, כל אינון גוונין לא משתכחין, ומשתפעין לתתא (סומקא ירוקא אוכמא). לא אתחזי בר ההוא חורא, דנהיר מעתיק יומין. ונהירין מניה כל אינון דלתתא. (נ"א הוא).

ולית גוונא אתחזינא, בר ההוא חורא בלחודי. ובגין כד אסתלקו כל מאריהון דסומקא ואוכמא, דאינון תאומין כחדא. הך הוא דכתיב (שיר השירים ד) שנינו כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה שכלם מתאימות. מאי מן הרחצה. מההוא אסחיתא דעינא קדישא עלאה. שכלם מתאימות. מתערבן דא בדא, ואתדבקן דא בדא. ומה דאמר שנינו כעדר הקצובות, ואת אמרת שכלם מתאימות. כלומר, חורא דלהון, כההוא חורא דעינין, כד אסחן בחורא דעינא עלאה.

ודא זמנין למנדע צדיקייא, למחזי ברוחא דחכמתא, כמה דאת אמר (ישעיה נד) כי עין בעין יראו. אימתי בשוב יי ציון. וכתיב (במדבר יד) אשר עין בעין נראה אתה יי, וכדין פקחיותא דעינין לטב.

ואית פקחיותא דעינין לטב. ואית פקחיותא דעינין לביש. לטב, כמה דכתיב, (דניאל ט) פקח עיניך וראה שוממותינו וגו'. ודא הכא לטב, ולביש. וכתיב (ישעיה לג) עיניך תראנה וירושלם נוה שאנו אהל כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח הא הכא לטב ולביש. דלא אתעביד דא בלא דא.

תנא בצניעותא דספרא, מהו עיניך תראנה וירושלם נוה שאנו. וכי וירושלם נוה שאנו הוא, והא כתיב (ישעיה א) צדק זליו בה. ובאתר דאשתכח צדק, לאו שקיט, ולא שאנו הוא. אלא עיניך תראנה וירושלם נוה שאנו, נוה שאנו, לעתיק יומין אתמר, (דישגח באלון עינין) דההוא עינא שקיט ושאנו. עינא דרחמי, עינא דלא נטיל מאשגחיתא דא, לאשגחיתא אחרא. ובגין כד כתיב, עיניך תראנה חסר יו"ד, ולא עיניך. ומה דאמר וירושלם ולא ציון, הכי אצטריך, לאכפניא (דף קל"ז ע"ב) לדניא, דאשתכח בה ולרחמא עלה.

ותאנא, כתיב (דברים יא) עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה, (הך הוא דכתיב צדק זליו בה דבה אשתכחו גזרי דדינין יתיר מפל שאר אתרי) (נ"א דכתיב צדק זליו בה דבה אשתכחו גזרי דינין יתיר מפל שאר אתרי ותאנא, כתיב (דברים יא) עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה. השתא עיני ה' אלהיך בה וכדין פקחיותא דעינין בה לטב ולביש בגין דאית בהו זמינא ושמאלא, דינא ורחמי) ולזמנא דאתי, ישתכח בה עינא חד דרחמי. עינא דעתיקא דעתיקין הך הוא דכתיב, (ישעיה נד) וברחמים גדולים אקבצך. בין דאמר רחמים, מהו גדולים. אלא אית רחמי, ואית רחמי. רחמי דעתיקין, אינון אקרון רחמים גדולים. רחמי דזעיר אנפין, אקרון רחמים סתם. (מהנ"א הוא: משום דאית ביה זמינא ושמאלא, דינא ורחמי) ובגין כד וברחמים גדולים אקבצך, דעתיק יומין.

ותאנא בהני עינין, בתרין גוונין מנייהו, בסומקא ואוכמא, שראו תרין דמעין. וכד בעי קדשא דקודשין לרחמא על ישראל, אחית תרין דמעין, לאתבסמא בינמא רבא. מאן זמא רבא. זמא דחכמתא עלאה. כלומר דיתסחון בנהרא (ס"א בחורא) במבועא דנפיק מחכמתא רבא, ומרחם להו לישראל.

חוטמא. תאנא בצניעותא דספרא, חוטמא דזעיר אנפין. בחוטמא אשתמודע פרצופא. בהאי חוטמא אתפרשא מלה דכתיב, (שמואל ב כב) עלה עשן באפו וגו'. עלה עשן באפו, בהאי תנא, אתכללו אשא, וגחלי דנורא. דלית (ס"א) בחוטמא אשתמודע פרצופא תלת שלהובין מתוקדין בנוקבוי מהאי חוטמא אתפשטן תלת גווי תנא ואשא וגחלי דנורא דכתיב, (שמואל ב כב) עלה עשן באפו. ולית) תנא בלא אשא, ולא אשא בלא תנא. וכלהו אסתליקו (ס"א אתדליקו) ונפקי מחוטמו.

ותנא, פד אתחברו תלת אליו, דכלילן בהאי תנא, דנפיק מחוטמא. אתקמט חוטמא, ונשיב ונפיק תנא אוכמא וסומקא. ובין תרי (נ"א בתרי) גווי. וקרינו ליה, אף וחימה ומשחית. ואי תימא אף וחימה כתיב, (דברים ט) כי גורתי מפני האף וחימה, דאינון תנא אוכמא וסומקא, משחית מנא לו. דכתיב, (בראשית יג) לפני שחת יי את סדום ואת עמורה. שחת המשחית, בנורא דליק מוקדא.

ותנא, חמש גבוראן אינון, בהאי זעיר אנפין. ואסתלקו לאלף וארבע מאה גבוראן. ומתפשטאן בחוטמו. בפומא. בדרועו. בידיו. באצבעיו. ובגין פד כתיב, (תהלים קו) מי ימלל גבורות יי. גבורת כתיב, כתיב הכא גבורות, וכתיב התם, (דברי הימים א כט) לך יי הגדולה והגבורה. אלא הכי תנא, פד אתחבראן כללו גבוראן פחדא, אתקרי גבורה חדא.

וכלהו גבוראן, שריאן לנחתא מחוטמו. ומחאי תליון, אלף (אלפין) וארבע מאה רבוא, לכל חד מנייהו. ובהאי תנא דאפיק מחוטמו, תליון אלף (אלפין רבוא) וארבע מאה (וחמש) דסטר גבורה דא. וכלהו גבוראן תליון מהאי חוטמא, דכתיב, (תהלים קמה) דר לדור ישבח מעשיך וגו'. וכד שארי גבורה דא, כללו גבוראן מתלהטן ושטאן, (נ"א ונחתין) עד דנחתן ללהט החרב המתהפכת.

כתיב, (בראשית יט) כי משחיתים אנחנו את המקום הזה. וכתיב (בראשית יג) לפני שחת יי את סדום ואת עמורה. וכתיב, (בראשית יט) ויי המטיר על סדום ועל עמורה. אלא הכי תנא, לא דיין לרשעים וכו', אלא דמהפכי מדת רחמים למדת הדין.

והיאך מהפכי, והא כתיב (מלאכי ג) אני יי לא שניתי. אלא בכל זמנא דעתיק דעתיקי, רישא חורא, (אתגליא) רעוא דרעוין, אתגלין, רחמין רברבין אשתכחו בכלא. ובשעתא דלא אתגליא, פל זיינון (ס"א דינון) דזעיר אפין זמינון, וכבכול רחמי, עביד דינא, ההוא עתיקא דכלא.

דתנא, פד אתגליא עתיקא דעתיקין, רעוא דרעוין, כללו בוציני דאתקרו בשמא דא, נהירין. ורחמי אשתכחו בכלא. ובשעתא דלא אתגלי טמירא דטמירין, ולא אתנהרן אליו בוציני, מתערין דינון, ואתעביד דינא. מאן גרים להאי דינא. רעוא דרעוין דלא אתגלי, ובגין פד מהפכין חיבינא רחמי לדינא. ומה דאמר הכא, מאת יי מן השמים. בזעיר אפין אתמר. ומשמע דכתיב מן השמים, אש ומים. רחמי ודינא. לאפקא מאן דלית ביה דינא כלל.

תנא, האי חוטמא זעיר. וכד שארי תנא (דף קל"ח ע"א) לאפקא, נפיק בבהילו, ואתעביד דינא. ומאן מעבד להאי חוטמא דלא לפיק תנא, חוטמא דעתיקא קדישא, דהוא אקרי ארד אפים מכלא.

והיינו רזא דתנינו, (שמות לד) יי יי פסיק טעמא בגווייהו. בכלהו אתר דשמא אדכר תרי זמני, פסיק טעמא בגווייהו, פגון (בראשית כב) אברהם אברהם. (בראשית מו) יעקב יעקב. (שמואל א ג) שמואל שמואל. כללו פסיק טעמא בגווייהו. חוץ ממשה משה, דלא פסיק טעמא בגווייהו. מאי טעמא. אברהם אברהם, בתראה שלים, קדמאה לא שלים, דהשתא שלים בעשר נסיוני, ובגין פד פסיק טעמא בגווייהו, דהשתא לא הוה איהו כדקדמייתא.

יעקב יעקב, בתראה שלים, קדמאה לא שלים, דהשתא אתבשר ביוסף, ושראת עליה שכינתא. ועוד, דהשתא אשתלים בארעא, אילנא קדישא כגוונא דלעילא, בתריסר תחומין, בשבעין ענפין, מה דלא הוה בקדמיתא. ובגיני פד, בתראה שלים, קדמאה לא שלים, ופסיק טעמא בגווייהו. שמואל שמואל, טעמא פסיק בגויה. מאי טעמא. בתראה שלים, קדמאה לא שלים, דהשתא הוה נביאה, וקודם לכן לא הוה נביאה. אבל משה משה, לא אפסיק טעמא בגווייהו, דמיומא דאתיליד, שלים הוה. דכתיב, (שמות ב) ותרא אותו כי טוב הוא.

אוף הכא יי יי, פסיק טעמא בגווייהו, קדמאה שלים, בתראה שלים בכלהו. ומשה, באתר דינא אמר, לנחתא לון מעתיקא קדישא, רחמין לזעיר אנפין. דהכי תנינו, כמה חילא דמשה, דאחית מכלין דרחמי לתתא. וכד אתגלי עתיקא בזעיר אפין, כלל ברחמי אתחזון. וחוטמא אשתכיד, ואשא ותנא לא נפיק, כמה דאת אמר (ישעיה מח) ויתהלתי אחסם לך.

ותנא, בתרין נוקבין דחוטמא, פחד נוקבא נפיק תנא, להיט, ומשתקעא בנוקבא דתהומא רבא. ומחד נוקבא, נפיק אשא דאוקיד בשלהובי, ומתלהטא (בארבע אלף) באלף וארבע מאה עלמין דבסטר שמאלא. ומאן דגרים לקרבא בהאי, אקרי אש יי. אשא דאכלא ואוקיד כל שאר אשין. והאי אשא לא אתבסס, אלא באשא דמדבחה. והאי תנא דנפיק מנוקבא אחרא, לא אתבסס אלא בתנא דקרנא. (דמדבחה).

וְכָל־אֵל תִּלְוִיָּא בְּחוּטְמָא, בְּגִין כְּדָא כְּתִיב, (בראשית ח) וַיֵּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ. דְּכָל־אֵל בְּחוּטְמָא תִלְוִין, לְאַרְחָא הַאי חוּטְמָא, בְּתִנְנָא, וְאַשָּׁא סוּמְקָא. וּבְגִין כְּדָא אֶתְקַבֵּל בְּרַעְנָא. וְהַאי (הוא) דְּכְתִיב, (במדבר יב) וַיַּחַר אֵף יְיָ. (דברים יא) וַחֲרָה אֵף יְיָ. (שמות כב) וַחֲרָה אֵפִי. (דברים ו) פֶּן יַחֲרָה אֵף יְיָ. כְּלָא בְּזַעִיר אֲפִין אֲתִמֵּר, וְלֹא בְּעִתִּיקָא.

תִּנְנָא, כְּתִיב (דניאל ט) הִטָּה אֱלֹהֵי אֲזִנָּךְ וַשְּׁמַע הָאֵי (ס"א תִּנְנָא בְּצִנְיֻעוּתָא דְּסַפְרָא דְּרָגָא (ס"א עֲקִימָא) עֲמִיקָא לְמִשְׁמַע טַב וּבִישׁ וְדָא אִיהוּ) אֲוִדְנָא דְּאֲתַעְבִּיד תְּחוּת שְׁעָרֵי. וְשְׁעָרֵי תִלְוִין עֲלִיהִי. (וְאֲוִדְנָא הוּא לְמִשְׁמַע) וְאֲוִדְנָא אֲתַעְבִּיד בְּרִשְׁוִמֵי רִשְׁמִין לְגָאוּ. כְּמָה דְּעִבִּיד (ס"א דְּפִאֲרִי) דְּרָגָא בְּעִקִּמָא, (לְהַאי וּלְהַאי) מָאִי טַעְמָא בְּעִקִּמָא. (ס"א בְּגִין דִּי־תַעֲבֹב קָלָא לֹא־עֲלָא לְמוֹחָא וַיִּבְחִין בְּמוֹחָא וְלֹא בְּבִהִילוֹ) (בְּגִין לְמִשְׁמַע טַב וּבִישׁ) וְתִנְנָא, מֵהַאי עֲקִימָא דְּבָגוּ אֲוִדְנִין, תִּלְוִין כָּל אֵינוֹן מֵאֲרִי דְּגִדְפִין, דְּכְתִיב בָּהּ, (קהלת ו) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיד אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יִגִּיד דְּבָר.

בָּגוּ אֲוִדְנָא, נְטִיף מִתַּלְת חֲלָלִי דְּמוֹחָא, לְהַאי נֻקְבָּא דְּאֲוִדְנִין. וּמִהֵּוּא נְטִיפָא, עֵייל קָלָא בְּהֵוּא עֲקִימָא, וְאֲתַצְרִיף בְּהֵוּא נְטִיפָא, בִּין טַב וּבִין בִּישׁ. טַב, דְּכְתִיב, (תהלים סט) כִּי שׁוֹמֵעַ אֶל אֲבִיוֹנִים יְיָ. בִּישׁ, דְּכְתִיב, (במדבר יא) וַיִּשְׁמַע יְיָ וַיַּחַר אִפּוֹ וַיַּתְּבַּעַר בָּם אֵשׁ יְיָ.

וְהַאי אֲוִדְנָא סְתִים לְבַר. וְעִקִּמָא עֵייל לָגוּ, לְהֵוּא נֻקְבָּא דְּנְטִיפָא מִן מוֹחָא, בְּגִין לְמַכְנֵשׁ קָלָא לְגָאוּ, דְּלֹא יִפּוֹק לְבַר, וְיֵהָא נְטִיר וְסְתִים מִכָּל סְטְרוֹ. בְּגִין כְּדָא הוּא רָזָא. וְוִי לְהֵוּא דְּמַגְלִי רָזִין, דְּמָאן דְּמַגְלִי רָזִין כְּאֵלוּ אֲכִחִישׁ תַּקּוּנָא דְּלַעֲיָלָא. דְּאֲתַתְקוֹן לְמַכְנֵשׁ רָזִין, וְלֹא יִפְקוֹן לְבַר.

תִּנְנָא, בְּשַׁעְתָּא דְּצוּחוּתִין יִשְׂרָאֵל בְּעִקִּמָא, וְשְׁעָרֵי מִתְגַּלְלִין מַעַל אֲוִדְנִין, כְּדִין עֵייל קָלָא בְּאֲוִדְנִין, בְּהֵוּא נֻקְבָּא דְּנְטִיף מִמוֹחָא, וְכִנֵּשׁ (וְכִנֵּשׁ) בְּמוֹחָא. וְנִפְיָק בְּנוֹקְבִי דְּחוּטְמָא. וְאֲתַצְרִיף חוּטְמָא, וְאֲתַחֲמֵם, (ס"א וְאֲתַקְמֵם) וְנִפְיָק אֲשָׁא וְתִנְנָא מֵאֵינוֹן נֻקְבִין, וּמִתְצָרִין (דף קל"ח ע"ב) כָּל גְּבוּרָאן, וְעִבִּיד נֻקְמִין.

וְעַד לֹא נִפְקוֹן מֵאֵינוֹן נֻקְבִין אֲשָׁא וְתִנְנָא, סְלִיק הֵוּא קָלָא לַעֲיָלָא, וּבִטֵּשׁ בְּרִיחָא דְּמוֹחָא (ס"א בְּרִישָׁא בְּמוֹחָא), וְנִגְדִין תְּרִין דְּמַעֲיו מַעֲיִינִין, וְנִפְק מִנְחִירוֹ תִנְנָא וְאַשָּׁא, בְּהֵוּא קָלָא דְּנִגִּיד לוֹן לְבַר.

בְּהֵוּא קָלָא דְּעֵייל בְּאֲוִדְנִין, אֲתַמְשָׁכָאן וּמִתְצָרִין (ס"א מִתְצָרִין) כּוֹלֵי הָאֵי, בְּגִין כְּדָא כְּתִיב, וַיִּשְׁמַע יְיָ וַיַּחַר אִפּוֹ וַיַּתְּבַּעַר בָּם אֵשׁ יְיָ. בְּהֵוּא שְׁמִיעָה דְּהֵוּא קָלָא, אֲתַצְרִיף מוֹחָא (כְּלָא). תִּנְנָא, כְּתִיב הִטָּה אֱלֹהֵי אֲזִנָּךְ, כְּלוֹמֵר אֲרִפִּין (ס"א אֲוִדְנִין). שִׁית מֵאָה אֲלֹף רַבּוּא אֵינוֹן מֵאֲרִיחוֹן דְּגִדְפִין, דְּתִלְוִין בְּאֵלִין אֲוִדְנִין. וְכָל־אֵל אֲתַקְרוֹן אֲזִנֵּי יְיָ. וּמֵה דְּאֲתַמֵּר הִטָּה יְיָ אֲזִנָּךְ, אֲזִנָּךְ בְּזַעִיר אֲפִין אֲתַמֵּר.

מִסְטְרָא דְּחַד חֲלָלָא דְּמוֹחָא תִלְוִין אֲוִדְנִין. וּמִחֲמָשִׁין תְּרַעֲיוֹן דְּנִפְקוֹן מִהֵוּא חֲלָלָא, דָּא הוּא (ס"א אֵית) תְּרַעָא חַד, דְּנִגִּיד וְנִפְיָק וְאֲתַתְּחַת בְּהֵוּא נֻקְבָּא דְּאֲוִדְנָא, דְּכְתִיב, (איוב לד) כִּי אֲזִן מִלִּין תִּבְחִין. וְכְתִיב (תהלים ז) וּבִחוֹן לְבוֹת וּכְלִיּוֹת. וּמִסְטְרָא דְּאֲתַפְשׁוּתָא דְּהֵוּא חֲלָלָא, דְּחֲמָשִׁין תְּרַעֲיוֹן דְּאֲתַפְשׁוּתָא בְּגוּפָא, בְּאַתֵּר דְּלִבָּא שְׂאֲרִי, מִתְפָּשֵׁט הֵוּא חֲלָלָא דְּחֲמָשִׁין תְּרַעֲיוֹן, וְאֲוִדְנָא קָרִי בִּיה בְּחִינָה, וּבְלִבָּא קָרִי בִּיה בְּחִינָה, מְשׁוּם דְּמֵאֲתֵר חַד מִתְפָּשֵׁטִין. (ס"א בְּהֵוּא נֻקְבָּא דְּאֲוִדְנָא וּמִסְטְרָא דְּאֲתַפְשׁוּתָא דְּהֵוּא חֲלָלָא דְּחֲמָשִׁין תְּרַעֲיוֹן אֲתַפְשֵׁט בְּגוּפָא בְּאַתֵּר דְּלִבָּא שְׂאֲרִי וְעַל דָּא בְּאֲוִדְנָא קָרִי בִּיה בְּחִינָה וּבְלִבָּא קָרִי בִּיה בְּחִינָה דְּכְתִיב כִּי אֲזִן מִלִּין תִּבְחִין וְכְתִיב בִּחוֹן לְבוֹת וּכְלִיּוֹת מְשׁוּם דְּמֵאֲתֵר חַד מִתְפָּשֵׁטִין).

תִּנְנָא בְּצִנְיֻעוּתָא דְּסַפְרָא, כְּמָה דְּאֲוִדְנָא דָּא אֲבַחִין בִּין טַב וּבִין בִּישׁ, כְּדָא כְּלָא. דְּבְזַעִיר אֲפִין אֵית סְטְרָא דְּטַב וּבִישׁ. וְיִמְנָא וְשְׁמָאֲלָא. רַחֲמֵי וְדִינָא. וְהַאי אֲוִדְנָא כָּלִיל בְּמוֹחָא וּמְשׁוּם דְּאֲתַפְלִיל בְּמוֹחָא וּבְחֲלָלָא חַד אֲתַפְלִיל בְּקָלָא דְּעֵייל בִּיה. וּבְאֲוִדְנָא קָרִי בִּיה שְׁמִיעָה. וּבְשְׁמִיעָה אֲתַפְלִיל בִּינָה. שְׁמַע: כְּלוֹמֵר, הָבֵן אֲשַׁתְּכַח (ס"א וְאֲסַתְּכַח) דְּכָל־אֵל בְּחַד מִתְקַלָּא אֲתַקַּל. וּמִלִּין אֲלִין לְמֵאֲרִיחוֹן דְּמֵאֲרִין אֲתִיְהָבוּ, לְמִשְׁמַע וּלְאֲסַתְּכָלָא וּלְמַנְדַּע.

תֵּא חֲזִי, כְּתִיב, (חבקוק ג) יְיָ שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְדָּ גִּרְאִתִּי וְגו', הַאי קָרָא אֲשַׁתְּמוּדַע, דְּכַד נְבִיאָה קִדִּישָׁא, (ס"א מִהִימָנָא) שְׁמַע, וְאֲסַתְּכַח, וְיַדַע, וְקֵאִים עַל תַּקּוּנִין אֲלִין, כְּתִיב גִּרְאִתִּי, תִּמְן יָאוֹת הוּא לְדַחֲלָא וּלְאֲתַבֵּר קִמְיָה, הַאי בְּזַעִיר אֲפִין אֲתַמֵּר.

כַּד אֲסַתְּכַח וְיַדַע מַה כְּתִיב. יְיָ פִּעְלָךְ בְּקֶרֶב שְׁנִים חִיָּהוּ. הַאי לְעִתִּיק יוֹמִין אֲתַמֵּר. וּבְכָל אֲתֵר דִּישְׁתַּכַּח, יְיָ יְיָ, בְּיוֹדֵי ה"א תְּרִי זְמַנִּי, אוֹ בְּאֲלֹף דְּלִית, וְיוֹדֵי ה"א, חַד לְזַעִיר אֲפִין, וְחַד לְעִתִּיקָא דְּעִתִּיקוֹן. וְאַף עַל גַּב דְּכִלְהוֹ חַד, וְחַד שְׁמָא אֲקָרוּ.

וְתִנְיִן אִמְתִּי אֲקָרִי שֵׁם מְלָא. בְּזִמְנָא דְּכְתִיב יְיָ אֱלֹהִים. דְּהַאי הוּא שֵׁם מְלָא דְּעִתִּיק דְּכָל־אֵל, וְדִזְעִיר אֲנִפִין. וְכָל־אֵל הוּא שֵׁם מְלָא אֲקָרִי. וְשְׂאֵר לֹא אֲקָרִי שֵׁם מְלָא, כְּמָה דְּאֲוִקִּמָנָא, (בראשית ב) וַיִּטַּע יְיָ אֱלֹהִים, שֵׁם מְלָא בְּנְטִיעוּת גִּנְתָּא. וּבְכָל אֲתֵר, יְיָ אֱלֹהִים, אֲתַקְרִיא שֵׁם מְלָא. יְיָ יְיָ, כְּלָא הוּא בְּכָל־אֵל. וְהֵוּא זְמַנָּא אֲתַעֲרוֹן רַחֲמִין בְּכָל־אֵל.

יְיָ פִּעְלָךְ בְּקֶרֶב שְׁנִים חִיָּהוּ, לְעִתִּיק יוֹמִין אֲתַמֵּר. מָאן פִּעְלָךְ. זַעִיר אֲפִין. בְּקֶרֶב שְׁנִים, אֵינוֹן שְׁנִים

קדמוניות, דאקרוני ימי קדם, ולא אקרוני שנות עולם. שנים קדמוניות אינן ימי קדם. שנות עולם אליו ימי עולם. והכא בקרב שנים, מאן שנים. שנים קדמוניות. חיייהו למאן. חיייהו לזעיר אפיו. דכל נהירו דיליה מאינון שנים קדמוניות אתקיימו, ובגין קד אמר חיייהו. ברוגז רחם תזכור, לההוא חסד עלאה דעתיקא דעתיקין, דביה אתער רחמין לכלא, למאן דבעי לרחמא, ולמאן דנאות לרחמא.

תאנא, אמר רבי שמעון, אסהדנא עלי שמיא, ולכל אליו דעלנא קיימין. דחדאן מליו אליו, בכלהו עלמין. וחדאן בלבאי מלי, ובגו פרוכתא עלאה דפריסא עלנא, מתטמיריו, וסלקין, וגניז להו עתיקא דכלא, גניז וסתים מכלא. וכד שרינא למכלא, לא הוו ידעין חבריא, דכל הגי מליו קדישין מתערין הקא. וזכאה חולקיכוון חבריא דהקא. וזכאה חולקי עמכוון, בעלמא דיו ובעלמא דאתי.

פתח רבי שמעון ואמר, (דברים ד) ואתם הדבקים ביי אלהיכם וגו'. מאן עמא קדישא כישראל, דכתיב בהו (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך, דכתיב (שמות טו) מי כמך באלם יי. משום דאתדבקוהו דלהון הוא בשמא קדישא בעלמא דין. ובעלמא דאתי נתיר מהקא. (דף קל"ט ע"א) דהתם לא מתפרשן מניה, מההוא צורא דצירין ביה צדיקא, הקא הוא דכתיב ואתם הדבקים ביי, ולא כתיב הדבקים ליי, אלא ביי ממש.

תאנא, כד נחית מן דיקנא וקירא עלאה, דעתיקא קדישא, סתים וטמיר מכלא, משחא דרבות קדישא, לדיקנא דזעיר אפיו. אתתקון דיקנא דיליה, בתשעה תקונין. ובשעתא דנהיר דיקנא וקירא דעתיקא דעתיקין, בהאי דיקנא דזעיר אפיו, נגדין תליסר מבועין דמשחא עלאה, בהאי דיקנא. ומשפתיכו ביה, עשרין ותרין תקונין. ומניה נגדין, עשרין ותרין אתון (ס"א דאורייתא) דשמא קדישא. (נ"א ובעלמא דאתי, משום דאתדבקוהו דלהון הוא בשמא קדישא בעלמא דין ובעלמא דאתי יתיר מהקא דהתם לא מתפרשן מההוא צורא דחיי דצירין ביה צדיקא הקא הוא דכתיב ואתם הדבקים ביי ביי ממש עליכו כתיב אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביי וכתוב מי כמוך באלים יי השתא אתכונו דעתא לאוקורי למכלא ולאוקיר יקרא דדיקנא קדישא דמכלא, תנא מתתקון דיקנא עלאה דיקנא קדישא בטי תקונין ודא איהו דיקנא דזעיר אנפין וכד נחית מן דיקנא וקירא עלאה דעתיקא קדישא בהאי דיקנא דזעיר אנפין נגדין י"ג מבועין דמשחא עלאה בהאי דיקנא ומשפתיכו ביה כ"ב תקונין ומניה נגדין כ"ב אתון דשמא קדישא).

ואם תאמר דיקנא לא אשתכח, ולא אמר שלמה אלא (שיר השירים ה) לחייו. (ולא קארי דיקנא) אלא הכי תאנא בצניעותא דספרא, כל מה דאטמר וגניז, ולא אדפר ולא אתגליא. ההוא מלה הוי עלאה ונקרא מכלא, (משום) ובגין דא הוא סתים וגניז. ודיקנא משום דהוא שבחא ושליומיותא, ונקירותא מכל פרוצא, גנזיה קרא, ולא אתגליא.

ותאנא, האי דיקנא דאיהו שליומיותא דפרצופא ופירותא דזעיר אפיו, נפיק מאודנוי, ונחית וסליק ונפיק, בתקורבא דבוסמא. מאי תקורבא דבוסמא. כמה דאת אמר (שיר השירים ה) לחייו כערוגת הבושם (ולא ערוגות). בתשעה תקונין, אתתקון האי דיקנא דזעיר אנפין. בשערי (דיקנא) אוכמי, מתתקנא בתקונא שפיר. כגבר תקיף שפיר למחזי. דכתיב, (שיר השירים ה) בחור כפאריים.

תקונא דקמא. מתתקון שערא מלעילא, ונפיק ההוא ניצוצא בוצינא דקרדינומא, ונפיק מכלל דאוריא דכנא, ובטש בתחות שערא דרישא, מתחות קוצין דעל אודניו. ונחית מקמי פתחא דאודניו נימי על נימי, עד רישא דפומא.

תקונא תניינא. נפיק שערא, וסליק מרישא דפומא, עד רישא אחרא דפתחא דפומא. ונחית מתחות פומא, עד רישא אחרא, נימין על נימין, בתקונא שפירא.

תקונא תליתאה. מאמצעיתא דתחות חוטמא, מתחות תרין נוקבין, נפיק חד אחרא, ושערין זעירין תקיפין, מלזין לההוא אחרא, ושאר שערין מלזין מהאי גיסא, ומהאי גיסא, סותרניה דההוא אחרא. ואחרא לא אתחזי לתתא כלל, אלא ההוא אחרא דלעילא, דנחית עד רישא דשפונותו, ותמן שקיעא ההוא אחרא.

תקונא רביעאה. נפיק שערא, ואתתקון, וסליק ונפיק בעלעוי דתקורבא דבוסמא.

תקונא חמשאה. פסיק שערא, ואתחזין תרין תפוחין, מכאן ומכאן, סומקון כהאי ורדא סומקא. ומתלהטן במאתן ושבועין עלמין, דמתלהטין מתמן (ס"א מנהון).

תקונא שתיתאה. נפק שערא כחד חוטא בסחרגיה דדיקנא, ותלזין עד רישא דמעוי, ולא נחית עד טבורא.

תקונא שביעאה. דלא תלזין שערי על פומא, ופומא אתפני מכל סטרוי. ויתבין שערי בתקונא סחור סחור ליה.

תקונא תמינאה. דנחתין שערי בתחות דיקנא, דמחפזין קדלא, דלא אתחזיא. כלהו שערי דיקין,



נימין על נימין. מלכין מכל סטרוי.

תקונא תשיעא. (מתערבין שערין עם אינון) דמתחברין (נ"א אתמשכן) שערין כלוהו בשקולא מעלייא, (ס"א מלייא) עד (נ"א עם) אינון שערין דתליין. כלוהו בשקולא שפיר, כחד גיבר תקיף, מארי נצח קרבין.

בתשעה תקונין אליו, נגדין ונפקין ט' מבויעין דמשח רבות דלעילא. ומההוא משח רבות, נגדין לכל אינון דלתתא. תשעה תקונין אליו אשתכחו בדיקנא דא. ובשלימות תקונא דדיקנא דא, אתקרי (פר נש לתתא) גיבר תקיף. דכל מאן דחמי דיקנא קיימא בקיומיה, תלליא ביה גבורה תקיפא. עד פאן תקונא דדיקנא עלאה דזעיר אפין.

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה, קום ברי (קדישא), סלסל תקונא דדיקנא (נ"א דמלכא) קדישא, בתקונין אליו. (דף קל"ט ע"ב) קם רבי אלעזר, פתח ואמר, (תהלים קיח) מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה וגו'. עד מבטוח בנדיבים. תנא, הכא תשעה תקונין דבדיקנא דא. להני תקונין אצטריך דוד מלכא, בגין לנצחא לשאר מלכין, ולשאר עמין.

תא חזי, כינו דאמר הני תשעה תקונין, לבתר אמר כל גוים סבבוי בשם יי כי אמילם. אמר, הני תקונין דאמינא, למאי אצטריךנא. משום דכל גוים סבבוי. ובתקונא דדיקנא דא, תשעה תקונין, דאינון שם יי, אשצינון מן עלמא, הדא הוא דכתיב בשם יי כי אמילם.

ותנא בצניעותא דספרא, תשעה תקונין אמר דוד, הכא, שיתא אינון בשמא קדישא. דשית שמקו הו, ותלת אדם. ואי תימא תרין אינון. תלתא הו, דהא נדיבים בכלל אדם הו.

תנא שיתא שמקו, דכתיב: מן המצר קראתי יה, חד. ענני במרחב יה, תרין. יי לי לא אירא, תלת. יי לי בעוזרי, ארבע. טוב לחסות ביי, חמשה. טוב לחסות ביי, שיתא. אדם תלת, דכתיב: יי לי לא אירא מה יעשה לי אדם, חד. טוב לחסות ביי מבטוח באדם, תרי. טוב לחסות ביי מבטוח בנדיבים, תלת.

ותא חזי רזא דמלה, דבכל אתר דאדפר אדם הכא, לא אדפר אלא בשמא קדישא. דהכי אתחזי. משום דלא אקרי (הוה) אדם, אלא כמה דאתחזי ליה. ומאי אתחזי ליה. שמא קדישא. דכתיב, (בראשית ב) ויצר יי אלהים את האדם, בשם מלא, דהוא יי אלהים. כמה דאתחזי ליה ובגין כך הכא לא אדפר אדם אלא בשמא קדישא.

ותנא, כתיב מן המצר קראתי יה ענני במרחב יה, תרי זמני י"ה י"ה, לקביל תרי עלעוי, דשערין אתאחדן בהו. ומדחמא דשערין אתמשכאן ותליין, שארי ואמר יי לי לא אירא. יי לי בעוזרי. בשמא דלא חסר. בשמא דהוא קדישא. ובשמא דא, אדפר אדם. ומה דאמר מה יעשה לי אדם, הכי הוא. דתנא כל אינון בתרין קדישין דמלכא, כד אתתקנו בתקונין. אתקרו אדם. דיוקנא דכליל כלא. ומה דמשלפא בהו, אתקרי שמא קדישא. ותערא ומה דביה, אתקרי יהו"ה, ואתקרי אדם בכללא דתערא, ומה דביה. (ס"א ומה דאשתליף מתערא אתקרי שמא קדישא, תערא ומה דביה אתקרי יהו"ה אתקרי אדם בכללא תערא ומה דביה).

ואליו תשעה תקונין דאמר דוד הכא, לאכנעא שנאוי בגין דמאן דאחיד דיקנא דמלכא, ואוקיר ליה ביקירו עלאה, כל מה דבעי מן מלכא מלכא עבד בגיניה. מאי טעמא דיקנא, ולא גופא. אלא גופא אזיל בתר דיקנא, ודיקנא לא אזיל בתר גופא. (ול"ג מן ודיקנא עד וגופא) (דדיקנא איהו עיקרא דכל גופא וכל הדורא דגופא בתר דיקנא אזיל וכלא בדיקנא תלכא).

ובתרי גוויי אתי האי חשבנא, חד כדקאמרן. תרין: מן המצר קראתי יה, חד. ענני במרחב יה, תרי. ה' לי לא אירא, תלת. מה יעשה לי אדם, ארבע. ה' לי בעוזרי, חמש. ואני אראה בשונאי, שיתא. טוב לחסות בה', שבעה. מבטוח באדם, תמניא. טוב לחסות ביי מבטוח בנדיבים, תשעה. (ס"א טוב לחסות בה', מבטוח באדם. ז. טוב לחסות בה'. ח. מבטוח בנדיבים).

מן המצר קראתי י"ה, מאי קא מיירי אלא דוד, כל מה דאמר הכא, על תקונא דדיקנא דא קאמר. (רבי יהודה אמר) מן המצר קראתי יה, מאתר דשארי דיקנא לאתפשטא, דהוא אתר דחיק, מקמי פתחא דאודנין מעילא, תחות שערין דרישא. ובגין כך אמר י"ה י"ה תרי זמני. ובאתר (ס"א ובתר) דאתפשט דיקנא, ונחית מאודנין, ושארין לאתפשטא, אמר יי לי לא אירא, דהוא אתר דלא דחיל (ס"א דחיק) וכל האי אצטריך וכו', (אדם אתקרי ועל אתפשטותא האי אצטריך) דוד לאכנע תחותיה מלכין ועמין, בגין יקרא דדיקנא דא.

ותנא בצניעותא דספרא, כל מאן דחמי בחלמיה דדיקנא דבר נש עלאה אחיד בידיה, או דאושט ידיה ליה. ינדע דשלים הוא עם עלאי, וארמיה תחותיה אינון דמצערין ליה. תנא, מתתקון דיקנא עלאה בתשעה תקונין, והוא דיקנא דזעיר אפין, בתשעה תקונין מתתקון.

תקונא (דף ק"מ ע"א) קדמאה. מתתקון שערין מעילא, ונפיק מקמי פתחא דאודנין, מתחות קוצי

דְּתַלְיִין עַל אוֹדְנִין, וְנַחֲתִין שְׁעָרֵי, נִימִין עַל נִימִין, עַד רִישָׁא דְּפּוֹמָא. תֵּאנָא, כָּל אֱלִין נִימִין דְּבִדְקָנָא, תְּקִיפִין וְתִיר מְכַל נִימִין דְּקוֹצִין דְּשְׁעָרֵי דְּרִישָׁא, וְשְׁעָרֵי דְּרִישָׁא אֲרִיכִין (וּכְפִיִין), וְהָנִי לֹא אֲרִיכִין, וְשְׁעָרֵי דְּרִישָׁא, מְנַהוֹן שְׁעִיעִי, וּמְנַהוֹן קְשִׁישִׁין.

וּבְשַׁעְתָּא דְּאַתְמַשְׁכֹּן שְׁעָרֵי חוּרֵי דְּעֵתִיק יוֹמִין, לְשְׁעָרֵי דְּזַעִיר אֲפִין, כְּתִיב, (מְשַׁלִּי א) חֲכָמוֹת בְּחוּץ תִּרְנָה. מָאִי בְּחוּץ. בְּהָאִי זַעִיר אֲפִין. דְּמַתְּחַבְּרִין תִּרְנָה מוֹחִי.

תִּרְנָה מוֹחִי סְלָקָא דְּעֵתָא. אֵלָּא אִימָא אַרְבַּע מוֹחִי. תִּלְת מוֹחִי דְּהוּ בְּזַעִיר אֲפִין, וְאַשְׁתַּכְּחוּ בְּתִלְת חֲלָלִי דְּגוֹלְגֻלְתָּא דְּרִישָׁא. וְחַד מוֹחָא שְׁקִיט עַל בְּרִינָה, דְּכֻלִּיל כָּל תִּלְת מוֹחִי. דְּאַתְמַשְׁכֹּן מְנִיָּה מְשִׁיכֹן כְּלִילֹן שְׁקִילֹן, בְּשְׁעָרֵי חוּרֵי. לְהָאִי זַעִיר אֲפִין לְתִלְת מוֹחִי דְּבִיָּה.

וּמִשְׁתַּכְּחוּ אַרְבַּע מוֹחִי בְּהָאִי זַעִיר אֲפִין. בְּגִין כֹּד אֲשַׁתְּלִימוּ אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת דְּכְתִיבִין בְּתַפִּילִין, דְּאַתְכִּלִּיל בְּהוּ שְׁמָא קְדִישָׁא דְּעֵתִיק יוֹמִין, עֵתִיקָא דְּעֵתִיקִין, וְזַעִיר אֲפִין. דְּהָאִי הוּא שְׁלִימוֹתָא דְּשְׁמָא קְדִישָׁא. דְּכְתִיב, (דְּבָרִים כח) וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם יִי נִקְרָא עֲלֵיד וְרָאוּ מִמֶּנּוּ. שָׁם יִי מִמֶּשׁ, דְּאִינוּן אַרְבַּע רְהִיטִי בְּתִי דְּתַפִּילִין.

וּבְגִין כֹּד, חֲכָמוֹת בְּחוּץ תִּרְנָה. דְּהָא מִשְׁתַּכְּחוּ. דְּהָא עֵתִיקָא דְּעֵתִיקִין, סְתִימָא דְּסְתִימִין, לֹא אֲשַׁתְּכַח, וְלֹא זְמִין חֲכָמָתָא דִּילָיָה, מְשׁוּם דְּאִית חֲכָמָתָא סְתִימָא דְּכֻלָּא וְלֹא אֲתַפְּרֵשׁ. וּבְגִין דְּאַתְחַבְּרוּ אַרְבַּעָה מוֹחִין בְּהָאִי זַעִיר אֲפִין. אֲתַמַּשְׁכֹּן אַרְבַּע מְבוּעִין מְנִיָּה לְאַרְבַּע עֵיבָר, וּמִתְפָּרֶשֶׁן מִחַד מְבוּעָא, דְּנִפְיִק מְכַלְהוּ. וּבְגִין כֹּד אִינוּן אַרְבַּע.

וְתֵאנָא, הָאִי חֲכָמָתָא דְּאַתְכִּלִּיל בְּאַרְבַּע, אֲתַמַּשְׁכָּא בְּהָנִי שְׁעָרֵי, דְּאִינוּן תַּלְיִין תַּלְיִין עַל תַּלְיִין. (נ"א הוּא) וְכֻלְהוּ קְשִׁיִין וְתַקִּיפִין, וְאַתְמַשְׁכֹּן וְנִגִּידוּ כָּל חַד לְסֻטְרוֹי. וְאַלְף אֱלִפִין וְרַבּוּא רַבְבִין תַּלְיִין, מְנִיָּהוּ דְּלִיתְהוּן בְּחוּשְׁבָּנָא. הָדָא הוּא דְּכְתִיב, (שִׁיר הַשִּׁירִים ה) קוֹוֹצוּתִי תַלְתִּילִים. תַּלִּי תַלִּים. וְכֻלְהוּ קְשִׁיִין וְתַקִּיפִין לְאַתְחַבְּרָא, בְּהָאִי חֲלָמִישׁ תַּקִּיף. וְכֵהָאִי טַגְרָא דְּאִיָּהִי תַקִּיפָא. עַד דְּעַבְדִין נוֹקְבִין וּמְבוּעִין מִתְחַת שְׁעָרָא, וְנִגִּידוּ מְבוּעִין תַּקִּיפִין לְכָל עֵיבָר וְעֵיבָר לְכָל סֻטְר וְסֻטְר. וּבְגִין דְּהָנִי שְׁעָרֵי אוֹכְמִי וְחִשׁוֹךְ, כְּתִיב (אִיּוֹב יב) מְגַלָּה עֲמוּקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ וַיּוֹצֵא לְאוֹר צִלְמוֹת.

וְתֵאנָא, הָנִי שְׁעָרֵי דְּדִיקָנָא תַקִּיפִין (בְּלַחוּדוֹי) מְשַׁאֵר שְׁעָרֵי דְּרִישָׁא, מְשׁוּם דְּהָנִי בְּלַחוּדִיָּהוּ מִתְפָּרֶשֶׁן וּמִשְׁתַּכְּחוּ, וְאִינוּן תַּקִּיפִין בְּאוֹרְחִיָּהוּ. אֲמָאִי תַקִּיפִין. אִי תִימָא, מְשׁוּם דְּכֻלְהוּ דִּינָא, לֹא חֲכִי, דְּהָא בְּתַקּוּנִין אֱלִין אֲשַׁתְּכַחוּ רַחֲמִי (וְדִינָא). וּבְשַׁעְתָּא דְּנַחֲתִין תַּלְסִיר מְבוּעִי נְהִיר דְּמִשְׁחָא, אֱלִין כֻּלְהוּ רַחֲמִי.

אֵלָּא תֵּאנָא, כָּל הָנִי שְׁעָרֵי דְּדִיקָנָא, כֻּלְהוּ תַקִּיפִין. מָאִי טַעֲמָא. כָּל אִינוּן דְּרַחֲמִי, בְּעִין לְמַהוּ תַקִּיפִין. לְאַכְפִּיָּא לְדִינָא. וְכָל אִינוּן דְּאִינְהוּ דִּינָא, הָא תַקִּיפִין אִינוּן. וּבִין כֹּד וּבִין כֹּד בְּעִין לְמַהוּ תַקִּיפִין, מִתְרִין סֻטְרִין. כֹּד בְּעִי עֲלָמָא רַחֲמִין, רַחֲמִי תַקִּיפִין וְנִצְחִין עַל דִּינָא. וְכֹד בְּעִי דִינָא, דִּינָא תַקִּיפִין, וְנִצְחִי עַל רַחֲמִי. וּבְגִין כֹּד בְּעִין לְמַהוּ תַקִּיפִין מִתְרִין סֻטְרִין, דְּכֹד בְּעוּ רַחֲמִי, שְׁעָרֵי דְּאִינוּן בְּרַחֲמִי, קִיָּמִין וּמִתְחַזְּיָא (ס"א מִתְאַחַדָּא) דִּיקָנָא בְּאִינוּן שְׁעָרֵי, וְכֻלָּא הוּא רַחֲמִי. וְכֹד בְּעִיָּא דִינָא, אֲתַחֲזִיָּא דִיקָנָא בְּאִינוּן שְׁעָרֵי, וְכֻלָּא אֲתַקִּיִּים בְּדִיקָנָא.

וְכֹד אֲתַגְלִיָּא דִיקָנָא קְדִישָׁא חוּרָא, כָּל הָנִי וְכָל הָנִי מִתְנַהֲרִין וּמִסְתַּחֲרִין, כְּמָאן דְּאַסְתַּחֲי בְּנִהָרָא עֲמִיקָא מְמַה דְּהִנָּה בִּיָּה. וְאַתְקִיָּמוּ כֻלְהוּ בְּרַחֲמִי, וְלִית דִּינָא אֲשַׁתְּכַח, וְכָל הָנִי תַשְׁעָה כֹד נִהָרִין כְּחֻדָּא, כֻּלְהוּ אֲסַתְּחִין בְּרַחֲמִי.

וּבְגִין כֹּד אָמַר מֹשֶׁה זְמַנָּא אַחֲרָא, (בְּמַדְבָּר יד) יִי אֶרֶץ אֲפִים וְרַב חֶסֶד. וְאַלּוּ אָמַת לֹא קָאֻמֵּר. מְשׁוּם דְּרָזָא דְּמַלְחָה, אִינוּן תַשְׁעָה מְכִילִין דְּנִהָרִין מַעֲתִיק יוֹמִין לְזַעִיר אֲפִין. וְכֹד אָמַר מֹשֶׁה זְמַנָּא תַנְיִנָּא, תַשְׁעָה תַקּוּנִין אָמַר. וְאִינְהוּ תַקּוּנֵי דִיקָנָא דְּמִשְׁתַּכְּחִי בְּזַעִיר אֲפִין, וְנַחֲתִין מַעֲתִיק יוֹמִין וְנִהָרִין (דף ק"מ ע"ב) בִּיָּה. וּבְגִין כֹּד אָמַת תַּלְיָא בְּעֵתִיקָא, וְהִשְׁתָּא לֹא אָמַר מֹשֶׁה וְאַמַּת.

תֵּאנָא, שְׁעָרֵי דְּרִישָׁא דְּזַעִיר אֲפִין, כֻּלְהוּ קְשִׁישִׁי, תַּלְיִין עַל תַּלְיִין. וְלֹא שְׁעִיעִין. דְּהָא חֲמִינָא דְּתִלְת מוֹחִי בְּתִלְת חֲלָלִי מִשְׁתַּכְּחוּ בִּיָּה, וְנִהָרִין מִמּוֹחָא סְתִימָאָה. וּמְשׁוּם דְּמוֹחָא דְּעֵתִיק יוֹמִין, שְׁקִיט וְשְׁכִיף כְּחִמְר טַב עַל דוֹרְדִיָּה, שְׁעָרוֹי כֻּלְהוּ שְׁעִיעִין, וּמִשְׁיַחֲנִין בְּמִשְׁחָא טַב. וּבְגִין כֹּד כְּתִיב, (דְּנִיָּאל ז) רֹאשָׁה כְּעִמֵּר נָקָא.

וְהָאִי דְּזַעִיר אֲפִין, קְשִׁישִׁין וְלֹא קְשִׁישִׁין. דְּהָא כֻּלְהוּ תַּלְיִין וְלֹא מִתְקַמְטִי, וּבְגִין כֹּד חֲכָמָתָא נִגִּיד וְנִפְיִק. אֲבָל לֹא חֲכָמָתָא דְּחֲכָמָתָא, דְּאִיָּהִי שְׁכִיכָא וְשְׁקִיטָא. דְּהָא תַנְיִנָּא דְּלִית דִּינָא מוֹחִיָּה דְּעֵתִיק יוֹמִין, בְּרִי אִיָּהוּ. וְהָאִי דְּכְתִיב, (אִיּוֹב כח) אֱלֹהִים הֵבִין דְּרָפָה וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ, בְּזַעִיר אֲפִין אֲתַמֵּר. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּרִיף בְּרִי לְקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא, בְּעֲלָמָא דִין וּבְעֲלָמָא דְאַתִּי.

תַּקּוּנָא תַנְיִנָּא. נִפְיִק שְׁעָרָא, וְסֻלִּיק מִרִישָׁא דְּפּוֹמָא, עַד רִישָׁא אַחֲרָא דְּפִתְחָא דְּפּוֹמָא, וְנַחֲתִי מִתְחַת פּוֹמָא, עַד רִישָׁא אַחֲרָא, נִימִין עַל נִימִין, בְּתַקּוּנָא שְׁפִיר.

קוּם רַבִּי אַבָּא. קָם רַבִּי אַבָּא, פִּתַּח וְאָמַר, כֹּד תַּקּוּנָא דְּדִיקָנָא דָּא מִתְתַּקֵּן בְּתַקּוּנָא דְּמַלְכָּא, (ס"א בְּתַקּוּנֵי מַלְכִין) (ס"א כֹּד תַּקּוּנָא דָּא מִתְתַּקֵּן בְּדִיקָנָא דְּמַלְכָּא אֲתַחֲזִי) כְּגַבְרָא תַקִּיף שְׁפִיר לְמַחֲזִי, רַב

ושליט, הָדָא הוּא דְכְתִיב, (תהלים קמו) גְדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב כֹּחַ. וְכֵן אֶתְבָּסֵּם בְּתַקוּנָא דִיקְנָא וְקִירָא קְדִישָׁא, וְיִשְׁנַח בֵּיהּ, אֶקְרִי בְּנֵהִירוּ דִּילֵיהּ, אֶל רַחוּם וְגו'. וְהָי תַקוּנָא תְנִינָא אֲתֵתְשֵׁן, כִּד נִהִיר בְּנֵהִירוּ דְעֵתִיק יוֹמִין, אֶקְרִי רַב חֶסֶד. וְכֵן מִסְתַּכְלִי דָא בְדָא, אֲתֵקְרִי בְּתַקוּנָא אַחְרָא וְאַמֶּת. דְּהָא נִהִירוּ אֲנִפִּיהּ. (ס"א דָא נִהִירוּ דְאַנְפִּין).

וְתַנְנָא, נוֹשָׂא עוֹן אֲתֵקְרִי דָא תַקוּנָא תְנִינָא, כְּגוּנָא דְעֵתִיקָא קְדִישָׁא. אֲבָל מִשּׁוּם הֵהוּא אוֹרְחָא דְנִפְיָה, בְּתַקוּנָא תְלִיתָא תַחֲוֹת תְּרִין נוֹקְבִין דְּחוּטְמָא, וְשַׁעֲרִין תַּקִּיפִין זַעֲרִין מְלִין לְהֵהוּא אוֹרְחָא, לָא אֲתֵקְרוּן הָכָא נוֹשָׂא עוֹן וְעוֹבֵר עַל פִּשְׁעֵהּ, וְאֲתֵקִימוּ בְּאַתֵּר אַחְרָא.

וְתַנְנָא, תַּלְת מָאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמֵשׁ חֲסָדִים, כְּלִילָן בְּחֶסֶד דְעֵתִיק יוֹמִין, וְכִלְהוּ אֶקְרוּן חֲסָדִי קְדִמָּאִי, דְכְתִיב, (תהלים פט) אִיֵּה חֲסָדֶיךָ הָרָאשׁוֹנִים, וְכִלְהוּ כְלִילָן בְּחֶסֶד דְעֵתִיקָא קְדִישָׁא, סְתִימָא דְכִלְא, וְחֶסֶד דְזַעֲרִי אֲפִין אֶקְרִי חֶסֶד עוֹלָם.

וּבִסְפָּרָא דְצִנְיָעוּתָא, קְרִי בֵּיה לְחֶסֶד קְדִמָּאָה דְעֵתִיק יוֹמִין רַב חֶסֶד. וּבְזַעֲרִי אֲפִין, חֶסֶד סְתֵם. וּבְגִין כִּד כְּתִיב הָכָא, (שמות לד) וְרַב חֶסֶד. וְכְתִיב, (שמות לד) נוֹצֵר חֶסֶד לְאַלְפִים סְתֵם. וְאוֹקִימָנָא, הָאִי רַב חֶסֶד, מִטָּה כְּלָפִי חֶסֶד, לְנִהָרָא לֵיהּ, וּלְאַדְלָקָא בּוֹצִינִי.

דְּתַנָּא הָאִי אוֹרְחָא דְנִחִית תַּחֲוֹת תְּרִין נוֹקְבִין דְּחוּטְמָא, וְשַׁעֲרִין זַעֲרִין מְלִין לְהֵהוּא אַרְחָא, לָא אֶקְרִי הֵהוּא אַרְחָא עוֹבֵר עַל פִּשְׁעֵהּ, דְלִית אֲתֵר לְאַעְבָּרָא לֵיהּ בְּתַרִי גּוֹנִי. חֲד מִשּׁוּם שַׁעֲרֵי דְאַשְׁתַּכַּח בְּהֵהוּא אַרְחָא, הוּא אֲתֵר קְשִׁיָּא לְאַעְבָּרָא. וְחֲד, מִשּׁוּם דְנִחִית אַעְבָּרָא דְהֵהוּא אוֹרְחָא עַד רִישָׁא דְפּוֹמָא, וְלָא יִתִּיר.

וְעַל דָּא כְתִיב, (שיר השירים ה) שְׁפֹתֶיךָ שׁוֹשָׁנִים, סוּמְקִין כְּוָרְדָּא, נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר, סוּמְקָא תַקִּיף, וְהָאִי אוֹרְחָא דְהָכָא, בְּתַרִי גּוֹנִי לָא (ס"א בְּתַרִי גּוֹנִי אֲגִזִּים וְלָא) אֶתְבָּסֵּם. מִכָּאן מָאן דְבָעִי לְאַגְזָמָא, תְּרִי זִמְנִי בְטֶשׁ בִּידֵיהּ בְּהָאִי אוֹרְחָא.

תַקוּנָא רַבִּיעָאָה נְפִיק שַׁעֲרָא, וְאֲתֵתְשֵׁן, וְסִלִּיק וְחִפִּי בְעֵלְעוֹי, בְּתַקְרוּבָתָא דְבוֹסְמָא. הָאִי תַקוּנָא יָאָה וְשַׁפִּירָא, לְאַתְחִזֵּי הוּד וְהָדָר הוּא (ס"א הוּד עֲלָאָה). וְתַנְנָא, הוּד עֲלָאָה, נְפִיק וְאַתְעֵטֵר וְנִגִּיד לְאַתְאֲחִדָּא (ס"א לֵיָאָה דְעֵלְעִין) בְּעֵלְעוֹי, וְאֲתֵקְרִי הוּד זָקֵן. וּמֵהָאִי הוּד וְהָדָר, תַּלְלִין אֵלִין לְבוּשִׁי, דְאַתְלַבֵּשׁ בְּהוּ, וְאִינוּן פּוֹרְפִירָא וְקִירָא דְמִלְכָּא. דְכְתִיב, (תהלים קד) הוּד וְהָדָר לְבִשְׁתִּי, תַקוּנִין דְאַתְלַבֵּשׁ בְּהוּ, וְאֲתֵתְשֵׁן בְּהָאִי דִיוִקְנָא דְאַדָּם, נִתִּיר מִכָּל דִּיוִקְנִין.

וְתַנְנָא (דף קמ"א ע"א) הָאִי הוּד, כִּד אֲתַנְהֵר בְּנֵהִירוּ דְדִיקְנָא עֲלָאָה, (נ"א דָא) וְאַתְפִּשְׁט בְּשַׁעֲרֵי תַקוּנִין נִהִירִין. הָאִי הוּא נוֹשָׂא עוֹן מֵהָאִי גִיסָא, וְעוֹבֵר עַל פִּשְׁעֵהּ מֵהָאִי גִיסָא. וּבְגִין כִּד, (שיר השירים ה) לְחִזִּיו כְּתִיב. וּבְצִנְיָעוּתָא דְסִפְרָא אֶקְרִי, הוּד וְהָדָר וְתַפְאֶרֶת. דְּהָא תַפְאֶרֶת הוּא עוֹבֵר עַל פִּשְׁעֵהּ, שְׁנַאֲמֵר (מִשְׁלִי יט) וְתַפְאֶרֶת עוֹבֵר עַל פִּשְׁעֵהּ. אֲבָל הָאִי תַפְאֶרֶת לָא אוֹקִימָנָא, אֲלָא בְּתַקוּנָא תְשִׁיעָאָה, כְּמָה דְאַתְּ אָמֵר וְתַפְאֶרֶת בַּחוּרִים כְּחֵם. וְתַמֵּן אֶקְרִי תַפְאֶרֶת. וְכֵן אֲתֵתְקֵל (ס"א אֲסִתְפֵּל), בְּמִתְקֵלָא חֲד סִלְקִין. אָמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן, יָאוּת אֲנִת רַבִּי אֲבָא, לְאַתְבָּרְכָא מַעֲתִיקָא קְדִישָׁא, דְכָל בְּרַכָּאן נְפִקִין מִנֵּיהּ.

תַקוּנָא חֲמִישָׁאָה. פְּסִיק שַׁעֲרָא, וְאַתְחִזֵּן תְּרִין תַּפּוּחִין מִכָּאן וּמִכָּאן, סוּמְקוֹן כְּהָאִי וְרָדָא סוּמְקָא. וּמִתְלַהֲטוֹן בְּמֵאֲתוֹ וְשִׁבְעִין עֲלָמִין, הִנֵּי תְרֵי תַפּוּחִין, כִּד נִהִירִין (מִתְרִין סִטְרִין) מִנֵּהִירוּ דְתְרִין תַּפּוּחִין קְדִישִׁין עֲלָאִין דְעֵתִיקָא, אֲתֵמְשֵׁף סוּמְקָא, וְאַתִּי חִיוָּרָא. בְּהָאִי כְתִיב, (במדבר ו) יָאֵר יִי פְנֵיו אֵלֶיךָ וּיְחַנֵּד. דְכִד נִהִירִין מִתְבָּרֵךְ עֲלָמָא. וּבְשַׁעֲתָא דְאַתְעֵבְדוּ סוּמְקָא, כְּתִיב יִשָּׂא יִי פְנֵיו אֵלֶיךָ, כְּלוֹמֵר יִסְתַּלַּק. וְלָא יִשְׁתַּכַּח רּוֹגְזָא בְעֵלְמָא. תַנְנָא, כְּלָהוֹן נִהִירִין דְאַתְנַהֲרוּ מַעֲתִיקָא קְדִישָׁא, אֲתֵקְרוּן חֲסָדִי קְדִמָּאִי. וּבְגִין אִינוּן, נִהִירִין כָּל אִינוּן חֲסָדִי עוֹלָם.

תַקוּנָא שְׁתִּיתָאָה. נְפִיק שַׁעֲרָא, כְּחֵד חוּטָא דְשַׁעֲרֵי בְסַחְרָנִיָּה דְדִיקְנָא. (ס"א וְתַלְלִין עַד רִישָׁא דְמַעוֹי וְלָא נִחִית עַד טְבוּרָא, תַנָּא תַקוּנָא דָא הוּא דְאַקְרִי) פֶּאֶת הַזָּקֵן וְאִיהוּ חֲד מִחֲמֵשׁ פְּאִין, דְתַלְלִין בְּחֶסֶד (וּבְרַחֲמִי), וְלָא אֲבַעִי לְחַבְלָא הָאִי חֶסֶד, כְּמָה דְאַתְמֵר. וּבְגִין כִּד, (ויקרא יט) לָא תִשְׁחִית אֶת פֶּאֶת זָקֵנְךָ כְּתִיב.

תַקוּנָא שְׁבִיעָאָה. דְלָא תַלְלִין שַׁעֲרָא עַל פּוֹמָא, וּפּוֹמָא אֲתַפְּנִי מִכָּל סִטְרוֹי, וְיִתְבִּין שַׁעֲרִין בְּתַקוּנָא סְחוּר סְחוּר לֵיהּ. קוּם רַבִּי יְהוּדָה. קָם רַבִּי יְהוּדָה, פְּתַח וְאָמֵר, (דניאל ד) בְּגִזִּירַת עִירִין פְּתַגְמָא. כְּמָה אֲלָף רַבְּבִין מִתְנַשֵּׁן (ס"א מִתְנַשֵּׁבִין) וּמִתְקִימֵן בְּהָאִי פּוֹמָא, וְתַלְלִין מִנֵּיהּ, וְכִלְהוֹן אֶקְרוּן פֶּה. הָדָא הוּא דְכְתִיב, (תהלים לג) וּבְרוּחַ פִּי כָל צָבָאָם. וּמֵהֵהוּא רוּחָא דְנִפְיָה מִפּוֹמָא, מִתְלַבֵּשׁוֹן.

כָּל אִינוּן דְלָבֵר, תַלְלִין מֵהָאִי פּוֹמָא. וּמֵהָאִי פּוֹמָא (ס"א רוּחָא) כִּד אֲתַפְּשֵׁט הָאִי רוּחָא, מִתְלַבֵּשׁוֹן בֵּיהּ כְּמָה נְבִיאִי מִהִמְנָא, וְכִלְהוּ פֶּה יִי אֲתֵקְרוּן. וּבְאַתֵּר דְרוּחָא נְפִיק, לָא אֲתַעְרָבָא מֵלָה אַחְרָא וְכִלְהוּ (פִּיּוֹת) מִחֲכָאן לְאַתְלַבֵּשׁא בְּהֵהוּא רוּחָא דְנִפְיָה. וְהָאִי תַקוּנָא שְׁלִיטָא עַל כְּלָהוּ שִׁיתָא. מִשּׁוּם דְהָכָא מִתְקִימֵן כְּלָהוּ וּמִתְאַחֲדוֹן. וּבְגִינִי כִד שַׁעֲרוּהִי שְׁקִילִין סוֹחְרָנִיָּה דְפּוֹמָא. וְאַתְפְּנִי מִכָּל סִטְרוֹי, וְהָאִי תַקוּנָא שְׁלִיטָא עַל כְּלָהוּ מִשּׁוּם דְהָכָא מִתְקִימֵן כְּלָהוּ וּמִתְאַחֲדוֹן. אָמֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּרִידָא אֲנִת לְעֵתִיקָא קְדִישָׁא.

תקונא תמינא דנחתין שְׁעָרֵי בְּתוּחוֹת דִּיקְנָא, מְחַפְּזִין קִדְלָא דְלֵא אֶתְחִיזִי. דְּתִנְיָא, אֵין לְמַעְלָה לֹא עֵרֶף וְלֹא עָפוֹי, וּבְזִמְנָא דְאַנְחָא (ס"א דְנֶצַח) קִרְבֵּי אֶתְחִיזִי. מְשׁוּם לֹא־חֲזָאָה גְבוּרְתָּא. דְּהָא תִּנְיָנוּ, אֶלְף עֲלָמִין אֶתְאַחֲדוֹן מְנִיָּה, הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (שִׁיר הַשִּׁירִים ד) אֶלְף הַמֶּגֶן תִּלְוִי עָלָיו כָּל שְׁלֹטֵי הַגְּבוּרִים. וְאֶלְף הַמֶּגֶן רָזָא הוּא. בְּצִנְיָוִיתָא דְסַפְרָא, כָּל שְׁלֹטֵי הַגְּבוּרִים דְּאִתּוּ מְסִטֵּר גְבוּרָה חַד, מְאַיְנוּ גְבוּרָאן.

תקונא תְּשִׁיעָאָה. דְּאֶתְמַשְׁכֵּן (ס"א דְּמִתְחַבְּרָן) שְׁעָרֵי בְּשָׁקוּלָא מְלֵא, עִם אֵינוּן שְׁעָרֵי דְתִלְיִין, כְּלָהוּ בְּשָׁקוּלָא שְׁפִיר, כְּחַד גִּיבְר תְּקִיף, מְאַרִי נֶצַחֵן קִרְבֵּיָא. מְשׁוּם דְּכָלְהוּ שְׁעָרֵי אֶתְמַשְׁכֵּן בְּתֵר אֵינוּן דְּתִלְיִין. וּכְלָלָא דְכָלְהוּ בְּאֵינוּן דְּתִלְיִין. וְכָלָא אֶתְמַשְׁדָּ, (חֲסֵר כֹּאן) וְעַל דָּא כְּתִיב, (מְשָׁלִי כ) תִּפְאָרֶת בְּחוּרִים כְּחָם. (וְנִרְאָה עַל הַיָּם כְּבָחוּר טוֹב הָדָא הוּא דְכְּתִיב) כְּתִיב (שִׁיר הַשִּׁירִים ה) בְּחוּר כְּאֶרְזִים, כְּגִיבְר עֲבִיד גְבוּרָאן, וְדָא הוּא תִּפְאָרֶת, חִילָא וּגְבוּרְתָּא וְרַחֲמֵי.

תנא, אִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן כָּל הַגִּי תְּקוּנִין, וְכָל הַגִּי מְלִין, בְּעִינָא לְגַלְגָּלָה לְמֵאֲרִיחֹון דְּאֶתְקִלוּ בְּמִתְקָלָא, וְלֹא לְאֵינוּן דְּלֵא עֲלֹו (נ"א דְּעֲאֹלוּ וְלֹא נִפְקוּ) אֶלָּא לְאֵלִין דְּעֲאֹלוּ וְנִפְקוּ, דְּכָל מֵאָן דְּעִיִּיל וְלֹא נִפְקִי, טַב לִיה דְּלֵא אֲבָרִי.

כְּלָלָא דְכָל מְלִין, עֲתִיקָא דְּעִתִּיקוֹן, וְזַעִיר אֲפִין, כְּלָא חַד. כְּלָא הֵוָּה. כְּלָא הֵוָּה. לֹא יִשְׁתַּנִּי. וְלֹא מְשַׁתַּנִּי. וְלֹא שָׁנָא. אֶתְתַּשְׁקוּן בְּתִקּוּנִין אֵלִין. אֶשְׁתַּלִּים דִּיקְנָא דְּכָלִיל כָּל דִּיקּוּנִין. דִּיקְנָא דְּכָלִיל כָּל שְׁמָהוּ. דִּיקְנָא (דף קמ"א ע"ב) דְּאֶתְחִיזִי בְּגוֹנוֹי כְּהֵא דִּיקְנָא (נ"א בְּגוֹיָה כָּל דִּיקּוּנִין) לֹא הֵא דִּיקְנָא הֵוָּה, אֶלָּא כְּעִין הֵא דִּיקְנָא.

כַּד אֶתְחַבְּרָן עֲטָרִין וְכְתָרִין, כְּדִין הוּא אֶשְׁלֵמוּתָא דְכָלָא. בְּגִין, דְּדִיקְנָא דְּאָדָם, הֵוָּה דִּיקְנָא דְּעֲלָאִין וְתִתַּאִין דְּאֶתְקִלוּ בֵּיה. וּבְגִין דְּהֵא דִּיקְנָא כְּלִיל עֲלָאִין וְתִתַּאִין, אֶתְקִין עֲתִיקָא קְדִישָׁא תְּקוּנוֹי, וְתִתַּאִין דְּזַעִיר אֲפִין, בְּהֵא דִּיקְנָא וְתִתַּאִין.

וְאִי תִּימָא מַה בֵּין הֵא לְהֵא. כְּלָא הוּא בְּמִתְקָלָא חַדָּא, אֲבָל מִכָּאן (נ"א מִנֵּן) אֶתְפָּרֶשׁוּן אֲרַחוּי. (נ"א אֶתְפָּשְׁטוּן רַחֲמֵי) וּמִכָּאן (נ"א וּמִנֵּן) אֶשְׁתַּכַּח דִּיקְנָא. וּמִסְטָרָא דִּילָן הוּוּ שְׁנִיין דָּא מוֹ דָּא. וְרִזִּין אֵלִין לֹא אֶתְמַסְרוּ, בַּר לְמַחְצָדִי חֻקָּלָא קְדִישָׁא. וְכְּתִיב (תְּהִלִּים כה) סוּד יִי לִירְאִיו.

כְּתִיב (בְּרַאשִׁית ב) וַיִּצֶר יְיָ אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם, בְּתֵרִי יוֹדִיין. אֶשְׁלִים תְּקוּנָא גוֹ תְּקוּנָא, טַבְּרָקָא דְּגוּשְׁפִּנְקָא. וְדָא הוּא וַיִּצֶר. תְּרִין יוֹדִין לְמַה. רָזָא דְּעִתִּיקָא קְדִישָׁא, וְרָזָא דְּזַעִיר אֲפִין. וַיִּצֶר, מְאִי צֹר. צֹר צוּרָה בְּגוֹ צוּרָה. (וְדָא הוּא וַיִּצֶר) וּמַהוּ צוּרָה בְּגוֹ צוּרָה. תְּרִין שְׁמָהוּן, דְּאֶתְקִרִי שֵׁם מְלָא, יְיָ אֱלֹהִים. וְדָא הוּא רָזָא דְּתֵרִין יוֹדִיין דְּוַיִּצֶר, דְּצֹר צוּרָה גוֹ צוּרָה. תְּקוּנָא דְּשְׁמָא שְׁלִים, יְיָ אֱלֹהִים.

וּבְמַה אֶתְכָּלִילוּ. בְּדִיקְנָא עֲלָאָה דָּא, דְּאֶקְרִי אָדָם. דְּכָלִיל דְּכֹר וְנוֹקְבָא. וְעַל דָּא כְּתִיב אֶת הָאָדָם דְּכָלִיל דְּכֹר וְנוֹקְבָא. אֶת: לְאַפְקָא וּלְמַסְגִּי זֵינָא דְּנִפְקִי מְנִיָּה. (מְדַכֵּר וְנוֹקְבָא).

עֶפֶר מִן הָאָדָמָה: דִּיקְנָא בְּגוֹ דִּיקְנָא. וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים: טַבְּרָקָא דְּגוּשְׁפִּנְקָא גוֹ בְּגוֹ. וְכָל דָּא לְמַה. בְּגִין לְאַשְׁתַּלְפָּא וּלְעִיִּילָא בֵּיה סְתִים דְּסְתִימָא עֲלָאָה, עַד סוּפָא דְּכָל סְתִימִין. (הָדָא הוּא דְכְּתִיב (בְּרַאשִׁית ב) וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים) נְשָׁמָתָא, דְּכָל חַיִּי דְּעִיִּילָא וְתִתַּא תִּלְיִין מֵהֵיחָא נְשָׁמָתָא, וּמִתְקִימִי כֹה.

וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה, לְאַתְרָקָא, וּלְעִיִּילָא בְּתִקּוּנִין כְּגוּוֹנָא דָּא, וּלְאַשְׁלַפָּא לְהֵיחָא (נ"א מֵהֵיחָא) נְשָׁמָתָא. מִדְּרָגָא לְדְרָגָא עַד סוּפָא דְּכָל דְּרָגִין. בְּגִין דִּיהוּי הֵיחָא נְשָׁמָתָא מְשַׁתְּכָחָא בְּכָלָא, וּמִתְפָּשְׁטָא בְּכָלָא. וּלְמַהוּ כְּלָא בְּחוּדָא חַד. וּמֵאֵן דְּפָסִיק הֵא חוּדָא מוֹ עֲלָמָא, כְּמֵאֵן דְּפָסִיק נְשָׁמָתָא דָּא, וּמִחִזִּי דְּאִית נְשָׁמָתָא אַחֲרָא, בַּר מֵהֵא. וּבְגִין כֹּד, יִשְׁתַּצִּי הוּא וְדוּכְרָנִיָּה מוֹ עֲלָמָא לְדְרִי דְרִין.

בְּהֵא דִּיקְנָא דְּאָדָם, שְׁאֲרִי וְתִקּוּן כְּלָלָא דְּכֹר וְנוֹקְבָא. כַּד אֶתְתַּשְׁקוּן הֵא דִּיקְנָא בְּתִקּוּנוֹי, שְׁאֲרִי מִחִזִּי, מִבִּין תְּרִין דְּרֹעִין. בְּאַתֵּר דְּתִלְיִין שְׁעָרֵי דִּיקְנָא, דְּאֶתְקִרוּן (נ"א דְּאֶתְקִרִי) תִּפְאָרֶת. וְאַתְפָּשְׁט הֵא תִּפְאָרֶת, וְתִקּוּן תְּרִין חֲדִין, וְאַשְׁתַּלְף לְאַחֲרוּי, וְעַבְד גּוֹלְגֻלְתָּא דְּנוֹקְבָא. כְּלָא סְתִימָא מְכָל סְטֹרוֹי. בְּשַׁעְרָא בְּפָרְצוּפָא דְּרִישָׁא. וּבְכָלָא חַדָּא אֶתְעִבִּידוּ בְּהֵא תִּפְאָרֶת, וְאַקְרִי אָדָם דְּכֹר וְנוֹקְבָא. הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (יִשְׁעִיָּה מֵד) כְּתִפְאָרֶת אָדָם לְשִׁבְתָּ בֵּית.

כַּד אֶתְבָּרִי פְּרָצוּפָא דְּרִישָׁא דְּנוֹקְבָא, תִּלְיָא חַד קוּצָא דְּשַׁעְרֵי מְאַחֲרוּי דְּזַעִיר אֲפִין, וְתִלְי עַד רִישָׁא דְּנוֹקְבָא. וְאַתְעָרוּ שְׁעָרֵי בְּרִישָׁהָא, כְּלָהוּ סוּמְקִי דְּכָלְלוּ בְּגוֹ גּוֹיָי, הָדָא הוּא דְכְּתִיב, (שִׁיר הַשִּׁירִים ז) וְדָלַת רֹאשׁוֹ בְּאַרְגָּמָן. מַהוּ אֲרָגְמָן. גּוֹיָי דְּכָלִילָן בְּגוֹ גּוֹיָי.

תַּנְאָא, אֶתְפָּשְׁט הֵא תִּפְאָרֶת מְטַבּוּרָא דְּלָבָא, וְנִקְיָב וְאַתְעָבֵר בְּגִיסָא אַחֲרָא, וְתִקּוּן פְּרָצוּפָא דְּנוֹקְבָא עַד טַבּוּרָא. וּמְטַבּוּרָא שְׁאֲרִי, וּבְטַבּוּרָא שְׁלִים.

תו אֶתְפָּשְׁט הֵא תִּפְאָרֶת, וְאַתְקוּן מְעוֹי דְּכּוּרָא, וְעִיִּיל (וְאַתְתַּשְׁקוּן) בְּהֵא אֶתֵּר כָּל רַחֲמִין, וְכָל סְטָרָא דְּרַחֲמִי. וְתַנְאָא, בְּהֵי מִיעִיין אֶתְאַחֲדוֹן, שִׁית מְאָה אֶלְף רַבּוּא מְאַרִי דְּרַחֲמִי. וְאַתְקִרוּן בְּעִלִּי מִיעִיין. דְּכְּתִיב, (יִרְמִיָּה לֹא) עַל כֵּן הָמוּ מְעִי לֹא רַחֵם אֶרְחָמֵנוּ נְאֻם יְיָ.

תאנא, האי תפארת, כליל ברחמי, וכליל בדינא, ואתפשט רחמי בדכורא, ואתעבר ונקיב (ס"א ונהיר) לסטר אחרא, ותקין מיעוי דנוקבא, ואתתקנו מעהא בסטרא דדינא.

תאנא, אתתקן דכורא בסטריה, במאתו ותמניא וארבעין תקונין דכלילן ביה, ומנהון לגו, ומנהון לבר. מנהון רחמי. ומנהון דינא. כללו (דף קמ"ב ע"א) דדינא, אתאחדו בדינא דאחורוי, דנוקבא אתפשטת תמן. ואתאחדו ואתפשטו בסטרהא.

ותאנא, חמשה ערייתא (נ"א תקונין) אתגליון בה, בסטרא דדינין חמשה. ודינין חמשה (נ"א בסטרא דדינא ודינהא) אתפשטו, במאתו וארבעין ותמניא ארחין. והכי תאנא, קול באשה ערוה. שער באשה ערוה. שוק באשה ערוה. זד באשה ערוה. רגל באשה ערוה. דאף על גב דתרין אליו לא שנייה חברנא, ותרין אליו ויתיר מערוה אינון.

ותאנא בצניעותא דספרא, אתפשט דכורא ואתתקן בתקוניו. אתתקן תקונא דכסותא דכנא. והאי הוהא אמה דכנא. ארכיה דההוא אמה, מאתו וארבעין ותמניא עלמין. וכללו תליון בפומא דאמה, דאתקרי יו"ד. וכיון דאתגליא יו"ד פומיה דאמה, אתגלי חסד עלאה. והאי אמה חסד הוא דאתקרי, ותלי (נ"א והאי חסד הוא תלי) בהאי פום אמה. ולא אקרי חסד, עד דאתגליא יו"ד דפום אמה.

ותא חזי, דלא אתקרי אברהם שלים בהאי חסד, עד דאתגליא יו"ד דאמה. וכיון דאתגלי אקרי שלים, הדא הוא דכתיב, (בראשית יז) היתה לי לפני והיה תמים, תמים ממש. וכתיב (שמואל ב כב) ואהיה תמים לו ואשתמרה מעוני. מאי קא מיירי, רישא וסיפא. אלא כל דגלי האי יו"ד, ואשתמר דלא עיליה ליו"ד ברשותא אחרא. ליהוי שלים לעלמא דאתי, ולקו צריר בצרורא דחיי. מאי ברשותא אחרא. דכתיב, (מלאכי ב) ובעל בת אל נכר. ובגין כך כתיב, ואהיה תמים לו, דכיון דהוא תמים בגלויא דיו"ד, ואשתמרה מעוני.

וכיון דאתפשט אמה דא, אתפשט סטר גבורה מאינון גבוראן (בשמאלא) דנוקבא, ואשתקע בנוקבא באתר חד, וארשים בערייתא, כסותה דכל גופא דנוקבא. ובההוא אתר אקרי ערוה דכלא. אתר לאצנעא לההוא אמה, דאקרי חסד. בגין לאתבסמא גבורה דא דכליל חמש גבוראן, בהאי חסד דכליל בחמש חסדין. חסד ימינא, גבורא שמאלא. אתבסם דא בדא, ואקרי אדם, כליל מתרין סטרין. ובגין כך, בכלהו כתרין אית ימינא ושמאלא, דינא ורחמי.

תאנא, עד לא זמין תקוניו דמלכא, עתיקא דעתיקין, בנה עלמין, ואתקין תקונין לאתקיימא. הוהא נוקבא לא אתבסמא, ולא אתקיימו, עד דנחית חסד עלאה ואתקיימו, ואתבסמו תקוני נוקבא, בהאי אמה דאקרי חסד. הדא הוא דכתיב, (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם, אתר דכל דינין משתכחין תמן (ואינון תקוני אתתא, אשר היו לא כתיב אלא אשר מלכו) ולא אתבסמו, עד דאתקו כלא, ונפיק האי חסד, ואתישב בפומא דאמה. הדא הוא דכתיב, וימת וימת, דלא אתקיימו, ולא אתבסמו, דינא בדינא.

ואי תימא אי הכי דדינא כללו, והא כתיב וימלוך תחתיו שאול מרחובות הנער, והא לא אתחזי דינא. דתנינן, רחובות הנער איהו בינה, דמינה מתפתחין חמשין תרעין דנהורין ובוצינין, לשית סטרי עלמא. תאנא, כללו דינא, בר מחד דאתקיים בתראה, והאי שאול מרחובות הנער, דא הוא חד סטרא, דאתפשט ונפיק מרחובות הנער.

וכללו לא אתקיימו, לא תימא דאתבטלו, אלא דלא אתקיימו בההוא מלכו, (ובסטרא נוקבא) עד דאתער ואתפשט האי בתראה מכללו, דכתיב וימלוך תחתיו הדר. מאי הדר. חסד עלאה. ושם עירו פעו, מאי פעו. בהאי פעי בר נש דזכי לרוחא דקודשא ושם אשתו מהיטבאל, בכאן אתבסמו דא בדא, ואתקרי אשתו, מה דלא כתיב בכללו.

מהיטבאל, אתבסמותא דדא בדא. בת מטרד, תקונין דמסטר גבורה. בת מי זהב, אתבסמו ואתפלילו דא בדא, מי זהב: רחמי ודינא. כאן אתדבקו אתתא בדכורא.

בסטרי, אתפרשו בדרועין, בשוקין. דרועין דכורא, חד ימינא, חד שמאלא דרועא קדמא (ס"א קדישא) (דף קמ"ב ע"ב) תלת קשרין אתקשרו ביה, ואתכלילו ב' דרועין. ואתכלילו סלקא דעתך. אלא תלת קשרין בימינא, ותלת קשרין בשמאלא. תלת קשרין דימינא, אתכלילו בתלת קשרין דשמאלא. ובגין כך, דרועא לא כתיב אלא חד. אבל ימינא, לא כתיב ביה זרוע, אלא (שמות טו) מינד יי. (תהלים קיח) יי יי אתקרי, בתלת קשרין דאבהתא דאחסינו לחולקיהון.

ואי תימא הא בתלת חללין מוחא דגולגולתא משתכחין. תאנא, כללו תלת מתפשטין, ומתקשרין בכל גופא, וכל גופא אתקשר בהני תלת, ומתקשרין בדרועא ימינא. ובגין כך תאיב דוד ואמר, (תהלים קי) שב לימיני. משום דהוא אתחבר עמהון דאבהתא, ויתבי תמן לכורסא שלימתא. ובגין כך כתיב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו', משום דיתבי לימינא. היינו דכתיב, (דניאל יב) ותנוח ותעמוד לגרלך לקח הימיו, כלומר, כמאן דזכי לחביבותא דמלכא. וזכאה חולקיה, דמאן דפריש מלכא ימיניה.

וקביל ליה תחות ימיניה. והאי ימינא כד יתיב, קשרין אתפשטא.

וידרועא לא אושית ידיה (ס"א וקשרין לא אתפשטו ודרועא לא אושית יתיב) בתלת קשרין דאמרן. וכד מתערין חייבא, ומתפשטן בעלמא, מתערין תלת אחרנין, דאינון דינא קשנא, ואושיט דרועא וכד אושיט דרועא, יד ימינא הוא, אבל אתקרי (ישעיה נא) זרוע יי, (דברים ט) זרועה הנטויה (נ"א תלת קשרין אתקשרו ביה ואתפלילו תלת קשרין דימינא ותלת קשרין דשמאלא בגי קשרין דאבהתא דאחסינו לחולקיהון. ואי תימא הא בגי חללי מוחא דגולגלתא משתכחין. תאנא כולהו גי מתפשטין ומתקשרין בכל גופא וכל גופא אתקשר בהני תלתא ומתקשרין בדרועא ימינא. והאי ימינא כד יתיב קשרין לא אתפשטו ודרועא לא אושית ויתיב בתלת קשרין דאמרן. וכד חייבא מתערין. מתערין תלת אחרנין דאינון דינא קשנא ואושיט דרועא ואתקרי זרוע יי זרועה הנטויה) בזמנא דתלת אלן אתפלילו בתלת אחרנין, אקרי כלל ימינא, ועביד דינא ברחמי, הדא הוא דכתיב, ימינך יי נאדרי בכח ימינך יי תרעץ אויב, בגין דמתערין רחמי בהו.

ותאנא, בהאי ימינא מתאחדן תלת מאה ושבעין אלף רבוא, דאקרו ימינא. ומאה ותמני וחמשה אלף רבוא, מזרוע דאקרי זרוע יי. מהאי ומהאי תלניא זרועא, והאי והאי אקרי תפארת, דכתיב, (ישעיה סג) מוליד לימין משה, הא ימינא. זרוע, הא שמאלא. דכתיב, (ישעיה סג) זרוע תפארתו, דא בדא.

ותאנא, בינא שמאלא, מתאחדן ארבע מאה וחמשים רבוא מארי תריסין, מתאחדן בכל אצבעא ואצבעא. ובכל אצבעא ואצבעא עשר אלפין מארי תריסין משתכחין. פוק וחשוב, כמה אינון דבינא. והוא ימינא אקרי סיועא קדישא, דאתי מדרועא דימינא, מתלת קשרין. (ואף על גב דאקרי יד הוי סיועא) דכתיב (ובכתיב) (שמואל ב ג) והנה ידי עמד. ומתאחדן מהאי, אלף וארבע רבוא, ותמניא, וחמש מאה אלפין מאריהון דסיועין בכל עלמא. ואקרו יד יי עלאה. יד יי תתאה. ואף על גב דבכל אתר יד יי שמאלא. וכו ימין יי, אתפלל ידא בזרועא, והוי סיועא, ואקרי ימין. ואי לאו, יד יי תתאה. תאנא, כד מתערין דינין קשנין לאחתא בעלמא, הקא כתיב, (תהלים כה) סוד יי ליראיו.

ותאנא בצניעותא דספרא, דכל דינין דמשתכחין מדכורא, תקיפין ברישא, ונייחין בסופא. וכל דינין דמשתכחין מנוקבא, נייחין ברישא, ותקיפין בסופא. ואלמלא דאתעבידו כחדא, לא יכלין עלמא למסבל. עד דעתיק דעתיקי סתימא דכלא, פריש דא מן דא, וחבר לון לאתבסמא כחדא.

וכד פריש לון, אפיל דורמיטא לזעיר אפין, ופריש לנוקבא מאחורוי דסטרוא, ואתקין לה כל תקונהא, ואצנעא ליומא דיליה, למיתהא לדכורא. הדא הוא דכתיב, (בראשית ב) ונפל יי אלהים תרדמה על האדם ונישן. מהו ונישן. האי הוא דכתיב, (תהלים מד) עורה למה תישן יי. וישח אחת מצלעותיו, מאי אחת. דא היא נוקבא. כמה דאתא אמר, (שיר השירים ו) אחת היא יונתי תמתי, וסלקא, ואתתקנא. ובאתרהא שקיע רחמי וחסד, הדא הוא דכתיב, (בראשית ב) ויסגור בשר תחתנה. וכתיב (יחזקאל לו) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר.

ובשעתא דבעא למיעל שבתא הוה ברי רוחין ושדן ועלעולין, ועד לא סיים לון, אתת מטרוניתא בתקונהא, ויתבת קמיה. בשעתא דיתבת קמיה, אנט לון לאינון בריאון, ולא אשתלימו. פיון דמטרוניתא יתבת עם מלכא, (דף קמ"ג ע"א) ואתחברו אפין באפין, מאן ייעול בינייהו, מאן הוא דיקרב בהדיהו. (בגין כך סתימא דמלה עונתן של תלמידי חכמים דידעין רזא דנא משבת לשבת.) וכד אתחברו, אתבסמו דא בדא. יומא דכלא אתבסם ביה. ובגין כך, אתבסמו דינין דא בדא, ואתתקנו עלאין ותתאין.

ותאנא בצניעותא דספרא, בעא עתיקא קדישא למחזי, אי אתבסמו דינין, ואתדבכו תרין אלן דא בדא, ונפק מסטרוא דנוקבא דינא תקיפא, (דלא יכיל עלמא למסבל) דכתיב, (בראשית ד) והאדם ידע את חוה אשתו ותר ותרלד את קין ותאמר קניתי וגו'. ולא הוה יכיל עלמא למסבל, משום דלא אתבסמת, וחויא תקיפא אטיל בה זוהמא דדינא קשנא, ובגין כך לא הוה יכיל לאתבסמא. וכד נפיק דא קין מסטר דנוקבא, נפק תקיף קשנא, תקיף בדינוי, קשנא בדינוי. פיון דנפק אתחלשת ואתבסמת. בתר דא, אפיקת אחרא בסימא נתיר, וסליק קדמא דהוה תקיפא קשנא, וכל דינין לא אתערבו (ס"א אתערעו) קמיה (ס"א וכל דינין (לא) אתערבו) עמיה.

תא חזי, מה כתיב, (בראשית ד) ויהי בהיותם בשדה. בשדה: דאשתמודע לעילא. בשדה דאקרי שדה דתפוחים. ונצח האי דינא לאחיה, משום דהוה קשנא מגיה, ואכפליה ואטמריה תחותיה. עד דאתער בהאי קדשא בריך הוא, ואעבריה מקמיה. ושקעיה בנוקבא דתהומא רבא. וכליל לאחוי בשקועא דינא רבא, דמבסם דמעין עלאין. ומנהון נחתין נשמתין לעלמא, אינש לפום אורחוי.

ואף על גב דטמירין אינון. מתפשטין דא בדא, ואתעבידו גופא חד ומהאי גופא, נחתין נשמתהון דרשיעא חייבא, תקיפי רוחא. מתרוויהון פחדא סלקא דעתך. אלא דא לסטרוי, ודא לסטרוי. וזכאין אינון צדיקיא, דמשלפי נשמתהון מהאי גופא קדישא דאקרי אדם, דכליל כלל, אתר דעטרין וכתרין

קדישין מתחבראן תמו, בצורא דאתקלא (ס"א דאתקלא).

זכאין אינון צדיקיא, (ס"א אתון חבריא) דכל הגי מלין קדישין, דאתמרו ברוח קדישא עלאה, רוח דכל קדישין עלאין אתפללן ביה, אתגליין לכו. מלין דעלאין ותתאין צייתין להו, זכאין אתון מאריהון דמארי, מחצדי חקלא, דמלין אליו תנדעון ותסתכלון בהו, ותנדעון למאריכון אפין באפין, עינא בעינא. ובגני מלין תזכון לעלמא דאתי, הדא הוא דכתיב, (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך וגו'. יי, עתיק יומין הוא האלהים. וכלא הוא חד, בריך שמייה לעלם ולעלמי עלמא.

אמר רבי שמעון, חמינא עלאין לתתא, ותתאין לעילא. עלאין לתתא, דיוקנא דאדם, דהוא תקוני עלאה, כללא דכלהו. (חסר).

תאנא, כתיב (משלי י) וצדיק יסוד עולם, דכליל שית בקרטופא כחדא. והאי הוא דכתיב, (שיר השירים ה) שוקיו צמודי שש.

ותאנא בצניעותא דספרא, באדם אתפללו כתרין עלאין, בכלל ובפרט. ובאדם אתפללו כתרין תתאין, בפרט ובכלל. כתרין עלאין בכלל, כמה דאתמר בדיוקנא דכל הגי תיקונין (ס"א דיוקנין). בפרט: באצבעו דידן, חמש כנגד חמש. כתרין תתאין, באצבעין דרגלין דאינון פרט ובכלל. דהא גופא לא אתחזי בהדייהו. דאינון לבר מגופא. ובגין כך לא הוּו בגופא. דגופא אעדי מנייהו.

אי הכי, מאי (זכריה יד) ועמדו רגלי ביום ההוא. אלא רגלי דגופא, מאריהון דדינין (ס"א דמארי) למעבד נוקמין ואקרון בעלי רגלים. ומנהון תקיפין. ומתאחדן מאריהון דדינין די לתתא, בכתרין תתאין.

תאנא, כל אינון תקוני דלעילא, דגופא קדישא, (בדכר ונוקבא) כללא דאדם, אתמשיך דא מן דא, ומתאחדן דא בדא, ואשקון דא לדא. כמה דאתמשך דמא בקטפין דנרידיו לדא ולדא, להכא ולהכא, מאתר דא לאתר אחרא, ואינון משקין (ס"א קסטיין) דגופא (נ"א לגופא). אשקין דא לדא, מנהרין דא לדא. עד דאנהירו כללהו עלמין, ומתברכאון בגיניהון.

תאנא, כל אינון כתרין (דף קמ"ג ע"ב) דלא אתפללו בגופא, כללהו רחיקין ומסאבין, ומסאבן כל מאן דיקרב לגביהון, למנדע מנהון מלין.

תאנא, מאי תיאובתא דלהון לגבי תלמידי חכמים. אלא משום דחמן בהו גופא קדישא, ולא תפללא בהו בההוא גופא. וכי תימא, אי הכי, הא מלאכין קדישין וליתיהון בכללא דגופא. לא דחס ושלום אי ליהוון לבר מפללא דגופא קדישא, לא הוּו קדישין ולא מתקיימי. וכתיב (דניאל י) וגוייתו כתרשיו. וכתיב (יחזקאל א) וגבותם מלאות עינים. (דניאל ט) והאיש גברא. כללהו בכללא דאדם. בר מהני דליתיהון בכללא דגופא, דאינון מסאבין, ומסאבן כל מאן דיקרב בהדייהו.

ותאנא, כללהו מרוחא דשמאלא, דלא אתבסס באדם משתכחין, ונפקו מפללא דגופא קדישא, ולא אתבדקו ביה. ובגין כך כללהו מסאבין ואזלין וטאסין עלמא, ועיילין בנוקבא דתהומא רבא, לאתבדקא בההוא דינא קדמא דאקרי קין, דנפיק בכלל דגופא דלתתא. ושאטין וטאסין כל עלמא, ופרחו ולא מתבדקאון בכללא דגופא, ובגין כך אינון לבר, מפל משרין דלעילא ותתא. מסאבין אינון. בהו כתיב (ויקרא יג) מחוץ למחנה מושבו.

וברוחא דאקרי הבל, דאתבסס נתיר בכללא דגופא קדישא. נפקין אחרנין דמבססו נתיר, ומתבדקון בגופא, ולא מתבדקון. כללהו תליין באוירא ונפקין מהאי כללא דאלין מסאבין. ושמעין מה דשמעין מעילא, ומנייהו נדעי לתתא דקאמרי להו.

ותאנא בצניעותא דספרא, כיון דאתבססו לעילא כללא דאדם, גופא קדישא, דכר ונוקבא. אתחברו זמנא תליתאה, ונפק אתבסמוותא דכלא. ואתבסמו עלמין עלאין ותתאין. ומפאן אשתכלל עלמא דלעילא ותתא, מסטרא דגופא קדישא. ומתחברן עלמין, ומתאחדן דא בדא, ואתעבדו חד גופא. (ובגין דכללהו חד גופא, שכינתא לעילא, שכינתא לתתא, קדשא בריך הוא לעילא, קדשא בריך הוא לתתא), ומשלפא רוחא, ועיילא בחד גופא. ובכללהו לא אתחזי אלא חד. (ישעיה ו) קדש קדש קדש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו. דכללא הוא חד גופא.

תאנא, כיון דאתבססו דא בדא, (כתיב (שיר השירים א) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הפסוק) אתקשרו דינא ורחמי. (אתבסמא דינא ברחמי) ואתבסמת נוקבא בדכורא. ובגין כך לא סלקא דא בלא דא, כהאי תמר, דלא סלקא דא בלא דא. ועל האי תנינו, מאן דאפיק גרמיה בהאי עלמא מפללא דאדם, לבתר כך נפיק מהאי עלמא, לא עייל בכללא דאדם, דאקרי גופא קדישא. אלא באינון דלא אקרון אדם, ונפיק מפללא דגופא.

תניא, תורי זהב נעשה לך עם נקודות הפסוק, דאתבסמו דינא ברחמי. ולית דינא, דלא הוּו ביה רחמי. ועל האי כתיב, (שיר השירים א) נאוו לחניך בתורים צנאך בחרוזים. בתורים: כמה דכתיב,

תורי זהב נעשה לד' וגו'. בחרוים: כמה דכתיב, עם נקודות הפסוק. צנארה, בכלל דנוקבא, דא מטרוניתא אשתכח בי מקדשא דלעילא, וירושלם דלתתא (ס"א הוא מקדשא דכלא) ומקדשא. וכל דא מדאנתבסמת בדכורא, ואתעביד כלל דאדס, ודא הוא כלל דמהימנותא. מאי מהימנותא. דבגויה אשתכח כל מהימנותא.

ותאנא, מאן דאקרי אדס, ונשמעתא נפקת מניה, ומית, אסיר למיבת ליה בביתא, למעבד ליה לינה על ארעא, משום יקרא דהאי גופא, דלא יתחזי ביה קלנא, דכתיב, (תהלים מט) אדס ביקר כל יליו, אדס דהוא יקר מכל יקרא, כל יליו. מאי טעמא. משום דאי יעבדון הכי, נמשל בבהמות נדמו. מה בעירי לא הוו בכלל דאדס, ולא אתחזי בהו רוחא קדישא, אוף הקא פבעירי, גופא בלא רוחא, והאי גופא, דהוא יקרא דכלא, לא יתחזי ביה קלנא.

ותאנא בצניעותא דספרא, כל מאן דעביד לינה להאי גופא קדישא, בלא רוחא, עביד פגימותא בגופא דעלמין. דהא בגין (דף קמ"ד ע"א) דא, לא עביד לינה בארתא קדישא, בארעא דצדק יליו ביה, (ס"א דכתיב קדישא דמלכא בארעא דכתיב (ישעיה א) צדק יליו ביה) משום דהאי גופא יקרא, אתקרי דייקנא דמלכא. ואי עביד ביה לינה, הוי כחד מן בעירא. (הדא הוא דכתיב, (תהלים מט) נמשל בבהמות (ע"כ) נדמו).

תאנא, (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם. (ס"א בני האלהים) אינון דאטמרו, ונפלו בנוקבא דתהומא רבא. את בנות האדם, (האדם הידוע). וכתיב וילדו להם המה הגבורים אשר מעולם וגו'. מההוא דאקרי עולם. כדתינין ימי עולם. אנשי השם, מנהון נפקו רוחין וישדיו לעלמא, לאתדבקא ברשיעיא.

הנפילים היו בארץ, לאפקא אליו אחריו. דלא הוו בארץ. הנפילים: עז"א ועז"ל הוו בארץ. בני האלהים לא הוו בארץ. ורזא הוא וכלא אתמר.

כתיב (בראשית ו) וינחם יי כי עשה את האדם בארץ, לאפקא אדס דלעילא, דלא הוי בארץ. וינחם יי האי בזעיר אפיו אתמר. ויתעצב אל לבו, ויעצב לא נאמר. אלא ויתעצב, איהו ויתעצב, דביה תלויא מלתא. לאפוקי ממאן דלא אתעצב. אל לבו, בלבו לא כתיב, אלא אל לבו. כמאן דאתעצב (ומקביל) למאריה, דאתחזי האי ללבא דכל לבין.

ויאמר יי אמתה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה וגו'. לאפקא אדס דלעילא. ואי תימא אדס דלתתא בלחודיו. לאו לאפקא כלל, משום דלא קאים דא בלא דא.

ואלמלא חכמה סתימא דכלא, כלא אתתקון כמרישא. הדא הוא דכתיב, (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה. אל תקרי שכנתי, אלא שכנתי (ס"א שיכנתי).

ואלמלא האי תקוונא דאדס, לא קאים עלמא. הדא הוא דכתיב, (משלי ג) יי בחכמה יסד ארץ. וכתיב (בראשית ו) ונח מצא חן בעיני יי.

ותאנא, כלהון מוחין תליון בהאי מוחא. והחכמה הוא כלל דכלא הוא. ודא חכמה סתימא, דבה אתתקוי ואתתקון תקוונא דאדס, לאתנישבא כלל על תקוניה, כל חד באתריה. הדא הוא דכתיב, (קהלת ז) החכמה תעז לחרם מעשרה שליטים, דאינון תקוונא שלימא דאדס. ואדס הוא תקוונא דלגו, מניה קאים רוחא. (הדא הוא דכתיב, (שמואל א טז) כי האדם יראה לעינים ויהוה יראה ללבב, דאיהו בלגו לגו).

ובהאי תקוונא דאדס, אתחזי שלימותא מהימנותא דכלא, דקאים על פורסניא. דכתיב, (יחזקאל א) ודמות כמראה אדם עליו מלמעלה. וכתיב (דניאל ז) וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה הוה ועד עתיק יומיא מטה וקדמויה הקרבויה. עד כאן סתימאן מליו, וברירו טעמין. ופאה חולקיה דמאן דידע וישגח בהון, ולא יטעי בהון, דמליו אליו לא אתהיבו, אלא למארי מדיו (מארי) ומחצדי חקלא, דעאלו ונפקו, דכתיב, (הושע יד) כי ישרים דרכי יי וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם.

תאנא, בכה רבי שמעון, וארים קליה ואמר, אי במליו דילו, דאתגליו הקא, אתגניזו חברייא באדרא דעלמא דאתי, ואסתלקו מהאי עלמא, זאות ושפיר הוה, בגין דלא אתגליו לחד מבני עלמא. הדר ואמר, הדרי בי, דהא גלי קמיה דעתיקא דעתיקין, סתימא דכל סתימין, דהא לא ליקרא דילי עבידנא, ולא ליקרא דבית אבא, ולא ליקרא דחברייא אליו, אלא בגין דלא יטעון באורחוי, ולא יעלון בכסופא לתרעי פלטרוי, ולא ימחון בידיהון. ופאה חולקיה עמהון, לעלמא דאתי.

תנא, עד לא נפקו חברייא מההוא אדרא, מיתו רבי יוסי ברבי יעקב, ורבי חזקיה, ורבי ייסא. וחמו חברייא, דהוו נטליו לון מלאכין קדישין בההוא פרסא. ואמר רבי שמעון מלה, ואשתככו. צווח ואמר, שמה חס ושלום גזרה אתגזר עלנא לאתענשא, דאתגלי על דנא מה דלא אתגלי מיומא דקאים משה על טורא דסיני, דכתיב, (שמות לד) ויהי שם עם יי ארבעים יום וארבעים לילה וגו'. מה אנא הקא. אי בגין



דא אַתענשו.

שמע קלא, זכאָה אַנף רבי שמעון, זכאָה חולקדן וחברייא, אליו דקיימין בהדד, דהא אַתגלי לכוּן מה דלא אַתגלי לְכָל חילא דלעילא, (דף קמ"ד ע"ב) אַבל תא חזי, דהא כתיב, (יהושע ו) בבכורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה. וְכָל שָׁכֵן דְּבָרְעוּ סָגִי וְתַקִּיף, אַתְּדַבְּקוּ נַפְשָׁתְהוֹן בְּשַׁעְתָּא דא דאַתְּנָסִיבוּ. זכאָה חולקיהון, דהא בְּשִׁלְמוּתָא אַסְתַּלְקוּ. (דלא הנה כן לאינון דהוּו קמיייהו, אַמאי מיתו).

תאנא, בעוד דאַתגליין מליו, אַתרגישו עלאין וּתתאין, (דאינון רתיכין) וקלא אַתער במאתון וחמשיין עלמין דהא מליו עתיקין לתתא אַתגליין, ועד (נ"א ועוד) דאליו מתבסמן נשמתיהו באינון מליו, נפקא נשמתיהו בנשיקה, ואַתקשר בההוא פרסא, ונטליו להו מלאכי עלאי, וסלקין לון לעילא. ואַמאי אליו. משום דעאלו וְלא נפקו זמנא אַתרא מן קדמת דנא, וכלהו אַתריני עאלו ונפקו.

אמר רבי שמעון, כמה זכאָה חולקיהון דהני תלתא, וזכאָה חולקנא לעלמא דאיתי בגין דא. נפק קלא תגנינות ואמר, (דברים ד) ואתם הדבקים בַּי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכְס הַיּוֹם. קמו וּאָזְלוּ. בְּכָל אֶתְר דהוּו מסתפלי סליק ריחין. אמר רבי שמעון שמע מינה, דעלמא מתברך בגינו. והוּו נהרין אנפוי דכלהו, וְלא הוּו זכלין בגי עלמא לאסתכלא בהו.

תאנא, עשרה עאלו, וְשבע נפקו, וְהוה חדי רבי שמעון. ורבי אבא עציב. יומא חד הוה יתיב רבי שמעון ורבי אבא עמיה, אמר רבי שמעון מלה, וחמו לאליו תלתא דהוּו מיייתין להו מלאכין עלאין, ומחזין להו גניזין ואדרין דלעילא, בגין יקרא דלהו. והוּו עיילי לון בטורי דאַפרסמונא דכנא. נח דעתיה דרבי אבא.

תאנא, מההוא יומא לא אַעדו חברייא מבי רבי שמעון. וכד הוה רבי שמעון מגלה רזין, לא משתכחין תמן אלא אינון. וְהוה קארי להו רבי שמעון, שבעה אָנן עיני יי. דכתיב, (זכריה ד) שבעה אֵלֶּה עיני יי וְעָלוּ אֶתְמַר. אמר רבי אבא, אָנן שיתא בוציני, דנהראן משביעא. אַנף הוא שביעא דכלא. דהא לית קיומא לשיתא, בר משביעא. דכלא תלי בשביעא. רבי יהודה קארי ליה שבת, דכלהו שיתא מניה מתברכין, דכתיב, (שמות כ) שבת ליי, קדש ליי, מה שבת ליי קדש, אוף רבי שמעון שבת ליי קדש.

אמר רבי שמעון, תוהנא על ההוא חגיר חרצן, מאריה דשערי, אַמאי לא אשתכח בגי אַדרא דילן, בזמנא דאַתגליין מליו אליו קדישין. אַדחכי, אַתא אלהיו, ותלת קטפורי נהירין באַנפוי. אמר ליה רבי שמעון, מאי טעמא לא שכיח מר בקרדוטא (ס"א בקרטמא) גליפא דמאריה, ביומא דהולולא.

אמר ליה, חיד רבי שבע יומין אַתברירו קמיה קדשא ברין הוא, כל אינון דיייתו ויִשְׁתַּכְּחוּ עמיה, עד לא עיילתו בגי אַדרא דלכוּן, ובגינא לאשתכחא, זמין קשיר בכתפוי (ס"א נ"ל שכן צריך לומר, ואנא הוה זמין תמן, ובגינא קמיה לאשתכחא, וכדן קטיר בכתפוי) וְלא זכילנא, דההוא יומא שדרני קדשא ברין הוא, למעבד נסין לרב המנונא סבא וחבריו, דאַתמסרו באַרמונא (ס"א בקרונא) דמלכא, ואַרחישנא להו בנסא, דרמינא להו כותלא דהיכלא דמלכא, ואַתקטרו בקטרוי, דמיתו אַרבעים וחמשה פרדשין. ואַפיקנא לרב המנונא וחבריו ורמינא (נ"א ואוליכנא) לון לבקעת אונן, ואַשתזיבו. וזמנינא קמיייהו נהמא ומינא, דלא אכלו תלתא יומין. וְכָל ההוא יומא לא בדילנא מנייהו.

וכד תבנא, אַשפחנא פרסא דנטלו כל אינון סמכין, ותלת מן חברייא עלה, ושאילנא לון. ואַמרו חולקא דקודשא ברין הוא, מהלולא דרבי שמעון וחבריו. זכאָה אַנף רבי שמעון, וזכאָה חולקדן, וחולקא דאינון חברייא דיתבין קמך. כמה דרגין אַתתקנו לכוּן לעלמא דאיתי. כמה בוצינין דנהורין זמינין לנהרא לכוּן.

ותא חזי, יומא דין בגינא אַתעטרו חמשיין פתרין לרבי פנחס בן יאיר חמוף. ואַנא אַזילנא עמיה בְּכָל אינון נהרי דטורי דאַפרסמונא דכנא, וְהוה בריר דוכתיה, ואַתתקן. (ס"א ואַנא הא חזינא דהא בריר וכו') אמר ליה, קטורין צדיקייא בקרטופא דעטורין, (דף קמ"ה ע"א) בריש ירחי ובזמני וְשַׁבְתִּי, תתיר מפל שאר יומין.

אמר ליה, ואף כל אינון דלבר, דכתיב, (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבָת בְּשַׁבְתּוֹ וגו'. אי אליו אַתגין, כל שָׁכֵן צדיקייא. מדי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ, למה. משום דמתעטרי אַבהתא רתיכא קדישא. ומדי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ, דמתעטרי שביעא דכל אינון שיתא יומין, דכתיב, (בראשית ב) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וגו'.

ואַנף הוא רבי שמעון, שביעא דשיתא, תהא מתעטרי ומתקדש יתיר מכלא. ותלת עדונין דמשתכחין בשביעא, זמינין חברייא אליו צדיקייא לאַתעדנא בגינא לעלמא דאיתי. וכתיב (ישעיה נח) וְקִרְאתָ לְשַׁבָּת עֹנֵג לְקָדוֹשׁ יי מְכֻבָּד. מאן הוא קדוש יי. דא רבי שמעון בן יוחאי, דאַקרי מְכֻבָּד בעלמא דין, ובַּעֲלָמָא דאיתי. עד כאן האדרא קדישא רבא.

\*\*\*\*\*

## פרוש

## האדרא רבא קדישא

למדנו, אמר רבי שמעון לחברים, עד מתי נשב בקיום עמוד אחד? כתוב (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. הימים קטנים, ובעלי החוב דוחק. הפרו קורא כל יום, וקוצרי השדה קטנים הם, והם בשולי הפרס, לא משגיחים ולא יודעים לאיזה מקום הולכים כראוי. התכנסו החברים לבית האדרא, לבושים שריון סיף, ורמחים בידיהם! הודרו בתקוניכם, בעצה, בחכמה, בשכל, בדעת, במראה, בידיים, ברגלים. המליכו עליהם למי שברשותו חיים ומות, לגזר דברי אמת, דברים שקדושים עליונים מקשיבים להם ושמחים לשמעם ולדעת אותם.

ישב רבי שמעון וביכה ואמר, אוי אם אגלה! אוי אם לא אגלה! החברים שהיו שם שתקו. עמד רבי אמר ואמר לו, אם נוח לפני מר לגלות, הרי כתוב (שם כה) סוד ה' ליראי, והרי חברים אלו הם יראי הקדוש ברוך הוא, וכבר נכנסו באדרת בית המשכן, מהם נכנסו, מהם נצאו.

שנינו, נמנו החברים לפני רבי שמעון, ונמצאו רבי אלעזר בנו, ורבי אבא, ורבי יהודה, ורבי יוסי בר יעקב, ורבי יצחק, ורבי חזקיה בר רב, ורבי חייא, ורבי יוסי, ורבי ייסא. ידים נתנו לרבי שמעון, ואצבעות זקפו למעלה, ונכנסו בשדה בין העצים וישבו. קם רבי שמעון והתפלל תפלתו, ישב בתוכם ואמר, כל אחד ישם ידו בחזקו. שמו ידיהם, ולקח אותם. פתח ואמר, (דברים כז) ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה [וגו'] מעשה ידי חרש ושם בסתר וענו כל העם ואמרו אמן.

פתח רבי שמעון ואמר, עת לעשות לה', מדוע עת לעשות לה'? משום הפרו תורתך. מה זה הפרו תורתך? תורה שלמעלה שהיא מתבטלת אם לא נעשה בתקוני זה. ולעתיק הימים נאמר. כתוב (דברים לג) אשריד וישראל מי כמוך, וכתוב (שמות טו) מי כמוך באלים ה'.

קרא לרבי אלעזר בנו, הושיבו לפניו, ולרבי אבא מצד אחר, ואמר, אנו כלל הכל. עד עכשו התתקנו העומדים. שתקו. שמעו קול, וארפבותיהם נקשו זה לזה. איזה קול? קול של כנפיה העליונה שמתכנסים.

שמח רבי שמעון ואמר, (חבקוק ג) ה' שמעתי שמעך גראתי. שם ראוי להיות גרא. אנו בחביבות תלוי הדבר, שכתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך, וכתוב (שם ז) מאהבת ה' אתכם, וכתוב (מלאכי א) אהבתי אתכם וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יא) הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר. הולך רכיל, פסוק זה קשה, איש רכיל היה לו לומר, מה זה הולך? אלא מי שלא התישב ברוחו ואינו נאמן, אותו דבר ששמע הולך בתוכו כקנה במים עד שמוציאו החוצה. מה הטעם? משום שאין רוחו של עמידה. אבל מי שרוחו רוח עמידה, כתוב בו ונאמן רוח מכסה דבר. ונאמן רוח, קיום הרוח. (כמו ויתקעתי יתד במקום נאמן) ברוח (בסוד) הדבר תלוי. וכתוב (קהלת ה) אל תתן את פיד לחטיא את בשרך.

ואין העולם מתקיים אלא בסוד. וכי אם בדברי העולם צריך סוד - בדברים סודיים של סודות עתיק הימים שלא נמסרו אפלו למלאכים עליונים על אחת כמה וכמה. אמר רבי שמעון, לשמים לא אמר שיקשיבו, לארץ לא אמר שתשמע, שהרי אנו קיומי העולמות. למדנו סודי הסודות. כשפתח רבי שמעון בסודי הסודות, הודעו המקום, והחברים התחללו.

\*\*\*\*\*

## האדרא זוטא קדישא

תאנא בההוא יומא דרבי שמעון בעא לאסתלקא מן עלמא והוה מסדר מלוי. אתקנשו חבריא לבי רבי שמעון. והוה קמי רבי אלעזר בריה ורבי אבא ושאר חבריא. והוה מליא ביתא.

זקין עיניו רבי שמעון וחמא דאתמלי ביתא. בכה רבי שמעון ואמר. בזמנא אחרא כד הוינא בבי מרעי, הוה רבי פנחס בן גאיר קמאי. ועד דברירנא דוכתאי אוריכו לי עד השתא. וכד תבנא אסחר אשא מקמאי ומעלמין לא אתפסק. ולא הוה עאל בר נש אלא ברשותא. והשתא חמינא דאתפסק והא אתמלי ביתא. עד דהוה יתבי. פתח עיניו רבי שמעון וחמא מה דחמא ואסחר אשא בביתא. נפקו כליו ואשתארו רבי אלעזר בריה ורבי אבא. ושאר חבריא נתבו אבראי.

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה, פוק חזי אי קא רבי יצחק דאנא מערבנא ליה. אימא ליה דיסדר מלוי וינתיב לגבאי זכאה חולקיה.

קם רבי שמעון וינתיב וחייד וחדי. אמר אן אנון חבריא. קם רבי אלעזר ואעיל לון יתבו קמיה. זקיף ידיו רבי שמעון ומצלי צלותא והוה חדי ואמר. אנון חבריא דאשתכחו בבי אדרא וידמנון קא. נפקו כליו ואשתארו רבי אלעזר בריה ורבי אבא ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי חייא. אדחקי עאל רבי

יִצְחָק. אָמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּכֶה יֵאוֹת חוֹלְקֵךְ בְּכֶה חִידוֹ בְּעִי לְאַתּוֹסְפָא לָךְ בְּהֵאֵי יוֹמָא. וְיָתִיב רַבִּי אַבָּא בְּתַר כְּתַפּוּי וְרַבִּי אֶלְעָזָר קַמִּיה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן הָא שְׁתָּא שְׁעָתָא דְרַעוּתָא הוּא. וְאַנָּה בְּעִינָא לְמֵיַעַל בְּלֹא כְסוּפָא לְעֵלְמָא דְאַתִּי. וְהָא מַלְיָן קַדִּישִׁין דְלֹא גָלְיָאן עַד הַשְׁתָּא, בְּעִינָא לְגַלְיָה קַמִּי שְׂכִינְתָּא, דְלֹא יִימְרוּן דְהָא בְּגִרְעוּתָא אִסְתַּלְקָנָא מֵעֵלְמָא. וְעַד כְּעַן טְמִירוֹן הוּא בְּלָפָאִי, לְמֵיַעַל בְּהוּ לְעֵלְמָא דְאַתִּי. וְכֹךְ אִסְדָּרְנָא לְכוּ, רַבִּי אַבָּא יִכְתוּב, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִי יִלְעִי, וְשָׁאֵר חֲבֵרֵיִיא יִרְחֲשׁוּן בְּלַבִּיָּהוּ. קָם רַבִּי אַבָּא מִבְּתַר כְּתַפּוּי. וְיָתִיב רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִיה קַמִּיה, אָמַר לִיה קוּם בְּרִי, דְהָא אַחֲרָא יָתִיב בְּהוּא אַתָּר, קָם רַבִּי אֶלְעָזָר.

אֲתַעֲטֹף רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְיָתִיב. פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים קטו) לֹא הִמַּתִּים יְהוָה וְלֹא כָל יוֹרְדֵי דוּמָה. לֹא הִמַּתִּים יְהוָה וְלֹא הָיָה וְדָאִי, אֵינּוּן דְאַקְרוּן מַתִּים, דְהָא קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא חֵי אַקְרִי, וְהוּא שָׁאֵרִי בִּין אֵינּוּן דְאַקְרוּן חֵיִים, וְלֹא עִם אֵינּוּן דְאַקְרוּן מַתִּים. וְסוּפִיָּה דְקָרָא כְּתִיב, וְלֹא כָל יוֹרְדֵי דוּמָה, וְכָל אֵינּוּן דְנַחֲתִין לְדוּמָה, בְּגִיָּהֶם יִשְׁתַּאֲרוּן. שְׂאֵנִי אֵינּוּן דְאַקְרוּן חֵיִים, דְהָא קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּעִי בִיקְרִיהוֹן.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּכֶה שְׂנֵי שְׁעָתָא (דף רפ"ח ע"א) דָּא מַאֲדָּרָא. דְבִאֲדָרָא אֲזַדְמֹן קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא וְרַתִּיכֹי. וְהַשְׁתָּא, הָא קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא הָכָא, וְאַתִּי עִם אֵינּוּן צְדִיקֵיִיא דְבִגְנִתָּא דְעָדוֹן, מַה דְלֹא אֶעְרַעוּ בְּאֲדָרָא. וְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּעִי בִיקְרִיהוֹן דְצְדִיקֵיִיא וְתִיר מִיִּקְרָא דִּילִיָּה, בְּכֶה דְכְּתִיב בִּירְבָּעַם, דְהוּא מְקַטֵּר וּמַפְלַח לְעִבּוּדָה זָרָה, וְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא אֲוִרִיךְ לִיה. וְכִינּוּן דְאֹשִׁיט יְדֵיהָ לְקַבְּלִי דְעָדוֹ בְּנִיָּאָה, אֲתִיבֵשׁ יְדֵיהָ, דְכְּתִיב, (מלכים א יג) וְתִיבֵשׁ יָדוֹ וְגו'. וְעַל דְפָלַח לְעִבּוּדָה זָרָה לֹא כְּתִיב, אֶלָּא עַל דְאֹשִׁיט יְדֵיהָ לְעָדוֹ בְּנִיָּאָה. וְהַשְׁתָּא קַדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְּעִי בִיקְרָא דִּילָן, וְכִלְהוּ אֶתְאֵן עַמִּיה.

אָמַר, הָא רַב הַמְנוּנָא סָבָא הָכָא, וְסַחְרִיָּה שְׁבַעִין צְדִיקֵי גְלִיכּוֹ בְּעִיטְרִין, מְנַהֲרִין כָּל חַד וְחַד מִזִּיהָרָא דְזִינָא דְעֵתִיקָא קַדִּישָׁא, סְתִימָא דְכָל סְתִימִין. וְהוּא אֲתִי לְמַשְׁמַע בְּחִדּוּתָא, אֲלִין מַלְיָן דְאַנָּה אֵימָא. עַד דְהוּא יָתִיב, אָמַר, הָא רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֵאִיר הָכָא, אֲתִקִּינוּ דּוּכְתִיָּה, אֲזַדְעִזְעוּ חֲבֵרֵיִיא דְהוּא תַּמּוֹן, וְקוּמוּ וְיָתִיבוּ בְּשִׁיפּוּלֵי בֵיתָא. וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבָּא, אֲשִׁתַּאֲרוּ קַמִּיהָ (נ"א עמיה) דְרַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּאֲדָרָא אֲשִׁתַּכְחָנָא דְכָל חֲבֵרֵיִיא הוּא אֲמַרִי, וְאַנָּה עֲמַהוֹן. הַשְׁתָּא אֵימָא אֲנָא בְּלַחֲדָאִי, וְכִלְהוּ צִיִּיתִין לְמַלּוּלִי, עֲלֵאִין וְתַתֵּאִין. וְכָאָה חוֹלְקֵי יוֹמָא דִּין.

פִּתַּח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (שיר השירים ז) אָנִי לְדוּדִי וְעֲלִי תִשׁוּקָתוֹ. כָּל יוֹמִין דְאַתְקַטְרָנָא בְּהֵאֵי עֵלְמָא, בְּחַד קַטִּירָא אֲתִקְטְרָנָא בִּיהָ בְּקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא, וְבִגִּין כֹּךְ הַשְׁתָּא וְעֲלִי תִשׁוּקָתוֹ. דְהוּא וְכָל סִיעָתָא קַדִּישָׁא דִּילִיָּה, אֲתוּ לְמַשְׁמַע בְּחִדּוּתָהּ, מַלְיָן סְתִימִין, וְשִׁבְחָא דְעֵתִיקָא קַדִּישָׁא, סְתִימָא דְכָל סְתִימִין, פְּרִישׁ וְאַתְפָּרֵשׁ מִכְּלָא, וְלֹא פְרִישׁ, דְהָא כְּלָא בִּיהָ מִתְדַבֵּק, וְהוּא מִתְדַבֵּק בְּכָלָא הוּא כְּלָא.

עֵתִיקָא דְכָל עֵתִיקִין, סְתִימָא דְכָל סְתִימִין, אֲתַתְּקוֹן וְלֹא אֲתַתְּקוֹן. אֲתַתְּקוֹן, בִּגִּין לְקִימָא כְּלָא. וְלֹא אֲתַתְּקוֹן, בִּגִּין דְלֹא שְׂכִיחַ.

כֹּד אֲתַתְּקוֹן, אֲפִיק תִּשְׁעָה נְהוּרִין, דְלִהֲטִין מְנִיָּה, מִתְקוּנוֹי. וְאֵינּוּן נְהוּרִין מְנִיָּה, מִתְנַהֲרִין וּמִתְלַהֲטִין, וְאֲזַלִּין וּמִתְפַּשְׁטִין לְכָל עֵיבָר. כְּבוֹצִינָא דְאַתְפַּשְׁטִין מְנִיָּה נְהוּרִין לְכָל עֵיבָר. וְאֵינּוּן נְהוּרִין דְמִתְפַּשְׁטִין, כֹּד יִקְרָבוּן לְמַנְדַּע לוֹן, לֹא שְׂכִיחַ אֶלָּא בּוֹצִינָא בְּלַחֲדוּדִי. כֹּךְ הוּא עֵתִיקָא קַדִּישָׁא, (הוּא) בּוֹצִינָא עֲלָאָה, סְתִימָא דְכָל סְתִימִין. וְלֹא שְׂכִיחַ בֶּר אֵינּוּן נְהוּרִין דְמִתְפַּשְׁטוֹן, דְמִתְגַּלְיָין, וְטְמִירוֹן. וְאֵינּוּן אֲקָרוּן שְׂמָא קַדִּישָׁא. וְבִגִּין כֹּךְ כְּלָא חַד.

וַיְמָה דְאַמְרִי חֲבֵרָנָא בְּסַפְרֵי קַדְמָאִי, דְאַיִנוּן דְרַגִּין דְאַתְבָּרִיאֵי, וְעֵתִיקָא קַדִּישָׁא אֲתַגְלִי בְּהוּ, בְּכָל חַד וְחַד. מִשּׁוּם דְאַיִנוּן תַּקּוּנִין דְעֵתִיקָא קַדִּישָׁא. לֹא הַשְׁתָּא עֵידָנָא לְהֵנִי מַלְיָן דְהָא אֲמִינָא לוֹן בְּאֲדָרָא קַדִּישָׁא. וְחִמִּינָא מַה דְלֹא יִדְעָנָא הָכִי, וְעַד הַשְׁתָּא אֲסֵתִים בְּלָפָאִי מְלָה. וְהַשְׁתָּא אֲנָא בְּלַחֲדָאִי אֲסֵהִידָנָא קַמִּי מְלָכָא קַדִּישָׁא, וְכָל הֵנִי זְכָאִי קִשּׁוּט דְאַתּוּ לְמַשְׁמַע מַלְיָן אֲלִין.

גוּלְגֻלְתָּא דְרִישָׁא חֲנוּרָא, לֹאֵו בִּיהָ שִׁירוּתָא וְסִינּוּמָא. קוּלְטָרָא דְקַטְפּוּי, אֲתַפְּשֵׁט וְאַתְנַהֲרִי, וּמְנִיָּה נְרַתּוֹן צְדִיקֵיִיא אֲרַבַּע מָאַה עֲלָמִין דְכְּסוּפִין לְעֵלְמָא דְאַתִּי. מַהֵאִי קוּלְטָרָא דְקַטְפָּא, דְהִיא גוּלְגֻלְתָּא חֲנוּרָא, נְטִיף טִלָּא כָל יוֹמָא, לְהַהוּא זְעִיר אֲנָפִין, לְאַתֵּר דְאַתְקָרִי שְׁמִים, וְבִיהָ זְמִינִין מִיתִינָא לְאַחֲרִיא לְזַמְנָא דְאַתִּי. דְכְּתִיב, (בראשית כז) וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם. וְאַתְמַלְיָא רִישִׁיָּה, וּמַהֵהוּא זְעִיר אֲפִין, נְטִיף לְחַקֵּל תַּפּוּחִין. וְכָל חַקֵּל תַּפּוּחִין, נְהִירִין מַהֵהוּא טִלָּא.

הָאִי עֵתִיקָא קַדִּישָׁא טְמִיר וְגִנְיָ. וְחֲכַמְתָּא עֲלָאָה סְתִימָאָה, בְּהוּא גוּלְגֻלְתָּא מְשִׁתְּכַח, וְדָאִי בְּהָאִי עֵתִיקָא, לֹא אֲתַגְלִיָּא אֶלָּא רִישָׁא בְּלַחֲדוּדִי, בִּגִּין דְאַיְהוּ רִישָׁא לְכָל רִישָׁא. חֲכַמְתָּא עֲלָאָה, דְאַיְהִי רִישָׁא, בִּיהָ סֵתִים, וְאַקְרִי מוּחָא עֲלָאָה. מוּחָא סְתִימָא. מוּחָא דְשְׂכִיךְ וְשְׂקִיט. וְלִית דִּידַע לִיה, בֶּר אִיהוּ.

תַּלְתָּ רִישִׁין אֲתַגְלִפּוֹן, דָּא, לְגוֹ מוֹ דָּא. וְדָא, לְעִילָא מוֹ דָּא. רִישָׁא חֲדָא, חֲכַמְתָּא סְתִימָאָה, דְאַתְכַּסְיָּא, וְלֹא מִתְפַּתְחָא. וְחֲכַמְתָּא דָּא סְתִימָאָה, רִישָׁא לְכָל רִישִׁיָּה, דְשָׁאֵר חֲכָמוֹת. רִישָׁא עֲלָאָה, עֵתִיקָא קַדִּישָׁא, סְתִימָא דְכָל סְתִימִין. רִישָׁא דְכָל רִישָׁא, (דף רפ"ח ע"ב) רִישָׁא דְלֹאֵו רִישָׁא. וְלֹא יִדַּע, וְלֹא יִדַּע,

ולא אתידע, מה דהוי ברישא דא, דלא אתדבק בחכמתא, ולא בסוכלתנו. ועל האי אקרי, (במדבר כד) ברח לך אל מקומך. (יחזקאל א) והחיות רצוא ושוב.

ובגין כך דעתיקא קדישא אקרי אין. דביה תלייא אין. וכל אינון שערי, וכל אינון נימין, ממוחא סתימא נפקין. (תליין) וכלהו שעיעין, (ס"א יתבין) בשקולא. ולא אתחזי קדלא.

כלא הוא, בגין דהאי דעתיקא קדישא בחד הוי. כלא בחידו, ולא שניא מרחמי לעלמין. בתלת עשר מכילן דרחמין אשתכח. בגין דהאי חכמתא סתימא דביה, מתפרש תלת זמנין לארבע ארבע. והוא דעתיקא, כליל לון, ושלטי על כלא.

חד ארחא דנהיר בפלגותא דשערי דנפקי ממוחא, הוא ארחא דנהירין ביה צדיקניא לעלמא דאתי, דכתיב (משלי ד) וארח צדיקים כאור נוגה וגו'. ועל דא כתיב, (ישעיה נח) אז תתענג על יי. ומהאי ארחא מתנהרין כל שאר ארחין, דתליין בזעיר אנפין.

האי דעתיקא סבא דסבין, כתרא עלאה, לעילא. דמתעטרין ביה כל עטרין, וכתרין, מתנהרין כל בוצינין מניה ומתלהטין (ומתנהרין). והוא, הוא בוצינא עלאה, טמירא דלא אתידע. (וכל שאר בוצינין מניה מתלהטין ומתנהרין).

האי דעתיקא אשתכח בתלת רישין, וכלילן בחד רישא. והוא (נ"א והוא) רישא עלאה, לעילא לעילא. ובגין דעתיקא קדישא אתרשים בתלת, אוף הכי כל שאר בוצינין דנהרין מניה, כלילן בתלת. עוד, דעתיקא אתרשים בתרין. כללא דעתיקא בתרין. הוא כתרא עלאה דכל עלאין, רישא דכל ריש. והוא דהוי לעילא מן דא, דלא אתידע. כך כל שאר בוצינין, סתימין בתרין. עוד דעתיקא קדישא אתרשים ואסתים בחד, והוא חד, וכלא הוא חד. כך כל שאר בוצינין, מתקדשין, מתקשרין, ומתהדרין בחד, ואינון חד.

מצחא דאתגלי בעתיקא קדישא, רצון אקרי, דהא רישא עלאה דא סתים לעילא, דלא אתידע פשיט חד טורנא בסימא, גאה, דאתכליל במצחא. ובגין דאיהו (נ"א דהוא) רעוא דכל רעיון, אתתקון במצחא, ואתגליא בבוסיתא (ס"א אתגלין בפסיטא), האי מצחא אקרי רצון.

וכד רצון דא אתגליא, רעוא דרעיון אשתכח בכלהו עלמין, וכל צלותין דלתתא מתקבלין, ומתנהרין אנפין דזעיר אנפין, וכלא ברחמי אשתכח, וכל דינין אתטמון ואתכפין.

בשבתא בשעתא דצלותא דמנחה, דהוא עידן דכל דינין מתערין, אתגליא האי מצחא, ואתכפין כל דינין, ואשתכחו רחמין בכלהו עלמין. ובגין כך אשתכח שבת בלא דינא, לא לעילא ולא לתתא. ואפילו אשא דגיהנם אשתקע (ס"א אשתכח) באתריה, ונניחין חייביא. ועל דא אתוסף נשמתא דחדו בשבתא.

ובעני בר נש למחדי בתלת סעודתי דשבתא, דהא כל מהימנותא, וכל כללא דמהימנותא, ביה אשתכח, ובעני בר נש לסדרא פתורא, ולמיכל תלת סעודתי דמהימנותא, ולמחדי בהו.

אמר רבי שמעון, אסחדנא עלי לכל אלין דחכא, דהא מן יומאי לא בטילנא אלין תלת סעודתי, ובגיניהון לא אצטריכנא לתעניתא בשבתא. ואפילו ביומי אחרני לא אצטריכנא, כל שכן בשבתא. דמאן דזכי בהו, זכי למהימנותא שלימתא. חד, סעודתא דמטרוניתא. וחד, סעודתא דמלכא קדישא. וחד, סעודתא דעתיקא קדישא, סתימא דכל סתימין. ובההוא עלמא זזכי בהו לאלין. האי רצון פד אתגליא, כל דינין אתכפין משולשליהון.

תקונא דעתיקא קדישא אתתקון בתקונא חד, כללא דכל תקונין. והיא חכמה עלאה, סתימא. כללא דכל שאר, והאי אקרי עדן עלאה סתימא. והוא מוחא דעתיקא קדישא. והאי מוחא אתפשט לכל עיבר, מניה אתפשט עדן אחרא. ומהאי עדן אתגלף.

וההוא (דף רפ"ט ע"א) רישא סתימא דברישא דעתיקא דלא אתידע, פד פשיט חד טורנא (ס"א גוונא), דהנה מתתקון לאתנהרא, בטש בהאי מוחא (נ"א מצחא), ואתגלף, ואתנהיר בכמה נהירין, ואפיק וארשים בבוסיתא דא, בהאי מצחא. ואתרשים ביה חד נהורא, דאקרי רצון. והאי רצון אתפשט לתתא בדיקנא, עד ההוא אתר דמתישבא בדיקנא, ואקרי חסד עלאה. ודא איהו נוצר חסד. ובהאי רצון פד אתגליא, מסתכלין מארי דדינא ומתכפין.

עינוי דרישא דעתיקא קדישא, תרין בחד שקילן. דאשגחין תדירא, ולא נאים. דכתיב, (תהלים קכא) לא ינום ולא יישן שומר ישראל, ישראל קדישא, בגין כך לא אית ליה גבינין על עינא, ולא כסותא.

ההוא מוחא אתגלין ונהיר בתלת חוורין דעילא (נ"א דעינא), בחוורא חדא מסתחין עינין דזעיר אנפין, דכתיב, (שיר השירים ה) רוחצות בחלב. דהוא (נ"א בההוא) חוורא קדמא. וישאר חוורין

אסתחיו ונהרין לשאר בוציניו.

מוחא אקרי נביעא דברכתא, נביעא דכל ברקאן מניה אשתפחו. ובגין דהאי מוחא להיט בתלת חורין דעינא, בעינא תלא ביה ברכתא, דכתיב, (משלי כב) טוב עין הוא יבורך, דהא במוחא תלנין חורין דעינא. האי עינא כד אשגח בזעיר אנפין, (עלמין) (ס"א אתנהרן אנפין פלהו בחדו) אנהרן פלהו בחדו. עינא דא, הוא כלל ימינא, לית ביה שמואלא. עיניו דתתא, ימינא ושמואלא, תרי, בתרי גוונין.

בצניעותא דספרא אוליפנא, דהא י' עלאה, י' תתאה. ה' עלאה, ה' תתאה. ו' עלאה, ו' תתאה. כל אליו עלאין, בעתיקא תלנין. תתאין, בזעיר אנפין אינון. לאו תלנין, אלא אינון ממש. ובעתיקא קדישא תלנין. דהא שמו דעתיקא אתפסינא מפלא, ולא אשתכח. אבל אליו אתנון דתלנין בעתיקא. בגין דיתקיימו אינון דלתתא. דאי לאו הכי לא יתקיימו.

ובגין כך, שמו קדישא סתים וגלייא. ההוא דסתים לקבליה דעתיקא קדישא, סתימא דכלא. וההוא (אתגלייא בגיניה דתלניא) (ס"א דאתגליי דההוא דאתגלייא דתלניא) בזעיר אנפין. ובגין כך, כל ברקאן בעיני סתים וגלייא. אליו אתנון סתימן דתלנין (בעתיקא קדישא. תלנין, אמאי תלנין י' לקיימא י' דלתתא) (ס"א ודאי בגולגלתא במצחא בעיניו תלניא י' (ס"א אמאי) אמאי תלניא לקיימא לי' דלתתא).

חוטמא, בהאי חוטמא, בנוקבא דפרדשקא, דביה נשיב רוחא דחיי לזעיר אנפין. ובהאי חוטמא, בנוקבא דפרדשקא, תלניא ה', לקיימא ה' אחרא דלתתא. ודא רוחא נפיק ממוחא סתימא, ואקרי רוחא דחיי. ובהאי רוחא, זמינן למנדע חכמתא, בזמנא דמלכא משיחא. דכתיב, (ישעיה יא) ונחה עליו רוח יי' רוח חכמה ובינה וגו'. האי חוטמא, חיינן מפל סטריין, חדו שלימא. נחת רוח. אסוותא. בחוטמא דזעיר אנפין (פמה דאוקימנא) כתיב, (שמואל ב כב) עלה עשן באפו וגו'. והכא כתיב (ישעיה מח) ויתהלתי אחסם לך.

ובספרא דאגדתא, דבי רב ייבא סבא, אוקים, ה' בפומא, והכא לא מתקיימא הכי, ולא אצטרפא (ס"א אצטריכנא), אף על גב דבחד סלקא, אלא בה' דינא תלניא, ודינא בחוטמא תלניא, דכתיב עלה עשן באפו. ואי תימא, הא כתיב ואש מפיו תאכל. עקרא דרוגזא בחוטמא תלניא.

כל תקוניו דעתיקא קדישא, במוחא שקיט וסתים מתתקנו. וכל תקוניו דזעיר אנפין, בחכמה תתאה מתתקנו. דכתיב, (תהלים קד) כלם בחכמה עשית, וה' כלל דכלא ודאי. מה בין ה' לה'. ה' דהכא, דינא אתער מנה. ודהכא רחמי גו רחמי.

בדיקנא דעתיקא קדישא, תלניא כל יקירו דכלא. מזלא דכלא אקרי. מהאי דיקנא, מזלא יקירותא (נ"א מהאי מזלא יקירא) דכל יקירין, מזלי עלאי ותתאי. פלהו משגיחין לההוא מזלא. בהאי מזלא תלניא חיי דכלא, מזוני דכלא. בהאי מזלא תלנין שמיא וארעא. גשמיין דרענא. בהאי מזלא, אשגחיתא דכלא. בהאי מזלא תלנין כל חילין עלאין ותתאין. (דף רפ"ט ע"ב)

תלת עשר נביעין, דמשחא דרבותא טבא, תלנין בדיקנא דמזלא יקירא דא. וכלהו נפקין לזעיר אנפין. לא תימא כלהו, אלא תשעה מנייהו, משתפחו בזעיר אנפין, לאכפניא דינין.

(וכד) האי מזלא, תלניא בשקולא עד טבורא. כל קדושי קדושי דקדושא ביה תלנין. בהאי מזלא, פשיט פשיטותא דקוטרא עלאה. ההוא רישא דכל רישין, דלא אתידע, ולא אשתמודע, ולא ידעו עלאין ותתאין. בגין כך פלא בהאי מזלא תלניא.

בדיקנא דא, תלת רישין דאמינא, מתפשטן. וכלהו מתחברן בהאי מזלא, ומשתכחין ביה. ובגין כך, כל יקירו דיקירותא, בהאי מזלא תלניא. כל אליו אתנון דתלנין בהאי עתיקא, פולהו תלנין בהאי דיקנא, ומתחברן בהאי מזלא, ותלנין ביה, לקיימא אתנון אחרנין. דאלמלי לא סליק אליו אתנון בעתיקא, לא קיימין אליו אחרנין. ובגין כך אמר משה כד אצטריד, יי' יי', תרי זימני, ופסיק טעמא בגווייהו. דהא במזלא תלניא כלל. מהאי מזלא, מתפספי עלאי ותתאי, ומתפכין קמיה. זכאה חולקיה מאן דזכי להאי.

האי עתיקא קדישא, סתימא דכל סתימין, לא אדפר, ולא אשתכח. ובגין דאיהו רישא עלאה לכל עלאין, לא אדפר, בר רישא חדא, בלא גופא, לקיימא פלא.

והאי (נ"א דכל סתימין) (ס"א בגין דאיהו) רישא עלאין לכל עלאין, לא אדפר, אלא רישא חדא, בלא גופא, לקיימא כלל. (והוא) טמיר וסתים וגניז מכלא, תקוניו אתתקנו, בההוא מוחא סתימא דכלא, דאתפשט ואתתקו פלא ונפיק חסד עלאה ותתאה, וחסד עלאה אתפשט ואתקו ואתפליל פלא במוחא סתימא דא. כד אתתקו חורין דא בנהירו דא, בטש מאן דבטש, בהאי מוחא ואתנהיר, ותלניא ממזלא יקירא מוחא אחרא, דאתפשט ונהיר לתלנין ותרין שבילין. כד אתנהיר נהיר ממזלא יקירא. אתנהירו תלת רישין עלאין, תריין רישין, וחד דכליל לון. ובמזלא תלנין, ואתפליל ביה.

מכאן שארי לאתגלגליא יקירו דדיקנא, דאיהו מזלא סתימא. ואינון מתתקנו, כמה דעתיקא קדישא תלת רישין מתעטרין ביה, הכי כלא בתלת רישין. וכד אתגהרו, תלגין פלהו דא בדא בתלת רישין, תרין מתרין סטרין, וחד דכליל לון.

ואי תימא, מאן עתיקא קדישא. תא חזי, לעילא לעילא, אית דלא אתידע, ולא אשתמודע, ולא אתרשים, והוא כליל כלא, ותרין רישין ביה כלילן (ס"א תלגין). וכדין כלא (תדא) הכי אתתקו. והוא לאו במנינא, ולא בכללא ולא בחושבון אלא ברעותא דלפא, על דא אתמר, (תהלים לט) אמרתי אשמרה דרכי מחטא בלשוני.

אתר דשירותא אשתכח, מעתיקא קדישא, דאתנהיר ממזלא, הוא נהירו דחכמתא, דאתפשט לתלתין ותרין עיבר. ונפקא מההוא מוחא סתימא, מנהירו דביה. ומה דעתיקא קדישא נהיר בקדמיתא (ס"א בחכמתא), דא היא. ושירותא ממה דאתגלגליא (חזי), ואתעביד לתלת רישין, ורישא חדא כליל לון. ואלין תלת מתפשטן לזעיר אנפין, ומאלין נהירין כלא.

אתגלגלין האי חכמתא, ואפיק חד נהרא, דנגיד ונפיק לאשקא גנתא ועייל (נ"א ועיילן) ברישא דזעיר אנפין, ואתעביד חד מוחא ומתמן אתמשד ונגיד בכל גופא, ואשקי כל אינון נטיעאן. הדא הוא דכתיב, (בראשית ב) ונהר יוצא מעדן להשקות את חגן וגו'.

תו אתגלגלין האי חכמתא, ואתמשד ועייל ברישא דזעיר אנפין, ואתעביד מוחא אחרא (ההוא אחרא). ההוא נהירו דאתמשד מניה אלין תרין משיכו אתגליפו, מתחברו בחד רישא דעמיקא דבירא, דכתיב, (משלי ג) בדעתו תהומות נבקעו. ועייל ברישא דזעיר אנפין, ואתעביד מוחא אחרא, ומתמן אתמשד ועייל לגו גופא, ומלגיא כל אינון אדרין ואקסדרין דגופא. הדא הוא דכתיב, (משלי כד) ובדעת חדרים ימלאו.

ואלין נהרין, מנהירו דההוא מוחא עלאה סתימא, דנהיר במזלא (עתיקא קדישא). וכלא דא בדא תלגין. ואתקשר דא בדא, ודא בדא, עד דישתמודע דכלא חד, וכלא הוא עתיקא, (דף ר"צ ע"א) ולא אתפרש מניה פלוס. אלין תלת נהורין, נהרין לתלת אחרין, דאקרו אבהן. ואלין נהרין לבנין. וכלא נהיר מאתר חד. כד אתגלגליא האי עתיקא, רעוא דרעוון, כלא נהיר וכלא אשתכח בחדו שלומתא.

האי חכמתא אקרי עדן, והאי עדן אתמשד מעדן עלאה, סתימא דכל סתימין. ומהאי עדן, אקרי שירותא. דבעתיקא לא אקרי, ולא הוי שירותא וסיומא. ובגין דלא הוי ביה שירותא וסיומא, לא אקרי אתה. בגין דאתפסיא ולא אתגלגליא. ואקרי הוא. ומאתר דשירותא אשתכח אקרי אתה, ואקרי אב. דכתיב, (ישעיה סג) כי אתה אבינו.

באגדתא דבי רב יבא סבא, כללא דכלא, זעיר אנפין אקרי אתה. עתיקא קדישא דאתפסיא, אקרי הוא. ושפיר. והשתא קרינן באתר דא שירותא אשתכח, אתה. אף על גב דאתפסיא, מניה הוי שירותא, ואקרי אב. והוא אב לאבהן. והאי אב נפיק מעתיקא קדישא, דכתיב (איוב כח) והחכמה מאין תמצא. ובגין כך לא אשתמודע.

תא חזי, כתיב (איוב כח) אלהים הבין דרפה, דרפה ממש. אבל והוא ידע את מקומה, מקומה ממש. וכל שכן דרפה. (מקומה ממש). ולא דרפה. מקומה ממש. וכל שכן דרפה. וכל שכן ההוא חכמה דסתימא ביה בעתיקא קדישא.

האי חכמה שירותא דכלא, מניה מתפשטן תלתין ותרין שבילין. (שבילין ולא ארחין) ואורייתא בהו אתפלגילת בעשרין ותרין אתנון, ועשר אמירו. האי חכמה אב לאבהן. ובהאי חכמה, שירותא וסיומא אשתכח. ובגין כך, חכמה עלאה חכמה תתאה. כד אתפשט חכמה, אקרי אב לאבהן. כלא לא אתכליל אלא בהאי. (ס"א כד מתפשטן חכמות, אתקרי אב לאבהן. כלא לא אשתכלל אלא בהאי) דכתיב, (תהלים קד) כלם בחכמה עשית.

זקף רבי שמעון ידוי, וחד, אמר, ודאי עידן הוא לגלגלה, וכלא אצטרף בשעתא דא. תאנא, בשעתא דעתיקא קדישא, סתימא דכל סתימין, בעא לאתקנא כלא, אתקין כעין דכר ונוקבא. באתר דאתכלילו דכר ונוקבא לא אתקינו, אלא בקיומא אחרא (ס"א כעין דכר) דדכר ונוקבא. והאי חכמה כללא דכלא, כד נפקא ואתנהיר מעתיקא קדישא, לא אתנהיר אלא בדכר ונוקבא. דהאי חכמה אתפשט, ואפיק מיניה בינה, ואשתכח דכר ונוקבא. הוא, חכמה אב. בינה אס. חכמה ובינה, בחד מתקלא אתקלו, דכר ונוקבא. ובגיניהו כלא אתקיים בדכר ונוקבא, דאלמלא האי, לא מתקיימין.

שירותא דא אב לכלא, אב לכלהו אבהן, אתחברו דא בדא, ונהירו דא בדא. (חכמה אב. בינה אס. דכתיב (משלי ב) כי אם לבינה תקרא) כד אתחברו, אולידו, ואתפשט מיהימנותא. באגדתא דבי רב יבא סבא, הכי תאני, מהו בינה אלא כד אתחבר דא בדא, יו"ד בה"א, אתעברת, ואפיקת בן, ואולידת. ובגין כך, בינה אקרי, בן י"ה, שלימותא דכלא. אשתכחו תרנוויהו דמתחברו, ובן בגנוויהו. כללא דכלא. בתקונייהו אשתכח שלימותא (נ"א בן י"ה), תרנוויהו דמתחברו, ובן בגנוויהו. בתקונייהו

אֲשֶׁתִּכְחוּ שְׁלִימוּתָא דְכָלָא כְּלָלָא, דְכָלָא, אֵב וְאֵם. בֵּן וּבַת.

מַלְיָן אֱלִין, לֹא אֲתִיבָהּ לְגַלְעָה, בֵּר לְקַדְיָשִׁי עֲלִיוֹנִין, דְּעָאֵלוּ וְנִפְקוּ, וְיִדְעִין אֲרָחוּי דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא, דְלֹא סֵטָאן בְּהוּ לִימִינָא וְלִשְׁמָאֵלָא. דְכִתְיָב, (הוֹשֵׁעַ יֵד) כִּי יִשְׂרָאֵל דְרָכִי יִי וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָם וְגו'.

זָכָא חוּלְקִיָּה, דְמָאן דְזָכִי לְמַנְדַּע אֲוֶרְחוּי, וְלֹא סֵטִי, וְלֹא יִטְעִי בְהוּ. דְמַלְיָן אֱלִין סְתִימִין אִינוּן וְקַדְיָשִׁי עֲלִיוֹנִין נְהִירִין בְּהוּ, כְּמָאן דְנִהִיר מְנַהִירו דְבוֹצִינָא. לֹא אֲתַמְסְרוּ מַלְיָן אֱלִין, אֱלֹא לְמָאן דְעָאֵל וְנִפְיָק. דְמָאן דְלֹא עָאֵל וְנִפְקָ, טַב לִיה דְלֹא אֲבָרִי. דְהָא גִלְעָא קָמִי עֲתִיקָא קַדִּישָׁא, סְתִימָא דְכָל סְתִימִין, דְמַלְיָן אֱלִין נְהִירִין בְּלָבָא, בְּאֲשֶׁלְמוּתָא דְרַחֲמִימוּתָא וְדַחֲלִילוּ דְקוּדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. וְאֱלִין בְּנִי דְהָכָא, יִדְעָנָא בְּהוּ דְהָא עָאֵלוּ וְנִפְקוּ, וְאֲתִנְהִירוּ בְּאֱלִין מַלְיָן, וְלֹא בְכֻלָּהוּ. וְהִשְׁתָּא אֲתִנְהִירוּ בְּשְׁלִימוּתָא כְּמָה דְאֲצֻטְרִיד. זָכָא חוּלְקִי עֲמַחוּן, בְּהִיחָא עֲלָמָא.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל מַה דְאַמִּינָא דְעֲתִיקָא קַדִּישָׁא. וְכָל מַה דְאַמִּינָא דְזָעִיר אֲנָפִין. כָּלָא חַד, כָּלָא הוּא חַד מְלָה. לֹא (דף ר"צ ע"ב) תְּלִינָא בִּיה פִּירוּדָא. בְּרִיד הוּא בְרִיד שְׁמִיָּה לְעֵלָם וְלְעֵלְמִי עֲלָמִין.

תָּא חֲזִי, שִׁירוּתָא דָא דְאֶקְרִי אֵב, אֲתַכְלִיל בְּיוֹיִד, דְתִלְיָא מִפְּזָלָא קַדִּישָׁא. וּבִגִּין כָּךְ, יוֹיִד כָּלִיל אֲתִנוּן אֲחֶרְנִין. י' סְתִימָא דְכָל אֲתִנוּן אֲחֶרְנִין. י' רִישָׁא וְסִיפָא דְכָלָא.

וְהִיחָא נְהִר דְנִגִיד וְנִפְיָק, אֶקְרִי עֲלָמָא דְאֲתִי, דְאֲתִי תְדִיר וְלֹא פְסִיק. וְהָאִי הוּא עֲדוּנָא דְצַדִּיקָא, לְזָכָא לְהָאִי עֲלָמָא דְאֲתִי, דְאֲשֶׁקִי תְדִיר לְגִנְתָּא, וְלֹא פְסִיק. עֲלִיה כְּתִיב (ישעיה נח) וְכִמּוּצָא מִים אֲשֶׁר לֹא יִכָּזְבוּ מִימִיו. וְהִיחָא עֲלָמָא דְאֲתִי, אֲבָרִי בְּיוֹיִד, הָדָא הוּא דְכִתְיָב, (בראשית ב) וְנִהִיר יוֹצֵא מַעַדָן לְהִשְׁקוֹת אֶת הָעֵץ. י' כָּלִיל תְּרִין אֲתִנוּן וִיִד.

בְּאֲגֻדְתָּא דְבִי רַב יִיבָא סָבָא תְנִינִין, אֲמַאי וִיִד כָּלִיל בְּיוֹיִד. אֱלֹא נְטִיעָה דְגִנְתָּא (ס"א וְדָאִי) דָא, אֶקְרִי ו'. אִית גִּנְתָּא אֲחֶרָא, דְאִיהִי ד'. וּמַהֲאִי ו', אֲשֶׁתִּקְנִיָּא ד'. (דְאִיהִי אֲרַבְעָה), (ס"א רִאשִׁים) וְהִינִי רָזָא דְכִתְיָב, וְנִהִיר יוֹצֵא מַעַדָן וְגו'. מַאי עֲדָן. דָא חֲכָמָה עֲלָאָה, וְדָא י'. לְהִשְׁקוֹת. אֶת הָעֵץ, דָא הוּא ו'. וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהִיה לְאֲרַבְעָה רִאשִׁים, דָא הוּא ד', וְכָלָא כָלִיל בְּיוֹיִד.

וּבִגִּין כָּךְ, אֶקְרִי אֵב לְכָלָא. אֵב לְאֲבָהוּ. שִׁירוּתָא דְכָלָא, (אֶקְרִי) בִּיתָא דְכָלָא, דְכִתְיָב, (משלי כד) בְּחֻכְמָה יִבְנֶה בֵּית. (מַהֲאִי י' שִׁירוּתָא וְסִימָא דְכָלָא) וְכִתְיָב, (תהלים קד) כָּלִם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ. בְּאֲתִרִיָּה, לֹא אֲתַגְלִינָא, וְלֹא אֲתִידַע. מִדְאֲתַחְבֵּר בְּאִימָא אֲתַרְמִיז בְּאִימָא וּבִגִּין כָּךְ אִימָא כְּלָלָא דְכָלָא, בְּה אֲתִידַע וְבָה אֲתַרְמִיז, שִׁירוּתָא וְסִימָא דְכָלָא. (חֲכָמָה אֶקְרִי) דְבָה סְתִים כָּלָא.

כְּלָלָא דְכָלָא, שְׁמָא קַדִּישָׁא. עַד הִשְׁתָּא רְמִיזָנָא, וְלֹא אֲמִינָא כָל אֱלִין יוֹמִין. וְהִיחָא מִתְגַּלְפִּין סְטִרִין, י', כָּלִיל בְּהָאִי חֲכָמָה. ה' דָא אִימָא, וְקִרְיָנָא בִּינָה. וִיָּה, אֱלִין תְּרִין בְּנִין, דְמַתְעַטְרוּן מֵאִימָא. וְהָא תְנִינִין, דְבִינָה אֲתַכְלִיל מְכָלָא. יוֹיִד דְמַתְחַבְרָא בְּאִימָא, וּמִפְקִין בְּיָן. וְהִינִי בִינָה, אֲיָב וְאִיִּים דְאִינוּן יִיָּה, בֵּן בְּגוּיָּיָהוּ.

הִשְׁתָּא אִית לְאֲסִתְפָּלָא, בִּינָה, וְאֶקְרִי תְבוּנָה, אֲמַאי אֶקְרִי תְבוּנָה, וְלֹא בִינָה. אֱלֹא תְבוּנָה אֶקְרִי, בְּשַׁעְתָּא דְיִנְקָא לְתִרִין בְּנִין, בְּיָן וּבִיָּת, דְאִינוּן וִיָּה, וְהִיחָא שְׁעָתָא אֶקְרִי תְבוּנָה. דְכָלָא כָלִיל בְּאֱלִין אֲתִנוּן, בְּיָן וּבִיָּת, אִינוּן וִיָּה. וְכָלָא חַד כְּלָלָא, וְהִינִי תְבוּנָה.

בְּסַפְרָא דְרַב הִמְנוּנָא סָבָא אָמַר, דְשִׁלְמָה מְלָכָא, תְקוּנָא קְדָמָא דְגָלִי וְאָמַר, (שיר השירים א) הִנֵּךְ זָפָה רַעֲיָתִי מַהֲאִי הוּא. וְתְקוּנָא תְנִינָא, אֶקְרִי כָלָה, דְאִיהִי נִיּוּקָא דְלִתְתָּא. וְאִינוּן דְאֶמְרִי, דְתִרְוּוּיָהוּ לְהָאִי נִיּוּקָא דְלִתְתָּא אִינוּן, לֹא חֲכִי. דְהִיָּא קְדָמָא לֹא אֶקְרִי כָלָה. וְהִיָּא בְּתִרָאָה, אֶקְרִי כָלָה, לְזִמְנִין יִדְעִין (לְזִמְנִין סְגִיָּאִין). דְהָא זִמְנִין סְגִיָּאִין אִינוּן, דְדְכוּרָא לֹא אֲתַחְבֵּר עֲמָה, וְאֲסִתְלַק מִינָה. בְּהִיחָא זִמְנָא כְּתִיב, (ויקרא יח) וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב. בְּשַׁעְתָּא דְאֲתַדְכָּאֵת נִיּוּקָא, וְדְכוּרָא בְּעִי לְאֲתַחְבֵּרָא עֲמָה, כְּדִין אֶקְרִי כְלִיָּה. כְּכִלְיָה מִשָּׁם אֲתִיָּא.

(אֲבָל) הָאִי אִימָא, לֹא אֲפִסִּיק רַעוּתָא דְתִרְוּוּיָהוּ לְעֵלְמִין, בְּחַד נִפְקִין, בְּחַד שְׁרִינִין. לֹא אֲפִסִּיק דָא מִן דָא, וְלֹא אֲסִתְלַק דָא מִן דָא. וּבִגִּין כָּךְ כְּתִיב וְנִהִיר יֹצֵא מַעַדָן, יוֹצֵא תְדִיר, וְלֹא אֲפִסִּיק. הָדָא הוּא דְכִתְיָב, וְכִמּוּצָא מִים אֲשֶׁר לֹא יִכָּזְבוּ מִימִיו. וּבִגִּין כָּךְ כְּתִיב רַעֲיָתִי, בְּרַעוּתָא דְאֲחוּהָ שְׁרִינִין, בְּאֲחֻדוּתָא שְׁלִימוּתָא. אֲבָל הָכָא אֶקְרִי כָלָה, דְכָד אֲתָא דְכוּרָא לְאֲתַחְבֵּרָא עֲמָה, הִיא כָלָה, כְּכֻלָּה אִיהִי אֲתִיָּא מִשָּׁם.

וּבִגִּין כָּךְ, תְּרִי (וִיחִי רַמִּיב) תְקוּנִין דְנוּקְבִי פְרִיש שְׁלִמָה. תְקוּנָא דְקַדְמִיתָא סְתִימָא, בְּגִין דְאִיהִי סְתִימָא. וְתְקוּנָא תְנִינָא פְרִיש יִתִּיר, וְלֹא סְתִים פּוֹלִי הָאִי. וְלְבָתֵר תְּלִיָּא כָל שְׁבָחָא בְּהִיחָא דְלְעִלָּא. דְכִתְיָב, (שיר השירים ו) אַחַת הִיא לְאֶמָּה בְּרָה הִיא לְיִלְדָתָהּ. וּבִגִּין דְאִיהִי אִימָא מִתְעַטְרָא בְּעִטְרָא דְכָלָה, וְרַעוּתָא דְיוֹיִד לֹא אֲפִסִּיק מִנָּה לְעֵלְמִין, אֲתִיחִיב בְּרִשׁוּתָהּ כָּל חִירוּ דְעִבְדִין. כָּל חִירוּ דְכָלָא. כָּל חִירוּ דְחִיבָנָא, לְדְכָאָה לְכָלָא. דְכִתְיָב, (ויקרא טו) כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכַּפֵּר עֲלֵיכֶם. וְכִתְיָב (ויקרא כח) וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה יוֹבֵל הִיא. מַאי יוֹבֵל. כְּמָה דְאֲתָא אָמַר (ירמיה יז) וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשׁוֹ. מִשּׁוּם הִיחָא נְהִיר דְאֲתִי וְנִגִיד וְנִפְיָק, וְאֲתִי תְדִיר, וְלֹא פְסִיק.

כְּתִיב (דף רצ"א ע"א) (משלי ב) כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא לְתִבּוּנָה תִתֵּן קוֹלֶךָ. כִּיּוֹן דָּאִמַר כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא, אֲמַאי לְתִבּוּנָה. אֲלָא כֻלָּא כְּמַה דְּאֲמִינָא. הִי מְנִיְהוּ עֲלָא. בִּינָה עֲלָא מִתִּבּוּנָה. בִּינָה אֲב וְאִם וְכוּ. י"ה: אֲב וְאִם, וְכוּ בְּגוּוּיָהּ. תִּבּוּנָה: כֻּלָּא כְּלָל דְּבִינָן, בְּן וּבִת, ו"ה. וְלֹא אֲשַׁתְּכַח אֲב וְאִם, אֲלָא בְּאִימָא, דְּאִימָא וְדָאי (ס"א אֲלָא בְּבִינָה. וּבְתִבּוּנָה וְדָאי אִימָא) רְבִיעָא עֲלִיָּהּ, וְלֹא אֲתַגְלִיָּא. אֲשַׁתְּכַח דְּכָלְלָא דְתֵרִין בְּנִין, אֲקָרִי תִבּוּנָה. וְכָלְלָא דְאֲב אִם וְכוּ, אֲקָרִי בִינָה. וְכֵן בְּעֵי לְאֲכָלְלָא כֻלָּא, בְּהֵאִי אֲתַכְלִיל.

וְהֵאִי אֲב וְאִם וְכוּ, אֲקָרִין חֲכָמָה בִּינָה וְדַעַת. בְּגִין דְּהֵאִי בְּן נָטִיל סִימְנִין דְּאֲבִין וְאִמִּיה, אֲקָרִי דַעַת, דְּהוּא סְהִדוּתָא דְתִרְוּיָהּ. וְהֵאִי בְּן, אֲקָרִי בּוֹכְרָא. דְּכְתִיב, (שמות ד) בְּנֵי בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל. וְכוּ בְּגִין דְּאֲקָרִי בּוֹכְרָא, נָטִיל תֵּרִין חוּלְקִין. וְכֵן אֲתַרְבִּי בְּעֵטְרוֹי, נָטִיל תַּלְתַּת חוּלְקִין. וְכוּ בְּן פֶּד וְכוּ בְּן פֶּד, תֵּרִין חוּלְקִין, וְתַלְתַּת חוּלְקִין כֻּלָּא חַד מִלָּה. וְהֵאִי וְהֵאִי חֲכִי (ס"א חַד) הֵוִי, יְרוּתָא דְאֲבִין וְאִמִּיה נְרִית.

מַאי יְרוּתָא דָּא. אַחֲסִינָתָא דְאֲבִין וְאִמִּיה, וְתֵרִין עֵטְרִין דְּהוּן גְּנִיזִין בְּגוּוּיָהּ, וְאַחֲסִינֵין לְבָן דָּא. מִסְטָרָא דְאֲבִין, הֵוִה גְּנִיזֵין בְּגוּוּיָהּ חַד עֵטְרָא, דְּאֲקָרִי חֶסֶד. וּמִסְטָרָא דְאִמִּיה, חַד עֵטְרָא דְאֲקָרִי גְבוּרָה. וְכֻלְהוּ מִתְעַטְרִין בְּרִישִׁיה, וְאַחֲדִי לֹון. וְכֵן נְהִרִין אֲלֵין אֲב וְאִם עֲלִיה, פִּלְהוּ אֲקָרִין תַּפְּלִין דְּרִישָׁא. וְכֻלָּא נָטִיל בְּן דָּא, וְנְרִית כֻּלָּא, וְאַתְפָּשֵׁט בְּכָל גּוּפָא. וְהֵאִי בְּן יְהִיב לְבִרְתָּא. וְבִרְתָּא מְנִיה אֲתַגְּן. וְעַל כָּל פְּנִים מִפָּאן, בְּרָא נְרִית וְלֹא בְּרִתָּא. בְּרָא נְרִית לְאֲבִין וְלֹא בְּרִתָּא. וּמְנִיה אֲתַגְּן בְּרִתָּא. כְּמַה דְּכְתִיב, (דניאל ד) וּמִזִּין לְכָלְלָא בִיה. (וְאִי תִימָא כָּל הֵאִי וְהֵאִי אֲקָרִין צִדִּיק וְצִדִּיק בְּחַד אִינוּן וְחַד כֻּלָּא).

הֵנִי אֲב וְאִם, כְּלִילֵין וּמִתְחַבְּרִין דָּא בְּדָא. וְאֲב טְמִיר נִתִּיר. וְכֻלָּא אַחֲדִי מִעֲתִיקָא קְדִישָׁא, וְתַלְתָּא מִמְּזֻלָּא קְדִישָׁא, יְקִירֵין דְּכָל יְקִירִין. וְאֲלֵין אֲב וְאִם, מִתְקַנִּין בִּיתָא, כְּמַה דְּאֲמִינָא דְכְתִיב, (משלי כד) בְּחֲכָמָה בִּינָה בֵּית וּבְתִבּוּנָה יִתְכַוֵּן וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמְלֹאוּ כָּל הוּן יְקָר וְנָעִים. וְכְתִיב (משלי כב) כִּי נָעִים כִּי תִשְׁמְרֵם בְּבִטְנָךְ. (הֵנִי כֻלָּא דְכֻלָּא, כְּמַה דְּאֲמִינָא וְתַלְתִּין מִמְּזֻלָּא קְדִישָׁא יְקִירָא).

אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּאֲדָרָא לֹא גְלִינָא כֻלָּא. וְכָל הֵנִי מַלְיִן, טְמִירִין בְּלָבָי הוּן עַד הַשְּׁתָּא, וּבְעֵינָא לְאֲטַמְרָא לֹון לְעִלְמָא דְאֲתִי, מְשׁוּם דְּתַמְן שְׁאֲלָתָא שְׁאִיל לָנָא, כְּמַה דְּכְתִיב, (ישעיה לג) וְהָיָה אֱמוּנָתָא עֲתִידָא חוֹסֵן יְשׁוּעוֹת חֲכָמָה וְדַעַת וְכוּ, וְחֲכָמָה בְּעֵינֵין מִינֵי, וְהַשְּׁתָּא רְעוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא בְּהֵאִי, הָא בְּלֹא כְּסוּפָא אִיעוּל קָמִי פְלִטְרוֹי.

כְּתִיב (שמואל א ב) כִּי אֵל דַּעוֹת יִי. דַּעוֹת וְדָאי. הוּא הַדַּעַת. בְּדַעַת כָּל פְּלִטְרֵי אֲתַמְלִינִין. דְּכְתִיב, וּבְדַעַת חֲדָרִים יִמְלֹאוּ. (בְּגִין כֶּד) דַּעַת אַחֲרָא לֹא אֲתַגְלִינָא, דְּהָא טְמִירָא אֲזִיל בְּגוּוּיָהּ, וְאַתְכְּלִיל בִּיה. דַּעַת נְהִיר בְּמוֹחִין, וְאַתְפָּשֵׁט בְּמוֹחָא כֻלָּא. (בְּמוֹחָא, בְּגוּפָא כֻלָּא, כִּי אֵל דַּעוֹת יִי).

בְּסַפְרָא דְאֲגִדָּתָא תְּנִינֵין, כִּי אֵל דַּעוֹת יִי, אֵל תִּקְרִי דַּעוֹת, אֲלָא עֲדוּת. דְּהוּא סְהִדוּתָא דְכֻלָּא, סְהִדוּתָא דְתֵרִין חוּלְקִין, כְּמַה דְּאֲתִי אֲמַר (תהלים עח) וְיָקִים עֲדוּת בְּיַעֲקֹב. וְאִף עַל גַּב דְּהֵאִי מִלָּה, אֲוִקְמוּהּ בְּסַפְרָא דְצִנְיָעוּתָא בְּגוּוּנָא אַחֲרָא. הֵתֵם בְּאַתְרֵיהּ שְׁלִים, הֵכָא כֻלָּא שְׁפִיר, וְכֻלָּא הֵוִי, כֵּד אֲסִתִּים מִלָּה.

הֵאִי אֲב וְאִם, פִּלְהוּ בְּהוּ כְּלִילֵין, כֻּלָּא בְּהוּ סְתִימָן, וְאִינוּן סְתִימָן בְּמִזְלָא קְדִישָׁא, עֲתִיקָא דְכָל עֲתִיקִין. בִּיה סְתִימָן. בִּיה כְּלִילֵין. כֻּלָּא הוּא, כֻּלָּא הֵוִי. בְּרִיד הוּא, בְּרִיד שְׁמִיָּה, לְעֵלְם וּלְעֵלְמֵי עֲלָמִין.

כָּל מַלְיִן דְּאֲדָרָא זְאוּת, וְכֻלְהוּ מַלְיִן קְדִישִׁין, מַלְיִן דְּלֹא סְטָאן לִימִינָא וְלִשְׁמָאֲלָא, פִּלְהוּ מַלְיִן דְּסְתִימִין, וְאַתְגְּלִינִין לֵאִינוּן דְּעָאֲלוּ וְנִפְקוּ, וְכֻלָּא חֲכִי הוּא. וְעַד הַשְּׁתָּא הוּן מִתְפַּסְּקִין אֲלֵין מַלְיִן דְּחִלְקָא לְגַלְתָּא, וְהַשְּׁתָּא אֲתַגְלִינִין. וְגַלִּי קָמִי (מִלְכָּא) עֲתִיקָא קְדִישָׁא, דְּהָא לֹא לִיקְרָא דִּילִי וְדְבִית אֲבָא עֲבִידָנָא, אֲלָא בְּגִין דְּלֹא אִיעוּל בְּכְסוּפָא קָמִי פְלִטְרוֹי עֲבִידָנָא. וְעוֹד, הָא חֲמִינָא, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא וְכָל הֵנִי זְכָאִי קְשׁוּט דְּהֵכָא מִשְׁתַּכְּחֵן, פִּלְהוּ מִסְתַּכְּמִין עַל יְדִי. דְּהָא חֲמִינָא דְכֻלְהוּ חֲדָאן בְּהֵאִי חֲלוּלָא דִּילִי, וְכֻלְהוּ זְמִינִין (דף רצ"א ע"ב) בְּהֵאִי עֲלָמָא בְּהִילּוּלָא דִּילִי, זְכָאֵה חוּלְקִי.

אֲמַר רַבִּי אֲבָא, כֵּד סִיִּים מִלָּה דָּא בּוֹצִינָא קְדִישָׁא, בּוֹצִינָא עֲלָא, אָרִים יְדוֹי, וּבְכָה וְחִייד. בְּעָא לְגַלְתָּא מִלָּה חֲדָא. אֲמַר, בְּמִלָּה דָּא אֲצִטְעֲרָנָא כָּל יוֹמָאִי, וְהַשְּׁתָּא לֹא נְהִבִּין לִי רְשׁוּתָא. אֲתַתְּקוּ, וְנִתִּיב, וְרַחֲשֵׁי בְּשִׁפּוּתֵיהּ, וְסִגִּיד תַּלְתַּת זְמִינִין, וְלֹא הֵוִה יְכִיל בְּרַשׁ לְאֲסִתְּכָלָא בְּאַתְרֵיהּ, כָּל שְׁכֵן בִּיה. אֲמַר, פּוּמָא פּוּמָא, דְּזָכִית לְכָל הֵאִי, לֹא אֲנִיבּוּ מִבּוּעָד. מִבּוּעָד נָפִיק וְלֹא פִסֵּק. עֲלֵךְ קִרְיָן (בראשית ב) וְנָהָר יוֹצֵא מִעֵדֶן. וְכְתִיב (ישעיה נח) וּכְמוֹצָא מִים אֲשֶׁר לֹא יִכְבּוּ מִימִין.

הֵאִידָנָא אֲסִתְּכָנָא עֲלִי. דְּכָל יוֹמִין דְּקִאִימָנָא, תְּאִיבָנָא לְחִמְמִי יוֹמָא דָּא, (נ"א רְעוּתָא לְגַלְתָּא רְזָא דָּא) וְלֹא סְלִיק בְּרַעוּתִי (ס"א בִּידִל), בְּרַחֲמֵיהּ, דְּהָא בְּעֵטְרָא דָּא מִתְעַטֵּר הֵאִי יוֹמָא. וְהַשְּׁתָּא בְּעֵינָא לְגַלְתָּא מַלְיִן, קָמִיָּה דְקוּדְשָׁא בְּרִיד הוּא, דְּהָא כֻלְהוּ מִתְעַטְרִין בְּרִישִׁי. וְהֵאִי יוֹמָא לֹא יִתְרַחֵק לְמַעַל לְדוּקְתִּיהּ, כְּיוֹמָא אַחֲרָא. דְּהָא כָּל יוֹמָא דָּא בְּרַשׁוּתִי קִימָא. וְהַשְּׁתָּא שְׁרִינָא לְגַלְתָּא מַלְיִן, בְּגִין דְּלֹא אִיעוּל בְּכְסוּפָא לְעִלְמָא דְאֲתִי. וְהָא שְׁרִינָא אִימָא.

כְּתִיב, (תהלים פט) צִדִּיק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כְּסָאָךְ חֶסֶד וְאֱמֶת יִקְדָּמוּ פָּנֶיךָ. מֵאן חֲכִימָא, יִסְתַּכַּל בְּהֵאִי,



למחמי אורחוי (ס"א דינוי) דקדישא עלאה, דינוי דקשוט, דינוי דמתעטרן בכתרי עלאיו. דהא חמינא דכלהו בוציניו נהרין מבוצינא עלאה, טמירא דכל טמירין, כלהו דרגין לאתנהרא. (נ"א וכלהו אינון דרגין לאתנהרא) ובההוא נהורא דבכל דרגא ודרגא, אתגלייא מה דאתגלייא, וכלהו נהורין אחידן, נהורא דא בנהורא דא, ונהורא דא, בנהורא דא, ונהורין דא בדא, ולא מתפרשן דא מן דא.

נהורא דכל בוצינא ובוצינא, דאקרון תקוני מלכא, כתרי מלכא, כל חד וחד, נהיר ואחיד בההוא נהורא דלגו לגו, ולא מתפרש לבר. ובגין כך כלא בחד דרגא אסתלק, וכלא בחד מלה אתעטר, ולא מתפרש דא מן דא, איהו ושמייה חד הוא. נהורא דאתגלייא, אקרי לבושא דמלכא. נהורא דלגו לגו, (בההוא נהורא הוא מה) נהורא סתים, וביה שרגא ההוא דלא אתפרש ולא אתגלייא.

וכלהו בוציני, וכלהו נהורין, נהרין מעתיקא קדישא סתימא דכל סתימין, בוצינא עלאה. וכד מסתכלן, כלהו נהורין דאתפשטן. לא אשתכח בר בוצינא עלאה, דאטמר ולא אתגלייא.

באינון לבושין דיקר, לבושי קשוט, תקוני קשוט, בוציני קשוט, אשתכחו תרין בוצינין, תקונא דכורסניא דמלכא, ואקרון צדק ומשפט. ואינון שירותא, ושלמותא, בכל מהימנותא. ובגין מתעטרין כל דינוי דלעילא ותתא, וכלא סתים במשפט. וצדק מהאי משפט אתגון. ולזמנין קרינן לה, (בראשית יד) ומלכי צדק מלך שלם.

כד מתעריין דינוי ממשפט, כלהו רחמי, כלהו בשלימו. דהאי מבסס להאי צדק, ודינוי מתתקנין, וכלהו נחתין לעלמא בשלימו, ברחמי. וכדין (אקרי) שעתא דמתחברן דכר ונוקבא, וכל עלמין כלהו ברחמי, ובחדוותא.

וכד אסגיאו חובי עלמא, ואסתאבת מקדשא, ודכורא אתרחק מן נוקבא, וחוניא תקיפא שרגא לאתערא, ווי לעלמא דמתגון בההוא זמנא מהאי צדק. כמה חבילי טריקין מתעריין בעלמא, כמה זכאין מסתלקין מעלמא. וכל כך למה. בגין דאתרחק דכורא מן נוקבא, ומשפט לא קרב בצדק דא. ועל האי כתיב, (משלי יג) ויש נספה בלא משפט, דמשפט אתרחק מהאי צדק, ולא אתבסמא, וצדק ונקא מאתר אחרא.

ועל דא אמר שלמה מלכא, (קהלת ז) את חפל ראיתי בימי חבלי יש צדיק אויב בצדקו וגו', הבל דא, (ס"א ל"ג הבל דא) הבל חדא, מהבלי דלעילא, דאקרון אפי מלכא, ודא איהו מלכותא קדישא, דכד היא מתערא בדינוי, כתיב יש צדיק אויב בצדקו. מאי טעמא. משום דמשפט אתרחק מצדק. ובגין כך אקרי, ויש נספה בלא משפט.

תא חזי, כד אשתכח זכאה עלאה בעלמא, רחיקא דקודשא בריך הוא, אפילו כד אתער צדק בלחודוי, וכל עלמא לאשתזבא בגיגיה. וקודשא בריך הוא בעי ביקריה, ולא מסתפי (דף רצ"ב ע"א) מן דינא. וכד ההוא זכאה לא קיימא בקיומיה, מסתפי אפילו ממשפט, ולא יכיל למיקם ביה. כל שכן בצדק.

דוד מלכא, בקדמיתא אמר, (תהלים כו) בחנני יי' ונסני. דהא אנא לא מסתפינא מפל דינוי, אפילו מהאי צדק, וכל שכן דאחידנא ביה, מה כתיב. (תהלים יז) אני בצדק אחזה פניך, בצדק ודאי. לא מסתפינא למיקם בדינוי. בתר דחב, אפילו ממשפט מסתפי, דכתיב, (תהלים קמג) ואל תבא במשפט את עבדך.

תא חזי, כד מתבסמא האי צדק ממשפט, כדין אקרי צדקה. ועלמא מתבסמא בחסד, ואתמליא מניה. דכתיב, (תהלים לג) אוהב צדקה ומשפט חסד יי' מלאה הארץ.

אסהדנא עלי, דכל יומאי הוינא מצטער על עלמא, דלא יערע בדינוי דצדק, ולא יוקיד עלמא בשלחובוי. כמה דכתיב, (משלי ל) אכלה ומחתה פיה. מפאן ולהלאה, כפום כל חד, כפום בירא עמקא, והא בדרא דא אית ביה זכאין, וזעירין אינון דיקומוון לאנגנא על עלמא, ועל עאנא, מארבעה זיוין. (ס"א) על עלמא, ועלינא בעיין.

עד כאן אחידן מלי דא בדא, ומתפרשן מלין דסתימין בעתיקא קדישא, סתימא דכל סתימין, והיך אחידן אליו באליו. מפאן להלאה, מלין דזעיר אנפין, אינון דלא אתגליין באדרא. אינון דהוו סתימין בלבאי, ותמן לא אתקנו. (עד כאן סתימן מלין) השתא אתתקנו ואתגליין, וכלהו מלין סתימין, ובירין כלהו. זכאה חולקין, ואינון דירתו וריתא דא, דכתיב, (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו וגו'.

האי דאוקימנא, אב ואם בעתיקא אחידן, בתיקוני, הכי הוא. דהא ממוחא סתימא דכל סתימין תליון, (נ"א נפקין) ומתאחדן ביה. (ואף על גב דעתיקא קדישא אתתקון בלחודוי) וכד יסתכלון (בכל) מלי. כלא הוא עתיקא בלחודוי, הוא הוי, והוא זה. וכל הני תקונין ביה. אחידן ביה סתימן לא מתפרשן מניה מוחא סתימא לא אתגלייא ולא תלנא ביה א"ב וא"ס מהאי מוחא נפקו, אתפלילו במללא, וביה תליון, וביה אחידן. זעיר אנפין, בעתיקא קדישא תלניא ואחיד. והא אוקימנא מלי

באדרא. וְכָאֵה חוֹלְקִיהָ דְמֵאן דְעָאל וְנָפִיק, וְיִנְדַע אוֹרְחִין דְלֵא יִסְטִי לִימִינָא וְלִשְׁמֵאלָא. וּמֵאן דְלֵא עָאל וְנָפִיק, טַב לִיה דְלֵא אֲבָרִי. וְכִתִּיב (הושע יד) כִּי יִשְׂרָאֵל דָּרַךְ יְיָ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִסְתַּכֵּל הָיִנָּה כָּל יוֹמָא בְּהַאי קָרָא, דְכָתִיב, (תהלים לד) בְּיָי תִתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנוּיִם וְיִשְׁמְחוּ. וְהָאִידְנָא אֲתִקְיָא קָרָא כְּלָא. בְּיָי תִתְהַלֵּל נַפְשִׁי וְדָא, דְהָא נִשְׁמַתִּי בֵּיה אַחִידָא, בֵּיה לְהִטָּא, בֵּיה אֲתִדְבַקְתָּ וְאֲשִׁתְּדַלּוּתָא וּבְאֲשִׁתְּדַלּוּתָא דָא תִסְתַּלַּק לְאַתְרָהָא. יִשְׁמְעוּ עֲנוּיִם וְיִשְׁמְחוּ, כָּל הָנִי צְדִיקֵינָא, וְכָל בְּנֵי מִתִּיבְתָא קְדִישָׁא, וְזָפִאִין דְאַתְיִין הַשְׁתָּא עִם קְדִישָׁא בְרִידָא הוּא, כְּלָחוּ שְׁמַעִין מְלִי, וְחִדְאִין. בְּגִין כֵּךְ, (תהלים לד) גִּדְלוּ לִי אֲתִי וְנִרְוֹמָמָה שְׁמוּ יַחֲדִיו.

פִּתַח וְאָמַר, כְּתִיב, (בראשית לו) וְאַלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְצָא אֲדוּם. הָדָא הוּא דְכָתִיב, (תהלים מח) כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעְדוּ עִבְרוּ יַחֲדִיו. נוֹעְדוּ, בָּאֵן אֲתֵר. בְּאַרְצָא אֲדוּם. בְּאַתֵּר דְדִינִין מִתְאַחֲדִין תַּמָּן. עִבְרוּ יַחֲדִיו, דְכָתִיב וַיִּמָּלֵךְ וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו. הִמָּה רָאוּ כֹן תַּמָּהוּ נִבְהִלוּ נַחֲפָזוּ, דְלֵא אֲתִקְיָמוּ בְאַתְרֵיהוּ, בְּגִין דְתִקְוִינִין דְמִלְכָא לֹא אֲתִקְוִינִין, וְקִרְתָּא קְדִישָׁא וְשׁוּרִי, לֹא אֲזִדְמִנִי.

הָדָא הוּא דְכָתִיב, בְּאֲשֶׁר שְׁמַעְנוּ כֹן רָאִינוּ וְגו', דְהָא כְּלָחוּ לֹא אֲתִקְיָמוּ, וְהָיָא אֲתִקְיָמַת הַשְׁתָּא, בְּסִטְרָא דְכּוֹרָא, דְשִׁרְיָא עִמָּה. הָדָא הוּא דְכָתִיב, וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הָדָר וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוּ וְשֵׁם אֲשֶׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בֶּת מִטְרָד בֶּת מִי זָהָב. מִי זָהָב וְדָאִי כְמָה דְאֻקִּימָנָא בְּאַדְרָא.

(וְהָא) בְּסִטְרָא דְאַגְדָּתָא דְרַב הַמְנוּנָא סְבָא אֲתֵמַר, וַיִּמְלֹךְ תַּחֲתָיו הָדָר. הָדָר וְדָאִי, כְּמָה דְאַתָּא אָמַר, (ויקרא כג) פְּרִי עֵץ הָדָר. וְשֵׁם אֲשֶׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל, כְּמָה דְאַתָּא אָמַר כְּפֹת תְּמָרִים. וְכָתִיב, (תהלים צב) צְדִיק כְּתֹרֶת לִפְרוֹחַ, דְאִיהִי דְכָר וְנוֹקְבָא. הָאִי אֲתִקְרִיאת בֶּת מִטְרָד, בֶּת מְהִיטְבָּאֵל אֲתֵר דְטִרְדִּין כְּלָא לְאַתְדְּבַקָא, וְאַקְרִי אָב. וְכָתִיב (איוב כח) לֹא יָדַע אֲנוֹשׁ עֶרְכָּהּ וְלֹא תִמְצָא בְּאַרְצָא הַחַיִּים. דְכָר אַחֵר, בֶּת מְהִיטְבָּאֵל, דְמִסְטְרָהָא מִתְאַחֲדִין דִּינִין, דְטִרְדִּין (דף רצ"ב ע"ב) לְכָלָא. בֶּת מִי זָהָב, דְיִנְקָא בְתֵרִין אֲנָפִין, דְנִהִירוּ בְתֵרִין גְּוִוִּין. בְּחִסָּד וּבְדִינָא.

עַד לֹא אֲבָרִי עֲלֵמָא, לֹא הוּוּ מְשִׁיחִין אֲנָפִין בְּאַנְפִּין, וּבְגִין כֵּךְ, עֲלֵמִין קְדָמָא אֲתִתְרַבּוּ, וְעֲלֵמִין קְדָמָא בְּלֹא תִקְוָנָא אֲתִעְבִּידוּ. וְהָהוּא דְלֵא הָוָה בְּתִקְוָנָא, אֲקָרִי זִיקִין נְצוּצִין, כְּהָאִי אֻמְנָא, מְרַצָּא (ס"א מְרַצָּא), כֵּךְ אֲכַתְשׁ בְּמֵנָא דְפִרְזָלָא, אֲפִיק זִיקִין לְכָל עֵיבֵר, וְאִינוּן זִיקִין דְנִפְקִין, נִפְקִין לְהִיטִין וְנִהִירִין, וְנִדְעִין לְאַלְתֵּר. וְאַלִּין אֲקָרוּן עֲלֵמִין קְדָמָאִי. וּבְגִין כֵּךְ אֲתִתְרַבּוּ וְלֹא אֲתִקְיָמוּ. עַד דְאַתְתִּקְוִין עֲתִיקָא קְדִישָׁא, וְנָפִיק אֻמְנָא (ד"א מְאָנָא) לְאוּמְנִיתָהּ.

וְעַל הָאִי תִנְיָנָא בְּמִתְנִיתָא דִילָן, דְנִיצוּצָא אֲפִיק זִיקִין בְּזִיקִין (נ"א דְבוּצִינָא אֲפִיק זִיקִין נִיצוּצִין) לְתַלְתָּ מֵאָה וְעֶשְׂרִין עֵיבֵר. וְאִינוּן זִיקִין, עֲלֵמִין קְדָמָאִי אֲקָרוּן, וּמִיתָּ לְאַלְתֵּר. לְבִתֵּר נָפִיק אֻמְנָא (ס"א מְאָנָא) לְאוּמְנִיתָהּ, וְאַתְתִּקְוִין בְּדְכָר וְנוֹקְבָא, וְהָנִי זִיקִין דְאַתְדַּעְכוּ וּמִיתָּ, הַשְׁתָּא אֲתִקְיָא כְּלָא. מְבוּצִינָא דְקִרְדִּינוּתָא, נִפְקִין נִיצוּצָא, פְּטִישָׁא תִקִּיפָא, דְבִטְשׁ, וְאַפִּיק זִיקִין עֲלֵמִין קְדָמָאִי, וּמִתְעַרְבִי (ד"א וּמִתְדַכִּי) בְּאוּרָא דְכָנָא, וְאַתְבָּסְמוּ דָא בְּדָא.

כֵּךְ אֲתִתְרַבּ אֲב"א וְאַיִמ"א, וְהָהוּא אָב הוּא, מְרוּחָא דְגִנְיָא בְּעִתִּיק יוֹמִין, בֵּיה אֲתִתְגִּיזִי הָאִי אֻרָא, וְאַכְלִיל לְנִיצוּצָא, דְנִפְקִין מְבוּצִינָא דְקִרְדִּינוּתָא דְגִנְיָא בְּמַעוּי דְאַיִמָּא. וְכֵךְ אֲתִתְרַבּוּ תְרוּוֹיִיָּהוּ, וְאַתְכְּלִילוּ דָא בְּדָא. נָפִיק גּוֹלְגֻלְתָּא חַד תִּקִּיפָא, וְאַתְפִּשֵׁט בְּסִטְרוֹ, דָּא בְּסִטְרָא דָּא, וְדָא בְּסִטְרָא דָּא. כְּמָה דְעִתִּיקָא קְדִישָׁא תִלַּת רִישִׁין אֲשִׁתְּכַחוּ בְּחַד, כֵּךְ כְּלָא אֲזִדְמִן בְּתַלְתָּ רִישִׁין, כְּמָה דְאַמִּינָא.

בְּהָאִי גּוֹלְגֻלְתָּא דְזַעִיר אֲנָפִין, נְטִיף טֵלָא מְרִישָׁא חוּרָא (וְאַחִיד לִיה), וְהָהוּא טֵלָא אֲתִתְחַזִּי בְתֵרִי גְוִוִּין. וּמִנִּיהּ מִתְּנֹן חִקְלָא דְתַפּוּחִין קְדִישִׁין. וּמִהָאִי טֵלָא דְגּוֹלְגֻלְתָּא דָּא, טַחֲנִין מֵנָּה לְצְדִיקֵינָא לְעֲלֵמָא דְאַתִּי, וּבִיָּה זְמִינִין מִתִּיָּא לְאַחִיָּא. וְלֹא אֲזִדְמִן מֵנָּה דְנָפֵל מִהָאִי טֵלָא, בְּרִי הָהוּא זְמָנָא בְּזִמְנָא דְאַזְלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּרָא, וְזֹן לָחוּ עֲתִיקָא דְכָלָא, מִהָאִי אֲתֵר. מִה דְלֹא אֲשִׁתְּכַח לְבִתֵּר. הָדָא הוּא דְכָתִיב, (שמות טז) הִנֵּנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. כְּמָה דְאַתָּא אָמַר (בראשית כז) וַיִּתֵּן לָהֶם הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וְגו'. הָאִי בְּהָהוּא זְמָנָא. לְזִמְנָא אַחֲרָא תִנְיָן, קִשִּׁים מְזוֹנוּתֵי שֶׁל אָדָם קָמִי קְדִישָׁא בְרִידָא הוּא. וְהָא בְּמִזְלָא תִלְיָא בְּמִזְלָא וְדָאִי. וְעַל כֵּן בְּנֵי חַיִּי וּמִזְוִנִי, לֹאֻ בְּזִכּוּתָא תִלְיָא מִלְתָּא, אֲלֵא בְּמִזְלָא תִלְיָא מִלְתָּא, וְכָלָא תִלְיָין בְּהָאִי מִזְלָא, כְּמָה דְאַקִּימָנָא.

תַּשְׁעָה אֲלָפִין רְבּוּא עֲלֵמִין, נְטִלִין וְסַמְכִין עַל הָאִי גּוֹלְגֻלְתָּא. וְהָאִי אֻרָא דְכָנָא אֲתִתְכְּלִיל בְּכָלָא, כִּינּוּ דְהוּא כְּלִיל מִכְּלָא וְכָלָא אֲתִתְכְּלִיל בֵּיה, אֲתִתְפִּשֵׁטוּ אֲנָפִין לְתֵרִין סִטְרִין, בְּתֵרִי נְהוּרִין כְּלִיל מִכְּלָא. וְכֵךְ אֲסִתְכְּלוּ אֲנָפִין, בְּאַנְפִּין דְעִתִּיקָא קְדִישָׁא, כְּלָא אֲרֵךְ אֲפִים אֲקָרִי. מָאִי אֲרֵךְ אֲפִים. (אֲרִיף אֲפִים מִיבְעִי לִיה) אֲלֵא הָכִי תִנְיָן, בְּגִין דְאַרִיף אֲפִיה לְחִיבְנָא. אֲבָל אֲרֵךְ אֲפִים, אֲסוּנוּתָא דְאַנְפִּין. דְהָא לֹא אֲשִׁתְּכַח אֲסוּנוּתָא בְּעֲלֵמָא, אֲלֵא בְּזִמְנָא דְאַשְׁגַּחִין אֲנָפִין בְּאַנְפִּין.

בְּחִלְלָא דְגּוֹלְגֻלְתָּא, נְהִירִין תַּלְתָּ נְהוּרִין. וְאִי תִימָא תַּלְתָּ, אֲרַבַּע אִינוּן, כְּמָה דְאַמִּינָא, אַחְסִנְתִּיהּ דְאַבּוּי וְאַמִּיָּה, וְתֵרִין גְּנִיזִין דְלָחוּן, דְמִתְעַטְרֹן כְּלָחוּ בְרִישִׁיהּ, וְאִינוּן תַּפְלִין דְרִישָׁא. לְבִתֵּר מִתְחַבְּרֹן בְּסִטְרוֹ, וְנִהִירִין וְעָאלִין בְּתַלְתָּ חִלְלִי דְגּוֹלְגֻלְתָּא. נִפְקִין כָּל חַד בְּסִטְרוֹ, וּמִתְפִּשֵׁטִין בְּכָל גּוּפָא.

ואֵלֶּין מִתְחַבְּרִין בְּתָרֵי מוֹחִי. וּמוֹחָא תְּלִיתָאָה כָּלִיל לֹון, וְאַחִיד (וְאִינוּן תְּפִלִּין דְּרִישָׁא. וְאֵלֶּין מִתְחַבְּרִין בְּתָרֵי מוֹחִי. וּמוֹחָא תְּלִיתָאָה כָּלִיל לֹון, וְנִהְרִין וְעֵאלִין בְּתַלְתָּ חֲלָלִי דְּגוּלְגֻלְתָּא. לְבִתְרָא נִפְקִין כָּל חַד בְּסִטְרוֹי, וּמִתְפַּשְׁטִין בְּכָל גּוּפָא. וְהָאִי מוֹחָא תְּלִיתָאָה אַחִיד) בְּהָאִי סִטְרָא וּבְהָאִי סִטְרָא, וּמִתְפַּשְׁטִין בְּכָל גּוּפָא, וְאַתְעֵבִיד מְנִיָּה תְּרֵי גֻוְנֵי כָּלִילָא בְּחֻדָּא. וּמִהָאִי נִהִיר אֲנָפּוּי, וְאַסְהִיד בְּאַבָּא וְאִמָּא גֻוְנֵי דְּאַנְפּוּי. וְהָאִי אֲקָרִי דַּעַת, בְּדַעַת (ס"א בְּדָא) כְּתִיב, (שְׁמוּאֵל א ב) כִּי אֵל דַּעוֹת הִ' וְגו', בְּגִין דְּאִיהוּ בְּתָרֵי גֻוְנֵי לֹו נִתְכְּנוּ עֲלִילוֹת. אֲבָל לַעֲתִיקָא קְדִישָׁא סְתִימָאָה, לֹא נִתְכְּנוּ. מָאִי טַעֲמָא נִתְכְּנוּ לְהָאִי. בְּגִין דְּנִירִית תְּרִין חוּלְקִי, וּכְתִיב (שְׁמוּאֵל ב כב) עִם חֲסִיד תִּתְחַסֵּד וְגו'.

וְהָאִי בְּקִשׁוּט אוֹקִימוּ חֲבָרְיָא, דְּכְתִיב, (בְּרַאשִׁית כט) וַיִּגְדַּע יַעֲקֹב (דף רצ"ג ע"א) לְרַחֵל כִּי אָחִי אֲבִיהָ הוּא. וַיִּגְדַּע, הָאִי אוֹקִימוּ, דְּכָלָא רָזָא דְּחֻכְמָתָא. וְכִי בֹו רִבְקָה הוּא. בֹּו רִבְקָה, וְלֹא כְּתִיב בֹּו יִצְחָק. רְמִזָּה, וְכָלָא רְמִיזָא בְּחֻכְמָתָא. וְעַל הָאִי אֲקָרִי שְׁלִים בְּכָלָא. וּבִיָּה אֲתַחֲזִי מִהִימְנוּתָא. וּבְגִין כֹּךְ כְּתִיב, וַיִּגְדַּע יַעֲקֹב, וְלֹא כְּתִיב וַיֵּאמֶר.

חֲנִי גֻוְנֵי, כְּמָה דְּנִהְרִין בְּעִטְרָא דְּרִישָׁא, וְעֵאלִין בְּחֲלָלִי דְּגוּלְגֻלְתָּא. הָכִי מִתְפַּשְׁטִין בְּכָל גּוּפָא, וְגוּפָא אֲתַחֲזִיד בְּהוּ. לַעֲתִיקָא קְדִישָׁא סְתִימָא, לֹא נִתְכְּנוּ, וְלֹא יֵאָן לִיָּה, דְּהָא כָּלָא בְּחַד אֲשַׁתְּכַח, חִידוּ לְכָלָא, חֲנִים לְכָלָא. לֹא תִלְיָא בִּיָּה דִּינָא. אֲבָל בְּהָאִי, לֹו נִתְכְּנוּ עֲלִילוֹת וְדָאִי.

בְּגוּלְגֻלְתָּא דְּרִישָׁא, תִּלְיָין כָּל אִינוּן רַבָּוִן וְאַלְפִין מְקוּצֵי דְּשַׁעְרִין, דְּאִינוּן אוֹכְמִין. וּמִסְתַּבְּכִין דָּא בְּדָא, אֲחִידוֹ דָּא בְּדָא, דְּאַחֲזִידוֹ בְּנִהִירוֹ עֲלָאָה דְּמַעֲטָר בְּרִישִׁיָּה מֵאַבָּא, וּמִמוֹחָא דְּאַתְנִהִיר מֵאַבָּא. לְבִתְרָא נִפְקִין גֻוְנֵי עַל גֻוְנֵי, מִנִּהִירוֹ דְּמַעֲטָר בְּרִישִׁיָּה מֵאַימָא, וּמִשְׁאַר מוֹחִי. וְכִלְהוּ אֲחִידוֹ, וּמִסְתַּבְּכִין בְּאִינוּן שַׁעְרֵי דְּאַחֲזִידוֹ מֵאַבָּא, בְּגִין דְּאִינוּן מִתְעַרְבִין דָּא בְּדָא, וּמִסְתַּבְּכִין דָּא בְּדָא.

וְכִלְהוּ מוֹחִי אֲחִידוֹ בְּגוּלְגֻלְתָּא, בְּמוֹחָא עֲלָאָה. וְכִלְהוּ מְשִׁיכֹן אֲתַמְשְׁכֹן מִתְלַת חֲלָלִי דְּמוֹחָא, אֲחִידוֹ בְּמוֹחִי מִתְעַרְבֹו דָּא בְּדָא, בְּדִכְיָא בְּמִסְאַבָּא. בְּכָל אִינוּן טַעֲמִין וְרִזִּין, סְתִימִין וּמִתְגַּלְיִין. וּבְגִין כֹּךְ כְּלָהוּ מוֹחִי רְמִיזָה (כד נמצא בס"י) בְּאַנְכִי יִי' אֶלְהִיד וְכו', כְּמָה דְּנִהְרִין בְּעִטְרָא דְּרִישָׁא, וְעֵאלִין בְּחֲלָלִי דְּגוּלְגֻלְתָּא.

כָּל אִינוּן קוּצִין אוֹכְמִין, חֲפִיִּין וְתִלְיִין לְסִטְרָא דְּאוּדְגִין. וְהָאִי אוֹקִימָנָא, דְּבְּגִין כֹּךְ כְּתִיב, (מַלְכִים ב יט) הִטָּה יִי' אֲזִנָּה וְשִׁמְעָה. מִכָּאֵן אוֹקִימָנָא, מֵאֵן דְּבַעֲי דְּרִפִּין מִלְכָּא אוּדְגִיָּה לְקַבְלִיָּה, וְיִסְלַסֵּל בְּרִישִׁיָּה דְּמִלְכָּא, וְיִפְנֶה שַׁעְרֵי מַעַל אוּדְגִיָּה, וְיִשְׁמַע לִיָּה מִלְכָּא בְּכָל מַה דְּבַעֲי.

בְּפִלְגוּתָא דְּשַׁעְרֵי, מִתְאַחֲדָא חַד אוֹרְחָא, בְּאַרְחָא דַּעֲתִיקָא יוֹמִין, וּמִתְפַּרְשֵׁן מְנִיָּה כָּל אוֹרְחוֹי דְּפִקּוּדֵי אוֹרִיָּיתָא, (וְאַתְמָנִין עֲלִיָּהוּ) כָּל מֵאֲרִיָּהוּ דְּיִבְבָּא וְיִלְלָא תִּלְיִין בְּכָל קוּצָא וְקוּצָא, וְאִינוּן מִפְרָשִׁין רִשְׁתָּא לְחִיבָבָא, דְּלֹא יִדְעִין אִינוּן אֲרַחֲתִין. הָדָא הוּא דְּכְתִיב, (מִשְׁלִי ד) דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כְּאַפְלָה. וְכָל אֵלִין תִּלְיִין בְּקוּצִין תְּקִיפִין, וּבְגִין כֹּךְ כְּלָהוּ תְּקִיפִין. וְאוֹקִימָנָא בְּאִינוּן שַׁעֲרֵין אֲתַחֲזִידוֹ מֵאֲרִיָּהוּ דְּמִתְקַלָּא, (ס"א דְּרַחֲמִינוּתָא) דְּכְתִיב, (תְּהִלִּים כה) כָּל אֲרַחוֹת יִי' חֶסֶד וְאַמֶּת. וְכָל כֹּךְ, בְּגִין דְּמִשְׁכִּין מִמוֹחִין סְתִימִין דְּרַחֲמִיָּהוּ דְּמוֹחָא.

וּבְגִין כֹּךְ מִשְׁתַּכְּחִי כָּל חַד כְּפֹּס אוֹרְחוֹי, מִחַד מוֹחָא בְּאִינוּן קוּצִין שַׁעֲרֵין, אֲתַמְשְׁכֹן מֵאֲרִיָּהוּ דְּמִתְקַלָּא, דְּכְתִיב כָּל אֲרַחוֹת יִי' חֶסֶד וְאַמֶּת.

מִמוֹחָא תְּנִינָא, בְּאִינוּן קוּצִין תְּקִיפִין, אֲתַמְשְׁכֹן וְתִלְיִין מֵאֲרִיָּהוּ דְּיִבְבָּא וְיִלְלָא דְּכְתִיב בְּהוּ דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כְּאַפְלָה לֹא יִדְעוּ בְּמָה יִפְשְׁלוּ. מָאִי קָא מִיִּירִי. אֲלָא לֹא יִדְעוּ, כְּלֹוֹמֵר לֹא יִדְעִין, וְלֹא בְּעָאן לְמַנְדַּע, בְּמָה יִפְשְׁלוּ. אֵל תִּקְרִי בְּמָה, אֲלָא בְּאִימָא יִפְשְׁלוּ. בְּאִינוּן דְּמִתְאַחֲזִין בְּסִטְרָא דְּאִימָא. מָאִי סִטְרָא דְּאִימָא. גְּבוּרָה תְּקִיפָא מִיָּנָה מִתְאַחֲזִין מֵאֲרִיָּהוּ דְּיִבְבָּא וְיִלְלָא.

מִמוֹחָא תְּלִיתָאָה, בְּאִינוּן קוּצִין דְּאִינוּן בְּאַמְצִיעִיתָא, אֲתַמְשְׁכֹן וְתִלְיִין מֵאֲרִיָּהוּ דְּמִידִין (דְּמֵאֲרִין). וְאַקְרוּן אֲפִין נִהִירִין וְלֹא נִהִירִין. וּבְחֲנִי כְּתִיב (מִשְׁלִי ד) פִּלְס מַעְגַּל רְגֻלִיד. וְכָלָא אֲשַׁתְּכַח בְּאִינוּן קוּצִין וְשַׁעְרֵי דְּרִישָׁא.

מִצְחָא דְּגוּלְגֻלְתָּא, מִצְחָא לְאַתְפַּקְדָּא (ס"א לְאַתְעַקְרָא) חִיבָבָא עַל עוֹבְדִיָּהוּ. וְכִד הָאִי מִצְחָא אֲתַגְלִיָּא, מִתְעַרְוִין מֵאֲרִיָּהוּ דְּדִינִין, לְאִינוּן דְּלֹא מִתְפַּסְפִּין עוֹבְדִיָּהוּ. הָאִי מִצְחָא סוּמְקָא כְּוִירָדָא. וּבְשַׁעֲרָא דְּאַתְגְּלִיָּא מִצְחָא דַּעֲתִיקָא בְּהָאִי מִצְחָא, אֲתַהֲדֶרֶת חוּרָא כְּתִלְגָּא. וְהָאִי שַׁעֲרָא, עַת רָצוֹן אֲקָרִי לְכָלָא.

בְּסַפְרָא דְּאַגְדָּתָא דְּבִי רַב יֵיבָא סָבָא אֲמַר, מִצְחָא. זְכִי מִצְחָא, מִצְחָא דַּעֲתִיקָא. וְאִי לֹא, אֲשַׁדִּי חִ' בִּין תְּרִין אֲתוּוֹן, כְּמָה דְּאַתְּ אֲמַר (בְּמִדְבָּר כד) וּמִחֵץ פְּאַתִי מוֹאֵב.

וְאוֹקִימָנָא, דְּאַקְרִי נֶצַח בְּאַתְוֹן רְצוּפִין. וְכְמָה נֶצַחִים הוּוּ. וְאִי עַל גַּב דְּנֶצַח אַחְרָא (בְּאַתְרָא) בְּנֶצַח אַחְרָא אֲסִתְּלַק, וְאִית נֶצַחִים אַחְרִין דְּמִתְפַּשְׁטִין בְּכָל גּוּפָא. וּבְגִין דְּשַׁבְתָּא בְּשַׁעֲרָא דְּצִלוּתָא דְּמִנְחָה, בְּגִין דְּלֹא יִתְעַר דִּינִין, גְּלִיָּא עֲתִיקָא קְדִישָׁא מִצְחָא דִּילִיָּה, וְכָל דִּינִין אֲתַכְפִּיִין וְאַשְׁתַּכְּכוּ וְלֹא אֲתַעֲבִידוּ.

בהאי מצחא תליין ארבעה ועשרין בתי דינין, לכל אינון דחציפין בעובדיהון. כמה דכתיב, (תהלים עג) ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון. והא עשרים אינון, ארבעה (דף רצ"ג ע"ב) למה. לקבליהון דארבעה מיתות בית דינא לתתא, דתליין מלעילא. ואשתארו עשרין. ובגין כך לא מענישין בי דינא עלאה, עד דישלים (ני"א עשרין) וסלקא לעשרין שנין, לקבליהון דעשרין בתי דינא. במתניתא סתימאה דילו תנינן, לקבליהון דארבעה ועשרין ספרים דאתכלילן באורייתא.

עיינין דרישא, אינון עיינין דלא מסתמין מנייהו חייבא. עיינין דניימין ולא ניימין. ובגין כך אקרו (שיר השירים ה) עיניו כיונים. מאי יונים. כמה דאתא אמר, (ויקרא כה) ולא תזנו איש את עמיתו. ועל דא כתיב, (תהלים צד) ויאמרו לא יראה זה וגו'. וכתיב (שם) הנוטע און הלא ישמע וגו'.

תקונא דעל עינא, שערי דמתשערן בשעורא שלים. מאינון שערי תליין אלף ושבעה מאה מארי דאשגחיתא, לאגחא קרבא. וכדין קיימי בלהו משולשליהון ומתפקחין עיינין.

כסותא דעל עיינין, גבינין מתאחדן בהו. ואלף רבון מארי תריסין אתאחדן בהו, ואינון אקרו כסותא דעיינין. וכל אינון דאקרו עיני יי, לא פקחין, ולא אתערון, בר בזמנא דאלין כסותי דגבינין, מתפרשן אינון תתאי מעלא. ובשעתא דאתפרשן גביני תתאי מעלא, ויהבין אתר לאשגחא מתפקחין עיינין, ואתחזי כמאן דאתער משינתיה. אסתחרו עיינין וחמא לעינא פקחא, ואסתחן בחנורא דיליה. וכד אסתחין, אתפכין מאריהון דדינין לישראל. ובגין כך כתיב, (תהלים מד) עונה למה תישן יי הקיצה וגו'.

ארבע גוויין אתחזין באינון עיינין. מאינון נהירין ארבעה בתי דתפילין, דנהירין ברהיטי מוחא. שבעה דאקרו עיני ה'. ואשגחיתא נפקי, מגוון אוכמא דעינא. כמה דאוקימנא באדרא, דכתיב, (זכריה ג) על אבן אחת שבעה עינים. ואינון גוויין מתלהטין בסטרייהו.

מסומקא, נפקין אוחרנין, מארי דאשגחיתא לדינא. ואינון אקרו, (דברי הימים ב טז) עיני יי משוטטות בכל הארץ. משוטטות, ולא משוטטים. בגין דכלהו דינא. מירוקא, נפקין אוחרנין, דקיימין לגלאה עובדין, בין טב ובין פיש. דכתיב (איוב לד) פי עיני על דרכי איש. ואלין אקרו, (זכריה ד) עיני יי משוטטים. משוטטים, ולא משוטטות. בגין דאינון לתרין סטרין, לטב ולביש. מחנורא, נפקין כל אינון רחמי, כל אינון טבאן, דמשתכחי בעלמא, לאוטבא להו לישראל. וכדין אסתחין (ני"א אסתחין) כל אינון תלת גוויין, לרחמא עליהו.

אלין גוויין מתערבין דא בדא, ואתדבקן דא בדא. כל חד אוזין לחבריה מגוויין דיליה, בר מחנורא, דכלהו כלילן ביה כד אצטריך, והוא חפי על כלא. כל גוויין דלתתא, לא יכלין כל בגי עלמא, לאסתחא לון חנורא, לאוכמא לסומקא ולירוקא. והכא באשגחיתא חד, בלהו אתאחדן ואסתחין בחנורא.

גבינוי לא משתכחין, בר כד בעין גוויין דחנורא לאשגחא, בגין דגבינין יהבין אתר לאשגחא, בלהו גוויין. ואי אינון לא יהבין אתר, לא יכלין לאשגחא ולאסתכלא. גבינין לא קיימין, ולא משתכחין שעתא חדא שלימותא, אלא פקחין וסתמין, סתמין ופקחין, משום עינא פקחא דקאי עליהו. ועל דא כתיב, (יחזקאל א) והחיות רצוא ושוב. והא אוקימנא.

כתיב (ישעיה לג) עיניך תראינה ירושלים נוה שאנן, וכתיב (דברים יא) תמיד עיני יי אלהיך בה מרשית השנה וגו'. דהא ירושלים בעיא כן, דכתיב, (ישעיה א) צדק ילן בה. ובגין כך ירושלים, ולא ציון. דכתיב, (ישעיה א) ציון במשפט תפדה וגו', דכלא רחמי.

עיניך, עיניך כתיב, עינא דעתיקא קדישא, סתימא דכלא. השתא, עיני יי אלהיך בה, לטב ולביש, כמה דאתחזי. (לסומקא ולירוקא. והכא באשגחיתא חדא, בלהו אסתחין ואסתחין בחנורא. גבינוי לא משתכחין, כד בעין גוויין לאשגחא) בגין כך לא אתקיימו בקיומא תדיר. והתם עיניך תראינה ירושלים, כלא לטב, כלא ברחמי. דכתיב, (ישעיה נד) וברחמים גדולים אקבצך.

תמיד עיני יי אלהיך בה מרשית השנה. מרשית חסר א' כתיב, ולא ראשית באלף. מאן היא. ה"א דלתתא. ולעילא כתיב, (איכה ב) השליך משמים ארץ תפארת ישראל. מאי טעמא השליך משמים ארץ. משום דכתיב, (ישעיה ט) אלביש (דף רצ"ד ע"א) שמם קדרות, ועיינין בקדרותא, בגוונא אוכמא אתחפו.

מרשית השנה, מאן אתר מסתכלין בירושלים אלין עיני יי, חזר ופירש, מרשית השנה, דהוא דינא בלא אלף, ודינא אתאחד מסטריה, אף על גב דלאו הוא דינא ממש. ועד אחרית שנה, אחרית שנה ודאי דינא אשתכח. דהא כתיב, (ישעיה א) צדק ילן בה, דהיא אחרית השנה.

תא חזי, אי בלחודי אקרי ראשון, דכר. באלף סתים וגוויין מה דלא אתידע. כד אתחבר האי אלף באתר אחרא, אקרי ראשית. ואי תימא דאתחברא. לא. אלא אתגלגא ביה, ונהיר ליה, וכדין אקרי ראשית. ואפילו בהאי ראשית, לא אשגח בירושלים, דאלמלא הות בהאי, אתקיימת תדירא. אבל

מִרְשִׁית כְּתִיב. וּלְעֹלָמָא דְאֵתִי כְתִיב, (ישעיה מא) ראשון לציון הנה הנם וגו'.

חוטמא דזעיר אנפין, תקונא דפרצופא. כל פרצופא ביה אשתמודע. חוטמא דא, לא כחוטמא דעתיקא קדישא סתימאה דכל סתימין. דחוטמא דעתיקא, חיים דחיים (לכלא). דהא מתרין נוקבין, נפקין רוחין דחין, לכלא. בהאי זעיר אנפין כתיב, (שמואל ב כב) עֲלָה עִשָׁן בָּאֵפוֹ וְגו'.

בהאי תננא כל גווי (תרי גווי) אחידן ביה, בכל גוונא וגוונא, אחידן כמה מאריהון דדינא קשיא. דאחידן בההוא תננא. (ובגין כך) ולא מתבסמין פלהו, אלא בתננא דמדבחא דלתתא. ועל דא כתיב, (בראשית ח) וַיֵּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ. מהו הניחח. אתבסמותא דמארי דינא, נחת ריח.

וַיֵּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ, אֶת רֵיחַ הַקָּרְבָּן לֹא כְתִיב, אֶלָּא אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ. דכלהו גבוראן דאחידן בחוטמא, וכל דאתאחדן בהו, פלהו מתבסמן. וכמה גבוראן מתאחדן פחדא, דכתיב (תהלים קו) מִי לְמַלְל גְּבוּרֹת יְיָ שְׁמִיעַ כָּל תַּהֲלָתוֹ. והאי חוטמא, מחד נוקבא נפק אשא דאכלא כל שאר אשין. בחד נוקבא תננא. והאי אשתכח באשא ותננא דמדבחא. ואתגלייא האי עתיקא קדישא, ואשתכח כלא. היינו דאתמר (ישעיה מח) וּתְהִלָּתִי אֶחָסֵם לָךְ.

חוטמא דעתיקא קדישא אריך, ומתפשט. ואקרי ארך אפים. והאי חוטמא, זעיר. וכד תננא שרי נפיק בבחילו, ואתעביד דינא. ומאן מעכב להאי. חוטמא דעתיקא. וכלא כמה דאמינא באדרא, ואתערות תברייא.

ובספרא דרב המנונא סבא, אוקים הני תרי נוקבי. מחד תננא ואשא. ומחד נייחא ורוחא טבא. דאית ביה ימינא ושמאלא, וכתיב (ס"א דכתיב) (הושע יד) וְרֵיחַ לוֹ כְּלָבָנוּ. ובנוקבא כתיב, (שיר השירים ז) וְרֵיחַ אַפֶּךָ כְּתַפְּחוּחִים. ומה בנוקבא הכי, כל שכן ביה. ושפיר קאמר.

ומה דאמר וַיֵּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ. הניחח בתרי סטרי, חד נייחא, דאתגלייא עתיקא קדישא סתימא דכל סתימין, דהאי הוא נייחא ואתבסמותא לכלא. וחד אתבסמותא דלתתא, בההוא תננא ואשא דמדבחא. ובגין דאיהו מתרין סטרי, כתיב ניחח. וכלא בזעיר אנפין אתמר.

תרי אודנין, למשמע טב וביש. ותרווייהו סלקין לחד. דכתיב, (מלכים ב יט) הִטָּה יְיָ אָזְנוֹ וְשָׁמַע. אודנא לגו בגו דיליה, תלייא ברישמי עקימין, בגין דיתעכב קלא לאעלא במוחא, ובחין ביה מוחא, ולא בבחילו, דכל מלה דהוי בבחילו, לא הוה בחכמתא שלימתא.

מאודנין אלן תליין כל מאריהון דגדפין, דנטלין קלא מעלמא, וכלהו הכי אקרון אזני יי, דכתיב בהו, (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיד אֶת הַקּוֹל וְגו'. כי עוף השמים יוליד את הקול, האי קרא קשיא, השתא מאי קול איכא הכא, דהא רישא דקרא כתיב גם במדעך מלך אל תקלל, במדעך כתיב, ובחרי משכבך וגו'. מאי טעמא כי עוף השמים יוליד את הקול, והא ליכא הכא קלא.

אלא ודאי כל מה דחשיב בר נש, וכל מה דיסתפל בלבוי, לא עביד מלה, עד דאפיק ליה בשפונותיה, והוא לא אתקנון ביה. וההיא מלה דאפיק, מתבקעא באוירא, (דף רצ"ד ע"ב) ואזלא וסלקא וטסא בעלמא, ואתעביד מניה קלא. וההוא קלא נטלין ליה מארי דגדפין, וסלקין ליה למלכא, ועייל באודניו. דהא הוא דכתיב, (דברים ה) וְשָׁמַע יְיָ אֶת קוֹל דְּבָרֶיכֶם. (במדבר יא) וְשָׁמַע יְיָ וַיַּחַר אָפוֹ.

ובגין כך, כל צלותא ובעותא דבעי בר נש מקמי קדשא בריך הוא, בעי לאפקא מלין בשפונותיה, דאי לא אפיק לון, לאו צלותיה צלותא, ולא בעותיה בעותא. וכיון דמלין נפקין, מתבקעין באוירא, סלקין וטסין ואתעבידו קלא, ונטיל לון מאן דנטיל, ואחיד לון לאתרא (נ"א לכתרא) קדישא, ברישא דמלכא.

מתלת חללי דמוחי, נטיף נטיפא לאודנין, וההוא אקרי נחל כרית. כמה דאתא אמר, (מלכים א יז) נחל כרית, כלומר, כרותא דאודנין. וקלא עייל בההוא עקימא, ואשתאב בההוא נהרא, דההוא נטיפא. וכדין אתעכב תמן, ואתבחין בין טב לביש. דהא הוא דכתיב, (איוב לד) כִּי אֶזֶן מְלִין תִּבְחֶן. ומאי טעמא און מלין תבחן. משום דאתעכב קלא בההוא נהרא דנטיפא, בעקימותא דאודנין, ולא עייל בבחילו. ובגין כך אתבחין בין טב לביש, (איוב לד) וְחִיד יִטְעַם לְאָכּוֹל. מאי טעמא חיד יטעם לאכול. בגין דיתעכב תמן, ולא עייל בבחילו בגופא, ועל דא יטעם ויתבחן, בין מתיקא למריר.

בהאי נוקבא דאודנין, תליין נוקבין אחרנין, נוקבא דעינין. נוקבא דפומא. נוקבא דחוטמא. מההוא קלא דעייל בנוקבא דאודנין, אי אצטריך עייל לנוקבי דעינין, ונבעין דמעין. מההוא קלא אי אצטריך, עייל לנוקבא דחוטמא דפרדשקא, ומפקי תננא ואשא מההוא קלא. דהא הוא דכתיב, (במדבר יא) וְשָׁמַע יְיָ וַיַּחַר אָפוֹ וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ יְיָ. ואי אצטריך, עייל להוא קלא לנוקבא דפומא, ומליל וגזר מלין (נ"א גזרי) מההוא קלא. כלא מההוא קלא דאודנין. עייל בכל גופא ואתרגיש מניה כלא. (ס"א כמה תלייא) תלייא בהאי אודנא. זכא מהאן דנטיר מלוי. על דא כתיב, (תהלים לד) נִצּוֹר לְשׁוֹנְךָ מִרַּע וּשְׁפָתֶיךָ מִדִּבֶּר מִרְמָה.

האי אודנא קרי ביה שמיעה. ובשמיעה אתכלילן אינון מוחי. חכמה אתכליל ביה, דכתיב, (מלכים א ג) ונתת לעבדך לב שומע. בינה, כמה דאת אמר (שמואל א ג) דבר כי שומע עבדך. (מלכים ב יח) כי שומעים אנחנו. (ובהני תליין כלל) דעת, כמה דאת אמר, (משלי ד) שמע בני וקח אומרי. (משלי ב) ומצותי תצפון אתך. הא כלל תליין באודנא בהאי אודנא תליין צלותין ובעותין ופקיחא דעינין. הדא הוא דכתיב, (מלכים ב יט) הטה יי אונך ושמע פקח עיניך וראה. הא כלל ביה תלייא.

בהאי אודנא, תליין רזין עלאין, דלא נפקין לבר, בגין כך היא עקימא לגו. ורזא דרזין סתימין ביה, ווי להווא מנגלה רזין. ובגין דהאי אודנא כניש רזין, ועקימותא דלגו נטיל לון, לא גלי רזין לאינון דעקימין בארמיהו, אלא לאינון דלא עקימין. הדא הוא דכתיב, (תהלים כה) סוד יי ליראיו ובירתו להודיעם, דנטלי ארחוי ונטילי מלין.

ואינון דעקימין בארמיהו, נטלי מלין ועיילין לון בבחילו, ולית בהו אתר לאתעבבא. וכל נוקבין אחרני, מתפתחין ביה, עד דנפקין מלין בנוקבא דפומא. ואלין אקרו חייבי דרא, שנואי דקודשא בריך הוא. במתניתא דילן תנן, כאילו קטיל גוברין, וכאלו פלח לעבודה זרה. וכלל בחד קרא, דכתיב, (ויקרא יט) לא תלך רכיל בעמך לא תעמוד על דם רעך אני יי. מאן דעבר על האי רישא דקרא, כאילו עבר על כלל.

זכאה חולקיהון דצדיקיא, דעליהו כתיב, (משלי יא) ונאמן רוח מכסה דבר. נאמן רוח ודאי, דהא רוחא דלהון מאתר עלאה קדישא אשתליף, ובגין כך נאמן רוח אקרו. וסימן דא אוקימנא, ההוא דמנגלה רזין, בגידע דנשמתיה, לאו איהו מגופא דמלכא קדישא. ובגין כך לית ביה רזא, ולא מאתר דרזא הוא. וכד תיפוק נשמתיה, לא אתדבקא בגופא דמלכא, דהא לא אתריה הוא. ווי להווא בר נש, ווי ליה, ווי לנשמתיה. זכאה חולקיהון דצדיקיא, דמכסין רזין, כל שכן רזין עלאין דקודשא בריך הוא. (רזין עלאין דמלכא קדישא) עליהו כתיב, (ישעיה ס) ועמד כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ. (דף רצ"ה ע"א)

אנפוי, כתרין תקרובין דבוסקא. (כלהו) סהדותא על מה דאמינא, דהא סהדותא בהו תליא. ובכלל תליא סהדותא. אבל הני תקרובי דבוסקא, חוורא וסומקא, סהדותא לאבא ואימא. סהדותא לאחסנא דרית ואחיד לון. והא במתניתא דילן אוקימנא, כמה פרסי ביו חוורא לסומקא, ואתכלילן ביה פחדא בסטרא דחוורא.

כד אתנהיר מנהירו דחוורא דעתיקא, חפייא ההוא חוורא על סומקא. וכלהו בנהירו אשתכח. וכדין כתיב, (במדבר ו) יאר יי פניו אליך. וכד חייבין סגיאין, תליין דינן בעלמא, אשתכח סגירותא בכלל (ס"א בעלמא). וסומקא אתפשט באנפין, וחפא כל (נ"א על) חוורא. וכדין כלל אשתכח בדינא. וכדין כתיב (תהלים לד) פני יי בעושי רע. (בגדי קנאה כתיב (ישעיה נט) בגדי נקם) וכלל בהאי תלייא, ובגין דא סהדותא הוא בכלל.

כמה וכמה מארי תריסין מחפאן להני גווגי, מצפאן להני גווגי. כד נהירין גווגי, כל עלמין כללו בחדו. בזמנא דנהיר חוורא, כלל אתחזו בהווא גווגא. וכד אתחזי בסומקא כלל הכי אתחזו בהווא גווגא.

באלין תקרובין דבוסקא, שארי דיקנא לאתחזא, מרישא דאודניו, ונחית וסליק בתקרובא דבוסקא, שערין אוקמין דדיקנא, בתקונא יאה שפיר. בגיבר תקיף, שפיר. משחא דרבות דדיקנא עלאה דעתיקא, בהאי דיקנא דזעיר אנפין אתחזי, ונהיר.

שפירו דהאי דיקנא, בתשעה תקונין אשתכח. וכד משחא דרבות, דתלת עשר נביעין דדיקנא דעתיקא קדישא נהיר בהאי דיקנא, אשתכחו עשרין ותרין תקונין. וכדין מתברכין כללו. וישאל סבא מתברכא בהאי, וסימן, (בראשית מח) כך יברך ישראל. כל תקונין דדיקנא דא, אוקימנא באדרא קדישא, דכללו מתיקונין דעתיקא קדישא אתקנו. והכא בעינא לגלאה, מה דלא אתגלי תמן, בגין למיעל בלא כסופא. (הא כל תקונין דדיקנא אוקימנא דכללו מתיקונין דדיקנא עתיקא קדישא אוקימנא באדרא קדישא).

שיתא אינון, תשעה אקרו. תקונא קדמאה, נפק ההוא ניצוצא בוצינא דקרדינותא, ובטש בתחות שער דרישא, מתחות קוצין דעל אודניו, ונחית מקמי פתחא דאודניו עד רישא דפומא. הא תקונא דא מעתיקא קדישא לא אשתכח, אלא כד נגיד מזל דעתיקא קדישא, ותלייא מניה ההוא מבוטא דחכמתא (חסר), כד אימא אתמשכא ואתכלילת באורא דכנא, ההוא חוורא נקוט אימא (חסר), וניצוצא עאלת ונפקת, ואתאחד דא בלא, ואתעבדית חד תקונא.

וכד אצטרף סלקא דא על דא, ואתפסנא חד מקמי חדא. ובגין כך כלל אצטרף, חד למעבד נוקמין. וחד לרחמא. ועל האי תאיב להאי דיקנא דוד מלכא, כמה דאוקימנא.

בהאי דיקנא תשעה תקונין אשתכחו, שיתא רבוון דתליין בהו, ומתפשטין בכל גופא. ואלין שיתא

דְּתִלְיִין, תִּלְיִין בְּשַׁעְרֵי דְתַחוֹת תְּקוּבָא דְבוֹסְמִין. תֵּלֶת מֵהָאֵי סֵטְרָא, וְתֵלֶת מֵהָאֵי סֵטְרָא. וּבִקְרוּתָא דְדִיקְנָא, תִּלְיִין תֵּלֶת אַחֲרָנִין. חַד לְעִילָא בְּשַׁפְּוֹן, וְתִרְנִין בְּאִינוֹן שַׁעְרֵין דְּתִלְיִין עַד טַבּוּרָא. וְכָל הֵנִי שִׁיתָא, תֵּלֶת מִכָּאן וְתֵלֶת מִכָּאן, אֶתְמַשְׁכוּ וְתִלְיִין כְּלָחוֹן, בְּאִינוֹן שַׁעְרֵי דְתִלְיִין וּמִתְפָּשְׁטִין בְּכָל גּוּפָא.

וּבְגִין דְּהֵנִי תֵּלֶתָא אִינוֹן בִּיקְרוּ דְדִיקְנָא יִתִּיר מִכְּלָחוֹ, כְּתִיב בְּהוּ שָׁמָא קְדִישָׁא. דְּכְתִיב, (תהלים קיח) מִן הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה, עֲנֵנִי בְּמִרְחַב יְהוָה, יְיָ לִי לֹא אִירָא. וְהָא דְאִוְקִימָנָא בְּאִדְרָא, מִן הַמִּצֵּר קָרָאתִי יְהוָה, מֵאַתֵּר דְּשַׁרֵּי דִיקְנָא לְאַתְפָּשֵׁטָא, דְּהוּא אַתֵּר (ס"א דְחִיק) רְחִיק מִקְסָמִי אוּדְנִין, שְׁפִיר הוּא.

וּבִסְפָּרָא דְאַגְדָּתָא דְבִי רַב יִיבָא סָבָא, הָכִי אָמַר וְאוֹקִים, דְּשִׁירוּתָא דְדִיקְנָא מִחֲסֵד עֲלָאָה, דְּכְתִיב, (דברי הימים א כט) לֵךְ יְיָ הַגְדִּילָהּ וְהַגְבִּירָהּ וְהִתְפַּאֲרֶתָ וְגו'. וְכָלָא הוּא, וְהָכִי שְׁאָרִי, וְתַשְׁעָה אֶתְמַשְׁכוּ וְתִלְיִין בְּדִיקְנָא, וּמִקְסָמִי אוּדְנִין, הָכִי שְׁאָרִי, וְקִיּוּמָא לָא מִתְקִימִין אֵלָא בְּאַתֵּר אַחֲרָא, כְּמָה דְאִוְקִימָנָא.

וְכַד אֶצְטְרִיד עֲלֵמָא לְרַחֲמִי, אֶתְגַּלְיָא מְזָלָא קְדִישָׁא. וְכָל הֵנִי תְקוּנִין דְּבִדִּיקְנָא יִקְרָא דְזַעֲרִי אֲנִפִין, כְּלָחוֹ רַחֲמִי מִשְׁתַּכְּחִי. וְכַד אֶצְטְרִיד לְדִינָא, מִתְחַזְיָא דִינָא, וְכַדִּין עֲבָדִין נִוְקָמִין לְשִׁנְאִיהוֹן דִּישְׁרָאֵל, לְאִינוֹן דְּעִקִּין לָחוּ. (דף רצ"ה ע"ב) כָּל יְקִירוֹ דְדִיקְנָא, בְּאִינוֹן שַׁעְרֵי דְתִלְיִין אִינְהוּ, מִשּׁוּם דְּכָלָא בְּהָאֵי תִלְיִין.

כָּל הֵנִי שַׁעְרֵי דְדִיקְנָא דְזַעֲרִי אֲנִפִין, כְּלָחוֹ קְשִׁישִׁין תְּקִיפִין, מִשּׁוּם דְּכָלָחוֹ אֲכַפְיִין לְדִינִין, בְּשַׁעְתָּא דְּמִזְלָא קְדִישָׁא אֶתְגַּלְיָא. וְכַד בָּעָא לְאַנְחָא קְרָבָא, בְּהָאֵי דִיקְנָא אֶתְחַזִּי כְּגַבְרַת תְּקִיף, מֵאֲרִי נֶצְחוֹ קְרָבָא. וְכַדִּין מְרִיט מָאן דְּמְרִיט, וְאַגְלִישׁ מָאן דְּאַגְלִישׁ.

הֵנִי תַשְׁעָה תְקוּנִין, אֶמְרוּ מִשָּׁה זְמָנָא תְנִינָא, בְּשַׁעְתָּא דְאֶצְטְרִיד לְאַחֲדָרָא לֹוּ כְּלָחוֹ רַחֲמִי. דָּאָף עַל גַּב דְּתִלְסִר תְּקוּנִין לָא אֶמְרוּ הַשְׁתָּא, בְּכוּנָא תִלְיָא מִלְתָּא, דְּהָא לָא יִיעוּל בְּהֵנִי תְקוּנִין לְאַחֲדָרָא, אֵלָא בְּמִזְלָא אֶתְפָּוֹן, וְאַדְפֵּר לִיה. הָדָא הוּא דְכְתִיב, (במדבר יד) וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כַח יְיָ. מָאן כַּח יְיָ. הוּא דְאֶקְרִי מְזָלָא קְדִישָׁא, סְתִימָא דְכָל סְתִימִין. דְּחִילָא דָא, וְנִהִירוּ דָא, מִמִּזְלָא תִלְיָא. וְכִיּוֹן דְּאָמַר מִשָּׁה דָא, וְאַדְפֵּר דָא, וְאַתְפָּוֹן בִּיה, אָמַר הֵנִי תַשְׁעָה תְקוּנִין, דְּתִלְיִין בְּזַעֲרִי אֲנִפִין. בְּגִין דִּינִהִירוּ כְּלָחוֹ, וְלָא יִשְׁתַּכְּחִי דִינָא. וְעַל דָּא כָלָא בְּמִזְלָא תִלְיָא.

הָאֵי דִיקְנָא כַד שְׁרָאן שַׁעְרֵי (ס"א לְאַתְעָרְבָא) לְאַתְעָרָא (נ"א לְאַתְעָרְבָא), אֶתְחַזִּי כְּגַבְרַת תְּקִיף כְּגַבְרַת מֵאֲרִי נֶצְחִי. בְּהָאֵי דִיקְנָא, נְגִיד מִשָּׁח דְּרַבּוּת מַעֲתִיקָא סְתִימָאָה. כְּמָה דְאָתָּא אָמַר, (תהלים קלג) בְּשִׁמּוֹן הַטּוֹב עַל הָרָאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקֵן וְזָקֵן אַחֲרָיו.

אֲלִין שַׁעְרֵי לָא חֲפִיִין עַל שַׁפְּוֹן, וְשַׁפְּוֹן כְּלָחוֹ סוּמְקִין כְּוֹרְדָא. דְּכְתִיב, (שיר השירים ה) שְׁפֹתַי שׁוֹשְׁנִים. שַׁפְּוֹן מְרַחֵשׁן גְּבוּרָה, מְרַחֵשׁן חֲכָמָתָא. בְּאִינוֹן שַׁפְּוֹן תִּלְיִין טַב וּבִישׁ, חֲזִי וּמוֹתָא. מֵאֲלִין שַׁפְּוֹן תִּלְיִין מֵאֲרִיהוֹן דְּאַתְעָרוּתָא, דְּכַד מְרַחֵשִׁין אֲלִין שַׁפְּוֹן, מִתְעָרִין כָּלָא לְמַגְזֵר (מֵאֲרִי) דִינָא, בְּכָל בְּתִי דִינִין, (דְּמִדְוִרִיהוֹן בְּהוֹן, וּבְגִין כְּדָא דְאֶקְרוּן עִירִין. דְּכְתִיב, (דניאל ד) בְּגִזְרַת עִירִין פְּתִיגְמָא וּמֵאֲמַר וְגו'.

מֵאִי עִיר. בִּסְפָּרָא דְאַגְדָּתָא, תְנִינִין כְּמָה דְאָתָּא אָמַר, (שמואל א כח) וַיְהִי עֶרֶף. דְּמִתְעָרִין דִינִין לְאִינוֹן דְּלָא אֶתְרַחֲמִי לְעִילָא, בְּגִין כְּדָא מִתְעָרִין אֲלִין דְאִינוֹן מֵאֲרִי דְבָבו, (ס"א לָחוֹ) (דְּכָלָחוֹ) וְעַם כָּל דָּא בְּתִרִי גּוֹנִי בְּרַחֲמִי וְדִינָא, וְעַל דָּא אֶקְרוּן עִיר וְקָדִישׁ דִינָא וְרַחֲמִי.

וּבְאֲלִין שַׁפְּוֹן, אֶתְחַזִּי פּוּמָא כַד אֶתְפָּתַח. רוּחָא דְנִפְיק מִן פּוּמָא, בִּיה מִתְלַבְּשִׁין כְּמָה אֶלְף וְרַבְּוֹן. וְכַד אֶתְפָּשֵׁט, מִתְלַבְּשִׁין בִּיה נְבִיאָן מְהִימְנִי. וְכָלָחוֹ פַּה יְיָ אֶקְרוּן. כַּד מְלִין נִפְקִין מִן פּוּמָא, וּמִתְרַחֲשִׁין בְּשַׁפְּוֹן, מִתְנַהֲרִין לְכָלָחוֹ תְמַנִי סְרִי אֶלְפִין עֲלִמִין, עַד דְּמִתְקַטְרִין כְּלָחוֹ כַחֲדָא, בְּתַמְנִינִסְר אוּרְחִין וּשְׁבִילִין, דְּאַשְׁתְּמוּדְעָן.

וְכָלָא מִחֲכָאן לְפּוּמָא דָא, (בְּדָא) בְּלִישׁוֹן מִמְלַל רַבְּוֹן בְּקִיטְרָא דְטִיחָרָא בְּעוּטְרָא. וְעַל דָּא כְתִיב, (שיר השירים ה) חֲכוּ מִמְתַּקִּים, מִמְתַּקִּים וְדָאִי. מֵאִי חֲכוּ. כְּמָה דְאָתָּא אָמַר, (איוב לד) וְחִידָא יִטְעַם לְאֶכּוֹל. וְכָל מִחֲמַדִּים, אֵשׁ וּמִים. אֵשׁא וּמִיָּא מִתְתַּקֵּן, (ס"א מִתְדַּבְּקִין וְנָאֹן) וְנָאֹן בְּצִיּוּרִי, דְּהָא גּוֹנִי מִתְחַבֵּרן כְּחִדָּא.

חֲכוּ, בְּאַתְנוֹן רְשִׁימוֹ, דְּמִתְגַּלְפֹּן בְּעִטְרוֹי גְלִידִין אַחַה"ע בְּגִירוֹן. א', דְּטִרִיד מְלָכִין, (דניאל ב) וּמִהַעֲדָה מְלָכִין, וּמִהַקְסִין מְלָכִין. ח', דְּטִרִיד וְנַחֲתִי, וְסָלִיק וְעִטְרִי, כְּבִישׁ בְּאַשָּׁא גְלִיד בְּרוּחָא. ה', וְנִיקָה דְאִימָא, סְטִיר לְנוֹקְבָא, אֶתְפָּשֵׁט לְנוֹקְבָא רַבָּא, בְּתִיאֻבְתָּא דְקִרְתָּא קְדִישָׁא, דְּמִתְקַטְרִי אֶתְרִין דָּא בְּדָא. כְּמָה דְאָתָּא אָמַר, (שיר השירים ד) הֵרֵם הַמּוֹר גִּבְעַת הַלְבוּנָה. ע' טִיחָרָא דְטִיפְסָא, גְלִיפָא בְּשִׁיפְסָא, רְהִיטִין דְעֲנִפִין מִתְאַחֲדָן, לְסִטְרוֹי לְרוּחִין גְלִיפִין.

וְהָא בְרַזִּי דְאַתְנוֹן דְשָׁלְמָה מְלָכָא, אֶתְעַטְרוּ אֲלִין אֶתְנוֹן אַרְבַּע בְּאַרְבַּע, גִּיכ"ק בְּחִידָא כְּמָה דְאָתָּא אָמַר וְחִידָא יִטְעַם לְאֶכּוֹל, (איוב ו) הִיאֲכַל תִּפְל מִבְּלִי מֶלַח וְגו'. וְכְתִיב (ישעיה לב) וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַחֲדָקָה שָׁלוֹם. (תהלים יט) הִנְחִמְדִּים מְזֶהָב וּמִפָּז רַב וּמִתּוֹקִים וְגו'. מִתּוֹקִים וְדָאִי.

דָּוִד מְלָכָא אָמַר, גַּם עַבְדְּךָ נִזְהָר בְּהֵם וְגו'. אֶסְהַדְנָא עָלֵי דְכָל יוֹמָאֵי אֲזַדְהֲרָנָא בְּהוּ, דְּלָא לְאַטְעָאָה

בהו, בר יומא חד דעטיקא עטרי מלכא, במערפתא דמרוניא, וחמינא בוצינא דאשא מתלהטא אפונתא דמרוניא (נ"א דמערפתא), ואדעזענא. מההוא יומא אזדחרא בדעתאי בהו, ולא שביקנא לון כל יומאי. זכאה חולקיה מאן דאזדחרא במתיקא דמלכא, וטעים בהו כדקחזי. על דא כתיב, (תהלים לד) טעמו וראו כי טוב יי' וגו'. וכתוב (משלי ט) לכו לחמו בלחמי וגו'.

אתפשט דכורא בדעת, ואתמליין אכסדרין ואדרין, מרישא דגולגלתא שרי, ואתפשט בכל גופא, מחדוי ודרועוי ובכלא. מאחורוי, אתדבק ניצוצא דבוצינא דקרדינותא, ולהטא ואפיק (דף רצ"ו ע"א) גולגלתא חדא, סתימא מפל סטרוי, ונהירו (ס"א ונחיתו) דתרי מוחי גליפן בה, ואתדבקת בסטרוי דדכורא. בגין כך אתקרי (שיר השירים ה) יונתי תמתי, אל תקרי תמתי אלא תאומתי ודאי.

שערוי דנוקבא כליל ביה גווי (ס"א גווי בגו גווי), כדכתיב, (שיר השירים ז) ודלת ראשך פארגמן. אתקטר גבורה בחמש גבוראן, ואתפשט נוקבא בסטרהא, ואתדבקת בסטרוי דדכורא.

עד דאתפרשא מסטרוי. ואתיאת לאתחברא עמיה אפין באפין. וכד מתחברן מתחזין חד גופא ממש. מהכא אוליפנא, דכר בלחודוי, אתחזי פלג גופא, וכלהו רחמי. וכד נוקבא. וכד מתחברן פחדא, אתחזי כלל חד גופא ממש, והכי הוא. אוף הכא, כד דכר אתחבר בנוקבא, כלל הוא חד גופא, ועלמין כללהו בחידו, דהא כללהו מגופא שלים מתברכן.

והיינו רזא, (שמות כ) על כן ברך יי' את יום השבת ויקדשהו. דהא אשתכח כלל בחד גופא שלים, דהא מטרוניתא אתדבקת במלכא, ואשתכח גופא חד. ועל כן ברקאן משתכחין בהאי יומא. ומהכא, מאן דלא אשתכח דכר ונוקבא, אקרי פלג גופא, ולית ברקתא שריא במלה פגימא וחסירא, אלא באתר שלים, במלה שלים, ולא בפלגות מלה, ופלגות מלה לא אתקיים לעלמין, ולא אתברכן לעלמין.

נוי דנוקבא, כלל מנוי דדכורא הוא. והא אוקימנא מלי, ואשתמוצען ביני חבריא. מהאי נוקבא מתאחדן כל אינון דלתתא. מנה נקין, ובה תבין, והיא אתקריאת אם לכלהו. כמה דאחרא אם לגופא, וכל גופא מנה (ס"א לגנתא וכל גנתא מנה) נקא. כך האי אם לכלהו אחרנין דלתתא.

כתיב, (משלי ז) אמור לחכמה אחתי את. אית חכמה ואית חכמה, והאי נוקבא, אתקרי חכמה זעירא לגבי אחרא ועל דא כתיב, (שיר השירים ח) אחות לנו קטנה ושדים אין לה וגו'. דהא דא בגלותא אתמשך. אחות לנו קטנה, ודאי קטנה אתחזי אבל ברבא היא, וסגיאה היא, דהא היא שלימו דנטיל מכלא. כמה דכתיב, (שם) אני חומה ושדי כמגדלות. ושדי, דהא מליין אינון לניקא לכלא. כמגדלות, דאינון נהרין ברבין דנפקי מאימא עלאה.

תו אתפשט דכורא בימינא ושמאלא, בירותא דאחסנא. וכד גווי אתחברו, אקרי תפארת. ואתתקן כל גופא, ואתעביד אילנא ברבא, ותקיו, שפיר ונאה, (דניאל ד) תחותיה תטלל חיות ברא, ובענפיה ידורון עופי שמא, ומזון לכלא ביה. דרועוי זמינא ושמאלא. בימינא חיים וחסד, בשמאלא מיתה וגבורה. מעוי, ואתתקן בדעת, ואתמליין כל אכסדרין ואדרין, כמה דאמינא, דכתיב, (משלי כד) וידעת חדרים ופלאו.

תו אתפשט גופא, בתרין שוקין. ומתאחדן בינייהו תרין כולין, ותרין ביעי דדכורא. דכל משחא ורבות וחיילא (דדכורא) דכל גופא, בהו אתפנש, דכל חיילין דנפיק, מנהון נפקין. ושריין כלל בפום אמה. ובגין כך אקרו צבאות, (דכל גופא, בהו אתפנש, ושריין כלל בפום אמה. ובגין כך אקרו צבאות, דכל חיילין דנפיק, מנהון נפקין) ואינון נצח והוד. תפארת, יהו"ה. נצח והוד, צבאות. ובגין כך יהו"ה צבאות.

אמה דדכורא, סיומא (נ"א כסותא) דכל גופא, ואקרי יסוד. ודא הוא דרגא דמבסס לנוקבא. וכל תיאובתא דדכורא לגבי נוקבא, בהאי יסוד עייל לנוקבא, לאתר דאקרי ציון. דהתם הוא אתר פסותא דנוקבא, כבית רחם לאתתא. ובגין כך, יי' צבאות אקרי יסוד.

כתיב (תהלים קלב) כי בחר יי' בציון אוה למושב לו. כד אתפרשת מטרוניתא, ואתחברת במלכא אנפין באנפין, במעלי שבתא. אתעביד כלל חד גופא, וכדין יתיב קדשא בריך הוא בכורסייה. ואקרי כלל שמא שלים, שמא קדישא, בריך שמיה לעלם לעלמי עלמין. כל אליו מלין סליקנא עד יומא דא, דאתעטר בהו לעלמא דאתי, והשתא אתגליין הכא, זכאה חולקיה.

האי מטרוניתא, כד אתחברת עם מלכא, כל עלמין מתברכן, ואשתכחו בחדותא דכלל. (דף רצ"ו ע"ב) כמה דדכורא כליל בתלתא, ושירותא בתלתא. כך כלל הכי, וסיומא דכל גופא הכי, ומטרוניתא לא מתברכא, אלא בכלל דתלתא אליו, דאינון נצח הוד יסוד, ומתבסמא ומתברכא באתר דאקרי קדש הקדשים דלתתא. דכתיב, (תהלים קלג) כי שם צנה יי' את הבכרה. דהא תרין דרגין אינון לעילא ותתא. ובגין כך לית רשותא למיעל תמן, בר כהנא רבא, דאתי מן סטרא דחסד. בגין דלא עייל לההוא אתר דלעילא, אלא ההוא דאקרי חסד, ועייל בקדש הקדשים, ומתבסמת נוקבא. ומתברכא האי קדש הקדשים בגו לגו, אתר דאקרי ציון. ציון וירושלם, תרין דרגין אינון, חד רחמי, וחד דינא. ציון, דכתיב,



(ישעיה א) ציון במשפט תפדה. ורושלים, דכתיב, (ישעיה א) צדק יליו בה כמה דאוקימנא.

וכל תיאובתא דדכורא לגבי נוקבא, הכא הוא, וקרינו להו ברקה, דמתמן נפקי ברין לכלהו עלמין, וכלהו מתברין. האי אתר אקרי קדש. וכל קדשים דדכורא עיילין תמן, בההוא דרגא דאמינא, וכלהו אתין מרישא עלאה דגולגלתא דדכורא, מסטרא דמוחי עלאי, דשרין ביה, ונגיד ההיא ברקה בכל שייפי גופא, עד אינון דאקרון צבאות. וכל ההוא נגידו דאתנגיד מכל גופא, מתפנשי תמן, ועל דא אקרון צבאות, דכל צבאות דעלאין ותתאין תמן נפקין. וההוא נגידו בתר דאתפניש, תמן שרין ליה בההוא יסוד קדישא, כלא חנורא, בגין כך אקרי חסד. וההוא חסד עייל לקדש הקדשים, דכתיב (תהלים קל"ג) כי שם צוה יי את הברכה חיים עד העולם.

אמר רבי אבא, לא סיים בוצינא קדישא למימר חיים, עד דאשתככו מלוי, ואנא כתבנא, סברנא למכתב טפי, ולא שמענא. ולא זקיפנא רישא, דנהורא הוה סגי, ולא הוה זכילנא לאסתפלל. אדחכי אזדעזענא, שמענא קלא דקארי ואמר (משלי ג) ארץ זמים ושנות חיים וגו'. שמענא קלא אחרא, (תהלים כא) חיים שאל ממך וגו'.

כל ההוא יומא, לא אפסיק אשא מן ביתא, ולא הוה מאן דמטי לגביה, דלא זכילו דנהורא ואשא הוה בסוחרניה. כל ההוא יומא נפילנא על ארעא, ונענינא. בתר דאזיל אשא, חמינא לבוצינא קדישא קדש הקדשים, דאסתלק מן עלמא, אתעטף שכיב על ימיניה, ואנפוי חיכין.

קם רבי אלעזר בריה, ונטיל ידיו ונשיק לון, ואנא לחיכנא עפרא דתחות רגלוי. בעו חברייא למבפי, ולא זכילו למללא. שארו חברייא בבכיה, ורבי אלעזר בריה נפיל תלת זמנין, ולא זכיל למפתח פומיה. לבתר פתח ואמר, אבא אבא. תלת הוו, חד אתחזרו. השתא תנווד חיותא, צפראן טאסין, משתקען בנוקבאן דימא רבא, וחברייא כלהו שתיין דמא.

קם רבי חייא על רגלוי ואמר, עד השתא בוצינא קדישא מסתכל (ס"א משתדל) עלן. השתא לאו הוא עדן, אלא לאשתדלא ביקריה. קם רבי אלעזר ורבי אבא, נטלו ליה בטיקרא דסיקלא, מאן חמא (ס"א ערעורא וערעורא) ערעורא דחברייא, וכל ביתא הוה סליק ריחין סליקו ביה בפורייה, ולא אשתמש ביה, אלא רבי אלעזר ורבי אבא.

אתו טריקין, ומארי תריסין דכפר צפרי וטרדאן בהו (ס"א דצפרי וטרדאן ובהו) בגי מרונא, צווחין בקטירין, דחשיבו דלא יתקבר תמן. בתר דנפק פורייה, הוה סליק באורא. ואשא הוה להיט קמיה, שמעו קלא, עולו ואתו, ואתפנשו להילולא דרבי שמעון, (ישעיה נז) יבא שלום לנוח על משכבותם.

כד עאל למערתא שמעו קלא במערתא, זה האיש מרעיש הארץ מרגיו ממלכות, כמה פטרין ברקיעא משתכחין (ס"א ולא משתכחין) ביומא דין בגיגד, דנא רבי שמעון בן יוחאי, דמאריה משתבח ביה בכל יומא. זכאה חולקיה לעילא ותתא. כמה גניזין עלאין מסתמרון ליה, עליה אתמר (דניאל יב) ואתה לך לשון ותנוח ותעמוד לגורלך לקח הימין. (עד כאן האדרא זוטא קדישא).

\*\*\*\*\*

## סדר דברים

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר. אדניי יהוה ה אתה החלוצה להראות את עבדך וגו'. רבי יוסי פתח, (ישעיה לח) ויסב חזקתו פניו אל הקיר ויתפפל אל ה'. בא וראה כמה הוא הכח החזק של התורה וכמה הוא עליון על הכל, שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מעליונים ותחתונים, ולא פוחד ממקרים רעים של העולם, משום שהוא אחוז בעץ החיים ואוכל ממנו בכל יום.

שהרי התורה מלמדת את האדם ללכת בדרך אמת, מלמדת אותו עצה איך ישוב לפני רבונו (לבטל לאותה הגזרה), ואפלו שתגזר עליו מיתה - הכל יתבטל ויסתלק ממנו ולא ישרה עליו. (עצה של אדם בעולם הזה) ועל כן צריך להשתדל בתורה יומם ולילה ולא יזוז ממנה, זהו שפיתוב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה. ואם יזוז ממנו את התורה או נפרד ממנה, כאלו נפרד מן החיים.

בא וראה, עצה של האדם, כשהוא בליה על מטותו, צריך לקבל עליו על מלכות של מעלה בלב שלם, ולהקדים למסר אליו פקדון נפשו. והרי פרשוה, משום שכל העולם טועמים טעם המוות, שהרי עץ המוות שריו בעולם, וכל רוחות בני אדם יוצאות ועולות ומתחבאות (ונמסרו) אצלו. ומשום שהן בפקדון, כלן שבות למקומותיהן.

בא וראה, כשמתעוררת רוח צפון בחצות הלילה, וכרוז יוצא, והקדוש ברוך הוא בא לגן עדן להשתעשע ברוחות הצדיקים, אז מתפנינים (מתעוררים) כל בני המלכה וכל בני המלך לשבח את המלך הקדוש. ואז כל אותם פקדונות של הרוחות שנמסרו בידיה, את כלם משיב לבעליהם. ורוב בני העולם מתעוררים באותה שעה, והרי פקדון של כלם משיב אליהם.

אותם שבני ההיכל העליון עומדים בעמדם מתעוררים, משתדלים בתשבחות התורה, ומשתתפים בכנסת ישראל עד שמאיר היום. כשמגיע הבקר, היא וכל בני ההיכל (המלך), כלם באים למלך הקדוש, והם נקראים בני המלך והמלכה, והרי פרשה.

כשמגיע הבקר צריך לנקות עצמו בכל ולחור כלי מלחמתו להשתדל עם המלך הקדוש, שהרי בלילה השתדל במלכה. כעת בא עם המלכה לזוג אותה עם המלך.

בא לבית הכנסת, מטהר עצמו בקרבנות, משבח בתשבחות דוד המלך, אוהז תפלין בראשו (בדוד ובראשו) וציצית בכנפיו, אומר "תהלה לדוד". והרי פרשה, מתפלל תפלה לפני רבונו, בתפלה צריך לעמד, כמו (בזווג) מלאכים העליונים, להתחבר עמם, שהם נקראים העומדים, כמו שנאמר (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העומדים, ולכן רצונו לפני רבונו, ויתבע בקשתו.

בא וראה, בשעה שאדם קם בחצות הלילה ממטתו להשתדל בתורה, הכרוז קורא עליו ואומר: (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות. עכשו כשהוא עומד בתפלה לפני רבונו, אותו כרוז קורא עליו ואומר: ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה.

אחר שמסיים תפלה ברצון (ועומד בעצה) לפני רבונו, הרי פרשה שצריך למסר נפשו ברצון הלב לאותו מקום שצריך. וכמה עצות יש לאדם בכל. ובשעה שהתפלה קימת (הסתימה), כל אותם דבורים שמוציא אדם מפיו באותה תפלה, כלם עולים למעלה ובוקעים אורים ורקיעים, עד שמגיעים לאותו מקום שמגיעים, ומתעשרים בראש המלך ועושים מהם עטרה. והרי פרשה החברים, תפלה שצריך לקדוש-ברוך-הוא, לכוון שתהיה תפלת תחנונים. מנין לנו? ממש, שכתוב ואתחנן אל ה'. זוהי תפלה מעלה.

בא וראה, מי שעומד בתפלה, צריך לכוון רגליו, ופרשה. וצריך לכסות ראשו כמי שעומד לפני המלך, וצריך לכסות (לסתם) עיניו כדי שלא יסתכל בשכינה. ובספרו של רב המנונא סבא אמר, מי שפוקח עיניו בשעת התפלה או שלא מנמיד את עיניו לארץ, מקדים עליו מלאך המות, וכשתצא נפשו לא יסתכל באור השכינה ולא ימות בנשיקה. מי שמזלזל בשכינה הוא מתזלזל באותה שעה שהוא צריך אותה, זהו שכתוב (שמואל-א ב) כי מכבדי אכבד ובזי יקלו.

זה מי שמסתכל בשכינה בשעה שהוא מתפלל. ואידך יכול להסתכל בשכינה? אלא לדעת שוודאי השכינה עומדת לפניו. זהו שכתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר, ששם שורה השכינה. משום כך לא צריך להיות חוצץ בינו ובין הקיר, ופרשה.

מי שעומד בתפלה צריך לסדר שבת רבונו בתחלה, ואחר כך יבקש בקשתו. שהרי משה כך אמר בתחלה, אתה החלות וגו', ולבסוף אעברה וגו'. רבי יהודה אמר, מה שונה כאן שכתוב אדניי בהתחלה, באליי דלית נויין יו"ד, ולבסוף יהו"ה, וקוראים אלהיים? אלא הסדור כך הוא - מלמטה למעלה, ולהכליל מדת יום בלילה ומדת לילה ביום, ולזוג הכל כאחד כראוי.

אתה החלות להראות את עבדך. מה הראשית כאן? אלא ודאי משה ראשית היה בעולם להיות שלם בכל. ואם תאמר, יעקב היה שלם, והאילו השתלם למטה כמו למעלה - כך זה בודאי, אבל מה שהיה למשה לא היה לאדם אחר, שהרי התעשר בשלמות יתרה בכמה אלפים ורבות משרא, בתורה, במשכן, בכהנים, בלויים, בשנים עשר שבטים, גדולים ממנים עליהם, בשבעים סנהדרין. הוא השתלם בגוף שלם. אהרן לימין, נחשון לשמאל, והוא ביניהם.

משום זה את גדלך, מימין, זה אהרן. ואת דדך החזקה, משמאל, זה נחשון. והרי נתבאר. משום כך משה היה ראשית בעולם. ואם תאמר, מי היה הסיוס (שהרי משה היה הראשית)? הסיוס הוא מלך המשיח, שהרי אז תמצא שלמות בעולם מה שלא היה כן לדורי דורות. באותו זמן תמצא שלמות למעלה ולמטה, ויהיו העולמות כלם בזוג אחד, ואז כתוב (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף וגו'. אמר רבי חייא, אמר לו הקדוש-ברוך-הוא למשה, משה, רב לך שהדווגת בשכינה, מכאן ואילך אל תוסף. רבי יצחק אמר, רב לך באור השמש שהיה לך, אל תוסף, שהרי זמן הלבנה הגיע, ולבנה לא יכולה להאיר עד שיתכנס השמש. אבל, וצו את יהושע וחקקו ואמצהו. אתה, שהוא השמש, צריך להאיר ללבנה, והרי נתבאר.

ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו'. רבי יוסי אמר, (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו וגו'. אשרי העם שהקדוש-ברוך-הוא בחר בהם מכל עמים עובדי כוכבים ומזלות, והעלה אותם לגורלו וברכם בברכתו, בברכת שמו, זהו שכתוב (ישעיה סא) כי הם זרע ברוך ה', ברוך ה' ממש.

בא וראה, את כל שאר עמי העולם נתן הקדוש-ברוך-הוא לממנים גדולים ששולטים עליהם, ואת ישראל אחז הקדוש-ברוך-הוא לגורלו ולחלקו, להאחז בו ממש. ונתן להם תורה קדושה כדי להאחז

בשמו, ועל זה ואתם הדבקים בה', ולא בממנה אחר כשאר העמים, והרי פרשיו בכם מקומות. ויידבר ה' אליכם מתוך האש קול דברים אתם שמעים וגו' (דברים ד). אמר רבי אלעזר, בפסוק זה יש להסתכל. קול דברים, מה זה קול דברים? אלא קול שנקרא דבור, שכל דבור תלוי בו. ועל זה כתוב וידבר ה' אליכם, שהרי דבור במקום זה תלוי, לזה נקרא קול דברים.

אתם שמעים, ששמיעה לא תלויה אלא בזה, משום ששמיעה תלויה בדבור, ומשום כך אתם שמעים. (אתם שמעים, שהשמיעה תלויה בדבור) והרי פרשיו, (שמות כא) ורצע אדניו את אָזְנוֹ בפרצע, משום שפגם מקום שנקרא שמיעה, והוא דבור והוא שמיעה.

קול דברים אתם שמעים ותמונה אינכם ראים. מה זה ותמונה? כמו שנאמר (במדבר יב) ותמונת ה' ביט. דבר אחר ותמונה - זה קול פנימי שלא היה נראה כלל. זולתי קול, זה קול אחר שאמרנו. ותמונה, למה נקרא כך? משום שכל תקון הגוף יוצא ממנה.

ואם תאמר, אחר נקרא גם כך - כן. שזה האחר התקון שלמטה ממנו יוצא. ומשום זה ה' עליונה תחתונה. ה' עליונה - קול גדול ולא יסף (דברים ה), שלא פוסקים המבועים לעולמים, וכל אותם קולות נמצאים שם כשנתנה תורה לישראל, והכל יוצא מאותו קול פנימי של הכל, משום שבו תלוי הדבר.

זה שנקרא משנה תורה, משה מפי עצמו אמר אותם, והרי בארנו את הדבר. למה כך? אלא חכמה עליונה, כלל התורה נקראת, וממנה הכל יוצא באותו קול פנימי. אחר כך הכל מתישב ומתאחד במקום שנקרא עץ החיים, ובו תלוי כלל ופרט, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והוא נקרא תורה ומשנה תורה. בהתחלה גבורה שלא פוסקת, ועכשיו הכל כאחד. משום כך כאן באותם עשרת הדברות, הכל רשום בוא"ו, ולא תאנף, ולא תגלב, ולא תענה, ולא תחמד, ולא תתאנה, והרי פרשיו.

אמר רבי יוסי, מה זה ולא תתאנה, כיון שכתוב ולא תחמד, שהרי בזה מספיק? אמר לו, אשרי בעלי האמת, חמידה דרגה אחת, תאנה דרגה אחרת. חמידה - שאם יכול, הולך לקחת את שלו משום אותה חמידה שלקח, הולך לעשות מעשה. תאנה לא כך, שהרי אפלו שלא יסח דרך לקחת אחרי זה, והרי פרשיו החברים.

אמר לו רבי יוסי, למה לא כתוב ולא תרצח, כמו האחרים הללו? אמר לו, משום שדורגת הדין תלויה בגבורה, ולא במקום הרחמים, ומשום זה לא כתוב וא"ו בלא תרצח. ומשום שצריכים חמש ווי"ס, התוסף וא"ו ולא תתאנה, שהרי בלא תרצח לא צריך לשם וא"ו, והתוסף כאן.

שמע רבי פנחס שישב אחריו ונשקו. בכה וחיך. אמר, גור אריה, אין מי שיצמד לפניהם, מי יכול לעמד לפני ואביו בעולם. אשרי חלקם של הצדיקים, ואשרי חלקי בעולם הזה ובעולם הבא שזכיתי לזה. על זה כתוב, (איוב כב) יראו צדיקים וישמחו.

רבי אלעזר פתח ואמר, קרב אתה ושמע וגו'. בא וראה, בשעה שנתנה תורה לישראל, כל הקולות נמצאו, והקדוש ברוך הוא ישב על הכסא, וזה מתוך זה נראה, ודבור של זה יצא מתוך העליון שמעליו. וזהו סוד הכתוב פנים בפנים דבר ה' עמכם בזה מתוך האש. שדבור יצא, ודבר מתוך אש ושלחבת שדחה אותו החוצה בדפק של רוח ומים שנותנים כח. שאש ורוח ומים מתוך שופר שכולל את כלם יוצאים, וישראל התרחקו מפחד זה.

ומשום כך, ואת תדבר אלינו. לא רוצים בכל עליון שלמעלה, אלא ממקום של הנקבה ולא יותר, ואת תדבר אלינו וגו'. אמר משה, ודאי החלשתם את כחי, החלשתם כח אחר, שאלמלא לא התרחקו ישראל וישמעו כל אותו דבר כמו בתחלה, לא היה יכול העולם להיות חרב אחר כך, והם היו קמים לדורי דורות.

שהרי בשעה ראשונה מתו. מה הטעם? משום שכל צריך, שהרי עץ המות גרם. אחר שהיו וקמו והתרבו ורצה הקדוש-ברוך-הוא להכניסם לעץ החיים שעומד על אותו עץ המות כדי להיות קמים לעולמים, התרחקו ולא רצו, ואז נחלש כח משה עליהם ונחלש כח אחר. אמר הקדוש-ברוך-הוא, אני רציתי לקיים אתכם במקום עליון ולהדבק בחיים - אתם רציתם מקום ששרויה הנקבה, ולכן לך אמר להם וגו'. כל אחד לך לנקבה שלו ויתחיד עמה.

ועם כל זה, כיון שישראל לא עשו אלא בפחד עליון שהיה עליהם, לא נאמר עליהם, אלא מי יתן והיה לבבם זה להם וגו'. מכאן למדנו, כל מי שעושה דבר, ולבו ורצונו לא שם בצד הרע, אף על גב שהוא רע - הואיל ולא עשה ברצון, לא שורה עליו ענש, ולא כאדם אחר, והקדוש ברוך הוא לא דן אותו לרע.

ואתה פה עמד עמדי. מכאן נפרד מפל וכל מאשתו, ונדבק ועלה במקום אחר של הזכר, ולא בנקבה. אשרי חלקו של משה, נביא האמת, שזכה לדרגות עליונות, מה שלא זכה אדם אחר לעולמים.

ועל זה כתוב, (קהלת ז) טוב לפני האלהים ימלט ממנו. מה זה טוב? זה משה, שכתוב (שמות ב) כי טוב הוא. ומשום שהיה טוב, עלה לדרגה אחרת עליונה. ועל זה כתוב (שם ג) כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא. עומד עליו דנקא. מה הטעם? משום כי טוב הוא, וטוב הוא זכר.

ואם תאמר שהרי אמר רבי יהודה, הרי דוד שכתוב בו טוב, כמו שנאמר (שמואל א טז) וטוב ראי, למה לא היה יותר? אמר לו, כתוב וטוב ראי. טוב ראי זה שהוא מראה להסתכל, כך היה דוד. טוב ראי - היה טוב שהוא מראה. ובמשה כתוב טוב הוא, ממש, וכאן טוב ראי, ועם כל זה בשניהם היה אחוז, שהרי זה בזה אחוז. ומשה, אחר שהיה טוב, עלה להיות גוף איש. (דברים לג) איש האלהים. (במדבר יב) והאיש משה ענו מאד.

אמר רבי יהודה, בכל מעשיו צריך האדם לשים כנגדו את הקדוש-ברוך-הוא, והרי בארנו את הדבר. רבי יהודה לטעמו. שאמר רבי יהודה, מי שהולך בדרך כוון לשלשה דברים, ועליו מכלם זו התפלה. ואף על גב שתפלה יותר עליונה מהכל, שני חברים או שלשה שעוסקים בדברי תורה, שהרי לא יפחדו, כי השכינה וילמעה מהם תפלה, ועליונה מכלם, חברים בדברי תורה. שהרי השכינה משתתפת עמם.

(כמו זה ש) רבי אלעזר ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי אלעזר, כתוב (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור. וכי עד עכשו מפשטים היו מאותו העור? כן. אלא כלי לבושי כבוד היו. אמר לו רבי חייא, אם כך לא ראוי להם אפלו כתנות עור. ואם תאמר שעד שלא חטאו הלבשו אותם - לא. אלא אחר שחטאו כתוב (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנו עור וילבשם וגו'.

אמר לו, כך זה בודאי. בהתחלה היו כמו שלמעלה, ומפשטים מהגונים שלמטה, והיה האור העליון סובב עליהם. אחר שחטאו החזירו בצורות העולם הזה, והעביר מהם הצורות שלמעלה. מה כתוב? ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם, מצורת העולם הזה. כתוב (שמות כט) ואת אהרן ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות. שם כגון עליון, כאן כגון תחתון. שם כתנות שש, כאן כתנות עור. ואף על גב שפך הוא, היפי של אותם לבושים עלה על הכל.

ותפקחנה עיני שניהם (בראשית ג). (בצורת) (בדפוס) העולם הזה, מה שלא היה קדם שהיו משגיחים ופוקחים למעלה, לעתיד לבא כתוב (ישעיה מב) והולכתי עורים בדרך לא ידעו וגו'. עתיד הקדוש ברוך הוא לפקח עינים של אנשים לא חכמים, ולהסתכל בחכמה עליונה ולהדבק במה שלא נדבקו בעולם הזה, כדי שיידעו את רבונם. אשרי הצדיקים שיזכו לאותה חכמה, שאין חכמה כאותה חכמה, ולא ידיעה כאותה ידיעה, ולא דבקות כאותה דבקות.

עד שהיו הולכים ראו אותם ליסטים הולכים אחריהם לקפח אותם. הסתכל בהם רבי אלעזר. באו שתי חיות שדה והרגו אותם. אמר רבי אלעזר, ברוך הרחמן שהצילנו. קרא עליהם, (משלי ד) בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תפשל, וכתוב (תהלים לא) כי מלאכיו יצוה לך וגו', וכתוב (שם) כי בי חשק ואפלטוהו.

למדנו בסוד עליון בספרא דאניעותא, שלשה חללים של אותיות רשומות התגלו בגלגלת של זעיר אנופי. ושנינו, שלשה מחות הם שנסתרים באותם חללים. ומראשית (וממשכיכות) המח העליון הנסתר של העתיק הקדוש שנמשך באותו זעיר אנפין נמצאו ארבעה מחות. וארבעה המחחות הקלו (דין אין קתר מכל כתרי המלך) נמצאים ומתפשטים (בכל, והם) בכל הגוף, והם ארבע פרשיות של ארבעה בתי התפלגו שמיני הקדוש ברוך הוא.

ולכן צריך האדם להניח בכל יום, משום שהן שם קדוש עליון באותיותיו רשומות, שכתוב (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך. ושנינו שם ה' ממש, ואלו תפלגו של ראש. (מח עליון שנמשך במח תחתון נקראו שני מחין, והם שכתוב חכמות, והתפרשו באחד).

רבי יצחק אמר, הוא שכתוב (שמות יג) קדש לי כל בכור. זהו כתר שכלול ומסתיר כל אותם האחרים. (כל בכור, כל בכור סתם, לעליון) משיכות (מחנה) שלמעלה נסתרת בו. (של הכל) וזה נקרא פטר כל רחם, פתיחות של כל משיכות הרחמים ויסוד (ואור) עליון.

אמר רבי שמעון, ונסתר ביו"ד של השם הקדוש. וזה (יו"ד) בית אחד של תפלגו, שהוא קדש לי כל בכור סתם. מח (אבא) עליון, חכמה.

בית שני - והיה כי יביאך ה' (אלהיד). אמר רבי יהודה, מח ששערי יוצאים לחמשים שערים, שערים גדולים, והם כנגד זמנים רבים, שכתוב (שם כ) אשר הוצאתיך מארץ מצרים. (שם יג) הוציאך ה' ממצרים. ונזכר פעמים רבות זכרון מצרים, והם חמשים כנגד חמשים.

ושנינו בספרו של רב המנונא סבא שאמר, שערים רבים שלמעלה ושלמטה שבר הקדוש ברוך הוא, שהיו נסתרים וקשורים בשלשלאותיהם כדי להוציא את ישראל (לחיו), שהרי מהשערים הקלו של

אותו המלך נפתחים ומתרים כל שאר השערים, ואלמלא שהתעוררו ונפתחו אותם שערים של המלך הזה, לא היו נפתחים אותם האחרים לעשות דין ולהוציא את ישראל מן העבדות.

והכל נסתר בזה שנקראת אם העליונה, שממנה מתעורר כל לאם התחתונה. ומהו? שכתוב בזה, (ישעיה נא) ולאומי אלי האזינו. אל תקרי לאומי אלא לאומי. שלא זו הקדוש ברוך הוא מלחבב את בנות ישראל עד שקרא לה אמי. וזה יוצא מהאם העליונה, שהיא בית שני, שנקראת ה' של השם הקדוש, שנפתחת לחמשים שערים, ומנה יוצא רוח לנקב אחד של חור החטם.

ושנינו, היובל שיוצאים בו העבדים לחרות, במלך הזה נאחז, והם חמשים שנות היובל, והם חמשים ימי ספירת העמר בו נאחזים, שבהם נחות רוחות העבדים ומוציאים רוחם (ומוציא רוחו) למנוחה, כמו שכתוב (שם יד) ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגלך ומן העבדה וגו'. ומשום זה, ה' מנוחת הרוח, ולהוציא רוח לחרות. ובבית זה תלויה יציאת מצרים, ובאות ה' של השם הקדוש, כמו שנתבאר. עד כאן כלל של י"ה של השם הקדוש.

בא וראה, מצד אבא יוצא חסד, מצד אמא יוצאת גבורה, והכל אוחז הקדוש ברוך הוא ומתעטר בהם אות נא"ו.

בית שלישי - שמע ישראל, ישראל סבא. ואהבת את ה' אלהיך. שנה רבי שמעון, זהו סוד עליון שישראל העליון התעטר בצד האבא, ומהו? אברהם. והתעטר בצד האמא, ומהו? יצחק.

שנינו, ואהבת - מי שאוהב את המלך, עושה יותר טוב חסד עם הכל. וחסד יותר, אותו שנקרא חסד של אמת, שלא רוצה עליו שחר, אלא בשביל אהבת המלך שאוהב אותו יותר, ובאהבת המלך תלוי החסד. ועל זה נקרא (ישעיה מא) אברהם אוהבי. ומשום שאוהב אותו יותר, מגדיל חסד בעולם. ועל זה כאן ואהבת. ובאהבת תלוי החסד, וזהו הבית השלישי.

הבית הרביעי - (דברים יא) והיה אם שמוע. השמרו לכם. וחרה אף ה'. גבורה חזקה ודין קשה היא, ויוצאת מצד האמא העליונה. ושנינו, אף על גב שהיא אינה דין, מצדה יוצא דין, (שיוצא) גבורה עליונה. ואם תאמר, והיה אם שמוע שאיננו דין, אין כתר בכל כתרי המלך שלא? כללו בו דין ורחמים, כל שכן גבורה שנקלל טוב ורע.

וארבעה אלה לוקח אותם נא"ו ומתעטר בהם, ואלו הן תפלין שמניח הקדוש ברוך הוא. שנינו, הנא"ו הזה עולה ומתעטר בעטרותיו, ואוחז את זה ואת זה ומתעטר בכלם, ועל זה נא"ו אמצע הכל, שלמעלה ולמטה, להראות חכמה שלמה מכל צדדיו.

(שנה רבי אבא), כתוב (דברים י) רק באבתיך חשק ה'. מכאן אמר רבי שמעון, האבות הם מרפבה קדושה עליונה, וכתוב חשק ה'. בא וראה, כמו שיש מרפבה קדושה למטה, כך יש מרפבה קדושה למעלה. ומה היא? זה שאמרנו, מרפבה קדושה הכל נקרא, והכל נקשר זה בזה, ונעשה הכל אחד.

רק באבתיך - שלשה, ומרפבה - ארבעה. ארבעה מנינו לנו? שכתוב ויבחר בזרעם אחריהם. מה משמיע? להכליל בהם את דוד המלך, שהוא רביעי להתתקן במרפבה הקדושה. ששנינו, האבות תקנו שלמות הכל, והגוף משתכלל בהם ונבנה, ובהם נאחז. בא דוד המלך ושכלל הכל, והתקין הגוף והשלמים בהם. ואמר רבי יצחק, כמו שזכו האבות להתעטר במרפבה הקדושה, כך זכה דוד להתתקן בעמוד הרביעי של המרפבה.

אמר רבי יהודה, כתוב בדוד (שמואל א טז) והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי. מה הטעם אדמוני? משום שחלק גורלו גרם לו. אדמוני, דין ודאי. עם יפה עינים, דין ברחמים, כמו שכתוב (ישעיה נח) חסדי דוד הנאמנים.

אמר רבי יצחק, חסדי דוד, במקומו בארנו. אלא והוא אדמוני, כמו שאמרנו. עם יפה עינים - אלו האבות. בא וראה, ירושלים וציון - דין ורחמים, ואף על פי כן כתוב (מלכים א ח) [מ]עיר דוד היא ציון, וכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש ולא אבא בעיר. נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס בירושלים של מעלה וכו'. אימתי? אמר רבי יהודה, כשתחזר מלכות בית דוד למקומה למטה.

רבי יצחק אמר, ש' שמצירת בשלש קשרים, (של ארבעה קשרים, רמוזה היא לשלשה, ורמוזה לארבעה. שלשה זה שאמרנו. ארבעה, להיות מרפבה קדושה כאחד, שהרי הוא כלל התקון העליון. ומכאן נפרדים ונמשכים התחתונים בדרכיהם בראיותיהם, שתלויים בשערות הללו של הראש שתלויים בהם, ונמשכים מהם כל אותם אחרים, עד שנקשרים במקומם).

שנינו, ו' נוטל אותם עליונים שאמרנו, ואלו תפלין שמניח הקדוש ברוך הוא. משום כך צריך אדם להתפאר בהם, עליהם כתוב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, שם ה' ממש. ואלו אותם תפלין של ראש. תפלין של זרוע היא שמאל, שנקרא עז, וינרשה מעז, זהו שכתוב (שמות יג) והיה לאות על ידכה, בתי"א, והיא ה"א שבארנו. אשרי חלקם של ישראל. ועל זה ה"א אחרונה לקחה תפלין, שהיא

שמאל.

למי הם ארבע אלה, שהם גוף אחד, ועל זה כלולים באחד, ומי הם? תפארת נצח הוד יסוד. והיא ה"א של ידכה, וכלם אחוים בה בשביל להתברך מהם, וכלולה מכלם.

אמר רבי חייא, אם כך, הרי כתוב (שמות לג) וראית את אחרי, ושנינו, זה קשר של תפלין. אמר לו, הרי פרשוק, ויפה הוא, והכל ברור הדבר. ועל זה מזה תלויה רצועה אחת למטה, שהרי ממנה תלויים התחתונים ונזונים ממנה. ועל זה נקרא אות, כמו שנקרא (בראשית ט) זאת אות הברית. וכתוב והיה לאות על ידכה, בה"א, והרי פרשוק.

שמע ישראל. אמר רבי ייסא, ישראל סבא. רבי יצחק אמר, ע' גדולה, לכלל שבעים שמות, עדות הכל שמע ישראל, כמו שכתוב (ישעיה א) שמעו שמע. וכתוב (דברים לב) האזינו השמים. גם כאן שמע ישראל. והכל דבר אחד הוא. יהו"ה - ה - ראש הכל באור העתיד הקדוש, וזהו שנקרא א"ב. אלהינו - עמק הנחלים והמבועים שיוצאים ושופעים לכל.

יהו"ה - ה - גוף האילן, שלמות השמים. אחד - כנסת ישראל. והכל שלמות אחת, ונקשר זה בזה, ולא נמצא פרוז, אלא הכל אחד.

שנה רבי יצחק, מרובה קדושה עליונה, ארבעה בתי תפלין שמניח ו', כמו שנקרא. מרובה קדושה אחרת, ארבעה אחרים שכלולים באחד, שמניח ה' האחרונה, כמו שבארנו.

רעיא מהימנא

שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד. מצוה זו ליחד שם הקדוש ברוך הוא בכל יום, שהרי כמו שמיחדים שם הקדוש ברוך הוא למטה, כך מתיחד שמו למעלה. נמצא שהקדוש ברוך הוא יחיד מעלה ומטה. מי שמיחד שם הקדוש ברוך הוא, ששים לבו ורצונו באותו יחוד שאמרנו, ויחבר כל איברי באותו יחוד להיות כלם אחד. כמו ששם כל איבריו בסוד אחד, כך למעלה מחבר כל האיברים העליונים באותו יחוד להיות כלם אחד.

בשעה שבה אדם ליחד את שם הקדוש ברוך הוא, כל חילות השמים עומדים שורות שורות כדי להתתקן ולהכלל כלם באותו יחוד, לעמוד בסוד אחד ביחוד אחד. כלם מתתקנים בתקוניהם כראוי. באותה שעה עומד ממנה אחד שמש שעומד תחת מאתים ארבעים ושמונה עולמות, וכלם נקראים איברי הגוף. וזה נקרא הלני"ו, עומד ומחפה לאותו יחוד, וזהו מלקט שושנים, כמו שנקרא (שיר השירים ו) ולקט שושנים, שהם איברי הגוף.

האיברים העליונים לוקט אותם השם העליון בסוד היחוד שהתיחד בסוד ארבעים ושנים שמות, ולקט כל אותם שושנים עליונים, ושמש זה לוקט כל אותם התחתונים, שכלם ממנים בכלל של שבעים ושנים שמות, ונלקטים כלם באותו היחוד, ונעשים כלם גוף אחד בסוד אחד. ואותו היחוד עולה, ומיחד הכל בשני צדדים ביחוד אחד. באותה שעה מתלקטים כל האיברים ומתחברים בחבור אחד, להיות כלם בסוד אחד, למעלה ולמטה, בסוד של ה' אחד ושמו אחד.

ועל כן מאריכים באחד בשתי אותיות, ללקט שושנים, להתיחד בסוד של אחד ביחוד שלם. כיון שכל האיברים מתיחדים בסוד אחד של יחוד אחד, אז נקרא הכל קרבן שלם, ועל סוד זה הכניס הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון לגן עדן, כמו שכתוב (בראשית ב) לעבדה ולשמרה. ושנינו שאלה אותם קרבנות שנים, סוד של ה' אחד ושמו אחד. שבאלו קרבנות כתוב וללקט שושנים. (שהקדוש ברוך הוא הוא לוקט שושנים, לוקט כל אותם איברים שלמעלה ומטה לחבר אותם ביחוד באותו שאמרנו. אז מתעורר מי שמתעורר ללקט שושנים) אלו האיברים של שני צדדים שהם אחד.

שושנים, סוד הוא. ששמתחברים כל (אותם) איברים באחד, להיות כלם ביחוד אחד, סוד הקרבן, אז מתעטר הקדוש ברוך הוא בעטרה בראש של כתם פז, להיות בכבודו מתעטר. וסוד זה היה, שכתוב שושנים, סוד של כל אותם איברים שלמעלה ולמטה. וסוד של אותו פז, עטור שמתעטר ועולה מביניהם, והכל נמצא בו.

בשושנים הללו יש שש מאות ושלש עשרה מצוות, שהם איברים של שני צדדים, סוד של יהו"ה ה אחד ושמו אחד. ויש בו עליה של אותו פז שעולה מביניהם. ובכל מקום שהם נמצאים, אותה עליה עליונה נמצאת מביניהם לעלות. וסוד זה (שיר השירים ב) תפוח בעצי היער, ושושנה בין החוחים. זה וזה צריכים לעלות כאחד ביחוד שלם. אשרי מי שמקריב קרבנות אלו, ודאי לרצון לו בעולם הזה ובעולם הבא.

מצוה ליראה (ה) בדרך כלל ובדרך פרט. והרי יראה בארנו, משום שיש על האדם לפחד מלפני הקדוש ברוך הוא תמיד, כמו שנקרא (דברים כח) ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך. ובשביל יראה זו ישמר בדרךיו. ויראה, מקום הוא שנקרא יראה, משום ששם נמצאת יראת הקדוש

ברוך הוא, היא יראת ה' לירא ממנו, וזהו סוד הכתוב (ויקרא יט) ומקדשי תיראו. ביראה הוא שרונה מכת אש, להלקות את הרשעים שלא שומרים מצוות התורה, ועל זה בדרך כלל יש לירא.

ואחר כך בדרך פרט, כשיודע האדם מהי יראת ה', וזהו יראת של חביבות, שהיא עקר ויסוד לאהב את הקדוש ברוך הוא. (אחר) יראת זו עושה כדי לשמר כל מצוות התורה, להיות אדם עבד נאמן לקדוש-ברוך-הוא כראוי. (יראה)

מצוה (ו) לאהבה, והרי בארנו אהבת הקדוש ברוך הוא, שצריך האדם לאהב אותו אהבה רבה כמו אברהם שאהב את הקדוש ברוך הוא בכמה אהבות ומסר אליו גופו ונפשו. מכאן למדנו, מי שאהב את הקדוש ברוך הוא, מקים עשר אמירות מעלה ומטה. ועל זה כל אותם עשרה נסיונות שהתנסה אברהם ועמד בכלם, כנגד עשר אמירות, כל נסיון היא אמירה, והתנסה באותה אמירה ועמד בה.

ועל זה אותם עשרה נסיונות, ובכלם עמד אברהם, משום שהתקשר ונדבק בימינו של הקדוש ברוך הוא, שהיא אהבה רבה. מה הטעם בקראת אהבה רבה? משום מי שעומד באהבה הזו, מתקשר בעולם העליון. אהבת עולם, זה סוד העולם התחתון, שהתקשר בו אהבתו, והכל סוד אחד בלי פרוש. והרי נתבאר סוד האהבה, אהבה זו עולה על כל עבודות העולם, בזה נכבד שם הקדוש ברוך הוא יותר מהכל ומתברך. ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים, וסוד האהבה נתבאר.

מצוה (ז) לקרא קריאת שמע פעמים בכל יום, אחת כנגד דרגת יום, ואחת כנגד דרגת לילה, להכליל ביום דרגת הלילה, ולהכליל בלילה דרגת יום, והרי נתבאר. ועל זה פעמים בכל יום, אחד ביום ואחד בלילה.

מצוה שיקבע אדם מזוזה לשער, להיות כל אדם שמור מעם הקדוש ברוך הוא כשיוצא וכשנכנס. והסוד - (תהלים קכא) ה' ישמר צאתך ובאך מעתה ועד עולם. משום שסוד המזוזה עומד תמיד לפתח, וזהו פתח שלמעלה, וזהו דרגה שנקראת שומר, להמצא בשמירה.

שאדם אינו שמור, רק משמירת הקדוש ברוך הוא שהוא תמיד שומר, ועומד לפתח, והאדם בפנים. ועוד, שלא ישפח אדם זכרון הקדוש ברוך הוא לעולמים. וזהו כמו הציצית, כמו שנאמר (במדבר טו) וראיתם אותו וזכרתם את וגו'. כיון שרואה האדם את הזכרון הזה, נזכר בעצמו לעשות מצות רבונו. וסוד המזוזה, מזוזה כלל של זכר ונקבה כאחד.

בספרו של שלמה, סמוך לפתח, כנגד שתי דרגות, מודמן שד אחד (וזהו) ויש לו רשות לחבל, והוא עומד לצד שמאל. מרים האדם את עיניו, ורואה את סוד שם רבונו, ונזכר בו, ולא יכול להרע לו. ואם תאמר, אם כך, כשהאדם יוצא מהשער החוצה הרי אותו שד עומד לימינו, ומזוזה לשמאלו, ואיך נשמר האדם כשהוא שורה לשמאלו?

אלא כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, כל דבר ודבר נמשך אחר מינו. באדם יש שתי דרגות, אחת מימין ואחת משמאל. אותו שממין נקרא יצר הטוב, ואותו של השמאל נקרא יצר הרע. כיון שיוצא אדם משער ביתו, אותו שד מרים עיניו, ורואה את היצר הרע ששורה לשמאל, נמשך לאותו צד וזו מימין. ובאותו צד עומד שם של רבונו, ולא יכול להתקרב ולהרע לו, ויוצא האדם ונצול ממנו. כשנכנס, הרי השם הקדוש עומד לימין ולא יכול לקטרג עמו.

ועל זה צריך האדם שלא יעשה (נעביר) טנוף ולכלוך בשער ביתו ולא ישפך מים עכורים. אחד, שלא יעשה קלון לשם רבונו. ואחד, שיש רשות לאותו המחבל לחבל. ולכן יזהר האדם מזה, ויזהר האדם שלא ימנע משער ביתו שם רבונו.

וכשאדם מתקין מזוזה לפתחו, כשנכנס (אותו האדם), אותו יצר הרע ואותו שד בעל כרחם שומרים אותו, ואומרים (תהלים קיח) זה השער לה' צדיקים יבאו בו. וכשלא עומדת מזוזה בפתח האיש, יצר הרע ואותו שד מתקנים כאחד, שמם ידיהם על ראשו בזמן שנכנס, פותחים ואומרים: אוי לו לפלוני שיוצא מרשות רבונו! מאותו זמן הוא עומד בלי שמירה, שאין מי שישמר עליו. הרחמן נצילנו.

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, זהו יחוד אחד. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, זהו יחוד אחר, להיות שמו סוד אחד. וסוד זה - ה' הוא האלהים, זה כתוב כשהם ביחוד אחד.

ואם תאמר, אם כך כמו שכתוב (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד, לא היא ה' הוא האלהים. שאם כתוב ה' ושמו הוא אחד, הייתי אומר כך. לא כתוב אלא ה' אחד ושמו אחד, וצריך לומר בגון זה, ה' הוא האלהים הוא, ויראה ה' אחד ושמו אחד.

אלא הכל אחד. שכשמתאחדים שני השמות הללו, זה ביחוד זה, וזה ביחוד אחד, אז שני השמות האלה נעשים אחד ונקללים זה בזה, ונהיה הכל שם שלם ביחוד אחד, ואז ה' הוא האלהים, שהרי אז נכלל הכל זה בזה להיות אחד, ועד שהתיחדו כל אחד, זה בלבדו וזה בלבדו, לא נכללו זה בזה להיות

הכל אחד.

כלל כל התורה כך הוא ודאי, שהרי התורה היא תורה שבכתב, והיא תורה שבעל פה. תורה שבכתב זהו שכתוב ה'. תורה שבעל פה, שכתוב האלהים. ומשום שהתורה היא סוד השם הקדוש, נקראת כך.

תורה שבכתב ותורה שבעל פה, זה כלל וזה פרט. הכלל צריך את הפרט, והפרט צריך את הכלל, והתיחדו זה בזה ונהיה הכל אחד. ועל זה כלל התורה הוא כלל שלמעלה ומטה, משום ששם זה למעלה, ושם זה למטה. זה סוד העולם העליון, וזה סוד העולם התחתון. ועל זה כתוב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים. זה הכלל של הכל. וכל זה שאמרנו צריך אדם לדעת בעולם הזה.

ואם תאמר, מצוות התורה איפה הן כאן בכלל הזה? אלא זהו זכור וזהו שמור. וכל מצוות התורה באלה כלולים, בסוד של זכור ובסוד של שמור, והכל הוא אחד.

פתח רבי יוסי ואמר, זה ששנינו שתפלת ערבית היא חובה, ודאי משום שקריאת שמע של ערבית חובה, והקדוש ברוך הוא מתאחד בלינה כמו שמתאחד ביום. ומדת לילה נכללת ביום, ומדת יום נכללת בלילה, ונעשה יחיד. ומי שאמר רשות, משום אמורים ופדורים שמתעכלים בלילה, ונהרי בארנו.

שכתוב ואהבת את ה' אלהיך. פסוק זה בארנו, ופרשוהו החברים. אבל יש לשאל, אם ביחוד הזה של שמע ישראל נכלל הכל, ימין ושמאל, למה כתוב אחר כך ואהבת, והיה אם שמוע, שהרי ביחוד נכללו? אלא שם בכלל, כאן בפרט, וכך צריך.

ובסוד היחוד שהרי התעוררנו בו, יחיד הוא כמו תפלין של ראש ותפלין של זרוע. בתפלין של ראש יש ארבע פרשיות, ונהרי נתבאר. וכאן שלשה שמות הם. שם ארבע פרשיות, וכל אחת ואחת בלבדה. וכאן שלש שמות. מה בין זה לזה?

אלא באותן ארבע פרשיות הרי התעוררו בהן, אחת נקדה (עליונה) ראשונה, ואחת סוד העולם הבא, ואחת ימין, ואחת שמאל. אלה סוד תפלין של ראש. וכאן בסוד זה, יחיד זה שלשה שמות עליונים הם כמו אותן ארבע פרשיות. ה' הראשון זו נקדה עליונה, ראשית הכל. אלהינו, סוד העולם הבא. ה' האחרון, כלל של ימין ושמאל כאחד, בכלל אחד, ואלה הם תפלה של ראש, וזהו יחיד ראשון.

תפלין של זרוע כלל (תוך תפלין של זרוע) של כל האלה כאחד, וזהו סוד ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. כאן כלל של אותן תפלין של ראש שנכללו בתוך תפלין של זרוע.

וסוד זה, ברוך - זה סוד של נקדה עליונה, שהוא ברוך, שכל הברכות נובעות משם. ואם תאמר, העולם הבא נקרא ברוך - לא כך, שהרי נקדה עליונה היא זכר, עולם הבא נקבה. הוא ברוך והיא ברכה. ברוך זכר, ברכה נקבה. ועל זה ברוך הוא נקדה עליונה. שם - זה העולם הבא, שהוא שם גדול, כמו שנתאמר (יהושע ז) ומה תעשה לשמך הגדול. כבוד - זה כבוד עליון, שהוא ימין ושמאל, וכלם כלולים בתפלה זו של יד, שהיא מלכותו. ולוקח הכל לתוכה, ובזה נכללים במלכות הזאת כל העולמות לזון אותם ולהנות אותם במה שהצטרכו.

וזהו יחיד של תפלין של ראש ותפלין של זרוע, כמו סוד היחיד של תפלין, כך הוא יחיד הכל, וזהו ברור הדבר. ונהרי סדרנו יחיד זה לפני המנוחה הקדושה, ואמר לי שהרי בארבעה גוונים הסתדר היחיד, וזה הברור של כלם. וכך הוא בודאי, וכלם סוד היחיד. אבל סדור התפלין זהו יחיד עליון כראוי.

ומתוך שנכללו ימין ושמאל בסוד של שם אחד בדרך כלל, צריך אחר כך להוציא אותם בדרך פרט, אבל לא בדרך יחיד, שהרי היחיד הוא בפסוקים הראשונים, להיות ה' אחד, בתפלין של ראש. ושמו אחד, בתפלין של זרוע. ונהיה הכל אחד. כיון שהיחיד הסתדר הכל בכלל מראש הנקדה העליונה, צריך אחר כך להתעטר מהראש של האור הראשון, שהוא ראש הכל. (עיי' רעיא מהימנא).

זהר:

חקק והתקין משה כ"ה אותיות בסוד של הפסוק של היחיד, שכתוב שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. והן כ"ה אותיות חקוקות מחקקות בסוד שלמעלה. יעקב רצה להתקין למטה בסוד היחיד, והתקין בכ"ד אותיות, והן: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ולא השלים לכ"ה אותיות, משום שעדין לא התפתחו המשפון. כיון שנתפתחו המשפון והשתלם דבר שהיה יוצא ממנו, כשהשתלם לא דבר אלא בכ"ה אותיות, להראות שהרי זה השלם כמו שלמעלה, שכתוב (ויקרא א) וידבר ה' אליי מאהל מועד לאמר. הרי כ"ה אותיות.

ועל זה כ"ה מינים להשלים תקון המקדש, וכל האותיות הללו בארנו באותן אותיות חקוקות שלמדנו מפר. ומשום שהמשפון השתלם בסודות הללו, נקרא כ"ה ביחוד של שלמות המשפון, ועל זה כתוב (תהלים קמה) וחסידך יברכוכה, סוד השלמות של כל המשפון ותקונו.



כ"ה כנגד כ"ב אותיות התורה, ותורה ונביאים וכתובים, שהם כלל אחד, סוד אחד. בשעה שישראל מחדשים יחוד בפסוק זה בסוד כ"ה אותיות, שהם שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, וברוך שם כבוד כבוד מלכותו לעולם ועד, שהם כ"ד אותיות, ויכון כל אחד בהם, האותיות כלן מתחברות כאחת, ועולות לחבור אחד, ארבעים ותשעה שיערים בסוד הייכל. ואז צריך לעלות ועד, לא יותר. ואז נפתחים השערים, ומחשיב הקדוש ברוך הוא לאותו אדם כאלו קים את כל התורה, שהיא באה במ"ט פנים בכל.

ועל זה צריך לכוון רצון בעשרים וחמש ובעשרים וארבע להעלותו ברצון הלב בארבעים ותשעה שיערים שאמרנו. כיון שהתפנו בזה, יתפנו באותו יחוד שאמר מר, שמע ישראל וגו' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, כלל של כל התורה כלה. אשרי חלקו של מי שיתפנו בהו, ודאי כלל הוא של כל התורה שלמעה ומטה. וזהו סוד של אדם, שלמות של זכר ונקבה, וסוד כל האמונה. (עד כאן)

רבי אבא שלח לו לרבי שמעון ואמר לו, זה שבאר מר, בתפלין של רבון העולם ארבע פרשיות הן קדש הקדשים - נפה. עור שעל התפלין, ואותו רצועות נקראות קדשה, אסמכתא מנין לנו? שלח לו, (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו וגו' דוקא, וכך בארו רב המנונא סבא. ואלה אותם של ראש, וזרוע ידכה בה"א, וזרי פרשוה.

אמר רבי שמעון, יש מי ששונה בצורה זו: והיה - זרוע שמאל של הקדוש ברוך הוא, ונקראת גבורה, אם כך לא נשארו בראש אלא שלש, והן ארבע. אבל שתי מרכבות קדושות הן, זה נקשר בלב וזה נקשר במח. והלב והמח נקשרו זה בזה, וזווג אחד להם, ונפה אמרו החברים. והיה לאות על ידכה, כמו שנקרא, ולא נקרא אלא אות.

אמר רבי שמעון, בשעה שהאדם מקדים בחצות הלילה וקם ומשתדל בתורה עד שמאיר הבקר, בבקר מניח תפלין בראשו ותפלין ברשם קדוש ברוך וזרועו ומתעטף בעטוף של מצוה ובא לצאת משער ביתו, פוגש את המזוזה, רשם הקדוש בשער ביתו, ארבעה מלאכים קדושים מזדווגים עמו ויוצאים עמו משער ביתו ומלוים אותו לבית הכנסת, ומכריזים לפניו: תנו כבוד לדמות המלך הקדוש! תנו כבוד לכו המלך, לפירצו היקר של המלך הקדוש! רוח קדושה שורה עליו, מכריזה ואומרת: (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

השלמה מההשמטות סימן יד

אחר כך יש לו לקרא פרשת בראשית, עד ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. שהיא מעלה ושבת של הכל. אחר כך יתעסק בפרשת הקרבנות לכפר עליו. ויאמר, צו את אהרן, עד תוקד בו, כדי שכל הרהורים ומחשבות של הלילה יתכפרו. אחר כך ישבת בתשבוות של דוד, ומשום זה יכנס אדם בשערים שבהם הכל, והוא מתקן המדרגות.

כיון שהגיע ליוצר אור, שהוא תחלת התפלה דמישב, אז כל אותן המדרגות פותחות שערים, ואז (שיר השירים ג) כתימרות עשן כתוב. מה כתימרות עשן של קטרת עולה ומתחברים מדרגות אלו באלו, אף כאן היא תפלה, שהיא כתימרות עשן שמתחברים ומתקשרים אלו באלו. שהרי הוא קושר להם ואומר, כלם אהובים כלם קדושים וכו'.

אחר כך אהבה רבה, לעלות ולהתקשר בימין ויחוד של שמע. ע' גדולה, ד' גדולה, וחסידים - ע"ד. זה שכתוב (שמואל א יב) ע"ד ה' בכס. נשארו אותיות ש"מ במ' פתוחה. לפי שם פתוחה מלך תחתון, מ"ם סתומה מלך עליון. נשארו אותיות ש"מ א"ח, מהצד ה' ש"מ, ומהצד ה' א"ח.

אמר רב המנונא סבא, כל מי שמניח זה בכל יום, שמחה מזמנת לו מלמעלה מאותיות אלו. ש"מ מצד זה, א"ח מצד זה. ומצרף אותיות אלו - בסוף מתחיל ובישר סים. וסימנך - אשמח, שכתוב (תהלים קד) אגכי אשמח בה'. בה' ממש. וכך נמצא בספרו של חנוך.

עוד, יש בו אות ע' גדולה, רמז לאלו שבעים שמות, סוד של האבות הקדושים. ישראל ה' אלהינו ה' - אלו ארבעה בתים של התפלין שמאחד להם (א"ח). ד' גדולה זה קשר של תפלין שהיא אחוזה בהם, והוא סוד לחכמים, ולא נמסר לגלות. ושתי רצועות יוצאות מצד זה ומצד זה - סוד של שתי ריכס של זה א"ח שנגיאי אמת אחוזה בו. ועוד א"ח, רמז לפסוק שאמר (שיר השירים ה) פתחי לי אחתי, ואחר כך אמת ונציב. ומדוע ונציב זה תרגומו? אלא זה יעקב וזה יוסף, וצריך להתדבק בשניהם.

ואחר כך תפלה של עמידה. שלשה ראשונות שהן מגן, ומחיה, והאל הקדוש. מגן יש בה ארבעים ושתים תבות, סוד של שם הקדוש של ארבעים ושתים אותיות. ויש לכלל לו בלב ולהתקשר בשלהבת בגחלת באהבה. וזו היא ברכה של הימין.

מחיה - יש בה מ"ט תבות, בסוד של חמשים שיערים חסר אחד. ויש שם בגבורה ה', והוא אית"ה

גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדִינִי, וְסוֹד שְׁלוֹ אֲגִלִּיא, וּבִסּוֹד אַחֵר יִגְלִיא. וְהַכֹּל סוֹד אֶחָד מִגְּבוּרֹת שֶׁל הַבְּרָכוֹת שֶׁל יְהוּדָה (בראשית מט): אֵתָּה יוֹדוֹף אַחִיד, גִּיּוֹר אַרְיָה יְהוּדָה, לֵאמֹר שֶׁבֶט מִיְּהוּדָה, אִסְרִי לְגִפֶּן עִירָה. בְּזֶה מִתְעוֹרֵר יְהוּדָה בְּגִבּוּרָה קְדוּשָׁה, וְזוֹ הִיא בְּרַכַּת הַשְּׁמַמָּל.

בְּקִדְשָׁה יֵשׁ אַרְבַּע עֶשְׂרֵה תְבוֹת, עֶשְׂרֵה אֲמִירוֹת וְאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת. וְזֶה כּוֹלֵל לְכָל הַצְּדִידִים וּמֵאֶחָד מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם. שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת אֵינָן בְּחֻשְׁבוֹן זֶה שֶׁל הַתְבוֹת, וְהֵן רָצָה וּמוֹדִים, שְׁנֵי עֲמוּדִים תּוֹמְכֵי הַתּוֹרָה.

שֵׁים שְׁלוֹם - עֵץ הַחַיִּים שֶׁהוּא שְׁלוֹם הַבֵּית, שְׁלוֹם שֶׁל הַכֹּל. וּבִינֵיהֶם בְּאֻמָּצֵעֵיתָם אֱלוֹ הַבְּרָכוֹת שֶׁתִּקְנוּ הַקְּדוּמוֹנִים, וְכֵן בְּאַרְיָה.

לְאַחֵר שְׁסִים תִּפְלְתוּ וְהוּדָה עַל חֲטָאֵיו - נְפִילַת אֲפִים. שֶׁכֵּן בְּאַרְיָה, שִׁיעֲשֶׂה כָּל מַה שֶׁעֲשֶׂה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, תִּפְלוֹת וְתַחֲנוּנִים וּבִקְשׁוֹת וּנְפִילַת אֲפִים, שֶׁכְּתוּב (דברים ט) וְאֵתָּה נִפְלֵי לִפְנֵי ה'. וְכִינּוּ שֶׁנֶּכְסֵי כָּל אֱלוֹ הַמִּדְרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וְנִקְשֶׁר הַכֹּל בְּכֶלֶם, יֵשׁ לְרִדָּת לְמִטָּה. הוּאִיל וְיָרַד לְמִטָּה, צָרִיד נְפִילַת אֲפִים בְּאֵלֶיךָ בֵּית.

מָה הַטַּעַם? כִּינּוּ שֶׁהַתִּפְלָה תִּפְלְתוּ וְהוּדָה עַל חֲטָאֵיו, מִכָּאן וְלִהְיָא מִרְאָה עֲצָמוֹ שְׁמוֹסֵר נִפְשׁוֹ לְקוֹנוֹ בְּאַהֲבָה, שֶׁכְּתוּב (תהלים כה) אֵלֶיךָ ה' נִפְשִׁי אֲשָׂא. וְנוֹחַ לוֹ לְאוֹתוֹ צֵד שְׁמִצּוּיָהּ בּוֹ מִיתָה, עוֹשֶׂה לוֹ נַחַת. וְעַל זֶה בְּאֵלֶיךָ בֵּיתָא זֶה אֵין בָּהּ לֹא וְאִיּוֹ וְלֹא קוֹיִי וְלֹא בִיּוֹת, וְיֵשׁ בָּהּ אוֹת פ' בְּמִקּוֹמָהּ (בְּסוֹפָהּ). מִי שְׁמוֹסֵר טַעֲמוֹ שֶׁנִּפְלָה זֶה שְׁמוֹסֵר בּוֹ אָדָם נִפְשׁוֹ לְמִיתָה, צָרִיד לְכַנּוֹן רְצוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְצֵד הַהוּא שְׁמִצּוּיָהּ בּוֹ מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁעוֹשֶׂה הַקּוֹף בְּחֻרְבָּהּ בְּהָרִים; מִרְאָה עֲצָמוֹ כְּמוֹ מֵת בְּפִנֵּי הַחַיּוֹת, מִשּׁוּם שֶׁמִּפְחָד מֵהֶם, וְכֹאשֶׁר מִתְקַרְבִּים אֵלָיו וְחוֹשְׁבִים לְאָכַל וְלִהְרֹג אוֹתוֹ, רוֹאִים אוֹתוֹ שֶׁנוֹפֵל וּמוֹת, וְחוֹשְׁבִים שֶׁהוּא מוֹת, וְאֵין חוֹזְרִים לְאַחֲרֵיהֶם. וְעַל זֶה הִסְתַּלְקוּ שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת אֱלוֹ שְׁלֹא יִדְעוּ בָּהֶם אֵלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ.

וְעַם כָּל זֶה, בְּרִצּוֹן הַלֵּב מִשִּׁים עֲצָמוֹ וּמוֹסֵר לוֹ נִפְשׁוֹ בְּאַהֲבָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹשֵׁב עָלָיו כְּאֵלוֹ נוֹטֵל נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ. מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ חֲטָאִים שֶׁעוֹשֶׂה אָדָם שְׁלֹא מִתְקַפְּרִים אֵלָּא בְּשִׁעָה שְׁיוּצֵאת נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ מִזֶּה הָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה כב) אִם יִכְפֹּר הָעוֹן הִזֶּה לָכֶם עַד תִּמָּתוּן.

וְעַתָּה שֶׁנִּחְשֹׁד בַּעֲדוֹ, שֶׁנִּטַּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת נִשְׁמָתוֹ וְהוּא נִתֵּן לוֹ בְּרִצּוֹנוֹ, וְאוֹתָהּ שִׁעָה עוֹמֶדֶת לְכַפֵּרָה עַל כָּל חֲטָאֵיו וְהַשְּׁלִים לְכָל הַצְּדִידִים וְלְאוֹתוֹ צֵד שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְעַם כָּל זֶה עוֹלָה וְנִכְנָסֶת בֵּין שְׁתֵּי זְרוּעוֹת בְּחִבּוּק שֶׁל אֱהָבָה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיד, וְהִיא מְקַטְרֶת מֵר וּלְבוֹנָה מִכָּל אֲבֻקָּת רֹאכֵל.

אִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲסוּר לוֹ לְאָדָם לְטַעַם כָּלוּם עַד שִׁיאֲכַל הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, וּמָה הוּא? תִּפְלָה. וְתִפְלָה שֶׁל אָדָם כְּגוֹן זֶה. בְּרִאשׁוֹנָה מִזְמִין לְצוּרוֹת שִׁחְקוֹקוֹת בְּכֶסֶף עַל אֱלוֹ הַבְּרִיּוֹת שֶׁמִּתְפַּשְּׁטוֹת הָרוּחוֹת שֶׁלָּהֶם (יְסוֹד) בְּיָחִיד בְּזֶה הָעוֹלָם מֵהֶם, וְזֶה שֶׁכְּתוּב (תהלים קד) מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּלֶם בְּהִכְמָהּ וְגו'.

שְׁאִיבְרִים שְׂרָאִיִּים לְקַרְבָּן, רוּחַ שֶׁלָּהֶם מִתְפַּשְּׁטֶת עֲלֵיהֶם אַרְבַּע צוּרוֹת וּמִזְמָנָת עַל בְּרִיּוֹת אֱלוֹ. וְזֶה שְׁאֵנוֹ אוֹמְרִים וְהַאֲוִפִּים וְחַיּוֹת הַקֶּדֶשׁ, וְכָל אוֹתָם חִילוֹת אַחֲרֵים שֶׁהֵם מִתְפַּשְּׁטִים מֵהֶם.

וּלְבַסּוֹף כְּהוֹן גָּדוֹל אוֹמֵר שֵׁם אֶחָד קְדוֹשׁ, וְזֶה אֱהָבַת עוֹלָם אֱהָבָתוֹ וְגו'. וְיָחִיד גָּדוֹל מִיַּחֲדִים, וְזֶה (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. וְאַחֵר כֵּן הַלּוֹים הֵם מַעֲוָרִים לְגוֹן, וְזֶהוּ (דברים יא) וְהָיָה אִם שְׁמַע תִּשְׁמַעוּ וְגו'. זֶה נִגּוֹן הַלּוֹים כְּדִי לַעֲוֹרֵר צֵד אֶחָד. וְאַחֵר יִשְׂרָאֵל, זֶה אֱמֶת וְיִצִּיב, יִשְׂרָאֵל סָבָא שְׁעוֹמֵד עַל הַקְּרָבָן. זֶה הִיא מִדְרָגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת פְּנִימִיּוֹת, וְהַכֹּל עוֹמֵד עַל הַשִּׁלְחָן.

אֲבָל אֵין רְשׁוּת לְאֶחָד מֵהֶם לְהוֹשִׁיט יָדוֹ וְלֵאכֹל מִן הַקְּרָבָן עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן יֵאכֹל, וְהֵם שְׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת וְשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת. כִּינּוּ שֶׁהוּא אוֹכֵל, נוֹתֵן רְשׁוּת לְאַרְבַּע צוּרוֹת וְלְכָל אֱלוֹ הַצְּדִידִים שֶׁמִּתְפַּשְּׁטִים מִמֶּנּוּ, לְאָכַל.

אֲזִי אָדָם שֶׁהוּא צוּרָה שְׁכוּלָל כָּל הַשָּׂאֵר, יוֹרֵד וְנוֹפֵל עַל פְּנֵיו וּמוֹסֵר רוּחוֹ וְעֲצָמוֹ לְגַבִּי אָדָם שִׁחְקוֹק עַל אֱלוֹ הַצּוּרוֹת וְלַעֲוֹרֵר לוֹ עָלָיו כְּמוֹ שְׂרָאִי, וְזֶה אֵלֶיךָ ה' נִפְשִׁי אֲשָׂא. שְׁלֹשׁ צוּרוֹת אַחֲרוֹת, וְכָל אֱלוֹ שִׁמְתְּפִשְׁטִים מֵהֶם - תִּהְיֶה לְדוֹד, וְזֶה יִבְעִי וְיִנְנִי יֵאמְרוּ יִדְבְּרוּ - כָּלֶם אוֹכְלִים וְנִהְיִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאִי לוֹ.

מִכָּאן וְאֵלֶיךָ יֵאמֵר אָדָם צָרַת לְבוֹ, (תהלים כ) יַעֲנֶה ה' בְּיוֹם צָרָה. צָרָה עַל הַמַּעֲבָרֶת שְׁיוֹשְׁבֶת עַל הַמִּשְׁבָּר, וּמִתְהַפְּכִים כָּלֶם לְהִיּוֹת סִגְוָרִים עַל הָאָדָם. וְשְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת שֶׁעוֹשֶׂה, הַכּוֹנֶה בְּהוֹן לְמִיכָאֵ"ל וְנִבְרִיאֵ"ל רְפָאֵ"ל שֶׁיֵּצֵא מִשְׁלֹשׁ מַחְנוֹת שְׂכִינָה, וְעַל זֶה כְּתוּב (תהלים קמד) אֲשֶׁרִי הָעֵם שֶׁכָּכָה לוֹ אֲשֶׁרִי הָעֵם שֶׁה' אֱלֹהֵינוּ. (ע"כ מִהַהֲשִׁמּוֹת)

אֲזִי אוֹתָהּ רוּחַ קְדוּשָׁה עוֹלָה לְמַעְלָה, וּמַעֲיָדָה עָלָיו לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְאֲזִי מִצּוּחַ הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן לְכַתֵּב לְפָנָיו אֶת כָּל אוֹתָם בְּגִי הִיכְלוֹ, כָּל אֱלוֹ הַנוֹדְעִים לְפָנָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מלאכי ג) וְיִכְתֹּב סֵפֶר זָכְרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי ה' וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ. מָה זֶה וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לה) (חֲשֹׁב הָאֲפוֹד) וְלַחֲשָׁבֵי

מחשבות, אותם שעושים לשמו אמונות בכל. אמונות התפליו - בבתיהן, ברוצותיהן וכתביהן. אמונות הציצית - בחוטיהן בחוט התכלת. אמונות המזוזה. ואלה הם חשבי שמו, וכתוב (שם) וחשבי מחשבות.

ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא משתבח בו ומכריז עליו בכל העולמות: ראו איזו בריה בראתי בעולמי! ומי שיכנס לפניו לבית הכנסת, כשיצא מהשער שלו ואין תפליו בראשו וציצית בלבושו, ואומר (תהלים ה) אשתחיה את היכל קדשך ביראתך - הקדוש ברוך הוא אומר: איה הוא מוראי? הרי מעיד עדות שקר!

אמר רבי יוסי, אשרי חלקו של משה, שכאן אמר אלהינו (אלהיד). שאמר רבי שמעון, משה נאחז בדרגה יותר עליונה על שאר הנביאים הנאמנים. ואמר רבי שמעון, אלמלא היו יודעים בני אדם דברי תורה, שידעו שהרי אין שום דבר או אות בתורה שאין בה סודות עליונים ונכבדים.

בא וראה, כתוב (שמות יט) משה ידבר והאלהים יענו בקול. ושנינו, מה זה בקול? בקולו של משה. ויפה הוא. דוקא בקולו של משה, באותו קול שהוא אחוז בו על כל שאר הנביאים. (משם משה נזון על כלם) ומשום שהוא נאחז על כלם באותו קול, דרגה עליונה, הנה אומר לישאל: ה' אלהיד. היא דרגה שנקראת שכונה, ששורה בתוכם. אשרי חלקו.

ואמר רבי שמעון, שנינו, קללות שבתורת כהנים - משה מפי הגבורה אמר, ושם שנה תורה - משה מפי עצמו אמר. מה זה מפי עצמו? וכי תעלה בדעתך שאפלו אותו קטנה בתורה אמר אותה משה מעצמו?!

אלא יפה הוא, והרי התעוררנו. לא שנינו מעצמו, אלא מפי עצמו, ומהו? אותו קול שהוא אחוז בו. ועל זה, הללו מפי הגבורה, והללו מפי עצמו, מפי אותה דרגה שנקשר בה על שאר נביאים הנאמנים. ועל זה בכל מקום אלהיד, וכאן אלהינו.

בא וראה כמה יש להם לבני אדם לשמר דרכיהם כדי שישתדלו בעבודת רבונם ויזכו לחיי העולמים. תחת פסא המלך הקדוש יש מדורים עליונים, ובאותו מקום של הפסא נקשרת מזוזה להנצל מפמה בעלי דינים שעתידי להתעורר בהם בבני האדם באותו העולם. כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא לישאל, ונתן להם מצוות התורה כדי שישתדלו בה, וינצלו בעולם הזה מפמה בעלי דינים ומפמה מקטרגים שמזדמנים לבני אדם בכל יום.

רבי חיזא אמר, זה מי שרוצה שישמר דרכיו, לא יעבר על מים ששפכו לפני הפתח, כי שם שורה שד אחד, והוא בין שני משקופי הפתח, ופניו כנגד הפתח, ומסתכל על כל מה שעושים בבית, ולא צריך לאדם לשפך מים בין בני שער. רבי יצחק אמר, אין לנו עסק במים צלולים, והוא שלא ישפך אותם בדרך קלון. מה הטעם? משום שיש לו רשות להזיק. ולא עוד, אלא שיחזיר ראשו כנגד הבית, ובכל מה שמסתכל - מתקלל.

יש לו שלש מאות וששים וחמשה שמשים כמנן ימות השנה, שהוא שולט עליהם, וכלם יוצאים עם האדם כשיצא משער ביתו. אמר רבי אלעזר, כל זה רוצה הקדוש ברוך הוא לשמר את ישראל, והתקין שמו הקדוש למעלה, שהיא התורה, והתורה כלה היא שם קדוש אחד, ומי שמשתדל בתורה משתדל בשמו.

בא וראה, צריך אדם לרשם בפתח ביתו שם הקדוש, שהוא אמונת הכל. שהרי בכל מקום שהשם הקדוש נמצא, לא נמצאים שם מינים רעים, ולא יכולים לקטרג לאדם, שכתוב (תהלים לא) לא תאנה אליך רעה וגו'.

(מזוזה נקראת) מקום שפתח הבית שורה, כדגמא שלמעלה, מקום שפתח הבית העליון שורה נקרא מזוזה, שהוא תקון הבית ופתח הבית. מאותה מזוזה בורחים בעלי שמירת החקים. בעלי הדינים לא נמצאים לפניו. וכנגד זה למטה, כשאדם מתקין מזוזה לבית והשם הקדוש הזה רשום באותיותיו, האדם הזה מתעטר בעטרת רבון, ולא קרבים לפתח ביתו מינים רעים ולא נמצאים שם.

רבי אבא היה בא מלראות את רבי שמעון, פגע בו רבי יצחק, אמר לו, מאין באת בעל האור? איש שנדבק באש אוכלת כל יום, הרי האור שורה עמו. אמר לו, שנינו שחיוב על האדם לקבל פני שכנה בכל ראש חדש ושבתות, ומיהו? רבו. כל שכן מנורה העליונה הקדושה שכל בני העולם רוצים לקבל פניו. אמר רבי יצחק, אחר עמד ואקבל פני השכנה, ואטעם מאותם דברים עליונים שטעמת לפניו.

פתח רבי אבא ואמר, (שם קכג) שיר המעלות אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. שיר זה לא כתוב מי אמרו. אלא בכל מקום שהוא סתום, רוח הקדש אמרה על כנסת ישראל בגלות. הישבי בשמים?! הישב צריך לו לכתוב! מה זה הישבי?

אלא בארנו, מי שרוצה להתפלל תפלתו לפני המלך הקדוש, צריך לבקש מעמק הכל להוריק ברכות למטה, כמו שכתוב (שם קל) שיר המעלות ממעמקים קראתיד ה'. ויו"ד זו היא תורה, עמק הכל

היא, ובזה צריך לבקש בקשתו, להוריק ברכות לאותו מקום שנקרא שמים, להזין ממנו את הכל. ועל זה הישבי בשמים, בשמים ממש. שכשאותן ברכות שופעות ונמשכות מאותו מקום עמק הכל, ומתנשבים במקום שנקרא שמים, אז ברכות נמצאות בעליונים ובתחתונים.

כעניי עבדים אל יד אדוניהם, מה זה כעניי עבדים? אלו אותם שאר גדולי העמים שלא נזונים אלא משגרי (גוף) נוף האילן שישאל נדבקים בו. וכשישראל לוקחים ברכות מאותו מקום, כלם מתברכים מישראל.

כעניי שפחה אל יד גברתה - זוהי השפחה שבארנו, שהקדוש ברוך הוא הרג את הפח שלה במצרים, שהרי אין כח שלה אלא רק כששופע מתמצית של ארץ ישראל. וארץ ישראל נקראת גברתה, ועל זה כתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ. איזו ארץ? זו ארץ ישראל, כמו שנתבאר. תחת עבד כי ימלוך - אלה אותם עבדים שאמרנו, כשנתנו השלטון לאחד מהם. וזהו שכתוב אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים. שפחה כי תירש גברתה (מי היא) - זוהי שפחה כמו שאמרנו.

בא וראה, מצד השפחה הזו יוצאים כמה שומרי חק בעלי דינים, מקטרגים כנגד ישראל כדי לקטרג עליהם, והקדוש ברוך הוא עושה לישראל שמירה כאב שרופה לשמור את בנו מהכל. אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, כמה מקטרגים מזמנים כנגדכם, השתדלו בעבודתי, ואני אשמר אתכם מבחוץ, ואתם תהיו זמינים בביתם בפנים וישנים במטותיכם, ואני אשמר אתכם מבחוץ וסביב מטותיכם.

ובא וראה, בשעה שאותם מינים רעים קרבים לפתחו של האדם, זוקפים ראש ומסתפקים בשם הקדוש שנקרא בחוץ, שהוא שדי, שמתעטר בעטרותיו. שם זה שולט על כלם, ממנו הם פוחדים ובורחים, ולא קרבים לפתח האדם.

אמר לו רבי יצחק, אם כך, שירשם האדם שם זה בפתח הבית ולא יותר. למה כל הפרשה? אמר לו, יפה הוא, שהרי שם זה לא מתעטר אלא באותן אותיות כלן, רשומות ברשם המלך, וכשנכתבת כל הפרשה, אז שם זה מתעטר בעטרותיו, ויוצא המלך עם כל חילותיו, כלם רשומים ברשם המלך, ואז פוחדים ממנו ובורחים מפניו.

בא וראה, והי"ה שם קדוש מלמטה למעלה, ועל זה שדי נרשם מבחוץ כנגד שם זה. והי"ה מבפנים, שדי"י מבחוץ. שיהיה האדם שמור מכל הצדדים, מבפנים ומבחוץ. אמר רבי אבא, כמה חילות קדושים זמינים באותה שעה שמניח אדם מזוזה בשער שלו, כלם מכריזים ואומרים: (תהלים קיח) זה השער לה' וגו'.

אשרי חלקם של ישראל, אז נודעים ישראל שהם בני המלך הקדוש, שהרי כלם נרשמו ממנו. נרשמו בגופם ברשם קדוש, נרשמו בלבושם בעטופם של מצוה, נרשמו בראשיהם בבתי התפלין בשם רבונם, נרשמו בידיהם ברצועות הקדשה, נרשמו בנעליהם בנעלי מצוה, נרשמו בחוץ בזריעה בקצירה, נרשמו בביתיהם במזוזות הפתח. רשומים בכל שהם בני המלך העליון. אשרי חלקם.

עד שהיו הולכים אמר רבי אבא, מה זה שכתוב (ירמיה ב) אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות וגו' אתי עזבו - זהו מי שמשקר באות הרשם הקדוש. ובמה משקר בו? שמכניסו ברשות אחרת, כמו שנאמר (מלאכי ב) ובעל בת אל נכר, שנקראת בארות נשברים. שהרי עמים עובדי עובדי כוכבים ומזלות נקראו בורות נשברים.

ושל ישראל נקראת באר מקור מים חיים, זו הרשות הקדושה, האמונה הקדושה, ונקראת באר נובעת, שמים צלולים יוצאים ונוזלים ממנו, כמו שנאמר (שיר ד) ונוזלים מן לבנון. (משלי ה) ונוזלים מתוך בארד. וכתוב (שיר ד) מעין גנים באר מים חיים. הצד האחר נקרא בארות נשברים אשר לא יכלו המים. (מהו? אלא ההוא וכו').

בא וראה, נהר ששופע ויוצא משקה לכל הגן (ומרוה לכל הגן) ומרוה לכל מקום ומקום, כמו שבארנו, עד שממלא (שמגיע) אותו מקום בגן, שנקרא באר מים חיים. ומשם נזונים עליונים ותחתונים (עולמות תחתונים), כמו שנאמר (בראשית ב) ומשם יפרד.

וכל אותם צדדים של צד שמאל לא משקים מאותה נביעת המים הנובעים, משום שהם מצד שאר העמים, ונקראו בארות נשברים. ומי שמשקר בשם (ברשם) הקדוש באותו צד, נדבק בבארות נשברים אשר לא יכלו המים, ולא נכנסים לשם. ואותו שזוכה לשמר אותו, זוכה להיות משקה מאותו מבוע של הנחל (בעולם הזה) בעולם הבא, וזוכה שתמלא אותה באר עליונה להשפיע ברכות למעלה ולמטה. אשריו בעולם הזה ובעולם הבא. על זה כתוב, (ישעיה נח) והיית פגו רוח וכמציא מים אשר לא יכזבו מימיו.

אוי למי שמשקר ברשם הקדוש, שהרי משקר בשם העליון, ולא עוד, אלא שגורם לבאר הזאת

שלא תתברך, וקוראים עליו (דברים כב) כי הוציא שם רע על בתולת ישראל. בתולת ישראל דוקא. ובארו רבי שמעון במקומו, מי ששם עלילות דברים על אשתו הראשונה ומוציא עליה שם רע - כמו שהוציא למעלה, שכתוב כי הוציא שם רע על בתולת ישראל סתם.

והלך זה, כמו זה שאמר רבי חייא אמר רבי יוסי, בתולה ירשה שבע ברכות, שמתברכת בשבע, משום שבתולת ישראל ירשה שבע ברכות, ועל זה נקראת בת שבע.

ואשה אחרת, מי הברכות שלה? ברכת בעז ורות, כמו שנאמר (רות ד) ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים יתן ה' את וגו'. שנאמר בתולה מתברכת בשבע, ולא אשה אחרת בסוד זה. כיון שהגיעו לשדה אחד, ראו אילנות וישבו תחתיהם. אמר רבי אבא, הרי צחות של דברי תורה. נשב.

פתח ואמר, (ישעיה כז) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדהים בארץ מצרים וגו'. והיה ביום ההוא, מה זה ביום ההוא? אלא אותו יום הנדע לקדוש-ברוך-הוא, כמו שנאמר (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה'. עוד ביום ההוא, כמו שנאמר (יחזקאל לח) ביום בא גוג על אדמת ישראל.

יתקע בשופר גדול. מה לנו בו אם הוא גדול או קטן? אלא אותו השופר העליון שבו יוצאים העבדים לחרות תמיד, וזהו היובל, שהיובל עליון וגדול הוא. וכשזה מתעורר, כל החרות של העולמות מתעוררים בו, והוא נקרא שופר גדול.

ובאו האבדים בארץ אשור. האבדים צריך היה לו לכתוב, או הנאבדים. מה זה האבדים? האובדים ממשי, משום שהם בארץ אחרת, ומי ששרוי בארץ אחרת יונק מרשות אחרת, וכאלו לא שרוי באמונה, משום כך נקראים אובדים. הם אובדים בכל הצדדים, שפאשר ישראל שרויים בארץ הקדושה, הם צדיקים, צדיקים תמיד בכל, צדיקים למעלה ולמטה.

השלמה מההשטות מחלק א' סימן כ"ב

ושחטו הפסח. אמר הקדוש ברוך הוא, מבצע שור לחדש קחו יראתם של מצרים ותפסו אותו, ויהיה אסור ותפוס שלשה ימים, וביום הרביעי הוציאו אותו לדין ותתפנסו עליו להרגו, ויראו אותו המצרים איך אתם עושים בו דין, וזה קשה להם מכל המכות שעשה להם הקדוש ברוך הוא, אלו הדינים שעשו באלהיהם. ואחר כך דנים אותו באש, משום שכתוב (דברים ז) פסילי אלהיהם תשרפון באש. אמר הקדוש ברוך הוא, (שמות יב) אל תאכלו ממנו נא, שלא יאמרו בתאבון של פחד אכלו אותו, אלא תתקנו אותו צלי ולא מבשל. שאם היה מבשל, יהא מסתור ולא יראו אותו. אלא תקנו אותו צלי באש, שריחו נודף. ועוד, ראשו עליו, שלא יאמרו שחיה או דבר אחר היא. ועוד, עצם לא תשברו בו, אלא שיראו עצמותיו משלכים בשוק ולא יהיו יכולים להציל אותו, ועל זה כתוב (במדבר לג) ובאלהיהם עשה ה' שפטים.

אותו ראשון שנמצא בבית הפנסת ומאריך בבית הפנסת, אשרי חלקו, שהוא עומד במדרגה של צדיק עם השכינה, וזהו סוד (משלי ח) ומשחרי ימצאני. זה עולה במדרגה ראשונה. ואם תאמר, הרי שנינו, בשעה שפא הקדוש ברוך הוא לבית הפנסת ולא מוצא שם עשרה - מיד כוועס. משל למלך ששלח לכל מלכי (אנשיל) המדינה שימצאו עמו ביום פלוני במקום פלוני. עד שהיו מכינים עצמם אלו בני העיר, הקדים אחד ובא לאותו מקום. בין כך ובין כך בא המלך ומצא לאותו אדם שהקדים שם. אמר לו, בני עיר פלונית היכן הם? אמר לו, אדוני, אני הקדמתי מהם והנה הם באים אחרי לצווי המלך. אז טוב בעיני המלך ויושב שם עמו ומדבר עמו ונעשה אהוב של המלך. בין כך באו כל העם והתפנים עמהם.

אבל אם בני העיר לא באים ואחד לא מקדים ומדבר לפני המלך להראות בשבילם, מיד כוועס המלך. מה כתוב? (ישעיה נ) מדוע באתי ואין איש. ומי שמדבר בבית הפנסת - אוי לו שמראה פרוז! אוי לו שגורע מהאמונה! אוי לו שאין לו חלק באלהי ישראל, שמראה שאין לו אלוה ואל נמצא שם, ומנהיג קלון בגבורה העליונה. כל הצבעים טובים בחלום חוץ מתכלת, משום שהוא פסא לדון דינים של הנשמות, והרי מדרגה אחת היא. אלא בשעה שעומדים בדיני נפשות, אז הוא צבע תכלת, והרי בארנו.

ובשעה שרואה אדם לזה הצבע, נזכר אדם לעשות מצות אדוני, כגון הנחש שהיו רואים אותו והיו יראים מפני הקדוש ברוך הוא ושומרים עצמם, ובאותה יראה של הקדוש ברוך הוא עלה עליהם מים ומתפסים. מי גרם להם? אותו הנחש, אותה רצועה שמסתכלים בה. אף כך התכלת - ויראתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'. מאותה יראה שלו:

דבר אחר ובאו האבדים, מי הם? אלו הצדיק וקנסת ישראל שנקראים אובדים. מנין לנו? קנסת ישראל, שכתוב (ירמיה ט) על מה אבדה הארץ. לא כתוב אבוד או נאבדת, אלא אבדה הארץ, זו קנסת ישראל. הצדיק, שכתוב (ישעיה נז) הצדיק אבד. לא כתוב אבוד או נאבד, אלא אבד, והרי פרשנו.

ואם תאמר, ובאו, מאיזה מקום באים האובדים הללו? אלא קנסת ישראל, מן הגלות. והצדיק,

כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶהָ, שֶׁכְּתוּב (תהלים קכו) בָּשׁוּב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן, כְּדִי שֶׁיָּשׁוּב לְמִקּוּמוֹ וְיָבֹא לְהִתְחַבֵּר עִם כְּנִסְתֵּי יִשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּן, וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאַרְץ אֲשׁוּר, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם. מִה זֶה אוֹמֵר? אֲלֵא הַדָּבָר הַזֶּה שֶׁהַנְּדָחִים בְּאַרְץ מִצְרַיִם, כְּבִיכּוֹל לֹא יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגְּלוּת אֲלֵא עִם הַשְׂכִּינָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶהָ, וְאוֹתָם נְדָחִים הִשְׁתַּחֲוּוּ לַה'.

עוֹד אָמַר רַבִּי אֲבָא, כְּתוּב (שם קכא) ה' יִשְׁמַר צִאֲתָךְ וּבּוֹאָךְ מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם. יִשְׁמַר צִאֲתָךְ בְּרוּר, אֲלֵא וּבּוֹאָךְ מִה זֶה אוֹמֵר? שֶׁהָרִי מִי שֶׁנִּכְנָס לְבֵיתוֹ אֵינוֹ פּוֹחַד. אֲלֵא הָאֲדָם הַזֶּה שֶׁשָּׁם רֶשֶׁם קְדוֹשׁ לְבֵיתוֹ בְּדָבָרִים שֶׁל הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן, זֶה נִשְׁמַר מִהַכֵּל. וְכִשְׁיוּצָא הֵהוּא שְׁמִדּוֹרוֹ לְשַׁעַר בֵּיתוֹ, זֹקֵף וְרוֹאֶה אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ וּמַעֲזֵן (נַעוֹץ) בְּפִתְחוֹ. כִּשְׁיוּצָא הָאֲדָם, הוּא מְלִינָה אוֹתוֹ וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ. כִּשְׁנִכְנָס לְבֵיתוֹ הוּא מְכַרִּיז לְפָנָיו: הִזְהָרוּ בְּדִיּוֹקָן שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ! וְכָל זֶה מְשׁוּם אוֹתוֹ הָרֶשֶׁם שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּרְשָׁם בַּשַּׁעַר שָׁלוֹ.

וְלֹא דִי לוֹ לֵאמֹר שֶׁנִּשְׁמַר בְּבֵיתוֹ, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ כִּשְׁנִכְנָס וְכִשְׁיוּצָא, שֶׁכְּתוּב ה' יִשְׁמַר צִאֲתָךְ וּבּוֹאָךְ מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֹּא וְרָא, הַרוּחַ הָרָעָה הַזֶּה שֶׁשְּׂרוּיָהּ בֵּין הַשָּׁעֲרִים, אוֹי לוֹ לֵאמֹר שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ לְהִזְהָר מִמֶּנּוּ וְלֹא רוֹשֵׁם עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ אֶת הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ שֶׁיִּמְצָא עִמּוֹ, שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה שְׁמִשִּׁים רָעִים שֶׁמְקַטְרָגִים, כָּל אֶחָד מִשְׁמֵשׁ בְּיוֹמוֹ, וְכֻלָּם נִמְצָאִים עִמּוֹ כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה וּמְקַטְרָגִים עָלָיו לְמַעַלְה וּלְמַטָּה, וְכֻלָּם נִמְצָאִים עִמּוֹ בְּיוֹם וּבְלֵילָה. בְּיוֹם לְקַטְרָג לוֹ, בְּלֵילָה לְצַעַר אוֹתוֹ בְּחִלּוּמוֹ.

כִּשְׁיוּצָא לְקַטְרָג עָלָיו, כִּשְׁנִכְנָס, שָׁמַיִם יְדִיהֶם עַל כְּתָפוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ: אוֹי לוֹ לְפָלוּגִי שֶׁיִּצָּא מִרְשׁוֹת אֲדוֹנוֹ! אוֹי לוֹ לְפָלוּגִי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא! מְשׁוּם כִּדְ צָרִיכִים בְּנֵי הָאָמוּנָה לְהִיּוֹת רְשׁוּמִים בְּכָל לְהִיּוֹת רְשׁוּמִים בְּרֶשֶׁם שֶׁל רַבּוֹנָם, שֶׁיִּזְדַּעְזְעוּ מֵהֶם כָּל הַצְּדִידִים הַמִּינִים הָרָעִים, שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוּרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אֲשֶׁרֵי חֲלָקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְגו'.

וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. רַבִּי יוֹסִי פֶתַח, (שם נב) וְעַתָּה מִה לִּי פֶה נֹאֵם ה' כִּי לָקַח עִמִּי חֲנָם וְגו'. בֹּא וְרָא אֶהְבֵּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, אֵף עַל גֵּב שֶׁחֲטִיאֵיהֶם גָּרְמוּ לְהִסְתַּלַּק מִבְּיַנְיָהֶם וְהִתְפָּרוּ בֵּין הָעַמִּים, הוּא תּוֹבֵעַ אֶת עֲלְבוֹנָם.

וּבֹא וְרָא, בַּשָּׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׂרוּיִים בְּאַרְצָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׂעַ בְּגִנוֹ וּמִתְקַרֵּב לְיִשְׂרָאֵל, וְשׁוֹמֵעַ קוֹלָם וּמִשְׁתַּבַּח בְּהֶם.

כִּיּוֹן שֶׁנִּגְרְמוּ חֲטִאֵיהֶם וְהִגְלוּ יִשְׂרָאֵל מִהָאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נִכְנָס לְגִנוֹ וְלֹא מִשְׁתַּעֲשֵׂעַ בּוֹ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁהוּא צוֹנֵחַ וְאוֹמֵר, וְעַתָּה מִה לִּי פֶה נֹאֵם ה'! וְכְתוּב שָׁם, (תהלים קלב) פֶּה אֲשֵׁב כִּי אוֹתִיָּהּ. כִּי לָקַח עִמִּי חֲנָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נב) חֲנָם נִמְכַּרְתֶּם.

וּמֵאִתּוֹ יוֹם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָם לֹא נִמְצָאָה שְׂמִיחָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה נ) אֲלִפִּישׁ שְׂמִים קְדֻרוֹת וְשָׁק אֲשִׁים כְּסוּתֶם. וְכָל זֶה מְשׁוּם אֶהְבַּתְם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי א) אֶהְבַּתִּי אֶתְכֶם אָמַר ה'. (וְעַל זֶה) וְאַהֲבַת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. וְאַהֲבַת, שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְהִתְקַשֵּׁר עִמּוֹ בְּאַהֲבָה עָלִיוֹנָה. שֶׁכָּל עֲבוֹדָה שֶׁאָדָם צָרִיךְ לַעֲבֹד אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁיַּעֲבֹד בְּאַהֲבָה, שֶׁאֵין לָּהּ עֲבוֹדָה כְּמוֹ אֶהְבַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. רַבִּי אֲבָא אָמַר, הַדָּבָרִים הַלְלוּ הֵם הַכָּלָל שֶׁל הַתּוֹרָה, מְשׁוּם שֶׁעֲשֵׂר הָאֲמִירוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה כָּאן נִכְלָלוּ, וְהָרִי פְרִשׁוּהָ הַחֲבָרִים.

בֹּא וְרָא, אֵין לָךְ דָּבָר בְּחִבּוּבֵי לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמִי שֶׁאוֹהֵב אוֹתוֹ כְּרֹאִי. וּמִה הוּא? כְּתוּב בְּכָל לְבָבְךָ. בְּכָל, מִה זֶה אוֹמֵר? הִנֵּה צָרִיךְ לוֹ לְכַתֵּב בְּלִבְבְּךָ, בְּנִפְשְׁךָ, בְּמַאֲדְךָ. מִהוּ בְּכָל לְבָבְךָ? אֲלֵא לְהַכְלִיל שְׁנֵי לְבָבוֹת, אֶחָד טוֹב וְאֶחָד רָע. בְּכָל נִפְשְׁךָ, אֶחָד טוֹב וְאֶחָד רָע. בְּכָל מַאֲדְךָ, זֶה לֹא בֹא לְדַרְשָׁה. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, וְאֶפְלוּ זֶה הוּא לְדַרְשָׁה. מִה הַטַּעַם? בֵּין שֶׁנִּפְל לוֹ מִמּוֹן מִירְשָׁה, אוֹ מִצַּד אַחֵר, אוֹ בֵּין שֶׁהוּא הָרוּחַ אוֹתוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב בְּכָל מַאֲדְךָ.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, חֲזַרְנוּ לְפָסוּק שֶׁל וְאַהֲבַת. מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִתְעַטֵּר בְּחִסָּד מִכָּל הַצְּדִידִים וְעוֹשֶׂה חִסָּד עִם הַכָּל, וְלֹא חָס עַל גּוֹפוֹ וְעַל מְמוֹנוֹ. מִנֵּין לָנוּ? מֵאַבְרָהָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שֶׁהָרִי לֹא חָס בְּאַהֲבַת רַבּוֹנוֹ עַל לְבוֹ (שֶׁהוּא יָצָרוֹ) וְעַל נִפְשׁוֹ וְעַל מְמוֹנוֹ.

עַל לְבוֹ לֹא הִשְׁגִּיחַ, עַל רַצוֹנוֹ, מְשׁוּם אֶהְבַת רַבּוֹנוֹ. עַל נִפְשׁוֹ - שֶׁלֹּא חָס עַל בְּנוֹ וְעַל אִשְׁתּוֹ בְּשָׁבִיל אֶהְבַת רַבּוֹנוֹ. עַל מְמוֹנוֹ - שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּפִרְשֵׁת דְּרָכִים וּמִתְקַן מִזִּנּוּת לְכָל הָעוֹלָם. מְשׁוּם כִּדְ הִתְעַטֵּר בַּעֲטָרָה שֶׁל חִסָּד, כְּתוּב (מִיכָה ז) חִסָּד לְאַבְרָהָם. וּמִי שֶׁמִּתְקַשֵּׁר בְּאַהֲבַת רַבּוֹנוֹ זֹכֶה לָזֶה, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים בְּגֻלּוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים קמה) וְחִסְדֶּיךָ יִבְרָכִיכָה. אֵל תִּקְרִי יִבְרָכִיכָה, אֲלֵא יִבְרָכִיכָה כ"ה. (שֶׁכְּתוּב (בראשית יב) וְנִבְרָכִי בְּךָ כָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה).

יוֹם אֶחָד הִנֵּה חֲלָשׁ רַבִּי יוֹסִי, נִכְנָסוּ אֵלָיו רַבִּי אֲבָא וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק, רָאוּ אוֹתוֹ שֶׁהָיָה נוֹפֵל

על פניו ונשן. וישבו. כשהתעורר, ראו שפניו מחזירות. אמר לו רבי אבא, דבר חדש ראיתי? אמר לו, ודאי, שעכשיו עלתה נפשי, וראיתי את הכבוד של אותם שמסרו עצמם על קדשת רבונם, שהיו נכנסים בשלשה עשר נהרות אפרסמון טהור והקדוש ברוך הוא משתעשע עמם, וראיתי מה שלא נתנו לי רשות לומר. ושאיתי אותם, אמרתי של מי הכבוד הזה? אמרו לי, של אותם שהאבנו את רבונם באותו העולם. וממה שראיתי הוארו נפשי ולבי, ועל כן פני מחזירות.

אמר לו רבי אבא, אשרי חלקך, אבל התורה מעידה עליהם, שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך ועשה למחפה לו. אמר לו רבי יהודה, הרי שאלו החברים, זה שכתוב ועשה, היה צריך לו להיות תעשה!

אמר לו, הרי נתבאר, אבל סוד הדבר הינו שכתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. ופרשיה, נעם ה', אותו שבא מהעתיק הקדוש שהקדוש ברוך הוא משתעשע בו, שהרי אותו נעם יוצא מהעתיק. ולבקר בהיכלו, בהיכל העליון על הכל. אף כאן, עין לא ראתה אלהים זולתך ועשה - מי? אותו העתיק הנסתר של הכל, שהרי בו תלוי. אמר לו, ודאי כך הוא. אשרי חלקם של אותם שבאהבת רבונם נדבקים בהם, לאלה אין שעור לחלקם בעולם ההוא.

אמר רבי יצחק, כמה מדורים על מדורים יש לצדיקים בעולם ההוא, והמדור העליון של הכל - אותם שנקשרה בהם אהבת רבונם, שהרי מדורם נקשר להיכל שעולה על הכל. מה הטעם? משום שהקדוש ברוך הוא מתעטר בזה.

בא וראה, (הכל אהבה) ההיכל הזה נקרא אהבה, ובשביל האהבה הכל קיים, ככתוב (שיר השירים ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. והכל קיים באהבה, שהרי השם הקדוש כך נמצא, שהרי פרשיה, "לא נפרד הקוץ שלמעלה מן" לעולמים, שהרי באהבה שורה עליו, ולא נפרד ממנו לעולמים. ה' הרי פרשיה, ש"י לא נפרדת ממנה, ונמצאות יחד בחביבות, לא נפרדות זו מזו. כמו כן ה', והרי נתבאר, כמו שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן, יוצא תמיד לעולמים, נדבקים בחביבות.

ו"ה כשנדבקות זו בזו, נדבקות יחד בחביבות, חתן עם כלה, שדרכו תמיד נמצאת בחביבות. "י עם ה', ה' עם ר', ו' עם ה', וזו עם זו נקשרות בחביבות, והכל נקרא אהבה. ועל כן מי שאוהב את המקדש, הרי הוא נקשר באותה האהבה, ומשום כך ואהבת את ה' אלהיך.

והיו הדברים האלה וגו'. רבי יצחק פתח, (תהלים לה) כל עצמתי תאמרנה ה' מי כמוך מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגילו. פסוק זה אמר אותו דוד ברוח הקדש. כל עצמתי תאמרנה, וכי מי ראה עצמות שאומרות שירה? אלא הפסוק הזה בזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות את המתים, ועתיד הקדוש ברוך הוא להתקין העצמות ולקרב כל אחת ואחת למקומן, שכתוב (יחזקאל לו) ותקרבו עצמות עצם אל עצמו, וכתוב (ישעיה נח) ועצמותיך יחליץ. אז עתידות הן לומר שירה.

איזו שירה אומרות? ה' מי כמוך (מקדימים), וזו השירה המעלה ממה שאמרו ישאל על הים, שהרי הם לא הזכירו את השם הקדוש אלא אחרי שלש מלים, שכתוב (שמות טו) מי כמכה באלים ה'. וכאן הם מקדימים את השם הקדוש, שכתוב ה' מי כמוך. מציל עני מחזק ממנו - זה יצר טוב מייצר הרע, משום שייצר הרע תקיף הוא כמו אבן, ככתוב (יחזקאל לו) והסרתי את לב האבן, ויצר הטוב הוא בשר, שכתוב ונתתי לכם לב בשר.

בא וראה, יצר הרע למה הוא דומה? בשעה שהוא בא להזדוג עם האדם הוא כמו ברזל, עד שמכניסים אותו לאש. אחר שיתחמם, הכל חוזר כמש.

רבי חייא אמר, כשבא יצר הרע להזדוג עם האדם, דומה לאיש שקרב לפתח ורואה שאין מי שמוחה בידו, נכנס לבית ונעשה לו אורח. רואה שאין מי שמוחה בידו, וילך לו לדרכו. כיון שנקנס לבית ואין מי שימחה בידו, מתמנה עליו ונעשה בעל הבית, עד שנמצא שכל הבית עומד לרשותו.

ממי למדנו? מפרשת דוד למדנו. מה כתוב? (שמואל ב יב) ויבא הלך לאיש העשיר. הלך שקרב לפתח ולא רוצה להתעקב שם, אלא ללכת לדרכו. כך הוא יצר הרע, כמו שקרב לבית מתקרב לאדם. מתעורר עליו בחטא קטן, זהו אורח עראי. רואה שאין מי שמוחה בידו, מה כתוב? לעשות לאורח הבא לו [אליו], נעשה לו אורח אכסנאי בבית, מתעורר עליו בחטא יותר, יום אחד או יומים, כאורח הזה שמששים אותו בבית יום אחד או יומים, (בגלל שהוא אורח) כיון שרואה שאין מי שמוחה בידו, מה כתוב? (שם) ויעשנה לאיש הבא אליו, נעשה בעל הבית, כמו שנאמר (בראשית מב) האיש אדני הארץ. (רות א) איש נעמי. כך הוא יצר הרע, נעשה כנגד האדם איש, בעל הבית, והנה נקשר האדם לעבודתו, והוא עושה בו כרצונו.

ועל כן צריך אדם לשים דברי תורה עליו תמיד, כדי שיהיה אותו יצר הרע שבור בהם, שאין ליצר הרע מקטרג פרט לדברי תורה, ועל כן כתוב והיו הדברים האלה וגו', על לבבך - על שני יצריך, שייצר הטוב מתעטר בהם, ויצר הרע נכנע בהם. אמר רבי יהודה, מה יצר הטוב צריך דברי תורה? אמר לו,

יָצַר הַטוֹב מִתַּעֲטֹר בָּהֶם. וַיֵּצֵר הָרַע, כִּינּוּ שְׂרֹאָה שְׁאֵדָם לֹא שָׁב וְלֹא רוּצָה לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, אִזּוּ הוּא עוֹלָה לְמַעַלָּה וּמִלְמַד עָלָיו חוּבָה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי ג) וְכִסְיִלִּים מֵרִים קִלּוֹן.

כְּשֶׁבֶא רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר, הָרִי וְדָאִי פְּרִשְׁתָּ קְרִיאַת שְׁמַע רְמוּזָה בּוֹ עֶשֶׂר אֲמִירוֹת כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרוּהָ, וְכָךְ הוּא וְדָאִי. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, הֵם הַכָּלָל שֶׁל עֶשֶׂר הָאֲמִירוֹת, וּמִשּׁוּם כֵּן יֵשׁ כָּאן עֶשֶׂר מִצְוֹת, כִּנְגִיד עֶשֶׂר מִצְוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. וּמִי הוּא? וְשִׁנְיָתָם לְבִנְיָד. וְדִבְרַת בָּם. בְּשִׁבְתָּ בְּבֵיתְךָ. וּבִלְכָתְךָ בְּדֶרֶךְ. וּבְשִׁכְבְּךָ. וּבְקוּמְךָ. וּקְשָׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ. וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתִבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ. וּבְשַׁעְרֶיךָ. הָרִי עֶשֶׂר כִּנְגִיד עֶשֶׂר אֲמִירוֹת. וְעַל כֵּן הַפְּרָשִׁיּוֹת הַזֵּלוּ הֵן כָּלֵל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה. אֲשֶׁרִי חָלְקוּ שֶׁל מִי שֶׁמְשַׁלֵּם אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם פְּעָמִים, שֶׁהָרִי הַתְּקַדֵּשׁ בְּפִיו הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּרָאוּי.

רַבִּי אֲחָא הֵיךְ עוֹמֵד עִם רַבִּי אֶלְעָזָר לִילָה אֶחָד אַחֲרֵי חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְהָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר (רַבִּי אֲחָא) וְאָמַר, (דְּבָרִים ל) כִּי הוּא חֲיִיד וְאֶרְךָ יָמֶיךָ וְגו'.

בֹּא וּרְאֵה, עַל כָּל הַתִּנְאָיִם (הַמִּצְוֹת) שֶׁנִּזְכָּר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, גִּזְרַת הַתּוֹרָה הִיְתָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִשְׁכִּינָה לֹא מִתִּישְׁבֶּת בְּאֶרֶץ אֵלָּא בַּתּוֹרָה, וְלֹא מִתִּישְׁבֶּת לְמַעַלָּה אֵלָּא בַּתּוֹרָה.

שֶׁכָּךְ אָמַר (רַבִּי שְׁמַעוֹן) אֲבָא, תּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה לֹא נִודַעַת, אֵלָּא בְּשִׁבִּיל תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב. הַשְׁכִּינָה לֹא מִתִּישְׁבֶּת לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, אֵלָּא עִם הַתּוֹרָה שֶׁלְמַטָּה. שֶׁכָּל זָמַן שֶׁהַתּוֹרָה נִמְצָאָת עִמּוֹ, יְכוּל לַעֲמֹד בְּעוֹלָם. (תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב לֹא נִודַעַת אֵלָּא מִשּׁוּם תּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה, וְתּוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה לֹא נִודַעַת אֵלָּא מִתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב. וְדָאִי כָּלֵל הַצָּרִיד לְפָרֶט, וּפָרֶט הַצָּרִיד לְכָלֵל. הַשְׁכִּינָה לֹא מִתִּישְׁבֶּת לְמַעַלָּה אֵלָּא בַּתּוֹרָה שֶׁלְמַטָּה. שֶׁכָּל זָמַן שֶׁהַתּוֹרָה נִמְצָאָת, יְכוּלָה לְהִתְקַיֵּם בְּעוֹלָם) זֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּי הוּא חֲיִיד וְאֶרְךָ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל הָאֲדָמָה. עַל הָאֲדָמָה סֵתָם. וְאִם לֹא שֶׁמִּפְסִיק דְּבָרֵי תּוֹרָה, לֹא יְכוּל לַעֲמֹד, שְׁכָתוֹב (יִרְמְיָה ט) עַל מָה אֲבָדָה הָאֶרֶץ. וְכָתוֹב, וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזָבְךָ אֶת תּוֹרָתִי.

בְּעוֹדָם יוֹשְׁבִים, הִנְמִיד רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶת רֹאשׁוֹ וְאָמַר, וְדָאִי כֵן הוּא, וְזֶהוּ הַסּוּד שֶׁמִּצָּאָנוּ בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא סָבָא, וּבִבְרֵי הַפְּסוּק הִזָּה בְּסוּד שֶׁל כְּנֻסֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת כֹּא) שֶׁאֲרָה כְּסוּתָהּ וְעֲנִתָהּ לֹא יִגָּרַע. וְאִם מוֹנִיעִים מִמֶּנָּה, מָה כְּתוֹב? וַיִּצָּאָה חֲנָם אֵין כְּסָף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ג) אִי זֶה סִפֵּר כְּרִיתוֹת אֲמָכֶם אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּיהָ. וְכָתוֹב (שֵׁם נב) חֲנָם נִמְכָּרְתָם וְלֹא בְּכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ. וּמִי שֶׁמוֹנֵעַ מִמֶּנָּה תּוֹרָה, כְּמִי שֶׁלּוֹקַח בַּעַל (שֶׁאֲרָה) שֶׁל אִשָּׁה וּמוֹנֵעַ אוֹתוֹ מִמֶּנָּה. זֶה נִשְׁאָרֶת כְּאֶלְמָנָה, וְלֹא אֶלְמָנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיכָה א) הִיְתָה כְּאֶלְמָנָה, וְלֹא אֶלְמָנָה.

יָשְׁבוּ וְהִתְעַסְקוּ בַּתּוֹרָה עַד שֶׁהָאִיר הַיּוֹם. אַחֵר שֶׁהָאִיר הַיּוֹם, קָמוּ וְהִלְכוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְרֹאשׁוֹ עָטוּף. קָרְבוּ אֵלָיו, וְהָיָה מִרְחֹשׁ בְּשִׁפְתוֹתָיו וְלֹא הִשִּׁיב לָהֶם דְּבָר. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדָאִי זֶה נִמְלֵךְ בְּרִבּוֹנוֹ. יָשְׁבוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אֲחָא וְהִתְפַּלְלוּ תְּפִלָּה, וְאוֹתוֹ הָאִישׁ עָמַד בְּמִקְוָמוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר. אַחֵר שֶׁסִּימּוֹ הַתְּפִלָּה הִלְכוּ לְדֶרֶךְ, וְאוֹתוֹ הָאִישׁ נִשְׁמַט מֵהֶם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הָאִישׁ הִזָּה, אוֹ שֶׁהוּא טָפֵשׁ, אוֹ שֶׁדִּרְכּוֹ לֹא יִשְׁרוֹת. אָמַר, נִתְעַסַּק בַּתּוֹרָה, שֶׁהָרִי הַשְּׁעָה הִיא לָזָה.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (מִשְׁלִי ג) כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחִלוּ וְכִסְיִלִּים מֵרִים קִלּוֹן. כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחִלוּ, אֲשֶׁרִי אוֹתָם שְׁמִתְעַסְקִים בַּתּוֹרָה. וְטָרָם שֶׁפָּתַח בְּדֶבֶר, קָרַב אֵלֵיהֶם אוֹתוֹ אָדָם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֵין לָנוּ לְהִפְסִיק בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵּל בַּתּוֹרָה, זֹכֶה לְרִשְׁתָּ יִרְשָׁה שֶׁל הַנִּחְלָה שֶׁלְמַעַלָּה, בְּכָבוֹד שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיוֹן הַקָּדוֹשׁ, וְזֹכֶה לְרִשְׁתָּ יִרְשָׁה שֶׁל נִחְלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וּמִי הִיא? אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא כְּבוֹד ה', שֶׁלֹּא פוֹסֵק מֵהֶם לְעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחִלוּ, הַהוּא שֶׁנִּקְרָא כְּבוֹד ה'.

וְכִסְיִלִּים מֵרִים קִלּוֹן, מָה הוּא? בֹּא וּרְאֵה, כְּשֶׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׁרָה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְשַׁתְּדֵּל בַּתּוֹרָה, הָרִי אוֹתוֹ כְּבוֹד ה' הוּא יוֹרֵשׁ לְעַצְמוֹ, וְכִמְהָ אֶפִּיטְרוֹפִסִּים וְסַנְגוּרִים נִמְצָאִים לְמַעַלָּה עַל הָאָדָם, וְכֻלָּם מְלַמְּדִים עָלָיו זְכוֹת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ. וְאִם אֵין הָאָדָם מְשַׁתְּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלֹא הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ רְבוּנוֹ, הוּא נַעֲשֶׂה עָלָיו קְטֹגוֹר. וְאוֹתוֹ קְטֹגוֹר מְשׁוּטָט בְּאֹוִיר (וְהוֹלֵךְ לוֹ), וְלֹא עוֹלָה לְמַעַלָּה, אוֹלִי יָשׁוּב הָאָדָם מִחֻטְאוֹ. כִּינּוּ שְׂרֹאָה שְׁאֵין הָאָדָם שָׁב וְלֹא רוּצָה לְהִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, אִזּוּ הוּא עוֹלָה לְמַעַלָּה וּמִלְמַד עָלָיו חוּבָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְכִסְיִלִּים מֵרִים קִלּוֹן, וְעוֹלָה לְמַעַלָּה וְעוֹשֶׂה קְטֹרוֹג.

פָּתַח וְאָמַר, (זְכַרְיָה יד) וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְלֹא עָלִיהֶם תִּהְיֶה הַמַּגָּפָה וְגו'. מָה שׁוֹנֶה מִצְרַיִם כָּאן מִכָּל שְׂאֵר הָעַמִּים, שֶׁהָרִי לְכָלֵם כְּתוֹב וְלֹא עָלִיהֶם יְהִי הַגָּשֶׁם, וְכָאן לֹא? אֵלָּא הָרִי פְּרִשְׁוֹה הַחֲבָרִים, שֶׁהָרִי אֶרֶץ מִצְרַיִם אֵינָה צְרִיכָה מָטָר, וְעַל כֵּן אֵינָה בְּכָלֵל אוֹתָן שְׁצָרִיכוֹת מָטָר, אֲבָל הֵם, דִּין אַחֵר עוֹלָה עָלֵיהֶם, וְנִפְּחָ אֲמָרוּ.

בֹּא וּרְאֵה, כְּתוֹב (דְּבָרִים יא) כִּי הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בֹּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִיא אֲשֶׁר יִצְאָתָם מִשָּׁם וְגו'. שֶׁהָרִי הִנֵּהר הַעוֹלָה, מִמֶּנּוּ מִשְׁקִית הָאֶרֶץ, אֲבָל כָּאן - לְמָטָר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מִיָּם, שֶׁהָרִי הָאֶרֶץ הַקָּדוֹשָׁה מִשְׁקִית תְּמִיד מִן הַשָּׁמַיִם, וְכִשְׁיִשְׂרָאֵל הָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, הִיְתָה מִשְׁקִית כְּרָאוּי. וּמִי שֶׁמוֹנֵעַ מִמֶּנָּה תּוֹרָה, כְּאֵלוֹ מוֹנֵעַ טוֹב מִכָּל הָעוֹלָם. נִכְנְסוּ לְתוֹךְ מַעְרָה אַחַת שֶׁהִיְתָה בְּדֶרֶךְ, נִכְנְסוּ



עֲמָהֶם אוֹתוֹ הָאִישׁ. לְשׁוֹבוֹ.

פֶּתַח אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, (שְׁמוֹת לֵג) וְדָבָר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים כְּאִשֶּׁר יְדַבֵּר וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה אֵין רֹאשׁוֹ סוּפוֹ וְאֵין סוּפוֹ רֹאשׁוֹ, וְלֹא מֵלֶה זֶה כְּמֵלֶה זֶה. בְּתַחֲלָה וְדָבָר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים - יָפָה. אַחֵר כֵּן וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה, אַחֵר כֵּן וּמִשְׁכַּתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נָעַר, מֵהוּ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדַאי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּרָצָה בְּכַבֻּדִּנוּ, שֶׁפָּעַת הַזְּווֹג שָׁלְנוּ עִם הַשְּׂכִינָה, וְהַשְּׂכִינָה לֹא סָרָה מֵעַמּוּנוֹ. מִי שְׁפוּתַח פֶּתַח, יֹאמַר דָּבָר.

פֶּתַח וְאָמַר, וְדָבָר ה' אֶל מֹשֶׁה פָּנִים אֶל פָּנִים, בְּכֹמֶה דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת וְנִכְבְּדוֹת נִפְרָד מֹשֶׁה הִנְבִּיא הִנְאָמֵן עַל כָּל שְׁאֵר נְבִיאֵי הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי כָּלֵם כְּנִגְדּוֹ כְּמוֹ קוֹף בְּפָנֵי בְּנֵי אָדָם. שְׁאֵר הִנְבִּיאִים הָיוּ מִסְתַּכְּלִים בְּאַסְפִּקְלָרְיָה שְׂאִינָה מֵאִירָה, וְעַם כָּל זֶה לֹא הָיוּ זֹקְפִים פָּנִים לְמַעַלָּה לְהַסְתַּכֵּל, אֲלֵא כְּמוֹ שִׁפְתוֹב (דְּנִיאל י) וְאֵנִי הֵייתִי נִרְדָּם עַל פָּנֵי וּפָנֵי אֶרֶצָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁהַדְּבָרִים לֹא הָיוּ אֲלֵיהֶם בְּגִלּוּי.

וּמֹשֶׁה הִנְבִּיא הִנְאָמֵן לֹא כֵן, שֶׁהוּא הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּאַסְפִּקְלָרְיָה הַמֵּאִירָה וְעוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁהָיָה זֹקֵף רֹאשׁ לְהַסְתַּכֵּל, כְּמִי שְׂאֹמֵר לְחַבְרוֹ: זֹקֵף רֹאשׁוֹ, וְיִסְתַּכְּלוּ פָּנָיו בְּפָנֵי, כְּדִי שֶׁתִּדְעַ הַדְּבָרִים שְׁלֵי. כֵּן מֹשֶׁה, פָּנִים אֶל פָּנִים זֹקֵף רֹאשׁ, בְּלִי פֶחַד, פָּנִים זְקוּפוֹת, וּמִסְתַּכֵּל בְּזִיו הַכְּבוֹד הָעֲלִיוֹן, וְלֹא הִשְׁתַּנְּתָה דַעְתּוֹ וּפָנָיו כְּמוֹ שְׁאֵר הִנְבִּיאִים, שֶׁכְּשֶׁהָיוּ מִתְנַבְּאִים (רוֹצִים) לְהַסְתַּכֵּל, יֵצְאוּ מִרְשׁוֹתָם וּמִדַּעְתָּם וְהִשְׁתַּנְּתָה זִיו פָּנֵיהֶם, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים מִהָעוֹלָם הַזֶּה כְּלוּם.

וּמֹשֶׁה לֹא כֵן, שֶׁמֹּשֶׁה הָיָה מִסְתַּכֵּל מִמֶּשׁ בְּדִרְגָּה הָעֲלִיוֹנָה הַהִיא, וְלֹא יֵצֵא מִרְשׁוֹתָם וּמִדַּעְתּוֹ, שֶׁהָרִי בְּשַׁעַה שֶׁהָיָה מִסְתַּכֵּל בְּזִיו הַכְּבוֹד הָעֲלִיוֹן, מִיָּד וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה, לְדָבָר עֲמָהֶם בְּכָל מָה שֶׁהֶצְטָרְכוּ, וְדַעְתּוֹ מִתְנַשֶּׁבֶת בּוֹ כְּבִרְאשׁוֹנָה, וְיוֹתֵר. וְזֶהוּ וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה. וּמִשְׁכַּתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נָעַר, וְדַאי שֶׁהָיָה יוֹנֵק מִתּוֹךְ הָאֵהָל, לְמַד לְהַסְתַּכֵּל בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, כְּמוֹ שְׂנַאֲמֵר (שְׁמוּאֵל א-ג) וְהַנֶּעַר שְׁמוּאֵל מְשַׁרְתָּ אֶת ה'.

בֹּא וְרֵא, כָּל זֶמֶן שֶׁהָיָה יְהוֹשֻׁעַ אֶצֶל מֹשֶׁה, הָיָה לוֹמֵד וְיוֹנֵק מִתּוֹךְ הָאֵהָל וְלֹא פוֹחַד. אַחֵר שֶׁנִּפְרָד מִמֹּשֶׁה וְהָיָה לְבָדוּ, מָה כְּתוּב? (יְהוֹשֻׁעַ ה) וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פָּנָיו אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחוּ. שְׁלֹא הָיָה יָכוֹל לְהַסְתַּכֵּל. וְזֶה מְשַׁלֵּחַ אַחֵד, כָּל שֶׁפֶן מִמְּקוֹם אַחֵר.

לְאָדָם אַחֵד שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ הַמֶּלֶךְ כְּלִי זָהָב וְאֲבָנִים יְקָרוֹת. כָּל זֶמֶן שֶׁנִּמְצְאוּ אֶצְלוֹ, הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל בֵּיתוֹ אוֹחֵז בָּהֶם וּמִסְתַּכֵּל בָּהֶם. כִּיֵּן שֶׁהִסְתַּכֵּל אוֹתוֹ אָדָם מִהָעוֹלָם, לֹא הִשְׁאִיר הַמֶּלֶךְ אֶצֶל הַשֶּׁמֶשׁ כְּלוּם, וְאִחֲזוֹ אֶת פִּקְדוֹנוֹ. אָמַר אוֹתוֹ שֶׁמֶשׁ: אוֹי עַל מָה שְׂאִבְדַּתִּי. בִּימֵי אֲדוֹנִי הָיוּ כָּל אֵלֶּה בְּיָדִי.

כֵּן יְהוֹשֻׁעַ, בִּימֵי מֹשֶׁה הָיָה יוֹנֵק בְּכָל יוֹם מִתּוֹךְ הָאֵהָל וְלֹא פוֹחַד. אַחֵר שֶׁנִּפְטַר, וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ עַל פָּנָיו. וְאֵנִי, מִשׁוּם שֶׁאֵנִי מְצוּי בְּתוֹכָם, אֶסְתַּכֵּל בְּדַבְּרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא אֶפְחַד. אַחֵר שֶׁאֶפְרָד מֵכֶם, וְלֹא אוֹכַל לְהַסְתַּכֵּל לְבָדִי.

עוֹד פֶּתַח וְאָמַר, וְשִׁנְנַתָּם לְבָנֶיךָ וְדַבְּרַתָּ בָם וְגו'. כְּמוֹ שְׂנַאֲמֵר (תְּהִלִּים מֵה) חֲצִיד שְׁנוּנִים. שֶׁצָּרִיךְ אָדָם לְחַדֵּשׁ דְּבָרֵי תוֹרָה לְבָנָיו כְּחֶרֶב שֶׁהִיא שְׁנוּנָה בְּשָׁנֵי הַצָּדִידִים, כְּדִי שֶׁיִּכְנִס לֹו הַחֲדוּד וְהִשְׁמַחָה בְּתוֹרָה, וְלֹא יִמָּצֵא לְבֹו בְּטַפְשׁוֹת. וְדַבְּרַתָּ בָם, כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ דָּרָךְ לְבָדוּ. וְדַבְּרַתָּ בָם!! וְתִדְבֵּר הָיָה צָרִיךְ לוֹ לְכַתֵּב! אֲלֵא צָרִיךְ אָדָם לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בָּהֶם, וְלִהְנִיחַ עֲצָמוֹ שְׁלֵא יִסְטָה לְיָמִין וּלְשִׁמְאֵל.

בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּבֵיתוֹ בְּדָרָךְ יִשְׁרָה וּבְדָרָךְ תִּקְיָנָה, שֶׁיִּלְמְדוּ מִמֶּנּוּ בְּנֵי בֵיתוֹ לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בְּנִחַת וּבְשִׁמְחָה, וְלֹא יִטִּיל פֶּחַד בְּבֵנֵי בֵיתוֹ יוֹתֵר, וְכָל מַעֲשָׂיו בְּבֵיתוֹ בְּדָרָךְ תִּקְיָנָה. וּבְלִכְתְּךָ בְּדָרָךְ, לְהִנְהִיג בְּדַבְּרֵי תוֹרָה, וְלִתְקֹן אֶת עֲצָמוֹ בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, וְלִהְנִיחַ עֲצָמוֹ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה. וַיֵּמָה הוּא? כְּמוֹ שֶׁיַּעֲקֹב, לְדוֹרוֹן, לְקָרֵב וְלִתְפַּלֵּה. וְהַתְּפַלֵּה צָרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל לְרַבּוֹנוֹ, וּמַעַל כָּלֵם דְּבָרֵי תוֹרָה.

וּבְשִׁכְבְּךָ, לְהִנְהִיג עֲצָמוֹ בִּירְאָת רַבּוֹנוֹ, בְּקִדְשָׁה וּבַעֲנָנָה, שְׁלֵא יִמָּצֵא חֲצוּף כְּנִגְד רַבּוֹנוֹ. וּבְקוּמָךְ, לְתַת תְּשׁוּבָחוֹת לְרַבּוֹנוֹ שֶׁהִשִּׁיב נִשְׁמָתוֹ. שֶׁהָרִי בְּכֹמֶה חֲיוּבִים הוּא נִמָּצֵא לְפָנֵי רַבּוֹנוֹ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד וּמִשִּׁיב אוֹתָהּ לְגוּפּוֹ. וּקְשָׁרְתָם לְאוֹת עַל [יָדָךְ] יָדְכָה, הָרִי פְרִשׁוּהָ עַל יָד כְּהָה, וְזֹהִי הַשְּׁמָאֵל. וּבִסְפֵר הָאֲגֻדָּה אָמַר, עַל יָד כִּי, כְּמוֹ שְׂנַאֲמֵר (בְּרַאשִׁית טו) כִּי יִהְיֶה זֶרַעְךָ.

וּחְבִּירָנוּ יוֹשְׁבֵי הַדְּרוֹם פְּרִשׁוּהָ בְּסוּד שְׁלֵהֶם, אֶרְבַּע בְּתֵי הַתְּפִלִּין כְּמוֹ זֶה (בְּצוּרָה אַחֲרֵת). קִדְּשׁ לִי כָּל בָּכוֹר, סֵתֶם - כְּנִגְד הַכֶּתֶר הָעֲלִיוֹן שֶׁל הַכֹּל. וְהָיָה כִּי יִבְיָאֲךָ - כְּנִגְד חֲכָמָה. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֶּת - כְּנִגְד בִּינָה. וְהָיָה - כְּנִגְד חֶסֶד. אַחֵר כֵּן כְּלוּלִים כָּלֵם בְּזֹרֵעַ שְׁמָאֵל שְׁנִקְרָאתָ עַז, וְכְתוּב (יִשְׁעִיָה סב) וּבְזֹרֵעַ עֲזוֹ. וְאֵין עַז אֲלֵא תוֹרָה, וְאֵין עַז אֲלֵא תְּפִלִּין.

וְהַדְּבָרִים לֹא מִיִּשְׁבִּים אֶצְלָנוּ. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁהַכֶּתֶר הָעֲלִיוֹן כּוֹלֵל הַכֹּל, שְׂאִינוּ בְּחִשְׁבּוֹן. וְעוֹד, וְהָיָה כִּי יִבְיָאֲךָ תְּלוי בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּמְצְאוּ בּוֹ חֲרוֹת לְעַבְדִּים, וְעַל כֵּן לֹא מִתְקַנִּים בְּדַרְכֵיהֶם. וְאֵנוּ שְׂרוּיִים מִחֲכָמָה, וְכֵן הוּא, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵל אוֹתָם; (וְכֵן) אֶרְבַּע לְמַעַלָּה, וְאֶרְבַּע לְמַטָּה, וְאֶרְבַּע בְּמִקְוֵי הַמֶּלֶךְ, וְאֶרְבַּע בְּמִקְוֵי שְׁשֻׁרֵי הַלֵּב. מִשׁוּם שֶׁזֶּה נִקְשֵׁר בְּזֶה.

וְצִרִיף הָאֵדָם לְהַתְעִיטָר בָּהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא שֵׁם קָדוֹשׁ עֲלִיּוֹן, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים כח) וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' וְגו'. וְכָל מִי שֶׁמִּתְעַטֵּר בְּעִטָּרָה קָדוֹשָׁה עֲלִיוֹנָה זֹה, נִקְרָא מֶלֶךְ בְּאֶרֶץ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ בְּרָקִיעַ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ז) מֶלֶךְ אֲסוּר בְּרִהְטִים. כְּמוֹ שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֶלֶךְ לְמַעַלָּה, כֵּן גַּם הוּא מֶלֶךְ לְמַטָּה. וְכִתְבִּתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה אֵדָם שֶׁלֹּם בְּכָל, וְיִמְצָא שֶׁלֹּם בְּמַצּוֹת שֶׁל רְבוּנוֹ, רְשׁוּם לְמַעַלָּה רְשׁוּם לְמַטָּה. אֲשֶׁרִי חִלַּקְסָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, שְׁנֵי פְסוּקִים מְצֵאֲתִי, שָׂאֵף עַל גֹּב שֶׁהִכֵּל תְּלוּיִים בְּדִרְגָּה אַחַת, אֵינָם מִדְּרָגָה אַחַת. בְּפִסּוּק אֶחָד כְּתוּב, (חֲגִי א) כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת. וּבְפִסּוּק אֶחָד כְּתוּב, כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים. מִה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלָּא בְּזִמְנֵן שֶׁכְּתוּב כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, אֲזִי הַדָּבָר בָּא בְּרַחֲמִים. וּבְזִמְנֵן שֶׁכְּתוּב כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים, אֲזִי הַדָּבָר בָּא בְּדִין.

כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהִכָּה הוּא מִתְבָּרָכֵת מִצַּדִּיק וּמִנְצָח וְהוּד, שֶׁנִּקְרָא ה' צְבָאוֹת. וְאִזּוּ הַדָּבָר בָּא בְּהִתְבַּסְמוּת, שֶׁהִרִי מִהֶמְקוֹם הַזֶּה הוּא בָּא. כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים, אִזּוּ הִכָּה הוּא יוֹנֵקֵת מִצַּד הַדִּין מִמְּקוֹם הַגְּבוּרָה הָעֲלִיוֹנָה, וְלִמְדָנוּ מֵאֲבָא שֶׁהַדִּין הוּא בְּרַחֲמִים, מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב ה' אֱלֹהִים.

שְׁהִרִי אֱלֹהִים הוּא גְבוּרָה בְּכָל מְקוֹם. אֲדֹנִי, גְבוּרָה תַּחְתּוֹנָה הִיא בְּכָל מְקוֹם. וְעַל כֵּן נוֹדְעִים הַדְּבָרִים מִפִּי הַנְּבִיא, וְהוּא הִנֵּה מִתְכַּנֵּן לומר דָּבָר מִמְּקוֹמוֹ. וְאִזּוּ הֵיוּ יוֹדְעִים בְּנֵי הָאֱמוּנָה הַלְלוּ, מֵאִיזָה מְקוֹם תְּלוּי הַדָּבָר.

פָּתַח רַבִּי אֶחָא וְאָמַר, (שׁוֹפְטִים ה) אִזּוּ מִרוֹז אָמַר מֶלֶכְךָ ה' וְגו'. בֹּא וְרֵא, הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד בְּסוּדוֹת הָעֲלִיוֹנִים. בְּשַׁעֲה שֶׁהַמֶּלֶךְ הַקְדוּשׁ מְסַר אֶת בֵּיתוֹ בְּיַדִּי הַגְּבִירָה, כָּל כְּלֵי הַזֵּין וְהַרְמָחִים וְהַבִּלְסִטְרָאוֹת שֶׁלּוֹ הִפְקִיד בְּיָדֶיךָ, וְכָל אוֹתָם לוחָמֵי הַקָּרֵב שֶׁלּוֹ הִפְקִיד עִמָּה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר הַשִּׁירִים ג) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלְשַׁלְמָה שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ מִגְּבֻרֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִרִי פְרִשׁוּהָ. וְכִשְׁנִלְחָם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקָרֵב, עִם אוֹתָם הַגְּבוּרִים לוחָמֵי הַקָּרֵב שֶׁאֲמָרְנוּ הוּא נִלְחָם, וְהֵם נִקְרָאִים מְלַמְדֵי מִלְחָמָה.

כְּתוּב (שׁוֹפְטִים ה) מִן שְׁמַיִם נִלְחָמוּ הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתָם נִלְחָמוּ עִם סִיסְרָא וְגו'. וְשִׁנִּינוּ, בְּשַׁעֲה הַזֶּה שֶׁהַתְנַדְּבוּ יִשְׂרָאֵל לְגָלוּת אֶת הָרָשָׁם הַקְדוּשׁ בְּבִשְׂרָם, אִזּוּ (וִיקְרָא כו) חָרֵב נִקְמַת נֶקֶם בְּרִית, כִּנְסָה אֶת כָּל חֵילוֹתֶיהָ וְכָל כְּלֵי הַזֵּין וְכָל אוֹתָם לוחָמֵי הַקָּרֵב לְהִלָּחֵם בְּקָרֵב עִם (הַלְבָּנָה) סִיסְרָא, וְהַכּוֹכָבִים הֵיוּ שׁוֹפְכִים אֵשׁ מִלְמַעַלָּה. וְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל כּוֹכָב וְכוֹכָב יֵשׁ לוֹ שֵׁם לְבָדוֹ, וְכֻלָּם נִקְרָאִים בְּשֵׁמוֹת.

אָמַר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַזְדַּמְנוּ לְנֶקֶם אֶת נִקְמַת בְּנֵי. שְׁתֵּי נִקְמוֹת אֵינִי עֲתִיד לְהַפְרֵעַ מֵהֶם. נִקְמָה אַחַת שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת מְרַכְבוֹת שֶׁהִלְנָה לְשָׁר הַגְּדוֹל שֶׁל הַמְצָרִים כְּדִי לְהִלָּחֵם בְּקָרֵב עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יד) וַיִּקַּח שֵׁשׁ מֵאוֹת רֶכֶב בַּחוּר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם. וְנִקְמָה אַחַת שֶׁל הַבְּנִים שְׁלִי, שֶׁהִצִּיקוּ לָהֶם עַד עַכְשָׁיו. וּמִשּׁוּם כֵּן נִדְּוָנוּ בְּשְׁנֵי דִינִים - אֶחָד בְּמִים וְאֶחָד בְּאֵשׁ. בְּמִים, שֶׁכְּתוּב (שׁוֹפְטִים ה) נָחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם. בְּאֵשׁ, שֶׁכְּתוּב הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתָם.

וּבֵאוֹתָם הַכּוֹכָבִים יֵשׁ כּוֹכָב אֶחָד שֶׁלֹּא בָּא לְאוֹתָהּ הַנִּקְמָה, וְהַתְקַלֵּל לְעוֹלָמִים, שֶׁכָּאֲשֶׁר מִתְחִיל לְהֵאִיר, בָּאִים שָׂאֵר הַכּוֹכָבִים וּבּוֹלְעִים אוֹתוֹ וְאֶת כָּל סִיעָתוֹ, וְכֻלָּם אוֹבְדִים יַחַד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אִזּוּ מִרוֹז אָמַר מֶלֶכְךָ ה'. וְכִי יֵשׁ רְשׁוּת לְמַלְאָךְ בְּזֶה? אֵלָּא זֶה הוּא הַמֶּלֶכְךָ שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שְׁמוֹת יד) וַיִּסַּע מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים הַחֲלָף לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל. וְזֶה הוּא שֶׁכָּל הַקְּרִבּוֹת הֵן שֶׁלּוֹ.

כִּי לֹא בָּא לְעֲזָרַת ה' - כְּשִׁנְצֵאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. לְעֲזָרַת ה' בְּגִבּוּרִים - עִם אוֹתָם שְׁשִׁים גְּבוּרִים שֶׁהַזְדַּמְנוּ בְּקָרֵב עִם סִיסְרָא. וְהַמֶּלֶכְךָ הַזֶּה, הַסוּד שֶׁל כָּל הַדִּינִים וְהַקְּרִבּוֹת שֶׁל הַמֶּלֶכְךָ הֵם בְּרִשׁוֹתוֹ, וְעַל כֵּן אָמַר מֶלֶכְךָ ה', וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית מח) הַמֶּלֶכְךָ הַגָּאֵל אֶתִּי וְגו', וְהִרִי פְרִשׁוּהָ הַחֲבִירִים. וְזֶה עֲתִיד לְהִיּוֹת עֲלִיּוֹן וְנִכְבָּד לְעֲתִיד לָבֹא, וּבְזֶה יִתְגַּדֵּל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, וּבְזֶה עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַפְרֵעַ מִהַעֲמִים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. וְעַל זֶה כְּתוּב (יחֲזַקְאֵל לח) וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְגו'. הִלְכוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ אֶל רַבִּי שְׁמַעוֹן. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתָם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הִנֵּה הַשְׂכִּינָה כָּאן, וְדַאי צְרִיכִים אָנוּ לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְפָנֶיךָ שֶׁל הַשְׂכִּינָה.

פָּתַח וְאָמַר, (בְּרֵאשִׁית כט) הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה פְּרִשׁוּהוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל יִתְעוֹרְרוּ בַּתְּשׁוּבָה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּזָכוֹת הַתּוֹרָה יָשׁוּבוּ לְאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה וְיִתְקַבְּצוּ מִן הַגְּלוּת. שְׁהִרִי וְדַאי יוֹם אֶחָד תִּהְיֶה גְלוּת לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא יוֹתֵר, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (אִיכָה א) נִתְּנִי שְׁמִימָה כָּל הַיּוֹם דְּוָה. וְאִם לֹא יָשׁוּבוּ, אֲמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל לֹא עַת הָאֶסֶף הַמְקַנָּה בְּלִי זָכוֹת וּבְלִי מַעֲשִׂים כְּשָׂרִים. אֲבָל רְפוּאָה אַחַת יֵשׁ לִי לָכֶם: הִשְׁקוּ הַצֶּאֱן, הַשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה, שִׁתְּשְׁקוּ מִהַמִּים שֶׁל הַתּוֹרָה, וּלְכוּ רְעוּ, לְמִקְוֶה שֶׁל מְנוּחָה, לְמִקְוֶה טוֹב וְכֻסּוֹף שֶׁל נִחְלָתָם.

דָּבָר אַחֵר הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל - זֶהוּ הַיּוֹם שֶׁנִּקְרָא (יִשְׁעִיָּה כב) יוֹם מְהוּמָה וּמְבוֹסָה וּמְבוֹכָה, שֶׁבֵּאוֹתָהּ הַיּוֹם נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנִפְּלוּ יִשְׂרָאֵל בְּגָלוּת. וּמִשּׁוּם הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים, הַיּוֹם הַהוּא נִמְשָׁךְ וְהִתְגַּדַּל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב, הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל לֹא עַת הָאֶסֶף הַמְקַנָּה, מִשּׁוּם שֶׁהֵם מוֹשְׁכִים אֶת אוֹתוֹ הַיּוֹם. הִשְׁקוּ הַצֶּאֱן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, שְׁהִרִי בְּזָכוֹת הַתּוֹרָה יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגְּלוּת.

ומה ישראל אומרים? ויאמרו לא נוכל עד אשר יאספו כל העדרים, עד שיתכנסו כל שאר הימים העליונים, ויגלו את האבן, ויבטלו אותו הדין הקשה של אותו היום ששולט על פי הבאר, ונמצאת אותה הבאר עמנו בגלות. וכשמתגלה הבאר הוא ואותה האבן לא שולטת עליה, מיד והשקינו הצאן.

ועתיד הקדוש ברוך הוא בסוף הימים להחזיר את ישראל לארץ הקדושה ולכנס אותם מן הגלות. ומי הם סוף הימים? אותה שהיא אחרית הימים. באחרית הימים הוא ישראל סבלו את הגלות. זהו שכתוב, (דברים ד) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים, וכתוב (שם לא) וקראת אתכם הרעה באחרית הימים. באחרית הימים דוקא, וזו היא כנסת ישראל בגלות. ועם אחרית הימים הוא קבלו ענש בגלות, ובזו יעשה הקדוש ברוך הוא נקמות לישראל תמיד. זהו שכתוב (במדבר כד) אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים. ובכל מקום זאת היא, והקדוש ברוך הוא עתיד להשיבה למקומה. זהו שכתוב (ישעיה ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' וגו', וזהו יום.

וימשהתחיל הצל להעשות בראשית היום האחר, היה כמו בזמן שנחרב בית המקדש, ונטה הצל להכנס. זהו שכתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. יום וצל הוא סוף הגלות, והשעור של הצל הזה ששה קמצים וחצי, וגודל של מדה של אדם, גבר בין גברים. והזכרון של הסוד הזה שבין החברים, שכתוב (איוב ח) כי תמול אנוחנו ולא נדע כי צל מינו עלי ארץ. כי תמול אנוחנו - בגלות, ולא היינו יודעים כי צל מינו עלי ארץ, להשרות אותם הקדוש ברוך הוא עלי ארץ.

אשרי חלקו מי שרואה אותו, ואשרי חלקו מי שלא ראה אותו. אוי למי שיזדמן פשיבקה הארץ הגדול להתחבר עם נקבתו, כל שכן כשיזדווגו יחד. על אותה שעה כתוב, (עמוס ג) ארץ שאג מי לא יירא וגו'.

בא וראה, בהתחלה כתוב (ירמיה כה) שאג ישאג על נוהו. ובאותו הזמן כשיצא לקבל את בת זוגו, אזי ארץ שאג מי לא יירא ה' אלהים דבר מי לא ינבא. באותה שעה כתוב, (דברים ל) ושב ה' אליהם את שבותך וגו'. מה זה ושב? אלא הקדוש ברוך הוא משיב את כנסת ישראל מהגלות, ושב הצדיק להזדווג במקומו. אזי כתוב, (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך ישבו ישראלים את פניך.

משנה. לכם בני אדם, בעלי החכמה, בעלי התבונה, קול קורא: מי מכס שהתחכם ויודע, בשעה שהראש הלבן התקין הראש, רשום ממעלה למטה וממטה למעלה, התקין צד הצפון בעטור של אגס מים, בו רשום העמק של התהום העליון שעולה ויורד בתוכו, ירדה דרגה טמירה אחת באלף וחמש מאות רשומים של אלף וחמש מאות עולמות.

תחתיו בצלו חוסה חית בר אחת, (דניאל ז) ולה עשר קרנים, (שם) ואלו עינים כמו עיני אנוש לחיה, ופה מדבר גדולות. כשעולה, הולכת ביום, נסתרת בלילה. כשיורדת, נסתרת ביום, והולכת בלילה. כשנוסעת, מזדעזעים ארבע מגרפות שאחוזים בידיה. ונוסעים עמה ששים שבטי אש, כל אחד חרב שנונה על ירכו.

עלה ברצון, להוציא אדם שליט למטה. התקין בחיה הוא עפר דקיק אחד שכלול מהכל. נשב בו והתפשט בארבעת צדי העולם. וארבע חתיכות התגלגלו, אחת למעלה, אחת למטה, אחת לצפון, אחת לדרום.

אילו אחד גדול וחזק התחבר והזדווג עמה בענף אחד יפה שמראהו שמחת הכל, כמו שנאמר (תהלים מח) יפה נוף משוב כל הארץ. עמו הזדווג, הוציאו רוח טמירה אחת, ומלא אותה עשת העפר, ועמד על רגליו, והמליך אותו על כל העולם והשליט אותו על הכל. זהו שכתוב (שם ח) ותמשילתו במעשי ידיך וגו'. נצטנה על אותו האילן, לא שמר את המצוה. השיב המלך את רוחו אליו, ואותה החיה לקחה אותו. אז הזמינו כלי אחר ועמד ביניהם, בקשר החקוקים בין מלאכים קדושים שנאחו בצויר (בדפוס) של העטורים.

חזרות האחרונים תפוסים בחטאיהם. נשלפה רוחם מאותו הכלי של הלבוש, אחר כך נגזו בעפר בין רגבי הנחל. נטמנו ונגזו בעצם קשה אחת של אותו הכלי, ויקומו שנית חילות חילות, מתעוררים בארץ הקדושה.

ועתיד הקדוש ברוך הוא ללוש אותו העפר הראשון של אותו הכלי ממש, ולהכניס בו גבול דק כמו השאור הזה של העסה. ומאותה עסה, שהיא הצחות שלמעלה, יתתקן ויתישר כלי פשר, כמו שאמר הכתוב, (יואל ד) ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים. משום שאותו הנחל מגדיל החביבות (הזנות) בעולם. וכשאותו המעין הקדוש יצא ויכנס אליו, אזי יתתקן ויתישר, ולא יהיה בסרחונו כבראשונה.

ואותם שלא זוכים, יקומו להדון בדיון של המלך העליון. זהו שכתוב (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות [וללדראון עולם]. ואז כתוב, (ישעיה סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם ה' כן יעמד זרעכם ושמכם. ברוך ה'

לעולם אמן ואמן. ומלך ה' לעולם אמן ואמן.

פְּרִשְׁת עֶקֶב

רַעֲיָא מְהִימְנָא

וְהִיָּה עֶקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְגו', וְאֶכְלֶת וְשִׁבְעַת וּבִרְכָּת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'. מִצְוָה (י"ח) זֶה לְבָרֶךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל מָה שְּׂאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְנִהְיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִם לֹא בָרַךְ, נִקְרָא גִזְלוֹ לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׂכָתוֹב (מִשְׁלִי כח) גִּזְלוֹ אֲבִיו וְאִמּוֹ. וְהָרִי פְּרִשְׁתָּה הַחֲבָרִים. מִשּׁוּם שֶׁהַחֲבָרֹת שֶׁמִּבְּרַךְ אָדָם אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹת לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים מִמֶּקוֹר הַחַיִּים לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַקָּדוֹשׁ, וְלִהְרִיק עָלָיו מֵאוֹתוֹ הַשֶּׁמֶן הָעֲלִיוֹן, וְכֵן לְהַמְשִׁיךְ מִשֶּׁם לְכָל הָעוֹלָם.

וְכָתוּב וְאֶכְלֶת וְשִׁבְעַת וּבִרְכָּת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. וְאוֹתָן הַחֲבָרֹת מוֹרִיק אָדָם בְּאוֹתָם הַחֲבָרִים מֵאוֹתוֹ הַמֶּקוֹר הָעֲלִיוֹן, וּמִתְבָּרְכִים כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת וְהַמִּקְוֹרוֹת, וּמִתְמַלְאִים לְהָרִיק עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְכָלֵם מִתְבָּרְכִים כְּאֶחָד.

וְעַל זֶה צָרִיךְ אָדָם לִשֵּׁים רְצוֹנוֹ בְּסוּד הַחֲבָרֹת, כְּדִי שִׁיתְבָּרְכוּ אֲבוֹת וּבָנִים, הַכֹּל כְּאֶחָד. וּמִי שֶׁמִּבְּרַךְ אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - מִתְבָּרַךְ, וְלוֹקֵחַ חֶלְקוֹ מֵאוֹתָן הַחֲבָרֹת, בְּתַחֲלָה שֶׁל כָּל הָעוֹלָם שֶׁלִּמְטָה. כִּיֹּן שִׁשְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְבָּרַךְ מִשֶּׁם, יוֹרֵד וְשׁוֹרֶה עַל רֹאשׁוֹ הַחֶלֶק הָרִאשׁוֹן. וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ שְׂכָתוֹב, (שְׁמוֹת כ) בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי אֲבֵא אֵלָיךְ וּבִרְכָּתֶיךָ. (אֲזַכִּיר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כ) יִזְכֹּר כָּל מִנְחָתְךָ) כִּיֹּן שֶׁאוֹתָהּ בִּרְכָה בָּאָה וְשׁוֹרֶה עַל רֹאשׁוֹ, מִשֶּׁם מִתְפַּשֵּׁטת בְּכָל הָעוֹלָם.

בְּשַׁעֲרֵי שְׁאוֹתָן הַחֲבָרֹת יוֹרְדוֹת, מִתְעַטְרוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵה הַתְּפוּחִים הַקָּדוֹשִׁים, וּפּוֹגְשׁוֹת בָּהֶן כְּמָה דְּרָגוֹת שֶׁל מַמְנִים בְּעוֹלָם, וְיוֹרְדוֹת עִמָּן, וְאוֹמְרוֹת וּמְכַרְיֹת: זֶהוּ הַדּוֹרוֹן שֶׁשִּׁלַּח פְּלוֹנִי לְקָדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. מֵאִיזָה מְקוֹם יוֹרְדוֹת? לְאַחֵר שִׁיּוֹרְדוֹת מִמֶּקוֹם רֹאשׁ אֶחָד שֶׁל הַצַּדִּיק, שֶׁם עוֹלוֹת, מִתְעוֹרְרוֹת לְהוֹרִיד אַחֲרוֹת מִלְמַעְלָה, וּמִתְמַלֵּא מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (מִשְׁלִי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק. כִּיֹּן שֶׁדְּרָגָה זֹאת מִתְמַלֵּאת, מוֹרִיקָה לְכָלֵה הַזֶּה, וּמִשֶּׁם שׁוֹפְעוֹת וְנִמְשְׁכוֹת לְמַטָּה.

כְּשֶׁעוֹלוֹת אוֹתָן הַחֲבָרֹת מִלְמַטָּה, אֵין פֶּתַח וּפְתִיחַ לְמַעְלָה, וְאֵין מַמְנָה לְמַעְלָה שֶׁלֹּא פוֹתַח אֶת כָּל אוֹתָם הַפְּתִיחִים. וּמְכַרְיִים וְאוֹמְרִים בְּכָל אוֹתָם הַרְקִיעִים: זֶהוּ דּוֹרוֹן שֶׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁשִּׁלַּח פְּלוֹנִי, זֶהוּ דּוֹרוֹן בְּקִיּוֹם כְּרִאֲוִי. וּמִי הוּא? הַחֲבָרָה שֶׁהִשְׁבִּיבוּ עָלֶיהָ אֶמֶן. שֶׁכָּל בְּרָכָה שֶׁהִשְׁבִּיבוּ עָלֶיהָ אֶמֶן, זוֹהִי בְּקִיּוֹם כְּרִאֲוִי.

וְכִיֹּן שֶׁהַחֲבָרָה הַזֹּאת עוֹלָה, כָּל הַדְּרָגוֹת שֶׁלִּמְעַלָּה מְזַמְנֹת לְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁלֹּא מֵאִיר כְּדִי לְהַאִיר לָהּ. וְכָל שֶׁכֵּן אִם הִיא בְּרָכָה שְׂרָבִים מִבְּרָכִים אוֹתָהּ וּמַעֲטָרִים אוֹתָהּ בְּעֻטְרוֹת קְדוּשׁוֹת בְּסוּד שֶׁל אֶמֶן. אֶמֶן הוּא סוּד הַקְּשָׁרִים שֶׁל כָּל יְחוּד וְקִדְשָׁה בְּסוּד שֶׁל רְבוּנוֹ, וּמַעֲטָר אוֹתָהּ הַחֲבָרָה בְּעֻטְרוֹת עֲלִיוֹנוֹת כְּרִאֲוִי.

וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בָּהֶם, בְּאוֹתָם שֶׁמִּבְּרָכִים אוֹתוֹ, וְתִשׁוּקָתוֹ בְּבִרְכָה שֶׁלִּמְטָה, שֶׁאוֹתָהּ בְּרָכָה עוֹלָה, וּמֵאִיר הַמֵּאוֹר שֶׁלֹּא מֵאִיר, וּמִחֲזֹק אוֹתָהּ בְּתִקְףָה חֲזָק לְעֻלוֹת לְמַעְלָה. וְעַל הַסוּד הַזֶּה כְּתוּב, (שְׁמוּאֵל-א כ) כִּי מִכְּבֹדִי אֲכַבֵּד - אֵלֶּה אוֹתָם שֶׁמִּבְּרָכִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּבְזִי יִקְלוּ - אֵלֶּה אוֹתָם שֶׁלֹּא מִבְּרָכִים אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמוֹנְעִים בְּרָכָה מִפִּיהֶם.

סוּד הַסּוּדוֹת לְאוֹתָם שִׁיּוֹדְעִים חֲכָמַת רְבוּנָם, לְדַעַת אֶת סוּד הַחֲבָרֹת בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה וּבְכָל הַהֲנָאוֹת וְהַכְּסוּפִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, לְהוֹרִיק בְּרָכוֹת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה.

כְּאֲשֶׁר (פָּרָט) בְּרָכוֹת הַתְּפִלָּה, שֶׁהֵן תִּקּוֹן שֶׁל רְבוּנָם מִלְמַטָּה לְמַעְלָה וּמִלְמַעְלָה לְמַטָּה. הַחֲבָרֹת שֶׁאֵינָן בְּתַפְלָה עוֹלוֹת מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, עַד שֶׁמִּגִּיעוֹת לְתוֹךְ הָאוֹר שֶׁלֹּא מֵאִיר, וּמִתְעוֹרְרִים (לְמַעְלָה) בְּתִקְףָה לְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁלֹּא מֵאִיר בְּאוֹתָהּ הַחֲבָרָה, וְעוֹלָה הַתְּעוֹרְרוֹת לְמַעְלָה, עַד שֶׁמִּגִּיעִים לְכֶסֶף הָעֲלִיוֹן, מִקְוֹר כָּל הַחַיִּים. וְאֵז יוֹצְאוֹת מֵאוֹתוֹ הַמִּקְוֹר הָעֲלִיוֹן בְּרָכוֹת אַחֲרוֹת, וּפּוֹגְשׁוֹת אֵלֶּה בְּאֵלֶּה, וְנוֹשְׁקוֹת אֵלֶּה לְאֵלֶּה, וּבְאוֹת וְשׁוֹרוֹת עַל רֹאשׁ הַצַּדִּיק לְהָרִיק לְמַטָּה. וְכִשְׁיּוֹרְדוֹת, מִתְבָּרְכִים הָאֲבוֹת וְהַבָּנִים וְכָל גִּירוֹתֵיהֶם.

וְסוּד הַחֲבָרֹת הַלָּלוּ לְעוֹרֵר מִלְמַעְלָה לְמַטָּה בְּסוּד זֶה: בְּרוּךְ: זֶה הַסּוּד שֶׁל הַמִּקְוֹר הָעֲלִיוֹן מִהַכֹּל, לְהָרִיק וְלְהַמְשִׁיךְ וְלְהַאִיר אֶת כָּל הַמֵּאוֹרוֹת. וְהוּא תְּמִיד בְּרוּךְ (מִבְּרַךְ), שֶׁלֹּא פוֹסְקִים מִימִיו. וּמִשֶּׁם הָרִאשִׁית שֶׁנִּקְרָאת הָעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא קָצֶה הַשְּׁמַיִם, שֶׁאוֹתוֹ קָצֶה הוּא קָצֶה עֲלִיוֹן. מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ קָצֶה כְּמוֹ זֶה לְמַטָּה, וְהוּא הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וְגַם הוּא נִקְרָא בְּרוּךְ, כִּיֹּן הַתַּחְתּוֹנִים, לְהָרִיק לְמַטָּה, וְלְהַתְעוֹרֵר מִלְמַטָּה לְמַעְלָה בְּבִרְכּוֹת הַתְּפִלָּה. וְהַבְּרוּךְ (הָרִאשׁוֹן) הַזֶּה נִקְרָא כָּאֵן, בְּסוּד הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁמִּמֶּלֶא אוֹתוֹ הַמָּקוֹם, בְּשִׁבְלִי אֶחָד דִּקְקִי שֶׁנִּכְנָס בּוֹ.

אַתָּה: אַחֵר כִּד מִתְחִיל לְהַתְגַּלּוֹת, שֶׁהָרִי הַבְּרוּךְ הַזֶּה הוּא נִסְתָּר, וְלָכֵן נִקְרָא בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר בְּרוּךְ, הַמִּקְוֹר הָעֲלִיוֹן שֶׁלֹּא הַתְגַּלָּה. אַתָּה: הָרִאשִׁית לְהַתְגַּלּוֹת בְּחוּץ, וְלָכֵן נִקְרָא אַתָּה. וּמִיָּהּ זֶה סוּד הַיָּמִין, וְנִקְרָא כֵּהֵן אֶצֶל אוֹתוֹ מְקוֹם. וְזֶה סוּד (תְּהִלִּים קי) אַתָּה כֵּהֵן לְעוֹלָם. מִי הַכֵּהֵן לְאוֹתוֹ עוֹלָם? אַתָּה. וְזֶהוּ הַיָּמִין הָעֲלִיוֹן, שֶׁהָרִי נִמְצָא לְהַתְגַּלּוֹת.

יְהוָה : זֶה סוּד הָאֲמִצָּע, סוּד הָאֲמוּנָה בְּכָל הַצְדָּדִים. אֵלֵהֵינוּ: זֶה סוּד הַשְּׁמַאל שְׁפָלוּל בְּיָמִין, וְהֵימִין בּוֹ, וְנִכְלָלִים זֶה בָּזֶה לְהִיּוֹת אֶחָד. וְעַד כָּאן נִקְשְׁרוּ הַבְּרָכוֹת, שֶׁכִּינוּ שְׂאֵלָה מִתְּבָרְכִים, כָּלֵם שְׁלֵמָטָה מִתְּבָרְכִים.

לְאַחַר שֶׁהֵם מִתְּבָרְכִים וְלוֹקְחִים בְּרָכוֹת לְעַצְמָם, חוֹזְרִים כְּלוּלִים כְּאֶחָד לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹר, שֶׁהֵם לֹא יְכוּלִים לְחַזֵּר לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם עַד שֶׁמִּתְּבָרְכִים. כִּינוּ שֶׁהִתְבָּרְכוּ בְּתַחֲלָה, חוֹזְרִים וְנִכְנָסִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם, לְקַחַת בְּרָכוֹת יְתֵרוֹת אַחֲרוֹת לְהַרְיֵק לְמִטָּה. וְעַד שֶׁהֵם מִתְּבָרְכִים, לֹא נִכְנָסִים וְלֹא תֹאבִים אֵלָיו, וְזֶה סוּד (שְׁמוֹת כג) וְלֹא יֵרָאוּ פָּנֵי רִיקָם.

וּכְשֶׁשָּׁבִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם וְנִכְנָסִים לְשָׁם, אִזּוֹ אוֹתוֹ מְקוֹם נִקְרָא מֶלֶךְ. וּמֶלֶךְ לֹא נִקְרָא, רַק כְּשֶׁהֵם מִתְּבָרְכִים אֵלָיו, וּמֶלֶךְ מִתִּי נִקְרָא מֶלֶךְ? כְּשֶׁגְּדוּלְיוֹ בָּאִים אֵלָיו עֲשִׂירִים, מִסְּפָקִים בְּכָל מָה שֶׁהִצְטָרְכוּ, בְּלֹא חֲסָרוֹ, וְאִזּוֹ הוּא מֶלֶךְ. מֶלֶךְ לְמִטָּה, כְּשֶׁאֵלּוּ מַעֲטָרִים אוֹתוֹ בְּסִפּוֹק בְּעִטְרוֹת קְדוּשׁוֹת. וְכָאן נִקְרָא מֶלֶךְ. וּמִיָּהוּ? הַעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ וְצִוָּנוּ. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹלָם שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה בְּחוּץ, וְהוּא נִסְתָּר, קוֹרָא לוֹ כֶּד בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר. וְעַל זֶה לֹא נִקְרָא, אֶלָּא בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר.

וְלַעוֹלָם אֵתָּה זֶה יָמִין, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. וְעַל זֶה כָּהֵן כְּפוֹף לְאוֹתוֹ מְקוֹם בְּרָאשׁ וּבִסּוֹף. וְהַעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, כְּשֶׁנִּקְשֶׁר לְיָמִין וְנִדְבֵּק בּוֹ, קוֹרָא מִלְּמִטָּה לְמַעְלָה בְּרוּךְ, וְלֹא נִקְרָא בְּרוּךְ, רַק בְּסוּד הַמְּקוֹר שֶׁדְּבֵק בּוֹ וְנִכְנָס בּוֹ וּמִמֶּלֶא אוֹתוֹ. אֵתָּה, הַסּוּד שֶׁל אוֹתוֹ הַכָּהֵן לְהִדְבֵּק אִתּוֹ, וְעַל זֶה בְּתַפְלָה הָאֵדָם כּוֹרֵעַ בְּבְרוּךְ, שֶׁהוּא הַעוֹלָם שֶׁכְּפוֹף אֶל מַעְלָה, וְזֶהוּ הַשְּׁנוֹי בֵּין בְּרוּךְ שֶׁל הַתַּפְלָה וּבֵין בְּרוּךְ שֶׁל שְׁאֵר בְּרָכוֹת. וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד עֲלִיוֹן, לְהַרְיֵק בְּרָכוֹת לְכָל הַעוֹלָמוֹת.

בְּבְרוּךְ שֶׁל הַתַּפְלָה אֵדָם כּוֹרֵעַ בְּבְרָכִיו, וְגוֹחוֹן רֹאשׁוֹ בְּאֵתָּה, מִשּׁוּם שֶׁאֵתָּה נִקְרָא רֹאשׁ. וְעַל זֶה כָּהֵן לּוֹקֵחַ בְּרָאשׁ, וְהוּא תָּמִיד רֹאשׁ. וְלָכֵן כְּרִיעָה בְּבְרוּךְ, וְגִחְיִית הָרֹאשׁ בְּאֵתָּה. וְהַכָּהֵן, בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֵתָּה, גּוֹחוֹן בְּתַפְלָה. הַמֶּלֶךְ אַחֵר שֶׁגּוֹחוֹן, שׁוֹב לֹא זֹקֵף, מָה הַטָּעַם? הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְלִבָּנָה, לְכִי וְהִקְטִינִי אֶת עַצְמִךְ, וְשׁוֹב לֹא זֹקֵפָה. וְלָכֵן הַבְּרָכָה שֶׁל אֵדָם לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִתְעוֹרֶרֶת לְהוֹרִיק בְּרָכוֹת מִלְּמַעְלָה לְעוֹלָמוֹת כָּלֵם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

כְּתוּב (ישעיה סג) כִּי אֵתָּה אֲבִינוּ כִּי אֲבִרְהָם וְגו'. שְׁנִינוּ, לְעֵתִיד לְבֹא אוֹמְרִים לְיִצְחָק וְכו', מִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁמַאל נִכְלָל בְּיָמִין. אֲבָל הַיָּמִין מִנּוּן לָנוּ שֶׁנִּקְרָא אָב? שֶׁכְּתוּב וּשְׁמָהּ לוֹ לְאָב וּלְכָהֵן. וְאָף עַל גֵּב שְׁלֵמַעְלָה נִקְרָא אָב, וְאֶפְלוּ לְאוֹר שֶׁלֹּא מֵאִיר בְּשַׁעַה שֶׁנִּדְבֵּק בְּיָמִין נִקְרָא אֵתָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵתָּה ה' אֲבִינוּ גּוֹאֲלֵנוּ וְגו'.

בֵּין כֶּד הַזְדַּמּוֹן אֵלָיו זָקוֹן וְאָמַר, רוּעָה הַנֶּאֱמָן, תִּקּוֹן שְׁלֵחוֹ לְרַבּוֹנָד, לוֹ וְלַמְלָכָה, מְכַל מִיָּגִי עֲדוֹנִים, לְקִיָּם בּוֹ (יחזקאל מא) זֶה הַשְּׁלֵחוֹן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה', וְהָרִי עַד עֵתָּה כָּלֵם מִתְעַנְּגִים מִשְׁלֵחוֹן הַמֶּלֶךְ, זֶהוּ שְׁכָתוּב (משלי ט) לָכוּ לַחֲמוֹ בְּלַחֲמִי. וְזֶה לַחֵם הַתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב, וְיֵין הַתּוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה. וְשֵׁם כְּמָה מְטַעֲמִים, מִיָּגִי טַעֲמֵי תּוֹרָה, שֶׁמִּתְקִים מְכַל הַמַּאֲכָלִים וְהַעֲדוֹנִים שֶׁל הַעוֹלָם וְשֶׁל הַמֶּלֶךְ.

קָם הָרוּעָה הַנֶּאֱמָן, פָּתַח וְאָמַר, אֲהֵרֹן הַכָּהֵן קוֹם מִשְׁנֵתָד לְזַבַּח שְׁנוֹרִים וְצִאֵן וּכְבָּשִׁים וְעוֹפּוֹת, וְכָל הַמִּיָּנִים שֶׁצָּרִיכִים לְסַעֲדוֹת הַמֶּלֶךְ. וְלַחֵם הַפָּנִים, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד שְׁנֵי לַוְחוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁמִּזָּה וּמִזָּה הֵם כְּתוּבִים (שְׁמוֹת לב). זֶה - שְׁתֵּים עָשָׂר פָּנִים, שֶׁהֵם: (במדבר ו) לְבָרְכָהּ ה', גֹּאֲרֵהּ ה', יִשָּׂא ה'. זֶה שְׁנֵי - אֲדִנִּי אֲדִנִּי אֲדִנִּי. שֶׁהֵם שְׁתֵּים עָשָׂר חַיּוֹת, שֶׁבָּהֶן נֶאֱמַר (יחזקאל א) וּפָנֵי אֲרִיָּה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפָנֵי שׁוֹר מִהַשְּׁמַאֵל לְאַרְבַּעַתָּן וּפָנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּן. וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר אֲרַבְּעָה פָּנִים לְאַחַת (לֵהֵם). וְזֶהוּ (ישעיה ו) וְקִרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר, כְּנֶגֶד עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה סְפָרֵי תּוֹרָה. וְזֶהוּ זֶה הַשְּׁלֵחוֹן אֲשֶׁר לִפְנֵי ה'. הַכֹּלִים שֶׁל שְׁלֵחוֹן הַמֶּלֶךְ הֵם בְּעַלֵּי הַמִּשְׁנָה, בְּעַלֵּי הַתַּפְלוֹת, שֶׁתִּקְנוּם כְּנֶגֶד הַקְּרִבּוֹת.

פָּתַח וְאָמַר, (שְׁמוֹת כה) וְעֲשִׂיתָ שְׁלֵחוֹן עֲצֵי שִׁטִּים וְגו'. בֹּא רֹאֵה, מִנְהֲגִים טוֹבִים וְיָפִים הֵיוּ נוֹהֲגִים בְּעַלֵּי הַסַּעֲדוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ לְהַרְאוֹת שֶׁהֵם מִבְּנֵי שְׁלֵחוֹן הַמֶּלֶךְ. גְּדוֹל אֶחָד מִבְּנֵי הַסַּעֲדוֹת נוֹטֵל גְּדִיו בְּזִמּוֹן שֶׁיִּכְנָסוּ לְסַעֲדוֹתָהּ לְהִסָּב. הַגְּדוֹל מִסָּב בְּרֹאשׁ, הַשְּׁנִי תַּחְתּוֹ, וְהַשְּׁלִישִׁי תַּחַת הַשְּׁנִי. וְאֵלָה נִקְרָאוּ שְׁלֹשָׁה מִטּוֹת, כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת, וְכְנֶגֶד כְּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים. מִכָּאן וְאֵילָךְ אֵין לָהֶם סֵדֵר, אֶלָּא כָּל הַקּוֹדֵם זֹכֵךְ.

שְׁנִית, בַּעַל הַבֵּית בּוֹצֵעַ, כְּדִי שֶׁיִּבְצַע בְּעִינוֹ יָפָה, וּמִשְׁלִים הַבְּרָכָה, וְאַחֵר כֶּד בּוֹצֵעַ. וּפְרָשִׁיָה רַבּוֹתֵינוּ שֶׁל הַמִּשְׁנָה, שֶׁאֵין הַמִּסְבִּים רִשְׁאִים לְטַעַם עַד שֶׁיִּטְעַם הַמְּבַרֵךְ, וְאֵין הַבּוֹצֵעַ רִשְׁאִי לְטַעַם עַד שֶׁיִּכְלָה אִמּוֹן מִפִּי הַמִּסְבִּים. וְאִם רָצוֹנוֹ לְחַלֵּק כְּבוֹד, הִרְשׁוֹת בִּידוֹ. וְעוֹד פְּרָשִׁיָה שֶׁהָאוֹרֶם מְבַרֵךְ, בְּשִׁבִּיל שֶׁיִּבְרָךְ אֶת בַּעַל הַבֵּית.

וְדֶרֶךְ סוּד, בַּעַל הַבֵּית בּוֹצֵעַ - זֶה הָעֲמוּד הָאֲמִצָּעִי, שֶׁהוּא קוֹ הָאֲמִצָּעִי. וּבִשְׁבֶּת צָרִיךְ לְבַצֵּעַ מִשְׁתֵּי כְּפָרוֹת, שֶׁהוּא ה' ה'. בַּעַל הַבֵּית - זֶה ו' שֶׁל הָאֲמִצָּעִי. (וּבִצְוָרָה זוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה) וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִרְאֶה כְּרַעַבְתָּנוֹת, יְכוּל לְבַצֵּעַ בָּהּ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּבִיצָה. מָה זֶה כְּבִיצָה? י' וי'. וְהוּן הַנִּקְדוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, נִקְרָאִים פְּרוּרִים שֶׁבְּכִזִּית. וְאֵלּוּ כְּנֶגֶד טַפּוֹת הַזֶּרַע. וּמִי שֶׁמִּזְלָזֵל בָּהֶן וְזוֹרְקוֹן בְּמִקְוִם שֶׁלֹּא צָרִיךְ, הַעֲנִיּוֹת רוֹדְפֵת

אחריו, והולך נע ונד. זהו שכתוב (איוב טו) נודד הוא ללחם איה. ואין לחם אלא תורה, והוא צונח: איה מי שמרחם עליו: ולא מוצא.

ופרורים בכזית, הם בצדיק, והוא כותש כתישות מאותם הזיתים. והאורח מברך, (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה. ברכות לראש צדיק חי העולמים, ולכן האורח מברך.

בין כך הרי בא אליו המנוחה הקדושה ואמר, רועה הנאמן, יום אחד הלכתי אני והחברים לאכסניה אחת, והיה שם תינוק אחד, קם והתקין לנו מנוחה ושלחן, הוא מעצמו כאלו היה מעשרים שנה, ולא היה אלא מבן חמש שנים, והתקין שלחן מפל מיני מאכל ומשתה. אמר, הרי פרשוה רבותינו שבעל הבית בוצע ואורח מברך, אבל (איוב לב) צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם, עד שאטל רשות מכם. אמרתי לו, אמר בני מלאך ה'.

אמר לנו, אתם רציתם לחם תפנוקים בלי קרב, או לחם עם קרב. שפך פרשוה רבותינו של המשנה, שעת אכילה שעת מלחמה. ואם רציתם שיהיה עליו קרב, אין אחד אוכל. אלא מי שינצח בקרב, הוא אוכל ובוצע לכלם. אמרו לו החברים, בני, אתה קטן, ועדין לא ידעתי איך נלחמים גברים גדולים בחרב, בנענוע החרב, ברמח, בקשת, בחצי הקשת, במקלע ובאבני מקלע.

אמר להם, (מלכים א-כ) אל יתהלל חוגר כמפתח. שהרי ודאי בקריאת שמע פרשוה, כל הקורא קריאת שמע על מטתו, כאלו אוחז חרב פיפיות, שכתוב (תהלים קמט) רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם. ונענוע החרב צריך לנענוע לששה צדדים, כמו שבארוה, כדי שתמליכוהו על השמים ועל הארץ ועל ארבע רוחות העולם. וזו ו', גוף החרב. י' ראש החרב. ה"ה, שתי פיפיות. נרתיק החרב, אדני.

רמח, רמ"ח בקריאת שמע, עם שש תבות היחוד, הרי רומ"ח. מג"ן עם חרב, מיכאל גבריאל נוריאל, השמשים של שלשת האבות. קשת שיורה חצים, וכל זרע שאינו יורה פחץ אינו מוליד. מקלע, זה קריאת שמע. חמשה אבני מקלע, (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה'. כנגדם, ויבא דוד (שמואל א-יז) חמשה חלקי אבנים מן הנחל. וכששם אותם במקלע, שהיא שפה, והיא שכניה, נעשו אחד כל החמשה, והרג את הפלשתי.

ועד עכשיו זרקתי אבן זו לסמאל, שהוא אבן מצור, והרסתי את המצור שלו והשפלתיו למטה. ולכן אמרתי לכם, אל יתהלל חוגר כמפתח. פעת יתברר לכם שאני יודע איך נלחמים גברים גדולים בחרבות, ברמח, בקשת, במקלע. תמהנו ולא נכלנו לדבר לפניו. אמרו לו חכמים, פעת נראה מי יהיה מרויח את הלחם, שהוא לחם המוציא.

פתח ואמר, (במדבר טו) והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. במה נתרמת שכניה, שהיא ה' של המוציא, שבארו עליה בעלי המשנה, כל הבוצע צריך לדקדק בה"א? אלא ודאי הרי פרשוה רבותינו של המשנה, מוץ ותבן פטורים מן המעשר. וכשהיא במוץ ותבן, היא בבית האסורים, ואין לה רשות להרים למי לעשות עמה מ"ה. וזוהי תרומה, תור"ה שהיא חמשה חמשי תורה, שבה (שמות כד) ויהי משה בהר ארבעים יום וגו'.

ובמוץ ותבן של חטה, עליה בארו רבותינו, אילו שאכל אדם הראשון חטה היה. קרב ח"ט, שהוא מוץ ותבן, לאות ה', והסתלקה ממנו י', שהוא עשור שלה. ולכן כשהוא במוץ ותבן (שלה), שם כנגד ערלה ופריעה, פטור מן המעשר. ואין רשות לאות י' לחבר לאות ה', שהם איש ואשה. ולכן כל הבוצע צריך לדקדק בה. וצריך לבצע מהמקום שבשולו יפה, משום שבשולו הוא גמר הפרי, וזה ו'.

ועשרה דברים צריך אדם לעשות בסעודה: אחד - נטילת ידים. שני - לתקן שתי כפרות לשבת. שלישי - לאכל שלש סעודות, ולהוסיף מחל על הקדש. רביעי - להאיר את השלחן בנר, כמו שבארוה, שלחן בצפון ומנוחה בדרום. וצריך הסבה, כמו שבארוה, הסבו - אחד מברך לכלם.

ובשבת, בכל דבריו צריך להוסיף מחל על קדש, בין במאכליו ומשקיו, בין בלבושיו, בין בהסתותו, שצריך להתקין לו מסבה יפה, בכמה כרים וכסתות מרקמים מפל שיש בביתו, כמו שמתקין חפה לפלה, ששבת היא מלכה, והיא פלה. ולכן היו יוצאים בעלי המשנה ערב שבת לקדם את האורחות, והיו אומרים: באי כלה, באי כלה. וצריכים לעורר שירה וחדנה לשלחן אליה.

ולא עוד, אלא שיש סוד אחר. כמו שצריך לקבל את גברתה בכמה אורות של נרות שבת, ובכמה ענוגים ולבושים יפים, ובית מתקן בכמה כלים של תקון, בהסבה לפה לכל אחד ואחד, ובזאת החדנה והתקון גורמים שנשארת שפחה רעה בחשך, ברעבון, בבכיה, בהספד, בלבושים שחורים כאלמנה. שאם מלאה זו - חרבה זו.

וצר טוב גבירה קדושה, מלכות הקדש שיוקדת בשבת, כלולה מעשר ספירות, מעשרות בשבעה שמות שאינם נמחקים, בכמה מרפבות של חיות ובכמה חילות ומחנות. והמלך יוצא לקבלה בכמה מחנות, ונשאר צר הרע, השפחה הרעה בחשך, כאלמנה בלי בעלה, בלי מרפבות.

חמישי - כּוֹס שֶׁל וּכְלֹו. שְׁשִׁי - לַהֲיֹוֹת עַל הַשְּׁלֶחֶן דְּבָרֵי תוֹרָה. שְׁבִיעִי - לַהֲאַרְיֵד עַל הַשְּׁלֶחֶן כְּדִי שְׁעֲנִיִּים לְבָאוּ לְשִׁלְחָנוּ. שְׁמִינִי - נְטִילַת יָדִים בְּמִים אַחֲרוֹנִים. תְּשִׁיעִי - בְּרַפְתְּ הַמְזוֹן. עֲשִׂירִי - כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. וְאַרְיֵד לַחֲזֹר עֲלֵיהֶם וּלְתַקְנֵם בְּסוֹד קִדּוּשׁ, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מֵעֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְהוּא הַשְּׁלֶחֶן שֶׁל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵצֵד הַגְּבוּרָה, וְלִכּוֹן פְּרִשׁוּיָהּ רַבּוּתֵינוּ שֶׁלֹּחַן בְּצִפּוֹן.

ועוד, נטילת ידים צריך לטל אותן עד הפרק, שגזרו עליו י"ד פרקים, באותה שעה שורה עליו יד ה', והיא יד של ברכה מצד החסד שבו חכמה ביד ימינו. והיא יד של קדשה מצד הגבורה, ושניה בדין. (ויד שמאל) והיא יד היחוד מצד התפארת, ששורה ביי"ד פרקי הגוף, שהם שנים עשר פרקים בשתי זרועות ושתי שוקים, ושנים בגוף ובברית.

וְכָל צֶדֶד מִשְׁלֶשֶׁת פְּנֵי הַחַיּוֹת, שֶׁהֵם יִי יִי יִי, וּמִשְׁלֹשׁ פְּנֵי הַחַיּוֹת, שֶׁהֵן ד' ד' ד', בְּלֶם צָרִיךְ לִהְיוֹת מִכֵּן אָדָם. וְהוּא יוֹדֵד הִיא וְאִיוּ הִיא. הַכֵּן שֶׁלּוֹ - יוֹדֵד וְאִיוּ דְלִיִּית, הִיא אֶלְיִי, וְאִיוּ אֶלְיִי וְאִיוּ, הִיא אֶלְיִי. וְהַמִּלְכָּה לֹא שְׂרוּיָה בִּכְחֵן שֶׁלּוֹ, בְּפָרְקֵי הָאֶצְבָּעוֹת, עַד שֶׁעוֹבְרֶת מֵהֵם הַזְהָמָה, הַשְׁפָּחָה הָרָעָה הַפְּסוּלָה, אֶשֶׁת הַפְּסוּל. וְלָכֵן פֶּרֶשׁוּהָ בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה, יָדִים מִזְהָמוֹת פְּסוּלוֹת לִבְרָכָה.

מִיד כְּשֶׁשָּׁמְעוּ הַחֲבֵרִים דְּבָרִים אֵלֶּה, וְאָנִי עִמָּהֶם, לֹא יָלַכְתִּי לִסְבֹּל שְׂיִשְׁלִים עֲשָׂרָה דְּבָרִים שֶׁל בִּרְכָּה, וְהַשְׁתַּטְחִיתִי אֲצֻלוֹ, וּבִדְוָא אִין אִישׁ שִׂיאֹמַר דְּבָרִים אֵלֶּה אֵלֶּא אֲתָה, שְׂאֲתָה הוּא כְּמוֹ אַרְבַּע מַחְצוֹת שֶׁל גֹּן עֵדָן. שְׂהָאֲדָם נִכְנָס בְּהוֹ (שְׂפֹאֲשׁר אֲתָה) בְּמַחְצַת הַתֵּינוּקוֹת וְנַעֲשֶׂה תִינוּק, וּבְמַחְצַת לְעָרִים וְנַעֲשֶׂה נַעַר, וּבְמַחְצַת בְּחוּרִים וְנַעֲשֶׂה בָחוּר, וּבְמַחְצַת זְקָנִים וְנַעֲשֶׂה זָקֵן. וְלִכְדָּ נֶאֱמַר עֲלֶיךָ, (תַּהֲלִים לג) 'מִמְּכוּר יִשְׁבְּתוּ יְהִשְׁגִּיחַ אֶל כָּל יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ. וְאַתָּה הוּא שְׂנֶאֱמַר עֲלֶיךָ (בְּרֵאשִׁית ו) בְּשֹׁגֶם הוּא בָשׂוּר, בְּדוֹר שֶׁל דוֹר הַפְּלָגָה הִיִּית, וּבְכָל דוֹר וְדוֹר בְּגִלְגּוּל, כְּגִלְגַּל שְׁמֹתֵהֶם לְכַמָּה גִּנּוּים. וְלֹא נִגְלִית אֵלֶּא בְּדוֹר שְׁתַּנְּהַב בּוֹ תוֹרָה עַל דָּת.

שְׁנִי - לְבַצֵּעַ עַל שְׁתֵּי כִפְרוֹת בְּשֶׁבֶת, שֶׁהֵן רְמוּזוֹת בְּשְׁנֵי לִחוּחַת הַתּוֹרָה, שֶׁנִּתְּנָנוּ בְּשֶׁבֶת זִוְגוֹת. שְׁפִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִרְדּוּ, שְׁבוּ פְעָמִים טוֹב, וּבְשֶׁבֶת נִתְּנָה, שְׁתֵּי נִקְבוֹת לְשָׁנִים טוֹבִים. וְאָף עַל גֵּב שְׂבָאוֹרִיהַ שְׁהַשְׁדִּים מִמֵּנִים עַל זִוְגוֹת, כְּמוֹ שְׂבָאוֹרִיהַ שְׁתֵּי בִיצִים, שְׁנֵי אֲגוּזִים - הַלֵּכָה לַמֶּשֶׁה מְסִינִי: שְׁלוּחֵי מִצּוֹה אֵינָן נִזְקָקִין.

וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי שְׁנִינוּ, אִין מִתְחִלִּין בִּשְׁנֵי וְאִין מִסִּימִים בְּרַבִּיעִי, דְּהִינוּ בְּבִ' ד' עִם עֶרֶב רַב, שְׁלֹא הָיוּ שְׁלוּחֵי מִצְוָה, שְׁלֹא הִתְגִּירוּ לָשֵׁם שְׁמִים, וְלֹאֲחֵר שְׁעֶבְרוּ מִן הָעוֹלָם, צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָטַל (שְׁמוֹת לד) שְׁנֵי לַחַת אַבְנִים כְּרָאשֵׁנִים, וְאִמַּר, וְכָתַבְתִּי עַל הַלַּחַת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלַּחַת וְגו'.

ושתי כפרות בשבת רומזות לשני יודיים לאהדוניה. שאדני היא יחידה מבעלה בששת ימות החל, ובשבת יורד אליה. ומשום זה בשבת כל הנשמות והרוחות והנפשות יוצאות ויורדות זוגות, ואין שטן ואין מזיק שולט ביום השבת. ואפלו גיהנם לא שולט ולא בוער בשבת. ומשום זה, (שמות לה) לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת. וזו אש נכריה, אלא אש הקרבן, אש של קדשה. ואין להאריך בבציעה שלהן, שהרי נתבאר למעלה.

שלישי - לאכל שלש סעודות בשבת, כפי שבארוה רבותינו של המשנה, שאמר אחד מהם: יהא חלקי עם גומרי שלש סעודות בשבת. שהן שלמות של שבע ברכות של התפלה, להשלים בהן לעשר. והסוד של ענג - (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. ומי שלא מקים אותן ויש לו רשות לקימן, הופך לו לנגע צרעת. וכדי שלא יבא לזה, אמר הקדוש ברוך הוא: לוי עלי ואני פורע, (ישעיה נח) אז תתענג על ה'.

רביעי - להאיר שלחן במנוחה, כמו שבארוה הקדמונים, שלחן בצפון, מנוחה בדרום. ששלחנו של הקדוש ברוך הוא כף צריך להיות.

חמישי - כוס של ויכלו. כו"ס בחשבון אלהים. ויכלו - ע"ב, שכוללת אותם הכלה הקדושה. שהכוס הזאת המלאה יין של תורה, צריכה להעיד על מעשה בראשית.

ששי - להיות על השלחן דברי תורה, שכן פרשיה בעלי המשנה, (אבות פ"ג) שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה וכו'. וסוד הדבר - משום שהרי פרשיה שלחן בצפון, והתורה נתנה מזמין. לחבר זמין, שהוא רחמים, עם שמאל, שהוא דין. שהתורה היא יי מזמין, שלחן אדני משמאל, ואריך לחבר אותם. משום שהשלחן משמאל, פרשיה בעלי המשנה, קשים מזונותיו של אדם בקריעת ים סוף. ומשום כך צריך תלמיד חכם לזמן עמו, למי שישתדל בדברי תורה.

שביעי - להאריך על השלחן משום העניים. ומשום זה, כל המאריך על שלחנו מאריכים לו ימיו ושנותיו, ומשום כך (משלי י) וצדקה תציל ממות. שעני חשוב כמות, והוא מחיה אותו, גם כך הקדוש ברוך הוא מחיה אותו.

ועוד בדרך סוד, שכל העניים מצד האות ד', שנאמר בה (תהלים קטז) דלותי ולי יהושיע. ואות ד' של אחד שצריך להאריך בה, זהו שכתוב (דברים יז) להאריך ימים על ממלכתו, ולכן צריך להאריך על השלחן, שהיא ד', כלולה מארבע רגלים של השלחן. בשביל כבוד האות ד' צריך להאריך על השלחן בשביל העניים.

ובשבילו בארו רבותינו, שבקש הקדוש ברוך הוא מדה יפה לישראל ולא מצא כמו מדת הדלות. והקשו על זה, משום שבארוה הראשונים, כחשבון מיני מיתות שהם כחשבון תוצאות, וחסרון כיס קשה מהם, ואיך הם אומרים שלא נמצאה לישראל מדה יפה כמו עניות?

אלא משום שכל עם ולשון, (ישעיה ח) והיה כי ירעב והתקצר וקלל במלכו ויבאלהיו ופנה למעלה. אבל ישראל הם קיום הקדוש ברוך הוא במדה הזו, ולא מכחישים בו. ולכן במדה הזו הם גאולו. זהו שכתוב (שמואל-ב כב) ואת עם עני תושיע. ועני לשון ועוני. שאפלו יש לאדם עשר והוא בחלאים ובמכות, נקרא עני, או שמצערם אותו בגללו, ומצערם אותו בכל יום. כל שכן מי שהוא רש ממנו, והוא הולך במקום למקום.

ועוד יש עני שהסתלקה ממנו דעתו, כמו איוב, שנאמר בו (איוב לד) איוב לא בדעת ידבר. גם כך היא ד', שהיא השכינה, כשמסתלק ממנה א"ח, שהוא העמוד האמצעי שנקרא דעת. וזה אין לו חטאים בדבר שיאמר. ועוד, א"ח הוא תורה, כולל תרי"ג מצוות, זהו שכתוב (שמות ג) זה שמלי לעלם וגו'. שמ"י עם י"ה - שס"ה. זכרי עם ו"ה - רמ"ח. ומשום זה פרשיה, אין עני אלא מן התורה ומן המצוות, ששאר עני אינו אלא ענוי. והאות ד' מן אדני, גם כך הוא עני בלי יהו"ה.

שמיני - מים אחרונים שתקנו להם משום מלח סדומית המסמא את העינים. למה נקראו חובה? אלא בדרך סוד, סם המות שורה על ידים מזהמות, שעושים בהם ברכה. ועל כוס שמברכים עליה בלי טהרה נקראת טמאה. ומה כוס ששותים בה טמאה לברכה, עד שהיו מטהרים אותה בהדחה מבפנים ומבחוץ - כל שכן ידיו. ומשום זה מים אחרונים חובה. וסוד הדבר, (ויקרא יא) והתקדשתם - אלו מים ראשונים. והייתם קדושים - אלו מים אחרונים. כי קדוש - זה שמן ערב. כנגד (ישעיה ו) קדוש קדוש קדוש ה' צבאות. ומשום זה והתקדשתם וגו', להודיע שאתם בנים לקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם.

תשיעי - כוס של ברכה, ופרשיה בעלי המשנה, עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה, ואלו הם: עטור, עטורי, הדחיה, שטיפ"ה. ח"י. מל"א. ומקבלו בשתי ידיו. ונותנו בימין. ומסלקו מן הקרקע טפח. ונותן עיניו בו. ומשגרו במתנה לאנשי ביתו. ועכשו אין לנו אלא ארבעה, שהם: הדחה. ושטיפה. חי. מלא. ויש אומרים חי, מן החבית. ויש אומרים חי, הכוס שלם. ששבירתו זו היא מיתתו.



כוס על דרך החכמה הוא אלהים, והוא (מלא ב"ה וחס) וכאן שלם. כ"ס בלי ו', כמו כס, שהוא פגום וחסר בלא אלף, כן הוא חסר בלי ו"ו, והוא פגום. הפס"א כן עולה בגימטריא כוס.

כוס היא ה"א, וצריך עשרה דברים כנגד י', והם: עט"ו בסוד העטרה, עטרת תפארת. וזהו סוד עטור שאמרו זכרונם לברכה, מעטרו בתלמידים, והיא עטרת הברית. עט"ו"ף, (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטף. שכל הברכות והתפלות מתעטפים עד שתעלה תפלת העני.

הדח"ה ושטיפ"ה, כמו (ויקרא טז) וטהרו וקדשו. הטהרה מימין החסד, והקדשה משמאל הגבורה. כוס של ברכה מלכות, מצד בינה הנקראת אלהים. ונקרא עטרה מצד הכתר. ח"י מצד סוד הנקרא שלום, שנאמר (ישעיה נד) ובריתי שלומי לא תמוט אמר מרחמך ה'. מלא מצד תפארת. מקבלו בשתי ידי, ה' ה'.

ונתנו בימין, כי ה' עליונה לחסד, ה' שניה לגבורה. ומסלקו מן הקרקע טפח, בסוד יו"ד, כי סלוק ה' הוא יו"ד. ונתנו עיניו ב', שהם בסוד אהדוניה. יי מאיר בבת עין. יהו"ה בשלשה צבעי העין. אדני מאירה בשני כרובי העין ואישו"ג עפעפי העין. ומשג"רו במתנה לאנשי ביתו, היא בינה, שנאמר בה ישמח משה במתנת חלקו.

עשירי - ברפת המזון, הרי פרשה רבותינו, בשלשה צריך כוס. וסוד הדבר - משום שהיא (ירמיה ב) אהבת כלולתך, שהם האבות, בפ"ל מפ"ל כ"ל. ואין להאריך יותר.

ברפת המזון מן התורה מניין? שנאמר (דברים ח) ואכלת ושבעת וגו'. ושנינו בבבלי, וברכת - זו ברפת הזו. את ה' אלהיך - זו ברפת המזון. על הארץ - זו ברפת הארץ. הטבה - זו בונה ירושלים. וכן הוא אומר, (שם ג) החר הטוב הזה והלבנון. אין לי אלא לאחריו. לפניו מניין? שנאמר אשר נתן לך. משעה שנתן לך, חזיב אתה לברכו.

וידרשו חכמים זכרונם לברכה, משה תסן להם לישראל ברפת הזו בשעה שירד להם המן. יהושע תסן להם ברפת הארץ בשעה שהכניסו לארץ. דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים. עוד נמצא בפרשת המן רמז לברפת מזון במו עצמו, שנאמר (שמות טז) ובפקר תשבעו להם וידעתם כי אני ה' אלהיכם.

אמר רבי שמעון, הסוד של אותן שבע זי"נים שרשומות בתפלין, שהוא שבעה שבעה, שרומות לשבע אוניות של הראה של האדם, שבהן שואב רוח, וממנה מפיק התנוצצות אש שדולקת מפיו. ועוד, שהן רמז לשבעה ימים, והשבעות שמפסח לעצרת. ועוד, שהן רומות לשבעה קני המנורה שיש עליהם שבעה מאורות קדושים. ועוד, שהן רומות לשבעה כוכבי לכת שהם מאירים ברקיע. ועוד, שהן רומות לשבע מדרגות שהעולם עומד עליהן, והן יסוד ושרש ועקר הכל, ועליהן אמרו החברים, כל מי שרוצה להניח תפלין של ראש, צריך להסתכל באותן שתי שי"נים, שהם רומות לאותן שבע זי"נים, שיש בהן רמז סודות נסתרים, עמקים רמוזים.

כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים האל הגדל וגו' (דברים י). שנינו, (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם, אלו אינם כאותם כרובים. אלו פנים גדולות. הפרובים פנים קטנות, כמו תינוק. פני אדם, כל דמות כלולים בהם, משום שהם פנים גדולות, ומצטירים בהם ציורים חקוקים בחקיקות השם המפורש בארבעה צדדים, מזרח מערב צפון דרום.

מיכאל רשום ברשם לצד דרום, וכל הפנים מסתכלות אל פני אדם, פני ארז"ה פני נש"ר פני שו"ר. אדם הוא זכר ונקבה, ולא נקרא אדם רק כך. וממנו מצטירים ציורים של (תהלים סח) רכב אלהים רבתיים אלפי שנאן.

שנאן, תכלל של כל הציורים - שו"ר, נש"ר, ארז"ה, ו' זהו אדם. פשיטות שנכללת באחד בסוד של זכר ונקבה. וכלם אלפים ורבות, כלם יוצאים מאלה סוד שנאן. מהדמיות הללו נפרדים כל אחד ואחד בצדו כמו שראוי להם.

אלה אותם המשלבים אחד באחד, וכלולים אחד באחד, להיות הכל אחד כלול בהברו, שו"ר נש"ר ארז"ה אד"ם, מתנהגים בסוד ארבעה שמות חקוקים עולים להתנהג ולהסתכל.

עולה להתנהג ולהסתכל שור לפני אדם, עולה שם אחר מתעטר חקוק בסוד שני גונים, והוא אל. אז חוזר לאחור, והפסא חוקק וגולף אותו, ונרשם להתנהג בסוד השם הזה.

ועולה להתנהג ולהסתכל נש"ר לפני אדם, עולה שם אחד מתעטר מתנהג בסוד שני פנים וגונים, להתנהג לעלות בעליה בעטור, והוא גדול. אז חוזר לאחור, והפסא חוקק וגולף אותו, ונרשם להתנהג בסוד השם הזה.

עולה להתנהג ולהסתכל ארז"ה לפני אדם, עולה שם אחד מתעטר חקוק בסוד שני פנים וגונים, להתחזק ולהתקשר בתקפו, והוא גבור. אז חוזר לאחור, והפסא חוקק וגולף אותו, ונרשם להתנהג

בסוד השם הזה.

אדם מסתכל בכלם, וכלם עולים ומסתכלים בו, אז כלם מצטיירים בחקוקיהם בציוור זה, בסוד של שם אחד שנקרא נורא. ואז פתוב עליהם, ודמוות פניהם פני אדם. כלם כלולים בדמוות הזו, והדמוות הזו כוללת אותם.

ועל סוד זה נקרא הקדוש ברוך הוא האל הגדול הגבור והנורא, שהרי שמות אלה חקוקים הם למעלה בסוד המרכבה העליונה, כלולה בארבע אותיות יהוה, שהוא שם שכולל כל הדמויות. אלה חקוקים וגלופים בפסא, והפסא הגלוי מרקם בהם, אחד לזמיו, ואחד לשמאל, ואחד לפנים, ואחד לאחור. רשום בארבעת צדי העולם.

הפסא כשעולה, רשום בארבע דמויות אלו. ארבעה השמות העליונים הללו לוקחים את הפסא, והפסא נכלל בהם, עד שלוקח ולוקט אותם ענוגים וכסופים, יורד מלא כעץ שמלא ענפים לכל צד ומלא פרות. כיון שיורד, יוצאות ארבע הדמויות הללו מצירות בצויריהן, חקוקות ונאורות, נוצצות ולוהטות, והן זורעות זרע על העולם.

פרשת שפטים

רענא מהימנא

שפטים ושטרים תתן לה בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לה וגו' (דברים טז) במצוה זו למנות שופטים ושטרים. ועוד, (תהלים עה) כי אלהים שפט. כי יי (מי, ממנו), יו"ד שחשבונו כ', אחר כאן, כי אלהים שפט, זה ישפיל, ה"א ה"א, וזה גרים, זה וי'.

מצוה אחר זו - לדון בסיוף, לדון בחנק, לדון סקילה, לדון בדין שרפה. לדון בסיוף למי: לסמא"ל. זהו שכתוב (ישעיה לד) כי היתה בשמים חרבי הנה על אדום תרד.

חרב של הקדוש ברוך הוא - יי ראש החרב, וי גוף החרב, ה"א ה"א שתי פיפיות שלה. צדק צדק תרדף, חותכים שני דינים, דין מפי בית דין של מעלה ודין מפי בית דין של מטה. ומכאן נודע, אין אדם נוקף אצבעו מלמטה עד שנתנת לו רשות מלמעלה.

נרתיק של החרב - אדני, שם נמצא דין. בקריאת שמע - יהו"ה. חרב של הקדוש ברוך הוא, עליה נאמר (תהלים קמט) רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. בצדיק חי העולמים, כולל חיי ברכות, שבו אדני שפתי תפתח ופי, בו נכנסת החרב בנרתיקה, (אסתר ז) וחמת המלך שכלה, ומתחברים שני שמות - יאחדנה י.

לדון בחנק - זרקא. שם קו, יי פרוכה בו, וקו, אות וי שמתפשטת ממנה. בו תופס לסמא"ל, (במדבר יג) וישאחו במוט בשנים. מהו מוט של אותו רשע? אדם, שהוא יו"ד ה"א ו"א ה"א מ"ה, וארבע אותיות יהוה - הרי ארבעים ותשע, כחשבון תשע וארבעים אותיות שהן בשש תבות של היחוד העליון ובשש תבות של היחוד התחתון, שהן אותיות וי' וזהו וישאחו במוט בשנים, בנפרד מהם, בלי א' באמצע וי', שאין יחוד לצד האחר, אלא וישאחו במוט בשנים, סמא"ל ובת זוגו, עולם הנפרדים.

בחבל שיחנק בה אחוזות ה"א ה"א בחמש אצבעות של יד ימין ובחמש של יד שמאל. וי - החבל. יי - החניקה שלהם. שם יהו"ה - מיתה לסמא"ל והנחש, וחיים לשרא"ל, ומשום זה (דברים לב) ראוי עתה כי אני הוא ואין אלהים עמדי, אני אמית - לאלהים אחרים בשמי ולכל שלא האמינו בו, ואחיה - לאלו שמאמינים ושומרים מצוות שלי.

לדון בסקילה - לסמא"ל, באבן שהיא יי זורק לה (צדיק) אצלה בחמש אצבעות שהם ה', ובקנה של הזרוע שהוא וי, ובכתף ששם ה'. וזורק אותה אל המחשבה, שהוא שם המפרש יו"ד ה"א ו"א ה"א.

לדון בשרפה - לסמא"ל, עצים להדליק בהם אש. אשריו הגוף שהוא עץ, ואיברים שלו עץ, להדליק בהם אש, שהוא נר מצוה, בכל איבר, להבעיר את סמא"ל בשכינה העליונה בעץ, שהוא תפארת, ובכל עצים שאחוזים בו. שבזמן שאש של גבוהה היה יורד על גבי העצים של הקרבן, (במדבר א) והזר הקרב יומת, שגשרף בו. זהו שכתוב (ויקרא ו) והאש על המזבח תוקד בו. אשריו מי שאחוז באילן החיים בגופו, באיברים שלו, נר - כל ענף וענף נר מצוה במאיתם וארבעים ושמונה מצוות שלו.

כאשר אחוזים בו שניהם, יתקנים (שמות ג) ונרא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל. וסמא"ל והנחש וכל הממנים שלו, שהם קוצים, נשרפו. והענפים של הסנה, והפרי שלו, והעלים שלו, לא נשרפו. זה הראה לו הקדוש ברוך הוא.

אמר המנורה הקדושה, ודאי ישראל הם עצים יבשים בתורה, משום שאחוזים באש של הדיוט, אינם כמו שראוי לעשות להם נס. מיד שאתה יורד עליהם בתורה, בגלגל גרד עליהם עץ החיים, ומצוה

שְׁהִיא גֵר ה', וְאוֹחֶזֶת בָּהֶם וְיִהְיוּ חַיִּים. וְאַמּוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם נִשְׂרָפִים בְּאוֹתוֹ גֵּר. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַנְּבִיא, (יִרְמְיָה מו) וְאַתָּה אַל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי אֶתְּךָ אֲנִי וְגו'.

לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל עוֹן וְגו', עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יָקוּם דָּבָר (דְּבָרִים יט). מִצָּוָה זוֹ לְהַעֲדִיד עֲדוּת בְּבֵית דִין, שֶׁלֹּא יִפְסִיד חֲבֵרוֹ מִמּוֹן בְּגִלְלוֹ אִם יֵשׁ לוֹ עֲדוּת עִמּוֹ. וְאִין עֲדוּת פְּחוּת מִשְׁנֵים, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב עַל פִּי שְׁנַיִם [שְׁנֵי] עֲדִים וְגו' יָקוּם דָּבָר, לֹא יָקוּם עַל פִּי עֵד אֶחָד. וּמִשּׁוּם זֶה בְּאֶרְוָהוּ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, מִי מַעֲדֵד עַל הָאֶדָם? קִירוֹת בֵּיתוֹ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ מַעֲדִין עָלָיו. מִהֶם קִירוֹת בֵּיתוֹ? אֵלּוּ קִירוֹת לְבוֹ. (יִשְׁעִיָּה לח) וַיִּסָּב חֲזָקִיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. וּבְאֶרְוָהוּ רְבוּתִינוּ, מִלְּמַד שֶׁהַתְּפִלָּה חֲזָקִיהוּ מִקִּירוֹת לְבוֹ.

אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ, אֵלּוּ מֵאֲתִים אֲרַבְעִים וּשְׁמוֹנֶה אִיבָרִים שָׁלוֹ. שֶׁכָּךְ בְּאֶרְוֵי הַמִּשְׁנָה, רָשָׁע, עוֹנוּתָיו חֲקוּקִים עַל עֲצָמוֹתָיו. וְכָךְ צָדִיק, זְכוּתָיו חֲקוּקִים לוֹ עַל עֲצָמוֹתָיו. וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר דָּוִד, (תְּהִלִּים לה) כָּל עֲצָמָי תִּאֲמַרְנָה. וּבְגִלְלוֹ נֹאמַר, וּמִי מַעֲדִין עַל הָאֶדָם? קוֹרוֹת בֵּיתוֹ. עֲצָמוֹת בְּנוֹיוֹת עַל הַמֶּחֱ, שֶׁהוּא מִים. וְעֲלֵיהֶם הוּא רוֹמֵז, (תְּהִלִּים קד) הַמִּקְרָה בְּמִים עֲלִיוֹתָיו. הַמִּקְרָה, לְשׁוֹן קוֹרוֹת.

וּמִדּוּעַ בְּעֲצָמוֹת יוֹתֵר מִבֶּשֶׁר וְגִידִים וְעוֹר? מִשּׁוּם שֶׁעֲצָמוֹת הֵן לְבָנוֹת, וְכַתִּיבָה שֶׁחָרָה לֹא נוֹדַעַת אֲלֵא מִתּוֹךְ לֵבָן, כְּדִגְמַת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא לְבָנָה מִבְּפָנִים וּשְׁחָרָה מִבְּחוּץ. שֶׁחֹר וְלָבָן, חֲשֵׁךְ וְאוֹר. וַיֵּשׁ חֲשֵׁךְ תְּכַלֶּת, וְנֹאמַר בּוֹ (תְּהִלִּים קלט) גַּם חֲשֵׁךְ לֹא יִחְשִׁיךְ מִמֶּךָ. וְתַכְלֶת שֶׁחֹר הִיא נִקְבָּה לְגַבִּי הַלָּבָן.

וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁהַגּוֹף עַל הָעֲצָמוֹת עֲתִיד לַעֲמֹד, וּמִשּׁוּם זֶה זְכוּתָיו וְחוּבוֹתָיו חֲקוּקוֹת עַל הָעֲצָמוֹת שָׁלוֹ, וְאִם יִזְכֶּה, יָקוּם הַגּוֹף עַל הָעֲצָמוֹת שָׁלוֹ. וְאִם לֹא, לֹא יָקוּם וְלֹא יִהְיֶה לוֹ תַּחֲנוּת הַמֵּתִים. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁנֵי עֲדִים הֵם עַל הָאֶדָם - עֵין רוֹאֶה וְאֵזֶן שׁוֹמַעַת, וּבֵית דִין סוֹפֵר וְדִין חוֹבוֹתָיו. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ מַעֲדִים עַל הָאֶדָם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְוָהוּ (תְּהִלִּים פא) תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר בִּפְסָה לְיוֹם חֲגֵנוּ. מִהוּ בִּפְסָה? יוֹם שֶׁהַלְבָּנָה מִתְּפַסֶּה? וּמִדּוּעַ מִתְּפַסֶּה? מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר מִגִּיעַ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מִגִּיעַ סִמָּא"ל לְתַבַּע דִין לְבָנָיו לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא אוֹמֵר לוֹ שְׁיָבִיא עֲדִים. וְהוּא מְבִיא לְשִׁמְשׁ עִמּוֹ. הוֹלֵךְ לְהַבִּיא הַלְבָּנָה, וְהִיא מִתְּפַסֶּה. בְּאִיזָה מְקוֹם מִתְּפַסֶּה? אֲלֵא עוֹלָה לְמָקוֹם הַהוּא שֶׁנֹּאמַר בּוֹ בְּמִכְסָה מִמֶּךָ אֶל תִּחַקֵּר, לְפָנֶיךָ לֹא בְּנִיָּה.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַפְּסוּק, תִּקְעוּ בַּחֲדָשׁ שׁוֹפָר בִּפְסָה לְיוֹם חֲגֵנוּ. לְמָקוֹם שֶׁבּוֹ עוֹלָה הַשְּׂכִינָה, שֶׁנֹּאמַר בּוֹ וּבְמִכְסָה מִמֶּךָ אֶל תִּחַקֵּר. וְחֲטָאִים בְּכִסּוּי, שֶׁם צָרִיךְ לָדוֹן בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנוֹ. וְעֲבֻרוֹת בְּגִלּוֹי שֶׁעָשָׂה אוֹתָם, נֹאמַר (מִשְׁלִי כח) מִכְסָה כִּשְׁעִיו לֹא יִצְלִיחַ. שֶׁהַשְּׂכִינָה מִצַּד הַכֶּתֶר הִיא עוֹלָם הַנְּעֻלָּם, וּבְאֶרְוָהוּ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁצָּרִיךְ אֶדָם לַחֲבֹר אוֹתָהּ לְמָקוֹם הַהוּא. בְּזִמְנוֹ הַהוּא מִגִּיעַ זְמַן הַרְחֵמִים וְעוֹבֵר הַדִּין. וּמִשּׁוּם זֶה לַחֲבֹר אָמַר לְזִכּוֹת אוֹתוֹ בְּעֲדוּתוֹ, אֲבָל לְרָשָׁע אֵין מִזְכֵּין לוֹ.

וְעוֹד, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ עֲדִים עַל הָאֶדָם, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ל) הַעֲדִיתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. אֶת הַשָּׁמַיִם - אוֹתוֹ שֶׁנֹּאמַר בּוֹ (מִלְכִּים-א ח) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם. וְאֶת הָאָרֶץ - אוֹתוֹ שֶׁנֹּאמַר בּוֹ (יִשְׁעִיָּה סו) וְהָאָרֶץ הָדָם רָגְלִי. וְעוֹד, שְׁנֵי עֲדִים - הָעֲמוּד הָאֲמִצְעִי וְצָדִיק. וְהֵם אוֹתִיוֹת ע"י מִשְׁמַע אֶחָד. ע"י - מִבְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֲדִים יוֹמֵת הַמֵּת. זֶה סִמָּא"ל, מֵת מַעֲקָרוֹ, (בְּמִדְבָר יג) וַיִּשְׁאַהוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים. לֹא יוֹמֵת עַל פִּי עֵד אֶחָד, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ חֶלֶק בְּאֵל אֶחָד.

כִּי יָקוּם עַד חֲמִס בְּאִישׁ וְגו' וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הַיֵּטֵב וְגו', וְעֲשִׂיתָם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם וְגו'. מִצָּוָה זוֹ לְדָרֵשׁ וְלַחַקֵּר הָעֲדִים בְּשִׁבְעַת חֲקִירוֹת קֶדֶם שְׂיָדוֹן לוֹ בְּעֵנֶשׁ מִיתָה. בְּשִׁבְעַת חֲקִירוֹת, שִׁבְעַת כְּנָגֵד (זִכְרִיָּה ד) שִׁבְעָה אֲלֵה עֵינֵי ה' הֵמָּה מִשׁוֹטְטִים בְּכָל הָאָרֶץ. בָּהֶם (וַיִּקְרָא כו) וַיִּסְרְתִי אֶתְכֶם אֶף אֲנִי שִׁבְעַת.

מִצָּוָה אַחֵר זֶה - לַעֲשׂוֹת לְעַד זֶמֶן כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחֵיו. שְׁנֵי עֲדֵי שֶׁקֶר, שֶׁהֵם סִמָּא"ל וְנִחְשׁ, אִם נִבְאוּ לְהַעֲדִיד עֲדוּת שֶׁל שֶׁקֶר עַל יִשְׂרָאֵל, שִׁטְעוּ בֵּין שֵׁשׁ לְשִׁבְעַת, שֶׁהֵם אוֹתִיוֹת ז"י. וְזֶהוּ (יִשְׁעִיָּה מג) עִם זֶה יִצְרַתִּי לִי תַּהֲלֵתִי יִסְפְּרוּ.

וְלֹא יִתְיַחַד ו' עִם ז' אֲלֵא בְּשִׁרְפַת חֲמָץ, שֶׁבִּין שְׁעָה שְׁשִׁית לְשִׁבְעִית. וְאַף עַל גַּב שֶׁמִּתְּוֹרָה הוּא עַד סוֹף שֶׁשׁ, גְּזֵרוֹ רְבוּתִינוּ, אוֹכְלִין כָּל אֲרָבַע, וְתוֹלִין כָּל חֲמֵשׁ, וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שֶׁשׁ. וּמִלְּמַדִּים בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה מַעֲדוֹת שֶׁל שְׁעוֹת הַחֲמֵץ לְעֲדוּת שֶׁל בְּדִיקוֹת הָעֲדִים שֶׁל אוֹתוֹ שֶׁהִרְגָּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וְהַכֹּל מִפְּרִשׁ בְּמִשְׁנָה. וַיִּקְרָא בָהֶם, כִּי בַדְּבָר שֶׁחֲשָׁבוּ מִצָּרִים לָדוֹן וְכו'. וְזֶהוּ וְעֲשִׂיתָם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם. (דף ע"ה ע"ב)

מִצָּוָה אַחֵר זֶה - לְקַבֵּל בֵּית דִין הַגָּדוֹל עֲלֵיהֶם. בֵּינָה, מִצַּד הַגָּדוֹל נִקְרָאת אֱלֹהִים, בֵּין דִין הַגָּדוֹל, גָּדוֹל בְּדִינָיו, וְגָדוֹל בְּזִכְיוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר שׁוֹם תִּשְׁמַע עֲלֶיךָ מִלֶּךְ, בְּמִצָּוָה. שׁוֹם - לְמַעַלָּה, תִּשְׁמַע - לְמַטָּה. כָּךְ לְקַבֵּל עָלָיו בֵּית דִין הַגָּדוֹל, אֶף עַל גַּב שֶׁקַּבֵּל עָלָיו בֵּית דִין הַקָּטָן. בֵּין דִין הַקָּטָן, בֵּית דִין שֶׁל שְׁלֹשָׁה, מִצַּד הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה. בֵּין דִין הַגָּדוֹל, מֵאֵלּוּ סִנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה.

אָמַר הַמִּנְוֶה הַקְדוֹשָׁה, שְׁבָעִים אִישׁ הָיוּ בְּסִנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה, וְאַתָּה הַגָּדוֹל עַל כָּלָם, (שְׁמוֹת יח) וְהָיָה

כָּל הַדָּבָר הַגָּדֹל וְיָבִיאוּ אֵלָיְךָ וְכָל הַדָּבָר הַקָּטָן וְשִׁפְטוֹ הֵם. אֵלֶּי (הֵם) סִנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה, סִנְהֶדְרִין קָטָנָה). סִנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה מֵצַד הַשְּׂכִינָה הָעֲלִיּוֹנָה, סִנְהֶדְרִין קָטָנָה מֵצַד הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה.

מִשָּׁה שׁוֹשְׁבֵי הַמֶּלֶךְ, אֲהָרֹן שׁוֹשְׁבֵי הַמֶּלֶכָּה. וְעִמָּהֶם שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם סִנְהֶדְרִין, כְּמִנְיֵן חֹסֵד, וּמִכָּאֵן סִנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה. סִנְהֶדְרִין קָטָנָה מֵצַד הַשְּׂמָאל, (בְּרֵאשִׁית א) אֶת הַמֶּאֱוֹר הַקָּטָן לְמִמְשַׁלֵּת הַלֵּילָה.

וּמִשּׁוּם זֶה, תִּפְאָרֶת - אֶת הַמֶּאֱוֹר הַגָּדֹל לְמִמְשַׁלֵּת הַיּוֹם, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ (תְּהִלִּים מ"ב) יוֹמָם יֵצֵא ה' חֹסֵדוֹ. אֶת הַמֶּאֱוֹר הַקָּטָן לְמִמְשַׁלֵּת הַלַּיְלָה, (שֵׁם) וּבִלְיִלָה שִׁירָה עֲמִי. שִׁיר הַלְלוּיִם, וְזֶה יִסּוֹד. (שְׁמוּאֵל-א כ) בֶּן יִשִּׁי חִי עַל הָאֲדָמָה, שֶׁתִּקְוָה עֲשֶׂרָה מִיְּמֵי תְהִלָּה בְּשִׁירָה. וְהוּא צָדִיק לְשְׂמָאל, אֶת הַמֶּאֱוֹר הַקָּטָן, וְזוֹ שְׂכִינָה, שְׁנוּטֶלֶת מִהַשְּׂמָאל.

פֶּרֶשֶׁת כִּי תֵצֵא

רַעֲיָא מִהִימָנָא

וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְגו' (דְּבָרִים כ"ב). מִצָּוָה זוֹ לָדוֹן בְּדִין מוֹצִיא שֵׁם רָע, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְעָנְשׁוּ אֹתוֹ מֵאָה כֶּסֶף וְנִתְּנוּ לְאָבִי הַנֶּעֱרָה כִּי הוֹצִיא שֵׁם רָע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל. רַבּוּתֵינוּ, וְזֶהוּ אַחֵר נִשְׁוֹאֵין, שְׁאֵמַר לֹא מִצְוָתִי לְבִתְךָ בְּתוּלִים. וְלֹא כָּל שֵׁם רָע שֶׁקוֹל, שְׁמֵרָגְלִים שֶׁהוֹצִיא שֵׁם רָע עַל הָאֶרֶץ נִעְנְשׁוּ בְּגִלְגָּלָה וּמִתּוֹ, וְלֹא זָכוּ בָּהּ. וְאִשָּׁה הִיא קָרָקַע בְּאֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרֶץ, אֶסְתֵּר קָרָקַע עוֹלָם הִיתָה.

וְאִם תֵּאֱמָרוּ, שֵׁם רָע עָלֶיהָ, שְׁנִטְמָאָה בְּאַחֲשׁוּרוֹשׁ, וְזָכְתָה לְהַתְּלַבֵּשׁ בָּהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אֶסְתֵּר ה) וְתִלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת. הִרִי אִמֵּר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, (יִשְׁעִיָּה מ"ב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתּוֹ וְתִהְיֶה לְפָסִילִים. וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׂכִינָה הִיתָה, שֶׁהִיא שֵׁם שֶׁהַתְּלַבֵּשָׁה בְּאֶסְתֵּר.

אָבֵל רַבּוּתֵינוּ, אוֹי לְאוֹתָם שְׂאוֹכְלִים תִּבְּנוּ תֵּבֵל שֶׁל הַתּוֹרָה (חֲמוּ"ר שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁנֶּחֱשֶׁב ח'כִּם מ'פֶּלֶא וְיִרֵב ר'בֵּנוֹ) וְלֹא יוֹדֵעַ בְּסִתְרֵי תּוֹרָה, אֵלָּא קָלִים וְחֲמוּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה. קָלִים תִּבְּנוּ שֶׁל הַתּוֹרָה. וְחֲמוּרָה שֶׁל הַתּוֹרָה חֲסָה, חֵט ה', עֵץ שֶׁל טוֹב וָרָע.

אִין דָּרִיךְ שֶׁל מֶלֶךְ וּמִלְכָּה לָרַכֵּב עַל חֲמוּר, אֵלָּא עַל סוּסִים, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (חֲבֻקוֹק ג) כִּי תִרְכַּב עַל סוּסִיךָ מִרְכַּבְתִּיךָ יִשׁוּעָה. שְׁאִין מְזַלְזֵלִים בְּמַלְכוּת לְהַרְכִּיב הַמֶּלֶכָּה עַל חֲמוּר. כָּל שֶׁכֵּן מֶלֶךְ, אִין זֶה מְקוֹם הַדְּיוּט עֶבֶד, שֶׁדָּרְכּוֹ לָרַכֵּב עַל חֲמוּר. וְלָכֵן כָּתוּב בְּמִשְׁנֵי (זְכַרְיָה ט) עֲנִי וְרוֹכֵב עַל חֲמוּר. עֲנִי הוּא שֵׁם בְּסִימָן: עֲרוּבִין, נִדָּה, יְבָמוֹת. וְשֶׁאֵר מִשְׁנֵי בְּכָל. וְלֹא נִקְרָא שֵׁם מֶלֶךְ, עַד שֶׁרוֹכֵב בְּסוּסָה שְׁלוֹ, כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל.

כְּשֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְחוּץ לְמִקְוָמוֹ, אִינוּ מֶלֶךְ. וּכְשֶׁחוֹזֵר לְמִקְוָמוֹ, (זְכַרְיָה יד) וְהִיָּה ה' לְמֶלֶךְ. וְכָךְ יִשְׂרָאֵל, נֶאֱמַר בָּהֶם, כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מַלְכִּים. כְּמוֹ שֶׁהָאֵב, הֵם בְּנֵי. אֵינָם בְּנֵי מַלְכִּים, עַד שֶׁיִּחְזְרוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִם תֵּאֱמָר שֶׁהַדְּיוּט זֶה, אֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא הַדְּיוּט לְרַבּוּנוֹ, בְּרָכָה עָלָיו נֶאֱמַר אֵל תִּהְיֶה בְּרַפְתִּי הַדְּיוּט קֶלֶה בְּעֵינֶיךָ. וְהַדְּיוּט זֶה לְגִבִּי הַמֶּלֶךְ עֶבֶד מִטְטָרוֹן. וְאֵדָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא שָׁמַר אֶת הַכְּבוֹד שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ, הוֹרִידוֹ אוֹתוֹ לֶאֱכָל עִם חֲמוּרִים, וְאִמֵּר, אֲנִי וְחֲמוּרִי נֹאכַל בְּאַבּוּס אֶחָד. וְיִשְׁשַׁכֵּר זָכָה לְהַקְרָא בְּחֲמוּר הִזָּה, (בְּרֵאשִׁית מ"ט) יִשְׁשַׁכֵּר חֲמוּר גָּרָם.

וְרַבּוּתֵינוּ בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה, בְּמִלְכָּה נֶאֱמַר (תְּהִלִּים ק"ג) וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מִשְׁלָה. אַחֵר שֶׁהַתְּלַבֵּשָׁה בָּהּ אֶסְתֵּר, שֶׁלְטָה אֶסְתֵּר עַל אַחֲשׁוּרוֹשׁ וְאֶמְתּוֹ, וְנֶאֱמַר בָּהֶם (אֶסְתֵּר ט) וְהָרוּג בְּשִׁנְאֵיהֶם. וְאִם תֵּאֱמָר שֶׁהַתִּיחַד עֲמָה, אֵף עַל גֵּב שֶׁהָיוּ בְּבֵית אֶחָד - חֵס וְשָׁלוֹם, אֵלָּא כְּמוֹ יוֹסֵף, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ (בְּרֵאשִׁית ל"ט) וַתִּנַּח בְּגָדוֹ אֶצְלָה, וְלֹא לְבִישׁוֹ, אֵלָּא בְּגָדוֹ, לְשׁוֹן (יִשְׁעִיָּה ט"ז) בּוֹגְדִים בְּגָדוֹ.

וְכָאֵן סוּד גְּדוֹל. וּמִשּׁוּם זֶה אֶסְתֵּר, לְשׁוֹן הַסִּתְרָה, (תְּהִלִּים ל"ב) אֶתָּה סִתְרִי לִי. הַשְּׂכִינָה הַסִּתְרָה אוֹתָהּ מֵאַחֲשׁוּרוֹשׁ, וְנִתְּנָה לוֹ שֶׁדָּהּ בְּמִקְוָמָה, וְהִיא חֲזָרָה לְזִרְעוֹת מְרֻדְכִי. וּמְרֻדְכִי שִׁנְדַּע אֶת שֵׁם הַמֶּפְרָשׁ וְשְׁבָעִים לְשׁוֹן, עֲשֶׂה כָּל זֶה בְּחֻמָּה. וְלָכֵן פֶּרֶשֶׁת בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה, שֶׁאֶפְלוּ בְּלִי זֶה יֵשׁ לְאֵדָם לְפָנֵי שִׁתְיִחַד עִם אִשְׁתּוֹ לְדָבָר עֲמָה, מִשּׁוּם שֶׁשְּׂמָא הַתַּחֲלִפָּה שֶׁדָּהּ בְּאִשְׁתּוֹ.

וְזֶה בְּאִשָּׁה מַעַץ טוֹב וָרָע. אָבֵל אִם הִיא מִשְׁכִּינָה, אִין לָהּ שְׁנוּי, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מִלְאכִי ג) אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי. אֲנִי - זוֹ הַשְּׂכִינָה. וְאִין לָהּ פַּחַד מִכָּל הַצָּדִידִים הָאֲחֵרִים, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה מ) כָּל הַגּוֹיִם כְּאִין נִגְדוּ.

וּבְמִקְוָם שֵׁשׁ שֵׁם שְׂכִינָה, כְּמָה סִגְלוֹת יֵשׁ שֵׁם. וּמִשּׁוּם שֶׁאֶסְתֵּר הַתְּלַבֵּשָׁה בָּהּ הַשְּׂכִינָה, רְאוּיָה הִיתָה לְעִשּׂוֹת לָהּ כְּמָה סִגְלוֹת (צוּמוֹת). כְּמוֹ שֶׁרָה, שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁמַר אוֹתָהּ, מִשּׁוּם הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיתָה עֲמָה שָׁמַר אוֹתָהּ מִפְּרָעָה, וְאֶפְלוּ לְבוּשָׁה וְתַכְשִׁיטָהּ, בְּכָלֶם שֵׁם הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא סִגְלוֹת מִשּׁוּם הַשְּׂכִינָה. וּמִשּׁוּם זֶה בָּא פֶרֶעָה לְסִנְדְּלָה, הִכָּה אוֹתוֹ בּוֹ. וְכָךְ גַּם בְּכָל תַּכְשִׁיטָהּ. בְּכָל תַּכְשִׁיט וְתַכְשִׁיט שֶׁהִיא נֹגַע בּוֹ, הִיא מִכָּה אוֹתוֹ, עַד שֶׁאוֹתוֹ הִטְמִא נִפְרָד מִמֶּנָּה, וְהִחְזִירָה לְבִעָלָה.

וְאִם בְּתַכְשִׁיטָה כָּךְ, כָּל שֶׁכֵּן מִי שְׁנוּגָע בְּגוּפָהּ, וְאֶפְלוּ בְּאַצְבַּע שְׁלָהּ, לְצַד הַיְחוּד, (בְּמִדְבָר א) וְהָזָר

הקרב יומת. שהקדוש ברוך הוא לא נתן לו רשות לקרב אליה, זהו שכתוב אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן.

ומשום זה לא כל שם רע שקול. מרגלים שהוציאו שם רע על ארץ ישראל, מתו. מי שמוציא שם רע על השכינה, כל שכן שלוקים בנשמתם. שאלה שהוציאו שם רע על הארץ, לקו בגופם, ומיתת עצמם מתו. אבל מי שמוציא שם רע על השכינה, נשמתם לוקה. וזה למי שידע סוד זה ועיניו פתוחות. אבל מי שעניו סתומות, אין לו כל כך ענש.

וימה שרבותינו של המשנה שמו לפניהם, שאשה אנוסה מתרת לבעלה, ודאי אסור והתר של המשנה לא מדבר אלא בדברים של האדם, ואשה שהיא מעץ הדעת טוב ורע. אבל אשה שהיא מעץ החיים, אין דינה כאלה. (שהם מאילן עץ הדעת טוב ורע) שאותו עץ החיים צדיק וטוב לו, ובשבילו נאמר (משלי יב) לא יאנה לצדיק כל און, ולא לבת זוגו הצדקת. ולמדנו משרה בבית פרעה, שלא היתה לו רשות להתקרב אליה.

ומי שהוא צדיק ורע לו, זה שהוא מעץ של טוב ורע, שפיון שרע עמו, אין צדיק אשר לא יחטא באותו רע, מאחר שהוא עמו. רשע וטוב לו, שהתגבר יצר הרע על יצר הטוב, נאמר וטוב לו. טוב הוא תחת רשותו, ומשום שהרע שולט על הטוב, הוא רשע, שאותו שהתגבר לקח את השם. רשע ורע לו, אל אחר, סמאל. ורע לו, סם המות שלו עובדי כוכבים ומזלות, (תהלים לד) תמותת רשע רעה. ומשום זה אינה אנוסה, אלא יש בה תערבת באותה נשמה של טוב ורע.

והתורה שנבראה (שנתנה), נשברו לוחותיה, שמשולים לבתולים. והקדוש ברוך הוא חזר ונתן אותם לישראל לשמר אותה. תורה שבעל פה נקראת הלכה למשה מסיני, והחתן שלה שבר את בתוליה. ומי שמוציא עליה שם רע, שיאמר שהתורה היא איננה זו, שהרי לוחותיה נשברו - הקדוש ברוך הוא, שהוא אבי הנערה, יאמר לו: בת, שהיא בתבת בראשית, היא בת המלך. הקדוש ברוך הוא אומר: (דברים כב) ופרשו השמלה, ונפתחת יריעה מספר תורה, ויראו שנאמר בה (שמות לד) פסל לך שני לחות אבנים כראשונים וכתבתי על הלחות את הדברים אשר היו על הלחות הראשנים אשר שברת.

מיד קם אליהו וכל בעלי הישיבה, וברכו אותו ואמרו: סיני סיני, כך ראוי לשמע דברים שלך ולשתק, אבל ברשות הקדוש ברוך הוא ושכינתו אני רוצה לדבר דבר אליך, לכבודך. אמר לו, אמר.

פתח ואמר, רועה הנאמן, הפלה הוא שלך נתן אותה הקדוש ברוך הוא לאברהם לגדלה אליך, ומשום שהוא שמר אותה, נקראה בתו, זהו שכתוב בת היתה לו לאברהם ובכל שמה. ובה קים כל התורה כלה, ואפלו ערובי תבשילין, זהו שכתוב (בראשית כו) וישמר משמרתי וגו'. והוא היה אומן אליה, כמו (אסתר ב) ויהי אמן את הדסה. והקדוש ברוך הוא ברוך אותו בגללה, זהו שכתוב (בראשית כד) וחי ברוך את אברהם בכל. וגדלה מכל טובות טובות, וגמל עמה חסד, והעלה אותו בגדלה במדת חסד של אברהם, והיה ביתו בגללה פתוח לרוחה, לגמל חסד עם כל באי עולם.

ומשום שהוא גמל עמה חסד, כשפני אברהם היו ממשפנים בכמה חטאים במצרים, אמר לך הקדוש ברוך הוא: רועה הנאמן, לך וגמל טובות למי שגמל עמך, שהרי הפלה שלך נתתי לו אותה לגדלה במדות טובות, והוא גדלה בשלש עשרה מדות הרהמים שרמוזות בשלש תבות וה"י אג"י וה"ו, שהן וא"י, שכלולים בהן שבעים ושנים שמות כמנין חסד, שבהם היה מתגבר אברהם על שבעים ושנים אמות, ובפלה שלך היה לו סגלה בשבעים ושנים שמות, והיה מנצח כל אמה ולשון.

ומשום זה, (ישעיה סג) מוליך לימין משה זרוע תפארתו. ובזקע מים, ששרעת לו את הים לפני בניו לשנים עשר קרעים, בחשבון ו"י, ובזכות א' (ובגללה) עברת (עשית) את הים ליבשה, ובה טבעו המצרים שלא מאמינים בוא"י, שהוא אחד. ולעתיד לבא, (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, יתקים בישראל, זרעו של אברהם. ובד יתקים, מוליך לימין משה זרוע תפארתו (זרע אברהם) ובזקע מים של התורה לפנייהם להיות לך שם עולם. ושם תרויח את הפלה שלך.

ומשום שבת זו נתנה לישראל, שהיא הלכה שלך מצד השמאל, הלכה למשה מסיני, שהרי מצד הימין ה' הלכה שלך, מצד השם של אברהם. י' של יצחק. והכל ה"י מאלהים. ואתה וא"י, מלא שלך, שלמות שלך, כוס מלא. בתחלה כ"ס י"ה, ולבסוף כוס מלא ברכת ה'.

ומשום שנתנה לישראל על ידך, שהם מצד העמוד האמצעי, יש לגלות למה נתנה להם, שהרי ודאי אברהם הרי נאמר למה נתנה לו, ואתה גמלת חסד עם בניו, כמו שהוא גמל לך. ליצחק נתן הקדוש ברוך הוא לו ולזרעו לשמר (לעטר) אותה מעץ טוב ורע, ועשו לה כמה גדרים, וחתכו לה כמה לבושים, שהם לבושי זהב, בכמה פסקות. והיו חולקים ומקשים עליהם, על הפסקות הללו, לתקנה בכמה פרוקים, לקשט אותה בכמה מיני קשוסים לשפלות וימים טובים, להיות מקשטת אליך בזמן שתבא אליה בגאלה האחרונה, שנאמר בה (קהלת א) מ"ה ש"היה ה"י.

ומשום שהם גרמו לך ועשו עמך טובות, אתה סבלת בגללם כמה מכות כדי שלא יתרג משיח בן

יוסף, שְׁנָאֹמֶר בּוֹ (יחזקאל א) וּפְנֵי הַשּׁוֹר מִהַשְׁמָאל, מִזֶּרַע יוֹסֵף שְׁנָאֹמֶר בּוֹ (דברים לג) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ. וּבִשְׁבִיל שְׁלֹא יִתְחַלֵּל הוּא וְזָרְעוֹ בֵּין עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת בַּחֲטָא שֶׁל יִרְבָּעַם שֶׁעָשָׂה עֲבוּדָה זָרָה, הִיָּה הוּא לְהִתְחַלֵּל בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת הוּא וְזָרְעוֹ, מִשּׁוּם שֶׁיִּירָבָעַם בֶּן נִבְט הוּא מִזֶּרְעוֹ, וּבִגְלָלוֹ נֶאֱמַר בָּד, (ישעיה נג) וְהוּא מַחֲלָל מִפְּשָׁעֵינוּ וְגו' וּבִתְחַבְּרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ.

וַיִּשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהֵם כְּלוּלִים יָמִין וּשְׂמָאל, שֶׁם הִ"י שֶׁלֹּד הִתְהַבּ בְּשִׁלְמוֹת, יֵשׁ לָךְ לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ בִּינֵיהֶם. וּמִשּׁוּם שֶׁבָּד נֶאֱמַר כִּי הוֹצִיא שֶׁם רַע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל, נֶאֱמַר בָּד וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה לֹא יוֹכֵל לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו. בְּגִלוֹת לֹא יָכוֹל לִפְרֹשׁ אוֹתוֹ מִמָּנָה כָּל יָמָיו.

וְאִיךְ הוּא שֶׁם רַע שֶׁהוֹצֵאתָ עָלֶיהָ? אֵלֶּה אַחֵר שֶׁהָיָה נִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל, כָּל מִי שֶׁמוֹצִיא שֶׁם רַע עַל יִשְׂרָאֵל, כָּאֵלֶּה הוֹצִיא עָלֶיהָ. וְהֵשֶׁם רַע הִיָּה, שֶׁאִמְרַת לְקַדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (שמות לב) לָמָּה ה' יַחַרְה אַפָּי בְּעַמִּי. וְהַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר, וְכִי אֶתָּה הוֹצֵאתָ שֶׁם רַע עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָשָׂה אֶת הָעֵגֶל? לָךְ רַד כִּי שַׁחַת עָמַד. וְדַאי עָרַב רַב שֶׁאֶתָּה גִּירַת אוֹתָם עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל, וּמִשּׁוּם זֶה - כִּי הוֹצִיא שֶׁם רַע עַל בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה.

קָם הַרְעָה הַנֶּאֱמָן, נִשְׁק לֹא בְּפָנָיו וְעַל עֵינָיו וּבְרָךְ אוֹתוֹ, וְאָמַר לוֹ: תִּהְיֶה מְבָרָךְ מִפִּי הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ בְּכָל מִדָּה וּמִדָּה שְׁלוֹ, וּבַעֲשֹׂר הַסְּפִירוֹת שְׁלוֹ, וּבְכָל הַשְּׁמוֹת שְׁלוֹ, וּבְכָל בְּעָלֵי הַיְשִׁיבוֹת וּבְכָל הַמְּלָאכִים. וְעָנָה כָּלֶם וְאָמְרוּ אָמֵן. וְהַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ הוֹדוּ בְּבִרְכָתוֹ. אֲלֵהוּ, קוֹם פֶּתַח פִּיךָ בְּמִצְוֹת עָמִי, שֶׁאֶתָּה הוּא עוֹזֵר שְׁלֵי מִכָּל צַד, שֶׁהָרִי עָלֶיךָ נֶאֱמַר בְּתַחֲלָה, (במדבר כה) פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן. בֶּן אֶהֱרֹן וְדַאי, בֶּן אֶח שְׁלֵי הוּא, (משלי יז) וְאֵחָ לְצָרָה יִגְלַד.

כִּי יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֶרְשָׁהּ וְגו'. מִצְוָה זוֹ לְדוֹן בְּמִפְתָּה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף, זֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּי יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֶרְשָׁהּ. אֵלֶּה יִשְׂרָאֵל, מִצַּד הַשְּׁכִינָה נִקְרָאוּ בַת. וּתְפִשָּׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצְאוּ. וְנָתַן [וְגו'] לְאֶבִי הַנַּעֲרָה [חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה [וְגו']] לֹא יוֹכֵל [לְשַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו]. רְבוּתֵינוּ וְכָל בְּעָלֵי הַיְשִׁיבָה, אִישׁ - אֵלֶּה יִשְׂרָאֵל מִצַּד הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּתְפִשָּׂה, בְּקֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלּוֹ, וּתְפִשָּׂה בְּכַנְפֵי מִצְוָה, אֲשֶׁר לֹא אֶרְשָׁהּ, בַּת יַחֲדָה, זוֹ הַנִּשְׁמָה. וְשָׁכַב עִמָּהּ, בְּתַפְלַת שְׁכִיבָהּ, בְּהַשְׁכִּיבָנוּ וְנָתַן לְאֶבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף, כִּי"ה כִי"ה אוֹתִיּוֹת הַיְחִיד.

קוֹם רוּעָה נֶאֱמָן, שְׂוֵדַאי מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּהַלְכָּה שְׁלֵא לְשִׁמָּה וְהָרוּחִים הַלְכָה, וְדַאי הִיא בְּתַפְסִיחָה אֵלָיו. וְעַם כָּל זֶה פְּרִשׁוּהָ, לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בְּתוֹרָה אֶפְלוֹ שְׁלֵא לְשִׁמָּה, שְׁמַתוֹד שְׁלֵא לְשִׁמָּה, וְהַלְכָה זוֹ מִצַּד שֶׁל נַעַר טוֹב, שֶׁנִּפְרָד מִעַץ שֶׁל טוֹב וְרַע, שֶׁהוּא אֲסוּר וְהִתֵּר, טְמֵאָה וְטָהוֹרָה, כָּשֶׁר וּפְסוּל. וְעַל שֶׁם נַעַר נִקְרָאת הִיא נַעֲרָה, שֶׁעֲתִיד לִקְיָם בָּהּ, (איוב לח) וַיִּנְעֲרוּ רַשָּׁעִים מִמָּנָה, שֶׁהֵם אֲסוּר טְמָא וּפְסוּל, סָמָאֵל וּמִרְכָּבוֹתָיו.

דָּבָר אַחֵר כִּי יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה - אֵלֶּה יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוֹב (הושע יא) כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶתְּהָבוּ. נַעַר מִצַּד מִטְטְרוֹ"ן. וְאִין אִישׁ אֵלֶּה הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנָאֹמֶר (שמות טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. כִּי יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָה בְּתוּלָה, בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל, שְׁנָאֹמֶר בָּהּ (עמוס ה) נָפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל. (הושע ב) הִנֵּה אֲנִי מַפְתִּיחָה וְהוֹלְכָתִיךָ הַמִּדְבָּר. וְאַחֵר כִּד פֶּתַח לָהֶם חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי חֲרוּת, שֶׁהֵם חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי רַחֲמִים מִצַּד שֶׁל אֲבָרָהָם אֲבִיהֶם. וְזֶהוּ וְנָתַן לְאֶבִי הַנַּעֲרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף, וְכֶסֶף מִדְּרָגַת הַחֹסֶד, דְּרָגַת אֲבָרָהָם.

שְׁבִיבִיּוֹת מִצְרִים פֶּתַח לָהֶם חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי חֲרוּת מִצַּד דִּין הַשְׁמָאל, שֶׁהוּא אֲדָנִי, שֶׁשֶּׁם דָּן אֲנִי. קִדְּם דִּין - (בראשית טו) דָּן אֲנִי, וְאַחֵר כִּד יָצָאוּ. אֲבָל בְּגִלְגָּלָה הָאֲחֻרֹּנָה, (ישעיה נד) וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים, מִצַּד אֲבָרָהָם, וּנְגָלָה דְּרָגָה שֶׁל אֲבָרָהָם. שְׁבִינָה, שֶׁם הִיא הִיד הַגְּדוֹלָה, שֶׁם הִיא חֲמִשִּׁים כֶּסֶף. וְאַחֵר כִּד לֹא יוֹכֵל שְׁלָחָה בְּגִלוֹת כָּל יָמָיו, מִשּׁוּם שֶׁלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה, כְּמוֹ שְׁנָאֹמֶר (הושע ב) וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם. וְכָתוּב אַחֵר, (ישעיה נד) כִּי בְעֵלְיָךְ עֲשִׂיךָ ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ. (שם סב) לֹא יֵאמַר לָךְ עוֹד צְזוּבָה. שְׁאֵף עַל גֵּב שְׁשִׁינָה בְּגִלוֹת, הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא זֶה מִמָּנָה.

מִצְוָה אַחֵר זֶה, לִשְׂאֵל אֲנוּסָתוֹ. שְׂוֵדַאי אֲנוּסָה יֵשׁ מִשְׁנֵי צִדִּים: אֲנוּסָה בְּאֶהֱבָתוֹ אֵלָיָהּ, וְהִיא לֹא אוֹהֶבֶת אוֹתוֹ. וְיֵשׁ אֲנוּסָה שֶׁהִיא אוֹהֶבֶת אוֹתוֹ, וּפְתוּחַת לְהַזְדַּג עִמּוֹ בְּלִי קְדוּשִׁין וּבְרָכָה, וְהִיא לֹא רוּחָה אִם הִיא פְּשׁוּטָה אֵלָיו, וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה.

בְּסִתְרֵי תוֹרָה יֵשׁ לָנוּ לְהַמְשִׁיל מִשְׁל. יֵשׁ נִשְׁמָה שֶׁהִיא מְלָכָה, וְיֵשׁ נִשְׁמָה שֶׁהִיא אִמָּה, כְּמוֹ (שמות כא) וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאִמָּה. וְיֵשׁ נִשְׁמָה שֶׁהִיא שְׁפָחָה פְּשׁוּטָה שֶׁל הָאָדָם. גַּם כִּד, יֵשׁ שֶׁהוּא עֹבֵד שְׁפָחָה אֶל הַנִּשְׁמָה, וְלַפְעָמִים הַנִּשְׁמָה הוֹלְכָתָה בְּסוֹד הַגְּלִיל, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית ח) וְלֹא מִצְאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ לָכֵף רִגְלָהּ. וַיִּצֹר הָרַע רוּדֵף אַחֲרֶיהָ לְהַכְנִס בְּגוֹף, שֶׁהִיא שְׁפָחָה לִיצֵר הָרַע. הוּא שֵׁד יְהוּדִי. וְנִשְׁמָה י', אִמָּה הַעֲבָרִיָּה. וְכֵּה אוֹתוֹ הַשֵּׁד וְחוֹזֵר לְשִׁדִּי, שְׁשׁוּמֵר אֶת אוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה, וְשָׁב בָּהּ בְּתִשׁוּבָה, וּמְבָרָךְ בָּהּ אֶת הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל יוֹם בְּבִרּוּךְ, וּמִקְדָּשׁ בָּהּ אֶת הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקְדוּשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ, וּמִנְחָד עִמָּה אֶת הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקָרִיּאָתָה שְׁמַע.

מֵה שֶׁהִיָּה אוֹתוֹ שֵׁד, חוֹזֵר מִלֶּאֶד שְׁלוֹ מִטְטְרוֹ"ן (רוח מְמַנֵּה), וְחוֹזֵר לְהִיּוֹת שִׁדִּי, שֶׁכִּד עוֹלָה מִטְטְרוֹן

בְּחֶשְׁבוֹן שְׂדֵי. וּמִיָּד יִתְקַיֵּם בּוֹ, וְלוֹ תִהְיֶה לְאַשָּׁה לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָה כָּל יָמָיו. וְאִם לֹא חִזַּר בְּתִשְׁבָּה, הִיא מִשְׁתַּעֲבָדֶת אֵלָיו בְּחֻטָּאִים שְׁעִשְׁתָּה, וְיִתְקַיֵּם בָּהּ, הָאִשָּׁה וְיִלְדֶיהָ תִּהְיֶה לְאִדָּנֶיהָ. וְנֶאֱמַר בְּאוֹתוֹ שֶׁד בָּעַל חוּבוֹ, וְהוּא יֵצֵא בְּגִפוֹ. וְהַשֵּׁד הַזֶּה הוּא כְּמוֹ הַמָּטָה שֶׁל מִשָּׁה, שֶׁהִתְהַפֵּךְ מִמָּטָה לְנֶחֱשׁ, וּמִנֶּחֱשׁ לְמָטָה. כִּף הַשֵּׁד הַזֶּה, מִתְהַפֵּךְ מִשֵּׁד לְמִלָּאָה, וּמִמִּלָּאָה לְשֵׁד, כְּפִי מַעֲשֵׂי הָאָדָם. וּמִכָּאן נִדְעַ יוֹסֵף הַשֵּׁד לָמָּה נִקְרָא כִּף.

וְעַל שֵׁם שְׂדִים שֶׁבָּאוּ מִזֶּה, פִּרְשׁוּהָ בְּעַלֵי הַמִּשְׁנָה, שֵׁישׁ מֵהֶם כְּמוֹ מִלָּאכֵי הַשָּׂרֵת, וְהֵם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שִׁידוּעִים מִה שֶׁהָיָה וּמִה שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת. וְהֵם בְּדַמְיוֹתֵיהֶם בְּאֶרֶץ, אֵלֶּי בְּעַלֵי פִילוֹסוֹפִיָּה, אֲצִטְוִינִי יִשְׂרָאֵל, שִׁידוּעִים מִה שֶׁהָיָה וּמִה שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת מֵאוֹתוֹת הַחֲמֹה וְהַלְבָּנָה, מִלְּקוֹי שְׁלָהֶם, וְכָל כּוֹכַב וּמִזְל, וּמִה הוּא מְרָאָה בְּעוֹלָם.

וְיֵשׁ מֵהֶם כְּמוֹ בְּהֵמָה, פָּרִים וְרִבִּים כְּבֵהֶמָה, דְּמוּתָם לְמָטָה הֵם עֲמֵי הָאֶרֶץ, וּפִרְשׁוּהָ בְּעַלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁהֵם שֶׁקֶץ וּבְנוֹתֵיהֶם שָׂרָץ. וְעַל בְּנוֹתֵיהֶם נֶאֱמַר, (דְּבָרִים כז) אֲרוּר שֶׁכַּב עִם כָּל בְּהֵמָה. וְהֵם שׁוֹנָאִים אֶת תַּלְמִידֵי הַחֲכָמִים בְּעַלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁהֵם מִמֶּשׁ מִלָּאכֵי הַשָּׂרֵת. וּמִשּׁוּם זֶה פִּרְשׁוּהָ בְּעַלֵי הַמִּשְׁנָה עַל אָדָם, אִם הָיָה כְּמוֹ מִלָּאָה ה' צְבָאוֹת - תּוֹרָה יִבְקֶשׁוּ מִפִּיהוּ, וְאִם לֹא - לֹא יִבְקֶשׁוּ תּוֹרָה מִפִּיהוּ.

וְיֵשׁ אַחֲרֵיהֶם בְּעַלֵי סִתְרֵי תּוֹרָה, בְּעַלֵי מִדּוֹת, שֶׁהֵם יוֹרְשִׁים נִשְׁמוֹת מִצַּד הַמַּלְכוּת הַקְּדוּשָׁה שֶׁכֻּלּוֹהָ מִעֶשֶׂר סְפִירוֹת. שְׁמֵי שִׁיּוּרֵשׁ אוֹתָהּ וְזוֹכָה בָּהּ, זוֹכָה לְעֶשֶׂר סְפִירוֹת בְּלִי פְרוּד, עֶשֶׂר וְלֹא תִשָּׁע. שְׁאֵם הֵיוּ יוֹרְשִׁים אֶת הַמַּלְכוּת הַיְחִידָה, הֵיוּ תִשָּׁע בְּפְרוּד מִמֶּנָּה. מִשּׁוּם שֶׁאֵין שֵׁם פְּרוּד, אָמַר בָּעַל סֵפֶר יִצְרָה עֶשֶׂר וְלֹא תִשָּׁע.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁעוֹלָה לְמַעַלָּה מִעֶשֶׂר - שֵׁם הַמִּפְרָשׁ יוֹ"ד ה"א וְא"ו ה"א, הָרִי עֶשֶׂר. יוֹ"ד שֶׁמִּתְיַחַד עָמָה, וְלֹא עוֹלָה לְמַעַלָּה מִעֶשֶׂר. וּמִשּׁוּם זֶה י', וְלֹא י"א. אֲבָל מִי שֶׁמַּחְבֵּר יוֹ"ד, שֶׁהִיא אוֹת בְּרִית, בְּשִׁפְחָה, וְהַמִּלְכָּה כְּלוּלָה מִי, בְּשֵׁד שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה סָמָא"ל, נִדּוֹן בְּגִיחָהֶם.

שְׁמֵי שִׁיּוּרֵשׁ בֵּת הַמִּלְכָּה מַלְכוּת, לֹא זוֹכָה בָּהּ, אֲלֵא בֶן הַמִּלְכָּה, שֶׁנִּקְרָא (שְׁמוֹת ד) בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּצַּד זֶה נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּנִים לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (דְּבָרִים יד) בְּנִים אֲתֶם לַה' אֱלֹהֵיכֶם. וּמַלְכוּת זוֹ שֶׁל אֲצִילוּת.

וְיֵשׁ כְּנֻגָּה מַלְכוּת שֶׁל בְּרִיאָה, וְהִיא מַלְכוּת לְמִלָּאכִים שֶׁל הַבְּרִיאָה. וְהִיא נִעְרַת הַמַּלְכָּה, מִשְׁמֶשֶׁת שְׁלָה, וְהִיא דְּמוּת הַגְּבִירָה שְׁלָה, כְּלוּלָה מִי. זוֹ בְּחֻטָּאֵי יִשְׂרָאֵל יְכוּלָה לְהִתְחַלֵּל בֵּין אֲמוֹת הָעוֹלָם. אֲבָל מַלְכוּת שֶׁל אֲצִילוּת שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, עָלֶיהָ נֶאֱמַר (ישעיה מב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֶן וְתִהְיֶה לִפְסִילִים. לֹא נוֹתֵן אוֹתָהּ לְמִי שֶׁמַּחְלֵל שְׁבִתוֹת וְזִמִּים טוֹבִים, אֲלֵא לְמִי שֶׁהוּא בֶן הַמִּלְכָּה וְשׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת בִּירְאָתוֹ וְאַהֲבַת רֵבּוּנוֹ, וְלֹא עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶס, אֲלֵא כְּבֹן שֶׁהוּא מַחְבֵּב לַעֲשׂוֹת צְוִי אֲבִיו, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כ) כִּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ. אֶת אָבִיךָ - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֶת אִמְךָ - זוֹ שְׁכִינָה. וְעַם כָּל זֶה, מִי שֶׁמַּחְלֵל נִעְרַת הַמִּלְכָּה, נֶחֱשֵׁב לוֹ כְּאֵלוֹ חָלַל אֶת הַמִּלְכָּה שְׁלוֹ.

וּרְבוּתֵינוּ, כָּל הַשְּׂדִים אֵינָם שְׁקוּלִים, וְלֹא כָּל הָעֲבָדִים שֶׁל הַשְּׁכִינָה, שֶׁפְּתוּב בָּהּ (תהלים קג) וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. יֵשׁ לָהּ כֶּמֶה נִעְרוֹת עֲבָרִיּוֹת וּשְׁפָחוֹת עֲבָרִיּוֹת, וְיֵשׁ לָהּ עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת נְכָרִיּוֹת, כִּדִּי שֶׁלֹא תִמָּצֵא מַלְכוּת אַחֶרֶת בְּעוֹלָם בְּזִמְן שֶׁהִיא שׁוֹלֶטָה.

וְהַשְּׁפָחוֹת הַנְּכָרִיּוֹת הִלְלוּ מִצַּד שֶׁל סֵם הַמּוֹת, נִקְבָּה שֶׁל סָמָאֵל. שֶׁשִּׁפְחָה הִיָּתָה לְמַלְכָּה. נִקְבָּה וְסָמָאֵל אֵל אַחֵר, הִיָּה עֶבֶד לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַחֵר שֶׁעָשָׂה עֲצָמָם אֱלֹהוֹת, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָתִיד לְהַעֲבִירָם מִהָעוֹלָם וּלְמַחֲוֹת אוֹתָם.

וְאִם תֹּאמַרוּ, אִם בְּנֵי אָדָם עוֹשִׂים לָהֶם אֱלֹהוֹת, וְלֹא בְּרָצוֹנָם, לָמָּה נִעְנְשׁוּ? אֲלֵא כִּשְׁהֵיוּ דוֹר הַמַּבּוּל וְדוֹר הַפְּלָגָה יוֹדְעִים בָּהֶם, וְהֵיוּ מְקַטְרְגִים (מְקַטְרִים) לָהֶם וּמִשְׁתַּחֲוִים לָהֶם, וּבְאוֹתוֹ כֹּחַ שֶׁהֵיוּ מְקַטְרְגִים (מְקַטְרִים) לָהֶם וּמִשְׁתַּחֲוִים לָהֶם, הֵיוּ יוֹרְדִים אֲלֵיהֶם וְעוֹשִׂים רָצוֹנָם, וּמִדְּבָרִים עִמָּם בְּאוֹתָם צְלָמִים, הָרִי נִעְשׂוּ אֱלֹהוֹת וְעֲבֹדָת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. מִשּׁוּם זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָתִיד לְהַעֲבִירָם, וְיִמַּחֵה אוֹתָם מִהָעוֹלָם צְלָמִים שֶׁלָּהֶם שֶׁהֵיוּ עוֹבְדִים בָּהֶם, וְנִשְׁאָבוּ מֵהֶם רוּחוֹת וְצְלָמִים.

וּכְשֵׁיט בְּעוֹלָם עָרֵב רַב, יוֹרְדִים לְהִתְגַּשֵּׁם בָּהֶם, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲבִירָם מִהָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (זכריה יג) וְאֶת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעֲבִיר מִן הָאֶרֶץ. וְאִם תֹּאמַרוּ, בְּזִמְן שֶׁל הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹנָה אֵין עֲבֹדָת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת - מִשּׁוּם שֶׁבְּנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים בָּהֶם. וְאֵלֶּי שִׁידוּעִים בְּעָרֵב רַב שֵׁם, נִמָּצֵא לָהֶם שְׁמִכְעִיסִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ, וְיִשְׂרָאֵל בִּינִיָּהֶם, וְעָרֵב רַב מַצְלִיחִים בָּהֶם, לְקַיֵּם מִה שֶׁפְּתוּב (דְּבָרִים ז) וּמִשְׁלֶם לְשִׁנְאֵיו אֵל פְּגִיו לְהַאֲבִידוֹ.

קָמוּ כָּל הַתַּנְגָּאִים וְהָאֱמוּרָאִים וּבְרָכוּ אֶת הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן וְאָמְרוּ לוֹ, סִינִי סִינִי, מִי יְכוּל לְדַבֵּר לְפָנֶיךָ, שְׁאֲתָה בְּדַמּוֹת רְבוּנֶךָ. שֶׁבְּזִמְן שֶׁדָּבַר בְּהַר סִינִי, כָּל חַיּוֹת הַמִּלְאָכִים, וְחַיּוֹת הַפֶּסֶא, וְעִלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים שִׁתְּקוּ, וְלֹא נִמָּצֵא דְבוּר אַחֵר, אֲלֵא שְׁלוֹ. וּבִשְׁבִיל שְׁאֲתָה בְּנוֹ בְּדַמּוֹתוֹ, צָרִיכִים כָּל בְּעַלֵי הַיְּשִׁיבָה לְשִׁמְעַ דְּבָרִים מִפִּיךָ, אֵל תִּתֵּן שְׁתִּיקָה לְדְבָרֶיךָ.

כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא וגו'. ושמח את אשתו אשר לקח (דברים כח). מצוה (טו) זו שחתן ושמח באשתו שנה אחת, שפתיב נקי יהיה לביתו שנה אחת. ואותם שנים עשר חדשים הם משלה, שהרי שנה היא כלה, ואין כלה פרט בשנים עשר חדשים, שפתיב (מלכים-א ז) עמד על שנינם] עשר בקר. והואיל ואין תקון הכלה, רק בשנים עשר, צריך החתן לשמחה ולביתה, לה ולתקוניה, כמו שקמעה. ועל זה כתוב ביעקב (בראשית כח) ויקח מאבני המקום. אבני המקום היו שטים עשרה, ומי שמשמח כלה משמח את עלמותיה, ועלמותיה היו שטים עשרה. והכל הוא סוד של שנה. לכן צריך חתן לשמח באשתו שנה אחת.

והרי בארו, שחדנה זו אינה שלו, אלא שלה, שפתיב ושמח את אשתו. וישמח את אשתו לא כתוב, אלא ושמח, ושמח את הכלה. כמו זה אין שמחה לכלה אלא בגופה ותקוניה. ומי משמח אותה? צדיק. ועל זה נקי יהיה לביתו. נקי, שלא יעמל בדברי העולם, שיהיה בו רצון לשמח אותה. נקי מהכל. נקי מפסים ומארנוניות ומפס גלגלת. נקי, שלא יצא לצבא להלחם בקרבות. להמציא חדנה מעלה ומטה, ולעורר חדנה למעלה. אשרי העם הקדוש שרבונו שם ביהם. אשריהם בעולם הזה, ואשריהם בעולם הבא.

ביומו נתן שכרו וגו' (דברים כד). פתח רועה הנאמן ואמר, מצוה אחר זו לתת שכר שכיר בזמנו. זהו שפתיב ביומו נתן שכרו ולא תבא עליו השמש. בעלי הישיבות עליונים ותחתונים שמעו, מטטרון הוא שכר שכיר מחיי העולמים, שליח שלו, כנגד חיי ברכות התפלה בכל יום שלש פעמים. ולכן ביומו נתן שכרו - זו תפלת שחרית. ולא תבא עליו השמש - זו תפלת מנחה, שאם עבר יומו, בטל קרבנו. כי עני הוא (של צדיק) ודאי. עני הוא בגלות. אין לו משלו אלא מה שנותנים לו בתפלה, משום זה תפלה היא תפלה שלו, (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטוף, בעטיפת ציצית, תפלה של יד היא.

ואליו הוא נשא את נפשו - זו תפלת ערבית, שהיא אמורים ופדרים, שגרי קרבנות היום. והם כמו פרט הכרם ופאת שדה, שעליהם נאמר, שגרי מצוה מעבדים את הפרענות. (ויקרא יט) לעני ולגר תעזב אתם, שהעמוד האמצעי מחוץ למקומו נקרא גר. ומשום זה, אני שדרגתי עמוד האמצעי, קורא לעצמי גר בגלות הראשונים. זהו שפתיב (שמות ב) גר היתי בארץ נכריה, שהוא בגלות רביעית בגלגלם.

שאלו אותו בעלי המשנה, רועה הנאמן, הרי מצוה זו היו מקימים ישראל בארץ ישראל (או לא). אמר להם, כדי לעורר רחמים על אלו שגרשו ממקומם. שהאדם, כשהוא מחוץ למקומו, נקרא גר, כל שכן על נשמות שהולכות מערטלות מאותו עולם ובאות לעולם הזה. בגלגלם זהו מה שאמר הפתיב, (משלי כז) כצפור נודדת מן קנה, זו הנשמה ששכינה לא זזה ממנה. כן איש, שנאמר בו (שמות טו) ה' איש מלחמה, נודד ממקומו, שהוא נע ונד ממקומו, שהוא עולם הבא בינה, ונד אחריה בעולם הזה, עד שתשלים ימים שהתחילה לקחת מחוץ למקומה, והוא שומר אותה עד שיחזירנה למקומה, ונשבע שהוא לא יחזר למקומו עד שיחזירנה למקומה. ומי שחוזר בתשובה, כמי שהחזיר את הקדוש ברוך הוא והשכינה למקומה. וזה סוד הגאולה, שאמר (תהלים צה) היום אם בקלו תשמעו.

אמרו בעלי המשנה של הישיבה העליונה והתחתונה, רועה הנאמן, אנו שלוחי רבון העולם אליך, אשרי חלקך שאתה בעל תשובה, שקול לששים רבוא ישראל, ואתה החזרת את הקדוש ברוך הוא ושכינתו למקומו, מעלה ומטה. ובגלגלך יגאלו ישראל ויחזרו למקומם, ואין כח למשיחים לגאל את ישראל חוץ ממך, ובגלגלך הם מתעבדים. השלם דברים נכבדים הללו, שעליהם נאמר (תהלים יט) הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים.

אמר להם, בעלי הישיבה, בגלל השכיר הזה, שהוא עבד, שבא לקבל שלש תפלות, תקנו בעלי המשנה שלכם להיות האדם בשלש ברכות ראשונות כעבד שמסדר שבחים לפני רבונו, ובאמצעות כמו עבד שמקבל פרס מרבונו, ובאחרונות כמו עבד שנוטל פרס מרבונו והולך לו.

ומשום זה עבד אברהם ורבקה הוא משל לזה. כשהקדוש ברוך הוא ישלח את מטטרון, שהוא עבדו, בגלל תפלה, הוא יאמר אליו: (בראשית כד) אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי. כלומר, אולי התפלה לא רוצה ללכת אחרי. אמר לו הקדוש ברוך הוא: ונקית משבעתי זאת. שחכמה היא אבא, שיוודת בצדיק, לשמר שכינה בגלות, ומשם שלח בגללה.

אמר לו אותו שליח: תן לי סימנים לדעת בתפלה, ששם הבת. אמר הקדוש ברוך הוא: והיה הנערלה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה. ואם לא, אלא שאמצא כל איברי הגוף מלאים חטאים ולא נמצא בו איבר (בפני אברהם) לשרות בו תורה, שהיא בדימות העמוד האמצעי, ולא מצוה, שהיא דמות של רבקה, שהיתה שושנה בין החוחים, שהם רשעים גמורים - צנה למטטרון עבדו: השמר לך פן תשיב את בני שמה, שהיא רוח הקדש. שהרי מצוה היא נפש, רוח היא תורה.

ולכן פרשוהו בעלי המשנה, לא המדרש הוא העקר אלא המעשה. ובמקום אחר אמרו, כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת וכו'. וראת חטאו - האם העליונה, תשובה. חכמה - האב העליון. כשמקדים ה' קטנה, שהיא מצוה, שורה עליו תורה, שהיא ו'. וכשמקדים ו' ראה לחכמה, שהיא



ה' העליונה, שורה עליו חכמה, שהיא י', ונקרא בו. ומכאן (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם.

וזהו (שמות ג) זה שמי - י"ה - לעלם, וזה זכרי - ו"ה. שמי עם י"ה - שש"ה. זכרי עם ו"ה - רמ"ח. וכלם תרי"ג, שהינו תרי"ג מצוות שנתנו לבנים קדושים להיות להם חלק בשמו. זהו שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו.

וישקמדים תורה למצוה או חכמה ליראה, מתהפך שמו עליו לנקבה, מדת הדין, כמו זה - הוה"י. שמתהפך לו הכל לדין, וקשים מזונותיו בתורה כמו קריעת ים סוף. וכמו זה הנאלה, אם זכו - יצאו ברחמים, זהו שכתוב (ישעיה סו) בטרם יבוא חבל לה והמליטה זכר, ויצאו ברחמים. ואם לא - מקדים הרחמים, ויצאו בצער. ויפה שהקדים צער ודין לרחמים. ולכן פרשיה רבותינו זכרונם לברכה בעלי המשנה, לפום צערא אגרא.

ויציאת הנפש, מקדם שיוצאת יש לה צער, לאחר שיוצאת ברחמים. וסוד הדבר - (ירמיה לא) בבכי יבאו, אחר כך - ובתחנונים אוכלים. ולכן, (שם ל) ועת צרה היא ליעקב וממנה ינשע, ויצאו ברחמים. וכמו שהקדוש ברוך הוא שלח את היונה ולא מצאה מקום לשרות, כך שלח אותך, רועה הנאמן, בהתחלה.

ומה כתוב בהם? (שמות ב) ויפן כה וכה ויבא כי אין איש. שכלם רשעים, ולא מצאת בהם איש זוכה להוציאם מהגלות. ולכן סרבת ללכת לשם, ואמרת שלח נא ביד תשלח. והרי אתה כמו באותו זמן, כך יתקיים עם ישראל, (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים ארצנו נפלאות. ובגלות האחרונה ישלח עמך שני משיחים, כנגד שתי כנפי יונה. שאתה כמו גוף בגלות הרביעית, אין לך כנפים. ולא עוד, אלא בהתחלה היו ישראל כמו גוף, ואתה ואהרן כשתי כנפי יונה, ובהן פרחו ישראל.

השלמה מההשמות סימן טו

צלם על אדם כסא מרבע בארבע חיות ואדם לשבת על הכסא. כל איבר ואיבר של זה הצלם הוא מלאך שהוא ממנה על כל מצוה ומצוה, כמו שבארוהו בעלי המשנה, עשה מצוה אחת - קנה לו פרקליט אחד.

צלם ברשעים עבודה זרה, ארבע חיות שלו - עון משחית אף וחמה, ארבע פנים של עבודה זרה - נדה שפחה גויה זונה. ומשום זה, (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו, זה מטטרו"ן. מי האלהים שברא אותו? זה אלהים חיים ומלך עולם.

בצלם אלהים ברא אתו, סמא"ל, שממנו אלהים אחרים, שנאמר בו (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. אם זכה - ברא אותו אלהים בצלם של מטטרו"ן, עבד תחת רבו. וזהו ויברא אלהים את האדם בצלמו, בזה הצורה. ואם לא זכה - צלם של סמא"ל.

למדנו, מלאך המות שהוא תחת רשות של הקדוש ברוך הוא לדון בו אדם בגיהנם, אם לא שהוא צדיק. ומשום זה ויצייר, וצירה לטוב, מטטרו"ן, לעשות (להיות) לו עוזר בתורה במצוות, וזהו אעשה לו עזר. ואם לא זכה, וצירה לרע, סמא"ל, שהוא כנגדו להחטיא אותו לדון אותו בגיהנם. ושניהם הולכים עם האדם בשני צלמים.

ויפח באפיו נשמת חיים - זה הצלם של הקדוש ברוך הוא, שכינה, שנאמר בה ומלכותו בכל משלה. והקדוש ברוך הוא שולט בצלם הזה על שניהם, והצלם הזה תבת נח. עורב ובת זוגו, כנגד הקדוש ברוך הוא ושיכינתו בגלות רומז סוד זה.

וישלח את הערב - בראשונה. זה יצר הרע ששלח לו עם האדם בעולם הזה שמקדים, כמו שהקדים ליעקב וכמו שתבן מקדים לחטה. אם נמצא הגוף ההוא מחיב בכמה חובות, מלכך בטרנסת העברות, נאמר בו ולא חזר העורב בשליחותו של אדונו. לבסוף - וישלח את היונה מאתו. זה יצר הטוב (ע"כ מההשמות):

אין מצוה שלא נכללו שם עשר ספירות. בתבה - (בראשית ו) תחתים שנים ושלישים תעשה, להכליל בה כהנים לויים וישראלים. תבה שכינה עמקם, תורת ה', היא רביעית ההין, ה' רביעית. ומשלשת ביה"ו, להשלים בו יהו"ה. ועשר דרגות שנכללו בו, שהן יו"ד ה"א וא"ו ה"א. להתקיים בהם בישראל, (דברים ד) ואתם הדבקים ביה' אלהיכם וגו', (שם יד) בנים אתם לה' אלהיכם. שם זה שלטונו בצלם האדם, ועל כל איבר ואיבר שלו.

מצוה אחר זו לדון בדיני חגבים, שנאמר דגים וחגבים אינם טעונים שחיטה, אלא אסיפתם היא המתרת אותם. כך בעלי המשנה, אינם צריכים שחיטה, אלא שנאמר בהם (בראשית מט) ויגעו ויאסף אל [על] עמיו. מה דגי הים חיותם בים, אף תלמידי חכמים בעלי המשנה חיותם בתורה, ואם נפרדים ממנה, מיד מתים. התנין (התנאים) של המשנה, שבה התרבו תנניי הים. ואם אלו שביבשה יעלו (יפלו) למים ולא יודעים לשחות, הם מתים. אבל אדם שהם בעלי קבלה, הם למעלה מכלם, בהם נאמר

(בראשית א) וַיִּרְדּוּ בְדָגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם, שֶׁהֵם בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, תַּנִּינִים, (יחזקאל כט) הַתַּנִּינִים] הַגָּדוֹל, נָחַשׁ בָּרִים, כְּנָגֵד (שמות כו) וְהַבָּרִים הַתִּיכּוֹן בְּתוֹךְ הַקֶּרְשִׁים.

בְּזֶמֶן שֶׁתַּנִּינִים בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה יֵשׁ בָּהֶם מַחֲלָקֶת וּמִקְשִׁים זֶה עַל זֶה, בּוֹלֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ. וְזֶהוּ תַלְמִיד קָטָן שֶׁלֹא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרָה, חָיֵב מִיתָה. וְאִם הֵם שְׂוִים זֶה לָזֶה וְיֵשׁ בָּהֶם מַחֲלָקֶת וְקִשְׁיָה, נֶאֱמַר בָּהֶם בְּסוּף, (במדבר כא) וְאֵת זֶהב בְּסוּפָהּ, וּפְרִשׁוּהָ אַהֲבָה בְּסוּפָהּ.

בֵּין כֹּךְ הָרִי דָג גָּדוֹל הַזֶּדֶמֶן אֵלָיו וְאָמַר, רוּעָה הַנֶּאֱמָן, (שם כד) אֵיתָן מוֹשְׁבָד וְשִׁים בְּסָלַע קֶנֶד. תַּנִּינֵי שְׁמִסִּיעַ לָךְ, שֶׁהָרִי דָגִים בְּסָלַע הַקָּו שֶׁלֹּהֶם, אֵיתָן בְּהַפּוֹד - תַּנִּינֵי. אֵיתָנִים בְּהַפּוֹד אוֹתִיּוֹת - תַּנִּינֵי. הַשְּׁמִיר מֵהֶם, שֶׁהָרִי אֵתָה כְּבֵד פָּה וְכֵבֵד לְשׁוֹן, וּמִי שְׂרוּצָה לְהַחֲזִיק בְּסָלַע שֶׁל דָּגֵי הַיָּם, שֶׁל בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, שֶׁהֵם תַּנִּינֵי, צָרִיד לְהוֹיֹת תַּקִּיף, לְשׁוֹן מַחֲדָת חֲרִיפָה, לִנְקֹב עַד שֶׁמִּגִּיעָה לְתֵהוֹם הַגָּדוֹלָה שֶׁשָּׁם.

כִּי עוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד וְנִפְחַ לְקָץ וְלֹא יָכֹזֵב (חֲבִיקוֹק ב). וּפְרִשׁוּהָ שְׁפִסוֹק זֶה נֹקֵב וַיִּוֹרֵד עַד תֵּהוֹם רִבְּהּ. מִיָּהוּ שֶׁיִּוֹרֵד לְתֵהוֹם רִבְּהּ לְמַצֵּא זֶמֶן זֶה? אֵלֶּא אֵתָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּדָ (תהלים לו) צִדְקָתְךָ כְּהָרִי אֶל מִשְׁפָּטֶיךָ תֵּהוֹם רִבְּהּ. כִּמָּה בְּעָלֵי מִשְׁנָה שָׂרְצוּ לָרֶדֶת לְעִמְקֵי הַחֲלָכָה לְמַצֵּא שָׁם אֶת קֶץ הַגָּאֻלָּה, וַיִּרְדּוּ שָׁם וְלֹא עָלוּ. וְאִף עַל גֵּב שֶׁלְשׁוֹנֵם הִיָּתָה כְּפִטִּישׁ יְפוּצָץ סָלַע, חֲלָשׁ הַפִּטִּישׁ שֶׁלֹּהֶם לִנְקֹב בְּאוֹתוֹ סָלַע. וּמִי שֶׁנִּקְבַּב שְׁלוֹ בְּאוֹתוֹ סָלַע בְּלֹא רְשׁוּת, בָּא נָחַשׁ לְנִשְׁדֹּת אוֹתוֹ. וְיֵשׁ אַחֲרָיִם שֶׁנִּקְבּוּ אוֹתוֹ, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְתֵהוֹם רִבְּהּ, וְלֹא עָלוּ מִשָּׁם.

וּבְזֶמֶן שֶׁהִנְקִיב פְּתוּחַ, כָּל מִי שֶׁהָיָה נֹפֵל שָׁם, לֹא הָיָה עוֹלָה. וּמִשְׁיַח בּוֹ דָּוִד נִפֵּל שָׁם עִם מְשִׁיחַ בּוֹ יוֹסֵף. שֶׁאֲחִיד הוּא (זכריה ט) עֲנִי וְרֹכֵב עַל חֲמֹר, וְאֲחִיד הוּא (דברים לג) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ, זֶה מְשִׁיחַ בּוֹ יוֹסֵף. וְזֶהוּ (שמות כא) כִּי יִכְרֶה אִשׁ בּוֹר וְלֹא יִכְסֹנוּ וְנִפֵּל שָׁמָּה שׁוֹר אוֹ חֲמֹר. וְלָכֵן נִקְרָא הַמְּשִׁיחַ בַּר נִפְלִי. וְהִיא נִפְלָה אַחֲרֵיהֶם, וְנֶאֱמַר עָלֶיהָ, (עמוס ה) נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוֹם בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל. וְאֵתָה הוּא בַּעַל הַבּוֹר יִשְׁלַם כֶּסֶף וְיָשִׁיב לְבַעְלָיו (שמות שם). וְהִמָּת יִהְיֶה לוֹ - זֶה מְשִׁיחַ בּוֹ יוֹסֵף שֶׁעֲתִיד לְהַהֲרֹג.

יִרְדַּ בְּגִלְלוֹ. שְׂוֹדֵאֵי אֲרָבַע גְּלִיּוֹת הָיוּ. שְׁלֹשׁ כְּנָגֵד שְׁלֹשׁ קַלְפוֹת הַאֲגוּז, שֶׁהֵם: תַּהוֹ - קוֹ יֶרֶק, קַלְפָּה יֶרֶקָה שֶׁל הַאֲגוּז. שְׁנִי בַּהוֹ - אֲבָנִים מְפֻלְמוֹת, שֶׁהֵם סָלְעִים חֲזָקִים, שֶׁבְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה פָּסְקוּ מֵהֶם כִּמָּה פָּסְקוֹת, וְלִקְחוּ אוֹתָם לְהוֹצִיא מִיָּם שֶׁל הַתּוֹרָה, וְלָכֵן נִקְרָאוּ אֲבָנִים מְפֻלְמוֹת, שֶׁמֵּהֶם יוֹצֵאִים מִיָּם. קַלְפָּה שְׁלִישִׁית, דְּקִיקָה, גְּלִיּוֹת שְׁלִישִׁית, שֶׁהִיָּתָה קִטְנָה, וְזֶהוּ וְחִשְׁדָּה. גְּלִיּוֹת רְבִיעִית - תֵּהוֹם רִבְּהּ, חֲלָל הַאֲגוּז. וְזֶהוּ (בראשית א) וְחִשְׁדָּה עַל פְּנֵי תֵהוֹם.

וְנִקְרָא בּוֹר, שֶׁנִּפֵּל שָׁמָּה שׁוֹר, זֶה שְׁכֵתוֹב בְּיוֹסֵף (דברים לג) בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית לו) וַיִּשְׁלַכּוּ אוֹתוֹ הַבָּרָה, נִקְבָּה רָעָה. וְהַבּוֹר רָק - זָכָר (דברים), רָק בְּלִי תוֹרָה, אֲבָל נָחֲשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ. וְזֶה הַגְּלִיּוֹת הַרְבִּיעִית, דוֹר שֶׁל רָשָׁעִים מְלֵא נָחֲשִׁים וְעַקְרָבִים, רְמָאִים כְּנָחֲשִׁים וְעַקְרָבִים, שֶׁעוֹקְרִים דְּבָרֵי רְבוּתֵיהֶם וְדָנִים לְשָׁקֵר, עָלֵיהֶם נֶאֱמַר (איכה א) הָיוּ צָרִיךְ לְרָאשׁ.

וַיִּפֹּן כֹּה זֶכֶה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ (שמות ב), שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמְעַרְבִים בְּרָשָׁעִים הִלְלוּ, עָרַב רַב, וְזֶה בְּסוּף הַגְּלִיּוֹת. וּמִשּׁוֹם כֹּךְ קֶץ הַגְּלִיּוֹת נֹקֵב עַד תֵּהוֹם רִבְּהּ. וְרוּעָה הַנֶּאֱמָן, תֵּהוֹם הוּא הַמָּוֶת בְּהַפּוֹד אוֹתִיּוֹת, וְאֵין מָוֶת אֵלֶּא עֲנִיּוֹת, אֵתָה יִרְדָּת שָׁם. וְהָרִי זֶה הַתְּבַרֵר לְמַעְלָה לְפָנֵי הַתַּנִּינֵי וְהָאֲמוֹרָאִים, וְכֵלֶם יוֹרְדִים בְּגִלְלָה לְתֵהוֹם לְסִיעַ לָךְ.

וְאֵתָה תַּנִּינֵי שְׁמִסִּיעַ לָךְ יוֹתֵר מִכָּלֶם, מִשּׁוֹם שֶׁאֵתָה לוֹיֵתָן (נָחַשׁ בָּרִים) שֶׁל יָם הַתּוֹרָה, בַּעַל כָּל הַדָּגִים נִקְרָא לוֹיֵתָן, עַל שֶׁם הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (משלי א) כִּי לוֹיֵת חוֹן הֵם לְרָאשֵׁךְ, וּבָדָ (תהלים לו) אָדָם וּבִהֶמָּה תוֹשִׁיעַ הִי. אָדָם - שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (במדבר יט) אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֶחָל, וּבְאֶרֶץ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, אֵין הַתּוֹרָה מִתְקַיֶּמֶת אֵלֶּא בְּמִי שְׁמִמִּית עֲצָמוֹ עָלֶיהָ, וְאֵין מִיתָה אֵלֶּא עֲנִיּוֹת. וּבִהֶמָּה - אֵלוֹ עַמֵּי הָאָרֶץ, שֶׁהֵם נִכְפִּים כְּמוֹ סוֹס וּפָרָד תַּחַת בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה.

בֵּין כֹּךְ הָרִי (בא) הַמְנוֹרָה הַקְדוּשָׁה. פֶּתַח הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן וְאָמַר, בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, מַהוּ לוֹיֵתָן? אָמַר לוֹ הַמְנוֹרָה הַקְדוּשָׁה, זֶהוּ שֶׁדִּרְגָתוֹ עֲמוּד הָאֲמָצְעִי, וְצִדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ גּוֹף וּבְרִית נְחֻשְׁבִים לְאֶחָד. וְהַתְּגַלּוֹת בָּיִם זֶה, שֶׁהִיא הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה, יָם, שֶׁבָּהּ מִיִּחְדִּים אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּי"ה כִּי"ה אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵם יָם בְּחִשְׁבוֹן, וְהוּא בָּהּ. אָמַר רוּעָה הַנֶּאֱמָן, וְדָאִי שְׁלוּיֵתָן שְׁעוֹמֵד עַל שְׁפַת הַיָּם וְהַעוֹלָם עוֹמֵד עַל סִנְפִּירָיו, זֶה צִדִּיק יֹסֵד עוֹלָם, שֶׁכָּל הַעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו. אָמַר הַמְנוֹרָה הַקְדוּשָׁה, אֲשֶׁרִי חִלְקָה רוּעָה הַנֶּאֱמָן.

בַּת קוֹל בְּגִלּוֹת, עַד שֶׁתִּבְאֵא אֵתָה אֵלֶיהָ, שֶׁאֵתָה קוֹל שְׁלָהּ, שֶׁכָּל אִשָּׁה בַת בַּעֲלָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְתָהִי לוֹ לְבַת. מֵאֲרֻשָּׁת הִיא לָךְ, וְעַדִּין לֹא עָשִׂיתָ (נְכִינְסֶת) עִמָּה לְחִפָּה.

נֶאֱמַר (דברים כב) צָעָקָה הַנְּעָרָה] הַמֵּאֲרֻשָּׁה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ. כֹּךְ הַשְׁכִּינָה, הָאֵם שְׁלָהּ (הָעֲלִיּוֹנָה), צוּעָקָתָה עַל בְּנָהּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ, עַד שֶׁיִּבְאֵה הַעַמּוּד הָאֲמָצְעִי בְּשִׁבְלָהּ, שֶׁהוּא מוֹשִׁיעַ, שֶׁבְּגִלְלָה נֶאֱמַר (זכריה ט) הִנֵּה מִלְכָּךְ יָבֵא לָךְ צִדִּיק וְנוֹשֵׁעַ. הוּא מוֹשִׁיעַ לְמַעְלָה, וְאֵתָה לְמַטָּה. וּמִשּׁוֹם שֶׁאֵתָה בְּדִמּוּתוֹ, נֶאֱמַר בָּדָ (דברים ה) וְאֵתָה פֶּה עֲמוֹד עֲמוֹדִי. שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל חֲזָרוּ לְאֶהֱלֵיהֶם, וְאֵתָה לֹא, עַד הַגָּאֻלָּה הָאַחֲרוֹנָה. וּמִי גֵרָם אֵת זֶה? עָרַב רַב, שֶׁבְּגִלְלָם (שמות לב) וַיִּשְׁלַח מִיָּדוֹ אֶת הַלַּחַת. וּמֵאֲוִתָּה שְׁעָה נִפְלָה וְלֹא נִגְאָלָה מֵעָרַב רַב,

שָׁבָהּ נֶאֱמַר (שם יב) וְגַם עָרַב רַב עָלָה אִתָּם. בְּכָל זֶה לֹא נִפְרְדוּ מִיִּשְׂרָאֵל, וְשִׁפְחָה מִגְבֻרָתָהּ, עַד הִגָּאֵלָה הָאֲחֵרוֹנָה.

אֵתָּה בֶן הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁלֶךְ נֶאֱמַר בְּעֶמּוּד הָאֲמֻצָּעִי בְּכָל, חֲדָוָה שֶׁלֶךְ כַּחֲדָוָה שְׁלֹו תִּהְיֶה כְּשִׁיבָא לְגֵאלָא אֶת כְּלָתוֹ, (תהלים יט) וְהוּא כָּחָתָן יֵצֵא מִחֻפְתּוֹ וְגו'. שֶׁהָרִי לְבוּשִׁיָּהּ בְּגָלוֹת חֲשׂוּכִים, וּבְזָמָן שֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בָּהֶם, הִיא אוֹמֶרֶת, (שיר השירים א) אֵל תִּרְאֵנִי שְׂאֵנִי שְׁחַרְחֶרֶת. וְהַקְלָפוֹת הַלְלוּ הֵם מִשְׁחִית אֶף וְחֻמָּה, נִקְבָּה רָעָה, שִׁפְחָה רָעָה, שְׂבִיתָאִי, (משלי ל) וְשִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבֻרָתָהּ, שֶׁהִיא שְׂבִית הַמֶּלֶכָה. מִשְׁחִית אֶף וְחֻמָּה סוֹבְבִים אֶת שְׁלֶשֶׁת הָאֲבוֹת.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא מֵה שֶׁהִיָּתָה בֵּת הַמֶּלֶךְ, יי עַל הו"ה, שְׂכָלוֹלִים בְּאֲבוֹת - ה' רִאשׁוֹנָה בְּאֲבָרָהּ, ה' שְׁנִיָּה בְּיִצְחָק, ו' בְּיַעֲקֹב, וְהִיָּתָה יי רִאשׁ עֲלֵיהֶם. נֶאֱמַר (איכה ה) נִפְלָה עֲטֶרֶת רֹאשֵׁנוּ. וְהַמְשִׁילוֹ רְבוּתֵנוּ מִשֶּׁל מֶלֶךְ שֶׁהִיָּתָה לוֹ עֲטֶרֶת עַל רֹאשׁוֹ, וְאֵילָן יָפָה לְפָנָיו. בָּאָה לוֹ שְׂמוּעָה רָעָה - הָרִים הָעֲטֶרֶת מֵעַל רֹאשׁוֹ, וְיָמָה שֶׁהִיָּה יי עַל הו"ה, יי לְמַעַלָּה, חֲזַר הוּא"י, יי לְמַטָּה. וְלָכֵן אָמַר דָּוִד, (תהלים קיח) אָבֹן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים הִיָּתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה מֵאֵת ה' הִיָּתָה יָאֵת.

קוֹם רוּעָה הִנָּאֲמֹן, קַח אָבֹן זֶה בְּיָדְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (זכריה ג) עַל אָבֹן אַחַת שְׂבָעָה עֵינַיִם, לְשֹׁבֵר קְלַפֵּת הָאֲגוּז. שֶׁהָרִי כְּמָה רוּעִים פְּרִנְסִי חֲדוֹר הַתְּפִנְסוֹ עַל הָאָבֹן הָאֵת, שֶׁהִיא סֵלַע שֶׁלֶךְ לְהוֹצִיא מִיָּם מִשֶּׁם, שֶׁכֵּלָה שֶׁלֶךְ מַעַן הַחֲכָמָה בְּסֵלַע הָזֶה, שֶׁנִּבְיָעָתוֹ בַּתּוֹרָה בְּסוּדוֹת נִסְתָּרִים אֵין סוֹף, וְעֲלֵיהָ נֶאֱמַר (איוב כח) וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא.

וְכָל תִּקְוָה שֶׁלָּהֶם לְהַעֲבִיר אֶת הַקְלָפָה שֶׁלְמַעַלָּה, וְכִשְׁמַגִּיעִים לְקְלַפָּה הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהִיא חֲזָקָה, הִיא קָשָׁה לָהֶם, וּמִכֵּים בָּהּ כָּל יְמֵיהֶם כָּלֵם בְּלִשׁוֹנָם, שֶׁהִיא חֲזָקָה כְּמוֹ פְּטִישִׁים, וְאֵין לָהֶם רְשׁוּת לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה מִיָּם, אֶלָּא הַטְּפוֹת הַלְלוּ שֶׁיֵּצְאוּ עַל יָדְךָ בְּזָמָן שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (במדבר כ) וַיֵּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמִטְהוֹ פְּעָמָיו. וּבְמִטְהוֹ הַשְּׁנִיָּה יֵצְאוּ הַטְּפוֹת הַלְלוּ, וְאֵלוֹ הֵם רְמִזִּים שֶׁל חֲכָמָה, רְמִזִּים שֶׁל קְבִלָּה, שֶׁהֵם בַּחֲגִיגָה, וְשֹׁאֵר הַמְשָׁנִיּוֹת. וּמֵהָאָבֹן הָאֵת אֵין מִי שִׁיוּצִיא חֲכָמָה, שֶׁהִיא מִבְּפָנִים, שֶׁאֵין לָהּ סוֹף, (שְׁהוּא הַמֵּחַ מִבְּפָנִים) חוּץ מִמֶּךָ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ הַלְכָה לְמִשְׁה מִסִּינִי.

פֶּתַח רוּעָה הִנָּאֲמֹן וְאָמַר, סָבָא סָבָא, יֵשׁ סֵלַע וְיֵשׁ סֵלַע, יֵשׁ אָבֹן וְיֵשׁ אָבֹן. יֵשׁ אָבֹן שֶׁל שָׁם שֶׁל יְהו"ה, וְעֲלֵיהָ נֶאֱמַר (דניאל ב) וְהָאָבֹן שֶׁהִכְתָּה אֶת הַצֵּלָם נַעֲשִׂית לְהָר גָּדוֹל. וְיֵשׁ אָבֹן שֶׁהִיא (ויקרא כו) אָבֹן מִשְׁכִּית, שֶׁאֵין שָׁם נְבִיעֵת מִי הַחֲכָמָה וְלֹא דְבוּר.

אֶלָּא אָבֹן שֶׁהִיא סֵלַע שֶׁל מִשְׁה, עֲלֵיהָ נֶאֱמַר (במדבר כ) וַדְּבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִינוּ, שֶׁהִיא בֵּת קוֹל, וְלֹא תִלּוֹי בָּהּ אֶלָּא דְבוּר וּפִיוֹס. אֲבָל שִׁפְחָה סֵלַע אַחֵר, שֶׁנִּקְרָאָה (קְלַפָּה) מִשְׁנָה נִקְבָּה שֶׁל עֶבֶד נַעַר. עֲלֵיהָ נֶאֱמַר, (משלי כט) בְּדָבָרִים לֹא יִסָּר עֶבֶד. אֶלָּא שְׂמִכִּים וּמִשְׁבָּרִים מִמֶּנָּה כְּמָה פְּסוּקוֹת, וּמִלְקָטִים אוֹתָם, וְנִקְרָאוּ לְקוּטוֹת. וְעַל שְׂמִלְקָטִים אוֹתָם נִקְרָאוּ לְקוּטוֹת, בְּלִי נְבִיעֵת חֲכָמָה וְסִבְלָה.

אֲבָל סֵלַע שֶׁלִּי הִיא בֵּת הַמֶּלֶךְ, בְּשִׁבְלָה נֶאֱמַר וַדְּבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִינוּ, בְּדְבוּר וּפִיוֹס, כְּמוֹ בֵּת הַמֶּלֶךְ. וּמִשׁוֹם שֶׁהִכִּיתִי בָּהּ, לְקִיתִי עֲלֵיהָ, וְנִגְזַר עֲלֵינוּ מוֹת. שְׂמִי שְׂמִסְרָב לְמִלְכָּה, חִיב מִיתָה. כָּל שֶׁכֵּן לְמִי שְׂמִכָּה אֶת בֵּת הַמֶּלֶךְ. וְלָכֵן נִגְזַר עָלַי שְׁלֹא אֶפְגֵּס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵנִי קְבוּר בְּאַרְץ נִכְרִיָּה וְנִעְבְּרָה מִמֶּנִּי. וְנֶאֱמַר (שמואל-ב כג) וַיֵּרֶד אֱלִיּוֹ בְּשִׁבְט. וְהַשְּׁבֵט הָזֶה הוּא אֶחָד מִן הַשְּׁבָטִים שֶׁלִּי, שֶׁאֵנִי עֲתִיד לָרֶדֶת לָשֵׁם לְהִיּוֹת עִם יִשְׂרָאֵל בְּגָלוֹת. וְהַכָּל נִרְמָז, וּבְמִקּוֹם אַחֵר פְּרִשׁוּהָ חֲכָמִי הַמְשָׁנָה.

שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ וְשֵׁם הַמְּשִׁיחַ נִקְרָאוּ בְּשֵׁם יְהו"ה. ה. וְזֶה אֲרָבַע פָּנֵי אֲדָם, וְהֵם שְׂבֵט לוי, הֵם יֵצְאוּ מִחִיּוֹת שֶׁהֵם שְׂאֵר הַשְּׁבָטִים, וְנִכְנְסוּ בְּחֻלְקוֹ שֶׁל אֲדָם, שֶׁהֵם אֲרָבַע פָּנִים שְׁלֹו. וּמִשְׁה הוּא אֲדָם בְּדִמּוּת שֶׁל אוֹתוֹ אֲדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁלְמַעַלָּה. (משלי ל) מֵה שָׁמוּ וְיָמָה שָׁם בָּנוּ. וּמִשׁוֹם זֶה כִּהְנִים וְלוּיִם, מְזוֹנִם עַל יְדֵי שֶׁהַמֶּלֶךְ אוֹכַל בְּשִׁלְחָן, וְשֹׁאֵר חִילוֹת הַמֶּלֶךְ, לְכָל אֶחָד נוֹתֵנִים לוֹ לְאָכַל בְּבֵית מוֹשְׁבוֹ. וְרוּעָה הִנָּאֲמֹן הוּא כְּמוֹ בֶן הַמֶּלֶךְ, קְרוֹב לְמֶלֶךְ יוֹתֵר מֵאֵלּוּ שְׂאוּכָלִים לְשִׁלְחוֹ, שֶׁאֵין מִי שְׂמִתְקָרֵב לְמֶלֶךְ מִכָּל בְּנֵי הַמַּלְכוּת כְּמוֹ בָנוּ.

קִם הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה וְאָמַר, סָבָא סָבָא, בְּדָבָרִים שֶׁלֶךְ נוֹדַע מִי אֵתָּה. אֵתָּה הוּא אֲדָם הָרִאשׁוֹן. מֵה שָׁמוּ, נֶאֱמַר עֲלֶיךָ. מֵה שָׁם בָּנוּ, נֶאֱמַר עַל רוּעָה הִנָּאֲמֹן. וּמִשׁוֹם שֶׁהוּא חֲדָשׁ כְּמָה חֲדוּשִׁים בַּתּוֹרָה, מַעֲתֶדֶת לָךְ חֲדָוָה, שֶׁבֶן חֲכָם יִשְׁמַח אֲב (משלי י).

רוּעָה הִנָּאֲמֹן, בְּפִרְשָׁה זֶה נִזְכָּרָה הַתְּפִנְסוֹת שֶׁלֶךְ לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם, שְׂכָתוֹב (דברים לב) עֲלָה אֶל הָר הָעֲבָרִים הָזֶה הָר נְבוֹ וְגו'. וְרִאִיתָ אוֹתָהּ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל עַמְּךָ וְגו'. כְּאֶשֶׁר נֶאֱסַף אֶהְרֹן אַחִיד וְגו' (שם). וּבְפִרְשָׁה זֶה יֵשׁ לָךְ לַחֲזֹר לְעוֹלָם, וְלִהְיוֹת, וְלִהְיוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְלִהְיוֹת בְּפִרְשָׁה זֶה בְּכִלָּה שֶׁלֶךְ, שְׂכָתוֹב בָּהּ (במדבר כה) הִנְנִי נָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם. וְלָכֵן לֹא אָמַר לָךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֵן רַד, אֶלָּא עֲלָה. שְׂמִמְנוּ אוֹתָהּ תִּפְגֵּס לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

וְיָמָה שֶׁאָמַר בָּךְ, (דברים לד) וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הָזֶה, אוֹי לְאוֹתָם אֲטוּמִי לָב, סְתוּמִי עֵינַיִם, שֶׁלֹא יוֹדְעִים קְבוּרָתָךְ, שֶׁהִיָּתָה אֵתָּה מְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא יִכְנִיס אוֹתָךְ לְאוֹתָהּ

קבורה שבה אתה נקרא מת. זהו שכתוב (יהושע א) משה עבדי מת. ואותם טפשים אומרים, וכי משה היה מיוחד ממיתה, לצאת מהעולם הזה לעולם הבא, כשאר הנביות!! והם לא יודעים שקבורתו ומיתתו איך היא.

שפך פרשה חכמי המשנה, שמתו חוץ לארץ אינם חיים. לא אמרו שאינם עתידים להחיות, שאלמלא כך היו כופרים בתחיית המתים. אלא כאן סוד גדול. קבורתו בצלם שאינו הגון לו, שהיא (תהלים סג) ארץ ציה וענף בלי מים, ואין מים אלא תורה, ובה (ישעיה נג) לא תאר לו ולא הדר. ומי שרואה אותו באותו צלם - ונראהו ולא מראה ונחמדהו. ולכן נבואת ישעיה (שם נב) הנה ישפיל עבדי, רומז עליו.

ובמיוחד אותה קבורה היה מבקש רחמים שלא ימות שם בחוץ לארץ, לפי שהיה בארץ ציה רעב וענף וצמא בלי מים, שהיא התורה. ולכן נאמר עליו, עלה אל הר העברים הזה. משפלותו הראה לו את מעלתו. אף על גב שאתה קבור במקום שלא הגון לך, ערם בלי לבושים שלך, שהם עור ובשר (תלפישני), נע ונד ממקומך ומטלטל וגולה, הרי פנחס שעשית עמו טוב, שעליך נאמר (במדבר כה) הנני נתן לו את בריתי שלום, הרי הוא יעשה עמך טובה, ובו תסתלק, בפרשה שלו. שבה הפלה שלך, שם תתחד עמה כחתן עם כלתו.

שפרי אתה (תועלת גדולה לישראל בקבורתו), אם לא היית קבור מחוץ לארץ הקדושה, מחוץ לכלה שלך, לא היו ישראל יוצאים מהגלות, ובגללך נאמר (ישעיה נג) והוא מחלל מפשעינו. נעשית חל משום חטא ופשע של ישראל בקבורה שלך, שנאמר בך (דברים לד) ויקבר אותו בגי. ומה כתוב בקבורתו? (ישעיה מ) וכל גיא ינשא. כל שפל ונמוך ינשא בגללך, שהם ישראל, שהם שפלים מכל אמה ולשון. וכל הר וגבעה ישפלו, שהם הרשעים וגסי הרוח.

וזוהו ובחברתו נרפא לנו. בחבור שהתחבר עמנו בגלות, נרפא לנו. שאתה הוא כשמש שמאיר, שאף על גב שמתפנס בצלך, מאיר הוא ללבנה ולכל הכוכבים והמזלות. כך אתה מאיר בכל בעלי הלקות וקבלות. ולך נשקים בנסתר, כמו מבוע שמשקה את האילנות תחת שרשיהם בנסתר עד שהתבקעו מימיו בגלוי. זהו שכתוב (משלי ה) פוצו מעינתך חוצה.

שאתה הוא גם כך, כמו שמש שהולך בימי החורף תחת המבועים, וכשמיגיעה הגאולה, תהיה כמו שמש שהולך בקיץ למעלה מהמבועים, ויהיו צוננים ברחמים. ששאתה תחיתיהם, הם חמים בדין. בא רועה הנאמן וברך את המנוחה הקדושה ואמר, ודאי אתה הוא שמאיר לי בזמן שנאמר עלי (בראשית כח) כי בא השמש. כבה השמש, שהחשיך את אורו. יהי רצון שיה' זאיר שמו עליך.

ועוד אמר המנוחה הקדושה, ודאי אתה הוא הכל, שאמר (במדבר יב) אם יהיה נביאכם וגו'. ולכן כשהתגלתה האם העליונה לך, אמרת (שמות ג) אסרה נא ואראה את המראה הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה. משום שהיא רחמים, נאמר בה לא יבער הסנה.

וחמשה אורות יש לה, שנקראו קרני החמה, עד הוד. ומשם ועד הוד היו מאירים בך, רועה הנאמן. וזהו ונתן הוד למשה, להודיע שכלם נתנו לך, אפלו עד הוד. ולכן פני משה כפני חמה. וחמשה אלה עולים לחמשים שערי בינה.

ובחמשה אלה נאמר שהם חמשה אור של יום הראשון, שהם כנגד חמש אצבעות של הימין נראו לך בסנה. משום שאתה עתיד להוציא את זרע אברהם מהגלות, שהוא דרגת (אברהם) זמין. ומשם בינה, היא רחמים גמורים, היד הגדולה. (אבל) מצד הגבורה, היד החזקה, חמשה רקיע ביום שני, כנגד חמש אצבעות השמאל. אבל מצד דרגתך - (שמות יד) ובני ישראל יצאים ביד רמה. שגוף ושתו זרועות ושתו שוקים כנגד חמש אצבעות, ה' ה' ה'. חמש אצבעות של יד זמין, וחמש של יד שמאל, ושתו זרועות ושתו שוקים וגוף, שהם חמש שעולים ז"ה.

אמר לו רועה הנאמן, ברוך אתה לאם העליונה, אבל הי"ה הזה שם לי"ה ה', משום מטה האלהים, שהוא ו'. ואמר, ודאי כך הוא. אמר לו רועה הנאמן, המנוחה הקדושה, לחזק את דברך, שמראה הוא לימין, חשוב במראה, שנאמר בו (במדבר יב) במראה אליו אתוודע. ותמצא מאתים ארבעים ושמונה, שעולה בחשבון אברהם. אמר המנוחה הקדושה, בהתחלה נראה לך מראה זה שנאמר בו במראה אליו אתוודע, ולאחר שאמרת (שמות ג) אסרה נא ואראה את המראה הגדל הזה, שהזכיר בו חמש פעמים הסנה - כעת התגלה לך המראה הזה במאתים ארבעים ושמונה מצוותיו, שהם בחמשה חמשי תורה. קם רועה הנאמן ונשקו וברכו.

אמר לו המנוחה הקדושה, המראה הזה לפעמים הוא באות ה' - המראה הגדל, ולפעמים הוא באות ב' - במראה אליו אתוודע, ולפעמים במ"ם - (יחזקאל א) ממראה מתניו ולמטה, ולפעמים בכ' - במראה אדם עליו, ולפעמים בו' - (שמות כד) ומראה כבוד ה', ולפעמים למראה. לא היה לו להיות תוספת אות כלל חוץ מב', מבמראה. אלא ודאי המראה הזה כלול הוא מעשר ספירות, וכל אות מראה

דְּמִיּוֹנוֹת וְחִזְיוֹנוֹת, כְּמוֹ הַמִּבֵּין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר, וְהַמְדָּמָה דָּבָר לְדָבָר. אֲבָל מְרָאָה, שֶׁהוּא בָּעֵין הַשָּׂכָל, הוּא כְּאוֹר שֶׁמֵּאִיר בְּבֵת עֵין. שֶׁבֵּת הִיא עֵין שְׂתָרָה. (שִׁיר הַשִּׁירִים א) שְׂתָרָה אֲנִי וְנִאֲוָה, אוֹר שֶׁמֵּאִיר בָּהּ אוֹתוֹ לְבֹן שְׁלֹפְנִים. וּבֵת עֵין זֶה הִיא גַּר מְצוּה, אוֹר שֶׁמֵּאִיר לָהּ מִבְּפָנִים, וְתוֹרָה אוֹר.

חלום - בסתום עינים, ומשום זה נקראת אספקלריה שְׁאִינָה מאירה. נבואה היא מראה בפתיחת עינים. ושלשה גונים בעין כנגד שלשת האבות, שבהם מאירה בת יחידה, שתי כנפי העין, נצח והוד. המראה לא נראה אלא בהם, כשהם פתוחים, הוא מראה בהקיצ. וכשהם סגורים, הוא מראה בחלום.

## השלמה מההשמטות סימן טז

וְתוֹךְ אוֹתוֹ כִּתְלֵ יֵשׁ (בו) שְׁשִׁים אֶלֶף הִיכָלוֹת שֶׁל חֹשֶׁךְ. וְכָל הִיכָל וְהִיכָל יֵשׁ בּוֹ חֲלוֹנוֹת פְּתוּחִים לְגִיחָנָם. וְכָל אֶלוֹ שֶׁלֹא זָכוּ בְּבָנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּאֲשֶׁר יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ וְהוֹלְכִים לְהַכְנִס לְאוֹתוֹ עוֹלָם אֲחֵר וּפָגְעוּ תוֹךְ אוֹתוֹ כִּתְלֵ, יוֹצְאִים כָּל אֶלוֹ בְּעֲלֵי מַגְנִים וְטוֹרְדִים אוֹתָם, וּמַכְנִיסִים אוֹתָם תוֹךְ אֶלוֹ הִיכָלוֹת וְיוֹשְׁבִים שָׁם עַד שֶׁיִּגְאָלוּ.

ותוך אלו ההיכלות יש היכל אחד, ואותו היכל נקרא היכל פועלי און, ולוקחים אותו ומכניסים אותו באותו היכל, ושם נטרד בכל יום יום, וזה קשה מדיהם. אם יש לו גואל - טוב, ואם לא - לא יוצא משם לעולמים. ועל זה כתוב (תהלים קכז) אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם וגו'. כפאשר יש להם גואל לאלו שלא זכו, צריך לאותה אשה ממש שהוא עזב שם, במקום שנפשו נרצונו היה שם תמיד ונדבק ברצון והשתוקקות. וכפאשר השתמש באותו מקום אחיו של המת, אותה התדבקות של השתוקקה של הנפש שעזב באותו מקום מתעוררת בהתעוררות האשה שמתעוררת אליו ואחיו ששם רצונו באחזה באותו מקום. אז התעוררות זו מעוררת לאותו מת באלו ההיכלות ויוצא משם.

בִּין גּוֹ עֵדָן וְגִיתָנָם יֵשׁ סֵלַע אֶחָד, וְזֶה הוּא סֵלַע הַמַּחֲלֶקֶת. מִדּוּעַ נִקְרָא כֵּן? מִשּׁוּם שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם עוֹשִׂים מַחֲלֶקֶת בְּרִבּוֹנָם עַל אוֹתוֹ נֶעַר. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רֹאה בּוֹ שְׁלֵל יִצְלִיחַ, שְׂאֵם יִתְקַשֶּׁה, לֹא נִסְטַע בְּנִסְטִיעָה טוֹב. וְעַתָּה שֶׁהוּא רָךְ וְרֹאזִי לַעֲקֹרוֹ, נַעֲקֹר, וְשׁוֹתֵל אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פֶּאֶשֶׁר יַעֲקֹר, עוֹלָה אֶצֶל אוֹתוֹ סֵלַע, וְשֵׁם הִיכָלוֹת יְדוּעִים לֵאלֹהֵי, וְחִזְקוֹת וּמַחֲנוֹת רַבִּים עוֹמְדִים שָׁם שְׂמַמִּים עֲלֵיהֶם. וְכֹלֶם בַּחֲשָׁבוֹן עוֹמְדִים, וְעוֹמְדִים שָׁם עַד שִׁיגְאֻלוֹ מִצַּד שֶׁל אֲבִיו. וְאִם לֹא אֲבִיו, לַעֲתִים

עומדים לחמשים שנה, ועושה בו הקדוש ברוך הוא טובה ונגאל בקרובו שְקֵרֹב לוֹ אוֹ אֲחִיו.

וכמה גאלות מזמין הקדוש ברוך הוא לאותו אדם. הגוף הראשון מה יהיה ממנו? שאלה שאלו לפני החברים, אם יתקיים אותו גוף אם לא. אם תאמר שלא יתקיים, וכי יאבדו מעשה ידיו של הקדוש ברוך הוא! אם חזב הנה הרבה ולא ראוי להתקיים, לא שאלתי. שוּדאי נאבד ולא יתקיים.

אבל כמה הם שחוזרים לזה העולם ונתקנו גופם, מה יהיה ממנו? הגוף ההוא לא נאבד, שהרי הקדוש ברוך הוא לא יאבד מעשה ידיו, ובריות מזמנות לעשות ממנו. ואלו היו גופים שחוזרים בלי רוח.

כאשר עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, אלו יבנו ויקומו ארבעים יום בלי רוח. והקדוש ברוך הוא חס עליהם ושולח עליהם רוח שנושבת בגן עדן, ויקומו על עמדם ויהיו שמשים לצדיקים שעוסקים בתורה. ואלו ימותו כמקדם, ואחר כך יקומו להם, ועל זה כתוב (קהלת ד) ושפח אני את המתים שכבר מתו, מזמן קדמון.

כאשר יקומו, ידעו את קונם ידיעה שאינה ברוחה כשאר בני אדם, ואלו שמשים של העם הקדוש. בספרו של שלמה על אלו הגופים כתוב, (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה וגו' ואלה וגו'. בין צדיקים בין רשעים - יקומו, ועל זה כתוב בהם בארץ סתום - ורבים, ולא כתוב מי אלו.

ומשום כל זה, אף על גב שאמרנו שנסבירו - לא כך. שהרי אין לנו גוף מאלו שלא יקומו מדור המבול ודור הפלגה, וישבירו כמקדם. דור המבול מה כתוב בהם? כי השחית כל בשר את דרכו, משחיתים אותו איבר. משום זה נענשו. אף כאן, כל אלו שלא זכו לבנים, אין להם חלק באותו עולם עד שמתתקנים. ואפלו לחמשים דורות מחזיר להם הקדוש ברוך הוא, כמו שנתבאר. מצוה לחלץ את יבמותו, הרי נתבאר הואיל ואין רצון של זה או של זה ולא נתקן בחביבות, יש לחלץ.

ואם תאמר, במקום שמצויים חיים יש סנדל ביפי של תקוני הרגלים, שכתוב (שיר השירים ז) מה יפני פעמיק בנעלים בת נדיב וגו', משום שזה הוא מקום שמצויים בו חיים. ובמקום שמצויה בו מיתה אין סנדל כלל, משום שהוא צד שאין בו תקון של רגלי בני אדם, ומשום זה אין בו סנדל. וכל אלו הצדיקים שמתפשטים ממנו, כלם משיגי רגלים עד שמשנתנה כרגלי התרנגול.

במלכת שבא כתוב (מלכים א י) ותבא לנסתו בחידות, אחד שעשה לרגליו סנדל של הצד האחר. מה כתוב? (שם) ויגד לה המלך את כל לבבה [דבריה], ולא כתוב ויעש לה. גלה לה הסוד ולא הצטרף לעשות לה סנדל, שאין דרך לאותו צד בזה.

ומשום זה מי שרואה בחלומו שנותנים לו סנדלים לרגליו, ודאי שחיים נמסרו לו. ומי שרואה שפושטים ממנו סנדל, בדין צד האחר ימסר אם לא ישוב. ועל זה יש לשלף לזה ולתת אותו תוך עפר, סוד זה סנדל שהוא רגיל בו לא ישלף, כדי שלא יסור ממנו. אבל צריך סנדל אחר לשלף ממנו, וכמה הם.

אלו בעלי מגנים באותו צד שמתאספים שם להנעיל אותו סנדל לאותו צד, ולא יכולים. חוזר אצל אותו מת ויבא בטענות עליו לפני הקדוש ברוך הוא לחוס עליו, והקדוש ברוך הוא חס עליו.

ומשום אותו סנדל חוזר לאותו מקום ארבעים ימים וסר מאותו מת, וכל אלו בעלי מגנים שלו. והקדוש ברוך הוא נותן לו ענש וגואל אותו, אבל לא נכנס תוך המקדש. ומקום מתקן להם מחוץ לגן עדן, ושם עומדים ומודים ומשבחים להקדוש ברוך הוא ורואים אותו מרחוק ואת אותו האור של עדן הצדיקים שבגן עדן ומתבזשים במעשיהם. אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ מההשמטות).

ארבעים יבנו לא יסיף וגו' (דברים כה). מצוה זו להלקות הרשע, שהוא סמאל, שעתידי הקדוש ברוך הוא להכותו חמשים מכות, משום שעשה עצמו אלוה. יבא היחוד שמיוחדים בו ישראל בכל יום בכ"ה אותיות, ויפה בהם את מי ששם עצמו אלוה. ואינו אלא עבד מטנף. ואלו שסרחו בה', תקן להם הקדוש ברוך הוא (להכות) ביו"ד ה"א וא"ו, שהם ארבעים חסר אחת. ובשם זה מכה הקדוש ברוך הוא עשר מכות את האדם ועשר לחנה, עשר לנחש ותשע לארץ, משום שכלם סרחו באות ה'. ולכן (בראשית ג) כי עשית זאת.

כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובו אין לו וגו', יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה (דברים שם). מצוה זו ליבם אשת אח. שאשת אח היא ד', ועם א"ח היא אחד. ואם חס ושלום שלבו אינו להביא אח על ד', שהיא אשתו ובת זוגו של א"ח, הוא עושה פריד, ונכנס סמאל, אל אחר, באמצע, ונאמר בו (בראשית לח) ושחת ארצה לבלתי וגו', שהסתלק קוץ של אות ד' מן אחד. ומשום זה, והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו. והשחתת הזרע מנעה ממנו כמה ברכות ופריד היחוד. ולכן ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וימתה ה'.

וַיַּחֲדוּ שֶׁל אֶחָ עִם ד' בְּצַדִּיק. וּבִעֲזוֹ מִשּׁוֹם שֶׁהִתְגַּבֵּר עַל יָצְרוֹ נִקְרָא צַדִּיק. וְזֶהוּ בּוֹעִיז, בִּי"ו ע"ז, תִּקְיָן בְּיָצְרוֹ. (אִיּוֹב ל"ג) הוּא כָּל אֵלֶּה יַפְעֵל אֶל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר, וְזֶה יִהְיֶה שְׁכָּלִיּוֹת שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת (אֲבוֹת) בְּצַדִּיק, לְגִבּוֹם ה'.

וּבִינָה - בּוֹ י"ה, בְּגִלְגָּל נֶאֱמַר (רוֹת ד') וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגְּאוּלָּה וְעַל הַתְּמוּרָה לְקִיָּם כָּל דָּבָר. כָּאֵן רוֹמֵז שְׁנוֹי הַשֵּׁם, וְזֶה מִצַּפִּיץ כָּאֵן, וְזֹאת לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל. וְזֶה שְׁנוֹי מְקוֹם, אֶהְיֶה, אֵיִה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ לְהַעֲרִיצוֹ. יִהְיֶה הוּא אֶהְיֶה, וְזֶה שְׁנוֹי מְקוֹם. שְׁנוֹי מַעֲשֶׂה, אֲדַנִּי, א' אֶהְיֶה, י' יִהְיֶה, שְׁנִיָּהֶם מִשְׁתַּנֵּים בְּאֲדַנִּי.

וְזֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל. הַתְּעוּדָה - אִם הֶעֱלִינוּהָ, (יִשְׁעִיָּה ח) צוֹר תְּעוּדָה חֲתוּם תּוֹרָה בְּלִמְדִּי. הוּא חוֹתֵם הַעוֹלָם, חוֹתֵם הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ. עַל הַתְּמוּרָה - שְׂכִינָה תַּחֲתוֹנָה. בְּאִיָּה מְקוֹם הַתְּחַבָּאָה? בְּעֵלֶם שְׁלָה, מִטְרֹוֹן, וְיִשְׁנָה, שֵׁם הִיא מִשְׁתַּנָּה. וְאֲדָם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שֵׁם מִד) כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לְשִׁבְתָּ בֵּית, (אִיּוֹב י"ד) מִשְׁנָה פָּנָיו וּתְשַׁלַּחֲהוּ.

וְלָכֵן פְּרִשּׁוּהָ חֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה, לֹא כִּשְׁאֲנִי נִכְתֵּב אֲנִי נִקְרָא. בְּעוֹלָם הִזָּה נִכְתֵּב יִהְיֶה, וְנִקְרָא אֲדַנִּי. וְהָרִי כְּתוּב (מִלְאֲכִי ג) אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי. בְּכִתְיָבָה לֹא מִשְׁתַּנָּה, אֲבָל בְּקִרְיָאָה מִשְׁתַּנָּה. שְׂכִתְיָבָה שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ, לֹא מִשְׁתַּנָּה. בְּקִרְיָאָה שֶׁהִיא מִחוּץ לְמְקוֹמוֹ, מִשְׁתַּנָּה. (שְׁמוֹת כ"ג) הַשֹּׁמֵר מִפְּנֵי וְשִׁמְעַת בְּקִלּוֹ אֶל תִּמְרָ בּוֹ. מִשּׁוֹם שֶׁשְׁפַחָה שְׁלֹו אֲדַנִּי, שְׁמָהּ כֶּשֶׁם הַמֶּלֶכָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ מִשְׁתַּנָּה, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא נֶעַר. בּוֹ סוּד (רוֹחַ) (אִיּוֹב ל"ג) יָשׁוּב לִימִי עֲלוֹמִי.

אֲבָל שְׂכִינָה אֲצֵל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִשְׁתַּנָּה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִשְׁתַּנָּה אֵלֶּיָּה, זֶהוּ שְׂכִתְיָבָה אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי. אֲנִי - הַשְּׂכִינָה. ה' - הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי. שְׁלֹף אִישׁ נֶעֱלֹו - זֶה סִנְדְּלָפוֹן, סִנְדֵּל הוּא לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנֶעֱלֵל לְשְׂכִינָה. אֲבָל תִּפְאֶרֶת, שְׁכּוֹלֵל שֵׁשׁ סְפִירוֹת, הוּא גּוֹף לִיהוֹ" ה. וּמִלְכּוֹת גּוֹף לְשְׂכִינָה, שֶׁהוּא אֲדַנִּי.

וְנִגְשָׁה בְּמִתּוֹ אֵלָיו לְעִינֵי הַזְּקֵנִים וְחִלְצָה נֶעֱלֹו מֵעַל רִגְלוֹ וְגו'. מִצּוּה זֹו לְחַלֵּץ, וְזוּהִי חֲלִיצַת רוּחַ מֵאוֹתוֹ גּוֹף, שֶׁצָּרִיד לְהִגַּע עֲמוֹ כְּאֵח, וְאוֹתוֹ קָשֶׁר הָאֲחוּהָ שְׁעָם אֲחוּי מִתִּיר מִפְּנֵי, וְאוֹתָהּ רוּחַ הוֹלֶכֶת נֶעַ וְנָד עַד שְׁמוֹצָאָת גּוֹאֵל. זֶהוּ שְׂכִתְיָבָה (וִיקְרָא כ"ה) אוֹ דָדוֹ אוֹ בֶן דָדוֹ יִגְאֻלְנוֹ אוֹ מִשְׁאֵר בְּשִׁירוֹ וְגו'. וְאִם לֹא מִצָּא - וְהַשִּׁיגָה דָדוֹ וְנִגְאֵל. כְּאוֹרֵחַ שֶׁהוֹלֵךְ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אוֹ כְּעֶבֶד שֶׁהוֹלֵךְ בְּשִׁלְשֻׁלַת עַל צִנְאוֹר עַד שְׁמוֹצָא פְדִיּוֹן מֵאֲדוֹנוֹ עַל חֲטָאוֹ. אוֹי לְמִי שֶׁלֹא הֵנִיחַ בֶּן לְגֵאֵל אוֹתוֹ.

וְאֵלֶּיָּהוּ וְחֲכָמֵי וּבְעֵלֵי הַיְּשִׁיבוֹת, כָּאֵן רְמוּז אֵין חֲבוּשׁ מִתִּיר עֲצָמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים. שֶׁהוּא קִשּׁוֹר בְּקִשּׁוֹר שֶׁל תִּפְלִין שֶׁל יָד, וְאֲסוּר בְּתִפְלִין שֶׁל רֹאשׁ, כְּשֶׁאֵין (לֹו) בֶּן לְגֵאֵל אוֹתוֹ מִצָּד שֶׁל בֶּן י"ה. בְּאוֹתוֹ קִשּׁוֹר הוּא אֵח חֲבוּשׁ וְאֲסוּר, שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לְגֵאֵל אֶת עֲצָמוֹ, שֶׁהוּא ד' עֲצָמוֹ שֶׁל אֵח. (בְּרַאשִׁית ב') עֲצָם מִעֲצָמֵי קִרְא לָהּ אֵלֶּי בְּקִרְקֶפֶת שֶׁל תִּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ, וּבִשְׁרָ מִבְּשָׂרִי קִרְא לָהּ מִצָּד הַלֵּב.

וְלֹא לְחִנּוּם אֲמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּבְגִמְלִיּוֹת חֲסִידִים וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוּר, מַעֲלָה אֲנִי עָלָיו כְּאוֹל פְּדִיָּה לִי וּלְבְנֵי מִבֵּין הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת. וְכִמָּה בְּנֵי אָדָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה וְעוֹשִׂים גִּמְלִיּוֹת חֲסִידִים וּמִתְפַּלְלִים, וְלֹא נִגְאֵל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ וְיִשְׂרָאֵל. אֲלָא שְׂכִינָתוֹ בְּתוֹרָה לְחַבֵּר אוֹתָהּ עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּגִמְלִיּוֹת חֲסִיד הָרִי פְּרִשּׁוּהָ, שְׁהָרִי אֵין חֲסִיד אֲלָא הַמִּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ, שְׁכָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשָׂה, לְגֵאֵל בּוֹ שְׂכִינָתוֹ, וּבְזֶה עוֹשֶׂה חֲסִיד עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מִי שְׁגוּמֵל חֲסִיד עִם שְׂכִינָתוֹ, הוּא גּוֹמֵל עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִשּׁוֹם שֶׁשְׁחֲטָאוֹ יִשְׂרָאֵל וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיָּה רוֹצֶה לְיִסְרֹם, הָאֵם הִיָּתָה רוֹצֶצַת עֲלֵיהֶם, עַד שֶׁיִּצְאוּ לְתַרְבוּת רָעָה. מָה עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? גָּרַשׁ אֶת בְּנֵי הַמִּלֵּךְ וְהַמִּלְכָּה, וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹא יִחְזֹר לְמְקוֹמוֹ עַד שֶׁהַמִּלְכָּה תִּחְזֹר לְמְקוֹמָהּ. וּמִי שֶׁחֲזָר בְּתִשְׁבּוּבָה וְגוּמֵל חֲסִיד עִם הַשְּׂכִינָה וּבְכָל הַתּוֹרָה וּבְמִצְוֹתֶיהָ, וְלֹא הִיא (הוּא) אֲלָא לְגֵאֵל אֶת הַשְּׂכִינָה, זֶה עוֹשֶׂה חֲסִיד עִם קוֹנוֹ, וְכֵאלוֹ גֵּאֵל אוֹתוֹ וְאֶת שְׂכִינָתוֹ וְאֶת בְּנָיו.

אֲמַר אֵלֶּיָּהוּ וְכָל רֹאשֵׁי הַיְּשִׁיבוֹת, רוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, אֶתָּה הוּא הָאִישׁ הַזֶּה, אֶתָּה הוּא בֶּן מִהַמִּלֵּךְ וְהַמִּלְכָּה, שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּתָהּ לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא כְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה חֲסִיד עִם קוֹנוֹ, אֲלָא כְּמוֹ בֶּן שְׁמִחָיָה לְשִׁים עֲצָמוֹ וְכֹחוֹ לְפָדוֹת אָבָא וְאִמָּא וּמִסֵּר עֲצָמוֹ לְמִיתָה עֲלֵיהֶם. שְׁמִי שְׁאִינוֹ בֶּן הַמִּלֵּךְ וְעוֹשֶׂה טוֹבָה עִם הַמִּלֵּךְ וְהַמִּלְכָּה, וְדָאִי זֶה נִחְשָׁב שֶׁעוֹשֶׂה חֲסִיד עִם קוֹנוֹ.

קָם רוֹעֶה הַנֶּאֱמָן וְהִשְׁתַּחֲוָה לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבִכָּה וְאָמַר, בֶּן יִהִי רָצוֹן שְׁלֹו שְׁיִחְשִׁיב אוֹתִי כְּבֹו, שֶׁהַמַּעֲשִׂים שְׁלִי לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ יִהְיוּ אֵלָיו כְּמוֹ בֶּן שְׁמִחָיָה בְּהֵם אַחֵר אָבִיו וְאִמּוֹ, שֶׁאוֹהֵב אוֹתָם יוֹתֵר מִעֲצָמוֹ וְנַפְשׁוֹ, רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ, וְכָל מָה שֶׁהִיָּה לוֹ, הִיָּה חוֹשֵׁב לָהֶם לָאֵין לַעֲשׂוֹת בְּהֵם רָצוֹן שֶׁל אָבָא וְאִמָּא וּלְפָדוֹת אוֹתָם בְּהֵם. וְאָף עַל גֵּב שִׁדְעָתִי שֶׁהַכָּל בְּרִשּׁוֹתוֹ, הִרְחִמְנוּ רוֹצֶה אֶת הַלֵּב. בְּאוֹתוֹ זְמַן בָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִשְׁקָ אוֹתוֹ, וְאָמַר, רוֹעֶה הַנֶּאֱמָן, וְדָאִי שְׁאֵתָה הוּא בֶּן שְׁלִי וְשֶׁל הַשְּׂכִינָה. רַבְּנָן וּמִלְאֲכִים נִשְׁקוּ בּוֹ! קָמוּ כָּלֶם וְנִשְׁקוּ לוֹ, וְקִבְּלוּ אוֹתוֹ לְרֵב וּמִלֵּךְ עֲלֵיהֶם.

וְהִיָּה בְּהֵינִחַ ה' אֵלֶּיָּהוּ וְגו', תִּמְחָה אֶת זָכֶר עֲמֵלֶק וְגו' (דְּבָרִים כ"ה). מִצּוּה זֹו לְהַכְרִית אֶת זָרְעוֹ שֶׁל

עמלק, שהרי הקדוש ברוך הוא נשבע שלא יחזר לכסאו עד שיסח נקמה ממנו. פתח רועה הנאמן ואמר, ודאי משום זה היו חולקים במדבר ועל הים, ולא יכנסו בארץ ישראל, עד שיטל נקמה מעמלק.

עמלק מהו למעלה? שהרי ראינו שבלעם ובלק היו נשמותיהם משם, ומשום זה שנאו את ישראל יותר מכל אמה ולשוו, ולכן עמלק רשום בשמים - ע"ם מבלעם, ל"ק מבלק. וזכר ונקבה הם עמלקים, ועליהם נאמר (במדבר כג) לא הביט און וביעקב ולא ראה עמל בישראל.

כמו שיש בישראל ארבע פנים: יעקב, ישראל, רחל, לאה. ישראל עם לאה, יעקב עם רחל, כנגד (יחזקאל א) ופני נשר לארבעתו - כך יש ארבע פנים לעמלק: קסם, נחש, עמל, ואון. עמל רשום בעמלק, והמן שהיה מצד עמלק - (תהלים ז) ישוב עמלו בראשו. וכל אלו פני עשו מעמלק היו. ולמעלה עמלק, סמאל. עמל, נחש, און, ומרמה. שמפתה את האדם לחטא לקדוש ברוך הוא. קס"ם - ק' מעמלק, ס"ם מסמאל. נח"ש, א"ל מסמאל (כאן חסר).

עליו נאמר לאברהם, (בראשית יב) לך לא מארץ וממולדתך ומבית אביך. בית מולד שלך מבית הלבנה הללו, או בתי שבתאי, או בתי מאדים. שעל בתי מאדים ובתי שבתאי ולבנה נאמר, אין מתחילים בשני ורביעי, (ואין מתחילים בשני ואין מסיימים ברביעי) שמאדים אדם החמה, גיהנם אם של עשו, שנולדה ביום השני. והלבנה היא טוב ורע. טוב במלואה, ורע בחסרונה.

ומשום שהיא כלולה מטוב ורע, מונים בה ישראל ומונים בה בני ישמעאל. וכשלוכה במלואה, סימן לא טוב לישראל. וכשלוכה בחסרונה, סימן רע לישמעאלים. ובזה (ישעיה כט) ואבדה חכמת חכמיו, חכמה של ישמעאלים. ובית נבונים תסתתר, שהם לא יודעים בבריאתם, אלא בשמושים, כפי שנוי העולם בהליכתם ובשמושים. והלבנה נבראה ביום הרביעי, ובחסרונה עניות, נבראה לילית, שבתאי, שהוא רעב וצמאון ולקוי המאורות. עליה נאמר יהי מארת חסר. (משלי ג) מארת ה' בבית רשע. (קהלת ז) וחוטא ילכד בה, בבית הסתר שלה, וצדיק ימלט ממנה.

ויש כוכב אחר, נקדה קטנה, נקוד על שפחה (הלבנה), שהוא מארת, וזה חולם, בת מלך, שבת המלכה. ששלטון שניהם ביום השביעי, שנאמר בו (דברים ה) למען ינוח עבדך ואמתך. שסדר בריאתם לא כסדר שמושים. ולכן חמ"ה ומאד"ם, אדמים של הגיהנם, נבראו ביום שני. לבנה שבתאי נבראו ביום רביעי, רעב וחשך. ולכן אין מתחילים בשני ורביעי, משום שגיהנם נברא ביום שני, ולקוי מאורות ביום רביעי.

כ"ב, עליו נאמר (במדבר כד) דרך כוכב מעקב. שדרךגתו ביום שלישי, ובו (שמות יט) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר, שבו נרד הקדוש ברוך הוא לתת את התורה לישראל, בת יחידה, להיות עמו שבת המלכה, שהוא יום שלישי, כולל שלשת ענפי האבות, ש', הבת (המלכה) היחידה, ששלושה בליל שבת, בו נעשית שבת.

ולכן חולקים חכמי המשנה על מתן תורה, בת יחידה. זה אמר בשלישי נתנה תורה, וזה אמר בשביעי נתנה תורה. והיא בת יחידה שאוחזת בעמוד האמצעי, שלישי לאבות. ובצדיק, שביעית לו בת יחידה. וכשהיא עטרה על ראשו, נקרא בו שביעי, שהוא היה ששי, שפוכבו צדק, ובת יחידה שבת המלכה נקראת צדק. ומשום זה תורה אחוזה בו בין יום ג' וז'.

והוא כ"ב מן פוכ"ב, כ"ו - (תהלים פד) כי שמש ומגן יהיו ה צבאות, שכינה מלכות הקדוש, (בראשית מח) בך בברך ישראל, כ"ב אותיות התורה. כוכב כולל משלש דרגות: כ' כתר, ב' בינה, ו' ה' כולל שניהם - חכמה. וכוכ"ב כולל הכל, דרגת העמוד האמצעי ושכינה.

והשכינה היא לבנה, לבון החלכה, רחמים, בצד החסד. ונקראת חמה, ברה פחמה, מצד הגבורה, פני משה כפני חמה. הלבנה אפלה, מעוט הלבנה, שפחה שלה גיהנם, חמה רעה. שפחה שלה שבתאי, לקוי המאורות, חלול שבת. שפחתה, שמחזירה ערף לגבורה בכל יום ויום, ומתגברת עליה בחטאי ישראל בניה. זהו שכתוב (משלי ל) ושפחה כי תירש גברתה. ששלטון השפחה לא היה אלא ביום השני בגיהנם. וברביעי בלקוי המאורות, וחזרה לשלט בכל יום ויום.

ובת מלך אסורה בסרכות, בבית הסתר, בגלותה. והיא קו של סמאל בין הכוכבים. והקדוש ברוך הוא נשבע, (עובדיה א) אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנף משם אורידך נאם ה'. ושכינה גה, ונגה לאש (יחזקאל א), ומכאן קראו לבית הכנסת אש גה.

אש מאדים לשון של אדם, (שמות כח) טור אדם פטדה. גה, אש לבנה. ושניהם פני חמה ופני לבנה. יצח והוד, אותם שלקחו לבן מחסד ואדם מגבורה, אהרן ודוד משם היו. אחד לקח רחמים, ואחד לקח דין. דוד מצד השמאל, (שמאל-א טו) והוא אדמוני. אהרן איש חסד. ושניהם נביאי אמת משם. פני משה היו מאירים בגבוהה של בינה, היא חמה (אמא) עליונה, משם נבואתו.

בהם עשו הרשע עבד אדום, ונקבה שלו מאדים, היא שפיכות דמים של ישראל, וגרמה שבמלכה



הַתְּקִים, (איכה א) נִתְּנִי ה' בְּיָדִי לֹא אוֹכֵל קוֹם. (שם) נִתְּנִי שְׁמָמָה כָּל הַיּוֹם דָּוָה. הוּד הַפֶּךָ לְדָוָה, שְׁנַצַּח וְהוּד כְּנָגְדָם. יָכִין וּבָעַז. שְׁתִּיחָו אֲשֶׁר הַבַּיִת נִשְׁעָן עָלֵיהֶם. שְׁבִית הַכְּנָסֶת נִקְרָא עַל שְׁמָם אֲשֶׁ נָגַה כְּמוֹ שְׁאֲמָרָנוּ.

וְשִׁפְחָה רָעָה הִיא קְבוּרָה, וְכֵּה אֲסוּרָה לְגִבְרֶת. וְהִיא שְׁבִיתָא, קָרָה וּבִשָּׁה, בְּקִבּוּרֵת הַעֲפָר, וְהִיא מוֹת שֶׁל עֲנִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, וְהִיא קְבוּרַת עֲנִי, מְכַסָּה בָּהּ בְּשִׁבְעָה מִיְּנֵי מְדוּרוֹת, שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִשְׁבְּעָה כּוֹכְבִּים, כְּמוֹ שֶׁשְׁבִית הַמִּלְכָּה כְּלוּלָה מִשְׁבְּעָה. וְהֵם שְׁבְעָה כּוֹכְבִּים מִצַּד שֶׁל הַגְּבוּרָה (הַגְּבִירָה), (בְּרֵאשִׁית מֵא) שְׁבַע שְׁנֵי הַשָּׁבַע. מִצַּד שֶׁל שְׁפָחָה, שְׁבַע שְׁנֵי הָרָעָב. שְׁעָלֵיהֶם אָמַר הַנְּבִיא, (עֲמוֹס ח) לֹא רָעַב לֶלֶחֶם וְלֹא צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם לְשִׁמְעַת אֶת דְּבָרֵי ה'.

גְּבִירָתָהּ גֵּן. שְׁפָחָה אֲשֶׁפָּה מְטַנְפֶּת, מִצַּד שֶׁל עָרֵב רַב אֲשֶׁפָּה מְעַרְבֶת בְּגֵן לְגַדֵּל זֶרְעִים, מִצַּד שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע. מִצַּד שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה נִקְרָאת שְׁבִיתָא, לִילִית, אֲשֶׁפָּה מְטַנְפֶּת, מִשּׁוּם שֶׁצּוֹאָה מְעַרְבֶת מִכָּל מִיְּנֵי טוֹנוֹ וְשָׂרָךְ, שְׁאוּרָקִים בָּהּ כְּלָבִים מֵתִים וְחֲמוּרִים מֵתִים. בְּנֵי עֵשָׂו וְיִשְׁמַעֲאֵל קְבוּרִים בָּהּ. עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת, שֶׁהֵם כְּלָבִים מֵתִים, קְבוּרִים בָּהּ. וְהִיא קָבֵר שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה שְׁקוּבָרִים בָּהּ עֲרָלִים, שֶׁהֵם כְּלָבִים מֵתִים, שְׂקָץ וְרִיחַ רָע, מְטַנֵּף, מְסַרֵחַ, מִשְׁפָּחָה רָעָה הִיא סָרְכָה, שְׁאֲחוּזָה בְּעָרֵב רַב מְעַרְבִים בְּיִשְׂרָאֵל. וְאֲחוּזָה בְּעֵצִים וּבִשָּׂר, שֶׁהֵם בְּנֵי עֵשָׂו וְיִשְׁמַעֲאֵל, עֵצִים מֵת וּבִשָּׂר טָמֵא, בִּשָּׂר בְּשָׂדֶה טְרֵפָה, שְׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (שְׁמוֹת כב) לְכָלֵב תִּשְׁלַכְנוּ אֹתוֹ.

וְכֵּמוֹ שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵים עָשָׂר מְזֻלוֹת מִצַּד שֶׁל הַטּוֹב, כֶּף יֵשׁ שְׁנֵים עָשָׂר מְזֻלוֹת מִצַּד הָרָע. זֶהוּ שְׁכִיתוֹב (בְּרֵאשִׁית כח) שְׁנֵים עָשָׂר נְשִׂאִים לְאַמְתָּם. שְׁנֵה לְעִמָּת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים (קֹהֶלֶת ז), וְהַרְשָׁעִים הֵם אֲבִי אֲבוֹת הַטְּמָאָה, שֶׁהֵם טָמֵא מֵת וְשָׂרָךְ, שְׁמִטָּמָא אֶת הָאָדָם מֵאִוִּירוֹ וּמֵתוֹכּוֹ וּמִגִּבּוֹ. וְאֶפְלוּ תוֹדֹ תוֹכּוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן נִטְמָא בָּהֶם. וְלָכֵן (וִיקְרָא כא) [וְ]עַל כָּל נִפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֵא. שְׂרָשַׁע קְרוִי מֵת. וְהַמְנוּרָה הַקְּדוּשָׁה, לֹאֲבִיו וְלֹאֲמוֹ לֹא יִטְמָא.

כָּאֵן מִצָּאֵנוּ רְפוּאָה אֲלֵי, שְׁנֶאֱמַר בִּי (יִשְׁעִיָּה ג) וַיִּתֵּן אֶת רְשָׁעִים קִבְּרוֹ. אַחֵר שְׁקִיבֻרָה זֶה מִשּׁוּם אֲבָא וְאַמָּא, שֶׁהֵם בְּגִלוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, הַתְּקִים בִּי הַכְּתוּב וְלֹא יִטְמָא. אֲלֵיָּהּ, לֹא תִתְעַכֵּב מְלָרְדָת, שְׂאָף עַל גֵּב שְׂאֵתָה כְּהֵן, לֹאֲבִיו וְלֹאֲמוֹ (לֹא) יִטְמָא. שְׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכִּינָתוֹ בְּגִלוֹת, שֶׁהִיא קְבוּרָה לָהֶם, וְאֵי קְבוּרָה בִּינֵיהֶם. בְּשִׁבְעָה עֲלִיד בִּשְׁם ה' חֵי וְקִים, אֵל תִּתְעַכֵּב מְלָרְדָת. מְלָאָכִים קְדוּשִׁים בְּעָלֵי כְּנָפִים, בְּשִׁבְעָה עֲלִיכֶם, קָחוּ שְׁבוּעָה זֶה וְהַעֲלוּהָ עַל כְּנָפֵיכֶם, שְׁבוּעַת ה' בְּחַיֵּי צְדִיק וְקִים עֲמוּד הָאֱמֻנָּה, קָחוּ שְׁבוּעָה זֶה וְהַעֲלוּ אוֹתָהּ עַל כְּנָפֵיכֶם בְּמִלְכָּה, בְּכָבוֹד שְׁלָה, לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מְלָאָכִים עֲלִיזִים, שְׁלִיחֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִיָּמִין, וּמְלָאָכִים שְׁלוּחֵי מִשְׁמָאל, וּמְלָאָכִים שֶׁל אֲבָא וְאַמָּא, זֶהוּ מִסְתִּירִים לָהּ לְמַעַלְהָ וּלְמַטָּה, וּמְכַסִּים אוֹתָהּ בְּאוֹת וִי בִשָּׁשׁ כְּנָפֵי, שְׁבוּ נֶאֱמַר (יִשְׁעִיָּה ו) שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים וְגו'. שְׁשִׁבְעָה שְׁלוֹ, שֶׁהִיא ה', רְבִיעִית. וּבְשִׁתִּים יְכֻסָּה רַגְלֵי שְׁלָה, וּבְשִׁתִּים מְעוֹפְפִים אוֹתָהּ.

וְאַתָּה אֲלֵיָּהּ, שְׁעָלִית לְמַעַלְהָ לְעֵלֶת הַעֲלוֹת, וְהוּא טוֹעֵן אוֹתָהּ מִכָּל טוֹב, רַד אֲלֵיָּהּ, וְתִהְיֶה כְּרוֹב תַּחְתִּיָּה לְהוֹרִידָהּ בְּדִ מְלָאָה כָּל טוֹב. וּמְלָאָכִים שֶׁל אֲבָא וְאַמָּא, שֶׁהֵם יִיָּהּ, (הַסְתִּירוּ אוֹתָהּ) סוֹבְבוּ אוֹתָהּ בְּיִרְדָתָהּ. וּמְלָאָכִים שֶׁל בְּעָלָהּ, בֵּן אֲבָא וְאַמָּא, וִי, כְּסוּ אוֹתָהּ, וּמְעוֹפְפִים אוֹתָהּ בִּשָּׁשׁ כְּנָפִים - אֲבִיָּה יִתְיָץ, וּבְלִי שְׁתִּלּוּיִם מֵהֶם כְּחֻשְׁבוֹן לִי. וְדָאִי זֶה שְׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ. וְיִרְדָתָהּ ה' (יִיָּה) שְׁלוֹ, טְמִירָה מְכַסָּה בָּהֶם. וּמְלָאָכִים שֶׁהֵם שֶׁל צְדִיק חַיִּי הַעוֹלָמִים, הַסְמִיכוּ אוֹתָהּ עֲלֵיכֶם כְּמוֹ הַחַיּוֹת שֶׁסוֹמְכוֹת אֶת הַכֶּסֶּא.

שְׂאָף עַל גֵּב שֶׁהִיא שֶׁל אֲצִילוֹת שֶׁל שֵׁם שֶׁל יְהוָה הִיא תּוֹמְכָת לְכָלֵם, אֵין לָכֶם לְפָרֵחַ לְמַעַלְהָ וְלָרְדָתָהּ לְמַטָּה חוּץ מִמֶּנָּה, כְּאִיבְרֵי הַגּוֹף שֶׁאֵין לָהֶם תְּנוּעָה, חוּץ מִהַנְּשָׁמָה, שֶׁהִיאֲבָרִים שֵׁשׁ לָהּ הַתְּפִשְׁטוּ עֲלֵיכֶם לְתַמְנֹךְ אֶתְכֶם בָּהֶם. שְׂכָף הִיא ה', כְּמוֹ יָם. אִם יֵשׁ לָהּ כְּלִים, מִתְּמַלְאִים מִמֶּנָּה וּמִתְּפִשְׁטִים בָּהֶם כְּמוֹ נְחָלִים שֶׁמִּתְּפִשְׁטִים מֵהֵם עַל הָאֶרֶץ. וְאִם לֹא, הִיא ה' בְּעֵצִים יַחֲדִי, בְּלִי הַתְּפִשְׁטוֹת הַנְּחָלִים.

כֶּף כְּלִי הַשְׁכִּינָה, הֵם מְלָאָכִים קְדוּשִׁים לְמַעַלְהָ, וְיִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, אִם יֵשׁ בָּהֶם בְּעָלֵי מְדוּת, בְּעָלֵי חֶסֶד חֲסִידִים, גְּבוּרִים בְּעָלֵי תוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, צְדִיקִים אֲנָשִׁי מְלָכוֹת, שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם (דְּנִיאל א) וְאֲשֶׁר כָּח בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהִיכַל הַמִּלָּךְ, בְּעִמִּידַת הַתְּפִלָּה, בְּהִיכַל הַמִּלָּךְ אֲדָנִי, מִלָּךְ שְׁלָה יְהוָה. וְהֵם חֲכָמִים וְנְבוֹנִים רִאשֵׁי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא רִאשֵׁי עָרֵב רַב שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם (איכה א) הֵיוּ צָרִיךְ לְרֹאשׁ. הִיא הַתְּפִשְׁטָה עֲלֵיהֶם בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת שְׁלָה. בְּאוֹתוֹ זְמַן נִרְדַּעַת הַעֲלוֹת בְּיוֹד הִיא וְאִיָּהּ הִיא, לָרְדָתָהּ עֲלֵיהֶם וּלְהִקָּים שְׁכִינָה עֲלֵיהֶם.

וּבְזִמְנוֹ שֶׁל (שְׁמוֹת ב) וַיִּפֹּן כֹּה וְכֹה וַיִּרָא כִּי אֵין אִישׁ, הִיא אוֹמְרָת: (שִׁיר הַשִּׁירִים א) שְׁלָמָה אֶהְיֶה כְּעֵטִיָּה, מְעַטְפֶת בְּעֵצָמָה שְׁלֹא הַתְּפִשְׁטָה עֲלֵיהֶם. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צוֹנֵחַ עָלָיו וְאוֹמֵר: אֵיכָה לְשָׁבָה בְּדָד.

בֵּין כֶּף קֶם הַמְנוּרָה הַקְּדוּשָׁה וְאַמֵּר, רַבּוֹן הַעוֹלָם, הָרִי כָּאֵן רוּעָה הַנֶּאֱמָן, שְׁבוּ נֶאֱמַר (בְּמִדְבָר יב) וְהָאִישׁ מִשָּׁה עֲנֵן מָאֵד, עַד כְּעַת (שְׁמוֹת ב) וַיִּרָא כִּי אֵין אִישׁ. הָרִי כָּאֵן וְהָאִישׁ מִשָּׁה, שְׁשִׁקוּל לְשִׁשִּׁים רְבּוּא

שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְבוֹ (תְּהִלִּים לֵג) מִמֶּכּוֹן שִׁבְתּוֹ הַשְּׁגִיחַ. שָׁבוּ נֹאמְרָם עַל דּוֹר הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹנָה, (יִשְׁעִיָּה נג) וְהַ  
הַפְּגִיעַ בּוֹ אֶת עוֹן כְּלָנוּ. וְהוּא כָּלוּל בַּעֲשֹׁר מִדּוֹת, שֶׁבְּגִלְלוֹן אֲמָרָתָהּ (בְּרַאשִׁית יח) לֹא אֲשִׁחִית בַּעֲבוּר הַעֲשָׂרָה.  
רַד עָלָיו לְהַשְׁגִּיחַ עַל הָעוֹלָם וְקִיָּם דְּבָרֶיךָ, שֶׁאַתָּה אָמַת וְכָל דְּבָרֶיךָ אָמַת.

שֶׁהוּא גִּמְלָה חֹסֵד עִם הַשְּׂכִינָה, וְקִשָּׁר שֶׁפָּתְחָהּ בְּגִבּוּרָה, לְהִיטֵת שֶׁפָּתְחָה אֲסוּרָה תַּחַת גְּבִרְתָּהּ בְּקִשָּׁר שֶׁל  
תְּפִלָּין, וְהַשְׁתַּדֵּל בְּגִלְלוֹת בְּתוֹרַת אָמַת, (מִלֹּאכִי ב) תּוֹרַת אָמַת הִיטָה בְּפִיהוּ. וְהַשְׁתַּדֵּל בָּהּ בְּנִבְיָאִים  
וּבְכַתוּבִים. בְּנִבְיָאִים בְּכַמָּה נְחֻמוֹת. בְּכַתוּבִים בַּעֲשָׂרָה מִיְּמֵי תְּהִלָּים. בְּצִדִּיק בְּשִׁמוּנָה עֲשָׂרָה בְּרִכּוֹת  
הַתְּפִלָּה.

וּבַעֲלֵי הַמִּשְׁנָה לֹא נִדְּעוּ לְרוֹעֵה הַנֶּאֱמָן. אֲלֵיחֻ, בְּשִׁבּוּעָה עֲלִידָה בְּשֵׁם יְהוָה וּבְשִׁמוֹ הַמְּפָרֵשׁ, גִּלָּה  
אוֹתוֹ לְכָל רֹאשֵׁי בַעֲלֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁיִּדְּעוּ אוֹתוֹ וְלֹא יִתְחַלֵּל יוֹתֵר, שָׁבוּ נֹאמְרָם (לְגַבִּי הָעוֹלָם) (יִשְׁעִיָּה נג) וְהוּא  
מְחַלֵּל מִפְּשָׁעֵינוּ. אֵין לָךְ צָרָה לְקַחַת רְשׁוּת, שֶׁהָרִי אֲנִי שְׁלִיחַ שֶׁל רַבּוֹן הָעוֹלָם, וְיִדְּעִיתִי שֶׁאִם אֲתָה עוֹשֶׂה  
כֵּן, שִׁינִידָה לָּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלָיו, וְיַעֲלֶה בְּנִידָה בְּגִלְלוֹ, מַעֲלָה וּמִטָּה. וְלֹא תִתְעַכֵּב לַעֲשׂוֹת לֹא שְׁבוּעָה, וְלֹא  
חֲדָשׁ, וְלֹא שָׁנָה, אֲלֵא מִיָּד.

רוֹעֵה הַנֶּאֱמָן, בַּעֲלֵי הַפֶּסַח, בְּזִמְנוֹ שֶׁשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם לֵיל שְׁמוֹרִים, כָּלֵם צָרִיכִים לְהִיטֵת שְׁמוֹרִים,  
וּשְׁמוֹרִים מִחֻמָּץ וּשְׁאֹר בְּכָל שָׁהוּא, וְכָל הַמַּאֲכָלִים וְהַמִּשְׁקִים (כָּלֵי הַפֶּסַח) כָּלֵם שְׁמוֹרִים. וּמִי שֶׁשׁוֹמֵר  
מִחֻמָּץ וּשְׁאֹר, גּוֹפֵז שְׁמוֹר מִצָּר הָרַע לְמִטָּה, וְנִשְׁמָתוֹ לְמַעֲלָה, וְבוֹ נֹאמְרָם (תְּהִלָּים ה) לֹא יִגְרָד רָע. מִשּׁוּם  
שֶׁהָרִי גּוֹפֵז נַעֲשֶׂה קֹדֶשׁ, וְנִשְׁמָתוֹ קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים, וְנֹאמְרָם בְּצָר הָרַע (וִיקְרָא כה) וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ,  
(בַּמִּדְבָּר א) וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת.

פֶּסַח, זְרוּעַ יְמִין שֶׁל אֲבֵרָהֶם, כֶּסֶף מְזֻקָּק. מִי שֶׁעָרַב בּוֹ עוֹפָרָת, מְשַׁקֵּר אוֹתוֹ. כֶּךָ מִי שֶׁעָרַב חֻמָּץ אוֹ  
שְׁאֹר כָּל שָׁהוּא בַּמִּצָּח, כָּאֵלוֹ מְשַׁקֵּר בְּחוֹתָם הַמְּלָךְ. וְכֶךָ מִי שֶׁעָרַב בְּטָפָה שְׁלוֹ שׁוּם תַּעֲרֻבָת, כָּאֵלוֹ מְשַׁקֵּר  
אֶת חוֹתָם הַמְּלָךְ. זֶה בְּזֶה תְּלוּי.

רֹאשׁ הַשָּׁנָה, זְרוּעַ שְׁמַאל שֶׁל יִצְחָק, שֵׁם דִּינִי נִפְשׁוֹת, וְעֻקְדַת יִצְחָק שֵׁם הִיטָה, שֶׁעֻקְדוֹ אֲבֵרָהֶם. קִשָּׁר  
שֶׁל תְּפִלָּה שֶׁל יָד כְּמוֹ עֻקְדַת יִצְחָק. אֲשֶׁרִי הֵבִן שֶׁנֶּעֱקַד בְּאֵבִיו וְנִקְשָׁר בּוֹ לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂהוּ בְּתוֹרָה וּבַמִּצְוָה,  
וְאֲשֶׁרִי הֶעֱבַד שֶׁנִּקְשָׁר תַּחַת רַבּוֹ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, הוּא בְּמִקּוֹם שֶׁל בֶּן הַמְּלָךְ.

מִטְטְרוֹיִן, אֲשֶׁרִיךְ וְאֲשֶׁרִי בְּנִידָה, שֶׁהֵם קִשּׁוּרִים וְעֻקְדִים בְּתַפְלִין תַּחַת רְשׁוּת רַבּוֹנָךְ. וְלָכֵן, אֵף עַל גֵּב  
שֶׁאַתָּה עֹבֵד לְרַבּוֹנָךְ, מְלָךְ אֲתָה עַל כָּל הַמִּמְנִים שֶׁל שָׂאֵר הָעַמִּים, מְלָךְ עַל כָּל הַמַּלְאָכִים, מְלָךְ שְׁשִׁידִים וְכָל  
מַחְנוֹתֵיהֶם פּוֹחֲדִים מִמֶּךָ. מִי גֵרָם אֵת זֶה? מִשּׁוּם שֶׁאַתָּה שׁוֹרְפָרְךָ לְרַבּוֹנָךְ וְאַתָּה מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹנָךְ. שְׂדֵי  
שֶׁל הַמְּזוּזָה מִבְּחוּץ, שׁוֹמֵר הַפֶּתַח. יְהוָה הֵאֱמָרָהּ רַבּוֹנָךְ מִבְּפָנִים.

וְכֶךָ הוּא כֶּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרֵד לְשִׁלֵּט עַל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, שֶׁהוּא טוֹב מִטְטְרוֹיִן. רָע סְמָאֵל,  
שֵׁד, מְלָךְ הַשְּׂדִים. מִטְטְרוֹן מְלָאךְ, מְלָךְ הַמַּלְאָכִים. אֲבָל מִצַּד עֵץ הַחַיִּים, שְׂדֵי הוּא יְסוּד. וְלָכֵן לְמִטָּה  
שְׂנִים, עֹבֵד וְרַבּוֹ, שְׂאִינָם יְחִיד אֶחָד, וְלִמְעֵלָה אֶחָד. תַּפְּאֶרֶת יְסוּד, שְׁגוּף וּבְרִית נְחֻשְׁבִים לְאֶחָד, שֶׁהוּא  
עֲמוּד הָאֱמָצְעִי וְצִדִּיק.

כְּמוֹ שֶׁתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁהוּא בִּינָה עַל תַּפְּאֶרֶת, מִצַּד שֶׁל עֵץ הַחַיִּים שֶׁל אֲצִילוֹת, וּמַלְכוּת תְּפִלָּה שֶׁל  
יָד - כֶּךָ לְמִטָּה בַּעֲץ הַחַיִּים שֶׁל בְּרִיאָה, מִצַּד הַכֶּסֶף הָעֲלִיוֹן, תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ מִטְטְרוֹן. תְּפִלִּין שֶׁל יָד שְׁלוֹ,  
כֶּסֶף תַּחְתּוֹן. וְזֶהוּ מַה שֶׁאֲמַר עָלָיו הַנְּבִיא, (יִרְמִיָּה יז) כֶּסֶף כְּבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן.

אֲבָל מִצַּד עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, בְּקִשָּׁר הַתְּפִלִּין נִקְשָׁר יִצָּר הָרַע תַּחַת יִצָּר הַטוֹב כְּמוֹ עֹבֵד תַּחַת רַבּוֹ,  
בְּקוֹל הַתּוֹרָה, בְּקוֹל הַתְּפִלָּה, בְּקוֹל הַשּׁוֹפָר. קוֹל שֶׁהוּא רֹמֵם אֱלֹהִים, וְזֶה קוֹל הַשּׁוֹפָר, קוֹל הָעֲמוּד  
הָאֱמָצְעִי, שֶׁכָּלוּל מֵאֵשׁ מִים וְרוּחַ, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת שְׁבָהֶם הִי"ו, ה' בְּאֲבֵרָהֶם, י' בְּיִצְחָק. בְּכָל מִקּוֹם ה'   
שֶׁשׁוֹלֵט עַל י' - דִּין הוּא, וְזֶהוּ הִי"ו מְאֻלָּהִים, וְלָכֵן (תְּהִלָּים מז) עֲלָה אֱלֹהִים בְּתִרְעוּעָה. ו' מִן וְאֵלֵהִי יַעֲקֹב,  
וְזֶה רוּחַ הַשּׁוֹפָר. שְׂכִינָה כָּלִי שֶׁל כָּל הַשָּׁלֵשׁ, וְהוּא ה' מִן הַשּׁוֹפָר.

שֶׁהֵם עֲשָׂרָה שׁוֹפְרוֹת, שֶׁהֵם קִשְׁר"ק קִשְׁר"ק קִשְׁר"ק, מִתְּלַבְּשִׁים בָּהֶם הִי"א יו"ד וְאִי"ו הִי"א. שֶׁכָּל  
הָאוֹתִיּוֹת הֵלְלוּ (הן) דִּינִים לְצִדִּידִים אֲחֵרִים וְלִרְשָׁעִים.

הַשְּׁלֵמָה מִהַהֲשַׁמּוֹת סִימָן יז

וְכָל הָאוֹתִיּוֹת הָאֵלוֹ הן (דִּינִים) לְצִדִּידִים אֲחֵרִים וְלִחְבִּיבִים, הן כְּשֶׁלְשָׁלוֹת וּרְמִיחִים לְאִיבָרִים.  
תִּרְעוּעָה שְׁלֹשֶׁת וּשְׁתֵּי תִרְעוּעוֹת בַּעֲשָׂרָה שׁוֹפְרוֹת, וְהֵם אֶחָד מִן קִשְׁר"ק, וְשֵׁנִי מִן קִשְׁר"ק, וְהֵם הָעֲמוּד  
הָאֱמָצְעִי.

וְלִמְדֵנוּ, צִדִּיק כָּל אֶחָד הָעֲמוּד הָאֱמָצְעִי - יִשְׂרָאֵל. שְׁלִישִׁיָּה לְתַקִּיעָה שֶׁל אֲבֵרָהֶם רַחֲמִים פְּשׁוּטִים,  
וְלִשְׁבָּרִים שֶׁל יִצְחָק דִּינִים שׁוֹבְרִים אֶת הַלֵּב, שֶׁשְׁבָרִים לְשׁוֹן שְׁבִירָה הֵם, וְזֶהוּ שְׁפָתוֹב (שְׁמוֹת כג) [שְׁבָר  
תְּשֻׁבָר מִצְבָּתֵיהֶם. צִדִּיק הוּא שְׁלֹשֶׁת שְׁלִישִׁי מִמִּצַּע בֵּין צְבָאוֹת שְׁלוֹ שְׁתֵּי שְׁפָתִים, תַּקִּיעָה לְפָנֶיהָ וְתַקִּיעָה  
לְאַחֶיהָ.

שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף נִקְרְאוֹת כְּאֶשֶׁר נוֹטְלִים מִרְחֻמִּים שֶׁהוּא יָמִין. שְׁנַיִם כְּרוֹבִים זָהָב נִקְרְאוּ מִצַּד הַגְּבוּרָה שְׁשֵׁם כְּרוֹבִים, וּפְנֵי שׁוֹר מִהַשְׁמָאל. וְכָל הָעֶשֶׂר נִקְשְׁרִים בְּקֶשֶׁר אֶחָד שֶׁהוּא סִימָן קֶשֶׁר - תְּקִיעָה שְׁבָרִים תְּרוּעָה.

כְּגִדּוֹ קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, וּבִאֲרוּהוּ חֲכָמִים, הִרְאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה קֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, וְזֶה עֲמוּד הָאֲמִצָּעִי, קֶשֶׁר שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת לְמַעַלָּה, וְצָדִיק קֶשֶׁר שֶׁל נְצִיחַ הוֹי"ד יִסוּ"ד. וְזֶהוּ קֶשֶׁר בְּתוֹךְ קֶשֶׁר, חוֹתֶם בְּתוֹךְ חוֹתֶם, לְהִיּוֹת הַיָּיִן שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁמוֹר מִבְּפָנִים, וְכֵן חֲלָה אֵין פְּחוֹת מִשְׁלֹש כְּרִיכוֹת. וְזוֹ הַשְׂכִּינָה שֶׁהִיא בֵּת יַחֲדָה קְשׁוּרָה בָּאוֹת שִׁי"ן שֶׁל שֶׁבֶת, הִיא אוֹת שֶׁל תְּפִלִּין קְשׁוּרָה בָּאוֹת שִׁי"ן שֶׁל הַתְּפִלִּין, שֶׁהִיא שְׁלֹשָׁה עֲנָפִים שֶׁל הָאֲבוֹת, וְזֶה אוֹתִיּוֹת י"ש שֶׁל שְׂדִי"י. נִשְׁאָרָה אוֹת דְּלִי"ת לְהִיּוֹת אֲרֻבָּה בְּתֵי הַתְּפִלִּין.

בְּזֶה הַקֶּשֶׁר נִקְשֶׁר שִׁי"ד בְּשִׁלְשֻׁלַת בְּקֶשֶׁר שֶׁל הַתְּפִלִּין בְּזֶמַן שֶׁהוּא קֶשֶׁר. אִם יִצְלַחוּ אֵלוֹהִי, יִפְטֹר עַצְמוֹ מִשְׁלֹשְׁאוֹת הַמֶּלֶךְ, מִשּׁוּם שֶׁתְּרוּעָה הִיא בְּדַעַת וְהִיא הַעֲמוּד הָאֲמִצָּעִי, קֶשֶׁר שֶׁל שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת. אֲשֶׁר הָעַם יוֹדְעֵי תְּרוּעָה, וְלֹא אָמַר שׁוֹמְעִי. וּמִדָּ מִשְׁנֵי קֶשֶׁר הַשְׁמָאל בְּיָמִין, נִכְפָּה הַדִּין וּמִתְגַּבְּרִים הַרְחֻמִּים.

וְהַקֶּשֶׁר שֶׁל שְׁנֵיהֶם - דַּעַת. שְׁלֹשֶׁת קְשׁוּרָה בְּתִקְיעָה וּשְׁבָרִים. וְעַל זֶה פָּסַח הוּא יָמִין, רֹאשׁ הַשָּׁנָה הוּא שְׁמָאל, הַעֲמוּד הָאֲמִצָּעִי הוּא מִתֵּן תּוֹרָה. וְאֵלוֹ שְׁבָעָה בְּשָׁבָעָה [וְשָׁבָעָה] מוֹצָקוֹת, וְהֵם שְׂכִינָה עֲלִיּוֹנָה כְּלוּלָה מִשְׁבַּע סְפִירוֹת. שְׂכִינָה תַּחְתּוֹנָה בֵּת שְׁבַע, וְהֵם אֲרָבַע עֲשָׂרָה. הַעֲמוּד הָאֲמִצָּעִי כְּלוּל מִשְׁנֵיהֶם בִּי"ד - יְהוָה ה' יוֹדֵה ה"א וְאִי"ו ה"א. וְכָל שְׁבַע מִצַּד הַשְׂכִּינָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים קִיט) שְׁבַע בְּיוֹם הַלֵּלִיתִיךָ. כְּגִדּוֹ עוֹשִׂים שְׁבַע הַקְּפוֹת.

סוֹכְרִי יֵאֱהֹדוּנָה י"י, כִּי"ו ה"ס. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְוֹלֵב, וְהַשְׂכִּינָה אֶתְרוּג. לְוֹלֵב דּוֹמָה לְגוֹף, וְאֶתְרוּג דּוֹמָה לֵב. וּבְגוֹף יֵשׁ שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה חֲלִיּוֹת, לְוֹלֵב שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה נְעֻנּוּעִים שֶׁל הַלּוֹלֵב. וּבְנֻטִּילַת הַלּוֹלֵב שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה נְעֻנּוּעִים בְּאֶנָּה ה', שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה נְעֻנּוּעִים בְּהוֹדוֹ לֵה', שְׁמוֹנָה עֲשָׂרָה נְעֻנּוּעִים תַּחֲלָה וְסוֹף - ע"ב. לְהַבְרִיחַ בָּהֶם ע"ב מְמַנִּים שְׁמֵמָנִים עַל רוּחוֹת רְעוֹת וְטָלִים רָעִים.

שְׁבַעַת יְמֵי הַסֶּכֶה - שְׁבַע סְפִירוֹת. סֶכֶה - אִמָּא עֲלִיּוֹנָה שְׁמִסּוֹכְכָת עֲלֵיהֶם. נִסּוּף הַמִּים וְנִסּוּף הַיָּיִן - מִצַּד שֶׁל יָמִין וּשְׁמָאל, וְחַג שְׁמִינִי חַג עֲצֵרַת שְׂכִינָה תַּחְתּוֹנָה, בֵּת הַמֶּלֶךְ וְהַמִּלְכָּה. אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמַעֲדָם. לְצַפּוֹר שְׁמִצְפָּצְפִים לֵה בְּנִיָּה בְּכָל יוֹם בְּכִמָּה צְפִצְפִים, וְהִיא רוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶם. אַחֵר שְׁנִגְדְּלוּ כְּנִפְיָהם שֶׁל בְּנִיָּה, עַפּוֹ כָּלֵם אַחֵר אִמָּם.

צִיד אֶחָד הִנֵּה חֲכָם, רָצָה לְצוֹד אוֹתָם. מָה עָשָׂה הַצִּיד? נָטַל אֶת הָאֵם שֶׁלָּהֶם וְקֶשֶׁר אוֹתָהּ, וְהִיא צוֹנַחַת בְּגִלְל בְּנִיָּה. שְׁמַעוּ הַבָּנִים קוֹלָהּ וְיִרְדּוּ אֶצְלָהּ וְקֶשְׁרוּ אוֹתָם. כְּמוֹ זֶה הָאִמָּא הָעֲלִיּוֹנָה שְׁנִגְמַר בָּהּ (דְּבָרִים כב) וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֲפֻרָּחִים אוֹ עַל הַבִּיצִים, וְאֵלוֹ יִשְׂרָאֵל מְצַפְצָפִים אֵלֶיהָ בְּכִמָּה צְפִצְפִים שֶׁל תְּפִלוֹת וְכוּ': (עַד כֹּאן מִהַשְׁמָטוֹת)

הֵם כְּמוֹ שְׁלֹשְׁאוֹת וְרַחֲמִים וְחֲרָבוֹת. תְּרוּעָה הִיא שְׁלֹשֻׁלַת. וּשְׁתֵּי תְּרוּעוֹת יֵשׁ בְּעֲשָׂרָה שׁוֹפְרוֹת, וְהֵן אֶחָת.

שְׁנִגְמַר בָּהּ (דְּבָרִים כב) וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֲפֻרָּחִים (אוֹ עַל הַבִּיצִים. וְהֵם). יִשְׂרָאֵל מְצַפְצָפִים לֵה בְּכִמָּה צְפִצְפִים תְּפִלָּה, וְהִיא לֹא רוֹצָה לָרֶדֶת אֵלֵיהֶם. מָה עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל? לּוֹקְחִים אֶת הָאִמָּא, שֶׁהִיא שְׂכִינָה אֵלֵיהֶם, וְקוֹשְׁרִים אוֹתָהּ בְּקֶשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, וְכִשְׁמֻגִּיעִים לְקִרְיַת שְׁמַע, קוֹרְאִים בְּנִיָּה בְּשֵׁשׁ תְּבוֹת הַיָּחִיד, שֶׁהֵן (דְּבָרִים ח) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. הֵרִי הֵם יוֹרְדִים לְאִמָּם וְקוֹשְׁרִים אוֹתָם עִמָּה. וְזֹהוּ (וִיקָרָא כג) אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם, שֶׁהוּא עוֹנָתָה, כְּמוֹ מוֹעֲדִי.

כֵּן כְּמוֹ זֶה מִצָּה, בָּהּ מְזַמְנִים לְשַׁבַּעַת יְמֵי הַפֶּסַח. מְזַמְנִים אֶת שְׁבַעַת יְמֵי הַסֶּכֶה בְּשָׁבָעָה מִיָּנִים, שֶׁהֵם לְוֹלֵב וְאֶתְרוּג וְשְׁלֹשָׁה הַדָּסִים וּשְׁנֵי בִדֵּי עֲרֵבָה. שְׁבוּעוֹת קוֹרְאִים לָהֶם בְּתוֹרָה. רֹאשׁ הַשָּׁנָה יוֹם הַדִּין. כָּל אֶחָד בְּמִינוֹ.

כָּל מִי שֶׁקָּרָא כָּל דִּרְגָּה בְּמִינָה, יִתְקַיֵּם בּוֹ (יִשְׁעִיָּה נח) אֲזִי תִקְרָא וְה' יַעֲנֶה. אִי"ו - שְׁבָעָה יְמֵי סְפוֹת, וְחַג שְׁמִינִי עֲצֵרַת. אִי"ז - מִצָּה, וְשָׁבָעָה יְמֵי הַפֶּסַח. אִי"ח - סֶכֶה, וְשָׁבָעָה מִיָּנִי הַלּוֹלֵב, שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה הַדָּסִים וּשְׁתֵּי עֲרֵבוֹת, לְוֹלֵב וְאֶתְרוּג. וְכִלּוּלִים בְּאֲרָבָעָה. הֵרִי אֶחָד עֲשָׂרָה כְּחֶשְׁבוֹן ה"ו. וְצָרִיךְ לִזְכֹּר הַלֵּל עֲלֵיהֶם, תְּלִלוּיָהּ, לְהַשְׁלִים שֵׁם ה'.

וְצָרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ בְּמַחְשָׁבָה בְּאֲרָבָעָה מִיָּנִים, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁיר הַשִּׁירִים ז) אֲמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְּתִמָּר. אֶעֱלִי"ה סִימָן: אֶתְרוּ"ג, עֲרֵב"ה, לוֹל"ב, הַדָּס"ס. וּמַחְשָׁבָה שֵׁם הַמִּפְרָשׁ, נִשְׁלָם בָּהּ י"ד, כְּמוֹ י"ד פָּרָקִי יָד יָמִין, שָׁבָה צָרִיךְ לְטַל הַלּוֹלֵב. הֵרִי מִתֵּן תּוֹרָה, שְׁבוּעוֹת, שְׁבָעָה בְּשָׁבָעָה - י"ד. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה י"ד בְּקוֹל הַשּׁוֹפָר, וּבְעֶשֶׂר שׁוֹפְרוֹת, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ לְמַעַלָּה.

בְּפֶסַח הִיא שְׂכִינָה, י"ד הַגְּדוּלָּה מִצַּד הַחֶסֶד. בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה הִיא י"ד הַחֲזָקָה מִצַּד הַגְּבוּרָה. בְּמִתֵּן

תורה י"ד רמה, מצד העמוד האמצעי. ושלש פעמים י"ד - מ"ב. ושלשה אבות שתלויים מהם עולים ארבעים וחמשה, כחשבון י"ד ה"א ו"א"ו ה"א. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. מלך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת וילך

וילך משה ויזכר את הדברים האלה אל כל ישראל. רבי חזקיה פתח, (ישעיה סג) מוליך לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים מפניהם וגו'. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם, ומשום שהתרצה בהם קרא להם בנים בכורים קדושים, אחים (כביכול), ויזכר לדור עמקם. זהו שכתוב (שמות לה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ורצה להתקנים כמו למעלה, והשרה עליהם שבעה ענני כבוד, שכניה הלכה לפניהם, זהו שכתוב (שם יג) וה' הלך לפניהם יומם.

שלשה אחים קדושים הלכו ביניהם, ומי הם? משה, אהרן ומרים. ובזכותם נתן להם הקדוש ברוך הוא מתנות עליונות (והרי נתבאר). כל ימי אהרן לא זזו ענני הכבוד מישראל, והרי פרשה (משום) שאהרן היה זרוע ימין של ישראל, והינו שכתוב (במדבר כא) וישמע הכנעני מלך ערד וגו', כי בא ישראל דרך האתרים וגו'. באדם שהולך ללא זרוע וסומך עצמו לכל מקום, ואז - וילחם בישראל וישב ממנו שבי, משום שהיו בלי זרוע ימין. (ועל זה הצטרכו ישראל לנדר נדר עליו. זהו שכתוב (במדבר כא) ויזכר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן וגו').

בא וראה, אהרן היה זרוע ימין של הגוף, ועל זה כתוב מוליך לימין משה זרוע תפארתו. ומי הוא? אהרן.

וילך משה. מה זה וילך? לאן הלך? אלא וילך, כגוף בלי זרוע, כמו שנאמר (איכה א) וילכו בלא כח לפני רודף. שהרי מת אהרן, זרוע ימין, ורצה להסתלק הגוף. (כל ימיו של משה השמש האיר בעולם).

כל ימי משה אכלו ישראל לחם מן השמים. כיון שבא יהושע מה כתוב? (יהושע ה) וישבת המן ממחרת וגו'. ויאכלו מעביר הארץ ממחרת הפסח. מה בין זה לזה? אלא זה מלמעלה וזה למטה. (מכאן למדנו) כל הזמן שמשה נמצא, גוף השמש שולט ומאיר לעולם. כיון שהסתלק משה, התפגס גוף השמש, ויצא גוף הלבנה.

כתוב (שמות לג) אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה ובמה ינדע אפוא וגו'. כך למדנו, כיון שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שם לב) הנה מלאכי ילך לפניך, אמר משה, ומה הנהגת השמש שתפגס ותנהיג הלבנה - גוף הלבנה איני רוצה. אם אין פניך הלכים, אני רוצה את גוף השמש, ולא את של הלבנה. ואז גוף השמש הוא, ונעשה משה כמו גוף השמש לפני ישראל. כיון שהתפגס משה, התפגס השמש והוארה הלבנה, והיה יהושע משתמש לאור הלבנה. אוי לאותה בושה!

ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה וגו' (דברים לא). הינו שאמר רבי אלעזר, ארבעים שנה האיר השמש לישראל, והתפגס לסוף ארבעים שנה, והאירה הלבנה. אמר רבי שמעון, ודאי כך הוא, הינו שכתוב (משלי יג) ויש נספה בלא משפט, והרי התעוררו החברים, ואנו נבאר את הפסוק. אבל על מה שהתעוררו החברים, הכל הוא צריך לעולם לגלות (לתועלת האדם), שהאדם שנאסף עד שלא יגיעו ימיו.

בא וראה, והרי נתבאר, שכל הרוחות שיוצאות מלמעלה, יוצאות זכר ונקבה ונפרדות. ולפעמים תצא נשמת הנקבה עד שלא יוצאת הזכר, שהוא בן זוגה. וכל פעמים שזכר לא הגיע זמנו להזדווג עם נקבתו ובא אחר ונשא אותה - כיון שמגיע זמן של זה להזדווג, כשמתעורר צדק בעולם לפקד על חטאי העולם, כונס את האחר הזה שנשא אותה, ובא האחר ולקח אותה. ועל זה קשים זוגים לפני הקדוש ברוך הוא.

וכל זה משום שהזכר סרח במעשיו. ואף על גב שלא סרח כל כך מעשיו בחטא, התפגס באותו זמן עד שלא הגיעו ימיו, שלא עושה כן במשפט, ועליו כתוב ויש נספה בלא משפט. ופוגש בית דין של צדק בחטאו, משום שהגיע זמנו של האחר, ולקח אותה, שהרי היא שלו.

אמר לו רבי אלעזר, ולמה נפרד אותם הקדוש ברוך הוא ובא אחר ויתן לו? אמר לו, זוהי תועלתו של האדם, וטוב שעושה עמו שלא תגיע (יראה את) אשתו ביד אחר.

ובא וראה, אם זה מעשיו אינם כשרים, אף על גב שהאשה הזו היא שלו, לא ידחה אחר מלפניו.

בא וראה, שאול המלך נטל מלכות, (למה?) משום שעדין לא הגיע זמנו של דוד לזה, שהרי מלכות היתה ודאי של דוד, ובא שאול ולקח אותה. כיון שהגיע זמנו של דוד לרשת את שלו, אז התעורר צדק (מלכות שלמעלה) וכנס את שאול בחטאו, ונדחה מלפני דוד, ובא דוד ולקח את שלו.

ולמה לא הסיר הקדוש ברוך הוא את שאול מהמלכות ולא ימות? אלא טובה עשה עמו הקדוש ברוך הוא שכנס אותו במלכות, ולא יראה עבדו שולט עליו ולקח מה שהיה שלו בתחלה. כך זה. משום

כָּךְ צָרִיךְ הָאָדָם לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁמִּזְדַּג, שֶׁלֹּא יִדְחָה מִלִּפְנֵי אֲחֵר.

כְּתוּב (דְּבָרִים ג) וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב לָךְ אֵל תּוֹסֵף דָּבָר אֵלַי וְגו'. וְהָרִי בְּאֶרְנו, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, מֹשֶׁה, הִתְרַצָּה לַחֲדָשׁ (לְהַחֲלִישׁ) עוֹלָם! רָאִיתָ מִיָּמֶיךָ שֶׁמֶשׁ עוֹבֵד לְלִבָּנָה? רָאִיתָ מִיָּמֶיךָ שֶׁתִּשְׁלַט הַלִּבָּנָה בְּעוֹד שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ עוֹמֵד? אֵלֹא - הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לְמוֹת קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ. יִתְכַּנֵּס הַשֶּׁמֶשׁ וְתִשְׁלַט הַלִּבָּנָה. וְלֹא עוֹד, אֵלֹא אִם אַתָּה תִּכְנֹס לְאֶרֶץ, תִּתְכַּנֵּס הַלִּבָּנָה מִלִּפְנֵיךָ וְלֹא תִשְׁלַט. וְדָאִי שֶׁשִּׁלְטוֹן הַלִּבָּנָה הֵגִיעַ, וְלֹא תִשְׁלַט בְּעוֹד שְׂאֵתָה קִים בְּעוֹלָם.

קָרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְגו'. וּמָה אָמַר? הֵנָּה שָׁכַב עִם אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעַם הַזֶּה וְגו'. וְלֹא מִצָּאנוּ שְׂצוּנָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יְהוֹשֻׁעַ, אֵלֹא אֶת מֹשֶׁה. שְׂאֵמַר לוֹ לְמֹשֶׁה כָּל זֶה, שְׂכָתוֹב (שֵׁם לֹא) וְעֲזַבְנִי וְהִפָּר אֶת בְּרִיתִי. וְחָרָה אַפִּי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא. וְעַתָּה כְּתוּבוּ לָכֵם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלִמְדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׂמְחָה בְּפִיהֶם. אִם כֵּן, מִחוּ וְאַצְוֶנּוּ?

אֵלֹא הַכְּתוּב אָמַר, הֵנָּה שָׁכַב עִם אֲבֹתֶיךָ. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, אֵף עַל גֵּב שֶׁתִּשְׁכַּב עִם אֲבֹתֶיךָ, הָרִי אֶתָּה תִּמְיֵד קִים לְהֵאִיר לְלִבָּנָה, כְּמוֹ שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ, שְׂאֵף עַל גֵּב שְׂמִתְכַּנֵּס, לֹא מִתְכַּנֵּס אֵלֹא לְהֵאִיר לְלִבָּנָה, וְאֵז מֵאִיר לְלִבָּנָה כְּשֶׁמִּתְכַּנֵּס. וְעַל זֶה הֵנָּה שָׁכַב, לְהֵאִיר, וְזֶהוּ וְאַצְוֶנּוּ. וְאֵז (הַכְּשֶׁר) הִתְבַּשֵּׁר יְהוֹשֻׁעַ לְהִיּוֹת מוֹאֵר, וְעַל זֶה כְּתוּב הֵנָּה שָׁכַב עִם אֲבֹתֶיךָ, לְהֵאִיר לְיְהוֹשֻׁעַ, וְזֶהוּ (דְּבָרִים ג) וְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְקוּהוּ. וְצוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ, הַכֹּל כְּדֵי לְהֵאִיר.

כִּי אֶתָּה תִּבְאֵ, וְאַחֲרָיִךְ תִּבְאֵ, מָה בֵּין זֶה לָזֶה? אֵלֹא אֶחָד תִּבְאֵ, לְבַשֵּׁר לוֹ שִׁיכָנֵס לְאֶרֶץ וְיִתְקַים בָּהּ. וְאַחֲדָה תִּבְאֵ, לְבַשֵּׁר לוֹ אֶת הַשִּׁלְטוֹן עַל יִשְׂרָאֵל, וְהִתְבַּשֵּׁר עַל קִיּוֹם שֶׁל עַצְמוֹ, וְהִתְבַּשֵּׁר עַל שִׁלְטוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח, (יִשְׁעִיָּה כד) מִכְּנֵף הָאֶרֶץ זְמַרְתָּ שְׁמַעְנוּ צְבִי לְצַדִּיק וְגו'. אוֹי לָהֶם לְבִנֵּי אָדָם, לְאוֹתָם שֶׁלֹּא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא מִשְׁתַּדְּלִים בְּכַבּוֹד רַבּוֹנָם וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּקִדְשָׁהּ הָעֲלִיּוֹנָה לְהִתְקַדֵּשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְהִיּוֹת קְדוּשִׁים בְּעוֹלָם הַבָּא. מִכְּנֵף הָאֶרֶץ - זֶה כְּסוּת עֲלִיּוֹנָה קְדוּשָׁה. זְמַרְתָּ שְׁמַעְנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב לה) נָתַן זְמֻרוֹת בְּלִילָה. זְמֻרוֹת, תִּשְׁבָּחוֹת שֶׁל כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלִילָה. בְּלִילָה, בְּזִמְן שֶׁהִיא הַזְדַּמְנָה (שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא) (מִזְדַּמְנָה וּמִצְוִיָּה) וּמִצְוִיָּה לְשַׁבַּח אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשְׁתַּעֲשֵׂעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגוֹן עֵדוּ.

וּכְמִתִּי? מִחֲצוֹת הַלֵּילָה וְאֵילָךְ. וְאֵז זְמַרְתָּ שְׁמַעְנוּ (בְּלִילָה), תִּשְׁבָּחוֹת. וְזִמְרֻת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כה) לֹא תִזְמַר. וְכְתוּב (יִשְׁעִיָּה כה) זְמִיר עֲרִיצִים יַעֲנֶה, עֲקוֹר מִמְּקוֹמָם שֶׁל כָּל אוֹתָם תִּקְיָפִים. שֶׁהָרִי כְּשֶׁנִּכְנָס הַלֵּילָה, כְּמָה עֲרִיצִים מִחֲנוֹת מְזִיקִים שׁוֹמְרֵי הַחֲקִים מִצְוִיִּים בְּעוֹלָם, הוֹלְכִים וּמִשׁוּטָטִים בְּעוֹלָם לְקַטְרֵג. מִחֲצוֹת הַלֵּילָה וְאֵילָךְ מִתְעוֹרְרֵת רוּחַ אֲחַת וְעוֹקְרֵת אֶת כָּלֶם מִמְּקוֹמוֹתֵיהֶם, וּמַעֲבִירָה אוֹתָם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ. זְמַרְתָּ שְׁמַעְנוּ, תִּשְׁבָּחוֹת שֶׁל כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל בְּלִילָה. וְכָל זֶה לָמָּה? צְבִי לְצַדִּיק, לְהַזְדַּמֵּן בְּזוּיָהּ אֶחָד (לְקְדוֹשׁ) שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלְהִתְקַדֵּשׁ בְּקִדְשָׁהּ אֲחַת.

וְאָמַר רַזִּי לִי רַזִּי לִי - זֶהוּ סוֹד עֲלִיּוֹן, זֶהוּ רוּחַ קְדוּשָׁה. אֲבָל, אוֹי לִי - עַל הַדּוֹר וְעַל הָעוֹלָם. בּוֹגְדִים בְּגָדוּ, שֶׁכָּלֶם מְשַׁקְרִים בּוֹ, מְשַׁקְרִים בָּהֶם בְּעַצְמָם. וְלֹא דִי שֶׁמְשַׁקְרִים בְּעַצְמָם (מִמֶּשׁ), אֵלֹא אוֹתָם בְּנִים שִׁילְדוּ מִשְׁתַּקְרִים בְּאוֹתוֹ שֶׁקֶר שֶׁלָּהֶם, וְנִמְצָאִים פְּגוּמִים לְמַעַלָּה וּמִטָּה.

כִּיּוֹן שִׁישְׁעִיָּהּ הַסֵּתֶפֶל בְּזֶה, כִּנֵּס אֶת אוֹתָם יִרְאֵי חֲטָא וְלִמַּד אוֹתָם דָּרֵךְ קְדוּשָׁה לְהִתְקַדֵּשׁ בְּקִדְשָׁתָהּ הַמְּלִכָה וְלְהַמְצִיא בְּנֵיהֶם קְדוּשִׁים. כִּיּוֹן שֶׁאֵלָה הִתְקַדְּשׁוּ, אוֹתָם בְּנִים שִׁילְדוּ נִקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה ח) הִנֵּה אֲנִכִּי וְהִילָדִים אֲשֶׁר נָתַן לִי הִי לְאוֹתוֹת וּלְמוֹפְתִים בְּיִשְׂרָאֵל, שִׁפְרוּשִׁים מִשְׁאֵר הַעַמִּים.

דָּבָר אֲחֵר מִכְּנֵף הָאֶרֶץ זְמַרְתָּ שְׁמַעְנוּ - בְּשַׁעֲהַ שֶׁנִּכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ וְהֶאֱרוֹן הַקְדוֹשׁ עוֹמֵד לִפְנֵיהֶם, שְׁמַעְנוּ יִשְׂרָאֵל שְׂמַצַּד אֶחָד שֶׁל הָאֶרֶץ תִּשְׁבָּחוֹת וְשִׁמְחָה וְקוֹל מְזַמְרִים עֲלִיּוֹנִים שְׁמִזְמְרִים בְּאֶרֶץ, וְאֵז צְבִי לְצַדִּיק, תִּשְׁבָּחַת מֹשֶׁה הִיָּתָה בְּאוֹתָהּ שַׁעֲהַ. שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁבּוֹ הָיָה שְׂרׁוֹי הָאֶרֶץ, הָיוּ שׁוֹמְעִים קוֹל שְׂאוֹמֵר: (דְּבָרִים ד) וְזֹאת הִתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אוֹי לִי שְׁבוֹגְדִים בְּגָדוּ, שְׂעִתִּידִים יִשְׂרָאֵל לְשַׁקֵּר בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלְהַעֲקֹר מִהָאֶרֶץ פַּעַם אֲחַת. וּמִשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בְּנֵיהֶם הַשֶּׁקֶר שֶׁלָּהֶם, יַעֲקֹר פַּעַם שְׁנִיָּה, עַד שִׁישְׁלֵם חֲטָאתָם בְּאֶרֶץ אֲחֵרָה.

לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְגו'. הָרִי בְּאֶרְנו הַדְּבָרִים. אֶלְהִיכֶם. אֶלְהִיךָ. אֵל. אֶלְהִינוּ. שְׂאֵמַר רַבִּי אֲבָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִחוּ שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת ג) כִּי הִמְקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא? אֲדַמַּת קֹדֶשׁ וְדָאִי, שְׁהִינוּ אֶרֶץ חַיִּים. אֶרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו, עָלָיו וְדָאִי, הִינוּ בְּתַחֲלָה, וְכָל שֶׁכֵּן לְאַחֲרָיִךְ. לְמַדְנִי, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב וְהָיָה שֵׁם בְּךָ לְעֵד, לְעֵד וְדָאִי, שְׂעִיד עֲדוּת.

שֶׁלֶּשָׁה הֵם שְׁעוּמִידִים בְּעֲדוּת לְהַעֲיֵד, וְאֵלָה הֵם: בְּאֵר יַחֲקֵק, גּוֹרֵל, וְהַאֲבָנִים שֶׁשֶׁם יְהוֹשֻׁעַ. וְשִׁירָה זֶה עֲדוּת יוֹתֵר מִחֲפָל. אָמַר רַבִּי יַחֲקֵק, אִם כָּךְ, אֶרְבָּעָה הֵם. אָמַר לוֹ, וְדָאִי, אֲבָל בְּגוֹרֵל לֹא כְּתוּב עֲדוּת.

בְּאֵר שֶׁל יַחֲקֵק מִנּוּן לָנוּ? שְׂכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כא) בְּעִבּוֹר תִּהְיֶה לִי לְעֵדָה וְגו'. גּוֹרֵל - שְׂכָתוֹב (בְּמִדְבָר

(כו) על פי הגורל תחלק נחלתו. שהיה אומר: זה ליהודה, וזה לבנימין, וכו' לכלם. האבנים של יהושע - שכתוב (יהושע כד) הנה האבן הזאת תהיה בנו לעדה. וכאן, והיה שם בך לעד. וכתוב וענתה השירה הזאת לפניו לעד. היא ודאי העידה בהם בישראל.

למדנו, אמר רבי אלעזר, מה שכתוב וידבר משה וגו', את דברי השירה הזאת עד תמם? כאן יש להסתכל, מהו את דברי? את השירה הזאת צריך לו להיות! ומה זה עד תמם? אלא כך למדנו בסוד המשנה, כל אותם דברים שאמר משה, כלם נחקקו בשם הקדוש ברוך הוא, וכל אותם דברים היו באים, ועולים ויורדים, ונחקקים שם. וכל דבר ודבר היה בא לפני משה להחזק על ידו ועומד לפניו. והינו מה שכתוב עד תמם.

רבי אבא אמר, את דברי השירה הזאת, שירה הזאת צריך לו להיות! מה זה רומז? אלא שירה שאמר הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר שיר השירים אשר לשלמה, מלך שהשלוש כלו שלו, והרי בארנו הדברים. (ששנינו שכתוב) (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת, ליום השבת ממש. שיר שהקדוש ברוך הוא אמר. (שיר השירים אשר לשלמה, שיר שהקדוש ברוך הוא אמר. וכאן את דברי השירה הזאת, שיר שהקדוש ברוך הוא אמר).

אלא כאן יש להסתכל, שם שיר, וכאן שירה. זה זכר, וזו נקבה. והרי שנינו, כל הנביאים כלם לגבי משה כמו קוף בעיני בני אדם, והם אמרו שיר, ומשה אמר שירה. (ומנין לנו שזו היא נקבה? שכתוב וענתה השירה וגו') משה היה לו לומר שיר, והם שירה. אלא זהו סוד הדבר, משה לא אמר את זה לעצמו, אלא לישראל.

אמר לו רבי שמעון, לא כך, אלא משה ודאי נודע מכאן שהוא בדרגה יותר עליונה מהכל. משה עלה מלמטה למעלה, והם ירדו מלמעלה למטה. הוא עלה מלמטה למעלה, כמו ששנינו, מעלין בקדש ואין מורידין. משה עלה מלמטה למעלה, שאמר שירה, תשפחת המלכה שהיא משפחת למלך. ומשה נאחז בכל (במלך). והם ירדו מלמעלה למטה, שהוא שבח שמשבח המלך את המלכה, והם נאחזו במלכה. ועל זה בזה נודע שבו של משה יותר מכלם. והינו שכתוב, (שמות טו) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'. שיר המלכה. למי? לה'. ולכן וכתב משה את דברי השירה הזאת, וענתה השירה הזאת.

וענתה השירה הזאת! וענו הדברים האלה היה צריך לו להיות! אלא סוד הדבר כפי שבארנו, שכתוב (איוב כ) וארץ מתקוממה לו, ומשה הסתכל בכל, ועל זה אמר שירה, כדי לאחז דברים במקום הזה להיות עליהם דין, שכתוב וענתה השירה הזאת לפניו. ולמה? שכתוב כי אני ידעתי את יצרו, וכתוב כי ידעתי אחרי מותי וגו'. וכשתעשו את זה, מיד - וענתה השירה הזאת לפניו לעד.

בא וראה, כתוב יגלו שמים עונו, ולא יותר, אבל - וארץ מתקוממה לו. בזה נעשה דין למי שנעשה. כתוב, (שמואל ב כב) וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת. כאן תשפחת של דוד היא, משום שאמר שירה מלמטה למעלה, וזכה לדרגה הזו, ולא אמר שירה זו אלא בסוף ימיו, שהיה יותר בשלמות מהשירה הזו, כמו ששנינו (אבות פ"ב) אל תאמן בעצמך עד יום מותך. וכאן למה זכה דוד לומר שירה מלמטה למעלה בסוף ימיו? שהיה במנוחה מכל צדדיו, שכתוב ביום הציל ה' אתו מכף כל איביו.

אמר רבי שמעון, שירה מעלה מהכל מה? כמו ששנינו בסוד המשנה, בדבורים ובמעשה כך (הוא) גם מלמטה למעלה ומלמטה למטה, ואחר כך לכוון את הלב, ולקשר הכל בקשר אחד.

מנין לנו? ממש, בהתחלה מלמטה למעלה, (דברים לב) כי שם ה' אקרא. מה זה אקרא? כמו שכתוב ויקרא אל משה - זו השכינה. אחר כך, הבו גדל לאלהינו - זה מלך העליון. אחר כך ירד בדרגותיו מלמעלה למטה, שכתוב צדיק וישר. אחר כך קושר קשר האמונה ואומר הוא, וזהו קשר לכל.

משום כך צריך אדם לסדר שבח רבונו כמו זה. בהתחלה מלמטה למעלה, להעלות כבוד רבונו למקום שהשקאת עמך הבאר שופעת ויוצאת. אחר כך (שופע) להמשיך מלמעלה למטה מאותה השקאת הנחל לכל דרגה ודרגה, עד הדרגה האחרונה, להמשיך ברכות לכל מלמעלה למטה. אחר כך צריך לקשר קשר בכל, קשר האמונה. וזהו האדם שמכבד שם רבונו ליחד את השם הקדוש, ועל זה כתוב (שמואל א ב) כי מכבדי אכבד. כי מכבדי - לעולם הזה. אכבד - לעולם הבא.

ובזי יקלו. מה זה ובזי יקלו? זהו מי שלא יודע ליחד את השם הקדוש, ולקשר קשר האמונה, ולהמשיך ברכות למקום שצריך ולכבד שם רבונו. וכל מי שלא יודע לכבד את שם רבונו, טוב לו שלא נברא.

אמר רבי יהודה, ובזי יקלו, מי שלא לכבד את רבונו ולא מתפנן באמן, ששנינו, גדול העונה אמן יותר מן המברך. והרי בארנו לפני רבי שמעון, שאמן מושך ברכות ממבוע המלך, ומהמלך למלכה (זו פנסת ישראל). ובאותיות חקוקות של רבי אלעזר, מאליף למ"ם, וממ"ם לנ"ו. כיון שפגיעות הברכות

לנו"ן, משם שופעות ויוצאות ברכות לעליונים ולתחתונים ומתפשטות בכל. וקול יוצא: השקו מהשקאת הברכות שהוציא פלוני עבד המלך הקדוש.

וכשישראל למטה משמרים להשיב אמן, לכוון לבם כמו שצריך, כמה פתחי ברכות פתוחים לו למעלה, כמה טובות נמצאות בכל העולמות, כמה שמחה בכל. מה השקר לישראל שגרמו את זה? שכן להם בעולם הזה ובעולם הבא. בעולם הזה בשעה שמציקים להם (לישראל) ומתפללים תפלה לפני רבונם, קול מכריז בכל העולמות: (ישעיה כו) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים. אל תקרי אמונים אלא אמונים. פתחו שערים, כמו שלישראל פותחים שערי הברכות, כך פעת פתחו שערים, ותתקבל תפלתם מאותם שמציקים להם.

זה בעולם הזה. בעולם הבא מה שכתב: שפשיצא אדם מהעולם הזה, שהיה שומר להשיב אמן, מה זה שומר? כלומר, שומר אותה ברכה שאמר אותו המברך, ומחכה לו להשיב אמן כמו שצריך. נשמתו עולה, ומכריזים לפניו: פתחו שערים לפניו, כמו שהוא היה פותח שערים כל יום כשהיה שומר אמונים.

אמר רבי יוסי אמר רבי יהודה, מה זה אמן? אמר רבי אבא, הרי פרשוה הכל. אמן נקרא מבוע של אותו הנחל ששופע, אמן נקרא, שכתוב (משלי ח) ואהיה אצלו אמן. אל תקרי אמן אלא אמן. קיום הכל אותו הנחל (הטל) ששופע ויוצא, אמן נקרא. שלמדנו, (תהלים קו) מן העולם ועד העולם - עולם שלמעלה, עולם שלמטה. גם כך אמן ואמן - אמן שלמעלה, אמן שלמטה. אמן קיום של כלם, והרי בארנו אמן באותן אותיות.

רבי שמעון אמר, אל"ף עמק הבאר שכל הברכות, משם נובעות ויוצאות ונמצאות. מ"ם פתוחה, נהר ששופע ויוצא, ונקרא מ"ם. והוא סוד ששנינו, מ"ם פתוחה, מ"ם סתומה, כמו שבארנו (ישעיה ט) לסרבה המשקה.

נו"ן פשוטה, כלל של שתי נונים. נו"ן כפופה, כלל של האות וא"ו, כלל של נון כפופה (פשוטה). (מ"ם פתוחה, כלל של שתי נונים - נון פשוטה, נון כפופה. נון פשוטה כלל של האות וא"ו, משום כך הכל נקרא נון ואו נון. ובסוד המשנה כך שנינו, וי זכר, וי פשוטה כלל של זכר ונקבה. נון כפופה בכלל של פשוטה היא. ובספרו של רב המנונא סבא, מ"ם של כאן היא נטריקון מל"ד, והינו אמן. אמן נטריקון א"ל מל"ד נ"אמן. כלל של הכל, ויפה הוא, והרי נתבאר.

למדנו, כל מי ששמע ברכה מאותו מברך ולא מכנו באמן, עליו נאמר ובזי יקלו, כמו שנאמר (מלאכי א) לכם הבהנים בזי שמי. מה ענינו? כמו שלא פתח ברכות למעלה, כך לא פותחים לו. ולא עוד, אלא כשיוצא מהעולם הזה, מכריזים לפניו ואומרים: סגרו הפתחים לפני פלוני ולא יקנס, ואל תקבלו אותו. אוי לו! אוי לנשמתו!

למדנו, כל רשעי הגיהנם נכנסים למדורים ידועים, וכמה פתחים יש לגיהנם, וכל הפתחים כנגד פתחי הגן עדן. ובשעה שמוציאים אותם רשעים שקבלו ענשם, הם פותחים פתחים, ושמים (ושואבים) אותם לחוץ. וכל הפתחים נקראו בשם כנגד פתחי הגן עדן, וכל פתח ופתח נקרא שם כנגד אותו פתח הגיהנם, והפתחים נודעים כנגד הפתחים, אותם פתחי הגן עדן.

בגיהנם יש מדור אחרון תחתון של כלם, ואותו מדור הוא מדור על מדור, ונקרא (איוב י) ארץ עיפתי. מה זה עיפתי? כמו שנאמר (שמות כח) רבוע יהיה כפול, ומתרגמים - מרבע יהיה עיף. גם כאן עיפתי, כלומר כפולה. ואותו נקרא שאל תחתית, שאל הוא מדור אחד, תחתית הוא מדור תחתון. ולכן נקראת ארץ עיפתי תחתית, ונקראת אבדון, ועל זה כתוב (משלי טו) שאל ואבדון. וכל המדורים לא נכללו, וכלם לא מתעייפים חוץ מזה.

למדנו, מי שירד לאבדון, שנקרא תחתית, לא עולה לעולמים. והוא נקרא איש שמשמד ונאבד מכל העולמות. ולמדנו, לאותו מקום מורידים אותם אנשים שמביאים להשיב אמן, ועל אמן הרבה שנאבדו ממנו, שלא החשיב אותם, דנים אותו בגיהנם, ומורידים אותו לאותו מדור תחתון שאין בו פתח, ונאבד ולא עולה ממנו לעולמים. ועל זה כתוב (איוב ז) כלה ענן ויגדל כן יורד שאל לא יעלה. ולא!! והרי כתוב (יונה ב) מבטן שאל שיעת שיעת וגו'. וכתוב (שמואל א ב) מוריד שאל ויעל. אלא כאן שאל, שם תחתית. ובארנו, זה כשחזר בו, וזה כשלא חזר בו.

אמר רבי יוסי, מהו שכתוב (ירמיה ב) כי שתיים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות וגו'. אתי עזבו מקור מים חיים - זהו מי שלא רוצה לקדש שם הקדוש ברוך הוא באמן. מה ענינו? כתוב לחצב להם בארות בארות נשברים. שירידים לגיהנם דרגה אחר דרגה, עד שירידים לאבדון שנקרא תחתית. ואם הוא קדש שם הקדוש ברוך הוא לכוון באמן כראוי, עולה דרגה אחר דרגה להתעדר מאותו עולם הבא, ששופע תמיד לא פוסק. זהו שכתוב (תהלים לא) אמונים נצר ה' ומשלים על יתר עשה נאנו.

למדנו, שירה מושכת ברכות מלמעלה למטה, עד שימצאו ברכות בכל העולמות. (אמר רבי יוסי, עתידים הם ישראל לומר שירה שלמה, שירה שכוללת כל שאר השירים, זהו שכתוב (ישעיה יב) ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו) אמר רבי אלעזר, עתידים ישראל לומר שירה מלמטה למעלה ומלמעלה למטה ולקשר את קשר האמונה, שכתוב (במדבר כא) אז ישיר ישראל את השירה הזאת. אז שר לא נאמר, אלא אז ישיר. וכן כלם כמו זה. את השירה הזאת, מלמטה למעלה. עלי באר ענו לה. עלי באר, כלומר עלי למקומך להתאחד בבעלך, זהו מלמטה למעלה.

ואחר כך מלמעלה למטה, (שהרי עד עכשו בגלות נמצאת עמנו) באר חפריה שרים, שילדו אותה אבא ואמא (למעלה). פרוה נדיבי העם - אלו האבות שנקראו (תהלים מז) נדיבי עמים. פרוה, מקום להזדווג בה המלך בברכות. ובמה הוא הזווג? במחקק - זה יסוד. במשענתם - זה נצח והוד, מלמעלה למטה. וממזבז מתנה, וממתנה נחליאל, ומנחליאל במוות. זהו קשר שלם, קשר האמונה, קשור קים שבו הכל.

אמר רבי יוסי, עתידים ישראל לומר שירה שלמה, שירה שכוללת כל שאר השירים. זהו שכתוב (ישעיה יב) ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו. באותו זמן כתוב, (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. וכתוב (תהלים ככו) אז ימלא שחוק פינו ולשונו רנה, אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. מלך ה' לעולם אמן ואמן.

#### פרשת האזינו

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי (דברים לב). רבי יהודה פתח, (שיר השירים ה) פתחתי אני לדודי דודי חמק עבר וגו', בקשתי והו' לא מצאתיהו קראתיו ולא ענני. מה כתוב למעלה? אני ישנה ולבי ער וגו'. אני ישנה. אמרה כנסת ישראל, אני ישנה - ממצוות התורה, בזמן שהלכתי במדבר. ולבי ער - לעלות לארץ, לעשות אותם (חובות), שהרי כל מצוות התורה נמצאות בארץ. קול דודי דופק - זה משה, שהוכיח להם לישראל בכמה וכוחים, בכמה מריבות, שכתוב (דברים א) אלה הדברים וגו', (שם ט) ממרים הייתם וגו', (שם) ובחרב הקצפתם וגו'. זהו שכתוב דופק.

ועם כל זה שמשה הוכיח להם לישראל, באהבה היו כל דבריו, שכתוב (דברים ז) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, (שם יד) ובך בחר ה' אלהיך להיות לו לעם וגו', בגים אתם לה' אלהיכם, (שם ד) ואתם הדבקים בה'. ועל זה (שם כז) ושמעת בקול ה' אלהיך. (שם ז) כי מאהבת ה' אתכם. זהו שכתוב (שיר השירים ה) פתחי לי אחתי רעיתי.

מה כתוב? (שם) קמתי אני לפתח לדודי. אמרו ישראל, בעוד שהיינו מזמנים לעלות לארץ ולקבל מצוות התורה האלו על ידי משה, מה כתוב? (שם) ודודי חמק עבר, שכתוב (דברים לד) וקמת שם משה עבד ה'. בקשתי והו' לא מצאתיהו, שכתוב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. קראתיו ולא ענני, שלא היה דור גדורו של משה, שהקדוש ברוך הוא שמע לקולם ועשה להם נסים וחסדים, כמו שעשה על ידיו.

רבי יצחק אמר, קמתי אני לפתח לדודי - זה הקדוש ברוך הוא בימיו של משה, שכל ימיו לא רצה שפלאף או שליח להנהיג עמו, שכתוב (שמות לג) אם אין פניך הלכים וגו'. אשרי חלקו של משה שהקדוש ברוך הוא מסכים לרצונו. ודודי חמק עבר, בימיו של יהושע, שכתוב (יהושע ה) לא כי אני שר צבא ה'.

בא ראה, משה היה שומע קול קדוש של המלך העליון ולא נדעזע, וכל שכן מלאך שלא רצה (ולא קבלו). אחר שמת משה, מה כתוב? ויאמר לא כי אני שר צבא ה'. וכתוב (שם) ויפל יהושע אל פניו ארצה. עתה באתי, בימיו של משה רבך באתי ולא קבלני. באותה שעה ידעו ישראל שבחו של משה. באותו זמן בקשו ישראל להקדוש ברוך הוא ולא נדעזעו להם כך כבימי משה. זהו שכתוב בקשתי והו' לא מצאתיהו וגו'.

האזינו השמים ואדברה (דברים לב). רבי חייא אמר, אשרי חלקו של משה יותר מכל נביאי העולם.

בא ראה, כתוב (ישעיה א) שמעו שמים והאזיני ארץ כי ה' דבר. שמעו שמים. ישעיה שהיה רחוק יותר מהמלך, כתוב שמעו שמים. משה שהיה קרוב יותר למלך, כתוב האזינו השמים.

למדנו, באותו זמן שאמר ישעיהו שמעו שמים והאזיני ארץ, כמה בעלי דינים מאירים הזדמנו לשבר את ראשו. נצא קול ואמר: מי הוא זה שרוצה להרעיש עולמות? עד שפתח ואמר: לא אני ולא שלי, אלא כי ה' דבר, ולא אני. במשה מה כתוב? האזינו השמים ואדברה, אני ולא אחר. ואדברה - בלא פחד. ותשמע הארץ אמרי פי - ולא מאחר. אשרי חלקו. אמר רבי אבא, באותיות חקוקות של רבי אלעזר, האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ - כאן נרמז שם הקדוש העליון.



רבי יוסי אמר, עוד מה בין משה לישראל? משה אמר האזינו השמים. השמים - השמים העליונים, אלו הנודעים, שנקראים שמו של הקדוש ברוך הוא. ותשמע הארץ - הארץ העליונה, אותה הנודעת, והיא ארץ החיים. בישעיה כתוב שמעו שמים, ולא השמים. האזיני ארץ, ולא הארץ. ואלו שמים וארץ תחתונים. ועם כל זה רצו להעניש אותו, עד שאמר כי ה' דבר, ולא אני. ומשה אמר כל זה, שכתוב האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי.

רבי יצחק פתח, (שיר השירים ב) כתפוח בעצי היער וגו'. אשרי חלקם של ישראל מפל אמות עובדי כוכבים ומזלות, שהרי כל שאר האמות נתנו לשקרים ממנים שליטים עליהם. וישראל קדושים, אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא, שלא נתן אותם הקדוש ברוך הוא לא למלאך ולא לשליט אחר, אלא הוא יחד אותם לחלקו. זהו שכתוב כי חלק ה' עמו, וכתוב (תהלים קלה) כי יעקב בחר לו יה. כתפוח בעצי היער, מה תפוח מתחלק בגונו על כל שאר עצי השדה, כך הקדוש ברוך הוא מתחלק ונרשם על כל חילות עליונים ותחתונים, משום זה (ישעיה מח) ה' צבאות שמו, אות הוא בכל צבא של מעלה.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא כתפוח, שיש בו שלשה גוונים. כנסת ישראל כמו שושנה. איזו שושנה? אמר רבי אבא, שושנה מקפת, סתם שושנה שנקללת בששה עלים. שושנה זו גוניה לבן ואדם, והכל הוא בשני גוונים - אדם ולבן. כך כנסת ישראל.

הקדוש ברוך הוא כמו תפוח, כנסת ישראל כמו שושנה. שכן אמר כנסת ישראל, (שיר השירים ח) תחת התפוח עוררתיך. תחת התפוח - באיזה מקום זה? אלא אלו האבות שאמרנו. רבי יוסי אמר, זה יובל. רבי אבא אמר, הכל יפה, אלא אלו האבות שאנו אומרים, אלו הם שלשה גוונים שמתחברים בתפוח.

רבי יצחק אמר, באיזה מקום נקללת כנסת ישראל? בשושנה. באלו הנשיקות של אהבה שנדבקת במלך העליון, לוקחת שתי שושנים, כמו שנאמר (שם ה) שפתותיו שושנים. ומשום זה אמר כנסת ישראל, (שם א) ישקני מנשיקות פיהו (כמו שנאמר בראשית מא) ועל פיד ישק כל עמי, משום שנקללת בשושנים בשתי שפתיים שלו.

רבי יהודה אמר, הקדוש ברוך הוא נקרא שמים, ומשום שנקרא שמים, כל אלו הרקיעים שנקללים בשם זה, (שבועה הם שפאשר מתחברים וכו') פאשר מתחברים כאחד, נקראים שמים, ונקראים שם של הקדוש ברוך הוא. מה אלו הרקיעים? שבועה הם.

כמו שלמדנו, וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכון, ערבות. ובאגדות של ישיבת רב המנונא סבא כך למדנו. רבי יצחק אמר, אלו הבריתות של ישיבת רב המנונא סבא כך, ורבים הם בכל אלו האפנים. כמו שלמדנו, אמר רבי שמעון, שנינו באלו הבריתות (החיצוניות), שאצל כל אלו השבועים כתרים של המלך, כנגדם יש שבועה רקיעים ושבועה כוכבים שרצים והולכים, וקוראים להם שמות כשמותם, ואף על גב ששונים כלם. כסאות הרקיעים של שבועה כוכבים - שבתאי, צדק, מאדים, חמה נה, כוכב, לבנה. ושונים אלו כנגד אלו בכסוי הדברים. אצל אלו כתוב, (ישעיה מז) יעמדו נא וישמעו הדברים שמים החזים בכוכבים. כל הדברים נעלמים, ואף על גב שאינם דרכי התורה. ואנו אחר דרכי התורה אנו הולכים, כמו שכתוב (בראשית כו) ויקרא להן שמות כשמת אשר קרא להן אביו. כמו שדבר הקדוש ברוך הוא אנו הולכים, ועמו הולכים, כמו שכתוב (דברים כח) והלכת בדרכיו.

אמר רבי יוסי, פשוטים דברים אלו אצל החברים, ונודעים דברים בהם, ואף על גב שמכסים. אמר לו, וכך שנינו, כמו שאמר רבי יהודה, אמר רבי חייא לפנינו. וכך למדנו מאלו הבריתות, ששנינו, בימיו של שלמה המלך עמדה הלבנה בשלמותה, ובמקומות רבים נודעים דברים שהם בריתות.

אמר רבי שמעון, הרמתי ידי בתפלה לקדוש העליון, שדברים אלו התגלו על ידי בעולם ההוא כמו שהיו מכסים בלבי. ואין אנו באותם דרכים של אלו הבריתות, דרכי התורה אנו אוהזים.

שנינו, אמר רבי יהודה, מי לך גדול בחכמה כדוד המלך ושלמה המלך בנו בכתר הזה שנודע בבריתות אלו. והלבנה, קרא אותה דוד המלך צדק, שהרי שלו הוא, שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה. שלמה המלך כך גם, והוא נקרא צדק, והשמש שנקרא בבריתות ברית, הוא נקרא משפט, ואלו כסאות הכבוד של המלך, שכתוב (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך. צדק וצדק כך גם במדרגה אחת היו. למדנו, שבועה כתרים בארוה, תשעה נקראים. ואפלו באלו הבריתות, שבועה רקיעים אלו - תשעה היו.

אמר רבי שמעון, עד מתי יקראו החברים באלו הדברים. הרי אנו אחר הקדוש ברוך הוא הולכים, ואנו יודעים דברים, והנה מתגלה על ידינו דבר זה מה שלא נגלה לקדמונים. מכאן ולהלאה, כל אלו הדברים וכל אלו הבריתות סלקו אותם שלא נכנסו ויצאו, ובניהם באים לשאל. וכאשר ישאלו, יאמרו החברים: אוי לדור שרבי שמעון בן יוחאי יסתלק ממנו. אבל בא ראה, מכאן ולהלאה לא יהיה דור כדור זה, ולא תתגלה תורה על החברים.

בא ראה, דור אחרון שִׁנְאוּ מִמֶּצְרַיִם יָדְעוּ הַכֹּל, שֶׁהָרִי מִשָּׁה גָּלָה לָהֶם כָּל אוֹתוֹן אֲרֻבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ בְּמִדְבָּר, כְּמוֹ שֶׁאָמְרָנוּ. לְמַדְנִי, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְאַף מִשָּׁה לֹא גָלָה זֶה אֶלָּא בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהָיָה מִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים לֹא) בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי הַיּוֹם, בְּאוֹתוֹ יוֹם מִמֶּשׁ. וְעַם כָּל זֶה לֹא אָמַר, עַד שֶׁנָּתַנוּ לוֹ רְשׁוּת, שֶׁכְּתוּב (שֵׁם) וְעַתָּה כְּתַבּוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת. וְכַאֲשֶׁר גָּלָה, לֹא אָמַר הָאֲזִינוּ יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב אֶת הַשִּׁירָה, וְכִי שִׁירָה נִקְרָאת? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שִׁירָה וְדָאִי. מַה שִּׁירָה נִמְשָׁכָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִמַּעַלָּה לְמַטָּה, אֵף כֵּן דְּבָרִים אֵלּוּ נִמְשָׁכִים בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִמַּעַלָּה לְמַטָּה, וּמִשׁוּם זֶה אָמַר מִשָּׁה שִׁירָה.

בא ראה, כָּל זֶה אָמַר מִשָּׁה וְקָרָא לְעֵלְיוֹנִים טָרִם יֹאמַר דְּבַר, שֶׁכְּתוּב הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם. יַעֲרֹף כַּמָּטָר וְגו'. וְכָל כֵּן לְמַה? מִשׁוּם כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא. עַד שִׁיאָמַר דְּבַר, הִרְעִישׁ כָּל הָעוֹלָמוֹת.

לְמַדְנִי, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁאָמַר מִשָּׁה הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאִדְבַּרְהָ, הִתְרַגְּשׁוּ הָעוֹלָמוֹת. יֵצֵא קוֹל וְאָמַר: מִשָּׁה מִשָּׁה, מִדּוּעַ אַתָּה מְרַעִישׁ אֶת כָּל הָעוֹלָם? אַתָּה בְּנוֹ שֶׁל אָדָם, וּבִגְלָלֶךָ נִרְגַּשׁ הָעוֹלָם?! פֶּתַח וְאָמַר, כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִשְׁתַּתְּקוּ וְהִקְשִׁיבוּ לְדְבָרָיו.

השלמה מההשמטות סימן י"ח

שְׁנֵי רִבּוּתֵינוּ, כְּשֶׁחָלָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, נִכְנָסוּ לִפְנֵי רַבִּי פִּנְחָס וְרַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי אֲבָא. אָמְרוּ לוֹ, מִי (שֶׁהוּא) עֲמוּדוֹ שֶׁל הָעוֹלָם, שׁוֹכֵב (מֵת)?! אָמַר לָהֶם, לֹא בֵּית דִּין שֶׁל מַעַלָּה מְעִינִים בְּדִינִי, שֶׁהָרִי אֲנִי רוֹאֶה שְׁאִין אֲנִי נִתֵּן לְמִלְאָד וְלִדְיוֹן שֶׁל מַעַלָּה, שֶׁאֲנִי לֹא כֹשֶׁאֶר בְּנֵי אָדָם. אֶלָּא זֶה הַדִּין שְׁלִי, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵּן אוֹתוֹ וְלֹא בֵּית דִּינוֹ. וְזֶה שֶׁאָמַר דָּוִד בְּבִקְשָׁתוֹ לִפְנֵינוּ, (תְּהִלִּים מִג) שִׁפְטֵנִי אֱלֹהִים וְרִיבָה רִבִּי. וְכֵן שְׁלֵמָה אָמַר, (מְלָכִים א ח) לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ, הוּא לְבַדּוֹ וְלֹא אֲחֵר.

שֶׁהָרִי לְמַדְנִי, כְּשֶׁאָדָם חוֹלָה, בֵּית דִּין שֶׁל מַעַלָּה מִסְתַּכְּלִים בְּדִינֵינוּ; יֵשׁ מֵהֶם שְׁנוּטִים לְכַף זְכוּת, שֶׁמֵּרְאִים זְכוּתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁנוּטִים לְכַף חוֹבָה, שֶׁמֵּרְאִים חוֹבָתוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְלֹא יוֹצֵא אִישׁ מִן הַדִּין כְּמוֹ שֶׁהָיָה רוּצָה.

אֲבָל מִי שֶׁדָּן אוֹתוֹ הַמִּלְאָד הָעֲלִיוֹן, שֶׁשׁוֹלֵט עַל הַכֹּל - הוּא טוֹב, וְלֹא יָכוֹל אָדָם לִהְיוֹת בְּדִין הַזֶּה חוּץ מִטוֹב. מַה טַּעְמוֹ? שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ, מִדּוּתֵינוּ שֶׁל הַמִּלְאָד הָעֲלִיוֹן נוֹטִים לְזְכוּת תַּמִּיד, וְהוּא כָּלוּ עַד שֶׁל הַמִּמּוֹנָה, וּבִדְיוֹ לַעֲזֹב לְחֻטָּאִים וְחוֹבוֹת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קל) עֲמָדָה הִסְלִיחָה. לְמַעַן תִּנָּרָא. עֲמָדָה לֹא עִם אֲחֵר.

וּמִשׁוּם זֶה בִּקְשָׁתִי מִלִּפְנֵי שֶׁהוּא יָדוֹן דִּינִי, וְאֲנִי אֶכְנֵס בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר פְּתָחִים לְעוֹלָם הַבָּא, וְעוֹד, שֶׁלֹּא עָבְרוּ אוֹתָם חוּץ מִהֶאֱבֹת, וְלֹא יִהְיֶה מִי שִׁימָחָה בִּידִי, שֶׁלֹּא אֶתְבַּע רְשׁוּת מֵהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן דְּבַר, וְרָאוּ בֵּית חֲלִיו שֶׁלֹּא הָיָה שֵׁם. תַּמָּהוּ, וְלֹא יָכֹל אֶחָד מֵהֶם לְדַבֵּר בְּפִיו מֵאִמָּה גְדוֹלָה שֶׁהָיְתָה עֲלֵיהֶם. עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, עָלָה לָהֶם רִיחוּת שֶׁל בְּשָׂמִים רַבִּים וְכָל אֶחָד הִתְיַשֵּׁב. עַד שֶׁרָאוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְהָיָה מְדַבֵּר דְּבָרִים, וְלֹא הָיוּ רוֹאִים אֲחֵרִים חוּץ מִמֶּנּוּ. לְאַחֵר זְמַן אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן, רֵאִיתֶם מִשָּׁהוּ? אָמַר לוֹ רַבִּי פִּנְחָס, לֹא. אֶלָּא כָּלֵנוּ תַּמָּהִים עַל שֶׁלֹּא רָאִינוּ אוֹתָד בְּבֵית חֲלִיף זְמַן רַב, וְכַאֲשֶׁר רָאִינוּ אוֹתָד, עָלָה לָנוּ רִיחוּת בְּשָׂמִים שֶׁל גֶּן עֵדֶן, וְשִׁמְעֵנוּ קוֹל אֶחָד מְדַבֵּר, וְלֹא יִדְעֵנוּ מִי מְדַבֵּר עֲמָדָה. אָמַר לָהֶם, וְלֹא שִׁמְעֵתֶם דְּבַר אֲחֵר חוּץ מִמֶּנִּי? אָמְרוּ, לֹא. אָמַר לָהֶם, אִין אַתֶּם רָאוּיִים לְרֹאוֹת סִבָּר פְּנִי שֶׁל עֲתִיק הַיָּמִים.

אָמַר לָהֶם, אָמַר לָכֶם דְּבַר, תַּמָּהִיתִי עַל רַבִּי פִּנְחָס שֶׁלֹּא רָאָה, שֶׁאֲנִי רֵאִיתִי אוֹתוֹ כְּעַתְּ בְּעוֹלָם הַבָּא, לְמַטָּה מִמֶּנּוּ מְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּנִי. וְכַעַת שֶׁלַּחוּ בְּשִׁבְלִי מִלְּמַעַלָּה וְהָרָאוּ לִי מְקוֹם שֶׁל הַצַּדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא, וְלֹא הִתְיַשֵּׁב בְּלִבִּי מְקוֹמִי, חוּץ מֵעַם אֲחִיָּה הַשִּׁילּוֹנִי. וּבִרְרָתִי מְקוֹמִי וּבְאִתִּי, וּבָאוּ עִמִּי נְשָׁמוֹת שֶׁל צַדִּיקִים, וְעֲלִיוֹן מֵהֶם מְנַשְּׁמוֹת הַצַּדִּיקִים - אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב אֶצְלִי וְהָיָה מְדַבֵּר עִמִּי, וּבִקְשׁ שֶׁלֹּא יִתְגַּלֶּה חֻטְאוֹ לְכָל הָעוֹלָם, חוּץ מֵאוֹתוֹ שֶׁאָמְרָה הַתּוֹרָה בְּגִלְלוֹ וְנִסְתֵּר בְּאוֹתוֹ אֵילָן שֶׁל גֶּן עֵדֶן. וְאֲנִי אֶמְרָתִי לוֹ שֶׁהָרִי הַחֲבָרִים (כְּבָר) גָּלוּ.

אָמַר, אוֹתוֹ שֶׁגָּלוּ הַחֲבָרִים בִּינֵיהֶם - טוֹב, אֲבָל שֶׁאֶר בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא. מַה הַטַּעַם? שֶׁחֹס הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כְּבוֹדוֹ וְלֹא רָצָה לְפָרֶסֶם חֻטְאוֹ, אֶלָּא בְּאוֹתוֹ אֵילָן שֶׁאֲכָל מִמֶּנּוּ. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גָּלָה לוֹ בְּסוֹד הַקְדוּשׁ לַחֲבָרָנוּ, חֲבָרִים שֶׁלֹּא יִדְבְּרוּ הֵם בֵּהֶם בִּינֵיהֶם, וְלֹא לְרוֹקִים מִהַחֲבָרִים וּלְאֵלוּ שִׁיבָאוּ לְעוֹלָם.

וְהוּא דְּבַר שֶׁלֹּא צָרִיךְ כָּל אָדָם, וְטוֹעָה בּוֹ, לֹא מִשׁוּם הַחֻטָּא שֶׁחֻטָּא, אֶלָּא מִשׁוּם כְּבוֹד הַשֵּׁם הָעֲלִיוֹן שֶׁבְּנֵי אָדָם לֹא זִהִירִים בּוֹ, וְכְּתוּב (שְׁמוֹת ג) זֶה שְׁמִי לְעֹלָם. וְיִבָּאוּ לְשָׂאֵל מַה שֶׁלֹּא צָרִיךְ לָהֶם. וְזֶה שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יט) פֶּן יִהְרָסוּ אֵל ה' לְרֹאוֹת וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב. הָרַב נוֹפֵל וְנִתְפָּס בְּאוֹתוֹ עוֹן. כֵּן אֲנִי גוֹזֵר, אֵלוּ הַחֲבָרִים (חֲבָר) שֶׁמִּלְמַדִּים הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, הוּא נוֹפֵל וְנִמְצָא בְּאוֹתוֹ חֻטָּא יוֹתֵר מֵהֶם, שֶׁכְּתוּב וְנִפְל מִמֶּנּוּ רַב. הָרַב נוֹפֵל וְנִתְפָּס בְּאוֹתוֹ עוֹן.

קָרַב אֶצְלוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ. אָמַר לוֹ, אֲבָא, מַה אֲנִי שֵׁם? אָמַר לוֹ, (אֲשֶׁרִי חֲלָקָד בְּנִי, זְמַן רַב יִהְיֶה

שלא תקבר אצלי, אבל) בני, שלא תזכר כאן. אבל באותו עולם, מקום שלך ושלי מבררים. זכאים אנחנו עם אלו הצדיקים שמזמנים לשבח לאדון העולם, שאלו המלאכים שמשמשים לפניו. זהו שכתוב (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך ישבו ישירים את פניהם.

אמר רבי יוסי, כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא. בראשונה קרא להם גוי קדוש, שכתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה וגו', ולבסוף קרא להם קדש, שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. מה בין זה לזה? אמר רבי אבא, קדש - עליון מכלם. שפך למדנו, פאשר מתחברים כל הקדושים כאחד, נקראים קדוש. וכלם עולים ומתפנסים לאותו מקום עליון שנקרא קדש.

ומשום זה קדוש קדוש קדוש. קדש ישראל נעשה מהם. ומשום שישאל מכתרים בשלש מדרגות, פאשר מתחברים כאחד נקראים קדש ישראל לה', שהיא ראשית. והרי בארנו תבואתה, בה"א. כל אכליו יאשמו. מהו כל אכליו יאשמו? אמר רבי אבא, הרי נאמר, שכתוב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה. וכתוב (שם) וכל זר לא יאכל קדש, וישראל נקראו קדש, משום כך כל אכליו יאשמו.

אמר רבי אלעזר, התחלה וסיום של הכל נכלל בקדש. (א') וחכמה עליונה נקראת קדש, וכאשר מאירה החכמה העליונה הזו, מאירה חכמת שלמה, כמו שכתוב (מלכים א-ה) ותרב חכמת שלמה, שעומדת הלבנה בשלמותה, והרי בארנו. וכאשר מתבררת מהיסוד, כך קוראים לה - קדש, שהיא מאירה בשלמות. וכאשר לא מאירה ונכתרת בשלמותה, קוראים לה רוח הקדש, ולא נקראת קדש פאותו של מעלה. וכאשר מתבררים מזה היסוד ומיניקה לכל אלו של מטה, נקראת אם, פאותה שלמעלה, וקוראים לה קדשים. ואז קוראים לה קדש הקדשים, שבו כלה, שכתוב (שיר השירים ד) אתי מלבנון כלה וגו'. מהו לבנון? זה עדן, שהלבין מכל הצדדים. ועדן הרי ידוע אצל החברים.

למדנו, כתוב כי שם ה' אקרא. מהו כי שם ה' אקרא? אמר רבי שמעון, הרי כתוב הבו גדל לאלהינו. אמר רבי אבא, הבו גדל - זו גדלה. הצור תמים פעלו - זו גבורה. כי כל דרכיו משפט - זו תפארת. אל אמונה - זה נצח. ואין עול - זה הוד. צדיק - זה יסוד. וישר - זה צדק. הרי הכל שם קדוש של הקדוש ברוך הוא, ומשום זה כי שם ה' אקרא.

אמר רבי יוסי, שם ה' ממש. ומשה באותה שעה גלה להם לישראל, שכתוב (דברים לא) בן מאה ועשרים שנה אנכי היום וגו'. מכאן למדנו, אותו צדיק שחכמה עליונה בו, פאשר מגיע יומו להסתלק מהעולם, צריך לגלות אותה החכמה לאלו שרוח קדושה ביניהם. מנין לנו? ממש, שכתוב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום, וכתוב (שם) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וגו'.

ואם לא, עליו כתוב, (משלי ג) אל תמנע טוב מבצעליו. כמו שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם וגו'. (משלי ג) בהיות לאל ידך לעשות. טרם תסתלק מן העולם, ולא נתנה לך רשות לגלות.

אמר רבי חייה, פסוק זה למדנו ממנו חכמה עליונה, וכך הוא. אבל סוף הפסוק מקשר קשר של האמונה במה שכתוב הוא, כמו שנאמר צדיק וישר הוא. כלומר, הוא הכל, הוא אחד בלא פריד. שאם תאמר שכל אלו רבים הם - חזר ואמר הוא, כלם עולים ומתקשרים ומתאחדים באחד. והכל - הוא ה'ה, והוא ה'ה, והוא י'היה, והוא אחד. ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים. (על) עד כאן מתקשרים דברים ומתאחדים דברים קדושים של שמו של הקדוש ברוך הוא.

אשרי חלקו של מי שקורא למלך יודע לקרא כמו שצריך. ואם הוא קורא ולא יודע למי קורא, מתרחק הקדוש ברוך הוא ממנו, שכתוב (תהלים קמה) קרוב ה' לכל קראיו וגו'. קרוב ה' לכל קראיו, למי קרוב? חזר ואמר, לכל אשר יקראוהו באמת. וכי יש מי שיקרא לו בשקר? אמר רבי אבא, כן, אותו מי שקורא ולא יודע למי קורא. מנין לנו? שכתוב לכל אשר יקראוהו באמת. מהו באמת? בחתימה של חותמת המלך, שהוא שלמות הכל. זהו שכתוב (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. ומשום כך, לכל אשר יקראוהו באמת כתוב. אשרי חלקו של מי שנקנס ויצא לדעת דרכיו של הקדוש ברוך הוא, ועל זה כתוב, (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה וגו'. וכתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים וגו'.

למדנו, אמר רבי יצחק, כל אלו התקונים וכל אלו הדברים נמסרו לקוצרי השדה. ולמדנו, רשעים כביכול עושים פגם למעלה. איזה פגם? כמו שכתוב, שחת לו לא בניו מומם, שהרי כל אלו התקונים לא נמצאים כמו שצריך. כתוב אחד אומר, (ישעיה נט) וילבש צדקה פשרון, וכתוב אחד אומר, (שם) וילבש בגדי נקם תלבשת. אלא אמר רבי יצחק, וילבש צדקה - בזמן שישראל זכאים. לא זכו - וילבש בגדי נקם וגו'.

אמר רבי יוסי, מה הפגם? כמו שלמדנו, שהאבות לא מסתפקים (מסתפקים) להתברך מאותה ההשקפה של הנחל, כל שכן הבנים, כמו שנאמר שחת לו לא בניו מומם. מהו לו לא - שתי פעמים. אלא אחד למעלה ואחד למטה.

וזהו שאמר רבי שמעון, כל זמן שהרשעים מתרבים בעולם, כביכול שם הקדוש לא מתברך בעולם. וכל זמן שהרשעים לא מתרבים בעולם, שם הקדוש מתברך בעולם. זהו שכתוב (תהלים קד) יתמו חטאים וגו', ברכי נפשי את ה' הללויה. אמר רבי אבא, מקרא זה ממש הוא, שכתוב שחת לו לא בניו מומם. מי גורם למום זה? דור עקש ופיתלת. משום שאלו הרשעים נהדור נמצא כך.

משום זה, אחר שאמר משה כל אלו הדברים והזכיר השם הקדוש כמו שצריך, אמר, ודאי צדיק וישר הוא, דבר בתקונו. אבל שחת לו לא בניו מומם. מה הטעם כך? משום שהם דור עקש ופיתלת. אמר רבי יהודה, לו לא, כלומר לעצמם עושים כך הרשעים, שגורמים לברכות להסתלק מהעולם. אמר רבי אבא, לו לא, הרי בארנו וכך הוא. מה כתוב אחריו? הלה' תגמלו זאת, לשלם גמול זה להקדוש ברוך הוא על כל אלו הטובות שגמרם לך ועשה עבורך.

רבי אלעזר פתח, (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם וגו'. זכאים הם ישראל על כל אמות עובדי כוכבים ומזלות, שאף על גב שהרגיו לפני אדונם, הקדוש ברוך הוא לא רוצה לעזוב אותם. שבכל מקום שגלו בין העמים, הקדוש ברוך הוא עמם בגלות. זהו שכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם וגו'.

רבי אבא אמר, ואף גם זאת בהיותם.

בא ראה כמה החביבות של הקדוש ברוך הוא כלפי ישראל, שאף על גב שגורמים לגלות בין העמים, השכינה לא סרה מהם לעולמים. שלא תאמר שהם לבדם בגלות נמצאים, אלא - ואף גם זאת, עמם נמצאים. זהו שכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם וגו'.

למדך שהתרגז על בנו, גזר עליו ענש להתרחק ממנו וללכת לארץ רחוקה. שמעיה המלכה ואמרה: הואיל ובני הולך לארץ רחוקה ומשליך אותו המלך מהיכלו, אני לא אעזב אותו. או שנינו כאחד נשוב להיכל של המלך, או שנינו כאחד נשב בארץ אחרת. לעתים פוקד המלך על המלכה, ולא מוצאה, שהיתה הולכת עם בנו. אמר: הואיל והמלכה שם, שניהם ישובו.

ובזמן שיפקד הקדוש ברוך הוא למלכה, פוקד אותה בתחלה, ובגללה פוקד את בניו. זהו שכתוב (שמות ו) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל וגו'. מי גורם שאני שומע צרתם? כביכול המלכה. שאני זוכר אותה. זהו שכתוב (שם) ואזכר את בריתי. וכתוב (שם ב) ויזכר האלהים את בריתו. וכאשר הקדוש ברוך הוא יחזיר את ישראל מן הגלות, מה כתוב? (דברים ל) ושב ה' אליהם את שבותם ורחמם. זו המלכה. ועוד כתוב, (תהלים פה) רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב.

אמר רבי יהודה, הלה' תגמלו זאת, משום שאתם דור עקש ופיתלת, אתם הייתם גורמים שתגלה זאת בגלות. הלה' תגמלו זאת! זהו הגמול שעשה עמכם בכל אותם מופתים של מצרים, בכל אותם אותות שעשה לכם, הנהו הגמול שאתם משלמים לזאת הוזה! מי גרם לכם זה? משום שאתם עם נבל ולא חכם, ולא מסתכלים בכל אותן טובות שעשה לכם עד עתה.

הלה' תגמלו זאת - זו השכינה. והרי בארנו הדברים, שלמדנו, אות ה"א של בהבראם (בראשית ב) - קטנה. ה"א שבהלה' - גדולה. והרי נתבאר שלמדנו, אמר רבי יהודה, ה"א שבכל מקום - הקדוש ברוך הוא, ונקראת אס. ושני עולמות הם, שכתוב (תהלים קו) מן העולם ועד העולם. והרי למדנו בסוד הפסוק, (במדבר כח) בשמן כתיבת רביעת ההין.

למדנו, רבי יהודה אומר, בכמה מקומות הסתפלת שהקדוש ברוך הוא לא הסיר אהבתו מהם מישראל, שבכל מקום שהם היו, הקדוש ברוך הוא ביניהם, שכתוב (ויקרא כו) לא מאסתי ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם. אתם דוקא, ביניהם עמם, לא סר מהם לעולמים.

רבי יצחק היה מהלך בדרך ופגע בו רבי חייא. אמר לו, רואה אני (אותם) בפניך שהרי במדור של השכינה מקומך. מהו שכתוב (שמות ג) וארד להצילו מיד מצרים? וארד! ארד היה צריך לו! וארד - בראשונה. מתי? כאשר ירד יעקב למצרים. ולמה? להצילו מיד מצרים. שאם לא היה ביניהם, לא יכולים לסבל הגלות, כמו שנאמר (תהלים צא) עמו אנכי בצרה אחרתהו ואכבדהו.

אמר לו, ודאי בכל מקום שישאל נמצאים, הקדוש ברוך הוא ביניהם. וכל מקום שחכמי הדור הולכים, הקדוש ברוך הוא הולך עמם, שכתוב (שם) כי מלאכיו יצוה לך וגו'. מניין לנו? שכתוב (בראשית לב) ויעקב הלך לדרך וגו', ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה. עתה נשתתף באחד ונלך בדרך, שהרי ידעתי שלמקום אחד אנו הולכים, לקבל פני שכינה. אמר לו, בודאי. אמר רבי יצחק, למדנו, שלוחי מצוה אינן נאקין, לא בהליכתן ולא בחזרתן. ואנחנו להראות לפני הקדוש ברוך הוא אנו הולכים, ולא יראים.

עד שהיו הולכים, אמר רבי חייא, כתוב (שם ב) אלה תולדות השמים והארץ. השמים - לכלל את הקדוש ברוך הוא. והארץ - לכלל את הקדוש ברוך הוא וכל מה שלמטה, אלו נקראים תולדות השמים, מהם.

אמר לו, אם כן, מהו בהבראם, ונאמר בה' בראם? אמר לו, הכל דבר אחד. כאשר השמים התחברו, ה' היו הוציאה תולדות, והם נקראו תולדות השמים והארץ. אמר לו, אם כן, במה בארנו בה' בראם - באברהם? אמר לו, הכל דבר אחד הוא. באברהם - אלו השמים, שממש מתחילים להתפשט. בה' בראם, וזהו והארץ, והכל דבר אחד.

אמר לו, ודאי כך הוא, והרי למדנו, שכתוב אלה תולדות השמים והארץ. ולמדנו, העולם הזה נברא בה', שכתוב בהבראם. והעולם הבא נברא ב', שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן - לכלל השמים. את הגן - לכלל את הארץ.

והרי בארנו, שכתוב (שיר השירים ד) מעין גנים, זהו השמים, באר מים חיים, שכתוב (בראשית כו) ויכרו שם עבדי יצחק באר, שכתוב (שם) ויעתק משם ויחפר באר אחרת וגו'. ונזלים מן לבנון, שאילו מתקשטים למעלה ועולים בראשו של המלך, שכתוב (תהלים קח) כי גדול מעל שמים חסדך.

מן לבנון - משם יוצאים לבינה. ונמשך ומתפשט לכל הקצוות, עד שנמשכים אלו המקורות ויורדים להתפנס למקום שנקרא הים הגדול, שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים וגו'. וכתוב (ישעיה נא) הביטו אל צור חצבתם וגו'. ואחר כך כתוב, (שיר השירים ד) גן נעול אחתי כלה וגו'. ומכאן יצאו תולדות לכלם, שכתוב בהבראם, בה' בראם ממש, באברהם. אמר רבי יצחק, ואפלו ביעקב ממש. והכל דבר אחד.

אמר רבי יצחק, כאשר אנו יושבים לפני רבי שמעון, הכל נאמר לפנינו בגלוי ולא הצטרכנו לכל זה. אמר לו, אין רבי שמעון כשאר בני אדם, שכלם לפנינו כמו שאר הנביאים כלפי משה. עד שהיו הולכים, אמר רבי חייא, כתוב (ישעיה מט) התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה וגו'. פסוק זה בארוהו, וכאן מה הוא עוסק? אמר רבי יצחק, אם בקשר של החברים, סמיכה לא נסמכתי, אנו מה נאמר?

אמר לו, שהרי קול של רמז אחד שמעתי יום אחד כאשר הייתי הולך בדרך, ולא ידעתי מי אמר, ולא ידעתי דבר.

ובא ראה, שבעה ימים היו שנחלשתי על זה ולא טעמתי דבר, ועתה הולך אני אצל המנוחה הקדושה שיאמר לי, שמא אזור. אמר לו, שמא אותו היום שהיה הולך רבי אלעזר אצל חמיו, ואותו היום הלכתי עמו, והנה נזכרתי בדרך.

בא ראה, כך אמר רבי אלעזר משמו של אביו, אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא: מיום שנפלנו בגלות, הקדוש ברוך הוא עזב אותנו בגלות ושכח אותנו. זהו שכתוב (ישעיה מט) ונתאמר ציון עזבני ה' וחי' שכחני. אמרה השכינה: התשכח אשה עולה!! וכי ישראל שנקראים בנים, כמו שנאמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם, מרחם בן בטנה, כמו שנאמר (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת, גם אלה תשפחנה, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ!! ואנכי לא אשפחך. מכאן שהקדוש ברוך הוא לא עזב אותם את ישראל לעולמים.

עוד אמר, התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה. זהו סוד עליון שאמר הקדוש ברוך הוא. הנה דברים אלו בשמו אחוים. כמו שהקדוש ברוך הוא לא שוכח שמו שהרי הוא הכל - כך הקדוש ברוך הוא לא שוכח אותם את ישראל, שהם אחוים בשמו ממש. התרגש רבי חייא, אמר, ודאי זהו דבר חדוש. ברוך יהיה הקדוש ברוך הוא שנפגשתי בד' וידעתי דבר, וידעתי מי אותו ששמעתי ממנו.

ובא ראה, שאותו יום שרצתי ארבעה מילין, ולא מצאתי מי היה. אמר לו, משהו שנכנסתי במערה אחת שרבי אלעזר נח שעה אחת. קרא עליו רבי חייא אלו הפסוקים, (ישעיה נח) אז יבקע כשחר אורך וגו'. אז תקרא וחי' יענה וגו', אז תתענג על ה' וגו'.

(דברים לג) זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר וגו'. זכר ימות עולם. רבי אבא אמר, מי אלו ימות עולם? אלו ששה ימים שעשה הקדוש ברוך הוא העולם בהם, שכתוב (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' וגו'. ששת ימים, ולא בששת ימים, והרי בארנו. בינו שנות דר ודר. כלומר, אלו ימות עולם, ידעו

ויתנדעו כל אלו השנים והימים וכל דור ודור, עד דור זה שאתם עומדים בו.

שאל אבידן ונגדד - זה הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב הלא הוא אבידן קנדד. ונגדד, והוא יגלה עמק החכמה. ומה היא? אלא כפאשר ששה ימים אלו בנו את העולם, לא בנו אותו אלא בגללד, שתבא אתה ויתקיים את התורה. שלמדנו, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא - על תנאי עשה, שפאשר לבאו ישראל, אם יקבלו את התורה - מוטב, ואם לא - שיתחזירו לתהו ובהו. ומשום זה, אלו ימות עולם יודעים ומבינים הכל.

והרי למדנו, אלו ענפי האילן איך נאחזים בתוך האילן? והרי בארנו, שפאשר הקדוש ברוך הוא ברר להם לממני המגנים על שאר האמות, ואתם מה כתוב? כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. שלא נתן אותם לשר, ולא למלאך, ולא לממנה אחר, וזה העם שהקדוש ברוך הוא נטל לחלקו.

באיזה מקום מצא אותו? ומצאנו בארץ מדבר ובתהו לל ישמן וגו'. שכתוב (יהושע כד) תרח אבי אברהם וגו', ואשח את אביכם את אברהם וגו'. ומכאן מנהיג אותם את ישראל בכל דור ודור ולא נפרד מהם ומנהיג אותם ברחמים. זהו שכתוב (דברים לב) כנשר יעיר קנו וגו'.

כנשר יעיר קנו. אמר רבי יוסי, לא מצאנו מי שמרחם על בני כנשר הזה. ועל זה למדנו, כתוב (יחזקאל א) ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל. הנשר, היכן מקומו? במקום שיעקב עומד. זהו שכתוב (משלי ל) דרך הנשר בשמים. באותו מקום ממש. מה טעמו? משום שהוא מרחם על בניו, ובדין עם אחרים. כך הקדוש ברוך הוא מנהיג את בניו כנשר זה.

מה כתוב? ה' ביד ינחנו ואין עמו אל נכר. הוא בלבדו, שכתוב (שמות יג) ויהי הלך לפניכם וגו'. ואין עמו אל נכר, שלא מנהיג להם לישראל לא מלאך, ולא ממנה אחר, שהם נקראים אל נכר. וזהו שאמר משה, (שמות לג) אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה. זהו שכתוב ה' ביד ינחנו. הוא בלבדו, ואין עמו אל נכר.

אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא מתנהג אתם (בישראל) כך, עליהם כתוב (תהלים קלה) כי יעקב בחר לו זה ישראל לסגלתו, וכתוב (שמואל א יב) כי לא יטש ה' עמו וגו'. מה הטעם לא יטש ה' את עמו? בעבור שמו הגדול, משום שזה בזה נדבק. ועל זה לא יעזב אותם הקדוש ברוך הוא. שבכל מקום שהם נמצאים, הקדוש ברוך הוא עמם, כמו שבארנו.

לו חכמו ושיפילו זאת (דברים לב). אמר רבי יוסי, כל אלו הפסוקים שכאן תוכחות הם שהוכיח אותם משה לישראל, חוץ מאותו שם קדוש שגלה בתחלת דבריו. אמר רבי אבא, ואפלו מה שהוכיח לישראל הוא בכלל השם הקדוש, שאין דבר בתורה שיוצא מכלל השם הקדוש, שהתורה כלה שמותיו של הקדוש ברוך הוא הם.

ואלו הפסוקים ידועים הם. אבל משום ששמו של הקדוש ברוך הוא רשום בפרשה זו, הייתי צריך עד עתה. וכאן הרי כתוב, לו חכמו ושיפילו זאת, זאת ודאי. והרי בכמה מקומות בארנו זאת, שאם ישראל ידעו את זה איך זאת אחוזה בדיניה להפיר מן הרשעים - גבינו לאחריהם, וישתמרו להיות בה, כמו שכתוב (איוב כ) וארך מתקוממה לו.

דבר אחר לו חכמו ושיפילו זאת - שהיא קשורה בהם בישראל. כפאשר שומרים מצוות התורה ויושבים עמה בשלום, ידעו שעזרה של זאת היא עמם, להפיר משונאיהם. וישראל, שהם מעטים בין האמות, ידעו איכה ירדף אחד אלף ויגנוס יניסו רבבה. ומי גרם להם? האתה היא שהיתה ביניהם בשלום כפאשר עושים מצוות התורה, ולעולם לא יזה מהם לעשות להם נקמות.

אם לא כי צורם מכרם ויהי הסגירם (דברים לב). מה הטעם כי צורם מכרם? משום שצור ילדד תשי, שהתקונים לא נמצאים כמו שצריך במקומם. אם לא כי צורם מכרם. אמר רבי יהודה, זה אברהם, כמו שבארנו, שאמר אברהם, יתחבו ישראל בגלות ולא יכנסו בגיהנם, ששני אלו - גלות וגיהנם - לא יסבלו ישראל. והקדוש ברוך הוא הסכים על ידו, שכל זמן שיתחבו ישראל, יפלו לגלות וישתעבדו בהם שונאיהם. ומשום זה צורם מכרם, ודאי, ויהי הסגירם, והסכים על ידיו.

למדנו, אמר רבי יהודה, מה הטעם שהוכיח להם משה בשירה הוא כך? משום שהם מזמנים להפגס לארך ולהשרות עליהם שכינה, ומשום זה הוכיח אותם על כך.

רבי יצחק אמר, בשני מקומות הקדוש ברוך הוא היה מזמן להוכיח את ישראל, ושמוח אמות העולם. אחד - שכתוב (הושע יב) וריב לה' עם יהודה ולפקד על יעקב פדרכיו וגו'. שמעו אמות העולם, שמחו. אמרו, עתה יפרתו מהעולם. כפאשר ראה הקדוש ברוך הוא שהם שמחים, מה כתוב אחריו? בבטן עקב את אחיו וגו'. כפאשר שומעים, אומרים, זו היא תשובה.

משל לאשה שהיתה לה קטטה בבנה, הלכה לתבע עליו דין. ראתה לדן שדן דיני נפשות - חלקם למלקות, לתליה, לשרפה. אמרה: אוי, מה אעשה מן הבן? כפאשר סיים חדין, אמר לאותה אשה: אמא,

מה עשה לך בנך? אמרה, מתלוננת, עכ"מ.

ימצאהו בארץ מדבר ובתהו. ודאי לבסוף עשה לכל אותן קלפות שיהיו כלן משתעבדות לו. עד כאן היה כתוב באותו ספר של קרטנא הרופא. לבסוף היה רשום בזה הפסוק, כל שמירה שנגרף רופא חכם לעשות לחולה ששוכב בבית חליו, בית אסירי המלך - לעבד לאדון העולם!

שפאשר הולך רופא חכם אצלו, ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן, מחלות השורות עליו. מוצא אותו במאסר המלך. אם תאמר, הואיל והקדוש ברוך הוא (פוקד) יפקד לתפס אותו, שלא ישתדל אדם אחריו - לא כך, שהרי אמר דוד, (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל וגו'. דל הוא אותו ששוכב בבית חליו. ואם רופא חכם הוא, הקדוש ברוך הוא נותן לו ברכות לאותו שישתדל בו.

ואותו רופא, ימצאהו בארץ מדבר, בבית חליו שוכב. ובתהו ילל ישמן, שאותן מחלות מצרות לו. מה צריך לו לעשות? יסובבנהו - יסובב סבות ויביא עלות כדי שימנע ממנו אותם דברים שמוזיקים לו. יקני לו, ויוציא ממנו דם רע. יבוננהו - יסתכל ויבין אותו חולה ממה היה, ויסתכל כדי שלא יכבד עליו וימעט אותו. לבסוף - יצרנהו כאישון עינו, כדי שיהיה שמור כמו שצריך באותם משקים, באותן רפואות שצריכות לו, ולא יטעה (מהם) ביניהן. שאם יטעה אפלו בדבר אחד, הקדוש ברוך הוא חושב על אותו רופא כאלו שפך דמים וחרגו.

משום שהקדוש ברוך הוא רוצה, שאף על גב שאותו אדם הוא בבית אסירי המלך והוא אסור בבית האסורים, שישתדל אדם עליו ויעזר לו להוציאו מבית האסורים. והיה אומר כך: הקדוש ברוך הוא דן דינים של בני העולם למעלה, הן למות, הן לשרש, הן לעקר, הן לענש בנקסיו, ולקסר אותו. מי שגראה לענש נכסים, נופל בבית חליו, ולא יתרפא עד שיתן כל מה שנגזר עליו. כיון שנגעש במקומו ונותן כל מה שנגזר עליו, יתרפא, ויוציא מבית האסורים. ועל זה צריך להתעסק עמו שיתן ענישו ויציא.

מי שראוי לשרשו, יתפסו אותו, ויתנו אותו בבית האסורים עד שישתמש מהכל. ולפעמים משתמש באיבריו או מאחד מהם, ולבסוף יוציאו אותו מבית האסורים. מי שראוי למות - כך הוא, שאלו יתן כל הכפר וכל ממון שבעולם, לא ינצל.

ועל זה צריך לרופא חכם שיעסק ברפואתו. אם יכול לתת לו רפואה מן הגוף - מוטב, ואם לא - יתן לו רפואה לנשמתו, וישתדל ברפואת נשמתו. וזהו רופא שהקדוש ברוך הוא ישתדל עליו בעולם הזה ובעולם הבא.

אמר רבי אלעזר, עד עתה לא שמעתי מרופא זה ומספר זה, חוץ מפעם אחת שאמר לי סוחר אחד, ששמע לאביו שרופא אחד היה בימיו, שפאשר היה מסתכל בבו אדם כאשר הוא בבית חליו, היה אומר, זה חי וזה מת. והיו אומרים עליו שהוא צדיק אמתי, ירא חטא, וכל מה שלא יכל להשיג מה שנגרף, הוא היה קונה ונותן משלו. והיו אומרים שאין חכם בעולם כמוהו, ובתפלתו היה עושה יותר ממה שהיה עושה בידיו. וכמדומה לנו, זה היה אותו רופא.

אמר אותו סוחר, ודאי ספרו בידי הוא, שירשתי אותו מאבי אבא, וכל דבריו של אותו ספר, כלם מיוסדים על סודות התורה, וסודות נעלמים מצאתי בו ודברים של רפואה רבים, שהוא אומר שלא ראוי לעשות אותם חוץ (אם) הוא ירא חטא.

והם ממה שהיה עושה בלעם, שהיה לוחש לחשים על חולה, והיה אומר בפיו ומתרפא מיד. וכלם מברר אותם באותו ספר. ואמר, זה אסור, וזה מתר למי שירא חטא. משום שחללים רבים אמר שתלוייה רפואתם בלחישת הפה. ואלו מצד הנחש, ומהם מצד של קסם. וכל אותם שאסור לומר בפה ואסור לעשות במעשה היה אומר. עד שמצאתי על חללים ידועים שצריך לומר כך, ולגדות בנדיי ובשמתא על אותו חלי, והוא תמיהה גדולה אצלי.

שמח רבי אלעזר, ושמחו החברים. אמר רבי אלעזר, אם אותו ספר היה אצלנו, היינו רואים מה הוא אומר. אני אמסר במסירה על מנת להראות למנוחה הקדושה. ולמדנו, אמר רבי אלעזר, אותו הספר היה בידי שנים עשר חדש, ומצאתי בו אורות עליונות וחשובים. כאשר הגעתי לאותם סודות שהיו מבלעם, תמהתי.

יום אחד לחשתי במקום אחד, והיו האותיות עולות ויורדות. עד שראיתי בחלום ואמר לי, מה לך להפגס בתחום שאינו שלך ושאינו נצרך לך? התעוררתי. ורע בעיני על סודות הסתומים שהיו שם. שלחתי לאותו יהודי, ורבי יוסי ברבי יהודה שמו, ונתתי לו את הספר.

ובסודות של בלעם מצאתי מאותם שמות של מלאכים ששלח לו בלק, ולא היו מסתדרים על תקונם כמו שצריך. אבל כמה מיני רפואה מצאתי בו שהם מתקנים על תקוני התורה וסודות סתומים שלה. וראיתי שהם בחסידות, ותפלות ובקשות להקדוש ברוך הוא. ואם תאמר שהיה עושה רפואה בפסוקי התורה או בסודות התורה - חס ושלום. אלא היה אומר סודות התורה, ועל אותו סוד הוציא

סודות של רפואה שלא ראיתי באפן זה לעולם. אמרתי, ברוך ה' הרחמן שהחכים לבני אדם מחקמה של מעלה.

ומאלו הדברים של בלעם לקחתי, וראיתי בהם שלא היה בעולם חכם בכשופים כדגמתו. אמרתי, ברוך ה' הרחמן שבטל מהעולם הכשופים, שלא יטעו בני אדם מאחר יראתו של הקדוש ברוך הוא ויתברך ויתעלה שמו אמן.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

ימלוך ה' לעולם אמן ואמן.

## זוהר חדש 1

### פרשת בראשית

ויאמר אלהים יהי אור (בראשית א ג), אמר רבי יצחק, מכאן משמע שעקר הקדוש ברוך הוא את הנטיעות הללו ושתל אותן, שכתוב יהי.

רבי יהודה אומר, האור שקבר היה שנינו. משמע שכתוב ויהי אור. והיה לא כתוב, אלא ויהי.

וכשהסתכל הקדוש ברוך הוא באותם הדורות של הרשעים שלא ראויים לאותו האור, גנו אותו. זהו שכתוב (איוב לח טו) וימנע מרשעים אורם, ולמי גנו אותו? דוקא לצדיקים, כמו שכתוב (תהלים צז יא) אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה. ויאמר אלהים יהי אור, זהו שכתוב (ישעיה מא ב) מי העיר ממזרח.

ויאמר אלהים את האור כי טוב (בראשית א ד), מה ראה? אמר רבי חניא, כמו שאמרנו, ראה את מעשי הרשעים וגנו אותו. רבי אבא אמר, ויאר אלהים את האור כי טוב, לגנו אותו. ויאר אלהים את האור כי טוב, שלא נמצא בו רגז. כתוב כאן כי טוב, וכתוב שם (במדבר כד א) כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל, וסוף הכתוב מוכיח, שכתוב (בראשית א ד) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך, ומשום כך לא נמצא בו רגז, ואף על גב ששתף אותם הקדוש ברוך הוא יחד.

בא וראה, האור העליון שיהיה האור הזה מאיר, ומאותו האור שמחת הכל בו, והוא הימין להתעטר חקוקי החקיקות עמו, והרי נתבאר, שכתוב (תהלים ל, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראך, זה האור הראשון שגנו הקדוש ברוך הוא לצדיקים לאותם יראי החטא, כמו שאמרנו. ויהי ערב, מצד החשך. ויהי בקר, מצד האור. ומתוך שהם משתתפים יחד, כתוב יום אחד.

רבי יהודה אומר, מה הטעם שבכל יום ויום כתוב ויהי ערב ויהי בקר? להודיע שאין יום בלי לילה ואין לילה בלי יום, ולא נתן להפרידם.

אמר רבי יוסי, היום ההוא שניצא האור הראשון התפשט בכל הימים, שכתוב בכלם יום. אמר רבי אלעזר, ממשמע שכתוב בכלם בקר, ואין הבקר אלא מצד האור הראשון. רבי שמעון אמר, היום הראשון הלך עם כלם, וכלם בו, כדי להראות שאין בהם פרוז והכל אחד.

ויאמר אלהים יהי אור (בראשית א ג), התפשטות האור הזה למטה, ואלו הם המלאכים שנגברו ביום הראשון, שיש להם קיום להתקיים בצד הימין.

ויאמר אלהים את האור (שם א ד), את - להכליל את האספקלריה שאיננה מאירה עם האספקלריה המאירה, שנאמר בו כי טוב. אמר רבי אלעזר, את - להכליל ולרבות את אותם המלאכים שבאים מצד האור הזה, וכלם מאירים בראשונה בקיום שלם.

יהי רקיע בתוך המים (שם א ו), אמר רבי יהודה, בזה נפרדו המים העליונים מן המים התחתונים. הרקיע - התפשטות המים. והרי נתבאר (שם) ויהי מבדיל בין מים למים, בין מים העליונים לבין המים התחתונים.

ויעש אלהים את הרקיע (שם א ז), שעשה בו מעשה בגדל עליון. לא כתוב יהי רקיע, אלא ויעש, שהגדילו בגדל רב.

אמר רבי יצחק, בשני נברא בו גיהנם לרשעי העולם, בשני נברא בו המחלקת, בשני לא נשלם בו המעשה, משום כך לא כתוב בו כי טוב, עד שבא היום השלישי שנשתלם בו המעשה. ומשום כך כתוב בו כי טוב פעמים, אחד על השלמת המעשה של יום שני, ואחד לעצמו של היום השלישי, ונתתקן היום השני ביום השלישי, ונבדלה בו המחלקת, ובו השתלמו הרחמים על רשעי הגיהנם. ביום השלישי משתככים ניצוצי אש הגיהנם, משום כך נכלל היום השני ונשלם בו.



רבי חייא היה יושב לפני רבי שמעון, אמר לו: האור הזה ביום ראשון, והחשך ביום שני, ונפרדו המים, ומחלקת היתה בו, למה לא נשלם ביום הראשון, שהרי חזקין כולל את השמאל? אמר לו: על זה היתה מחלקת, והשלישי הצטרף להפגם ביניהם, להקריע ולהרבות בהם שלום.

ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא (שם א יא), התחברות של מים עליונים עם תחתונים לעשות פרות. המים העליונים פרים ורבים ועושים פרות, והתחתונים קוראים לעליונים כנקבה לזכר, משום שמים העליונים זכריים - והתחתונים נקביים.

רבי שמעון אמר: כל זה הוא למעלה, והוא למטה. אמר רבי יוסי: אם כך אלהים שאמר, מי האלהים? אמר לו: אלהים סתם, אלהים חיים למעלה. ואם תאמר למטה, אלא מטה היא תולדות, כמו שנאמר (שם ב ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ואמרנו בה"א בראם. והוא שלמעלה, האבות של הכל הוא. היא עשתה מעשה, ועל כך הארץ עושה תולדות, שהרי היא מתעברת כנקבה מן הזכר.

רבי אלעזר אמר: כל הכחות היו בארץ, ולא הוציאה את כחה ואת אותם תולדות עד יום הששי, שכתוב (שם א כד) תוצא הארץ וגו'. ואם תאמר, הרי כתוב (שם יא) ותוצא הארץ דשא? אלא הוציאה תקון כחה להתנשב כראוי, והכל היה גנוז בה עד שהצטרף, שהרי בראשונה כתוב תהו ובהו, צדא וריקנא כתרוממו, ואחר כך התתקנה והתנשבה, וקבלה זרע ודשאים ועשבים ואילנות כראוי, והוציאה אותם אחר כך, וגם המאורות לא שמשו באורם עד שהצטרף.

הי מארת ברקיע השמים (שם יד), כתוב מארת חסר, להכליל את הנחש הרע שהטיל זהמה ועשה פרוז, שלא משמש השמש עם הלבנה. מארת - קללות, ועל כן גרם שנתקלה הארץ, שכתוב ארוה האדמה בעבורך, ומשום כך כתוב מארת.

הי מארת - זו הלבנה, ברקיע השמים - זו השמש, ושניהם בכלל אחד להזדוג להאיר עולמות למעלה ולמטה, ממשמע שכתוב על הארץ, ולא כתוב בארץ, שמשמע למעלה ולמטה, החשבון של הכל היה בלבנה.

רבי שמעון אמר: גימטריאות וחשבון תקופות ועבורים, הכל הוא בסוד הלבנה, שהרי אינו למעלה. אמר לו רבי אלעזר: ולא? והרי כמה חשבונות ועבורים שעושים החברים! אמר לו: לא כך, אלא החשבון עומד בלבנה, ומשם יפגם האדם לדעת למעלה. אמר לו: והרי כתוב (בראשית א יד) והיו לאתות ולמועדים? אמר לו: כתוב חסר לאתות. אמר לו: והרי כתוב והיו? אמר לו: והיו, שכלם שיהיו בה באסקפה היו שמתמלאת מן הכל, אבל החשבון של הכל הוא בלבנה.

בא וראה, נקדה אחת הראשית למנות משם, שהרי מה שלפנים מאותה נקדה, לא נודע ולא נתן למנות, ויש נקדה למעלה נסתרת, ולא התגלתה כלל ולא נודעה, ומשם הראשית למנות כל נסתרת ועמק, כך גם יש נקדה למטה שהתגלתה, ומשם היא הראשית לכל חשבון ולכל מנין.

ועל כן פאן הוא מקום לכל התקופות וגימטריאות ועבורים וזמנים וחגים ושבתות, וישראל שדבקו בקדוש ברוד הוא, עושים חשבון ללבנה, והם דבקים בה ומעלים אותה למעלה, שכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו'.

משנה. עשר ספירות בלימה: א. שנינו ארבע תקופות רוחות העולם, שני צדדים ממשניים, מסעותיו עושה בתוכם, התקין אחד בלי כלום, והוציא מצפון ספר אחד, ושם עליו שלש אותיות רשומות. התקין תחתיו שלש אחרות, רשם אחד על שנים ושם עליו האות ת'.

ב. הוציא (נצא) מצפון ספר שני, באותיות ארבע, רשומים שנים על אחד, ושם עליו את האות ה'.

ג. שטח על פרקת (חשבון) של ספר שלישי, צד אחד באותיות, רשם אחד בכתר מלכות, תלה עליה ממעלה למעלה, וממנה צד אחד רשם של אמן, ושם בה אותה האות. באות ההיא נתקנה האמנות, ונתקן צד הצפון ונברא ממנה, תחתיה נתקנו שלשת צדדיו, משלש זויותיו, ושם עליו האות וא"ו.

ד. הוציא למעלה החזק של הלבנה, לה ארבעה ראשים, בספר רביעי הטביע אותה בחמדה של התהום הגדולה, היא התהום רבה שנתן בה הדין, המקום ומושב בית הדין, והוא שכתוב (תהלים לו ז) משפטיו תהום רבה. השירה עליו שתי אותיות רשומות בטבעת המלך, היא הטבעת בה נוסעים ובה חונים, שם אחד על ד' והושיב עליו האות אלק.

ה. שטח על עליונה (הזיו) של ספר חמישי פרקת מסד, להפריד מתחתונים לעליונים, בה נתן רשות אל מי שרושם, ממעלה ממנה נוסעים בה שני חזקים, אלק עולמות בו, ירשת הנחלה נסמכת עליו, בו חמש אותיות, רשומות עם שנים, שלש על שנים, התקין אצלן שתיים אחרות, רשומות בסוד של חמש, חמש בתוך חמש, ושם עליו האות יו"ד.

ו. הוציא בזיקים של אש על הספר הששי שני צדדים, צד אחד מרחיש גבורות, וצד אחד רוח חכמה שבוהקת, והזיו החזק השתטח לשלש פניו. והזיו שבצדו קים (עומד) לשלש (למטה). ארבע בארבע רשומות, אחד כנגד אחד שולט, אחד רוכב, שתי אותיות רשומות באחד, ושם עליו האות ו'.

ז. שטח על הזיו של הספר השביעי תקף של בלי כלום, מושלים שגברו, ורוח סערה חזקה בשביעי, בלומים על השביעי, מתנהגים ולא נוסעים, נוסעים ולא הולכים, הולכים ואינם נמצאים, נמצאים ואינם נבראים, נבראים ואינם מתממשים, עליונים ותחתונים, יורדים ועולים, שלש רוכבים, ארבע רשומים, ולאחד חזרו, אחד הוא, מהכח של שביל אחד ששורה עליו, שם עליו האות ד'.

ח. ספירה שמינית - הוציא על ידי העלה של ספירה השמינית, רשום בכוכב אחד, כלומר ברשם אחד. הוא על ארבע, וארבע עליו. שולט אחד באחד. זה עומד וזה יושב. זה מקבל וזה עוזב. זה עולה וזה יורד. מאחד תלויים ומאחד נבראים. קדוש הוא. עליון הוא. הוא הנה, הוא אחד. רשום בתוכו אות ה'.

ט. שטח על הזיו העליון הספר התשיעי הזה, ולא נראה, טמון במאמץ וארבעים ושמונה עולמות שהולכים בתוכו, שקול בצלמו של בעל הרשם, בחמש רוכב על חמש, המלך שאותם העולמות עובדים אותו יורד ביום שמאיר, ועולה בלילה שנהפך. רשם עליה שלש אותיות ושם עליה האות י'.

י. הוציא מהסודות שמונה עשר אלפים, ספר עשרה, באותו עשרה, בשם שנהלק (שנהלק בעשר בלימה) ב' שולט בעשרה, כשהגיע להדעזע בשמונה עשרה עולמות, ארבעה אותיות הולכים עליה, עשרה עם עשרה רוכב עליה, טבעות של טבעות נאחזים ממנו, הוא ואשתו (ואותיותיו) אחד הוא.

נחלקו עשר הספירות הללו מעשר אותיות של שמו הקדוש, וכנגד זה בעשרה נברא העולם, והוציא כחם בעשר אמירות, שמו נסתר, לא היה מפרש. עשר על חמש, חמש על עשר, שש על חמש, חמש על שש. ברוך הוא וברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים אמן ואמן.

#### סדרי אותיות

רבי שמעון פתח, (תהלים קו ב) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו וגו', (ירמיה ז ז) מי לא יראד מלך הגוים כי לך גאולה וגו'. באותיות רשומות, שחקיקות על גבי הנסתר של צד (סריטת) הקיום, עולות מרובות עם מרובות קדושות, כל מרובה ומרובה עולה עם אות רשומה. כשנרשמת האות בקיומה, עולה בתוכה אותה המרובה. כל אות ואות עומדת על קיומה של אותה המרובה שראויה לה. מכאן עולה הדבר שתתפרש כל אות ואות בסוד המרובה הקדושה בארבעת צדדי העולם.

סוד האות הראשונה, עולה ויורדת, עולה בעטרותיה אל מאה עולמות. כנגד זה עולה האות י' ברצון המחשבה, ונסתרת ולא נודעת.

מתפשטת תחת אגוז אחד, שמכסה הסמונה בטמונה, והיא המרובה שעומדת תחת אותו סוד טמיר, ואותה האות עומדת בגניזה נקדה אחת תחתיה, אותו האגוז עומד עם ששה עמודים, ותומכים אותו בששה צדדים, אותם ששת הצדדים גנוזים בתוך אותו האגוז.

מתוך הצד (הסתר) של האות הוא יוצאת מרובה אחת קדושה, והמרובה הוא גנוזה ואינה מתגלה, פרט לכאשר מאיר האור של אותו אגוז טמיר, אז מתגלה אותה המרובה, ואותה מרובה טמירה וגלויה.

והיא יוצאת מתוך ההתנוצצות של המאור, כשמודדת המדה תחת הקשר הראשון, ואותו (והוא אחד) ניצוץ. כשמודדת קימת זה מאיר, ועולה ויורדת ונסמכת תחת האות יו"ד, והיא נקדה אחת, ואחר כך מתפשט אותו הניצוץ, ומוציאה שלשה ניצוצות אחרים ונסמכים תחת הקוץ התחתון של היו"ד.

אחר כך יוצא מתוך הקשר השני ניצוץ אחר שמאיר ועולה ויורד, ונסמך תחת האות יו"ד בצד אחר. אחר כך מתפשט אותו הניצוץ, ומוציא שלשה ניצוצות אחרים, ונסמכים בצד הזה תחת האות יו"ד. אחר יוצא מתוך הקשר השלישי ניצוץ אחר (בצד אחר), ומתוך זה נקשר הסוד של חו"ל במדת המאור.

נמצאו לאות יו"ד, הנקדה העליונה, תשעה עמודים, על מה שנסמכת, וכלם מרובה אל האות הוא. אז מאירה ונסמכת על תשעת העמודים הללו, ואז מאירים מתוכה שמונה אחרים, וכלם עומדים בסוד האות יו"ד, הנקדה העליונה הסמירה.

תשעת העמודים הללו שלמטה, עולים בשם ולא עולים, משום שאותם תשעה שנקראים אין סוף, עומדים ולא עומדים ולא נודעו, ונקראים ולא נקראים, ללא ידיעה כלל, ואלו עולים בשם ולא עולים.

וזהו הסוד (שמות לג יט) וקראתי בשם ה' לפניך וחסנתי את אשר אחו ורחמתי את אשר ארחם. אין מי שיעמד בהם ובשמות שלהם, ולא התגלו לעמד בדרגם. ולכן לא עמד משה עליהם, משום שהיו

מקדם הדרגה שלו שְׁאוֹתוֹ נִיצוֹץ ראשון כְּתוּב לְפָנֶיךָ. וְכֵן כֻּלָּם עוֹמְדִים, הַקְדִּימוּ לְדִרְגָּה שְׁלוֹ. וְעַל זֶה לֹא עוֹמֵד בְּדִרְכֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁכֻּלָּם עוֹלִים תוֹךְ הַמַּחֲשָׁבָה, וּמִשּׁוּם מִתְפַּשְּׁטִים דְּרָכָיו לְכַמֵּה צִדִּדִּים בְּרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא נוֹדְעוּ כָּלֵל.

עוֹלָה הָאוֹת הַזֶּה עִם הָעֲמוּדִים הִלְלוּ לְמַעַלָּה, מִכָּה מִי שֶׁמִּכָּה, שְׁאִינוּ יָדוּעַ, וְהָאִין סוֹף מֵאִיר וְלֹא מֵאִיר, וְיִוֵּרֵד, וְאִין יָדוּעַ מִמִּי שֶׁמֵּאִיר. כְּאֲשֶׁר יוֹרֵד, נִכְלָלִים בּוֹ אוֹתָם הָעֲמוּדִים וּמִתְפַּשֵּׁט, וּכְשֶׁמִּתְפַּשֵּׁט יוֹצֵא אוֹר אֶחָד כָּלּוֹל, וּמִתְפַּסֵּים בּוֹ, כְּמִי שֶׁנִּכְנָס לְהִיכָל אֶחָד.

אוֹתוֹ הַהִיכָל עוֹמֵד בְּשֵׁנֵי צִדִּדִּים, שֶׁלֹּהֲתַפְסוֹת וְלִהְתַּגְלוֹת לְמַעַלָּה, וְאוֹתָם תִּשְׁעַת הָעֲמוּדִים מֵאִירִים בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הַהִיכָל, וְהָאוֹת י' גִּנוּזָה בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הַהִיכָל, בְּאוֹתָם הָעֲמוּדִים, וְהַהִיכָל הַהוּא נִקְרָא ה"א.

מִזְמָן וְאִינוּ מִזְמָן, מִתְגַּלָּה וְלֹא מִתְגַּלָּה, וְלֹא מִתְגַּלָּה כָּלֵל. בְּסוּד זֶה עוֹמֵד הָאוֹת יו"ד, וְכֻלָּם סוֹמְכִים, מִשּׁוּם שֶׁהִיא טְמִירָה וְכִּי עוֹמֵד הִכָּל לְהִתְעַטֵּר.

לִּזְה יֵשׁ חֲמֵשׁ מְרַבּוֹת שְׂיוּצָאוֹת מִתּוֹךְ הָאוֹר שֶׁל הַמְּאוֹר, כְּשֶׁעוֹלָה לְמִקּוֹמָהּ וּמִתְכַּנְסֶת, לְאַחַר שֶׁעָשְׂתָה מְדִידָה.

וְאַלּוּ נִקְרָאִים נִפְלָאוֹת, נ' פְּלָאוֹת, עַל סוּד זֶה רָצָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ לַעֲמֹד עַל חֲמֵשׁ מְרַבּוֹת הִלְלוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קִיט יח) גַּל עֵינִי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתְךָ, וּכְשֶׁאֵלּוּ מֵאִירִים וּמַעַלָּה אוֹתָהּ לְהִתְעַטֵּר, נִגְשִׁים חֲמֵשׁ, לְהֵאִיר לְתוֹךְ הַחֲמֵשׁ שֶׁלְמִטָּה, וְשִׁינְאָה מִמֶּנָּה.

וְאוֹתָם נ' פְּלָאוֹת מֵאִירִים וּמַעַלִּים אוֹתָהּ לְמַעַלָּה, וּמִתְעַטְרִים וְנִקְשָׁרִים בְּתוֹךְ אוֹתָם תִּשְׁעַת הָעֲמוּדִים הָאַחֲרִים. וְאוֹתָם הַתִּשְׁעָה מַעַלִּים אֶת הָאוֹת יו"ד לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה.

כְּאֲשֶׁר יוֹרְדִים וְלֹא יָדוּעַ מִמִּי יוֹרְדִים, הַה"א הִזֵּה מִתְעַטֶּרֶת בְּסוּד אוֹתָם ה'נ', וְאוֹתָם הַפְּלָאוֹת, שֶׁהֵם חֲמִשָּׁת הָעֲמוּדִים לְתוֹכָהּ. וְכְּאֲשֶׁר מִתְעַטֶּרֶת וּמִתְפַּשְּׁטֶת, חוֹזֶרֶת מִהַסוּד שֶׁל נו"ן לְתוֹךְ הַסוּד שֶׁל ה"א.

הַתְּפִשְׁטוֹ חֲמִשָּׁת הָעֲמוּדִים הִלְלוּ לְמִטָּה, אֲזִי עוֹמֵדֶת עֲלֵיהֶם, וּכְשֶׁהִיא מֵאִירָה בְּכֻלָּם, אֲזִי יוֹצֵאִים מִמֶּנָּה חֲמִשָּׁה אוֹרוֹת אַחֲרִים, מִשְׁתַּנִּים וְלֹא מִשְׁתַּנִּים, לְמִן וּשְׁמָאל.

מִכָּאן וְהִלָּאָה עוֹמֵד הַדָּבָר לְהַסְמֵךְ עַל סוּד עֲלִיוֹן בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, לְהִיּוֹת נִסְתָּר זֶה בְּזֶה, וְלִהְשִׁתְּכֵלל הַמְרַבָּה הַקְדוּשָׁה.

וְאַלּוּ הַחֲמִשָּׁה הֵם אַרְבָּעָה, וְהֵם חֲמִשָּׁה כְּנֻגָּה חֲמִשָּׁה עֲמוּדִים, וְהֵם אַרְבָּעָה כְּנֻגָּה אַרְבַּעַת צִדִּדֵי הָעוֹלָם, וְכֻלָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ מְרַבָּה לְבָדוֹ.

וְכָל הַמְרַבּוֹת כֻּלָּן כְּלוּלוֹת, כָּל מְרַבָּה וּמְרַבָּה בְּאוֹר אֶחָד, וְכָל אוֹר וְאוֹר נִכְלָל בְּאוֹתָם הָעֲמוּדִים, וְכָל עֲמוּד וְעֲמוּד נִכְלָל בְּאוֹת ה"א, וְהָאוֹת ה"א הִזֵּה נִכְלָלֶת בְּאוֹתָם תִּשְׁעַת הָעֲמוּדִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְלָל בְּאוֹת יו"ד הַנִּקְדָּה הָרִאשׁוֹנָה וְהַעֲלִיּוֹנָה, שִׁינְיָהּ הִכָּל אֶחָד.

מִכָּאן נִמְצָאִים הַמְרַבּוֹת שְׁעוֹלוֹת עַל הָאוֹת ה"א מִמִּטָּה לְמַעַלָּה, עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ מְרַבּוֹת. וְזֶה סוּד יִבְרָכוּ כ"ה מִמִּטָּה לְמַעַלָּה.

מִן הָאוֹת ה' וּמַעַלָּה תִּשְׁעַת מְרַבּוֹת, שְׁעוֹמְדוֹת לְבַד בְּלִי חֲשָׁבוֹן עַד הַסוּד שֶׁל יו"ד, וְהִכָּל נִסְתָּר בְּתוֹכּוֹ. מִכָּאן וְהִלָּאָה סוּד הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ שֶׁמִּתְעַטֵּר בְּאוֹתוֹ הַמְרַבּוֹת, וְלִהְיֵה כֵּן עִם זֶה בְּאֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת יְהו"ה.

אָמַר רַבִּי שְׁמֵעוֹן: הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא אֶחָד, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ו ד) ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא רִאשׁוֹן, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה מו) אֲנִי רִאשׁוֹן. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא אַחֲרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁם) וְאֲנִי אַחֲרוֹן. בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

ה"א סוּד הַכְּתוּב וְאֲנִי אַחֲרוֹן, זֶה ה"א הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, מְרַבָּה קְדוּשָׁה בְּאַחֲרוֹן, שֶׁכְּתוּב (שִׁם מֵא, ד) וְאֵת אַחֲרוֹנִים אֲנִי הוּא. אַחֲרוֹן וְאַחֲרוֹנִים, כֻּלָּם בְּסוּד אֶחָד נִכְלָלוּ אֵלָיו עִם אֵלָיו. הַסוּד שֶׁל ה"א הֵם ד', וְאֵלּוּ הַד' שֶׁנִּקְרָאִים אַחֲרוֹנִים, כֻּלָּם עוֹמְדִים מִהַצַּד שֶׁל מַעַלָּה וּמִהַצַּד שֶׁל מִטָּה.

הַמְרַבָּה הַזֶּה, מִיכָּאֵל גְּבִרְיָאֵל רַפָּאֵל אוּרִיָּאֵל, אֵלּוּ הֵם אַרְבַּע, וְנִקְדָּה אַחַת שְׁעוֹמֵדֶת עֲלֵיהֶם הֵם ה"א. וְהַה"א הִזֵּה אֵינָה נִקְרָאת אֶלָּא בְּסוּד אַרְבַּע הִלְלוּ, וְהַנִּקְדָּה הָאַחֲרוֹנָה שְׁשׁוּרָה עֲלֵיהֶם. וְהַסוּד שֶׁל ה"א זֶה הִינֵּה דְלִיָּת, וְאוֹתָהּ הַנִּקְדָּה שְׁשׁוּרָה עֲלֵיהֶן בְּאַמְצַע נְעֻשִׁית ה"א.

וּבְסוּד שֶׁל חֲנוּךְ יֵשׁ ה"א אַחֲרֵת לְמִטָּה שְׁעוֹמֵדֶת קְשׁוּרָה עִם הַה"א הַזֶּה, וְהִכָּל אֶחָד עִם אֶחָד, וְאֲזִי הוּא הַזְּמַן לְבָכּוֹת, וְסִימְנָהּ אֶהָהּ.

מִשּׁוּם שֶׁשְּׂבוּב הָרַע לְמִטָּה, מְכַסֶּה כְּמוֹ הַדְּלִיָּת, וּמִקִּיף אֶת הָאֲרָבַע הִלְלוּ וְאֵת הַנִּקְדָּה הַזֶּה, וְעוֹמֵדֶת בְּנִקְדָּה הַזֶּה קוֹלֶפָה חֲזָקָה לְכַסּוֹת עֲלֶיהָ. וְאֲזִי מִתְפַּשֶּׁה הַלְבָּנָה, וְהָאוֹר שֶׁלָּהּ מִתְפַּשֶּׁה, וְאֲזִי נִתְּנָה הַרְשׁוּת לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם בְּדִינֵים רַעִים. וְהַסוּד שֶׁל ה"א עִם ה"א הָאַחֲרוֹנָה, שֶׁנִּיחָם בְּנִקְדָּה אַחַת ה"ה, שֶׁהִרִי אֲזִי הַדִּין נִתָּן, בְּסוּד הַכְּתוּב (דְּנִיָּאל ד, יד) בְּגִזְרַת הַמֶּלֶךְ אֲכִים הַדָּבָר וּבִמְאָמַר הַקְדוּשִׁים הַשְּׂאֵלָה בַּעֲבוּר.

המִרְכָּבָה הַזֶּה עֹמֶדֶת בַּה"א הָאֲחֵרוֹנָה, לֹא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה לְעוֹלָמִים, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁנִּמְצָא מִיכָאֵל שֶׁהוּא הָרֹאשׁ לְאֵלֹהִים, שֶׁם הַשְּׂכִינָה. הַכֹּל נִקְשָׁר זֶה עִם זֶה, וְהֵם נִקְשָׁרִים יוֹדֵם אוֹתָהּ הַנִּקְדָּה, וְהַכֹּל ה"א.

וּכְשֶׁהִיא ה"א אַחַת, וְהָאוֹת אֲל"ף אוֹ הָאוֹת יו"ד קוֹדֶמֶת לָהּ, וְהִיא בְּנִקְדָּה אַחַת, אִי הִיא בָּאָה לְהִיטִיב לְעוֹלָם, א"ה אוֹ י"ה, שֶׁהִרִי הַקֶּלֶפָה הָרָעָה נִשְׁבָּרֶת מִלְפָּנֶיהָ וְלֹא מִכֶּסֶה עָלֶיהָ. הָא' ה"י עֹמֶדֶת בְּסוֹד זֶה.

כְּמוֹ כֵּן, אֵין לָךְ שֶׁם קְדוֹשׁ בְּאוֹתִיּוֹת הַרְשׁוּמֹת שֶׁלֹּא עוֹמֵד עִם אוֹתָהּ הָאוֹת הַמִּרְכָּבָה שֶׁלּוֹ, בְּאוֹתוֹ הַשֵּׁם, עַל מֶה שֶׁנִּסְתַּמֵּךְ, וְאוֹתָהּ הַמִּרְכָּבָה הִיא הַתּוֹמֵךְ שֶׁלּוֹ. שְׂאִין לָךְ מִלֵּךְ שֶׁלֹּא בָּא עִם חִלְיוֹ וְלֹא נִמְצָא יְחִידִי, וְעַל כֵּן יְהו"ה צְבָאוֹת, הַכֹּל כְּאַחֵד, שֶׁלֹּא נִפְרָדוֹת הַמִּרְכָּבוֹת מִן הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ, וְכָל אוֹת וְאוֹת בּוֹלָלֶת בְּתוֹכָהּ אֶת מִרְכָּבָתָהּ, וְאִי הַכֹּל הוּא שֶׁם קְדוֹשׁ.

לְאוֹת ה"א הַזֶּה יֵשׁ לָהּ מִרְכָּבָה בְּאוֹתָם הַשְּׁלִיטִים לְמִטָּה, מִשּׁוּם שֶׁהָאוֹת הַזֶּה הִיא בְּגִלּוֹי, הַקֶּטָן שֶׁמֶן הַחִבְרִים, אֲבָל לְכָל הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹת אֵין לָהֶן מִרְכָּבָה לְהַתְכַּלֵּל בְּאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת, בְּתַחְתּוֹנִים הַלְלוֹ, פָּרֵט לְזֹאת. מִשּׁוּם שֶׁהָאוֹת הַזֶּה נִכְלָלֶת בְּתַחְתּוֹנִים שֶׁבְּחוּץ, וְהָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹת נִכְלָלוּ בָּהֶן מִרְכָּבוֹת קְדוֹשׁוֹת שְׂאִינָם בְּחוּץ, פָּרֵט לְכַאֲשֵׁר מִתְחַבְּרִים הַהִיכָלוֹת עִם הִיכָלוֹת, הַתְּחַתּוֹנִים עִם הַעֲלִיּוֹנִים, אֲבָל אֵין נִכְלָלִים עִם אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת לְהִיּוֹת אוֹת אַחַת.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ, אוֹת וְאוֹת מִהַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ נִכְלָלֶת מִרְכָּבָתוֹ (כָּל שֶׁם וְשֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַקְדוֹשִׁים, נִכְלָלֶת מִרְכָּבָה קְדוֹשָׁה בְּתוֹכוֹ) בְּתוֹכָהּ, וְזֶהוּ שֶׁם קְדוֹשׁ כְּרָאוֹי, וְכֵן לְכָל אוֹת וְאוֹת מֵאוֹתָן הָאֲרֻבָּע. וְאוֹתוֹ אֲרֻבָּע הָאוֹתִיּוֹת הֵן סוֹד הַמִּרְכָּבָה לְמִי שֶׁלֹּא נוֹדַע, וְלְכָל אוֹת וְאוֹת יֵשׁ לָהּ מִרְכָּבָה שֶׁנִּכְלָלֶת בְּתוֹכָהּ וְנִרְשָׁמֶת בְּאוֹתָהּ הָאוֹת מִמֶּשׁ.

הַה"א הַזֶּה הִיא שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְהַנִּקְדָּה הַזֶּה שְׁעוֹמֶדֶת לְמַעַלָּה הִיא שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר, וְהֵם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַרְחֻמִּים לְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁלְּמַעַלָּה. הַשְּׁנַיִם עֶשֶׂר הַלְלוּ הֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר תְּחוּמִּים, וְהֵם לְאַרְבַּעַת צְדֵי הָעוֹלָם, שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה לְכָל צֶדֶד.

וְאוֹתָם הַשְּׁלֹשָׁה הֵם תְּשַׁעָּה לְכָל צֶדֶד. לְצֶדֶד מִזְרָח תְּשַׁעָּה, לְצֶדֶד מַעֲרָב תְּשַׁעָּה, לְצֶדֶד צָפוֹן תְּשַׁעָּה, לְצֶדֶד דָּרוֹם תְּשַׁעָּה, וְהַנִּקְדָּה הַזֶּה שְׁעוֹמֶדֶת עָלֶיהָ בְּאַמְצָע. נִמְצָאֶת הַנִּקְדָּה הַזֶּה שְׁמִשְׁלִימָה כָּל צֶדֶד לְעֶשְׂרֵה, מִשּׁוּם שְׁעוֹמֶדֶת בְּאַמְצָע. לְצֶדֶד מִזְרָח עֶשְׂרֵה, לְצֶדֶד מַעֲרָב עֶשְׂרֵה, לְצֶדֶד צָפוֹן עֶשְׂרֵה, לְצֶדֶד דָּרוֹם עֶשְׂרֵה, עֶשֶׂר סְפִירוֹת לְכָל צֶדֶד, וְאֵלֹהִים הֵם מִי אוֹתִיּוֹת שְׁעוֹמֶדוֹת בְּסוֹד שֶׁל בְּרָאשִׁית לְמִטָּה, בְּסוֹד הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ, וְשְׁתֵּי אֲזִנִּים הֵן לְאַחֲזוֹ בְּגִמּוֹי וּשְׁמָאֵל, וְכֵלֶם עוֹמְדִים בְּסוֹד שֶׁל ה"א.

עֶכְשָׁו נִמְצָא שֶׁהַה"א הַזֶּה בְּכָל אוֹתָם סוֹדוֹת עֲלִיּוֹנִים: בְּאוֹתָהּ הַמִּרְכָּבָה הַקְדוֹשָׁה, בְּאוֹתָם שְׁנַיִם עֶשֶׂר, בְּסוֹד עֶשֶׂר סְפִירוֹת, בְּסוֹד שֶׁל אֲרֻבָּעִים וְשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת הַמְּחַקְקוֹת שֶׁבִּשְׁם הַקְדוֹשׁ. הַכֹּל נִכְלָל בְּדִיוֹקָן הַזֶּה שֶׁל ה"א.

וְכֵלֶם עוֹמְדִים בְּאַלְכֶסוֹן, בְּסוֹד הַנִּקְדָּה שְׁעוֹמֶדֶת בְּאַמְצָע, שֶׁמְכַרְיָהּ אֶת כָּלֶם בְּדֶרֶךְ יֶשֶׁר, הַצֵּד הַזֶּה בְּצֵד הַזֶּה, וְכֵן לְדִ' צְדִידִים, כָּלֶם עוֹמְדִים בְּמִשְׁקָל, הַמִּשְׁקָל שְׁעוֹמֵד לְהַתְקִין הַכֹּל.

בְּסוֹד הַזֶּה נִבְרָאוּ וְנִתְתַּקְּנוּ כָּל הַתְּחַתּוֹנִים הַלְלוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב (בְּרָאשִׁית א כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ. נַעֲשֶׂה, וַיֵּבֶר הָאֱלֹהִים ה"א, וְכָל אֱלֹהִים שְׁעוֹמְדִים לְמִטָּה וְנִאֲחֲזוּ בָּהּ, בְּדִמוּתָהּ מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּקְרָאת ה', פָּרֵט לְמֶה שֶׁיֵּשׁ אֶחָד לְמַעַלָּה בְּמֶה שֶׁלֹּא נִרְאָה כָּלֶל בְּדִיוֹקָנָהּ, וְלֹא נִרְשָׁם בָּהּ לְהִרְאֹת.

כְּשֶׁנִּקְרָאת ה"א, מִזְדַּמְנֶת בְּכָל הַסּוֹדוֹת הַלְלוֹ. הוּא הַכֹּל, מִשּׁוּם זֶה עֹמֶדֶת הַנִּקְדָּה הַזֶּה בְּתוֹךְ הָאֲמָצָע, מִשּׁוּם שֶׁנִּאֲחֲזָה בְּכָל. אֵלֹהִים שֶׁלֹּא מִזְרָח וְנִאֲחֲזִים בָּהּ, וְהִיא עִמָּהֶם. (אֵלֹהִים שֶׁלֹּא דָרוֹם וְנִאֲחֲזִים בָּהּ, וְהִיא עִמָּהֶם. אֵלֹהִים שֶׁלֹּא צָפוֹן וְנִאֲחֲזִים עִמָּהֶם, וְהִיא עִמָּהֶם). וּמִשּׁוּם כֵּךְ הִיא בְּכָל, וְהַכֹּל בָּהּ, וְהַכֹּל ה"א. וְעַל זֶה כְּתוּב נַעֲשֶׂה אָדָם, וְכְתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, הַכֹּל הוּא בְּסוֹד עֲלִיּוֹן כְּרָאוֹי.

וְכָל הַסּוֹדוֹת הַלְלוּ וְכָל הַסּוֹדוֹת הַעֲלִיּוֹנִים כָּלֶם נוֹדְעִים בְּאוֹתִיּוֹת הַלְלוּ וְנִרְשָׁמוּ בְּאוֹתָהּ הָאוֹת מִמֶּשׁ, שִׁתְּיַחַד הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ כְּרָאוֹי, וְהַכֹּל סוֹד עֲלִיּוֹן בִּשְׁם הַקְדוֹשׁ. עַד כָּאן נִרְמְזָה הַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה בְּסוֹד הָאוֹת ה"א, הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁלֹּאֲרַבַּע הָאוֹתִיּוֹת. אֲשֶׁרִי חִלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁנִּכְנָס וְנִצָּא, וְיוֹדַע אֶת דְּרָכֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְנִס לְלֹא בּוֹשָׁה לְעוֹלָם הַבָּא.

הַסּוֹד שֶׁל הָאוֹת ו"ו הַמִּרְכָּבָה הַקְדוֹשָׁה הַעֲלִיּוֹנָה שְׁעוֹמֶדֶת בְּקִיּוֹם שְׁלָם, זֶה נִחְלָק לְשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵן שְׁתֵּי וו"וִים ו"ו, זֶה כְּמוֹ זֶה, וְהֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר סוֹדוֹת עֲלִיּוֹנִים.

הַו"ו הַעֲלִיּוֹנָה הַזֶּה הִיא עֹמֶדֶת עִם חֲמִשָּׁת הַעֲמוּדִים הַעֲלִיּוֹנִים, שְׁעוֹמֶדֶת עָלֶיהֶם הָאוֹת ה"א הַעֲלִיּוֹנָה, וְהַו"ו הַזֶּה, אֵף עַל גִּב שֶׁהִיא שֵׁשׁ, וְהַסּוֹד שֶׁל שֵׁשׁ, הִיא חֲמִשׁ, וְהַסּוֹד שֶׁל חֲמִשׁ, וְהַכֹּל הוּא כְּרָאוֹי.

הַרְאִישִׁית בְּצֵד הַגִּמּוֹי, סוֹד הָאוֹר הָרָאוּשׁוֹן הַזֶּה עוֹמֵד עַל מִרְכָּבָה אַחַת, שֶׁהִיא שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ, וְלֹא אֲרֻבָּע. וְאֵף עַל גִּב שְׂאִין מִרְכָּבָה אֶלָּא בְּאַרְבַּע, הַכֹּל כָּאן בְּסוֹד בְּשֹׁלֶשׁ שְׁלֹשׁ. כְּמוֹ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת הוֹלְכוֹת בִּשְׁם

הקדוש, ומשום כך הכל הולך בשלש שלש.

האות ה"א שאמרת היא הרביעית באותיות, ומשום כך המרובה שלה היא בארבע, ואף על גב שהיא בארבע, היא בשלש שלש, והכל הולך בדרך ישר לעלות זה כמו זה, להיות אחד.

המרובה שלצד דרום, שהיא ימין, (אותה מרובה) בשלשה שיוצאת מתוך המאור, כשעולה הרוח שנושבת ב"יב רוחות, שמעלים ריח, ולא מעלים, כלולה בשלשה גונים, מאירה באור שנשאב בתוכה, אחד לוחט באש, ואחד לוחט במים, ואחד לוחט ברוח, וזה התפרש, והם שלש.

הרוח הזו, כאשר נפרדת ונהיית שלשה גונים, אלו אינם אש, ואינם מים, ואינם רוח, אלא הרוח הזו כשנפרדת, כל אחד ואחד מאיר ולוחט ונותן תקף למקום שעליו, ואחר כך נעשה סמך תחתיו.

גון אחד מתלהט, ומחזיקה בו האש שנכללת בצד הימין הזה. גון אחר מתלהט, ומתחזק בו המים שנכללו בימין. גון אחר מתלהט, ומחזיקה בו הרוח שנכללת בצד הימין הזה, ושלשת הגונים הללו הם מרובה אחת לצד הימין בסוד האות ה.

ואלו הם פנויים שיש בקדוש ברוך הוא, בסוד של אותם השמות שנקרא בהם, ועל זה שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא בכמה שמות, וכלם נכללים בכל סוד וסוד מן הצדדים העליונים הללו, שהם שמות שלא נמחקים.

הצד הזה שהוא ימין נקרא אל. המרובה שלו נקראת גדול בכלל. כשנפרדת המרובה הזו של אלו, הם שלשה גונים, כך נקראים השמות הללו: גדול, חסיד, קדוש. אלו הם המרובה לימין שנקרא אל, הסוד העליון מאותם עשרת השמות, כמו שבארנו.

שלשת הגונים הללו, שהם מרובה לצד ימין, לוחטים ומאירים למטה, וכל גון וגון משלשת אלה נפרד לשני אחרים לכל צד, עד שנכנסו בחשבון שלשה שלשה שלש, והם תשעה. והימין הזה שרוב עליהם משלים לעשרה. אף גם כל אלו נקראות ספירות עליונות וקטנות, וכלם מדותיו של הקדוש ברוך הוא.

שנים שיצאו מתוך גון אחד שהחזיקו בו המים, אחד נקרא רחום, ואחד נקרא חנון, אלו הם מאותו הגון שהחזיק במים. שנים שיצאו מאותו גון שהחזיקה בו האש, אחד נקרא ארץ אפים, ואחד נקרא רב חסד. אלו הם מאותו גון שהחזיקה בו האש. השנים שיצאו מאותו גון שהחזיקה בו הרוח, אחד נקרא חסיד, אחד נקרא סולח. ובסוד ספרו של חנוך זה נקרא טוב, וזה נקרא ישר, וסימנו (תהלים כה ח) טוב וישר ה'.

ומאלו נפרדים האורות למטה, וכלם מרובות אלו לאלו, וכלם פנויים בחוץ, אבל לא נדבקים באלו כלפי מעלה, וכלם כלולים בצד הימין, וכלם אחד אל הצד הזה, והכל בסוד האות ו"ו.

הראשית בצד השמאל, הסוד של חשכה, שמתפשטת בחשכה למטה, עד שנברא ממנו גיהנם, מלהט מאותה החשכה של אש חזקה, אדמה, שחורה, וכאן מלהטים שביבים חזקים ששופעים ונמשכים למטה, וכלם מתוך החשכה שהיא השמאל, לצד הזה.

רק אור אחד העולה מתוך מדידת המדה מאיר לצד (שמאל מצי) הימין, ומאותו האור מאיר לחשכה, ומגיעים אל אותה אש אורות, וקרבים אל אותה האש, אל אותו הימין, ומאיר ממנו.

אזי מתפשטת ומאירה מתוך המאור רוח אחרת, שמאירה, מלהטת, זו מתפשטת להיות מרובה לאותו צד השמאל, מתפשטת בסוד של שלשה גונים לצד הזה שנקרא צפון, והרוח הזו אין עולה עם בשמים ולא ריח, משום שהשמאל הזה נסמך על אותה הרוח שנפרדה בשלשת הגונים הללו.

הגונים הללו מאירים בשלשה צדדים של אש, שהוא צד השמאל. האש בגון חשוף, אש בגון אדם, ואש בגון שחר. שלשת הגונים הללו שנפרדים מאותה הרוח שיצאה מתוך המאור, ותומכים את שני הצדדים.

צבע אחד מתלהט, ומתחזק בו אש צבע חשוף, שהוא בצד שמאל. צבע אחר מתלהט, ומתחזק בו אש צבע אדם, שהוא בצד שמאל. צבע שלישי מתלהט, ונתקן בו אש צבע שחר, שהוא באותו צד שמאל.

ושלשת הגונים הללו הם מרובה אחת לצד השמאל בסוד האות ו"ו. אלו נקראים פנויים לקדוש ברוך הוא בסוד השמאל. אחד נקרא אדיר, ואחד נקרא חזק, והכל בכלל אחד שנקרא גבור, משום שהצד הזה שנקרא שמאל הוא אלהים, והרי בארנו לכמה צדדים נקרא אלהים.

שלשת הגונים הללו שבצד השמאל, מלהטים מאירים למטה, וכל גון וגון משלשת אלה נפרד לשני אחרים לכל צד, עד שנכנסו בחשבון שלשה שלשה שלש, והם תשעה, כמו שבארנו בצד אחר, והשמאל הזה שרוב עליהם משלים לעשרה.

שנים שיצאו מתוך גון של אחד שנכלל בתוך אש בגון חשוף, אחד נקרא שופט, ואחד נקרא דין, כמו שנקרא (תהלים נ ו) אלהים שפט, וכתוב (שם סח ו) אבי יתומים ודין אלמנות אלהים.

שנים שיצאו מתוך גון אחד שנכלל מתוך אש אדמה, אחד נקרא כביר כח, ואחד נקרא איש מלחמה. שנים שיצאו מתוך גון אחד שנכלל והתחזק בתוך גון האש השחורה, אחד נקרא פקד עון, ואחד נקרא משלם גמול.

וימכאן נפרדים למטה לכמה גבורות שאין להם חשבון, וכלם נכללות בצד שמאל, ובכלם נקרא הקדוש ברוך הוא, וכלם מרפבות למטה לכל צד וצד, והכל בסוד האות ו'יו.

משום שכל אות ואות מארבע האותיות הללו שבסוד השם הקדוש, כלן עומדות על מרפבות קדושות וסומכות על מה שנסמכו, וכלם רשומים עליהן, כל אחד ואחד פראוי לו, והמרפבות הללו הן פנויים לאותו השם הקדוש על מה שעומדים.

ועל כן, מי שבא ליחד את השם הקדוש, צריך לדעת כל אחד ואחד מאותם השמות של הפנויים, על מה קימים, ומיהו השם ששולט עליהם, ובאותו הצד שעומדות המרפבות. והכל בסוד השם הקדוש, בארבע האותיות הללו שנקרא הקדוש ברוך הוא בהם. אשרי אותם הצדיקים שהולכים בדרך ושרה, אשריהם בעולם הזה, ואשריהם בעולם הבא, שהקדוש ברוך הוא אוהב אותם.

הראשית בצד האמצע, בפתח המזרח, שפתח המזרח הוא עומד באמצע, נוטל שני צדדים לסדרם בבירחים ודלתות, בצד זה ובצד זה.

הפתח הזה כלול מכל אלו שאמרנו, וזה עומד על מרפבה עליונה, והיא המרפבה שעומדת בסוד האות ו'יו, שהוא (זה הוא) ו'יו כלולה של כל אלה, וזה עומד בסוד של כל ששת הצדדים העליונים, וזה עומד על מרפבה אחת, שהוא שלשה בימין ושמאל. יוצא מתוך המאור. כשעולה רוח שנושבת בשנים עשר ריחות של בשמים, שמעלים ריח ולא מעלים, הרוח הוא מאירה באור, וזוהי רוח שהיא שלום ונקראת שלום.

וכשנפרדת הרוח הזו, נפרדת בשלשה גונים מלהטים באש ורוח ומים, כמו שנתבאר בימין, וכשנפרדת, כל אחד ואחד לוחט במקומו ונותן תוקף.

האור הזה שמתפשט מאותו (מאותה) רוח לכל צד וצד מאלו השלשה, גון אחד לוחט באש ומחזק אותו. גון אחר לוחט במים ומרבה אותו. גון שלישי לוחט ברוח, ומאיר לו כארזמן, מלהט בשני הצדדים הללו. ושלשת הגונים הללו הם מרפבה אחת בסוד האות ו'יו, והוא הסוד של האות ו'יו.

ואלה הם הפנויים שנקרא בהם הקדוש ברוך הוא, כמו שנתבאר שהקדוש ברוך הוא נקרא בכל השמות הללו, ואלו הפנויים נכללים בסוד השם הקדוש, שהצד (השם) האמצעי הזה נקרא בו. ואף על גב שזה נקרא בסוד האות ו'יו, זה נוטל את כל השמות העליונים והתחתונים, וכל ארבע אותיות השם הקדוש אחוזות בו, משום שנוטל את כל הצדדים מעלה ומטה, וזה הסוד של יה'יו, כאן תלוי השם הזה.

והוא יהו"ה נוטל שתי אותיות למעלה, ונוטל אחת למטה, והוא עומד באמצע, בין מעלה ולמטה, ומשני הצדדים כמו שאמרנו.

המרפבה שלו היא אש בכלל. כשנפרדת המרפבה הזו, שהיא הרוח הזו כפי שאמרנו, ונפרדת לשלשה גונים אחרים, שנקראים אש, ארץ, נוצ"ר חס"ד. אלו הם שלשת אלה, שהן מרפבה קדושה, אל הצד הזה שעומד באמצע.

שלשת הגונים הללו שהם מרפבה קדושה של האות ו'יו, לוחטים ומאירים למטה, וכל גון משלשת הללו נפרד לשני אחרים לכל צד, עד שנעשים בחשבון שלשה לכל צד, והם תשעה, והשם הקדוש הזה ששולט עליהם משלים לעשרה.

וכל אחד ואחד מהצדדים הללו שלשה כפי שאמרנו, ימין ושמאל ואמצע, כל אחד ואחד בסוד המרפבות שלו, הוא עשרה, משום שהכל מעלה ומטה, בשלמות אחת הן עשר הספירות, עשר האמירות. וכל המרפבות הללו באותו הצד ששולט עליהם נקראים עשר ספירות, עשר אמירות. ומשום כך, כל אחד ואחד מן הצדדים הללו עולה לעשר מרפבות לכל צד עד שעולה כל אחד ואחד לחשבון גדול. ובא ראה, כל המרפבות הללו כשנפרדים לצדיהם, כלם נקראים באותו השם ששולט עליהם, ובסוד של אותה האות ממש למטה.

שנים שיצאו מתוך נקדה אחת, אחד נקרא נשא עון, ואחד נקרא עובר על פשע. אלו הם מאותו גון שהתחזק בו המים. שנים שיצאו מתוך הגון שהתחזקה בו האש, אחד נקרא מרום, ואחד נקרא רם.

ובסוד של חנוך, השמות הללו כלולים בסוד של העולם הבא. וכאן בצד הזה, בוחן לבות, מרום,

כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (תהלים י ה) מְרוֹם מִשְׁפָּטֶיךָ מִנְגִּדוֹ, וְכָתוּב (שם צג ד) אֲדִיר בְּמָקוֹם ה', וְאִף עַל גֵּב שֶׁהָשֵׁם הָיָה עוֹמֵד בְּעוֹלָם הַבָּא, הָרִי כָּתוּב מְרוֹם. וְעַל כֵּן מִשְׁתַּתֵּף הָעוֹלָם הַבָּא בְּכָל אֵלֶּה, וְכֵן נִקְרָא אֱלֹהִים כְּמוֹ הַגִּנִּים שֶׁל הַשְּׂמָל, וְהַכֵּל אֶחָד.

הַגִּנּוֹן הַשְּׁלִישִׁי מִתְחַזֵּק הַרֹחַ בּוֹ. אוֹתָם שְׁנֵים שִׁיצְאוּ מִמֶּנּוּ, אֶחָד נִקְרָא שׁוֹכֵן עַד, וְאֶחָד נִקְרָא קְדוֹשׁ, וּמֵאלוּ נִפְרָדִים הָאוֹרוֹת לְמִטָּה, וְכֵלָם מְרַבּוֹת אֵלּוּ לְאֵלּוּ, וְכֵלָם כְּנוּיִים שֶׁנִּקְרָא בָּהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵלָם נוֹדְעִים בְּצַד שְׁשׁוּלֵט עֲלֵיהֶם.

כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ שְׁלֹשָׁה צַדִּים שִׁיוּצָאִים מִתּוֹךְ הַצַּדִּים הָעֲלִיוֹנִים הַלְלוּ שְׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהֵם יָמִין וּשְׂמָאל וְאַמְצַע, וְאֵלּוּ יוּצָאִים הַחוּצָה מֵהֶם, וְעוֹמְדִים בַּחוּץ שְׁנֵים מֵהֶם, וְכֵלָם נוֹטְלִים מְרַבּוֹת לְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁהָעֲלִיוֹנִים הָאֵלֶּה, וְלֹא עֲלִיוֹנִים כְּמוֹתָם.

וְאֵלּוּ שֶׁלְמִטָּה שִׁיוּצָאִים מִתּוֹךְ אֵלּוּ הַצַּדִּים הָעֲלִיוֹנִים שְׁאֲמַרְנוּ, הֵם כְּמוֹ שֶׁהֵם (כְּמוֹתָם), אֶחָד נִקְרָא יָמִין וְאֶחָד נִקְרָא שְׂמָאל, וְאֶחָד שְׁעוֹמֵד בְּאַמְצַע, בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הָאֲמְצַע שְׁאֲמַרְנוּ, וְכֵלָם כְּלוּלִים בְּשִׁלְשֵׁת הָעֲלִיוֹנִים הַלְלוּ, וְכֵלָם כְּלוּלִים בְּסוֹד הָאוֹת וְיִי שְׁכּוֹלֶלֶת אֶת כָּלָם, וְכֵלָם מִתְפָּרְדִּים בְּמְרַבּוֹת יְדוּעוֹת בְּצַדָּם.

וְאֵלּוּ לֹא נִקְרָאִים בְּשִׁמּוֹת יְדוּעִים, רַק בְּאוֹתָם הַכְּנוּיִים שֶׁלְמִטָּה, כְּמוֹ שְׁאוֹתָם הַכְּנוּיִים הָעֲלִיוֹנִים, וְהַתְּחַתּוֹנִים הַלְלוּ אַחוּזִים בְּעֲלִיוֹנִים, וְשִׁלְשֵׁת הָאַחֲרִים הַלְלוּ כָּלָם מְרַבּוֹת מִבַּחוּץ, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ.

בֹּא וְרֵא, שְׁנֵי הַעֲמוּדִים הַלְלוּ הֵם תּוֹמְכִים שְׂמִיבַחוּץ, וְהֵם יָמִין וּשְׂמָאל, וְנִקְרָאִים חֲסָדֵי דָוִד, וְהַצְבָּאוֹת הַלְלוּ הֵם הַמְרַבֵּה שְׁלֵהֶם, שְׁנֵים שְׁעוֹמְדִים וְעוֹשִׂים שְׁלִיחוֹת בְּנִבְיָאֵי הָאֲמָת.

וּמִשֶּׁם נִפְרָדִים הַמַּעֲשִׂים שֶׁל הָעוֹלָם בְּגוֹלֵי, וְזֶה סוֹד הַכְּתוּב (תהלים קיא ב) גְּדוֹלִים מַעֲשֵׂי ה'. גְּדוֹלִים, שִׁיוּצָאִים מִן גְּדוֹל, וְאֵלּוּ נִקְרָאוּ (שם קיא) רַחֲמִיךָ רַבִּים ה', (שם פט נ) אִיָּה חֲסִדֶיךָ הַרְאֵשׁוֹנִים ה', (שם כה ו) זָכַר רַחֲמֶיךָ ה' וְחֲסִדֶיךָ כִּי מַעֲלֵם הֵמָּה. וְאִף עַל גֵּב שְׁבַאֲרֵנוּ שֶׁהֵם לְמַעַלָּה, (אף כָּד נִפְרָדִים לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה, שְׁכָתוּב (שם כו ו) כִּי מַעֲלֵם הֵמָּה. מַעֲלֵם הֵמָּה לְמַעַלָּה) מַעֲלֵם הֵמָּה לְמִטָּה.

וְעַל כֵּן לֹא נִקְרָאוּ בְּשִׁמּוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּקְרָאוּ בְּשִׁמּוֹת אוֹתָם שֶׁלְמַעַלָּה. וְהֵם כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה, אֲבָל הֵם בְּכָל שֶׁל אוֹתָם שְׁעוֹמְדִים בַּחוּץ, וְהֵם תּוֹמְכִים שֶׁל הַתּוֹרָה שִׁיוּצָאִים מִן הַמְרַבּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, וְאֵלּוּ הֵן שֶׁהַזְכִּיר דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְזֶה שֶׁהַזְכִּיר תָּמִיד בְּכָלָם, כְּמוֹ שְׁבַאֲרֵנוּ.

בֹּא וְרֵא, כָּל הַשְּׁמוֹת הָעֲלִיוֹנִים הַלְלוּ מֵאוֹתָם הָעֲשָׂרָה שְׁאֲמַרְנוּ שֶׁלֹּא נִמְחָקִים, יָפָה הוּא. אֲלֹא הַמְרַבּוֹת הַלְלוּ שְׁלֵהֶם, שֶׁהֵם הַשְּׁמוֹת שֶׁנִּקְרָאוּ כְּנוּיִים, לָמָּה הֵם נִמְחָקִים?

אֲלֹא חֲסוֹד הָיָה נִתְבָּאָר בְּתוֹךְ סִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְנוּנָה סָבָא, שֶׁכָּל הַשְּׁמוֹת הָעֲלִיוֹנִים הַלְלוּ הֵם קִיָּמִים כְּמוֹ גּוֹף לְנִשְׁמָה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁלֹּא נוֹדְעוֹת וְלֹא הַתְּגַלּוּ, וְהַכְּנוּיִים הַלְלוּ הֵם לְבוֹשׁ לְגוֹף, כְּמוֹ שֶׁהַאֲגוּז שִׁישׁ קִלְפָּה לְקִלְפָּה, אוֹ אֵלּוּ הַפְּרָחִים שִׁישׁ לָהֶם קִלְפָּה לְקִלְפָּה, וְהַמֶּלֶךְ בְּפָנִים.

כֵּן גַּם זֶה אֵלּוּ עֲשָׂרָה הַשְּׁמוֹת הַלְלוּ, כָּלָם כְּמוֹ שֶׁהַקִּלְפָּה הִזּוּ לְמַח. וְאִף עַל גֵּב שֶׁכָּלָם מַח, כָּל הָאוֹרוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְהַבְּשָׂמִים הָעֲלִיוֹנִים אֵין מִי שְׁעוֹמֵד בְּמָקוֹמָם, אֲבָל כָּלָם כְּמוֹ שֶׁהַקִּלְפָּה אֵל מַח שֶׁלֹּא יְדוּעַ, וְאֵין עוֹמֵד בַּחֲכָמָה כָּלָל, וְכָל שֶׁכֵּן סוֹד הָאֵין סוֹף, וְהַכְּנוּיִים הַלְלוּ הֵם קִלְפָּה אֲלֵיהֶם, וְהַכֵּל זֶה לְפָנִים מִזָּה, וְהַמֶּלֶךְ הַנִּסְתָּר לְפָנֵי וְלְפָנִים, שֶׁלֹּא נוֹדְעַ כָּלָל, וְעַל כֵּן הַקִּלְפָּה הָאֲחֵרוֹנָה לֹא אֲכַפֶּת לָנוּ, וְאִף עַל גֵּב שְׂנִמְחָקִים, עִם כָּל זֶה לֹא נִתְּנָה רְשׁוּת לְמַחֵק אֶפְלוּ אוֹת קִטְנָה שֶׁל הַתּוֹרָה.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כָּד, הִיא הָאֲחֵרוֹנָה הִיא שְׁאֲמַרְנוּ הִיא קִלְפָּה אֲחֵרוֹנָה לְאֵלּוּ: - לֹא כָּד, הִיא קִלְפָּה לְעֲלִיוֹנִים הַלְלוּ, אֲבָל לְאוֹתָם הַכְּנוּיִים לֹא, שֶׁהָרִי לֹא מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהּ, אֲלֹא אוֹתָם הַשְּׁמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, וְלֹא אוֹתָם הַכְּנוּיִים.

אֲלֹא כִּשְׁהִיא עוֹלָה לְהַתְעַטֵּר לְמַעַלָּה וְלְהַאֲחוֹ בְּסוֹד הַיָּמִין וְהַשְּׂמָאל, כָּל הַמְרַבּוֹת הַלְלוּ שֶׁהֵן כְּנוּיִים, כָּלָם מְקִיפִים אוֹתָהּ וּמְכַסִּים עָלֶיהָ סְבִיבוֹתֶיהָ כְּמוֹ בַּעַל לְאִשָּׁה, שֶׁפּוֹרֵשׁ כְּנָפָיו עָלֶיהָ, כֵּן הֵם פּוֹרְשִׁים אֶת הַכְּנָפִים שֶׁל בַּעֲלָהּ עָלֶיהָ וּמְכַסִּים אוֹתָהּ בְּכָל צֶדֶד, וְהִיא מְשַׁמְשֶׁת עִם בַּעֲלָהּ, וְסִימָן זֶה (יחזקאל טו ח) וְאֶפְרַשׁ כְּנָפֵי עֲלִיךָ, (רות ג ט) וּפְרַשְׁתָּ כְּנָפֶךָ עַל אֲמִתְךָ.

וּמִשּׁוּם כָּד הֵם בְּפָנִים וְהֵם לְבַחוּץ, וְהִיא בְּפָנִים וְהִיא בַּחוּץ, וְכֵן הַכְּנוּיִים הֵם בְּפָנִים וְהֵם בַּחוּץ. מֵה שְׁהוּא בְּפָנִים עוֹמֵד בַּחוּץ, מֵה שְׁהוּא בַּחוּץ עוֹמֵד בְּפָנִים, וְהַכֵּל הוּא יָפָה. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל אוֹתָם שְׁיִידְעִים לִלְכֵּת בְּדָרֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִטְעוּ לְיָמִין וּשְׂמָאל, כְּמוֹ שְׁבַאֲרֵנוּ (הושע יד י) כִּי יִשְׂרָאֵל יִדְרָכִי ה'.

הַמַּעֲשֵׂן שֶׁל הַבָּאָר שֶׁלֹּא פוֹסֵק לְעוֹלָמִים, זֶה עוֹמֵד בְּקִיּוֹם לְקִיָּם הַכֵּל, כָּל הָעֲלִיוֹנִים וְכָל הַתְּחַתּוֹנִים עוֹמְדִים בְּזֶה, לֹאֲהַבָּה שֶׁל תְּשׁוּקָה, מִשּׁוּם שֶׁזֶּה תְּשׁוּקָה לְמַעַלָּה וּלְמִטָּה, לְהַאֲרִי הַפָּנִים וְלְהַשְׁקוֹת אֶת הַגִּנּוֹן.

בְּזֶה אֵין הַמְרַבֵּה עוֹמֵד בּוֹ לְגִלּוּי, אֲלֹא הַכֵּל נִסְתָּר בְּסִתֵּר וְלֹא עוֹמֵד בְּהַתְּגַלּוּת, אֲלֹא כָּל הַשְּׁמוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְכָל הַמְרַבּוֹת, כָּלָם בָּאִים אֵלּוּ בְּלַחֵשׁ.

כְּשֵׁאוֹתָם הַשְּׁמוֹת בָּאִים אֵלָיו, הַמְרַכְּבוֹת הִלְלוּ פְּרוּשׁוֹת וּמִכְסוֹת אֶת כָּל הַצְּדִידִים לַדֶּרֶגָה הַזֶּה וּלְדֶרֶגָה שְׁלֹמֶטָה, וְאֵלֹו נִקְרְאִים הַכְּנָפִים שֶׁל בַּעֲלָהּ, לְכִסּוֹת עַל הַכֹּל, וְהַדֶּרֶגָה הַזֶּה נִכְנָסֶת בְּלַחֲשׁ, כְּמוֹ הַמַּעֲנֵן לְתוֹךְ הַבָּאָר שֶׁלֹא פּוֹסְקִים מִימֵיו לְעוֹלָמִים וְלֹא נִפְרָד הַמַּעֲנֵן לְעוֹלָמִים, וְהַכֹּל הוּא בָּאָר, שְׁכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר כֹּא יוֹחַ) בָּאָר חֲפֻרָה שָׁרִים, (בְּרֵאשִׁית כו יט) בָּאָר מִים חַיִּים. וְהָרִי בָּאָרְנוּהָ.

הַמַּעֲנֵן הַזֶּה שֶׁל הַבָּאָר הוּא נִסְתָּר אֶל אוֹתָהּ הַבָּאָר, שֶׁנִּכְנָס אֵלָיו בְּלַחֲשׁ, וְזֶה חוֹפֵר לְתוֹךְ אוֹתָהּ נִקְדָּה שְׁאֻמְרָנוּ, הַסּוֹד שֶׁל ה"א הָאֲחֵרוֹנָה, וְחוֹפֵר בָּהּ וְנִכְנָס אֵלֶיהָ, וְלֹא נוֹדַע כָּלֵל.

וְזֶהוּ כְּמוֹ שֶׁבָּאָרְנוּ לְמַעַלָּה, שֶׁכְּשֶׁאֵלָף מִתְחַבֵּרֶת עִם ה"א אוֹ יו"ד, הַה"א הַזֶּה הִיא בְּנִקְדָּה אַחַת לְהִיטִיב לְעוֹלָם כְּמוֹ א"ה אוֹ י"ה, וְאִזּוֹ אוֹתוֹ הַמַּעֲנֵן שֶׁל הַבָּאָר חוֹפֵר לְתוֹךְ אוֹתָהּ נִקְדָּה וְנִכְנָס בְּתוֹכָהּ וְלֹא נוֹדַע.

וְאִזּוֹ אוֹתָהּ נִקְדָּה עוֹמֶדֶת בְּסוֹד שֶׁל קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, וְעַל כֵּן סוֹד הַזְּכָרוֹן שֶׁלָּהּ, הוּא בְּסוֹד שֶׁל קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, (בְּמִקְוִים) שֶׁצִּיָּאת הָרוּחַ עוֹמֶדֶת בְּבֵית הַגִּרְוֹן, אַה"י"ה, מִשּׁוּם שֶׁזֶּהוּ הַמִּקְוִים שְׁעוֹמֵד קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים, קוֹל גְּדוֹל וְלֹא נוֹדַע, וְאִינוּ רוּחַ מִמֶּשׁ. וְאִזּוֹ הוּא ה"א בַּחֲבוּר שֶׁל אוֹתוֹן הָאוֹתִיּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, וְהַכֹּל שֶׁם אֶחָד, לְהֵאִיר מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה (לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה).

כְּשֶׁחוֹפֵר הַמַּעֲנֵן הַזֶּה בְּנִקְדָּה הַזֶּה וְנִכְנָס לְתוֹכוֹ, אִזּוֹ כָּל אוֹתָם הַשְּׁמוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְכָל אוֹתָם הַצְּדִידִים הָעֲלִיוֹנִים שְׁאֻמְרָנוּ, כָּלֵם נִכְנָסִים לְתוֹכוֹ, בְּתִשּׁוּקָה, בְּרוּחַ שְׁלֵמָה לְמַעַלָּה, בְּתִשּׁוּקָה נִכְנָסִים בָּהּ וְלֹא בְּדָבָר אֲחֵר. הַכֹּל בְּרוּחַ וְלֹא בְּגוֹף, כְּמוֹ בַּעֲלָה שְׁמִתְפַּשֵּׁט מִכָּל לְבוּשָׁיו בְּשַׁעֲהָ שֶׁבָּא לְהַזְדַּיֵּג עִם אִשְׁתּוֹ. כֵּן הֵם כָּל אוֹתוֹן הַמְרַכְּבוֹת שְׁאֻמְרָנוּ שְׁלֵמַעְלָה וּמִטָּה, כֵּן סוֹבְבוֹת אוֹתָהּ וּמִכְסוֹת עָלֶיהָ, וּבַעֲלָה מִתְפַּשֵּׁט מִכָּלֵם, וְעַל כֵּן לֹא בָּאִים כָּל אוֹתָם הָאֵיבָרִים לְהִתְחַבֵּר עִמָּה, אֶלָּא בְּרוּחַ מִמֶּשׁ, וְאִזּוֹ הַכֹּל הוּא רָצוֹן אֶחָד.

וְעַל כֵּן, בְּשַׁעֲהָ שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן אֵלֶיהָ, וְיִשְׂרָאֵל אֵינֶם צְדִיקִים, שֶׁהֵם (שִׁיחִיו) פְּתִילָה לְהֵאִיר, מִה פְּתוּב? פְּשֻׁטִי אֶת כְּתָנִיתִי אֵיכָכָה אֶלְבָּשָׁנָה רַחֲצִיתִי אֶת רַגְלִי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם. פְּשֻׁטִי אֶת כְּתָנִיתִי, אֵלֹו אוֹתָם הַכְּנוּיִים שְׁאֻמְרָנוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר כָּלֵם מִתְחַבֵּרִים, הֵם הַכְּתָנִית שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִשְׁהוּא מְזַמֵּן אֵלֶיהָ, הוּא מִתְפַּשֵּׁט מִכָּלֵם, לְהִתְחַבֵּר עִמָּה, וְעַל כֵּן פְּשֻׁטִי וְגו', לְהִתְפַּקֵּן וּלְהִיּוֹת מְזַמֵּן לְהִיטִיב לָךְ, וְאַתָּה לֹא מִתְקַנֶּת כְּרֹאוֹי, כַּעַת אֵיכָכָה אֶלְבָּשָׁנָה? וְחוֹזֵר וּמִסְתַּלֵּק מִמֶּךָ.

רַחֲצִיתִי אֶת רַגְלִי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם, הָרִי רַחֲצִיתִי אֶת רַגְלִי מֵאוֹתוֹ טָנוּף, וּמִה הוּא? מִשּׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר הִתְתַּקְנִיתִי וְהִזְדַּמְנִיתִי אֵלֶיךָ, הַעֲבַרְתִּי אֶת אוֹתוֹ הַצֵּד הָאֲחֵר הַטָּמֵא מִלִּפְנֵי רַגְלִי, כַּעַת אֵיךְ אֶחֱזוֹר לְשִׁים אוֹתוֹ הַטָּנוּף לְכִסּוֹת עַל הַמִּקְדָּשׁ, הוּאִיל וְאַתָּה לֹא זְמִינָה בְּתִקּוּנִים לְהִתְפַּקֵּן אֵלַי! כָּאֵן לְמַדְנִי, שֶׁכְּשִׁירוֹם הַטָּמֵא עוֹבֶרֶת מִן הָעוֹלָם, אִזּוֹ הַכֹּל מִתְגַּדֵּל לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, וְעַל זֶה רַחֲצִיתִי אֶת רַגְלִי אֵיכָכָה אֶטְנַפֵּם כְּמוֹ מִקְדָּם?

וּמִשּׁוּם כֵּן, כָּל אוֹתָם כְּנוּיִים הַתְּפַשֵּׁטוּ בְּשַׁעֲהָ שֶׁהַמַּעֲנֵן הַזֶּה כוֹרֶה בְּאוֹתָהּ נִקְדָּה וְנִסְתָּר בְּתוֹכָהּ, וְאִזּוֹ, כְּשֵׁאוֹתוֹ הַמַּעֲנֵן נִסְתָּר בְּתוֹכָהּ, אִזּוֹ הַכֹּל מֵאִיר, וְהַבָּאָר מִתְמַלֵּאת מֵאוֹתוֹ הַמַּעֲנֵן שֶׁנִּכְנָס לְתוֹכָהּ וְנִסְתָּר בָּהּ בַּחֲשָׁאִי, אוֹתָם הַכְּנוּיִים מְכַסִּים עָלֶיהָ וּמִתְפַּשֵּׁטִים לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה.

וְאֵלֹו הֵם הַגְּלִידִים שֶׁל הָאֵגוֹז הַדָּק שְׁעוֹמֵד וּמְכַסֶּה בְּפָנִים הַמֵּחַ, וְאוֹתָהּ הַקְלָפָה הַתְּקִיפָה נִשְׁבֶּרֶת וְלֹא עוֹמֶדֶת שָׁם, וְאִזּוֹ הַכֹּל הוּא בְּסוֹד עֲלִיוֹן לִלְכֵּת בְּסוֹדוֹת הַלָּלוּ. אֲשֶׁרִי אוֹתָם שְׁמִתְפַּקְלִים בְּרָצוֹנִם דְּבָרִים שֶׁל סוֹדוֹת עֲלִיוֹנִים, לִלְכֵּת בְּדֶרֶךְ אֶמֶת לְזָכוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּלְהֵאִיר לְעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כְּתוּב וְהַמְשַׁקְלִים וְזֶהוּ הַזֶּה הַרְקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כְּפּוֹכְבִּים לְעוֹלָם וָעֵד. אֲשֶׁרִיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

דִּיוּקוֹן הָאוֹתִיּוֹת, בְּסוֹד הַקְדוֹשׁ ה"א הַתְּחַתּוֹנָה כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ, סוֹד הַמִּקְדָּשׁ, כְּשִׁשׁוּלְטַת הַלְבָנָה וּמִתְקַשֶּׁטֶת לְשִׁמֶשׁ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ אוֹר, הֵם עוֹמְדִים כְּשֶׁנִּי אֶהְיֶה זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְאוֹתוֹן הַבְּתוּלוֹת שְׁעוֹמְדוֹת עִמָּה, מִתְקַשֶּׁטוֹת וּמִתְפַּקְנוֹת בְּתִקּוּנִים, אַחַת מֵאֲחֵרֶיהָ וְאַחַת מִלִּפְנֵיהָ, וְאַחַת מִצַּד זֶה וְאַחַת מִצַּד זֶה, וְהִיא עוֹמֶדֶת בְּאֻמָּצָה.

וְשִׁבְעִים וְשָׁנִים סִנְהֶדְרִין עוֹמְדִים כְּחֻצֵי גֶרֶן עֲגֻלָּה לְעִשּׂוֹת גּוֹף לְלִבָּנָה, לְקַשֵּׁט אֶת הַגְּבִירָה לְבַעֲלָהּ, וְהִיא עוֹמֶדֶת כְּמוֹ זֶה כ, כְּמַחְצִית הַלְבָנָה.

וְזוֹ (זוֹ) הַנִּקְדָּה הָאֻמָּצֵעִית, שְׁאֻתָּהּ הַנִּקְדָּה נוֹטֶלֶת אֶת אוֹרָהּ מִן הַשֶּׁמֶשׁ לְהֵאִיר לְכָל הַגּוֹף, וְסוֹד זֶה, הַנִּקְדָּה שְׁעוֹמֶדֶת בְּחֻצֵי הָעֵין, שֶׁהַכֹּל קִים בְּנִקְדָּה הַזֶּה שְׁעוֹמֶדֶת בְּאֻמָּצָה, שֶׁהִיא נוֹטֶלֶת אֶת כָּל הָאוֹר לְהֵאִיר לְכָל הָעֵין. וְהַלְבָנָה אֵינָה מֵאִירָה אֶלָּא מִתּוֹךְ נִקְדָּה אַחַת שְׁעוֹמֶדֶת וְנִסְתָּרֶת בְּתוֹךְ הָאֻמָּצָה, אֵף עַל גַּב שֶׁלֹא נִרְאִית בְּלִבָּנָה.

בֹּא וְרֵא, אֵין לָךְ עֵגוּל בְּעוֹלָם שֶׁלֹא נַעֲשֶׂה מִתּוֹךְ נִקְדָּה אַחַת שְׁעוֹמֶדֶת בְּאֻמָּצָה. וּמִשּׁוּם כֵּן, הָעֵגוּל שֶׁל הַלְבָנָה, מִתּוֹךְ נִקְדָּה אַחַת שֶׁנִּסְתָּרֶת בְּתוֹכָהּ בְּאֻמָּצָה נַעֲשֶׂה הַכֹּל, וְהַנִּקְדָּה הַזֶּה שְׁעוֹמֶדֶת בְּאֻמָּצָה נוֹטֶלֶת אֶת כָּל הָאוֹר, וּמֵאִירָה לְגוֹף, וְהַכֹּל מֵאִיר.



סוד הסודות, לאותם המתבוננים בסודות החכמה, הה"א הוא שהיא חצי גוף הלבנה, והיא בעגול, כמו שאמרנו בתוך אותה הנקדה שעומדת בתוך האמצע, למה היא חצי? לא חצי, אלא סתומה מצד זה ופתוחה מצד זה, כנקבה שפתוחה לזכר לקבל אותו ולהאיר ממנו ולהתחבר עמו, ועל כן היא פתוחה אליו לקבל אותו, ואז (ומשום זה) נקרא ה"א. מה זה ה"א? כמי שאומר הנה אני.

וכאשר היא מאירה ממנו, ומתחברים זה עם זה, והלבנה מתמלאה, אזי הה"א הוא נשלמת, ומתמלאה הלבנה מן הכל, ובמקומה שהוא ה"א, חצי הלבנה, נעשה מ"ם, הלבנה בשלמות.

ועומדת כמו האם העליונה שהיא מ' סתומה כמו שבארנו, בסוד של (ישעיה ט ו) לסרבה המשרה, וכעת עומדת הלבנה בשלמות, העולם התחתון כמו שהעולם העליון, וזהו הסוד של האות ס'.

ובא ראה, האות ס' הוא אינה אלא בעגול, כיון שעומדת הלבנה בשלמות והכל מהסוד של האות ה', כמו שנתבאר, היא בראשונה פתוחה בסוד של ה"א, לקבל את בעלה, ואחר שנשלמה ממנו, מתמלאה בשלמות, נעשית ס כגון עליון של העולם הבא כפי שאמרנו, ומשום כך ה"א עליונה, ה' תחתונה. ס' עליונה, ס' תחתונה. הכל זה כמו זה, וזהו סוד אחד, עליון ותחתון כאחד.

בא וראה, העולם העליון פתוח בראשונה בסוד של ה"א, וכשמתמלא מאותם השבילים העליונים ומאיר להאיר, מתפשטת ונשלמת ונעשית ס', והכל בסוד אחד.

הדיוקן של האות ו'יו בסוד קדוש, האות הוא, העולם שלמעלה, פושט התפשטות להאיר למטה, ואותה התפשטות היא בששה צדדים, כלולים כאחד בחבור אחד, זה כמו שזה וזה כמו שזה, וכלם מתחברים עם אותם המרפבות שלהם באות הוא.

והאות הוא היא הרשם שבששה צדדים כלולים כאחד, וזהו שמאיר ללבנה בסוד של ששה צדדים כלולים, שהרי כשמתחברים כאחד, פשוטים מהתפשטות, הכל דיוקן של ו'יו, דיוקן של אדם, שאף על פי שהם ששה צדדים, לא נראו בהתפשטות, פרט לגוף אחד.

סוד הסודות, לאותם המתבוננים בדרך ושרה, בדמיות האותיות, כאן באות הוא כלם בחבור הזה, להראות שכלם קימים בקיום של הגוף, שהוא נוטל הכל. וכשהאות הוא, שהיא ו'יו, עומדת כך בחבור אחד, הרי הוא מזמן לנקבה, פושט ומתפשט מן הכל, הסוד של דיוקן הגוף, דיוקן של אדם. וכשמסתכלים, הירועות מצד זה ומצד זה מתחברות בגוף הזה, שלא נראים רק הגוף לבדו, משום שכלם כלולים בו.

מתי הם נראים? בשעה שהאות הוא מתפשטת, ונקראת אל"ף. אז, שתי הירועות, זה מצד זה וזה מצד זה, והגוף עומד ביניהם באמצע. א.

ועל כן, אלף ראש לכל האותיות, משום שתקון זה, כשעומד, הוא ראש לכל מי (מה) שיוצא מן העולם הבא, ואף על גב שסודות עליונים אחרים נאמרו בסוד של אל"ף, אבל זה הוא הברור של סוד הדבר כמו שהוא בספר זה (של אדם), וכאן הוא הברור של הסוד, ומכאן התפשטו אותיות אחרות, כלם בצדו, כל אחת ואחת כראוי לה.

והאות הוא הכל הוא אחד, ו'יו ואל"ף, פרט לכך שזה מסתיר הכל בתוכו וזה מראה את כל דיוקנו, ואם תאמר, שתי הירכים שלא נראות? כך הוא ודאי! שהרי שלשה צדדים הם סוד של שלשה אחרים.

ועוד, אלה הם סוד תורה שבכתב, הכלל של הכל, ומכאן יוצאים כל השאר. כמו כן נביאים וכתובים כלם כאחד, אל"ף הוא אחד, הסוד של שלשה נונים כאחד, שהם האבות, וכשהאבות מתחברים כאחד, הם אחד, ועל כן נקרא אל"ף, אחד ראש לכל האותיות, הסוד של תורה שבכתב, כמו שנתבאר.

ועל כן, ו' ואלף הם סוד אחד, האות ו' דיוקן של אדם, הראש והגוף, התפשטות אחת. אל"ף השלמת הדיוקן להראות. וכי תאמר, ו', שהיא התפשטות אחת, התפשטות אחת בלי דיוקנאות אחרים, למה הסוד שלו שש, והאלף שהיא שלשה דיוקנאות, למה הסוד שלה אחד?

אלא מכאן, הסודות שעולים בשם הקדוש אסור להרבותם בפרט, אלא לחבר את כלם וליחד אותם כאחד, להיות אחד, וכשהם כאחד בכלל אחד, בדיוקן אחד, יש לפרש אותם ולעשות פרטים שיוצאים מאותו כלל שגורא.

ועל כן הכלל חוזר להיות פרט, והפרט חוזר להיות כלל. הכלל הזה ו'יו, שחוזר להיות פרט בסוד של שש, והיא פשיטות אחת לבדה. פרט אלף, שלשה דיוקנאות מחברים כאחד, וחוזר להיות כלל בסוד של אחד, וסוד זה - כלל ופרט וכלל, א' ו' א', והכל אחד.

אל"ף פרט שחוזר להיות כלל, ואחר כך חוזר להיות פרט, והוא פרט וכלל ופרט, ו'יו כלל, וחוזר להיות פרט, ואחר כך חוזר להיות כלל, וזה סוד כלל ופרט וכלל.

אֱלֹהִי פָּרַט, וְחוּזָר לְהִיּוֹת כָּלֵל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְאַחֵר כֶּד חוּזָר לְהִיּוֹת פָּרַט, מִשּׁוּם שֶׁהוּא אֱלֹהִי, וְכֵן עוֹלָה בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִי. זְרוּעוֹת וְגוֹף, וְנִפְרָדִים הַסּוּדוֹת לְמֵאָה, וּמִמֵּאָה לְאֱלֹהִי, עַל כֵּן נִקְרָאת אֱלֹהִי, בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִי, אֱלֹהִי אֶחָד כָּלֵל, אֱלֹהִי אֶלְפָּא פָּרַט.

וְיִי כָּלֵל, וְחוּזָר לְהִיּוֹת פָּרַט בְּסוּד שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְאַחֵר כֶּד חוּזָר לְהִיּוֹת כָּלֵל, הַסּוּד שֶׁל אָדָם אֶחָד, סוּד אֶחָד, וְהַכֵּל עוֹלָה בְּסוּד אֶחָד וּבְמִשְׁקַל אֶחָד לְהִיּוֹת הַכֵּל אֶחָד. וְיִי חוּזָר לְהִיּוֹת כָּלֵל אֶחָד, אִי אֶחָד, כְּלוּלִים בְּשִׁשָּׁה צִדִּים.

וְסוּד הַזֶּה, (בְּרֵאשִׁית א, ד) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם כִּי טוֹב, זֶה וְיִי שֶׁהוֹלֶכֶת וּמֵאִירָה בְּסוּד הַיָּמִין בְּכָלֵל אֶחָד, וְאַחֵר כֶּד וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאָדָם וּבֵין חֲשָׁד, הָאֹתוֹת הֵן חוּזָר לְהִיּוֹת אֱלֹהִי, שְׁתֵּי זְרוּעוֹת, זֶה מִצַּד זֶה וְזֶה מִצַּד זֶה. אַחֵר נִקְרָאת אִוֵּר, וְאַחֵת נִקְרָאת חֲשָׁד. נִחְלָקֶת אוֹתוֹת זֶה (וְיִי) בְּתוֹכָם, וְאֵז נִחְלָקֶת הַמַּחְלָקֶת מִשְׁנֵי צִדִּים שֶׁהֵם אִוֵּר וְחֲשָׁד, שֶׁכְּתוּב וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאָדָם וּבֵין חֲשָׁד. מֵה זֶה וַיִּבְדֵּל? שֶׁנִּבְדְּלָה הַמַּחְלָקֶת הַהִיא, וְהִסְכִּימוּ שְׁנֵי הַצִּדִּים לְהִיּוֹת בְּשָׁלוֹם, וְהַחֲבִדְלָה הֵיא הַבְּדִלֶת הַמַּחְלָקֶת, לְהִסְכֵּם שִׁיחָה הַכֵּל אֶחָד, שְׁלֵם כָּאֶחָד.

וּמִשּׁוּם כֶּד, אִי הֵן כָּאֶחָד. וַיֵּקְרָא אֱלֹהִים לְאָדָם יוֹם, זֶה צִד אֶחָד שֶׁל הַסּוּד שֶׁל אֱלֹהִי. (וְלִחְשָׁד קָרָא לִילָה, זֶה צִד אֶחָד שֶׁל סוּד שֶׁל אֱלֹהִי). לְאַחֵר שֶׁנִּפְרְדוּ שְׁנֵי הַצִּדִּים לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה, אֶחָד עָשָׂה עָרֵב וְאַחֵד עָשָׂה בִּקָּר. כִּיּוֹן שֶׁעָשׂוּ מַעֲשִׂים, הִסְכִּימוּ שְׁנֵיהֶם וְנִכְלְלוּ בְּאוֹת וְיִי.

זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בִּקָּר, וַיְהִי עָרֵב מִהַצֵּד שֶׁל חֲשָׁד, וַיְהִי בִּקָּר מִהַצֵּד שֶׁל הָאָדָם. כִּיּוֹן שֶׁעָשׂוּ מַעֲשִׂים, מִיָּד הִשְׁתַּכְּלְלוּ לְאַחֵד, שֶׁכְּתוּב יוֹם אֶחָד. הֵרִי הַסּוּד שֶׁל הָאוֹת וְיִי שֶׁנִּכְלְלוּ בּוֹ לְהִיּוֹת אֶחָד.

וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב וַיְהִי וְלֹא כְּתוּב וְהִיא. וַיְהִי, כְּשֶׁנִּרְאִים בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִי וְעָשׂוּ מַעֲשִׂים וְנִסְתָּרוּ וְלֹא נִרְאוּ, אֵז כְּתוּב וַיְהִי: הִיא, וְעָשׂוּ אִינוּ כֶּד, שֶׁהִרִי נִכְלָל בְּסוּד שֶׁל וְיִי, וְעָשׂוּ הַכֵּל יוֹם אֶחָד, (תַּהֲלִים קו, ב) מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תַּהֲלָתוֹ.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יָקוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם (בְּרֵאשִׁית א, ט), זֶה הַצֵּד הַתַּחְתּוֹן, צִד אֶחָד שֶׁבְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִי, שֶׁהוּא צִד שֶׁנִּקְרָא חֲשָׁד, וְזֶהוּ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם, שֶׁהִרִי מִן אוֹתוֹ צִד נִפְרָדִים הַמַּיִם וְנוֹבְעִים בְּשִׁפְעַת שֶׁל טְמִירוֹת, מִצַּד אֶחָד שֶׁלְמַעַלָּה, שֶׁהוּא הַיָּמִין.

הָאָדָם שֶׁנִּגְנָז, בְּאִיזָה מְקוֹם נִגְנָז? בְּסוּד הָאוֹת וְיִי. וְכִשְׁהִיא נִגְנָזָה, הַכֵּל נִגְנָזִים, הַצֵּד הָאַחֵר נִגְנָז עִמּוֹ. וְעַל כֵּן מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֵל מְקוֹם אֶחָד, וְזֶהוּ הַצֵּד שֶׁנִּשְׁאַר אֶחָד, בְּלִי חֲבֵרוֹ שֶׁנִּגְנָז בְּרֵאשׁוֹנָה. וּמֵאוֹתוֹ הַצֵּד, שֶׁנִּחְלָקוּ הַמַּיִם וְהַתַּכְּנוּסוֹ לְתוֹכוֹ, אֵז נִרְאָתָה הַיָּבֵשָׁה מֵאוֹתוֹ הַצֵּד. וְהַסּוּד הַזֶּה (תַּהֲלִים מח) הֵרִי צִיּוֹן יִרְכָּתִי צִפּוֹן קָרִית מְלֶכֶךְ רַב, שֶׁהִרִי מֵאוֹתוֹ הַצֵּד נִרְאָה וְהַתַּגְּלָה. אַחֵר שֶׁנִּגְנָזוּ שְׁנֵי הַצִּדִּים הַקָּלִי, חֲזָר הַכֵּל לְהִיּוֹת וְיִי, וְנִסְתָּר הַכֵּל בְּתוֹכוֹ וְנִהְיָה לְאַחֵד.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֲרֵת בְּרִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם (בְּרֵאשִׁית א, יד), זֶה וְיִי, שֶׁהִיא הָאוֹת שֶׁנִּקְרָאת שָׁמַיִם, רִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם שֶׁהַתַּפְּשֻׁטָּה מִמֶּנּוּ הַתַּפְּשֻׁטוֹת אַחַת, לְהֵאִיר לְאֶרֶץ וּלְהַשְׁקוֹת אֶת אוֹתָהּ הַיָּבֵשָׁה, וְזֶהוּ רִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם. מִי הוּא רִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם? זֶהוּ הַהַתַּפְּשֻׁטוֹת שֶׁהַתַּפְּשֻׁטָּה מִן הָאוֹת וְיִי, כְּמוֹ זֶה ג, זֶהוּ הַהַתַּפְּשֻׁטוֹת שֶׁהַתַּפְּשֻׁטָּה מִן הָאוֹת וְיִי לְהֵאִיר וּלְהַשְׁקוֹת אֶת הָאֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרָר.

הָאוֹת וְיִי, הַדִּיּוֹקָן הַזֶּה הַתַּפְּשֻׁט מִהַכֵּל, שֶׁאֵין נִרְאִים בּוֹ כָּלֵל מֵאוֹתָם הַצִּדִּים הָאַחֵרִים, פָּרַט לְהַתַּפְּשֻׁטוֹת אַחַת שֶׁל הַגּוֹף לְבָדוֹ, בְּלִי זְרוּעוֹת וְתוֹמְכִים, וְעוֹמֵד כֶּד בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כְּדִי לְהִיּוֹת מְזֻמָּן לְנִקְבָּה לְמִשָּׁה.

וְאַף עַל גַּב שֶׁהַצִּדִּים הָאַחֵרִים הִלְלוּ נִרְשָׁמוּ אֵלֶיּוֹ, כָּאֵן סוּד הַסּוּדוֹת לְאוֹתָם הַיּוֹדְעִים סוּדוֹת הָאֱמוּנָה, לְדַעַת בְּאִיזָה זְמַן הוּא אֱלֹהִי וּבְאִיזָה זְמַן הוּא וְיִי.

בְּזִמְן שֶׁעוֹמֵד (לְהִרְאוֹת) סוּדוֹת הָאֱמוּנָה וְלִלְמַד אֶת הַיָּחִיד בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ לְכָל הָעוֹלָם, אֵז עוֹמֵד בְּסוּד שֶׁל א', אֱלֹהִי לְעִין, שֶׁזֶּה רֵאשִׁית הַכֵּל, לְלַמֵּד אֶת אֱמוּנַת הַיָּחִיד שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל כֵּן עוֹמֵד הָרֵאשׁ לְכָל הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהִרִי לֹא בָּא אָדָם לְעוֹלָם אֶלָּא לְלַמֵּד וּלְהַכִּיר אֶת רַבּוֹנוֹ, וְעוֹמֵד בְּדִיּוֹקָן לְעִינֵי הַכֵּל וְלִלְמַד אֶת חֻכְמַת הָאֱמוּנָה שֶׁל רַבּוֹנוֹ, (דְּבָרִים ד, לב) וּלְמַקְצֵה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם.

וְעַל כֵּן נִרְשָׁם אֶצְלוֹ בְּדִיּוֹקְנָאוֹת שֶׁל בְּרֵאשִׁית (שֶׁל אָדָם), שֶׁרְאוּי לְשָׂאֵל וּלְהַכִּיר, שֶׁכְּתוּב (שם) כִּי שָׂאֵל נָא לְיָמִים רִאשׁוֹנִים, וְזֶה הַשָּׂאֵלָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁיִּכְיָר הָאָדָם אֶת רַבּוֹנוֹ, שֶׁזֶּהוּ רֵאשִׁית הַכֵּל, וְאֵז הוּא הַסּוּד שֶׁל אֱלֹהִי, הָרֵאשִׁית שֶׁעוֹמֶדֶת לְכָל הָאוֹתִיּוֹת.

וּבְזִמְן שֶׁעוֹמֵד לְהַזְדַּגֵּן אֵל הַנִּקְבָּה בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, עוֹמֵד בְּסוּד שֶׁל וְיִי וְנִשְׁלֵם מִן הַכֵּל, וְלֹא נִרְאִים רַק הַגּוֹף לְבָדוֹ, וְהַכֵּל נִקְשֵׁר עִם הַנִּקְבָּה, זְרוּעַ אַחַת תַּחַת הָרֵאשׁ, וְאַחַת שְׂמִינִיּוֹת אוֹתָהּ.

וְעַל כֵּן אֵין נִרְאוֹת בְּאוֹת וְיִי יִרְכָּם, וְהֵהוּא שֶׁל הַרִקִּיעַ הַכֵּל נִסְתָּר בְּתוֹכוֹ, בְּסִתְרָה בְּסוּד הַסּוּדוֹת, וְנִרְאִים וְיִי לְבָדוֹ, כְּמִי שֶׁנִּתְפַּשְׁטוּ מִן הַכֵּל, וְאֵז הוּא מְזֻמָּן וְנִקְשֵׁר אֵל הַנִּקְבָּה, וְעַל כֵּן מְזֻמָּנָה הָאוֹת וְיִי

בסוד השם הקדוש להראות הכל. ועומדת ה"א אחרונה שלמה ומלאה כמו שראוי. אשרי חלקו של מי שנגנס ונצא, ויודע הדרכים והשבילים בסוד האמונה להכיר את רבונו. אשריו בעולם הזה ובעולם הבא.

הדיוקן של האות יו"ד, הנקדה הראשונה שעלתה במחשבה, ונסתרה ולא ידועה, הנקדה היא עומדת בסתר המחשבה, משום שלא התפשטה כלל, ולא ידוע לאיזו דרך היא ולכן הולכת, ומאיפה היא, ומאיפה יצאה. ועל כן כלם עומדים בחוץ באותה הנקדה, שעומדת ברצון המחשבה שלא נודעה כלל.

והיא הנקדה שעומדת באות ה"א העליונה שעומדת על כל אותם ששה העמודים שאמרנו, והם חמשה כפי שאמרנו, והם פליאות, ולכן נקרא הסוד הזה פלא, והאות אלה עולה כאן, וכאן הכל אות פליאות, והרי בארנו.

וכל אלו העמודים וכל אלו המרכבות שאמרנו, כשעולה ה"א האחרונה להקשר עם האות וא"ו, אותן המרכבות שלה פרושות על הנקבה כפי שאמרנו, וכל אותן המרכבות שלא (שלה) כלולות באותן המרכבות העליונות, כלן מכסות סביב הנקבה.

הסוד הזה, כשהנקבה לא נקשרת לזכר, מכסה אותה קלפה אחת חזקה שמסתירה אותה, וכשנקשרת בזכר, מכסות אותה כל אותן המרכבות העליונות והתחתונות, הן קלפה קדושה שמכסות אותה, ומתלבשת בהם, והיא נקשרת עם האות ו"ו.

למעלה נוסעת עם ה"א, שהנקדה העליונה נסתרת בתוכה. וכשהיא נוטלת אותם וכלם בה, אז כלם נעשים כמו זה כ. ומסתיר הנקדה העליונה שקימת באמצע, שהיא ו"ו שהולכת בעגול, לעשות גוף להסתיר הנקדה הזו.

כמו (שה"א) האחרת עושה גוף עם אותה המרכבות שלה, והיא הנקדה שעומדת באמצע, ואז נקראת ה"א, כך גם האות היא הסוד של ו"ו, הם הגוף, ועומדים בסוד זה, והנקדה הזו באמצע. ומשום כך הכל אחד, והנקדה העליונה היא נקראת חכמה עליונה, והנקדה התחתונה היא נקראת חכמה תחתונה, חכמה קטנה. והה"א היא, והה"א היא, רק שהנקדה היא נרשמת בראשונה בלבדה.

י נקדה אחת עליונה שעומדת על תשעה עמודים, כמו שבארנו. אלו לא נקראים בשמות, רק באותן המרכבות שלהם, אבל התשעה הללו יוצאים מתוך המאור, ונרשמים תחת היו"ד.

ואותן תשע נקודות שמתפשטות בכל האותיות, משום שכל האותיות יוצאות מן יו"ד באותם השבילים שלה, וכמו שהאותיות יוצאות מן יו"ד, כך הנקודות, וכל הנקודות הללו התשע, יוצאות מאותם תשע.

ואף על גב שאמרנו שהתשע הללו הם תחת היו"ד, הם על היו"ד, אבל הם תומכים אותה, והם מרכבות לט' אחרות, שהם סוד האין סוף, וכלם עומדים ליו"ד, וכל אלה שלמטה נסתרי וחזרו לנקדה הזו, על זה כל הימים.

בא וראה, כמה יש לאנשים להשמר מחטאיהם ולהתעסק ברצון רבונם, שהרי שבעה צדיקים שהיו בישראל, שהחזיקו בקדוש ברוך הוא בלב שלם, והם שבעת עמודי עולם ממש. בימיהם התגבר בעולם הימין על השמאל, וישראל על שאר העמים.

וכיון שהם נשלמו, כמו מצד שמאל שבעה בתי דינים ממש, שכלם עובדי עבודה זרה, כמו שהעירו החברים, שלא חרבה ארץ ישראל עד שעבדו שבעה בתי דינים עבודה זרה, ומי שבאו מהם. ואלו הם: ירבעם בן נבט, ובעשא בן אחיה, ואחאב בן עמרי, ויהוא בן נמשי, ופסח בן רמליהו, ומנחם בן גדי, והושע בן אלה. זהו שכתוב (ירמיה טו, ט) אמללה ילדת השבעה, זו הארץ הקדושה שילדה אותם.

בא וראה, כשבין לא עושה רצון אביו, על אמו מטל להלקותו ולהנהיגו בדרך ישרה, זהו שכתוב (משלי לא, א) דברי למואל בן משא אשר יסרתו אמו. מה זה אמו? ודאי בת שבע אם שלמה, ולא אביו. מה הטעם? משום שהיא נתמנתה על הבית, וכל הגנזים וכל כלי הקרב נמסרו בידיה, והיא רוצה להנהיג את בניה בדרך ישרה, שיעשו את רצון המלך. ועל שהיא לא הנהיגה את השבע הללו בדרך ישרה ולא הלקתה אותם, הסתובבו לצד שמאל, ושלט השמאל על הימין והלכה עמהם בגלות. זהו שכתוב (ירמיה טו, ט) אמללה ילדת השבעה.

בא וראה, הראשון שהיה בהם, שהוא ירבעם, העיר בעולם את צד השמאל ונעשה שני עגלים, שהרי העגל הוא מהצד של שור, שהוא בשמאל. ומה שהיו - שנים. הסוד של שני כחות השמאל באו מפניו. אז התחילה הלבנה להפגם, עד שנשלמו אותם הז' שמצד השמאל. כיון שבא הושע בן אלה, אז נפגמה הלבנה, וגלו ישראל ושביתה עמהם.

מה הטעם? משום שפנסת ישראל עולה בשבעה, ובשבעה יורדת, בשבעה נשלמת ובשבעה נפגמת. בשבעה נשלמת, כמו שבארנו בסוד האמונה. והצדיקים האחוים בה, אברהם יצחק ויעקב יוסף משה אהרן דוד. בשבעה נפגמת, השבעה בתי הדין הללו, וגרשה מהארץ הקדושה.

שהרי שנים עשר בנים רשעים היו להם לאותם ז' בתי דין, ואז אותם עמודים שלמעלה נשברו, אותם י"ב שבטים שסביב השכינה, וישראל הלכו בגלות. אלא יהודה שחפו לו, עד עשרה.

בא וראה, עד שהיו בירושלים למטה, עשרה מלכים רשעים לא נחרבה ולא הסתלק הקדוש ברוך הוא ממנה, ומירושלים של מעלה, שהיא עשירית, ונקראת שביעית, (והם עשרה מלכים שלמעלה, שהיא עשירית, ונקראת שביעית) והם עשרה המלכים שלמטה: רחבעם, אביה, יהורם, אחזיהו, אחז, מנשה, אמון, יהואחז, יהויקים, יהויכין. וכשהיה העשירי שבהם רע ולא נדבק בתורה, אז נתן מקום לצד השמאל לשלט עליו ועל ירושלים, ואז הסתלקה השכינה, וישראל שהיו בירושלים גלו. על כן כתוב (ירמיה ו, ד) אוי לנו כי פנה יום, זהו החסד העליון שנקרא יום. כי נטו צללי ערב, זה סוד השמאל, שהתחיל לשלט, שהרי מכאן בא הפח לצד השמאל.

בא וראה, שלמה הוא באמצע, בין צד הימין לצד השמאל, וחקמתו עלתה בסוד הימין, בסוד האמונה, על כל בני העולם, שהרי אמו למדה אותו, ובנימו עמדה הלבנה בשלמות. משום כך כתוב ויחכם מכל האדם, שנבנה בית המקדש.

ובסוף ימיו התחילה הלבנה להפגם, ואז כתוב ויעש שלמה הרע בעיני ה', ולא מלא אחרי ה' כדוד אביו. לא מלא דוקא, לא השלים מה שהיה לו להשלים הכל אחרי דוד, שהוא מאותם שבטת העמודים, ולא מלא הלבנה, אלא שנפגמה.

משום כך לא מונים אותו, לא עם שבעה צדיקים עמודי עולם, ולא עם אותם שמרדו ברבונם, אלא הוא באמצע. מצד הימין שלם, ומצד השמאל פגום.

משום כך כתוב (מלכים א' יא, יא) קרע אקרע את הממלכה, זה הסוד שהמלך קרע את בגדי מלכותו, שהרי הממלכה היא על שלמה, ואמו נקראת, וזו בת שבע, ונתתיה לעבדך. משום כך כתוב (משלי ל, כב-כג) תחת עבד כי ימלוך, ושפחה כי תירש גברתה. בא וראה, לעבד הזה לא נתנה מלכות, אלא מכאן. זהו שכתוב ונתתיה לעבדך, ואז התחילה השפחה לשלט.

בא וראה, בהתחלה כתוב קרע, ואחר כך אקרע. קרע מעט, שנקרע ממילא, משום שאותה שעה התחילה הלבנה להפגם, ואחר כך אקרע, שהתפסטה בגלות, ועתיד הקדוש ברוך הוא להשיב השכינה למקומה ואת ישראל למקומם, ולהפיר מאותם שמצד שמאל שהציקו להם. זהו שכתוב (עובדיה א, כ) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט. ועלו מושיעים - צדיק, פנסת ישראל. בהר ציון - סוד הימין. לשפט את הר עשו - סוד של השמאל.

בא וראה, החר הזה, לשון של חזק הוא, אותם ההרים למעלה, ואלו הצדיקים שאחוים בפנסת ישראל. ונקראים הר ציון אותם הרים המקיפים את ירושלים, משום שהם מציינים ואומרים זה עם זה בצד היחוד, לשפט את הר עשו, שקטרגו המקטרג מצד השמאל. באותו זמן (שם) והיתה לה המלוכה. בראשונה נקראת ממלכה, משום שהיניקה לשני צדדים, לימין ולשמאל, ועכשו נקראת מלוכה, משום שמיניקה את הימין. זהו שכתוב (הושע ב, כב) וארשתיו לי לעולם, ומשום שגלות אינה לעולם, שהרי ישבה בגלות.

בא וראה ששמו לו (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד. משום שעד עכשו, כשישראל בגלות, שכינה עמהם, ומלך בלי גבירה אינו מלך. אבל אותו הזמן, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד. כשנדבקת השכינה עם צדיק, ואז הוא היחוד. שפך למדנו בסוד של קריאת שמע, שצריך אדם ליחד את רבונו ולקשר את קשרי האמונה ברצון הלב.

וכשמגיע לאחד, צריך לכוון בא' - הנסתר העתיק (העמק) של הכל, וחי' - שמונה דרגות עליונות, מחכמה העליונה עד צדיק. וד' רבתי - התדבקות של פנסת ישראל, שהיא חלקו של דוד, שנקרא עני ואביון. כשנדבקת לאותן דרגות שלמעלה שרמויות בא"ח, אזי היא גדולה, וכל העולם יונק ממנה. ואותם שדים, שהם כמגדלות (שיר ח), אז הייתי בעיניו כמוצאת שלום.

בא וראה, הפסוק הזה נאמר על פנסת ישראל, כשהיא בגלות עם בניה בין אמות העולם נקראת קטנה, זהו שכתוב (שם) אחות לנו קטנה. וכשישראל מנהגים בתורה והולכים בדרך אמת, אז מתמלאת, ושלוש מתחבר בהם. משיבה היא ואומרת, אני חומה ושדי כמגדלות.

באותו הזמן שהתחבר עמי א"י, ושלום. א' - הסוד של העתיק הקדוש של הכל. ז' - שבע הדרגות, ושלום - שנקרא צדיק. כיון שהדרגות הללו מתחברות, אזי א"י הייתי בעיניו כמוצאת שלום. ומי העינים? אותם שבע הדרגות שנקראו עיני ה', פני ה', ואז שלום לעולם, ושורה הטוב של העתיק

במקום של הזכר והנקבה, ומשום כך צנה משה בתורה ואמר (דברים ו) שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, לקשר את כל קשרי האמונה.

בא וראה, כל המאריך באחד, מאריכים לו ימיו ושנותיו. מה הטעם? משום שהוא המקום שכל הימים והשנים של העולם תלויים בו, בסוד אותן הדרגות שרמוזות באחד, והם עשרה, וכלם אחד, והתעוררו בו החברים ואמרו בדל"ת, ויפה, משום שהמקום הזה הוא של דל"ת, ואין לה אור משלה, וצריך אדם להאריך בה ולהמשיך לה ברכות מאותם ששת הצדדים, ששת הבנים העליונים על ידי הצדיק. ואותם ששת הצדדים רמוזים בח' בסוד של שמונה.

ששת אלו ושנים למעלה, חכמה ובינה האבא והאמא להוסיף ולהכילם למעלה ולתת להם ברכות מאבא ואמא העליונה, שהרי אין שורה הטוב של העתיק אלא במקום שלם, במקום שנמצאים זכר ונקבה. זהו שכתוב (שיר ג) צאניה וראניה בנות ציון במלך שלמה וגו', ביום חתנתו וגו'. ביום חתנתו דוקא. ועל כן אמרו, ובלבד שלא נחטף בחיית, אלא צריך להמשיך ברכות מהמקום העליון של הכל, ולהריק לאותם ששת הבנים, ואחר כך לפת הוא, שאין לה גרשה בבית אביה ואמא אלא הבן הזה. ומכאן למדנו שבו יורש את האבא והאמא, והבת לא. אלא שיש לה מזונות מן הבן, אלא צריך להאריך בדל"ת הוא.

ושם אומרים, כמה צריך אדם להאריך בה? כשעור שצמליך אותה למעלה ולמטה ולא רבע זוויות העולם. הסוד של ששת הצדדים העליונים, שכלם יתחברו עמה ולא יפרדו לעולמים, וכשאדם מאריך בזה, כל אותם ימים ושנים עליונים מוסרים ברכות על ראשו, והקדוש ברוך הוא קורא לו (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

בא וראה, כלל התורה רמוזים בפסוק הזה, והכלל של כל אותם אמירות שבהם נברא העולם, באחד רמוזים. זהו שכתוב (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש, ובהם נברא העולם. ועל זה שנינו, בעשרה מאמרות נברא העולם וכו', ובארנו שכלם עשרה, וכלם כלולים בפסוק הראשון שבתורה.

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ראשי תבות אהו"ה, שבו נבראו שמים וארץ. א"ה בו נבראו השמים, ו"ה בו נבראה הארץ וכל מה שיש בה, והוא נתן תשוקה בכל האילנות והעשבים שבארץ. והוא מה שאמרו אין לך עשב ועשב מלמטה שאין עליו מלאך מלמעלה שמכה אותו ואומר לו גדל, שנאמר (איוב לח) הנדעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ.

בא וראה, כתוב (בראשית א, ה) ויקרא אלהים לאור יום, וכתוב (שם ב) ויקרא אלהים את האור כי טוב, שפשמאיר האור הזה שלמטה, מאיר מהכח שנתן לו מהטוב שלמעלה.

ומשום כך מנן? מות החמה שלש מאות ששים וחמשה, ארבעים ותשעה שבועות מהם כנגד הדרגה הזו של צדיק שנקרא טוב, והיא שביעי, ויונק ממנה השמש הזה שלמטה שבעה שבועות שבע פעמים, כנגד שבעה שבועות שבע פעמים שהוא יונק מהאם העליונה שנקראת יובל, וכנגד שני היובל שלמטה.

נשארו משלש מאות ששים וחמשה עשרים ושנים ימים, כנגד עשרים ושתים אותיות של התורה שהעולם התחתון עומד עליהם, שהרי הצדיק שלמעלה נקרא תורה שבכתב, וכשנשלמו אותם שלש מאות ששים וחמשה ימים, שבים שנית לקבל מהדרגה הזו של טוב, שהדרגה הזו וכל אותן שבע דרגות עליונות, שבים שנית לקבל מן האם העליונה.

והדרגה הזו של הלבנה ששולטת בפילה, יונקת מהדרגה הזו שנקראת (שכינה תחתונה שיונקת מאותו) צדיק, ומשום שאותו הצדיק ממלא אותה מאותם התפנוקים העליונים ויונק ממנה, נקראת לבנה, שפמו שהלבנה התחתונה הזו אין לה אור מעצמה אלא מה שנתן לה מן השמש, כך גם אותה הדרגה שלמעלה.

והדרגה הזו נקראת גם החכמה למעלה, ועומדים שנים עשר שבטים עליונים קדושים, שלשה לצפון, ושלשה לדרום, ושלשה למערב, ושלשה למזרח, וגם החכמה הזו עליהם, וכנגדם למטה שנים עשר שבטים עומדים סביב המזבח כמו זה. וכנגד הדרגה הזו עשה שלמה גם למטה, עומד על שנים עשר בקר.

והיום הזה שלמעלה, מה הטעם נקרא גם? אלא משום אותה דרגה של צדיק שממלא את היום הזה נקרא יום, שכתוב (בראשית א, ה) ויקרא אלהים לאור יום, וכתוב (תהלים צו, יא) אור זרע לצדיק, וזה מאיר בסוד של ו"ו של השם הקדוש, שבו ממלא את היום הזה, שנקרא ה"א תחתונה האחרונה שבשם הקדוש.

זהו שכתוב (קהלת א, ז) כל הנחלים הלכים אל הים. כל - זו הדרגה של צדיק, שנקרא כ"ל, משום

שְׁכַל הַתַּפְנוּקִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ. הַנִּחְלִים - אוֹתָם חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת שֶׁעָמְדוּ הוֹלְכִים אֶל הַיָּם לְמַלֵּא אוֹתָהּ.  
וְהַדְרָגָה הַזֹּאת נִקְרָאת בֵּת שְׁבַע, וְכַשְׁמַאִיר הַצָּדִיק הִזָּה לְדְרָגָה הַזֹּאת, בְּסוּד שֶׁל שְׁבַעַה שְׁבוּעוֹת שְׁבַע  
פְּעָמִים, אִזּוּ הַשְׁמֵשׁ הַתַּחְתּוֹן מֵאִיר בְּסוּד שֶׁל שְׁבַעַה שְׁבוּעוֹת שְׁבַע פְּעָמִים לְלִבְנָה.

מִשּׁוּם כֵּן שֶׁנֶּת הַלִּבְנָה שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְחֲמִשָּׁה יָמִים. אֲרַבְעִים וְתִשְׁעָה שְׁבוּעוֹת מֵהֶם כִּנְגַד  
הַדְרָגָה הַשְּׁבִיעִית הַזֹּאת, הַיָּם הַעֲלִיּוֹן שֶׁמֵּאִיר מִצָּדִיק בְּאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה שְׁבוּעוֹת אֲזוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים. (שְׁנֵת  
הַלִּבְנָה כְּמֵה הַרְבֵּה (הוּא) שָׁנָה יָמִים אֲרַבְעִים וְתִשְׁעָה שְׁבוּעוֹת, מֵהֶם כִּנְגַד אוֹתָהּ דְּרָגַת הַיָּם שֶׁלְמַעְלָה  
לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ) נִשְׁאָרוּ שְׁנֵים עָשָׂר יָמִים לְחִשְׁבוֹן שָׁנָה, כִּנְגַד שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים שְׁסוּבָבִים אֶת הַיָּם הַזֶּה,  
לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת הַמִּשְׁכָּן בְּשָׁנִים עָשָׂר שְׁעָרִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁיֵּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם הַעֲלִיּוֹנָה. וּמִדֶּרֶךְ אוֹתָם הַשְּׁעָרִים  
יוֹנְקִים אוֹתָם הַשְּׁבָטִים מֵאַמָּא הַתַּחְתּוֹנָה, כֹּל אֶחָד לְצִדוֹ כְּרָאוֹי לוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יחזקאל מח) שֶׁעַר  
יִהְיֶה אֶחָד.

וְעַל כֵּן כְּתוּב (ישעיה מג, ז) כֹּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי, זֶה הַדְרָגָה שֶׁל צָדִיק שֶׁמֵּאִיר בְּכַח שֶׁל שְׁמוֹ. וְלִכְבוֹדֵי  
בְּרָאִתּוֹ, לְהֵאִיר לְאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא כְּבוֹד בְּרָאִתּוֹ, וְזֶה יָם הַחֲכָמָה, שֶׁנִּקְרָא כְּבוֹד ה', שֶׁנִּתְגַּלָּה  
בְּמִשְׁכָּן. וְצִרְתִּי, זֶהוּ הַסּוּד שֶׁל הַיָּם שֶׁלְמַטָּה, שֶׁהוּא כִּנְגַד כֹּל שֶׁלְמַעְלָה, וְעַל זֶה כְּתוּב (שם מה) יוֹצֵר אוֹר.  
וְהַצָּדִיק הִזָּה לְמַעְלָה לֹא כְּתוּב בּוֹ יִצְרָה, עַד שֶׁנִּתְגַּלָּה מַעֲשָׂהוּ לְמַטָּה, וּמֵאִיר הַעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן מִמֶּנּוּ.

אִף עֲשִׂיתִי, זֶה הַלִּבְנָה לְמַטָּה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) וּבּוֹרָא חֲשֵׁךְ. כִּשְׁהַתְחַבְּרוֹ, אִזּוּ עוֹשֶׂה שְׁלוֹם, שְׁלוֹם  
לְעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית א, ה) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד, אִזּוּ הַיְחִיד שֶׁלְמַעְלָה, הַיְחִיד שֶׁלְמַטָּה,  
שְׁלוֹם לְמַעְלָה, שְׁלוֹם לְמַטָּה.

כְּמוֹ זֶה יוֹסֵף לְמַטָּה, שֶׁהוּא אַחוֹז בְּצָדִיק שֶׁלְמַעְלָה, כִּשְׁנִשְׁלֵם לְמַטָּה הוֹסִיף שְׁלוֹם בְּכָל הַעוֹלָמוֹת  
וּבְכָל הַיָּמִים הַעֲלִיּוֹנִים. כְּתוּב כָּאֵן (שם לט, י) וַיְהִי כִּדְבָרָה אֵל יוֹסֵף יוֹם יוֹם, וְכְתוּב שָׁם (תהלים סח, י)  
בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם, כִּשְׁלֹא שָׁמַע לֵה יוֹם יוֹם, אִזּוּ הַיָּמִים הַעֲלִיּוֹנִים בְּשְׁלוֹם וּבְרָכָה בְּכָל הַעוֹלָמוֹת.

וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֶה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בְּרָאִתִּי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה (בראשית ו, ז), לְהוֹצִיא הָאָדָם  
שֶׁלְמַעְלָה. וְאִם תֹּאמַר אָדָם שֶׁלְמַטָּה לְבִדּוֹ? לֹא לְהוֹצִיא כָּלָל, מִשּׁוּם שֶׁאֵין עוֹמֵד זֶה בְּלִי זֶה.

וְאַלְמָלָה הַחֲכָמָה הַסְתוּמָה שֶׁל הַכֹּל, הַכֹּל נִתְקַן כְּמוֹ מֵרָשׁ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (משלי ח, יב) אֲנִי חֲכָמָה  
שֶׁכִּנְתִּי עֶרְמָה. אֵל תִּקְרִי שְׁכִנְתִּי, אֵלֹא שְׁכִנְתִּי, וְאַלְמָלָה זֶה אֵין הַעוֹלָם עוֹמֵד. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם ג, יט) ה'  
בְּחֲכָמָה יֹסֵד אֶרֶץ, וְכְתוּב (בראשית ו, ח) וְנָח מִצָּא חַן בְּעֵינֵי ה'.

וַיּוֹלֵד בְּדָמוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת. לְמַדְנוּ מִכָּאן, שֶׁאַחֲרֵים לֹא הָיוּ בְּדָמוֹתוֹ, וְזֶהוּ בְּדָמוֹתוֹ  
כְּצִלְמוֹ, נִעֲשֶׂה בְּתַקְוֵן הַגּוֹף וּבְתַקְוֵן הַנֶּפֶשׁ בְּדֶרֶךְ יִשְׁרָה כְּרָאוֹי. בֹּא וּרְאֵה, הַנֶּחֱשׁ הַטִּיל זֶהָמָא בְּחִנּוּהָ, וְאוֹתָהּ  
זֶהָמָא הִיָּתָה מְכֻשָּׁשֶׁת בְּמַעֲיָה וְלֹא יָכַל לְהַצִּטִּיר.

מִשּׁוּם שֶׁטָּרָם חֲטָא אָדָם, הָיוּ אוֹתִיּוֹת הָאֵ"ב מִתְקַנּוֹת בּוֹ וּמִצִּטִּירִים בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ  
לְכַ"ף שֶׁהַתַּתְקָנוֹ זָכַר וַיִּקְבֶּה בְּחִבּוּבִית בְּגוֹן, וְהַמְלָאכִים הַעֲלִיּוֹנִים לְפָנֵיהֶם, וּמִיָּד הִרַע לְסַמָּא"ל בְּרָקִיעַ,  
וְיָרַד רְכוּב עַל נֶחֱשׁ קָשָׁה, וְנִרְאָה לְפָנָיו. מִיָּד הִתְעַכְּבוּ (הַתְעַרְבְּבוּ) הָאוֹתִיּוֹת.

אִזּוּ הַתְחַבְּרָ סַמָּאל עִם אוֹתוֹ נֶחֱשׁ וְנִעֲשָׂה אֶחָד, וְנִטְלוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְעָשׂוּ מִשָּׁם וְהִלָּאָה אֲמִנּוֹת רָעָה  
בְּאוֹתִיּוֹת צִי"ד צִי"ד, וְהִינּוּ צִי"ץ, וְצִדּוֹ אוֹתָם בְּפִתּוֹי רַע, וְעָשׂוּ אֲמִנּוֹת יִתְרָה בְּאוֹתִיּוֹת ק"ר, אֲמִנּוֹת שֶׁל  
שָׁקֶר, מִשּׁוּם שֶׁחֲזָרוּ הָאוֹתִיּוֹת לְהַתְחַפֵּץ בְּאֲמִנּוֹת רָעָה, קו"ף שֶׁלֹּא יָכַלָּה לְעַמֵּד, שֶׁאֵין לָהּ רִגְלִים, כְּקוֹף  
בְּפָנֵי אָדָם, אֵין לָהּ קִיּוֹם. רִי"ש רַע. אֵלּוּ הַתְּהַפְּכוּ בְּאֲמִנּוֹת רָעָה, עַד שֶׁנִּפְּלוּ אָדָם וְאִשְׁתּוֹ.

וּבְאֵלּוּ הָאוֹתִיּוֹת ק"ר הוֹלִידוּ בָּנִים, וְלֹא בָקִיּוֹם. זֶהָמָת הַנֶּחֱשׁ שֶׁנִּשְׁאַבָּה לְחִנּוּהָ, מֵאוֹתָהּ זֶהָמָא נוֹלַד  
קִין, וּמִשּׁוּם כֵּן נִמְצָא רוֹצֵחַ, מִשּׁוּם שֶׁאֲמִנּוֹת הַנֶּחֱשׁ הִיא רָצִיחָה, וְהַתְעַרְבוּ הָאוֹתִיּוֹת עַד כָּאֵן.

בְּשַׁעָה שֶׁשָּׁב אָדָם בְּתִשְׁבּוּבָה וְחִזַּר לְשִׁמְשׁ עִם נִקְבָּתוֹ כְּמוֹ מִקֶּדֶם, מֵה כְּתוּב? וַיּוֹלֵד בְּדָמוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ,  
שֶׁזֶהוּ מִתְקָנוֹ שֶׁל הַגּוֹף וְהָרוּחַ כְּרָאוֹי, וְכְתוּב (קהלת ח, יד) יֵשׁ הַכֹּל אֲשֶׁר נִעֲשֶׂה עַל הָאֶרֶץ, וְחִזְרוּ הָאוֹתִיּוֹת  
לְרָאשִׁית שֶׁל שִׁי"ן תִּי"ו, שְׁכָתוֹב (בראשית ד, כה) כִּי שֵׁת לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֵר תַּחַת הַבֶּל. שֵׁת הִיָּה בְּצִלְם  
וּדְמוּת, שֶׁהָרָאוֹנִים אֵינָם כֵּן, וּמִכָּאן נִבְּנָה הַעוֹלָם בְּגוֹן אַחֵר שֶׁל אֱלֹפָא בֵּיתָא, קִיּוֹן מִהֲלָלָל יָרַד, נוֹסְפָה  
אוֹת לְתַקְוֵן אֶת הָעֵקֶם.

סְדוּרוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּשְׁבַע קְשָׁרִים עֲגֻלְגָלִים, שְׁבַע אֲרָצוֹת הֵן זֹאת לְמַעְלָה מִזֹּאת, כְּמוֹ שֶׁאוֹתָם שְׁבַעַה  
רְקִיעִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְהֵם: אֶרֶץ, אֲדָמָה, אֶרְקָא, גִּיא, נִשְׂיָה, צִיָּה, תַּבֵּל. מֵעַל כָּלָם תַּבֵּל, שְׁכָתוֹב  
(תהלים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תַּבֵּל בְּצָדִק.

כִּשְׁנִיצָא אָדָם מִגּוֹן עֵדוֹן וְגֵרֶשׁ מִשָּׁם, הוּא נִזְרַק לְאוֹתָהּ שֶׁנִּקְרָאת אֶרֶץ, שֶׁהוּא מְקוֹם חֲשׁוֹד, שֶׁאֵין שָׁם  
אוֹר כְּלוּם, וְלֹא מִשְׁמֵשׁ כְּלוּם. כִּיּוֹן שֶׁאָדָם נִכְנָס לָשָׁם, פָּחַד פָּחַד גְּדוֹל, וְלִהְטָה הַחֲרִב הַמִּתְהַפֵּכֶת הִיָּה לוֹהֵט  
בְּתוֹךְ הַצִּדִּים, בְּתוֹךְ אוֹתָהּ אֶרֶץ.

כִּינּוֹ שֶׁנִּצְאָה שֶׁבַת וְהִרְהַר בְּתִשְׁבָּה, הָרִים אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהֶעֱלָה אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֲדָמָה, שְׁכָתוֹב (בראשית ג, כג) וַיִּשְׁלַחְהוּ ה' אֱלֹהִים מִן הַשָּׁמַיִם לְעֵבֶד אֶת הָאָדָמָה. בְּזוֹ יֵשׁ אֹר שְׁמַאִיר, וְדַמְיוֹת שֶׁל כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת.

וְשֵׁם צִיּוּרִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם עֲלִיּוֹנִים, גְּבָרִים שֶׁנִּצְאָו מֵאָדָם הָרָאשׁוֹן, בְּמִאָּה וּשְׁלֹשִׁים הַשָּׁנִים שֶׁהָיָה מְשַׁמֵּשׁ עִם רוּחוֹת נְקֻבוֹת, וְהֵם תָּמִיד עֲצוּבִים וְאֵין בָּהֶם שְׂמִיחָה, וְאֵלּוּ יוֹצְאִים וּמְשׁוֹטְטִים לְעוֹלָם הַזֶּה וּמִתְהַפְּכִים לְצַד רַע וְחוֹזְרִים שָׁם, וּמִתְפַּלְלִים תְּפִלָּה, וּמִתְנַשְּׁבִים בְּמִקְוָם שָׁם, וְזוֹרְעִים זְרָעִים וְדוֹרְכִים וְאוֹכְלִים, וְאֵין שָׁם חֲטִים וְלֹא אַחַת מִשְׁבָּעָה מִיָּנִים שֶׁל הַתְּבוּאָה. בְּמִקְוֹם הַזֶּה נולְדוּ קִין וְהָבֶל.

כִּינּוֹ שֶׁחֲטָא קִין, הוֹרִיד אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֶרֶץ, שְׁכָתוֹב (שם ד, יד) הֵן גִּרְשֵׁת אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה, מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֲדָמָה, וְהִיִּיתִי נֶעַ וְנָד בְּאֶרֶץ, מְשׁוּם שֶׁשָּׁם נָדָה וְגֵרָשׁ. וְהָיָה כָּל מִצְאֵי יַחֲגֹנִי, הִלַּחַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת הַהִיא.

וְהָיָה פוֹחַד וְהִרְהַר בְּתִשְׁבָּה, וְהֶעֱלָה אוֹתוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֶרֶץ, וְהָיָה שָׁם, וְהוֹלִיד בְּנִים. וּבְאֶרֶץ יֵשׁ אֹר שְׁמַאִיר מִתּוֹךְ הַשֶּׁמֶשׁ, וְזוֹרְעִים זְרָעִים וְנוֹטְעִים אֵילָנוֹת, וְאֵין שָׁם חֲטִים וְלֹא מֵאוֹתָם שְׁבָעָה מִיָּנֵי תְבוּאָה.

כָּל אוֹתָם שֶׁשָּׁם הֵם מִתּוֹלְדוֹת קִין, וְהֵם עִם שְׁנֵי רָאשִׁים, מֵהֶם גְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים וּמֵהֶם קְטַנִּים. אֵין לָהֶם דַּעַת שְׁלֵמָה כְּמוֹ שָׁאֵר בְּנֵי אָדָם שֶׁל כָּאֵן. צְדִיקִים הֵם לְפָעֲמִים, וְלְפָעֲמִים חוֹזְרִים לְצַד הָרַע, וּמוֹלִידִים וּמִתִּים כְּמוֹ שָׁאֵר בְּנֵי אָדָם.

אָדָם הָיָה בְּאֲדָמָה עַד שֶׁהוֹלִיד אֶת שֵׁת, וּמִשָּׁם עָלָה לְמַעְלָה, (אֶרְבַּע) דָּרָגוֹת הַקִּיף. וְעָלָה לְמִקְוֹם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא תֵּבֵל. וְהַתֵּבֵל הוּא עֲלִיּוֹנָה עַל כָּל הַדָּרָגוֹת. כִּינּוֹ שֶׁעָלָה, עָלָה לְמִקְוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. שֶׁנִּקְרָא בְּאוֹתָם הַשְּׁמוֹת שֶׁהָיָה דִּיּוּרוֹ בָּהֶם. אֶרֶץ אֲדָמָה - כָּךְ נִקְרָאת.

דִּלְגָּ אָדָם שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, גִּי'א נְשִׁי'א צִי'י'א. גִּי'א הוּא מְקוֹם בְּמִקְוֹם גָּדוֹל כְּמוֹ רֹחַב וְאֶרֶץ הַגִּי'הֶם. בְּגִי'א וְנְשִׁי'א וְצִי'י'א הַתְּפָאָרִי אוֹתָם שֶׁבָּנוּ אֶת הַמִּגְדָּל, וְהוֹלִידוּ שָׁם. עַל שֶׁהִרְגִּיזוּ אֶת הַמִּלֵּךְ הָעֲלִיּוֹן הַקְדוֹשׁ, מְשׁוּם זֶה קָרַב לָאֵשׁ שְׁדוּלְקֶת. יֵשׁ בְּנֵי אָדָם בְּכָל הַכְּבוֹד, בְּעֶשֶׂר וְעֶפְרוֹת זָהָב וְאַבְנִים קְרוֹת, מִי שֶׁנִּכְנָס לָשָׁם וְהוּא מִכָּאן מִתְבַּל, בְּחִמְדַּת אוֹתוֹ הַעֶשֶׂר נוֹתֵנִים לוֹ, וְיורֵד לְפָעֲמִים לְמִקְוֹם שֶׁנִּקְרָא נְשִׁי'א, כְּדִי שִׁישְׁכַּח מִשָּׁם, וְיורֵד לְגִי'א הַזֶּה שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ הַמְּקוֹם שֶׁהוּא מִשָּׁם.

גִּי'א זֶהוּ בְּאֻמָּצָה שֶׁלְּמַעְלָה וּמִטָּה, זֶה נִקְרָא גִי בֶן הַנֶּסֶם, וְיִרְצוּעָה אַחַת יוֹצְאָה מִשָּׁם לְמַעְלָה לְתֵבֵל הַזֶּה, וְנִקְרָא אֶף כָּךְ גִי בֶן הַנֶּסֶם, וְשָׁם פֶּתַח הַגִּי'הֶם. וְאוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁשָּׁם, מְשׁוּם זֶה כָּלֵם יוֹדְעִים בְּכָשָׁפִים וְחֻכְמוֹת, וְשָׁם זוֹרְעִים וְנוֹטְעִים אֵילָנוֹת, וְאֵין שָׁם חֲטִים וְלֹא אֶחָד מִשְׁבָּעָה מִיָּנִים.

בְּנִשְׁיָה יֵשׁ בְּנֵי אָדָם קְטוּעִים קְטַנִּים, וְאֵין לָהֶם חֲסָמִים, רַק שְׁנֵי נְקֻבִּים שִׁיּוֹצְאָה בָּהֶם רוּחַ, וְכָל מֶה שֶׁעוֹשִׂים - מִדָּ מִשְׁתַּכְּחִים, וְעַל כֵּן נִקְרָאת נְשִׁי'א, וְזוֹרְעִים וְנוֹטְעִים אֵילָנוֹת, וְאֵין שָׁם חֲטִים וְלֹא מִשְׁבָּעָה הַמִּיָּנִים.

צִי'י'א הוּא מְקוֹם כְּשֶׁמוֹ, בִּיבֵשׁ שֶׁל הַפֶּל. שָׁם בְּנֵי אָדָם יָפִים לְמִרְאָה, וּמִתּוֹךְ אוֹתָהּ צִי'א, כְּשִׁיּוֹדְעִים מְקוֹם שֶׁל מְקוֹר מֵיִם נוֹבְעִים, נִכְנָסִים לָשָׁם, וְלְפָעֲמִים שְׁעוֹלִים מִתּוֹךְ הַמֵּיִם לְתֵבֵל הַזֶּה. וְהֵם בְּנֵי אֱמֻנָה יוֹתֵר מִבְּנֵי אָדָם אֲחֵרִים, וּבִינֵיהֶם דִּיּוּרִים טוֹבִים וְעֶשֶׂר רַב, וְזוֹרְעִים מְעַט מִתּוֹךְ הִיבֵשׁ שֶׁשָּׁם, וְנוֹטְעִים אֵילָנוֹת וְלֹא מִצְלִיחִים, וְתִשְׁוֹקֶתָם לְבְנֵי אָדָם שֶׁל כָּאֵן.

וּמִכָּלֵם אֵין שְׁאוֹכְלִים לָחֶם, פָּרֹט לֹאֵלוּ שֶׁכָּאֵן בְּתֵבֵל, שֶׁהָרִי לְמַעְלָה מִכָּל אֵלוּ תֵּבֵל, שְׁכָתוֹב וְהוּא יִשְׁפֹּט תֵּבֵל בְּצִדֵּק. כְּמוֹ שֶׁכָּל אֵלוּ הָאֲרָצוֹת, יֵשׁ בְּתֵבֵל הַזֶּה. וְכָל אֵלוּ הַשְּׁמוֹת יֵשׁ בָּהֶם אֶף כָּךְ, מְשׁוּם שֶׁהִיא שְׁבִיעִית. יֵשׁ כָּאֵן אֶף כָּךְ כְּמוֹ שְׁאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁלְּמִטָּה, וְכָל אֵלוּ בְּדִיּוּרִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם, מְשֻׁנִּים אֵלוּ מֵאֵלוּ, שְׁכָתוֹב (תהלים קד, כד) מֶה רַבּוּ מַעֲשֵׂי ה'. עַד כָּאֵן.

#### מִדְּרַשׁ הַנֶּעֱלָם

שְׁנִינוּ, בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי נֶתָן אוֹמְרִים, בְּמֵאֲמָר אֶחָד נִבְרָא, וְאֵיזְהוּ? שְׁכָתוֹב (תהלים לג) בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ. וְרַבִּי אֲבָא אָמַר, שְׁכָתוֹב (שם) כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֵד. אֲמִירָה אַחַת בְּלִבָּד.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, לֹא זֶה וְלֹא זֶה, אֲלֵא בְּאוֹת אַחַת נִבְרָא הָעוֹלָם, בְּלֵא אֲמִירָה. שֶׁלְּמִדְּנֵי, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אוֹת אַחַת נִטַּל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשָּׁמוֹ, וּבְאוֹתָהּ הָאוֹת נִבְרָא, וְהִינוּ שְׁאֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות טו) מִי כְמוֹכָה בָּאֵלֶם ה', שִׁיּוּכָל לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם?

אֲלֵא מִשְׁמַע בְּהִי'א נִבְרָא הָעוֹלָם, בְּאוֹת אַחַת מִמֶּשׁ, וּבִמְהָ נִבְאָר (תהלים לג) כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי וְגו', (שם) בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ? אֲלֵא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לְהִרְאוֹת לְעוֹלָם שֶׁהָרִי הָיָה נִבְרָא וְלֹא הָיָה מִתְגַּלְגֵּל, וְהִצְטַרְף כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתְגַּלּוֹת, לְהוֹצִיא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִעֲשֵׂיו וְכַחוֹ שְׁרָאוּי לוֹ.

אמר רבי אלעזר, כל העולם כולו וכל תולדותיהם, ברגע אחד נבראו, בשעה אחת נבראו, וביום אחד נבראו, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלהים. באותו היום ממש, באותה שעה ממש ואותו רגע ממש.

ושנינו, אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן, קדם שבא הקדוש ברוך הוא את העולם, היה הוא ושמו אחד, והיה בדעתו לברא את העולם, וברא קדם אלף עולמות, שנאמר (שיר השירים ח) האלף לך שלמה, ואחר כך ברא עולמות אחרים, להודיע שהכל נגדו כאין.

והינו שאמר רבי חייא, למה אלף ראשונה שבאותיות? מפני שבתחלה ברא אלף עולמות, שקדמו לשאר עולמות, ואחריו בי"ת, שהוא בגין שמים וארץ. רב הונא אמר, בתחלה ברא כסא הכבוד, שכתוב בו (דניאל ז) אלף אלפים ישמשוהו, ואחריו שאר המלאכים, והארץ, שהם בית העולם. ואחריו גימ"ל, גן עדן שהוא גמול הצדיקים, ואחריו דל"ת, שהוא האדם שנרצב בארבע רוחות.

אמר רבי יצחק אמר רבי זריקא, קוים ירקים היו סובבים על התהום, והתהום היה עולה ויורד, ואות אחת היתה מתפשטת בשלש זוויותיה על התהום, והתהום שכך. זהו שכתוב (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת.

אמר רבי אלעזר, לא מכאן משמע, אלא מכאן, שכתוב (תהלים עז) ראוף מים אלהים, ראוף מים יחילו אף ירגזו תהומות.

והינו מה ששנינו, אלף עולמות היו טרם שנברא העולם, וזו כבודו היה מתפשט ובורא עולמות ומחריב אותם, עד שעלה ברצון לפניו לברא את העולם הזה. ובאותה שעה התפשטו שתי אותיות משמו, וק"ם אותו, ושתיים אחרות נחקקו למעלה ולמטה, אחת בתוך אחת. חקק אחת וחזרו שלש, וחקק אחת אחרת וחזרו שתיים, עד שעלו עשר. נחלקו אותו עשר וחזרו לשלשים ושתיים, והם שלשים ושתיים נתיבות חכמה. אלו נחלקו בחקיקותיהם לעשר, וחזרו לארבעים ושתיים. מכאן ולהלאה, מי שישגיח, ישגיח בבעתת הלב, ויסתם, ואין שפותחים לו. ועל זה כתוב (ישעיה מב, ח) אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים. וכתוב (שמות כ) לא תעשה לך פסל וכל תמונה.

אמר רבי אלעזר, התהום היה נשקע בארבע אבנים, והטבעו למטה על אבן אחת, שהוא העמוד, ועל זה העולם עומד. זהו שכתוב (איוב לח ו) על מה אדניה הטבעו או מי נרה אבן פנתה. אמר רבי זירא, זוהי האבן שממנה השתת העולם, ועליה העולם עומד, והוא קדש הקדשים, והוא טבורו של עולם, וממנה יצאו אבנים המשקעות בתהום, ומהם יוצאים מים.

אמר רבי אחא בר יעקב, בשלש אותיות נשקע התהום, ונחלק בשלש חלקים, והם עמודי הארץ. ואחת לשלש מאות שנה מתרופפים ממקומם, שנאמר (שם ט, י) המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון.

שנה רבי שמעון, על שבעה עמודים הארץ עומדת, שנאמר (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה, והם תלויים על המים, וינגדם אמר דוד המלך, עליו השלום, שבעה קולות, שכתוב (תהלים כט) קול ה' על המים.

הכל תלוי על שבעה: עמודי שמים הם שבעה, והרקיעים שבעה, והכוכבים שבע מעלות, שבעה גוים למעלה, שבעה גוים למטה, שבע ארצות, שבעה ימים, שבעה נהרות, ומי בראשית שבעה, והשביעי שבת לה', יום שכלו שבת.

שנינו שם, רבי יהודה בר אלעאי אומר, שבעה לבושו פרוסים, נחקקו בשלשים ושנים אלפים חלקים, והיה פורס בהם שעור אחד של העולם, עד שמתח אותו לארבע זוויות, וסמך אותו על תומכיו. זהו שכתוב (ישעיה מד, כד) אנכי ה' וכו' נטה שמים לבדי רקע הארץ מי אתי.

אמר רבי שמעון, מה זה שכתוב (שם מח) קרא אני אליהם יעמדו יחדו? אלא אמר רבי שמעון, כשעלה במחשבתו לברא העולמות, באותה שעה נבראו עליונים ותחתונים וכל מה שבהם, שנאמר קרא אני אליהם יעמדו יחדו, אל תקרי אליהם אלא אלהים. מלמד שבה"א בראם, והינו שכתוב (שמות טו) מי כמכה באלים ה', כמו אסקפה שמלאה מכל צרכי הבית, ואז יודעים ששם הכל, מה שמצטרף להם.

אמר רבי יהודה, בגי' דברים ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו: בסופר וספר וספור. כנגדם בחכמה בתבונה ובדעת. בחכמה, שכתוב (משלי ג) ה' בחכמה וגו'. בדעת, שכתוב (שם) בדעת תהומות נבקעו. רבי נחוניא אמר, בחכמה בלבד נבראו כל העולמות כלם, זהו שכתוב בראשית ברא אלהים, וראשית היא החכמה, וזה בא כמו מי שאומר בה"א בראם, ושלשתם נכללים בו.

משנה, הפתחים נפתחו. השערים הם שמונים, הנכנס לא יוצא, והיוצא לא נכנס, לפני הפתח יש שומרים, עולים לתוכו גדולים חזקים, תומך אחד עומד בתוכו, אותו התומך היה נעוץ, ושלשה גוונים היו בו: גון חשיד, גון לבן, גון ירק. בו עולים ובו יורדים, הכל משתוקקים להכנס לתוכו, ואין רשות



לכל.

הוא קדם לבריאת העולם, עליו עומד שלטון אחד שנגנז באלף עולמות, ממנו נתבקעו כל חקיקות העולם. אשרי מי שישקרה בתוכו.

אחריו נמצאים שני אחים אחוזים זה בזה. אחד מקבל אורחים, והוא מראה של חיים. מי שאוכל בשלחנו, עומד תמיד, ואחד מקבל אורחים ולא מקבל. הוא מראה של חיים, מראה של מות. מי שאוכל בשלחנו נופל ומת. אין לו הצלה, אין שאוהו בידו. אחריו נמצאים אוהבים המשתוקקים לראות, משתוקקים לקרב אותם, כלם משפחים אותם.

עור אחד היה הולך קרב אליהם לתבוע את חלקם. קרב לאותו מראה של חיים ומראה של מות, החזיק בו, אחז בגופו, חברו היה קורא (משלי כג, ב) ושמתי שכין בלעדי אם בעל נפש אתה. לא הקשיב ולא הטה אָזְנוֹ, עד שנפל ומת.

אחר אלו יצא מתוך אחד ונחלק לארבע, ומכל אחד יצאה חכמה, מאותו גדול ונכבד שרצו, וכל אותם האוהבים והמשתוקקים לראות, ואותם שני האחים האחוזים זה עם זה.

אחריו שני ילדים עלמים תינוקות, וחרב המלהטת השנונה של אש בידיהם, שומרים הדרך והשבילים שלא יפגס אחד ולא יצא אחד, פרט לאותו שלא אכל ולא שתה, שנאמר (בראשית ג) וישכון מקדם, שנבראו לפני העולם הזה. מפאן והלאה נתקנו כל צדי העולם.

שורה אחרת - צד השמאל, הצד שנופלים שרידים, המקום שהיתה האש דולקת ימים וילות לזרק לפניך את רמי הרוח, שהולכים לשמאל, בו הם נטרדים עד עדן ועדנים, אלו הם ימין ושמאל הקדימו לבריאת העולם, ואחר כך זיויתיהם של הארץ.

פסקא: אמר רבי יהודה אמר רב, כתוב (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה ואומר בדעתו תהומות נבקעו. בשלשה דברים הללו נברא העולם, ועל שנים מהם הוא עומד - על התבונה ועל הדעת. והרי שנינו שלש? אמר רבי יצחק, החכמה, נטלה הקדוש ברוך הוא למעלה והיא שמו, להודיע לעבדיו הצדיקים, והשנים עמדו בעולם, והם קיומו.

אמר רבי אבא, כל השלשה נרמזו במראה קטן, והם שלש תנועות הפה: עליון, אמצעי ותחתון. בנהוגי הפה מתנהג בהם. אמר רבי אבא, והם חכמה ותבונה ודעת.

מה משמע שהשנים הללו מתנהג בהם העולם והם תבונה ודעת? ששנינו, אלו מנהגי העולם, השמים שנבראו בתבונה, והתהום בדעת, והחכמה היא שמו של מקום, והוא נקרא חכמה. ושנינו, הוא והחכמה - הכל דבר אחד.

שאמר רבי יהושע, מה שכתוב (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי, מלמד שהוא ושמו אחד הוא. אמר רבי אבהו, הכל נתן, אבל שמו הגדול לא נתן ולא השאיל לאחרים, שכתוב אני ה', לבדי. מלמד ששם זה לא נתן לשום נברא.

ואמר רבי אבהו, בא וראה כמה חשש הקדוש ברוך הוא על כבוד שמו ויתברך. תדע לך, בזמן שבית המקדש היה קיים, כל המקריב קרבן וזוהו לשם זה הנקרא אלהים, חזב מיתה, שנאמר (שמות כב, יט) זבח לאלהים יחרם בלתי לי לבדו. מלמד שצריך להזכיר שמו המיוחד בלבד.

ועל כן, כדי שלא יטעה אדם, צוה בקרבנות ואמר (ויקרא א) אדם כי יקריב מכם קרבן לה', (שם יט) וכי תזבחו זבח תודה לה', וכי תזבחו זבח שלמים לה', (שם ב) ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה'. הכל לה', ולא נאמר לאלהים.

מה הטעם? אמר רבי אבהו, שם זה הוא משתף, שהמלאכים נקראו אלהים, בני אדם נקראו אלהים, הדיינים נקראו אלהים, ואין אנו יודעים למי מהם זבח, לך צריך להזכיר השם המיוחד לבדו.

אמר רבי חייא, בא וראה, מי שמקלל את השם, שכתוב (ויקרא כד) איש איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו. שהרי אם קלל השם הזה סתם, אינו חזב מיתה ואין מנדים אותו, שכיכול לקלל לאחד מן הדיינים או לגדול הדור הוא אמר.

אמר רבי אבהו, מיתה אין מחזיבים אותו, אבל נדוי מחזיבים אותו, משום לאו של התורה, שכתוב (שמות כב) אלהים לא תקלל, סתם. אבל אם קלל שם המיוחד, חזב מיתה, שכתוב (ויקרא כד, ו) ונקב שם ה' מות יומת. מלמד שאינו חזב עד שיזכיר שמו המיוחד.

האיש ההוא שהקדיש את בנו ואמר, הבן הזה שנולד יהיה מקדש לאלהים, שמע רבי חייא ונדה אותו. אמר לו: ומה על שהקדשתי את בני לקדוש ברוך הוא שיהיה אותו האיש בנדי? אמר לו: לא על כך עשיתי, אלא על שהקדשתי אותו לשם הנקרא אלהים, והתורה אמרה (שמות כג) זבח לאלהים יחרם. אמר: ואיך היה לי לומר? אמר לו: הבן הזה שנולד לי יהיה מקדש לה' ולא לשם אחר. ומנין

לנו? מחנה, שכתוב (שמואל-א א) ונתתיו לה', ולא אמרה לאלהים.

אמר רבי שלום, והרי בארנו שבשם אלהים נברא העולם, אם כן, יכל לטעון האיש הזה, כמו כן שהיו מלאכים, או היו גדולי הדור, או היו דגנים. אמר רבי אבהו: הרי העולם נברא טרם שיבאו בני אדם וטרם שיבאו דגני הדור וגדולי הדור, ואין לשגות.

כמו שאמר רבי אלעזר החביב והיקר, שכתוב (שמות טו) מי כמכה בצלם ה', שיוכל לברא את העולם. משמע שאלים אינו יכול לברא העולם, עד שנטל הקדוש ברוך הוא אות אחת משמו, והיא האות ה"א, ובו נברא העולם, ונעשה מן אלים אלהים, ונבנה שמו אלהים, ועל זה שנינו בה"א בראש.

אמר רבי יוסי, הרי ראינו שאין פתר ומלכות אלא בשמו הקדוש, שלא השאילו לאחר, והוא השם יו"ד ה"א וא"ו ה"א. שאמר רבי יוסי, בו נכללים עליונים ותחתונים, שמים וארץ וכל צבאם, פסא הכבוד וחיות הקדש, וכלם לנגדו כאין וכלא חשובים, והוא היה, והוא הנה, והוא יהיה. ברוך הוא וברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים אמן.

אמר רבי יהודה, יתברך ויתעלה שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא ראשון והוא אחרון, ומבלעדיו אין אלהים, וברא את העולם בסוד שלשה עננים גדולים וטובים, והם דעת חכמה ובינה, שנאמר (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה בדעתו תחומות נבקעו.

ולמה ברא הקדוש ברוך הוא הארץ, שהיא עולם השפל, בסוד החכמה, והשמים, שהוא גדול ממנו, בתבונה, שהוא דבר קטן מן החכמה? וכבר שנינו, מתי נקרא אדם חכם בחכמה? פשוטאליס אותו בכל דבר, ועונה ומשיב כענין וידו בכל, אז נקרא חכם בחכמה, שהוא גדול על התבונה ועל הדעת, על כן היה לו יתברך לעשות השמים בחכמה, והארץ, שהיא שפלה מהם, בתבונה.

תדע שהחכמה גדולה מכלם, ועל כן נקרא אדם חכם, מפני שהוא חכם בכל החכמות, והתבונה קטנה מן החכמה, ועל כן נקרא אדם מבין, כלומר מבין דבר מתוך דבר, הוא מעצמו ומלבו מבין דבר מתוך דבר אחר, כלומר, בראותו יסוד, בונה בנן עליו. וכן הוא המבין, בראותו דבר אחד או קצתו, משלים הענין עליו.

והקדוש ברוך הוא יתברך שמו ברא השמים בסוד התבונה, שהוא ענין הבינה מתוך היסוד, ובראשית כל הנבראים ברא צורת המלאכים הקדושים, שהם תחלת כל הנבראים הנאצלים מזיו אור הדרו.

ועשרה שמות נקראו בסודם, ובתוכם שמותם נקרא אלהים. ועל כן בא להורות בראשית ברא אלהים, כלומר, ברא יתברך שמו צורת המלאכים הנקראים אלהים, והם היסוד מכל הנבראים האחרים, ומתוך זה היסוד נבראו השמים לאחר כן בסוד התבונה, כאשר התבונה הוא דבר מתוך דבר, כן נבראו השמים דבר מתוך דבר, שהם מסוד אור צורת המלאכים, כלומר, הם בנן מתוך היסוד, ועל כן כונן שמים בתבונה.

אבל הארץ נהיה מתוך יסוד אחר, אלא שהיא תלויה על המים. והקדוש ברוך הוא יסד לה יסוד עשוי בחכמה, ועל כן נאמר ה' בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה, דבר מתוך דבר.

ואמר רבי אבהו, בא וראה כמה חשש הקדוש ברוך הוא על כבוד שמו הגדול שהוא יהו"ה, כי זהו שמו ממש. אבל שם אלהים משתף הוא על יתר הנבראים. המלאכים נקראים אלהים, בני אדם נקראו אלהים, הדגים נקראו אלהים.

ועל כן חשש המקום על כבוד שמו. תדע לך, כל המקריב קרבנו וזבחו לשם זה הנקרא אלהים, חיב מיתח, שנאמר (שמות כב) זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו. בשביל שהוא שם משתף, ואין אנו יודעים אם הוא זבח למלאכים או לבני אדם או לקדוש ברוך הוא. ועל כן אמרה התורה זבח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו, כלומר, שצריך שיזכיר שם יהו"ה לבדו. ולפיכך נאמר בקרבנות (ויקרא כב) וכי תזבחו זבח תודה לה', וכן בשלמים וכן בעולה, ולא נאמר לאלהים, אלא לה' ממש.

ושמים נבראו מאותו האור הנשפע באלהים, עשה אותם דבר מתוך דבר, ובג' דברים הללו נעשה המשכן, שנאמר (שמות לג, ג) ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת. ושלשתן הם במיתנת עליון, לכל אשר יחפץ יתנם, שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

בראשית ברא אלהים (בראשית א). רבי אבא פתח ואמר (שם טו), ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר. בחמשה עננים נאמר הברית, ה' הוא ברית מילה, שנאמר (שם יז) והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם. ה' - ברית הקשת, שנאמר (שם ט) והיתה לאות ברית. ה' - ברית המלח, שנאמר (במדבר יח) ברית מלח עולם. ה' - ברית היסורין, שנאמר (דברים כח) אלה דברי הברית. ה' - ברית ההקנה, שנאמר (במדבר כה) והיתה לו וזרעו אחריו ברית קהנת עולם.

וְקִדְּם שֶׁנִּתְּנוּ הֵה' בְּרִיתוֹת, לֹא הִיְתָה הַבְּרִית אֲלֵא בְּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית טו) וְהִנֵּה תִנּוֹר עֶשֶׂן וּלְפִיד אֵשׁ וְגו', וְכִתִּיב (שם) בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת ה' אֶת אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר. וְהָאֵשׁ הִיְתָה בְּרִית בִּתְחִלָּה. וְזֶהוּ בְּרֵאשִׁית. הוֹצֵא מִשָּׁם אֵשׁ, וְנִשְׁאַר בְּרִית. כְּלוּמַר בְּרִיית אִישׁ.

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בְּרִית כְּרוּתָה כָּרַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם הָעוֹלָם, וְעַל מִנֵּת שֶׁיַּעֲמִד אֲבָרָהִם וַיִּתְּקִים הָעוֹלָם בְּזִכְרוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם - בְּאֲבָרָהִם. וְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁכָּרַת עִמּוֹ הַבְּרִית בְּאֵשׁ, עֶמֶד הָעוֹלָם בְּקִיּוּמוֹ, וְזֶהוּ בְּרֵאשִׁית, בְּרִית אֵשׁ, בְּרֵא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כְּדִי שֶׁתַּעֲמִיד אוֹתָהּ הַבְּרִית אֵשׁ.

וְהַחֲכָמָה אוֹמֶרֶת, לָמָּה הֵבִיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבּוֹל מַיִם לְעוֹלָם בִּתְחִלַּת דִּינוֹ וְלֹא דָבָר אַחֵר? אֲלֵא רָאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּבְרִית אֵשׁ, וְרָאָה שָׂאֵם דִּין הָעוֹלָם בְּדִין אַחֵר, אֲפָשָׁר שְׂיוֹכְלוּ הַרְשָׁעִים לַעֲמִיד בְּעוֹלָם מִפְּנֵי אוֹתוֹ בְּרִית אֵשׁ, כִּאֲשֶׁר נִבְרָא הָעוֹלָם. אֲלֵא מָה עָשָׂה? דִּן אֶת הָעוֹלָם בְּמִים, בְּדָבָר הַרְאוּי לַכַּפּוֹת אֶת הָאֵשׁ, כְּדִי לְהַעֲבִיר אֶת הַרְשָׁעִים מִן הָעוֹלָם, שֶׁנִּמְשְׁלוּ לָאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל טו) מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תִּאֲכָלֵם. רְצוֹנוֹ לומר, מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ בִּתְחִלַּת הָעוֹלָם כְּשֶׁנִּבְרָא.

לָכֵן בִּתְחִלָּה אָמַר, אִמְחָה אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר בְּרֵאשִׁית בְּמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז) וְהַרְשָׁעִים כִּיִּם נִגְרַשׁ, לְאַחֵר כֵּן נֶאֱמַר, מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תִּאֲכָלֵם. אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: עַד כָּאן הָיוּ נִמּוּקִים בְּמִים, מִכָּאן וְאִילָף - מִהָאֵשׁ יֵצְאוּ וְהָאֵשׁ תִּאֲכָלֵם.

וְכִשְׁחָטְאוּ אַחֵר כֵּן, דִּן אוֹתָם בְּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יט, כד) וְה' הַמְטִיר עַל סֹדֶם וְעַל עֲמֹרָה גִּפְרִית וְאִימָתִי נִתְּבַסַּם הָעוֹלָם? כְּשֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינִי, וְנִתְּמַלְא כָּלוֹ אֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, יא) וְהָהָר בָּעָר בָּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, וְהַתּוֹרָה נִהְיְתָה בְּרִית בֵּין הַשָּׁם וְהָעוֹלָם, שֶׁנִּמְשְׁלָה בְּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה כג, כט) הֲלוֹא כֹה דִּבַּרְתִּי בְּאֵשׁ, וְזֶהוּ בְּרִית אֵשׁ, בְּרֵאשִׁית.

רַבִּי יוֹחָנָן פֶּתַח, (משלי כג) בְּחֻכְמָה יִבְנֶה בֵּית - שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים צָרִיךְ אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּדַרְכֵי הָעוֹלָם, וְאֵלוּ הֵן: לִבְנוֹת בֵּית מוֹשָׁבוֹ, וְלִטַּע כָּרִם לְהַתְּפָרֵס בוֹ, וְאַחֵר כֹּף לְקַחַת לוֹ אִשָּׁה, וְלְהוֹלִיד בָּנִים, לְפָרֵנְסָם בָּהֶם. וְלֹא כְּדָרְךְ הַשּׁוֹטִים, הַלּוֹקָחִים אִשָּׁה בִּתְחִלָּה, וְאַחֵר כֹּף נוֹטְעִים כָּרִם, וְאַחֵר כֹּף בּוֹנִים בֵּית.

כִּי זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי סִימּוֹן, כָּל הַלּוֹקָח לוֹ אִשָּׁה וְאִין לוֹ בִּתְחִלָּה בְּמָה שְׂיוֹכֵל לְפָרֵנְסָה, הָרִי זֶה חִפְשִׁי מִן הַמִּצְוֹת, כִּמְתִים הַנִּקְרָאִים חִפְשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פח) בְּמִתִּים חִפְשִׁי. וְלָמָּה נִקְרָא חִפְשִׁי? לְפִי שֶׁהוּא חִפְשִׁי מִן הַמִּצְוֹת, מִפְּנֵי שֶׁלֹא יוֹכֵל לְהַשְׁתַּדֵּל בְּעִבּוּדַת בּוֹרָאוֹ, אֲלֵא בְּעִבּוּדַת אִשְׁתּוֹ.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר, כִּאֲלוֹ לּוֹקָח עִבּוּדָה זָרָה לַעֲצֻמוֹ. שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בִּתְחִלָּה הָיוּ הַחֲכָמִים וְהַחֲסִידִים לּוֹקָחִים אִשָּׁה, וְלֹא הָיָה לָהֶם דִּי פְרִנְסָתָם, וּמִמִּיתִים עֲצָמָם בְּרָעַב וּבְצָמָא, וּמִנִּיחִים כָּל חֲזִי הָעוֹלָם הָזֶה, וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת וּבְעִבּוּדַת בּוֹרָאָם. אֲבָל בְּזִמְנָה הַזֶּה, שֶׁהָעוֹלָם טְרוּד אַחֵר הַפְּרִנְסָה, צָרִיךְ לְכוֹנֵן בֵּית בִּתְחִלָּה, וּלְזַמֵּן מְזוֹנוֹתָיו, וְאַחֵר כֹּף לְקַחַת אִשָּׁה, וְיִכּוֹל לַעֲבֹד בּוֹרָאוֹ, וְלַעֲסֹק בְּתוֹרָה. כִּי זֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ, אִם אִין קָמַח אִין תּוֹרָה.

וְאַמַּר רַבִּי יְהוּדָה, מֵאַחֵר שֶׁהָאָדָם נוֹשֵׂא אִשָּׁה, אִזּוֹ נִקְרָא עֶבֶד ה', מִפְּנֵי שֶׁלְבוֹ פָּנוּי מִלְּהַסְתַּפֵּל בְּעִבְרָהּ וּבְנָשִׁים וּמִלְּתוֹר אַחֵר לָבֹד וְעֵינָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר טו) וְלֹא תִתּוֹרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם וְגו'. לְפִיכֵךְ צָרִיךְ אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל לְכוֹנֵן בֵּית בְּרֵאשִׁית, וְלַעֲשׂוֹת יָשׁוּב בְּבֵית.

וּמִמִּי אֵתָּה לָמַד? מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. קִדְּם בְּנֵה בֵּית וְכוּנֵנוּ, וְזִמּוֹן כָּל הַפְּרִנְסָה וְהַמְּזוֹנוֹת קִדְּם שֶׁיָּבֵא אָדָם לְעוֹלָם. וְיִבְרָא אֶת הָעוֹלָם בְּרֵאשִׁית, שֶׁהוּא הַבֵּית. וְזִמּוֹן כָּל הַפְּרִנְסָה הָאִיד? בְּרֵא אֶת הַבְּהֵמוֹת, וְאֶת הַחַיּוֹת, וְאֶת הָעוֹפּוֹת וְהַדְּגִים הַצִּמְחִים וְהָאֵילָנוֹת, שֶׁהֵם זִמּוֹן כָּל הַפְּרִנְסָה. לְאַחֵר שֶׁהָיוּ הַבֵּית וְהַפְּרִנְסָה, הֵבִיא אֶת הָאָדָם, וְיִבְרָא אוֹתוֹ וְאֶת אִשְׁתּוֹ, וְהוֹלִידוּ בָנִים וְעָשׂוּ יָשׁוּב בְּבֵית. וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בְּרֵאשִׁית, בֵּית רִאשִׁית. כִּאֲשֶׁר תִּבְנוּ בְּאוֹתִיּוֹת, תִּמְצָא בִּיִּית רִאשִׁית. וְכֵן הַתְּחִלָּה הַתּוֹרָה בְּרֵאשִׁית, כְּלוּמַר בֵּית רִאשִׁית, וְהַכֵּל עֲנִין אֶחָד.

וְעַם כָּל זֶה צָרִיךְ הָאָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל בְּדָרְךְ אֲרָץ, וְלַעֲשׂוֹת עֲתִים לְתוֹרָה, וְלִהְיוֹת עֹמֵל בְּשִׁתֵּי הַדְּרָכִים הָאֵלוּ, מִפְּנֵי שֶׁיִּגְיעַת שְׁגִיחָם מִשְׁפַּחַת עוֹן. וְשָׂמָא יֹאמַר אָדָם: הָרִינִי בֵּן אֲבוֹת הָעוֹלָם, מִמִּשְׁפַּחַת גְּדוּלָּה, אִינִי רָאוּי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה וְלֹא לְהַתְּבַזּוֹת. אָמַר לוֹ: שׁוּטָה, כִּבְר קִדְּמָךְ יוֹצֵרְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וְהוּא עָשָׂה מְלָאכָה קִדְּם שֶׁבָּאתָ לְעוֹלָם. וּמִנֵּן לָנוּ? שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ב) מִכָּל מְלָאכָתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. קָרָא אוֹתָהּ מְלָאכָה. וְכֵן (שם) וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלָאכָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה.

כְּמוֹ זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בֹּא וּרְאֵה, לָמָּה בְּרֵא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם אַחֲרוֹן לְכָל הַנִּבְרָאִים. אֲלֵא לְלַמֵּד, שֶׁעָשָׂה בְּכָל יוֹם וְיוֹם מְלָאכָתוֹ, וְיִבְרָא הָעוֹלָם וְכָל צָבָאָם, וּבַיּוֹם הַשְּׁשִׁי, שֶׁהוּא אַחֲרוֹן לְמְלָאכָתוֹ, בְּרֵא בּוֹ אֶת הָאָדָם. אָמַר לוֹ לָאָדָם: עַד כָּאן הֵייתִי אֲנִי מִשְׁתַּדֵּל בְּמְלָאכָה, מִכָּאן וְאִילָף אֵתָּה תִשְׁתַּדֵּל בָּהּ. וְזֶהוּ בְּרֵאשִׁית בְּרֵא אֱלֹהִים, קִדְּם שֶׁיָּבֵא אָדָם לְעוֹלָם.

ואמר רבי יוחנן, למה נברא אדם בצלם אלהים, שנאמר (שם א) ויברא אלהים את האדם בצלמו? משל למלך שהיה מושל על המדינה, והיה בונה בירניות ותקונים לעיר, וכל בני העיר משתעבדים תחתיו. יום אחד קרא לכל בני העיר, ומנה עליהם שר אחד שלו. אמר: עד כאן הייתי טורח בכל צרכי העיר, ולעשות מגדלים ובירניות, מכאן ואילך הרי זה כמוני.

קענין זה נאמר באדם, ויברא אלהים את האדם בצלמו, ואמר לו: ראה בנתי כל העיר וכל אשר בה. וכאשר הייתי מושל עליה ובונה אותה בכל חפצי - כך אתה תבנה ותעשה מלאכת העולם. מכאן ואילך יהיה הכל מסור בידיך, וכלם יהיו משעבדים תחתיד ויראים ממך כאשר היו יראים ממני, שנאמר (שם ט, ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ. ועל כן בצלם אלהים עשה אותו. ויברא אלהים את האדם בצלמו, לעשות כל צרכי העולם ותקוניו כאשר הוא עשה בתחלה.

בראשית, כתוב (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז. הפסוק הזה חוזר על כל התורה, שהיא היתה ראשית דרכי האל, שהתורה נבראת אלפים שנה קדם שנברא העולם.

שנאמר רבי אלעזר, שבעה דברים נבראו עד שלא נברא העולם, ואלו הם: התורה, וגן עדן, וגיהנם, וכסא הכבוד, ובית המקדש, ושמו של משיח, והתשובה. ובתורה ברא את העולם, שנאמר (שם) ה' קנני וגו'. וזהו בראשית ברא אלהים. רוצה לומר עם ראשית, שהיא התורה, ברא אלהים את השמים ואת הארץ. אמר רבי יהודה, בא וראה כמה הפרש יש בין התורה והעולם, שהעולם נברא בששת ימים, והתורה בארבעים יום וארבעים לילה.

רבי יוחנן היה הולך מקיסרי ללוד, והיה מטיל עמו רבי חייא בר אבא. כשהגיעו לשדה אחת, אמר רבי יוחנן: זה היה שלי ומכרתי אותו כדי לזכות בתורה. בכה רבי חייא בר אבא. אמר לו: ולמה אתה בוכה? אמר לו: שלא השארתי לזקנתך כלום.

אמר לו: חייא בני, קלה הוא בעיניך מה שעשיתי, שהשארתי דבר שנברא בששה ימים בעבור דבר שנברא בארבעים, שנאמר (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, וקניתי דברים גדולים וטובים שאינם בעולם, והם עצה ותושיה וחקמה וגבורה, שנאמר (משלי ח, יד) לי עצה ותושיה ואני בינה לי גבורה.

כשהיה רבי יוחנן עוסק בתורה, היו פניו מאירים כזהר השמש. יום אחד פגש בו רבי יוסי. אמר לו: ראה פניך זוהרים כזהר השמש. אמר לו: אינו אלא שהשעור מאיר לי. קרא עליו (שופטים ה, לא) ואהביו כצאת השמש בגבורתו.

רבי יצחק אמר, התורה נקראת תושיה בתחלה, ואחר כך גבורה, שנאמר לי עצה ותושיה וגו'. תדע לך, כי בתחלה נקראת תושיה, שמתשת כחו של אדם, מפני שיש לו להלחם עם יצר הרע, ולכתת כל גופו בבית המדרש, עד שירגיל אותו בתורה. כיון שהוא רגיל לעסוק בתורה, אז יש לו שמחה וגבורה, שנאמר אני בינה לי גבורה. רוצה לומר, כשאדם רגיל בתורה ובחקמה, אז יש לו תפארת. ואיזו היא גבורה? להלחם מלחמות ה', שנאמר (במדבר כא, יד) על כן יאמר בספר מלחמות ה', שם תהא המלחמה והגבורה.

ובתורה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, שנאמר (משלי ח, ל) ואהיה אצלו אמון, אל תקרי אמון, אלא אמן. וזהו בראשית ברא אלהים, עם ראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, וזו היא התורה.

רבי יהודה אומר, לא נברא אלא בשביל היראה, שנקראת ראשית, שנאמר (משלי א) יראת ה' ראשית דעת. ומנין לנו שהעולם נברא על פי היראה? שנאמר (קהלת ג, יד) והאלהים עשה שניראו מלפניו. עשה את העולם כדי שניראו מלפניו, ועל פי היראה, שהיא ראשית, ברא אלהים את השמים ואת הארץ.

בראשית, רבי אלעזר פתח (תהלים קכ) שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני. שירים תאבים ברא הקדוש ברוך הוא בבריות שמים וארץ, כדי להללו ולשבחו, שהוא יוצר הכל. השמים אומרים שירה לפניו, שנאמר (תהלים יט) השמים מספרים כבוד אל, והארץ אומרת שירה, שנאמר (שם צו) שירי לה' כל הארץ.

ועוד, שכל העולם תאבים ושמחים לפאר ליוצרים בחזותם נפלאותיו בשמים ובארץ, וזהו בראשית. עין באותיות ותראה, שיי"ר תא"ב. כלומר, תא"ב לאמר שיי"ר על נפלאותיו בשמים ובארץ, איזה הוא אותם המעלות שהיה דוד המלך עליו השלום אומר. אלו הם אותם השירים של אותו המעלות, שהם השמים, שנאמר (עמוס ט) הבונה בשמים מעלותו. ודוד תאב להם והיה אומרים, וזהו שיר תאב.

ואמר רבי אלעזר, כתוב (איוב לח) ברוך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. מי הם בני האלהים?

אלו הם המלאכים, שהם אומרים שירה לפני יוצר בראשית בכל לילה, כנגד שלש משמרות שהיה הלילה, ובכל משמרה ומשמרה כל כת וכת אומרת שירה. ובמשמרה האחרונה שהיא בסופה, והיא לעת הבקר, כל הכוכבים והמזלות, והמלאכים הנקראים בני האלהים, הם אומרים שירה, שנאמר ברוך יחד כוכבי בקר וגו'.

וכל אחד כפי מעלתו, להורות (קהלת ה) כי גבה מעל גבה שמר, כי מעלות יש להם אלה למעלה מאלה, על כן נאמר שיר למעלות, ממעלות המלאכים שהם אומרים שירה, וזהו בראשית, שיי"ר תא"ב, ברא אלהים את השמים ואת הארץ.

רבי חזקיה היה הולך בדרך, והיה עמו רבי יוסי בר חלפתא. קמו ללכת אחר חצות הלילה. עד שהיו הולכים, אמר רבי יוסי לרבי חזקיה, מה עשינו? שהרי שנינו, לעולם יצא אדם בכי טוב.

אמר לו רבי חזקיה: ברייתא היא, בא ושמע סדר נעימות קול גלגלי החיות שהם משבחים שירה לפני אלהינו. עד שהטה אָזְנוֹ, שמע קול תשבחת נעימות, שמע שהיו אומרים (תהלים ט) וְה' לְעוֹלָם יֵשֵׁב וגו'.

אמר לו רבי חזקיה: בני, שמעת כלום? אמר לו: קול נעימות. ומה נעימות והתשבחת מהפסוק הזה ששמעתי, כעת ידעתי פרושו, שכתוב וְה' לְעוֹלָם יֵשֵׁב כוֹנֵן לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹ, שבכל שעה ושעה שדנים דין, שכונת הקדוש ברוך הוא, שהיא כסא כבודו, מתקנת שם, ממשמע שנאמר כוֹנֵן לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹ.

אמר לו: ידעת איזו היא משמרה ממלאכי השרת שאומרים את זה? אמר לו: לא. אמר לו: משמרת אותם המלאכים הנקראים אלהים היא, שלמדנו, עשרה משמרות של מלאכי השרת יש ברקיע, והם מתחלקים לשלש משמרות שהוא הלילה.

ותדע לך איד, כשישראל מסימים תפלתם בלילה, נושאים שירה אחריהם אותם שנקראים אישים, ואומרים שירה. ומה השירה שאומרים? (שם ח) מה אָנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וגו' ותחסרהו מעט מאלהים וכבוד והדר תעטרהו וגו' ה' אֲדִינֵנוּ מה אדיר שמך בכל הארץ. במשמרה השנייה נושאים שירה אותם שנקראים מלאכים וחשמלים ואראלים, ומה אומרים? (שם כט) הָבוּ לָהּ בְּנֵי אֱלֹהִים.

בחצות הלילה ממש, עד שמסתיימת משמרה שניה, שאותה השעה שהקדוש ברוך הוא מסתכל בעדן ממש, שגנו לצדיקים לעתיד לבא, פותחים חיות הקדש, ואחריהם שרפים ואופנים וכרובים, ואומרים (שם לא) מֶה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפַּנְתָּ לִירֵאִיךָ, (שם סח ה) סֵלוּ לָרֶכֶב בְּעֶרְבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ.

בתחילת המשמרת השלישית נושאים שירה אותם שנקראים אלהים, ואומרים (תהלים ט) וְה' לְעוֹלָם יֵשֵׁב וגו'. כשבא הבקר, פותחים השמים ואומרים (שם יט) הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֱלֹהֵי וגו'. כוכבי בקר אומרים (שם קמו) מוֹנֶה מִסְפָּר לְכּוֹכָבִים וגו', גדול אֲדִינֵנוּ וְרַב כֹּחַ. אותם המלאכים הנקראים בני אלהים, פותחים ואומרים (שם כט) הָבוּ לָהּ בְּנֵי אֱלֹהִים, הָבוּ לָהּ כְּבוֹד וְעוֹ.

עד שהיו הולכים, ראו שהקדיר השחר וחזר האור. אמר רבי חזקיה לרבי יוסי: בא ואראה לך שפך היא גאלתו של ישראל. בזמן שתאיר להם השמש של הגאלה, תבא להם צרה אחר צרה, וקדירות אחר קדירות. עד שהם בה זאיר עליהם אורו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר (הושע ו) כְּשֹׁחַר נָכוֹן מִצָּאוֹ, וכתוב (מלאכי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יְרֵאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא בְּכִנְפֶיהָ.

ובאותו הזמן מלחמות יתעוררו בעולם, גוי בגוי ועיר בעיר, וצרות רבות יתחדשו על שונאיהם של ישראל, עד שיקדירו פניהם כשולי קדרה, ואחר כך יתגלה עליהם גאלתו מתוך שאגת לחץ ודחקם.

וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים כב) לִמְנַצֵּחַ עַל אֵילַת הַשָּׁחַר. אֵילַת הַשָּׁחַר? אֵילַת הַבֶּקֶר הִיא לוֹמֵר! אֵלָּא עַל אֵילַת וְחֹזֶק הַשַּׁחֲרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם פח) כְּגִבֹר אֵין אֵיל. באותה שעה יזעקו בני ישראל, ויאמרו אלי אלי למה עזבתני, מתוך צרתם, ואחר כך מה כתוב? (תהלים ל) פִּתְחֵת שְׁקִי וְתִאֲזָרְנִי שִׁמְחָה.

רבי אומר: השיתים מששת ימי בראשית נבראו, והקדוש ברוך הוא ברא שית. וזהו בראשית, כלומר, ברא שית. אילו של יצחק, אמת הוא שנברא מששת ימי בראשית, והקדוש ברוך הוא ברא שיי"ת, תי"ש בהפוך אותיות.

בראשית יתברך שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שבא כל העולם, והכינו בחכמה ובתבונה ובדעת, וכנגדן ברא ג' עולמות: עולם העליון, ועולם התחתון, ועולם התיכון. ונתן בעולם התחתון הקטן שלשה צורות: צורת המדברת, וצורת הצומחת, וצורת השכלית.

ותדע לך, כי העולם התחתון מתקנים באויר, באשר תראה כי הגוף מתקנים בגוף, והנפש מתקיימת באויר, והאויר בבזרא יתברך. תדע לך, שהבזרא יתברך ברא האדם, וברא אותו בצלם ובצורה.

והכינו מארבעה דברים מדבדלים זה מזה - מאש, מרוח, ממים, מעפר. שנאמר (בראשית א) וְהָאָרֶץ

היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים. אלו הם הארבעה דברים הנזכרים, כמו שאמרה אומר, מקום יש בכרפי הים שקורין לאש תהו, וזהו היסוד הראשון. ובהו וחשך - הם המים והעפר. ומנין לנו שחשך הוא העפר? שנאמר (קהלת ו) ובחשך שמו יכסה, ואמרו שזהו גוש העפר. והרוח - הוא רוח ממנו.

ואמנם כי האל יתברך ברא את האדם, שהוא נקרא עולם התחתון, כנגד עולם העליון הגדול, ונתן בו קיום הנפש, המניע לגוף כלו, ועל כן הבדילו מפל הנבראים אשר למטה עמו, ובמה האדם מבדל מיתר הנבראים? מפני זאת הנפש. ואיזהו היא? נפש המדברת.

שאל רבי יהודה לרבי דוסתאי, הנפש אשר באדם הנקראת שכלית, איזהו נפש היא, ואיזהו מקומה? אמר לו, הלא ידעת כי האדם, ברא אותו המקום יתברך בשמו, וכאשר הוא גדל ורואה עניני העולם ומביט בלבו, הוא מעצמו מריח הנפש הזאת, כי הואיל והוא מביט ורואה נפלאות הבורא, וחדוש העולם, וזריחת המאורות ערב ובקר, וכי כל העולם כלו תלוי בלחו יתברך, הוא משתדל בעצמו לחקור ולהשיג השגה קדושה וברה, ואז יש לו נפש השכלית, מפני שהוא משכיל לדעת לחקור בחכמה.

רבי עזריה אומר, הנפש מקומה בלב, והיא מניעה לכל הגוף, והיא מנחת באמצע הגוף, ומאירה לכל הגוף, כאשר נתן השמש בחצי השמים. והגוף מתקיים בנפש, והנפש באויר, והאויר בבורא. והבורא יתברך סובל כל העולמות בכחו, שנאמר (ישעיה מו) אני עשיתי ואני אשא ואני אסבל.

רבי יהודה אומר, למה הזכיר הקדוש ברוך הוא בריאת שמים והארץ תחלה, והלא כסא הכבוד והמלאכים נבראו תחלה? אלא, כדי שלא יתהרהר אדם דברים הסתומים מהעין ואשר לא גלה בראש.

רבי אומר, כדי להראות לאדם שאינו בעל חכמה, ואינו ראוי לגלות לו סתרי תורה. שאמר רבי יצחק, אין מגלין סתרי תורה אלא לאדם חכם, וקורא ושונה, ותלמודו מתקיים בידו, והוא ירא שמים, ובקי בכל דבר. ואדם שאינו כענין זה, וישאל על הסתרים והנעלמים שלמעלה - אמר לו: מה אתה שואל, שא לא עיניך וראה, כי בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. תדע לך שלא גלתה התורה יותר.

ואם תאמר שאין סתרים בתורה - תדע לך, כי על כל דבר ודבר יש תלי תלים של סודות והלכות ופרושים, שנאמר (שיר ה) קוצותיו תלתלים, על כל קוף וקוף תלי תלים. כי זה שרבו יוחנו בן זכאי היה אומר על הפסוק הזה (בראשית ל"ו) וישם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זקב, שלש מאות הלכות פסוקות, ולא רצה לגלות אותם אלא לרבי אלעזר בן ערז ולרבי אלעזר בן הורקנוס תלמידיו, שהיו עוסקים במעשה מרובה עמו.

אמר רבי, בא וראה מה כתוב בשלמה, וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואסף. על כל דבר ודבר היה אומר בו אסף וחמשה טעמים. ומה שלמה, שהיה עבד של הקדוש ברוך הוא, היה אומר על כל דבר ודבר שלשת אלפים משל ואסף וחמשה טעמים - הקדוש ברוך הוא שהוא מנלה עמקות ונסתרות, והוא הנותן החכמה והבינה, שנאמר (משלי ב) כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, על אחת כמה וכמה.

רבי לוי אמר, כתוב (תהלים צב) מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבתך. מה גדלו מעשיך ה' - זה מעשה בראשית, שהם מעשיו של הקדוש ברוך הוא. מאד עמקו מחשבתך - אלו סתרי תורה.

רבי אליעזר הגדול אומר, כתוב וה' נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו, מלמד שעמד על דקדוקי תורה, אבל על עמקי לא עמד. וכשבקש לעמוד עליה, אמר (קהלת ז) אמרתי אהפמה והיא רחוקה ממני.

שאל רבי דוסתאי לרבי אליעזר הגדול. אמר לו: רבי, העמידני על סוד זה הפסוק, (במדבר כח, ו) עלת תמיד העשיה בהר סיני לריח ניחח אשה לה'. אמר לו: בני, חידך, דבר אמרת לי שעדין אינך ראוי לעמוד עליו, ולא שאלני אדם על זה זולתי עקיבא תלמידי, ועדין השרשים בידי. שמע רבי עקיבא, אמר: כיון שהנצו הפרחים, אכלתי השרשים. אמר לו: עקיבא עקיבא, מוכן תהיה לריח ניחוח לה', ועדין בליעת המותק נשאר.

יום אחד היו הולכים בדרך. אמר לו: אם אז אכלת השרשים שאמרת? אמר לו: רבי, משאמרת לי הסוד, עמדתני על תכונתו. וסח לו איך. אמר לו: עמדת ואכלת ועדין הבליעה מהמתוק נשאר. ואותה שעה גלה לו ארבעים סודות בתורה.

עד שהיו הולכים ראה מעין מים אחד. ישבו שם. אמר לו רבי אליעזר: עקיבא, בא וראה לך נביעת המים, שפותחים מים, וצלולים ונוזלים, כפתוב (שיר ד, טו) באר מים מים ונוזלים מן לבנון. ועל הפסוק הזה גלה לו שיחת מלאכי השרת, שיחת פוכבים ומזלות, וידעת חלוני חמה בעתותיו וזמניו, שיחת דקלים ועופות, שיחת הרוחות, ידיעת התקופות והעבורים.

באותה שעה בכה רבי עקיבא. אמר לו: על מה אתה בוכה? אמר לו: אוי לדור שיהיו יתומים ממך. אמר לו: אל תאמר כן, אלא אוי לדור שיהיו יתומים בלי אב, בלי חכם ומוֹרָה, ולא תלמיד הוֹנָה. וְיָמִים יָבֹאוּ שֶׁכָּל הַדּוֹר יִהְיוּ חֲצוּפִים וְעֵזִי פָנִים וְתִשְׁתַּכַּח תּוֹרָה, וְאִין דּוֹרֵשׁ וְאִין מְבַקֵּשׁ. וְהַמִּתְעוֹרָר לְבוֹ בַּתּוֹרָה יִהְיֶה נִבְזָה וְחָדֵל אִישִׁים. אוי לדור ההוא כְּשֵׁיבֵאל אוֹתוֹ הַדּוֹר.

אמר לו: אין אותו הדור מתקיים אלא בהביל פיהם של תינוקות של בית רבן, כשהם רכים בלבד, וכשהם קשישים, התורה נשפחת מהם, כמו מה שאמר רבי יהודה, מהו זה שכתוב אל הנער הזה התפללתי? היה לו לומר, אל הבן הזה התפללתי. אלא אמרה חנה, יהי רצון שבשעה שיגדל, ישתדל בעבודת המקום, כמו עבדו שהוא נער.

וכל אדם שייזכה להיות בזקנותו כמו בנערותו, יזכה למעלת שמואל הנביא, שכתוב ומעיל קטן תעשה לו אמו והעלתה לו מימים מימה. וכי תעלה על דעתו כן? אלא צדקתו וזכותו היה גדל עמו תמיד, כתפלת אמו. ולדעת רבי יהודה, מעיל ממש הוא.

ואמר רבי, מהו שכתוב (ויקרא יט) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן? אמר רבי, בו הוא מוסר ליונק, כלומר, מפני שיבה תקום, קודם שתעלה לשיבה ולזקנה תקום להיות טוב, וכאשר תשתדל להיות טוב בבחרותך, לאחר כן והדרת פני זקן. וסוף הפסוק הזה מוכיח עליו, שעל זה נאמר ויראת מאליהו.

רבי יצחק אמר, תחלת כל העולם ובנינו לא נברא אלא על היראה, להיות אדם בעל יראה לשמים ובעל יראה לבריות. ממה שכתוב (בראשית א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ את השמים - להיות ירא את השמים, ואת הארץ - להיות ירא לבריות. כמו כן מלמד שכל העולם לא נברא אלא על היראה שנקראת ראשית, שנאמר (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה', וזהו שכתוב בראשית.

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור (בראשית א). רבי חייא פתח, (תהלים צז) אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה. הקדוש ברוך הוא ראה וצפה שהעולם אינו יכול לעמוד בלתי היסוד, ואיזהו היסוד שהעולם עומד עליו? הוא הצדיק, שנאמר (משלי י) וצדיק יסוד עולם. וזהו יסוד הראשון שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, והוא נקרא אור, שנאמר אור זרע לצדיק. ועוד, ממה שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב. נאמר כאן כי טוב, ונאמר להלן (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב.

רבי אומר, זה האור, אור המלאכים, הוא שנבראו תחלה, קודם כל העולם. ואם תאמר, והרי אנו רואים שהשמים והארץ נבראו תחלה? לא קשה, שזה שנאמר למעלה עד כאן, הוא אמר ספור. אלא זה ויהי, הוא הראשון, ומכאן התחילו כל הנבראים.

רבי יהודה אומר, זהו אור הפסא ממש, ומזה האור נבראו שאר כל הנבראים. ממנו נבראו השמים, וכפא נברא בתחלה, שנאמר (ירמיה יז) כפא כבוד מרום מראשון.

רבי אליעזר הגדול אומר, אור המלאכים נברא בתחלה, שכתוב וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. כלומר, הבדלה נתן הקדוש ברוך הוא יתברך בין זה האור, ובין החשך, שהוא העולם הזה. והשמים הם המבדילים בין העולם הזה ובין אור המלאכים, והם המבדילים ביניהם בין האור ובין החשך.

רבן יוחנן בן זכאי אומר, נתן הקדוש ברוך הוא ממשלה למלאכים על השמים, והשמים על הארץ, וכלם נתלים בכסאו יתברך שמו, להורות כי גבה מעל גבה שמו.

יהי אור (בראשית א). רבי אלכסנדראי אומר, הוראה הפוכים במסלותם חייב לברך. מה מברך? ברוך המסדר את הפוכים ברכיע. ראה כוכב אחד, אינו מברך. שנים, מברך. ואימתי? כשנהיה הלילה מברך ברוך המעריב ערבים. רבי אומר, אלו כוכבים דקים שדרכיהם מסתלקים על אותו היום מפחד החיות, מברכים שומר עמו לעד. ולפיכך תקנו על דרך זה כל תפלת הערבית.

רבי אלעזר ברבי שמעון הלך לראות את רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו. סמוך לקריה גרד הלילה. אמר לרבי יוסי, שהיה הולך עמו: הראית את הכוכבים המאירים הללו? אמר: ראיתי. אמר לו: את כוכב השביט, זמן רב שאני משגיח בו, ומימי לא אמרו לי על זה כלום.

אמר לו: שני ענינים שמעתי, אחד הוא - שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בשמים וכוכבים ומזלות, יש בהם ידיעה והשכל, וכלם עושים שליחותו של הקדוש ברוך הוא, והכוכב הזה שאמרתי, אל תאמר ואל תעלה על דעתך שהוא אחד, אלא רבים הם, שאחד תראה בצד הזה, ואחד תראה בצד הזה, ולפעמים שכלם בשעה אחת.

ואני שמעתי מאבא שהם שבעה, ובזמן שמגיע זמנו של כל אחד מהם לומר שירה, מרב השמחה שיש בהם, שולחים את זינם והולכים לומר שירה.

וענינו אחר, ששבעת הכוכבים הללו לא הולכים ולא נוסעים ממקומם, פרט לזמן שקורא לאחד מהם רבון העולם להאיר לאותו מקום שהוא רוצה. שכתוב (ישעיה מ) לכלם בשם יקרא. וכשנוסעים, שולחים זיום עמהם ללכת.

כשהגיעו לבית חמיו, לא היה שם. כשפא, אמר: אתה פאו, ואני פאתי לראות כוכב אחד שהיה הולך להשלים את רצון אדונו. אמר לו: מה הוא? אמר לו: כוכב השביט, ואחד מהם ראיתי שהיה הולך למצות אדונו. ישבו שם שלשים יום.

אחר כך השפיעו ללכת, כשפא האור, והלך עמו חמיו כמחצית המיל. בדרך אותו חמיו, אמר: זוהי השעה שמתקיימת ברפת הצדיק. מנין לנו? שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב, כתוב פאו כי טוב, וכתוב שם, (במדבר כד) כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל. אמר לו: אפלו ברכתו של כל אדם מתקיימת בשעה הזו, שהשמים והכוכבים והמלאכים אומרים שירה.

ועוד שמעתי מאבא, שברכה יתרה הוספת לו, וזוהי שמחה, משום שהשעה הזו אומרים השמים, (תהלים יט) והוא כהתן יוצא מחפתו. מה התנו כשיצא ישיש, כך היוצא לדרך ישיש בשעיה היי.

ויאמר אלהים יהי אור (בראשית א). שם שנינו אמר רבי יוסי, מהו שכתוב (ישעיה כא) משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מלילה שמר מה מליל וגו', דבר זה הולך, כמו זה שאמר רבי יוחנן, כל הגליות שגלו ישראל מארצם, כלם היה גלוי לכל, והגלות הרביעית לא נגלה לעולם. ואיזהו גלות הרביעית? זה שהוא משעיר, שהוא עשו, וכתוב (בראשית לו) וישב עשו בהר שעיר.

אמר רבי, למה נקרא שמו שעיר? על שם תקף וחזק, העל הכבד, שמונעים מהם התורה והעבודה. וזהו על על נשמתם שנותנים על ישראל. שעיר הוא תקיף בגימטריא, וזהו הגלות שישאל יושבים בה, הוא משא דומה, כלומר בחשאי, דבר שלא נגלה מהלב לפה, שנאמר (ישעיה סג) כי יום נקם בלבי וגו'.

רבי יצחק פתח, (דברים לד, ו) ויקבר אתו בגי בארץ מואב מול בית פעור, וכתוב (שם) ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה. אמר הקדוש ברוך הוא, שוטים הם המחשבים את קץ המשיח, דבר שלא גלית לעולם, שנאמר (ישעיה סג) כי יום נקם בלבי. הלב לפה לא גלה, ואתם משתדלים לחשב את הקץ שלי!

בזה נראה שלשה סימנים כתבתי והראיתי לדורות העולם בקבורתו של משה עבדי, ואלו הם: בגיא, בארץ מואב, מול בית פעור. הראיתי ונתתי סימנים לכל העולם, ולא יודעים איפה קבורתו, שכתוב ולא ידע איש את קברתו. דבר שלא גלית ולא הראיתי, איך אומרים שטות ושקר לפני הקדוש ברוך הוא בזה!

זה שכתוב (שם כא) משא דומה אלי קרא משעיר. אלו ישראל שקוראים לקדוש ברוך הוא מהעל הכבד של בני שעיר. ומה אומרים? (שם) שמר מה מלילה וגו'. רצונו לומר, רבונו של עולם, אתה הוא שומר ישראל ה', עד מתי אנו בזה הגלות שדומה ללילה? אמר לנו מה מלילה, מה תהיה מול הלילה, מתי תוציאנו ממנה?

בא וראה מה שכתוב אחריו, (שם) אמר שמר אתה בקר וגם לילה. אמר הקדוש ברוך הוא שהוא שומר ישראל: בא בקר, הבאתי והוצאתי אתכם מן הגלות, ולא זכיתם להיות בבקר. וגם לילה, הבאתי לכם הלילה, והאפלתי אתכם בבור הגלות הזה שהוא לילה. (שם) אם תבעיון בעיו, אם אתם מבקשים לדעת קץ גאלתכם מתי תהיה ואימתי תבאו לארצכם - (שם) שובו אתיו. שובו בתשובה ומיד אתיו. כי זה שאמר רבי יהודה, איך קץ הגלות נתלה אלא בתשובה, שנאמר (תהלים צה, ז) היום אם בקלו תשמעו.

וכינו שנברא העולם, נרמז הרמז הגדול הזה ברוי הסתרים, שנאמר (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. כלומר, יהי רז. ורז ואור דבר אחד הוא. וירא אלהים לזה הרז כי טוב להיות ברוי וסוד כדי שלא יתגלה לשום אדם, שאמלי יתגלה, כמה פריצים מבני עמנו ילכו לאבדון.

ועל שנהיה ברוי וסוד, הבדיל אלהים בין האור ובין החשך, בין אמתו שהוא האור, ובין האמות שהם החשך, שנאמר ורשעים בחשך ידמו. ועוד קתיב (תהלים פב) בחשכה יתהלכו. (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום, אמר רבי, זה יום קץ הגאולה, שנאמר (זכריה יד) הנה יום בא לה', זה יום הקץ.

רבי יוסי בן חלפתא היה יושב לפני רבי יצחק. אמר לו: דבר שמוע לו למר, על מה התאריך יום המשיח מהגלות הזו? אמר לו: לא התאריך אלא על בטול תורה, שפך שמעתי מרב המנונא סבא, שלש גליות גלו ישראל, וחזרו בזכותם של שלשה אבות, ובגלות הרביעית חזרו בזכות משה.

בא וראה לך, לא גלו ישראל אלא על בטול תורה, שנאמר (ירמיה ט) ויאמר ה' על עזבם את תורת. אמר הקדוש ברוך הוא, בגליות הראשונות חזרו בזכות אברהם יצחק ויעקב, עכשו הם חטאו



בתורה שנתתי למשה, ונקראת על שמו, שנאמר (מלאכי ג) זכרו תורת משה עבדי. כשישובו ויתעסקו בתורתו, בזכות משה אני גואלים.

על כן נאמר בתורה (דברים לג) תורה צוה לנו משה, כדי לשמרה ולעסק בה, ואם לאו, מורשה קהלת יעקב. מורשה - זוהי העניויות, כמו שנאמר ה' מוריש ומעשיר. מלמד שלא ראה עניות לבת יעקב אלא על שלא התעסקו במצוות התורה.

רבי חזקיה אומר, אני הייתי במקומות הערביים, וראיתי גברים שהיו מסתתרים בין ההרים במערה, ובאו מערב שבת לערב שבת לבתיהם. אמרתי להם: מה זה מה שאתם עושים? אמרו לי: אנו פרושי העולם, ומתעסקים בתורה בכל יום ויום, ולפעמים איננו אוכלים, רק מעשבי הבר.

אמרתי להם: ישאר הפעמים, במה אתם מתפרנסים? אמרו לי: אנו מצאנו במדבר עצים שמצמיחים באלוד, ואנו אוכלים אותם. כשמאירה לנו השמיעה, מרב שמחה משתמטים מעמנו, ומבשלים אותם ואוכלים, ואותו היום נחשב לנו שהוא כי טוב. ובזמן שלא צומחים אותם העצים, אנו אוכלים עשבים שאנו מוצאים, ומבשלים אותם ואוכלים.

אמרתי להם: יהי חלקי עמכם לעולם הבא, אשריכם בעולם הזה, וטוב לכם לעולם הבא. כעת ידעתי שלא תהיו בבושה כשיבא משה לתבוע את עלבון התורה. אמרתי להם: בני, חייכם, היום הזה איזה חדוש התחדש לכם?

אמרו לי הפסוק הזה: (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. וישנה רבי כרוספדאי, גדול התוספת מהאור, שהיה אור שלא היה כמוהו, זהו הוא אור השכל הגדול שנתנה מאור זיו הודו, וזהו העומד מאחורי הפרגוד.

ששנינו, מה שכתוב (תהלים קד) עטה אור כשלמה, מלמד שעשה הקדוש ברוך הוא שאר המלאכים באותו האור הראשון, מאותו האור ממש, התעלה על דעתך כמוהו? אלא מה הוא דבר מבדל ומשפיל, כך שאר המלאכים דברים מבדלים ומשפלים, אבל אין השגתם כהשגתו, ששנה רבי כרוספדאי, השגת המלאכים היא השגה גדולה, מה שאין כן למטה מהם.

השגה שניה היא השגת השמים, שמשגיגים השגה, מה שלמטה מהם אין משיגים כמוהם. השגה שלישית היא השגת המדרגה התחתונה אשר מעבר לסודה, והיא השגת בני אדם, מה שאין משיגין שאר הנבראים.

וכנגד שלש מעלות הללו יש באדם שלש צורות נפשיות. צורה הראשונה היא הנפש השכלית. השנייה היא הנפש המדברת. השלישית היא הנפש הבהמית המתאווה תאוות, והיא הנפש אשר תמעל מעל.

ואם תאמר כך, הנפש הראשונה היא נפש הבהמית, כנגד המדרגה התחתונה שאמרנו. נפש המדברת כנגד השמים, שהיא מעלה יתרה על הראשונה. נפש השכלית כנגד מדרגת המלאכים, שהיא המעלה העליונה על כל אלה.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים (בראשית א). רבי אלעזר פתח, (תהלים סג) אלהים אלי אתה אשרך. בא וראה שאין מקום בעולם פנוי בלא מים, מפני שהארץ תלויה על המים, שנאמר (שם כד) כי הוא על מים יסדה ועל נהרות יכוונה. וכי תעלה על דעתך שהמים הם מתחת לארץ, והארץ שהיא כבדה מכל היסודות עומדות על המים? אלא שהמים על הארץ, ולמעלה לשמים.

אמר לו רב חסדא, והרי כתוב (בראשית א) המים אשר מעל לרקיע? אמר לו, אין זה אלא פתגמו, באמצע המים, שהרקיע מבדיל ביניהם. כי המים אחדים היו, אבל מפני שנכנס הרקיע באמצע נחשבו כשנים. והרקיע כדור, ובא במימי אוקינוס, כמבדיל בין המים. נמצאו מים ממעל, ומים מתחת.

אמר רבי יהודה, רקיעים הם הסובבים, לפעמים ממזרח למערב, ולפעמים ממערב למזרח, ובאים באמצע הים ומבדילים ביניהם. וזהו ויבדל בין המים.

ומפני מה מי הים מלוחים? מפני חמימות הרקיע ורתיחתו. בא וראה, קדירה העומדת על האור, וכל מה שמתעבבת על האור, יותר התבשיל נמלח מרב חמימות האש. ואמר רבי יהודה, אלמלא הרקיע היה קרם בין המים, כל המים היו נקפאים כמלח, אלא הולך וסובב ואינו מתקיים בין המים.

אמר רבי יצחק, בא וראה למה לא נאמר כי טוב בשני? מפני שענין זה חוזר על חודו, להורות כי אין שני לנגדו, ואין טוב בשני, על כן נאמר ביום הראשון יום אחד.

ששנה רבי יצחק, למה לא נאמר ראשון במקום אחד? להורות, דאלו נאמר ראשון, על כל פנים

היה ראוי להיות שני, כי ראשון מחרת לשני, אבל אחד אינו מחרת לשני.

רבי יהודה אומר, והרי נאמר (ישעיה מא) אני ה' ראשון. אמר לו: דברו מסייע לראשון, מהפיתוב ואת אחרונים אני הוא (שם). אף על פי שיש אחרונים לראשון, אני הוא. וכי יש אחרונים לראשון? כן. שמו המיוחד, שהוא ראש ומיוחד. אחרים הם: אלי"ף דל"ת נו"ן יו"ד, אלהיים, שד"י, א"ל, צבאו"ת, והם מתכנים בלחודו, והוא הוא יתברך ממש, דכתיב ואת אחרונים אני הוא.

רבי יוסי בר חלפתא ורבי יהודה בן פזי ורבי יצחק היו אוכלים בסעודת ההלולה של רבי אלעזר ברבי שמעון. רבי חייא רבה היה תינוק, והיה יושב שם. אמר רבי יוסי לרבי שמעון: למה לא נאמר כי טוב בשני? אמר לו: מפני שלא נגמרה מלאכת המים בשני, וכשנגמרה בשלישי, אמר כי טוב פעמים.

אמרו: נשאל את התינוק הזה, שמשחרב בית המקדש נמצאת הנבואה בפי התינוקות, אולי נמצא דבר בפיו. אמר לו: חייא בני, אמר לנו למה לא נאמר כי טוב בשני? אמר להם: מפני שאין טוב אלא באחד. בא רבי שמעון ונשקו. קרא עליו (ירמיה א) הנה נתתי דברי בפיך.

אמרו: השעה עומדת לו, נשאל אותו. אמרו לו: מה זה (שופטים ה) ואהביו כצאת השמש בגבורתו, מה שבח הוא זה לצדיקים? אמר להם: מה השמש כשיצא בגבורתו, יש ששמים בו ויש שלא שמים בו, כך הצדיקים - כמותם ישישו, והרשעים לא ישישו. מה השמש יש למי שעושה רפואה, ויש למי שאינו עושה - כך הצדיקים יהיו רפואה לטובים, ומכה לרשעים.

אמרו לו: חייא בני, למה לא נזכר שם המיוחד במעשה בראשית? אמר להם: אין נאה למלך הכבוד להזכיר שמו על המיתים, ועל דבר הנאבד, כדי שלא יאמרו, כשם שקל הבריות שבראם הם כלים ונאבדים, כך שמו, חס וחלילה. ולא הזכיר שמו המיוחד עד שנבראו כל הבריות שהם כלים ונאבדים, ולאחר כן הזכיר שמו על דבר שהוא קים לעולם ולעולמי עולמים, שנאמר (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. ומשאר כל הבריות שברא, לא הזכיר בכאן אלא דבר הקים. ולא נאמר ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים אדם וחיות ובהמות ועופות, שהם דברים כלים, אלא דבר העומד לעולם, והם ארץ ושמים.

אמרו לו: מה שכתוב (שם א) ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים וגו', מה צריך היה לו לקדוש ברוך הוא לעשות רקיע להבדיל בין המים? אמר להם: כבר כתוב (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו. לא ברא הקדוש ברוך הוא דבר שלא לצורך. וברא הרקיע, וכשהוא חוזר, אינו חוזר אלא לעתים ידועים. וסילון אחד של מים יוצא מתהומות, וסילון של מים יוצא מגיהנם, ויורד בצנור סילון התהום. זהו שכתוב (תהלים מב) תהום אל תהום קורא לקול צנוריה. והרקיע נכנס באמצע שניהם, ואלמלא שנקנס ביניהם, היו הורגים לשותיהם. זהו שכתוב (בראשית א) ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע.

אמר רבי יוסי, התינוק הזה ברוח הקדש אמרו, שפך היה ממש שכתוב יהי רקיע בתוך המים, בתוך ממש, באמצע המים, בהפנס הרקיע באמצע, מחזיר המים הרעים היוצאים מגיהנם למקומם, ולא יצא לעולם מאותם המים, אלא כמלא הלב, בימי אלישע. ונאמר בהם והמים רעים והארץ משפלת. כלומר, בשביל שהמים רעים, הארץ משפלת מבני אדם, שכלים בשבילים.

אמר רבי יהודה, על כל זה מעיד הכתוב הזה, שאמר רבי יהודה, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, לא עשה דבר לבטלה, ומפני שהיה גלוי לפניו שאותם המים היוצאים מגיהנם, ויתערבו במים האחרים ויזיקו לבריותיו, עשה את הרקיע להפנס באמצע שניהם, להבדיל ביניהם. זהו שכתוב ויהי מבדיל בין מים למים, בין מים הרעים למים הטובים, ובאותה שעה ממש שהמים יוצאים להתערב במים הטובים, אז הרקיע חוזר ונקנס ביניהם, ומחזירם לאחור.

בא שמע, אמר רבי אלעזר, המים הללו שהם להחיות העולם ולתקון הבריות, איך יקראו? אמר רבי ברכיה, המים אשר מעל השמים, שהם מים טובים.

רבי חייא בר אבא היה הולך בדרך והתעלף מחזק השמש, והיה צמא לשתיית מים. פגע באותו מדבר ומצא אילן אחד. ישב תחתיו. עד שהרים עיניו, ראה מעין מים קטן. שמח לשתיית מהם. שתה מן המים והיו מרים. אמר לשמשו, הינו טעמו של רבי אלעזר, שאמר רבי אלעזר, אין לך בעולם שאין שם תמצית מאותו סילון של גיהנם, פרט לארץ ישראל, ואלמלא ששתיים כל העולם מאותה תמצית של ארץ ישראל, לא יכולים לשתיית מהם.

אמר רבי הונא, הרקיע הזה שכתוב ויעש אלהים את הרקיע, הוא הרקיע הידוע למעלה שעל ראשי החיות, שכתוב (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא.

אמר רבי יצחק, החיות הללו, חיה כתוב אחת, למה נאמר ראשי? אמר רבי הונא, יש חיה אחת גדולה, ושולטת על כל שאר חיות הקדש, וזויה גדולים רבים. לה ראשים של זיוים רבים, ואז כתוב

ראשי החיה, וזוהי החיה שראה יחזקאל במראה הנבואה. ואם תעלה על דעתך שהיא החיות, בא שמע, כתוב (שם) וארא החיות וגו', ראה את זו וראה את החיות.

הרקיע הזה, למה הוא בא? אמר רבי חזקיה, להפריד בין המלאכים הקדושים שמתחת הרקיע ההוא, ובין המלאכים הקדושים שזכו שהם למעלה. זהו שכתוב ויעש אלהים את הרקיע ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע. בין המים אשר מתחת לרקיע - המלאכים שהם תחת הרקיע ההוא, ובין המים אשר מעל לרקיע - המלאכים שהם מלמעלה. אמר רבי יצחק, מזה נשמע שהוא הפרגוד שמפסיק ביניהם.

רבי אלעזר שאל את רבן יוחנן בן זכאי. אמר לו, הרקיע הזה שנברא בשני מה הוא? אמר לו, סוד עליון הוא, שברא הקדוש ברוך הוא ממנה מתחת דוד ובחר בו, והשליטו על כל צבאות השמים, ומשום אותו ענין לא נאמר כי טוב בשני, אף על פי ששלטון יתר יש לו, שהכל תחת דוד, להראות לכל העולם שאין טוב וכבוד ופדות וגאות אלא בקדוש ברוך הוא בלבד.

ועוד אמר רבן יוחנן בן זכאי, מה שכתוב (שיר ו) אל גנת אגוז וירדתי לראות באבי הנחל! זהו מה שראה יחזקאל באותו הרקיע שנברא בשני, שבראו הקדוש ברוך הוא וסתמו מכל רבבות קדש שלו. ואותם העולמות שפוסף בהם הקדוש ברוך הוא, סתמם ממנו, וכבוד הדרו סתם. מאותם עולמות ולמעלה סתם, והטמין מכלם, וכלם שואלים ואומרים איזה מקום כבוד מלכותו, (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו.

בא וראה מה אמר, אל גנת אגוז וירדתי בגנת אגוז לא כתוב, אלא אל גנת אגוז, כמי שיירד וקרב לגן ולא נכנס בו, כל שכן שלא קרב לאגוז אלא לגנה, וכל שכן שלא ראה מה שבתוך האגוז, וכל שכן שאמר לראות ולא אמר ראיתי. כלומר, לגנה, שהוא חוצה, קרבתו וירדתי לראות, ולא אמר שראה אפלו הגנה שהוא חוצה.

ועוד אמר רבן יוחנן בן זכאי, כמה נצטער אותו איש שכתוב בו (במדבר יב) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, לראות שמש אחד שמשמש לפניו, ולא נתנה לו רשות, שכתוב (שמות לג, יח) הראני נא את כבודך. אמר רבן יוחנן בן זכאי, הוא שכתוב בו (תהלים יט) כבוד אל, והוא מטטרו"ן שר הפנים.

ואידך בקש משה לראות את זה? אלא משה סבר, כיון שראה גופו ארבעים ימים וארבעים לילות, כשלא אכל ושתה, והיה נזון מאספקלריה שלמעלה, סבר שפדאי הוא לבקש את זה.

ומה השיב לו? (שמות לג, כ) לא תוכל לראות את פני. הוא בעל הפנים, ולא נתן לו רשות עד שיצאה נשמתו, לקיים מה שנאמר (שם) כי לא יראני האדם וחי. וכל נשמות הצדיקים נתנה לו רשות לדעת ולהתדבק, מה שאין יכול בעולם הזה.

שנו רבותינו, כל יום ויום הקדוש ברוך הוא עושה מלאכים קדושים, ואלו הם נשמות הצדיקים. זהו שכתוב (תהלים קד, ד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט. עשה לא נאמר, אלא עושה, משמע שהוא עושה בכל יום.

אמר רבי אבהו, לא יקשה לך זה, שהרי יש מלאכים שנבראו מכסא הכבוד, והם שלוחים ממנים בשליחותו של הקדוש ברוך הוא. אם שאר המלאכים שהיו מכסא הכבוד כך, נשמות הצדיקים שהיו משם וקיימו את התורה, על אחת כמה וכמה שעושה אותם הקדוש ברוך הוא מלאכים עליונים קדושים.

אמר רבי פנחס, כלל הקדוש ברוך הוא באדם ארבעה דברים: א"ש רוי"ח מי"ם עפ"ר. אמר רבי יהודה, ודברי מהפכים הם בתורה? אמר לו רבי פנחס, ובתורה הם ישנם? אמר לו, כן, ואלו הם: רוי"ח א"ש עפ"ר מי"ם.

שנים הם שנגזרו מהשמש ששלמעלה, ושנים הם שנגזרו מלמטה. מנין לנו? שכתוב עשה מלאכיו רוחות - הנה רוח. משרתיו אש להט - הנה אש. יסד ארץ על מכוניה - כמשמעו. תהום פלבוש פסיתו על הרים יעמדו מים - הנה מים. כלם מתחברים זה עם זה, רוח אש עפר מים. אמר רבי פנחס, אף על גב שמתהפכים, איננו עוסקים בזה, וטוב מה שאמר רבי יהודה.

ואמר רבי יהודה, את כלם כלל הקדוש ברוך הוא באדם. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני בראתי אותך עליון והמלכתיך על כל בריותי, נתתי בך כח מן המלאכים, וכח מן המשרתים, שהם מלמעלה, וכח התהום, וכח הארץ, ונתתי בך שכל טהור הגזור מכסאי, ואתה חוטא לפני?

אמר רבי יצחק, רצה הקדוש ברוך הוא לעשות את האדם עליון על כל בריותיו, להיות יחיד בעולם הזה, כמו שהוא יחידי למעלה. כיון שחטא, אמר הקדוש ברוך הוא (בראשית ב) הן האדם הנה כאחד ממנו, הנה בדתו לעשותו כאחד. עכשיו, ועתה פן ישלח דוד.

אמר רבי יהודה, רקיע אחד עשה הקדוש ברוך הוא, וממנו נתהוו השמים, שגאמר (בראשית א) ויקרא אלהים לרקיע שמים. אמר רבי יהודה, ולא זו בלבד, אלא כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, לא עשה אלא דבר אחד מהכל, ואותו דבר הוציא כל פעולותיו למינו. כגון השמים, עשה ממנו אחד, אותו המשבח מכלם, וארץ עשה אחד.

בא שמע, אמר רבי יהודה, מהכל עשה אחד, אותו המשבח מכלם, וזהו הרקיע (יחזקאל א) כעין הקרח הנורא, שממנו נתהוו השמים, וזהו שכתוב ויקרא אלהים לרקיע שמים. וארץ אותה המשבחת מכלן, וזו ארץ ישראל, וממנה נתהוו שאר הארצות, וזהו שכתוב (משלי ח) עד לא עשה ארץ וחוצות. ארץ - זו ארץ ישראל, וחוצות - שאר הארצות שבחוץ לארץ. האדם אחד, וממנו נתהוו כל השאר, שכתוב (שם) וראש עפרות תבל. וכן כל כיוצא בזה. אמר רבי יצחק, מנין לנו? מהפסוק הזה שאמר דוד (תהלים קמח) הללו את ה' מן השמים, מאותו שנעשו השמים ממנו.

שנו רבותינו, פעם אחת היה הולך רבי יוחנן לראות את רבי שמעון, והיה הולך עמו רבי יוסי. אמר לו רבי יוסי, לאן אתה הולך? אמר לו, לראות את רבי שמעון. אמר: לבעל המחלקת שלך אתה הולך?! אמר: מזה נשמע שרבי שמעון חולק לשם שמים, והואיל וכך הוא, חביבות לבי נמצאת בו. הסכימו ללכת, ונהיה לילה. אמרו, נשב כאן עד שיבא האור, ונתעסק בתורה. ישבו.

אמר רבי יוחנן, הרקיע הזה שנברא בשני, הוא הרקיע העליון. ושנינו, הוא הפרגוד המפסיק ביניהם, שכתוב (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא, ומזה הרקיע נעשו כל שאר הרקיעים, הסובבים ושאנים סובבים, וכלם אדוקים בזה הרקיע. וקרא לו רקיע, וקרא לו שמים, שכתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לרקיע שמים, על שנתהוו ממנו.

עד שהיו יושבים, קרב בנו של רבי יוסי לאביו. אמר לו, זה שאמר שלמה ואתה תשמע השמים מכוון שבתך. היה לו לומר מן השמים! שמע רבי יוחנן, אמר לו, אמר בני, אומר, שדבר פיד דבר קדוש הוא. אמר רבי יוסי, הפסוק הזה שואל, ואתה תשמע השמים מכוון שבתך, מן השמים היה לו לומר!

אמר לו רבי יוחנן, מקרא חסר הוא, כמו שנעת עניים, היה לו לומר מן עניים, וכן צעקת עניים, וכן הרבה. קרב לאביו ואמר לו, דבר שמעתי בו. אמר לו רבי יוחנן, אמר בני, אמר.

אמר, שמעתי שבזמן שמבקשים ישראל תפלותיהם ובקשותיהם בבתי תפלותם, מטטרוין בעל הפנים נוטל את כל תפלות ישראל ומעלה אותם לרקיע הזה, וכשרוצה הקדוש ברוך הוא להשיגם בזכותיהם של ישראל, הוא מעני באותו הרקיע שנקרא שמים, ששם בקשותיהם של ישראל, ומרחם עליהם, שכתוב ואתה תשמע השמים, ממש. כן אמר דוד, הללו את ה' מן השמים, ששם היא תשבחתם של ישראל. בא רבי יוחנן ונשקו על ראשו וברכו. אמר, המרגלית היא היתה תחת ידך, מרגלית תהיה בדרך.

אמר רבי יצחק, בא וראה, עשה הקדוש ברוך הוא הרקיע הזה ועשה ממנו שמים, שממנים תחתיו. הרקיע למעלה והשמים למטה, ועשה תחת אלו שמים אחרים שנקראו רקיע השמים, שממנים בו המאורות המאירים.

בא וראה, בין הרקיע הזה, שנקרא רקיע השמים, עד הרקיע הנטוי על החיות, יש שלש מאות ותשעים רקיעים אחרים, ושבעת אלפים וארבע מאות וחמשים חלקים סמוכים על שני מאורות אחרים, ומהמאורות הללו נטל הקדוש ברוך הוא והניח ברקיע השמים הזה להאיר על הארץ.

פרשה ד, (בראשית א) ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה. רבי בא פתח בפסוק הזה (ירמיה י, טז) לא כאלה חלק יעקב כי יוצר הכל הוא. בא וראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, צפה וראה שעתידים ישראל לעמד ולקבל תורתו, וגזר מכסאו כל אותם הנשמות העתידות להנתן בהם.

ועשה למעלה אוצר אחד אשר כל הנשמות הגזורות מכסאו עומדות שם, וקרא לו גוף הנשמות. ולמה נקרא גוף הנשמות? אמר רבי בא, מפני שכל הנשמות, כשיוצאות מן העולם הזה, עושה להם הקדוש ברוך הוא דמות של גופות כמו שהיו בזה העולם, ומניחם בזה האוצר.

וזה האוצר באיזה מקום הוא? אמר רבי יוחנן אמר רבי יצחק, במקום שגנזי גשמים שם וגנזי חיים טובים, ונקרא ערבות. ובערבות יש גנזים הרבה, וגנזי הנשמות שם. והרי אמר רבי בא שאוצר אחד הוא, וכאן שנינו גנזים?

אמר רבי יוחנן, לא יקשה לך, שנים אוצרות הם: אוצר הנשמות שעתידות להנתן בבני אדם, שהרי שנינו, באותה צורה ובאותו דיוקן ממש, שעתיד לעמד בזה העולם באותו דיוקן שהוא שם, ונקרא גוף הנשמות, מפני שהוא עושה להם גוף כמו שעתידים להיות. ואוצר אחד כנגדו לאותן הנשמות שהיו בעולם הזה וקימו התורה, ונקרא גנזי חיי העולם, והינו מה שהיה אוצר רבי שמעון,

בגנזי חיי העולם תהיה פלוני, שניצא מן העולם הזה.

שנו רבותינו, כל יום ויום הפרז קורא: התעוררו בני הקדוש העליון, ועשו את עבודת רבונכם, שהפריד אתכם משאר העמים ונתן בכם נשמה קדושה שנגזרה מכסא כבודו.

אמר רבי יודא, אם כן שאר עמים, מאיזה מקום נשמותיהם. הזדמן לו רבי אלעזר. אמר, בא וראה שכתוב (בראשית ב, ז) ויפח באפיו נשמת חיים, זו הנשמה הקדושה שנגזרה מכסא כבוד המלך העליון, מה כתוב בו? (שם) ויהי האדם לנפש חיה. אמר רבי אלעזר, זוהי הכח שנתן לבהמות ולחיות ולדגים, שנבראת מן האדמה, שכתוב (שם א) תוצא הארץ נפש חיה למינה.

אמר רבי יצחק, התורה קובלת על האדם ואומרת, הקדוש ברוך הוא ברא את האדם ונתן בו נשמה קדושה, שהיה לו חיים לעולם הבא, והיא בחטאיה החזרה לאותה נפש חיה שנגזרה מן הארץ לבהמות ולחיות.

אמר רבי יהודה, ממשמע שכתוב ויהי אדם לנפש חיה, לא נאמר ויעשהו, אלא ויהי האדם לנפש חיה, מלמד שהוא בעצמו גרם לחזר לאותה נפש הגזורה מהאדמה.

אמר רבי יוחנן, אמר הקדוש ברוך הוא: אדם, אני בראתי אותך עליון על כל ברייתי, ונפחתי בך נשמת חיים הנותנת חיים לבעליה, הגזורה מכסאי, ואתה חזרת לאותה נפש חיה שבראתי מן האדמה לבהמות, חייך מכאן ואילך - כל העוסק בתורת וישמר אותה, אתן לו אותה הנשמה הגזורה מכסאי, שהיא נותנת חיים לבעליה. וכל אותם שלא יעסקו בתורתי, יהיה חלקם באותה נפש חיה שברחו למען יכלו עמה.

אמר רבי יצחק, בא וראה, מה שכתוב (קהלת ג, כא) מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ, רוח בני האדם העלה היא למעלה - זו הנשמה הקדושה של הצדיקים, ורוח הבהמה - זוהי נפש חיה שנגזרה מן הארץ לבהמה, שתכלה ותרד להתפללות מן העולם.

אמר רבי חייא, אם כן, אין להם נשמה לגוים אלא אותה הנפש החיה? אמר רבי יוחנן, כן הוא! אמר רבי אלעזר, ולישראלי מי נותנה? תמה רבי חייא. אמר רבי אלעזר, בא וראה, ששנינו, בא לטהר מסייעין אותו. איזה סיוע נותנים לו? אלא אותה הנשמה הקדושה, שתהיה לו סמך, שנותנים לו לסייע לו בעולם הזה ובעולם הבא.

אמר רבי אלעזר, עד שלש עשרה שנים השתדלונו של אדם באותה נפש חיה, ומשלש עשרה שנים ומעלה - אם רוצה להיות צדיק, נותנים לו אותה נשמה קדושה עליונה שנגזרה מכסא כבוד המלך. אמר רבי יהודה, זהו הטעם ששנינו בשלש עשרה מדות הרחמים, במשנה של רבי אלעזר.

רבי שמעון בן יוחאי הזמין את בעלי המשנה לאכל בסעודה גדולה שעשה להם, וכסה את כל הבית בכלים יקרים, והשיב את החכמים בצד זה, והוא בצד הזה, והיה שמח הרבה.

אמרו לו, מה שמחתו של מר ביום הזה משאר הימים? אמר להם, שהיום הזה ירדה נשמה קדושה עליונה בארבע כנפי החיה לרבי אלעזר בני, ובהלולה הוא תהיה לי שמחה שלמה.

הושיב את רבי אלעזר בנו אצלו. אמר, שב בני, שב, שיום הזה אתה קדוש, ובגורלם של קדושים. אמר רבי שמעון דבר אחד, והקיפה אש את הבית. נצאו החכמים, ראו קיטור שהיה עולה מן הבית כל היום ההוא.

בא רבי יוסי בן רבי שמעון בן לקוניא, מצא את החכמים שהיו תמהים ועומדים בשוק. אמר להם, מה זה? אמרו לו, ראה הקיטור הזה מהאש שלמעלה, זהו שמכתירים ביום הזה בכתר קדוש את רבי אלעזר. וראו חכמים ארבע כנפי נשר, שירדו באש שהקיפה אותו ואת רבי שמעון אביו. ישב שם רבי יוסי עד שהלכה האש.

נכנס לפניו. אמר לו, על ההכתרה וההסתרה, גדלה על הכל, שתהיה החלולה הוא שלמה. אמר רבי שמעון, מה דעתך? אמר רבי יוסי, הרי בתי לרבי אלעזר בנד. אמר, ודאי יהיה כך! קראו לחכמים ונתנו לו את בתו.

ישבו שם שלשה ימים ועסקו בתורה לפניו, ולא השאירו סוד של המשנה שלא למד אותם רבי שמעון. אמרו עליו על רבי שמעון, שלא נראתה הקשת בימיו, שהרי הוא היה חסידו בעולם.

אמר רבי יצחק, הנשמה עומדת בקיום לעולמים. מה הקדוש ברוך הוא קים, אף היא קימת. אבל על אותה נפש חיה אמר הכתוב (במדבר טו) הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה.

אמר רבי יוסי, מה ראה אוינקלוס שאמר (בראשית ב) ויהי האדם לנפש חיה, ותרגם: לרוח ממללא. אם נפש של בהמה היא - למה לא מדברות?

אמר רבי יצחק, על שנלושו מהעבי הגדול של העפר יותר מבני אדם, ולא זוקפות ראש, ולא מסתכלות ברכיע כמו בני אדם. שאלו נלושו מעפר הקל כמו בני אדם וזוקפות ראש ומסתכלות ברכיע, היו מדברות.

אמר רבי יוסי, הלישה וזקיפת הראש - מילא, אבל הסתכלות ברכיע למה? אמר לו, אותו הסיוע הגדול של בני האדם. בא וראה, כשנבוכדנצר נטרד והיה בהמה בהרים, לא היה לו סיוע עד שהסתכל ברכיע, זהו שכתוב (דניאל ד, לא) אני נבוכדנצר, עיני לשמים נטלתי, ומדעי עלי התישב. שעד שלא הסתכל ברכיע, לא היתה דעתו עליו.

אמר רבי פרוספדאי, הגוים ועמי הארץ שלא מאמינים בקדוש ברוך הוא ולא עוסקים בתורה, אין להם אלא רק אותה נפש חיה שיצאה מן הארץ, ועל כן אין להם אמונה, אבל ישראל שמאמינים בקדוש ברוך הוא ועוסקים בתורה ושומרים מצוותיו, אמר הקדוש ברוך הוא (ירמיה ו) לא כאלה חלק יעקב וגו'. לא תהיה להם נפש חיה, אבל מה יהיה להם? כי יוצר הכל הוא. הכל הוא שכינתו, וממנה נגזרת הנשמה הקדושה להיות חלקו של יעקב. מה הוא? כלומר, הכל היא הנשמה, הואיל ונגזרה ממנה.

אמר רבי יהודה, אם לעובדי כוכבים ומזלות אין אמונה, הרי ראינו שהולכים אל תועבותיהם חגרים וסומים ומלאים מכות ומחלות, ונרפאים! אמר לו, לאבד אותם לעולם הבא, זהו שכתוב (איוב יב, כג) משגיא לגוים ויאבדם.

ועוד, הרי שנינו (דברים כח) וחללים רעים ונאמנים. מה זה נאמנים? שעושים באמונה, כשמגיע הזמן יוצאים מאותו האיש. ולפעמים שנמצא אצל אותם הגלולים, שהם הולכים במחלותיהם לתועבותיהם ונרפאים, ואומר שהוא האליל הוא שעשה.

ואמר רבי יוחנן, פעם אחת ספר לי יהודי אחד, שהיו לו חללים רבים ולא נרפא, ראה את אותם סוחרים שהיו הולכים עם מחלותיהם לגלוליהם ונרפאו. אמר, אלף לשם, ואף על גב שהוא אסור, אבל כדי לראות מה זה.

הלך לשם ונכנס לתוכם, ולו שם בין האנשים שהיו מכים וחולים. כלם ישנו, והוא לא ישן, עד שראה שטן אחד שהיה הולך ביניהם וכלי רפואה בידו, והיה שם על כל אחד ואחד ונרפא. עבר עליו ולא שם עליו. אמר לו, אדוני, הריני מבני החללים, שים עלי!

אמר לו, לא כאלה חלק יעקב, שעל אלה צויו אותי להאביד אותם לעולם הבא, אבל בני יעקב לא כאלו. ומפני מה? (שם) על כי יוצר הכל הוא. מה היוצר סותר ובונה, אף הקדוש ברוך הוא מכה ומרפא, וסותר ובונה. יצא אותו האיש וספר לי את המעשה. אמרתי, ברוך ה' רחמן ששלח אותך לשם לראות את זה ולשמע את זה מפיו. וכזה סח לי יוסי החרש.

אמר רבי יצחק אמר רב אחא, מה זה שכתוב (איוב לב) ונשמת שדי תבינם? אלא הנשמה היא מביאה את האדם להכיר את קונו ולהכניסו בתורה ובמעשים טובים, ואשריהם אותם שנקנסים בדרך התורה, בדרך הנשמה, שבשביקה יזכו לחיי העולם הבא ולמעלת הקדושים.

אמר רבי יצחק אמר רבי אחא, כל העוסק בתורה, הוא קונה הנשמה מעצמו. הינו מה ששנינו, בא לטהר מסיעים אותו. אוי להם לרשעים שהם נדבקים בכח האדמה, שהיא נקראת נפש חיה, הנבראת מן האדמה, שבשביקה יכלו לעולם ולעולמי עולמים.

שאל רבי דוסתאי את רבי אליעזר, אמר לו, אותה נפש חיה, מה נהיה ממנה לעולם הבא? אמר לו, אל תאמר כך, אלא אמר, מה נהיה ממנה תמיד?

בא שמע, אמר רבי בא, מה שכתוב (במדבר טו) הפרת תפירת הנפש ההיא, אלא כמו ההבל שיוצא מפי אדם, שלא יכול לעלות למעלה אפלו כמלא עיניו, ומיד תכלה, כך היא אותה הנפש החיה, כאותו ההבל שנקרת מן הפה מהרה, ותכלה, ואינו נראה בעולם, והיה כלא היה.

אמר רבי יוסי, והרי שנינו נפשותם של רשעים הן הם המזיקים שבעולם? אמר לו רבי יצחק: יפה אמרת, שהן המזיקות לבעליהן, ומונעות כח הנשמה מעבודת בוראן, שאין מזיק לאדם אלא אותה הנפש על שנקרתה וכלתה עם הגוף. ואמר רבי אחא, לא כך שנינו, אלא נפשותם של רשעים, כשיצאו מן הגוף, הן הן המזיקים שבעולם.

אמר רבי יצחק, כך וכך יפה, כשיצאו מן הגוף אז נמצא הנזק, ואיך מזיק אותו נפש לגוף? והכל תמחים היאך הם אותם הנפשות מזיקין שבעולם על שדבקים בבני אדם.

שנו רבותינו, אמר רבי יהודה בר יעקב, תמה אני על אנשי הדור אם רבים נעשים בכשרות. בא וראה מה כתוב (ויקרא יא), והתקדשתם והייתם קדשים, מלמד שצריך אדם לקדש עצמו בשעת

תשמיש.

מה הקדשה שיקת לכאן? אמר רבי יהודה בר יעקב, שלא יעשו פריצות וחציפות, ולא לשם זנות כבהמות, שהבהמות אינן עושות אלא לך.

שהרי שנינו, כל הבועל לשם זנות, או לשם מה שאמרנו, ולא ישמר את עצמו מאותם הדברים הצריכים, ששנינו בברייתא, העבר ההוא שולד, יהיה פריץ חצוף וזונה רשע, ואינו בכלל זרע אמת.

וכל הבועל לשם מצוה ומקדש עצמו ומכון לבו לשם שמים, יהיו לו בנים מעלים, צדיקים וחסידים, וראי שמים, קדושים. זהו שכתוב (שם) והתקדשתם והייתם קדשים.

אמר רבי יהודה, הרשעים על שאינם מולידים אלא לשם זנות, בעזות ובחציפות, אין להם אלא אותה הנפש החיה הנתונה לבהמות, שענינם אינם אלא כבהמה.

אבל צדיקים היודעים לקדש עצמם, כתוב בהם (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת. מה האמת? אמר רבי אחא, אמת שאינו מהרהר באשה אחרת, ויש לו אמת עם אשתו.

רב הונא אמר, לכוין ולקדש עצמו לשם שמים, שנאמר (תהלים קכו) אם ה' לא יבנה בית שווא עמלו בוניו בו. כלומר, אם אין הכוונה לשם שמים לבנות הבית ולהוליד בנים, שווא עמלו בוניו בו, שמכניס באותו הולד עמל של שווא. ואיזהו עמל של שווא? זו נפש חיה, שתכלה ותפרת כהבל היוצא מן הפה, שהוא שווא, והואיל והוא מכניסו באותו הולד, הרי עמלו של שווא.

אמר רבי יצחק, אמת הוא נוטריקון: א"ל"ף - אמתית, מ"ם - מאר"ץ, תי"ו - תצמיח. כלומר, (תהלים פה) אמת מארץ תצמיח. מה משמע? אמר רבי יצחק, בשעת החבור שצריך להיות שם האמת והישר, בשעה שנתנהו מארץ ונתיסד, ולא בשעה שנתגבל, והינו מה שאמר רב הונא, כל בנן שאין בו יסוד - אינו כלום, ואיזהו יסוד שצריך האדם בשעת החבור, כפי שאמרנו.

רבי זירא אמר, פעם הייתי הולך במדבר, ומצאתי ערבי אחד שהיה נושא על כתפו משא של י" סאים, והיה זקן, ואמרתי לו, הכח הזה צריך לעסק בתורה! אמר, לא עשו אותי אבי ואמי בשביל זה, אלא למעשה הזה.

שאני שמעתי את אבי, שבשעה שעשה אותי, שתשוקתו לבן היתה שיהיה לו כח להביא תבואה מן השדה, ובעצה הזו נמלך באותה שעה, והרי אני זקן, ומה אעשה?

אמר רבי יהודה, אשרי מי שאבותיו הרגירו בדבר טוב. מנין לנו? מבת שבע אם שלמה, שהכתוב מעיד עליה שהיא אם שלמה ממש, משום שהתניסד ממנה, מענינה, ומהרהורה, ומהשתדלותה, שנאמר (משלי לא) מה ברי ומר בר בטני וגו'.

אמו מילא, אבל אביו מנין לנו? שכתוב (תהלים קכז) שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית שווא עמלו בוניו בו. וכי שלמה אמר את המזמור הזה? אמר רבי יצחק, חס ושלום! אלא דוד אמרו ברוח הקדש על שלמה בשעה שאמר הנביא לדוד הנה בן נולד לך כו', כי שלמה היה שמו. אמר דוד, בן אחד היה לי מבת שבע ומת, עכשו אחר יולד לי? מן שמנא הוא בא! ואמר שיר זה, ונתפון בו לשם שמים. זהו שכתוב שיר המעלות לשלמה, בשביל שלמה אמרו.

אם ה' לא יבנה בית, אם סייעתו לא יסיע בפונה השלמה שלי, שווא עמלו בוניו בו, לשווא נעמל, כמו שהיה בראשונה שעמלנו לשווא, ובשביל אותו החטא מת, ואני יש לי להטריד מירושלים, ובעוד שאני אצא, אם ה' לא ישמר עיר מפל אדם, שווא שקד שומר. אמר רבי יצחק, שהניח עשר נשים פילגשים לשמר הבית, והיה מה שהיה, ועל כן שווא שקד שומר.

אמר רבי יהודה, בשביל שלמה נאמר שיר זה, שנתפון דוד עליו לשם שמים, ואמו גם כן נתכונה לשם שמים, ויצא מהם שלמה, שכתוב בו וישב שלמה על כסא ה' למלך. אמר רבי יצחק, לפיכך נקרא למואל. מהו למואל? כמו למו פי. מלמד ששניהם נתפנו למו אל, כמו לאל.

ומכאן למדנו, כל המתפון לשם שמים, באותה שעה יוצא ממנו בן מעלה. ומנין לנו? משמואל שנתפנה אמו עליו תמיד לשם שמים, שכתוב ונתתיו לה, וכו' אל הנער הזה התפללתי. וכן אמר דוד, אם יהיה לי הבן הזה. מכאן יהיה מזמן למואל, כלומר, נתון הוא לאל.

שנו רבותינו, אמר רבי יוסי בן פאי, פעם אחת הייתי הולך בדרך ופגעתי באותו הר של כפר קרדו, והיו האנשים שמחים בחלקם, ולנתי שם ליל שבת אחד, וראיתי את מארחי שהיה רוצה לשכב עם אשתו. עמד זה מצד זה והתפלל, ועמדה היא מצד ההוא והתפללה. אמרתי להם: מהי תפלתכם בשעה זו?

אמרו לי: הזמן שלנו לזווג משבת לשבת, ומתפללים את תפלתנו לפני הקדוש ברוך הוא שיהיה לנו בן שיגבד עבודתו, בן ירא חטא, בן שיעשה את מצוותיו ולא יסטה מהתורה לגמין ולשמאל. אמרתי

להם: יהי רצון שתהיה לכם בקשתכם, שהרי לשם שמים עשיתם.

אמר רבי יוסי: ארצה פני השכינה, שלאחר זמנים נקלעתי לשם, וראיתי אותו הבר שגדל להם, והיה בן שבע שנים. ראה אותי בבית, ולא רצה לדבר עמי. אמר לו אביו: לך לפניו, שאיש גדול הוא.

אמר: אני פוחד לדבר עמו ולהתקרב עמו, שהרי לא ידעתי אם יש לו נשמה קדושה אם לא, שפך למד אותי מורי היום הזה, שלכל מי שאין לו נשמה קדושה, אסור לדבר עמו ולהתקרב עמו. אמר לו: חס ושלום, שאיש גדול והחכם של הדור הוא.

קרב אלי, ולא הספיק לדבר עמי. אמר לי: אני רואה בך שנשמה חדשה יש בך מזה זמנים מועטים, ולא נזרקה בך בשעה שיצאת לעולם. תמהתי. אמרתי: כך הוא! שרונק הייתי, כשעסקתי בתורה, ונתנה בי נשמה.

אמר לי: ידעת את נפש החיה, שאמר הכתוב שהיתה מן הארץ, והרי משמע נפש חיה? אמרתי לו: אמר בני.

אמר: כך אמר לי מורי, שהיא הנפש שהוציאה הארץ, ומן הארץ היא נגזרה, אבל היא חיה שיכולה להתנענע לכאן ולכאן, כמו שעושים בהמות ושרצים והכל. אבל אין בה השכל והחכמה בעבודת הקדוש ברוך הוא, שלא נבראה אלא לבהמה ולחיה להתנענע בה ללא השכל, ולהתפללות כשתצא, כהכל הזה של הפה.

אמרתי לו: בני, מי הוא רבך? אמר לי: רבי אלכסנדראי. אמרתי לו: ומה למדת היום הזה? אמר לי: הפסוק הזה שכתוב (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם, כך אמר לי רבי אלכסנדראי, מה הוא חכמה? הוא שמו של הקדוש ברוך הוא, והוא חכמה, ומעולם לא גלה לשום אדם ולא עתיד להגלות, אלא קצת הימנה למשה לבד.

ולא עמד על כל ידיעתה, אלא עמד על מה שלא עמד אדם, על הראשית הזו שהיא חכמה, שכתוב בו במשה (דברים לג) וירא ראשית לו, וזהו חכמה.

ואם תאמר, הרי כתוב ויה' נתן חכמה לשלמה? בא וראה, לא כתוב נתן החכמה, אלא חכמה, שעמד על קצת אמתתה. המשיר עתיד לדעת קצתו, שכתוב בו (ישעיה יא) ונתח עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה כו'.

והחכמה היא ראשית הכל וקדם הכל, אבל יראת ה' שכל טוב. כלומר, היראה נשארה בשכל ובינה, לדעת ולחקור יראת ה'. לכל עושיהם - לעושה המצוות ביראה בתחלה, עד שינגיל עצמו לעשות מאהבה.

אמרתי לו: מה שמד? אמר לי: אהבה. אמרתי לו: מר אהבה, וקראתי עליו (ירמיה לא) ואהבת עולם אהבתיך. ואני זכיתי לראות את רב אדא בנו, וספרתי לו את זה.

אמר רבי יעקב בר אידי, חכם היה אדם הראשון, שהיה מכיר יודע לכל מי שהיה בו נפש חיה, ומי שהיה בו נשמה. כשבאו אצלו, הכיר את כלם. זהו שכתוב (בראשית ב) וכל אשר יקרא לו האדם (נפש חיה), את מי שאינו יודע ומכיר בעבודת בוראו, ונשמה) למי שהיה יודע ומכיר בעבודת בוראו. וכך הוא עד היום, מי שאינו יודע ומכיר בעבודת בוראו ואינו עוסק בתורה, הוא יש לו נפש חיה ולא נשמה.

אמר רבי יהודה, אף על גב שהנפש חיה היא יש בבהמות ובחיות ובמיניהם והתירם לבני אדם, חס הקדוש ברוך הוא עליהם במיתתם שלא יצטרו את אותם בעלי נפש חיה, שאין להם כל אדם שאין בו נפש חיה כדי שישבו לעבודת בוראו, להבדיל עצמו משאר כל אדם כדי להתעסק בתורה ובמצוות, שמרויח בזה הנשמה הקדושה.

לפיכך, השוחט הזה שיוצאת נבלה או טרפה מתחת ידו, פעם אחת מנדים אותו, שנית - מעבירים אותו, שלישית - מכריזים עליו בשוקים שכל מה ששוחט הוא טרפה, ולעולם לא נעמיד אותו להיות שוחט.

אמר רבי יצחק, וכי על פעם אחת לא יעגש חוץ מזה? והרי שנינו, שהשוחט הזה שלא מראה סבין לפני חכם, מנדים ומעבירים אותו, ומכריזים על בשרו שהוא טרפה? ומה על סבין שלא נמצאה כל כך? ופה הוא כך - על מי שיצאה נבלה או טרפה מתחת ידו, אינו דין שמנדים אותו ומעבירים אותו ומכריזים על בשרו שטרפה?

אמר רבי יוסי, אני ראיתי את רבי יהודה שהזמין את רבי יוסי ורבי חגי, והיה שוחט אחד שקראו לו רבי אבא, ושחט תרנגולת אחת, והתפנו לשני סימנים, ובדקו ומצאו ששחט סימן אחד, ואחד לא נשחט.

אמר לו רבי יהודה, על מה התפונת? אמר, על שני סימנים. אמר, והרי אני מצאתי אחד שחוט.



אֵלָּא הַבֶּשֶׁר הוּא שְׂכָשֶׁר, וְאַתָּה לֹא תִהְיֶה שׁוֹחֵט מִכָּאן וְלִהְבֵּא. וְאַף עַל גַּב שְׁלֹא צָרִיד כּוֹנֵה בְּשִׁחִיטָה.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, הַכּוֹנֵה, לֹא לָזֶה נֶאֱמַר, אֵלָּא כּוֹנֵנִי לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁשׁוֹחֵט לְשָׂמִים וְלֹא לְשׁוֹמֵר דְּבָרִים אֲחֵרִים, אֲבָל נִתְכַּוֵּן לְשָׁנֵי סִימָנִים וְשׁוֹחֵט אֶחָד - מִתֵּר הוּא בְּדִיעֵבֶר, שְׁשִׁנִּי, הַשּׁוֹחֵט אֶחָד בְּעוֹף - בְּדִיעֵבֶד כּוֹ, לְכַתְּחִלָּה לֹא.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, בֹּא וּרְאֵה, כָּל מִה שֶׁנִּבְרָא מִנֶּפֶשׁ הַחַיָּה הַזֶּה, הִתִּירוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִבְנֵי אָדָם מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם נֶשְׁמָה לְדַעַת וְלִהְפִּיר (בְּעִבּוּדֵת בּוֹרָאם), שֶׁאֵלְמָלָא הִיָּתָה לָהֶם נֶשְׁמָה, לֹא הִתִּירוּ.

שָׂאֵל רַבִּי אֲבָא אֶת רַבִּי חִינְיָא, אֲמַרְתָּם שֶׁנֶּשְׁמָה אֵין נִכְנָסֶת לְבֵן אָדָם עַד שִׁסְתַּכַּל בְּעִבּוּדֵת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַזְ תִּהְיֶה לוֹ נֶשְׁמָה, וְאַמְרַתֶּם שֶׁנֶּשְׁמָה הִיא קָדוֹשָׁה, מַעֲלָה עַל הַכֹּל. אִם כֵּן, מִה זֶה שֶׁאָמַר הַכֶּתוּב (בְּרֵאשִׁית ז') כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בָּאֲפִיו מִכָּל אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה מֵתוֹ, לָמָּה מֵתוֹ? הוֹאִיל וְהִיָּתָה לָהֶם נֶשְׁמָה, הִיָּה לָהֶם לְהַנְצִיל? לֹא הִיָּה בִּידוֹ.

בָּאוּ וְשָׂאֵלוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לָהֶם, כִּדָּה הוּא וְדָאִי! וְהַכֶּתוּב מְסִיעַ לָנוּ שֶׁכִּדָּה אָמַר אֲבִיו, שְׂכָאֲשֶׁר בֹּא הַמָּבוּל, לֹא הִיָּה אָדָם שֶׁנֶּעֱשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבְלֵוֹ, פָּרַט לָנוּ וּבְנֵינוּ, וְזִכְוֹתָם לֹא הִיָּתָה אֵלָּא לְהַגֵּן עֲלֵיהֶם וְעַל בְּתֵיהֶם, וְלֹא הִיָּתָה מִסְפִּיקָה זִכְוֹתָם כָּל כִּדָּה לְהַגֵּן עַל כָּל הַדּוֹר.

וְאוֹתָם שֶׁהִיוּ צָדִיקִים בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּמוֹ חֲנוּךְ וְיִרְדָּה, שֶׁהִיָּתָה לָהֶם נֶשְׁמָה, וְרֵאשׁוֹנִים שֶׁנֶּעֱשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַנָם, (מֵתוֹ מִקֶּדֶם לָכֵן), וְהִינוּ מִה שֶׁאָמַר הַכֶּתוּב (שֵׁם ח') כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת חַיִּים בָּאֲפִיו, שֶׁעַל אוֹתָם שֶׁנֶּשְׁמָה קָדוֹשָׁה הִיָּתָה בָּהֶם. שְׁלֹא תֵאמַר שֶׁעַל אֵלוֹ שֶׁהִיוּ בְּמַבּוּל אָמַר הַכֶּתוּב, אֵלָּא בֹּא הַכֶּתוּב וְאָמַר (שֵׁם) מִכָּל אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה מֵתוֹ, שְׁלֹא הִיוּ בִּימֵי דוֹר הַמָּבוּל וְלֹא בְּאוֹתוֹ זְמַן, אֵלָּא בְּחֶרֶבָה מֵתוֹ, כְּדֹר נִסְתַּלְקוּ מִן הָעוֹלָם, וְלֹא נִשְׁתַּיר בְּעוֹלָם צָדִיק לְהַגֵּן עַל דּוֹרוֹ, וְאַזְ נֶעֱשָׂה דִין בְּרִשְׁעִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי חִינְיָא אֲבָא, לֹא אֲמַרְתִּי לָךְ שֶׁהַלְבוֹשׁ הַזֶּה שֶׁל זָהָב, שֶׁהוּא לְבוֹשׁ שֶׁל בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה? שִׁיאֲמַר, אֲשֶׁרִיכָם בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, גְּדוֹל חֶלְקָם עַל הַכֹּל לְעוֹלָם הַבָּא.

עוֹד אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִה שֶׁכֶּתוּב (תְּהִלִּים קנ) הַלְלוּהוּ בְּתַקְעַ שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ"וּ בְּנִבְל" וְכִנּוֹר"וּ הַלְלוּהוּ"וּ בְּתִ"ף וּמִחוּל הַלְלוּהוּ"וּ בְּמִנִּי"ם וְעֵגֶב. וְכִי צָרִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת זֶה?

אֵלָּא אָמַר דּוֹד, כָּל מִה שֶׁתִּשְׁבַּחוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִינֵי הַזָּמֵר הַלְלוּ, אֵינוֹ כְּלוּם. כִּאֲדָם הָאוֹמֵר לְחֶבְרִי: עֲכָשׁוּ עֲשֵׂה זֶה וְזֶה, וְכָל מִה שֶׁתִּעֲשֶׂה אֵינוֹ כְּלוּם, עַד שֶׁתִּעֲשֶׂה דְּבַר פְּלוּנִי. כִּדָּה אָמַר דּוֹד, הַלְלוּהוּ בְּצִלְצִלִי שְׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצִלִי תְרוּעָה, כְּלוּמַר אֵינוֹ הַלְלוּ, אֵלָּא מֵהוּ הַלְלוּ: כָּל הַנֶּשְׁמָה תִּהְלֵל יָהּ הַלְלוּיָהּ. וְהָאֲחֵר אֵינוֹ כְּלוּם, אֵלָּא הַלּוֹל הַנֶּשְׁמָה, זֶהוּ שֶׁכֶּתוּב (שֵׁם) כָּל הַנֶּשְׁמָה תִּהְלֵל יָהּ הַלְלוּיָהּ.

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם וְגו', רַבּוֹתֵינוּ פָּתְחוּ בַּפִּסּוּק הַזֶּה (תְּהִלִּים מו ט) לְכוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת אֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בָּאָרֶץ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בֹּא וּרְאֵה שְׁלֹא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בֶּשֶׁר וְדָם. מִדַּת בֶּשֶׁר וְדָם, מַעֲשִׂיו מְבַלִּים אוֹתוֹ, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַלֶּה אֶת מַעֲשָׂיו.

וְהִינוּ מִה שֶׁאָמַרָה חֲנָה, אֵין קָדוֹשׁ כֹּה' כִּי אֵין בְּלִתֶּדָה. מֵהוּ כִּי אֵין בְּלִתֶּדָה? אֵל תִּקְרִי בְּלִתֶּדָה אֵלָּא בְּלוֹתֶדָה.

כִּדָּה הוּא כְּתוּב, לְכוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת אֱלֹהִים וְגו'. אָמַר רַבִּי אֲבָא, מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁעֲשָׂה אוֹתָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ הִיָּה בְּבִהְלָה, וְאַמַר לְכוּ חֲזוּ. בָּאוּ הִיָּה צָרִיד לוֹ לְכַתֵּב!

אֵלָּא אָמַר דּוֹד, כָּל דִּיגְרֵי הָאָרֶץ שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה לְכוּ, לְכוּ מֵרֹאשׁ הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ, וְתִמְצְאוּ אֶת מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמַעֲשֵׂיו בְּרֹאשׁ הָעוֹלָם, כִּדָּה מַעֲשֵׂיו בְּסוֹף הָעוֹלָם. מִבֵּיא דִּיגְרִים לְעוֹלָם, אִם זָכוּ - מוֹשִׁיב אוֹתָם וְאֵת בְּנֵיהֶם וְאֵת בְּנֵיהֶם עַד סוֹף הָעוֹלָם, לֹא זָכוּ - מִחֶרֶב אוֹתָם מֵהֶם, וְאוֹתוֹ מְקוֹם וְאוֹתָהּ קִרְיָה לֹא תִבְנֶה לְעוֹלָמִים. לְהִרְאוֹת לְבְנֵי אָדָם שֶׁמְקוֹם שֶׁל רִשְׁעִים הִיָּה אוֹתוֹ מְקוֹם, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֵׂה בּוֹ דִין, זֶהוּ שֶׁכֶּתוּב אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בָּאָרֶץ.

דְּבַר אַחֵר, לְכוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת אֱלֹהִים, אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, מִה רָאָה דּוֹד שֶׁאָמַר מַפְעָלוֹת אֱלֹהִים וְלֹא אָמַר מַפְעָלוֹת ה'! אֵלָּא בְּשֵׁם שֶׁל אֱלֹהִים הַשְׁתַּכְלֵל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וְכִשְׁבָּרָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הִיוּ הַמַּיִם הוֹלְכִים וְיוֹרְדִים, וְכִשְׁזָרַק הָאָרֶץ לְמִטָּה, זָרַק אוֹתָהּ בֵּין הַמַּיִם, וְהִיָּתָה טְמוּנָה, וְקָפְאָה בֵּין הַמַּיִם.

וְעֲשֵׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹת בְּתוֹךְ אוֹת, דִּרְכוֹ וְטִבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁהַמַּיִם קָלִילִים וְהָאָרֶץ כְּבִדָּה, וּמִי שֶׁהוּא כְּבִד, יוֹרֵד לְמִטָּה, וְהַקָּלִיל עוֹלָה לְמַעְלָה, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְהִרְאוֹת אוֹתוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו לְבְנֵי הָאָדָם, הִרְבִּין וְהוֹרִיד הַמַּיִם שֶׁקָּלִילִים לְמִטָּה, וְהָאָרֶץ שֶׁהִיא כְּבִדָּה, הָעֹלָה לְמַעְלָה עַל מִה שֶׁקָּלִיל. זֶהוּ מִה שֶׁכֶּתוּב (תְּהִלִּים קלו) לְרַקַּע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם. כְּלוּמַר, הַמַּיִם שֶׁהֵם קָלִילִים - לְמִטָּה, וְהָאָרֶץ שֶׁהִיא כְּבִדָּה - לְמַעְלָה.

וְעוֹד, שֶׁמִּבֵּין הַמַּיִם נִרְאָתָה וְנִצָּאָה הַיָּבֵשָׁה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָאָרֶץ לְהַעֲלוֹת מִתּוֹךְ מַיִם יָבֵשָׁה, אֵלָּא לַחוּת,

וְכִשְׁהֶעֱלָה יִבְשָׁה מִבֵּין הַמַּיִם, קָרָא שְׁמָה אֶרֶץ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית ז) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיִבְשָׁה אֶרֶץ.

וְשִׁנָּה, ז' שְׁמוֹת קָרָא לָהּ: אֶרֶץ, אֲדָמָה, גֵּיא, נְשִׁיָּה, צִיָּה, אֶרְקָא, תִּבְל. גְּדוֹל שְׁבַכְלָם תִּבְל, שְׁכָתוֹב (תהלים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תִּבְל בְּצִדִּיק. זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֲשֶׁר שֵׁם שְׁמוֹת בְּאֶרֶץ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שְׁבַעָה רִקִּיעִים בָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּנֻגְדָם בָּרָא שְׁבַע אֲרָצוֹת, וְשִׁנִּינוּ, אֶרֶץ אַחַת מִמֶּשׁ הוּצִיאוּ הַמַּיִם, וּמִמֶּנָּה נִתְּהוּ שְׁבַע אֲרָצוֹת, כְּפִי שְׁאִמְרָנוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הַמַּיִם הָיוּ הִסְטוֹד שֶׁל הַכֹּל, מִשּׁוּם שֶׁמִּצְאָנוּ שֶׁעַקֵּר כָּל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית שֶׁלוֹ הָיוּ מִן הַמַּיִם, וְשִׁנִּינוּ, בְּתַחֲלָה הָיוּ הַמַּיִם מִפְּזָרִים תַּחַת הַשָּׁמַיִם, עַד שֶׁנֶּעַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּהֶם, וְהִכְנִיסָם וְאַסְפָם אֶת מְקוֹם אֶחָד. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית א) יָקוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וַתֵּרָאָה הַיִּבְשָׁה. וְלֹאֲחֵר כִּד נִתְּפָזְרוּ כְּמִתְחַלָּה, וְרָקַע הָאֶרֶץ עַל הַמַּיִם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים קלו) לְרָקַע הָאֶרֶץ עַל הַמַּיִם כִּי לְעוֹלָם חִסְדּוֹ.

אָמַר עוֹלָא, וְכִי לָמָּה צָרִיד בְּאֵן חִסְדִּי, שְׁכָתוֹב לְרָקַע הָאֶרֶץ עַל הַמַּיִם כִּי לְעוֹלָם חִסְדּוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, חִסְדִּי גְדוֹל עָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ שֶׁהֶעֱמִיד הָאֶרֶץ עַל הַמַּיִם, שְׁאִלְמָלָא לֹא הִיְתָה הָאֶרֶץ מִלְמַעְלָה, הִיְתָה הָעוֹלָם מִטְשֻׁטֵּשׁ בְּבֵת אַחַת.

אָמַר רַבִּי חִסְדָּא, אִלְמָלָא כִּד, לֹא הָיוּ בְּנֵי אָדָם נוֹטְעִים וְחוֹרְשִׁים וְזוֹרְעִים. עֲכָשׁוּ שְׁהָאֶרֶץ לְמַעְלָה, נוֹטְעִים וְזוֹרְעִים, וְהָאֶרֶץ עוֹמֶדֶת בְּכַחַהּ וּבִקְיוּמָהּ מִפְּנֵי לַחוּת הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָאֶרֶץ. וּמִלְמָטָה יוֹצֵאִים כְּמָה נְהוּרוֹת, כְּמָה מַעֲנִנוֹת, כְּמָה מְקוֹנְאוֹת, לְדַשֵּׁן כָּל הָעוֹלָם וּלְהַצְמִיחַ הַכֹּל, וְזֶהוּ הַחֲסִד שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם בְּרִיּוּתָיו וְעִם כָּל הָעוֹלָם.

שְׁנֵי רַבּוֹתֵינוּ, יוֹם אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּכֻנְיָסַת הַשֹּׁעַר שֶׁל לוֹד, וְהָיוּ שָׁם רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חֲגִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּנִּי. בָּא רַבִּי פִּנְחָס, אָמַר לָהֶם, הִנֵּה מְאוּר הַמִּשְׁנָה בָּא. קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהוֹשִׁיבוֹ אֶצְלוֹ. אָמַר לוֹ, מָה הַיּוֹם הַזֶּה מִשְׁאֵר הַמַּיִם שְׁאֵתָה שׁוֹתֵק, וְאֵין פִּיד מִנְטָף מִתִּיקוֹת שֶׁל דְּבַשׁ הַחֲכָמָה?

אָמַר לוֹ, הֵייתִי מִסְתַּכֵּל בְּלִבִּי, זֶה שְׁאִמְרִי חֲזָקָא (וְחֻזְקָא) אֵל וְאֶשְׁמַע קוֹל כְּנַפְיָהֶם קוֹל מִיָּם רַבִּים קוֹל שְׂדֵי. שְׁקַל (הַשְׁנָה) אוֹתוֹ לְמִיָּם רַבִּים, וְשְׁקַל אוֹתוֹ לְקוֹל שְׂדֵי, וּמִזָּה נִשְׁמַע שְׁקוֹל מִיָּם רַבִּים הוּא קוֹל שְׂדֵי. אָמַר לוֹ, עַל זֶה תִּמְהָתִי עֲלִיד, שְׁלֹא הָיוּ שְׁפִתוֹתַי מִרְחָשׁוֹת בְּסוֹדוֹת עֲלִיוֹנִים.

אָמַר לוֹ, הֲרִי סוֹד הַמִּרְכָּבָה הַקְדוֹשָׁה הוּא. בָּא וְרָאָה, שֶׁשִּׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה שְׁלָנוּ, אֲרַבְעָה מִלְּאָכִים קְדוּשִׁים נוֹסְעִים בְּמִסְעָ כְּסָא הַכְּבוֹד שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, וּמִי הֵם הַמִּלְּאָכִים? אוֹתָם שֶׁנִּקְרְאוּ חִיּוֹת הַקְדוֹשׁ, וְאֲרַבְעָה הֵלְלוּ הֵם נִכְבָּדִים וְעֲלִיוֹנִים עַל כָּל שְׁאֵר הַמִּלְּאָכִים, פָּרַט לְאַחַד.

וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁאֵחָד הוּא מְאֲרַבְעָה הֵלְלוּ, וְלֹא כִּד הוּא, שְׁכָד מִצְאָנוּ בְּסִפְרֵי הַחֲכָמָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה.

וְאֵלּוּ הָאֲרַבְעָה, כְּאֲשֶׁר מִתְּכַנְסִים בְּכַנּוּס בְּמִסְעֵיהֶם, נִשְׁמַע בְּכָל הָרָקִיעַ קוֹל מִסְעָם קוֹל מִלְּאָכִים רַבִּים וְעֲלִיוֹנִים, שֶׁנִּקְרְאוּ אֵלּוּ אֲלָפִים וְרַבּוּא רַבּוּת, וּבִקּוֹל הַהוּא שֶׁל שְׁמֵשׁ הָאֶחָד הַהוּא, שֶׁמִּשְׁמֵשׁ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן, וְהַכְּנוּס הַהוּא שֶׁהֵם מִתְּכַנְסִים, בְּזִמְנוֹ שֶׁבָּא לְהַשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם הַטּוֹב וְהַכְּבוֹד שֶׁל מֶלֶכָם.

בָּכָה רַבִּי פִּנְחָס וְאָמַר, בְּמִפְתָּח שֶׁל הַפּוֹתָחִים חֲקוּקִים הָאוֹצְרוֹת שְׁחִתּוּמִים, בְּכַאֲשֶׁר הֵם עוֹלִים הֵייתִי. בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, הַשְׁלֵם הַפְּסוּק!

אָמַר, (שם) קוֹל הַמֶּלֶךְ קוֹל מַחְנֶה. מָה זֶה קוֹל הַמֶּלֶךְ? כִּד שִׁנִּינוּ, שְׁכַאֲשֶׁר מִשְׁבְּחִים אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל דְּבוּר שֶׁהֵם מִשְׁבְּחִים לְפָנָיו, כְּדִבּוּר שֶׁל תִּשְׁבְּחָתָם שֶׁל מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל, כְּאֲשֶׁר מִשְׁבְּחִים אוֹתוֹ לְמַטָּה.

בְּעֶמְדָם תִּרְפִּינָה כְּנַפְיָהֶן (שם), הַבְּעֶמְדָם הִזָּה כְּמוֹ (אִיּוֹב לב) עָמְדוּ וְלֹא עָנוּ עוֹד. שְׁכַאֲשֶׁר מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל הִזָּה אֵין מִשְׁבְּחִים אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַטָּה, מִיָּד תִּרְפִּינָה כְּנַפְיָהֶן, מִתְּרַפָּה כְּחֵם שֶׁל הַכְּנוּס הַקְדוֹשׁ הִזָּה, וְאֵין לָהֶם כֹּחַ לְשַׁבֵּחַ תִּשְׁבְּחָת שְׁלֹמָה לְפָנָיו.

וְעוֹד פְּסוּק אַחֵר שֶׁמִּסְיַע לָזָה, שְׁכָתוֹב (יחזקאל א) וַיְהִי קוֹל מַעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ וְגו'. וַיְהִי קוֹל, זֶה קוֹלוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. כְּשֶׁמִּרְבִּין בְּתַפְלָה, לְהִיכֹן עוֹלָה? מַעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל חִיּוֹת, שְׁשֵׁם מַנְחַת תְּפִלָּתָם שֶׁל צַדִּיקִים.

וְכִשְׁפּוֹסְקִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹלָם וּלְהַתְפַּלֵּל וּלְקַרֹּת בְּתוֹרָה, מָה כְּתוּב? בְּעֶמְדָם, כְּלוֹמַר, בִּשְׁתִּיקוֹתָם מִהַתְוֹרָה וּמִן הַתְּפִלָּה, תִּרְפִּינָה כְּנַפְיָהֶן שֶׁל חִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ. אָמַר לוֹ, עֲבוּר כֵּן בָּאתִי לְשִׁמְעַ מִפִּיד רֹחַ שֶׁל חֲכָמָה, סֵדֵר, וְהַשְׁלוֹם שֶׁלְמַעְלָה שֶׁנִּתֵּן בִּיד.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יָקוּוּ הַמַּיִם - הֵקוּ הִזָּה שְׁמִינִיחִים הָאֲמִנִים לְבָנוֹת הַבִּנְיָן שֶׁלֹּא יֵצֵא חוּץ מִמֶּנּוּ לְכָאן וּלְכָאן, כִּד עָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹ לְמִיָּם שֶׁלֹּא יֵצֵאוּ מִשְׁפָּתָם לְכָאן וּלְכָאן. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב לח) וְאָמַר עַד פֹּה תִבָּא וְלֹא תִסִּיף.

וְשִׁנִּינוּ, גְּבוּל הַגְּבִיל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַיָּם, וְאֵיזָהוּ הַגְּבוּל? רַבִּי אֲבָא אוֹמַר, זֶה הַחוּל, שְׁכָתוֹב

(ירמיה ה) אשר שְׁמִיתִי חֹל גְבוּל לֵים. וּכְשָׁרוּאִים אֶת הַחֹל הַזֶּה, חוֹזְרִים לְאַחֹר, וְאֵינֶם יוֹצְאִים לְחוּץ מֵאוֹתוֹ הַקּוֹ שֶׁנִּתֵּן לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֹּא וּרְאֵה בָּמָה שֶׁהוּא עֶקֶר הָעוֹלָם הַמִּים, שֶׁהָרִי שְׁמִים נָטְלוּ מֵהֶם אֶת הַשֵּׁם, מִי"ם שְׁמִי"ם, וְלָמָּה? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שֶׁהוֹסִיף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּים אֵשׁ וּבָרָא מִמֶּנּוּ שְׁמִים, כְּלוּמָר אֵשׁ וּמִים.

אָמַר רַבִּי יוֹדָאי, לֹא כֵן, שֶׁהָרִי מֵהַחֲבִיבוֹת שֶׁלִּפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִבְרָאוּ הַשְּׁמִים. אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, וְיָפָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְלֹא קִשָּׁה בָּמָה שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹדָאי, וּכְשֶׁתִּדַּע מִהוּ הַמִּים, תִּדַּע אֶת עֶקֶר הַדָּבָר.

וּכְשָׁבָא רַבִּי בָּא, נִכְנְסוּ לִפְנֵי רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי חִינְיָא. אָמְרוּ לוֹ, יֹאמַר לָנוּ מוֹרְנוּ הָעֶקֶר שֶׁל דָּבָר אֶחָד מֵאוֹתָם סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים. אָמַר, אָמַר דָּבָר אֶחָד, וְטוֹב לָמִי שֶׁיִּהְיֶה לוֹ לֵב לְדַעַת.

אוֹמְרִים בְּעָלֵי סוּד הַמִּשְׁנָה, שְׁמִי שְׁרוּצָה לְדַעַת וּלְהַתְּבוֹנֵן בְּלָבוּ מַחְכְּמַת הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיוֹן, יִדַּע בְּרִאשׁוֹנָה מִהוּ מִים, וּמִי שְׁרוּצָה לְדַעַת מִהוּ הַקֶּפְאוֹן שֶׁל הַכֶּסֶּא, וְסִתְּפֵל בְּקִיּוּמוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר יח) בְּרִית מֶלֶךְ עוֹלָם הִיא, וּמִשְׁנֵים הִלְלוּ וְסִתְּפֵל בְּחֻקָּהּ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁלֹּא מַעֲלָה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, מִי שְׁרוּצָה לְדַעַת הָעֲנִין שֶׁל קִיּוּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁיִּדַּע אֶת עֲנִין הַמֶּלֶךְ, שֶׁמִּנְהֵג מִן הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁהַתְּמַנָּה תַּחַת אֲדוֹנוֹ, וְיִדַּע מִהוּ וְאִיךָ נִמְחָה בְּמִים, וְיִסְתְּפֵל בְּחֻקָּהּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַב, הַחוֹזִים בְּכּוֹכְבִּים שֶׁמַּעֲמִידִים בְּכוֹסוֹתֵיהֶם מִים וּמֶלֶךְ, עֲנִין שֶׁל אוֹרָה, מֵאוֹר הִנֵּה כְּדִי לְהִסְתְּפֵל בְּחֻקָּהּ.

דָּבָר אַחֵר, (בְּרֵאשִׁית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמִּים מִתַּחַת הַשְּׁמִים אֶל מְקוֹם אֶחָד, רַבִּי פִּתְחִי (תְּהִלִּים צג) מְקוֹלוֹת מִים רַבִּים אֲדִירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אֲדִיר בְּמָרוֹם ה'. מְקוֹלוֹת מִים רַבִּים, כְּשֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִים שֶׁיִּתְּכַנְסוּ בְּמְקוֹם אֶחָד, הֵיוּ מִשׁוּטָטִים לְכָאן וּלְכָאן, וְנִתְּגָאוּ לְמַעֲלָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּשַׁעַר הַזֶּה נָטְלוּ הַמִּים אֶת הָאֶרֶץ, שֶׁהִיָּתָה כְּנוֹסָה בָּהֶם, וְהֵיוּ מְכֻסִּים אוֹתָהּ. אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא כֵן, אֲלֹא הִכְנִסוּ כָּלֶכֶם אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיִּבְשָׁה. מִשְׁמַע שֶׁהִיבְשָׁה הִיָּתָה מִקֶּדֶם אֶרֶץ, בְּלִי לַחֲוִית, בֵּין הַמִּים. לֹא כְּתוּב יִבְשָׁה, אֲלֹא הִיבְשָׁה.

וְהֵיוּ הַמִּים הוֹלְכִים גּוֹבְהִים וְיוֹרְדִים, וּמִשְׁמִיעִים קוֹלָם לְסוֹף הַשְּׁמִים, עַד שֶׁגָּעַר בָּהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִכְנִיסָם לְתֵּהוֹם, וְשֵׁם הִיא הַתְּכַנְסוּת הַמִּים, וְעַד עֲתָה קוֹלָם אֵינוֹ שׁוֹכֵךְ, וְקָרָא לָהֶם יָמִים. וְכִשְׁהֵם גּוֹבְהִים שֵׁם בְּמְקוֹם הַהוּא, נִשְׁבַּר תְּקֻפָּם, וְיוֹרְדִים וְאֵין יוֹצְאִים חוּצָה מִיִּרְאֵת תְּקֻפּוֹ שֶׁל אֲדוֹנָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם) אֲדִירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אֲדִיר בְּמָרוֹם ה'.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְאֵם כֵּן, מִה כְּתוּב אַחֲרָיו? (שם) עֲדִיתִךְ נֶאֱמַנִי מֵאֵד לְבִיתִךְ נֶאֱמַר קִדָּשׁ. מִה רוּצָה פֶּסוּק זֶה לְפִסּוּק שֶׁלֹּא מַעֲלָה? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר דָּוִד: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הַעֲדוֹת שֶׁעָשִׂיתָ בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית, הֵם אֲמַת לְהַעֲדִיד עֲלֵיהֶם בְּכָל יוֹם, שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ, כֹּל הַמַּעֲדִיד בְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית בְּכָל יוֹם, מִבְּטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶן הָעוֹלָם הַבָּא.

וְאָמַר דָּוִד, אֵתָה הוּא שֶׁעָשִׂיתָ אֶת כָּל הָעוֹלָם, וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּים, וְהַמִּים הֵיוּ מְכֻסִּים אֶת הָעוֹלָם מִחֻבּוֹי שִׁבְבֵּם, וְעָשִׂיתָ לָהֶם שִׁתְּכַנְסוּ בְּצִמְצוּם כָּלֶם אֶחָד אֶל מְקוֹם אֶחָד. כֵּן יִהְיֶה רָצוֹן מִלִּפְנֵיךְ, שֶׁשִּׁכְנִיתָ שֶׁהִיא מִלֵּאָה כָּל הָעוֹלָם כָּלוּ, שֶׁתְּצַמְצֵם אוֹתָהּ בְּבִיתִיךָ, שִׁוִּיתָ רָאוּי הוּא לְהִיוֹת שָׁם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב לְבִיתִיךְ נֶאֱמַר קִדָּשׁ, וְלֹא לְזִמְן מוֹעֵט, אֲלֹא לְאֶרֶץ יָמִים.

דָּבָר אַחֵר, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמִּים מִתַּחַת הַשְּׁמִים אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיִּבְשָׁה. רַבִּי תַנְחוּם פִּתַּח בְּפִסּוּק הַזֶּה, (יִשְׁעִיָּה נז) הַצַּדִּיק אָבָד וְאֵין אִישׁ שֵׁם עַל לֵב וְאִנְשֵׁי חֹסֵד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מִבֵּין כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסָף הַצַּדִּיק. שֵׁם שְׁנִינוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַתְּפֵל בְּעוֹלָם וְרוּאָה שְׂאֵין בְּנֵי אָדָם צַדִּיקִים, וְהַרְשָׁעִים הַרְבֵּה פוֹרְחִים בְּעוֹלָם, אֲזִי עוֹשֶׂה דִין בְּעוֹלָם. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, כְּמַעֲשֶׂה שֶׁל הַגּוֹף עִם הַנֶּשְׁמָה עוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם הַדּוֹר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִיךָ? אָמַר לוֹ, כְּגוֹן זֶה: הַצַּדִּיקִים הֵם הַנֶּשְׁמָה, וְהַרְשָׁעִים הֵם הַגּוֹף. כְּשֶׁמְסַתְּפֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, נוֹטֵל אֶת הַנֶּשְׁמָה, וְנִשְׁאַר הַגּוֹף לְסִרְחוֹן הַבֶּשֶׂר. וּמִה נוֹטֵל? נוֹטֵל אֶת הַנֶּשְׁמָה, שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים, וְיִשְׁאַרוּ הַגּוֹף, שֶׁהֵם הַרְשָׁעִים.

אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמִּים, אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים הַנֶּאֱסָפִים לְבֵית עוֹלָמָם, שֶׁהִיא מְקוֹם אֶחָד וּמִיָּחָד לָהֶם לְמַעֲלָתָם, וּכְשִׁתְּכַנְסוּ לְעוֹלָם הַבָּא, מִה כְּתוּב? וְתִרְאֶה הַיִּבְשָׁה, שֶׁהֵם הַרְשָׁעִים, בְּלִי מַעֲשֶׂה, שְׂאֵין מִי שֶׁיִּגְוֶה עֲלֵיהֶם וּכְסָה עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בַּמִּדְבָּר כ) וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גִיעַ אֲהֲרֹן, אֵל תִּקְרִי וַיִּרְאוּ, אֲלֹא וַיִּירְאוּ.

שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַב, וְיֵשׁ אוֹמְרִים אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בְּשֵׁם רַב, כֹּל זִמְן שֶׁהַצַּדִּיקִים

בדור, אין מדת הדין יכולה לשלט בהם. זהו שכתוב (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית. וכשהקדוש ברוך הוא רוצה לעשות דין ברשעים, מסלק הצדיקים מביניהם, ואז עושה דין ברשעים.

משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו פרדס. יום אחד נכנס לגנו וראה שהיו שם בכלל דרדרים רבים. אמר, אני רוצה לבצר אותם מכאן. הרים עניו וראה ורדים טובים ונאים. אמר, בשביל אותם הורדים אשאיר את כל הדרדרים, וכשנתנו ריחם אותם הורדים, נטל אותם ועקר אותם מן הגן. כיון שעקר אותם, אמר, הרי הזמן לעקר את הדרדרים של הגן ולבצר אותם מכאן. כך הקדוש ברוך הוא, כל זמן שהצדיקים בדור, אין נעשה דין ברשעים. נסתלקו הצדיקים מביניהם, אז נעשה דין ברשעים.

שאל רבי יצחק את רבי אלעזר, כשהיו הולכים במדבר. אמר, אני רוצה לשאל שאלה אחת, אם זה אינו חטא. אמר לו, ראוי אהיה לשאל בתורה, מה שאהיה רוצה - תשאל.

אמר, זה שאמר הכתוב (בראשית א) וירא אלהים כי טוב. אם קדם הפעלה היה - נאה הוא ויפה. אלא מה שאמר אחר הפעלה, משמע שלא היה יודע קדם לכן את עקר הפעלה ותקונה ויפיה, וכשהיתה הפעלה נגמרת, משמע שהיה מעין בה כמות שהיא עומדת, ואזי הוא אומר כי טוב, שכתוב וירא, ואחר כך אמר כי טוב?

אמר לו, זה אינו חטא, ואהיה צריך לשאל את זה. וזו אזהרה לאדם, שאמר רבי יהודה, כשילמד אדם במעשה בראשית, פעלתו של כל יום ויום, אין לו לשאל על מה שאינו מצוה ולומר, פעלה זו למה נעשית כך בדמות זו, וזו נעשית כך בדמות זו. ואמר לו, תדע למה, וירא אלהים כי טוב לעשותו, ועל כן אל תשאל יותר.

ועוד, כדי להזהיר לבני אדם ולהורות להם הדרך הנכון, כי גלוי ונדוע לפניו הפעלה קדם שיעשה, ולא רצה לומר טוב הוא זה עד גמר המלאכה. וכך אין ראוי לאדם לשבח הדבר עד סיומו, שמה ימצא בו גרעון ויתבדה, וינאחו בדבריו.

אמר רבי ברכיה, כן ראינו בכמה מקומות שנתן הקדוש ברוך הוא אזהרה לאדם להזהר ממנו, אף על פי שלא היה צריך לו, והכל גלוי לפניו, אבל כדי לתת אזהרה לאדם הצריך לעשות כן.

בא וראה, שכתוב (בראשית יח) אברהם נא וראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה. וכי לא היה גלוי לפניו, שהוא צריך לדעת ולחקר? אלא אמר רבי ברכיה, מכאן אזהרה לבית דין שאין להם להסמך על דעתם, אלא יש להם לדעת ולחקר ולדרש הענין יפה. זהו שכתוב (דברים יג) ודרשת וחקרת ושאלת היטב, ואין לך רשות להסמך על דעתך.

בעוד שהיו יושבים, ראו את רבי אבא שהיה בא. אמרו, מבועלי המשנה הגיע. קרבו אליו, ושאלו את השאלה הזו.

אמר, כך פסקו בעלי המשנה, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, עשה אותו במצותו על ידי אמצעי. אמר לארץ עשי כך, ועשתה כמו שהצטווה ולא שנתה ממנו. אמר למים עשו כך, ועשו המים את המעשה שלהם שהצטוו ולא שנו ממנו, וכך לרקיע כך כגון זה.

וכשהיה עושה שום אחד מהם מעשהו כמו שהצטוה, היה רואה אותו הקדוש ברוך הוא שעשה באותו אופן שצוה אותו, והוא משבח את אותו המעשה. זהו שכתוב וירא אלהים כי טוב, כלומר, וירא באותו המעשה שעשהו כמו שצוה, והיה אומר כי טוב, כלומר כי טוב עשה כמו שצטוה, וזהו וירא אלהים כי טוב. אמר רבי יצחק, כלם אמרו יפה, והדבר הזה יפה מכלם.

אמר רבי ברכיה לרבי יצחק, אם כן, קשה דבר זה מכל מה שנאמר, שאם כך, היה לו לומר פסוק זה (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשו והנה טוב מאד, מה זה את כל אשר עשה? אמר רבי יצחק, יפה אמרת!

הלכו אחרי רבי אבא. אמרו לו את הדבר הזה. אמר להם, יפה הוא! ופסוק זה מסייע לנו, שכתוב את כל אשר עשה - בכלל, ולא נאמר את כל אשר עשו, שמשמע (על) האמצעים הכלל שעשה, שהוציאו את כל מה שצטוו, והנה טוב, ובגללו כתוב את כל אשר עשה.

אמר רבי חייא, וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב, להיותם עומדים תמיד, באותו קיום ובאותו הדרך שעשהו, ושלא ישתנו מדרך זו לעולם.

אמר רב הונא אמר רב, לשלשה קרא הקדוש ברוך הוא שמותם במעשה בראשית, ואלו הן: השמים, והארץ, והמים. השמים מנין לנו? שכתוב (שם) ויקרא אלהים לרקיע שמים. הארץ מנין לנו? שכתוב (שם) ויקרא אלהים ליבשה ארץ. המים מנין לנו? שכתוב (שם) ולמקוה המים קרא ימים. ולמה? לעשות בהם כל מלאכתו.

וימה שניצא מהם הניחו לאדם לקרא להם שמות. אמר רבי ברכיה, כל מה שהוציאו השמים והארץ, אדם הראשון קרא להם שמות, שנאמר (שם ב) ויקרא האדם שמות לכל בהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה.

פרשה ג'. (שם א) ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינו. רבי יצחק פתח, (שיר ד) עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו. רבי אבהו אמר, כמה יש לאדם להרהר במעשיו ולפקד אותם בכל יום, הואיל ונתן בו הקדוש ברוך הוא נשמה טהורה לדעת ולהכיר לבוראו, ולהסתכל בנפלאותיו שהוא עושה בכל יום ויום.

ושנינו, אמר רבי יצחק, ארבע רוחות מנשבות בכל יום מארבע רוחות העולם. רוח מזרח מנשבת מהבקר ועד חצי היום, ויוצאים עמה מאוצר החמדה ההוא. שנינו, אוצר יש למעלה בשערי המזרח וחמדה שמו, ויש בו שלשת אלפים ושבעים וחמש רוחות של רפואה לעולם.

והינו ששנינו במשנה של רבי אליעזר, (שנאמר רבי אלעזר, מהו) מה שכתוב בקר לא עבות, כלומר, כשהוא בקר, מי שיש לו מחלות וחסדים, אינו נלכד בעבות.

ומשום כך אמר רבן יוחנן בן זכאי, יש מלאך ממנה מהבקר ועד חצי היום באותה רוח שבה ממזרח, ומיכאל שמו, שהוא ממנה לצד מזרח. ואמר רבן יוחנן בן זכאי, הוא מיכאל, שכתוב בו הנה מלאכי ילך לפניך. בהשגחה תמצא, מיכאל - מלאכי, וזהו שנאמר הקדוש ברוך הוא למשה הנה מלאכי ילך לפניך, כלומר, הנה מיכאל ילך לפניך.

ושנינו, כשרוח מזרח מתעוררת לצאת לעולם, מי שהולך בדרך ויבנו רוחו לענוה הנה, כל ברכה שמברכים אותו, מתקיימת בשעה ההיא, ויהיה שמח כל אותו היום.

רוח מערב מנשבת מחצי היום עד הלילה, ויוצאים עמה מאוצר מעין ארבע מאות וששים וחמש רוחות להפריח עשבים ואילנות ויבולים. ולמדנו, מלאך ממנה מחצי היום עד הלילה, ורפאל שמו, והוא ממנה לצד מערב.

אמר רבי יוסי בן פזי, אם כן, קשיא יש כאן, שהרי שנינו, המלאך הממנה על הרפואה רפאל שמו, ואמר שיהרפואה באה ממזרח, ומיכאל הממנה עליה?

בא תשמע, אמר רבן יוחנן בן זכאי, כל מעשי הקדוש ברוך הוא לבני אדם כדי שיפירו אותו שהוא מכה והוא מרפא, ולא ישימו אנשים לבם למלאך ולא לגדול, ומשום כך מחליף עדנים וזמנים, שלא יאמרו מלאך פלוני עשה לו את זה, אלא הכל בידו.

ולפיכך מחליף רוחות, עד שיתפלו לפניו וישוּבו, ואז יפקד את הרפואה לשרות עליו, ואותו מלאך שנפקד על הרפואה, עושה מה שנצטוו מרצון אדוניו.

ובא ראה את רחמנותו של הקדוש ברוך הוא, שלא מכה את האדם עד שיעלה את מעשיו במשקל בבית הדין שלמעלה, והוא שהתמנה על הדין, הוא מיכאל. ורחמנותו של הקדוש ברוך הוא, שאף על גב שבגללו מגיע לו דין בידו בדין, מגיע לו רוח של רפואה בכל יום, עד שיכשיר אדם את מעשיו וישוּב מהם לפני רבונו, ואז משרד לו רפואה על ידי אותו השליח שממנה עליו.

רוח דרום מנשבת מראשית הלילה עד חצי הלילה, ויוצאים עמה מאוצר החמדה ההוא מאתים ושבעים וחמש רוחות, לדשן את הארץ ולחמם את הקר, ומלאך ממנה עליו, ואוריאל שמו, והוא ממנה לצד דרום הרוח ההיא, ואותה רוח כבדה על החולים ודוחקים בו, והוא טוב לעולם. ולמדנו, באותו זמן דנים את הרשעים באש הגיהנם, וכל העולים שוכבים והזים בשנה, ואין מי שמתפלל עליהם.

רוח צפון מנשבת מחצי הלילה עד הבקר. ולמדנו, שלש מאות אלף רוחות וספרות באים עמה, והיא קשה מפלס לכל, וטוב לחולים מרב הקר שלהם, בעבור החם הרב שבהם.

ולמדנו, אמר רבי שמעון בן יוחאי, באותה שעה יוצא הקדוש ברוך הוא מאותם עולמות רבים שכוּסף בהם, ויבא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, וקול הפרוץ מכריז לפניו ואומר: עורי צפון ובואי תימן. כלומר, עורי רוח צפון והתעוררי לבא לעולם ולהפריח בבשמים של העדן. זהו שכתוב (שיר ד) הפיחי גני יזלו בשמיו.

שלמדנו, בזמן שרוח צפון מנשבת בחצי הלילה והקדוש ברוך הוא נכנס בגן עדן, כל הבשמים וכל האילנות שבגן עדן עולים ריחם ומזמרים לפניו, שכתוב אז ירגנו עצי היער מלפני ה'. אמר רבי שמעון, היער הזה, כמו שנאמר (שם ה) אכלתי יערי עם דבשי.

וכל הצדיקים כלם נהנים מזיו אספקלריה של מעלה ונאונים ממנו, ומזמרים לפני יוצרם בגן עדן. זהו שכתוב (שם ד) יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו. אמר רבי מנחם, מה זה יאכל? היעלה על דעתך שהקדוש ברוך הוא יאכל? לא כך! אלא כמי שאומר, יבא שליט הבית - ויאכל האורח. כך כתוב יבא

דודי לגנו, כלומר, כשנבא דודי לגנו, יאכל הממתין לו, ואיזהו פרי מגדיו? הם הצדיקים, שהם פרי מגדיו של הקדוש ברוך הוא.

שנו רבותינו, כשמתחילה רוח צפון לנשב, כל השמים וכל הרקיעים וחיות הקדש והאופנים וכל צבא השמים, כלם מזדעזעים ומתחלחלים, ופוצחים רנה ושבחה למי שאמר והיה העולם, עד שנכנס עם הצדיקים בגן עדן. וזהו בחצות הלילה.

אמר רב יהודה אמר רב, מי שנשמה קדושה יש בו, ושומע קול התרנגול קורא בחצות הלילה, שאמר רב יהודה, בחצות הלילה, כשנכנס הקדוש ברוך הוא בגן עדן, זיק של איש יוצא מבין גלגלי החיות והולך בכל העולם ונוגע תחת כנפי התרנגול, ובאותה השעה, ביראה מקיש את כנפיו זו עם זו וקורא, וזהו בחצות הלילה.

ומי שיש לו השכל בלבד ויתעורר ויקום להתעסק בתורה, הולך קולו ונשמע בגן עדן, ומקשיב הקדוש ברוך הוא, והצדיקים אומרים לו: רבון העולם, מי הוא זה? והוא משיב ואומר: פלוני והנשמה הקדושה שיש בו עוסק בתורה, הקשיבו כלכם, שזה נוח לפני מכל שירה ותשבחת שאומרים למעלה.

זהו שכתוב (שם ד) היושבת בגנים. כלומר, נשמה קדושה שאת יושבת בעולם ההוא בין גנות וטנוף, ואת עוסקת בתורה - בשעה הזו החברים מקשיבים לקולך, שהוא ערב. והואיל וכן, השמיגי והרימי קולך בתורתי, ואתן לך שכר חסד בעולם הבא.

אמר רבי תנחום, בא וראה, דוד היה מכיר אותה השעה, ששנינו, כנור היה תלוי למעלה ממטותו של דוד, וכשהיה חצות הלילה, רוח צפונית באה ומנשבת בו, ומיד היה קם ומתגבר בשירות ותשבחות, שכתוב (תהלים נז) עזרה כבודי עזרה הנבל וכנור אעירה שחר.

אמר רבי זירא, מנן לנו שרוח צפונית מנשבת בכנור? אמר רב יצחק, מכאן - כתוב כאן עזרה כבודי, וכתוב שם עזרי צפון. מה להלן צפון, אף כאן צפון. והיו מקשיבים לו בכל לילה הקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שבגן עדן, וזהו בחצי הלילה.

שנו רבותינו, עשה הקדוש ברוך הוא גן עדן למטה בארץ, והוא מכנו כנגד כסא הכבוד, ופרכת, הקרח הנורא. ולמדנו מקום ידוע יש עליו אשר לא שלטה בו עין גביא לראות לא במחזה ולא במראה, ועדן שמו, שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך.

ואמר רבי שמעון, מאותו גן עדן שלמעלה, ממנו נזון אותו הגן שלמטה הימנו, ומתדשנים משם כל האילנות וכל היבולים וכל הצמחים שבגן.

ואמר רבי שמעון, שלש פעמים בכל יום מנטף אותו גן עדן שלמטה מעל הגן מכל הריחות הטובים והזוהרים העליונים והנאות וכסופים, ומתריח החוה והפסוף וההנאה שיוצא עליו, נזון ממנו כל העולם.

ולמדנו, אמר רבי שמעון, כשאמר הקדוש ברוך הוא תדשא הארץ דשא, מיד הצמיחה הארץ כל היבולים וכל הדשאים וכל האילנות שבגן עדן בתחלה, ואחר כך הצמיחה לכל העולם. ואמר רבי יהודה, הארץ הצמיחה לכל העולם, והקדוש ברוך הוא הצמיח את הגן עדן, וזהו שכתוב (בראשית ב, ח) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם.

אמר רבי שמעון, הארץ הצמיחה הכל, והקדוש ברוך הוא ביר את כל המעלה מהם ושתל אותם בגן עדן, וממה שיוצא מעדן כלם נזנים. וזהו שכתוב (תהלים כד) ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע אשר שם צפרים וקננו. מי הם הצפרים? אלו הם הצדיקים, שהקדוש ברוך הוא עשה להם כנפים כצפרים להתעופף למעלה במדע והשכל, ולהעלותם למקום ההוא שגנו להם, שכתוב בו (ישעיה סד, ג) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

אמר רבי יהודה, הולידה הארץ דשאים המגדלים לאחר כן וצומחים, לעשות צרך העולם, וכל העשבים של רפואה לרפאות בהם הבריות, כלם הולידה והצמיחה הארץ בבת אחת.

אמר רבי יהודה בר שלום, בו ביום שנבראו שמים וארץ, בו ביום עשו כלם תולדותם ולא חסר מהם כלום, משמע שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ. ואימתי נעשו תולדות אלו? ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. דוקא בו ביום נעשה כל צרכי העולם, ולאחר כן גלה אותם בכל יום ויום, ונתן טעם לכל דבר ודבר באותו היום שנתגלה.

וכן אמר רבי יוחנן, בו ביום שנבראת הארץ, בו ביום הולידה והצמיחה כל תולדותיה, והיו כלם גנוזות תחתיה, עד שאמר לה הקדוש ברוך הוא תוצא הארץ. תברא הארץ לא נאמר, אלא תוצא הארץ, דבר שהיה גנוז בה, והוציאה כל דבר ודבר באותה הטבע הראוי לה להוליד ולהזריע מהם כדומה להם, וזהו שכתוב למינה.

אמר רבי יהודה, כך עשה הקדוש ברוך הוא לארץ, כנקבה זו המעברת, ואחר כך מוציאה עברה ממנה. כך היתה הארץ - בשעה שנבראת, נתעברה מהיסודות כלם שנכנסו בה, והם הוציאו כל תולדות שמה.

אמר רבי יצחק, כמו גידים של שליה של אשה, שמלאים מזרעו של אדם, שיש בו היסודות כלם, כך הארץ - בו ביום שנבראת, בו ביום נתעברה מכל מה שהולידה, שכתוב (שם א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח, הרי בכאן ארבעה יסודות שהם: אש מים רוח חשך, ואלו הולידו תולדותיה, ומאלו נתיסדו כלם, וכל התולדות נתהוו מכחות הללו.

אמר רבי אבא, הבצות שבארץ מלאים זרע כמו נקבה מאותם המים שלמעלה, ומתעברת מהם כנקבה שמתעברת מן הזכר.

שאל רבי חגי דוסתאי, אמר לו, הרי כתוב ותוצא הארץ (שם) דשא עשב מזרע זרע עץ פרי עשה פרי למינו. הארץ הוציאה אילנות ופרות, מה כתוב לאחר כך (שם ב) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח, ומשמע טרם כתרגומו?

אמר לו, כך הוא, אבל כחות להוליד באותו הזמן לא היה להם, ומפני מה? מפני שלא המטיר ה' אלהים על הארץ, ואד לא היה שיעלה מן הארץ, שאלמלא היה כך, כל כחותם היו להוליד ולהצמיח, אבל מפני זה לא היה בארץ הכח המוליד.

רבי יצחק הלך לרבי זירא, נכנס לביתו ומצא שהיה מטייל באותו הגן. פתח ואמר (שופטים א) ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים. מה ראו בני יתרו לעלות משם?

שאל רבי יהודה אמר רב, שקולה היתה ריחו כנגד כל ארץ ישראל מרב התענוגים שהיו בה, שאל רבי יהודה אמר רב, למה נקראת שמה ריחו? על שם הריח. אמרו בני יתרו, אנו צריכים להתעסק בתורה, והתורה אינה צריכה תענוגים, נקום מכאן להר ונתעסק בתורה.

אמר רבי זירא, נדעתי על מה התכונת, אלא בני יתרו עד עתה לא היו יודעים תורה, וצריכים את ההר, אבל אנו יודעים בתורה וצריכים צחות ללבון ההלכה.

אמר לו, מהו שכתוב ותוצא הארץ דשא? אמר לו, הוציאה הארץ כל התולדות שהיו בה ושהיו גנוזים בה לחוץ, ולא היו בהם כחותם, עד שהמטיר הקדוש ברוך הוא על הארץ ועמדו כל התולדות בכחם השלמה, וכתוב וירא אלהים כי טוב.

פרש"ה ד: ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להאיר על הארץ. שם שנינו, אמר רבי יצחק בר יעקב, מהו שכתוב (שיר ד) כלל יפה רעיתי ומום אין בה? בא וראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את עולמו, עשאו מאותו האור הנאצל מלמעלה, ובא השמים מאותו הרקיע הראשון שהכינו הקדוש ברוך הוא ובארו בתחלה, ואותו הרקיע הוליד כל שאר הרקיעים שנתהוו ממנו.

ואמר רב יהודה אמר רב, אותו הרקיע הוליד כל המאורות מאותו האור שמקבל מלמעלה, וכשבא הקדוש ברוך הוא אותו רקיע, נטל את המאורות, והניחם באותו רקיע הנקרא רקיע השמים, שאותו רקיע נתנהו מן השמים.

אמר רב יהודה אמר רב, הרקיע העליון הוליד השמים אשר תחתיו, והשמים הולידו את הרקיע הזה, ונקרא רקיע השמים. ונטל הקדוש ברוך הוא את המאורות הללו ונתנם בו. זהו שכתוב (בראשית א, יז) ויתן אותם אלהים ברקיע השמים.

אמר רבי יצחק, עשה הקדוש ברוך הוא את המאורות הללו, והניחם ברקיע הזה להיות ממשלה על הארץ ולהשתמש בהם הבריות, וכשבאם, נתנו אורם שניהם בשנה. אמרה הלבנה, רבונו של עולם, אין לך להתנהג בשני כתרים בשנה. מה עשה הקדוש ברוך הוא? המעיט אותה, והינו הכפירה של שעיר ראש חדש, שנאמר בו לה.

אמר רבי יעקב, בכמה מקומות שנינו את זה ולא התישב בלבי הענין. כשבא רב נחמן, באו ושאלו אותו. אמר כמשמעו. אמר רבי יהודה לרבי יעקב, אתה רוצה לעבר על דברי חבירי? שתק.

רבי יוסי בן רבי שמעון בן לקוניא בא לראות את רבי אלעזר בן רבי שמעון חתנו. יצאה בתו ולקחה ידו לנשק. אמר לה: לכי ומעטי את עצמך מלפני בעלך, שהוא קדוש. שמע רבי אלעזר, אמר: כעת אני נזכר בדבר אחד, שהיא מרגלית יקרה, שנאמר על הלבנה כפי ששנינו, שהקדוש ברוך הוא אמר ללבנה לכי ומעטי את עצמך, שחשבה הלבנה נתן השלטון. אמר לו חמי: אני כך שמעתי וכך הוא מסתדר בלבי, משום שלא אעבר על דעת החברים.

פתח רבי אלעזר פיו ואמר, (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך. וכי גאותן של ישראל חרב הוא? לא! שהרי החרב נתנה לעשו, שכתוב (בראשית כז) ועל חרבך

תחיה, אבל ישראל לא.

אלא כך שמעתי מאבא, שאילו הם תלמידי החכמים, שששומעים דבר ולא מתישב בלבם, שהם נלחמים זה עם זה כאותם לוחמי הקרב בחרב, ורוצים להרג זה את זה.

ודבר זה שאמר חברנו - כך הוא, וכן גזרתי בסוד המשנה שלנו, שפאשר ברא הקדוש ברוך הוא את השמש ואת הלבנה, גזר על השמש שיחזר להיות שלטונו של עשו, וגזר על הלבנה להיות בעולם הזה שלטונו של יעקב, ומנה עליהם שרים חזקים, עד שיבאו שתי האמות הללו.

והשר ההוא שהתמנה על הלבנה, עבור האמה של יעקב, רצה מהקדוש ברוך הוא שינתן השלטון ללבנה בעולם הזה, כלומר לאמה של יעקב. אמר הקדוש ברוך הוא, וכי מה צריכה האמה של יעקב, אלא את העולם הבא, ולהשליטם על כל עובדי כוכבים ומזלות, אבל בעולם הזה, לך ומעטי את עצמך והשתעבדי בגלות לזכות לעולם הבא.

כשבאה האמה של יעקב, התרעמו לפני הקדוש ברוך הוא על שנטל מהם השלטון ונתן לעשו. אמר להם הקדוש ברוך הוא: וכי מה אתם צריכים את שלטון העולם הזה? שהרי אני ערב להשליטכם לעולם הבא על כל האמות, ומשום כך הקריבו עלי כפרה. כלומר, על אותה הבטחה שאני ערב בו, הקריבו כפרה והתעסקו בתורה, ועלי לתת לכם שכר טוב, ועלי להשליט אתכם על כל האמות, שעל כך מעטתי את הירח בעולם הזה.

בא רבי יוסי חמיו ונשקו בראשו. קרא לבתו ואמר לה: הגליי של האור והמאור שגפרד בטובות יש לך. אשריך, אשרי חלקך, ואשרי חלקי בעולם הזה שזכיתי לראותך כך.

רבי יוחנן אמר, זכו ישראל - מאיר להם הקדוש ברוך הוא, ואינם צריכים למאור אחר, שכתוב (ישעיה ס) והיה לך ה' לאור עולם.

אמר רבי אבהו, ישראל, כיון שנתחלף להם השלטון, מונים חשבון ללבנה, שבה נוהגים ישראל חשבונותיהם. זהו שכתוב (שיר השירים ד) הנך יפה רעיתי, מנהיגתי. מן רועה כצאן יוסף. (שם) ומום אין בך, שלא נמצא בך חסרון במועדים ובזמנים.

דבר אחר, הנך יפה רעיתי ומום אין בך, שנו רבותינו, בארבעה פרקים בשנה העולם נדון. אמר רבי אלכסנדראי, וכי לא נדון האדם אלא לפרקים אלו? והרי כתוב (איוב ז) ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו! ואמר רבי יצחק, אין לך כל רגע ורגע שהקדוש ברוך הוא אינו משגיח באדם בכל מה שהוא עושה, ושנה כאן, שבארבעה פרקים בשנה הוא?

אמר רבי אלכסנדראי, אני חוזר בי, שדבר התורה בענין זה, ולא בענין של אותו דבר של רבותינו. שהפסוק אמר פקידה וביחנה, וחכמים אומרים דין. ומשמע שהקדוש ברוך הוא משגיח בכל יום ויום בעולם, אבל לדון דין, רק בארבעה זמנים הללו לדון את כל העולם.

וכל הדינים הללו, בשביל בני האדם עושה הקדוש ברוך הוא דין בעולם. בפסח על התבואה, מה משמיענו? אמר רבי יצחק, על התבואה ממש. שאמר רבי יצחק, בשנה שעברה נתן להם הקדוש ברוך הוא תבואה, ספוקם של העולם. לא מעשרין אותו בני אדם ולא נותנים לאכל ממנו לעניים, ליתומים ולאלמנות!! כשבאה השנה הזו, דן את כל העולם על אותה תבואה שהיתה בשנה שעברה.

בעצרת דן את העולם על איזה עון? על עון פרות האילן, שלא המתינו שנת ערלתם ושלא הניחום בשביעית לעני ולגר.

בראש השנה דן כל העולם כלו, גופות בני אדם והנשמות, ופוקד אותם, ודן אותם על כל מה שעשו כל השנה כלה. ולמדנו, אפלו צעדיו של אדם נמנים ובאים בדין באותו היום. זהו שכתוב (שם לא) וכל צעדי יספור.

שנה רבי יוסי, שלש פתות נכנסים ליום הדין: פת צדיקים גמורים, פת רשעים גמורים, פת בינוניים, וינגדן שלשה פחות באדם: פת הנשמה הקדושה, וכל המתאווה, וכל המניעה. מהו פת המניעה? אמר רבי יהודה, פת המגדלת והמניע את הגוף בכל צרכיו.

רבי יוסי בן פאי אומר, בא ראה רחמנותו של הקדוש ברוך הוא, אף על פי שבית דין של מעלה באים לעמד בדין ולדון את הבריות ולהורות לפני הקדוש ברוך הוא זכות וחובה של בני אדם, שלמד רבי יוסי בן פאי, שלש פתות של מלאכי השרת עומדים על הדין ביום ראש השנה, יש מהם שהם מורים זכות לטובה, ויש מהם חובה לרעה. ובא ראה, רחמנותו של הקדוש ברוך הוא שנתן עצה להנצל מן הדין.

שלמדנו, מה שכתוב (ויקרא כג) זכרון תרועה, לא מצאנו זכירה לתרועה, אלא מה שאמר רבי יוסי, כתוב (במדבר י) וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר וגו' והרעתם וגו'. וזכר לתרועה זו, אמר



הקדוש ברוך הוא, הריעו לפני בתרועה זו, שהיא זכרון אותה התרועה, מיד - ונושעתם מאיביכם מאותה דגמא.

מאיביכם, מי הם? אלו הם המורים חובתם של בני אדם. שלמדנו, אמר רבי יוחנן, מלאכים יש המורים חובתו של בני אדם, ומלאכים יש המורים זכותם. ואפלו אחד מני אלה מורה זכותו, עוזבים אותו. זהו שכתוב (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה, וכתוב אחריו (שם) ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת וגו'.

וכי יש מלאך משטין זכותו של אדם? אמר רבי שמעון, חס וחלילה שמלאך משטין זכות, אלא יש מלאכים ממנים לעין ולהורות בחובתו של אדם בכל שעה שיעבר, והם מורים אותו דבר שנצטוו.

פיוצא בדבר, וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו, מה זה עליו? עליו של אחאב, שהיו מעינים בדינו מימינו ומשמאלו. וכי יש זמין וכו'? אלו מימינים לזכות, ואלו משמאילים לכף חובה.

אמר רב יהודה אמר רב, מפני מה בראש השנה דין הגוף והנשמה? מפני שבו נולד אדם הראשון, ובו ביום נעשה גוף, ונזרק בו נשמה, ובו ביום נדון ונקבע הדין לדורות.

ובחג נדונים על שהם מבזים בגטילת נדים, ועל שהם מזלזלים במקנאות ובטהרות שהם מים, ועל כך נדונים על המים, על ענין המים.

אמר רבי אחא, בארבעה פרקים כמו כן האדם נדון: בו ביום שמהרהר העברה, ובזמן שעושהו, וביום ראש השנה, ובעולם הבא. רבי אבהו אמר, בזמן שעושה העברות, ובזמן שיחלה. שאמר רבי אבהו, כיון שיחלה אדם, מעלים אותו לדיון, ובזמן שמת, כשיוצאה נשמתו ממנו, ובעולם הבא.

אמר רבי יהודה, בטחון הצדיקים ושמתם, כשיוצאים מן העולם הזה בכשרון מעשים. וכשבאים לעין בנשמה, אין מוחים בידה. ומה אומרים לה? כלך יפה רעיתי. אמר רבי אבהו, הצדיק אומר את זה על הנשמה שבו, כלך יפה רעיתי, מנהיגתי, שלא הרעיתי לך במעשים רעים, שכתוב (שיר ד) ומום אין בך.

דבר אחר, (בראשית א) ויאמר אלהים יהי מארת. למה חסר ו'? אמר רבי יהושע בן לוי, תפלת הצדיקים שיצאו מהעולם הזה כדי שלא יתעבב שכרם לעולם הבא. שאמר רבי יהושע בן לוי, מה שכתוב (יחזקאל א) דמות כמראה אדם עליו מלמעלה? זו מעלתו של צדיקים שהם למעלה על כל המעלות.

מה זה עליו? אמר רבי יצחק, הוא יעקב, שמעלתו למעלה. זהו שכתוב כמראה אדם. מה משמע? כתוב כאן עליו, וכתוב שם (בראשית לה) ויעל מעליו אלהים.

אמר רבי חייא בר יעקב, אין לך בכל לילה ולילה שאין הכרוז יוצא ואומר: עלו חסידים, באו וברכו ליוצרכם! זהו שכתוב (תהלים קמה) וחסידך יברכוכה. כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך תדברו. ולמה? להודיע לבני האדם גבורותיו וגו'.

שנו רבותינו, פעם אחת היה הולך רבי יוסי בדרך, פגש בו רבי רמיה (חייא) והלכו כאחד. פגעו בהר ההוא, והיה הקר מפיחיד אותם. אמר רבי יוסי לרבי רמיה (חייא): נאמר דברי תורה ונגלך.

אמר רבי חייא: בודאי שאומרים חכמי המשנה, השמש שהיה ליעקב, עד כמה זה יהיה? אמר רבי יוסי: אמר לך דבר שהיה אבא אומר, שאותו השמש ואור הרב שהיה ליעקב, גנוז הוא לצדיקים לעתיד לבא, ולא זה הוא השמש שמשתמשים בו בני עשו, ונגזר שישתעבדו בני יעקב תחתיו.

באותה שעה היה יעקב עצוב. אמר: רבון העולם, הרי האורה שלי נתנה לעשו. יצאה בת קול ואמרה: ואתה אל תירא עבדי יעקב וגו', והאורה שלך נגנזה לך ולבניך. אמר: הראינה לי!

באותה שעה הוציא הקדוש ברוך הוא את השמש שראה אותה יעקב, ולא אדם אחר. זהו שכתוב (בראשית לב) ויזרח ליו השמש, אותו השמש שהיה גנוז, כאשר עבר את פנואל. אמר רבי יוסי, כשנצח שרו של עשו, לו משמע ולא לאחר.

ואף על גב שיעקב נהנה לראות שניצח את שרו של עשו, מה כתוב בו? (שם) והוא צלע על ירכו. אמר רבי אחא, האור האיר, אבל לבו היה חשוף על יוצאי ירכו שישתעבדו תחת עשו.

בעוד שהיו הולכים, שמעו קול תינוק בהר שהיה הולך ובוכה. אמר רבי יוסי: גלף אליו, שהרי איננו מפיחים, שהרי שנינו, שלא אחד מתחזה ומזיק, לשנים נראה ולא מזיק. הלכו אליו, והתינוק היה בוכה.

כשהגיעו אליו, אמר רבי יוסי: בני רבון העולם אנחנו, של אותו שנקרא שמו אחד על שתיים, באותיות שלשה רשומים, בסוד של ארבע. חקוקים על אחד שנים, ונקראים על חיות הקדש. מה

הטעם: אמר רבי יוסי כד: שחוששים שמא הוא שד, והם פוחדים משמו של רבון העולם הרבה.

כאשר אותו הילד שמע את הדבר הזה, השיב ואמר: יהודי אני, ובן בנו של רבי חייא הגדול אני, ואבי היה מלמד אותי פסוקי שיר השירים ופרשת בראשית, ומת אבי, ונגבו אותי הנגבים, וכעת נצלתיה מהם וברחתי להר הזה.

בכה רבי יוסי ואמר: אוי שכן בנו של רבי חייא הגדול הולך כד! לקח אותו בידו והלכו. אמר לו רבי יוסי: אמר בני, מה היית לומד עם אביך? אמר: בפרשת יהי מארת ברקיע השמים הייתי לומד. אמר לו: מה היה אביך אומר בפרשה הזו?

פתח אותו תינוק פיו ואמר: (במדבר כא) באר חפרוה שרים פרוה נדיבי העם במחוקק במשענתם. למדנו, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל על ידי שלשה רועים אחים - משה, אהרן ומרים. בזכות משה היה המן יורד לישראל, בזכות אהרן היו ענני כבוד הולכים עם ישראל, בזכות מרים הייתה הבאר הולכת עמם.

מתה מרים - פסקה הבאר. מת אהרן - נטלו ענני כבוד. זהו שכתוב (שם כ) ויראו כל העדה. אל תקרי ויראו אלא ויראו. מתה מרים - פסקה הבאר, מנין לנו? שכתוב (שם) וישב העם בקדש ותמת שם מרים, וכתוב אחריו ולא היה מים לעדה. ובזכות משה חזרו שלשתם. והיה אבי אומר, שלשתם חקוקות דמיותיהם ברקיע, שתאיר זכותם על ישראל. זהו שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ.

ומנין לנו ששלשתם חקוקים ברקיע? שהרי שנינו, בכלם כתוב על פי ה', ובמרים לא כתוב על פי ה', שאין כד דרך ארץ. אלא אמר אבי, בכלם כתוב שם, ותמת שם מרים, וימת שם אהרן, וימת שם משה. כתוב כאן שם, וכתוב שם שם, (שמות לד) ויהי שם עם ה'. מה להלן עם ה', אף כאן עם ה'.

ששנינו, למה מת משה בחוצה לארץ? להורות שבזכותו יתקומו מתי מדבר. ואמר אבי: אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, אפנס לארץ כדי לקים את מצוותיך, שהרי כתוב (ויקרא כג) כי תבאו אל הארץ, (שמות יב) והיה כי תבאו אל הארץ. ושם הוא קיום של מצוותיך.

אמר לו, מה שהזכרת, משלים אותך, ומה שנישאו ישראל בארץ הקדש, יהי חלקך עמם. זהו שכתוב (ישעיה נג) לכן אחלק לו ברבים - אלו הצדיקים של ישראל, ואת עצומים יחלק שלל - אלו האבות. ולמה? תחת אשר הערה למות נפשו.

שאמר רבי חייא סבא, לא מצאתי רועה שמסר נפשו על צאנו כמשה, שאמר (שמות לב) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. מה זה מחני נא? מן העולם הזה ומן העולם הבא, לקים תחת אשר הערה למות נפשו.

ואת פשעים נמנה (ישעיה נג) - שנקבר עם מתי מדבר, שהיו רשעים לפני הקדוש ברוך הוא, (שם) והוא חטא רבים נשא - שלא זו משם עד שמחל להם הקדוש ברוך הוא, ולפשעים יפגיע - שהרבה תפלתו עליהם.

ועל כן שלשתם חקוקים למעלה. בא רבי יוסי ונשקו והרביבו על כתפו שלשה מילין, וקרא עליו (שם נד, יג) וכל בניך למודי ה'.

שנה רבי שמעון, בא וראה, הקדוש ברוך הוא לא עשה את השמש אלא לשמש בני אדם. בא וראה, בשלש מאות ותשעים מקומות של ישוב הארץ הולך השמש ועולה ויורד, ומדרגות ומעלות ידועות יש לו, והינו שכתוב (שם לח) הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחו.

אמר רבי יוסי, איך היא עולה? אמר רבי, כבר למדנו במשנה מבעלי הישיבה, שהעולם הוא עגל כפדור הזה, וכשיוצא מהמזרח, הולך בעגול, עד שמגיע למטה, ואז נעשה הערב, ובאותה שעה הולך ויורד בגלגלים של מדרגות ידועות, ויורד וסובב את כל הארץ והישוב.

וכשיורד ומתפסח מאתנו, מעריב לנו, ומאיר לאותם הדרים תחתינו, לפי הישוב ועגלגלות הארץ.

ואז הולך ויורד, ומפריד בין המים שתחת המים של האוקינוס ובין המים שהולכים למעלה, ומפריד באמצע המים, לעפב את הסילון של המים שיוצא מגיהנם שלא יעבר להזיק לבני אדם, ועל כן לא נקרא השמש אלא לשמש את בני האדם, שעל כן נקרא השמש - שמש, שמשמש את הכל. אמר רבי אלעזר, אלמלא שהשמש ששוחה בים האוקינוס, היה שורף ומבעיר את כל העולם.

יורד למתחת לארץ של הישוב, ומגיע לאותה דרגה שנקראת קרבוסא בלשון יון, ומאותה הדרגה מתחיל לעלות למעלה, וקול גלגליו נשמע לכל הרקיעים במסעותיו ללכת עם שירתו שהוא אומר, ולא היה אדם ששומע אותו פרט למשה, שהיה הנאמן של המקדש, ויהושע שמשמש אותו.

וכשהצטרף אותו יהושע לערף קרב, והיה שומע קול נעימת ונהימת השמש, לא יכל לסבל אותו,

מה כתוב? (יהושע י) ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום. מה זה דום? דום מלומר שירה. דום מקול הנעימה והנהימה שלך, שהרי היה שומע את קול מסעותיו במסעו.

אמר רבי בא, שש מאות וארבעים מסעות עשה השמש, כחשבון שמש, בין יום ולילה, וסובב את כל העולם בהקפה, ולשם מה צריך? לרפך ולחמם את הארץ, ולדשן עשבים ויבולים, ולהצמיח פרות ואילנות.

אמר רבי יהודה, בא וראה, כאותו הגון שלמעלה עשה הקדוש ברוך הוא למטה. מה למעלה יש שמים, אף למטה יש שמים. ולמה נקראו שמים? אמר רבי יהודה, אש ומים.

אמר רבי יצחק, מכאן (איוב כה) עשה שלום במרומי. לא כתוב במלאכיו, אלא במרומי, על אותם האש והמים, ועושה שלום ביניהם. כמו הגון הזה למטה, אש ומים.

וחוזר הרקיע מתחת, ומחמם האדמה מחמימות האש והשמש, ומוריד הקדוש ברוך הוא המים על הארץ ומקרר האדמה, ומסייע את החמימות שמלמטה, וזה וזה מולידים ומצמיחים את הארץ. ואת כלם ברא הקדוש ברוך הוא לתועלת בני האדם.

רבי אבהו ורבי חיאיא ורבי נתן היו הולכים בדרך. אמר רבי נתן, לא תהיתם על בעלי המשנה הללו, שגזרת פיהם כגזרת מלאכים קדושים? ואני זכרתי מה שאמר, שהרי השמש נאצל אורו מזיו האספקלריה שלמעלה, והאורה הזו אינה שלו. משמע שכתוב (בראשית א) יהי מארת, היה לומר לומר יהי אורות, מה זה מארת? אמר רבי זירא, מן אורות, מ' תוספת לשמש, כלומר מן אורות, והתבה היא אורות.

אמר רבי חיאיא, אל תתמה עליו, שהרי התורה נאצלה מן החכמה שלמעלה, והשמים נאצלו מאותו הרקיע העליון שעל ראש החיות, וכמו זה, כשתסתכל, כל מה שלמעלה ולמטה נאצלו זה מזה וזה מזה, והקדוש ברוך הוא על הכל, ומכסא כבודו מתחילים להיות נאצלים זה מזה, וכסא הכבוד ממנו, וכלם כאין חשובים לנגדו. זהו שכתוב (דניאל ד) וכל דגרי הארץ כאילו לא חשובים.

אמר רבי אבהו, שלא יהיה לך זה קשה, שהרי הראש שלנו להבדיל, מתחיל בראשונה ללמד את התורה לתרגמן, והתרגמן לסמוכים לו, והסמוכים לו לסמוכים לו. נמצא, שכאשר מסתים השעור, שכלם תלויים מן הראש. וכמו זה תמצא למעלה ולכל העולמות.

ואמר רבי אבהו, משה נאצל מהזיו העליון, והושע נאצל ממשה, הזקנים נאצלו מיהושע, הנביאים נאצלו מן הזקנים, הנשיאים וראשי העם נאצלו מן הנביאים, וכלם זה מזה.

בעוד שהיו הולכים פגשו את רבי אלעזר. אמרו, הנה אחד מבעלי המשנה בא. אמרו לו: ודאי שאמרתם שהשמש נאצל אורו מזיו האספקלריה שלמעלה? אמר: כך הוא!

פתח ואמר (שיר ד) מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון. קוראה מעין, ואחר כך באר, ואחר נזלים. בפסוק הזה יש להתבונן, שהרי המעין נמשך מן הבאר, והבאר מן הנזלים, והנזלים מן לבנון. לדעת שכלם נאצלו זה מזה וזה מזה. כן הוא השמש, האור אינו שלו, אלא נמשך חוט אחד של זיו שמאיר לשמש.

שהרי שנינו במשנתנו, האור שברא הקדוש ברוך הוא בתחלה, אדם היה רואה בו וצופה מראש העולם ועד סופו. בא וראה, אור השמש הוא אחד מששים אלפים ושבעים וחמשה חלקים מאותו האור של האספקלריה של האור ההוא שנגזר, ואפלו באור השמש הזה אין איש יכול להסתכל בו, כל שכן באותו האור.

והרי אמרנו, שאיש יסתכל בו מראש העולם ועד סוף העולם? אלא כך גזרנו במשנה שלנו, שבאור ההוא יכול האיש לדעת ולראות את אור החכמה, כל מה שהיה, וכל מה שיהיה, מראש העולם ועד סוף העולם, וההוא נגזר לצדיקים לעולם הבא. מה זה לעולם הבא? כשתצא הנשמה הקדושה מן העולם הזה וילך בו לעולם הבא.

בא וראה, כתוב (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכל ומים לא שתה. מה הטעם? משום שנהנה מהזיו ההוא. ואף על גב שירד משם, והאור ההוא לא ירד עמו, לא היו יכולים להסתכל בפני משה ממה שהסתכל בראשונה כשהיה שם, ונשארו פניו מאירים כשמש הזה.

סטה רבי אלעזר לצרכו, והם הלכו אחריו ללוותו לדרך שלשה מילין. אמרו לרבי אלעזר, אשריכם בעלי הישיבה, שאחר גבו של משה הייתם, כשנתנה תורה על ידו. הלכו רבי חיאיא ורבי נתן, ורבי אבהו לא רצה להפרד ממנו, והלך עמו לדרך.

פתח רבי אלעזר את פיו ואמר, (בראשית א) ויאמר אלהים יהי מארת. בא וראה, הקדוש ברוך הוא עשה שמונה עשר רקיעים שנוסעים למסעיהם וסובבים את כל העולם, וכל אחד מתעבב אותו

השעור שנתן לו מאדונו, וכשמשלים הרקיע ההוא את השעור ההוא, מתחדשים בעולם דברים טובים גדולים ורבים.

וחושבים בדעתם אותם טפשי הלב, שמסבוב הרקיע ההוא זה נעשה, ולא כך הוא, שהרי כל יום ויום מחדש הקדוש ברוך הוא מבקר עד ערב דברים עליונים גדולים וחזקים, ולפעמים שמשלים הרקיע ההוא את מסעו, ויפגש בעולם את גזרת המלך העליון, וחושבים טפשי הלב שבגלל הרקיע ההוא זה היה, וטועים בלבם בטפשות.

ונעשה הקדוש ברוך הוא את הרקיע הרביעי ההוא, והניח בו את השמש, ומסובב את כל העולם בעדנים וזמנים לתועלת של העולם לבני האדם. ולמדנו במשנה שלנו, שלש מאות וארבעים חלונות הולך השמש, עולה ויורד בעדנים וזמנים.

והולך ומתחיל מחלון המזרח, מאותו החלון שנקרא נגה, והולך בעגול עד שמגיע לחלון שנקרא קרבוסא. אז הולך לסוף הצפון ששה חדשים, עד שמגיע לחלון שזוהר, והולך ששה חדשים להשלים שנה לתועלת הבריות, לעשות זריעה וקצירה.

זהו שכתוב (בראשית ח) עד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחורף. ובהשלמתו לצד הדרום, לפי ישוב הארץ, קציר וחם וקיץ. ובהשלמתו לסוף הצפון - זרע, קר וחורף. והכל לפי ישוב הארץ, כמו שאמרנו. ובגן הזה ממש, כמו שמשמשים בני אדם באור הרקיע הזה, אז כל צבאות השמים משמשים באור הרקיע שעל ראש החיות.

אמר רבי אבהו, מאלת, למה חסר וי"ו: אמר לו, על מה שאמרנו בראשונה, שאין אורו שלם, שאין אורו רק מה שמקבל כחוט אחד אחר הכתל מן האור ההוא שלמעלה.

ובגלל זה לא נקרא אור שלם, ולא ראוי להקרא שלם אלא אותו האור שנקרא והאור עמו שורה. וההוא שנגנז לצדיקים הוא אחד מששים אלפים ושבעים וחמשה חלקים מן האור ששורה עם הקדוש ברוך הוא, ואור השמש הוא אחד מששים אלפים ושבעים וחמשה חלקים מן האור הגנוז לצדיקים לעולם הבא. ועל כן לא נקרא אור שלם האור הזה של השמש, ולא ראוי להקרא.

ולפיכך אמר הקדוש ברוך הוא, לא יקשה לכם שכתוב מאלת ולא שלם, שאני לא עשיתי אותו, אלא למה שכתוב (בראשית א) להאיר על הארץ, לשמש את בני הארץ, ודי לכם לבני הארץ למאור הזה שישמש אתכם.

אמר רבי אלעזר, ומה האור הקטן הזה לא יכולים בני אדם להסתכל בו, האור הגנוז לצדיקים על אחת כמה וכמה. אמר רבי אבהו, וכל שכן האור של המאור ששורה לפני המלך העליון.

בא לנשק את ידו של רבי אלעזר, אמר, כעת ידעתי שבאמת המאלת הזה חסר, וראוי לו להיות חסר יותר מזה. אמר, אוי לעולם כשתצא ממנו, שעד היום הזה שאלתי על זה, ולא מצאתי את עקר הדבר, רק עכשו. אותה הדרך שיצאת בה, תהיה סימן של ברכה לי על שפגשתי אותך.

ישב עמו שלשה ימים, ולמד כל ספק וקשיא שהיו לו, ולמד אותו ששים טעמים בפרשת בראשית. הלך לדרך.

מצא את רבי חייא. אמר לו, בבקשה ממך רבי אבהו, שאטעם מאותה המתיקות של הדבש שמצית מגזרת קדושים עליונים. אמר לו, חריות דקל שאין בהן פירות וסביאת הדבש אין מתנשבים יחד. ואף על פי כן למד אותו.

בכה רבי חייא ואמר, נדתי עלי, שעד שאלמד לפני בעלי המשנה העליונה, לא אשב כאן. ישב שם שתיים עשרה שנים. כשבא, קראו לו רבי חייא הגדול. אמר רבי יצחק, האור הגנוז לצדיקים לעתיד לבא, אותו שהוא גנוז. זהו שכתוב (תהלים צז) אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה.

ויאמר אלהים יהי מאלת (בראשית א). רבי פנחס פתח בפסוק הזה (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו. אמר רבי פנחס, חזרנו על כל התורה ולא מצאנו עטרה שעטרה בת שבע לשלמה. כעת יש לומר, זה שאמר רבי יצחק מה זה צאינה וראינה, הנה לו לכתב באו וראו, מה זה צאינה?

אלא, אמר רבי יצחק, הפסוק הזה שנקרא על אותם הצדיקים שיצאו מן העולם הזה ונקברו בארץ ישראל הקדושה. אמר רבי אלעזר, ושיצאה נשמתם שם. ועתידה בת קול להעיר בכל ציון וציון של בתי הקברות, ואומרת: צאינה וראינה, צאו מתחת רקבונות העפר והתעוררו משנתכם. בנות ציון - כמו שנאמר (מלכים ב' כג) מה הציון הלו.

אמר רבי פנחס, זכאים אתם הצדיקים לראות את זיו הכבוד העליון של המלך הקדוש, שהשלוס כלו שלו, ובאיזו זכות? בשביל העטרה שעטרה לו אמו, בשביל אותו הכתר שהכתירו אותו הצדיקים

בדברי תורה בעולם הזה. אמר רבי אבהו, אמו, ומהו? אמו, ואיזהו אם של הקדוש ברוך הוא? אלו הצדיקים שהם אמה הידועה לו.

ביום חתנתו - החתנה היא? אמר רבי פנחס, מהאם ההוא, חתנה של אותו האם שלו. מהו חתנתו? ביום שהקשרו לעשות את מצוות התורה, שהוא שמחת הצדיקים. ואימתי הקשרו? אמר רבי יצחק, משלש עשרה שנים ומעלה, שאותו היום חובה על הצדיקים לעשות שמחת הלב ביום שעולה לחפה, ומשום אותה הזכות עתיד הקדוש ברוך הוא לעורר אותם ולהעביר כרוז לפנייהם בחדוה: צאינה וראינה בנות ציון.

אמר רבי יצחק, בא תשמע, יהי מארת ברקיע השמים. רבי יצחק אמר, כשהקדוש ברוך הוא מחיה את המתים ונעביר כרוז על כל ציון וציון, באותו הזמן תרד אותה הנשמה, כמו האור והמאור שזאיר באור של רקיע השמים על אותו הגוף שיתעורר מן הארץ. זהו שכתוב יהי מארת ברקיע השמים. ולמה? להאיר על הארץ, על אותו הגוף שיוצא מן הארץ.

רבי אבהו אמר, זוהי זהר הרוח השורה על הגוף להחיותו ולהאיר אפלו. זהו שכתוב יהי מארת ברקיע השמים, ולמה? להאיר על הארץ, על היוצא מן הארץ, כמו שאמרנו.

רבי יהודה בן פזי פגש את רב נחמן. אמר לו, אותה הרוח שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות בה את המתים מהי? אמר לו, היא רוח האספקלריה של מעלה, פאשר ישיגו בני אדם הדעות הנכונות. ומנין לנו זה? ממה שכתוב (יחזקאל לו) ונתתי רוחי בכם וחיייתם. לא נאמר ונתתי רוח בכם, אלא רוחי, אותו הנאצל מהאספקלריה שלי, וכתוב (שם) ואת רוחי אתן בקרבכם, ואחר כך יהיה סימן דיוע בעולם. זהו שכתוב (בראשית א) והיו לאתת ולמוצדים ולקמים ושנים.

ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו (בראשית א). רבי אבהו פתח, (תהלים ח) מה אנוש כי תזכרנו ובו אדם כי תפקדנו ותחסרהו מעט מאלהים. רבי תנחום אמר, בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא לברא את האדם, נתניעץ עם המלאכים אותם הסובבים את פסא, ואמר להם נעשה אדם. אמרו לו: רבונו של עולם, מה טיבו של אדם זה, מה אנוש כי תזכרנו?

דבר אחר נעשה אדם, רבי בוטא בשם רבי בון אמר, חזרנו על כל התורה כלה ולא מצינו שנתניעץ הקדוש ברוך הוא עם המלאכים לעולם על שום דבר מכל מה שהוא צריך לעשות.

ועוד מצינו, שאין למעלה ולמטה שמשיגים לדעתו של הקדוש ברוך הוא, וכשהם רצים להשיג, מיד חוזרים לאחור מהשגתם, כמו עוף הנקרא קנבוסא דקונארי הזה, שפורח וחוזר למקום שהוא שורה. כך הם, עד שחוזרים ואומרים (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו.

ועוד אמר רבי בוטא, מצינו שהקדוש ברוך הוא ברא האור הראשון, וברא מזה האור שאר המשמשים שלו. אם האור שנברא בתחלה לא נתניעץ עמו, כשרצה להוציא ממנו שאר צבאותיו, כל שכן וכל שכן (תהלים קמד) אדם להבל דמה.

אמר רבי יצחק, הנח לרבי בוטא, שעם בעלי המשנה שם את מדורו. אמר רבי בוטא, אני לא זכיתי שיהיה מדורי עמהם, אבל הקשיא היתה שלהם.

ותרוץ שמעתי שאמר רבי בון, כמלך הזה שהיה שולט על הכל, ורצה להראות את עצמו שכלם כלולים בו והוא הכל, עשה עצמו בלשון רבים. כך הקדוש ברוך הוא, הואיל ורצה להראות שכל העולם שלו, כלל את הכל בידו, ואמר לשון רבים להראות שהוא הכל. אמר רבי יצחק, אם קול מפורמים שמעתי מזה, אמר שהיה יפה, שאין התרוץ הזה מתנישב בלבי.

רבי שמעון בן יוחאי בא לטבריה לטהר את כל שוקי טבריה, ראו אותו רבי פנחס ורבי בא ורבי יצחק. אמרו: עד מתי נשב בקיום אחד ולא נוכל ללכת? אמרו: הנה מבצלי המשנה כאן, נשאל לפניו.

בא לשם רבי אבהו. אמר לו: אם לא נשמע דבר זה, הרי יפתח פיהם של המינים בפסוק הזה. אמר לו: יאמר לנו מר את עקר הפסוק הזה. אמר לו: מה הוא? אמר לו: זה נעשה אדם בצלמנו כדמותנו.

אמר רבי שמעון, פתוב (ישעיה מב) החרשים שמעו והעורים הביטו לראות. וכי לעורים ולחרשים אמרה התורה את זה? אלא עורים, שהם עורים בתורה, שדרך הישר לפנייהם, והולכים אחרות עקלקלות כעורים, ולא יודעים את עקר הדבר. הפסוק הזה נגזר במשנה שלנו, וכך גזרנו.

כשבברא הקדוש ברוך הוא את העולם, המים היו העקר של הכל, וממים השתיל את כל העולם. נעשה הקדוש ברוך הוא שלשה אומנים שיעשו את אמונתו בעולם הזה, ואלו הם: שמים, וארץ, ומים. ועל ידי אלו נברא כל מה שבעולם הזה.

והזמין את שלשת אלו, את כל אחד מהם, להוציא בריות שצריך לעולם. הזמין את המים. אמר להם: אתם תוציאו את הארץ מתחתיהם, ואתה לך תתכנס למקום אחד. והמים עשו כך. זהו שכתוב

(בראשית א) יקוו המים.

קרא לארץ. אמר לה: את תוציאי ממך בריות, בהמות וחיות וכדומה להם. מיד עשתה כך. זהו שכתוב (שם) ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה.

קרא לשמים. אמר להם: אתם הבדילו בין מים למים. עשו כך. זהו שכתוב (שם) ויעש אלהים את הרקיע. קרא לארץ. אמר לה: הוציאי דשא ועשבים ויבולים ועצי השדה. מיד מה כתוב בה? (שם) ותוצא הארץ דשא עשב מזרע זרע.

קרא כמו כן לשמים. אמר להם: יהיו בכם אורות ומאורות להאיר על הארץ, זהו שכתוב (שם) יהי מארת ברקיע השמים. קרא כמו כן למים. אמר להם: אתם תוציאו רמש של דגים ועופות וכדומה להם. זהו שכתוב (שם) ישרצו המים שרץ נפש חיה. ועל ידי שלשת אלה נעשה כל מעשה בראשית, כל אחד ואחד למינו.

כשבא היום הששי, כלם היו מזמנים לברא כמו שאר הימים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: שום אחד מכם לא יכול לעשות הבריה הזו לבדה כמו שאר כל הבריות שהיו עד כאן, אלא כלכם תתחברו יחד, ואני עמכם, ונעשה אדם, שהרי אתם לא תוכלו לעשותו לבדכם, אבל הגוף יהיה של שלשתכם, והנשמה שלי.

ולפיכך קרא להם הקדוש ברוך הוא ואמר להם נעשה אדם, אני ואתם. אני את הנשמה, ואתם את הגוף. וכך הוא, שהגוף הוא משלשתם, שהיו אמנים במעשה בראשית. ואת הנשמה נתן הקדוש ברוך הוא, שהשתתף עמהם בה.

בצלמנו כדמותנו, כלומר שראוי לנו, באותו הגוף שנקלח מכם, לדעת ולהדמות לכם כמו אותו שנקלח ממני, שהוא הנשמה, שיפרד ממעשי העולם, ותהיה תשוקתו ורצונו לעליונים הקדושים.

ועוד בצלמנו כדמותנו, שהגוף שנקלח מכם לא יהיה בקיום כמותכם. מה זה כמותכם? כאותן הבריות שהוצאתם, על שהוא עפר כשאר כל הבריות. והנשמה הקדושה ההיא שאני נתתי בו, שיהיה לה קיום לעולמים, שאינה גוף, ותדמה לקיום שלי.

אמר רבי אבהו, זהו ברור הדבר, משום שנמצא שבבראשית היו שלשת אלו - שמים וארץ ומים.

רבי אלעזר בן רבי שמעון אמר, יפה הוא. אבל הארץ לקחה את כח שלשתם לבדה, עד שהיו בה ארבעה יסודות קמים - מן השמים שנים, ומן המים אחד, והאחד שבה. והיא הוציאה את הגלם של אדם, והקדוש ברוך הוא את הנשמה. זהו שכתוב (שם ב) וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפו נשמת חיים. הרי שניהם - הארץ והקדוש ברוך הוא - שהשתתפו יחד לעשות אותו, ובגללו אמר נעשה אדם. שהקדוש ברוך הוא אמר לה עשי את הגוף, ואני את הנשמה. אמר רבי יצחק, הנה כל הספק הזה עבר מעמנו.

עוד אמר רבי אלעזר, כגון זה שתף הקדוש ברוך הוא את העולם בבריאת בני אדם, שהרי שנינו שלשה שתפים באדם, האיש ואשתו והקדוש ברוך הוא. אמר רבי יהושע, כגון זה השמים והארץ והקדוש ברוך הוא. אמר רבי שמעון, שמים כנגד איש, ארץ כנגד אשתו, ולעולם הקדוש ברוך הוא משתף עמהם, ועל כן נאמר נעשה אדם, בלשון שתפות, ואין הקדוש ברוך הוא משתף עם שום בריה ויולת עם אדם.

אמר רבי יוסי, ובשאר הבריות מי משתף עמהם? אמר רבי שמעון, כח האדמה, שאמרו שהיא נפש חיה. אבל הקדוש ברוך הוא אין משתף אלא על האדם בלבד.

אמר רבי יהודה, אוי להם לרשעים שאינם רוצים להדבק בשתפות של הקדוש ברוך הוא, במה? אמר רבי יצחק, באותה הנשמה שהוא נתן, אלא הולך ודבק בכם בהמות. זהו שכתוב (תהלים מט) ואדם ביקר כל יליו נמשל כבהמות נדמו. כל יליו, שלא רצה לעמוד באותו יקר ותפארת של הנשמה. אבל מה חטאתו שעשה? שנמשל כבהמות, באותו הכח שלקח הנכרת והנדמה מהרה, ולא תעלה למעלה.

אמר רבי שמעון בן פזי, זה הולך, כמו מה שאמר רבי יעקב בן אידי, שאמר רבי יעקב בן אידי, מה שכתוב (איוב כח) וכל יקר ראתה עינו, אלו נשמתו של צדיקים, שהם יקר ותפארת לעולם ולעולמי עולמים.

אמר רבי אבהו אמר רבי יונתן, בא וראה מעלתו של אדם שהבדילו הקדוש ברוך הוא מכל שאר הנבראים, איך? אמר רבי אבהו, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא, אמר לפועלים האלה שהם יעשו לבדם, ולא נתיחד הוא עמהם. אמר על בריות הארץ תוצא הארץ נפש חיה וגו', אמר למים ישרצו המים, והוא לא נתיחד עמהם.

כְּשֶׁבָּרָא הָאֲדָם, נִתְיַחַד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּהֶם בַּעֲשִׂיתוֹ וְאָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם. וְנָתַן בּוֹ קִלְסֶתֶר פָּנִים, רְאִי'ה, רִי'ת, קוֹמ'י'ה, הִלִּיכ'ה, מְשׁוּי'שׁ, דְּבוּי'ר, עֲשִׂי'ה. הַמְשִׁילוֹ בְּמַעֲשֵׂה יָדָיו, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים ח) תַּמְשִׁילֶהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדָיךָ כָּל שֶׁתָּה תַּחַת רִגְלֵי.

וּכְשֶׁזָּרַק בּוֹ נֶשְׁמָה, קָם עַל רִגְלָיו, וְנִדְּמָה לַתַּחֲתוֹנִים וְלַעֲלִיּוֹנִים. נִדְּמָה גּוֹפּוֹ לְאָרֶץ, וְנִשְׁמָתוֹ לַעֲלִיּוֹנִים, בְּתֹאֵר, וְהִדָּר, וְכַבּוֹד, בְּאֵימָה, וּבִירָאָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) וְכַבּוֹד וְהִדָּר תַּעֲטֶרְהוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, רֹאשׁ הַפְּסוּק הַזֶּה סֵפֶק בְּלָבִי, שְׁכָתוֹב (שם) וְתַחֲסֶרְהוּ מַעֲט מַאֲלָהִים. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, בְּנִשְׁמָתוֹ שֶׁהִיא קְדוּשָׁה וְדוֹמָה לוֹ, אֲבָל מַה חֲסָרוֹן הוּא? עַל שֶׁהָיָה גּוֹף וְנִלְקַח מִן הָאָרֶץ.

וְאִם תֹּאמַר בְּדַעַת וּבְחֻמָּה - אֵי אֲפָשָׁר, שֶׁהָיָה רְחוּק הוּא הָאָדָם מִן הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, הַמַּלְאָכִים הַקְרוּבִים מְקַבְּלִים כָּח שִׁפְעָה אֶסְפָּקְלָרְיָה שֶׁל מַעֲלָה תַּחֲלָה, וּמִהֶם יוֹרֵד לְאוֹתָם שְׂאִינָם קְרוּבִים, וּמִהֶם יוֹרֵד לְשָׁמַיִם וְכָל צְבָאָם, וּמִהֶם אֵל הָאָדָם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כִּסָּא הַכְּבוֹד מְקַבֵּל תַּחֲלָה, וּמִמֶּנּוּ לַמַּלְאָכִים הָעֲלִיּוֹנִים, וּמִהֶם לְאוֹתָם שְׂאִינָם כָּל כָּף עֲלִיּוֹנִים וּגְבוּהִים כְּמוֹתָם, וּמִהֶם לְשָׁמַיִם, וּמִהֶם אֵל הָאָדָם.

אֲבָל בְּמָה נִדְּמָה לוֹ הָאָדָם? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, בְּנֶשְׁמָה, שֶׁהִיא קְדוּשָׁה, וְלֹא תַכְלָה לַעוֹלָם, עַל שֶׁנִּשְׁטָלָה מִמֶּנּוּ, מִכַּחוֹ וּמִגְבוּרָתוֹ, וְלֹא כְּמוֹ הַגּוֹף שֶׁנִּשְׁטַל מִן הָאָדָמָה, וְיִכְלָה וְיָשׁוּב עֶפְרָ כְּשֶׁהָיָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי, אָדָם וְזוּוּגוֹ עֲמֹו נִבְרָאוּ בְּיַחַד, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית ה) זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאָם. וְנִשְׁטָלָה מִגְבוּרָתוֹ, וְהִכְיִנָּה וְהִבִּיֵּאָה אֵל הָאָדָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם ב) וַיִּקַּח אֶחָת מִצַּלְעָתָיו.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, תְּנוּהָ הָרִאשׁוֹנָה הֵיטֵב, וְלִקְחָהּ מִמֶּנּוּ, וְהִיא נִזְקִי הַבְּרִיּוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּקַּח אֶחָת מִצַּלְעָתָיו. זֹאת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁנִּלְקַח מִמֶּנּוּ, עַל שֶׁהִיא רוּחַ מְזֻקָּת. וַיִּסָּגֵר בְּשָׂר תַּחֲתָנָה, שֶׁהִקִּים אַחֲרָהּ בְּמִקוּמָהּ.

רַבָּא אָמַר, זֹאת הֵיטֵב בְּשָׂר, וְהָאֲחֵרָת לֹא הֵיטֵב בְּשָׂר. וּמָה הֵיטֵב? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הִזְהֵמָה שֶׁל הָאָרֶץ וּשְׁמֵרִיתָ.

אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, כְּשֶׁבָּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, נָתַן זֶהָר פָּנָיו שְׁמַאִיר בְּכָל הָעוֹלָם. כִּינּוֹ שְׁחָטָא, מַה כָּתוּב בּוֹ? (קהלת ח) וְלֹא פָנָיו יִשָּׂא.

רַבִּי אֲלֵיעָזָר וְרַבִּי עֲקִיבָא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי, אָמַר לִי, זֶה שְׁכָתוֹב (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם, לָמָּה לֹא נֶאֱמַר וַיְהִי כֵן מִיָּד, כְּשֶׁאָר כָּל הַיָּמִים, כְּשֶׁהָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר דָּבָר, מִיָּד נֶאֱמַר וַיְהִי כֵן, וְכֵאֵן לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא לְאַחֵר שֶׁאָמַר נַעֲשֶׂה אָדָם, כָּתוּב וַיְבָרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם, הָיָה לוֹ לומר וַיְהִי כֵן!

אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, וְכִי זֹאת הֵיטֵב מַעֲשֶׂה בְּרִאשִׁית וְלֹא יוֹתֵר? וְהָיָה כָּתוּב (שם) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְלֹא נֶאֱמַר וַיְהִי כֵן, אֲלָא וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ. וְכֵן (שם) יְהִי מֵאֲלוֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאִיר עַל הָאָרֶץ, הָיָה לוֹ לומר מִיָּד וַיְהִי כֵן, וְכָתוּב וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת שְׁנֵי הַמֵּאֲלוֹת הַגְּדֻלִּים?

אֲלָא, אָמַר לָךְ, כָּל דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם הַכַּחַת הָאֲצוּל מִלְּמַעְלָה, נֶאֱמַר מִיָּד וַיְהִי כֵן. שֶׁהָאָרֶץ הוֹצִיָּאָה אוֹתָם בְּתִשְׁלוּם כָּל פְּעֻלָּתָם, וְלֹא הִצְרָכָה לְהַמְתִּין לַכַּחַת הָעֲלִיּוֹן לְהַשְׁלִים תִּשְׁלוּם אוֹתָהּ הַפְּעֻלָּה.

אֲבָל בְּכָל דָּבָר וְדָבָר שֶׁהוֹצִיָּאָה הָאָרֶץ וְקִיּוּם תִּשְׁלוּם הַפְּעֻלָּה לֹא הֵיטֵב בָּהּ, הִצְרָכָה לְהַמְתִּין עַד שֶׁיָּבֵא הַכַּחַת מִלְּמַעְלָה, וַיַּעֲשֶׂה הַקִּיּוּם וּשְׁלֵמוֹת הַפְּעֻלָּה.

וְכֵן בְּכֵאֵן בְּאָדָם, הָאָרֶץ הוֹצִיָּאָה אוֹתוֹ הַדָּבָר הַמְסַפִּיק לָהּ לַעֲשׂוֹת, וַעֲמָדָה עַד שֶׁיִּתֵּן הַכַּחַת שֵׁשׁ בְּיָדוֹ לַתֵּת, וּלְפִיקָדָה לֹא נֶאֱמַר מִיָּד וַיְהִי כֵן, עַד שֶׁבָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנָתַן בּוֹ הַכַּחַת מִלְּמַעְלָה, וַיַּעֲשֶׂה הַקִּיּוּם.

אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי, מַה רָאָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא עָשָׂה אֶת הָאָדָם אֲלָא בְּשֵׁשִׁי? אָמַר לוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה פֶתַח לְאָדָם לומר שֶׁהוּא סִיעַ בְּשׁוּם דָּבָר מִכָּל מַה שֶׁנִּבְרָא.

הִלְכוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, קָם רַבִּי אֲלֵיעָזָר וְנָחַן רֹאשׁוֹ, וְשָׁם יָדוֹ עַל פִּיו וּבִכָּה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי, לָמָּה אַתָּה בּוֹכָה? אָמַר לוֹ, עַל זֶה שֶׁשְּׁאֲלָתָ. הַמֶּרְאָה שֶׁרֵאִיתִי, וְקִשָּׁה לִי הַדָּבָר.

עֲקִיבָא, עֲקִיבָא, מִי יִזְכֶּה לְאֶרֶץ הַגְּלוּת הַזֶּה שֶׁנִּמְשָׁכְתָּ? שֶׁהָיָה לֹא יַעֲמֵד אִישׁ שֶׁעֲתִיד לְהִגִּיעַ לַעֲנִי הַשָּׁמַיִם עַד הַיּוֹם הַשֵּׁשִׁי, שֶׁהוּא בָּשָׂשׁ אֶלָּף שָׁנִים, וְלֹא בְּהִשְׁלָמָתוֹ, רַק בְּכַחַת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהָיָה שְׁלִטוֹן הָאָדָם הַהוּא אֵינוֹ אֲלָא בְּשֵׁשִׁי.

וּבְשִׁבְעִי תִשָּׂאֵר שְׁמִטָּה בְּעוֹלָם, חֲרוּב. וּבְשִׁמְיִי יִתְחַדֵּשׁ הָעוֹלָם כְּמוֹ מִקְדָּם, וְיִהְיֶה מַה שֶׁיְהִיָּה. עַל זֶה (ישעיה ד) וְהָיָה הַנִּשְׂאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קְדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ, וּבְשִׁבְעִלָם נֶאֱמַר (תהלים קד) יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו.

אלה תולדות השמים וגו' (בראשית ב), רבא בשם רבי ברכיה אמר, בא הכתוב להורות, כי לאחר שספר כל התולדות שהוציאו השמים והארץ, שלא תאמר בששה ימים נבראו כלם, בריה זו ביום פלוני ובריה זו ביום פלוני, אלא כל התולדות שנתהוו מן השמים ומן הארץ, תדע לך מתי היו, (שם) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. כלומר, באותו היום ממשי היו בהם כל התולדות שנתהוו מן השמים ומן הארץ, שכתוב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים.

רבי ייסא אמר, והרי כתוב (שם ה) זה ספר תולדות אדם ביום ברא אלהים אדם. אם כן, באותו היום ממשי היו כל התולדות.

אמר רבי ברכיה, כך הוא, באותו היום נתהוו! שהראו הקדוש ברוך הוא באותו היום כל תולדותיו והעבירם לפניו הנשמות בדמיותיהם, והיה אומר: זה פלוני וזה פלוני, זה חכם הדור וזה דני הדור, וכן כל הדורות ומנהיגיהן.

רבי יצחק בשם רבי חניא אמר, מה כתוב למעלה מן הענין? (שם ב) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. לאחר שאמר (שם א, לא) ויבא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, מהו את כל אשר עשה? את כל - לרבות ענין המלאכים שהם טוב מאד. ובכל הנבראים לא נאמר אלא כי טוב בלבד, ובכאן כי טוב מאד, מלמד שהמלאכים נבראו, ונאמר עליהם כי טוב מאד.

ואמר רבי יצחק, למה עוד הוסיף הכתוב ואמר ויכלו? אמר רבי ברכיה, לשון כסוף הוא, וכל צבאם בכלל, הם המלאכים הנקראים צבא השמים. זהו שכתוב וכל צבא השמים עומד עליו. וכשנאמר המלאכה, נכספה וכלתה לכל רואיה.

אמר רבי נחמן, ויכלו - פלו ממעשה, פלו ממחשבה, ועשה הקדוש ברוך הוא ליום השבת דגמתי עולם הבא, שעתיד הקדוש ברוך הוא לשבות בשביעי. מה זה בשביעי? באלף השביעי.

ואמר רב נחמן, נפש יתרה נתוספת באדם ביום השבת. אמר לו, רבי, מהי הנפש היתרה הזו? אמר לו, רוח הקדש ששורה עליו ומכתירה את האדם בקדוש קדוש, ככתרי המלאכים. והוא מאותו הרוח שעתיד לשרות על הצדיקים לעתיד לבא, ועל כן חיב האדם לכבד את יום השבת, על האורח הקדוש הזה ששורה עמו.

ואמר רבי נחמן, הרוח הזה איך נקראת? נקראת מכבד, נקראת קדוש. זהו שכתוב (ישעיה נח) ונקראת לשבת עני, כמשמעו. לקדוש ה' מכבד, היא תוספת הרוח הנקרא קדוש ה', הנקרא מכבד.

אמר רבי יצחק, כשסיימו המלאכות כלם, ברכם הקדוש ברוך הוא והכינם בעולם, וצוה לכל אחד ואחד שלא ישנה הכנתו מאותו הענין שעשאהו, ושכל אחד ואחד יוציא תולדותו הראוי לו מכאן ולעולם. זהו שכתוב (בראשית ב) אשר ברא אלהים לעשות. מה זה לעשות? להוליד ולהוציא כל דבר כמותו. רבי יהודה אומר, זה גוף השדים, שלא נגמרה מלאכתם.

רבי יוסי בר נחמן אמר, כיון שנכנס שבת, כל הדברים שנבראו במעשה בראשית שבתו ושקטו, כל אחד לפי ברייתו. ששינו, אותם האמנים שהיו מוציאים תולדותם בכל יום ויום, שבתו ונחו, וראו כי כלם שלמים, וכל תולדותם עמקם, בקיום ומעשה.

זהו שכתוב (שם) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. אמר רב נחמן, באדם המשבח ואומר, אלו הם הדברים שאין כמותם. בהבראם, רבי יצחק אמר בה"א בראם. רבי יהודה אומר בהבראם, מפש בדמותם בכלותם ובשלמותם.

ורב נחמן אמר, אל תקרי בהבראם, אלא באברהם, שקבל תורתו ובריתו אשר שם בו. ואלמלא אברהם שקבל תורתו ובריתו של הקדוש ברוך הוא, לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקת שמים וארץ לא שמתי.

ואל תתמה על זה, שהרי שנינו, כתוב (תהלים קד) הרים הגבהים ליעלים סלעים מחסה לשפנים. אם הרים הגבהים נבראו בעולם ליעלים, והסלעים לא נבראו אלא לשפנים, אל תתמה להיות העולם נברא בשביל אברהם, שקיים כל התורה וכל מה שצטווה מהקדוש ברוך הוא. רבי יצחק אמר בשם רבי יהודה, בה' בראם, זהו שכתוב (שמות כג) כי שמי בקרבנו.

עוד אמר רבי יצחק בשם רבי יהודה, לא נתיחד שמו של הקדוש ברוך הוא בכל הנבראים וזלתי באלה, שכתוב (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים, כפי שאמרנו. ולא נזכרו חיות ובהמות ולא שום נברא מאותם שהם נפסדים וכלים, אלא על אותם שהם קיימים לעולם הזכיר שמויותיו.

רב הונא אמר, יום שנכספו לפני הקדוש ברוך הוא ברית שמים וארץ, וראה השבת שהיא מנוחה וקדושה, הדינו לדורות.

ולמדנו, אין לך בכל שבת ושבת שאין הקדוש ברוך הוא הולך לחל עם הצדיקים בגן עדן, ונגזנים



מאותו הזיו של האספקלריה המאירה. זהו שכתוב (שיר ד) עד שיפוח היום, זה יום השבת. אלף לי את הר המור ואל גבעת הלבונה, זה העולם הבא.

ואמר רב הונא, אל תתמה על זה, ומה בעולם הזה נותן הקדוש ברוך הוא רוח קדוש לכל אחד ואחד ביום השבת ומכתירן בו - הצדיקים שישנם בעולם הבא, אינו דין להכתיר להם ביום השבת בכתר?!

בא וראה, אמר רב הונא, אפלו הרשעים שבגיהנם מכתרים הם ביום השבת, ושוקטים ונוחים. שאמר רב הונא, אין לך רשע מישראל שאין לו מעשים טובים שמועילים להם לעולם הבא. ומתי מועילים להם? ביום השבת, להיות כלם מכתרים בכתר שבת.

אמר רבי יוסי, וכי הרשעים שחללו שבת בפרהסיא יש להם מעלה בכתר שבת? אמר לו, כן, שהרי שנינו (שמות טז) ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה, לכך נדונים הרשעים ביום הששי משנה, להרויח להם ביום השבת.

כי יום השבת נקרא שלם, ולא נגרע. לפיכך אינו נגרע מהטוב וההנאה שבו, בין לצדיקים בין לרשעים. ולהורות שלא לחנם אמרה תורה (שמות לא) ושמרתם את השבת. והזהירה על יום השבת יותר מכל התורה בלה, ולמדנו, כל המקנים את השבת כאילו מקנים את כל התורה.

אמר רב יהודה אמר רב, לא ישב הקדוש ברוך הוא על כסא כבודו, עד שבא שבת ונתעלה וישב על כסאו. אמר לו רבי יוסי, והרי קדם שנברא העולם ישב היה הנה ויהיה. אמר רבי יהודה, אם משמיע לנו שכל כסא כבודו ממש הוא - לא.

אלא כך שנינו, עד שלא נברא העולם לא היה מי שיקלס את הקדוש ברוך הוא ויכיר אותו. כיון שבא עולמו, ברא המלאכים וחיות הקדש, השמים וכל צבאם, וברא את האדם, וכלם מוכנים לשבח ליוצאם ולפארו. ועדין לא היה פאר ושבח לפניו, עד שנכנס שבת ושקטו כלם, ופארו רנה ושבחה העליונים והתחתונים, ואז ישב על כסא כבודו. כלומר, אזי היה מי שיכיר את כבודו (בוראו) וישבח לכבודו.

ואמר רבי יהודה, אין לך שבח וקלוס לפני הקדוש ברוך הוא כמו שבחו של שבת העליונים ותחתונים כלם משבחים לו כאחד, ואפלו יומו של השבת ממש משבח לו, זהו שכתוב (תהלים לב) מזמור שיר ליום השבת.

ויצא ה' אלהים (בראשית ב). רבי תנחום פתח, (ישעיה מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם וגו', כשבא הקדוש ברוך הוא את עולמו, ברא אותם מאין, והוציאם אל הפעל ועשה מהם ממשות. ובכל מקום אתה מוצא בורא על דבר שבא מאין והוציאו לפעל.

אמר רב חסדא, וכי השמים מאין נבראו, והלא מאותו האור של מעלה נבראו? אמר רבי תנחום, כך הוא! אלא גוף השמים מאין היה, וצורתם מדבר ממשות, וכן הוא האדם.

ותמצא בשמים בריאה, ואחר כך עשיה. בריאה - בורא השמים, כלומר מאין. עשיה - לעושה השמים, מדבר ממשות, מהאור של מעלה. ואמר רבי תנחום, עשיה הוא תקון הדבר בגדל ומעלה מכמות שהיה, כמו שנאמר ויעש דוד שם.

אמר רבי חנינאי, הפסוק הזה לא בא אלא להדרש, ויצא בשני יודין, וכל השאר אתה מוצא ביד אחד. אלא כל מה שבא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא ברא במעלה בבנין, אלא האדם לבדו, שנתן בו כח מן העליונים לדעת ולהכיר ולהבדיל בין הטוב ובין הרע, והוא מעטר בכבוד והדר, כמו שנאמר (תהלים ח) וכבוד והדר תעטרהו, והוא מושל על כל מעשה ידיו. זהו שכתוב (שם) תמשילו במעשי ידך. ואחר כל השבח הזה, כשהוא זוכר שהוא עפר וישוב אל העפר, הכל נעשה הכל לפניו, ואומר וי. אמר רבי יוחנן, חלק התבה, וי יצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה, וישוב אל העפר כמות שהיה.

דבר אחר, ויצא ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה. אמר רבי שלום, יצרו בשני יצרים, בייצר טוב וביצר הרע, מה שאין כן בשאר הבריות, כדי לנסות בו את האדם ויהיה פתחון פה לצדיקים, ולא יהיה פתחון פה לרשעים.

אמר רבי אבא, מפני מה כתוב ה' ואחר כך אלהים? אלא השם שהוא שמו ממש, שם הקיום. נאמר על הנשמה, שהיא באדם, קימת. אלהים, שהוא שם משתף, נאמר על הגוף, שיש בו שתפות.

אמר רבי אבהו, שם הקיום גוזר ושולט, כמו אותו המוץ הנדף והנדרס לרגלים ולא נלח לאחרים. ומשום כך לא נגזר במעשה בראשית אלא אות אחת משמו, והוא כמי שאמר בה"א בראם.

ושנינו בספר החכמה הגדולה של שלמה, שמה של השמטה, משא שזופה קרעי המלך, הממשלה שהטיל בה בחותם קטן, לשלט תחתיו, שנאמר (שמות טו) מי כמוכה באלים ה'.

את האדם - לרבות כל הכחות שבו. עפר מן האדמה - אמר רבי אבהו, בא וראה, איך יכול איש להתקיים בעולם הזה, שהרי התורה מעידה עליו שהוא עפר?

ואמר רבי יצחק, עפר ולא חמר, שאלו היה מחמר, היה יותר בקיום, שהרי בגין שנבנה מחמר יש לו קיום, אבל עפר ממש לא יכול להתקיים. זהו שכתוב (בראשית ג) כי עפר אתה ואל עפר תשוב. לא נאמר כי חמר אתה. אמר רבי חנין, והרי כתוב (איוב ד, יט) אף שכני בתי חמר אשר בעפר יסודם.

אמר רבי אבהו, הפסוק הזה מסייע לנו, והוא נאמר על העולם הזה שאינו כן בקיום, שהיה כתוב בבני אדם, שמדורם בעולם הזה, שבנינו בטיט, והואיל ואותו הבנין בטיט הוא וראוי לקיום, מה ראוי לו ליסוד? כמו שנאמר (מלכים א-ה) אבנים גדולות אבנים יקרות לישד הבית. אבל אינו כן הבנין החזק, שהוא בגין של טיט והיסוד הוא עפר, משום כך לא יהיה בקיום. זהו שכתוב אף שכני בתי חמר אשר בעפר יסודם, שאינו של קיום.

ויפח באפיו נשמת חיים וגו' (בראשית ב) - התורה קובלת על האדם: ראו מה שעשה בו אדם זה, שהקדוש ברוך הוא נתן בו נשמה קדושה לתת לו חיים לעולם הבא, והוא בחטאו חזר לאותה נפש חיה, שהיא נפש הבהמה שהוציאה הארץ לבהמה ולחיה. זהו שכתוב (שם א) תוצא הארץ נפש חיה למינה. ומי הוא מינה? בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה.

אמר רבי חייא, בא וראה, ויעש האדם לנפש חיה לא נאמר, אלא ויהי האדם לנפש חיה, הוא מעצמו חזר לאותו פח הבהמית הנגזר מן האדמה, ועזב כח הנשמה הגדולה מלמעלה ונותנת חיים לבעליה.

אמר רבי תנחום, נחזר אנו למה שהתחלנו בראשונה, (ישעיה מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם. ברא גוף שלהם מאין, ואחר כך נטה אותם באהל. זהו שכתוב (שם מ) וימתחם באהל לשבת. רק הונא אמר מכאן, הנוטה כדק שמים.

רקע הארץ וצאצאיה (שם מב) - רבי יצחק אמר, התפשט בה כל הצורות ונכחות שבה. נתן נשמה לעם עליה - לאחר שהיא עשתה הגוף, אני נתתי הנשמה עליה. מה זה עליה? על אותו מעשה הגוף שעשתה. רבי חייא אמר, עליה - לאותם השולטים על כחותיה, להם נתתי הנשמה.

ורוח להלכים בה (שם) - לאותם המשתתפים בה בכחותיה, שאין להם אלא אותה נפש חיה, הנקרא רוח הבהמה היוצת למטה לארץ. ועל כן נאמר נתן נשמה לעם עליה, השולטים עליה על כחותיה, להם נשמה קדושה הגדולה מלמעלה. אבל להלכים בה, המשתתפים עמה בכחותיה, אין להם אלא רוח הבהמה היוצת למטה לארץ. זהו שכתוב ורוח להלכים בה.

פרשה ה. (בראשית ב, ח) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם. רבי יוסי ורבי חייא אמרו שניהם, כתוב (שיר ו) אל גנת אגוז ירדתי לראות באפי הנחל, ראה כמה יש לו לאדם להרהר ולדקדק בלבו בכל יום ויום, ולפשפש במעשיו ולדקדק בכל עניניו, ויהרהר בלבו שלא בראו הקדוש ברוך הוא ונתן בו נשמה עליונה ומעלה על שאר בריותיו, אלא להרהר בעבודתו ולהדבק בו, ולא ילך אחרי ההבל.

שאמר רבי יוסי אמר רבי חייא, כשבא הקדוש ברוך הוא את האדם, העלה אותו לפניו בדמותו, והוא ישב והתירה בו, ואמר לו: אני עושה אותך בשבילי, שתהיה אתה שליט ומקלך על הכל בשבילי, אני למעלה ואתה למטה.

ועוד, אני נותן בך נשמה לדעת השכל וחכמה, מה שאין כן לשאר הבריות. תהיה זהיר להסתפל בכבודי, תהיה זהיר לעשות מצוותי, וחוף מפני לא יהיה שליט ונכבד כמותך.

ומנין לנו שהזהיר אותו, והזהיר אותו על כך? זהו שכתוב (איוב כח) ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה. כלומר, כשתחול יראתי עליך, אז תשיג חכמה, שהיא למעלה מן הכל. כשראה אדם שהוא שליט ונכבד על הכל, שכח את מצות רבונו, ולא עשה מה שנצטווה.

אמר רבי תנחום אמר רבי חנינאי, לא עשא הקדוש ברוך הוא את האדם, אלא להשתדל בכבוד קונו. זהו שכתוב (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. מהו לכבודי? להשתדל ולדעת את כבודי, ולחשב ממעשיו שינתן לו חלק טוב לעולם הבא.

אמר רבי יהודה, בכל יום ויום בת קול יוצאת מלמעלה, ואימתי? בזמן שהחמה זורחת, ואומרת: אוי להם לבריות, שאינם רואים את כבודי, ואינם מסתכלים לדעת ולחקר את כבודי.

ששנינו, אמר רבי אלעזר בנו של רבי שמעון, כשהשמש מטה את כנפיו ללכת בגבורת הגלגלים שלו, מכים בטלפים שלהם בעלים של האילנות של גן עדן. וכל המלאכים העליונים וחיות הקדש, וכסא כבוד המלך, והבשמים של גן עדן, והאילנות, השמים והארץ וצבאותם, מזדעזעים ומשבחים לאדון הכל.

ומזדקפים ורואים אותיות של השם הקדוש המפרש, שחקוקות בשמש במסעותיו, ונותנים תשובות לרבון העולמים. ויוצא הקול ההוא, ואומרים לבריות שאין משגיחים בכבוד המלך העליון כמו שאר כל הבריות שהם משגיחים ונותנים תשובות לשמו.

ובמשום כך, אמר רבי אלעזר, אסור לו לאדם לומר את תשובות תפלתו אלא עם דמדומי החמה, שכתוב יראוד עם שמש.

וכן אמר רבי אלעזר, התפלה והתשובות של הלילה, מששקעה החמה טרם נראתה הלבנה, שכתוב (תהלים עב) יראוד עם שמש, זוהי תפלת הבקר. ולפני ירח וגו', זוהי תפלת הלילה.

רבי יהודה אמר מכאן, (מלאכי א) כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי. ובאיזה מקום? בגוים, באותם שכתוב בהם כי מי גוי גדול.

מה הטעם? שנינו, אמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי יוחנן, עשה הקדוש ברוך הוא מלאכי השרת למעלה לקלוט ולשבח, ואומרים שירה ורנה לפניו בכל לילה ולילה, ועשה ישראל כנגדם למטה לקלוט ולשבח, ולומר שיר ושבח לפניו בכל יום ויום.

ולמדנו שלש משמרות הוא הלילה, ובשלוש המשמרות הללו מתחלקות שלש כתות של מלאכי השרת לשבח ליוצרים בכל משמרה ומשמרה, וכנגדם יש שלש תפלות ביום, כשמתכנסים ישראל לשבח ליוצרים בכל תפלה ותפלה.

בא תשמע, אמר רבי יהושע אמר רב, בבקר, כשהחמה זורחת, הוא זמן התפלה והבקשה של ישראל, ומשש שעות ולמעלה עד תשע שעות, זמן תפלת המנחה. ומששקעה החמה עד שתחשך - תפלה אחרונה. שאמר רבי יהושע בן לוי אמר רבי יוחנן אמר רב, מששקעה החמה עד שיצאו שני כוכבים - זמן תפלה האחרונה.

שכך שנינו, מצינו שני כוכבים הוא תחלת משמרה ראשונה, שבאים הראשונה של מלאכי השרת, וממתינים להם לישראל עד אותה שעה, ואז מתחילין לומר שירה. ונגלים כל השערים מתשבתתם של מטה, ואין שערים נפתחים אלא למלאכי השרת האומרים שירה.

והאם אמר רבי יהושע בן לוי כך? והרי שנינו, כל הקורא בתורה בלילה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו, משום שבלילה שירה עמי, וכאן אמרתם שנגלים כל השערים למטה?

אמר רבי יהושע, שם, במה אומרים? כשסגים את כל התשובות ביום, ומחצות הלילה והלילה שעוסק בתורה. מה הטעם? משום שבשעה ההיא יוצא הקדוש ברוך הוא מאותם העולמות שכוסף בהם, והולך להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. והינו מה שאמר דוד (תהלים קיט) חצות לילה אקום להודות לך.

שלמדנו, כשהקדוש ברוך הוא נכנס עם הצדיקים בגן עדן, כל שערי שמים למעלה, על החיות ולמטה מהם, כלם נפתחים, והוא עת רצון לעסוק בתורה.

ואותם הכתות של מלאכי השרת, וכל הבשמים של גן עדן, והצדיקים, כלם פוזחים רנה לפני מי שאמר והיה העולם. זהו שכתוב (שם קמ) אך צדיקים יודו לשמך. אימתי צדיקים יודו לשמך? כשיושבים ושרים את פניו, שהוא בשעה שיושבים לפניו בגן עדן.

וכת שלישית של מלאכי השרת אומרת שירה לפניו עד שיבקע השחר. ויש חובה לישראל, בשעה שעולה עמוד השחר, לקום ולהתגבר בשירות ותשבחות לפני הקדוש ברוך הוא. מה הטעם? משום שנושאים שירה אחר מלאכי השרת, והקדוש ברוך הוא מצוי למטה עמהם. זהו שכתוב (משלי ח) ומשחרי ימצאני. ואמר רבי יהודה, ובלבד שלא יפסיק משינתחיל, עד שיתפלל כשהחמה זורחת.

אמר רבי יוחנן אמר רב, כשהקדוש ברוך הוא יוצא מאותם העולמות שכוסף בהם ובא להכנס עם הצדיקים בגן עדן, הוא ממתין ורואה. אם שומע קול העוסק בתורה - הקול ההוא נוח לפניו מכל השירות והתשבחות שאומרים מלאכי השרת למעלה. זהו שכתוב (שיר השירים ו) אל גנת אגוז ורדתי לראות. מה לראות? אותם העוסקים בתורה.

אמר רבי יצחק, וכי גן עדן הוא נקרא גנת אגוז? אמר לו רבי יוחנן, כן, נקרא גנת אגוז, כלומר גנת עדן. מה האגוז הוא סתום מכל עבריו ויש עליו כמה קלפות, כך עדן של מעלה הוא סתום מכל עבריו, ויש עליו כמה שמירות, שלא שלטו לראות לא מלאך, ולא שרף, ולא חשמל, ולא עין נביא, ולא חוזה, שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וזלתה.

אמר רבי שמעון, אני הייתי לפני רבי ברוקא, והיה אומר, כעת אצפה למעלה גנת אגוז עם חסידי ישראל. ולא הייתי יודע מה הוא, עד ששמעתי את מה שאמר רבי יוחנן בן זכאי, קרא הקדוש ברוך

הוא לגן עדן גנת אגוז. מה האגוז קלפה אחר קלפה ופריו מבפנים, כך עדן עולם אחר עולם והוא מבפנים.

למד רבי שמעון, הגן הזה מאין נטוע? הקדוש ברוך הוא נטע אותו מתחתיו של עדן. שאם תאמר שזה כנגד זה בשנה - אי אפשר, אלא הגן בארץ, ועדן עליו מלמעלה. ומאין תמציתו של הגן? מעדן הוא.

אמר לו רבי יהודה, לדבריך, מה שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן, היה לו לומר ונהר יורד מעדן להשקות את הגן, שמשמע שמלמעלה יורד למטה לגן. אלא, אמר רבי שמעון, עדן למטה - ועדן למעלה. גן למעלה - גן למטה. ושניהם מכונים זה כנגד זה, והקדוש ברוך הוא נטע זה מתחת זה.

וכי הוא נטע אותו ממש? כן, שאמר רבי יהודה, על שאין מטעותיו כשאר מטעות, והם מבחרים משאר מטעות, הוא היה מטע ה', כמו שנאמר (ישעיה סא) מטע ה' להתפאר, כלומר לשבח, וזהו להתפאר. כלומר, אין זה כי אם מטע ה' ולא מאחר.

אמר רבי יעקב בר אידי, על כל פנים מטע ה' הוא, שנטע שם כל עץ נחמד למראה. ואידך נטע: אלא כשהוציאה הארץ אילנותיה ופרותיה, הוציאה בתחלה בגן עדן, ואחר כך בכל העולם, והקדוש ברוך הוא בחר במקום ההוא והכינו להיות שם לעולם. והוא פקד אותו, ומשקה בטובו מאותו הטוב הנשפע מעדן של מעלה. זהו שכתוב (תהלים קד) ישבעו עצי ה' ארזי־גו', אלו אילנות שבגן עדן.

שאל רבי חגי לרבי יהודה, תאמר שגן עדן הוא בארץ. למה הוא נאמר? אמר לו, להנאת הנשמה, שפקבל מאותו העדן שלמעלה. שאם תעלה על דעתך שזה לכל נשמה - הרי שנינו, לאותם שלא נתנו להם רשות לעלות למעלה, יש להם הנאה ותשוקה באותו שלמטה ממה שפקבל מלמעלה.

אמר רבי יהודה, בכל ראש חדש וחדש מעלים אותם לשיבה העליונה שלמעלה. זהו שכתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדש ומדי שבת בשבת וגו'. ובגן העדן הזה שלמטה ישב אדם, ושם אותו הקדוש ברוך הוא להיות בו את מדורו. זהו שכתוב (בראשית ב) וישם שם את האדם אשר יצר.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, הרי שנינו בברייתא שלנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, בין למעלה בין למטה, כלם משתוקקים ושוקדים ללכת למינו. הגוף הולך אחר מינו לארץ, שנטל ממנה, ולנשמה אין תשוקה, אלא למקום שנלקחה משם. שכל מה שעשה, משתוקק אחר מינו. זהו שכתוב (תהלים פד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', ולא לעולם הזה כמו הגוף.

אמר לו רבי חייא, אמר לך דבר שהוא סוד ואין בני אדם יודעים. הרפין ראשו, ובכה וצחק. שתק רבי יוסי, אחר כך אמר לו רבי חייא, אשרי הם הצדיקים, אוי להם לרשעים! אשריהם הצדיקים שנקראים חיים לעולם הבא. וכי משום שהנשמה קיימת בקיומה הם קמים, והגוף נרקב בארץ, אף על גב שהיה שלם צדיק? והרי שנינו שתמיד הנשמה עומדת בקיומה?

אלא כך נגזר, שכאשר צדיק נפטר מן העולם הזה, מזמין לו הקדוש ברוך הוא גוף אחר כשר וטוב, שלא יהיה כמו הגזמה והכלוד של הגוף הזה, ומכנים בו אותה נשמה קדושה, והוא משרה אותו בקיומו באותו הגוף בגן העדן הזה שלמטה, והוא יהיה להם לעולם האחר, העולם הבא.

ובכל ראש חדש וחדש יוצאים ורואים את הרשעים שטורדים אותם בגיהנם, זהו שכתוב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי. מאיזה מקום יצאו? שנה רבי בא, מגן עדן שלמטה, ולמה? לראות לרשעים. והקדוש ברוך הוא מעלה אותם לשיבת הרקיע בכל שבת ושבת ובכל ראש חדש וחדש. זהו שכתוב (שם) והיה מדי חדש בחדשו.

רבי שמעון אמר, בכל לילה ולילה, וכשפא הבקר, מחדש להם את נשמותיהם. זהו שכתוב (איכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך. רבי יצחק אמר, אפלו לכל אדם גם כן. בעולם הזה הוא גם בשנתו בכל לילה, ועולה הנשמה למעלה, ונמצאת בכמה חייבים לפני הקדוש ברוך הוא. ובאמונה הרבה, שהקדוש ברוך הוא מחזיר אותה לגוף, ומחדש אותה הקדוש ברוך הוא בו, ולמה רבה אמונתך? מפני שרבה אמונתך.

מכאן אמר רבי יצחק, המתחייב בממון לחברו, וחברו מוציא לו מה שיחזיק בידו, אסור לו להחזיק בו עד שיתנהו לו חברו, ואפלו שיתנהו לו בית הדין. זהו שכתוב (שמות כב) אם חבל תחבל שלמת רעך.

רבי יהודה בן רבי סימון אמר, (בראשית ב) וישם שם את האדם אשר יצר - בכלל. אמר רבי שמעון, (שם) וינחנהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, וכי מה העבודה כהן? אלא עבודת הנשמה, להשלים לה בתשלומיה מה שלא השלימה בזה העולם.

רבי שמעון (יהושע) אמר, הניח הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בגן עדן, ונתן לו תורתו לעבד בה ולשמר מצוותיה. זהו שכתוב (שם) ועץ החיים בתוך הגן, וכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. אמר הקדוש ברוך הוא, כשיהיה לו לאדם הנאה בגן זה, יעסק בה וישמר אותה. ומפני העדוניה והנאות שהיו לו לאדם שם, לא שמר תורתו, עד שגרשהו משם.

רבי אבא בשם רבי חייא אמר, עץ ממש היה, והיו שנים - האחד הנותן חיים לאדם, והאחד שהאכלו ידע הטוב והרע. לדעת הדרדך הטוב והישר שיכשר האדם, והדרדך הרע שיתקלקל בה האדם. ולפיכך צוהו הקדוש ברוך הוא שלא לאכל ממנו, פן ידחה הטוב ויחזיק ברע.

ועל כן נאמר (בראשית ב) מפל עץ הגן אכל תאכל, זהו עץ החיים שהיה לו לאדם לאכל ממנו, והוא לא חטא אלא בעץ הדעת טוב ורע, שנצטוו שלא לאכל ממנו. זהו שכתוב (שם) ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות.

מכאן, אמר רבי שמעון, גזרה נגזרה על האדם קדם למות, עד שנקלח מן האדמה. משמע שכתוב ביום אכלך ממנו, מלמד שאכל לא חטא, היו לו חיים ארבים. כיון שחטא, הוא העניש - שיקצר ימיו וימות באותו היום. לאחר שעשה תשובה, נתן לו הקדוש ברוך הוא את יומו, שהוא אלוף שנה.

וזו ראיה שהגזרה היתה קדם למות, שאכל לא כף, כשעשה תשובה היה לו לבטל הגזרה. אלא, אמר רבי שמעון, עשה תשובה ובטל הגזרה שנגזרה עליו - ביום אכלך ממנו, והאריך לו ימים, שנתן לו יומו.

רבי ברוקא אמר, הוא נצטוו על השם וחטא בשם. נצטוו על השם - זהו השם המיוחד, שכתוב ועץ החיים וגו'. והוא חטא בשם - זה שם המשתף, שכתוב ועץ הדעת טוב ורע.

אמר רבי אבהו, ומה המקריב קרבן לשם זה, אמרה תורה (שמות כב, יט) זבח לאלהים יחרם - המחליף שמו המיוחד בשבילו, על אחת כמה וכמה.

ושחטא בשם, מנין לנו? אמר רבי ברוקא, שכתוב (בראשית ג) "ותקח "מפרי"ו "ותאכל", שהוא השם היוצא ממנו, דגמת הפרי היוצא מן העץ. אמר רבי אבהו, לפיכך כנה כל הענין באלו איגלי גן עדן.

אמר רבי יצחק, ראינו שהנה שלשה מן החברים על כף נענשו. אמר רבי יהודה, זה שאמר רבי ברוקא אין להרהר עוד בפרשה זו, שאני כמו זה שמעתי מאבי, וכעת נזכרתי, ומכאן צריך דרשה.

והנחש הי"ה ערו"ם מכל חית השדה (שם). שנה רבי יוסי, זהו יצר הרע, שהוא הנחש המסית את בני אדם. ולמה נקרא נחש? מה הנחש הולך עקלתון ואינו הולך בדרך ישרה, כף יצר הרע משטין לאדם בדרך רע, ולא בדרך ישר.

שנה רבי יוסי, מה זה ערו"ם מכל חית השדה? ערו"ם הוא פקח מאותו נפש החיה אשר בגוף, והוא היה המסית לאדם, עד שנגרש מהנאת גן עדן.

שנינו שם, אמר ר"י בן רבי סימון, השגחתי בדרך הזה שאמר רבי ברוקא, ושאיתי אותו, ומצאתי שעקר הסבלה היה בידו, וכך נגזר בספר הראשון של המשנה של רבי אליעזר בן ערד.

אמר רבי שמעון, הנחש, כשהשיא לאשה, מה כתוב? (שם) ותרא האשה כי טוב. מה זה כי טוב? אמר רבי אלעזר בר שולם, הסכימה בדעתה כי טוב הוא, שנאמר (תהלים קלח) כי טוב ה', (שם קו) הודו לה' כי טוב. וכי תאנה הוא לעינים - שהיא התאנה שמתאנים עליהם ויתחננו לדעת ולהשיג, מיד - ותקח מפרי ותאכל.

אמר רבי שמעון, התחלף שלטון בעבודה. אמר רבי אלעזר, כמו שנאמר (שמות כג) אל תמר בו, אל תמירני בו. אמר רבי יהודה, ולא אמרתי שאין להרהר עוד בפרשה די בזה שאמר רבי ברוקא בראש הפרשה, ולא הצטרף יותר אלא דרשה. אמר רבי יצחק, מה זה (בראשית ג) ויתפרו עלה תאנה? מתרגם רב נחמן בר אבא וחברו, עלילות דברים.

וישמעו את קול ה' אלהים וגו' (שם). אמר רבי פנחס, ומה המושל הגדול צריך רוח היום? שנינו אמר רבי אלעזר, הערפל בבהירות, לזה שאמרנו, למה הוא דומה האדם בעולם הזה? לצפור שהולכת, כשיוצאת מקנה ולא מוצאת מי שיכניס אותה - כך הוא האדם, כיון שהנשמה יוצאה, שוב אינו יודע ומבין את הגוף, פרט לאותו הגוף, מהאור הרב שהזדמן לו להשתעשע בגן עדן.

אמר רבי אבא, מתהלך? מהלך היה לו לומר! מה זה מתהלך? אמר רבי בא, וכי חושבים בני אדם שהקדוש ברוך הוא היה? בא תשמע, שכתוב את קול, הוא שכתוב בו (שמות ט) והאלהים יעניו בקול, וכן (יחזקאל א) ויהי קול מעל לרקיע אשר על ראשם. אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן, קול כתוב, מתהלך לרוח, זהו שכתוב (שם לו) ויהי קול כהנבאי ויהנה רעש.

אמר רבי יוחאי, והרי רבי יהודה חבירו אמר שפאן צריך דרשה, ואתם אומרים מעשה מרובה!?

אמר רבי אלכסנדר, יותר ממעשה מרובה הוא, שהרי סודות עליונים אנו ראינו שהתגלו כאן. שנו רבותינו, כשהחלה רבי שמעון בן יוחאי, נכנסו לפניו רבי פנחס ורבי חייה ורבי אבהו. אמרו לו, מי שהוא עמוד העולם - זמות? אמר להם, אין בית הדין שלמעלה מעינים בדיני, שהרי אני ראיתי שאיני נתן למלאך ולדין שלמעלה, שאיני כשאר בני אדם.

אלא הדין הזה שלי, הקדוש ברוך הוא דן אותו, ולא בית דינו. והינו מה שאמר דוד בבקשתו לפניו (תהלים מג) שפטי אלהים וריבה ריבי. וכן שלמה אמר, לעשות משפט עבדו, הוא לבדו, ולא אחרים.

שהרי שנינו, כשהאדם הוא שוכב, בית דין שלמעלה מסתכלים בדינו. יש מהם שנוטים לכף זכות, שמראים זכותו של אדם, ויש מהם שנוטים לכף חובה, שמראים חובה של אדם, ולא יוצא האיש מן הדין כמו שהוא רוצה.

אבל מי שדן אותו המלאך העליון, ששולט על הכל, הוא טוב, ולא יכול איש להיות באותו דין, פרט לטוב. מה הטעם? שהרי שנינו, מדת המלאך העליון נוטה לזכות תמיד, והוא כלו צד של רחמנות, ובגדו לעזב החטאים והעוונות. זהו שכתוב (שם קל) כי עמך הסליחה וגו', ולא עם אחר.

ומשום כך בקשתי לפניו שהוא ידן דיני, ואני אכנס לשלשה עשר שערים לעולם הבא, שלא עברו אותם רק האבות, ולא יהיה מי שימחה בדי, ועוד - שלא אתבע מהם רשות.

אמר רבי שמעון דבר, וראו את בית חליו שלא היה שם. תמחו, ולא יכל אחד מהם לדבר בפיו מהיראה הגדולה שהיתה עליהם. בעודם שהיו יושבים, עלו להם ריחות של בשמים רבים, וכל אחד ואחד מהם התחזק כחו, עד שראו את רבי שמעון, והיה מדבר דברים, ולא היו רואים אחרים חוץ ממנו.

אחר זמן אמר להם רבי שמעון, הראיתם דבר? אמר לו רבי פנחס, לא, אלא כלנו תמחים על שלא ראינו אותך בבית חליו זמן רב, וכשראינו אותך, עלו אליך ריחות של הבשמים של גן עדן, ושמענו קולך מדבר, ולא ידענו מי מדבר עמך.

אמר להם, ולא שמעתם דבר אחר פרט לשלי? אמרו, לא. אמר להם, אינכם ראויים לראות את ספר פניו של עתיק הימים.

אמר להם, אמר לכם דבר, תמה אני על רבי פנחס שלא ראה, שאני ראיתי אותו כעת בעולם ההוא למטה מרבי אלעזר בני.

וכעת שלחו בשבילי מלמעלה והראו לי את מקום הצדיקים לעולם הבא, ולא התישר בלבי מקומי, רק עם אחיה השילוני. ובחרתי מקומי, ובאתי, ובאו עמי שלש מאות נשמות של צדיקים, ולמעלה מהם אדם הראשון, שהיה יושב אצלי, והוא היה מדבר עמי, ובקש שלא יתגלה חטאו לכל העולם, רק שהוא שאמרה התורה עליו, והתפסה בצע ההוא של גן עדן.

ואמרתי לו אני, שהרי החברים גלו. אמר, אותו שגלו החברים ביניהם - טוב ויפה, אבל לשאר בני העולם - לא. מה הטעם? שחס הקדוש ברוך הוא על כבודו ולא רצה לפרסם חטאו, אלא רק באותו עץ שאמר שאכל ממנו.

והקדוש ברוך הוא גלה לי ברוח הקדש, ולחברים, שהם ידברו ביניהם, ולא לקטנים שבחברים ולאותם שבאו לעולם. שהדבר ההוא שלא יודעים כל האנשים וטועים בו, לא משום החטא שחטא, אלא משום כבוד השם העליון, שבני אדם אין זהירים בו, וכתוב זה שמי לעלם, ויבאו לשאל מה שלא צריכים להם.

והינו שכתוב (שמות יט) פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב. מהו ונפל ממנו רב? כך גזרנו, החבר הזה שמורה את השם הקדוש לכל, הוא נופל ונתפס באותו חטא יותר מהם, שכתוב ונפל ממנו רב. הרב נופל ונתפס באותו העון.

קרב אליו רבי אלעזר בנו. אמר לו, אבא, מה אני שם? אמר לו, אשרי חלקך, בני. זמן רב שלא תקבר אצלי, אבל באותו העולם את מקומי ואת שלך בחרתי. אשריהם הצדיקים שהם עתידים לשבח את רבון העולם באותם מלאכים המשמשים לפניו. זהו שכתוב (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך יושבו ישרים את פניך.

רבי בא בשם רב הונא אמר, כיון שחטא אדם ונגזרו עליו אותן הגזרות, גרשהו הקדוש ברוך הוא מאותו ההנאות והעדונים שהיו לו בעדן, ומנה שומרים לשערי גן עדן. ומי הם? הם הכרובים. זהו שכתוב (בראשית ג) וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת, כדי לשמר אותו הדרך והפתח.

שאז נגזר שלא יהא רשות לכל אדם מכאן ואילך להכנס שם, וזלתי הנשמות הצרופות על ידי

הַכְּרוּבִּים תַּחֲלָה. אִם רוֹאִים שֶׁהִיא רְאוּיָה לַכֶּנֶס - תִּכְנֶנָּס, וְאִם לֹא - דוּחִים אוֹתָהּ לַחוּץ, וְתִשָּׁרֵף בְּאוֹתוֹ הַלֵּהב אוֹ תִקְבֵּל עֲנִשָּׁה.

וְלִמְדֵנוּ, כִּנְגֻדָּם הָיוּ בִּמְקוֹדֶשׁ, כְּשֶׁנִּכְנַס הַכֹּהֵן לִפְנֵי וְלַפָּנִים. שְׁלִמְדֵנוּ, אֲמַר רַבִּי אֲבָא אֲמַר רַבִּי יוֹסִי בְּשֵׁם רַב הוּנָא, לִפְנֵי וְלַפָּנִים הוּא דִּגְמָתוֹ שֶׁל גֹּן עֵדֶן. וְכִשְׁנִכְנַס הַכֹּהֵן לְשֵׁם, נִכְנַס בְּנִשְׁמָה, וְלֹא בְּגוּף. בְּאֵימָה, בְּיָרָאָה, בְּרִתָּהּ, בְּזִיעַ, בְּנִקְיוֹת, בְּטַהֲרָה. וְהַכְּרוּבִּים עוֹמְדִים שָׁם שׁוֹמְרִים, כְּדִגְמַת אוֹתָם הַכְּרוּבִּים הַעוֹמְדִים בְּשַׁעְרֵי גֹן עֵדֶן.

זָכָה הַכֹּהֵן - נִכְנַס שָׁם בְּשִׁלּוֹם וְיִצְאָה בְּשִׁלּוֹם. לֹא זָכָה - מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִּים יִצְאָה לֵהֵב, וְיִשָּׁרֵף וְיָמוּת בְּפָנִים. אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲשֶׁרִי הַזֹּכָה לַעֲבֹר מֵהֶם בְּשִׁלּוֹם. אֲמַר רַבִּי פְּרַחְיָה, אִין לָךְ בְּעוֹלָם דְּבָר שְׂאִין בּוֹ מַעֲלָה כְּדִגְמָתוֹ.

הַנְּחֹשׁ שֶׁהָעָרִים לַחֲנֹה, הוּא דְּבָר נּוֹפֵל עַל הַלְשׁוֹן. אֲמַר רַב יוֹסֵף, הֵיאָדָּה? אֲמַר לוֹ, כְּתַרְגוּמוֹ, נְחֹשׁ חוֹנָא הוּא. חוֹנָא - זָכָר, וְהִיא חֲנָה - נְקֵבָה. דְּבָר נּוֹפֵל עַל הַלְשׁוֹן. כְּדִגְמָתוֹ (בַּמַּדְבָּר כֹּא) נְחֹשׁ נְחֹשֶׁת, דְּבָר נּוֹפֵל עַל הַלְשׁוֹן.

אֲמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהָרִי כְּתוּב (בְּרַאשִׁית ג) וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חֲנָה כִּי הִיא הָיְתָה אִם כָּל חִי. אֲמַר לוֹ רַבִּי פְּרַחְיָה, קָרָא לָהּ עַל שֵׁם הָעֵתִיד, הִיָּה לוֹ לְקָרָא אוֹתָהּ חֲנָה, עַל שֵׁם שְׁמִחָהּ אֶת וְלִדּוֹתֶיהָ, וְנִקְרָאָה עַל שֵׁם הָעֵתִיד - חֲנָה, שְׁעֵתִיד חוֹנָא לְהִסִּיט אֶת חֲנָה.

הוּא יְשׁוּפָדָה רֹאשׁ (שם). אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, כִּדְּרָכּוֹ שֶׁל נְחֹשׁ - אִין הַקֶּשֶׁה שֶׁלּוֹ מֵאָדָם אֵלָּא בְּרֹאשׁ, וְאִין הַנְּשִׁיכָה מִהַנְּחֹשׁ אֵלָּא בְּעַקֵּב. אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר רַבִּי יוֹסִי, לְמִי שְׂאֲמַר שְׂנִיץֵר הָרַע הָיָה, מַה נֹּאמַר בְּפִסּוּק הַזֶּה?

אֲמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, מִלְּמַד שְׂאִין הָרִיגָה לְנֹחַשׁ אֵלָּא בְּרֹאשׁ, וּמִי הוּא הָרֹאשׁ? זֶה רֹאשׁ הַנְּשִׁיכָה. וְאִין הַנְּחֹשׁ הַזֶּה הוֹרֵג לְאָדָם אֵלָּא בְּעַקֵּב, כְּשֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה עֲבֻרוֹת וְדָשׁ בָּהֶם בְּעַקֵּב, זֶהוּ שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים מו, ו) עוֹן עַקֵּבִי יְסוּבֵנִי.

אֲמַר רַבִּי יִצְחָק מִכָּאן, (יִשְׁעִיָּה ה, יח) הוּי מוֹשִׁכִּי הָעוֹן בְּחַבְלֵי הַשָּׁוֵא וְכַעֲבוֹת הַעֲגֻלָּה חֲטָאָה - כְּלוּמַר, עוֹשֶׂה עֲבֻרוֹת וְדָשׁ בָּהֶם בְּעַקֵּב, שְׂחוֹשֵׁב שְׂאֵינָם כְּלוּם, כְּמוֹ חַבְלֵי הַשָּׁוֵא, שְׂאִוְרָג הַעֲקֵבִישׁ. וְלֹאֲחֹר כֵּן הֵם כַּעֲבוֹת הַעֲגֻלָּה חֲטָאָה, תְּזַקִּים וְקָשִׁים, עַד שְׂנִיץֵסִים כָּלָם וְהוֹרִגִים לְאָדָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר וְאֵתָה תִּשְׁוֹפְנוּ עַקֵּב, בְּאוֹת עוֹן הָעַקֵּב הוֹרֵג יִצָּר הָרַע לְאָדָם.

אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, בֹּא וּרְאֵה, כְּמוֹ שְׁנִתְקַלְקְלוּ - כִּדְּוֹנוֹ. הַנְּחֹשׁ בְּתַחֲלָה, אֲחִרָיו הֵאשָׁה, וְאַחֲרָיו הָאָדָם. הֵינּוּ שְׂכָתוֹב (בְּרַאשִׁית ג) וְלֹאֲדָם אֲמַר כִּי שְׂמַעְתָּ לְקוֹל אִשְׁתֶּךָ.

אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אִידִי, אִם אָדָם חֲטָא - אֲדָמָה מַה חֲטָאָה? אֵלָּא, אֲמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אִידִי, כְּשֶׁנִּבְרָא הָאָדָם, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ הָיוּ עֲדִים. מִלְּמַד שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָם עֲדִים עַל מַה שְׂנִיץֵשׁ הָאָדָם, שֶׁלֹּא יֹאמַר מִי רוֹאֵנִי, וְאוֹתָם הַעֲדִים מִפְּרָסְמִים חֲטָאִיו. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (אִיּוֹב כ) יִגְלוּ שְׁמַיִם עוֹנוֹ וְאָרֶץ מִתְקוֹמָמָה לוֹ.

וְלִמְדֵנוּ, בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁעֲבָרָה אָדָם, הַשָּׁמַיִם הַחֲשִׁיכִים אוֹרִם, וְהָאָרֶץ לֹא יָדְעָה מַה לַּעֲשׂוֹת, עַד שֶׁבֹא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָלַל אוֹתָהּ עַד שֶׁהִתְעַכְבָּה בַּעֲדוּתָהּ, שֶׁלֹּא תוֹסִיף תֵּת כֹּחָהּ לְזוֹרַע וְלִקְצֹר כְּבִרְאשׁוֹנָהּ, וְעַמְדָה בְּקִלְלוֹתֶיהָ, עַד שֶׁבֹא אַבְרָהָם אֲבִינוּ וְנִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם.

רַב נַחֲמָן אֲמַר, עַד שֶׁבֹא נֹחַ, שְׂכָתוֹב (בְּרַאשִׁית ה, כט) זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשֵׁנוּ וּמִמַּעֲבֹנוּ יְדִינוּ. וְלִפְיָכֶךָ נִקְרָאָה עַל שְׁמוֹ, שְׂכָתוֹב (שם ט) אִישׁ הָאָדָמָה, עַל שֶׁנִּצְאָה מִקְלָתָהּ בְּשִׁבְלָהּ.

אֲמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, אָדָם הָרֹאשׁוֹן, כִּיּוֹן שְׁנִתְרַד מִגֹּן עֵדֶן, חָשַׁב שְׂיָמוּת מִיָּד, וְהָיָה בּוֹכָה וּמִתְחַנֵּן, וְשֶׁבִּתְשׁוּבָהּ, עַד שֶׁקָּבְלוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתִשְׁבּוּבָהּ וְהִאָּרִיף יָמָיו וְקִיָּם בּוֹ דְּבָרוֹ, שְׂכָתוֹב בְּיוֹם אֲכָלָה מִמֶּנּוּ, וְנָתַן לוֹ יוֹמוֹ, שֶׁהוּא אֵלֶּף שָׁנָה, לְהוֹרוֹת לְכָל הָעוֹלָם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲנוּן וְרַחוּם הוּא וּמִקְבֵּל בְּתִשְׁבּוּבָה לְשָׁבִים, וְאִינוּ חִפָּץ מֵהֶם זִילְתִּי שְׂיָחִיו, שְׂכָתוֹב (יִחִזְקָאֵל יח, לא) וְלָמָּה תָמוּתוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל, (שם לב) וְהִשִּׁיבּוּ וְחִיו.

אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרִיָּהֶם הַבָּנִים שֶׁהָאָב אוֹמֵר לָהֶם כֶּךָ! וַיִּלְהֶם לַבָּנִים שְׂאֵינָם שׁוֹמְעִים מִמֶּנּוּ! אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, לֹא רָאִינוּ רַחֲמָנוּת כְּרַחֲמָנוּתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּכָל מְקוֹם אֵתָה מוֹצֵא, כְּשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וְשִׁבּוּ לְמוֹלֹ, פָּשַׁט יָדוֹ וְקִבְּלָם, וּמַחֲלָ לָהֶם מִיָּד. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (מִיכָה ז) מִי אֵל כְּמוֹדֶה נִשְׂא עוֹן וְלֹעֵב עַל פֶּשַׁע.

פְּרָשָׁה ח. (בְּרַאשִׁית ד) וְהָאָדָם יָדַע אֶת חֲנָה אִשְׁתּוֹ. אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, יֵשׁ לָנוּ לְהַרְהֵר בְּפִרְשָׁה הַזֹּאת, וְכָל שֶׁכֵּן בְּפִסּוּק הַזֶּה, שְׂאֲמָרָה חֲנָה (שם) קִנִּיתִי אִישׁ אֶת ה'.

אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲנִי יָדַעְתִּי אוֹתוֹ כְּפִשְׁטוּתוֹ, שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ, אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רַב, זֶה מִי שְׁנוֹלָד לוֹ

בו, כְּשֶׁמִתְחִיל לְדַבֵּר, חוֹבָה עָלָיו לְלַמְּדוֹ פְּסוּקֵי תוֹרָה, שֶׁהֵם יֵרָאֶה מִלִּפְנֵי ה', שֶׁכְּשֶׁיִּגְדֹּל, יִזְכֹּר אֶת אוֹתָם הַכְּתוּבִים לִירְאָה מִרְבוּנוֹ.

רַבִּי עֲקִיבָא הָיָה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר לוֹ, מַה הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת וְהַפְּסוּק הַזֶּה שֶׁאָמַר וַתֵּלֶד אֶת קִיָּן, וַתֹּאמֶר קִנִּיתִי אִישׁ אֶת ה'! אָמַר לוֹ, עֲקִיבָא, אָמַר לָךְ. הַיּוֹם שֶׁרַבִּי בְרוּקָא וּשְׂאָר הַחֲבָרִים גָּלוּ אֶת אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁעָשָׂה אָדָם, לֹא הָיָה צָרִיךְ לְאוֹתָם שְׁלֹא יוֹדְעִים עֲמָקוֹת וְנִסְתָּרוֹת, וְהַיּוֹם הַהוּא שֶׁהִתְגַּלָּה, נִשְׁמַע הַכֹּל מִן הַפְּסוּק הַזֶּה.

אָדָם נִצְטָוָה עַל הַשֵּׁם וְחֲטָא בַּשֵּׁם. נִצְטָוָה עַל הַשֵּׁם, הוּא הַשֵּׁם הַמְּיֻחָד, שֶׁכְּתוּב (שם ב) וַעַץ הַחַיִּים וְגו'. וְחֲטָא בַּשֵּׁם, זֶהוּ שֵׁם הַמְּשֻׁתָּף, שֶׁכְּתוּב וַעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע.

וְחִנּוּהָ הִיָּתָה תַּחֲלָה בְּעֵבֶרָה עַל זֶה, שֶׁכְּתוּב (שם ג) וַתִּקַּח מִפְּרִי. וְלֵאחֲרַי שֶׁחֲטָאוּ וְנִדְּעוּ עוֹנִים עַל מַה שֶׁעָבְרוּ, הִתְמַרְמְרוּ עַל מַה שֶׁחֲטָאוּ, וְהָיָה בִּיּוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה הִיָּתָה תַּחֲלָה לְעֵבֶרָה לְעֵבֶר עַל שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. כִּינּוּ שֶׁנּוֹלַד לָהּ בּוֹ, הִרְגִּישָׁה בְּדַבֵּר, וְאָמְרָה קִנִּיתִי אִישׁ אֶת ה', שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַמְּיֻחָד, וְעַל כֵּן לֹא אָמְרָה הַשֵּׁם הַמְּשֻׁתָּף.

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, הַטַּעַם הַזֶּה חוֹזֵר עַל מַה שֶׁאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, (שמות כב) זָבַח לְאֱלֹהִים יָחִיד. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, חֲזָרָה חִנּוּהָ לְהוֹדוֹת עַל אוֹתוֹ הַעוֹן שֶׁעָבְרָה, וְאָמְרָה, לֹא יִהְיֶה זֶה כְּמוֹנוֹ לְתַת כְּבוֹד לְאֲחֵר וּלְתוֹ, אֲבָל זֶה יִהְיֶה אֶת הַשֵּׁם מִמֶּשׁ, וְלֹא לְאֲחֵר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְיָפָה אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁחֲזַר הִעֲנִין עַל מַה שֶׁאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ. וְכֵן חִנּוּהָ אָמְרָה אֶת ה', וְלֹא לְשֵׁם אֲחֵר. וְכֵן חִנּוּהָ אָמְרָה וַתִּתֵּנוּ לָהּ כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ, וְלֹא לְשֵׁם אֲחֵר. וְעַל זֶה אָמְרָה תוֹרָה (שם לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אֲחֵר, כִּי ה' קָנָא שְׁמוֹ, אֵל קָנָא הוּא.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, עַד אֵימָתִי יִטְּלוּ הַחֲבָרִים בְּסוּדוֹת הַעֲלִיּוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ? אָמַר רַבִּי אֶלְכָּסָנְדְּרָא, שְׁנִינּוּ, מוֹסְרִים סִתְרֵי תוֹרָה לַחֲבָרִים הָרְאוּיִים לָכֵךְ, כְּמוֹ שֶׁאֲנַחְנוּ וְהַחֲבָרִים שֶׁכְּמוֹנוֹ.

וַתּוֹסֶף לְלֶדֶת אֶת אַחִיו אֶת הֶבֶל (בראשית ד, ב). אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי עֲקִיבָא, מַה נִּשְׁמַע לָךְ בְּזֶה? אָמַר לוֹ, עַל כֵּךְ אֲנִי יוֹשֵׁב לִפְנֵיךְ. אָמַר לוֹ, סֵתֵם פִּיד, וּפִתַּח עֵינֶיךָ וְאִזְנֶיךָ, וְהִקְשַׁב.

שֶׁרָמָז הוּא רֹמֵז עַל אוֹתוֹ שֵׁם זָעִיר שֶׁנֶּאֱמַר מִן הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ, שֶׁאֲנִי וְאַתָּה יוֹדְעִים. בַּשֵּׁם הַזֶּה חוֹטְאִים בְּנֵי אָדָם רַבִּים, וְהוּא רָמָז הַאֲמוּנָה לְמִי שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּחֻכְמָה.

עוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, עֲקִיבָא, הִרְמָז שֶׁנִּהְיָרָה הֶבֶל מוֹרָה עַל הַאֲמוּנָה שֶׁל הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁכְּתוּב (ישעיה ב) וְנִשְׁגָּב ה' לְבָדוֹ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אוֹי לְעוֹלָם כְּשֶׁתִּצָּא מִמֶּנּוּ, כָּעֵת אֲנִי מִסְתַּפֵּל בְּחֻכְמָה רַבָּה. אָמַר לוֹ, הֲרִי אֲמַרְתִּי לָךְ סֵתֵם פִּיד, שֶׁהָרִי רָאִיתִי שְׂדֵי לִי וְלָךְ בְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, חֲזַר קִיָּן לְהִיּוֹת עוֹבֵד אֲדָמָה וְהֶבֶל רֹעֶה צֹאן. זֶה הִבִּיא קִרְבּוֹ, וְזֶה הִבִּיא קִרְבּוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, קִיָּן בָּא בְּגִשּׁוֹת הָרוּחַ, וְהֶבֶל בְּנִמְכּוּת הָרוּחַ, שֶׁכְּתוּב זָבַח אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה. מַה כְּתוּב? (בראשית ד) וַיִּשַׁע ה' אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ וְאֶל קִיָּן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, לָמָּה נִפְלוּ פָנָיו? עַל שֶׁלֹּא נִתְקַבְּלָה מִנְחָתוֹ.

וְלַמַּדְנוּ, אוֹתוֹ הַיּוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיָה, יוֹם שְׂדֵינָן כָּל הַנִּשְׁמוֹת עוֹבְרִים לִפְנֵינוּ. אָמַר לוֹ, לָמָּה חָרָה לָךְ? הֲלֹא אִם תִּיטִיב שְׂאֵת. אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, כְּלוּמֹר, אִם תִּיטִיב, יִהְיֶה לָךְ שְׂאֵת.

לְפָתַח חֲטָאֵת רַבִּי (בראשית ד, ז) - כְּלוּמֹר, לְאוֹתָם פִּתְחֵי גֶן עֵדֶן שֶׁהִנֵּשְׁמוֹת עוֹבְרוֹת בּוֹ - חֲטָאֵת רַבִּי. הַחֲטָאֵת שֶׁתִּעָשֶׂה יִהְיֶה מְזֻמֵּן שֵׁם, וְשֵׁם תִּקְבֹּל עֲנֶשֶׁךְ. וְאַלֶּיךָ תִּשׁוּקָתוֹ - כְּלוּמֹר, אִם תִּיטִיב מַעֲשֶׂיךָ, וְהַחֲטָאֵת הַהוּא יִכְסֹף לָךְ שֶׁתִּעָשֶׂה עֲבֻרוֹת. אֲתָה תִּמְשָׁל בּוֹ - שֶׁלֹּא יוּכַל לְקַטְרֵג עִמָּךְ.

לַמַּדְנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲנִי רָאִיתִי אֶת רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁשָּׂאֵל אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַדָּבָר הַזֶּה. אָמַר לוֹ, עֲקִיבָא, הָרִם עֵינֶיךָ לְמַעַלָּה, וְאַתָּה שָׁב אֲצָלִי, שֶׁהָרִי הַכֹּל מִפְּרֵשׁ בְּמַה שֶׁאֲמַרְתִּי. הָרִים עֵינֶיךָ, אַחֲרֵי כֵךְ הִרְפִּין רֹאשׁוֹ. אָמַר, הֲרִי עָשִׂיתִי כְּמַעֲשֶׂה הַנֶּחֱשׁ וְלֹא יָדַעְתִּי. קָרַב אֵלָיו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְלָחַשׁ לוֹ. בָּא רַבִּי עֲקִיבָא, וְנִשָּׁק יָדָיו וּבָכָה, וְאָמַר, הַכֹּל הוּא כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתָּ בְּרֹאשׁוֹנָה - מִגְבִּיהִים אֶת הַגְּבוּהִים, וּמוֹרִידִים אֶת הַתַּחְתּוֹנִים, שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָכוֹל עִם שִׁתְפִּים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, חִנּוּהָ אָמְרָה שֶׁקִּנְיָה אִישׁ אֶת ה', שֶׁהוּא ה' הַמְּיֻחָד, וְהוּא קִלְקַל מַעֲשָׂיו וְלֹא רָצָה לַעֲמֹד בְּדִרְךְ הַיָּשָׁר. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם) וַיֵּצֵא קִיָּן מִלִּפְנֵי ה', וַיֵּצֵא מֵאוֹתוֹ הַכָּלֵל שֶׁאֲמַרְהָ אָמוֹ.

וּבִשְׁבִיל כֵּךְ מַה כְּתוּב? וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד, שֶׁהָיָה נֹד בְּאֶרֶץ. וְהוּא כְּמוֹ כֵּן עָשָׂה תְּשׁוּבָה, כְּשֶׁהוֹדָה עַל חֲטָאֵתוֹ וְקָבַל עָלָיו עֲנָשׁוֹ. שְׁשִׁינּוּ, כָּל הַמִּתְוַדֶּה חֲטָאֵתוֹ וּמִתְבַּיֵּשׁ מִיָּהוּ, מוֹחֲלִין לוֹ מִיָּד עַל כָּל עוֹנוֹתָיו, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (משלי כח) וּמוֹדָה וְעֹזֵב יָרִחַם.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר מִכָּאן, (ויקרא ה) וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חֲטָא, וְנִאָּמַר (שם) וְנִסְלַח לוֹ. רַבִּי יִיסָא אָמַר, אֵין דָּבָר בְּעוֹלָם עוֹמֵד בְּפָנֵי הַתְּשׁוּבָה. קִיָּן נִגְזַר עָלָיו נֶעַ וְנָד תִּהְיֶה בְּאֶרֶץ, וְכִשְׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, פָּקַע הַחֲצִי, שֶׁכְּתוּב



(בראשית ד) וישב בארץ נוד, אבל נע לא נאמר.

שנו רבותינו, על הכל הקדוש ברוך הוא מוחל, ואינו מוחל על כבוד שמו. והאם אינו מוחל, והרי מנשה מלך יהודה המיר כבודו של מקום בהבלים? שונה מנשה, שהוא בעצמו ידע שהכל הוא, ולא שם אותו עקר בלבד - דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, אין לך דבר בעולם שעומד בפני התשובה כלל.

אמר רבי יצחק, מה זה שכתוב (שם) ואחות תובל קין נעמה? אלא, אמר רבי יצחק, צדקת היתה ונעימה במעשיה. רבי אבהו אמר, פשוטו של מקרא מורה על שהיתה חכמה במלאכת הפרזל כמו אחיה תובל קין, ממשיך שכתוב הוא היה אבי כל חרש נחשת וברזל, ואחות תובל קין נעמה. הוא הוציא אפניות זו, ואחותו עמו. זהו שכתוב ואחות תובל קין נעמה, שהיתה בקיאה כמותו. וא"י של ואחות מוסיף על הענין של מעלה.

רבי בא אמר, אפם של שדים היתה, והולידה אותם. שהרי אמו של אשמידאי, מלך השדים, שמה נעמה. רבי יצחק בשם רבי יוחנן אמר, על שם יפיה נקראת כך, וממנה יצאו אותן שכתוב (שם ו, ב) כי טבת הנח, במראה וכלי.

אמר רבי יוסי, למה נאמר בשם (שם ה, ג) ויולד בדמותו כצלמו, ובקין ובהבל לא נאמר? אמר לו רבי חייא, קין והבל לא היו, אלא להראות רמז עליון וסוד נכבד, ולא באו לישוב את העולם מהם, אבל שת לא בא לעולם אלא שישתלשל העולם ממנו, ומשום כך אמר בדמותו כצלמו.

שנינו, חנוך בן ירד צדיק היה, וקבל על עצמו להרשיע, ולקחו הקדוש ברוך הוא קדם זמנו לעשות חסד עמו, ושייתן לו שכר טוב לעולם הבא.

רבי אבהו אמר, אנו שנינו (שם כא) כי שמע אלהים את קול הנער באשר הוא שם. יש אומרים באשר הוא שם, שהיה צדיק באותה שעה, ולפיכך שמע הקדוש ברוך הוא את קולו.

ואנו לא גזרנו כך במשנה, שהרי אמר רבי יהודה אמר רבי יצחק, למה גרש ישמעאל מביתו של אברהם, ומה ראית שרה שאמרה (בראשית כא) גרש את האמה הזאת ואת בנה? אלא כן כתוב (שם) ותרם שרה את בן הגר המצרי אשר לדה לאברהם מצחק. אמר רבי יצחק, אין מצחק אלא בעבודה זרה. כתוב כן מצחק, וכתוב שם (שמות לב) ונקמו לצחק. מה להלן עבודה זרה - אף כן עבודה זרה. ובאותה השעה היה רשע, אם כן, במה נבאר (שם) באשר הוא שם?

אלא מאותו שפסקנו במשנה שלנו, שאמר רבי יהודה, אין בית דין של מעלה דנים את האדם עד שיהיה בן עשרים שנה, ובית דין של מטה - משלש עשרה שנים ומעלה. וישמעאל באותה השעה לא היה בן עשרים שנה, ולפיכך לא דנוהו, שהרי היה ראוי לענש, אלא שימיו הם שלא חיבוהו והינו מה שכתוב באשר הוא שם, בימים שהוא שם.

אמר רבי ישמעאל, והרי ראינו עלם שאינו בן עשרים, והוא טוב וקורא ושונה ומת. מי סלק אותו מן העולם? אם תאמר בחטאי אביו - לא, שהנה הוא מ"ג ומעלה. ואם תאמר בחטאי - הרי אינו בן עשרים שנה!

אמר רבי יהודה, משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו פרדס, ויום אחד נכנס לטיל באותו פרדס, וראה שושנים קטנים צומחים בתוכו, והיה עולה ריחם לפניו שאין כמותם בעולם. אמר המלך, אם עכשו כשהם קטנים כך, כשיגדלו על אחת כמה וכמה.

לאחר ימים נכנס באותו פרדס, והיה חושב שימצא אותם השושנים שנתנו ריח בתחלה, כשהיו קטנים ומעלים ריח, גדולים וטובים עתה ויהנה מהם. כיון שהשיג בהם, ראה שהם יבשים בלא ריח, וכעס. אמר, אלו בתחלה, כשהיו לחים וטובים ומעלים ריח, לקטיתם, הייתי נהנה בהם. עכשו במה אהנה? הרי יבשים הם.

לשנה האחרת נכנס המלך לפרדס, וראה שושנים קטנים נותנים ריח. אמר המלך, לקטו אותן עכשו, ואהנה בהן קדם שייבשו, כמו שעשו קדם לכן.

כך הקדוש ברוך הוא, רואה בני אדם קטנים ונותנים ריח, והכל גלוי לפניו, ורואה שעתידיים להרשיע ויהיו חשובים כקש יבש, ומקדים להם חסד, כדי להנות בהם בגן עדן, ועכשו כשהם טובים, מסלקם מן העולם הזה לתן להם שכר טוב לעולם הבא. זהו שכתוב (שיר ו) אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים, המנהיג עולמו בענין שושנים.

אמר רבי אבהו, אני מסייע לזה שאמר רבי יהודה, שהרי ראינו כמו זה שעשה הקדוש ברוך הוא עם ירבעם בן נבט, שכשהיה עלם היה צדיק וטוב, ששנינו, מה שכתוב וישניהם לבדם בשדה, מלמד ששקולים הם בצדקותם ובזכותם מכל ישראל.

אמר רבי ברכיה, באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא לפמליא של מעלה: ריחו של ירבעם עולה

לפני, ואני רוצה לסלקו מן העולם עכשיו, כשיש בו ריח. אמרו לפניו: רבונו של עולם, אתה דין אמת, אם עכשיו הוא כן - כל שכן כשיגדל. אמר להם הקדוש ברוך הוא: גלוי ונדוע לפני שיעשה הרע בעיני. אמרו לפניו: רבונו של עולם, אם לפניך גלוי - לנו ולפני כל העולם מי גלוי? הניחו הקדוש ברוך הוא.

מה כתוב? וינעץ המלך ויעש שני עגלי זהב. חטא והחטיא. באותה שעה אמר להם הקדוש ברוך הוא: לא אמרתי לכם שאני רוצה לסלקו מן העולם קדם זה! חבל שעשיתי כן.

בא אביה בנו, והיה עושה טוב כשהיה קטן. ומה טוב היה עושה? אמר רבי יוסי אמר רבי חנינא: עולי הרגל היו עולים על ידו שלא מדעת אביו. ראה הקדוש ברוך הוא שהוא טוב, וסלקו מהעולם קדם זמיו, כדי לעשות חסד עמו ולהנחילו לעולם הבא קדם שיבאיש ריחו, וזהו החסד שעשה הקדוש ברוך הוא עם בריותיו.

כך חנוך, בעוד שהיה צדיק וחדור כלו חיבים רשעים, ראה הקדוש ברוך הוא, שאם יניחהו, ילמד ממשעיהם, וסלקו קדם זמנו מן העולם, קדם שיבאיש ריחו. זהו שכתוב (בראשית ה) ואיננו כי לקח אתו אלהים. כלומר, ואיננו בעולם הזה למלאת זמיו, כי לקח אותו אלהים קדם זמנו לעשות עמו חסד והנחילו חיי העולם הבא.

ויראו בני האלהים את בנות האדם (שם ו). מי הם בני האלהים? רבי ירמיה אמר, גדולי הדור. שהיו אבותיהם גדולי הדור ולא היו מוחים בידם.

למדנו, זקן בבית - סימן טוב בבית, צדיק בדור - סימן טוב יש בעולם. ששנינו, הקדוש ברוך הוא מטיל אימת הדת והמנהיג על בני אדם, שכל זמן שאימת הדת על הדור, בדיוע שהוא צדיק והם צדיקים. נטלה אימתו מבני אדם - הוא רשע, והם יותר ממנו.

ובא הכתוב להורות, (בראשית ו, ד) הנפלים היו בארץ - אלו אדם ואשתו, שהם היו שנפלו בארץ בלא אב ואם. ולמה נקראו נפלים? שנפלו ממעלתם שהיה להם. כלומר, נפלים הם מכמות שהיו כבד, נפלים הם על שנטרדו מן עזן ולא חזרו לשם.

על כן חזרה התורה ואמרה, אלו היו בארץ, שהיתה אימתם על כל הבריות, ועדין היו קמים, ולא מנעו בני הדור מלעשות עברות. ומי הם אותם העוברים העברות? גדולי הדור, אנשי השם, שהיו גדולים בדור.

אמר רבי פנחס, מכאן משמעות הפסוק, שכתוב (שם) הנפלים היו בארץ בימים ההם, להם המניעה למנע עצמם מהעברות בשבילם ולא מנעו, ולעיניהם ממש באים אל בנות האדם בזנות וילדו להם. ומי היו אותם הנפלים שהיו בדור? אותם הגבורים שלא נראה בדור כמותם. אנשי השם - שם הידוע שקרא להם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם ה) ויקרא את שמם אדם.

אמר רבי חנינא לרב הונא, מה שאמר בני האלהים, על שם שנבראו משם זה, שכתוב (שם א) ויבא אלהים את האדם.

ויהי היום ויבאו בני האלהים כו' (איוב א). אמר רבי שמעון בן לקיש, הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות. אמר רבי יהודה, אותו היום, יום של ראש השנה היה, יום שיש לכל אדם לחזור למוטב. וכך תראה, אין דרכו של יצר הרע לקטרג, אלא בשעה שהאדם רוצה לחזור למוטב. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. ימלוך ה' לעולם אמן ואמן.

### פרשת נח

ורבי חזקיהו אמר, אשרי חלקם של ישראל, שהקדוש ברוך הוא רצה בהם, ונתן להם תורה קדושה, והזהיר אותם ונתן להם עצה להשמר ממעלה ומטה כדי שלא ישלט בהם - רק הקדוש ברוך הוא לבדו, והם יודעים לדחות מהם את כל המקטרגים וכל המחבלים כדי שיהיו חלק גורלו וירשתו, כמו שנאמר (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

בא וראה, ביום של ראש השנה הקדוש ברוך הוא יושב בדיון על העולם, וכל בני העולם נכנסים בחשבון, ואין מי שלא נכנס בחשבון, וספרי חיים ומיתים נפתחים ביום ההוא.

והקדוש ברוך הוא, משום שרצה בהם, נתן להם עצה להנצל מכל המקטרגים שלמעלה שמתמנים בכל זמן שהדין שורה בעולם. ביום הזה מזדמנים ישראל לעורר עליהם רחמים, ובמה? בשופר.

שהקול הזה שיוצא עולה למעלה ומעורר את השופר שלמעלה. אז מתעוררים רחמים ממקומם, והקדוש ברוך הוא קם מכסא הדיון ויושב בכסא רחמים, וחס על ישראל, ולא נתנת רשות למקטרג עליהם.

וישראל שבים בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא, ותוקעים שופר ומעוררים רחמים, שהרי הקול ההוא שיוצא הוא התעוררות של רחמים, ואז המלשין לא יכול לעמד לפני פסא הרחמים, שהרי לא בא

מן אותו הצד, ולא נמצא קטגור.

ביום הכפורים, שהוא חתימת הדין, ועומדים ישראל בקדשת רבונם ביום ההוא כדי שלא יקרב המלשין למקדש, נותנים לו שעיר שבה מצד של רוח הטמאה, והוא טמא, ורוח הטמאה נהנית ממנו, והוא מתעסק בו, ולא קרב למקדש לטמא. ואז הפנים מאירות, וישראל נצולים ממנו.

בזמן אחר, כשרבים חטאי בני האדם, המלשין הזה בשעה שהדין מתעורר על חטאי העולם, אז הוא בא ונמצא כמקטרג לפני הקדוש ברוך הוא, ונטמא המקדש, וכל הפנים עצובות, והדין נמצא. ועל זה (בראשית ו) קץ כל בשר בא לפני. לפני ודאי, לבקש על חטאי בני העולם, שהם גרמו.

בא וראה, כל אדם שיעשה וישמר את מצוות התורה, הנשמה שמונה בגופו, שהוא תבה, ולא נענש, ולא ישלט עליו מלאך המות. וכל אדם שאינו שומר ולא מקים מצוות התורה ועובר עליה, אז מלאך המות ישלט עליו.

בא וראה, התבה היא הגוף. נח ואשתו - י"ה. שם ואשתו - ו"ה. ונעשה השם מלא. יהו"ה אחד - יפת ואשתו. י"ה - חם ואשתו, והם כדגמא זו.

זוה (שם) ויאמר אלהים לנח, אלהים זו שכניה, קץ כל בשר וגו'. (שם) צהר תעשה לתבה - זהו הסוד של הגוף. אתה ובניך וגו' - גברים לחוד ונשים לחוד. (שם) ונעש נח - זו ברית קדש. ככל אשר צוה אותו אלהים - זו שכניה. (שם ז, ב) ויאמר ה' לנח - כאן מדת הרכמים.

וימן הבהמה אשר לא טהרה היא שנים איש ואשתו, שהרי היא מצד הטמאה, ועל זה אמר (מיכה ה) והאבדתי. ואסתכל שאין בו אלא שנים, ואין בהם שבעה שבעה, כמו שכתוב בעוף השמים, ארבע עשרה זכר ונקבה, לחיות זרע על פני כל הארץ. (שם ז, ט) שנים שנים באו וגו'. הסתכל וראה, על מה שאמר בראשונה וימן הבהמה אשר לא טהרה היא, ואחר כך שנים שנים.

אמר רבי יהודה, בא וראה, אין לך בכל לילה ולילה שלא תצא הנשמה מגוף אדם, שנקראת יונה, שכתוב (שם ח, ח) וישלח את היונה. הקלו המים - אלו מים הידונים, כמו שנאמר (תהלים ככד) המים הידונים, שהם מצד הטמאה. מעל הארץ, שהם למעלה מן הארץ, אלו מלאכי חבלה.

מה כתוב? ולא מצאה היונה מנוח, שנמנעה מן העולם העליון ומן הצדיקים שלמעלה ומכל הברכות. זהו שכתוב (בראשית ח, ט) ותשב אליו אל התבה כי מים על פני כל הארץ.

הוציא אותה שנית, (שם ח, י) ויוסף שלח את היונה מאתו. ומתוך הדחק והצער - ותבא אליו היונה לעת ערב, שלא היתה מאירה להם שעת הרוחה כמו שהיתה בראשונה, ונחשד לה היום, והעריב לה השמש.

וימה אמרה לנח ולבניו? (שיר ה) מצאני השמרים הסבבים בעיר, אלו שומרי שערי ירושלים, ועם כל זה (בראשית ח, יא) והנה עלה זית טרף בפיך. ועל זה (שם) וידע נח כי קלו המים, והתחזקו מלאכי הקדשה על מלאכי החבלה. (שם) ויחל עוד שבעת ימים אחרים וכו', ולא יספה וכו', חרבו המים מעל הארץ.

אחר שהסתתר ועבר אותו הזמן ששלט מלאך המות ועברו הרשעים מן העולם, מה כתוב? (שם) ויזכר אלהים את נח.

הספינה נמשלה לתבת נח, ויש בה אנשים יהודים וישמעאלים ובני עשו. כדגמא זו יש בגוף כלול מכלם, שהגוף הזה אינו מן הנשמה הקדושה, וזהו שאמר לנח שהוא נשמה לנשמה, כמו שנאמר (שם ו) עשה לך תבת עצי גפר.

וזוהו שאמר לאברהם (שם יב) לך לך מארצך. למה פעמים? אלא, צא מדירתך ומגופך ומבית אביך, שיש שלמות למעלה. אל הארץ אשר ארצך - זה הגוף, שהוא תבת נח.

ובדגמא הזו היה נח. זהו שכתוב (שם ח) וישלח את היונה. והוציאו את היונה מן התבה ונתנו אותה במים. בדגמא זו יצאה לה היונה מתבת נח, כמו שנאמר (שם) ולא יספה שוב אליו עוד.

רבי יהודה אמר, כשנח היה בתבה, היה פוחד שלא יזכר אותו הקדוש ברוך הוא לעולמים. וכיון שעברו חטאי העולם, אזי מה כתוב? ויזכר אלהים את נח.

מדרש הנעלם

רבי פתח בפסוק הזה, (שם ה) מצאני השמרים הסבבים בעיר הכוני פצעוני נשאו את רידי מעלי שמרי החמות. כמה חביבה היא הנשמה הנתונה מתחת כסא הכבוד, ממקום הקדש, מארצות החיים, כמו שנאמר (תהלים קטז) אתהלך לפני ה' בארצות החיים.

ולמה קראו דוד ארצות החיים, וכי למעלה יש ארצות? אמר רבי יצחק, לא ארצות ממש, ולא על

דעת של ארצות אמר אותו דוד, אלא לשון רצוי הוא, כמו שנאמר (יחזקאל כ) ארצה אתכם. כלומר, אמר דוד, אתה הולך לפני ה' במקום אשר ירצו תמיד הצדיקים, הנקראים חיים, אשר רצונם וחספם לקחת שמה. וממקום הקדש באה הנשמה להאיר על הגוף האפל, כדי להוליכו בדרך ישרה ולעבד עבודתו ורצון בוראו, לבא למחר ולטל שקרו.

אמר רבי יהודה, אלמלא לא היינו בעולם - נאה לנו, ולא נתן חשבון לבעל הפתקה. אחר כך אמר, חזרתי בי.

בא וראה מה כתוב באדם, (בראשית ב) לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו. אמר רבי, זו היא הנשמה שהיא אצלו עזר להוליכו בדרך קונו. והינו מה ששנינו, הבא לטהר מסיעין אותו. שנו רבותינו, כשהאדם הולך בדרך קונו, הרבה שמסיעים לו. נשמתו מסיעת אותו, מלאכי השרת מסיעים אותו, שכינתו של מקום מסיעת אותו, וכלם מכריזים לפניו ואומרים (משלי ד, יב) בלקחך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תפשל. רבי נתן אומר, נשמתם של צדיקים מסיעות אותו.

רבי אלעזר ורבי יוסי חמיו היו הולכים מאושא ללוד. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר: אפשר ששמעת מאביד מה זה שכתוב (בראשית לב, ב) וינעב ה' לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים? אמר לו: כך נשמע לי מאבא, אותם שהיו המלאכים שלוו אותו בראשונה מארץ ישראל. אמר לו: מי הם? אמר לו: לא ידעתי. אמר לו: נאה לכם הצדיקים, שדבר פיהם ככתר המלכות, בראש המלך.

בעוד שהיו הולכים, הגיעו למערת לוד. שמעו אותו הקול שאומר: שני גוזלי האילת עשו לפני את הרצון שנוח לי, והם היו המרפבה הקדושה שפגש יעקב לפניו. התרגש רבי אלעזר והצטער בגפשו ואמר: רבון העולם - כך דרכו, טוב לנו שלא נשמע, שמעתי ולא ידעתי.

התרחש לו נס ושמע אותו הקול שאומר: אברהם ויצחק היו. נפל על פניו, וראה את דיוקן אביו. אמר לו: אני שאלתי, והשיבוני שאברהם ויצחק היו שפגעו בינעקב כאשר נצול מלכן.

אמר לו, בני, תוציא הפתקה שלך, וקח דברי אביד הנקון, שפה מדבר גדולות הוא. ולא זה בלבד, אלא לכל צדיק נשמות הצדיקים נפגשים לפניו להצילו, והם המלאכים הקדושים העליונים.

ובא ראה, יצחק היה קים באותה שעה, אבל הנשמה הקדושה נלקחה בכסא כבוד של אדונו, כשנעקד על גבי המזבח, ומאז נסתמו עיני מלאאות, והינו מה שכתוב (שם לא) ופחד יצחק היה לי.

אמר לו: מה אנו שם? אמר לו: אני ואתה מלאכי עליון להשתעשע עם המלך המשיח של דוד. קם. בעוד שקם, ראה חמיו שפניו מאירים כמו השמש.

אמר לו חמיו: דבר חדש שמעת, או שבאור כבוד הזיו של משה הסתפלת? אמר לו: לא, אלא אשרי הם הצדיקים ששומרים אותם מחנות קדושים עליונים, שנאמר (תהלים צא) כ"י מלאכיו יצגו"ה ל'י' לשמרך בכל דרכיך.

אמר רבי יהודה, עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים למעלה כנגד ירושלים של מטה, ונשבע שלא יבא שם עד שיבאו ישראל בירושלים של מטה, שנאמר (הושע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר.

ושבע פתות של מלאכי השרת שומרים אותם סביב, ועל כל פתח ופתח פתות של מלאכי השרת, והם הפתחים הנקראים שערי צדק, ואלו הם הפתחים המכונים להפגס שם נפשות הצדיקים. ודוד המלך, עליו השלום, נכסף להם, שנאמר (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יה, זה השער לה' צדיקים יבואו בו.

ולמעלה מהם שומרים מלאכי השרת בחומות העיר, שנאמר (ישעיה סב, ו) על חומתיך ירושלים - זו ירושלים של מעלה, הפקדתי שמרים - אלו מלאכי השרת. ולמדנו, שבעה פתחים יש לנפשות הצדיקים להפגס עד מקום מעלתם, ועל כל פתח ופתח שומרים.

הפתח הראשון - נכנסת הנשמה במערת המכפלה, שהיא סמוכה לגן עדן, ואדם הראשון שומר עליו. זכתה - הוא מכריז ואומר: פנו מקום, שלום בואך. ויצאה מפתח הראשון.

הפתח השני - בשערי גן עדן, ומוצאה את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת. זכתה - נכנסת בשלום. ואם לאו - שם תקבל ענשה, ותשורף בלהט הכרובים. וכנגדם היו הכרובים במקדש, בשעה שהכהו נכנס ביום הכפורים. זכה - נכנס בשלום. לא זכה - מבין שני הכרובים יוצא להב, ונשרף מבפנים ומת. והיו מכונים כנגד אלו אשר בשער גן עדן, לצרף הנשמות.

זכתה הנשמה - נותנים לה פינקס סימן לכנס, ונכנסת לגן עדן אשר בארץ. ועמוד אחד של ענן ונגה מערב זה בזה, וענן ונגה סביביו, שנאמר (ישעיה ד, ה) וברא ה' על כל מכוון הר ציון ועל מקראיה ענן יומם וענן ונגה. והוא נעוץ מלמטה למעלה לשערי שמים. זכתה לעלות למעלה - עולה באותו עמוד. לא זכתה יותר - נשארת שם, ומתעדת מהטוב אשר למעלה. שאמר רבי יוסי, ראיתי גן עדן והוא מכון

כנגד פרקת קרח הנורא אשר למעלה, והיא נהגית מזיו השכינה, אבל אינה נזוגית ממנה.

זכתה לעלות - עולה באותו עמוד, עד שמגיעת עד הפתח השלישי, והוא נגד הרקיע הנקרא זבול. ומגיעת עד ירושלים אשר שם. ושם השומרים. זכתה - פותחין לה הפתחים ונכנסת.

לא זכתה - נועלים השערים, ודוחים אותה לחוץ, ונוטלים פינקסה ממנה, והנשמה אומרת, (שיר ה, ז) מצאני השומרים הסבבים בעיר. אלו מלאכי השרת, השומרים בית המקדש וירושלים אשר למעלה. נשאו את רידי מעלי - זהו פינקס, סימן שלה. שמרי החמות - כמו שנאמר (ישעיה סב) על חומתיך ירושלים הפקדתי שמרים.

זכתה לעלות - נכנסת שם באותם השערים, ומשבחת להקדוש ברוך הוא בבית המקדש אשר למעלה. ומיכאל השר הגדול מקריב אותה לקרבן. אמר רבי יצחק לרבי חייא: מה קרבן הוא זה, יכול לומר כשאר הקרבן? אמר רבי חייא: הקרבן זה היא כהן המקריב דורון לפני המלך.

ומיכאל הולך עמה, עד הפתח הרביעי והחמישי והששי, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, אשרי בןך, בני אברהם אברהם יצחק ויעקב, אשריהם הצדיקים הטובים הזוכים לזה. עד שמגיעים לשער השביעי, שהוא ערבות, וגנזי חיים טובים מצויים שם, וכל נשמותיהם של צדיקים כלם שם, ונעשים מלאכי השרת, ומקלסים לפני הקדוש ברוך הוא, ונזונין מזיו השכינה, אספקלריה המאירה, ושם המנוחה והנחלה, ונוח חיי העולם הבא, (שם סד) אשר עין לא ראתה אלהים זולתך.

וזוהו, (בראשית ו) אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים. מי ראוי להיות בזו ההנאה והמנוחה והמרגוע? מי שהוא איש צדיק תמים. אמר רב פפי, זאת המנוחה למעלה, היא את האלהים התהלה נח, למעלה, ולא למטה.

אלה תולדות נח, רבי אלכסנדראי פתח, (תהלים פא) לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר. לא יהיה בך אל זר - זה יצר הרע. ולא תשתחוה לאל נכר - שלא תבעל ארמית.

רבי אלעזר אומר, לא יהיה בך אל זר - שלא תהא נוח לבעס. שכל הכועס, כאלו עובד עבודת אלילים. שאמר רבי עקיבא, כך הוא דרכו של יצר הרע: היום אומר לך עשה כך, ולמחר אומר לך עבד עבודה זרה, וחולך ועובד.

הוא היה אומר, כעס תלמיד חכם גדול מכלן. במה דברים אמורים? בדברים שהם כנגד הקדוש ברוך הוא, שאמרה תורה (משלי כא) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. אבל בדברים אחרים אסור לו לבעס. והרב אצל תלמיד, כדי שיהא מצוי בכבודו ובמוראו - מתר. ואצל שאר העם, למען יהיה מוראו עליהם לשם שמים - מתר. ושאר אנשים אסור, שאין כעסנותם ליראת שמים.

אמר רבי שמעון, מדת הצדיק - קשה לבעס, ונוח לרצות. וזו המדה גדולה מכלן. ובא הכתוב להורות, אלה תולדות נח - נוח בדעתו, נוח בדבורו, נוח במהלכו. ומי עושה זה? איש צדיק. וכשמת, אומרים עליו: אי ענו, אי חסיד. תמים היה בדרתיו, ולמה יזכה? את האלהים התהלה נח, למעלה על כל המעלות.

ויולד נח שלשה בנים. שנה רבי פרוספדאי, אלו שלש הנהגות אשר באדם: הנהגת הנשמה, להיות לו עזר בעבודת בוראו, והיא הנקראת שם. והנהגת התאנה והיצר הרע, המנהיג והמחמם את הגוף בדבר עברות, והיא הנקראת חס. והנהגת היצר הטוב, המנהיג את האדם בכל טוב, ולפנות מעשיו בתורה וביראת השם, והיא הנקראת יפת. והנהגה היא נהיג האדם להוליקו בדרך חיים.

ומי מעבב ומפסידו? (בראשית ו) ותשחת הארץ לפני האלהים. זהו הגלם, המפסיד והמשחית את הכל. ועליו אמר שלמה בחכמתו, (משלי ו) משחית נפשו הוא יעשנה. מה זה הוא יעשנה? אמר רבי פרוספדאי, הגלם יעשנה נשחתת.

דבר אחר, אלה תולדות נח, מה כתוב למעלה מהענין? (בראשית ו') וינחם ה' כי עשה את האדם פארוץ ויתעצב אל לבו. רבי אליעזר אומר, בא וראה שאין כמות בשר ודם מדותיו של הקדוש ברוך הוא. מדת בשר ודם - עושה מה שעושה, ולאחר כן מתחרט ומתעצב ממנו. יכול אף הקדוש ברוך הוא כן?

בא תשמע, שכתוב (דברים ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע. והזהיר לאדם ואמר (שם) ובחרת בחיים למען תחיה. ואם הוא הולך בדרך רע - הוא בעונו ימות, שנאמר (משלי ה) עוונותיו ילכדנו את הרשע. כך כתוב (בראשית ו) וירא ה' כי רבה רעת האדם. אמר הקדוש ברוך הוא: אני רואה כי כלם מחיבים, ואם יכלו ברעתם, הרי יאבד עולמי. כיון שראה לנח ובניו שהיו צדיקים וישאר פליטה בעולם, התנחם ושמח.

ואמר רבי אליעזר, מהו וינחם, לשון נחמה הוא. וכן כל וינחם שבתורה לשון נחמה הוא. רואה את

הרע, ורואה את הטוב, ומתנחם עם הטוב. אמר לו רבי עקיבא: לדברך, מהו ויתעצב אל לבו? אמר לו: בא וראה מדת רחמנותו של הקדוש ברוך הוא, כי אף על פי שהתנחם, לקח עצבון על אבדת הרשעים. שאף על פי שהיו רשעים, אינו חפץ במיתתו, ולא היתה שמחה לפניו.

אמר רבי יהודה, מהו שפתוב (שם) ונח מצא חן בעיני ה'? שמו גרם, נח בהפוך חן. ולמה פתח הפסוק בתולדותיו תחלה? כדי להראות לעולם, כמו שהוא היה צדיק, אף הם היו צדיקים, וראויין להתישב העולם מהם.

וימניו לנו? בא וראה, כיון שנכנסו לתבה, ראו בצערן של עולם, ונצטערו, ומנעו עצמם מפריה ורביה. ואף על פי שיצאו, יצאו כמו כן. עד שראה הקדוש ברוך הוא מעשיהם, ואמר: לא תהו בראתי עולם, ואתם פרו ורבו, הזדונו לנשותיכם, ועשו פריה ורביה. באותה שעה ברקם, שנאמר (שם ט) ויברך אלהים את נח ואת בניו וגו'.

אלה תולדות נח. רבי פנחס פתח, (שם ו) ויבאו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה. מי הם אותם בני האלהים? בני גדולי הדור. מלמד שהיו טובות מראה, כתוב כאן כי טבת הנה, וכתוב שם טובת מראה מאד. היו הולכות ערמות, ואנשים הולכים ערמים, ואלו ואלו רואים את ערונתם, ונואפים אלו את אלו. ולמה נקראו בני האלהים? שהיו גבורים גדולים ענקים.

אמר רבי יהושע בן לוי, פעם אחת נקלעתי להר של הסלע של עיטס, ומצאתי בשני צדי הסלע שני גברים, ודומים בשתי פיות זה למעלה מזה, והיו מדברים זה עם זה: בא ונעביר אותו מן העולם. הזדמן להם אותו איש גדול של אגרת בת מחלת, ושמו יוסף השד. אמר להם: זהו הרב הגדול, העליון של הדור, שבגזרת פיו העבירני מהישוב של הארץ, וזהו שמכריזים עליו ברקיע.

בעוד שהייתי הולך, מצאתי את אדם של הגברים הללו. אמרה לבתה הקטנה: אלו הם חגבים קטנים שפחם בפייהם, תביאי אותם אלי ואעשה מהם תבשיל טעים לאחים שלך. עד שבאה, התרחש לנו נס, ונעשה מלפניה נהר של מים גדול. שמעתי שהיתה אומרת: אמא אמא! הפרפרת הגדולה שסברנו עברה. וברחתי מהן ונצלתי.

אמר רבי יהושע בן לוי, בימי דור המבול עשה הקדוש ברוך הוא קנה החטים כקנה ארזי הלבנון, ולא היו זורעים וקוצרים, אלא הרוח מנשבת, ומנשר החטים למטה ואוספים אותם, וכל בכל שנה ושנה. לאחר שחטאו, אמר (בראשית ח, כב) עד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבתו.

אמר רבי יהושע, לא נחתם גזר דינם של דור המבול עד שפשוטו ידיהם בגזל, שנאמר (שם ו) ותמלא הארץ חמס.

ובימי דור המבול היו פריה ורביה הרבה, ומשעה שהיתה האשה יולדת, היו הולכים ושולחים אותם כצאנן, שנאמר (איוב כא) ישלחו כצאן עויליהם וילדיהם ירקדו. ולאחר כל זה מה כתוב בהם? (שם) ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא תפגנו. עד שגזר דינם והעבירם מן העולם.

שנו רבותינו, נח היה מתיר בהם קדם, ולא שמעו ממנו. שהה בעשית התבה למען יראו וישובו, והיו מלעיבין בו, עד שגבר עליהם התהום, שהיו המים יוצאין רותחין כאש, והמים מלעלה, ונמחו מן העולם.

אמר רבי יצחק, מהו שפתוב (תהלים כט) ה' למבול ישב, וכי לדוד היה לומר דבר זה, וכל העולם יודעים שהוא ראשון ואחרון ואזי וקדם?

אלא, אמר רבי יצחק, בא וראה, בכל מקום אתה מוצא אלהים מדת הדין, ה' מדת הרחמים. ואף על פי שמדת הדין היא - מדת רחמים היתה בו, שאמלא כף, נחרב העולם, אבל למען אותו מדת הרחמים התישב העולם.

וכן אתה מוצא רפואה זו בכל דין שהוא עושה. וכן (בראשית יט) וה' המטיר על סדום, נשאר ממנו פליטה. (שמות לב) ויגף ה' את העם, נשאר פליטה. וכן כלם.

אמר רבי יהודה, חכמים היו דור המבול יותר, שהיו יודעים מה שעתידי להיות, אבל לקחו עיצה בלבם ואמרו: אם הקדוש ברוך הוא ברא מבול, אנחנו גברים רמי קומה, ונשינו על פני המים וננצל. ואם מן התהום בואו המים, נשים רגלינו על באר המים, ולא יצאו המים, וננצל.

כשבא המבול, הרתיח הקדוש ברוך הוא את מי התהום, והיו שמים רגליהם על עין המים, ונמשך עורם מהם ונפלו. והמים של מעלה היו מתגברים עם מי התהום, והיו מתגלגלים ויורדים, גמזקים בהרפתחה של התהום לבבל.

ויבאו אל נח אל התבה (בראשית ז). רבי יוחנן פתח, (תהלים סה) אשרי תבחר ויתקרב ישכון חצריך

נשבעה בטוב בידך קדש היכלך. בא וראה כמה יש לאדם להזהר ולבדק עצמו ומעשיו בכל יום ויום.

היא? קם בבקר - יאמר: יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שיהא לבי נכון ומסור בידך שלא אשכחך. מושיט רגליו ללכת - ישגיח על צעדי רגליו שלא ישוטו להרע. הלך לדבר מצוה - ירוץ, שגאמר (הושע יא) אחרי ה' ילכו כארצה ישאג. ואפלו בשבת מצוה לרוץ. עבר כל היום - צריך לבדק את גופו מה שעשה ביום ההוא, ואם צריך, יעשה מיד תשובה עליו קדם שיישן.

שנו רבותינו, מה זה שפיתוב (שיר ח) כרם היה לשלמה בבעל המון נתן את הכרם לנזירים איש יבא בפריו אלוף כסף? אמר רבי יהודה, כרם היה לשלמה - למלך שהשלים שלו. בבעל המון - אלו מלאכי שלום. נתן את הכרם לנזירים - אלו שומרי משמרת בארץ. איש יבא בפריו אלוף כסף - אלו הנאות שהנשמה כוספת בהם.

דבר אחר, כרם היה לשלמה - זוהי התורה. בבעל המון - מן השמים. נתן את הכסף לנזירים - אלו ישראל, שהם שומרי משמרתה. איש יבא בפריו אלוף כסף - של שכרה.

רבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי חייא, אמר לנו מהדברים המעלים שהיה אומר אביך מתענוגי הנשמה. אמר לו: גצא מכאן, שהקפוטקאים הקלו פחותים ממעשים כשרים. אמר לו, כך נאה לנו לעסוק בתורה, וננצל מהם. אמר לו, במקום סכנה לא אמרו אותה רבותינו.

לאחר שיצאו והלכו בדרך, אמר רבי יוסי, אמר לך דבר שהוא טמון בין המטמוניות של אבא בבית גנזיו, וזהו שפיתוב כרם היה לשלמה וכו'. הכרם הזה זוהי הנשמה הקדושה שנגטעה למעלה תחת כסא כבודו. לשלמה - המלך שהשלים כלו שלו. בבעל המון - הוא כסא כבודו ששולט על כל צבאות השמים והארץ, והוא בעל כל הכח. נתן את הנשמה הזו למי? לנזירים, אלו ששומרים מצוותיו.

ויש לו לקדוש ברוך הוא עולמים רבים למעלה על כל צבאות השמים, ואלו ומאותם עולמות אחרים שנקנס בהם להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. איש יבא בפריו אלוף כסף - אלו עולמות שהקדוש ברוך הוא כוסף בהם.

אמר רבי יצחק, מסים אני את הדבר הזה של רבי יוסי, וכך הוא: ממה שפיתוב אחריו (שם) כרמי שלי לפני האלף לך שלמה ומאותם לנזירים את פרי, שכסא הכבוד מברכות ואומרת: רבוננו של עולם, זו הנשמה נטלה ממנו, הרי היא לפני. האלף לך שלמה - שלף הם אותם האלף עולמות, ואינם ראויים לאחר. ומאותם לנזירים את פרי - זה עדן, שיש בו מאתים עולמות הנאות וכסופים לנפשות הצדיקים.

ששנינו, אמר רבי, בכל לילה ולילה הקדוש ברוך הוא נקנס בכל אותם העולמות, ובשעת חצי הלילה נקנס במאותם עולמות של גן עדן להשתעשע עם הצדיקים, שגאמר (שם ז) חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. ודוד המלך, עליו השלום, נכסף לבו, כשראה מעלות הצדיקים. אמר, רבוננו של עולם, (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך.

אמר רבי אבהו, בא וראה כמה יש לו לאדם להזהר הואיל ונשמת אל באפיו, להטהר מעונותיו ולעין במעשיו, ולא יחטא לפני קונו, למען תהיה מעלתו עם שאר הצדיקים, ולא ימצא מוחה בידו בעלותו לראות את פני ה'.

ויממי אתה למד? מן התבה. בא וראה, מהו שפיתוב (בראשית ז) ויבאו אל אל התבה? בלא רשות. שאמר רבי יצחק, כל אותם העופות והחיות והבהמות שלא חטאו, הם באים והתבה קולטתן. ואותם שחטאו, התבה דוחה אותם לחוץ. ומה התבה שהיא עץ גוש כף - פתחי השמים ושומריהם, ושומרי המשמרות, וכסא הכבוד, שיש בהם רשות, על אחת כמה וכמה להיות קולטים למי שלא חטאו, ולהיות דוחים למי שחטאו.

רבי חייא אמר, נח מקטני אמנה היה, שלא היה מאמין שיבא המבול, ולא נקנס לתבה עד שהמים דחקוהו, שגאמר (שם) ויבא נח מפני מי המבול.

אמר רבי יצחק, בא וראה, כשהוריד הקדוש ברוך הוא המים, הורידם תחלה ברחמים, כדי להראות לעולם, שאם ישובו - יקבלם. משמע שפיתוב בתחלה (שם) ויהי הגשם, ולהלן הוא אומר (שם) ויהי המבול. שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה. לא חזרו - היה מבול.

ואמר רבי יצחק, שבועה נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו חפץ במיתתן של רשעים, שגאמר (יחזקאל לג, יא) חי אני נאם ה' אלהים אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וכו'. ומה - בשני עולמות, העולם הזה והעולם הבא.

ואמר רבי יצחק, אשרי הבנים שאומרים להם כך: והשיבו וחיו, (שם) שובו שובו מדרכיהם הרעים ולמה תמותו בית ישראל. כי הוא אינו חפץ במיתתן של רשעים, אלא שיחזרו בתשובה למען יחיו.

רבי יוחנן פתח, (איוב יא, כ) ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מניהם ותקנותם מפח נפש. משל למה הדבר דומה? לכת לסטים שהיו שודדים בהרים. שמע המלך, ושלח עליהם גיסותיו, ותפסו והניחו במגדל גבה. והיו בהם פקחים. אמרו, ידענו בנפשותינו שעשינו מעשים רעים ולא זכינו להציל. מה עשו? חפרו חפירה אחת במגדל, ויצאו וברחו להם. טפש אחד היה ביניהם, וראה את החפירה, ולא רצה לנוס להמלט.

למחר בא המלך לראות את המגדל ואת הלסטים. ראה את החפירה שעשו ונסו ונמלטו. אמר לזה: שוטה, חבירך ברו ברו החפירה ונמלטו מדיני, מה אני יכול לעשות להם עוד, אבל אתה שראית את החפירה ולא רצית להמלט, ונקרו עיניך, ואחר כך יתלו אותך על עץ!

כך הלסטים, אלו הרשעים ההולכים במחשכים. הרשעים הפקחים מה הם עושים? אומרים: אנו חטאנו למלך, אנה נמלט מדינו? אבל נפתח דרך התשובה, ונבקש רחמים, ונברר ונמלט, וכך עשו. הספשים מה הם עושים? רואים דרך התשובה פתוח לפניהם, שפתחו האחרים, ונמלטו מדין שמים, והם אינם רוצים להמלט.

אומר להם הקדוש ברוך הוא: שוטים, אחיכם ברוחו ונמלטו באותו דרך של תשובה שפתחו, מה אני יכול לעשות עוד להם. אבל אתם, עיניכם שראו החפירה, דרך התשובה פתוח לפניכם, ולא רציתם להכנס בתוכו ולנוס ולהמלט - מה כתוב בהם? ועיני רשעים תכלינה. שראו הדרך פתוח, ומנוס אבד מניהם - שלא רצו לנוס ולהמלט. ותקנותם מפח נפש - לעולם הבא.

כך דור המבול, ראו לנת עושה התבה, ומתרה בהם בכל יום, וראו אותו נכנס לתבה - ולא רצו לשוב. אמר הקדוש ברוך הוא: ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מניהם - שלא רצו לשוב ולנוס מדיני, ותקנותם מפח נפש - שלא יקומו ליום הדין, שנאמר (שם כו) הרפאים יחוללו מתחת מים ושכניהם.

ויחל נח איש האדמה (בראשית ט). אמר רבי יוסי, למה נקרא איש האדמה? שנתשבה ממנו האדמה, כלומר אדון האדמה. חכמים אומרים, איש האדמה - לפי שבשבילו עמדה האדמה בלחה וטבעה, שנאמר (שם ה, כט) זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אברהם ה' ידע לה, כיון שחטא אדם, נתארה האדמה, שנאמר (שם ה) ארוהה האדמה בעבורך. ועמדה בקלותיה, עד שבא נח ובטל הקללה.

ששנינו, אמר רבי חייא רבה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לנח צא מן התבה, אמר לפניו: רבוננו של עולם, לאן אצא? אצא לאדמה שנתארה? ומפני שנתארה, אבדו שוכניה, ונתארו כלם ונתמעטו. אמר הקדוש ברוך הוא: לא כך אתם, אלא (שם ט) שרצו בארץ וירבו בה. האחרים אבדו בה, אבל אתם פרו ורבו ושרצו בה.

ועם כל זאת לא נתישב בלבן, והעלה עולות, שנאמר (שם ח) ויעל עלת במזבח. הוא המזבח שהקריב עליו אדם הראשון. אמר לו הקדוש ברוך הוא: הרי לך מה ששאלת - לא אסוף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. אז נתישב בלבן. ולפיכך נקרא איש האדמה, שנתן נפשו ולבו עליה להוציאה מן הקללה. ויש שאומרים שנתעסק בעסקי האדמה.

ויטע כרם (שם ט, כ) - גפן גרושה מצא, שנתגרשה מגן עדן, וביומו נטעה ונשתגשה, שנאמר (ישעיה יז) ביום נטעך תשגשגי. רבי אומר, גפן היתה, שנתגרשה מגן עדן, וענביה עמה, וסחט אותם, ושתה מן היין, ונתגל.

רבי בון פתח, (ויקרא י, ט) וידבר ה' אל אהרן לאמר ינו ושכר אל תשת אתה ובניך בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו חקת עולם לדורתיכם. שאמר רבי אבון, אין בכל העולם דבר שמתגאה לבו של אדם אלא ביו. וזה היה ענשם של נדב ואביהוא, שאכלו ושתו וגבה לבם, וזהו (ויקרא י, א) אש זרה אשר לא צוה אתם.

וקדם זה היה נגזר עליהם, ובאה מדת הדין לשלח יד בהם, שנאמר (שמות כד) ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו, אף על פי שנגזר דינם לשלח יד בהם. ולמה היה ענשם? משום (שם) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. נכנסו, כשאכלו ושתו, ונגזר ענשם באותה שעה.

ולאחר כן ראו שלא שלח יד בהם בפעם הראשונה, עשו גם כן בשנייה, ומבין שני הכרובים יצא להב ונשרפו. כי לך היו הכרובים מכונים, כנגד אותם הכרובים אשר בגן עדן.

ולאחר שמתו, צוה לאהרן ולכהנים הבאים אחריו להמנע עצמם מן היין בבואם אל אהל מועד, כדי שלא יכנסו וימצאו לבם בגאות ובגסות הרוח.

אמר רבי, שני ענינים הם שאין מתישבים יחד - יין, ועבודת השמים. ששנינו שם, שתוי אל יתפלל, וכן שכור אל יתפלל. ואם התפלל - תפלתו תועבה.



ואמר רבי יוסי, שפור המתפלל פאלו עובד עבודה זרה. ומנין לנו? מחנה, שכתוב (שמואל א) ויחשבה עלי לשכרה. והשיבה ואמרה, אל תתן את אמתך לפני בת בלעל. ואמר רבי יוסי, כתוב פאן בת בלעל, וכתוב שם (דברים יג) יצאו אנשים בני בלעל. מה להלן עבודה זרה - אף פאן עבודה זרה.

אמר רבי יצחק, אין לך אנשים שנקראים קדושים פרט לאותם פרושי יין, שכתוב (במדבר ו) כל ימי הזירו לה' קדוש יהיה.

ואמר רבי יצחק, איך לך יין שנקרא יין טוב פיינה של ארץ ישראל, ויותר על פלם היין של הגליל העליון, שאין איש יכול לשתות ממנו חצי לוג.

רבי אלעזר בר רבי שמעון הלך לראות את רבי יוסי בן רבי לקוניא חמיו. נתנו לו לאכל עגלה משלשת רפה. פתח לו חבית יין אחת, חמיו מוזג - והוא שותה, מוזג - והוא שותה. אמר לו, אפטר ששמעת מאביך כמה הוא שעורו של כוס? אמר לו, כמות שהוא, אחת בחמין ואחת בצונן, אבל לא שערו רבנן בכוסף שהיא קטנה, ובנין שהיא טוב, ובמעיו שהם רחבות.

ואמר רבי יהודה. מבלבל בדעתו היה נח כשיצא מן התבה בדיוורו עם החיות והרמשים והשרצים, ומפני ששתה מעט יין, נשפר ונתגל.

ואמר רבי יהודה, בא פנען וסרסו. הקיץ מיינו, ומצא עצמו מסרס, שכתוב (בראשית ט, כב) וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן. אשר ראה לא נאמר, אלא את אשר עשה לו, שסרסו. ולפיכך קללו, שנקאמר (שם) ארור פנען עבד עבדים יהיה לאחיו.

רבי פתח, (שם ח, כא) וירח ה' את ריח הניחח ויאמר לא אסוף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. כשיצא נח מן התבה, פתח עיניו, וראה את כל העולם פלו חרב. התחיל בוכה על העולם. אמר, רבוננו של עולם, אם בשביל חטאת האדם או בשביל השוטים תאבד עולמך? למה בראתם, או זה או זה. יש לך לעשות - או שלא תברא אדם, או שלא תאבד העולם. העלה עולות, וקם והתפלל לפניו, ואותו הריח עלה לפני הקדוש ברוך הוא, וערב לו.

אמר רבי, שלשה ריחות עלו לפניו: ריח עולתו, וריח תפלתו, וריח מעשיו. ולא היה ריח בעולם שנות לפניו פאותו הריח. ולפיכך צנה ואמר (במדבר כח, א) ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו. כלומר, ריח שהקריב נח לפני, תשמרו להקריב לי, ריח עולה ותפלה וכשרון מעשים.

רבי איבו אמר, נח חכם היה, והיה מבין לחישת ופצוף כל הנבראים ורמיזתם, וכשהיה בתבה, אמר: יודע אני שאין פקח בעופות כמו העורב לדעת ממנו סימן בעולם, מיד (בראשית ח, ז) וישלח את העורב.

אמר רבי חייא, ואיך עושה כך? והרי אמר רבי בן, אסור להסתפל באותם המנוחשים בעופות השמים, והרי הוא בכלל (ויקרא יט) לא תנחשו ולא תעוננו, אפלו כל נחוש בעולם.

אלא, אמר רבי חייא, למה שלח את העורב? שאמר רבי חייא, מצטרע היה נח יותר על אבדן העולם. אמר: רבוננו של עולם, נדעתי כי אתה רחום, ואתה לא רחמת על עולמך, ונהפוך רחמנותך לאכזרות. אתה לא רחמת על בניך, יצא זה שאינו מרחם על בניו, ונהפוך להם לאכזרי. ולפיכך שלח את העורב, רמז הוא שרמז.

אמר רבי יוסי, וכי לא כתוב בו איש צדיק תמים היה, והאיך הטיח דברים כלפי מעלה? אמר רבי חייא, מרב צערו הוא שאמר, שהרי שנינו, מנין שאין דנין את האדם לפי צערו? שנאמר (איוב לד) איוב לא בדעת ידבר ודבריו לא בהשכל. אף על פי שהטיח דברים כלפי מעלה, אין דינו כמזיד, אלא כאדם בלא דעת, לפי צערו.

ולא רצה העורב להלך בשליחותו, מפני שמתקן הוא לשליחות אחרת - לפריס אליהו, שנאמר (מלכים א-יז) והערבים מביאים לו לחם ובשר, ולא רצה לעשות שליחותו, (בראשית ח) עד יבשת המים מעל הארץ, שהיה על ידי שבעת אליהו. כיון שראה נח שלא עשה כהגן, שלח את היונה.

ואמר רבי בון, שני עניני רמז בה, אחד - שכתוב (הושע ז) פיונה פותה אין לב. כלומר, מרב צערי אין לפי עמי ונפתה. אחרת - אמר נח, אין ככל העופות שיסבל מיתתה בלא סרבות פיונה, ולפיכך נמשלו ישראל פיונה. אמר נח, כך נאה לנו לסבל הפל בלי סרבות, ולפיכך וישלח את היונה.

שנו רבותינו, מה השיב הקדוש ברוך הוא לנח, כשיצא מן התבה וראה כל העולם חרב והתחיל לבכות עליו, ואמר: רבוננו של עולם, נקראת רחום, היה לך לרחם על בריותיך?

השיבו הקדוש ברוך הוא: רועה שוטה, כעת אמרת את זה, ולא בזמן שאמרתי לך בלשון רפה, כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה, ואני הנני מביא את המבול כו' לשחת כל בשר כו', עשה לך תבת עצי גפר. כל זה התעבתי עמך, ואמרתי לך כדי שתבקש רחמים על העולם, ומאז ששמעת שאתה תנצל

בתבה, לא נכנסה בלבד רעת העולם, ועשית תבה ונצלת. וכעת שגאבד העולם, פתחת פיד לדבר לפני בקשות ותחנונים!?

כיון שראה כך נח, הקריב עולות וקרבנות, שכתוב (שם ח) ויקח מכל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח.

אמר רבי יוחנן, בא וראה מה בין הצדיקים שהיו לישראל אחר כך ובין נח. נח לא הגן על דורו ולא התפלל עליו כאברהם. שפיון שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם (שם יח, כ) זעקת סדום ועמורה כי רבה, מיד - ויגש אברהם ויאמר, והרבה דברים כנגד הקדוש ברוך הוא, עד ששאל שאם ימצא שם עשרה צדיקים שיכפר לכל הדור בשבילם. וחשב אברהם שהיו עשרה בעיר, עם לוט ואשתו ובניו ובנותיו וחבתיו, ולכן לא התפלל יותר.

בא משה והגן על כל הדור. כיון שאמר הקדוש ברוך הוא למשה, ישראל חטאו, סרו מהר מן הדרך - מה כתוב בו? (שמות לב) ויחל משה. מהו ויחל? מלמד שהתפלל עד שאחזתו חלחלה. חכמים אומרים, לא הניח משה להקדוש ברוך הוא עד שגתן נפשו עליהם מן העולם הזה ומן העולם הבא, שכתוב (שם) ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת.

אמר רבי יוסי מפיאן, (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפניו לפניו. וכן כל הצדיקים הגנו על דורם, ולא הניחו מידת הדין לשלט בהם.

ונח התעבב עמו הקדוש ברוך הוא, ואמר לו רבוי דברים שפא יבקש עליהם רחמים, ולא השגיח ולא בקש עליהם רחמים, ועשה התבה ונאבד כל העולם.

רבי אליעזר ורבי יהושע היו יושבים בפלגי טבריה. אמר רבי יהושע, רבי, מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו? אמר לו, אפלו הוא לא חשב בלבו שימלט. משל למוצא אשכול ענבים שאינם מבשלים בין הבסרים, שאלו היה בין ענבים מבשלים, לא היו כלום.

משמע שכתוב (בראשית ז) כי אותה ראיתי צדיק לפני בדור הזה. שהיה לו לומר צדיק לפני, מהו בדור הזה? כלומר, לפי הדור. ולפיכך לא בקש רחמים. אמר בלבו: ולוא שאבקש רחמים עלי ואמלט, וכל שכן שאתפלל על אחרים.

אחר כך אמר רבי אליעזר, על כל זה היה לו לבקש רחמים על העולם מלפני הקדוש ברוך הוא, שנוח לו מי שאומר טוב על בניו.

מנין לנו? מגדעון בן יואש, שלא היה צדיק ולא בן צדיק, ומשום שאמר טוב על ישראל, מה כתוב בו? (שופטים ו) ויאמר לו ה' לך בלחך זה והושעת את ישראל מיד מדון. מהו בלחך זה? הטובה הזו שאמרת על בני, והיה לך כח גדול להצילם מיד מדון.

ועוד אמר רבי אליעזר, אף על פי שהיה צדיק גדול מכל העולם, ויאמר רע לפני הקדוש ברוך הוא או מלשינות על ישראל - ענשו גדול מכלם, ולא מצאנו צדיק טוב כאלהו בכל דור, ומשום שאמר מלשינות על ישראל, שכתוב כי עזבו ברייתך בני ישראל את מזבחחיתך הרסו ואת נביאך הרגו בחרב, באותה שעה הרע הרבה לפניו.

בא וראה מה כתוב בו, ויבט והנה מראשיתו עגת רצפים. מהו רצפים? אמר הקדוש ברוך הוא, כעת ראוי לאכל מי שאמר מלשינות על בני.

אמר רבי אליעזר, מה שכתוב וילך בלח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלהים חרבה, וכי בלח אכילת עוגת רצפים הלך את כל זה?

אלא, אמר רבי אליעזר, השליך הקדוש ברוך הוא תרדמה על אלהו, והראהו ענינו של משה שישב לפניו ארבעים ימים וארבעים לילות, ומאז שהיה שם, עשו ישראל את העגל. ומשום שהיה ארבעים ימים וארבעים לילות שלחם לא אכל ומים לא שתה, לא זו משם עד שמחל להם הקדוש ברוך הוא.

אמר לו לאלהו, כך היה לך לעשות, ועוד היה לך להראות שהם בני, בני אהובי, שקבלו את תורתך בהר חורב! וזהו שכתוב וילך בלח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה, שראה את ענינו של משה שהשתה לפניו ארבעים ימים וארבעים לילות. והענין של ישראל - שקבלו התורה בהר חורב, וזהו שכתוב עד הר האלהים חרב.

אמר רבי יצחק, לא זו אלהו משם, עד שנשבע לפני הקדוש ברוך הוא להורות זכותו של ישראל תמיד. וכל מי שעושה זכות, הוא מקדים ואומר לפני הקדוש ברוך הוא: כך וכך עשה עכשו פלוני. ואינו זו משם, עד שיכתבו זכותו של אותו אדם, שכתוב (מלאכי ג, טז) וכתב ספר זכרון לפניו.

אמר רבי יהודה בן פזי, מה היה ענשו של נח? שיצא חגר בגליו מן התבה, ושכב ונתבזה, והתלוצץ עליו בנו, ועשה לו מה שעשה.

אמר רבי אלעזר, בא וראה כמה יש לאדם ללכת בדרך ישרה. בא וראה, מפני שנטל יעקב הברכות מעשו ברמאות, הרי לך שלא נתן רשות לשום אמה בעולם להשתעבד בישראל וזלתי אמה של עשו.

אמר רבי יוחנן בן נורי, נטל הקדוש ברוך הוא את שם בן נח, והפרישו לכהן עליון ולשרתו, והשרה שכינתו עמו, וקרא שמו מלכי צדק מלך שלם. והיה יפת אחיו לומד תורה ממנו במדרשו, עד שבא אברהם ולמד תורה במדרשו של שם, ונתעסק הקדוש ברוך הוא באברהם, ונשתכחו כל האחרים. בא אברהם והתפלל לפני הקדוש ברוך הוא שישירה שכינתו תמיד בביתו של שם, והודה לו, שנאמר (תהלים קי) אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק.

אמר רבי יוחנן, והלא יפת הוא הגדול, למה שם נטל הכהנה? בשביל שהיה תמיד עוסק בתורה ופרש מדרכי העולם. ומאין היה לו תורה? אלא אדם הראשון ידע התורה, והניחה בקבלה לשת בנו, ואחר כך באה ליד חנוך, עד שבא לשם, והיה מתעסק תמיד בה.

אמר לו רבי יוסי, אם התורה היתה במדרשו של שם, למה הצרך הקדוש ברוך הוא לצוות לבני נח אותן שבע מצוות שנגזרו, שהרי בתורה נכתבו קדם לכן? אלא, אמר רבי יצחק, בשעה שהמבול בא לעולם ונכנסו לתבה, מרב צערם נשתכחה משם, עד שבא הקדוש ברוך הוא וחדש להם אותן שבע מצוות.

אמר רבי יוסי, חס ושלום, לא נשתכחה התורה ממנו. אלא אמר הקדוש ברוך הוא, אם אמר להם שישמרו כל תורתך, יפרקו כל העל מהם, כאחרים שאמרו (איוב כא) ודעת דרכיך לא חפצנו, אלא אתן להם דברים מוגזרים וישמרו אותם.

עד שיבא מי שישמר כלה, והוא אברהם, שנאמר (בראשית כו) עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרת מצוותי חקותי ותורתי. שפינו שלמד משם התורה, קבל על עצמו שישמר התורה כלה, ולפיכך ברר להם הקדוש ברוך הוא שבע מצוות מן התורה כדי שישמרו אותם.

רבי פתח, בכנסת ישראל כנגד הקדוש ברוך הוא, וישלח את הערב. שאמר רבי פנחס, כתוב ויאמר דוד כו' קומו ונברכה כי לא תהיה לנו פליטה מפני אבשלום. ואף על פי שברח, מה כתוב בו? (תהלים ג) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו. ואף על פי שהיה בורח ונגרש ממלכותו, לא מנע עצמו מלומר שירה לפני הקדוש ברוך הוא ולשוב ולהתחנן לפניו. וישלח את הערב, זהו דוד, שהיה קורא עמם תמיד בערב.

דבר אחר, העורב שבא מיהודה שנקרא עורב, שנאמר (בראשית מג) אנכי אערבנו. כתוב הערב, בלי וא"ו. אמר רבי פנחס, למה נקרא שמו עורב? שהיה הולך בזהרים בעורב. והינו שאמר לשאול כאשר ירדף הקרא בזהרים. אמר לו, שמתני להיות כקורא בזהרים. כתוב כאן קרא, וכתוב שם (תהלים קמו) לבני עורב אשר יקראו.

ואמר רבי פנחס, בא וראה מה בין מלכי יהודה למלכי ישראל. שלח הקדוש ברוך הוא לדוד וגרשהו ממלכותו, ומיד שב בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא. ואל תתמה על זה, ואפלו מנשה מלך יהודה, שהיה רשע, מיד שב בתשובה לפני הקדוש ברוך הוא, ולקח אמונות אבותיו, ושב למלכותו.

וזהו שבא הכתוב להורות. וישלח את הערב - זה דוד, שהיה קורא תמיד בערב, ושלחהו הקדוש ברוך הוא ממלכותו והוציאו מביתו, ומה כתוב בו? ויצא יצוא ושו"ב, שכתוב (שמואל ב טו) ודוד עלה במעלה הזיתים עלה ובוכה וראש לו חפוי. היה יצא ושב בתשובה, ומתנדב על חטאתיו ומבקש רחמים עליהם, וידע כי חטאתיו עשו לו שגשג ממלכותו ונגרש.

ובכל דבר ודבר של חטא גרם במלכותו או בישראל, היה תולה הדבר בו, והיה יודע שהוא היה גורם. עד יבשת המים, שהשיבוהו: לא עליך הדבר, אלא אל שאול ואל בית הדמים.

בא וראה, שכתוב (שם כא) ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחרי שנה ויבקש דוד את פני ה', שסבר שהוא היה גורם. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא עליך זו, אלא על שאול. עד יבשת המים, היה תולה הכל בעצמו, ומיד היה שב בתשובה, ואף לא הצרך לחזור בתשובה, שהדבר לא בא בשבילו. וזהו שכתוב (בראשית ח) ויצא יצוא ושוב עד יבשת המים. שאף לא היה הדבר תלוי בו.

אמר רבי פנחס, רצה הקדוש ברוך הוא לנסות את ישראל ושלחם לבבל, שנאמר (שם) וישלח את היונה מאתו, זו כנסת ישראל. ראה מה כתוב בו - ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה. שהכביד עליה מלך בבל ברעב ובצמא ובהריגת צדיקים הרבה, ומשום כבד עליה - ותשב אליו אל התבה, וחזרה בתשובה וקבלה.

חטאה כנסת ישראל כמותחלה - ויוסף להגלותם, שנאמר (שם) ויוסף שלח את היונה מאתו, בגלות אחרת של נון. שאמר רבי יהודה גלות נון החשיכה את פניהם של ישראל כשולי קדרה.

ומרב צערס ודחקס מה כתוב בו? ותבא אליו היונה לעת ערב. מה זה לעת ערב? שלא היתה מאירה להם שעת הרוחה כמו שהיה המעשה בראשונה, ונהרגו צדיקים ונחשד היום, והעריב להם השמש ולא יכלו לקום מפני הדחק הרב שהיה עליהם, שנאמר (ירמיה ו, ד) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. כי פנה היום - אלו הם הצדיקים המאירים כשמש. כי ינטו צללי ערב - שנשארו פעולות בציר, וזהו לעת ערב, ולא בזמן שמאירים להם הצדיקים כשמש.

והנה עלה זית טרף בפייה (בראשית ח). לולי שהעיר הקדוש ברוך הוא רוח הפהנים שהיו מדליקין נרות בשמן זית, אזי אבדה פליטת בית יהודה מן העולם, ובכל פעם ופעם שבה בתשובה ונתקבלה. אמר רבי פנחס, חוץ מן הגלות הרביעית שעדין לא שבה, והכל תלוי בתשובה.

ואמר רבי פנחס, אין לה בכל פעם ופעם שלא עבד הקדוש ברוך הוא את גזר דינה של כנסת ישראל, שבע שמשות, ושבעה יובלות, שמא תחזור בתשובה. זהו שכתוב (שם) ויחל עוד שבעת ימים אחרים, חוץ מהראשונים.

וישלח את היונה - בגלות אדום. ולא יספה שוב אליו עוד - שעד היום לא חזרה בתשובה ולא העירה רוחה. שאמר רבי פנחס, אלמלי חזרה בתשובה, לא נשארה בגלות יום אחד. רבי אליעזר אומר, כל הגלות שגלתה כנסת ישראל, נתן לה הקדוש ברוך הוא זמן וקץ ונתעוררה תמיד בתשובה, וגלות האחרון אין לו קץ וזמן, אלא הכל תלוי בתשובה, שנאמר (דברים ל) ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו. וכתוב (שם) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחד.

אמר לו רבי עקיבא, אם כן, איך יהיה זה לעזר את כלם כאחד בתשובה? מי שהוא בסופי השמים ומי שהוא בסופי הארץ, איך יתחברו כאחד לעשות תשובה?

אמר לו רבי אליעזר: חייך, שאם יחזרו בתשובה ראשי בית הכנסת, או בית כנסת אחד, בזכותם תתכנס כל הגלות, שהקדוש ברוך הוא מסתפל תמיד מתי יחזרו ונעשה להם טוב, שכתוב (ישעיה ל) ולכן יחפה ה' לחננכם, מחפה תמיד אימתי יחזרו בתשובה.

אמר רבי יוסי, יבא זה כזה שאמר רבי פנחס, שכתוב ולא יספה שוב אליו עוד. לא נאמר ולא יסף שוב אליה, אלא היא לא יספה שוב אליו. מכלל שהוא מזמן ומחפה אימתי תשוב.

רבי יהודה אומר, בא וראה, זה שכתוב בעקב (בראשית לב, כה) וינתר עקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר. באותו זמן נתנה רשות לכל צבאות השמים לאותם השרים שהתמנו על המלכות, ונפרדו לשלט אלה על אלה, ונתנה רשות ושלטון לשר הגדול של אדום לשלט על האמות.

באותה שעה מה כתוב? וינתר עקב לבדו, שעד כעת לא היו לו בנימין ולא אפוטרופוס בשמים. ויאבק איש עמו, זהו הוא סמאל, האדון של אדום, ורצה שינתן עקב תחת שעבודו של אדום, ומשום הזכות הגדולה שהיתה לעקב לא נתן בידו.

אמר רבי יהודה, באותה שעה התכנסו כל צבאות השמים, ורצו לטען עם סמאל בשביל עקב. אמר הקדוש ברוך הוא: יעקב אינו צריך לשום אחד מהם, הרי זכותו שיטען עמו. מיד ויאבק איש עמו, טען עמו.

אמר רבי יודא, בא וראה מה כתוב בו, (בראשית כו) ויבא כי לא יכול לו, שהיתה זכותו רבה, ולא כל בטענתו לשעבד את עקב תחת יד אדום. מיד ויגע בכף ירכו. אלו הם בני יוצאי ירכו.

באותה שעה נחלש עקב ולא יכל לטען עמו, שכתוב ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו, בטענתו עמו. ונתנה רשות לסמאל, בני עקב תחת יד אדום, כל זמן שיעברו על התורה.

רבי היה יושב יום אחד, והיה מסתפל בדבר הזה, שכתוב (דברים ל, ד) בצר לה ומצאוף כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו. אמר, מה שאמר משה שהיה בסוף הימים, כל אותם הצרות הרי באו, ותשובה עד עתה טרם נעשתה.

בעוד שהיה יושב, בא אליהו, זכור לטוב. אמר לו: רבי, במה התעסקת? אמר לו: בזה שאמר התורה, ששנבוא צרות לישראל בסוף הימים, שיעשו תשובה לאתער, שכתוב באחרית הימים ושבת, ועד עתה לא שבו בתשובה.

אמר לו: חייך רבי, בדבר הזה מתעסק הקדוש ברוך הוא ביום הזה, ובא מיכאל, האפוטרופוס הגדול שלהם, ומבקש מתי יצאו בני אהוביו מתחת לגלות אדום. ואמר: אתה כתבת בתורתך, שכשיסבלו אותם הענשים על מה שעשו, מה כתוב? (שם) כי אל רחום ה' אלהיך.

אמר לו: יבוא סמאל, האפוטרופוס של אדום, ויטען עמו לפני. בא סמאל, וטען מיכאל דבר זה כבראשונה. אמר סמאל: רבון העולם, אתה הוא שאמרתי שתהיה כנסת ישראל תחת שלטון אדום, עד שהיו צדיקים לפניך, והרי כלם רשעים עד היום הזה.

באותה שעה נזף בו הקדוש ברוך הוא על שאמר הלשנה על בניו, וברח שלשת אלפי מילין, ואמר למיכאל: מיכאל, הנה לך להיות יורד לראש הכתוב, שכתוב ושבתי עד ה' אלהיך ושמעת בקלו, ואחר כך כתוב כי אל רחום ה' אלהיך.

אמר מיכאל: רבון העולם, הנה לך לרחם עליהם, אתה רחום, וכך נקראת. אמר לו: שבועה נשבעתי ביום שנגזר הדין לפני עד שישובו, ואם כנסת ישראל פותחת בתשובה כמו עין של מחט, אני אפתח לה שערים גדולים.

#### פרשת לך לך

בא וראה, הקדוש ברוך הוא מגן לצדיקים שלא ישלטו בהם בני אדם, והקדוש ברוך הוא הגן על אברהם שלא ישלטו בו ובאשתו.

בא וראה, השכינה לא זזה מעם שרה. באותו הלילה בא פרעה לקרב אליה. בא המלאך והלקח אותו. וכל פעם שהיתה שרה אומרת הלכה - הנה מלקה.

ואברהם הוא התחזק ברבונן, שהרי שרה לא יכלו לשלט עליה. זהו שכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכאן הוא נסיון, שלא הרהר אברהם אחרי הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי, בא וראה שמשום כך לא צוה אותו הקדוש ברוך הוא לרדת למצרים, אלא הוא מעצמו ירד, כדי שלא יהיה פתחון פה לבני העולם, שאמר לו כך, ואחר כך הצטער על אשתו. עד כאן.

#### מדרש הנעלם

לך לך. רבי יהודה פתח, (שיר ו) הנצנים נראו בארץ עת הזמר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. אמר רבי יהודה, בא וראה כמה יש לו לאדם להכשיר מעשיו לפני בוראו ולהתעסק בתורתו יומם ולילה, שמעלת התורה למעלה מן כל המעלות.

שאמר רבי יהודה, שתי טובות גדולות יש בתורה - חיים ועשר, שכתוב (משלי ג, טז) ארץ חיים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. אמר רב פפא, אלו שלשה הם. אמר לו רבי יהודה, הכבוד הוא בכלל העשר, שמי שיש לו עשר, יש לו כבוד, ובמה יזכה האדם לכל? בשביל התורה.

אמר רבי יהודה, בא וראה, אין בכל לילה ולילה שאינו אוחד מטטרו"ן שר הפנים כל נשמתם של תלמידי חכמים העוסקים בתורה לשמה, ובראה אותו לפני הקדוש ברוך הוא, וממתינים מלאכי השרת ודוממים מלומר שירה, עד שיתכנסו נפשות הצדיקים עמם, ויזמרו ביחד לאל עליון.

שנאמר הנצנים נראו בארץ - אלו העוסקים בתורה לשמה. עת הזמר הגיע - אז הוא עת לזמר לבוראם ביחד. וקול התור נשמע בארצנו - זה מטטרו"ן, הבא לאסוף נשמתם של צדיקים לזמר ליוצרים בכל לילה ולילה, שנאמר (תהלים קמט) יעלו חסידים בכבוד וינגנו על משכבותם. מהו בכבוד? אמר רבי יהודה, זה מטטרו"ן.

אמר רבי יעקב בר אידי, כל נשמותם של צדיקים נגזרו מתחת כסא הכבוד, לנהג את הגוף כאב המנהיג את הבר, כי בלתי הנשמה לא יוכל הגוף להתנהג ולא לדעת ולעשות רצון בוראו. שהרי אמר רבי אבהו, הנשמה היא מורה ומלמדה לאדם, ומחנכתו בכל דרך ודרך.

ובשעה ששולח הקדוש ברוך הוא אותה לגוף ממקום הקדש, מברך אותה בשבע ברכות. זהו שכתוב (בראשית יב) ויאמר ה' אל אברהם, זו היא הנשמה, שהיא א"ב, ללמד את הגוף, ור"ס עליו, שממקום רם ונשא באה. ומה אומר לה? לך לך מארצך וממולדתך - מדינתך, וממקומך, ומהנאתך. ומבית אביך - אמר רבי יעקב, זו היא אספקלריה המאירה. אל הארץ אשר ארצך - כלומר לגוף פלוני, לגוף קדוש, לגוף ישר.

ועם כל זה - ואברהם מברך, אותם הנוהגים עמך מדות טובות, מדות ישרות. אותם המברכים אותי בשבילך, ואומרים כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה' אלהי. ומקלף אאר - אותם המקללים אותך ומקללים מעשיהם ודרכיהם.

וינלך אברהם כאשר דבר אליו ה' (שם). כיון שנתברכה בשבע ברכות הללו, מה כתוב? וינלך אברהם. זו היא הנשמה, שהיא אב לגוף ורם ממקום הרמים. כאשר דבר אליו ה' - להכניס באותו הגוף שנגטנה להנהיגו וללמדו.

אמר רבי יעקב, ראה מה כתוב בו כיון שפאה לפני בגוף - וינלך אותו לוט. זהו יצר הרע המזמן לפני עם הנשמה ביחד, כיון שנולד אדם. ומנין שנקרא יצר הרע כך? שנאמר (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעריו, וזהו לוט שנתאר בעולם.

והולך זה כמו שאמר רבי יצחק, הנחש שהשיא לחיה הוא יצר הרע. וראינו שנתקלל, שנאמר (שם)

(ג) ארור אתה מכל הבהמה, ולפיכך נקרא לוט. שפשעה שהנשמה בא לכנס בגוף, מיד וילך אתו לוט, שהוא מזמן לכנס עמו ולהשטין לאדם ולהיות מקטרג להנשמה.

אמר רבי יעקב בר רבי אדי, מנין מה שאמרנו שהוא משל על הנשמה? כמה שכתוב אחר כך (שם יב) ויבן אברהם את שרי אשתו - זהו הגוף. ואת לוט בן אחיו - זהו יצר הרע, שהוא בן אחיו, משתף ונדבק עם הגוף. ואת כל רכושם אשר רכשו - אלו מעשיהם. ויצאו ללכת ארצה כנען - כלם מדבקים ללכת בהבלי העולם, הולכים אחרי בצעם והרהורם.

ויעבר אברהם בארץ עד מכוס שכם עד אלון מורה - בכל מקום שזה מתאנה, הנשמה עמו. והפנעני אז בארץ - זו התאנה, שהיא דבקה בגוף.

בין שפוקד הקדוש ברוך הוא מעשיהם ומוציא הנשמה מהגוף, הנשמה רוצה לעלות למעלה. ראה מה כתוב בה, (שם יג) וילך למסעיו מנגב ועד בית אל, וירצונה לחזר אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה. אמר רבי יעקב, אהלה כתוב, בה"א, ואי היא עומדת בין בית אל ובין העי, בין לעלות למעלה ובין לירד למטה.

זכתה - עולה אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה, מקום אשר מיכאל השר הגדול מקריב נשמתו של צדיקים. ויקרא שם אברהם בשם ה', הנשמה נותנת שבח והודאה בירושלים של מעלה, שזכתה לאותה המעלה. ואם לא זכתה - מה כתוב? (שם יב) ויסע אברהם הלוך ונסוע הנגבה, דוחין אותה והולכת עד שסובבת כל העולם עד שתקבל ענשה.

אמר רבי יהודה, הצדיקים מה הם עושים? אם בא לטהר - אפלו יצר הרע הבא לקטרגו, נשמתו מסייעת אותו, שנאמר (שם יג) ויאמר אברהם אל לוט. הנשמה אומרת ליצר הרע: אל נא תהי מריבה ביני ובינך.

מה עושה הצדיק הזה? הולך לבית המדרש, קורא ושונה, ומקטרג ליצר הרע ואומר לו: הלא כל הארץ לפניך, הפרד נא מעלי. רבים יש בעולם שאתה יכול להם בגלל שהרעו מעשיהם. אם השמאל ואימנה - אם אתה רוצה להשמאל אותי, אני אימני, אלך לצד ימין, שלא אטה אשורי ימין ושמאל. ואם הימין ואשמאלה - אף על פי שאראה שהיא טובה עצתך, אעשה הפך רצונך ותאותך.

ואמר רבי בן, יצר הרע מהו עושה באותה שעה שהוא רואה שלא נעשתה עצתו, מה כתוב בו? ויבחר לו לוט את כל כפר הירדן, לאותם הרשעים שלא יקטרגו עמו, ובשביל זה הדרך ויפרדו איש מעל אחיו. ואז הנשמה, מה כתוב בה? ואברהם כבד מאד, בכל מעשים טובים וישרים בתורה ומצוות.

וישמע אברהם כי נשבה אחיו (בראשית יד). רבי תנחום פתח, קמתי אני לפתח לדודי כו', ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו (שיר ה). אמר רבי תנחום, בא וראה כמה יש לו לאדם לטהר מעונותיו בעוד דרכי התשובה פתוחין לפניו, בטרם יסתם הדרך, שנאמר (ישעיה נה) דרשו ה' בהמצאו וגו'. יש עתים שהוא קרוב, ויש עתים שהוא רחוק.

והאם אמר רבי תנחום כך, והרי כתוב (תהלים קמה) קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת? אמר, הפסוק הזה מסייע לו, ממשמע שכתוב לכל אשר יקראהו באמת, ועם כל זה מה כתוב? רצון יראיו יעשה.

משל למלך שהיה יושב, ובא אדם וצוה לפניו. הקשיב המלך לכל מה שאמר ולא השיב לו. הוא צוהו, והמלך מקשיב ושותק. הלך אותו האיש.

אמרו משמשו לפני המלך: מורנו, למה לא השבת לעני הזה דבר? אמר להם: שמעתי כל מה שאמר והקשבתי לו, אבל הוא רשע לפני, ואינו כדאי לעשות רצונו, שהרי אמרו לו ולחבריו פעמים רבות משמי שלא יהיה רעים, ויבאו לפני ואעשה עמהם טוב, ולא השגיחו בי. כעת אני משגיח בהם.

כך הקדוש ברוך הוא - קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראהו באמת, ושומע להם, אבל למי שהוא עושה רצונו, לזה כתוב (שם) רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם.

אמר רבי חלבו אמר רב הונא, ממי אתה למד? ממשה רבנו עליו השלום, שכתוב (שמות לג) ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך. אמר משה: רבוננו של עולם, אין אנו צריכים למלאך, ולא לשרף, ולא לשר. שאיזה שנוי יהיה לנו מן האמות? להם שר - ולנו שר, אבל ונפלינו אני ועמך וגו'. ובמה יודע אפוא כי מצאתי חן בעיניך הלוא בלכתך עמנו, אתה ולא שר.

אמר רבי יהודה, מה היתה דעתו של משה שלא קבל את המלאך? אלא, אמר משה, אני יודע על ישראל שהם רשעים וקשי ערף, אלמלא הם יתמסרו למלאך, וכל שכן מי שהוא מדת הדין, לא ישאר משונאי ישראל שריד ופליט.

שאמר רבי יהודה, בכל מקום ה' מדת הרחמים. אמר משה: רבוננו של עולם, אתה אומרת

שְׁמִצָּאֲתִי חוֹ בְּעִינִיךָ, וְעַתָּה, (שם לד) אִם נָא מִצָּאֲתִי חוֹ בְּעִינִיךָ יִלְךְ נָא אֲדָנִי בְּקֶרְבְּנוּ, שֶׁהוּא מִדַּת הַרְחָמִים.

אָמַר לוֹ, לָמָּה? אָמַר לוֹ, כִּי עִם קֶשֶׁה עָרַף הוּא וְסָלַחְתָּ. יִשְׂרָאֵל סָרְבָּנִים טֶרְחָנִים הֵם, כִּינּוֹן שְׁחוּטָאִים, יֵשׁ בְּיַד הַמִּלָּאָה לַעֲשׂוֹת דִּין וְלֹא לַעֲשׂוֹת סְלִיחָה וּמַחֲלָה, אֲבָל אֶתְּהָ רַחוּם וְחַנוּן, הִיכָלֶת וְהַכֵּחַ בָּהּ, וְרַחֲמֶיךָ רַבִּים, וְסָלַחְתָּ לַעֲוֹנָנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וְנַחֲלַתְנוּ, מֵה שָּׁאִין רְשׁוֹת לְשׁוֹם מִלָּאָה לַעֲשׂוֹת כּוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, רַחֲמָנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲצֵל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שְׁכָנוֹת (שִׁיר ה) פִּתְחֵי לִי - פִּתַּח שֶׁל תְּשׁוּבָה, לְמַעַן תִּזְכֶּי לְכָל טוֹב שֶׁבַעוֹלָם. שְׂרָאשִׁי נִמְלָא טַל - זֶהוּ רֹאשׁ הָעוֹלָם. קוֹצוֹתֵי רְסִיסֵי לִילָה - זֶהוּ קֶצֶה הָעוֹלָם. כְּלוּמַר, רֹאשׁ הָעוֹלָם וְקֶצֶהוּ מִלֵּאֲתֵי כָּל טוֹב בְּשִׁבִּילְךָ, וְלֹא פִתְחָתָ לִי בְּאוֹתוֹ זְמַן. וְלֵאחֶר מִכּוֹ, כְּשֶׁהֲצִיק לָהּ, מֵה פִתּוֹב? (שם) קִמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוּדִי וְדוּדִי חִמַּק עֲבַר נִפְשִׁי יֵצֵאָה בְּדַבְרוֹ.

דָּבַר אַחֵר, קִמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוּדִי - זֶה הִיא הַנִּשְׁמָה אֲצֵל הַגּוּף, בְּעוֹד שֶׁהִנְשָׁמָה בַּגּוּף, אֵינָם רוֹצִים לְהַעִיר דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה. אָמַר רַבִּי פִּנְחָס, בְּשָׁעָה שֶׁהִנְשָׁמָה רוֹצָה לֵצֵאת מִן הַגּוּף, מִתְחַרְטֶת לָמָּה לֹא שָׁבָה בְּתִשְׁבָּה עַד שֶׁיֵּצֵאָה מִן הַגּוּף, וְנִשְׁאַר הַגּוּף כְּכִלִּי אֵין חִפְץ בּוֹ.

וְאָמַר רַבִּי פִּנְחָס, כָּל שֶׁבַעַת הַיָּמִים נִפְשׁוּ מִתְאַבְּלֶת עָלָיו וְאוֹמְרֶת, קִמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוּדִי. תִּדַּע לָךְ, בְּעוֹד שֶׁהִנְשָׁמָה בַּגּוּף וְהַגּוּף עוֹמֵד בְּכַח, הִיא תְּשׁוּבָה מְעֻלָּה, וְלֹא בְשָׁעָה שֶׁאֵינִי יָכוֹל.

כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי פִּנְחָס, מִשָּׁל לָמָּה הַדָּבָר דּוֹמָה? לְאֵדָם הָעוֹמֵד עַל שִׁלְחָנוֹ וְהִיא רָעַב וְתֵאֵב לֶאֱכֹל, וּבְעוֹד שֶׁהִיא אוֹכֵל, עֹמֵד עָנִי עַל הַפֶּתַח. שָׂאֵל מִמֶּנּוּ לְהֶאֱכִילוֹ, וְלֹא הִחְזִיר לוֹ פָּנִים. הִלָּךְ אוֹתוֹ הָעָנִי בְּפִחִי נִפְשׁוֹ.

לְאַחֵר שָׁעָה הִגִּישׁוּ עוֹד לִפְנֵי לֶאֱכֹל, הִיא בִטְנוֹ מִלֵּא מַכֵּל. כִּינּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁאֵינִי יָכוֹל לֶאֱכֹל עוֹד, אָמַר: תָּנוּ לוֹ לָזֶה הָעָנִי. הִיא חֲכָם אֶחָד עוֹמֵד עָלָיו, אָמַר לוֹ: שׁוּטָה, אֵלּוּ יִכְלֹת לֶאֱכֹל לֹא נִתְּתָ לוֹ, עַתָּה שָׁאִין בָּךְ כַּח לֶאֱכֹל יוֹתֵר, אֶתְּה נֹתֵנוּ לָעָנִי!!

כֵּן הוּא הָאֵדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה - הוֹלֵךְ בְּהִבְלֵי רָעַב לֶאֱכֹל וּלְהַרְוִים מִמּוֹן. בָּא הָעָנִי, שֶׁהוּא הַיָּצָר הַטּוֹב, וְשָׂאֵל מִמֶּנּוּ בְּבִקְשָׁה שֶׁיִּחְזֹר בְּתִשְׁבָּה וְלַעֲסֹק בְּתוֹרָה, וְאֵינִי רוֹצָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָעַב יוֹתֵר לְהַרְוִים מִמּוֹן.

לְאַחֵר זְמַן תּוֹפְסִים אוֹתוֹ בַּקּוֹלֶר. כְּשֶׁרָאָה שֶׁאֵינִי יָכוֹל לְהַרְוִים יוֹתֵר, אָמַר אַחֲזֹר בְּתִשְׁבָּה, שָׂמָּה יִתְּנוּ לוֹ שָׁעָה לְכָךְ אוֹ שָׂמָּה לֹא יִתְּנוּ לוֹ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שׁוּטָה, עֲכָשׁוּ שֶׁאֵינִי יָכוֹל עוֹד לְהַרְוִים יוֹתֵר אֶתְּה אָמַר אַחֲזֹר בְּתִשְׁבָּה?! שָׂאֵלוּ הֵייתָ יָכוֹל לְהַרְוִים עוֹד, לֹא הֵייתָ חוֹזֵר בְּתִשְׁבָּה. בְּעוֹדוֹ כֵּן יֵצֵאת נִשְׁמָתוֹ.

וְאָמַר רַבִּי זְרִיקָא, הַגְּדוֹל שְׁמֹן הַחֲבָרִים הִיא אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה, וְלֹא נִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת לְחֹזֵר בְּתִשְׁבָּה. שֶׁיֵּצֵא הַקּוֹל הַהוּא וְאָמַר: בְּשָׁעָה שֶׁהֵייתָ מֵת, כָּל הַדְּרָכִים וְהַשְּׁבִילִים מְלַמְעָלָה וּמְלַמְטָה יִסְתַּתְּמוּ מֵאוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁלֹּא יָבֹא לְעוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, לָמָּה לָנוּ כָּל זֶה? (קַהֲלַת יב, א) וְזָכַר אֶת בּוֹרְאֵיךְ כּוֹי עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יָמֵי הָרָעָה.

וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו (בְּרֵאשִׁית יד). רַבִּי אֲבָא פִתַּח, כִּנְגֵד יָצָר הָרַע כְּמוֹ שֶׁנִּזְכָּר לְמַעֲלָה. הָרִי שֶׁנִּינוּ, כִּינּוֹן שֶׁנִּפְרָד יָצָר הָרַע מִן הַגּוּף שֶׁל הַצַּדִּיק, לֵאמֹר מִקּוֹם הוֹלֵךְ? לְמִקּוֹם הָרָשָׁעִים, שֶׁלֹּא יִסְטָרְגוּ עִמּוֹ.

מֵה מִשְׁמִיעַ? שְׁכָתוֹב (שם יג) וְלוֹט יֵשֵׁב בְּעָרֵי הַכֶּכֶר וַיֵּאֱהֵל עַד סָדָם וְאֲנָשֵׁי סָדָם רָעִים וְחַטָּאִים וְגו'. לְמִקּוֹם רָשָׁעִים וְחַטָּאִים, שָׁם שָׁם אֶהְלָה לְשִׁבְתָּ. יָצָר הָרַע שָׁם מֵהוּ עוֹשֶׂה? חוֹטָא עִמָּם וּמַחְטִיא, עַד שֶׁנִּשְׁבָּה בְּעוֹנוֹתָיו וְנִלְכַּד.

וְנִשְׁמַת הַצַּדִּיק מֵה הִיא עוֹשֶׂה? וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם - זֶה הִיא הַנִּשְׁמָה. כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו - זֶה יָצָר הָרַע. וַיִּרָק אֶת הַנִּיכִי וַיְלִידֵי בֵיתוֹ - אֵלּוּ הֵם הַצַּדִּיקִים הַמְּחַנְכִּים בְּמִצְוֹת וּבְדִרְךְ הַטּוֹב. כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, כִּינּוֹן שֶׁרָאָה הַצַּדִּיק שֶׁהָרָשָׁע נִעְזָב וְנִלְכַּד בְּעוֹנוֹתָיו, הוֹלֵךְ לֵאחֲזוֹ בּוֹ, וַיִּחְזֹר בְּתִשְׁבָּה, וּמִקְרָבוֹ וּמִלְּמִדּוֹ תוֹרָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּרְדֹּף עַד דָּן, עַד עֶקֶר דֵּינוּ רוֹדֵף לְהַצִּילוֹ מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם.

וְכֵן הוּא דִרְךְ הַצַּדִּיקִים, לְרַדֵּף אַחֲרֵי הָרָשָׁעִים כְּדֵי לְהַחְזִירָם לְמוֹטָב. מֵה פִתּוֹב בָּהֶם? (שם יד) וַיַּחֲלֹק עֲלֵיהֶם לִילָה וְגו'. וְזֶהוּ נִשְׁמַת הַצַּדִּיקִים, שֶׁמִּסְרִים וּמִבְקָשִׁים לָהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִלְכוּ בְּדִרְךְ רָשָׁעִתָם. הוּא וְעַבְדּוֹ וְיָנִים - הַנִּשְׁמָה וְהַצַּדִּיקִים רוֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם, וּמוֹכִיחִים לָהֶם, וּמִסְרִים לָהֶם.

וַיִּרְדְּפָם עַד חוּבָה - מוֹדִיעִים לָהֶם רָעִתָם, וְרוֹדְפִים אַחֲרֵיהֶם, עַד שֶׁמִּגְלִים לָהֶם רָעִתָם וְרָשָׁעִתָם, לְמַעַן יִבְּשׁוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם. וְזֶהוּ וַיִּרְדְּפָם עַד חוּבָה. הַנִּשְׁמָה עוֹשֶׂה כֵּן, וּמוֹדִיעָה לָהֶם דִּרְכָם הָרָעָה, וְזֶהוּ עַד חוּבָה. וְהֵאֱדָר הֵם הוֹלְכִים! לְשִׁמְאֵל וְלֹא לְיָמִין.

מֵה פִתּוֹב אַחֲרֵי כֵן? (שם) וַיִּשָּׁב אֶת כָּל הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת לוֹט. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, בָּעַל כְּרָחִם הֵם חוֹזְרִים בְּתִשְׁבָּה, שְׁכָתוֹב וְגַם אֶת לוֹט אַחֲרֵי וּרְכוּשׁוֹ הִשִּׁיב. וְאַפְּלוּ יָצָר הָרַע בָּעַל כְּרָחוֹ שֶׁב בְּתִשְׁבָּה. וְאָמַר רַבִּי

אָבָהוּ, בֹּא וּרְאֵה כִּמָּה שָׁכְרוּ שֶׁל אָדָם הַעוֹשֶׂה לְאַחֲרִים לַחֲזֹר בְּתִשׁוּבָה. מִנֵּינ לָנוּ? מִמָּה שִׁפְתוֹב אַחֲרָיו, (שם) וּמִלְכֵי צֶדֶק מְלָךְ שָׁלֵם.

שָׁנָה רַבִּי חִיָּא רַבָּה, בְּשַׁעָה שֶׁנִּשְׁמַת הַצַּדִּיק, הִמְחִיז בְּתִשׁוּבָה לְאַחֲרִים, יוֹצֵאָה מִן הַגּוֹף, מִיכָאֵל הַשָּׁר הַגָּדוֹל הַמְקָרִיב נִפְשוֹת הַצַּדִּיקִים לִפְנֵי בּוֹרָאוֹ, הוּא יוֹצֵא וּמִקְדִּים שְׁלוֹם לְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר וּמִלְכֵי צֶדֶק. זֶהוּ מִיכָאֵל רֹאשׁ שׁוּמְרֵי שַׁעְרֵי צֶדֶק. מְלָךְ שָׁלֵם - זֶה יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה. הוֹצִיא לָחֵם וְיֵין - שִׁמְקִידִים וְיוֹצֵא לְקִרְאָתוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ שְׁלוֹם בּוֹאָךְ.

אָמַר רַבִּי חִיָּא, מִכָּאֵן לְמַדְנִי, כָּל הַמְקִידִים וְיוֹצֵא לְקִרְאָת הַבָּא מִן הַדָּרָךְ וְנוֹתֵן לוֹ שְׁלוֹם, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוֹב כָּאֵלּוּ אֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה הוּא נוֹתֵן לוֹ. מִנֵּינ לָנוּ? מִהַפְּסוּק הַזֶּה, שִׁפְתוֹב (דְּבָרִים כו) עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלָּחֵם וּבַמִּים. וְכִי צָרִיכִים יִשְׂרָאֵל לָחֵם וּלְמִים, וְהִלָּא הֵמָּן יוֹרֵד לָהֶם, שֶׁהִיָּה טוֹב וְיִפְה מִכָּל אֲכִילָה שֶׁבְּעוֹלָם?

אֵלֶּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בָּאוּ לְהַקְדִּים לָהֶם שְׁלוֹם, הַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּתוֹב כָּאֵלּוּ חֲסֵרוֹ מִחִתָּם. וְכָל הַמְקִידִים שְׁלוֹם לַחֲבֵרָו וְיוֹצֵא לוֹ לְדָרָךְ, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוֹב כָּאֵלּוּ נוֹתֵן לוֹ לְאֶכּוֹל וּלְשִׁתּוֹת. וְכֵן אָמַר רַבִּי חִיָּא רַבָּה, מִיכָאֵל וּגְבִרְיָאֵל וּמִלְכֵי הַשָּׁרֵת הַשׁוּמְרִים שַׁעְרֵי צֶדֶק, יוֹצֵאִים לְקִרְאָתוֹ וּמִקְדִּימִים לוֹ שְׁלוֹם.

וְהוּא כְּהֵן לֵאל עֲלִיּוֹן - שֶׁשָּׁנָה רַב יוֹסֵף, כֶּשֶׁם שֶׁכְּהֵן גָּדוֹל לְמִטָּה, כֵּן מִיכָאֵל הַשָּׁר הַגָּדוֹל הוּא כְּהֵן לְמַעֲלָה, וְהוּא מְקִידִים וּמְבָרֵךְ לְנִשְׁמָה קֹדֶם, וְאַחֲרָיָהּ מְבָרֵךְ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאַלְמָלָא מְקָרָא כְּתוֹב, אִי אֲשֶׁר לְאֶמְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית יד) וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לֵאל עֲלִיּוֹן קִנְיָה שָׁמַיִם וְאָרֶץ. אֲשֶׁרִיךְ שִׁזְכִּיתָ לָךְ, וְאַחֲרָיָהּ אֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיךְ בִּידָךְ, אֵלּוּ הַרְשָׁעִים שֶׁזָּכִיתָם בְּתִשׁוּבָה, וְעִשִּׂיתָ אֶת נִשְׁמָתָם.

וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֶׂר מִכָּל (שם), אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַפְּסוּק הַזֶּה לֹא יִדְעֵנוּ מִי נָתַן מַעֲשֶׂר לָמִי. אֵלֶּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לוֹ מַעֲשֶׂר. נוֹטֵל אוֹת אַחַת מִתַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד, וְנוֹתֵן אוֹתָהּ עֲטָרָה עַל הַנִּשְׁמָה, שֶׁהוּא אַבְרָם. וְאִיזוֹ הִיא אוֹת אַחַת? אוֹת ה', כָּאֲשֶׁר נִבְרָא הָעוֹלָם בָּהּ, לְהִיּוֹת צְרוּרָה בְּצִוּוֹר הַחַיִּים, וְנִשְׁלָמָת בְּהַשְׁלָמָתוֹ. זֶהוּ שִׁפְתוֹב (שם יז) וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֹךְ אַבְרָם וְהִיָּה שְׁמֹךְ אַבְרָהָם, וְזֶהוּ הַמַּעֲשֶׂר שֶׁנָּתַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, מִהוּ מִכָּל? הוּא שִׁכְנִיתוֹ שֶׁל מְקוֹם, שֶׁהָיָה שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, מִהוּ שִׁפְתוֹב (בְּרֵאשִׁית כד) וְה' בָּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל? שֶׁהָשָׁרָה שִׁכְנִיתוֹ עִמּוֹ.

אָמַר רַב חֲסִידָא, אֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט בְּרִשְׁעִים בְּעוֹלָם הַבָּא, עַד שֶׁנִּמְלָךְ בְּנִשְׁמָתָם שֶׁל צַדִּיקִים, שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב ד) מִנִּשְׁמָת אֱלֹהִים יֵאבְדוּ. וְכִשְׁהֵם אוֹבְדִים, אֵין אוֹבְדִים אֵלֶּא מֵאוֹתוֹ הַדִּין, שֶׁהַנִּשְׁמָה דָּנָה לְרִשְׁעִים.

וְשִׁנִּינוּ, עֲרִיסָא"ל שָׂרוּ שֶׁל גִּיהֵנִם, עוֹמֵד לִפְנֵי נִשְׁמָת הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא יִתְפַּלְלוּ עַל הַרְשָׁעִים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְשִׁיִּתְּנֵם בְּרִשְׁוֹתוֹ לְהוֹרִידֵם לְבֵּאֵר שַׁחַת, זֶהוּ שִׁפְתוֹב (בְּרֵאשִׁית יד) וַיֹּאמֶר מְלָךְ סָדָם אֵל אַבְרָם תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ. מְלָךְ סָדָם זֶהוּ שָׂרוּ שֶׁל גִּיהֵנִם, הָעוֹמֵד עַל הַרְשָׁעִים, וְהוּא מְלָךְ סָדָם.

וְכֵּה אוֹמֵר לְנִשְׁמָה, שֶׁהוּא אַבְרָם? תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיא הַחוּטָא, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל יח) הַנֶּפֶשׁ הַחֲטָאִית הִיא תָמוּת. כְּלוּמַר, תֵּן לִי אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא מִתְּאֵוָה בַּחֲטָאוֹת, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נְדוּנָה כְּפִי רִשְׁעֶתָהּ, וְלֹא תִקְחֶנָּה בְּתַחֲנוּגָיָהּ. וְהִרְכָּשׁ קֹחַ לָךְ - אוֹתָם אֲשֶׁר שָׁבוּ בְּתִשׁוּבָה בְּנִפְשׁוֹתָם מִדֶּרֶךְ הַרְעָה, קֹחַ לָךְ, וְהַצִּילִם מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֵנִם.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, בָּאוֹתָהּ שַׁעָה הַנִּשְׁמָה מֵהָ הִיא אוֹמֵרָתָהּ? וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֵל מְלָךְ סָדָם הִרְמַתִּי יָדִי אֵל ה' אֵל עֲלִיּוֹן, בְּשִׁבּוּעָה, שֶׁלֹּא אֶתְפַּלֵּל וְלֹא אֶקַּח לְאוֹתָם הַרְשָׁעִים, שֶׁהִיָּתִי מְכַרִּי לִפְנֵיהֶם בָּאוֹתוֹ עוֹלָם, וְהוֹכַחְתִּים לַחֲזֹר בְּתִשׁוּבָה, וּפְרַשְׁתִּי לָהֶם כָּל מִשְׁפָּטֵי גִיהֵנִם, וְלֹא שָׁמְעוּ לִי. אִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ - שֶׁלָּךְ הֵם, וּבְרִשְׁוֹתָךְ הֵם.

שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, פַּעַם אַחַת הִיָּתִי רוֹאֶה וְנִקְלַעְתִּי סְמוּךְ לְשַׁעַר הַגִּיהֵנִם, וְשִׁמְעַתִּי קוֹל הַרְשָׁעִים, שֶׁהָיוּ נִטְרָדִים בְּגִיהֵנִם בְּדִין הַגָּדוֹל שֶׁדָּנִים אֶת הַרְשָׁעִים לְעוֹלָם הַבָּא, וְהָיוּ אוֹמְרִים: הַפֶּתֶק שֶׁל הַפֶּסֶק שֶׁלָּנוּ שֶׁמַּעֲנֵנוּ, וְלֹא הִרְכָּנוּ אֲזַנֵּינוּ. אוֹי לָנוּ שֶׁדְּבַר הַצַּדִּיקִים לֹא עָשִׂינוּ.

בְּכִיתִי, שֶׁמַּעֲתִי הַקּוֹל הַהוּא שֶׁאוֹמֵר: בֶּן לֵוִי, בֶּן לֵוִי, עֲלָה עֲלִיתָךְ וְסִתָּם פִּיד, אֵין לָךְ רִשְׁוֹת לְהַתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, וְאַתָּה וְהַחֲבֵרִים כְּתוֹב בָּכֶם (מִלֵּאכִי ג) וְעִסּוֹתָם רִשְׁעִים כִּי יִהְיוּ אֶפֶר תַּחַת כְּפֹת רִגְלֵיכֶם.

וְאַמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, שֶׁבַע מִדּוֹרוֹת יֵשׁ בְּגִיהֵנִם בְּאֲשֶׁר נְדוּנִין הַרְשָׁעִים לְעֵתִיד לְבָא. וְשִׁבְעָה פְּתִיחִים יֵשׁ בְּגִיהֵנִם כְּנֶגֶד שֶׁבַע פְּתִיחִים שֶׁיֵּשׁ לְנִשְׁמָת הַצַּדִּיקִים לְהַכְנִס בָּהֶם. כְּנֶגֶדוֹ יֵשׁ לְנִפְשׁ הַרְשָׁעִים שֶׁבַע פְּתִיחִים לְהַכְנִס בָּהֶם בְּגִיהֵנִם, וְאֵלּוּ הֵם: אֶפֶל, צִלְמוֹת, שַׁעְרֵי מוֹת, בֵּאֵר שַׁחַת, טִיט הַיָּם, שְׁאוֹל וְאֶבְדִּין. וְשֵׁם נְדוּנִים שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ.



שאמר רבי שמעון, משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש, ושם יצפצפו בתשובה. ונשמתם של צדיקים פוגעים לפני הקדוש ברוך הוא ומעלים אותם משאול, שהוא המדור הששי, שנאמר (שמואל-א ב) מוריד שאול ויעל.

ומי שנכנס במדור התחתון, שהוא אבדון, שוב אינו עולה, ששנינו, אמר רבי יהודה, אף על פי שנכנס בשאול, עולה בתשובה, שנאמר (חנה ב) מבטן שאול שונעתי שמעתי קולי.

דבר אחר, (בראשית יד) הרמתי ידי אל ה' אל עליון וגו' אם מחוט וגו'. אמר רבי אלעזר, הראויים להם רשעים גמורים, שלא שבו בתשובה מעולם, בשבועה שלא אקחם לעולם.

בלעדי רק אשר אכלו הנערים (שם). אמר רבי תנחום, בא וראה כמה חביבה התורה לפני הקדוש ברוך הוא, שבשבילה זוכה האדם לחיי העולם הבא, וכל המלמד תורה לאחרים - יותר מכלם. בא וראה מה כותב בכאן, אם אקח מכל אשר להם - אותם הרשעים הראויים להם. בלעדי רק אשר אכלו הנערים - חוץ מאותם המורים תורה לאחרים ולתינוקות, ששכרם כפול.

שאמר רבי יצחק, המלמד תורה לתינוקות, דירתו עם השכינה. והינו שאמר רבי שמעון, כשהיה בא לראות את העלמים בבית הרב, היה אומר: הלכתי לראות פני השכינה.

ואומר, רק אשר אכלו הנערים - חוץ מאותם אשר למדו לנערים תורה, וחלק האנשים אשר הלכו אתי באותו העולם, תדע שאחזיק בהם ולא אתנם להם, אף על פי שראויים לענוש.

כמו כן יש נשמת הצדיק עם מלך סדום, שהוא שרו של גיהנם, המושל על הרשעים. ועוד אומר לו, לא אני לבדי אחזיק באלו, אלא ענר אשכול וממרא, שהם האבות, הם יקחו חלקם.

רבי אלעזר בר רבי שמעון פגש בו אלהיו בדמות זקן אחד, ועלם קטן עמו, והיה מעבר של מים רבים לעבר לצד הזה. אמר לו: זקן זקן, ארים על כתפי את היילד הזה, ואתה בצד השני, ואעביר אתכם את מעבר המים.

אמר: ולא מורה הדור אתה, ולא תוכל להעבירנו. אמר לו: זקן זקן, אם אתפס בידי האחת אותך ואותו, אשליך אתכם לצד אחר בנחצי מיל.

אמר: לו, ועסקת בתורה? אמר לו, כן. אמר לו: ולא נקראת תושיה, שמתשת כחו של אדם? אמר לו: ולא נקראת רפואה ושקוי, שנאמר (משלי ג) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך? אף אני שותה מהתורה הרבה כמי ששותה כלי של רפואה, והתחזק כחי. העברתי אותם.

אמר לו: זקן זקן, מי היילד הזה עמך? אמר לי: אני מלמדו תורה. אמרתי לו: זקן זקן, כחי רב בעולם הזה ובעולם הבא, ובשביל היילד הזה לא אשאיר את מלאך הגיהנם לגעת בך, ואני אכניסוך לעולם הבא ברגל פחי שיש לי שם.

אמר לי: רבי רבי, כחך רב לעולם הבא כאחד משמשי הקדוש ברוך הוא שמשמשים לפניו. עד שהשגית בו, לא ראה אותו. אמר: מזה נשמע שזה היה אלהיו. והיה שם במעשה שעשה לו.

ומאותו היום, כשהיה רואה דמות אביו, היה אומר לו: אבא אבא, אמר לאותו הזקן, בטולים רבים היה מהתורה. אמר לו: אמר לו שזקן השדמונים, זקן של הכתובים, ומיד יתישר כחך.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם וגו' (בראשית טו). רבי עזריה פתח, (שיר א) משכני אחריך נרוצה. אמר רבי יצחק, כל הקורא קריאת שמע כתקונה על מטתו, עולה נשמתו לשוב בארץ החיים.

אמר רבי בן, מהו כתקונה? בא תשמע, ששים אותיות ידועות יש בקריאת שמע של לילה שיהא מכוון בהם לדעת הסובבים את פסא הכבוד, שהם ששים. זהו שכתוב (שם ג) ששים גברים סביב לה מגברי ישראל. (והרי הם שבעים? אלא עשרה ממנים לעשות דין, שנאמר (תהלים פב) אלהים נצב בעדת אל).

שני רבתינו, פעם אחת הלך רבי דוסתאי לראות את רבי אלעזר בן ערף. היזמן לו רבי חגי. אמר לו: יאמר לנו מורנו דרך תקינה לפניו, למי הלך? אמר לו: לראות את סבר פני הימים. אמר לו: מי הוא? אמר לו: מי שיוצאים לפניו גדולים עליונים של המלך ברוך הוא.

אמר לו: נוח לו למר שאלך עמו לדרך? אמר לו: אם תוכל לסבר סברא למה שתשמע - לה, ואם לא - סטה לאחריך, כך שלא תענוש. אמר לו: לא יחשש מר לזה, שהרי שמעתי דבר של סוד עליון, והסתכלתי בו, וסברתי סברא.

אמר לו: ומה היא? אמר לו: שמעתי את סוד הפסוק הזה (שיר ג) הנה מטתו שלשלמה - היא פסא הכבוד של המלך שהשלוש כלו שלו. ששים גברים סביב לה - אלו ששים גדולים משמשים עליונים

קדושים, שהם משמשים לכסא הכבוד של המלך העליון. מגברי ישראל - שהם ממנים תחת שליט גדול קדוש, מיכאל האפטרופוס של ישראל. משום שהם תחת ידו, כלם גדולים שרים אפטרופוסים של ישראל. זהו שכתוב מגברי ישראל.

אמר לו רבי דוסתאי: ראוי אתה יותר ממני ללכת לראות את סבר פני הימים. הלכו. כשהגיעו אליו וראה אותם, אמר לשמשו: לך ואמר להם, שפסא של שלשה עמודים מה הוא בלי אחד?

שמע רבי דוסתאי, הסתפל בנפשו על הדבר ואמר לשמשו: לך ואמר למר, שלא לחנם אמר דוד (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה, זה דוד המלך שהוא הרביעי.

הלך שמשו ואמר לו הדבר הזה. אמר לו: מאמר יפה אמרת, אלא לך ואמר לו, איפה בחלו בדוד שאמר אבן מאסו הבונים?

אמר לו לרבי חגי: שמעת בדבר הזה אינשהו פתגם? אמר לו: שלשה ענינים שמעתי, אחד הוא דרש. אמר לו: לא לדרש באתי לכאן, שמעשה ישי ובניו שמעתי, אבל עקר הדבר, אם שמעת - אמר.

אמר, עקר הדבר הם שני ענינים ששמעתי, אחד הוא שאמר אבא, ביום שנבנה בית המקדש, עשה הקדוש ברוך הוא חסד רב לדוד המלך.

שאחר שהזדמן לו אותו החטא, ואף על גב שמחל לו הקדוש ברוך הוא, כשיצא מן העולם הזה לא השאירו אותו המלאכים העליונים לעבר בשערי ירושלים שלמעלה, והיה יושב בחוץ.

וביום שנבנה בית המקדש, קרא הקדוש ברוך הוא למיכאל השר הקדוש, ומנה אותו להיות הוא וששים קדושים עליונים אפטרופוסים של ישראל, אותם שהקיפו את כסא כבודו הקדוש.

ומנה את מיכאל להכניס את דוד המשיח לשערי ירושלים של מעלה, ולהתקינו עם האבות במרכבה קדושה עליונה. זהו שכתוב (מלכים א ח) על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו.

והיתר - ענין הוא, שכתוב ביהודה סבו שבחלו בו אחיו. זהו שכתוב (בראשית לח) ויירד יהודה מאת אחיו, שהסירוהו מגאנותו. והקדוש ברוך הוא אין נוח לפניו מכל בני יעקב להיות שליט של מלכות של עולמים, אלא רק ליהודה. זהו שכתוב (שם מט) לא יסור שבט מיהודה וכו' ולו יקחת עמים. הוא לבדו, ולא לשאר בני יעקב, והינו הדבר שהיה אומר אביו.

ועוד שמעתי, מה ראה הקדוש ברוך הוא לתת שלטון ליהודה מכל שאר אחיו? אלא הסתפל הקדוש ברוך הוא בשמו הגדול שהיה רשום בשמו של יהודה, ובגללו השליטו על הכל ושלטונו לא יסור. בא רבי דוסתאי ונשקו בראשו.

שמע רבי אלעזר, ויצא אליהם. אמר, אתם בעלי הישיבה העליונה, חצי ושלם תבאו אלי, ותראו ותחיו מה שלא היה גלוי לעולמים, שכתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי, ואתם תראו ותחיו.

ישבו לפניו. הוא שתק והם שתקו. נכנס לחדר, ושמע אותו הקול שהיה אומר: אמר להם מה שהם רוצים, שצדיקים הם. עד שיירד, העריב הלילה. אכלו. בעודם אוכלים, שתק, והם שתקו. כשאכלו, קמו לשכב. אמר להם: אם יש מכם ששמע דבר, שיאמר לי.

פתח רבי דוסתאי ואמר, אנו סברא נסבר, וטוב לדעת, אתה אמר לנו. אמר להם, השמעתי הדבר הזה שאמר רבי יצחק? כל הקורא קריאת שמע בתקונה על מטתו, נשמתו עולה לשוב בדרך החיים. זהו שכתוב (שיר ג) ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל. אמרו לו, יאמר רבנו!

אמר להם, בקריאת שמע יש ששים אותיות ודעות עד ובשעריך, ועל כל אות ואות יש סוד כבוד המלכות הקדושה של השליט העליון, ועבודת האדם לפניו, עד שיקרב דעתו לכסא הכבוד של המלכות הקדושה.

ובאותה שעה לוקח אותם מפיו בעל הפנים, ששמו כשם אדונו, והוא מעלה אותם למעלה עם נשמות הצדיקים לפני מזבח הכבוד שלמעלה.

ונוטלים אותם ששים מלאכים שמקיפים את כסא הכבוד, כל אחד ואחד אות אחת, ומזמרים בהם בכל לילה. זהו שכתוב (דברים כו) ולקח הכהן הטנא מידו והניחו לפני מזבח ה' אלהיך. ולקח הכהן - זהו מטטרוין, הטניא - אלו ששים אותיות של קריאת שמע של הלילה.

למד אותם, יצאה מהם נשמתם וראו מה שראו, והתעוררו. אמר אחד לאחד: לא נשב כאן, איננו ראויים לזה. מי שהוא מלאך עליון, יהיה בכבוד הזה. מה היתה דעתם? ראו שמלאכים דוחים אותם החוצה, והצטערו. עד שראו מה שראו, ונשמתו של רבי אלעזר העבירה אותם, ונצלו.

ראו את אותו הכהן הגדול שבא לקבל את למוידו של רבי אלעזר, ואמר: גדול קדוש, עלה עלה.

אמר לו: משכני אחרך נרוצה. אמר לו: מי אלה אצלך? אמר לו: גדולי הדור הם. אמר לו: אין לי רשות, שהרי הקדוש ברוך הוא אמר לי לקבל פניך, ואני נכנסתי לפניו. זהו שכתוב (שיר א) הביאני המלך חדריו. ובחייך קדוש, כל צבאות השמים, נגילה ונשמחה בך.

אמר רבי יצחק, כך, לכל הצדיקים, עושה הקדוש ברוך הוא, לממטרין שר הפנים, שיעלה נשמותיהם מעלה. הוא אומר עלה עלה - ונשמתו משיבה לו ואומרת משכני אחרך נרוצה הביאני המלך חדריו. הואיל ורצונו שאני אפנס לחדרים העליונים, נגילה ונשמחה בך. זהו שכתוב (תהלים קמט) יעלו חסידים בכבוד, זה מטטרון.

אמר רבי יצחק, באותה שעה שנשמתו של אותו צדיק עולה לפני הקדוש ברוך הוא, עושה לו הבטחה ומברך לו. זהו שכתוב (בראשית טו) אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחנה לאמר אל תירא אברהם אנכי לך שכרך הרבה מאד. אל אברהם - זו היא הנשמה. במחנה - קשהוא שוכב על משתו. ומה אומר לו: אל תירא אברהם אנכי לך שכרך הרבה מאד.

דבר אחר, במחנה - זהו שנאמר (שמות כד) ומראה כבוד ה' פאש אכלת בראש הקר. וזהו מטטרון, המוליכו לפני בוראו.

דבר אחר, אמר רבי תנחום, מה כתוב למעלה מן הענין? רק אשר אכלו הנערים. וכתוב אחריו אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם. באותה שעה שהנשמה יושבת ונונית מאותו האור של מעלה, ומתלבשת בו. שאמר רבי תנחום, לבוש הנשמה לעולם הבא הוא אור זוהר שלמעלה מכסא הכבוד הוא, שנאמר (תהלים צז) אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה. וכתוב (ישעיה ס) והיה לך ה' לאור עולם. ולא מלאך ולא כסא הכבוד. ודוד אמר (תהלים כז) ה' אורי וישעי ממי אירא.

והולך זה כמו שאמר רבי יהודה, נשמתו של צדיק נטלה מאור כסא הכבוד, ונכנסת בעולם הזה. אם זכתה ועולה למעלה - אינו דין שיתוסף לה יותר אור ממה שקבלה בראשונה לפני בעולם הזה. וממי מקבלת אותו האור? אמר רבי יהודה, אלמלא מקרא כתוב, אי אפשר לאמר, שכתוב (בראשית טו) אל תירא אברהם אנכי לך, אנכי ולא אחר, ולמה? בשביל ששכרך הרבה מאד.

דבר אחר, שכרך הרבה מאד - יש לך שכר הרבה מאד, על שהיה לך בראשונה ומתלבשת מאותו האור, והקדוש ברוך הוא נוטל אות אחת משמו, ונותנה בראשה. כי הרי שנינו, עתיד הקדוש ברוך הוא להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק לעולם הבא. ואיזהו? זה אות ה"א, בפאש ברא שמים וארץ, שכתוב (בראשית ב) בהבראם, בה"א בראש.

זהו שכתוב (שם יז) ולא יקרא עוד את שם אברהם והיה שם אברהם, להיות הנשמה שלמה בתכלית השלמות והטוב. זהו שכתוב (ישעיה סב) עין לא ראתה אלהים זולתך נעשה למחפה לו.

רבי יהודה בן פזי היה לו האריס ההוא, והיה מצער אותו. באו לפניו רבי זירא ורבי אבא. אמרו לו: מה עושה מר עם אריסו? אמר להם: כשהאיש גונב, בעל השמש זוהר עליו זהרו. אמרו לו: לא מענין אדוני בדבריו? אמר להם: ומה אעשה, והוא מצער אותי. אמרו לו: יפרד אדוני ממנו וירוח לך.

בעודם יושבים, אמרו לו: לא לזה באנו אליך, אלא יאמר לנו מורנו, השבטים בני יעקב מה הם לעולם הבא? אמר להם הקדוש ברוך הוא: העלה אותם לישיבת הרקיע, וכל נשמת צדיק שעולה, הם מעידים על מעשיה.

זהו שכתוב (תהלים קכב) ירושלים הבנויה, זו ירושלים של מעלה. ששם עלו שבטים שבטי זה עדות לישראל, כדי להעיד על כל צדיק וצדיק מישראל. ולמה? להיות כלם מודים ומברכים לשמו. זהו שכתוב, עדות לישראל להדות לשם ה'. וכל אחד ואחד מכיר את שלו ומשתבח ואומר: רבונו של עולם, ראה מה הנחתי בארץ, וזהו להדות לשם ה'.

והינו ששנינו, כל צדיק וצדיק יש לו מדור לפי כבודו ולפי הראוי לו. מי שבא מראובן, שם מדורו עם הצדיקים מן ראובן, וכן כל שבט ושבט. ומי שהוא גר מאמות העולם ונתגבר, מדורו במדור של גרים. והשבטים עומדים לעדים לכל צדיק וצדיק. זהו שכתוב ששם עלו שבטים שבטי זה עדות לישראל להדות לשם ה'.

אמר רבי יהודה, נשמתו של צדיק יודעת ומפרת לעולם הבא מה שאינו יודע ומכיר מלאך המשרת. זהו שכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב, כי טוב ממלאכי השרת. וכתוב (תהלים צז) אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה.

רבי אבא פתח ואמר, (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות נפלאה לפנינו באותם הימים ששלח הקדוש ברוך הוא להוציא את ישראל, והלקה באותם המכות את המצרים בגלל ישראל.

בא וראה מה בין הגאולה הזו לגאולת מצרים. גאולת מצרים הייתה במלך אחד ובמלכות אחת, וכאן בכל מלכי העולם ובכל מלכות שבעולם, ואז יתכבד הקדוש ברוך הוא בכל העולם ובכל הארץ, וידעו כלם את שלטונו של הקדוש ברוך הוא בכל העולם, וככלם ילקו במכפות עליונות על כל אחת שתיים, משום ששרבו בשראלי.

וכשידעו את שלטונו של הקדוש ברוך הוא, בכתוב (זכריה יד, כ) ויהיה ה' למלך על כל הארץ, אז כלם יתנדבו עם ישראל לקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה'. ואז יזדמנו האבות בשמחה לראות את גאולת בנייהם כמו מקדם. זהו שכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נקלאות.

#### פרשת וירא

ואברהם היה יהיה (בראשית יח) - יהיה בגימטריא שלשים. יום אחד יצא רבי שמעון וראה עולם חשוב ואפל, ונסתתם אורו. אמר לו רבי אלעזר בנו, בא ונראה מה רוצה הקדוש ברוך הוא. הלכו ומצאו מלאך אחד שדומה להר גדול, ומוציא שלהבות אש מפיו.

אמר לו רבי שמעון, מה אתה רוצה לעשות? אמר לו: אני רוצה להחריב את העולם משום שלא מצויים שלשים צדיקים בדור, שכן אמר הקדוש ברוך הוא על אברהם, ואברהם היה יהיה, יהיה בגימטריא שלשים הם. אמר לו רבי שמעון: בבקשה ממך, לך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו: בר יוחאי מצוי בעולם.

הלך המלאך והוא לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו: רבון העולם, גלוי לפניך מה שאמר לי בר יוחאי? אמר לו הקדוש ברוך הוא: לך תחריב את העולם ואל תשגיח בבר יוחאי.

כשבא, ראה רבי שמעון את המלאך. אמר לו: אם לא תלך, גוזרני עליך שלא תכנס לשמים, ותהיה במקום של עזא ועזאל. וכשתכנס לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לו, ואם אין שלשים צדיקים בעולם, אז שיהיו עשרים, שהרי כתוב לא אעשה בעבור העשרים. ואם אין עשרים, שיהיו עשרה, ואחר כך כתוב לא אשחית בעבור העשרה. אם אין עשרה - שיהיו שנים, שהם אני ובני. שכן כתוב (דברים יט) על פי שנים עדים יקום דבר, ואין דבר אלא עולם, שכתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו וכו'. ואם אין שנים - הרי יש אחד, ואני הוא, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. באותה שעה יצא קול מן השמים ואמר: אשרי חלקך, רבי שמעון, שהקדוש ברוך הוא גוזר למעלה, ואתה מבטל למטה. בודאי עליך כתוב (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה.

#### פרשת תולדת

ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה (בראשית כה). למה כתוב פעמים האדם? אלא משום שכל מה שיש לו אדם, הוא אדם, כמו שנאמר (שם) ויצא הראשון אדמוני. ותבשילו אדם, שכתוב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה, וארצו אדמה, שכתוב (שם לב) ארצה שעיר שדה אדם. ואנשיו אדמים, שכתוב (שם לו) הוא עשו אבי אדם. מי שעתיד להפרע ממנו אדם, שכתוב דודי צח ואדם. ולבושו אדם, שכתוב (ישעיה סג) מדוע אדם ללבושך, וכתוב (שם) מי זה בא מאדום.

#### סדרי תורה

בא וראה, שבעה ימים עליונים ברא הקדוש ברוך הוא בעולם, ויעליהם שתל ובנה עולמות. זהו שכתוב (שמות כ) כי ששת ימים עשה ה', ולא כתוב בששת.

וכנגד אותם שבעה ימים עליונים, ברא הקדוש ברוך הוא בארץ שבעה צדיקי אמת, לקיים אותם ולהאיר להם, כל אחד ואחד כנגד יומו. ושתל אותם כל אחד בדור הראוי לו, והם אבות העולם, אברהם יצחק ויעקב ויוסף ומשה ואהרן ודוד.

והם נקראים הרים, הרי קדם, שהם תלויים מאותם שבעה הימים העליונים שאמרנו. ששת ימי בראשית, ושבעה שעומדת והולכת לפנייהם. זהו שכתוב (זכריה יב) ובית דוד כאלהים כמלאך ה' לפנייהם.

ואף על גב שהוא שביעי, רביעי הוא בימים. ויוסף הוא השביעי. אבל כאשר היא נכללת ביוסף, ונותנת לו תוספת תפנוק מבית המלך, אף היא נקראת שביעית.

וכלם אחוזים בשכינה בסוד של שבעה, משום שהשכינה נקראת בת שבע, בת מן האם העליונה, שהיא הכלל של שבע הדרגות שעמה, והיא הדרגה של צדק, העשירית של אותן הספירות שבהם נברא הקדוש ברוך הוא.

ונקראת שביעית בכתוב, (ד"ה-א כט) לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל וכו', עד הממלכה. ומה הטעם, והרי רביעית היא לימים? אלא משום שהיא הנטיעה האחרונה ונכללת

בשביעית, משום כך נטלה את שמו, והכל אחד.

וכל אחד ואחד מן האבות הכיר את הקדוש ברוך הוא מתוך האספקלריה שלו. אברהם הכיר אותו מתוך חסד, שהיא מדת הגדלה, מדת החסד, ימינו של המלך, ועל כן אחז בה ולא השאירה לעולמים, ועשה טוב עם בני אדם, ופרשוה, שהרי מעשיו העלו אותו לדרגה הזו.

יצחק הכירו בדרגת הגבורה, שנקראת פחד יצחק, ופחד ממנו לעולמים. יעקב הכיר אותו מתוך דרגת התפארת, שהוא כלול מחסד ומפחד, ונקרא אמת, ואחוז בה. זהו שכתוב (מיכה ז) תתן אמת ליעקב.

יוסף הכיר את הקדוש ברוך הוא מתוך האספקלריה ההיא שנקראת כל, ועל כן נקרא יוסף כלכל, שכתוב (בראשית מז) וכלכל יוסף, ונקרא יסוד עולם.

משה ואהרן הם שני כרובים, שנשמע הקול שלמעלה מביניהם, ועל כן נתנה תורה על ידיהם. זהו שכתוב (שמות כח) ונועדתי לך שם ודברתי אתך וגומר. והם שני הכרובים שלמעלה, הם נצח והוד, והם שני תומכי הגוף.

כמו כן יש לה לגבירה למטה שני כרובים תחתיה, שיוקם ממנה, והם עליונים ודאי, על ארון העדות, שנקרא צדק ארון העדות. ומי העדות? זה יוסף, זהו שכתוב (תהלים פא) עדות ביהוסף שמו. ונקרא תורה שבכתב, והארון הזה תורה שבעל פה.

בא וראה, כל אותם אבות עליונים שאחוזים למעלה, כלם רמוזים בתורה שבכתב, תורת ה', ודוד שהוא אחוז בבריאת, שהיא תורה שבעל פה, רמוז בדברי קבלה, ומשום כך נקראת קבלה, שמקבלת אור מתורה שבכתב, שנקרא צדיק, ונקרא יוסף, ונקראת כל.

ואותם שני הכרובים העליונים עומדים על אותו ארון העדות. זהו שכתוב והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ, וזהו סיום של השמים, ומזוג לארץ הזו.

וכך הוא, שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא - ברא כנגדו למטה. ויוסף נקרא עדות, זהו שכתוב עדות ביהוסף שמו, ועל כן שמו של יוסף שלם בכל, למעלה ולמטה.

ועל זה שנינו, ארון של יוסף וארון השכינה היו הולכים יחד במדבר, וכל העולם היו אומרים: מה טיבם של שני ארונות האלו? ומשיבים להם: קים זה מה שכתוב בזה. קיים ודאי, זהו שכתוב (משלי ט) וצדיק יסוד עולם, הוא הקיום של העולם.

בא דוד, שהוא השביעי, שהאבות אחוזים בו, בבת שבע הזו, שהיא ממלכה, ולא עזב אותה לעולמים. זהו שכתוב (יחזקאל לז) ודוד עבדי נשיא להם לעולם, וכתוב (תהלים פט) כסאו כשמש נגדי. וכל זה למדה אותנו התורה, שכלם אחוזים בשכינה בסוד של שבע.

בא וראה, אברהם המאור הראשון הקדוש של העולם, כשרצה לעלות לדרגתו, לא זכל, עד שעלה ונדע באותו שלש הדרגות העליונות שעליה, של אותו החלק שלו.

כיון שעלה והכיר את הקדוש ברוך הוא מתוך אותו שלש הדרגות שעם אותם השבעה, שהם כתר עליון חכמה בינה, והם השלמות של עשר הספירות שנקרא בהם הקדוש ברוך הוא, וכיון שעלה אחר כך באותם השלשה, שהם העתיק ואבא ואמא, ששופע מהם אור למטה, אז אחז לחלקו את אותה דרגה שתחתיהם של אותם השלשה, שנקראת חסד.

ואת כלם השיג מתוך האספקלריה ששולטת בלילה, שבהם ודאי לא היה אדם שיודע כלום. ועל זה שנינו, בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו. בן שלש דוקא.

ובא ראה סוד של שלש השנים הללו, ולא פחות, משום שהשכינה נקראת בת שבע, ולא יכול לקרב אליה עד שעלה באותו שלש דרגות עליונות שעם אותה השבע, להודע מתוכו, ולהאיר בכל מה שהוא למטה, שלש ושבע. הרי עשר דרגות עליונות הסוד של השם של הקדוש ברוך הוא.

וכיון שהיה מואר באותו השלש, רצה לעלות באותו השבע, בסוד הכתוב (בראשית כא) ויצב אברהם את שבע כבשת הצאן. וסוד זה רמז לאבימלך, שלא ישלטו על בניו עד שישתלמו אותם שבעת צדיקי האמת בישראל, כנגד שבע הדרגות של מעלה.

כיון שישתלמו, ישוב העולם התחתון כמו העולם העליון, בקיום שלם. ויבא דוד, שהוא שביעי, ויעורר את אותה בת שבע שלמעלה, שהיא נוקמת את נקמות ישראל, ויפרע מהם.

זהו שכתוב (שמואל-ב ח) ויהי אחרי כן ויבא דוד את פלשתים ויכניעם, ויבא דוד את מיתג האמה מיד פלשתים. ומה זה ויהי אחרי כן? אחר שנשלמו ישראל והיו כמו שלמעלה, אז - ויבא דוד את פלשתים ויכניעם. שהרי עד עתה לא יכלו ישראל לשבר את כחם, והרי התעוררו החברים באותו מיתג

האמה, ופרשוה.

ובא ראה, זה שרמז לו אברהם בכבשות הצאן, ולא בעזים ולא בדברים אחרים, משום שהם מצד החסד. מאותם הממנים שיונקים מצד החסד, יונקים למטה אותם כבשים, תחת שלטונם. ואברהם אחז לחלקו את מדת החסד, והכל בסוד התכמה.

ועל כן שנינו, מי ששרוי בתוך הצאן, לא מסתכן לעולמים, ואם הוא שרוי בתוך העזים ורועה אותם, כמה שומרי החקים יושבים כנגדו להסוות אותו, משום שהם מצד הדין הקשה.

אבל כשנבא יצחק לחרות עמו ברית, פרת עמו בשבעה, בשכינה שהתגלגלה מתוך אותה הבאר, שכתוב (בראשית כו) ויקרא אותה שבעה.

בא וראה, אברהם קרא לאותה באר המים הנובעים, באר שבע. יצחק קרא לה שבעה. מה בין זה לזה? אלא משום שיצחק אחז לחלקו את דרגת הפחד, שהוא דין, ועל כן הוסיף בה ה', וה' בכל מקום מדת הדין, וסימנך (יחזקאל טז) הא דרכך בראש נתיני. זהו שכתוב ויקרא אותה שבעה, שלא עשה כבשים כמו שעשה אביו, והכל בסוד התכמה, והוסיף בה ה', להראות שהיא חלקו.

בא וראה, כשנבא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו בדין. כיון שראה שאינו מתקיים, שתף בו חסד. זהו שכתוב (בראשית ב) בהבראם, ביום עשות ה' אלהים, ופרשוה שבאברהם התקיים העולם. משום כך הבאר הוא, ביתו של העולם, על שמו נקראת. זהו שכתוב (שם כא) על כן קרא למקום ההוא באר שבע. אף על גב שהבאר הוא נדבקה ביצחק, שכתוב (שם כו) ויקרא אותה שבעה. שמה באר שבע, צדו של אברהם, ולא באר שבעה. זהו שכתוב (שיר ב) וימינו תחבקני.

ובא ראה, ארבעה מאותם שבעה צדיקי אמת, כשרצו להתקרב לשכינה בסוד של שבע, כלם פגשו את הבאר הוא, שאין פוסקים מימיה לעולמים.

אברהם ברה את הבאר הוא, משום שהוא למד את כל בני העולם שיעבדו את הקדוש ברוך הוא, וכיון שפיר אותה, הוציא מים נובעים שלא פוסקים לעולמים.

וכיון שמת אברהם, מה כתוב? (בראשית כו) וכל הבארת אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם. בארת כתוב, ואחת היתה, שכתוב באר שבע, וקראו לה בארת, שמשמע שרבות היו? משום שהבאר הוא נראתה לאבות בכל מקום שהיו הולכים, והיתה נראית להם בבורות רבים.

כיון שמלאכה הפלשתים עפר, הסוד שחזרו בני העולם לעבודה זרה, היה העולם שמים, שאין מי שמכיר את הקדוש ברוך הוא. כיון שנבא יצחק, מה כתוב? (שם) וישב יצחק ויחפר את בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו. מהו וישב? אלא שהשיב את העולם לתקונו, ולמד את בני העולם שיכירו את הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (שם כה) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו.

הבאר הוא מאיפה היא? ממי שכל החיים העליונים והתחתונים וקיומם תלויים בו ורואה הכל. זהו שכתוב (דניאל ב) יודע מה בחשכה והאור עמו שורה.

ובא ראה, אותם עבדי יצחק, משום שהם מצד הדין הקשה, כשחפרו אותה, מה כתוב? שטנה, ויהי פרשוה, עד שהוא בא, ויחפר באר אחרת וגו', ויקרא שמה רחובות ודאי. אבל עבדי אביו, משום שכלם באים מצד הימין, לא היתה שטנה בעולם, ולא יצא הדין בבאר הוא להשטין להם, כשאין מעשיהם כשרים.

ומהבאר הוא הפתח להכיר את הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם אודה יי. וטרם שיעלה יצחק מן העולם, ברוך את יעקב, ושלחו לחרו להזדוג, וכשהלך לחרו, מה כתוב? (בראשית כט) וירא והנה באר בשדה. כיון שראה יעקב את כבודו של הקדוש ברוך הוא מתוך אותה הבאר, שנקראת באר שבע, אז אמר ללבו אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה, דוקא.

בא וראה, כנגד אותם שבעה צדיקים צוה הקדוש ברוך הוא בתורה להקריב קרבן מוסף בשבע פעמים בשנה, כדי להוסיף להם תפנוקים ועדוניהם מבית המלך, שישבעו אבות בראשונה - ואחר כך בנים. והם שבע פעמים ולא יותר.

בשבת - כנגד צדיק יסוד עולם, שנקרא כל, ונקרא שבת, להוסיף לו עדוניה מן המנח הנסתר. ובראש חודש - כנגד כנסת ישראל, שנקראת לבנה.

וביום ט"ו לחודש הראשון - כנגד אברהם אביהם, שאחזו במדת החסד ונקרא ראשון. ובעצרת שבחודש השלישי, שנתינה בו תורה בשבעה קולות - כנגד יעקב, שהוא שלישי לאבות, ואחזו בקול קול יעקב. ובראש השנה - כנגד יצחק שנולד בו, ואנו מזכירים בו את עקדת יצחק, והוא יום הדין, כנגד

מדת הדין שאחוז בה.

ביום הכפורים - כנגד משה, שהקדוש ברוך הוא קבל בו את תפלתו, וחס על ישראל, והחזיר לו את לוחות התורה. בחג הסוכות - כנגד אהרן, שבזכותו היו הולכים שבעה עננים שפסו על ישראל כמו סכות, ומשום כך הם עושים סכה. וכל התורה, כמה סודות עליונים נסתרים בה, וכשהשבעה הללו מתוספים בברכות, כל העולם בשלמות רבה.

#### פרשת ויצא

פתח היהודי שהוא ואמר, ויסקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוי וערמון. ויסקח לו - לעצמו ולתקונו. מקל לבנה - זה סוד של וא"ו של השם הקדוש, שנקרא תפארת, שהוא אחוז בו, והוא כמו המקל. לבנה - בן לה"א העליון הנסתר. לח - מצד המים שנקראים חסד. ולוי - מצד האש שנקראת גבורה. וערמון - מצד של עצמו וחלקו. הכלל של כל הגונים. שהרי יעקב חכם היה בערמוניות.

ויפצל בהם פצלות לבנות. בהם? בו היה לו לומר, שהרי מקל אחד היה! מה זה בהם? בכל אותם שבע דרגות שרמוזות בכתוב של לך ה' הגדלה והגבורה. השלים אותם באותן פצלות לבנות שפצל בהן הצד של האש, וסובב אותן לצד המים. זהו שכתוב מחשף הלבן אשר על המקלות.

בא וראה, שבע מעלות ממקלות רמוזות בפסוקים הללו. ויסקח לו יעקב מקל - אחת. אשר על המקלות - שתיים. הרי שלש. ויצא את המקלות - שתיים. הרי חמש. יחמו הצאן אל המקלות - הרי שבע.

והם הסוד של שבעה קולות, והם סוד הכתוב (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה. והם שבעה ימי בראשית שמאירים מראשית, שנקראת חכמה. והם שבעה עמודים שעליהם הקים הקדוש ברוך הוא את העולם, והכל בסוד השם הקדוש.

בא וראה, כשהיה המקל הזה בידי יעקב השלם, קראה לו התורה מקל. וכאשר היה בידי משה ואהרן, קראה לו מטה. זהו שכתוב (שמות ד) ויסקח משה את מטה האלהים בידו. וגם אהרן אחוז בו. מה בין זה לזה?

אלא סוד עליון הוא. כשהיה בידי יעקב, קראה לו התורה מקל, מהצד של קל, שהרי יעקב נקרא קול, שכתוב (בראשית כז) הקל קול יעקב, ובקול הוא אחוז, שהרי זו דרגתו.

וכשהיה בידי משה ואהרן, שהם אחוזים בגצ"ח והו"ד, שהם שני עמודים, נקרא מטה, לשון של תמיכה, שהרי על ידו נסמך העולם בתורה, שיוצאת מבין שני למודי ה' ונתנה על ידם, ועל שהם תומכים את העולם בתורה, שיוצאת מבין גצ"ח והו"ד שאחוזים בהם, קראה לו מטה. ומי שאוחז בתורה, תומכת אותו, ומחזיקתו על ירכיו שלא יסטה ימין ושמאל.

אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה לגלות להם סודות עליונים, עליהם כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

#### מדרש הנעלם

ויצא יעקב. (דניאל ב) יודע מה בחשכה והאור עמו שורה. אף על גב שהאור עמו שורה, יודע מה בחשכה, והינו מה שכתוב (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'. והאם אמר רבי יהודה כך, והרי אמרנו שהרי חכמה היתה בסמיכות הפסוקים בכל מה שצאמר? וכעת פשט הכתוב אנו צריכים, שאברהם היה, ויצחק היה, ויעקב היה. אמר לו: אף על גב שהיו, את החכמה של הפסוקים הסתפלת לדעת.

רבי יצחק פתח, (תהלים טו) מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך מי ישכן בחר קדשך הולך תמים ופעל צדק ודבר אמת בלבבו וגו'. מה משמיע? אמר רבי יהודה בר רבי יוסי, אלו העשרה הם כנגד עשרת הדברות שצתידיים בגיו של יעקב לקים במקום ההוא.

אמר רבי יוסי, והרי אחד עשר הם? אמר לו, לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה - דבר אחד הם, שכל המרגל בחברו, מיד עשה עמו רעה. לא רגל בלשונו - לא עשה עמו רעה. וכי מי שם את אלה כנגד עשרת הדברות?

אמר רבי יהודה, כל עשרת הדברות משתמעים מהם. הולך תמים - כנגד אני ה' אלהיך. מלמד שצריך אדם לקבל עליו אימת על מלכות שמים, ואין לו רשות להרהר במה שאינו יכול להשיג, משמע שכתוב אנכי ה' אלהיך סתם. כתוב כאן הולך תמים, וכתוב שם (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך, ואין לך רשות להרהר על מה שלא הרשית.

ופעל צדק - כנגד לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם. מכאן, אמר רבי יהודה, איך לך דבר עומד כנגד חלול ה'. מנין לנו? ממסית, שכתוב (שם יג) ידך תהיה בו בראשונה להמיתו. למה? כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך. ואם הרג אותו, נקרא צדיק, מקנא ופעל צדק, וזהו

ופעל צדק.

וידבר אמת בלבבו - כנגד לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא. אמר רבי יהודה, אינם כסדרם, ואף על גב שאינם כסדרם, אין זה משנה לנו. לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה - כנגד לא תענה ברעך עד שקר. וחרפה לא נשא על קרבו - כנגד מחלל שבתות בפרהסיא. רבי יוסי אומר, כנגד לא תגנב, שכתוב (שמות כב) אם זרחה השמש עליו.

נבזה בעיניו נמאס - כנגד לא תרצח. מי שהוא נבזה בעיניו, לא יעשה קטטה שיהרג, ולא יהרגוהו. ואת יראי ה' יכבד - כנגד כבד את אביך ואת אמך. אמר רבי יוסי, על הכל חיב אדם לכבד אביו ואמו. יצא מכלל זה - אם לאמרו לו לעבר על דברי תורה או לעבד עבודה זרה, שאינו חיב לכבדם. זהו שכתוב ואת יראי ה' יכבד.

נשבע להרע ולא ימר - כנגד לא תנאף. שהרי אם יצרו רוצה לשלט עליו, יטיל שבועה על יצרו, כמו בועז שאמר (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר.

כספו לא נתן בנשף - זהו כנגד לא תגנב. שאם אינו מלוג ברבית, ודאי לא ילך ויגנב. ונשחזר על נקי לא לקח - כנגד לא תחמד.

אמר רבי יוסי בן קיסמא, כנגד אלו נאמר ביצקב עשרה אחרים, שכתוב (בראשית כח) ויפגע במקום - א'. וילן שם - ב'. כי בא השמש - ג'. וישח מאבני המקום - ד'. וישם מראשתיו - ה'. וישב במקום ההוא - ו'. ויחלם והנה סלם מצב ארצה - ז'. וראשו מגיע השמימה - ח'. והנה מלאכי אלהים - ט'. עלים וירדים בו - י'. הנה עשרה.

דבר אחר, ויפגע במקום - רבי בן פתח, (שיר א) אל תראני שאני שחרחרת ששופתני השמש בני אמי נחרו בי שמני נטרה את הפרמים פרמי שלי לא נטרתי. הרי חוזר על יצקב, ששלטון יצקב בראשונה היה השמש, וחזר אותו השלטון לעשו, והעבר ממנו. ויצקב אמר, אל תראני שאני שחרחרת, שהרי נתן לי שלטון הלבנה, שהיא שחורה לעתים וזמנים. ששופתני השמש - כשהעבר ממני שלטון השמש.

בני אמי נחרו בי - זהו עשו, שכתוב (בראשית כז) וישטם עשו את יצקב. שמני נטרה את הפרמים - שכתוב (שם לא) הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה. פרמי שלי לא נטרתי - שכתוב (שם ל) ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי.

ויפגע במקום - רבי יצחק אמר, (שם כח) באיזה מקום פגע? במקום שעתיד לעמוד בית המקדש, והתפיל שם. רבי יהודה אומר, היום היה גדול, ורצה להלך ולא יכל.

אמר רבי יוסי, התפיל באותו מקום והתחיל להתרעם לפניו קונו על שהעבר ממנו אותו שלטון של השמש. זהו שכתוב וילן שם, כמו שנאמר (שמות טו) וילנו העם על משה, לשון תרעומות. ולמה? מפני כי בא השמש, שהעבר ממנו ונתן לעשו.

מה עשה יצקב? התחיל בוכה. מיד וישח מאבני המקום וישם מראשתיו, כדי לצער נפשו. פיוצא בדבר (שם יז) ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה.

וישח מאבני המקום - אמר רבי יוסי, אבן אחת ממש היתה, משמע שכתוב מאבני ולא אבני, כמו שנאמר מבנות הכנעני, ולא אמר אלא אחת. זהו שכתוב (בראשית כב) אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני, אחת מהן. (ע"כ מדרש הנעלם).

רבי זירא נכנס לפני רבי אלעזר בן ערד. מצא אותו שהיה יושב, ועיניו נובעים מים, והיה מרחש בשפתותיו ובוכה. חזר לאחוריו רבי זירא. אמר לשמשו: מה זה שיושב מר ובוכה? אמר: פעמים נכנסתי לקרב אליו, ולא יכלתי. בעודם יושבים, ראו אותו שנכנס לחדרו. עד שיצד, היה קולו הולך בבית ובוכה.

שמע שהיה אומר: אבן אבן, אבן קדושה עליונה על כל העולם, בקדשת רבונך, עתידים בני העמים להזדלזל בך ולהושיב גלמים טמאים עליך לטמא את מקומך הקדוש, וכל הטמאות יקריבו בך. אוי לעולם באותו הזמן.

ירד וישב בכסאו. אמר רבי זירא לשמשו: לך ואמר לו למר, אם אכנס לפניו? נכנס שמשו, אמר: הנה רבי זירא כאן. לא השגיח בו, ולא הרים עיניו.

אחר כך אמר: רבי זירא שפינס, ואתה שב בחוץ. נכנס רבי זירא והרכין ברקיו, וישב לפניו. ראה רבי אלעזר, בעט ברגלו, אמר: קום משם, ושב פדך. קם וישב פדך.

אמר רבי זירא: זה שמר היה בוכה, מה ראה? אמר: מרכבה בשבר גדול של כל העולם, ראיתי



אותה אָבן הִיקְרָה הַקְדוּשָׁה שֶׁמִּמֶּנָּה נִשְׁתַּל הָעוֹלָם, וְאוֹתָהּ הָאָבן הִיְתָה שֶׁיַּעֲקֹב שָׁם אֶת רֹאשׁוֹ עָלֶיהָ.  
וְכִי הָאָבן שֶׁמִּמֶּנָּה נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם, וְרֹאשָׁהּ הִיָּה שְׁקוּעָה בְּתֵהוֹם הַגָּדוֹל, אִיךְ יָכַל יַעֲקֹב לִנְעֹנֵעַ אוֹתָהּ?  
אֲלָא אוֹתָהּ הָאָבן, זְיוּתֶיהָ הָיוּ שְׁקוּעוֹת בְּתֵהוֹם הַגָּדוֹל, וְרֹאשָׁהּ נִתְּנָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְעָלֶיהָ קִדְּשׁ  
הַקְּדוּשִׁים, וְהִשְׁכִּינָה הַכְּבוֹד הָעֲלִיּוֹן עָלֶיהָ. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (בראשית מט) מִשָּׁם רָעָה אָבֹן יִשְׂרָאֵל. וְהֵשֶׁם  
הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן הִיָּה חֲקוּק עָלֶיהָ.

כְּשֶׁבֶא יַעֲקֹב, קָרָא אוֹתוֹ הֵשֶׁם הַקְּדוֹשׁ, וְנִטְלָה מִכָּאן, וְשָׁם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁקִּדְּשׁ הַקְּדוּשִׁים הִיָּה שָׁם.  
אָמַר רַבִּי זִירָא, אֲנִי שֹׁמְעָתִי בְּשֵׁם רַבִּי בּוֹ שֶׁאָמַר אֶת סוּד הַדָּבָר בְּזֶה, וְלֹא נִזְכַּרְתִּי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִי רַבִּי זִירָא, דַּעְתִּי חֲסָה עָלֶיךָ. וְאוּלַי הַדָּבָר הַזֶּה הוּא שֶׁשֹּׁמְעָתִי, וְכֵן הוּא בְּרוּר  
הַדָּבָר, שְׁפָתוֹב (שם כח) וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם. אָבֹן אַחַת מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם. מֵאִינָהּ מְקוֹם? מִמְּקוֹם הַיְדוּעָה,  
שֶׁהוּא מְקוֹם הַתְּהוֹם, שֶׁשָּׁם אֲבָנִים שֶׁשׁוֹחֲקִים מִים לְכָל הָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (איוב יד) אֲבָנִים שֶׁחֲקוּ  
מִים.

הָאָבֹן הַזֶּה הִיָּה עֶקֶר לְכֻלָּם, וְהִיָּה עוֹלָה עַד מְקוֹם שֶׁהִיָּה שָׁם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְיַעֲקֹב לֹא הִיָּה  
כּוֹנֵן עַל שׁוּם אַחַת מֵהֶן, אֲלָא עָלֶיהָ, מִשּׁוּם שֶׁרָמְזָה לוֹ רָמֵז. מֵהָ הִיא שֶׁהַכָּל נִשְׁתַּל מִמֶּנָּה, כֵּן יַעֲקֹב כָּל  
הָעוֹלָם נִשְׁתַּל מִמֶּנּוּ.

בְּאוֹתָהּ הִשְׁעָה, וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם, שֶׁהִיא עֶקֶר כָּל הָעוֹלָם. וַיִּשֶׁם מֵרֹאשְׁתּוֹ - שָׁם בְּלָבוֹ, שֶׁהִיא  
מֵרֹאשְׁתּוֹ - דְּגָמַת זֶה כָּזוֹ. מִיָּד וַיִּשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא. כְּלוֹמַר, נִתְּיָשְׁבָה דַּעְתּוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם.

וַיִּסְמֹן יוֹדָע לָקַח, אָמַר: זֶה הוּא דְּגָמָא שְׁלִי, וְאִם לֹזוּ תִּהְיֶה שׁוּם מַעֲלָה, בְּיָדוּעַ שִׁיְהִיָּה לִי מַעֲלָה. וְעַל  
כֵּן שָׁם לָבוֹ עָלֶיהָ, וְנָדָר נָדָר, שְׁפָתוֹב (בראשית כח) וְהָאָבֹן הַזֶּה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצְבָּה. כְּלוֹמַר, אִם הָאָבֹן  
הַזֶּה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי מִצְבָּה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, מִיָּד - וְכָל אֲשֶׁר יִתֵּן לִי עֲשֶׂה אַעֲשֶׂרְנּוּ לָךְ. נָדָר הַמַּעֲשֶׂה. אָמַר  
רַבִּי זִירָא, זֶה וְדָאִי שֹׁמְעָתִי.

אָמַר לוֹ, עַל זֶה נִקְרָאת אָבֹן יִשְׂרָאֵל (שם מט), כְּלוֹמַר, נִקְרָאָה כֵּן עַל שְׁמוֹ, עַל שֶׁנָּתַן לָבוֹ וְעִינָיו  
עָלֶיהָ. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ בֵּית עוֹלָמִים, וְשָׁם הִיָּה שְׁכִינָתוֹ.

וְעַל זֶה בְּכִיתִי, שֶׁרִאֲתִי שֶׁעַל הָאָבֹן הָיוּ עֲתִידִים לָשִׁים אֶת טַמְאָת הָעַמִּים וּפְגָרֵי מֵתִים. מִי לֹא  
יִבְכֶּה? אוֹי לְעוֹלָם! אוֹי לְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן! אוֹי לְאוֹתוֹ הַדּוֹר! בָּכָה כְּבָרָא שׁוֹנָה, נֶאֱמַר וְשָׁתַק. אַחֵר כֵּן חֲזַר  
וְאָמַר: אוֹי לְאוֹתָם שֶׁהָיוּ נִמְצָאִים בְּעוֹלָם, כְּשִׁיתְעוֹרֵר הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הָעוֹלָם.

בָּכָה רַבִּי זִירָא. אָמַר, מִלֵּאָךְ הַקְּדוֹשׁ יוֹדֵעַ אֶת זֶה, רָאוּי הוּא לִבְכוֹת עָלֶיהָ. אֲשֶׁרִיכָם הַצַּדִּיקִים,  
שֶׁאֵתָם קְדוּשִׁים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

פֶּרֶשֶׁה י"ח. (שם כח) וַיַּחֲלֵם וְהִנֵּה סֵלָם מִצָּב אֶרְצָה וְגו', עֲלִים וְיִרְדִּים בּוֹ. רַבִּי פִתַּח בִּפְסוּק הַזֶּה,  
(שיר ד) כְּמִגְדֵּל דָּוִד צוּאֲרָךְ בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת אֶלְפֵי הַמָּגֶן תַּלְוִי עָלַי כָּל שְׁלֹטֵי הַגִּבּוֹרִים. אָמַר רַבִּי, כָּל הַדְּבָרִים  
יָכֹל - וְהַתּוֹרָה לֹא תִכְלָה. וְאִין דָּבָר חֲבִיב לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ הַתּוֹרָה וְלִמְדֶיהָ. שֶׁשֶּׁנִּינִי, כָּל  
הַמַּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה בְּכָל יוֹם, יִתְחַדְּשׁוּ לוֹ סִתְרִים שֶׁל מַעֲלָה, וְהַתּוֹרָה אוֹמַרְתָּ לוֹ (שם ח) אֲשַׁקֵּךְ מִיָּד הַרְקַח  
מַעֲסִיס רַמְנִי. זֶהוּ יִינָה שֶׁל תּוֹרָה, וְזֶהוּ יָיִן הַמִּשְׁמֵר מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית, וְהֵם דְּבָרִים הַעֲתִידִים לְהַגְלוֹת  
לַצַּדִּיקִים לַעֲתִיד לָבֵא.

קָם רַבִּי בּוֹ עַל רַגְלָיו וְאָמַר, אִם כֵּן הוּא - לֹא הִיָּה לוֹ לוֹמַר אֲלָא יָיִן הַמִּשְׁמֵר בַּעֲבֹדוֹ מִהַר סִינִי, מֵה  
זֶה מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית? אָמַר לוֹ, אוֹתָם עֲמָקֵי סִדְרֵי בְּרָאשִׁית שֶׁלֹּא הִתְגַּלּוּ לְאַדָּם, וְעֲתִידִים הַצַּדִּיקִים  
לְדַעַת אוֹתָם, כְּמוֹ כֵן יִדְעוּ אוֹתָם שֶׁעֲסָקוּ בַּתּוֹרָה תָּמִיד.

וְלִמְדֵנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, סוּדוֹת הַתּוֹרָה נִתְּנוּ לַחֲכָמִים, לְאוֹתָם שֶׁמַּתְעַסְקִים תָּמִיד בַּתּוֹרָה. וְשׁוֹנָה  
רַבִּי יְהוּדָה, כָּל מִי שֶׁהוּא עוֹסֵק בַּתּוֹרָה כָּל צֶרֶפוֹ, מַעֲלִים אֶת נִשְׁמָתוֹ לְמַעֲלָה, כְּשֶׁהוּא יֹשֵׁן בְּשִׁנָּתוֹ,  
וּמַלְמֵדִים אוֹתוֹ מַעֲמָקֵי תּוֹרָה, וּמִמֶּנָּה דּוֹבְבִים וּמִרְחָשִׁים שְׁפָתוֹתָיו בְּיוֹם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (שם ז) דּוֹבֵב שְׁפָתָיו  
יִשְׁנִים.

אָמַר רַבִּי יַצְחָק, כָּל הַמַּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְהָ, כְּשֶׁהוּא יֹשֵׁן בְּלִילָה, נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה לְמַעֲלָה, וּמֵרָאִים לָהּ  
אוֹתָם הַדְּבָרִים הַעֲתִידִים לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם.

רַבִּי יוֹסִי הִיָּה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה. בָּא אֵלָיו רַבִּי אַבָּא. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בַּעַל הַחֲלָכָה בָּא. קָם לִפְנָיו.  
יָשְׁבוּ וְהִתְעַסְקוּ בַּתּוֹרָה. בְּעוֹדָם יוֹשְׁבִים, יָרַד הַלֵּילָה. יָשְׁבוּ וְהִתְעַסְקוּ בָּהּ עַד חֲצוֹת הַלֵּילָה.

נִרְדָּם רַבִּי אַבָּא, וְרַבִּי יוֹסִי הִיָּה יוֹשֵׁב. רָאָה אֶת רַבִּי אַבָּא שֶׁפָּנָיו מַעֵט סְמוּקוֹת, וְהוּא צוֹחֵק. וְרָאָה  
אוֹר גָּדוֹל בְּבֵית. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִזֶּה נִשְׁמָע שֶׁשְׁכִינָה כָּאן. הִרְכִּין עֵינָיו. יָשַׁב שָׁם. עַד שֶׁהִיָּה עוֹלָה שְׁחִירוֹת  
הַבֶּקֶר וְהָאוֹר הִיָּה מֵאִיר בְּבֵית, עַד שֶׁהָרִים עֵינָיו רָאָה הַבֶּקֶר, וְנִחְשָׁד הַבֵּית.

הַתְּעוֹרֵר רַבִּי אַבָּא, וּפָנָיו הָיוּ מֵאִירִים וְעֵינָיו צוֹחֲקוֹת. אָחַז בּוֹ רַבִּי יוֹסִי. אָמַר רַבִּי אַבָּא, אֲנִי יוֹדֵעַ

מה שאתה רוצה, חייך, סודות עליונים ראית, ובשעה שאחז בנשמת, בעל הפנים העלה אותך לחדרים גדולים ועליונים.

וראיתי את נשמות שאר הצדיקים שעולות לשם, ואמר להם, אשריכם הצדיקים שבשבילכם אני נבנה בבנין קדוש של השם הנכבד, לענות לצבאות המלך העליון. וראיתי את תורתך שהיתה מנחת שם תלי תלים כמגדל גדול, ומשום כך שמחתי בחלקי, וצחקו עיני.

אמר רבי יצחק, אל תתמה על זה של רבי אבא, שהרי הפסוק מעיד כך, ששנינו, עשה הקדוש ברוך הוא את זה הממנה תחתיו, ותלה ממנו כל שאר הצבאות, כמו הצנאר הזה, שכל הגוף תלוי ממנו. ובשעה שהצדיקים עוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא בונה עולמו, ונותן שמו בקרב, להגיע לכל, ולהספיק לעולם משוב של מקום.

וכשאין הצדיקים עוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא נוטל שמו מקרב, ואזי העולם חסר, והוא אינו במעלות הכלל. מנין לנו? שכתוב (שיר ד) כמגדל דויד צנארך בנוי לתלפיות. אם מרבים ומגדלים הצדיקים תורה כמגדל הזה, מיד צנארך בנוי לתלפיות. זהו שהוא צנאר של עולם, בנוי בבנין קדוש, שכל הפיות תלו ונלאו לדעת השגחתו, וזהו תלפיות, כמו שנאמר (בראשית מז) ותלה ארץ מצרים.

ואז אלה המגן תלוי עליו, וכל שלטי הגברים. אותם הנקראים אלה אלהים, וכל הנשאר תלויים עליו, וכל השליטים וכל העולמות מלאים משוב של מקום.

אמר רבי יהודה, והינו שכתוב (שם כח) ויחלם והנה סלם מצב ארצה, כלומר, כשהצדיקים אינם עוסקים בתורה - סלם מצב ארצה, ואינו במעלה. וכו' הצדיקים ועסקו בתורה - ראשו מגיע השמימה, אזי יש לו מעלה וכל טוב לא יחסר. ומיד - והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. מהו בו? אמר רבי יהודה, בשמו של מקום, כמו שנאמר (תהלים קיח) נגילה ונשמחה בו.

אמר רבי יצחק, בו - באותו ממנה. ומפני מה? שכתוב אחריו (בראשית כח) והנה ה' נצב עליו, על אותו ממנה. מפני זה עולים וירדים בשבילו, מפני שמו של מקום שהוא נצב עליו. אמר רבי תנחום, למה נקרא שמו מלך שלם מפל שאר הצבאות? שאין לדו נשוא שמו של מקום בקרב כמו זה.

אמר רבי יעקב, רמזו ליעקב, והשיבו על מה שנתרעם לפני הקדוש ברוך הוא. כלומר, שאם בנינו יזכו לעסק בתורה ובמצוות, יש מעלה לזה ומעלה לבניו. לא זכו לעסק בתורה ובמצוות - אין מעלה לזה ואין מעלה לבניו. זהו שכתוב (שם) והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. מלאכי אלהים - אלו בניו של יעקב, זכו - עולים. לא זכו - יורדים. בו - בשבילו, בו - כשיש לו מעלה, יש להם.

אמר רבי יצחק, כל שרי האמות היו עולים או יורדים בשביל זה. כשיש לו מעלה - יורדים שרי האמות. כשיש לו ירידה - עולים. והכל תלוי בבניו של יעקב. אמר רבי יהודה בר שלום, אין טוב ואין רע בא לעולם אלא בשביל בניו של יעקב.

הגמון אחד בא לרבי אבא ואמר: יש לכנס את כל העולם עליכם כמו על הארבה הזה, להאבד אתכם מן העולם בשעה אחת. האמה הזו אין עובדת לרבונה, כתוב (דברים יד) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה. אם היא סוטה, כל העולם יאבד בשבילה!! אמר לו והרי אתם עושים אותה שתקטה ולא תלך בדרך כשרה. אמר לו, חטאיכם הם העושים לעורר אותנו. אמר רבי יהודה, יפה אמר אותו ההגמון.

שנו רבותינו, (בראשית כח) והנה סלם מצב ארצה - זהו בית עולמים. וראשו מגיע השמימה - זהו שכתוב (שמות טו) מכון לשבתך פעלת ה'. איזהו ראשו? זהו ציון, ששם השכינה והקרובים וקדש הקדשים. אמר רבי אבא, סלם זה סיני, שבו נתנה תורה, ושם נגלו מרכבותיו של הקדוש ברוך הוא.

רבי בא בשם רבי יוחנן אמר, עוד יש להסתכל בפסוק זה כבראשונה, (שיר השירים ד) כמגדל דויד צנארך בנוי לתלפיות, שהרי שנינו, אמר רבי שמעון אמר רבי זירא, כל זמן שישארל היו עוסקים בתורה, בית המקדש היה קים. זהו שכתוב כמגדל דויד צנארך בנוי. אם מגדלים תורה פאיתו מגדל - צנארך בנוי. מהו צנארך? זה בית המקדש. זהו שכתוב (בראשית מה) ויפל על צנארי בגימין אחיו ויבד. מלמד שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.

אמר רבי יצחק, מהו מגדל? אלא מה מגדל דוד מגדל חזק, אף המתעסקים בתורה צריכין חזק ובנין חזק. ר' תנחום אמר, מגדל דוד - מה דוד היה מתגדל בתורה יותר מכל בני דורו, כך המתעסקים בתורה צריכין להתגדל בתורה ושללא יתבטלו ממנה.

מה דוד היה עוסק בתורה לילה ויומם, כך צריך האדם להתעסק בתורה לילה ויומם, ובעוד שיתעסקו בה ויתגדלו בה - כמגדל דוד הצנאר בנוי בגין חזק וגדול.

ואם לאו, אלה המגן תלוי עליו, אלו אלה שנים שיהיו בגלות, והדבר תלוי אם יגאלו בו ואם לאו.

זכו בתורה - יגאלו באלף שנים. לא זכו - כל שלטי הגבורים, אמר רבי תנחום, כל שלטי הגבורים ישתעבדו בהם, ולאחר כן יגאלו.

מכאן אמר רבי בא, והנה סלם מצב ארצה - זהו בית עולמים, הנצב בבנינו, בשביל אותו העוסקין בתורה בארץ. וראשו מגיע השמימה - שהמקדש הוא במעלה גדולה על כל העולם. והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו - אלו כהני שרת.

רבי אליעזר אומר, על שהוא מכון כנגד ירושלים של מעלה. ואותם השומרים ירושלים של מעלה, הם שומרים ירושלים של מטה. משמע עלים וירדים.

מה מעלה יותר יש בו? אמר רבי אליעזר, זהו שכתוב והנה ה' נצב עליו. כמו שנאמר (תהלים קכו) אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. והינו שכתוב והנה ה' נצב עליו, להיות שומר על אותם השומרים.

מהו עליו? אמר רבי אלעזר, לשמירה. כמו שנאמר (ירמיה לט) ועניף שים עליו. כך (מלכים א ט) והיו עיני ולבי שם כל הימים. ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא לחזור לירושלים, ולהיות חומה לשמירה, כמו שנאמר (זכריה ב) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה.

הארץ אשר אתה שוכב עליה. אמר רבי יצחק, מלמד שקפל לו ארץ ישראל. אמר רבי יהודה, בית המקדש ממש היה, ועליו נתבשר, ועליו היה שוכב. משמע שכתוב וישכב במקום ההוא.

אמר רבי יהודה, מן השלשה אבות לא נתבשר אחד מהם על בית המקדש, אלא יעקב, שהוא שלישי מן האבות. וכנגד אלו השלשה: ישי, דוד, שלמה. שלמה שהוא השלישי בנאוו.

אמר רבי יהודה, יעקב שהוא השלישי נתבשר על שלמה, שהוא השלישי, שביניהם. זה אוהב נשים, וזה אוהב נשים. זה עומד בתמו, וזה לא עומד בתמו, שכתוב (מלכים א יא) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו.

רבי יוסי פתח, (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב. יפה נוף, זהו ירושלים, שהוא (שהיה) (משלי טז) מתוק לנפש ומרפא לעצם, כמו שנאמר (שיר השירים ד) נפת תטפנה שפתותיך.

אמר רבי יהודה, ארץ מצרים, כל יפי שבה, נוף ותחפנחס היו. נוף היה המשבח מכלם, שהיתה בשלש מאות ותשעים וחמש תכשיטין של יפי. וציון גדלה בלפי והדר על נוף. שאמר רבי יהודה, למה נקרא שמה ציון? מה הציון עומד לנש להסתכל בו וכו'.

והיתה גדולה בלפי מנוף, זהו שכתוב יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון. שכל מי שהיה רואה אותה, היה שמח. ששינינו, אמר רבי יוסי אמר רבי חייא, מעולם לא נכנס אדם בירושלים והיה עצב, לקיים מה שנאמר משוש כל הארץ.

אמר רבי יצחק, כיון ששכב יעקב עליה, נתישב דעתו, ונגלתה עליו השכינה ודברה עמו, מה שלא היה קודם לכן. שאמר רבי יצחק, עד שעמד יעקב באותו מקום, לא נגלתה עליו השכינה.

כיון שראה יעקב כך, ידע שהמקום גרם לו, והקיץ משנתו, ונתירא שמה דבר אחר היה, וישכב בבתחלה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: יעקב, לא כך הוא, אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. ועוד, הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתגנה ולזרעך. ולא אתגלה לאמה אחרת בגלוי השכינה על הארץ.

אמר רבי יוסי, מהו אשר אתה שוכב עליה? אלא כשם שאתה שוכב עליה ונבואה עמך, כך זרעך הנבואה תהיה מצויה עמכם, ולא עם אמה אחרת.

רבי יעקב פתח, (ישעיה כו) יחן רשע בל למד צדק. שנינו, אמר רבי יעקב, וי שהרשע יחן בעולם הזה, זה זרעו של עשו הרשע. ומפני מה יש להם חן ורחמים? מפני שזרעו של יעקב לא למד צדק. בארץ נכחות יעול - זו ירושלים, שהיא ארץ נכחות.

מהו יעול? אמר רבי יעקב, האויר של ארץ ישראל מחכים. ומרמז נבואה. וזרעו של עשו יעול האויר והנבואה. מפני מה? מפני שזרעו של יעקב לא ראה גאות ה', ואינם עוסקים בתורה, ועל כן יחן רשע ויעול טוב הארץ והנבואה. רבי יהודה בריי יחן רשע - אלו אמות העולם שיש להם ממשה בעולם הזה, מפני שלא למד ישראל צדק.

פרשת וישב

בא וראה כמה שנים ישב אותו צדיק, שלא ראה את אביו עשרים ושתים שנה. הרי הם ישובו במצרים עשרים ושתים שנה, לכל שבט ושבט מאותם עשרת השבטים שמכרו אותו. לפי החשבון היו מאתיים ועשרים שנה לכלם. תוריד מהם עשר שנים שנכו להם בדין של מעלה בשביל עשרה שבטים

קדושים שמתו שם במצרים - נשארו מאתים ועשר. זהו שכתוב (בראשית מא) רדו שמה.

בא וראה, כשגמר החטאים והשבת הזו לא נשמרה כראוי, שכתוב (ירמיה יז) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת. אל תטלו עליכם משא של עוונות, שהיה מגן עליכם מהם יום השבת.

ולא שמעו לנביא, והתעוררה עליהם חרב נוקמת נקם ברית. מי הברית? זו שבת, שכתוב (שמות לא) לדרתם ברית עולם, וברית מילה, שכתוב (ירמיה יא) ובשר קדש יעברו מעליך, וברית הצדיק שמכרו אותו.

והכל בדרך אחת - שבת וברית מילה וצדיק. וזהו סוד (עמוס ב) על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, וכלם תולה במכרם בפסוק צדיק. ואז התחילו להשתעבד שבע על חטאתם, ונגזר עליהם בגלות בבל שבעים שנה בחטאים של שמטה ויוכל, שתלויים בשבת הגדול ושבת סתם.

אחר כך באו לארץ הקדושה והתגששו בה ארבע מאות ועשרים שנה, לתשלום שבעים שבועות ושבעים שנה, עשר שנים לכל יום, מאותם שיונקים משביעי, שגם שבת הגדול אף כך נקראת שביעי ממטה למעלה, שכולל באחד זכור ושמור. אחר כך התקיימו ארבע מאות ועשרים שנה בארץ על כח התורה שהיו מתעסקים.

וכשגמר החטא של שנאת חנם, התעוררה שנאת חנם כמו בראשונה. זהו שכתוב (בראשית לו) וישנאו אותו, את אותו הצדיק, ואז נתן אותם הקדוש ברוך הוא בידי מי ששונא אותם שנאת חנם. זהו שכתוב באדום, (יחזקאל לה) ען היות לך איבת עולם ותגר את בני ישראל על ידי חרב.

ואז נפרע מהם על ידי מנין אותו השנים שחסרו מסוד של שבע על חטאתיכם. בא וראה, כשתמנה עשרים ושתים שנה שבע פעמים לכל אחד מאותם העשרה שמכרו אותו, יצא לך אלה וחמש מאות וארבעים.

ואז תתעורר גאלה לישראל כבקר שמתחיל להאיר מעט מעט, עד שבע עשרה שנים שהסתלק אותו הצדיק, הדרגה של טו"ב. זהו שכתוב (בראשית לו) יוסף בן שבע עשרה שנה רעה את אחיו. שהרי אז ראה לעמד בפרץ לפני מדת הדיון, שהרי נשלמו חטאי העולם, ואז (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום.

ואז יעורר הקדוש ברוך הוא טובות רבות על ישראל, ויתבע עלבונם ועלבון התורה ששרפו באש, והדם של אותם שנהרגו על קדשת שמו, ואז יתראה יוסף לאחיו, (ישעיה יא) אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצר את אפרים.

בא וראה שכן זה, ששנינו בייז בתמוז בטל התמיד, ובט' באב חרב בית המקדש, כמו שאמר רבי יוסי, מגלגלים זכות ליום זכאי, וחובה ליום חייב. שבאותו הלילה הוציאו דבה רעה על הארץ הקדושה, והרימו קולם בבכיה, ונקבעה לדורי דורות.

ודיך ותמצא, משבטל התמיד, שהיה מכפר על חטאייהם, עד שנחרב בית המקדש, בין בפעם הראשונה בין בפעם השנייה - עשרים ושנים ימים, כנגד עשרים ושתים שנים שלא ראה הצדיק ההוא את פני כבוד אביו, להראות את החכמה העליונה, שזה תלוי בזה.

והרי התעוררו החברים, שכשחרב בית המקדש, מוצאי שבת היה זה ומוצאי שביעית, ומשמרתו של יהויריב היתה, והלויים עומדים על דוכנם ואומרים שירה: (תהלים צד) גודו על נפש צדיק וגו' ויהי ה' לי למשגב וכי, וישב עליהם את אונם וגו'. ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו, עד שבאו גוים וכבשום. שהרי אם אמרו אותו, לא היתה להם תקנה.

ומוצאי שבת, חכמה רבה זה רומז, שיצאו משבת שהיתה רפואה למכתם. ומוצאי שביעית, שחטאו אל כנסת ישראל. ולא עוד אלא שחטאו במילה, ולא ברית בשר קדש. ומשמרתו של יהויריב, כמו שנאמר (ירמיה ב) עוד אריב אתכם נאם ה' ואת בני בניכם אריב.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להוציאם מן הגלות. זהו שכתוב (זכריה ט) גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא.

ואם תאמר למה בא המשיח מיהודה? מיוסף היה צריך להיות! אלא ששנייהם נבאו, ומשום שהקדוש ברוך הוא אינו מקפח שכר כל ברירה, נתן המלכות לדוד, משום שהיה עשירי לצדיקים והשביעי של האחים, וכך היא מלכות הארץ, כעין מלכות הרקיע.

#### סתי תורה

פתח אותו היהודי ואמר, (שם עג) ואני קרבת אלהים לי טוב וגו'. בא וראה, כשבן אדם מתקרב לתורה שנקראת טוב, שכתוב (שם קיט) טוב לי תורת פיך, אזי מתקרב לקדוש ברוך הוא שנקרא טוב, שכתוב (שם קמה) טוב ה' לכל, ואז מתקרב להיות צדיק, כמו שנאמר (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב.

וּכְשֶׁהוּא צָדִיק, שְׂכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו, וּמִלְמַדֶּת אוֹתוֹ סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים בְּתוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵין מִתְחַבֵּרֶת שְׂכִינָה אֲלֵא עִם טוֹב, שֶׁהָרִי צָדִיק וְצָדִק הוֹלְכִים יַחַד.

בֹּא וּרְאֵה, כְּשֶׁבָרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הֶעֱמִיד אוֹתוֹ וְשָׁתַל עַל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים הָעֲלִיּוֹנִים הַלָּלוּ, וְהִשְׁבִּיעַ שְׁעָלֵיהֶם, שֶׁבְּשִׁבְלֵוֹ שֶׁל הַשְּׁבִיעִי שֶׁנִּקְרָא צָדִיק נִזְוָנִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְעָלָיו עוֹמְדִים, וְבוֹ נִסְמָכִים, וְהוּא הִסּוּד וְהַשְׂרֵשׁ שֶׁלָּהֶם.

זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים קמ"ה) עֵינִי כָל אֶלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ וְגו'. עֵינִי כָל אֶלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ, לְאוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחָה עָלָיו שֶׁשׁוֹפֵעַ מִהֶמַּח הַנִּסְתָּר שֶׁל כָּל הַנִּסְתָּרִים לִכְ"ל הִזָּה. וְאָז, וְאַתָּה נֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ. שֶׁהַכֹּל הִזָּה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר אֶל הַכֹּלָה, שֶׁהִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. וְאָז הוּא לָרַחֵם עַל הָעוֹלָם, וְכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשִׁמְחָה וְשִׁעֲשׂוּעַ.

וְאָז מֶה כְּתוּב! פּוֹתַח אֶת יָדָךְ וְגו'. וְזֶה רָצוֹן הַרְצוֹנוֹת, שִׁינֹרֵד מִן הֶמַּח הַנִּסְתָּר לְכָל הַזֹּאת, וְכִינּוֹ שֶׁהַכֹּל הִזָּה מִתְבַּרְכֵּת, כָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּבַרְכּוּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב צָדִיק ה' וְגו', קָרוֹב ה' וְגו', רָצוֹן יִרְאִיו יַעֲשֶׂה וְגו'.

וְכִמּוֹ שֶׁבָרָא אֶת זֶה בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן בְּסוּד שְׁמוֹ הַקְדוֹשׁ, כִּדְ בָרָא בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁשֶׁה צָדִיקִי אֲמַת, וְאַחַד שְׁבִיעִי, כְּכָתוֹב (קֹהֶלֶת ז') גַּם אֶת זֶה לְעִמָּת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹהִים.

וְכִשְׁגָּרְמוּ הַחֲטָאִים וְדָחוּ אֶת אוֹתוֹ כָּל, שֶׁנִּקְרָא צָדִיק, מִמְּקוֹמוֹ, כְּכָתוֹב (עֲמוֹס ב') עַל מִכְרָם בַּכֶּסֶף צָדִיק, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲנִי גִזְרֵתִי שִׁיְהִיָּה הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְיִהְיֶה אוֹתוֹ הַצָּדִיק שְׁלִיט עַל הָאֶרֶץ, וְיִהְיוּ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם מִתְבַּרְכִּים עַל יָדוֹ.

זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית מ"ט) בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף, שֶׁהָרִי אֵין בְּכָל אֵיבָרֵי הַגּוֹף שִׁיַּעֲשֶׂה פְרוֹת, אֲלֵא רַק הַצָּדִיק יִסּוּד עוֹלָם הִזָּה. וְבֶן פֶּרֶת עָלֵי עֵין, מֶה זֶה אוֹמֵר?

אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁהָעֵין הִזָּה קִיּוּם הַגִּלְגָּל, שֶׁאֵין יָכוֹל הַגִּלְגָּל לְהִתְקַיֵּם אֲלֵא בְּבֵת הָעֵין שְׁלֵוֹ, כִּדְ יוֹסֵף הוּא כְּעֵין לְכָל אוֹתָם הַשְּׁשֶׁה שְׁסוֹבְבִים אוֹתוֹ, מִיָּמִין שְׁלֵשָׁה וּמִשְׁמָאל שְׁלֵשָׁה, וְהוּא מְקַיֵּם אוֹתָם, וְכִדְ הוּא לְכָל הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי הָעוֹלָם לֹא עוֹמֵד אֲלֵא עַל אוֹתָם הַשְּׁשֶׁה, וְהַשְּׁבִיעִי שֶׁמַּעֲלִיהֶם.

וְנִקְרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצָדִיק בְּסוּד הַשְּׁבֵת, וְנִחַ בּוֹ, וְהִנִּיחַ בּוֹ כָּל הַבְּרָכוֹת לְבָרֵךְ אֶת כָּל שְׂאֵר הַיָּמִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת כ') וְנִחַ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בְּרָךְ ה' אֶת יוֹם הַשְּׁבֵת. מִי זֶה יוֹם הַשְּׁבֵת? הִנֵּה אוֹמֵר, זֶה הַצָּדִיק.

אָמַר לָהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲתֵם חֲלַלְתֶּם אֶת הַשְּׁבֵת הִזָּה שֶׁאֲנִי גִזְרֵתִי שִׁיְהִיָּה מְלָךְ עַל כָּל שְׂאֵר הַיָּמִים, וְאַתֶּם עֲשִׂיתֶם אוֹתוֹ עֶבֶד עֲבָדִים - אֵף אֲתֵם תִּסְבְּלוּ אוֹתָהּ עֲבוֹדָה קָשָׁה.

(בֹּא וּרְאֵה כְּמָה שְׁנִים יָשָׁב אוֹתוֹ צָדִיק, שֶׁלֹּא רָאָה אֶת אֲבִיו עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה. הָרִי הֵם יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה, לְכָל שָׁבֵט מֵאוֹתָם עֲשָׂרֵת הַשְּׁבִטִים שֶׁמִּכְרוּ אוֹתוֹ. לְפִי הַחֲשָׁבוֹן הָיוּ מֵאֵתִים וְעֶשְׂרִים שָׁנָה לְכֻלָּם, תּוֹרִיד מֵהֶם עֲשָׂר שְׁנִים שֶׁנִּכְּפוּ לָהֶם בֵּית דִּין שֶׁלְמַעֲלָה בְּשִׁבְלֵוֹ עֲשָׂרָה שְׁבִטִים קְדוֹשִׁים שִׁמְתוֹ שֶׁם בְּמִצְרַיִם, נִשְׁאָרוּ מֵאֵתִים וְעֶשְׂר, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית מ"ב) רַד"ו שָׁמָּה.)

אָמַר לָהֶם יַעֲקֹב, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, רְדוּ לְגִלּוֹת, וְנִכְּפוּ אוֹתָם הַחֲטָאִים וְלֹא יִחַרַב הָעוֹלָם בְּרָעַב, שֶׁהָרִי אֵין בָּכֶם מִי שִׁיִּזּוֹן אֲתֶכֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, פָּרַט עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַצָּדִיק שֶׁמִּכְרָתֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים קמ"ה) פּוֹתַח אֶת יָדָךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן. עַל יְדֵי מִי? עַל יְדֵי "כָּל". חֲזַר וּפָרַשׁ מִי הַכֹּל הִזָּה - צָדִיק. זֶהוּ שְׁכָתוֹב צָדִיק ה' וְגו'.

וְכִמּוֹ זֶה לְמַטָּה, עַל יְדֵי הַצָּדִיק הִזָּה, הִיָּתָה לוֹ לְעוֹלָם הַצִּלָּה בְּאוֹתָן שְׁבַע שָׁנוֹת רָעַב. וְעַל שֶׁמִּנְעוּ בְּרָכוֹת מִשְׁבַּע הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, הִתְעוֹרְרוּ דְּרָגוֹת אַחֲרוֹת שֶׁל הַצָּד הָאֲחֵר עָלֵיהֶם בְּחֲטָאֵיהֶם.

כִּינּוֹ שִׁינֹרֵד יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם לְמִצְרַיִם, הוּא וְכָל אוֹתָם הַשְּׁבִטִים, וְרָאוּ הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שֶׁעַל יְדֵי אוֹתוֹ הַצָּדִיק נִזְוֹן הָעוֹלָם, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית מ"ב) הוּא הַמִּשְׁבִּיר לְכָל עִם הָאֶרֶץ.

הוּא הַמִּשְׁבִּיר - מֶה זֶה מִשְׁבִּיר? אֲלֵא מוֹשֶׁה הוּא בְּרַאשׁוֹנָה מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, כְּכָתוֹב עֵינִי כָל אֶלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ, וְאַחֵר כִּדְ מִשְׁבִּיר לְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.

וּמִנֵּין לָנוּ שִׁיּוֹסֵף נִקְרָא כָּלִי? שְׁכָתוֹב (מַלְכִּים-א ה') וְכִלְכַּל וְדָרְדַּע. וְלִמְדֵנוּ, כִּלְכַּל זֶה יוֹסֵף, שְׁכָתוֹב וְכִלְכַּל, וְכָתוֹב (בְּרַאשִׁית מ"ט) מִשָּׁם רָעָה אֲבֹן יִשְׂרָאֵל.

וְכִשְׁרָאָה יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם כָּל זֶה, וְרָאָה כָּל אוֹתָן שְׁבַע שְׁנִים עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁהִסְכִּימוּ שִׁיְהִיָּה רָעַב בְּעוֹלָם עַל הַחֲטָא שֶׁגָּרְמוּ בְּנֵיו, שֶׁמִּכְרוּ אֶת הַצָּדִיק הַקְדוֹשׁ הִזָּה וְלִהְיוּצִיאוּ מִמְּקוֹמוֹ, אֲזִי הַתְּפִלָּה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִסִּיר מֵהֶם חֲמֵשׁ שְׁנִים.

מֶה הַטַּעַם חֲמֵשׁ שְׁנִים? אֲלֵא בֹא וּרְאֵה, סוּד הַדְּבָר כִּדְ הוּא, בְּאוֹתָם יָמִים עֲלִיּוֹנִים הוּא אוֹחֵז בְּחִמְיָשִׁי, שֶׁכִּדְ הוּא מִמְּטָה לְמַעֲלָה. אֲבָל בְּאוֹתָם הַשְּׁנִים שֶׁעָלָיו, שֶׁאוֹחֲזִים בָּהֶם אֲבוֹתָיו, לֹא הָיָה לוֹ

רשות לבטל דבר, ועד חלקו בהם בטל הגזרה, ולא יותר.

וגם יוסף הצדיק עשה כך. זהו שכתוב (בראשית מז) ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויציגם לפני פרעה. מי אלו? חמשה הם שלא שונא להם. זהו שכתוב והוא נער את בני בלהה וגו'. אמר, כדאי אתם הזכאים לעמד בפרצה זו שפרצו אחיכם. לפני פרעה, מי הפרעה? זה הדין העליון שעומד להפרע מחטאי העולם.

ויכשנשאלו אותם הימים שנגזר עליהם לשבת בגלות, אזי הקדוש ברוך הוא התעורר ברחמים רבים עליהם, ויבדן על אותם שהשתעבדו בהם, והוציא אותם משם.

כיון שהגיעו למרה, עמדה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה: ואיך יצאו ישראל מן הגלות, והרי כתוב בתורה שהייתה נסתרת אלפים שנה לפני שנברא העולם, שעל אחד פי שבעה על חטאם יש להם לסבל, משום אותה הפרצה הגדולה שפרצו וחטאו באותו צדיק קדוש.

אמר לה הקדוש ברוך הוא: כך הוא הדין! אבל בתורה הקדושה יש לי מתנה טובה ושבת שמה, וכשהם שומרים אותה, היא עומדת באותו מקום לסגר אותה הפרצה שפרצו, שאותו הצדיק השביעי אחוז בה, וכדאי הוא לכפר על אותו החטא.

זהו שכתוב (שמות טו) ויצעק אל ה'. מי ויצעק? זו מדת הדין שעמדה וצרכה לפניו. ויורהו ה' עץ - זו התורה. זהו שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. וישלך אל המים - מי הם המים? המים הגדולים שקמו להפרע מהם, ואז וימתקו המים, שנמתקו ודאי, שהרי ראו את הרפואה הגדולה לאותו החטא.

וימנו לנו שבמרה נצטוו? שכתוב (דברים ה) שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך. ואמר מר, כאשר צוך - במרה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אם אתם שומרים את השביעי העליון הזה, אין רשות למדת הדין לקטרג עליכם. זהו שכתוב (שמות טו) שם שם לו חק ומשפט.

ועל כן שנינו, יכולה היא שבת שתרחם עלינו ויקבצנו הקדוש ברוך הוא מגלותנו, ואלמלא שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן, מיד נגאלים.

בא וראה, כשגרמו החטאים, והשבת הזו לא נשמרה כראוי, כמו שמצאנו שהזהיר אותם הנביא העליון, זהו שכתוב (ירמיה יז) כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים. מה זה ואל תשאו משא? אלא אמר להם: בבקשה מכם, אל תשאו את משא אותו החטא של השבת עליכם.

ואם אתם שומרים אותו, אתם תגרמו את קיום העליונים והתחתונים, שאותו שבת העליון שחטאתם כנגדו, מדורו ושעשועו, אינו אלא בשערי ירושלים העליונה, שנקראים שערי צדק, והיא הפלה הכלולה מן הכל.

ואם אתם שומרים אותו, תגרמו שאלו היא תתחזק ביד מלכות הארץ, המלכות של דוד, משום שהיא נקראת מלכות, ומשום זה אמר דוד שאחז בה, לך ה' הממלכה, בשתי ממי"ם, להכליל את מלכותו וליוחד אותה עם מלכות השמים. ואם אתם לא תשמעו לקדש אותו, ותעשו אותו חל, מה כתוב? והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים, שלמטה.

בא וראה, אז מתעוררת אותה חרב נוקמת נקם ברית על שלא שמרו אותה הברית הקדושה, בשלשה גונים. אחד בסוד על הצדיק שמכרו, שאחז בה ושמר אותה, ובגללה נקרא צדיק, ואחד שכתוב ובשר קדש יעברו מעליך. ואחד בסוד השבת שחללו, והכל הוא במקום אחד.

ואז, על שלשה פשעי ישראל נגזר עליהם להיות שבעים שנה מחוץ לארץ הקדושה, עשרה לכל יום, ולסוף שבעים שנה הוציא אותם הקדוש ברוך הוא משם, ובאו לארץ ישראל. והתקיים בית שני ארבע מאות ועשרים שנה, על כח התורה שהיו מתעסקים בה, באותן המצוות הקדושות כראוי.

ויכשנשאלו, גרם החטא על שנאת חנם, והתעוררה אותה שנאת חנם שלראשונה. זהו שכתוב וישנאו אותו, את אותו הצדיק. ואז נתן אותם הקדוש ברוך הוא ביד מי ששונא אותם שנאת חנם. זהו שכתוב באדום יעו היות לך איבת עולם ותגר את בני ישראל על ידי חרב.

#### פרשת בשלח

לא עלתה שועתם לפניו. אמר רבי יצחק, כשעושה הקדוש ברוך הוא דין בפמליא של מעלה, אותו הדין מה נהיה? אמר רבי אלעזר, העביר אותה באותו נהר דינור, והעביר אותם משלטונם, ומנה שליטים אחרים של העמים. אמר לו, והרי כתוב (תהלים קד) משרתי אש להט? אמר לו, יש אש קשה מאש, ויש אש שמכבה אש (שדוהא אש).

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם וגו' (שמות יז). מה הטעם יהושע ערך קרב ולא

משאר העם? אלא משום שעמלק בא עליהם על אותו החטא של שבת שלא שמרו אותו, כמו שהעירו חכמינו זכרונם לברכה, אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה, לא שולטת בהם אמה ולשון. מה כתוב? (שם טז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו, וכתוב ויבא עמלק.

ובא ראה את סוד הדבר, כשצנה אותם הקדוש ברוך הוא במקרה על שבת, משום שפאה מדת הדין לקטרג על אותו החטא של הצדיק שמכרו אותו, שהוא כנגד יום השבת, והם הוציאו אותו לחל, אמר הקדוש ברוך הוא: הרי יש להם רפואה לאותו החטא, אם הם שומרים את יום השבת, שהוא כנגד צדיק חי העולמים. והינו מה שכתוב (שם טז) ויורהו ה' עץ. עץ חיים, שישמרו את יום השבת, והם חללו אותו, אז ויבא עמלק.

באותה שעה אמר לו משה ליהושע, צא וצד קרב עם עמלק, שהרי לך ראוי, משום שאפה בן בנו של אותו צדיק, והוא באותו החטא בא עלינו. ואם לא נמצא מקטרג לו לעמלק מחלקו ובנו של אותו הצדיק, אין מי שיכול לו, ואז עשה יהושע כמו שאמר משה.

ובא ראה שבגלל אותו החטא בא עליהם, שפגש את אותם שהיו מאחורי הענן, ולקח מהם את אות הברית קדש וזרק אותו כלפי מעלה, ואם הם לא היו חוטאים בו, לא היה לו סייע מלמעלה לעשות כך, אלא כדי להראות להם שזכרו את חטאם, שחטאו באותו הצדיק ששמר את הברית הזו, וכעת חללו השבת שהיא כנגדו, שהיא באה להגן עליהם מפני מדת הדין.

בא וראה מה כתוב, (במדבר לג) ויסעו ממקרה ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינות מים וגו'. מהו אילמה? אלא ששבו לעבודת הקדוש ברוך הוא ולקבל דברו בלב שלם, משום כך אל"י מ"ה.

והרי פרשוה שאותו המקום היה משבח במים מכל המקומות של העולם, שהרי תורה שבכתב שם היא, ושם שנים עשר מעינות ושבעים דקלים, והכל בסוד האמונה, שהרי כל שבועים הסנהדרין נזונים משם ומתברכים מאותם מים העליונים המבשמים.

אשרי מי שזוכה למים הללו להתברך מהם, וישראל הקדושים שורים שם, ומחברים את אותם המים העליונים עם אותם שנים עשר מעינות ותחתונים. ואם הם קלקלו בראשונה וחסאו לצדיק ההוא, הרי הדביקוהו במקומו, והעולם נזון על דו, ושבעים תמרים נזונים מאותו התמר, (שיר ז) זאת קומתך דמתה לתמר. ואותם שנים עשר מעינות, כנגד שנים עשר שבטים, סובבים את אותו מקום קדוש.

והיו ישראל עוסקים בלמוד תורה שלמדו ממקרה, והתחבר עמם הברית הקדוש ההוא, ונפרד נחש עקלתון מאותה באר מים, שהיה ממקור אותם המים. ומי היה גורם? חטאיהם עד עתה.

אבל כעת, כיון שחזרו בתשובה לרבונו, והקדוש ברוך הוא למד אותם דרכי אותו עץ החיים, זהו שכתוב (שמות ז) ויורהו ה' עץ - זו תורה שבכתב. וישלך אל המים - זו תורה שבעל פה. ומה זה וישלך? אלא י"ש ל"ך. י"ש זה העולם הבא. זהו שכתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש. ל"ך זו האם העליונה, חמשים שיערים שנדבק בו. אז בשמו המים, ויגד הטל העליון מהעתיק הקדוש, והתמלא שדה התפוחים.

מי גרם כל זה? אל"י מ"ה, תשובת ישראל לרבונו, ואז היתה להם רשות לחנות על המים הללו. זהו שכתוב (שמות טז) ויחנו שם על המים. מהו ויחנו שם? אלא סם החיים שורה באותם המים, משום כך ויחנו שם על המים.

#### מדרש הנעלם

ומטף אשר הכית בו את היאר קח בידך והלכת (שמות יז). למדנו, אמר רבי יוסי, חקוק היה המטה משני צדדים בשם הקדוש. צד אחד של רחמים ודין באותיות חקיקות, וצד אחד דין עם דין, נחש עלי צור.

בא וראה, כתוב (שם יד) ואתה הרם את מטף ונטה את ידך על הים. מה זה ונטה? כלומר, ונטה בצד אחד שחקוק ברחמים ודין. וכתוב ונט משה את ידו, ולא כתוב וישלח את ידו, כלומר שנטה מצד אחד.

ואם תאמר שהיה חקוק מקדם לכן נחש עלי צור? אלא בסנה נחקק, שכתוב (שם ד) וישליכהו ארצה ויהי לנחש. באותה השעה נחקק עלי צור.

ובא ראה, אמר רבי יהודה, רצה הקדוש ברוך הוא ששמותיו שהיו חקוקים במטה, יעשו אותות. ולמדנו, שני אותות נעשו בים באותו הצד שנטה משה ברחמים ודין. קרע את הים לישראל בשנים עשר שבילים, והשיב בדין על המצרים, והטביעם בתהום. זהו שכתוב (שם טז) וישב ה' עליהם את מי הים.

באותה השעה רצה להוציא מים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה, נטה במטה מצד אחר, ששני

אותות נעשו בו כמו שנעשו מהצד האחר. אות אחד כאן, ואות אחד במריבה. אבל כעת, (שם יז) והכית בצור. מהו צור? בצור הזה שהנחש עולה בו.

לפעם אחרת אמר רבי אלעזר, מהו שכתוב (במדבר כ) קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם, מהו ודברתם? אמר רבי אלעזר, צנה אותו עלי נחש. שהרי נעשה בצור, כעת צריך שיעשה בנחש, להשלים את שמונתיו של הקדוש ברוך הוא באותיות הקלו.

ממשמע שכתוב ודברתם אל הסלע, וכתוב (שם כא) וידבר העם באלהים ובמשה. מה כתוב אחריו? (שם) וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים. מה נחש פחו בפיו, אף כאן בפה.

ומשה לא עשה כך, אלא הבה, ולא השלים את השם, אלא חזר בראשונה בשם הצור ועזב את הנחש. זהו שכתוב ויד, ולא כתוב וידבר, כמו שנצטוו ודברתם. ששנינו, צור - לעשות, והנחש - לדבר. וכתוב (שם) ויד את הסלע במטהו פעמים. אחד של שעבר, ואחד של כעת.

למדנו, אמר רבי אלעזר, באותה השעה נשאר השם. כלומר, שלא נשלם באותה האות, שעזב משה הנחש, ולא נשלם כל השם.

שהרי בצד אחד נשלם בים, מצד אחר התחיל בצור, ולא נשלם בנחש. אמר לו הקדוש ברוך הוא: עשית שיתחיל שמי, ולא נשלם לעשות אותות? אף אתה התחלת ולא תשלם, לכן לא תביאו את בני ישראל. התחלת להוציאם - לא תשלים להכניסם לארץ, לכן לא תביאו.

אמר רבי אלעזר, ידע לב משה בראשונה שפחד כשראה הנחש, שכתוב (שמות ד) וינס משה מפניו. הלב ראה, ולא ידע.

אמר רבי אלעזר, כתוב (במדבר כא) ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס. על נס לא כתוב, אלא על הנס. רצה להתקין ולהשלים מה שחסר. אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה, כתוב (שם כז) להקדישני במים. במים ולא בדבר אחר. בשם שהתחלתי במים, אני רוצה שישתלם שמי הנס במים. אמר רבי אלעזר, במקום שהיה חסר לא השלים, אבל כאן נעשה הנס.

אמר רבי יהושע, כתוב (שם כא) עשה לך שרף. עשה לך - לתועלתך. עשה לך - תתקן ממה שחסרת. עם כל זה לא תכון אלא ראיה, שהיו רואים בנחש וחיים, אבל השם לא נתקדש במים, ונשאר חסר מהשאר.

ותקנת בראיה, (שם כז) עלה אל הר העברים הזה וראה וגו', וראיתך אתה ונאספת אל עמך, (דברים לד) הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר. בא וראה, שענשו היה שאפלו ראיה לא תכון פראוי. כיון שעשה לו ראיה, בזה השלים לו ראיה, אבל לא השלים שמו במים כמו כל שאר השם.

אמר רבי יצחק, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לכן לא תביאו, אמר משה: הנחש הזה היה לתקלה של עולם. אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא כך, דין הוא לרשעים, וחיים לבעלי אמת, שכתוב (במדבר כא) וראה אותו וחי. באותה שעה ידע משה את דרכיו, והצדיק עליו את הדין.

פתח ואמר, (דברים לב) הצור תמים פעלו, זהו הצור שאמרנו. אל אמונה ואין עול, שכתוב וראה אותו וחי, וכתוב (תהלים יח) האל תמים דרכו.

אמר רבי חייא, והרי שנינו, אל - גזרת הרחמים, כמו שנאמר (במדבר כג) אל מוציאם ממצרים, (שמות לד) אל רחום וחנון? אמר לו, לא כך, ששנינו ששולטים הרחמים על הדין. אל לבדו יכלת הוא, והרשות היא שלו. מה זה יכלת? שלטון, כלומר, שלטון של אל, התגברת הגזרה שלו, כמו שנאמר (בראשית לא) יש לאל ידי, (הרשות שלו) היכלת של העין הרע. אמר לו, והרי כתוב (דברים ו) האל הגדול הגבור. אל גדול מנצח, אל לבדו מנצח.

וכתוב (שם לט) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט - הנה צור. אל אמונה ואין עול וגו' - הנה נחש עלי צור. נחזר לדברים הראשונים, וכתוב (איוב ח) האל יענות משפט! משום שדרך הנחש להסיט דרכו, לכן כתוב ואין עול. האל יענות משפט, חס ושלום! אמר רבי אלעזר, הינו שכתוב (תהלים פה) אשמעה מה ידבר האל ה'.

וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו (שמות ד), כמו שנאמר מטה כלפי חסד. אמר רבי יוסי, שני מטות היו - אחד של משה, ואחד של הקדוש ברוך הוא, ממשמע שכתוב (שם יז) ומטה האלהים.

ששנינו, בשעה שהיה נוטל משה המטה, היה כאילו היה ברשותו וביכלתו. זהו שכתוב (שמות ד) ויקח משה את מטה האלהים בידו. ודאי שבידו לקח, אלא מהו בידו? ברשותו, כאילו הוא שלו.

ואמר רבי יוסי, ברשותו של משה היה עד שהוקם המשכן. כיון שהוקם המשכן, החזיר המטה לפני העדות, ומשם היה נוטל לעשות בו נסים. זהו שכתוב (במדבר כ) ויקח משה את המטה מלפני ה'. כיון שלקחו, הרי הוא ברשותו, וכשלו היה.



אמר רבי יהושע, אותו המטה של סנפירינון היה, ומשפשת ימי בראשית נברא, כמו ששנינו - והמכתב והמטה. רבי יהודה אומר, של עץ היה.

מי שאמר של סנפירינון היה - שכתוב (יחזקאל א) כמראה אבן ספיר דמות כסא, וכתוב מטה האלהים. ומי שאמר עץ היה - שכתוב (שמות ט"ו) ויורהו ה' עץ וישלף אל המים וגו'.

שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. אמר הקדוש ברוך הוא: מכאן ולהלאה, הרי חק ומשפט לעשות נסים. חק ומשפט - שכתוב (משלי י') נחש עלי צור. ושם נסהו - משום שכתוב וימתקו המים. דבר אחר, אמר הקדוש ברוך הוא: מכאן ולהלאה חק ומשפט, שלא יהא נקדש אלא במים שנמתקו.

אמר רבי יהודה, כתוב כי מרים הם, מכאן שנינו, יש מים עכורים, ויש מים צלולים, ויש מים מתוקים, ויש מים מרים. ויצעק אל ה', למה צעק? מכאן שהיה בצער באותה שעה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה, הנחש שנהפך בסנה, עכשיו צריך לחקק אותו בצור, ושניהם עמדו על המים המרים. ובאותה שעה נחקק צור בנחש שהיה בו קדם. זהו שכתוב שם שם לו חק ומשפט.

כאשר בא רבי אבא, שאלו לפניו. אמר להם, טוב אומר רבי יהודה, וכך הוא. ואני נאך לנלות סוד הדבר, הרי ראיתי שרבי יהודה גלה אותו.

אלא, אמר הקדוש ברוך הוא למשה: משה, כעת במצרים היה המטה של אהרן לדחות הקש השולט על ישראל במצרים, אבל כשיצאו ממצרים, כמה מקטרגים מזמנים על ישראל לדחותם בים, כמה מים מרים נזדמנו אצלם. כמה מים רעים יקטרגו בהם.

באו לים - בא רהב שרו של מצרים ושל ים. אמר הקדוש ברוך הוא: משה, (שמות יד) הרים את מטך ויטה את ידך. כיון שאמר הרים את מטך, מהו ויטה את ידך? אלא הרים את מטך נגד שרו של ים. באו למרה - כמה מים מרים נזדמנו אצלם, ונצטער משה וצעק. זהו שכתוב ויצעק אל ה'.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה, הרי לך עצה בזה, השלף המטה אצלם, ויחקק נחש עלי צור שניהם בחד, וינצל. זהו שכתוב ויורהו ה' עץ, כמו שנאמר (קהלת יא) מקום שיפול העץ, שהוא עצה. וישלף אל המים. וכתוב שם שם לו חק ומשפט, נחש עלי צור. ושם נסהו - עטרהו בנסים. אמר הקדוש ברוך הוא: מכאן ולהלאה, הרי לך שיעמד אצל המים, הרי לך שיתקדש שמי במים.

כשבאו לאלים, באו המים לקטרג עליהם. אמר הקדוש ברוך הוא: משה, במקום הזה אין צריך מטה, הרי יעקב, שהוא האילן שבועים נפש, והוא שבועים תמרים. ושתיים עשרה עינות מים - שנים עשר שבטים כשבועים עמודים, ושנים עשר שבטים, וכוונתם גן עליכם במקום הזה שנקרא אילן, והוא אלים, כמו שנאמר (ישעיה א) כי יבשו מאילים אשר חמדתם.

מיד - ויחנו שם על המים, משמע שכתוב על המים, ומשמע שכתוב שם שם לו, ולא במקום אחר. ושם שלטו בני ישראל על המים, ולא הצרך המטה. מכאן ולהלאה נאך המטה בנחש עלי צור אצל המים.

באו לחורב - באו המים לקטרג. אמר לו הקדוש ברוך הוא: והפית בצור, המטה אצריך הכא, והפית לאלו באותו צור, ולא בנחש. אמר משה, יותר צריך כאן, אני רואה מים שרצו לשטף. למה? הנני למד לפניך שם על הצור [בחרב] והפית בצור.

אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: עדין במריבה עתידים המים לקטרג יותר, שהם מים עכורים רעים וזדונים, ויזדונו בהם בישראל בגלוי לעיניהם, ובאותה שעה נאך המטה, ותתיר עליהם הנחש בגלוי לעיניהם, ויתקדש שמי. זהו שכתוב (במדבר כז) להקדישני במים לעיניהם. מהו לעיניהם? בגלוי. כדבר שנזדונו בהם בגלוי.

בא וראה, כך ראה דוד, שכתוב (תהלים קכד) לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם - זה פרעה. אזי עבר על נפשנו המים הזדונים - כמו שאמרנו. וכתוב (שם) נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים וגו'.

אמר רבי אבא, מה ראה משה באותה שעה שלא עשה בנחש? אלא ישראל היו דוחקים למשה תנה לנו מים. נתניעץ משה ואמר: הקדוש ברוך הוא אמר לי לעמד בנחש, ואני רואה שאין גזרה לנחש במים, שאין יכלתו אלא בעפר, שכתוב (בראשית ג) ועפר תאכל כל ימי חיך. משמע שעפר יאכל וישמיד כל ימיו, אבל במים לא. וישראל דוחקים אותו, ואף על גב שיעשה נס, לא יעשה במקום זה, אלא כשנחקק, נחקק בעפר ולא במים, שכתוב (שמות ד) וישלכהו ארצה ויהי לנחש. וצור נחקק בזה, במים, במרה, וכבר עשה נס. טוב שאעשה בזה, שנעשה נס אחר. מיד - ויד את הסלע במטהו פעמים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה, יען לא האמנתם בי להקדישני, שחשבתם שלא יכול הנחש במים, לכן לא תביאו. (ומטף אשר הפית בו את האור כו', מה הטעם? משום שמחקק בנסים היה, והשם הקדוש העליון רשום בו).

## פרשת יתרו

אנכי ה' אלהיך (שמות כ), בפסוק הזה שאל רבי ייסא, הקטן שמו החברים, מרבי שמעון בן יוחאי, ואמר לו, יש לי לשאל שאלה אחת ממך ומשבש לי בלבי, ואני פוחד מלשאל ממך, ואמרת, אם נשאל - פוחד אני שמא אענש, אם לא נשאל - משבש לי בלבי. אמר לו רבי שמעון, אמר.

אמר לו, זה שהקדוש ברוך הוא מזכיר לישראל בכל מקום ומקום אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. (ויקרא יט) אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים. מה החדוש שמלמד כאן? תנאי שלם הוא, זה שאמר לאברהם (בראשית טו) כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' ואחרי כן יצאו ברכש גדול. אם כן, למה להזכיר להם הדבר הזה בכל מקום ומקום?

אמר לו, בא וראה, בני. הקדוש ברוך הוא לא התנה עם אברהם אלא שיוציא את ישראל מגלות מצרים, ולא מתחת שעבוד של יראה אחרת. שודאי ישראל, כשהיו במצרים, נטמאו וטנפו עצמם בכל מיני טמאה, עד שהיו שרונים תחת ארבעים ותשעה כחות של טמאה, והקדוש ברוך הוא הוציא אותם מתחת עבודת כל שאר הכחות.

ועוד שהכניס אותם לארבעים ותשעה שערי השכל כנגדם, מה שלא התנה עם אברהם, אלא להוציאם ממצרים, והוא עשה טובו וחסדו עמם.

ומשום כך תמצא בתורה חמשים פעמים יציאת מצרים, להראות לכל בני העולם החסד שעשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהוציא אותם מאותם כחות הטמאה, והכניס אותם לתוך כחות הטהרה, שהיו חמשים שערי בינה.

וזהו שאנו מונים להם מיום טוב של פסח, ואנו מונים ימים ושבעות, והרי התעוררו החכמים, מצוה למנות ימים ומצוה למנות שבועות, כי בכל יום הוציאנו מפח של טמאה, והכניסנו ללח טהרה.

## פרשת תרומה

אמר רבי שמעון בן יוחאי, בשעה שאדם מקדים בבקר, ומניח תפלין בראשו, ותפלין עם רשם קדוש בזרועו, ומתעטף בעטוף של מצוה ובא לצאת משער ביתו, ארבעה מלאכים קדושים מתחברים עמו, ויוצאים עמו משער ביתו, ומלגים אותו לבית הכנסת, ומכריזים לפניו: תנו כבוד לדמות המלך הקדוש, תנו כבוד לבן המלך, לפרצוף הנכבד של המלך! רוח קדשה שורה עליו, מכריזה ואומרת: (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

אחר כך יש לו לקרא פרשת בראשית עד יום אחד, שהוא העלוי ותשפחת הכל. אחר כך יתעסק בפרשת קרבנות, לכפר עליו. וכל אותם הקרבנות. וכן יעסק לכפר עליו, ויאמר (ויקרא ו) צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה, כדי לכפר על כל אותם ההרהורים ומחשבות של הלילה. אחר כך ישפח בתשפוחתיו של דוד המלך, ומשום זה נכנס אדם בשערים של בית הכלה, והיא מתתקנת ומתתקנות הדרגות עמה.

כיון שמגיע ליוצר אור, שהוא ראשית תפלת מישב, אז כל אותן הדרגות פותחות שערים, ואז פתוב בתמרות עשן. מה תמרות של קטרת עולות ומתחברות הדרגות אלו באלו, אף כאן התפלה היא כמו תמרת עשן של קטרת, עולה, והדרגות מתחברות ונקשרות אלו עם אלו, שהרי הוא מקשר אותן.

ואומר, כלם אהובים, כלם ברורים, כלם גבורים. אחר כך אהבה רבה, לעלות ולהקשר בימין. והיחוד של שמע, ואותן פרשיות, ואז נקראת מקטרת מור. אחר כך אמת ויציב, שהוא ולבונה. ואף על גב שהוא שלה, הוא כלל.

כיון שאמר אמת, למה ויציב, שהוא תרגום? ומה צריך כאן? אלא ודאי כל אמת זה יעקב, ויציב זה יוסף, וצריך להדבק בשניהם. ומשום שפרשת ציית היא סוד הכלה, צריכה אותם, מיד אנו אומרים את שניהם - אמת ויציב. ועל כן אמת זה יעקב, ויציב זה יוסף. אם כן, אז למה תרגום? אלא משום שאמת אמת לא אומרים בשביל הפגם, ולכן הוא תרגום, ואין פגם בשניהם.

מפל אבקת רוכל (שיר ג) - זו תפלת מעמד. שלש ראשונות, שהן מגן, ומחיה, ואתה קדוש. במקו יוש ארבעים ושתים תבות, בסוד השם הקדוש של ארבעים ושתים אותיות. ויש להכלילו בלב, ולהקשר בו בסוד זה, כשלהבת בגחלת, באהבת אדונו, וזו היא ברפת הימין.

במחיה יש ארבעים ותשע תבות, בסוד חמשים שערים חסר אחד. ויש בו שם, הסוד של גבורות ה'. והוא את"ה גבור לעול"ם אדנ"י. והסוד שלו אגל"א, ובסוד אחר יגל"א. והכל סוד אחד, מן הגבורה של הנבוכות, (בראשית מט) "יהודה אתה יודוד. "גור ארנה יהודה. "לא יסור שבט מיהודה. "אסרי לגפן עירה. בזה התעורר יהודה בגבורה קדושה, וזו היא ברפת השמאל.

בקדשה יש ארבע עשרה תבות - עשר אמירות, וארבע אותיות. וזה כולל את כל הצדדים, ואוחז

מסוף העולם ועד סוף העולם.

שלוש האחרונות אינן בחשבון זה כתובות, והן רצה ומודים, תומכי התורה, שני עמודים. שים שלום - עץ החיים, שהוא שלום הבית, השלום של הכל. בין כך ובין כך באמצע אותן הברכות שתקנו הקדמונים, והרי פרשה, אחר שמסים התפלה ומודה על חטאיו - נפילת אפים.

מה היא נפילת אפים? הרי פרשה, שעושה כל מה שעשה משה, תפלה ותחנונים ובקשות ונפילת אפים, שכתוב (דברים ט) ואתנפל לפני ה'. אבל אחר שמסים תפלתו, ונכנס לתוך אותו הדגות העליונות, והפלה נקשרת בכלם, יש לרדת למטה. והואיל ויורד למטה, צריך נפילת אפים באלפא ביתא.

מה הטעם? משום שפינון שהתפלל תפלתו והודה על חטאו, מכאן והלאה מראה את עצמו שמסר נפשו לאדונו באהבה. (תהלים כה) לדוד אליך ה' נפשי אשא. ונח לו לאותו הצד ששורה בו המנות, ועושה לו בזה נחת.

ועם כל זה, באלפא ביתא יש רז הרזים לחכמים. באלפא ביתא זו אין וא"ו, ויש בה פ"א במקומו, והינו (שם) פדה אלהים את ישראל. אחר כך ר' פעמים הם, ואין בה קו"ף.

מה הטעם? משום שנפילה הזו, שנמסר אדם למות, צריך לכוון רצונו, ולעשות נחת רוח לאותו הצד ששורה בו המנות, כמו שעושה קוף בחרבות ובהרים, מראה את עצמו שמת, ונראה שמת לפני חיה אחת שפוחד ממנה. כיון שאותה החיה קרבה אליו, וחושבת להרגו ולנשף אותו, רואה אותו נופל לארץ כמו מת, וחושבת שהוא מת, אז שבה לאחוריה ולא נלחמת בו. ולכן הסתלקו שתי האותיות הללו, שאין מפיר בהן רק הקדוש ברוך הוא לבדו.

ועם כל זה, ברצון הלב גשים את עצמו לקדוש ברוך הוא שמסר לו את נפשו באהבה. והקדוש ברוך הוא מחשיב עליו כאלו נטל ממנו את נשמתו. ולכן צריך לפל בארץ כמו מת בשעה שיאמר נפילת אפים, משום שיש חטאים שעושה אדם שאין מתכפרים אלא במנות, ככתוב (ישעיה כב) אם יכפר העון הזה וגו'. וכעת, שנחשב לו שנטל הקדוש ברוך הוא את נשמתו, והוא נתן אותה ברצון, אותה השעה עומדת לכפר על חטאיו, ומשלים את כל הצדדים, ואת אותו הצד שנתבאר.

ועם כל זה התפלה עולה, ומסתלקת בין שתי זרועות, בחבוק של אהבה כראוי, והיא מקטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל.

ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה. הצד משה ארבעים יום לתורה שבועל פה ללמדה, משום שאותה דרגה נקראת ארבעים, ולכך אמר (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, שהתחברו תורה שבכתב ותורה שבועל פה. ולכך הצד להזכיר ולפרט ארבעים יום וארבעים לילה, שהרי בארבעים יום היה מספיק.

ובארבעים יום הוציאה אותה הורתי"ם (בתורה ומצוה). לתורה ומצוה, כנגד ארבעים יום של יצירת הולד, שיוצא מן הכח אל הפעל. ונרשמים איבריו של אותו הזכר באותם ארבעים יום, שהרי ארבעים יום להכליל בו את האור שלמעלה, ולבנות שם את גופו מהאור שלמעלה, כדי שיראה לשמש לפני המלך, ולהמשיך עליו רוח נבואה למטה.

כמו שהשתלם ארבעים יום במעי אמו הגוף שלמעלה, כך משתלם למעלה. ועל כן (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא. שהשתלל למעלה בביתי, כמו הבית שלמעלה.

ועל זה (שמות לד) קרן עור פגי משה, שהרי מאיר מהקרן העליונה, ומושך את השמן הטוב על ראשו, והשתלם כל אחד מארבעה יסודות שלו בעשר, הרי ארבעים ימים וארבעים לילות, והמשיך השמן הטוב על ראשו, ואז מאיר.

ואחר כך בא אהרן ושנה לו פרקו, שהוריד לו אותו האור על זקנו, והינו שתי טפות מרגליות, שיורדות על זקן אהרן ומאירות באור גדול, והם רמז לתורה שבכתב ולתורה שבועל פה, שהתחברו בזקנו של אהרן, והחבור שלהם תלוי במזל העליון.

ואז (תהלים קלג) מה טוב ומה נעים. טוב - זו תורה שבכתב, וזה צדיק. נעים - זה זמירות ישראל, שנקרא נעים, כששורה עליו הנעים של מעלה של העולם הבא. והכל על יד אהרן, שחבר אותם יחד בקרבן.

ועל זה (מלאכי ב) בריתי היתה אתו וגו' - זו הגבירה שלי שהיתה עמו, החיים והשלום - החיים של האם העליונה, ושלום זה שר שלום.

ואתנם לו מורא ויראני (שם), נתתי לו הדרגות הללו לחברן, אותן שתי טפות מרגליות נתתי לו. וכשעבר מורה על זקנו, שהינו כשהיה מסתפר, כמו שנאמר (שופטים יג) ומורה לא יעלה על ראשו -

וַיִּרְאֵנִי, אוֹלֵי מַעַל בָּאוֹתוֹ שֶׁמֶן שְׂשׂוּפֶעַ לוֹ מִהַשְׁמִימִים הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁנִּקְרָא שֵׁם, שְׂשׂוּפֶעַ מִמֶּנּוּ הַשֶּׁמֶן הַטּוֹב. וְעַל זֶה, וּמִפְּנֵי שְׁמֵי נִחַת הוּא.

וְהוּא מָה עֲשֵׂה? (שם) בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלָּךְ אֲתִי, שֶׁחֲבַר שָׁלוֹם עִם מִישׁוֹר. מִי הַמִּישׁוֹר? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צָדִיק וְיֵשֶׁר הוּא. וְאִזּוֹ, וְרַבִּים הָשִׁיב מַעֲוֹן, עַל יְדֵי קִרְבָּנוֹתָיו שֶׁהִקְרִיב אוֹתָם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. וְאִזּוֹ נִתֵּן שָׁלוֹם עִם מִישׁוֹר. וְכָאֵן תְּלוּיִים סוּדוֹת הַקֶּרֶב שֶׁמִּסֵּר הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַהֲרֹן. וְנִקְרָא מִישׁוֹר, עַל שֶׁהִמְשִׁיךְ תּוֹרָה וְאוֹר לְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.

וְהַמְזָרֵחַ מֵאִיר לְדָרוֹם בְּרֵאשׁוֹנָה, שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת א) הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם. מִשׁוֹם כֶּךָ (שְׁמוֹת לד) וַיָּשֻׁבוּ אֵלָיו אַהֲרֹן וְכָל הַנְּשָׂאִים בַּעֲדָה. אַהֲרֹן - זֶה סוּד אַהֲרֹן שֶׁהֵאִיר מִמֶּשֶׁה. וְכָל הַנְּשָׂאִים - זֶה נִחְשׁוֹן, שֶׁהוּא הָרֹאשׁ שֶׁל כָּל הַנְּשִׂאִים. וְכֵלָם נִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו וְעָמְדוּ לְשִׁמְאֵל שֶׁל מֹשֶׁה.

וְהָרִי הָעִירוֹ, (דְּבָרִים ד) אֶת גִּדְלָךְ - זֶה אַהֲרֹן, מִיָּמִין. וְאֶת יָדְךָ הַחֲזָקָה - זֶה נִחְשׁוֹן, מִשְׁמָאל. שֶׁלְאַחַר שֶׁהֵאִיר הַדָּרוֹם מִן הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמֵּאִירָה, יוֹאֵר הַצִּפּוֹן, שֶׁכְּתוּב הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל צִפּוֹן. שֶׁהִקִּיף אוֹתוֹ אוֹר שֶׁל רַחֲמִים מִכָּל הַצִּדִּדִּים, שֶׁלֹּא יֵצֵא עִם שְׁלֵהֲבוֹתָיו לְשֹׁרֶף אֶת הָעוֹלָם, וַיִּתְּבַסֵּם הַדִּין עִם רַחֲמִים. מִי הַרַחֲמִים? זֶה הַשֶּׁמֶשׁ, וְהִנֵּנוּ הָרוּחַ, שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת א) סָבַב הוֹלֵךְ הָרוּחַ, שֶׁהַרַחֲמִים מְקִיפִים הַכֹּל.

וְעַל סְבִיבֻתּוֹ שֶׁב הָרוּחַ (שם), סְבִיבֻתּוֹ שֶׁל מִי? סְבִיבֻתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁכְּתוּב לְמַעַלָּה, וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף, וְזֶה מַעֲרֵב. וְעַד שֶׁם שֶׁב הָרוּחַ, לְהֵאִיר בָּאוֹתָם שְׁבָעִים שָׁנִים, שֶׁנִּכְלָל מְקוֹמוֹ לְהֵאִיר לְעוֹלָמִים, וְלְהֵאִיר לְשְׁבָעִים גְּדוּלִּים מְמַנִּים שְׁעוֹמְדִים סְבִיב אוֹתוֹ מְקוֹמוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁאֲמַרְנוּ.

בֹּא וּרְאֵה, כְּמוֹ זֶה מֹשֶׁה לְמַטָּה, מֵאִיר לְאַהֲרֹן, צִד הַדָּרוֹם. וְאַחֲרַי כֶּךָ לְנְשִׂאִים, הַצִּד שֶׁל הַצִּפּוֹן, שֶׁכְּתוּב וְסוֹבֵב אֶל צִפּוֹן, וְהִקִּיף אוֹתָם סְבִיב הַמְזָרֵחַ. אַחֲרַי כֶּךָ (בַּמִּדְבָּר יא) וְאַצְלָתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלִיד וְשִׁמְתִּי עֲלֵיהֶם. וְזֶהוּ עַל סְבִיבֻתּוֹ שֶׁב הָרוּחַ.

בֹּא וּרְאֵה, בְּרֵאשׁוֹנָה אוֹתָם שְׁבָעִים זִקְנִים וְנָקוּ מִמֶּשֶׁה, וְאוֹתָם שֶׁבִקְצָה הַמַּחֲנֶה נֶאֱכְלוּ בָאֵשׁ הַדּוֹלֶקֶת. וְהָרִי הָעִירוֹ, מִי גֵרֶם לָהֶם? כִּיֹּן שֶׁרָאָה מֹשֶׁה שֶׁלֹּא יְכוּלִים לְהִתְקַיֵּם בְּלִי זִקְנִים, רָצָה סִיוַע לְהֵאִיר לְיִשְׂרָאֵל, וְהַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ (שם) אֶסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ וְכוּ', וְאַצְלָתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלִיד. זֶה הָרוּחַ שֶׁל הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמֵּאִירָה, בְּמֹשֶׁה הָיָה שׁוֹרָה וְלֹא בְּאַחֲרַי. מִשׁוֹם כֶּךָ הַצִּטְרָכוֹ לְהִיּוֹת נֶאֱוָרִים מִמֶּנּוּ, וְזֶהוּ עַל סְבִיבֻתּוֹ שֶׁב הָרוּחַ, לְהֵאִיר בְּבֵרֵאשׁוֹנָה.

כִּיֹּן שֶׁרָאָה אֶת זֶה שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, אָמַר (קֹהֶלֶת א) הִבֵּל הַבָּלִים כּוּ', וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ. בִּימֵי מֹשֶׁה, שֶׁהֵאִיר הַשֶּׁמֶשׁ לְיִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה, כִּנְגֵד הָאוֹר שֶׁלְמַעַלָּה שֶׁקִּבֵּל בָּאוֹתָם אַרְבָּעִים הַיָּמִים שֶׁהָיָה בָּהֶם, וּמִקְצַת שָׁנָה רֵאשׁוֹנָה כְּכֵלָה, שֶׁבָּהֶם קִבֵּל הָאוֹר שֶׁהֵאִיר לְמַטָּה. וְכֹא הַשֶּׁמֶשׁ, כְּשֶׁהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם. וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִחִזְקָאֵל ג) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. וְזֶה הַמְּקוֹם הָעֲלִיּוֹן שֶׁמֵּאִיר לְמְקוֹם הַתַּחְתּוֹן.

דָּבָר אַחֵר, מְקוֹמוֹ הַתַּחְתּוֹן מִמֶּשֶׁ. שׁוֹאֵף הָאוֹר מִלְּמַעַלָּה וְזוֹרֵחַ הוּא שֵׁם, שֶׁמֵּאִיר שֵׁם לְלִבָּנָה, וְזֶה יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהוּאֵר מִמֶּנּוּ, שֶׁכְּתוּב (בַּמִּדְבָּר כז) וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו. וְהָעִירוֹ, פָּנֵי מֹשֶׁה כְּפָנֵי חֲמָה וְכוּ'. הוֹלֵךְ אֶל דָּרוֹם - בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּשֶׁהָיָה בְּעוֹלָם, כָּל הַצִּדִּדִּים הָאִירוּ, כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ. אֲבָל כָּעֵת, כְּשֶׁהִסְתַּלַּק, בְּמְקוֹמוֹ זוֹרֵחַ וְלֹא יוֹתֵר.

וַיִּשְׁמוּ נִקְרָא זֶהב וְיִקְרָק, וְהַסּוּד הָיָה פְּרִשׁוּהוֹ הַחֲבָרִים, אֶסְתֵּר הִיָּתָה וְיִקְרָקֶת. צָבַע אֶתְרוֹג, וְהַכֵּל אֶחָד. הִיָּתָה הָיָה הוּא רֹאשׁ בְּנִסְתֵּר, אֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא בְּנִגְלָה אֶל הִיָּתָה הָעֲלִיּוֹן, עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ וְשׁוֹרָה לְרֹאשׁוֹ שֶׁל גְּבִרְיָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וּמִשׁוֹם כֶּךָ הַכֵּל הוּא בְּסוּד עָלִיּוֹן, וְנִמְשָׁךְ אוֹתוֹ הַסּוּד לְמַטָּה, הַכֵּל בְּגוֹן אֶחָד.

וְעִשְׂתִּי כְּפָרֶת זֶהב טָהוֹר (שְׁמוֹת כה), רַבִּי שֶׁמַּעֲוֹן אָמַר, בְּכָל הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת מִצְאֵנוּ שֶׁנִּמְסָרָה הָעֲבוּדָה בְּיַד מֹשֶׁה, פָּרַט לְשָׁנִים. בְּכֵלָם כְּתוּב וְעִשְׂתִּי, וּבְאַרְוֹן וּבְאַפּוֹד כְּתוּב (שם) וְעָשׂוּ אֶרֶוֹן, (שם כח) וְעָשׂוּ אֶת הָאַפּוֹד, וְלֹא כְּתוּב וְעִשְׂתִּי. מָה הַטַּעַם בְּאַרְוֹן לֹא כְּתוּב וְעִשְׂתִּי? מִשׁוֹם שֶׁהָאַרְוֹן כּוֹלֵל אֶת מֹשֶׁה בְּתוֹכוֹ, לְהֵאִיר מִמֶּנּוּ. וְהַצִּטְרָכוֹ אַחֲרֵים לְתַקֵּן אֶת הַתַּקּוֹן וְהִיפִי שֶׁלּוֹ, לְהַכְנִים אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ.

בְּאַפּוֹד, אֵינוֹ שֶׁלּוֹ, וְלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְלֹא צָרִיד לוֹ לְמֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת אֶת עֲבוֹדַת אֲחִיו, שֶׁהָרִי מֹשֶׁה הוּא מֶלֶךְ, וְאַהֲרֹן שׁוֹשְׁבִין הַמֶּלֶךְ.

וְאִם תֵּאֲמַר, וְהָרִי כְּתוּב (שם כט) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת אַהֲרֹן כּוּ', וְאַפְדָּתָ לּוֹ, וְשִׁמְתָה הַמִּצְנֶפֶת עַל רֹאשׁוֹ וְכוּ'. הָרִי כָּל זֶה עֲבוֹדַת מֹשֶׁה, וְהַכְּבוֹד שֶׁל אַהֲרֹן הוּא? לֹא כֶּךָ, אֲלֹא הַכְּבוֹד שֶׁל מֹשֶׁה הוּא, שֶׁהָרִי הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא רָצָה אֶת עֲבוֹדַת אַהֲרֹן, אֲלֹא עַל יְדֵי מֹשֶׁה. וְאַהֲרֹן לֹא יָכַל לְהִתְקַדֵּשׁ אֲלֹא עַל יְדֵי מֹשֶׁה. וּבְהַכֵּל הַצִּטְרָף אַהֲרֹן אֶת מֹשֶׁה, וְכָל זֶה הוּא כְּבוֹדוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

וְעִשְׂתִּי כְּפָרֶת, בֹּא וּרְאֵה, כְּתוּב בְּפָרָשָׁה הַזֹּאת מַעֲשֵׂי שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל אוֹתָם הַחֲלִלוֹת שֶׁשֵּׁם, שֶׁהָרִי הַקְדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא צָנָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן, אֲלֹא כְּמוֹ שֶׁמַּעֲשֵׂי שָׁמַיִם וָאָרֶץ, לְהִיּוֹת הַדִּיּוֹר שֶׁלְמַטָּה כְּמוֹ הַדִּיּוֹר שֶׁלְמַעַלָּה, וְלְהַתְחַבֵּר זֶה עִם זֶה כְּמוֹ שֶׁהִנְשָׁמָה וְהַגּוֹף, שִׁיָּהִיָּה הַכֵּל אֶחָד.

כתוב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. בראשית, הרי פרשיה. אבל הסוד של מעשה הכפרת, כאן ברמזו שלממלה, שלשלת של מטטרו"ן, גניזת המשכן, להרים את תרומת הקדש למעלה ומטה.

בראשית, הראשית העליונה הכפרת הגנוזה הטמירה, שנמצאת מסוד הנקדה הנסתרת העליונה, והתפרשה פרישות להאיר בתוך האור, להסתתר תוך הסתר. הסתר בתוך הכפרת הזו, מיטטרו"ן מטטרו"ן, שנאחז ממטה למעלה.

מיתוך הפחד שהלך באמת בתוך הארץ, היה מוצא האור שאבד אדם הראשון, שנטמן אותו האור בגן עדן. ועלה למעלה, לא התישב במקומו, שהרי לא היה משלם מכל הצדדים. שהרי השלמות שלמטה היתה חסרה, שהרי אבדה בחטא של אדם הראשון, נרד למטה, ונטמן בתוך עצי הגן, והתפשט שם בכל צדי הגן, עד שנולד חנוך בן נרד.

כיון שנולד, היה נמצא סמוך לגן, התחיל אותו האור להאיר בתוכו. התגדל במשחת קדש, ושרה עליו האור הזה הנוצץ. נכנס לגן עדן, ומצא שם את עץ החיים, את ענפיו ופרותיו של האילן. הרים בהם, והתישב בתוכו אותה הרוח של אור החיים.

באו שליחים, מלאכים עליונים, ולמדו אותו חכמה עליונה. נתנו לו ספר שהיה נסתר בתוך עץ החיים, ולמד ממנו, ונדע את דרכי הקדוש ברוך הוא, והשתדל אחריו. זהו שכתוב (בראשית ה) ויתהלך חנוך את האלהים. עד שאותו האור השתלם בתוכו.

כיון שאותו האור השתלם למטה, רצה לעלות למקומו. וכדי להראות אותה השלמות בסוד של חנוך. יום אחד נכנס לתוך גן העדן, והראו לו את נסתרות הגן, והניח אותו ספר, וכל מה שראה, לבחון, והוא מצנע בתוך החברים.

אחר כך התלבש אותו האור בתוך אותו לבוש, להראות למעלה, ושייתבשו אותו, לכל אותם שעשו קטרוג עם רבונם, שלא יבא אדם בעולם.

זהו שכתוב (שם) ואיננו כי לקח אתו אלהים. ואיננו - בעולם הזה. ואיננו - כמו שהיה בעולם הזה. כי לקח אתו אלהים - לדמות אחרת. בזה הוא תמיד נער. וסוד זה בארנו, (משלי כב) חנוך לנער על פי דרכו, להנהיג את כל העולמות. גם כי יזקין לא יסור ממנו, שהרי תמיד נמצא בו וחוזר הנער.

בחנוך נכללת הדמות של העולם הנסתר. הוא הפסא של אדונו, עושה שליחיות בעולם. כשהעולם בדין, יוצא ונקרא מטטרו"ן, רבון על כל החילות העליונים. והזקן הוא נער. נכנס מעולם לעולם, ומתישב הרגו.

הדמות הזו נפרסת בפריסת הכפרת, ומצטיירים באותה הפריסה שני דיוקנאות - אחד זכר ואחד נקבה. ועומדים שני ילדים עלמים אוהבים, באהבה דבקים זה בזה.

זה סוד של בראשית ברא אלהים, פריסת הכפרת הנסתרת. את השמים ואת הארץ, שני כרובים עומדים בדבקות של חביבות. לא כתוב שמים וארץ, אלא את השמים ואת הארץ, לרבות שני כרובים כאחד. הכפרת הזו פרוסה לפני, בסתר ההיכל, ובשני צדדים עומדים שני אלה.

בראשית עולה למעלה. הסוד שלו יורד למטה, כמו שאותו הסוד של בראשית עולה למעלה ולא נרשם ברשם, יוצא הרשם למטה (לאחר), ונעשית ממנו כפרת עליונה, רשומה בשלשה רשומים, בסוד יהו"ה אלהינו יהו"ה. מאלו השלשה יצאו שלשה אחרים, והם ששה, והינו בראשית ששית.

נפרסה הכפרת הזו לצד דרום ומערב, ומוציאה שני כרובים כאחד, זכר ונקבה, שימצאו זה כנגד זה. הדרום הוא ראש, כהן נוטל בראש. והוא בן זכר. המערב הוא נקבה, בת יחידה, בת היתה לאברהם ודאי. והינו בסוד הזה, בראשית: ב"ת רא"ש. "כפרת שלא נודעת, עד שנפרסת בפריסה ומוציאה את שני אלו. כמו כן ה'. ועל כן, בת - בת ראש, בת לאברהם. "כפרת להפרס.

חוזרת הכפרת ממערב לצפון, ונפרסת בפריסה, ומתגלה הזכר, שנאחז בצד הכפרת. והנקבה נסתרת למטה, ונעשית באש הצפון. וזה סוד בראשית, בת אש. "כפרת, "הפריסה שנפרסה, ומראה אחד ולא שנים, שהרי הנקבה נכנעת למטה. ואם תאמר, הכל פריסה אחת עליונה ותחתונה? כך הוא, שלא נפרד השם זה מזה, הכל הוא אלהים.

חוזרת הכפרת ממערב למזרח, ונפרסת פריסה בשני צדדים - בצד המזרח ובצד המערב. כיון שהכפרת עומדת במזרח ובמערב, אזי נמצאת שמחה וחבור בראוי, והבת הזו נכללת בעטרותיה בראוי ועומדת בשלמות. ואז הוא בסוד שלו בראשית, בלי פריד כלל.

וכנגד שלש הפעמים הללו עולים ישראל שלש פעמים לחג את חגיגתם. בפסח חוזרת הכפרת לצד דרום ומערב, ואז אותה בת עומדת באברהם, והיא ב"ת רא"ש, ושם הלל, ולא הלל גמור, שהרי שני

הכרובים הללו אינם בהשלמה כראוי, שהרי ישמעאל יוצא ומקטרג.

מיום ראש השנה עד יום (הראשון) של סכות חוזרת הכפרת מצפון למערב, ואז אותה הבת נכנעת, ועומדת ביצחק, ולא בשמחה, והיא ב"ת א"ש, והם אינם בשלמות, ועל כן אין שם כלל הלל, שהרי עשו יוצא ומקטרג. בסכות עולה הבת הזו, ונשלמת בו ביצחק (ביצחק) בשמחה, ומתחברים זה עם זה, ואז הלל גמור, על ששכד הרגז, ונמצאת חברות.

בשבועות שנקרא עצרת, מחזרת הכפרת בצד מזרח ומערב, ואז מצויה שלמות, וחביבות ודבקות היא בכל הצדדים, ושמחת העליונים והתחתונים. ואז (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש.

ובשלש הפעמים הללו הכפרת מחזרת לצדיה כראוי. הכפרת הזו נפרסת למעלה, בתוך אותה הנקדה הטמיה, באור הראשון שנקרס. אחר כך נפרסת בשלמות. ושורה על אותה הפריסה, כשסוככות פניי הכרובים על הכפרת הזו, כדי לסוכך על הכפרת, ולא תהיה בגלוי.

כפרת, כפרת כתוב. כשבא האור העליון, אותם הכרובים מכים בכנפיהם ומעלים אותם למעלה, ואומרים שירה מרב אותה השמחה של אותו האור.

כמו כן למטה, והכפרת מחזרת, ומאותם השלשה היו כרובים ימין ושמאל. בימין שורה הרוח שלמעלה, מאותו הצד. והשמאל שהיה במערב בהחזרת הכפרת, עומד אצלו בצד השמאל, ושורה בו רוח של נקבה, ומתחבר זה עם זה בחביבות של זכר ונקבה. וכן לכל הצדדים בהחזרת הכפרת. ולעולם הם שנים, זכר ונקבה, למטה בעולם הזה הם שנים ולא יותר.

ואם תאמר למעלה, הואיל ולא צריך דבקות בכפרת, איך מחזרת הכפרת? ודאי באותה ההחזרה נדבקים זה עם זה, ותמיד הוא נדבק בה.

כמו שהכרובים הם למעלה, עומדים על אות ונס, והרי בארנו סוד הכתוב (שמות כה) פורשי כנפים סוככים, ולא כתוב פרושי כנפים סוככים בכנפיהם, אלא שעל אות ונס היו עומדים. בזמנים ידועים היו מעלים כנפיהם, ופורשים אותם למעלה בכל יום ויום, והיו מחזרות ומסוככות על הכפרת. ועל כן באות ונס היו עומדים.

באותו מקום שהרוח העליונה היתה באה ושורה, ודאי שבאותו מקום ששורה יש בו ממשות וקיום באות ונס. האדם הוא מעפר, וטרם ששורה עליו ניצוצ של הרוח שלמעלה, אין בו ממשות. כיון ששורה עליו, יש בו ממשות, ועומד בקיום.

ואם תאמר, זה לבדו? בא וראה ממשות אחר, שהוא עץ בלי ממשות כלל, כיון ששלח בו הקדוש ברוך הוא מעט רוח, עמד בקיום, ונעשה בו ברירה וממשות. ומה העץ שאין דרכו בכך, כיון ששלח בו הקדוש ברוך הוא מקצת רוח אחד, עמד בקיום והיתה בו ממשות - הכרובים שהם קדושים, ועומדים בקדשה כמו שלמעלה, על אחת כמה וכמה.

בכל פעם שישראל היו צדיקים, הכרובים היו דבקים בדבקות פנים בפנים. כיון שהיו סורחים, היו מחזירים פניהם זה מזה. מנחם היו יודעים? כאן נחלקו עמודי העולם. אבל בעשו הקרבן, ויבקרבו שעל גבי המזבח, ובכחו כשבירך את העם - בשלשת אלה היו יודעים, שהרי הכרובים מחזירים פניהם זה מזה, והקדוש ברוך הוא רוצה את תשובת בניו.

עשו הקרבן, כשהיו ישראל צדיקים, העשו הנה עולה למעלה בדרך ישראל, כעטור של מקלות. אם לצד מזרח אם לצד מערב, או בכל קצות העולם, בדרך ישראל הנה עולה. וכשלא סטה ימין ושמאל, אם הרצון הנה קים למעלה ולמטה, והקדוש ברוך הוא מרצה במעשי ישראל בחביבות ותרנה.

בקרבו שעל גבי המזבח, כשהיו ישראל צדיקים, הנה נראה על גבי אש המזבח דמות של אריה שאוכל הקרבן על המזבח, וכשלא היו צדיקים, היו רואים דמות של כלב רובץ על המזבח.

כשהפכו הנה מברך את העם, בשעה שהרים ידיו - כשהיו ישראל צדיקים וראויים לברכה, ידיו היו זקופות בזקיפות, בלי טרח כלל, והורמו בשמחה וברצון. אז השכינה שורה עליהם, ונעמדו הם מעצמם, ואז הפכו הנה יודע שישראל ראויים לברכה, וברך אותם ברצון הלב.

וכשידיו היו כבדות ובטרח רב היו מזדקפות, ולא יכל להרימן אלא בטרח רב, אז הנה יודע, שהרי השכינה לא שורה על ידיו, וישראל לא ראויים לברכה.

משום שבשעה שהשכינה היתה באה לשרות על ידיו, כל אותו האצבעות שהן בדיוקן עליון, היו שמחים בשמחה לקבל את השכינה עליהם, ופורחות להזדקף למעלה. כמו שהיו שמחים הכרובים של העולם הזה, וכל שכן למעלה, לקבל את השכינה על גביהן.

וזה סוד (שמות יז) וידי משה כבדים. מה הטעם? משום שבאותה השעה לא היו ישראל צדיקים, וידי משה כבדים, ולא יכל להרימם למעלה. שכתוב למעלה, על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה'. ואז

וַיָּבֹא עַמְלֵק, וַיְדִי מִשָּׁה כְּבָדוֹ וְלֹא יָכַל לְהַרְיֵמָם, עַד שֶׁקִּבֵּל עָלָיו עֶנֶשׁ, שֶׁכְּתוּב וַיִּקְחוּ אִבְנֵי וְהָיָה כְּאִשֶּׁר יָרִים מִשָּׁה וְגו'. כְּמוֹ כֵּן לִיחוֹת הָאֵבֶן, כְּמוֹ הַכֹּהֵן.

וְעַל כֵּן, כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ צָדִיקִים בְּאוֹתוֹ זְמַן, הַכְּרוּבִים הָיוּ פָּנִים בְּפָנִים, מַדְבָּקִים זֶה עִם זֶה, וַיִּשְׁלָא הָיוּ צָדִיקִים, הָיוּ מַחְזִירִים פָּנֵיהֶם זֶה מִזֶּה. וְעַל הַסּוּדוֹת הִלְלוּ הָיוּ יוֹדְעִים אִם יִשְׂרָאֵל צָדִיקִים אוֹ לֹא.

כְּרוּבִים - תִּינוּקוֹת. וְהַכֹּל בְּסוּד אֶחָד עוֹמְדִים, שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ יא) כִּי נָעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֵּהוּ. וּמִשּׁוּם כֵּן הַכֹּל עוֹמֵד בְּהִתְחַדְּשוֹת הַלְבָנָה, כְּמוֹ זֶה מִתְחַדֶּשֶׁת בְּהִתְחַדְּשוֹת, כֵּן הוּא הַכֹּל. וּמִשּׁוּם הַנָּעַר, הֵם נָעָרִים. וְזֶה סוּד (יִשְׁעִיָּה נז) אִשֶּׁת נְעוּרִים, שֶׁעוֹמֶדֶת עַל שְׁנֵי נָעָרִים, בְּהִתְחַדְּשוֹת עֲלִיוֹנָה.

כְּרוּבִים - פָּנִים גְּדוֹלוֹת וּפָנִים קְטָנוֹת. וְדַאי כֵּן הֵם הַפָּנִים הַנִּסְתָּרוֹת לְמַעַלָּה, שֶׁלֹּא מִתְגַּלּוֹת. וּבִשְׂבִילָן הָיָה הִתְחַדְּשוֹת הַלְבָנָה וּמִלּוּיָהּ.

פָּנִים קְטָנוֹת לְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ בַּכִּפְרֵת, לְמַעַלָּה וּלְמִטָּה עוֹמְדִים בְּסוּד אֶחָד. (בְּרַאשִׁית א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ, הֵם סוּד שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה, שֶׁיְהִיוּ דְבָקִים אִלּוּ בְּאֵלוּ בְּחִבּוּבוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֵת, לְרִבּוֹת מַעַלָּה וּמִטָּה כְּאֶחָד, שֶׁיְהִיָּה סוּד הַכְּרוּבִים הַכֹּל בְּכָלֹל אֶחָד.

כְּתוּב (תְּהִלִּים ק) עֲבָדוּ אֵת ה' בְּשִׁמְחָה, הַשִּׁמְחָה שֶׁל שְׁנֵי הַכְּרוּבִים. שֶׁהָיָה תִינוּקוֹת, כֹּל מִי שֶׁשׁוֹרָה בְּתוֹכָם, חוֹזְרוֹת פָּנָיו כְּתִינוּק וְשִׁמַּח עִמָּם. וְסוּד זֶה, כִּינּוּ שֶׁשׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, מִי שֶׁשׁוֹרָה חוּזֵר לְהִיּוֹת נָעַר, בְּשִׁמְחַת הַכֹּל וּבִרְצוֹן. אִף עַל גֵּב שֶׁבָּא בְּדִין עַל הָעוֹלָם, כִּינּוּ שֶׁשׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, חוֹזֵר לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה, נָעַר קָשׁוּר בְּשִׁמְחָה, וְהָעוֹלָם חוֹזֵר לְהִיּוֹת בְּרַחֲמִים.

מִי שֶׁהוּא בְּרָגִז, זְבִיאוֹ אֵלָיו נָעַר וַיִּשְׁכַּח רָגְזוֹ, וַיַּחְזֹר לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה, וְשֵׁם עֲצָמוֹ כְּמוֹ תִינוּק, וְאֵז הַכֹּל בְּשִׁמְחָה. וְעַל הַסּוּד הָיָה כְּתוּב כִּי נָעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֵּהוּ, אִין אֶהְבֵּה וְחִבּוּבוֹת פָּרַט לְתִינוּק.

כְּתוּב (שְׁמוֹת לג) וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן נָעַר לֹא זָמִישׁ. שֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ מִשְׁכַּן מִשָּׁה, בִּשְׂבִיל שֶׁהָאֵהֱלָה הָיָה הָיָה אֵהֱלָה שֶׁל מִשָּׁה. וּבִשְׁעָה שֶׁהִשְׁכִּינָה הָיָה בָּאָה וּמוֹצֵאת שֵׁם אֵת יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא נָעַר, מִיָּד הָיָה בְּשִׁמְחָה וּבִרְצוֹן, שֶׁשִּׁמְחַת יְהוֹשֻׁעַ פָּגִי הַלְבָנָה בְּכָל, בְּכָל סוּדוֹתָיו כֵּן הָיָה.

כִּינּוּ שֶׁנִּבְנָה הַמִּשְׁכָּן, לֹא הִצְטָרַךְ יְהוֹשֻׁעַ לְהִיּוֹת שֵׁם, אֲלָא הַכְּרוּבִים הָיוּ שֵׁם, וְנִמְצְאוּ בְּחִבּוּבוֹת זֶה עִם זֶה, פָּנִים בְּפָנִים, תִּינוּקוֹת בְּשִׁמְחָה. כִּינּוּ שֶׁשִּׁמְחָה עֲלֵיהֶם, מִיָּד הַכֹּל בְּשִׁמְחָה, וְאִין בְּנִמְצָא הַדִּין כָּלֹל. וּבִשְׂבִיל שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעַם יִשְׂרָאֵל, צָרִיכִים לְהִרְאוֹת מַעֲשֵׂה לְמִטָּה, לְעוֹרֵר רַחֲמִים וּלְהַעֲבִיר הַדִּין, שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עֲלֵיהֶם כָּלֹל, וַיְהִי תְּמִיד עִמּוֹ בְּשִׁמְחָה. אֲשֶׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הָיָה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-א ג) וַיִּנְעַר שְׁמוּאֵל מִשֵּׁרֶת, כְּתוּב נָעַר, וְכְתוּב (תְּהִלִּים צט) וְשִׁמּוּאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ. וְשִׁנְיָנוּ, שֶׁקוֹל הָיָה שְׁמוּאֵל כִּנְגֵד מִשָּׁה וְאֶהְרֹן. אִם שֶׁקוֹל כְּמוֹ מִשָּׁה וְאֶהְרֹן, לָמָּה כְּתוּב נָעַר? שֶׁהָיָה בְּכַמָּה דְּרָגוֹת הֵם, שֶׁלֹּא הָיָה מְגִיעַ אֲפִלּוּ לְדִרְגָּה הַקְּטָנָה שֶׁל מִשָּׁה, כֹּל שֶׁכֵּן לְהִיּוֹת שֶׁקוֹל כִּנְגֵד שְׁנֵיהֶם!

אֲלָא הַפְּסוּק הָיָה הוּא כֵּן: (שֵׁם) מִשָּׁה וְאֶהְרֹן בְּכִתְּנֵי, מִשָּׁה הוּא נָבִיא נֶאֱמָן עֲלִיוֹן עַל כָּל שְׂאֵר הַנְּבִיאִים. אֶהְרֹן בְּכִתְּנֵי, הוּא הַכֹּהֵן הָעֲלִיוֹן עַל כָּל כֹּהֲנֵי הָעוֹלָם, שֶׁלֹּא הָיָה כֹּהֵן גְּדוֹל שֶׁעָלָה בְּדִרְגָּה הָעֲלִיוֹנָה כְּמוֹ אֶהְרֹן. זָכָה אֶהְרֹן לְכִהּנָה וּנְבוּאָה, נָבִיא וְכֹהֵן, מִה שֶׁלֹּא זָכָה כֹּהֵן אֲחֵר. וְאִם תֵּאֱמַר, הָיָה זָכָרָה כֹּהֵן וְנָבִיא הָיָה? הַנְּבוּאָה הָיָה לְשִׁעְתָּה הָיָה, שֶׁכְּתוּב (דְּה"ב כד) וְרִיחַ לְבָשָׁה אֵת זָכָרָהּ.

#### פֶּרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא

מִה זֶה (שְׁמוֹת ל) כֹּל הַעֲבֵר עַל הַפְּקָדִים? אֲלָא זֶהוּ מִי שֶׁעוֹבֵר עַל מִצְוֹת רְבוּנוֹ, אִם רֹצֵחַ לְהִתְפַּקֵּן לְפָנֵי רְבוּנוֹ, וְלֹא יִשְׁלַט עָלָיו הַדִּין שֶׁלְמַעַלָּה - זֶה יִתְּנֵנוּ. זִ"ה צָרִיךְ לִתֵּת, לְקַרֵּב אוֹתוֹ עִם זֵא"ת, וּלְהֵאִיר לוֹ בָּאוֹר, כִּדִּי שֶׁלֹּא יִשְׁרָף אֵת הָעוֹלָם בְּשִׁלְהוּבוֹתָיו, מִשּׁוּם שֶׁמִּי שֶׁעוֹבֵר עַל מִצְוֹת רְבוּנוֹ, מִפְּרִיד זִ"ה מִזֵּא"ת, אֵז צָרִיךְ לִתֵּן אֵת אוֹתוֹ מְקוֹם וּלְהָרִים רֹאשׁוֹ לְפָנֵי הַדִּין, וְלֹא יִשְׁלַט הַדִּין עָלָיו.

זֶה יִתְּנֵנוּ, בֹּא וְרָאָה, בֵּית הַדִּין שֶׁלְמַעַלָּה לֹא מַעֲנִישִׁים אֵת הָאָדָם עַד שֶׁהוּא בֶן עֶשְׂרִים שָׁנָה. מִה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַזְּמַן הוּא הַשְּׁתַּלֵּם בְּשְׁנֵי חֻלְקִים - בְּחֻלְק שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּן, אִם בְּאוֹתוֹ זְמַן עָבַר עַל מִצְוָה, לְמִי צָרִיךְ לַחֲבוֹב? לְמְקוֹם שֶׁחָטָא אֵלָיו, וּלְמִי צָרִיךְ לְהִמָּשִׁיךְ? חֲזֹר וְאִמַּר מִחֲצִית הַשָּׁקָל.

בֹּא וְרָאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים אֶחָד, וּכְשֶׁבְנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, אֵינֶם נִקְרָאִים אֶחָד. וְעַל כֵּן מִחֲצִית הַשָּׁקָל, שֶׁהוּא עֶשְׂרֵי גֵרָה, הַסּוּד שֶׁל יו"ד, צָרִיךְ לְהִמָּשִׁיךְ וּלְהֵאִיר לְמְקוֹם שֶׁפָּגַם.

וְזֶהוּ כִּפּוּר נִפְשׁוֹ וְדַאי, שֶׁהָיָה נִפְשׁוֹ וַאֲ"ו הִיא בֵּית דִּין. כִּמָּה מִתְכַּפֵּר וּמִסְתַּלֵּק הַדִּין? בְּמִחֲצִית הַשָּׁקָל הִיא, וְזֶהוּ הַטוֹב שֶׁמֵּאִיר לָהּ. וּכְשֶׁנִּדְבָּקִים שְׁנֵיהֶם יַחַד, טוֹב וְנִפְשׁ אֵזִי נִקְרָא שָׁקָל הַקְּדוֹשׁ, וּמִתְעוֹרֵר כֶּסֶף, יְמִין הַמִּלֵּךְ אֶל תְּרוֹמַת ה'.

וְעַל כֵּן בִּקְשׁ מִשָּׁה בְּשַׁעַת הַדִּין (בַּמִּדְבָּר יד) וַעֲתָה יִגְדַּל נָא כֹחַ אֲדֹנָיִי. יו"ד רַבָּתִי יִתְחַבֵּר עִמָּה, שֶׁנִּקְרָאת מִחֲצִית הַשָּׁקָל. וּבִאִיזָה מְקוֹם מִתְחַבֵּר? בְּשָׁקָל הַקְּדוֹשׁ. וּכְשֶׁשְׁנֵיהֶם יַחַד מִתְחַבְּרִים, כֹּל אוֹתָם

בְּתֵי הַדִּין שֶׁבַשְׁעַר הַמִּקְדָּשׁ מִסְתַּלְקִים שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת דִּין, שֶׁהָרִי וְדָאִי כִפָּר נִפְשׁוֹ נָתַן.

בֹּא וְרָאָה, הַכֹּפֶר הַזֶּה, כְּדָאִי הוּא לְכַפֵּר עַל עֲשָׂה שְׁבָטִים, שֶׁמְכָרוּ אֶת יוֹסֵף, וְהִפְרִידוּ זִ"ה מֵאִמָּה, וְעָבְרוּ עַל מִצְוֹת רַבּוֹנָם. מִשּׁוּם כֵּן, עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל, כִּנְגֵד אוֹתוֹ שֶׁגֵּר בְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה, שֶׁהִסְתַּלַּק מֵהָאֶרֶץ הַקְדוּשָׁה וְנִמְכָּר בְּעֲשָׂרִים כֶּסֶף. וּבְגִי יִשְׂרָאֵל לֹא הָרִימוּ רֹאשׁ מֵאוֹתָהּ הַשָּׁעָה בְּאוֹתוֹ הַחֹטָא. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: אִם אֵתָּה רוֹצֵה לְהָרִים אֶת רֹאשְׁךָ לְמַעַלָּה - זֶה יִתְּנֶנּוּ, כִּי"ל.

בֹּא וְרָאָה, הַצַּדִּיק הַהוּא נִקְרָא כָּל, וְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל הַעֲשִׁירִית שֶׁל כָּלם נִכְלָלָת בּוֹ, הַתְקַרְבוּ זֶה עִם זֶה, וְאִזּוּ נִקְרָאִים שֶׁקֶל הַקְדָּשׁ. מִשּׁוּם שֶׁהוּא חָצִי גוֹף וְכִנְסֵת יִשְׂרָאֵל חָצִי גוֹף, מִתְחַבְּרִים זֶה עִם זֶה, וְהַגּוֹף מְשֻׁלָּם.

וְשֵׁנִים עֲשָׂר שְׁבָטִים שֶׁתַּחַת הֵימָּה יוֹנָקִים כָּל אֶחָד מִמְקוֹמוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב זֶה יִתְּנֶנּוּ. זִ"ה, חֲשָׁבוֹן שְׁנֵים עֶשְׂרִי, שְׁנֵי דְבָקִים סָבִיב הַמִּשְׁכָּן הַעֲלִיּוֹן. וּבְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן תִּהְיֶה לָהֶם נְשִׂאוֹת רֹאשׁ, מִשּׁוּם שֶׁנִּדְבָּק רֹאשׁ הַמִּלָּה בְּמִקְוֵמוֹ אוֹתוֹ שֶׁשֹּׁמֵר יוֹ"ד. וְכִשְׁהִלָּךְ לְעוֹלָם הַבָּא, נִוְסָפָה בּוֹ יוֹ"ד, שְׁכָתוֹב (בְּרִאשִׁית ט) וַיִּשָּׂם בְּאֶרֶץ בְּמִצְרַיִם.

וְעַל זֶה מֹשֶׁה שְׁנוֹלֵד בְּאֶדֶר, הַתַּעֲלָה מִשָּׁם, וְהִתְהַלֵּךְ לִיִּשְׂרָאֵל נְשִׂאוֹת רֹאשׁ. וּמִשּׁוּם זֶה נוֹתְנִים בְּאֶדֶר אוֹתָם הַשֶּׁקֶלִים, לְהָרִים אֶת רֹאשְׁךָ לְמַעַלָּה וּלְקַרֵּב אֶת קִדְּשׁוֹת הַמִּלָּךְ לְמִקְוֵמָה, וְצַד הַיָּמִין מִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם, וְתוֹמְכֵי הַמִּשְׁכָּן עֲמָדוֹ עַל תְּקוּנָם. וּבָאָה זֹאת בְּרֹשֶׁם שֶׁל צַדִּיק שֶׁהוּא יוֹ"ד, שֶׁנִּדְבָּק בָּהּ בְּכָל הַקִּדְּשׁוֹת שֶׁלְמַעַלָּה, כְּשֶׁנִּתְּנָה מַחְצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁהֵם מְעוֹת שֶׁל כֶּסֶפִּים שֶׁנִּקְשְׁרוּ זֶה בָּזֶה.

וְעַל כֵּן הַקְטָרֶת לְבִטֵּל אֶת הַדִּין וּלְבִטֵּל מִגִּפְתָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁקוֹשֶׁר אוֹתָהּ בְּמִקְוֵם שֶׁל זֶה. וּבֹא רֹאָה, הַקְטָרֶת וְכָל הַקְרָבָנוֹת שֶׁמִּקְרִיבִים, בָּאִים מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל הַזֶּה שְׁנוֹתָן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְאִזּוּ תְרוּמוֹת ה' וְדָאִי.

בֹּא וְרָאָה, כְּתוּב (מִשְׁלִי טז) עֲטָרֶת תִּפְאָרֶת שִׁיבָה כו'. עֲטָרֶת - זֶה תְרוּמוֹת ה', שֶׁהִיא עֲטָרֶת תִּפְאָרֶת. מִשּׁוּם שֶׁהָרִי תוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה מַעֲטָרֶת אֶת הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, מִשּׁוּם שֶׁהִיא מְקוֹם הַגְּלוּי, לְגִלּוֹת סִתְרֶיהָ וּלְפָרֵשׁ אֶת תְּקוּנֶיהָ עַל יַד הַעֲטָרֶת, שֶׁהִיא הַמִּרְאָה, שֶׁכָּלם מִתְגַּלִּים בָּהּ. וְאִם תֹּאמַר, אֵיךְ מִתְגַּלִּים בָּהּ? בְּמִקְוֵם הַהוּא שֶׁנִּקְרָא דֶּרֶךְ צִדִּיק. וְיָמִי הִיא דֶּרֶךְ צִדִּיקָה? זֶהוּ זֶה שֶׁמֵּאִיר לָהּ, וְאִזּוּ תִפְאָרֶת וְדָאִי אוֹר תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב.

וְעַל זֶה נִקְרָאת תְרוּמוֹת ה', וְדָאִי תְרוּמוֹת, שֶׁמִּרְיָם דָּגְלוּ עַל הַכֹּל, הַהוּא שְׁכָתוֹב בּוֹ (תְּהִלִּים מח) גְּדוֹל ה' וּמִהֲלָל מֵאֵד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ. מִתִּי הוּא גְדוֹל וּמִתְעַטֵּר בְּעִטְרוֹתָיו; בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ. וְאִזּוּ אוֹרוֹ שֶׁל עֲתִיק הַיָּמִים מֵאִיר בְּזַעֲרֵי אֲנָפִין, וּמִתְעַטֵּר כְּדִי לְהַדְבִּיק בִּקְרִיָּה הַקְדוּשָׁה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב עֲטָרֶת תִּפְאָרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צִדִּיקָה תִפְאָרֶת. וּמִשְׁפִּיעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא (שְׁהוּא דֶּרֶךְ) צִדִּיקָה, וּמֵאִיר הַלָּבָן לְאֵדָם.

וּמֵאִירִים מִמֶּנּוּ שְׁשִׁים גְבוּרִים וְשֵׁנִים עֲשָׂר שְׁבָטִים. מִשּׁוּם כֵּן, שְׁשִׁים עֲשָׂרֹן בְּכָלִי אֶחָד נִבְלָלִים, שֶׁכָּלם מִצַּד אֶחָד. וְשֵׁנִים עֲשָׂר אֵין נִבְלָלִים עִמָּהֶם, שֶׁהֵם יוֹנָקִים נוֹף הָאֵילָן, זֶהוּ שְׁכָתוֹב זֶה יִתְּנֶנּוּ, וְדָאִי יִתְּנֶנּוּ לְכָל, לְעֲנָפִים שֶׁסּוֹבְבִים אֶת הָאֵילָן. וְעַל כֵּן כָּל הָאֲמוֹת מִתְכַּפְּרוֹת בְּקִרְבָּנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וַיִּשְׂרָאֵל יוֹנָקִים בְּרִאשׁוֹנָה מִהַמִּקְוֵם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא סֵלַע, וְהִינוּ מֵה שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים לב) וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסֵּלַע. וְיָמָה הַטַּעַם דְּבַשׁ? מִשּׁוּם שֶׁהוּא תִמְרָה, שְׁכָתוֹב (שִׁיר ז) זֹאת קוֹמֶתָ דְּמִתָּה לְתִמְרָה.

וְאַחֲרַי כֵּן שִׁמּוֹן מַחֲלֵמִישׁ צוּר. זֶה הַמִּקְוֵם שֶׁלְמַעַלָּה, הַמִּקְוֵם שֶׁבּוֹ שְׁרִי וְצִחָק. אֵף עַל גֵּב שֶׁשִּׁמּוֹן מִצַּדוֹ שֶׁל אֲבִרָה - כִּשְׂיִשְׂרָאֵל מִכְשִׁירִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, מִהַפְכִּים אֶת הַדִּין לְרַחֲמִים. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר לָהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּנְקְהוּ דְּבַשׁ מִסֵּלַע, שֶׁמִּתְחַבְּרִים הַתִּמְרָה, זֶכֶר וְנִקְבָּה. וְשִׁמּוֹן מַחֲלֵמִישׁ צוּר, כָּל הַדְּרָגוֹת שׁוֹפְעוֹת שִׁמּוֹן, וְאֶפְלִי הַמִּקְוֵם שֶׁנִּקְרָא צוּר. וְהִינוּ מֵה שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים לב) הַצּוּר תִּמְיָם פִּעֵל. שְׁחֹזֵר הַצּוּר לַעֲשׂוֹת פִּעֵל שֶׁל תִּמְיָם. תִּמְיָם זֶה אֲבִרָה, שְׁכָתוֹב (בְּרִאשִׁית יז) הַתְּהִלָּה לִפְנֵי וְהִיא תִמְיָם. צוּר זֶה יִצְחָק, וּפְרָשׁוֹת.

בֹּא וְרָאָה, עַל זֶה תִּמָּה מֹשֶׁה וְאָמַר (בַּמִּדְבָּר כ) הֲמֹן הַסֵּלַע הַזֶּה נּוֹצֵא לָכֶם מַיִם. כִּיֵּן שֶׁאֲתָם לֹא הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וְלֹא מִבְּשָׁמִים הַמִּקְוֵם. וְעַל זֶה יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים נְסוּף הַמַּיִם בְּחָג, לְהַנִּיחַ אֶת הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה מִהַמַּיִם שֶׁל אֲבִרָה, וְאִזּוּ מִתְבָּרֵךְ הַעוֹלָם.

וּכְשֶׁאֲדָם מִבְּרָךְ עַל מִזוֹן בְּכוֹס, צָרִיךְ לוֹ לָתֵת בּוֹ מַיִם בְּבִרְכַּת הָאֶרֶץ, לְבָרֵךְ אֶת הָאֶרֶץ הַזֶּה, שֶׁנִּקְרָאת מִזְבֵּחַ, וְנִקְרָאת כּוֹס שֶׁל בִּרְכָה, שֶׁכָּל הַבִּרְכּוֹת תְּלוּיֹת בָּהּ.

וּבֹא רֹאָה, כִּשְׂיִשְׂרָאֵל מִכְשִׁירִים מַעֲשֵׂיהֶם, הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה שׁוֹלֵט בְּצַד הַיָּמִין, וְהִיוּ רֹאִים כְּמוֹ מִרְאֵה שֶׁל אֶרֶץ רֹבֵץ עֲלִיו, עַל הַקְרָבֹן, וְאִזּוּ אוֹתוֹ. וְעַל כֵּן הַמִּזְבֵּחַ נִקְרָא אֶרֶץ. (יִשְׁעִיָּה כט) קִרְיַת חֲנָה דָּוִד. וְדָאִי שֶׁחֲלָקוֹ שֶׁל דָּוִד הוּא, וְכָל יָמָיו הִשְׁתַּדֵּל לְהֵאִיר לָהּ.

וְעַל זֶה (תְּהִלִּים טז) תוֹדִיעֵנִי אֶרֶץ חַיִּים. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ב) וַיַּדַּע אֱלֹהִים. אֶרֶץ חַיִּים, וְיָמִי הוּא?



שבע שמחות, אותו שכל השבע נכלל בו, ויחזיר פניו כנגד פניו, שאני אחוז בהם. ואז נעמות בימנו נצח, שהשמאל נכלל בימין. וכשנכללת, חוזר הצור לעשות את פעלו של תמים, ועל כן זה יתנו.

פתח ואמר (דברים לג) בכור שורו, זה יוסף. הדר - זה יעקב, שכתוב (בראשית לו) אלה תלדות יעקב יוסף. ומנין לנו שנקרא יעקב הדר? שכתוב (שם לו) וימלך תחתיו הדר, ופרשוהו באדרא הקדושה. (דברים לג) וקרני ראם קרניו - אלו אברהם ויצחק, בהם צמים נגח יחדו. מה זה יחדו? אלא כשכל האבות כאחד, אין מי שיעמדו לפניהם. ובאותו הזמן ישראל מרימים ראש. זהו שכתוב כי תשא.

ובא ראה, כשיצאו ישראל ממצרים, בסיוע האבות יצאו והרימו ראש, זהו שכתוב (שמות יד) ובני ישראל יצאים בגד רמה. מי היד הרמה? זה אברהם, יד הימין, שצריך להרימה על השמאל.

וימה אברהם עשה לו הקדוש ברוך הוא נקמות בלילה, אף ישראל יוצאים בגד רמה, והסיוע שלו הם לקחו. ושמרו את ידו, שנשבע לאבימלך. ועל כן לשמר את אותה יד רמה, (שם יג) ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים.

ומנו שבעה שבועות ממטה למעלה לעלות למקומו, ולקבל חרות מן האם העליונה. וכשנשלמו, ירדה התורה, ופתיחתה באברהם, אנכי כנגדו. ולא יהיה - כנגד יצחק.

ובא ראה, כשנתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, רשם אותה בסוד השם הקדוש, ואמר (שם כ) אנכי ה' אלהיך, בסוד שחסד אברהם אחוז בה, וכנגדו מצוות עשה. וזה הסוד שהמצוה הראשונה שצוה הקדוש ברוך הוא את אברהם היתה מצות עשה, שכתוב (בראשית יב) לך לך מארצך. ומשום כך מצוות עשה מאתים ארבעים ושמונה, כחשבון אברהם.

לא יהיה לך אלהים אחרים (שמות כ), בסוד הגבורה, שאחוז בה יצחק. שכל אותם אלהים אחרים ואותם השרים הממנים יונקים מצדו, וכן עשו וכל אותם הממנים שלו. שהרי יצחק אחוז במצוות לא תעשה, והמצוה הראשונה שלו היתה מצות לא תעשה, שכתוב (בראשית כו) אל תרד מצרימה. ומצות לא תעשה באה מצד הדין, שהרי מענישין את האדם כשעובר עליה.

ומשום כך, חשבון מצוות לא תעשה בסוד הדרגה שלו, בסוד של שלש מאות ששים וחמש, כנגד ימות השמש, שמאירה מצד הגבורה. זהו שכתוב (שופטים ה) כצאת השמש בגבורתו.

לא תשא, בסוד התפארת, שנקראת אמת, שאחוז בה יעקב השלם, ויונק שני חלקים - מצוות עשה ומצוות לא תעשה, שכתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם יושב אהלים. ועל שהוא השלים את כל הצדדים, לרחמים ולדין, למצוות עשה ולמצוות לא תעשה, נקרא שלם. וכנגדו לא תשא, משום שהשבעה באה לשלום. ועל כן הוא בסוד של עשה ולא תעשה. שכמו שהיא לא תעשה, כשהיא לשקר, שכתוב (שמות כ) לא תשא, כך היא מצות עשה, כשהיא באמת, שכתוב (ירמיה יד) ונשבעת חי ה' באמת. וכתוב (דברים ו) ובשמו תשבע.

זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ), בסוד הברית, שהוא יסוד, שאחוז בו יוסף. ועל כן נקרא שבת. שהרי יוסף נקרא כל, וגם שבת נקראת כל, משום שכל הענג והתפנוק יוצאים ממנו, לקיים את כל העולמות. ועל כן שבת כלולה מעשה ומלא תעשה, משום שגם יוסף בכור, שנוטל שני חלקים.

בא וראה, כתוב בדברות במשנה תורה, (דברים ה) וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלהיך משם ביד חזקה ובזרע נטויה על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת. כאן מלמדת אותנו התורה סוד עליון, שהרי הצדיק שהוא שגמפר לעבד במצרים וחללו אותו, כנגדו הוא זכור את יום השבת. ומשום כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בבקשה מכס, תהיו זוכרים את הצדיק שהוא שגמפר על ידכם, והיה עבד למצרים, ובחטא שהוא נגזר עליכם להשתעבד במצרים ולכפר על החטא שהוא שגמפרתם אותו. שמרו את יום השבת וימחל לכם, שהרי יום השבת הוא כנגדו.

כמו שבארנו בסוד האמונה: היום הראשון הוא כנגד אברהם. זהו שכתוב (תהלים נב) חסד אל כל היום. היום השני כנגד יצחק, ומשום כך יושב הקדוש ברוך הוא לדון את העולם. היום השלישי כנגד יעקב, שהוא הקו האמצעי, ומשום כך כתוב בו במעשה בראשית (בראשית א) יקוו המים.

היום הרביעי כנגד דוד, שכתוב בו (שם) יהי מארת. מארת חסר, שהרי כנסת ישראל אין לה אור משלה, אלא מה שנתן לה על ידי הצדיק. כך גם דוד, שכתוב בו (תהלים פו) עני ואביון אני, ואין לו חיים, אלא מה שנתן לו מימי אדם הראשון ע' שנים.

היום החמישי כנגד משה. היום הששי כנגד אהרן. ואותם ששת ימי בראשית למטה, כנגד ששת ימי בראשית שלמעלה. וימי הם ששת ימי בראשית שלמעלה? אותם הרמוזים בכתוב (דח"א כט) לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל וגו', לך ה' הממלכה. והם חלקם של הצדיקים בסוד הזה, הגדלה - זה אברהם. הגבורה - יצחק. התפארת - יעקב. הנצח - חלקו של משה. ההוד - חלקו של אהרן. כי כל - כנגד חלקו של יוסף. הממלכה - חלקו של דוד. ויוסף נקרא שבת למטה, כנגד צדיק חי

העולמים, שנקרא שבת למעלה. ומשום כך כתוב (דברים ה) על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת.

בא וראה, כשרצו ישראל לכבש את ארץ כנען, הקיפו אותה ששה ימים, פעם אחת בכל יום, כנגד אותם ששה צדיקי אמת שעליהם העולם מתקים. וביום השביעי שבע פעמים, כנגד יום השבת, שהוא כנגד צדיק, שהוא זן את כלם ומקים אותם, שכתוב (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה. וכתוב (שם ו) וצדיק יסוד עולם. הוא היסוד והעקר של כל אותם צדיקים, ואם לא זכותם של הצדיקים - לא יכלו לכבשה. זהו שכתוב (דברים ט) לא בצדקתך ובלשך לבבך אתה בא לרשת כו', ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם כו'.

כפד את אביד (שמות כ), בסוד הנצח, שאחוז בה משה, ומיניק אותה, שהרי משה היה מוקיר את הקדוש ברוך הוא בתורה. בא וראה, אם התורה לא היתה נתנת על ידי משה, הנביא הגדול, לא היו בני אדם מכירים את הקדוש ברוך הוא ולא היו מוקירים אותו, שהרי על ידי התורה לומד אדם את עבודת רבונו, ומוקיר את הקדוש ברוך הוא. ומשום כך כפד את אביד ואת אמו, הוא כנגד משה.

דבר אחר, כפד את אביד - זו תורה שבכתב. ואת אמו - זו תורה שבעל פה. שכמו שהאב נותן שפע לאם, כך גם התורה שבכתב נותנת שפע לתורה שבעל פה.

לא תרצח (שם), כנגד דרגת ההוד, שאחוז בה אהרן. ומשום כך לא תרצח. משום שפאשר הורגים את האדם, נוטלים ממנו הון וההוד העליון שהוא שעליו. זהו שכתוב (דניאל י) והודי נהפך עלי למשחית. ומשום כך הזהיר הקדוש ברוך הוא את בני האדם, שאותו היפי העליון שנתן להם, שלא יטלו אותו מהם. ויש (והוא) גם סוד השלום, ומשום כך עומד אהרן לכפר, לשחט זבח קדשים, ועל פיו (היה אומר) (דברים כ) כפר לעמך ישראל אשר פדיה.

לא תנאף (שמות כ), בסוד המלכות (של הצדיק), שאחוז בה מי שאחוז. והוא סוד החכמה, שהרי כנסת ישראל אינו מתחברת אלא באותו שראוי לה, שהוא צדיק יסוד עולם. דבר אחר, כך למדנו בסוד האמונה, כפד - כנגד כנסת ישראל. לא תרצח - כנגד דרגת הנצח. לא תנאף - כנגד דרגת ההוד.

דבר אחר, כפד - כנגד יהי מאלת של מעשה בראשית. לא תרצח - כנגד (בראשית א) ישרצו המים שרץ נפש חיה. משום כך, נפש חיה אל תהרג. לא תנאף - כנגד (שם) תוצא הארץ נפש חיה למינה. משום כך, לא תנאף באשה שאינה מינה, שאינה בת זוגך.

לא תגנב, לא תענה, לא תחמד - זהו סיועם של עשר האמירות של התורה, כנגד עתיק העתיקים, הראשית של הכל, לאחז הסוף בראש, ושיהיה הכל אחד. וזה שאין מתחיל בהם בראשונה, ללמד סוד עליון עד לאיזה מקום נתנה רשות למשה להתבונן, ומאיזה מקום קבל תורה, שהיא מזעיר אנפין.

ומשום כך אמר שבע אמירות, כנגד שבע דרגות עליונות שרמוזות בכתוב של לך ה' הגדלה וגו'. ועד אותו המקום התבונן משה. זהו שכתוב (דברים ה) פנים בפנים דבר ה' עמכם. פנים - זה הבן הקדוש. בפנים - זו הבת.

פנים - זה הברית. בפנים - זה הארון. וכיון שהתחברו, דבר ה'. ומי הוא? שבע אמירות, עם אותם שלש דרגות עליונות של העתיק הקדוש, נאמרו כנגדם שלש אמירות אחרונות, ועלו ממטה למעלה.

ואמר (שמות כ) לא תגנב, כנגד האם העליונה, בינה, שיונקת מחכמה. ומי שיש בו בינה, נקרא מבין דבר מתוך דבר. כמי שגונב ולוקח מה שיש בלב החכם, שמלמדו חכמה ומלמדו תורה. ואף על גב שהתנה לו בינה לינק מהחכמה - גנבה יש מצד אחר שאסור, ואמר לא תגנב סתם.

לא תענה (שם), כנגד דרגה עליונה של חכמה. שהרי אין יכול אדם להשיב דבר, אלא משום הדרגה של רוח עליונה של חכמה שיש בו, שכתוב (איוב טו) החכם יענה דעת רוח. ואף על גב שהענייה הוא שהוא עונה יש בה קיום העולם, ויש לו בה סיוע עליון להכיר את רבונו, והיא בסוד האמונה - יש ענייה מצד אחר שאסורה, שכתוב (שמות כ) לא תענה ברעך עד שקר.

לא תחמד (שם), כנגד הדרגה הנסתרת העליונה שכל המחשבות תלויות בה, ואין בעולם מי שיכיר הדרגה הזו, משום שהיא נסתרת הנסתרים. וכשעלה במחשבה העליונה לברא העולם העליון והעולם התחתון, הכל היו ברגע אחד. זהו שכתוב (ישעיה מח) נעמדו יחדו. ואותה המחשבה נסתרת.

ובן אדם למטה יש לו מחשבה נסתרת, שאין מי שמכיר אותה פרט לקדוש ברוך הוא לבדו, ונתנה לאדם לחשב דברי תורה ודברי מצוה, משום שאותה מחשבה עליונה משפיעה מעינותיה למקום החכמה, ואין נפרדים כלל. ומאותה החכמה העליונה יצאה תורה, ושופעת השקאה עד אותו מקום החכמה התחתונה, שנקראת מצוה.

ועל כן, מי שחושב לעשות מצוה, כאלו עשה, משום שגורם להביא הנאת הברכות מאותה

המחשבה העליונה למקום שנקרא מצוה. וכאלו עשאה, כמו שנקרא ועשיתם אתם. המחשבה ודאי ראש לכל. ואף על גב שבצד המחשבה העליונה נתנה הרשות לחשב - דברי מצוה מתר, דברים שאינם מצוה אסורים, שכתוב לא תחמד.

ובא ראה, מה הטעם כל האמירות כנגד כל פתח - מצות עשה במקום הראוי לה, מצות לא תעשה במקום הראוי לה. ואותן שלש האחרונות, הן לא תעשה, מכלל של עשה, כשבארנו בכל. אף על גב שזה מתר - זה אסור. שמשום שהם כנגד עתיק העתיקים, שחסד ורחמים גדולים שרויים בו, ואין נראה אלא למצות עשה, משום כך דיק מהם, שלא יתפנה אדם לצד האחר, ורשם אותם במצות לא תעשה.

והזכיר את בני האדם בלאו על האמירה האחרונה הזו, שהוא הכלל האחרון של התורה. ומי שעובר על זה, כאלו עבר על כל התורה, משום שהוא למעלה, הראשית של הכלל, הכלל של הכל. ואם אדם עובר על זה ומטה מחשבתו מדרכי התורה, אז נדבק בצד האחר, בצד השקר, ואז בא לידי (שמות כ) לא תענה ברעך עד שקר. כפי שמצאנו באחאב, שחמד את כרם נבות היזרעאלי, ואז העידו עליו שקר, ומזה בא אדם לעבר על כל האמירות.

אבל כשהוא הולך בדרכי התורה וחושב במצוותיו, אזי מתפשטת אותה מחשבה בכל הדרגות מצד האמת, הצד של האמונה העליונה.

ובא ראה, הרי כל האמירות נעוצות - סוף בראש, וראש בסוף. הראש - להכיר את הקדוש ברוך הוא במחשבתו. הסוף - שלא להטות מחשבתו ורצונו לצד האחר. וכשאדם נדבק בזה, אזי כל העולמות מתמלאים בברכות עליונות ששופעות מהעתיק הנסתר של הכל.

וכשיוודות, כלן מתקשרות ביום השלישי, וזה יעקב. משום כך השביעי כנגדו, שכל השבעה נקשרים בו. וכיון שהארץ הזו, באור עם בנייה, שכל השבעה נקשרים להאיר, ואז ארבע כוסות, ארבע הגאלות.

קדוש על היין - כנגד דוד. הגדה - כנגד יעקב. ברפת המזון - כנגד יצחק. הלל הגדול - כנגד אברהם.

ממטה למעלה עולה כמו זה. מצה - כנגד דוד. שבועות - כנגד יעקב. ראש השנה - כנגד יצחק. סכות - כנגד אברהם. ואף על גב שבארנו כנגד אחרון - הכל אחד. וכיון שהגיעו למקום השלם של יעקב, אמרו הלל הגדול.

דבר אחר זה יתנו, כמה יש לבני אדם להשמר בדרכיהם, שכאשר הצדיק ההוא נמכר, כל עשר הדרגות הסתירו אורותיהם, שהרי אין שופע אור העתיק אלא בשבילו, לתועלת על הארץ, ומי שעבר על זה, עבר על כל המצוות. והקדוש ברוך הוא באהבה רבה נתן השבת לשמרה כנגדו, ששקולה לכל המצוות.

ועל כן עשרים גרה, שהחזיר למקומם, הוא כפר נפש, ומאירים למקום שנקרא נפש, מהמקום של ישראל, והשמים מאירים לארץ הזו, ונותנים לה כל תקונייה להתחבר למעלה.

ובא וראה, כתוב (תהלים יט) השמים מספרים כבוד אל. מי השמים? השמים של הקדוש ברוך הוא, מספרים למקום שנקרא כבוד אל. מי זה כבוד אל? בתו של אברהם שנקראת אל. אל זה אברהם. מה מספרים? כמו שנקרא (איוב כח) אז ראה ונספרה. מה זה ונספרה? כמו שנקרא (שם) מקום ספיר אבנייה. ואותם השמים מתקנים אותה בכל תקונייה, את כבוד האל הזו.

ועל זה ישראל למטה מביאים לה הארה בלחישא, ממקור שלמעלה, ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

והמקום שנקרא שמים מעיד בהם. ועל כן עיין ודל"ת גדולות, להיות עדים. שמים, שכתוב (דברים ל) העדתי בכם היום את השמים, זה יעקב, מקום השמים. ומנין שהיא מעידה? שכתוב ואת הארץ. וכתוב (תהלים פט) כגורם יכון עולם ועד בשחק נאמן.

וכאשר ישראל בשלמות כמו שהיו (פראוי), עדים שלמים מעידים בהם, הקדוש ברוך הוא וכןסת ישראל, ובאותו הזמן שופע הטל שלמעלה ממקום העתיק. מתי? כשהם ביחוד. זהו שכתוב (שיר ה) שראשי נמלא טל. חשבון טל: יהו"ה אח"ד. הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל. שבאותה השעה יהיו ראויים ישראל לטל.

וישראל שמפירים אותם, הם מיחדים אותם פעמים ביום - אחד בצד היום, ואחד בצד הלילה.

ומהטל הוא עתידים המתים להחיות לעולם הבא. זהו שכתוב (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו. מישגי - כמו שנקרא (שיר ה) אני ישנה ולבי ער וכו', המקום של לבי. קול דודי - המקום שנקרא קול, וזה יעקב. שראשי נמלא טל - הינו ברכות שמים, שבאים למקום הזה שנקרא שמים,

כְּשֶׁהוּא בִּיחוד עִם הַנִּקְבָּה, וְתִקּוּם מִן הָעֶפֶר.

וְכִבְּאֶשֶׁר יִצְחָק בֵּרַךְ אֶת יַעֲקֹב, אָמַר (בראשית כז) וְיִתֵּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם, מִשּׁוּם שֶׁרָאָה שְׂמֵעֶקֶב יוֹרֵשׁ אֶת הַמָּקוֹם הַהוּא. הָאֱלֹהִים - זֶה הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה. שְׂמֵעֶטְרַת אוֹתוֹ בַּעֲטָרוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, לְהַתְחַבֵּר עִם הַגִּבְרָה.

וְכִשְׂמִינִי הַטַּל הֵזָה לְזַעִיר, מִצַּד הַצָּפוֹן נִקְרַשׁ, וּמִצַּד הַדָּרוֹם שׁוֹפֵעַ, עַד שְׂמִינִי לְכֶסֶּא הַכְּבוֹד. וְכִשְׂמִינִי לְכֶסֶּא הַכְּבוֹד, הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא אֶרֶץ, אֲזִי צַד הַצָּפוֹן שְׂאוֹחַז בּוֹ נִקְדָּשׁ וְנִנְעָשָׂה שֶׁלֵּג, וְבוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם. וְעַל זֶה הִתְעוֹרְרוּ הָרַאשׁוֹנִים, מִהִיכָן הָעוֹלָם נִבְרָא? מִשְׁלֵג שֶׁתַּחַת כֶּסֶּא הַכְּבוֹד.

וְעַל כֵּן הָעוֹלָם אֵינוֹ עוֹמֵד בְּדִין, עַד שְׂמִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (תהלים ט) הַשָּׁמַיִם מִסְפָּרִים כְּבוֹד אֵל וְנִנְעָשָׂה נְדִיּוֹ מִגִּיד הָרִקִּיעַ. זֶה הָרִקִּיעַ שָׁבוּ תְלוּיִים כָּל הָאוֹרוֹת וְהַכּוֹכָבִים, וְזֶה צַדִּיק שְׂמִשְׁפִּיעַ אוֹתָם לַמָּקוֹם הֵזָה שֶׁל כְּבוֹד.

יוֹם לְיוֹם יִבְיַע אִמֶּר (שם), מִי זֶה יוֹם לְיוֹם? זֶה הַשָּׁמַיִם וְהָרִקִּיעַ. וְלִילָה לְלִילָה יִחוּהַ דַּעַת - הַמָּקוֹם הֵזָה שֶׁנִּקְרָא לִילָה, מִשְׁפִּיעַ לְגִבְרִיָּאל שֶׁנִּקְרָא לִילָה, מֵהַ שֶׁקָּבַל מִהַמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא דַּעַת, וְהוּא (משלי כד) הוֹן יָקָר וְנִנְעָשׂ, שֶׁגָּנִז דַּעַתוֹ בַּמָּקוֹם הַלִּילָה. וְגִבְרִיָּאל קָבַל מִשָּׁם, וְהוּא שֶׁנִּקְרָא לִילָה, וּמִשְׁפִּיעַ לַתַּחְתּוֹנִים (ישעיה יא) רוּחַ דַּעַת וְיִרְאֵת ה'.

אֵין אִמֶּר וְאֵין דְּבָרִים (תהלים יט) - מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל בִּלְחֹשׁ. בְּכָל הָאֶרֶץ יֵצֵא קוֹם - זֶה הַקּוֹ הָאֲמֻצָּעִי שְׂמִשְׁפִּיעַ לְאֶרֶץ הַזֶּה. חֲזֹר פֶּרֶשׁ מִי הַשָּׁמַיִם? זֶה הַשָּׁמַשׁ. וְהוּא כֹּתֵן יֵצֵא מִחֻפְתּוֹ - זֶה (שיר ג) הָעֵטְרָה שְׂעֵטְרָה לוֹ אִמּוֹ.

יְשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אַרְחַ (תהלים יט) לְהֵאִיר לְלִבָּנָה. מֵהַ זֶה יְשִׁישׁ כְּגִבּוֹר? מִשּׁוּם שֶׁצַּד הַגִּבְרָה מִתְעוֹרֵר בְּצַד הַהוּא. (שם) מִקְצָה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵאוֹ - זֶה הָרֹאשׁ שֶׁל הַכֹּל. וְתִקּוּפָתוֹ עַל קְצוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִקִּיף לְכָל, (שמות כו) מִבְּרִיחַ מִן הַקְצָה אֶל הַקְצָה.

וְאֵין נִסְתֵּר מִחֻמָּתוֹ (תהלים יט) - הֵינּוּ שְׂכָתוֹב (ירמיה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים. תּוֹרַת ה' תְּמִימָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם. מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה נא) נִשְׁבַּע ה' צְבָאוֹת בְּנִפְשׁוֹ. מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַתִּקּוּן אוֹתָהּ עַל תִּקּוּנֶיהָ, וְיִשֵּׁב בְּבֵיתָהּ, וְזֶן אוֹתָהּ בְּכָל מֵה שֶׁהִצְטָרְכָה, וְעַל כֵּן מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ.

עֲדוֹת ה' נֶאֱמָנָה (תהלים יט) - זֶה מְקוֹמוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שֶׁנִּקְרָא עֲדוֹת. לָמָּה נֶאֱמָנָה? מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַמָּקוֹם שֶׁמֵּאִיר, שֶׁלֹּא יִכָּזְבוּ מִיָּמִיו. מִחֻמָּתָהּ פְּתִי - הַמָּקוֹם שֶׁאֵין לוֹ דַּעַת, הוּא מִחֻמָּתִים אוֹתָהּ בְּאוֹתָהּ חֻמָּה קִטְנָה שֶׁקָּבַלָה מִמֶּנּוּ, וּפְרִשׁוּהָ, וּמִנָּה אוֹתָהּ לְפָרִיז אֶת הָעוֹלָם, וְנוֹתֵנָה לְמִי שֶׁאֵין לוֹ זְכוּת מִשְׁלוֹ.

פְּקוּדֵי ה' (שם) - אוֹתָם הִתְלוּיִים מֵאוֹתָהּ שֶׁבִּינְדָה הַפְּקָדוֹ כָּל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ, וְעַל כֵּן יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב) צַדִּיק וְיִשָּׁר הוּא. וְצַדִּיק נִקְרָא כֵּן. מִשְׁמַחִי לֵב - שְׂמִיחָה זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וּמִתִּי הִיא בְּשִׂמְחָה? בְּזִמְן שֶׁמִּתְחַבֵּר עִם לֵב הַשָּׁמַיִם.

מִצּוֹת ה' בָּרָה - אֲזִי נִנְעָשִׂית מִצְוֶה בָּרָה. בְּרִאשׁוֹנָה נִקְרָאת מִצְוֶה, וְכַעַת שְׂשׁוֹרָה עֲלֶיהָ תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, נִקְרָאת מִצְוֶה בָּרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ו) בָּרָה כַּחֲמָה, וְצַדִּיק וְצַדִּיק בְּשִׁקּוֹל אֶחָד.

מֵאִירַת עֵינַיִם - (זכריה ד) עֵינֵי ה' הֵמָּה מְשׁוּטָטִים. מֵהַ הַטַּעַם מֵאִירַת? בְּרִאשׁוֹנָה מֵאִירַת, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב (בראשית א) יְהִי מֵאִירַת בְּרִקִּיעַ הַשָּׁמַיִם. וְכִשְׂרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם הֵזָה מֵאִירַת לָה, הִיא מֵאִירַת, שְׂנוֹסָפָה בָּהּ יוֹד, אוֹרוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק וּפְרִישֵׁת שְׁלוֹמוֹ, וְאֵז הוּא בְּגִדֵּל רֵב. וּמִתִּי הִיא בָּרָה? כְּשֶׁנִּכְלָלַת הַזָּכָר עִם הַנִּקְבָּה.

יִרְאֵת ה' טְהוֹרָה (תהלים יט) - הַשֶּׁבַח שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא בְּטְהוֹרָה, כְּשֶׁהוּא מֵאִירַת לָה פָּנִים. עוֹמֶדֶת לְעַד - שְׂעוֹמֶדֶת תְּמִיד חוֹמָה רָמָה וְחֻזְקָה עַל בְּנֵיהָ. מִתִּי? כְּשֶׁמִּשְׁפָּטִי ה' מִמָּקוֹם שֶׁל אֲמַת מֵאִירַתִּים בָּהּ. וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב (שם) צַדִּיקוֹ יִחְדּוּ, כְּשֶׁהֵם יִחַד בְּצַדִּיק הֵזָה וְנוֹטְלִים אֶת שְׂמָהּ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (שם) צַדִּיקוֹ יִחְדּוּ, וְהִיא הַשֵּׁם שֶׁלָּהֶם, מִצְוֹת ה'.

דְּבַר אַחֵר פְּקוּדֵי ה' - נֶצַח וְהוֹד, שֶׁהֵם לְמוֹדֵי ה'. מִשְׁמַחִי לֵב - זֶה הָאֲתֵרוֹג שְׂדוּמָה לֵלֵב. מִצּוֹת ה' - זֶה הָאֲתֵרוֹג. יִרְאֵת ה' - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי לא) אֲשֶׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל. מֵהַ הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִיא טְהוֹרָה. מִשְׁפָּטִי ה' אֲמַת - אֵלוֹ שֶׁשֵּׁת הַבָּנִים שֶׁכְּלוּלִים בְּיַעֲקֹב, שֶׁנִּקְרָא מִשְׁפָּט, וְהוּא אֲמַת. צַדִּיקוֹ יִחְדּוּ - בִּיחוד שֶׁלֵם בִּירְאֵת ה', שֶׁהִיא טְהוֹרָה.

הַנְּחֻמָּדִים מִזֶּהב וּמִפָּז רֵב (תהלים יט) מִצַּד הַזָּהָב, זֶה שִׁבְחוֹ שֶׁל יִצְחָק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר השירים ח) שְׂמֵאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. וּמִפָּז - זֶה אֲבָרָהִם, וְזֶה יְמִינוֹ תַּחֲבִיבָנִי. רֵב - זֶה יַעֲקֹב. וּמִתּוֹקִים מִדְּבַשׁ - דְּבַשׁ זֶה תִּמְרָה, שֶׁכְּלוּל זָכָר וְנִקְבָּה. וּמִשּׁוּם זֶה, מִתִּי הֵם מִתּוֹקִים? כְּאֶשֶׁר נִתְחַבְּרוּ וְיֵצֵא מֵהֶם דְּבַשׁ.

וְנִפְתַּח צוּפִים - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ד) נִפְתַּח תַּטְפָּנָה שְׂפֹתַיִךְ כֹּלָה. צוּפִים - מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִי שְׂרוּצָה

לצפות ולהתבונן במראהו, מסתכל, כמו שנאמר (יחזקאל לג) צופה נתייך לבית ישראל ושמעת מפי דבר. ודאי המקום הזה נקרא פתח האמונה. וכתוב (שם) ואראה מראות אלהים. מכאן ומעלה אין רשות להסתכל. ועל כן ממנה יונקים אותם למודי ה', שנקראים צופים, כמו שנאמר נפת צופים.

דבר אחר צופים - אלו למודי ה', שמאירים בה, ומשם יונקים הנביאים, פרט למשה שהתעלה למעלה. ובאותו הזמן שכלולים כלם באחד, הם נחמדים.

דבר אחר יראת ה' טהורה עומדת לעד, בא יראה, אם אדם משתדל בראשונה במקום הזה שנקרא יראת ה', אזי תורתו עומדת לעד. מה הטעם? כדי שיכנס מכאן לאמונה, מהפתח הזה של הכל. וכשפוחד מן המקום הזה, מתגדל המקום הזה ויושב באור עם המלך, משום שהוציאה בן טוב לעולם.

ועל כן אמר שלמה (קהלת יב) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא. הסוף הזה, סוף הדרגות. סמ"ך רבתי, שהמקום הזה נקרא סמ"ך. משבאה האשה, בא סמ"ך, שכתוב (בראשית ב) ויסג"ר בשר תחתנה. ומתי היא בשלמות ובגדל רב? כשאדם פוחד ממנה בהתחלה, ואחר כך עושה את מצוות אביו.

זהו שכתוב (קהלת יב) את האלהים ירא ואת מצותיו שמר. ועל זה כתוב (ויקרא יט) איש אמו ואביו תיראו. הקדים האם ביראה ראשונה. ואת מצותיו שמר - מצות ה'. מי עושה השם הקדוש למעלה? מי שעושה את זה. זהו שכתוב כי זה כל האדם, ואז נשלם האדם למעלה.

פתח ואמר, (משלי כד) ירא את ה' בני ומלך. ירא את ה' - לחבר היראה בקדוש ברוך הוא. בני ומלך - להמשיך האור מהאם העליונה, שנקראת מלך, לבן הבכור הזה, להכנס ממטה למעלה. דבר אחר בני ומלך - תמשיך האור מהבן לבת, שנקראת מלך.

ועם שונים אל תתערב (שם) - שלא ישנה מסדר האמונה. שהרי בהתחלה צריך להשתדל ביראה הזו, שהיא הפתח לכל, ואחר בתורה שבכתב, שהיא למעלה. משום שכל אדם שאינו ירא חטא, אין לו רשות להכנס לפתח האמונה הזה. כיון שמהפתח הזה דוחים אותו - מהכל דוחים אותו, שאין לו במה שיכנס לכל. זהו שכתוב (תהלים קיח) זה השער לה'.

ועל זה העירו הקדמונים, כל שיראת חטא קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. שיושבת החכמה על (תהלים פ) כנה אשר נטעה ימינך, שנקראת כבוד אל.

ואם אין אדם ירא ממנה, היא מיסרת אותו, שהתמנה לומר את בני האדם. זהו שכתוב (משלי ו) ודרך חיים תוכחות מוסר. מי הוא הדרך לעץ החיים? ההוא שהתמנה על העולם לומר את בני האדם שלא יטעו מדרך.

ועם כל זה צריך לקשרה למעלה, משום שנקראת גוף, וצריכים (וצריכה) נשמה. ונדב ואביהוא, על שלא קשרו אותה, ונטלו ממנה הנשמה, לקחה את נשמתם, וגופם קיז, כמו שעשו. (ויקרא י) וישימו עליה קטרת.

משום שאין לה משלה חיים כלום, ועץ החיים נותן בה חיים, משום כך היא גוף. יעקב - הנשמה. העתיק - נשמה לנשמה.

ופנהס שנתן שלום בארץ, חיים בארץ, נוספה לו נשמה והאירה לו פניה, משום שעורר חיים בנגדה, ועל זה באור פני מלך חיים. כשהמלך הזה שלמטה, פניה מאירים, חיים נדבקים בה.

דבר אחר באור פני מלך חיים, זה יעקב, חיים, שבאים לו מהאם. ומשום פנהס התקנים העולם, שחבר ברית בלילה. זהו שכתוב אם לא בריתי יומם ולילה. מה הטעם יומם? שהתחברה מ"ם סתומה ביום, ומאירה בלילה. ואלמלא זה, חקות שמים וארץ לא שמתו, אלו חקות שקבועים בזה, חקות התורה לא יתקיימו. ומתי יתקיימו? כשאדם יחד.

גם עבדך נזהר בהם, מלטעות בתקוני המלך. שהרי בכל לילה משתדל בהם לחברם יחד. זהו שכתוב (תהלים קיט) חצות לילה אקים להודות לך. על משפטי צדקך - שמשפטים שהם נחמדים, וכלולים מכלם, ויתחברו בצדק הזו.

ואז, כאשר מתחברים, הם שומרים שלא יתקרב למקדש ערל וטמא. וכשהם שומרים אותה השמירה, שהיא סוף הדרגות שהוא יעקב, אזי היא רב שמתחברת למעלה. ועל זה כתוב (משלי כב) יעקב ענוה יראת ה'. יעקב ענוה נתנה יראת ה'. ענוה - כמו שנאמר (במדבר יב) והאיש משה ענו מאד, ונקרא (דברים לג) איש האלהים, וכתוב (תהלים יח) וענותך תרביני.

וכתוב ראשית חכמה יראת ה', משום שבראש צריך לירא ממנה, ואחר כך לעלות בחכמה. דבר אחר, ראשית חכמה יראת ה' - זו היראה העליונה, ומשום שהיא ראש לתחתונים לקחה שם העליון. ועל זה נקראת עטרת, בשם הכתר העליון, הסמיר מהכל, ליחד הראש עם הסוף, ובשם אחד נכללת.

דבר אחר (תהלים יט) בשמרים יעקב רב - אותם משפטים שומרים את העקב רב הזה, שהרי יעקב,

בעל הבית, שומר ביתו. והרי העירו על אותו (עקב) שנטל אמונתו של יעקב, שפרע שבע פריעות, לבטל שבעה ראשי הנחש, שלא יקרב למקדש.

גם מזדים חשף עבדך, זדים - זה הנחש שרוב עליו (סמא"ל). חשף עבדך - כמו אותו העבד שכל מפתחות אדונו בידו, אמר שהיא בחשכה וצלמות, בשביל אותם זדים ששלטו בעולם וגרמו מיתה, ולפעמים פגומה הלכה, ושולט הנחש.

ודוד היה מבקש על זה רחמים, ואמר אל ימשלו בי אז איתם, שלא ישלט במקומו. לשמר אותו העקב על יד יעקב, שנקרא גדול, בן בכור. שאין לך בעולם שהתגבר כנגד הנחש הזה כמו יעקב, והסירו מנחלתו, משום שהוא בעל הבית, שלא יטמא ביתו.

כיון שלא ישלט, אז איתם. אז: אל"ף, אור העתיד. זי"ן, שבע דרגות שכלולות ביעקב. כיון שכל זה התחבר, אז אהיה תם. שכל נקרא מכתם - מך ותם. מך - משום שאין לה אור משלה. תם - כשהלכה בשלמות ומאירה באורות עליונים, אזי תם, ועל זה מכתם לדוד.

מתי? כשנשמרת הלכה. זהו שכתוב (תהלים טז) שמרני אל כי חסיתי. מה זה חסיתי? כמו שנאמר (שם נז) חסיה נפשי.

מה הטעם שמרני אל? צדו של אברהם שצריך לעורר, שיאיר חסד עליון לחסדי דוד הנאמנים. זה שכתוב (שם קג) וחסד ה' מעולם ועד עולם. חסד - זה אברהם, שלקח מהעולם העליון אור וחיים ונתן לעולם האחרון. זהו שכתוב ועד עולם על יראיו. הוא העולם האחרון שתלוי בו היראה.

ואז, וצדקתו - זה העולם האחרון שנקרא צדק. לבני בנים - שמניקה את המנחות שנקראו בני בנים, שהרי ששה העליונים שמאירים לה נקראו בנים, כמו שנאמר (שיר א) בני אמי נחרו בי, וכתוב (תהלים קיג) אם הבנים שמחה. ואילו שמקיפים את העולם האחרון הזה נקראים בני בנים. ומתי? כששומרים את בריתו. זהו שכתוב (שם קג) לשמרי בריתו.

בא וראה, משום שבני הבנים הללו לא שמרו את בריתו כבראשונה, ומכרו אותו לארץ נכריה, נגזר עליהם ענש.

וזה שבקש משה, כשראה שיעשה דין באותם עשרה הרוגי מלכות: ומה (ואיפה) היא תורתם? אמר לו: חזר לאחור, לאותם ששורים אחורי המשכן, שמכרו את הצדיק הזה. אמר לו: ומה שונה בגופים הללו? אמר לו: כך עלה במחשבה, ואין מי שיכול להשיג!

ועל זה השתדל דוד לברך את המקום הזה, שבא ממנו אור. ואמר, (תהלים קטו) ה' זכרנו יברך - זה צדיק. יברך את בית ישראל - הצדיק הזה יברך את בית ישראל. יברך את בית אהרן - צד החסד שיש בה, שנקרא בית אהרן, כשמתחברת לחסד. זהו שכתוב (שמות ו) ויחן אהרן את אלישבע בת עמינדב, שהתחברה לאל.

יברך יראי ה' - אלו יושבי המשכן, ששורים ביראה הזו. הקטנים עם הגדולים - כמו שנאמר (תהלים קד) חיות קטנות עם גדולות. חיות קטנות - כל אותם גדולים שיצאו מאותם בני בנים, כמו שנאמר (במדבר ב) כל הפקדים למחנה יהודה. עם גדולות - אותם שבטים.

ועל כן, כל העובר על הפקודים נותן שכן, בקע לגלגל, להיות כפר לאותה נפש. ויתפשט ממנה האור, כשמתחבר הימין, הכסף, אליה. ועל זה יברך את בית אהרן, כשנוספה בה ברכה, ומתעורר אליה הימין, באותו הכסף, אז ברכתה שופעת באותם היראים ממנה.

בא וראה, כל אדם ששב בתשובה לפני רבונו ופחד כל יום מאותו חטא שעשה, הקדוש ברוך הוא מוחל לו ולא גובה ממנו, שהרי אחי יוסף, פחד רב נפל עליהם, כשראו שהסתלק אביהם למעלה, וראו עצמם בגלות על אותו החטא, עד שאמר להם יוסף (בראשית נ) אל תיראו. אל תפחדו ודאי מענש בזמן הזה, כי התחת אלהים אני? ודאי הסתלקתי למעלה מהמקום ההוא. ודרגתי תאיר לצד בית הדין, להאיר לכם, שאתם תחת אותו המקום.

כשראה דוד שבעל הבית שאמר כך, אמר (תהלים קטו) ה' זכרנו יברך. אותו שישב בעולם הזכר, ה' - למעלה למעלה - יברך אותו בעטירות עליונות. שהרי כל השבטים, פרט ליוסף, יושבים בעולם הנקבה, ומתברכים ממנו.

אותו המקום, יברך את בית ישראל ודאי, ביתו של דוד. יברך את בית אהרן, שיתעורר צד החסד שלה. יברך יראי ה' הקטנים. משום כך יוסף ה' עליכם, מהצד של יוסף, שהוא עליכם, מתעורר ברחמים עליכם. שהרי אותו החטא יוסף מחל למטה, ואמר (בראשית נ) אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. משום כך עליכם ועל בניכם, ותגן זכותו עליכם ועל בניכם, שלא יתפסו בחטאיכם, ולא ישלט עליכם אותו הנחש.

משום כך, אל ימשלו בי אֵז אֵת, והתעטר אותו המקום בעטרותיו, כמו שהתעטר כְּשֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּם וְאָמְרוּ אֵז יָשִׁיר, כְּשֶׁרָאוּ שֶׁנִּשְׁלַמָּה הַלְבָנָה. (תהלים יט) וְנִקְיִתִי מִפֶּשַׁע רָב - זֶהוּ חֹטֵא הַשִּׁבְטִים שֶׁהָיָה רָב.

ועל הכל בקש רחמים. (שם) יהיו לְרִצּוֹן - לְפָנַי הַעֲתִיק הַקָּדוֹשׁ. אֲמַרִי פִי - זֶה הָפָה שְׁלוֹ. וְהִגִּיוֹן לְבִי - זֶה לֵב הַשְּׁמַיִם. לְפָנַי - אֵלֹה הַפָּנִים הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁנִּחְבָּאִים וּמִתְגַּלִּים בְּעַת רִצּוֹן. ה' - זֶה הַיָּמִין. צוּרִי - זֶה הַשְּׂמָאל. וְגֹאֲלִי - זֶה הָאֱמָצֵעִי.

דָּבָר אַחֵר, ה' - זֶה הָאֱמָצֵעִי, זֶה יַעֲקֹב. צוּרִי - זֶה הַשְּׂמָאל. וְגֹאֲלִי - זֶה הַיָּמִין, שֶׁנִּקְרָא גּוֹאֵל, קְרוֹב וְדָאִי, וְעַתִּיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהָרִים אֶת יָמִינוּ וּלְפָדוֹת אֶת בְּנָיו. זֶהוּ שְׁכָנוֹב (שם קיח) זְמִין ה' רֹמְמָה יָמִין ה' עֹשֶׂה חֵיל.

#### פְּרִשְׁת צו

וּבְצַד שְׂמָאל עוֹמְדֵת דְּרָגָה אַחֶרֶת, שֶׁבְּצַד הַטְּמָאָה, שֶׁנִּקְרָאת אֵף כִּד מַחְשָׁבָה, וְנִקְרָאת מַחְשָׁבָה רָעָה. מִשּׁוֹם שֶׁהַדְּרָגָה שְׁעָלֶיהָ הִיא רָעָה, וּמִשּׁוֹם כִּד נִקְרָאת מַחְשָׁבָה רָעָה.

כָּאֵן עוֹמְדִים כָּל הַרְצוֹנוֹת הָרָעִים, וְכָל הַהֲרָהוּרִים רָעִים, וְכָל רָעוֹת הָעוֹלָם. וְהִיא עוֹמְדֵת עַל כָּל הַרְצוֹנוֹת הַלֵּלוּ שֶׁיִּטְמָא בָּהֶם בֶּן אָדָם. בְּמַחְשָׁבָה הָרָעָה הִיא עוֹמְדוֹת כְּמָה דְּרָגוֹת טִמְאוֹת, וְכֵלֶן עוֹמְדוֹת לְטִמָּא אֶת הָאָדָם, בְּאוֹתָם רְצוֹנוֹת וְהֲרָהוּרִים שֶׁל מַחְשָׁבָה רָעָה, וְאֵז נִטְמָא בָּהֶם הָאָדָם, וְנִדְבֵק בְּאוֹתוֹ הַצַּד.

ועל כן צריך להקריב עולה להטָהֵר, וּכְשֶׁמִּקְרִיב אוֹתָהּ, צָרִיד לְהַטּוֹת רְצוֹנוֹ לְמַחְשָׁבָה הַקָּדוֹשָׁה, וּכְשֶׁעוֹלָה עִשּׁוֹן מֵאוֹתָם חֲלָבִים וְאִמּוּרִים וּמֵאוֹתָם אֲבִירִים, לְאוֹתָהּ מַחְשָׁבָה רָעָה עוֹלָה בְּרִאשׁוֹנָה, וְאֵת כָּלֶם נוֹטֶלֶת לָהּ, וְנִזְוֶנֶת מֵהֶם.

ואחר כך עולה העִשּׁוֹן הָאֶחָר הַדֵּק, וְכָל אוֹתָם עֲלִיּוֹנִים, מֵהֶם בְּעֲלֵי הַדִּין, מִתְכַּנְּסִים וְנִכְנָסִים לְפָנַי וּלְפָנֶיךָ, עַד שֶׁמִּתְכַּנְּסִים זֶה לְתוֹךְ זֶה וְזֶה לְתוֹךְ זֶה, עַד שֶׁכָּלֶם עוֹלִים לְהַכְלִיל הַכֹּל זֶה עִם זֶה, וְלַהֲשִׁילִם זֶה עִם זֶה, וְגוֹף נִקְשָׁר בְּגוֹף.

אֵז מַעֲטָר אוֹתָם אָדָם אֶת רְצוֹנוֹ בְּרְצוֹנָה שֶׁל אוֹתָהּ מַחְשָׁבָה טְהוֹרָה. וְאֵז הַכְּהֻנִּים מַצֵּד הַיָּמִין, וְהַלְוִיִּם מַצֵּד הַשְּׂמָאל, מְקַשְּׂרִים אִיבָרִים בְּאִיבָרִים, עַד שֶׁמִּתְעַלָּה הַמַּחְשָׁבָה הַטְהוֹרָה הִיא בֵּין יָמִין לְשְׂמָאל, וּמִתְחַבְּרִים זֶה עִם זֶה וְנִקְשָׁרִים זֶה לָזֶה, וְנִהְיִים לְאַחֵד. וְאֵז נִקְרָא נִיחּוּחַ, נִחַת וְרִצּוֹן, לְהִתְחַבֵּר וּלְהַכְנִס זֶה עִם זֶה.

וּכְשֶׁהַכֹּל נִקְשָׁרִים זֶה עִם זֶה, הָעוֹלָם חָבָא מוֹצִיא אֶת כָּל הָאוֹר, שֶׁיֵּאֱזוּרוּ כָּלֶם יַחַד. וְכָל הַשְּׂמִיחָה נִמְצָאת, וְכָל הַפָּנִים מֵאִירוֹת, הַכֹּל בְּבִשּׁוּם. וְנִפְרָד אָדָם מִתּוֹךְ מַחְשָׁבָה רָעָה, וְנִדְבֵק בְּמַחְשָׁבָה טְהוֹרָה, עַד שֶׁנִּדְבֵק הַכֹּל בְּתוֹךְ הַמַּחְשָׁבָה הַנִּסְתָּרֶת הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַכֹּל, וְנִהְיָה הַכֹּל אֶחָד.

יִמָּה שֶׁנִּשְׁאָר מִן הַקֶּרֶב, צָרִיד לְהַשְׁרִף וּלְהִתְאַפֵּל בְּלִילָה, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ אָדָם. מֵהַטַּעַם שֶׁהָעוֹלָה הִיא, הַקֶּרֶב שֶׁל הָעוֹלוֹת, אֵין רְשׁוּת לְאָדָם בְּעוֹלָם לְהִנּוֹת מִמֶּנָּה? מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתוֹ קֶרֶב אֵין נִקְרָב אֵלָּא מִתּוֹךְ שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּמַחְשָׁבָה רָעָה, הַצַּד שֶׁל הַטְּמָאָה. וְשֶׁלֹּא יִתְפַּשֵּׁט וְלֹא יִסְטָה הַצַּד הַזֶּה, הַכֹּל חוֹזֵר לְתוֹךְ הָאֵשׁ לְהִתְאַפֵּל, וְלֹא יִהְיֶה מֵאוֹתוֹ הַקֶּרֶב אָדָם בְּעוֹלָם.

בְּלִילָה מִתְאַפֵּל כָּל מֵה שֶׁנִּשְׁאָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ו) עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה. כְּשֶׁנִּכְנָס הַלֵּילָה, כָּל אוֹתָם שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים נִמְצָאִים, וְהוֹלְכִים וְשׁוֹלְטִים בְּכָל אוֹתָם אִמּוּרִים וּפְדִיּוֹת, וְכָלֶם מִתְאַפֵּלִים, וּמֵהֶם נִזְוֶנִים כָּל אוֹתָם שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים, וְהֵם חֲלָקִים לְהַזוֹן מֵהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁלֹטוּ וְלֹא יִתְקַרְבוּ לְתוֹךְ הַקָּדֹשׁ. וְנִפְרָד אָדָם מֵאוֹתוֹ הַצַּד, וְנִדְבֵק בְּרִצּוֹן עֲלִיוֹן, וְאֵז יִסְלַח לוֹ אֲדוֹנוֹ לְאוֹתוֹ אָדָם, וְהַכְּהֵן מְכַפֵּר עָלָיו, שְׁכָנוֹב (שם ד) וְכִפֵּר עָלָיו הַכְּהֵן מִחֻטְאוֹ.

#### פְּרִשְׁת אַחֲרֵי

#### מִדְּרַשׁ הַנֶּעְלָם

בֹּא וְרָאָה, בְּשַׁעַת שֶׁנִּבְרָאוּ, הִתְלַבְּשׁוּ בְּדִיוֹקוֹן קָדוֹשׁ עֲלִיוֹן שֶׁל אוֹר, בְּגוֹן הָעֵדוֹן שֶׁלְמַעֲלָה, וּבְדִיוֹקוֹן קָדוֹשׁ אַחֵר בְּגוֹן הָעֵדוֹן שֶׁלְמַטָּה, וְנִתְּנוּ לָהֶם נִחְלָה הָעֲלִיּוֹנָה. וְנִתְּנוּ לָהֶם חֵלֶק עֲלִיוֹן. וְאַחֵר שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם אֶת זֶה, אָמַר לָהֶם הַמֶּלֶךְ: בֹּא הִזְמֵן שֶׁתִּצְאוּ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר שֶׁתִּצְאוּ מִכָּאֵן.

תִּמְהוּ, וְאָמְרוּ: לָאֵן? אָמְרוּ לָהֶם שְׁנֵי הַמֶּלָּאכִים: הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר (בראשית יב) לֵךְ לֵךְ מֵאֶרֶץ וּמִמְלַכְתְּךָ וּמִבֵּית אֲבִיךָ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ. מֵאֶרֶץ - זֶה גוֹ הָעֵדוֹן שֶׁלְמַטָּה. וּמִבֵּית אֲבִיךָ - זֶה גוֹ הָעֵדוֹן שֶׁלְמַעֲלָה. אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָךְ - זוֹ הָאֶרֶץ הַחֲשׂוּכָה הַשְּׁפֵלָה.

וְהָרָאוּ לוֹ כָּל גּוֹ הָעֵדוֹן, וְהָרָאוּ לוֹ הַיְכָלוֹת וּבִתִּים, מְדוּרִים עֲלִיּוֹנִים, וְכְמָה הַיְכָלוֹת נִכְסָפִים, וְכְמָה בִּתִּים, וְכְמָה מְדוּרִים, וְכְמָה דְּרָגוֹת, וְכָל חֵלֶק וְחֵלֶק שִׁישׁ לוֹ לְצַדִּיק בְּפָנַי עֲצָמוֹ.

אמר: מה ההיכלות הללו? אמרו לו שני המלאכים: ארבעים ושנים היכלות הם מרקמים מכמה גונים נאים, וכל אדם שקורא קריאת שמע שם של ארבעים ושנים שמות כראוי, יירש אותם. העלו אותו לשבעים מדרגות, ובהן שבעים ושנים חלונות, ומרקמים בכמה גונים. אמר, למי אלו? אמרו לו, כל איש שקורא קריאת שמע שם של שבעים ושנים תבות כמו שצריך, יירש את זה.

הכניסו אותו הלאה, והראו לו חמשים מדורים אחרים, מרקמים בכמה גונים. אמר, למי אלו? אמרו לו, לכל אדם שקורא קריאת שמע שם של חמשים תבות כמו שצריך, יירש את זה.

הכניסו אותו הלאה, הראה לו שבעים ושנים מדורים אחרים מרקמים בכמה גונים. אמר: למי הם? אמר לו: לכל אדם שקורא קריאת שמע שם של שבעים ושנים תבות שיש בפרשה הרביעית.

אמר להם: ובמה אני ארויח זה? אמרו לו: (בראשית ג) בעצבון תאכלנה. אמר להם: ומהו העצבון? אמרו לו: נעשה ונשמע. עשיה - במעשים טובים, ושמיחה - בתורה.

הוציאו אותו מגן עדן, והלכו עמו לגיהנם, ועמוד הענן ללכת עמו ביום על ראשו, ועמוד האש ללכת עמו בלילה. אמרו לו: בא תראה, המקום הזה הוא חשוך ביום ובלילה. הראו לו את כל מדורי הגיהנם, והראו לו את להט החרב המתהפכת, והראו לו (ישעיה ג) הפלבים עזי נפש לא ידעו שבעה.

אמר להם: מי הם? אמרו לו: אותם ארבעים ושנים היכלות חשוכים. וכמה גברים עם שלשלאות בצוארם, ואסורים מידיהם ומרגליהם, והם צוחים ואומרים: וי לנו שהלכנו בהבלי העולם, ולא הלכנו לבתי כנסיות, ולא קרינו השם של ארבעים ושנים שמות, שלא למדנו אותו. אוי לנו, אוי לנפשנו! ובעל האסורים ממנה עליהם.

הכניסו אותו הלאה, הראו לו שבעים ושנים חלונות חשוכים, ובהם היו מכניסים השלשלאות מצוארם. הכניסו אותו להלן, והראו לו חמשים שערים, וכלם נקבים. ורגלי הרשעים היו מכניסים באותם הנקבים, והם צוחים ואומרים: אוי לרגלינו שהלכנו בהבלי העולם, ולא הלכנו לבית הכנסת, ולא למדנו השם של חמשים תבות מקריאת שמע!

הכניסו אותו הלאה, שבעים ושנים מדורים, וידיהם אסורים בנקבים מן המזוזות שמן הבית, והם אומרים: וי לנו, וי לגדינו, שלא קשרו תפלין (בראש) ובגד!

הכניסו אותו הלאה, והראו לו את כל מדורי הגיהנם. אמרו: כל אדם של העולם יכנס למקום הזה, ואפלו מי שהוא חפשי. זהו שכתוב (איוב ג) קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדניו, ואין חפשי אלא כל איש שמכיר את שם הקדוש ברוך הוא כראוי. זהו שכתוב (תהלים צא) אשגבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו.

בא וראה, כל איש שעושה מעשים טובים, שהם מצוות עשה - כל מצוה ומצוה שיעשה, מתעלה למעלה, ועומדת לפני הקדוש ברוך הוא ואומרת: אני מפלוני שעשה אותי, ונתן לי הקדוש ברוך הוא מלאך אחד שיעזר אותו במקום החשוך של הגיהנם שנקרא לילה, שהוא במקום הזה.

וכל דבר תורה ששמע, על כל דבר ודבר, נותן לו הקדוש ברוך הוא מלאך אחד לכל דבר ודבר שיעזרו לו. ועל זה (יהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל. ואם אתה תעשה את זה, מה שהקדוש ברוך הוא צוה אותך שתתעסק בתורה ביום ובלילה, ותשמר ותעשה כל מה שיש בה - לא תפחד מהמקום הזה. זהו שכתוב הלא צויתך חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת וגו'. הקדוש ברוך הוא יהיה עמך בשעה שתתעסק בתורה ביום ובלילה. והקדוש ברוך הוא יהיה עמך בשעה שתשמר לעשות ככל הכתוב בו. הקדוש ברוך הוא יהיה עמך בשעה שתתפטר מן העולם, ויתכנס לכאן.

ואם לא תעסק בתורה ולא תשמר ולא תעשה מצוות התורה, הקדוש ברוך הוא יסתלק ממך, ומלאכיו לא יצוה לך לשמך בכל דרכיך. זהו שכתוב (ויקרא כו) ואם תלכו עמי קרי וגו' והלכתי אף אני עמכם בקרי.

אחר שהראו לו כל זה ויאמר לו כל זה, אומר לו מלאך אחד מן השנים, שהוא יצר הטוב: הקדוש ברוך הוא אומר לי שאלך עמך, אני ויצר הרע. השבע לי שתקיים את כל התורה, ללמד וללמד לשמר ולעשות. נשבע לו. אחר כך אומר: לך מלאך אחד וממולדתך, לגוף שפל, כמו שאמרנו.

ובשעה שיצא מבטן אמו, יחזיק מלאך בגדו בצוארו, ומשכח לו את התורה, ורושם לו באצבעו על פיו: אל תשכח השבועה שנשבעתי לי! ואם האדם יעשה ויקים השבועה, נותנים לו כל מה שהראו לו. ואם יותר גרוי - יותר יתנו. זהו ששנינו, למד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה.

ואם לא - בא וראה, באדם יש בו את שם הוי"ה. ו"ה - העולם הבא, ו"ה - העולם הזה. ו"ה - התלבשה בדיוקן עליו מן גן העדן שלמעלה, ו"ה התלבשה בדיוקן העדן שלמטה. והם כדגמא זו: י -



אֱלִימֶלֶךְ, ה' - נַעֲמִי, ו' - מַחְלוֹן, ה' - רוּת.

וְאִם אוֹתוֹ הָאִישׁ הוֹלֵךְ בְּדַרְכִּים טוֹבוֹת וְיָקִים הַשְּׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע, נוֹתְנִים לוֹ כָּל הַטּוֹב שֶׁהָרָאוּ לוֹ, וְכָל מִה שֶׁהָרִוּחַ בְּעוֹלָם הָיָה. וְאִם לֹא, מָה אוֹמֶרֶת הַנִּשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה? עָרַם יָצְתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרַם אֲשׁוּב שָׁמָּה (אִיּוֹב א). וְמִה הוּא (עָרַם מ) שֶׁם הַקְּדוֹשׁ הוֹי"ה שֶׁאֲמָרְנוּ.

בֹּא וְרֵא, בְּשַׁעָה שֶׁבָּא (שֶׁהוֹלֵךְ) אָדָם לְעוֹלָם, נוֹתֵן בּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת שְׁמוֹ בְּאָדָם, וְשֵׁם אַחֵר מִשְׁדּוּ יְהוּדִי, שֶׁנִּקְרָא חוֹל, וְשֵׁם אַחֵר, שֶׁנִּקְרָא חֲשָׁד.

זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ל) רָאָה נִתְּנִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע. הַחַיִּים - זֶה שֵׁם יְהוֹי"ה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֶת הַטּוֹב - זֶה הַשֵּׁד הַיְּהוּדִי, שֶׁנוֹתֵן לוֹ עֹשֶׁר בְּעוֹלָם הָיָה. וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע - אֵלּוּ שְׁנֵי מְקַטְרָגִים רָשָׁעִים טְמֵאִים, מַצִּדּוֹ שֶׁל סַמְא"ל וְנָחֵשׁ, מִן שָׂרָו שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל וְעֵשָׂו.

אִם הָאָדָם יָקִים הַשְּׁבוּעָה שְׁנִשְׁבַּע - טוֹב, וְאִם לֹא - יִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ י"ו. נִשְׁאַרְוּ ה' ה'. וּבְשַׁעָה הַזֹּאת, ה' הַעֲלִינָה מִה הִיא אוֹמֶרֶת? (יִחְזַקְאֵל לֵג) שׁוּבוּ שׁוּבוּ מִדַּרְכֵיכֶם הָרָעִים, שֶׁהֵם הַרְשָׁעִים שֶׁאֲמָרְנוּ.

וְאִם שָׁבוּ - הָרִי טוֹב, וְאִם לֹא - תִּסְתַּלַּק ה' הַעֲלִינָה עִם וי"י, וְנַעֲשִׂית הוֹי"ה. וְמִה הִיא אוֹמֶרֶת? (יִשְׁעִיָּה א) הוּא גוֹי חוֹטֵא וְגוֹי. וְאִם שָׁבוּ מִשְׁנִשְׁבָּעָה בּוֹ ה' הַתַּחַתּוֹנָה - הָרִי טוֹב, וְאִם לֹא - יַעֲשֶׂה הוֹי"ה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (אִיכָה ב) הַשִּׁיב אַחֲרָי וְיָמִינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב. וְנַעֲשֶׂוּ הַרְשָׁעִים יַחַד (שָׂרָו) עֲלֵיהֶם.

וּבִאֲתוֹ זְמַן יַעֲשֶׂוּ הַרְשָׁעִים אֲדוֹנִים לָהֶם, וּמִתְעַלָּה הַטְּמָא, שֶׁהוּא מַצִּדּוֹ שָׂרָו שֶׁל עֵשָׂו, עַל אֱלִימֶלֶךְ וְנַעֲמִי, וְשָׂרָו שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל עַל מַחְלוֹן וְרוּת. וּבִאֲתוֹתָהּ הַשַּׁעָה אֲמָרוּ, (יִשְׁעִיָּה כו) ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעוֹלָנוּ אֲדוֹנִים זִילְתָּךְ.

וּבִאֲתוֹתָהּ שַׁעָה, וַיְהִי רָעַב בָּאֶרֶץ. הָאֶרֶץ זֶה הַגּוֹף. וּבִאֲתוֹתָהּ שַׁעָה, אִם יִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה - הָרִי טוֹב, וְאִם לֹא - יֵבֵא סַמְא"ל רְכוּב עַל נָחֵשׁ לְאֱלִימֶלֶךְ. (בְּרַאשִׁית לב) וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכוֹל לוֹ וַיֵּגַע בְּכַף יָרְכוֹ. הוֹלֵךְ לֵאשָׁה נַעֲמִי, יִהְיֶה אוֹתָהּ, וְיַעֲשֶׂה אוֹתָהּ שֶׁתִּחַטָּא, וְתִהְיֶה רָעָה.

אִם אָדָם נִפְרָד מִמֶּנָּה - הָרִי טוֹב, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר אִיּוֹב (אִיּוֹב ב) כִּדְבָר אַחַת הַנִּבְלֹת תִּדְבְּרִי גַם אֶת הַטּוֹב נִקְבֵּל מֵאֵת הָאֱלֹהִים וְהָרָע לֹא נִקְבֵּל. הַעֲצָה שֶׁנִּתֵּן לָךְ הַטְּמָא, לֹא נִקְבֵּל. וְאִם יָקוּם עֲצַת הַחֲטָא כְּמוֹ שֶׁאֲמָרָה הִיא, וַיִּגְנֹב אוֹ יַעֲשֶׂה כָּל הַעֲבֵרוֹת שֶׁבְּעוֹלָם, אַחֲרָי כִּדְבָר יִתְלוּהוּ עַל הָעֵץ וְיָמוּת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (רוּת א) וַיָּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן. וְנִשְׁאַרְוּ ה"ה אֱלִמְנוֹת.

וּתֵאמַר נַעֲמִי. וְמִה הִיא אוֹמֶרֶת? וי"י וי"י וי"ה. וְעַם כָּל זֶה נַעֲמִי אוֹמֶרֶת, (שֵׁם) שִׁבְנָה בְּנִתִּי, שׁוּבוּ שׁוּבוּ בַּתְּשׁוּבָה, הַעוֹד לִי בָנִים בְּמַעֲי וְהִיוּ לָכֶם לְאַנְשִׁים, וי"י שֶׁהִסְתַּלַּקוּ. עָרְפָה מַצִּדּוֹ הַטְּמָאָה תִּשׁוּב אֶל עַמָּהּ וְאֶל אֱלֹהֶיהָ. וְרוּת דְּבָקָה עִם נַעֲמִי. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שֵׁם) אֶל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָיךְ.

וְאִם שָׁבוּ בַּתְּשׁוּבָה - יֵבֵא אֱלִימֶלֶךְ וְיֵבֵא מַחְלוֹן. וְאִם שָׁבוּ כָּלֶם - יֵבֵא הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הַעֲלִיּוֹן, וְאִם לֹא - יָמוּתוּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שֵׁם) וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִיָּתָה שָׁמָּה וַיִּשְׁתִּי כַּלְתִּיהָ עִמָּה, יֵצֵאוּ מִהַגּוֹף.

בִּאֲתוֹתָהּ שַׁעָה הִיא הוֹלֵכֶת לְשׁוּמְרֵי גֶן הָעֵדֶן, לְהַכְנִס לָגֶן הָעֵדֶן. הֵם דּוֹחִים אוֹתָהּ הַחוּצָה, וְהוֹלֵכֶת בְּמָקוֹם הַחֲשָׁד. (שֵׁם) וַתֵּהָם כָּל הָעִיר עָלֶיהָ וַתֵּאמְרָנָה הַזֹּאת נַעֲמִי. בִּאֲתוֹתָהּ שַׁעָה אוֹמֶרֶת, אֲנִי מִלֵּאָה הַלְכִיתִי וְרִיקָם הִשִּׁיבִנִי ה', הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁהָיָה בִּי. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שֵׁם) וְהִ' עָנָה בִּי, הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל יְהוֹי"ה הַעִיד בִּי כָּל הַחֲטָאִים שֶׁעָשִׂיתִי.

בִּאֲתוֹתָהּ שַׁעָה יֵבֵא הַנָּחֵשׁ וְיִקַּח אוֹתָהּ לְשִׁפְחָה. בִּאֲתוֹתָהּ שַׁעָה אוֹמֶרֶת, (יִשְׁעִיָּה א) אִיכָה הִיָּתָה לְזוֹנָה קָרִיָּה נִאֲמָנָה מִלֵּאֲתִי מִשְׁפָּט צָדֵק יִלְוֶנָה וְעֵתָה מְרֻצָּחִים.

וי"י נִשְׁאַרְוּ עֲנִי וְדָל, (זְכַרְיָה ט) עֲנִי וְרוּכָב עַל חֲמוֹר. דָּל, עֲלִיו נִאֲמַר (תַּהֲלִים מא) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה וְיִמְלֹטָהּ ה'. אִם יִשְׁאַר לוֹ בֶּן שֶׁהוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, מוֹצִיאוֹ מִן הָרָעָה, שֶׁהֵם מִתְפָּרְדִּים בְּאַרְבַּע פְּנוֹת הָעוֹלָם.

כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה כט) כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבִרְהָם. יַעֲקֹב לֹא הָיָה בְּעוֹלָם, וְאֵתָה אוֹמֶר אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבִרְהָם?

אֵלָּא בֹא וְרֵא, בְּשַׁעָה שֶׁהִפִּילוּ אֶת אֲבִרְהָם בְּאֵשׁ הַיּוֹקֶדֶת, בְּרַאשׁוֹנָה הָיוּ דָּנִים אוֹתוֹ לְמַעֲלָה. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: כִּסָּא שְׁלִי, לָכִי וְהִצִּילִי אֶת אֲבִרְהָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים, שֶׁבִּשְׁבִּיל כְּבוֹדִי עָשָׂה מִה שֶׁעָשָׂה.

אָמְרוּ לוֹ מִלֵּאכֵי הַשָּׂרֵת: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָאִישׁ שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְאֵל, שִׁינְעֵשׂוּ לָהֶם לִישְׁרָאֵל מִה שִׁינְעֵשׂוּ? אָמַר לָהֶם: כִּן יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִצְחָק, שִׁינְעֵשׂוּ צִוְּאוֹרָו עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. אָמְרוּ לוֹ: הָרִי עֲשֹׂ שִׁינְעֵא מִמֶּנּוּ יִחְרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אָמַר: הָרִי יֵצֵא מִמֶּנּוּ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא כִּסָּא שְׁלָם. אָמְרוּ: הָרִי וְדָאִי בְּזִכּוֹת יַעֲקֹב יִנְצֵל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כֹּה אָמַר ה' אֶל בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אֲבִרְהָם.

ובשעה שפכתו את חנניה מישאל ועזריה לזרק אותם לתוך כבשן האש היוקדת, פתח חנניה ואמר (תהלים קיח) ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם. ה' לי בעזרי ואני אראה בשנאי. פתח מישאל ואמר (ישעיה כט) כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו כי בראותו ילדיו מעשה נדי וגו'.

ובאותה השעה דנו דינו למעלה. אמר הקדוש ברוך הוא: (ישעיה מד) זה יאמר לה' אני - זה חנניה, שאמר ה' לי בעזרי ואני אראה בשנאי. וזה יקרא בשם יעקב - זה מישאל, שאמר כה אמר ה' אל בית יעקב וגו'. ובשם ישראל יכנה - זה עזריה שאמר שמע ישראל.

בא וראה, בשעה שאמר מישאל כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם, עשו ליצנות בלשונם. אמר הקדוש ברוך הוא: הכסא שלי, אותה הליצנות שעשו תציל אותם בדרךה הזו, כמו שהצילתי את אברהם. ולא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו. באותה השעה, כל אותם שפכתו אותם, הרג אותם שביב אש.

למה דניאל לא היה עמהם? אמר בלבד: הרי עשו ממנו צלם, והמלך אמר שמו כשם האלוה שלו, זהו שכתוב (דניאל ד) די שמה בלטשאצר כשם אלהי. וכתוב (דברים ז) פסילי אלהיהם תשרפון באש. ועל כן התפסה מהם. וכי אדם יברח מן המלכות! אלא מלאכים היו מכסים אותו.

מה ראו חנניה מישאל ועזריה שנתנו עצמם לאש? אלא בא תראה, יום אחד היה דוד יורד להניח גופו לפני הנער, והיה אומר (תהלים פו) שמרה נפשי כי חסיד אני. אמרו לו: ואתה חסיד? אמר להם: ולא חסיד אני, שידי מלכלכות בשפיר ובשללה, ומטהר את הטהור, ומטמא את הטמא. ואני קם בשמחה בשלש משמרות, כמו שנאמר חצות לילה אקים להודות לך. ואני גם כמו סוס בהבל אחד.

ובחצות לילה אקים להתעסק בתורה, ובמשמרה שלישית אני מנגן עם המלאכים לקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (איוב לח) ברוך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. מי הם? המלאכים הקדושים שאומרים שירה עמי בלילה. זהו שכתוב (תהלים מב) ובלילה שירה עמי תפלה לאל חי.

אמרו הצפרדעים: אנחנו עשינו יותר ממך בשביל הקדוש ברוך הוא. אמר להם דוד: ומה אתם עשיתם יותר ממני? אמרו לו: שהיינו שורפות את גופנו באש בתנור במצרים. ובשעה שהיו כופתים את חנניה מישאל ועזריה, אמרו בלבם, נעשה כמו הצפרדעים.

שנינו, שלש משמרות הוא הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג בארי. בא וראה, שלש משמרות הם שתיים עשרה שעות, ונחלקות ארבע לכל משמר. ובכל משמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג בארי, ואומר: אוי שהחרבתי את ביתי וכי.

בא וראה, כדגמא שיש משמרות ברקיע, כך יש משמרות בארץ. ומי הם? משמרה שניה, כלבים צועקים. זהו שכתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב הב. (ישעיה נו) והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה. ראשונה - חמור נוער. זהו שכתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו.

ועל זה בלעם בזה החמור ובאשתו היה מתנבא. זהו שכתוב (שם לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אבל באמות העולם קם. וכי מטנף מן הטנפת אתה מזכיר עם הטהור? אלא משה בטהרה, ובלעם בטמאה. ועל זה היה עושה מעשה אישיות עם האתון.

כתוב (שם כב) כי יקרא קן צפור לפניך וגו'. בא וראה, קן - זה הוא הגוף. בדרך - שהולך בדרךים טובות. בכל עץ - זו התורה, כמו שנאמר (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. או על הארץ - אלו הם ישראל שנקראו ארץ, שמלמד אותם תורה. אפרחים - אלו הם נערים גדולים שיתעסקו בתורה. או ביצים - אלו הקטנים שילמדו אותם אל"ף בי"ת.

והאם רבצת - אין אם אלא תורה, זהו שכתוב (שם א) ואל תטש תורת אמת. אם תרצה שתקח הבנים, (דברים כב) שלח תשלח את האם, ואחר כך את הבנים תקח לך והארכת ימים.

דבר אחר כי יקרא, כמו שנאמר (ויקרא כו) ואם תלכו עמי קרי, והלכתי אף אני עמכם בקרי. ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם. מי היא שבע? זו השכינה.

בדרך - זו קבורת רחל, שהיא עומדת בפרשת דרכים. ויבשר לה וינחם אותה, ולא רוצה לקבל תנחומים. זהו שכתוב (ירמיה לו) מאנה להנחם על בניה. ובשביל שהלכו עמו בקרי, הגלה אותם, ושכינה גלתה עמם.

בכל עץ - זה יריחו. או על הארץ - זו ירושלים. אפרחים - אלו הפרושים שלמעלה. או ביצים - אלו הפרושים שלמטה. פנים גדולות ופנים קטנות.

והאם רבצת על האפרחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים שלח תשלח את האם. זהו שכתוב (ישעיה ג) ובפשעיהם שלחה אמתם. ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים, בשביל

שְׁהֵאֵם הוֹלֵכֶת וְנוֹדֶדֶת מְגוֹזְלָה וּמְקֻנָּה. וְזֶה גֹרֵם לָךְ אֲרִיכוֹת אֶפְסִים, שְׁשֵׁת הַיָּמִים שְׁלֹמֶעֱלָה, שְׁיִרְחֲמוּ עַל הָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ל"ד) ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֲרֻךְ אֶפְסִים וְרַב חֶסֶד וְאַמֶּת. וּמֵאַרְיֵה הָרָגוּ מֵהַפָּנִים, שֶׁהִסְתַּלְקוּ בַּעֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם ל"ג) וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וְפָנֶי לֹא יֵרָאוּ.

דוֹדֵי יֵרֵד לָגְנוּ לַעֲרֻגוֹת הַבָּשָׂם לַרְעוֹת בַּגָּנִים וְלִלְקֹט שׁוֹשְׁנִים (שִׁיר ו'). בֹּא וּרְאֵה, כָּל הַשִּׁירִים קִדָּשׁ, וְשִׁיר הַשִּׁירִים קִדָּשׁ קִדָּשִׁים. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מְשַׁבַּחַת אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאוֹמֶרֶת דוֹדֵי. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם ה') דוֹדֵי צַח וְאֲדוֹם.

בֹּא וּרְאֵה, בְּשַׁעַר שְׁמַגִּיעַ חֲצוֹת הַלַּיְלָה, מִתְעוֹרְרֶת שְׁלֵהֶבֶת אַחַת וְנִכְנָסֶת תַּחַת כְּנָפֵי הַתִּרְנָגוֹל, וּבְאוֹתָהּ הַשַּׁעַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵרֵד אֶל גִּנוֹ, שֶׁהִיא גֵן הָעֵדֶן הָעֲלִיוֹן שֶׁיֵּשׁ לַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּבְאוֹתָהּ שַׁעַר מִתְעוֹרֵר הַתִּרְנָגוֹל שֶׁל מַעֲלָה, וְאוֹמֵר: קוֹמּוּ כָּל אוֹתָם שֶׁשָּׁנָה בְּחוֹרֵיהֶם, הִנֵּה הַשַּׁעַר הִיא לְחֹבֶר הָאֵילָת עִם בַּעֲלָהּ. אֲשֶׁרִיו כָּל אָדָם שִׁיקוֹם בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל הַצַּדִּיקִים מְקַשְׁבִּים לְקוֹלוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב הַיּוֹשֵׁבֶת בַּגָּנִים חֲבֵרִים מְקַשְׁבִּים לְקוֹלָהּ הַשְּׁמִיעָנִי (שם ח').

וּבְשַׁעַר הַזֶּה, מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, מוֹרִיק עָלָיו חוּט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד. וּבְשַׁעַר הַזֶּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵרֵד לָגְנוֹ. לְמִי יֵרֵד? לַעֲרֻגוֹת הַבָּשָׂם. וּמִי הֵם עֲרֻגוֹת הַבָּשָׂם? זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ל') בְּשָׂמִים רֹאשׁ. וּמִי הֵם? צַדִּיקִים.

לַרְעוֹת בַּגָּנִים - בַּגֵּן הָעֵדֶן שְׁלֹמֶעֱלָה וְגֵן הָעֵדֶן שְׁלֹמֶטָה, שֶׁנִּקְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא. לִלְקֹט שׁוֹשְׁנִים, מִי הֵם הַשׁוֹשְׁנִים? אֵלּוּ הַצַּדִּיקִים שֶׁהִתְעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, וְאוֹתָם שְׁמִירְחֵשִׁים תּוֹרָה בְּשִׁפְתוֹתֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב שׁוֹשְׁנִים, אֵל תִּקְרִי שׁוֹשְׁנִים אֲלֵא שׁוֹשְׁנִים, שֶׁאַפְלוּ בִּקְבֹר רֹחֲשׁוֹת תּוֹרָה.

אָמַר לוֹ: וְכִי לְאוֹתָם שֶׁמִּתְעַסְקִים בַּתּוֹרָה הוֹרֵג אוֹתָם קִדָּם זְמַנָּם, וְהֵם צַדִּיקִים שֶׁלֹּא חָטְאוּ? בֹּא וּרְאֵה, בְּשַׁעַר שִׁירְבָעִם הִנֵּה תִינוּק, הִנֵּה זָכָאִי, וְלֹא הִנֵּה לוֹ חֶטָּא. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַלְאָךְ הַמָּנוֹת: לֵךְ וְתִבְיֵא אֶת יִרְבָּעִם בֶּן נָבִט.

בְּאוֹתָהּ שַׁעַר אָמְרוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת, (תְּהִלִּים ח') ה' אֲדוֹנֵנוּ מִה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ. מִה שְּׁשִׁמְךָ הוּא אֲדִיר בּוֹ, וְהוּא צַדִּיק - הִנֵּחַ לוֹ, וְעַל זְכוּתוֹ יָבֹא לָנוּ שְׁפָע. אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִם רְצוֹנְכֶם שְׁאֲעֻזֵּב אוֹתוֹ, אֲנִי עוֹזֵב אוֹתוֹ.

וְאַחֵר כִּדּוּ נִצָּא לְתַרְבוֹת רָעָה, וְעָשָׂה שְׁנֵי עֲגָלֵי זָהָב, וְחִטָּא וְחִטָּטָא אֶת יִשְׂרָאֵל. אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הֲרִי כָּל הַשְּׁפָע שֶׁהִנֵּה נוֹתֵן לָכֶם, הִתְהַפֵּף לָכֶם לְזִהְמָא. לֹא הִנֵּה טוֹב לָכֶם שֶׁהִבְאִיתִי לָכֶם בְּשַׁעַר שֶׁהִנֵּה זָכָאִי, וְהִנֵּה מְלַמֵּד אוֹתוֹ מִטְטְרוֹ"ן תּוֹרָה! בְּאוֹתָהּ שַׁעַר פְּתַחוּ כָּלֶם וְאָמְרוּ, (תְּהִלִּים קי"ט) צַדִּיק אֶתֶּה ה' וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ. וְעַל זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵרֵד לָגְנוֹ לִלְקֹט שׁוֹשְׁנִים.

פְּתַח הַתִּינוּק וְאָמַר, (מִיכָה ו') עָמִי מִה עָשִׂיתִי לָךְ וּמִה הִלָּאתִיךָ עֲנֵה בִי. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּחִבִּיבוּת שִׁישׁ לוֹ עִם יִשְׂרָאֵל, קָרָא לָהֶם: עָמִי, מִה עָשִׂיתִי לָךְ? לָמָּה עָשִׂיתִי לָךְ? אֲלֵא שֶׁתִּלְכוּ לְבִתֵּי כְּנִסְיֹת וּלְבִתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְתַעֲדִידוּ בִי שְׂאֲנִי אֶחָד. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ו') ה' אֶחָד. זֶהוּ שְׁכָתוֹב עֲנֵה בִי.

תַּעֲדִידוּ שְׂאֲנִי אֶחָד, וּמִתְעַלָּה עַל הַשֵּׁם שֶׁל אֲרָבָעִים וּשְׁתֵּים תְּבוּת, שֶׁהֵם בְּפִרְשֵׁת קְרִיאַת שְׁמַע מִן וְאַהֲבַת עַד וְהִנֵּה, וְתַעֲשׂוּ לִיחָד שְׁמִי עֲלֵיכֶם. וְהוּא הַשֵּׁם בְּדִגְמַת הַשֵּׁם שֶׁל אֲרָבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת.

וּבִשְׁם שֶׁל שְׁבָעִים וּשְׁתֵּים תְּבוּת יֵשׁ בְּפִרְשֵׁת קְרִיאַת שְׁמַע מִן וְהִנֵּה עַד וּשְׁמִתָּם. וּבִשְׁם שֶׁל חֲמִשִּׁים תְּבוּת מִן וּשְׁמִתָּם עַד סוֹף הַפִּרְשָׁה, כְּחֻשְׁבוֹן שְׁעָרֵי בֵינָה. וּבִשְׁם שֶׁל שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם מִן וְיֹאמַר עַד סוֹף הַפִּרְשָׁה.

וְאוֹתָן אֲרָבַע פְּרָשִׁיּוֹת עִם שְׁתֵּים עָשָׂרָה תְּבוּת שִׁישׁ בְּקְרִיאַת שְׁמַע, (שְׁנֵי חֳדָיִם) עֲלִיוֹנִים, יַעֲשׂוּ כָּלֶם מֵאֲתִים וְאֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנָה, כְּחֻשְׁבוֹן מֵאֲתִים אֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנָה אֵיבָרִים. וְכָל אִישׁ שִׁיקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע כְּרֹאשִׁי, כָּל תְּבָה וְתְבָה מְשַׁפִּיעָה בְּכָל אֵיבָר וְאֵיבָר שְׁלוֹ. וְאִם הָאִישׁ לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר שְׁלוֹ יִתְמַלֵּא מְרוֹחַ רָעָה, וּמִכָּל דְּבָרִים וּמִחֲלוֹת רָעוֹת שֶׁל הָעוֹלָם.

אָמַר הַתִּינוּק: שְׁלֹשׁ תְּבוּת הֵן שֶׁחֲסִירוֹת מִן מֵאֲתִים אֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנָה הַתְּבוּת, וּבִמָּה נִשְׁלָמוֹת? אָמַר: אֲנִי שְׁמִיעָתִי מֵאֲבָא, עִם ה' אֱלֹהֵיכֶם אָמֵת.

פְּתַח הַסִּבָּא שֶׁל הַתִּינוּק וְאָמַר: (קֹהֶלֶת ט') עִיר קִטְנָה וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט וְגו', וּמִצָּא בָּהּ יֶלֶד מִסְכָּן וְחֶכֶם וְגו'. בֹּא וּרְאֵה, עִיר קִטְנָה - זֹאת תְּבַת נַח. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט - אֵלּוּ אֲשֵׁרוֹת וּבָנִים וְנִשְׁי בָנִים, וְחִילוֹת וְעוֹפּוֹת וּבְהֵמוֹת. וּבֹא אֲלִיךָ מִלֶּךְ גָּדוֹל וְסַבֵּב אוֹתָהּ - זֶה יֵצֵר הָרָע. וּמִצָּא בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן וְחֶכֶם - זֶה נַח. וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻקְמָתוֹ.

### סִתְרֵי תּוֹרָה

סְעוּדוֹת הַשַּׁבָּת, בְּכָל אוֹתָם הַהֲמוֹנִים הָעֲלִיוֹנִים. וְיֹאמַר מֹשֶׁה אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה'. הַיּוֹם לֹא תִמְצָאָהוּ בַּשָּׂדֶה. שְׁלֹשׁ פְּעָמִים הַיּוֹם, כְּחֻשְׁבוֹן שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, שֶׁנִּקְרָאוּ עֲנָג. וּמִהוּ עֲנָג? זֶהוּ שְׁכָתוֹב

(ישעיה נח) וקראת לשבת עניי. (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. ובחשבונו שלש גליות שאמר משה כנגדן אהיה אהיה אהיה שלש פעמים.

אני אהיה עמכם בגלות הראשונה, זהו שאמר, גלו למצרים - שכינה עמהם. ואני אהיה עמכם בגלות השנייה, זהו שאמר, גלו לבבל - שכינה עמהם. ואני אהיה עמכם בגלות השלישית, זהו שאמר, גלו ליון - שכינה עמהם. אהיה רביעי לא גלה להם, אלא (ישעיה ס) אני ה' בעתה אחישנה. וכו' - בעתה.

(אמר רבי פנחס, רצה הקדוש ברוך הוא לנסות את ישראל וכו').

בא וראה, אם ישובו, לא נשארו בגלות יום אחד שלם. אמר לו בחשאי, מהו יום אחד? זהו שאמר (בראשית כט) הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה וגו'. אם שבו בתשובה, יצאו לזמן היום שאמר הנביא. ואם לא עת האסף המקנה, השקו הצאן ולכו רעו. בספרו של רב המנונא סבא, אם לא שבו בתשובה, לא יצאו עד שישתלם שמו של הקדוש ברוך הוא יהוה.

דבר אחר, ישראל נמשלו ליונה, והכנפים למצוות. כמו בשעה שהיונה יש לה כנפים והכנפים שלמים, לא יש עוד בעולם שיקחה - כך ישראל, בשעה שהם שלמים במצוות, לא יש בכל העולם מי שיוכל להם. כמו שהוא כתוב בפרשת בלעם (במדבר כג) מה אקב לא קבה אל ומה אעזם לא זעם ה'. ואחר כך זנו אחרי אלהיהם, ויחר אף ה' בהם.

ועל זה (במדבר טו) ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. ומהו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם? זהו (בראשית ו) רק רע כל היום, וזהו (משלי כ) רע רע יאמר וגו'.

ועל זה (שמות לג) וראית את אחרי. זהו שכתוב (איכה ב) השיב אחור ימינו. וכתוב (דברים לב) אסתירה פני מהם אראה מה אחריהם וגו'. ועל זה בשעה שישאל היו בלב שלם לפני ה', מה היה? (דברים ה) פנים בפנים דבר ה'. (ואם לא - בצד האחרים) וזה העריות. זהו שכתוב (ויקרא יח) ערות אביו וערות אמו לא תגלה.

ויש אחור מן קדשה. זהו שכתוב (הושע יא) אחריי ה' ולכו פאריה ישאג. ונקרא פנים כלפי מטה, ואחור כלפי מעלה. ונקרא חל כלפי מעלה, וקדש כלפי מטה.

וזה בקש משה לידע, זה שהיה פנים לגבי מעלה, ואמר לו, (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. ואחר כך בקש שינתן נשמה לישראל מן הפנים שהם למטה, ונקראו אחרים לגבי מעלה. ואמר לו וראית את אחרי. אתה תראה והם לא יראו. הרי תבין שהיה לגביו אחור, ולגבי ישראל פנים. ועל זה אמר לא יראו, ולא אמר לא תראה.

בא וראה, בחטא אדם הראשון אבדו הפנים העליונים, ובחטא העגל הפנים התחתונים, שנקראים אחור כלפי מעלה. ובכל גלות וגלות אבדו. והוא סוד גדול, וכל זה נרמז בשם יהוה. י' - פנים עליונים. ה' - אחור לגבי י', ופנים לגבי ו'. ו' אחור לגבי ה' העליונה, ופנים לגבי ה' התחתונה. ה' אחור לגבי ו', ופנים לגבי הסוד שלמטה.

ומהו יהוה, שנקרא אחור לגבי יהוה שלמעלה, וזה המבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים. יהוה שלמעלה - אדם העליון. יהוה שלמטה - אדם שני. ויש אדם שהוא שלישי, שנקרא אחור לגבי השם השני, והשם השני הוא פנים לגבי זה. וזהו המבדיל בין קדש לחל. והם שלש בחשבונו אהיה אהיה אהיה שלש פעמים.

דבר אחר, (שמות טז) ויאמר ה' אכלהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה. הפסוק הזה פרשוהו החברים, תחת כפתור העליון, הכפתור שממנה בכ"ב האותיות. בטבעת שלמעלה לוקטים שני צדדים, אחת טבעת. ואותה הטבעת היא ברבוע לארבעת צדי העולם.

אוחזים הטבעת הזו מהצד הזה ומהצד הזה, זה לימין וזה לשמאל. אותו של הימין עולה בראש, וכשהוא זוקף, נוטל עמו שש מאות אלה גברים גבורים, אחוזי חרבות על הירכים. זהו שכתוב (שמות יב) קשש מאות אלה רגלי הגברים לבד מסף. ואותו של השמאל עולה אחר כך, וכשהוא זוקף, נוטל עמו שש מאות אלה בעלי כנפים, פני הרחמים. ומתחלפים של הימין בשמאל, ושל השמאל בימין.

זוקפים למעלה, עד שמגיעים לכהן אחד, שגלה מיום שנברא העולם. כשמגיעים לשם, יוצא אותו הכהן הגדול ומברך את הכפתור ההוא. כיון שמתברך משם מתוך העתיק הסבא של הסבים, סבת כל הסבות, יוצא טל של בדלח, ומשפיע לראש ההוא של הכהן, והוא ממלא את הכפתור הזה. כיון שמתמלא, מתמלא בששה צדדים, לששת ימי השבת.

כשיירד מצד השמאל והקריש אותו הבדלח, נעשה כמו הבדלח של אבן טובה, וכל ההמונים נזונו ממנו בכל יום, ומהם בלילה. אותם של היום אוכלים בגון אחד, ואותם של הלילה אוכלים בגון אחר.

אותם של הלילה נקראים משפרי הרים וסלעים. אלו לוקטים מחצות הלילה עד שמתחזק השמש. כיון שפא השמש, אין לוקטים. אותם של היום נקראים ילדי הבית, שמורי ההיכל. אין לוקטים אלא בבקר. כיון שפא הבקר, לוקטים כל אחד ואחד פראוי לו. אחרים יש שלוקטים לעת ערב, וכל אחד ואחד פראוי לו.

אותם של הלילה כתוב עליהם (שמות טז) ובבקר היתה שכבת הטל. אלו הם המזילים הטל של המן לתחתונים, מהחלק שלהם. למן הזה לא היה גון, ולא נקרא. אותם של הבקר כתוב עליהם (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך. אלו היו מזילים טל של המן לתחתונים, ונותנים גון לאותו המן ומתיקות ודבש.

אותם של הערב כתוב עליהם (שמות טז) ערב וידעתם. ואותם של הלילה היו מזילים בפעם אחת מהצד של אלו. מי שהשאיר ממנו עד בקר, כתוב (שם) וירם תולעים ויבאש.

שלשה צדדים חקוקים כאן, כנגד שלש הימים היו"ם היו"ם. שלש ההי"ן ה' ה', וכלל ההי"ן שלש שלש אותיות, ונעשו שתי עשרה, כחשבון שתי עשרה שעות היום, וכלם אחד, וכלם יום. שלש שבתות הן, כלן יום אחד: השבת של הלילה, השבת של היום, והשבת של הערב. כנגדן שלש סעודות: סעודת הלילה, סעודת היום, וסעודת הערב.

סעודת הלילה, בטרם התקדש היום, מתתקנים האוכלוסים כלם שלשה קשרים, נכנסים לתוך נהרות אפרסמו, רוחצים באוצר של שושנים חקוקות, מעבירים בנהר דינור, ועולים משם בקימה. כיון שעולים לצד הלכן, רוחצות אותן השושנים, מעידות עדות של שבת בראשית. כל אלו של הלילה קדושים. לצד אחד, לששה לששה צדדים.

כשצריך להתקדש היום, קול שופר נמשך מלמעלה למטה, ואותו הקול, החלק של עם ישראל הוא, משום שאין קדוש, רק כשנשמע אותו הקול, ואז ידוע שהתקדש היום.

סנדלפון הנזיר הפרוש מתעטר בעטרותיו החקוקות, רשומות באותיות שנקראות גלגול של אחת ושתים ושלש וארבע וחמש ושיש, והן אותיות אי"ק בכ"ר גל"ש דמ"ת הנ"ך וכו'.

ואז בוא"ל, גדול הרופאים שנקרא רפאל, (במדבר יב) אל נא רפא נא, הבקשה שאמר הנאמן של אדונו, ובמקום הזה רפא את מרים. נ"א הוא בוא"ל, באותיות רשומות של אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. בי"ת וא"ו אל"ף למ"ד, זהו בוא"ל. גדול הרופאים הזה מרפא את כל האוכלוסים, ומעביר מהם את זיו החשך, ששאר המים היו מקרבים להם.

באותה השעה מתעוררות שתי רוחות עליונות, אחת מצד האור, ואחת מצד החשך, והם מיכאל וגבריאל, מחקקים לששים רבוא אוכלוסים, ששולטים באותו הלילה, ונועדים אחד לימין לאחד לשמאל, לכל אחד ואחד שלחנות מתקנים, אחר שנקראים כל השלחנות למטה בהיכל ידוע.

כל האוכלוסים שלמעלה יש להם מקומות נפרדים בלילה הזה, וכל אחד ואחד נכבד וגדול במקומו על כל שאר הצבאות שלו, ואותם הצבאות ממנים תחת ידו. מאותם הצבאות נפרדים שני עליונים שבהם, ונוטלים שלחן אחד מימין ואחד משמאל, וכל שלחן שלא נקרב בין שני אלה, אינו שלחן שבת, ואינו שלחן שלפני המלך הקדוש.

וכשאשה ובעלה בשמחה, אז אותו שלחן מתעטר. כשנקרב אותו השלחן בששה לחמים של אותו המן באותו הצד, וששה לחמים של אותו המן בצד הזה - זהו השלחן שמתעטר בעטרותיו.

אותם השנים שנוטלים את השלחן, צריכים לשמר את השלחן, שלא יתערבו ששת הלחמים של הצד הזה ושיש של הצד הזה. כיון שהשלחן הזה נקרב לפני אותו גדול ועליון מהם, אז נוטל אחד מצד זה ואחד מצד זה, ומברך עליהם. כל אחד ואחד אומר לאוכלוסיו, (יחזקאל מא) זה השלחן אשר לפני ה'. הכין ז"ה שנים עשר.

על כל שלחן ושלחן התמנו שלשה שרים, ורוח עליונה עליהם, ואותה הרוח שמחה באותה שמחה, והוא אוריאל. והולך עם כל אוכלוסיו, על כל אותם השלחנות.

ששים ממנים טועמים טעם של כל אחד ואחד, ואומר המוציא, ומברך את הקדוש ברוך הוא. ומי שטועם בתאנה, כך נוסף כח בתשוקה שלמעלה. אותה הרוח השולטת עליהם, (ששים אוכלוסים ששמשסדרים שלחנות באותו לילה, אותה הרוח השולטת עליהם) שמעלה את האור בשמחה.

ובא ראה, כדגמת אותם המלאכים, שהם שדים יהודים, שאוכלים בדגמתו של בן אדם, כך יש אחרים עליונה למעלה למעלה, והם אוכלים ושותים מאור השכינה שהם נהנים. וזהו שאמרו צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מאור השכינה, וזו האכילה הנדאית.

אות אחת מאירה למעלה למעלה, והיא האות י'. האות הזו מאירה, ומאירה כל האוכלוסים,

והיא אינה ידועה, ולא התגלגלה. תחת זו מאירות חמש אותיות, ופרושות על כל האוכלוסים, והם אלהיים. מתגלגלת האות א' ושורה על כל מחנה אחד, וכן כלם.

ובא ראה, ביום הזה של השבת צריך האדם לשמח ביום ובלילה, וצריך להתקין שלחו, ויעשה שמחה לעליונים ולתחתונים.

ובא ראה, כשבא אדם מבית הכנסת, הולכים עמו מלאכים קדושים מצד זה, ומלאכים מצד זה, והשכינה על כלם, כאם על הבנים. ובשעה הזו (תהלים צא) יפל מצדד אלה וירבה מימנד וגו', רק בעיני תביט וגו', כי אתה ה' מחסי וגו', לא תאנה אליך רעה וגו'.

כל זה, אם האיש יבנס לביתו בשמחה ויקבל אורחים בשמחה. וכשבאה השכינה והמלאכים, ויראו נר מאיר ושלחן מתקן, ואיש ואשתו בשמחה - בשעה הזו אומרת השכינה: זה שלי הוא! (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

ואם לא - השכינה הולכת, ועמה המלאכים, ויבא יצר הרע עם צבאותיו, ומתחברים עמם, ויאמר: זה שלי הוא, ומהצבאות שלי! ומיד שורה עליו ומטמאתו, ויסתלק י"ה מן איש ואשה, וישאר אש עם אש. ומאכלו טמא. ועל זה (משלי כג) ואל תתאו למטעמותיו של רע עין. ודאי ששלחנו היא מלאכה קי"א צוא"ה. ואין צואה אלא יצר הרע, שהוא טמא.

ועל זה הבא לטהר מסייעים אותו. בא לטמא פותחים לו. ובא תראה, מלאכים קדושים ומלאכים טמאים הולכים עם אדם בכל מקום שהולך. אם אדם הוא צדיק, מתחברים לו מלאכים קדושים, וישמרו אותו בכל מקום שהולך. זהו שכתוב (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך.

ואם לא - יסתלקו ממנו המלאכים הקדושים, וישלטו עליו מלאכים טמאים, ומנהיגים אותו לגיהנם. ובאותה שעה, (ישעיה ג) קראתי ואין עונה, בשעת דחקו. ובשעה ששולטת עליו רוח הטמאה, אז מחלות, אז שולטים עליו אמות העולם, (איכה ג) סכנתה בענן לך מעבור תפלה. וגם תפלתו תועבה.

דבר אחר, אשרי משכיל אל דל ביום רעה ומלטהו ה', (ישעיה כז) אז יחזק במעוזי יעשה שלום לי שלום יעשה לי. בא וראה, דל נקרא אדם שאין לו משלו כלום, ולא שואל פרוטה משום אדם, והוא נסתר, שלא מגלה דחקו לשום אדם. ובשעת דחקו, הוא יעשה מריבה כלפי מעלה, ואומר: יותר רשע אני מכל שאר האנשים של העולם. לאיש אחד עשר רב, ביתו מלא מזנה, מכסף, ולי אין שום פרוטה בעולם, ואין לי לחם לאכל ובגד ללבוש. עד שיחטא לפני הקדוש ברוך הוא. וכל איש שיחזק במעוזו ויתן לו צדקה, יעשה שלום לי, שלום יעשה לי.

ובא ראה, כל איש שהוא דל וחוטא לפני הקדוש ברוך הוא, לא מחשיב לו הקדוש ברוך הוא חטא, משום שאינו בדעתו. ומנין לנו? מאיוב. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשטן (איוב א) מאין תבא כו', (איוב ב) השמת לבך אל עבדי איוב, אמר לו השטן לקדוש ברוך הוא: יש אדם בעולם שנותן לו אדונו כסף וזהב ומרגליות ובנים וכל טוב העולם, ויהיה רע?

אמר לו: הנה כל אשר לו בידך, רק אליו אל תשלח ידך. נתן אותו בידו, והרג את בניו, ולא נשאר בידו כלום. אחר כך חזר ואמר: (שם) וגע אל עצמו ואל בשרו. עד שאמר לו הקדוש ברוך הוא: (שם) הנו בידך אך את נפשו שמר.

באותה שעה יצא איוב מדעתו, ואמר כך: (שם י) הטוב לך כי תעשק!! הטוב זה העשק שתעשה לי!! אבי ואמי עשו הגוף, ואתה התחברת עמם בשתפות, ונתת בי נפש ונשמה. הנפש היא שלך, אמרת אך את נפשו שמר, והגוף שעשוי לי אבי ואמי, אמרת עשה בו כל מה שתראה - וכי הוא טוב זה העשק שתעשה לי!!

דבר אחר, (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל. מה זה דל? אדם שימות בלא בנים. יצאה נשמתו ממנו, בשעת פטירתו מן העולם ראה מה אמר עליו הפסוק - (משלי יא) יד ליד לא נקה רע. ואם נשאר לו בן בעולם, אם יחזיק בו אחד וילמדנו תורה - יעשה שלום לי, וביום רעה ימלטהו ה'.

ובא ראה, אם אחד הלך לבין הרי אררט, הוא ושבנים עמו, וראה גמות ובקעים של אש, ועשן יוצא מהגמות, ושמע איש אחד שאומר וי! וי! - אמר, ודאי מקום אחד ממקומות הגיהנם כאן.

נרדם וראה בחלומו איש אחד, וגדיש זה של קוצים על כתפיו, ושני ממנים מהגיהנם מכניסים אש תחת הגדיש של הקוצים, ונשרף, והיה צועק. והיו אומרים לו שני מלאכים קדושים, שלוחים מהשופט של מעלה שדן אותו: אתה עזבת את הקדוש ברוך הוא ואת מלאכיו, שהיו שומרים אותך בעולם הזה ובעולם הבא, ואתה עשית הרצון של הקוצים, שהם הרשעים, שהם מצדו של סמא"ל ונחש - הקוצים ישרפו אותך.

אמר לו אותו יהודי לאותו הרשע של הגיהנם: מי אתה? אמר: יהודי רשע אני, והממנים של

הגיהנם לא מזכירים את שמי, ושלש פעמים דנים אותי ביום, ופעמים בלילה. אמר לו: את שם מקומך ידעת? אמר לו: הגליל העליון. - והשארית בן בעולם?

אמר: תינוק השארתי, ואני הייתי קצב, ומהרעות הרבות שעשיתי בראשונה היו דנים אותי מפי, ומרגלי ומידי. והמלאך שהוא ממנה על הקברות אומר לי בשעה שדנים אותי: אוי למי שנשבע לקיים את התורה, ונשבע על שקר! אוי לקרקפת שלא הניחה תפליו מעולם! ואוי לידים ששמשו בהבלי העולם! ואוי לרגלים שהיו הולכים בהבלי העולם!

בשעה שהיו מלקים אותי מכות מרדות, אמרתי כל מה שעשיתי. ובאה נשמותי, והמלאך שהיה ממנה על נשמותי, ונתנו כתב אחד מכל מה שעשיתי. ונשמותי עשתה עדות עם המלאך, ואמרו: (דברים יז) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת. ועל זה (מכה ז) משכבת חיקך שמר פתחי פיד. ומי הוא? זו הנשמה, שהיא מעידה על אדם בשעת מיתתו.

התעורר משנתו אותו איש, הלך לגליל העליון, ואמר לאיש אחד: ראית תינוק שהוא בן של קצב, שמת בזמן פלוני? אמר לו: התינוק הזה שאתה שואל עליו, הוא הולך לבית המטבחיים, והוא רשע כמו אביו. כך וכך יהיה לו, ולאביו, ולמינקת שהיניקה אותו. הלך לבית מדרש אחד, שמע תינוק שהיה אומר, (משלי ב) אם תבקשנה ככסף וגו'.

הלך לבית המטבחיים, וראה תינוק שהיה משחק עם הנערים בבית המטבחיים. אמר לו: בני, לך עמי. והלך עמו, והלביש אותו, ונתן אותו לרב אחד שהיה מלמד אותו תורה, עד שגדל התינוק וקרא. ועשה אותו שיאמר הפטרה בבית הכנסת, ועשה אותו שיתפלל. עד שקרא וישנה והתחכם יותר, עד שקראו לו רבי.

אותו האיש המת שהוא אבי הילד, שהיו דנים אותו, בא בחלום לחכם זה ואמר לו: רבי, כמו שנחמת אותי, ינחם אותך הקדוש ברוך הוא. בשעה שאמר בני ההפטרה בקהל, הפקיעו אותי מן הדין. בשעה שעבר לתפלה ואמר קדיש, קרעו לי גזר הדין מכל וכל. ובשעה שהתחכם, נתנו לי חלק בגן עדן, וזהו החלק שאומרים חלק לעולם הבא, החלק שיש לכל צדיק וצדיק בפני עצמו, והכניסו אותי עם הצדיקים לשיבה שלהם.

ובשעה שהתחכם יותר, וקראו לו רבי, עטרו אותי בכתר שהצדיקים מתעטרים בו, ונתנו לי אכילה ושתיה מאותו תענוג שנהנים מזיו השכינה. וזהו שאומרים, צדיקים יושבים ועטרתיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. וכל איש שנהנה מזיו השכינה, כאלו אכל ושתה. ובשבילך, רבי, זכיתי לכל הכבוד הזה. אשרי חלקך, שבשביל זה יש לך חלק יותר עליון בעולם הזה ובעולם הבא. ואשריו מי שיזכה שישאיר בן בעולם.

ענין י"ח אלף עולמות

רבי שמעון אומר, עד שלא באה הקדוש ברוך הוא את עולמו, היה הוא וישמו נסתר בתוכו. עלה ברצון לברא את העולם, כיון שעלה ברצון, הקיף נקדה הסתומה, והקיף תחומה בהיכלו, ופשט התפשטות לשלשה צדדים ולא יותר.

מתוך הנקדה הזו יצאו כאחד שלש נקדות, והתנשרו שתיים בגון אחד, ואחד למטה. והיא הנקדה שמוציאה שלשת אלו, היא נכנסת ונכנסת באמצע, וטרם נכנסה, עולה ונגנזת.

בשעה שיצאו שלש הנקדות הללו ודלגו מתוכה, יצא מתוך הסתר הנסתר מאור אחד, ידוע ולא ידוע, טמון ולא טמון, ומיד מדה נסתרת מהנקדה הזו לנקדה הזו. ונתפשטו אלו הנקדות מכל הנר החזק, ומיד אלף עולמות סתומים שעין לא ראתה מנקדה זו לנקדה זו. ונאחזו שתי הנקדות כאחד. ובין נקדה לנקדה אלף עולמות. מיד אחד מתוך הנקדה השנייה, עד הנקדה שלמטה, ועשה מדידה בפשיטות של אלף עולמות אחרים. וכל העולמות נסתרים.

ואלו הם אלפים השנים שעמדה תורה טרם נברא העולם. ואז נכנסה התורה, שהיא הנקדה הנסתרת באמצע, ומשלימה את הצד הזה ואת הצד הזה. ונמצאו לצד הזה שלש נקדות, ולצד הזה שלש נקדות.

כיון שזה נעשה, התפשטו הנקדות מהנקדה הזו לנקדה אחרת, האור המאיר, והתלבשה הנקדה הזו בנקדה הזו. דלג מנקדה אחרת הנסתרת, נקדה (אור) אחרת, והתלבשו זה בזה.

הנקדה הנסתרת שבראה הכל, הכתה, ומשום שעומדת באמצע, הוציאה נקדה (אור) אחרת, העמוד שעומד באמצע בין אותן הנקדות שיצאו, שהם לבושים לנסתרים הללו.

עד כאן שתי נקדות נסתרות שהתפשטו ונבראו מתוך נקדה נסתרת, עשו את האמנות הזו בנקדה הנסתרת ההיא. אותה הנקדה שלמטה, שסובבת בין (שנאחזות על) אותם השנים, הוציאה כמו הנקדה

שְׁלֹמֶעֱלָה שְׁתֵּי נִקְדוֹת לְמִטָּה, וּמֵאוֹתָן הַנִּקְדוֹת הַלְבוּשִׁים שְׁאַמְרֵנוּ.

וְאוֹתָהּ הַנִּקְדָּה, הָעֶקֶר שֶׁל הַכֹּל, הוֹצִיָּאָה וְדִלְגָּה מִמֶּנָּה נִקְדָּה אַחֲרֵת, שְׁעוֹמֶדֶת בְּאַמְצֵעַ, בֵּין שְׁתֵּי הַנִּקְדוֹת הַלְלוּ שְׁלֹמֶטָה.

עַד כָּאן אוֹתָן הַנִּקְדוֹת הַלְבוּשִׁים לַנִּקְדוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת כָּרְאוּ. וְהֵם שֵׁשׁ נִקְדוֹת שְׂיוּצָאוֹת מִתּוֹךְ שְׁלֹשׁ נִקְדוֹת נִסְתָּרוֹת, שֶׁהֵם שֵׁשׁ בִּנְקָדָה שֶׁהִיא הָעֶקֶר שֶׁל הַכֹּל, שְׁמִשְׁלִימָה לְכָל צֶדֶד.

אֵלּוּ הַנִּקְדוֹת, הַלְבוּשִׁים, שֶׁהֵם שֵׁשׁ, כָּל אַחַת הוֹצִיָּאָה שְׁנַיִם, וְהִיא נִכְנָסֶת בְּאַמְצֵעַ, וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּשְׁתֵּי הַנִּקְדוֹת הַלְלוּ, וְנַעֲשׂוּ לְבוּשִׁים לַנִּקְדָּה הַזֹּאת שְׂיֻצָּאוֹ מִשָּׁם.

וְאַף עַל גֵּב שְׁאַמְרֵנוּ שֶׁהֵם שֵׁשׁ - אַרְבַּע נִקְדוֹת מֵהֶם הֵיוּ שֶׁהוֹצִיָּאוּ כָּל אַחַת וְאַחַת שְׁתֵּי נִקְדוֹת לְהַתְכַּסּוֹת וּלְהַתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְנַעֲשׂוּ שְׁמוֹנֶה נִקְדוֹת, שֶׁהֵם לְבוּשִׁים לְאַרְבַּע נִקְדוֹת, הַלְבוּשִׁים לְאוֹתָם הָעֲלִיוֹנִים הַנִּסְתָּרִים. עַד כָּאן הַנִּקְדוֹת שֶׁל הַצִּיּוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן.

כִּיּוֹן שֶׁהִצְטִירוּ הַנִּקְדוֹת, יָצָא מֵאוֹר, וַעֲשֶׂה מִדִּידָהּ, וּמִדָּד אֶלֶף בֵּין נִקְדָּה לַנִּקְדָּה. וּבֵין כָּל נִקְדָּה וְנִקְדָּה נִמְצָאוּ מִדִּידָהּ וּמִדָּהּ שֶׁל הַמֵּאוֹר. בִּנְקְדוֹת הַלְלוּ מִתְפַּשְׁטִים שְׁמוֹנֶת אֲלָפִים עוֹלָמוֹת. שְׁמוֹנֶה נִקְדוֹת שְׂאֻחוֹזוֹת בָּהֶם אֵלּוּ הַמִּדּוֹת, נִקְרָאִים שְׁמוֹנֶת אֲלָפִים עוֹלָמוֹת גְּנוּזִים. נִמְצָאוּ הַמִּדּוֹת בְּהַתְגַּלּוּת, וְנִקְדוֹת בְּהַתְכַּסּוֹת - שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר אֲלָף עוֹלָמוֹת.

וּמִשֵּׁשׁ הַנִּקְדוֹת הַלְבוּשִׁים הַלְלוּ, נִמְצָאִים שְׁנַיִם שֶׁהֵם בְּאַמְצֵעַ הַנִּקְדוֹת, עַל כָּל אֶחָד אֲלָף עוֹלָמוֹת. נִמְצָאוּ שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר אֲלָף עוֹלָמוֹת שֶׁהוֹלֵךְ בָּהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל יוֹם. וְכָל עוֹלָם וְעוֹלָם גְּנוּז וְנִסְתָּר מִזֶּה. וְעַל כָּלָם כְּתוּב (קֹהֶלֶת ה) כִּי גִבָּה מֵעַל גִּבָּה שִׁמֹּר וּגְבָהִים עֲלֵיהֶם. וְכָתוּב (יִשְׁעִיָּה סד) עֵין לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זֹלָתָהּ.

#### פֶּרֶשֶׁת בְּהֵר

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח, (מִשְׁלֵי ח) לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ וְאַצְרִיתֵיהֶם אֲמַלֵּא. מִי אוֹהֲבִי? זֶה אֲבִרְהָם, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ (יִשְׁעִיָּה מא) זֶרַע אֲבִרְהָם אֶהְבִּי. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֲבָא אֲבָא, וְהָרִי יִשְׁמַעְאֵל וּבְנֵי קִטְיָרָה מִמֶּנּוּ הֵם בָּאִים?

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה תָּמָה רַבִּי שְׁמַעוֹן. בִּינְתַיִם בָּא אֶלְיָהוּ. אָמַר לוֹ: הַמְנוֹרָה הַקְדוּשָׁה, הִנֵּה הָעֲלִיוֹן, יָפָה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שְׂאִין אֶהְבִּי אֶלָּא זָרְעוּ שֶׁל יַעֲקֹב, שֶׁכְּתוּב (מִלְאכִי א) וְאֶהֱבֶה אֶת יַעֲקֹב. צָחַק רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְנָשַׁק אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר עַל רֹאשׁוֹ. אָמַר לוֹ: (מִשְׁלֵי כג) בְּנִי, אִם תִּכָּס לְבָד יִשְׁמַח לְבִי גַם אֲנִי. קוּם בְּנִי, וְיִתְגַּלֶּה סוֹד הַפְּסוּק הַזֶּה. הִזְדַּעֲצֵעַ, וְקָם עַל רִגְלָיו.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ, מַה זֶּה יֵשׁ? זֶהוּ סוֹד יוֹבֵל וּשְׁמִטָּה, שֶׁלֹּא מִסֵּר אוֹתָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשָׂאֵר הָעַמִּים, אֶלָּא לָעַם הַקְדוֹשׁ. וּבִשְׁעָה שִׁשְׁרָאֵל שׁוֹמְרִים אֶת שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה כָּרְאוּ, נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים מִשְׁתַּעֲשְׁעוֹת בְּגוֹן הָעֵדֶן, וְחוֹזְרוֹת חֲדָשׁוֹת. וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (יִשְׁעִיָּה מ) וְקוֹי ה' יַחֲלִיפֵהוּ כֹחַ.

וְעוֹד, אֶת כָּל הַנִּשְׁמוֹת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַבִּיל אוֹתָן בְּנֵהָר הַחֲמִשִּׁים שֶׁבְּגוֹן הָעֵדֶן שְׁלֹמֶעֱלָה, וְנִקְרָא נֵהָר דִּינּוּר.

וּבִסוֹד הַשְּׁמִטָּה וְהַיּוֹבֵל קִבֵּל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת תְּפִלַּת שָׂרָה רַבִּקָּה רַחֵל וְלֵאָה וְזִלְפָּה וּבִלְהָה. שְׁהָרִי כָּלָן נִרְשְׁמוּ בְּה"א ה"א, שֶׁהִיא שְׁמִטָּה וַיּוֹבֵל.

וּמִשּׁוּם שֶׁרָאָתָה רַחֵל שְׁשִׁמְטָה וַיּוֹבֵל נִרְמְזוּ בְּשֵׁם לֵאָה, וְהִיא אֵין לָהּ הַרְשָׁם שֶׁל ה"א, מִיָּד אֲמָרָה (בְּרֵאשִׁית ל) הִנֵּה אֲמַתִּי בִלְהָה, שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנַיִם. סוּפּוֹ שֶׁל הַיּוֹבֵל בְּרֵאשִׁית הַשָּׁם לֵאָה, וּבִסוּף הַשָּׁם שֶׁל רַחֵל.

וְכִי בְּכָל עֵת יָכוֹל אָדָם לַעֲשׂוֹת צְדָקָה? אִם כֵּן, שְׁתַּיִם עֲשֶׂרָה שְׁעוֹת בַּיּוֹם מִי יָכוֹל? אֶלָּא כֵּן לְמַדְנּוּ, מִי שְׁעוֹשֶׂה צְדָקָה, עוֹשֶׂה בְּכָל עֵת. מַה זֶּה בְּכָל עֵת? כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (וַיִּקְרָא טז) וְאֵל יָבֹא בְּכָל עֵת אֶל הַקְדָּשׁ, וּפְרָשׁוֹת.

וְאֵל תֵּאֲמַר בְּכִנְסֶת יִשְׂרָאֵל לְבִדָּהּ, שֶׁהִיא עַת רְצוֹן הַקְדוֹשׁ שֶׁל צַדִּיק, אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּכָל עֵת שְׁלֹמֶטָה מִרְבָּה עֲלֵיהֶם צְדָקָה, וּמִתְעוֹרָרֶת צְדָקָה בְּכָלָם, בְּעֲלִיוֹנִים וּבַתְּחִתָּאִים. וּמִשּׁוּם כֵּן יִשִּׁים אָדָם לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ, וְיִדְבֹּק בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעוּ לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, סִפְּרוּ לוֹ הַמַּעֲשֶׂה. אָמַר, וּמַה זֶּה לְבִדּוֹ? אֶלָּא כָּל מִי שְׂאוּחָז בְּעֵץ הַחַיִּים, יִנְצֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֲפִלּוּ מִן הַמּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מִשְׁאָר בְּנֵי אָדָם, כָּל שֶׁכֵּן מִמּוֹת אַחֵר.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּכָלָם מְעוֹרָרֶת צְדָקָה אֶת עַץ הַחַיִּים, וְזֶהוּ הַמָּקוֹם שֶׁל הַמְּזוֹן לְכָל הָעוֹלָם. תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים מַה מַּעֲשִׂיהֶם? שְׁהָרִי הֵם אַחוּזִים בְּצְדָקָה, וְכָל הָעוֹלָם נִזְוָנִים בְּזִכּוּתָם, בָּהֶם מִמָּשׁ, וְהֵם לֹא יָכוֹלִים לְהִזּוֹן בָּהֶם מִמָּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה, וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה, מִשְׁתַּדֵּל בְּעֵץ הַחַיִּים שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם נִזְוָנִים מִמֶּנּוּ. נִמְצָא שֶׁתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים מְעוֹרְרִים מְזוֹן לְעוֹלָם וְשָׁלוֹם. אִם לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם



מעוררים מזון, למה להם לא מעוררים?

אלא תלמיד חכם הוא ממש עץ החיים, ועץ החיים לא נזון אלא מן העולם הבא, והעולם הבא לא נמצא בעולם הזה, אלא אחר שנכנס לאותו העולם, ואז נזון בו, ונקטעים שרשיו עליו.

כעת אוכלים מפרי עץ החיים, ומי הוא? אותו המקום שנמצא אצל העני, והוא נקרא (בראשית ג) פרי העץ אשר בתוך הגן. ועל פן אוכלים מאותו הפרי בעולם הזה.

ועל זה שנינו, הם נזונים בזרוע. מה זה זרוע? גבורה. והם מזמנים לעולם הבא. שמזון העולם הבא אינו בעולם הזה, אלא צמצום קטן, שפחו נמצא במתיקות התורה. ואת זה הם טועמים על אותו פרי של האילן התחתון, וזוהי השמחה והמזון שלהם.

כיון שעוברים מן העולם הזה, כמה נחלים עליונים של העולם הבא סובבים את מקומם, וישתדשו בו, ויעלו למעלה למעלה, אז (ישעיה סד) עין ראיה אלהים זולתך יעשה למחכה לו. מי יעשה? זה היובל, אותו שנקרא העולם הבא. למחכה לו, ודאי שלא רוצים מזון בעולם הזה, עד שיתקנו את מזונם וזה מזונם בעולם הבא. ועל פן צדיקים הם בכל, שעליהם כתוב עין לא ראיה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

#### פרשת נשא

בא וראה, כיון שבני אדם נשלמו איבריו, באותו זמן התתקן כל איבר פראוי. כמו כן, כיון ששכינה מקדימה לבית הכנסת, צריכים להמציא שם עשרה יחד, וישתלם מה שישתלם, אחר שיתקן הכל. ובמה הוא התקן של הכל? כמו שנאמר (משלי יד) ברב עם הדרת מלך, ועל פן העם שבא אחר כך, כלם תקון הגוף.

וכשבאה השכינה ומקדימה, ובני אדם לא באים יחד פראוי, הקדוש ברוך הוא קורא (ישעיה ט) מדוע באתי ואין איש. מה זה ואין איש? שלא מתקנים האיברים, ולא משתלם. אין איש ודאי, ומשום זה ואין איש דווקא.

ובא ראה, בשעה שהגוף נשלם למטה, הקדשה העליונה באה ונקנסת בגוף הזה, ונעשה התחתון כמו העליון ממש. ואז כלם צריכים שלא יפתחו פה בדברי העולם, משום שהרי עומדים ישראל בשלמות עליונה, ומתקדשים בקדשה עליונה. אשרי חלקם!

ויידבר ה' כו', (במדבר ו) כה תברכו. בא וראה, כיון שש"ץ סיים תפלתו ובא לברך ברפת כהנים, צריך ודאי לכוון בראשון הלב לברך את העם הקדוש. שבמעשה ובדבור קושר את קשר היחוד, ונמצא שעל ידו מתברכים עליונים ותחתונים.

ואז צריך לו הש"ץ לומר וברכה ה' - כלפי הדיקל, וישמרך - להסתכל לצד ימינו, להמשיך חוט של חסד על העם הקדוש בראשונה. ואחר כך יאמר זאר ה' כלפי הדיקל. פניו אליך ויחנך, ויסתכל לצד שמאלו, ליחד בימין, משום שמקור הברכה הוא מצד הימין. ואז כל הצד של שמאל מסתלק, ואין נזק כלל. ואז, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום, וזוהי תפלה שלמה.

אוי לו למי שבא לפתות את אדונו בלב רחוק ולא בראשון שלם, כמו שנאמר (תהלים עח) ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו. וזהו שליח הצבור, שיתבונן בראשונה בצד שמאלו, כדי שיתעורר צד הדין בראשונה, ועל ידו יש פרוז ולא קשור.

שהיחוד של תפלה וברכה תלוי בדבור וברכה, והכל תלוי בעקר המעשה. ומי שלא מכיר את עקר המעשה, אין עבודתו עבודה. ואם פוגם המעשה בדבור, לא נמצא מקום להשרות בו ברכה, ואין תפלתו תפלה, ונפגם אותו האיש למעלה ולמטה. אוי לאותו האיש שפוגם תפלתו, עבודת רבונו. עליו כתוב (ישעיה א) כי תבאו לראות כו', רמס חצרי לא תוסיפו הביא וגו', לא אוכל און ועצרה.

#### פרשת חקת

ויסעו מהר הקר דרך ים סוף (במדבר כא). הרי העירו החברים, שנסעו מלמד תלמוד, שנקרא הר הקר. למה נקרא הר הקר? משום שמשם יוצאת הוראה לעולם, שכתוב (שמות כד) אשר כתבתי להורתיים, וזוהי תורה שבעל פה.

אבל בא וראה, סוד החכמה יש כאן. המקום נקרא הר הקר, דרך הוא לים סוף, סוף הדרגות, שהיתה מנהיגה לפנייהם במדבר ומלמדת אותם דרכי החיים, משום שהיא הדרך להכנס לעולם הבא.

והם נסעו מאחריה ומדרכה, והלכו אחר דרך הנחש העקלתון, ששולט בארץ אדום, ואז (במדבר כא) ותקצר נפש העם בדרך, משום שטעו מדרך החיים. אז, (שם) ויידבר העם באלהים ובמשה. בכל הם התרעמו - בתורה שבעל פה ובתורה שבכתב. כי אין להם - זו תורה שבעל פה. ואין מים - זו תורה שבכתב, והוא להם הקלקל, שקל היה בעיניהם דבר התורה שבעל פה.

בא וראה, אהרן ימינו של המלך, הסתלק, והסתלקו שבעה העננים מהם, אז חזרו לאחריהם שבע דרגות, כשנסעו מבאר המים הנובעים הו, שהיתה מנסכת לקבל על מלכות שמים. שהרי בראשונה היו עולים באותן דרגות ממטה למעלה. אחר כך חזרו לאחריהם, ונדבקו בנחש העקלתון ששט בים, שהרי יצאו מהרשות העליונה באותן שבע דרגות שחטאו בהן, והסתלקו מהן. ואז היתה לו רשות לנחש התחתון לשלט בהם, והוא (שם יג) עמלק יושב בארץ הנגב, אם לא שחזרו בתשובה ונדבקו בקול יעקב, ואז שלטו באותו הנחש, ונמסר בידיהם.

ואחר כך חזרו לסרחונם, וחסאו במקום של תורה ומצוות, וחזרו לאחור שבע דרגות. אז התעורר הנחש העליון לשלט עליהם, שכתוב (שם כא) וישלח ה' בעם את הנחשים הרפפים. מה זה הרפפים? כמו שפאמר (ישעיה ו) שרפים עמדים ממעל לו. שנים היו, וחזרו להיות אחד, תנינם כתוב חסר.

וכמה נחשים יצאו מאותו הנחש העליון והתחברו בהם. אז חזרו בתשובה שלמה ונדבקו בצד הרחמים, להוריד רחמים, לבשם את העולם, והוסר הנחש, והתבשמו כל העולמות.

בא וראה, כשחטאו, כתוב וידבר העם באלהים ובמשה. כשחזרו בתשובה, כתוב (במדבר כא) כי דברנו בה' נבד. אלא רצו להחזיר המים מהמקור העליון למקומם, מתורה שבכתב לתורה שבעל פה, ונדבקו במקום עליון שבו הכל תלוי לבשם את המקום, ולהשפיע מים עליונים למקום ששורה עליהם, משום כך כי דברנו בה' נבד.

בא וראה, כשאדם חוטא במקום הדין, כאלו חטא במקום הדין העליון. כל שכן כאן, שפכל הם חטאו, באלהים ובמשה. ומה הטעם בא עליהם הנחש? משום שהם נחשו ואמרו, אם לא יבא עלינו הדין - אין לנו להשתדל בתורה, ואם יבא - נשתדל בה.

עשה לך שרף (שם), כמו שפאמר (ישעיה ו) שרפים עמדים. משום שפיון ששבו בתשובה עליונה, הרי הם בהיכלי, כמו שרפים עליונים שמשמשים לפני. ושים אותו על נס, להגביה אותם למעלה, שפניק אותם מקום מזה העליון בכנפייה להצילם מהנחש, כמו שפאמר (שמות יז) ויקרא שמו ה' נסי, ולכן ושים אותו על נס ודאי.

בא וראה, (בראשית כב) והאלהים נסה את אברהם, שהרים את דגלו על הכל. אף כאן הרים את דגלם על הכל. ומה הטעם עשה אותו מנחשת? משום שנחשת במקום החיים תלויה, המקום שיעקב שרוי שם. משום כך נחי, וחי ודאי.

ובא ראה כמה הוא עליון כח התשובה על הכל, משום שפשאדם שב לפני רבונו, אז מתמלאת באר מים חיים, ויוצאים מעינותיה לכל הצדדים, ומשפיע לכל ששט ושפט, בשנים עשר שפעים, להשקות חיות קטנות עם גדולות.

כששבו ישראל בתשובה, אזי אמרו שירה. ואותן שבע הדרגות ששבו מאחריהן, החזירו אותן בשירה שלהם, והעלו את הבאר העליונה למעלה, שפגד הנחש מן העולם. זהו שכתוב (במדבר כא) אז ישיר ישראל וגו', עלי באר ענו לה, שעולה למעלה למעלה, ומתחברת האם התחתונה בעליונה.

זהו שכתוב (שם) באר חפרוה שרים - זהו האב והאם שהולידו אותה. כרוה נדיבי העם - אלו האבות. מי כרוה? כמו שפאמר (הושע ג) ואברה לי בחמשה עשר כסף. אלו האבות. וזרע ישראל שהתחברו עמה, בט"ו בניסון, והתעוררה יד רמה, שנקראת כסף, ימיו המלך עליהם.

במחוקק במשענתם (במדבר כא) - על יד משה, שהוא מחוקק, התחברו עם שנים עשר שבטים, שהם בגיה ששורים סביבה. מה זה במשענתם? בא וראה, כשישראל משתדלים בתורה, שנתנה על יד המחוקק, אז תומכים בשכינה אותם שנים עשר עמודים שלמעלה, ועל זה במשענתם, שהיא נשענת עליהם.

ובא ראה, שנים עשר שפעים יש לבאר הקדושה הו, הקריה הקדושה, שנקראת ירושלים. ומאותם השפעים יוצאות לעולם ששים עשרה מתנות עליונות: טובה ושמחה, ברכה ושלוש, עזרה, כפרה, תורה, חכמה, וחיים ורצון ועשר וכבוד. וכל ששט ושפט נקו לו מתנה עליונה.

זהו שכתוב (שם) וממדבר מתנה. מה זה מדבר? כמו שפאמר (שיר ד) ומדברך נאווה. מאותו המדבר באה להם מתנה עליונה, בזמן הזה כשאננם פורשים מלתמך בה.

ועל זה העירו החברים, שפשאדם נושא אשה, נדבק בשכינה. שהרי טרם שנשא, אין שורה עליו, שאין שכינה שורה על מקום פגום. וכשאננה שורה עליו, היא מונעת ממנו ששים עשרה מתנות עליונות.

ועל זה העירו החברים, כל השרוי בלא אשה, שרוי בלא טובה. כמו שפאמר (בראשית ב) לא טוב היות האדם לבדו. בלא שמחה - שכתוב (דברים יד) ושמחת אתה וביתך. בלא ברכה - שכתוב (יחזקאל מד) להניח ברכה אל ביתך. בלא שלום - כמו שפאמר (איוב ה) וידעת כי שלום אהלך. בלא עזרה -

שְׁכָתוֹב (בראשית ב) אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּגֹדּוֹ. בְּלֹא כִפְרָה - שְׁכָתוֹב (ויקרא טז) וְכִפֹּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲדֵי בֵיתוֹ. בְּלֹא תוֹרָה - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (איוב ו) הָאֵם אֵין עֲזָרְתִּי בִּי וְתִשְׁיָה נְדָחָה מִמֶּנִּי. בְּלֹא חֲכָמָה - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (משלי יד) חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה. בְּלֹא חֲכִים - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (קהלת ט) רָאָה חֲכִים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּתָּ. בְּלֹא רָצוֹן - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (משלי יח) מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב וְיִפְקֹד רָצוֹן מֶה'. בְּלֹא עֶשֶׂר - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שם לא) בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעֲלָהּ וְשָׁלַל לֹא יִחְסֹר. בְּלֹא כְבוֹד - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שם לא) אִשֶּׁת חֵן תִּתַּמְדּוּ כְבוֹד.

מִשּׁוֹם שֶׁהָאִשָּׁת חֵיל הִזּוּ נִקְרָאת יִרְאֵת ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (תהלים יט) יִרְאֵת ה' טְהוֹרָה. וְכִשְׁנִשָּׂא הָאִישׁ, כָּל שָׁנִים עֶשֶׂר הַשָּׁעָרִים נִפְתָּחִים, לְהוֹסִיף בְּרִכּוֹת עַל רֹאשׁוֹ, כְּדִי שִׁיָּשֵׁב בְּסִתֵּר הַגְּבִירָה, וְיִשְׁתַּלֵּם כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה.

וְעַל זֶה (במדבר כא) וּמִמִּדְבָּר מִתְּנָה, וּמִמִּתְּנָה נִחְלִיא"ל. הַנִּחְלִים שֶׁל אֵל שׁוֹפְעִים עָלָיו. וּמִנִּחְלִיאֵל בָּמוֹת. מֶה זֶה בָּמוֹת? הַסִּתְּלָקוֹת, שֶׁהַסִּתְּלָק וְיֹשֵׁב בְּרוּמֵי הָעוֹלָם, וְהַסִּתְּלָק בְּדַבָּרִים עָלְיוֹנִים שֶׁל הַתּוֹרָה.

וּמִבְּמוֹת הַגִּיָּא, פְּרִשׁוּהָ. אֲבָל בֹּא רָאָה, כְּשֶׁאָדָם נִדְבֵק בַּתּוֹרָה וְיֹשֵׁב בְּרוּמֵי הָעוֹלָם, צָרִיךְ לוֹ לְהַשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ, כְּדִי שֶׁיִּצָּר הָרַע, הַקְּטָגוֹר שֶׁמִּקְטָרְג עָלָיו, לֹא יִשְׁלַט עָלָיו לְהַסִּיטוֹ. וְעַל זֶה וּמִבְּמוֹת הַגִּיָּא - צָרִיךְ לוֹ לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ גִּיָּא, כְּדִי שֶׁיִּפְרֹד מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ שִׁיּוֹשֵׁב בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב, וְדֹאִי, הַיִּצָּר הָרַע שֶׁנִּקְרָא לוֹט, וְשָׂרִי מוֹאֵב, בְּשִׁבִּיל שֶׁהַתְּדַבְּקוֹת שֶׁלוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהוֹצִיא אֶת פְּרִי הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים בְּעוֹלָם הַיָּה בְּמוֹאֵב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (בראשית יט) וְתִלְד הַבְּכִירָה בֶן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מוֹאֵב.

וְאִם אָדָם נִפְרֵד מִמֶּנּוּ, הוּא עוֹלָה לְהִיּוֹת רֹאשׁ, וְלִשְׁרוֹת בַּפִּסְגָּה. מֶה זֶה פִּסְגָּה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (תהלים מח) פִּסְגּוֹ אֲרָמְנוֹתֶיהָ. וְנִשְׁקָפָה (במדבר כא) - שֶׁהַסִּתְּלָקוֹת שֶׁלְמַעֲלָה בּוֹ. עַל פְּנֵי הַיְּשִׁימֹן - זֶה הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנִּקְרָא יְשִׁימֹן, שֶׁמִּסִּתְּכַל בַּפִּסְגָּה הַזֹּאת, הַקְּרִיָּה הַקְּדוּשָׁה יְרוּשָׁלַּיִם.

דָּבָר אַחֵר, כְּשִׁיִּשְׁרָאֵל חֲזָרוּ בְּתִשׁוּבָה וְהָעָלּוּ אֶת הַבָּאֵר לְמַעֲלָה, נִתְּנָה לָהֶם בְּמִתְּנָה, וְכִשְׁשָׁבוּ לְדָרְדֹר רָעָה, אָז וּמִבְּמוֹת הַגִּיָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (דברים ג) וְנִשָּׁב בְּגִיָּא מוֹל בֵּית פְּעוֹר. עַל אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁשָּׁבוּ לְמִטָּה בְּגִיָּא. אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב - מִשּׁוֹם שֶׁהָצַד שֶׁל מוֹאֵב גָּרַם לָהֶם.

וְאַחֵר שֶׁקָּבְלוּ אֶת עֲנָשִׁם, עָלוּ לְרֹאשׁ, וְהָרִימוּ דְגְלִיהֶם עַל הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר כה) וַיְהִי אַחֵר הַמִּגְפָּה וְכוּ', שָׂאוּ אֶת רֹאשׁ. לְהָרִים דְּגָלָם עַל הַכֹּל.

בֹּא וְרָאָה, הַבָּאֵר הַזֶּה נִקְרָאת מִנְּחָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (בראשית מג) וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְּחָה. תַּחֲבָרוּ מִנְּחָה לְבַעֲלָהּ, שֶׁגִּרְמָתָם שִׁסִּתְּלָק מִמֶּנָּה, כְּשֶׁהוֹרִידוּ אֶת הַצִּדִּיק הַהוּא לְמַצְרַיִם.

וְזוֹהִי תוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה, וְנִקְרָאת בָּאֵר, שְׁכָתוֹב (דברים א) הוֹאִיל מִשָּׁה בָּאֵר. וַיֵּשׁ בָּהּ שִׁשָּׁה סְדָרִים. מִשּׁוֹם כִּד תַּעֲלֶה שֵׁשׁ דְּרָגוֹת מִי שִׁיִּתְּעַסֵּק בָּהּ.

זֶהוּ שְׁכָתוֹב וּמִמִּדְבָּר מִתְּנָה. מֶה זֶה מִדְבָּר? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר וּמִדְבָּרָךְ נֶאֱמָרָה. מִתְּנָה, גּוֹרֵם לְצִדִּיק שְׁנוֹתָיו לוֹ מִתְּנָה. וּמִמִּתְּנָה נִחְלִיאֵל - אֵלּוּ הַנִּחְלִים הָעָלְיוֹנִים, נִצַּח וְהוֹד. וּמִנִּחְלִיאֵל בָּמוֹת - זֶה הַסִּתְּלָקוֹת לְמִקּוֹם שֶׁהַמֶּלֶךְ שׁוֹרָה. וּמִבְּמוֹת הַגִּיָּא אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב - זֶה יִצְחָק שִׁיּוֹשֵׁב בְּאוֹתוֹ שָׂדֶה, שְׁכָתוֹב (בראשית כד) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בַּשָּׂדֶה. וּמֵאוֹתוֹ שָׂדֶה הַתְּעוֹרֵר עֲלֵיהֶם הַדִּין, עַד שִׁיָּשָׁבוּ בְּגִיָּא. רֹאשׁ הַפִּסְגָּה - זֶה אֲבִרָה, הָרֹאשׁ שֶׁל כָּלִם.

וּבֹא רָאָה, כְּשִׁיִּרְד יוֹסֵף לְמַצְרַיִם, רָאָה יַעֲקֹב בְּחֲכָמָה, וְרָמַז לָהֶם שִׁיּוֹרִידוֹ לְשֵׁם הַמִּנְחָה, שֶׁתִּהְיֶה מְגִנָּה עֲלֵיהֶם בְּגִלּוֹת. וּבְמִנְחָה הִזּוּ שִׁשָּׁה צִדִּיקִים כְּלוּלִים. מַעַט צָרִי וּמַעַט דָּבָשׁ.

מֶה הַטַּעַם מַעַט מַעַט? בֹּא וְרָאָה, כְּשֶׁבְּנֵי אָדָם אֵין מַעֲשִׂיהֶם כְּשָׂרִים לְמַעֲלָה, אָז צַד הַיְּמִין מִתְּרַפֶּה, וְשׁוֹלֵט הַשְּׂמָאל, וְעַל זֶה (בראשית מג) מַעַט צָרִי וּמַעַט דָּבָשׁ, זֶה תִּמְרָה, שֶׁמִּסִּתְּלָק הַזִּכָּר מִהַנִּקְבָּה, וְאָז מַעַט מַעַט. נִכְאֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (מ"ב כ) וַיִּרְאֵם אֶת כָּל בֵּית נִכְאֹת. (בראשית מג) וְלֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים - הָרִי שֵׁשׁ דְּרָגוֹת כָּאֵן שֶׁכְּלוּלוֹת בְּמִנְחָה הַזֹּאת.

וְעַם כָּל זֶה, אֵף עַל גֵּב שִׁיִּרְדָּה, מַעַט צָרִי בֹא מִשּׁוֹם שִׁיּוֹשֵׁב בְּגִלּוֹת, וְכִשְׁתַּעֲשׂוּ אֶת הַמִּנְחָה הַזֹּאת, אָז (שם) וְאֵל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם רִחְמִים. אֵל - זֶה אֲבִרָה. שְׂדֵי - זֶה יִצְחָק. יִתֵּן לָהֶם רִחְמִים - זֶה יַעֲקֹב. לְפָנֶי הָאִישׁ - זֶה יוֹסֵף. כָּל הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ וְתַחֲבָרוּ. וְאֵנִי פֹאֶשֶׁר שְׁכָלְתִּי שְׁכָלְתִּי. בְּמִקְדָּשׁ רֹאשׁוֹן, שְׁכָלְתִּי - בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי. לֹא אֶשְׁכַּל עוֹד. וְכָל זֶה בְּחֲטָא אוֹתוֹ צִדִּיק שֶׁהוֹרִידוֹ לְמַצְרַיִם.

וּבֹא רָאָה, שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנִים יָשַׁב הַצִּדִּיק הַהוּא בְּבֵית הָאֲסוּרִים. מִשּׁוֹם כִּד שָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים בְּגִלּוֹת אֲדוֹם, בְּשִׁבִּיל מֶאֱהָ בְּרִכּוֹת שֶׁמָּנְעוּ מִכָּל יוֹם.

וְשִׁנָּה אַחַת לַחוּד יֹשֵׁב בְּבֵית פּוֹטִיפַר, שְׁכָתוֹב (בראשית לט) וַיְהִי בְּרִפְתָּ ה' בְּכָל אֲשֶׁר יָשׁ לוֹ בְּבֵית וּבִשְׂדֶה. בְּבֵית - זֶה חֲצִי שָׁנָה שֶׁקָּר יוֹרֵד לְעוֹלָם. וּבִשְׂדֶה - זֶה חֲצִי שָׁנָה שֶׁאָדָם יוֹשֵׁב בְּעַבְדוּתוֹ בַּשָּׂדֶה. נִשְׁאָרוּ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנִים שִׁיָּשֵׁב בְּבוֹר הַהוּא. אָז הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹרֵר עֲלֵיהֶם הַבוֹר שֶׁל אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ, גִּלּוֹת עֲשׂוֹ. וְעַל זֶה וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְּחָה. וּבִסוּף הַגִּלּוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁהֵם נִתְּנוּ מִנְּחָה, הַתְּקִיִּם בָּהֶם (ישעיה סו)

והביאו את כל אחיכם מפל הגוים מנחה לה'.

ובא ראה, המנחה הזו נקראת ארץ קדושה, ומשתבחת בשבעה פרות עליונים שיש בה, כשהיא בהתחברות למעלה. ועל כן צוה אותם הקדוש ברוך הוא, כשיכנסו לארץ הקדושה, שיחברו אשה עם בעלה.

זהו שכתוב (דברים כו) ולקחת מראשית כל פרי האדמה. אדם - זה יעקב. כשמתחברת בו האם העליונה, שנקראת ה', ומעטרת אותו, אז אותו העץ הגדול נותן פרי, ונקרא בשלמות אדמ"ה.

ושמית בטנא - זו הגבירה, שבה לא אור ממנו, ויש בה אור עליון שבה לו מהראשית. ואז, והלכת אל המקום. ומי הוא פרי האדם שלמעלה? זה יוסף, שנקרא צדיק, פרי מאותו עץ החיים. ואותו הפרי תחבר בטנא. ואם לא תלך עם הפרי הזה, השמר מלקחת לאותו המקום, שלא תשרף אותך בשלהבתה.

כך אמר יעקב לבניו, השמרו מלקחת למצרים אם לא תורידו לאיש את המנחה ההיא. וכשתרדו, תתפסו כאחד, וכל העולם בשמחה.

ובא ראה מה כתוב, (בראשית מג) ויכינו את המנחה עד בא יוסף. שהמנחה הזו התתקנה בשנים עשר העמודים שלה, עד שבה בעלה להתחבר עמה בצורה. ובאותו הזמן הם יאכלו שם לחם, וסם החיים יתעורר עליהם.

פתח ואמר, (תהלים י) קומה ה' אל נשא ידך. להגביר את הימין על הכל, כמו שנאמר (שמות ו) נשאתי את ידי. וזו הימין העליונה, שנקראת אל, שהרימה דגלה למעלה. ועל זה (דברים כו) ובאת אל הכהן, וזהו צד הימין שהתעורר בעולם, והוא יקבל ממך אותה המנחה, ויקבל אותה בימין.

ועל זה כתוב (דה"א כט) לך ה' הגדלה והגבורה. מה הטעם? משום שכתוב כי כל בשמים. והתחבר בארץ ראשית הפרי הזה, וכל הכתרים.

ועל זה כתוב (תהלים קלד) שאו ידיכם קדש. קבלו אותה מנחה שנקראת ידכם של הימין, ותשאו אותה למקום שנקרא קדש, שהינו שבת, ותשאו אותה לה. ואז יברכו את ה', והיא מתברכת מן הכל על ידי הכהן שהתלבש בבד, שהוא ענף האילן העליון, שנקרא חכמה העליונה שהתלבשה בו. ומאותו הענף יוצאות כל הברכות לעולם.

וחשבון הכהן הזה שבעים וחמש. שבעים ושנים, כנגד שבעים ושנים צדדים, רשומים בצד החסד. ושלשה שנשארו כנגד שלש דרגות עליונות שהתלבש בהן. ולא צריך הכהן להפסיק בין אותו הלבוש העליון שהתלבש בו, שלא להראות פרום במקום עליון. ואז מתברכים עליונים ותחתונים על ידו.

ובא ראה, אלמלא אותה המנחה שיצדה עמהם ומבקשת עליהם רחמים, לא יצאו משם. זהו שכתוב (שמות ב) ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה. האלהים - זו האם העליונה. מן העבדה - זו מנחה, שהיא עבודה, והיא מתפללת על בניה, כמו שנאמר (תהלים קט) ואני תפלה. ונקראת עבודה, משום שהיא גן עדן, וצריך לעבד אותה.

והיא קיום העולם. ועל זה העירו החברים, על שלשה דברים העולם עומד: על התורה - זה יעקב, על העבודה - זו תורה שבעל פה, ועל גמילות חסדים - זה אברהם. דבר אחר, עבודה - זה יצחק, והכל אחד.

וכשמתעורר הכהן הזה לעבודה הזו, אזי יורד לחם מן השמים לארץ הזו, וזו את יושביה. ומה הלחם? זה הלחם שהתעלה למעלה, והמזון במזל תלויים. ומטל היורד בשבת נותן מזונות, כיון שהיא הקיום של מעלה, משום שהוא העולם הבא, והעולם הבא מוציא אור למעלה.

ועל זה, (שם) היום לא תמצאוהו בשדה, משום שהיום הזה מקבלת השדה הזו השקאה לעצמה, אבל לעולם הבא תמצאו את אותו יום טוב, זהו שדה, שמאיר באור השמש.

ובא ראה, השבת הזו נקראת כ"ל, משום שיש בה חמשים שיערים נפתחים, והתעורר. וכשהכל הזה מתעורר לפנה, אזי האם העליונה מלבישה אותו גבורות עליונות, ומתעוררים רחמים בעולמות, והתקין העליון מתתקן.

והוא אותו האפריון. ועל זה כתוב (שיר ג) אפריון עשה לו המלך שלמה. אלו תקוני העולם. עמודיו עשה כסף - זה אברהם. רפידתו זהב - זה יצחק. מרפבו ארגמן - זה יעקב, כולל שני הצדדים, שרוכב על הכסא, שנקרא אהבה קטנה.

דבר אחר, תוכו רצוף אהבה - זו אהבה רבה, שהיא פנימית. מבנות ירושלים, כשהתקינו את המנחה הזו, שמאיר לה השמש.

ועל זה (בראשית מג) ויכינו את המנחה, אז וישא משאת, חלק להם חלקם. ומאיהו מקום נתן

לָהֶם? מֵאֵת פָּנָיו, זֶהוּ הַכֶּסֶּא, שְׁמִזּוֹן הַכֹּל בּוֹ.

וַתֵּרֶב מִשְׁאֵת בְּנִימִן (שם). מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשְׂכִּינָה בְּחֶלְקוֹ. מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת - בֹּא וּרְאֵה, ה' הֶאֱחָרֹנָה הָיָה נִקְרָאת כָּלָה, כְּשֶׁמַּחְבֵּר עֲמָה כָּל, וְאִין מִתְיַשְׁבוֹת אֶלָּא בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין. וְעַל זֶה חֲמֵשׁ יָדוֹת הוּא קֹבֵל, כְּשֶׁקֹּבֵל אֶת הַה' הָיָה, שֶׁנִּקְרָאת מִנְחָה, בְּחֶלְקוֹ. וְכָל חֲמִשִּׁים הַבְּרוּכוֹת שֶׁפָּאוֹת מִכָּל לַפְּלָה הָיָה, קֹבֵל בְּנִימִין. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַקָּטָן מִכָּלֶם.

מִשְׁאֵת כָּל הַשְּׂבָטִים עֲשָׂרָה, מִשְׁאֵת בְּנִימִין הִתְגַּדְּלָה ה' פְּעָמִים עֲשָׂרָה. הָרִי חֲמִשִּׁים. וְהַכֹּל בְּשִׁבִּיל הַה' הָיָה שְׁשׁוּרָה בְּחֶלְקוֹ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִיא קִטְנָה וְהוּא קָטָן, הִתְרַצְתָּה בּוֹ לָשִׁים מְדוּרָה עִמּוֹ.

וְעַל זֶה כְּתוּב (שִׁיר א) הִבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו, זֶה בְּנִימִין, שֶׁהַכְּנִיס אוֹתוֹ יוֹסֵף לְחֶדְרוֹ. נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה, הִנֵּה צָרִיד לְהִיּוֹת אֲגִילָה, לָמָּה זֶה נִגִּילָה? שֶׁכָּלֶם הַכְּנִיסִם בְּשִׁבִּילוֹ שֶׁל בְּנִימִין. בָּדָד, מָה זֶה בָּדָד? זֶה כָּלֶל שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהִתְקִים כְּשֶׁשָּׁמַר אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ. נִזְכִּירָה דוֹדִיד מִיָּוֶן, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית מג) וַיִּשְׁתָּנוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ.

וְעַל זֶה כְּתוּב (שם) מִשְׁכְּנִי אֲחִירִיד נְרוּצָה, שֶׁמִּשְׁשָׁד אֶת אֲחִיו לָשֵׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ יא) בְּחֶבְלֵי אֲדָם אֲמַשְׁכֶּם בַּעֲבֹתוֹת אֶהְבֶּה. זֶה הָאֶהְבָּה שֶׁיִּרְדָּה עִמָּם לְדוֹר שָׁם, וְשִׁמְחוּ שָׁם בְּמֶלֶךְ הָעֲלִיוֹן, שֶׁהִתְחַבֵּר עִם יוֹסֵף שָׁם, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁמַר בְּרִית קֹדֶשׁ שֶׁנִּתְּנָה לְשִׁמּוֹנָה יָמִים.

וְעַל זֶה כְּתוּב (שִׁיר א) מִישָׁרִים אֶהְבֹּד. מָה זֶה מִישָׁרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים צט) אֲתָה כּוֹנֵנֶת מִישָׁרִים. וְמִי הֵם? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) מִשְׁפָּט וַיְדַקָּה. אֲלֵה נִקְרָאִים מִישָׁרִים וְדָאִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לב) צָדִיק וְיָשָׁר הוּא. וְנִכְלָל הַזֶּכֶר עִם הַנִּקְבָּה, הַמִּשְׁפָּט נִכְלָל בַּצָּדִק, וַיְדַקָּה מִתְעוֹרָרֶת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְעַל זֶה מִישָׁרִים אֶהְבֹּד וְדָאִי.

וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו (בְּרֵאשִׁית לו). יִשְׂרָאֵל הִנֵּה צָרִיד לְהִיּוֹת, מָה זֶה וַיִּשְׂרָאֵל? לְהַכְלִיל עִמּוֹ שְׂכִינָה, שֶׁאֶהְבָּה אֶת יוֹסֵף. כְּמוֹ כֵּן שָׁנִינוּ וַח' - הוּא וּבֵית דִּינוֹ.

וְכָל הַשְּׂבָטִים הוֹדוּ לוֹ עַל שֶׁנֶּאֱהָב מֵאֵב וְאָם, וּבִרְכוּ אוֹתוֹ בְּרַפְת עוֹלָמִים כָּלֶם, שִׁיתִּישֵׁב בְּמִקְוָמוֹ כְּרֵאוֹי.

וּמִנֵּי לָנוּ שֶׁאֲפִלוּ אֲחִיו אֶהְבּוּ אוֹתוֹ? שֶׁכְּתוּב (שִׁיר א) עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֶהְבֹּד. מָה זֶה עֲלָמוֹת? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִּים א) עֹמֵד עַל שְׁנֵי עֲשָׂר בָּקָר. וְהֵם בְּעוֹלָם הַנוֹקְבָא, וְהֵם נִקְרָאִים עֲלָמוֹת.

אֲחֵר שֶׁהִסְתַּלַּק יוֹסֵף לְמַעַלָּה, מָה כְּתוּב? (שִׁיר א) שְׁחוּרָה אֲנִי וְנֶאֱוָה, מִשּׁוּם שֶׁהִתְחַזְקָה עֲלֵיהֶם הַגְּלוּת, וְעַם כָּל זֶה - וְנֶאֱוָה, שֶׁלֹּא הִתְעַרְבוּ בָּהֶם. כִּאֲהֵלִי קֶדֶר, נִשְׁחָרְתִּי בִּינֵיהֶם, שֶׁנֶּזְרוּ עָלַי כָּמָה גְּזוֹת רַעוּת, וְעַם כָּל זֶה אֲנִי הִיא כִּירִיעוֹת שְׁלֵמָה, בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, מִשּׁוּם שֶׁשְּׂבָטִי יָהּ נִכְסֵנוּ, וְשְׂבָטִי יָהּ יִצְאוּ.

אֵל תִּרְאֵנִי שְׂאֲנִי שְׁחָרְחַרְתָּ (שם), מִשּׁוּם שֶׁהִשְׁמַשׁ הִסְתַּלַּק. וְכָל זֶה בְּנִי אֲמִי גֶרְמוֹ. מִי הֵם בְּנֵי אֲמִי? אֵלוּ בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁמִּכְרוּ כָּאֵן אֶת יוֹסֵף, וְהֵם גֶּרְמוֹ לִי וְלִשְׂכִּינָה שֶׁנִּתְּנָה עִמִּי כָּאֵן.

עַל זֶה אָמַר (שְׁמוֹת ב) וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּשֶׁרָאוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה, עַד שֶׁהִנֵּה זֹכֶר לָהֶם הַבְּרִית הָעֲלִיוֹן, וְהִתְעוֹרְרָה בְּרַחֲמִים עַל בְּנֵיהֶם הָאֵם הָעֲלִיוֹנָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם) וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים. זֶה הָאֵם הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁכָּל הַחֲרוּת בִּידֶיהָ, וּפְתִיחָה לָהֶם פְּתִיחִים עֲלִיוֹנִים, חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים, וְהוֹצִיאָה אוֹתָם מִשָּׁם, וְהִתְמַלְאָה הָאֵם הִתְחַוֵּנָה רַחֲמִים עֲלֵיהֶם. וּמִשָּׁה יָצָא לְעוֹלָם מִמֶּנָּה אֲבִיו לְרַעוּת אֶת יִשְׂרָאֵל בַּתּוֹרָה.

בֹּא וּרְאֵה, דָּוִד רָמַז לוֹ אֶת הַתְּשַׁבְּחַת הָיָה שֶׁל שִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים עַל יַד בְּנֵי קֶרַח, אֶלָּא שֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַזָּמָן שֶׁנֶּאֱמַר. מִשּׁוּם כִּי כְּתוּב (תְּהִלִּים מה) לְמַנְצֶחַ עַל שׁוֹשְׁנִים לְבְנֵי קֶרַח מִשְׁכִּיל שִׁיר יְדִידוֹת. עַל שׁוֹשְׁנִים - אֵלוּ נְשִׁיקוֹת פִּיהוּ, שֶׁנִּקְרָאוֹת שְׁפָתוֹתָיו שׁוֹשְׁנִים.

דָּבָר אֲחֵר, שׁוֹשְׁנִים אֵלוּ שֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁהִתְחַבְּרוּ בְּשׁוֹשְׁנָה הָאֲדָמָה הָיָה, שֶׁהִיא הַשְּׂבִיעִית שֶׁל הַכֹּל. מִשְׁכִּיל - זֶה שֶׁפַּע שֶׁל הַעֲתִיק הַקָּדוֹשׁ שֶׁמִּשְׁפִּיעַ לָהֶם בְּשַׁעָה הָיָה, שִׁיוֹשְׁבִים יַחַד וְלֹא נִפְרָדִים, מִשּׁוּם אוֹתָם נְשִׁיקוֹת בְּדַבְּקוֹת הָרוּחַ, וְלֹא נִפְרָדִים.

שִׁיר יְדִידוֹת - רָמַז לַשִּׁירָה הָיָה, שֶׁנִּקְרָאת שִׁיר כְּפּוֹל. כָּאֵן שִׁיר הַשִּׁירִים, וְכָאֵן שִׁיר יְדִידוֹת, וְהַכֹּל אֶחָד. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכִנְסָת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים דּוֹדִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ה) שְׁתוּ וְשָׁכְרוּ דּוֹדִים. מִשּׁוּם כִּי שִׁיר יְדִידוֹת, שֶׁהֵם דּוֹדִים. וְזֶה מִשְׁבַּח אֶת זֶה, וְזֶה מִשְׁבַּח אֶת זֶה. וְכְמוֹ שֶׁשָּׁם כִּנְסָת יִשְׂרָאֵל הִתְחַלָּה הַתְּשַׁבְּחַת, שֶׁכִּי רָאוּ, שֶׁכְּתוּב יִשְׁקֵנִי, אֵף כָּאֵן הִיא הִתְחַלָּה לְשַׁבַּח אֶת הַמֶּלֶךְ.

רַחֵשׁ לְבִי דָבָר טוֹב (תְּהִלִּים מה). רַחֵשׁ לְבִי - זֶה הַחִיָּה שְׁרוּחַשֵׁת בְּלִילָה, שֶׁנִּקְרָאת לְבִי. דָּבָר טוֹב - שְׁעוֹלָה בְּרִצּוֹנָה שֶׁהַמֶּלֶךְ יִתְחַבֵּר עִמָּה, שֶׁנִּקְרָא טוֹב.

דָּבָר אֲחֵר, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְגִלוּת, אָמַר רַחֵשׁ, מִשּׁוּם שֶׁמִּרְחִישָׁה לוֹ אֶת הַדָּבָר הִנֵּה בְּלָבוֹ, וְאֲפִלוּ בְּשְׁפָתוֹתָיו לֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְרַחֵשׁ, אֶלָּא בְּלָבוֹ.

דָּבָר אֲחֵר, מָה הַטַּעַם רַחֵשׁ לְבִי? מִשּׁוּם שֶׁדְּבוּר בְּלֹא קוֹל לֹא יָכוֹל לְדַבֵּר, וְהַלְבִּי הִנֵּה שֶׁנִּקְרָא דְּבוּר,

עד כאן לא נשלמה, עד שבא שלמה המלך ובנה לה בית, והלבנה נשלמה בגדל יתר על הכל, משום שהתחבר עמה הקול.

ובאותה שעה נתנה רשות לדבר, שהרי נשלמה בקול. וישבה בשלמות עם המלך, משום שהוציאה בן חכם לעולם, והתקינה בית למלך. אז המלך שם מדורו עמה, והתחילה לדבר, ואמרה ישקני מנשיקות פיהו.

אבל כעת בימי דוד, עד אז לא ישבה בשלמות. משום כך רחש לבני ודאי הדבר הטוב ההוא. כעת טוב, ולא טובים. כיון שהתחבר עמה קול, אז ודאי טובים בכל. הצדיק נקרא טוב, שכתוב (ישעיה א) אמרו צדיק כי טוב. אף היא נקראת טובה, (קהלת ז) טובה חכמה. וכשנקרבו, התחברו כאחד באותן נשיקות, אז (שיר א) כי טובים דדיך מזון, הם דודים שניהם כאחד.

כאן דודים, וכאן ידידות. ומתי הם טובים? מזון, כשנשקים ממנו של הזין המשמר ההוא. ועל זה כתוב (שם ה) שתו ושכרו דודים. שהרי הנטיעות צריכות השקאה מן הנהר העמק, האם העליונה, שהיא השקתה אותם בראשונה מהזין ההוא.

זהו שכתוב (שם ב) שמאלו תחת לראשי, ואחר כך לריח שמניך טובים. זהו שכתוב וימינו תחבני. וזהו השמן הטוב, ששופע לו מהאם.

זהו שכתוב (תהלים קלג) כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן. זה הכהן הגדול למעלה, ימין המלך, כהן לעולם. וכשמגיע אותו השמן לזקן של אהרן, אז ודאי נקראים שמניך, מצד האם ומצד של אברהם, ואז שמניך טובים.

מה הטעם שופע אותו השמן הטוב של אברהם? משום שפשט הזמין להאיר ללבנה, ועל זה כתוב (שם) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. מה טוב - זה האור הראשון, יום הראשון, שכתוב (בראשית א) ויבא אלהים את האור כי טוב. ומה נעים - זה נעים זמירות ישראל. היום הרביעי, הלבנה.

ובא ראה, כמו שהאור שנברא ביום הראשון נתן שלמות, ושפע ממנו אור לאור שהעולם הזה מתנהג בו - אף אברהם, האור הראשון נתן אור לבת הזו של המלך, היום הרביעי, שעל ידה מתנהג העולם הזה. ועל כן חוט של חסד משוף עליו, להאיר מאורו. וכאשר מתחברת עמו ויושבת לזמין, הוא מתגדל בכל.

ובא ראה, כשבא אברהם לעולם, מה כתוב בו? (בראשית יב) ואגדלה שמך. מה היא? שהוסיף בו ה'א. והמקום הזה, בו התגדל הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (תהלים מח) גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלהינו. באשר הקריה הזו הקדושה, שנקראת ה' תחתונה, אהבה קטנה מתדבקת בו, ושורה בתוכה, אז שמו יתגדל על הכל.

ובא ראה, כתוב (שם קמה) צדיק ה' בכל דרכיו. משום שבדרך הזה נותן בים דרך. וחסיד בכל מעשיו, באותה הדרך, זמין המלך נעשית בעולם. ועל כן אברהם בזמין הזה עשה אותו בריה חדשה, והתחדש מזלו להוליד, והתגדל על הכל. ועל זה (בראשית כד) וה' ברוך את אברהם בכל, בכלל הוא, בת המלך שנתנה לו.

ומהי הברכה? השמן הטוב שיוצא על ראשו. זהו שכתוב (תהלים קלג) מה טוב ומה נעים. ודאי. כשמן הטוב, השמן שורה בו ברכה, שהמקום גורם. ועל זה, וה' ברוך את אדני מאד. ויגדל, כמו שכתוב (בראשית יב) ואגדלה. שמך, כמו שכתוב (שיר א) שמו תורק שמך.

בא וראה, כשהקדוש ברוך הוא עתיד להרים זמין על הכל בימות המשיח, כשמן הטוב הזה, מה כתוב? (עמוס ט) ביום ההוא אקים את סכת דויד הנפלת. היום ההוא איננו יודעים מי הוא! אלא זה היום הראשון, הזמין של אברהם שעתיד לעורר להקימה מהעפר.

ועל זה ביום ההוא, היום הראשון של הכל. נאם ה' - זה אברהם, שנאמר עליו נאם ה' מלפני הכל, שכתוב (בראשית כב) בי נשבעתי נאם ה'. וכאן נרמז השם של העתיק, שנשבע בו הזעיר אנפין לאברהם. ועל זה אותו היום (זכריה יד) נקרא לא יום ולא לילה. שבעתיק תלוי, שצריך להוקיר זקנו. ביום ההוא (עמוס ט) אקים את סכת דויד הנפלת.

משנה ראה את כל אותן הצרות שעתידות לבא לעולם, כשהסכה הזו נופלת, שכתוב (ויקרא כו) והייתי אתכם גם אני, אף אני עמכם בגלות. וכשנשלמו אותם חטאים, מה כתוב? (שם) ואף את בריתי אברהם אזור והארץ אזור. סמך את הארץ הקדושה, ספת דוד, לאברהם, להקימה בזמין, ושפשוט בשלמות.

מי היא בריתי? זה אברהם, שכתוב (בראשית יז) הנה בריתי אתך והיית לאב המון גוים. וכשהברית הזו, שהיא ה' עמך, תשתלם בכל. ועל זה העירו החברים, מי שקורא לו אברהם, פוגם

המקום שנקרא עשה ולא תעשה, משום שבה' הוא השתלם באמונה.

וכשתסתלק ה' בימיו של האם, הבת תקבל מהאם העליונה אותה הטובה שלא תפסק לעולם, ואז עושה נקמות לשאר העמים. ועל זה כתוב (דניאל ב) שמהרה נגזרת אבן שלא בידיים. מהרה - זה אברהם, הרה העליון. נגזרת אבן - זוהי אבן אחת שעליה שבעה עינים. ועושה דינים בכל אלו שהדקו את בניה בין הרגלים, הדקה אותם בכל. וכתוב (שם) היתה להר גדול ומלאה את כל הארץ, משום שנדבקה בימיו, (ישעיה ל) אור הלבנה כאור החמה.

ובא ראה, בראשונה כשבא אברהם לעולם, הוארה הלבנה. והתחילה להאיר, עד שהשתלמה בדרגתה בימי שלמה, שהתגדל על הכל, שכתוב (מ"א א) ויגדל את פסאו מפסאד. ועל זה (הושע ג) ואברה לי בחמשה עשר כסף, אותם החמשה עשר צדיקים שעד שלמה. ועל זה על דו נתנה התשפחת העליונה הוא, כדי שיתגדל בה. אבל דוד נאמר בלחש, ולא נתנה לו רשות לגלות.

אמר אני מעשי למלך (תהלים מה), לעורר את המלך העליון. ומי הם מעשי? מי שלא תלוי בו מעשה, מה עושה? שהרי המעשה תלוי למעלה! אלא מי הם מעשי? אלו הם (שם) לשוני עט סופר מהיר. משום שמשפחת בחצות הלילה למלך העליון. שיר ידידת, כמו שנאמר שיר השירים. שמשפחת הגבירה את המלך. אף כאן הגבירה משפחת אותו.

יפיפית מבני אדם (שם), הרי פרשוה החברים באברהם: נתנפית בעליונים - (בראשית טו) אנכי מגן לך. נתנפית בתחתונים (שם כג) נשיא אלהים אתה. לך יפיפית, שתי תשפחות כלולות. הוצק חן בשפתותיך - (שם יח) הנה נא הואלתי. על פן ברכך אלהים לעולם - (שם כד) וה' ברך את אברהם בכל.

אבל בא וראה, הפסוק הזה יש בו סוד עליון, כנגד המלך העליון. אמרתי לו, יפיפית למעלה במחנות העליונים, שמשפחים לפניך. ולמטה באותם צדיקי אמת שעומדים בחצות הלילה. הוצק חן בשפתותיך, בשעה שאתה קורא ומקיש בשערי היכלי (שיר ה) פתחי לי אחותי - (תהלים מה) על פן ברכך אלהים. האם העליונה מעטרת אותך בעטרות עליונות. לעולם, משום אותו העולם האחרון, ובשביקה אמר שהוא מאיר לה.

דבר אחר לעולם, זו זמין למעלה שכתוב (תהלים קי) אתה כהן לעולם. וכל הברכות והשמן הטוב שורים בו, ובארנו אותו. ועל זה כתוב על פן, כשהכו הזה מתחברת למעלה. אבל בזמן שמתרחקת ממנו זה העולם, מה כתוב? שאג ישאג על נהו, זו הגבירה, משום שנמנעו ממנו ברכות, שלא שורים בו, אלא כאשר נהו הוא מתחברת עמו. וזהו שכתוב (ירמיה כה) שאג ישאג על נהו? כנגד זה כתוב (שיר א) כי טובים דודיך מין לריח שמניך טובים. מה הטעם? משום שברכך אלהים לעולם.

משכני אחריך נרוצה (שם), כנגד זה כתוב (תהלים מה) חגור חרבך על גרך גבור. זו (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם, להפרע מן הרשעים, שגורמים לה פריד מלמעלה. קרבת אותה אליך לרחם על העולם, ונתבשרמו כאחד.

וכשמתקרבת עמו, מתלבש בהוד והדר. זהו שכתוב (תהלים קד) הוד והדר לבשת. ומה הטעם? משום שאותה שעה התגדל משום שהתחבר בעיר אלהינו. ועל זה כתוב (שם) גדלת מאד הוד והדר לבשת, באותם לבושים של כבוד, שפרשה עליו האם העליונה. משום כך (בראשית לו) הדר ושם עירו פנו. מתי? כשמתחברת עמו מהיטבאל בת מטרד. ועל זה, הודך והדרך ודאי. כמו כן (שיר א) נגילה ונשמחה בך נזכירה דדיך מיין. השפע של האם שמשקה אותך ואת הכל, וזה הוא הודך והדרך ודאי.

והדרך צלח רכב על דבר אמת וענוה צדק (תהלים מה), כנגד זה שחורה אני ונאנה. בראשונה, כשנקראת חרב לדון את העולם, נקראת ודאי שחורה. וכעת, כשנקרבת למעלה בענוה, נקראת נאנה. נאנה ודאי בכל. בנות ירושלים - אלו שתיים עשרה חיות עליונות גדולות שנקראות כך, וכלן בשלמות. על שהיו פעת בגלות באהלי קדר, חזרו הן פעת פיריעות שלמה ודאי.

ובא ראה, כיון שהחבר ההיא החזרה מהדיון שהיה בה, שהכשירו בני העולם את מעשיהם, נעשתה דבר, דבר אמת, והתחברה עם אמת. ואמת בענוה. ואזי צדק בכל, והכל אחד.

הסוף בראש דבר אמת. אמת בראש, שכתוב (תהלים קיט) ראש דברך אמת. הראש של אותו שנקרא דברך, סוף הדרגות, נקרא אמת. הראש בסוף, ענוה צדק בלא פריד, נכללו והתחברו בכל. ענוה הראש, צדק הסוף, (משלי כב) עקב ענוה יראת ה'.

ותורך נוראות ימינך (תהלים מה) - זה יעקב, שנטל שני חלקים, משום שנדבק בימיו לעולמים, שכתוב (בראשית ל) מחשף הלבן אשר על המקלות.

ובשעה ההיא הכל החזר פיריעות שלמה, משום שצד הימין התעורר בעולם, ונד הימין פשוטה לקבל את השבים בתשובה. שהרי עד עתה התקדדו בחטאיהם באהלי קדר, וכעת שחזרו בתשובה, הם פיריעות שלמה, משום שאברהם התעורר בעולם, ימינו של המלך.

חציף שנונים, פרשוה על אברהם, פשרדף אחר כל אותם המלכים בלילה, פשחלקו הרחמים מן הדיו, והרג אותם המלכים. זהו שכתוב (ישעיה מא) כקש נדף קשתו ירדפם יעבור שלום. וכלם נפלו בידי.

אבל בא וראה את סוד הדבר. חציף שנונים - אלו חצים ואבני בליסטראות. שדנה את העולמות באותם כלי הקרב שהמלך הפקיד בידי הגבירה. ואותם חצים של הקדוש ברוך הוא, ודאי שנונים בכל, מצדו של היום השני, צדו של יצחק, משום שממנו יוצא דין לרשעים לדון אותם.

ועל זה (תהלים מה) עמים תחתיך פלו בלי"ב. ומי הדנה שמפילה אותם? הדנה שנקראת ל"ב, שהתמנתה על מעשי העולם, ודנה אותם על שהם אויבי המלך.

כנגד זה (שיר א) אל תראני שאני שחרחרת. מה הטעם? משום שהתלבשתי בדין לדון את העולם. ואומרת לבניה שקרבים אליה בתוך הבית, אל תראני. ודאי, אם השתדלתם בתורה שנתתי לכם, לא תפחדו. ואם לא תשתדלו, תגרמו לי שבני אמי נחרו בי, לשמור את אמות העולם בשבילכם שתתפזרו שם. ועל זה העירו, אם נגר הדיו על ישראל, הקדוש ברוך הוא מוריד אותו על שאר האמות, כשחוזרים ישראל בתשובה. ואם לא חוזרים, יורדים בין שאר האמות, ואוכלים אותם עצם ובשר.

דבר אחר (תהלים מה) בלב אויבי המלך - זה אברהם, שהתמנה מלך על העולם, וכל האמות הסבימו עליו להיות מלך עליהם, בעמק שוה. וכל שונאיו, הלילה הרג אותם.

דבר אחר חציף שנונים - שהם עתידים לעשות דין. עמים תחתיך פלו - אלו שבאו מצד שאר העמים, תחתיך פלו, צד הנחש. כשאותה השלהבת של צד צפון התעוררה עליו, הוא נופל בעמק הים העליון, ונשבר כחו. וכשכחו נשבר, הכח של שאר העמים נשבר, משום שהם אויבי המלך. מי המלך? זה ישראל, המלך בכל.

כסא אלהים עולם ועד (שם) - עליה אמר קד, כאשה שהתעוררה לבעלה, ואומרת אשתך רוצה להתחבר עמך. שהרי אותם הרשעים שהפרידו את זיוגנו אבדו מן העולם, ועשיתי בהם דין. וכעת רוצה שיתחבר העולם האחרון עם המקום שנקרא ועד, משום ששבת מישור שבת מלכותך, שאותו הדיו שעשה כסא ברשעי העולם, הוא דין אמת, שיוצא ממקום שנקרא ישר, כמו שנאמר (דברים לב) צדיק ישר הוא. והכסא נקרא ישר, ועל זה שיצא ממנו שבת מישור זה נקרא.

דבר אחר שבת מישור - זה המלך המשיח, שנקרא שבת להוכיח את רשעי העולם. זהו שכתוב (בראשית מט) לא יסור שבת מיהודה, וכתוב וקם שבת מישוראל. מישור - (ישעיה יא) והוכיח במישור לענוי ארץ. שבת מלכותך - על זה כתוב (במדבר כד) וקם שבת מישוראל, לעורר בעולם. מה הטעם? שהרי הוציאה לך בן טוב חכם לעולם. והשבח הזה משבחת הגבירה למלך להרים הראש של ישראל על הכל. לא יסור שבת - משום שכתוב (תהלים פט) כסאו כשמש נגדי.

אהבת צדק (שם מה) - משום שהצדק הוא, אהבתך, היא אהבה קטנה, שבהתחברות למעלה נעשית גדולה. ואף הוא גם בהתחברותה עמה הוא גדול. זהו שכתוב (שם מח) גדול ה' ומהלל מאד בעיר אלהינו. ועל זה מושכת אותו הגבירה בדברי האהבה הללו.

כנגד זה - (שיר א) הגידה לי שאהבה נפשי. אהבה שכל אהבת נפשי בך. אם לא תתחבר עמי, איך תרעה את העולם? איך תזון את נפשך מהעמק העליון, אותך ואת האחרים? שהרי אין שורות הברכות שלמעלה אלא במקום של זכר ונקבה.

שלמה אהיה בעטניה (שם). איך אהיה בבושה, כשתובעים ממני מזון בני האבות, שהם עדרי חבירי, עדר ה' ממש. משום כך אהבת צדק - זה הכסא שלך. ותשנא רשע - זה צד השפחה, שכל דבריה בחובה, ועומדת לחיב על העולם.

דבר אחר, אף על גב שהכל אחד - אהבת צדק, אלו ישראל שאחוזים בצדק הזה, והיא חלקם, שכתוב (מלאכי א) אהבתי אתכם וכו', ואהב את יעקב. לרבות הדנה של צדק, שאוחז בה בשעה שנקרא יעקב. ותשנא רשע - זה עשו, שכל מעשיו בחובה, וצדו של רשע, נחש עקלתון. זהו שכתוב (שם) ואת עשו שנאתי.

על כן משחד אלהים אלהיך שמן ששון (תהלים מה) - זה השמן הטוב ששופע על ראשך מהצד העליון, שנקרא קד. מה זה על כן? משום שאהבת צדק.

זהו שכתוב (שם קלג) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. שבת אחים - התחברות של אח בצדק. גם - לרבות את ישראל. משום כך אמרה לו: איכה תרעה - לצדק, איכה תרביץ - אותם העדרים הקדושים של יעקב. מחברך - אלו האבות העליונים, שהתחברו עמך בראשונה.

דבר אחר, ישראל שהם אחים ורעים לו, משפיעים את השמן ששון הזה על ראשו בתפלתם. שמן



ששון - אלו שנים עשר נהרות אפרסמון וד, שמאירים בה. ואז יש שמחה בעולמות, רצון בעולמות, והרגז מסתלק מן העולם.

מר ואהלות (שם מא), מר - זה אברהם, שנקרא הר המור. ואהלות - זה נעקב. קציעות - זה יצחק. כל בגדתי - בשלש העצמים הללו, לבין אד"ם ור"ק, השתלמו אותם לבושי הארגמן.

מן היכלי שן (שם) - אלו שבעה היכלות עליונים, שנשמות הצדיקים שמחות בהם לפני הקדוש ברוך הוא, ואז שמחה לפניו. ולמה נקראו היכלי שן? משום שזכו בתורה והתחזקו בה, זכו לש"ן הזו.

מני שמחוד (שם), במה עוסקות הנשמות הללו? הן עוסקות בתשובות שלי לפניך, ואז משלמת השמחה לפניך, שאין שמחה לפניו מכל מרובותיו, כשמחת נשמותם של הצדיקים שהם קרובים לו.

דבר אחר מני שמחוד, ודאי שאין שמחה לפניו כמו הזמן שעשה שלמה את שיר השירים, ושבח את תשובת הגבירה אל המלך.

ומה אומרים? בנות מלכים ביקרותיך. בנות מלכים - אלו הנשמות הקדושות, שודאי נקראות בנות מלכים, שהרי הם היו מזווג של המלך והגבירה. ביקרותיך - זה גן עדן שנכבד מכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם הזה, שהם נטועות ידיו.

נצבה שגל לימנך (שם), כמו שנאמר (שם קי) נאם ה' לאדני שב לימיני. משום כך למטה, נדבקה באברהם, ומשום כך נקרא אברהם אהבי, שנדבקה בו אהבתי והודיע את דיני לעולם, ובשבילה זכה לבו, שהרי ה"א נוספה עליו מקדם לכו.

בכתם אופיר (שם מה), כמו שנאמר (ישעיה יג) ואדם מכתם אופיר. ומתי היא בכתם אופיר? כשמזדווגת עם המלך, כשיורד הכתר בדלוגים, שמאיר מצד האם העליונה, ושורה על ראש הגבירה. ואז (שם מד) כתפארת אדם לשבת בית. שהרי הבית של העולם הזה מתנהג על ידה.

משום כך אמרה לו, אם לא תתחבר עמי, איך אהיה בצמאון על אותם עדרים קדושים שסמוכים על שלחני? זהו שכתוב (שיר א) שלמה אהיה כעטיה על עדרי חביריך.

מה משיב לה הקדוש ברוך הוא? (תהלים מה) שמעי בת וראי. כנגד זה, (שיר א) אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך. אמר לה הקדוש ברוך הוא: הנה לך עצמה עליונה, צאי לך בעקבי הצאן - אלו הצדיקים השלמים שהתעטר בהם לפני, ורעי את גדיתיך - אותם שנמשכים אחריך.

ואותם רשעי הדור יתמשכנו בחטאיהם, אלקה אותם ברצועה, ולא יוסיפו לחטא. ותשמרי בניך שהולכים אחריך, שלא יתמשכנו עליהם, והכל בדין ואמת. מה הטעם? שכל הנשמות הן לפני, ועל זה (חזקאל יח) בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן.

כמו זה, שמעי בת וראי. שמעי, שבו תלונה השמיעה, כשישראל חוזרים בתשובה לפני - שמעי, הכניסי תפלותיהן לפני, שהפתח של הכל הוא בך, הכל מסרתי בידך להנהיג את העולם התחתון. ועל כן שמעי בת וראי, משום שאות המראה של הכל, את נקראת באר לחי רואי. משום כך יש לך לענן כל יום במעשי העולם, לתת לאדם כפי מעשיו.

בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הפקיד את היכלו ביד הגבירה לענן על העולם, וכשבני העולם צדיקים, נוספת שמחה למעלה.

והטי אונד (תהלים מה), כנגד תפלת הכל. וכן עשתה אף היא מכל התפלות, לקרב עטרה לצדיק. משום שהרי כל התפלות הן לקרב העטרה לצדיק.

ושכחי עמד (שם), שכשפני לא הולכים בדרך ישרה, יש לך להביא עליהם מכות, כמו שנאמר (ויקרא כו) והייתי אתכם גם אני שבע. ועל כן ושכחי עמד, עשי אותם כאלו הם שכוחים מן העולם, עד שישבו בתשובה לפני. ובית אביך, שהוא אברהם, שהיא בתו, ושמה בכל.

ויתאו המלך ויניח (תהלים מה) - זה המלך העליון שאוהב לדבק בך ולהזדווג עמו זוג עולמים. ומתי? בשעה שכל בני היכל המלך צדיקים, בשעה שישרת אותם והנהיג אותם לרצון המלך. זהו שכתוב (משלי לא) משא אשר יסרתו אמו. וזו בת שבע אם שלמה, שהנהיגה אותו לרצון המלך.

כי הוא אדניך (תהלים מה) - כל כחך הוא ממנו. אין הלבנה מאירה אלא מן השמש. שמה אדניי, סימן לזכות מבית המלך. אי מראש הכל להתנהג בה, וי' מראש של השם הקדוש, החכמה העליונה.

והשתחוי לו (שם), כמו שנאמר (מ"א א) ותקד בת שבע. ואז המלך עושה כל רצונה. וישראל מתגברים למעלה למעלה, ומדורם עם המלך ועם הגבירה.

ואז שאר העמים נכנעים תחתיהם, וכלם חוזרים לעבד אותם, משום שהם בני המלך. משום כך

(תהלים מה) ובת צר במנחה פניך יחלו עשירי עם.

כנגד זה, (שיר א) לססתי ברכבי פרעה דמיתיד רעיתי. שהקדוש ברוך הוא נתן בלבו להפגס אחריהם לים, כדי שישבעו ישראל מממונם שהובילו לשם עמיהם. והכל נטלו ישראל בים שזכר אותה העבודה שעבדו עמם.

כמו כן לעתיד לבא, ובת צר - זה צדו של עשו וישאר העמים שהציקו לישראל, ועד עתה היו מציקים להם בחטאייהם, כמו שנאמר (ישעיה נט) כי יבוא כנהר צר רוח ה' נססה בו.

אז ישראל יחזרו בתשובה שלמה לפני הקדוש ברוך הוא, שנקראה באותם צרות רבות שבאות עליהם כמי שנשפח זכרונם למעלה. וכשם חוזרים בתשובה בלב שלם, ככתוב (דברים ד) בצר לך ומצאוך וגו', ושבת עד ה' אלהיך. וישוב המלך לבית הגבירה לפיסה. ועל זה (ישעיה נט) ובא לציון גואל, זה המלך שבא לבית הגבירה. משום שביתה כלם שלמים לפניך, בא להקיימה מהעפר.

במנחה פניך יחלו עשירי עם, משום שאם (תהלים מה) כבודה בת מלך פנימה. ומהו כבודה? כבוד ה'. וזו הבת מאותו המלך שהיא פנימה ודאי. וזו האם העליונה, שהיא הפנים של הכל, והיא מעוררת חרות ומנוחה על בניה.

ממשפצות זהב לבושה (שם), כנגד זה אמר שלמה (שיר א) נאוו לחניך בתרים צוארך בחרוים. לחניך - פעמים, לזמן ההוא ולעתיד לבא. בתרים - שני תורים ודאי. משום שבימי המשיח תתחדש דעת בעולם, ותואר התורה לפני הכל, משום שכתוב (ירמיה לא) כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם. ועל זה ממשפצות זהב לבושה, זה צד הצפון, שהתלבשה בו לעשות נקמות באותם שהציקו לבניה. ועל זה קוראים לו מלך המשיח, ודוד ודאי הוא. ואז מתעורר בעולם.

מה כתוב למעלה? (תהלים מד) כי שחה לעפר נפשנו כו', קומה עזרתה לנו. מה זה קומה? משום שעד עתה היא נופלת. פעת קומה עזרתה לנו, שנדבק המלך עם הגבירה. ופדנו למען חסדך - זה אברהם, הימין, שלא תהיה לאחור. שמשום כך אמר (תהלים י) הושיעה ימין ונגני. משום כך, ממשפצות זהב לבושה.

לרקמות - אלו לבושי כבוד, שהם רקומים למקדש. וכל הבגדים שעתידי הקדוש ברוך הוא ללבש, לתת נקמה באדום. תוכל למלך - זו הכלה המלבישה אותו. מי גרם כל זה? משום שישאל לא התעורר בצד של עשו, כל אלו עתידים לראות בכבוד של ציון.

כנגד זה, תורי זהב נעשה לך. תורי - שנים. רמז לתורה שנתנה בימי פרעה, ורמז לדעת שתתחדש בימות המשיח. עם נקדות הפסך - שם (הושע ג) בחמשה עשר פסך, וכאן (שיר ח) אם חומה היא נבנה עליה טירת פסך. ודאי שמצד של אברהם באה זו להם. זהו שכתוב (ויקרא כו) ואף את בריתי אברהם אזור והארץ אזור.

תוכלנה בשמחות וגיל (תהלים מה) - שתי שמחות, למעלה ולמטה. למעלה - שהשם הקדוש והפסא נשלמים, כשיאבד יודע ציד מן העולם וזכרונם לא יזכר לעולמים. למטה - ישראל בני הקדוש ברוך הוא, ברחמים עליונים מרים דגלים על הכל. ועל זה מובאות לך, כמו שנאמר (ישעיה סו) והביאו את כל אחיהם מן הגוים מנחה לה'. ועל זה כתוב תבאנה בהיכל מלך.

תחת אבתיך יהיו בניך (תהלים מה). אמר לה הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל: תחת אבתיך, אותם האבות העליונים שהודיעו אותך בעולם ותקנו אותך - על הכל יהיו בניך. תשיתמו לשירים, את אותם האבות העליונים, שכתוב בהם (במדבר כא) באר חפרוה שרים, שתקנו אותך בכל, והכל לבאר הו'. כנסת ישראל נקראת.

דבר אחר, (תהלים מה) תחת אבתיך יהיו בניך - שכלם באהבה, כאותם דור המדבר, כאותם שנקראים דור דעה. יהיו בניך - שכלם באהבה יתגברו על התורה. כנגד זה כתוב (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. שהקדימו עשיה לשמיעה, אף כאן בניך ישתלמו כמותם.

אזכירה שמך בכל דר ודר (תהלים מה), מהדור העליון, שהדור והחרות תלויים בו לכל. בזמן שהשופר הגדול ההוא יוציא הכל לחרות, אזי עמים יהודים לעולם ועד, שלא יפרד עולם מועד, ויעד מעולם. כנגד זה, צרור המר דודי לי בין שדי יליו.

עד כאן נתנה לו רשות לגלות. בא שלמה והשתלם בכל, והשלים הכל, והכליל באותן התשבחות חכמה עליונה, הקיום של כל העולמות, שעתידי הקדוש ברוך הוא לגלותה לבניו בזמן שתתעורר הדעת בעולם. כשכל אחד ואחד מישאל ישיג דבקות בחכמה העליונה, סוד שמו של הקדוש ברוך הוא, וזהו הטוב שאין לו הפסקה כלל, לעולם ולעולמי עולמים.

פרשת בלק

אמונה אמן (ישעיה כה), שנים שהם אחד. אחד גו, ואחד נהר. זה יוצא מעדן, וזה משקה ממנו. הנה כאן כל הסוד הנסתר של האמונה.

ולמדנו, זה מי שמתעורר בלילה, בשעה שהקדוש ברוך הוא נכנס לגן להשתעשע עם הצדיקים, צריך לומר פסוק זה ברצון הלב, ולכונן בו ברצון: ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחק אמונה אמן. ואחר כך יאמר, (תהלים קלט) אודך על כי נראות נפילתי נפלאים מעשיך ונפשי ידעת מאד. אחר כך, ונהר יצא מעדן וגו'. והינו השבח של החסידים הראשונים כשמתעוררים בחצות הלילה, ואחר כך מסדרים שבחיהם ועוסקים בתורה.

מה הוא שעשועו של הקדוש ברוך הוא? אלא כל הצדיקים עומדים בדיוקניהם, ומתלבשים בגן עדן, בכל יום ויום, ורוחצים בטל שבו עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, וכלם נכנסים אל המשיח, ושואלים מה ששואלים, והרי העירו החברים.

אחר כך מתפנסים, ומתעסקים כלם בדעת העליונה, בכל הישיבות של שם. ועליהם כמה ממנים. ומתחדשים שם כמה חדושים בתורה. אחר כך יוצאים כלם, ורואים כשבא אליהו אל האבות. הוא יוצא - והם נכנסים ועומדים לפני האבות, ושמחים בהם בכמה בנים קדושים שסביבם, וכלם שמחים.

כשנכנס הקדוש ברוך הוא בחצות הלילה, כלם עומדים מתקנים כראוי, וכל ההשתדלות שהשתדלו באותו היום בחדושי תורה. ותשובתו של הקדוש ברוך הוא באותם הצדיקים, שהדשו בה דברים. והשתעשעו בהם, והשתעשע באותם דברים. וכן בכל צדיק וצדיק.

אחר כך כלם מתתקנים זכר וינקבה. ואחר שהקדוש ברוך הוא הרים והשתעשע בהם, ובכל הסודות הללו של החכמה שלהם, מתגלה עליהם, והם רואים את אותו נעם ה'. אז כלם שמחים בשמחה רבה, עד שמתפשטים הזיו והאור שלהם. ומאותה המשכה של זיו ואור של השמחה שלהם, עושים פרות ותולדות לעולם הזה, ואותו הפרי נכנס תחת כנפי השכינה עד הזמן שצריך.

וכן משתעשע בכל צדיק וצדיק, ואומר: אשרי המלך שהבנים הללו נבחרו לחלקו וגורלו. וקול מתעורר מאמצע הגן של הרקיע, וקורא בקול חזק ואומר, (שם קלז) זכר ה' לבני אדם את יום ירושלים האמרים ערו ערו עד היסוד בה. ואז היללות והצעקות שלו. וכל הצדיקים ששם מתעוררים בבכיה.

וקול מתעורר באמצע הגן של הרקיע, שנשמע בשלש מאות ותשעים רקיעים, משום שאין שמחה ושעשוע לקדוש ברוך הוא אלא בשעה שעומד עם הצדיקים ששם. ומשום כך נשבע ואומר, (שם) אם אשכחתי ירושלים תשכח ימיני תדבק וגו', אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. בכל מקום שיש שמחה לקדוש ברוך הוא, קול זה יוצא וקורא.

אז יוצא משם, ועולה ומכה ברקיעים, ושואג שאגות, עד שכל צבאות השמים כלם בערבוניה. אז נושבת רוח ומכה בעלים של אותו העץ הגדול, וכל הענפים שלו מכים זה בזה. וקול מתעורר מתוך נוף העץ וקורא, (שם קה) זכר לעולם בריתו דבר צנה לאלף דור אשר כרת את אברהם ושבועתו לישחק. כיון שקול זה מתעורר, שומע אברהם הזקן ומתעורר, ואז הוא רצון המלך, ומתנחם עמו.

בשעה ההיא מתעוררת רוח אחת מצד דרום, וכל הרצון והשמחה והרפואה מתעוררים בעולם. ואז עולה הבקר, ועת רצון נמצאת, ונחת היא לכל אסירי המלך שהם בבית חלום. אשרי העם שיכולים לדעת מהסודות הטמירים, הנסתרים של המלך הקדוש.

אמר רבי אבא, יום אחד היינו הולכים במדבר, אני ורבי יהודה שמן עכו עמי, ונכנסנו למערה אחת, ומצאנו שם ספר עתיק אחד מהזמנים הראשונים. פתחנו אותו, ומצאנו שהיה כתוב בראש דבריו, (ישעיה מב) הראשנות הנה באו וחדשות אני מגיד. ובאר הפסוק בנשמות הצדיקים, מיום שעלה ברצון המחשבה לברא את העולם.

שטרים שנברא העולם, כל רוחות הצדיקים היו גנוזים במחשבה לפניו, כל אחד ואחד בדמותו. כיון שציר העולם, כלם התגלו, ועומדים בדיוקניהם לפניו, שם ברומי הרקיעים (מרומים). אחר כך נתן אותם באוצר אחד בגן העדן שלמעלה. והאוצר ההוא אינו מלא לעולמים, ותמיד קורא: הראשנות הנה באו וחדשות אני מגיד. מה זה אני מגיד? אלא כלם בשמות, ואין תשובה וכסוף לאותו האוצר אלא להריק בו נשמות.

כמו שהגיהנם אין לו תשובה וכסוף אלא לקבל בו נשמות להטהר שם, וכל הימים קורא הב ה. מה זה הב הב? אלא אשרי אשרי.

ואותו האוצר שומר כל אותו הנשמות, עד הזמן שמלביש אותו, ויורדות לעולם הזה. ומתוך חטאו של אדם הראשון, שהחשיך את העולם, והמשיך הצד האחר הרע לעולם, הצטרכו להתלבש אותו הנשמות בלבוש הזה, שהרי לבוש אחר עתיד הקדוש ברוך הוא להלביש את אותו הנשמות. והנה אומר באותו הספר עד כאן. שתקו. וראיתי מכאן והלאה דברים מתוקים שאין מכרים.

ואחר כך ראיתי אותם בחלום, ואמרו לי שתק, ואל תגלה אלא לסלע החזק. וכך עשיתי. ומצאתי בו, ואם תאמר, לבוש אחר עתיד הקדוש ברוך הוא להלביש אותו הנשמות לעולם הבא, אם כן, המתים שהחיה יחזקאל, למה לא עשה להם אותו הלבוש?

אלא משום שטרם הגיע הזמן להעביר בעולם אותו האור הזך שעושה לבושים, ומשום כך לא הלביש אותם, אלא כמו שהיו. וכך יהיה לתחית המתים, רק שההקמה שלראשונה לא מצויה שם.

וכשאדם יוצא מן העולם הזה, כלם, בין צדיקים, ובין חסידים ותמימים, וחיבים ורשעים, כלם עוברים בדרך הזו לראות אותו, את אדם הראשון, לכל בני העולם. ושם נוטלים דרך או לגן עדן או לגיהנם.

כל אותם שדרךם לגן עדן, מתקרבים לחומה החיצונה מאותן שלש החומות ששם. ואז יוצא ממנה אחד ומתעורר לפניו וקורא ואומר: אשריכם הצדיקים בכל העולמות. ואותו הממנה ששמו יעזריאל, מראה להם הדרך, והולכים לפניו עד שער אחד של גיהנם, וממנה אחד קורא בכת: צנו העשן, צנו הדלקה. באותה השעה מצננים אותו בבחילות, וכלם נכנסים וטובלים ועוברים, וכל הרשעים נמסרים בידי דומה, ונכנסים לגיהנם, וכל אותם הצדיקים אין נמסרים בידו, אלא בידי אותו הממנה.

בין שטובלים ועוברים, אותו הממנה הולך לפניו, עד שמגיעים לגדר חומת גן העדן. ואותו הממנה קורא לפתח ואומר: (שם כו) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אצנים. אז פותחים פתח, ומכניס אותם לפניו, וכן לכל פתח ופתח.

בין שנוכנסו לפניו, למקם שצדיקים אחרים עומדים, כמה חדוה על חדוה, וכמה שמחה על שמחה על הצדיקים, וכל בני הישיבות שמחים. לסוף שלשה ימים שנטמנו בהיכלות ידועים, יוצאים, והאזורים נושבים, וכלם מצטיירים בדיוקניהם. מפאן והלצה יורשים אחות נחלה פראוי לכל אחד ואחד.

המראה שנגאה בגן עדן ממראה כבוד דמות כל הדיוקנאות, והגון של כל הגונים של המלך הקדוש, לא מתגלה בהיכל ולא במקום אחד, אלא נפתח רקיע מרקם על גבי הגן לארבעה צדדים, ומתמלא מזיו הכבוד הקדוש, ונראים שם, ומאירים כל הצדיקים. מי ראה השמחה הזו והתשוקה הזו של אותו נעם ה'.

עד כאן היה לי רשות באותו ספר. כשהסתובבתי לראות יותר, פרח מזי ולא ראיתי, ונשאיתי עצוב ובכיתי. לשנתי שם באותה המערה, וראיתי אותו לבוש הבדים. אמר לי: רבי, מה לך לבכות? אל תתעצב. ממי שהיה הספר ההוא, פרח אליו, ונטלו. וטרם יצא מן העולם הזה, גנו אותו באותה המערה במדבר הזה, ועכשו שהתגלה לחיים, פרח באור ונטלו.

מפאן והלצה, לך לך לדרך. ומאותו יום עד כאן לא התגלה לי, ולא זכיתי לשמע ממנו. ובכל פעם שאני נזכר, אני נשאר עצוב. אמר רבי אלעזר, אולי הקדוש ברוך הוא רוצה בכבודו שלא יתגלה בעולם.

בעוד שהיו יושבים ועוסקים בדברים הנכבדים והעליונים הללו, האיר היום. קמו והלכו. אמר רבי אלעזר, קעת עת רצון לפני המלך, נאמר דברי תורה ונתעסק בה, ונשתתף עם השכינה.

לאמר הנה עם יצא ממצרים (במדבר כב). אם תאמר, שהרי צריך לטל השמות והיוחסין שלהם - לא צריך, אלא דרך כלל, שכתוב הנה עם יצא ממצרים. מה הטעם? משום שכן קורא להם פטרונים כמה פעמים, ועל זה לא תטעה, שכתוב (שמות ה) שלח את עמי, בכל זמן.

ועוד, כשנטלה עצה עליהם עם פרעה, בלשון זו יכלו להם, שכתוב (שם א) הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו. אף כאן שכתוב הנה עם יצא ממצרים, שלא הוציא אותם אחר, אלא הוא מעצמו יצא משם, ומשום כך תוכל להרע להם.

הנה כסה את עין הארץ (במדבר כב), יש אומרים, סיחון ועוג, שהרגו אותם ושרא, שהיו עין הארץ. אלא כשהביא הקדוש ברוך הוא ארבה על ארץ מצרים, מה כתוב? (שמות י) ויכס את עין כל הארץ ותחשו הארץ. למה? משום שכל המכשפים והקוסמים של העולם לא יכלו לעשות כשפים, אלא דבר אחד בדרגה אחת, בפעם אחת. ולעם הזה הביא ארבה, מבלבל מפמה מינים מבלבלים אלו באלו, עד שלא יכלו כל המכשפים וכל הקוסמים לעמוד לפניו. וזהו ויכס את עין כל הארץ. וכאן כתוב, הנה כסה את עין הארץ.

אמר רבי אבא, בא וראה, בלק ובלעם לא היו בעולם מכשפים וקוסמים כמותם. בלעם, כחו ותקפו היה בפה ובעינים. בלק, כחו ותקפו במעשה הידים. וזה הצטרף את זה. שהרי כל מיני כשפים של העולם בפה ומעשה היו, ובהם תלויים. לבלעם היה לו לשון, ולא ידים. לבלק היו לו ידים, ולא

לשון.

הלכו החברים, והשמש היתה מאד חזקה. ראו אותו שדה בלפי של עשבים, ומים יוצאים לכל צד, ועצים של שדה רבים. ישבו שם. אמר רבי אלעזר: כמה נאה מקום זה לנוח בו.

בעוד שהיו יושבים, הנה נחש גדל בא, בחזק השמש. עבר לפניו. אמר לו רבי אלעזר: נחש נחש, סטה לך מדרךך, שהרי אותו האיש שב והתנחם על מה שעשה, ולא יוסיף לעשות אותו דבר. תמהו החברים. אמר רבי אבא: מה זה? אמר להם: שתקו.

אמר רבי אלעזר: נחש נחש, אמר שלחשו לך משמים, התנחם אותו האיש, ושם ברצונו שלא ישוב לחטא הזה לעולם, סטה לך מדרךך! קם הנחש בקיומו, ולא נסע לכאן ולכאן. שב כמו מקדם, ואמר לו: נחש נחש, ידעתי מה שאתה רוצה. שוב מדרךך, שהרי גוי רשע בא, שעשה רע ליהודי אחד, והנה הוא ישן במערתך. לך והרג אותו! מיד חזר אותו הנחש, ודלג דלוגים לפניו.

אמר רבי אלעזר: חברים, אם לא הייתי כאן, כמה רעות היתה עושה אותו נחש, שהרי איש אחד יהודי עשה מעשה של חטא, וטרם שב בתשובה, לחשו לנחש הזה להרג אותו, ונמלך אותו האיש בין כך ובין כך, והתנחם מחטאו, ואמר שלא ישוב לעולמים לחטא הזה, ועל זה נצל מן הדין.

אמרו החברים לרבי אלעזר: במה ידעת? אמר להם: סימן נתן לי אבא, ואני מכיר בו. אמרו לו: מילא הנחש שהכרת בו, אותו שהתנחם ושב מחטאו במה ידעת? אמר להם: כשהיה הולך אותו נחש, קשקשיו היו עולים ונבזו, וקוף, והוא שהלך בבקהלה. רוח אחר היה הולך כנגדו, והיה קורא לפניו: שוב מדרךך, שהרי אותו האיש שב מחטאו והתנחם. ואותו הנחש הרע לא היה מקשיב, עד שיתנו לו כפר במקום אותו איש שהתחייב הריגה, ושב מדרךך והתנחם. שך דרך הנחש למעלה ולמטה - כיון שנתנה לו רשות, לא שב, עד שמשלים אותו הדין הרע שנתנה לו רשות לעשות, או שיתנו לו במקומו רשע אחר ככפר, שהרי לא יצא ריקם, כיון שנתנה לו רשות.

אמר לו: מילא כל זה, אותו גוי שאמר שנתנו לו כפר במה ידעת? אמר להם: כיון שדברת לנחש, אותו הרוח שהיה הולך כנגדו ולחש לו שישוב לדרךך, שהרי התנחם אותו האיש, הוא דלג על אָזני ואמר לי.

תמהו החברים. אמר רבי אלעזר: חברים, גלף ונראה, שהרי הנחש כבר עשה את מה שעשה. קמו וקרבו לסלע אחד באותו השדה. מצאו אותו הגוי מת, ואותו הנחש ברוך על עקבו, ולא היה נבדל ממנו. לאחר נפרד מעקבו, ועלה על גרונו, ונכרך שם. ומשם נרד על עקבו, ולא היה נפרד ממנו.

מצאו לו ארנק אחד מלא דינרים, שגזל ליהודי אחד בדרך והכה אותו. נטל רבי אלעזר את הארנק, ואמר: ברוך ה' רחמן, שבכל הוא עושה שליחות. שבו לאותו המקום שהיו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (ישעיה מג) מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך ואתן אדם תחתיד ולאמים תחת נפשך. מאשר יקרת? יקר היה צריך להיות, וכך צריך: מאשר אתה יקר בעיני. מה זה יקרת? מכלל שהוא מעצמו התכבד. כך הוא ודאי, שכל אדם שהוא בחובה לפני הקדוש ברוך הוא, בראשונה הוא מזלזל. והוא תועבה לפני הקדוש ברוך הוא, ואחר שנמלך ושב מחטאו, כעת הוא התכבד מעצמו, והקדוש ברוך הוא קורא עליו ואומר, מאשר יקרת - אתה מעצמך יקרת.

בעיני נכבדת ואני אהבתיך, שהרי אין אהבה לקדוש ברוך הוא עם אדם בעולם, אלא למי ששב מחטאו, ועל זה ואני אהבתיך. אבל מה אעשה, שהרי נתת רשות לנחש להזיק. זוהי עצה - ואתן אדם תחתיד. מיהו האדם שנתן הקדוש ברוך הוא כפר תחתיד? אותו האדם שבא מהעם של הצד הרע, שאותו הנחש יאכל משלו, שכתוב ואתן אדם, אל תקרי אדם אלא אדם. ולאמים, זה הוא (בראשית כה) ולאם מלאם יאמץ, וזה זרעו של עשו שנתן תחת נפשו.

בעוד שהיו יושבים, הנה אותו היהודי שגזל אותו הגוי ההוא, שהרג אותו הנחש, בא מהדרך ועגף. ומתוך חזק השמש נכנס לאותו שדה וישב תחת עץ אחד, והוא מתרעם לקדוש ברוך הוא ומצדיק עליו הדין, ואומר: רבון העולם, גלוי וידוע לפניך שאני לא חששתי עלי ועל גופי ועל ממוני כלום, שהרי בדין נעשה כל מה שנעשה, אבל אב ואם זקנים יש לי, שאין לי במה אפרנס אותם, ועל זה חששתי.

ועוד על כל זה - צרור אחד של דינרים שהיה באותו הארנק, של עני אחד לעשות חפה לבתו העניה, מה יעשה? רבון העולם, על זה כואבני בלבי יותר.

בכה ואמר, (תהלים יט) משפטי ה' אמת צדקו יחדו. דינני של רבון העולם הם אמת. למה הם אמת, משום שצדקו יחדו? שהרי בשעת הדין, כשהקדוש ברוך הוא רוצה לעשות דין, כמה בעלי מגנים עומדים מצד זה ומצד זה, ונלחמים אלו באלו, ומצדיקים אלו באלו. כיון שהצדיקו אלו באלו והסכימו יחד, אזי משפטי ה' אמת צדקו יחדו. אימתי צדקו יחדו? כשמצדיקים כל בני הדין שלמעלה. ואני, רבון העולם, על זה אני בוכה, ולא על שלי!

שמע רבי אלעזר והחברים, וקמו אליו. ראו אותו שהיה יושב תחת אותו העץ, והחזיקו בו, ונטלו אותו אליהם. אמר רבי אלעזר: אל תפחד צדיק אמת, שאם אינך צדיק של אמת, לא ירחיש לך הקדוש ברוך הוא נס גדול כמו שעשה. ובראשונה טל ארנסק הדינרים שלך, ותראה מה שעשה הקדוש ברוך הוא בשבילך.

הלך עמם, וראה אותו הגוי מת, והנחש היה עושה בו נקמות, והיה כרוך על צוארו כבראשונה. השתטח אותו היהודי בעפר, והודה ושבח את רבו העולם, וקם ונשק ידי רבי אלעזר והחברים. אמר להם: קצת ידעתי שהקדוש ברוך הוא הרחיש נס זה בגללכם.

אבל רבנו, על האב והאם הזקנים שיש לי אני בוכה, ועל עני אחד שנתן לי צרור זה. פתח הארנק, והראה להם את הצרור, וכן הראה להם מכה שעשה לו אותו הגוי. התפיל עליו רבי אלעזר, ונרפא.

קרבו לאותו הגוי כמו מקדם, וראו אותו הנחש שהיה עושה בו נקמות כבראשונה. אמר רבי אלעזר: נחש נחש, כל מה שעשית - נאה עשית, ועוד, שהראית כחך וגבורתך בו ועשית נקמות רבות, והרי ראינו שלש פעמים, והראית כל מה שעשית. מכאן והלאה לך והתחבא במערתך, וגורני עליך, שלא תזיק לבריה בעולם. נפרד אותו הנחש, וכפף ראשו והלך לו.

אמר רבי אלעזר לאותו היהודי: טל את תכשיט שונאך, שהרי כיס דינרים של זהב יש לו אצלו, ועזב לו את בגדיו, ואל תטל משלו כלום. ולך לאיש שבמקום פלוני, ותמצא שמטה אשתי. לך אליו, ותן לו כיס הדינרים הזה, משום שלאותו האיש יש בן אחד, ושמו שמעון, והיה הולך עם סוחרה על הזק, והם בספינה, ובנו של הגוי הזה גנב לו אותו הכיס, ונתן לאותו ראשע. ואמר לאותו היהודי, שיעלה כיס זה לבנו, שפקרוב יבא אליו, ויודה לקדוש ברוך הוא שהחזיר האבדה לבעליה. וכך עשה. נטל הכיס, והשתחוה לפני רבי אלעזר, ונשק ידו. תמחו החברים.

אמר רבי אבא: בכל הדרך היו יש תמיהה בכל מה שראינו בך, וכעת היא תמיהה על תמיהה, מה זה? אמר לו: דבר אינו בסימן, ולא בחכמה, אלא שרוחי מסתכל, ואני ראיתי פאלו בעין ראיתי. תמחו כל החברים. וכלם הלכו, ואותו היהודי עמם, עד שהגיעו לחמיו. כיון שהגיעו לשם, מצאו את חמיו שהיה יושב על גבי מטתו ועוסק בתורה. ברח ברכה רבי אלעזר, וברכו החברים, והוא שמח עמם.

פתח ואמר, (ירמיה יז) רפאני ה' וארפא וגו'. כיון שאמר רפאני, מהו וארפא? כיון שאמר הושיעני, מהו ואושיעה? כיון שהרופא מרפא, מי הוא שיפה?

אלא כל רפואה שבעולם ביד הקדוש ברוך הוא, אבל יש מהם על ידי שליח, ויש מהם שלא נמסרו ביד שליח. ואותם שנמסרו ביד שליח הם רפואה, אבל לפעמים חוזרים. אבל אותם שהקדוש ברוך הוא מרפא, אותה המחלה לא חוזרת לעולמים, ועל זה רפואתו היא רפואה, שאין בה מחלה כלל. ומשום כך, רפאני ה' וארפא, ודאי, בלי קטרוג כלל. וכעת, חברים, הקדוש ברוך הוא נתן לי רפואה, ונשק לי וערב לי.

ספרו לו כל אותו המעשה. תמה ובכה ושמח. ואמר: חברים, נדרתי שאלף אליו ואתחבר עמו, ונודה ונשבח לרבו העולם. שמח עמם.

אמרו לו: במה היית מתעסק? אמר להם: הייתי מתעסק בפרשת בלק, וראיתי שחכמתו היתה חזקה ויותר מחכמתו של בלעם. חכמת בלעם פעם אחת - וחכמת בלק בכל זמן. אבל כל המפתחות היו בידי בלעם, משום שהוא היה משלים בפה. בלק היה יודע לעשות בשפתיו, ולא ידע להשלים בפה.

פתח ואמר, (שם מו) ואתה אל תירא עבדי יעקב כו'. הפסוק הזה פשוטו. אבל אל תירא עבדי יעקב - מהקשפים של בלעם. ואל תחת - מהקסמים של בלק.

בא וראה איך היו שניהם זה עם זה בעצה רעה כנגד ישראל. אמר בלעם: יעקב היה בבית לבן אבי אבא, ונחש נחשים כנגדו, ויכל לו. אני אסדר נחשים כנגדו. אמר בלק: ואני אסדר קסמים לשם שנקרא ישראל.

בשעה ההיא יצאה רוח אחת מצדו של יוסף מתוך ענפי האילן, ונשבה באותם נחשים ובטלה אותם. והינו שאמר יוסף, (בראשית מד) כי נחש ינחש איש אשר כמני. מה זה איש אשר כמני? בשבילי יש איש שיבטל הנחשים לבניכם. בשבילי הוא למעלה, והינו איש אשר כמני. כמוני יש איש למעלה, יצא (שמוציא) רוח אחרת מתוך העץ שלמטה, ונשב באותו הקסם ובטל אותו.

והינו (משלי טז) קסם על שפתי מלך. מי המלך? זה העץ שלמטה. אזי השיב בלעם ואמר, (במדבר כג) כי לא נחש בינקב ולא קסם בישראל. ושניהם היו משגיג הצדדים הללו.

כי אתה אני. לא היו ימים מיום שנברא העולם שהצטרף להיות כן הקדוש ברוך הוא עם ישראל, כאותו הזמן שרצה בלעם לכלות את שונאי ישראל מן העולם. ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא: בלעם

רצה להשמידכם מן העולם, אבל אני לא אעשה כן, אלא (ירמיה מו) כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הדחיתם שמה ואתם לא אעשה כלה.

שאלו יבאו כל עמי העולם, לא יכולים להשמידכם מן העולם. בא לבן בראשונה ורצה לעקור את יעקב לבדו מן העולם - בא הקדוש ברוך הוא והגן עליו, שכתוב (בראשית לא) השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע. בא פרעה ורצה להשמיד מן העולם - בא הקדוש ברוך הוא והגן עליהם, שכתוב (שמות א) וכאשר יענו אתו וגו'. בא המן ורצה להשמיד מן העולם - בא הקדוש ברוך הוא והשיב הכל על ראשו. וכן בכל דור ודור הקדוש ברוך הוא תמיד הגן על ישראל.

וישראל אומרים, (איכה ג) חסדי ה' כי לא תמנו. כי לא תמו היה צריך להיות. אלא חסדי ה' בכל דור ודור היו בסעדתו כי לא תמנו, שלא השמידנו. מה הטעם? משום שלא נמנעו רחמי מעמנו, שכתוב (שם) כי לא כלו רחמי.

בא וראה מה כתוב בראשונה, (במדבר כב) וישלח מלאכים אל בלעם, ואחר כך וילכו זקני מואב וזקני מדן. היה לו לומר וילכו המלאכים, מה הטעם שנה הדבר מפה שאמר בראשונה?

אלא, אותו בלק הרשע היה חכם בכל הדרכות שלמעלה, אותו שקושרות קשרים לעשות בהן כשפים וקסמים, וכל אותו דרגות יותר עליונות מהם, שבהן כופים את הדרגות התחתונות.

אמר לו, בכל פעם שאנו מכשפים וקוסמים ומנחשים, יש לנו דרגות ומלאכים ודויעים, ונדעים למכשפים ולקוסמים, אבל מכאן והלאה יש לך לעיין במקום אחר עליון.

כתב לו שמות אחרים באותן דרגות קדושות. וכך דרכי הקוסמים והמכשפים, שידעו אותן דרגות שאותו קסם שורה בהם, ועושים כשפיהם, ומשביעים אותן בדרגות אחרות עליונות מהם, ועושים מה שעושים.

שלח לו כך: העם הזה, אין הקשר שלהם כשאר עמי העולם, אבל הקשר שלהם במקום אחר עליון, נקשר מעל לכל הדרגות.

כתב ושלח לו ההשתלשלות והאבהות של שנים עשר ניצוצות, שסובבים גלגלי המרכבה של הכסא הקדוש, ואמר לו: אם תסתכל באלו, תסתכל באלו, משום שהשנים עשר הללו נקשרים בשנים עשר שבטים. ואם באלה תעשה כשפים, בדיוקן שלהם למטה, שהם שנים עשר שבטים ושנים עשר דגלים פרושים, נוכל להם, ונלחם בהם בקרב, ונעקור אותם מן העולם.

והינו וישלח מלאכים, מלאכים ודאי. וקסמים בידם - השתלשלות של מלאכים קדושים היו מביאים בידיהם. והוא לא ידע שכל הדרגות העליונות הן בידי הקדוש ברוך הוא. מה חשב בלק? חשב שעם ישראל נמסרו למלאכים כשאר העמים של העולם, ועל כן כתב שמות של שנים עשר המלאכים הללו ושלח לו, והינו וישלח מלאכים.

אמר לו: בא וראה, כל הדרגות שקושרות קשרים לשבר את העם הזה, הן מצד הצפון, ומצד הצפון עתידות לכל. שלטון המכשפים שלנו הם מצד הצפון. עכשו נוכל להלחם בהם בקרב, שהרי שנים עשר הללו שהם קשורים בהם, מצד הצפון מתחילים להמנות.

והואיל ומשמאל מתחיל התקף שלהם, נחלש ונשבר, משום שכל תקופם הוא לאותו הצד. מהו? שכתוב (מ"א ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה. מצפון מתחיל למנות. אמר, הנה התקף שלנו הוא מצפון, והם ארבעים חסר אחת דרגות, חזקים מברזל ונחשת. ותחיתיהם אין להם חשבון, ועל כן נוכל לערף בהם קרב ולהתגרות בהם.

והקדוש ברוך הוא לא עשה כן, שלא השאיר אותם למלאכים ולא לצבאות השמים, אלא לקדוש ברוך הוא לבדו. וכל אלו הגדולים והשליטים חלק אותם על כל שאר העמים. וכשבאו ישראל, נטל אותם הוא לבדו, והנחיל אותם בתקף נוף האילן, ולא השאיר אותם ביד המלאכים, ולא ביד מנהוג ונדולי העולם, שכתוב (דברים לב) בהנחל עליון גוים וגו'. ואלו שנים עשר תחומים, מתחמים בארבעת צדי העולם, אחר שפזר ענפים ועלים, נטל את ישראל והנחיל אותם בתקף נוף האילן, שכתוב (שם) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

אמר רבי אלעזר: כמה יפה ונאה זה שאמרת, אשרי דרכנו, שפמה דברים עליונים קדושים הרחוקו אותם וראיתו. ואותו יהודי היה שם לפניו. אמר להם: חכמים, כל הדברים הללו כמה טובים, ודברים עליונים קדושים הם. מה זה שכתוב אחריו (שם) ימצאנו בארץ מדבר וכו'?

אמר לו: אם ידעת בו דבר - אמר, שהרי הדבר הזה פשוטו באברהם, שמצא אותו הקדוש ברוך הוא בארץ שעובדים עבודה זרה, ואין מכירים את אמונת הקדוש ברוך הוא, אלא כלם היו טועים אחר עבודה זרה, וקם אברהם, והפריח ביניהם ענף אחד שלם לפני רבון העולם, ומצא אותו שם.

מה עשה הקדוש ברוך הוא? נטל את אותו הענף, ונטע אותו והשקה אותו, והשתדל עליו, ועקר אותו משם, ושתל אותו בארץ אחרת, שכתוב (בראשית יב) לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך. ועשה ממנו עם קדוש, וזו המציאה שמצא הקדוש ברוך הוא בארץ שלא האמינו בקדוש ברוך הוא ולא ידעו מי הוא.

אמר אותו יהודי: ודאי יפה הוא, והכל נאה. אבל יש לשאל, אם אברהם היה דיוקן (דגה עליונה כלה היא דמות, וצריכה להיות דמות, שהרי אברהם ממקום היה, ויצא, ואברהם למטה כד צריך) שהצטרף, ועוד, שהרי הכתוב לא מוכיח על אברהם כלל, ולא הזכיר את אברהם, ולא את יצחק, אלא את יעקב לבדו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, וכתוב אחריו למצאהו.

אמר רבי אלעזר: עם כל זה לא קשה כאן, שהרי אברהם מצאנו שיצא מתוך עובדי עבודה זרה, וכאן - אף על גב שיעקב נזכר, הוא מדבר על אברהם, ואין כלל קשיה בדבר. אבל אם ידעת דבר או חדוש - אמר.

פתח אותו יהודי ואמר, (בראשית א) והארץ היתה תהו ובהו - מי הארץ? אותה הנודעת למעלה ומטה. היתה תהו, מה זה תהו? זה קו ירק שמקיף את כל העולם, ונקרא קו תהו, שכתוב (ישעיה לד) ונטה עליה קו תהו ואבניו בהו. כמו ששיניו, אבנים מפלמות שמשקעות בתוך התהומות, ומהם יוצאים מים.

עכשו יש לדעת, תהו, שהוא קו ירק, מהו קו ירק? אלא מצאנו בספר הרופא קירטינא, וידן של קסרי שמו, וקוראים את שמו הרופא קירטינא, משום שהוא גדול כל הרופאים ונכבד בחכמה. וכך בלשון פרסי קוראים לאדם נכבד קוראים לו קירטינא, גדול ונכבד בחכמה. והיה אומר, והארץ היתה תהו, מה זה תהו? הוא קו ירק שמקיף כל העולם, ומי הוא? קלפת האגוז, וזוהי הקלפה החיצונה, שהיא ירקה.

לפנים ממנו - בהו. אותן אבנים מפלמות שממן יוצאים מים. מתהו נמשך עור ובשר. מן בהו נמשכות העצמות.

לפנים ממנו - וחשך. זו החשכה שנמשך ממנו העם של עשו. ואם תאמר מן תהו - כך זה ודאי, שהרי מהחשך תלוי תהו. אלא אותם אבנים מפלמות נכנסו באמצע, שממנו נמשכות העצמות, כמו שנתאמר. והחשך משיכה דקה, שממנה נמשך עשו.

ורוח אלהים - זה מלך האגוז, שממש נמשך יעקב השלם, כמו האגוז הזה, שכתוב (יחזקאל א) והנה רוח סערה באה מן הצפון, כנגד התהו. לפנים ממנו - ענן גדול, כנגד הבהו. לפנים ממנו - ואש מתלקחת, כנגד החשך. לפנים ממנו - ונגה לו סביב, כנגד של רוח אלהים.

ומתוך כעין החשמל - לפנים מהכל, שפגגדו מרחפת על פני המים. זו רוח האם העליונה שמרחפת על הכל. ויעקב השלם הוא ודאי מלך האגוז, והקדוש ברוך הוא למצאהו בארץ מדבר ודאי. אחר כך עשה הקדוש ברוך הוא את כל אותן הקלפות שלהם, שכלם יהיו משעבדים לו.

אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל וגו' (במדבר כד). אראנו - את הגאולה הזו, שהיא רביעית. ולא עתה - אלא לסוף הזמנים.

ששה זמנים היו בעולם. ביום הרביעי ראינו, שהאורות שהיו בו, מסתלקים ודועכים. השמש והלבנה והכוכבים והמזלות נגזזו בו. אלו התהויו במעשה בראשית, ובו הסתלקו ביום של האלף הרביעי.

בכה רבי שמעון ואמר: אוי שהגלות נמשכת, ומי יכול לסבל אותה. אמר לו: אי רבי, אי רבי, אלו היית יודע כמה בהלה ובלבול עשה הקדוש ברוך הוא בכל הרקיעים בשעה שגזר ומסר אותם לישראל ביד אותה השפחה, ולהשתעבד תחת היד של אדום.

בשעה שהיו כותבים פסקים ברקיע, טרם נחתמו בחותמת בחותם המלך, קרא הקדוש ברוך הוא לכל צבאות השמים, וקרא לגבריאל, שקסת הסופר במתניו, ואמר לו: עכב את הפסקים שטרם נחתמו, ואבכה על בני, ואעשה להם מספד ואבל. בשבועה עליכם, כל צבאות השמים, שתעזבו אותי ולא תתחזקו לנחמני, כמו שנאמר (ישעיה כב) על פן אמרתי שעי מני אמרר בפכי אל תאיצו לנחמני על שד בת עמי.

בעט בעיטות ברקיע של ערבות, ועשה בו בקיעים וחלונות פתוחים. פתח ואמר: בני, בני אהובי מעי, גדלתי אתכם ולקחתי אתכם כמו אב שנוטל את בנו, למדתי אתכם את יראתי, השלטתי אתכם על כל אמות העולם. חטאתם לפני בכמה חטאים, עברתי עליכם, משום שבנים נכבדים אהובים הייתם לפני.



בְּנֵי בְנֵי, אֶקְרָא לְאַרְבַּעַת צְדִי הָעוֹלָם, וְאֶשְׁבִּיעַ אוֹתָם עֲלֵיכֶם. מִזֶּרֶחַ מִזְרָח, בְּשָׁבוּעָה עֲלִידָה, אִם בְּנֵי יִתְפָּאֲרוּ בִּינָה, שְׁתִּסְתַּכַּל בְּתֵאֵר וּבִדְיוֹקָן שְׁלֵהֶם אִידָה הַשְׁתַּנּוּ וְהַשְׁחָרוּ בְּעֵנִיִּים שְׁעוֹשִׁים לָהֶם בְּתוֹכָהּ, וְתִבְכֶּה וְתִסְפַּד עֲלֵיהֶם וְתִשְׁמַר אוֹתָם.

בְּנֵי בְנֵי, כְּשֶׁהֵייתֶם בְּבִיתִי, בְּחִיק אִמְכֶם, בְּעֵדוֹנִים וּבְעֵנִיִּים, לֹא הִשְׁתַּחֲוִיתֶם עָלַי. בְּנֵי בְנֵי, מָה אַעֲשֶׂה לָכֶם, גְּזֵרָה גְזַרְתִּי בְּשָׁבוּעָה, אֶלֹא אֲנִי וְאַתֶּם נִגְלָה.

מִשָּׁה, הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן, אִידָה לֹא תִשְׁגִּיחַ עַל בְּנֵי, הַצֵּאן הַקְדוֹשׁ שֶׁמִּסְרַתִּי בִּידָה? מִזֶּרֶחַ מִזְרָח, הַתְּעוֹרֵר אֶל מִשָּׁה, וְתִבְכֶּה וְתִסְפַּד עַל בְּנֵי. אֲבָל וּמִסְפַּד הַשְּׁמִיעוּ כִּאֲחָד, עַד שֶׁאֲנִי אֶשְׁמַע וְאֶדְאָב עִמָּכֶם.

בְּנֵי בְנֵי, אֶהוּבִי נִפְשִׁי, אִידָה תִּלְכּוּ בְּשִׁלְשָׁלוֹת חֲזָקוֹת, וְיִדְכֶם מִהֲדָקִים לְאַחֹר. בְּנִים שֶׁגִּדְלוּ בְּעֵדוֹנִים, בְּנִים שֶׁהָיוּ יָקָרִים מִפִּזּוֹ וְסָפִירִים. בְּנֵי בְנֵי, חֲסִידִים קְדוֹשִׁים, אִידָה תִּפְּלוּ בִּידֵי יָקָרִים, שֶׁאֵין מִרְחָמִים כָּלֵל. הַבִּשּׁוּר הַקְדוֹשׁ שֶׁל גּוֹפְכֶם נִזְרָק וְנִתְחַלֵּל בְּשִׁנּוּקִים וּבְרַחוּבוֹת. בְּנֵי בְנֵי, וַי עֲלֵיכֶם וְעָלִי. אִזּוֹ קָרַע לְבוּשׁ הַמַּלְכוּת שָׁלוֹ. וְהִינּוּ מָה שֶׁכְּתוּב בַּעֲצֵה אֶמְרָתוֹ.

דְּרוֹם דְּרוֹם, בְּשָׁבוּעָה עֲלִידָה, כְּשִׁיתְפָּאֲרוּ בְנֵי בְּתוֹכָהּ, שְׁתִּסְתַּכַּל בָּהֶם אִידָה מִשְׁחָר דְּיוֹקָנָם, וְיִמְנֶם שְׁבוּרָה בֵּין הָעַמִּים. דְּרוֹם דְּרוֹם, בְּשָׁבוּעָה עֲלִידָה, הַתְּעוֹרֵר לְאַבְרָהָם אֶהוּבִי, וְאֶמַר לוֹ אִידָה נִפְלוּ בְּנֵי וְהַתְּפָאֲרוּ בֵּין שׁוֹנְאֵיהֶם, וְתִבְכּוּ וְתִסְפַּדוּ עֲלֵיהֶם. דְּרוֹם דְּרוֹם, בְּשָׁבוּעָה עֲלִידָה, שְׁתִּשְׁמַר בְּנֵי אֶהוּבִי נִפְשִׁי, כְּשִׁיתְפָּאֲרוּ בְּתוֹכָהּ.

צָפוֹן צָפוֹן, הַתְּעוֹרֵר בְּקוֹל בְּכִיָּה וּמִסְפַּד וְאֲבָל וְגוֹן אֶל בְּנֵי, וְאֶמַר אֶל הָעֶקֶד שֶׁל מִזְבְּחִי אִידָה הוֹלְכִים בְּנֵי וְאִידָה נִפְלוּ בְּחֶרֶב. אֶל תֵּאֱמָרוּ זֶה וְאֶל תּוֹדִיעוּ זֶה לְעֵקֶב אֲבִיהֶם, שֶׁלֹּא יִתְהַפֵּךְ הָעוֹלָם בְּרָנַע.

מַעֲרָב מַעֲרָב, הַתְּעוֹרֵר לְנֶאֱקֵת הַחֲלָלִים וְהַמִּלְחָמוֹת הַחֲזָקוֹת שֶׁל בְּנֵי. הַתְּעוֹרֵר אֶל אֶהוּבִי יוֹנָתִי תַמְתִּי, אִידָה הוֹלְכִים בְּנִיָּה, וְאִידָה מִתְפָּאֲרוּ בְּכֶמָה צְדִידִים.

אֲחוֹתִי בְּתִי רַעֲיָתִי, הַרוּעָה שְׁלִי, אֶהוּבִת נִפְשִׁי, מָה נַעֲשֶׂה מִבְּנֵינוּ, מָה הֵם יַעֲשׂוּ? אֲבָל אֶהוּבִתִּי אֲחוֹתִי, אֶמַר לָהּ, אִם בְּרָצוֹן עוֹלָה עֲלִידָה, אֶת מַרְבַּעַת, וְהַכְּנָפִים שֶׁלָּהּ פְּרוּשׁוֹת לְאַרְבַּעַת צְדִידִים. בְּשָׁבוּעָה עֲלִידָה, בְּתִי יִחִידָתִי, שְׁתִּלְכִּי עִמָּהֶם וְלֹא תַעֲזוּבִי אוֹתָם, וְתִכְסִּי עֲלֵיהֶם בְּאַרְבַּעַת צְדִי הָעוֹלָם. וְאִם לֹא, יֵאָבְדוּ מִן הָעוֹלָם.

מָה אֶמַר לָהּ, רַבִּי. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁכְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹמַעַת אֶת זֶה, מְרִימָה קוֹל, וּמִזְדַּעְזָעִים שְׁמוֹנָה עֶשֶׂר אֶלֶף עוֹלָמוֹת, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּה. וְאִזּוֹ (יִרְמִיָּה לֹא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע נְהִי בְּכִי תִמְרוּרִים רַחֵל מְבַכָּה עַל בְּנִיָּה. וְאִזּוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (יִשְׁעִיָּה כב) וַיִּקְרָא אֲדָנִי יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפַּד.

מִי רָאָה אֶת הַבְּהִלָּה בְּכָל הָרְקִיעִים? מִי רָאָה הַבְּלָבוּל וְהַמִּסְפַּד שְׁשָׁם, עַד שֶׁכָּל צְבָאוֹת הַשָּׁמַיִם חֲשָׁבוּ שִׁיתְהַכְּפוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת?

אֶמַר לָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל: בְּתִי יִחִידָתִי שְׁלִי, תִּלְכִּי לְכִסּוֹת עֲלֵיהֶם וְלְדוֹר עִם בְּנֵינוּ. אֶמַר לָהּ: רַבּוֹן הָעוֹלָם, לֹא אֵלֶּיךָ! אַחֵר שְׂרַבִּית אוֹתָם וְתִסְתַּכַּל אוֹתָם וְגִדְלָת אוֹתָם, אֶהֱיָה רוּעָה לְשׁוֹנְאֵיהֶם שְׁאֹכְלִים אוֹתָם, וְתִשְׁכַּח אוֹתָם שָׁם! אִזּוֹ נִשְׁבַּע לָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַקִּימָה וּלְגַאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְהוֹצִיאָם מִן הַגָּלוּת, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמִיָּה לֹא) כֹּה אֶמַר ה' מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְגו', וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתָהּ כִּי, וְשָׁבוּ בְנִים לְגְבוּלָם.

וְעַל זֶה יֵצֵא מִלִּפְנֵי. כִּיֹּן שִׁנְאָה מִלִּפְנֵי, פֶּתַח הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל צְבָאוֹת הַשָּׁמַיִם, וְאֶמַר אִיכָּה יוֹעַם זָהָב. וְכָל אוֹתָהּ הַקִּינָה שֶׁל אֶלְפָּא בֵּיתָא, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ אֶמַר אוֹתָהּ, אַחֵר כִּד קִשְׁר אֶהֱבָה בְּקִינָה הַהִיא וְחִתְמוּ הַפִּתְקִים.

וְכַעַת נַחֲזֵר לַפְּרָשָׁה, שְׁוֹדָאֵי הַגָּלוּת נִמְשָׁכָת. (בַּמִּדְבָּר כד) אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עָתָה. לָמִי אֶמַר אֶרְאֶנּוּ? לְאוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עָלָיו כִּי אֵינְנוּ, כְּשִׁיבָא לְפָקֵד אֶת הָאֵילָת. וְלֹא עָתָה - וְלֹא לְזִמְן קָרוֹב. אֶשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב - הַסִּתְכַּלְתִּי בּוֹ, אֲבָל לֹא כַּעַת, אֶלֹא לְזִמְן רַחוּק.

דְּרָךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב. רַבִּי רַבִּי, כִּמָּה נִסְתָּרוֹת פְּלוּלִים כָּאֵן. פֶּתַח וְאֶמַר, (בְּרֵאשִׁית ב) וַיִּפֹּל ה' אֱלֹהִים תִּרְדָּמָה עַל הָאָדָם וַיִּשָּׁן. כְּשֶׁבָרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן, בָּרָא אוֹתוֹ דּוּ פְּרָצוּפִים, וְהָיוּ מְחַבְּרִים יַחַד בְּלִי פְרוּד. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכְּתוּב (שם ה) זָכָר וְנִקְבָּה בְּרָאָם, בְּלִי פְרוּד, וְלֹא כְּתוּב בְּרָאוּ, אֶלֹא בְּרָאָם.

כִּיֹּן שֶׁנִּבְרָאוּ, הָיוּ יַחַד זֶה עִם זֶה בְּשִׁנָּה. מָה עָשָׂה לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? נִסַּר אוֹתוֹ נִסְיָרָה, וְנִטַּל מִמֶּנּוּ אֶת הַנִּקְבָּה, וְהַתְּקִין אוֹתָהּ בְּכֶמָה תְּקוּנִים, וְקִשַּׁט אוֹתָהּ בְּכֶמָה קְשׁוּטִים, וְהַלְבִּישׁ אוֹתָהּ בְּכֶמָה לְבוּשִׁים.

בְּאִיזָה מְקוֹם? בְּגוֹ עֵדוֹן הַתְּקִין אוֹתָהּ. כִּמָּה קְשׁוּטִים קִשַּׁט אוֹתָהּ? שְׁבָעִים. וְהֵם שְׁבָעִים פָּנִים

לתורה. כמה תקונים תקן לה? שלשה עשר תקונים. הם שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן. כמה לבושים הלביש אותה? ששה לבושים. והם ששה סדרי משנה, בשש פנים.

כל התקונים הללו, וכל הקשויטים הללו, וכל הלבושים הללו, עשה לה הקדוש ברוך הוא שם בגן עדן, ואחר כך (בראשית ב) וביאה אל האדם. ואדם היכן היה? במקום הנקודה של ציון, ששם בית המקדש. ומשם נטל אותם והכניסם לגן עדן, וברך אותם ברכת חתנים.

וזה סוד (במדבר כד) דרך כוכב מיעקב. דרך וקשט ותקן אותו הכוכב שנטל מיעקב. שמשום כך, בשבילה יתגלה מי שיתגלה. משום שעל זה היה בא אליה, ונמשך ממעלה למטה. וקם שבט מישאל - זה עץ החיים. וקם, כמו שנקמר (שם ו) והקמתי את בריתי.

וכשזה היה - ומחץ פאתי מואב וגו'. כל אותם הצדדים שנקוזים בעץ התחתון, יעברו ויוסרו ממנו. ואז, (שם ב) ויאמר האדם זאת הפעם. זה זמן העדונים והענוגים להשתעשע יחד, ולא כשאר הפעמים שהצד הרע נאחז בינינו. אבל כעת אין בלבול של הצד האחר עמנו, אלא עצם מעצמי, ולא שתוף אחר של רע.

עצם מעצמי - אור האספקלריה המאירה ממשי. ובשר מבשרי - מלבוש מאותו מלבוש שהתלבש בו האור העליון שלי. לזאת יקרא אשה - בשלטון עליון על כל העולם, שלא תסור לעולם. אז (דניאל ב) תדק ותסוף כל אלו המלכיות, והיא תקום לעולמים.

אראנו ולא עתה - הראיה הזו שאני רואה, עתיד אני לראותה ולהתקרב יחד. ולא עתה - בגלות בבל, באותו הבית שבנו עולי גולה. אשורנו - אני עתיד להסתפל בו פנים בפנים. ולא קרוב - אלא באותו הבית האחרון. שבין זה ובין זה לא היה נחת, ולא קרבה ואחדות כראוי.

אי רבי אי רבי, כמה קשה הדבר, כמה ארוך הזמן, כמה צרות על צרות מזמנים לשונאיהם של ישראל בגלות, וכמה חיות ישלטי, וכמה ישאגו לטרף טרף של ישראל בכל זמן וזמן עד סוף הימים.

לסוף הימים, כפי שעה של יום, בזמן שזרח השמש, מהיום הששי, בשעה שיזדמנו לפי מנגן השנים של יובל ושמטה יחד, שהוא רע"ד מהיום הששי. עתיד קול אחד להתעורר מרים רומי הרקיעים, קול עצוב במרידות, מה שלא היה כך מיום שנברא העולמות.

והקול ההוא יהיה דק, בחשאי, במרידות ועצבות, יורד ועולה, עולה ויורד, וכן אומר: אילת אהבים היית לי מזמים הראשונים ונשפחת ממני. אהבות קדמות היו לי עמה. אני נזכר שחותם דיוקנה היה חתום על לבי, והיה חתום על זרועי, והיתה חזקה בתוכי אהבתה, ורשפי שלהבתה בוערים בתוכי.

באותה שעה צועק שלש צעקות זו אחר זו, ויזדעזעו הרקיעים, ויזדעזעו כל העולמים, עד שישמעו שלשה קולות לתוך דג התנין, ויברח ארבע מאות אלף פרסות לתוך דג אחד של הים. ושם יושיט מצודות ופרש רשתות, וימשך אותו מן הים, ויכניס אותו לתוך ישיבת הרקיע, וייראו ממנו כל אותן הקשיות וכל אותן המחלוקות שהקשו שם, ויהיה תפוס שם מאה וחמשים יום.

ואותו זמן יכנס הקדוש ברוך הוא כל צבאות השמים, וכל בני ישיבתו, והוא מעל כלם, ומביאים לפניו אותו תנין, ויקשר שלשה קשרים בצנארו, ויטלו אותם שלשת האוהבים, ויחזירוהו למקום שהיה תפוס שם. ואותם האוהבים יפנסו להיכל אחד שנקרא אהבה, ויהיו גנוזים שם.

ונשבע להם הקדוש ברוך הוא, לכל אותם הצבאות, ולשתי הישיבות, ללכת כלם ולשמע את קול האהבה, שהוא מתאנה לשמע קולה עמם. באותה שעה יתעוררו על העם הקדוש צרות אלו על אלו, בדחק רב, והם צועקים צעקה אחר צעקה, דמעות אחר דמעות, ויעוררו אותה, והיא משמיעה קול על בגית.

והקדוש ברוך הוא קורא ואומר: זוהי אילתי, חברתי, יונתי, שלמתי היושבת בגנים, שלא היתה יושבת אלא בסתר המדרגה הפנימית, כמו שנקמר (תהלים מא) כל כבודך בת מלך פנימה. וכעת בגנים, בחצפה, כאם שהלכה אחר בנה בשוקים וברחובות הקרנה מפחד שלא יזיקו לו.

אילתי חברתי ראי, הרי כל החברים של שתי הישיבות כאן, החברים שהם בני הישיבות מקשיבים לקולך השמיעני, שתשוקתי לשמע לקולך.

כמה פעמים שלא שמעתי את קולך ולא ידעתי אותך, אז היה כל העולם בערובינה, עמים בעמים, אמות באמות. ומי שלא נראה למלך, נביאו אותו לשלט. ונביאו עמו עמים זרים, ולשונות אחרים, שלא מכירים הדין ולא נימוסי המלכות. וכמה קרבות נחשבו לעשות.

ותוך שפה רפה ודבור רך יעשה כרצונו וישלט. ויחשב כמה מחשבות להרע. ועל העם היחיד יעשה נהגים רעים. אז תהיה צרה על צרה על אותו העם היחיד. באותו הזמן יתחזק הקדוש ברוך הוא, ויפיס את אילתו בכמה פיוסים, ויחזיק בה, ויקימה מן העפר, הוא ולא אחר. ושתי ישיבות ישארו

עמה.

שְׁלֹשָׁה מַלְכִים יִשְׁאַרוּ, וַיִּתְעוֹרְרוּ בְּשִׁלְשָׁה צַדִּי הָעוֹלָם עַל הָעָם הַזֶּה. וְאוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה שׁוֹלֵט בָּהּ רַךְ, יִשְׁלַט בְּרָגֵז רַב וְזָעַף וְתִקֶּף עַל הָעָם הַקְּדוֹשׁ.

וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי, בְּאַרְבַּעַה לַחֲדָשׁ, בְּתִשְׁעַ שְׁעוֹת וְחָצִי, יֵלְכוּ כָּל בְּנֵי הַיְשִׁיבָה עִם הָאֵילָת לַתּוֹף קֶבֶר הַרוּעָה, נֶאֱמָן הַבִּיַּת, וְתִתֵּן עָלָיו שְׁלֹשָׁה קוֹלוֹת. בְּשַׁעֲהַ שֶׁהַשָּׁמַשׁ יִתְכַּנֵּס מִן הָעוֹלָם, וְקִבְּרוּ וַיִּפְתַּח, וַיִּרְצוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה לְהַכְנִס לָשֶׁם, וְלֹא תִנָּתֵן לָהֶם רְשׁוּת, וַיַּעֲלוּ כָּלֶם לְמִקְוָמָם. וְהִיא תִכְנָס, וּמִתּוֹכָהּ יֵצֵא מֶה שְׂיֵצֵא. וְתִמָּצֵא אֶת מֹשֶׁה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק, וְנִרְדֹּק לִפְנָיו, וְכַמָּה רִיחוֹת וּבִשְׁמִים סְבִיבוֹ.

כִּינּוּ שְׁרוּאָה אוֹתָהּ נִכְנָסֶת, יָקוּם וַיִּתְחַבְּרוּ יַחַד זֶה עִם זֶה, וְקוֹלוֹת יִתְעוֹרְרוּ בְּרוּם רוּמֵי הָרְקִיעִים, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁמַע, וַיִּכְנָס לַתּוֹף הַיָּכֵל הָאֱהָבָה, וַיִּטֵּל מִשָּׁם שְׁלֹשָׁה אוֹהֲבִים, וַיִּפְתַּח לָהֶם מַעְרָתוֹ. אִזּוֹ יִתְעוֹרֵר הַמָּשִׁיחַ בְּלִילָה הַהוּא וַיִּמָּצֵא שָׁם עַמָּם, וַיַּחֲזְרוּ עַל סוּדוֹת הַתּוֹרָה בְּכָל אוֹתוֹ הַלֵּילָה בְּמַעְרַת מֹשֶׁה.

וְכִשְׁעוֹלָה עֲמוּד הַבֶּקֶר, יִגְזֹז הַמָּשִׁיחַ, וַיִּשְׁאַרוּ מֹשֶׁה וְשָׂכִינָה בְּיוֹם הַהוּא, כְּיוֹם הַשְּׁבוּעוֹת. וְעוֹלָה הַשָּׂכִינָה עַל אוֹתוֹ הָהָר, וְתִשְׁמִיעַ שְׁלֹשָׁה קוֹלוֹת, אֶחָד כְּנֶגֶד אֲבִרָהֶם וְאֶחָד כְּנֶגֶד יִצְחָק, וְאֶחָד כְּנֶגֶד מֹשֶׁה וַיַּעֲקֹב. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה מ) עַל הָרִ גְּבוּהָ עָלֵי לֶךְ מִבְּשָׁרְתָּ צִיּוֹן הָרִימִי בְּכַח קוֹלֶךָ וְגו', הָרִימִי אֶל תִּירָאִי אִמְרִי וְכו'.

הָרִימִי, הָרִימִי - זֶה תְּרוּעָה וְתִקְיעָה וְתִרְעָה כְּאֶחָת. הָרִימִי - זֶה תְּרוּעָה. הָרִימִי אֶל תִּירָאִי - תִּקְיעָה. אִמְרִי - הִנֵּה תְּרוּעָה תִּקְיעָה וְתִרְעָה כְּאֶחָת. וְזֶה נִקְרָא שׁוֹפָר תְּרוּעָה, שׁוֹפָר מֵאוֹתָהּ הַתְּרוּעָה שֶׁלְמַעֲלָהּ.

שׁוֹפָר קָטָן, מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ אַחֵר שֶׁנִּקְרָא שׁוֹפָר גָּדוֹל. שׁוֹפָר קָטָן זֶה נִקְרָא שׁוֹפָר הוֹלֵךְ תּוֹף תְּנוּעָה הַמְּאֹר. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות יט) וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ. מִשׁוּם שֶׁאַחֵר הוּא שׁוֹפָר גָּנוּז וְטָמִיר, וְלֹא הוֹלֵךְ. אֲבָל זֶה הַקָּטָן, הוּא כְּאִן בְּיוֹם הַשְּׁבוּעוֹת, וְזֶהוּ שֶׁמִּתְעוֹרֵר בְּיוֹם שֶׁל הַתּוֹרָה, בְּיוֹם הַשְּׁבוּעוֹת.

בְּהִתְעוֹרְרוֹת הַשׁוֹפָר הַזֶּה, שֶׁמִּתְעוֹרֵר בְּתִרְעָה וְתִקְיעָה וְתִרְעָה, יִתְעוֹרְרוּ הָאֲבוֹת מִתּוֹף הַמַּעְרָה, וַיִּתְעַלּוּ בְּרוּחַ, וַיֵּבְאוּ אֵלֶיהָ. וּמֵאוֹתוֹ הַקּוֹל כְּמָה רָשָׁעִים בְּאַרְץ הַקְּדוֹשָׁה זְמוּתוֹ, וַיִּסְתַּלְּקוּ מִן הָעוֹלָם. בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם עוֹלוֹת הַתְּפִלוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם, שֶׁהֵם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ. וְהָאֲבוֹת לְבָאוּ יַחַד, וַיְהִיו בְּאוֹתוֹ הָהָר. וּמֹשֶׁה עוֹלָה עִמָּם, וְשָׁם יִסְתַּכֵּל בְּאֲבוֹת, וְהֵם בּוֹ, וְכָלֶם יִכְנָסוּ לְמַעְרַת מֹשֶׁה. וְהַמָּשִׁיחַ יִתְעוֹרֵר אֵלֵיהֶם, וַיִּתְחַבְּרוּ כָּלֶם בְּיוֹם הַזֶּה.

וּבְיוֹם הַזֶּה יִתְעוֹרְרוּ עֲשָׂרָה שְׁבָטִים לַעֲרֹף מַלְחָמוֹת לְאַרְבַּעַת צַדִּי הָעוֹלָם, יַחַד עִם הַמָּשִׁיחַ שֶׁנִּמְשַׁח עֲלֵיהֶם, וַיִּקְבֹּל מִשִּׁיחָה עַל יַד כְּהֵן צֶדֶק אֶחָד, וַיִּשְׁבְּעָה רוּעִים נְאֻמָּנִים עִמּוֹ.

וְהַמָּשִׁיחַ הַזֶּה הוּא מִשְׁבֵּט אֶפְרַיִם, וּמִזֶּרְעוֹ שֶׁל יִרְבֶּעִם בֶּן נִבְטָה הִיָּה בֶּן שֶׁל אֲבִיָּה, שְׁמֹת בְּעֻלּוּמִיו, וְהַיּוֹם הַהוּא שְׁמֹת, נוֹלֵד לוֹ בֶּן, וְנִטֵּל מִבֵּית יִרְבֶּעִם לְמִדְבָּר. וְלָשֶׁם נִטְלוּהוּ מֵאֶה וְשִׁבְעִים גְּבוּרִים, כָּלֶם צַדִּיקִים מִשְׁבֵּט אֶפְרַיִם, שֶׁלֹּא נִמָּצְאוּ בְּחִטָּא יִרְבֶּעִם.

וּמִבְּנוֹ הַזֶּה אֲבִיָּה יֵצֵא הַמָּשִׁיחַ הַזֶּה. וְעַל זֶה כְּתוּב (מ"א יד) וְסִפְדוּ לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וְקִבְּרוּ אוֹתוֹ. נִסְתַּמָּה הַנְּבוּאָה הַזֶּה לְשַׁעֲתָהּ, וְנִבְּוָהָ לַעֲתִיד - (שם) כִּי זֶה לְבִדּוֹ יָבֹא לִירְבֶּעִם אֶל קֶבֶר יַעֲקֹב נִמָּצֵא בּוֹ דָּבָר טוֹב אֶל ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּבֵית יִרְבֶּעִם. זֶה הַמָּשִׁיחַ הַזֶּה, שֶׁהוּא דָּבָר טוֹב אֶל ה'.

כִּינּוּ שֶׁיִּדְעוּ הָאֲבוֹת שֶׁצִּוָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֵילָתוֹ וְאֶת עֲמוֹ, כְּמָה שֶׁמָּחָה עַל שְׁמָחָה בְּיוֹם הַזֶּה. בְּאַרְץ הַצִּפּוֹן מַלְכוּת תִּימָן, כְּמָה צְרוּת עַל צְרוּת יִתְעוֹרְרוּ בְּיוֹם הַזֶּה עַל עִם יִשְׂרָאֵל, וְתִתְקַבֵּל תְּפִלָּתָם בְּרָצוֹן. וּבְעֶרְבַּ הַיּוֹם הַזֶּה תִּחְזֹר שְׂכִינָה לַתּוֹף בֵּיתָהּ, וּמִשִּׁיחַ לְמִקְוָמוֹ, וְהָאֲבוֹת לַתּוֹף הַמַּעְרָה שְׁלֵהֶם.

הַשָּׂכִינָה תֵּלֵךְ וְתִחְזֹר לְמֹשֶׁה שְׁבָעִים יָמִים. לְסוֹף שְׁבָעִים יָמִים עוֹלָה נֶאֱקָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, שֶׁיְהִיוּ מְצִיקִים לָהֶם בְּכָל צַדִּי הָעוֹלָם. וְכִנְסֶת אַחַת לְצַד דָּרוֹם תִּתְחַבֵּר, וְהַמָּשִׁיחַ צַדִּיקִי יִמָּתֵן יְהִיגוּ בִּינֵיהֶם.

וְאִזּוֹ, לְסוֹף שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם יָמִים שֶׁיִּהְיֶה אוֹת הַכְּנָסֶת הַהִיא, יִלְבֹּשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קִנְיָה לְאוֹתוֹ שׁוֹפָר קָטָן, וְאוֹתוֹ מִשִּׁיחַ בֶּן אֶפְרַיִם יִפְרֹשׁ פְּרִישָׁה כְּמוֹ שׁוֹר אֶחָד שֶׁקָּרְנָיו עוֹלִים כְּקָרְנֵי רֹאם.

וְאוֹתוֹ שׁוֹפָר קָטָן יִתְקַע תְּרוּעָה תִּקְיעָה וְתִרְעָה, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּרֹאשׁ הָהָר כְּמוֹ מִקְדָּם, אִזּוֹ נִוְסָעִים הַדְּגָלִים שֶׁל אוֹתוֹ הַמָּשִׁיחַ, וַיִּפֹּל רַעַשׁ עַל הָעוֹלָם בְּאוֹתָם קוֹלוֹת הַשׁוֹפָר. וְכָל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם יִשְׁמְעוּ וַיִּרְאוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה יח) כָּל יִשְׂרָאֵל תִּבֵּל וְשִׁכְנֵי אֶרֶץ כְּנַעַן יִסּוּ הָרִים וְכִתְקַע שׁוֹפָר תִּשְׁמְעוּ.

וְאִזּוֹ יִתְבַּעְרוּ הַגְּלוּלִים מִהָאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה, וְשִׁלְשָׁה קְרִבּוֹת יַעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׁמַעֲאֵל עִם הַמָּשִׁיחַ הַזֶּה, וְהֵם יָבֹאוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְרִבּוֹן הָעוֹלָם בְּהַר הַקְּדֹשׁ בִּירוּשָׁלַיִם. וְאַעֲלוּ הַקְּרִבּוֹת יְהִיוּ בְּאֶלְף הַשָּׁשִׁי.

וּבַחֲדָשׁ חֲשׁוֹן יִפְּלוּ שׁוֹנְאֵיהֶם, וַיַּעֲבְרוּ כָּל אוֹתָם גְּלוּלִים שֶׁיִּשְׁאַרוּ בְּאַרְץ הַקְּדוֹשָׁה. וּמִשָּׁם יֵלְכוּ וַיִּתְעוֹרְרוּ קְרִבּוֹת עַל הָעוֹלָם. וּבְעוֹד שֶׁהֵם יַעֲרֹכוּ קְרִבּוֹת עִם כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, יִתְכַּנְסוּ בְּנֵי אֲדוּם עַל הָאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה,

ויתפסו אותה, וישלטו עליה שנים עשר ירחים.

לסוף שנים עשר ירחים יתגעש וירעש כל העולם. ובין הזמנים הללו השכינה תלך ותחזר לגבי המערה של משה. יטמן המלך המשיח תשעה חדשים, כירחי היולדת. ואותם תשעה ירחים, כמה צירים וחבלים יטל על עצמו.

ובינתיים הקדוש ברוך הוא נגדיל צערו, ויפנס לתוך השבילים של אילן אחד, שיש לו אילן קדוש גדול ותקף. ושם בשבעים ענפים יטל המדות של האלכסונים, ויטל את שבעים הממנים שמקיפים את שבעים ענפי האילן, תוך אותם האוכלוסים מדות האלכסונים, וימצאו אסורים במשקל אחד של מדה וחצי. אז יוריד אותם מכל ענף וענף.

וכמה ענפים קטנים ושלל קטנים ישברו בהורדתם משם, משום שנאחזים תוך הענפים, ובהורדתם ישברו. ואז כמה גדולים מהעם הקדוש ישברו בין רגלי שאר העמים. וכל אותם הממנים יעבירו אותם בתוך נהר דינור, ויעברו משלטונם.

ובין כך יהיו למשיח צירים וחבלים כיולדה. ועל הזמן ההוא כתוב, (תהלים כ) יענף ה' ביום צרה. שאותם תשעה פסוקים, כירחי היולדה. ושבעים תבות, שהרי לשבעים שנים באלף הששי יוליד וישלט על כל העולם. ומשום כך באותם תשעה ירחים יראו בכל לילה, מחצות ואילך, רקב אש וסוסי אש מחוץ לרקיע, עורכים קרבות אלו באלו, עד שיאיר הבקר.

אחר שיעברו אותם תשעה ירחים, אז הקדוש ברוך הוא יעיר את המשיח הזה, ויוציא אותו מגן העדן. והיום ההוא שיצא, ידענע כל העולם, שיחשבו כל בני העולם שימותו.

ועל היום ההוא כתוב, (ישעיה ב) ובאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ה'. זו השכינה, שתרום מאותו זמן ואילך, ומשיח עמה. ומחדר גאווה - זה משיח - בקומו לערץ הארץ. אז (שם יא) ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ וגו'. זה בששים שנה של האלף הששי, וילכו אחר שיגעו להם הקדוש ברוך הוא כמה נסים.

#### פרשת מטות

וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר (במדבר לא). שם שנינו, אמר רבי יהודה, אין העולם מתנהג אלא בשני גוונים שבאו מצד האשה, שנמצאה חכמת לב. זהו שכתוב (שמות לה) וכל אשה חכמת לב בדיקה טוה ויביאו מטה את התכלת ואת הארגמן. ומה הביאו? את התכלת ואת הארגמן, הגוונים שפלולים בתוך הגוונים.

זהו שכתוב (משלי לא) דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה. וכתוב בדיקה טוה. מה טוה? אמר רבי יהודה, טוה בדיו, טוה ברחמים. אמר רבי יצחק, למה נקראה אשה? אמר לו, שפלולה בדיו וכלולה ברחמים. בא וראה שאמר רבי אלעזר, כל אשה נקראת בדיו, עד שטועמת טעם הרחמים. שלמדנו, מצד של האיש בא הלבו, ומצד האשה בא האדם. טעם אשה מלבן, הלבו עדיף.

ובא ראה, למה אסורות נשות שאר עמים שיודעות משכב זכר? משום ששנינו, יש זמין ויש שמאל, ישראל ושאר העמים, גן עדן וגיהנם, העולם הזה והעולם הבא. ישראל כנגד הרחמים, ושאר העמים כנגד הדיו. ושנינו, אשה שטועמת טעם הרחמים, הרחמים מנצחים. אשה שטועמת טעם הדיו, הדיו בדיו נדבק. ולעליהם נקרא (ישעיה נו) והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה.

ועל זה שנינו, הנבעלת לגוי, קשורה בו ככלב. מה הכלב תקיף ברוחו, חצוף - אף כאן דין בדיו תקיף, חצופה בכל.

בתולה הנבעלת לישראל, שנינו, כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. מה הטעם? משום שנשמת ישראל באה מרוח אלהים חיים, שכתוב (ישעיה נו) כי רוח מלפני יעטוף. ממשימך שכתוב מלפני. ואשה שהיא בתולה, שלא נדבקה בדיו הקשה של שאר העמים, ונדבקה בישראל - הרחמים מנצחים, והיא כשרה.

ובא ראה, כתוב (תהלים פט) כי אמרתי עולם חסד יבנה. מה זה חסד? הוא אחד מהפיתרים העליונים של המלך. שנשמת ישראל קרא לה הקדוש ברוך הוא חסד על תנאי שתבנה, ולא יכלה חסד מן העולם, ממשימך שכתוב יבנה.

משום כך שנינו, מי שמכלה חסד מן העולם, יכלה הוא לעולם הבא. ועל זה כתוב (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה, כדי לעשות חסד עם המת, ונעשה הבנין, שכתוב עולם חסד יבנה.

#### פרשת כי תצא

כי תצא למלחמה על איבך (דברים כא). רבי שמעון פתח, (הושע ח) זנח ישראל טוב אויב ירדפו. מה זה זנח ישראל טוב? זה יצר הטוב, ששלמה המלך קראו טוב, שכתוב (קהלת ד) טוב ילד מספן

וְחָכָם. אוֹיֵב יִרְדְּפוּ - זֶה יֵצֵר הָרָע, שֶׁהוּא שׁוֹנְאוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁשְׁלָמָה הַמֶּלֶךְ קִרְאוּ שׁוֹנֵא. שְׁשֵׁמוֹת רַבִּים יֵשׁ לוֹ, שְׁכֶתוֹב (מְשָׁלִי כֹה) אִם רָעֵב שֶׁנֶּאֱדָה הָאֲכִילָהּ לָחֶם. וְזוֹהִי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם ט) לָכוּ לַחֲמִי בַלְחָמִי.

וְעַל זֶה צָרִיךְ אָדָם לָשִׁים עָלָיו דְּבָרֵי תּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שְׁבוֹר בּוֹ, שֶׁאֵין קִטְרוֹג לַיֵּצֵר הָרָע, פָּרֵט לְדְבָרֵי תּוֹרָה. וְעַל זֶה כְּתוּב (דְּבָרִים ה) וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִכִּי מֵצִוֶּה הַיּוֹם עַל לְבָבְךָ - עַל שְׁנֵי יָצְרֶיךָ.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, יֵצֵר הַטּוֹב מֵה צָרִיךְ דְּבָרֵי תּוֹרָה? אָמַר לוֹ, יֵצֵר הַטּוֹב מִתְעַטֵּר בָּהֶם, וַיֵּצֵר הָרָע נִכְנָע בָּהֶם.

וְעַל כֵּן, כִּי תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל אֵיבֶיךָ - זֶהוּ יֵצֵר הָרָע, שֶׁאֵינוּ צָרִיכִים לְצִאת כְּנִגְדּוֹ בְּדְבָרֵי תּוֹרָה, וּלְקִטְרֵג עָלָיו, וְאִזּוֹ יִמָּסֵר בְּיַד הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּתְּנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׁבִיתָ שְׂבִי.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וַי עַל זֶה! וַי עַל זֶה! (מְשָׁלִי ל) תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ וְנָבֵל כִּי יִשְׁבַּע לָחֶם. שֶׁהָרִי יֵצֵר הַטּוֹב נִשְׁבָּה בְּיָדוֹ, וְהוּא מְלֶךְ עָלָיו.

אֲשֶׁת יִפֹּת תֹּאֵר - זֹהִי הַנִּשְׁמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם לֹא) אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל. שֶׁהָרִי בְּכָל יוֹם יוֹם, אוֹתָם הַסִּיעוֹת וְהַמְנַהֲיָגִים שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת, וְאוֹתָם הַסִּיעוֹת וְהַמְנַהֲיָגִים שֶׁל יֵצֵר הָרָע, הֵם בְּקִטְרוֹג תָּמִיד, מְקִטְרָגִים אֵלּוֹ בְּאֵלּוֹ, וְכָל אֵיבָרֵי הַגּוּף בְּצֶעַר בִּינִיָּהֶם, בֵּין הַנִּשְׁמָה וּבֵין יֵצֵר הָרָע.

וְהַבִּאתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ, שֶׁגִּרְשָׁה מִשָּׁם. (שֵׁם ל) וְשִׁפְחָה כִּי תִירֵשׁ גִּבְרָתָהּ, וַיִּכְבֵּר בְּאָרְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים. וְגִלְחָה אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשְׂתָה אֶת צַפְרָנֶיהָ, וְתִטְהַר מֵאוֹתָהּ וְהִמָּה שֶׁהִטִּיל בָּהּ הַנֶּחֱשׁ.

וְהִסִּירָה אֶת שְׂמִלַּת שְׂבִיָּהּ, מֵאוֹתָם כְּסוּת שֶׁל טִמְאָה וּמִיָּנִים רָעִים מִחֻטָּא הֶעָלָה. שֶׁהָרִי בְּרֹאשׁוֹנָה הָיוּ לָהֶם לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ שֶׁקִּבְּלוּ בָּהֶר סִינִי, וַיִּשְׁעֲשׂוּ אֶת הֶעָלָה, הוֹסִרוּ מֵהֶם אוֹתָם לְבוּשֵׁי כְבוֹד, שְׁכֶתוֹב (שְׁמוֹת לֹג) וַיִּתְּנָצְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִים מִהָר חוֹרֵב.

וּבִכְתָּה אֶת אֲבִיָּהּ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים - זֶהוּ חֹדֶשׁ אֵלּוּל, שֶׁבּוֹ עָלָה מִשָּׁה לָהֵר לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁיִּמְחַל לְיִשְׂרָאֵל עַל (חֻטָּא) הֶעָלָה. וּמִשּׁוֹם זֶה, וּבִכְתָּה אֶת אֲבִיָּהּ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים, מִשּׁוֹם שֶׁגִּלְחָה אֶת עֲרוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעֲרוֹת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא יח) עֲרוֹת אֲבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלָה. וְעַל זֶה אָמַר (תַּהֲלִים קיט) פִּלְגֵי מַיִם יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא שִׁמְרוּ תּוֹרָתְךָ.

וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל רַחוּקִים מִהַמֶּלֶךְ כָּל הַזְּמַן הַהוּא, עַד יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁיִּרְדַּ מִשָּׁה מִהָהָר, וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַעֲנִית כָּל הַיּוֹם הַהוּא. וְאִזּוֹ נִדְּבַק הַמֶּלֶךְ בְּגִבְרִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כֹּא) וְאַחֵר כֵּן תִּבּוֹא אֵלֶיךָ וּבְעֻלָּתָהּ וְהִיָּתָה לָךְ לְאִשָּׁה.

וּכְרַתּוֹ בְּרִית עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יַעֲבֹדוּ עוֹד עֲבוֹדָה זָרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לד) הִנֵּה אֲנִכִּי כּוֹרֵת בְּרִית נִגְדַּ כָּל עַמֶּךָ וְגו'. וְכֶתוּב שֵׁם (שֵׁם) אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ. וְעַל זֶה, וּמִכָּר לֹא תִמְכְּרָנָה בְּכֶסֶף, אֶל תִּשְׁקַר בְּנִשְׁמָתְךָ בְּשִׁבִּיל אֱלֹהֵי כֶסֶף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ) לֹא תַעֲשֹׂן אֶתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וְאֱלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשֹׂו לָכֶם.

אֲשֶׁרִי הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גָזַר עֲלֵיהֶם תַּעֲנִית בַּיּוֹם הַזֶּה, שְׁכֶתוֹב (וַיִּקְרָא כג) כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תַעֲנֶה בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרַתָּה מֵעַמִּיָּהּ. כְּדֵי שֶׁיִּתְּכַפְּרוּ לָכֶם כָּל חֻטְאֵיהֶם. שְׁכֶתוֹב (שֵׁם טז) כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חֻטְאֵיכֶם לְפָנֵי ה' תִּטְהַרוּ. עַד כָּאן.

#### מִדְּרַשׁ הַנֶּעֱלָם

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהִיא מִשְׁפַּע הַיְסוּד הָעָלִיוֹן, כִּשְׁהִיא חוּטָא, הָאֵם שֶׁלְמַעֲלָה שׁוֹלֶטֶת עָלֶיהָ. מִין בְּמִינוֹ. וּבִגּוֹף שׁוֹלֶטֶת הָאֵשׁ שֶׁלְמַטָּה. וְשִׁלּוֹם עַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

וּמִי שֶׁאוֹמֵר, שְׁמִי שֶׁהוֹלֵךְ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלִי בָנִים, שֶׁבֹא פֶעַם אַחֲרֵת לְעוֹלָם הַזֶּה - אָמַר אֱמֶת.

וְעוֹד, אוֹתָם הַרְשָׁעִים שֶׁשְּׁטִים בְּאוֹר, עַד שֶׁמִּרְצִים אֶת חֻטָּאֵם, וְאַחֵר כֵּן נִכְנָסִים פֶּעַם שְׁנִיָּה לְגוּף, כְּדֵי לְצַרֵּף אוֹתוֹ, וְאִם יִצְדֵּק, שׁוֹב אֵינוֹ נִכְנָס פֶּעַם אַחֲרֵת. וְאִם לֹא - פֶּעַם שְׁלִישִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב לג) הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֶל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גִּבֵּר. וְאִם חֵס וְשִׁלּוֹם לֹא יִצְדֵּק בְּאֵלּוֹ הַשְּׁלֵשָׁה פְּעָמִים, שׁוֹב אֵין לוֹ תִּסְתָּנָה, וְזֶהוּ הַכְּרַת תִּכְרַת. וְעַל כֵּן צָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר בְּנִפְשׁוֹ, אוֹלִי יָבֹא פֶעַם אַחֲרֵת.

וַיֵּשׁ לָנוּ רָאִיָּה מִנְדָּב וְאַבִּיהוּא, כְּפִי שְׁכֶתִּבְנוּ, שֶׁמִּתּוֹ חֲצָאֵי גוֹף (הָיוּ מִשּׁוֹם) שֶׁלֹּא נִשְׁאָו. וְעוֹד יֵשׁ לָנוּ סִמְךָ מַעֲנֵן יָבֵא עָלֶיךָ. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּרֵּשׁ זָרְעוֹ, וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְבֹא פֶעַם אַחֲרֵת בְּגוּף. וְעוֹד לְמַדְנוּ מֵאוֹנֵן, שֶׁאָמַר בּוֹ הַכְּתוּב (בְּרֹאשִׁית לח) לְבִלְתִּי נָתַן זָרַע לְאֲחִיו.

וְעוֹד רָאִיָּה אַחֲרֵת, (רוֹת ד) יֵלֵד בֶּן לְנַעֲמִי. וְכִי לְנַעֲמִי יֵלֵד, וְהִלָּא רוֹת יִלְדָתוֹ? אֵלֶּה לְלַמֵּד, שֶׁזֶּה עוֹבֵד הוּא הִיָּה מִחֻלּוֹן, וּמֵת בְּלֹא בָנִים (וַיֵּשׁ אוֹמְרִים מִחֻלּוֹן לְבָדוֹ הִיָּה).

וימשיך כן תראה אדם צדיק ורע לו, אולי פעם אחרת בא לעולם, ולא היה כל כך צדיק, ומת בענין הזה, ולכן קצת, כשנכנס לעולם הזה, מנכה חטאו, וזהו צדיק ורע לו.

וכמו כן רשע וטוב לו, אולי בא פעם אחרת ומת בלי בנים, והיה צדיק ולא גמור, וכעת משלם לו מזכותו בעולם הזה. וזהו (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם.

וזהו שאמרנו, (שם) כי ישבו אחים יחדו. רבי יצחק אמר, כי ישבו אחים - שניכרו בלבם שהם אחים, כמו שגאמר (תהלים כט) וישב ה' מלך לעולם. במה שנודעים שהוא מלך על הכל.

ומת אחד מהם ובו אין לו (דברים כה), הרי אם היו לו בנים - לא צריך. רבי תנחום אמר רבי יוסי, יבמה יבא עליה - למה צריך? שלא למעט מהדמיון שכולל כל הדמיונות.

רבי יצחק פתח, (קהלת ד) יש אחד ואין שני גם בן ואח אין לו. יש אחד - זהו אדם שנפטר מהעולם הזה חסר משוב, שהוא אחד, ואין לו זכות לעשות שני. שלמדנו, אמר רבי יצחק, זה מי שנפטר מן העולם הזה יחיד בלי שני, התמעט והתכלה מהדמיון שכולל כל הדמיונות.

טובים השנים מן האחד (שם), מה הטעם? משום שכתוב אשר יש להם שכר טוב בעמלם. אמר רבי יצחק, בא וראה, שכתב הפסוק (שם) כי אם יפלו האחד יקים את חברו, בדמיון ההוא. ואילו האחד שיפל - ואין שני להקומו.

רבי יהודה שלח לו רבי אבא. אמר, אתם שעומדים לפני בעלי המשנה, מה הטעם יבמה יבא עליה להקים שם המת, ולא באשה אחרת?

שלח לו, (ירמיה ב) פרייה למד מדבר באות נפשה שאפה רוח. התרגש רבי יהודה, ואמר, ונדאי זהו סוד החכמה, ממשימע שכתוב שאפה רוח, רוח ממש.

וזה הולך כמו מה שאמר רבי יוסי, שכתוב (קהלת ח) ויבן ראיתי רשעים קברים ובאו. ובאו ממש. אמר רבי יצחק, והדבר מתפרש במה שכתוב באות נפשה, שמשמע שאפלו ארוסה, ואפלו בעולה באות בתועלת הדבר הזה.

והיה הבכור אשר תלד יקום וכו' (דברים כה). ומה הטעם הבכור, ולא השני ולא השלישי? אמר רבי יודן, הבכור והראשון על כל פנים של מת הוא, ונדעת שניהם בזיווג הראשון במת.

למדנו, אמר רבי יוסי, (שם) ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים - דבר זה נראה חצפה! אמר רבי יהודה, חס ושלום שזו חצפה, אלא להראות הטוב שצריך לעשות עם המת, והוא לא רוצה, ולפיכך עושים לו קלון לפני כלם.

איזה קלון עושים לו? שכתוב וינקה בפניו, להפלים בפניו, לא יבנה את בית אחיו. והפסוק כותב, וינקה ואמרה ככה כו', כמו שגאמר (במדבר יב) ואביה ירק ירק בפניה הלא תפלים.

רבי אבהו אמר רבי יוחנן, כעסה (וינקה) רק, שנראה שהוא רק, ולא מים, ולא שהתפסה בעפר.

האשה ההיא, שבאה לפני רבי שמעון וינקה רק, וראה בה שאכלה באותה שעה, ולא היה נראה רק, ולא נעשתה ביום ההוא, ואחר כך נמלכו, והזדווגו זה עם זה.

והאם רבי שמעון עשה כך? והרי למדנו, אם נמלכו קדם שתעלה לפני הדין - נאה! ומשהתירה את נעלו לפני הדין - לא!

אמר רבי יהודה, שונה אותה האשה, שטרם שעשו זה עם זה, אלא שזרקה רק לראות, ולא היה כשר, והלכו והזדווגו זה עם זה אחר כך.

וחלצה נעלו, כמו שגאמר (הושע ה) חלץ מהם. רבי יהודה אמר רבי חניא, כתוב (שמות ג) אל תקרב הלום של נעליך מעל רגליך, וכי מנעל מטהר את המקום או מטמא את המקום? אלא אמר רבי אבא, מלמד שצוה לו הקדוש ברוך הוא בדרך כבוד להתפרש מאשתו מכל וכל. במשה כתוב נעליך, וביחושע כתוב נעליך, שלא יפרש מאשתו מכל וכל, אלא לעתים מזמנים.

כי המקום אשר אתה עומד עליו. מקום יש לך במעלה גדולה משאר בני אדם, מדרגה הנקראת קדש. ועל כן נצטוו להתפרש מאשתו בדרך נעל. אף כאן גם הנעל היו פרישות אשה.

אמר רבי יוחנן, צריך אדם לבטח בקונו, ולקח אשה, ולהוליד בנים, שלא ילך עירי לעולם הבא. ששינונו, מהו שכתוב (ויקרא כ) צריכים ימותו? שכל מי שאין לו בנים בעולם הזה, הוא פאלו לא נברא ולא היה, ונקרא עירי מן העולם הזה ומן העולם הבא.

שאמר רבי יוחנן, מאחר שהאדם נושא אשה ומוליד בנים, נקרא עבד ה', ונוחל העולם הזה והעולם הבא, שכתוב (יחזקאל מד) להניח ברכה אל ביתך.

מִשָּׁל לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְמַלְךְ שֶׁנָּתַן פְּקֻדוֹן לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם. הָאֶחָד שָׁמַר אֶת הַפְּקֻדוֹן; הַשֵּׁנִי אָבַד אֶת הַפְּקֻדוֹן לְגַמְרִי; הַשְּׁלִישִׁי טָנַף אֶת הַפְּקֻדוֹן, וְנָתַן מִמֶּנּוּ לְאַחֵר לְשִׁמְרוֹ. לִימִים בָּא הַמֶּלֶךְ לְתַבַּע פְּקֻדּוֹנוֹ. אוֹתוֹ שָׁשֵׁמַר הַפְּקֻדוֹן, שֶׁבָּחוּ הַמֶּלֶךְ וַעֲשָׂאוּ נֶאֱמָן בֵּיתוֹ. הַשֵּׁנִי שָׁאֲבַד אֶת הַפְּקֻדוֹן, הֶאֱבִידוֹ מִן הָעוֹלָם, וְצוּחַ שָׁלָא יִהְיֶה לוֹ שֵׁם וְשִׁאֲרִית. הַשְּׁלִישִׁי שִׁטְנַף אֶת הַפְּקֻדוֹן וְהֵנִיחַ מִמֶּנּוּ לְאַחֵר - אָמַר הַמֶּלֶךְ: הֵנִיחוּ לָזֶה עַד שֶׁנִּרְאָה הָאֶחָד הַיָּאֵף יַעֲשֶׂה מִמֶּה שֶׁהֵנִיחַ זֶה בְּיָדוֹ, וּבִין כֶּף לֹא יֵצֵא מִבֵּית הַמֶּלֶךְ.

זָכָה הָאֶחָד - יֵצֵא זֶה לַחֲרוּת. לֹא זָכָה - אָמַר הַמֶּלֶךְ: תָּנוּ לָזֶה עֵנֶשׁ עַל שִׁטְנָף אֶת הַפְּקֻדוֹן, וְיִשְׁאָר הַפְּקֻדוֹן שָׁלוֹ. רַב הוֹנָא אָמַר, כִּינּוּן שֶׁנִּכְנָס - נִכְנָס.

וְאִם טָנַף אֶת הַפְּקֻדוֹן וְלֹא הֵנִיחַ בְּיָד אַחֵר לְשִׁמְרוֹ, מוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, עַד שֶׁיָּבֹא אַחֵר וְיִתְקַן מִה שִׁטְנָף זֶה, וְהַפְּקֻדוֹן מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ שֶׁל זֶה, וְנוֹתְנִים אוֹתוֹ לָזֶה שֶׁתִּקְנֶנּוּ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב) וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה. כִּינּוּן שֶׁאָמַר נְשָׁמַת חַיִּים, לְמָה וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה? אֵלֶּא עַל מְנַת כּוֹן נָתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נְשָׁמָה בְּאָדָם, שִׁיְהִיָּה לְנֶפֶשׁ חַיָּה. בְּמַעֲרַב קוֹרְאִים לְיוֹלָדֵת חַיָּה.

וְעוֹד, אֱלֹהִים הוֹצִיא מִיָּנִים לְמִינוֹ, וְהָיָה הַנְּשָׁמָה, וְהַנְּשָׁמָה מִתְחַלֶּקֶת וּמִתְרַבֶּה בְּגוֹף, בְּעוֹד שֶׁהָיָה בְּגוֹף, וְכִינּוּן שֶׁיּוֹצֵאָהּ מִהַגּוֹף, מִתְרַבֶּה בְּיוֹתֵר, וּמִשְׁנָתָהּ מִה שֶׁלֹּא תוֹכֵל לְהַשִּׁיג בְּעוֹדָהּ בְּגוֹף.

וְתִכְף שֶׁנִּפְרָדָת מִהַגּוֹף, רוּחָהּ לְהִדְבֵּק בְּאֱלֹהִים, וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא הוֹצִיאָהּ גּוֹף, שֶׁהוּא מִינוֹ, כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיא אֱלֹהִים נְשָׁמָה שֶׁהָיָה מִינוֹ - לֹא מִתְקַבְּלָתָהּ, וְחוֹזֶרֶת וְשׁוֹאֶפֶת עַד שֶׁתִּכְנָס בְּגוֹף אַחֵר, כְּדִי לְקַיֵּם זֶרַע לְשׁוֹב לְהִדְבֵּק בְּגוֹף הַטְּהוֹר וְהַזָּךְ וְהַנָּקִי. וְכִי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ בְּנִים, לֹא מִזְדַּקֵּק לוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יִרְמְיָה ב) בָּאוֹת נִפְשָׁה שֶׁאֶפְהָ רֹחַ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִי שֶׁלֹּא הִשְׁאִיר אַחֲרָיו גְּזָעִים לְשָׂרֵשׁ, נִשְׁמַתוֹ כְּלָה מִן אוֹתוֹ הַדְּמִיוֹן שֶׁכּוֹלֵל כָּל הַדְּמִיוֹנוֹת, עַד שֶׁמִּתְגַּלְגֶּלֶת וּמוֹרֶקֶת מְכַלִּי לְכָלִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ח) וְלֹא הוֹרֵק מְכַלִּי אֶל כְּלִי. מִה תִּקְנֶנּוּ? כְּתוּב (וִיקְרָא כה) וּבֹא גֹאֲלוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו וְגֹאֲלֵךְ אֶת מִמְכָּר אֲחִיו.

רַבִּי יְהוֹנָדָה אָמַר, מִתְגַּלְגֶּלֶת עַד שֶׁתִּמְצָא כְּלִי כֶּשֶׁר לְהִתְתַּקֵּן. וְאִם אוֹתוֹ הַגּוֹאֵל אֵינְנוּ, נִשְׁבֵּר הַכְּלִי הַיָּקָר, וְעַל זֶה נִקְרָא (דְּבָרִים ז) וּמִשְׁלֵם לְשִׁנְאִיו אֶל פִּנּוֹ לְהֶאֱבִידוֹ. וְכְּתוּב (שם ה) וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לְאַהֲבֵי וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתַי.

לָכֵן אָמַר רַבִּי אַבָּא, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ט) בְּצִלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם. מִה שֵׁם זֶה הוֹצִיא מִיָּנִים לְמִינוֹ, כֶּף צָרִיף אָדָם לְהוֹצִיא מִיָּנִים לְמִינוֹ.

פֶּרֶשֶׁת כִּי תִבֹּא

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי הֵלֵךְ לוֹ וּבְרַח לְמַדְבַּר לוֹד, וְנִגְנָה בְּמַעְרָה אַחַת, הוּא וּרְבִי אֶלְעָזָר בֶּנִי. הִתְרַחֵשׁ לָהֶם נֶס, וַיֵּצֵא לָהֶם חֲרוֹב אֶחָד וַיַּמְעִין מִיָּם אֶחָד. אָכְלוּ מֵאוֹתוֹ חֲרוֹב, וְשָׁתוּ מֵאוֹתָם מִיָּם. הָיָה אֵלֵיהֶם, זְכוֹר לְטוֹב, בָּא אֵלֵיהֶם כָּל יוֹם פַּעַמִּים, וּמִלְמַד אוֹתָם. וְלֹא יָדַע אִישׁ עֲלֵיהֶם.

יוֹם אֶחָד הָיוּ שׁוֹאֲלִים הַחֲכָמִים בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְאוֹמְרִים קָלְלוֹת שֶׁבִּתְוֹרַת כְּהֻנִּים, הֵן כְּנֶגֶד בֵּית רַאשֵׁיוֹן. קָלְלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה כְּנֶגֶד בֵּית שִׁנִּי וְגִלּוֹת אַחֲרוֹן. הַקָּלְלוֹת שֶׁבִּתְוֹרַת כְּהֻנִּים יֵשׁ בָּהֶן הַבְּטָחוֹת וְחִבֻּבוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב (וִיקְרָא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְגו'. וְכְּתוּב, וְאִף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבִיהֶם. הַקָּלְלוֹת שֶׁבְּמִשְׁנֵה תוֹרָה אֵין בָּהֶן הַבְּטָחוֹת, וְאֵין בָּהֶן נֶחֱמָה כָּלֵל, כְּכְּתוּב בְּקָלְלוֹת הָרָאוֹנוֹת, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים.

קָם רַבִּי יְהוֹדָה בַּר אֶלְעָאי וְאָמַר, חָבַל עַל חֲסָרוֹנוֹ שֶׁל בַּר יוֹחָאי, וְאֵין מִי שִׁיּוּדַע עָלָיו. וְאֵלּוּ יָדְעוּ, אֵין רְשׁוּת לְגִלּוֹת אוֹתוֹ.

רַבִּי יוֹסִי בֶּן רַבִּי יְהוֹדָה קָם יוֹם אֶחָד בְּבִקְרָא, רָאָה אֶת כָּל אוֹתָם עוֹפוֹת שֶׁהֵם הָיוּ טָסִים, וַיּוֹנֶה אַחַת הוֹלֶכֶת בֵּינֵיהֶם. קָם עַל רִגְלָיו וְאָמַר: יוֹנָה, יוֹנָה נֶאֱמָנָה, מִיּוֹם הַמַּבּוּל דְּמוֹת הָעָם הַקְּדוֹשׁ לָךְ יִפֶּה וְלָךְ נֶאֱמָה. לָכִי וַעֲשֵׂי לִי שְׁלִיחוֹת אַחַת לְבַר יוֹחָאי, בְּמָקוֹם שֶׁהוּא שָׁם.

הִסְתוֹבְבָה אוֹתָהּ הַיּוֹנָה וַעֲמָדָה לְפָנָיו. כְּתֹב פֶּתֶק אֶחָד, וְאָמַר מִה שֶׁאָמַר. וַעֲמָדָה הַיּוֹנָה וְלָקְחָהּ אוֹתוֹ בְּפִיהָ, וְהִלְכָה אֶל רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְשָׁמָּה אוֹתוֹ בְּכַנְפֶּיהָ. הִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ הַפֶּתֶק וּבִכָּה, הוּא וּרְבִי אֶלְעָזָר בֶּנִי, וְאָמַר: אֲנִי בּוֹכָה עַל הַפְּרָדָה מִן הַחֲבֵרִים, וְאֲנִי בּוֹכָה עַל הַדְּבָרִים הַלְלוֹ שֶׁלֹּא הִתְגַּלּוּ לָהֶם, מִה יַעֲשׂוּ הַדּוֹרוֹת הָאֲחֵרִים אִם יִשְׁגִּיחוּ בָּזֶה?

בֵּינֵיהֶם בָּא אֵלֵיהֶם, זְכוֹר לְטוֹב, וְרוּחָהּ שְׁבוּכָה. אָמַר, הֵייתִי מְזַמֵּן לְשְׁלִיחוֹת אַחֶרֶת כְּעַתָּה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁלַח אוֹתִי לְשִׁכְּךָ אֶת דְּמֻעוֹתֶיךָ. אֵי רַבִּי, אֵי רַבִּי, לֹא הָיָה צָרִיף כְּעַתָּה לְגִלּוֹת לְצַדִּיקִים הַדְּבָרִים הַלְלוֹ.

אָבַל כֶּף אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּקָלְלוֹת הָרָאוֹנוֹת יֵשׁ שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם פְּסוּקִים, וְכֻלָּם כְּנֶגֶד דְּרָכֵי

התורה. בקללות האחרונות יש בהן חמשים ושלשה פסוקים, כנגד פרשיות ודרכי התורה.

בגלות ראשונה של בית ראשון עברו ישראל אותם שבילים נסתרים של הסתר, התגלה חטאם, והתגלה קצם, והנחמה וההבטחה שלהם. בגלות האחרונה של בית שני עברו ישראל חמשים ושלשה פרשיות ודרכים שנגלו, נסתם חטאם ונסתר קצם, ולא כתוב בהם הבטחות ונחמות.

בינתיים עברה רוח אחת והפרידה אותם, ועלה אליהו בתוך גלגל של אש, ונשא רבי שמעון, ובכה ונדרם על פתח המערה. בינתיים בא אליהו, זכור לטוב, ואמר: קום רבי שמעון והתעורר משנתך. אשרי חלקך, שהקדוש ברוך הוא רוצה בכבודך. כל ההבטחות והנחמות של ישראל פתובות בקללות הללו.

בא וראה, מלך שאוהב את בנו, ואף על גב שקלל אותו והלקה אותו, אהבת מעיו עליו. כמראה רגז חזק, אז רחמנותו עליו. כך הקדוש ברוך הוא - אף על גב שקלל, דבריו הם באהבה. נראים בגלוי בקללות, והם טובות גדולות, משום שאלו הקללות היו באהבה, מה שלא היה כן באותן הראשונות, שכלן היו בדין הקשה.

באלו יש דין ואהבה, כאב האוהב את בנו ורצועת המלקות לקח בידו, עשה נהימה גדולה וקולות גדולים. והמלקיות כלולות ברחמים.

וקשה מכל אותן הקללות - זהו שכתוב (דברים כח) גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה יעלם ה' עליך עד השמדך. כאן הן ההבטחות של האב על בנו, באהבה רבה. לא כתוב יעלה, אלא יעלם, יכבש אותם ויכסה אותם בנקב של מקומם, שלא יצאו החוצה, ויהיו כבושים ומכוסים בנקביהם.

עד השמדך - מה שלא יהיה לעולם ולעולמי עולמים, שהרי נשבע הקדוש ברוך הוא שלא ישמיד את ישראל לעולם ולעולמי עולמים, וזכרונם יהיה קים תמיד, שכתוב (ישעיה סו) כן יעמד זרעכם ושמכם, וכתוב (ירמיה לא) כה אמר ה' אם ימדו שמנים מלמעלה כו'.

והואיל ובשבויה הוא שלא ישמדו ישראל, עתידים שיהיו כל המפלות והחטאים טמירים ומכוסים, שלא יצאו החוצה להרע לישראל עד הזמן שיכלו מן העולם, מה שלא יהיה לעולם ולעולמי עולמים.

הסוף של כלם והסיום של כלם - (דברים כח) והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תסיף עוד לראותה והתמפרתם שם לא יביד לעבדים ולשפחות ואין קנה. כאן הבטחות ונחמות שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות לישראל בסוף הימים. והשיבך ה' מצרים באניות - ההבטחה לשוב ולעשות נסים ואותות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים בימים הראשונים, כמו שנאמר (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

באניות - כאן הוא, כמו שאמרתי, שאתה דורש בעניות, שתכלה הפריטה מן הפיס. אבל עתידים כל בני העולם לבא על ישראל על ספינות הים, ויחשבו להשמיד אותם מן העולם, וכלם יטבעו בתוך הים, כמו שעשה בימים הראשונים.

ושם היא שמחה גדולה. כתוב כאן באניות, וכתוב שם (ישעיה מג) באניות רגתם. מה להלן רגה - אף כאן רגה.

בדרך אשר אמרתי לך. מיום שנברא העולם לא גלה הקדוש ברוך הוא את גבורתו להראותה בעולם ושעת רצון, אלא באותה דרך. כי כאשר ראיתם את מצרים - באותו דרך, ובאותו גון יעשה לך.

שהרי לאחר מכל שאר הצדדים יתכנסו על ישראל, ויחשבו ישראל, שבזמן הזה יאבדו, והם מכורים ליריביהם. זהו שכתוב (דברים כח) והתמפרתם שם. לא כתוב ונמפרתם, אלא והתמפרתם, בלבבכם תחשבו שאתם מכורים, ואין זה כך, שהרי פתוב ואין קנה, ואין מי שיכול לשלט עליהם.

וכל זה לסוף הימים, והכל תלוי בתשובה, והכל נסתר, כפתוב (שם כט) למען תשפילו את כל אשר תעשון. מי שיש לו לב, יסתכל וידע לשוב לרבונו.

אמר לו רבי שמעון, באיזה מקום התגלתה גאלת ישראל בקללות הללו? אמר, השגח ודיק, מקום רע מכלם, שם זה ישנו.

השגיח ודיק, ומצא שכתוב (שם כח) והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיידך. ואף על גב שהחברים יודעים הזמן, אותם חיים תלויים לפנינו ומספקים, וזהו עקר, והדברים יציבים.

כתב פתק לעת ערב, ושם אותו בפי היונה, והלכה אל רבי יוסי, שהיה במקומו ועניו מצפות. פיון שראה אותה, אמר: יונה, כמה את נאמנה מכל עוף השמים. קרא עליה, (בראשית ח) ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפייה.



נטל הפתק, ונכנס לחברים והראה להם, וספר להם המעשה. תמחו. בכה רבי יהודה ואמר: וי! אף על גב שאיננו יודעים עליו - (קהלת יא) מקום שיפול העץ שם יהוא. המקום ששם בר יוחאי, החברים עמו, ומתעוררים ממנו ולומדים ממנו.

אשרי נפשו של בר יוחאי, שהקדוש ברוך הוא עושה עמו נסים, והוא גוזר - והקדוש ברוך הוא מקים, ועתיד להיות ראש לצדיקים שיושבים בגן עדן. ויקבל פני שכינה, ויראה את הקדוש ברוך הוא, וישתעשע עם הצדיקים, ויאמר להם: באו נשתחוו ונכרעה ונברכה לפני ה' עשנו.

פי ינצו אנשים - אלו מיכאל וסמאל. (שמות כה) ונגפו אשה הרה - זו פנסת ישראל. ויצאו ילדיה - בגלות. ענוש יענוש - זה סמאל. כאשר ישיית עליו בעל האשה - זה הקדוש ברוך הוא.

יוסף, משלו נתנו לו. הפה שלא נשק לעברה - (בראשית מא) ועל פיה ישק כל עמי. וסוד הדבר, ממנו נזון כל העולם, וממנו פורחות הנשמות לכל.

הצנאר שלא הרפין לעברה - וישם רבד הנהב על צנארו. וסוד הדבר, שש דרגות שהן למעלה ממנו, וכלם משפיעים לו שפע טוב מהעתיק הקדוש.

וזהו סוד של זה"ב, שהיא ארבע עשרה של כל אחת ואחת מאותן שבע דרגות, כלול מרחמים ודין. וזהו סוד שאמרו בעלי המשנה, סכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה - פסולה. משום שכל אחד ואחד כלול מרחמים ודין, ואם היא למטה מעשרה - פסולה, משום שאינה כלולה מרחמים ודין.

הגוף שלא הרפין לעברה - (שם) וילבש אתו בגדי שש. הינו סוד של וי"ו של השם הקדוש. הרגלים שלא הלכו לדבר עברה - וירכב אתו במרכבת המשנה. משום שיש מרכבה עליונה ומרכבה תחתונה, ויוסף זכה לשתייה, משום ששמר על הברית הקדוש.

שבת, ש' בת. בזמן שיתחברו שלשת האבות עם המלכות, שהיא ב"ת, תקרא שבת.

ויטע אשל בבאר שבע. הקצוץ שקצץ אדם הראשון, תקנו אברהם, והוא בבאר שבע, שהיא המלכות. ז"ה אש"ל, צבעי מדות, שהם חג"ת "אדם" שחר "לבן", המשיך לה מהם, בסוד (בראשית כט) שלשה עשרי צאן רבצים עליה.

ועקב שמש בבית שם ועבר ארבע עשרה שנה, לתקון יובל ושמיטה, שהם לאה ורחל.

בא וראה, בשעה שהוציא הקדוש ברוך הוא את ישראל מארץ מצרים, הוציאם בסוד השם של ארבעים ושתים אותיות, כמו שפרא בו שמים וארץ.

ומשום זה, כשיצאו ישראל מארץ מצרים, נסעו שנים עשר מסעות עד שהגיעו להר סיני. וזהו שכתוב ביום הזה באו מדבר סיני. ורצה הקדוש ברוך הוא, ששלשים מסעות אחרים, שיהיו הולכים אותם בשלשה ימים. וזהו שכתוב (במדבר י) ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים. עשרה מסעות בכל יום.

ומשום שחטאו, גרמו שיהיו נוסעים אותם בשלשה עשר הראשונים, ומשום זה לא נכנסו לארץ, עד שנסעו שלשים מסעות אחרים, והשתלם סוד השם של ארבעים ושתים אותיות, כמו שמעשה בראשית.

ומפרי העץ אשר בתוך הגן (בראשית ג) - זהו מקום שרוחות בני האדם גנוזות, וזה המקום שנקרא אוצר הנשמות. והוא אצל הקדוש ברוך הוא, ואמר להם: אל תשתדלו לדעת איך הרוחות נפרדות מהזיוג הנקבד שלי.

ועל זה שנינו, (ויקרא יב) אשה כי תזריע (וילדה זכר כותב, ולא כולל) זכר ונקבה כפי דרכי העולם, שאין מתחברים כמו שיצאו מלמעלה זוגות זוגות.

משום שאדם הראשון וזיוגו חטאו לפני הקדוש ברוך הוא, ועל כן נפרדים כשיוצאים מלמעלה, עד שיהי רצון מלפני הקדוש ברוך הוא. אם אדם זכה - נותן לו זוג, ואם לא - מפרדים אותה ממנו, ונותן לו אחרים, ומולידים בנים שאינם פראוי.

ועל זה כתוב (בראשית ו) לא ידון רוחי באדם לעולם. מה זה רוחי? היה צריך להיות רוחו! אלא שתי רוחות הן, שיוצאות זוגות, לא ידונו כאחת. ועל זה כתוב וילדה זכר, ולא כולל זכר ונקבה, כפי דרכי העולם, שהם גרמו.

שיר השירים מדרש הנעלם

רבי רחומאי פתח, (ישעיה יא) ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'. הנה כאן ארבע רוחות, ולא זכה בהם אדם, זולתי מלך המשיח בלבד.

והרי כתוב (יחזקאל לז) מארבע רוחות באי הרוח! לא כתוב ארבע, אלא מארבע רוחות. זהו רוח

שָׁלֵם.

אָמַר לוֹ, הֵיאָדָּה? אָמַר לוֹ, זֶה הֵבֵא מִתּוֹךְ אֶהְבֵּת נְשִׁיקָה. הֵיאָדָּה נְשִׁיקָה מֵאֲהָבָה אֵינוֹ אֵלָּא בְּפֶה, וּמִתְחַבְּרוֹת רוּחַ בְּרוּחַ, וְכָל אֶחָד מֵהֶם כָּלֹל מִשְׁתֵּי רוּחוֹת - רוּחוֹ וְרוּחַ חֲבֵרוֹ. נִמְצְאוּ שְׁנֵיהֶם בְּאַרְבַּע רוּחוֹת. וְכָל שֶׁכֵּן הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּהִתְחַבְּרָם, שֶׁם אַרְבַּע רוּחוֹת יָחִיד. וְהֵבֵן הֵבֵא מֵהֶם זֹהִי רוּחַ הֵבֵאָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאִי הָרוּחַ, וְזֶהוּ רוּחַ שָׁלֵם.

רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר, יוֹשֵׁב הַיִּיטִי עַל שַׁעְרֵי רוּמֵי רַבָּתִי, וְרֵאִיתִי אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא. יָצָאתִי אֵלָיו, הִכְנַסְתִּיהוּ לְתוֹךְ בֵּיתִי, בִּדְקַתִּי אוֹתוֹ בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּתוֹסַפְתָּא וּבִהְגָּדָה, וְלֹא מִצָּאתִי בוֹ. נִזְפַּתִּי בוֹ, וְלֹא הָשִׁיב לִי דְבָר. הִפִּיל עֲצָמוֹ אַחֲרֵי הַדֶּלֶת, וְנָרַדֵּם. אֲמַרְתִּי, הוּא וְהַכֶּלֶב יֵאָכְלוּ יָחִיד.

שֶׁכָּךְ אָמַר רַבִּי מְנוּמִי הַזָּקֵן שֶׁל גּוֹשׁ חֵלֶב, מֵהוּ (וְיִשְׁעִיה נֹו) וְהַכֶּלֶבִּים עָזִי נָפֵשׁ לֹא יָדְעוּ שְׂבָעָה וְהֵמָּה רָעִים וְגוֹי? לֹא יָדְעוּ שְׂבָעָה - אֱלֹו עַמִּי הָאָרֶץ, שֶׁהֵם עָזִי כְּכֶלֶב, עָזִי נָפֵשׁ בְּכָל. מָה הַטַּעַם? מִפְּנֵי (שֶׁם) שֶׁלֹּא יָדְעוּ הַבֵּינִי. שְׁאִין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁרְה קִדְשָׁתוֹ בְּתוֹכָם, וְעַל זֶה הֵם עָזִי נָפֵשׁ, וּמִשּׁוּם כֵּךְ הוּא וְהַכֶּלֶב יֵאָכְלוּ יָחִיד.

כְּשֶׁהִתְעוֹרֵר, קָם וְקָרַב לְשִׁלְחוֹ, הִנֵּמִיד רֹאשׁוֹ וְלֹא אָמַר דְּבָר. רֵאִיתִי וְהִסְתַּכְּלַתִּי בְּעֵינַי שְׁצוּחֻקוֹת. אָמַר לִי: וְדַאי מִדְּרָכֵי רְבוּנָךְ הִתְרַחַקְתָּ, שֶׁהוּא תִּשְׁלַח טָרֶם יָבֵא אֲדָם, וְטָרֶם שְׂצוּחָה אוֹתוֹ וְיִבְדֹּק אוֹתוֹ. אִם תּוֹסִיף לְלַקֵּחַ בְּדֶרֶךְ הַזֶּה, לֹא יִתְקַיֵּמוּ לָךְ בְּנִים. מִיָּד חֲזֹר וְאָמַר: יִחִיו לָךְ, וְיִתְקַיֵּמוּ לָךְ.

אֲמַרְתִּי לוֹ: לָמָּה חֲזַרְתָּ בְּדֶרֶךְ וְהִתְנַחַמְתָּ? אָמַר לִי: אֲסוּר לֵאמֹר לְקַלֵּל עֲצָמוֹ, כֹּל שֶׁכֵּן אַחֵר, מִשּׁוּם שֶׁקִּלְלַת חָכָם אֲפִלּוּ עַל תְּנָאִי מִתְקַיֶּמֶת. אֲמַרְתִּי: כֵּן הוּא וְדַאי, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית לֹא) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֵילֶהִיד לֹא יִחַיָּה, וְהִתְקַיֵּם. וְאִנִּי בִּדְקַתִּי בָּךְ, וְקִלְלוֹתֶיךָ אֵינֶן כְּלוּם.

פִּתַּח וְאָמַר, (שְׁמוֹת לֵב) וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם אֵין מַחְנִי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כְּתִבָּתָה. קִלְלָה זֹאת עַל תְּנָאִי, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחֵל לְחֲטָאֵיהֶם בְּשִׁבְלֵי מִשָּׁה, וְאִף עַל פִּי כֹן נִמְחָה מִפְּרָשָׁה מַעֲלָה בְּתוֹרָה, בְּמִצְוָה שֶׁל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, וְהִיא פְּרָשָׁת וְאַתָּה תִּצְוָה. שֶׁהָיָה לוֹ לְכַתֵּב שְׁמוֹ שֶׁל מִשָּׁה בְּכָל דְּבָר וְדְבָר, וּבְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה שֶׁשָּׁם, וְנִמְחָה מִכָּל הַפְּרָשָׁה הַהִיא, שֶׁלֹּא נִזְכָּר שָׁם. הֵנוּה אֲוִמֵּר, קִלְלַת חָכָם אֲפִלּוּ עַל תְּנָאִי מִתְקַיֶּמֶת.

כֵּינֵן שֶׁהִרְגַּשְׁתִּי בוֹ, קִמַּתִּי וְהוֹשַׁבְתִּיהוּ בְּרֹאשׁ הַשִּׁלְחוֹ. אֲמַרְתִּי: וְהָרִי לְאַחֵר וְאַתָּה תִּצְוָה אָמַר מִשָּׁה אֶת הַדְּבָר הַזֶּה. אָמַר לִי: אֵין מִקְדָּם וּמֵאַחֵר בְּתוֹרָה.

שְׁאַלְתִּי אוֹתוֹ בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה וּבְתוֹסַפְתָּא וּבִהְגָּדָה, וְהָיָה בְּקִי בְּכָל. אֲמַרְתִּי: לָמָּה בְּרֵאשׁוֹנָה לֹא הִשְׁבַּת לִי, כְּשֶׁבִּדְקַתִּי אוֹתָךְ? אָמַר: הִשְׁנָה אֲנִסָּה אוֹתִי. הָיוּ יוֹמִים שֶׁלֹּא יִשְׁנָתִי. וְכַעַתָּה שֶׁהִשְׁנָה בָּאָה לְעֵינִי, לֹא הִשְׁבַּתִּי לָךְ.

אַחֵר שְׁאָכַל וְשָׁתָה, פִּתַּח וְאָמַר, שִׁיר הַשִּׁירִים. שִׁי גְדוֹלָה, וְהִיא הַשְּׁנִיָּה מִסוּף הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הָאֱלֹפָּא בֵּיתָא. בִּשְׁל בְּרֵאשִׁית גְּדוֹלָה, וְהִיא הַשְּׁנִיָּה מִרֵּאשִׁית הָאֱלֹפָּא בֵּיתָא. מָה הַטַּעַם?

מִשּׁוּם שֶׁשִּׁיין סוּד הַמִּרְכָּבָה הַעֲלִיּוֹנָה, וְעַל כֵּן הִיא בְּשִׁלְשָׁה עֲמוּדִים, שֶׁהָרִי הָאֲבוֹת הֵם מִרְכָּבָה, וְכָל שִׁיר הַשִּׁירִים סוּד הַמִּרְכָּבָה הַעֲלִיּוֹנָה הוּא, וּמִשּׁוּם כֵּךְ רֵאשִׁיתוֹ בְּשִׁיין. בִּי הִיא בֵּית הָעוֹלָם, שֶׁהִיא מַעֲשֵׂה הָעוֹלָם.

וְעַל זֶה הָאוֹתִיּוֹת הַקִּיּוֹמוֹת בְּרֵאשִׁית שֶׁל הַסְּפָרִים, אַרְבַּע הֵן. שֶׁהָרִי כְּמוֹ שֶׁנַּעֲשׂוּ, וּבְאוֹתוֹ הַסוּד שֶׁלָּהֶם, כֵּךְ הָאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת בְּרֹאשׁ. וְאוֹתֵן הָאוֹתִיּוֹת הַגְּדוֹלוֹת שְׁעוֹלוֹת עַל כָּל שְׁאָר הָאוֹתִיּוֹת. וְאוֹתָהּ הָאוֹת הַסוּד וְהַסֵּתֵר שֶׁל כָּל הַסֵּפֶר.

וְאֵלּוֹ הֵם: א שֶׁל דְּבָרֵי הַיָּמִים, ב שֶׁל בְּרֵאשִׁית. מ שֶׁל מִשְׁלִי. ש שֶׁל שִׁיר הַשִּׁירִים. אֱלֹו אַרְבַּע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבְּרֹאשׁ הַסְּפָרִים, הֵן אוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת. וּמִי שֶׁמִּכִּיר אוֹתָן, יוֹדֵעַ אֶת הַסוּד שֶׁל כָּל הַסֵּפֶר, וְהָאוֹת הַהֵיא מְלַמֶּדֶת אֶת הַסוּד שֶׁל כָּל הַסֵּפֶר.

א הַתְּקוּן שֶׁלּוֹ, הַדִּיּוּקוֹן וְהַסֵּתֵר שֶׁל אָדָם בְּשָׁנֵי גִּוְנִים. הָרֹאשׁ שֶׁלְמַעֲלָה הוּא נִקְדָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁשׁוּלְטָתָה עַל הַכָּל, בְּחִקִּיקָה שֶׁהִתְעַטְרָה לְהִתְפַּשֵּׁט תַּחְתָּיו. וְאִי שֶׁהוּא הַסוּד וְדִיּוּקוֹן שֶׁל אָדָם, הוּא וּבֵת זִוְגוֹ דְּלֵת שֶׁלְמִטָּה, שֶׁנֶּאֱחָזֶת מִצָּדוֹ. וְזֹהִי הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל אָדָם.

בְּגוּן אַחֵר, בְּאִמְצַע הַדִּיּוּקוֹן שֶׁל אָדָם. וְנִאֲחָזָה בּוֹ מִשְׁנֵי צִדִּים, כְּמוֹ שֶׁהִזְרָעוֹת מִצָּד זֶה וּמִצָּד זֶה. וְזֹו א, הַדִּיּוּקוֹן וְהַסוּד שֶׁלּוֹ, אָדָם הוּא. וְעַל כֵּן רְשׁוּמָה אֱלִיף בְּרֹאשׁ הַסֵּפֶר שֶׁל דְּבָרֵי הַיָּמִים, שֶׁהָרִי לֹא בָּא אוֹתוֹ סֵפֶר אֵלָּא לְהַשְׁלִים אָדָם בְּסִתְרֵיוֹ וְדִרְגָּתוֹ, בְּאוֹתָם תּוֹלְדוֹתָיו, לְהִיּוֹת הַכָּל אָדָם שָׁלֵם אֶחָד.

ב הִיא הַבֵּית שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, מְקִיפָה לְשִׁלְשָׁה צִדִּים, מַעֲלָה וּמַטָּה, וְכָל הַמַּעֲשִׂים כְּלוּלִים בְּתוֹכָהּ, סוּבְּבַת שְׁלֹשָׁה צִדִּים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, וְנִשְׁאָר צִד שֶׁל צִפּוֹן שֶׁלֹּא נִבְנָה, שֶׁהוּא הַמְדוּר הָרָע, שֶׁשָּׁם שׁוֹרָה הָרָע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה א) מִצִּפּוֹן תִּפְתַּח הָרָעָה.

ועל זה ב', היא הבית והבגן של כל העולם, היא בראש התורה לשם גדול, להראות על כל הספר. והספר הזה כמו מעשה בראשית נעשה, בסוד של השם של ארבעים ושנים, כלול במעשה בראשית. ועל זה סוד הספר בראש ב. סיום הספר ס. בסוד של ארבעים ושתים אותיות התעלה.

מ' פתיחה, סוד הנקבה השלמה, אשת חיל מתעשרת בעטרותיה. ועל זה כל ספר משלי אינו אלא תשפחת של אשת חיל הזאת, ולהשיב דעת בני האדם להשמר מאשה רעה, כמו שנאמר, לשמרך מאשה רעה, ולהתקרב לאשת חיל הזו בעבודה עליונה. ועל זה מ' גדולה בראש הספר, הולכת על אותו הסוד.

ש, זו מתיחדת בסוד המרובה העליונה. שהאבות הם מרובה עליונה. ואברהם ויחזק אחוזה זה בזה וכלולים זה בזה. ויעקב נכנס באמצע, ומסכים עם שני הצדדים. ועל זה מתיחדים כלם, בסוד העולם העליון.

משום כך התשפחת הזו היא בסוד המרובה העליונה, שמתיחדת במלך שהשלים כלו שלו, ומשום כך היא גדולה. ומשום כך מתיחדת בראש הספר, להראות שכל הספר הולך על הסוד הזה ומתתקן. ועל זה האות הזו נראית השבח של כל הספר. באותה שעה קמתי ונשקתי אותו, ובקשתי ממנו שימחל לי, ומחל לי.

פתח ואמר, (קהלת ה) אל תתן את פיד לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך. כמה יש לאדם להשמר בעולם הזה. הפסוק הזה השיבו לחברים שפך צריך לכתב: אל תתן את פיד לחטיא את נפשך, כמו שנאמר (ויקרא יד) נפש כי תחטא, ולא מצאנו פסוק שכתוב בשר כי יחטא, ויפה הוא.

אלא כך הסקנו, שאסור לאדם לדבר דברי זנות אפילו עם אשתו, כדי שיתקשה, ויבא להרהורים רעים אחרים, ויהיה דש בחדרו, ויזרע חטים אחרים.

זהו שכתוב, אל תתן את פיד לחטיא את בשרך. זהו בשר קדש, שכתוב (בראשית יז) והיתה בריתי בבשרכם. ואל תאמר לפני המלאך, ההולך לימינו של אדם, אל תאמר דברים שאינן כהגן, אלא כל דבריד בנחת ובמשקל. מה הטעם? מפני כי שגגה היא, וחיב על זה קרבן שגגה.

ועוד, שעל זה, למה יקצף האלהים על קולך. מפני שהקול יוליד אותו עוף השמים, ומעמיד אותו לפני הקדוש ברוך הוא.

וחבל את מעשה ידיך - על חטא הבשר. מה הטעם? מפני שכל אדם שיש לו ברית קדש, אין יכולים אותם השולטים בגיהנם להכניסו שם, ובכלבד שישמר אותו. ואם לא שמר אותו, מעבירים ממנו, ומשחיתים ומחבלים אותו, שזהו מעשה נדוי של אדם. ואחר כך מכניסים אותו בגיהנם, ואין להם על מה שישמכו. עכשו, בני, תהיה זהיר בכבוד חברך יותר מגופך.

פתח רבי יהושע ואמר, (תהלים פד) גם צפור מצאה בית ודורר קן לה אשר שתה אפרחיה את מזבחותיה ה' צבאות מלכי ואלהי. גם צפור - שם שנינו, עשה הקדוש ברוך הוא בארץ אתרים ומקומות קדושים יותר עליונים משאר מקומות הישוב.

והכל כמו יצירת האדם. שהקדוש ברוך הוא בחר אותו והזרע ומנפץ אותו, כמו זה שמברר ומנפץ חטים, תבן לחוד וקש לחוד, עד שמברר את החטים על מקומם.

כך נטל הקדוש ברוך הוא שלג מתחת כסא כבודו, ואותו השלג מתחמם בכמה גונים, והטיל אותו בתוך המים של האשה. מכאן שאשה לא מתעברת עד שתשפך מים, ובאותם המים מטיל הזכר שלג, זהו הזרע שהוא מחבר יחד, יותר מאותו של האשה, כמו שהשלג כנגד המים.

לאחר שהטיל אותו הקדוש ברוך הוא לתוך המים, ביר אותו ונפץ אותו, ועשה בהתחלה טבור, שהיא נקדה אחת מתוך הבחירה של השלג, ואותו טבור הוא נקדה של ציון.

ומשם התפשטו ארבעה חוטים לארבעה צדדים של העולם - מזרח ומערב צפון ודרום. מאותו החוט שנמשך מצד המזרח, ממנו נעשה גוף. מתחיל במזרח, ומסיים במערב. הגוף הוא ארץ ישראל. נרשם באותיות אדניי. אדון ורבון כל העולם.

מאותו החוט שנמשך מצד הדרום, שהוא הברור של כל השלג ותקפו, ממנו נעשתה זרוע ימין, והוא בחירת העגן. וזה גן עדן שנקנס בו אדם הראשון, והוא לעג הנשמות, וזה טמיר וגנוז, הימין של כל העולם.

מאותו החוט שנמשך מצד הצפון, ממנו נעשית ונבראת זרוע שמאל. וזה הגיהנם. מאותה פסלת של השלג. והוא לעג של הנשמות של הרשעים.

הראש נתתקן בשמים. והיה העולם בלי ראש, עד שנבנה בית המקדש. כשהוקם המשכן, הוקם

בראש.

הפה של כל העולם, שהתתקן בראש, סיני. והוא רשם את הפה הזה תוך המים, מהברור של השלג. הירכים וכל שאר האיברים, בכל שאר הארץ.

וכשם שלאשה יש צירים וחבלים בשעת הלידה, כן כשבקש הקדוש ברוך הוא להוציא הארץ לאור העולם, היו המים עולים ויורדים, נעלו הרים ירדו בקעות. מה עשה הקדוש ברוך הוא? הוציא מן הקרקע רעמים וזועות, ונסו המים. זהו שכתוב (תהלים קד) מן גערתך ינוסון מן קול רעמך יחפזון. ויצאה הארץ, ונשארה נמוכה ומלכלכת, כולד הזה שיוצא נמוך כמות ומלכלך מהלכה.

וכשם שמפפיעין את הולד עד שיתעורר, ונותנים אש ונר לגבו לחממו, ומראה להאיר - כך עשה הקדוש ברוך הוא בארץ, כשיצאה מתוך המים. והכל בפסוק אחד. זהו שכתוב (שם עז) קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל, מיד - רגזה ותרגש הארץ.

עד כאן נסתם הפה, עד שבאו ישראל, והפה נפתח בראשו בשמים, וזה סיני שנתנה בו התורה, ושם נתתקן הדבור.

וכשנכנסו לארץ ישראל, נסתם הפתוח, ונפתח הסתום. נסתם הפה - שלא היה בו הדבור (משנסתלק משה). הפך מן האדם. נפתח הטבור - בית המקדש. ומשם אוכל מה שאמו אוכלת, ושונה ממה שאמו שונה. וכל העולם נזון מתמצית ארץ ישראל.

ובמשים כך, מקומות ואתרים הם בעולם, בשבח של אלו על אלו. גן העדן, שהוא זרוע הימין של כל העולם, יש בו מקומות ואתרים לשבח אלו על אלו, ושם הוא עץ החיים, ועץ הדעת טוב ורע.

ובהיכל אחד מהם יש מקום טמיר וגנוז מן הכל, ואין מי שמכיר את מקום פרט לצפור אחת, שבאה בכל יום שלש פעמים ומצפצפת בתוך עצי הגן (ואומרת גם צפור וגו').

ובאותה הצפור יודעות הנשמות את סימניהן, בזמן שמודות ומשבחות, ובזמן שמשתדלות לדעת בחכמה. ואותה הצפור נכנסת לאותו היכל, ונטמנת ונגנזת ולא נודעת. ודרור - זו הנשמה הקדושה, שעולה למעלה, והיא בת חורין.

דבר אחר, (שם פד) ודרור קן לה - זה היובל, שכתוב וקראתם דרור. קן לה - בחכמה העליונה. צפור ודרור, זה למעלה וזה למטה. אשר שתה אפרחיה, מיי הדרור הוא שנת החמשים, שמוציאה ממנה ששה אפרוחים והצפור הוא.

אותם האפרוחים, תשוקתם לתוך שני המזבחות, המזבח הפנימי והמזבח החיצון. נטלו מן המזבח הפנימי ונתנו למזבח החיצון. מלכי ואלהי, מלכי - זה המזבח החיצון, ואלהי - זה המזבח הפנימי.

המזבח החיצון תמיד תשוקתו למזבח הפנימי, ולעולם אינו שוכך מלזמר בשירות ותשבחות. זהו שכתוב שיר השירים אשר לשלמה.

כל זמן שהנר דולק על הפתילה, והפתילה כתקונה, האור מאיר וצח, והכל נהנים ממנו. וכל זמן שהפתילה נעדרת והשמן חסר מן הפתילה, האור נסתלק, ואין מי שיוצא באותו האור כלום.

כך, כל זמן שישראל היו מתקנים ומסרגלים כפתילה זו, אור של מעלה היתה דולקת עליהם, ואומרת שירה, ואינו משתכך לעולם, כדגמת האור על הפתילה שאינו משתכך לעולם לנגד מעלה. ואותו השיר הוא המעלה שבשירים, קדש קדשים. נעדר הפתילה - נעדר האור ונסתלק, ואין מי שיוצא בו.

ושלמה צווח ואומר, (קהלת יב) וזכר את בוראיו בימי בחורתיך. היה מתתקן ומסרגל עצמו במצוות ובמעשים טובים בימי בחורתיך, בזמן שהמאור ההוא לוהב בפתילה.

דבר אחר, על האור ההוא בזמן שהפתילה מתקנת, אמר לנגד אותו האור וזכר את בוראיו. התעורר לנגד הקדוש ברוך הוא בשיר ותעורר האהבה.

עד אשר לא יבאו ימי הרעה (שם) - בזמן שהלבנה מתמעטת ותשלט הרעה, והימים שלה הם ימים שאין בהם חפץ. עד אשר לא תחשך השמש - זה נהר היוצא מעדן, שכתוב (בראשית ב) ונהר יוצא מעדן, שכתוב בו (איוב יד) ונהר יחרב ויבש. והאור - זה האור שברא הקדוש ברוך הוא ונתעטף בו, והוא ימינו. זהו שכתוב (איכה ב) השיב אחר ימינו.

והיחרת - הוא היס המתמלא מאותו נהר. זהו שכתוב (איוב יד) אלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. והפוכבים - אלו שנים עשר מזלות הידועים לה. ושבו העבים - אלו שרי אמות העולם. אחר הנשם - אחר בכיתו של מלאכי השרת, שכתוב מלאכי שלום מר יבכיון.

ביום שניעו שמרי הבית (קהלת יב) - אלו שומרי החומות, שכתוב (ישעיה סב) על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים. והתענותו אנשי החיל - אלו הם ששים גבורים סביב לה. ובטלו הטחנות - אלו הם אוכלי הקרבנות. כי מעטו - כנפי החיות. וחסכו הראות בארבות - אלו הם (זכריה ד) עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, והם שבע עיני ה'.

וסגרו דלתים בשוק - אלו הם השערים שכלם ננעלו, וזלתי שערי דמעות שלא ננעלו. בשפל קול הטחנה - ספת דוד, שנפלה ונשפלה לעפר, וקולה שהיתה משוררה תמיד בשיר האהבה - שפל. וישחו כל בנות השיר - הם המלאכים הנחלקים במשמרותם על השיר. מהם משוררים ביום, ומהם משמרות משוררים בלילה.

גם מגבה ייראו, (קהלת ה) כי גבה מעל גבה שמר. ושומר זה מזה, ומקבל זה מזה בנעימה ובקדשה. ובחרבו בית המקדש יצתה מארה, ודין חזק מצוי לפניו. וגבה יירא מגבה ומדינו.

ותחתיתם בדרך, כתוב (ישעיה מג) הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה. ובאותו דרך היה יורד, ובא הטל מראשו של הקדוש ברוך הוא, וכל שמחה וכל טוב וכל רצון, באותו הדרך היה בא. ובחרבו בית המקדש, שבר על שבר באותו הדרך נמצא, וכל רגז ואימות ותקף ודין היו באותה הדרך.

וינאץ השקד, כמו שנאמר (דניאל ט) וישקד ה' על הרעה. וכתוב (ירמיה א) מקל שקד אני רואה. וצמיחת השקד אחד ועשרים יום. כך משבצה עשר בתמוז עד תשעה באב. ומיום שהשקד מציץ, הנרח אין מוציא פרי, עד עשרים ואחד יום.

ויסתכל החנב - יתן הסבל על שכמו של בית דוד. ותפר האביונה - זו עבודת בית המקדש למטה. וצווחים בני האדם ואינם נענים. מה הטעם? כי הלך האדם אל בית עולמו. מסתלק הכבוד למעלה למעלה, והם צווחים ואין מי שישגיח בהם, משום שהוא הסתלק לבית עולמו שממנו יצא. ועל זה נמצאת המארה, ורע, ומות, ומאורעות רעות בעולם, וסופדים וצווחים בכל יום, שכתוב (שם ט) כי עלה מות בחלוינו.

עד אשר לא ירתק חבל הכסף (קהלת יב) - חוט של חסד שנמשך מלמעלה למטה. ותרץ גלת הזהב - שהיא יורדת באותו החוט. נשבר החוט, נפל הגלגל. ותשבר פד על המבוע - שהתורה נשתכחה בגלות, ואותו המשאב, יופיא"ל (וי"א יפיפ"ה) השר, לא שאב ממעין התורה, ובני אדם נבוכים בה.

ונרץ הגלגל אל הבור, ומלאך המשחית נתן לו רשות לחבל בכל יום. וישב העפר על הארץ כשהיה, ויכלו כל הנשמות, והעולם יכלה. והעפר, שהכל נהיה ממנו, ישוב כבתחלה, ויהיה העולם חרב כשהיה. והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, ויתחדש העולם כבתחלה. ובאותו זמן כתוב (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו. בא רבי עזריה ורבי מרנוס, ונשקוהו בראשו. קרא עליו, (משלי יח) לב נבון יקנה דעת ואזן חכמים תבקש דעת.

פתח ואמר, שיר השירים אשר לשלמה, אשרי הדור שהחכמה של מעלה שורה בתוכו, בשעה שהקדוש ברוך הוא היה רוצה לגלות בארץ מה שלא התגלה למלאכים העליונים. ומה הוא? סודות החכמה של השם החקוק העליון. שהשמות הקדושים לא נמסרו להם, ונמסרו לחכמים שבארץ. באותה שעה משבחים ואומרים (תהלים ח) ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר נתנה הודך על השמים.

מה אדיר שמך בכל הארץ - אלו הסודות החקוקים של השמות הקדושים שהתגלו בארץ, והתשבחת של זה על השמים. שכל אותם ההמונים מודים ומשבחים את המעשה הזה, שהתגלה בארץ מה שלא התגלה להם.

הרי כאן סודות המרובה העליונה הקדושה של ארבעה שמות חקוקים, וזהו סוד הסודות של המרובה העליונה של השמות: אדניי, אבאויי, יהו"ה, אהי"ה. הסוד של ארבעה שמות חקוקים, של ארבעה זהרים, וכל זהר זהר נכלל אחד בחברו, ויתשוקתו של זה להכנס לזה, ולהכלל זה בזה.

וארבעה הזהרים הללו נפרדים בשמות ידועים. אחד נקרא זה"ר חשוף ולא חשוף. בהסתכלות שלו, מיד מרים חשוף. מסתכלים בו יותר, נוצץ ולוהט באור, ויפי עליון. ואורו קמוט בתוכו, עד שמכה בו אור אחר, שכורה באור הזה ונוקב אותו, אז מתמלא מאותו הזהר, ונוצץ לכל צד.

הזהר הזה נחקק בשבעים ושנים ניצוצות, שהם שבעים ושנים שמות חקוקים של שבעים סנהדרין ושני עדים. אז הזהר הזה כלול בשני שמות, ומתעטר בשם הזה אדניי.

ואז אותו השר של כל העולמים, וכל הצבאות וכל המחנות העליונים והתחתונים, כלם אומרים התשבחת של (הכתוב) הזה שמשבחים אותו, ואומרים תשבחת (של כלם) ומשבחים למעלה. והזהר הזה, כשנשלים, הוא שי"ר. אדון, שר, רבון. יי השלמות שהשתלמו מן הכל. שי"ר המעלות, הרבון הממנה על כל הצבאות והמחנות והדרגות שלמטה.

הזהר השני הוא זהר שכל העינים העליונים הנסתרים (נכנסים) פוגס אליו. והוא זהר נוצץ לעינים שאין יכולות להסתכל בו, וזה נקרא זהר חי. ומשום שהוא חי, נוטל כל הזקרים העליונים הנסתרים, וזרק זקרים נוצצים למטה, ועושה פרות ותולדות למינו.

והזהר החי הזה נקרא חי העולמים, וזהו הפלל של העליונים והתחתונים, ועל שמוציא זקרים נוצצים ועושה תולדות למינו, נקרא הזהר הזה צבאו"ת. וזהו שתשוקתו תמיד לשבח תמיד בזהר הראשון הזה שנקרא שיר. וכשכלולים יחד בחבור אחד בלי פרוץ תוף תשוקה שלמה, אז הכל נקרא שיר השירים.

ואפלו הוא לבדו, שהוא כלל של הכל, נקרא כלל של רבים, הפלל של כל הזקרים העליונים והתחתונים. קוראים לו כל, הפלל של הכל. הוא חיים. עליו כתוב (בראשית ב) ועץ החיים בתוך הגן. כל החיים תלויים בו. ממנו פורחים חיים וזקרים לכל צד.

השיר הזה שאמרנו נקרא בא"ר, ואותם החיים העליונים נכנסים לתוכו. ואותו הזהר שנקרא חיים, נובעים בו. ועל זה כתוב באר מים חיים. וכתוב באר חפרה שרים, על שם שאותם גדולים עליונים, זקרים טמירים, שהתכנסו לזהר הזה. והם לא חפרה אלא על ידי זה.

הזהר השלישי, הזהר הזה הוא כלל של שלשה זקרים, הסוד של שלש אותיות. בזהר הזה נדבקו האבות.

זהו רצוא ושוב, אין מי שיכול להתנשב בניצוח שלו. על זה כתוב (יחזקאל א) והחיות רצוא ושוב. זה יורש ירשה של זקרים טמירים שלא התגלו. וסוד השם הקדוש של שלש אותיות תלויות בהם, יה"ו. מכאן, האות ה' רביעית לוקטת ולוקחת. וכן מסתדר בסדר שלם.

הזהר הרביעי הזה הוא רצוא ושוב, בסוד של האות ו', והוא עומד באמצע, בין מעלה ומטה. האות ה' מצד זה למעלה, והאות ה' מצד הזה למטה. והחיות שהן ו' באמצע. ועל זה רצוא ושוב, רצוא - אל הה' העליונה, להתעלות אליה בתשוקה שלמה. ושוב - אל הה' התחתונה, לתת לה, כמו שלקט מלמעלה.

הזהר הזה הוא כמו גלגל העין, בדרך נסתת, שהזהר הזה רצוא ושוב, תשוקתו להתעלות למעלה, ומיד חוזר. וזה סוד אשר, עומד כאן וקאן.

הזהר הרביעי (אה"ה). זהו זהר נסתת שלא נראה כלל. שהרי מן הזהר הזה הנסתת יצאו שאר הזקרים, ומתפשטים ונכללים האחד בחברו. הזהר הזה לא התגלה כלל, אבל עומד בתבנית הלב, שהלב יודע ומסתכל בו, אף על גב שלא נראה כלל.

וזה משום שכל אותם הזקרים יוצא ממנו תשוקה של הזהר התחתון, לשבח שבח, להסתכל בתוף אותם הזקרים, להכלל בתוכם, להתעלות לראות באותו הנעם העליון. ועל זה אמר דוד המלך (תהלים כז) אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתני בבית ה' כל ימי חיי לחיות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. וזה סוד לשלמה, למלך שכל השלום הוא שלו.

כתוב (זכריה ד) ראיתי והנה מנורת זהב בלה וגלה על ראשה ושבעה גרתיקה עליה שבעה ושבעה מוצקות לגרות אשר על ראשה. לזכריה התגלה הסוד של המנורות הסהורות. אחת מסדרת, ואחת מאירה.

ראיתי והנה מנורת - זו מנורת המסדרת בשבחי הגונים החקוקים בשם אדניי. בשם זה מאיר לתחתונים, וזו ומפרנס אותם כראוי.

זהב - סוד בית הדין בשם של אלהיים, לדון את כל העולם, שהרי בדין בא, ועל השם הזה נברא, והכל בסוד השמאל.

בלה - כשמשלמת בצד הימין, שמחזיק בה בסוד של השם יהו"ה, שהרי אז היא בלה בחפה, שכל העולמות ברחמים בחדנה באהבה ובחבור אחד. שהרי אז, וגלה על ראשה. כתוב גלה, זהו מקור הצדיק, שנעשה נהר פלגיו, שמשמחים עיר אלהים, ועושה פרות ותולדות בשם שנקרא צבאו"ת. מתחם בשנים עשר תחומים לארבעת צדי העולם.

ושבעה גרתיקה עליה - זה הסוד של השם העליון החקוק בסוד של שבעים שמות, שבהם נקרא הקדוש ברוך הוא, והם שבעה עמודים שעליהם עומד העולם.

שבעה ושבעה - אלו התחתונים שעומדים כנגדם של העליונים, וכלם אוחד לגרות אשר על ראשה. שבעה ושבעה מוצקות - אלו שבעת ימים ושבעת ימים, אלו עליונים ואלו תחתונים, שמתחברים יחד.

עוד, שבעה ושבעה בלם למעלה, משום שכל אחד כלול בחברו. ואם תאמר שש? הוא לפה, שכולל אחד בחברו. האחד שנשאר במי נכלל?

אֵלָא כְּשֶׁכֶּלֶם עוֹלִים לְשָׁנִים עֶשֶׂר, אוֹתוֹ שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם, שְׁמִשְׁלִים שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר, וְכָלֵל בְּאַחַד שְׁעוֹמֵד עָלָיו, שֶׁהוּא הִדְרָגָה שְׁכֶלֶם כְּלוּלִים בָּהּ, וְזוֹ הִיא הַנִּקְדָּה הָעֲלִיּוֹנָה, שְׁכֶלֶם יֵצֵאוּ מִמֶּנָּה.

עוֹד, שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן, וְכָל אַחַת נִקְרָאת שְׁבָעָה. אַחַד הוּא הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא שְׁבָעָה, וְנִקְרָא שְׁבָעָה, שְׁכָתוֹב וַיִּבְנֶהוּ שְׁבַע שָׁנִים. וְאַחַד הוּא צָדִיק, שֶׁנִּקְרָא שְׁבָעָה, וְהוּא שְׁבַע, שְׁכָתוֹב (מִשְׁלִי כֹד) כִּי שְׁבַע יָפוֹל צָדִיק וְקָם.

וַיִּשְׁנֵי הַכְּתָרִים הִלְלוּ מוֹצָקוֹת לְגִירוֹת, אַחַד מֵצֵד זֶה וְאַחַד מֵצֵד זֶה. וְאַף עַל גֵּב שֶׁהֵם בְּמִנְיֵן שֶׁל אוֹתָם הַגִּירוֹת, וְעַם כָּל זֶה, הִשְׁבַּח מֵאֲלוֹ הַשָּׁנִים, שֶׁהֵם שְׁבָעָה וְשְׁבָעָה (לְמוֹצָקוֹת), שְׁמוֹצָקוֹת אֲלֵיהֶם. שְׁמוֹתָם הַגִּירוֹת שְׁמֵאִירִים עַל רֹאשׁ אוֹתָהּ הַמִּנּוּחָה, וְאוֹתָהּ מִנּוּחָה מֵאִירָה מִכֶּחֶם, לְעִלוֹת אֲלָיו לְמַעְלָה. וַיִּשְׁעוּלָה, עוֹלָה מִדְּרָגָה לְדְרָגָה וּמִכְתָּר לְכְתָר, עַד שֶׁהִכָּל מִתְאַחַד לְמַעְלָה, וְזֶה סוּד שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה.

שִׁיר הַשִּׁירִים, עַל פִּי שֶׁל אֲלֵיהוּ נִגְזַר, בְּרִשּׁוֹת עֲלִיּוֹנָה. שִׁיר הַשִּׁירִים, הִשְׁבַּח שֶׁל הַשְּׁבָחִים, לְמַלְךְ שֶׁהִשְׁלֹם שָׁלוֹ. מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְקוֹם שְׁרֹצָה שְׁמִיחָה, שְׁאִין שֶׁם רָגַז וְדִין. שְׁחֵרִי הָעוֹלָם הַבָּא, הַכֹּל הוּא שְׁמִיחָה, וְהוּא מְשַׁמֵּחַ אֶת הַכֹּל, וּמִשּׁוּם כֵּךְ שׁוֹלֵחַ חֲדָה וְשְׁמִיחָה לְכָל הַדְּרָגוֹת.

כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ הִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל שְׁמִיחָה לְהַעֲרִיר מִהָעוֹלָם הַזֶּה לְמַעְלָה, כֵּךְ צָרִיךְ לְעוֹרֵר שְׁמִיחָה וְחֲדָה מִהָעוֹלָמָה שֶׁל הַלְבָּנָה אֶל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. וּמִשּׁוּם כֵּךְ הָעוֹלָמוֹת עוֹמְדִים בְּדִגְמָא אַחַת, וְאִין הִתְעוֹרְרוֹת עוֹלָה אֵלָא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה.

שִׁיר תַּתְרָיו סִימָן, בְּאוֹתִיּוֹת חֻקוֹקוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, זַעַה וְרַתִּיּוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת, וְכָל נִקְבֵי תַהוֹם רַבָּה, עַד שֶׁהִתְפַּשְׁטוֹת הָרוּחַ הֵיוּ מִתְעוֹרְרִת (נִכְנָסִית) לְשַׁעַר הָרֹאשׁוֹן שֶׁלְצֵד מִזְרַח. אוֹתוֹ בַּעַל הָעִינִים עִם חֲמֵשׁ מֵאוֹת מִפְתָּחוֹת שֶׁל הִיכָלוֹת, וְהָרִי הוּא בַּחֲקִיקַת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת שְׁטָסִים בּוֹ תִשָּׁעָה עֶשֶׂר מַחְנוֹת לוֹהֲטִים שֶׁל אֵשׁ.

וְאוֹתוֹ בַּעַל הָעִינִים לוֹקֵט גָּחֲלֵי אֵשׁ, אֵיבָרֵי הָאֵשׁ, וְנִכְנָסִים לְתוֹךְ אוֹתוֹ הַהִיכָל שֶׁנִּקְרָא זָבוּל, הַהִיכָל שֶׁשֵּׁם מִסְתַּדְרִים כָּל הַשְּׁבָחִים לְעִלוֹת לְמַעְלָה, וְעַל זֶה כְּתוּב (מַלְכִים-א ח) בְּנֵה בְּנִיתִי בֵּית זָבוּל לָךְ. וְהוּא הַהִיכָל, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תַתְרָיו דְּרָגוֹת שְׁעוֹלוֹת בְּשְׁבָחֵי הַתְּשַׁבְּחָת. וּבְתוֹךְ כָּלֶם יֵשׁ דְּרָגָה פְּנִימִית אַחַת מִכָּל, שֶׁשֵּׁם נִבְחָרֵת אֶהְבֵּת הַתְּשַׁבְּחָת הַזֶּה, בַּחֲרִית הַנִּקְדָּה הַתְּחִתּוֹנָה. וַיִּשְׁנַבֵּר מִתּוֹךְ כָּלֶם, עוֹלָה לְמַעְלָה בְּסוּד הַשִּׁיר, וְנִקְרָא שִׁיר הַשִּׁירִים, וְעוֹלָה מִכָּל אוֹתָם הַשְּׁבָחִים, וְנִבְחָר מִכָּלֶם.

כְּתוּב (שם ו) וְהַבִּית בְּהַבְּנָתוֹ אָבֹן שְׁלֵמָה וְגו'. וְהַבִּית בְּהַבְּנָתוֹ, כִּשְׁהִיוּ זָכָר וְנִקְבָּה יַחַד מִחֲבָרִים, אֲזִי הָאָבֹן הַשְּׁלֵמָה נִשְׁלָמָה כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ. וְלֹא נִשְׁלָמָה, עַד שֶׁהָיָה מִסָּע, שֶׁהִסִּיעַ (שְׁנִסֵּר) אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְתָשֵׁן אוֹתָהּ וְקִשֵּׁט אוֹתָהּ, וְהִבִּיא אוֹתָהּ אֶל הָאֵדָם, וְאִזּוּ נִבְנָה, וְנִשְׁלָמָה מִהַכֹּל.

וַיִּכְשֶׁהִתְחַבְּרוּ זֶה עִם זֶה, כָּל הָרוּחוֹת הָאֲחֵרוֹת וְכָל הַמִּינִים הָרָעִים עָבְרוּ מִשָּׁם, וְלֹא קָרְבוּ לְמִקְדָּשׁ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) וּמִקְבּוֹת וְהַגְרָזוֹן כָּל כְּלֵי בְרָזֶל לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית בְּהַבְּנָתוֹ. שְׁחֵרִי כָלֶם נִכְנָסוּ לְתוֹךְ נִקְבֵי תַהוֹם רַבָּה. כִּיֵּן שֶׁנִּבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְמַטָּה וְנִתְתַּקֵּן הַהִיכָל עַל בְּרִיו, אִזּוּ הִתְגַּלָּה שִׁיר הַשִּׁירִים, שֶׁהִצְטָרַךְ לְהִתְחַבֵּר מִקְדָּשׁ בְּמִקְדָּשׁ.

כִּשְׁהָיָה מִשָּׁה בְּמִדְבָּר, מִשּׁוּם חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל, הִזְוִיג שֶׁל מִשָּׁה הָיְתָה מִתְחַבְּרֶת בּוֹ, בְּאַחֹר שֶׁל הַחוּד (שְׁהִיוּ) זָכָר וְנִקְבָּה מִחֲבָרִים יַחַד. אִזּוּ, וְהַבִּית בְּהַבְּנָתוֹ, מַעֲט מַעֲט.

כִּשְׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן וּמִשָּׁה הִתְכַּנֵּס, הָאִיר (נִסֵּר) אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִתְקִין אוֹתָהּ בְּמִשְׁכָּן שִׁילָה, עַד שֶׁהִשְׁתַּלְמָה בְּבֵית עוֹלָמִים וְהִתְחַבְּרָה בְּמִלְכָּה שְׁלֵמָה, וְהִיוּ הָעוֹלָמוֹת פְּנִים בְּפָנִים. אִזּוּ, אָבֹן שְׁלֵמָה מִסָּע נִבְנָה. מִסָּע - שֶׁלֹּא הָיְתָה בְּמִקּוֹם אַחַד קְבוּעַ, אֵלָא נִעְקַר וְנִשְׁתַּל, וְאִזּוּ נִבְנָה כְּרָאוּי.

וְכָל הַמִּינִים הָרָעִים, וְכָל הָרוּחוֹת הָרָעוֹת, אִזּוּ עָבְרוּ מִן הָעוֹלָם וְלֹא שָׁלְטוּ כָּלֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) וּמִקְבּוֹת וְהַגְרָזוֹן כָּל כְּלֵי בְרָזֶל לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית בְּהַבְּנָתוֹ.

בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה, כְּשֶׁכֶּלֶם עָבְרוּ מִן הָעוֹלָם וְנִשְׁאַרָה הָאִשָּׁה עִם בַּעֲלָהּ פְּנִים בְּפָנִים, אִזּוּ הִתְגַּלָּה שִׁיר הַשִּׁירִים, וְזֶהוּ שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה, בְּלִי עֲרֻבֹבָיָא כָּלֶם. אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה, פְּנִים בְּפָנִים. אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה, שְׁנַעֲקָר וְנִשְׁתַּל בְּמִקּוֹם שֶׁהִשְׁלֹם כָּלוּ שָׁלוֹ.

שְׁמַח רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ אֲלֵיהוּ: רַבִּי, אָמַר דָּבָר, וְאִנִּי אֲחִירִיךְ, שְׁחֵרִי מִמִּנִּי וּמִמֶּךָ יִתְבָּרַר הַדָּבָר, וְנִתְּנָה לָנוּ רְשׁוֹת מַעַם הָעֵתִיק שֶׁל הַכֹּל שִׁיתְגַּלּוּ הַסּוּדוֹת הִלְלוּ מִמַּטָּה וּמִמַּעְלָה. אֲתָה כֹנֵגֵד הַתְּחִתּוֹנִים - וְאִנִּי כֹנֵגֵד הָעֲלִיּוֹנִים.

וּבַחֲרִיךְ, רַבִּי, חֲשִׁיבוֹת יִתְרָה יֵשׁ לָךְ, שֶׁכָּל דְּבָרִיךְ יִכְתְּבוּ לְמַעְלָה לְפָנֵי עֵתִיק הַיָּמִים, וּדְבָרֵי לֹא יִכְתְּבוּ לְמַעְלָה, אֵלָא בְּעוֹלָם הַזֶּה יִכְתְּבוּ דְבָרֵי עַל יָדְךָ. דְּבָרִיךְ יִהְיוּ כְּתוּבִים לְמַעְלָה, וּדְבָרֵי יִהְיוּ כְּתוּבִים לְמַטָּה. אֲשֶׁרִיכֶם הַצָּדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֲשֶׁרִיכֶם לְעוֹלָם הַבָּא.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה. כְּתוּב (תַּהֲלִים קכז) הַלּוֹד יִלְךְ וּבִכְה נִשָּׂא מְשֻׁף

הזרע וגו'. כמה פעמים הקדוש ברוך הוא הוכיח את ישראל להחזירם בתשובה אליו, ללכת בדרך ישרה, כדי להתעלות בתוכם. שהרי כשישראל צדיקים והולכים בדרך ישרה, כביכול זו עליה לקדוש ברוך הוא עמם עם כל העמים של העולם. כאשר ישראל צדיקים והולכים בדרך ישרה, מעלה אותם הקדוש ברוך הוא על כל בני העולם, וכלם מודים ומשבחים אותו, ולא הם בלבדם, אלא אפילו העליונים למעלה, כלם מודים לו בשביל ישראל. ולא זה בלבדו, אלא שהוא מתעלה בכבודו בשביל ישראל ממש. ולא זה בלבדו, אלא אפילו ישראל ממש מתעלים בכבודו של הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה.

בא וראה, בשעה שישראל צדיקים, כסא הכבוד שלמעלה מתעלה למעלה למעלה, בכמה שמחות, בכמה אהבה, ומתחברים העולמות בשמחה, וכלם מתברכים מעמק הנחלים, וכל העולמים נשקים ומתברכים ומתקדשים בכמה ברכות, בכמה קדושים, והקדוש ברוך הוא שמח עמם בשמחה בשלמות.

ובשעה שאין ישראל צדיקים, הכל הוא בהפוך. ועם כל זה, אהבת הקדוש ברוך הוא לא נמנעת מהם, וכסאו יושב עליהם כאם על הבנים, ואין נמנעת מלבקש עליהם רחמים.

ובקול הזה עולה למעלה, משום שרצונו מי ששלמד סגוריה על בניו. מנין לנו? ממשה שהתעלה בעליה על שלמד זכות על ישראל. זהו שכתוב (שמות לד) ומשה לא ידע כי קרן עור פניו. מתי התעלה לכבוד הזה? כשהטאו ישראל, ולמד עליהם זכות.

כמו כן כתוב הלוח ילך ובכה, על חטאי ישראל. מה זה נשא משה הזרע? זהו סוד כסא הכבוד, שנוטל משיכה של זרע קדש עליון לעשות פרות ותולדות בעולם הזה.

וכשמתעלית בקול של ישראל, אף על גב שאינם צדיקים, עם כל זה הקדוש ברוך הוא מעלה אותה, ומשקה אותה מהשקאת הנחל העמק, ונשתלם מכל הצדדים. אזי, בא גבא ברנה, מתוך אותה שלמות וברכות וקדושות שנשתלמה. בראשונה - הלוח ילך ובכה, על חטאי ישראל. כששבו - בא גבא ברנה.

בשעה שבנה שלמה את בית המקדש והשתלם העולם התחתון כמו שהעולם העליון, כל ישראל היו צדיקים והתעלו בכמה דרגות עליונות, ואז התעלה כסא הכבוד בשמחה, בכמה שמחות ובכמה עלונים.

ואז שיר השירים אשר לשלמה, עליה בשמחה וירידה בשמחה. כל העולמות בשמחה, והחבור בשמחה. שיר - לקדוש ברוך הוא. השירים - לעליונים ולתחתונים. אשר לשלמה - החבור של כל העולמות בשמחה, למלך שהשלים כלו שלו. על פי אליהו הנזר.

שיר השירים, כתוב (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב וגו'. בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא בראשונה שיתים עליונים, שהם מקורות, להוריד בהם גשמי ברכות, והקדושות העליונות שלמעלה. והם נוטלים בראשונה ממקור החיים, מהמקום העליון שיצאו משם.

שהרי בראשונה, טרם שנברא העולם, עלה והתגלה רצון אחד, שנקרא מחשבה נסתרת, ושם את הכל במחשבה הנסתרת ההיא, וכל מה שהיה ויהיה. ומאותה המחשבה עלה רצון לברא את העולם, ויצא מעין דק שכולל סתר המחשבה, וזה אין נשמע בחוץ ולא התגלה. ויש בו הסתכלות של חכמה, לחכמי הלב נמסר, כי לא התגלה בחוץ.

מההוא (מזה) יוצאים חמשה מקורות, ואחד נסתר, ואחד שמכנס הכל. ואותם המקורות היו כשנברא העולם, כמו שנאמר בראשית ברא אלהים. בראשית: בראשית: זה שית, המקור שכוונס את כל המקורות לזון העולמות.

את השמים - אלה הם ששה מקורות העליונים שלמעלה, (שעליהם) לתת לשית הזה. מיום שנברא העולם ועד שבנה בית המקדש היו סתומים, ולא נפתחו כלל.

ואם תאמר שאברהם היה בעולם - הרי כתוב (בראשית ב) ויהי רעב בארץ. יצחק - ויהי רעב בארץ. מלבד הרעב וגו'. ויעקב - הרי כתוב (שם מא) ויהי רעב בכל הארצות. משה - הרי בכמה מקומות כתוב, מי יאכילנו. להמית את כל הקהל הזה ברעב. (שמות יז) ויצאם שם העם למים. (במדבר כ) ולא היה מים לעדה.

החושע - אף על גב שנקנסו לארץ, כתוב (יהושע ה) וישבת המן ממחרת באכלם מעבור הארץ. בימי השופטים כתוב (רות א) ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ. בדוד כתוב (שמואל ב כא) ויהי רעב בימי דוד.

מה הטעם של כל זה? משום שאותם השיתים לא נפתחו, והעולם נזון מתמצית דחוקה, בלי



פתיחה כלל, אלא כמו זעה המזיגה מתוך העץ ויורדת למטה, או מתוך אבן.

בשעה שבא שלמה המלך, ונבנה בית המקדש, והיו העולמות כלם במשקל אחד מעלה ומטה, אז אותו השית שמקבל וכוונס את כל אלו השיתים העליונים נפתח.

מתי נפתח? בשעה שאותם השיתים העליונים נפתחו. כיון שנפתח השית הזה, יצאו ברכות לעולם. מתי נפתח? כשהזיו ממוני עקלתון אחד שישב לרגלו. וכיון שההוא העבר, (השית) נעשה שיר, ונפתח האוצר הטוב. בכח של מי? את השמים, אלו שאר השיתים, והינו השירים, שכלם נפתחו, ותקנו לתת מזון לכל העולמות.

אז כתוב (מלכים-א ה) וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת תחת תאנתו. וכתוב (שם ד) אוכלים ושותים ושמחים. שהרי השית והשיתים נפתחו, וכל העדונים העליונים היו יורדים לכל העולמות. וכלם היו שמחים לעלות לעולם העליון, ללקט ברכות ועדונים לעולמות. אז התעוררה מהם חביבות למלך העליון, להיות הכל אחד בלי פריד. אז השבח שעולה על כל השבחים, למלך שהשלוס כלו שלו, שיהיה הכל בשמחה מעלה ומטה.

כתוב שיר (תהלים סה), וכתוב (שם) לך דמיה תהלה וגו'. דוד המלך היה יודע ברוח הקדש שהזמן השיר הזה להתגלות בעולם, ואמר, השיר שעתיד להתגלות - לך דמיה. הוא בחשאי, שאין רשות לגלות התשבחות האלו, אלא התשבחות והתהלה זה אלהים בציון, כשנבנה בית המקדש, שהוא כנגד המקדש העליון, ואז לך ישלם נדר.

פתח רבי שמעון ואמר, (במדבר כא) אז ישיר ישראל את השירה הזאת. (שמות טו) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת. שם תשבחות הנקבה, וכאן התשבחות שעולה לעולם שהוא זכר.

כאן הוא הסוד שגוף ורוח מתחברים יחד גוף בגוף, ורוח ברוח. שיר השירים (שיר א) - התדבקות של גוף בגוף. ישקני מנשיקות פיהו - התדבקות של רוח ברוח. והכל הוא בסוד האהבה העליונה, שיהיה הכל אחד, ביחוד אחד.

וסוד היחוד כאן, שיר - זה הוא ישראל, שממנה בעדות של היחוד. השירים - ה' אלהינו ה'. והכל אחד, ביחוד אחד. ובארנו את היחוד הזה, וכאן היחוד של כל העולמות. אשר לשלמה - הסוד של אחד.

וזהו שצריך שלמה המלך ליחד, בסוד של רוח הקדש, לחבר הכל ביחוד אחד, ברצון, לדבק זה עם זה, להיות הכל אחד, שהרי שלמה הוא המלך שהשלוס כלו שלו.

מה זה הכל שלו כאן, וכי רבים הם השלומות? אלא שלום אחד הוא, ושנים הם. שלום אחד הוא, שהוא שלום הבית, שבשבילו נודע הזכר זכר. ואחד שלום אחר, שהוא השלום של שני צדדים. אחד שנכנס באמצע באותם שני הצדדים ועושה שלום ביניהם, הוא שלום אחר.

אבל השלום שהזכר נודע זכר בשבילו הוא הצדיק. שנקרא (ונקרא) המלך העליון בשבילו, מלך שהשלוס שלו. ומשום כך, כל התשבחות של שיר השירים, למלך שהשלוס כלו שלו, והיחוד שהכל מתאחד הוא במקום הזה, משום שהוא נוטל כל תשיקת כל האיברים וכל הענוגים וכל הכסופים העליונים, ומכנס הכל לתוכו.

ועל זה הוא נקרא אחד, שלמה המלך בסוד של רוח הקדש. כששורה עליו אותה רוח הקדש, רצה לחבר הכל ברצון שלם כראוי וליחד הכל בחביבות ברצון, להיות אחד למעלה ולמטה. ועל זה אמר הכתוב (זכריה יד) יהיה ה' אח"ד ושמו"ד אח"ד.

ישקני מנשיקות פיהו וגו' (שיר א). כתוב (יחזקאל א) וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו. הפסוק הזה נאמר בקשר של רבי אלעזר. וארא החיות - הסוד של ישראל סבא, החבל בחקיקותיו בזמן ובשמאל.

שלשה רשומים קשורים זה עם זה - דרום מזרח וצפון, יה"ו, פנים נסתרים, לא שולטת העין לראות, וכאן אומר וארא?

אלא היה מסתכל מתוך האור שלא מאיר כמו מי שרואה בעששית בתוך העינים הנסתרים, כשמנציצים בתוך אותה העששית. לזהט להט לפי שעה, ולא עומד בקיום.

מתגלגלים נוצצים לפי השעה הזו, ונכנס הניצוץ זה בזה. אחד עולה ויורד, ומתחזק בצד הדרום, בסוד של האות יו"ד. מתחזק ונכנס בצד הצפון ומתגלגל בקשריו, ונכנס ועולה בסוד של האות ט', ונגנו. זהו שכתוב (בראשית א) ויבא אלהים את האור כי טוב, שנוצץ ולוהט בחקיקות באות ט', וגנו אותו.

הסוד של האות הזו נסתר בסתר, יוצא ממנו כל הניצוץ והזהר שמאיר ונוצץ. אשרי מי שרואה אותה בחלומו, זו האכסדרה שממנה נוצצים הניצוצות, מתפשט ומתכנס.

ואחד עולה ויורד, ומתחזק בצד מזרח, בסוד האות ט' והאות יו"ד. מתפשט משני צדדים, ומתגלגל בארבעה, שנים למעלה, כמו הירשה של אב ואם. ויש שנים משני צדדים, מצד דרום וצפון, מתישב בכלם. והוא המרפבה העליונה, בארבעה צדדים. אופן אחד בארץ אצל החיות - זוהי המרפבה העליונה, הכלולה בארבעה צדדים.

המרפבה העליונה, שהיא הסוד של ארבעה צדדים, פושטת אור משלשה צדדים. אחד שלו שהתחברו בו ירשת האב והאם, שהיו שנים ומתחברים לאחד, ושנים משני צדדים.

מתפשט אור המזרח, המרפבה התחתונה הזו מגלה פן אחד לאותו האור, ומקבלת אותו, ומאירה ממנו. וכשאמיר אותו הפן מאותו האור, אזי אותו הפן נקרא אדניי. והוא שולט ורבוץ בשלטון של אור גדול. ואותו הפן, פיון שמקבל אותו האור, נעשה לו (בהיכלו) היכל, וגונו אותו בתוכו, ובשבילו נעשה אדון רבון ושלטי.

מתפשט זהר הדרום, המרפבה התחתונה הזו מגלה פן אחד לאותו האור, ומקבלת אותו ומאירה ממנו. וכשאמיר הפן מאיר מהאור ההוא, אז אותו הפן נקרא אל, והוא שולט להיטיב לעולם ברחמים, ולתת מזונות לכל אחד ואחד פראוי.

מתפשט אור הצפון, המרפבה התחתונה הזו מגלה פן אחד לאותו האור, ומקבלת אותו ומאירה ממנו. וכשאמיר הפן מאיר ממנו, אז אותו הפן נקרא אלהים. והוא שליט, רבון, לדון את העולם בדיו, ולתת דין לכל מי שצריך, ולהנהיג הכל בדיו.

עד כאן פנים עליונים ופנים תחתונים, בסוד של שלש בשלש מתחברים, ואלו באלו נכללים. פן אחד שנשארו מהמרפבה התחתונה, כלם שואלים עליו אופן, איזה הוא הפן האחד שנשארו?

חזר ואמר, באיזה מקום הוא? בארץ. כדי שלא ישארו התחתונים בלי השגחה אפלו רגע אחד. אותו הפן, כשנכללו כל שלשת האחרים, הפן הזה נוטל מכלם, ונכללים בכלם, והוא לבדו בכלם, כדי להשגיח בטוב על כל בני העולם.

והפן הזה משבח תמיד, ומעורר התעוררות אל אותם שלמעלה מעליו. ואותם שלמעלה מעליו מעוררים אל אותם העליונים שלמעלה. ואותם העליונים שלמעלה מעוררים אל מעלה, ונקשרים זה עם זה עד אין סוף.

וכשזה מתעורר בהתעוררות של אותם הפנים, באותו נשיקות העליונות, להיות דבוקים בסוד עליון, ולהשלים ולזון את כל העולמות, שכל העולמות יהיו בשמחה, כמו שנאמר, ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דידך מנין.

ישקני מנשיקות פיהו - על פיו של אליהו נגזר. כתוב (בראשית ד) והאדם ידע את חנה אשתו ותהר ותלד את קין וגו'. והאדם - זה אדם הראשון, השר הממנה (דפוס), בחקיקותיו הדקים העליונים. ידע מה שלא הכיר בה מקדם לכן. ידע להיות פנים בפנים. כשמתפזלים פנים בפנים לשמוע, אז כתוב ידע. ידע להשקותה, לזרע בה זרע, לעשות תולדות. זה לטוב, בהתעוררות של ההשגחה למטה.

משבא נחש על חנה, הטיל בה זחמה, וקין יצא מאותה זחמה. ואם תאמר איך יצא משם, ויהי כתוב והאדם ידע את חנה אשתו ותהר ותלד את קין? שמשמע שהיה מאדם, ולא מצד האחר, ואתה אמרת שהנחש הטיל בחנה זחמה ויצא ממנו קין?

אלא ודאי שאותו נחש הטיל בה זחמה, ומאותה זחמה נשאב בה אותה רוח רעה, והוא היה מכשכש במעיה, ולא היה לו גוף להכלל בה ולצאת לעולם. וכיון שבא אדם, בהתעוררות של אותה זחמה, והתחבר עם אשתו, עשה גוף אל אותה הרוח הרעה שהיתה במעיה, ונכלל בתוכו, ויצא לעולם בדיוקן ממעלה ומטה.

וחנה השגיחה בזה, ואמרה קניתי איש את ה', עם ה'. ומשום כך, כל מעשי קין היו מאותו הצד הרע האחר. וכשהביא קרבנו, מאותו צד הרע הביא אותו. זהו שכתוב (שם) ויהי מקץ ימים, ולא כתוב ויהי מקץ ימיו.

ותוסף ללדת את אחיו את הבל (שם). שודאי אותה רוח רעה התחזקה והתגברה במעשה של קין, ונשבר הפח והתקף של הבל, ולא היה אליו כלום. עד כאן היה בצד של כל הזחמה.

כיון שבא לאחר כך ונולד שות, התבסס העולם בצדיקים וחסידים שהיו אחר כך בעולם. שות, זהו סיום של אלפא ביתא. ואף על גב שהתבסס, לא הסירו העקלתון הרע מן העולם, אלא נקנע מלפני צד האמונה, הסיום של האותיות.

שהרי עד כאן נברא העולם באותיות התורה, ולא נשלמו האותיות עד שנולד שות. כיון שנולד שות, נשלמו כל המעשים שלמעלה ולמטה בסוד האותיות. אז התבסס העולם, שהשתלמו תקוניו. מכאן

והלאה התחיל העולם להתנהג כפי ישר דרכיו.

הראשית שהתחיל, מאותן האותיות שנשארו בראשונה. אדם מתחיל בא"י ומסיים במ"ס. ואחר שסיים אלפא ביתא בשת, החזרו אותיות אנו"ש, אל"ף כבתחלה, נ' שהיא אחר מ' שנשארה מאדם. ש' הראשית של אותיות ש"ת. נטל אותיות זה ומה. ו' דיוקן של אדם, להראות שהרי משת התנחשו הדורות בעולם בדרך ישרה כראוי.

ובסוד האותיות הכל נבנה. והלכו שלשים ושתים אלפא ביתות, עד שעמדו ישראל על הר סיני. כיון שעמדו ישראל על הר סיני, התפנסו האותיות, ונסתרו בהפוך האלפא ביתות, ויצאה התורה כלולה בשלשים ושנים שבילים של סוד החכמה העליונה, ונרשמה אלפא ביתא בשנים עשר תחומים, שנים עשר שבטים, פרט לשנים שהסתלקו מהם, והם ח"ט, שאין נראים בהם כלל.

עד שנכנסו לארץ בתחלה, והיה חרם ביניהם בחטא של עכו, ואז חזרו אותן שתי אותיות שהיו מסתלקות מהם, והם מכריות ואומרות: חטא ישראל. והאותיות הללו לא הסתלקו מהם, אף על גב שהיו בארץ הקדושה בכל דור ודור.

עד שבא שלמה ובנה את בית המקדש והתישבו העולמות מעלה ומטה בדיוקן אחד, אז התישרו כל האותיות, ואותן שתי האותיות שהיו רשומות ביניהם לרע, התהפכו לטוב, הפכו לטח, שכתוב וישב יהודה וישראל לבט"ח.

בין כל האותיות היו שלומות בלי מריבה כלל, וכל אותיות האלפא ביתא היו שלמות למעלה ולמטה. האותיות העליונות היו שלמות למעלה, והאותיות הדקות היו שלמות למטה.

בשעה שהכרובים היו פורסים כנפיהם ממטה למעלה, אותיות פורחות ממטה למעלה, ואותיות ממעלה למטה, ונכנסים אלו באלו, ונכללים אלו באלו, בנשיקות של אהבה.

כיון שהאותיות מתחברות, כל הדרגות התחתונות והדרגות העליונות וכל העולמות מתחברים יחד, ונושקים אלו באלו בנשיקות של אהבה, עד שכלם נהיו לאחד, והקדוש ברוך הוא אחד בלי פרוד כלל.

כל נשיקות האהבה אינן אלא להיות כלל אחד, להכלל זה בזה בלי פרוד, ומשום כך הנשיקות הללו בכל הן, להיות הכל אחד, בכלל אחד, אותיות עם אותיות, עולמות עם עולמות, דרגות עם דרגות, אשה עם בעלה, להיות הכל אחד.

פיהו, למה פיהו? היה צריך להיות פיו! אלא להכליל את שניהם יחד. פיהו, להראות שהיא הרי זמינה אליו, כאשה שמתקינה פיה לקבל נשיקות מבגלה, משום כך נראית הזמינות של פיה.

פיהו, כאן יש להסתכל, אם תאמר שהנשיקות הן למעלה למעלה באין סוף, משום שאמר בדרך נסתר ישקני, פיהו, ואחר כך בגלוי - דדיך? לא כך, שהרי הנשיקות אינן תלויות שם למעלה, אלא אשה עם בעלה, אלא שטורם התקרב זה עם זה אמר בדרך נסתר. כיון שהתקרב והתנשקו בדבקות של אהבה זה עם זה, היא אמרה בגלוי דודיך, ולא כתוב דודי, שהרי כלולים יחד באהבה, בחבור אחד, בלי פרוד כלל.

כי טובים דדיך מיין, הטוב אינו אלא מצד האור הראשון, שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב. וכאן שהאות בשלמות, שנכלל הימין בשמאל. טובים דדיך מיין - זהו יין התורה, שהוא חדוה, טובים מצד של השמאל.

שמח רבי שמעון ואמר, ודאי זוהי שמחה שזכיתי בכל הדברים העליונים הללו. אמר לו אליהו, רבי, פתח פיד, שדבריך כתובים למעלה, ודברי כתובים למטה. אשריכם הצדיקים לפני עתיק הדינים, בעולם הזה ובעולם הבא.

פתח רבי שמעון ואמר, ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דדיך מיין. תורה שבעל פה היתה אומרת לתורה שבכתב, שהיא הולכת אחר אותן הנשיקות של תורה שבכתב אחר המתיקות שלה, להתחבר זה עם זה באותן הנשיקות. וכאשר (ואז) היא במחלקת עם עלמותיה, להתתקן עמה, שכלם יהיו קשויים לתורה שבכתב.

וכשמתחברת ונכללת בתורה שבכתב בשמחה, בחבור אחד, שנושקים זה בזה באהבה, מחזיקה בו ואומרת לו בחביבות: כמה יקרים חביבתיך מהיין שלך שמחזיק בי את אהבתך, עד שמרנה אותי היין של האהבה להחזיק בך, הקשוי שהתקשטה תורה שבעל פה בעלמותיה, כדי להתחבר בתורה שבכתב.

המשנה היא ראשית הראש, בסוד התקון שראוי לה. הבריאה היא בסוד התקון של ירכים ורגלים. הגוף בתקון שראוי (לה).

באות עלמותיה, מקרבים אותה לתקן אותה. זה אומר מתר, וזה אומר אסור, שזהו הקשוי של

הפלה כשקשטים אותה. זה אומר כשקשטים, כך הולך הקשוי הזה. וזה אומר לא כך. זו אומרת שקשוי הראש כך אסור ומהדק. וזו אומרת כשוי הראש מתר בצד זה, ואסור ומהדק בצד זה.

זו אומרת, קשוי הזהב הזה עם הלבוש הזה הוא פסול להיות קשוי לזה. וזה אומר, כשר וראוי הוא להראות זה עם זה, וכל זה הוא תקון וקשוי הפלה.

ועם כל זה, בעוד שהם מקשטים ומטילים קטרוג בקשוי, היא מוסיפה כח ונוי וגוון ותקון בהם, ויושבת בכבוד ביניהם, ומחשיבה את נפשה יותר מכמו שהיתה מאה פעמים.

כיון שהתקשטה בהם, כלם אוחזים אותה בקשוייה ובתקוניה ופיה, ומכניסים אותה אל המלך, התורה שבכתב.

כשיושבת הגבירה עם המלך בתקון יפה, והמלך רואה אותה מקשטת בלפי, אותו הקשוי מכריז ואומר למלך לנשק אותה, שזהו דבקות של אהבה להכלל זה עם זה. מי גורם באותן הנשיות ובאותה האהבה? אותן העלמות שקשטו אותה.

כשרוצה להיטיב לעלמותיה, היא והמלך לתת להם מתנות, לכלן נותן יחד. לכל מי שהיו רבות זו עם זו על קשטיה, נותנים המלך והגבירה מנחות ומתנות ברצון וחביבות, להוריש להן ירשה באלף עולמות הנכספים לעולם הבא. וכל שכן אותם שיודעים בסודות החכמה, לקשט קשטיה, שאין שעור לנחלת הירשה שלהם בעולם הבא. עליהם כתוב (משלי כא) להנחיל אהבי י"ש וגו'.

ישקני מנשיות פיהו כי טובים ידיד מין - הרי כאן שבעה תבות, כנגד שבע דרגות שעליה, וכנגדם שבע הנערות הראויות לתת לה, שקשטות אותה להכניסה אל המלך.

ישקני (שיר א) - לחי העולמים. מנשיות - לחסדי דוד. פיהו - לישראל סבא. כי טובים - לאור הראשון. ידיד - ליצחק, ידיד מבטן. מין - אל היין העליון המשמר תמיד.

שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך הם: מיכאל, גבריאל, רפאל, אוריאל, צדקיה, יופיא, רזיאל. וכמה אלף ורבות מחנות עמהם, כמו שנאמר ועלמות אין מספר.

שלשה פסוקים הם כאן, שכלם בחשבון על הסודות שלהם. אחד - שיר השירים, שהוא סוד המרובה, כמו שנתבאר. שנים - ישקני, שהוא סוד של שבע תבות, בשבע דרגות, כמו שנאמר. שלש - לריח שמניד טובים, שהוא סוד של עשר תבות, עשר אמירות, וזהו הסוד של התשבחת הזו, לכלל אחד הראשון, ועל הסוד הזה מוסדת התשבחת של השבת, פרט לשנים עשר האחרונים שהם בתשבחת אחרת.

כאן, בשיר השירים, בכתוב (שיר ד) גר"ד וכרכם וגו', שבע נשיות הן בשבע דרגות של הפסוק הזה. שהנשיות הן שבע, מפל דרגה נשיקה אחת. וכן הנשיות של יעקב, בשבע תבות כלל את נשיותיו, שכתוב וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך. בכיה של שמחה של אהבה, כנגד תבת מין, שהיא אהבה של שמחה.

להראות שהנשיות הן בסוד של שבע. כמו שהיא בת שבע, כך כל דבריה הן בשבע. ועל זה (תהלים טז) שבע שמחות את פניך וגו'. אל תקרי שבע אלא שבע, שבע שמחות.

בכל הנשיות של האהבה, אין נשיות באותן שעוריה כאן כנסת ישראל, ישקני מנשיות פיהו. אף על גב שהן שבע נשיות כמו שנתבאר, שלש נשיות נראות כאן, ושלש הנשיות הללו שנראו בכתוב. ישקני - אחד, מנשיות - שהן שתיים, הנה שלש.

וכעת היא מבקשת מהנשיות הללו, ומה שאמרת מנשיות, שמשמע נשיקה אחת, שכתוב מנשיות ולא כתוב נשיות, שהרי נשיות הן שתיים, מאותן נשיות אינן אלא אחת - ודאי שצריך. מי ששואל לא צריך לשאל הרבה, אלא מעט, שהרי כיון שהתחיל - טל מי שיטל. הקדוש ברוך הוא מבקשים ממנו מעט - והוא נותן הרבה. אברהם בקש מעט - והקדוש ברוך הוא נתן לו הרבה. הוא בקש בן אחד - מה כתוב? (בראשית כב) והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וגו', משום שפך דרכי הקדוש ברוך הוא, ועל זה אמרת מנשיות ולא נשיות.

ישקני - דבקות של אהבה, רוח ברוח. שהרי ארבע רוחות מתחברות ונעשות כאחד. זה נותן רוח לחברו, ונוטל אותה רוח של חברו שנדבק בו. נמצא שרוחו ורוח חברו הנה שנים. אף כך חברו. נמצאים ארבע רוחות שמחברות יחד באותן הנשיות.

מנשיות פיהו - מאותן הנשיות העליונות שהיה מנשק מקדם לכן. שהרי אהבה של שמחה אינה, אלא מתוך הנשיות של הרוח העליונה בתחתונה.

פיהו, ולא כתוב פיו. מה זה פיהו? אלא זמון של העולם הבא, המלך שהשלים כלו שלו. וזוהי תוספת ה' שנוספה על זה. משום שכל האהבה של העולם התחתון אינה אלא להתחבר בעולם העליון,

העולם הבא. ועל כן כל התשפחות מעורר העולם התחתון אל העולם העליון.

כי טובים - ההדלקה והניצוץ של המאורות העליונים, וכל הנרות מתתקנים ודולקים ומאירים פראוי, וזהו דדיך. אותם מאורות קדושים אהובים עליונים, כלם מאירים ונוצצים באור בנצוץ פראוי. המים, משמחת הין הטוב העליון שמאיר פנים ונותן שמחה ללב, וכל העמים (העולמות) בחלקם שמחים באותה שמחה.

בא וראה, ישראל נוטלים חלקם ושמחים באותה שמחה מהין הטוב שמאיר ומנצח ושוכח, ועומד על השמרים שלו. כל שאר העמים לא נוטלים, אלא מתוודות אותם השמרים שתחת הין.

ועל זה עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם משתה שמרים. שהרי אותם שמרים, השמרים כלם, חלקם של שאר העמים. ועל כן שמחתם של ישראל באותו יין המשמר, ויוצא מן העולם הבא, ומשמר בענביו.

שנינו, מי שרואה ענבים בחלום, אם הם לבנים - סימן טוב לו, ואם שחורים - צריכים רחמים, שהרי ודאי עומד בדין. מה הטעם? משום שאותם ענבים לבנים, הם ענבים ששומרים את אותו הין העליון, ואותם צבע לבן רחמים. ואותם הענבים האדמים הם צד הדין, הגון האדם.

אכל אותם - פדאי הוא לעולם הבא. מה הטעם? משום שעבר על הדין ויכול להשמידו. והין הטוב של העולם הבא יש לו בו חלק. שמה יין לבן - סימן טוב לו, ושמחה. אדם - הדין הוא השורה עליו.

פשקרב יעקב ליצחק אביו, נתן לו מאותו הין הטוב המשמר מהעולם הבא, ששמחה ואהבה אינם אלא פשמתעוררים מתוודות הין הטוב.

ועל כן יצחק, שהיה מצד הדין הקשה, הצטרף לשמח אותו באותו הין הטוב, שבא מרחוק. וזהו שכתוב ויבא ליו יין מרחוק, ממקום עליון, מושך עליו מאותה שמחה לשמח אותו, אזי התבסס הרגו, והדין הקשה נכלל ברחמים, שיהיה הכל פראוי.

ומשום כך אותם דודים, האהובים העליונים, המאורות הקדושים, אינם מאירים אלא מתוודות אותו הין, ומיהו? זה השם החקוק המפרש של שבעים אותיות. של אותם מאורות קדושים, השם החקוק הקדוש של שבעים השמות, זהו בסוד של אותם הענבים ששומרים את הין העליון, הכלל של אותם שבעים.

ומשום כך, השמחה והרצון באותו הנשיקות לעורר אהבה הם מהין העליון. ועל כן המאורות מאירים ונוצצים מאותו הין, שכתוב כי טובים דדיך מין.

לריח שמניד טובים (שיר א). אמר רבי שמעון, בפסוק הזה הסתכלתי, והוא נסתר בסוד עליון. ריח - יש ריח ויש ריח. וכמה ריחות הם. יש ריח שעולה ממטה למעלה, כמו ריח הקרבו, שזהו ריח שעולה וקושר קשרים זה בתוך זה, ומשתלשל זה עם זה, עד שהכל נעשה קשר אחד ואור אחד.

יש ריח אחר, וזהו מלך המשיח, שנקרא ריח, שכתוב (ישעיה א) והריחו ביראת ה'. וזה נקרא ריח. ונקשר בסוד של ריח הקרבו.

וזה סוד (ויקרא א) אשה ריח ניחח לה. אשה - מחוץ לקשר, והמזון והאור של צבאות ומחנות של אש, נקבצו בצורה. הריח לפני מננו, וזהו שנקשר פנימה ומאיר בסוד הברית הקדושה. וזה נקרא מלך המשיח, שהוא ריח מאותם הבשמים העליונים, שכתוב כריח בשמים.

ניחח - האור של כל הגונים העליונים, תפארת ישראל, והיפי של הכל. וזוהי נחת הרוח העליונה, ששורה עליו ומאירה אליו. לה' - למלך של הכל, והכל נקשר זה עם זה, ומאיר זה בזה, להיות אחד בשמחת הכל בסוד הקרבו.

ואם תאמר, הרי האש שהוא מחוץ למקום המקבץ, זהו האשה, שמאותה האש מתקבצים כמה צבאות וכמה מחנות, אלו באלו לוהטים בכמה מינים, לכמה צדדים. וכלם התקבצו בסוד הקרבו, וישבו ונכנסו לאש הזו.

משום שכל בעלי המינים, בעלי דינים. וכששבים, כמו ששב הרגו שיוצא מן הנחירים, כשיש מנוחה, למקומו. כמו שהצבאות והמחנות הללו מלחטים קמטים במקומם, כך גם הצבאות והמחנות העליונים הקדושים, בעלי המנוחה והרצון, מאירים ושבבים באור להתקשר תוך ה' הזו, וכלם אלה עם אלה, וזה עם זה בחבור אחד נקרא אשה, הסוד של מנוחה ומזון, והאור של כל הצדדים.

הריח - הנקדה שלפנים, הסוד של הברית הקדש. למה נקרא ריח? משום שהוא ריח הבשמים העליונים הקדושים, הטמירים, שלא התגלו. וכששורים, מריח אותם, כמו מי שמריח ריח בהדס, הוא הריח שיוצא מההדס, וזו הנקדה שנקראת ריח היוצא מההדס.

ניחם - המקום שיורדת הרוח העליונה ושוה עליו להיות מרכבה עליונה, בסוד של שבעים ושנים שמות. והמרכבה העליונה כלה קשר אחד. לה' - שיהיה הכל באור אחד ועל כן יש ריח ויש ריח (ועל כן נקרא ריח ניחם).

ובכל מקום, ריח - מעליה שעומדת על דרגה אחת תחתונה ממנה. וזהו הריח מאותו העליון. לריח - זו נקדה עליונה שעומדת בסתר מתוך אותו הנסתר של כל הנסתרים, שאינו נודע כלל. והנקדה הזו היא ריח מאותו הנסתר של הכל. ובשביל הריח הזה, כל אותם שמנים ובשמים, כלם מאירים ונקראים טובים, משום שזה מקנים אותם, שיהיו כלם קשר אחד, מאיר כאחד.

ואם לא - לא נקראים טובים. משום שכשהריח העליון נכנס בסתר לתוך הנחל העמק וממלא אותו פראוי, כל הדרגות נקראות טובים. מהו טובים? מאירים.

רב המנוגא סבא אמר כך: אלו הם ימים שנקראים טובים. והם תפלין של ראש, שהן התפלין שהקדוש ברוך הוא מניח אותן, ועל כן נקראות טובים, משום שהן מאירות בראש הקדוש העליון.

ובכל מקום, ימים טובים הם תפלין של ראש, שהקדוש ברוך הוא מניח אותן. חלו של מועד, שלא נקרא יום טוב, אלו תפלין של הזרוע, שהרי אין ללבנה מעצמה כלום, אלא מאור של יום טוב.

תפלין של זרוע, שהיא תפלה של יד, אין מאירה אלא מתוך האור של תפלין של ראש. תפלין של ראש - ימים טובים. תפלין של זרוע - חלו של מועד. ויפה אמר, וכך הוא.

ועל זה, חלו של מועד הוא לענין עבודה, כמו שיום טוב. וצריך שמחה כמו של. ומשום כך, בימים הללו, שהם תפלין של רבון העולם, אסור להניח שאר התפלין, שהרי הימים הללו, שהם תפלין עליונים, שורים על ראשיהם של ישראל הקדושים.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו. אמר לו, מילא תפלין של ראש, ששורים על ראשיהם של העם הקדוש ביום טוב. תפלין של יד, שהיא חלו של מועד, איך אנו אוהזים אותה?

אמר לו, משום שאנו אוהזים אותה, והיא י"ד בטה, אסור לעשות עבודה בצד שלה, וצריך לעשות שמחה בצד התפלין של ראש.

והעם הקדוש אוהזים את התפלין של רבון העולם, ושורים עליהם ביום טוב ובחלו של מועד, ואסור להעביר את התפלין של רבון העולם מעל ראשיהם להניח תפלין אחרות, שהם דגמא ודיוקן למטה.

למלך שרצה לשמר את עבדו, אמר לו, עשה (חותם) כמו דיוקן החותם שלי. כל זמן שאותו דיוקן נראה עליך, כלם יזועו ויפחדו ממך. אחר כך מתוך אהבה עליונה שאוהב אותו המלך, נתן בידו חותם של החותמת העליונה שלו. כיון שאחזי החותם העליון של המלך בידו, נטל ממנו אותו הדיוקן שהוא עשה.

אם אותו העבד דוחה את החותם העליון של המלך בשביל אותו החותם שהוא עשה, ודאי בן-מות הוא אותו העבד, משום שעשה קלון בחותם המלך ואינו חושש לכבודו, ומשום כך אסור לעם הקדוש לדחות את חותם המלך העליון ששורה עלינו, משום הדיוקן הזה שהם עבדים (שאנו עושים).

זה במועד ובחלו של מועד, וכל שכן בשבת, שהכל שורה עלינו. שבת של ערב שבת - תפלה של יד. שבת של היום - תפלין של ראש.

וכך מסדר הקדוש ברוך הוא את העם הקדוש האהוב שלו, בחל - אותם תפלין שעשו בדיוקן החותם של המלך, להיות שמורים בכל הצדדים. בשבת ומועד, שהם ימים טובים, והתפלין של רבון העולם ממש - מעבירים אותו דיוקן, ומניחים את התפלין של רבון העולם. אשרי העם הזה, שבגידם החותם העליון של המלך.

מי שמניח תפלין צריך לשמח, ועל זה כתוב ושמחת בחגך. בתפלין של רבון העולם צריך לשמח, והשמחה היא במועד ובחלו של מועד, בתפלין של ראש, ובתפלין של הזרוע.

ביום טוב, מאותו הריח העליון - שמניח טובים, תפלין של ראש. בחלו של מועד - שמן תורק שמך, תפלה של יד, שעולה להאחז בדרך נסתר בתפלין של ראש.

על כן עלמות אהבו - ביום טוב האחרון של חג, שהרי תפלה של יד נשלמת ומוארת בשלמות, ולחלק חלק לכל, לכל אותם מחנות וצבאות שלמעלה, ולכל אותם המחנות והצבאות שלמטה. ועל כן עלמות (אהבו, אותם) המחנות והצבאות שלמעלה, העולמות והמחנות והצבאות שלמטה.

פתח רבי שמעון ואמר, כתוב (בראשית כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו וגו'. מה ראה יצחק, שאף על גב שאותו מאכל ומשקה שהביא לו יעקב, לא ברח אותו עד הזמן שהריח את אותם לבושים?

כאן יש להסתכל, שהרי אותם לבושים לא היו של יעקב, שהרי התורה מעידה, שכתוב (שם) את בגדי עשו בנה הגדל, וכאן כתוב את ריח בגדיו, וכי בגדיו היו? ריח הבגדים היה צריך להיות. מה זה בגדיו?

אלא בגדיו ודאי היו אותם הלבושים ממשי, ולא של עשו, ואף על גב שכתוב בגדי עשו - בתפיסה היו אצלו. כמו כן אותה הבאר שעליה ישב יעקב וישב עליה משה - בתפיסה היתה לאחרים. כיון שבא יעקב, נודעה הבאר לאדונה, ועלו המים אליו, וכן למשה.

כמו כן אותם הלבושים היו בתפיסה אצל עשו. כיון שלבשם יעקב, נודעו הבגדים לבעליהם, מיום שעשה אותם הקדוש ברוך הוא, לא העלו הריחות שלהם עד הזמן הזה שלבש אותם יעקב, שהרי חזרו לדיוקנם. יעקב היה ודאי דמות של אדם ויפיו. בשעה שראו הלבושים את דמותו של אדם, העלו ריח.

שלוש ריחות עלו כאן, אחד - ריח בגדיו. ב' - ריח בנני. ג' - ריח שדה אשר ברכו ה'. וכל השלש עלו ליצחק בשעה שנכנס אליו יעקב.

וכלם כתובים בפסוק הזה. ריח בגדיו, הינו על כן עלמות אהבה. ריח בנני, הינו שמניף טובים. ריח שדה, הינו שמן תורק שמך. ודאי הכל קשר אחד, וסוד הקרבן שהענינו בו, כמו שנאמר אשה, שהינו עלמות אהבה, והכל סוד אחד. ריח - שמן תורק שמך. נוחח - שמניף טובים. והכל אחד לה', הינו לריח, והכל דבר אחד, וסוד אחד, בקשר אחד, כמו שנתבאר.

משכני אחריו נרוצה (שיר א). כתוב ונתתי משכני בתוככם וגו'. בא וראה, הקדוש ברוך הוא נתן שכנתו בין ישראל להיות רבוצה עליהם כאם על הבנים, ולהגן עליהם בכל הצדדים.

וכל זמן שאותה אם קדושה יושבת עליהם, הקדוש ברוך הוא בא לדור עמם, משום שהרי אין הקדוש ברוך הוא עוזב אותה לעולמים, וכל החביבות שלמעלה היא עליה.

ומשום כך נתן אותה משכון בתוכם של ישראל, לדעת שלא ישפחם, ולא יעזב אותם לעולמים. מה הטעם? משום אותו המשכון שבתוכם. והיא אומרת, משכון הייתי בפתחונם, אהיה משכון אצלך, ולעלות כנגדך, ואני ובני אחריו נרוצה.

משכני, חזרנו לקשר הדברים הראשונים על אותו סוד אשה ריח נוחח. שהרי בשעה שעולה הרצון ממטה בסוד הקרבן, היא עולה ואומרת לאהבה: משכני, הושט ימיןך אלי לקבל אותי ולהעלות אותי, בצד של התעוררות השמאל, והימין לחבק אותי, וזהו משכני.

והאשה הזה אמרה לגבי ריח, ריח לגבי נוחח, נוחח לה'. ואז, אחריו נרוצה. מה זה נרוצה? נהיה ברצון, כמו שנאמר (ויקרא א) ונרצה לו לכפר עליו. וזוהי שכתוב (בראשית מא) וירצהו מן הבור. מה זה וירצהו? שהרצו אותו בדברים טובים, במלים של רצון טוב, שהיה עצוב מאותו הבור. ועל זה נרוצה - נהיה ברצון, ברצון שלם פראוי.

אחריו נרוצה, טל עתה רצון בראשונה, ואחר שאתה תטל - אני וכל אותו עלמותי נהיה ברצון, ועל כן משכני.

מכאן שרצונות וברכות אין נמצאים אלא במקום שזכר ונקבה התחברו יחד. ומשום כך, משכני אליך בראשונה, כדי שאקבל רצון ממקום שכל הרצונות נמצאים, ואחר כך אחריו נרוצה, נהיה ברצון. ואם לא תמשכני אליך, הרצון והרצון העליון לא ישרו עליך, שהרי זכר בלי נקבה אין שורים בו ברכות.

וכל זה בדיוקן שהענינו בסוד של אלה, שהרי שם נמצאים הסודות הללו, אשה ריח נוחח לה'. והוא הסוד של מעלה ומטה, וכל סוד האמונה בו תלוי, ועל כן עולה בה' (באחד). והכל הוא א.

בשעה שהאות הזה פורחת באויר, מתעלים אלה ומאה עולמות ונכללים בתוכו. ונרשמו אותיות אחרות, ונחקקו אחריו. והוא מתעטר בעטור חקוק, שכולל את כל העולמות.

וא' היא אחת, אשה ריח נוחח לה'. אשה - זה הקוץ התלוי למטה, הסוד של כל הצבאות והמחנות אלו ואלו. הריח - סוד שעל אותו הקוץ שנאחז באמצע. נוחח - המרכבה של התפשטות האמצע, ששורה עליו רוח עליונה. לה' - נקדה העליונה שעל גב האמצע, שהוא מקים את הכל. והכל קשר אחד.

וזה של אחורי האמצע, אמר משכני אחריו. להתחבר עמך, לטל ברכות מעם הנקדה העליונה שעליך. וכשנהיה זכר ונקבה יחד, כיון שתטל ברכות ורצון, אני וחקוץ שתלוי למטה ממני - אחריו נרוצה, נתרצה אחריו, להיות שלמות אחת מעלה ומטה, ולהיות א כל אחד (הכל אחד) בשלמותו.

הביאני המלך חדריו וגו' (שיר א). בכה רבי שמעון כמו מקדם, ואמר, הלאי יהיה בגדינו לגלות סודות עליונים, שמחה היא, הואיל ורצונו לגלות סודות עליונים בדור הזה.

יש לדעת, שהרי קשר הדברים לא נמצאו בכתוב, שפיון שאמר משכני, מה זה הביאני המלך

חדריו! הנה צריך להיות תביאני לחדריך, ועל זה נגילה ונשמחה בך!

אלא בסוד האותיות תלויים העליונים והתחתונים וכל העולמות. וקשר הדברים בך הוא, קשר של תשפחת לאור, שעליה אמרה לבעלה, אמצע האל"ף, משכני עמך, כמו שנאמר. ואף על גב שאמרת זה, רצתה להשתבח אליו, שאף על גב שהיא תחתיו בשחות לאמצע של האל"ף ושוכבת תחתיו, אמרה, איני בך. ואף על גב שאני אליך בך, הביאני המלך חדריו, אני בעלוי וחביבות למלך העליון, בלי שחות.

שהרי הביאני חדריו, באיזה מקום? באות ה', שהרי ההתפשטות של מעלה, סוד המלך העליון, היא האות ה"א. ואותו שנכנס אליו, אני היא. ומשום בך אני בתשפחת רבה ובעלוי נכבד, אף על גב שאני בשחות אליך.

ואני לא חוששת אלא להיות אליך בשחות, ואתה שתשלט עלי. ועל זה, אף על גב שאהיה יותר בשחות אליך, אני וצבאותי נגילה ונשמחה בך. שמחה ורצון יש לנו להיות אצלך ולא להפרד ממך, שהרי כל השמחה והרצון אינם אלא בך, שהרי אין שמחה ורצון לאשה אלא עם בעלה, ולא באמה ואביה. הביאני המלך חדריו, ולא קבלתי שמחה ורצון אלא בך.

הביאני המלך חדריו - אלו הם חדריו גן עדן. ואם תאמר, חדריו גן עדן היא גן עדן, והיא אומרת בך? אלא אותם חדרים שגן עדן גן עדן מהם ונקרא בהם.

החדר הראשון, י"ה, זה חדר, וחדר עליון שאין בו מראה ולא גון כלל, אלא כמו שנצבע לפי שעה במדידת הניצוץ הקשה, וחוזר עולה לאין סוף, בסתר שגונו.

החדר הראשון הזה, כשעולה המדה, עובר הצבע של הגון ונטמן, ולא נראה בו גון כלל. אז בארבעה צדדים, נראים בסתר ונכסים בגלוי ארבע אותיות, והם: אהיה (אשר אהיה).

על מה נקרא בך? שעתיד להתגלות מתוך הריח שעליה. ומשום שטרם התמלאה להאיר למטה, נקראת אהיה.

וסימן זה ראשית נבואת משה, שעד כאן לא נצאה הלבנה מכסויה להיות מוארת מתוך השמש. וכיון שהלבנה היתה בחשכה, עד עכשו השמש לא מאיר לה, והחדר העליון הזה לא התגלה להאיר, שהרי אותו ריח עליון עולה לתוך נסתר כל הנסתרים, שאין נודע כלל, ואז אהיה.

וכששב למקומו, אזי ודאי עומד להאיר לכל, ואז אשר אהיה, שהרי אז התתקנו להתמלא מתוך שביל דם אחד שנכנס בו בסתר. ועם כל זה, בשמות הקלו, עד עכשו לא התגלה להאיר המנורות.

אחר כך אהיה השלישי, שהרי עתידה להתגלות ולהפשיט אורות לכל צד, וזהו אהיה, הריני עתיד להתגלות.

וזה השלישי, תקון השופר להוציא קול. וכיון שניצא אותו הקול בחזק של ראשית הקול, יוצא בתקף של אותו שתקע אותו. אותו ראשית הקול נקרא יהו"ה, משום שאותו החזק של הראשית שב למקומו, ולא (התגלה) כשאר השמות. אחר כך כשהתפשט הקול בהתפשטות של מנוחה, אז נקרא יהו"ה, השם שהתגלה.

כאן סוד הסודות לידעי החכמה העליונה, ומעטים הם (שיודעים) שם זה. ואף על גב שהרי בארנו בסוד האותיות, וכך הוא. אבל נקודות וטעמים קבלה למשה מסיני, בדרך נסתר, לחכמי הלב.

וזה סוד (שמות לא) ובבל כל חכם לב נתתי חכמה. שהרי מסוד הנקודות והתנועות של הטעמים היו יודעים להאיר הציורים שלמעה. שהרי הנקודות של האותיות מאירים (מתנהגים) בהם היו יודעים, ובסוד שלהם היו יודעים ומפירים לקים אותו הציור בסוד עליון.

משום שפונה ורצון צריך לכל אותם המעשים והציורים העליונים של מעלה, והם היו יודעים מתוך סוד הציור של הנקודות לשים רצון ולב בכל מעשה ומעשה.

כל אותם ציורי המשכן לא היו אלא סוד האותיות הקטנות, משום שיש אותיות עליונות גדולות, ויש אותיות קטנות דקות. האותיות הקטנות הדקות היו מעשה המשכן. האותיות העליונות הגדולות - מעשה בית המקדש של בית ראשון, ואלו לא נעשו להתקדש למעלה אלא בציור הזה.

שסוד הנקודות של האותיות הדקות הן מצד השמאל, והנקודות של האותיות העליונות הגדולות הן מצד הימין. ואלו כמו אלו נשכחו מהעולם, רק שבאו חכמים, שקבלו את אור החכמה מהראשונים, ובארו אותם על האותיות, לנסע האותיות מסעיהם בשבילם. ועל כן עבודת המשכן ועבודת בית המקדש, בציור של הנקודות היו שלמים ברצון ובפונה.

תנועות הטעמים קמו כלן על יד משה. ועל כן (שמות לט) וביאור את המשכן אל משה, שהוא העמיד הכל בסוד שלהם.



בתנועות של הטעמים, יש בהן תנועות בסוד שלמטה, להנהיג ולקיים את מעשה המשכן. ויש בהן תנועות בסוד שלמעלה, להנהיג ולקיים מעשה בית המקדש.

שלמה המלך לא הצטרף לנקדות ולטעמים, אלא הם היו באים בסתר ולחש, ומצטיירים בחקיקת (בחקיקות) ציורי המקדש. זהו שכתוב (מלכים-א ו) והבית בהבנותו, ודאי, אכן שלמה מסע נבנה. אכן שלמה, ולא חסרה באותיות דקות, כמעשה המשכן. ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו, לא נשמע ודאי, שהרי מקומו גרם שהוא בלחש.

ועל כן ספר תורה, שהוא דיוקן של בית המקדש, אין בו דיוקן של טעמים ונקדות, שהכל נסתר בתוכו, כמו שהדיוקן של סוד בית המקדש הראשון, שטעמים ונקדות היו נסתרים בתוכו.

והדחק של תקף הראשית של הקול חוזר למקומו, ונקדותיו באותיות יהו"ה (הם בסוד של שם אלהים). ובשבילם נקרא בשם הזה, לגלות אלהים חיים, ועל זה נקדות ממעלה למטה מכנס ונוסע, וחוזר למקומו.

אחר כך מתפשט בהתפשטות של מנוחה, וחוזרות הנקדות, כמו הסוד העליון, שהכל יהיה בסוד אחד כראוי. האותיות והנקדות בגון אחד.

הנקדות בשלש אותיות הראשונות. ה' אחרונה, אין לה אור מעצמה כלום. "הוא מאיר בו או של נקדה באותו גון ממש ואותו דיוקן ממש. ה' האור של הנקדה באותו הגון וסוד אחד. ו' שהוא באמצע, בסוד שלו שהיה הכל, גוף ורוח, בדיוקן ואור שלם כראוי.

ועל זה (שמות יד) שם זה הוא שם הרחמים, שהאותיות והנקדות בדיוקן וסוד אחד, בדרך ישר. כשהאותיות והנקדות בעקימות זה מזה, אז אינו בדרך של רחמים, שהרי עומד בהפך.

וזה סוד ויבא בין מנה מצרים וכו', בסוד האותיות החקיקות של הקדוש ברוך הוא נראה באותם שלשה צדדים. ואותו של ההפך אינו בדרך הרחמים, משום שהאותיות מתהפכות, וכל שכן האותיות שהן כגון אחר.

לה"א האחרונה אין לה מעצמה כלום. ומשום כך אין לה נקדה מעצמה, רק כשעושה שליחות, שמלויים אותה נקדה אחת להפנס ולעשות חיל ותקף. כמו שמלויים אותה נקדה להפנס, אף כך מלויים אותה האותיות, שהם סוד עליון להשלים את אותה שליחות.

חדר שני - אל. זה חדר ואדרא של ימין, שיש בו מראה שנטמן ונגנז. כיון שיוצא ומאיר לפי שעה, מיד נגנז.

אל, למה נקרא כך? א - הוא סוד האור הראשון, שכליל בשני אורות, ועל זה א' הוא אחד. משם הראשית להאיר ושיתפשטו אורות לכל צד, ועל כן הוא ראשון לכל האותיות, הראשית של כלם.

הכלל של שלש, שהם אחד, שלשה (ושלשים) אורות כלולים באות א', בזרוע אחת בצד אחד, ובזרוע אחת בצד אחד. ו' באמצע, שכוללת שתי זרועות של שני צדדים.

וצריך השעור של האמצע בשתי זרועות של שני צדדים, משום שהוא נוטל אותם, והוא לבדו בשניהם. א - אש מצד זה, מים מצד זה. הרוח מפסיקה באמצע, ונוסעת בשני צדדים, והכל הם אחד.

עוד, א' הוא מתפשטת ונכללת בכלל של כלם, וכיון שהוא כולל בשלמות של שני צדדים, שהעיר שלשה (שלמטה), מתעורר לנקבתו, ומתהפך א' בסוד אחר. ונוטל נקבתו למטה ממנו, ומתחברים יחד, ואז הנקדה העליונה שורה עליו, להראות שהאור העליון, הנקדה הראשונה, בסוד השכינה העליונה, אין שורה אלא במקום שזכר ונקבה מחברים יחד.

בראשית ברא אלהים את - הרי כאן ארבע אלפיים, מחברים יחד זכר ונקבה בארבע תבות, בכל תבה ותבה א' שהוא זכר, ובכל תבה ותבה אות אחת שהיא נקבה.

ובספרו של רב המנונא סבא, בראשית - אדם ואשתו. ברא - אברהם ונקבתו. אלהים - יצחק ונקבתו. את - יעקב ונקבתו.

ואם תאמר את נקבה בכל מקום - בא וראה, א' זכר, ת' נקבה, כלולים שניהם יחד. והנקבה נראית בשלמות, כלולה בסוד של כל האותיות. ומשום כך (את), אף על גב שהיא נקבה, אכל היא בסוד של הכלל של הזכר.

ועל כן ארבעה זווגים הם כאן, ובכל מקום א זכר, שמתחבר עם הנקבה באות אחרת. קרית ארבע, על שהתחברו ארבעה גדולים ממנים של העולם שם.

ל, זה מגדל הפורח באויר, שהוא מלך גדול, ומשום כך נקרא אל עליון (מעלה) ואמצעי יחד. המעלה ראש של ההשגחה, ראש של כל האותיות יחד. אל - נוטל אל"ף סיוע של אותו המגדל הפורח

בְּאוֹר אֱלֹו, וְעָלִיו עוֹלָה בְּשֵׁם.

שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם שְׁבִילִים הֵם שְׂיוּצָאִים מִן הַתּוֹרָה, וְהֵם הַסּוּד שֶׁל עֶשֶׂר אֲמִירוֹת וְעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, וְכֻלָּם יוֹצְאִים מִסּוּד הַנִּקְדָּה הָעֲלִיּוֹנָה. כָּל הָעֶשֶׂר אֲמִירוֹת כְּלוּלוֹת בְּסוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, הַסּוּד שֶׁל תּוֹרָה שְׂבִיבָתָה, הָעוֹלָם הַבָּא.

וְעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת מִתְּפַשְׁטוֹת, וּמִתְחִילוֹת לְהַאֲרִי מֵרֹאשׁ הָאוֹר הָרִאשׁוֹן בְּסוּד הַיְחוד, שֶׁשֵּׁם הָאוֹתִיּוֹת לְהַתְגַּלּוֹת, וּמִשֵּׁם מֵאִירוֹת הָאוֹתִיּוֹת וְעוֹלוֹת. אִי הַסּוּד שֶׁל כָּל הָאוֹתִיּוֹת בְּסוּד אֶחָד.

הַחֲדָר הַשְּׁלִישִׁי - אֱלֹהִים. זֶהוּ זֶהר אָדָם, נוֹצֵץ כְּמוֹ זָהָב. זֶהר שֶׁלִּפְעָמִים מֵאִיר וְטוֹב, וְלִפְעָמִים נִחְשָׁד בַּחֲשֵׁכָה, וְנֶאֱמָר לוֹ) נִיצוֹץ כְּמוֹ שֶׁהִיָּה (זָהָב).

אֱלֹהִים, הַסּוּד שֶׁל הַהִתְעוֹרְרוֹת לְנִקְבָּה, בְּאוֹתוֹ הַצֵּד. שֶׁשֵּׁם הַזֶּה הוּא בְּסוּד הַסּוּדוֹת לְיוֹדְעֵי הַחֲכָמָה, שֶׁשֵּׁם זֶה הוּא זָכָר, וְהַהִתְעוֹרְרוֹת לְנִקְבָּה בְּשֵׁם הַזֶּה מַעֲרִי הַכָּל.

וְאֶלְמָלָא הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַזֶּה, צִדִּיק לֹא מִתְעוֹרֵר. וְאִף עַל גַּב שֶׁהַכָּל הוּא דִין, וְהַצִּדִּיק הוּא מִצַּד הַמִּיָּן, אֲבָל הַהִתְעוֹרְרוֹתוֹ אֵינָה אֶלָּא מִצַּד הַשְּׂמָאל.

אָדָם עֹזֵב אֶת הַצֵּד הַזֶּה, וְהַהִתְעוֹרֵר בַּפְּסָלֶת הַזָּהָב הַהִיא, שְׂיוּצָאת מִחֶלְכֶּלֶךְ שֶׁל הַהִתְעוֹד שָׁלוֹ.

אֱלֹהִים, אַחַת דְּבַר אֱלֹהִים - הַהִתְעוֹרְרוֹת הַצִּדִּיק. וְהוּא מִיָּלָה בַּפְּרִיעָה, בְּלִי צֵד עָרְלָה כָּלָל. וְזֶהוּ כְּשֶׁנִּזְכָּר הַשֵּׁם הַזֶּה לְטוֹב, כְּמוֹ וַיִּזְכָּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ, שֶׁהַהִתְעוֹרֵר הַבְּרִית בְּסוּד זֶה, וְאֱלֹהִים פָּקֵד וַיִּפְקֵד.

בְּצֵד אַחֵר הַתּוֹרָה מַעֲיָדָה עַל דִּינוֹ, שֶׁהִרִי מִשֵּׁם יוֹצְאת הָעָרְלָה. לִפְעָמִים הַשִּׁמְעָה הַזֶּה, הַנִּקְבָּה יוֹרֶשֶׁת אוֹתוֹ, כְּדִי שֶׁיִּדּוֹן אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ סוּד הָעָרְלָה. כְּשֶׁמִּתְחַזֵּק אֱלֹהִים הַזֶּה לְמַעַלָּה, וּמִתְקַשֶּׁה אוֹתָהּ הָעָרְלָה, וְאִין נִמְצָאת פְּרִיעָה.

וְעַל כֵּן, לְטוֹב הוּא בַּפְּרִיעָה, שֶׁהִרִי נִפְרַעַת הָעָרְלָה וּמִעֲבָרָתָהּ, וּמִתְגַּלֶּה סוּד בְּרִית הַקִּדְשׁ, וְהַכָּל הוּא בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִים. שֶׁהִרִי גִּוֹן זֶה מִתְהַפֵּךְ לְכַמָּה גִּוִּיִּים, לִפְעָמִים כְּדִי וְלִפְעָמִים כְּדִי, וְזֶהוּ בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִים.

אֱלֹהִים, שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הֵם. אֶחָד - אֱלֹהִים חַיִּים, שֶׁהוּא אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם. אֱלֹהִים שֶׁל פֶּחַד יִצְחָק. אֱלֹהִים הָאֲחֵרוֹן. וְשֵׁם מִתְּפַשְׁטִים אֱלֹהִים שֶׁל פֶּחַד יִצְחָק.

הַהִשְׁגָּחָה שָׁלוֹ, חֲצִי אֶל הַיָּם הַקִּדְמוֹנִי דוֹקָא, וְחֲצִי אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן. אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן דוֹקָא. שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם הַזֶּה.

וּמִשּׁוֹם שְׂיוּצָא מִלְּמַעַלָּה, יֵשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְהַכְלִיל הַיָּמִין בְּתוֹכוֹ. וְכִשְׁנִכְלָל הַיָּמִין בְּתוֹכוֹ, אִזּוֹ הִיא בְּשִׁמְחָה, וְאוֹחִז בְּתוֹךְ הַיָּם הַתְּחִתּוֹן תַּחַת הָרֹאשׁ, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ב') שֶׁמֶלֶל תַּחַת לְרֹאשׁוֹ. אִזּוֹ נִקְרָא אֱלֹהִים, שֶׁהִרִי הוֹלֵךְ אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן. וְזֶהוּ הַחֲדָר הַשְּׁלִישִׁי (מֵאוֹתוֹ) הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן.

בַּחֲדָר הַרְבִּיעִי, הַדְּמוּת שֶׁל יַעֲקֹב הַזָּקֵן, בְּסוּד זֶהוּ, שֶׁנוֹטֵל יֶרֶשָׁה שֶׁל אָב וְאָם, וְהוּא מִתְגַּדֵּל בְּתוֹכָם וְהוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם.

דָּרָךְ צְנִיעוּת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם כְּדִי נִרְאֶה, כְּמוֹ שֶׁסְּדוֹר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל רַבּוֹן הַכָּל, כְּמוֹ שֶׁהֵם מִסְתַּדְּרִים יְהוּ"ה, דָּרָךְ הַזָּכָר לְשֵׁם תְּמִיד נִקְבְּתוֹ לִפְנֵי, לְהַשְׁגִּיחַ בָּהּ, וְלִסְלֶק מִמֶּנָּה חֲשָׁד וְקִנְיָה, וְאִין נוֹתֵן עֵינָיו בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת. "זָכָר, הִי נִקְבָּה. "הִי, הִנֵּה נִקְבָּה לִפְנֵי הַזָּכָר כְּדִי לְהַסְתַּכֵּל בָּהּ תְּמִיד. הַבֵּן הוֹלֵךְ לִפְנֵי אָמוֹ, לְכַסּוֹתָהּ מִן הָעֵין, בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדוֹ וְכְבוֹד אָבִיו. וְסִימָנָהּ - (בְּרִאשִׁית מֹט) בֵּן פֶּרֶת יוֹסֵף. שֶׁכְּתוּב (שֵׁם לג) וְאַחֵר נִגַּשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל, יוֹסֵף לִפְנֵי אָמוֹ.

יַעֲקֹב נָטַל נִקְבָּתוֹ וְשֵׁם אוֹתָהּ לִפְנֵי, לְהַשְׁגִּיחַ בָּהּ (תְּמִיד) וְלֹא בְּאַחֶרֶת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים יא) תְּמִיד עֵינֵי הִי אֶלֶיָּהֶּךָ בָּהּ, שֶׁאִין מִסְתַּלֶּקֶת מִהָעֵין רָגַע אֶחָד. וְזֶהוּ סוּד הָאוֹתִיּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, שֶׁיְהִיָּה הַסְּדוֹר הַזֶּה מַעַלָּה וּמִשָּׁה.

הָאוֹתִיּוֹת הַלְלוּ נִרְשָׁמוּ בְּרִשְׁם שְׁלֵחַן, כְּשֶׁנִּצְאָו הַחוּצָה מִכֶּחַ וְתִקַּף הַשּׁוֹפָר, אִזּוֹ בְּשַׁעַת שְׂיוּצָאוֹת מִכֶּחַ וְתִקַּף הַשּׁוֹפָר מִתּוֹךְ דִּחְקָה, שֶׁהַקּוֹל נִעְשֶׂה כְּלוּל מֵאֵשׁ רוּחַ וּמִיָּם, הָאוֹתִיּוֹת הַתְּגַלְמוֹ, וְנִרְשָׁמוּ בַּפְּרִיעוֹת שֶׁלָּהֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרֹאֵי לָהֶם, וְהַתְּנִשְׁרוּ בְּמִקּוֹמָם.

הָאוֹתִיּוֹת הֵיוּ גִּוּזוֹת בְּתוֹךְ הַשּׁוֹפָר, בְּלִי רִשְׁם שֶׁנִּרְאֶה כָּלָל. כֵּיּוֹן שֶׁנִּצְאָו, כָּלָם הַתְּגַלְמוֹ, וְנִרְשָׁמוּ בְּדִיוֹקָנָם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרֹאֵי לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה תּוֹךְ סוּד הַנִּקְדּוֹת.

חֲדָרִיו - חֲדָרִים טְמִירִים. הִבִּיאֵנִי - תּוֹךְ אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת לְהִיּוֹת בִּינֵיהֶם בְּהַתְּנִשְׁאוֹת בַּחֲבוּר אֶחָד. וְכָל זֶה לָמָּה? (שִׁיר א) נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בָּךְ, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה לָנוּ שְׂמִיחָה בָּךְ.

עַל פִּי שֶׁל אֱלֹהֵינוּ נִגְזַר. (שֵׁם) מִשְׁכָּנִי אַחֲרֶיךָ נִרְוָצָה. כְּתוּב (בְּרִאשִׁית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם

בצלמו וכו'. כַּאֲשֶׁר בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַחֲבֵרִים, אֲשֶׁרֵיהֶם: דּוּ פְּרָצוּפִים נִבְרָאוּ, בְּאוֹתִיּוֹת עֲלִיּוֹנוֹת גְּדוּלוֹת, וּבְאוֹתִיּוֹת קִטְנוֹת תַּחְתּוֹנוֹת.

הָאוֹתִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הַגְּדוּלוֹת הֵיוּ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְגַבֵּי הַזָּכָר. הָאוֹתִיּוֹת הַקִּטְנוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הֵיוּ בְּהַפּוֹךְ לְנִקְבָּה. הָאוֹתִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הַגְּדוּלוֹת הֵיוּ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְזָכָר, אֲבָ גַּד, וְכֵן כָּלֵם, כְּמוֹ שֶׁרָאוי שִׁילְכוּ הָאוֹתִיּוֹת בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל הַזָּכָר. הָאוֹתִיּוֹת הַקִּטְנוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הֵיוּ בְּהַפּוֹךְ לְמַפְרָע תּוֹךְ הַנִּקְבָּה, תִּשְׂרָק, וְכֵן כָּלֵם, כְּמוֹ שֶׁרָאוי לְנִקְבָּה, שֶׁהִיָּתָה מֵאַחֵר, קִשֶׁר הִתְפַּלֵּיו שֶׁנִּקְרָא אַחֲרָיו.

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קלט) אַחֲרָיו וְקִדְּם צִרְתָּנִי. אַחֲרָיו לְנִקְבָּה, וְקִדְּם לְזָכָר. וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שמות לג) וְרֵאיתָ אֶת אַחֲרָי, זֶה הַנִּקְדָּה שֶׁהִיָּתָה מֵאַחֲרָיו.

וּכְשֶׁמִּתְקַשֵּׁט הַנִּקְבָּה, שֶׁמִּקְשֵׁט אוֹתָהּ הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, שִׁיתַּיִשְׁבוּ הָאוֹתִיּוֹת בְּמִקוֹמָן פְּרָאוי, מְכַנִּים אוֹתָן לְחֻדְרֵי לְהִתְפַּקֵּן, וּמִתְפַּקְנוֹת הָאוֹתִיּוֹת.

וְכָל אוֹת שֶׁל נִקְבָּה קוֹרֵאת לְכָל אוֹת שֶׁל הַזָּכָר, וּמִתְפַּקְנוֹת כָּל אוֹת וְאוֹת זָכָר וְנִקְבָּה, וְכָל אוֹת קוֹרֵאת וְאוֹמֶרֶת, מְשַׁכְנִי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה.

כְּשֶׁהִתְפַּקְנוּ לְהִתְחַבֵּר, בְּסוּד שֶׁל אִיִּת בִּישׁ הֵם הִתְתַּקְּנוּ, וְהִתַּיִשְׁבוּ פָּנִים בְּפָנִים. וְנִקְבָּה כְּשֶׁרָצָתָה לְהִרְאוֹת לְפָנָיו, הִיא אוֹמֶרֶת, שֶׁהָרִי הִתְקַשְּׁטָה בְּרִצּוֹן הָאֵם, וְכָל הָאוֹתִיּוֹת הִתְתַּקְּנוּ. וְעַל זֶה הִבִּיאֵנִי הַמֶּלֶךְ חֻדְרִי, לְהִתְפַּקֵּן וּלְהִתְקַשֵּׁט פְּרָאוי.

וְכָל זֶה כְּדֵי שֶׁנִּגְלֶה וְנִשְׁמַחָה בִּי. עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים הָאוֹתִיּוֹת הִרְשׁוּמוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. וְזֶהוּ בִּי, וְזֶהוּ הַסּוּד אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ.

נִזְכִּירָה דְּדִיד מִיָּנִי, כִּינִי שֶׁנִּתְחַבֵּר יְחִיד, בְּאוֹתָהּ הַשְּׁמִיחָה שֶׁלֵּנוּ, נִתֵּן חֶלֶק לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוֹתָהּ הַשְּׁמִיחָה שֶׁלֵּנוּ וְנִרְוָה אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִזְכָּר כָּל מִנְחָתֶיךָ. מִיָּנִי - מִשְׁמַחְתֵּנוּ, מִצַּד שֶׁל אוֹתוֹ הִינִי שֶׁמִּשְׁמַח הַכָּל.

מִיִּשְׂרָאֵל אֶהְבּוּד. מִיִּשְׂרָאֵל - אוֹתָן שֶׁאֵר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּשְׁאַרְו. וּמִי הֵם? מִנְצַפִּי. שֶׁאֵין בְּכָל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּקְרָאוּ מִיִּשְׂרָאֵל פָּרֵט לְאֵלָה. וְאֵלּוֹ שֶׁנִּכְפְּלוּ מִיִּשְׂרָאֵל, אֵלּוֹ בְּאֵלּוֹ, מִי בְּסִי, נִי בְּוִי, צִי בְּצִי, פִי בְּפִי, כִי בְּדִי. אֵלּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אֵלּוֹ עִם אֵלּוֹ, וְזֶה עִם זֶה.

שֶׁהָרִי עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת כְּלוּלוֹת בִּי. אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאַרְו, שֶׁהֵם מִיִּשְׂרָאֵל, אֶהְבּוּד לְהַכָּל עִמָּךְ בְּאוֹתָם עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת.

הַמִּיִּשְׂרָאֵל הִלְלוּ הֵם אוֹתִיּוֹת טְמִירוֹת גְּנוּזוֹת בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וּכְשֶׁנִּגְנְנוּ הָאִוִּיר הָרָאשׁוֹן, נִגְנְנוּ הָאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ. וְהִיָּה מִפִּיר אוֹתָן אָדָם. אַחֲרָיו שֶׁאָדָם חָטָא, נִגְנְנוּ כְּמוֹ מִקְדָּם, עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם וְהִפְרִיחַ בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁשָּׁרְתָה עָלָיו.

אַחֲרָיו הָרִישׁוֹן לִיצְחָק, שֶׁכְּתוּב (בראשית כה) וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לִיצְחָק. יִצְחָק הוֹרִישׁוֹן לִיעֲקֹב, יִעֲקֹב הוֹרִישׁוֹן לְיוֹסֵף. כִּינִי שֶׁמֶת יוֹסֵף וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵיוּ בְּגָלוֹת, נִגְנְנוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְהִסְתַּלְקוּ כְּמוֹ מִקְדָּם.

עַד שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינִי וְנִמְסְרָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הִתְגַּלּוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְיִשְׂרָאֵל הֵיוּ מִפִּיר אוֹתָן עַל בְּרִיָּה, בְּסוּד הַשְּׁמוֹת הַחֲקִיקִים, עַד שֶׁחָטָאוּ. כִּינִי שֶׁחָטָאוּ, כְּתוּב (שמות לג) וַיִּתְּנָצְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדֵיִם. וְהִיָּה מִפִּיר אוֹתָם מִשֶּׁה וַיְהוֹשֻׁעַ וְשִׁבְעִים זִקְנִים, וּבָהֶם נִכְנָסוּ לְאַרְצָה.

כִּינִי שֶׁנִּבְנְהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִתְגַּלָּה הַשִּׁיר הַזֶּה, נִחְקְקוּ הָאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ בְּעֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, סוּד בִּי, וְהִנֵּנוּ מִיִּשְׂרָאֵל אֶהְבּוּד.

וְכְּתוּב (תהלים צט) אֶתָּה כּוֹנֵנֶת מִיִּשְׂרָאֵל. (שיר ז) וְחִפְזָה כִּינִי הַטוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי מִיִּשְׂרָאֵל. כָּלֵם בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ, אוֹתָם שֶׁנִּקְרָאוּ מִיִּשְׂרָאֵל. וְהָאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ הֵם כְּתָרִים גְּנוּזִים בְּתוֹךְ הָעוֹלָם הַבָּא, וְכָלֵם נְבִיעָה אַחֲרָיו נְבִיעָה תּוֹךְ הַמַּחְשָׁבָה בְּחִקִּיקַת הַסּוּדוֹת שֶׁל הַשְּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים, בְּחִקִּיקַת זָכָר וְנִקְבָּה לְהַסְפִּים יְחִיד, שֶׁהָרִי אֵין כָּלֵם הָאוֹתִיּוֹת הַסְכָּמָה אֵלּוֹ עִם אֵלּוֹ לְהִיָּת זֶה עִם זֶה, פָּרֵט לְאֵלּוֹ.

עוֹד מִיִּשְׂרָאֵל, אֵלּוֹ יְהוָה, שֶׁאֶהְבְּתֶם לוֹ, וְהֵם הַסְכָּמַת הַכָּל, וּבְרִצּוֹן אֶחָד לוֹ. וְעַל זֶה מְשַׁכְנִי לְגִבְיָה, לְהִיָּת עִמָּךְ, שֶׁהָרִי הָאוֹתִיּוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הֵן יְהוָה. מִתְחַבֵּר עִמָּהֶם וְיְהוָה הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן. ה' שִׁוְשִׁבַת תַּחְתּוֹ, וְאֵין לָהּ מַעֲצָמָה כְּלוּם, תִּשְׁוִקְתָּהּ לַעֲלוֹת אֵלָיו, לְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ. וְאֵין עוֹלָה אֶלָּא בְּרִשׁוֹת, וְהִיא אוֹמֶרֶת מְשַׁכְנִי, לְהִיָּת עִמָּךְ בְּחִבּוּר אֶחָד.

הִבִּיאֵנִי הַמֶּלֶךְ חֻדְרִי, וְהִתְקִין אוֹתִי בְּכָל מִינֵי תְּקוּנִים, בְּיָפִי עֲלִיּוֹן, כְּדֵי לְהִיָּת אֶצְלָךְ. וְעַל זֶה נִגְלֶה וְנִשְׁמַחָה בְּךָ, אֲנִי וְכָל תְּקוּנִי, כְּשֶׁאֶהִיָּה אֶצְלָךְ בְּחִבּוּר אֶחָד.

נִזְכִּירָה דְּדִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, נִרְוָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וְנִשְׁמַח אוֹתָם מֵאוֹתוֹ הִינִי שֶׁמִּשְׁמַח אֶת הַכָּל, וְלֹא

נפסיק מלשמח אותם, שהרי מישרים אהבו. ולא נפסיקו לתת לה, הואיל והם אהבו, לתת לה, ולהריק בה, ולהאיר לה.

אמר רבי שמעון, אם נוח לפני מר, הרי כתוב (תהלים צט) אתה כוננת מישרים. אם הם יה, מי יכול לתקן אותם פרט לעתיק כל העתיקים שאינו ידוע כלל, והוא שלא נודע, טמיר וגנוז, לא נקרא אתה, ואיך אמר וכתוב אתה כוננת מישרים?

אמר לו, הרי נתבאר שאין דיוקן לאותיות בהתגלמות שלהם, עד שיוצאות החוצה. כיון שיוצאו, התגלמו ונתקנו להקרא בהם באותן האותיות הקדוש ברוך הוא. ומשום כך, אתה כוננת מישרים. כיון שמוגיעים לאותו מקום שנקרא אתה, אזי התתקנו מישרים.

ועל זה התשווקה להתחבר עם אותן האותיות, שיהיה הכל שם שלם, ועד שהתתקנו הצדדים הללו שלה, אינה מתחברת עם שאר האותיות, שיהיה הכל שם שלם.

ועל זה היא אומרת ביפי תקונייה, משכני אחריך נרוצה, הרי היא וצדיקה. הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה, הרי היא וצדיקה.

משום שהיא התתקנה ביפי תקונייה להתחבר, להיות שם שלם בחבור אחד. שפשעולה, אז הוא שם שלם, סוד השם יהו"ה אלהים.

ואם תאמר, הרי כשעולה להתחבר, אזי היא שם שלם יהו"ה, ולא יותר, איפה הוא הסוד של אלהים? אלא כשהשם בשלמות, אז נכללת מעלה ומטה. למעלה בשם של יהו"ה, ולמטה בשם של אלהים, ואז נשלמת בכל.

כתוב (מלכים א-ב) והמלך שלמה ברוך. למה נקרא כך? אלא והמלך שלמה - המלך שהשלים שלו. שהרי בכמה מקומות כתוב סתם המלך, ולא כתוב המלך שלמה. אלא המלך סתם, על בית דוד הוא אמר. המלך שלמה - על המלך שהשלים שלו הוא אמר.

ברוך - שהרי אז נביעת הברכות לא היו פוסקים למעלה ולמטה. ברוך - שכל הברכות נובעות משם שיתברכו כל העולמות, וכל האותיות מאירות כלן בחבור אחד, בשלמות אחת.

ואז יורש השם הזה את האות האחרונה של השם הקדוש להקרא אף כך ברוך, שכתוב (שם ה) ברוך ה' אלהי וכו' דוד אבי.

שפאשר נקרא ברוך, אז הכל הוא שם שלם פראוי, וכל העולמות מתברכים מתוך מקור החיים. והשם הזה הוא מעלה ומטה. לפעמים למעלה, ולפעמים למטה. אשריכם העם הקדוש, שסודות קדושים עליונים התגלו לכם.

כאשר מתחברות האותיות של השם הקדוש, אזי ו' יורדת להמשיך את ה' ממטה למעלה, להיות חבור אחד, ואז האותיות של אלפא ביתא יורדות ועולות. א' יורדת אל ת' להמשיכה אליה, שיתחברו אלו תוך אלו. ב' עולה לשי' ממטה למעלה, שהרי נמשכה ממטה, ורוצה להתחבר עם בעלה.

א' הסוד של האות ו', שרוצה להקים את הכלה בשירים הללו שהיא מעוררת ממטה, כשהיא מתקשטת, ונותן לה יד להמשיכה אליו, והאותיות שמחות זו לזו. בשעה שהיא אומרת אליו משכני, אזי א' שהוא ו', יורדת אל הת' להמשיכה אליה.

ובשעה שהיא אומרת אחריך נרוצה, עולה ב', ורצה אחר ש', שהיא ו'. ואז היא נכנסת לתוך חדריו המלך, שהם שלש נקודות, והחדרים, והאכסדרות לתוך החדרים, זו היא האות ש', שלש נקודות והאכסדרות לפני.

ובשעה שאומרת נגילה ונשמחה בה, באה ג' להתדבק באות ר', שהרי אז שמחה ורצון בעשרים ושתים אותיות, שגשגתו באות ג', והאות ר' מתגלית אליו, לטל ממנו בלי בושה כלל. והוא להתדבק בה ולהריק בה ברצון.

בשעה שהיא אומרת נזכרה דדיך מינו, נזכרת שהרי העלה באה לתוך אותם ההמונים לערוב שמחתה, כדי לטל חלק בשמחת הקדש. וכשהיא רואה אותו, שאותו הטמאה בשפולי המקדש, אזי היא מקטינה את עצמה, כדי לתת לו תמצית דחוקה ונסתרת, כמו שנובע מתוך האבן. ואז ד' נותנת לאות ק', והאות ק' מתפשטת בשמחה, לטל חלק מתוך המקדש.

ועל שהכלה הזו היא קדושה, לטמאה אין לה לתת, עושה עצמה ד', כמי שלא נוטל בתוכה כל כך, והיא עניה, וכך צריך. וסימנה - (בראשית מב) ויאמר יעקב לבניו למה תתראו. שאתם בשבע ובעשר, הרי רשעי הארץ אצלכם. הראו עצמכם עניים ורעבים. ועל זה מראה עצמה בשמחה, ד'.

כשרואה, רשע זה האות ק', שמתפשטת כמו שנחש פושט את זנבו, ומחזיק אותה בשמחה, לינק

מן המקדש, שאז הוא מזדמן לערב את השמחה בכל מקום שרואה אותה.

ועל כן, בכל מקום של שמחה יש להרבות צבאות, כדי שלא יוכל לקטרג, וכך בכל מקום של אבל יש להרבות צבאות, שהרי הוא שם, שאין יכול לקטרג, וישברו כחו.

בשעה הזו אומרת מישרים, ומזכירה אות אחת מאותם מישרים. אז יוצאת אות הנזב החזק שמתפשט למטה חמשים אמה. כמו שאותו המקום שהמן נתלה בו, וזו היא האות י'. כיון שהנחש הזה זוקף עיניו, ורואה את אותה התליה שבאה, אז נפרד מתוך המקדש, ובורח.

והפלה יוצאת אל אהובה, ומעבדת מהאות ד', ונכנסת לאות ה' ויוצאת אליו, והשמחה נשלמת מכל הצדדים, בלי קטרוג אחר ובלי ערבוביה.

כאן יש להסתכל, בשעה שאומרת משכני, הוא א', והיא ת'. ובשעה שאומרת אחרית נרוצה, היא ב' והיא ש'. ובשעה שאומרת נגילה ונשמחה בך, הוא ג' והיא ר'. ובשעה שבא הנחש, כשאומרת נזכירה ד' מין, היא ד', ואותו המקטרג ק'. כל זה למה מתחלפות האותיות במקום למקום? הוא מתחלף באותיות אחרות, והיא מתחלפת באותיות אחרות?

אלא, בשעה שאומרת משכני, אין אות שמושכת אותה פרט לזו א'. שהיא האות שמאירה בצד האור הראשון, סוד הימין, שהרי הימין תמיד מקרבת, ומחזיק בה להמשיכה למעלה. ומשום כך הוא א' והיא ת', שהיא מתקשטת בכל הצדדים, כדי לעלות למעלה, משבחת וחוזרת להתעורר למעלה.

ובשעה שאומרת אחרית נרוצה, הרי כל אותם ההמונים הפנימיים שלה, שהם הגוף, לוחות אליה, והיא הבית לקבל את אוכלוסייה ולהכניסם למלך, כמו שנאמר (תהלים מה) בתולות אחריה רעותיה וגו'. ועל זה היא ב'. והוא מתעטר בשני, ופוחתם ההיכלות של אותם חדרי המלך, לקבל אותה ולהכניסה אליהם.

ובשעה שאומרת נגילה ונשמחה בך, הרי שמחת הצדיקים שהזדמן לשמח אותה. ועל זה הוא ג' והיא ר'. התתקנה היא לבדה, ונתגלתה אליו, לטל שמחה באותו המקום, כמו אשה שמתגלית להשתמש בבעלה.

ובשעה שאומרת נזכירה ד' מין, מתקרב אותו המקטרג. וכיון שרואה אותו, נעשית עניה, בסוד האות ד', כדי שלא יטמא המקדש. ואותו המקטרג פושט זנבו בשמחה לקבל מענוגי השמחה, ועל זה ק'.

עד שאומרת מישרים, ומתגלה י', והמקטרג ההוא בורח. והיא באה ומתעבדת מהאות ד', ונכנסת לאות ה', ואז מתגלים המישרים. ה"י הנה מישרים, ו"י הנה מישרים.

ועל זה מתחלפות האותיות במקום ומדרגה לדרגה, והכל בסוד של אותיות התורה. אשרי העם הקדוש, שהם נדבקים במלך העליון, והכל התתקן בשבילם.

שמח רבי שמעון. אמר לו אליהו, רבי, פתח פיה ונאירו דבריה לפני עתיק הימים. פתח רבי שמעון ואמר, אם נוח לפני מר שאשאל ממנו שאלה? אמר לו, רבי, הקשר של השלטון בחקיקות האורות מהו?

אמר לו: זהו שכתוב משכני אחרית נרוצה, שהרי במקום שהולך השלטון של המלך העליון, שם כלם הולכים ונמשכים אחריו. כעת, רבי, אמר דבריה וסדר את כלי זינד.

פתח ואמר, משכני אחרית נרוצה הביאני המלך חדריו. פתוב (תהלים סג) מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה. בא וראה, דוד המלך, הקדוש ברוך הוא התרצה בו יותר מכל מלכי העולם, כמו שנאמר (מלכים א-ח) ואבחר בדוד להיות על עמי ישראל. מה הטעם?

משום שדוד, מיום שהיה הולך אחר הצאן במדבר, היה מסתכל שם במדבר את מעשה האמנות של הקדוש ברוך הוא, והיה משבח ואומר (תהלים ח) כי אראה שמיד מעשה אצבעותיך וגו'.

מה הטעם? משום שהרי בליה כל בני העולם שוכבים ישנים על מטותיהם, והוא היה יושב במדבר, והיה מסתכל בשמים, בלבנה ובכוכבים ובמזלות ובמעשה השמים, והיה אומר כי אראה שמיד וגו'. וכתוב (שם) ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו'. ותמיד היה פוחד, ומשבח ומרום את הקדוש ברוך הוא.

אחר כך היה בורח מלפני חמיו, ובכל צרה שהיתה לו, היה משבח ומתפלל לפני הקדוש ברוך הוא. וכעת, בהיותו במדבר יהודה, שהיה שאול רודף אחריו, היה אומר שירה, שכתוב (תהלים סג) מזמור לדוד (וכן באבשלום כתוב (שם ג) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו, היה אומר, ועכשו אמר שירה) בהיותו במדבר יהודה, במקום שהיו רודפים אחריו.

ומה אמר? אלהים אלי אתה אשחרך וגו'. אלהים, אלי, אתה - שלשה שמות הם. אלהים - זוהי

דָּרָגָתוֹ, כֶּתֶר הַמַּלְכוּת. אֵלֵי - זֶה הָרֹאשׁ שֶׁהַכֶּתֶר הָזֶה שְׁעוֹמֵד עָלָיו, וְהוּא עֲמוּד אֶחָד שֶׁכָּל הָעוֹלָם עוֹמֵד עָלָיו, שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלֵי י) וְצִדִּיק יִסּוֹד עוֹלָם. אֵתָה - זֶה הַיָּמִין הָעֲלִיוֹן, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קי) אֵתָה כְּהֵן לְעוֹלָם. וְעַל זֶה שֶׁלֹּשׁ דָּרָגוֹת כָּאן - אֱלֹהִיִּים, אֱלֹהֵיִי, אֵתָה. אֲשַׁחֲרֶךָ, וְאֶבְקֶרְךָ אֶצְלֶךָ בְּכָל יוֹם תָּמִיד.

צִמְאָה לָךְ נִפְשִׁי (שם סג), כְּמִי שֶׁצִּמְאָה לְשִׁתּוֹת. אֵף כָּאן אֲנִי, צִמְאָה נִפְשִׁי אֵלֶיךָ, תָּאֵב אֵלֶיךָ בְּשָׂרִי, שִׁיְהִי הַנֶּפֶשׁ וְהַבָּשָׂר דְּבָקִים אֵלֶיךָ. בְּאֶרֶץ צִיָּה וְעֵיף בְּלִי מַיִם, מַה זֶה בְּלִי מַיִם? שָׂאִין שָׁם אוֹר הַתּוֹרָה, הָאוֹר שֶׁל הַמָּאוֹר הָעֲלִיוֹן.

כֵּן בִּקְדֻשׁ חֲזִיתֶךָ (שם), מַה הַטַּעַם? אֵלָּא כֵּן בִּקְדֻשׁ חֲזִיתֶךָ, אֵף עַל גַּב שִׂיאִי בַּמִּדְבָּר הָזֶה, בְּמָקוֹם שֶׁהוּא כָּךְ - אֲנִי רוֹאֶה אוֹתְךָ לְהַדְבִּיק בְּךָ, וּמִשְׁתַּקֵּק אַחֲרֶיךָ לְרֹאוֹת עֲזָךְ וּכְבוֹדֶךָ. וְזֶה הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שם) מִשְׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה. בְּזִמְנֵן שֶׁתִּמְשַׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ, הַכֹּל נִתְרַצָּה עִמָּךְ.

הַבִּיאֲנִי הַמֶּלֶךְ הַדָּרִי - אֵלֹו חֲדָרֵי גֶן הָעֵדֶן. שֶׁשֵּׁנִינוּ, כְּשֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן, מִעֲפָרוֹ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָטַל, וּמִשָּׁם נִבְרָא. וְנִפְחַ בּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים, וּמִשָּׁם פָּתַח לוֹ פֶּתַח שֶׁל גֶּן עֵדֶן, וְהַכְּנִיס אוֹתוֹ לְשִׁבְעִים חֲדָרִים הַיְכָלוֹת קְדוּשִׁים, וְעָשָׂה לוֹ עֶשֶׂר חֲפוֹת, כְּמוֹ אוֹתָן הַחֲפוֹת שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְצִדִּיקִים בְּגֶן עֵדֶן. וּמִלֵּאכִים הָעֲלִיוֹנִים הָיוּ מְרַקְדִּים לִפְנֵינוּ, וְהָיָה שְׂמֵחַ שָׁם.

וְשֵׁם הָעֵבֶר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל אוֹתָן רוּחוֹת וְנִשְׁמוֹת שֶׁעֲתִידוֹת וּמִזְמָנוֹת לִהְיוֹת בְּבִנֵי אָדָם שִׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ.

כֵּינוּ שֶׁהִגִּיעַ לְדוֹד הַמֶּלֶךְ, רָאָה אוֹתוֹ שֶׁלֹּא הָיוּ לוֹ חַיִּים כָּלֵל. אָמַר לִפְנֵינוּ: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי הוּא זֶה שֶׁלֹּא רָאִיתִי לוֹ חַיִּים? עַד שֶׁאָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: זֶה דּוֹד הַמֶּלֶךְ. כֵּינוּ שֶׁרָאָה אָדָם הָרִאשׁוֹן כָּךְ, נָתַן לוֹ מִשְׁנוֹתָיו שִׁבְעִים שָׁנִים, וְהֵם שִׁבְעִים הַשָּׁנִים שֶׁל חַיֵּי דּוֹד הַמֶּלֶךְ. וְכָל אֵיבֵר וְאֵיבֵר מִכָּל אֵיבָרָיו נָתַן לוֹ מִשְׁלוֹ. וְחִסְרוֹ מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן שִׁבְעִים שָׁנָה מֵאוֹתָן אֵלֶף הַשָּׁנִים שָׁלוֹ.

כְּתוּב מִשְׁכְּנִי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה, אוֹתִיּוֹת הַסּוּד שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הָיוּ חֲקוּקוֹת מַעֲלָה וּמִסָּה. בְּשַׁעַה שֶׁאוֹתָן אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת וְעוֹלוֹת לְאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹת, כָּל אוֹתָם הַמַּחֲנוֹת הַקְּדוּשִׁים נוֹסְעִים בְּמִסְעֵיהֶם בְּאִימָה וּבוֹשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁאִין תְּקִיפוֹת לְעִלְיוֹנִים.

מִכָּאן, כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁאִין לָהֶם בּוֹשָׁה, אִין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. כָּל אוֹתָם עָזִי הַמִּצַּח שֶׁהָיוּ בְּיִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁהָיוּ מִסְתַּכְּלִים בְּאוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, בְּצִיץ גֶּזֶר הַקְּדֻשָּׁה שֶׁל כְּהֵן גָּדוֹל, הָיוּ מִשְׁבָּרִים אֶת לִבָּם וּמִסְתַּכְּלִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהִצִּץ הָיָה עוֹמֵד עַל אוֹת, שֶׁכָּל מִי שֶׁהִסְתַּכֵּל בּוֹ, הָיָה מִתְבַּשֵּׁשׁ בְּמַעֲשָׂיו.

הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ יְהו"ה, שֶׁהָיוּ חֲקוּקִים עַל הַצִּיץ, הָיוּ מְאִירִים וּבּוֹלְטִים וְנוֹצְצִים. כָּל מִי שֶׁהִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ נִיצוֹץ, הָיָה רוֹאֶה אוֹתִיּוֹת בּוֹלְטוֹת, וּפְנֵיו נּוֹפְלִים מֵאִימָה שֶׁל רְבוּנוֹ, וְשֹׁבֵר לְבוֹ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

כְּמוֹ זֶה הַקְּטָרֶת, כָּל מִי שֶׁמִּרִּיחַ בְּאוֹתוֹ הָעֶשֶׂן, כְּשֶׁעוֹלָה אוֹתוֹ הָעֲמוּד מֵאוֹתוֹ מַעֲלָה עֶשֶׂן, הָיָה מְבָרַר לְבוֹ בְּבִרְרוֹ וְאוֹר, בְּשִׁמְחָה וְרִצּוֹן, לַעֲבֹד אֶת אֱדוֹנוֹ, וּמַעֲבִיר מִמֶּנּוּ זִהְמוֹת וְטִנוּף הַיִּצָּר הָרָע, וְלֹא הָיָה לוֹ אֵלָּא לֵב אֶחָד כָּנֻגָּד אָבִיו שֶׁבְּשָׂמִים.

מִשּׁוּם שֶׁקְטָרֶת הִיא שֶׁבִּרְוֹן לִיצָר הָרָע וְדָאִי בְּכָל הַצִּדִּים. וּכְמוֹ שֶׁהִצִּץ הָיָה עוֹמֵד עַל נֶס, אֵף כָּךְ הַקְּטָרֶת. שֶׁאִין לָךְ דְּבַר בְּעוֹלָם שֶׁמִּשְׁבֵּר אֶת הַצֵּד הָאֲחֵר פֶּרֶט לְקְטָרֶת.

בֹּא וְרָאָה, שֶׁהָרִי פְרִשׁוּהָ, שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן קַח אֶת הַמִּחְתָּה וְגו', שֶׁהָרִי הַשֹּׁבֵר שֶׁל הַצֵּד הָאֲחֵר אֵינוֹ אֵלָּא קְטָרֶת. מִשּׁוּם שֶׁהָרִי אִין שִׁמְחָה וְחִבִּיבוּת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ הַקְּטָרֶת, וְעוֹמֶדֶת לְבִטֵּל כְּשִׁפִּים וְדְבָרִים רָעִים מִן הַבֵּית. רִיחַ וְעֶשֶׂן הַקְּטָרֶת שֶׁעוֹשִׂים בְּנֵי אָדָם לְאוֹתוֹ מַעֲשָׂה הוּא מְבִטֵּל, כָּל שֶׁכֵּן הַקְּטָרֶת.

דְּבַר זֶה הוּא גִזְרֵת קִיּוּם לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל וְקוֹרֵא בְּכָל יוֹם אֶת מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת, נֶצוּל מִכָּל דְּבָרֵי כְּשָׁפִים שֶׁל הָעוֹלָם, וּמִכָּל הַפְּגָעִים הָרָעִים, וּמִהַרְהוּר רָע, וּמִדִּין רָע וּמִמַּגֵּפָה, וְלֹא יִזְקֹק כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, שֶׁאִין יָכוֹל הַצֵּד הָאֲחֵר לְשַׁלֵּט עָלָיו, וְצָרִיךְ שִׁיכְנוֹ בּוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם בְּנֵי אָדָם הָיוּ יוֹדְעִים כְּמָה עָלִיוֹן הוּא מַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הָיוּ נוֹטְלִים כָּל מְלָה וּמְלָה מִמֶּנָּה, וּמַעֲלִים אוֹתָהּ עֲטָרָה עַל רֹאשָׁם כְּמוֹ כֶּתֶר שֶׁל זָהָב. וּמִי שִׁישְׁתַּדֵּל בּוֹ, לְהִסְתַּכֵּל בְּמַעֲשֵׂה הַקְּטָרֶת וּלְכַוֵּן בּוֹ בְּכָל יוֹם, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הָזֶה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְיִסְלַק מִגִּפָּה מִמֶּנּוּ וּמִכָּל הָעוֹלָם, וְיִנָּצֵל מִכָּל דִּינֵי הָעוֹלָם הָזֶה, וּמִצִּדִּים רָעִים, וּמִדִּינֵי גִיהֶנֶם, וּמִדִּין שֶׁל מַלְכוּת אַחֲרָת.

בְּאוֹתָהּ הַקְּטָרֶת, כְּשֶׁהָיָה עוֹלָה עֲמוּד הָעֶשֶׂן, הִכְהֵן הָיָה רוֹאֶה אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ פְּרוּשׁוֹת בְּאֹיֹר, וְעוֹלוֹת לְמַעֲלָה בְּאוֹתוֹ הָעֲמוּד. אַחֲרַי כָּךְ, כְּמָה מְרַכְּבוֹת קְדוּשׁוֹת הָיוּ מְקִיפוֹת אוֹתוֹ מִכָּל הַצִּדִּים, עַד שֶׁעוֹלָה וּמִשְׁמַח אֶת מִי שֶׁמִּשְׁמַח. וּבְאוֹתָהּ הַקְּטָרֶת הָיוּ נִקְשָׁרִים קְשָׁרִים עֲלִיוֹנִים, וְהַאֲבִירִים יוֹרְדִים

להמשיך את הדרך שלמטה למעלה. ואז היא אומרת, משכני אחריך נרוצה, משום שקטרת קושרת קשרים מעלה ומטה.

פתח ואמר, (שמות ל) ועשית מזבח מקטר קטרת וגו'. הפסוק הזה יש להתבונן בו, משום שהיו שני מזבחות - מזבח העולות, ומזבח קטרת הבשמים. זה בחוץ וזה בפנים. מזבח הקטרת הזה הוא פנימי.

למה נקרא מזבח, והרי אין זבחים בו זבחים, ומזבח על זה הוא נקרא? אלא משום שמבטל וכופת את כמה צדדים רעים. ואותו הצד האחר היה כפות כמו עגל שפפות לזביחה. אף כך הצד האחר היה כפות, שאין יכול לשלט, ולא להיות מקטרג, ועל כן נקרא מזבח.

בשאותו המזבח האחר היה רואה עמוד העשן של הקטרת עולה, היה נכנע ובורח ולא יכול לקרב למשכן. ומשום כך נטהר, ולא מתערב אחר באותה שמחה שלמעלה, פרט לקדוש ברוך הוא לבדו.

ואין צד אחר שנהנה ממנו, ואין לצד האחר בה חלק כמו בשאר הקרבנות והעולות. משום שבשאר הקרבנות, יש חלק לכל וקריבה באותו הקרבן. בקטרת לא מתקשר ומתערב, אלא רק הקדוש ברוך הוא לבדו, וכל הצדדים הרעים בורחים, והצדדים הקדושים מתקרבים, ונקשרים איבר עם איבר זה עם זה, כל אחד ואחד כראוי לו.

ומשום שהיא כל כך חביבה, אין עומד אותו המזבח הפנימי אלא בפנים, שזהו המזבח שהברכות נמצאות בו, ועל כן הוא נסתר מן העין.

מה כתוב באהרן? (במדבר יז) ויעמד בין המתים וגו'. שפכת את מלאך המות שאין יכול לשלט כלל, ולא לעשות דין. סימן זה נמסר בדינו - שבכל מקום שאומרים בכונה וברצון הלב את מעשה הקטרת, שלא תשלט מגפה באותו מקום ולא ינזקו, ולא יכולים עובדי גלולים ולא שאר הדרגות האחרות להתקרב עמם.

מה כתוב ביעקב? (בראשית ל) וישת לו עדרים לבדו. מכאן שברר הפסלת מן המקדש, ושם חלקו לבדו, וכל אותן המרכבות שגראו לו לסוד האמונה הקדושה. ולא שתם על צאן לבן - ששם את חלק שאר העמים לבדם, שלא יתערבו עם האמונה הקדושה. הצאן המקשרות - אותם שמתקשרים בקשר אחד, שאין מתערבים עם שאר העמים, שלא נקשרים אתם לעולם.

כמו כן הקטרת, שהרי באותה הקטרת, כל המרכבות הקדושות של סוד האמונה היו נקשרות, וכל האיברים העליונים והתחתונים, כלם נקשרים אלה עם אלה. שהרי המרכבות הקדושות שלמטה היו מתקרבות ונקשרות אלה עם אלה, שכלם יהיו ביחוד אחד, לעלות ביחוד כראוי.

וכל אותם המחנות של שאר העמים, כלם מתפזרים ונחלקים זה מזה, ועל כן נקראים ישראל גוי אחד, שהם ביחוד וקשר אחד, ועל כן נקראים הצאן המקשרות, מה שאין כן לשאר העמים.

הקטרת אסור להקטירה במקום אחר, רק במזבח, ולא בכלי אחר, פרט למחתה. מי שהדין רודף אחריו, צריך את הקטרת הזו, ולשוב לפני רבונו, שהרי זהו סיוע לסלק את הדינים מעליו.

ובזה בודאי מסתלקים הדינים מעליו, אם הוא רגיל בזה, להזכירה פעמים בכל יום, בבקר ובערב, שכתוב (שמות ל) והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר. וכתוב (שם) ובהעלת אהרן וגו'. וזהו הקיום של העולם שלמטה, וקיום העולם שלמעלה, שכתוב קטרת תמיד לפני ה'.

באותו מקום שאין נזכר בכל יום מעשה הקטרת, הדינים שלמעלה שורים עליו, ומגפה רבה בו, ועמים אחרים שולטים עליו, משום שכתוב (שם) קטרת תמיד לפני ה' לדרתיכם. הוא תמיד עומד לפני ה' יותר מכל העבודות האחרות.

משכני - באותיות השם הקדוש, כשמתחברים שני שמות יחד, שהם שם שלם, יהו"ה אלהים. השם הראשון מושך אליו השם האחר.

וימה שאמר אחריך נרוצה, ולא כתוב ארוצה, משום שהשם הזה שנקרא אלהים, כמה מרכבות וכמה בתי דינים, כלם כלולים ומתחברים בו, ועל כן כתוב אחריך נרוצה.

רבים הם שכלולים בשם הזה, והכל הוא שם אחד. שפינו שהשם הראשון מושך את השם האחר, אזי הכל הוא חבור אחד, והעליונים והתחתונים, כל הדרגות נקשרות זו בזו, שכלם יהיו קשר אחד וחבור אחד ויחוד אחד.

הביאני המלך חדריו (שיר א). זה המלך הקדוש העליון. חדריו - אלו החדרים העליונים, והחדרים הקדושים של המרכבות העליונות.

החדר הראשון הוא אור שמאיר מצד הימין, האור שמאיר מסוף העולם ועד סוף העולם. האור

שְׁכַל הָאוֹרוֹת כְּלוּלִים בּוֹ. הָאוֹר שֶׁל אֲרֻבָּעָה גִּנִּים הַחֲקוּקִים בְּאַרְבַּעַת צְדֵי הָעוֹלָם, וְנִקְרָא אֶל גְּדוֹל.  
הָאוֹר שֶׁנוֹסֵעַ בְּרֹאשׁ, הָאֲדָרָא וְהַחֲדָר הָרֵאשׁוֹן. וְזֶהוּ הָאוֹר שֶׁנֶּאֱחָז בְּרֹאשׁ בְּסוּד שְׁנִקְרָא יְהו"ה.

הַחֲדָר הַשְּׁנִי, הָאוֹר שֶׁל הַחֲשֵׁכָה, שִׁינָצָא מִן הַצֵּד שֶׁל הָאוֹר הָרֵאשׁוֹן. וְזֶהוּ אוֹר אָדָם, שֶׁחֲשׂוֹף. וְזֶהוּ  
שְׁנִקְרָא אֱלֹהִים, שֶׁבְּצֵד שְׂמָאל, לְהַקְשֵׁר בְּאוֹר הָרֵאשׁוֹן.

שְׁנֵי חֲדָרִים שְׁנִקְשָׁרִים וּמִתְחַבְּרִים זֶה עִם זֶה. שֶׁהָרִי בְּחֲדָרִים הִלְלוּ, אוֹתָהּ שֶׁלֹּמָטָה נֶאֱחָזֶת, וּמִכְנִיס  
אוֹתָהּ הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן לְחֲדָרִים הַקְדוּשִׁים הִלְלוּ. וְאֵינִי וְכֵלָם, בְּשַׁעָה שֶׁאֲנִי מִתְקַשָּׁרִים יָחַד בְּקֶשֶׁר אֶחָד,  
נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בָּךְ. נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בְּאוֹתָן עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל אֶלְפָּא בִּיתָא, שְׁנִקְרָא בִּי"ד, כְּמוֹ  
שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ, בָּךְ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל.

אב גד הו זח טי כל מנ סע פצ קר שת - אֵלָה הֵם עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל אֶלְפָּא בִּיתָא,  
וּמִתְחַלְפוֹת לְעֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אֶלְפָּא בִּיתוֹת, בְּסוּד הַשְּׂמוֹת הַקְדוּשִׁים הַחֲקוּקִים בְּשְׂמוֹת שְׁלֵהֶם, וְהֵם  
נִקְרָאִים בִּי"ד.

נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בָּךְ, בָּךְ וְדָאִי, שֶׁהָרִי כָּל הָאוֹתִיּוֹת נוֹטֵל הַבְּרִית הַקְדוּשָׁה הַזֶּה, הַסוּד שֶׁל בָּךְ : אב גד הו  
זח טי כל מנ סע פצ קר שת.

אשכב גתד הקו זרח טפי כצל מסן עזר אכתריאל יה צבאות יושב על כסא רם ונשא. וְכָל גְּדוּדֵי שָׂרֵי  
צְבָאוֹת מַעֲלָה, מִיָּמִינוֹ חַיִּים, מִשְׂמָאלוֹ מָוֶת. וְהַכְּסָא עוֹמֵד עַל אֲרֻבָּעָה עֲמוּדִים, הָעֲמוּד הַיָּמִינִי, בְּאַרְבַּע  
שְׁלֵהָבוֹת לְוַהֲטוֹת שֶׁל אוֹתִיּוֹת.

בשא דתג וקה חרוז יפט לצכ נסמ עזר יהו, וְזֶהוּ סוּד וְסִתֵּר שֶׁל הָעֲמוּד הָאֶמְצָעִי מֵאוֹתָם אֲרֻבָּעָה  
עֲמוּדִים שֶׁאוֹתוֹ הַכְּסָא סָמוּךְ עֲלֵיהֶם, בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל אֶלְפָּא בִּיתָא. וְהֵם שְׁנַיִם עֲשָׂר בְּכָל עֲמוּד וְעֲמוּד,  
שְׁתֵּיתֵיהֶם כָּל אֶחָד מֵהֶם עַל שְׁנַיִם עֲשָׂר עֲמוּדִים תּוֹמְכִים שְׁתֵּיתֵיהֶם עֲלֵיהֶם הַכְּסָא.

הָעֲמוּד הַשְּׂמָאלִי הוּא בְּסוּד אַחֵר : תא"ש רב"ק צג"פ עד"ס נה"ם לו"ך כז"י טח"י הו"י. וְזֶהוּ הַסוּד  
וְהַסִּתֵּר שֶׁל עֲמוּד הַשְּׂמָאל, וְהַכְּסָא מִתְתַּקֵּן עֲלֵיהֶם בְּסוּד וְסִתֵּר שֶׁל שְׁנַיִם עֲשָׂר עֲמוּדִים.

וְהָרִי תִשַׁע הֵיזֵר אֵלָה, שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת מִצְטַרְפוֹת תוֹךְ צְרוּף אֶחָד בְּצַד הַזֶּה, וּבְצַד הַזֶּה, לְשֹׁלֵשׁ תִּבְבוֹת.  
עוֹלָם וְיוֹרְדִים, וְהֵם טְמוּנִים בְּסוּד שֶׁל יְהו"ו, הַחֲקִיקָה שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ הַקּוֹקְהָ יְהו"ו יְהו"ו יְהו"ו. אֵלוֹ  
גְּנוּזִים בְּעֲמוּד הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהוּא עֲמוּד הַיָּמִין. יְהו"ו יו"ה הֵיזֵר (ס"א גֵּרִיס בִּזְהָ הָאוֹפֵן יְהו"ו יְהו"ו), אֵלוֹ  
גְּנוּזִים בְּעֲמוּד שֶׁל הַשְּׂמָאל, לְהִיּוֹת כְּסָא שֶׁלֹּם בְּסוּד שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל הָאֶלְפָּא בִּיתָא, שֶׁאוֹתוֹ  
בְּרִית קֹדֶשׁ כּוֹנֵס וְנוֹטֵל בְּתוֹכוֹ בְּסוּד שֶׁל בָּךְ, וְעַל זֶה נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בָּךְ.

נְזַפְרָה דְּדִיד מִיָּין - מִיָּיִנָה שֶׁל תוֹרָה. דְּדִיד - אֵלוֹ שְׁבַעִים מְמַנִּים שְׁמִקִּיפִים אֶת הַכְּסָא הַקְדוּשׁ,  
וְאוֹתָם גְּדוּלִים שׁוֹלְטִים וְנוֹטְלִים דִּין מֵאוֹתוֹ יָין. וְעַל זֶה כְּתוּב אֲשַׁקֵּף מִיָּין הָרֶקֶחַ. וְאוֹתָם דוֹדִים שְׁבַעִים.

וְאֵלוֹ הֵם : מִכָּאֵל. גְּבִרְיָאֵל. רְפָאֵל. נוֹרִיָּאֵל. קְדוּמִיָּאֵל. מְלָכִיָּאֵל. צְדִיקִיָּאֵל. פְּדָאֵל. תּוֹמִיָּאֵל. חֲסִידִיָּאֵל.  
צוּרִיָּאֵל. רְמָאֵל. (רְזִיאֵל) יוֹפִיָּאֵל. סְטוּרִיָּאֵל. גְּזִרִיָּאֵל. לְהַמִּיָּאֵל. חֲזָקִיָּאֵל. רַהֲטִיָּאֵל. קְדֻשִׁיָּאֵל. שְׁבִנִיָּאֵל. שְׁבִנִיָּאֵל.  
גְּדֻשִׁיָּאֵל. וּמִיָּאֵל. קְדֻמִּיָּאֵל. חֲכִמִּיָּאֵל. רְמָאֵל. קְדֻשִׁיָּאֵל. עֵנִיָּאֵל. עֲזִרִיָּאֵל. פּוּרִיָּאֵל. חֲכִמִּיָּאֵל. מְבִנִיָּאֵל.  
קִנִּיָּאֵל. גִּדִּיָּאֵל. צוּרְטִק. עוֹפִיָּאֵל. רַחֲמִיָּאֵל. סַנְסִנִּיָּאֵל. וְדִרְגוּרִיָּאֵל. וְדִרְגוּיָּאֵל. רַסְסִיָּאֵל. רוּמִיָּאֵל. סִנִּיָּאֵל.  
טְהִרִיָּאֵל. עֲזִרִיָּאֵל. גִּדִּיָּאֵל. שְׁמִיָּאֵל. עֵנִיָּאֵל. תְּסוּרִיָּאֵל. דְּנָאֵל. צוּרִיָּאֵל. כְּסִיסִיָּאֵל. עִירִיָּאֵל. סְמִכִּיָּאֵל. מְרוּנִיָּאֵל.  
כְּמִנִּיָּאֵל. יְרוּיָּאֵל. טְטִירוּסִיָּאֵל. חוּנִיָּאֵל. זְכִרִיָּאֵל. וְעִרִיָּאֵל. דְּטִיָּאֵל. גִּדִּיָּאֵל. בְּרָאֵל. אֶהֱיָאֵל. (אֵין בֵּין כֵּלָם, רַק  
ס"ה).

בְּסָפְרִים אַחֲרִים כְּתוּב בְּסִדֵּר הַזֶּה : מִכָּאֵל. גְּבִרְיָאֵל. רְפָאֵל. נוֹרִיָּאֵל. קְדוּמִיָּאֵל. מְלָכִיָּאֵל. צְדִיקִיָּאֵל.  
פְּדָאֵל. תּוֹמִיָּאֵל. חֲסִידִיָּאֵל. צוּרִיָּאֵל. רְמָאֵל. יוֹפִיָּאֵל. סְטוּרִיָּאֵל. גְּזִרִיָּאֵל. לְהַמִּיָּאֵל. חֲזָקִיָּאֵל. רַהֲטִיָּאֵל. קְדֻשִׁיָּאֵל.  
רַהֲמִיָּאֵל. קְדֻשִׁיָּאֵל. שְׁבִנִיָּאֵל. בְּרַקִּיָּאֵל. אֶהֱיָאֵל. חֲנִיָּאֵל. לְעִרִיָּאֵל. מְלַכִּיָּאֵל. שְׁבִנִיָּאֵל. רַהֲטִיָּאֵל. רוּמִיָּאֵל.  
קְדוּמִיָּאֵל. קְדֻמִּיָּאֵל. חֲכִמִּיָּאֵל. רְמָאֵל. קְדֻשִׁיָּאֵל. עֵנִיָּאֵל. עֲזִרִיָּאֵל. חֲכִמִּיָּאֵל. מְחִנִּיָּאֵל. קִנִּיָּאֵל. גִּדִּיָּאֵל.  
צוּרְטִק. עוֹפִיָּאֵל. רַחֲמִיָּאֵל. סַנְסִנִּיָּאֵל. וְדִרְגוּיָּאֵל. רַסְסִיָּאֵל. דוּמִיָּאֵל. סִנִּיָּאֵל. טְהִרִיָּאֵל. יְעִזְרִיָּאֵל. נְרִיָּאֵל.  
סְמִכִּיָּאֵל. עֵנִיָּאֵל. תְּסִירִיָּאֵל. רְנָאֵל. צוּרִיָּאֵל. פְּסִיסִיָּאֵל. עִירִיָּאֵל. סְמִכִּיָּאֵל. מְרוּנִיָּאֵל. קְנוּנִיָּאֵל. יְרוּאֵל. טְטִירוּסִיָּאֵל.  
חוּנִיָּאֵל. זְכִרִיָּאֵל. וְעִרִיָּאֵל. דְּנִיָּאֵל. גִּדִּיָּאֵל. בְּרִיָּאֵל. אֶהֱיָאֵל.

הֵם הַשְּׁבַעִים הָאֵלוֹ, אוֹתָם הַמְקִיפִים אֶת הַכְּסָא הַקְדוּשׁ, שְׁנִקְרָאִים דוֹדִים. וּמֵאִירִים וְנוֹצְצִים  
מֵאוֹתָם הַדוֹדִים הָעֲלִיּוֹנִים, שְׁמֵאִירִים וְנוֹצְצִים בְּסִתֵּר וּגְנִיזָה עֲלִיּוֹנָה, וְעֲלֵיהֶם כְּתוּב (שִׁיר א) כִּי טוֹבִים  
דְּדִיד מִיָּין. דְּדִיד - אֵלָה כֵּלָם בְּכָלֵל אֶחָד, הַתְּחַתּוֹנִים מִתּוֹךְ הָעֲלִיּוֹנִים, וְכֵלָם מֵאִירִים וְנוֹצְצִים מִתּוֹךְ  
אוֹתוֹ הֵיזֵר הַמְשָׁמֵר.

הָעֲלִיּוֹנִים הַטְּמִירִים, הֵם נִקְרָאִים חֵיוֹת הַטְּמִירוֹת, שֶׁהֵן רְצוּא וְשׁוֹב. וְהֵם מֵאִירִים מִתּוֹךְ הָעוֹלָם  
הָעֲלִיּוֹן, הָעוֹלָם הַבָּא. וְאֵלוֹ הַתְּחַתּוֹנִים מֵאִירִים וְנוֹצְצִים מִתּוֹךְ אוֹתוֹ הָאוֹר הַטְּמִיר וְהַגְּנוּז שֶׁל אֵלוֹ  
הַנִּיצוּצוֹת.



וכֵּלָם מִיָּנִין, מֵאוֹתָם שְׁבָעִים שְׁמוֹת שֶׁהֵם מְאִירִים טְמִירִים. שֶׁהָרִי אוֹתָם שְׁבָעִים מְקִיפִים אֶת הַכֶּסֶּא הַקְּדוֹשׁ לְמִטָּה, מֵאוֹתָם שְׁבָעִים פְּנִימִיִּים מְאִירִים כָּלֵם וְנוֹצְצִים. וְזֶהוּ מִיָּנִין, מֵאוֹתָם נְהָרוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, הֵינִין שֶׁל הַתּוֹרָה. וְאוֹתָם הַמְּאוֹרוֹת הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁמְאִירִים פָּנִים, וּמְאוֹרוֹת. וְהֵם שְׁבָעִים הַשְּׁמוֹת שֶׁבָּהֶם נִקְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בְּסוֹד וְסֵתֶר הָאֵלֶּפָא בֵּיתָא, שְׁאוֹתָן עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, יֵשׁ בָּהֶם עֲשָׂר עֲלִיּוֹנוֹת - א"ב ג"ד ה"ו ז"ח ט"י. וּשְׁתֵּים עֲשָׂרָה אַחֲרוֹת, שֶׁמִּתְהַפְּכוֹת לְכַמָּה גּוֹנִים, וּמִתְגַּלְגְּלוֹת בְּאוֹתִיּוֹת, וְלַעוֹלָם לֹא מִשְׁתַּנּוּת. שֶׁהָרִי יִינָה שֶׁל הַתּוֹרָה מִכָּאן מִתְפָּרֵשׁ, לֹא שִׁינְיָא מִהֲאוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ, אֲלָא מִהִסְתֵּר שֶׁלָּהֶם.

מִשּׁוּם שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת יוֹצְאוֹת מִתּוֹךְ נִקְדָּה עֲלִיּוֹנָה, טְמִירָה וְנִסְתָּרָה, הַסּוֹד וְהַכָּלָל שֶׁל הַתּוֹרָה, וְלֹא הֵיוּ בּוֹ רְשׁוּמִים אוֹתִיּוֹת, עַד שֶׁנִּכְנְסוּ לְתוֹךְ הַיֵּכֶל טְמִיר, וַיִּצְאוּ הָאוֹתִיּוֹת, וְהֵיוּ לְחוֹת וְנִקְפְּאוּ.

וְאִזְ נַחֲקֵק הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּסוֹד הָאוֹתִיּוֹת, בְּתוֹךְ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ שְׁמִים וְאֶרֶץ, הַשֵּׁם הַחֲקוּק הָעֲלִיּוֹן בְּסוֹד שֶׁל אֲרֻבָּעִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת.

כֵּינֵן שֶׁעָמְדוּ הָאוֹתִיּוֹת עַל תְּקוּנָן וְהַתְּקִינִם הָעוֹלָם, אִזְ הִתְתַּקְּנוּ הָאוֹתִיּוֹת בְּשְׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ יָן, שְׁבָעִים הַשְּׁמוֹת שֶׁבָּהֶם נִקְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֵלֶּיּוּ הֵם גִּי'וֹן.

והי"ו. יל"י ס"יט. עלי"ם. מה"ש. לל"ה. אכ"א. כה"ת. הז"י. אלי"ד. לא"ו. הה"ע. יז"ל. מב"ה. הר"י. הק"ם. לא"ו. כל"י. לו"ו. פה"ל. נל"ך. יי"י. מל"ה. חה"ו. נת"ה. הא"א. יר"ת. שא"ה. רי"י. או"ם. לכ"ב. ושי"ר. יח"ו. לה"ח. כו"ק. מנ"ד. אנ"י. חע"ם. רה"ע. יי"ז. הה"ה. מי"ך. וו"ל. סא"ל. ער"י. עש"ל. מי"ה. והי"ו. דנ"י. הח"ש. עמ"ם. ננ"א. ני"ת. מב"ה. פו"י. נמ"ם. יי"ל. הר"ח. מצ"ר. ומ"ב. יה"ה. ענ"ו. מח"י. דמ"ב. מנ"ק. אי"ע. חב"ו. רא"ה. יב"ם. הי"י. מו"ם.

שְׁחוּרָה אֲנִי וְנֶאֱמָה (שִׁיר א). גֵּר הַמַּעֲרָב, כְּשֶׁשׁוּלֵט וְעוֹמֵד אֶל גֵּר הַמְּזֻרָח, זֶה שְׁחוּר וְזֶה לָבֵן. כַּמָּה הוּא נֶאֱמָה בְּאוֹתוֹ הָאוֹר הַלָּבֵן.

הָאוֹר שֶׁל הַמְּאוֹר, שְׁנֵי אוֹרוֹת מִתְחַבְּרִים כְּאַחַד. הַתְּחַתּוֹן שְׁחוּר, וְהָעֲלִיּוֹן לָבֵן. זֶה שׁוֹלֵט עַל זֶה, הָאוֹר הַלָּבֵן עַל הַשְּׁחוּר. וְעַם כָּל זֶה, כַּמָּה הוּא נֶאֱמָה.

בַּתְּקוּן שֶׁתְּחַתִּיָּה, כַּמָּה תְּקוּנִים עוֹמְדִים תְּחַתִּיָּה, פְּתִילָה וְגַר וְשִׁמּוֹן. וְהִיא עוֹמֶדֶת בְּגִדְלָה עֲלִיּוֹן, נֶאֱמָה בְּאוֹתוֹ הָאוֹר הַלָּבֵן. כִּךְ בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, אֵלֶּיּוּ הַתְּקוּנִים שֶׁלְמִטָּה שְׁעוֹמְדִים תְּחַתִּיָּה בְּנוֹי שְׁלָה. כְּאַהֲלֵי קֶדֶר כִּירְעוֹת שְׁלֵמָה. זֶה שְׁחוּר וְזֶה לָבֵן.

שְׁחוּרָה אֲנִי וְנֶאֱמָה, כְּתוּב (מִשְׁלֵי כב) חָנֹךְ לַנֶּעֶר עַל פִּי דִרְכּוֹ גַם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה. כְּשֶׁבִרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, בִּרָא אוֹתוֹ בְּדִיוֹקָן עֲלִיּוֹן, אֵיבָרָיו וּפְרָקָיו כָּלֵם בְּסוֹד עֲלִיּוֹן. הוֹרִיד אוֹתוֹ לְאֶרֶץ לְתוֹךְ גֶּן הֶעָדֶן, שֶׁבִרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶרֶץ בְּמִקּוֹם טְמִיר וְגִנוֹז, שֶׁהוּא בְּדִיוֹקָן וְצִיּוֹר שֶׁלְמַעֲלָה, שְׁתַּנּוּב (בְּרַאשִׁית ב) וַיִּסַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֶן עֵדֶן לְעִבְדָּה וּלְשִׁמְרָה. וַיִּנְחֵהוּ בְּגֶן עֵדֶן סִתֵּם, שֶׁחָלַל בְּסוֹד אֶחָד.

וְאִם תֹּאמַר, בְּגֶן עֵדֶן הָעֲלִיּוֹן, כַּמָּה תְּחוּמִּים וְכַמָּה חוּמוֹת מִתְחַמִּים סָבִיב סָבִיב לוֹ, מִכַּמָּה מַחְנוֹת עֲלִיּוֹנִים וְרוּחוֹת קְדוֹשׁוֹת, וְכֵאן בְּגֶן הֶעָדֶן הִזָּה שֶׁל הָאֶרֶץ אֵין מִתְחַם כָּךְ. שְׁאִם תֹּאמַר, הוֹאִיל וְהוּא בְּדִיוֹקָן עֲלִיּוֹן, הִתְקִין אוֹתוֹ בְּכַמָּה רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת שֶׁל צְדִיקִים. אִם כֵּן, טָרֵם שֶׁהֵיוּ צְדִיקִים בְּעוֹלָם, לֹא הִזָּה בְּדִיוֹקָן עֲלִיּוֹן גֶּן הֶעָדֶן הִזָּה שֶׁלְמִטָּה?

אֲלָא, וְדֹא בְּדִיוֹקָן עֲלִיּוֹן הוּא מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְטָרֵם שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם הֵיוּ כַּמָּה חוּמוֹת תְּחוּמִּים שֶׁמִּלְאָכִים עֲלִיּוֹנִים סוּבְבִים אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא הִזָּה לֵלֵא שְׁמִירָה, מִשּׁוּם שֶׁבְּכָל אוֹתָם הִתְקַלּוֹת שְׁשָׁם יֵשׁ שְׁלִיטִים שְׁשׁוּמָרִים אוֹתוֹ. עַד שֶׁאוֹתָם רוּחוֹת נִכְלָלִים לְבֹא לְעוֹלָם הִזָּה, כָּל הָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁהֵיוּ עֲתִידוֹת לְהִכָּנֵס לְעוֹלָם הִזָּה, כָּלֵם הֵיוּ שֵׁם טָרֵם נִבְרָא אָדָם.

וְעַד הַיּוֹם טָרֵם יֵבֵאוּ לְהִכָּנֵס לְעוֹלָם הִזָּה. אוֹתָן הָרוּחוֹת שֶׁעֲתִידוֹת לְהִנָּתֵן בְּעוֹלָם הִזָּה, כָּלֵם הֵיוּ שֵׁם, וְהָרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת הַלָּלוּ עוֹלוֹת וְיוֹרְדוֹת, יִצְאוּ מִגֶּן הֶעָדֶן שֶׁלְמַעֲלָה, וְיוֹרְדוֹת בְּגֶן הֶעָדֶן שֶׁלְמִטָּה, וּמִתְלַבְּשִׁים שֵׁם בְּלִבוֹשִׁים כְּמוֹ גּוֹפֵי הָעוֹלָם הִזָּה.

וּמִתְעַסְקִים בַּתּוֹרָה לְדַעַת וּלְהַפִּיר אֶת אוֹתוֹ הַלְבוּשׁ בְּכַבֻּד רְבוּבָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁעֲתִידִים לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם הִזָּה.

וְהֵהוּא שֶׁתְּקוּנוֹ יָפָה וְנֶאֱמָה בְּאוֹתוֹ הַלְבוּשׁ, וְאִם הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ כְּרֹאֵי, מַעֲלִים אוֹתוֹ לְמַעֲלָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ בְּלִבוֹשׁ הִזָּה כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הִזָּה, וְעוֹמֵד לְפָנָיו, וְשִׁמְחָה בּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מִלְכִּים-ב ה) חֵי ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו. טָרֵם שִׁנְיָאֵתִי לְעוֹלָם.

יֵשׁ לְבוֹשִׁים שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בָּהֶם רוּחוֹת, כְּמוֹ שֶׁהַגּוֹף שֶׁל הָעוֹלָם הִזָּה. וְאִם הַגּוֹף הִזָּה עֲתִיד לְעֹזֵב אֶת

הרוח הקדושה ולסטות אחרי רוח רעה, אותה רוח קדושה פורחת מתוך אותו הלבוש, ואותו הלבוש נמשך מחוץ לגן עדן.

משום שבכל יום שני ובכל יום רביעי, רוח רעה של אשת זנונים הולכת סביב הגן. ויש לבושים שנמשכים אחרי אותה רוח רעה, ויתשוקתה של אותה רוח רעה בהם. וכיון שרוח הקדש יורדת להתלבש בו, אין מתנשבת בתוכו, ופורחת ממנו ועולה למעלה.

ואותו הלבוש נמשך אחר אותה רוח רעה, ומוציאים אותו החוצה, ויושב שם עד שבא אותו האדם, ומתלבש בו, ומורידו לגיהנם, ונדון בו בכל יום.

ואותה רוח הקדש שפורחת מאותו הלבוש, עולה למעלה, ונכנסת לאוצר אחד עד שמוציא אותו רשע בן או זרע, שיוריד אותה רוח קדש, ונשתלם בה כראוי. ולאותו הרשע יש לו מנוחה אחר כך, ומצפצף ועולה ומתלבש בלבוש אחר.

ועומד על פתח גן העדן, ורואה אותה רוח קדש שהשאיר בכמה כבוד, ובכמה אור, ומתבייש בו. וכן משגיח באותו כבוד של שאר הצדיקים, ומתבייש ובוכה על מעשיו.

וכשבא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, הכניס אותו לגן עדן בלבוש כבוד אחד של אור גן העדן, ונשתלם ברוח ונשמה קדושה להיות שלם בכל.

הוא ואשתו היו מטיילים בגן עדן, והמלאכים העליונים סביבם, מענגים אותם בכמה עדוניהם וענוניהם. ופתח לו אוצר אחד, והראה לו כל אותם הדורות האחרונים, כל דור ודור. והיה רואה דיוקנאות עליונים ודיוקנאות תחתונים באור של האספקלריה המאירה עליהם.

יחדה אשת זנונים, ואותו שרוב ושולט עליה, אותו חסר לב, שמסית את כלם. וראו אותו כבוד עליון שהיה בו אדם ואשתו. התחזקה אשת זנונים בכח ותקף של אותו השולט עליה, וקרבה אצל חנה, והתחילה לפתותה בכמה פתוים, ובכמה מתק לשון, עד שהתפתתה. ואז התפתה אחר כך אדם, ופרחו ממנו אותם לבושים. והסתלקה הנשמה, והזהר של האספקלריה שלמעלה ממנו, ונשא ערם מכל הוא ואשתו.

כיון שחשב תשובה, אחר שגרש מגן עדן, ועמד בחוץ, חס עליו הקדוש ברוך הוא ועשה לו לבושים אחרים, כמו שצריך להשתמש בעולם הזה, ואחר כך השתמש בחוץ, והוליד בנים.

ואותו זהר הנשמה העליונה שפרחה ממנו, עלתה למעלה, והיתה גנוזה באוצר אחד שהוא גוף. עד שהוליד בנים, ויצא חנוך לעולם. כיון שבא חנוך, אותו הזהר העליון, הנשמה הקדושה ירדה בו, והיה חנוך באותה גדלות עליונה שהשאיר ממנו אדם. זהו שכתוב (בראשית ה) ויתהלך חנוך את האלהים וגו'.

אחר כך הצטרף הקדוש ברוך הוא לטל אותו מן העולם הזה, ולכלל רוח קדושה ממטה ומלמעלה, והכל נכלל באותה רוח קדושה. ואותה רוח קדושה נכללה ממטה וממעלה, להמשיך כל העולם מין אחר מינו.

כיון שנכלל, נעשה ממנה בעולם הזה ובעולם שלמעלה. בעולם הזה - מצד אותו הכללה שנכלל מהעולם הזה. ובעולם שלמעלה - מצד אותה הכללה שנכלל מלמעלה.

ובכל פעם ופעם שיש צדיקים וחסידים בעולם, מתחדשת אותה הכללה שנכלל ממטה מהצד של חנוך. אז הוא נער, בסוד התחדשות הלבנה. וזה סוד (משלי כב) חניף לנע"ר על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה. מה זה על פי דרכו? על פי דרכו של חנוך. ללכת באותו דרך אמת, בדרך ישר ושלם.

גם כי יזקין אותו הדיוקן של חנוך מאותו הזמן שנכלל באותו הקדש, אל תאמר שהרי זקן מכמה ימים והוסר מאותו המקום. לא כך, אלא בכל פעם ופעם שיש צדיקים וחסידים בעולם, אותה ההכללה של אותו הצד התחדשה, ונראה אותו דיוקן ממש נער, ולא זקן משם. ובגלל אותה ההכללה יורשים התחתונים מטל ההשקאה העליונה, ויורדת ירשה של גדלות הקדשה לעולם.

ועל זה (שיר א) שחורה אני ונאנה. שחורה אני מצד שלמטה, ונאנה אני מצד ההכללה שלמעלה.

שחורה אני - כשראיתי כמה רשעים שמרגיזים את רבון הכל, ואני זן אותם בצד של אותה ההכללה שלמטה שבי, ונאנה מהצד שלמעלה.

בנות ירושלים - אף על גב שירושלים ובית המקדש הכל אחד, בית המקדש הוא יתר בכמה קדושים ובכמה עלוים. בית המקדש אחד, וירושלים אחת, ובית קדש הקדשים לפנים מהם, שהוא הפנימי מכלם.

וזה בשעה שהגבירה התקשטה ורוצה להתקרב לבעלה, ומתקשטת ואומרת להמוניה, שחורה אני

- מהצד שלמטה, ונאמה - בהקללה, של הצד שלמעלה יותר, (ונאמה - בצד ההקללה שלמטה תלוייה) משום שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם. ישראל דבקים בה' באותו התקון יותר מהכל.

שחורה אני ונאמה, אמר לו אליהו: רבי, כל הדברים הללו רשומים למעלה טרם שתבא לעולם משמד, וכעת כלם עומדים בהתחדשות כמו מקדם. ובחזותם הטבעת של המלך כלם נסתרים.

פתח ואמר, (בראשית א) ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים. הפסוק הזה נתבאר, והחברים התעוררו בו, וכך הוא. אלא למה זה כתוב ביום הרביעי? שהרי מיום שני ראוי שתהיה הלבנה חסרה, שביום שני נברא בו גיהנם, והואיל ונברא בו, הלבנה חסרה בגללו, למה הוא כתוב ברביעי?

עוד יש לשאל, אם חסרון הלבנה הוא ברביעי, הרי שנינו, שנשואי בתולה אינו אלא ברביעי, היום של חסרונה של בתולת ישראל, לא ראוי שתהיה בתולה אחרת בשלמות, שהרי אין שלמות לאשה אלא עם בעלה?

אבל ביום שני שבו נברא גיהנם, טרם עמד בקיומו, שהרי יצא מיום שני שהוא חשך, ואז נברא ממנו, שכתוב (איוב כח) קץ שם לחשך וגו', ודרכו של אותו הקץ לכל תכלית הוא חוקר, מתי אחר שעומד בקיומו.

ואין עומד בקיומו עד שהלבנה מתמעטת ברביעי, שהרי הלבנה היא רגל רביעית בפסא העליון, ומשום שהיא יום רביעי לשלשת העמודים האחרים, נאמר ברביעי את המעשה שלה, שהרי הקטנה את עצמה ונחשף אורה, ועל זה לבתולה יש קיום ברביעי, להראות (סיום) קיום בלבנה.

והיום ההוא שבתולה נשאת ברביעי ויש לה קיום למטה, הפרו עומד למעלה וקורא: (מיכה ז) אל תשמחי איבתי לי כי נפילתי קמתי. ועל זה, ביום הנפילה קימה משמע, שכתוב כי נפילתי קמתי.

ויאמר אלהים יהי מארת - חסר, משום שנתן מקום לצד האחר לשלט. ומכסה את אור הלבנה, כמו האגוז הזה, שהקלפה מכסה על המוח בכל הצדדים, ומתחזקת הקלפה בחוץ, וכערלה על הברית. ומשום כך נחשף האור שלמעלה.

והיא אומרת, שחורה אני ונאמה בנות ירושלים. אל אותם האוכלוסים שלא היו בקשויטה באותם הפנימים. לפנימים שקשטו אותה אינה אומרת את זה. אלא כשיוצאת החוצה, לשאר האוכלוסים היא אומרת את זה.

לפנימים שידעו קשויטה, וקשטו אותה בכמה קשויטים עליונים, היא אומרת להם ישקני, כמה אני מתקנת יפה לקבל נשיקות מן המלך. לאותם שבחוץ שאינם מכירים בקשויטה אומרת שהיא שחורה, מהצד של התחתונים, מצד ההקללה שלמטה, כדי שלא ישגו ובעין רעה לקטרג לתחתונים.

שהרי אין להם קנאה אלא בתחתונים. כשהתחתונים הם בעלוי, הם מקנאים להם יותר מהכל. ואם תאמר שאין בהם קנאה - ביניהם אין קנאה, אבל על אחרים יש להם קנאה.

ומשום שהיא כמו אם על בניה על ישראל, אותו התקון יפה ונאה מהכל, שהוא מצד של ההקללה שלמטה, שבשבילו עולה למעלה, מעלימה אותו לאוכלוסיה שבחוץ, כדי שלא יקנאו ולא יקטרגו על ישראל. ומשום כך, אל תראני שאני שחרחרת, אל תסתכלו בתקון הזה, משום שאני שחרחרת.

ובכל התקונים שלה, אין תקון יפה ונאה בעלוי לעלות לקדש, פרט לאותו תקון מצד ההקללה שלמטה. וכל זה היא אומרת אל אוכלוסיה, ולא אל אהובה. ועל זה אומרת להם שחורה אני ונאמה.

עוד, שחורה אני מן הצד שלמטה, ונאמה מן הצד שלכם, אתן בנות ירושלים, הרי התקון שלי בכם הוא, שאתם אוכלוסים קדושים, ומשום כך לא תסתכלו באותו התקון של צד התחתונים.

והכל הוא כמו אם על הבנים, שפמה מקטרגים הם שעומדים שם, ואם יסתכלו באותו התקון של ההקללה שלמטה, כמה הוא נאה וכמה היא יפה לעלות בו למעלה, יבאו לקטרג ולהזכיר את חטאי ישראל. ומקטרגים להם, ומעבבים אותה לעלות למעלה ולהתחבר עם בעלה.

ועל זה באהלי קדר - מצד התחתונים, כיריעות שלמה - מהצד שלכם. ומשום כך, אל תראני שאני שחרחרת, אל תסתכלו בי כלל, בשביל אותם התקונים שלי, שהם בצד של התחתונים, שהרי בגללם נוזף בי השמש, ואינו בלבדו, אלא בני אמי נחרי בי, אבות העולם, כשראו את קדויותי שמצד התחתונים.

ואם תאמר, נאה הוא לומר כך? כן, שהרי משני צדדים יפה הוא. אחד בשביל דרכי שלום, שלא יקטרגו על ישראל בניה, ואחד שלא יעבבו עליה מלעלות להתחבר עם בעלה ולקחת נחת, שהרי הכל בלבנה.

בזמן שהיא מכסה אור הלבנה, השמש לא קרבה אליה, פרט לחוט אחד של חסד עליון שנמשך

עליה, וזה כורה באותה קלפה ושובר כחה, ונותן לה נוי ויפי. והיא אומרת, שחורה אני - מצד של הערלה, ונאנה - מן הצד של אותו החוט שנמשך עלי.

עוד, שחורה - מצד של החשך העליון כשמנגבר, כמו שנאמר (ישעיה ס) כי הנה החשך יכסה ארץ. ונאנה - מצד האור הקדמון, כמו שנאמר (מיכה ז) כי אשב בחשך - מצד השמאל, ה' אור לי - מצד הימין.

אל תראני שאני שחרחרת (שיר א). היא אומרת לאוכלוסיה, כמה ערוב זה לכם, שאל תראוני בזמן שמכסה עלי אותו הצד, ולא תוכלו להיות מוארים ממני ולהסתכל כלל באור שלי.

בני אמי נחרו בי, שהרי הסתלק השמש למעלה והתפנס, ובני אמי הסתלקו למעלה, ומשום כך שולטת הערלה, ואתם אל תראני, לא תוכלו לראות ולהסתכל באור שלי כלל. שמני נטרה את הפרמים - הואיל והערלה אצלי, והיא יונקת ממני לתת לאוכלוסיה, ולא אתם המחנות של שאר העמים. פרמי שלי לא נטרתי - אלה אוכלוסי הקדושים, שלא יכלתי באותו הצד לזון אותם.

עכשו יש להסתכל, מי שמתעסק בשיר, איך אומר תרעומות וקנטורים בראשית התשבחת! אלא ודאי טעם קדמון הוא סוד התשבחת, והכל הוא בכתוב. על פי אליהו נגזר.

שחורה אני ונאנה וגו' (שם). כתוב (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ וגו'. יפה נוף - יפי הנוף של עץ החיים, בסוד ההכללה של כל האותיות.

שפאשר נחקקות האותיות ונרשמות בעץ החיים, עולות כל האותיות ונרשמות באות אחת, ונקבלות באותה אות. וכיון שנקבלו בו, את כלן הוא מוציא אחר כך.

ואותה האות היא השבב של כלם. האות היא לא עושה רשם אחר חוץ ממנה, משום שהיא נכללת בתוכה, ולא עושה רשם, רק טמירות וגניזות. ומי זו? זו האות י'.

שהיא נקדה אחת, בלי רשם אחר. לכל האותיות יש רשם אחר על גבי מקומו שכתוב שם, ואותו הרשם נשאר בלבן של אותה האות, פרט ל' שהיא נקדה אחת, בלי הלבן של מקום אחר.

והנקדה היא ירשה הכלה היא בתקונייה, והיא נקדה אחת תוך צבאותיה ומחנותיה, ונקראת י', נקדה אחת.

וכיון שעולה בשם הזה ונקראת י', הרי שהתקשטה בתקוין עליון, ואומרת שחורה אני, אין לי מקום להכליל אחרים בתוכי בזמן הזה, שהרי בשם של י' נקראתי לעלות למעלה.

ועל כן שחורה אני ונאנה, כמו התקוין שלמעלה, הראש של כל הדרגות. בזה התפללתי בתוכי לעלות למעלה, ואין לי פעת מקום של התפשטות אחרת להתגלות. הרי התפשיתי בלי מראה אחר, בסוד של נקדה אחת, לעלות נקדה לנקדה.

ומשום שאני שחורה בלי התפשטות של מקום אחר - אל תראני, אין לכם רשות לראותני כלל, לא תוכלו לראות בי, שהרי אני בטמירות וגניזות, בסוד של נקדה אחת, שאין נודע בה כלל מקום.

שלכל האותיות יש מקום אחר בלבן, פרט ל', שאין לה התפשטות להראות כלל, וזוהי אל תראני שאני שחרחרת, בכל הצדדים, אין בי מקום לבן ומקום אחר לכלל בי אחרים. כאהלי קדר, שטמירים תוך הסלעים ולא יוצאים החוצה. כך הוא יונתי תמתי בחגי הסלע, נקדה בתוך אוכלוסיה.

פיריעות שלמה, וריעות שלמה הם כלולים יחד באות אחת, ובאותה האות לא נראים בו כלל, והם שש, והם חמש, וזה סוד חמש הריעות תהיין חוברות, בלי פרוד כלל. ואחד שכולל אותם, שהוא טמיר ונגוז. והוא אות אחת, שאין בה לבן של מקום אחר.

וזוהי האות ו', שאין בה מקום להראות בה כלל אחר, אלא הכל נסתר בתוכה. כך הנקדה היא, היא בלי לבן של מקום אחר, והכל כלול בתוכה. ומי הכולל בתוכו? ששת הצדדים האחרים.

כאהלי קדר, זו אות אחרת, שיש בה כל הדרגות האחרות, שאין לה לבן של מקום אחר, והכל כלול בתוכו, וזוהי האות ז'.

האות היא אהלי קדר. וריעות שלמה - זו האות ו', ועל זה ז' הוא, שבני קדר כלם עורכים תמיד קרבות מפל שאר האמות, וצתידים לערף קרב בסוף הימים עם כל אמות העולם.

ועל זה שחורה אני, זו יו"ד. כמו שנתבאר, שאין בו הלבן של מקום אחר, והכל כולל בתוכו. כאהלי קדר, זו האות ו', שפך הוא, שאין בו הלבן של מקום אחר. והכל כולל בתוכו. פיריעות שלמה, האות ו', שאין בה לבן של מקום אחר, והכל כולל בתוכו.

ועם כל זה, אף על גב ששנים הללו, אהלי קדר וריעות שלמה, הם נסתרים, ואין בהם לבן אחר,

אין נסתרת וגנוזה כמו האות י'. ומשום כך אל תראני, כמו שנתבאר.

ואם תאמר, האות ו'! זו יוצאת מהאות ו' שמתפשטת מפללות זכר ונקבה. ומשום שיוצאת מהאות ו', אינה בחשבון בעצמה.

ועל זה שני אלו הן שחורות בעצמן, והכלל של אותם הפנימיים, הקרובים שלהם. ואין בהם הלבן של מקום אחר, להראות. אהלי קדר ויריעות שלמה, ובכל האותיות אין בהן כמו האות י' שנסתרת בכל צדדיה.

יפה נוף (תהלים מח) - זהו הנוף של עץ החיים, שיוצא מן האות ו'. ואחר כך נכלל באות י'. פיון שמריק את כל אותן הברכות בחבור אחד, נכלל באות י', והכל נהיה נקדה אחת. וזהו משוש כל הארץ. אחר שנכלל באותה הנקדה, הכל הוא הר ציון, הכל נקדה אחת היא.

אף על גב שהיא קטנה, ולא נראית בה התפשטות אחרת ולכן לכלל בה אחרים, היא קרית מלך רב. ואותו המלך רב, עליון ושולט בכל אוכלוסיו, כלם נכנסים לתוך הנקדה הזו שהיא י'.

וזוהי (קהלת ט) עיר קטנה ואנשים בה מעט, שאין בה הלבן של מקום אחר, להכלל ולהכניס אחרים לתוכה. ובא אליה מלך גדול - זו האות ל', שהיא מגדל שפורח באויר טהור שנתפס, משום שיש אויר אחר שאינו נתפס כלל, ולא ידוע.

זה אף על גב שהאות הזו, מלך גדול על כל האותיות נכנס בתוכה, והיא אות קטנה שחורה שאין בה לבן של מקום אחר. כונס אותו בתוכה, וכולל אותו, וסבב אותה עם אות אחת שהיא ט'. ט' היתה ל', ובאותו הסבוב שסובב סביב סביב, נעשתה בעגול ט'.

ובנה עליה מצודים גדלים, להתפס ולקחת מי שצריך בתפיסה שלה, כמו שנאמר (שם ז) אשר היא מצודים וחרמים. ובנה עליה, עליה ודאי, בשבילה, בשביל כבודה, לתת לה שליטה על הבנים שחבבים כמה מיתות בית דין, כמה קנסות, כמה ענשים. מי שיכנס לאותה נקדה, יקנס קנס יתר על נקדה זו.

בגלל הנקדה הזו הפסיד שלמה המלך את מלכותו, ונקרעה ונתנה לאחרים. ואף על גב שהיא קטנה מכל האותיות, והיא נקדה אחת לבדה.

שהרי באותה שעה עלתה י' לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרה לפניו: הנה שלמה המלך עשה אותי פלסתר. מי הי' של (דברים יז) לא יירפה לו סוסים. ולא יירפה לו נשים. וכסף וזהב לא יירפה לו מאד. אמר לה הקדוש ברוך הוא: שלמה יאבד ואף אחרים, ואת לא תעקרי מתוך מקומך.

באותה השעה יצאה קוף מלפני הקדוש ברוך הוא, וגרשה אותו ממלכותו, והלך כהדיוט בעולם, והוא מכריז ואומר באות ק', (קהלת א) אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים.

ועל זה (שם ט) ובנה עליה מצודים גדלים, לתפס בשבילה בני העולם בחטאיהם. ואם לשלמה המלך היה כך, ונתפס באותם מצודים - כל שכן וכל שכן שאר בני האדם. ומשום כך היא אומרת שחורה אני, כמו שנתבאר. ועל זה אל תראני, לא תוכלו להסתכל בי ולהכניס בתוכי, משום שאני שחרחרת, הכל כמו שנתבאר.

בני אמי נחרי בי (שיר א), הציקו לי בנקדה הזו, שלא להכניס אחר בתוכי. הם התפשטו והתתקנו בתקוניהם כראוי, התתקנו והתפשטו באות ו', שיוצאת מתוך הנקדה העליונה, והתתקנו בתקוניהם כראוי. התתקנו והתפשטו באות ש' שיצאה משם.

התתקנו ונחקקו והתפשטו באות ו'. התתקנו ונחקקו והתפשטו באות צ'. ואני אין לי התפשטות לצד בעולם, ולא השאירו לי מקום אחר להכליל אתכם.

שמני נטרה את הכרמים, שאני נקדה אחת ששומרת את שאר האותיות שנקדו בי, ושומרת אותם, שהרי אני הולכת בכל האותיות, והן התפשטו בי, כלם התפשטו בי.

כרמי שלי לא נטרתי, שאני אין לי התפשטות, ולא ענף לצד הזה, ולא לצד הזה. שאמלא פשטתי ענפים, הייתי כוללת אתכם בתוכי. אבל לא נטרתי, לא הושטתי ענפים לצד של העולם. נטרתי - שמר את הענף.

האות הזו היא בית ישראל, שירש אותה מתוך הנקדה העליונה, שכתוב (ישעיה ה) כי כרם הי' צבאות בית ישראל. ועל זה, כרמי שלי לא נטרתי, שלא הושטתי ענפים לצד שבעולם, לאחז אתכם.

ואני נוטרה את הכרמים, משלח ופושט ענפים לכל האותיות, ומתוכי התתקנו. והאות שלי לא הושטתי בה ענפים, ומשום כך אל תראני, לא תוכלו להסתכל בי ולהכניס לתוכי.

וכך זה, משום שהה"א נכללה ביחודיה לעלות למעלה, ולא הצטרפה להכניס ולהכלל לתוכה.

רק שהיא ביחוד שלמה, נקדה פנימית בתוך אוכלוסיה. וכל אוכלוסיה בתשוקה להתקרב אליה. וכיון שהיא אומרת את זה, היא עולה ומסתתרת מהם להשתעשע למעלה. כיון שעולה, ועוזבים אותה אוכלוסיה.

שהרי זה קשה לה, משום שלא עזבו אותה אוכלוסיה ואפלו רגע אחד. וכשהיא עם האות הזו, נכללת בתוכה ביחוד ואומרת את זה. אזי אוכלוסיה עוזבים אותה בעל כרחם, והיא מתחמקת מהם ועולה למעלה. וכיון שעולה למעלה, אומרת לאהובה, (שיר א) הגידה לי שאהבה נפשי וגו'.

שמח רבי שמעון. אמר, אם נוח לו למר, מי שהתחיל הדבר - שיסיים. שהואיל ושמחה שלי בדברי מר, במה שהתחיל - שיסיים. אמר לו, רבי, דבריך שנחקקים ונגלפים למעלה, הנה אומר בראשונה. דברי שנחקקים ונגלפים למטה, אמר לאחר מכן, ואתה פתח פיה ונאירו דבריך.

פתח רבי שמעון ואמר, הגידה לי שאהבה נפשי וגו'. הרי הערנו, בכל מקום שכתוב הגד, הגיד, ונגד - כלם הם דברי אגדה, ויש להסתפל בהם. וכאן כתוב הגידה לי, זהו סוד של החכמה.

ואם תאמר, הרי רבים הם בתורה שאין בהם סוד של חכמה, ככתוב (שמואל א י) הגד הגיד לנו כי נמצאו האתונות ואת דבר המלוכה לא הגיד לו - אפלו אלה היו בסוד החכמה. שאלמלא היו בסוד החכמה, מאיפה ידע שמואל אם נמצאו ואם לא? דבר המלוכה - חכמה עליונה היא למעלה ולמטה, הסודות של הקדוש ברוך הוא.

הגידה לי שאהבה נפשי. כתוב (בראשית א) ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים וכו'. כשעלה בראשון הקדוש ברוך הוא לברא ארץ, לקח מהשלג שפתחת פסא הכבוד, וזרק אותו לתוך המים, והקפא אותו שם, והיתה הארץ קפואה בתוך המים וטמונה שם, והיתה תוך חשכה בקרירות.

בשעה שאמר יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד, שהרי אותם המקורות הושיטו והשפיעו מים מלמעלה, למקום של יסוד המלך העליון, אזי הארץ שהיתה טמורה בתוך מטה, התקשטה והתפקנה להראות. שאם לא התפקן המקום הזה, הארץ לא היתה נראית. שהמקום הזה לא התפקן בשפע של המים העליונים, רק לתת לנשקה.

וכשהוא התפקן אליה, אזי ותראה היבשה, ותראה בקשוטיה. מכאן שלא תתראה אשה בקשוטיה ובתקוניה, רק כשהיא עם בעלה, אזי תראה ותתפקן כראוי.

אז (שם) ויקרא אלהים ליבשה ארץ. ויבשה היתה בראשונה, שאין לה מראה ודמות לעשות פרות ותולדות, כיון שהתפקנה עם בעלה, מיד נקראת ארץ, מקום המתקן לעשות פרות ותולדות.

בשעה שאמר יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ודאי, אזי כל חדוה וכל שמחה וכל תקון התפקן. כיון שכל תקון התפקן, אזי עולה לזכר, והיא אומרת הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהררים. איכה איכה פעמים, רמז על שני חרבות, חרבן בית ראשון וחרבן בית שני.

ובמשום כך איכה תרעה - בחרבן הראשון. איכה תרביץ - בחרבן השני. שהנה שמחתנו טובה ונפה, ובתוך השמחה הזו יש לי לבבות על שני המקדשים - אחד המקדש העליון, ואחד המקדש התחתון.

שלמה אהיה כעטיה (שיר א) - אם לא הפעמים הללו שאני עתידה לקרא איכה. שלמה אהיה - בשלום אהיה בלי גלות כלל. בשלום עם בני למטה. כעטיה - כמו שנאמר (שמואל א כח) והוא עטה מעיל. אהיה מעטפת בעטוף של הקדש העליון, שהוא השם הקדוש י"ה. שלמה אהיה - בשלום אהיה בכל השלמות העליונה. כעטיה - כעוטה י"ה, להיות בכל השלמות העליונה. על עדרי חביריך - אלו הדרגות הקדושות של כלם, כמו שלמעלה.

אזי הוא משיב אליה, ומתחיל מהדבר הזה, שהוא האחרון מן השבח הזה, ואומר, אם לא תדעי לך היפה בנשים. אם את לא יודעת פעמים איכה איכה למה הם? - צאי לך, צאי וראי בעקבי הצאן, על מה יהיה חרבן בית ראשון ובית שני. תדע על מה - על משפנות הרעים, שהרי עתידים לבטל תורה בבית ראשון ובבית שני.

הגידה לי שאהבה נפשי - את אהובת נפשי, הגידה לי בסוד החכמה איכה תרעה, אם אז את תרעי כנגדי, להיות אני אליך בשמחה, ולהיות עמך. שהרי בזמן שאהיה עמך - שלמה אהיה, בשלום אהיה, כמו מלך האגוז, שהיא מתעטפת על כל אותם ההיכלות שבתוכה, שכתוב (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד.

אשריהם כל אלו שמשתדלים בתורה, לדעת את חכמת רבונם, והם יודעים ומסתפקים בסודות העליונים. משום שכשאינם יוצא מן העולם הזה, בזה מסתלקים ממנו כל דיני העולם. ולא עוד, אלא שפותחים לו שלשה עשר שערים של סודות אפרסמון זו, שהחכמה העליונה תלויה בהם.

ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא חוקק אותו באותו לבוש מלכות, שכל הדיוקנאות חקוקים שם.

והקדוש ברוך הוא משתעשע עמו בגן עדן, ויורש שני עולמות - העולם הזה והעולם הבא.

החכמה שצריך לו לאדם, אחד - לדעת להסתכל בסוד רבונו. ואחד - לדעת ולהכיר את גופו, ולהודיע מי הוא, ואיך נברא, ומאיפה בא, ולאיפה הולך. והתקון של הגוף איך מתתקן, ואיך הוא עתיד להפגש לדיון לפני המלך של הכל.

ואחד - לדעת ולהסתכל בסודות נשמות, מה היא הנפש הזו שבו, ומאיפה באה, ועל מה בא בגוף הזה של טפה סרוחה, שהיום כאן ומחר בקבר. ואחד - להסתכל בעולם הזה, ולדעת את העולם שהוא בו, ועל מה יתתקן. ואחר כך בסודות העליונים של העולם שלמעלה, להודיע לרבונו. וכל זה יתבונן אדם מתוך סודות התורה.

בא וראה, כל מי שהולך לעולם שהוא בלי ידיעה, אפילו יש בו מעשים טובים רבים, מוציאים אותו מכל השערים של העולם ההוא.

צא וראה מה כתוב כאן, הגידה לי, אמר לי סודות החכמה העליונה, איך אתה רועה ומנהיג את אותו העולם העליון, למד אותי סודות החכמה שלא ידעתי ולא למדתי עד כאן, כדי שלא אהיה בבושה בתוך אותו הדרגות העליונות שאני נכנס ביניהם, שהרי עד כאן לא הסתכלתי בהם.

בא וראה מה כתוב, (שיר א) אם לא תדעי לך היפה בנשים. אם אתה בא בלא ידיעה ולא הסתכלת בחכמה, טרם תפגש לכאן, ולא הפרת את סודות העולם העליון - צאי לך, אינך כדאי להפגש לכאן בלי ידיעה, צאי לך בעקבי הצאן, ותהיה יודע תוך אותם עקבי הצאן, אלו הם שבני אדם דשים אותם בעקב, ויודעים סודות עליונים של רבונם, ובהם תדע להסתכל ולדעת.

ורעי את גדיתיך - אלו הם תינוקות של בית רבן, התינוקות שהם בבית המדרש ולומדים תורה. על משכנות הרעים - על אותם בתי פגסות ובתי מדרשות, ששם לומדים את החכמה העליונה. אף על גב שאינם יודעים, אתה תדע מתוך דברי החכמה הללו שאומרים.

כתוב ויברא אלהים את שני המארת הגדלים וכו'. ויברא אלהים, בהתחלה שני אורות היו שקולים זה כנגד זה, כמו שבארנו החברים. ובארנו, שאותם שני האורות היו בסוד אחד, דבוקים יחד, והיו בהשואה אחת, ששניהם יקראו גדולים, כמו שבארנו.

לא שהיתה הלבנה בראשונה גדולה ועליונה, אלא שבכל זמן שהלבנה עומדת עם השמש בסוד אחד, בשבילו, היא נקראת עמו גדולים. וזב האריה הוא אריה, ונקרא אריה.

אמרה הלבנה לפני הקדוש ברוך הוא: אפשר שמלך אחד ישתמש בשני כתרים יחד? אלא זה לבדו וזה לבדו.

אמר לה: ראיתי אותך שרצונך להיות ראש לשועלים. לךי והקטיני את עצמך. שהרי אף על גב שאת תהיי ראש להם, הקטנה תהיה לך מכמו שהיית.

וזהו שאמרה הלבנה, הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה. איך זה אפשר לך להנהיג העולם בשני כתרים יחד. איכה תרביץ בצהרים, שהרי ללבנה לא כדאי להאיר, ואי אפשר לך להנהיג בשני כתרים יחד, בשמש ובלבנה, שהרי הלבנה אינה אור ויש לה בצהרים! משום כך אי אפשר לך להשתמש בשני כתרים יחד.

שלמה אהיה פְּעִיטָה, איך זה שאני אהיה מעטפת בצהרים, כשאור וחזק השמש הולך ומתחזק. הרני מעטפת בבושה לפניו, ולא אוכל לשמש לפניך, ואיך אתה תוכל להנהיג ולהשתמש בשני כתרים יחד?

אמר לה הקדוש ברוך הוא: הרי ידעתי בך, לךי והקטיני עצמך. (שם) אם לא תדעי לך היפה בנשים, שאמרת שאי אפשר לי להנהיג את העולם עם שני כתרים יחד, לךי והקטיני את עצמך, ותהיי ראש לשועלים.

צאי לך בעקבי הצאן, צאי ותהיי ראש לאותם האוכלוסים והצבאות שלמשה, ורעי אותם והנהיגי אותם, והיי מלך של כל התחתונים, והנהיגי את כל אחד ואחד כראוי לו, והיי שולטת בלילה. ודאי צאי והקטיני עצמך, וכך ראוי לך.

אמר לו אליהו: רבי, אשרי חלקך, שנסתרות רבונך מאירים לפניך כאור השמש, ומשום כך, כל אותם דברי פיך, כלם חקוקים למעלה, ושמן אני שאני שומע אותם מפיך. אשריך בעולם הזה ואשריך בעולם הבא. הדבר הזה היה תלוי לפני המלך הקדוש, שלא התגלה לכל הצבאות שלמעלה. מי הוא שגלה לו בפסוק הזה כעת! אתה הוא! שאשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא.

על פי אליהו נגזר, (שם) הגידה לי שאהבה נפשי. כיון שהיא עולה למעלה, ונשמטת מתוך צבאותיה וכל אותם אוכלוסיה, בסוד של האות י, היא אומרת: הגידה לי שאהבה נפשי. את שהיא

אהובת נפשי, איכה תרעה, הואיל ואני נקדה אחת בלי התפשטות כלל, שהרי אני כלולה בעצמי, ואני יכולה ללקט ולתת.

זוהי היא אומרת לאהובה, משום שהיא יושבת מקבצת בעצמה, בנקדה אחת, והיא רוצה להכניס אותו לתוכה, כמו שנאמר ובא אליה מלך גדול, אף על גב שהיא אות קטנה מכל האותיות.

ועל זה, מיום שנחרב בית המקדש, נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס אליה למעלה, עד שיכנסו ישראל למטה, שפתיב (הושע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר. כתוב כאן בעיר, וכתוב שם (קהלת ט) עיר קטנה, שהרי האות י' היא הקטנה מכלן.

שלמה אהיה כעטיה, כלולה בתוכי, שאין לי התפשטות מכל הצדדים כלל, משום שהוא נסתר מכל הצדדים יותר מכל שאר האותיות.

אם לא תדעי לך וגו', צאי לך, פשטי עצמך בכל הצדדים, ולקטי עדונים וכסופים באותה ההתפשטות. ומהי אותה ההתפשטות? שנעשית כספה אחת של אותם שומרי עדרי הצאן. וזוהי האות ה'.

זוהי היא צאי לך. לא כתוב צאי, אלא צאי לך, כמו שנאמר (ישעיה נד) הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך וכו'. שהרי בראשונה לא היית אלא נקדה אחת שחורה, שאין בה מקום אחר, אלא היא נסתרת בתוכה. קצת שעולה והיא מתחברת עם בעלה, הוא אומר לה צאי לך, הרחיבי מקום אהלך, פשטי את עצמך, ואז ורעי את גדיתיך, תוכלי ללקט עדונים וכסופים.

שהרי בשעה שהיא נקדה אחת ועולה למעלה, ואותו המלך העליון יורד אליה להכנס בה, מכה באותה נקדה, ומתפשט בכל הצדדים, ונעשית אותה הנקדה האות ה', ונשלמת בכל הצדדים ולוקט עדונים וכסופים. אז אומר לה, ורעי את גדיתיך, לך יתפרנסי את כל אוכלוסיך, קטנים וגדולים.

היפה בנשים, נקדה אחת בתוך האותיות, אין לפי כלל האותיות פרט לאות י'. בנקדה הזו מתקנות כל האותיות, והיא היפה של כלן, ואין אות שהולכת בלי הנקדה הזו. היא בכלן וכלן בה. והיא יפה והיפי של הכל, שהרי ממקום נסתר עליון היא באה, ראש לכל הדרגות העליונות, ובה היא הראש לכל הדרגות התחתונות שלמטה. משום כך היפה בנשים, היפי של הכל.

ועוד היפה בנשים, כתוב בנשים, באותן האותיות שהן נקבות. ומה הוא? האות ה'. שהרי אז היא ההתפשטות והיפי של הכל, לרעות ולחלק חלקים לכל האוכלוסים העליונים שלה. ועל זה, צאי לך מן הסתר הזה, שאף כלולה ונסתרת בתוכך. לך, לעצמך ולתועלתך. והכל הוא בסוד האותיות.

כתוב (תהלים מח) אלהים בארמונותיה נודע למשגב. שהרי בשעה שאותו המלך הגדול בא אליה, ומושיך אותה למעלה להכניס בה, ומכה בה באותה הנקדה. כיון שמכה באותה נקדה, מתפשטת ונפתחת לכל הצדדים, ונעשית האות ה', פתח של ההיכלות לכל צד, להכניס אותו מלך גדול, ואז אלהים בארמונותיה, באותם פתיחת ההיכלות, באות ה' הוא נודע.

אותו אלהים חיים נוטל אותו השם לזון ולחלק חלקים לכל, ואז נודע למשגב, להיות משגב לתחתונים, ולהריק ברכות לכל, כמו שלמעלה.

בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, עלו כל דברי העולם, וכל הדרגות העליונות והתחתונות כלן במחשבה. למה נקראת מחשבה? אלא זוהי נקדה אחת נסתרת, שעומדת במחשבה. שהרי נקדה אחת לא ידוע לאיזה מקום מתפשטת, ומה יהיה ממנה, ולאיזה מקום יסטה הדרך. והנקדה הזו היא הראש של כל הרצונות וכל מחשבות העולם.

והנה הכל נסתר בתוכה, ולא נודע, עד שהתפשטה המחשבה הזו, ונעשתה התפשטות אחת, לצד זה ולצד זה. כיון שהנקדה הזו התפשטה בהתפשטות הזו, התגלה יותר כל מה שהיה נסתר.

לא שהתגלה לדעת, אלא התגלה אותו הסתר לאיזה מקום סוטה הדרך. ויוצא מסוד המחשבה, שהרי אין עומד במחשבה, ולא עולה בשם הזה, אלא עומד בשם להתגלות. ונעשה קול אחד בלחש, ומה הוא? זו האות ה', שהיא כלי להוציא את כל אותם הדברים הנסתרים שהיו בתוך המחשבה.

כאן הוא בהפוך מהגון שלמטה. למטה, מי שמכה באותה נקדה שלמטה, כשהיא נסתרת, ובא אליה אותו מלך גדול, שהוא בסוד האות ו' שיוצאת מאותה ה' העליונה. אותה ה' שיוצאת מתוכה, מכה בנקדה הזו, ומוציאה מתוכה כל מה שלקטה מלמעלה, ומתפשטת ונפתחת לכל הצדדים, ונעשית האות ה'.

למעלה, מי שמכה באות ה' העליונה, היא נקדה אחת נסתרת עליונה, כיון שמכה בה, מוציאה החוצה, ומתגלים כל אותם הדברים הנסתרים שהיו שם, ויוצאים החוצה. הרי נודעה אותה המחשבה שהייתה נסתרת ולא ידועה.



כמו כן, כשפכה ו' בנקדה הזו למטה, אז מוציאה בתוכה (משפיעים לתוכה) כל אותם הצבאות והמחנות והאוכלוסים והמאורות והנחלים העמקים שלמעלה.

ואז אומרים לה, (שיר א) ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים. טלי אורות ומזונות, וחלקי לכל אותם הצבאות ותני להם. על משכנות הרעים - אותם הרועים שהם מנהיגי העולם, לתת להם שלטון ותקף, כל אחד ואחד כראוי לו. וכל זה בהתפשטות של הנקדה ההיא שהיתה נסתרת מקדם לכן.

שמח רבי שמעון, ואמר, בראשונה כשטרם נאמרו ולא נתגלו הדברים הללו של שיר השירים, בכיתי והתעצבתי. וכעת שהדברים הללו התגלו, שמחתי, ואמרתי שאשרי חלקי שהייתי בזה. ועוד, שדברים עליונים שלמעלה התגלו כאן על ידי מר.

לססתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי. רבי שמעון פתח ואמר, וינח שש מאות רכב בחור וכו', בא ותראה, חכמת מצרים, שכל מה שעשו - לסוד החכמה שלמעלה הם עשו. ופרעה היה יותר חכם, שהרי אין מעמידים מלך במצרים, אם לא יהיה החכם מכלם.

ועל זה כתוב וינח, הוא נטל הכל בחכמה, נטל עצה של חכמה אליו. אמר, העם הזה הם שש מאות אלף. נכנס לחדרו, והפך בכל מיני כשפים שלו, ועשה פגיונות ופסים, וכשף כשפים, ונטל שש מאות רכב נבחרים. בחור - נבחרים בכשפים טעונים בכל מיני קסמים וכשפים בסוד שלמעלה, של אותו הממנה שהתמנה עליהם.

והיה נוסע טעון בקסמים וכשפים, שש מאות רכב בחור, שהיו נבחרים כנגדם של ישראל. וכל רכב מצרים - כל אחד ואחד טעון בכשפיו וקסמיו. לא היו חכמים במצרים שלא טעונים במטענים של קסמים וכשפים.

ושלשם על כלו - מה זה ושלשם? אלא מיני כשפים לו חקוקים בשלש שלש. ושמות של טמאה היו באותיות של שלש שלש. כלם חקוקים בקשרים מזגנים, כמו שלמעלה, להיות לו כלי זין קשורים לישראל.

על הפלה כתוב, שהרי עצה נטל על פלה, וכדי להשמיד את ישראל. וכלם היו מיני מחנות על פלה, שהיתה נוסעת לפניהם של ישראל.

מיד - (שמות יד) ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים וירדף אחר בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד רמה. מיד רמה לא כתוב, אלא ביד רמה. היא היד שכתוב בה (שם) וירא ישראל את היד הגדולה. אותה היד הגדולה היא יד רמה.

באותה שעה חקק הקדוש ברוך הוא ביד כל הדיוקנאות וכל הצבאות והחזקים של המצרים, כמו שאותם הכשפים והקסמים שעשו, בשעה שהיו באים בפשוף הזה. אותה היד היה חקוק בה כנגד אותם המכשפים, ונשברה לפני אותו הדיוקן שהיה חקוק באותה היד. זהו שכתוב (שם טו) ימינך ה' נאדרי בכח ימינך ה' תרעץ אויב. ומשום זה דמיתוך, דיוקנאות וצוירים חקוקי ביד, כמו הסוסים של פרעה. עד כאן.

אבל בקשר הדברים לא נקשרו. שאם כך, מה זה לגבי הפסוק שלמעלה, ובסוד של אהבה ושמחה של התשבחת הזו? מה רוצים כאן מרפבות פרעה, ומה הוא השיב לה?

אלא ודאי שהכל בקשר של סוד אחד הוא, לססתי ברכבי פרעה. חזרנו לדבר הראשון. שבאשר הקדוש ברוך הוא מנה אותם על כל אותם האוכלוסים והמחנות שלמטה להיות הראש שלהם, מאותו הזמן היא משבחת תמיד, ולא שוככת, וכל אוכלוסיה משבחים תמיד, ולא שוככים לעולמים.

והתשבחת של האהבה הזו היתה הראשית, כשיצאה ממצרים, וכל האוכלוסים שלמעלה ולמטה היו לפנייה, ואז התחילה אהבת התשבחת למעלה. וסוסי פרעה ומרפבותיו היו נוסעים אחרי ישראל, היא התחילה בתשבחות של אהבה אל מעלה.

והקדוש ברוך הוא לא רצה בתשבחות באותו הזמן, כמו ששינינו (שמות יד) ולא קרב זה אל זה כל הלילה. והוא השתיק אותה מתוך תשבחות האהבה שהתחילה.

זא וראה, פלה שעומדת באהבה לראות בעלה, כשראה אותו, מתעוררת אהבה אליו, ומתחילה לשבח לו. ואם הוא לא רוצה בתשבחות, משתיקה בשתיקה מהתעוררות האהבה שהתחילה. איך שוכך לבה ורצונה?

כיון שטבעו כל אותם הסוסים והמרפבות של פרעה בים, וראו ישראל כל אותם גבורות ונסים שעשה להם הקדוש ברוך הוא, שבחו ישראל בארץ תשבחת בשבילה. וקבל אותם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שמות טו) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'. אחר כך כשחזרה הבאר, שבחו ישראל תשבחת בשבילה, שכתוב אז ישיר ישראל את השירה הזאת. בא והושע ושבח תשבחת בשבילה.

בְּאוֹ דְּבוּרָה וּבְרָק וּשְׁבָחוּ תִּשְׁבַּחַת בְּשִׁבְלָהּ.

כִּינּוֹן שֶׁבְּנָה שְׁלֵמָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל הַעוֹלָמוֹת הָיוּ בְּמִשְׁקָל אֶחָד, אִזּוּ הָיָא עוֹרְרָה אַהֲבָה וְתִשְׁבַּחַת עֲלִיּוֹנָה, וְאַמְרָה דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים אֵלּוּ שֶׁל תִּשְׁבַּחַת וְאַהֲבָה אֵלּוּ.

אִזּוּ הוּא, מִתּוֹךְ אַהֲבָה וְתִשְׁבּוֹת הַכֹּל, רָצָה לְהַזְכִּיר לָהּ אוֹתָהּ שְׁתִּיקָה שֶׁעָשָׂה לָהּ לִשְׁתַּק, וְלֹא רָצָה בְּתִשְׁבַּחַת. פָּתַח וְאָמַר, (שִׁיר א) לִסְסָתִי בְּרַכְבִּי פָּרְעָה. כְּשֶׁאֲוֹתֶם הַסּוֹסִים וְהַמְּרַכְבוֹת שֶׁל פָּרְעָה הָיוּ בָּאִים וְרוֹדְפִים אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל - דְּמִיתִיךְ רַעֲיָתִי, הַשְׁתִּיקָתִי אוֹתְךָ בְּהַשְׁתִּיקָה. דְּמִיתִיךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּדַּם אַהֲרֹן. שָׁמַשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם.

וְעַם כָּל זֶה כִּדְ צִרְיָה, שֶׁהָיָה בְּאוֹתוֹ זְמַן עַד עַתָּה, הַבְּנִים וְהָאוֹכְלוֹסִים שֶׁבָּאֲרָץ וְכָל הַתַּקְוִינִים שֶׁלָּךְ לֹא הָיוּ שְׁלֵמִים כְּרָאוּי, וְאַתָּה לֹא הָיִית מִתְעַטֶּרֶת בָּהֶם כְּרָאוּי בְּתַקְוִינֶיךָ.

אֲבָל עֲכָשׁוּ נְאוּוֹ לַחֲנִיךְ בַּתּוֹרִים, כְּמָה נָאִים כָּל הַתַּקְוִינִים שֶׁלָּךְ, וְכְּמָה יָפִים הֵם בַּתּוֹרִים, שֶׁכָּבֵר קִבְּלוּ תוֹרָה, תוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְהַתְעַטֶּרָה בָּהֶם מַה שֶׁלֹּא הָיִית מְקַדֵּם לָכֵן.

וּמִשּׁוּם כִּדְ דְּמִיתִיךְ רַעֲיָתִי, וְלֹא רַצִּיתִי בְּתִשְׁבַּחוֹתֶיךָ וְהַתְעוֹרְרוֹת אַהֲבָתְךָ, מִשּׁוּם שֶׁאַתָּה עָרוֹם וְעָרְיָה, וְלֹא הָיִית מְתַקֶּנֶת בְּתַקְוִינִים. וְכַעַת כְּמָה נָאִים הַתַּקְוִינִים שֶׁלָּךְ, וְרָצוֹנִי כִּדְ, וּבִדְבָרֵי תִשְׁבַּחַתֶּיךָ. צִנְאֲרָךְ - הָרִי יֵשׁ לָךְ בֵּית מִקְדָּשׁ בָּאֲרָץ, בְּגוֹן שֶׁל כָּל הַצִּיּוֹרִים הָעֲלִיּוֹנִים, וְכְּמָה צְדִיקִים וְחַסִּידִים נִכְנָסִים לְתוֹכּוֹ.

וְעֲכָשׁוּ שֶׁאַתָּה מִתְעַטֶּרֶת בְּתַקְוִינֶיךָ וּבִשְׁלֵמוֹת שְׁלֵחֶם, הָרִי כָּל הַמְּקוֹרוֹת הָעֲלִיּוֹנִים וְכָל הַדְּרָגוֹת וְהָאִיבָרִים הָרִי הֵם אֵלֶיךָ, לְקַבֵּלְךָ, וּלְתַקֵּן אוֹתְךָ בְּתַקְוִינִים עֲלִיּוֹנִים.

וְעַל זֶה (שִׁיר א) תוֹרִי זָהָב נֶעֱשֶׂה לָּךְ. נֶעֱשֶׂה וְדָאִי. לֹא כְּתוֹב אֶעֱשֶׂה, אֲלֵא נֶעֱשֶׂה, מֵרָאשׁ הַנִּקְדָּה הָעֲלִיּוֹנָה עַד הַיְסוֹד הַתַּחְתּוֹן נִתְקַן אוֹתְךָ, וְנֶעֱשֶׂה לָּךְ מִן הַצֵּד שֶׁל זָהָב, שֶׁשֶּׁם הַתְעוֹרְרוֹת שֶׁל אַהֲבָה. עַם נִקְדּוֹת הַכֶּסֶף - מִצַּד הַיָּמִין.

לְהִרְאוֹת, שֶׁהָיָה הַתְעוֹרְרוֹת שֶׁל מַעֲלָה אֵין מִתְעוֹרְרֶת וְאֵין מִתְתַּקֶּנֶת אֵלֶיהָ, אֲלֵא כְּשֶׁהוּא מִתְתַּקֵּן בְּרָאוּנָה בְּתַקְוִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. כִּינּוֹן שֶׁנִּתְתַּקְּנוּ בָּהּ תַּקְוִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה כְּרָאוּי, אִזּוּ הַתַּקְוִינִים שֶׁלְמַעַל מִתְתַּקְּנִים בָּהּ, וְנוֹתְנִים לָהּ תוֹרִי זָהָב עִם נִקְדּוֹת הַכֶּסֶף. תוֹרִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אֶסְתֵּר ב) תוֹר אֶסְתֵּר בֵּת אֲבִיחַל.

וְעַל זֶה, כְּשֶׁרוֹדְפִים הַסּוֹסִים שֶׁל רַכְבִּי פָּרְעָה - דְּמִיתִיךְ, שֶׁלֹּא תִשְׁבַּח וְלֹא תַעֲבִיר אַהֲבָה אֵלַי, מִשּׁוּם הַתַּקְוִינִים שֶׁלָּךְ שֶׁלְמַטָּה אֵינָם. וְכַעַת נָאֵה הוּא, שֶׁהָיָה נְאוּוֹ לַחֲנִיךְ בַּתּוֹרִים וְגו', וְדָאִי תוֹרִי זָהָב נֶעֱשֶׂה לָּךְ וְנִתְקַן אוֹתְךָ כְּרָאוּי, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דְרָכּוֹ, וְהַדְּבָרִים הַלְלוּ נִקְשָׁרִים.

לִסְסָתִי בְּרַכְבִּי פָּרְעָה וְגו' (שִׁיר א). כְּתוֹב (שְׁמוֹת יג) וְה' הִלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן וְגו'. בִּשְׁעָה שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ רוֹצִים לָלֶכֶת בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ יְבִשָּׁה, שֶׁהָיוּ רְגִילִים בְּמִצְרַיִם שֶׁהָיְתָה כְּמוֹ גֶן עֵדֶן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כֵּן ה' כָּאֲרָץ מִצְרַיִם. שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בְּמִקְוֶה יְבִשׁ בְּדֶרֶךְ, בַּחֲרֵב בְּלִי יְשׁוּבָה.

מָה עָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? שֶׁלַח לִפְנֵיהֶם שְׁכִינָה, שֶׁהָיְתָה הוֹלְכֶת בְּכָל הַגּוֹנִים שֶׁל זֶהָר, בְּכָל הַגּוֹנִים שֶׁל תִּשְׁבּוֹקָה, וְהָיוּ רָצִים אַחֲרֶיהָ לְרִאוֹת בְּתִשְׁבּוֹקָה. וּמִשּׁוּם כִּדְ הָיוּ רָצִים אַחֲרֶיהָ, וְהוֹלְכִים, וְלֹא הָיוּ מִתְעַכְּבִים. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה לָהֶם כִּדְ, כִּדְ שֶׁלֹּא יִתְעַכֵּב קְדוֹשׁ הַשֵּׁם עַל הַיָּם, שֶׁהוּא (כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְעַכֵּב כְּבוֹד שְׁמוֹ בְּעוֹלָם הוּא) הָיָה רוֹצֶה לְהִתְכַּבֵּד בְּתוֹךְ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ.

כְּמוֹ שֶׁאַלְהָה הִלְכוּ בַּחֲפִזּוֹן, אִף כִּדְ עָשָׂה פָּרְעָה בְּמִרְכְּבוֹת וְהַסּוֹסִים שֶׁלּוֹ, כְּדִי לְרַדֵּף בַּחֲפִזּוֹן, שֶׁלֹּא יִתְעַכְּבוּ מִרְכְּבוֹתֵי בְּדֶרֶךְ. מָה עָשָׂה? נָטַל סוֹסוֹת נִקְבוֹת וְסוֹסִים זָכָרִים, וְשֵׁם הַנִּקְבוֹת לִפְנֵיהֶם וְהַזָּכָרִים מֵאַחֲוֹר. הַזָּכָרִים הָיוּ רָצִים אַחֲרֵי הַנִּקְבוֹת, וְהַנִּקְבוֹת הָיוּ רָצוֹת מִלִּפְנֵי הַזָּכָרִים, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ הָיוּ רָצִים בַּחֲפִזָּה, וְזֶה פָּרְעָה עָשָׂה בַּחֲפִזָּה, לְרַדֵּף בַּחֲפִזּוֹן אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל.

כִּינּוֹן שֶׁהִשִּׁיג אוֹתָם, וְרָצָה לַעֲרֹךְ קָרֵב עִם יִשְׂרָאֵל, נָטַל הַנִּקְבוֹת וְחָגַר אוֹתָן לְאַחֲוֹר, וְהַזָּכָרִים לִפְנֵיהֶם, כְּדִי לִזְרֹז אֶת מִרְכְּבוֹתֵי. כִּדְ בְּרָאוּנָה כְּתוֹב וְה' הִלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם, וְאַחֲרֵי כִדְ כְּתוֹב (שֵׁם יד) וַיִּסַּע מִלֵּאֵף הָאֱלֹהִים הַהֵלֵךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם. וַיִּסַּע, כְּדִי שֶׁיִּזְדָּרְזוּ לְיִשְׂרָאֵל וְהָיוּ שְׁמוֹרִים, וְכָל אוֹתָם חֲצִים וּבִלְיִסְטְרָאוֹת וְאַבְנִים וּמִקְלוֹת שֶׁהָיוּ זֹרְקִים עַל יִשְׂרָאֵל, לֹא הִגִּיעוּ אֵלֵיהֶם. וְהִינּוּ מַה שֶׁכְּתוֹב הַתִּנְצִיבוּ וְרָאוּ, וּמִשּׁוּם כִּדְ דְּמִיתִיךְ, בְּאוֹתוֹ גּוֹן מִמֶּשׁ.

כִּינּוֹן שֶׁאוֹתָם הָאוֹכְלוֹסִים עָבְרוּ, וְרָאוּ כָּל אוֹתָם נְסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַיָּם, אִזּוּ נְאוּוֹ לַחֲנִיךְ בַּתּוֹרִים, הַתְתַּקְּנוּ יִשְׂרָאֵל בְּסוֹד הָאֱמוּנָה, שֶׁכְּתוֹב (שֵׁם) וַיֶּאֱמִינוּ בָּהּ וּבְמִשָּׁה עֲבָדוֹ. וְקִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל תוֹרָה עַל הַר סִינַי, תוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְאִזּוּ הַכָּל הַתְתַּקְּנוּ, מַעֲלָה וּמִטָּה כְּרָאוּי.

נְאוּוֹ לַחֲנִיךְ בַּתּוֹרִים (שִׁיר א). בֹּא וְרָאֵה, כָּל הַגּוֹנִים שֶׁבְּפָנִים, וְכָל הַמִּחְשְׁבוֹת וְהַרְצוֹנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהֵם בְּתוֹךְ הַלֵּב, כֻּלָּם נִרְאִים בְּפָנִים. וּבְפָנִים נוֹדַע מִיְהוָה הָאֵלֶּם, אִם מַעֲשִׂיו לְטוֹב וְאִם מַעֲשִׂיו לְרָע, כְּמוֹ

שנאמר הכרת פניהם ענתה בם. ועכשו שהתקונים של הכל כלם כראוי, בתקונים כשרים, בתקונים של מעשים טובים, מיד נאוו לחניך, בלא בושה כלל.

וכל זה היה בזמן שנבנה בית המקדש, וכל העולמות בשמחה, מעלה ומטה, ואז התתקנו הפנים כראוי, התחברו פנים בפנים כראוי.

לחניך, ולא כתוב פניך, משום שהכל אחד, אבל לחנים, הם מתקנים צפוי ודבור להסתכל בהם. ומשום כך השירה הזו התתקנה עכשו יותר משאר הזמנים של העולם.

כתוב (בראשית טו) והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך. וכי אברהם שהיה הולך בשלמות אצל המלך הקדוש, איך לא האמין במאמר הקדוש ברוך הוא בכמה פעמים שאמר לו שיהיו לו בנים, שכתוב (שם ה) ויוצא אותו החוצה, (שם יב) לזרעך אתה את הארץ הזאת, ואחר כך הוא אומר והנה בן ביתי יורש אתי?

הבט לראש הפסוק, מה כתוב? (שם) ואנכי הולך צריכי. וכתוב (שם) הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי. אלא בראשונה אברהם היה מאמין בקדוש ברוך הוא, והיה מסתכל בכוכבים ובמזלות הקלו, והיה רואה שלא יהיה לו בן, משום שעד עתה לא היה דבק בדבקות של רבונו.

כיון שכתוב ויוצא אותו החוצה, הוציא אותו מן אותה הדרך, וקרב אליו לעבודתו, לדעת דרכים אחרות של חכמה, והוציאו מאותם הנחשים של המזלות, ואמר לו: אברהם אינו מוליד, אברהם מוליד. וזה ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתת.

מה הטעם? משום שאין בכל האותיות אות שמתקנת להוליד, פרט לאות ה'. האות הזו היא מתקנת לעשות פרות ותולדות יותר מכל שאר האותיות, ומשום כך היא פתוחה מכל הצדדים.

ואם תאמר, האות הזו לא צריך לו לאברהם להתוסף לו, שהרי אינה שלו היא, ה' היא נקבה בכל מקום, ותהיה נוחה לשרה להיות האות הזו רשומה בתוכה.

אלא שתי ההי"ן הן, אחת עליונה ואחת תחתונה. האחת - עולם הזכר, והאחת עולם התחתון - עולם של הנקבה. כיון שנוספה ה' באברהם, האור הראשון שהיה הוא מתעטפת בו, יצא ועשה פרות. ונרשם אברהם באותה הדרך העליונה שלו, בכח של ה' העליונה הזו, שהרי אין כח ותקף לאותו האור הראשון, פרט לה'. ומשום כך נוטל אותו האור הראשון האות ה' עמו, ומתגשם בדגותו, שהרי עולה להיות עושה תולדות.

שתי אותיות רשומות כאן, שהם עליה לעולם העליון, והם ה"ם. האות ה' היא מן העולם העליון. מה ביניהם בין האות ה' ובין האות ה', שהרי שתייהן מן העולם העליון?

אלא כשנסתר הכל בתוך המחשבה העליונה, והנקודה ההיא לא התפשטה, והסתיר לפנים. כל אותם השבילים העליונים והאותיות הנסתרות, הסתיר הכל באות ה'. והיו כל אותם שבילים ואותיות העליונות נסתרות כלילות באות הזו. כיון שעלה בראון להתגלות ולהוציא תולדות, האות ה' היא נפתחת, ונעשית האות ה'.

לא השתנו זה מזה, אלא שנפתח להוציא תולדות ולהתגלות בלחש, שהרי האות הזו לא התגלתה אלא בפה גלוי, ולא נזכרה. ואף על גב שהיא בלחש, הוא בפה גלוי. ומשום כך, בשעה שהתגלה ונפתח, אפי' עתיד להוליד.

שהרי שבטרים עומד בפתיחות של ה', הכל נסתר בתוכה באות ה'. אחר שנפתחה, עושה תולדות באות ה'.

ואותם תולדות לא יוצאות החוצה, רק באיבר אחד, איבר קדוש שהתתקן (שהתחזק) אצלו ונקנס באות ה' האחרונה. מאות ה' יוצא, ובאות ה' נקנס, באותו איבר שהתתקן אצל ה' האחרונה.

ובשעה שנפתח ונוספה האות הזו, ה' העליונה, אז התתקן בתשוקה, והאיבר הזה הצדיק של העולם התתקן עליו. ועל זה, כשהתתקן האיבר הזה בתשוקה, נוספה בו ה'. וכשהאיבר הזה אינו בתשוקה, והיתה ה' לבדה, להראות שהרי אין עומדת להוליד.

וזה סוד אברהם, אב"ר ה', זה אינו מוליד, שהרי ה' היא סתומה, ולא עומדת להוליד. כשנוספה ה', אותו ה' נפתחה, ונוספה ה', ועומדת באותו האיבר לעשות תולדות. וזה סוד אברהם, אב"ר ה"ם, זה מוליד ועושה פרות.

ומשום כך אברהם אינו מוליד - אברהם מוליד, משום שאותו האיבר לא התתקן עד שבאה ה'. ובכל מקום ה"א עומדת לתולדות ופרות, ועל כן השם גורם.

ומנין לנו שאותו האיבר לא נתתקן אלא בשביל ה'? שהרי בזמן שהיה שמו אברהם, לא נגזר נמול

אותו האיבר ולא התפקן. אחר שבאה ה', התפקן אותו האיבר, ונמול, לעשות פרות באותה ה' האחרונה. ובעוד שהעולם העליון הוא סתום באות ס', אותו האיבר לא התפקן, והעלה עומדת ללא מילה.

והדרגה התחתונה עומדת מתוך העלה, באות ד', תוך עניות. כשהעולם העליון תוך הסתר בסוד האות מ', העולם התחתון בעני בסוד האות ד' (ס).

כשנפתח העולם העליון מהאות ס', ונעשה ה', אז נתפקן הברית, והעלה מעברת. וכיון שנתתקנה הברית הזו, יוצאות שתי האותיות הללו, ונקנסות אותיות אחרות. יוצאות שתי אלו ד"ס.

וכל מילה שלא יוצאת ממנה דס אינה מילה, שהרי אלה מעברות, ונקנסות שתי אחרות. במקום האות ס' נקנסת ה'. במקום האות ד' נקנסת ה'. ואז הכל עומד להוליד.

וזה סוד (ישעיה ט) לם רבה המשרה ולשלוש אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אתה ולסעדה. ס' רבה, למרבה. סוד זה, כשלאות ס' רבה המשרה, שמרבים גדל עליון, שנפתח ונעשה ה', אז ולשלוש אין קץ. מה זה ולשלוש? אלא ולשלוש, זהו איבר ההוא היסוד של העולם, שנעברה ממנה העלה, אותו שנקרא קץ כל בשר, ודאי ולשלוש אין קץ, שהרי נעבר. ויושב שלום על כסא דוד, ועל ממלכתו, להכין אתה ולסעדה במשפט ובצדקה.

וכל זה, כשעוברת ס' ונפתחת, אז עוברת העלה, ומעברת ד', כמו שנתבאר. וזה סוד (שמות כד) הנה דם הברית אשר כרת ה'. שצריך להוציא ממנו ד"ס ברית. שתי האותיות הללו.

ועל הסוד הזה, אברהם אבר ה', שנפתחת האות ס', כדי לשמש האיבר הזה בעולם שלמטה. ובשביל זה יצחק לא יצא, עד שהעברה העלה מאותו האיבר הקדוש העליון. ומשום כך, הקדוש ברוך הוא, כל מה שעשה בארץ, הכל הוא בסוד השמוש כמו למעלה, להראות שהרי הוציא כל השמות בחכמה עליונה, כמו הסוד שלמעלה, הכל כראוי.

והנה דבר ה' אליו לאמר לא ירשד זה (בראשית טו). מה הטעם? משום שהיה עבד משכיל. ואז אמר, הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי כו'. משום שזה הוא הנה מסתכל ורואה בנחשים שלא יוליד. ובשעה שנמול אברהם, נשתלם בכל באות ה"א, שנפתחה מן האות ס' והאות ד' אף כך. אז נקנס אברהם בדרך של חכמה, והעבר מאותה דרך אחרת של כוכבים ומזלות.

בא וראה, בשעה שהיתה בו עולה, שלא נמול, הקדוש ברוך הוא לא התגלה לו אלא במחזה, משום שהעולם העליון היה סתום באות ס', והעולם התחתון היה בעני באות ד'. כיון שהעולם העליון נפתח באות ה', ואברהם העביר אותה העלה, והעבר העולם התחתון מאותה ד', אז כתוב וירא אליו ה', אז התגלה הכל, ונפתח מה שלא היה אז מקדם לכן.

כגון זה ממש, כל פעם שצדיקים וחסידים מתרבים בעולם, אז הכל מתגלה ונפתח. בזמן ששלמה המלך בנה בית המקדש, והיו ישראל כלם צדיקים וחסידים, שוקטים כיון על שמריו, אז הכל נפתח, ונתגלתה השירה הזו מעלה ומטה.

באותה שעה כתוב (שיר א) לססתי ברכבי פרעה דמיתיו רעיתי. מה הסוסים של מרכבות פרעה היו מזינים בכל מיני קרב - אף כך את היית מלבשת בכמה מיני קרב, לערך קרב. ומה סוסי פרעה היו טעונים בכמה כלי זון של קרבות, אבנים, חצים, בליסטראות, כלי הריגה, כלם טעונים לערך קרב - אף כך אני טענתי בך כל מיני קרבות, לערך קרבות, להתקדש בך לעיני כל, ולערך בהם קרב.

וכעת ראיתי אותך בגן אחר, בכמה תקונים נאים, בכמה תקונים יפים. נאוו לחיך בתורים, בשתי ההי"ן, שהרי הכל נפתח אליך והתגלה. ה' העליונה שמחה בך, ונאה לקבלך, ונפתחת. ואת עוברת מהאות ד', ונקנסת לאות ה'. ואלו השנים נאוו והתפקנו אליך, שאותן שתי ההי"ן הן תורים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. צוארך בחרוזים - תקונים עליונים, של כל המקורות שהתפקנו אליך.

וזהו שהוא זוכר אצלה בחיבות ואהבה רבה, משום שתשוקתו אליה, ולנחמה ולדבר על לבה, ולהראות לה אהבה רבה. ועל זה אמר לה, תורי זהב נעשה לך וגו', מפאן ואילך יש להוסיף לך יפי על יפי, תקונים על תקונים.

כתוב (שמות יד) ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם. הפסוק הזה פרשוהו החברים. אבל עלה אלי ההרה, אשרי חלקו של העבד, שרבונו העלה אותו אליו למרפבתו. זהו שכתוב עלה אלי ההרה, ההרה ודאי. שהרי החר צריך לו.

והיה שם, כאן נמסר לו למשה מה שלא נמסר לו מקדם לכן, שהרי אותו השם של המרפבה הקדושה נמסר לו בידו.

ואם תאמר, הרי כתוב (שם ג) של נעליך. ודאי צנה אותו להפריד מאשתו מכל וכל, אבל זיווג אחר לא נמסר לו עד עתה. בפעם שאמר לו הקדוש ברוך הוא והי"ה שם, אז מסר לו שם החקוק, וחקק אותו למשה בארץ.

בראשונה כשהיה במצרים, חקק בו שם של אלהים, שכתוב (שם ז) ראה נתתיך אלהים לפעלה. השם הזה ודאי נחקק בו בראשית נבואתו. כיון שהתעלה בעלוי אחר, חקק בו הקדוש ברוך הוא שמו ממש, כדי להתעלות על השם של אלהים שהיה בו בראשונה. וכעת חקק בו שמו הקדוש, כדי להזדוג בו בשם הראשון, ולהיות בארץ שם שלם, כמו שלמעלה, יהו"ה אלהי"ם, שהוא שם שלם.

ושם שלם היה בימי משה בארץ. אלהים, אותו הזיווג שלו. יהו"ה, השם הקדוש בו. וט"רם שנחקק במשה השם הזה, לא הזדוג בו השם של אלהים. כיון שכתוב עלה אלי ההרה, נתנה לו רשות לשבת על פסא המלך. אזי, כשהמלך נתן לו כסאו, נתן לו שמו ממש, שכתוב והי"ה שם, הניח אותו במקומו בכל.

בשתי דרגות התעלה משה באותו זמן מה שלא התעלה כך איש בעולם. נתן לו כסא המלך, והמלך מסר לו את שמו. אשרי חלקו של משה.

ואתנה לך את לחי"ת האבן, והרי פרשוה לוחות האבן כמשמען. אלא כל המפתחות נמסרו לו למשה. משמע שכתוב ואתנה לך, ל"ך ודאי. שהרי כשהתעלה בשם הזה והי"ה שם, ונמסר לו הכסא של המלך, אזי עטר אותו בכל, שיהיה תקון שלם, תקון עליון.

והתורה והמצוה - אלו שתי זרועות, מצד זה ומצד זה. אשר כתבתי - אלו שתי הירכיים. להורתם - זוהי דרגת היסוד האחת, שממנה יוצאים כל הטעמים להורות למטה, והכל נמסר למשה, כדי לעטר אותו בסוד עליון, להיות שני שמות חקוקים, שהם שם שלם בארץ.

ועל זה אמר המלך דוד, (תהלים מו) לכו חזו מפעלות אלהים אשר שם שמות בארץ. אל תקרי שמות אלא שמות. אותם שני שמות שהם שמות חקוקים, ועולים לשם שלם, שיהיה השם שלם בארץ, כמו שלמעלה.

כיון שבא שלמה ונבנה בית המקדש, מה כתוב? (דברי הימים-א כט) וישב שלמה על כסא יהו"ה למלך. אזי הכסא הזה התעטר מעלה ומטה, ועלה בתשבחת למעלה.

כיון שעלה בתשבחת, הושיט לה המלך את הימין לקבל אותה, וקבל אותה בין זרועותיו, ואמר לה דברי אהבה, וצנה לתת לה מתנות ואוצרות וכבוד רב. ואמר (שיר א) תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף. תורי זהב - הם פסוקי הטעמים, משום שהם מלמדים דרך להורות, אם לימין ואם לשמאל.

ועל מה נקראים תורי? משום שפשמגיע התור והזמן של הדרגה הזו לתת לה על ידי אותו היסוד, עושה בה רשם להורות וללכת באותה דרך שרוצה ללכת. וכן כשדרגה אחרת מגיע התור והזמן לתת בה, עושה בה רשם בגון אחר להורות וללכת באותו דרך ממש. ועל זה הסוד (הושע יד) ישירים דרכי ה'. אלו הן התנועות של הטעמים, כל אחד ואחד כראוי לו.

תורי זהב, משום שהטעמים כך תלויים על האותיות, כמו שתלויים נזרי הנזמים על האזניים. כמו תלשא, ושאר התנועות שהם נזמים ונזרים של התקונים של האותיות.

תבות בלי טעמים ושאין בהן תנועות, כך הם כמו אזני הכלה בלי נזרים ועגילים, שהם משללים מתקון. תבות בלי נקודות הן באשה בלי לבושים, שאין יכולה ללכת לשום מקום בעולם. משום כך תקוני האותיות הם טעמים ותנועות. אלו נאלו תקונים ומלבושים הם לאותיות. ועל זה תורי זהב, אותם התנועות של הטעמים.

ומה שאמר זהב, משום שהם באים מראש המלך, לתת דעת והשכל לכל האותיות. משום כך כלם עומדים בסוד אחד.

הנקודות והטעמים הם שתי דרגות. אלו נאלו הצטרכו להתתקן בהם האותיות. האותיות הן רשומות בסודות עליונים, שהרי כלם יוצאים מסוד החכמה העליונה, באותם שלשים ושתיים שבילים שיוצאים מן החכמה.

וכל האותיות חקוקות למטה, ויורשת אותם תורה שבעל פה. וכשכלן באות לתקן אותה בסוד אותן האותיות, עושים בה נקודות וטעמים, כמו שנתבאר. ועל זה תורי זהב וכו'.

וכאן סודות עליונים לאותם יודעי דין, כל האותיות רשומות בסוד, ונקראות גופי תורה, שעומדים ללמד ולדעת את הסודות העליונים.

הנקודות הן יוצאות מסוד המוח, לקיים את האותיות על תקונן, ובנקודה אחת משתנה התבנה, ומעבירה את אותה התבנה מקיימה בגון אחר.

הניצוץ הקשה, כשהכה אותו האויר הטהור במח, הכה ולא הכה, מגיע אל אותו המח, ומסתלק ממנו. מגיע ולא מגיע. אזי אותה ההכאה יוצאת לאותיות מתוך המח, והאותיות מתנקדות.

ואם תאמר, הנקדות הוא תקון סופרים - חס ושלום! שאלו כל נביאי העולם יהיו כמו משה, שקבל תורה מהר סיני, אין להם רשות לחדש אפילו נקדה קטנה באות אחת, אפילו אות קטנה של התורה.

כיון שאותה ההכאה התישבה במח מתוך האויר הטהור שנתפס, משום שיש אויר טהור שאין נתפס כלל. וזה שנתפס, כשהתישב במח הזה, אותה ההכאה העליונה. אז יוצאים כל התנועות והטעמים, והטעמים הם כמו מתג לסוס ללכת בדרך ישרה, לימין ולשמאל, לכל רצון שהולכים הטעמים, ופוסקים ושבים, ורצים והולכים בגאון ובשפלות, ואין רשות לכל האותיות ללכת לצד זה ולצד זה, רק ברשות, כמו שהטעמים מנהיגים אותם, והדבר נשמע בשבילם, כדי ללכת בדרך ישרה.

ועל כן, כל האותיות באות ללכת בסוד שני אלה, עם נקדות וטעמים נחד. וזה סוד תפוחי זהב במשפיות כסף דבר דבר על אפניו. תפוחי זהב - הם טעמים ותנועות. במשפיות כסף - אלו הנקדות. דבר דבר על אפניו, שהרי אין דבור כראוי, פרט בשני אלה, ומשום כך תורי זהב נעשה לך.

כתוב (בראשית א) ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו וגו'. הפסוק הזה העירו בו החברים, ודאי שהקדוש ברוך הוא אמר את זה למחנות העליונים, והתעצב בהם לברא אדם כמו מלך בתוך צבאותיו.

אבל יש להסתכל, אם בסוד שלמעלה היה, שאלהים הזה הוא אלהים חיים, הסוד של העולם העליון. ואם הוא אלהים סוד העולם התחתון, איך התתקן נעשה לצד זה ולצד זה?

אלא ודאי, הכל כמו אחד, ובסוד של אחד. אדם כלול בכל הצדדים, הסוד שלו הוא בכל, ומסוד של אלהים נמצא אדם, ולא נמצא מהסוד של שאר השמות. זהו שכתוב (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים. בצלמו בצלם - למה הם שני צלמים? אלא אחד לזכר ואחד לנקבה.

שני אלהים כאן, אחד זכר ואחד נקבה. בצלמו - זכר. בצלם אלהים - נקבה. ועל זה, ויברא אלהים את האדם בצלמו - זה העולם העליון. בצלם אלהים - זה העולם התחתון. וזה סוד של נעשה, כלל אחד, כמו שאמרנו.

בשעה שברא אדם, כל האותיות נבראו, נגלמו והצטירו. בשעה שנגשבה בו הרוח, יצאו הנקדות והתישבו באותיות. בשעה שהתתקן בהשכל ומדע, יצאו התנועות של הטעמים והתישבו על הנקדות והאותיות. וכל התקון של סוד של אדם כך הוא בכל צדי העולם. בסוד של אדם הכל התישב, כמו שנתבאר. ואין אדם, רק בכל התקונים הללו.

אמר לו אליהו, רבי, פתח פיד ויאירו דברך, שהרשות שלמעלה נמסרה בידיך. פתח ואמר, בראשית ברא אלהים. הפסוק הזה בארנוהו בכמה מקומות. אבל בא וראה, על הסוד של העקר הזה כמו שאמרנו, שהרי אם באו כל הנביאים הנאמנים של העולם, ויתעלו בנבואתם בעלית הנבואה של משה, לא יכולים לחדש אפילו נקדה אחת של התורה.

מה הטעם? משום שכל האותיות לא יצאו אלא מתוך נקדה קטנה, והאותיות הן הכלל של התורה. והרי אין רשות לכל האותיות לנסע לצד זה ולצד זה, רק עם נקדות.

כל האותיות כגוף בלי נפש. כשבאות הנקדות, הרי הגוף מתקים בקיומו, ואז (שם ב) ויהי האדם לנפש חיה כתוב. וכלן יוצאות מסוד של נקדה אחת.

בשעה שהאותיות יצאו מן העולם הבא, כלם התגלמו בסוד של אדם, והיו גוף בלי נפש.

עד שהתעוררה הנקדה העליונה הזו, ונכנסה בסתר לתוך העולם הבא. וכל הנקדות יצאו מתוך הנקדה הזו, לקים את האותיות על קיומן. וזהו בראשית ברא אלהים. ראשית זו הנקדה העליונה, שבה ברא אלהים, והתקין את כל הנקדות, תקוני האותיות, שהם סוד של שמים וארץ. ואם לא הראשית הזו, סוד הנקדה העליונה, לא התנקדו האותיות, ולא היה בהם קיום.

דבר אחר בראשית, בראשית הזו סוד הנקדה העליונה. ברא אלהים, בכם הנקדה הזו יצאו האותיות והצטירו בתקונים, להיות סוד הגוף באיברים ודעים, בלי נפש. ומשום כך כתוב ברא, משום שלא יצאה נפש לגוף לעמד בקיומו.

כיון שהתעוררה הנקדה העליונה לתוך העולם הבא, להוציא את הנקדות של הנפש, אז כתוב ויאמר אלהים יהי אור, והארו האותיות בנקדות, שהן הנפש.

אור, זו הנקדה הראשונה, שמאירה מתוך הנקדה ההיא הסתומה העליונה, שנסתרת ולא ידועה. הנקדה הזו מאירה מתוך הסתומה הזו, הנקדה שנקראת חולם, שמאירה למעלה על כל האותיות,

בשביל הכבוד של הנקדה הסתומה.

ומשום שכל האותיות התכנסו בחמש מאות פרסאות של העולם הבא, מאירה הנקדה הזו חמש פעמים. וזה סוד ויאמר אלהים יהי אור. ויהי אור. וירא אלהים את האור כי טוב. ויבדל אלהים בין האור ובין החושך. ויקרא אלהים לאור יום.

יהי אור - זו נקדה חולם ו'. ויהי אור - זו נקדה אחרת שנקראת שורק. משום שהנקדה הראשונה שנקראת חולם מאירה למעלה, וטרם שנמשכה להאיר למטה, היתה סתומה. כיון שנמשכה, מאירה תוך האמצע, בסוד של שורק ו'. וירא אלהים את האור כי טוב - זו חרק, כשמאירה למטה.

בזמן שיצאו הנקדות להאיר לגוף, האור הראשון שהוא חולם מאיר למעלה, והתניב בראש הגוף, ונתן אור לכל הראש: לפנים, לעינים. לאור הראש, לכל תקוני הראש.

ושורק שרוי באמצע, וזוהר האור לקיום הגוף ממראה מתניו ולמעלה, בכל הסודות שלו.

חרק מתחיל למטה, ונתן אור וקיום ממראה מתניו ולמטה, בכל התקונים והסודות שלו. אז וירא אלהים את האור כי טוב.

כשהתתקן הגוף של האותיות הללו בנקדות הללו, אזי כתוב ויבדל אלהים בין האור ובין החושך. לעולם הבדלה בזרוע שמאל, שיש בו חושך. ומאיר בנקדת סגול, להאיר מתוך החשכה ללויים.

ויקרא אלהים לאור יום - זו נקדת צרי, שמאירה ומתנישבת בזרוע ימין, ומתקינה אותו בכל תקוניו.

וכשהנקבה נדבקת בימין ובשמאל ונתנת ביניהן, נדבקים בה שתי הנקדות הללו צרי וסגול, בקיום והפוך אחר, שאין מתנישבים בה כד. צרי מתהפך ומאיר בה בדיוקן אחר, בלי ישוב כמו הנזכר, והוא שבא. וסגול מתהפך ומאיר בה בדיוקן אחר, והוא שורק של שלש נקדות. ולהראות את חביבות הנזכר לנקבה - הוא והיא הכל אחד, לפעמים שמאיר בהם הנזכר. מכאן התפשטו הנקדות לכל שאר האיברים של האותיות בגוף.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים - זו הנקדה פתח. התפשטות האור שמאיר בצד הנזכר, בצד השמאל, ומאיר לאותו הצד, וכעת התחלפו ונכללו הימין בשמאל, והשמאל בימין.

המים הם לימין, בסוד אותה הנקדה שמאיר בה צרי, בצד זה של הימין, נחלקו שני סוגי מימות, והרי בארנו. ומשום כד, צרי, שתי נקדות מתנישבים מימין, כנגד שנים, אחד למעלה ואחד למטה, כמו שנראה בנקדת שב"א.

אחר כד, כיון שהאיר הרקיע הזה, שהיא הנקדה שנקראת פתח, נכנסת הנקדה הזו בין נקדה לנקדת הצרי, בין מים למים, ומפרידה ביניהם, ונוטלת אותם אליה. ואז המים לצד השמאל בנקדת פתח. ועל הסוד הזה (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב וכו', לתת מטר וכו', שהרי המים הם מצד של פתח.

עוד התפשט רקיע מצד הימין, ונכנס בצד שמאל בין נקדת סגול, ונעשה קמץ. ואז נכנס השמאל בימין, ונכללים זה עם זה - הימין בשמאל, והשמאל בימין.

ויאמר אלהים יקוו המים. למעלה כתוב מים חמש פעמים: יהי רקיע בתוך המים. ויהי מבדיל בין מים למים. ויבדל בין המים כו'. ובין המים. הנה חמש פעמים מים, כנגד שתי נקדות שהן חמש, צרי וסגול. צרי שתיים, וסגול שלש. הנה חמש אלה מתנישבות בימין ובשמאל.

הנקבה נכנסת בין הימין והשמאל, ומקבלת הנקדות הללו, לתת לה דעת בשלמות. ולא מתנישבים בו כד, ומתהפכים בו בדרך קלה. הצרי מתהפך בה לנקדה שבא בדרך קלה. הסגול מתהפך בה לנקדה שורק בדרך קלה.

ולעולם אשה דעתה קלה עליה, שהרי לא יכלו להתנישב בה, שתהיה בה דעתה שלמה, כמו שהם למעלה. אלא חזרו בה בדרך קלה, ונמצאת דעתה קלה עליה. כמו שאותן שתי נקדות צרי וסגול הן חמש, אף כד בה שבא שורק הן חמש, אבל בלי ישוב כלל.

יקוו המים, כל אותן החמש, לנקדה אחת, שהיא נקדת שורק, שעומדת תחת הרקיע, קמץ. כל אותם המים של הצד הזה, והצד הזה, כל אותן חמש הנקדות מתנישבות בנקדה הזו. וזו מתנישבת ומאירה לברית הקדושה שבזכר, ואת כל האור של כל חמש הנקדות זה יורש.

כיון שזה יורש את כלם, אז מאירה הנקבה לעשות פרות ותולדות, שכתוב תדשא הארץ דשא וגו'. בלח הנקדה הזו שעומדת למטה, שעושה בה פרות ותולדות.

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים - זו נקדת חטף קמץ, שמאירה אור כמו אותו האור

הראשון, נקדת החולם. ועל שלא מאיר בִּישׁוּב כְּמוֹהוּ, מארת חסר הוא, שלא מאיר בִּישׁוּב כְּמוֹ שֶׁהוֹלֵם, אף על גב שְׁעוֹמְדָת בִּגְנוֹן שָׁלוֹ.

ויאמר אלהים יִשְׁרָצוּ הַמַּיִם שָׂרָץ נֶפֶשׁ חַיָּה - וְזֶה בְּסוּד שֶׁל נִקְדַּת שְׁבִי"א סְגוּלָּה, שֶׁהָיָה סְגוּלָּה נְכָלִים הַמַּיִם בְּאֵשׁ. שׁוֹרָצִים שָׂרָץ שֶׁל אוֹתָהּ נֶפֶשׁ חַיָּה, אוֹתָהּ הַדַּעַת שֶׁנִּתְּנָה לָהּ מִשְׁנֵי צָדִידִים, הִיא קִלְהָ עָלֶיהָ, וְזֶה נִקְרָא שָׂרָץ שֶׁל נֶפֶשׁ חַיָּה, הַשָּׂרָץ שֶׁשׁוֹרָץ וַיִּצָּא וְהוֹלֵךְ בְּכָל הַנִּקְדוֹת.

ובא ראה, שְׁבִי"א נִקְרָא מֵהִיר צֶדֶק, וְכֵן הוּא. וּמִשׁוּם כֵּן נִקְרָא נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַהִיא שׁוֹרֵק שֶׁל שְׁלֹשׁ נִקְדוֹת. בְּשָׁעָה שֶׁהָאוֹת ו' מִסְתַּלְקֶת מִמֶּנָּה, מוֹצִיָּאָה דַּעַת אוֹתָהּ שֶׁנִּטְלָה מִתּוֹךְ לְמַעַלָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר, וּבִמְקוֹמָהּ שֶׁל הָאוֹת ו' מוֹצִיָּא שׁוֹרֵק, וְכֵן הוּא בְּכָל מְקוֹם.

ועל זה כל הנקדוֹת עומדות להאיר לאותיות, כְּמַעֲשֵׂה שְׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל הַעוֹלָמוֹת כָּלָם. וְאִין קִיּוּם וְאוֹר לְכָל הָאוֹתִיּוֹת, רַק בְּאוֹר הַנִּקְדוֹת, וְהַכֹּל נִמְסָר בְּסוּד שֶׁל הַתּוֹרָה בְּסִינִי. וְכֵן הוּא בְּסוּד שֶׁלְמַעַלָּה, וְהַכֹּל תִּקּוֹן שֶׁל אָדָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר.

ויאמר אלהים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ (בראשית א). כְּתוּב (תהלים לו) מִה' מַצְעֲדֵי גֶבֶר כּוֹנֵנוּ וְדִרְכּוֹ יִחְפָּץ. בֹּא וְרָאָה, כְּשֶׁבָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְהַעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, הַכֹּל הָיָה בְּדִיוֹקָן אֶחָד, שִׁיְהִיָּה זֶה כְּמוֹ זֶה. בְּשָׁעָה שֶׁרָצָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרָא אָדָם לְמִטָּה, רָצָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁנֵי הַעוֹלָמִים.

וְכָל הַסּוּדוֹת שֶׁל מַעַלָּה וּמִטָּה, הַכֹּל הוּא בְּאָדָם. הַגִּלְגָּלִת שֶׁל הָרָאשׁ שְׁעוֹמְדָת עַל הַגּוֹף הִיא בְּסוּד הַעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, עִם אוֹתָם הַתְּקוּנִים שֶׁל הָרָאשׁ. הַגּוֹף הוּא בְּסוּד שֶׁל גּוֹף, שֶׁהַדְּרָגוֹת עוֹמְדוֹת בְּאִיבָרִים וְדַעִיגִים תַּחַת הָרָאשׁ הַזֶּה. הַיִּרְכִּים וְהַרְגָּלִים, הַכֹּל בְּדְרָגוֹת שְׁלֵמָטָה, כְּרָאוּי לוֹ לִהְיוֹת כְּמוֹ שְׁלֵמָעֵלָה. כָּל הַדְּמִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת וְהַתַּחְתּוֹנוֹת, אֶת כָּלָם חִסַּק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאָדָם, שִׁיְהִיָּה הוּא שְׁלֵם בְּכָל.

בֹּא וְרָאָה, מִה' מַצְעֲדֵי גֶבֶר כּוֹנֵנוּ, כְּשֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצָּה מֵהָאָדָם, כָּל צִעְדָיו וְכָל דְּרָכָיו הֵם מִתְקַנִּים לְפָנָיו, וְהוּא מִתְקַן אוֹתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי. וְדִרְכּוֹ יִחְפָּץ, אֶפְלוּ בְּדַבְרֵי הַעוֹלָם.

עוֹד, מִה' מַצְעֲדֵי גֶבֶר כּוֹנֵנוּ - אִם אָדָם יֵשִׁים דַּעַתוֹ וְרָצוֹנוֹ וְלִבּוֹ לִמְלַךְ הַקְדוּשׁ, לִלְכֹּת אַחֵר דְּרָכָיו שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצָּה בּוֹ, כְּאִלוֹ הוּא שְׁלוֹ מִמֶּשׁ.

בְּשָׁעָה שֶׁיִּצְאֻ הָאוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ הַסּוּד הָעֲלִיּוֹן, כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר, וְהַתְּגַלְמוֹ וְהַצְטִירוֹ בְּדִמוּת שֶׁל אָדָם, אַחֵר כֵּן יִצְאוּ הַנִּקְדוֹת, וְנִשְׁבַּח בְּהֵן רוּחַ חַיִּים, וְהַתְּקִימוֹ הָאוֹתִיּוֹת, כְּאִדָּם שְׁעוֹמֵד עַל רִגְלָיו בְּקִיּוּם שֶׁל הָרוּחַ.

אַחֵר שֶׁהַנִּקְדוֹת הַתְּקִימוֹ עַל הָאוֹתִיּוֹת וְנִתְּנָה בְּהֵן נֶפֶשׁ, הַצְטִירָה לִהְיוֹת בְּדַעַת וּבְהַשְׁכָּל, וְלִנְסֵעַ בְּמִסְעוֹתָיו, וְלִתֵּת מְזוֹן וְתִקְוָה לְאַחֵר. וְזֶהוּ בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמוּתֵנוּ. כְּמוֹ שֶׁבְּאִרְנוּ, בְּצַלְמֵנוּ - זֶה סוּד הַעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. כְּדִמוּתֵנוּ - זֶה סוּד הַעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן.

דָּבָר אַחֵר, בְּצַלְמֵנוּ - אֵלוֹ הַתְּנוּעוֹת שֶׁל הַטַּעַמִּים, שֶׁהֵם תִּקּוֹן וּשְׁלֵמוֹת, בְּדַעַת וּבְהַשְׁכָּל, לְדַעַת יְדִיעָה לַהֲסִתֵּפֵל לְמַעַלָּה, כְּמוֹ שֶׁהוּא נִסְתָּר וְלֹא הַתְּגַלָּה.

כְּמוֹ מְלַךְ שֶׁהוּא חֲכָם בְּהַשְׁכָּל בְּחִכְמָה, וְאִינוֹ נוֹסֵעַ לְצַד זֶה אוֹ לְצַד זֶה, רַק בְּחִכְמָה וּבְהַשְׁכָּל וּבִמְדַע. אֵף כֵּן, כְּמוֹ זֶה הַתְּנוּעוֹת שֶׁל הַטַּעַמִּים, כָּל מִסְעֵיהֶם בְּחִכְמָה וּבְהַשְׁכָּל וּבִמְדַע, כְּמוֹ שְׁרָאוּי, וְזֶהוּ בְּצַלְמֵנוּ.

כְּדִמוּתֵנוּ - אֵלוֹ סוּדוֹת שֶׁל הַנִּקְדוֹת, שֶׁהֵם יִצְאוּ מִתּוֹךְ דִּיוֹקָן אֶחָד שֶׁל נִקְדָּה עֲלִיּוֹנָה, מֵאוֹתוֹ דִּיוֹקָן נִסְתָּר שֶׁלֹא נִרְאָה. וּמִתּוֹךְ שִׁיוּצָאִים מִתּוֹךְ נִקְדָּה אַחֶת, נִקְרָאוֹת הַנִּקְדוֹת דְּמוּת, הַדִּיוֹקָן שֶׁל הַנִּקְדָּה הָעֲלִיּוֹנָה.

שָׁאֵם תֵּאמַר הָאוֹתִיּוֹת - לֹא כֵּן! שֶׁהָיָה הַדִּיוֹקָן אִינוֹ לְמַעַלָּה, וְלֹא תְלוּי שֵׁם דִּיוֹקָן, שֶׁהָיָה לְאַחֵר שִׁיוּצָאִים מִסּוּד הַעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, כָּלָם מִתְּגַלְמִים וּמִצְטִיִּרִים מִה שֶׁלֹא הָיָה מִקְדָּם לָכֵן, שֶׁאִין דִּיוֹקָן וְצִיּוֹר לְמַעַלָּה כָּלָל, וְעַל כֵּן לֹא יְדוּעַ, וְאִין מִי שֶׁמִּכִּיר בּוֹ כָּלוּם.

הָרָאשִׁית הַסְתוּמָה שֶׁנִּגְלָתָה, וְלֹא יְדוּעָה, הִיא נִקְדָּה אַחַת סְתוּמָה. וְאוֹתָהּ הַנִּקְדָּה לֹא יְדוּעָה וְלֹא גְלוּיָה, וְאִין מִי שֶׁמִּכִּיר אוֹתָהּ. אֲבָל הָאוֹתִיּוֹת לֹא הַצְטִירוּ בָּהּ, וְאִין תְּלוּיּוֹת לְמַעַלָּה, שֶׁהָיָה אִין שֵׁם כָּלָל דִּיוֹקָן. וְעַל כֵּן, כְּדִמוּתֵנוּ - אֵלוֹ הַנִּקְדוֹת. בְּצַלְמֵנוּ - אֵלוֹ הַתְּנוּעוֹת, שֶׁהוּא הַשְׁלֵמוֹת שֶׁל הַכֹּל.

כִּאֵן הַסּוּד לִיּוֹדְעֵי דִין. הַתְּנוּעוֹת שֶׁהֵן שְׁלֵמוֹת הַכֹּל, אִיפֹה הֵן בְּאָדָם? אֵלֹא זֶה סוּד בְּצַלְמֵנוּ, אֵלוֹ הֵם הַצְלָמִים שֶׁל הָאָדָם מִבְּפָנִים וּמִבְחוּץ. לְפָנִים - הַשְׁכָּל וּמִדַּע וְחִכְמָה, וּמִבְחוּץ - אוֹתוֹ הַצֵּלֶם שֶׁהוֹלֵךְ עָלָיו, וּמִנְהִיג אֶת הָאָדָם בְּשִׁמְרָה, שִׁיְהִיָּה שְׁמוֹר מִן הַכֹּל. בְּעוֹד שֶׁהַתְּנוּעוֹת הִלְלוּ הֵן בְּאָדָם, הָאָדָם הוּא שְׁלֵם בְּכָל, כְּמוֹ כֵּן בְּכָל אוֹתָם הַסּוּדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁלְמַעַלָּה.

וְזֶה סוּד מִה' מַצְעֲדֵי גֶבֶר כּוֹנֵנוּ, לְנִסְעַ בְּמִסְעוֹתָיו, בְּאוֹתָן הַתְּנוּעוֹת שֶׁל הַטַּעַמִּים. וְדִרְכּוֹ יִחְפָּץ, בְּאוֹתָן הַנִּקְדוֹת. מִה', מִמֶּנּוּ נִטַּל הַסּוּד הַזֶּה, שִׁיְהִיָּה לְמִטָּה הַכֹּל בִּגְנוֹן אֶחָד וְסוּד אֶחָד.



מה' מצעדי גבר כוננו, כמו אלא מקפא לפני שופר הולך, שהם מצעדי גבר, שמתקנים כל אחד ואחד כראוי לו, וזהו כוננו. ושאר התנועות, הן שכתוב ודרכו יחפץ, הן בעמידה, הן ללכת, הן להפסיק, הן לנגן בשמחה, הן לשחק, הן לתת דין - הכל הוא מדע והשכל לנסע במסעות כראוי.

זרקא, זהו גגון בשמחה. כשפא הניצוץ הקשה באותה הפאה של תוף האויר הוף של תפס, נותן שמחה וחדוה, וזורק מרחוק, לנגן בשמחה למי שלא ידוע ולא נתפס כלל, ועומד בקיומו, ולא מתישב לדעת, עד שקרב ביותר השכל. וכן כל התנועות, כל אחת ואחת כראוי.

טרים שהגיעו התנועות הללו, כל אותם איברי הגוף לא יכולים לנסע במסעות. שהרי כל איברי הגוף בהם נוטלים התחלקות באותיות, שהן עשרים ושתים אותיות שהתגלמו בפרקים ובאיברים.

שנים עשר איברים, הם פרקים שנוסעים. והשנים עשר הללו לא נוסעים במסעות כראוי, רק בסוד של שתיים עשרה תנועות, שכלם עושים את הפרקים הללו להסיע אותם. ויש תנועות אחרות, לתת השכל והקמה ומדע לכל הגוף ולהסיע כל הגוף, ולתת חדוה למעלה ולמטה הכל כראוי.

עשרים ושתים אותיות הם הכלל של סוד הגוף, וכלם התחלקו באיברי הגוף. ומסוד האותיות הגוף נשלם. נשארו אותיות אחרות, שהן עשר. שתיים עשרה אותיות הן ראשונות, שאותם האיברים קיומו של כל הגוף, שיהיה כל איבר ואיבר על תקונו.

ואף על גב שיש בהם באותיות אותיות שגראות בזכר, ואותיות שגראות בנקבה. כמו א' זכר, ב' נקבה. ג' זכר, ד' נקבה. ה' נקבה, ו' זכר. וכן כל האותיות האחרות, מהן כלולות בזכר, ומהן כלולות בנקבה. ואם תאמר, אם כך, איך נבנה אדם בסוד של עשרים ושתים אותיות? שהרי כשמתפצלים, ונבחרו האותיות שהצטרכו וראויות היו לזכר - אין, רק שתיים עשרה, כנגד שנים עשר איברים!

אלא ודאי, כל האותיות כלולות בסוד של זכר, ואותם עשרים ושתים אותיות - אותיות זכריות ואותיות נקביות. משום שכל האיברים, יש איבר באותם פרקים, שהם כלולים זה עם זה ונקנסים זה בזה. מי שנקנס הוא זכר, שהוא שמקבל אותו בתוכו היא הנקבה.

בכל האיברים יש זכר ונקבה, ונקנסים זה בזה כזכר בנקבה. ומשום כך, כל האותיות עולות בסוד של זכר ונקבה. וכל האותיות צריכות אלו את אלו, ולהתחבר אלו באלו. (א"ב ג"ד ה"ו, אחד זכר ואחד נקבה) נקנס זה לזה כמו זכר בנקבה.

עשרים ושתים אותיות אחרות כלולות בנקבה למטה, והן אותיות קטנות. שהרי כשמתחבר הזכר בנקבה, בתשוקה שבכל האותיות של כל האיברים. אל הנקבה מטיל בה סוד האותיות, באותם המים שפלה, ואחר כך הקרימו (קפאו) שמים שהתגלמו האותיות, ויוצאות אותיות אחרות כמו אלו. ועל זה יש אלפא ביתא של אותיות עליונות גדולות, ויש אלפא ביתא של אותיות קטנות.

א' הוא אחד, וסוד של אחד, יוצא ומתגלם בסוד שלמטה, האיברים העליונים שמתחברים באחד, והם אחד. ועם כל זה אינו אלא איבר אחד.

משום ששפיוצאת א' ונתנת בראש, יוצאת באותו הדיוקן של האחרים הללו שהצטרכו להתחבר עמו, וכשיוצאת א', מראה לשתי הדרגות האחרות שהצטרכו להתחבר עמו, שהם השמאל והאמצע, וכלם נאחזים יחד, ונראים בדיוקן שלו. כיון שנמצאו והתישבו במקומם אותם שני האיברים האחרים, חוזרת א' ומתישבת במקומה בראש, בצד הימין.

איך עשה הקדוש ברוך הוא? כשנצאו האותיות, האות הראשונה שניצאה, הראש לכל האותיות, היא א'. מה עשה הקדוש ברוך הוא? התעטף באותה האות ובכא שמים. ובאות היא ברא הקדוש ברוך הוא את סוד היחוד, שהם שלש דרגות, והם שמים, סוד אחד, כמו שבארנו, והרי זה נתבאר. כיון שנבראו שמים בסוד הזה, טרם שנקרשו ולא הגלילו השמים, שהרי היו טמירים בתוף המים, הסוד של האות א', שהיא לימין.

לאחר שנקרשו מתוף המים, יצאה האות ו', מצירת בציור של התגלמות בדיוקן של אדם. ועם כל זה לא נחסר מאותו דיוקן של האות א' כלום, וחזרה והתישבה במקומה.

התחיל האור של האות הוא להאיר מראש העולם לסוף העולם. גנו את אורו באות אחרת, ועשה לאות הוא ב"ת אחד, לגנו אורו בתוכו, ונגנו אותו אור בתוכו.

ומהשעה ההיא נגנו ונטמן, ולא יצא לעולם, פרט לשביל דק אחד, שנמשך חוט אחד ממנו, וממנו נאון העולם ועומד במקומו.

מן האות הוא נבנה הכל. מהאות הוא נאון הכל. באות הוא שמר הקדוש ברוך הוא את ישראל ושבר את שונאיהם לפניהם. זהו שכתוב (שמות טו) מינה' ה' נאדרי בלח' מינה' ה' תרעץ אויב. בשעה שגברו החטאים, מה כתוב? (איכה ב) השיב אחר ימינו. אז באותו הזמן גלו ישראל מן הארץ, ושלטו בהם

שונאיהם.

א' התישבה בְּרֹעַ, בְּסוּד וְתִקְףָּ וְכַח, שֶׁהֵם שְׁנֵי צִדִּים אַחֲרֵים שֶׁהִחֲזִיקוּ בּוֹ, וְהִיא זְרֹעַ הַיָּמִין. ב' נִכְלָה בְּתוֹכָהּ, וְכוֹנְסֶת אוֹתָהּ כְּגִדְדָהּ, כְּנִקְבָּה שֶׁנִּכְנָס לְתוֹכָהּ זָכָר. מִשּׁוּם כֵּן כָּל הָאוֹתִיּוֹת, אַחַת זָכָר וְאַחַת נִקְבָּה.

א' הִתְפַּשְׁטָה לְאוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת, וְנִשְׁלְמוּ בְּשִׁלְמוֹת, לְטַל שְׁתֵּי דְרָגוֹת אַחֲרוֹת אֵלָּה, לְהִיּוֹת הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁלוֹ. וְזֶה סוּד וְהַחֲזִינִים עָלָיו מִטָּה פְּלוּנִי. וְהַחֲזִינִים עָלָיו - שְׁתֵּי דְרָגוֹת בְּאַחַת.

עַד שֶׁעוֹלוֹת הָאוֹתִיּוֹת לְשִׁשִּׁים רְבּוּא, כְּחֻשְׁבוֹן שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְעוֹלָם לְשִׁשִּׁים רְבּוּא. אַף כֵּן הָאוֹתִיּוֹת, כְּשֶׁהִתְמַלְאוּ עוֹלָם לְשִׁשִּׁים. אֵלָּה בֵּית גִּימָל דָּלֶת הָאֵל וְזֶן חֵית טַת יוֹד כֵּן לְמַד מִסּוּן סִמָּךְ עֵין פֶּא צַדִּי קוֹף רִישׁ שִׁין תּוֹ. אֵלֶּה הֵם עֲלִיַּת הָאוֹתִיּוֹת לְשִׁשִּׁים רְבּוּא, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה שְׁלֵמוֹת בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת בְּכָל הָאֵיבָרִים.

נִשְׁאַרִי עֲדֵין שְׁתֵּים עָשָׂר אוֹתִיּוֹת, וְהֵן מִסְתַּוְמָה, צַדִּי אֶרְכָּה, נוּן, פֶּא, כֵּף, וְהֵן הָאוֹתִיּוֹת הָאַחֲרוֹת הַכְּפוּלוֹת מִנְצַפ"ךְ. וְהֵן עוֹלוֹת לְשְׁתֵּים עָשָׂר אוֹתִיּוֹת. וְכִשְׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת נִשְׁלְמוּ, עוֹלוֹת לְשְׁבַעִים אוֹתִיּוֹת אוֹתִיּוֹת, סוּד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא בָּהֶן.

חֻשְׁבוֹן יִשְׂרָאֵל שְׁבַעִים נֶפֶשׁ, וְשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁהֵם עֲדִים בְּתוֹכָם, וְנִכְלָלוֹת בָּהֶם, וְהֵן י"ה, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קכב) שֶׁשֵּׁם עָלָיו שְׁבַטִים שְׁבִטֵי י"ה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וְעַל זֶה הַסּוּד, הָרַאבִּנִי הַשְּׁמַעוֹנִי. וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ, וְכָל עוֹלוֹת לְשְׁבַעִים וְשְׁתֵּים.

כְּמוֹ כֵּן אֶלְפִּי"א בֵּית"א, שְׁכָל הָאוֹתִיּוֹת עוֹלוֹת לְסוּד שֶׁל שְׁבַעִים וְשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, שֶׁהַכָּל יִהְיֶה סוּד שֶׁל גּוֹף שֶׁלֵם, הַסּוּד שֶׁל אָדָם, סוּד הַמְרַכְבֶּה הָעֲלִיוֹנָה, סוּד הַשֵּׁם הַחֲקוּק.

מִשּׁוּם כֵּן כָּל הָאוֹתִיּוֹת עוֹלוֹת בְּעֲלִיַּת הַמְרַכְבֶּה הָעֲלִיוֹנָה בְּדִיּוּקָנָם וְגוֹפָם, שֶׁהַכָּל יִהְיֶה סוּד אֶחָד כְּרַאוי. כָּל הָאוֹתִיּוֹת, כְּשֶׁמִּתְחַבְּרוֹת וְנִחְקָקוֹת בְּחִיקוּתֵיהֶן בְּסוּד שֶׁל שְׁבַעִים וְשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת, נִעֲשׂוֹת כְּלָן גּוֹף אֶחָד.

#### מִדְרַשׁ רוֹת

וְיִהְיֶה בִימֵי שֹׁפֵט הַשְּׁפֹטִים (רוֹת א). רְבוּתֵינוּ פוֹתְרִים הַמְקַרָּא שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב לח) בְּרֵן יַחַד כּוֹכְבֵי בִקְרָ וְיִרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. מִי הֵם כּוֹכְבֵי הַבִּקְרָ? אוֹתָם הַמְלַאכִים הַקָּדוֹשִׁים שֶׁשּׁוֹלְטִים בַּיּוֹם. מִי הֵם בְּנֵי אֱלֹהִים? אוֹתָם הַמְלַאכִים הַקָּדוֹשִׁים שֶׁשּׁוֹלְטִים בַּלַּיְלָה.

בֹּא וְרֹא, כָּל מֶה שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בָּרָא אֶלָּא לְכְבוֹדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג) כָּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלְכְבוֹדִי בְּרֹאֲתִיו וְצִרְתִּיו אֵף עֲשִׂיתִיו. הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּרָא אָדָם בְּעוֹלָם, וְנָתַן בּוֹ אֶת שְׁמוֹ יְהוּ"ה. ה' - נֶפֶשׁ. ו' - רוּחַ. ה' - נִקְרָאת נִשְׁמָה. י' - נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה. וְקִרְאָם י"ה - אָב וָאֵם. ו"ה - בֶּן וּבַת.

הַדְּגִמָּא שֶׁבָּרָא רוּחַ וְנֶפֶשׁ שֶׁל קִדְשָׁהּ, כֵּן בָּרָא רוּחַ וְנֶפֶשׁ מִצַּד הַשְּׁמַאל. וּבִדְגִמָּא שֶׁל אוֹתוֹ הֵינּוּ עַל שְׁמֵרֵינוּ, כֵּן הוּא הָרוּחַ וְהַנֶּפֶשׁ הַשְּׁכָלִית עַל רוּחַ וְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית. וְלָמָּה נִקְרָאת בְּהִמִּית? עַל שֶׁהִיא מִצַּד הַשְּׁמַאל שֶׁל סַמָּא"ל וְנֶחֱשׁ, שֶׁהֵם זָכָר וְנִקְבָּה. וְעַל כֵּן אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּחֻמָּתוֹ, (קֹהֶלֶת ג) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הַעֹלָה הִיא לְמַעַלָּה וְרוּחַ הַבְּהִמָּה הִירָדֶת הִיא לְמַטָּה לְאַרְץ.

וְלִצַּד הַטְּמָאָה לֹא נָתַן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן וְתִהְיֶה לְפָסִילִים. אֲנִי - רָמָז כְּמוֹ וְיִסְרָתִי אֶתְכֶם אֵף אֲנִי. ה' - רָמָז לְמַדַּת הַרְחֻמִּים. לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן - רָמָז לְאֵל אַחֵר, שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר, שֶׁהוּא בְּצַד הַטְּמָאָה.

פֶּתַח רַבִּי וָאֶמַר, בְּסוּד שֶׁל יְהוָה. י' נִקְרָא בְּדִגְמָא, זֶה אֱלִימָלֶךְ. ה' נִקְרָא בְּדִגְמָא, זֶה נֶעְמִי. וְלָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה נֶעְמִי? שֶׁנֶּאֱמַר וְיִהְיֶה נֵעַם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְגו'. ו"ה דְּגִמָּא, זֶה רוֹת וּבִעָלָהּ.

רוֹת הַפֶּכָה שְׁמָה לְתוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית טו) וְתוֹר וְגוֹזֵל. (שִׁיר ב) יוֹנָתִי בַּחֲגִי הַסֹּלַע בְּסִתְרָ הַמִּדְרָגָה הָרַאֲנִי אֶת מִרְאִידָהּ הַשְּׁמִיעֲנִי אֶת קוֹלָהּ כִּי קוֹלָהּ עָרַב וּמִרְאִידָהּ נֶאֱוָה.

פֶּתַח וָאֶמַר, וּמֶה זֶה וּמַעֲשֶׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ? זֶה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם. אִם הֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים - יִשְׁכֹּן עָלָיו הוּיָהּ, וְאִם לֹא - יִסְתַּלַּק מִכִּנּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מִשְׁלֵי יד) חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה וְאוֹלֶת בְּנִידָהּ תִּהְרָסֶנּוּ. חֲכָמוֹת נָשִׁים - זֶה הַנִּשְׁמָה וְהַנֶּפֶשׁ. וְאוֹלֶת - זֶה נֶפֶשׁ הַשְּׁמַאלִית שֶׁנִּקְרָאת עֶרְכָּה.

פֶּתַח וָאֶמַר, מֶה זֶה שֶׁאֶמַר (שִׁיר ב) הָרַאֲנִי אֶת מִרְאִידָהּ? כְּשֶׁנֶּעֱשֶׂה אָדָם מִטְפָּה בְּשִׁלְתִּי אֲמוֹ, כְּמוֹ שְׁמִתְגַּדֵּל (אַחֵר אֶרְבָּעִים יוֹם שֶׁנִּבְרָא) - מִכְנִיס בּוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲט מַעֲט רוּחַ וְנֶפֶשׁ, וְנֶר נָתַן עַל רֹאשׁוֹ בְּלִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב כט) בְּהִלּוֹ גִּירוֹ עָלַי רֹאשִׁי. וְעַמּוּד אוֹר בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יד) וַיִּסַּע עַמּוּד הָעָנָן וְגו', (שֵׁם יג) וְלִילָה בְּעַמּוּד אֵשׁ כִּי לָלַכְתָּ יוֹמָם וְלִילָה. וְנֶאֱמַר (מִשְׁלֵי ו) כִּי יֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר.

ומלמדים אותו את כל התורה, ומלמדים אותו את כל המצוות, ואומרים לו: ראה, שזהו דרך עקלתור, שנקראת לילה. ובמקום הזה יכניסו כל נפש של האיש, שנאמר (איוב ג) קטן וגדול שם הוא ועבד חפשי מאדוניו.

ומראים לו בעמוד של אש, שהוא על ראשו, כמה דברים ונמרים ואריות ומלאכי חבלה שישבים שם. ושם הכלב. ועל זה אמר דוד (תהלים כב) הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי. והמקום הזה הוא חשך, ומלאכי החבלה קוראים אותם לילות. ועל זה אמר מפחד בלילות. לילות ממש נקראו.

ואומרים לו: אם תזכה למצוות, כל מצוה ומצוה יעשו לך ממנה מלאך טוב. ובזמן שתכנס למקום הזה ותזכה למצוות, יאמרו: סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול מדרך פלוני זה, ולא ישלטי עליך (מלאכי חבלה).

ובזו הדגמה ביום, יאמרו: אם תזכה בתורה, כל אות ואות תהיה מלאך, שיעזרך במקום הזה. והתורה שנקראת דרך, תלך בדרך הזו, שלא ישלטי עליך. ועל כן אמר לנחותם הדרך. ואחר זה יראו לו גן העדן, וכל חלק וחלק שיש לצדיק בפני עצמו. ומשביעים אותו שיקים כל התורה.

ואחר כן יאמרו לו, (בראשית יב) ויאמר ה' אל אברהם לך לך וגו', (שם) ויאעשך לגוי גדול וגו'. ויאמר ה' אל אברהם - זו הנשמה, שהיא אב לרוח ורם לגוף. לך לך מארץ - זה גן העדן. וממולדתך - זו בטן האם, של בשר ודם. ומבית - זו השכינה. אביך - זה הקדוש ברוך הוא. שאין אביו אלא הקדוש ברוך הוא, ואין אמו אלא כנסת ישראל. אל הארץ - זה העולם השפל. ונותנים לו שבע ברכות כמו שאמרנו לעיל, מואעשך וגו', עד כל משפחות האדמה וגו'.

אם האדם יזכה, ויהיה צדיק, ומכיר את שם הקדוש ברוך הוא - מה אומרים לו כשמתפלל מן העולם? (תהלים צא) לא תירא מפחד לילה וגו', (שם) על פנים ישאונך פן תגף באבן. מן האבן של דרך עקלתור. רגלך כו', עד כי ידע שמי.

ואם אדם לא יזכה לתורה ולמעשים טובים - כשיתפלל מן העולם, יכנס לדרך החשוכה שאמרנו, ומזדעזעים כל מי שישנו באותו המקום, ויאמרו: הזאת נעמי, שהלכה בדרך הזה מלאה כל טוב, מלאה מתורה! עמוד הענן שהאיר לה במקום הזה ללכת ביום, ועמוד האש להאיר לה ללכת במקום הזה בלילה, ועם בעלה, נשמה לנשמה!

היא משיבה ואומרת, (רות א) אל תקראנה לי נעמי, קראן לי מרה, כי המר שדי לי מאד. שהנעיל אותי בגוף רע. אני מלאה הלכותי במקום הזה, וריקם השיבני ה'.

באותה שעה היא אומרת, שבנה בלתי וגו', שנאמר ותאמר נעמי לכליתיה שבנה בלתי. משיבה רות הנפש הקדושה ואומרת, אל תפגעני בי לעזוב לשוב מאחריך כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אלן וכי.

אבל ערפה, הנפש שהיא צד השמאל, הולכת לגוף ומתאבלת עליו, שנאמר (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. וכל זמן שמתאבל עליו, אומר הגוף לנפש הבהמית: בשביל האכילה והשתיה שנתת לי, הנשמה בצער גדול, ובלא תורה ובלא מצוות. טל מה שנתת לי. ונבקע הגוף.

אמר רבי, כתוב (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל וגו'. מהו דל? איש נסתר. ויאמר מה תתן לי, וכי יותר רשע אני מכל האדם שבעולם? ויעשה מריבה עם הקדוש ברוך הוא. אשרי מי שמשכיל לו, שכתוב (ישעיה כז) או יחזק במעגז יעשה שלום לי שלום יעשה לי.

שאמר רבי נהוראי, מה שאמר או יחזק במעגז וגו', וכי הקדוש ברוך הוא שהוא בעל השלום, עושה שלום במרומו, צריך למי שיעשה לו שלום? והלא השלום שלו!

אלא העני, בשעה שרואה את עצמו בדחק, הוא עושה מריבה כלפי מעלה. והמחזיק בידו של עני ועושה עמו צדקה, כביכול עם הקדוש ברוך הוא עושה שלום, לפי שגורם לעני שמבקש מחילה מלפניו יתברך על שהטיח דברים כלפי מעלה, ואז עושה שלום בינו לבין קונו. מי גרם לו לעשות שלום? זה הנותן צדקה לעני, והמחזיק בידו, שכתוב או יחזק במעגז וגו', וזהו הדל. והקדוש ברוך הוא מהו אומר? אין דנים את האדם לפי צערו.

וכך גם באיוב. שאמר רבי תנחום, אמר איוב לקדוש ברוך הוא, (איוב כג) מי יתן ידעתי ואמצאחו כו' אערכה לפני משפט. עד שהטיח איוב דברים כלפי מעלה.

ויותר לא? והלא כבר בכמה מקומות בתחית המתים, והטיח דברים כלפי מעלה, וסקל איקונין של מלך?!

אלא, אמר רבי נהוראי, באותה השעה אמר המקטרג לקדוש ברוך הוא: איוב שאמרתי עליו איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע, הרי כבר בתחית המתים, והטיח דברים, וסקל איקונין של מלך! אמר

הקדוש ברוך הוא: איוב לא בדעת ידבר!

בשעה שנתנפח איוב עם הקדוש ברוך הוא, מה הוא אומר? (שם י) הטוב לך כי תעשק כי תמאס יגיע כפיך וגו'. וכי הוא טוב זה העשק שתעשה לי! אבי ואמי עשו לי את הגוף, ואתה נעשית שתרץ עמם, ונתת בי נשמה, ואמרת למקטרג רק את נפשו שמר. מה שלך - שמרת, מה של אבי ואמי - אמרת הנו טוב זה העשק שתעשה לי, כי תמאס יגיע כפיך, שהנפש מאוסה מצד יסורי הגוף! ועל עצת רשעים הופעת, סקל איקונין של מלך!!

והמקטרג קטרג על כל זה לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא: איוב לא בדעת ידבר, ואינו נתפס על צערו. וכיון שבא הקדוש ברוך הוא ונתנפח עמו, חזר בו ואמר, (שם מ) אחת דברתי ולא אענה ושתים ולא אוסיף. סגר פיו לפני הדין.

רבי פדת אמר, לא כתוב כי לא דברתם נכונה בעבדי איוב, אלא (שם מב) כי לא דברתם אלי נכונה. אלי לא דברתם נכונה. הוא עמד והצדיק את הדין, ובקש על עצמו על מה שאמר, והם לא בקשו על עצמם, על מה שהטעוהו במענה לשונם.

רבי יהושע שמסכנין בשם רבי יודא אמר, כל החושד בכשרים ראוי ללקות בצרעת, שכתוב (במדבר יב) אשר נואלנו ואשר חטאנו. וכתוב (שם) אל נא תהי כמות. חבירו של איוב חשדוהו במה שלא היה בו, ולא בקשו ממנו מחילה, ולא בקשו על נפשם, עד שבקש איוב עליהם רחמים. והקדוש ברוך הוא הודיע להם, שחטאו במה שחשדוהו. ולפיכך, ובעבדי איוב יתפלל בעדכם.

ואמר רבי יוסי בן קסמא, מה שאמר (איוב מב) כי אם פניו אשא לבלתי עשות עמכם נבלה. מה זה נבלה? זו צרעת, שכתוב (במדבר יב) ואביה ירק ורק בפניו. ותרגם רבי יוסי, ואביה מנבל נבל באפיה.

בא וראה, כשנגלה הקדוש ברוך הוא אל איוב, מה כתוב? (איוב לח) ויען ה' את איוב מן הסערה ויאמר. רבי יוסי בר חלפתא אמר, השיב לו על מה שאמר (שם ט) אשר בשערה ישופני. אמר איוב: רבוננו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך, ונתחלף לך שמי איוב באיוב? זהו שכתוב (שם יג) ותחשבני לאיוב לך. לפיכך השיבו מן הסערה.

רבתינו אומרים, סערה של שטן, שהסעיר גופו של איוב. ומניין לנו שנקראת סערה? שכתוב (תהלים קמח) רוח סערה עושה דברו. שאין לו רשות לעשות שום דבר, אלא במאמרו של הקדוש ברוך הוא.

רבי בון אומר, כתוב בש"י, שכתוב אשר בשערה ישופני. וכתוב בסמך, שכתוב מן הסערה. כתוב כאן אשר בשערה, וכתוב שם (ויקרא יז) לשעירים אשר הם זנים אחריהם.

וזה שכתוב בשערה. רבי רחומאי אמר, פעם אחת זכר, ופעם אחת נקבה. פעם אחת זכר - שכתוב (שם טז) ונשא השעיר עליו. וכתוב (בראשית כז) הן עשו אחי איש שעיר. פעם אחת נקבה - שכתוב (שם לג) וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה, וכתוב בסמך, שכתוב מן הסערה. מה הטעם? שמסעיר גופו של אדם.

והרי כתוב (מלכים ב) ויעל אליהו בסערה השמים. רבי נחמיה ורבי יהודה אומרים, כשהעלה הקדוש ברוך הוא אליהו לרקיע, עמד מלאך המות כנגדו.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: על מנת כן בראתי שמים, שיעלה אליהו לשם. אמר לו מלאך המות: רבוננו של עולם, עכשו יהיה פתחון פה לבריות. אמר לו הקדוש ברוך הוא: אין זה כשאר בריות, ויכול הוא להעביר אותך מן העולם, ואינך יודע כחו. אמר לו: רבוננו של עולם, תן לי רשות וארד אליו. אמר לו רד. מיד רד. כיון שראה אותו אליהו, הקריחו פתח רגליו, ובקש להעבירו מן העולם, ולא נתן לו הקדוש ברוך הוא רשות. מיד כפף אותו וחתיו, ועלה לשמים, שכתוב ויעל אליהו בסערה השמים.

כיון שנגלה הקדוש ברוך הוא לאיוב, באותה סערה נגלה אליו, שכתוב מן הסערה. הניין כפופה, ולא פשוטה. כפף אותו הקדוש ברוך הוא כנחש הולך על גחון, ודבר עמו. מה אמר לאיוב? (איוב לח) איפה היית בנסדי ארץ. מיד שתק, ולא יכל לעמוד בתוכחתו. להורות שמעשיו של הקדוש ברוך הוא באמת.

רבי אלכסנדר פתח ואמר, (שם) ברוך יחד כוכבי בקר, כוכבים שבמרום שולטים בלילה, חוץ מאותם ששולטים בבקר. וכלם משבחים ומפארים ומיחדים שמו של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב ברוך יחד כוכבי בקר, ולא כוכבי לילה, אף על פי שממשלתם כרגע.

ויריעו כל בני אלהים (שם), למה ויריעו? אמר רבי אלכסנדר, בשעה שעולה עמוד השחר, אותם בני אלהים מריעים בתרועה, וכל אותם המלאכים והכוכבים הממנים בלילה מעבירים אותם ממקומם, ושולטים מלאכים אחרים במקומם להיותם ממנים ביום.

רבי חסדאי אומר, כוכב אחד יש במרום, והקדוש ברוך הוא מוציאו ממקומו, וילון שמו. והוא ממנה להכניס ולהוציא שאר הכוכבים, ומשמש כל הלילה. כיון שאותם כוכבי בקר שולטים, נגנו ונבלע במקומו.

אמר רבי שמואל, כתוב (שם ט) המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון. כשהקדוש ברוך הוא רוצה להרגיז כל העולם, ולרגש ולהרעיש את עמודיו, לא מרעיש אותו אלא ממקומו. מי הוא מקומו? זו הנקדה של ציון.

רבי רחומאי אומר, מציון השתת העולם, שכתוב (תהלים נ) מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבוא. וכתוב אחריו, מציון מכלל יפי אלהים הופיע.

ואמר רבי שמלאי, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הכניס אור באור, והלביש זה בזה, וברא שמים, שכתוב (שם קד) עטה אור כשלמה נוטה שמים פריעה.

והאור הזה נקרא אור לבוש. האור הראשון שהתלבש בו הקדוש ברוך הוא. ואותו האור התפשט בהוד והדר, ונברא העולם, שכתוב הוד והדר לבשת כו' נוטה שמים פריעה.

רבי חזקיה אומר, כשנטל הקדוש ברוך הוא את השלג וזרק לתוך המים, מתחת פסא כבודו, נטל כשעור שעלו, שכתוב (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים.

רבי יודאי אומר, כשעור שליש זרת נטל, וזרק לתוך המים, שכתוב (שם) וכל בשלש עפר הארץ. וכתוב (איוב לו) כי לשלג יאמר הוא ארץ.

ומתחת המים נקפא מקום אחד בתחלה, באמצע התהום, ונעשית משם אבן אחת משקעת באמצע תהום, ועלתה למעלה ונראית בציון, והיא נקדת העולם.

רבי יוסי אומר, העגל והכדור אין (ממתקים) מוקמים (הגלגל וחלקיו לא מסתובבים) אלא מתוך נקדה אחת באמצע, ואותה הנקדה היא מקומו של עולם, ומשם נתפשטה הארץ לכל רוחותיה. רבי חזקיה אומר, כעין בריתו של אדם.

בשעה שנקפאה הארץ מתחת המים, מה כתוב? (בראשית א) יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה הנפשה. כיון שראו המים גבשה, היו עולים ונגבהים לכסותה כבראשונה, עד שגער בהם הקדוש ברוך הוא ונסו, שכתוב (תהלים קד) מן גערתך ינוסו.

ואף על פי שהיו נסים, לא היו משתככים. מה הטעם? מפני שהיו מכסים עליה בתחלה, ועכשו נסים מפניה. מה עשה הקדוש ברוך הוא? נטל כמין צרור של חרש, וחקק בו שמו של שבעים ושנים שמות והשליך לתוך המים, ועמדו מיד ונשתככו.

ובאיה מקום עמדו? בציון, שכתוב (שם נ) מציון מכלל יפי, זה שמו של הקדוש ברוך הוא. וכשהארץ מתמוטטת, אינה מתמוטטת אלא ממקום זה, שהוא מקום העולם.

רבי פדת אומר, הנשבע באמת בשמו של הקדוש ברוך הוא, צרור זה שחתום בו שמו, מסתלק למעלה בחזרה, ומתקיים בו, והעולם מתקיים. והנשבע לשקר, אותו צרור עולה ומסתלק, ורואה שהוא שוא, ואז העולם מתמוטט, ורוצה לחזר לתהו ובהו, שאין העולם מתקיים אלא על שמו החתום באמת. ועל זה כתוב (שמות כ) לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא.

רבי חזקיה אומר, מקום כל העולם כלו היא נקדה אחת, אשר עליה עומד הכל. והכבוד אינו ברוך אלא ממקומו, שכתוב (יחזקאל ג) ברוך כבוד ה' ממקומו.

מה זה ועמודיה יתפלצון (איוב ט)? רבי פרחיא אומר, אלו העמודים התומכים היסוד, וקיומו של העולם עליהם. וכמה הם? ז', שכתוב (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה. היסוד של אותם התומכים צדיק אחד, שכתוב (שם י) וצדיק יסוד עולם. עמוד לא כתוב, אלא יסוד, היסוד שהכל עומדים עליו.

כנגד זה שבעה רקיעים הם, ושבעה כוכבים רצים וחוזרים הם. שבע ארצות. שבעה נמים. שבעה תהומות. וכלם תלויים במאמר ההוא, שנאמר הבונה בשמים מעלות. הם שבע ספירות, מעלות גדולות, עמודים חקוקים בשמו הגדול, וכלם תלויים במאמר אחד, והם שמים העליונים.

ושבע ארצות קדושות שמזדווגים עמהם, ואין בהם פרוי, שנאמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. יום שני. יום שלישי. יום רביעי. יום חמישי. יום ששי. עד יום השביעי. (שמות כ) כי ששת ימים עשה ה'.

וכנגדם שבעה עמודים חקוקים, שהם תלויים בשמים. והם שנים עשר שבטים, שהם תלויים במדת יעקב הנקרא שמים, שנאמר (מלכים א ח) ואתה תשמע השמים מכון שבתיך, וכתוב (דברים ו) שמע ישראל וגו'.

רבי רחומאי אומר, השבעה העליונים הם שמו של הקדוש ברוך הוא. (עמוס ט) ואגדתו - מה זה

אגדתו? הם שבע מעלות למטה מהם, שעומדים על העולם ומנהיגים אותו. על ארץ - זו ארץ התחתונה. יסדה - זו ארץ העליונה הנקראת בינה, והיא תלויה בחכמה. ומה הוא? תבל, שנאמר (ירמיה י) מכין תבל בחכמתו.

הקורא למי הים (עמוס ט), ים אחד, והם שבעה. רבי פרוספדאי אומר, הלא ים אחד בעולם הוא? אמר רבי רחומאי, ימים פתוב, שפתוב ולמקוה הים קרא ימים.

וכלם נכנסים לים הגדול, והם שבעה, וכלם נכנסים בו, זה למטה מזוה, עד התהום, עד שתמצא ים הגדול שבעה זה על זה, וכלם תלויים במאמר אחד.

אמר רבי שמלאי, אימתי העולם מתמוטט? בשעה שהקדוש ברוך הוא מביט ורואה בו, שנאמר (תהלים יד) ה' משמים השקיף על בני אדם וגו'.

רבי נהוראי ורבי יצחק קמו באור, פשהאיר היום, ללכת בדרך. בטרם שיצאו, הרים עיניו רבי נהוראי, ראה שכוכבי הבקר מרתתים. אמר לו רבי יצחק: תראה אותם הכוכבים שמרתתים ביראת אדונם, קעת מגיע זמנם לזמר.

משום שאותם בני אלהים עומדים עליהם. וכשמשמים שער הצבאות שמשפחים בלילה, אותם בני אלהים תוקעים תרועה, ומתכנסים כל המנוחות ששולטים בלילה למקומם.

ואז אותם הכוכבים ששולטים ביום, בבקר, מרתתים ויראים ומעלים שירה. וכעת מגיע זמנם לשבח את רבונם, בזמן הזה ששומעים אותה התרועה, שפתוב (איוב לח) ברוך יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים.

הקדימו והלכו, והיה מאיר היום. כשיצא השמש והתגלה לעולם, אמר לו רבי יצחק לרבי נהוראי: תמהני פשהסתפלת בשמש. שכשיצא, יצא אדם, ואחר כך חזר ללבו. למה?

ודאי נזכרתי בדבר שאמר רבי יוסי בן שלום אמר רבי יצחק בן יהודה: כשיצא השמש, יוצא בתקף, כגבר תקיף, ובוקע שלש עשרה משקופים של חלונות רקיע.

ואין בכל אותם כוכבי השמים והמזלות שנקרא גבור, פרט לשמש. איזו גבורה עושה? אלא פשמשותיים היום ונכנס הלילה, מסתתמים כל אותם החלונות והמשקופים של הרקיע. בשעה שבא היום והשמש יוצא, מתעטר ונחקק באותיות של סוד השם הקדוש, ובתקף ויבכח שלו הוא כוונס את כל אותם הרקיעים, ובוקע את כל אותם החלונות, ונשפרים בשלהבותיו, ופותח אותם ויוצא החוצה.

וימניו לנו שנקרא גבור? שפתוב (תהלים יט) ישיש כגבור לרוץ ארח. וכתוב (שופטים ה) כצאת השמש בגבורתו. כגבור שנקנס למלחמה ונוצח, הוא אדם. כשנצח, חוזר לגונו הראשון. כך השמש, כשיצא, נדלקים בו שלהבותיו, והוא אדם מרב גבורתו, ואחר כך חוזר לגונו הראשון.

הלכו. כשהגיעו לשדה אחד, אמר רבי יצחק, יאמר מר מאותם הדברים המעלים שבקריאת שמע. פתח ואמר, (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. הפסוק הזה נוח בשעה שאמרו בני יעקב לאביהם, או משה לישראל, אבל עכשו, כל העולם אומרים שמע ישראל. לאיזה ישראל אומרים?

אלא, הנה שנינו, יעקב אבינו לא מת, והקדוש ברוך הוא חתם אותו בתוך כסא כבודו להיות תמיד עד על בניו, שמייחדים שמו של הקדוש ברוך הוא פראוי בכל יום פעמים. וכשהם מייחדים את שמו של הקדוש ברוך הוא, אומרים שמע ישראל, תהיה מעיד עלינו, שאנו מייחדים את שמו של הקדוש ברוך הוא פראוי.

באותה השעה נוטלים את יעקב בארבעה כנפים, פרושים לארבעת צדי העולם, ומעלים אותו לפני הקדוש העליון, ומברך אותו בשבע ברכות. פותח הקדוש ברוך הוא ואומר: אשרי האב שהוליד את הזרע הזה בארץ! אשרי הבנים שמעטרים את אביהם כך! באותה השעה כל צבאות השמים פותחים ואומרים, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ויעקב מתעטר בשלשה עשר נהרות אפרסמון זו, ועומד תמיד בקרנה מקפת חומה על בניו לפני הקדוש ברוך הוא, ולא נותן לדיו הקשה לשלט עליהם, וכל בני העולם אין יכולים להשמידם. זהו שפתוב (ישעיה מד) אל תירא עבדי יעקב.

פתח רבי יהודה ואמר, ברגמא שיש שנים עשר שבטים למטה, שהם בני יעקב, כך יש יעקב העליון בשמים, ושנים עשר שבטים עליונים. וברגמא שמייחדים שמו של הקדוש ברוך הוא ישראל למטה, כך מייחדים המלאכים הקדושים למעלה, והכל כמו שלמעלה.

פתח רבי נהוראי ואמר, (שם כט) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו. וכי יעקב פדה את אברהם? ויעקב טרם נברא בעולם!

אָלאַ באַ וראָה, בַּשָּׁעָה שֶׁהָיוּ מְפִילִים אֶת אַבְרָהָם בְּאוֹר כְּשָׂדִים, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּנֵּס אֶת הַמַּמְלָאָה שְׁלוֹ וְאָמַר: הִצִּילוּ אֶת אַבְרָהָם מִתּוֹךְ הַשְּׂרָפָה שְׁלוֹ, שֶׁהוּא אַהֲוָבִי.

אָמְרוּ לַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הָרִי יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעֲלֵל! אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הָרִי יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִצְחָק! אָמְרוּ לַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הָרִי יֵצֵא מִמֶּנּוּ עֶשׂוֹ! אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הָרִי יֵצֵא מִמֶּנּוּ יַעֲקֹב! אָמְרוּ: הָרִי וְדָאִי שְׂבֻכּוֹת יַעֲקֹב יִנָּצֵל. וְעַל זֶה אָמַר, אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם, שְׂבֻכּוֹתוֹ נִצּוֹל אַבְרָהָם.

אָמַר רַבִּי, בַּשָּׁעָה שֶׁכָּפַתּוּ אֶת חֲנֻנִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲזָרְיָה שִׁיפִילוּ אוֹתָם לְתוֹךְ כְּבִשּׁוֹן הָאֵשׁ הַיּוֹקֶדֶת, חֲנֻנִיָּה אָמַר (תְּהִלִּים קיח) ה' לִי לֹא אִירָא מֶה יַעֲשֶׂה לִּי אֲדָם. מִיִּשְׂרָאֵל אָמַר (ירמיה ל) וְאַתָּה אֵל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאַל תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי אֶתָּד אֲנִי נָאִם ה'. עֲזָרְיָה אָמַר, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגו'.

אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (ישעיה מד) זֶה יֹאמַר לֵה' אֲנִי - זֶה חֲנֻנִיָּה, שֶׁאָמַר ה' לִי לֹא אִירָא. וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב - זֶה מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁאָמַר וְאַתָּה אֵל תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב. וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה - זֶה עֲזָרְיָה, שֶׁאָמַר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְכו'. לֹא עָתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עָתָה פָּנָיו יִחְנוּרוּ.

וְלִמָּה לֹא הָיָה דְּנִיָּאל עִמָּהֶם? אָלָּא דְּנִיָּאל אָמַר, אֲנִי נִקְרָא בְּלִטְשָׂאֶצַּר, כְּשֵׁם הָאֱלִיל שְׁלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּנִיָּאל ד) בְּלִטְשָׂאֶצַּר כְּשֵׁם אֱלֹהֵי כוֹי, וְכַתּוּב (שם ב) אִזְ הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר נָפַל עַל פָּנָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה לְדְּנִיָּאל. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר, פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרַפּוּן בָּאֵשׁ. הֲלֹךְ וְלֹא הָיָה עִמָּהֶם.

מָה רָאוּ חֲנֻנִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְעֲזָרְיָה שֶׁנָּפְלוּ לָאֵשׁ? אָלָּא אָמְרוּ, הַצַּרְדִּים הִפִּילוּ אֶת גּוֹפֶם בָּאֵשׁ כְּדֵי לְהַרַע לַמִּצְרִים, בְּמִאֲמָרוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - אֲנַחְנוּ עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה בְּשִׁבִּיל כְּבוֹד רַבּוֹנוֹ.

הֲלָכּוֹ וְהִתְעַסְקוּ בַּתּוֹרָה. בֵּינֵתִים יָרַד הַשָּׁמֶשׁ. אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי, נִעְבֵּר מִהַדְרָךְ וְנִנְעֵלָה לְהָר, וְנִתְעַסַּק בַּתּוֹרָה, וְלֹא נִישּׁוֹן.

בְּעוֹדָם יוֹשְׁבִים וּמִתְעַסְקִים בַּתּוֹרָה זֶה עִם זֶה, שָׁמְעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹמֵר: קוֹמוּ עַלְיוֹנִים. הַתַּחֲתוֹנִים הִשְׁנִינִים, שֶׁשָּׁנָה בְּנִחְיֵיהֶם, הִתְעוֹרְרוּ! הִנֵּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהַרְגִּיו אֶת הָעוֹלָם, וְאוֹתָם הַעַמּוּדִים הַקְּטָנִים, שֶׁהָעוֹלָם סָמוּךְ עֲלֵיהֶם, מִרְתָּתִים. קוֹל בְּכִיָּה שֶׁל עֶפְרָאֵלִים, שְׂבֻכָּה עַל אֲרִיָּה אֶחָד, שֶׁרְשׁוּם תָּמִיד בְּכֶסֶף הַקְדוֹשׁ.

אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי לְרַבִּי יִצְחָק, שְׁמַעְתָּ דָּבָר? אָמַר לוֹ, שְׁמַעְתִּי, וְעַל זֶה אָמַרְתִּי, שְׁמַעְתִּי וְתִרְגְּזוּ בְּטָנִי. אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי, וְדָאִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם שְׁלוֹ, וְטָרֵם שֶׁיַּעֲשֶׂה הַדִּין, הִנֵּה קוֹל מִתְעוֹרֵר, וּמִכְרִיז תָּמִיד בְּעוֹלָם. וְדָאִי הָרַמִּים שֶׁל הָרַמִּים עֲכָשׁוּ יִסְתַּלְקוּ בְּעוֹלָם. וְהַכֹּל בְּרוּר לָנוּ, פָּרֵט לָזֶה שֶׁאָמַר קוֹל בְּכִיָּה שֶׁל עֶפְרָאֵלִים שְׂבֻכָּה עַל אֲרִיָּה אֶחָד, לֹא יִדְעָתִי מֶה הוּא.

אָמַר רַבִּי נְחֻמִּיָּה, לֹא יָדְעוּ בְּזֶה לְפִי שָׁעָה. לִימִים מוֹעֲטִים הִתְגַּלְּהָ בְּעוֹלָם. וּמַהִי הַבְּכִיָּה? זֶה הַבְּכִיָּה שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵל בֶּן אֱלִישֶׁע כְּהֵן גָּדוֹל, שֶׁבָּכָה עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. שְׁאוֹתָהּ הַבְּכִיָּה לֹא עָבְרָה מִכֶּסֶף שֶׁל הַמֶּלֶךְ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְמוֹת בְּשָׂאֵר הָעַמִּים.

אָמַר רַבִּי רְחוּמַאי, בֹּא וּרְאֵה, בַּשָּׁעָה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּן אֶת הָעוֹלָם, אֶת מִי דָן תַּחֲלָה? אֶת גְּדוֹלֵי הַדּוֹר דָּן תַּחֲלָה, וְאַחֵר כָּךְ דָּן אֶת הָעוֹלָם. מִנּוּן לָנוּ? מִכָּאן, שְׂכָתוֹב וְיָהִי בִימֵי שְׁפֹט הַשְּׁפָטִים. שְׁפֹט הַשְּׁפָטִים תַּחֲלָה, וְאַחֵר כָּךְ וְיָהִי רָעַב בְּאַרְץ. רַבִּי יוֹסִי בֶר הַיּוֹדָה אָמַר, מִכָּאן (מלכים-א ח) לַעֲשׂוֹת מִשְׁפֹּט עַבְדּוֹ וּמִשְׁפֹּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. מִשְׁפֹּט עַבְדּוֹ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כָּךְ מִשְׁפֹּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל.

וַיִּלָּךְ אִישׁ מִבֵּית לָחֶם יְהוֹדָה (רות א). רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי שְׁאוּמְרִים, בְּזִמּוֹן שֶׁהָיוּ בֹא לְעִיר, יִסְלַק אָדָם עַצְמוֹ מֵאוֹתָהּ עִיר, שֶׁכִּינוֹן שְׁנֵתוֹן רְשׁוּת לְמַלְאָךְ הַמּוֹת, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְכָל אָדָם, וְאִישׁ שֶׁפָּגַע בּוֹ, יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהִזְיָקוֹ.

כִּינוֹן שֶׁרָאָה אֱלִימֶלֶךְ שֶׁהָיוּ בֹא לְעוֹלָם, מִיָּד בָּרַח לְהִסְתַּלֵּק מִן הַדִּין, וְעַם כָּל זֶה לֹא נִצּוֹל מִמֶּנּוּ. חֲכָמִים שֶׁל קִיסְרִין אוֹמְרִים, אֱלִימֶלֶךְ גְּדוֹל הַדּוֹר הָיָה, וְהָיָה נֶכֶד לְמַעֲלָה, וְכָל מִי שֶׁהוּא נֶכֶד לְמַעֲלָה, הוּא נִתְפָּס תַּחֲלָה.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, מֶה כְּתוּב בְּשׁוֹנְמִיָּת? (מלכים-ב ד) וְתֹאמַר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי יוֹשֶׁבֶת. מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ לְהִכְנִיס רֹאשׁוֹ לְתוֹךְ רַבִּים, וְלֹא יִהְיֶה נֶרְשֵׁם לְבַד.

מֶה כְּתוּב בְּתַחֲלָה? וַיִּלָּךְ אִישׁ סֵתָם, רָצָה לְהַחֲבִיא וּלְהַסְתִּיר עַצְמוֹ שְׁלֹא יִפְּרוּ בּוֹ. מִי הִזְכִּירוֹ? מִדֵּת הַדִּין. וְאָמַר, וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ, אָדָם נֶכֶד וְנֶרְשֵׁם הוּא, אֵינוֹ רָאוּי לְהַחֲבִיא וּלְהַסְתִּיר. וְהָאִין זֶה אֱלִימֶלֶךְ, פֶּרֶס הָעַם! וְהָאִין זֶה אֱלִימֶלֶךְ שֶׁהָיָה סוֹתָם עֵינָיו מִמַּעֲשֵׂי הָעַם!?

רַבִּי פְּרַחְיָה אָמַר, בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּן אֶת הָעוֹלָם, וּבֵית הַדִּין שֶׁלְמַעֲלָה עוֹמֵד, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה מִסְתִּירוֹ וְאוֹמַר, וַיִּלָּךְ אִישׁ, סֵתָם. עֲמָדָה מִדֵּת הַדִּין וְהִזְכִּירוֹ, וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ. מִיָּד נִגָּזַר עָלָיו הַדִּין וְעַל בְּנָיו, כְּדִכְתִּיב וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ וְגו'.

רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, אֱלִימֶלֶךְ, מִי הוּא שְׁלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִי זֶה אֱלִימֶלֶךְ הַזֶּה? אָלָּא כִּינוֹן שֶׁרָאָה שֶׁהַדּוֹר

מבאים בגדולים, אמר, ודאי אלף מכאן, ולא אהיה נתפס בתוכם. ואלימלך גדול הדור היה, והיה יכלת בידו למחות, ולא מחה. והלך משם וברח, ולפיכך נזכר שמו ונענש.

ויהי בימי שפט השפטים (רות א). רבי יהושע אמר, כל מקום שנאמר ויהי בימי, לשון צער הוא. אלימלך הוא היה כדגמת מלך. כיון שהפיר בדבר, השמיט עצמו מישראל, והלך לגור בין האמות, שסבר שלא יהיה נדון ביניהם. עמדה מדת הדין והזכירו, ונתפש.

ויהי בימי שפט השפטים. רבי חלקיה בר אליעזר פתח בפסוק שכתוב (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי וגו'. כשהקדוש ברוך הוא מדבר עם הנביאים, אינו נגלה אליהם אלא מרחוק. ועל כן רואים דמות דברים, באדם העומד ממרחק, חוץ ממשה.

שאמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, כל הנביאים כלם לא נתנבאו אלא מתוך אספקלריה שאינה מאירה - משה מתוך אספקלריה המאירה. שאר הנביאים מרחוק - ומשה מקרוב, שנאמר (במדבר יב) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. נאמן בבית המלך, קרוב הוא למלך.

ואם תאמר, כיון שכל הנביאים נתנבאו מרחוק, אין אהבתו של מקום עליהם - כתוב (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי ואתה עולם אהבתך על כן משכתיך חסד.

אמר רבי חנינא, יש רחוק ונתקרב, וקרוב ונתרחק. יש רחוק ונתקרב, שכתוב (משלי לא) ממרחק תביא לחמה. קרוב ונתרחק, שכתוב מרחוק ה' נראה לי. זה קרוב לנביאים, וזה רחוק למלכות. רבי אלעזר אומר הפוך - קרוב למלכות, ורחוק לנביאים. שרואים הדמיונות של מעלה כמין גוף.

רבי חלקיה אמר, כשרואים הנביאים בצחצוח, בידוע שהעולם נדון למיטב. וכשרואים בחשכה, נדון לפרעניות. ואזי פתח הפסוק ויהי בימי שפט השפטים וגו'.

ויהי בימי. רבי בון כל ימיו היה בקיסרין. יום אחד ראה את העם שסורחים, שהיו העניים הולכים, ואין משגיחים עליהם. אמר, ודאי הדין ראוי לכאן. קם והלך לו.

יום אחד חלשה דעתו. פגע בכפר סיכנין ברמון, ונרדם. שמע קול אחד של תנא אחד שעוסק ברינת התורה שאומר, (דברים כב) כי יקרא קו צפור לפניך וכו'. קו - זו תשובה. בדרך - זו רחל, שנאמר (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. וצדיקים, שני בנים, יוסף ובנימין. והיא נקראת לבנה, הולכת כל הלילה, ומאיר להם עד נכון היום, שהיא יעקב.

בכל עץ - כל זה צדיק חי העולמים. עץ זו שכניה, שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. על הארץ - זו ארץ התחתונה. אפרחים - זה שנים עשר שבטים שלמעלה. או ביצים - זה ישראל שלמטה, שהם כמלבוש שלגוף. והאם רבצת על האפרחים וכו', שלח תשלח את האם, שנאמר (ישעיה נ) ובפשעיהם שלחה אמכם.

ואת הבנים תקח לך. הרבין רבי בון אגניו, ושמע את הקול שאומר: חבל על זה, לא אמר ולא כלום. מי שחם, משאיר האם ובניה והולך לו. ומה שהאם מגרשת מן הקן, מה היא אומרת? אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי בני לבין האמות. ועל זה ירחם הקדוש ברוך הוא, שהרי הרחמן אין נמצא אלא כאן.

ועל זה שכניה צועקת על בניה. הנה כתוב שלח תשלח, שני שלוחים, שהם בית ראשון ובית שני. שלח תשלח - אפלו ק' פעמים, שאם חוזרת על גזילה תוך אהבת בניה, שלח אפלו כמה פעמים, עד שהולך לו וסותר את הקן שלה, ויטל הבנים הנסותרים בקן, להטילם לגג, הרי הרחמן אין נמצא אלא כך. והארבת ימים - שיאריך רגז מן ששת ימים, שנקראו בנים. ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים וגו'.

אמר רבי חזקיה אמר רבי יוסי בן קיסמא אמר רבי שמואל, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו בשלשה קשרים, והם חכמה ותבונה ודעת, שכתוב (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כונו שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו.

וכל הקשרים באדם. וקשר התבונה שפקע מהם, התפשט בשאר הבריות, ובכלם יש השכל לפי דרכו.

העוף הזה, כשפורח מגוזליו ונשלח מעל בניו, מצפצף והולך, ולא יודע לאיזה מקום הולך, נודד לאבד את עצמו. והקדוש ברוך הוא שכתוב בו (תהלים קמה) ורחמיו על כל מעשיו, אפלו על יתוש קטן בעולם, רחמיו על הכל. אותו הממנה על העוף מתעורר אל הקדוש ברוך הוא.

והקדוש ברוך הוא מתעורר על בניו. אז קול יוצא לפניו ואומר: כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו. אז הוא מעורר רחמים על כל אותם ההולכים ונודדים ממקום למקום, ומאתר לאתר אחר. שבורי לב, שבורי כח. ומעורר רחמים על כל העולמות וחס עליהם, ועוזב את חטאי הנודדים ממקומם, וחס עליהם ועל כל העולם.



ועל כן אמר הקדוש ברוך הוא, אשרי הצפור בחוץ. והיא מעוררת רחמים על כל העולם. מי גרם לחוס על העולם ולעורר עליהם רחמים? אותו האדם ששולח אותה הצפור לצערה בשני גונים, כך מתעורר הקדוש ברוך הוא ומתמלא רחמים על כל אותם בעלי הצער, ועל כל אותם שונדדים ממקומם. ומשום כך, שָׁכְרוּ שֶׁל הָאָדָם הַזֶּה, מה כתוב בו? (דברים כב) לִמְעַן יִיטֵב לָךְ וְהִאֲרַכְתָּ יָמִים.

קם רבי בון על רגליו, ושמח ואמר: ברוך הרחמן ששמעתי את הקול הזה, ואלמלא לא באתי לעולם אלא לשמע את זה - די לי!

חזר אותו הקול כמו מקדם, פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבנו מעשיך ה' כָּלֵם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ וְגו'. כל העולם לא באים אלא בחכמה, והאדם התמלא בכל. שאר הבריות, בציור (בתוספת) של חכמה שנסארה באדם.

ואף על גב שכל הבריות כך, לא היתה ברירה קלה לרדף אחר מעשה האדם כמו העוף. אדם בונה בננו לדורו, והעוף בונה בננו לדורו. אדם מביא מזון לבנו, העוף מביא מזון לבניו. אדם מרפא את המחלות בעשב, והעוף מרפא את המחלות בעשב. אדם אמן ועושה אניות בים, והעוף נוטל גוזליו ומתקינם על חוף הים.

אדם משבח ומרומם את המלך העליון, והעוף מצפצף ומשבח את רבונו, שהוא האלוה העליון. ומשום כך, לִמְעַן יִיטֵב לָךְ. לא כתוב איטיב לך, אלא ייטב לך. אותו השלוח של הצפור שמשלח, שמועורר על העולם להיטיב לך.

רבי בון קם והלך אליו, ומצא שהוא רבי ינאי הזקן, מן החברים. נכנס אצלו ונשקו בראש. אמר, כמו שנחמת את לבי, כך ינחם הקדוש ברוך הוא אותך. לשבו יחד.

פתח אותו הזקן ואמר, (רות א) ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ. בזמן שהקדוש ברוך הוא דן את העולם, את מי הוא דן תחלה? את אותם שהם דנים את העולם. הם דנים את העולם, מי דן אותם? הקדוש ברוך הוא. מפני קלקול הדין רעב בא לעולם.

בכל זמן אינו בא, אלא בעון ראשי העם. כמו זה שאמר רבי יודאי, מה שכתוב (משלי יג) רב אכל ניר ראשים ויש נספה בלא משפט - כשיש ספוק אכל בעולם, ניר ראשים, הם זורעים ואוכלים לשבע. וכשאין אכל בעולם, יש נספה בלא משפט, יש מי שעומד בשלוח, ונספה מן העולם. על איזה עון? על עון שמקלקלים את הדין ואת המשפט ומעוותים אותו.

ואם תאמר, אם הגדולים חוטאים בלא משפט, שלא עשו משפט בעולם, הקדוש ברוך הוא בא להרג העניים בשבילם? אלא העניים הם פלוי של הקדוש ברוך הוא, והם קרובים אליו. וכשהרעב בא לעולם, הם צועקים אליו, והקדוש ברוך הוא שומע להם, ומעין על העולם, ודן את אותם שגרמו הצער הזה על העניים, ונספים מן העולם קדם זמנם, שכתוב (שמות כב) אם צעק יצעק אלי וגו' ושמעתי כי חנון אני. ואומר, (שם) וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב וגו'.

בודאי באותו זמן, יש נספה ומסתלק מן העולם קדם זמנו, בלא משפט - על שלא הוציאו המשפט לאורה, ועל שעוותו וקלקלו המשפט. שאמר רבי יוסי, כל דין שאינו מחמיר את הדין, אין מחמירין דינו מלמעלה, ומסתלק מן העולם קדם זמנו. זהו שכתוב (משלי יג) יש נספה בלא משפט.

יש מי שדן את הדין לאמתו, ומקבל שְׁכָר עליו מאת הקדוש ברוך הוא. ויש מי שדן דין אמת לאמתו ונתפש, כגון דין שמדקדק דקדוקים לזכות לרשע. שלמדנו, בית דין מכין ועונשין שלא מן התורה, כדי לעשות סג לתורה, או מפני שהזמן גורם, והדין מסלק עצמו מן הדין ומלהענישו, ומדקדק בענין הדין למצא פתח לזכות אותו מן הדין ממש, והוא דין אמת. אפלו כך, כשהקדוש ברוך הוא דן את העולם, אותו הדין נתפס עליו, ומסתלק מן העולם קדם זמנו. ואם לא, עליו הכתוב אומר (איוב יח) לא יין לו ולא נכד בעמו. כשעצמו אינו נתפס - נתפס זרעו.

יש מי שאינו דן את הדין לאמתו, ומקבל עליו שְׁכָר. כגון אבא, שראה אחד מחבק לאשת איש ומנשקה, הוציא אותם למלקות, והרגם. לא שהם בני הריגה, אלא לעשות סג לתורה, שלא יאמרו, הדין הוציאם מדין תורה, שלא מחבבים הרג, אלא ועשו סג לתורה. והדין שלא עושה סג לתורה, אין לו סג בעולם הזה, של יין ונכד ויהיה עצור ועזוב. ובעולם הבא מעבירים ממנו אותם מעשים טובים, שהם סג לאדם לעולם הבא. כמו זה שאמר רבי נורי, עשו סג לתורה כדי שתאריכו ימים בעולם הזה ובעולם הבא.

וילך איש - בכל מקום שנאמר איש, צדיק גדול בדורו הוא, שיוכל לעמד על עצמו ועל אחרים. כענין זה לגנאי - איש יודע ציד איש שדה, רשע ברשעו הורג, ומקפח בני אדם ולא פוחד.

אלמלא גדול בדורו ראוי לעמד על עצמו ועל אחרים. כיון שראה הרעב, מיד ברח. לפיכך נענש. מבית לחם יהודה - ממקום סנהדרין גדולה, מהנביעה של התורה ששם, כמו שנאמר (שמואל ב כג) מי

יִשְׁקֵנִי מִיַּם מְבוֹר בֵּית לֶחֶם אֲשֶׁר בְּשָׁעַר.

וְזֶה עָקֹר רִגְלָיו מִבְּיַעַת הַתּוֹרָה שֶׁל בֵּית לֶחֶם יְהוּדָה, לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב, וּמִשּׁוּם כֶּךָ נֶעֱנְשׁוּ. וְאַתָּה רַבִּי, גְּלִית עֲצָמָךְ בְּמָקוֹם שְׁנוּבְעִים הַחֲבָרִים מַעֲיָנוֹת שֶׁל תּוֹרָה כָּאן? אָמַר, בְּרוּךְ הַרְחֵקוֹן שֶׁשְׁלַחְנִי לְכָאן לְשִׁמְשֵׁם אֶת דְּבָרֶיךָ.

רַבִּי בּוֹן הִיָּה הוֹלֵךְ יוֹם אֶחָד בְּדֶרֶךְ. פָּגַשׁ בּוֹ תִינוּק אֶחָד. אָמַר לוֹ: רַבִּי, הַתְּרַצָּה שְׂאֵלְךָ עִמָּךְ בְּדֶרֶךְ, וְאַשְׁמֵשׁ לְפָנֶיךָ בְּדֶרֶךְ הַזֶּה? אָמַר לוֹ: לֵךְ. הִלֵּךְ אַחֲרָיו.

עַד שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ, פָּגַשׁ בּוֹ רַבִּי חֲזִיא רַבִּי אַבָּא רַבִּי יוֹדָא וְרַבִּי יוֹסִי. אָמְרוּ לוֹ: אַתָּה לְבַדְּךָ, וְאֵין מִי שִׁיטֵּעַן אַחֲרֶיךָ? אָמַר לָהֶם: תִּינוּק אֶחָד כָּאן שֶׁהוֹלֵךְ אַחֲרֵי. אָמַר רַבִּי חֲזִיא: כְּדֹאֵי הִיָּיתָ שְׁתַּתְּחִיב בְּנִפְשָׁךְ, שְׂאֵין עִמָּךְ עִם מִי שֶׁתִּדְבֹּר בְּדֶבְרֵי תּוֹרָה. יֵשְׁבוּ בְּשָׂדֶה תַּחַת אֵילָן אֶחָד.

פֶּתַח רַבִּי חֲזִיא וְאָמַר, (מִשְׁלֵי ד) וְאַרְחַ צְדִיקִים כְּאוֹר נֶגֶה הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נֶכּוֹן הַיּוֹם. הַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ צְרִיף לְהִיּוֹת עִמּוֹ מִי שִׁידְבֹּר בְּדֶבְרֵי תּוֹרָה. וְכֵן דִּרְכּוֹן שֶׁל צְדִיקִים, הוֹלֵךְ וְאוֹר, הוֹלֵךְ וְעִמּוֹ דְּבָרֵי תּוֹרָה, שְׁכָתוֹב (שם ו) וְתוֹרָה אוֹר. עַד נֶכּוֹיִן הַיּוֹם, עַד שֶׁתִּשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ הַשְּׂכִינָה וְלֹא תִזְוֶה מִמֶּנּוּ. שֶׁשְּׁנִינּוּ, בְּכָל מָקוֹם שִׁישׁ דְּבָרֵי תּוֹרָה, שְׂכִינָה שָׁם, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת כ) בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכִּיר אֶת שְׁמִי וְכוּ'.

פֶּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (מִשְׁלֵי ג) רְפָאוֹת תִּהְיֶה לְשֶׁרֶף וְגו'. הַתּוֹרָה הִיא רְפוּאָה לְאָדָם, לְגוֹף וְלַעֲצָמוֹת, בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. שְׂאֵמַר רַבִּי נַחֲמִיָּה אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי, הַרְפוּאָה לְאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּכָל יוֹם - מִי שְׁקוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע עַל תְּקוּנָה.

וְאָמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי, בְּקִרְיַת שְׁמַע יֵשׁ מֵאֲתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה תְּבוֹת, כְּמִנּוֹן מֵאֲתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה אֵיבָרִים שֶׁל אָדָם. וְהַקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּתִקּוּנָה, כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר נוֹטֵל תְּבָה אַחַת לְעֲצֻמוֹ, וּמִתְרַפָּא בּוֹ. וְזֶה רְפָאוֹת תִּהְיֶה לְשֶׁרֶף וְשִׁקּוּי לְעֲצָמוֹתֶיךָ.

בִּינְתִים הִגִּיעַ אוֹתוֹ הַתִּינוּק עֲנִי מִהַדְרָךְ, וַיֵּשֶׁב לְפָנָיו. שָׁמַע אֶת הַדְּבָרִים הַלֵּלוּ, קָם עַל רִגְלָיו וְאָמַר: וְהִלָּא בְּקִרְיַת שְׁמַע אֵין שָׁם אֵלָּא מֵאֲתִים אַרְבָּעִים וְחֲמִשׁ תְּבוֹת? אָמַר לוֹ רַבִּי חֲזִיא: שֶׁב בְּנִי. יֵשֶׁב. אָמַר: הַשְּׁמַעֲתָ בְּנִי בְּזֶה דְּבָרִי?

אָמַר לוֹ: כֶּךָ שְׁמַעֲתִי מֵאַבָּא, שֶׁבְּקִרְיַת שְׁמַע יֵשׁ מֵאֲתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה תְּבוֹת חֲסֵר שְׁלֹשׁ לְמִנּוֹן אֵיבָרָיו שֶׁל אָדָם. מַה תִּקְנֶנּוּ? תִּקְנּוּ שֶׁהַשְּׁלִיחַ צָבוֹר חוֹזֵר עַל שְׁלֹשׁ הַתְּבוֹת הַלֵּלוּ, וּמִהָּן? הִ' אֱלֹהִים אֲמַת. כְּדִי לְהַשְׁלִים מֵאֲתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה תְּבוֹת עַל הַקֹּהֶל, וְכִדִּי שֶׁלֹּא יִפְסִיק לְאֲמַת, לֹא פְחוֹת מִשְׁלֹשׁ, וְלֹא יוֹתֵר מִשְׁלֹשׁ.

בִּינְתִים בָּא רַבִּי יוֹדָא בְּנֵי שֶׁל רַבִּי פִּנְחָס, וַיֵּשֶׁב אֲצֻלָּם, וְאָמַר לָהֶם: בְּמָה עֲסַקְתֶּם? אָמְרוּ לוֹ: בְּדֶבְרֵי קְרִיאַת שְׁמַע, וְכֶךָ אָמַר הַתִּינוּק הַזֶּה. אָמַר: וְדֹאֵי שֶׁכֶּךָ הוּא, וְכֶךָ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן דּוּרְמִסְקִית מִשְּׁמוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים תִּקְנּוּ קְרִיאַת שְׁמַע כְּגִיד עֲשָׂרַת הַדְּבָרוֹת, וַיִּכְנַד מִנּוֹן אֵיבָרָיו שֶׁל אָדָם. וְהָרִי חֲסֵרוֹ מִהֵן שְׁלֹשׁ: תִּקְנּוּ שֶׁהִיָּה שְׁלִיחַ צָבוֹר חוֹזֵר וּמִשְׁלִים אוֹתוֹ. וּמִהָּן? הִ' אֱלֹהִים אֲמַת.

בְּתַפְלָה תִּקְנּוּ שְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת רִאשׁוֹנוֹת וְשְׁלֹשׁ בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת. בְּקִרְיַת שְׁמַע - שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת בְּרִאשׁוֹנָה, הִ' אֱלֹהֵינוּ הִ', וְשְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת בְּאַחֲרוֹנָה - הִ' אֱלֹהֵיכֶם אֲמַת. וְכָל הַקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע כְּמוֹ זֶה, בְּיָדוֹעַ שְׂאֵינוּ נִזְקֵק בְּאוֹתוֹ יוֹם.

וְכָל הָאוֹמֵר קְרִיאַת שְׁמַע שְׁלֹא עִם הַצָּבוֹר, אֵינוּ מִשְׁלִים אֵיבָרָיו, מִפְּנֵי שֶׁחֲסֵר הַשְּׁלֹשׁ תְּבוֹת שְׁשִׁלִּים צָבוֹר חוֹזֵר. מַה תִּקְנֶנּוּ? יִכְוֹן בְּחִמְשׁ עֲשָׂרָה וַיִּיָּם שֶׁל אֲמַת וַיִּצָּיֵב.

וְעִם כָּל זֶה הִיָּה קוֹרָא עָלָיו אַבָּא, (קֹהֶלֶת א) מַעֲנוֹת לֹא יוֹכֵל לְתַקֵּן וְגו'. אוֹתוֹן שְׁלֹשׁ תְּבוֹת שֶׁבְּקִרְיַת שְׁמַע שְׁשִׁלִּים צָבוֹר חוֹזֵר אוֹתוֹ, לֹא יוֹכֵל לְהַמְנוֹת אוֹתוֹם לְתַשְׁלוּם מֵאֲתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה כְּשֶׁאֵר הַצָּבוֹר. אָמַר לְאוֹתוֹ הַתִּינוּק, פִּסֵּק פִּסּוּקָךְ! פֶּתַח וְאָמַר, (שם ט) עִיר קִטְנָה וְאַנְשֵׁים בָּהּ מְעוֹט.

רַבִּי בּוֹן הַטְּעִין יוֹם אֶחָד אַחֲרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי בְּעֻלִּית סָלַע אֶחָד, בְּרוּם הָהָר. רָאוּ צָפוֹר אַחַת נוֹדֶדֶת מְגוֹזְלָהּ, וְאַחֲרִים בָּאִים, וּמִרְטוֹ אֶת כְּנָפֶיהָ, וְעָלְיָה אָמַר אֶת הַפִּסּוּק הַזֶּה, (מִשְׁלֵי כג) כְּצָפוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּה כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמָּקוֹמוֹ.

בְּעוֹד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ נָחֵשׁ אֶחָד שֶׁהוֹרֵג אָדָם וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְרָאוּ אֲרִיָּה שֶׁטּוֹרֵף אֶזְנוֹ וְאוֹכֵל. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַה תּוֹעֲלֶת לוֹ לְנַחֵשׁ הַזֶּה שֶׁטּוֹרֵף לְחִנָּם?

פֶּתַח וְאָמַר, (אִיּוֹב ט) אֲשֶׁר בִּשְׁעָרָה יִשׁוּפְנִי וְהִרְבָּה פְּצַעֵי חֲנָם. אֲשֶׁר בִּשְׁעָרָה - זֶה הַשָּׁטָן, שֶׁדִּרְכּוֹ כְּנָחֵשׁ, טוֹרֵף וְהוֹרֵג לְחִנָּם וְלֹא מוֹעִיל לוֹ. יִשׁוּפְנִי - כְּתוּב כָּאן יִשׁוּפְנִי, וְכְתוּב שָׁם הוּא יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ. וּמִשּׁוּם שֶׁבִּשְׁעָרָה יִשׁוּפְנִי, הִרְבָּה פְּצַעֵי חֲנָם. שֶׁדִּרְכּוֹ לְהִזְיֵק חֲנָם, וְטוֹרֵף טָרֵף לְחִנָּם.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁעוֹשֶׂה בְּלִי רְשׁוֹת - וְהִנֵּה כְּתוּב רוּחַ סָעָרָה עֹשֶׂה דְּבָרוֹ? וְכְתוּב (קֹהֶלֶת י) אִם יִשָּׁף הַנָּחֵשׁ

בלוא לחש. נחש אינו נושך עד שלוחשים לו מלמעלה. שאמר רבי שמעון, יש שלוחשים לו מלמעלה, ולא נודע אליו אותו הנחש, והורג את מישהו אחר. אשרי מי שלא נודע אליו ולא נרשם לפניו.

מה כתוב באלים? (רות א) ושם האיש אלימלך. כיון שרשם אצלו, הסטין בדין עליו, עד שהרג אותו, שכתוב וקמת אלימלך. כיון שהתחיל בו, התחיל בבניו, והכל בענש של הדין, שאין ענש בענש של הדין. שלא יאמר הדין שהוא נענש לבדו, אלא הוא ובניו וכל ביתו יתפסו בחטא הדין.

הדין יש לו לרדף ולדעת אחרי מעשי בני העיר, מפני שהוא נתפס בחטאיהם. שלא יאמר הדין, אני כדי לדון דין בין איש לחברו, ולא יותר. אלא כל מעשי בני העיר תלויים על צוארו. ואם אוטם עיניו ממעשי העיר, הוא נתפס בחטאיהם.

אלימלך יכול היה לעמד ולהגן על דורו, וצדיק היה. בשעה שהקדוש ברוך הוא התעורר בדין על העולם, הוא משגיח בראשי העם, ורצה לכסות על אלימלך. בראשונה מה כתוב? איש סתם, ולא כתוב מי הוא. מיד קם המקטרג ואמר, ושם האיש אלימלך, שהוא נרשם ונודע הוא וכל ביתו.

מכאן למדנו, שאין דין בכל דור ודור שלא נרשם ונודע אצלו למעלה. ובשעה שמתעורר הדין על העולם, הוא נדון בראשונה, שכתוב שפט השפטים.

ושם שני בני מחלון וכליון. רבי פדת ורבי פרחיא אמרו, מחלון - שמחל לו הקדוש ברוך הוא לאחר זמן, על שהיה מוחה בידו של אביו, ומשתדל בו על המשפטים. כליון - על שנכלה מן העולם.

רבי יוסי בן קיסמא אמר, כשם שהיו הם - כך היו נשותיהם. ערפה - על שמה נדוניית, קשת ערף, שלא רצתה שיהיה לה חלק עם ישראל, כמו שנאמר כי פנו אלי ערף ולא פנים. רבנן אומרים, לפי שהחזירה ערף לחמותה.

רות - על שם תור, שהוא כשר על המזבח. כך רות כשרה לבא בקהל, שעליה נתיקמה הלכה: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית. רות - שניצא ממנה בן שרונה לקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות.

רות אשת מחלון, באתה בקהל. מחלון, שמחל לו הקדוש ברוך הוא להיות שמו נזכר. ערפה אשת כליון, לא באתה בקהל, שכלה אותם הקדוש ברוך הוא. כליון לא נזכר שמו בישראל.

ועל התקון הזה, נעמי - נשמה. אלימלך - נשמה לנשמה. מחלון - רוח השכלית. רות - נפש השכלית. כליון - רוח הבהמית. ועל זה אמר שלמה, (קהלת ג) ומי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ. רוח האדם - זה מחלון. רוח הבהמה - זה כליון, שהוא מצד השמאל. נפש הבהמית - זו ערפה, שהיא מקשת ערף, והיא מצד השמאל. ועל כן כליון לא נזכר שמו בישראל.

ויקחו לם נשים מאביות. אמר רבי רחומאי, בנות עגלון מלך מואב היו. ומפני מה זכה עגלון לכך? אמר רבי רחומאי, כשבא אהוד ואמר (שופטים ג) דבר אלהים לי אליך ויקם מעל הכסא, אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה קמת מכסאך בשביל כבודי - חייד, ממך יצא מי שישב על כסאי, שנאמר (דברי הימים א-כט) וישב שלמה על כסא ה'.

רבי בון אמר, אלמלא הייתי שם, כשהתקיימה ההלכה מואבי ולא מואבית - הייתי חולק עליו ואומר, מואבית ולא מואבי. ומה מי שכתוב בהם (במדבר כח) ויחל העם לזנות אל בנות מואב ויתקראנה לעם לזבחי אלהיהן, וכתוב (שם לא) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם ויהי המגפה בעדת ה'. הם גרמו לכל זה, והגברים אסורים והן מתרות!.

ומיד אמר, חזרתי בי! ומה משה ואלעזר קבלו אותו, שכתוב (שם) אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם. מה הטעם? שבהכרח עמדו בנות מואב באותו המעשה. שאמר רבי חלקיה אמר רבי אסיא בן גוריון, האנשים באים ומביאים אותן בעל כרחן, וההיא שלא קבלה - הורגים אותה. עד שנמצאו מואביות כלן שם בהכרח. ועל כן ודאי האנשים אסורים, והנשים מתרות. ועוד, כתוב בתורה שני טעמים - על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, ואשר שכר עליך את בלעם, שעקר הדבר גברים היו.

אמר רבי חסדאי, והרי שנינו, שנחל שטים מגדל הנאוף של נשים הוא, ואתה אמת שבעל כרחן היו שם!! ואמר רבי אושעיא, מה שכתוב (יואל ד) ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים, שבאותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לרפאת את כל העולם, ומפני שנחל שטים מרבה נאוף, יצא מעין מבית ה' לרפאת אותו הנחל. אם כן, הרי לך כי בשביל הנאוף הן באות מעצמן.

אמר רבי מנסאי, חס ושלום! גלוי ונדוע, שבמקום שבעליהן ואביהן שם, שאינן באות מעצמן בפרהסיא, אלא הם הפקירו אותו בעל כרחן בעצת בלעם.

אמר רבי יוסי בן קסמא, תמה אני אם מגלה זו לא באה אלא כדי ליחס זרע דוד שבא מרות המואבית - לא יספר יותר, ולמה לי כל זה? לכתב היחס מבעו, כשנשא את רות, ויאמר אלה תולדות פרי, עד וישי הוליד את דוד. אלא הכל הצטרף בשביל הצדקות הזו, שבאה להתגיר ולחסות תחת כנפי השכינה, ולהודיע ענותנותה וצניעות שבה וצדקותה.

רבי אלעזר ברבי יוסי אמר, להודיע זרע דוד, שהוא (תהלים יב) כסף צרוף בעליל לארץ. שהרי פרי צרוב כסף צרוף הוא, ככסף הזה שנגרף פעם ושתים.

ואם תאמר, מפני מה באו מן האמהות בענין זה? אלא כסף מזקק מתוך סגים שבה. וזרע דוד צרוף מצד זה ומצד זה, שכתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו', בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע. הכל צריך כאחד. וזרע דוד צריך כך.

פתח רבי ואמר, כך אדם הראשון - נשמה לנשמה. חנה - נשמה. קין והבל - הבל ממין אחד עם אדם וחנה, ונקרא רוח הקדש. קין רוח של טמאה של השמאל, נקרא כלאים. והיה ערבוביה שלא צריך. הצד האחר, שלא מהמין של אדם וחנה. ועל זה, לא תחרש בשור ובחמור יחדו. ועל זה אל תכניס ברית הקדש ברשות אחרת, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני.

ואדם הוא דגמא של מעלה. אלהים אחרים - זה חמור ואתון, זכר ונקבה. ועל זה, מי שמכניס ברית קדש ברשות אחרת, כתוב בו (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. ואין קנאה לקדוש ברוך הוא פרט לזה של ברית הקדש.

ברא הקדוש ברוך הוא באדם י"ה ו"ה, שהוא שמו הקדוש, נשמה לנשמה, וזה נקראת אדם, ומתפשטים האורות בתשעה אורות, והם משתלשלים מן י', והוא אור אחד בלי פריד. ועל זה גוף האדם נקרא חלבוש של אדם.

ה' נקראת נשמה, ונתדג עם י', ומתפשטת לכמה אורות, והוא אחד. י"ה בלי פריד. ועל זה, ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו, זכר ונקבה בראם כו', ויקרא את שמם אדם.

ו' נקראת רוח, ונקרא בן י"ה. ה' נקראת נפש, ונקראת בת. ועל זה, אב ואם בן ובת. וסוד הדבר יו"ד ה"א וא"ו ה"א, נקרא אד"ם. ומתפשט אורו לחמשה וארבעים אורות, וזהו חשבון אדם מ"ה.

והשם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, זכר ונקבה בראם כו'. ויקרא את שמם אדם. ואחר כך יצר הגוף, שכתוב (בראשית ב) וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים.

מה יש בין אדם לאדם, הרי יהו"ה נקרא אדם, והגוף נקרא אדם, מה בין זה לזה? אלא, במקום שנקרא (שם א) ויברא אלהים את האדם בצלמו, הוא יהו"ה. ובמקום שלא נקרא בצלמו, הוא גוף.

ואחר שאמר וייצר ה' אלהים, שיצר את האדם, עשהו, שכתוב (שם ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולבשרו עור וקלבשם. בראשונה כתנות אור, בדגמא של מעלה, ואחר שחטאו - כתנות עור.

ועל זה אמר, (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולקבודי בראתי ויצרתי אף עשיתי. בראתי - זה יו"ד ה"א וא"ו ה"א. יצרתי - זה כתנות אור. א"ף עשיתי - זה כתנות עור, משום שהאף סבב זה.

ולמי יקרא רע? זה יצר הרע, וזה הנחש, שעשה וסבב שנגזר על אדם וחנה מות, ועל כל איש.

ובדגמא שיש שם של קדש, כך יש שם של טמאה, שהוא טמא. ועל זה, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. וכל הפוגם אחד מאיבריו מקמטה, כאלו פוגם מלמעלה.

ועל זה חרב בא לעולם, ורעב ומות באים לעולם, ועל זה (שמות כב) והיו נשיכם אלמנות וגו', למי שמכניס ברית הקדש לרשות אחרת. ועל זה (ויקרא יט) שעטנז לא יעלה עליך. (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו. ועל זה אמר, (שם כז) ארור שכב עם כל בהמה. מי היא הבהמה? זו פותית, גוף שהיא מצד הבהמה האחרת שלמעלה, טמאה.

ועל זה אמר, (שם ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת הפנות ואת הרע. את החיים ואת הטוב - זה יהו"ה. ואת הפנות ואת הרע - זה שמו של סמאל, נשמה לנשמה מצד השמאל, ונשמה ורוח ונפש מצד השמאל, שהיא בגוף, שאדם שהוא משאר עמים שלא נקראים אדם. ומה אמר? ובחרת בחיים.

ועל זה יש שדים יהודים, ולא בא הפסוק שאמר לא יהיה לך אלהים אחרים, אלא לישמעאל ולעשו. ואלהים אחרים מישמעאל ומעשו מאיזה מקום נצאו? מן השמרים של השדים היהודים, ועל זה כתוב (ישעיה יד) כי משרש נחש יצא צפע. ועל כן, אם אמר לך יצר הרע חטא ושכב עם בהמה - אל תאמן בו.

ועל זה יש שדים יהודים וישמעאלים ונוצרים, והגדולה לבני עשו וישמעאלים. ומאיזה מקום

היא? מן הגופות שלהם, שהם אחים עמנו מן הגוף, ולא מנשמה, ולא מן רוח, ולא מנפש, ולא מנשמה לנשמה.

ואני פותח לך פתח גדול. כל בני ישראל הם משתתפים לקדוש ברוך הוא. ואלהים של בני עשו, הוא שתתחנה להם. מנין לנו? רמז שאמר הכתוב, ויבא אלהים אל בלעם בחלום הלילה. אלהים שלו ישתחוה לו. (במדבר כב) ויבא - עד ביתו, וינדבר עמו בלעם מן החלון שלו. (נ"א החלום) וזה למה? בשביל כבוד הגוף, שהוא עקר שלהם.

ועל זה, כל גוי שיעשה תשובה ויפרד מעבודה זרה ומעברה, וכניס הקדוש ברוך הוא בו רוח קדוש ונפש קדושה. ועל זה יש חלק לעולם הבא ולא עם בני ישראל, אלא חלק בפני עצמו ועולם בפני עצמו.

וכל זה למה? בשביל השמרים שיש בגופו, שהם מן הטמאה. והרוח הקדושה, ונפש הקדושה, שישבו על השמרים, בחזקה גדולה גביאו אותה לזה הגוף, כמו האדם הדר באשפה. ומשימות, נאבדים השמרים שלו.

ועל זה אמרו, הגוף מן הכותי - בחייו טמא, ובמותו טהור. למה? בשביל שתאבד נשמתו, והגוף ישוב אל העפר כשהיה. היחודי - בחייו טהור, ובמותו טמא, בשביל שנשמתו עולה למקום גבוה, ונשארו נפש הבחמית בגוף. ועל זה, זה נקרא טמא במותו, והכותי טהור.

למה הדבר דומה? לשני אילנות, אחד קדוש ואחד טמא. מי הוא הקדוש, ומי הוא הטמא? מי שעושה פרי הוא הקדוש, ומי שאין עושה פרי הוא הטמא. וזהו שיעשה צל לעבודה זרה. ועם כל זה הם נטועים בארץ, ולעץ אחד יש מים, ולעץ האחר אין (יש) מים. ועם כל זה, עץ אחד יעשה פרי, ועץ אחד לא יעשה פרי.

בדגמא הזו הם ישראל ובני האמות. שני אילנות, שהם נטועים בארץ. רוח של קדושה, ורוח של טמאה. זהו האילנות, והם בארץ אחת, שהן מן הגוף, אחינו עמנו. ולאחד יש מים ועושה פרי, זו היא התורה הקדושה של ישראל שנמשלה למים, שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים, ואין מים אלא תורה.

ועל הגוף של ישראל אמר, ועץ עשה פרי אשר זרעו בו על הארץ וגו'. ויורש גן העדן, ויורש גוף קדוש שלמעלה, ונהנית נשמתו מאור השכינה.

ואם תאמר, אמרת, שאין פרי באילו הטמאה, למה הפסוק אמר עץ פרי עשה פרי למינו? אין בפרי העץ שיעשה צל לעבודה זרה שיאמרו עליו שיעשה פרי, שלא אוכלים ממנו, ונדפנו הרוח. ועל זה אמר, לא כן הרשעים כי אם כמץ וגו'.

ויש לאילו הזה של הטמאה מים, ולא יעשה פרי, אלא כמו שאמרנו, כמ"ץ אשר תדפנו רוח. זו התורה שלהם, שכתוב (תהלים א) לא כן הרשעים כי אם כמץ כו'. מה שאין כן בישראל, מה כתוב? והיה כעץ שתול על פלגי מים.

רבי אושעיא אמר, בא וראה, מעץ הדעת טוב ורע, זרע דוד כמו זה, עץ הדעת טוב ורע. טוב - מצד האבות, ורע - מצד האמהות, שהיו מן האמות. ועם כל זה, לא מהחציפות שלהם זה היה. כיון ששמע רבי אלעזר בר יוסי את זה, בא וינשקו בראשו.

אמר רבי חסדאי, רות מצניעות שבהם היתה, ונכנסה תחת כנפי השכינה, ויצא ממנה דוד. והמלכים התחילו להיות מזרע דוד, כדי שיהיו רחמנים ואכזרים. רחמנים מצד האב, ואכזרים מצד האם. וזה וזה צריך להיות כאחד. ולפיכך זרע דוד נוקם ונוטר כנחש לאמות, ורחמן לישראלים.

אמר רבי חלפתא, כשושנה בין החוחים נותנת ריח טוב - כך רות מזרע האמות נותנת ריח טוב לפני הקדוש ברוך הוא. כשושנה שהעלתה ריח טוב - כך רות ממעשיה הטובים נכנסה תחת כנפי השכינה.

שאל רבי פדת את בנו של רבי יוסי איש סוכו, רות, כיון שנתגיירה, מפני מה לא קראוה בשם אחר? אמר לו, כך שמעתי, ששם אחר היה לה, וכשנשאת למחלו, קראו שמה רות, ומשם עלתה בשם זה. שהרי כשנשאת למחלו נתגיירה, ולא לאחר זמן.

אמר לו, והרי כתוב אחר כך, (רות א) באשר תליני אלי ואלהיך אלהי וכו'. הרבה התראות עשתה נעמי, כמו ששינינו, וכך קבלה עליה. ואם נתגיירה קדם, למה לה פעת כל זה?

אמר לו, חס וחלילה שנשאה מחלו והיא גויה, אלא כשנשאה נתגיירה, ובחזקת אימת בעלה עמדה היא וערפה בענין זה. כיון שמתו בעליה, ערפה חזרה לסורחנה, ורות עמדה בטעמה, שכתוב, הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה, ורות דבקה בה, כמו שהיתה בתחלה. כיון שמת בעלה, ברצונה דבקה בתורה.

אמר לו, שמעת מה שמחלה? אמר לו, (פלוגית) גילית שמה. כשנשאה מחלון, קרא לשמה רות. ערפה, הרפה שמה, וחזרה לסרחונה, ולשמה, ולעמה, ולאלהיה, שכתוב (שם) הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה. אל עמה - להקרא בשם הראשון. ואל אלהיה - לעבד עבודה זרה.

רבי רחומאי ורבי קיסמי בן גרים היו מצויים יחד באונו משבת לשבת. יום אחד היו יושבים, ורבי רחומאי היה יושב ודורש, והעם יושב לפניו. פתח ואמר, (ישעיה כד) על כן בארים כבודו ה'. מה זה בארים? אלו אורים ותמים.

דבר אחר, בארים - בשתי אשות, שהם בציון ובירושלים, שכתוב (שם לא) נאם ה' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים. ואין בני אדם יודעים בהם.

בציון ובירושלים לבד עולה על דעתך? אלא, כמו שציון וירושלים זה עם זה, כך גם אלו זה עם זה, והם כעין זכר ונקבה. והוא אש של זכר חלוש, ושל נקבה חזק. זה אצל ציון, וזה אצל ירושלים.

ואין לה אדם בעולם שאין לו שתי אשות אלו, והם נקראים נצר הרע ונצר הטוב. והקדוש ברוך הוא נתנם לבני אדם כדי לנסותם בהם, והכתוב אמר, על כן בארים כבודו ה', בהם האדם מכבד לקונו.

שער אחד יש תחת ציון, והוא תחת הארץ אלפים אמות על אלפים אמות, והתחלת האש הוא דק וחלוש. והשער ההוא נקראת צפונית, ומשם הולך ומתפשט עד ירושלים, מקום הר הבית, עד מקום שעומד כל זכר להראות את פני האדון ה' צבאות.

מה הטעם? מפני ששם תחת הר הבית, שעומד לפני העזרה, מתחזקו שיעור שלש מאות וששים וחמשה אמות כפלים האש. אבל למעלה, האש אינו בוער כתנור חזק. ולמטה, האש דגמת הערלה החופפת על הבית, והיא למטה.

ועל כן, כל זכר שיש לו ברית נרשם, עומד עליו לפני האדון ה'. ומפני כך, על כן בארי"ם כבודו ה'. באור של ציון, ואור של ירושלים.

שער התנור החזק נקרא ערל, וכשהזכרים עומדים עליו, נשקע אותו האש עד תהום רבה, והוא אש של גיהנם.

ויש לו שבעה שמות ליצר הרע, ואלו הם: רע, טמא, שטן, שונא, אבן מכשול, ערל, צפוני. ושבעה שמות לגיהנם, ואלו הם: בור, שחת, דומה, טיט הינו, שאול, צלמות, ארץ תחתית. שבעה פתחים יש לגיהנם, כנגד שבעה שמות שיש לו. שבע מדורות הן זו על זו, וכלם מדורות מזמנים לרשעים לדון שם. גופם כלה בקבר, ונשמתם נשרפת, והאש אוכלתם.

מדור הראשון - בור, והוא מדור העליון, ושם כמה כתות של מלאכי חבלה, כעין הבור אשר אין בו מים, אבל נחשים ועקרבים יש בו. כך המדור הזה נקרא בור, בו כמה כתות של מלאכי חבלה, כעין נחשים השורפים, אשר אין להם לחש.

ושלשה ממנים שולטים בגיהנם מתחת ידי דומה. והם: משחית, אף, חמה. וכל האחרים ממנים תחתם. וכל אותם הממנים רצים ושבים, ודנים גם נפשותם של רשעים.

וכל אותם כתות של מלאכי חבלה, כלם מרעישים גיהנם, ונשמע קולם ברכיע. וקול הרשעים בגיהנם צוחים ואומרים: וי וי! ואין מרחם עליהם.

ועל כל אלו השלשה ממנים, עם שאר כתות של מלאכי חבלה, שמרעישים גיהנם, אמר עליהם הכתוב (ישעיה סו) קול שאון מעיר קול מהיכל קול ה' משלם גמול לאיביו.

כנגד שלשה משחיתים הללו, ששולטים כל ימי השבוע. מזמן תפלת ערבית, כל הלילה, דנים לאותם אשר (שם כט) היה במחשך מעשיהם וגו', ומהרהרים הרהורים על משכבותם. ועליהם אמר הכתוב (שם) והיה במחשך מעשיהם וגו'. (מיכה ב) הוי חשבי און ופעלי רע על משכבותם וגו'. וכיון שהתחילו, גומרים ביום על כלם. אבל התחלת הדיון ברשעים בגיהנם משתחשך הלילה. ועל זה נקראים לילות, כמו שצאמר (שיר ג) מפחד בלילות. ואמר רבי אלכסנדראי, מפחדה של גיהנם.

ולפיכך תקנו בתפלת ערבית כל ימי השבוע, והוא רחום וכפר עון. על כי מאותה שעה שתחשך, דנים את הרשעים בגיהנם על ידי המשחיתים, שהם משחית אף וחמה. וכלם נכללים בזה של והוא רחום. משחית, זהו שכתוב (תהלים עח) ולא ישחית. אף, שכתוב והרבה להשיב אפו. חמה, שכתוב ולא יעיר כל חמתו.

ולפיכך תקנו לומר והוא רחום בימי החל ולא בשבת. שפיון שנקנס שבת, מסתלק הדיון מן העולם, והרשעים בגיהנם יש להם מנוחה, ומלאכי חבלה אינם שולטים עליהם משעה שקדש היום.

ועל כן אין אומרים בערב שבת והוא רחום, שלא יתעוררו מלאכי חבלה. ולפיכך הוא אסור מפני

כבודו של מלך המגן על הרשעים בשבת, להורות שכבר נסתלק הדין מן העולם, וכבר אין רשות למחבלים לחבל.

לשומר שהיה מלכה את הרשעים. בא המלך להגן עליהם, ושם אותו לפניו. כיון שעומד לפני המלך, מי שמפחידם במלכות, האין זה קלונו של המלך? כך המלך הוא השבת, נוטל את רשעי הגיהנם לפניו, ומגן עליהם, וכל השומרים מעבירים מלפני המלך. מי שנוטל רצועה לפני המלך ומפחיד אותם, האין הוא קלונו של המלך? והוא הדין שאין לומר שומר עמו ישראל.

במדור הזה דנים לאותם שקוטפים מלוח עלי שית, המפסיקים דברים שנתנו בלוחות עלי שיחה בטלה, ואותם שאינם נוהגים כבוד בתלמידי חכמים. ואין דנים במקום הזה למבזה תלמיד חכם, כי דנים אותו בטיט הגון.

ובמדור הראשון מורידים ודנים המבזה תלמיד חכם בלבד, אף על פי שכפדום לפני אחרים. והמקלל חרש וכיוצא בהם. והעובר אחריו בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללים. והמספר שבח חברו בפני מי ששונאים אותו לרעה. (ועל אבק לשון הרע) וכל אלו וכיוצא בהם נדונים במדור הראשון.

המדור השני הוא נקרא שחת, והוא אש ירקה. ואין שם כי אם חשך, ואין שם רחמים כלל. ושם דנים כל המספרים אחת מטתם של תלמידי חכמים. והמבלין פני חברו ברבים, ואפלו בהלכה שלא ללמד ממנו. והמתנאה שלא לשם שמים. והמתפבד בקלון של חברו. והיודע בחברו שיכשל בדברים או בהלכה אחת, והם בעיר אחת, ואינו מודיעו קדם שיכשל, וישמח הוא או אחרים. ומי שיגיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס בה להתפלל. ומי שאינו נוח לחברו בהלכה. והאוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה. והמגביה ידו על חברו, אף על פי שלא הכהו. ומי שמקלל בשחוק לחברו בענין שיגיע לו בשות. כל אלו נדונים שם במדור זה, וכל כיוצא בהם.

המדור השלישי הוא נקרא דומה, ושם נדונים כל אותם גסי הרוח המתנאים בלבם בהלכה לפני העם שלא לשם שמים. והמספרים לשון הרע. והמגיס לבו בהוראה. והדן את חברו לכף חובה. והמלוה לחברו ברבית. והמגלה פנים בתורה שלא בהלכה. ומי שאינו עונה אמן אחר המברך. ומי שעושה תפלתו פסקות פסקות, כגון המספר בתפלתו וחוזר ואומר דבר אחר, וחוזר ומפסיק, והוא נקרא פסקי פסקי. והמתלוצץ על חברו ועל הזקן ששכח תלמודו. והרואה דבר ערוה בחברו ואינו מודיעו בינו לבינו. כל אלה נדונים שם, וכל כיוצא בהם.

המדור הרביעי נקרא טיט הגון, ושם נדונים כל אותם גסי הרוח, וכל אותם העונים עזות לעניים ומדכאים. והרואה לעני בדחק ואינו מלוהו, עד שמבקש ממנו הנאתו. וכל אותם היוצאים עדות לעני ואינם מודיעים. והעושה שכר שכיר. והמוציא זרע לבטלה. והבא על גויה ונדה. והממשכן לעני ואינו מחזיר לו משכונותיו כשאין לו דבר אחר. והמטה משפט. והלוקח שחד. כלם נדונים במדור הזה.

המדור החמישי נקרא שאול, ושם נדונים המינים, והמוסרים, והאפיקורסים, והכופרים בתורה, והכופרים בתחית המתים. על אלה נאמר (איוב ז) כלה ענו וילך כן יורד שאול לא יעלה. ועל שאר החוטאים כתוב (שמואל ב ב) ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויגאל.

המדור הששי נקרא צלמות, ושם נדונים כל אותם ששכבו עם אמותם ונדה ועם גויה. המדור השביעי נקרא ארץ תחתית. היורד לשם שוב אינו עולה, ועליהם נאמר (מלאכי ג) ועסותם רשעים וגו'.

וכל אלו המדורות, אש אוכלת דולקת לילה ויום לנפשותם של רשעים. יש מי שנקרא רשע ונדון בגיהנם שנים עשר חדש. ויש רשע גמור שאין לו הרהור תשובה, אין לו תקנה, ונדון לעולם בגיהנם. חכמים אומרים, רשע נדון בגיהנם ששה חדשים. רשע גמור - שנים עשר חדש. ודברים אלו כשהרהרו לעשות תשובה ומתו. אבל אם לא הרהרו לעשות תשובה ולא עשו תשובה, עליהם הפסוק אמר (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי וגו'.

ואמר רבי רחומאי, כשגרש הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון מגן עדן, נתירא ממדור זה הנקרא ארץ תחתית, מפני שאין לו שעור, ועל זה נאמר (איוב י) ארץ עפנה כמו אפל צלמות ולא סדרים ותפע כמו אפל.

מה עשה? עשה תשובה ונכנס במי גיחון עד צנארו. והקדוש ברוך הוא חס עליו וסלקו למקום הנקרא אדמה, שהיא אחת משבעה ארצות, ושם הוליד את קין והבל.

כשהרג קין את הבל, גזר עליו הקדוש ברוך הוא להיות נע ונד בארץ. מה כתוב? (בראשית ד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה וגו', והייתי נע ונד בארץ. והקדוש ברוך הוא קבלו בתשובה, וסלקו לארץ.

כשנולד שת, סלקו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון למעלה מכל הארצות, לתבל. במקום ארץ ישראל, בחברון. ושם חצב לו קבר, ועשה מערה לפניו ממערה סמוך לגן עדן, ושם היתה קבורתו,

ויקבורת אברהם יצחק ויעקב והאמהות.

רבי קיסמא אמר, מערת המכפלה סמוך לפתח גן עדן. בפעם שמתה חוה בא אדם לקברה שם, ושם הריח מריחות גן עדן, באותו הריח שהיה שם. רצה לחצב יותר, וצאה בת קול ואמרה: דיע. באותה פעם עמד, ולא חצב יותר, ושם נקבר. מי נתעסק בו? שת בנו, שהוא היה בדמותו ובצלמו.

אמר רבי רחומאי, הקדוש ברוך הוא נתעסק בו כשנוצר, ונתעסק בו כשמת. ולא היה מי שיודע בו, עד שבא אברהם אבינו עליו השלום ונכנס לשם, וראה אותו, והריח ריח בשמים של גן עדן, ושמע קול מלאכי השרת אומרים: אדם הראשון קבור שם, ואברהם יצחק ויעקב מוכנים יהיו למקום הזה. ראה הגר דולק - ויצא. מיד היתה תאנתו על המקום הזה.

אמר רב הונא, קדם שבא אברהם, רבים היו מבקשים לקבר שם, ומלאכי השרת היו שומרים המקום, ורואים אש דולקת שם, ולא כלו לכנס. עד שבא אברהם ונכנס, וקנה את המקום.

רבי נחמיה פתח, (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגו'. כשבא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, מבית המקדש בראו, ומעפר בית המקדש נטל וברא אותו. כיון שבא אותו ועמד על רגליו, באו כל הבריות להשתחוות לו.

מה עשה הקדוש ברוך הוא? נטלו משם, והכניסו לגן עדן, ועשה לו עשר חפזות, כדגמת עשר חפזות שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לצדיקים בגן עדן לעתיד לבא. ומלאכי השרת היו יורדים ועולים ועושים שמחה לפניו, ונתן לו חכמה עליונה.

וכשירד סמאל"ל משמי מרום, ראה מעלתו של אדם, ומלאכי השרת משמשים לפניו בחפזתו, וירע בעיניו. מה עשה? נטל נחש כמין גמל ורכב עליו, וירד ופתה אותו, עד שעבר מאמר יוצרו.

וימהו שעבר? רבי אלכסנדר אמר, רוח זנונים נכנס בתוכו. רבי חזקיה אמר, רוח הטמאה היתה בו, ועבר מאמר יוצרו. כיון שעבר, נגלה עליו הקדוש ברוך הוא וגרשו מגן עדן, וגזר עליו עשר גזרות, ועל חוה עשר גזרות, ועל הנחש עשר, ועל האדמה תשע גזרות. נמצאו ארבעים חסר אחת, כנגד ארבעים מלקיות שנתחייב הרשע בבית דין.

לסוף עשה תשובה, וקבלו הקדוש ברוך הוא באותה פעם. שאמר רבי יהודה בר שלום, מהו שכתוב (תהלים לט) שמעה תפלה ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש כי גר אנכי עמך? דוד המלך אמר את זה. שאמר רבי בון בר חמא, אמר דוד, הקדוש ברוך הוא הוא קרוב לכל אותם שקוראים לו.

פתח ואמר הפסוק הזה, (שם קמה) קרוב ה' לכל קראיו לכל אשר יקראוהו באמת. שהרי כל אותם שקוראים באמת לקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא מקרב אותם ומקבל אותם, והקדוש ברוך הוא מבקש את הלב.

ורצונו של אדם חשוב לפניו מכל הקרבנות והעולות של כל העולם. כיון שהאדם שם רצונו בתשובה, אין שער בכל אותם הרקיעים שלא פותח אליו. קרבנו של אדם תלוי בלב ורצון, שכתוב והתודה אשר חטא עליה. והתודה עליו. והכל תלוי בלב.

רבי נחוניא בן הקנה אמר לחכמים: בני, חייכם, אין קרוב לפני המקום כלבו של אדם, ונוח לפניו מכל הקרבנות והעולות של כל העולם.

מי שישב בתענית, וישים לבו ורצונו, הוא מקריב קרבן שלם, שנוח לו לקדוש ברוך הוא שמקריב לפניו חלבו ודמו וגופו, ומקריב לפניו האש והריח של פיו. והלב והרצון נקראים מזבח בפרה.

הקרבן נחלק לכמה צדדים, לכמה חלקים. התענית של אדם נחלקת לכמה צדדים, לכמה חלקים. והקדוש ברוך הוא לא נוטל מהכל אלא הלב והרצון.

ושלשה מלכים הם בגוף: מוח, ולב, וכבד. המוח אוכל מהכל ונותן ללב. הלב אוכל מהכל ונותן לכבד. הכבד נותן לכל, שנאמר (קהלת א) כל הנחלים הולכים את הים והים איננו מלא. והוא בדגמות ים. והקדוש ברוך הוא מקבלן.

אין לה בכל העולם שעומדים לפניו, אלא תשובה ותפלה של אדם. ואמר רבי יהודה, שלשה מיני תשובה כאן בפסוק הזה: תפלה, שועה, דמעה. וכלם כתיבים בפסוק הזה, (תהלים לט) שמעה תפלה ה' ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש.

כל השלשה חשובים לפני הקדוש ברוך הוא, ומכלם אין תשובה מהם, רק הדמעה. שהרי בדמעות הולך הלב ורצון כל הגוף. שלשה עשר שיערים נכנסים לפני הקדוש ברוך הוא.

תפלה - שכתוב בו שמיעה, שכתוב שמעה תפלה ה'. שועה - שכתוב ושועתי האזינה. דמעה - לא כאלה, אלא יותר מהכל, שכתוב אל דמעתי אל תחרש.



מה בין זה לזה? הרבנים של קיסרי, ורבי אלעזר בר יוסף אמר, תפלה - לפעמים שאדם מתפלל תפלתו והקדוש ברוך הוא שומע, אבל לא רוצה לעשות בקשתו, ושותק ממנו ולא משגיח בו, שהרי אין כתוב אלא שמיעה.

השנועה היא יותר מתפלה, שצווח בראון הלב לפני רבונו. ומשום ששם רצונו יותר, כתוב בו האזינה, כמי שמרפין אזנו אל אותו הדבור, ועם כל זה שותק, ולא רוצה לעשות רצונו. אבל דמעה היא בלב וברצון של כל הגוף, ומשום כך כתוב בו אל דמעתי אל תחרש.

וחכמים אומרים, לא כל הדמעות נכנסות לפני המלך. דמעות של רגז, ודמעות של מוסר דין לחברו, לא נכנסים לפני המלך. אלא דמעות של תפלה ושל תשובה, ושמבקשים בקשה מתוך צרתם, כלם בוקעים רקיעים, ופותחים שערים, ונכנסים לפני המלך.

ששנינו, ביום שנחרב בית המקדש, כל השערים ננעלו, ושערי דמעות לא ננעלו. מה כתוב בחזקיהו? (ישעיה לח) שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך. ראיה ממש מתוך דמעות.

ולעתיד לבא מה כתוב? (שם כה) ומחה אדני יהוה דמעה מעל כל פנים. יש דמעות לטוב, ויש דמעות לרע. לטוב - של יצר הטוב. של רע - של יצר הרע. על הדמעות הללו של צרה ודמעות של תפלה כתוב, (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אויבילם.

רבי פרוספדאי חלה. נכנסו אליו רבי יוסי בן קסמא וחכמים. אותו היום, יום השבת היה. ראו אותו שהיה בוכה, ואחר כך צחק. בינתים נרדם. אמרו, יום השבת הוא, ואסור לטלטל, וטרחה אחרת לא צריך. השאירוהו.

קם רבי יוחנן ודרש, (רות א) וימת אלימלך איש נעמי ותשארה היא וישגי בניה. מת אלימלך - נשארו בניה להתנחם בהם, שנשארו שני בנים להשלים את מקום אלימלך, שהיה נשמה לנשמה.

אחר כך מה כתוב? וימותו גם שניהם מחלון וכליון, רוח הקדש ורוח הטמאה. עכשו הוא שבר על שבר. הנשמה לנשמה של הקדש שהיא י, והרוח השכלית שהיא וא"ו, לא ימותו, אלא אדם יורד מגדלתו נקרא מת.

אף כאן, כשמת רבי אליעזר, הנחמה בחכמים שנשארו, והם רבי יוחנן בן נורי וחביריו. מתו רבי יוחנן בן נורי וחביריו - נשאר רבי פרוספדאי. וכעת חברנו רבי פרוספדאי שמת עכשו, הוא שבר על שבר.

בעודם יושבים, רבי חלקיה שהיה אצלו, ראה אותו שחזרות הדמעות על פניו, וצחוק בפיו. קרא לרבי יוחנן ולחברים, וראו אותו עם דמעות על פניו, וצחוק בפיו. אמרו שונדאי לא מת.

ישבו, ולא עזבו אדם לקרב אליו. בערב פתח עיניו, בקש מים לשתייתו. קרבו אליו רבי יוחנן וחכמים. אמר להם: רבותי, לכו לשלום. למחר שובו אלי ואמר לכם מה שראיתי, וצוו אותי להודיע לחברים.

שעכשו הצטרפתי לתקן כל הדברים שראיתי, ובלילה הזה שהייתי שם, עולם אחר ראיתי, ולא ידעתי מה הוא. אמרו לבני ביתי שלא יקרבו אלי, ולא יהיה אדם כאן. כלם הלכו. ורבי יוחנן נשאר שם, ולא קרב אליו כל אותו לילה.

כשהיה מאיר היום, ראו אותו שהיה מדבר ובוכה. ולא ידעו דבר. קם וישב, וקרא לרבי יוחנן. אמר לו: מה ראית? אמר: מעולם אחר באתי, ונכנסתי לשם, ולא נתנו לי רשות לגלות דבר, אלא לך ולחברך. ואמר להם מה שראה.

אמר לו לרבי יוחנן: התקן דברך, ולך לכסאך שתקנו לך, שהרי שנים עשר מהחברים יבאו בשבילך, ואני ראיתי מה שלא נתנו לי רשות לגלות.

וראיתי מאותם החברים שהתקיים תלמודם בידם. וראיתי את אותו המקום של מלך המשיח שם. ושמעתי כרוז מכריז בכל יום: אשריהם החברים שמשתדלים בתורה, ואותם שמזפים בה את האחרים, ואותם המעבירים על מדותיהם.

ראיתם, כשהייתי בוכה וצוחק, הרשות נתנה למלאך המות להביא אותי, וראיתי השכינה אצלי, ולא נתנו לו. ועל כן בכיתי ממלאך המות, וצחקתי כשראיתי השכינה שלא נותנת לו.

וראיתי עד שנוטלים אותי לבית הדין ששם, וראיתי כמה צבאות ומחנות, שם כלם מתעסקים בדיני העולם, ובראשיהם סנדלפון בעל הפנים, שקושר קשרים לאדונו, ופרכת אחת פרוסה עליו, וכל צבאות השמים שתחת ידו, ולא נתנה רשות לקרב לראותו.

וראיתי בית דין, וכמה שרים ממנים לפניהם, מהם סגגורים על בני העולם, ומהם קטגורים. נטלו וקרבו אותי אליהם. וראיתי שם רבים מן החברים.

אָמרוּ לוֹ לְמַלְאָךְ הַמָּוֶת: מַה זֶה מִבְּנֵי הָעוֹלָם אֲצִלְךָ? אָמַר לָהֶם: שְׁלֹא נוֹתְנִים לִי לְהַמִּית אוֹתוֹ, וְקִרְבָּתִי לְדִין. (אָמַר לָהֶם, דּוֹנוּ דִּינוּ! וְהִנֵּחוּ אוֹתִי לְשֶׁבֶת וְקִרְבוֹ אוֹתִי לְדִין לִפְנֵי שְׁלֹשָׁה סִנְהֶדְרִין שְׂיִדּוֹנוּ דִּינִי, וְשִׁמְעֵתִי).

שָׁקְמוּ שְׁלֹשָׁה עֲדִים, וְאָמְרוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים מִצָּאנוּ כֹּפֶר, מִצָּאנוּ כֹּפֶר, וְהַעֲדִידוּ עָלַי שֶׁהַעֲבָרְתִּי תְּמִיד עַל מְדוּתִי. הִתְעַסְקוּ בְּדִינִי כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, שֶׁרְאִיתֶם שִׁשְׁנִיתִי, וְעָשׂוּ חֲשָׁבוֹן שֶׁל זְמַנִּים וְשָׁנִים שָׁלִי, וְנִמְצְאוּ תְּמִיד שְׁלָמִים.

וְעַל שֶׁהַעֲבָרְתִּי תְּמִיד עַל מְדוּתִי, עָזְבוּ אֶת הַדִּין, וְלֹא יָכְלוּ לְדוֹן בְּזֶה, עַד שֶׁהֶעֱלוּ אֶת דִּינִי לְמָקוֹם אַחֵר, וְלֹא יָדַעְתִּי לְאִיזָה מָקוֹם.

וּבָא מִן הַדִּין לַעֲזֹר אוֹתִי, וְלָתֵת לִי זְמַן לְהַשְׁלִים תַּלְמוּדִי בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעָדֵן לֹא גִמַּרְתִּי אוֹתוֹ, וְלֹא עָזַב אוֹתִי מִלְאָךְ הַמָּוֶת, עַד שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ בְּמָקוֹמִי אֶת רַבִּי כְּרוֹסְפָדַי הַזָּקֵן שֶׁל מַקְדָּם, וְאָז עָזַב אוֹתִי.

כְּשֶׁרְאִיתֶם הַדְּמָעוֹת בְּפָנַי וּצְחוֹק בִּפְהִי, אוֹתָם הַדְּמָעוֹת - שֶׁבִּכְיָתִי מִפְּחָדוֹ שֶׁל מִלְאָךְ הַמָּוֶת, וּצְחֻקְתִּי - מִשְׂמַחַת הַשְׂכִּינָה, וְעַל שֶׁחָכְנוּ לִי עַד זְמַן אַחֵר כְּדִי לְהוֹדִיעַ לִי מַה שֶׁגִּלְתִּי לָכֶם. וְלֹא יִשְׁנִיתִי עַל יַד מִלְאָךְ הַמָּוֶת, אֲלָא הַשְׁאִירוּ עִמִּי אֶת רַבִּי אוֹשַׁעְיָא, וְעִמּוֹ הוֹלֵךְ אֲנִי לָשֶׁם.

תְּמַהוּ הַחֲבָרִים, וְקִרְאוּ עָלַי, (תַּהֲלִים פֶּד) עֲבָרִי בְּעֶמֶק הַבְּכָא מַעְיָן וְשִׁיתוּהוּ גַם בְּרִכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה. עֲבָרִי בְּעֶמֶק הַבְּכָא - זֶה רַבִּי כְּרוֹסְפָדַי, שֶׁעָבַר עַל זֶה שֶׁל מִלְאָךְ הַמָּוֶת, שֶׁהוּא עֶמֶק הַבְּכָא, שֶׁהוּא גֶרֶם בְּכִיָּה לְכָל הָעוֹלָם. מַעְיָן וְשִׁיתוּהוּ - שֶׁהִנֵּחוּהוּ לְגִמְרָא אֶת תַּלְמוּדוֹ, וְלִהְיוֹת מַעְיָן בְּתוֹרָה. לְפִיכָךְ, גַּם בְּרִכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה. אִם הִתּוֹרָה גּוֹרָמַת לוֹ חַיִּים, כָּל שֶׁכֵּן מִי שְׁגוֹרֵס אוֹתָהּ גִּרְסָה וְלוֹמֵד אוֹתָהּ.

קִרְאָה עָלַי רַבִּי יוֹחָנָן, (תַּהֲלִים קִיב) זָרַח בַּחֲשָׁד אֹר לִישָׁרִים חֲנוּן וְרוּחוֹם וְצָדִיק. זָרַח בַּחֲשָׁד, מַהוּ חֲשָׁד? זֶהוּ מִלְאָךְ הַמָּוֶת, שֶׁמַּחֲשִׁיד אֶת פָּנֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְחֲשָׁד עַל פָּנֵי תְּהוֹם. אֹר לִישָׁרִים שְׂמַאִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצָדִיק הַזֶּה, רַבִּי כְּרוֹסְפָדַי, אֶת אֹר הַתּוֹרָה. וּמִי עוֹשֶׂה אֶת זֶה? הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּקְרָא חֲנוּן וְרוּחוֹם וְצָדִיק.

וּתֹאמַר נַעֲמִי [לְשִׁיתִי] כְּלִתִּיהָ וְגו' (רוֹת א), כִּי שִׁמְעָה בְּשִׁדָּה מוֹאֵב כִּי פָקַד ה' אֶת עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לָחֶם. אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֹּא וּרְאֵה, מִי שֶׁמַּעֲלִים עֵינָיו מִעֲנִיִּים בְּשָׁנֵי בְּצֻרָתָהּ, הֵם יִרְאוּ בְּנִחְמוֹת הָעוֹלָם וְלֹא יָמוּתוּ, עַד שֶׁיִּפְקְדוּ לְטוֹבָה, וְהוּא לֹא יִזְכֶּה לְרִאיוֹתָהּ. אֲלִימֶלֶךְ עֲשִׂיר הֵיחָ. כִּינּוּ שֶׁרָאָה הָרָעַב, הָעֲלִים עֵינָיו מִן הַצְדָּקָה, וּבִרְחַל לִשְׁדָּה מוֹאֵב.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, וְכִי לֹא דָרְכָן שֶׁל צְדִיקִים לְבָרַח מִפְּנֵי הָרָעַב, וְהָרִי גְדוֹלִים מֵאֲלִימֶלֶךְ, אֲבָרְהָם וְיִצְחָק, עֲשִׂירִים מִמֶּנּוּ, וְהֵלֶךְ זֶה לְמַצְרִים מִפְּנֵי הָרָעַב, וְזֶה לְאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים?

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גֶרֶם לָהֶם לְצָדִיקִים הִלְלוּ לְצִאֲתָא מִתּוֹךְ הָרִשְׁעִים וְלְהוֹדִיעַ טְבָעָם בְּעוֹלָם, וּלְפִיכָךְ הִבִּיא הָרָעַב.

אֲבָל אֲלִימֶלֶךְ, בְּמָקוֹם שֶׁל צְדִיקִים הִזָּה יוֹשֵׁב, בְּמָקוֹם שֶׁל תּוֹרָה, וּבְעֶשֶׂר רַב. וּכְשֶׁבָא הָרָעַב, הָעֲנִיִּים הָיוּ בָּאִים אֵלָיו, וְהָעֲלִים עֵינָיו מֵהֶם, וּבִרְחַל. וְעוֹד, שֶׁרָאָה הַדִּין חָל עַל הָעוֹלָם, וּבִרְחַל וְהֵלֶךְ בֵּין הָאֲמוֹת.

רַבִּי חֲסִידַי פִּתַּח, (קַהֲלַת ט) עִיר קִטְנָה וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט. עִיר קִטְנָה, כִּדְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי יִצְחָק, עִיר קִטְנָה - זֶה גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט - אֵלּוּ הָאִיבָרִים. וּבָא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גְּדוֹל - זֶה יֵצֶר הָרַע, שֶׁהוּא מֶלֶךְ זָקֵן וְכָסִיל, וּבְנֵי אָדָם גַּם כֵּן מְשַׁעֲבָדִים תַּחְתָּיו, וְהוּא מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם. וּמִצָּא בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן חֶכֶם - זֶה יֵצֶר טוֹב, שֶׁהוּא מִסְכָּן, וְאִין מַאֲזִין לוֹ. חֶכֶם, שֶׁהוּא מַחֲכִים לְמַאֲזִין לוֹ, לְהַנְצִל מִעֲנִשָּׁה שֶׁל גִּיהֶנֶם.

וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻכְמָתוֹ - זוֹ נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁלֹּא תַחֲטָא לִפְנֵי בּוֹרְאָהּ. וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת הָאִישׁ הַמִּסְכָּן הַהוּא. אִין זָכַר אוֹתוֹ, וְיָשׁוּב הָאָדָם לְחֻטָּא בְּאוֹתוֹ יֵצֶר הָרַע.

אָמַר רַבִּי בּוֹן, אוֹתוֹ הִתִּינוּק שֶׁהִזָּה יוֹשֵׁב אֲצִלָּנוּ, מַה אָמַר בְּפִסּוּק הַזֶּה? אֲלָא כִּדְּפִתַח: עִיר קִטְנָה - זוֹ בְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּקְרָאת עִיר הַקְדֵּשׁ, קִרְיָה קְדוֹשָׁה אֶל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַרְנוּ (שִׁיר הַשִּׁירִים ח) אַחֲוֹת לָנוּ קִטְנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית כט) וְשֵׁם הַקִּטְנָה רַחֵל. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט - אֵלּוּ הָאֲבֹת.

בָּא אָדָם הָרָאשׁוֹן - יִרְדָּה עַמּוֹ שְׂכִינָה וְשִׁרְתָּה בְּתוֹכוֹ. חֲטָא אָדָם הָרָאשׁוֹן, וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ. בָּא נָח, וְהוֹרִידָה לְאֶרֶץ. חֲטָאוּ דוֹר הַמַּבּוּל, וְנִסְתַּלְקָה מִן הָעוֹלָם. בָּא אֲבָרְהָם וְהוֹרִידָה. בָּאוּ אֲנָשֵׁי סְדוֹם, וְנִסְתַּלְקָה. לְפִיכָךְ וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט לְהַתְקִים עִמָּה בְּעוֹלָם. זְמַן מוֹעֵט הָיוּ, וְלֹא נִתְקִימוּ בָּהּ הָרַבָּה.

וּבָא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גְּדוֹל וְסַבֵּב אֹתָהּ - זֶה פְּלוֹנִי. וּמִצָּא בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן חֶכֶם - זֶה יַעֲקֹב. שֶׁבְּמִסְכְּנוֹת הִזָּה בְּזִמְן שֶׁחֲטָאוּ בְּנֵי בְּיוֹסֵף, וְנִמְנָע הַשֹּׁפֵעַ מִמֶּנּוּ, וְנִפְרְדָה הַגְּבִירָה מִמֶּנּוּ. וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻכְמָתוֹ - זֶה מֹשֶׁה. מַהוּ וְסַבֵּב אֹתָהּ? שֶׁמִּתְעַסֵּק פְּלוֹנִי שִׁיחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּגִלוּת, בְּשִׁבִּיל לְהַתְעַכֵּב הַגְּבִירָה בְּגִלוּת, שֶׁכְּתוּב (תַּהֲלִים צא) עַמּוֹ אֲנָכִי וְגו'.

דבר אחר, (קהלת ט) עיר קטנה - זו ציון. ואנשים בה מעט - אלו ששת ימי בראשית. ובא אליה מלך גדול וסבב אתה - זה פלוגי. ומצא בה איש מסכן - זה משיח בן דוד, שנאמר בו (זכריה ט) עני ורכב על חמור, ונאמר (ישעיה נז) הצדיק אבד. כל זמן שלא יבא עליו השפע. ועליו נאמר (שם יט) ונהר יחרב ויבש.

חמור - זה סמא"ל. חכם - זה משיח בן דוד. ועליו נאמר ומלט הוא את העיר בחכמתו. שיהיה גואל משיח בן אפרים, וזוהי הגאולה מלמעלה.

דבר אחר, (קהלת ט) עיר קטנה - זו תבת נח. ואנשים בה מעט - אלו נח ואשתו ובניו. ובא אליה מלך גדול - זה יצר הרע, שסבב לה. ומצא בה איש מסכן חכם - זה נח. ומלט הוא את העיר בחכמתו - זה אברהם, שבעבור אברהם שעתיד לבא, מלט את התבה בחכמתו, ומלטו נח ובניו.

דבר אחר, עיר קטנה - זו ירושלים, שהיא בזמן הזה קטנה וחרבה. ואנשים בה מעט - מעטים הם היהודים שיש בה. ובא אליה מלך גדול וסבב אתה - זה מלך מבני עשו, שנאמר עליו בדיניאל, (דניאל ב) שוקיו מברזל. שמרוע כל אלו, תעשם דק ותרוע. שהמלכים וגו' תעשם דק ותביא סוף לכל אלו המלכיות. ובזמן שהוא סבב בירושלים, מצא בה איש מסכן חכם - זה משיח ראשון, ומלט הוא את העיר בחכמתו - זה משיח אחרון.

דבר אחר, עיר קטנה - זו התורה. ואנשים בה מעט. ולמה היא קטנה? והרי כתוב (איוב יא) ארפה מארץ מדה וגו'! אלא משום שאנשים בה מעט הם.

ובא אליה מלך גדול וסבב כו' - זה סם המות, שסבב אותה. ומצא בה איש מסכן - זה דוד. חכם - זה שלמה המלך עליו השלום, שהתקין לה נר, והאיר לה באור, במשלי וספריו. ומלט הוא את העיר בחכמתו, מיד האפיקורסים והמינים, שהוא תקן אזנים לתורה.

ששנינו, בטרם שבא שלמה, היתה התורה כקלחת שאין לה אזנים, ומי שקרב אליה נשרף. פיון שבא שלמה ועשה לה אזנים, ונצלו בני העולם בעצתו, נתן באותה העיר כביכול הצלה. ובמה? בחכמתו.

וכל זה משום התקון שהתקין, וההשתדלות שהשתדל אחריה אותו המסכן, שהוא דוד, שאין איש שהשתדל אחריה כמו דוד המלך.

ושנינו, ראוי היה דוד המלך להתקיים בעולם מאה שנים. שאלמלא הוא התקיים מאה שנים, הוא היה מתקן את המאור תקון חזק שלא יסור לעולמים, ולא היה נחרב בית המקדש. אבל כמה גרמו אותו השנים שלא התקיימו.

ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא, זה אדם הראשון, שנתן לו משנותיו רק שבעים שנים. ואדם לא זכר אותו בשעה שבא ס"מ ורוכב על גמל, וסבב אותו שחטא, לא זכר את דוד, שבעניי יהיה על העון הזה. שהנחש סבב לחוה, וסמא"ל לאדם הראשון.

וסמא"ל לא היה לו כח שיהפך את האדם, עד שבא הנחש והפך את לב חוה, וחנה הפכה את לבו של האדם, וחסאו שניהם. ועל זה אמר, (בראשית ג) האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי מן העץ ואכל. וסמא"ל לא היתה הרשות שיהפך את לב האדם, עד שבאה חוה, וגרמה לו שאכל ממנו, ועל פן האשה נענשה. (והדא הוא דאמרנו, בכל מקום שגלו שכינה עמהם. גלו לבבל שכינה עמהם. גלו לאדום שכינה עמהם ולא אחת מן המדות)

כשאדם הראשון נתן לו משנותיו אותו שבעים שנה, לא זכר ממנו בראשונה, שאלמלא נזכר ממנו, מאה שנה ישאיר לו משנותיו, כמו שראויים לו, כדי להתחזק בעולם, ויתקן את תקונו המאור. אלא לא נזכר ממנו, רק שבעים שנה, ולא יותר.

שלישים שנה היו, שהיה הולך מהם במדבר, ומהם בצאן. ובאותו הזמן - וחכמת המסכן בזויה, ודבריו אינם נשמעים מלפני שאול המלך. זה שלא נשארו בו אלא ארבעים חסר אחת, שהרי שנה אחת היה בורח מלפני בנו אבשלום. ומשום כך גרד תקונו הנר, עד שהיה כפושע בינו ובין המנות.

וכל זה, מפני שאדם לא נזכר ממנו בראשונה להוסיף לו אותם שלישים שנים למטה, להשלים לו למאה. ונפגמו שלישים שנים למטה, מאותם שבעים השנים שהיתה חכמתו בזויה ודבריו אינם נשמעים.

וזוהי, ששלמה המלך כל כך משבח את עצמו, והוא קורא על עצמו חכם. אלא משום כך הוא אמר בראשונה, (קהלת ט) וגדולה היא אלי. דבר זה גדול שאני בא לשבח את עצמי, אלא הואיל ואין אחר שיאמר לו. באו החברים ונשקוהו, וקראו עליו (ישעיה נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בנך.

אמר רבי רחומאי, דוד המלך, שלש שנים היה רעב בנמיו. מה הטעם? כדי להודיע לו שעל הדין

תלוי הדבר. זהו שכתוב (שמואל-ב כא) ויהי רעב בימי דוד שלש שנים ויבקש וגו'. עד שנשלים הדין. כיון שנשלים, מיד (שם) ויעתר אלהים לארץ וכו'.

ששנה רבי חייא, כל העולם אין שותים אלא מתמציתה של ארץ ישראל. כשנפקד העולם, היא נפקדת בתחלה, משום שלא נמצא מי שיציל אותה ויגן עליה.

בתחילה אלימלך היה צדיק, ויכל להגן על הדירים של העולם, וברח לו בין שאר האמות, ומשום כך נענש. הוא מת, ומתו בניו על ונשאו נשים נכריות מאמות אחרות, ונענשו.

רבי נחמיה פתח, (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו. ויראו בני האלהים - עז"א ועז"ל, שני מלאכים היו, שקטרגו לרבונו, והפילם הקדוש ברוך הוא ממקום קדוש של מעלה. וכשירדו, נתגלמו באויר, ונעשו כבני אנוש.

ואין לה בכל אותם המלאכים שיגרמו להתערב בתוך בני אנוש כאותם שנקראו אישים, וכאותם שנקראים בני אלהים. כיון שהפילם הקדוש ברוך הוא, התגלמו מכל אותם יסודות של בני אדם, ומתלבשים בהם.

שאר המלאכים, כשירדו, והם עתידים לשוב למקומותיהם, התגלמו באויר (העולם, ונוטלים צורת אנשים עמהם, ולא יותר. ומשום כך נראים לפי שעה, ולא יותר. פעם ביום, או פעמים, או בכל יום פעם אחת או שתיים, ואחר כך פורחים באויר) ומתפשטים ממנו, וחוזרים למקומם.

רבי קיסמא בר רבי ינאי פתח, (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט. יש מלאכים שהם מרות, ויש מלאכים שהם מאש, זה נותן משלו לחברו, משום שיש שלום ביניהם. ועל זה, אותם שיורדים, משגי היסודות האלה יורדים. כשיורדים, מתלבשים יותר באויר העולם הזה, ומתגלמים.

אותם שהתערבו בעולם הזה, מתלבשים ביסודות העולם הזה, ולא יכולים לפרח ולשוב למקומם, ומתעכבים כאן. כיון שמתעכבים כאן שבעה ימים זה אחר זה, לא חוזרים לשם.

ועל זה ויראו בני האלהים את בנות האדם וגו'. מה זה כי טבת הנה? שהיה מאיר היפי שלהן כמו אור עליון.

כיון שהולידו בנים, לקח אותם הקדוש ברוך הוא והכניס אותם בהרי החשד, שנקראים הרי קדם, וקשר אותם בשלשלאות של ברזל. ואותן השלשלאות משקעות עד לתוך התהום הגדולה, ושם מלמדים כשפים לבני האדם.

בלעם נטל משם את כשפיו, ולמד מהם, באותם ההרים. זהו שכתוב (במדבר כג) מן ארם ינחנו בלק מלך מואב מהרי קדם. ומשם התעטרו כל יודעי הכשפים שבעולם.

ומתוך שהיו מקטרגים על רבונו בראשונה ועד היום הזה, הם מקטרגים לרבונו במה? באותם הכשפים, שמכחישים פמליא של מעלה. ואלמלא אותן השלשלאות המשקעות בתוך התהום הגדולה ואחוזים בהם בתפיסה רבה, היו מחריבים את העולם, והעולם אינו יכול לסבל.

ושם, באותם הרי החשד, יונקים מצד הצפון, שהרי מאותו הצד כל אותם המינים מתעוררים בעולם.

אמר רבי נחמיה אמר רבי יהודה, נעמה היתה באותו זמן, וכל העולם טועים אחריה. רבי שמעון אומר, אמא של שדים היתה. כיון שראו אותה בני האלהים, טעו אחריה.

לאחר כן ראו בנות האדם הולכות ערמות, ובאו להן, וילדו מהם. זהו שכתוב (בראשית ו) וגם אחרי כן באשר ובאו בני האלהים וגו'. אנשי שם, מה זה אנשי שם וגו'? אלו הנפילים שקלדו בעולם שם בכל דבר ודבר, להשלים את כשפיהם. רבי יהודה ורבי יוסי אמרו, אנשי שם ממשי, כמו שנאמר (שיר ג) ששים גבורים סביב לה. אמר לו רבי יצחק, כתוב מגבורי ישראל.

רבי עזריה שאל את רבי יוסי איש כפר אונן, מה הטעם הכשפים הם יותר בנשים, ולא בגברים, שכתוב (שמות כב) מכשפה לא תחיה, ולא כתוב מכשף?

אמר לו, כתוב (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה. לא כתוב רע, אלא רעה. זהו צד הנקבה ודאי. ונגע לא יקרב לאהלה - זהו הנזר. ומן הנקבה כל סוגי הכשפים, וכל העסקים הרעים באים לעולם. זהו שכתוב (קהלת ז) ומוצא אני מר ממות את האשה וגו'.

ומה זה אסורים ידיה? רבי ינאי ורבי יהושעא. אחד אומר, כל הנוגע באשה, או מקבל ממנה מידה לידו, לא ינקה מדינה של גיהנם, שנאמר יד ליד לא ינקה רע. זהו שכתוב אסורים ידיה, ודאי.

ואחד אומר, מן הנקבה באות כל מיני נחש וכשוף וכל הרהורים רעים. ואלמלא שאסורים ידיה, שלא נותנים לה מן השמים, היו הורגים וממיתים כל העולם בכל עת וזמן.

ואין מתגברת הנקבה אלא בפח של הזכר, שהיא שורה בעמקים שלו, שהיא יודעת להשביע את האדם להשלים את רצונה. (שהיא יודעת בכל מיני כישוף והאדם צריך להשלים רצונה) ובמה? בשם, ובדברים עמקים, בשם של טמאה. ועל כן המעשים תלויים בה, והדברים בזכר. ושניהם מתעוררים מהנקבה. ומשום כך מיני הכשפים נמצאים בנקבה, ולא בזכר.

שנינו, העובר בין שתי נשים, אם נדות הן - נכפה. ולא תזוז מגופו אם לא יעשו לו דבר, סכנת דם או הריגה מזמנת לו. ואם אינן נדות - אין הרע שולט בו בגופו או בממונו.

כמו זה של רבי נחום ברבי שמלאי, פעם אחת היה בכרך של קסרין. עבר בין שתי נשים. הסתכלו בו, והסתכלו מיד בגופו ובממונו. מה הטעם? משום שאותה רוח רעה שרתה עליהן, ויכולה להזיק.

מה תקנתו? יאמר כך: לכי לך, דמי דמי, הסייר את קשירת הקשר, לא ולא לי. ואחר כך יתחיל באל ויסים באל. יתחיל באל, שפתוב (במדבר כג) אל מוציאו ממצרים. ויסים באל, (שם) כי לא נחש ביעקב וגו', עד מה פעל אל. וילך לו, ולא ישגיח אחרי.

רב הונא היה עולה מבבל לארץ ישראל, והיה עולה לשם. נקלע לכפר אחד, ראה אותה אשה שהיתה הולכת אחרי. זרקוה מים על כתפיו, ונטלה עפר מרגליו. החזיר ראשו ואמר לה: עשי וקחי אחרי, שהרי אין כלום אצלי, אבל אני גוזר עליך בלבול בדעתך.

אחר כך אמר: לא בשבילי, אלא בשביל שלא תהרגי בני אדם אחרים. וכן היה. התבלבלה דעתה, ולא ידעה דבר, ומתה. ועל זה פתוב (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלה.

שנה רבי חייא, (קהלת ז) טוב לפני האלהים מלט ממנה. ממי? מאותה האשה שפתוב בה, אשר היא מצודים וחרמים וכו'. וחוטא ולכד בה - אותו שהולך אחר יצר הרע.

בא וראה, בזמן שהרעב בעיר, לא נראה אדם את עצמו, ולא ילך יחידי בעיר, מפני שמלאך המות נמצא שם, ויש לו רשות לחבל. ועל כן פתוב (בראשית מב) ויאמר יעקב לבניו למה תתראו. פיוצא בו, בזמן שדבר בעיר, יסגר אדם עצמו ולא יתראה בשוק. שכינן שנתן רשות למחבל - מי שפוגע בו גזוק, והוא מתחייב בנפשו.

בא וראה, עשר שנים היתה נעמי בשדה מואב, לשוף - כי שמעה בשדה מואב כו'. מפני מה נענשו מחלו וכליו? מפני שנשאו נשים מואביות.

אין לה בעולם נשים מתעסקות בנחש ובכשוף כמו מואביות. ממה? שפתוב (במדבר כה) ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן. כיון שהיו אוכלים דבר בכשפיהם, מיד היו משתחווים לגלגליהם. (שם) ויצמד ישראל לבעל פעור. רבי חייא אמר, כמו הצמידים התכשיטים, כך היו מתחברים לבעל פעור.

בכשפיהן של הנשים, מנין לנו? שפתוב (שם לא) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם. בעצת בלעם לא נאמר, אלא בדבר בלעם. למד אותם דברים בפה, שהרי לעשות כשפים וקסמים לא היו כמותם בעולם, אבל הדברים של הפה להשלים כשפיהם לא היו יודעים. ועל זה בדבר בלעם עשו, והשלים כשפיהם, וכלל להם. רבי יוחנן אמר, כשרה היתה רות.

ותאמר נעמי לשתי כלתיה לכה שבה אשה לבית אמה יעש ה' (רות א), יעשה פתוב. אמרה להם: אם תזכו לכנס תחת כנפי השכינה - יעשה, ואם לא - יעש, חסר ה'.

כי מר לי מאד מכס, עליכם צריך לו להיות, כמו שנאמר (שמואל-ב א) צר לי עליך. מה זה מכס? אמר רבי קורנא אמר רב קהנא, צרה בלבי מכס, שאתן גרמתן לבני שומות, וכמי שמתרעם על אחר.

ותשק ערפה לחמותה. ערפה - הרפה שמה. למה נקרא שמה ערפה? על שהחזירה ערף לחמותה, וחזרה למקומה לשדה מואב. זנתה, ולא קבלה, והלכה לארץ פלשתים. והפל דשים בה כהריפות, שהפקירה עצמה לזנות.

וילדה מזנות ששה בנים, וכלם נפלו ביד דוד ואנשיו, שהיה בן בנה של רות, שנאמר (שם כא) וישבי בלב אשר בילידי הרפה. וכי מי נתן אותם בלב? והלא נב סמוכה לירושלים היא, בארץ ישראל, והוא בארץ פלשתים?

אלא כך אמר רבי פנחס, מלמד שבא על עסקי נב, מפני שגרם ענין נב עיר הכהנים, והקדוש ברוך הוא מידקדק עם הצדיקים אפלו כחוט השערה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: דוד, גרמת כל כך בנב עיר הכהנים, חניף, או הדין יחול על עצמך, או על זרעך, ולא ישאר אלא אחד.

שנה רבי חייא, פתוב (שמואל-א כב) וימלט בן אחד לאחיהם וגו'. שלא נשאר לאחיהם מכל בית אביו וזלתי אביתר לבדו, ועל עון זה מת שאול ובניו, וכמה אלפים ורבות מישראל, ונגזר על דוד למות.

כִּינּוּ שֶׁהָלַךְ לְאַרְצָא פְּלִשְׁתִּים, רָאֵתָה אוֹתוֹ הֶרְפָּה. אֲמָרָה לְבָנָה: זֶה שֶׁהָרַג אֶחִיד. בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה הִגִּיעַ זְמַן מִדַּת הַדִּין לְהִנָּקֵם מִדּוֹד עַל עֶסְקִי נָב, וְזָמַן אֶת יִשְׁבִּי לְהָרֹגוֹ. מִיָּד - וַיִּשְׁבִּי בָּנָב, שָׂבָא עַל עֶסְקִי נָב. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּדּוּם אֲמַר דָּוִד: רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, זָרְעִי יִהְיֶה נָכוֹן לְפָנֶיךָ, וְהָרִינִי מִקִּבְּלָא עָלִי אֶת הַדִּין.

מָה עָשָׂה? נָטְלוּ יִשְׁבִּי, וְהָגִירִים אֶת עֲצָמוֹ עָלָיו וְעַל הַמַּטָּה. אָמַר לוֹ: אֵין כְּבוֹדִי. נָטְלוּ וַיִּזְרְקוּ בְּאֹוִיר, וְשֵׁם הַסִּיף שֶׁיִּהְרַג בּוֹ דָּוִד. זֶהוּ שִׁכְתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב' כ"א) וְהוּא חֲגוֹר חֶרֶב חֲדָשָׁה וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת אֶת דָּוִד. מִיָּד הִזְכִּיר אֲבִישִׁי שֵׁם הַמַּפְרָשׁ, וְעָמַד בְּאֹוִיר, וְסוּסוֹ מִיָּד נִשְׁמַט, וְהָלַךְ לִירוּשָׁלַיִם.

הָלַךְ אֲבִישִׁי וְבָא לִסְנַחְדְּרִין וְאָמַר, מַהוּ לְרַכֵּב עַל סוּסוֹ שֶׁל מֶלֶךְ בְּשַׁעַת הַדְּחָק? וְהִתִּירוּהוּ. מִצָּאוֹ לְדוֹד עוֹמֵד בְּאֹוִיר. אָמַר לוֹ, חֲזֹר מִתַּפְלָתְךָ.

אָמַר לוֹ, (תַּהֲלִים קט"ז) מָה אֲשִׁיב לְה' כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלַי. שִׁכְּךָ מִקִּבְּלָנִי מִבֵּית דִּינִי שֶׁל שְׁמוּאֵל הַרְמִיתִי, שֶׁאִפְלוּ חֶרֶב חֲדָה מִנַּחַת עַל צִנְאוֹר שֶׁל אָדָם אֵל זִמְנֵעַ עֲצָמוֹ מִן הַרְחָמִים. מִיָּד חֲזֹר מִתַּפְלָתוֹ, וְקִבֵּל הַדִּין עַל זֶרְעוֹ, שִׁכְתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב' כ"א) וַיַּעֲזֹר לוֹ אֲבִישִׁי בֶן צְרוּיָה וַיִּדּוּ אֶת הַפְּלִשְׁתִּים וְגו'.

מָה כְּתוּב? (שְׁמוּאֵל-א' י"א) וַעֲתִלָּה אִם אֲחֻזְיָהוּ רָאֵתָה כִּי מֵת בָּנָה וַתִּקֶּם, (דְּבָרֵי הַיָּמִים-ב' כ"ב) וַתֹּאבֵד אֶת כָּל זָרַע הַמַּמְלָכָה. כְּתוּב וַתֹּאבֵד, וְכְתוּב וַתִּדְבֹּר אֶת כָּל זָרַע כו'. מַהוּ וַתִּדְבֹּר? אֲמָרָה, שִׁעֲתִידִין זָרְעוֹ שֶׁל דָּוִד לֹאבֵד מִן הָעוֹלָם.

וַתִּקַּח יְהוֹשֻׁבֵּעַ בַּת הַמֶּלֶךְ יוֹרָם כו', אֶת יוֹאָשׁ כו'. מִלְמַד שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּין מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. וְעַל כָּל זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה זֹאת וַנִּתֵּן רְשׁוּת לְמִדַּת הַדִּין, עַל זֶה כְּתוּב (ישעיה' י') עוֹד הַיּוֹם בָּנָב לְעָמֹד. עֲדוֹן מִדַּת הַדִּין בָּנָב עוֹמֵד וְתוֹבֵעַת דִּין מִלִּפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְמָה בְּצַדִּיקִים מִדְּקָדֵק הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּדּוּם - בְּרִשְׁעִים עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׂבָה יְבִמְתְּךָ אֶל עַמָּה וְאֶל אֶלְהִיָּהּ (רות א'). אָמַר רַבִּי נְחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, מָזָה שֶׁאָמַר שָׂבָה, מִלְמַד שֶׁגִּיּוּרֵת הִיָּתָה בְּתַחֲלָה. וְכְתוּב וְאֶל אֶלְהִיָּהּ, שֶׁחֲרִי אֵלּוּהָ אֶחָד הִיָּה לָהּ עִם נְעָמִי, וְעָבְשָׁה חֲזָרָה לְסַרְחוּנָהּ הָרִאשׁוֹן, וְטַעַתָּה אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה שָׁלָה.

וְרוּת דְּבָקָה בָּהּ (שם), כְּמוֹ שֶׁקִּבְּלָה עָלֶיהָ בְּחַיִּי בַּעֲלָהּ, דְּבָקָה בְּאַמוּנָתָהּ. בֹּא וּרְאֵה שִׁבְחָהּ שֶׁל רוּת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵימַת בַּעֲלָהּ לֹא הִיָּתָה עָלֶיהָ, דְּבָקָה בְּאַמוּנָתָהּ. וְעַל כָּל זֶה, נְעָמִי חֲדָשָׁה לָהּ כְּמִתְחַלָּה, וְהִתְרַתָּה בָּהּ הִתְרָאוֹת, וְכָלָן קִבְּלָתָהּ עָלֶיהָ.

רַבִּי בְרוּקָא אָמַר, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כ"א) וַיִּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר וַיִּקַּח לָחֵם וַיַּחֲמֵת מִיָּם וַיִּתֵּן אֶל הָגֵר שֵׁם עַל שִׁכְמָהּ וְאֶת הַיָּלֵד. כִּינּוּ שִׁכְתוֹב אֶל הָגֵר, מַהוּ שֵׁם עַל שִׁכְמָה? אֵלּוּ מִלְמִד, שֶׁהִזְהִירָה עַל עַל הָאֲמוּנָה, וְלַעֲמֹד בְּמָה שֶׁהִיָּתָה רְגִילָה בְּתַחֲלָה עָמוּ. כְּתוּב כָּאֵן שֵׁם עַל שִׁכְמָה, וְכְתוּב שֵׁם (שְׁמוֹת טו') שֵׁם שֵׁם לוֹ חֵק וּמִשְׁפָּט. מָה לְמַטָּה עַל שִׁכְמָה - אַף כָּאֵן עַל שִׁכְמָה.

מָה עֲשִׂיתָה? כִּינּוּ שֶׁרָאֵתָה עֲצָמָה יוֹצֵאת מִתַּחַת רְשׁוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, חֲזָרָה לְקַלְקוּלָהּ. מָה כְּתוּב? וַתִּלָּךְ וַתִּתֵּן, אַחֲרֵי עֲבוּדַת גִּלּוּלִים וְגִלּוּלֵי בֵּית אֲבִיָּה. וְכְתוּב הִבֵּל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתוּעִיִּים.

רַבִּי חִידְקָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹסִי הֵיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי חִידְקָא, הָרִי שְׁנִינוּ, נִכְרִי וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה הוּא כְּמוֹ כֶּהֱן גָּדוֹל. מָה הַטַּעַם שֶׁקָּל אוֹתוֹ לִכְהֵן גָּדוֹל, וְהָרִי כְּתוּב (תַּהֲלִים ע"ח) וַיִּקֶּם עֲדוֹת בַּיַּעֲקֹב וְתוֹרָה שֵׁם בִּישְׂרָאֵל. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן אוֹתָהּ לִישְׂרָאֵל, לְקַבֵּל עָלֶיהָ שָׂכָר לְעוֹלָם הַבָּא. וּמִי שֶׁלֹּא קִבְּלוּהָ, לֹא מִקִּבְּלִים עָלֵיהֶם שָׂכָר בְּעוֹלָם הַבָּא.

שִׁכְּךָ אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינִי, מִקִּבְּלִים עָלֶיהָ שָׂכָר. נִכְרִים שֶׁלֹּא עָמְדוּ עַל הַר סִינִי, אֵין מִקִּבְּלִים עָלֶיהָ שָׂכָר. וְאֵתָה אֲמַרְתָּ, נִכְרִי וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה הָרִי הוּא כְּמוֹ כֶּהֱן גָּדוֹל!;

אָמַר לוֹ, כְּמוֹ כֶּהֱן גָּדוֹל עִם הָאָרֶץ שְׁנִינוּ וְדָאִי. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶר יוֹדָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מָה שִׁכְתוֹב (משלי ג') יִקְרָה הָיָא מַפְגִּינִים וְכָל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשּׁוּ בָּהּ - אִפְלוּ מִמֶּנּוּ תִּלְמִיד חֶכֶם עֲדִיף מִכֶּהֱן גָּדוֹל עִם הָאָרֶץ הַמְשֻׁמֶשׁ לְפָנֵי וְלַפְנִים. וְהוֹאִיל וְאֵינוֹ קוֹרָא בְּתוֹרָה, אֵין עֲבוּדָתוֹ עֲבוּדָה, וְאֵינוֹ מִקִּבֵּל עָלֶיהָ שָׂכָר, וְעָלָיו כְּתוּב (שם י"ט) גַּם בְּלֹא דַעַת נָפֵשׁ לֹא טוֹב. כֶּהֱן גָּדוֹל שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ עֶקֶר שֶׁל עֲבוּדָה, אֵין עֲבוּדָתוֹ עֲבוּדָה.

וְאָמַר רַבִּי יוֹדָא, מִנֵּין שֶׁכֶּהֱן גָּדוֹל צָרִיךְ לְהִיּוֹת תִּלְמִיד חֶכֶם? שִׁכְתוֹב (מִלְאכִי ב') כִּי שִׁפְתֵי כֶּהֱן יִשְׁמְרוּ דַּעַת וְתוֹרָה וְבִקְשׁוּ מִפִּיהוּ. וְאִם הוּא עִם הָאָרֶץ, אֵין מִקִּבֵּל עָלֶיהָ שָׂכָר. כִּדּוּם גוֹי הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה - הוֹאִיל וְהוּא גוֹי, אֵין עֶסְקוֹ בְּתוֹרָה עֶסְק, וְאֵינוֹ מִקִּבֵּל שָׂכָר.

פֶּתַח וְאָמַר, (ויקרא ו') צוֹ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו לֹאמַר. אֶהֱרֹן וּבָנָיו מִצִּוִּים, וְשֶׁאֵר כֹּהֲנִים אֵינֶם מִצִּוִּים. אֵלּוּ, כָּל כֶּהֱן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ עֶקֶר הָעֲבוּדָה כְּאֶהֱרֹן וּבָנָיו, אֵינוֹ מִצְוֶה. וְאִם עוֹבֵד, אֵין עֲבוּדָתוֹ עֲבוּדָה. שֶׁחֲרִי בְּמָה מְכֻוֹן, כִּינּוּ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ עֶקֶר הָעֲבוּדָה כְּאֶהֱרֹן וּבָנָיו;

וְכִדּוּם אָמַר רַבִּי חִיָּיא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כֹּהֲנִים לֹאִים וְיִשְׂרָאֵלִים מַעֲבָבִים אֶת הַקֶּרֶבֶן. עֶקֶר הַקֶּרֶבֶן

הכהן, שצריך לכוון את השם הקדוש ולסדר הדרגות העליונות, וליחד הכל ביחוד שלם, ולשמח עליונים ותחתונים בראון ובכננה שלו.

וכך אמר רבי חייא אמר רבי יצחק, מהו שכתוב (שם א) אשה ריח ניחוח לה? אלא, לעמת שלש דרגות אלו - אשה. כנגד זה הלויים הממנים על השיר ולהרמת הקול, והוא מצד של אשה, ומכונים בנעם הנגון והחדה והשיר.

וימתוך כך, כל פעם שהיה עולה על הדוכן בעוד שהוא גבר, ושלחבת האש חזקה בו להרים קול בנעימות הנגון, הוא כשר לעבודה. כיון שנחלשה שלחבת בחרותו, וגחלי האש דועכים בתוכו, הנה נחלש כחו, והקול מתחיל להשבר. אז כתוב (במדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה ולא יעבד עוד. ופסול לעבודה. מכאן והלאה, (שם) ושרת את אחיו וגו', ועבדה לא יעבד.

משמרות הרקיע, אף כך גם, שמכיון שבאים לנגן לפני רבונם, נקראים אישים. וכך שמעתי משמו של רבי שמעון בן יוחאי, שאמר רבי אליעזר, הדרגות הללו, יש מהן שממנות על השערים בחוץ, ומהן על השערים הפנימיים שלפנים.

אותם הפנימיים אומרים שירה, ועולים ונכנסים בשירה הזו חמש דרגות, עד חמשים, כנגד חמשים השערים של היכל. כיון שעולים לשם, נוטלת אותם רוח של אש לוקטת ושוברת כחם. כיון שנשבר כחם, דוחים אותם, ויורדים מאותן הדרגות.

ועומדים בחוץ הממנים על השערים בחוץ, ואלו נוטלים חלקם מעשן האש של הקרבן, חוץ מאותם שנוטלים בפנים. ובכל יום יום מתחדשים הממנים על השירה, וזהו אשה.

הריח כנגד ישראל, שמתפללים תפלה, שחשובה לפני הקדוש ברוך הוא כמו ריח בשמים של גן עדן. ניחוח, שהוא נחת רוח לגבוה. כנגד זה הכהן, שהוא מכון כונה, כמו שהראו של השם הקדוש, ומיוחד אחד באותיות רשומות, וכל הדרגות מאירות ולוקטות, ונוצצות בניצוץ עליון מתוך העמק העליון הסמיר.

ועל כן צריך הכהן להיות חכם (ולתקשט) בחכמה, ונאה בהשכל, ונפה באור התורה, וזריז, ופקח יותר מכל בני העולם. ואם הוא עם הארץ, אין עבודתו עבודה, ועליו כתוב (תהלים ה) לא יתנצבו הוללים לנגד עיניך.

בא וראה, הזהמה של הכותי, אף על גב שהתגבר, קשה לפרש ממנו הזהמה עד שלשה דורות, כל שכן בעוד שהוא כותי. הכשרה שבהם רות, ולא מצאנו בה שום דפי כלל. וזוהי הנפש השכלית. ערפה, שהיא הנפש הבחמית, מיד חזרה לסרחונה ולקלקולה. בא רבי חידקא ונשקו. אמר, ודאי מעטים הם שעוברת זהמתם מהם.

רבי נחמיה אומר, כתוב (מלכים א ב) וישם פסא לאם המלך. זו רות המואבית, שזכתה וראתה למלך שלמה על פסאו.

כשם שלמה היה שלם, כך השלים זמיה ושנותיה. זהו שכתוב (רות ב) ויהי משכרתה שלמה. כתוב שלמה, וקוראים שלימה. מלמד שראתה את המלך שלמה על פסאו, וראתה שכרה בעולם הזה ובעולם הבא.

ותצא מן המקום אשר היתה שמה ושתי כלתיה עמה כו'. ותאמר נעמי לשתי כלתיה לכנה שבנה כו'. ותאמרנה לה כי אתה נשוב לעמך. ותאמר נעמי שבנה בנתי כו'. ותאמר הנה שבה לבמתך אל עמה כו'. ערפה שבה אל עמה ואל אלהיה. ותאמר רות אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחריך. כך בודקים לגר בשביל שיתקיים תחת כנפי השכינה ברות, בלבב שלם.

רבי אלכסנדר פתח, (מלכים ב ו) ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע וגו'. שם שנינו, זו אשת עובדיהו, וממנה היה על בית אחאב מלך ישראל. ובשעה שהלך עובדיהו אצל אליהו, הכיר בו אלישע.

ואם תאמר, אלישע לא שמע לפניו עדיו - כבר היה משמש, ואין מקדם ומאחר. ועל כן כתוב, ואתה ידעת כי עבדך היה גרא את ה', שודאי הכיר בו אלישע מאותה שעה.

צעקה אל אלישע. באותה שעה שמת עובדיהו, מת אחאב. ומלך יהורם בא לקחת את שני ילדיו. מה עשתה? הלכה גועה וצועקת ובוכה לבית הקברות. עמדה על קברו וצעקה: ירא אלהים, כך וכך עושים ליתומים!

אמרו לעובדיהו: הרי אשתך עומדת וצועקת על קברך. מה עשה? הלך לו אצל חזקיהו, אמר לו: דיי בעולם הזה. הלך לו אצל האבות, אמר: כך וכך יש לי. אמרו לו: כבר שמענו צעקותיה, לך אצל אלישע הנביא.

בִּינְתִים חֲזָרָה גֹעָה וְצוּעָקָת עַל קִבְרוֹ. אָמַר לָהּ: אֵי עֲנִיָּה, לָכִי אֶצֶל אֱלִישָׁע, וְהוּא יִתֵּן לָךְ עֶצָה. מִיָּד הִלָּכָה אֶצֶל אֱלִישָׁע.

אָמַר רַבִּי, בֹּא וּרְאֵה הֵיאָדָּה מִסְפָּרִים הַמְתִּים בְּקִבְרוֹתֵם זֶה עִם זֶה, וְהִלָּא נַפְשוֹתֵם בְּמָקוֹם אַחֵר עוֹמְדֹת. (תְּהִלִּים כה) סוּד ה' לִירָאִיו וְכוּ'. נִזְדַּמֵּן לוֹ רַבִּי בּוֹן. אָמַר: אִם יִשְׁנָה קִשְׁיָה - כָּךְ עוֹמְדֹת, וְכַעַת דְּבוּר בְּשָׁנִים וְשְׁתִּיקָה בְּלִי כְלוּם.

פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה כו) נַפְשֵׁי אוֹיְתָדָה בְּלִילָה אֶף רוּחֵי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךְ. נַפְשֵׁי אוֹיְתָדָה, שְׁנֵי קִשְׁרִים טוֹבִים נִתְּנוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֵדָם לְשִׁמְשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵם נִפְשׁ וְרוּחַ. הַנֶּפֶשׁ - לְקִיּוֹם הַגּוּף, בְּמַצּוֹת שִׁיתְעוֹרְרוּ מִמֶּנּוּ, וְהָרוּחַ - לְעוֹרֵר אוֹתוֹ בַּתּוֹרָה וּלְהַנְהִיגוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִם זָכוּ, הַנֶּפֶשׁ בְּמַצּוֹת, וְהָרוּחַ לְהַתְקִים בַּתּוֹרָה, אֵז מוֹרִידִים עָלָיו גְּדֻלוֹת יִתְרָה מִלְמַעְלָה, כְּפִי דְרָכָיו.

וּבְשָׁנִים הַלְלוּ הוֹלֵךְ הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה לְשִׁמְשׁ בָּהֶם, שְׁאוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ לֹא מִתְקַיֶּמֶת בְּגוּף, אֶלָּא בַּהֲתַעֲרוּרוֹת שֶׁל הָרוּחַ שְׁשׂוּרָה עָלָיו.

כְּשֶׁנִּכְנַס אָדָם לְשִׁמְשׁ וְלַעֲבֹד אֶת רַבּוֹנוֹ בְּשָׁנֵי אֵלּוּ, מִתְעוֹרֶרֶת עָלָיו מִלְמַעְלָה הַתְּעוֹרְרוֹת קְדוֹשָׁה, וְשׂוֹרָה עַל הָאָדָם, וּמְקִיפָה אוֹתוֹ מִכָּל הַצְדָּדִים. וּמִתְעוֹרֶרֶת בּוֹ בְּחֻכְמָה עֲלִיוֹנָה, לְזָכוֹת וּלְהִיּוֹת בְּהִיכָל הַמֶּלֶךְ.

וְאוֹתָהּ הַהֲתַעֲרוּרוֹת שְׁשׂוּרָה עָלָיו הִיא מִמָּקוֹם עֲלִיוֹן. וַיְמָה שְׁמָה? וְנִשְׁמָה. וּמִמָּנָה תִּתְעוֹרֵר לְאָדָם תִּשְׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְהוּא כֹחַ עֲלִיוֹן, כֹּחַ הַתְּשׁוּבָה, הָאֵם לְרוּחַ, וְהָרוּחַ בֶּן לָהּ.

וְעַל הַנִּשְׁמָה יֵשׁ לָהּ אוֹהֵב עֲלִיוֹן. וַיְמָה שְׁמוֹ? נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה. וְהוּא נִקְרָא אֵב לְרוּחַ. מִמֶּנּוּ תִּתְעוֹרֵר לְאָדָם יִרְאָה וְאַהֲבָה, תּוֹרָה וּמִצְוָה. וְהֵם מֵאֵב וְאֵם בֶּן וּבַת. יו"ד אֵב. ה"א אֵם. וּא"וּ בֶּן. ה"א בַת. וְזֶה יְהו"ה מֵלֵא.

בְּדִגְמָא שֵׁנִשׁ רוּחַ וְנֶפֶשׁ שֶׁל הַזִּמְיוֹן, שֶׁל יֵצֵר הַטוֹב, כָּךְ יֵשׁ רוּחַ וְנֶפֶשׁ שֶׁל הַשְּׂמָאֵל, שֶׁל יֵצֵר הָרָע. וְעַל זֶה אָמַר, (דְּבָרִים ל) רֹאֵה נִתְּנִי לְכָנִיד הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטוֹב וְאֶת הַמְּנוּת וְאֶת הָרָע. אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטוֹב - שֶׁל הַקְדָּשָׁה. וְאֶת הַמְּנוּת וְאֶת הָרָע - שֶׁל הַשְּׂמָאֵל, שֶׁל יֵצֵר הָרָע. וְעַל זֶה רָמַז, וּמַעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, מִן הַטוֹב אֶכֶל, וּמִן הָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ.

וְעַל הַה"א הַעֲלִיוֹנָה שֶׁהִיא הַנִּשְׁמָה הָאֵם, וְעַל הַה"א הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא הַבַּת, נִקְרָא הַפְּסוּק הַזֶּה (משלי יד) חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה. וְאוֹלֶת בִּידִיָּה תִּהְרָסֶנּוּ - זֶה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית שֶׁל יֵצֵר הָרָע. בִּידִיָּה תִּהְרָסֶנּוּ - הַגּוּף שֶׁל הַקְדָּשׁ שֶׁנֶּתַן לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשִׁמְשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְנִשְׁמָה לְהַעֲרִיר לְשִׁמּוּשׁ שְׁלֵמָה.

כְּשֶׁאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁוּן בְּמִטָּתוֹ, רוּחוֹ מְשׁוּטָטֶת וְהוֹלֶכֶת, וּרְצוֹנוֹ לַעֲלוֹת בְּכָל לֵילָה. וְכַמָּה מְמַנִּים מְגַנִּים עוֹמְדִים בְּכָל רִקְיעַ וְרִקְיעַ.

שְׁאֵמַר רַבִּי נְחוּנְיָא, סַח לִי בֶן גָּאִים, כְּשֶׁעֲלִיתִי לְרִקְיעַ, בְּרִקְיעַ הַעֲלִיוֹן מִצְאֵתִי מְלָאכִים שְׂרָפִים, כְּלָם כְּמִרְאָה הַלְפִידִים, וְגִלְגְּלִי אֵשׁ סוֹבְבִים אוֹתָם, וְגִבּוֹתֵם כְּגִחְלִי אֵשׁ, וְשִׁנִּיהֶם וְעִינֵיהֶם שְׂבִיבִים שֶׁל אֵשׁ, הַכְּסוּת שֶׁלָּהֶם אֵשׁ לוֹהֶטֶת, וְעֲלִיהֶם מְמַנָּה אֶחָד, הַדּוּמִיעַ שְׁמוֹ.

כְּשֶׁרָאוּ אוֹתֵי שָׁם, אָמְרוּ: מִי נִתֵּן יְלֹד אִשָּׁה בִּינְיָנוּ בְּמָקוֹם הַזֶּה? כְּחֻדְתִּי מִמֶּנּוּ, וְהַזְכַּרְתִּי אוֹתִיּוֹת הַשָּׁם, כְּשֶׁרָאִיתִי שְׂמִיבְקָשִׁים לְשׂוֹף אוֹתִי בְּהֶבֶל פִּיהֶם, וְעַמְדוֹ כָּלָם. אָמַר לִי אוֹתוֹ הַשֵּׁר הַגְּדוֹל הַמְּמַנָּה עֲלֵיהֶם: מִי אֶתָּה? אֲמַרְתִּי לוֹ שְׁמִי.

אָמַר לִי: אֵי יָדִיד, כָּל בָּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים עַל יָדִי בְּכָל לֵילָה וְלֵילָה, בְּשַׁעַר שְׂבָאִים לְשָׁכֵב עַל מִטּוֹתֵיהֶם, וּמִפְקִידִים רוּחַם בְּיַד אֲדוֹן עוֹלָם. מִיָּד פּוֹרְחִים מֵהֶם, וְעוֹלִים לְפָנָיו.

וְכָל הָרוּחוֹת לְפָנָיו, וְלֹא נִתֵּן לִי רְשׁוּת לְהַכְנִיס אֶלָּא אוֹתָם הַכְּתוּבִים לְפָנָיו. חוּץ מֵאוֹתָם שֶׁעָשׂוּ מַצּוֹת לְפָנָיו בַּיּוֹם, עָדִין אֲנִי מִבְּקָשִׁים וּמִחֻפְשִׁים אַחֲרֵיהֶם.

נִשְׁאֲתִי עֵינִי, רָאִיתִי שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה הִיכָלוֹת, כְּמִנְיָן זְמוֹת הַחֲמָה. וְכָלָם לְצַד מְזֻרָח, וְאַרְבָּעָה שְׁעָרִים בְּכָל הִיכָל וְהִיכָל, וְכַמָּה מְמַנִּים וּמִשְׁרָתִים עֲלֵיהֶם, וְכָלָם דְּמוּת אַחַת לָהֶם, וְקוֹרְאִים לָהֶם מִשְׁרָתִי מְזֻרָח. וְכֵן לְצַד דְּרוֹם.

חוּץ מִמָּה שֶׁרָאִיתִי לְאוֹתוֹ צַד שַׁעַר גְּבוּהָ עַד מֵאֵד מִכָּל הַשְּׁעָרִים. שְׁאֲלֵתִי עַל הַשַּׁעַר הַהוּא. אָמַר לִי: אֵי יָדִיד, בְּשַׁעַר הַזֶּה עוֹבְרִים כָּל בְּעָלֵי צֶעַר, וְכָל בְּעָלֵי דְמָעָה, מַצְעֵר אֲמוֹת הָעוֹלָם. וְכָל אוֹתָם בְּעָלֵי תִשְׁוּבָה, כְּלָם נִכְנָסִים בְּשַׁעַר זֶה.

לְמַעַל מִזֶּה הַשַּׁעַר נִגְלָה לְפָנָיו שַׁעַר גְּדוֹל, וְעֶשְׂרָה שְׁעָרִים סְבִיבָיו. שְׁאֲלֵתִי עָלָיו. אָמַר לִי, הַשַּׁעַר הַזֶּה אֵין לִי רְשׁוּת עָלָיו, וְלֹא נִפְתַּח אֶלָּא בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים. בְּאוֹתוֹ זְמַן, כְּשֶׁנִּכְנַס שְׁבַת, אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹ מוֹעֵד, קוֹל מִתְפַּצֵּץ בְּכָל אוֹתָם רִקְיעִים, וְאוֹמַר, (ישעיה כו) פֶּתַחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שְׁמֵר אֲמָנִים.



מפני שכל הרוחות שבגן עדן שבארץ, כל ימי השבוע עומדות שם, ומטילות בתוכו. ובאותו זמן ובאותו רקיע שעל גבי גן עדן שבארץ, שבאותם שיערים נפתחות ד' חלונות, רשומות בד' אותיות של השם המפְרֵשׁ, הוא המַיְחַד בגנזי מרומים, וכל אותם הרוחות מתלבשות בלבוש יקר באותו גן עדן, כדמות אותו עולם שהיו עומדות במלבוש בשר מטפה סרוחה.

ובשעה שהחלונות נפתחים, כלם פושטים מלבושיהם, ופורחים למעלה באותם חלונות, ועולות במקום הזה. ושעה בעלי כנפים, וכמה ממנים עמהם, פותחים השער הזה. וכל אלו העשרה שיערים, הרוחות נכנסות לשם בחֲדָה ועולות למעלה. וכן כל רקיע ורקיע בדרדך זה, בשלום ובשמחה רבה.

בשעה שאלו הרוחות עולות, רוחות אחרות יורדות, שנתוספו בין החיים באותו העולם. אלו עולות, ואלו יורדות. באותו מקום שיורדו אלו משם, שם חונות האחרות, ואין המקום נשאר פנוי.

במוצאי שבת, בשעה שישאאל אומרים ויהי נעם ה' אלהינו כו', אותם הרוחות שיורדו להם בשבת, עולות. אלו עולות, ואלו יורדות. אלו עולות במקומן, ואלו יורדות למקומן. וכן תמיד בענין זה.

אמר רבי אלכסנדר, בשעה שנפטר האדם מן העולם, הנשמה והנפש הולכות יחד, שנאמר (רות א) ותלכנה שתיים עד באנה בית לחם.

ויהי כבואנה בית לחם ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי. שהלכה מן המקום הזה מלאה מכל טוב, מלאה מן התורה, עמוד הענין בראשה ביום, ועמוד האש בלילה, וגר מאיר לפנייה. ונראו לה גן העדן, מקום שכרם הטוב של הצדיקים. ונראו לה גיהנום, מקום פּרַעְנוּתָם של הרשעים, שנדונים בו על חטאיהם, שנאמר בחלו גרו על ראשי.

באותה השעה אומרת הנשמה, אל תקראנה לי נעמי, קראן לי מרא וגו', אני מלאה הלכתי, כמו שאמרתי, וכעת ריקם השיבני ה'. כשהייתי במקום הזה, הייתי מלאה מתורה, מלאה מכל טוב, וכעת ריקם השיבני ה', לעולם הזה.

למה תקראנה לי נעמי וכו' ענה בי ושידי הרע לי (רות א). שנכנס בי יצר הרע, רוח הבהמית ונפש הבהמיות, שעליה נאמר (משלי יד) חכמות נשים בנתה ביה ואולת בדיה תהרסנו. חכמות נשים בנתה ביה - זו הנשמה והנפש של הקדוש. ואולת בדיה תהרסנו - זו נפש הבהמיות, שפּהֲרַס בגן הגוף באולתה. וזוהי שנסארת בגוף, שנאמר (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל, שהשתתפו ביחד.

משל למה הדבר דומה? למלך שמנה בגן שלו שני שומרים, האחד פסח, והאחד סומא. אמר להם: השמרו שלא תאכלו מפרי הגן הזה, שאני מכיר כל פרי שיש בו.

מה עשו? הפסח אמר לסומא: הרי רצוננו שנאכל מפרי האילנות הללו. אמר הסומא: אני לא רואה. והפסח אמר: והרי איני יכול ללכת. מה עשו? רכב הפסח על הסומא ואכלו.

ובא המלך, וראה שאכלו מפרי האילן. אמר להם: מי אכל מפרי האילן? הסומא אמר: אני לא רואה. אמר הפסח: הרי איני יכול ללכת. מה עשה המלך? אמר: כמו שעשיתם ואכלתם מפרי האילן - כך עשה לכם. מה עשה המלך? אמר לעבדיו: הרביבו הפסח על הסומא, ותנו להם ששים מכות במקום הזה.

כך הנפש הבהמית מן יצר הרע, עם הגוף. הקדוש ברוך הוא עושה להם חבור אחד, הנפש הבהמית עם הגוף, ומענישן יחד. וכן אם היה צדיק, מחברם הקדוש ברוך הוא, ומקבלים שכר טוב יחד.

רבי עזריה ורבי חזקיה היו עולים לרגל. היה עמהם אותו הסוחר, שהיה מחמר אחריהם. אמר רבי עזריה לרבי חזקיה, האם שמעת דבר באותו הפסוק שכתוב אל גנת אגוז גרדתי לראות באבי הנחל? דברי התורה נמשלים לאגוז, היאך?

אמר לו, מה האגוז יש לו קלפה בחוץ ומח בפנים, אף דברי תורה יש בה מעשה, מדרש, והגדה, וסוד, הכל זה לפנים מזה.

אמר לו, כך שמעתי את זה. באותו הזמן שהמלך שלמה גלה שיר השירים, זקמת אותו הנחש הקדמוני שהטיל באדם וחוה נפסקה מן העולם, משום ששפיצאו תולדות לעולם מאדם וחוה, מאותה הזקמה יצאו.

וכך שמעתי מרבותי, והם שמעו עד פיו של אליהו, שאמר כך, מה שכתוב (בראשית ד) והאדם ידע את חוה אשתו ופתה את קין ותאמר קניתי איש את ה'. והאדם - זה אדם הראשון, כשבא נחש על חוה, הטיל בה זקמה, וקין מאותו הצד של אותו הנחש יצא. מה נחש דרכו להרג ולקחמית, כך גם קין, מיד נעשה הורג.

כמו שנאמר, (ישעיה יד) משרש נחש יצא צפע ופריו שרף מעופף. כי משרש נחש - זה נחש

הקדמוני. יצא צפע - זה קין, שניצא משרשו ומעקרו. ופריו שרף מעורף - שנעשה הורג כשרף הזה, שאין למכתו לחש. מעורף כפול, שכבר נעשה הנחש במינו כפול.

ואם תאמר מאותה הזהמה יצא, והפסוק אמר והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין - ודאי מאדם היה, ולא מאותה זהמה? אלא אותו הנחש הטיל זהמה בחנה, ואותה הזהמה שנשאבה בה, היתה מכשפשת במעיה, ולא היה לו גוף להפיל בו ולהוציא אותה הרוח לעולם.

כיון שבא אדם הראשון עליה, התערבה אותה הזהמה באותו הזרע, ועשה גוף לאותה רוח רעה, והזהמה שהיתה במעיה נכללה בו. ויצא לעולם בדםמות גדולה מכל שאר בני האדם של העולם שהיו אחרי.

ועוד, שאותו הזרע שהטיל בה אדם לעשות גוף, מאותו הצד הרע היה, והתגברה אותה רוח רעה, והתגלמה בו, ויצא לעולם. כיון שראתה אותו חנה, אמרה קניתי איש את ה', עם ה'.

וכשהביא קרבנו, מאותו הצד הרע הביא אותו, שכתוב ויהי מקץ ימי"ם, שהוא הצד הרע, ולא מצד הקדשה, שהוא מקץ ימי"ן.

שת בסם העולם בצדיקים וחסידים שניצאו אחר כך ממנו. שת זה היה סיום של אלפי"א ביותא, וממנו חזרו האותיות לישר - ש"ת.

כיון שהסתתרו אותם צדיקים וחסידים עד נח, והיו אותם בני המבול, שכלם נמחו. כיון שכלם נמחו, ויצא נח ובניו מהתבה, אז כתוב (שם ט) ומאלה נפצה כל הארץ. אז התחילו האותיות באלפא ביתא למפרע - תשי"ר. ואז כתוב, ומאלה נפצה כל הארץ, והלך כל העולם בזהמת אותו הנחש.

ואף על גב שאברהם תקן מה שעשה אדם, וכו' יעקב ויצחק והצדיקים, עם כל זה זהמת הנחש לא פסקה, עד שעמדו ישראל על הר סיני, וחזרו האותיות לדוד' ישרה, ומתם למפרע, אחת מכאן ואחת מכאן. וכששרחו, חזרו בגוף אחר. חזרו האותיות בגוף אחר.

וכך הלך העולם בסודות של אלפא ביותא, עד שבא שלמה. כיון שבא שלמה, נמצאו האותיות עומדות על קיומן. ואז כתוב (מלכים-א ה) ותבר חכמת שלמה, ועמדה הלבנה בשלמות, ואז התגלה שיר השירים לעולם.

ואז אמר, (שיר ו) אל גת אגוז ירדתי. מה אגוז, המוח לא נמצא אלא לבסוף, כך העולם היה כך, עד שהתקיימו הקלפות, ועמד העולם במח והלבנה בשלמותה.

אמר אותו הסופר, במה אמרתם ותבארו את הפסוק הזה שכתוב, (רות א) ותלכנה שתיהם עד בואנה בית לחם ויהי בבואנה בית לחם ותהם כל העיר עליה"ן. עד כאן שתיים. ותאמרנה הזאת נעמי, אחת ולא יותר. אמר רבי עזריה, אשריהם ישראל, שאפלו הריקנים שבכם מלאים תורה ומעשים טובים.

ירדו שניהם, אמרו לו, הנשמע לך דבר בפסוק הזה? אמר, כך שמעתי - בזמן שרצה הקדוש ברוך הוא לתת תורה לישראל, הלוחות היו כתובים פנים ואחור, שנאמר (שמות לב) מזה ומזה הם כתובים.

והלוח אחד פנים ואחור, והלוח אחרת זמין ושמאל, שנאמר (שמות לב) והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת. שנים. על מה אמר פעמים והמכתב מכתב?

שקדם שעשו ישראל העגל, ורצה הקדוש ברוך הוא לתת שתי תורות, שבכתב ושבעל פה האלו, על ידי משה לישראל - והלחת מעשה אלהים המה וגו'. והלוחות היו בדגמא ו"ה לוחות. ו"ה מכתב, מכתב שכתוב זהו ו"ה.

לוחות ו"ה. מעשה אלהים המה - זו הבינה העליונה. ו"ה הם שתי זרועות. ו"ה מכתב - הם יעקב ורחל, שנקראו שמש וירח, ונקראו שני שדים, ונקראו אחד. ועל זה אמר, ו"ה מכתב מכתב אלהים הוא. חרות על הלחת, אל תקרי חרות אלא חרות, חרות מפלאד המות, ומשעבוד מלכיות, וכל החללים הרעים של העולם.

וכיון שעשו את העגל, פרחו האותיות משני הצדדים פנים וזמין. ואני אפתח לך הדוד הישר שתיבין. אלימלך ונעמי, ומחלון ורות - בדגמא היו שני הלוחות. אלימלך ונעמי לוח אחד, זמין ושמאל. ומחלון ורות, פנים ואחור, לוח אחר. וכיון שעשו את העגל, הסתלק אלימלך ומחלון. נשארו רות ונעמי, שתי נקבות.

והלכו שתייהן, עד כי שמעו כי פקד ה' את עמו לתת להם לח"ם. שנתן פעם אחרת תורה, לוחות שניות.

ותלכנה שתיהם עד בואנה בית לחם וגו', ותהם כל העיר עליהן. כל - זה צדיק. העיר - זה ציון,

עיר דוד. ותאמרנה הזאת נעמי, שבשעה שנתנה תורה על הר סיני, כתוב (שמות כ) וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים.

אז צוחה התורה, ואמרה, אל תקראנה לי נעמי, אני מלאה הלכותי, מפל שמחה ומפל הטובות וכל החרות של העולם, אפלו משעבוד מלכיות. אז אמרה, למה תקראנה לי נעמי.

זהו הסוד שאמר הקדוש ברוך הוא על ידי משה, (שמות לג) וראית את אחרי ופני לא יראו. כשרציתי לתת תורה לישראל, זמין ושמאל פנים ואחור - הם לא רצו, ועשו את העגל. וכאן כשהם רוצים - אני לא ארצה.

אמר, כך שמעתי, בזמן שרצה הקדוש ברוך הוא לתת תורה לישראל, נטל תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והלך הוא לשאר העמים, ולא רצו לקבלם. עד שהוריד אותם לישראל על הר סיני.

אמרו מלאכי השרת: למי רוצה הקדוש ברוך הוא לתת שתי תורות הללו? אמר: לישראל, שהם גורלי וחלקי, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, הרי שנים. ואני נותן להם שתי תורות. ועוד, שעולים בערבון עוללים ויונקים. ובשבילם יתעוררו שתי התורות הללו, שכתוב מפי עוללים ויונקים וסדת עז.

ומכאן יוצא? משם יוצא, שכתוב (ישעיה כח) את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים. את מי יורה דעה - זו תורה שבכתב. ואת מי יבין שמועה - זו תורה שבעל פה. גמולי מחלב עתיקי משדים - שבגללם ירדה תורה לישראל על הר סיני.

זהו שכתוב (רות א) ותלכנה שתייהם עד בואנה בית לחם. לאן הלכו? לשאר העמים, עד שעמדו ישראל על הר סיני. כיון שיחדו תורה שבכתב ותורה שבעל פה, מיד ויהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי. הזדעזע כל העולם, ואמרו, זו היא התורה חמדה גנוזה? מיד - וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים. אז אמרה, הזאת נעמי, זו היא נעימות התורה.

ולא ידעו ישראל העגש של התורה, עד שבאו למרה, שכתוב (שמות טו) ויבאו מרתה. וכתוב, שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. אז אמרה התורה, קראו לי מרה.

והרביבו שלש פרסות, והוא עוסק עמהם בסודות הללו. קראו עלי, כפלח הרמון ורשת. אפלו הריקנים שבאשרא מלאים תורה ומצוות כרמון.

אמר לו, אז היו ישראל מתעטרים בתורה, התעטרו בשמות חקוקים עליונים. כיון שעשו את העגל וסרחו, והיה מביא משה את התורה, כתובה על לוחות של אבנים עליונים, מלאים מפל טובות, חרות ממלאך המות, ומשעבוד מלכיות, ומפל המחלות הרעות של העולם.

כיון שראה משה את העגל, פרחו האותיות, וכלם עלו למעלה. אז צוחה התורה ואמרה, אני מלאה הלכותי, מפמה טובות לישראל, ועכשו חזרתי ריקם לחנם, שלא מועילה להם. אז צוחו העליונים, ואמרו, (הושע ז) אוי להם כי נדדו ממני. אוי להם שלא עמדו באמונה של רבונם.

רבי אלכסנדראי לטעמו. שאמר רבי אלכסנדראי, הנפש והגוף הם שתפים יחד, והולכים יחד. העולם בנח. עד בואנה בית לחם. ולמה נקראת כך? אלא בית הדין וקטרוג של הדין וקרב יש שם. אז כתוב ויהם כל העיר עליהן. כל שאר המתים מרעישים עליהם, לקול הקרב של הדין.

ששנינו, אותו מלאך הממה על בית הקברות, נכנס לקבר בשעה שנקבר, עומד עליו ומביט ואומר: אוי לו לפלוני זה! אוי לעינים שנהנו מהעולם הזה בעברה! אוי להם לידים ולרגלים שהלכו בהבלי העולם.

אמר הגוף: אני איני רואה, הנפש היא המנהיג שלי. אומרת הנפש: אני איני יודעת לילך. והם השנים דגמת העור והפסח. מה עשה? מכניס הנפש לתוך הגוף, ודן אותם שלשה ימים זה אחר זה. לאחר שלשה ימים, נדון מפיו ומידיו ומרגליו.

לאחר מכאן הגוף נבקע, ורמה ותולעה עולה עליו, והנפש מתאבלת עליו. שכתוב (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. ואומרת, אני מלאה הלכותי לאותו העולם, וריקם השיבני ה' לזה העולם, בלא מעשים ובלא תורה.

ואשרי מי שתלמודו מתקין בידו בזמן שהולך אדם לבית עולמו. שאפלו בקבר שפתותיו רוחשות, והם שושנים. אל תקרי שושנים, אלא ששונים. מפני שתורתם מגנה עליהם. זהו שכתוב (משלי ו) בשכבך תשמר עליך.

כמו זה של רבי חסדא, כשנפטר לעולמו, הלך רבי יוסי בנו ולן שם על קברו בלילה. שמע מתוך קברו שמחה של כמות כמות, שמתכנסים ואומרים: הלך לשמחת ההלולה של התורה של רבי חסדא. ואפלו מלאכי השרת מתכנסים לשמח עמו.

שמע שהיו אומרים, מה לחיים בשמחתנו כאן? נעסקו בתורה בעולם ההוא! אמר לו, בני, לך מכאן וקנים תלמודך, שאשרי הוא מי שבא לכאן ותלמודו בידו. שהרי אפלו מלאכי השרת לא יכולים לקרב אליו. לך ואמר לרבי חגי, שגמר תלמודו, שביים פלוני יבא לכאן.

בינתיים שהיה מדבר עמו, העלוהו את רבי חסדא לשיבה העליונה. וקם רבי יוסי בנו, והלך, והראה לחברים.

אמר לו רבי יהודאי, אלמלא רבי יוסי אתה, ראוי היית להענש שם. אמר לו, בשביל צערו של אבא הלכתי ושמעתי כל זה. קרא רבי יונתן על רבי חסדא, (משלי ג) ושכבת וערבה שנתך. והפסוק האחר הזה, (קהלת ה) מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל.

דבר אחר, הנפש נמשלה לשכינה, והגוף לשראל. אם ישראל חטאו וגלו, למה הגלה השכינה לשם עמיהם, שהיא לא חטאה? אלא על שהיתה מבקשת עליהם רחמים, ומשפעת להם עשר וכבוד מאד, ונתנה להם כל מה שירצו, והם חטאו. ועל זה נאמר (דברים לב) וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו וינבל צור ישעתו. ועל זה גלתה עמיהם.

מה רמה ותולעה עולה על הגוף - כך בשעה שישאל הם רעים, אמות העולם, בני עשו וישמעאל, שנקראים רמה ותולעה, שולטים עליהם, והגוף נבקע ונהרגו את ישראל. ועל זה, (איוב יד) אך בשרו עליו וכאב ונפשו עליו תאבל. מהו בשרו עליו וכאב ונפשו עליו תאבל? בשרו וכאב עליהם, ונפשו של ישראל תאבל. ואז היא משתוקקת לנשמה העליונה שנקראת נעמי.

ולנעמי מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך וישמו בעז וגו' (רות ב). רבי רחומאי פתח, (תהלים קיב) גבור בארץ יהיה זרעו. אשרי הוא מי שמתברך בבנים בעולם הזה, כדי שלא ילך יחידי לאותו העולם.

בא וראה, בדגמא שיש באדם יהו"ה מלא, ומתפרש האור שלו למ"ה, כאן יש בגוף השם מלא יהו"ה, ומתפרש לעשרים ושתים אותיות, ועם מנצפ"ך הם עשרים ושבע.

ואני אפתח לך דרך ישר. כמו שהוא דגמת אדם, שהוא מארבע אותיות, והוא אור גדול, כך יש בגוף ארבעה יסודות - אש ועפר רוח ומים, והם ארבעה כחות. ואלו הם: רוח הבהמית, ונפש הבהמית, והנשמה, והנשמה הנשמה. והם מצד השמאל.

והם פועלים בעולם הזה כמו זה: השכל מהנשמה הנשמה. ותאות השכל נמשכת מן הנשמה. ומן רוח הבהמית יבא המשא ומתן עם הגוים. ונפש הבהמית להנהיג האיברים, שילכו לאכילה ושתיה ותאות המשגל, וזוהי הנפש הבהמית (מן הרוח ארבע רוחות, קר וחם קיץ וחורף).

וחמשה מקומות שעשרים ושתים אותיות נזכרות בהם, והם: אחה"ע מגרון, בומ"ף משפתיים, גיכ"ק מחד, דטלני"ת מלשון, זסצר"ש משנים. ואלו חמשת המקומות נכללים בארבעה כחות, שהם מנהיגים האיברים, ובהם נברא כל הגוף. ועליהם הארבע אותיות קדושות, שנקראו אדם, ועליהם אמר הכתוב, (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו.

ומן היו"ד מתעוררת יראה לאדוני האדונים, שיהיה האדם נרא ממנו. ומן הה' מתעוררת תשובה לאיש. ומן הו' מתעוררת לאדם תורה. ומן הה' מתעוררים מעשים טובים ומצוות, ולא יחטא. זהו השם הנסתר בצלמו. כמו שהקדוש ברוך הוא נסתר בעולמו, כך הוא זה השם נסתר באדם.

ודע שהם ארבעה שמות: יהו"ה. יהו"ה. יהו"ה. יהו"ה. ודע שהארבע אותיות דגמת ארבעה יסודות שנקראו גוף, ומתפשטים למאתים ארבעים ושמונה איברים. ועל אלו הארבעה יש ארבע אותיות הנזכרים למעלה, והם מתעלים על הארבעה גופים שהזכרנו, ונקראים נקודות. כי בהבדלת י' אי, ובהבדלת ה' אה. ובהבדלת ו' או. ובהבדלת ה' אה.

ויש על הנקודות טעמים, שהם מנהיגים לארבע אותיות, שהם כנגד רגלי המרובה, שהם מוצא היסודות השפלים, והם נקראים נקודות. ועליהם שלשה טעמים, והם זרקא תלשא שלשלת. וזהו שם הנסתר הסהור והקדוש, שהוא שם הוי"ה.

וכן באדם, מן הא' לבדה התפשטו ארבע אותיות של שם: אי, אה, או, אה. ומן האלף התפשט ה"א הנעלם, כי הוא מוציא מה שקבל. וגם שתי הברותיו אי או - הראשון מקבל והשני מוליד. והיו"ד הנעלם של אי מורה כי ממנו מתפשט הכל. ועל כן נקרא הראשון מקבל, והשני מוליד. והיו"ד הנעלם שמונה כי ממנו מתפשט הכל.

ועל כן נקרא הראשון זרקא, כשמו כן הוא, כי הוא מורה שאין לו סוף. והשני תלשא, מלה מרובת: ת"ל ש"א. כי היא נושאת הת"ל. והשלישי שלשלת, כשמה כן היא, המשפעת לתל שלשלת פונים שם (ועל זה כון המחבר באמרו).

וְדַע שֶׁהֵם אֲרֻבָּעָה שְׁמוֹת, בְּדָגְמָא הָזֶה: יוֹסִי יוֹסִי יוֹסִי יוֹסִי. יֵשׁ אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ גּוֹף, וּמִתְפַּשְׁטִים לְמֵאֲתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה אֵיבָרִים. וְיֵשׁ אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ נִקְדּוֹת, וְהֵם מִתְעַלִּים עַל הַגּוֹף. וְיֵשׁ עַל הַנִּקְדּוֹת טַעֲמִים, שֶׁהֵם מְנַהֲיִגִים אֶת הָאוֹתִיּוֹת. וְעַל שְׁלֹשָׁה שֵׁם נִסְתֵּר וְקָדוֹשׁ, וְהַנִּקְדּוֹת גּוֹף לְטַעֲמִים, וְהָאוֹתִיּוֹת גּוֹף לְנִקְדּוֹת.

רַבִּי רְחוּמַי פָּתַח, (תְּהִלִּים קיב) גִּבּוֹר בְּאַרְץ יִהְיֶה זָרְעוֹ. אֲשֶׁרִי הוּא מִי שֶׁיִּזְכֶּה לְהִתְבָּרֵךְ בְּבָנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִם לֹא, הוּא הוֹלֵךְ מִיַּד לַיָּד. וְכַתּוּב (מִשְׁלִי יא) יָד לַיָּד לֹא יִנָּקֶה רַע. מַה זֶה יָד לַיָּד? (תְּהִלִּים כה) סוֹד ה' לִירְאָיו.

רַבִּי נַחֲמָן אוֹמֵר, וְלִנְעָמִי מוֹדֵעַ לְאִישָׁה אִישׁ גִּבּוֹר חֵיל מִמֶּשֶׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בָּעַז. וְכַתּוּב (רוֹת ב) קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מִגְּאֻלָּנוּ הוּא. וְרַבִּי רְחוּמַי אָמַר, (אִם) כָּךְ, מַה זֶה לֹא יִנָּקֶה רַע?

אָמַר לוֹ, לְשׁוֹטֵר שֶׁהִיָּה מַלְקָה אֶת הָרָשָׁעִים, עַד שְׁנוֹתָנִים לוֹ עָרֵב. וְאִם נוֹתֵן, לֹא נוֹתֵנִים לְשׁוֹטֵר לְהַלְקוֹת. אָמַר לוֹ, לֹא כָךְ! אֲלֹא בְּשַׁעֲה שֶׁיִּבְא וְיִתְגַּלֶּה מִי שֶׁהִיָּה אֶת הָאָדָם, תִּדַּע אֶת זֶה.

רַבִּי זְמִירָה יָצָא לְשָׂדֶה אוֹנוֹ, רָאָה אֶת אוֹתָם הַבְּקִיעִים שֶׁבְּקִמְטֵי הַבְּלִיטוֹת שֶׁמַּעֲלוֹת שְׁלֵהָבוֹת. הִרְכִּין אֲזָנוֹ, וְשָׁמַע קוֹלוֹת. אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הָעֶרְבִי: לָךְ עָמִי, וְאַרְבָּעָה לָךְ פְּלִיאוֹת נִסְתָּרוֹת מִבְּנֵי אָדָם. הִלָּךְ עָמִי אַחֲרֵי הַסֵּלַע, וְרָאָה בְּקִיעִים אַחֲרֵים וְשְׁלֵהָבוֹת שֶׁעוֹלוֹת לְמַעְלָה. שָׁמְעוּ קוֹלוֹת אַחֲרֵים. אָמַר לוֹ: הִרְכֵּן אֲזָנְךָ לְכָאן. הִרְכִּין אֶת אֲזָנוֹ, וְשָׁמַע קוֹלוֹת שְׁאוּמְרִים וְי.

אָמַר: וְדָאִי, זֶהוּ מְקוֹם מֵאוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת שֶׁל הַגִּיהֶנֶם כָּאן. וְעָבַר אוֹתוֹ הָעֶרְבִי, וְהוּא נִשְׁאַר. בִּינְתָיִם גָּחַן לְתוֹךְ מְקוֹם אַחֵר, וְרָאָה אִישׁ אֶחָד שֶׁהִיָּה מְרִים קוֹלוֹת, וְהָיוּ לוֹקָחִים אוֹתוֹ, וּמִכְנִיסִים אוֹתוֹ לַעֲמֻק שֶׁל מְדוֹר אַחֵר, וְנִתְפָּסָה, וְלֹא רָאָה יוֹתֵר.

נִרְדָּם, וְרָאָה בַּחֲלוֹם אוֹתוֹ הָאִישׁ. אָמַר לוֹ: מִי אַתָּה? אָמַר לוֹ: יְהוּדִי רָשָׁע אָנִי, שֶׁלֹּא הִשְׁאֲרֵיתִי רְעוּת וּחֻטְאִים בְּעוֹלָם שְׁלֹא עֲשִׂיתִי. אָמַר לוֹ בְּתוֹךְ הַחֲלוֹם: מַה שָּׁמַךְ? אָמַר לוֹ: אֵינִי יוֹדֵעַ, שֶׁהָרָשָׁעִים שֶׁל הַגִּיהֶנֶם לֹא זוֹכְרִים שָׁמָּה.

אָמַר לוֹ: שָׁם מְקוֹמָךְ מַהוּ? אָמַר לוֹ: בְּגִלְלִי הָעֲלִיוֹן הֵייתִי קֹצֵב, וּמִתּוֹךְ הָרְעוּת הַרְבּוֹת שֶׁעֲשִׂיתִי שָׁם, דָּנִים אֶת אוֹתוֹ הָאִישׁ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם וְשְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּלֵילָה. (אָמַר לוֹ: וְבֵן הִשְׁאֲרֵיתִי? אָמַר לוֹ: כֵּן).

קָם מִשָּׁם, וְהִלָּךְ לוֹ לְגִלְלִי הָעֲלִיוֹן. שָׁמַע קוֹל תִּינוּק שֶׁהִיָּה אוֹמֵר, (מִשְׁלִי ב) אִם תִּבְקֶשֶׁנָּה כִּפְסוֹף וְכַמְטָמָנִים תִּחַפְּשֶׁנָּה אֲזִי תִבִּין יִרְאֵת ה'. הִלָּךְ לְבֵית מִדְּרָשׁ אַחֵר, שָׁמַע קוֹל תִּינוּק אַחֵר שֶׁהִיָּה אוֹמֵר, (צַפְנִיָּה ב) בְּקִשׁוֹ צִדִּיק בְּקִשׁוֹ עֲנָה אוֹלִי תִסְתָּרוּ וְגו'.

הִלָּךְ וַחֲפֹשׁ אַחֵר אוֹתוֹ הָאִישׁ הָרָשָׁע. וְאֵל תִּינוּק אֶחָד שָׁאֵל. אָמַר לוֹ: רַבִּי, יִבְא כָךְ וְכָךְ לְאוֹתוֹ הָאִישׁ, שֶׁלֹּא הִשְׁאֲרִי רְעוּת וּחֻטְאִים בְּעוֹלָם שְׁלֹא עָשָׂה! כָּךְ וְכָךְ יִהְיֶה לְאוֹתוֹ הָאִישׁ הָרָשָׁע, וְלֹאֲוֹתָה (הַמִּינִיקָתָה) שֶׁהִינִיקָה אוֹתוֹ!

אָמַר לוֹ: הֵאֵם הִשְׁאֲרִי בֶן בְּעוֹלָם? אָמַר לוֹ: כֵּן, בֶּן אֶחָד הוּא הִשְׁאֲרִי, וְהוּא רָשָׁע כְּמוֹ אָבִיו, וְהוּא הִילָךְ שְׁהוֹלֵךְ בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים. חֲפֹשׁ אַחֲרָיו, וְלָקַח אוֹתוֹ וְלָמַד אוֹתוֹ בְּתוֹרָה, עַד שֶׁלָּמַדוּ מִקְרָא וּתְפִלָּה וּקְרִיאַת שְׁמַע. אַחֵר כָּךְ לָמַד אוֹתוֹ מִשְׁנָה וּתְלָמוּד וְהִלְכוֹת וְהַגְדּוֹת, עַד שֶׁהִתְחַפֵּס יוֹתֵר, וְהִינֵה רַבִּי נַחוּם הַתְּפוּלִי.

וְלָמָּה קָרְאוּ לוֹ הַתְּפוּלִי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כח) פָּקוּ פְּלִילִיָּה. שְׁהוֹצִיא אֶת אָבִיו מִהֲדִין שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם. וְכַמָּה חֲכָמִי הָדוֹר שֶׁיִּצְאָו מִמֶּנּוּ נִקְרְאוּ תְּפוּלִי.

אוֹתוֹ הָאִישׁ בָּא לוֹ בַּחֲלוֹם, וְאָמַר לוֹ: רַבִּי, כְּמוֹ שֶׁנִּחְמַתְנִי, כָּךְ יִנָּחֵם אוֹתְךָ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהָרִי מִן הַיּוֹם שֶׁיָּדַע בְּנֵי פְסוּק אֶחָד, הוֹצִיאוּ אוֹתִי מִן הַדִּין. כִּינֹן שֶׁקָּרָא קְרִיאַת שְׁמַע, הֶעֱלִי הַדִּין שְׁלִי בֵּין בְּיוֹם וּבֵין בְּלֵילָה פַּעַם אַחַת. כִּינֹן שֶׁקָּרָא בּוֹ הַרֵב, הֶעֱבִירוּ אֶת דִּינִי מִכָּל וְכָל.

הַיּוֹם שֶׁנִּהְיָה חֲכָם וְקָרָא לוֹ רַבִּי, הִתְקִינוּ אֶת פְּסָאִי בֵּין הַצַּדִּיקִים בְּגוֹן עֵדוֹן. וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם שֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת תּוֹרָה בְּשִׁמּוֹ, מַעֲטָרִים אוֹתִי בַּעֲטָרָה עֲלִיוֹנָה, שֶׁהַצַּדִּיקִים מִתְעַטְּרִים.

בְּגִלְלָךְ זְכִיתִי בְּכָל הַקְּבוֹד הַזֶּה. אֲשֶׁרִי הוּא חִלְקוֹ שֶׁל מִי שֶׁמִּשְׁאֲרִי בֶן שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אֲבָא, כְּמוֹ זֶה אֲרַע לוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא.

רַבִּי יִתְנָן שָׁאֵל אֶת רַבִּי יוֹסִי בַּר חֲנִינָא יוֹם אֶחָד, וְאָמַר לוֹ, הֵאֵם לְאֶלְהֵינוּ הִיָּה בֶן אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ, דָּבָר אַחֵר הִיָּה בּוֹ, וְכַתּוּב (דְּבָרִי הַיָּמִים-א טז) אֵל תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחִי וּבְנִבְיָאִי אֵל תִּרְעוּ. מַה זֶה אֵל תִּרְעוּ? אֵל תִּעֲשׂוּ עֲצָמְכֶם רָעִים וְחִבְרִים לְנִבְיָאִי. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּחַר בָּהֶם, וְהַבְּדִילָם מִשְׁרָאֵל לְעִבּוֹדוֹתוֹ, וְהַכְנִיסָם בְּהִיכְלוֹ, קַל וַחֲמֹר מִי שֶׁהוּא מְלֹאךְ בְּשָׁמַיִם, אֶתָּה שׁוֹאֵל עֲלֵיו!

רַבִּי יוֹתָנָן אוֹמֵר, מִשְׁבֵּט גֵּד הִיָּה. רַבִּי נְהוֹרָאִי אָמַר, אֲלֵהוּ, דָּבָר אַחֵר הִיָּה בּוֹ, שֶׁכַּתּוּב (מִשְׁלִי ל) מִי עֲלָה שָׁמַיִם וַיֵּרֵד. מִי עֲלָה שָׁמַיִם - אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן, זֶה אֲלֵהוּ. וַיֵּרֵד - מִקְדָּם לָכֵן.

וקשה מרבי אלעזר על רבי אלעזר, שאמר רבי אלעזר, אליהו זה פנחס. אם בשביל שקנא לקדוש ברוך הוא - זה קנא וזה קנא! לא כך, שאמר רבי אליעזר, כתוב (מלכים-א מט) קנא קנאתי. קנא בשטים, וקנאתי כאן. אמר לו הקדוש ברוך הוא: עד מתי אתה מקנא לשמי?

אמר רבי יהודה בר שלום, מי עלה שמים - זה אליהו, שכתוב (מלכים-ב ב) ויעל אליהו בסערה השמים. וירד - זה יונה, שכתוב (יונה א) ויונה ירד אל ירכתי הספינה וגו'. לקצבי הרים ירדתי. מי אסוף רוח בחפניו - זה משה.

מי צר מים - זה אלישע, שרפא המים ביריחו. בשמלה - בלח שמלתו של אליהו. מי הקים כל אפסי ארץ - זה אברהם, שכתוב (בראשית א) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם.

מה שמו של אותו אדון שהביא הללו לעבודתו? ה' צבאות שמו. ומה שם בנו? ישראל, שכתוב (שמות א) בני בכורי ישראל. רבי נחמן אומר, כל זה בקדוש ברוך הוא מדבר.

רבי נהוראי ורבי יהודאי נפגשו תחת אילן אחד בשדה, והיו יושבים. ביניהם ראו רוק אחד שבא וטעה בשדה. אמר רבי יודאי: או שטעה אותו האיש בשדה, או שהוא לסטים, או שפחד מעמנו.

(אמר רבי נהוראי: השכינה אצלנו, קום! קום. הרימו לו קול. כיון שראה אותם, קרב אליהם).

אמר רבי נהוראי: מי אתה? אמר לו: מתוך שלא שאלתי אתכם בשלום, לא הפרתם אותי. אני יהודי, וטעיתי כאן בשדה הזה, ולא שאלתי עליכם, שאמרתי שמה הם רשעים, וכתוב (ישעיה מח) אין שלום אמר ה' לרשעים. ומאחר שלא הפרתי אתכם, עד שראיתי בכם פנפי מצוה, ושמחתי. עכשו שלום עליכם חכמים. ישובו תחת האילן. אמר רבי יודאי, נתעסק בעבודת רבוננו, ונפתח בתורה.

פתח רבי יודאי ואמר, (דברים ו) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. מזוזות כתוב, מה הטעם? אלא אשריהם ישראל, שהם מצנינים תמיד במצוות, בשבתם ובלקחתם, בשכבם ובקומם, שכתוב בשבתך בביתך ובלקחתך בדרך ובשכבך ובקומך.

ושיהיו ישראל מעטרים בתורה ובמצוות, כדי שיזדבקו תמיד בקדוש ברוך הוא, שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. וכל הדבק בקונו, אינו נזק לעולם.

ולא עוד, אלא ששני מלאכי השרת מלווין לו לאדם, אחד בימינו ואחד בשמאלו, שכתוב (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. ולא עוד, אלא שאם תמיד מצוי במצוה, כבליכול שהקדוש ברוך הוא נעשה לו שומר, שנאמר (שם קכא) ה' שמרך.

מה עושה הקדוש ברוך הוא? נוטל מלאך ההולך בימינו, ומעמידו לפניו, והוא עומד במקומו, שנאמר ה' צלף עד יד מינך. ואותו המלאך שהוא משמאלו, מעמידו אחרי האדם, והקדוש ברוך הוא מימין ומשמאל. נמצא האדם נשמר מכל צדדיו, מי יוכל להזיק אותו.

ועל כן צריך שלא יהא האדם מצוי בלא תורה ובלא מצוות אפלו שעה אחת. בביתו הקדוש ברוך הוא שומרו מבחוץ, והאדם מבפנים.

ושנינו, אמר רבי יוסי בר יהודה, פתח המצין במזוזה, אין מזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו. מפני שהקדוש ברוך הוא שומר הפתח, אפלו בשעה שנתן רשות למלאך המות לחבל. זוקף עיניו, וראה ששם שדי עומד על הפתח, שכתוב (שמות יב) ולא יתן המושחית לבא אל פתיכם לגנף. לפיכך צריך האדם שיהא תמיד מצוי במצוות מזוזה.

פתח רבי נהוראי בפרשת ציצית ודרש, (במדבר טו) ועשו להם ציצת על פנפי בגדיהם לדרתם. מה שונה שפאן ובשבת לדרתם חסר, שכתוב (שמות לא) לעשות את השבת לדרתם, חסר

ששנינו, תקנו פרשת ציצית בקריאת שמע. ובדירתו של אדם נמצא פרשת קריאת שמע, חוץ מפרשת ציצית, שחסר משם. במה נשלם? אלא כשאדם מתעטף בביתו בציצית, ויוצא בו לפתחו, הרי נשלם.

והקדוש ברוך הוא שומח בו, ומלאך המות זז משם, והינו לדרתם, שיהיה שלם. ויצא מפתח ביתו במצוה זו, ומלאך המושחית זז משם, ונצול האדם מכל גזק. מנין לנו? ממה שכתוב מזוזות, מאותיותיו משמע: ז"ו מו"ת. שלא נתן לו רשות לחבל, וזו מפתחו.

בשבת, שכתוב לדרתם, מה הטעם? מפני שכיון שקדש היום, דירתם של ישראל צריכה להיות בגר דלוק, ושלחן ערוך, ומטה ממצעת, ודירתו מתקנת כדירת חתן לקבל בו הפלה. ומה הוא? שבת היא פלה, ולעולם אין מכניסין אותה אלא בדירה מתקנת לכבודה, כפי הראוי לה. ועל זה כתוב לעשות את השבת. וכתוב לדרתם, להכניס בה פלה קדושה לדירתה ולהיות בתוכה.

בשעה שקדש היום, וכלה זו באה, ואינה מוצאה דירה מתקנת ושלחן ערוך וגר דלוק - פלה זו

אומרת: אין דירה זו מישראל. ביני וביני בני ישראל כתוב, אין זה מישראל, אין דירתו לקדשה. על כן צריך הכר קדשה בבית. ועל זה כתוב לדורכם, בשבת ובציצית.

אמר רבי נהוראי, אני מעיד על מי שיוצא משער ביתו בעטוף של מצנה, ותפלין בראשו, בשעה שיוצא בין שני השערים, מנדמנת עליו שכניה, ושני מלאכים שעומדים עליו, אחד מימין ואחד משמאל, וכלם מלויים אותו עד בית הכנסת ומברכים אותו. ומקטרג אחד שעומד לפני פתחי האדם הולך מאחריהם, ועל פרחו משיב ואומר אמן.

וזכור ושמור - הכלל של התורה. זכור היא פרשת מזוזה. ואם תאמר, מזוזה בנקבה מדבר - כך הוא ודאי. אבל הפרשה הזו, זכור כלול בנקבה. שמור הוא ציצית.

וכשיוצא אדם משער ביתו, יוצא בתפלין, שהם הכלל של זכור, וציצית עמם, שהיא שמור, ופוגש במזוזה בשער ביתו, שהוא כלל זכור - הציצית משלימה לו לכלל של שמור.

ואם תאמר, הרי ציצית לא עומדת בפתח? איך עומד זכור לבדו, והרי שנינו שזכור ושמור הם יחד? אלא, מזוזה כוללת זכור ושמור. שנינו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו, והם יחד. והמזוזה כלל של שניהם, הכלל של זכר ונקבה יחד.

התפלין למעלה - כלל זכור. תפלין של יד - שמור, כלולים זה עם זה. העשיה אין כתובה אלא בציצית, שהיא שמור, והכל הולך יחד. בא אותו הרקב ואמר, במקום הזה נמצאים ראשים, מי יכול לדבר?

פתח ואמר, (רות ב) ולנעמי מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך ושמו בעז. מגלה זו לא היה לה להתחיל אלא מפסוק זה.

שנינו, כשהקדוש ברוך הוא רצה לברא העולם, היה מחרט העולם לפניו, ולא היה עומד, עד שברא התשובה. כיון שברא התשובה, ברא את העולם, והעמידו על עמודו, על עמוד אחד. מה הוא? הוא צדיק יסוד עולם.

כיון שברא התשובה, התנוצץ אור ממנה, והאור ההוא הבהיר והאיר מסוף העולם ועד סופו, ובו נברא העולם. ראהו הקדוש ברוך הוא, ונסתכל ברשעים העתידים לבא בעולם הזה, וגנזו לעולם הבא לצדיקים.

ואם תאמר, הואיל והוא עתיד לגנוז, למה בראו? אלא כשברא הקדוש ברוך הוא אור זה, לא בראו אלא לברא בו את העפר (העולם). ונסתכל וראה שעתידים רשעים לבא, וגנזו לצדיקים לעולם הבא. ועוד היום, אף על פי שהקדוש ברוך הוא גנזו, בו העולם מתקיים.

בו נעלה על דעתך? אלא אמר, באור אחר היוצא ממנו. והוא כמו חוט היוצא מאור גדול, והעולם בו מתקיים. והוא עמודו של עולם, שנאמר (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

וממנו השתיל ויצא זרע דוד עליו השלום, שנאמר (תהלים כב) זרע יעבדנו יספר לה' לדור. הוא שנאמר (שם פט) וכסאו כשמש נגדי. וכל זרעו של דוד, מצדיק זה יצא. כענין זה - (משלי טז) כל פעל ה' למענהו.

כתוב ולנעמי מודע לאישה, מכאן היה ראוי להתחיל מגלה זו! אמר לו רבי נהוראי, פתח פיה, שהרי הדברים הללו חדשים עתיקים הם מהיום שנברא העולם.

אמר לו, מה שמך? אמר לו, אמר הדברים הללו, ואחר כך אמר מה שמי. אמר רבי יודאי, השכינה עמנו, ומשראיתי אותך שדברך שותקים, והערתי לך אמר - ברוך תהיה!

אמר להם, רות ונעמי ובעז, שלשתם בדיוקן החשיבות של הדרגות העליונות עומדים, וזרע דוד מתוך דיוקן האילן נשתל בעולם.

נעמי, כמו שנאמר ויהי נעם אדני אלהינו עלינו. ועל השם הזה נשתל אותו השם בעולם. מי זה נעם ה'? זו התשובה, כמו שנאמר (תהלים כז) לחזות בנעם ה', זו תשובה, והעולם הבא. ולבקר בהיכלו - זה עולם אחר למטה.

רות בדמות של העולם התחתון, שמרוה לקדוש ברוך הוא תמיד בשירות ותשבחות. רות, על שם תור, שמשנה בקולו מכל שאר הקולות - אף כנסת ישראל משנה בקול בתשבחת מכל שאר הקולות. (ששברה יותר) התור הזה נותן שני קולות יחד, אחד עליון ואחד תחתון, והכל יחד - אף כנסת ישראל מתעוררת למעלה ומתעוררת למטה, והכל בפעם אחת ובקול אחד.

והינו שכתוב, (שם פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. אל תחרש, מלהתעורר למעלה. ואל תשקט, מלהתעורר למטה, הכל יחד.

בְּעִי' בְּדִיּוֹקָן עָלָיו, צָדִיק, גִּבּוֹר, שׁוֹמֵר בְּרִית. וְהַתְּגַבֵּר עַל יָצְרוֹ, וְנִקְרָא גִבּוֹר חֵלֶל, וְדָאִי שְׂצָדִיק הִנֵּה. וְאִם תֹּאמַר, וְכִי מִי קָרוֹב לְכִנְסֹת יִשְׂרָאֵל? זֶה צָדִיק! וְהָרִי כְּתוּב, יֵשׁ גּוֹאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי, וּמִי הוּא? אֲלֹא וְדָאִי גּוֹאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי זֶה הָאִדָּר הָרָאשׁוֹן שֶׁנִּקְרָא טוֹב, שֶׁכְּתוּב (בְּרֹאשִׁית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאִדָּר כִּי טוֹב.

אִי"ת הָאִדָּר - בְּגִימָטְרִיָּה תוֹר"ה, שֶׁנִּקְרָאת לִקְח טוֹב. וְאִף צָדִיק נִקְרָא טוֹב כְּמוֹתוֹ, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה ג) אֲמָרוּ צָדִיק כִּי טוֹב. וְזֶהוּ קָרוֹב, וְהַקְדָּים לְאוֹתוֹ הַטּוֹב שֶׁל צָדִיק. וְעַל זֶה כְּתוּב קָרוֹב מִמֶּנִּי, שְׂאֲנִי וְהוּא טוֹב. וְעַל זֶה, אִם יִגְאָלָךְ טוֹב יִגְאָל, שֶׁהוּא קָרוֹב מִמֶּנִּי, הוּא שֶׁהִתְחִיל וְהַקְדָּים וְהִתְעוֹרֵר לְהִתְחַבֵּק בְּרֹאשׁוֹנָה, וְהָרִי הוּא קָרוֹב, שֶׁכְּתוּב (בְּרֹאשִׁית כט) וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל.

וְלִנְעָמִי מוֹדֵעַ לֹאִישָׁהּ, מוֹדֵעַ לָהּ הִנֵּה צָרִיד לְהִיּוֹת, שֶׁהָרִי הַמְּלָךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוֹם שְׁנִינוּ. מִי הַמְּלָךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוֹם צָדִיק.

אֲלֹא כְּמוֹ הַעוֹלָם הַבָּא, לֹא בָּא וְלֹא מִתְּגַלֶּה אֲלֵא מֵאוֹתָהּ הַמְּחַשְׁבָּה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁעוֹמֶדֶת עָלָיו, אִף כָּאֵן צָדִיק בְּאוֹתוֹ הַגֶּנוּן מִמֶּשׁ שֶׁל אוֹתָהּ מְחַשְׁבָּה עָלֵיוֹנָה. וּמֵה שָׁמוֹ? אֲלֵימְלָךְ. כְּמוֹ שֶׁהַמְּלָךְ הָעֲלִיוֹן שָׁמַח אֶל הַעוֹלָם הַבָּא וְשׁוֹלֵט עָלָיו, אִף כָּאֵן הַצָּדִיק נוֹדֵעַ וּמִכָּר אֲלָיו, לְשָׁמַח וְלְהִיּוֹת לְאוֹתוֹ הַמְּלָךְ הַתְּחִתּוֹנִי, בְּאוֹתוֹ הַגֶּנוּן מִמֶּשׁ.

וְעַל כֵּן נִקְרָא בְּעִי', בּוֹ הוּא תִּקְיָף לְטַל אֶת כָּל עֲנוּגֵי הַגּוֹף וְכָל יָפִי הַגּוֹף, וְנִכְנָס לְשָׁם. וּמֵהוּ מִכְּנִס לְשָׁם? כָּל זָרְעוֹ שֶׁל דָּוִד, וְכָל תִּקְוֵי הַמְּלָכִים וּמַצּוֹת הַתּוֹרָה, וְעַל כֵּן בּוֹ הוּא תִּקְיָף וְלֹא חֲלָשׁ. חִי לְעוֹלָמִים, לְהִיּוֹת בְּעִי' לְטַל כָּל הַתְּשׁוּבוֹת וְכָל הָעֲנוּגִים וְכָל יָפִי הַגּוֹף, וְנוֹתֵן לָהּ.

וְכַעַת הַתְּחִלָּה רוּת לְהִתְקַרֵּב (לְהַבְנוֹת) בְּעוֹלָם מְעֻט מְעֻט, עַד שֶׁהִתְחַבְּרָה עִם בְּעָז. וְכֵן הַקִּיּוֹם שֶׁל הַמְּגִלָּה הִיא - נְעָמִי וּבְעָז וְרוּת הֵם.

כְּתוּב (בְּרֹאשִׁית ה) וַיִּתְּנֵהוּ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ כִּי לִקְח אוֹתוֹ אֱלֹהִים, מִתּוֹךְ הַעוֹלָם הַזֶּה שֶׁל בְּנֵי אָדָם. וְנִמְשָׁךְ חֲנוּךְ מְעֻט מְעֻט, עַד שֶׁנִּשְׁעָשָׂה מֵה שֶׁנִּשְׁעָשָׂה, וְשִׁיחָה בְּמִקְוָמוֹ כְּרָאוּי. מִטְרָר"ן הַגְּדוֹל וְחִזְקָה, הַמְּמַנָּה שֶׁל הַפְּנִים, (מִי"ט הָרִים גְּדוֹלִים, מִמֶּנּוּ נִכְנָעִים) שֶׁמִּמֶּנּוּ מוֹדֵעִים עָלֵיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְשִׁלְטִיטִּים וְשִׁמְשִׁים עָלֵיוֹנִים שֶׁקְרוּבִים לוֹ, לְשִׁלְטֵי וְלְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כָּח וְעֻטְרוֹת קְדוּשׁוֹת.

אִף כָּאֵן גַּם כְּמוֹ זֶה מִשָּׁךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת רוּת אַחֲרָיו, וְנִטְלָה מִשָּׁאֵר הָעַמִּים, וְקָרַב אוֹתָהּ אֲלָיו, לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה צְבָאוֹת וּמַחְנוֹת קְדוּשִׁים.

אֶת חֲנוּךְ עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזִמְן שֶׁנִּטְלוּ מִמִּקְוָמוֹ, תִּפְקִידוֹ בְּדִבְקוֹת כְּרָאוּי, בְּעֻטּוֹר שֶׁל הָרוּחַ הָעֲלִיוֹנָה. וְקָרַב לוֹ נֶעֱר. וּבִשְׁבִילוֹ כָּל נֶעֱרָה כְּתוּב נֶעֱר. וְעוֹמֵד (לְרוּחַ) אֲצִלוֹ עָלָיו וְתַחְתּוֹן. אֶל הָעֲלִיוֹן, בְּאוֹתָהּ (מֵאוֹתָהּ) הָרוּחַ הָעֲלִיוֹנָה. הַתְּחִתּוֹן כָּלֹל בְּאוֹתָהּ (מֵאוֹתָהּ) הַתְּפִלּוֹת, שֶׁנִּכְלָל מִצַּד הַכֹּלָה הַכֹּלָה שֶׁנִּטְלָה מִלְּמַטָּה.

וְעַל כֵּן שֶׁלְטוֹנוֹ בְּשָׁנֵי צָדִיקִים, אַחֲזוֹ לְמַטָּה וְאַחֲזוֹ לְמַעְלָה. כְּתוּב (מִשְׁלִי כב) חֲנֹךְ לְנֶעֱר עַל פִּי דָרְכּוֹ גַּם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה. חֲנֹךְ לְנֶעֱר, זֶה הוּא מִטְרָר"ן, שֶׁמִּשָּׁךְ אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה, וְהַנְהִיג אוֹתוֹ עַל פִּי (אֶל הַתְּחִתּוֹנִים) דָּרְכּוֹ, לְפִי דָרְכּוֹ שֶׁלְמַטָּה. אוֹ גַּם עַל פִּי דָרְכּוֹ, בְּדָרְכּוֹ שֶׁאֲדָם רֹצֵה לִילֵךְ - מוֹלִיכִים אוֹתוֹ. גַּם כִּי יִזְקִין, שֶׁכְּתוּב (תַּהֲלִים לו) נֶעֱר הִיִּתִּי גַם זָקְנָתִי. וְשִׁנִּינוּ, הַפְּסִיק הִנֵּה שָׂר הַעוֹלָם אֲמָרוּ. וְעַל זֶה, גַּם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר, וְלֹא יִסּוּר מֵאוֹתוֹ הַדָּרְךְ, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ לְמַטָּה.

וְאִנִּי שְׂמֵעֵתִי מִרְבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁמִּפְרֹשׁ אוֹתָהּ בַּצּוּרָה הִיא, וּמִכָּאֵן הַכֹּל נִשְׁמַע. בְּכּוֹ רַבִּי נְהוֹרָאִי וְרַבִּי יוֹדָאִי וְאֲמָרוּ, מִי שְׂרֹאָה אֶת זָנְבוֹ שֶׁל הָאֲרִיָּה וּפּוֹחֵד, כָּל שָׂכָן מִי שְׂרֹאָה אֶת הָאֲרִיָּה מִמֶּשׁ.

קָמוּ וַיִּשְׁקוּהוּ. אָמַר לָהֶם, שְׂמִי יִיסָא הַקָּטָן. אֲמָרוּ, וְדָאִי שָׂהָ רַבִּי יִיסָא הַקָּטָן, שֶׁמִּתְחַבֵּק (מִתְאַבֵּק) תָּמִיד מִעֲפֵר הַבְּשָׂמִים שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאִי.

פֶּתַח רַבִּי נְהוֹרָאִי וְדָרְשׁ, (שִׁיר ז) וְחֲכָךְ כִּיִּין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרִים. וְחֲכָךְ - אֵלּוּ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁהֵם כִּיִּין הַטּוֹב. מֵה יִין הַטּוֹב עוֹמֵד בְּכָאֵן וְרִיחוֹ הוֹלֵךְ לְמִרְחוֹק - אִף תִּלְמִידֵי חֲכָמִים הֵם בְּמִקּוֹם אֶחָד, וְתוֹרָתָם הוֹלֶכֶת לְמִרְחוֹק בְּכָל מִקּוֹם.

וְאִף כְּשֶׁהֵם בְּקִבְרָה, שֶׁתּוֹתִיקֵהֶם רוּחַשׁוֹת תּוֹרָתוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם) דוֹבֵב שְׂפָתַי וְשָׁנַיִם. כָּל שָׂכָן בְּמִקּוֹם שְׁעוֹמְדִים עֲמוּדֵי עוֹלָם עַל אַחַת כְּפָה וְכְפָה, שֶׁהָרִי אֲפִלּוּ מִלְּאֲכֵי הַשָּׂרֵת אֵין לָהֶם כָּח לַעֲמֹד לְפָנֵיהֶם.

שְׁהָרִי פַעַם אַחַת הָיָה דָּבָר בְּלוּד. בָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי לַעֲרִי. אֲמָרוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, מֵה נִשְׁעָשָׂה? קָם וַעֲבָר בְּעִיר, וְרָאָה בְּנֵי אָדָם מֵתִים. אָמַר, כָּל זֶה בְּעִיר, וְאִנִּי כָּאֵן! גּוֹזְרִי שְׂתִּיבְטָל.

שְׁמַעוֹ בַּת קוֹל שֶׁהִתְּהָ אֲוִמֶּרֶת: צָאוּ מִכָּאֵן, שֶׁהָרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי כָּאֵן, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר - וְהוּא מְבַטֵּל. הִנֵּה שָׁם רַבִּי חֲנִינָא. בָּא וְאָמַר לְרַבִּי מֵאִיר. אָמַר לוֹ רַבִּי מֵאִיר, מִי יָכוֹל לַעֲמֹד בְּשִׁבְחוֹ



אם לא (גדול) כמו משה?

פתח ואמר, (במדבר יז) ויאמר משה אל אהרן קח את המחפת ותן עליה אש מעל המזבח ושים (עליה) קטרת. וכתוב (שם) ויקח אהרן וגו'. וכתוב (שם) והנה החל הנגף בעם. וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. כל זה צריך לו למשה לטרת. ורבי שמעון בן יוחאי במאמרו - הקדוש ברוך הוא גוזר, והוא מבטל את המגפה.

אמר להם רבי ייסא, הואיל והתעוררתי בדברים הללו של רות, נתעסק בדברים הללו העליונים של חכמה, אמרתי, שהרי רות היתה כשרה. אמר לו רבי יודאי, אף על גב שהיתה כשרה, לא נפרה כשרותה, עד שדבקה באותו הצדיק.

בא וראה, כשרה מפל האמות רות. מה אמר לה בעז? (רות ב) אל תלכי ללקט בשדה אחר גו', וכה תדבקין עם נערתי. מה היא אמרה? גם אמר לי עם הנערים אשר לי תדבקין. פיון שראתה חמותה כך, אמרה לה, לא כך, טוב בתי כי תצאי עם נערותיו ולא עם הנערים.

אמר רבי ייסא, חס וחלילה לצדקת הזו מדברי גנאי, כשרה היתה. שפך אמר רבי שמעון, כתוב ויאמר לה בעז הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקט בשדה אחר. מה כתוב למעלה? (שם) אלכה נא השדה ואלקטה בשבלים. מלמד שנצנצה בה רוח הקדש. אלכה נא השדה, מי השדה? דקדקה באמונה רבה. ומה הוא? הוא השדה אשר ברכו ה'. והוא שדה של התפוחים הקדושים.

מה כתוב? ויקר מקרה. ובבלעם כתוב, (במדבר כג) ויקר אלהים אל בלעם. ויקר, בלשון קרי וטמאה. וכאן שנה ואמר ויקר מקרה, כאן בלשון כבוד, כמו שנאמר (תהלים לו) מה יקר חסדך אלהים. ומה יקר נפגע בה? חלקת השדה וגו', החלק של השדה הזה של הצדיקים, ושם הלכה, ונקנסה לחלק אחד, ולמדה דרכיו, והפירה בו מאותם הקוצרים. ומי הם? תלמידי חכמים, שנקראים קוצרי השדה.

בינתיים, והנה בעז בא. הצדיק בא, בא טעון ברכות, וכמה קדושות. ויאמר לקוצרים, מי הקוצרים? למעלה הם בית הדין, הסנהדרין הגדולה של שם. ה' עמכם, כעת נתן להם ברכות וקדושים, והם אומרים יברכה ה', נותנים לו תקף לשאב ממקור החיים, מתוך העולם הבא.

למי הנערה הזאת? תשוקתו לשאל עליה, שאתהבנו בה. וכך אמר המנורה הקדושה רבי שמעון, המגלה הזו רמז לתורה שבכתב ותורה שבעל פה ולעולם הבא. שהרי התעוררה לצדיקים סוד התורה שבכתב, להתחבר עם תורה שבעל פה. ומשום כך תקנו רבנן את המגלה הזו בשבועות, בזמן מתן תורה.

הלא שמעת בתי אל תלכי ללקט בשדה אחר (רות ב). אלו הם המרפבות הקדושות שבהן לו יעקב הקדוש, העדרים הקדושים, שאין מתערבים עם אחרים, כמו שנאמר (בראשית לו) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. ועל זה, לא תלכי ללקט בשדה אחר, לא תתרחק במלכות אחרת ובמרפבות אחרות. וגם לא תעבורי מזה, מהכתרים הללו שלך, אל תזווי לעולמים. ומזה לא תזווי מבעלך. וממנו לא תזווי לעולמים.

וכה תדבקין עם נערתי (רות ב). רבים הם שמותיה, ואחד מהם "כה", כמו שנאמר (תהלים קמה) וחסידך יברכו"כה. וכה תדבקין, עם אלו המרפבות, העלמות שנבראו (שנבראו לך) להדבק בהן.

מיד, וימד שש שערים וישת עליה. נטל קו מדה האחד, ועשה מדידה, ומדד ששה צדדים שראויים לה להאחז ביחוד שלהם, ונתן לה אוצרות ומתנות, שהרי בלי אלו לא יכולה להכנס לעולם הבא.

זהו שכתוב (רות ג) שש השערים נתן לי כי אמר אל תבואי ריקם אל חמותי. שש שעורים - אלו ששה צדדים עליונים שהעולם הבא עומד עליהם. עולם הבא שעורים, כמו שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם. וישת עליה, שם עליה להנהיגה ולברך אותה. ועל זה היא כלה כלולה מפל ששת הצדדים (ומשום כך באשר ראה אותה העולם הבא, בכל אלו ששת הצדדים אמרה היא).

הי מפירך ברוך (רות ב). (מי ברוך? זה שלמה, המלך שהשלום שלו. ועל זה, (מלכים א-ב) והמלך שלמה ברוך). בשם הזה תהיה מברכת מפל ששת הצדדים הללו. ואז היא, העולם הבא, נותנת לה תוספת ברכות על אותו שיש לה. זהו שכתוב (רות ב) ותוצא ותתן לה את אשר הותרה משבעה. זו תוספת קדושים וברכות.

גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין (שם). שהרי תשוקתה להדבק תמיד עם הנערים, אלו הכרובים הקדושים, שכל תשוקתה בהם. הדבר הזה הוא בסוד קדוש.

ואם תאמר, דבר כוזב אמרת, והרי הוא אמר וכה תדבקין עם נערתי, ולא אמר עם הנערים? אלא השם שנקרא כה, אינו אלא כשמתקרבת (כשמתקנת) על שני הכרובים, לקבל ברכות בסוד של עשרים וחמש אותיות היחוד, שהן (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. הרי עשרים וחמש אותיות היחוד

בתקון של הפרובים, שכינן שנתקנה בהן, אז נקראת כ"ה, ואז אמר וכו' תדבקין. ועם כל זה - עם נערת, שהכל הצטרף, שלא להשאיר זכרים ונקבות.

וגם לא תעבורי מזה. רבי יבא סבא אמר כך, מלמד שהראה לה פרובים. ויש בספרו של אדם, שאף על גב שנתחבר בית המקדש, שלא תזו מפרוב אחד לעולמים. כמו זה, זהו שכתוב (רות ב) וגם לא תעבורי מזה, לא תזו מאחד מהם לעולמים.

ועל זה היא אמרה עם הנערים, אותם שני הפרובים, תדבקין ודאי. וכן עם אותם המרפבות הנקבות, כמו שנאמר (שם) עיניך בשדה אשר יקצרו והלכת אחריהן. הפסוק הזה בא להדרש. אבל עיניך, הם עיני ה' משוטטות בכל הארץ. בשדה אשר יקצרו, שהואיל שמשוטטים בכל העולם, והלכת אחריהן לדעת.

הלא צויתי את הנערים לבלתי נגע, שהרי הפרובים לא שוככים לעולמים, כדי לינק ממנה, כמו שנאמר (ישעיה סו) למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה. ובאותו הזמן שהיא הולכת אחר העינים לראות את כל מעשי העולם, אותם הפרובים אין קרבים אליה, ולא מתעוררים לינק ממנה.

וצמית והלכת אל הכלים. וצמית, כשתשוקתך לינק מסוד העולם העליון בהתעוררות אותם הפרובים, ובשבילם היא משקית מההשקאה העליונה, זהו שכתוב ושתית מאש"ר וישאבון הנערים, אותם הפרובים. אל הכלים - אותם המקורות העליונים שנקראים פנים גדולות.

עד כאן הדברים הנסתרים של עתיק וקדש עליונה בדברים של המגלה הזו, והכל בדיוקן עליון וסודות נסתרים. כמו ונשקוהו, ואמרו, אשרי הדור שזוכה לכל זה, לדעת מתוך המנוחה הקדושה דברים קדושים, דברי חכמה. על זה כתוב (משלי ג) אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה.

אמרו לו, הפסוק האחר הזה, שמעת בו עקר של חכמה, שהרי אנו יודעים לדרש בו דרש? אמר להם, מה הוא? אמרו, כתוב (רות ב) ויאמר לה בעז לעת האכל גשי הלם ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחמץ. אמר להם, שמעתי.

פתח ואמר, (ישעיה סו) שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אמרו אחיכם שנאיכם מנדיכם למען שמי יכבד ה' ונראה בשמחתכם והם יבשו. הפסוק הזה באר אותו רבי אלעזר, כינו שכתוב שמעו דבר ה', מהו החרדים אל דברו?

אלא דבר ה' בכל מקום הוא דרשה של אמונה, פרט לכל מקום שכתוב שמעו דבר ה', הוא דבר שיוצא מתוך הדרשה ההיא, שנקרא לו דבר ה'. והיא הדרשה ששורה עליו. שמעו דבר ה' - הדבר שיוצא ממנו, כמו (ירמיה לא) שמעו דבר ה' גוים, הדבר שיוצא מאותה הדרשה.

החרדים אל דברו - אותה הדרשה ממש. מי החרדים? אלו ישראל, שהם תמיד חרדים על אותו הדבר. חרדים בכמה חרדות בין העמים, חרדים בכמה חרדות, לתקן את אותו הדבר.

אמרו אחיכם שנאיכם - אלו בני עשו ובני ישמעאל וישאר העמים. מנדיכם - מי מנדה את מי? אלא הם בנדוי מכם, שלא תאכלו עמכם, ולא תשתו עמכם, ולא תקרבו אליהם. ועל זה הם מכם בנדי.

דבר אחר, מנדיכם - בגלותכם, כמו שנאמר (איכה ד) סורו טמא קראו למו. ומה הם אומרים? למען שמי יכבד ה', בשבילנו ובשביל נפשנו יכבד ה', וכל כבודו בשבילנו הוא. וכשישראל מתעוררים, ומחכים בכל יום לשמחת הגאולה של הקדוש ברוך הוא, הם לא מאמינים כלל, ואומר נראה בשמחתכם, בזמן שיוצאת אותה השמחה שלכם. והם יבשו, כמי שתולה סרסונו באתרים.

במדור של בית הגרן יש עשיר אחד והוא אחד, והם שנים, ויחד היו. וכל העטורים והשמות של האמונה הקדושה, אף כך להם, בלי התהפכות שלרע, שעומדים תמיד לפני פתח בית המקדש, מחוץ לסוד האמונה. אותו דבר ה' נקרא שם טוב, כמו שנאמר (קהלת ז) טוב שם. ה' הוא טוב.

אותו הצד הרע הם שנים, זכר ונקבה, והם מחברים, והשמות שלהם בהפך של רע, אלהים אחרים, אל אחר, שם רע. אותה הנקבה כך נקראת, בחבור של זכר שהתחבר עמה, שאין נפרדים.

והממנים על שאר העמים, ולא משום השם שלהם, אף על גב שהיא נודדת ומרחקת ממנו, היא עמהם בגלותם. ולא יודעים שהנה בשם הקדוש שלנו הם מתגברים, שהיא מזינה ומחזקת אותו השם הרע בחטאייהם של ישראל, כמו שנאמר, (שיר א) שמני נטרה את הכרמים. ואפלו בזמן ששולטים, אותו של הקדשה של האמונה נוטל ונותן חלק עצם לכלב, וממנו נזונים הרשעים.

מה כתוב? (רות ב) ויאמר לה בעז לעת האכל. בזמן שהיא התתקנה מתוך תחתונים ועליונים. מהתחתונים - בקרבות ועולות, ותפלות, ורצון הרצון, שעולה מן התחתונים. מהעליונים - בתקונים של המרפבות והפרובים, במאכלה, בשמחה (כמי שעובד עבודה בראון ובשמחה) ורצון, שזהו לעת האכל.

ורצון הצדיק חי אליה, ומתתקנת על מרפבותיה. ומה אומר לה? גשי הל"ם, בקשוי המלך העליון. ואכלת מן הלחם, תקבלי מזון ורצון ומאכל קדוש לחלק לאוכלוסיך הקדושים למעלה ולמטה. ועם כל זה, וטבלת פתך בחמץ, יש לך לטל דרך טבול מאותו החמץ של צד השמאל, להיניק לאותו הצד (מהאכל, אלא מאותו חמץ לתת לשאר העמים מאותו צד) הרע, לזון את שאר העמים, ולהזון ממנו.

ויצבט לה קלי - מאכל שיוצא מאש של צד שמאל, כדי לתת מזון וטרף לכל, ואפלו לפלבים, וכל אותם שיוצאים ומתפשטים מאותו הצד האחר של הטמאה.

ואז, ותאכל ותשבע ותתר. ותאכל ותשבע - מאותו המאכל הקדוש. ותתר - מאותו המאכל האחר, שהוא בא שניורים שניורים, המאכל שבא על השבע. ותתר, עושה שניורים לאותו מאכל לצד האחר.

שמחו רבי נהוראי ורבי יודאי, ואמרו, אלמלא לא באנו לעולם אלא לשמע הדברים הללו - דינו! (רות ג) ויאכל בעז וישת וייטב לבו. אמר רבי חזקיה, מלמד שברך על מזונו. מהו וייטב לבו? שברך את המקום הזה שנקרא לב.

רבי נחמיה פתח, (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך. ואכלת ושבעת - כל האוכל ואינו מברך ברכת המזון, נקרא משחית וגזלן, שנאמר (משלי כח) גזל אביו ואמו ואמר אין פשע חביר הוא לאיש משחית.

ואמר רבי יודאי, גדול כח ברכת המזון, שמוסיף כח ברכה בפמליא של מעלה. אמר רבי חנינא, גדול כח ברכת המזון, שמוסיף ברכה על מעשה ידיו של אדם.

רבי בון ורבי יוסי ברבי חנינא היו הולכים בדרך לפדיון שבויים. נקלעו בכפר הזה. ישנו שם עם אותו המלון. בחצות הלילה קמו לעסק בתורה. קמה אותה אשת הבית והדליקה להם נר. בעודם יושבים, ישבה היא אחריהם לשמע דברי תורה. השגיוחו עליה.

פתח אחד ואמר, (משלי כ) נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן. נר ה' נשמת אדם, ודאי. מה הנר מאיר באפלה, אף נשמתו של אדם מאירה לגוף.

חזר ואמר, בשלשה דברים האשה זוכה - בחלה, ובנדה, ובהדלקת הנר. וכלם שנינו. בין כך החזיר ראשו, וראה אותה האשה שבוכה. קם אביה וישב ביניהם.

אמר לו רבי בון, למה בדת בוכה? אמר, שלא זכתה שבעלה יעסק בתורה, והוא עלם בין שתיים עשרה שנים, ואפלו ברכת המזון אינו יודע, ולא זכיתי עמו ללמד אותו. אמר לו, אם כך, העבירנו באתר, ולמה נתת לו את בדת?

אמר הוא, לא הכרתי בו, אלא על שראיתי יום אחד, שהנה לשמע קדיש אחד דלג מהגג למטה, נדרתי עלי להשיא לו את בתי. וצאתי מבית הכנסת, ונתתי לו את בתי, ולא חששתי לדברים אחרים, ולא השגחתי יותר. וכעת נמצא, שאפלו דבר אחד בתורה אינו יודע, ולא רוצה ללמד דבר.

אמר לו רבי בון, אולי יזכה לבן שילמד אותו תורה הרבה. בינתיים קם אותו העלם ממטתו, ודלג עליהם, וישב ביניהם. הסתכל בו רבי בון. אמר, אני ראיתי בפניו שאור גדול של התורה יצא מהעלם הזה.

פתח אותו רוק ואמר, (איוב לב) צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם. עד שפתח ואמר בדברים של ברכת המזון.

ואמר, עכשו (שאמרתי) שאפלו ברכת המזון לא ידעתי - בברכת המזון יש דברים ידועים, והם י'. אחד - לתקון השלחן כפי אותו המזון (ולזמן). וימי שלא היה לו מזון כל כך ויסדר שלחנו - הוא משבח, משום שיושב לאכל לפני המלך, שפתוב ואכלת לפני ה' אלהיך.

שנית - נטילת ידים קדם אכילה. מי שאוכל בלי נטילת ידים, כאילו אכל טמא.

שלישית - נטילת ידים שיטל ימין בשמאל, וישמש בשמאל את הימין, ויטל עד שעור הפרק שגזרו חכמים.

הרביעית - שצריך להגביה ידו לאחר הנטילה בשעה שמברך, ויזוג שתי זרועותיו כאחת בשעת הגבהת ידיו.

חמישית - שצריך לסמך ברכה לנטילה הזו.

ששית - לתת מהפת לעניים.

שביעית - לברך ברכת המוציא, ולדקדק בה"א, ואסור לאכל בלי ברכה.

שמינית - האוכל על שלחנו, צריך שלא יהיה גרגרן ובלען, אלא כאוכל לפני המלך.  
 תשיעית - צריך לומר על שלחנו דברי תורה. ויחיד שאין לו עם מי לעסוק בתורה, די לו בברכותיו.  
 עשירית - מים אחרונים חובה, ולא הצריכו בו ברכה, אף על גב שיצדו מזהמות מתוך המאכל ואינו מברך על רחיצת ידים.  
 כל העשרה הללו הצרכו קדם ברפת המזון, וכל אחד ואחד יש בו טעם מתוך הישיבה העליונה, ואני חזרתי עליהם.  
 אחד - לתקון השלחן על אותו המזון של אדם, משום כבוד המלך, שנותן לו מזון לגופו. ששינוי, קשים מזונותיו של אדם לפני הקדוש ברוך הוא כקריעת ים סוף.  
 למה קשים? אלא משום שמזונות העולם אין באים אלא מתוך הדיון, והקדוש ברוך הוא מעביר על הדיון, וזן את הרשעים, את ההגונים ולשאינם הגונים. והקדוש ברוך הוא זן את כלם, מקרני ראם עד ביצי כנים.  
 ושיכנה עומדת ורואה על כל אחד ואחד מישראל, בכתוב (יחזקאל מא) זה השלחן אשר לפני ה'. ודאי. וכתוב ואכלת לפני ה' אלהיך. לפיכך צריך שיהיה שלחנו בחל ערוך ולא ערוך, וביום שבת צריך תוספת שנוי אחר למעלה.  
 שנית - נטילת ידים קדם אכילה, מה הטעם? משום שאכילה צריכה נקיות, כמו שמלאכי השרת למעלה. שפך אמר רב המנונא סבא, מהו שכתוב (תהלים עח) לחם אבירים אכל איש - הלחם שמלאכי השרת אוכלים.  
 מה יוצא מזה? אלא מה מלאכי השרת אוכלים בקדשה ובטהרה ובנקיות - אף ישראל כן צריכים לאכל בקדשה ובטהרה, שכתוב (ויקרא יא) והתקדשתם. אלו מים ראשונים. והייתם קדשים - אלו מים אחרונים. כי קדוש - זה שמן טוב. אני ה' - זו ברכת המזון.  
 וכן אומרים. והתקדשתם, שכל האוכל בקדשה ובטהרה ובנקיות, נדמה למלאכי השרת שהם קדושים. וכתוב כי קדוש אני ה', מלמד שצריך כונה בברכת המזון.  
 וכל האוכל בלא נטילת ידים, אכילתו טמא. והשיכנה מה היא אומרת? (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמתיו. מה הטעם? משום שיש מדת פרענות בעולם, ושמו עין הרע. וכל האוכל בלא נטילת ידים, אותה המדה של פרענות שורה עליו. וכל אותו המאכל שלה הוא נקרא לחם רע עין.  
 שפך אמר רב המנונא סבא, שתי מדות עומדות על שלחנו של אדם, אחת מדת טוב, ואחת מדת רע. כשהאדם מקדש ידיו ומברך, מדת טוב אומרת: זהו שלחנו של הקדוש ברוך הוא. ומניחה ידיו על ראשו ואומרת לו: עבדי אתה, עבדו של מקום אתה, כמו שנאמר (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.  
 וכשאין אדם מקדש את ידיו ואוכל, מדת רע אומרת: זה שלי הוא! מיד שורה עליו ומטמאה אותו, ומאכלו נקרא לחם רע עין.  
 מעשה היה בבבל, באיש אחד שזמן אותו העני לאכל. ראה אותו שלא נטל ידיו ואכל. אותו העני קם מהשלחן והלך לו. קרא לו ואמר לו: שב במקומך ואכל!  
 אמר לו: חס ושלום שאני אכל עמך, שעליך כתוב (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין וכי, ולא עוד, אלא שמאכלך טמא, וכתוב (ויקרא יא) ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם. שכל מי ששורה עליו רוח רע עין, מקבל טמאה סתומה, שאין לה פתיחות כלל. בא המעשה לפני חכמים, ונתנו לאותו העני מאה זוזים.  
 בכה רבי חגי ואמר, אשריכם ישראל! אשריכם עוסקים בתורה ובמצוות! ומה העני, שהיה רעב, ועצר מעיו, ושמר עצמו, ולא חשש אלא לכבוד אדונו - כמה שכר טוב עתיד למי שעוסקים בתורה.  
 השלישית - לטל זמין בשמאל, משום שהזמין יש לו שבח על השמאל בכל, וצריך לטל את הזמין בשמאל ולשמש אותו, שהרי הזמין של האדם כגון עליון, להיות לו שבח על השמאל.  
 שהתורה נתנה בזמין, שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו. וכתוב (תהלים קיח) זמין ה' רוממה זמין ה' עשה חיל. ועל זה, באשר ירים משה ידו וגבר ישראל.  
 לקדש ידיו, צריך השמאל לקדש את הזמין. הכהן העולה לדוכן, ממני נטל ידיו? הנה אומר מלוי, שהוא מצד השמאל, שהוא משמש את הכהן העולה לדוכן להיות זמין כראוי ולהתקדש מתוך השמאל. אף כאן גם, הזמין לא צריך להתקדש אלא מתוך השמאל.

ועוד, צריך לטל את כל פרקי היד. ארבעה עשר פרקים הם, שנקראים י"ד, וזה הוא כי יד על כס י"ה, כמו שבארה רב המנונא סבא באותיות של אלפא ביתא ראש וסוף, שנקראים א"ת ב"ש. וכל אותם י"ד הפרקים, בסוד של אלפ"א בית"א, מתוך ה' ומעלה, ונקראים י"ד פרקים. וי"ד עובדים לי"ד, להיות כלל של ימין בשמאל, והשמאל בימין, ועל זה נטילת ידים, להכליל זה עם זה.

רביעית - שצריך להגביה ידיו בשעה שמברך לאחר נטילה, ויקדש ידיו, שכתוב (תהלים קלד) שאו ידכם קדש וברכו את ה'. מה הטעם?

משום שהאצבעות הן דיוקן עליון. האצבעות הן חמש. ארבע אצבעות שהן מחברות יחד, יש בהן שלשה פרקים בכל אחת, שהן סוד של דיוקן המרכבה העליונה. שהרי המרכבה הקדושה היא ארבע, והם שנים עשר פרקים, ועל כן שם המפרש של ארבע אותיות, שנים עשרה אותיות הוא. וזהו שם המפרש באותיותיו, הם שנים עשר פרקים, כל פרק ופרק נקרא אות.

אצבע יתרה שנקראת גודל, שהיא חוץ מהם, ויש בה שני פרקים. אותם שני הפרקים, שתי אותיות טמירות בשתי דרגות עליונות טמירות. השבח של כלם הם.

והמפתח של כלם למעלה, אל אותו הטמיר שאינו מתגלה, ואלו הפרקים כלם זקופים אל אותו הטמיר לאחר שמתקדשים, משום שכלם מתברכים ממנו.

ועכשיו, כיון שהתקדשו, צריך לזקוף את האצבעות למעלה, להעיר אותם הפרקים העליונים הקדושים (שהסתתרו). ועל כן, ה' אצבעות וי"ד הפרקים שיש בהן - הרי תשעה עשר. ובי' פרקים עליונים - הרי עשרים ואחד בזרוע הימין, כנגד אהיה שחשבונו עשרים ואחת. וכן ביד שמאל עשרים ואחד, כנגד אהיה שחשבונו עשרים ואחת. ועל זה אהיה אשר אהיה.

והסוד, אהי"ה רא"ש אהיה. אש"ר הפכו רא"ש. ועל זה אמר (דברים כט) ראשיכם שבטיכם. ראשיכם - זרוע ימין. שבטיכם - זרוע שמאל.

החמישית - שצריך לברך בכונה, כמו שאמרנו, כדי לעורר ברכות למעלה, בדיוקן של האצבעות. הששית - לתת מאותו המאכל לעני, שזהו כראוי. ומצוה מן המבחר לתת מאותו המאכל שהוא אוכל, מכל המשפריס שהוא תאב, שהרי הקדוש ברוך הוא נהנה מאותו המזון שהוא נותן לעני, משום שאותו המאכל שהוא נותן, עושה נחת לנפש העני הזה, ומשמח אותו.

השביעית - לברך ברכת המוציא על הלחם. שפך אמר רב המנונא סבא, שבע ארצות הן, וכלם מדורים למטה. ומכלן לא התרצה הקדוש ברוך הוא אלא בתיבל הזו. ובכלן לא היו מאותם שבעה מינים אלא בתיבל הזו.

ובכלן נותן הקדוש ברוך הוא כל העשבים וכל יבולי הארץ ביד ממנים, פרט לאלו שבעת המינים, לחם של מאכל בני האדם. ומשום כך צריך לדקדק בה"א של המוציא, שהרי הלחם נמסר בידו, ולא בידי הממנים, והוא שמוציא אותו ולא אחר, ולכן ה'מוציא, ולא מוציא.

השמינית - שלא יהיה גרגרן ובלעו, אלא כמי שאוכל לפני המלך. שאין הברכה שורה במעיו של אותו שנמצא בלעו, אלא באותו שלא נמצא בלעו. והבלעו הוא כמו עשו, שכתוב (בראשית כה) הלעיטני גא מן האדם האדם הזה, דרך הלעטה. מה הטעם? משום שהנחש הרע שרוי במעיו, ולא ישבע. ולא עוד, אלא שנקרא רשע, שכתוב (משלי יג) ובטן רשעים תחסר. משום כך צריך לאכל בנחת על שלחנו, כמי שיושב לפני המלך.

תשיעית - שיהיה על שלחנו דברי תורה, שהרי שנינו, שלחן שאין בו דברי תורה, הרי הוא כמי שאוכל מזבחי מתים. זו עבודה זרה, שכתוב (ישעיה כח) כי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. עבודה זרה נקראת קיא צאה.

משום שהקדוש ברוך הוא מחלק חלקים בכל יום ובכל לילה מזונות לעולם, לעליונים ולתחתונים. בלילה - לאותם המלאכים הממנים על מקומם, ושולטים בלילה, אוכלים בלילה, כמו שנקרא (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה וחם לנערוֹתיה.

ביום - לאותם המלאכים הממנים על מקומם ושולטים ביום, מחלק להם הקדוש ברוך הוא מזון ביום. כיון שחלק להם, לאחריהם מחלק לכל בני העולם הזה.

כל אותם המלאכים שלמעלה, בעודם אוכלים מזונם, כלם מודים ומשבחים ומנשאים את אדונם, ואחר כך אף כך. כמו זה ישראל למטה, צריך להם בגון הזה ממש, להיות חברים עמם.

העשירית - מים אחרונים, שהם חובה, להעביר הזהמה הרעה ממנו, ולתת חלק לצד הרע מאותה זהמה שעל ידו, כדי שלא ימצא אליו מקטרג.

ששנינו, מדה טובה נטלה אותו הרצון והכונה של נטילת ידים, והמוציא, וברכת הנהניו, וברכת

המזון. מדה רעה נטלה אותה זהמה של ידים במים אחרונים, ובזה יפרד ממנו, (ולא יקטרג עליו) ובזה נוטל חלקו.

ועל זה כתוב, (רות ג) ויאכל בעז וישת וייטב לבו, שברך על מזונו, ושמח אותו המקום שנקרא לב, אותו הלב שצריך לב ורצון של אדם.

וימים אחרונים חובה, ומקבל אותם אותו שנקרא חובה, ובאותם המים נחה דעתו. משום ששתי הדרגות הללו, אחת נקראת זכות, ואחת נקראת חובה. וכל הדברים של זה פותחים לזכות, וכל הדברים של זה פותחים לחובה, ונדונים לחובה. ועל זה, מים אחרונים הם החלקים של חובה, שנהנה מזה. וסוד נפה.

כוס של ברכה צריכה עשרה דברים, כמו שהעירו בהם חכמים. ברכת המזון בשלשה צריך כוס. שלא בשלשה - אין צריך כוס. מה הטעם? שכוס של ברכה אין מתברכת אלא בשלשה, ומשלשה ומעלה. הנה פחות משלשה - לא.

בשלשה, אמרו רבותינו, שהוא אומר שאכלנו משלו. כאן לא אומרים למי מברך, אף על גב שהם שלשה, לא אמר למי שאכלנו משלו, או לשם, ולא אומרים אלא בברך שאכלנו, ולא אומרים למי.

וכאן העירו רבותינו, שהכוס הזו של ברכה עומדת לפניו, וענינו מסתכלים בה, והסוד - (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה. ואותה הכוס של ברכה נוטלת ברכות ומזונות מתוך שלשת האבות. ומאותו המזון שהוא נוטל אנו אוכלים.

ועל זה מסתכלים בו, ואומרים בברך שאכלנו משלו. נספיי"ם דעתנו לברך, משום שאכלנו משלו, מאותו המזון שהוא נוטל לזון את העולם.

והם עונים ואומרים אל (העולם) העליון, ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו. וכעת רושמים ואומרים דרגה ידועה, שכל המזון יוצא ממנה, ואומרים ברוך. מי הברוך? אותו המלך שהשלים שלו, המלך העליון, שכל הברכות יוצאות ממנו. וברוך הזה, מנין לנו? שכתוב (מלכים-א ב) והמלך שלמה ברוך, המלך שהשלים שלו.

ועל זה הם אומרים הרשם של המקום, מה שהוא לא אמר. מה הטעם? משום שהעולם העליון הזה, שהוא בינה, מריק ברכות בראשונה לשני הפרובים שתחתיה, והם זמין ושמאל, חסד וגבורה. ועל כן נרשמו אותם שנים, לעשות רשם של אותה הדרגה העליונה. אותו שמברך שהוא באמצע, נוטל הכל מבין שני הצדדים, והוא מברך מכאן ולהלכה, ורושם המקום והדרגה, ואז מסכימים (מתבשרים) יחד בשלום גדול שנים עשר השבטים שקמעה.

ובטובו חיינו, ולא מטובו. שכן בטוב את אותו העולם התחתון, שיצא ממדת הטוב עצמה, שנקראת טובו, כמו שנאמר (הושע ג) ופחדו אל ה' ואל טובו. אל ה' - זה העולם התחתון. ואל טובו - זהו עץ החיים. (ירמיה לא) ונהרו אל טוב ה'. שעל ידו נזונים ונאורים כל העולמות.

בעשרה, שהרי הכל בהסכמה אחת, מהראש העליון ועד סוף כל הדרגות. אותו המברך אומר ורושם, בברך לאלהינו.

וכן משם ולהלכה, כיון שמברך ברכת הזן על המזון שיצא מתוך העולם העליון, שהוא המקור של הכל, חוזר אחר כך ואומר על ארץ המדה, הסוד של העולם התחתון. מה הטעם? משום שאת כל הברכות צריך בראשונה לעולם העליון, שהוא המקור של הכל, ואחר כך אל העולם התחתון הקדוש.

כמו זה בקדוש, (שהרי הגדלה בראשונה לגבי העולם העליון, ואחר כך קדשה (לגבי) העולם התחתון הקדוש) תגדל ויתקדש שמייה רבא. אותו השם הגדול העליון על הכל, המקור של החיים, שממנו יוצאות כל הברכות וכל הקדשות, וזהו העולם הבא. ואחר כך ממשיכים ממנו בעולם שבא בראשונה, העולם התחתון. בגון הזה כל הברכות, חוץ מתפלה בברכות שאדם שוחה בהן, שמתחיל ממטה למעלה.

ברכת הארץ, זה העולם התחתון, שנכלל בסוד של ברית ותורה. הברית - זה עץ החיים, ותורה - העמוד האמצעי. חיים ומזון - שיוצאים מן העולם הבא לזון בהם את העולם התחתון.

נשים ועבדים וקטנים חביבים בברכת המזון. אבל הם אינם מברכים, שהרי שנינו, אוי לו לאדם שאשתו ובניו מברכים לו.

ואמר רבי אבא, נשים חביבות במקרא מגלה, אבל הן אינן קוראות לאחרים, אבל חביבות לשמע הברכה מפי המברך. כעין זה חביבת האשה לשמע הברכה מפי בעלה, וחביב בעלה להמתין לה על השלחן, כדי לשמע מפי המברך.

אין שם זכר - קוראים למי שמברך להם. היו נשים הרבה - המברך עליהן אינו מברך בשם.

שְׁשִׁינִי, נָשִׁים אֵינָן מְצַטְרֹפּוֹת לְזִמּוֹן. וְהוֹאִיל וְאֵינָן מְצַטְרֹפּוֹת לְזִמּוֹן, אֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶן בֶּשֶׁם, שֶׁעָקָר בְּרַכַּת הַמְּזוֹן בְּזָכָר הוּא, וְלֹא בְּנִקְבָּה. אֲבָל מְחִיבוֹת לְשִׁמְעַת בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, וּמְחִיבוֹת בְּמִקְרָא מְגִלָּה לְשִׁמְעַת מִפִּי הַקּוֹרֵא.

בְּרַכַּת בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּבְרַכַּת הַמְּזוֹן, שֶׁהָיָה אֹנֶה מְבָרְכִים עַד עֲכָשׁוּ לְמַעֲלָה, וְיֵשׁ לְבָרֵךְ לְמַטָּה, וּלְבָרֵךְ עַל בְּנֵי הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהָיָה מְשִׁם מְזוֹן יוֹצֵא לְכָל הָעוֹלָם. וְשָׂאָר בְּנֵי הָעוֹלָם אֵינָם נִזְוִינִים אֶלָּא מְשִׁם, מִן הַתְּמִצִּית. וְהַכֹּל הוּא בְּבָרְכָה רִאשׁוֹנָה, כָּלֵל הַכֹּל. וְעַד כָּאן בְּרַכַּת הַזִּמּוֹן.

יְמֵי שְׁמִיבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, מְשִׁמַּח לְמַעֲלָה וּמְשִׁמַּח לְמַטָּה. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּשִׁמְחָה וּבְרָצוֹן הַלֵּב, כִּדִּי לְשִׁמַּח מִדַּת הַטוֹב, שֶׁכְּתוּב וַיֹּאכֵל בָּעֵצ וַיִּשְׂתֶּה וַיֵּיטֵב לָבוֹ. זֹהִי מִדַּת הַטוֹב, שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלֵי טו) וְטוֹב לֵב מְשִׁתָּה תִּמְיֵד. בָּאוּ הַחֲבֵרִים וַיִּשְׁקוּהוּ, וְעָשׂוּ שְׂמִיחָה וְהִלּוּלָה אַחֲרָת, וְהִזְמִינוּ אֶת כָּל בְּנֵי הַמָּקוֹם, וַיִּשְׁמְחוּ רֹאשׁ לְכֻלָּם.

וְנִבֵּא לְשִׁבְבַּת בְּקִצָּה הָעֶרְמָה (רוֹת ג). רַבִּי נְהוֹרָאִי וְרַבִּי יְהוּדָאִי בָּאוּ לְטַבְרִיָּה. שָׁמְעוּ אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאוֹמֵר אֶת הַפְּסוּקָה הַזֶּה, וַיֹּאכֵל בָּעֵצ וַיִּשְׂתֶּה כו'. וַיֵּיטֵב לָבוֹ - אֲכִילַת חַיִּים שֶׁל מַעֲלָה, וּמֵאוֹתָם הַחַיִּים שָׁמַח אֶת לָבוֹ. וְכִינֵן שֶׁשְׂמַח אוֹתוֹ, מִדֶּה וְנִבֵּא לְשִׁבְבַּת בְּקִצָּה הָעֶרְמָה - אֵלּוּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרָגְלִיּוֹת טוֹבוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁסּוֹבְבוֹת אֶת הַכֶּסֶף הַקְּדוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ז) בְּטִנְיָךְ עֲרַמְתָּ חֲטִים סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים.

וּמָה שֶׁכְּתוּב (רוֹת ג) וַתֵּבֵא בָלֵט וַתִּגַּל מְרָגְלֵתִי וַתִּשְׁכַּב - נִשְׁכָּבָה לְרַגְלִי, וְלֹא נִשְׁכָּבָה כְּנֶגְדִּי, וְלֹא אֶצֶל. וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה, מִכָּאן שֶׁעַד חֲצִי הַלַּיְלָה לֹא יָדַע, שֶׁאֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס לְגֹן עֵדֶן עִם הַצַּדִּיקִים אֶלָּא עַד אַחֵר חֲצִי הַלַּיְלָה.

שֶׁהָיָה בְּרִאשִׁית הַלַּיְלָה כָּל הַנִּשְׁמוֹת עוֹלוֹת, וְעֲרַמְתָּ הַחֲטִים מִתְּתַקֵּנָה בָּהֶם. כְּשֶׁנֶּחֱלַק הַלַּיְלָה, אִזּוֹ קוֹל מִתְעוֹרֵר וְקוֹרֵא, וְאוֹתוֹ הַקּוֹל מִתְעוֹרֵר מִצַּד הַצָּפוֹן. וְאוֹתָם הַשְּׁלֵהָבוֹת מְגִיעוֹת עַד אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁנֶּקְרָא גִבֹּר, וְאִזּוֹ קוֹרֵא בְּחֵיל, וְנִקְרָאת קְרִיאַת הַגִּבֹּר. וּמִיָּהוּ? גְּבִרְיָא"ל. מִכָּה אוֹתָהּ הַשְּׁלֵהָבָה בְּכַנְפֵי הַתִּרְנַגּוֹל שֶׁלְמַטָּה, וְקוֹרֵא.

וְאִזּוֹ מַעֲלָה וּמִטָּה בְּקִיּוֹם הַדִּין שֶׁל הַשְּׂמָאל עוֹמְדִים. וְאִזּוֹ כְּתוּב (רוֹת ג) וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה וַיִּיחָרֵד הָאִישׁ וַיִּלְפַּת וַהֲנִה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מִרְגְּלֵתִי.

וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה. שְׁנִינִי, שְׁלֹשׁ מִשְׁמְרוֹת הוּא הַלַּיְלָה, וְעַל כָּל מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר יוֹשֵׁב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׂוֹאֵג בְּאָרִי. וּבְכָל מִשְׁמֶרָה וּמִשְׁמֶרָה מְלָאכִים יְדוּעִים, מִמֵּינִים בְּלִיָּלָה בְּשִׁלְשׁ הַמִּשְׁמְרוֹת הַלָּלוּ.

בְּמִשְׁמֶרָה הָרִאשׁוֹנָה, הֵם הַמְּלָאכִים שְׂאוֹמְרִים שִׁירָה בְּרִאשִׁית הַלַּיְלָה. וּמָה הֵם אוֹמְרִים? (תְּהִלִּים כד) לְדוֹד מִזְמוֹר ז' הָאֶרֶץ וְגו', (שִׁם) מִי יַעֲלֶה בְּהָר ה'. (שִׁם) נָקִי כַפִּים וְיָר לֵבָב וְגו'.

מִשׁוֹם שֶׁכָּל נִשְׁמוֹת בְּנֵי הָאָדָם יוֹצְאוֹת וְרוֹצוֹת לַעֲלוֹת. כְּשֶׁעוֹלוֹת לְמָקוֹם שֶׁל הַמִּמְנִים הַלָּלוּ שֶׁשֶׁם עוֹמְדִים הַמִּשְׁמֶרָה הָרִאשׁוֹנָה, יֵשׁ שֶׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה הִיכָלוֹת, כְּחֻשְׁבוֹן מוֹת הַשָּׁנָה, וּמִמֵּינִים מְגִינִים עֲלֵיהֶם.

אִם זֹכוֹת אוֹתָן הַנִּשְׁמוֹת, פּוֹתִיחִים לָהֶן פְּתִיחִים עֲלִיוֹנִים. וְאִם לֹא, דּוֹחִים אוֹתָן הַחוּצָה, וְהוֹלְכוֹת וּמְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָעוֹלָם, וּפּוֹגְשׁוֹת אֶת אוֹתָן הַרוּחוֹת הָרְעוֹת, וּמוֹדִיעוֹת לָהֶן דְּבָרִים, מִכָּה כּוֹזְבִים וּמִכָּה אֱמֶת. אִם זֹכוֹת לְהַפְּנֵס, פּוֹתִיחִים לָהֶן פְּתַח, וְנִכְנָסוֹת וְעוֹלוֹת לְמָקוֹם אוֹתָן הָאַחֲרוֹת.

מִשְׁמֶרֶת שְׁנִיָּה, שֶׁם הֵם הַמִּמְנִים הָאַחֲרִים, שֶׁנֶּקְרָאִים אֲבֵלֵי צִיּוֹן, שֶׁמִּתְאַבְּלִים עַל חֲרָבֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

וּבְאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שֶׁל קְרִיאַת הַגִּבֹּר, שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת אוֹתָהּ הַשְּׁלֵהָבָה שֶׁל צַד הַצָּפוֹן, מֵאוֹתָהּ הַתְּעוֹרְרוֹת הַשְּׁלֵהָבָה הַזֹּאת, כְּשִׁינְרֵדֶת לְעוֹלָם הַזֶּה, עַד כְּנֶפֶי הַתִּרְנַגּוֹל שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, קוֹרֵא בְּחֵיל, וְאוֹמֵר: הַתְּעוֹרְרוּ לְבַכְיָה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כָּל אוֹתָם בְּעֲלֵי הַשְּׁלוֹם, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָּה לג) מְלָאכִי שְׁלוֹם מִרְיָבִיּוֹן.

מִי שְׂרוּאָה בְּכִי, וּמִי שֶׁלֹּא רוּאָה בְּכִי, כָּלֵם מִתְּפַנָּסִים לְבָכִי שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. מִי רָאָה הָעֶרְבוּבָיָה שֶׁל כָּל צְבָאוֹת הַשָּׁמַיִם, וְכָל הַמְּרַפְּבוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת שְׂגוּעוֹת וּבּוֹכוֹת?

וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹעֶה וּבּוֹכָה, וּבּוֹעֵט בְּשִׁלְשׁ מֵאוֹת וּשְׁבַעִים (וְתִשְׁעִים) רְקִיעִים. וְאִזּוֹ, בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה כְּתוּב, (רוֹת ג) וַיְהִי בַחֲצִי הַלַּיְלָה וַיִּיחָרֵד הָאִישׁ וַיִּלְפַּת. הָאִישׁ - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁשׂוֹאֵג וְנוֹתֵן קוֹל עַל חֲרָבֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יִרְמְיָה כה) ה' מִמְרוֹם יִשְׁאָג וּמִמַּעַן קִדְּשׁוּ? יִתֵּן קוֹלוֹ. שֶׁאֵין יִשְׁאָג עַל נִוְהָ - זֶה הַשְּׁכִינָה. וַיִּלְפַּת - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב ו) יִלְפַתִּי אַרְחוֹת דְּרָכָם.

וְאִזּוֹ הוּא בּוֹעֵט בְּכָל הָרְקִיעִים, וְכָל הַצְּבָאוֹת וְכָל הַמְּרַפְּבוֹת בּוֹכִים וּמִתְאַבְּלִים בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה. מָה הֵם אוֹמְרִים? (תְּהִלִּים עט) אֱלֹהִים בָּאוּ גּוֹיִם בְּנִחְלָתָךְ וְגו'. נִתְּנוּ אֶת נִבְלַת עֲבָדֶיךָ וְגו'. (שִׁם קלט) עַל נִהְרֹת בָּבֶל וְגו'.

וַיִּלְפַּת, לָמָּה? מִשׁוֹם (שֶׁהָיָה) הִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת מִרְגְּלֵתִי, שֹׁכֶבֶת לְעַפְרָה, מְהַדְקֶת בֵּין הָרְגֵלִים, זֶה

כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אִזּוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה מִתְעוֹרְרֵת אֵלָיו, וְהוּא שׂוֹאֵל אוֹתָהּ, מִי אַתְּ בְּתִי בְּגָלוֹת, וּמִי אַתְּ בְּשָׁעָה הַזֹּאת?

וַתֹּאמֶר אֲנֹכִי רוֹת אֶמְתֵּךְ. רוֹוִיָּה בְּצַעַר, רוֹוִיָּה בְּמִכְאוּבִים עַל בְּנֵי (שָׁהֶם) בְּגָלוֹת, וְעַל הַפְּלִטְרִין הַקְּדוּשִׁים שֶׁגִּרְשָׁתִי מֵהֶם. וְלֹא דִי שֶׁגִּרְשָׁתִי, אֶלָּא שֶׁמִּחֲרָפִים וּמִקְלָלִים בְּכָל יוֹם עָלֵיהֶם, וְאִין לִי פֶה בְּגָלוֹת לְהַחֲזִיר לָהֶם.

וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לֵה' בְּתִי הַיִּטְבֶּת חֲסִדָּךְ הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי לָכֶת אַחֲרֵי הַבְּחוּרִים אִם דָּל אִם עָשִׁיר. אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּתִי, נִזְכָּר לִפְנֵי, כְּשֶׁדוֹד מְשִׁיחִי גִרַשׁ מִירוּשָׁלַיִם, וְהוּא בָּא עַד בְּחוּרִים, וְיִצָּא שְׁמַעִי בֶן גֵּרָא מִן הַיָּמִינִי אֶל מְשִׁיחִי, וְגִדְף וְקָלַל אֵלָיו, וְשָׁתַק. כְּמוֹ הַגְּדוּף הַזֶּה לֹא הָיָה גְדוּף, וְקָלַל אוֹתוֹ קָלָה נִמְרָצָת, וְלֹא חֲשַׁשׁ לְחַשִּׁיבוֹ, וְשָׁתַק.

וְכַעַת בְּגָלוֹת, אִף כָּאֵן חֲסִד וְאַמֶּת הִרְבֵּה עֲשִׂית עִמָּדִי, וְהַיִּטְבֶּת (שֶׁהַיִּטְבֶּת) אֶת הַחֲסִד הָאֲחֵרוֹן הַזֶּה מֵאוֹתוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה מִבְּחוּרִים, וְאֵינְךָ חוֹשֶׁשֶׁת לָלֶכֶת אַחֵר הַחֲרוּפִים וְהַגְּדוּפִים שֶׁל שְׁאֵר הָעַמִּים, שֶׁהֵם כְּמוֹ אוֹתוֹ מִבְּחוּרִים. אִם דָּל - זֶה אֶסְפִּסְנוֹס, שֶׁלֹּא הָיָה בֶן מֶלֶךְ. וְאִם עָשִׁיר - זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הַמֶּלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ, רֹאשׁ הַזָּהָב.

וְחִכְמַת שְׁלֹמֹה אֶל שְׁמַעִי, מַה כְּתוּב בּוֹ? (שְׁמוּאֵל-ב טז) צֹא צֹא אִישׁ הַדָּמִים וְאִישׁ הַבְּלִיעַל. צֹא צֹא פְעָמִים. צֹא מִירוּשָׁלַיִם, צֹא מִבֵּיתֶךָ. אָמַר לוֹ שְׁלֹמֹה, אֵינִי כָךְ, אֶלָּא (מַלְכִים-א ב) בְּנֵה לָךְ בֵּית בִּירוּשָׁלַיִם וְגו', וְהָיָה בְּיוֹם צֵאתְךָ וְגו'.

וְעַל זֶה אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַיִּטְבֶּת חֲסִדָּךְ הָאֲחֵרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן, שֶׁהַתְּקִימָת בְּקִיּוֹם אֵלָיו, וְלֹא חֲשַׁשְׁתָּ לַחֲרוּף וְהַגְּדוּף שֶׁל שְׁאֵר הָעַמִּים. אֲבָל לִינִי הַלִּילָה, תִּהְיִי כְּעַת בְּגָלוֹת, וְהוֹבִילִי אֶת בְּנִיךָ לָשֶׁם בְּתוֹרָה וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְאִם זְעִידוֹ עָלֶיךָ מַעֲשִׂים טוֹבִים לְגַאֲלֵי אוֹתְךָ - יִגָּאֵל, וְאִם לֹא - וְגִאֲלִיתִיךָ אֲנֹכִי. חִי ה' שְׁכָבִי עַד הַבֶּקֶר, עַד שְׁיָבֵא הַבֶּקֶר וְהָאֶרֶת הִגָּאֵלָה. (לִינִי הַלִּילָה וְגו').

בְּשָׁעָה שֶׁנִּחְלַק הַלִּילָה, הָיָה מִתְעוֹרְרֵת אֵלָיו, וְאִזּוּ נִכְנָס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגֹן הָעֵדֶן עִם הַצַּדִּיקִים, לְהַשְׁתַּעֲשֹׁעַ בְּתוֹרָה בְּגֹן הָעֵדֶן עַד בֹּא הַיּוֹם.

וְאִזּוּ בָּא הַגּוֹאֵל. מִתִּי: בְּזֶמֶן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מִתְּפַלְלִים תִּפְלָה, וְסוֹמְכִים גֹּאֲלָה לְתַפְלָה, וְיִשְׂרָאֵל שְׁרוּיִים עַל הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה. וְכִשְׁלֹא סוֹמְכִים גֹּאֲלָה לְתַפְלָה, אִזּוּ לֹא סוֹמְכִים זֶה אֶת זֶה, וְהוֹלֶכֶת בְּגָלוֹת.

וְהִנֵּה הַגָּאֵל עָבַר אֲשֶׁר דָּבָר בְּעוֹ (רוֹת ד), זֶהוּ גּוֹאֵל קְרוֹב, יוֹתֵר קְרוֹב לְגֹאֲלָה. הִרְבֵּה קְרוֹב לְעוֹלָם הַבָּא, וְהַיָּמִין הָעָלְיוֹן.

וַיֹּאמֶר סוּרָה שָׁבָה פֶּה פְּלוּנִי אֶלְמוּנִי. מַה זֶּה אֶלְמוּנִי? אֶלְמוּנִי מִמֶּשׁ. שֶׁהָרִי כְּתוּב, הַשִּׁיב אַחֲרוֹר יָמִינוֹ. לָמָּה? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁהָרִי עַד קֶץ הַיָּמִין שׁוֹכְבֶת לְאַרְצָה, אִזּוּ הוּא אֶלְמוּנִי. פְּלוּנִי מִכֶּסֶה, גְּנוּז מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם.

לֹא אוֹכַל לְגַאֲלֵי לִי פֶן אֲשַׁחֲיֵת אֶת נִחְלָתִי (שֶׁם). מִכָּאֵן שֶׁשְׁנֵי מְשִׁיחִים הֵם, גּוֹאֵל קְרוֹב וְגּוֹאֵל רְחוֹק. גּוֹאֵל קְרוֹב מַצֵּד הַיָּמִין. גּוֹאֵל רְחוֹק זֶה מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף. וּמִי הוּא? יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק, וְזֶהוּ הַמְּשִׁיחַ שְׁבָא רִאשׁוֹן.

לֹא אוֹכַל לְגַאֲלֵי לִי, שֶׁהָרִי הַיָּמִין (שֶׁהוּא לְאַחֲרוֹר, שְׁכָתוּב (אִיכָה ב) הַשִּׁיב אַחֲרוֹר יָמִינוֹ), כְּתוּב בּוֹ הוֹשִׁיעָה יָמִינִךָ וְעַנְנִי. וְעַד שֶׁנוֹשָׁע זֶה, לֹא אוֹכַל לְגַאֲלֵי לִי.

גֹּאֵל לָךְ אֶתָּה אֶת גֹּאֲלִיתִי. שֶׁהָרִי מְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף בָּא וְיִגָּאֵל הָרִאשׁוֹן. אַחֵר כָּךְ מִתְעוֹרֵר הַיָּמִין הַגְּנוּז, שֶׁהוּא גְּנוּז לְשֵׁנֵי הַצַּדִּיקִים הַלְלוֹ, צַדִּיק וְצַדִּיק. וְעַל זֶה שָׁנִינוּ שֶׁהוּא גְּנוּז לְצַדִּיקִים, וּבְזֶה יִקּוּמוּ וְיִתְחַבְּרוּ בְּתִשּׁוּקָה בְּגִינָה, לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת וּפְרוֹת בְּעוֹלָם, וְאִזּוּ יָמִין ה' רֹמְמָהּ.

וַיֹּאמֶר הַגָּאֵל לְבַעַז קִנְהָ לָךְ וַיִּשְׁלַף נִעְלוֹ (רוֹת ד), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב כ) שְׁלַף וַיִּצָּא מִגּוּהוּ. (שְׁלַף אִישׁ - זֶה מִשָּׁה) בְּהַתְעוֹרְרוֹת שֶׁל בְּרִית מִדְּבָר, וּבִלְשׁוֹן כְּבוֹד. שֶׁכִּינּוֹן שֶׁמִּתְעוֹרֵר הַיָּמִין אֶל הַצַּדִּיק, מִיָּד וַיִּשְׁלַף נִעְלוֹ, (הַהַתְעוֹרְרוֹת) שְׁלוֹ אֶל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. (אִזּוּ מִתְעוֹרֵר לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת בְּעוֹלָם) בְּכַח אוֹתוֹ הַגּוֹאֵל הַקְּרוֹב, וּמִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ אֶל הָעוֹלָם, וְאֹמֵר קִנְהָ לָךְ.

עַד כָּאֵן סוֹדוֹת הַמִּגְלָה הָיוּ. בָּאוּ רַבִּי נְהוֹרָאִי וְרַבִּי יְהוֹדָאִי, וְנִשְׁקוּ רִאשׁוֹ וַיִּדּוּ. אָמְרוּ, וַיֵּדֵאֵי אוֹר שֶׁל סִינִי (בְּפִסְלֵעַ הָעָלְיוֹן) כָּךְ גַּם לִפְנֵינוּ, הַמֵּאוֹר שֶׁל הָאוֹר הוּא.

זֹאת לִפְנֵים בְּיִשְׂרָאֵל עַל הַגּוֹאֲלָה וְעַל הַתְּמוּנָה לְקַיֵּם כָּל דְּבָר שֶׁלָּךְ אִישׁ נִעְלוֹ וְנָתַן לְרַעְהוּ זֹאת הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל (רוֹת ד). רְבוּתִינוּ פּוֹתְרִים הַפְּסוּק, וְאֹמְרִים, זֶהוּ שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים קב) לִפְנֵים הָאָרֶץ יִסְדֶּת וּמַעֲשֶׂה יָדֶיךָ שְׁמִים. כְּשֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹלָמוֹ, לֹא בָּרָא אוֹתוֹ אֶלָּא עִם הַתְּוֹרָה. וְהַתְּוֹרָה הִיָּתָה אֶלְפִים שָׁנָה קִדְם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (מִשְׁלִי ח) וְאֶהְיֶה שֹׁעֵשׂוּעִים יוֹם יוֹם.

שֶׁשְׁנִינוּ, כְּשֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, הִכִּין אֶת הַתְּוֹרָה, שְׁכָתוּב (אִיּוֹב כח) אִזּוּ רָאָה וַיִּסְפְּרָהּ



וגוי'. וברא בה העולם, ואחר כך גנזה. עד שברא אדם הראשון, ולמדה לו, שכתוב (שם) ויאמר לאדם וגוי'.

באותה שעה עמדו כל האותיות לפניו. זאת אומרת: בי יברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, וזאת אומרת: בי יברא הקדוש ברוך הוא עולמו. עמדו לפניו כל האותיות למפרע, בתש"ר.

באה ת', ואמרה לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, רצונך לברא בי את עולמך, שאני חתימת כל האותיות, ועוד, ששמך הוא אמת, בי נחתם? אמר לה: לא, אינך כדאי לברא בך את עולמי, שבו עתידין כמה צדיקים מבני למות, שכתוב (יחזקאל ט) והתוית תי"ו על מצחות האנשים וגוי'. ומיד יצאה לפניו בפחי נפש.

עמדה שי"ן לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרה לפניו: רבונו של עולם, רצונך לברא בי את העולם, ששמך שהוא שדי חתום ב"י? אמר לה: לא אברא בך את עולמי.

עד שבאו ק"ר מחברים יחד. אמר: לא אברא בהם את עולמי. וכן באו לפניו כלם, עד כ"ף. כיון שירדה כ"ף מעל הכתר, נודעו הכתר, ונודעו שמונים אלה רבוא מרגליות הקבועים בכתר. אמר להם הקדוש ברוך הוא: למה אתם מודעו? אמרו: רבונו של עולם, כל טובנו וכל כבודנו, אינו אלא באות כ"ף, ועכשיו ירדה מעלינו.

אמרה לפניו: רבונו של עולם, רצונך לברא בי את עולמך, שאני אות של כבודך? גער בה הקדוש ברוך הוא, אמר: כ"ף כ"ף, חזר למקומך, ולא ישאר הכתר שלי גרוע, ולא אברא בך את עולמי, שבו עתידין לפשל כמה אלפים מישראל, שנאמר (שמות לב) ויפל מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש. מיד חזרה מלפניו בפחי נפש, וכן כלם.

עד שבאה ב"ית, ואמרה לפניו: רבונו של עולם, רצונך לברא בי את עולמך, שאני אות של ברכה, ובי מברכים אותך בניה ישראל העתידים לבא בעולם, ואומרים ברוך אתה ה'! אמר לה הקדוש ברוך הוא: בך ודאי אברא את עולמי, ואת ראוי לך!

עמדה אות אל"ף, ולא נכנסה לפניו. אמר לה הקדוש ברוך הוא: אל"ף אל"ף, למה לא תכנסו כשאר כל האותיות שנכנסו לפני? אמרה לפניו: רבונו של עולם, מפני שראיתי כל האותיות שנכנסו לפניך, שיצאו בפחי נפש. וכבר נתת לאות ב"ית רשות שתברא בה את עולמך, ואין ראוי למלך המלכים, למי שנתן מתנה, להעבירה ממנו, ולפיכך עמדת במקומי. אמר לה הקדוש ברוך הוא: הואיל וכן הוא, את תהיי ראשונה לכל האותיות. בך אני מתעלה להקרא בך שמי אחד.

ובתורה היה משגיח הקדוש ברוך הוא, ובורא את העולם. והרי באות ב' בלבד ברא את העולם, והלא (ואתה) אמרת בתורה בלא ברא את העולם?!

אלא, מלמד שעשה הקדוש ברוך הוא לאות ב"ית כמין ארון שמכסה מעל, וכל האותיות באות ומראות בה את כחן, וכל האותיות עמדו בה. לפיכך בתורה ממש השגיח הקדוש ברוך הוא וברא את עולמו. (זהו שכתוב (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו)

רב הונא אמר, בא וראה שאין הקדוש ברוך הוא מספח שכר כל בריה. אף על פי שהאותיות נכנסו למפרע, תש"ר, והדיחן מלפניו, ונתן הקדוש ברוך הוא הכבוד לאות ב' - כשבא לברא את עולמו, בא וצרפו לאות ב', שכתוב בראשית. הרי לך תש"ר, ואות א', ואות יו"ד, נצטרפו עמה.

ואות ב' נטלה כל האותיות עמה, והקדוש ברוך הוא ברא בהם את עולמו. והאותיות כלם נקראו לפניו. מה הטעם? מפני שנבראו אלפים שנה קדם שנברא העולם. ובתורה, שנקראה לפניו, ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו. זהו שכתוב (תהלים קב) לפני הארץ יסדת ומעשה ידיך שמים.

רבי חנינא אומר, מאותם דברים שעלו במחשבה קדם שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו - ישראל עלה במחשבה, מפני שהם ראויים לקבל התורה. וכל האותיות נכתרו בראשו. כיון שעלה במחשבה, כביכול עמד הקדוש ברוך הוא, וחקק בו את התורה, וכל האותיות נכתבו (נכתרו) בראשו.

ועליו נתקיימה התורה. זהו שכתוב (רות ד) וזאת לפניו בישראל. ואין זאת אלא התורה, שהיא קדם לישראל. לפניו אלו האותיות. והכל היה חקוק ונרשם בישראל.

וזאת התעודה - זו תלמוד ירושלמי, שכתוב (ישעיה ח) צור תעודה תורה בלמדי. בארץ ישראל, שם נקראו למדי ה', ושם היו, ולא בחוץ לארץ. וכתוב (שם) לתורה, ולתעודה. ועל התעודה - זו תלמוד בבלי, שפלוני בלשון יהודית, והכל היה לפני הקדוש ברוך הוא קדם שברא העולם.

לקים כל דבר - זה ברית מילה, שהוא קיום כל התורה. שלף איש געלו - זו מצות חליצה. ונתן לרעהו - זו מצות יבום. (מכאן אמר רבי עקיבא, מצות חליצה קודמת למצות יבום) וזאת התעודה בישראל, מכאן אמר רבי עקיבא, מיום שחרב בית המקדש, נגדעו אלופי עצה, והדעות משבשות, והלב

אינו קנים על ברי, והולך הכל אחר מראית העין.

אמר רבי יודאי, מצות יבום משבחת. והמקנים מצות יבום לשמה, נעשה שותף לקדוש ברוך הוא. והמקנים מצות יבום זוכה לשמו הגדול ברוך הוא כחזקאל, שכתוב (חזקאל לו) ויהי קול כהנבאי והנה רעש, שנובאתו היתה ברעש, ולא בנחת.

רבי חזקיה (חנינא) אמר, גדולה מצות יבום, שהמקנים מצות יבום לשמה, נעשה שותף לקדוש ברוך הוא, שכתוב (רות ד) ולא יכרת שם המות. וכתוב (מלכים א ח) ולא יכרת לך איש וגו'.

רבי חנינא לטעמו. ונתן לרעהו - זו מצות יבום. מהו ונתן לרעהו? אמר רבי חנינא, משל לאדם שהיה טועה במדבר במקום לסטים וחיות. כיון שראוהו לסטים טועה, עמדו עליו והכניחו, וקפחו כל שכרו וכל עמלו.

שמע חברו, זין עצמו והולך והוציאו מידם ערם מכל. מה עשה? בנה לו בית ונתן לו מתנות, ועשה לו מלבושים אחרים ונתן לו. בא ולבש אותם המלבושים, וישב באותו הבית, והתחיל להרויח כבתחלה. וזה ונתן לרעהו ודאי.

וזאת התעודה בישראל, ולא בעובדי כוכבים, שלא נתנה להם מצוה זו, ועליהם כתוב (ירמיה ו) יאבדו מן הארץ ומתחת השמים אלו. ואין להם תקומה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שכתוב (ישעיה כו) מתים בל יחיו רפאים בל יקמו וגו'.

ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה וגו' (רות ד). מכאן שאין מברכים שבע ברכות אלא לבתולה שנקראת כלה, שכתוב (ישעיה סב) כי יבעל בחור בתולה וגו', ומשום חתן וגו'.

אבל אלמן ואלמנה מברכים אותם פעין שבע ברכות, כענין בעו ורות. (שאמר רבי חנינא, בעו ורות) אלמן ואלמנה היו, וברכו אותה פעין שבע ברכות, ששבח בתולה על בעולה בברכות ובמתנות. זו נקראת כלה, וזו לא נקראת כלה, שכתוב כי יבעל בחור בתולה ובעליו בניהו ומשום חתן על כלה.

פעין שבע ברכות שברכו לבעו. מה הם? זהו שכתוב ויאמרו כל העם אשר בשער וכל הזקנים עדים. א' - יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך. ב' - כרחל. ג' - וכלאה. ד' - אשר בנו שתיהם את בית ישראל. ה' - נעשה חיל באפרתה. ו' - וקרא שם בבית לחם. ז' - ויהי ביתך בבית פרח.

ובשביל הכבוד מברכים בורא פרי הגפן לאלמן ואלמנה כבתולה, וכוללים ברכה זו באמצע, ולבסוף חותם המברך: אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה וגו', משום הכבוד שלהם, שיש בו עשרה אמונים (אמונים), כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם.

רבי יודאי אמר, שבעה הם. ששון ושמחה - שנים. אחד. חתן - שנים. וכלה - שלשה. גילה ורנה - ארבעה. דיצה וחדנה - חמשה. אהבה ואחנה - ששה. שלום ורעות - שבעה. חתן וכלה - שלשה. אהבה ואחנה שלום ורעות - שבעה.

רבי חנינא פרש כל אחד ואחד על מקומו. ששון אחד. שמחה ב'. חתן ג'. וכלה ד'. ומוסיף, גילה ה'. דיצה ו'. אהבה ז'. ואחנה ח'. שלום ט'. ורעות י'. שהרי הם עשרה כנגד מאמרות שבהם נברא העולם. ויש בברכה זו חמשה קולות שבהם נתנה התורה, וכלם יורשת כלה בתולה בברכות, שהרי היא ראוייה, ואלמנה אינה ראוייה.

כל העם אשר בשער - זו סנהדרין גדולה שהיו שם, כמו שנאמר (שמואל ב כג) מי ישקני מים מבזר בית לחם אשר בשער. והזקנים עדים - אלו תלמידי חכמים והפרנסים. וכלם ברכו ברכה זו להם, שהרי פרנס הדור היה, ומי הוא? אבאן מבית לחם.

ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי (רות ד). חכמים פותרים הפסוק בזה שכתוב (שמות כב) אם חבל תחבל שלמת רעד עד בא השמש תשיבנו לו. הפסוק הזה בנשמה של אדם מדבר בזה העולם. (ובגופו כשהולך לבית עולמו, בנשמה בזה העולם) מלמד שנשמתו של אדם יוצאת בכל לילה ולילה, והקדוש ברוך הוא ממשיך אותה, ולמחרתה משיב אותה לחיקו של אדם.

לפיכך צריך האדם להפקיד נשמתו ליוצרו, וקורא פסוק אחד של רחמים, כגון (תהלים לא) בידך אפקיד רוחי פדית אותי ה' אל אמת. והואיל והיא בפקדון - אף על פי שהיא מחזקת בכמה חובות, הקדוש ברוך הוא משיב אותה לחיקו של אדם.

כענין זה צריך להתנהג במדותיו של הקדוש ברוך הוא וללכת בדרךיו, שכתוב (דברים כח) והלכת בדרךיו. שהרי נשמתו פקדון בידו, שהיא מתחת כסא הכבוד, והוא נוצר מטפה סרוחה. הרי פקדון נשמתו בידו.

וכתוב אם חבל תחבל שלמת רעד, אם חבלת מעשיך וללכת נשמתך, שהוא מאור לבושו של

הקדוש ברוך הוא, שהוא רצף ורע אביד - עד בא השמש, כשיגיע זמנו להפטר מהעולם, תשיבנו לו, שכתוב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. תנה לו כמו שנתנה לך.

אם חבל תחבל. אם חבל אדם מעשיו, לאחר כן כשהגיע שעתו, מרב חובותיו לקונו, חובל את שלו ונוטל נשמתו.

לפיכך כתוב לא תחבל בגד אלמנה. מה הטעם? הואיל ומשכנתו בידו של מקום, אין צריך למשכן אותה פעם אחרת, שכתוב (נחום א) לא תקום פעמים צרה. כל הנפשות בידו של הקדוש ברוך הוא. אם זכו - נכנסות במחצתו של הצדיקים בגן עדן. לא זכו - נכנסו בגיהנם.

רבי נחוניא בר יוסי אמר, מקום נתבצר להם לרשעים בגיהנם, ומשם יוצאות ומשוטטות נפשות בעולם ואין להם מנוחה, וחוזרות לגיהנם, ובאות לאחריו כן, ונדות משערי חיים, וחוזרות לעולם. ומי הם? אותם שהפגמו את בריתם ולא נתעסקו בפריה ורביה.

עד שבא הקדוש ברוך הוא ובונה אותם, ושותל ונוטע אותם בעולם. משל לאדם שנטע אילן. ראח שלא הצליח, עוקרו ושותלו במקום אחר. וכן פעמים רבות, שכתוב (איוב לג) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר.

על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו (עמוס ב). (ארבעה פתחים חוזר האדם) ארבעה פתחים בשמים, ובכל פתח ופתח ממנים. הראשונים רחמנים, ועקרו ושיתלו במקום אחר. אם שב בתשובה - הראשונים הרחמנים אומרים לו: צא מן הפתח הזה, ונעזר לך שתצא מן הפתח הזה.

כדגמא זו השניים והשלישים. אם ישוב בתשובה וירויח כבתחלה, הרי הראשונים שניים ושלישים נעשו כלם רחמנים ויוציאוהו. אבל אם יבא לפתח הרביעי, לא יצא לעולם, שנאמר על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו. והם אותם שהפגמו ברית קדש.

מה הטעם? ששנינו, אמר רבי יוסי אמר רבי יודא, מפני שממעט את הדמות. ומנדין אותם בעולם הבא, ומתמעטים מעשיהם לפני המקום, ועליהם כתוב (ישעיה סו) ויגאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות. שכל הפוגם בריתו, כביכול כאלו פוגם במקום אחר.

רבי יוסי פתח, (תהלים קכז) אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם וגו'. במתעסק בפריה ורביה הכתוב מדבר. מהו לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער?

אלא בזמן שהאדם יוצא מן העולם הזה ונפשו באה לכנס במקום הראוי לה, כמה מלאכי חבלה עומדים מצד זה ומצד זה, וכמה מלאכי שלום עומדים מצד זה ומצד זה. זכה - מקדימים לו מלאכי שלום ואומרים לו שלום בוא. לא זכה - מלאכי חבלה מקדימים לו ואומרים (ישעיה ג) אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו.

ומי הוא? מי שלא נתעסק להניח בן בעולם הזה. שכל המניח בן בעולם הזה ומלמדו תורה ומעשים טובים, אין מלאכי חבלה וגייהנם שולטים בו. זהו שכתוב (תהלים קכז) לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער. אלו מלאכי חבלה שאינם יכולים לשלט עליו.

שלא יאמר אדם, הרי תורתו ומעשים טובים מגנים עלי, ולא אתעסק בפריה ורביה. אלא אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אינו נכנס במחצתו של הקדוש ברוך הוא, ואין לו חלק לעולם הבא.

כמו אחד מחברנו, שהוציאוהו משלשה עשר שנים של אותו העולם, שאמלא קולו של רבי יודאי החסיד, היה נטרד משני העולמות. שהרי אין לך אדם בעל תורה ומעשים טובים כחזקיה מלך יהודה, עליו השלום, וכתוב בו (ישעיה לח) כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה. כי מת אתה בעולם הזה, ולא תחיה בעולם הבא.

רבי יוחנן היה דורש, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך וגו' - צריך להתעסק בעולם הזה בפריה ורביה ובזקנותו שלא יעזב ממנו, אף על פי שהוא זקן לא יסלק עצמו. מה הטעם? כי לא תדע [אינך יודע] אי זה יכשר הזה או זה וגו'.

רבי יוחנן היה קשיש זמנים, וכהו עיניו מלהסתכל, והחלשה התגברה עליו. קם ואמר, מה אני לעולם הבא, שהיו לי בנים ומתו? אמרו לו, רבנו, מימך אנו שותים, כמה בנים נשארו (אתה השארת) שמחזקים אותך לעולם הבא. לא נחה דעתו.

עד שהאיר הקדוש ברוך הוא את עיניו זקן אחד. קם ואמר, עליך רבי יוחנן, שאתה זקן וחלשה התגברה עליך, ועל רבי חזקיה שהוא עקר אמר הכתוב (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ויבחרו באשר חפצתי וכו', (שם) ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת. נחה דעתו של רבי יוחנן. אמר לו, תנוח דעתך כמו שהנחת את דעתך.

רבי ברוקא אמר, כתוב (ויקרא כב) ונקרתה הנפש ההוא מלפני. אם הנפש תכרת, הגוף ההוא מה

יְהִי מִמֶּנּוּ? אִם כֵּן, כַּמָּה קְבָרִים בְּרִיקָנוֹת! כַּמָּה צִיּוֹנִים לְחָנָם! שְׁהִי אִם אַחֵר כֵּן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא  
בוֹנֵה אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ כְּמוֹ מִקְדָּם בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַגּוֹי שֶׁעָבַד נֶאֱבָד, וְהַקְבָּר לְרִיק. אִם כֵּן, כַּמָּה עֲצָמוֹת נֶאֱבָדוּ,  
וּכְמָה קְבָרִים לְחָנָם.

אֵלָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִכְלֶה מַעֲשֵׂי יְדִיו, אֵלָּא מֵהָאָרֶץ וּמִתַּחַת הַשָּׁמַיִם הָאֵלֶּה. וַיִּרְדּוּ לְמִטָּה,  
וַיָּבֹנוּ בְּקִיּוֹם אַחֵר בְּתוֹךְ אוֹתָם הַתַּחְתּוֹנִים, בְּמִדּוֹר שֶׁנִּקְרָא נְשִׂיָּה, וְשֵׁם הֵם יִתְכַנְּסוּ (וַיִּשְׁכְּחוּ) לְדוֹרֵי דוֹרוֹת.

שְׁהִי שֶׁבַע אֲרָצוֹת לְמִטָּה, וְאֵלּוּ הֵן: אֶרֶץ, אֲדָמָה, אֶרְקָא, גִּיא, נְשִׂיָּה, צִיָּה, תִּבְל. תִּבְל הוּא הַמִּדּוֹר  
שֶׁלָּנוּ. לָמָּה הַגּוֹפִים הִלְלוּ הֵם בְּנִשְׂיָה? אֵלָּא שֶׁהֵם שָׁכְחוּ אֶת מִצְוֹת רַבּוֹנָם וְלֹא הִתְעַסְקוּ בְּפִרְיָהּ וּבְרִיָּהּ  
וְלֹא גִרְמוּ לְהַתְפַּשְׁטוֹת בְּרִית הַקְדָּשׁ בְּעוֹלָם, לָכֵן הֵם יִשְׁכְּחוּ בְּנִשְׂיָה לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, וְלַעוֹלָם אֵין קְבֵר לְחָנָם  
וְאֵין צִיּוֹן לְרִיק.

וּבְאוֹתוֹ הַמִּדּוֹר שֶׁל נְשִׂיָּה, אֵין אֵלָּא אוֹתָם שֶׁנִּקְרָאִים גּוֹפֵי חָנָם, הַגּוֹפִים שִׁיּוֹרְדִים לְשֵׁם לְחָנָם וְאֵין  
עוֹשִׂים תּוֹלְדוֹת, שְׁהִי נְשִׂים אֵין בִּינֵיהֶם, וְזוֹרְעִים וְאוֹכְלִים, וְשׁוֹכְחִים כָּל מָה שֶׁעוֹשִׂים.

הַנֶּפֶשׁוֹת, טָרָם שֶׁנִּבְנוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, נִדְחוֹת מִכַּמָּה שְׁעָרִים, וְהוֹלְכוֹת וּמְשׁוֹטְטוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, עַד  
שֶׁיִּמָּצְאוּ גּוֹאֵל. וְאֵלּוּ נִקְרָאוֹת שְׂכָנוֹת. זֶהוּ שְׂכָנוֹת (רוֹת ד) וְתִקְרָאנָה לוֹ הַשְּׂכָנוֹת שֵׁם וְגו'. וְהַגּוֹי הַזֶּה נִבְנָה  
לְהַתְקִים בְּתִבְל אֶרֶץ.

רַבִּי יוֹדָאִי הָיָה לִפְנֵי רַבִּי עֲזַרְיָה בֶּר סִימָאִי. אָמַר לוֹ, צְדִיקִים שֶׁהִזְדַּמְּנוּ לָהֶם חֲטָא מֵאוֹתָם כְּרִיתוֹת  
שֶׁל הַתּוֹרָה, וְהִרְהִירוּ (וְחִשְׁבוּ) תְּשׁוּבָה וּמִתּוֹ, הֵאֵם מִיתָה מִכַּפֶּרֶת עֲלֵיהֶם אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ, כֵּן, וְלִפְעָמִים  
שֶׁנֶּעֱנְשִׁים בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וּמִתְכַּפֵּר לָהֶם.

רָאָה פְּנֵי וְרִקּוֹת. אָמַר לוֹ, אָמַר מֶה שֶׁתֹּאמַר, הַתּוֹרָה אֵין מִקְבֶּלֶת טְמֵאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמִיָּה כג) הֲלוֹא  
כֹּה דִבַּרְתִּי כְּאִשׁ נָאִם ה'. הִרְהוּרִים רוֹטְשִׁים בְּלִבָּבָד. אָמַר, סוּד ה' לִירָאִיו. עֲשֶׂרָה זְקָנִים הִרְוִיגִי מְלָכוֹת  
נֶעֱנְשׂוּ עַל מִכִּירַת יוֹסֵף.

אָמַר לוֹ, רַבִּי עֲקִיבָא אֵין לוֹ זְכוּת אַבּוֹת. אָמַר, (דְּבָרֵי הַיָּמִים א-יב) וּמִבְּנֵי יִשְׁשָׁכָר יוֹדְעֵי בִינָה  
לְעֵתִים.

פֶּתַח וְאָמַר, (בְּרַאשִׁית ל) וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בָּעֶרְב וַתֵּצֵא לָאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי  
שָׂכַר שְׂכָרְתִּיךָ. שָׂכַר כָּעֵת, שְׂכָרְתִּיךָ לְאַחֵר זָמַן. יִשְׁשָׁכָר - יֵשׁ שָׂכָר. וְלֵאחֵר זָמַן נָהִי לְמַלְכוּת שְׁמִיָּם.  
הַגּוֹפִים שֶׁלָּהֶם יִשְׁאָרוּ בְּמִקְוָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַכֹּל חוֹזֵר כְּמוֹ מִקְדָּם. כְּתוּב (שֵׁם מֵט) אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרַכְתּוֹ  
בְּרַךְ אֹתָם.

נָפַל עַל פְּנֵי רַבִּי יוֹדָאִי, וְנָרְדָם. הָרָאוּ לוֹ בְּחִלּוּמוֹ הַפְּסוּק הַזֶּה, (קֹהֶלֶת ה) אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיד לְחִטָּיָא  
אֶת בִּשְׁרָף. נִכְנָסֶת - סֶתֶם. מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא דִיבַר בָּזֶה, אֵלָּא תִּהְיֶה אוֹמֵר, (תְּהִלִּים לו) מֶה יָקָר חֶסֶדְךָ  
אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בָּצַל כְּנֶפֶץ יַחֲסִיוֹן. וּבָצַל כְּנֶפֶץ מִמֶּשׁ, וְאֵין לְדַבֵּר בְּבִנְיָו, שְׁהִי חֶסֶד ה' בְּכָל נֶמְצָא.

אָמַר רַבִּי עֲזַרְיָה, וְדָאִי כֵּן הוּא, שְׁהִי כְּתוּב (דְּבָרֵי הַיָּמִים א-טז) אֵל תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחִי וּבְנִבְיָאִי אֵל  
תִּרְעוּ. וְכְּתוּב (אִיּוֹב יב) אֲשֶׁר בִּידוֹ נִפְשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בֶּשֶׂר אִישׁ. בְּכַבְשִׁים הִנְעִלְמִים שָׁלוּ אֵין לְדַבֵּר כָּלֵל,  
שְׁהִי מִי שֶׁבִּידוֹ רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת שֶׁל צְדִיקִים, הַדְּבָרִים הַנִּסְתָּרִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, אֵין לְהַכְנִס בָּהֶם.

וְלֵד בֶּן לְעֵמִי (רוֹת ד), מֶה (בָּזֶה) מִצָּאָה הָאֲבִדָּה שֶׁאֲבִדָּתָהּ. מִכָּאן שֶׁאוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שֶׁנִּבְנָה מִהַגּוֹי הַדִּק,  
אֵין לָהּ רִשׁוּת לְהֵאִיר וְלַהַתְפַּשֵּׁט, לְהִרְאוֹת שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ, שְׂכָנוֹת (אִיּוֹב לג) יָשׁוּב לִימֵי עֲלוֹמִיּוֹ.

בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שֶׁהַגּוֹי הַזֶּה נִבְנָה, מִיָּד (כְּמוֹ שֶׁעַץ דִּק נִדְלָק מִיָּד) וְתִקְרָאנָה לוֹ הַשְּׂכָנוֹת שֵׁם. וְלָמָּה  
כָּאן שֵׁם? בְּכָל מְקוֹם שְׂכָנוֹת שֵׁם, זֶה הַנֶּפֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (רוֹת ד) וְלֹא יִכְרַת שֵׁם הַמֵּת. זֶה הַנֶּפֶשׁ. וְכָאן  
וְתִקְרָאנָה לוֹ הַשְּׂכָנוֹת שֵׁם, אוֹתָן הַשְּׂכָנוֹת קוֹרְאוֹת לְאוֹתוֹ הַגּוֹי שֶׁנִּבְנָה כָּעֵת שֵׁם, קוֹרְאוֹת לְאוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ  
לְהַתְקִין בְּאוֹתוֹ הַגּוֹי. שְׁהִי לְפַעְמִים מְזַמְּנָת לְשֵׁם הַנֶּפֶשׁ, וְלַפְעָמִים אֵינָה מְזַמְּנָת, מִשּׁוּם שֶׁהוֹלְכָתָהּ  
וּמְשׁוֹטְטָתָהּ בְּעוֹלָם, וְאֵז קוֹרְאִים לָהּ אֵל אוֹתוֹ הַגּוֹי.

וּבִשְׁעָה שֶׁמִּתְעוֹרֵר הָרָצוֹן, הוֹלְכָתָהּ אֵל קְבָרֵי הָאֲבּוֹת, אֵל קְבָרֵי הַחֲסִידִים, עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר בָּעֵז כָּאן,  
וּשְׁאֵר הַנְּשָׁמוֹת קוֹרְאוֹת לָהּ, וּבָאָה וְנִמְצָאוֹת וּמִתְתַּקְּנָת בְּמִקְוָם הַזֶּה.

וְהִי כְּתוּב, (אִיּוֹב לג) אִם יִשִּׁים אֱלֹוֹ לְבֹו רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֵלָיו יֵאָסֵף? שׁוֹנֶה כָּאן, שְׁהִי גּוֹאֵל קְרוֹב,  
שְׁהִי תוֹעֵלֶת יִתְרָה בְּאוֹתוֹ הַגּוֹאֵל שֶׁנִּקְרָא קְרוֹב, שֶׁהִתְעוֹרֵר לְהִיּוֹת מִזָּמַן לְשֵׁם, מִיָּד שֶׁהִתְעוֹרֵר אֵלָיו.  
וְכָאן שְׁהִי רְחוֹק, הַצֵּטְרָכִי לְקָרָא לָהּ, שְׁהִי מִחֲשָׁבָה רְחוֹקָה הִיָּתָה. בְּמַחֲשָׁבָה קְרוֹבָה אֵין צְרִיךְ, אֵלָּא  
הִיא בָּאָה בְּאוֹתָהּ הַהִתְעוֹרְרוֹת לְהִבְנוֹת שֵׁם. וְעַל כֵּן וְתִקְרָאנָה לְאוֹתוֹ הַגּוֹי שֵׁם, אוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ לְהִבְנוֹת שֵׁם.

רַבִּי סִימָאִי אָמַר, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֶסֶד עִם אוֹתָן הַנֶּפֶשׁוֹת שֶׁלֹּא מוֹצָאוֹת  
מִנוּחָה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עָשׂוּ חֶסֶד וְלֹא עָשׂוּ בֶן.

וּמָה נֶעֱשֶׂה מֵהֶם, אוֹתָהּ הַנֶּפֶשָׁה שֶׁהוֹלְכָתָהּ בְּלִי וְלֵד לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם וְלֹא עָשָׂתָה בֶּן? רַבִּי סִימָאִי וְרַבִּי

יוסי. אחד אומר, מוריד אותה הקדוש ברוך הוא לארץ התחתונה. ואחד אומר באבדון. מי שיוֹרד לָשָׁם, אוֹבֵד מִכָּל וְכָל. וְעַלֵּיהֶם כְּתוּב (ויקרא כג) וְהַאֲבִדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה.

רבי יודאי בר סימון אומר, אֲשֶׁרִי מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל לְדַעַת אֶת אוֹתוֹ הָעוֹלָם שֶׁשָּׁם הַנְּשָׁמוֹת. מִי שֶׁמְכִיר אוֹתוֹ וּמִשְׁתַּדֵּל לְדַעַת אוֹתוֹ, אֵין שְׁעוֹר לְחַכְמָתוֹ.

רבי פרחיא אומר, כָּל זְמַן שֶׁהַגּוֹף לֹא נָח בְּמִקוֹמוֹ, נִפְשׁוֹ אֵף כֵּךְ. וְהוּא הִיָּה תְּמִיד מִשְׁתַּדֵּל לְדַעַת בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת.

יום אחד היה הולך בשדה, ומצא גוף אחד פתח אילן חרב מת. השגיח בו, ומצא שהוא יהודי, ומצא פריכות של מצוה, וספר של אגדה עמו.

אמר, ודאי תלמיד חכם הוא. התעסק בקברו, והלך לעיר, ונתקן לו תכריכים וקבר. והזמין בני אדם, ובכה עליו, והשתדל עליו והוציא כל מה שהיה בידו.

כיון שנגנז ונקבר אותו הגוף, הנפש שלו נכנסה לתוך הישיבה העליונה. אמרו לה: אין לך כעת רשות להכנס בקבר (למקום) הסלע העליון, לכי והשלימי חסד למי שהשלים לך!

יום אחד רבי פרחיה היה יושב על השער של הפתח של לוד, והיה עצוב, שהיתה לו דחוקה השעה. בא אליו איש אחד. אמר לו: רבי, התרצה ללכת למקום פלוני עמי, ואתן לך כלי כסף, כדי שנסתדל בתורה אחד בדרך? אמר לו: גלף. הלכו. אמר לו: רבי, (מה) זה שכתוב (קהלת ט) כי החיים יודעים שימתו והמתים אינם יודעים מאומה? אמר לו: החיים אלו הצדיקים, והמתים אלו הרשעים.

אמר לו: חידד, רבי, אפילו הרשעים באותו העולם יודעים בצערם, ויודעים בכבוד הצדיקים ובדיני הרשעים. אמר לו: אם כן, מה זה והמתים אינם יודעים מאומה?

אמר לו: בעולם הזה כתוב, שהרי הצדיקים שנקראים חיים, מסתכלים ויודעים שימתו, ועתידים לתת את הדין, שיש דין ויש דין, כמו שנאמר והחי יתן אל לבו. אבל הרשעים שנקראים מתים, לא יודעים ואין משגיחים, ולא מסתכלים במעשי אותו העולם כלום. ומי שאינו מכיר במעשי אותו העולם נקרא מת, משום שהעולם הזה לא מבני החיים. שהעולם ההוא של נשמות ורוחות הוא, וזה העולם הוא של הגוף.

אותו העולם שדירים בו אחיהם (רוחות) של בני האדם, ודומים בדיוקנאות, מכרים זה לזה, ויודעים במה דומים בעולם הזה (שעתיד לבא לעולם). ומשתדלים להכיר את כבוד רבונם שם, באותו המלבוש של אותו העולם.

פשהגיעו לאותו השדה, אמר לו: נתעקב כעת. נאנח. אמר לו: למה אתה נאנח? אמר לו: אבדה אבדה לי במקום הזה. אמר: הקדוש ברוך הוא יזמנה לך.

מצאו מערה אחת. אמר אותו האיש: רבי, נכנס לכאן, שהרי ידעתי שאני מכיר כאן. נכנסו, וירדו במדרגות, עד שהגיעו לפרדס אחד, וראו שם אילנות משנים זה מזה ומשאר האילנות של העולם, ואילן אחד משנה משאר האילנות.

עלו לשם, שמעו קול אחד של מחנות רבים שהיו אומרים, (תהלים צה) באו נשתחוה ונכרעה בברכה לפני ה' עשנו. תמה רבי פרחיא, ואמר: מה זה? אמר לו: שתק.

אמר רבי פרחיא: האלהים, כשהגעתי עמו לאמצע הפרדס הזה, וראיתי שתי דרכים, ומחנות מצד זה ומצד זה, ואמרתי לו מה זה? ואמר לי, כאן נפרדות דרכי הנפשות, מי שהולכים לגן עדן, ומי שהולכים לגיהנם. מי שהולך לגן עדן - אלו הולכים (עמו), ומשלימים לו שלום. ומי שהולך לגיהנם - אלו נוטלים לדון (אותם) אותו בגיהנם.

עברנו אותו הפרדס, והגענו לחומות ומגדלים ושערים. כשהגענו לשער אחד, שנקרא שער המזרח, קרא אותו האיש: פתחו לי שערי צדק. אמרו לו: למה? אמר להם: בשליחותי של רבון העולם באתי. פתחו ואמרו כלם: מי נתן את לוד האשה הזה כאן במקום הזה? אמר להם: זה הוא רבי פרחיא. אמרו: זה הוא שהשלים לך החסד באותו העולם? אמר כן.

פתחו לו, ואמרו: הפשיטו אותו, שאין רשות להכנס לכאן בגוף של העולם ההוא. מיד הפשיטו אותו, והתלבש באוירים של הגן שלפנים.

ונכנס וראה אותו הרקיע שעל גבי אותו הגוף (הגן). שאותו הרקיע נפרד מאותו הרקיע שעומד על שאר בני העולם. הרקיע הזה נתחם בתחום מכל הגנים של העולם. ארבעה חלונות, משקופים פתוחים בו בארבעת צדי העולם, ואחד באמצע.

חלון אחד שבצד מזרח, בו קימים ארבעה משקופים מרקמים, בסוד של ארבע אותיות יהו"ה,

עולות לשמים עשרה, שלש אותיות לכל אחד ואחד.

שלש פעמים ביום מתחברים אותם המשקופים, וכל האותיות מתחברות לשם הקדוש. ממנה אחד עומד לאותו הצד, ושמו ויזריעאל (יעזריאל). וארבעה מפתחות בידו, שהוא פותח בהם ארבעה שערים, שהם על גבי אותו הרקיע, ואין מי שמפיר בהם.

פרט לראשי חדשים ושבתות, שבאות אותן הנפשות שמשתתפות עם הגוף בקברים, לכרע ולהשתחוות לפני אותם השערים לרבון הכל, כמו שנאמר (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו ובו כל בשר להשתחוות לפני. כל - לרבות אותן נפשות שדרות עם הגוף, ונקראות כל בשר.

חלון אחר שבצד הדרום, בו עומדים ששה משקופים, לא נכנסים למקום הזה, אלא אותן שעוסקות בקריאת שמע ברצון ובכונה בכל יום.

אמר רבי פרחיא: האלהים, כשהסתכלתי באותו החלון, קרב אותו הממנה, ששמו ענא"ל, שממנה על השער של צד הדרום. אמר לי, קום במקומך, וראה את החלון הזה, שאין רשות להכנס לשם ולא לראות אותו, פרט לאותם שעוסקים בקריאת שמע כראוי.

וכל אותם שעוסקים בקריאת שמע כראוי, ששים ממנים נכנסים לפניו (של המשיח), ומכתירים אותו בכתרים קדושים, ואומרים לו: זהו הכתר של פלוני שעסק בקריאת שמע כראוי!

שאלתי אותו ואמרתי לו: אדוני, הקריאת שמע הזו כראוי, מה היא? אמר לי: אי חסיד, סוד עליון הוא כאן. בקריאת שמע יש ארבע פרשיות.

הפרשה הראשונה של היחוד, שהיא שני יחודים, בשמים עשרה תבות. שש תבות ביחוד העליון, ושש תבות ביחוד אחר. הפרשה השנייה - ואהבת, בארבעים ושתים תבות, בסוד השם של ארבעים ושתים אותיות.

פרשה שלישית - והיה אם שמוע, שנכלל הימין בשמאל, והשמאל בימין. והוא בסוד וסתר של המרכבה הקדושה, עד ושמתי, שהיא הפרשה ששולטת על הכל. היא בסוד של שבעים ושתים תבות, תוך הסוד של שבעים ושנים שמות של המרכבה הקדושה.

פרשה רביעית - ושמתי, שהיא חמשים תבות, שהיא כנגד חמשים שערי בינה. פרשת הציצית כלולה מכלם. ועולות הפרשיות למנן של אדם.

וכל שאר המקומות, בין במצוות התורה, בין בכל שאר המקומות בתורה, הזכר לחוד והנקבה לחוד. וכאן שהוא יחוד, שמתיחד בו הקדוש ברוך הוא, זכר ונקבה מתפנסים יחד, ועולים בשעור אחד.

הזכר נשתלם בה, מה שאין בו בכל שאר המקומות של התורה. וזהו השבח של האמונה העליונה, לדעת זה (שהנה) ה' הוא האלהים. הזכר נשלם בנקבה, ונכללים אחד עם אחד, הזכר נבנה עם הנקבה. וזהו היחוד השלם. ואין שלמות אלא בזכר ונקבה יחד.

ובא ראה, כל מי שמשלים היחוד כראוי ומכון בפרשיות הללו בכל יום, זוכה למשקופים והחלונות הללו, להיות שלם כאן. ואין מי שיעב על ידו, ובלבד שיקרא כראוי, ויכון בסודות העליונים הללו.

ואחו בימיני ואמר לי: אי חסיד, בא וראה את כבוד אותם שמניחים את השם הקדוש כראוי ועוסקים בקריאת שמע כמו זה.

נכנסתי להיכל אחד, ובאותו היכל היו שלש מאות ששים וחמשה היכלות, כחשבון ימות השנה. אברהם יצחק ויעקב שולטים באותו ההיכל, ואדם הראשון בתוכם.

וראיתי כמה קבוצות של נשמות מלבשות ברקמה של עץ החיים, וכמה גונים של כבוד עליון, ונכנסים לתוך ההיכל, ויופאל הממנה הגדול על הכל, ממנה גדול של התורה עמהם.

פתח ואמר: התעוררו קדושי העולם, הרי בגיכם הקדושים, שמניחים את השם הקדוש, ומכונים ברצון של הפרשיות של קריאת שמע.

וראיתי את אדם הראשון שמשתדל בהם. ובשעה שנכנסת קריאת שמע שקורא בו אדם, עולה בראשונה להיכל הזה, ומריח בה אדם הראשון. אם חסרה אות אחת מקריית שמע, אינו מקבל אותה, שהרי חסר בגינו של אדם, שהוא מאתים ארבעים ושמונה, באותן התבות שחוזר עליהם הצבור.

ואם מוצא אותה כראוי, מקבל אותה, ונוטלים ממנו אברהם יצחק ויעקב, ונושקים אותה. מי ראה השמחה, מי ראה הערובינה בכל אותם הצדיקים שבגן עדן, שבאים לאותה השמחה.

ובשעה שביא לאותו העולם, מי ראה את שמחתו, שמושיבים אותו האבות אצלם פעמים ביום,

ובכל יום יורד עליו טל מראש המלך.

ובאותו הטל יודעים ואוכלים המאכל שמלאכים העליונים אוכלים. ויודעים מה שהיה, ומה שיהיה, ומה שעתידי להיות, עד הזמן שהקדוש ברוך הוא יקים את הגופים הסרוחים בעולם הזה, ויקימם הקדוש ברוך הוא בבנין מתקן פראוי.

בחלון שבצד הדרום היו רשומים ש', שבצד זה ו', ובצד אחר ו', ובצד האחר ו'. שאלתי אותו האיש, ואמרתי: מהן האותיות הללו? אמר: איני יודע.

עד שבא אותו הממנה ואמר לי: אי חסיד, אותן האותיות סימני (עמודי) הפרשיות של קריאת שמע. אשרי חלקו של מי שאומר אותם בכל יום ברצון הלב.

חלון אחר שבצד צפון, בו עומדים שני משקופים, וחמש אותיות לוהטות ונוצצות בתוכם. שתי אותיות בצד זה ושתי אותיות בצד זה, ואחת למעלה מהם ותלויה עליהם, והם בסוד השם הקדוש ונקרא אליהם.

בחלון הזה ובאותם המשקופים שורים שני ממנים באותו הרקיע, והם צורטק וגזריאל (עזריאל), שממנים שם באותו הצד שלא נפתח.

ושם יש היכל אחד מרקם בכמה גונים וכמה ציורים, ובו עומדים כל אותם שמקדשים את שם רבונם באמירה בכל יום, אחר שמברכים אותו, ואומרים ברוך ה' המברך לעולם ועד, ומקדישים אותו אחר כך בקדשה משלשת.

ואותו ההיכל נקרא משלש, כמו שנאמר (ירמיה ז) היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה. ואותו ההיכל הוא משלש. ושאלתי מה זה. אמר אותו האיש: אלו הם שלא אוכלים כל זמיהם על דמם.

משום שהנשמה של אדם בעולם הזה יוצאת ממנו בכל לילה ולילה. בבקר חוזרת אליו, ושורה בחטם של האדם, ולא נכנסת ולא מתישבת במעיו עד שמברך את הקדוש ברוך הוא ומתפלל על דמו, אז מתישבת במקומה.

ועל כן כתוב (ישעיה ב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו. מה זה אשר נשמה באפו? משום שיוצאת בבקר, ואומר לה הקדוש ברוך הוא: לכי ושהי לו בחטמו, על מנת שיתפלל תפלתו. אם מברך הוא פראוי, היא תשרה בתוכו. ואם לא, פורחת ועולה, ונמצא האדם שחסרה ממנו אותה קדשת הנשמה.

וכיון שנשמתו חסרה ממנו, במה נחשב הוא? אינו נחשב לכלום, פאלו לא היה בעולם. ועל כן אסור לאדם לברך את חברו עד שמברך את רבונו בראשית התפלה.

והחזן אומר ברכו את ה', והוא אומר ברוך ה' המברך לעולם ועד. וכיון שמברך לרבנו, משם ראשית התפלה להתפלל, ועל כן שורות הקדשות. אשרי הם המברכים ומקדשים את רבונם בכל יום ברצון הלב.

באותה השעה למדתי, שאין רשות להתפלל תפלה בעשרה, עד שמברכים את הקדוש ברוך הוא בראשית הכל. וכיון שמברכים אותו, מתפללים תפלתם.

אמר אותו האיש: רבי, הברכה היא אינה אלא לתקן השבח לרבונם, שהחזיר להם נשמתם, שנקראת בחמשה שמות. והברכה בחמש תבות, ברוך ה' המברך כו'. ועל הברכה הזו שורה התפלה, והקדשה לא שורה אלא על הברכה, להחזיק ברבונם בכל. והברכה הזו והקדשה הזו אינה אלא בעשרה.

שאלתי אותו: למה ההיכל לצד הצפון? אמר לי: בהיכל הזה נכנעים כל הצדדים הרעים שלא ישלטו בעולם.

החלון הזה נקרא החלון של נגה, ואין רשות להסתכל בו, פרט לאותם שמדורג שם, והכל הם רואים, ומסתכלים, ויכולים להסתכל. כל אותם ששם, הולכים במלבושים בדמיות העולם הזה.

ושם ראיתי רבים מן החברים, ולא נתנה לי רשות להתקרב אליהם, וכלם מכרים זה לזה, ואוכלים מאכל של חזקים עליונים.

הרקיע הזה נוסע בכל יום לארבעת צדדי העולם. וכשנוסע, מרעוף טל של חיים לתוך הגן. ובאים כל הצדיקים של שם, ורוחצים באותו הטל, וזוהרים בזה הרקיע, ונכנסים לפני המשיח, ולפני האבות, ואדם הראשון. ולא נתנה לי רשות להפיר אותם.

החלון שבצד מערב משנה מכל שאר החלונות, בגונים ובאורות. מתחם בארבע אותיות של השם הקדוש, שזוהרים ונוצצים על גב אותו החלון. לפעמים מתגלים, לפעמים נסתרים. והראו לי במקום

אחד כתות של צדיקים בדרגות יתרות על כלם.

### מדרש הנעלם על איכה

שלחו להם בני בבל לבני הארץ הקדושה: לנו מתאים לבכות, לנו ראוי לעשות הספד על חרבן בית אלהינו, על שהתפזרנו בין העמים, (כמי שעובד עבודה זרה) ויש לנו לפתח בהספד, ולפרש האלף"א ביתא ששלח רבון העולם להספד של חרבן ביתו.

שלחו להם בני הארץ הקדושה: מתאים שאתם התפזרתם בין העמים, ואתם מחוץ לארץ הקדושה, ונאה לכם לבכות עליכם ועל עצמכם, שיצאתם מאור לחשך כעבד שיצא מבית רבו. אבל אנו יש לנו לבכות ולעשות הספד, ולנו שלח הקדוש ברוך הוא ספר ההספד, שאנו בני הגבירה, ואנו מבני ביתה, ויודעים את כבודו של רבון העולם, ולנו ראוי לבכות ולפרש אותם האלף"א בתי"ם.

ואנו יתומים בלי אב ואם, ומסתכלים העינים לכתלי בית אמנו - והנה נחרב, ולא מצאנו אותה. שהיתה מניקה אותנו בכל יום בימים הראשונים מהיפי שלה (בין היפי של מעיה), והיתה מנחמת אותנו, ומדברת על לבנו כאם לבנה, כמו שנאמר (ישעיה סו) כאיש אשר אמו תנחמנו וגו'.

וכעת מסתכלות העינים לכל צד, ומקום בית מושבה של אמנו התבלבל, והנה נחרב. נכה הראש לכתלי הבית ומושבה. מי ינחם אותנו, ומי ידבר על לבנו ויגן עלינו לפני המלך?

כשהיינו חוטאים לפני אבינו, ומעלה הרצועה להלקות אותנו, היא עמדה לפנינו, ומקבלת המלקות של המלך כדי להגן עלינו, כמו שנאמר (שם נג) והוא מחלל מפשעינו מדכא מעונותינו כו' ובחברתו נרפא לנו. וכעת אין לנו אם. וי! וי! וי! לנו! וי! לנו! לנו ראוי לבכות, לנו ראוי לספד, לנו ראוי לפתר אותם דברי מרירות, להודיעם לאותם שיודעים לבכות דברי הספד.

נקרב כל יום למטת אמנו - ולא נמצא אותה שם. נשאל עליה - אין מי שמשגיח עלינו. נשאל למטתה - התבלבלה. נשאל לכסאה - נפלה. נשאל להיכלותיה - הם נשבעים שלא יודעים ממנה. נשאל את העפר - רשם של עקבות אין שם.

נשאל את הגג - הרי הגג משיב לנו, שישבה שם מבכה ומינללת (עלינו) והולכת מבכה, צונחת בקול של מרירות עלינו מגג לגג, כמו שנאמר (שם כב) מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות. נשאל את הדרכים והשבילים - כלם אומרים ששמעו קול מרירות של בכיה שמבכה על בניה, ולא יודעים לאן הסתלקה.

לנו ראוי לבכות! לנו ראוי לספד! ננשק את צפר רגליה, ננשק את מקום בית מושבה, ננשק את כתלי ההיכל, ונבכה במרירות. אנו נפתח בהספד, שראינו בכל יום כל זה. נבכה תמיד ולא נשכח מרירות הבכי מעמנו.

פתחו הם ואמרו, (איכה א) איכה ישבה בדד העיר. כתוב (ישעיה כב) כי יום מהומה ומבוסה ומבוכה וגו'. כי יום, יום אחד יש לקדוש ברוך הוא, אהוב נפשו, כלול מכל שאר הימים. ששה ימים כלולים בו, והוא הכלל של כלם. ועל שהתרבו החטאים הסתלק למעלה, לבית עולם החיים.

אז, מתחת שפולי המשכן, קם יום של מרירות, יום של בכיה, יום של צער, יום שנקרא מהומה ומבוסה ומבוכה. ונכנס לתוך המשכן, ומכלה ומטמא. ורבון המשכן הלך וברח וגרש מתוך מושבו לתוך הקר שבו, ולתוך הקר שחרוב, והמשכן (השמד) ונחרב.

אחר כך ירד אותו היום העליון שהסתלק, שאל על משכנו - והנה נחרב. נכנס והשגיח בבצלת המשכן, הגבירה אהובת נפשו - והיא גרשה וברחה, וכל בנינה סתור. אז התחיל לבכות, בכיה אחר בכיה, בנהמת התרגול על נקבתו. זהו שכתוב (שם) מקרקר קר, בנהמת התרגול. קר - הרבון השליט.

ושוע אל הקר, עשה שועה וצנח אל הקר, שלשם ברחה הגבירה. עשה שוע, צווח וקורא בנהמה של בכיה איכה. איכה אהובת נפשי, איכה יונתי שלמתי, איכה חידתי, שהתיחדה עמי ביחוד. איכה שהיית נוטלת בכל יום חמש ועשרים אותיות היחוד, ונקראת על זה כ"ה.

אחוזי בתי אמי, לאן הלכתי? לאן פגית ללכתי? אנו ששומעים בכל יום הקרקור הזה של רבוננו, לנו ראוי לבכות, לנו ראוי לספד, לנו ראוי לפתח איכה. איכה ישבה בדד וגו'.

רבי לויטס החוזה פתח, (בראשית ג) ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך. שנאה רבה היתה מיום שנברא העולם, ועל העלה של עצת הנחש. מאותה השעה שהתקלל, נדחה מלפני שער המלך. והוא אורב תמיד בין הגדרות של העולם, בין אותם גדרות התורה, כל אותם שדשים בעקב, באותם הגדרות נושף אותם.

אוי שמצא, אוי שנשף. אוי על השנאה הרעה שנשמרה, על השנאה הרעה שהיתה לו באשה הזו, שנקראה אשה יראת ה'. שנאה רעה שמר לה מיום שנברא העולם, עד ששבר אותה בשבר, לשפב לעפר.



"איכה יִשְׁבֶּה בְּדָד" הָעִיר "רַבָּתִי" עִם "הֵיטָה (איכה א). הַסֵּתֶכֶל בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל רֹאשׁ כָּל תְּבָה וְתֵבָה, וְתִמְצָא שְׁמִירָה שֶׁל שְׁנֵאָה רָעָה, שֶׁנִּשְׁמְרָה עַד שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אִיכָּ"ה רַעֲיָה בְּרֹאשֵׁי הָאוֹתִיּוֹת נִשְׁמְרָה לֹה לְאוֹתָהּ אֶשֶׁת חֵיל, בִּשְׁבָרוֹן שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְשֹׁכֵב לְעֶפֶר.

זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) "כְּאַלְמָנָה" רַבָּתִי "בְּגוֹיִם" שְׁרָתִי "בְּמַדִּינוֹת" הֵיטָה "לְמַס". תִּקְרָא לְמַפְרָע בְּרֹאשֵׁי הָאוֹתִיּוֹת - לִ"ה בִּשְׁבָרִי". בִּשְׁבָרוֹן שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בִּשְׁבָרוֹנָהּ שֶׁל כְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁשְׁנֵאָה רָעָה הַדְּבִיק לִ"ה בִּשְׁבָרִי".

אִיכָה שֶׁנִּדְבָּקָה לְאוֹתָהּ אִיכָה רָעָה הָזוּ, קוֹל הַנְּחֹשׁ, קוֹל מְרִירוֹת שֶׁל בְּכִיָּה בְּרַקִּיעִים. אֱלוֹ קוֹרְאִים אִיכָה, וּמִצָּד אַחֵר קוֹרְאִים אִיכָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְאִיכָה אֲשִׁית בִּינָה וּבִין הָאִשָּׁה. בִּין הַצֵּד הַזֶּה, וּבִין הַצֵּד הַזֶּה, נִמְצָא הַשֵּׁם (שם) בְּחֶרֶב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּבִפְסוּק הָרִאשׁוֹן נִרְשָׁם הַכֹּל, לְדַעַת שְׁכִ"ה הָזוּ הַדְּבִיק אוֹתָהּ אִיכָּה רָעָה שֶׁשָּׁמַר לָהּ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם.

אִיכָה יִשְׁבֶּה בְּדָד. רַבִּי הֶרְפִּינְס פֶּתַח, (בראשית ג) וַיִּגְרֹשׁ אֶת הָאָדָם וַיִּשְׁכֹּן מִקְדָּם לְגוֹ עֵדוֹ. וַיִּגְרֹשׁ אֶת - זֶה כְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל, בְּחֶרֶב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁגִּרְשָׁה בְּגִירוּשִׁין, שֶׁנִּשְׁלַחָה בְּשִׁלּוּחִין, כִּסָּא הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּפְלָה.

וַיִּגְרֹשׁ אֶת - זֶה כִּסָּא הַמֶּלֶךְ. אוֹי שֶׁגִּרְשָׁה, אוֹי שֶׁנִּפְלָה. הָאָדָם, אוֹתוֹ שֶׁשׁוֹלֵט עַל הַכִּסָּא, שְׁכָתוֹב בּוֹ (יחזקאל א) וְעַל דְּמוֹת הַכִּסָּא דְּמוֹת כְּמִרְאָה אָדָם וְכו'. נִפְלָה הַכִּסָּא - נִפְלָה הַכֹּל.

וַיִּשְׁכֹּן - אוֹתוֹ שֶׁגִּרְשָׁה אֶת זֶה, הַשְּׂכִין וְהַשְּׂרָה יָשׁוּב אַחֵר בְּהַפּוּכּוֹ. בִּשְׁעָה שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, סִלַּק אֶת הַכְּבוֹד הָעֲלִיוֹן לְמַעְלָה, וְהַמַּעֲיֵט דְּמוֹתוֹ מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְהַכִּסָּא נִסַּע מִמֶּנּוּ וְנִפְרַד.

כְּבִיכּוֹל הַשְּׂרָה אֶת גּוֹן הָעֵדוֹן עִם הַכְּרוּבִים לְמִטָּה, וְנִפְרַד מֵאוֹתוֹ הַכְּבוֹד הָעֲלִיוֹן, וְהַשְּׂרָה אֶת אוֹתָהּ לַהֵט הַחֶרֶב, לַעֲמֹד בְּמִקּוֹם גְּבִירָתוֹ, לְשֹׁמֵר וְלִשְׂאֵב וּלְהַסְתִּיר (וּלְרַחֵץ) אוֹתָהּ הַדָּרָךְ שֶׁשׁוֹפְעֵת מֵעַץ הַחַיִּים.

וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ צוּרִים וְאוֹמֵר, (משלי ל) פֶּתַח שְׁלוֹשׁ רִגְזָה אֶרֶץ כִּי פֶתַח עֶבֶד כִּי יִמְלֹךְ כִּי וַיִּשְׁפַּח כִּי תִירֵשׁ גְּבִירָתָהּ. הַשְּׂפַחָה בְּפָנִים, גְּבִירָתָהּ בַּחוּץ. אִיכָה יִשְׁבֶּה בְּדָד, מַה זֶה בְּדָד? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּדָד יֵשֵׁב מַחוּץ לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבּוֹ.

אִיכָה יִשְׁבֶּה בְּדָד, רַבִּי חֲנִינָאִי וְרַבִּי פוֹתְחִים הַכְּתוּב בְּאָדָם הָרִאשׁוֹן. (בראשית ב) וַיִּקַּח ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם וַיְנַחֲהוּ בְּגֵן עֵדֶן וְגו'. וַיִּקַּח, בְּמָה לְקַחוֹ? רַבִּי חֲנִינָאִי אָמַר, לְקַחוֹ בְּדָבָרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ח) קַח אֶת אֶהֱרֹן וְרַבְּנֹן אֶמְרוּ, לְקַחוּ בְּרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב) הַיּוֹם ה' לְקַח אֶת אֲדֹנֶיךָ מֵעַל רֹאשְׁךָ.

וַיְנַחֲהוּ בְּגֵן עֵדֶן, כְּדִי לְהִיּוֹת לוֹ מְנוּחָה, לְדַעַת וּלְהַפִּיר הַחֻכְמָה וְהַתּוֹרָה. שֶׁאָמַר רַבִּי חֲנִינָאִי, הַתּוֹרָה לְמִדָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (איוב כח) אֲזַרְאָה וַיִּסְפָּרָה וְגו', וַיֹּאמֶר לְאָדָם. וְהָיוּ מְלָאכֵי הַשָּׁרֵת מְקַלְסִים לְפָנָיו.

עַד שֶׁרָאָה סַמְא"ל בְּשָׁמַיִם, וְנִתְקַנָּא בּוֹ, וַיֵּרֶד מִן הַשָּׁמַיִם כְּדְמוֹת צֶל עַל נְחֹשׁ. הַנְּחֹשׁ נִרְאָה, וְהַצֵּל עָלָיו, הַתִּקְוָה וְהַכֹּחַ שְׁלוֹ.

קָרַב אוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ לְאִשָּׁה, שֶׁדַּעְתָּה קִלָּה מִן הָאִישׁ. מִכָּאן שֶׁאִשָּׁה לֹא מִתְּפַתִּית אֲלָא בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת. (בראשית ג) וַיֹּאמֶר אֶל הָאִשָּׁה אֵף כִּי אָמַר אֱלֹהִים, מִיָּד פֶּתַח בָּאָף. מִכָּאן שֶׁבִּתְחִלַּת דְּבָרָיו שֶׁל אָדָם נִכְרַם מִי הוּא. כִּךָּ הוּא פֶּתַח בָּאָף, לְהוֹדִיעַ מִי הוּא.

נָטַל סִימֹן זֶה - אִם תִּקְבֹּל, אִם לֹא תִקְבֹּל. וְהַמְשִׁיכָה בְּדָבָרִים, עַד שֶׁפִּתְחָה בְּאוֹת מִ"ם, וְאָמְרָה מִכָּל עַץ הָגֵן [אֲכַל] נֹאכֵל. מִיָּד נָטַל הַנְּחֹשׁ אוֹת מ', וַיִּשֶׁם אוֹתָהּ עַל זְרוּעוֹ הַשְּׂמָאלִית, וְהָיָה מִמֶּתִּין עַל וַאֲיוֹ תִי"ו מִפִּיָּה, כְּדִי לְהִיּוֹת מְוִ"ת נָכוֹן לְפָנֶיהֶם.

הַתְּחִיל לְפִתּוּתָהּ, עַד שְׁכָתוֹב (שם) וְתִרָא הָאִשָּׁה, בְּטַעַם גְּדוֹל וְתִקְיָה. מְלַמֵּד שֶׁפָּרְחוּ הָאוֹתִיּוֹת וַאֲיוֹ תִי"ו, וְעָלוּ לְהִתְחַבֵּר עִם הָאוֹת מִ"ם, וְהָאוֹת מִ"ם הֵיטָה עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת, וְלֹא הֵיטָה מִתְחַבֵּר עִמָּהֶם, עַד שֶׁנִּתְּפַתִּית.

וַיִּפְרְחוּ וַאֲיוֹ תִי"ו אֶרְבַּע פְּעָמִים, וְהִקִּיפוּ אֶת הָאוֹת מִ"ם לְאַרְבָּעָה צִדִּים, שְׁכָתוֹב (בראשית ג) וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִשְׁתָּהּ וְכו'. וַתִּפְקַחְנָה עֵינֶי שְׁנֵיהֶם. הִנֵּה אֶרְבַּע פְּעָמִים ו' ת'. מְלַמֵּד שֶׁשָּׁבְבוּ לְאוֹת מִ"ם לְאַרְבָּעָה צִדִּים, וְהַמִּ"ם בְּאִמְצָע, מוֹת בְּכָל הַצִּדִּים.

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ט) כִּי עָלָה מוֹת בְּחִלּוּגֵינוּ. זֶה סַמְא"ל, שֶׁהוּא אֶחָד מִחִלּוּנוֹת הַשָּׁמַיִם. וְעַל זֶה (תהלים פט) מִי גִבֹר יְחִיָּה וְלֹא יִרְאָה מוֹת. מִיָּד שָׁלַט בָּהּ וְהִטִּיל בָּהּ זִהְמָא. יָרַד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרֹאוֹת, וַיִּתְחַבֵּר הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ.

בֹּא וִירָא, קִדָּם שֶׁחֲטָאוּ הֵיטָה הַשְּׂכִינָה עֲטָרָה עַל רֹאשֶׁיהֶם, לְהִיּוֹת בְּשִׁבְלָם שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ, כְּבִיכּוֹל תֵּשׁ כְּחָה, וְהַסְתַּלְקָה וְלֹא שָׁלְטָה. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּחִיל לְקוֹנֵן, וְאָמַר אִיכָה, מַה יְהִיָּה מִמֶּנָּה? הַשְּׁלִטוֹן הַיּוֹסֵר מִמֶּנָּה. אֵף כֹּאן בְּחֶרֶב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִטוֹן הַיּוֹסֵר, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

התחיל לספד, ואמר איכה, מה תהא עליה?

איכה. רבי פנחס פתח, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים וגו'. בשעה שנחרב בית המקדש ונשרף, בא קול והתעורר על קברי האבות הראשונים, ואמר: אבות הראשונים, אתם רדומים בשנה, ואינכם יודעים על צער העולם. בניכם שגדלתם בצער, והכנסתם אותם לאמונה הרבה של הקדוש ברוך הוא, הנה מתו, והנה נהרגו, והנה הלכו לגלות בין שונאיהם, ידיהם מהדקות לאחר, מתים ברעב, בתייהם נשרפו. איכה הרחמים שלכם? איכה אמונתכם? קומו התעוררו אליהם!

מיד התעוררו האבות והאמהות והלכו אל משה. אמרו לו: משה הרועה הנאמן, איפה הבנים? איפה השארת אותם? מיד התעורר משה, והלך עמם אל יהושע. אמר לו: בני האבות הללו, בני ישראל, שהפקיד אותי הקדוש ברוך הוא עליהם, והשארת אותם בידך, איפה הם?

השיב יהושע ואמר: רבנו משה, בארץ הקדושה השארת אותם, וחלקתי להם הארץ על פי גורל, כמו שצויתני, וכלם השארתני איש על נחלתו ועל גורלו.

ומיד הלכו כלם לארץ הקדושה, ומצאו אותה שנחרבה, שאין נשמע בה קול. נכנסו למקדש, וראו שנשרף. עשו בו הספד, עד שנשמע קול מרידות הבכיה לרום השמים, וכל המלאכים העליונים בכו עמם למעלה.

התעורר הקדוש ברוך הוא ובא אליהם, ומצא אותם ממררים בקול בכיה בתוך עפר המקדש. אמר להם: אהובי נפשי, מה אתם פאן? (ירמיה יא) מה לדידי בביתי?

קם אברהם הזקן בראשונה, אמר לפני רבון העולם: אתה ידעת שהלכתי לפניך בדרך אמת. עשר פעמים נסית אותי, ועמדת ביכל. איפה הם בני? לא שמעתי קול דברייהם בארץ שנשבעת לי לקיים אותם בה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אי אברהם אהוב נפשי, (שם) ובשר קדש יעברו מעליך. בטלו מהם ברית הקדש ועבדו לעבודה זרה, ועל כן התגבר רגזי עליהם, ובגללך חפיתי להם כמה פעמים, ולא שבו לפני.

כיון ששמע אברהם כך, אמר: ימחו על קדשת שמך כל אותם חטאיהם בין העמים, עד שיהיה רצונך להשיבם אליך. וכן כלם כמו זה, והלכו להם.

נשארה שם רחל, והרימה קול בכיה במרידות של תמרורים. אמר לה הקדוש ברוך הוא: רחל, מה את מבכה? אמרה לפניו: ולא אבכה! איפה הם בני, ומה חטאו אליך? אמר לה: הכניסו צרתי לפני, והכניסוה לביתי. מיד אמרה: וכי אני לא עשיתי יותר, שהכנסתי צרתי לביתי?

ששנינו, בשעה שכתוב (בראשית כט) ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא, אמר: התנדוגי לי? אמרה לו: כן, אבל אחות יש לי קשישה ממני, ואני פוחדת מאבא, שהוא רמאי. מיד - ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא, ברמאות.

מיד נתן לה סימנים. כיון שנכנסה לאה באותו הלילה, אמרה רחל, כעת תתביש אחותי. הלכה ומסרה לה הסימנים.

ועל זה אמרה אל הקדוש ברוך הוא: ואני לא עשיתי יותר, שהכנסתי צרתי לביתי? ואתה, שכתוב בד רחום וחנון ארך אפים, היה לך להעביר על חטאיהם.

ובכל מה שאמר לה - לא קבלה תנחומים. זהו שכתוב (ירמיה לא) קול ברמה נשמע וגו' כי איננו. לא רוצה לקבל תנחומים. מה הטעם? משום כי איננו, כימים הראשונים לשורות ביניהם, והרי הסתלק למעלה.

ומשום שכי איננו בתוך בנייה, לא מקבלת תנחומים, עד שנשבוע לה, שכתוב (שם) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה.

כמו שעשתה רחל - אף כך השכינה למעלה. כפי שמתרגם, קול נשמע ברום השמים, השכינה מבכה על בניה. באותה השעה שהיא היתה מבכה, התעוררו אליה ששים רבוא מחנות עליונים, וכלם העירו אליה בכיה.

באותה השעה נשמע קול לרקייע ערבות, והזדעזעו מאתים אלף עולמות שהיו גנוזים מיום שנברא העולם, עד שנשמע אותו הקול לרום השמים. ומי הוא? זה הרקייע פעין הקרח הנורא, שהוא על גבי החיות.

עד שהתגלגלה האם לבתה, ואמרה לה: מנעי קולך. אז נפרדה משם, והלכה היא וכל אוכלוסיה לגלות, והצטרכו להתפזר לכמה צדדים, שתייה גלות לכל, והיא ישבה ביד.

רבי נחוניא אמר, איכה, מי אמר זה? אותה הרוח העליונה נעימה, (הפנימית) העולם הבא. ועל זה תבה זו היא רוחנית, ואין בה שתפות כלל, לא לשון ושנים, ולא שפתיים כלל.

האם שואלת על בטה, זה קרקור הקר, אדון רבון, גדול ושלטי, ישבה, ולא עומדת. בתחלה עומדת, וכל אוכלוסייה עומדים. כעת יושבת ושוממה. בדת, כמו שנאמר בדת ישב, כמי שמשמא בטמאה, ושפחה כי תירש גברתה, ההיא שהיתה טמאה, ישבה במקומה.

שלחו להם בני בבל לבני הארץ הקדושה: ראוי שאתם צריכים לבכות, ולכם ראוי לספד ולעשות אבל, בראותכם את היכלות האם חרבים, ומקום מטתה שהתהפך באבל, והיא איננה שם, ופירחה מכם, ולא ידעתם ממנה.

תאמרו שהיא עמנו בתוך הגלות והורידה את מדורה? אם כן, אנו צריכים לשמח, שהרי יחזקאל הנביא ראה אותה כאן, וכל אוכלוסייה.

ודאי, על זה אנו צריכים לבכות ולספד בתנין, וכינענות המדבר, שהיא גרשה מחוץ להיכלה, ואנו בגלות, והיא באה עלינו במרירות, ורואה אותנו בכל הימים בכמה צרות, בכמה הנהגות שגויות עלינו בכל זמן, ולא יכולה להסיר מעמנו את הצרות, וכל אותם המפלות שאנו סובלים.

שלחו להם בני הארץ הקדושה: נאה הוא שאמנו ברחה, וגרשה מתוך היכלה, וירדה אליהם במרירות ובקול עצוב, כאשה שיושבת בלי דעת, וכאיש שלא יכול להציל, ונאה לכם לספד.

אבל אנו יש לנו לבפות ולספד בנהי ובמרירות, שאנו רואים בכל יום ההיכל חרב, ושוועלי המדבר נכנסים ויוצאים, ושורקים היענים בתוכו, ואנו רואים ובוכים.

ובעוד שאנו יושבים נבוכים ושוכבים פינו בעפר, אנו שומעים קול נעימות רגליה בשלש משמרות של הלילה, יורדת ורואה את היכלה, איך יושבים (חרבים) נשפרים. נכנסת מהיכל להיכל, ממקום למקום, וגועה ומינללת, ובוכה עלינו ועל נפשנו.

ואנו מתעוררים לקול נעימות בכיתה ויללותיה, ורוחנו הולכת אחריה, ופורחת אליה. ולפי שעה פורחת והולכת, ולא שמענו, ולא ידענו דבר, שהנה הולכת ונשארו נבוכים, ישנים, בלי רוח, בלי דעת. צועקים, ואומרים איכה.

שנינו, בכל לילה ולילה קול מרירות של כאב של ציון נשמע מרום הרקיע למטה, וממטה לרקיע, כמו שנאמר (ירמיה כה) ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על נוהו.

בראשית הלילה היא מכוננת בבכיה, ושואגת מרום הרקיע למעלה. יורדת למטה, למקום המזבח החיצון, ורואה מקומה חרב, טמא בטמאה, וכל מקום לא נמצא בו. גועה ומינללת, צוחת בקול של מרירות, ואומרת: מזבחי, מזבחי, פרנסתי שריות אותי בכמה נסוכים, בכמה עולות טהורים קדושים.

כל האישים הקדושים, הגדולים הממנים, היו רעים ושמחים ממך. אוכלים עדונים, ומחלקים חלקיהם ברומי הרקיע. (ועתה) נתנו בך נבלת חסידים קדושים. בני שנובחו עליך, אוי לי מדמיהם. וכל האישים הגדולים הממנים נפלו ממקומם לקול צוחותיהם.

יושבים בחוץ צווחים ובוכים אותם ארצלים קדושים, שאות שמו הקדוש היה מתעטר עליהם, ובו הם שמחים ועומדים. לקול בכיותיהם האות היא פרוחה מהם, ועלתה לרומי מרומים. ונשארו כנקבה שבוכה ומינללת. זהו שכתוב (ישעיה לג) הן ארצלים צעקו חצה. ארצלים בלא יו"ד, צעקו חוצה.

מזבחי מזבחי, אחר שהריות אותי בגבלות בנים חסידים קדושים, שמסרו נפשם ונשמתם עליך, נגנזת. איפה אמצא אותך? איפה האש שעליך? גועה ומינללת ובוכה בקול עצוב.

ששת אלפי גברים קדושים, בכל צד של ארבעת צדי העולם, הם שהיו אוכלים קרבן בכל יום, ירדו עמה, ומינללים ובוכים על מזבח העולות. ויותר היו, אלא שהתמעטו.

ואפלו אותם שעומדים בחוץ, ברוח אחרת, שרונים מאותם האיברים והפדרים, בראשית הלילה צווחים, גועים ומינללים על המזבח הזה. אוי לחמור שאבד אבוסו, המקום שמתרנה ממנו. מי ראה נהמת הגברים הקדושים בגבירה, ממטה למעלה, וממעלה למטה.

בחצות הלילה נכנסת לתוך אותה הנקדה של ציון, מקום בית קדשי הקדשים, רואה אותה שנחרב, ונטמא מקום בית מושבה ומטתה, גועה ומינללת, עולה ממטה למעלה, וממעלה למטה, מסתכלת במקום הכרובים, צוחת בקול מר, ומרימה קולה ואומרת: מטתי מטתי, מקום בית מושבי!

על המקום הזה כתוב (שיר ג) על משכבי בלילות. משכבי, מטת הגבירה. גועה בבכיה ואומרת: מטתי, מקום מקדשי, המקום של המרגליות הטובות, בית הפרכת והפפרת, שהיו סומכים עליו ששים אלף רבבות של אבני יקר, סדרים סדרים, שורות שורות, מסתכלים זה על זה. סדרי רמונים מצעים

עליך לארבעה צדדים. העולם עמד בשבילך.

רבון העולם, בעלי הנה בא אלי, והוא שוכב בין זרועי, וכל מה שרציתי ממנו, וכל רצוני עושה בזמן הזה, כשהנה בא אלי ועזב (ושם) בי מדורו ומשתעשע בין שדי.

מטתי מטתי, אינך זוכרת כשהייתי באה אליך בשמחה ובטוב לב, ואותם התינוקות העלמים היו יוצאים כנגדי, מכים בכנפיהם בשמחה לקבלני.

העפר שביד הנה קם ממקומו, ורואה איד נשפח ארון התורה שהנה כאן. מכאן יצא מזון לכל העולם, ואור, וברכות לכל.

אשגיח על בעלי - אינו כאן. אשגיח לכל צד. בזמן הזה כשהנה בא אצלי בעלי, וסביבו כמה בנים חסידים, וכל אותם העלמות מזמנות לקבלו.

והיינו שומעים מרחוק קול זוגי הפעמונים מקשקשים בין רגלי, כדי שאשמע קולו טרם הכנסו אלי. כל עלמותי משבחות ומודות לפני הקדוש ברוך הוא, אחר כך הולכות כל אחת לבית מושבה, והיינו יחידות מחבקות בנשיקותינו באהבה.

בעלי בעלי, איפה פניתי? פעת הוא הזמן שהייתי משגיחה בך. הסתכלתי בכל צד - ואינך. איפה אשגיח לך, ולא אבקש בשבילך?

זהו מקומך בזמן הזה לבא אלי, הריני מזמנת כאן. והרי נשפחת ממני. אינך זוכר ימי האהבה, כשהייתי שוכבת בחיקך, וחקוקה בדיוקנך, ודיוקני הנה חקוק בך. כחותם הנה שמשאיר דיוקנו בחקיקת הכתב, כך השארתי דיוקני בך, כדי שתשתעשע בדיוקני, בעודי בתוך צבאותי.

גועה בבכיך ואומרת: בעלי בעלי, האור של העינים הרי נחשך. אינך זוכר, כשהיית מושיט שמאלך מתחת לראשי, ואני מתענגת על רב שלום, וימינך מחבקת באחונה ובנשיקות. ונדרת לי שלא תעזב אהבתי לעולמים. ונשבעת לי (תהלים קלז) אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני, הנה נשפחתי ממך.

אינך זוכר, כשעמדתי אצלך בהר סיני, וששים רבוא שלמים שקבלו עליהם, והתעטרת לך בהם יותר מכל העמים, והיינו הולכים אחריך לכל רצונך. ואותה שפחה הרגה בהם לאלפים ורבבות, ולא השגחת. וכלם נאבדו במדבר, והשארתי אותם שם, והכנסנו בניהם הקטנים לעמד לפניך בארץ הזו. והבדלנו אותם לעמד לפניך בשביל רצונך.

בעלי, היה זוכר, בכמה בנים קדושים עמדתי לפניך בכל דור ודור, בימי דוד ושלמה בנו. אינך זוכר כמה טובות שעשו לפניך? האם נאה לך לזכר חטאים, ולא תזכר זכיות? איד התהפכו עליך?

אני מבקשת אותך - ואינך. מבקשת על בני - ואינם. מבקשת על קדשת המקום הזה - והרי נטמא. כל העולם היה בשלום משום המקום הזה. הפלבים אין נובחים בזמן הזה, כלם היו בשלום. גועה ומיללת, וכל אותם האוכלוסים למעלה. והפלבים צוחים למטה, בראשית המשמורה השלישית.

היא יוצאת ובאה, ועומדת על מקום מזבח קטרת הסמים, גועה ומיללת, ועולה למעלה, ומוצאת כרוב אחד מאותם שני הכרובים שהיו עמה, ומאותו הזמן לא היה לה אלא אחד. ואותו התינוק העלם שנשא, יונק ממנה בכיה ויללה.

ואז הקדוש ברוך הוא הזדמן אליה, ויורד אליה, ומדבר עמה. ועל זה כתוב (ירמיה לא) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה, כי יש תקנה לאחריה. ועל זה שנינו, תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם בעלה. (עד כאן הפתיחה, מכאן ואילך ראשיתה של מגלת איכה).

איכה ישבה בך, רבותינו פותחים בפסוק הזה, (קהלת יב) וזכר את בוראך בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה. הפסוק הזה בארנוהו בישראל, כשהיו בארץ הקדושה. וזכר את בוראך - תהיה זוכר את כל אותן הטובות וכל אותם האותות והנסים שעשה לך הקדוש ברוך הוא בימים הראשונים, כשהיית נער באמונה, כמו שנאמר (הושע יב) כי נער ישראל ואהבהו.

בימי בחורתיך - בזמן שהתבצח בך מכל העמים של העולם. עד אשר לא יבאו ימי הרעה - ימים שישלטו בך שאר העמים, ויפזרו אותך בכל העמים.

בימי בחורתיך - ימות השנה, שהם ברורים לך, והשמירה שלמעלה עליך. והם ארבעה ירחי השנה, אדר ניסן אייר סיון, אלו אותם הימים שבחר הקדוש ברוך הוא בישראל, ועשה בהם עמם נסים. ונכסת ישראל מעטרת בבעלה ומתקרבת אליו.

עד אשר לא יבאו ימי הרעה - ימי הזקנה, ימי הרעה ממך, והם: תמוז אב טבת שבט. אף על גב שלא התגלה כל כך, וסימנך - (משלי ו) ושבת לגו חסר לב.

והגיעו שנים - שנים של גלות, שישראל הולכים מטלטלים. ואין בהם חפץ - ששנינו, עתידים בימי

הגלות שלא ימצא ביד האדם (חפץ) לקנות בשוק, ואז תכלה הפרוטה מן הכיס.

עד אשר לא תחשף השמש - זה קלסתר פנים של השכינה, מלמעלה ומלמטה. ממשטה מי הם: בעלי המשנה שהיו בארץ ישראל, פטישי ברזל, מהדקים סלעים, ותולשים הרים רמים.

והאור - זה התלמוד הירושלמי, שמאיר אור התורה, אחר שהתבטל זה, כביכול נשארו בחשך, שכתוב (איכה ג) במחשפים הושיבני, זה תלמוד בבלי, שהולכים בו בני העולם במחשפים.

והירח - אלו הן חברותות, שהיו מאירות אור החכמה הנסתרת. והכוכבים - אלו אותם המשפילים שהיו בארץ הקדושה, כל אותם התנאים והאמוראים, שכל העולם עומד בשבילם. ששקויו עומדים יחד, היה אומר איש לחברו: מתוך דבר זה שפרח מפיו, אני רואה מה שיהיה היום הזה או למחר כך וכו'.

דבר אחר, (קהלת יב) עד אשר לא תחשף השמש - האור של קלסתר פני השכינה, שהיה מאיר לה בכל יום, ומאותו האור העולם התקיים, וישראל שהיו בארץ לבטח.

והאור - האור שבא הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, שהיה מאיר מסוף העולם ועד סוף העולם, ונגזר. והקדוש ברוך הוא (היה) מאיר, ומוציא ממנו חוט אחד של ימינו של הקדוש ברוך הוא, ואוחז בלבנה. ובאותו הזמן כתוב (איכה ב) השיב אחור ימינו.

והירח - שכתוב (ישעיה א) צדק זלין ביה. והכוכבים - מלאכי השרת, שהיו באים ביה וידועים אצלה, ובטלו מקיומם, ואלה נקראים מלאכי שלום. ושבו העבים אחר הגשם, שכתוב (שם לב) מלאכי שלום מר יבקיו.

ביום שישעו שמרי הבית (קהלת יב) - אלו שלשה בתי דין שהיו מלמדים תורה בלשפת הגזית. והתענות אנשי החיל - אלו סנהדרין גדולה וסנהדרין קטנה. ובטלו הטחנות - אלו כהנים ולוים, וכל המשמרות שהיו עומדות בירושלים.

וחשכו הראות בארבות - אלו נביאים וצופים, שהיו רואים בנבואה וברוח הקדש. (שם) וסגרו דלתים בשוק - שבני אדם צוחים, ואין מי שמשיב להם, שהרי כל השערים ננעלו מיום שנחרב בית המקדש, ובטלה עבודת בית אלהינו.

בשפל קול הטחנה (שם) - אלה אותם כותשי הקטרת, שהיו נותנים קול בכל יום בכתישה שלה. דבר אחר, קול הטחנה - קול השכינה, שצונחת בכל יום שובו בנים שובבים, ואין מי שישגיח עליה.

וישחו כל בנות השיר - אלו אותם שעולים לדוכן בכל יום, ומנגנים נגון של שיר. כל - לרבות מלאכי עליון למעלה, שהיו מתחלקים משמרות למעלה - כנגד אותם המשמרות למטה. שחו אותם שלמטה - כביכול אף אלו שלמעלה שחו. גם מגבה יראו. ואף על גב שמגבה הם ננסים, היו פוחדים.

שחו אותם בנות השיר, משום שהרי שמונים אלף לויים היו ידיהם מהדקים לאחור. כשהגיעו לנהרות בגל, כנורתייהם היו תלויים על האילנות שם, היו מבקשים מהם לנגן, ואומרים (תהלים קלז) איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר? נשכו בשניהם בהני ידיהם וכרתו אותם, ולא יכלו לנגן, והרגו אותם.

וחתחתים בדרך - שהרי היו הולכים בריחים על צואריהם, ומההדוק שהיה חזק, היו נופלים אצבעותיהם בדרך, וירמיה היה מלקטם בטליתו, ונושק אותם, ובוכה עליהם. והיה אומר להם: בני, ולא אמרתי לכם (ירמיה ג) תנו להי אלהיכם כבוד בטורם יחשיף וגו'! ועל זה כתוב (שם ט) על ההרים אשא בכי ונחי ועל נאות מדבר קינה.

וינאץ השקד (קהלת יב) - מיום שמנצנץ האילן הזה לבלובים עד היום שעושה פרי, הם עשירים ואחד יום. כך משבחה עשר תמוז עד תשעה באב - עשירים ואחד יום ביניהם. זהו שכתוב (ירמיה א) מקל שקד אני ראה.

ויסתכל החגב (קהלת יב) - שנתן משא על כתפי זרע דוד. ותפר האביונה - שהתבטלה עבודת בית אלהינו. כי הלך האדם אל בית עולמו - זהו הכבוד שהסתלק למעלה, ובני אדם צוחים, ואין מי שמשגיח בהם.

עד אשר לא ירתק חבל הכסף (שם) - המקום שהכהן היה מקטיר קטרת על המזבח הפנימי. ותרץ גלת הזהב - זהו בית קדש הקדשים, ששם הכרובים של הזהב. ותשבר כד על המבוע - זו מלכות בית דוד שנשברה.

וישב העפר על הארץ פשהיה - יחרב בית המקדש, ויהיה כעפר. והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה - זו השכינה, והסתלקות של רוח הנבואה מן העולם.

רבי יודאי פתח, (שם יב) ביום שיזעו שמרי הבית - אלו תנאים ואמוראים, שהיו שומרים העם של ארץ ישראל, והזדעזעו ממקומם.

והתענותו אנשי החיל, כמו שנאמר (בראשית מז) ויש בם אנשי חיל. החטא של בני יעקב, שהיו אנשי חיל וסובלים עוות הדיו, כמו שנאמר (איוב ח) האל יענת משפט. קבלו עוות הדיו אותם אנשי חיל. שפך דרכי הנחש - אחר שהורג את האדם, חוזר ונושף אותו נשיכה בלי רחמים. זהו עוות הדיו.

שלחו להם בני הארץ הקדושה: נאה שאתם יש לכם לבכות כמי שבוכה מרחוק, שהרי אכל ובכה ומספד בנהי ומרירות לא מגיע לכם, שהרי רחצתם רגליכם, ולא רציתם לטנף אותם כמו מקדש, כמו שנאמר (שיר ה) רחצתי את רגלי איכבה אטנפם.

אבל אנו ששוכנים בין גדרי הנחש, ואורב לנו בכל יום, הורג ונושף, ואנו רואים בעינינו עוות הדיו שנעשה בינינו, באותם אנשי חיל, שבימיהם שותק, ולא רוצה דין, שפוחד מהם פחד גדול, ולא יכול לעמד לפנייהם. וכיון שעברו לאותו העולם (הבא) בתשובה, עומד הנחש לפני הקדוש ברוך הוא ותובע דין.

ודיק הפתוב, שכתוב (שמות כא) וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת. אמר הקדוש ברוך הוא לנחש: יוסף לא היה איש. ונמצא בידו וגו', הרי בידיהם לא נמצא. חזר ואמר, (דברים כד) כי נמצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו וימת הגנב ההוא.

שמונה מאות שנים היה עומד אותו הנחש ומבקש דין. ואנו שנינו, מי שנתחייב בשני דינים - נדון בחמורה. אוי למי שקבל ענש על חטאו, שהרי המיתה מכפרת על החטאים, וחוזר לקבל ענש אחר. אוי שהתענותו אנשי החיל, וסמא"ל ונחש עמדו לתבע הדיו.

על זה נאה לנו לבכות ולספד, שהקריה הקדושה נשארה ביד מכל הטובות שהיו בה. באותה השעה ירד סמא"ל ובלבל את העולם, והכניס הרוח הזו במעי של אותו הרשע מלך רומי, ותבע דין מגבורי העולם. וי לזה! וי לעולם! עוות הדיו לא נמצא מיום שנברא העולם כזה.

איכה בניד העמודים של העולם, עמודים תומכים, שהעולם עומד עליהם, ואני (ואת) מתעטר בהם בכל יום! איך התענותו על ידי הנחש? איך התענותו רוחות קדושות להתלבש בלבושים נכריים אחרים לדון אותם בקלון רב? וי לזה! וי לעווית הזה!

מי ראה בתוך גן העדן, בשעה שנמסר הדיו למעלה. עשר מרגליות זפות, האור של כל הגן, בין כל אותם האילנות, מתפשטים וכלם יוצאים החוצה. וכל אותם האילנות של גן עדן צוחים ואומרים: וי שהתענותו אנשי החיל! ושומרי השער של גן העדן מזדעזעים, אותם הכרובים, עולים ויורדים, ולא נותנים מקום להוציא את האורות הללו.

כשהתפשטו מתוך האור של לבושיהם. ועליונים ותחתונים צוחים כנגדם, ואותם שומרי החומות למעלה מזדעזעים, וכל צבאות רום השמים בוכים ומיללים מי ראה את אמנו גועה ומיללת? יורדת לכרובים, שומרי השערים שבגן, והם מזדעזעים. עולה אמנו, וכרוב אחד עמה.

ואז להט החרב המתהפכת, שנונה הרבה, מכה לתוך השערים, ויצאו אותם עשרה האורות. העליונים והתחתונים צוחים: וי לעולם! וי לדור!

לנו נאה לספד כתנים, כשינרדה האם, ולא מצאה אותם שם בגן. וכל אותם האורות והבשמים גועים ומיללים. אז היא גועה ומיללת. אותם הכרובים שומרי השערים בוכים ומיללים, פותחים בבכייה. אנו על אחת כמה וכמה נאה לנו לבכות על הכל, ועל העווית הזה.

עוד פתח, (בראשית נ) ויצאו אל יוסף לאמר וגו', (שם) אָנָּה שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחִיד וְחַטָּאתָם וְגו', ויבן יוסף בדרום אליו. החטא - לו הם עשו, והוא מכפר על הכל, ומכפר על חטאם. כיון שהוא מוחל, למי יש לתבע על חטאם? זהו והתענותו אנשי החיל. עוות הדיו רב היה לאותם אנשי החיל. וי לנו, מי ינחם אותנו?

למה היה עוות הדיו הזה? משום שהרי אמנו גרשה וברחה, והלכה לה, ומשום זה עוות הדיו נמצא, שנמצא לבדו אותו שהסטין עלינו, ולא היה מי שימחה בידו ויטען עלינו טענה. על זה נמסרו בדיקה כל תקוני אמנו.

שאלו נמצאה שם אמנו, לפני משורת הדיו היתה מכניסה אותנו. על זה היא בוכה, ועל זה היא מיללת, על בניה שגלו, ושנהרגו, ושהשמדו בחנם.

ובדיניהם לא נמצאה, ועשה בהם אותו הנחש את רצונו. ועל זה כתוב ובפשעכם שלחה אִמְכֶם, שלא תהיה מזמנת בדיניהם. איכה ישבה ביד באותה השעה שהיא היתה לוקחת טענת בניה, ובשבילה היה נקרע הדיו.

וכשאותם עשר המרגליות (השבטים) נצאו מגן העדן להתלבש בלבושים אחרים, כל הלבושים נמסרו ביד הנחש, פרט לאחד, שהוא ראובן, שכתוב (בראשית לו) וישב ראובן אל הבור.

ועל שנתן העצה לזרקו לבאר, הוא נתפס בבאר, ונצל. וזהו רבי אליעזר הגדול, כשתפשוהו למינות, ונתנוהו בבור, ונצלה נשמתו של ראובן. ברוך יהו"ה לעולם אמן ואמן. ימלוך יהו"ה לעולם אמן ואמן.

#### תקונים מאהר חדש

בראשית ברא אלהים. בא וראה, שתי התבות הללו נחלקו לשני צדדים כל אחת. בראשית - ברא"א שית. אלהים - מי אלה. מה זה שית? אלו ששתי הצדדים של המשכן שהוא כמו שהשמים והארץ, ובשבילים נאמר (שמות לח) אלה פקודי המשכן. וזה הוא מי אלה. זהו שכתוב (ישעיה מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. ושני משכנות הם שנקראו בפסוק הזה: אלה פקודי המשכן משכן העדת, המשכן העליון. מי, וזה העולם העליון, המשכן התחתון מה.

המשכן העליון בשבילה נאמר מי ברא אלה, מה זה אלה? אלו אלה מועדי ה'. ומי הם מועדי ה'? אלו הם חג המצות וחג השבועות וחג הסוכות, הרי שלשה. שלשת האחרים - ראש השנה, חנוכה ופורים. שלשה מהם נקראים מועדי ה', והם מקראי קדש. שלשת האחרים נקראים אלה הם מועדי, ונגזרים נאמר (איוב לג) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר.

וזה המשכן העליון שעליהם נקרא מי. זהו שכתוב מי ברא אלה. וזו מי, היא הבינה, וזה שמה, והדרגה שלה הוא ודאי יום הכפורים, והדרגה הזו שנקראת בינה נקראת העולם הבא. ובעולם הבא אין בו אכילה ושתייה. כמו כן יום הכפורים שלו אין שם אכילה ושתייה. המלכות נקראת מ"ה, זה משכן העדות. ומשום שבו נמצאת עדות, נאמר בו מה אעידך. (וזה שמה, ודרגתה שבת)

וכמו שהעולם העליון הוציא ששה מועדים, כך העולם התחתון הוציא ששה מועדים, והם את השמים ואת הארץ. ומנין שהם ששה בשמים והארץ? זהו שכתוב כי ששית ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ. כי ששית ודאי שהם ששה. ומשום זה לא אמר כי בששית ימים.

וכמו שנאמר עדות בעולם התחתון. זהו שכתוב מה אעידך, כך יש עדות בשמים ובארץ. זהו שכתוב העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ. הרי העולם העליון בראשית, והעולם התחתון בראשית, ואלו הם שני משכנות לאביר יעקב. אם כן, אחר שאמר אלה מועדי ה' מקראי קדש שהם ששה.

מהו במועדים שאמר אחר כן? אלא אין רשות לקרא להם אלא במועדים, שהיא מלכות. ובמקום אחר אמר אלה הם מועדי. ה"ם הוא בהפוך אותיות מ"ה, וזהו אלה הם מועדי. וזהו שמיני חג עצרת, שהוא חג בפני עצמו.

בא וראה, אלה מועדי ה' הולכים על תקון הגוף של המלך הקדוש, ואלה הם: פסח - זרוע ימין של המלך, וזה חסד, ובשבילה נאמר הימין מקרבת. ראש השנה - זרוע שמאל של המלך, וזו גבורה, ובשבילה נאמר שמאל דוחה. שבועות - זה הגוף של המלך, וזו תפארת, העמוד האמצעי. חנוכה ופורים - אלה הם שתי השוקים של המלך, שעליהם שורה הנס, ובשבילים נאמר אלה פקודי, שתי מצוות ודאי, ובשבילים נאמר פקד פקדתי. שני נביאים, שני משיחים הם ודאי.

כל העבר על הפקדים - זה היסוד, וזה חג הסוכות כלול מכלם, והוא העבר על הפקדים. שאותם נצח והוד, אות הוא בצבא שלו. ולמה נקרא כל? משום שעליו שורה בינה, שהיא השביעית. (י"ם כ"ל)

זם, זה יום הכפורים, היא ודאי, ועמה חמשים שערים של חרות בחשבון כל, בינה בן י"ה, שהוא הולך מהלך חמש מאות שנים, ומגיע ליסוד, שהוא חג הסוכות, כדי להתחבר עם הפלה שלו, שהיא חג שמיני עצרת. ובשעה שהם בחבור אחד, נקראו שניהם כ"ל כליה. פסח צריכים ישראל לומר בו הלל גמור והלל שאינו גמור. הלל גמור לקבועו.

#### ספר שני

והמשפלים יזהרו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד (דניאל יב). והמשפלים - אלו רבי שמעון וחבריו, יזהרו כשהתכנסו לעשות את החבור הזה, שהוא מאהר העליון שלמעלה, הרצון העליון התגלה, נתנה רשות לרבי שמעון וחבריו לגלות בו רזים נסתרים עמקים, ולכל הנשמות של הישיבה שלמעלה, והישיבה התחתונה, ולשבועה הרים עליונים, שהם שלשת האבות והרועה הנאמן ואהרן ודוד ושלמה, ואלהיו עמקם, ולכל הנשמות של הישיבות שהולכים מערטלים, והמלאכים שמינים עליהם, והולכים מערטלים בשבילים, שהם בתולות אחריה רעותיה של השכינה. שהיא מערטלת מהם, והם מערטלים ממנה. וכך הם צבאות המלך מערטלים ממנה, שכתוב (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבקיון.

ומנין לנו שהשכינה יחידה מצבאותיה? זהו שכתוב איכה ישבה בדד. אי כ'ה ישבה בדד, שנאמר בו (תהלים קמה) וחסידיו יברכו כ'ה. ועל הקדוש ברוך הוא ושכינתו אמר הכתוב (משלי כז) כפפור נודדת מקנה כן איש נודד ממקומו, שנאמר בו (שמות טו) ה' איש מלחמה. ובזמן שהיא מערפלת, תלמידי חכמים וצדיקים ואנשי מדות שלה, כלם הולכים ונודדים ממקום למקום, מאתר לאתר, כמו שפארוה בעלי המשנה, דור שבו דוד בא, אנשי חיל יסובבו מעיר לעיר, ולא ירחמו.

ומשום זה הסכים הקדוש ברוך הוא ושכינתו לעשות את החבור הזה על יד אותו שהתגלה, וכנס בו עליונים ותחתונים למצא בו מנוחה לשכינה בגלות, וחרות לה ולבניה. זהו שכתוב (תהלים פד) גם צפור מצאה בית ודרור קן לה. ההיא שנאמר בה (ויקרא כה) וקראתם דרור בארץ לכל ישביה.

אשר שנתה אפרוחיה - אלו שנאמר בהם (דברים כב) והאם רבצת על האפרוחים, והם בעלי הכנפים, שבהם נאמר (יחזקאל א) וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם. שאלה הם שממנים על בעלי המשנה, שרוחם פורחת מהם.

או על הביצים - אלו האופנים שממנים על בעלי המקרא. שבשביל החבור הזה, והאם רבצת על האפרוחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים, אלו שנאמר בהם בנים אתם לה' אלהיכם. אלו רבי שמעון וחבריו ומורי הישיבה שעושים את החבור הזה.

והחבור הזה היה כמו תבת נח שהתכנסו בה כל מין ומין. כך מתכנסים בחבור הזה כל נשמות הצדיקים ואנשי מדות, שנאמר בהם (תהלים קיח) זה השער לה' צדיקים יבאו בו. ואחרים שאינם צדיקים, נדחים משם. וכשהתגלה החבור הזה בעולם, רבים מתכנסים אליו, שנאמר בהם (דברים כט) כי את אשר ישנו פה וגו', ואת אשר איננו פה - בחבור הזה - עמנו היום. ועליהם נאמר (דניאל יב) ומצדיקי הרבים כפוכים לעולם ועד, כאותם הפוכים שיהיו קמים לעולם ולעולמי עולמים. ונאמר בהם, והיה זרעך ככוכבי השמים, שהוא העמוד האמצעי, שהוא אתה תשמע השמים, ולא ככוכבים משמים, שנאמר בהם (ישעיה נא) כי שמים כעשן נמלחו, (תהלים קב) המה יאבדו ואתה תעמד.

ועוד והמשפלים, אלו שיש בהם שכל לדעת את גזרת הנשמות שלהם, מאלו הספירים שהם דברים שגזורים מעשר ספירות, שעליהם נאמר (תהלים יט) השמים מספרים כבוד אל. שכלם מלאים סגלות. ואותם אנשי מדות, נשמותיהם רשומות שם, ומשם אצילותם. מצדה של המקלות הם בני מלכים, שנאמר בהם כל ישראל בני מלכים, ומצד זה יוצאים מישאל מלכים.

ומצד של הצדיק נקראו צדיקים. זהו שכתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים. ומהצד של נצח והוד נקראו נביאים. ומהצד של העמוד האמצעי נאמר בהם (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת, ועליהם נאמר (מלאכי ג) תורת אמת היתה בפי. ומצד של הגבורה נקראו גבורים עומדים בפרץ דוחים את הגזרות. ומצד של החסד נקראו חסידים. ומהצד של חכמה ובינה נאמר בהם כלנו חכמים כלנו נבונים.

ומצד של הכתר, שהוא הראש של הכל, הם ראשי אלפי ישראל, שעליהם נאמר אנשי מדות. אלו הם המשפלים שיש בהם שכל להכיר את רבונם, שסודות רבונם אין מתכסים מהם, שכלם היו בהספקה בחבור הזה.

ולאלה שהם במדות הללו, צריך לגלות סודות טמירים. אבל מי שמגלה סודות לרשעים, כאלו מגלה עריות בתורה. שבני שפחה הרעה לילית, אמם של הרשעים, ערבוניה רעה. מי שמגלה סודות התורה, גורם לצדיק שהוא יסוד, שנאמר בו (תהלים כה) סוד ה' ליראיו, שהסתלק ממנו המענין ומן השכינה. זהו שכתוב (איוב יד) אלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש.

באותו זמן אותם הצדיקים למטה עניים מהכל, עניים מסודות התורה, עניים בגוף. וכל מי שמגלה סודות לצדיקים, גורם לצדיק להאיר בסודות התורה, ולשכינה, שהאור נקרא ר"ז.

ובאותו הזמן והמשפלים נזהרו כזהר הרקיע. מה זה כזהר? הדרגה של משה רבנו עליו השלום, העמוד האמצעי, שעל שמו נקרא החבור הזה ספר הזהר. והשכינה מאירה בו, וזוהרת בלבנה מן השמש. שהשמש מאירה בששה הרים גדולים, והלבנה בשביעית כלולה משבע.

שם אבגית"ץ, עליהם נאמר (ישעיה ו) שש כנפים שש כנפים לאחד. והשם הזה הוא סגלתו לכסות ולנשמה, כשעולה למעלה בכל לילה ולילה להעיד על המעשים הטובים של האדם, ולהצילו ממלאכי החבלה ומכל המזיקים והרוחות ולילין ושדים, ובהם פורחת למעלה. בשתי אותיות מכל שם תכסה פניה מהם, בשתי אותיות תכסה רגליה, ובשתי אותיות פורחת למעלה, ואף כך לרוח ואף כך לנפש. עד כאן.

אביג ית"ץ קר"ע שט"ן גי"ד יכ"ש בט"ר צת"ג חק"ב טני"ע יג"ל פז"ק שקוציית שהנשמה פורחת בהם למעלה בכל לילה ולילה, וזוהי נשמת כל חי, שהאצילות מן האם העליונה, ושבעת השמות הללו



שפורחת בהם הם שבע, שכלולים בבת שבע, שהיא השכינה התחתונה, כלולה משבע ספירות, שעליהם אמר דוד (דברי הימים א-כט) לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובאֶרֶץ.

והאם העליונה היא הנשר הגדול בעל הכנפים, האדם הגדול, חכמה, ועשר חכמות נקראו עשר ספירות מצדו. וכתר עליון נקרא מצדו חכמה קדומה, והיא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהתפשטותו בעשר ספירות, אבל האם העליונה נשר עליון, שהתפשטותו בשבע, והיא השמינית, ובה שבחו של משה.

אז ישיר משה, וממנו תמצא את סוד קו הצפור, שלח תשלח את האם של אצילות. אריה חסד, שור גבורה, זוהי המרפבה העליונה. המרפבה השנייה, תפארת אדם שנית, שנאמר בו (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם, דמות אריה שור נשר. נצח הוד יסוד מלכות היא תבנית כלם. זהו הסוד של תקון אחד.

אבל מצד הנשמה הם נקראו שרפים, ומהצד של רוח - חיות, שנאמר בהם (שם) ודמות החיות מראיהם נחל אש בערות כמראה הלפידים היא מתהלכת בין החיות. ונאמר בהם (שם) ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראיהן דמות אדם להנה.

והרוח היא מצד העמוד האמצעי, ויש לה ארבעה פנים, כמו זה יש לנשמה ארבעה פנים. האופנים מצד של הנפש, והיא מצד של השכינה התחתונה, ויש להם ארבעה פנים של מרפבה שהם נצח והוד. והנה אופן אחד בארץ זה צדיק. האופנים הם ממטה למעלה, החיות באמצע, השרפים למעלה.

ולמעלה (על כלם) אדון יחיד שולט על הכל, מפלא ומכסה בכתר, ובחכמה הוא שלטון שעומד על כלם בעשר אותיות של השם המפרש. אבל משם למטה כל הספירות, מרפעות בארבע אותיות. כמו זה בינה יח"ו, אותו בן של י"ה הוא ו', שהתפשטותו בשש ספירות. ה' רביעית בשכינה התחתונה, בו נשלים יח"ו.

מהצד של ארבע האותיות הללו יש לכל חיה ארבעה פנים, ומהצד של יו"ד ה"א וא"ו ה"א דמות אדם לארבעתן. וכנגד תשע הספירות הללו ראה יחזקאל תשע מראות, שנאמר בהם (שם) נפתחו השמים ואראה מראות אלהים. ואלה הם: המראה הראשון - (שם) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות פסא. האבן היא השכינה, אבן ספיר, ויחזקאל ראה ממטה למעלה. הוא ראה אותה כמי שרואה מתוך עששית.

המראה השני - ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. כאן ראה העמוד האמצעי סמוך לשכינה, וראה אותו מתוך מטטרו"ן שהוא שדי. המראה השלישי - (שם) וארא כעין חשמל כמראה אש בית לה סביב, וזה צדיק חי העולמים, שאחוז בין הקדוש ברוך הוא שהוא יח"ו, ובין השכינה שהיא אדני". והצדיק הוא חשמל, הכלל של שני השמות הללו, שהם יאהדונה"י. וראה אותו מתוך שר הפנים.

וד' הפנים הם יח"ו, וארבע כנפים הם אדני". כל חיה היא מרפעת, ולכל צד יש לה ד' פנים. לכל פ' ד' פנים, ולכל כנף ד' כנפים, והם ששה עשר פנים. וששה עשר כנפים לכל חיה, הם אותם שלשים ושינים מרפעים עולים לד' חיות - ששים וארבעה פנים וששים וארבע כנפים.

ויש אומר קד, והכל אמת: ארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם, והם לכל חיה ארבעה פנים וארבע כנפים, הרי הם שלשים ושתים כחשבון שלשים ושינים אלהים של מעשה בראשית. ודמות פניהם פני אדם, שהוא עשר אותיות של השם המפרש, כנגד עשר אמירות, הרי ארבעים ושתים. וששים וארבעה פנים וכנפים עם שמונה אותיות של חשמל - שבעים ושתים, ועליהם נאמר (שם) וגביהו, אלו שבעים ושתים כנפים. וגבה להם, והם שבעים ושינים פנים. שהם באותיות אצל הנקודות, שעליהם נאמר (קהלת ה) כי גבה מעל גבה שמר. וגבוהים עליהם - אלו הטעמים. ובגללם נאמר (יחזקאל א) וגבתם מלאת עינים סביב לארבעתן.

ואותם הנקודות כמו פרקי האצבעות שהם עגולים, ואותן האותיות כמו שהאצבעות. ואותם הטעמים כמו העינים שמנהיגים את כל איברי הגוף אחריהם, והם רמוזים בשם ה"ה יהוה. ועוד וגבתם מלאת עינים סביב לארבעתן כמו זה י, ונאמר בכנפים, שתיים חברות איש, כמו (שמות כח) שתי כתפת חברה. ושתים מכסות את גויתיהנה, כמו אל שני קצותיו וחבר. שתיים חברות - הם ימין ושמאל.

איש - ה' איש מלחמה. מי האיש? לפעמים ממעלה למטה, נקראת חכמה אדם, ונקרא איש, ושלש ספירות תחתיו נקראו שלש חיות. ולפעמים האם העליונה נקראת האדם, בתוספת ה'. חסד גבורה תפארת שלש חיות. ולפעמים תפארת נקראת אדם. נצח הוד יסוד שלש חיות. ולפעמים חכמה איש. אי קתר עליון, י' חכמה, ש' תשובה, שהיא האם העליונה, שתיים חברות איש - גדלה וגבורה. ושתים מכסות - הן נצח והוד. את גויתיהנה - את זה צדיק, שהוא תרגום אות.

את גויתיהנה - זה העמוד האמצעי שהוא הגוף, ושכינתו הטבור שלו והעמוד האמצעי, עליהם

נאמר (שמות כה) והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה. מי הכנפים שלהם למעלה? זמין ושמאל. סבכים בכנפיהם - שני עמודי אמת. על הכפרת - זה צדיק שצריך לכסותו. ופניהם איש אל אחיו - הם חכמה ובינה, שהם הפנים של הכרובים.

ולמי היו פורשים בכנפיהם ומסתכלים איש אל אחיו? לאותו שזכנס בכתר עליון, שהוא מכסה, שעליו נאמר במפלא ממוך אל תדרש ובמכסה ממוך אל תחקר. והכרובים אליו, בכנפיהם פתוחים למעלה לקבל אותו עליהם. (במדבר ז) וישמע את הקול - מתוך העמוד האמצעי. מדבר אליו - מתוך השכינה התחתונה. וישמע את הקול - למעלה מתוך האב. וידבר אליו - מתוך האם. ומי שמע אותו? העמוד האמצעי. והדבור נשמע אל השכינה.

מראה רביעי וחמישי - ממראה מתניו ולמעלה, נצח. וממראה מתניו ולמטה, הוד. שהם שתי שוקים. המראה הששי - ראיתי כמראה אש, וזו הגבורה, שממש אותם שנים כרובים זהב. שסוף הוא לימין, הזהב לשמאל. ושבוע מיני זהב נכללים בו.

המראה השביעי - כמראה הקשת אשר יהיה בענן. מי הענן? זה החסד שעולה שבעים ושתים, ובו בא הקדוש ברוך הוא בעב הענן בעבור ושמע העם (כשבא) לדבר עם משה. ובו יש שבעים ושתים שהוא חסד, נראית קשת שהיא צדיק בגוניה המאירים, שהם שלשה גוונים של שלשה אבות, ובו הם נכללים. ומשום זה נאמר בצדיק ויכלו, שעולה שבעים ושתים, שבו נכללים שלשת האבות, שנאמר בהם בפיל מפיל כ"ל. ובאלו שלשת הגוונים, וראיתיה, את השכינה, לזכר ברית עולם.

שהצדיק הוא האלף הששי, היום הששי. ונוסע בגמין, שהוא חסד כולל שבעים ושתים, ובשבילו נאמר (דניאל יב) ואתה לך לקץ ותנוח, בצדיק, ותעמד לגרלך לקץ הימין. שהוא הימין, שבו (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. ונוסע בע"ב של העמוד האמצעי, שבו (בראשית א) ויהי מבדיל בין מים למים. ובשבילה נאמר ללבי גליתי, ולמלאכי השתר לא גליתי. ללבי גליתי, ולאכרי לא גליתי. (חסר פאן) (נראה שפך) יש בכל דור ודור כפי זכיותיהם, בכל מורה הדור כפי שרוב הדור נוטים אחריה. ואם החסדים מתרבים עליה - אמר רבי חייא, הגאלה (נדחית) עד הדור האחרון. ומשום זה כל הקצין פלו, והכל תלוי בתשובה ובזכיות של המדות של כל דור ודור.

אבל הקץ והזמן ששם הקדוש ברוך הוא לא תלוי בזכיות ובמדות של כל דור ודור, אלא בו תלוי! זהו שכתוב (ישעיה מח) למעני למעני אעשה, (יחזקאל כ) ואעש למען שמי. ומשום זה כל קץ של כל דרגה הוא כפי הזכיות של בני האדם הוא, והקץ של הקדוש ברוך הוא לא תלוי בזכיותיהם.

ויש שבעים ושתים אחר האלף החמישי כפי המדה ההיא. ויש שבעים ושתים אחר אלף ומאתים כפי המדה ההיא. ויש מאתים וחמשים ויש של נח שלו, כי עין בעין יראו קץ אחר יש מאתים ארבעים וחמש כפי (אותה) המדה, ותדרגה הזו של רצון שהוא הקדוש ברוך הוא. שני קצין אצריך. וזה וכל החשבונות וגמטריות של קצים הם פרפראות לחכמה מכתר למעלה אין קץ וחשבון, כמו שכתב בעל ספר יצירה: ולפני אחד מה אתה סופר. הראש של כל הקצים - חכמה, הסוף של כל הקצים הוא, שהשכינה היא העשירית.

העמוד האמצעי כולל הראש והסוף של כל הקצים, וכל סוף הוא בצדיק, והכל נכלל בצדיק שכולל שלשת האבות שבהם נקרא שביעי שלש פעמים. זהו שכתוב (בראשית ב) ויכל אלהים ביום השביעי, וישבת ביום השביעי, ויברך אלהים את יום השביעי. וזהו בעב הענן, וממנו נמצא השם בן שבעים ושתים שמות ויסע וביא ויט, שהם כלל ופרט וכלל, שנכללים במים אש ורוח, והם גם ואויר ורקיע.

והם הים ותקף הימין, מלאך החסד, וזה מיכאל, שהוא על שם (שמות טו) מי כמוד באלים ה', ששמו מכבי שעולה לשבעים ושתים בחשבון אותיות, ואורו ארבעים ושתים. וזהו כחו, (ישעיה מג) כי תלך במו אש לא תכוה. שזה מכבה אש, ומיכאל הוא דמות אריה, שהוא אריה ממים. (שמות טו) ויט משה את ידו על הים, וישם את הים לתרבה, בכה של גבריאלי שלים הגבורה שממנה על תרבה. ומשום זה נאמר בו וישם את הים לתרבה, מהצד של אוריאל, שליחו של העמוד האמצעי, הפריד בין מים ואש. זהו שכתוב, ויבא בין מחנה מצרים, שהיא אש נכריה, ובין מחנה ישראל, שהיא מים.

ויהי הענן מימין, והחשך של הרשעים משמאל, שהלך לקטרג לצד השמאל של גבורה, ולא קרב זה אל זה כל הלילה. וכמו שהפריד בין השמאל של הצד האחר לימין של הקדש שלא התקרב אליה, כך מיוחד בין הימין והשמאל של הקדש, שבו השמות והספירות והאותיות וההיות משלשות, ומשום זה וה"ו וכו' משלש בשלש אותיות, משום שישיראל שלישי לכהן וללוי. אבל שמות מרבעים ואותיות של תבה ארבע הם מהשכינה.

ותשע ספירות הן משלשות בעמוד האמצעי, כמו זה: ח'כמה חסיד נצח כתיר תפארת יסוד בינה גבורה הוד, ומלכות היא עשירית להם, ורביעית להם מצד האם העליונה, היא שמינית, ושלש הספירות הללו לבושים חשך עין וערפל. החשך לשמאל, הענן לימין, והערפל באמצע, תחת השמים

שהוא העמוד האמצעי. זהו שכתוב (תהלים יח) וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו. בָּעֵנָן שִׁוּיָא קוֹל, שְׁנַאמֶר בּוֹ (שם כט) קוֹל ה' עַל הַמַּיִם.

וכמה קולות מתפוצצים ממנו, שְׁנַאמֶר בָּהֶם (שם צג) מְקוֹלוֹת מִיַּם רַבִּים, מִצַּד הַגְּבוּרָה שֶׁשֶׁם חֲשָׁד, שָׁבוּ (בראשית כז) יִצְחָק וַתִּכְהֶינָּה עֵינָיו מִרְאֵת. דּוֹפֵק קוֹל שְׁנַאמֶר בּוֹ (תהלים כט) קוֹל ה' חֲצֹב לְהַבּוֹת אֵשׁ, וּמִצַּד הָעֲרָפֶל דּוֹפֵק הַקּוֹל שְׁנַאמֶר בּוֹ קוֹל ה' בְּהִדְר, הִידּוּעַ הַדּוֹר לַיִּשְׂרָאֵל דּוֹפֵק זָקוֹן. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ויקרא מט) וְהִדְרָת פָּנֵי זָקוֹן.

שְׁלֶשֶׁה קוֹלוֹת אַחֲרֵים מִנְּצַח הוֹד יְסוֹד, שֶׁהֵם כְּנָגֵד שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת. הַקּוֹל הַשְּׂבִיעִי יוֹצֵא מִן הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה. וְכִנְגֵד שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת הֵם. הַזֵּית לְיָמִין, גֵּר לְשִׁמְאֵל, הָעֵמּוּד הָאֲמָצִי פְתִילָה שְׁאֲחוּזָה בְּשִׁנִּיהֶם, שְׁהִיא עַץ פָּרִי עֹשֶׂה פְרִי לְמִינוֹ. אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ עַל הָאָרֶץ, זֶה הַכִּלִּי שֶׁל הַנֵּר, וְהַנֵּר שֶׁל שְׁבֵת מִצַּד הַגְּבוּרָה בּוֹעֶרֶת וּמוֹאֲרֶת. אוֹי לְמִי שֶׁמִּקְרִיב אֵשׁ זָרָה אֵלֶיהָ, שֶׁבְּגָלְלוּ צִנָּה לֹא תִבְעֶרּוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשְּׁבֵת, וְאַף הַשְּׂכִינָה כִּדְ נִקְרָאת גֵּר מִצַּד הַשְּׁמָאֵל, וְנִקְרָאת אוֹר מִצַּד הַיָּמִין, שֶׁשֶׁם (שמות כז) זֵית זָד וְכוּ' לְהַעֲלֵת גֵּר תָּמִיד, וְהוּא שָׁמֹן לְמָאוֹר, שְׁהִיא כִּי גֵר מִצִּנָּה וְתוֹרָה אוֹר, וְהִיא פְתִילָה מִצַּד הָעֵמּוּד הָאֲמָצִי שְׁאוּחוֹ בְּשִׁנִּיהֶם.

וכמו זה זרע של אדם כנגד שָׁמֹן, וּבְרִית מִלָּה כְּנָגֵד פְּתִילָה. גֵּר ה' נִשְׁמַת אָדָם כְּנָגֵד גֵּר שֶׁל מְנוּרָה. הַמִּרְאָה הַשְּׂמִינִי, הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה נִקְרָאת - כִּן מִרְאָה הַנֶּגֶה סָבִיב, מִטִּי"ה הָאֱלֹהִים. הַנֶּגֶה מִצַּד הַיָּמִין מִטָּה כְּלָפִי חֲסֵד, לְרַחֵם עַל בְּעָלֵי הַתְּשׁוּבָה, שָׁבוּ נֹאמֶר כִּי יָמִינָה פְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים. מִצַּד הַשְּׁמָאֵל מִטָּה הָאֱלֹהִים, לְהַכּוֹת בּוֹ אֶת הַרְשָׁעִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות יז) וּמִטָּה אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיָּאֹר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ.

ושבע שבתות, לְכָל אַחַת שְׁבָעָה יָמִים, עוֹלָם לְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵי. וְזֶהוּ (ויקרא כה) וּסְפַרְתָּ לָךְ שְׁבַע שְׁבֹתֹת שָׁנִים, הֵם אַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵי שָׁנִים. וְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵי יָמִים שְׁבַע שְׁבֹתוֹת, כְּנָגֵד שְׁבַע הַשְּׁמֹת הָאֵלֶּה, שֶׁהֵם:

אבִיג' יתִיץ, קרִי"ע שטִי"ן, נגִיד יכִי"ש, בטִיר צתִ"ג, חקִיב טני"ע, גי"ל פזִ"ק, שקִי"ו ציִי"ת, הֵם שְׁבָעָה שְׁמֹת, וְלְכָל אַחַת שֶׁשׁ אוֹתִיּוֹת כְּנָגֵד שֵׁשׁ יָמִים הַשְּׁבֹעַ לְכָל שְׁבֵת וְשְׁבֵת. וְאֵלּוּ הֵם שְׁנַאמֶר (ישעיה ו) שָׂרָפִים עֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד. וְכָלֶם אַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵי שְׁבַע שְׁבֹתוֹת, וְאַרְבָּעִים וְשָׁנִים יָמִים שֶׁל חֹל. וְשְׁבַע שְׁבֹתוֹת שְׁבַע סְפִירוֹת, לְכָל אַחַת שֶׁשׁ דְּרָגוֹת, וְעוֹלָם לְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵי פָּנִים טְהוֹר שֶׁל הַתּוֹרָה. הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה חֲמִשִּׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֵמֶר. ה' הָעֲלִיּוֹנָה מִן מִטִּי"ה. וְשֶׁלֶשׁ דְּרָגוֹת הֵן עֲלִיוֹנוֹת - שָׂרָפִים וְחִיּוֹת וְאוֹפָנֵי הַקֶּדֶשׁ.

הַשָּׂרָפִים, בָּהֶם פּוֹרַחַת הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה שְׁהִיא נִשְׁמַת כָּל חַי, וּמִמֶּנָּה נִשְׁמַת הַחַיִּים שֶׁל הָאָדָם, שְׁנַאמֶר בּוֹ וַיִּפַּח בְּאַפִּי נִשְׁמַת חַיִּים. וּבַשָּׂרָפִים שֶׁנִּמְשָׁכִים מֵאֵלּוּ הִיא פּוֹרַחַת בְּכָל לֵילָה לֹאֵם הָעֲלִיּוֹנָה, וּבְכָל שָׁעָה שְׁחוֹזְרֶת בַּתְּשׁוּבָה, שֶׁבְּשִׁבְלָה נֹאמֶר וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ. הָאָדָם חֲשִׁבּוֹנוֹ חֲמִשִּׁים. רוּחַ הַקֶּדֶשׁ שְׁנַאמֶר בָּהּ רוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פָּנֵי הַמַּיִם. שְׁאוּתֶם בְּנֵי תוֹרָה, הַמַּיִם שֶׁל הַתּוֹרָה, נִטְלָה מִהָעֵמּוּד הָאֲמָצִי, זֹו עוֹלָה בְּכָל לֵילָה בְּאַרְבַּע חִיּוֹת שֶׁלְכָל אַחַת אַרְבַּע כְּנָפִים, וּבָהֶם פּוֹרַחִים לְמַעַלָּה לְעֵמּוּד הָאֲמָצִי שְׁכּוֹלֵל יֵאֱהָדוּנָה. יְהוִי"ה מְזַמֵּן, אֲדָנִי מִשְׁמָאֵל. הַנֶּפֶשׁ בָּאָה מִצַּד הָאוֹפָנִים, שְׁנַאמֶר עֲלֵיהֶם (יחזקאל א) וּמִרְאָה הָאוֹפָנִים וּמַעֲשֵׂיהֶם כָּעֵין תִּרְשִׁישׁ. נֹאמֶר כָּאֵן תִּרְשִׁישׁ, וְנֹאמֶר בְּשִׁיר הַשִּׁירִים (שיר ה) גִּדְּיו גִּלְלִי זֶהָב מִמְּלָאִים בַּתִּרְשִׁישׁ.

ואף על גב שהרי בארנו למעלה, שָׂרָפִים וְחִיּוֹת וְאוֹפָנִים, בְּכָל מְקוֹם שֶׁמִּתְחַדָּשִׁים בּוֹ רָזִים, צָרִיךְ לְהַחֲזִיר אוֹתָם הַשָּׂרָפִים כְּנָגֵד כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים, וְהַחֲזִיר כְּנָגֵד גּוֹף הַכְּרוּבִים. הָאוֹפָנִים כְּנָגֵד רַגְלֵי הַכְּרוּבִים, שֶׁהֵם עֲגָלִים. מִשְׁגָּלוֹ יִשְׂרָאֵל, הִיוּ מִתְמַעֲטִים כְּנָפֵי הַחִיּוֹת, וּכְרוּב אֶחָד, שֶׁהוּא הָעֵמּוּד הָאֲמָצִי, הַתְּעַלָּה לְאוֹתוֹ הַמִּפְלָא (וּמִכְסָּה), שְׁנַאמֶר בּוֹ (תהלים יח) וַיִּרְפֹּב עַל כְּרוּב וַיַּעֲף.

נִשְׁאָר כְּרוּב שָׁנִי, שְׁהִיא הַשְּׂכִינָה בְּגִלוּת. אֲשֶׁרוֹ מִי שֶׁמִּחְבֵּר אוֹתָם בְּשְׁפָתִים שְׁלֵמוֹת בְּחִי"י הָעוֹלָמִים, שֶׁהוּא לְשׁוֹן לְמוֹדִים, כּוֹלֵל שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת הַתְּפִלָּה, שָׁבוּ מִתְכַּנְסִים שָׂרָפִים וְחִיּוֹת וְאוֹפָנִים, כָּלֶם כְּנָפֵיהֶם פְּתוּחִים כְּנָגֵדוֹ, וְקוֹלוֹ נִשְׁמָע מִתּוֹךְ הָעֵמּוּד הָאֲמָצִי וְשׁוֹמָעִים לָהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יחזקאל א) וְאֶשְׁמַע אֶת קוֹל כְּנָפֵיהֶם.

בְּאִיזָה מְקוֹם נִשְׁמָע? בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע, וּבְאִיזָה מְקוֹם נִפְתָּחוּ? כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל אוֹמְרִים אֲדָנִי שְׁפָתֵי תִפְתַּח. אֲדָנִי - הַשְּׂכִינָה, כְּשֶׁנִּפְתַּח לְקַבֵּל אֶת בְּעָלָהּ, נִפְתָּחוּ שָׂרָפִים וְחִיּוֹת וְאוֹפָנִים, כְּנָפֵיהֶם אֵלּוּ לְקַבֵּל אוֹתָם לְרַבּוֹנָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) וּפְנִיָּהֶם וְכְנָפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מְלַמְעָלָה. הִרִי שְׁאוּתֶם הַכְּרוּבִים זָכָר וְנִקְבָּה יָחִיד. בְּתַפְלַת הָעֵמֶדָה נֹאמֶר בְּשָׂרָפִים וְחִיּוֹת וְאוֹפָנִים, (שם) בְּעֵמֶדֶם תִּרְפְּנָה כְּנָפֵיהֶן. בְּעֵמֶדֶם - וְדָאֵי יִשְׂרָאֵל בְּתַפְלַת הָעֵמֶדָה, בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן אוֹתָם הַכְּרוּבִים וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל אַחִיו. בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן הַתְּפִלוֹת מִתְקַבְּלוֹת בְּרָצוֹן, שְׁנַאמֶר עֲלֵיהֶן תְּפִלוֹת כְּנָגֵד תְּמִידוֹ. וְעוֹד הִרִי פִרְשׁוֹהָ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, שְׁאֵין עֲבוּדָה אֶלָּא תְּפִלָּה, שֶׁשְׁקוֹלָה הַתְּפִלָּה כְּעֲבוּדַת הַכְּהֻנִּים, וְכִמוֹ הַקְּרָבָנוֹת שֶׁלָּהֶם.

בזמן שהכרובים, שהם העמוד האמצעי והשכינה, אינם פנים בפנים, אין התפלה מתקבלת, ויוצא סמא"ל, שהוא הפלב, לאכל את הקרבנות שלהם, שהם התפלות, וזהו (ויקרא ט) ויצא אש מלפני ה' ותאכל אותם. וזו האכילה של הקרבנות שהן תפלות ישראל, ונאמר בהם וימתו, כמו שבני אהרן, ואין מיתה לישראל אלא עניות. ובפנים של הכרובים הללו נאמר (שמות לג) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים.

קמו כלם בעלי המשנה והמלאכים, ונאמרו, מי הוא שגלה הסודות הללו? אלא ודאי זהו שנקרא ספר הזהר, בדרגה שלו, שהוא בדיוקן של רבוננו, שנאמר בו (דניאל ד) גדל העץ והתחזק, שגלגליו תהיה בצל חיות השדה, שהן חיות הקדש. ובענפיו ידורו צפרי השמים, שהן הנשמות העליונות. וממנו יזון כל בשר, זה ישראל למטה. ולא עוד, אלא בבבת עינו מאירה השכינה, שבשבילו נאמר (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. וזה ב"ת ל"ב, בת כלולה מעשר אמירות ול"ב נתיבות שלה, שהם ל"ב אלהים של מעשה בראשית. שבגלל הל"ב הזה נאמר, הלב רואה הלב שומע. בעין שלו מאיר העמוד האמצעי.

בשלושת צבעי עינו הימנית מאירים שלשה אבות. בשתי כנפי עינו פותחים וסוגרים שני עמודי אמת, ברב העין שאוחז בשתי כנפי העין שלו, זה צדיק. בת דקה קטנה יש מבפנים תחת בת העין העליונה, וזו השכינה התחתונה. שבת העין העליונה שם חכמה, לב, האם העליונה. האור שמאיר בבת העין שהיא י' ועמו נקרא האור הקדמון, זה כתר עליון. ועוד, בשבעה גלדי העין שלו מאירים נשמות רבי שמעון וששת חבריו, ועליהם נאמר (זכריה ד) שבעה ושבעה מוצקות.

ויש מפרש אותם כך בארבע עשרה אותיות של השם המפורש. בשבעה גלדי העין ושלושת צבעי העין מאירות עשר אותיות שהן יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וזהו (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם. בשני כרובי העין ובשני עפעפי העין מאירים פני אדם, שהם ד', והם יהו"ה, ועליהם נאמר ודמות פניהם פני אדם. דמות שלש החיות הם דמות פני אדם, כל איבר ואיבר שלו, נמצאת רשות היחיד, שרחבו ארבעה ונגבו עשרה, שהן ארבע עשרה אותיות השם המפורש. באיברים שלו מקננות כל נשמותיהם של ששים רבוא של ישראל. שששים רבוא של מלאכים כלם שמתקנסים בחבור הזה מקננים בו.

אמרו הנשמות של הישיבה העליונה: ודאי זה הוא שדרגתו העמוד האמצעי, שעתידי להגלות בדור שהמלך המשיח מתגלה בו. וסוד הדבר הכתוב מוכיח, מיה שהיה הואי שיהיה. ובה ממכו"ן שבת"ו השג"ח אל כל יושבי הארץ.

קום רועה הנאמן להתעורר לאותו שנאמר בו אני ישנה ולבי ער. וכמה הם ישנים וישנה בעיניהם, שלא פותחים אותם להתעסק בסודות של התורה, שכל רז נקרא אור, להאיר בו לבת העין ולעורר אותה בו אל בעלה, שהיא ישנה בגלות בין אותם בעלי תורה, שאין אחד מהם שיעורר אותה לבעלה, שהוא ר"ז, האור שמאיר בה בבת העין. שרז, אור הוא בחשבון. שהרי אתה הוא שנאמר בו משה קבל תורה מסיני. שהרי כל הנביאים והחכמים ובעלי קבלה אצלך הם כלבנה והפוכבים והמגלות, שאין להם אור אלא מן השמש.

ומשום שנאמר בד פני משה כפני חמה, קום האר להם, שעד שאמת מאיר להם, כלם הם בחשכה ואין להם אור. שבמקום שאתה תמצא, העמוד האמצעי נמצא שם, שהוא כולל עליונים ותחתונים. אתה הוא המראה של כל מראות הנבואה, שנאמר בהם (יחזקאל א) ונראה מראות אלהים. המראה התשיעי - (שם) מראה דמות כבוד ה'. וזו חכמה שיש בה כ"ח מ"ה, וכמה חשבונות וגימטריאות יש שם, שנאמר בהם תקופות וגימטריאות פרפראות לחכמה. והם מ"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, הוא (הן) עשר ספירות.

שאמר בעל ספר יצירה: עשר, ולא ט' ולא י"א. כמו שעשר האותיות של השם המפורש, שלא להוסיף עליהן יותר מעשר, ולא לגרע מהן. וחשבון של עשר האותיות האלה הם מ"ה. הלכך שלו הם כ"ח אותיות שהם תולדות של עשר האלו. והם יו"ד וא"ו דל"ת, ה"א אלק"ף, וא"ו אלק"ף וא"ו, ה"א אלק"ף. עשר אותיות כנגד עשר אצבעות. כ"ח אותיות כנגד כ"ח פרקי עשר אצבעות, ובשבילם נאמר (במדבר יד) ועתה יגדל נא כ"ח אדני.

ומשום הלכך הזה נאמר, שמי שלא יודע בגימטריאות וחשבונות שלו, עתיד לרדת לשאול, כמו שבארוה במדרש, (קהלת ט) (כל אשר תמצא נדד לעשות בכחך עשה) כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הלך שמה. מ"ה הוא כבו"ד אחד. כמו זה וא"ו חשבונות אה"י כבו"ד. הוא יו"ד ה"א ה"א. וכבוד הוא חשבון ל"ב, והוא ל"ב אה"י. ובגללו נאמר (יחזקאל א) הוא מראה דמות כבוד ה'. ועוד, מה באותיות מ"ה ה"א שעולה בגימטריא אה"י אדני, וחשבונות אלהים. וזה הכפוי של השם המפורש, שפך עולה אלהים בגימטריא כפוי. וזהו השם בכפוי. הכפ"א כך עולה הוא בחשבונות כ"ו כ"פ וא"ו הוא.

הנ"ן ה אלהים בגימטריא א' תוספת, מראה ששמו וכניו אחד, ואינו כמו שהאדם שהוא אחד וכניו אחד, אלא הקדוש ברוך הוא הוא ושמו וכניו הכל אחד. תשע המראות הללו ראה יחזקאל

מתוך תשע צורות אחרות. המראה העשירי שהוא כתר מפלא ומכסה, לא גלה בו שום מראה בעולם. זהו שכתוב (שם) ואראה ואפל על פני, ולא אמר מה ראה. משום שנאמר עליו במפלא ממך אל תדרש ובמכסה ממך אל תחקר. אין לך עסק בנסתרים.

מי המסתרים שלו? אלו שש מאות ועשרים סתרי תורה גנוזים (סודות) שתלויים ממנו, כחשבון פת"ר, וכל אחד מלמד סוד למעלה ממנו, והם עולמות גנוזים לאותו מפלא, שהוא עלת כל העליונים. קום רועה הנאמן, גלה שבחיו, שהרי הרשות נתנה לך מן עלת כל העלות. וענן וערפל - אב ואם. ושבעה ענני כבוד - שבע ספירות. השקאה של אלו העממים הם יו"ד היי וי"ו היי שעולה לחשבון ע"ב. ועליו נאמר (ישעיה יט) הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים. ועשר הספירות נכללו בו מצד של החסד, וממנו שם בן שבעים ושתים כתוב בזרוע של הקדוש ברוך הוא, כמו שבארו בספר רזיאל, בשעור קומה שהוא היה הספר של אדם הראשון.

וכשעולה השכינה בעננים הללו, עולה בחשאי בתפלה בחשאי. וכמה חיות שהולכות באויר, שהם שרפים חשמלים, עשר פתות הם כלם פותחים בפניהם אליה. זהו שכתוב (יחזקאל א) ופניהם וכפיהם פרדות מלמעלה, לקבל השכינה עליהם. וכשעולה, עולה בכלם בהבלים הללו של הפה, שהם שבעה הבלים שאמר קהלת ושלשה גנוזים.

וכשעולה עליהם, מיד יורד הקדוש ברוך הוא לקבל אותה בכמה צבאות ומחנות. המחנות של השכינה עולות עם השכינה, ומחנות המלך יורדים עליהם, והם המרפבות התחתונות מהעליונות, ומקבלים אלו מאלו בשמחה בנשיקות. וסוד הדבר, (בראשית כח) והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו. והנה המלאכים של השכינה שנעשית אלהים עולים, ומלאכים יורדים בו אליה.

אשרי תפלת האדם שהיא עושה סלם לשני מחנות המלך והגבירה. ומשום זה, כשעולים מחנות הגבירה, עולים בחשאי, וכשירדים מחנות המלך עליהם, הם מדברים עליהם. באותו הזמן הוא היחוד של הקול והדבור יחד.

יאהדונהי, שבשבילו נאמר גדול העונה אמן יותר מן המברך. והרי פרשיה, וכשירדים מחנות המלך, יורדים בקולות. זהו שכתוב (שמות יט) ויהי קולת וברקים וענן כבד על ההר וקל שפר חזק מאד. שפך דרך המטר - להעלות ענן בחשאי, ולהוריד מטר בקולי קולות. ואין מטר אלא השקאת התורה לשכינה. שהשכינה היא נר, שנאמר בה היא העלה. ישראל פתילת שמן תורה להעלת נר תמיד, ובזמן שהתפלה שהיא מצוה, עולה בתורה, אין לה כביה עולמית.

וכשתפלה, היא עת רצון לפני ה', נראית הקשת בגוניה מאירים בענן, באותו הזמן וראיתיה לזכר ברית עולם. שבגוניה המאירים הללו נודע ששכינה עולה לפני ה' במעשים טובים של ישראל. אם לא נראית הקשת בגוניה מאירים, היא רומזת (איכה ג) סתה בענן לך מעבור תפלה. ונראית בלבוש של ענן שחר.

אם קשת בו בגוניה חשוכים, היא רומזת אל תראני שאני שחרחרת. ואם צבעי הקשת מאירים, היא רומזת שחורה אני ונאנה. שחורה אני - בענן שחר, ונאנה - בגוניה יפים מאירים של הקשת, במעשים טובים של ישראל.

ושכר התפלה של התקון הזה, כשיצאת הנשמה מן הגוף ללכת לעולם הבא, כמו שהוא כבד את השכינה והלביש אותה בכמה עננים של לבושים נכבדים, שנקראו ענני כבוד, והעלה אותה בתפלתו לקדוש ברוך הוא בשירות וזמירות ותשבחות והודאות, שהתפלה כך מעלה אותה הקדוש ברוך הוא לעולם הבא לנשמתו בלבוש ענני כבוד ובכמה שירות ותשבחות והודאות, כמו שיצאו ישראל ממצרים בענני כבוד ובגויה, זהו שכתוב (שמות טו) אז ישיר משה ובני ישראל וגו'.

וכמו שמעלה אותה בכמה מחנות של מלאכים, ומוריד אליה את מחנות הקדוש ברוך הוא לפניו, והקדוש ברוך הוא עמם - כך מעלה את הנשמה מן הגוף עם מחנות השכינה, ויורד הקדוש ברוך הוא לפניו עם מחנותיו.

וכמו שמעטר את הקדוש ברוך הוא בתפלין של ראש, ומתקין לו כסא בציצית, כמו שבארוה (ישעיה טז) והוכן בחסד כסא - כך הקדוש ברוך הוא מתקן לנשמתו כסא, ומתקן לו דירה עם מזוזה, ומעטר אותו בכתר שלו.

וכמו שקשר את השכינה עם הקדוש ברוך הוא בקשר של תפלין ומיחד אותה בו - כך הרוח שלו קשורה עם הנפש, והנשמה עם בעלה, שהוא אדם, ומתקין לו דירה עמו. והסימן - (משלי כ) נר ה' נשמת אדם. נ"ר - נפ"ש רי"ח, והם אצילות של השכינה, והעמוד האמצעי שכולל שש ספירות. נשמת אדם - האצילות של האם העליונה והכמה, ששם מ"ה, שהוא אדם הראשון. המחשבה כתר עליו, תפלין על ראש - האב והאם. ומשום זה נאמר באדם, במדה שאדם מודד, בה מודדים לו. ובשביל בני האדם נאמר (שמואל א ב) כי מכבדי אכבד ובזי יקלו. ולא עוד, אלא מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות.

וכעת צריך לפרש על פה שעולה התפלה ממנה, כצפור וכיונה וכנשר. וכשישראל יצאו ממצרים, יצאו כמו שיונה בורחת, והנץ היה רודף אחריה, כך יש תפלה שמחצד שלו השכינה פורחת בה כיונה, וסמא"ל וצבאותיו רודפים אחריה בכמה חטאים שמלמדים על בעל אותה התפלה, ומלמד אותם בגבורה לעקב את השכינה שם, שלא תעלה לקדוש ברוך הוא עם אותה התפלה. וזוהי תפלת ישראל על הים, שהיו בלי זכות של תורה ומעשים טובים, והמים להם חומה, וכך הם התפללו מעבדות.

ואם חוזרים בתשובה, בעל התפלות הוא שאומר לשלח התפלות מטטרון: מה תצעק אלי? אמר לתפלות לנסע במסעיהם. זהו שכתוב (שמות יד) דבר אל בני ישראל ויסעו. לאדם שהולך בדרך, והולך אחריו אותו בעל מסי המלך, ואוחז בו עד שפורע מנדה בלו (סוגי מסים) והלך. משום שברח, הוא צונח למי שמוציא אותו: יבא אדונו ויאמר, (אמר) לו שילך לדרך, שאני פרעתי. בא בעל המסים של המלך. מה עשה? הטביע ראשו בטיט והרג אותו. כך הקדוש ברוך הוא עשה במצרים. זהו שכתוב (שמות טו) מרפבות פרעה וגו' טבעו בים סוף.

ומי גרם שרודפים אחרי ישראל? משום שטרם היתה להם תורה לא היה שטר שחרור, משום שתורה היא שטר חרות לבני אדם מיצר הרע וממלאך המות ומכל מקטרגי העולם. זהו שכתוב (שם לב) והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחות. וזו האם העליונה שנת החמשים, שמשם תורה, שהיא העמוד האמצעי שנקראת חרות, שמשם נתנה ליונה הקדושה, שהיא השכינה, שמצדה נקראו ישראל יונה.

וכך כשתפלה, שהיא יונה, עולה בתורה, מה כתוב בו? (ישעיה נב) כי לא בחפזו תצאו ובמנוסה לא תלכו כי ה' הלך לפניכם וגו'. ואלו הן התפלות של בעלי התורה, שעולה כנשר שאינו פוחד מכל עופות העולם. ומחצד שלהם (של התפלה) הגבירה היא דרך הנשר בשמים. ויש שיאמר כך, והכל אמת.

ומצד של בעלי המקרא עולה התפלה כמו צפור. ומצד של בעלי המשנה עולה כמו יונה. ומצד של בעלי קבלה עולה כמו נשר, גבירה על הכל. אבל מצד של אלו שאין בהם מקרא משנה וקבלה, שהם עמי הארץ, אין לה עליה בהם.

ומשום זה אמר קהלת בדרך רמז, (קהלת ג) מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ. ורוח הבהמה, אלו הם עמי הארץ, ולפעמים יוצאים מהם זרע מעלה, בני תורה, לעלות בהם. משום זה בארי בעלי המשנה, הזקרו בעמי הארץ, שלפעמים יוצאים מהם בנים מעלים בעלי תורה.

קם המנוחה הקדושה וכל המחנות לנשק אותו זקן. פרח. אמר רבי שמעון, ודאי אותו זקן לא רצה לטל שר מועמו לנשק אותו, ומשום כך פרח. אשרי חלקנו שזכינו לשמע שר של מצוה ושל תפלה בעולם הבא.

קם רבי אלעזר ואמר, אבא, מי היה אותו הזקן? אמר, ודאי רב המנונא סבא הנודע שנשמתו ירדה מלפניו באור של ההבל של התורה. שבזמן שהצדיקים מתעסקים בתורה, כל ההבלים האלו שעולים מפיהם בתורה, כמה נשמות של אותו העולם רוכבים עליהם ומתלבשים בהם. והקולות והדבורים של התורה נעשים להם כמו סוסים, ורוכבים עליהם ויוצאים בעולם הזה, ואפלו המלאכים. וכל שכן בחבור הזה.

ובבעלי החבור הזה שבו הקדוש ברוך הוא הטה השמים ושמי השמים כמו שבסיני, והוא ירד עליו להקים שכנתו בששים רבוא של מלאכים, ובכל הנשמות שנבראו ושעתידות להבראות. זהו שכתוב (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו וגו'.

ובנשמות האצילות של פיו, היא סיני. והקול שלו (בא) כמו הקול של אדונו, שנאמר בו (דברים ד) קול דברים אתם שמעים. וכל דבור ודבור נעשה ממנו מלאך. ונשמתו בגללה מכריזים למעלה, כשעולה בכל לילה: תנו כבוד לדיוקן המלך. בינתיים הנה הרועה הנאמן בא. נטל מקלע בידו.

פתח ואמר, זרקא מקף שופר הולך סולתא. נטל שלש אבנים וזרק אותן למעלה. וכשזרק אותן, נעשו אבן אחת, ואמר לראשי הישיבה: קבלו אליכם את האבן הזו, שהרי השכינה בגלות, ואין בכם מי שיתעורר אליה לרצותה לבעלה, ולא עוד, אלא כמה בעלי מדרשות, שהם חברים אצלכם, צווחים בכל יום ולילה בתורה שבעל פה בכמה קשיות, וצווחים בה כמו כלבים שאומרים הב הב, כמו שהגיהנם צווח הב הב. זהו שכתוב (משלי ל) לעלקה שתי בנות הב הב. הב לנו עשר בעולם הזה, הב לנו עשר בעולם הבא. כמו שבארה, למד תורה הרבה, ויתנו לך שר הרבה. ואין מי שישתדל בתורה להעלות בה השכינה מהגלות וליחד אותה עם בעלה, משום שהם אטומי עינים וסתומי לב.

ומשום זה יוצא קול בכל לילה, כשיורד הקדוש ברוך הוא לגן עדן, כשעולות הנשמות לפניו, ואותו הקול אומר פסוק ככתוב (ישעיה מ) קול אמר קרא, לך ואמר להם שישתדלו בתורה כדי לחבר השכינה עם הקדוש ברוך הוא. כמו שדוד שאמר (תהלים קלב) אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא

מקום לה'. והוא היה משתדל בתורה לחבר את האם, שנאמר בה (משלי א) ואל תטש תורת אִמְךָ, עם בעלה. שהרי השכינה מצד של החסד נקראת גמילות חסדים.

ומצד הגבורה נקראת עקדה וקרבו, ומצד העמוד האמצעי נקראת תורה, ואין מי שייעיר אותה במדות הללו לבעלה. זהו שכתוב (ישעיה נא) אין מנהל לה וגו'. ומשום זה הקול אומר (ישעיה מ) מה אקרא כל הפשר חציר. שלא משתדלים אלא לזבח בשר, ואלו הם עמי הארץ. ואלו שמשתדלים בגמילות חסד ובתורה, לא משתדלים אלא לעצמם, ובשבילם נאמר וכל חסדו כצני השדה. וכל אלו שלא משתדלים בה לשמה - רוח הקדש, שהיא השכינה, לא שורה עליהם. זהו שכתוב (תהלים עח) ויזכר כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב.

ויש שלא משתדלים בתורה שבעל פה לשמה, ונאמר בהם (שמות א) וימכרו את חייהם בעבדה קשה - זו קשיה. בחמר - זה קל וחמר. ובלבנים - בלבון ההלכות. שעליהם נאמר ותכן לבנים תתנו. בכל עבדה בשדה - זו ברייתא. את כל עבדתם - זו פסקה. אשר עבדו בהם בפרך - פרקה. כשהגיעו לעמקה של הלכה, נאמר בהם אין הלכה כפלוני.

ויש אחרים שמשתדלים בה לשמה, שהם בעלי המגנים של בית המדרש, שנאמר בהם (במדבר יט) אדם כי ימות באהל. כמו שבארנו בעלי המשנה, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

ואין מיתה אלא עני, שבארנו בו פת במלח תאכל. ועליהם נאמר (ישעיה כו) יחיו מתיד. אלו שנאמר בהם (במדבר יט) אדם כי ימות באהל. שונאי בהם מתקיימת שכינה, ועתיד הקדוש ברוך הוא להחיותם בו, כמו שבארנו, כל המקיים את התורה מעני, סופו לקיימה מעשר וגו'. נבלתי יקומו, אלו שנאמר בהם (משלי ל) אם נבלת בהתנשא. ואמרו בעלי המשנה, כל המנבל עצמו על התורה, לשוף מתנשא.

הקיצו ורננו שכני עפר, אלו שנאמר בהם ועל הארץ תישן. משום ההיא שנאמר בה (קהלת ג) הכל היה מן העפר, ואפלו גלגל חמה, שבו ברח הקדוש ברוך הוא את אברהם והיה (ושמתי את) זרעך כעפר הארץ. וזו השכינה, שבשבילה נאמר באלו שמשתדלים בה לשמה, (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם. (ואלו שלא משתדלים בה לשמה, יהיו לחרפות לדראון עולם).

כי טל ארות טלף (ישעיה כו), וזה יו"ד ה"א וא"ו. זהו חשבון ט"ל תורה שבעל פה, שהוא ה"א, ששה סדרי משנה היא בחשבון ה"א, ובשבילה בארו בעלי המשנה, כל העוסק בטל תורה, טל תורה מחיהו. וזהו שמתפללים בו מוריד הט"ל. והקדוש ברוך הוא אמר (הושע יא) לא אבוא בעיר.

משל לבת מלך שהלך בעלה למדינת הים, ולזמן שבה אליה, נשבע לה שלא נכנס בישוב. וזהו לא אבוא בעיר. ואם אינך מאמינה לי, הרי לך סימן ראשי נמלא ט"ל, שזהו הטל להחיות בו מתים. (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל, פרשוה בעלי המשנה, מי הרפאים? אלו שנאמר בהם בפרסוק אחר רפאים בל יקמו.

ואלו הם שמתרפים מדברי תורה לעבודה זרה, שנותנים לעובדי כוכבים ומזלות את ממונם להתגבר בהם, ומרפים ידיהם מאלו שעוסקים בתורה לשמה לעשות חסד עמהם. אלו לא יקומו, והארץ מפילה אותם, כאשה מעברת שמפילה נפלים, וזהו וארץ רפאים תפיל. שהנפל אינו בר קיימא, וזהו שלא כלו לו חדשיו, שהם תשעה ירחי המעברת. מי המעברת?

אלא זו תורה, והיא השכינה, אותו היכל שנוול ממה בתורה, בחדש הראשון מאלו שנאמר בהם אין בן דוד בא עד שתתפשט מלכות הרשעה תשעה חדשים על ישראל. בחדש הראשון הוא משיח אי"ן. ובחדש השני עושה אותו יש מאין, בספירה השנייה שנאמר בה והחכמה מאין תמצא. בחדש השלישי מוסיף בו בינה, וזה ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה. ומשום זה פרשוה בעלי המשנה, איזהו חכם? המבין דבר מתוך דבר. שקדם שבה לעולם מלמדים אותו חכמה ובינה. בחדש הרביעי גומל עמו חסד, שמכניס לו פרנסה מטבור אמו. בחדש החמישי נותן בו תוקף של גבורה להתגבר על יצר הרע מצד של סמא"ל שלא ישלט עליו בבטן אמו לעשות אותו נפל להרג המשיח.

בחדש השביעי נותן בו דעת וכן ויפי של פנים. בחדש השביעי והשמיני נותן בו רוח הקדש מצד של נצח והוד, שהם שני נביאי אמת. ומשום זה נתנבא רוח הקדש עליו, (ירמיה א) בטרם אצרך בבטן ידעתיו ובטרם תצא מרחם וגו'. מצד הצדיק נותן לו אות ומופת בחדש התשיעי שנוול מהול, ואותו התינוק הוא העשירי מצד המלכות, הוא הספה העשירית, ומשום זה זכה לתשע הדרגות הללו.

קמו בעלי המשנה ואמרו, רועה הנאמן, טלו האבן שלך אליך, שאיתה הוא שנאמר עליך (שמות ה) ותרא אותו כי טוב הוא. ופרשוה בעלי המשנה, מה זה כי טוב? שנוול מהול. ואיתה הוא כלול בתשעה החדשים הללו, ומצד העבור שלך, המלכות הקדושה נאמר בה (דברים לג) ויהי בישרון מלך. וזו האבן, טפה קדושה כלולה מעשרה. איתה הוא הזרע שנמשכת ממנה, ובד תלויה הגאולה, ועליך עתיד להבנות בגן ועליך תקום. טל אותה אליך. אמר להם, אינכם יכולים להנצל. אם נצלתם מאבן אחת, אני אזורק

לכם שש, שְׁנָאֲמַר בָּהֶם בְּרִ"א שִׁי"ת. נָטַל הַמִּקְלָע כְּמוֹ מִקְדָּם.

פָּתַח וְאָמַר זֶרְקָא מִקְרָא שׁוֹפֵר הוֹלֵךְ סְגוּלָתָא. שֶׁלֹּשׁ אַבְנִים עֲלִינוּת הֵן סְגוּלָתָא. שֶׁלֹּשׁ טּוֹת עֲלִינוּת שְׁנָאֲמַר בָּהֶן (איוב לג) הֵן כָּל אֵלֶּה יַפְעֵל אֶל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר. וְשֶׁלֹּשׁ טּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת כְּנֻגָּדִים סְגוּלָּה, עֲלִיהֶן נֶאֱמַר (מִיכָה ו) שָׁמְעוּ הָרִים אֶת רִיב ה' מִי הָהָרִים? אֵלֶּה הֵנָּה שֶׁלֹּשׁ אַבְנִים עֲלִינוּת אֲצִלְכֶּם, שֶׁהֵן סְגוּלָתָא. וְלָמִי מָפָס? לְרַבִּי וְרִיב וְרַבִּיא שֶׁל הִישִׁיבָה הַעֲלִינָה, שֶׁכְּנֻגָּדֶכֶם הָיוּ כָּל רַב מִבְּבֵל, וְרַבִּי מֵאַרְצָא יִשְׂרָאֵל, וְרַבָּא מִשְׁאַר הָאֲרָצוֹת.

שָׁמְעוּ שְׁלֹאֲתִיּוֹת רִיב וּקְטָטָה וּמַחֲלָקָת בַּהֲלָכָה לְמַעַלָּה, וְרַבִּי וְרִיב וְרַבִּיא מַחֲלָקָת וְרִיב וּקְטָטָה בַּהֲלָכָה שְׁלֵהֶם לְמַטָּה. וְאֵין בָּכֶם שִׁיחִיָּה רִיב וּקְטָטָה וּמַחֲלָקָת בְּשִׁבִּיל הַשְּׂכִינָה לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַחַק אוֹתוֹ בְּכַמָּה קָשִׁיּוֹת עַד שִׁיּוּצִיא אוֹתוֹ מִן הַגָּלוּת.

וְהֶאֱתַנִּים - אֵלּוּ הַתְּנָאִים שֶׁל הַמִּשְׁנָה שֶׁל הִישִׁיבָה שְׁלֵמָטָה. הֵנָּה שֶׁלֹּשׁ אַבְנִים אֲצִלְכֶּם, שֶׁהֵם סְגוּלָּה. שֶׁשֶּׁשׁ הַנִּקְדוֹת הִלְלוּ הֵם שֶׁשֶּׁה סְדְרֵי מִשְׁנָה, וְכָל נִקְדָּה הִיא עֶשֶׂר, וְעוֹלָם לְסִי מַסְכָּתוֹת, שֶׁעֲלִיהֶם אָמַר שְׁלֹמֹה (שִׁיר הַשִּׁירִים ו) שְׁשִׁים הֵמָּה מַלְכוּת. וְיֵשׁ לוֹ כְּמָה בְּתוֹלוֹת אַחֲרֶיהָ רְעוּתֶיהָ שֶׁל הַלְכוּת פְּסוּקוֹת שְׁנָאֲמַר בָּהֶן (שם) וְעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר. וְהַשְּׂכִינָה הִיא כְּתֹרַת עַל כָּלֶם.

הַתֵּג שֶׁל זֶרְקָא, עֲלִיו נֶאֱמַר (מִשְׁלִי לא) רַבּוֹת בְּנוֹת עָשׂוּ חֵיל וְאֶת עֲלִית עַל כָּלָנָה. וְהִיא רִיב וּקְטָטָה וּמַחֲלָקָת וְקָשִׁיָּה לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיכֶם. וּמוֹרֵי הַמִּשְׁנָה שְׁמִשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה בְּכָל יוֹם וְלִלְכָה בְּגָלוּת, הִיא רִיב בְּשִׁבִּילֶם שִׁיּוּצִיא אוֹתָם, וְאֵין מִי שִׁיחִיָּה רִיב וּקְטָטָה וּמַחֲלָקָת לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבִּילוֹ בְּגָלוּת.

קָם זָקֵן אֶחָד מִבִּינֵיהֶם וְאָמַר, רוּעָה הַנֶּאֱמָן, כְּמָה חֲזָקוֹת הָאֲבָנִים שְׁזָרְקָתָ, שֶׁהִזְדַּעְזְעוּ בַּעֲלֵי הִישִׁיבָה שְׁלֵמָעֵלָה וּמַטָּה, וְאֶפְלוּ הַמַּלְאָכִים הַעֲלִיּוֹנִים, שֶׁהֵם סוֹמְכִים אֶת שֵׁשׁ מִדְרָגוֹת הַכֶּסֶּא, וְהַכֶּסֶּא הִזְדַּעְזָע. אֲבָל הָרִי אֵיתָן מוֹשְׁבָךָ אֵלֶיךָ, שֶׁהִיא הַשְּׂבִיעִית, הַשְּׂמִיר מִמֶּנָּה, שֶׁהָרִי הָאֶבֶן שְׁזָרְקָתָ הָרִי הִיא אֲצִלְךָ, שֶׁהִיא כְּתֹרַת עַל כָּלֶם. וְשִׁים בְּסֻלַּע קִנְדָּה, וְשֵׁשׁ אַחֲרֵים אֲצִלְךָ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא אָמַר (יחזקאל לו) לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה. הָרִי שֵׁשׁ אֲצִלְךָ. כִּי אִם לָשִׁם קִדְּשִׁי. הָרִי הַשְּׂבִיעִית אֲצִלְךָ. וְלֹא עוֹד, אֵלֶּה אֵתָּה הוּא שְׁנָאֲמַר בָּךְ וְיָד אֶת הַסֻּלַּע, וְשִׁים בְּסֻלַּע, שֶׁהִנָּחַשׁ קִנְדָּה לְכַפֵּר עוֹנֶךָ.

הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צָוָה אֶתְכֶם וְדִבְרַתְכֶם אֶל הַסֻּלַּע, וְאֵתָם לֹא עֲשִׂיתֶם בָּךְ. שְׂאִם עֲשִׂיתֶם מֵאֲמָרוֹ בְּדַבּוּר, הָיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה בְּלִי סִפְק וּבְלִי קָשִׁיָּה וּמַחֲלָקָת. וּמִשּׁוּם שְׁנָאֲמַר בָּךְ (במדבר כ) וְיָד אֶת הַסֻּלַּע, וְלֹא יֵצְאוּ מִמֶּנּוּ אֵלֶּה טּוֹת טּוֹת, בָּךְ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה הֵם כְּמִי שֶׁמִּכָּה בְּסֻלַּע, וְהֵם לְשׁוֹנִם.

כְּפִטִישׁ יִפְצֹץ סֻלַּע, וּפּוֹסְקִים בָּהּ כְּמָה הַלְכוּת פְּסוּקוֹת שֶׁל הַלְכוּת, וְלֹא יוֹצֵאִים מֵהֶם אֵלֶּה טּוֹת טּוֹת וְהֵן לְקוֹטְאוֹת. וּמִשּׁוּם בָּךְ הַכָּל תְּלוּי בָּךְ. הָרִי הָאֶבֶן אֲצִלְךָ וְשֵׁשׁ אַחֲרוֹת. וּבָךְ תְּלוּיָהּ הַגִּאֲלָה שֶׁל הַשְּׂכִינָה וּבְנִיָּה, כְּדִי שִׁיִּתְקֵן בָּךְ מִה שֶׁנִּהְרַס בְּרִאשׁוֹנָה. וּבְשִׁבִּיל הַחֲבִיבוֹת שֶׁלָּךְ, שֵׁשׁ טּוֹת שֶׁל גִּלְגּוֹל חֲזָרוֹ אֵלֶיךָ, שֶׁהֵם רְמוּזִים בְּרִאשֵׁי הָעֲנָפִים שֶׁלָּךְ. אוֹתָם שִׁי' שִׁי' שֶׁכָּפַל בָּהֶם מִשָּׁה מִשָּׁה.

הָאֶבֶן הַשְּׂבִיעִית (איכה ב) מָה אֶעֱיִדְךָ מָה אֲדַמָּה לָךְ, וְנֶאֱמַר בָּהּ הַבַּת יְרוּשָׁלַיִם. וְעֲלִיהָ אָמַר מָה אֲשׁוּהָ לָךְ. הִיא אֲשׁוּהָ לָךְ בִּשְׁבָרוֹן שֶׁלָּךְ וְאַנְחָמְךָ. שִׁישׁ לָךְ לְהַתְנַחֵם עִמָּה, שְׂדִי לְעֶבֶד לְהוֹיֹת כְּרָבוֹ, וְאֵף עַל גֵּב שִׁיחִיָּה גְדוֹל הַשְּׁבָרוֹן שֶׁלָּךְ כְּמוֹ הֵם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) כִּי גְדוֹל כִּים שְׁבָרְךָ מִיִּי יִרְפָּא לָךְ, שֶׁהִיא הָאִם הַעֲלִינָה, הַתְּשׁוּבָה שֶׁלָּךְ בָּאֵר שֶׁלָּךְ שֶׁהִתְבַּקְעָה, שֶׁהִיא יָם הַתּוֹרָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות יד) וַיֵּט מִשָּׁה יָדוֹ עַל הָיָם וַיִּזְלַךְ ה' אֶת הָיָם בְּרוּחַ קָדִים עָזָה כָּל הַלִּילָה וַיִּשָּׁם אֶת הָיָם לַחֲרָבָה. (עד כָּאן).

מִכָּאֵן וְאֵילָךְ, וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם שְׁלוֹ אֵלֶיךָ, וְהוּא עַץ הַחַיִּים, שְׁנָאֲמַר בּוֹ (שם טו) וַיִּזְרְחוּ ה' עַץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם, שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבַעלָּה פֶּה, שְׁנָאֲמַר בָּהֶם (שם) וְלֹא יָכְלוּ לְשָׁתֵת מַיִם מִמֶּרָה כִּי מָרִים הֵם, כְּמוֹ שְׂבָאֲרוּהָ (שמות א) וַיִּמְכְּרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, שֶׁהִיא קָשִׁיָּה. וּבְאוֹתוֹ הַזָּמָן וַתִּשְׁתַּתְּ הָעֵדָה וּבַעֲיָרָם.

וּכְשֶׁהִתְגַּלָּה לָךְ עַץ הַחַיִּים בְּדוֹר הָאֲחֵרוֹן, שֶׁאֵתָה עֲתִיד לְהַתְגַּלּוֹת בִּינִיָּהֶם, כְּמוֹ שְׂבָאֲרוּהָ (קהלת א) מִיָּה שֶׁהִיָּה הִיא שִׁיחִיָּה, כְּמָה נְסִיּוֹנוֹת יֵשׁ לְנִסּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל? זֶהוּ שְׁכָתוֹב שֵׁם שֵׁם לֹא חֹק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסָּהוּ, אֶת מִשָּׁה, וְהַתּוֹרָה הַחֲזִירָה לָהֶם נִסִּיּוֹן לְאוֹתָם שְׁמִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ וְהֵם בְּצִרּוֹת רַבּוֹת. כְּמוֹ שְׂבָמְצָרִים שְׁנָאֲמַר בּוֹ (שם א) כָּל הַבֵּן הַיָּלֹד הַיָּאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ, וְזוֹ הַתּוֹרָה שְׂבָכְתָב, וְכָל הַבַּת תַּחֲיִיּוֹן - הַתּוֹרָה שֶׁבַעלָּה פֶּה, שֶׁשְׂתִּיחֶהּ הֵן פֶּה וְלָשׁוֹן, וּבָהֶם תִּהְיֶה אֵתָה כְּבֵד פֶּה וּכְבֵד לָשׁוֹן, וְלַחֲכֶם בְּרָמָז. וְאֵין מִיתָה שֶׁל בַּעַל אוֹר הַתּוֹרָה אֵלֶּה עֲנִיּוֹת.

וּבִגְאֻלָּה הָאֲחֵרוֹנָה, תּוֹרָה תִּהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהִיָּם, שְׁנָאֲמַר בָּךְ, הַרוּעָה הַנֶּאֱמָן, (שם) וַתִּשָּׁם בְּסוּף עַל שְׂפַת הַיָּאֵר. בְּסוּף פִּיּוֹ יָמִים, דְּרָגָה שֶׁל גִּאֲלָה, נֶאֱמַר בָּךְ וַתִּשָּׁם בְּסוּף עַל שְׂפַת הַיָּאֵר, שֶׁהוּא אוֹר הַתּוֹרָה, הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי. שְׁפָתוֹ הַשְּׂכִינָה.

בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן אֵלּוּ הַטּוֹת שֶׁהָיוּ יוֹצְאוֹת מִהַסֻּלַּע, שֶׁהֵן פְּסָקֵי הַלְכוּת, נֶאֱמַר בָּהֶם (תהלים צג) נִשְׂאוּ



נהרות ה'. שתי טפות שהן צר"י, עולות עם שני ווי"ם ונעשים נהרות. ואותה הנקדה העליונה, שהיא סגולתא, התעלתה על כנפיהם. ועליתו באיזה מקום הוא? אלא אלו שני נהרות הם אבא ואמא. מצד הבת של המלך נקראו טפות, שנאמר בהם ויזר, (ישעיה כו) כי ביה ה' צור עולמים. ציר שני עולמות דקים. העולמות של בת המלך הם ממטה למעלה. מצד העמוד האמצעי נקראו נהרות, ומשום זה נשאו נהרות.

למי? לאותה סגולתא, מעלים אותו כתר על גביהם י י י להיות כולל סגולתא, ומתעטרת בו בשלשה כתרים, שהם כתר כהנה וכתר מלכות, וכתר תורה על גביהן. וכך הם שלשה נהרות וי"ו ושלש יודיים ושלש ווי"ם רמוזים בשלשה ראשי תבות שהם וי"סע וי"בא וי"ט. שנים שהם אבא ואמא מעלים כתר על כנפיהם.

נשאו נהרות קולם. הם חסד גבורה, עליהם נאמר נשאו נהרות קולם. מי קולם? העמוד האמצעי, וזה הסוד של שורק למעלה. השלשלת כוללת שלש נקודות בקשור אחד של העמוד האמצעי, שעליו נאמר (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק פלה זרע אמת.

נשאו נהרות דקים, הם נצח והוד. לא כתוב נשאו, אלא נשאו, והם סגול, שהיא נקדה מצד השכינה, היא נקדה למטה, שצדיק שכינה תחת רגלים, שהם נרנתי צפון. זהו שכתוב (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ וגו'. כשהיא נקדה וד' תחת נרנתי אמת, נקראת הר ציון, הר נמוך. ונקראת מצד של צדיק דקים, ד"ף י"ם. דף כלול מכ"ד אותיות שהן ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ובהם אל נשב דף נכלם.

ס נקראת מצד של האם העליונה, כלולה מחמשים אותיות שכלולות בקריאת שמע בפסוק הראשון שמיחדים את הקדוש ברוך הוא פעמים, שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ובהם ויפן כה וכה ונד את המצרי. ומצד של האם העליונה היא נקדה על כנפיהם, קרית מלך רב. וכעת נאמר פה (איכה א) העיר רבתי עם היתה פאלמנה.

קום העמוד האמצעי, שאתה הוא ו' כולל שש ספירות, ואתה אחוז בין כ"ה עליונה ובין כ"ה תחתונה. קום אצל סמא"ל, שהוא מצרי, בכלי הקרב שלף, שהם השכינה התחתונה, המקלע התחתון. והשכינה העליונה, המקלע העליון, שעליו נאמר (שמואל א-ב) ואת נפש אבידך קלענה בתוך פך הקלע. מי נפש אבידך? סם מות נחש אשת זנונים, שמקננת בשבעה סלעים, ובעלה בשבעה הרים.

קום באבנים שלף שהסתלקו בהרים לשבר את ההרים והסלעים של הנחש, ובשביל ההרים שלף נאמר (תהלים צג) נשאו נהרות ה'. ובהם כל גיא נשאו, ההוא שהכל כלול בו. וזה הרוצה הנאמן שנאמר בו (דברים לד) ויקבר אתו בגי. שבשבילו נאמר (תהלים ס) ונד את אדום בגיא מלח. ונשמתו גנוזה בגי"א מן אבגית"ץ. ת' תורת משה צפונה בצד"י שהוא י'. שצדי ארצה מצד העולם הבא, משם הוא טוב לצדיקים לעולם הבא.

בגי"א אב לייג מדות, שהם וא"ו, ויעבר ה' על פניו. ויעבר ע"ב רי"ו. ע"ב חסד. רי"ו גבורה, שבו קרי"ע שט"ו מן הים, ובו עתיד לקרע לו מן הים של התורה. ומצד החסד הוא אב לייג מדות, שבו יהו"ה, הוא העמוד האמצעי ארך אפים, ומאריך בו על הבינונים ומטה להם כלפי חסד.

ובאותיות א"ת ב"ש, יהו"ה הוא מצפ"ץ א"ל ת"ד, רחוי"ם גספ"י, וכן עד שלש עשרה תבות. באלו השלש עשרה הוא מאריך על הבינונים שיחזרו בתשובה. אבל בקרי"ע שט"ו דין בגוים מלא גויות, שהוא שטן מלא עינים. ומשום כך אבגית"ץ נקרא כתר חכמה, אב לשלש עשרה המדות, שכלולות בחסד שכולל שבעים ושנים שמות שהם הפלל שלהם, והו אגי והו, וחכמה לימיו, כמו שנאמר הרוצה להחכים ודרים. האם העליונה לגבורה (לשמאל) פה.

קרי"ע שט"ו מן השמאל. ובה (שמות יד) וישם את הים לתרבה, ובה קרע הים לשנים עשר קרעים, ובה רקע הארץ וצאצאיה, ובה עקר הרים ושבר סלעים של הנחש. זהו שכתוב (מלכים א-ב) ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים. שהם ההרים והסלעים של הנחש, שנאמר בו דרך נחש עלי צור. ובשם הזה היה רבה עוקר הרים בתורה שבעל פה.

כתר עליון הוא פלא, ובו העמוד האמצעי, שנקרא אש עושה פליאות. זהו שכתוב (שמות טו) נורא תהלת עשה פלא. ובו אמר משה נד כל עמך אעשה נפלאות וכו'. וזהו גי"ד יכ"ש. גי"ד י"ש כ' שהוא כתר. י"ש, להנחיל אהבי יש. והם י' חכמה, ש' תשובה. כלם כולל העמוד האמצעי השמים, שנאמר בו (מלכים א-ח) ואתה תשמע השמים. שמע ישראל.

בט"ר צת"ג זהו נצח, ויש אומרים אותו גת"ץ רט"ב, בו והיית כגן רטב. ויתקיים בישאל (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשך, מצד הנצח שהוא צח (שם) ועצמתיך יחליץ וגו'. ונאמר בגי' מן גת"ץ, והיית כגן רטב, הוא רחמים. ת' תפארת, ובו (בראשית א) תנשא הארץ דשא, עץ פרי עשה פרי, לישראל במדבר, וכמה מעינות של מים.

חק"ב טני"ע זה ההוד, בו (שמות ט) שם שם לו חק ומשפט ושם נסחו. שהוד נקשר בגבורה, נצח בחד, ונאמר בהוד (איכה א) נתנני שממה כל היום דנה. בו הסתכל בחרבן המקדש, וכמה הרוגים שנהרגו לטל נקמות מהרשעים, ובו נאמר (בראשית לב) והוא צלע על ירכו. באותו הזמן (ישעיה לה) אז ידלג כאיל פסח. ועוד, טני"ע בהפוך אותיות נטי"ע, בו חטא אדם. זהו שכתוב (שם יז) ביום נטעך תשגשגי. ובו נטע והשתרש בעולם. זהו שכתוב (ישעיה ס) נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

ועוד, חק"ב טני"ע, שם בט"ן ושם ע"ב. השכינה בו נקראת בט"ן ערמת חטים. שהרי כל שם כלול שש לספירות, ושם ע"ב. זהו שכתוב (ויקרא כג) ונענף עץ עבת. שג"ח והו"ד הם עבי שחקים, ועליהם נאמר (שם) ערבי נחל. דמיון לשתי שפתיים ושלש ספירות, כל אחד כולל שבעים ושתיים אותיות, שהם נצח והוד יסוד, כמו ששלשת האבות, וכל השלשה כוללים שבעים ושתיים (מ"ב) אותיות.

גי"ל פז"ק - זה הוא צדיק, האלף הששי, שבו הקדוש ברוך הוא גל"ה פדיו"ן זרי"ע קדושי"ם. שהוא יסוד העולמות, הוא סוד קץ הגאולה שנקמו בשכינה שנקראת שקוצי"ת, ששם שי"ת וק"ץ, שהיא השכינה השביעית להם, הקץ של כלם. עליה נאמר (דניאל יב) ואתה לד לקץ ותנוח ותעמד לגרלך לקץ הימין. והוא הק"ץ שמדלג מארבע מאות שנים שהיו עתידים להשתעבד במצרים היא ובניה, ונשארו רדיו, רדו שמה.

מצד של הימין נקראת קץ הימין, ומצד השמאל קץ כל בשר. למי שמחבל אות בשר קדש, היא דין לו, קץ כל בשר. והיא סוף פסוק, סוף פסק ההלכות. ובחבור של האות ו' הוא פסוק. הוא פסק והוא פסוק, כולל כל פסקי הלכות. ששאלה צריכה, ופסק היא השכינה, תורה שבעל פה קוראים לה.

והיא משמעתא, שטה, תשובה, תוספתא, הגדה, תיקון. תנא, קבלה, הלכה, משנה, ברייתא, קש"ה, מחלקת, חמרה, קלא. השכינה היא השאלה שבה החכם שואל פתרון ומשיב כהלכה, ובה (שמות ג) ושאלה אשה משכנתה וגו', ובה (דברים לב) שאל אביד ונגדך, שהיא הגדה, שבה (שם כו) הגדתי היום לה' אלהיך. שאל ממני ואתנה גוים נחלתך. ובה אמר לשלמה (מלכים א' ג) שאל מה אתה לך, ובה תקנו לשאל בקשתו בברכות האמצעיות של התפלה, שפשאלה הוא לא יחזור ריקם בתפלתו לפני המקדש, שהוא העמוד האמצעי. ובברכות הראשונות נקראת תשפחת, שבה תקנו לסדר האדם את שבוהו של המלך.

ובשלש האחרונות נקראת קבלה, שבה העבד, שהוא מטטרו"ן, הוא כמו עבד המקבל פרס מרבו והולך לו, ובו נותנים שכר התפלות לאלו שמתפללים על מנת לקבל פרס. אבל לאותם בנים שלא מתפללים, אלא מתוך אהבה ויראת רבונם בצדיק, היסוד ח"י העולמים כולל ח"י ברכות מקבלים.

שמעודו של הצדיק היא נקראת קבלה, היא בית הקבול להוריש נשמות לצדיקים. הברכה נקראת מצד העמוד האמצעי, כשנוטל מגבורה, שהוא השור שהקריב אדם הראשון, שהוא חכמה, שממנה על כל הקרבנות. שהקבש הוא מצד הימין, והשור מצד השמאל.

ומשום זה, השור שהקריב אדם הראשון נאמר בו (תהלים סט) משור פר מקרן מפרס, והוא ממנה על המדבר, ובו ספק צרכיהם במקום המדבר. ומשם השכינה נקראת הברכה, וממנו נקראת פסק, ומשם פסקי הדינים. ומשם לאוי הדינים אין צריך.

ומשום זה יש לדעת לאדם כל מדה ומדה שהיא שאלה ותשובה, שיהיה בה שואל ומשיב כהלכה, וכל רז לא אנוס לו, וכל עמק ההלכה התגלה לו. וצריך לחזור עליו שלא יהיה בו ספק בעולם. שאל"ה היא מימין שהוא אל, האל הגדול ששם חכמה. ומשם בקש שלמה חכמה, כשאמר לו הקדוש ברוך הוא (מלכים א-ג) שאל מה אתה לך. ומשם תנא שמוסיע לו, שבו וה' נתן חכמה לשלמה.

מה זה תנא? זה העמוד האמצעי, ומשם נקראת סיעתא דשמיא, שנאמר בה (שם ח) ואתה תשמע השמים. צריכה הרי בארנו אותה מצד הגבורה. התשובה נקראת מצד הבינה. שאם אין אדם מבין ההלכה, איך יחזיר אותה ומשיב לשואל?

פסק, הרי בארנוהו מצד הדין פסק דין. משמעתא - משמעות ההלכה, מצד אותו שנאמר בו שמע ושמאל של ההוא של ארבע הם תקוני ההלכה שנקמו באדם, והם: י' ראיה, י"ה שמיעה, יח"ו ריח, יהו"ה דבור. וארבעה בגוף כלולים מארבע אותיות. כנגדם א' שמוש, א"ד תנועה, אד"נ מוש, אדנ"י הלוח. שהם: שמוש בידים, תנועה בגוף, מוש בברית, הליכה ברגלים. יש אומרים, מוש בידים, שמוש בברית, והכל אמת.

ראיה - מצד של אריה, שהיא לימין, שנאמר בו (יחזקאל א) ופני אריה אל הימין לארבעתם. ראיה - אריה. תוספת י' שניה חכמה. הרוצה להחכים ידרים. ומשם ראובן, או"ר ב"ן, האור של היום הראשון.

השמיעה - בשור, גבורה, ששם בינה, שהיא השמיעה כוללת חמשים אותיות של קריאת שמע.

ומשום זה תקנו בו קריאת שמע של שחרית וערבית, ובשבילה אמר הנביא (חבקוק ג) ה' שמעתי שמעך נראתי. ואמרו בעלי המשנה, הבינותי הנה צריך להיות! ובשבילה אמר (ישעיה לו) הטה ה' אזנך ושמע. ומצד החסד, כי עיניו בעיניו יראו, שהוא ע"ב חסד. אבל מצד הגבורה, שמעתי שמעך נראתי, ששם יראה, שמשם היא השכינה התחתונה, משמעתא, ומשם שומעים.

הריח - (יחזקאל א) ופני נשר לארבעתו. ובו היא פורחת הנשר, ומשם נקראת השכינה נשר. זהו שכתוב (משלי ל) דרך הנשר בשמים. ומשם לוי' לוי'ה, שימין ושמאל חבור של שניהם.

דבור - (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם. ויהודה בה. אוהה את ה'. ומשם נקראת השכינה אגדה, משום ויגד ויעקב לרחל. והם שנים, החכמה העליונה והחכמה התחתונה. ובשבילם נאמר (אויב יא) ויגד לך תעלמות חכמה. פיה פתחה בחכמה. שמלמטה למעלה היא אדם הקטן, מהחכמה העליונה אדם הגדול, ומצד העמוד האמצעי תפארת אדם כולל בו (בין) שניהם.

פשוטה נקראת מצד הימין, כי ימין פשוטה, וכמו תקיעה פשוטה לפניך ולאחריה רחמים, שאין שם קשי של הדין. שהקשה היא ודאי קשה מצד הדין, מדת הדין הקשה, המדה של הדין הקשה. וכשרואה שמתקשה ממנו הלכה, משתדל במצוות עשה, ויתעורר הימין בשמאל, רחמים בדין. שמצוות עשה הרי פשוטה וזה זכרי, שהוא ו"ה, עם זכרי רמ"ח, מצד של אברהם אבינו עליו השלום, שדרגתו חסד, כמו שבאורה אהבת עולם אהבתו על כן משכתיו חסד. שמי גורם שמתקשה ממנו הלכה? שעבר על אחת משלוש מאות ששים וחמש לא תעשה, שהן משמאל, שנאמר בו זה שמי, עם י"ה - שלש מאות ששים וחמש.

החמרה נקראת מימין, הקול משמאל, וזהו מקל וחמר (שמות א). גזרה שנה מצד העמוד האמצעי. וזהו וימרו את חיהם בעבדה קשה. בחמר ובלבנים - בקל וחמר. ובכל עבדה בשדה - בגזרה שנה. וחמרה משמאל, ששם הצד של סמאל, שהוא ממונה על לא תעשה, והוא חמרה מצד של אל אחר חמור.

קלא מימין, שנאמר בו ובלבנים, בלבון ההלכה. ויש שהם כד חמרה מימין, ששם חמור נוער, שנאמר בו (חבקוק ג) חמר מים רבים. הקלא משמאל, ששם שור מועד של נזיקין, שהוא אבי אבות של הנזיקין, הוא אש הגיהנם. אבל חמור הוא אבי אבות הטמאה. ומשום זה צריך בו חמר יותר, ונאמר בהם (דברים כב) לא תחלש בשור ובחמר יחדו.

גזרה שנה זה העמוד האמצעי, שמחלק ביניהם מחלקת להפריד ביניהם, והוא שנה בין ימין ושמאל של הקדש. ומשום זה מחלקת היא העמוד האמצעי בין דרגות הטמאה, והוא הפרוד ביניהן. והיחוד בדרגות הקדושות.

הברייתא היא השכינה משמאל, זהו שכתוב (דברים כב) כי בשדה מצאה. והמשנה בצד הימין, שהיחוד שלו אינו אלא מצד העמוד האמצעי. ולמה היא משנה וברייתא מצד של ימין ושמאל? משום חמור ושור מועדים, שהם לימין ולשמאל.

התוספתא נקראת מצד הצדיק, שהוא כולל כל המוספים, ומשם השכינה היא קרבן של המוספים, ובשבילו נאמר (משלי יא) יש מפגר ונוסף עוד. בו התוספתא חכמה ובינה ודעת וכל המדות של הקדוש ברוך הוא, וממנו תוספת של נשמה ותרף שנוספת לאדם מערב שבת לערב שבת. והוא יום השבת, שביעי, כל הספירות נקראו בו שביעיות. וכל מי שמוסיף בו בשבת במאכלים ובתענוגים, מוסיפים לו. ומהם מאכלותיו? הקרבנות של התפלה של מוסף שמוסיפים בו העם הקדוש יותר משאר ימות החל. תוספת קדשה של קדוש, ענוג, וקראת לשבת ענג בשלש סעודות.

ומשום זה כל המוסיף מוסיפים לו, וכל הגורע גורעים לו. ועוד, השכינה נקראת תיקו, מצד אותו שנאמר בו במפלא ממועד אל תדרש ובמכסה ממועד אל תחקר. ובגללו פשוטה בעלי המשנה, שתק, כך עלה במחשבה.

קם רועה הנאמן ואמר, סבא סבא, עליך נאמר (ויקרא יט) מפני שיבה תקום. תקום בישראל העליון עד שאין סוף לעלייתך. העליונים והתחתונים מתברכים בך ומשתבחים בך, שנכללו בך כל המדות אחרים ופנימיות של הקדוש ברוך הוא. אמר, הרי זרקת מקלע, אבני הקלע אלי. אמר לאותם שהולכים באויר, שהרי אבן אליהם.

פתח ואמר, זרקא מקף שופר הולך סגולתא. המלאכים של האותיות, שעליכם נאמר (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט, קבלו אבנים הללו שהן הנקודות שנקראו על שמכם, שנאמר בהם (דברים כז) אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך. אלו הם:

קמץ - קדומיא"ל מלכיא"ל צוריא"ל. פתח - פדא"ל תומיא"ל חסדיא"ל. צרי - צוריא"ל רזיא"ל יופיא"ל. סגול - סטטוריא"ל גזריא"ל למוא"ל. שבי"א - שמעיא"ל ברכיא"ל אהניא"ל. חל"ם - חניא"ל

להריא"ל מהניא"ל. חר"ק - חזקיא"ל רהטיא"ל קדושיא"ל. שר"ק - שמועא"ל רעמיא"ל קניא"ל. שר"ק - שמיא"ל רפא"ל קדשיא"ל.

והמשפילים, אלו שיש בהם שכל להכיר בתפלה, איך מעלה אותה הבת באותיות ונקודות וטעמים. שכלם הם אהבת בת המלך לחתן שלה, להכניס אהבה ושלוש וחבור וקרבה ביניהם בכל המדות של שניהם, להכליל אותם יחד בכלם. והם קרב לסמאל"ל ונחש ושבעים הממנים.

קם רבי שמעון המנוחה הקדושה על רגליו, והעלה ידיו לרבו העולם ואמר, רבו העולם, יהי רצונך לתת לנו תקף לי ולכל החברים ולכל הנכנסים לקרב הזה, שהם מן הצד שלך, להכניס לקרב הזה בלי בושה לפניך, ולצאת משם בלי בושה לפניך ולפני הגבירה העליונה.

שכשמונצחים בניה בקרבות, נאמר בה אם הבנים שמחה (תהלים קיג), ולא אהיה בבושה לפני בת המלך, שנאמר בה (שם מה) כל כבודך בת מלך פנימה וגו'. שהרי כמה פרזים יוצאים בשבילה. זהו שכתוב (משלי א) בראש המיות תקרא בפתחי שערים בעיר אמריה תאמר. ומה אומרים הפרזים? (שם ח) אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם.

שהרי כמה פרשים חזקים היו מתכנסים להלחם בקרב עם הנחש, נחש הקדמוני, שהרג את אדם הראשון, והרג את כל הדורות שבאו אחריו. מהם היה אוכל באש שלו שהיא גיהנם, ומהם היה בולע אותם חיים כמו קרח, שנאמר בהם (במדבר טז) וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה. מהם הרג בכמה מיני מיתה, שנאמר בהם (תהלים סח) למות תוצאות.

וכמה בעלי מגנים היו מתכנסים אליו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ופוסקים עליו כמה פסקות, בקלות וחמורות שלו. (שמות ב) ויפן כה וכה ויבא פי אין איש. אין בהם אחד שהרג את הנחש. והפרזים יוצאים: מי שנצח בקרב והרג את הנחש, תהיה ההלכה שלו. וכמה הלכות פסוקות הן, שנאמר בכל אחת הלכה בפלוגי, והן (תהלים מה) בתולות אחריה רעותיה, של בת המלך.

אבל על בת המלך נאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה. והיא ארוסה למשה, הלכה למשה מסיני, ועדין אינה נשואה לו, עד שיהרג הנחש ויכנס לארץ הקדושה. שבגלל זה לא נכנס לארץ הקדושה עד שיזכה לה, שמאז ששני הלוחות נשברו פרחה ממנו, ובגלות הרביעית יזכה לה, ובגללה יזכה להכניס לארץ הקדושה.

קום אתה הרועה הנאמן, שבגללך נאמר (שמות ב) ויפן כה וכה ויבא את המצרי. שבשם האם העליונה, שהיא חמשים שערים, הכית אותו, שנקמוז בכ"ה. וכ"ה, האותיות שמיחדים בהם את הקדוש ברוך הוא פעמים בכל יום שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, שיש בשש התבות עשרים וחמש אותיות, ופעמים הם י'. באלו החמשים הכה את פרעה ואת כל עבדיו חמשים מכות.

קום אליו במשקל שלך להכות אותו כמו כלב, שפך דרך הכלב, להכותו במשקל. ודרך העבד להכותו במשקל כלב, משום שעליו נאמר (משלי כט) בדברים לא ינסר עבד. בהתחלה הכית אותו על היס. פעת קום והכה אותו בים של התורה, בקולמוס שלך, ברוח שלך, ביד שלך, שנאמר בו (שמות יד) ויט משה את ידו על הים, שהרי בימיו נבקע הים, ובשמאל חזרה היבשה. זהו שכתוב (שם טו) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים. בעמוד האמצעי, נשפת ברוחך כסמו ים.

קום תנצח בקרבות, שהרי בת המלך שלך היא, ולך חוזרת. ולא עוד, אלא כמה דברים וזאבים של ערובינה מתכנסים בגלות לאכל את הצאן שלך, שנאמר בהם (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיתי.

קום קח המקלע שלך עליהם, שהרי במקלעו של דוד נאמר (שמואל א יז) ויבחר לו חמשה חלקי אבנים מן הנחל. נטל אותן בחמש תבות, שהן שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. וכששם אותו במקלע, נעשו אחת, אבן אחת, והרג את הפלשתי.

ועל האבן הזו נאמר (דניאל ב) והאבן שהכתה את הצלם היתה להר גדול, ומלאה כל הארץ. זהו שכתוב (יחזקאל ג) מלא כל הארץ כבודו. ובשבילו נאמר (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. מאת ה' היתה זאת. ובשבילה אמר דוד, (שם כז) אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי וגו', בזאת אני בוטח. ואל יתהלל המתהלל, (ירמיה ט) כי אם בזאת יתהלל המתהלל. (איכה ג) זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל.

ויעקב, משום שהיה יודע שהיא עקר הכל, למד אותה לבניו, זהו שכתוב (בראשית מט) וזאת אשר דבר להם אביהם. ומשה רבנו עליו השלום ממנה קבל תורה, זהו שכתוב (דברים מד) וזאת התורה אשר שם משה. ואחר כך נכנס עמה לקדש הקדשים, והתקבל קרבנו, זהו שכתוב (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקדש. זאת אשר ללוים. ובשבילה נאמר (בראשית מט) משם רעה אבן ישראל. (זכריה ג) על אבן אחת שבעה עינים.

אשרי הוא מי ששם אותה במקלע שלו, שהוא פיו, בקריאת שמע, וזרק אותה לשמים של

סמא"ל, שְׁבִיבִילו נֶאֱמַר (ירמיה ב) שְׁמו שְׁמִים עַל זֹאת. וְבֵה כִּי שְׁמִים (שְׁלו) בְּעֶשֶׂן נִמְלָחוּ וְהָאֶרֶץ כְּבָגֵד תִּבְלָה.

וְאַתָּה רוּעָה הַנֶּאֱמָן, קוֹם טַל אֶת הַמְקַלֵּעַ שְׁלֶדָּה, שְׁלֶמְקוֹם עֲלִיוֹן אֶתָּה מַעֲלָה אוֹתוֹ, יוֹתֵר מִדּוֹד וּמִכֵּל הַנְּבִיאִים וְהַחֲכָמִים שֶׁל כָּל דּוֹר וָדוֹר. וְזֶהוּ הַמְקַלֵּעַ שְׁלֶדָּה - זֶרְקָא מְקוֹף שׁוֹפֵר הוֹלֵךְ סְגוּלָתָא. שְׁהֶאֱבֹן הָיוּ מִפִּיד עוֹלָה לְמָקוֹם שְׁנֶאֱמַר בּוּ בַּמִּפְלָא מִמֶּדָּה אֵל תִּדְרֹשׁ וּבַמִּכְסָּה מִמֶּדָּה אֵל תִּחְקֹר.

וְהִיא הַשֵּׁם שֶׁל הַפֶּתֶר הָעֲלִיוֹן, שֶׁהִיא חֲכָמָה קְדוּמָּה. שְׁכָּדָה עוֹלָה חֲכָמָה לַחֲשָׁבוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, עִם עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת בְּכָלל, שֶׁהֵם יו"ד וּא"ו ה"י. שְׁשֵׁם שֶׁלשׁ יוֹדִי"ם, שֶׁהֵן הַשֵּׁם שֶׁמִּכְתִּיר אֶת הַשֵּׁם שֶׁל הַחֲכָמָה הַקְטָנָה. זֶה כוֹלֵל עֶשֶׂר מִמַּעֲלָה לְמַטָּה, וְהַחֲכָמָה הַקְטָנָה כוֹלֵלֶת עֶשֶׂר מִמַּטָּה לְמַעֲלָה. עֶשֶׂר בְּגִבּוּרָה מִמַּעֲלָה סְגוּלָתָא, שְׁמִשָּׁם נִקְרָאת הַשְׂכִּינָה סְגִלַת מַלְכִּים, וְהִיא מְשִׁמִּידָה אֶת אֲמוֹת הָעוֹלָם.

הִיא הָאֱבֹן הָאֶחָת כְּלוּלָה מִעֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת מִמַּטָּה לְמַעֲלָה שְׁרִמּוּזוֹת בְּיו"ד ה"א וּא"ו ה"י. שֶׁלשׁ הָאֲלֵפִי"ם הָאֵלּוּ שֶׁל חֲכָמָה קְטָנָה שְׁשֵׁם כ"ח מ"ה, שֶׁזֶּהוּ הַשֵּׁם שֶׁעוֹלָה אַרְבָּעִים וְחֲמִשׁ בְּחֻשְׁבוֹן. וְתוֹלִיּוֹת מִמֶּנּוּ עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵן יו"ד וּא"ו דל"ת, ה"א אֲל"ף, וּא"ו אֲל"ף וּא"ו אֲל"ף ה"א אֲל"ף. וְשֶׁלשׁ הָאֲלֵפִים שֶׁל הַשֵּׁם הַזֶּה, אֵלּוּ שְׁעוֹלִים אֶהְיָה שֶׁלשׁ פְּעָמִים, בְּחֻשְׁבוֹן שְׁרִמּוּזוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵד בְּשִׁלְחוֹתָדָה לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיָ אֲשֶׁר אֶהְיָ וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיָה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם. וְבוּ נֹדַע שֶׁהוּא מִפְּלָא וּמִכְסָּה מִחֲצָד שֶׁל עֶלְת כָּל הָעֲלִיּוֹנִים, שְׁנֶאֱמַר בּוּ בְּשֶׁלשׁ יוֹדִין שֶׁל סְגוּלָתָא אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעֲדִי אֵין אֱלֹהִים.

וּמִחֲצָד שֶׁל עֶלְת כָּל הָעֲלִיּוֹנִים נִקְרָאת הַשְׂכִּינָה אֲמוּנָתָה יִשְׂרָאֵל. וְהָאֱבֹן הָאֶחָת הָיוּ י' בְּחֻשְׁבוֹן עֶשֶׂר, וַיֵּשׁ לָהּ קוֹץ לְמַעֲלָה וְקוֹץ לְמַטָּה, וְנִקְדָּה בְּאַמְצָעָה, וְהַכֵּל אֶחָד. וּמִשָּׁם קָרָא לְמֹשֶׁה לְעֲמוּד הָאֲמָצָעִי בְּשֶׁלשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֶרְחָמִים. שְׁמִי שְׁקוּרָא בְּשֶׁלשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֶרְחָמִים הִלְלוּ לְעֶלְת כָּל הָעוֹלָת, לֹא תִחְזֹר תִּפְּלֹתוֹ רִיקָם.

וּכְשֶׁהוּא רוֹכֵב עַל אֶבֶן אֶחָת, אֵין מִמֶּנָּה וְשִׁלֵּט שְׁבִשְׁמִים וְאֶרֶץ שְׁעוּמִד לִפְנֵי הָאֱבֹן הָיוּ. שְׁבָאוֹתוֹ הָזֶמֶן נֶאֱמַר בְּסִמָּא"ל, (עוֹבְדִיָּה א) אִם תִּגְבִּיָּה כְּנֶשֶׁר וְאִם בֵּין כּוֹכְבִים שִׁים קִנְדָּה וְגו'. וְכָדָּה י' הַתַּחְתּוֹנָה עוֹלָה לְשֶׁלשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, וְרִמּוּזוֹת בָּאוֹת א', י' לְמַעֲלָה וְי' לְמַטָּה. חֲכָמָה בְּרֹאשׁ וְחֲכָמָה בְּסוֹף. וְי' כְּרִיכָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

קוֹם טַל הָאֱבֹן, וְכָדָּה אוֹתָהּ בָּאוֹתוֹ חֲחוּט שֶׁל זֶרְקָא, שֶׁהוּא אֶרֶץ אֲפִים, בְּעֵלָה, וְדָאִי וּא"ו אֶרְכָּה, שֶׁאִם אֵין אֶדָם כּוֹרֵךְ אוֹתָהּ בְּה' י' בְּאַבְנִים בְּרֹאשׁ הַטְּבַעֲת, שֶׁעֲלֶיהָ נֶאֱמַר תִּהְיֶה מְקֻדָּשֶׁת לִי בְּטַבַּעַת זֹאת. וּבְרִצּוֹנָהּ, שֶׁהִיא קֶשֶׁר תִּפְּלִין תִּפְּלָה שֶׁל גֹּד, שֶׁהִיא כְּרוּכָה בְּאַבְבֵּע, לֹא מִסְתַּלֶּקֶת. וּכְשֶׁהִיא כְּרוּכָה עַל הָרֹאשׁ שֶׁל אוֹת ו', נִקְרָאת כְּתֵר שֶׁל סִפֵּר תוֹרָה. וּבְשִׁבִּילָהּ נֶאֱמַר, כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכְתֵר עוֹבֵר.

הִיא אֶבֶן מְכַלֶּלֶת וּמַעֲטֶרֶת עַל כָּל הָאוֹתִיּוֹת, הִיא עֲטָרָה עַל כָּל רֹאשׁ שֶׁל צָדִיק, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, הָעוֹלָם הָבָא אֵין בּוּ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה, אֲלָא צָדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעֲטוּרֵיהֶם בְּרֹאשֵׁיהֶם, וְהִיא כְּתֵר תוֹרָה וְכְתֵר כְּהֵנָה וְכְתֵר מַלְכוּת בְּשֶׁלשׁ פָּנִים שֶׁל שִׁי"ן. מִמִּשְׁנָה נֹדַע בְּשִׁמְדָּה, רוּעָה הַנֶּאֱמָן. בְּשֶׁלשׁ אוֹתִיּוֹת הַתַּעֲטָרֶת לְהִיּוֹת כְּתֵר עַל רֹאשׁ כָּל הַכְּהֵנִים וְהַלְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים הַתַּעֲטָרֶת עַל כָּלָם.

וּכְשֶׁעֲלָתָהּ בְּמִחְשָׁבָה הָאֱבֹן הָאֶחָת כְּלוּלָה מִעֶשֶׂר סְפִירוֹת, שֶׁהֵן יו"ד ה"א וּא"ו ה"א, הַמִּחְשָׁבָה וְדָאִי הִיא חֲכָמָה מ"ה חש"ב, וְתִמְצָא אוֹתָהּ שָׁם. וּמִצָּד שֶׁל הַפֶּתֶר נִקְרָאת כְּתֵר, וְבֵה עָלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִחְשָׁבָה. שְׁמִחְשָׁבָה נַעֲשֶׂתָה לוֹ מִרְכָּבָה, וּכְשֶׁעוֹלָה לְעֶלְת כָּל הָעֲלִיּוֹנִים נַעֲשִׂית כְּתֵר בְּלִי שְׁתוּף, שֶׁנִּכְלָלֶת לְהִיּוֹת מִרְכָּבָה לְאוֹתוֹ שְׁאֵין לוֹ חֻשְׁבוֹן וְשְׁתוּף.

וּכְשֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל מִשְׁכִּילִים, וְזוֹרְקִים אוֹתוֹ בְּדַבּוּר שֶׁל תִּפְּלוֹת בְּמִקְלָע שְׁלֵהֶם, וּמַעֲלִים אוֹתָהּ בְּמִחְשָׁבָה עַד אוֹתוֹ הַמִּפְלָא שֶׁהוּא עַל הַפֶּתֶר, מִיָּד נַעֲנִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים צא) כִּי יָדַע שְׁמִי, שֵׁם י' הַפֶּתֶר שֶׁל זֶרְקָא. יְקָרָאִי וְאַעֲנֶהוּ עִמּוֹ אֲנִכִּי וְגו'. בָּאוֹתוֹ חֲחוּט שֶׁהוּא כְּרִיכָה שְׁלֵהָ, שְׁבוּ צָרִיד לְהָאֶרֶץ אוֹתָהּ, עַד שֶׁמַּעֲלָה אוֹתָהּ עַד עֶלְת כָּל הָעֲלִיּוֹנִים, וְיוֹרֵד בֵּה לְקַבֵּל תִּפְּלוֹתֶיהֶם.

אֲשֶׁרִיו מִי שֶׁמַּעֲלָה שֶׁלשׁ תִּפְּלוֹת אֵלּוּ בְּשֶׁלשׁ נִקְדּוֹת שֶׁל סְגוּלָתָא, שְׁמֵהֶם נִמְשְׁכוּ שֶׁלשׁ טְפוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה מַחִים עֲלִיּוֹנִים. שְׁכָשָׁאֲדָם נִמְשָׁד מִמֶּנּוּ זָרַע, אֵלּוּ הַטְּפוֹת שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ הֵן מִיפִי הִיפִי שֶׁל הַמֶּחֱבֵר מִן הַכֵּל. כָּדָּה כְּמוֹ זֶה, כְּשֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִישׁ בְּאֶדָם שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, שֶׁהֵם נִשְׁמָה וְרוּחַ וְנֶפֶשׁ, מִיפִי הִיפִי שְׁלו, נוֹתֵן אוֹתָם שֶׁהֵם מִשְׁלֵשׁ י י שֶׁל סְגוּלָתָא שְׁנִרְמָזוּ בְּשֵׁם יו"ד ה"י וּא"ו ה"י. וּמִשּׁוֹם זֶה אָמַר לָהֶם (דְּבָרִים כו) וּבָדָּה בְּחֵר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סְגִלָּה.

בָּאוֹתוֹ זֶמֶן שִׁנְיָאוּ הַדְּבָרִים הִלְלוּ מִפִּי הַמְנוֹרָה הַקְדוּשָׁה, יָרְדָה שְׂכִינָה וְנִשְׁקָה אוֹתוֹ, וְכָל אוֹתָם רָאִישִׁי וְשִׁיבוֹת בְּרָכוּ אוֹתוֹ, וְהָרוּעָה הַנֶּאֱמָן בְּרָךְ אוֹתוֹ וְנִשְׁקָה אוֹתוֹ. בָּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן זָקֵן אֶחָד הַזֶּמֶן אֲלֵיו. פֶּתַח וְאַמֵּר, נִשְׁקוּ בֵּר, שֶׁהוּא סִלַת נִקְיָה, טָפָה קְדוּשָׁה זֹו שֶׁל הַתוֹרָה שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁנִּתְּנָה לָנוּ עַל גֹּד, שֶׁלֹּא הָיָה בּוּ פִסְלֶת שֶׁל מֶץ וְתֵבֶן. שְׁמִי שְׁאֵין פִּסְלֶת בְּנִשְׁמָתוֹ, הוּא בּוּ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ. שִׁישׁ בּוּ מֵאוֹתָהּ חֲטָה שְׁנֶאֱמַר בֵּה הָאֵילָן שְׁאֵכֵל אֶדָם הָרֹאשׁוֹן הָיָה חֲטָה.

ח"ט מץ ותבן, שבשכילו אמר דוד (תהלים נא) הן בעוון חוללתי וגו'. ובזמן שהאות ה', שהיא חמשה מיני לחם, היא בכסוי דרה בין (הרודפים אחריה) הרשעים בגלות, שנאמר עליהם (תהלים א) לא כן הרשעים כי אם כמץ אשר תדפנו רוח - י' שהיא מעשה שלו, לא מתחברת עמו.

ומשום זה מץ ותבן פטורים מן המעשר, ומשום זה נשקו בר. נשקו בר, שהשפתיים העליונות של הרועה הנאמן, שהם ההשקאה שלהם בשני עמודי אמת, שהם למודי ה'. והצדיק הוא לשון למודים, הוא לשון למעלה, ואות ברית למטה.

ועוד נשקו בר, בשפתיים העליונות השכינה העליונה, שפך עולה שכינה לחשבון שפ"ה. החוט שסובב אותה הוא אותה כריכה, החוט של זרקא שמקיף את השפה הוא חוט של חסד, והוא חוט של זקב. והוא קו זרק מהצד של תשובה שסובב כל העולם. שלשה חוטים הם למעלה שסובבים את בת העין, שעליהם נאמר (שיר ז) עיניך ברכות בחשבון על שער בת רבים. מה זה בת רבים? בת עין אלו שלשת האבות. שלשה גונים הם של העין. עין המים שאין לה הפסק, עין המים. ומשם נשקו בר להאיר עולמות בסודות נסתרים של התורה.

באותו זמן קם אותו זקן ונטל מקלע בידו. פתח ואמר, המנוחה הקדושה, עד עכשו היה מקלע בידך, מכאן ואילך הרי התעלית בעליונים, שמר עצמך מהאבנים שלה. שהרי בפי הצדיקים היא מתעלה בתפלות שלהם אל בעלה. ובמעשים שלהם של האבן הזו, כשיורדת למטה היא אבן בחן, שעליה נאמר (תהלים יא) ה' צדיק יבחן. ובה נתנסו האבות. ומשום זה נאמר (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים, שהם האבות.

וכשיורדת למטה, יורדת כמו זה: הוה"י. וכשעולה, נאמר בה אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. כמו זה יהו"ה. בה נתנסה אברהם בעשרה נסיונות. ובזמן שנתנסה בה אדם, הוא מנמך. ואחר שעומד בנסיון שלו, היא מתעלה בו לבעלה שהוא יהו"ה.

באותו זמן מתעלה אדם על כל אותן הדרגות וממנים שהתנסה בהם אדם. וכשרואה סמא"ל שנותנים לו רשות על צדיק להיות לו נסיון, ורואה שהוא עומד בקיום, הוא אומר (אסתר ה) וכל זה אינינו שו"י ה' לי. ואם תאמר שעל מרדכי אמר לו המן - ודאי המן דגמא של סמא"ל היה לו, שבו התלבש, ועשרה כתרים תחתונים התלבשו בעשרה בגיו. ומשום שעמד מרדכי בנסיון, נתן אותם הקדוש ברוך הוא בידו. על אחת כמה וכמה מי שהתנסה בשביל השכינה בגלות.

משום שיורדים עליו עשר סגלות של השם של הכתר, שהן יו"ד ווא"ו ה"י, שהם ספירות מלאות בסגלות, שסובבים את הכתר העליון של המלך והגבירה. וזהו הכתר העליון שנאמר בו ביום שבת בקדשה כתר ותנו לה ה' אלהינו. מי ה' אלהינו? האבא ואמא שבו מכתירים את העמוד האמצעי, והשכינה שהיא קדשה. ונאמר בה קדשה לה שלשו. והם קדוש קדוש קדוש, שלשה אבות, ה' צבאות. מי הצבאות? נצח והוד. מלא כל - זה צדיק, בו מלא כל הארץ כבודו, שהיא שכינה.

ומי שהוא משלשת האבות, לא צריך להתנסות. שמי שהוא מגזעו ומשרשו, אין בו ספק שעומד בנסיון. ואם תאמר שאברהם לא התנסה בשם של הכתר, אלא במדת חסד, ויצחק במדת גבורה, ויעקב במדת תפארת, והשכינה משלשת הצדדים הללו נקראת להם אבן בחן - יפה הוא, ומי שיתנסה דבור בעשר אותיות שסובבות את הכתר. (שם לא התנסו) וכיון שפך, הוא יכול להתנסות.

ומי שיתנסה שם, אין סוף לנסיונו. זהו שכתוב (איכה ב) מה אעידך מה אדמה לך. שלא יכול להתדמות הנסיון שלך למי"ה, שהוא יו"ד ווא"ו בשלשת האבות. ה"א במלכות, אחר שנסיוןך באין סוף, (שם) כי גדול פ"ם שברך מי ירפא לך. אותו שהוא מפלא ומכסה, ובו תתעלה לא"ם, כמו שהשבר שלך אין לו סוף. וכעת, המנוחה הקדושה, טל אבן אליך, שאתה יכול לסבל אותה, ויש לך כח.

ואם תאמר שאתה לבדך הוא שזרקת אותה - לא! אלא אפלו לאבות ולכל המחנות של הנשמות שמקננות עמך בדיוקנך, כמו רועה נאמן שיש לו שני פרצופים, אחד למעלה ואחד למטה, כנגד המרובה העליונה והמרובה התחתונה, ובשבילם נאמר (בראשית א) ויבא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים. בצלמו, בדיוקן שלמעלה. בצלם אלהים, הדיוקן למטה. ומשום זה כפל שמו פעמים מש"ה מש"ה. זהו שכתוב (שמות ב) ויאמר משה משה. וכמו שכולל הפרצופים של בריאה, כך כלולים בו הפרצופים של אצילות.

אמר לו המנוחה הקדושה: זקן זקן, ידעתי בך שאתה הוא מהצד של הזקן העליון שהוא ישראל שלמעלה. ואת האבן הזו שלך אנו מקבלים אותה בראון שאין סוף ותכלית לנסיונות שלו, בשביל כבוד השכינה שנאמר בה (בראשית מט) משם רעה אבן ישראל, כדי להחזיר לה סגולתא לשרות עליך, וכדי שישקרה עליו עלת על כל העליונים.

אמר אותו הזקן: המנוחה הקדושה, יו"ד ווא"ו ה"י הם עשר אותיות, וחשבונו ששים ושלש, ובו נטל נקמה מג"ס רוח שנאמר בו כי גאה גאה. משום שממנו באים הערבות הרע, שנאמר בהם

(תהלים נג) כלו סג יחדו נאלחו אין עשה טוב אין גם אחד. ועשר אותיות עם ס"ג הם ג"ע, וזהו שלח נא ידך. וג"ע בכל אשר לו. והמנוחה הקדושה, אחר שקבלתם את האבן הזו, טלו אותה אליכם, שלא תזוז מכס, עליה נאמר (תהלים סח) אם תשכבון בין שפתיים. אשרי הוא מי שמשכיב את האם העליונה בין שפתיים, ובשבילה נאמר (שם) אם תשכבון בין שפתיים. אל תקרי אם אלא אם.

ושתיים הן, האם העליונה והאם התחתונה. השכינה העליונה והשכינה התחתונה, שעליה נאמר (דברים כב) שלח תשלח, שני שלוחים, כנגדם נאמר (רות א) ותלכנה שתייהן. אשרי הוא מי שמשכיב אותם בשפתיים בתפלה, בתורה, בקריאת שמע, בתפלת השכיבנו, ששם הקדוש ברוך הוא שנאמר בו השכיבנו אבינו לשלום וגו'. ועל השכינה נאמר ופרש עלינו סכת שלומך. שני שלומות, אחד כנגד השכינה העליונה, ואחד כנגד השכינה התחתונה. אחד הוא בעל הבית, ובשבילו נאמר השכיבנו אבינו לשלום, וזה העמוד האמצעי. והשני הוא אורח. על שניהם נאמר, בעל הבית בוצע, והאורח מברך.

ומהצד של אורח נקראת השכינה מלון אורחים. זהו שכתוב (ירמיה ט) מי יתנני במדבר מלון ארמים. ובשבילו נאמר וילן שם. ולמה? כי בא השמש. שהתפנס ממנו אותו שנאמר בו (תהלים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים. ונשארה השכינה בחשכה בגלות.

ומהצד של נצח והוד נקראת נבואה, ומהצד של שלשת האבות שנקראו אל אלהים ה', שהם האל הגדול הגבור והנורא, נקראת גדלה גבורה תפארת. ובשלשת השמות הללו היא מעידה על היותו נאמנותו ויכלתו על כל העולמות.

ומהצד של האם העליונה נקראת אם תשובה יהו"ה, שפראה על פנוי והויה של רבון העולמים, בעל כל הפנויים וכל ההיות. שכל הפנויים וההיות הם פנויים לו, והוא אינו כנוי. והיא נקראת מ"ה מהצד של חכמה, שנאמר (דברים י) מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה. שאם אין חכמה - אין יראה, ואם אין יראה - אין חכמה. ובזה מ"ה מעיד על עלת כל העליונים, כי לא ידעו מ"ה הוא.

ומצד של החכמה הם הנקודות. כמו זה י', הקוץ שלמטה והקוץ שלמעלה, והנקודה של האמצע מראה על פתח עליון, שבו שלשה קשרים י י י, והם נרמזים ביו"ד ה"י וא"ו ה"י. וכל אות מראה ארבע אותיות, שהן: ב'ר' כ'ף הו"ה, ז'אר יהו"ה, י'שא יהו"ה, י"ב אותיות שתלויות מן יו"ד. ובה אותם שלש עשרה מדות אחת. כמו זה י' הקוץ למעלה - אחת. והקוץ למטה - שתיים. ונקודה שבאמצע - הנה שלש. והאות י' בחשבונה עשר. הנה י"ג מדות הרחמים, שנאמר בהם בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות?

ומצד של הנקודות נקראת השכינה התחתונה בת קול, כמו שבארנו, כמו זה. ומהצד של הטעמים נקראת השכינה מחשבה, כמו זה. והכל נרמז באות א'לף. בה נרמזו הטעמים למעלה, והנקודות למטה, האותיות באמצע, והכל הוא עשר אמירות, עשרת הדברות, וששת ימי בראשית, והם כ"ו בחשבון יהו"ה, שכולל טעמים ונקודות ואותיות כמו זה יהו"ה, ואותם טעמים ונקודות מים עליונים, כמו זה. מים נקביים כמו זה.

הרקיע של האמצע כולל כל האותיות. בשבילו נאמר (בראשית א) יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים. רקיע בהפוך אותיות עקר, וזהו עקר האמונה. ועליו נאמר (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע, שהוא הרקיע שבכתר עליון, שהוא מרפבה לאותו שנקרא עקר האמונה, עלת על כל העליונים טמיר וגנוז.

ועוד, השכינה מצד הנקודות היא בתו של הקדוש ברוך הוא, הדום רגליו. ומהצד של הטעמים נקראת אשת חיל עטרת בעלה. ובצורפים וההיות נודעת בת המלך, כמו זה הוה"י. מצד הזה היא הדום רגליו.

ומצד של יהו"ה נקראת פראץ ונקראת פניו. ומהצד של שתי נקודות אלו, שהם פראץ וזנב, נקראת א. בראש הנקודה העליונה היא ראש, ובנקודה התחתונה היא סוף. וסוד הדבר, חכמה בראש וחכמה בסוף. בשתי הנקודות הללו מראה על עלת העלות, שהוא ראשון ואחרון. זהו שכתוב (ישעיה מד) אני ראשון ואני אחרון.

וא"ו באמצע של שתי יודיים מראה על עלת כל העליונים שאין אלוה חוץ ממנו. זהו שכתוב (שם) ומבדילי בין אלהים. ומשום שהשכינה כלולה מהעליונים ותחתונים, נקראת בשם של עליונים ותחתונים. זהו שכתוב (שם מ) לכלם בשם יקרא. לכל העליונים והתחתונים בשכינה נקראו, שנקראת שם, שבשבילו אמר למשה רבנו עליו השלום (שמות לג) ואדעך בשם.

איש לא נעדר מכל העליונים והתחתונים שלא נקראת בהם. בעליונים - הרי בארנו שנקראת בשם של כל ספירה וספירה, בהיותה, בנקודתה, ובשמות של כל הפנויים. ונקראת בשם של התחתונים - פסא, שרף, מלאך, אופן. פסא, (תהלים קג) ה' בשמים הכין כסאו. מה זה שמים? זה העמוד האמצעי. ומשום זה סמך לו (שם) ומלכותו בכל משלה.

מצד של השמים נקראת שמימה. זהו שכתוב (בראשית טו) הבט נא השמימה. וכמו שהיא נקראת בשם של העליונים והתחתונים, כך נקרא העמוד האמצעי בעליונים ובתחתונים, שהיא (בכל אחת כמדתו) מדתו, והיא שעור קומתו.

ונקראת שרף, זהו שכתוב (ישעיה ו) וינעף אלי אחד מן השרפים. כמו שמלאך שנקרא שרף ונקראת מלאך. זהו שכתוב (בראשית מח) המלאך הגאל אתי מכל רע. וישע מלאך האלהים. ומלאך פניו הושיעם.

ונקראת מלאך על שם מטטרו"ן, כשהיא עושה בו את שליחותו של בעלה. ונקראת אופן על שם סנדלפו"ן, כששלטונה בו על התחתונים. ונקראת מרפכה על שם ארבע חיות של המרפכה שלמטה כששלטונה עליהם, כמו שבארנו (תהלים קג) ומלכותו בכל משלה. נקראת דמות אדם, דמות אריה, דמות שור, דמות נשר בהם. ובאלו הדמיונות נראית לתחתונים, שהם עבדיו הנביאים. זהו שכתוב (הושע יב) ובני הנביאים אדמה.

ויש נביאים שהם מהמרפכה העליונה, שנקראו בנים. כמו זה מי שירא מהקדוש ברוך הוא, שורה יי בלבו. ומי שאוהב אותו, שורה ה' במח. ועל שתי האותיות הללו נאמר (דברים כט) הנסתר לה' אלהינו. שמי שירא מן הקדוש ברוך הוא או שאוהב אותו, נסתר הוא מבני אדם, והנלולות הן ו"ה. מי שמתעסק בתורה, שורה ו' בפי. ומי שעוסק במצוה, שורה ה' במאמץ ארבעים ושמנה איברי.

ומצוה כלולה מארבע אותיות, כמו שהציע שנקמר בה (במדבר טו) ועשו להם ציצית, ופרשוה בעלי המסנה, כל הפוחות לא יפחת משבעה, וכל המוסיף לא יוסיף על שלשה עשר. והם שמונה עשר בין קשרים וחליות לכל צד - עולים שבעים ושנים.

עליהם נאמר (ישעיה טז) והיכן בחסד פסא. חס"ד בגימטריא שבעים ושתים. והמנורה הקדושה אמר, כל מי שמניח תפלין וציצית, כאלו מקים תרי"ג מצוות של התורה. ולא עוד, אלא בציצית כאלו מתקן פסא לקדוש ברוך הוא. בתפלין, שהם שם יהו"ה, כאלו הוריד יהו"ה על פסא.

אם כך, למה נאמר אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים? אלא ודאי שני סודות עליונים כאן, אחד של גאלת העמוד האמצעי והשכינה, והאב והאם שהם יהו"ה, אין תלויה אלא בעלת כל העליונים, שהוא מפלא ומכסה בכתר עליון. ואחד שמהצד של צדיקים גמורים אינו חבוש ואסור בגלות, אלא הוא אסור וחבוש עמם באהבה, קשור עמם בחביבות. זהו שכתוב (בראשית מד) ונפשו קשורה בנפשו. חבוש עמם בפסא שמתקנים לו ובמרפכה שלו בכמה שירות ותשבחות שיו"דים עליהם כמה מחנות של הקדוש ברוך הוא, שנקמר בהם (יחזקאל א) ונאשמע את קול כנניהם.

ובישתבח באים השרפים, יורדים אליו בכמה מחנות, שהם שרפים וחיות ואופנים, ובתפלה קול דממה דקה, כמו שבארנו (מלכים א' יט) והנה ה' עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים וגו'. שהתפלה בחשאי היא קול דממה דקה. ומשום ששם בא המלך, צריך לעמוד בשבילו, ומשום זה נקראת תפלת עמידה. ומשום זה חיי העולמים, כולל חיי ברכות, בו מתניח הקדוש ברוך הוא ושכינתו. יאהדונהי שעולה לחשבון אמן. ובו צריך לברע עד שיתפקקו חיי החליות שבשדרה, וכך פרשוה בעלי המסנה.

ובשלש הראשונות צריך לתקן את שבחו, להפנס לשער המלך בהיכלו, שהיא אדנ"י. שפך עולה היכ"ל כחשבון אדנ"י. אחר שנקנס לשם ויבקש בקשתו בשמים עשרה הברכות שהן ו"ו, אחר כך נותנים לו שאלתו בשלש האחרונות, ששם צדיק בין שתי שפתיים לשון למודים, ובו השכינה היא קבלה. מהצד של הצדיקים הללו הוא אסור וחבוש (של האהבה), שמתקנים לו פסא עם המרפכה שלו, והמחנה מהצד של עץ החיים.

אבל מהצד של עץ הדעת טוב ורע, שקושר אותם ביצר הטוב להיות עזר עמם, וקושר אותו עם יצר הרע כמו חמור למשא תחתייהם, חמור נושא ספרים. מהצד של בינונים הוא אסור וחבוש בגלות, שעליהם נאמר בימות החל, היה כשור לחרש וכחמור למשאוי. ברשעים נאמר (איכה א) נתנני ה' בידי לא אוכל קום.

שרצועות התפלין הן כחבלים לקרני סמא"ל, שור מועד שלא יכלה אותם, ותפלה של יד קושר לרגליו. ומי שלא מניח תפלין, עליו נאמר משור מועד הרחק ממנו כמלא עיניו, שממנו תלויים אבות נזיקין, ציצית משאוי על חמור נואף. נחש, בשבילו נאמר אפלו נחש ברוך על עקבו לא יפסיק.

וארבעה בתי תפלין הם כהיכל לארבע אותיות. מי ההיכל הזה? אדנ"י, שפך עולה כחשבון היכ"ל. ואותו ארבע פרשיות ארבע אותיות של יהו"ה, כמו פני החיות. ובתים ארבעה כנגד כנפי החיות, והם כמו הנקודות והאותיות שהן זכר ונקבה.

שתי רצועות כנגד כנפי יונה, רצועה של יד לקשר אותה, וזו השכינה שנקמר בה יונתה. ושנים הם היונים - זכר ונקבה. מי שרופה לצוד אותו צידה של שניהם, נוטל הנקבה וקושר אותה עמו, ומיד



יִקְרָא לְזָכֶר וְיָבֵא. וְכֵן צָרִיכִים יִשְׂרָאֵל לִטֹּל יוֹנָה קְדוּשָׁה מִצִּיּוֹן הַשְּׂכִינָה, לְקַשֵּׁר אוֹתָהּ בְּקֶשֶׁר שֶׁל תִּפְלִין, וּמִיָּד יִקְרָא לְבַעֲלָהּ, שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל שְׁלֹמֶעֱלָה, הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי.

וּמִשּׁוּם זֶה תִּקְנוּ לְקָרָא שְׁמַע יִשְׂרָאֵל בְּקוֹל עִם מִצְוֹת תִּפְלִין. וּמִיָּד כְּשִׁירָד אֵלֶיהָ, צָרִיךְ לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ עִמָּה לְהִיּוֹת חֲבוּשׁ עִמָּה בְּרִצּוֹעָה שֶׁל תִּפְלִין שֶׁל יָד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה (יִחְזַקְאֵל כ"ד) פָּאָרֶדְ חֲבוּשׁ עָלֶיךָ. אֵלּוּ תִּפְלִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה לְעִיל.

וּמִיָּד שְׁקוּשֵׁר אוֹתָם, צָרִיךְ לִיַּחַד אוֹתָם בִּיַּחְדוֹ שֶׁל אֶחָד, אִי"ח עִם ד', שֶׁהִיא כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תִּפְלִין, וְהִיא הֶרְבִּיעִית לְאַרְבַּע הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. ה' הֶרְבִּיעִית הַשְּׁלֹמֹת שֶׁל הַשֵּׁם יְהו"ה, וְהִיא הַקּוֹץ שֶׁל הָאוֹת דָּל"ת, עֲשִׂירִית לֹאִי"ח, שֶׁהוּא תִשַּׁע בְּחֻשְׁבוֹן, וְבָהּ נִשְׁלָם לְעֲשָׂרָה. כְּמוֹ זֶה יו"ד הִיא וְאִי"ו הִיא, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ.

וּמִשּׁוּם זֶה תִּקְנוּ לְקָרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּתִפְלִין. וּפְרִשׁוּהָ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, שְׁמִי שְׁקוּרָא קְרִיאַת שְׁמַע בְּלִי תִפְלִין, כְּאֵלּוּ מַעֲיֵד עֲדוּת שְׁקָר. וְהַקֶּשֶׁר שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַשְּׂכִינָה צָדִיק, אוֹת שֶׁל תִּפְלִין. וּבְאוֹתוֹ זְמַן שְׁקוּשֵׁר אוֹתָם בּוֹ לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ, מִי שֶׁשָּׁח בִּינְתִים - עֲבָרָה הִיא בְּיָדוֹ.

וּתִפְלִין שֶׁל רֹאשׁ הוּא תִּפְלִין, הָאֵם שְׁמַעֲטָרַת אוֹתוֹ לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עָלֶיהָ נֶאֱמַר וּבִזְרוּעַ עָזוֹ. כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, (יִשְׁעִיָּה ס"ב) נִשְׁבַּע ה' בִּימִינוֹ - זוֹ תוֹרָה. וּבִזְרוּעַ עָזוֹ - אֵלּוּ תִפְלִין שֶׁבְּרֹאשׁ. גְּבוּרָה הוּא זְרוּעַ שְׁלוֹ, וְהִיא עָזוֹ, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ. וְשְׂכִינָתוֹ עָזוֹ בְּגִבְהֵי מְרוֹמִים, הוּא אֱלֹהֵינוּ, מֵהַצֵּד שֶׁל תִּפְלָה שֶׁל יָד אֵינָה מַעֲכָבֶת שֶׁל רֹאשׁ וְכו', שֶׁכָּל אַחַת הִיא מִצִּיּוֹן בְּפָנֶי עֲצֻמָּה. מִצֵּד הָאֵם אוֹתָם הַהֲנוּיּוֹת שֶׁבְּאַמְצֵעַ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. וּמִשּׁוּם שֶׁלֹּא בְּקִיָּאִים אֵלּוּ שֶׁל הַדּוֹר הָאֲחֵרוֹן, שְׁמִים שֶׁנִּי זִגּוּת תִּפְלִין, מִסְּפֵק שֶׁלֹּא יוֹדְעִים בְּסוּד הַזֶּה (שְׁנִיָּהם נֶצְרָכִים).

וְעוֹד, מִי שֶׁשָּׁם תִּפְלִין כְּרֹאשׁ, זֶהוּ שְׁמִקִּים הַמִּצְוָה בְּמִאֲמָרָה, וְכְמוֹ שֶׁצָּדִיק הוּא אוֹת שְׁאוּחִז בִּין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ, כֵּן הוּא אוּחִז בְּשְׁנֵיהֶם בְּשִׁמּוֹנָה עֲשָׂרָה בְּרִכּוֹת הַתִּפְלָה. וְנֶאֱמַר בְּתִפְלִין, שֶׁחַ בִּינְתִים - עֲבָרָה הִיא בְּיָדוֹ. וְנֶאֱמַר בְּתִפְלָה, וְאֶפְלוּ נָחַשׁ כְּרוּךְ עַל עֲקֵבוֹ לֹא יִפְסִיק. אֲשֶׁרִי הִפָּה שֶׁבְּתִפְלָה עוֹשָׂה בּוֹ מִשְׁכָּב לְשְׂכִינָה, וְזֶהוּ (תְּהִלִּים סח) אִם תִּשְׁכְּבוּ בִּין שְׁפָתִים, שֶׁבָּהוּ אֲדֹנִי שְׁפָתַי תִּפְתָּח, לְהַשְׁכִּיב בָּהֶם הָאֵם הַעֲלִינָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (דְּבָרִים כ"ב) וְהָאֵם רִבְצָת עַל הָאֲפָרָחִים.

שְׁבֻזְמָן שֶׁהִיא פּוֹרֶשֶׁת כְּנִפְיָה עַל גּוֹזְלֶיהָ, שֶׁהִם יִשְׂרָאֵל, בְּשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה (לְבָרֶךְ) הַפּוֹרֶשׁ סִפְת שְׁלוֹם עֲלֵינוּ, נִמְצְאוּ בְּחֵרוֹת מִכָּל אֲמֹת הָעוֹלָם, וּמִשּׁוּם זֶה בְּשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים שֶׁהִיא רוֹבֶצֶת עַל יִשְׂרָאֵל, אֵין לָהֶם פֶּחַד מִכָּל הַמְּקַטְרָגִים שֶׁבְּעוֹלָם. וְכִשְׁבִּיבָאוּ יָמוֹת הַחֵל, נֶאֱמַר בּוֹ (שם) שְׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם.

וּמָה יֵשׁ בִּין הַשְּׂכִינָה הַעֲלִינָה לְתַחְתּוֹנָה שֶׁהִכָּל אֶחָד? אֵלֶּא הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא כִּיּוֹנָה, וְנֶאֱמַר בָּהּ (תְּהִלִּים סח) כְּנִפְי יוֹנָה נִחְפָּה בְּכֶסֶף, צָרִיךְ לְכַסּוֹתָהּ, שֶׁהִיא יִרְאָה וְפֶחַד נִמְצָא מִצֵּדָהּ, מִשּׁוּם שֶׁנִּתְּלָה מִצֵּד הַגְּבוּרָה שֶׁשָּׁם סִמָּא"ל לְתַבַּע דִּינִים.

וּמִשּׁוּם זֶה צָרִיךְ לְכַסּוֹת אוֹתָהּ מִכָּמָה בְּעֲלֵי דִינִים שֶׁלֹּא מִכִּירִים אוֹתוֹ. וּבִמָּה? בְּכֶסֶף, שֶׁהוּא יָמִין, שֶׁבְּגָלְלוּ נֶאֱמַר, כֹּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּלִילָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁךְ עָלָיו חוּט שֶׁל חֶסֶד בְּיוֹם. וּמִשּׁוּם זֶה נִחְפָּה בְּכֶסֶף לְרֹשׁם אוֹתָהּ מִצֵּד הַרְחֻמִּים, שֶׁלֹּא יִכִּירוּ בָּהּ בְּעֲלֵי הַדִּין.

אֲבָל הָאֵם הַעֲלִינָה הִיא כְּנֶשֶׁר, שֶׁלֹּא פּוֹחֶדֶת מִכָּל הָעוֹפּוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה, וְהַכְּנָפִים שֶׁלָּהּ הֵם מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם, וּבְשִׁבְלָהּ נֶאֱמַר (דְּבָרִים לב) כְּנֶשֶׁר יַעִיר קֶנוֹ, וְזוֹ יְרוּשָׁלַיִם. וְעָלָיו נֶאֱמַר (שם כ"ב) כִּי יִקְרָא קוֹן צִפּוֹר. שֶׁהָקוֹן שֶׁלָּהּ הִיא יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה, וְקוֹן הַצִּפּוֹר יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מִטָּה. אֲשֶׁרִי הִפָּה שֶׁהוּא הָקוֹן שֶׁלָּהּ. אֲשֶׁרִי הַתּוֹרָה וְהַתִּפְלָה שֶׁהִיא קוֹן שֶׁלָּהּ. אֲשֶׁרִי הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיא הָקוֹן שֶׁלָּהּ. שֶׁכִּשְׁהִיא מְקַנְנָת שָׁם, לֹא פּוֹחֶדֶת מִכָּל הַמְּקַטְרָגִים שֶׁל הָעוֹלָם.

וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָאת נִשְׁמַת כָּל חַי. הִיא מְקַנְנָת בְּתִפְלַת הַשְּׁבִית, וְצָדִיק מֵהַצֵּד שֶׁל נִקְרָאת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, כְּשֶׁמִּתְשַׁבֵּים הַיָּמִים מֵהָאֵם הַעֲלִינָה, וְהִיא הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְהַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל סִכּוֹת. וְהַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה חֵג שְׁמִינִי עֲצָרָת, וְהִיא יוֹם מִתֵּן תּוֹרָה, וְהִיא יוֹם הַכְּפּוּרִים. כָּל הַתִּפְלוֹת שֶׁל כָּל הַשְּׁבִיתוֹת וְהַיָּמִים הַטּוֹבִים צָרִיכִים לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ. וְזֶהוּ שֶׁאֲמַר הַפְּסוּק (ויקרא כג) אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם. מָה זֶה מוֹעֲדָם? הָאֵם הַעֲלִינָה. וְצָרִיךְ לְהַכְלִיל בָּהּ עֶשֶׂר סְפִירוֹת.

וְכִשְׁהִיא עוֹלָה, הִיא עוֹלָה עַל הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי. וּמִשּׁוּם זֶה אֲמַר שְׁלֹמֹה (משלי ל) דָּרָךְ הַנֶּשֶׁר בְּשָׂמִים. עוֹשָׂה שָׁם דָּרָךְ וְלֹא נוֹדַעַת בּוֹ אֵלֶּא לְבַעֲלָהּ. וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת אִשְׁתּוֹ. אֵלֶּא שְׁמַעֲלָה אוֹתוֹ עֲטָרָה עַל רֹאשׁוֹ, תִּפְלִין עַל הָרֹאשׁ. וְכִשְׁעוֹלָה, כְּמָה צְבָאוֹת עוֹלִים עִמָּה. וְכִשְׁיִרְדָּת, כְּמָה צְבָאוֹת יוֹרְדִים עִמָּה, וְנִקְרָאוּ נִשְׁמֹת יִתְרוֹת שְׁיֹרְשִׁים הָעֵם הַקְדוּשׁ, וּבָהֶם יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל מְנוּחָה בְּשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים.

וְהַיּוֹנָה הַקְדוּשָׁה, כָּכָל שְׁשֶׁת יָמֵי הַחֵל הוֹלֶכֶת נּוֹדַדֶּת מִמְּקוֹם לְמְקוֹם. וְאִם מוֹצֵאת צָדִיק בְּעוֹלָם, נִדְבָקֶת בּוֹ. אִם לֹא, חוֹזֶרֶת לְקִנָּה וּמִתְחַבֶּאת שָׁם, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא קוֹן צִפּוֹר. וּמָה הוּא הָקוֹן שֶׁלָּהּ?

מטטרו"ן עֲשֹׂמוּ שִׁדְיִי, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַשְּׂעִר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (תהלים קיח) זֶה הַשְּׂעִר לִּי.

ומשום זה בְּמִזְוָה, שְׂדִי"י מבחוץ ויהיה מבפנים. שְׁשַׁלַּשׁ מאות שָׁשִׁים וְאַרְבָּעָה מֵלָאכִי חֲבֻלָּה הֵם כְּחֻשְׁבוֹן מֹת הַשָּׁנָה, שְׁלֹשׁ מאות שָׁשִׁים וְחֲמֵשׁ חֶסֶר אֶחָד. זֶהוּ יוֹם הַכְּפוּרִים שְׂאִין לִשְׁטוֹן שֶׁלֹּטוֹן עָלָיו. הַשְׁטָן כָּד עוֹלָה שְׁלֹשׁ מאות שָׁשִׁים וְאַרְבָּע. בְּמָקוֹם שֶׁשָּׁם מִזְוָה, אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִתְקַרֵּב, וּמִשּׁוֹם זֶה (דְּבָרִים יא) וּכְתִיבְתֶּם עַל מִזְוֹת בֵּיתְךָ. מִזְוֹת - זֹ מוֹת. וּמִשּׁוֹם זֶה, כְּשֶׁלֹּא מוֹצֵאת מָקוֹם, חוֹזֶרֶת לְקִנְיָה שֶׁהָיָה מִטְטְרוֹי"ן, שֶׁחֻשְׁבוֹנוֹ שְׂדִי"י, שֶׁשָּׁם יְהוּי"ה בַּעַל הַיּוֹנָה הַקְּדוּשָׁה.

ובשֶׁשֶׁת שָׁשִׁים צָדִיק, וַתֵּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לְעֵת עָרֵב, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַיְחִיד שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם שְׂכִינָתוֹ. וּכְשֵׁיט צָדִיק לְמִטָּה, הוּא בְּמָקוֹם שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁהוּא שְׂדֵי שְׁלֹמֶעֱלָה, וְבוֹ מְתִיחַת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְשֵׁם מוֹצֵאת מְנוּחָה, וְלֹא הוֹלֶכֶת מְטַלְטֶלֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּמֵאַתֵּר לְאַתֵּר.

ומי הוא הצדיק שנדבקת בו? אותו שקלול מכל המדות של הקדוש ברוך הוא, שנאמר בו וכלו, כולל הכל. שכל הספירות נכללו בו, שהוא חסיד וגומל חסד עם השכינה, ונותן לה תקף בגבורה. וכך בכל ספירה וספירה נותן לה תקף. היא נדבקת, ולא תזוז ממנו בכל ששת ימי השבת. ובשבילו נאמר, על צדיק אחד העולם עומד. הוא העמוד שנושא הכל, ובו כנפי יונה נחפה בכסף. היא מכסה עליו בכנפיה ומגנה עליו מכל המקטרגים של העולם.

ובשבילו נאמר (תהלים נה) לא יתן לעולם מוט לצדיק. לא יאנה לצדיק כל און. לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. ובו נראית הקשית של גאלה בגונים מאירים, ומיד (בראשית ט) וראיתיה לזכר ברית עולם. ולא תצא כצאת העבדים מצד הקשית שהוא עבד. ועוד זרקא. הנה אליהו יורד וכמה מחנות עמו של מלאכים ונשמות.

פתח ואמר, המנורה הקדושה, הנה כמה מחנות של מלאכי חבלה שיוֹרְדִים על הצאן. אָמַר לְרוּעֵה שִׁיזְרַק אֶבֶן מִהַמְקַלֵּעַ הַקְדוּשׁ עֲלֵיהֶם. נִרְמָז בְּכַתֵּר עֲלִיוֹן כִּמוֹ זֶה: יוֹיֵד הִי וְאִיִּי הִי, שְׁעוֹלָה אָהִיָּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְהוּא אֲשִׁיר רֹאשׁ שְׁאֵהִיָּה אָהִיָּה הַכֵּלֶל שֶׁל מִיב, וְהוּא כּוֹלֵל עֶשֶׂר אֲמִירוֹת כִּמוֹ זֶה: אֵלִיף הִיא יוֹיֵד הִיא. וְכֵּן סְפִירוֹת פְּנִימִיּוֹת, וְכֵּן סְפִירוֹת אַחֲרִיּוֹת, וְהֵן זֶה עַל גִּבּוֹ. זֶהוּ שְׁכֵתִיב כִּי גִבָּה מַעַל גִּבָּה שְׁמֵר וּגְבָהִים עֲלֵיהֶם.

[illegible]

פֶּתֶר יִתְּנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ. וּבְכָל מְקוֹם הַפֶּתֶר הַיָּא אַם, וְשִׁנְיָהֶם נִרְמְזוּ בְּשֵׁם אֲדֹנָיִי א' אֶהְיֶה י' יְהוּ"ה. וְכֵן בְּשֵׁאדֹנָיִי עַל יְהוּ"ה, הַנִּקְבָּה הִיא בַת. כְּמוֹ שֶׁטֶפֶה שֶׁל הַזָּכֵר, כֹּאשֶׁר הִיא מְקַדִּימָה אֶת טַפַּת הַנִּקְבָּה, הִיא בַת, וּכְשֶׁנִּקְבָּה מְקַדִּימָה אֶת הַזָּכֵר, הוּא בֶן. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (בְּרֵאשִׁית ב) בָּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוּ"ה אֱלֹהִיִּים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם.

ומשום זה עָשָׂר סְפִירוֹת מֵהֶצֶד שֶׁל אֱהִיָּה מִתְחִלִּים בָּאוֹת א', וְהוּא ב' כֶּתֶר כְּחֶשְׁבוֹן חִיָּה, וּמִתְפַּשְׁטִים מִמֶּנּוּ עֶשְׂרֵי הַיּוֹת, וְהֵם הִיָּה הִיָּה אֱהִיָּה, כְּמוֹ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן יְהוֹ" ה מִלֵּךְ יְהוֹ" ה מִלֵּךְ יְהוֹ" ה יִמְלֹךְ. שֶׁהִנָּקְדָה שְׁלֵחֶם הָיָה הִיָּה וְיִהְיֶה, שֶׁהִתְהַיָּה הַזֶּה מַעֲיָדָה עַל עֶלְת כָּל הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁהוּא הִיָּה קֹדֶם כָּל הַיּוֹה, וְיִהְיֶה אַחֵר כָּל הַיּוֹה עַד אֵין סוֹף. וּמֵהֶצֶד שֶׁל אֲדֻנִּי נִקְרָא אֵין, שֶׁנֶּרְמָז בְּאֲדֻנִּי, שֶׁמַּעֲיָד עָלָיו שֶׁהוּא אַחֲרִית עַד אֵין סוֹף וְתִכְלִית. וְאֵהִי מַעֲיָד עַל קִדְמוֹתָיו, שֶׁאֵין קִדְמוֹן עָלָיו, וְסִימָנָךְ שֶׁאַחֲרָיו אֲדֻנִּי אֱהִיָּה יְהוֹ" ה.

אֲדַגְנִי 'הָזֶה' ה. הַם עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה אַרְבַּע אַרְבַּע. אַרְבַּע רִשְׁיֹת שֶׁל שִׁבְתַּ שְׁאִין זָר בִּינְיָהִם, וְהֵם שְׁנַיִם - זָכָר וְנִקְבָּה אֶחָד לְיָמִין, וְזָכָר וְנִקְבָּה אֶחָת לְשְׂמָאל. וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ. יִיָּא יִיָּא הָהָּ אֶלְהֵינוּ יִהְיֶה אֶחָד, וְכָל שֵׁם רַחֲבֹ אַרְבַּע וְגָבְהוּ עֲשָׂרָה, וְעוֹלָיִם אַרְבַּע אַרְבַּע לְשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם. וּתְלוּיִים מַעֲשֵׂר, כְּמוֹ זֶה: יוֹד - הִי וַיּוֹי הִי, וְהֵם יוֹד עֲשָׂרִים. הִי הִי שְׁלוּשִׁים. וַיּוֹי עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם. עוֹלָיִם לְשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם.

[illegible]

## אמרת עולם חסד יבנה.

כל י' היא אבן ויהי יסוד הבנין מהצד של צדיק יסוד עולם, שהוא יום הז' שבו ויכלו, הוא כולל שבעים ושתיים הוי"ו, וכל ה' בנין הבית, כמו בחכמה יבנה בית. שצדיק קשורו בחכמה, שהיא י' העליונה. וצדיק הוא י' קטנה. השכינה התחתונה בית ה' התחתון, וזו נבנית בה' העליונה. ו' העמוד שנושא הכל, והוא העמוד האמצעי ארץ בין האב והאם. והו' הקטנה היא בצדיק. ה' שהיא בית ב'. אלא כמו שיש שלשה גגים בזה, כך יש שלשה גגים בזה. וכל נקדה באמצע של כל תבה, צריך להאריך בה ולהעלות בתפארת ולהכליל בה עשר ספירות.

וכל נקדה למעלה מן תבה, צריך להעלות מחשבותיו בכתר ולהורידה עד מלכות. וכך בכל תבה ותבה. שתנועה של נקדות הם במקום הטעמים, וכשיש טעמים שהם כתרים על אותיות, לא צריך לעשות תנועה באות מן תבה, אלא באותה שעליה הכתר.

ועוד, השכינה, אף על גב שכלולה מעשר ספירות, ובה נקראו כלם אחוריים, כך כשמתחדות בה הספירות שהן פנימיות, כל הספירות נקראות מצד הפנימיים.

ויש ספירות שהן לפני ולפנים. וכשנכללים בה כל הספירות, נקראות לפני ולפנים. ופנימיים, ופנימיים של פנימיים, ואחוריים, כלם הם אחד. ואינם כמו שהאדם שגופו מין אחד ונשמתו מין אחר, אבל למעלה הכל אחד. אלא כל אור וכל דרך שהיא יותר קרובה לעלת כל העליונים, נקראת לפני ולפנים.

ועוד, השכינה נקראת פרדס של התורה, על שם שהיא כלולה מ'פשוט', 'ראיה', 'דרשה', 'סוד'. שהתורה זהו סימן פרדס. ונקראת עץ החיים מהצד של צדיקים גמורים שאין בהם פסלת. ומצד של כמה אילנות הם, שמהפרי שלהם נודעת השכינה ביניהם כפי מעשיהם.

כמו האגוז שפריו נסתר וחתום, זהו רומז לשכינה שנאמר בה (שיר ד) גן געול אחתי פלה גל געול מעין חתום. כמו היין שהוא סתום וחתום, שאין נהנים ממנו הרשעים, ולא התנשף, כך גם השכינה סתומה וחתומה בין הרשעים שלא נהנים ממנה, והאור שלה נאמר בו (שמות ב) ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו. וכך התורה, הסודות שלה סתומים וחתומים, שאין נהנים מהם הרשעים, ומשום זה אכל דבש ושנתה יין ואל תלמדהו לגוי.

ועם כל זה, דבש מצאת אכל דידך (משלי כה). שבמה שהרשית התבונן, ואין לך עסק בנסתרות. וכמו שמח האגוז סתום, כך היא השכינה סתומה, והיא אסורה בגלות בין הרשעים. ובגללם נאמר (איכה א) נתנני ה' בידי לא אוכל קום. שבהם היא סוגרת ומסגרת. ובין הצדיקים אין בה פסלת.

ובבינוניים בעלי התשובה היא סמא"ל, אסור בפסלת של תמר, שהוא אסור וסתום מבפנים ואין לו רשות לשלט. ועוד, מצד הבינוניים היא כשושנה בין החוחים, כמו שירושלים שנאמר (יחזקאל ה) זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות. זו היא השכינה, השרש של העץ בתוך הקוצים, שהם עשרת הכתרים התחתונים, שנאמר בהם (ויקרא טז) השכן אתם בתוך טמאתם. והם ארצות של שפחת הגבירה, שעליהם נאמר וסביבותיה ארצות.

ולא עוד, אלא כל המזונות של חמורים וכלבים, שהם צבאות סמא"ל ונחש ששולטים במשמרת הלילה, כמו שבאורה בעלי המשנה, משמרה ראשונה - חמור נוער, שניה - כלבים צועקים. כלם היו צוחים לגבירה לתת להם מזון, לקים בהם ומלכותו בכל משלה. הרי השכינה כלולה מעליונים ותחתונים, היא המעין של האילן מצד האות י'. והיא מקור מים חיים מצד הכתר, המקור שאין לו סוף. והיא גם התורה מהצד של האם העליונה, ובה נחלקים שבע ספירות לשבעה נחלים. זהו שכתוב (ישעיה יא) והכהו לשבעה נחלים.

והיא פרי העץ מצד האות י'. והיא גוף האילן מצד האות ו'. והיא ענפי האילן מצד של האות ה' העליונה. והיא שרש האילן מצד האות ה' התחתונה, שהיא גן, שבו נטע עץ מצד של אדני"י. והיא אדם שנאמר בו (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדש וישם שם את האדם אשר נצר. היא אדם מצד השם המפרש יו"ד ה"א וא"ו ה"א. היא כלולה מכל השמות העליונים. ומשום שהיא כלולה מעליונים ותחתונים, שורה עליה עלת כל העליונים, ובו שלטון על הכל.

קום אליהו לשבח את עלת כל העליונים, שאתה תהיה מקדים לכל נביא בדור המשיח, שיש מי שאתה עתיד להתגלות לו מצד נשמתו בשכל שלו, ויש למי שאתה עתיד להתגלות לו בחכמתו, ויש למי שאתה עתיד להתגלות לו פנים בפנים מצד של גופו.

קום פתח דברים לפני השכינה. מיד פתח ואמר, והמשפלים יזהרו. מי המשפלים? אלו שיש בהם שכל להפיר את רבון העולמים, שהוא עלת כל העליונים בשכינה, שנאמר בה (תהלים קיח) זה השער לה' צדיקים יבאו בו. שער בהפוך אותיות עשר, כלולה מעשר ספירות, ומהצד שלהם היא גבול, כמו

הַיָּם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ירמיה ה) אֲשֶׁר שִׁמְתִּי חוֹל גָּבֹול לַיָּם. כִּךְ הָיָא גָּבֹול וַתְּחֻס לַשָּׁם שֶׁל יְהוּ"ה, שֶׁהָיָא רְשׁוּת הַיַּחֲדָד, שֶׁתְּחֻמוֹ הוּא שְׁמוֹנָה אֲלָפִים אַמָּה, אֲלָפִים לְכָל צֶדֶד. וְהֵם יֵאָדְוֵנָהּ.

וּרְשׁוּת הוּא לַיַּחֲדָד, שֶׁהוּא רַחֲבֹו אַרְבָּעָה יְהוּה, וְגִבְהוֹ עֶשְׂרֵה יוֹד הֵר וְאוֹ הָא. הוּא גָּבֹול לַיָּם הַתּוֹרָה, שֶׁהָיָא הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁגָּלְיָה שֶׁנִּמְצְאוּ מִחֻכְמָה, שֶׁהָיָא כִּי"ח מִי"ה, לֹא עוֹבְרִים מִמֶּנָּה. אֲבָל מִצַּד עֲלִית כָּל הָעֲלִיּוֹת שֶׁאֵין לְמַעַלָּה מִמֶּנָּה, אֵין לָהּ גָּבֹול מִצַּדוֹ, וְאֵין לָהּ תְּחֻמָּה מִצַּדוֹ וְלֹא רְשׁוּת עָלָיו, וְלֹא מִחוּצָה לוֹ, וְאֵין לוֹ מִדָּה וְשִׁעוֹר.

וְלֹא עוֹד, אֲלֵא מִצַּד הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי יֵשׁ לָהּ שְׁתּוּף וְחִבּוּר, כְּמוֹ זָכָר וְנִקְבָּה שֶׁהָיָא וְשְׁתּוּף שֶׁלָּהּ אִי"ח, וְשִׁנְיָהֶם אֲחִי"ד. אֲבָל מִצַּד שֶׁל עֲלִית כָּל הָעֲלִיּוֹת, אֶחָד בְּלִי שְׁתּוּף, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא מִהֲצַד שֶׁל אֶחָד הָיָא ד', עֲמוֹ י"ג אֲחִי"ד הַמְנוּי. אֲבָל מִהֲצַד שֶׁל עֲלִית עַל כָּל הָעֲלִיּוֹנִים הָיָא אֶחָד. וְלֹא כָּכָל אֶחָד הַמְנוּי וְהַמְנוּי שֶׁהוּא כְּנוּי לַיהוּ"ה. אֲלֵהֶם וְדָאִי כִּךְ עוֹלָה לְחֻשְׁבוֹן כְּנוּי. וּמִצַּד שֶׁל רַבּוֹן עַל הַכָּל אֵין לוֹ כְּנוּי.

וְעוֹד, מִצַּד שֶׁל הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי נִקְרָאת בֵּית קְבוּל, שֶׁלְפָעֲמִים יוֹרֶדֶת לָהּ נְבִיעָה. וְהָיָא מִלָּאָה, שֶׁכִּךְ אוֹתִיּוֹת שֶׁל אֲלֵהֶם מִלָּאָה"ה. וְלְפָעֲמִים הָיָא יְבֵשָׁה, כְּמוֹ (רוֹת א) אֲנִי מִלָּאָה הִלְכְּתִי וְרִיקָם הִשְׁיבִנִי ה'. וּמִהֲצַד שֶׁל עֲלִית עַל כָּל הָעֲלִיּוֹנִים לֹא יִחָסֵר וְלֹא יַעֲדִיף. נְבִיעָת אוֹרוֹ שֶׁכָּל הַסְפִּירוֹת מְקַבְּלוֹת זֶה מִזֶּה, וְיִכְוֹלִים לַעֲשׂוֹת שֵׁם דְּמִיּוֹן כְּמוֹ שֶׁנְּבִיעָת הַמַּיִם שֶׁמִּשְׁקִים אֶת הָאֵילָן. וְאֵם חֲסִרָה אוֹתָהּ נְבִיעָה מִמֶּנּוּ, הוּא חֶרֶב וְיָבֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁהִנָּהר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ אֲזָלוּ מַיִם מִנִּי יָם וְגו'.

אֲבָל בְּעֲלִית עַל כָּל הָעֲלִיּוֹנִים אֵין לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ שְׁמוּסִיף בּוֹ וְגוֹרֵעַ בּוֹ, שֶׁכִּכְל הַסְפִּירוֹת הוּא גּוֹרֵעַ מִמֶּה נְבִיעָה, וּמוּסִיף לָהֶם נְבִיעָה, כְּמוֹ שֶׁהִשְׁכִּינָה שֶׁלְפָעֲמִים הָיָא מִלָּאָה וְלְפָעֲמִים הָיָא חֲסִרָה, וְכִךְ כָּל סְפִירָה וְסְפִירָה. וְהוּא שְׁמוּסִיף וְגוֹרֵעַ בְּכֻלָּם, וְאֵין עָלָיו שְׁמוּסִיף וְגוֹרֵעַ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא הוּא שֶׁהוֹצִיא תִּשְׁעַ סְפִירוֹת, שֶׁהֵן כָּלֵל שֶׁל אִי"ח, שֶׁהָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי כָּלוּל מֵאוֹתָן הַתִּשְׁעַ.

וְעֲלִית עַל כָּל הָעֲלִיּוֹנִים לֹא יוֹרֵד עָלָיו יְחִוּדוֹ, עַד שְׁמוּצִיא לוֹ בַּת זֹוּגוֹ כְּלוּלָה מַעֲשֵׂר סְפִירוֹת, וּבִגְלָלָהּ יוֹרֵד עָלֶיהָ יְחִוּדוֹ, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה חֲבִיבָה עָלָיו, וְהוּא שְׁאוּחוֹ בְּשִׁנְיָהֶם. (וּמִשּׁוּם כִּךְ הֵם אֶחָד מִצַּדוֹ בְּלֹא חֻשְׁבוֹן. וּבִזְמַן שֶׁהוּא אוֹחוֹ בְּשִׁנְיָהֶם, אֵין שֵׁם פְּרוּד. וְכִשְׁהוּא אוֹחוֹ בְּשִׁנְיָהֶם) הֵם אִי"ח ד', שֵׁשׁ שְׁתּוּף שֶׁל שִׁנְיָהֶם, כְּמוֹ צִדִּיק שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כִּי כָל בְּשָׁמִים וּבְאָרֶץ. וְתִגְרוֹמוֹ, שְׁאוּחוֹ בְּשָׁמִים וּבְאָרֶץ. הַשְׁתּוּף שֶׁלוֹ כְּמוֹ בְּרִית הַמִּילָה שֶׁאֲחוּז בְּזָכָר וְהִנָּקְבָה, וְהוּא לְזִמְנִים יְדוּעִים יֵשׁ זֹוּג, וְלְפָעֲמִים הַפְּרָדָה.

כְּמוֹ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ויקרא טז) וְאֵל יִבָּא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. וְלְפָעֲמִים בְּזֹאת יִבָּא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ. כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁלְפָעֲמִים הָיָא נָדָה מִרְחֻקָּת מִבְּעֻלָּה, וְלְפָעֲמִים הָיָא טְהוֹרָה מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ.

אֲבָל כְּשֶׁעֲלִית עַל כָּל הָעֲלִיּוֹנִים בִּינְיָהֶם, אֵין שֵׁם נְדוּת וְלֹא רְחוּק וְלֹא קִצּוץ וְלֹא פְרוּד, וְהוּא שְׁקוּשֵׁר עֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת הַפְּנִימִיִּים וְעֶשֶׂר הַסְפִּירוֹת הַחִיצוֹנִיִּים אֲלֵיהֶם. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא מִבְּפָנִים, שֵׁם אֶת אֲמוּנָת יִשְׂרָאֵל בָּהֶם, בְּאוֹתָהּ הַקְשׁוּרָה בְּכֻלָּם, פְּנִימִיִּים וְחִיצוֹנִיִּים, שֶׁהָיָא כְּלוּלָה מֵעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים עַד שֶׁאֵין סוּף וְתַכְלִית.

וּמִשּׁוּם זֶה קָרָא לָהּ אֲמוּנָת יִשְׂרָאֵל, שֶׁבָּהּ נוֹדְעִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְעֲלִית עַל כָּל הָעֲלִיּוֹנִים. וּמִי שֶׁמִּיַּחַד אוֹתוֹ עָמָה, כְּאֵלוֹ מִיַּחַד אוֹתוֹ וּמִמְלִיךְ אוֹתוֹ עַל כָּל הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים. קָמָה הַשְׁכִּינָה מִכְסָּאָהּ וְנִשְׁקָה אוֹתוֹ, וְרוּעָה הַנֶּאֱמָן נִשְׁקָה אוֹתוֹ, וְכָל הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים בְּרִכּוֹ אוֹתוֹ וְנִתְּנוּ לוֹ מִתְּנוֹת. עַד כָּאֵן סוּד הַיַּחֲדוּד. מִכָּאֵן וְאֵילָף סִתְרֵי תוֹרָה וְטַעֲמֵי תוֹרָה.

קוֹם הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, פֶּתַח דְּבָרִים לְפָנֵי הַשְׁכִּינָה לְהוֹרִיד אֲלֶיהָ נְבִיעָה מִשְׁמֵן קְדוֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שמות כז) שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד. שֶׁהָיָא הַשְׁכִּינָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (משלי כ) נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם. בִּגְלָלָהּ נֶאֱמַר אֵשׁ תָּמִיד תִּוָּקֵד עַל הַמְנוּרָה לֹא תִכָּבֶה. וְכִךְ לֹא תִכָּבֶה נִשְׁמַתוֹ שֶׁל מִי שִׁיתַּעֲסֵק בָּהּ תָּמִיד. אֵל תִּתְּנוּ דְּמִי לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שִׁיתַּעֲזוֹר אֲלֶיהָ, שֶׁהִנֵּה לֹא שׁוֹכֵךְ אֲצֻלוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב לְמַעַן יִזְמַרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדָּם. שֶׁהָיָא כְּבוֹדוֹ, יִקְרָה הָיָא מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשּׁוּ בָּהּ.

קָם הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, פֶּתַח וְאָמַר, בְּרָאשִׁית בְּרָא אֲלֵהֶם. רַבּוֹן הַעוֹלָם, יְהִי רְצוֹנְךָ לְקִיָּם בִּי וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבֹּר. שֶׁלֹּא בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדִי עֲשִׂיתִי, אֲלֵא לְפָתַח דְּבָרִים לְפָנֵי שְׁכִינְתְּךָ. פֶּתַח וְאָמַר פָּעַם שְׁנִיָּה. סוּ"ד ה' לִירָאִיו, הוּא שְׁבָעִים פָּנִים שֶׁל סִתְרֵי תוֹרָה שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֵשׁ בָּהֶם שְׁבָעִים פָּעִמִּים בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל הַפְּרָשָׁה הַזֶּה שֶׁל בְּרָאשִׁית.

#### תַּקוּן רֵאשׁוֹן

בְּרָאשִׁית. פָּעִמִּים רַבּוֹת הֵן בְּתוֹרָה רֵאשִׁית, וְכָל אֶחָד מִתְּפָרֵשׁ בְּמִקוֹמוֹ. הָרֵאשׁוֹן הוּא, (משלי ח) ה' קִנְיִי רֵאשִׁית דְּרָכּוֹ. זֶה הַתּוֹרָה שֵׁשׁ בָּהּ טַעֲמִים וְנִקְדּוֹת וְאוֹתִיּוֹת, וְכִמְהָ מִצּוֹת שֶׁל עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֵׂה, שֶׁכָּלֵן תְּלוּיּוֹת בְּשֵׁם יְהוּ"ה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר [נ]דָר. שְׁמִי עִם י"ה - שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וְחֲמֵשׁ. זִכְרִי עִם ו"ה - מֵאוֹת אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וְחֲמֵשׁ מִשְׁמָל, מִיֵּצֵאת הַגְּבוּרָה נִתְּנוּ פֶחַד יִצְחָק. מֵאוֹת אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה מִיָּמִין, מֵאַהֲבָה שֶׁל דְּרָגַת אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (ירמיה לא) אֶהְבֵּת

עולם אהבתיד על כן משכתיך חסד. העמוד האמצעי כולל את שניהם. ומשום זה נקרא בשם יהו"ה.  
אבל הימין א"ל, נוטל עמו ו"ה. זהו שכתוב אלוה מתימן יבוא. השמאל נוטל עמו י"ה מן אלהים.  
העמוד האמצעי נוטל שם שלם. ומשום זה אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ. כולל אותם בפסוק הזה.  
ולכל מצוה יש טעם ידוע למעלה, ושכרה ידוע לאותם שיוצאים הסודות הנסתרים של רבונם, לא  
התפסה מהם כל רז. זהו שכתוב (דניאל ד) כל סוד אין נסתר ממך.

וכל אות ואות של התורה, והקוץ שלה והנקוד שלה והטעמים שלה, יש להם סודות נסתרים  
למעלה. והמשפילים מכירים אותם שיש בהם כח לעמד בהיכל המלך, כמו שנאמר בחנניה מישאל  
ועזריה (שם א) ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך, בעמידת התפלה שהיא היכל המלך, כלולה מכל  
הטעמים והנקודים והאותיות. שאין ידיעה כמו ידיעת הנקודות והטעמים של האותיות, להכיר בהם  
סגולתא, שנאמר בו זקרא מקף שופר הולך סגולתא. וכלם נרמזו בהיות כמו זה: יי"י ה'ה' וי"ו  
ה'ה'.

בכל מקום שהם שלש יודיין יחד, רומזים יי"י לסגולתא, שהיא השכינה הכלולה מחכמה חסד  
נצח. חכמות בחוץ תרנה. ובגללם פרשה בעלי המשנה, הרוצה להחכים ידריש. שכל השלשה הם  
דרומים. ה'ה' בינה גבורה הוד. וכלם לצפון. ובגללם נאמר הרוצה להעשיר נצפין. אשרי הוא מי  
שמכון בהם להוריד חכמה ועשר לשכינה, שנאמר בה קדשה לך ישלשו, שפך היא הסגולה שלהם,  
להוריד חכמה ועשר.

אשרי מי שלא נוטל שר שר לעצמו, אלא שמלמד הסגלות הללו אל השכינה, שאותן סגלות הן של  
בעלה שמוריד אותן אליה. וי"ו כתר תפארת יסוד. משום שכתר הוא יו"ד שעולה לחשבון כ', ששם ו'.  
שתי ווי"ם רמוזות באות וא"ו. וכל שלש הווי"ם כלולות בצדיק חיי העולמים, שפך עולות שלש ווי"ם  
כחשבון שמונה עשרה, וזהו וברכות לראש צדיק.

ושלש הווי"ם הללו, סגלתן ליחד את השכינה עם הקדוש ברוך הוא, וזהו לקרב רחוקים, שהם  
אורחים, שבהם קפצה הארץ לעקב, שהאות ו' היא דרך. זהו שכתוב (במדבר כד) דרך כוכב מעקב.  
דרך הנשר בשמים. קפיצת הדרך שכינה. שבווי"ם הללו קפצה הדרך לבעלה, והוא נשש כגבור לרוץ  
ארח אליה. ובגללם נאמר (משלי ג) דרכיה דרכי נעם.

ומצד האות וא"ו מן שם בן שבעים ושתים עשרה שנים עשרה דרכים בנים, שעברו ביניהם שנים  
עשר שבטים, ששלשה שמות הם בויסע ונבא ונט, והם וה"ו אנ"י וה"ו. וראשי תבות שלהם וא"ו. הים  
באמצע א' אלף בינה, ותמצא אותה.

ובחזק של שתי הווי"ם הללו בוקע השמש רקיעים ועושה בהם שנים עשרה דרכים ברקיע,  
שנאמר בו ואתה תשמע השמים. וחמש עשרה י"ה ואחת עשרה ו"ה עולה חשבונם שלש מאות ארבעים  
ושש. פעל בל"ח שעולים לחשבון שמנים למעלה י' מיני תלים שכלולים בעשר אותיות השם המפרש  
ועולים למ"ה, ועם שמ"ו - שצ"א. וזהו ואמר לי מ"ה שמ"ו. כי לא נטש ה' את עמו בעבור שמו הגדול.  
דלג מ"ה מ"ה משמו, נשאר רנ"ו. חסר מ"ד משמים, נשאר שמו, בו שבועה (ישעיה סג) כי יום נקם  
בלב"י, כחשבון ד"ם, לקים בו כי דם עבדיו יקם.

שמ"ו עם דם - שמנים. חסר אחד למ"ה ומ"ה אחד בתוספת א', להראות שהכל אחד. הרי כאן  
הסוד של שלשה שמות יה"ו משלשים. ומשם בנים חיים ומזונות. חיים - החכמה תחיה בעליה. מזונות  
- (תהלים קמה) פותח את ידי ומשביע לכל חי רצון, והיא האם העליונה. בנים - בן י"ה. והיא ז' רמה,  
הבינה שאותיותיה יה"ו, ומן יו"ד יוצא יהו"ה. ומן ה' יוצא אלהינו. ומן וא"ו יהו"ה שהם י"ד אותיות,  
ורמזות בקריאת שמע, ששם יהו"ה אלהינו יהו"ה, והכל אחד.

ה'ה' השכינה התחתונה, שלמותם של שלשה יה"ו יה"ו שרמזותם אהי"ה אהי"ה אהי"ה,  
שנאמר למשה הרמז שלהם בפסוק הזה, (שמות ג) ויאמר אלהים אל משה אהי"ה אשר אהי"ה ויאמר  
כה תאמר לבני ישראל אהי"ה שליח אליכם. שמה שהוא י"ו שש עשרה פעמים י"ו ושש עשרה  
פעמים וי"ו, הרמז שלהם באות א' כמו זה א', רמז יו, זהו א וי ויצר (חסר כאו).

ועוד, והמשפלים יזהרו, אלו ששים רבוא בעלי המשנה שלמעלה, ואלו ששים רבוא בעלי המשנה  
שלמטה, ואלו ששים רבוא של מלאכים, ואלו ששים רבוא של כוכבים, כלם יזהירו כאותו שנאמר פני  
משה כפני חמה. כלם יזהירו בחבור הזה. בו יזהירו בדבורו. כלם יזהירו בכתיבתו בספר הזה כזהר  
הרקיע. ועל שמו נקרא ספר הזהר בדיוקן של העמוד האמצעי, שהוא ספר הזהר שלו מהאם העליונה  
שהיא זהר, ובו בארו חכמים, איזהו חכם? המבין דבר מתוך דבר. והוא הזהר שמאיר בלב הרוצה  
הנאמן, זוהר בל"ב אלהים של מעשה בראשית.

והעמוד האמצעי נקרא עליון על ששת הרקיעים, שלשה מכאן ושלשה מכאן, והוא באמצע, רביעי

לְכָל הַשְּׁלֵשָׁה, וּשְׂבִיעִי לְכָל הַשָּׁשָׁה, וְעָלְיוֹ נֹאמֵר (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרְקִיעַ שָׁמַיִם, כּוֹלֵל אֵשׁ וּמַיִם, מִה שֶׁלֹּא קָרָא כָּךְ לַשָּׁמַיִם הָרְקִיעִים, אֲלָא לוֹ מִמֶּשׁ, וְהַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן בְּדִיוֹקְנוֹ.

פָּתַח וְאָמַר, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, יְהִי רְצוֹנְךָ לְהַכְלִיל עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּסִפְרֵי הָזֶה וּלְהַמְצִיא כָּל אֶחָד וְאֶחָד בּוֹ, בִּין בְּכַתִּיבָהּ, בִּין בְּדַבּוּר, בִּין שֶׁל שִׁמְךָ יְהוּ"ה וּבְכָל הַהוֹיּוֹת שֶׁמֵּאִירוֹת מִמֶּנּוּ, וּבְכָל הַשְּׁמוֹת וְהַכְּנוּיִים שֶׁלּוֹ, שֶׁכֻּלָּם יִזְהִירוּ מִמֶּנּוּ.

יְהִיו כָּל הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁנִּזְכְּרוּ בַּחֲבוּר הָזֶה זֹהָרִים מִשִּׁמְךָ וּמַהֲהוֹיּוֹת שֶׁלּוֹ כְּזֹהֵר שֶׁמֵּאִיר בְּרָקִיעַ. וְתוֹ רְשׁוּת לְכָל מִי שֶׁאֲזָפִיר בְּסִפְרֵי הָזֶה בִּכְחַשׁ שֶׁל שִׁמְךָ, לְהַזְדַּמּוֹן מִיָּד בּוֹ כְּהֶרֶץ עֵינִי, לְגִלּוֹת בּוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד דְּבָרִים נִכְבָּדִים וְסוּדוֹת גִּנוּזִים לְפָנֶי הַשְּׂכִינָה, שֶׁהִיא יְחִידָה בְּגִלּוֹת, לְהֵאִיר מִשִּׁמְךָ בַּחֲבוּר הָזֶה וּלְהַתְחַבֵּר עִמָּךְ בַּחֲבוּר הָזֶה, לְהַתְקַשֵּׁר בּוֹ אֵלֶיךָ בְּכַמָּה קְשׁוּטִים, לְקַיֵּם בּוֹ (בראשית ט) וַיֵּרְאִיתִיךָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם.

קִם הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן עַל רַגְלֵיו וְאָמַר, רוּעִים קְדוֹשִׁים, אֲבָרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב וְאֵדָם הָרִאשׁוֹן וְאַהֲרֹן וְדָוִד וְיִשְׁלֹמֹה. לְמָה אַתֶּם יֹשְׁנִים? הַתְּעוֹרְרוּ לְשִׁכְנָה שֶׁנֹּאמַר בָּהּ אֲנִי יֹשֵׁנָה בְּגִלּוֹת, בְּאֵלוֹ שְׁעוֹבָרִים עַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת כְּחֻשְׁבוֹן יֹשְׁנִי"ה. שֶׁהִרְי חִיּוֹת רְעוֹת וְדָבִים בָּאִים לֵאכֹל אֶת צֵאֲנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֹּאמַר בָּהֶם (יחזקאל לד) וְאַתֶּן צֵאֲנִי צֵאֵן מִרְעִיתִי, שֶׁכַּעַת הִגִּיעַ זְמַן שֶׁנֹּאמַר בָּהֶם (ישעיה ט) וַיֵּאכְלוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל פֶּה. שֶׁהִרְי בְּכָל דּוֹר וְדוֹר אַתֶּם סוֹבְלִים כְּמָה דְחָקִים בְּשִׁבְלֵם בְּדֶרֶךְ נִסְתֵּר.

וּבִכְחַשׁ שֶׁל הַשֵּׁם יְהוּ"ה וּבְכָל הַהוֹיּוֹת שֶׁלּוֹ, וּבְכָל הַכְּנוּיִים הַקְּדוֹשִׁים וְהַטְּהוֹרִים שֶׁלּוֹ, יִתְעוֹרְרוּ עִמָּכֶם שְׁשִׁים רְבּוּעַ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, שְׁשִׁים רְבּוּעַ מִלְּאָכִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְשְׁשִׁים רְבּוּעַ נְבִיאִים, שֶׁכֻּלָּם יְהִיוּ מְלַמְּדִים זְכוֹת עַל יִשְׂרָאֵל לְהַצִּיל מִן הַחִיּוֹת הָרְעוֹת הַלָּלוּ, שֶׁיִּמְחַל לָהֶם אֶת כָּל חֲטָאֵיהֶם, וְלִגְאֹל אוֹתָם וּלְקַיֵּם בָּהֶם מִדְּלֶג עַל הַהָרִים, שֶׁהֵם הַקְּצִים. אֵל תִּתֵּנוּ דְמִי לוֹ עַד שִׁיתְעוֹרֵר אֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרַחֲמִים.

קוּם אֲלֵיהוּ, שְׁאַתֶּה מְדַלֵּג אֶת הָעוֹלָם בְּאַרְבַּע טִיסוֹת לְהַמְצִיא עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שְׁמִקְיָמִים אוֹת בְּרִית מִילָה. בְּכַח הַשֵּׁם יְהוּ"ה וְכָל הַהוֹיּוֹת וְהַכְּנוּיִים שֶׁלּוֹ, אֵל תִּתְעַבֵּב לְטַל רְשׁוֹת מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרַדֵּת וּלְשַׁמֵּר אֶת הַצֵּאֵן. וְתִתְעַטֵּר בְּכָל הַשְּׁמוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִגֵּן בָּהֶם עֲלֵיהֶם, וּלְרַדֵּת בַּחֲבוּר הָזֶה לְגִלּוֹת בּוֹ סוּדוֹת נִסְתָּרִים לְפָנֶי הַשְּׂכִינָה, לְהֵאִיר לָהּ בְּסוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא כְּחֻשְׁבוֹן רִ"י, שְׁבוֹ וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהִירוּ כְּזֹהֵר הָרְקִיעַ, כְּזֹהֵר שְׁבוֹ כִּי"ו רִ"י כִּי"ה אוֹתִיּוֹת הַיְּחִיד, וּבּוֹ זִי"ו שֶׁהוּא אֶחָד.

וַיְקוּמוּ עִמָּךְ הַמְּנוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְשִׁשְׁתּוֹ חֲבָרִיו שֶׁנִּשְׁכַּחוּ בְּרִאשׁוֹנָה בְּזֹהֵר הָזֶה, לְחַדֵּשׁ בּוֹ דְּבָרִים כְּבָרָאשׁוֹנָה, שֶׁעֲלֵיהֶם הַשְּׂכִינָה מֵאִירָה מִשְׁבַּעַה רְקִיעִים, וּבָהֶם מֵאִירָה מִשְׁבַּע אֲרָצוֹת שֶׁאִמֵּר עֲלֵיהֶם דָּוִד (תהלים קטז) אֶתְהַלֵּךְ לְפָנֶי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים.

(קוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן וּפְתַח דְּבָרִים לְפָנֶי הַשְּׂכִינָה. פָּתַח וְאָמַר, וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהִירוּ כְּזֹהֵר הָרְקִיעַ וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים כְּכּוֹכְבִּים לְעוֹלָם וָעֶד. וְהַמְשַׁכְּלִים, אֵלּוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְכו', כְּכָתוּב בְּדִפּוּס בִּתְקוּנִים רִאשׁוֹ דָף א'.)

וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהִירוּ. וְהַמְשַׁכְּלִים לְהוֹצִיאַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּמְשְׁחוּ בְּשָׁמֶן, הָרִאשׁ וְהַגּוֹף וְהַשּׁוּלִים שֶׁל זַנְבוֹת הַהָרִים יוֹשְׁבִים כְּגוֹף בְּלִי רוּחַ. הַנֶּפֶשׁ בְּהַשְׁכָּל דְּגוּשָׁה וּרְפוּיָה, לְקַעֲמִים כְּנֶגֶד הָרוּחַ. הָרוּחַ, נִקְדוֹת שְׁמִתְחַמּוֹת בְּתַחֲמוּמֵהוּ, לְהַחֲיוֹת הַגּוֹף וּלְהַעֲמִידוֹ עַל רַגְלָיו לְהַעֲנוֹת בְּדֶרֶךְ, וְלֹא יוֹדְעִים לְלַכֵּת לִימִין וּלְשִׁמְאֵל, לְפָנִים וּלְאַחֹר.

יִזְהִירוּ כְּזֹהֵר הַנִּשְׁמָה אוֹתוֹן הַתְּנוּעוֹת לְלַמֵּד הַדֶּרֶךְ לִימִין וּלְשִׁמְאֵל וּלְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ אֶמֶת שֶׁלֹּא יִסְטוּ מִמֶּנָּה. כְּזֹהֵר הָרְקִיעַ, שֶׁהוּא כְּמוֹ הַקַּפְאוֹן הַחֲזָק שֶׁעַל גַּב הַחִיּוֹת, בְּשַׁעוֹר נִסְתָּר וּלְמַטָּה בְּסוּד הַמְּדִידָה שֶׁל הַמְּאֹר.

וּמַצְדִּיקֵי הָרַבִּים, שֶׁהוּא אוֹתָם הַפְּסִיקִים, תְּנוּעוֹת, שֶׁהֵם מַצְדִּיקֵי הָרַבִּים וְלֹא לִכְל. כְּכּוֹכְבִּים, הַשְּׁבַעַה שְׁמֵאִירִים וְנוֹסְעִים לְהוֹרוֹת בְּעוֹלָם, מֵהֶם לִימִין וּמֵהֶם לְשִׁמְאֵל. זַנְבוֹת שׁוּלֵיהֶם כְּשׁוּלֵי קְדָרָה שְׁעוּמָדָת עַל הָאֵשׁ שֶׁאֵינָה שׁוֹרְפָתָהּ, וְהִיא הָאֵשׁ שֶׁל הַסִּנָּה שֶׁנִּרְאִיתָ וְלֹא שׁוֹרְפָתָהּ. יֵשׁ אֵשׁ סוֹבְלָתָהּ אֵשׁ, וְיֵשׁ אֵשׁ אוֹכְלָתָהּ אֵשׁ. שְׁבַעַה נּוֹסְעִים וְשְׁבַעַה עוֹמְדִים. הַשְּׁמִינִי נִרְאָה בָּהֶם, וְהַתְּשִׁיעִי מִסִּיעַ אוֹתָם.

וְהַמְשַׁכְּלִים. עֶשֶׂר נִקְדוֹת שְׁעוּמָדוֹת לְהַנְהִיג, ה' מִימִין וְה' מִשְׁמָאל, הַדֶּרֶךְ שֶׁל אֵלֶּה כְּנֶגֶד אֵלֶּה. חֲמֵשׁ הֵם גְּדוּלִים בְּאוֹתוֹ הַגִּנוֹן קִטְנִים. א א א א א א בְּיָמִין. א א א א א א (כִּי"ל בְּחִירִיק וְהֵם ה' נִקְדוֹת קִטְנוֹת) בְּשִׁמְאֵל. וְכָלֵלִים אֵלּוֹ עִם אֵלּוֹ לְהַנְהִיג הַגּוֹף. חֲמֵשׁ מִשְׁמָאל וְחֲמֵשׁ מִימִין רוּחַ. וְהֵם חֲמֵשׁ בְּתוֹךְ חֲמֵשׁ נִסְתָּרִים וְלֹא גְלוּיִים, תַּחֲלֵת הַהִנְהָגָה הַנִּקְוֶה שֶׁל אֲבָרְהָם אֶת הַכָּלָל שֶׁל הַכָּל.

הַנִּקְדָּה הַזֹּאת שֶׁל אֲבָרְהָם מוֹשְׁכָת אוֹתָם הַנִּסְתָּרִים וְכוֹלְלָת אוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אֵלּוֹ שְׁלֵמֻטָה נִכְנָסִים בָּהּ, וְזוֹ הַנִּקְדָּה שְׁמֵאִירָה מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם. א סוּד הַשֵּׁם הַחֲקוּק. מוֹשֵׁךְ מְאֹר וְרוּשֵׁם נִקְדָּה חֲשׂוּכָה בְּלִי אוֹר כָּלֵל. וְזוֹ הַנִּקְדָּה שֶׁל יִצְחָק. א זוֹ נִקְרָאת שְׁבֵט לְתוֹךְ חֲסֵר לֵב. מְגִלָּה עֲמֻקּוֹת מִנִּי חֲשָׁד. וּמִשּׁוּם כָּךְ עוֹלָה בְּשֵׁם.

הנקדה של יעקב לא מושכת בו מאור אחוז לשני צדדים, והוא לא נראה. א' יום השלישי של בראשית, כי טוב כי טוב פעמים, הוא גנוז ולא ידוע בתוכו. המאור לא מושך בו כלל. הוא טמיר וגנוז ולא נראה.

ערכות גנוז אחריהם להתקין בו את הנסתר מהכל. ומשום שטמיר ונסתר עליו שאינו ידוע כלל, הכל גנוז. קרקע ערכות נראה, ואף על גב שהוא נסתר. א' הנקדה שתלויה תחת השנים, היא קרקע ערכות. ערכות, הוא גנוז ונסתר שלא נדע בין השנים לאחר שרוב בו אותו הטמיר של הכל, מוציא אותו ושולט בקרקע ערכות הכל.

והמשפלים יזחרו. והמשפלים כמו שנקאמר (משלי טז) משפיל על דבר ימצא טוב, הינו יזחרו כזהר הרקיע. כזהר, זהר שזהר של זהרים בעליה. הזהר זוהר ומאיר ומדליק, נוצץ לכמה צדדים זוהרים. זהר עולה ויורד. זהר נוצץ לכל עבר. זהר שופע ויוצא. זהר שאינו פוסק לעולמים. זהר שעושה תולדות. זהר זוהר שטמיר וגנוז, ניצוץ של כל ניצוץ. כל הדרגות בו יוצא וטמיר, נסתר וגלוי, רואה ולא רואה, משקל בעקור מבוע הבאר, יוצא ביום וטמיר בלילה. משתעשע בחצות הלילה בתולדות שהוציא.

הזהר שזהר ומאיר לכל, הכלל של התורה, וזהו זהר הרקיע. הרקיע שבו תלויים השמש והלבנה, כוכבים ומזלות. זה נקרא הזהר של האספקלריה שמאירה, שלא זכה בו איש פרט לרועה הנאמן של כל הבית, שאין מאירה הלבנה אם האספקלריה שלא מאירה, רק ממנו, שזכה לאספקלריה שמאירה.

זהר הרקיע, הנסתר העליון, שמאיר ואינו ידוע, מדליק ולא נראה, ומי שנוטל אינו יודע ממי נוטל. הסתר שלו נסתר וגנוז, שבטו של יוסף הצדיק נסתר בארבעה גוונים. הזהר שנוצץ בשמים עשרה חיות, זיווים ואורות נוצצים ממנו, שלש עשרה הם בסוד השם הקדוש, ותוך סוד האין סוף. האין סוף שאין לו שעור.

תשע נקודות בתורה יוצאים ומתחלקים באותיות. האותיות בהם נוסעים מסעות קטנים בסודות חלוקים. אלו התשע שולטים על האותיות, האותיות מתפשטות מהם. נשארו הנקודות להנהיג אותם. לא נוסעים רק כשהם יוצאים, אלו נקראו אין סוף. כל האותיות מסעותיהן באין סוף. כמו שהם נושאים אותם, כך נושאים אלו הנסתרים אותיות מגלות קולות של קולות, משתנים מתוך נקדה אחת שיוצאת מהנקודות הללו שנקראים אין סוף. ומאותה הנקדה כל האותיות התפשטו.

אחר כך אלו הנקודות מסתתרות בתוך הסתר, ונוטלים אותם בכל המסעות. מאין סוף יוצא הניצוץ הקשה לעטר את הכל, להנהיג את הים הגדול שלא יצא משעורו החוצה. זהו שכתוב (איוב לח) עד פה תבוא ולא תסיף ופא ישית בגאון גליו. פ"ה השעור של המאור פ' שמונים מסעות מתוך ראשית העגול בתוך העמק. כ' עגול, העמק שנקנס פנימה לאותו העגול, ו' בדיוקן של הכ"ו הזה, והפ' הזה עגול ועמק. רבוע בתוך חמשים מסעות, ה' רבוע תוך מדידה ו', בדיוקן שנקנס בעגול, אותו הדיוקן ממש נקנס ברבוע. הניצוץ הקשה מתפשט בכל אותם הקשרים וסימניהם חו"ל. ח' למעלה, ו' באמצע, ל' בכלם. כשהמאור מתפשט, כל אחד ואחד עושה תחום לשבר גלי הים. (לצד צפון) מתחילים הגלים ועולים הכעסים. יוצאת ח' הקשר בסודו ומכה אותם ורושם במדידה, וחוזרים הגלים.

לצד מזרח מתחילים הגלים רוגזים ועולים ורוששים, ויוצא סוד הקשר ו' בכל אותם רשומים, ומכה אותם, רושם ברשימה בתוך המדידה וחוזרים הגלים.

לצד דרום מתחילים הגלים, ועולים ורוגזים ורוששים, עולים ויורדים. יוצאת ל', הקשר שנעשה בכל הקשרים, מגדל בחומתו, מקפים דלתות ובריחים בתחום, והגלים חוזרים לצד צפון, לצד מזרח, ולצד דרום, ונשברו ושוכך הרגז. זהו שכתוב (ירמיה ה) אשר שמתני חול גבול לים. ח"ל עולים באויר מתערכים באותיות, והאותיות מתחילות עליהם להוציא בהם קולי קולות. ואלו הם תחום לתקון של סוד האמונה.

ואלו חיי"ד ולשו"ן ומגדל השנים, על אלה שורים הכל. ואלה הם שהתפסו בקול הפנימי, ובקול שנשמע ובדבור. ואלו הם תחום לאלו. אלו משנים לפתר הראשון שהיה בסתר. וכשמתפשטת, מגיעה לאחד מאלו, ומשתנה ונעשית רוח שלא שוככת לעולמים ותמיד נובעת. משום שאותו הקשר שהוא תחום המאור מכה בו, ובגללו נובע בחשאי, וזה סוד ח' חיד, כך נקרא. זה עושה בגנוז בפרון של אדם.

וזהו התחום הראשון. כשרוצה להתפשט אותה הנקדה, עולה הקשר הזה, ונוטל אותו מהמקום הזה, ומשנה אותו בשלשה גוונים, באש ברוח ובמים. משום שהקשר הזה, כשנקשר מאין סוף במאור, כך נקשר.

וכשמוציא קול שנשמע מתוך הדחק שפושט של המחשבה, הקשר הזה דוחק אותו, ושולח אותו לקשר השני בסוד של וא"ו שהוא לשון, ומכה בו אותו הקול, ונשמע מן הצד הזה, ושורה על הצד הזה של הלשון. ומשום כך נקרא הקול הזה ו' לשון.

הקשר הזה שהוא לשון, שולח אותו לתוך קשר חזק, מגדל כלל של עשרים ושתים שורות, ואז אותו קול שוכך לתוך הדבר בשעור, בתוך התהום כראוי.

ושלשת הקשרים הללו הם תחום להנהיג לקול ולדבור, ולכל אותם הצדדים שיוצאים מהקול והדבור, שנקראים מי קדם. ואלו מרבים את הימים בשעור כראוי לקול ולדבור. וזהו סוד (איוב כט) וכחול ארבה ימים. משום החול מרבים הימים תוך השעור של המאור כראוי, והכל מאין סוף.

אין סוף, כל הנקודות של התורה, קושרים אלו שלשת הקשרים שאמרנו בשעור הסוד של חול, והם שלש הנקודות ששורות על האותיות, למעלה ובאמצע ולמטה, והם חול שאמרנו. הראשון שורה למעלה ונקרא בכלם. השני שורה באמצע, ומשנה השם ונקשר בין מעלה ומטה. השלישי שהוא חזק, נקרא בשם אחר.

ועל זה שלשת אלו נקראו גבול, התחום של המקלות, צדדי המאור לשם תחום לכל, למעלה ולמטה. מהקשר השלישי יוצא הנהר הזה, והוא זהר הרקיע שבו השמש והלבנה כוכבים ומזלות להאיר. כשהנהר הזה מאיר ומכה בכל אותם הנהרים, ורושם אותם ומרבה אותם ומגדל אותם, ואז כלם נשלמים.

והמשכלים נזהרו בזהר הרקיע. הנהר הזה הוציא אותיות דקות כמראה אותם העליונות, אותיות עליונות אותיות דקות, וכלן בסוד עליון כראוי. מהקשר השני האמצעי יוצאים מזלות שזוהרים להסתכל באותו הנהר העליון. מהקשר השלישי יוצאים הכוכבים להשתמש, ועל זה (דניאל יב) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. ומצדיקי דוקא, והם ככוכבים של צדק, וכלם תלויים בזהר הנהר.

תשעה מאירים לא מתפשטות מהם אותיות, כמו אלה שיוצאים מתוך נקודה אחרת. אלו לא מתפשטים אלא התפשטות דקה, ונשארו אלה בקיומם, ואותה ההתפשטות שמתפשטים אותם הטעמים של התורה שיוצאים לנגן בהם.

שלשת הקשרים הראשונים שאמרנו, הקשר הראשון נשאר על האותיות למעלה לנקודה, ונשאר להיות הפעם למעלה. שני האחרים קימים לטעם אחד, והם שתי נקודות בתוך הדיקון של ו"ו. שלשת אלו לא מתפשטים יותר, אלא עומדים בקיומם שלש נקודות שלשה קשרים, להנהיג הכל בכל אותם הסודות שאמרנו.

וכלם הם סוד התורה לסמך, משום שיש לתורה על מה שתסמך. סמיכות נסתרת פנימית, וסמיכות שמגלה יותר ועושה המסעות של התורה ללכת, ולא תצא בחוץ. התורה בלי סמיכות זו פנימית לא סמיכות, ולא נמצאת להיות תורה, והכל מאין סוף ועשרים ושתים אותיות של התורה, ואילו מן הנקודה שיוצאה מאין סוף.

תשע נקודות ששולטות על האותיות הן אין סוף, ושולטות על הכל. שלשה עשר טעמים של התורה התפשטו מהם, וכל העשרים ושנים כחשבון האותיות של התורה. אלו כ"ב הנקודות וטעמים התורה, הם הסוד של הניצוץ הקשה למדידת הכל בסוד הזה. כל מדידה לארץ ולרחב לעמק ולרום. אין לו מדידה שיוצאת מן השעור הזה, מסוד של תשע נקודות ושלשה עשר טעמים. על זה הסוד התורה עומדת בכל צדדי, וכל הסודות וכל העמקים של התורה לא יצאו מן הסוד הזה החוצה.

הניצוץ הקשה עשה מדידה בסוד הזה לכל המדידות, והסוד הזה לא נתן לגלות רק ליראי חטא, שסוד האמונה בידיהם, והם כשרים לגלות להם. אלו המפתחות של אותם עשרים ושנים ששולטים על התורה, ומאלו מתפרשים כל הסודות וכל העמקים של התורה, וכל מדידה של כל המדידות בכל אותם הצדדים.

המפתחות הללו נמסרו למשה בסיני בשעה שקרן עור פניו, ומסר אותם בסוד של לחש ליהושע וכל אותם הזקנים, עד שהגיעו לבבלי האמונה לדעת. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

משנה. בארבעה תקופות של רוחות העולם. והמשכלים נזהרו, מי המשכלים? אלו שיוצאים להסתכל בכבוד רבונם, ויוצאים סוד החכמה להפגס בלי בושה לעולם הבא, אלו זוהרים כמו הנהר העליון.

ומה שאמר והמשכלים ולא אמר והיוצאים, אלו ודאי אותם שמסתכלים בסודות הפנימיים הנסתרים שלא עומדים בגלוי, ולא נמסרו לכל בני האדם. מי שזוכה להסתכל בהם בהשכל, זה מזוהר שנוצץ בעטור של הנהר העליון על הכל. אין זהר שמוזהר כזה, אין זהר שנוצץ לאותו העולם כמו הנהר הזה.

זה הנהר של התורה, זה הנהר של בעלי החכמה שיוצאים אותו העולם על הכל. הם יוצאים ונכנסים בכל גנוי רבונם, ואין מי שימחה בידיהם. כלם מתבשרים מהנהר שלהם. הנהר הזה נוצץ לכל עבר. ומצדיקי הרבים, הרבים ולא הכל, כמו (דניאל יב) ורבים מי שגני אדמת עפר יקיצו. מה זה ורבים?



משום שיש שלא יקומו, וזו היא אדמת עפר. מה זה אדמת עפר? אלא אדמת שהיא מעפר, וזוהי ארץ ישראל שהיא אדמת מאותו עפר, שכתוב בו (קהלת ג) הכל היה מן העפר, ואפלו גלגל חמה, ונאורים שאר הרשעים ממנה ולא יקומו. ומשום כך ורבים - אלו ישראל.

אף כאן ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד - אלו ישראל שזכו לתורה של הנקדה הנסתרת. והתורה היא כלל של נביאים וכתובים, הכלל של תורה שבועל פה. ומשום שהיא הכלל של הכל, מי שזוכה בה זוכה בכל. פכוכבים, יש פכוכבים שנראים לצד מזרח, פכוכבים לצד צפון, פכוכבים לצד דרום, פכוכבים לצד מערב. אם מדה במקל, שלשה לכל צד דקים נוצצים, ושנים פדבוק, פכוכב של זהר זוהר ונסתר בתוך תקפו של העגל.

פכוכב מאיר וזוהר בלבן מהצד הזה. פכוכב אחר מאיר וזוהר אדם. זה חיים וזה מות סמוך לזהב הדק הזה, שלא מאיר ולא מוציא קטטה של קטטה (מדת הבנאים). בתוך היכל האותיות הדקות שבועה טעמים של תורה תלויים בהם.

ואלו הטעמים שנגרדו מאותם הטעמים האחרים שלשה עשר שעומדים להנהיג ולנגן, ואלו השבעה נפרדים לשלשה עשר אחרים להנהיג ולנגן לכתובים. ואלו יחידים למקום הזה בשבעה היכלות של כתובים, ואלו השבעה נפרדים מאותם האחרים. וכששורים פכוכבים נפרדים לעשרה, ועליהם נקרא ספר כתובים ספר אמונים. ועשרה אמונים הם עליהם. אחר כך נפרדים לשלשה עשר, והכל כמו שלמעלה בתורה, הנביאים שורים במקומם, והכל הולך בסוד של התורה.

הניצוץ הקשה עשה מדידה במדידות שאמרנו, והכל בסוד של האין סוף בנגון של הטעמים, מתחיל ומכאן האויר שלהם. שאותו האויר יוצא מאין סוף ומכאן לתוך המוח, והמוח מוציא אויר ומכאן בגרון, שממש יוצא אויר אחר החוצה. נמצאו שלשה אוירים ונכללו באחד, אלו מתחילים בשלשה קשרים שאמרנו, ומתחילה מן המאור התפשטות להתפשט, ומודד לארץ ולרחב לעמק ולרום לאותם עשרים ושנים מפתחות עליונים, ומודד עשרים ושנים אותיות.

וכל הסוד והעמק והסתור שלהם כנגד שלשה אוירים, שלשה קשרים, יהו"ה אלהינו יהו"ה, והכל בסוד למשה מסיני. וכיון שזכרו (שהתחברו) בפה, יוצא המאור, והצטרף למדד אותם לשמות הללו בתוך המדידה, ומדידתם אחוזה במדידת הארץ והרחב, העמק והרום, והעגול והרבוע. וכך צריך, משום שסוד השמות צריך להסתמך על אין סוף, ולהתקדם בקיום שלם בתוך מדידת המאור, בנקודות וטעמים בנגון. שזוהי השלמות של סוד היחוד כראוי, ואין מי שיודע על מה קיום הכל, פרט לבדלי האמונה, ומעטים הם.

אח"כ א' בחטף, הסוד להתקשר המאור באותם הקשרים, ועושה מדידה תורת המדידה נקדה אחת שניצאה מאין. הנביאים מאותה נקדה התפשטו ונכללו בה, ונרדו למטה, ואלה נסמכו על העמוד שנסתר מאין סוף שלשה קשרים כפי שאמרנו.

משנה. האשכולות של הצורות בעלי המגנים, פקוחי העינים בעלי הלב, בהשכל קרבו ושמעו, מי מכס ששמע קול גלגל שנגעים וסובב בגלגול, עולה ויורד ומרים קולות בקול נעים, ושלשה נצנוצים יוצאים מהמצח של כל קול. ואותו הגלגל סובב למעלה ולמטה, ויוצא ניצוץ ומלהיט את הגלגל, ואז מוציא אש לוחטת במקלות. כשמתפשט אותו גלגל המאור למדידה, יוצא אויר טהור שלוחט באותם שלשת האוירים שאמרנו, ולוחטים יחד. ומאותו הלחט יוצא זה הגלגל שסובב ולעלות ויורד.

וכשמדידת המאור יוצאת ומודדת ממעלה למטה, הגלגל הזה כונס את כל המחוות, וכשמתחילה המדידה, הגלגל הזה נוהם בנעם, ומוציא אותיות קטנות נוצצות לפרש באותיות של התורה, ואז נקראת מסרת. מהגלגל הזה לוחט אחר תחתון, ומתפשט ומלהט אותיות אחרות לפרש, ולא באותם הראשונים, ונקראת מסרת קטנה.

שני הגלגלים הללו נקראים מסרת קטנה ומסרת גדולה. שתי המסורות הללו נמסרו לידי הרועה הנאמן, לדעת ולהסתכל, עד שיגרדו האותיות ונחקקו על לוחות האבנים. כשהגלגלים מתחילים וסובבים כמה צבאות וכמה מחנות, בעלי כנפים טסים באותם הרקיעים, ואותם האותיות שיוצאות נמסרו לאותו הממנה הקדוש שנקרא יופיא"ל בעל החכמה. ואז הולך וחוקק אותם סביב האותיות. והממנה הקדוש הזה מסר אותם לנאמן הקדוש, כמו שנאמר (שמות כד) גלה אלי ההרה והיה שם וגו'.

והמשפלים זהו זהר הרקיע, אלו אותם שמשפלים בתורה, ומסתכלים בדברי תורה ברצון ובהרהור הלב. והמשפלים שמשפלים, ולא מסתכלים בדבר לבדו, אלא שמשפלים במקום שתלוי אותו הדבר, משום שאין דבר שלא תלוי על סוד עליון אחר. וימצא בדבר הזה דבר אחר של סוד עליון מתוך האספקלריה שאינה מאירה, ימצא ויראה האדם סוד האספקלריה המאירה, וסימנה - (משלי טז) משפיל על דבר ומצא טוב.

דבר - זו האספקלריה שלא מאירה. ימצא טוב - זו האספקלריה המאירה. משפיל על דבר, ולא

כתוב משכיל דבר, אלא על דבר, שצריך להסתכל עליו למעלה. וזהו כזה הרקיע, זהו הרקיע הנודע על החיות למטה. שמתוך הרקיע הזה יסתכל באותו זהר, שנוצץ הזהר שזהרים העליונים. הזהר שיוצא מתוך הנקדה העליונה, וזהיר ויתנוצץ בניצוצו של שאר האורות לכל צד.

ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד. מה פכוכבים שעומדים תמיד בקיום של אותן הנהגות השמים להאיר תמיד, כמו שגאמר ואת פכוכבים, אלו פכוכבים שמאירים. ומצדיקי הרבים - שדוחקים אותם ומלקים אותם לשמר דרכי התורה. פכוכבים - אלו אותם הדגשים של האותיות שדוחקים אותם ומוציאים אותם לאור. ואלו הם פכוכבי השביט, מוציאים רוח ואור כאחד, ומאירים לסוד האותיות.

כזה הרקיע - זו הנקדה ששורה על האותיות לנגן ולהתפשט, וזו הנקדה שהיא רובצת על האותיות כמו אם על בנים. ואף על גב שהיא הנקדה האחת מתפשטת לנגון ולא מתפשטת במראה. וזהו סוד הכתוב (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת, שהרי יום השבת בזה עולה. ועל זה הנגון של הנקדה הוא עולה במנוחה, וזהו הזהר של הרקיע הזה שנקרא יום השבת.

ועוד יזהרו, אותם המשכילים באותו הזהר שעולה בו אותו הרקיע התפשט. ומשום שאותו שהתפשט קטן מכל הרקיעים, הנקדה הוא שעולה בו אותה ההתפשטות של הנגון מעט במנוחה, ולא רבה, ושעורו בנגון כשהושיטו הימין והשמאל לרקיע הזה אז מתחדים. ועל כן בו שניהם שתי רוחות מתפשטות בנגון, והם בדחיה, ובאה רוח קטנה במנוחה.

אחר כך הנקדה הוא נסתרת בתוכה, ומתפסח ומתפשטות בהתפשטות כתולעת הוא שמתפסח. ואחר שמתפסח בתוכו, נזרקות למטה לנגון, וזו נקראת זריקת הנקדה הוא, משום שמתנשבת בימין הזה. וכשמתפשטת הנקדה הוא לנגון, אוחזת את הניצוצ הקשה להתישב, ומאירה ונוצצת. ואז והמשכילים יזהרו כזהר, באותו הזהר ממש שהתפשט ונזרק ניצוצ להתישב, וזה משכיל על דבר. ודאי משום שהיא עומדת על דבר - ימצא טוב. התפשטות הזהר הזה שהוא ניצוצ וזהו להסתכל, והסוד הזה הוא עמק ורום להתישב בסוד המאור כמו אותו הדבר.

והמשכילים יזהרו כזהר הרקיע, זה הרקיע שבו שמש ולבנה כוכבים ומזלות. כאן התפשטות של המאור לנגן על זה בתמיהה בעליה על הכל. וסימנה - (תהלים קיב) פזר נתן לאביזנים, שזהו שנותן לכל התחתונים, ומדידת המאור פזר גדול.

כשמדידה עולה ומתגדלת, אז הוא עולה ומושיט שש אמות בשעור של שש נקודות לארץ ולרחב, כמראה הזה שהוא פזר. וזהו סימנה - (אסתר ה) ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב.

ושנינו, שש אמות הושיט לקבלה. מהפזר הזה מלא המעין שלף ונותן לעניים. וזהו השרביט שנתקן במדידה הוא. ובנגון המדידה הוא עולים ונתקנים כראוי, ואז והמשכילים וגו'. שעור זה כמו שעור של שש נקודות, לנגן שלש לארץ ושלש לרחב, משום שהוא סוד של שש.

שש הם, והם חמש. שלש לארץ ושתיים לרחב כשמשתכלים שלש לצד זה ושלש לצד זה. ואז ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד. אלו הם שש הנקודות שנוצצות ומאירות למטה, ואותם כוכבים נסתרים להאיר, והלבנה מוארת בכל אחד ואחד ממדידתם שנוצצות במאור.

והמשכילים יזהרו כזהר הרקיע, זה הרקיע של חיות שעומדות. מתפשט קו המדה, מודד לארץ שלשה קשרים לימין ושלשה קשרים לשמאל. אלו שלשה קשרים עמוד אחד, ואלו השלשה עמוד אחד. ואלו שלש נקודות שעומדות זה על זה, בין לצד זה בין לצד זה. מדידת קו המדה השעור לנגן שני טעמים שעומדים במראה שמקיימים נגון של המדידה שמודד אחר הירכים שעומדות.

עקב שהוא הגוף, נסמך על העמודים במדידת קו המדידה, כשנכנס לאביו הסוד של ויבא לו יין וישת. והגוף התקנים בקיומו. ועל זה והמשכילים יזהרו כזהר הרקיע וגו'. והמשכילים יזהרו כזהר הרקיע, שמתפשטים ומאירים למטה, כשהשרביט מתקנים בסוד של פזר, ונותן ונכנס במדידה ומודד, ונתתקנים אלו שני העמודים במדידה למטה, ומתתקן המאור ומודד זה עם זה.

אז והמשכילים יזהרו, שהרי למטה התתקנה בתקון של הנקבה לקבל את הזכר. והירכים התתקנו בלי התפשטות. וכאן אין נגון בתוך המדידה הוא, ונקראת אתנחתא כנגד שני טעמים, סוד הנקבה הפתוחה כנגד הזכר, וכאן אין נגון שהכל בנחת.

המדידה הוא טמירה, אז והמשכילים יזהרו כזהר הרקיע. זהו רקיע הימין שזהר ומאיר ומחזיק בחזקו. מתחיל קו המדידה ומתפשט להאיר, והנגון שהולך מצד הימין מרצה את הנגון של חביבות לקחת בנגון הזה בחבוק. והתלשא סוטר לקשר קשר, זה ישר וזה כפוף, ונכפל נגד צדו בנחת, והתפשטו שתי זרועות כאחד, בסוד של אלא וגריש שקושר השמאל.

והמשכילים יזהרו, כשפוסק האור וקו המדידה פסקה, ולא מודד בארץ ורחב ממטה למעלה,

מתפשט קו המדידה, ואוחז ממעלה למטה בסוד של הקשירות, ומתברכים עליונים ותחתונים במדידה  
הזו של קו המדידה (של הנגון) לכל המדידות, ונעשה הכל מדידה אחת שעומדת ונסמכת כלה על זה.

ומשום כך, כשהמעשים קשרים למטה ונכשרים במעשים טובים, במעשים של תורה, אז הכל  
מתתקן עד האתר הזה. שהרי כאן נמצא ומזדמן בגלוי ובכסוי סוד האמונה, ונוסע עד לכאן.

והמשפלים יזהרו, כשהמעשים מתקנים ואוחזת מדידה אחרת בסתר, ופוסקת בין המדידה  
שלמטה למדידה העליונה. המדידה העליונה היא מדידה ולא למדידה, אין מדידה כלל. ומשום כך  
פוסקת ממטה למעלה, ומפסיקה ממעלה למטה. וזה סוד יהו"ה ו' יהו"ה פוסקת בתוכם, והכל אחד  
בסוד קו המדידה.

והמשפלים יזהרו, כשהמעשים לא נכשרים וקו המדידה אינו מתפשט, אז השופר מתהפך, והכל  
מתעבב וקזים במקומו ולא שופע למטה. ולפעמים שזה שופע עד שמגיע לשרביט, ועומד שם ולא שופע  
למטה ומתעבב. והנגון עומד ומכה בדרך, שהיא הראשונה, וקו המדידה עומד שם ולא מודד ולא  
מתפשט המדידה. וכל זה משום שהשופר התהפך מהתחתונים על מעשיהם שאינם כשרים.

וכשקו המדה מתפשט ומודד, אזי השופר הולך, ושלשה קשרים קימים במקומו, ואף על גב  
שבסוד אחר הכל עומד בסוד אחד, שהרי שלשת הקשרים הללו שבמקומו עומדים תחת כנפי אותו  
השופר, קו המדה עומד שם ומתברכים מתוך חביבות.

הסגולתא בסוד של שלשה אבות העומדים בתוך השופר, כאן קו המדה מודד את המדידה הזו  
בכלם. בארך, ברחב, עמק ורום ועגול. ולא עומדת כאן המדידה להתגלות, ואז כזהר הרקיע, הרקיע  
הנסתר שלא התגלה כלל, ועומד על ראשי החיות הקדושים שעומדים בסוד האבות.

וזה הרקיע הנסתר, עליו עומד עליהם. ומוציא ממנו זהר שמאיר לכל החיות. ואז עומד קו  
המדידה שמאיר ומכה בכלם לזהר, ועל זה הכל בסוד המדידה עומד לנגן בשעור שהנגון מודד את קו  
המדה. אין מי שמפיר את הסוד הזה, רק אותם הלויים שעומדים על הנגון, ולא גורעים ולא מתפשטים  
החוצה, אלא הכל בתוך המדידה של סוד קו המדה.

אותם שלשת הקשרים הראשונים שאמרנו, שהקשר הראשון נשאר על האותיות לנקד שיהיה  
הטעם למעלה. לפעמים הנקדה הזו שעומדת לטעם למעלה, המאור מוריד אותה למטה לקשר הזה  
לעשות בו מדידה למטה. והכל בסוד של הדיוקן של וא"ו יורד נקרא תב"ו. וכשירד ועומד על  
האותיות, הרי נתבאר.

ואותם שני הקשרים האחרים שאמרנו שנשארו, עומדים על האותיות, ומתפשטת אבן המדידה  
בסוד של וא"ו ואוחז בהם, ואז נקרא זקף גדול. וכשלא קימת ההתפשטות הזו בשני הקשרים הללו,  
נקרא זקף קטן, ואף על גב שהנה הכל עומד בסוד אחד.

והמשפלים יזהרו, יעשו נגון בסוד הזה כראוי. וזהירו למעלה, וזהירו למטה, לקיים את קיום סוד  
האמונה, וסומכים אותה ומאירים לה. וזהירו באותו הנגון רוח אחר רוח, ונעימות זו אחר זו. כשכלם  
מתחברים בסוד הזה, המדידה עולה כחשבון וזהירו. משום שה"זהירו" הזה הוא כחשבון מאתיים  
שלשים ושמונה, שהרוחות הללו והתנועות לנגן, שיתפשט המאור בכל האורות תוך המדידה לסמך את  
התורה. ומשום זה וזהרו כזה"ר, כך הוא לחשבון וזהירו.

יזהרו כזהר אחד הוא. מה בין זה לזה? אלא כמו שנאמר, שהרקיע העליון הנסתר על הכל, מדידה  
בתוך קו המדה שעומד ברקיע הזה בכל המדידות של החיות הקדושות העליונות והתחתונות, ומשום  
כך וזהירו כזהר, בכל אותם החיות העליונות והתחתונות, כזהר באותה הרקיע שעומד עליהם, והכל  
זה כנגד זה. והסימן של כל הסודות הללו בזה עומד, וזהרו כזהר הסימן הזה. והסוד הזה לא נתן אלא  
לבעלי מדות שיודעים בסוד קו המדה הזה. אשריהם הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

בא וראה, והמשפלים יזהרו וכו'. והמשפלים יזהרו, אלה אותם שמסתכלים בסוד החכמה,  
בסתרי הסודות של התורה. אלה הצדיקים שעושים רצון רבונם, ומשתדלים בתורה ימים ולילות. ואלו  
הם המשפלים שהם משפלים ברצון רבונם תמיד, והרי בארנו שאין דרך בדרגתם.

משום כך, כל אותם שמשתדלים בתורה ונקראים משפלים, מסתכלים בחכמה, מסתכלים בסוד  
החכמה העליונה. אין סוף מתפשט אור נסתר שלא דויע, וזה יוצא מאין סוף ברית לקיים. והמשפלים  
יזהרו כזהר הרקיע, אלו הם שמסתכלים בסוד החכמה, בסתרים בסוד התורה. אלו הם שמפירים את  
סוד הסודות, ומסתכלים ויראו להזהר באותו הזהר ששופע ויוצא, ועומדים בסודות התורה ויודעים  
להסתכל בסתריה.

כזהר הרקיע, וזהו הרקיע שעומד להאיר למטה, ומתעטר למעלה ומאיר למטה. ואותו הזהר שופע  
ונמשך לתחתונים, ומאותו הזהר הם נאונים, ועומדים בקיומם והולכים ומשוטטים, ומנצחים גבורי

השמים, ודגים גבורות קשות.

ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. כשמאירים הכוכבים באור שנוצץ ונוסעים במסעותיהם שיאורו מתוך דרגות ידועות, הכוכב שמאיר מצד המזרח, כמה הם מחנות משתלשלים עומדים בהיכלותיהם. הכוכב הזה נוצץ שלש פעמים, ומכה את הניצוץ שלו ברביעית לקבל ניצוץ של קשר אחד ואור פנימי שעומד למעלה. ואחר כך שוכך, ומתנוצצים כל אותם האחרים, והוא נסתר במקומם. וזה נקרא ככוכב אמן. אחר כך יוצא לצד הדרום כוכב אחר, וזה נוצץ עם ארבעה כוכבים שרצים והולכים ומושיטים את אורם לארבעת צדדי העולם, וזה נקרא כוכב שנוצץ משני צדדים, דרום ומזרח.

ונאורים אלה ורבוא רבבות כוכבים שנוטלים זהר וניצוצות מתוך ניצוצות שמאיר מהשמש. שמש של המשקוף (משקוף של השמש) כשמאיר במסעו, נאורים ממנו כל אותם הכוכבים שמאירים ונוצצים כל אותם כוכב אמן. אף על גב שנסתר אחר כך, יוצא וזוהר עליו ממנה אחד ששמו יגזיא"ל.

וכשכוכב אמן הזה יוצא ונוצץ ולא נסתר, אזי אותו הממנה מוריד שלום לאותו הצד. וכאשר הניצוץ הקשה עושה מדידה למעלה ולמטה, והכל מסתמך ומאיר ושופע התעוררות של הרקיע העליון כנגד המזרח, והוא מתעורר כנגד המערב, וסימנה - (ישעיה מא) מי העיר ממזרח צדק וקראחו לרגלו, אז כל אותם הממנים שעומדים על הכוכבים, כלם יובילו האור של הפנים מתוך השמש, כשנוסע השמש למשקוף אחד שהוא משקוף של בילגא, אז אותו הכוכב שנוצץ מאיר מתוך כחו של ממנה אחד שנוסע כשהשמש נוסע.

ויהי לי שור וחמור - מצד של תפלין של ראש. צאן ועבד ושפחה - מהצד של תפלין של יד. והיה כעץ שתול על פלגי מים, והרי פרשוה כי האדם עץ השדה, שצריכים לשלשה גלגולים אליו, כמו שבארוה שלש אדם שנותיו וגו'. ופרשוה בעלי המשנה, בשבת אין עולין באילו, ואין רוכבים (סומכים) באילו, ואין משתמשים באילו.

את זה בדרך סוד אני שואל אותך, המנורה הקדושה, ולא בפשיטות של בעלי המשנה הגופניים, אלא של בעלי המשנה השכליים שעליהם נאמר והמשפלים יזוהו. אמר לו, זקן זקן, אמר אני, שאני מצד העץ שנקרא עץ החיים, שנטוע בשבת המלכה, שלא צריך שום אדם להשתמש בה, כמו שבארוה, כל המשתמש בכתר - עובר. וזה השם המפרש שעולה לחשבון אדם. ופרשוה רבותינו, כל המשתמש בשם המפרש, נעקר מן העולם.

אמר לו, ברוך אתה המנורה הקדושה, שבודאי כך הוא, שבימות החל שולט עץ הדעת טוב ורע, שהוא אדם של ויניצר, ביצר הטוב וביצר הרע. זהו שכתוב (בראשית ב) ויניצר ה' אלהים את האדם, והוא עץ הדעת טוב ורע שחטא בו אדם, וזהו מטטרו"ן שהוא עבד ששולט בששה סדרי משנה והוא גופני, ושולט בששת ימי החל, שהם חליו של טמאה וחליו של טהרה, וממנו נתנו ששה סדרי משנה באסור והתר, טמאה וטהרה, כשר ופסול.

ובו ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך. ואין עבודה אלא תפלה, שבו צריך אדם להיות כעבד המסדר שבחיו לפני רבו, וכעבד השואל פרס מרבו, וכעבד המקבל פרס מרבו והולך לו.

אבל בשבת המלכה, ששולט בה עץ החיים ולא עץ הדעת טוב ורע, פרשוה שאין משתמשים באילו שום שמוש, וכל המשתמש בכתר - עובר, ולא עולים בו ולא סומכים בו להשתמש, שלא יקצצו בנטיעות, שאין שם קצוץ ופרוד בעץ החיים.

והעץ של עץ הדעת טוב ורע צריך לעשות בו פרוד בין טוב לרע. זהו שכתוב (בראשית ד) ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. וצריך לעשות בו קצוץ שיהיה האדם בלי יצר הרע, כמו שקוצץ אותו ממנו והורגו בגרסתו. זהו שכתוב (תהלים קט) ולפי חלל בקרבי. וכנגד מ"ט מן מטטרו"ן הם ארבעים ותשע פנים טהור. ומצדו של סמא"ל ארבעים ותשע פנים טמא.

ומי שזוכה לחבר ה' לארבעים ותשע פנים של טהור, שהוא חמשה חמשי תורה, נעשה מטה להכות בו את יצרו עם האות י' שהיא עשר מכות, והינו ה"י מן אלהים. ומשום כך נקרא מטה האלהים. ובעל המטה הזה הוא ו', שנאמר בו (שמות לד) הנה אנכי כרת ברית נגד כל עמך, שכרת עמו ברית על שלש עשרה מדות של רחמים שלא יחזר ריקם בתפלתו. שאלם בלי ה"י בא ריקם.

וזהו שאמר יעקב, לולי אלהי אבי אברהם ויחזק ה' לי כי עתה ריקם שלחתיני (בראשית לא). ולמה? משום שנאמר בלבן ותחלף את משפחתי עשרת מנים (שם). ובאות י' נעשה לו נס, שאלהים הוציא ממנו ה"י, נשאר אל"ם ריק בלי תורה שבעל פה. אבל מי שמתפלל תפלה לעץ החיים, לא יחזר ריקם בתפלתו לעולם.

ומשום זה יש אלהים מהצד של עץ הדעת טוב ורע, ויש אלהים חיים ומלך עולם מהצד של עץ החיים, ואין זוכים לו אלא בעלי קבלה, שיודעים את סודות התורה.

אמר לו המנוחה הקדושה לאותו הזמן, במה נודע מי שהוא בעץ החיים, שהוא עשר ספירות בלימ"ה בעשר אותיות של השם המפרש, שהוא אדם של אצילות, שפך עולה יו"ד ה"א וא"ו ה"א לחשבון אדם, למי שהוא מהצד של אדם של עץ הדעת טוב ורע, שיש בו אדם טוב ואדם בלעיל?

אמר לו המנוחה הקדושה, בין אדם טוב של עץ הדעת לאדם של עץ החיים, יש בהם חלוקה, כמו והבדילה הפרדת כלם וגו'. שזה בבחינה וזה באצילות. נודע מי שהוא מעץ החיים נשמתו, ודאי כשמינה תפליון על ראשו, מתכונן להכניס כל אלהים אחרים תחת שלטון השכינה העליונה שהיא התפליון של ראש של האדם, ולהכניס את כל האמות תחת יד ה' שהיא השכינה התחתונה.

משום שפגולות נאמר (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ, תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם, ושפחה כי תירש גברתה. ומשום זה תפליון של ראש ויד, להכניס שפחה תחת גברתה למעלה ולמטה. ובהזכרות שבפנים שכלולים בהם שהוא שקול לתורה, צריך להכניס עבד תחת רבו למעלה ולמטה, וזה נקרא הבן של הקדוש ברוך הוא ושכינתו. זהו שכתוב כה אמר ה' בני בלרי ישראל. ואלה שעושים את זה, נאמר בהם בנים אתם לה' אלהיכם. ומשום זה אמר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס.

ומי שעושה את המצוה הזו על מנת לקשר אלהים אחרים של עבודה זרה שתהיה לשעבודו, והאמות שלמטה לשים תחת ידו, אין נותנים לו נשמה אלא מצד העבד הזה. ומשום זה אם כבנים אם כעבדים. ומשום זה (תהלים א) כי אם בתורת ה' חפצו. ופרשום חכמים, שלא יתעסק אדם בתורה אלא במה שלבו חפץ. יש שלבו חפץ בסתרי תורה, במעשה בראשית ובמעשה מרכבה, ויש שאין רוצה אלא בפשטי התורה. שפשטים הם מהצד של עבד, וסודות מהצד של המלך. אדון ועבד. ומשום זה לזה נקרא שתול, ולזה נטוע. שתול, שאין לו קשר. ונטוע, שאין לו עקירה.

והנחה של שבת ברשות יחידו של עולם, היא השכינה שבת המלכה, לא צריך לעשות בה עקירה מאותו חפץ, שנאמר בו כי אם בתורת ה' חפצו, ופרשום רבותינו. אלא להיות בו קבוע. אבל מצד של העץ טוב ורע, צריך לעשות בו עקירה שיהיה מטלטל וגולה ממקום למקום, כמו שבארנו רבותינו של המשנה, אף חבב עמים וגו' (דברים לג) - אלו אותם שמכתתים רגליהם ממדינה למדינה.

ודורשים אותו שפך אומר, בזמן שאפתה חובב עמים בגלות בחטאי הדור, כל קדשיו יהיו בידך. ואחר כך אמר והם תכנו לרגלך, אלו אותם שמכתתים רגליהם ממדינה למדינה וממקום למקום לשא ולתנו במשא ומתן של תורה, שהולכים מטלטלים ממקום למקום, נחשב להם כגלגול.

ששבעה מיני עניות נחשב לו לאדם כשבעה מדורי גיהנם, שלכלם יורד אדם, ובתשובה עולה, שעליהם נאמר ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאתיכם. משום שחטא אדם בשבעה מינים, שהם חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון זית שמן ודבש. ומשום זה היו אומרים רבותינו של המשנה, אילן שאכל אדם הראשון חטה היה. ואחרים אומרים גפן היה. ואחרים אומרים תאנה היה. ולא היו חלוקים בדבריהם, שהכל אמת. ששבעת המינים נטועים בארץ, חטה ושעורה.

והינו מה ששנינו, בעצרת על פרות האילן נדון כל העולם. לכלם קרא אילן אחד מצד אחד. ומצד אחר נפרדים לשבעה מינים. כמו לולב שהוא אגדה אחת למטה ולמעלה, נפרדים המינים כל אחד לחלקו, כמו החיות שנאמר בהן (יחזקאל א) ופניהם וכנפיהם פרדות מלמעלה. ולמטה, שתיים חברות איש ושתיים מכסות את גוייתיהנה.

אשריו העץ שהוא שתול על פלגי מים של התורה. ויותר מי שהוא מהצד של עץ החיים, שנאמר בו (בראשית א) אשר פריז יתן בעת"ו, וזו השכינה, ולא מוציא מעת שלו. אני ה' בעת"ו אחישנה. בעתה, שבעים ושנים פנים לתורה, שהוא ת' מן עת, ועלה לא יבול. כמו שמלתך לא בלתה מעליך.

וכל אשר יעשה יצליח - אלו מצוות עשה, שנאמר עליהן וכל אשר הוא עשה ה' מצליח בידו. (מים) הינו שכתוב על פלגי מים) ופרשום בעלי המשנה שהיא התורה, שנאמר בה שנה מים מבורך וגו'. ופרשום, בור - מים מכנסים. באר מים חיים. זהו שכתוב מעין גנים באר מים חיים.

מהצד של עץ הדעת טוב ורע, היא מים מכנסים למקוה. מים מכנסים סרוחים. אלו מצד הטוב, ואלו מצד הרע. והמים המכנסים (למקוה) אלו הלכות ולקויות שהן כמו לקט שכתה ופאה לעני, כך המים המכנסים לאותו שנקרא עני בתורה ובמצוותיה, שאין לו אלא מה שנותנים לו, שנשקה מבחוץ על ידי אחר.

אבל אלו של צד של עץ החיים, הם דומים לבאר מים חיים שאין להם הפסק, ודומים לעץ שהוא נטוע על פלגי מים, או שתול שעקרו אותו האילן ממקום של יבשה ושתלו אותו על פלגי מים, שהם משלשים בתורה.

ונקראו פלגי מים, על שם שיש להם מחלקת במשנה שלהם, וכך המחלקת של עץ החיים הוא מים

עליונים זכרים. מים תחתונים נקבות. והם בוכים כדי שלא יהיו רחוקים מהקדוש ברוך הוא. והקדוש ברוך הוא עושה בהם מחלקת, ששם חצי למעלה מהרקיע, וחצי למטה מהרקיע, כדי שיהיה נודע החלוק בין הזכרים לנקבות. משום כך שם הקדוש ברוך הוא הבדלה בין פני הזכר לפני הנקבה.

וזוהי מחלקת לשם שמים שסופה להתקיים. אבל כלם אחד, כמו שנאמר באדם ואשתו, (ישעיה נא) כי אחד קראתיו. והאות א' תוכיח, שהיא י' למעלה מים זכרים. י' למטה מים נקבות. כמו י"י מן יאהדונה"י, נשארו שש אותיות באמצע בין י"י מן יאהדונה"י כחשבון ו' מן א' שהוא הרקיע באמצע, ועליו נאמר (יחזקאל א) ומפעל לרקיע אשר על ראשם, ונאמר בו דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. וזה א' מן אדם.

ולא כל המחלוקות שוות. שיש מחלקת לחלק בין טוב לרע, ויש מחלקת לחלק בין זכרים לנקבות, כמו בעלי המשנה, שזה חולק על ההלכה שלו, שהמים העליונים יהיו מתגברים על הנקבה שהיא מים תחתונים, ומי שאלים גובר. כמו הלכה של הלל על הלכה של שמאי, שנקבעת ההלכה של שמאי תחת ההלכה של הלל, אף על פי שאלו ואלו דברי אלהים חיים. אלא להראות, שמי שהוא מצד הנקבה, צריך להקבע תחת הזכר, כמו טפה של נקבה שנקבעת תחת הזכר שנקרא בו. ואם טפת נקבה שולטת על טפת הזכר, נקרא בת.

וכאן הוא סוד והיה כעץ שתול על פלגי מים, של אותם סודות התורה שבעל פה, ונקראו דברי אלהים חיים מצד של עץ החיים, ועליהם נאמר (משלי כא) פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפץ יטנו.

ויש מחלקת על לבושי א' מן אדם, והינו זכר ונקבה, כמו אלו שחולקים על הפסקות של לבושי הגבירה, ועושים להם כמה ישובים. עליהם נאמר ועלהו לא יבול. כמו שמלתך לא בלתה מעליך. ואינם באותם לבושים של אסור טמאה פסול, שהבגדים הללו של רבותינו שמתבטלים, שמתחככים בהם השדים. וכל אשר נעשה נצליח - אלו מצוות עשה.

ועוד, תורה נקראת חומה, כמו והמים להם חמה מימינם. והיא חמה לאמות העולם שלא קבלו אותה, כמו מצרים שנעשתה להם חמה, וטבעו בה ומתו. והינו כי ישירים דרכי ה' וגו'. מצד הימין נקראת השכינה חומה, מצד החסד ששם חכמה. ומצד הגבורה - ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב. ומצד העמוד האמצעי נקראת רוח גדולה וחזק. גדולה מצד החסד, וחזק מצד הגבורה, ביד חזקה וגו'.

גדולה ונרא שראל את ה' גדולה. משניהם מפרק הרים ומשבר סלעים. שהם אמות העולם שלא קבלו תורה. מרוח ה', שנאמר בו ונחה עליו רוח ה'. ונקראת רעש. זהו שכתוב ואשמע אחרי קול רעש גדול וגו'. ועתיד להעביר רעש של הצד האחר, שנאמר בו לא ברעש ה' (מלכים א יט). ונקראת אש. זהו שכתוב כה דברי באש נאם ה'. ועתיד ללחוד האש של הצד האחר, שנאמר בו לא באש ה'.

נשאר המלך בקול דממה דקה, שהיא שכינה, תפלה בחשאי, שבה אדני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך. שבארבעה היא רביעית דקה, שהיא השכינה. אבל שלש קלפות, שלש שנים יהיה להם ערלים לא יאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קדש, זה קול דממה דקה. ומשום זה נכנסו ארבעה לפרדס. שלשה שנכנסו בשלש שנים ערלים - אחד הציו ומת, ואחד הציו ונפגע, שלישי נצא לתרבות רעה. הרביעי שנכנס בשנה הרביעית - קדש הלולים לה'. נכנס בשלום ויצא בשלום. וזהו סוד הפרדס בתוך הגן שהוא: פ' פשט, ר' ראיה של פסוק, ד' דרשה, כמו שבארנו אין משיבין על ההגדה.

בשלשה האלו נפלו שלשה עליוני עולם ונכשלו. הרביעי שהוא ס' סוד, רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום. ומשום זה נקראת התורה ג'ין. זהו שכתוב ג'ין געול. ג'ין סדרים של תורה נסתרים וחתומים, והינו מעין חתום. כמו יין חתום וסתום שלא מנסך אותו גוי, אף כך צריכים להיות סודות התורה. זהו שכתוב לא עשה כן לכל גוי. כ'ין בגימטריא סו"ד. ומשום זה פרושה בעלי המשנה, אסור לגלות סתרי תורה לגוי, שלא ינסך אותם לעבודה זרה.

ואם תאמר, הרי פרושה רבותינו שאנשי כנסת הגדולה הרגו את האריה של העבודה זרה שהוא יצר הרע, דמיונו כאריה, עליו אמר דוד (תהלים ל) יארב במסתר כאריה בסכה יארב לחטוף עני, ואין עני אלא עני מהתורה וממצוותיה.

משום שעתידים להיות ישראל בדיח בגלות, וכדי שלא יהיו טועים בו בלבד המס ובלבד המלאכה באבוד הדעת, הרגו אותו. וכדי שלא יתפשטו בעריות, סמאו את עיני יצר הרע של בני אדם, ופרשוהו שאריה של עבודה זרה, כשתפסו אותו בגיממה אחת של נשר ממנו, צוח קול עד ארבע מאות פרסה. משום זה הכניסו אותו בכלי של עפרת, ולא נשמע בו קולו, ושרפו אותו באש, לקיים בו (דברים ז) פסילי אלהיהם תשרפון באש.

ויכמו שתקנו האבות שלש תפלות בזמנים ידועים, כך תקנו רבנן לשלש את שנותינו במקרא

במשנה ובתלמוד. ובגללם בארו שעתיד הקדוש ברוך הוא לומר, קבעת עתים לתורה? ופרשה, שמי שמתעסק במשנה (בתלמוד), כאלו התעסק בכל, משום שהיא כלולה במקרא במשנה ובתלמוד. ומשום זה נאמר באהרן, (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעולה. בפר לכפר על העגל, ואיל להזכיר את עקדת יצחק.

ועוד, במקרא תקנו שמלמד לא יהיה רשאי ללמד יותר מעשרים וחמשה תינוקות, וסוד הדבר - מימיו כ"ה תברכו, מצד השמאל הלוא כ"ה דברי פאש נאם ה'. והינו ויפן כ"ה וכ"ה וינא כי אין איש. כנגדם עשרים וחמש אותיות של קריאת שמע ערבית וסחרית בפסוק הראשון של קריאת שמע, ואין להאריך יותר. וכל מי שקורא קריאת שמע ערב ובקר, כאלו מקים והגית בו יומם ולילה.

והמשפלים נזהרו. מי המשפלים? אלו אותיות התורה. נזהרו - אלו הנקודות שמאירות באותיות כנשמה בגוף. כזהר - אלו טעמי תורה, שהם כתרים על ראשי האותיות, כרקיע שהוא על הארץ ככתר. והאותיות והנקודות והטעמים הם כנשמה ורוח ונפש.

האותיות הן מצד הנפש שהיא ברבוע, והנקודות בעגול שבאים בעגול משום שהם כמו אדם של יצירה. הנקודות הן מצד הרוח כמותם הגלגלים שבאים בגלגול. וכמו שהרוח מנהיגה את כל הערכים של הדם שדופקים מן הלב, כך האותיות מתנהגות לנקודות. וסוד הדבר - אל אשר יהיה שמה הרוח לקחת ולכו.

משום שרוחו של אדם משם נטלה, מהדרך שנקמר בה (יחזקאל א) כי רוח החיה באופנים, שהם גוף לרוח לנקודות, שאותן רוחות הקדושות הם מרות החיה. הנשמה באה מהפסא. ומשום ששם יהיה, שהוא מנהיג את הכל, הטעמים שהם הכתרים של התורה הם מצדה.

בא וראה, כל האותיות הן מצד האותיות של התורה שכוללות בשכינה. הצדיק נוסע לשמאל שהוא יצחק. ק"ץ ח"י, חי העולמים קשור בשמאל, והשכינה התחתונה מצד השמאל נאמר בה והארץ היתה תהו. ומצד הימין ובהו, בו הוא. ומצד העמוד האמצעי וחשך על פני תהום (שם). ואלו הם הלבושים של השכינה התחתונה בגלות. ומי גרם את זה? אלא הקדוש ברוך הוא קדם שברא העולם היה נסתר והנה.

אחר כך התפשטה ה' למטה, ונאמר בו והארץ היתה תהו ובהו. וסוד הדבר - אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, בה' בראם. הרי לך שהיה לבושו תהו. ומשום כך כי לא המטיר ה' אלהים וגו' (שם ב), לא נרדה עליו נביעה, משום שאדם אין. שהיה בעלה נסתר למעלה באין, עד שהתפשטה ו' מן יהו שהוא בינה ס, שהיא מקור הנביעה שהיא נקדה נסתרת. ומיד והשקה את כל פני האדמה.

וקדם שינרדה, היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבו, משום שלא היתה נביעה יורדת. באותו זמן שינרדה הנביעה לה', היתה הראשית מחסד. זהו שכתוב אמת עולם חסד יבנה. ומשום כך לא תהו בראה, לשבת יצרה. ונאמר בה (בו) לא טוב היות האדם לבדו.

ובזמן שהיה תהו, אמר אלהים לנח (בראשית ו) קח כל בשר בא לפני. וזה הקץ של יצחק, שנאמר בו כי אתה ראיתי צדיק לפני ביום הזה (שם). שאם אתה מבקש רחמים עליהם, (לא נחרבו, וכך הראה לו ברמז בסוף הקמים, כדי שיבקש רחמים עליהם) ולא ימות משיח שהוא מצד השמאל. אמר לו, והרי בונה עולמות ומחריבו היה קדם שנברא העולם. אלא מגיד מראשית אחרית, שהקדוש ברוך הוא ראה במחשבתו כל הדורות שהיה בונה, ונחרבו קדם שנבראו. ראה שהיו עושים מעשים שנחרבו, וכיון שברא ומנע מהם ברכות, החשיב אותם כאלו חריבו אותם.

וזה מדבר על סוף הקמים שהתולדות הללו הרעים היו גורמים שהנהר יחרב ויבש. הנביעה שלו בשני עולמות, בשכינה העליונה ובשכינה התחתונה. וזהו יחרב - בבית ראשון, ויבש - בבית שני. ולנח התגלה מה שהיה עתיד להיות, ולא בקש רחמים עליהם.

עד שבא משה ובקש רחמים. ועתידים היו ישראל שלא יצאו אלא אחד מעיר ושנים ממשפחה, מצד הגבורה שהיא הדין, והיה חוזר העולם לתהו ובהו. ומשום שבקש משה רחמים עליהם, השמאל דוחה, ולא יצאו בו ישראל. וימין מקרבת, שהיא ימין מטה כלפי חסד. ומשה, משום שנתן עצמו עליהם, נתן תקף לדירתו שהיא העמוד האמצעי, שהיא התורה שנתנה בזמן. זהו שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו, ומשום זה הגאולה תלויה בו. זהו שכתוב לא יסור שבט מיהודה וגו', עד כי יבא שיל"ה, שהוא משה בחשבוננו וסוד צדיק, בו ס"ו תהא דוחה.

אף על גב שבארנו בו כל הנפש הבאה לעקב מצרימה ששים ויש. משום שנקשר בשמאל, וימין מקרבת. משום שתלוי ממנו העמוד האמצעי, שס"ו הם ששים מסכתות וששה סדרי משנה שנתנו מגבורה, שהיא השמאל. ששים גבורים נקראו, שנסועים מגבורה ששים תורה שבצל פה, שהיא שכינה תחתונה, הכלל של ששים מסכתות וששה סדרי משנה.

שהתורה שבכתב היא הלב, הכלל מל"ב אלהים, ותורה שבעל פה - פה. וזהו הלב לפה לא גלה, משום שעתידי השמאל שהיה להדחות. וכמו שהלב הוא נסתר, כך הגאולה נסתרת בלב. והפה, שהוא גלוי, לא גלה את הגאולה. ומשום שהכל תלוי בימין, אמר (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר. ומשום שהגאולה תלויה בימין, אמר הנביא (ישעיה נג) וזרוע ה' על מי נגלתה. על מ"י ודאי, שנאמר בו מי ירפא לך. זהו שכתוב (איכה ב) מה אעידך מה אדמה לך, שהוא שנאמר בו ואמרו לי מה שמו מה אמר. במ"ה תבא הנחמה ובמ"י הרפואה. זהו שכתוב מ"ה אשור לך ואנחמך מי ירפא לך. שמשה הוא מה שמו, ובו תהיה נחמה.

ומשום כך כפל הקדוש ברוך הוא את שמו משה משה, אחד על הגאולה הראשונה, ואחד על האחרונה. ומשום זה אז ישיר משה. אז שר לא נאמר, אלא אז ישיר.

העשירי בתפלה, וזו השכינה, עליה נאמר תפלה לדוד שמעה ה' צדק. ודוד ברוח הקדש אמר על ישראל באחרית הימים של הגלות, (תהלים יז) בחנת לבי פקדת לילה. ואין לילה אלא גלות. ואיוב מה שאמר, הכל הזה משל על ישראל, שאמר פלה ענו וילך. והשטן רצה לקטרג עליו, ואמר הקדוש ברוך הוא, איוב לא בדעת ידבר.

ונעקב, משום שראה ברוח הקדש את דחק הגלות האחרונה בסוף הימים, אמר (בראשית לב) ויירא יעקב מאד ויגר לו, וחלק העם הקדוש בגלות לשלשה צדדים. זהו שכתוב וישם את השפחות ואת ילדיהו ראשנה, בראש בגלות של אדום. ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים (שם לג). ומשום שראה אחר כך את העני והצער שלהם, אמר ושבתי בשלום אל בית אבי (שם כח), זה המקדש. ואמר ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש.

ודוד בגלל הגלות אמר (שמואל-א יז) העם רעב וציף וצמא במדבר. ומשום שראה השכינה חרבה ויבשה, הוא היה נוטל הצער בשבילה. שאחר שראה שחזרו ישראל בתשובה בשמחה, תקן עשרה מיני תהלים, ובסוף של כלם אמר (תהלים פו) תפלה לדוד הטה ה' אונך עיני וגו'. ראה שכל תפלות הנגון היו מתעטפות לפני המלך, ולא היו נכנסות עד שתכנס תפלת העני. זהו שכתוב תפלה לעני כי יעטף (שם קב), שעטף כל תפלות הראשונות עד שנקנסת תפלת העני.

ומשום כך תפלת (העני הקדים לכל. מי היא תפלת העני? זו תפלת) ערבית שהיא רשות בפני עצמה בלא בעלה. ומשום שהיא בלא בעלה, היא עניה ויבשה וצדיק עני ויבש. ותפלת השבת היא צדקה לעני (שלה, כמו שבארוה בעלי המשנה, שמש בשבת צדקה לעניים). ומשום זה צריך אדם שיהיה הוא כמו עני לשער המלך בתפלת העמידה בכל ששת ימי החל בשביל השכינה. ומתעטף בעטוף של מצוה כעני, ויהיה בתפלתו כאביון לשער ההיכל שהוא אדניי, שכן עולה לחשבון היכ"ל. וזהו אדני שפתי תפתח.

וכשפותח פיו בתפלת ערבית, הנשר יורד בימות החל לקבל בכנפיו את תפלת הלילה, וזה נקרא נוריא"ל. אוריא"ל מצד החסד, ונוריא"ל מצד הגבורה, שהיא אש דולקת, שנאמר בה (דניאל ז) נהר דינור שופע ויוצא מלפניו. ובתפלת שחרית יורד אריה לקבל תפלת האדם בזרועו ובכנפיו, שארבע כנפים לכל חיה, וזה מיכא"ל. ובתפלת המנחה יורד שור לקבל התפלה בקרניו ובכנפיו, וזה גבריאל"ל.

ובשבת יורד הקדוש ברוך הוא עם שלשת האבות לקבל את הבת היחידה בהם, וזה סוד השבת, שי בת. בשלשה אבות מקבל הקדוש ברוך הוא את התפלה שהיא השבת, הבת היחידה שלו.

באותו הזמן החיות העליונות שנקראו בשם של ה', פותחים ואומרים, שאו שערים ראשיכם וגו' (שם כד). באותה השעה נפתחים שבעה היכלות. ההיכל הראשון - היכל האהבה. השני - היכל היראה. השלישי - היכל הרחמים. הרביעי - היכל הנבואה של האספקלריה שמאירה. החמישי - היכל הנבואה של האספקלריה שלא מאירה. הששי - היכל הצדק. השביעי - היכל הדין. ועליהם כתוב בראשית, ברא שש. אלהים, ההיכל השביעי, והם שבעה היכלות למטה ושבעה היכלות למעלה. וכנגדם ז' קולות של הבו לה'. ושמונה עשרה אזכרות של הבו לה', שבהן שט הקדוש ברוך הוא בשמונה עשר עולמות ברכב אלהים רבותים אלפי שנאן, שהם שמונה עשר רבוא עולמות.

וכמה שומרי שערים עם שומרי ההיכלות שמקבלים את התפלות. וכל תפלה לא תכנס אלא במדה ובמשקל, ומשום זה נאמר על התפלה לא יהיה בכיסד וגו'. והתפלות החסרות, עליהן נאמר, שקל שקלת במאזנים ונמצאת חסר. אף על גב שהפסוק הזה במקום אחר פרשוהו, שבעים פנים לתורה, משום שעל השכינה נאמר כלך יפה רעיתי ומום אין בך, ואין מקבלת תפלה שיש בה מום. זהו שכתוב (ויקרא כב) כל אשר בו מום לא תקריבו.

וכי יש תפלה שיש בה מום? כן, זו שעולה פגומה בלי מחשבה ובלבול הדעת. כל שכן אם טעה בשלש ברכות הראשונות או בשלש האחרונות או באמצעיות. ומשום זה פרשוה בעלי המשנה, טעה בשלש ראשונות - חוזר לראש. ובאחרונות - חוזר לעבודה. ובאמצעיות - חוזר למקום שנזכר. ומשום זה נאמר בתפלה מי יעלה בהר ה' וגו'. ובשפתפלה עולה בזרוע ימין או בשמאל, שהן שחרית ומנחה, מה



כתוב בה? שמאלו תחת לראשי וימינו תחבוקני.

תפלת ערבית היא מטה, ובשבילו נאמר בעקב וישתחו וישראל על ראש המטה, שהיא בבית החלי בגלות שהיא הלילה. כמעט שעברתי מהם וגוי. וכשהתפללות עולות כראוי, הכרוז יוצא ואומר שאו שערם וכו'. ואומרים מי זה מלך הכבוד (תהלים כד), מהצד של האם שהיא מ"י, ונקראת ה' עוזו וגבור מצד השכינה התחתונה. מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה, מצד העמוד האמצעי וצדיק.

ואם אין התפלה שלמה, כמה מלאכי חבלה רודפים אחריה, ונאמר בה כל רדפיה השיגוה בין המקרים. ומשום זה מתפללים והוא רחום וכפר עון, זה סמא"ל שהוא נחש. ולא ישחית - זה משחית. והרבה להשיב אפו - זה אף. כל חמתו - זו חמה, כדי שלא ירדפו אחר התפלה.

וכמה מלאכי חבלה תלויים מהם. שבע הם הממנים, ושבעים תלויים ביניהם. וכלל רקיע ורקיע הם מקטרגים ותלויים מהם שבעים אלה רבוא.

ואם תפלה עולה שלמה בעטוף של מצנה, ובתפלין על ראשו ובזרועו, נאמר בהם וכל מצדף אלה. ובזכות תפלין של ראש וראו כל עמי הארץ כי שם ה' וגוי. שם ה' הרי פרשה שהיא תפלין של ראש ומיד שרואים שם ה' על ראשו בתפלה שהיא אדנ"י, יהו"ה תפלין עליו, מיד כלם פוחדים ומודעעים מהתפלה, ומהם נופלים ומהם בורחים. זהו שכתוב וכל מצדף אלה. ואין מי שעומד לפני שער התפלה, ועליו נאמר לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער. בשער שהוא שער המלך.

ואף על גב שבמקום אחר פרשה - כאן מקומה. והתפלה היא השכינה, והקדוש ברוך הוא תורה, ונאמר בו מסיר אָזְנוֹ מִשְׁמוֹעַ תּוֹרָה וגוי. והרי פרשה בעלי המשנה, משום שתפלה היא מצנה וזו שכינה. ותורה והקדוש ברוך הוא אין צריך הפסקה ביניהם. וצריך להעלות תורה ומצנה ביראה ואהבה. שכל מצוות עשה ולא תעשה, כלן תלויות משם יהו"ה, וסוד הדבר - זה שמי לעלם. שמי עם י"ה - שלש מאות ששים וחמש. זכרי עם ו"ה - מאתיים ארבעים ושמונה. ומאתים ארבעים ושמונה תבות הן בקריאת שמע, ונתנו מאהבה של אהבה.

ומשום זה תקנו הבורח בעמו ישראל באהבה. ואלו כלולים באברהם, שנאמר בו זרע אברהם אוהבי. התפלין הן עז, שנתנו מיראה שהיא לשמאל. וזהו פחד יצחק, ששם כל המקטרגים עולים לתבוע כל הדינים. ומשום זה, ובזרוע עז - זה תפלין, י"ה ביראה, ו"ה באהבה. זהו שכתוב אהבו את ה' כל חסידיו. תפארת, יהו"ה כולל הכל. ומשום זה נאמר בעקב והנה ה' נצב עליו, שהוא העמוד האמצעי.

לאחר שנקרא ישראל, עולה ביו"ד ה"א וא"ו ה"א, וסוד הדבר - ישראל עלה במחשבה להבאות. מחשבה - חשב מ"ה, ותמצא בו השם הקדוש. ובשביל יעקב, שהוא ישראל, נאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו, בדיוקן רבונו ודאי. שכאשר תפלתו עולה למעלה, כרוז יוצא מהרקיעים ואומר: תנו כבוד לדמות המלך.

ואין שער שעומד לפני התפלה הזו. אדני שפתי תפתח, להוציא מזון לבנים הקדושים. שבהיכל הזה שם המזון. בנים חיים ומזונות מצד העמוד האמצעי, והוא בני בכרי ישראל. והוא עץ החיים שיוצא מן החיים שלמעלה, והוא העץ שמזון לכלם בו, ותלוי במזל הקדוש הזקן של הזקנים. ובני השכינה, הם ישראל למטה, החיים שלו תורה, המזון שלו תפלה שנחשבת לקרבו.

ובגלות נאמר על ישראל (בראשית ל) הבה לי בנים. והשכינה היא הקרבו של הקדוש ברוך הוא שמקבל אותה בזמין ובשמאל ובגוף, ויחודו עמה בצדיק שהוא אות תפלין ואות שבת וימים טובים.

ויש לשאל, למה מתפללים לקדוש ברוך הוא בכמה דרגות? לפעמים מתפללים לו בספירה ידועה ובמדה ידועה, לפעמים תפלה לזמין. זהו שאמרו הרופה להחכים ידרים. לפעמים לשמאל. זהו שאומרים הרופה להעשיר יצפין. שהאבא והאמא הם לזמין ולשמאל, ולפעמים לעמוד האמצעי, לפעמים לצדיק. כל תפלה עולה לדרגה ידועה. אלא ודאי יהו"ה הוא בכל ספירה וספירה.

והתפלה היא שכינה. בזמן שצריכים לרחם על העולם, עולה בזמין. ובזמן שצריך לעשות דין בעולם, עולה לשמאל. והכל אל יהו"ה שהוא בכל מקום. ומשום זאת, זאת תורת העלה. ה' עלה לה. וזו התפלה, שהיא השכינה קרבו לה. וכשעולה אליו, צריך להכליל עמה כל הספירות, שאין קדשה פחות מעשרה, שהיא קדשתו, ברכתו ויחודו.

ומשום כך, כשרופה אדם להעלות תפלה למעלה, צריך להעלותה בכל התנועות, ואם הנחש רופה לקטרג לתפלה, צריך לעשות אותה מקלע. וסוד הדבר - זרקא מקוף שופר הולך סגולתא.

פתח רבי שמעון ואמר, עליונים שמעו, תחתונים התכנסו. אלו ראשי הישיבה שלמעלה ולמטה. אליהו, בשבועה עליך, טל רשות מן הקדוש ברוך הוא ורד לכאן, שהרי קרב גדול מזמן לך. חנוך מטטרו"ן רד לכאן אתה וכל ראשי הישיבה שתחת ידך, שלא לכבודי עשיתי, אלא לכבוד השכינה.

פתח כמו מקדם ואמר, הורקא, ודאי בה צריך להעלות התפלה לאותו המקום הידוע, שהרי אבן המקלע שנוקדה למקום ידוע, כך צריך להעלות המחשבה בתפלה בפתח הזה, היא אבן מכללת ומעטרת שנקאמר בה כל הזקף זקף בשם, צריך להעלותה למקום שנטלה. ובאותה שעה שמעלה אותה אל בעלה, אפלו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק. אף על גב שנקאמר בו (בראשית ג) ואתה תשופנו עקב - האבן ההיא שהיא י" של יעקב, שנקאמר בה (שם מט) משם רעה אבן ישראל, לא יפסיק להעלותה לאותו המקום שנטלה. מהעמוד האמצעי צריך להעלותה עד אין סוף.

וכשמוריד אותה, נאמר בו כל הכורע כורע בברוך. (וכאשר מוריד אותה) בו צריך להעלות אותה עד אין סוף (ולהורידה) ועד אין תכלית, ולא יפסיק אותה ממנו לא למעלה ולא למטה. לפעמים ו' הוא בעלה בצדיק בששת הפרקים של שתי השוקים, יורדת אליו בשתי שוקים. לפעמים בעלה הוא ו' בשתי זרועות, בששה פרקים עולה אליו בשתי זרועות. לפעמים הוא בעלה בין האב והאם, בין י"ה צריך להעלותה לשם. לפעמים הוא בעלה בפתח ו' בבין י"י כמו זה א' צריך להעלותה אליו. וכשעולה לשם אליו, נאמר בה (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו'.

כשהיא עולה למעלה בראש של כל הראשים, שואלים בשבילה המלאכים איזה מקום כבודו להעריצו. וכשעולה לא' (למעלה) היא פתח בראש של, עטרה על ראשו. כשיורדת עמו, יורדת ונעשית נקדה למטה ממנו. ובכל דרגה שעולה, כך יורדת. כשעולה נקראת פתח בסוד הטעמים, וכשיורדת נקראת נקדה, וכשהיא כמו זה אוי, וי מתנחת עמו. וכשהיא פתח על ראשו, נקראת אות זין. כלולה ממנו אות הברית שהיא שביעית, שהכל ודאי שביעי. האבן הזו היא בגן כל העולמות, ובשבילה נאמר (דברים כח) אבן שלמה וצדק יהיה לך. היא מדה בין כל ספירה וספירה, שכל ספירה עולה בה לעשר.

השעור של ה' בה נעשה אמה, עשר אמות ארך בין כל ספירה וספירה, וסוד הדבר - עשר אמות ארך הקרש. ובין כל אמה ואמה היא עשר, בין פרק ופרק תמצא אותה. וי עשר פעמים עולה למאה. וההפוך של מאה - אמי"ה.

כל מדה ומדה נקראת עולם. ואותם י"ו שעור ומדה, ו' שקל, י' המדה שלו. ושעור של המדה חמש אמות ארך וחמש אמות רחב, והם כנגד השעור של כל רקיע שמחלף חמש מאות שנה ארכו וחמש מאות שנה רחבו. והם ה"ה. הרי לך שעור קומה באותיות יהו"ה, שהאות ו' היא תפארת. שמים, חמשה רקיעים שלו, ה' אלו נקראו השמים, חמשה רקיעים שכלולים בשמים. חמשה עליונים שמי השמים. והם כלם ה"ה חמש עם חמש.

ו' הרקיע הששי להם. י' שביעי להם, והם שבעה עם שבעה, ועולים ארבעה עשר. וכך הן הארצות שבע על גבי שבע בגלדי בצלים. וכלם רמוזים בשתי עינים. י' נקראת עולם קטן. ו' עולם ארך. וכל מי שרוצה לשאל שאלתו לגבי עולם ארך - צריך להאריך בו, ובעולם קצר - לקצר בו.

ועל זה אמרו בעלי המשנה, מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, לקצר - אינו רשאי להאריך. לקצר בתפלתו - אל נא רפא נא לה בנקדת י'. להאריך - מצד האות ו', ונפילה באות פ', והכל פ"ו, ואתנפל לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה. והכל מ"ם, י' הנקדה באמצע נעשית מים.

ומצד החסד צריך להאריך בתפלתו. ובשם הקדוש יעלה יהו"ה ה ברביע. וצריך להאריך בתנועה הזו, שהיא סוד התקיעה. לקצר מצד הגבורה בתנועה של שברים, ששם תביר בינוני, לא באריכות ולא בקצור, בתנועה בעמוד האמצעי שהיא שלשלת, ששניהם שקל הקדש, כנגד רביע שהוא עולה חולם. השברים כנגד שבא. זה צריך להעלות קול, וזה צריך להוריד אותה. ומשום זה אותם שברים תנועה, שלשלת זו י' סולתא.

פתח ואמר, זרקא מקף שופר הולך סגולתא. בחשאי השכינה התחתונה, וקולה לא ישמע, פתח נקדת זמן יהו"ה מלך. נקדת שמאל יהו"ה מלך. הנקדה האמצעית יהו"ה ה מלך. רביע להעלות קול. תביר לשבר הקול. השלשלת אוהזת בשניהם שלשלת. והוא כמו הרביע שמאריך בה התבה, והיא נקדה אחת כמו שהחולם. אין נקדה שאין לה כמו שלה בטעמים. סגול אל הסגולתא. שבא כנגד זקף גדול, כלם תמצא אותם נקודים כמו שהטעמים למי שידע סודות נסתרים.

קם זון הזקנים מאחר צלו של רבי שמעון ואמר, רבי רבי, הרי כל בעלי המשנה יורדים לערך עמך קרב. התתקן והזדרז עם כל כלי הקרב. ולא עוד, אלא כל בעלי הסוסים שסוסיהם הם אש, מרכבותיהם מרכבות להבה, רמחיהם אש, וחרבותיהם אש, וקשתותיהם אש, וחילותיהם אש. ולא עוד, אלא שזקן הזקנים בא עמם, שנקאמר בו (דניאל ז) עתיד הזמנים יושב, ולבושו פשלג לבן וכוי.

קם רבי שמעון ואמר, חברים, השעה היא להתקין השכינה בינינו עלינו בקרב הזה. והתורה, שהיא העמוד האמצעי, היא יורדת בכמה בעלי קולות ושופרות, וכמה פרשים תקיפים מלמדי מלחמה להלחם עמנו. ומשום שהתורה, שהיא העמוד האמצעי, יורדת, צריך להעיר התורה באותיות שהן סוסי אש, והנקדות שהן פרשים רוכבים עליהם, והטעמים שהם כלי הקרב.

פתח רבי שמעון ואמר, זרקא מקף שופר הולך סגולתא. כשגלו ישראל ונזרקו לבין אמות העולם לארבעה צדדים, נזרקו עליהם ארבע אותיות מלמעלה. י' למזרח, ה' למערב, ו' לדרום, ה' לצפון. וזה העמוד האמצעי שהוא יהו"ה שולט על ארבעה צדדים של העולם.

והנשר, שהוא האם העליונה, פורשת עליהם את כנפיה בכל שבת וימים טובים, כדי שתהיה מגנה עליהם ודאי מכל הצדדים הרעים, וזהו הפורש ספת שלום וכו'. שספה ודאי נקראת, משום שמספכת עליהם בשבעת ימי הסכות, הם בניה, כנגדם שבעת ימי הפסח, ועליהם נאמר שבעת ימים יהיה תחת אמו.

וימים השמיני והלאה זה שמיני עצרת, עליו נאמר ירצה לקרבן אשה לה'. והנשר העליון הזה נאמר בו כנשר יעיר על קנו על גוזליו ירחף. זהו שכתוב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, שהם שבעים פנים של התורה.

מיד, ויאמר אלהים יהי אור. תהיה גאלה לישראל. באותו הזמן פרש כנפיו יקחהו ושאהו על אברתו. ומשום זה הנשר הוא עין, כנפיו הם שני כרובי העין. שלשת הגונים שלו הם שלשת האבות, שנאמר בהם וראיתיה לזכר ברית עולם. אותם הגונים של העין שהיא מרקמת בהם. אשרי העינים שמסתכלים ונפתחים אליה לקבלה כמרכבה עליהם. ומיד ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי.

בת העין זו השכינה התחתונה. היא הכתר בראש. זרקא. האם העליונה פורשת כנפיה ונוטלת אותה ופורחת עמה, עד שמגיעת אותה לבעלה ממנו ועד אין סוף. וכשמעלה אותה מתקנת בכל עשר הספירות, מתקשטת בכל התקונים והלבושים שלה, כלם מרקמים מכל הגונים שעליה, וחמשה אורות מאירים בה.

באותו הזמן מה כתוב בבעלה, שהוא ו' העמוד האמצעי? וראיתיה לזכר ברית עולם. וכשמיוחדת אותם האם את שניהם, היא אומרת לי העליונה שהוא האבא, מלך מלכי יהיה ופה עליך. וזהו מקף שופר, לשון של יפי.

באותו הזמן שמתחברת עם בעלה, יאמר לה האב הולך סגולתא, אהובה עם בעלה. באותו זמן יתקיים בו (בראשית ב) על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו וידבק באשתו והיו לבשר אחד. וביים ההוא יהיה ה' אחד למעלה, ושמו אחד למטה. ויהיו האב והאם ביחוד אחד, י"ה למעלה, והקדוש ברוך הוא ושכינתו ביחוד אחד, שהם ו"ה למטה. וכך עולה יהו"ה לחשבון אח"כ אח"כ.

באותו הזמן שיהיו ארבע אחד שורים על הצדיק. וזהו יפה נוף משוש כל הארץ. ויתעורר למטה המשיח, ותעלה שמועתו בכל העולם. משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון. מה זה הר ציון? זה אותו החר שנאמר בו הר העברים, משם יקום, ושני משיחים, שהם משיח בן דוד ומשיח בן יוסף יהיו הירכים שלו, והוא אות ביניהם, משום שעליה נאמר (שמות ג) וזה לדך האות. ובאותו הזמן השכינה העליונה, שהיא קרית מלך רב, שהוא חכמה, מורידה עטרה עליה.

קם זקן אחר ואמר, זקן זקן, שנים היו, והרי הם אחד למטה. אמר לו, ודאי, יפה נוף - צדיק. משוש כל הארץ - זה העמוד האמצעי, שהוא המשוש של הצדיק שנקרא כל. והארץ, שהיא השכינה, ואצלה גוף וברית נחשבים לאחד. ולמעלה הם שנים, כמו שהאילו שהשרש שלו הוא אחד, והענפים למעלה נפרדים לקבל הפרי, וסוד הדבר - ופניהם וכנפיהם פרוצות מלמעלה. ודאי פרוצות, אותם הענפים אל האב והאם לקבל נביעה ממקור עליון שאין לו סוף, ולהריק הכל בצדיק אל השכינה.

ועוד, הר ציון ירכתי צפון, זו הנקדה שהיא ציון, היא בין שני ירכי האמת שהם צרי, ועמהם נעשה סגול. בשתי הזרועות היא סגולתא. למעלה מהם חולם על צרי, נעשה סגולתא. חיריק תחת צרי, נעשה סגול תחת שני הירכים. ומשום שסגולתא היא על שתי הזרועות שהם אברהם ויצחק, אמר הכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

ואותן שלש יודיים יי, עליהן נאמר אין פוחתים מעשר מלכיות ומעשרה זכרונות ומעשרה שופרות, שנרמזו ביו"ד ה"י וא"ו ה"י. והם שלש טפות של המנח שנקראו יי. ומהו המנח? זו החכמה העליונה הנסתרת בכתר של הראש שהוא כתר עליון. ואלו הם יחוד בירכה קידשה, שבהם יעגנו ב'יום קראנו, שהם ראשי התבות שעליהם נאמר (בראשית לב) ויעבר את מעבר יבק, ועולים בחשבון אה"י"ה יהו"ה אדני, שהן נשמה ורוח ונפש בדרך אצילות משם.

וכשהזרקא הזו מתגלית בעולם, נאמר בה (ישעיה מ) על הר גבה עלי לדך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים. עלי לדך בנקדה העליונה מן סגולתא, שהוא חולם על צרי. הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים הרימי אל תיראי, בשני יודיים, שהם צרי, וככלם סגולתא.

באותו הזמן עולה למעלה קול, ועוד בזרקא, אבינו מת במדבר, ואין מיתה אלא גלות. כי בחטאו

מת, בחטאי הנקבה של סמא"ל, זה הנחש אשת זנונים שפתה את חנה. והוא לא היה בתוך העדה, עם אלו הנועדים על ה' בעדת קרח, מאלו שהיו מקצצים בנטיעות ועשו פרוד בין הקדוש ברוך הוא לשכינתו, והנחש הזה הוא ברוך על צוארו.

ומשום כך האריך בו ואמר אבינו מת במדבר. וזה קו ירק שנאמר בו והארץ היתה תהו ובהו. והוא קו ירק שסובב את כל העולם. זה קו בחנק רוח סערה. ועליו נאמר (איכה ד) רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם. רוח אף בו נלכד משיח ה' שנאמר בו (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועליו נאמר וברוח אפיד נערמו מים. ואלו המים של התורה.

בזמן שאותם הרשעים של העולם נצבו כמו ג' נזלים, טפות טפות, מעט שם מעט שם. משום שלא נמצאת האמונה, קפאו תהמת בלב ים. מה זה לב ים? זה ל"ב אלהים של מעשה בראשית. כלם קפאו, כדי שלא יתגרה (להנה) בהם אף. מהו ים? זו האם שהיא קפואה, חתומה ביניהם, ולא מזרימה ומשפיעה בעולם. וכשרוצה הקדוש ברוך הוא לטל נקמה מן הנחש וממרביתיו, מה כתוב? נשפת ברוחך כסמו ים.

ובאותו הזמן נמשכים מים של התורה ומשפיעה למטה. ואותם מים זידונים צללו פעוּפְּרַת במים אדירים מהם, שהם מאותו שנאמר (תהלים לג) אדיר במרום ה'. בהם אבנים מפלמות (הן). ויש אבנים מצד אחר שנאמר בהם עץ ואבן, יוצאים מהן מים זידונים, מי המבול. ומי גורם שהם שולטים על העולם? הלוחות אבני התורה שנשברו, שהם אבנים מפלמות שממן היו יוצאים מים חיים.

וכשאלו מתגברים, מה כתוב? וברב גאונך תהרס קמיה. ונעשו להם אבנים של סקילה וחשך על פני תהום. ויהי הענן והחשך, ולא קרב זה אל זה כל הלילה. ונאמר בו (שם קלט) גם חשך לא יחשיך ממך. ונאמר בו (שמות י) ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים, ולכל בני ישראל היה אור במושבם.

וסוד הדבר - ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים (איוב לו). נאמר כאן ועתה לא ראו אור, ונאמר במצרים לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו. ולכל בני ישראל היה אור. וחשך הוא שרפה, ועליו נאמר תשלח חרוֹנֶךָ יאכלמו פקש. וזהו אש אוכלת אש, האש של התורה שאוכלת אש נכריה. תהו"ם הוא המן"ת.

ויש תהום אחר שנאמר בו (תהלים מב) תהום אל תהום קורא לקול צנוריה. מה זה צנוריה? אותם הצנורות של החכמה שהם ווי העמודים. כל משפרי - אלו הטעמים של התורה. וגלית - אלו הנקודים של התורה. עלי עברו - זה סוד העבור, שנאמר בו (שמות לד) ויעבר ה' על פניו ויקרא.

ויש תהום שהוא בהפוך אותיות המנות, והוא הרג. וארבע האותיות של שם יהו"ה שולטות על ארבע מיתות בית דין, סקילה שרפה הרג ונחנק. י' עושה סקילה בה"ו. ה' עושה שרפה בתהו, שהוא קו ירק, והוא תשובה. ה' מתלבשת בו לעשות דין ברשעים. ו' התלבשה בחשך לעשות בו שרפה. ה' התלבש בתהום, שהוא המנות, לעשות בו הרג.

והארץ כלולה מפל הקלפות, והשכינה מלבשת בה לבער את רוח הטמאה, כמו שנאמר ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. ויש מי שאומר, שבקלפות הללו הוא השם הקדוש בהפוך הוה"י, וסוד הדבר - וכל ז"ה איננו שו"י ה' ל"י. והם ה' בתהו, ו' בבהו. ב"ו הו"א אנו"י וה"ו. וחשך על פני תהום. וחשך - בו ה'. תהום - בו י'. וכאשר ה' הקטנה בקלפה, שהיא תהו, מה כתוב? לא תהו בראה, שאין לה חבור ויחוד עם בעלה כשהיא מתלבשת בתהו.

והקלפות הללו נקראות עריות, ועליהם נאמר ערות אביד וערות אמה לא תגלה. זה תהום וחשך, שהם ערות האב והאם שהן י"ה. ערות אשה ובתה - תהו וחשך. ערות אחותך בת אביד או בת אמה - זו ה' הקטנה. כל העריות הן כאן, וכאן נאמר (ישעיה נג) לאכל לשבעה ולמכסה עתיק.

והארץ היתה תהו. בזמן שהקדוש ברוך הוא היה באלו הקלפות, היה בזנה עולמות ומחריבו. והרי פרשה שאין השפעה בכל העולמות, והנהר, שהוא צדיק, יחרב ויבש, בשני עולמות, בעולם הזה ובעולם הבא. ויש מי שאומר, שעלה במחשבתו לבנות עולמות ולחריבו, ואמר: אלה מועילים לי, ואלו לא מועילים לי. אלו שנאמר בהם את השמים ואת הארץ - מועילים לי. האחרים שנאמר בהם והארץ היתה תהו ובהו, שמראה על עולמות שעלה ברוצנו לברא אותם ולא עשה אותם, עליהם נאמר תהו ובהו, באלה הוא אמר לא מועילים לי.

ובזמן שהקדוש ברוך הוא באלו הקלפות, נאמר בו (איכה ג) סכתה בענן לך מעבור תפלה. בהו וחשך, עליהם נאמר ויהי הענן והחשך, ואלו הם קלפות האגוז, המוח מבפנים שנחלק לארבעה צדדים. זה יהו"ה שהוא אינו מקבל טמאה, כמו שנאמר (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש נאם ה'. מה האש לא מקבל טמאה, אף שמו אינו מקבל טמאה.

ובזמן שמעברות הקלפות הללו, ישברו מהאגוז. התפלה, שהיא השכינה אדנ"י, עולה לבעלה,

שהוא יו"ד, שבזמן שהוא היה מכסה ממנה בקלפות הללו, היא נקראת עניה ויבשה, ואין לה אלא מה שהביאו לה עבדיה בחשאי.

ובאותו הזמן שמתפשט הקדוש ברוך הוא מהקלפות הללו, נאמר בו (ישעיה ל) ולא יפגף עוד מוריד והיו עיניו ראות את מוריד. ומיד שנהיה היבשה, נאמר בו מלא כל הארץ כבודו. ונקראת הברכה שלו, הקטרת שלו, הקרבן שלו, הקשור שלו, העולה שלו, ושורפת כל אותן הקלפות ועולה אליו. זהו שכתוב (ויקרא ו) זאת תורת העלה, בתפלת שחרית. היא העלה - היא העולה אליו בתפלת המנחה. על מוקדה על המזבח כל הלילה - בתפלת ערבית, שבה היא שורפת את כל הקלפות הללו ששולטות בלילה, שהיא הגלות.

וכשהיא עולה אליו, עולה בכמה ריחות ובשמים של גן עדן, שהיא הגן של התורה, שעליו נאמר (שיר ד) גן נעיל אחתי כלה. סתומה שאינה נפתחת אלא לבעלה. וכשיבא בעלה, אדני שפתי תפתח. נפתחת אל שני עמודי האמת, ומקבל אותה בשתי זרועות. זהו שכתוב (שם ב) שמאלו תחת לראשי ומיננו תחבוקני. והנ"ה יורד אליה, וזהו הסוד של אמן יאהדונה"י, הוא החבור של שני השמות. ומשום זה גדול העונה אמן יותר מן המברך.

באותו הזמן שהיו שני השמות כאחד, תתעורר בת המלך בשיר השירים, ובמשלי ובקהלת, שהם (שני שמות כאחד), שלשת אלפים משל, שלש יודיים שהם שלש טפות של המלך שיוצרות מן י'. ולאן נמשכים? לצדיק שהיא קשת, ומה שהיה קטן נעשה גדול, וסוד הדבר - שופר הולך פזר גדול. מתי יהיה זורק חץ בדיוקו הזה?

עוד, פתנות עור חשוכות העינים, שנאמר בהן ותכהין עיניו מראת, להסתכל באלו שנאמר בהם נפתחו השמים ונראה מראות אלהים. שהם חמש אור של מעשה בראשית. פתנות עור הם. והארץ היתה תהו ובהו. והארץ - אחת. תהו - שתיים. בהו - שלש. וחשך - ארבע. תהום - חמש. וארבע האותיות שכלולות בגוף, והן ארבעה יסודות שהן קלפות האגוז. ומשום זה, והארץ היתה תהו, ופרשוה שיתהו היתה מקדם לכו, שפך דרך הקלפות שמקדימות את המלך. ורוח אלהים מרחפת - זה רוחו של המשיח. מיד שתהיה מרחפת על פני מי התורה, מיד תהיה גאלה. זהו שכתוב ויאמר אלהים יהי אור.

וישלחו ה' אלהים מיד המשיח שהוא בגן עדן, שנאמר בו וישלחו ה' אלהים מגן עדן, מהעדון שלו. ולמה? לעבד את האדמה, שהיא השכינה. משום זה וישלחו. מיד שיצא משם, וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים, שהם משיח בן דוד ומשיח בן אפרים, שמושכים את רוח המשיח, שנאמר בו ורוח אלהים. זה שיל"ה, אותו שנאמר בו ואצלתי מן הרוח אשר עליך. שפך עולה מש"ה שיל"ה בחשבון.

וישכן מקדם, שהקדים שילה לשניהם, כדי שהיה מרחפת על פני המים של התורה, והגאלה בו תלויה, והרי פרשוה ואת להט החרב המתהפכת. מיד תהיה בידו מטה. ומי הוא? מטטרו"ו, שמתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה. ועוד מטה, זו השכינה התחתונה. ואם זכו ישראל - מטה כלפי חסד למי, ויצאו ברחמים, ואם לא - מטה כלפי חובה לצד הגבורה, ששם הנחש אל אחר, שמבקש לשפך דם, ויהרג המשיח ורבים משרא"ל.

ומשום זה נאמר (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר, שהוא הבקר של אברהם שהיה מטה כלפי חסד. ומשום זה, ואת להט החרב המתהפכת, והכל לשמר את דרך עץ החיים, שהיא התורה, שנאמר בה עץ חיים היא למחזיקים בה, והיא התורה שבעל פה. אם זכה האדם - היא סם חיים שלו, ואם לא - היא מתהפכת לו לסם המוות. והרי פרשוה בעלי המשנה כך, כמו שהמטה שמתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה. ובזמן החורבן מן העולם כל אותם שנאמר בהם ויעשו גם הם חרטים מצרים בלטיהם בן. עד כאן.

בזאת נבא אהרן אל הקדש. בא וראה, אין אדם מפיק רצון מהקדוש ברוך הוא אלא בזאת, שעליה נאמר (משלי יח) מצא אשה מצא טוב. וזאת היא עת לעשות לה. וכמה עתים יש, ועליהם נאמר ואל נבא בכל עת. ושלמה אמר אותם בספרו (קהלת ג) עת לבבות ועת לשחוק. הם עשרים ושמונה. ועל זה הזהיר לאהרן ואל נבא בכל עת אל הקדש, שהוא קדש ישראל לה.

וכשהשכינה הנקראת זאת עם ישראל, שנאמר בה ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם, ישראל מה הם אומרים לה? אנה הלך דודך היפה בנשים (שיר השירים ו), בכמה תחנונים ותפלות וציצית ותפלין ושבתות וימים טובים, שעליו נאמר (שמות לא) ביני ובין בני ישראל אתה. אות של ברית מילה, אות של שבת, אות של יום טוב, אות של תפלין. ועליו נאמר על זאת יתפלל כל חסיד אליך. מצא אשה מצא טוב. והנביא אמר (ירמיה יט) אל יתהלל חכם כי אם בזאת.

ויעקב אבינו, בעבור שהיה יודע שזאת היא היתה עקר להפיק רצון אבינו שבשמים, צוה לבניו והודיעם בזאת, שנאמר (בראשית מט) וזאת אשר דבר להם אביהם. ודוד היה יודע שבה מפיק רצון

מה', כְּשֶׁהָיָה נִלְחָם עִם אוֹיְבָיו אָמַר (תהלים כז) אִם תִּפְתָּחַה עָלַי מַחֲנֶה, בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטָח.

והנביא, כְּשֶׁרָאָה צָעֲרוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת, וְלֹא רָאָה לָהֶם מְנוּחָה וּגְאֻלָּה אֲלֵא בְּעֶבֶר זֹאת, אָמַר (איכה ג) זֹאת אֲשִׁיב אֶל לִבִּי. וְכֵן מֹשֶׁה - וְאוֹלָם בְּעֶבֶר זֹאת הֶעֱמַדְתִּיד. וְכֵן לַיהוָה - וְזֹאת לַיהוָה. וּמִי שֶׁלֹּא שָׁת לְבוֹ גַּם לְזֹאת, עָלְיוֹ נֶאֱמַר וְכִסִּיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת.

וְעַתָּה צָרִיד אֲתָה לְדַעַת, בִּיּוֹן שֶׁהָאֲדָם בָּהּ יִפְיֵק רְצוֹנוֹ, וּבָהּ מִשִּׁיג שֵׁם ה' שֶׁזָּהוּ סוּד עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֲסִיד. וְעַל זֹאת - וְדָאִי לְשֵׁם ה' שֶׁהוּא עַל זֹאת. לָמָּה תִּקְנוּ בְּשַׁחֲרִית תִּפְלָה לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בְּמִנְחָה לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בְּעֶרְבִית לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בְּשַׁבָּת לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בְּיוֹם טוֹב לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בְּעֶשְׂרֵת יְמֵי תְשׁוּבָה לְמִדָּה יְדוּעָה? אֲלֵא מָה שֶׁאָמַר עַל זֹאת, הוּא מוֹרָה שִׁיהֵן" ה הוּא בְּכָל סְפִירָה וְסְפִירָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד לָךְ ה' הַגְדֵּלָה וְהַגְבִּירָה. וְכָל סְפִירָה אֵין לָהּ פְּעֻלָּה בְּתַחְתּוֹנִים אֲלֵא עַל יְדֵי הַמַּלְכוּת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מַשְׁלָה.

אָבֵל בְּזִמּוֹן שֶׁצָּרִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַצְדִּיק צְדִיק וְלַעֲשׂוֹת עֲמוֹ צְדָקָה, שֶׁהוּא מַלְכוּת עִם הַתַּחְתּוֹנִים, נִכְלָלִים בּוֹ כָּל הַסְפִירוֹת וְנִקְרָאִים צְדִיקִים עַל שְׁמוֹ. וְה' נִקְרָא עַל שְׁמוֹ צְדִיק, שֶׁנֶּאֱמַר צְדִיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו, וּמִרְחֹם עַל בְּרִיּוֹתָיו בְּצְדָקָה.

וְאֵין צְדָקָה אֲלֵא תִפְלָה, שֶׁהִיא צ' - תִּשְׁעִים אֲמָנִים. ד' - אַרְבַּע קְדָשׁוֹת בְּכָל יוֹם. ק' - מֵאָה בְּרָכוֹת. ה' - חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה. וְזֶהוּ וְצְדָקָה תְרוֹמָם גוֹי. וְעָלְיוֹ נֶאֱמַר לְאַבְרָהָם וַיַּחֲשֹׁבָה לוֹ צְדָקָה.

וּכְשֶׁהוּא רוֹצֶה לְהִגֹּן בָּהּ, נֶאֱמַר בָּהּ (ישעיה נט) וַיִּלְבַּשׁ צְדָקָה כְּשָׁרָן. מִצַּד ה' הִיא צְדָקָה. וּמִצַּד י' הִיא כּוֹבֵעַ עַל רֹאשׁ צְדִיק, אוֹ בְּרִית עֲטָרָה בְּרֹאשׁ כָּל צְדִיק. וּמִצַּד ו' נֶאֱמַר בָּהּ אֲרֻכָּה מֵאֲרֻךְ מִדָּה. מִצַּד ה' עָלְיוֹנָה - וּרְחֻבָּהּ מִנִּי יָם.

וּכְשֶׁרוֹצֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַמְשִׁיד בְּנוֹאָה, כָּל הַסְפִירוֹת כְּלוּלִים בָּהּ וְנִקְרָאוּ בְּנֵיאִים. וּמַלְכוּת הִיא דְמִיוֹן כָּלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע יב) וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַדְּבָרָתִי עַל הַנְּבִיאִים, שֶׁהִיא כְּמוֹ אֲסַפְקָרְיָה שֶׁכָּל הַפְּנִים נִרְאִים בָּהּ. וְכֵן כָּל הַסְפִירוֹת מֵרָאוּת בָּהּ כְּחֵם וְדְמִיוֹנָם וְצִוּרוֹתָם, לְכָל נְבִיא כְּפִי הַשְׁגָּתוֹ לְמַעֲלָה.

וּכְמוֹ כֵּן לְמִטָּה הִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּכֶסֶף הַכְּבוֹד, וּבְכָל הַמַּלְאָכִים וְהַאֲוִפִּיִם וְחִיּוֹת הַקְדוֹשׁ, וּבְכָל הַרְקִיעִים וְהַכְּסָאוֹת שֶׁבִּהֶם הַמַּלְאָכִים הַתְלוּיִים מֵהֶם, שִׁישׁ מַלְאָכִים גְּבוּהִים עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ה) כִּי גִבָּה מַעַל גִּבָּה שֹׁמֵר וּגְבוּהִים עֲלֵיהֶם. וְכֵן בְּכָל כּוֹכָב וּמִזְל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מַשְׁלָה. וְזֶהוּ וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדָמָה. לְכָל אֶחָד נִדְמָה כְּפִי כַחוֹ שֶׁהִיא נִשְׁמָתוֹ. (וְהִבּוֹ אֶמְרָם הַעוֹנָה אֲמֹן בְּכָל כַּחוֹ).

ה' הוּא בְּכֶתֶר, שֶׁהִיא קֶדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם הוּא וְשְׁמוֹ לְבַד בְּכֶתֶר, כְּשֶׁבְּרָא הָעוֹלָם בְּמִדַּת רֵאשִׁית, יָרַד עָלָיו וְלֹא הָיָה חֶסֶר מִלְּמַעְלָה, וְכֵן בְּכָל סְפִירָה וְסְפִירָה כְּמִדְּלִיק נֵר מִנֵּר, וְאֵינוֹ חֶסֶר מִן הָרֵאשִׁיטָה וְלֹא מִחֻבְרָתָהּ עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלִית.

וּמִי שֶׁמִּכִּיר אוֹתוֹ בְּזֹאת, כָּאֵלוֹ מִכִּיר אוֹתוֹ בְּעָלְיוֹנִים וּבְתַחְתּוֹנִים, בְּעֶבֶר שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִהַעֲלִיּוֹנִים, וְהִיא יְחִיד וְקָשֶׁר כָּלָם, וְהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּכָל הַתַּחְתּוֹנִים. וְעַל זֶה אָמַר הַנְּבִיא (ירמיה ט) כֹּה אָמַר ה' אֵל יִתְהַלַּל חֲכָם, כִּי אִם בְּזֹאת וְגו', הַשֶּׁכֶל וְיָדַע אוֹתִי. הִיא נִקְרָאת בְּנוֹאָה מִצַּד הַנְּבִיאִים, חֲכָמָה מִצַּד הַחֲכָמִים. שֶׁכָּל הַסְפִירוֹת נִקְרָאִים חֲכָמָה.

וְעוֹד, כְּחוּט הַשְּׁנֵי שְׁפָתוֹתֶיךָ וּמִדְּבַר נְאֻמָּה. זֶה חוּט שֶׁל הַשְּׁפָתִים שֶׁל הַתִּפְלָה, וּבִהֶם אֲדִנִּי שְׁפָתִי תִפְתָּח, לְזֶרֶק שְׁלֹשׁ אֲבָנִים לְנֶחֱשׁ, וְהֵם אַרְבַּע תִּפְלוֹת שֶׁבִּהֶם הַקָּלַע, שֶׁהוּא שִׁפָּה, זֶרֶק אוֹתָם לְנֶחֱשׁ, וְהוּא מִקִּיף אוֹתָם בְּתֵקֶף הוֹלֵךְ, וּמוֹלִיכָה אוֹתָם בְּזֹרֹעַ יְמִין שֶׁהִיא חֶסֶד, וְנִעֲשִׂים סְגוּלָּתָא בְּעֵמּוּד הָאֲמֻצָּעִי.

וּמִי הַשִּׁפָּה שֶׁזֹּרֶקֶת אֶת שְׁלֹשׁ הַתִּפְלוֹת הַלְלוֹ? זֶה הַשְּׁכִינָה, שֶׁכָּךְ עוֹלָה בְּחִשְׁבּוֹן שִׁפָּ"ה. וּבִגְלָלָה נֶאֱמַר כְּחוּט הַשְּׁנֵי שְׁפָתוֹתֶיךָ. וְחוּט הַשִּׁפָּה הִזָּה הוּא הַקָּלַע. כְּשֶׁזֹּרֶקֶת הָאֲבָנִים הַלְלוֹ לְנֶחֱשׁ, נֶאֱמַר בָּהּ (שְׁמוּאֵל-א כה) וְאֵת נֶפֶשׁ אִיבִיד יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כֶּף הַקָּלַע. שֶׁהִיא הַקָּלַע, וְהַקָּלַע הִזָּה הוּא סִינִי, שֶׁבּוֹ נִשְׁמָעוּ שְׂבָעִים קוֹלוֹת לְשִׁבְעִים אֲמוֹת, שֶׁהֵם תְלוּיִים מִשְׁבָּעָה רֵאשִׁים (שֶׁל חִיָּה) שֶׁל הַחִיּוֹת, שֶׁמִּקְנָנִים בְּשִׁבְעָה הָרִים, וְכָלָם מֵתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה שֶׁהֵם ה' בְּתוֹסֶפֶת הַקָּלַע.

וְדוֹד, בָּה' נִטַּל חֲמֵשׁ אֲבָנִים, כְּגִנֵּד חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה, וְהֵם הִיוּ כְּמוֹ חֲמֵשׁ הַתְּבוּת שֶׁל הַיְּחִיד, שֶׁהוּן שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה'. וְכִשְׁשָׁם אוֹתָם בְּקָלַע, נִעֲשֶׂי כָּלָן אַחַת. בִּי"ג מִדּוֹת הַתּוֹרָה בְּדִרְשָׁת, וְהִרְגָּה אֶת הַפְּלִשְׁתִּי שֶׁהוּא יֶצֶר הָרַע, וְהוּא נָחֵשׁ, וְהוּא סַמְאִ"ל, הוּא עֲמָלֵק, הוּא פְּלִשְׁתִּי, הוּא מִלְּאֵךְ הַמּוֹת. לְכָל אָדָם הוּא נִעֲשֶׂה כְּפִי חֲטָאִיו.

וְכָל חֲמֵשׁ הָאֲבָנִים מִתְּתַקְנּוֹת בְּחֲמִשָּׁה תִּקּוּנֵי הַפָּה בְּעֶשְׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. וְהוֹ: אַחַח"ע בּוּמִי"ף גִּיכִי"ק דְטִלְנִי"ת זְסִצִּר"ש. וְהוֹ מִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּשְׁפָתִים, בְּלִשׁוֹן, בְּחֶד, בְּגִרּוֹן, בְּשִׁנִּים. וְכָל הַחֲמֵשׁ נִקְרָאוֹת פִּי"ה אֶחָד.

אשרי מי שלומד (שעוסק) בתורה שנתנה בחמשת התקונים הללו להרג בהם את היצר הרע. שיצר הרע וחילותיו מסובב את הגוף בכל יום, להלחם בו קרב בכמה חטאים שכונס בכל יום, ומקריב את כלם בזמן הדין, שהוא ראש השנה, אל כסא הדין. באותו זמן צריך אדם להתתקן בתפלות.

תקנו אחד למטה, ארבעה סוסים עם תפלת מוסף, וסוד הדבר - (חבקוק ג) כי תרכב על סוסיד מרובתיך ישועה, ואלו ארבע תפלות. וצריך להלביש לו שריון, זהו שכתוב (ישעיה נט) וילבש צדקה כשריון. צדקה הרי פרשה, צ' - תשעים אומנים שתלויים מן א' של אמן. ד' - ארבע קדשות. ק' - מאה ברכות. ה' - חמשה חמשי תורה, והכל אמן. מ"ן תשעים.

ומי שלא אמר אותם, צריך לכוון בחמש עשרה נזים של אמת ויציב ויכחן ויקים וגו'. א' מן אמת שבה עולים לחשבון אמן, והוא סוד יאהדונה"י. ומי שאומר אותם בכל כחו, הוא אלהים, שכן עולה לחשבון בכ"ל כ"ח, ונותן תקף לסוסים, וקורעים לו גזר דינו של שבעים שנה, שהם שבעים סנהדרין שהם גוזרים על אדם מה שיהיה לו בכל השנה.

אלה"ם הוא בחשבון הכס"א, והוא כסא רחמים. אל מלך יושב על כסא רחמים ומתנהג בחסידות. כסא חס"ד ודאי שעולה לשבעים ושנים קשרים וחליות של ציצית, והם הזוגים של הכסויים של הסוסים, שעולה הנגון של הכשכוש שלהם לשבעים ושנים גונים, אחר שהסוסים מנצחים את הקרב בתפלות. באותו הזמן בעלי הסוסים שממנים על התפלות, כלם פותחים בזמירות שירות ותשבחות והודאות. והשפה, שהיא הקלע, זורקת אבנים באהבה. והן חמש בחמשה תקונים של העין, שהם שלשת צבעי העינים, ושני העפעפים של העין.

ולאיהז מקום נזרקים? לבת העין. זהו שכתוב (שמואל א כ) לשלח לי למטרה. ושלשת צבעי העין הם מרקמים בשלשה לבושי שלשת האבות, ושני עפעפי העין שני נביאי אמת, שהם פותחים וסוגרים את העין, שהיא המראה של נביאי אמת. ומה הוא בת עין? השכינה התחתונה, עליה נאמר (במדבר יב) ה' במראה אליו אתודע. ועליה נאמר לגבי משה, ותמונת ה' יביט. חמשה גונים הם ה'. בת עין זו י'. מי העין שכוללת כל הגונים? זו ו' שהיא פותחת וסוגרת.

קם אליהו ואמר, המנוחה הקדושה, ה' הרביעית אני הוא. אמר, ודאי חמשה אור הם מבפנים, ומשום זה ה"ה הוא חמשה גונים מבחוץ, חמשה גונים שמאירים בהם מבפנים, והם גון לבן, גון אדום, גון ירק, גון תכלת, גון שחר. והלבושים שלהם ארגמן. א' - אורפניאל. ר' - רפא"ל. ג' - גבריאל. מ' - מיכאל. נ' - נוריא"ל. אלו הם גוף לחמשה גונים.

אמר לו אליהו לרבי שמעון, המנוחה הקדושה, ודאי עין זמין, כששורה בה יהו"ה ומאיר בה, וכן בעין שמאל, השכינה אומרת לעינים הללו מרב אהבה, (שיר ו) הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני. שורפים אותי בשלהבות של אהבה שזורקים לכל עבר.

קם הנער חנוך מטטרו"ן, פתח ואמר, צעיר אני לימים ואתם ישישים, ולאור העינים שלכם ירדתי, שמאירים מעלה ומטה, ועליהם נאמר (רות ב) עיניך בשדה אשר יקצרו והלכת אחריהן. ומה הוא? שכל מקום שנותנים עיניהם - או מיתה או עני. ואלו הם העלמים שנפטר בקצור שנים. וכלם תחת ממשלתי בישיבת הרקיע. וזה למה? משום השכינה שיושבת ביניהם, ושם מאירה בעיניהם, שנאמר בו (דברים לב) אני אמת ואחיה.

ומשום זה אמר הקדוש ברוך הוא, עיניך בשדה אשר יקצרו. בשדה ההוא ששם ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. לפנות כל המקטרגים שהם ערוב של ישראל (רע) עם ערב רב, ובהם נאמר בשדה אשר יקצרו.

ועוד עיניך - אלו תלמידי חכמים, שהם העינים של התורה. אשר יקצרו בשדה - שמענישים את מי שנוגע באסור תורה. ועוד אשר יקצרו, שעליהם נאמר, מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר. לקצר - אינו רשאי להאריך. והם פוסקים תורה באסור והתר, פסול וכשר, טמאה וטהרה, ועושים כמה גדרות בתורה, שלא עושים פרצה ופרוד בשכינה, שהיא תורה שבעל פה. ומשום זה והלכת אחריהן, משום שיהו"ה שליט עליהם. זהו שכתוב (רות ב) ויאמר לקוצרים ה' עמכם. ומשום זה והלכת אחריהן, שכן צריכה האשה ללכת אחר בעלה.

אלקט בשבלים - אלו לקוטות של התורה שיתפרנסו בהם בגלות. בין העמרים תלקט ולא תכלימוה. ועליהם נאמר (שמות טז) וימדו בעמר. כלם במדה. עמר לגלגלת מספר נפשתיכם. ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר. שלא להוסיף ולא לגרע מדברי התורה. והצדיק זורק, והשכינה כונסת, ועליהם נאמר (משלי יא) יש מפגר ונוסף עוד. מה זה ונוסף עוד? זה העמוד האמצעי. ועוד מה זה ונוסף? זה מי שמפגר טעמי תורה, ונוסף בחדושו.

באותו הזמן ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'. וזה הסוד של יברכך ה', יאר ה', ישא ה', שהם שנים עשר עינות מים, והם ו"ו שיוצאים מהצנור שהוא א והכל וא"ו. ומשום שבעלה שם,

שהוא ו"ו בששש הפקקים של הזרועות, וששש הפקקים של השוקים, א באמצע, העטרה על הגוף. ומשום זה ושתיית מאשר ושאבון הנערים, שהם ברהטים בשקתות המים. נערים יש למעלה, ונערים יש למטה. והם פנים גדולות ופנים קטנות.

קם הנער (חנוד מט"ט) ואמר, רבנו, צעיר אני לימים מצדו של זעיר אנפין, ואתם שישים מהצד של אריז אנפין, שהם ברהטים בשקתות המים, על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם. בינתיים שהשכינה רוצה להיות משקית מהעלמים, משאיבת התורה שהיא העמוד האמצעי, צריך להשקותה על ידי צדיק שהוא צעיר לימים.

שני נביאי אמת שהם כנגד שתי שפתים, שנאמר בהם (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. מה זה פיהו? זו השכינה, והם כנגד שני כרובי העין, שפותחים וסוגרים, שבהם מאיר העמוד האמצעי בבת העין, ונקראת מצדו האספקלריה המאירה, וכשפותח העין נקראת אספקלריה שאינה מאירה. ובת העין היא עינו של צדיק, ועליה נאמר (בראשית כד) לעת ערב לעת צאת השאבת. זמין ושמאל נקראו שקתות המים, שני נביאי אמת מוציאי מים.

ויקמד שש שערים וישת עליה - זה השעור של שתי שוקים שהן ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ו' התחתונה. ויש שש עליונים ו' שהם ו' עליונה של שתי זרועות, שהן שמע ושראל. והכל נשקים מהאם העליונה שהיא א אלף בינה, ובה נעשו אחד, וישת עליה אל ה' התחתונה המלכות.

ועוד ויקמד שש שערים, למטה, הם ששה סדרי משנה, והם מאכל הבהמות שהם חיות הקדש. לאחר שהיא כונסת אותם, זרקת אותם לצבאותיה. זהו שפתוב (משלי לא) ותתן טרף לביתה וחך לנערתי. וכשזרקת אותם למטה, נקראת זרקא. ומשום זה יש מפזר ונוסף עוד, שבעלה מוסיף לה.

קמו העליונים והתחתונים וברכו אותו. פתחו אותו הזקנים בברכות וברכו אותו.

קם אותו הזקן מאותם הזקנים ואמר, (בראשית מח) המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים. מי המלאך? אם היה אומר מלאך, היה משמע על חנוד מטטרו"ן. אבל ה' בתוספת היא השכינה שהיא ברכה, ברכת ה' היא תעשיר. יברך את הנערים, כל הנערים שנקראו על שם נער, מתברכים על ידי אותו הנער.

ויקרא בהם שמי - זו השכינה העליונה. ושם אבותי - אלו האבות. ועוד יברך את הנערים - הצדיק ושני נביאי אמת. וידגו לרב - החכמה שנאמר בה (מלכים-א ה) ותרב חכמת שלמה, שתתרבה ותתגדל. בקרב הארץ - באלו שנאמר בהם והיה זרעך כעפר הארץ. ולא תפסק הברכה ממנה, כמבוע שנאמר בו (ישעיה נח) וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו.

שאינו דורון חביב לפני הקדוש ברוך הוא פדורון של השכינה. אשרי אותם זרועות שמעלים אותה אליו. תפלין על ידיהם ועל ראשיהם. אשרי אותם רגלים וגוף וידיים וכל איבר ואיבר שבו עולה הדורון לקדוש ברוך הוא, שאינו דורון חביב לפני הקדוש ברוך הוא פדורון של השכינה. אשרי האיבר שעושה בו מצוה לקדוש ברוך הוא, שבשבילה יורד הקדוש ברוך הוא לשורות בכל איבר שלו. ועל זה האיש מכריזים למעלה: תנו כבוד לדיוקן המלך.

ועוד וידי אדם מתחת פניהם, יש בני אדם שמעלים דורון לגבירה, ובהם מלאכי אלהים עלים וידיים בו. באדם ההוא, בנשמתו שמעלה דורון למלך, ומורידה דורון ממנו לגבירה. שפאשר מורידים דורון לגבירה, וידי אדם יורדים מתחת פני המלאכים שלוחי הגבירה, ונותנים להם השאלות והבקשות ששואלים מהגבירה. וכל מה שהגבירה נותנת, ברשות בעלה הוא הכל. ואם לא נכנסים ביראה ואהבה, דוחים אותם החוצה, והדורון שלהם נמסר לכלב.

אשרי האיש שהגבירה מקבלת ממנו דורון או נותנת לו בדיקה, שהרי ודאי כן המלך הוא. אבל לאחרים, על ידי שליחים נותנת להם מדינה. אלו יוצאים, ואחרים באים דופקים לפתחה, והם בעלי התורה, בעלי הפה.

ואם נכנסים ביראה ואהבה של י"ה, ההיכל נפתח אליהם, והקדוש ברוך הוא נותן להם לשון למודים, ושם להם דבור בפייהם לדבר לפני הגבירה. זהו שפתוב (ירמיה א) וישלח ה' את ידו ויגע על פי ויאמר ה' אלי הנה נתתי דברי בפיך, ועליהם נאמר (הושע יב) ובגיד הנביאים אדמה. ודברתי על הנביאים, בדבור ממש.

ועם כל זה, כשיכנסו להיכל כל הנביאים לדבר עם הגבירה, היא לא מדברת עמם, עד שנדמה להם הקדוש ברוך הוא בחיות שלו. מהם נכנסים בדיוקן של שור, ומהם בדיוקן של נשר, ומהם בדיוקן של אריה, ומהם בדיוקן של אדם. ויש מי שנכנס בכל אותם הדיוקנאות. ואם יהו"ה עליו, אדני"י שפתי תפתח בודאי, ההיכל נפתח אליו. ואם שם יהו"ה ה' אינו שם בכל אותם הדיוקנאות, הגבירה היא כבודתה בת מלך פנימה, והיא נסתרת בהיכל, ומדברת עמהם על ידי שליחים כפי דיוקניהם ומזלם.



ומשה היה שלם בארבע חיות. ושם יהו"ה עליו, כמו זה ש' מן משה שלש חיות, ארזה שור נשר. מ'ה ודמות פניהם פני אדם? שם יהו"ה עליו. מנין לנו? זהו שכתוב (שמות ז) ואמר ל"י מ"ה שמי"ו מ"ה אמר אליהם. ומשום שהוא שלם בכל, נפתח אליו ההיכל. זהו שכתוב אדני שפתי תפתח. ונאמר בו (במדבר יב) פה אל פה אדבר בו וגו'. ותמונת ה' גיט. שהיא הגבירה. מה שאין כן שאר הנביאים שאינם שלמים כמותו.

ומיד הרי אלה יוצאים, והנה אחרים דופקים לפתח, והם בעלי הפנים שיוצעים את שבעים הפנים לתורה. ואם נכנסים ביראה ואהבה, נפתח להם השער, ונכנסים ולא יכולים להסתפל בפניה של הגבירה מהעננה שלהם, ונופלים על פניהם בגפילת אפים. זהו שכתוב (יחזקאל ג) ואפל על פני. ונתנים להם בקשותיהם ויוצאים.

והנה אחרים נכנסים כמו יחזקאל או כמותו, והם בעלי עינים שנאמר בהם וגבתם מלאת עינים. שהם לאותיות, והאותיות ממנו, הם מלאת עינים, מלאות מפמה מצוות, שהם כל מצוה גר מצוה, שנאמר בה מצות ה' ברה מאירת עינים, ודופקים לשער. אם הם כדאים, הגבירה משגיח מן החלונות מציץ מן החרקים של ההיכל אליהם, אבל לא שיכנסו להיכל. ונאמר בהם וארא, כמו יחזקאל שאמר וארא, וכמו ישעיה שאמר ואראה את ה', שנאמר לא אמר ואראה ה', אלא את ה', וזו השכינה שהיא המראה של הקדוש ברוך הוא שבה נראה לנביאים.

הנה אלה יוצאים, ואחרים באים ודופקים לפתח, והם בעלי האזנים שבהם שמיעה, והם זריזים שהיו מקדימים למצוות, והרי קוראים קריאת שמע עם דמדומי חמה. ואותם בעלי השמיעה היתה יוצאת הגבירה לפניהם, והיתה מכבדת אותם משום שהיו משמחים אותה עם הקדוש ברוך הוא שהוא ישראלי, ועליהם נאמר (חבקוק ג) יהו"ה ה שמעתי שמעך ראתי.

שלכל הנביאים כלם היה מקום ידוע וזמן ידוע, אבל למשה לא היה לא מקום קבוע ולא זמן ידוע, אלא בכל מקום היה מסתפל, ולא היתה הגבירה מתפסית ממנו בכל תקון.

בראשית ברא אלהים את יהוה. ב' - ויאמר אלהים יהי אור ויהוה. ג' - ויאמר אלהים יהי רקיע ויהוה. ד' - ויאמר אלהים יקוו המים ויהוה. ה' - ויאמר אלהים תדשא הארץ ויהוה. ו' - ויאמר אלהים יהי מארת ויהוה. ז' - ויאמר אלהים ישרצו המים ויהוה. ח' - ויאמר אלהים תוצא הארץ ויהוה. ט' - ויאמר אלהים פרו ורבו ויהוה. י' - ויאמר אלהים הנה נתתי ויהוה.

אלו הם ל"ב אלהים של בראשית שהם כנגד ל"ב שבילים. א' - בראשית ברא אלהים את. ב' - ורוח אלהים מרחפת על. ג' - ויאמר אלהים יהי אור. ד' - ויברא אלהים את האור. ה' - ויבדל אלהים בין האור. ו' - ויקרא אלהים לאור יום. ז' - ויאמר אלהים יהי רקיע. ח' - ויעש אלהים את הרקיע. ט' - ויקרא אלהים לרקיע שמים. י' - ויאמר אלהים יקוו המים. יא' - ויקרא אלהים לים תה. יב' - ויברא אלהים כי טוב. יג' - ויאמר אלהים תדשא הארץ. יד' - ויברא אלהים כי טוב. טו' - ויאמר אלהים יהי מארת. טז' - ויעש אלהים את שני יז' - ויתן אתם אלהים ברקיע השמים. יח' - ויברא אלהים כי טוב. יט' - ויאמר אלהים ישרצו המים. כ' - ויברא אלהים את התנינים. כא' - ויברא אלהים כי טוב כב' - ויברך אתם אלהים לאמר. כג' - ויאמר אלהים תוצא הארץ. כד' - ויעש אלהים את חית. כה' - ויברא אלהים כי טוב. כו' - ויאמר אלהים נעשה. כז' - ויברא אלהים את האדם. כח' - בצלם אלהים ברא אתו. כט' - ויברך אתם אלהים ויאמר. ל' - ויאמר להם אלהים פרו ורבו. לא' - ויאמר אלהים הנה נתתי. לב' - ויברא אלהים את כל. א' - ויכל אלהים ביום השביעי. ב' - ויברך אלהים את יום השביעי. ג' - אשר ברא אלהים לעשות.

אלו השלשה עולים על כל ל"ב אלהים של מעשה בראשית. וזה סוד (שמות ג) ויברא אליו מלאך ה' בלבת אש. בלבת האש של התורה, וזהו (ישעיה סג) כי יום נקם בלבי. ובהם פועלים ארבעים ושתים אותיות של יהו"ה בס, וכלם נכללים בבת שבע, והם שבעה שמות של ארבעים ושתים אותיות אבג יתץ קרע שטן נגד יכש בטר צתג חקב טנע יגל פזק שקו צית. עליהן נאמר (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך. ובהם וישתחו ארצה שבע פעמים.

יעקב שהציל אותו מעשו בגלות, ששם בת שבע. וכל זה היה יודע יעקב ברוח הקדוש והיה מזכיר אדני אל הקדוש ברוך הוא, שהוא האדון ששומר אותו את אדני בגלות. כנגד שבעה השמות הללו הם שבעה ימי בראשית. והן ארבעים ושתים אותיות לבושים לעשר האמירות, (ועשר אמירות) ושלושים ושנים אלהים של מעשה בראשית ושלשה אלהים של ויכלו, עולה הכל מ"ה, להראות ששם קבור בגלות ההוא שנאמר בו ואמר ל"י מ"ה שמי"ו מ"ה, וזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ושלמות הלילה בליל שמורים, שהינו ע"ב בחשבון בליל, בו מאיר מ"ה, שהוא השם המפרש של הגלות, שהוא קבורה של השכינה.

וכשביא ליל הגאולה שלו, מאיר לו מ"ה שהוא שם המפרש. באותו זמן בן שואל לאביו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, שבו (שם לג) משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם. ואם יתמהמה חכה לו.

אבג יתץ - ויִקְבֹּר אֶת־וּבִי' תוֹרָה צָוָה. לָנוּ מִשָּׁה צָפוֹן בְּתוֹרָה. קרע שטן - קר"ע שֶׁהוּא בִּינָם, שְׁנֵאמַר בּוֹ יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם. י' מִן רָקִיעַ הוּא עֶקֶר הַיְחוד וְבוֹ קָרַע אֶת הַיָּם. וְיִהְיֶה מְבַדֵּל, שְׁטִי"ן, שֶׁהוּא מְבַדֵּל בֵּין מַיִם לַמַּיִם.

אבג יתץ - בְּרֵאשִׁית אב"ג תש"ר בְּאוֹתִיּוֹת א"ת ב"ש. קרע שטן - יְהִי רָקִיעַ בִּינָם הַשָּׁנִי. נגד יכש - הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, נֶגֶד כָּל עֲמֻדָּה אֲעֻשֶׂה וְנִלְאֹת. בטר צתג - בִּינָם הַרְבִּיעִי, בּוֹ שֶׁבֶר הָאוֹרוֹת וְהַחֲשִׁיד לָהֶם, זָהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה כד) וְחִפְרָה חֲלֻבָּהּ וּבֹשֶׁה הַחֲמָה.

חקב טנע - בִּינָם הַחֲמִישִׁי יֵצְאוּ הַזָּרְעִים שֶׁל הָאֵילָנוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהוּא ח"ק בִּט"ן, וְהִיא ה' שְׁנֵאמַר בָּהּ (שמות ב) וַתֵּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד. וַתֵּשֶׂם בְּסוּף שֶׁל הַתוֹרָה כְּדִי לְכַסּוֹתוֹ בְּגִלּוֹת, שְׁעָלָיו נֶאֱמַר (שם א) כָּל הַבּוֹן הַיְלֹד הַיֵּאֱרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ.

שֶׁהִיא אוֹר הַתוֹרָה, שֶׁהוּא אוֹר, תִּשְׁלִיכֶהוּ. וְכָל הַבֵּת, שֶׁהִיא גֵר מִצָּנוֹחַ, תוֹרָה שֶׁבַעל פֶּה - תַּחֲנוּן. כָּל אֱלוֹ שִׁתְּגַדְלוּ בָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא עֲתִיד לְהוֹצִיא מוֹשִׁיעַ. וְלֹא עָשׂוּ כֵךְ הַמִּלְדּוֹת, שֶׁהֵם בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, וַתַּחֲנוּן, אֶת הַיְלָדִים, מִשּׁוּם שֶׁהִיוּ פוֹחֲדוֹת מִן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. זָהוּ שְׁכָתוֹב (שם) וַתִּירָאן הַמִּלְדּוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְגו'. וּבִבְנֵי הַיָּלֹד הַיֵּאֱרָה בּוֹ תִּשְׁלִיכֶהוּ. וְהַמִּשְׁכָּלִים יִזְהָרוּ כְּזֹהֶר הַרְקִיעַ וְגו'.

בִּינָם הַשְּׁשִׁי אֶלֶף הַשָּׁשִׁי, בּוֹ יגל פזק, בּוֹ ג"ל פ'רָקוֹן זִירַע קִדּוּשִׁים, וְעָלָיו נֶאֱמַר (בראשית לא) וְגֵר שֶׁהוֹדָתָא, וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד. וְהַצִּדִּיק הוּא עֲנִי. וְשָׁנִי מְשִׁיחִים יְקוֹמוּ כֵךְ, אֶחָד כְּנֶגֶד בֵּית רֹאשׁוֹן, שֶׁהִיא ה' הַעֲלִינָהּ, וְהַשָּׁנִי כְּנֶגֶד בֵּית שָׁנִי, שֶׁהִיא ה' הַתַּחֲתוֹנָה, יו"ד ה"א וּאִי"ו ה"א, מ"ה מִן מִשָּׁה שְׁשׁוּלֵט וְרוֹכֵב עֲלֵיהֶם. ע"ב תְּלוּיִים מִן י"הוּהָ י"הוּהָ אֲרָבַע פָּנִים שֶׁל אֲרִיָּה, אֲרָבַע שֶׁל שׁוֹר וְאֲרָבַע שֶׁל נֶשֶׁר, וְהֵם עוֹלִים אֶלֶף וּמֵאֹתִים, וְבָהוּ רוֹכֵב מ"ה חֲזָה שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא מִשָּׁה.

וְהַכֹּל מִתְעַכֵּב עַד שְׂבִיבָה שִׁילָה שֶׁהוּא מִשָּׁה בְּגִימָטְרִיָּה מ"ה, אֲרָבַעִים וְחֲמִשָּׁה שָׁנִים אַחֵר אֶלֶף וּמֵאֹתִים שָׁנִים. וְכָל הָאֲרָבַע אוֹתִיּוֹת יוֹרְדוֹת בְּצִדִּיק וְנִקְשָׁרוֹת בּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא קֶשֶׁר שֶׁל יְחוד, וּמִי הוּא? יְהו"ה הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי מֵאִיר בְּצִדִּיק, לְהַקִּים בּוֹ אֶת הַשְּׁכִינָה שֶׁהִיא אֲדֻנִּי, דִּין בְּגִלּוֹת.

וּמִשּׁוּם שֶׁהַצִּדִּיק נִקְשֶׁר בְּגִבּוֹרָה שְׁמֵשׁ הַעֲשֶׂר, הַשְּׁמַל דוֹחָה, וְלֹא יִגָּאֵל מִשֵּׁם עַד שִׁתְּקַשֶׁר הַצִּדִּיק בִּימִין, שֶׁהוּא עֲנִי וְחֶכֶם, שְׁשֵׁם הַצִּדִּיק הוּא מִסְכּוֹן וְחֶכֶם, וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻכְמָתוֹ. מִי הָעִיר? זֶה יְרוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאמַר בָּהּ וְנִלְכְּדָה הָעִיר, וְלֹא יָמוּת מִשִּׁיחַ. וּמִשּׁוּם עֲנִיּוּתוֹ וְחֻכְמָתוֹ יִצְלֵל אֶת הַקֶּרֶה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עֲנִי וְחֻשׁוֹב כָּמֵת.

וַעֲתִידִים שֶׁלֹּא יִשְׁאַרוּ בְּתוֹרָה אֶלָּא אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה. אֶחָד מֵעִיר - שְׁמֹגֶן עַל הַקֶּרֶה, וְזֶה שִׁילָה, שֶׁדִּרְגָתוֹ הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי. וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה - שְׁנֵי מְשִׁיחִים מִהַצֵּד שֶׁל שְׁנֵי עֲמוּדֵי הָאֲמֻת שֶׁהֵגִנוּ עַל מִשְׁפָּחָה שֶׁהֵם עֲשִׂירִים בְּתוֹרָה וּבִגְבוּאָה. וְהָאֲחֵרִים כָּלֵם עֲנִיִּים בְּתוֹרָה וּבִגְבוּאָה. וּבִזְכוּת שְׁלֹשֶׁת אֲלֶה, וּבְעֵלֵי שְׁלֹשֶׁם, יִנְצְלוּ מִמִּיתָה וְצָרוֹת וְיִפְקֹד בְּרַחֲמִים. וּמִשּׁוּם זֶה שְׁמַל דוֹחָה וְיָמִין מְקַרְבֵּת.

שְׁקוֹ צִית - בִּינָם הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהוּא הָאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי, בָּהּ קָץ הַיָּמִין. וְסוּד הַדָּבָר - כּוּז"ו בּוּכְס"ז כּוּז"ו, י"י אֲלֶהֵינוּ י"י. אֲלֶהֵינוּ הִיא הַשְּׁכִינָה הַעֲלִיּוֹנָה, עֲלֶיהָ נֶאֱמַר (רות ג) וּגְאֻלָּתִיךָ אֲנֹכִי חִי ה' שְׁכָבִי עַד הַבֹּקֶר, וְזֶהוּ כִּי יוֹם נָקָם בְּלָבִי. וְעוֹד, לְלִבִּי גִלְתִּי. זֶה הַשֵּׁם שֶׁל שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת בּוֹ נִבְנְהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא זְרוּעַ יָמִין, וְבוֹ נִבְנְהָ הַעוֹלָם שֶׁהִיא שְׁכִינָה. זָהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים פט) אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶנָּה, וְהוּא חֶסֶד, שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת, וְעֲלִיהֶם נֶאֱמַר הִנֵּה ה' רָכַב עַל ע"ב קַל וּבָא מִצְרַיִם. ע"ב זֶה י' י"ה יְהו"ו יְהו"ה. הָרִי פֶּאֶן עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת, וְעוֹלוֹת לְשְׁבָעִים וּשְׁתֵּים בְּחֻשְׁבוֹן, וְתְלוּיִים מֵהֶם שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת, וְאֵלוֹ הֵם.

וְהָיוּ יְלִי"ו סִי"ט עֲלִי"ם מֵה"ש לל"ה אכ"א כה"ת הַזִּי"י אֱלִיד לֹא"ו הַה"ע יז"ל מבי"ה הַק"ם לֹא"ו כִּלְיִי לו"ו פה"ל נל"ך יי"י מל"ה חה"ו נתי"ה הא"א יר"ת שא"ה רי"י או"ם לכ"ב וש"ר יח"ו לה"ח כו"ק מני"ד אנ"י חע"ם רה"ע יי"ז הַה"ה מי"ך וו"ל יל"ה סא"ל ער"י עש"ל מי"ה וְהָיוּ דַנ"י חַח"ש עמ"ם נני"א נתי"ה מבי"ה פו"י נמי"ם יי"ל הר"ח מצ"ר ומ"ב יְהו"ה עני"ו מח"י דמי"ב מני"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"ם הי"י מו"ם וְהָיוּ אַנ"י וְהָיוּ רֹאשֵׁי תְבוֹת וְאִי"ו, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעיה נד) וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ.

וְאֵלוֹ הֵם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַרַחֲמִים שְׁכָרַת עִם מִשָּׁה לְהוֹצִיא בָּהֶם אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הַגִּלּוֹת, וְיֵשׁ בָּהֶם שְׁבָעִים וּשְׁתֵּים תְבוֹת, שֶׁהֵן חֶסֶד זְרוּעַ יָמִין, וּבָהֶם מֵאֹתִים וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת בְּחֻשְׁבוֹן גְּבוּרָה. וְאוֹתָן הַתְבוֹת נִכְנָעוֹת תַּחַת הַתְבוֹת, וְזֶהוּ וְיַעֲבֹר, ע"ב רי"ו. וְזֶהוּ הִנֵּה ה' רָכַב עַל עַב קַל. וְזֶהוּ י' י"ה יְהו"ו יְהו"ה יו"ד ה"א וְאִי"ו יו"ד ה"א וְאִי"ו יו"ד ה"א, וְהֵן עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ אוֹתִיּוֹת, וְיוֹצְאוֹת מִן י' י"ה יְהו"ו יְהו"ה, וְזֶהוּ הִנֵּה ה' רָכַב עַל ע"ב ק"ל.

בְּאוֹתוֹ זָמַן, (שם מב) ה' בְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעֲרֵר קִנְיָהּ יָרִיעַ אֶף יִצְרִיחַ עַל אִבְיָו יִתְגַּבֵּר. יָרִיעַ - בְּתַקִּיעָהּ, וְזֶה רְבִיעַ. יִצְרִיחַ - בְּשִׁבְרִים, וְאֵלוֹ שְׁנֵי גִרְשֵׁיוֹ. עַל אִבְיָו יִתְגַּבֵּר - בְּתַרְוּעָה, וְזֶהוּ שְׁלֹשֶׁת, וְהָרִי פֶּרְשׁוֹהָ.

באותו זמן שופר מהפך קדמא, זקף קטן, זקף גדול. מה זה מהפך? אלא מהפך ממשלת האמות של העולם, לממשלה של ישראל. ובאותו זמן והפכתי אבלם לששון. זקף גדול זקף קטן. ובאותו זמן יתקיים (ישעיה ס) הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה. והרי פרושה, אם זכו - אחישנה, ואם לא זכו - בעתה, בעת ה'.

צריך לדעת מה זה עתה שעליה נאמר (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך, וזה יש עת ויש עת. זהו שכתוב (ויקרא טו) ואל יבא בכל עת אל הקדש. ומשום זה אמר (קהלת ה) עת לבבות ועת לשחוק. וסוד הדבר - מיד שיבא בכיה, עת של דחק לישראל, מיד יהיה להם עת גאלה. זהו שכתוב (ירמיה ל) עת צרה היא ליעקב וממנה יושע. שהרי רבים היו עתות של צרה, זהו שכתוב (תהלים ט) משגב לעתות בצרה.

מי יכול לדעת העת ההיא ביניהם? אלא עת של בכיה היא, וסוד הדבר - בבכי גבאו. בבכי של דלות, שפך עולה חשבון בבכי כחשבון ד"ל. וכיון שראה משה הדחק הזה של דלות לישראל, נאמר בו והנה נער בכה. מיד מה כתוב אחר בכיה? ותחמל עלי, בפדות. וסוד הדבר - ויתמהמה ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו בתחמלתי עלי. שפך עתידים להיות בידו של הגלות האחרונה, כמו אותם אנשי סדום ועמורה. ומיד ויצאהו וינחחו מחוץ לעיר. ויצאהו - מן הגלות. וינחחו - ממי המבול.

ועוד, והנה נער בכה, ב"ו כ"ה, שנאמר בו ויפן כ"ה וכו'. והוא כלול מחמשים שערים של בינה שנמסרו למשה, ובהם ויפן את המצרי, ובהם הכה חמשים מכות במצרים, ועליהם נאמר מי ירפא לך. זהו שכתוב מחצתי ואני ארפא. במה שמחצתי את המצרים, אני ארפא לך. ובשביל זה מה אעידך. ושלמות הכתוב - הבת ורושלים, מה אשוע לך ואנחמך, כי גדול פים שברך מ"י ירפא לך. מיד שופר הולך אתנח יתיב.

באותו זמן מתעורר משיח, שהוא כמו נח שנאמר בו זה נחמנו ממצענו, שהוא כבוד המלאכה. ומעצבון דינו, שנאמר בהם אשר עבדו בהם בפרך. וזהו אתנח, את האלהים התהלך נח (בראשית ו). ויתמו חטאים מן הארץ, וערב רב מ"י ותב"ן שאור וחמץ.

וישאר ישראל סלת נקיה, שעליהם נאמר (דברים כה) תמחה את זכר עמלק מתחת השמים. שהם שנשארו ממי המבול שנאמר בהם ומחיתי את כל היקים, שהם היו עומדים על ישראל בחמש, משום שהם ראשים עליהם בגלות. ומיד שנמחו, יושב הקדוש ברוך הוא על כסאו, שנשבע שבועה שלא ישב על כסאו עד שימחו מן העולם. זהו שכתוב כי יד על פס יח מלחמה וגו'. וזהו אתנח יתיב.

באותו זמן שיושב על הכסא, ימחל לישראל מכל החטאים שעשו. זהו שכתוב ועתיק הימים יושב, לבושו כשגל לבן. לקים אם יהיו חטאים כשנים כשגל ילבינו. כסאו שביבי אש, אם יאדימו כתולע כצמר יהיו. ועוד, אם יהיו חטאים כשנים - מהצד של יצחק, כשגל ילבינו - מהצד של אברהם, שבו מתלבנים.

באותו זמן שהקדוש ברוך הוא יושב על כסאו, מיד נח. ותנח התבה, שורה על הרי הקללה לעשות בהם דין, שהם הרי אררט, ההרים החשוכים של הגלות ארורים בגלות. זהו שכתוב (דברים כח) ארור אתה בעיר וארור אתה בשדה.

שבאותו זמן יורדים כל הקללות על ישראל כדי שיתכפרו מחטאיהם, וכל הזכויות יורדות על הרשעים לקבל בהם שכרם, וסוד הדבר - והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו. עלים - עולים הזכויות. ויורדים - יורדים החטאים. והכל עולים ויורדים בסלם הזה. ובטעמים הוא סלם. וזהו שופר הולך רביע דרגה, שני טעמים.

באותו זמן עולה הזכות של ישראל למעלה, ויורדים חובותיהם, כמו שבארנו. מה זה עלים ויורדים? אלא מי שחטאו יורד - זכותו עולה. באותה דרגה שהורידו את השכינה עד עפר, כך יורדים אותם שהורידו אותה. וכמה שהם יורדים, כך השכינה שהיא מזלם עולה עד שמגיעה למקום שהורידו אותה משם. ומיד שעולה למקומה, מיד הקדוש ברוך הוא מקבל אותה בזמין. זהו שכתוב (בראשית ח) וישלח דוד ויסקה ויבא אתה אליו אל התבה.

באותו זמן והמים היו הלוך וחסור, שהם ערב רב, עד החדש העשירי. בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים, שהם האבות, ומתעוררת זכותם על ישראל. שעד אותו זמן תמה זכות אבות. משם ואילך חלה זכות אבות באותו זמן, ובכן צדיקים יראו וישמחו וגו' והרשעה כלה בעשן תכלה וגו'. בכן ודאי, שהוא חסד זרוע זמין כסא, משום שהכסא מתקנת בזמין. זהו שכתוב והוכן בחסד כסא, ובה ותמלך אתה הוא ה' אלהינו.

באותו זמן שהקדוש ברוך הוא יושב על כסא של חסד שהוא של רחמים, נאמר אל מלך יושב על כסא רחמים ומתנהג בחסידות. באותו זמן ולא יפנה עוד מורידך.

וְכָל זֶה מַצְדּוֹ שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. וּמַצְדּוֹ שֶׁל הָעֵץ שֶׁל טוֹב וָרָע, הָאֲתֵרוֹג דּוֹמֶה לְצַדִּיקִים, וְהַדָּס לְבַיְנוֹנִים, וְעֵרְבָה לְרָשָׁעִים. וּבִשְׂכִינָה נֶאֱמַר בָּהּ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. אֵף עַל גֵּב שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ. הִיא שׁוֹלֶטֶת עַל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, מֵהַצֵּד שֶׁלּוֹ הִיא קְרוּבָה לְמֶלֶךְ. (וּמֵהַצֵּדִים הֵלְלוּ לַפְּעֻמִּים הַנִּקְבָּה הִיא קְרוּבָה לְמֶלֶךְ). זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּזֹאת יָבֵא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, מִצֵּד הַיָּמִין. הִיא לַפְּעֻמִּים רְחוּקָה מִמֶּנּוּ מִצֵּד הַשְּׂמָאל. וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. מִצֵּד הַיָּמִין הִיא לֹא מְקַבֶּלֶת טְמָאָה. טוֹב הוּא יָמִין. אֲבָל מְקוֹמָהּ מְקַבֶּלֶת טְמָאָה מֵרַע וּמִנֹּת, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם אֵין לוֹ קִרְבָּה. (אֶל הַקֹּדֶשׁ, הִיא לֹא מְקַבֶּלֶת טְמָאָה, אֲבָל מְקוֹמָהּ טוֹב מְקַבֶּלֶת טְמָאָה מֵרַע, וּמֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁאֵין לוֹ קִרְבָּה).

וְשֵׁם צְרִיד לְהַקְרִיב קִרְבָּן, וּקְטֹרֶת לְהַרְחִיק רוּחַ טְמָאָה מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם, וּלְקָרֵב הַזְכוּת לְשִׂמְאֵל הַגְּבִירָה, וְלְהַרְחִיק מִשָּׁם הַשְּׂפָחָה. וּמִשּׁוֹם זֶה כָּל הַשְּׂמוֹת יֵשׁ בָּהּ.

שְׁנֵי מַעֲשֵׂה זֶה שֶׁבֵּת. שֶׁהִיא כָּל מַעֲשֵׂיו כְּלֹאֲחֵר זָד, וְסוּד הַדָּבָר - כְּלֹאֲחֵר זָד, כָּל - שֶׁהוּא צַדִּיק, אַחֵר זָד - שֶׁהִיא שְׂכִינָה, זֶה שְׁנֵי מַעֲשֵׂה. וּבִזְמַן שֶׁהִיא כְּלֹאֲחֵר זָד, אֵין שָׁם פְּרִיעָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ כָּל הַכּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּבִרְיָד. שׁוֹעֵל בְּזִמְנוֹ הַשְּׁתַּחֲוָה לוֹ. שֶׁבִּזְמַן שֶׁהִיא כְּלֹאֲחֵר זָד, נַעֲשִׂית זָנָב. וְעַם כָּל זֶה שֶׁאֲמָרוּ שׁוֹעֵל בְּזִמְנוֹ הַשְּׁתַּחֲוָה לוֹ בְּמִקְוָמוֹ.

אֲבָל חוּץ לְמִקְוָמוֹ תִּהְיֶה זָנָב לְאֲרִיּוֹת, וְאֵל תִּהְיֶה רֹאשׁ לְשׁוֹעֲלִים. שֶׁהִרִי צַדִּיק גָּמוֹר - אֵף עַל גֵּב שֶׁיָּרֵד מִדִּרְגָּתוֹ וְנַעֲשֵׂה זָנָב לְאֲרִיּוֹת, עָלָיו נֶאֱמַר (תְּהִלִּים לז) לֹא רִאֲיִיתִי צַדִּיק נִעְזֵב. מַה הַזָּנָב שֶׁלּוֹ? אוֹתוֹ הַקּוֹץ שֶׁל הָאוֹת ד', מִן אֶחָד, שֶׁהִיא י' קִטְנָה, הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה, עָלָיו נֶאֱמַר (מְשִׁלִּי כד) כִּי שָׁבַע יְפוֹל צַדִּיק וְקָם.

בֹּא וְרֹא, הַגִּלְגּוֹל שֶׁל אוֹת ו' הוּא שְׂיוּצָא בְּשַׁעֲתוֹ, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר מִזֵּל שַׁעַה גּוֹרֵם. כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרוּהָ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, אֵין מִזֵּל יוֹם גּוֹרֵם, אֲלָא מִזֵּל שַׁעַה גּוֹרֵם. בְּאֲבִרְהֵם מַה כְּתוּב בּוֹ כְּשֶׁבֵּא בְּגִלְגּוֹל? (בְּרֵאשִׁית יט) וַיִּשְׁכֶּם אֲבִרְהֵם בְּבֶקֶר אֶל הַמְּקוֹם, כְּדִי לְהַקְדִּים אוֹתָהּ. מַה כְּתוּב בִּיצְחָק בְּגִלְגּוֹלוֹ? (שִׁם כד) וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֵה לְפָנוֹת עָרֵב. יֵצֵא אֶלֶּיָּהּ לְשָׂדֵה, מִשּׁוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (יִרְמְיָה ט) מִי יִתְּנִי בְּמִדְבָּר מָלוֹן אֲרָחִים.

אֶחָד - לְהַקְדִּים לַחֲפֹשׁ אוֹתָהּ בְּבֶקֶר, וְהַשְׁנִי - לַחֲפֹשׁ אוֹתָהּ בְּעָרֵב. מַה כְּתוּב בִּיצְקָב? (בְּרֵאשִׁית כח) וַיִּפְגַּע בְּמִקְוָם. פָּגַע בָּהּ. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁפּוֹגֵשׁ בָּהּ, כְּמוֹ יַעֲקֹב שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר וַיִּלָּן שָׁם. וְאוֹתָהּ לִינָה הִיא לְוִיָּה. מִיָּד שֶׁפּוֹגֵשׁ בָּהּ, (שִׁם לב) וַיִּפְגַּעוּ בּוֹ מַלְאָכֵי אֱלֹהִים. וְעַם כָּל זֶה שֶׁפּוֹגֵשׁ בָּהּ, הִיא שׁוֹמֵר אוֹתָהּ וְלֹא הַתְּאֲחָד אוֹתָהּ עַד שֶׁבֵּא בַּעֲלָהּ. וְזֶהוּ (שִׁם כח) וַיִּלָּן שָׁם כִּי בֹא הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁבִּשְׁבִּילוֹ (שִׁם לב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא מִשָּׁה שֶׁבֵּא בּוֹ בְּגִלְגּוֹל רִחוֹ שֶׁל מִשָּׁה.

וּמִשּׁוֹם זֶה יַעֲקֹב וּמִשָּׁה הָיוּ עוֹמְדִים בְּדִרְגָּה אַחַת בְּעַמּוּד הָאֲמֻצָּעִי, אֲבָל זֶה בַּגּוֹף, וְזֶה בְּנִשְׁמָה שֶׁלּוֹ. וּמִשּׁוֹם זֶה אֵין הַשַּׁעַה עוֹמֶדֶת לְכָל אָדָם, שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה בְּלִי בַּעֲלָהּ. וּמִשּׁוֹם זֶה, כְּשֶׁדַּחְקָה הַשַּׁעַה לְרַבִּי פָּדַת, וְנֶאֱמַר, אִם תִּרְצֶה שְׂאֲחָרִיב הָעוֹלָם, וְאֶפְשָׁר שֶׁתִּפְּלַ בְּשַׁעַה שֶׁל מְזוֹנוֹת, וְאוֹלִי שֶׁתִּפְּלַ.

מַה זֶה וְאוֹלִי? אֲלָא וְאוֹלִי אִם יִרְצֶה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁתִּפְּלַ בְּשַׁעַה שֶׁל מְזוֹנוֹת. שֶׁהִרִי אֲשֶׁתוֹ עֲשֵׂתָהּ, וְאוֹלִי אִם רוּצֶה בַּעֲלָהּ שֶׁיִּהְיֶה מְקִים מַה שֶׁהִיא עֲשֵׂתָהּ בְּלִי רְשׁוֹת שֶׁל בַּעֲלָהּ. וְכְּמוֹ זֶה אֵין הַשַּׁעַה עוֹמֶדֶת, שֶׁהִיא שְׂכִינָה, לְאוֹתוֹ אָדָם, אֲלָא אִם יָבֵא בְּגִלְגּוֹל בְּאוֹתוֹ הָאָדָם (בַּעֲלָהּ) שֶׁל אוֹתָהּ הַשַּׁעַה. וְסוּד הַדָּבָר - בְּזֹאת יָבֵא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ. וּבְלִי בַּעֲלָהּ נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא טז) וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. (שִׁם) וְהָזָר הַקָּרֵב יוֹמֵת. וְאֵין מִיתָה אֲלָא עֲנִיּוֹת. וְהָזָר הַזֶּה לֹא כָּזָר אַחֵר שֶׁל מוֹם זָר, אֲלָא זָר מִבַּעֲלָהּ.

אֲשֶׁרִי מִי שֶׁנִּפְגָּשׁ בְּשַׁעַה שֶׁנִּבְרָא מִשְׁשֵׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית, שֶׁלְּכָל נִשְׁמָה יֵשׁ עֵת וְזִמְנוֹ בְּגִלְגּוֹל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר קֹהֶלֶת (קֹהֶלֶת ג) לְכָל זָמַן וְעֵת לְכָל חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם. וְזוֹ הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהִיא זָמַן וְעֵדוֹ לְכָל סִפְרָה וְסִפְרָה וְלְכָל גִּלְגּוֹל וְגִלְגּוֹל.

וְהִיא עֵדוֹ וְעֵדֻנִּים וְחֻצֵי עֵדוֹ. שֶׁכָּל הָעֵדֻנִּים יָפָה. מַה זֶה וְחֻצֵי עֵדוֹ? אֲלָא כְּמוֹ פֶּלַג הַמִּנְחָה, בְּשִׂמְאֵל נִחְלָקֶת לְדִין, וּבִיָּמִין לְרַחֲמִים. בְּעַמּוּד הָאֲמֻצָּעִי נִשְׁלָמֶת. וּכְשֶׁנִּחְלָקֶת בִּיָּמִין וּשְׂמָאל, נֶאֱמַר בָּהּ לְאַסְתֵּר (אֲסֹתֶר ה) מַה בְּקִשְׁתֶּךָ עַד חֻצֵי הַמַּלְכוּת וְתַעֲשִׂי. וְהִיא כַּחַ הַיָּוִ"ה, חֻצֵי שְׁלָה זָד יָמִין, וְחֻצֵי שְׁלָה זָד שְׂמָאל. כִּנְגֵד שְׁנֵיהֶם הַזְכִּיר קֹהֶלֶת עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה פְּעֻמִּים עֵת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת ג) עֵת לְלֶדֶת וְגו'.

רָאָה שֶׁלֹא הַצְּלִיחַ - וְנִתַּץ אֶת הַבֵּית אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֲצָיו, וְהַרְכִּיב אוֹתוֹ בַּגּוֹף אַחֵר, כְּמִי שֶׁמְרַכִּיב אֵילָן מִמִּין תַּפּוּחִים בְּמִין חֲבוּשִׁים, וְשָׁם מִשְׁתַּנָּה הָאֵילָן וְהַפְּרִי שֶׁלּוֹ. וְזֶהוּ שְׁנֵי הַשָּׁם. רָאָה שֶׁלֹא הַצְּלִיחַ - עוֹקֵר אוֹתוֹ מִשָּׁם, וּמִשְׁנָה אוֹתוֹ בְּכָל מַעֲשָׂיו מִכָּל מַה שֶׁהִיא בְּרֵאשׁוֹנָה וּמִכָּל הַצִּיּוּרִים שֶׁלּוֹ, וְסוּד הַדָּבָר - (אִיּוֹב יד) מִשְׁנָה פָּנָיו וְתִשְׁלַחְהוּ.

הֵן כָּל אֵלֶּה יַפְעֵל אֶל פְּעֻמִּים שְׁלוֹשׁ עֶם גָּבֵר. בְּקֶרֶקַע שֶׁשָּׁם נִטַּע אוֹתוֹ וְהַצְּלִיחַ וְהַתַּפְּשֻׁטוֹ פָּנָיו וְשֶׁרָשָׁיו עַד אֶלֶף דוּר, זֶה הַשְּׂכִינָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב דָּבָר צָהָ לְאֶלֶף דוּר. וְעֲלִיהֶם נֶאֱמַר (שִׁיר ח) הָאֶלֶף לָד שְׁלֹמֶה. וְאֵלֶּה אֶלֶף עוֹלָמוֹת שֶׁל כְּסוּפִים שֶׁהַרְכִּיב אֶת הָאָדָם עַל כָּלָם, וְסוּד הַדָּבָר - (דְּבָרִים ה) וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים. לְמִי? לְאֶהֱבִיו וּלְשִׁמְרֵי מִצְוָתוֹ לְאֶלֶף דוּר (שִׁם ז). כִּיּוֹן שֶׁהַצְּלִיחַ בְּכָל גִּלְגּוֹל וּבְכָלָם נִטָּהָר וְהַצְּלִיחַ, נֶאֱמַר בּוֹ וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים.

אָבֵל לְרָשָׁעִים שֶׁלֹּא מַצְלִיחִים בְּכָל מְקוֹם, מֵה כְּתוּב בָּהֶם? יִפְל מִצְדָּד אֶלְף. אֵין לָהֶם חֵלֶק בְּאֶלֶף הַעוֹלָמוֹת הַלָּלוּ. וְסוּד הַדָּבָר - (קֹהֶלֶת ח) וּבִכֵּן רֵאִיתִי רָשָׁעִים קִבְּרִים וְבָאוּ וּמִמְקוֹם קָדוֹשׁ יִהְלְכוּ. מֵה זֶה וּמִמְקוֹם קָדוֹשׁ יִהְלְכוּ? שֶׁהֵרִי אִם הֵם רָשָׁעִים, אִזּוּ לֹא הִיָּה לָהֶם מִמְקוֹם שֶׁל קִדְשָׁהּ? אֲלֹא וּדְאִי וּבִכֵּן רֵאִיתִי רָשָׁעִים, מִשּׁוּם הִרְשָׁעוֹת שֶׁלָּהֶם אֵין לָהֶם חֵלֶק בִּקְדֻשָּׁהּ.

בֵּין כֵּד הֵינָה מוֹדֵמִן הַזֶּקֶן שֶׁל הַזְּקֵנִים אֵלָיו, וְאָמַר לוֹ, לֹא כָּל הִרְשָׁעִים שְׂוִים, שֵׁשׁ רָשָׁע גָּמוּר, וְיֵשׁ רָשָׁע שְׂאִינוֹ גָּמוּר. הִרְשָׁע שְׂאִינוֹ גָּמוּר יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בִּקְדֻשָּׁה וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּטַמְאָה, שֶׁשְׁנֵיהֶם הִתְעַרְבוּ בּוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר רֵאִיתִי רָשָׁעִים קִבְּרִים וְבָאוּ וּמִמְקוֹם קָדוֹשׁ יִהְלְכוּ, וְלֹא אָמַר רֵאִיתִי רָשָׁעִים גָּמוּרִים. שֶׁהִרְשָׁע הַגָּמוּר אֵין לוֹ חֵלֶק בִּקְדֻשָּׁה וּדְאִי.

אָבֵל רָשָׁע שְׂאִינוֹ גָּמוּר, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בִּקְדֻשָּׁה. וּכְדִי לְהַטְהֵר מִהַטְמָאָה, מוֹרִידִים אוֹתוֹ בְּגִלְגּוּל, וְלִזְהָ אֵין שָׁעָה וְעַת וְזָמָן יְדוּעַ, אֲלֹא זָבֵא כְּמֵה פְעָמִים בְּגִלְגּוּל עַד שִׁיטְהֵר מֵאוֹתָהּ הַזֶּהֱמָה. לֵאמֹן שֶׁהִיָּה לוֹ כְּלִי שֶׁל כֶּסֶף מְעַרְב בְּמִין אַחֵר, רָצָה לִבְרֹר וּלְלַבֵּן, מֵה עָשָׂה? הִיָּה יוֹצֵק אוֹתוֹ בְּכָלִי כְּמֵה פְעָמִים, וְזוֹרְקוֹ לֵאשׁ עַד שֶׁהִתְבַּרְרָה וְהִתְלַבֵּן, וְסוּד הַדָּבָר - (אִיּוֹב כב) אֲשֶׁר קִמְטוּ וְלֹא עֵת נָהָר יוֹצֵק וְסוּדָם.

אִיזָה נָהָר? זֶה נָהָר דִּינוֹר שֶׁשֶׁם יוֹצֵק הַנְּשָׁמָה עַד שֶׁמִּתְלַבֵּנָה. וּמֵה זֶה אֲשֶׁר קִמְטוּ וְלֹא עֵת? אֵלֹו תִּשָּׁע מֵאוֹת שְׂבָעִים וְאַרְבָּעָה דּוֹרוֹת שֶׁהִתְקַמְטוּ בְּלֹא עֵת וְהִסְתַּלְקוּ בְּלֹא עֵת טָרָם זְמַנָּם, וְזָרַק אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְגּוּל עַל כָּל דּוֹר וְדוֹר, וְהִתְחַזֵּר אוֹתָם לְסוּד.

וְזֵהוּ וְנָהָר יוֹצֵק וְסוּדָם, שֶׁהֵם ד' וְסוּדוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה פְּרָצוּפִים, שֶׁהֵם פְּרָצוּף אֲדָם וּפְרָצוּף אֲרִיָּה וּפְרָצוּף שׁוֹר וּפְרָצוּף נֶשֶׁר, שֶׁמִּמֵּנִים עַל מִים וְאֵשׁ וְרוּחַ וְעָפָר. אֲרִיָּה מִמְרַבָּה, וְגִלְגּוּלוֹ מִים. שׁוֹר מִרַבָּה, וְגִלְגּוּלוֹ אֵשׁ. נֶשֶׁר מִרַבָּה, וְגִלְגּוּלוֹ רוּחַ. אֲדָם מִרַבָּה, וְגִלְגּוּלוֹ עָפָר. זֵהוּ שְׂכָתוֹב וְאֲדָם אֶל עָפָר יָשׁוּב.

עַל שְׁלֹשׁ חֵיווֹת נֶאֱמַר, הֵן כָּל אֵלֶּה יַפְעֵל אֵל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר. אֲדָם צוּה לֵאמֹר דּוֹר. בָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן לְנִשְׁקוֹ, וּפְרַח לְמַעֲלָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, זָקֵן זָקֵן, עֲלִיד נֶאֱמַר (מְלָאכִי ב) הֲלֹא אָב אֶחָד לְכַלְנֵו. בְּדִיוֹקוֹן שֶׁלְמַעֲלָה, אֲבִינוֹ שְׂבַשְׁמִים. אֲשֶׁרִי חֲלַקְנוּ שְׁזָכִינוּ שִׁיָּהִיָּה לָנוּ בֶּד חֵלֶק.

וּמֵה הִיָּה? פְּשָׁתִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת כח) וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסִי בֶּד לְכִסּוֹת בִּשְׂרַ עֲרוֹנָה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, אִם כֵּן שֶׁהִתְפַּסְתָּה בּוֹ הַעֲרוֹנָה - הוּא טוֹב! אָמַר לוֹ, בְּנִי, לֹא כָּל הַעֲרוֹנוֹת שְׂוִים. זֶה לֹא הַקָּרִיב הַקָּרִיב הִיָּה אֲלֹא לְקָרֵב אֶת עֲרוֹנוֹ לְה', שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (וִיקְרָא יח) אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׂאֵר בִּשְׂרֹו לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרוֹנָה אֲנִי ה'. וּמֵהִי עֲרוֹנוֹ? הַזֶּהֱמָה הַרְעָה, הַעֲרָלָה הַנִּזְכָּה, שֶׁעֲרָלָה הִיא שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ אֲדָם הִרְאִשׁוֹן מוֹשֵׁד בְּעֲרָלָתוֹ הִיָּה.

וּמֵהִי הָאֵם שֶׁל הַעֲרֻבּוּבָה הַרְעָה? פְּרִי הַעֵץ שֶׁל טוֹב וָרָע, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (בְּרָאשִׁית ג) וַתִּקַּח מִפְּרִי וַיִּתְּאָכֵל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכֵל. וּמֵהִי? לִילִיית, מִשֶּׁם בָּאִים הַעֲרֻב רַב, שֶׁהֵם מְעַרְבִים בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יִשְׁעִיָּה א) הוּי גוֹי חֲטָא, שֶׁהֵם זָרַע מְרַעִים בְּנִים מִשְׁחִיתִים וְגו'. וְאָמְרוּ אֵלֶּה אֶלְהִידִּי וְיִשְׂרָאֵל לַעֲגֹל. וּמִשּׁוּם זֶה (בְּרָאשִׁית ד) וְאֶל קֵין וְאֶל מִנְחֶתוֹ לֹא שָׁעָה.

וְהִרִי נֶאֱמַר בִּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (תְּהִלִּים קמח) וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, וְנֶאֱמַר כִּי לֹא אֲחַפֵּץ בְּמוֹת הַמֵּת, וְקִבֵּל אוֹתָם, וְכָל שֶׁכֵּן לְקַרְבָּנוֹ שֶׁל קֵין. אֲלֹא שֶׁהִיָּה רָצוֹנוֹ לָרַע, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר. אָבֵל הֵבֵל הִיָּה רָצוֹנוֹ בִּקְרָבָנוֹ לְקָרֵב אֶת הַשְּׂכִינָה, לְאוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דְּנִיָּאל ז) וְעֵתִיק הַזְּמִים יוֹשֵׁב, לְבוֹשׁוֹ פֶּשֶׁלֶג לָבֹן, וְיִשְׁעֵר רֹאשׁוֹ כְּצֶמֶר נָקִי. בְּמֵה? בְּאוֹתוֹ שֶׁהַקָּרִיב מִבְּכוּרוֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבָּהּ. וּמִשּׁוּם זֶה וַיִּשַׁע ה' אֶל הֵבֵל. וְהִרִי נִתְבָּאָר.

וּמִיד כִּשְׁלֹא הִתְקַבֵּל קָרְבָּנוֹ שֶׁל קֵין, וַיַּחֲר לְקֵין מָאֵד. וַיֹּאמֶר ה' אֶל קֵין לְמָה חָרָה לְךָ שֶׁלֹּא הִתְקַבֵּל קָרְבָּנְךָ? אִם תִּיטִיב מַעֲשֶׂיךָ בְּגִלְגּוּל - שָׂאת לְךָ בְּעוֹלָם וְתִתְקַבֵּל בְּתִשְׁבָּה, וְאִם לֹא - לְפָתַח חֲטָאת רִבֵּץ.

הֵינָה כָּאן אֲדָם שֶׁל עֲשִׂיָּה וַיְצִירָה, אֲדָם שֶׁל בְּרִיאָה, שֶׁבָּאָרוּהָ עַל תַּפְאָרֶת. מֵה זֶה בְּצַלְמוֹ בְּצִלְמֵ? שְׁתֵּי הַדְּמִיוֹת שֶׁלוֹ לְמַעֲלָה. אֵלֹו הֵם ו'ו', שְׁתֵּי וְוִי"ן, הֵם שְׁנֵי דְיוֹקְנָאוֹת שֶׁל א' שֶׁהוּא הָאֲדָם שֶׁל הָאֱמָצַע.

שֶׁהַשְּׂכִינָה הַעֲלִיוֹנָה הִיא דְּמוּת אֲדָם עֲלִיוֹן, שֶׁהוּא חֲכָמָה, וְהַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה דְּמוּת אֲדָם, שֶׁהוּא הַעֲמוּד הָאֱמָצָעִי. וְעוֹד, הַעֲמוּד הָאֱמָצָעִי בְּדִיוֹקוֹן שֶׁל כֶּתֶר, וְזֶה אֲדָם שֶׁל בְּרִיאָה. וְאֲדָם שֶׁל יְצִירָה צָדִיק בְּדִיוֹקוֹן הַחֲכָמָה. וּמִשּׁוּם זֶה (מְלָכִים-א ה) וַיְהִיָּה נֶתַן חֲכָמָה לְשִׁלְמָה. שֶׁהוּא צָדִיק בְּרִית שְׁלוֹם, שְׁלוֹם ה'. וַיְשְׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה אֲדָם שֶׁל עֲשִׂיָּה, דְּמוּת הַשְּׂכִינָה הַעֲלִיוֹנָה.

וְעוֹד אֲדָם מִהַצָּד שֶׁל וַא"ו הוּא אֲרָךְ אֲפִים, וְזֶה אֲדָם שֶׁל בְּרִיאָה, אֲדָם שֶׁל יְצִירָה, זְעִיר אֲנָפוֹן מִהַצָּד שֶׁל וַיִּצֹר. וַיִּי אֵלֹו הֵם הַסְּפִירוֹת שֶׁל בְּרִיאָה וַיְצִירָה וְעֲשִׂיָּה הַתַּחְתּוֹנִים. וְעוֹד, בְּרָאשִׁית בְּרִיאָה שְׁנִיית, וְהֵם אֲדָם שֶׁל בְּרִיאָה וַיְצִירָה וְעֲשִׂיָּה הַתַּחְתּוֹנִים, וְאֲדָם שֶׁל בְּרִיאָה וַיְצִירָה וְעֲשִׂיָּה הַעֲלִיוֹנִים.

וּמִצָּאֵנוּ שְׁטֵמוֹנִים בְּסִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ, שֶׁאֲדָם בְּחֻשְׁבוֹן קֶטָן הוּא תִּשָּׁע, וְכָל סִפְרָה נִקְרָאת אֲדָם, וְהַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה דְּמוּת אֲדָם. בְּרִאשׁוֹנָה עֲלֵת הַעֲלּוֹת אָמַר לְכַתֵּר נַעֲשֵׂה אֲדָם, יְהִיָּה הִרְאֵשׁ מִמֶּד, זֵהוּ שְׂכָתוֹב (שִׁיר ז) רֹאשׁוֹ עֲלִיד כְּפָרְמֵל.

הראש הנה אחד, ומצחו ושתי עינים ושתי אזנים - הנה שש, ושתי פנים וחטם - הנה תשע. נעשה אדם, הנה הפה שיהיה עשירית, הכלל של הכל. אמר לו רבון העולם, כל עמל האדם לפיהו, וכל גלגוליו לפיהו, ואפשר שינתן בשעה של מזונות? אמר לו, אני אשתתף עמכם, לא יהיה עמל בפיהו. באותו זמן ברא הכל בלי עמל ויגיעה. זהו שכתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם.

אמר רבי אלעזר, ומה עמל היה למעלה וחסרון של מזון? אמר לו, כן, שאותו אדם קדמון היה בונה עולמות ומחריבו, משום שעלת העלות לא היה משתתף שם, משום שעד עכשו לא היה שלם עם נקבתו. ומשום זה אמר (בראשית א) נעשה אדם, שהוא נקבה, והשתתף שם, שאינו שורה אלא במקום שלם.

אחר כך נרד למח, שהוא חכמה, ואמר נעשה אדם. שהמח הוא אחד, ונחלק לארבעה מחים - הנה חמש. ושני כנפי ראה ושתי כליות שנחשבות עמו מבפנים - הנה תשע. ואמר נעשה אדם, זה הלב, שיהיה שלמות הכל.

ואחר כך נרד לגוף ואמר נעשה אדם. שעל הגוף, צנאר וקנה וגושט - הנה שלש, והגוף ושתי הגזרעות - הנה שש, וברית ושתי שוקים - הנה תשע. נעשה אדם - העשירית לכל, זו הנקבה. בכל מקום הנקבה זו היא שלמות העליונים והתחתונים. וכך הולך בכל איבר ואיבר ובכל ספירה וספירה, ואמר נעשה אדם, עד שנכללת השכינה בכל ספירה ובכל איבר.

באותו הזמן שנשלמו כל האיברים בה, כל אחד לעשר כמו זה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א. אחר כך יורד לארבע החיות שמהם נטל אדם שהם יהו"ה, ואמר נעשה אדם, שתהיה השכינה כלולה מכל צד. וכך יורד למטה לכל צבא השמים ואמר נעשה אדם, וכך למטה בבני אדם. ואלעזר בני, נקט את הכלל הזה בידך - שבכל מקום שאין שם שכינה, אין שם שלמות, ועלת העלות לא שרוי שם. ומשום זה האדם בלי הנקבה הוא פגום ולא שורה עליו הקדוש ברוך הוא. אמר רבי אלעזר וכל החברים של שם, אלו לא באנו לעולם אלא לשמע זאת - מספיק.

ועוד אמר רבי שמעון, הברכות אין יורדות על ביתו, ולא הנביעה, עד שהשכינה מתחברת עם הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (בראשית ב) כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ. למה? משום שאדם אין, שעליו נאמר (יחזקאל מד) להניח ברכה אל ביתך, ואדם לא נקרא בלי נקבה, ומשום זה כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ.

והארץ היתה תהו ובהו, וכל הבנינים היו חרבים ויבשים בלי נביעה, עד שבאה השכינה. ומשום זה (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיד. ותרגם אוינקלוס, בכל מקום שאשרה את שכינתך. שכל הברכות מתכנסות בו.

ובשבילו נאמר כל הכורע כורע בברוך. מה זה ברוך? כ' פתר. ר' ראשית חכמה. ב' האם העליונה והאם התחתונה. ו' כולל שש הספירות. הנה עשרה כלולים בה, וכלם מתכנסים אליה. ומשום זה נקראת בית הכנסת, הכנוס של הכל.

וכל הזוקף - זוקף בשם, וכל הכורע - כורע בברוך, ההוא שנאמר בו וברוך אל עליון, כולל עשר ספירות ממעלה למטה, שהוא מקור כל הברכות. וכל הזוקף זוקף בשם, פעמים למה? היה לו לומר, כל מי שמתפלל, כורע בברוך וזוקף בשם! למה שתי כריעות ושתי זקיפות? אלא הסוד של שתי כריעות - הראש והגוף, עד ח"י העולמים שהוא כולל שמונה עשרה חליות. וזהו עד שיתפקקו כל החליות שבשדרה, ועליה נאמר ביעקב (בראשית לג) וישתחו ארצה שבע פעמים. וכמו ששתי כריעות הם בראש וגוף שהוא ברוך, כך צריך שם שתי זקיפות.

אמר רבי אלעזר, אבא, סוד עליון יש יותר שזרידת הנביעה מבפנים היא יתרה. שתי כריעות הן י"ו למי? אל ה"ה, ושתי זקיפות בה"ה להעלות ה' עם י', ה' עם ו', כמו שבית ראשון ושני שהסתלקו בשני עמודים, ועליהם נאמר (תהלים קמה) סומך ה' לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים.

אמר לו, והרי נתבאר כל הכורע כורע בברכות, שהוא אל עליון שנכללים בו עשר, איך הם כפולים שם עשר שניים שיהיו שם שתי כריעות? שהרי הכריעות הן עשר ממעלה למטה. וזקיפות עשר ממטה למעלה. וסוד הדבר - אל"ף ה"א יו"ד ה"א. יו"ד ה"א וא"ו ה"א. הכריעות בעשר מן אלף של אדנ"י, עד עשר זקיפות מן י' של אדנ"י, עד אלף מן אדנ"י הוא אהיה. י' מן אדנ"י הוא יהו"ה. ומשום זה כל הכורע כורע בברוך אל"ף ה"א יו"ד ה"א. וכל הזוקף זוקף בשם יו"ד ה"א וא"ו ה"א. הרי כאן זקיפה אחת ובריעה אחת. הכריעה באהיה, זקיפה ביהו"ה, והכל באדנ"י. אם כן, זקיפה שניה ובריעה שניה במקום?

אמר רבי שמעון, ברוך בני לעתיק הימים, ודאי שזקיפה ובריעה שניה צריך לעלת העלות, שמוריד אותו ממעלה למטה ולהעלות בו השכינה, שהוא זוקף אותה בשם יהו"ה ה' שהכל בידו וברשותו. העליה והירידה והנביעה ברשותו, שלא מוריד אלא ברשותו. ואם הוא לא מוריד נביעה, לא יורדת. ואם הוא

לא מוריד, אין עליה לשכינה, והנביעה לא יורדת לה. שִׁמְחוּ כָּל הַחֲבֵרִים וְשִׂמְח רַבִּי אֶלְעָזָר. יָצָא קוֹל וְאָמַר עַל רַבִּי שִׁמְעוֹן: יִשְׂמַח אֲבִידָא וְאֶמְדָּא. וְעַל רַבִּי אֶלְעָזָר - וְתַגְל יוֹלְדֵתָדָא.

וְעוֹד נִעְשָׂה אָדָם, הַתְּחַבְּרוּ אוֹפְנוּ וּמִלְאָד וְכִסָּא וְאֶמְרוּ נִעְשָׂה אָדָם, שִׁיְהִיָּה בְּשִׁתְּפוּת שְׁלֵנוּ. הַנִּשְׁמָה מִכִּסָּא, וְהַרוּחַ מִהַמִּלְאָד, וְהַנֶּפֶשׁ מִהָאוֹפֶן, שִׁיְהִיָּה בְּדִיוֹקָן שְׁלֵנוּ לְבָרָךְ וּלְקַדְשׁ וּלְיַחֵד אוֹתוֹ כְּמוֹנוּ.

וְעוֹד נִעְשָׂה אָדָם. בֵּינֵתִים הֵנָּה הַזֶּקֶן שֶׁל הַזְּקֵנִים, הַעֲתִיק שֶׁל הַעֲתִיקִים, יָרֵד וְאָמַר, שִׁמְעוֹן שִׁמְעוֹן, מִי הוּא שֶׁאֲמַר נִעְשָׂה אָדָם? וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, מִי הוּא כָּאֵן הָאֱלֹהִים הַזֶּה? מִיָּד פָּרַח, וְלֹא רָאָה אוֹתוֹ. כְּמוֹ שֶׁשִּׁמְעָה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאֲמַר לוֹ שִׁמְעוֹן שִׁמְעוֹן וְלֹא קָרָא לוֹ בְּשֵׁם רַבִּי, אָמַר וְדַאי הוּא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דְּנִיאל ז') וְעֲתִיק הַיָּמִים יוֹשֵׁב, וּלְבוּשׁוֹ כְּשִׁלְג לָבָן. כַּעַת הַשָּׁעָה לִפְתֹּחַ בְּסוֹד הַזֶּה, שְׁנֵדַאי כָּאֵן יֵשׁ סוֹד שָׂאִין רְשׁוּת לְגִלּוֹת, וְכַעַת מִשְׁמַע שְׁנֵתָנָה רְשׁוּת לְגִלּוֹת.

פִּתַּח וְאָמַר, לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ לוֹ כַּמָּה בְּנֵינִים לְבָנוֹת, וְהָיָה לוֹ אֶמְנוּ, וְהָאֶמְנוּ לֹא הָיָה עוֹשֶׂה דְּבַר אֶלָּא בְּרִשׁוֹת הַמֶּלֶךְ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מְשִׁלִּי ח') וְאֵהִיָּה אֶצְלוֹ אֶמְנוּ וְגו'. הַמֶּלֶךְ וְדַאי הוּא הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה לְמַעְלָה, וְהַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי הוּא הַמֶּלֶךְ לְמַטָּה. אֱלֹהִים הָאֶמְנוּ לְמַעְלָה, וְזוֹ הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה. אֱלֹהִים הָאֶמְנוּ לְמַטָּה, וְזוֹ הַשְׂכִּינָה שֶׁלְמַטָּה. וְאֵין לֹאשָׁה לַעֲשׂוֹת דְּבַר בְּלִי הַרְשׁוּת שֶׁל בַּעֲלָהּ.

וְכָל הַבְּנֵינִים שֶׁהָיוּ בְּדָרְךְ אֲצִילוֹת, הָיָה הָאֵב אוֹמַר בְּאֶמְרָה לֹאִם יְהִי כָךְ - וְכָךְ הָיָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית א') יְהִי אֹר וְיְהִי אֹר. וַיֹּאמֶר, הָיָה אוֹמַר לֹאִם יְהִי אֹר, בַּעַל הַבְּנֵן הוּא שְׂאוֹמַר, וְהָאֶמְנוּ עוֹשֶׂה מִיָּד. וְכָךְ בְּכָל הַבְּנֵינִים שֶׁהֵם בְּדָרְךְ אֲצִילוֹת הָיָה אוֹמַר יְהִי רְקִיעַ, יְהִי מְאֹרֶת, וְהַכֹּל מִיָּד נִעְשָׂה.

כְּשֶׁהִגִּיעַ לְעוֹלָם הַפְּרוּד, שֶׁהוּא עוֹלָם הַנִּפְרָדִים, אָמַר הָאֶמְנוּ לְבַעַל הַבְּנֵן, נִעְשָׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ כְּדִמּוּתֵנוּ. אָמַר בַּעַל הַבְּנֵן, וְדַאי טוֹב הוּא לַעֲשׂוֹתוֹ, אֲבָל עֲתִיד הוּא לְחַטָּא לְפָנֶיךָ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא כָּסִיל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (מְשִׁלִּי י') בֶּן חָכָם יִשְׁמַח אֵב וּבֶן כָּסִיל תּוֹגַת אֶמְנוּ. הִיא אוֹמְרָת, אַחֲרֵי שֶׁחָטָא תְּלוּי בָּאֵם וְלֹא בָּאֵב, אֲנִי רוֹצָה לְבָרָא אוֹתוֹ בְּדִיוֹקָנִי. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרַאשִׁית א') וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, וְלֹא רָצָה לְהַשְׁתֵּתָף בּוֹ הָאֵב.

בְּזֶמַן שֶׁחָטָא מַה כְּתוּב? וּבִפְשָׁעֶיכֶם שִׁלַּחָה אֶמְכֶם. אָמַר הַמֶּלֶךְ לֹאִם, וְלֹא אֶמְרָתִי לָךְ שֶׁעֲתִיד הוּא לְחַטָּא? בְּאוֹתוֹ זְמַן גָּרַשׁ אוֹתוֹ, וְגָרַשׁ אוֹתָהּ עִמּוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה כְּתוּב בֶּן חָכָם יִשְׁמַח אֵב, זֶה אָדָם שֶׁהוּא בְּדָרְךְ אֲצִילוֹת. וּבֶן כָּסִיל תּוֹגַת אֶמְנוּ, זֶה אָדָם שֶׁל בְּרִיאָה.

כְּמוֹ כָּל הַחֲבֵרִים וְאֶמְרוּ, רַבִּי רַבִּי, וְכִי יֵשׁ פְּרוּד בֵּין הָאֵב לֹאִם, שִׁמְצִדוֹ שֶׁל הָאֵב הוּא בְּדָרְךְ אֲצִילוֹת וּמִצִּד הָאֵם בְּרִיאָה? אָמַר, חֲבֵרִים חֲבֵרִים, לֹא כָךְ, שֶׁהֵנָּה אָדָם שֶׁל אֲצִילוֹת, זָכָר וּנְקֵבָה הֵיכָא מִצִּדָּם שֶׁל הָאֵב וְהָאֵם. וְזֶהוּ (בְּרַאשִׁית א') וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וְיְהִי אֹר. יְהִי אֹר מִצִּד הָאֵב, וְיְהִי אֹר מִצִּד הָאֵם. וְזֶהוּ אָדָם דּוּ פְּרָצוּפִים, וְלָזֶה אֵין בּוֹ צֶלֶם וְדִמּוּת. אֶלָּא שֶׁלֹּאִם הָיָה כְּנוּיִי שֶׁעוֹלָה לְחִשְׁבוֹן אֱלֹהִים, וְהַכְּנוּי הַהוּא אֹר וְחֹשֶׁךְ. וּמִשּׁוּם הַחֹשֶׁךְ הַהוּא שֶׁהָיָה בְּכַנּוּי הַהוּא אָמַר הָאֵב שֶׁעֲתִיד הוּא לְחַטָּא לְאָדָם שֶׁל בְּרִיאָה, שֶׁהוּא אֹר לְבוּשׁ עֲלִיוֹן, וְזֶהוּ הָאֹר שֶׁבָרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁנָּתַן אוֹתוֹ לְצַדִּיקִים.

וְהַחֹשֶׁךְ הַהוּא שֶׁנִּבְרָא בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְרִשְׁעִים, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-א ב') וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדְמוּ. וּמִשּׁוּם אוֹתוֹ הַחֹשֶׁךְ שֶׁהָיָה עֲתִיד לְחַטָּא לְאוֹתוֹ הָאֹר, לֹא רָצָה הָאֵב לְהַשְׁתֵּתָף בּוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר נִעְשָׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ, הָאֹר הַהוּא. כְּדִמּוּתֵנוּ, הַחֹשֶׁךְ הַהוּא, שֶׁהוּא הַלְבוּשׁ שֶׁל הָאֹר כְּמוֹ שֶׁהִגּוֹף הוּא לְבוּשׁ לְנִשְׁמָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב י') עוֹר וּבָשָׂר תִּלְבָּשִׁנִּי. שִׁמְחוּ כָּל הַחֲבֵרִים וְאֶמְרוּ, אֲשֶׁרִי חֲלַקְנוּ שְׂזָכִינוּ לְשִׁמְעַת דְּבָרִים שֶׁלֹּא נִשְׁמָעוּ עַד עַתָּה.

פִּתַּח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, (דְּבָרִים לב') רָאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי. אָמַר, שִׁמְעוּ חֲבֵרִים דְּבָרִים עֲתִיקִים שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְגִלּוֹת, מֵאַחֲרֵי שְׁנֵתָנָה לִי הַרְשׁוּת לְגִלּוֹת. מִי הוּא שֶׁאֲמַר רָאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי? אֶלָּא זֶהוּ עֵלֶת עַל כָּל הָעֲלִיּוֹנִים. וְהֵהוּא נִקְרָא עֵלֶת הָעֵלֶת, עֵלֶת מֵאֵלּוּ הָעֵלֶת שֶׁלֹּא נִעְשָׂה אַחַת מִן הָעֵלֶת הַלְלוּ שׁוּם מַעֲשֶׂה עַד שְׁנוּטֵל רְשׁוּת מִהָעֲלִיוֹן הַהוּא שֶׁעָלִיו, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ לְמַעְלָה בְּנִעְשָׂה אָדָם.

נִעְשָׂה וְדַאי עַל שְׁנֵים נֶאֱמַר. שֶׁזֶה אָמַר לְאוֹתוֹ שֶׁלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ נִעְשָׂה, וְלֹא עוֹשֶׂה דְּבַר אֶלָּא בְּרִשׁוֹת בְּאֶמְרָה מֵאוֹתוֹ שֶׁלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְאוֹתוֹ שֶׁלְמַעְלָה מִמֶּנּוּ לֹא עוֹשֶׂה דְּבַר עַד שְׁנוּטֵל עֲצָה מִחֲבֵרָו. אֲבָל אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא עֵלֶת עַל כָּל הָעֵלֶת, שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְאֵין לְמַטָּה שְׁשׁוּהָ לוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה מ') וְאֵל מִי תִדְמִיוֹנִי וְגו'. אָמַר, רָאוּ עֵתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי, שְׁנוּטֵל מִמֶּנּוּ עֲצָה, כְּמוֹ הַהוּא שֶׁאֲמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נִעְשָׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ.

כְּמוֹ כָּל הַחֲבֵרִים וְאֶמְרוּ, רַבִּי, תֵּן לָנוּ רְשׁוּת לְדַבֵּר בְּמִקּוֹם הַזֶּה. אָמְרוּ, וְהִרִי אֶמְרָתָה לְמַעְלָה שֶׁעֲלֵת הָעֵלֶת אָמַר לְפָתַח נִעְשָׂה אָדָם, וְאִידָא אָמְרוּ בַּעֲלֵת הָעֵלֶת שֶׁלֹּא נוֹטֵל עֲצָה וְרִשׁוּת אֶלָּא הוּא לְבָדוּ בְּלִי שְׁתוּף וְחִשְׁבוֹן, שְׁכָתוֹב וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי, אֶפְלוּ אֱלֹהִים שֶׁל אֲצִילוֹת?

אמר להם, תהיינה שומעות אִנְיֹכֶם מֵהַ שְׁפִיכֶם מִדְּבַר. והרי לא אִמְרָתִי לָכֶם עֲכָשׁוּ שֵׁשׁ שָׁנָקְרָא  
עַלֹת הָעֵלּוֹת, וְאִינוֹ אוֹתוֹ שָׁנָקְרָא עַלֹת עַל כָּל הָעֵלּוֹת! שְׁעַלֹת עַל כָּל הָעֵלּוֹת אֵין לוֹ שְׁנִי שְׁנוּטֵל עֲצָה מִמֶּנּוּ,  
שֶׁהוּא יְחִיד קֹדֶם הַכֹּל, וְאֵין לוֹ שְׁתֵּף.

וּמִשּׁוֹם זֶה אָמַר רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי, שְׁנוּטֵל מִמֶּנּוּ עֲצָה. שֶׁהוּא יְחִיד קֹדֶם  
הַכֹּל, וְאֵין לוֹ שְׁנִי וְלֹא שְׁתֵּף וְאֵין חֲשִׁבּוֹן. שֵׁשׁ אֶחָד בְּשִׁתּוֹף כְּמוֹ זָכַר וּנְקָבָה שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם כִּי אֶחָד קְרֵאתִיו  
וְכוּ'. אֲבָל הוּא אֶחָד בְּלִי חֲשִׁבּוֹן וּבְלִי שְׁתּוֹף, וּמִשּׁוֹם זֶה וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי. קָמוּ כָּל הַחֲבָרִים וְהִשְׁתַּחֲוּ  
לִפְנֵיו וְאָמְרוּ, אֲשֶׁרִי מִי שְׁרָבוֹנוּ מִסִּכִּים עִמּוֹ לְגֵלוֹת סוּדוֹת טְמִירִים שֶׁלֹא הָיוּ מִתְּגַלִּים לְמַלְאָכִים קְדוּשִׁים.

אָמַר לָהֶם, חֲבָרִים, יֵשׁ לָנוּ לְהַשְׁלִים הַפְּסוּק, שֶׁכְּמָה סוּדוֹת טְמִירִים בְּפִסּוּק הַזֶּה, אֲנִי אִמְרָתִי וְאִתְּחִיָּה  
וְגו'. חֲבָרִים, אֲנִי אִמְרָתִי בִּסְפִירָה, וְאִתְּחִיָּה בִּסְפִירָה. מִצַּד הַיָּמִין חַיִּים, וּמִצַּד הַשְּׂמָאל מִיתָה. וְאִם לֹא  
הִסְפִּימוּ שְׁנֵיהֶם בְּעִמּוֹד הָאֲמִצָּעִי, לֹא מִתְקַיֵּם הַדִּין, שֶׁהוּא בְּמוֹשֵׁב שְׁלֹשָׁה יָחִיד.

וְלִפְעָמִים מִסְפִּימִים הַשְׁלֹשָׁה לַעֲשׂוֹת דִּין, וְתֵבֵל נָד יָמִין שֶׁהִיא כְּשׁוּטָה לְקַבֵּל שְׁבִים, שֶׁהִיא יְהוּ"ה  
יְיֹ"ד הִיא וְאִי"ו הִיא, וְזוֹ הַשְּׁכִינָה נִקְרָאת נָד יָמִין מִצַּד הַחֹסֶד, נָד שְׂמָאל מִצַּד הַגְּבוּרָה. נָד יְהוּ"ה מִצַּד  
הָעִמּוֹד הָאֲמִצָּעִי. כְּשֶׁאֵדָם חוֹזֵר בְּתִשּׁוּבָה, הַיָּד הַזֹּאת מִצִּילָתָם מִן הַדִּין, אֲבָל כְּשֶׁנָּדָן עַלֹת עַל כָּל הָעֵלּוֹת,  
נֶאֱמַר בּוֹ וְאֵין מִדֵּי מִצִּיל.

וְעוֹד, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים יֵשׁ בְּפִסּוּק הַזֶּה אֲנִי אֲנִי אֲנִי, שֵׁשׁ בָּהֶם א א א י י י, שְׁנֶרְמָזוּ בְּיוֹ"ד הִיא וְאִי"ו  
הִיא. יְיֹ"ד הִיא וְאִי"ו הִיא. וְיֵשׁ בָּהֶם שְׁלֹשׁ וְיֹ"ס - וְאִי"ו וְאִתְּחִיָּה וְאִי"ו, שְׁנֶרְמָזוּ בְּשִׁמּוֹת הַלֵּלוּ. וְעַם כָּל  
זֶה שְׁבָאֵרוֹ הַחֲבָרִים אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה אֲצִל אֱלֹהִים אֲחָרִים - רָאוּ עֲתָה כִּי אֲנִי אֲנִי הוּא, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ  
הוּא וְשְׁכִינָתוֹ שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם אֲנִי וְהִיא. וְאֵין אֱלֹהִים עִמָּדִי - זֶה סִמְא"ל וְנָחֵשׁ. אֲנִי אִמְרָתִי בְּשְׁכִינָה אֵת מִי  
שֶׁהוּא רָשָׁע, וְאֲנִי אִתְּחִיָּה בָּה אֵת מִי שֶׁהוּא צַדִּיק. וְאֵין מִדֵּי מִצִּיל - זוֹ נָד יְהוּ"ה הַשְּׁכִינָה יְהוּ"ה הַיְיֹ"ד הִיא  
וְאִי"ו הִיא. וְהִיא כּוּזָ"ו בּוּכְסָ"ו כּוּזָ"ו, וְהַכֹּל אֲמָת.

אֲבָל מֵה שְׁנֶאֱמַר לְמַעַלָּה עַל הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא עַלֹת עַל כָּל הָעֵלּוֹת, הַסוּד הַזֶּה לֹא נִמְסָר אֶלָּא לַחֲכָמִים  
וּנְבִיאִים.

וְעוֹד נַעֲשֶׂה אֵדָם בְּצִלְמֵנוּ כְּדִמּוּתֵנוּ, הָרִי פְרִשׁוֹה הַחֲבָרִים עַל מַלְאָכֵי הַשֶּׁרֶת, שֶׁהֶם אָמְרוּ אֵת הַפְּסוּק  
הַזֶּה אַחֵר שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים מֵה שֶׁהָיָה וּמֵה שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת. וְהֶם הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁהָיָה עָתִיד לְחֻטָּא, וְלָמָּה רָצָה  
לַעֲשׂוֹת לוֹ? וְלֹא עוֹד, אֶלָּא עֲזָא וְעֲזָאֵל הָיוּ מְקַטְרָגִים עָלָיו בְּזִמּוֹ שֶׁאִמְרָה הַשְּׁכִינָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נַעֲשֶׂה  
אֵדָם.

אָמְרוּ, מֵה אֵדָם וְתִדְעָהּ, מֵה אֵתָה רּוֹצָה לַעֲשׂוֹת אֵדָם וְתִדְעָהּ, וְעָתִיד לְחֻטָּא לְפָנֶיךָ בְּאִשְׁתּוֹ שֶׁהִיא  
חֲשָׁד, שֶׁהָאֹר הוּא זָכַר, הַחֲשָׁד נִקְבָּה, הַשְּׂמָאל חֲשָׁד שֶׁל בְּרִיאָה. בְּאוֹתוֹ זִמּוֹ אִמְרָה לוֹ הַשְּׁכִינָה, בְּזֶה  
שֶׁאֵתָם מְקַטְרָגִים, אֵתָם עָתִידִים לְנָפֵל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ו) וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֵת בְּנוֹת הָאָדָם,  
וְחִשְׁקוּ בָהֶן וְטָעוּ בָהֶן, וְהִפִּילָה אוֹתָם הַשְּׁכִינָה מִקִּדְשָׁתָם.

אָמְרוּ הַחֲבָרִים, אִם כֵּן, עֲזָא וְעֲזָאֵל לֹא מִשְׁקָרִים בְּדִבְרֵיהֶם, שְׁוֹדָאֵי בְּנִקְבָּה הָיָה עָתִיד לְחֻטָּא אֵדָם.  
אֶלָּא כֵּן אִמְרָה הַשְּׁכִינָה, אֵתָם שֶׁהִזְדַּמְּנָתָם לְקַטְרָג לְפָנֶי יוֹתֵר מִכָּל צָבָא הַמְּרוֹם, אִם אֵתָם הֵייתָם טוֹבִים  
מֵאֵדָם בְּמַעֲשֵׂיהֶם, נָאָה לָכֶם לְקַטְרָג עָלָיו. אֲבָל אִם הוּא עָתִיד לְחֻטָּא עִם אִשָּׁה אַחֶת, אֵתָם בְּנָשִׁים רַבּוֹת,  
כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שם) וַיִּרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֵת בְּנוֹת הָאָדָם. בְּנוֹת הָאָדָם וְלֹא בַת הָאָדָם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אִם  
אֵדָם חוּטָא, הָרִי הַקְּדִים לוֹ תִּשּׁוּבָה לְחֹזֵר לְרָבוֹנוֹ וּלְהַתְתַּשֵּׁן בְּמֵה שְׁחָטָא.

אָמְרוּ לוֹ הַחֲבָרִים, אִם כֵּן לָמָּה כָּל זֶה? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לַחֲבָרִים, אִם לֹא הָיָה כֵּן שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ  
בְּרוּךְ הוּא יִצְרָ טוֹב וְיִצְרָ הָרַע שֶׁהֶם אֹר וְחֲשָׁד, לֹא הָיָה זְכוּת וְחוּבָה לְאֵדָם שֶׁל בְּרִיאָה, אֶלָּא מִשּׁוֹם  
שֶׁנִּבְרָא מִשְׁנֵיהֶם. וּמִשּׁוֹם זֶה (דְּבָרִים ל) רָאָה נִתְתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֵת הַחַיִּים וְאֵת הַטּוֹב וְאֵת הַמָּוֶת וְאֵת  
הָרַע. וּבַחֲרַת בְּחַיִּים. אָמְרוּ לוֹ, וְעוֹד כָּל זֶה לָמָּה? לֹא הָיָה נִבְרָא לְחֻטָּא לְפָנֶי יְהוּ"ה, וְלֹא גוֹרֵם כָּל מֵה  
שְׁגָרָם לְמַעַלָּה, וְלֹא הָיָה לוֹ לֹא עֲנֵשׁ וְלֹא שָׂכָר.

אָמַר חֲבָרִים, מִן הַדִּין הָיָה לְבָרָא אוֹתוֹ בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה, בְּגִלְלָה נִבְרָא, שְׁכָתוֹב בָּה שָׂכָר לְצַדִּיקִים  
וְעֲנֵשׁ לְרָשָׁעִים, וְלֹא הָיָה שָׂכָר לְצַדִּיקִים וְעֲנֵשׁ לְרָשָׁעִים. אֶלָּא בְּשִׁבִּיל אֵדָם שֶׁל בְּרִיאָה, לֹא תָהוּ בְּרִיאָה  
לְשִׁבֹת יִצְרָה. אָמְרוּ, וְדָאִי כְּעַת שְׁמַעְנוּ מֵה שֶׁלֹא שְׁמַעְנוּ עַד עַכְשָׁו, שְׁוֹדָאֵי לֹא בָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָּבָר  
שֶׁאִינוֹ צָרִיךְ.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא הַתּוֹרָה שֶׁל בְּרִיאָה הִיא הַלְבוּשׁ שֶׁל הַשְּׁכִינָה. אִם אֵדָם לֹא הָיָה עָתִיד לְהַבְרָא, הָיָה  
הַשְּׁכִינָה בְּלִי כְסוּי, כְּמוֹ עֲנִי. וּמִשּׁוֹם זֶה, כָּל מִי שֶׁחֻטָּא כְּפָאֵלוּ הַפְּשִׁיט אֵת הַשְּׁכִינָה מְלָבוּשָׁה, וְזֶהוּ עֲנִשׁוֹ  
שֶׁל אֵדָם. וְכָל מִי שֶׁמְקַיֵּם אֵת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, כְּפָאֵלוּ הַלְבִּישׁ אֵת הַשְּׁכִינָה בְּמַלְבוּשָׁיָה. וּמִשּׁוֹם זֶה פְּרִשׁוֹה  
בְּכְסוּי שֶׁל צִיצִית (שְׁמוֹת כב) כִּי הִיא כְסוּתָה לְבָדָה הִיא שְׁמָלָתוֹ לְעָרוּ בָּמָה יִשְׁכַּב, בְּגָלוֹת, וְהָרִי פְרִשׁוֹה.

בֹּא וְרֵאָה, הַחֲשָׁד הוּא הַשָּׁחַר שֶׁל הַתּוֹרָה, הָאֹר הַלְכוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה. וּכְשֶׁאוֹתוֹ הָאֹר מִתְלַבֵּשׁ בַּחֲשָׁד,



נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה שְׁחוּרָה אָנִי וְנֶאֱמָה (שיר השירים א). וְכִשְׁמִסְתַּלַּק מִשָּׁם אֹר שְׁהוּא לָבֹן, הִיא אוֹמֶרֶת אֶל תְּרַאנִי שְׁאֲנִי שְׁחֻרְחֶרֶת. וְהַתּוֹרָה כְּמוֹ בַת הָעֵינַן שֶׁהִיא שְׁחוּרָה וְיָפָה בְּאֹר שְׁמֵאִיר בָּהּ, וּמִשּׁוּם זֶה בַת הָעֵינַן וְהָאֹר הַמֵּאִיר בָּהּ אֶמֶר דָּוִד (תהלים כז) ה' אֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אֵירָא. אֹרִי - אֹר י', שֶׁהִיא בַת עֵינַן. וְשְׁנֵי גִּנִּים יֵשׁ לָהּ, אֹר מִבְּפָנִים וְחֻשֶׁף מִבְּחוּץ לְהִיּוֹת שׁוֹלֵט בָּהֶם עַל כָּל הַקְּלָפוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. בְּלָבוֹשׁ שֶׁל אֹר הִיא שׁוֹלֵטֶת עַל כָּל אוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וְלָכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבֵתָם, וּבְלָבוֹשׁ שְׁחֹר שׁוֹלֵטֶת עַל הָרְשָׁעִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וְרָשָׁעִים בְּחֻשֶׁף יָדְמוּ.

וְעוֹד, שֶׁהָאֹר הוּא מֵצֵד הַיָּמִין, שֶׁהוּא אֹר הַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יְהִי אֹר, זֶה אֲבָרָהִם, וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם. הַחֻשֶׁף מֵצֵד הַשְּׂמָאל שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהוּא הַיּוֹם הַשְּׁנִי, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַתִּכְהֶינּוּ עֵינֵינוּ מֵרָאִת. וְלַחֻשֶׁף קָרָא לְיֵלָה וְגו'. אֲדָם, זֶה יִצְקָב, הַתְּלָבֵשׁ בְּשִׁנִּיהֶם, בְּאֹר שֶׁל הַיָּמִין וּבְחֻשֶׁף שֶׁל הַשְּׂמָאל.

וּבְשִׁנִּיהֶם הַעֲמוּד הָאֶמְצָעִי הוּא עֲמוּד הָעֵינַן יוֹמָם וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה, שְׁמֵאִיר בְּשִׁנִּיהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות יג) לֹא זָמִישׁ עֲמוּד הָעֵינַן יוֹמָם וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעַם וְגו'. הָעֵינַן מֵהַצֵּד שֶׁלּוֹ מִים. הַחֻשֶׁף מֵהַצֵּד שֶׁלּוֹ אֵשׁ. הַעֲמוּד הוּא הַשְּׁלֹם בִּינֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (איוב כה) עֲשֵׂה שְׁלֹם בְּמִרוֹמָיו. וְכִשְׁהוּא בְּאֶמְצָע, וְלֹא קָרֵב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלֵּילָה. לֹא קָרֵב הַמִּים לָאֵשׁ, וְלֹא אֵשׁ לַמִּים. כְּמוֹ שֶׁהוּא הַפְּרִיד בִּינֵיהֶם, זֹהִי מַחְלָקֶת לְשֵׁם שְׁמִים, הֵלֵל וְשְׂמָאִי.

כְּגִנָּדָם שְׁנֵי אֲמוֹרָאִים בְּרָקִיעַ - מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל, וְשֹׁר שְׁלֹם מְכַרֵּעַ בִּינֵיהֶם, שֶׁהוּא נוֹרִיאֵל אוֹרִיאֵל. אוֹרִיאֵל נִקְרָא מֵצֵד שֶׁל הַיָּמִין, נוֹרִיאֵל מֵצֵד הַשְּׂמָאל, וְהוּא אֲדָם שְׁלֵמָטָה, מַטְטְרוּיָן שְׁמוֹ, שֶׁשׁוֹלֵט עַל כָּל בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם. אֵלּוּ תִלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁמֵתֵרְבִּים בֵּינֵם הַתּוֹרָה שְׁיֹרְשִׁים מִשָּׁם וְכו'.

בְּרֵאשִׁית בְּרִיאַת שְׁמֵי, וְזֶה מַטְטְרוּיָן אוֹת בְּצָבָאוּ, וּבְשִׁבִּילוֹ נֶאֱמַר (בראשית ד) וַיִּשֶׁם ה' לָקִין אוֹת, לְהִגֹּן עָלָיו. מֵה שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ נֶעַ וְנָד בְּגִלְגּוֹל, נֶעַשָׂה נוֹד. מִיָּד וַיִּשָּׁב בְּאַרְץ נוֹד קְדָמַת עֵדֶן. וְזוֹ אוֹת בְּרִית הַמִּילָה שֶׁקָּנָא עַל שֶׁל אַחֲיוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנִּזְלַד מֵהוּל. וּבְאִיזָה מְקוֹם זָכָה לוֹ? בְּקִינִי, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם חָזַר בְּתִשְׁבָּה וַיִּצְאֻהוּ מִמֶּנּוּ בְּנִי שֶׁנִּכְנְסוּ לָנוּ עֵדֶן, וּמִשּׁוּם זֶה וַיִּשָּׁב בְּאַרְץ נוֹד קְדָמַת עֵדֶן.

אַחֵר כֵּךְ עֲשֵׂה תוֹלְדוֹת מֵצֵד הָרַע, וְהַתְּפָשֶׁטוּ בְּגִלְגּוֹלִים בְּעוֹלָם, וְעֲלִיהֶם נֶאֱמַר וַיֵּדַע קִין אֶת אִשְׁתּוֹ וַתֵּהָר וַתֵּלֶד אֶת חֲנוּךְ. חֲנוּךְ מֵהַצֵּד שֶׁל קִין, וְזֶה יֶצֶר הָרַע, חֲנוּךְ לָרַע. וַיֵּשׁ חֲנוּךְ מֵהַצֵּד שֶׁל אָנוֹשׁ, שֶׁהוּא יֶצֶר הַטוֹב, חֲנוּךְ לְטוֹב, וְנֶאֱמַר בּוֹ (שם ה) וַיִּתְּנֵהוּ חֲנוּךְ אֶת הָאֱלֹהִים וַאֲיָנֵנוּ כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים. וְזֶה חֲנוּךְ שֶׁנִּהְפָּד בְּשֹׁר לְלִפְיֵי אֵשׁ.

וַיִּשְׁלֹשֶׁה הֵם: אֲדָם, שֵׁת, אָנוֹשׁ. מֵאֲנוֹשׁ הַתִּיחֶסוּ כָּל הַדּוֹרוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב אִזּו הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם ה'. מִשָּׁם הַתְּפָשֶׁטוּ כָּל הַגִּלְגּוֹלִים שֶׁל הַצִּדִּיקִים. חֲנוּךְ שִׁנְיָא מֵאֲנוֹשׁ הוּא מַטְטְרוּיָן שֶׁנִּהְפָּד בְּשֹׁר לְלִפְיֵי אֵשׁ, וְהוּא נוֹרִיאֵל, וְעַל שְׁנֵיהֶם נֶאֱמַר וְהַחִיּוֹת רָצוּא וְשׁוֹב. רָצוּא זֶה נוֹרִיאֵל. וְשׁוֹב מַטְטְרוּיָן, כֵּךְ עוֹלָם בְּחֻשְׁבוֹן. כְּמִרְאָה הַבִּזְק, אֵלּוּ הוּא כְּמִרְאָה הַקִּשְׁת׃ אֲשֶׁר יְהִיָּה בְּעֵינָיו, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית ט) וְהָיָה בְּעֵינֵי עֵינָיו עַל הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקִּשְׁת׃ בְּעֵינָיו, וּבְשִׁבִּילוֹ נֶאֱמַר (שם) וְלֹא יְהִיָּה עוֹד הַמִּים לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר, מִשּׁוּם שֶׁהַתְּפָשֶׁט לְלִפְיֵי אֵשׁ. וְכָל הַמְּלָאכִים הַמְּמַנִּים עַל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל הַגִּלְגּוֹלִים הֵם מִשָּׁם.

וְעוֹד כְּמִרְאָה הַקִּשְׁת׃, עָלָיו נֶאֱמַר לְמִשָּׁה (שמות כה) וַיֵּרָא וַעֲשֵׂה בְּתִבְנִיתָם אֲשֶׁר אֵתָה מִרְאָה בְּהָר. כְּמִרְאָה אֲשֶׁר הָרָאָה ה' אֶת מִשָּׁה כִּן עֲשֵׂה אֶת הַמִּנְרָה (במדבר ח). וְזֶה מַטְטְרוּיָן, מ' שֶׁל מְנוֹרָה. נוֹרִיאֵל אֵשׁ דּוֹלֶקֶת, וְהוּא ט"ט, וְהִי לְטַטְפוֹת בֵּין עֵינֶיהָ. וְהַכָּל נִתְפָּשֶׁט מֵאֲנוֹשׁ, וּמִשּׁוּם זֶה אִזּו הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם ה'.

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים (בראשית א). הַפְּסוּק הַזֶּה הַתְּפָרֵשׁ לְשִׁבְעִים פָּנִים בְּמָה שֶׁפָּרְשׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׁבָעִים פָּנִים לַתּוֹרָה. בְּרֵאשִׁית בַּת בַּתְּחֵלָה, לְמָה? אֵלּוּ כֵךְ פָּרְשׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁל הַמִּשְׁנָה, בַּת תַּחֲלָה - סִימָן טוֹב לְבָנִים. וּמָה? אֵלּוּ שֵׁשׁ הַסְּפִירוֹת שֶׁכְּלוּלוֹת בְּעֲמוּד הָאֶמְצָעִי, שֶׁנֶּאֱמַר עֲלִיהֶן (שמות כ) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עֲשֵׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְהֵם שֵׁשׁ פְּעָמִים טוֹב שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.

וּבִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּעָמִים כִּי טוֹב, אֶחָד שֶׁל הַיּוֹם הַשְּׁנִי שֶׁל בְּרֵאשִׁית, וְאֶחָד שֶׁל הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וְהֵם (דברי הימים א-כט) הַגִּדְלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְצַח וְהַהוֹד כִּי כָל, שֶׁהוּא הַצִּדִּיק. וְהַבַּת הַזֹּאת הִיא הַשְּׁכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה, מַלְכוּת הַקִּדְשׁ, הַעֲשִׁירִית לְתַשְׁעָה, וְהַשְּׁבִיעִית לְשִׁשָּׁה, וְהַרְבִּיעִית לְשִׁלְשָׁת הָאֲבוֹת, וְשְׁמִינִית לְשִׁבְעָה, חַג שְׁמִינִי עֶצְרָת.

וְהִיא בַת קוֹל, הַרְבִּיעִית לְשִׁלְשׁ הַדְּרָגוֹת שֶׁהִיוּ מִשְׁתַּמְשִׁים בָּהֶם יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָם, וְהֵם: תּוֹרָה, נְבוּאָה, רוּחַ הַקִּדְשׁ, בַּת קוֹל. וְכָלֵם כְּלוּלוֹת בְּמַלְכוּת הַקְּדוּשָׁה, הִיא הַתּוֹרָה מֵצֵדוֹ שֶׁל הַעֲמוּד הָאֶמְצָעִי, תּוֹרַת ה' תְּמִימָה. וְהִיא הַנְּבוּאָה מֵהַצֵּד שֶׁל יִצְחָק וְהוֹד, שֶׁהֵם שְׁנֵי נְבִיאֵי אֱמֶת, בְּכָל הַצּוּרוֹת וְהַמִּרְאוֹת וְהַדְּמִיוֹנוֹת וְהַחֲזִיוֹנוֹת שֶׁל הַנְּבִיאִים, כָּלֵם רְשׁוּמִים בְּבַת הָעֵינַן, שֶׁהִיא לְבַת אֵשׁ מֵתוֹךְ הַסִּפָּה. י' כְּלוּלָה מַעֲשֵׂה מִרְאוֹת, וּמֵאִירָה מִשְׁלָשִׁים וּשְׁנַיִם אֱלֹהִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, כְּלוּלָה מַעֲשֵׂה מֵאֲמָרוֹת, וּבָהּ הֵלֵב רוּאָה, הֵלֵב יוֹדֵעַ, הֵלֵב מְבִין.

ל"יב נתיבות פליאות חכמה, ועליה בארו בעלי הקבלה נגע בבת, וכלל בה כל המאמרות והנתיבות. ועשר האמירות ושלשים ושתים נתיבות הן ארבעים ושתים שרמזו בהם משה בשיר של פגעים. כ"י ב"י חשק ואפלטו. כ"י ב"י - ארבעים ושתים. שבהם נקראת יד הגדולה יד החזקה יד רמה.

והיא רוח הקדש מהצד של צדיק חי העולמים. והיא בת קול מצדו של העמוד האמצעי, שנקרא קול השופר, הקל קול יעקב. (שמות יט) משה דבר והאלהים יענו בקול.

היא בת קול שמנהמות פיונה, שנאמר (שיר ב) יונתי בחגי הסלע. ובארו עליה, בת קול היתה יוצאת מן השמים ואומרת הלכה כפלוני.

היא בת הקול שנאמר עליה (תהלים יז) שמרני כאישון בת עין. היא בת שנאמר בה (תהלים מה) כל כבודך בת מלך פנימה וגו'. פנימה למשנה של הפנים שהם נראים מצד של יהו"ה. ממשפחות זהב לבושה, מהצד של אדני, שהוא דין של גבורה,

והיא פנימה רחמים. שעמוד האמצעי שנוסע בגמין וכלולים יחד יאהדונה"י. אדני"י לבוש ליהו"ה, והאות י' כבודך בת מלך פנימה. והם בת עין גמין ובת עין שמאל, יי מן יאהדונה"י, והיא הבת מצד החסד, דרגתו של אברהם, שנאמר בה בת היתה לאברהם ובכל שמה, שנאמר (בראשית כג) וחי ברחם את אברהם בכל.

שנית בראשית, פרשה רבותינו, למה התורה מתחילה ב'! אלא הרי פרשה, אדם חטא שאכל מעץ הדעת טוב ורע, וקלל את האדם עשר קלות, ותשע לארץ, חסר אחד שלא התקללה הארץ הזו. ומיד שנתנה תורה פתח בבי"ת, שהיא ברכה, להוציא את העולם מקללתו. ועל כן מתחיל ב'! ועליה נאמר (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. (יחזקאל מד) להניח ברכה אל ביתך.

ומאיזה מקום נקראת ברכה? למלך שרצה לבנות פלטרין, חפר בארץ וחפר לו מעין מים. אמר, מאחר שיש לי מעין מים, אבנה בית. והינו בחכמה יבנה בית. והמקור של אותו הנחל מעין שאין לו סוף ולא הפסק. זה הפתח העליון. ואותו הבית כשמתמלא מחכמה, נקרא בת, יי, והינו בחכמה יבנה בית. כל אשה בת לבעלה. ובי"ת קטנה התמלאה מתפארת, דהינו תורה, ובו נקראה בת.

אבל האם העליונה בתוספת יי. ושלמה אמר (מלכים א-ו) והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה. מהי אבן שלמה? זו יי שעליה נבנה הבית, ומשום זה בחכמה יבנה בית. וזו יי קטנה שעליה נבנה הבית שלמה, כמו שנבנה באות יי הבית שלמעלה, והם בית ראשון ובית שני. והם יי מן יהו"ה אדני"י, עליהם נאמר (דברים כז) אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך. את - לרבות המזבחות השני.

אמר רבי אלעזר ושאר החברים שהיו עמו, ודאי שאלו לא באנו לעולם אלא לשמע את זה - דינו. וכעת נודע בו מי נתברכה ונקראה ברכת ה', והינו ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה. מן המלא מתברכת, ומשם נשקים כל אותם שצריכים להיות משקים. אמר המלך, אחר שיש לי מעין, אטע אילו, והינו בו, שהוא בן מלשון בנן, כמו שבארו רבותינו, אל תקרי בנך אלא בוניך. ופרשה, בנות בכלל בנים.

והאב, שהוא מקור החכמה, הוא הפתח. מקור החכמה השני מה הוא? אמר לו, אמר בני. אמר לו, בפסוק הזה רמז לו שלמה (משלי ה) יהי מקורך ברוך, וזה צדיק. ומשום זה נאמר בו ברכות לראש צדיק, וזה שלום. ושלמה נקרא על שמו שלמה, ונאמר בו והמלך שלמה ברוך. ומשום זה אין אשה מתברכת אלא מפרי בטן של בעלה, שהוא זרע מברית חי העולמים, הפולל שמונה עשרה ברכות התפלה. ומשום זה, מי שרוצה להיות משקה ממנו, צריך לכרע אליו.

ויוסף הצדיק, כשזכה לדרגה הזו של צדיק חי העולמים, ראה בחלום שכל הדרגות היו כורעים לדרגתו. זהו שכתוב (בראשית לז) והנה השמש והיצר וגו'. ומשום זה, כל הכורע כורע בברוך.

אמר לו, ברוך בני לעתיד היםים, ישמח אביך ואמך. אביך - זה הקדוש ברוך הוא. אמך - זו השכינה. ותגל יולדתך - זו אמך שלמה. שודאי שמאותו ברוך מתברכת השכינה שלמה. והברכות שלו באות מן המלך, שהיא חכמה העליונה על ידי העמוד האמצעי. ומשום זה גוף וברית נחשבים לאחד. וכמו שהצדיק הוא מקור השכינה התחתונה, אף כך העמוד האמצעי הוא מקור הצדיק, והחכמה העליונה מקור העמוד האמצעי, וכתר מקור החכמה העליונה. ובכל מקום ברוך - זכר, וברכה - נקבה, והינו להניח ברכה אל ביתך.

בא וראה, יש שכינה שנקראת אמה, ושכינה שנקראת שפחה, ויש שכינה שנקראת בת המלך. כך יש איש ויש איש. יש איש שנאמר בו (שמות טו) ה' איש מלחמה, ויש איש שנאמר בו (דניאל ט) והאיש גבריאל. ומשום זה הנשמה שמחייבת בגלגול - אם היא בתו של הקדוש ברוך הוא.

אם תאמר שנמכרת בגוף נכרי ששם השלטון של יצר הרע שהוא מהצד של סמא"ל - חס וחלילה! זהו שכתוב (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן, שהוא יצר הרע. ואותו הגוף שבו שורה בת המלך נאמר שנמכר לכתרים התחתונים של הטמאה - חס וחלילה! עליה נאמר והארץ לא תמכר

לצמיתת כי לי כל הארץ.

ומי הגוף של בת המלך? זה מטטרו"ן. ואותו הגוף הוא אמה של השכינה. אף על גב שהיא נשמה שהיא בת המלך, שבויה שם בגלגול שבאים בגלגולים. משום שבאה לשם, מה כתוב בו? (שמות כא) וכי ימכר איש את בתו לאמה וגו'.

ועוד וכי ימכר איש את בתו, איש - זה הקדוש ברוך הוא. את בתו - אלו ישראל, שהם מהצד של בת יחידה נקראו בתו. אם תאמר שיצאו מצד העבד שהוא מטטרו"ן כמו שאלו יצאו במנוסה ממצרים - לא תצא כצאת העבדים. זהו שכתוב (ישעיה נב) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו.

בא וראה, מיד כשנולד אדם, נותנים לו נפש של בהמה מצד הטהרה מאלו שנקראו אופני קדש. זכה יותר - נותנים לו רוח מצד החיות שהן חיות הקדש. זכה יותר - נותנים לו נשמה מהצד של הכסף, ושלשת אלו הם: אמה ועבד ושפחה של בת המלך.

זכה יותר - נותנים לו נפש בדרך של אצילות מהצד של בת יחידה, והיא נקראת בת מלך. זכה יותר - נותנים לו רוח של אצילות מן הצד של העמוד האמצעי, ונקרא בן לקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. זכה יותר - נותנים לו נשמה מצד האב והאם. זהו שכתוב (בראשית ב) ונפח באפו נשמת חיים. מי החיים? אלו הם י"ה, ויעליהם נאמר (תהלים קנ) כל הנשמה תהלל יה. ונשלים בו יהו"ה.

זכה יותר - נותנים לו יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא אדם בדרך של אצילות למעלה, ונקרא בדיוקן של אדונו, ועליו נאמר (בראשית א) ורדו בדגת הים. זהו השלטון בכל הרקיעים ובכל אופנים ושפכים וחיות ובכל הצבאות והכחות שלמעלה ולמטה. ומשום זה, כשאדם זוכה בנפש מהצד של בת יחידה, נאמר בה לא תצא כצאת העבדים.

ובאבד רשעים רגיה, הוא הנר, שהוא נהר יצא מעדן. ומה הוא? מצוות עשה ומצוות לא תעשה כחשבון נהר, והוא הנר המאיר לכל אדם, ועל זה ובאבד רשעים רגיה. ובאותו זמן שהטחול אינו שזחק, ימלא שחוק פיני ולשונו רגיה. ודאי ואז לא יכבה בליה נר"ה, משום שטעמה כי טוב סחרה.

ובאותו זמן מתקנת ירושלים, שהיא הלב, היא הלי"ב, לה"ב המזבח. יכבה כחשבון לה"ב הלי"ב. לא יכבה בליה נרה, שהיא הגלות. וזו ירושלים שהיא הלב, ותבנה על ידי הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב בונה ירושלים ה'.

בראשית ברא אלהים. בריית א"ש. אמר רבי אלעזר, אבא, סוד הברית למה שמים ערלה בכלי עפר? אמר לו, בני, יום אחד שאלתי את אלהי, שאלתי אותו על ערלה אומרים תקנו לו כלי בעפר. אמר לי, ערלה ודאי היא בת זוגו של נחש הקדמוני, שגרים מיתה לאדם ולכל הבריות, ובגללו מתקנים כלי של עפר.

ואותו העפר מזון לאותו שנאמר בו ונחש עפר לחמו, ובזה הוא נפרד מהאדם, ועליו נאמר (שמות כ) לא תנאף, אל תתן לו מקום להנות ממנו, אלא שנותן לו מזון בחוץ. ומשום זה חלק לא תין אף, אל תתן לו מקום פריעה הנקבה של סמאל שופך דמים, עליו נאמר לא תרצח. לפלג צריך לתת דם. לזה עפר ולזה דם, לקיים בהם (משלי כה) אם רעב שנאף האכילו לחם ואם צמא השקהו מים. והכל בחוץ. ובזה מציל אותם מחבוי הקבר ומחרבו של מלאך המות. זהו לרשעים.

אבל לבינוניים הדים הזה נחשב לו דם הקרבו, והעפר הזה נחשב לו עפר המזבח. זהו שכתוב (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי וגו', ונאמר בהם לא תבנה אותה גזית, כדי שלא תעשה לה כסל. וזה של נדה או שפחה או גויה או זונה, כי חרבה הנפת עליה ותחללה. כלומר, מחלל שבת לצדיקים, שאין בהם הזהמה של הנחש, נעשה בקדשה וברכה ויחוד.

במקום של פריעה שורה בהם י"ה, ובמקום ערלה שורה בהם ו"ה, וסוד הדבר - מי יעלה לניו השמימיה, בסופי תבות יהו"ה, כמו מי יעלה בהר ה'. נפשו, אותו שנאמר בו נשבע ה' בנפשו. ועליו נאמר (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

פתח רבי שמעון ואמר, (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו'. בא וראה, כבוד המלך העליון, כשבא את כל העולמות בסוד של השם הקדוש, נתן להם כח להנהיג העולם, וברא העולם העליון בסוד של יו"ד, והעולם התחתון בסוד של ה"א. זהו שכתוב כי ביה ה' צור עולמים. והנהגת העולם התחתון הזה מראה בהנהגתו הכח שנתן לו מלמעלה למעלה.

אם אדם מהנה את הקדוש ברוך הוא בקרבות של תפלה, כך הקדוש ברוך הוא מהנה אותו מאכלים וזקרים בעולם ההוא, שהם מאכלים של גוף הפזון שלמעלה, מאכלים לנשמה מסודות התורה. האדם שעושה דירה לקדוש ברוך הוא ולשכינתו ולחילותיו בשבתות, כמו שנאמר ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם, לשון של דירה, כך הקדוש ברוך הוא מתקין לו דירה

באותו העולם ולכל שבאים עמו.

שכמו שאדם עושה נחת לקדוש ברוך הוא ולשכינתו בשבת, כך הקדוש ברוך הוא עושה לאדם עם בת זוגו באותו העולם. הוא שומר את השכינה עמו בשבת שלא תתחלל, כך הקדוש ברוך הוא שומר את האדם עם בת זוגו שלא תתחלל.

אדם שלא מפריד בין הקדוש ברוך הוא ובין שכינתו, הקדוש ברוך הוא שומר את אותו אדם עם בת זוגו באותו העולם, ואין רשות לנחש להפריד ביניהם. ובכל מצוה ומצוה שמוקיר אדם את הקדוש ברוך הוא ושכינתו (בעולם הזה בכלם מוקיר הקדוש ברוך הוא את האדם) עם בת זוגו באותו העולם. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא כי מכבדי אכבד.

אדם שממליך את הקדוש ברוך הוא על השמים והארץ וארבעה הצדדים בעולם הזה, כך הקדוש ברוך הוא ממליך אותו על השמים והארץ וארבעה הצדדים בעולם ההוא. ומשום זה פרשוהו, כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו, ובאותו העולם הוא אדם בדיוקן של רבונו של הכל. וזהו ויבא אלהים את האדם בצלמו.

והמשפלים וזהו פזר הרקיע, הוא הזהר הטמיר וגנוז, וזה הפת"ר. זהר פהיר בשחקים זו חכמ"ה. זהר הזרק ניצוצות ומבהיק בברק לעינים זו ב"ה. זהר לבן פלגנה זו גדל"ה. זהר זהר אדם כמאדים זו גבור"ה. זהר מבהיק כולל לבן ואדם זו תפארת"ה. זהר ירק ככוב זה נצ"ח. זהר כולל לבן ואדם זה הו"ד. זהר זהר לכל עבר כמי שמכה בפטיש וזרק שביבים לכל הצדדים זה יסו"ד. וכלם משפיעים למלכות, כנסת ישראל.

ראשי אלפי ישראל המה (במדבר א), כתר חכמה חכמים. בינה נבונים. חסד חסידים. גבורה גבורים. בעלי תורה תפארת. נביאים נצח. חושים הוד. צדיקים יסוד. מלכות מלכים. ועל שמה נקראו ישראל בני מלכים. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

[זה שיך לפרשת נח]

ויבן נח מזבח (בראשית ח). מה זה ויבן נח? אלא נח איש צדיק. ויבן מזבח, זו השכינה. הבנין שלו בין, שהוא העמוד האמצעי. ויסקח מכל בהמה הטהורה. בהמה למעלה ועוף למטה, מהי בהמה למעלה? אלא בהמה זה השור העליון, שנקרא האדם העליון שלמעלה, שנאמר בו מקור מפרים. ופרשוהו מקור כתיב, ששרן אחת היתה לו במצחו, וזוהי קרן היובל, שממנו קרו פני משה.

השור הזה הוא פר. פר הוא דין, עם ו' נעשה פור, רחמים סליחה, ועל שמו נקרא צום כפור. מה זה כ' בתוספת פור? אלא זה כתר מלכות. בא וראה, אין שכינה שלא נעשית כתר לאותה שלמטה ממנה. ומשום זה השכינה העליונה היא כתר מלכות, ומלכות נקראת צום שלה, היא המלכות (כפור). ומלכות נקראת צום כפור. מהצד של האם העליונה היא צום, אבל מצדו של העמוד האמצעי נקראת אכל.

לחם אבירים אכל איש, שהוא שנאמר בו ה' איש מלחמה. ומי פאן האיש? אלא זו מ' פתוחה מבפנים שבה אכלו את המן מ' שנה. אבל ס' היא העולם הבא, שאין בו אכילה ושתיה, וכל הספירות נקראו צומות בה, ומשום זה הקרבות שמתעקלים, שהם תפלות ובקשות, היא השכינה התחתונה. והוא שנהנה ממנה, שהוא העמוד האמצעי, מריח כל הריחות של הקרבות ומקריב אותם לאב ולאם. וזהו שכתוב (בראשית ח) וירח ה' את ריח הניחח. לא כתיב אלא את ריח הניחח, זו היא.

השושנה, ריח הטוב לאב והאם. השושנה היא נדאי עם חמשה עלים היא ה'. אבל הריח שלה ו' שהוא ריח, לא שורה בו עד שנפתחת להעלות ממנה ריח טוב. כשישראל פותחים בתשובה, השושנה נפתחת לבעלה, שהוא הריח שלה, ואותו הריח עולה אל האב והאם שהם י"ה, וירח ה' את ריח.

(שם) ויאמר ה' אל לבו. ויאמר ה' - זה האב, אל לבו - זו האם, שנאמר בה לב מבין. שבזמן שישראל חוטאים לאביהם שבשמים, נאמר ויתעצב אל לבו. ובזמן שמהנים ישראל לאביהם שבשמים בקרבות של תפלה, כמו שנאמר (במדבר כח) צו את בני ישראל ואמרת להם את קרבני לחמי וגו'.

מיד - שמן וקטרת ישמח לב. וגורמים באותו הריח להריק שמן ויביעה מלמעלה בשכינתו. וזהו שכתוב (שיר א) לריח שמניך טובים שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך. מה זה עלמות? שמונה עשר עולמות שפוללים בשמונה עשר עולמות שנאמר בהם רבב אלהים רבותים אלפי שגאן.

בינתיים הנה זקן הזדמן אליו. פתח ואמר, מה זה רבב? אמר לו, ר' היא חכמה, ראשית חכמה. ב' בינה. כ' כתר עליון. הם רכ"ב לאותו טמיר וגנוז שרוב עליהם, ואלו שלש הספירות הן רוכבות על ח"י העולמים, שהם תשע נקודות כפילות, והם אדם עליון טמיר וגנוז בטעמים ואדם שלמטה שהם תשע נקודות, הם שמונה עשר עולמות ששט בהם עלת העלות, שהוא האדם השלישי שלא התגלה בתורה וישט בהם, והם מרכבה לו. והשמונה עשר הזה איפה עולה? בוגר"ח. ובגללו נאמר וירח ה' את ריח הניחח. וכשישראל מעלים ברכות בתפלות אליו פראוי, מיד נהנה משם. מה כתיב? ויאמר ה' אל לבו.

(עכ"מ).

## תקונים

והמשפלים ישפלו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. פתח רבי שמעון ואמר, בטרם אצרך בבטן ידעתיך. זהו שכתוב אשר קדש ידך מבטן. בטרם אצרך - זו רוח של יצירה. ובטרם תצא מרחם - זו נפש של עשיה. נביא לגוים נתתיך - זו הנשמה.

שקדם שאדם יבא לעולם, הוא נודע לרוחו ונשמתו וגופו (ונפשו) שמתחברים למעלה. ומשום זה ויאמר ה' אל אברם, זו הנשמה שהיא אב לרוח ולנפש ורם לגוף. ועל אלו הרוח והנפש והגוף, עליהם נאמר הן כל אלה יפעל אל וגו'. הנשמה זה גוף פלוני. לך לך מארצך - זה שנוי מקום. וממולדתך - זה שנוי השם. ומבית אביך - זה שנוי מעשה.

שנוי מקום זה גלגול ראשון, שנעקר ממקומו וננטע בגוף אחר. ומי גרם לו את זה? משום שעקר את הארץ הקדושה ממקומה, שהיא השכינה, כמו שנאמר ובפשעכם שלחה אמהם. וממולדתך, כאן סוד (בראשית מח) ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו, ובו יקראו בנחלתם. כדי שלא יכרת שם המת, יקרא על שם אחיו, וזה שנוי השם. ומי גרם את זה? משום שעקר האילן, שהוא עץ הגן ממקומו. כך נעקר ממנו, ונקרא עקר בלא בן, על שם שהוא עקר וי שכולל ששה צדדים ממקומו.

ומבית אביך - זה שנוי מעשה, ומי גרם לו את זה? משום שחטא במעשה, שהיא האם העליונה, מעשה בראשית, ששם גנוזה המחשבה, שאין עשיה בלא מחשבה. זהו שכתוב כלם בחכמה עשית. אל הארץ אשר אראך - זה הגוף. כפי שהוא מחיב בחטאים, כך ננטע בו ונרפב עד שמחזיר מה שעקר למקומו.

קם העמוד אחר צלו של רבי שמעון ואמר, רבי רבי, סוד זה, סוד אחר עליון יש בגלגול למעלה בדרגות העליונות, וזהו ויאמר ה' אל אברם, זהו שנאמר בו הלא אב אחד לכלנו. ומי אמר לו? אותו הרם שעליו, שהוא רם על כל גבוהים. ומה אמר לו? לך לך - שני גרושים, הם י' מן א'. האות ו' משם גרש אותה אותו רם על כל רמים, שהוא עלת על כל העליונים. ולכן שלח אותו? אל הארץ אשר אראך, זו השכינה התחתונה.

אמר לו רבי שמעון, אם כך, מה זה מארצך וממולדתך? אמר לו, רבי רבי, שלשת אלפים הם משלשה שמות שהם אהי"ה אהי"ה אהי"ה שנאמר למשה עליהם, שהוא הדיוקן של אותו ו' העליונה.

ויאמר ה' אל משה אהיה אשר אהיה. אהיה שלחני אליכם. כאן נרמז שהתגרש משלשה אלה, שהם שלשה עולמות שנאמר בהם מארצך וממולדתך ומבית אביך (בראשית יב). וזוהי האם העליונה שהיא כתר אם כל חי. שהאות ו' במעיה היא א' בכתר עליון, וא' השנית בבינה, ואל"ף היא שלישית באמצע של האות ו', וסוד הדבר - יו"ד ה"א וא"ו ה"א, והיא כתר מלכות. אל הארץ - זו שכינה התחתונה שכלולים בה כלם. ואעפ"ך לגוי גדול ואברכך - מהצד של א' העליונה. ואגדלה שמך - מהצד של א' השנייה. והיה ברכה - מהצד של א' השלישית.

ויהי רעב בארץ ויירד אברם מצרימה. דע כי הלב הוא דיור הנשמה, והיא שבעה, שנאמר ארץ אשר לא במספנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. וכשיורדת הנשמה לטחול, שהוא רעב, משום שכבד לא נתן לו מהדם אלא השירים הרעים שלו, ומשום זה (שם) כי כבד הרעב בארץ.

באותו הזמן שיורדת שם הנשמה, פוחתת משם, שנאמר ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה. קדם שנקרבה שם הנשמה. ויאמר אל שרה אשתו - זה הגוף. ומה אומר לה? הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. את יפה בזכויות, ובגללך אני פוחד שיהרגו אותי בגללך, שצופה רשע לצדיק, ומשום זה ערום רעה ונסתר. שצדיק שנמצא בין הרשעים, נתפס ביניהם. ומשום זה והיה כי יראו אתך המצרים, וזה סוד כל הבן הילוד. ומשום זה והרגו אתי ואתך יחינו. אלא אמרי נא אחתי את. זהו שכתוב אמר לחכמה אחתי את. למען ייטב לי בעבורך - בעולם הזה. וחייתה נפשי בגללך - לעולם הבא.

בינתיים הנה העמוד של האור שנראה בצלו של רבי שמעון, ואמר לו, רבי רבי, כאן סוד ולא צריך לכסות, משום בעלי חובות מראה לפניהם, בעלי עשר, שלא יהרגו אותו על ממונו. ומהו ממונו? בית והון נחלת אבות ומה' אשה משפלת. וזו בית עין, שנאמר בה כסות עינים, שצריך להתכסות בין הרשעים, משום אותו האור שמאיר בה, שהוא בעלה, שהוא סוד, צריך לכסותו מביניהם שלא נתפס עליו.

משום שחשכה, שהוא נחש הקדמוני, מקנא על האור שהוא אור הגנוז, שנאמר בו ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו (שמות ב).

וְכָךְ מִי שֶׁמִּתְגַּלֶּה לוֹ אֹר שֶׁהוּא רִ"ז בֵּין הָרָשָׁעִים, צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ עַד שֶׁיָּבֹאוּ הַצַּדִּיקִים לְהַאִיר בִּינֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֹר זָרַע לְצַדִּיק. וְאִם לֹא מְטַמֵּין אוֹתוֹ, מֶה כְּתוּב? (בְּרַאשִׁית יב) וַיְהִי כְּבֹא אַבְרָם מִצְרִימָה, וַיַּהֲלֹלוּ אֹתָהּ אֶל פְּרָעָה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאַמֶּר, אוֹי לְבָנֵי הָעוֹלָם שֶׁהֵם אֲטוּמִים בְּלֵב וּסְתוּמִי עֵינַיִם, שֶׁהֵרִי כְּמֶה סוּדוֹת נִסְתָּרִים יֵשׁ בַּתּוֹרָה וְלֹא מְשֻׁגָּחִים בָּהֶם, שְׂאִין רוֹצִים אֶלָּא לֵאכֹל אֶת הַתֵּבֶן שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא הַפֶּשֶׁט, לְבוֹשָׁה שֶׁל הַתּוֹרָה, וְלֹא טוֹעֲמִים מִן הַמֶּלֶח שֶׁבַּפִּנִּים.

בֹּא וְרֵא, יֵשׁ נִשְׁמָה שֶׁהִיא גּוֹף לְנִשְׁמָה, וְיֵשׁ נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה, וְיֵשׁ נִשְׁמָה זְכָרִית שֶׁנִּקְרָאת אַבְרָם. וְיֵשׁ נִשְׁמָה נְקֵבָה שֶׁנִּקְרָאת שָׂרִי. וְאִף עַל גֵּב שֶׁנִּקְרָאת זָכָר, הַנִּשְׁמָה הַזֹּאת אַבְרָם בְּלִי ה' הִיא טְפִלָּה לְנִשְׁמָה שֶׁהִיא נְקֵבָה שָׂרִי שֶׁשֵּׁם ה' אוֹ לְשָׂרָה שֶׁשֵּׁם ה'. וּמִשּׁוּם זֶה פְּרִשּׁוּהָ בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה שֶׁטָּפַל הִנֵּה אַבְרָם לְשָׂרָה בְּנִבְוָאָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא זְכָתָה לְשֵׁתִי אוֹתִיּוֹת - י' בַּתְּחִלָּה, שָׂרִי, וּלְבִסּוֹף שָׂרָה בְּה'. כְּשֶׁהִיטָה בְּיוֹ"ד הִיטָה יַחֲדָה, וְכִשְׁזָכָתָה בְּה' נִקְרָאת אִם. וְכִשְׁהִיטָה יַחֲדָה בְּיוֹ"ד נֶאֱמַר עָלֶיהָ שְׁמִרְנִי כְּאִשּׁוֹן בֵּית עֵין.

וּפְרָעָה, שֶׁהִיא דְמוּת שֶׁל נָחֵשׁ רָשָׁע, אַחֵר שֶׁשֶׁבַּחוּהָ, כְּתוּב וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְּרָעָה. וְזֶה רֹמֵז לְגִלּוֹת מִצְרַיִם שֶׁגִּלְתָּה הַשְׂכִּינָה בְּמִצְרַיִם. וְהַנָּחֵשׁ רָצָה לְקָרֵב אֵלֶיהָ, מֶה כְּתוּב? וְהָזָר הִקְרִיב יוֹמָת. וַיִּגָּע ה' אֶת פְּרָעָה. וְזֶה רֹמֵז לְמַכּוֹת שֶׁהִכָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת פְּרָעָה וְאֶת הַמִּצְרַיִם וְאֶת הַמִּמְנִים שֶׁלָּהֶם. וּמֶה כְּתוּב? וַעֲתָה הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קַח וְלֵךְ. כִּמוֹ שֶׁפְּרָעָה בְּמִצְרַיִם שָׁאֲמַר לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל שְׁלַח מַעַל פָּנַי וְיִצְאוּ. וְזֶהוּ הַהִבְטָחָה לְשִׁכְיָנָה וּלְיִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת הָאֲחֵרוֹנָה.

מִיד כְּשֶׁיִּרְצוּ הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי הַכּוֹכָבִים שֶׁל הָעוֹלָם לְקָרֵב אֵלֶיהָ וּלְדַחֵק אוֹתָהּ, שְׂכָר הַכֹּלֶה הַדַּחֵק, כְּתוּב וַיִּגָּע ה' אֶת פְּרָעָה. מִיד - וּבִאלֹהֵיהֶם עָשָׂה ה' שְׁפָטִים. שְׁעַל הַשְׂכִּינָה נֶאֱמַר אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וְכְבוֹדִי לֹאֲחֹר לֹא אֶתֵּן, וְהָזָר הִקְרִיב אֵלֶיהָ יוֹמָת.

וְכִמוֹ שֶׁפְּרָעָה הִרְאִישׁוֹן אֶמֶר הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קַח וְלֵךְ, כֵּךְ אֶמֶר פְּרָעָה קוֹמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי, וְכָךְ עֲתִידִים הָעַמִּים שֶׁל הָעוֹלָם לִזְמַר לְיִשְׂרָאֵל קוֹמוּ צֵאוּ, צֵאוּ מִבִּינֵינוּ. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מוֹצִיא אוֹתָם מִבִּינֵיהֶם עַד שֶׁלִּקַּח אֶת כָּלָיו.

וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא עָלָיו פְּרָעָה אֲנָשִׁים וַיִּשְׁלַחוּ אוֹתוֹ וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ - כִּמוֹ כֵּן בְּגִלּוֹת הָאֲחֵרוֹנָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַהֲבִיאוּ אֶת כָּל אֲחֵיכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם מִנְּחָה לְה' וְגו'.

בִּינְתִּים הִנֵּה אֵלֶיהָ הַזְדַּמֵּן אֵלָיו, וְאַמֶּר, רַבִּי רַבִּי, וְדַאי כִּמוֹ זֶה הוּא בְּנִשְׁמָה שֶׁהִיא מִצַּד הַשְׂכִּינָה. וַיֵּצֵר הָרַע רוֹצֵה לְקָרֵב אֵלֶיהָ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּה אוֹתוֹ בְּכֶמֶה מְכּוֹת, כִּמוֹ שֶׁהִכָּה אֶת פְּרָעָה עַל דְּבַר שָׂרִי אִשְׁתּוֹ אַבְרָם.

וּבִבְאוֹתוֹ זְמַן יוֹרֵד סִמְא"ל וְכָל חִילָיו לְנִשְׁמָה הַהִיא, וְשׁוֹמֵר אוֹתָהּ עַד שֶׁמִּתְקַרְבֶּת לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָךְ כִּמוֹ זֶה כָּל אָדָם שְׂרוּצָה לְקָרֵב לְצַדִּיק לְהִזְיֵק אוֹתוֹ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִכָּה אוֹתוֹ בְּכֶמֶה מְכּוֹת לְהִזְיֵקוֹ עַד שֶׁיִּחְזַר לְשַׁעֲבֹדוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה אֶמְרָה אִשְׁתּוֹ שֶׁל הָמֵן הָרָשָׁע, (אֶסְתֵּר ו) אִם מִזְרַע הַיְּהוּדִים מְרֻדֵּכִי, לֹא תוּכַל לוֹ כִּי נָפֹל תִּפֹּל לִפְנָיו. אֲבָל הַנִּשְׁמָה שֶׁאֵינָה מִצַּד רוּחַ הַקְּדוֹשׁ, יֵשׁ לָהּ לְהַשְׁמֵר, שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לְמַקְטֵרָג עָלֶיהָ, וְעָרוֹם רָאָה רָעָה וְנִסְתָּר.

וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. מֶה זֶה וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם? אֶמֶר לוֹ אֵלֶיהָ, וְדַאי בְּזִמְן שֶׁהַנִּשְׁמָה נִצּוּלָה מִהַמְּמָנָה הָרַע הַהוּא, שֶׁהוּא אֶל אַחֵר מִלֵּךְ מִצְרַיִם, מִלֵּךְ שֶׁל אוֹתָם הַצּוֹרְרִים שְׂדוּחִיקִים אֶת הַנִּשְׁמָת, וְאוֹתָם מִלֵּאכִי הַחֲבִלָה הַמִּזְיָקִים, כִּמוֹ שֶׁבִּפְאֵרוֹ בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה, נִשְׁמָת הָרָשָׁעִים הֵם הֵם הַמִּזְיָקִים בְּעוֹלָם.

מֶה כְּתוּב בְּבַעַל הַנִּשְׁמָה? וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם. הַתַּעֲלָה עָלֶיהָ בְּחֹזֶק רֵב, הוּא וְנִשְׁמָתוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ. וְאַפְּלוֹ לוֹט עַמּוֹ, שֶׁהוּא שֵׁד מִצַּד הַיָּמִין, שֶׁלֹּא כָּל הַשְּׂדִים שְׂוִים. שְׂיֵשׁ שְׂדִים שֶׁהֵם כִּמוֹ מִלֵּאכִים קְדוֹשִׁים, שְׂיִוְדָעִים מֶה שֶׁהִנֵּה וּמֶה שֶׁעֲתִיד לְהִיט, וְעַל הַשֵּׁד הַזֶּה אֶמֶר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזֶר. אִם זָכָה - עֶזֶר, וְאִם לֹא (כִּנְגִדוֹ עֶזֶר, שֶׁזָּכָה לְאוֹת י' שֶׁל בְּרִית מִילָה, וְנִעֲשֶׂה שְׂדִי. וְאִם לֹא) - הַשֵּׁד הוּא כִּנְגִדוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית יג) וְלֹא נָשָׂא אֹתָם הָאָרֶץ לְשִׁבְתָּ יַחֲדוֹ.

וְעוֹד, אִם זָכָה אָדָם - הוּא עֶזֶר. מִתִּי? בְּלִיל שִׁבְתָּ שְׂמֵלּוּיִם שְׁנֵי מִלֵּאכִים אֶת הָאָדָם, זֶה הַיֵּצֵר הַטּוֹב וְזֶה הַיֵּצֵר הָרָע. אִם זָכָה - יֵצֵר הַטּוֹב מְבַרֵּךְ אֶת בַּעַל הַבֵּית וְאֶת אִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ, וַיֵּצֵר הָרַע עוֹזֵר לוֹ בַּעַל כְּרָחוֹ וְעוֹנָה אָמֵן. וְאִם לֹא - הוּא כִּנְגִדוֹ וּמְקַלֵּל אוֹתוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָא לוֹט, שֶׁמִּבִּיא קִלְלוֹת עַל אוֹתוֹ הָאִישׁ וְעַל בֵּיתוֹ וּמְכַנִּים קִטְטָה בְּבֵיתוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיְהִי רֵיב בֵּין רַעֲי מְקִנָה אַבְרָם וּבֵין רַעֲי מְקִנָה לוֹט.

וּבִבְאוֹתוֹ זְמַן, (שם) וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט אֵל כָּל לוֹט אֵל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וְגו' כִּי אֲנָשִׁים אֲחִים אֲנַחְנוּ. מִצַּד שֶׁהוּא הַגּוֹף. וּמֶה אֶמֶר לוֹ? הֲלֹא כָּל הָאָרֶץ לִפְנֵיךָ (שם). וּמִשּׁוּם זֶה אֶמְרוּ בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה, אִם רָאִיתָ שְׂיִצֵּר הָרַע מִתְגַּבֵּר עָלֶיךָ, הוֹלִיכֵהוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. אִם אֵבֶן הוּא נִמּוּחַ, וְאִם בְּרִזָּל - מִתְפּוֹצֵץ. אֶמֶר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְאֵלֶיהָ, אֶת זֶה גַּם יְלָדִים יוֹדְעִים אוֹתוֹ. אֶמֶר לוֹ, רַבִּי רַבִּי, וְדַאי כֵּךְ הוּא, אֲבָל סוּד דְּבָרֵי הַפְּרָשָׁה

הזו אינם לגלוי כָּךְ, אֵלָא בִּינִי וּבִינְךָ.

פֶּתַח וְאָמַר, (שם יב) וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ. מָה הָרָעַב כָּאן? אֵלָא וְדַאי כְּשִׁמְסִתְלָקַת הַנְּבִיעָה מֵאָרֶץ הַשְּׂכִינָה, מִיַּד כְּתוּב וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ (שם). וַיֵּרָד אַבְרָם מִצְרִימָה, יָרַד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדוֹר בֵּין הַצְּדִידִים הָרָעִים הַלָּלוּ, כְּדִי שְׁזַרְעוּ יְהִיָּה שְׁמוֹר בִּינֵיהֶם.

אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, רַבִּי רַבִּי, וְהָרִי כְּתוּב בַּשְּׂכִינָה אָרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָתָהּ תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם. אָמַר לוֹ, וְדַאי כָּךְ הוּא! שְׁבִזְמוֹן שִׁישְׂרָאֵל שׁוֹמְרִים אוֹת הַבְּרִית, הִיא מִתְמַלֵּאת כָּל טוֹב וְלֹא חֹסֵר מִמֶּנָּה (שְׁפַע). וְכֹאשֶׁר לֹא שׁוֹמְרִים הַבְּרִית, מִסְתַּלֵּק הַשְּׁפַע מִמֶּנָּה, וְנֹאמַר בָּהּ וְתִרְאָה הַיִּפְשָׁה.

וּבִאֲתוֹ זְמוֹן, אִם לֹא יוֹרֵד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשֹׁמְרֵי אוֹתָהּ, נֶשׁ רְשׁוֹת לַצְּדִידִים הַחֹמְרִים לִקְרֹב לְשֵׁם. וְאוֹתוֹ שְׁגוֹרֵם אֵת זֶה, נֶשׁ רְשׁוֹת לְמִקְטָרֵג לְהִגֵּל אוֹתוֹ. מִשּׁוּם זֶה אָמַר לָהּ וְהָיָה כִּי יִרְאוּ אֶתְךָ הַמִּצְרִים וְגו' (שם). וְעַל זֶה אָמַרְי נָא אֲחִיתִי אֶתְךָ (שם), לֹא תִדְעִי בִּינֵיהֶם.

וְאִם תֹּאמַר מָה חֲטָא אַבְרָם? אֵלָא חֲטָאוּ קֹדֶם שֶׁבָּא לְעוֹלָם הָיָה בְּאוֹת ה', בְּחִסְרוֹנוֹ שֵׁם הָיָה. וּמִשּׁוּם זֶה הָיָה נִקְרָא אַבְרָם בְּלִי ה', עַד שֶׁזָּכָה לָהּ וּבָהּ נִשְׁלַם בְּכָל אֵיבָרָיו. וּמִשּׁוּם יו"ד שֶׁהִיָּתָה בְּשָׂרִי, אָמַר אָמַרְי נָא אֲחִיתִי אֶתְךָ, לְהִגֵּל. לְמַעַן יֵיטֵב לִי בַעֲבוּרְךָ (שם), בֵּית יְחִידָה, וְנֹאמַר בָּהּ אֶבְרָם מִצְרִי הַבּוֹנִים. יֵיטֵב לִי - מִצַּד שֶׁל הַטּוֹב, וְהִיָּתָה נִפְשִׁי - מִצַּד שֶׁל חַיִּי הַעוֹלָמִים, מִשּׁוּם שֶׁשְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ נִבְנָה בָּהֶם הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי וְצָדִיק.

וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה וְגו'. פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, יִשְׁנֵי חֲבֵרוֹן קוֹמוּ. וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה, מִי שָׂרָה כָּאן? זֶה הַשְּׂכִינָה, מִשּׁוּם שֶׁלְמִטָּה בְּצָדִיק וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ. כָּךְ הַצְּדִיקָה הִזוּ נִבְרָאָה בְּדִיקוּנָהּ שֶׁל הַשְּׂכִינָה.

וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה - זֶה הַשְּׂכִינָה. וּמִי הוּא הַחַיִּים שְׁלָהּ? יִיָּהּ, וְזֶהוּ הַשְּׂכִינָה. שֶׁכֵּן יִיָּהּ. וְזֶהוּ הַחַיִּים שֶׁל הַנִּשְׁמָה. זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ כָּל הַנִּשְׁמָה תִּהְלַל יִיָּהּ. וְהָיָה הוּא בְּאִי"ת בִּישׁ - צ'. עִם י" עוֹלָה לֵק', וְהִם מֵאָה בְּרִכּוֹת שֶׁחֵיב אָדָם לְהִרְיֹק בְּכָל יוֹם בַּשְּׂכִינָה, וְזֶהוּ מֵאָה שָׁנָה. וְעַלֵּיהֶם צִוָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שָׂאֵל מִעֲמֶךָ. אֵל תִּקְרִי מִיָּה אֵלָא מֵאִיָּה.

וְעוֹשִׂים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים - אֵלּוּ עוֹשֶׂר אֲמִירוֹת וְעוֹשֶׂר דְּבָרוֹת וְשִׁבְעָה הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, וְשִׁשֶּׁת יָמֵי הַמַּעֲשֵׂה וְיוֹם הַשַּׁבָּת, שֶׁהוּא וְיִכְלוּ, הַכָּלָל שֶׁל כָּלִם. וְכִנְגֻדָם נִתְּנָה תוֹרָה בְּעוֹשִׂים וְשִׁבְעַת אוֹתִיּוֹת - עוֹשִׂים וְשִׁשֶּׁת שֶׁל הַתּוֹרָה, וְחִמְשָׁה שָׁנָה מִנְּצִי"ד שֶׁהַצּוֹפִים אָמְרוּ אוֹתָם.

וְאִם חֹסֶם וְשִׁלּוֹם עוֹבְרִים עָלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל, מִתְפַּזְזִים לְאַרְבַּעַת הַצְּדִידִים, וְהַשְּׂכִינָה גְּלִיתָה עִמָּהֶם. זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ וְתִמְתָּ שָׂרָה. הַמִּיתָה שְׁלָהּ שֶׁהַסְתַּלֵּק מִמֶּנָּה יִיָּהּ וְנִשְׁאַר כִּי"ס חֹסֵר. וּמִשּׁוּם זֶה וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כִּי"ס יִיָּהּ.

בְּקִרְיַת אַרְבַּע - אֵלּוּ אַרְבַּעַת צְדִידִים שֶׁהַתַּפְזֵר עִם יִשְׂרָאֵל, וּמִשּׁוּם זֶה תִּקְנוּ בַּתְּפִלָּה וְכִבְדֻנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כְּנָפּוֹת הָאָרֶץ. שֶׁהַגְּלוּת הִיא מִיתָה לַשְּׂכִינָה וְלִכְלֹל יִשְׂרָאֵל בְּנִיָּהּ.

וְעוֹד, וְתִמְתָּ שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע - אֵלּוּ תַּחֲוֵי וְתַחֲוֵי וְחִשָּׁד וְתַחֲוֵי, שֶׁהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בָּאָרֶץ, שֶׁנֹּאמַר בָּהּ וְהָאָרֶץ הִיָּתָה תַּחֲוֵי וְגו' (בראשית א). מִשְׂכִּינָה וְצָדִיק שָׂאִין בּוֹ נְבִיעָה שֶׁל הַתּוֹרָה. מֵאַרְבַּע הַחִיּוֹת שֶׁלּוֹ, שֶׁהֵן אַרְבַּע הַחִיּוֹת שֶׁל הַפֶּסֶא, גָּלוּ בְּאַרְבַּעַת יְסוּדוֹת אֵלּוּ, שֶׁהֵם תַּחֲוֵי - קוֹ יִרְקָה, הַקְּלִפָּה הִירְקָה שֶׁל הָאֲגוּז. בַּחוּ - גּוֹן לְבָן, קְלִפָּה שְׁנִיָּהּ. וְחִשָּׁד - קְלִפָּה שְׁלִישִׁית שֶׁל הָאֲגוּז, שֶׁהוּא אֵשׁ מִתְלַקַּחַת. תַּחֲוֵי - חֲלָל הָאֲגוּז שֶׁשֵּׁם הַמֶּלֶךְ, שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה, כֶּסֶף הַכְּבוֹד וְאַרְבַּע הַחִיּוֹת שֶׁלּוֹ. שֶׁכָּךְ נִחְלָק הַמֶּלֶךְ שֶׁל הָאֲגוּז לְאַרְבַּעַת צְדִידִים שֶׁעָלֵיהֶם עוֹמֵד הַמֶּלֶךְ.

וְאֵלּוּ הֵם כְּנָגֵד אַרְבַּעַת אֲוִירֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁל אָדָם, עוֹר וּבָשָׂר תִּלְבִּישָׁנִי וּבַעֲצָמוֹת וְגִידִים תִּשְׁכַּכְנִי. הֵן אַרְבַּע קְלָפוֹת הָאֲגוּז שֶׁהֵן בְּסוֹד הָעֶרְלָה, שֶׁעָלֵיהֶן נֹאמַר וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וְלִבָּשֶׁם (שם ג). וּפְרָשׁוֹהוּ הָרִאשׁוֹנִים, מָה זֶה עוֹר? זֶה עוֹר הַנֶּחֱשׁ.

וּבִזְמוֹן שִׁישְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹת הַקְּלָפוֹת, שֶׁהֵן אַרְבַּע גְּלִילוֹת, הֵם בְּפִרּוֹד כְּבִיכּוֹל, כְּאֵלּוּ לֹא הָיוּ גוֹי אֶחָד, וּשְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא שׁוֹרָה עָלֵיהֶם. וּמִשּׁוּם זֶה בָּאָרוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, כָּל הַדֶּרֶךְ בַּחוּץ לְאָרֶץ דּוֹמָה כְּמִי שָׂאִין לוֹ אֵלוֹהַּ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַבָּא, וְהָרִי שְׁמַעְתִּי שְׁאוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כָּךְ הֵן י" בְּפִרּוֹד מִן ה', ו' מִן ה', וְלֹא מִתְחַבְּרוֹת עַד שִׁישְׂרָאֵל יֵצְאוּ מִן הַגְּלוּת. אָמַר לוֹ, בִּנְיָ, יֵשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן לְבוּשִׁים שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנִּקְרָאוּ עַל שְׁמוֹ שְׁנִבְרָאוּ. זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ כָּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ. וְאֵלּוּ הֵם בְּפִרּוֹד. וְכִשְׁמִתְחַבְּרִים בְּמִנְיָן, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמַעַלָּה וְשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְמַטָּה, וְעוֹלִים לְעוֹשִׂים וְשֵׁשׁ יְהו"ה הַכְּשִׁבּוֹן אֲחִי"ד אֲחִי"ד, כְּפִתּוּב בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. אֲבָל אוֹתִיּוֹת הַיָּחִיד בְּדֶרֶךְ אֲצִילוֹת אֵין שֵׁם חֲשִׁבּוֹן וְלֹא פִרּוֹד. וּמִשּׁוּם זֶה וְנִהַר יֵצֵא מִעֵדֶן וְגו' וּמִשּׁוּם פִּרְדוֹ וְהָיָה לְאַרְבַּעַת רִאשִׁים. בְּזִמְנוֹ שֶׁתִּבְאֵר גְּאֻלָּהּ, תִּתְקַיֵּם וּנְפִצּוֹת יְהוּדָה יִקְבֹּץ מֵאַרְבַּע כְּנָפּוֹת הָאָרֶץ. (נֹאמַר). הִיא חֲבֵרוֹן שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְחַבְּרֵם

בְּאֶחָד, וְזֶהוּ וְקִבְצָנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כְּנִפּוֹת הָאֶרֶץ).

וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעָה שָׁנִים. מֵאָה שָׁנָה, זֶה יוֹ"ד שְׁעוּלָה לְמֵאָה עִם שְׁנֵי הַחַיִּין, כְּמוֹ זֶה הָיְתָה עוֹלָה יוֹ"ד. חֲמֵשׁ פְּעָמִים י' הֵם חֲמִשִּׁים. וְכָךְ ה' הִתְחַלְתָּ חֲמִשִּׁים. הָרִי מֵאָה. וְעֶשְׂרִים שָׁנָה זֶה י' שְׁעוּלָה לְכִי שֶׁל כֶּתֶר וְנִעְשִׂית כִּי.

בּו נִשְׁלֶמֶת י' לְהִיּוֹת י' בְּחֻשְׁבוֹן, כְּמוֹ זֶה א' הִיא יוֹ"ד לְמַעֲלָה, ו' בְּאֶמְצַע, דְּלִי"ת לְמַטָּה. וְלִפְעָמִים י' לְמַעֲלָה, י' לְמַטָּה, ו' בְּאֶמְצַע, וְעוֹלָה לְחֻשְׁבוֹן כִּי. וְזֶה כִּי מִן כּוּז"ו. וּמִשּׁוּם שֶׁכִּי הִיא כֶּתֶר, רַחֲמִים וְרָצוֹן שָׁאִין שֶׁם דִּין כָּלֵל, אֲמָרוּ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁמִּעֲשָׂרִים וּלְמַטָּה לֹא מַעְנִישִׁים בְּעוֹלָם הָזֶה.

וְשִׁבְעָה שָׁנִים זֶה ו'. כְּשִׁשׁוּרָה י' עַל רֹאשׁוֹ נִעְשִׂית ז'. וְאִם זָכָה בְּשִׁכְנָה שֶׁהִיא ז' לְשֹׁמֵר אוֹתָהּ בְּבִרְיָתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהִבְרִית מִמֶּשׁ שׁוּרָה עָלָיו ז', שֶׁהִיא יוֹם שְׁבִיעִי, וְנֶאֱמַר בּוֹ שִׁבְעָה בַּיּוֹם הַלְלִיתִּיךָ, וְאִם לֹא - כְּתוּב בּוֹ וַיִּסְרֹתִי אֶתְכֶם אֶף אֲנִי שִׁבְעָה.

וְעֵקֶר הַכֹּל הוּא אוֹת הַבְּרִית, שֶׁבּוֹ זֹכָה לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא עוֹלָם הַבָּא שָׁאִין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתֵּינָה וְלֹא קִנְיָה וְלֹא תַחֲרוּת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעִטְרוֹתֵיהֶם בְּרֹאשֵׁיהֶם וְנִהְנִים מִזֵּיו הַשְּׁכִינָה. וְתִמְצָא סִמְיָךְ בְּיִסוּד שֶׁהוּא כִי. חֲלֵק סִמְיָךְ וְתִמְצָא בּוֹ כִי. וְיִסוּד הוּא יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְתִמְצָא בּוֹ כּוּז"ו.

אֲמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר, אֲבָא, וְהָרִי כּוּז"ו מִצָּאנוּ, אֲבָל ו' הִתְחַלְתָּ לֹא מִצָּאנוּ בְּאוֹתֵיהֶם! אֲמַר לוֹ, בְּנִי, כְּשִׁשְׁוֹרָה מִחֻשְׁבֵּן, מֵהָאֵם הֶעֱלִינוּהָ נִקְרָא ז', וְכִשְׁאֲתָהּ מִחֻשְׁבֵּן מִיָּמִין שֶׁהִיא גְדֻלָּה נִקְרָא ו'. אֲמַר לוֹ, זֶה יָפָה, כִּי נִחְשָׁבֶת בְּסִפְרוֹת שְׁלֹשִׁים וּשְׁתֵּים, הָרִי עֶשֶׂר וְלֹא יוֹתֵר. כְּמוֹ שֶׁאֲמָרִים בְּסִפְרָה יִצְרָה, עֶשֶׂר סִפְרוֹת בְּלִי מָה, עֶשֶׂר וְלֹא תִשַּׁע, עֶשֶׂר וְלֹא אַחַת עֶשְׂרֵה.

אֲמַר לוֹ, בְּנִי, כִּי מִרְאָה י' מִמַּעֲלָה לְמַטָּה וּמִמַּטָּה לְמַעֲלָה, וְהַכֹּל א' שֶׁהִיא הַסּוּד שֶׁל יוֹ"ד וְהַכֹּל אֶחָד. וּמִשּׁוּם זֶה תִּמְצָא שֶׁהָאוֹת יוֹ"ד הִיא כ', כֶּתֶר שֶׁל הָאוֹת י' שְׁעוּלָה בְּחֻשְׁבוֹן כ', וְהַכֹּל אֶחָד. כִּי יוֹ"ד אֶלְהִיךָ אֵשׁ אוֹכֵלָה הוּא. כִּי הוּא י' וְהוּא יְהוָה ה' שְׁעוּלָה כִי, וְעִם אֶרְבַּע אוֹתֵיהֶם עוֹלָה ל' לְחֻשְׁבוֹן כִּי, וְזֶה סוּד יְהוָה ה'.

וְתַמַּת שָׂרָה - זֶה הַנִּשְׁמָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וַיִּפַּח בָּאָפוֹ נִשְׁמַת חַיִּים. וּמָה הַמִּיתָה שָׁלָה? שֶׁנִּרְדָּה מִלְּמַעֲלָה וְנִכְנָסָה לְאֶרְבָּעָה יִסּוּדוֹת רָעִים, שֶׁהֵם אֵשׁ רוּחַ מִיָּם עֶפֶר, וְהֵם שְׁתוּף שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא שֶׁם בְּלִי תוֹרָה. שֶׁקֹּדֶם שֶׁהִנְשָׁמָה יוֹרֶדֶת לַגּוֹף בְּאֶרְבָּעָה הַיִּסּוּדוֹת הַלָּלוּ, נִתְּנָה הַתּוֹרָה כָּלָה. וּמִיָּד כְּשֶׁנִּכְנָסָת לַגּוֹף, מִסְתַּלְקֶת מִמֶּנּוּ, וְיִסּוּד הַדָּבָר - אֲנִי מִלֵּאָה הַלְכָתִי וְרִיקָם הִשִּׁיבִנִי ה'.

אֲמָרָה הַנִּשְׁמָה, אֲנִי מִלֵּאָה הַלְכָתִי לְעוֹלָם הָזֶה, וְכַעַת רִיקָם הִתְחַלְתִּי ה' לַגּוֹף הָזֶה. וְעִם כָּל זֶה, אִם זָכָה אָדָם לְהִתְעַשֵּׂק בְּתוֹרָה - הִיא חֲבֵרוֹן, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, שֶׁהִסְתַּלְקָה מִהַנִּשְׁמָה - הַתְּחַבְּרָה לָהּ. שֶׁהַנִּשְׁמָה הִיא מִכְסָּא הַכְּבוֹד. וְהַתּוֹרָה שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, תּוֹרַת ה' תְּמִימָה. עַץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ. וְאִף עַל גֵּב שֶׁהוּא אָדָם בְּאֶרֶץ רָעָה, כְּנַעֲנִי שֶׁסּוֹבֵב אוֹתוֹ יִצְרָה רָע, אִם יִתְחַזֵּק בְּאוֹתָהּ חֲבֵרוֹן, הִיא מִתְחַבֶּרֶת לוֹ.

דָּבָר אַחֵר, הִיא חֲבֵרוֹן - זֶה הַשְּׁכִינָה. אִף עַל גֵּב שֶׁהִתְחַבְּרָה מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִיא חֲבֵרוֹן אֵלָיו. כְּמוֹ שֶׁיִּשְׂרָאֵל שֶׁאֲמָרִים (יִשְׁעִיָּה כו) ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעָלוֹנוּ אֲדָנִים זוֹלָתֶךָ. וְעִם כָּל זֶה, לְבַד בְּדָ נִזְכִּיר שְׁמֶךָ, אִף עַל פִּי שֶׁהִתְחַבְּרָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּרַח דּוֹדִי (שִׁיר הַשִּׁירִים ח), וְעִם כָּל זֶה הַלֵּב שֶׁלָּנוּ וְהַפֶּה שֶׁלָּנוּ לֹא נִפְרָד מִמֶּךָ, כְּכַתּוּב וּדְמָה לָךְ לִצְבִי (שם). כַּעַת אֲנִי מִיִּחְדִּים שְׁמֶךָ בְּכָל יוֹם וְאֲמָרִים שְׁמֶךָ יִשְׂרָאֵל בְּלֵב וּבִפֶּה וּבִמְחֻשָּׁבָה.

וּמִשּׁוּם זֶה הִיא חֲבֵרוֹן, מִשּׁוּם שֶׁשְּׁכִינָה לֹא זָזָה מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְיִשְׂרָאֵל מִיִּחְדִּים שְׁמוֹ בְּכָל יוֹם וְסוֹבְבִים כְּמָה מִכּוֹת עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהָ הִרְאִינוּ.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאֲמַר, וַיְהִי חַיִּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה - אֵלּוּ מֵאָה בְּרָכוֹת שֶׁנִּמְצְאוּ מִחֻשְׁבָּה, וְעֶשְׂרִים שָׁנָה מִצַּד הַכֶּתֶר, וְשִׁבְעָה שָׁנִים מִצַּד הָאֵם הֶעֱלִינוּהָ. וְתַמַּת שָׂרָה בְּקִרְיָת אֶרְבַּע - זֶה קִרְיָאֵת שְׁמֶךָ. שְׁלֹשׁ מִתָּה הַצְדָּקָה הִזָּה עַל יְדֵי הַנֶּחֱשׁ, אֲלָא שְׁנִיפָא רּוּחָהּ בְּקִרְיָאֵת שְׁמֶךָ בְּאֶרְבַּע אוֹתֵיהֶם. הִיא חֲבֵרוֹן, חֲבֵרוֹ שֶׁל הַנִּשְׁמָה שָׁלָה, הִיא הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא קִרְיָת אֶרְבַּע, אֶרְבַּע הָאוֹתֵיהֶם שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁהֵם י' יְהוָה. ה' אֱלֹהֵינוּ. ו' יְהוָה. ה' אֶחָד. בְּרוּךְ שֶׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. (עכ"מ).

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וַיֹּאמֶר אֵל תִּרְדּוּ מִצְרַיִם וְכו' (בְּרֵאשִׁית כו). פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאֲמַר, וַיֵּרָא אֵלָיו ה' - מִצַּד שֶׁל הָאֶסְפִּקְלָרְיָה שְׁמֵאִירָה כֶּךָ הוּא ה' בְּכָל סִפְרָה וְסִפְרָה כְּנִשְׁמָה בְּגוֹף אָדָם. וּמִצַּד הָעֲמוּד הָאֶמְצָעִי נֶאֱמַר וַיֵּרָא אֵלָיו ה', הַתְּגַלָּה בְּרַחֲמִים לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהִתְגַּלָּה לָהֶם בְּגִלְתָּהּ שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ אֲנִי וְלֹא מִלֵּאָדָּה אֲנִי וְלֹא שָׂרָה.

בִּינְיָמִין הִנֵּה הִזְקֵן שֶׁל הַזְּקֵנִים הַזֶּה מִן אֵלָיו וְאֲמַר, הַמְנוּרָה הַקְּדוּשָׁה, מִצַּד הַנְּבוּאָה כָּל הַסִּפְרוֹת נִכְלָלוֹת שָׁם, אֲבָל שָׁם ה' הוּא בְּכָל מְקוֹם וְדָאִי. אֲבָל הַנְּבוּאָה, דְּרָגָה יְדוּעָה יֵשׁ לָהּ, וְכִּי הַתְּפִלָּה כָּל הַסִּפְרוֹת נִכְלָלוֹת בָּהּ, אֲבָל דְּרָגָה יְדוּעָה יֵשׁ לָהּ. וְכִּי בְּכָל אוֹתָן מִצְוֹת, בְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה כָּל הַסִּפְרוֹת



נכללות בה. אבל כל אחת ואחת יש לה דרגה ידועה. והשכינה היא המצוה של כל המצוות, ובה נכללים כל הנביאים ודאי, נצח והוד, ובהם נכללים העמוד האמצעי והשכינה. העמוד האמצעי, משם נקראת האספקלריה המאירה מצד שגצח שבה הוא אור צח, ובשבילו נאמר והשביע בצחצחות נפשך.

השכינה, שהיא מלכות הקדושה מצד ההוד, נקראת אספקלריה שלא מאירה, והם כתובים מזה ומזה, וכתוב בו משני עבריהם, והם ימין ושמאל, חסד וגבורה, שבהם שתי ידיים לכתב. והם ה' ה', חמש האצבעות של יד ימין, וחמש האצבעות של יד שמאל. רוח הקדש ו' היא תורה שבכתב, עליהם ה"ה ו', ועם י' שהיא חכמה נעשית יהו"ה, והם נצח והוד, שני נביאים, שני כתובים, שני לוחות התורה שנתנו מימין ומשמאל.

העמוד האמצעי הוא תורה שבכתב מימין. מלכות התורה שבעל פה משמאל. והיא אספקלריה המאירה מימין, והיא אספקלריה שלא מאירה משמאל, והם רוח הקדש זכר ונקבה.

מצד הצדיק מתחברים העמוד האמצעי והשכינה בין בתורה בין בכתובים בין בנביאים, ומשום זה כי כל בשמים ובארץ. והרי פרשה שאוחז בשמים ובארץ, שבכל הדרגות הם ימין ושמאל, שאין יחוד וקרבה לקדוש ברוך הוא אלא בצדיק, שהם כאילו שהענפים נפרדים לימין ולשמאל ומתחברים למטה בשרש שהיא אגדה, שהוא הצדיק, עקר היחוד.

וכמו שהצדיק הוא עקר היחוד לקדוש ברוך הוא ושכינתו למטה, כך הוא העמוד האמצעי קרבה ויחוד ועקר לאב ולאם.

וכך כמו זה תפלה מעמד ותפלה מישב נכללו בצדיק חי העולמים הכולל שמונה עשרה ברכות של התפלה. ותפלת שחרית ותפלת מנחה הן ימין ושמאל, שם האב והאם, ונכללים בעמוד האמצעי שהוא תפלת ערבית, שבו (בראשית כח) ויפגע במקום.

הדרגה של העמוד האמצעי, והוא עקר התפלין, ובו צריך לקשר (לסדר) אותם כמו זה: חכמה - קדש לי, וזה י'. בינה - והיה כי יביאך, וזו ה'. שמע ישראל לימין - ו'. והיה אם שמע לשמאל, וזו ה', ובעמוד האמצעי נכללים.

וכשנכללות בו תפלין של ראש ושל יד, נקראות תפלין. ובו הם מצוה אחת, ולא צריך להפסיק, כמו שבארנו, סח בין תפלה לתפלה - עברה היא בידו. וזהו עקר הגמרא. ואלו שעושים אותו שתי מצוות (כתלמוד) של ירושלמי, הוא מימין ושמאל ששם הענפים נפרדים שמצד הימין ושמאל. שתיים דבר אלהים - צריך לברך עליהן שתי ברכות, אחת להניח תפלין על של יד, ואחת על מצות תפלין של ראש. ואם סח ביניהם, מברך על של ראש שתיים.

אבל מצד של העמוד האמצעי, עליהם נאמר אחת דבר אלהים, ולא צריך אלא ברכה אחת, כי אחד קראתיו. ואם סח בין תפלה של יד לתפלה של ראש, הוא עושה פרוז ביחוד, ומשום זה עברה היא בידו ולא מצוה. ואין עברה אלא מות, שנאמר רגליה ירדות מות, שעליה נאמר כי המות נפרד בין א"ח לד'. ומשום זה עברה היא בידו, וחוזרים עליה מעורכי המלחמה. ושם יוצא משם בחטא זה, מות.

וזהו אחת דבר אלהים. זה הצדיק שהוא יום שבת, זכור ושמור בדבור אחד צריכים ליחד אותם בו ולעשות אותם אחד. והרי פרשה, זכור לזכר ושמור לנקבה. אבל מצד של ימין ושמאל הם שניהם שתי מצוות, וכמו זה כל המצוות.

ומשום המחלקת היא בין החברים בתפלין, ושאר המצוות הוא בימין ושמאל. אבל בעמוד האמצעי אין שם מחלקת, משום שהוא עקר הגמרא שהיא שלמה, ומשם נקרא יעקב איש תם, הוא ו' שכולל ששה סדרי משנה. ה' הגמרא שלה היא תם בשלש האבות יה"ו, ובו נשתלם יהוה.

ומשום זה, בכל מקום שנפרדים הענפים לימין ולשמאל, אבל למטה נקראת אגדה אחת בעמוד האמצעי, ומשום זה וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה. זו הדרגה הרעה שגרמה רעב של התורה ועניות של מצוות התורה, שהרי פרשה, שכן בארץ - זו שכינה. והרי פרשה הראשונים, כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה.

ומשום שאברם דרגתו אריה, שנאמר בו גור אריה, ומשום זה אמר לו הקדוש ברוך הוא גור בארץ הזאת. הימין שם יה"ו שעולה לחשבון אה"י, ושם ו' בשביל ה' של אברהם שהיא הארץ. ומצד הימין נקרא בארץ, ששם אב, ב"א בהפוך האותיות אב, וזהו באר"ץ, כי אב המון גוים נותתיד.

ואהיה עמך - זו יה"ו בחשבון אה"י, בשביל ה'. ואהיה עמך - ו' שהוא בן ז"ה מן אהיה עמך. ואברךך - שהברכות הן מצדו של הכהן. השכינה העליונה נקראת ברכה מצד הימין, וקדשה מצד השמאל, והעמוד האמצעי נקרא יברך. זהו שכתוב בך יברך ישראל.

ומצד השמאל נקרא קדש, זהו שכתוב קדש ישראל לה'. ומקדשי תיראו. וקדוש מצד השמאל.

ומשום שההבדל הוא מצד הימין, אמר ואברךך כי לך ולזרעך. הזרע הוא מצד העמוד האמצעי למעלה, ומצד הצדיק למטה, וזהו על כל זרע זרוע. זרוע למעלה, זרע למטה. שמי ששומר הברית עולה על כל הקלפות הללו שהן ערלה ופריעה, ששם סמאל ונחש, הממנים של כל אמות העולם. ומשום זה כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה, שהם השלטון של אל אחר.

והקמתי את השבעה, השבעה היא השכינה, והקיום שלה העמוד האמצעי. אשר נשבעתי לאברהם אביד, שבו הגאלה. זהו שכתוב חי ה' שכבי עד הבקר. עקב אשר שמע אברהם בקלי, עקב ראשי תבות: ע' ענוה, ק' קדשה, ב' ברכה. סנדל לענוה - יראה, ומשום זה עקב ענוה יראת ה'. ענוה מצד העמוד האמצעי. ומשום שמשה היה משם, נאמר בו והאיש משה ענו מאד. והענוה מימין. והשכינה יראה מצד השמאל. ומשום ששכינה היא עקב לעמוד האמצעי, נאמר בו ראש דברך אמת. ונאמר בשכינה עקב ענוה יראת ה'.

כזה הוא. הוא יסופך ראש ואתה תסופנו עקב. אחר כך נאמר ביעקב הוא יסופך ראש. זהו שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום. וישמר משמרתו - זו שכינה, שהיא משמרת תרומתי. מצותי - מצד הימין כלולים במאמרים ארבעים ושמונה איברים. הקותי - מצד השמאל שמשם כי חק לישאל הוא. חקים ומשפטים הם משם גזרת המלך, ששם גזרת כל הדינים. ותורת - מצד העמוד האמצעי, והוא ספר תורה. הצדיק הוא ספר תורה, העמוד האמצעי.

ואם תאמר, צדיקים עומדים ועטרותיהם בראשיהם - אלו התגים של ספר תורה, שהם בד"ק ח"י"ה שטנ"ז ג"ץ. ואמרו בעלי המשנה, אלו התגים הם כלי זין, כאדם שאוחז כלי זין בידו ומניע אותו לימין ולשמאל ולקדשה. וכלי הזין הם בשלש עשרה אותיות ז"ן בדח"ק, שהיא כמין חטטרת של האות ז"ן ונעשה זה, וסימנה - ז"ה ויד ז"ח ח"ק ח"י. ז' צדיק בכל אות נאות, והוא עם י' עטרה על ראשו.

וישב יצחק בגר. בא וראה, צריך שלא יהיה דבק בין אות לאות, ולא יהיה חסר אות מן התבה, ולא משנים מפתוחות לסתומות ומסתומות לפתוחות, ואם לא - ספר התורה פסול. וכל התקון הזה למה? אלא האותיות פתוחות מצד השכינה התחתונה, והסתומות מצד האם העליונה, העולם הנסתר. ואותם מ"ם, זו פתוחה וזו סתומה. מ' פתוחה - מלכות. ס סתומה - בינה, מצד הימין והשמאל, שענפים מתפרדים לא ידבק אות באות. ומצד העמוד האמצעי, שהוא שקל הקדש, לא יוסיף אות ולא יחסר אות, שכל המוסיף גורע, ואם הדביק - נגרר, ומשום זה וישב יצחק בגר וגו'.

בינתים הנה עלם הזדמן ביניהם ואמר, למה אין נקוד בספר תורה? אמר לו, בני, כל נקודה היא תנועה של אותיות, כמו הפרקים שהם התנועות של איברי הגוף, וכל תנועה הם מצד החכמה. וכדי להפיר את ספר התורה, הוא מצד העמוד האמצעי, אין בו נקודות. וכל הנקודות הן בגוף, עינים, פנים, אזנים. החסם של כלם על הפה.

ומשום שהתורה שבכתב נתנה מצד הימין, ששם כתיבה, פרשוה שתורה שבכתב, ספר תורה, שלא לקרא אותו על פה, ונאמר שאין לו נקודים. לתורה שבעל פה יש טעמים ונקודות.

דבר אחר וירא אליו ה'. בא וראה, יש נבואה מראה, ויש נבואה מרית, ויש נבואה משמיעה, ויש נבואה מדבור, והם ד' מרכבות לשם יהוה. בראה, בריאה שהיא מראה, ונגד המרכבה שלמעלה אמר הקדוש ברוך הוא נעשה אדם.

והרי הקשו הראשונים, אחר שכל הבריות שברא במעשה בראשית הזכיר בריאה בלשון יחיד, למה הזכיר בנעשה אדם בלשון רבים כדי לתת פתחון פה למינים ולמומרים? אלא כאן פתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו' ופועים יפשו בו. לקים בהם ובאבד רשעים רנה. שהרי התורה סתמה שהוא ברא את האדם העליון הראשון, זהו שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו. את - לרבות שברא אותו בדיוקו של אדם עליון במרכבה, שנאמר בו ודמות פניהם פני אדם.

ויברא אותו בשני דיוקנאות שכתוב בצלמו, בצלם, שהם אדם של פסא הכבוד מרום, ואדם של הפסא השני שנאמר בו מראשון, וזהו מרום מראשון. ומה שנאמר נעשה אדם, זה ללמד לכל אהד ואהד מישאל שהם זכר ונקבה לשתף אותו בזווגו, שאם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בזיו בו. ומשום זה אמר הפסוק בכל דרכיך דעהו והוא ישר ארחתיך. שנאמר בהם כי ישרים דרכי ה'. שודאי נאמר בעלת העלות שני עולמות שציר בהם עלת על הכל, והם י' מאיש וה' מאשה. שני עולמות שציר בהם עלת על הכל הם ו' ה', העולם הזה והעולם הבא, וזה י"ה, וזהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א.

ואמר עלת על הכל, אף על גב שנאמר שבאלו האותיות נברא העולם, וכסא לאדם לשבת ביות, לשבת על הכסא, שבהם א"י או"ה, ובהם נקראו ישראל בנים אתם לה' אלהיכם, ונאמר בהם אדם אתם - שתפוני עמכם באותיות הללו ויתקומו מעשיהם, שאני הוא שבראתי כל העולמות וכל הכסאות והחיות והמלאכים וכל הצבא העליונים ובני אדם באותיות הללו.

ואף על גב שיש בישראל האותיות הללו בשביל התורה שנתן להם, לא ימצאו באותיות הללו

לעשות מעשה בהם שלא ישתפו אותי עמהם. ומשום זה אמר להם נעשה אדם, בשתוף שלי, ולא התורה והמצוה עשו פעלה למעלה ולמטה פחות ממני.

ומשום זה בכל דריק דעה. וכל אמות העולם שלא קבלו ממנו תורה, אין להם בו ידיעה, והולכים כצאן בלי רועה, ונאמר בהם כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו, ועושים הרבה אלהות, וכל ישראל קבלו ממנו תורה, הם עובדים אותו אחד בו, ובכל האותיות והשמות הקדושים שלו ובכל המחנות העליונים והתחתונים שנבראו בהם.

ובכל הבריות העליונות והתחתונות ולמעלה מכלם אחד, ולמטה מכלם, ומבפנים של כלם, ומבחוץ של כלם הוא אחד. מבית ומחוץ תצפנו, וכך תוכו כבדו. כך הוא מבפנים של כל העולמות כמו מחוץ לכל העולמות לא משתנה, ואין שם וחבור אותיות של שם ה' ובכל הכפויים שלו חוץ ממנו. שאם לא שהוא חבר בקרבנה י' בה' ו' בה', לא נקראו האותיות בשם ה' ה', והוא מחבר ית' ה' אדניי, והוא מחבר ית' ה' באלהים, שעולה לחשבון אהי' אדניי. והוא לא נקרא אחד פחות מהם, שהוא אחד שמחבר שנים, שהם זכר ונקבה, ועושה אותם אחד. זהו שכתוב באדם וחוה כי אחד קראתיו. והוא משתף בבנין בו ובת שהם בנים, לשון של בנין. וזהו אם ה' לא יבנה בית.

וכל ענין ומעשה שאינו משתף בו, מה כתוב בו? כי שמים כעשן נמלחו והארץ ככד תבלה. ומיד, ישמחו השמים ותגל הארץ, שהם הבנין והשתף שלו. שכל ההבלים של אמות העולם הם שמים וארץ, ועתידים להאבד, וכל ההבלים של ישראל ביי' ביחודו. אותם שמים וארץ הבנין שלו. ומה הוא חי וקיים - כך מעשהו חי וקיים. ומשום זה אמר חי אני נאם ה' אם אחפץ במות הרשע כי אם בשובו מדרך וחייה.

וכמו שאמר לישראל נעשה אדם, כך אמר לספירות נעשה אדם. זה העמוד האמצעי שהוא ראשון למחשבה ואחרון למעשה, שהם חכמה בראש וחכמה בסוף. שכל ספירה נותנת בו חלקו, ומשום זה הוא בדיוקנו מאסף לכל המחנות הצבאות. ורועה הנאמן בדיוקנו.

ואמר למלאכים נעשה אדם, וזה מטטרו"ן, שכל מלאך וחייה שם בו חלקו. וכך אמר לצבא השמים לעשות את השמש בדיוקנו, וכל פוכב נותן בו חלקו, ועלת על הכל השתתף בו בכל מקום, בתפארת במטטרו"ן ובשמש, ואין להאריך בזה.

ועוד נעשה אדם, לאמן שזרע כמה זרעונים בבת אחת, וכל אחד יצא ביומו. אחר כך אמר לאלה שהם פועלים: אני רוצה שתשתתפו כלכם לעשות כלי, וכל אחד מהם יתן בו חלק ממה שנתתי בכם, ואני אשתתף עמכם בכלי ההוא חלק ממני. אמרו לו: מה הכלי הזה כל כך חשוב לפניך שיהיה כלול מהכל? אמר להם: הכלי הזה הוא אדם שיהיה בדיוקן של האדם העליון.

אמרו לו: למה תאמר לנו שכל אחד ואחד נותן בו חלקו, והרי אתה הוא אדון הכל, ואתה בראת הכל? טל אתה מכל אחד ואחד מה שאתה רוצה, שלא יהיה פתחון פה לאותם שלא יודעים בך, שיאמרו שמעשה של אדם אתה צריך מהשליחים שלך.

אמר להם: למלך שנתן מתנה לעבדיו ונתן לכל אחד ואחד חלקו וירשתו מאותה מתנה, אחר כך בא העבד הנאמן אליו וביקש ממנו מתנה. אמר המלך: העבד הזה עבד אותי בכל האיברים שלו, כך אני רוצה לעשות הכלי שלו מתנה מכל הצבאות שלי. מה עשה? כנס את כל המחנות שלו ואמר: אני רוצה מכם כל אחד ואחד יתן מתנה משלו לעבד הזה, ואני אשתתף עמהם ואתן בו מתנה משלי.

מהם הקשו ואמרו מה אנוש כי תזכרנו, ומהם אמרו ברצון שלם. אף כך קדם שנברא העולם, נכנסו ישראל במחשבה להבראות, קדם שנבראו המלאכים וכל הבריות של העולם של מעשה בראשית, ובחביבות שלהם הניח את המעשה שלהם שיהיו אחרונים למעשה בראשית. ואמר עליו נעשה אדם.

ולמה? אלא בשביל החביבות של אביהם שבשמים שנברא ישראל, והם היו עתידים להקרא בשמו ישראל, כנס את העליונים והתחתונים לתת חלק מכלם. משום שאם יחטא האדם, כלם נמצאים חסרים בהם מאותו החלק שנתנו בו, וכלם יבקשו רחמים בשבילו. והוא נתן בהם משלו, משום שמרוים לו עשה למענה אם לא למעננו, בשביל אותו החלק שלך שנתת בישראל. זהו שכתוב כי חלק ה' עמו. והוא מוחל להם בשביל אותו החלק שלו של שמו שנתן בהם.

שאם לא יתנו הם מעצמם חלק בו ברצונם, כלם היו טוענים עליו, שאתה נטלת מעמנו על כרחנו חלקנו שהוא באדם מכל אחד ואחד, ולא היו מרחמים עליו. וכדי שלא יהיה להם פתחון פה, משום זה לא רצה לטל חלק אלא ברצונם.

כמו זה שנאמר ברועה הנאמן, עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם. ומשום שהמזיקים סרחו לו ולא רצו לתת בו חלק, ואמרו מה אנוש כי תזכרנו וגו', לא ברא להם לבושים, שהם הגופים שלהם, והם שונאים אותם. ועל כן הממנים שעל שבעים ושתים אמות שהם לפניך, כמו באשר ישראל מחיבים לאביהם שבשמים, אותם אמות העולם הם רצונות בידי בורא העולם להלקותם בהם.

וכשחוזרים בתשובה, זורק את הרצועות מידו, ולא יהיה בהם ממש. שהכח של הרצועות אינו אלא בידי של מי שנוטל, שעליהם נאמר כל הגוים כאין נגדו. ומשום שישיראל יש בהם חלק מבורא העולמות שהוא עלת על הכל, ומעשר הספירות ומהפסאות ומהמלאכים והמזכבים והמזלות, כשחוזרים בתשובה, מכל מה שנטלו מבקשים עליהם רחמים, חוץ משדים ומזיקים וכחות הטמאה, שנאמר בישיראל אל תטמאו בכל אלה, שאין להם חלק בהם.

ומשום זה אמות העולם, שנשמותיהם מאותם כחות הטמאה, אין להשתתף עמם באכילה ושתיה, ולא בכל מעשיהם, שעליהם כתוב אשר חלק ה' אלהיך וגו', ובדבר בחר ה'. ועליהם נאמר כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו וגו', שהוא יחיד ומיוחד בכל המחוות שפלולים בהם.

ומשום שישיראל כלולים מעליונים ותחתונים, ועלת על הכל שם את שמו בהם, והם אהובים יותר מפלאכי השתר, משום שיש להם חלק בספירות מה שאין בן בפלאכים, משום שישיראל הם גורלו ונחלתו, כמו שהבנים אצל אביהם. שהמלאכים אינם אל הספירות אלא כמו סוסים אל הרוכבים עליהם, אבל ישיראל בנים של הקדוש ברוך הוא, ופרשוהו בעלי המשנה, אין ישיראל נגאלים עד שישתעבדו בשבעים ושתים אמות. ומשום זה כלל הקדוש ברוך הוא בסנחריב את שבעים ושתים האמות, לקים בהם מ'לחמה ל'ה' ביעמלק מדור דור.

וכנגד שבעים ושתים שרים הם השמות שבעים ושתים של ויסע ונבא ויט, לקים בהם הנה ה' רכב על ע"ב ק"ל, לטל מהם נקמה מעמלק שכולל בו שבעים ושתים אמות. וכנגד שבעים ושתים שמות ויכלו הוא שעולה שבעים ושתים.

וזה עליו נאמר שזרע כל הזרעונים בבת אחת יחידה, והיא הפלה, שבת המלכה מן הקדוש ברוך הוא, שהיא תפארת והמעשה שלו. ומשום שכל בריות בראשית נכללים בה, לכך התחילה התורה בבי"ת מבראשית, והיא בת זוגו של תפארת אדם, כל אחד נתן בו חלקו.

והקדוש ברוך הוא נתן אותה גדולה ושולטת עליהם, משום שכלם נבראו באות י', בת יחידה הכלולה מעשר אמירות, ועשר אלהים. ה' כלולה מחמשה אורות, האור של היום הראשון. ו' ששה עמודי אמת. יום הששי ה', שבשביל שביים הששי ו', נשלמה ה' בבת אחת.

בא וראה, כשיש לספירות לעשות פעלה בשם ידוע, שמשם פעלה, לא תשתלם ולא תעשה עד שכל ספירה נותנת שם חלקה (כחה). זה נותן שם האותיות שהם כל הגוונים השחורים מהצד של בת יחידה, והם הנקודות האדמות מצד של שלשת האבות, וזה נותן וכו' עד שנכללות באותו השם של כל הספירות. (עכ"מ).

עוד לפרשת וירא אליו

אמר רבי שמעון, מהו וירא אליו? אלא כמו שהראה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דור דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו, כך הראה לאברהם ואמר לו: בדור הזה יהיו צדיקים, ובדור הזה בינוניים, ובדור הזה רשעים.

אמר רבי יוסי, המורה הקדושה, הרי פרשוהו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (שנאמר) (דברים י) ועתה ישיראל וגו', כי אם ליראה, ובפסוק אחר כתוב (איוב ג) מפי עליון לא תצא הרעות והטוב. ואם קדם שביאו לעולם נגזר עליהם להיות צדיקים או רשעים או בינוניים, לא היה עתיד להיות להם שחר וענש, ולא היה לנביא לומר להם (מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, ולא היה להם לבצעל) משניות לומר הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים.

אמר רבי שמעון, השאלה הזו עמקה, ונחלקו בה הקדמונים, ורבים כשלו בה, משום שלא הגיעו לעמק הסוד. על הנביא נאמר הפסוק הזה (ירמיה א) בטרם אצרך בבטן ידעתיו. וזה סוד הכל צפוי והרשות נתונה. הרי הדברים הללו סתומים, ולא מתגלים אלא במה שבארו רבותינו, מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה.

מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה - למדנו מכאן, שקדם שבא לעולם הוא מתפלל בשבילו, ושם בו מחשבתו בשעת הזיווג, ומשום כך כתוב בטרם אצרך בבטן ידעתיו וכו' ובטרם וגו'. אחד על שהתפלל בשבילו קדם שבא לעולם, משום ששם בו מחשבתו קדם יצירתו בבטן בשעת הזיווג, ומשום זה בטרם אצרך בבטן ידעתיו ובטרם תצא מרחם וגו'. ומשום שהקדימה אותו בתפלה ובמחשבתו קדם יצירתו וקדם שיצא מרחם אמו, הוא מנבא עתידות קדם שיבאו לעולם.

כל שכן הקדוש ברוך הוא שידע כל הדורות קדם שיבאו לעולם. שקדם שיבא כל בן אדם לעולם, קדם יצירתו מלאך הממנה על הטפה ההיא, והקדוש ברוך הוא גזר עליו אם יהיה נביא או חכם או בעל מקרא ומשנה או בעל רוח הקדש או בעל בת קול, שבת הקול מתנהגת בדבור שלו, ויאמר הלכה כפלוני, או אם יהיה טפש. אבל רשע וצדיק לא גזר. אף על גב שאביו עשה אותו במחשבה רעה, שעושה

בו מעשה שעושה אותו עם נדה או עם עריות, או בגויה או בזונה או בשפחה.

אף על גב שהקדוש ברוך הוא יודע שהוא בן רשע או ממזר קדם יצירתו, לא צנה הקדוש ברוך הוא על אביו לעשותו בעריות או בנדות, שהרי צנה בו בתורה על העריות ועל הנדות, זהו שכתוב ואל אשה בנדת טמאתה לא תקרב.

וזה הוא שנקמר מהנביא, מפי עליון לא תצא הרעות והטוב. מה זה הרעות והטוב? אלא כך הקדוש ברוך הוא לא גזר עליו שיהיה צדיק וטוב, אלא קדם יצירתו הוא ידע את מחשבת אביו, והקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה. זה הוא כל אחד בפרט.

ומשום זה הכל צפוי במחשבה, שהקדוש ברוך הוא יודע את מחשבתו הרעה, והרשות נתונה לאדם במעשה. ואדם חטא במחשבה ובמעשה, וגרם לעולם שנדבקו בעץ של טוב ורע, והוא חזר בתשובה ודבק בעץ החיים.

ומשום שכל הדורות תלויים בו, והתורה שנתן לו, נתן למשה ולכל ישראל. וכל הדורות הראה לו הקדוש ברוך הוא דוד דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו.

ומנין לנו שהקדוש ברוך הוא נתן לו תורה? זהו שכתוב אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם. אפלו השדים והמזיקים יצאו ממנו, וזהו פקד עון אבות על בנים - אלו שמעשה אבותיהם בידיהם. ולא יומתו אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות - אלו שמעשה אבותם לא בידיהם.

ולא עוד, אלא הקדוש ברוך הוא לא אמר שהראה לאדם, ולא לאברהם, ולא לשום נביא, אלא דור דור ודורשיו וכו'. ולא אמר שהראה לו צדיקים או רשעים או בינוניים, ולא שגזר עליהם להיות צדיקים או בינוניים או רשעים. אמר לו רבי יוסי, אחר שהראה לו דור דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו, ודאי הכיר בהם אם הם צדיקים או רשעים או בינוניים! אמר לו, כך הוא ודאי, אבל סוד הדבר עמוק, הנסתר לה' אלהינו.

בינתיים אותו הזקן העליון הזדמן אליהם ואמר להם, במה עסקתם? סחו לו המעשה. אמר להם, ודאי שתורה נבראה אלפים שנה קדם שנברא העולם, ובה הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו', ובה הראה לאברהם אף כך מה שכתוב בו. ומשום זה וישמר משמירתי מצותי ותורתי. ובה נמלך הקדוש ברוך הוא וברא את העולם.

ונשמות הצדיקים אפלו כך נמלך בהן הקדוש ברוך הוא וברא העולם. זהו שכתוב בראשית, ואין ראשית אלא תורה, ואין ראשית אלא נשמה. והתורה טפלה לנשמה, משום ששבת שקולה כנגד כל התורה כלה, ומחללים אותה בשביל נשמת אדם שלא תצא ממנו קדם זמנו.

והנשמה הזו היא נבואית בה נברא העולם, והקדוש ברוך הוא שלח אותו בכל דור ודור להגן עליו ולסבל העל שלהם משום שהיא מעץ החיים, שלא תלוי ממנה זכות וחובה ולא שכן וענש, שהם עץ הדעת טוב ורע. וכל דור אינו פחות מששים רבוא, שלטונה של אותה הנשמה. והראה לאדם, אם הדור יהיה זכאי, אדם יקום לרשת נשמה מצד של חסד, ויהיו צדיקים מצד של חסד, ומטה להם כלפי חסד, והדור הזה יהיו בעלי חן וחסד.

ואם לא מתנהגים בדרךך, שהוא הממנה על הדור ופרנסיו שיהיו חסידים, הקדוש ברוך הוא מעביר מהם את החסד, ומשליט עליהם הגבורה, מדת הדין, לדון אותם כפי מעשיהם, ולא כפי הדרך והמולד והמגל שלהם. וסוד הדבר הזה רמזו לנו בהגדות ודרשות, שבארוה, משלחי רגל השור והחמור - אלו שני המשיחים שעתידים לבא בדורות הללו. אם הדור הוא חיב, מתקנים בהם משלחי רגל השור והחמור.

ועוד למדנו בסוד זה דבר אחר לסמך לו, בשגם הוא בשר. ובארנו, בשגם - זה משה, שעתידי הנה לתת תורה בדור המבול, אלא שהיו רשעים, והקדוש ברוך הוא גזר אותה לצדיקים. אף כך היתה מזמנת בת שבע לדוד מששת ימי בראשית, אלא שאכלה פגה, ולמדנו שחטאי האדם גורמים שלא יזכה לטובה שמזמנת עליו מששת ימי בראשית.

אף כך, דור טוב, מחלות רעות שעתידות להיות, יש את מי שמתרחק ממנו עד שמתקן מעשיו, ומחזיר לו אבדתו. ויש שמאבד אותו בחטאו ולא חוזר לו לעולם, וזוהי האבדה שהתגאשו הבעלים ממנה, וזה שזכה במציאה קנה אותה, אם הקדים בה את חברו. וזהו שהקדוש ברוך הוא מראה לכל העולם ששת אלפי שנים ואחד חרב, והראה שבכל האלף הראשון שלטונו החסד.

באלף השני שלטונו גבורה, שדרים בשתי דרגות - גבורים וחסידים, ובאלף השלישי שלטונו להיות דורו אנשי אמת. האלף הרביעי שלטונו נצח, והאלף החמישי שלטונו הוד, והיו עתידים להיות דורות נביאים.

האלף הששי צדיק יסוד עולם. ואם חס ושלום במקום שדרגתם מחיבת אותם להיות צדיקים והם רשעים, כאלו העבירו עמוד הצדיק יסוד עולם מן העולם, ומחזירים את העולם למהו ובהו, ושולט עליהם במקום הצדיק סמאל הרשע.

אף כך אם הדורות של נצח והוד הם רשעים במקום נביאי האמת - שולטים נביאי השקר. ואם דור שאמת לא מנהיגים בו באמת - מסתלקת מהם האמת, ושולט עליהם השקר. ואם לדורות הגבורה אין גבורה עומדים בפרץ - מסתלקת מהם הגבורה ושולט עליהם זר. ואחד ירדף אלף ושנים יניסו רבבה. ואם דור של חסידים לא מתנהגים בחסידות, שולט עליהם גזלן שגזל אותם.

וזהו שהראה לאדם כל הדורות והמנהיגים שלהם. אם זכאים הדורות ללכת אחריהם, הקדוש ברוך הוא מתנהג בהם באותה מדרגה טובה. ואם לא - מתנהג אתם לפי מעשיהם, במדרגה רעה. ומשום זה, (איכה ג) מפי עליון לא תצא הרעות והטוב.

ובכל דור נותן להם הטוב והרע לפי מדרגת הדור. וסוד הדבר - (דברים ד) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע. וזה שכתוב בתורה כל הדורות שיהיו עתידים להיות, אם זכו להתנהג.

והראה לו פרנסים מצד של יצר הטוב, ופרנסים מצד של יצר הרע. אם זכו להנהיגה של פרנסים של יצר הטוב, מטה אותם כלפי חסד או גבורה, או אמת, או נביאים, או צדיק יסוד עולם, כפי השלטון של כל מדרגה. ואם מתנהגים בפרנסים רעים מצד של הרע, הקדוש ברוך הוא ידון אותם במדות רעות, בהפך של מדרגות טובות. וזהו שמראה להם פרנסים רשעים וצדיקים שבכל דור. ולא שנאמר שגזר הקדוש ברוך הוא על הדורות להיות צדיקים או רשעים.

מיד ששמע המנונה הקדושה ורבי יוסי דברים אלו, השתטחו לפני אותו הזקן ואמרו, כעת התגלו דברים על ברוך. ולא נמצאה קשירה בעולם בשאלה זו. מיד עף אותו זקן. אמר המנונה הקדושה, ודאי אדם הראשון היה אותו זקן, שאין פמולו בכל הבריות בחכמה, ואין מדרגה של בן אדם בעולם במדרגתו, [וכי איד] שהוא קודם לכל הבריות. כך דמיותו קודמת לכל הבריות. (עכ"מ)

כך גם בן כנגדם למטה, שנים עשר שבטים עומדים סביב המשכן בגון הזה, כל אחד מהם במקום הראוי לו. וכנגד הדרגה הזו עשה שלמה למטה גם שעומד על שנים עשר בקר, שלשה פונים צפונה, ושלשה פונים דרום, ושלשה פונים מזרח, ושלשה פונים מערב. ומה הטעם נקראת הדרגה הזו למעלה?

אלא משום שהצדיק ההוא שממלא את הים הזה נקרא יום. זהו שכתוב ויקרא אלהים לאור יום, וכתוב אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה. והוא מאיר בסוד של וא"ו של השם הקדוש, ואותו היום בסוד של פה השם הקדוש, שבו ממלא את הים הזה שנקרא ה"א התחתונה של השם הקדוש. זהו שכתוב כל הנחלים הלכים אל הים. וכל זה הדרגה של צדיק, משום שכל התפנוקים יוצאים ממנו.

מה זה הנחלים? אלו חמש הדרגות שעמו, שהולכים לים למלא אותו. והדרגה הזו נקראת בת שבע. וכשמאיר הצדיק הזה לדרגה הזו שנקראת צדק, לדרגה הזו שנקראת שבעה שבועות שבע פעמים, אז גם העולם התחתון הדרגה הזו שנקראת הלבנה ששולטת בלילה. שנת הלבנה כמה גדולה? שלש מאות ששים וחמשה ימים, וארבעים ותשעה שבועות מהם כנגד הדרגה הזו של הים שלמעלה שהיא מקבלת ממנו.

נשארו שנים עשר ימים כנגד שנים עשר שבטים המקיפים את הים הזה לשמר את משמרת המשכן, והכל כדי להראות הכח העליון. ועל זה כתוב כל הנקרא בשמי, זו דרגת הצדיק שהוא מאיר בפח של שמו הקדוש. זהו שכתוב ולכבודי בראתיו, זה גם החכמה שנקרא כבוד.

צרתיו, זה סוד של היום למטה שהוא כנגד כל שלמעלה. אף עשיתיו, זו הלבנה שלמעלה. ועל זה כתוב יוצר אור ובזרא חשך, הדרגה של השמש והלבנה. אז כשמתחברים, עושה שלום במרומיו, ואז שלום לעולם. זהו שכתוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ואז היחוד למעלה והיחוד למטה, שלום למעלה ושלום למטה, שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב.

משנה. בטהר, בראש רצון המלך, חקק תשעה חקוקים בגלגליו הטהורים, ואחד טמיר ולא ידוע. חקק חקוקים והפה לתוף מאור אחד ויצא אחד ממנו של רצון אחד טמיר בטמירות, ידוע ולא ידוע. כל ההשכל בו חוזר לאחור. קטן הוא, ומתוך קטנותו הוא טמיר בסתר של מעיו ולא ידוע. כל ההרהורים בו משבשים, שבים וחוזרים ואין נדבקים. נסתרים בו שלשים ושתים עינים, והם עינים שלא פתוחות. רשומות הן ברשם קטן, עולים בו הרהורים ומעשים ולא גלה טעמיהם. כונס אותם בשעה שגזרן, ובשעה שהתכנסו זרק אותם. מצטיירים בו ציורים נסתרים ולא גלויים.

חוקק חקיקות ומפה ויוצא ב' אחד שלמטה שסובב סביב ופורה באויר. מפה במגדל,

ומסתובב ההיכל מתוך האויר הפורח. בו שמים ציורים האמנים בכל כלי הכסף וזהב ונחשת. הולך ונסתר ולא נשמע קולו החוצה. מבפנים במעיו נשמע קול שלא נודע.

ואותו הקול יוצא מסוף העולם ועוד סוף העולם, עולה ויורד, הולך ועומד. העין אינה שולטת לראות. בשעה שמתפסה מתגלה, ובשעה שמתגלה מתפסה. בסתימת העינים רואים אותו. באטימת האזנים שומעים אותו. בפתיחת העינים מכסים אותו, ולא ידוע, עד שמזדמנים לשלחנו צדיקי אמת לאכל.

חוקק תוך חקיקה של ציור, ויוצא ג' שמתפסה החשן והאפוד, מזרז באבנטו. מתגלה ביום ומתפסה בלילה. יוצא פעם אחת ומתחרט ונגז, עד שבאה ו' שאוחזת בו, ומתפס ושב למקומו, ואינו רוצה להתגלות אלא לאותם הקוראים לו בלילה. ובבקר מגלה רשם של חוט קטן ונדק שמתחבר עמם ביום בתוך שירה וחדנה שמזמרים לו בלילה, ועושה חסד לכל. מעלה הדגל למין, ונרשם ומקיים העולם.

נכנס לתוך היכלות הפנימיים ויוצא, ובונה עולמות בראשית ובסוף הוא טמון בששים רבוא עולמות. בצד הדרום מתחיל ויוצא, ואוחז מגרפה, ומוציא מזון לכל ומאיר להם. חוקק חקיקה של אור של טהר זך, ומוציא הרביעית בחשבון של מאתים אלף עולמות עד הר של אור שמאיר. ממנו יוצאים עמקות לגלות. האור שמאיר ונטמן ונחשף. הוא דוחה, ואחר מקרב. הוא מכה, ואחר מרפא. בידו שרביט של חיים ומות, טמון בארבע מאות אבנים עורכי קרב, בעלי רמחו וחרב הלוחטת, שממש יוצאים ומתפשטים בלי חשבון.

כשחוקק חקיקה כהתוודע של אש בוערת, יוצא ממנו אדם אחד כשושנה. שערותיו תלויים כדבנים של הרי החשף. פחד ואימה תקיפה תתה הוספת בו. ידיו דבקות בשלהבת של חרב המתהפכת. ביום שיתעורר, כלם עוברים לפניו כבני מרון. אשרי מי שמתקרב אליו ונצול ממנו.

חוקק חקיקות של הרים של אור, ומוציא ה' שעומדת בתוך עמודי העולם. הכל עומדים לפניו, ויושב ביניהם כמלך בתוך צבאו. שני שרים גדולים ממנים עומדים כנגדו. עושה שלום ביניהם. בשעה שמתגלה, הכל עומדים במקומם, סוגר ופותח. ובשבילו עומדים ששים אלף רבוא על הרים גדולים, וכל מפתחות המלך בו עומדים.

הוא עושה כרצונו, ואין מי שימחה בידו. הנסתרים העליונים רמים וטמירים עומדים עליו ושמחים בו, ממנו פתוחים ומאירים חלונות של אור. חותם נסתר של המלך בידו, עושה כרצונו בצבא השמים ודגרי הארץ. בתוך אצילי ידיו ידורו שלש מאות אלף רבוא עולמות. ארכו מסופי העולם ועד סופי העולם. יושב על כסא של שביבים של אש. ממנו נאורים עולמות וממנו נאונים. אחד הוא אחד להיות אחד נקרא, ברוד הוא לעולם ולעולמי עולמים.

מחוקק חקיקה ומכה בציור, ומוציא ו' שהולכת תמיד. ואוחז רחים, ושחק האורות לזון העולמים באותם האורות ששחק. חמשת סממני קטרת הבשמים מתערבים עמם. הוא שחק ומאיר ולא מתבשם בחוץ. טמן עצמו שלא יתבשם ולא יריחו בו ריח. קדם לשמוש בסוד של חמש מאות רזים של המלך.

עומד על מקומו, והמלך תמוז עליו. שורים בו כל אותם נאמנים של אמת. חבר אחד יש לו, נותן רשות זה לזה מיום שהיו. לומדים כך חוקק ומכה בחקיקותיו ומוציא ז' אותו הנאמן האחר שאצל חברו. את כל אמנות חברו הוא עושה, עומד אצלו כרצון גדול.

זה על זה עומד, נוסע. נאמנים הם לעשות חסד לבית דוד. אברהם האהוב תמוז על זה. יצחק הקרבו השלם תמוז על זה. יעקב שלמות הכל עומד ותמוז עליהם. יחד הם, ומכסים בעששית שמקבלת שמש. חוקק חקיקות ומכה המאור ומוציא ח', וזו השמינית לחשבון, ומוציא אהוב אחד של הכל, תשוקת הכל.

צדיק של הכל, הנאמן של הכל, הדיוקן של השלם ההוא. האהר שמתפשט לארבעה ז' הרים, הוא נעוץ בארץ וראשו מגיע לקצה השמים. נופו יפה ופריז רב, ובו מזון לכל. תחתיו יושבת בצל אותה החיה שנתחמת לארבעה צדדים של העולם, בענפיו ידורו צפרי השמים, הולך ועף בחמש מאות עולמות ומוציא מאכל מכלם, והוא נוסע וגובה מהם. זה נותן להם, וזה נותן מים, וזה נותן שמן, וזה נותן מן.

והוא גובה ומכניס לאוצר העניים, והוא טמיר. אין בו דיוקן להסתכל בחוץ. אורו מסוף העולם ועד סוף העולם, כל החיים שורים בו, והוא נותן למי שאין לו חיים כלל. נכנס לאותם חמש מאות עולמות, ונוטל מהם חמשים שנים ולא יותר.

והוא נותן. אחר כך נכנס לאב ולאם, וממה שנותנים לו הוא נותן ומשלים לשבעים. מתגלה ביום, ונתחם לשנים עשר תחומים. שבעים תמרים ושנים עשר מעינות שנובעים בו תלויים הצדיקים

שְׁנֵי רֵאשִׁים עַל שְׁמוֹ. כָּל מֵאֶכֶל וְכָל תְּבוּאָה שֶׁל הָעוֹלָם הוּא לֹקֵט וְהוּא נוֹתֵן. בְּרוּךְ זָכְרוֹ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

חֹקֶק בְּתִקְוָה הַקְפָּאוֹן שֶׁל תְּקִיפּוֹת אַחַת וּמוֹצֵיא תְשֻׁעָה, וְהוּא עֶצֶם תְּשִׁיעִי שְׁעוֹלָה בַּיּוֹם וַיִּוֹרֵד בְּלִילָהּ, טָמוֹן בְּשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה דְּיוֹקְנָאוֹת נִסְתָּרִים. הוֹלֵךְ וְעוֹלָה יוֹרֵד וְעוֹמֵד, טָמוֹנִים בֵּין שְׁתֵּי זְרוּעוֹת הַמֶּלֶךְ.

חֲקוֹק בְּטַבְעַת הַשְּׂרָבִיט שֶׁל הַחוֹתֶמֶת. שְׁלִיחַ שְׁשׁוּמֵר בְּדֶרֶךְ, דֵּן דִּינִים וּמִיטִיב עַל עֵינֵי שֶׁל סְפָרִים פְּתוּחִים. טוֹב וְרַע עוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ. מַצֵּדוֹ חַיִּים וּמַצֵּדוֹ מוֹת. מַצֵּדוֹ מִתִּיקוֹת וּמַצֵּדוֹ מִרִירוֹת. נָחֵשׁ אֶחָד עוֹמֵד כְּנֶגְדּוֹ, רֹאשׁוֹ תַּחַת לְרִגְלָיו. בְּשַׁעַת שְׁמוּצִיא רֹאשׁוֹ, מִכָּה בְּזָנְבוֹ. מִי שֶׁפּוֹגֵשׁ בְּקֶשֶׁקְשָׁיו, שֶׁם מוֹרִיד אוֹתוֹ עַד נֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה. עוֹמֵד רָגְלוֹ עַל רֹאשׁ אוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ. כְּשֶׁמִּסְתַּלַּק, בּוֹקֵעַ הֵים בְּאֹוִיר שְׁמָגִיעַ וְלֹא מִגִּיעַ. עוֹמֵד בְּלִילָהּ.

מַחֲלֵק נְכָסִים לְעִשְׂרִים. נוֹתֵן מִזוֹן לְבֵיתוֹ. מִתְחַבֵּר וְנִטְמָן בְּמֵאוֹתִים אֲרָבָעִים וּשְׁמוֹנֶה כְּנִים, מִתְקַשֵּׁט בְּקִשׁוּטֵי הַמֶּלֶךְ. רְבוֹן כָּל הָאָרֶץ גָּנוּ בְּתוֹכָהּ אֹר שְׁמַאִיר וְרָץ בְּאֶרֶץ לְתוֹרָה, נִלְחָם בְּקָרֵב עִם שׁוֹנָאִים וְנוֹטֵל נְקָמוֹת. מִזְרֵז עֲצָמוֹ כְּגֶבֶר חֲזָק, חָרֵב שְׁנוֹנָה בִּידוֹ. הֶרְמֵחַ שְׁלוֹ שְׁבִיבִי אֵשׁ. הַחֲצִים שְׁזוֹרֵק לֹהֲטִים בְּתִקְוָה שֶׁל אֵשׁ אוֹכֵלֶת.

הַמֵּאוֹר שֶׁל הַנֵּר שְׁשׁוֹרָה עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל צְדִיקִי אֶמֶת. הַסֵּתֶר שֶׁל אוֹתָם הַהִיכָלוֹת שְׁלוֹ אֵין לוֹ חֲשָׁבוֹן. הַתְּחוּמִּים שְׁלוֹ עַד שְׁפַת יָם גִּינוֹסָר (כְּנֶרֶת) הַתְּתִיחַם לְאֲרָבָעָה צְדָדִים. אֲרָבָעָה מְלָכִים מְצֻטָּרִים מִתּוֹכוֹ, בָּהֶם הוּא שׁוֹלֵט עַל הָעוֹלָם. שְׁנֵי עֲלָמִים קְבוּעִים תַּחְתָּיו. טָס בָּהֶם בְּשָׁנִים עֶשֶׂר (בְּשְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר) עוֹלָמוֹת וְנִגְנְזוּ שָׁם. בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים אָמֵן נֶצַח סֶלָה וְעַד.

תָּם וְנִשְׁלָם הַשְּׁבִיחַ לְאֵל בּוֹרָא עוֹלָם.

מִיּוֹתֵר

וְאִזּוּ נִפְרַע מֵהֶם עַל יְדֵי מִנְּיָן אוֹתָם הַשָּׁנִים שֶׁחִסְרוּ מִסּוּד שֶׁל שִׁבְעָה עַל חֲטָאֵתֵיכֶם. בֹּא וְרֵא, כְּשֶׁתִּמְנֶה כ"ב שָׁנִים ז' פְּעָמִים, לְכָל אוֹתָם מֵאוֹתָם הַעֲשָׂרָה שֶׁמְכָרוּ אוֹתוֹ, תִּמְצָא אֶלֶף תְּק"מ,

תִּיקוּנִים 1

מִדְּרַשׁ רוֹת

וַיְהִי בַּיּוֹם שֶׁפֶט הַשְּׁפָטִים (רוֹת א'). רְבוּתֵינוּ פּוֹתְרִים הַמְקָרָא שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב לח) בְּרוּן יַחַד כּוֹכְבֵי בִקְרָ וַיִּרְעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. מִי הֵם כּוֹכְבֵי הַבִּקְרָ? אוֹתָם הַמְלָאָכִים הַקְדוּשִׁים שְׁשׁוֹלְטִים בַּיּוֹם. מִי הֵם בְּנֵי אֱלֹהִים? אוֹתָם הַמְלָאָכִים הַקְדוּשִׁים שְׁשׁוֹלְטִים בְּלִילָהּ.

בֹּא וְרֵא, כָּל מֶה שֶׁבְּרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בְּרָא אֶלָּא לְכַבֹּדוֹ, שְׁנֵאמַר (ישעיה מג) כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וּלְכַבֹּדִי בְּרָאִיתִי וְצִרְתִּי אֵף עֲשִׂיתִי. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֶדָם בְּעוֹלָם, וְנָתַן בּוֹ אֶת שְׁמוֹ יְהוֹ"ה. ה' - נֶפֶשׁ. ו' - רוּחַ. ה' - נִקְרָאת נִשְׁמָה. י' - נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה. וְקִרְאָם י"ה - אֵב וְאֵם. ו"ה - בֶּן וּבֵת.

הַדְּגָמָא שֶׁבְּרָא רוּחַ וְנֶפֶשׁ שֶׁל קְדֻשָּׁה, כֵּךְ בְּרָא רוּחַ וְנֶפֶשׁ מִצַּד הַשְּׁמָאל. וּבִדְגָמָא שֶׁל אוֹתוֹ הִינּוּ עַל שְׁמֵרֵיו, כֵּךְ הוּא הָרוּחַ וְהַנֶּפֶשׁ הַשְּׁכָלִית עַל רוּחַ וְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית. וְלָמָּה נִקְרָאת בְּהִמִּית? עַל שֶׁהִיא מִצַּד הַשְּׁמָאל שֶׁל סַמָּא"ל וְנָחֵשׁ, שֶׁהֵם זָכָר וְנִקְבָּה. וְעַל כֵּן אָמַר שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בְּחֻכְמָתוֹ, (קהלת ג) מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הֵעֵלָה הִיא לְמַעַלָּה וְרוּחַ הַבְּהִמָּה הִירְדָּת הִיא לְמַטָּה לְאֶרֶץ.

וְלִצַּד הַטָּמָאָה לֹא נָתַן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת שְׁמוֹ, שְׁנֵאמַר (ישעיה מב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וְכַבֹּדִי לְאַחֵר לֹא אֶתָּן וְתַהֲלִיתִי לְפָסִילִים. אֲנִי - רָמָז כְּמוֹ וְיִסְרָתִי אֶתְכֶם אֵף אֲנִי. ה' - רָמָז לְמַדַּת הַרְחָמִים. לְאַחֵר לֹא אֶתָּן - רָמָז לְאֵל אַחֵר, שְׁנֵאמַר לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר, שֶׁהוּא בְּצַד הַטָּמָאָה.

פֶּתַח רַבִּי וְאָמַר, בְּסוּד שֶׁל יְהוָה. י' נִקְרָא בְּדִגְמָא, ז' אֵלִימְלָךְ. ה' נִקְרָא בְּדִגְמָא, ז' נֶעְמִי. וְלָמָּה נִקְרָאת שְׁמָה נֶעְמִי? שְׁנֵאמַר וַיְהִי נֶעֱם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְגו'. ו"ה דְּגָמָא, ז' רוֹת וּבִעָלָהּ.

רוֹת הַכָּהֵן שְׁמָה לְתוֹר, שְׁנֵאמַר (בראשית טו) וְתוֹר וְגוֹזֵל. (שִׁיר ב) יוֹנְתִי בְּחֻגֵי הַסֵּלַע בְּסִתְרָ הַמִּדְרָגָה הָרְאִיתִי אֶת מְרַאֲיוֹ הַשְּׁמִיעִנִי אֶת קוֹלְךָ כִּי קוֹלְךָ עָרַב וּמְרַאֲיוֹ נֶאֱוָה.

פֶּתַח וְאָמַר, וּמֶה זֶה וּמַעֲשֶׂה יְדִינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ? זֶה הַמַּעֲשֶׂה שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאָדָם. אִם הֵם מַעֲשִׂים טוֹבִים - יִשְׁכֹּן עָלָיו הוֹיָה, וְאִם לֹא - יִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאמַר (משלי יד) חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה וְאוֹלֵת בִּידֶיהָ תִּהְרָסֶנּוּ. חֲכָמוֹת נָשִׁים - זֶה הַנִּשְׁמָה וְהַנֶּפֶשׁ. וְאוֹלֵת - זֶה נֶפֶשׁ הַשְּׁמָאֵלִית שֶׁנִּקְרָאת עֶרְפָּה.

פֶּתַח וְאָמַר, מֶה זֶה שְׁאָמַר (שִׁיר ב) הָרְאִיתִי אֶת מְרַאֲיוֹ? כְּשֶׁנֶּעֱשֶׂה אָדָם מִטָּפָה בְּשִׁלְתִּי אָמוֹ, כְּמוֹ שְׁמִתְגַּדֵּל (אַחֵר אֲרָבָעִים יוֹם שְׁנִבְרָא) - מִכְנִיס בּוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעַט מְעַט רוּחַ וְנֶפֶשׁ, וְנֵר נָתַן עַל



ראשו בלילה, שְׁנָאֹמֶר (איוב כט) בָּהֵלֹ גֵרֹ עָלֵי רֹאשִׁי. וְעָמוּד אֹרֶ בְּיוֹם, שְׁנָאֹמֶר (שמות יד) וַיִּסַּע עָמוּד הָעָנָן וְגו', (שם יג) וְלִילָה בְּעָמוּד אֵשׁ כִּי לָלַכְתָּ יוֹמָם וְלִילָה. וְנָאֹמֶר (משלי ו) כִּי גֵר מִצֹּהַ וְתוֹרָה אֹרֶ.

וּמִלְמָדִים אוֹתוֹ אֶת כָּל הַתּוֹרָה, וּמִלְמָדִים אוֹתוֹ אֶת כָּל הַמִּצְוֹת, וְאוֹמְרִים לוֹ: רֵאָה, שְׂוֹהֵי דָרְךָ עֲקָלְתוֹ, שְׁנִקְרָאת לִילָה. וּבִמְקוֹם הַזֶּה יִכְנִיסוּ כָּל נֶפֶשׁ שֶׁל הָאִישׁ, שְׁנָאֹמֶר (איוב ג) קָסוֹן וְגָדוֹל שֵׁם הוּא וְעֶבֶד חֲפָשִׁי מֵאֲדוֹנָיו.

וּמִרְאִים לוֹ בְּעָמוּד שֶׁל אֵשׁ, שֶׁהוּא עַל רֹאשׁוֹ, כַּמָּה דְּבָרִים וְנִמְרִים וְאֲרִיֹת וּמִלְאָכֵי חֲבֵלָה שְׂוֹשְׁבִים שָׁם. וְשֵׁם הַכֶּלֶב. וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד (תהלים כב) הַצִּילָה מִחֶרֶב נַפְשִׁי מִיַּד כָּלֵב יַחֲדָתִי. וְהַמְקוֹם הַזֶּה הוּא חֲשָׁד, וּמִלְאָכֵי הַחֲבֵלָה קוֹרְאִים אוֹתָם לִילוֹת. וְעַל זֶה אָמַר מִפְּחַד בְּלִילוֹת. לִילוֹת מִמֶּשׁ נִקְרָאוּ.

וְאוֹמְרִים לוֹ: אִם תִּזְכֶּה לְמִצְוֹת, כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה יַעֲשֶׂה לָךְ מִמֶּנָּה מִלְאָךְ טוֹב. וּבְזִמְנֵן שֶׁתִּכְנַס לְמִקְוֶה הַזֶּה וְתִזְכֶּה לְמִצְוֹת, יֹאמְרוּ: סֵלֹו סֵלֹו פָּנֵי דָרְךָ הִרִימוּ מִכְשׁוֹל מִדְרָךְ פְּלוּנִי זֶה, וְלֹא יִשְׁלְטוּ עָלֶיךָ (מִלְאָכֵי חֲבֵלָה).

וּבְזוֹ הַדְּגָמָא בְּיוֹם, יֹאמְרוּ: אִם תִּזְכֶּה בַּתּוֹרָה, כָּל אוֹת וְאוֹת תִּהְיֶה מִלְאָךְ, שְׂנִיעֲךָ בְּמִקְוֶה הַזֶּה. וְהַתּוֹרָה שְׁנִקְרָאת דָּרְךָ, תִּלְךָ בְּדָרְךָ הַזֶּה, שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ עָלֶיךָ. וְעַל כֵּן אָמַר לְנַחוּתָם הַדָּרְךָ. וְאַחֲרֵי זֶה יִרְאוּ לוֹ גֵּן הָעֵדֶן, וְכָל חֶלֶק וְחֶלֶק שֶׁיֵּשׁ לְצַדִּיק בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וּמִשְׁבִּיעִים אוֹתוֹ שֶׁיִּקְיָם כָּל הַתּוֹרָה.

וְאַחֲרֵי כֵן יֹאמְרוּ לוֹ, (בראשית יב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לָךְ וְגו', (שם) וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גָּדוֹל וְגו'. וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם - זֶה הַנִּשְׁמָה, שֶׁהִיא אֵב לְרוּחַ וְרֵם לְגוּף. לֵךְ לָךְ מֵאַרְצֶךָ - זֶה גֵּן הָעֵדֶן. וּמִמּוֹלֶדְתְּךָ - זֶה בְּטֶן הָאֵם, שֶׁל בֶּשֶׂר וְדָם. וּמִבֵּית - זֶה הַשְּׂכִינָה. אֲבִיךָ - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁאִין אֲבִיו אֵלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִין אִמּוֹ אֵלָּא כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל. אֶל הָאָרֶץ - זֶה הָעוֹלָם הַשָּׁפֵל. וְנוֹתָנִים לוֹ שֶׁבַע בְּרָכוֹת כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ לְעִיל, מִן־אַעֲשֶׂה וְגו', עַד כָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה וְגו'.

אִם הָאֲדָם יִזְכֶּה, וְיִהְיֶה צַדִּיק, וּמִכִּיר אֶת שֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - מִה אוֹמְרִים לוֹ כְּשֶׁמִּסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם? (תהלים צא) לֹא תִירָא מִפְּחַד לִילָה וְגו', (שם) עַל כַּפִּים יִשְׁאוּנֶךָ פֶּן תִּגַּף בְּאַבֹּן. מִן הָאָבֶן שֶׁל דָּרְךָ עֲקָלְתוֹ. רִגְלֶךָ כִּי, עַד כִּי יָדַע שָׁמִי.

וְאִם אָדָם לֹא יִזְכֶּה לַתּוֹרָה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים - כְּשֶׁיִּסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, יִכְנַס לְדָרְךָ הַחֲשׂוּכָה שֶׁאֲמַרְנוּ, וּמִזִּדְעָזְעִים כָּל מִי שֶׁיִּשְׁנֶנּוּ בְּאוֹתוֹ הַמִּקְוֶה, וַיֹּאמְרוּ: הַזֹּאת נַעֲמִי, שֶׁהִלְכָה בְּדָרְךָ הַזֶּה מְלָאָה כָּל טוֹב, מְלָאָה מִתּוֹרָה!! עָמוּד הָעָנָן שֶׁהֵאִיר לָהּ בְּמִקְוֶה הַזֶּה לָלַכְתָּ בְּיוֹם, וְעָמוּד הָאֵשׁ לְהֵאִיר לָהּ לָלַכְתָּ בְּמִקְוֶה הַזֶּה בְּלִילָה, וְעַם בְּעֵלָה, נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה!!

הִיא מְשִׁיבָה וְאוֹמְרָת, (רות א) אֵל תִּקְרָאנָה לִי נַעֲמִי, קְרָאן לִי מְרָה, כִּי הִמֵּר שְׂדֵי לִי מָאֵד. שֶׁהִנְעִיל אוֹתִי בְּגוּף רַע. אֲנִי מְלָאָה הַלְכָתִי בְּמִקְוֶה הַזֶּה, וְרִיקָם הִשִּׁיבֵנִי ה'.

בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִיא אוֹמְרָת, שְׁבִנָּה בְּנִתִי וְגו', שְׁנָאֹמֶר וְתֹאמֶר נַעֲמִי לְכַלְתִּיהָ שְׁבִנָּה בְּנִתִי. מְשִׁיבָה רוּת הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה וְאוֹמְרָת, אֵל תִּפְגְּעִי בִּי לְעִזְבֶּךָ לְשׁוּב מֵאַחֲרֶיךָ כִּי אֵל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָּךְ וּבְאַשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָּיו וְכו'.

אֲבָל עֲרָפָה, הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא צַד הַשְּׂמָאל, הוֹלֶכֶת לְגוּף וּמִתְאַבֶּלֶת עָלָיו, שְׁנָאֹמֶר (איוב יד) אֵךְ בֶּשֶׂרוֹ עָלָיו יִכָּאֵב וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תִּאָּבֵל. וְכָל זֶמֶן שֶׁמִּתְאַבֵּל עָלָיו, אוֹמֵר הַגּוּף לְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית: בְּשִׁבִּיל הָאֲכִילָה וְהַשְׂתִּינָה שְׁנִתַּת לִי, הַנִּשְׁמָה בְּצַעַר גָּדוֹל, וּבְלֹא תוֹרָה וּבְלֹא מִצְוֹת. טַל מִה שְׁנִתַּת לִי. וְנִבְקַע הַגּוּף.

אָמַר רַבִּי, כְּתוּב (תהלים מא) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֵל דָּל וְגו'. מִהוּ דָּל? אִישׁ נִסְתָּר. וַיֹּאמֶר מִה תִּתֵּן לִי, וְכִי יוֹתֵר רָשָׁע אֲנִי מִכָּל הָאָדָם שֶׁבָּעוֹלָם? וַיַּעֲשֶׂה מְרִיבָה עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁמִּשְׁכִּיל לוֹ, שֶׁכְּתוּב (ישעיה כז) אוֹ יַחֲזֹק בְּמַעֲזֵי יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם לִי שְׁלוֹם יַעֲשֶׂה לִי.

שְׁאֲמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי, מִה שְׁאֲמַר אוֹ יַחֲזֹק בְּמַעֲזֵי וְגו', וְכִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא בָּעַל הַשְּׁלוֹם, עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, צָרִיךְ לָמִי שֶׁיַּעֲשֶׂה לוֹ שְׁלוֹם? וְהִלָּא הַשְּׁלוֹם שְׁלוֹם!

אֵלָּא הָעֵנִי, בְּשָׁעָה שְׂרֹאָה אֶת עֲצָמוֹ בְּדַחַק, הוּא עוֹשֶׂה מְרִיבָה כְּלָפִי מַעֲלָה. וְהַמְחִזִּיק בִּידוֹ שֶׁל עֵנִי וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ צִדְקָה, כְּבִיכּוֹל עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם, לָפִי שְׁגוּרִים לְעֵנִי שֶׁמִּבְקֶשׁ מִחִילָה מִקְּלָנִי יִתְבָּרֵךְ עַל שֶׁהִטִּיחַ דְּבָרִים כְּלָפִי מַעֲלָה, וְאֵז עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּינוֹ לְבֵין קוֹנֹו. מִי גֵרֵם לוֹ לַעֲשׂוֹת שְׁלוֹם? זֶה הַנּוֹתָן צִדְקָה לְעֵנִי, וְהַמְחִזִּיק בִּידוֹ, שֶׁכְּתוּב אוֹ יַחֲזֹק בְּמַעֲזֵי וְגו', וְזֶהוּ הַדֵּל. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִהוּ אוֹמֵר? אִין דְּנִים אֶת הָאָדָם לָפִי צַעֲרוֹ.

וְכֵן גַּם בְּאִיּוֹב. שְׁאֲמַר רַבִּי תַנְחוּם, אָמַר אִיּוֹב לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (איוב כג) מִי יִתֵּן יָדַעְתִּי וְאִמְצָאָהוּ כִּי אַעֲרָכָה לְפָנָיו מִשְׁפָּט. עַד שֶׁהִטִּיחַ אִיּוֹב דְּבָרִים כְּלָפִי מַעֲלָה.

וְיוֹתֵר לֹא? וְהִלָּא כַּפֵּר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּתַחֲתֵי הַמַּתִּים, וְהִטִּיחַ דְּבָרִים כְּלָפִי מַעֲלָה, וְסָקַל אִיקוֹנָיו שֶׁל מֶלֶךְ?!

אֵלָא, אָמַר רַבִּי נְהוֹרַאי, בְּאוֹתָהּ הִשְׁעָה אֱמֶר הַמִּקְטָרֵג לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִיּוֹב שְׁאַמְרֵת עָלָיו אִישׁ תָּם וְיִשָּׁר וְיֵרָא אֱלֹהִים וְסָר מִרָע, הָרִי כָּפַר בְּתַחֲנִית הַמֵּתִים, וְהִטִּיחַ דְּבָרִים, וְסָקַל אִיקוֹנִין שֶׁל מָלָךְ! אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִיּוֹב לֹא בָדַעַת יְדִבֵּר!

בְּשַׁעֲהַ שְׁתַּנְפַּח אִיּוֹב עִם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מָה הוּא אוֹמֵר? (שם י) הַטּוֹב לָךְ כִּי תַעֲשֶׂק כִּי תִמָּאֵס יִגִּיעַ כְּפִיד וְגו'. וְכִי הוּא טוֹב זֶה הֵעֵשֶׂק שֶׁתַּעֲשֶׂה לִּי! אָבִי וְאִמִּי עָשׂוּ לִי אֶת הַגּוֹף, וְאַתָּה נַעֲשִׂיתָ שְׁתָּף עִמָּהֶם, וְנִתַּתָּ בִּי נִשְׁמָה, וְאַמְרֵת לַמִּקְטָרֵג רַק אֶת נַפְשׁוֹ שָׁמַר. מָה שָׁלָךְ - שְׁמֵרֵת, מָה שֶׁל אָבִי וְאִמִּי - אָמַרְתָּ הֵנוּ בִּידָךְ. וְכִי הוּא טוֹב זֶה הֵעֵשֶׂק שֶׁתַּעֲשֶׂה לִּי, כִּי תִמָּאֵס יִגִּיעַ כְּפִיד, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מְאוּסָה מֵצַד יִסּוּרֵי הַגּוֹף! וְעַל עֲצַת רְשָׁעִים הוֹפְעֵת, סָקַל אִיקוֹנִין שֶׁל מָלָךְ!?

וְהַמִּקְטָרֵג קִטְרַג עַל כָּל זֶה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אִיּוֹב לֹא בָדַעַת יְדִבֵּר, וְאִינוּ נִתְפָּס עַל צַעֲרוֹ. וְכִינּוּן שֶׁבֶא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִתְנַפַּח עִמּוֹ, חֲזַר בּוֹ וְאָמַר, (שם מ) אַחַת דְּבַרְתִּי וְלֹא אֶעֱנֶה וּשְׁתִּים וְלֹא אוֹסִיף. סָגַר פִּיו לִפְנֵי הַדִּין.

רַבִּי פִּדְתָּ אָמַר, לֹא כְתוּב כִּי לֹא דְבַרְתָּם נְכוֹנָה בְּעִבְדֵי אִיּוֹב, אֵלָא (שם מב) כִּי לֹא דְבַרְתָּם אֵלֵי נְכוֹנָה. אֵלֵי לֹא דְבַרְתָּם נְכוֹנָה. הוּא עֲמַד וְהִצְדִּיק אֶת הַדִּין, וּבִקֵּשׁ עַל עֲצָמוֹ עַל מַה שְׁאַמַּר, וְהֵם לֹא בִקְשׁוּ עַל עֲצָמָם, עַל מַה שֶׁהִטְעִיחוּ בְּמַעֲנֵה לְשׁוֹנָם.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁמַסְכִּינִין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹדָא אָמַר, כָּל הַחוֹשֵׁד בְּכַשְׂרִים רָאוּי לְלָקוֹת בְּצָרַעַת, שְׁכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר יב) אֲשֶׁר נִוְאלְנוּ וְאֲשֶׁר חָטְאֵנוּ. וְכָתוֹב (שם) אֵל נָא תְהִי כִמֶּת. חֲבָרִיו שֶׁל אִיּוֹב חָשְׁדוּהוּ בְּמַה שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ, וְלֹא בִקְשׁוּ מִמֶּנּוּ מַחִילָה, וְלֹא בִקְשׁוּ עַל נַפְשָׁם, עַד שֶׁבִקֵּשׁ אִיּוֹב עֲלֵיהֶם רַחֲמִים. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹדִיעַ לָהֶם, שֶׁחָטְאוּ בְּמַה שֶׁחָשְׁדוּהוּ. וּלְפִיכָךְ, וְעִבְדֵי אִיּוֹב יִתְפַּלֵּל בְּעַדָּם.

וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן קַסְמָא, מַה שְׁאַמַּר (אִיּוֹב מב) כִּי אִם פָּנִיו אֲשָׂא לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת עִמָּכֶם נִבְלָה. מַה זֶה נִבְלָה? זֶה צָרַעַת, שְׁכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר יב) וְאִבְיָה יִרַק וְרַק בְּפָנֶיהָ. וְתִרְגַּם רַבִּי יוֹסִי, וְאִבְיָה מִנְבֵּל נִבְלָה בְּאַפִּיהָ.

בֹּא וְרָאָה, כְּשֶׁנִּגְלָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶל אִיּוֹב, מַה כְּתוּב? (אִיּוֹב לח) וַיַּעַן ה' אֶת אִיּוֹב מִן הַסַּעֲרָה וַיֹּאמֶר. רַבִּי יוֹסִי בֶר חֲלִפְתָּא אָמַר, הִשִּׁיב לוֹ עַל מַה שְׁאַמַּר (שם ט) אֲשֶׁר בִּשְׁעָרָה יִשׁוּפְנִי. אָמַר אִיּוֹב: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁמָא רוּחַ סַעֲרָה עָבְרָה לִפְנֵיךְ, וְנִתְחַלֵּף לָךְ שְׁמִי אִיּוֹב בְּאוֹיֵב? זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם יג) וַתִּחַשְׁבֵּנִי לְאוֹיֵב לָךְ. לְפִיכָךְ הִשִּׁיבֵנוּ מִן הַסַּעֲרָה.

רְבוּתֵינוּ אוֹמְרִים, סַעֲרָה שֶׁל שָׁטָן, שֶׁהִסְעִיר גּוֹפּוֹ שֶׁל אִיּוֹב. וּמִנֵּינּוּ לָנוּ שְׁנִקְרָאת סַעֲרָה? שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קמח) רוּחַ סַעֲרָה עוֹשֶׂה דְבָרוֹ. שְׁאִין לוֹ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת שׁוּם דְּבָר, אֵלָא בְּמֵאֲמָרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רַבִּי בּוֹן אוֹמַר, כְּתוּב בְּשִׁי"ן, שְׁכָתוֹב אֲשֶׁר בִּשְׁעָרָה יִשׁוּפְנִי. וְכָתוֹב בְּסָמָךְ, שְׁכָתוֹב מִן הַסַּעֲרָה. כְּתוּב כָּאן אֲשֶׁר בִּשְׁעָרָה, וְכָתוֹב שֵׁם (וַיִּקְרָא יז) לַשָּׁעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם.

וְזֶה שְׁכָתוֹב בִּשְׁעָרָה. רַבִּי רַחוּמַאי אָמַר, פַּעַם אַחַת זָכַר, וּפַעַם אַחַת נִקְבָּה. פַּעַם אַחַת זָכַר - שְׁכָתוֹב (שם טז) וַנִּשָּׂא הַשָּׁעִיר עָלָיו. וְכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כז) הֵן עָשׂוּ אַחִי אִישׁ שָׁעִיר. פַּעַם אַחַת נִקְבָּה - שְׁכָתוֹב (שם לג) וַיִּשָּׁב בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂוּ לְדָרְכוֹ שָׁעִירָה, וְכָתוֹב בְּסָמָךְ, שְׁכָתוֹב מִן הַסַּעֲרָה. מַה הִטְעַם? שֶׁמִּסְעִיר גּוֹפוֹ שֶׁל אָדָם.

וְהָרִי כְתוּב (מַלְכִּים-ב ב) וַיַּעַל אֱלֹהֵינוּ בִּסַּעֲרָה הַשָּׁמַיִם. רַבִּי נַחֲמִיָּה וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמְרִים, כְּשֶׁהִעֲלָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֱלֹהֵינוּ לְרַקִּיעַ, עֲמַד מִלֵּאָה הַמּוֹת כִּנְגָדוֹ.

אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: עַל מִנֵּת כֵּן בְּרֵאֲתִי שְׁמַיִם, שִׁיַּעֲלֶה אֱלֹהֵינוּ לָשֵׁם. אָמַר לוֹ מִלֵּאָה הַמּוֹת: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲכָשׁוּ יְהִיָּה פִתְחוֹן פֶּה לְבָרִיּוֹת. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵין זֶה כְּשֶׁאֶר בְּרִיּוֹת, וְיָכוֹל הוּא לְהַעֲבִיר אוֹתָךְ מִן הָעוֹלָם, וְאֵינְךָ יוֹדֵעַ כָּחוֹ. אָמַר לוֹ: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, תֵּן לִי רְשׁוּת וְאֶרֶד אֵלָיו. אָמַר לוֹ רַד. מִיָּד יָרַד. כִּינּוּן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ אֱלֹהֵינוּ, הִכְרִיחוּ תַּחַת רַגְלָיו, וּבִקֵּשׁ לְהַעֲבִירוֹ מִן הָעוֹלָם, וְלֹא נָתַן לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רְשׁוּת. מִיָּד כָּפַף אוֹתוֹ תַּחְתָּיו, וַעֲלָה לְשָׁמַיִם, שְׁכָתוֹב וַיַּעַל אֱלֹהֵינוּ בִּסַּעֲרָה הַשָּׁמַיִם.

כִּינּוּן שֶׁנִּגְלָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב, בְּאוֹתָהּ סַעֲרָה נִגְלָה אֵלָיו, שְׁכָתוֹב מִן הַסַּעֲרָה. הַנּוּי"ן כְּפוּפָה, וְלֹא פְשוּטָה. כָּפַף אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּנָחַשׁ הוֹלֵךְ עַל גַּחוֹן, וְדָבַר עִמּוֹ. מַה אָמַר לְאִיּוֹב? (אִיּוֹב לח) אִיפֹה הִיִּיתָ בְּנִסְדֵי אֶרֶץ. מִיָּד שִׁתַּק, וְלֹא יָכַל לַעֲמֹד בְּתוֹכָהּ. לְהוֹרוֹת שְׁמַעְשָׂיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַמְתּוֹ.

רַבִּי אֶלְכָּסָנְדְּרִי פִתַּח וְאָמַר, (שם) בָּרוּן יַחַד כּוֹכְבֵי בִקְרָ, כּוֹכְבִים שֶׁבְּמִרוֹם שׁוֹלֵטִים בְּלִילָה, חוּץ מֵאוֹתָם שְׁשׁוֹלֵטִים בְּבִקְרָ. וְכָלֶם מְשַׁבְּחִים וּמִפְאָרִים וּמִיַּחֲדִים שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שְׁכָתוֹב בָּרוּן יַחַד כּוֹכְבֵי בִקְרָ, וְלֹא כּוֹכְבֵי לִילָה, אֵף עַל פִּי שְׁמִמְשַׁלֵּתָם כְּרַגַּע.

וַיִּרְעִינוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים (שם), לָמָּה וַיִּרְעִינוּ? אָמַר רַבִּי אֶלְכָּסָנְדְּרִי, בְּשַׁעֲהַ שֶׁעוֹלָה עֲמוּד הַשֶּׁחַר, אוֹתָם

בְּנֵי אֱלֹהִים מְרִיעִים בְּתִרְעָה, וְכָל אוֹתָם הַמְּלָאכִים וְהַכּוֹכָבִים הַמְּמַנִּים בְּלִילָה מַעֲבִירִים אוֹתָם מִמְּקוֹמָם, וְשׁוֹלְטִים מְלָאכִים אֲחֵרִים בְּמִקְוָם לְהִיּוֹתָם מְמַנִּים בַּיּוֹם.

רַבִּי חֲסִידָאִי אוֹמֵר, כּוֹכַב אֶחָד יֵשׁ בְּמִרוֹם, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא מִמְּקוֹמוֹ, וְלֹחֵן שְׁמוֹ. וְהוּא מְמַנֶּה לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא שְׁאֵר הַכּוֹכָבִים, וּמִשְׁמֵשׁ כָּל הַלֵּילָה. כֵּיּוֹן שְׁאוֹתָם כּוֹכָבִי בְּקָר שׁוֹלְטִים, נִגְנָו וְנִבְלָע בְּמִקְוָמוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל, כְּתוּב (שם ט) הַמְּרַגֵּז אַרְץ מִמְּקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלְצוּן. כִּשְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֶה לְהַרְגִּיז כָּל הָעוֹלָם, וּלְרַגֵּשׁ וּלְהַרְעִישׁ אֶת עַמּוּדָיו, לֹא מִרְעִישׁ אוֹתוֹ אֲלָא מִמְּקוֹמוֹ. מִי הוּא מְקוֹמוֹ? זֶה הַנִּקְדָּה שֶׁל צִיּוֹן.

רַבִּי רְחוּמַי אוֹמֵר, מַצִּיּוֹן הַשְּׁתֵּת הָעוֹלָם, שְׁכֵתוֹב (תהלים ג) מִזְמוֹר לְאַסָּף אֶל אֱלֹהִים ה' דָּבָר וַיִּקְרָא אַרְץ מִמְּזוֹר שְׁמֵשׁ עַד מִבְּאוֹ. וְכֵתוּב אַחֲרָיו, מַצִּיּוֹן מְכַלל יְפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ.

וְאָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי, כִּשְׁבָּרָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הַכְנִיס אוֹר בָּאוֹר, וְהִלְבִּישׁ זֶה בְּזֶה, וּבָרָא שָׁמַיִם, שְׁכֵתוֹב (שם קד) עֹטָה אוֹר כְּשֶׁלְמָה נוֹטָה שְׁמַיִם כִּירִיעָה.

וְהָאוֹר הַזֶּה נִקְרָא אוֹר לְבוּשׁוֹ. הָאוֹר הָרִאשׁוֹן שֶׁהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאוֹתוֹ הָאוֹר הַתְּפִשֵּׁט בְּהוֹד וְהָדָר, וְנִבְרָא הָעוֹלָם, שְׁכֵתוֹב הוּד וְהָדָר לְבִשְׁתָּ כוֹי נוֹטָה שְׁמַיִם כִּירִיעָה.

רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, כִּשְׁנִטֵּל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַשָּׁלָג וְזָרַק לְתוֹךְ הַמַּיִם, מִתַּחַת כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ, נִטֵּל כְּשֶׁעוֹר שֶׁעָלוֹ, שְׁכֵתוֹב (ישעיה מ) מִי מָדַד בְּשַׁעְלוֹ מַיִם.

רַבִּי יוֹדָאִי אָמַר, כְּשֶׁעוֹר שְׁלִישׁ זָרַת נִטֵּל, וְזָרַק לְתוֹךְ הַמַּיִם, שְׁכֵתוֹב (שם) וְכָל בְּשָׁלֵשׁ עֶפֶר הָאָרֶץ. וְכֵתוּב (איוב לו) כִּי לִשְׁלָג יֹאמַר הוּא אַרְץ.

וּמִתַּחַת הַמַּיִם נִקְפָּא מְקוֹם אֶחָד בְּתַחֲלָה, בְּאַמְצַע הַתְּהוֹם, וְנַעֲשִׂית מִשָּׁם אֶבֶן אַחַת מְשַׁקְעַת בְּאַמְצַע תְּהוֹם, וְעֹלְתָה לְמַעַלָּה וְנִרְאִית בְּצִיּוֹן, וְהִיא נִקְדַּת הָעוֹלָם.

רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, הָעֵגֶל וְהַכְּדוּר אֵין (מִמְּתָקִים) מוֹקְמִים (הַגִּלְגָּל וְחִלְקִיו לֹא מְסֻתּוּבִים) אֲלָא מִתּוֹךְ נִקְדָּה אַחַת בְּאַמְצַע, וְאוֹתָהּ הַנִּקְדָּה הִיא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמִשָּׁם נִתְּפַשְׁטָה הָאָרֶץ לְכָל רוֹחוּתֶיהָ. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, כְּעֵין בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם.

בְּשַׁעַת שֶׁנִּקְפָּא הָאָרֶץ מִתַּחַת הַמַּיִם, מַה כְּתוּב? (בראשית א) יָקוּוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאָה הַנִּבְשָׁה. כֵּיּוֹן שֶׁרָאוּ הַמַּיִם יִבְשָׁה, הָיוּ עוֹלִים וְנִגְבְּהִים לְכִסּוּתָהּ כְּבָרָאשׁוּנָה, עַד שֶׁנֶּעַר בָּהֶם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנָסוּ, שְׁכֵתוֹב (תהלים קד) מִן גַּעֲרַתָּ וְנִינוּסוּ.

וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָיוּ נָסִים, לֹא הָיוּ מִשְׁתַּכְּכִים. מַה הַטַּעַם? מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מְכַסִּים עֲלֶיהָ בְּתַחֲלָה, וְעַכְשָׁיו נָסִים מִפְּנֵיהָ. מַה עָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? נִטֵּל כְּמִין צָרוֹר שֶׁל חֶרֶשׁ, וְחִקַּק בּוֹ שְׁמוֹ שֶׁל שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת וְהִשְׁלִיךְ לְתוֹךְ הַמַּיִם, וְעַמְדוֹ מִדָּ וְנִשְׁתַּכָּכוּ.

וּבִאֲזֵה מְקוֹם עַמְדוֹ? בְּצִיּוֹן, שְׁכֵתוֹב (שם ג) מַצִּיּוֹן מְכַלל יְפִי, זֶה שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכִשְׁהָאָרֶץ מִתְּמוּטָטָה, אֵינָה מִתְּמוּטָטָה אֲלָא מִמְּקוֹם זֶה, שֶׁהוּא מְקוֹם הָעוֹלָם.

רַבִּי פֶּדֶת אוֹמֵר, הַנִּשְׁבַּע בְּאַמְתָּ בְּשְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, צָרוֹר זֶה שֶׁתְּהוֹם בּוֹ שְׁמוֹ, מִסְתַּלֵּק לְמַעַלָּה בְּחִדּוֹה, וּמִתְקִים בּוֹ, וְהָעוֹלָם מִתְקִים. וְהַנִּשְׁבַּע לִשְׁקָר, אוֹתוֹ צָרוֹר עוֹלָה וּמִסְתַּלֵּק, וְרוֹאֶה שֶׁהוּא שָׁוָא, וְאֵז הָעוֹלָם מִתְּמוּטָט, וְרוֹצֶה לְחַזֵּר לְתִהְיוֹ נִבְהוּ, שְׁאֵין הָעוֹלָם מִתְקִים אֲלָא עַל שְׁמוֹ הַתְּהוֹם בְּאַמְתָּ. וְעַל זֶה כְּתוּב (שמות כ) לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁוָא.

רַבִּי חִזְקִיָּה אוֹמֵר, מְקוֹם כָּל הָעוֹלָם כְּלוּל הִיא נִקְדָּה אַחַת, אֲשֶׁר עָלֶיהָ עוֹמֵד הַכָּל. וְהַכְּבוֹד אֵינוֹ בְּרוּךְ אֲלָא מִמְּקוֹמוֹ, שְׁכֵתוֹב (יחזקאל ג) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ.

מַה זֶה וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלְצוּן (איוב ט)? רַבִּי פֶּרְחִיָּא אוֹמֵר, אֵלּוּ הָעַמּוּדִים הַתּוֹמְכִים הַיָּסוֹד, וְקִינוֹמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם. וְכִמְהָ הֵם? ז', שְׁכֵתוֹב (משלי ט) חֲצִבָּה עַמּוּדֶיהָ שְׁבָעָה. הַיָּסוֹד שֶׁל אוֹתָם הַתּוֹמְכִים צָדִיק אֶחָד, שְׁכֵתוֹב (שם י) וְצָדִיק יָסוֹד עוֹלָם. עַמּוּד לֹא כְתוּב, אֲלָא יָסוֹד, הַיָּסוֹד שֶׁהַכָּל עוֹמְדִים עָלָיו.

כִּנְגֵּד זֶה שְׁבָעָה רְקִיעִים הֵם, וְשְׁבָעָה כּוֹכָבִים רָצִים וְחוֹזְרִים הֵם. שְׁבַע אֲרָצוֹת. שְׁבָעָה יָמִים. שְׁבָעָה תְּהוֹמוֹת. וְכָלֶם תְּלוּיִים בְּמֵאמֶר הַהוּא, שֶׁנֶּאֱמַר הַבּוֹנֶה בְּשָׁמַיִם מַעֲלֹתָיו. הֵם שְׁבַע סְפִירוֹת, מַעֲלֹת גְּדוּלוֹת, עַמּוּדִים חֲקוּקִים בְּשְׁמוֹ הַגָּדוֹל, וְכָלֶם תְּלוּיִים בְּמֵאמֶר אֶחָד, וְהֵם שְׁמַיִם הֶעָלְיוֹנִים.

וְשְׁבַע אֲרָצוֹת קְדוֹשׁוֹת שְׁמִידוּגִים עִמָּהֶם, וְאֵין בָּהֶם פְּרוּד, שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד. יוֹם שְׁנִי. יוֹם שְׁלִישִׁי. יוֹם רְבִיעִי. יוֹם חֲמִישִׁי. יוֹם הַשִּׁשִּׁי. עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי. (שמות כ) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה'.

וּכְנֻגָּם שְׁבָעָה עַמּוּדִים חֲקוּקִים, שֶׁהֵם תְּלוּיִים בְּשָׁמַיִם. וְהֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים, שֶׁהֵם תְּלוּיִים בְּמִדַּת יַעֲקֹב הַנִּקְרָא שְׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ח) וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מִכּוֹן שְׁבָתְךָ, וְכֵתוּב (דברים ו)

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגו'.

רבי רחומאי אומר, השבֵּעָה העֲלִיזִים הֵם שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. (עמוס ט) וְאֵגְדָּתוֹ - מֶה זֶה אֵגְדָּתוֹ? הֵם שְׁבַע מַעֲלוֹת לַמָּטָה מֵהֶם, שְׁעוּמָדִים עַל הָעוֹלָם וּמִנְהִיגִים אוֹתוֹ. עַל אֶרֶץ - זֶה אֶרֶץ הַתַּחְתּוֹנָה. יִסְדָּה - זֶה אֶרֶץ הָעֲלִיזָה הַנִּקְרָאת בֵּינָה, וְהִיא תְלוּיָה בַּחֲכָמָה. וּמֶה הוּא? תֵּבֵל, שְׁנֶאֱמַר (ירמיה י) מִכִּין תֵּבֵל בַּחֲכָמָתוֹ.

הַקּוֹרָא לְמִי הֵיכָן (עמוס ט), יָם אֶחָד, וְהֵם שְׁבַעַה. רַבִּי כְרוּסְפָדַי אֹמֵר, הֲלֹא יָם אֶחָד בְּעוֹלָם הוּא? אָמַר רַבִּי רַחֲמִימַי, יָמִים כְּתוּב, שְׁכַתּוֹב וּלְמַקְוֶה הַיָּם קָרָא יָמִים.

וְכָלֶם נִכְנָסִים לַיָּם הַגָּדוֹל, וְהֵם שְׁבַעַה, וְכָלֶם נִכְנָסִים בּוֹ, זֶה לַמָּטָה מִזֶּה, עַד הַתְּהוֹם, עַד שֶׁתִּמְצָא יָם הַגָּדוֹל שְׁבַעַה זֶה עַל זֶה, וְכָלֶם תְּלוּיִים בְּמֶאֱמַר אֶחָד.

אָמַר רַבִּי שְׁמֵלַי, אֵימָתִי הָעוֹלָם מִתְמוּטָּט? בְּשַׁעַה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיט וְרוֹאֶה בּוֹ, שְׁנֶאֱמַר (תהלים יד) ה' מִשְׁמַיִם הִשְׁקִיף עַל בְּנֵי אָדָם וְגו'.

רַבִּי נְהוֹרַאי וְרַבִּי יִצְחָק קָמוּ בְּאוֹר, כְּשֶׁהָאִיר הַיּוֹם, לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ. בְּטָרֶם שְׁיִצְאוּ, הָרִים עֲיִנּוּ רַבִּי נְהוֹרַאי, רָאָה שְׁכּוֹכֵי הַבֶּקֶר מְרִתִּים. אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק: תִּרְאֶה אוֹתָם הַכּוֹכָבִים שֶׁמְרִתִּים בִּירְאָת אֲדוֹנָם, כַּעַת מְגִיעַ זְמַנָּם לְזִמְרָה.

מִשּׁוּם שְׁאוֹתָם בְּנֵי אֱלֹהִים עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם. וְכִשְׁמִסִּימִים שָׁאֵר הַצְּבָאוֹת שֶׁמִּשְׁבָּחִים בְּלִילָה, אוֹתָם בְּנֵי אֱלֹהִים תּוֹקְעִים תְּרוּעָה, וּמִתְפַּנְסִים כָּל הַמַּחֲנוֹת שֶׁשּׁוֹלְטִים בְּלִילָה לְמִקּוֹמָם.

וְאַזּוֹ אוֹתָם הַכּוֹכָבִים שֶׁשּׁוֹלְטִים בַּיּוֹם, בַּבֶּקֶר, מְרִתִּים וִירְאִים וּמַעֲלִים שִׁירָה. וְכַעַת מְגִיעַ זְמַנָּם לְשַׁבַּח אֶת רַבּוֹנָם, בְּזִמְנָם הַזֶּה שֶׁשּׁוֹמְעִים אוֹתָהּ הַתְּרוּעָה, שְׁכַתּוֹב (אִיּוֹב לח) בֶּרֶן יַחַד כּוֹכָבֵי בֶקֶר וְיִרְעִי כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים.

הַקְדִּימוּ וְהִלְכוּ, וְהִיָּה מְאִיר הַיּוֹם. כְּשֶׁיִּצְאָה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַתְּגִלָּה לְעוֹלָם, אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק לְרַבִּי נְהוֹרַאי: תִּמְהַנֵּי כְּשֶׁהִסְתַּכַּלְתִּי בַשֶּׁמֶשׁ. שְׁכַשְׁנִצָּא, יִצָּא אָדָם, וְאַחֵר כִּף חֹזֵר לְלֶבֶן. לָמָּה?

וְדַאי נִזְכַּרְתִּי בְּדָבָר שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן שְׁלֹם אָמַר רַבִּי יִצְחָק בֶּן יְהוּדָה: כְּשִׁיּוֹצֵא הַשֶּׁמֶשׁ, יוֹצֵא בְּתֵקָה, כְּגִבֹּר תִּקְוִי, וּבּוֹקֵעַ שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִשְׁקוּפִים שֶׁל חֲלוּנֵי רִקִּיעַ.

וְאֵין בָּכָל אוֹתָם כּוֹכָבֵי הַשָּׁמַיִם וְהַמַּזְלוֹת שֶׁנִּקְרָא גְבוּר, פָּרֵט לְשֶׁמֶשׁ. אִיזוֹ גְבוּרָה עוֹשָׂה? אֵלָּא כְּשֶׁמִּסְתַּתֵּים הַיּוֹם וְנִכְנָס הַלַּיְלָה, מִסְתַּתֵּמִים כָּל אוֹתָם הַחֲלוּנוֹת וְהַמִּשְׁקוּפִים שֶׁל הַרְקִיעַ. בְּשַׁעַה שְׁבָא הַיּוֹם וְהַשֶּׁמֶשׁ יוֹצֵא, מִתְעַטֵּר וְנִחְקֵק בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל סוּד הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ, וּבְתֵקָה וּבִכְחַשׁ שֶׁלוֹ הוּא כּוֹנֵס אֶת כָּל אוֹתָם הַרְקִיעִים, וּבּוֹקֵעַ אֶת כָּל אוֹתָם הַחֲלוּנוֹת, וְנִשְׁרָפִים בְּשִׁלְהִבּוֹתָיו, וּפּוֹתֵחַ אוֹתָם וְיוֹצֵא הַחוּצָה.

וּמִמֶּנּוּ לָנוּ שֶׁנִּקְרָא גְבוּר? שְׁכַתּוֹב (תהלים יט) יְשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אַרְחַ. וְכַתּוּב (שופטים ה) כָּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ. כְּגִבּוֹר שֶׁנִּכְנָס לְמַלְחָמָה וְנוֹצֵחַ, הוּא אָדָם. כְּשֶׁנִּצְחָ, חוֹזֵר לְגוֹנוֹ הָרָאשׁוֹן. כִּף הַשֶּׁמֶשׁ, כְּשִׁיּוֹצֵא, נִדְּלָקִים בּוֹ שִׁלְהִבּוֹתָיו, וְהוּא אָדָם מְרִב גְבוּרָתוֹ, וְאַחֵר כִּף חוֹזֵר לְגוֹנוֹ הָרָאשׁוֹן.

הֵלֶכֶו. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לַשָּׂדֶה אֶחָד, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, יֹאמַר מִרְמָאוֹת הַדְּבָרִים הַמַּעֲלִים שֶׁבִּקְרִיאת שְׁמַע. פֶּתַח וְאָמַר, (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. הַפְּסוּק הַזֶּה נוֹחַ בְּשַׁעַה שֶׁאָמְרוּ בְּנֵי יַעֲקֹב לְאַבְרָהָם, אוֹ מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל עֲכָשׁוּ, כָּל הָעוֹלָם אוֹמְרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. לֹאִיזָה יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים?

אֵלָּא, הִנֵּה שְׁנִינוּ, יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מָת, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָתָם אוֹתוֹ בְּתוֹךְ כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ לְהִיטֵי תְּמִיד עַד עַל בְּנָיו, שְׁמִיחָדִים שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי בְּכָל יוֹם פְּעֻמִּים. וְכִשְׁהֵם מִיחָדִים אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אוֹמְרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, תִּהְיֶה מַעֲדִיד עֲלֵינוּ, שֶׁאֲנִי מִיחָדִים אֶת שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי.

בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעַה נוֹטְלִים אֶת יַעֲקֹב בְּאַרְבַּעַה כְּנָפִים, פְּרוּשִׁים לְאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם, וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן, וּמְבָרֵךְ אוֹתוֹ בְּשֶׁבַע בְּרָכוֹת. פּוֹתֵחַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאֹמֵר: אֲשֶׁרִי הָאֵב שֶׁהוֹלִיד אֶת הַזֶּרַע הַזֶּה בְּאַרְצִי! אֲשֶׁרִי הַבְּנִים שֶׁמִּעֲטָרִים אֶת אֲבִיהֶם כִּף! בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעַה כָּל צְבָאוֹת הַשָּׁמַיִם פּוֹתְחִים וְאֹמְרִים, בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

וְיַעֲקֹב מִתְעַטֵּר בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר נִהְרוֹת אֶפְרָסִמוֹן זָךְ, וְעוֹמֵד תְּמִיד כְּקָרְיָה מְקַפֶּת חוֹמָה עַל בְּנָיו לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא נוֹתֵן לְדִין הַקִּשָּׁה לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם אֵין יְכוֹלִים לְהַשְׁמִידָם. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב (ישעיה מד) אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב.

פֶּתַח רַבִּי יְהוּדָאי וְאָמַר, בְּדִגְמָא שְׁנִים עֶשְׂרִי שְׁבָטִים לַמָּטָה, שְׁהֵם בְּנֵי יַעֲקֹב, כִּף יֵשׁ יַעֲקֹב הָעֲלִיּוֹן בְּשָׁמַיִם, וְשְׁנִים עֶשְׂרִי שְׁבָטִים עֲלִיּוֹנִים. וּבְדִגְמָא שְׁמִיחָדִים שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׂרָאֵל לַמָּטָה, כִּף מִיחָדִים הַמַּלְאָכִים הַקְדוֹשִׁים לְמַעְלָה, וְהַכָּל כְּמוֹ שֶׁלְמַעְלָה.

פתח רבי נהוראי ואמר, (שם כט) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו. וכי יעקב פדה את אברהם! ויעקב טרם נברא בעולם!

אלא בא וראה, בשעה שהיו מפילים את אברהם באור כשדים, הקדוש ברוך הוא כנס את הפמליא שלו ואמר: הצילו את אברהם מתוך השרפה שלו, שהוא אהובי.

אמרו לקדוש ברוך הוא: הרי יצא ממנו ישמעאל! אמר הקדוש ברוך הוא: הרי יצא ממנו יצחק! אמרו לקדוש ברוך הוא: הרי יצא ממנו עשו! אמר הקדוש ברוך הוא: הרי יצא ממנו יעקב! אמרו: הרי ודאי שבזכות יעקב יצא. ועל זה אמר, אשר פדה את אברהם, שבזכותו נצול אברהם.

אמר רבי, בשעה שכפתו את חנניה מישאל ועזריה שיפילו אותם לתוך כבשן האש היוקדת, חנניה אמר (תהלים קיח) ה' לי לא אינא מה יעשה לי אדם. מישאל אמר (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי אתה אני נאם ה'. עזריה אמר, שמע ישראל וגו'.

אמר הקדוש ברוך הוא, (ישעיה מד) זה יאמר לה' אני - זה חנניה, שאמר ה' לי לא אינא. וזה יקרא בשם יעקב - זה מישאל, שאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב. ובשם ישראל יכנה - זה עזריה, שאמר שמע ישראל וכו'. לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו.

ולמה לא היה דניאל עמהם? אלא דניאל אמר, אני נקרא בלששצר, בשם האליל שלו, שנאמר (דניאל ד) בלששצר בשם אלהי כו', וכתוב (שם ב) אז המלך נבוכדנצר נפל על פניו והשתחוה לדניאל. והקדוש ברוך הוא אמר, פסילי אלהיהם תשרפון באש. הלך ולא היה עמהם.

מה ראו חנניה מישאל ועזריה שנפלו לאש? אלא אמרו, הצפרדעים הפילו את גופם באש כדי להרע למצרים, במאמרו של הקדוש ברוך הוא - אנחנו על אחת כמה וכמה בשביל כבוד רבוננו.

הלכו והתעסקו בתורה. בינתיים ירד השמש. אמר רבי נהוראי, נעבר מהדרך ונעלה להר, ונתעסק בתורה, ולא נישן.

בעודם יושבים ומתעסקים בתורה זה עם זה, שמעו קול אחד שהיה אומר: קומו עליונים. התחתונים הישנים, ששנה בנהיריהם, התעוררו! הנה הקדוש ברוך הוא רוצה להרגיז את העולם, ואותם העמודים הקימים, שהעולם סמוך עליהם, מרתתים. קול בכיה של עפר אילים, שבוכה על אריה אחד, שרשום תמיד בכסא הקדוש.

אמר רבי נהוראי לרבי יצחק, שמעת דבר? אמר לו, שמעתי, ועל זה אמרתי, שמעתי ותרצו בטני. אמר רבי נהוראי, ודאי הקדוש ברוך הוא רוצה לדון את העולם שלו, וטרם שיעשה הדין, הנה קול מתעורר, ומכריז תמיד בעולם. ודאי הרמים של הרמים עכשו יסתלקו בעולם. והכל ברור לנו, פרט לזה שאמר קול בכיה של עפר אילים שבוכה על אריה אחד, לא ידעתי מה הוא.

אמר רבי נחמיה, לא ידעו בזה לפי שעה. לימים מועטים התגלה בעולם. ומהי הבכיה? זו הבכיה של רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, שבכה על ראשו של רבן שמעון בן גמליאל. שאותה הבכיה לא עברה מכסא של המלך, עד שיעשה הקדוש ברוך הוא נקמות בשאר העמים.

אמר רבי רחומאי, בא וראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא דן את העולם, את מי דן תחלה? את גדולי הדור דן תחלה, ואחר כך דן את העולם. מנין לנו? מכאן, שכתוב ויהי בימי שפט השפטים. שפט השפטים תחלה, ואחר כך ויהי רעב בארץ. רבי יוסי בר יהודה אמר, מכאן (מלכים-א ח) לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל. משפט עבדו תחלה, ואחר כך משפט עמו ישראל.

ויילך איש מבית לחם יהודה (רות א). רבי יהודה ורבנן שאומרים, בזמן שהדין בא לעיר, יסלק אדם עצמו מאותה עיר, שפיון שנתן רשות למלאך המות, אינו חושש לכל אדם, ואיש שפגע בו, יש לו רשות להזיקו.

פיון שראה אלימלך שהדין בא לעולם, מיד ברח להסתלק מן הדיו, ועם כל זה לא נצול ממנו. חכמים של קיסרין אומרים, אלימלך גדול הדור היה, והיה נכר למעלה, וכל מי שהוא נכר למעלה, הוא נתפס תחלה.

רבי יהושע אמר, מה כתוב בשונומית? (מלכים-ב ד) ונתאמר בתוך עמי אנכי יושבת. מכאן שצריך להכניס ראשו לתוך רבים, ולא יהא נרשם לבד.

מה כתוב בתחלה? וילך איש סתם, רצה להחביא ולהסתיר עצמו שלא יכירו בו. מי הזכירו? מדת הדין. ואמר, ושם האיש אלימלך, אדם נכר ונרשם הוא, אינו ראוי להחביא ולהסתיר. והאין זה אלימלך, פרנס העם! והאין זה אלימלך שהיה סותם עיניו ממעשי העם?!

רבי פרחיא אמר, באותה השעה היה הקדוש ברוך הוא דן את העולם, ובית הדין שלמעלה עומד, והקדוש ברוך הוא היה מסתירו ואומר, וילך איש, סתם. עמדה מדת הדין והזכירו, ושם האיש

אלימלך. מיד נגזר עליו הדין ועל בניו, כדכתיב וימת אלימלך וגו'.

רבי יהודה אמר, אלימלך, מי הוא שלא היה יודע מי זה אלימלך הזה? אלא כיון שראה שהדור מבזים בגדולים, אמר, ודאי אלך מכאן, ולא אהיה נתפס בתוכם. ואלימלך גדול הדור היה, והיה יכלת בידו למחות, ולא מחה. והלך משם וברח, ולפיכך נזכר שמו ונגעש.

ויהי בימי שפט השפטים (רות א). רבי יהושע אמר, כל מקום שנאמר ויהי בימי, לשון צער הוא. אלימלך הוא היה כדגמת מלך. כיון שהכיר בדבר, השמיט עצמו מישראל, והלך לגור בין האמות, שסבר שלא יהיה נדון ביניהם. עמדה מדת הדין והזכירו, ונתפש.

ויהי בימי שפט השפטים. רבי חלקיה בר אליעזר פתח בפסוק שכתוב (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי וגו'. כשהקדוש ברוך הוא מדבר עם הנביאים, אינו נגלה אליהם אלא מרחוק. ועל כן רואים דמות דברים, באדם העומד ממרחק, חוץ ממשה.

שאמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, כל הנביאים כלם לא נתנבאו אלא מתוך אספקלריה שאינה מאירה - משה מתוך אספקלריה המאירה. שאר הנביאים מרחוק - ומשה מקרוב, שנאמר (במדבר יב) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. נאמן בבית המלך, קרוב הוא למלך.

ואם תאמר, כיון שכל הנביאים נתנבאו מרחוק, אין אהבתו של מקום עליהם - כתוב (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד.

אמר רבי חנינא, יש רחוק ונתקרב, וקרוב ונתרחק. יש רחוק ונתקרב, שכתוב (משלי לא) ממרחק תביא לחמה. קרוב ונתרחק, שכתוב מרחוק ה' נראה לי. זה קרוב לנביאים, וזה רחוק למלכות. רבי אלעזר אומר הפוך - קרוב למלכות, ורחוק לנביאים. שרואים הדמיונות של מעלה כמין גוף.

רבי חלקיה אמר, כשרואים הנביאים בצחצוח, בידוע שהעולם נדון למיטב. וכשרואים בחשכה, נדון לפרענות. ואזי פתח הפסוק ויהי בימי שפט השפטים וגו'.

ויהי בימי. רבי בון כל ימיו היה בקיסרין. יום אחד ראה את העם שסורחים, שהיו העניים הולכים, ואין משגיחים עליהם. אמר, ודאי הדין ראוי לכאן. קם והלך לו.

יום אחד חלשה דעתו. פגע בכפר סיכנין ברמון, ונרדם. שמע קול אחד של תנא אחד שעוסק ברנת התורה שאומר, (דברים כב) כי יקרא קו צפור לפניך וכו'. קן - זו תשובה. בדרך - זו רחל, שנאמר (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. וצדיקים, שני בנים, יוסף ובנימין. והיא נקראת לבנה, הולכת כל הלילה, ומאיר להם עד נכון היום, שהיא יעקב.

בכל עץ - כל זה צדיק חי העולמים. עץ זו שכניה, שנאמר עץ חיים היא למחזיקים בה. על הארץ - זו ארץ התחתונה. אפרחים - זה שנים עשר שבטים שלמעלה. או ביצים - זה ישראל שלמטה, שהם כמלבוש שלגוף. והאם רבצת על האפרחים וכו', שלח תשלח את האם, שנאמר (ישעיה ג) ובפשעיהם שלחה אמם.

ואת הבנים תקח לך. הרפין רבי בון אָזְנִי, ושמע את הקול שאומר: חבל על זה, לא אמר ולא כלום. מי שחס, משאיר האם ובניה והולך לו. ומה שהאם מגרשת מן הסן, מה היא אומרת? אוי שהרבותי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי בני לבין האמות. ועל זה ירחם הקדוש ברוך הוא, שהרי הרחמן אין נמצא אלא כאן.

ועל זה שכניה צועקת על בניה. הנה כתוב שלח תשלח, שני שלוחים, שהם בית ראשון ובית שני. שלח תשלח - אפלו ק' פעמים, שאם חוזרת על גזליה תוך אהבת בניה, שלח אפלו כמה פעמים, עד שהולך לו וסותר את הסן שלה, ויטל הבנים הנסתרם בקן, להטילם לגג, הרי הרחמן אין נמצא אלא כך. והארכת ימים - שיאריך רגז מן ששת ימים, שנקראו בנים. ה' ה' אל רחום וחנון ארך אפים וגו'.

אמר רבי חזקיה אמר רבי יוסי בן קיסמא אמר רבי שמואל, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו בשלשה קשרים, והם חכמה ותרונה ודעת, שכתוב (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ פניו שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו.

וכל הקשרים באדם. וקשר התבונה שפקע מהם, התפשט בשאר הבריות, ובכלם יש השכל לפי דרכו.

העוף הזה, כשפורח מגוזליו ונשלח מעל בניו, מצפצף והולך, ולא יודע לאיזה מקום הולך, נודד לאבד את עצמו. והקדוש ברוך הוא שכתוב בו (תהלים קמה) ורחמי על כל מעשיו, אפלו על יתוש קטן בעולם, רחמי על הכל. אותו הממנה על העוף מתעורר אל הקדוש ברוך הוא.

והקדוש ברוך הוא מתעורר על בניו. אז קול יוצא לפניו ואומר: כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו. אז הוא מעורר רחמים על כל אותם ההולכים ונודדים ממקום למקום, ומאתר לאתר אחר.

שְׁבוּרֵי לֵב, שְׁבוּרֵי כֹחַ. וּמַעֲוֹרֵר רַחֲמִים עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְחַס עֲלֵיהֶם, וְעוֹזֵב אֶת חֲטָאֵי הַנוֹדָדִים מִמְּקוֹמָם, וְחַס עֲלֵיהֶם וְעַל כָּל הָעוֹלָם.

וְעַל כֵּן אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲשֶׁרִי הַצָּפוֹר בַּחוּץ. וְהִיא מַעֲוֹרֶרֶת רַחֲמִים עַל כָּל הָעוֹלָם. מִי גָרַם לְחוּס עַל הָעוֹלָם וּלְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם רַחֲמִים? אוֹתוֹ הָאָדָם שֶׁשׁוֹלַח אוֹתָהּ הַצָּפוֹר לַצֶּרֶחַ בְּשָׁנֵי גִּוְנִים, כִּי מִתְעוֹרֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְמַלֵּא רַחֲמִים עַל כָּל אוֹתָם בְּעֵלֵי הַצֶּרֶחַ, וְעַל כָּל אוֹתָם שְׁנוּדָדִים מִמְּקוֹמָם. וּמִשּׁוּם כֵּן, שָׁכְרוּ שֶׁל הָאָדָם הַזֶּה, מַה כָּתוּב בּוֹ? (דְּבָרִים כב) לִמְעַן יִיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים.

קָם רַבִּי בּוֹן עַל רִגְלָיו, וְשָׁמַח וְאָמַר: בְּרוּךְ הַרְחָמֹן שֶׁשִּׁמְעָתִי אֶת הַקּוֹל הַזֶּה, וְאֵלְמָלָא לֹא בִּאתִי לְעוֹלָם אֲלָא לְשִׁמְעַת אֶת זֶה - דִּי לִי!

חִזַּר אוֹתוֹ הַקּוֹל כְּמוֹ מִקְדָּם, פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים קד) מַה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ וְגו'. כָּל הָעוֹלָם לֹא בָאִים אֲלָא בְּחִכְמָה, וְהָאָדָם הִתְמַלֵּא בְּכָל. שָׁאֵר הַבְּרִיּוֹת, בְּצִיּוֹר (בְּתוֹסְפֹת) שֶׁל חִכְמָה שֶׁנִּשְׁאַרָה בָּאָדָם.

וְאֵף עַל גֵּב שֶׁכָּל הַבְּרִיּוֹת כֵּן, לֹא הִיְתָה בְּרִיָּה קֹלָה לְרֹדֶף אַחֵר מַעֲשֵׂה הָאָדָם כְּמוֹ הָעוֹף. אָדָם בּוֹנֶה בְּנֵי לְדִיּוֹר, וְהָעוֹף בּוֹנֶה בְּנֵי לְדִיּוֹר. אָדָם מְבִיא מְזוֹן לְבֵנוֹ, הָעוֹף מְבִיא מְזוֹן לְבָנָיו. אָדָם מְרַפָּא אֶת הַמַּחֲלּוֹת בְּעֵשֶׂב, וְהָעוֹף מְרַפָּא אֶת הַמַּחֲלּוֹת בְּעֵשֶׂב. אָדָם אֵמֵן וְעוֹשֶׂה אֲנִיּוֹת בָּיִם, וְהָעוֹף נוֹטֵל גּוֹזְלָיו וּמִתְקַיֵּם עַל חוּף הַיָּם.

אָדָם מְשַׁבֵּחַ וּמְרַמֵּם אֶת הַמֶּלֶךְ הָעֶלְיוֹן, וְהָעוֹף מְצַפֵּץ וּמְשַׁבֵּחַ אֶת רַבּוֹנוֹ, שֶׁהוּא הָאֱלֹהִים הָעֶלְיוֹן. וּמִשּׁוּם כֵּן, לִמְעַן יִיטֵב לָךְ. לֹא כָתוּב אִיטִיב לָךְ, אֲלָא יִיטֵב לָךְ. אוֹתוֹ הַשְּׁלֹחַ שֶׁל הַצָּפוֹר שֶׁמְשַׁלַּח, שֶׁמַּעֲוֹרֵר עַל הָעוֹלָם לְהִיטִיב לָךְ.

רַבִּי בּוֹן קָם וְהִלֵּךְ אֵלָיו, וּמִצָּא שֶׁהוּא רַבִּי יְנָאי הַזָּקֵן, מִן הַחֲבָרִים. נִכְנַס אֶצְלוֹ וְנִשְׁקוּ בְּרֹאשׁ. אָמַר, כְּמוֹ שֶׁנִּחְמַתְתָּ אֶת לֵבִי, כִּי יִנְחַם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָךְ. יָשְׁבוּ יַחַד.

פָּתַח אוֹתוֹ הַזָּקֵן וְאָמַר, (רוֹת א) וַיְהִי בִימֵי שֹׁפֵט הַשִּׁפְטִים וַיְהִי רָעַב בָּאָרֶץ. בְּזִמְנֵן שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָן אֶת הָעוֹלָם, אֶת מִי הוּא דָן תִּחְלָה? אֶת אוֹתָם שֶׁהֵם דְּנִים אֶת הָעוֹלָם. הֵם דְּנִים אֶת הָעוֹלָם, מִי דָן אוֹתָם? הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִפְּנֵי קִלְקוּל הַדִּין רָעַב בָּא לְעוֹלָם.

בְּכָל זִמְנֵן אֵינוֹ בָּא, אֲלָא בְּעוֹן רָאשֵׁי הָעָם. כְּמוֹ זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹדָאי, מַה שִּׁכְתּוּב (מִשְׁלֵי יג) רַב אָכַל נִיר רָאשִׁים וַיֵּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט - כְּשֵׁיטְ סָפּוֹק אָכַל בְּעוֹלָם, נִיר רָאשִׁים, הֵם זֹרְעִים וְאוֹכְלִים לְשֹׁבַע. וּכְשֵׁאִין אָכַל בְּעוֹלָם, יֵשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט, יֵשׁ מִי שֶׁעוֹמֵד בְּשִׁלְוָה, וְנִסְפָּה מִן הָעוֹלָם. עַל אֵיזָה עוֹן? עַל עוֹן שֶׁמְקַלְקֵלִים אֶת הַדִּין וְאֶת הַמִּשְׁפָּט וּמַעֲוִיתִים אוֹתוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, אִם הַגְדוֹלִים חוֹטְאִים בְּלֹא מִשְׁפָּט, שֶׁלֹּא עָשׂוּ מִשְׁפָּט בְּעוֹלָם, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְהַרְגֵּם הָעֲנִיִּים בְּשִׁבְלֵם? אֲלָא הָעֲנִיִּים הֵם כְּלָיו שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם קְרוֹבִים אֵלָיו. וּכְשֶׁהָרָעַב בָּא לְעוֹלָם, הֵם צוֹעֲקִים אֵלָיו, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ לָהֶם, וּמַעֲנִין עַל הָעוֹלָם, וְדָן אֶת אוֹתָם שֶׁגָּרְמוּ הַצֶּרֶחַ הַזֶּה עַל הָעֲנִיִּים, וְנִסְפִּים מִן הָעוֹלָם קִדָּם זְמַנָּם, שִׁכְתּוּב (שְׁמוֹת כב) אִם צֶעַק יִצְעַק אֵלַי וְגו' וּשְׁמַעְתִּי כִּי חֲנוּן אֲנִי. וְאֹמַר, (שִׁם) וְחָרָה אַפִּי וְהִרְגָתִי אֶתְכֶם בְּחָרֵב וְגו'.

בְּיֹדָאי בְּאוֹתוֹ זְמַן, יֵשׁ נִסְפָּה וּמִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם קִדָּם זְמַנוֹ, בְּלֹא מִשְׁפָּט - עַל שֶׁלֹּא הוֹצִיאוּ הַמִּשְׁפָּט לְאוֹרָה, וְעַל שֶׁעוֹתוֹ וְקִלְקְלוּ הַמִּשְׁפָּט. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסִי, כִּי דָן שְׂאִינוֹ מִחֲמִיר אֶת הַדִּין, אֵין מִחֲמִירִין דִּינוֹ מִלְמַעְלָה, וּמִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם קִדָּם זְמַנוֹ. זֶהוּ שִׁכְתּוּב (מִשְׁלֵי יג) יֵשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט.

יֵשׁ מִי שֶׁדָּן אֶת הַדִּין לְאַמְתּוֹ, וּמִקְבֵּל שָׂכָר עָלָיו מֵאֵת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וַיֵּשׁ מִי שֶׁדָּן דִּין אֶמֶת לְאַמְתּוֹ וְנִתְפָּשׁ, כְּגוֹן דִּין שֶׁמִּדְּקָדֵק דְּקִדּוּקִים לְזִכּוֹת לְרָשָׁע. שֶׁלְמִדְּנוּ, בֵּית דִּין מְכִין וְעוֹנְשִׁין שֶׁלֹּא מִן הַתּוֹרָה, כְּדִי לַעֲשׂוֹת סִיג לַתּוֹרָה, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהַזְמַן גּוֹרֵם, וְהַדִּין מְסַלֵּק עֲצָמוֹ מִן הַדִּין וּמִלְּהַעֲנִישׁוֹ, וּמִדְּקָדֵק בְּעֵנֵן הַדִּין לְמַצָּא פֶתַח לְזִכּוֹת אוֹתוֹ מִן הַדִּין מִמֶּשׁ, וְהוּא דִּין אֶמֶת. אֲפֹלוּ כֵּן, כְּשֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דָן אֶת הָעוֹלָם, אוֹתוֹ הַדִּין נִתְפָּס עָלָיו, וּמִסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם קִדָּם זְמַנוֹ. וְאִם לֹא, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמַר (אִיּוֹב יח) לֹא נִין לוֹ וְלֹא נִכְדָּ בְּעַמּוֹ. כְּשֶׁעֲצָמוֹ אֵינוֹ נִתְפָּס - נִתְפָּס זָרְעוֹ.

יֵשׁ מִי שְׂאִינוֹ דָן אֶת הַדִּין לְאַמְתּוֹ, וּמִקְבֵּל עָלָיו שָׂכָר. כְּגוֹן אַבָּא, שֶׁרָאָה אֶחָד מִחֲבָק לֹאשֶׁת אִישׁ וּמִנְשָׁקָהּ, הוֹצִיא אוֹתָם לְמִלְקוֹת, וְהִרְגָם. לֹא שֶׁהֵם בְּנֵי הַרִיגָה, אֲלָא לַעֲשׂוֹת סִיג לַתּוֹרָה, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ, הַדִּין הוֹצִיָאָם מִדִּין תּוֹרָה, שֶׁלֹּא מִחֲבָבִים הָרָג, אֲלָא וַעֲשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה. וְהַדִּין שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה סִיג לַתּוֹרָה, אֵין לוֹ סִיג בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁל נִין וְנִכְדָּ וַיְהִיָּה עֲצוֹר וְעוֹזֵב. וּבְעוֹלָם הַבָּא מַעֲבִירִים מִמֶּנּוּ אוֹתָם מַעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁהֵם סִיג לְאָדָם לְעוֹלָם הַבָּא. כְּמוֹ זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי נוּרִי, עָשׂוּ סִיג לַתּוֹרָה כְּדִי שֶׁתֵּאָרִיכוּ יָמִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וַיִּלָּךְ אִישׁ - בְּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אִישׁ, צָדִיק גָּדוֹל בְּדוֹרוֹ הוּא, שְׂיוֹכֵל לַעֲמֹד עַל עֲצָמוֹ וְעַל אֲחֵרִים. כְּעֵנֶן זֶה לְגִנְאִי - אִישׁ יוֹדֵעַ צִיד אִישׁ שָׂדֶה, רָשָׁע בִּרְשָׁעוֹ הוֹרֵג, וּמִקְפָּח בְּנֵי אָדָם וְלֹא פוֹחֵד.

אלימלך גדול בדורו ראוי לעמוד על עצמו ועל אחרים. כיון שראה הרעב, מיד ברח. לפיכך נענש. מבית לחם יהודה - ממקום סנהדרין גדולה, מהנביעה של התורה ששם, כמו שנאמר (שמואל-ב כג) מי ישקני מים מבזר בית לחם אשר בשער. ישקני מים מבזר בית לחם אשר בשער.

וזה עקר רגליו מבניעת התורה של בית לחם יהודה, לגור בשדי מואב, ומשום כך נענשו. ואתה רבי, גלית עצמך במקום שנובעים החברים מעינות של תורה פאן? אמר, ברוך הרחמן ששלחני לכאן לשמע את דבריך.

רבי בון היה הולך יום אחד בדרך. פגש בו תינוק אחד. אמר לו: רבי, התרצה שאלך עמך בדרך, ואשמש לפניך בדרך הזה? אמר לו: לא. הלך אחריו.

עד שהיה הולך, פגשו בו רבי חניא אבא ורבי יודא ורבי יוסי. אמרו לו: אתה לבדך, ואין מי שיטען אחריך? אמר להם: תינוק אחד פאן שהולך אחרי. אמר רבי חניא: פדאי היית שתתחייב בנפשך, שאין עמך עם מי שתדבר בדברי תורה. ישבו בשדה תחת אילן אחד.

פתח רבי חניא ואמר, (משלי ד) וארח צדיקים פאור נגה הולך ואור עד נכון היום. ההולך בדרך צריך להיות עמו מי שיצטרך בדברי תורה. וכן ידבר של צדיקים, הולך ואור, הולך ועמו דברי תורה, שכתוב (שם ו) ותורה אור. עד נכון היום, עד שתשתתף עמו השכינה ולא תזוז ממנו. ששנינו, בכל מקום שיש דברי תורה, שכינה שם, שנאמר (שמות כ) בכל מקום אשר אזכיר את שמי וכו'.

פתח רבי יהודה ואמר, (משלי ג) רפאות תהי לשרך וגו'. התורה היא רפואה לאדם, לגוף ולעצמות, בעולם הזה ובעולם הבא. שאמר רבי נחמיה אמר רבי נהוראי, הרפואה לאדם בעולם הזה בכל יום - מי שקורא קריאת שמע על תקוניה.

ואמר רבי נהוראי, בקריאת שמע יש מאתים ארבעים ושמונה תבות, כמנין מאתים ארבעים ושמונה איברים של אדם. והקורא קריאת שמע בתקוניה, כל איבר ואיבר נוטל תבה אחת לעצמו, ומתרפא בו. וזה רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך.

בינתיים הגיע אותו התינוק ענף מהדרך, וישב לפניו. שמע את הדברים הללו, קם על רגליו ואמר: והלא בקריאת שמע אין שם אלא מאתים ארבעים וחמש תבות? אמר לו רבי חניא: שב בני. ישב. אמר: השמעת בני בזה דבר?

אמר לו: כך שמעתי מאבא, שבקריאת שמע יש מאתים ארבעים ושמונה תבות חסר שלש למנין איבריו של אדם. מה תקנתו? תקנו שהשליח צבור חוזר על שלש התבות הללו, ומקו? ה' אלהים אמת. כדי להשלים מאתים ארבעים ושמונה תבות על הקהל, וכדי שלא יפסיק לאמת, לא פחות משלש, ולא יותר משלש.

בינתיים בא רבי יודא בנו של רבי פנחס, וישב אצלם, ואמר להם: במה עסקתם? אמרו לו: בדברי קריאת שמע, וכך אמר התינוק הזה. אמר: ודאי שפך הוא, וכך אמר רבי יוחנן בן נורי אמר רבי יוסי בן דורמסקית משמו של רבי עקיבא, חסידים הראשונים תקנו קריאת שמע כנגד עשרת הדברות, וכנגד מנין איבריו של אדם. והרי חסרו מהן שלש? תקנו שהיה שליח צבור חוזר ומשלים אותן. ומקו? ה' אלהים אמת.

בתפלה תקנו שלש ברכות ראשונות ושלש ברכות אחרונות. בקריאת שמע - שלשה שמות בראשונה, ה' אלהינו ה', ושלשה שמות באחרונה - ה' אלהים אמת. וכל הקורא קריאת שמע כמו זה, בידוע שאינו נזק באותו יום.

וכל האומר קריאת שמע שלא עם הצבור, אינו משלים איבריו, מפני שחסר השלש תבות ששליח צבור חוזר. מה תקנתו? יכון בחמש עשרה ווי"ס של אמת ויציב.

ועם כל זה היה קורא עליו אבא, (קהלת א) מעות לא יוכל לתקן וגו'. אותן שלש תבות שבקריאת שמע ששליח צבור חוזר אותן, לא יוכל להמנות אותם לתשלום מאתים ארבעים ושמונה כשאר הצבור. אמר לאותו התינוק, פסק פסוקך! פתח ואמר, (שם ט) עיר קטנה ואנשים בה מעט.

רבי בון הטעין יום אחד אחרי רבי שמעון בן יוחאי בעלית סלע אחד, ברום הקר. ראו צפור אחת נודדת מגוזליה, ואחרים באים, ומרטו את כנפיה, ועליה אמר את הפסוק הזה, (משלי כג) כצפור נודדת מן קנה בן איש נודד ממקומו.

בעוד שהיו הולכים, ראו נחש אחד שהורג אדם והולך לו, וראו אריה שטורף און ואוכל. אמר רבי שמעון, מה תועלת לו לנחש הזה שטורף לחנם?

פתח ואמר, (איוב ט) אשר בשערה ישובני והרבה פצעי חנם. אשר בשערה - זה השטן, שדרכו כנחש, טורף והורג לחנם ולא מועיל לו. ישובני - כתוב פאן ישובני, וכתוב שם הוא ישובך ראש. ומשום



שְׁבַשְׁעָרָה וְשׁוֹפְנִי, הִרְבָּה פָּצְעֵי חֲנָם. שֶׁדָּרְכּוֹ לְהַזִּיק חֲנָם, וְטוֹרֵף טָרֵף לְחֲנָם.

וְאִם תֹּאמַר שְׁעוֹשָׂה בְּלִי רְשׁוּת - וְהִנֵּה כְּתוּב רֹחַ סַעְרָה עֲשֶׂה דְבָרוֹ? וְכָתוּב (קֹהֶלֶת י) אִם יִשָּׁךְ הַנְּחֹשׁ בְּלֹא לֶחֶשׁ. נֶחֱשׁ אֵינוֹ נוֹשֵׁךְ עַד שְׁלֹחַשִׁים לֹא מִלְמַעְלָה. שְׁאֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, יֵשׁ שְׁלֹחַשִׁים לֹא מִלְמַעְלָה, וְלֹא נוֹדַע אֵלָיו אוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ, וְהוֹרֵג אֶת מִיִּשְׁהוּ אַחֵר. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁלֹּא נוֹדַע אֵלָיו וְלֹא נִרְשָׁם לְפָנָיו.

מַה כְּתוּב בְּאַלְיִמְלֶךְ? (רוֹת א) וְשֵׁם הָאִישׁ אֲלִימְלֶךְ. בִּינוֹן שְׁנֵרֶשֶׁם אֲצִלוֹ, הִסְטִין בְּדִין עָלָיו, עַד שֶׁהִרְגוֹ אוֹתוֹ, שֶׁכְּתוּב וְיָמָת אֲלִימְלֶךְ. בִּינוֹן שֶׁהִתְחִיל בּוֹ, הִתְחִיל בְּבִנְיָו, וְהִפְלַל בְּעֵנֶשׁ שֶׁל הַדִּין, שֶׁאֵין עֵנֶשׁ כְּעֵנֶשׁ שֶׁל הַדִּין. שֶׁלֹּא יֵאמַר הַדִּין שֶׁהוּא נֶעֱנֵשׁ לְבָדוֹ, אֲלֹא הוּא וּבְנָיו וְכָל בֵּיתוֹ יִתְפַּסּוּ בְּחֹטְא הַדִּין.

הַדִּין יֵשׁ לוֹ לְרֹדֵף וְלִדְעַת אַחֲרֵי מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָעִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִתְפַּס בְּחֹטְאֵיהֶם. שֶׁלֹּא יֵאמַר הַדִּין, אֲנִי כְּדִי לְדוֹן דִּין בִּין אִישׁ לְחִבְרוֹ, וְלֹא יוֹתֵר. אֲלֹא כָּל מַעֲשֵׂי בְּנֵי הָעִיר תְּלוּיִים עַל צִנְאוֹ. וְאִם אוֹטֵם עֵינָיו מִמַּעֲשֵׂי הָעִיר, הוּא נִתְפַּס בְּחֹטְאֵיהֶם.

אֲלִימְלֶךְ יָכוֹל הָיָה לַעֲמֹד וּלְהִגֵּן עַל דּוֹרוֹ, וְצָדִיק הָיָה. בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְעוֹרֵר בְּדִין עַל הָעוֹלָם, הוּא מְשַׁגֵּחַ בְּרָאשֵׁי הָעָם, וְרֹצֵחַ לְכַסּוֹת עַל אֲלִימְלֶךְ. בְּרָאשׁוֹנָה מַה כְּתוּב? אִישׁ סֶתֶם, וְלֹא כְּתוּב מִי הוּא. מִיֵּד קָם הַמְּקַטְרֵג וְאָמַר, וְשֵׁם הָאִישׁ אֲלִימְלֶךְ, שֶׁהוּא נִרְשָׁם וְנוֹדַע הוּא וְכָל בֵּיתוֹ.

מִכָּאן לְמִדְנֹה, שֶׁאֵין דִּין בְּכָל דּוֹר וְדוֹר שֶׁלֹּא נִרְשָׁם וְנוֹדַע אֲצִלוֹ לְמַעְלָה. וּבְשָׁעָה שֶׁמִּתְעוֹרֵר הַדִּין עַל הָעוֹלָם, הוּא נָדוֹן בְּרָאשׁוֹנָה, שֶׁכְּתוּב שְׁפֹט הַשְּׁפָטִים.

וְשֵׁם שְׁנֵי בְּנָיו מַחֲלוֹן וְכִלְיוֹן. רַבִּי פִּדְתִּי וְרַבִּי פֶּרְחָיָא אָמְרוּ, מַחֲלוֹן - שְׁמַחֵל לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַחֵר זָמָן, עַל שֶׁהָיָה מוֹחָה בְּיָדוֹ שֶׁל אָבִיו, וּמִשְׁתַּדֵּל בּוֹ עַל הַמִּשְׁפָּטִים. כִּלְיוֹן - עַל שֶׁנִּכְלָה מִן הָעוֹלָם.

רַבִּי יוֹסִי בֶן קִיסְמָא אָמַר, כָּשֶׁם שֶׁהָיוּ הֵם - כֵּךְ הָיוּ נִשְׁוֹתֵיהֶם. עֶרְפָּה - עַל שֶׁמָּה נִדְּוִיגִית, קִשְׁתִּי עֶרְף, שֶׁלֹּא רָצְתָה שִׁיְהִיָּה לָהּ חֶלֶק עִם יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי פָּנָה אֵלָי עֶרְף וְלֹא פָּנִים. רַבִּנּוּן אוֹמְרִים, לְפִי שֶׁהִחֲזִירָה עֶרְף לְחַמּוֹתָהּ.

רוֹת - עַל שֶׁם תּוֹר, שֶׁהוּא כָּשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ. כֵּךְ רוֹת כָּשֶׁרָה לְבֵא בִּקְהֵל, שֶׁעָלְיָה נִתְקַיְּמָה הַלְכָּה: עֲמוּנִי וְלֹא עֲמוּנִית, מוֹאֲבִי וְלֹא מוֹאֲבִית. רוֹת - שֶׁנֶּצֶא מִמֶּנָּה בֶּן שְׁרָיָה לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת.

רוֹת אֵשֶׁת מַחֲלוֹן, בְּאַתָּה בִּקְהֵל. מַחֲלוֹן, שְׁמַחֵל לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת שְׁמוֹ נִזְכָּר. עֶרְפָּה אֵשֶׁת כִּלְיוֹן, לֹא בְּאַתָּה בִּקְהֵל, שֶׁכְּפֹלֶה אוֹתָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כִּלְיוֹן לֹא נִזְכָּר שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל.

וְעַל הַתִּקּוֹן הַזֶּה, נֶעֱמִי - נִשְׁמָה. אֲלִימְלֶךְ - נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה. מַחֲלוֹן - רוֹחַ הַשְּׁכָלִית. רוֹת - נֶפֶשׁ הַשְּׁכָלִית. כִּלְיוֹן - רוֹחַ הַבְּהִמִּית. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה (קֹהֶלֶת ג) וּמִי יוֹדַע רוֹחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלָה הִיא לְמַעְלָה וְרוֹחַ הַבְּהִמָּה הִירָדָתָה הִיא לְמַטָּה לְאַרְץ. רוֹחַ הָאָדָם - זֶה מַחֲלוֹן. רוֹחַ הַבְּהִמָּה - זֶה כִּלְיוֹן, שֶׁהוּא מִצַּד הַשְּׁמָאל. נֶפֶשׁ הַבְּהִמִּית - זֶה עֶרְפָּה, שֶׁהִיא מִקְשֶׁת עֶרְף, וְהִיא מִצַּד הַשְּׁמָאל. וְעַל כֵּן כִּלְיוֹן לֹא נִזְכָּר שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל.

וַיִּקְחוּ לָם נָשִׁים מוֹאֲבִיּוֹת. אָמַר רַבִּי רַחוּמַאי, בְּנוֹת עֲגִלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב הָיוּ. וּמִפְּנֵי מַה זָכָה עֲגִלוֹן לְכָד? אָמַר רַבִּי רַחוּמַאי, כְּשֶׁבָּא אַהוּד וְאָמַר (שׁוֹפְטִים ג) דְּבַר אֱלֹהִים לִי אֶלִיד וַיִּקָּם מַעַל הַכֶּסֶּא, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵתָה קָמַת מִכְסָּאָךְ בְּשִׁבִּיל כְּבוֹדִי - חֲיִיד, מִמֶּךָ יֵצֵא מִי שֶׁיֵּשֵׁב עַל כֶּסֶּאִי, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א כט) וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶּא ה'.

רַבִּי בּוֹן אָמַר, אֲלִמְלָא הִיִּיתִי שָׁם, כְּשֶׁהִתְקַיְּמָה הַהֲלָכָה מוֹאֲבִי וְלֹא מוֹאֲבִית - הִיִּיתִי חוֹלֵק עָלָיו וְאוֹמְרָה, מוֹאֲבִית וְלֹא מוֹאֲבִי. וּמָה מִי שֶׁכְּתוּב בָּהֶם (בְּמִדְבָּר כח) וַיַּחֲלֵל הָעָם לְזִנוּת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב וַתִּקְרָאנָה לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן, וְכָתוּב (שם לא) הֵן הֵנָּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלָעָם וַתְּהִי הַמִּגְפָּה בַּעֲדָתָהּ. הֵם גָּרְמוּ לְכָל זֶה, וְהַגְבֵּרִים אֲסוּרִים וְהֵן מִתְרוֹת!?

וּמִיֵּד אָמַר, חֲזַרְתִּי בִּי! וּמָה מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר קִבְּלוּ אוֹתָהּ, שֶׁכְּתוּב (שם) אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחַיִּי לָכֶם. מַה הַטַּעַם? שֶׁבִּהְיָה עֲמָדוֹ בְּנוֹת מוֹאָב בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה. שְׁאֲמַר רַבִּי חֶלְקִיָּה אָמַר רַבִּי אֲסִיָּא בֶן גִּירְיֹן, הָאֲנָשִׁים בָּאִים וּמִבִּיָּאִים אוֹתָהּ בְּעַל כְּרָחוֹ, וְהִיא שֶׁלֹּא קִבְּלָה - הוֹרְגִים אוֹתָהּ. עַד שֶׁנִּמְצְאוּ מוֹאֲבִיּוֹת כָּלן שָׁם בִּהְיָה. וְעַל כֵּן וּדְאִי הָאֲנָשִׁים אֲסוּרִים, וְהַנָּשִׁים מִתְרוֹת. וְעוֹד, כְּתוּב בַּתּוֹרָה שְׁנֵי טַעֲמִים - עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלָחִם וּבִמְיָם, וְאֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֶיךָ אֶת בְּלָעָם, שֶׁעָקַר הַדְּבַר גְּבָרִים תִּיּוֹ.

אָמַר רַבִּי חֲסִידָאִי, וְהָרִי שְׁנִינוּ, שֶׁנִּחַל שְׁטִים מִגְדַּל הַנְּאוּף שֶׁל נָשִׁים הוּא, וְאַתָּה אֲמַרְתָּ שֶׁבְּעַל כְּרָחוֹ הָיוּ שָׁם!! וְאָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא, מַה שֶׁכְּתוּב (יוֹאֵל ד) וּמַעֲזֵן מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשְּׁטִים, שֶׁבְּאוֹתוֹ זָמָן עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרַפְּאוֹת אֶת כָּל הָעוֹלָם, וּמִפְּנֵי שֶׁנִּחַל שְׁטִים מִרְבֵּה נְאוּף, יֵצֵא מַעֲזֵן מִבֵּית ה' לְרַפְּאוֹת אוֹתוֹ הַנַּחַל. אִם כֵּן, הָרִי לֵךְ כִּי בְּשִׁבִּיל הַנְּאוּף הֵן בְּאוֹת מַעֲצָמוֹ.

אמר רבי מנסיא, חס ושלום! גלוי וידוע, שבמקום שבעליהן ואביהן שם, שאינן באות מעצמן בפרהסיא, אלא הם הפקירו אותן בעל כרחן בעצת בלעם.

אמר רבי יוסי בן קסמא, תמה אני אם מגלה זו לא באה אלא כדי ליחס זרע דוד שפא מרות המואביה - לא יספר יותר, ולמה לי כל זה? לכתב היחס מבעז, כשנשא את רות, ויאמר אלה תולדות פרח, עד וישי הוליד את דוד. אלא הכל הצטרף בשביל הצדקת הזו, שפאה להתגיר ולחסות תחת כנפי השכינה, ולהודיע ענותנותה וצניעות שפיה וצדקותה.

רבי אלעזר ברבי יוסי אמר, להודיע זרע דוד, שהוא (תהלים יב) כסף צרוף בעליל לארץ. שהרי פרח ועובד כסף צרוף הוא, ככסף הזה שנצרך פעם ושנית.

ואם תאמר, מפני מה באו מן האמהות בענין זה? אלא כסף מזקק מתוך סגים שבה. וזרע דוד צרוף מצד זה ומצד זה, שכתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו', בשני יצריך, ביצר הטוב וביצר הרע. הכל צריך כאחד. וזרע דוד צריך כך.

פתח רבי ואמר, כך אדם הראשון - נשמה לנשמה. חוה - נשמה. קין והבל - הבל ממין אחד עם אדם וחוה, ונקרא רוח הקדש. קין רוח של טמאה של השמאל, נקרא כלאים. והיה ערבוניה שלא צריך. הצד האחר, שלא מהמין של אדם וחוה. ועל זה, לא תחרש בשור ובחמור יחדו. ועל זה אל תכניס ברית הקדש ברשות אחרת, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני.

ואדם הוא דגמא של מעלה. אלהים אחרים - זה חמור ואתון, זכר ונקבה. ועל זה, מי שמכניס ברית קדש ברשות אחרת, כתוב בו (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. ואין קנאה לקדוש ברוך הוא פרט לזה של ברית הקדש.

ברא הקדוש ברוך הוא באדם י"ה וי"ה, שהוא שמו הקדוש, נשמה לנשמה, וזה נקראת אדם, ומתפשטים האורות בתשעה אורות, והם משתלשלים מן י', והוא אור אחד בלי פרוז. ועל זה גוף האדם נקרא הלבוש של אדם.

ה' נקראת נשמה, ותזדוג עם י', ומתפשטת לכמה אורות, והוא אחד. י"ה בלי פרוז. ועל זה, ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו, זכר ונקבה בראם כו', ויקרא את שמם אדם.

ו' נקראת רוח, ונקרא בן י"ה. ה' נקראת נפש, ונקראת בת. ועל זה, אב ואם בן ובת. וסוד הדבר יו"ד ה"א וא"ו ה"א, נקרא אד"ם. ומתפשט אורו לחמשה וארבעים אורות, וזהו חשבון אדם מ"ה.

והשם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, זכר ונקבה בראם כו'. ויקרא את שמם אדם. ואחר כך יצר הגוף, שכתוב (בראשית ב) וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפו נשמת חיים.

מה יש בין אדם לאדם, הרי יהו"ה נקרא אדם, והגוף נקרא אדם, מה בין זה לזה? אלא, במקום שנקרא (שם א) ויברא אלהים את האדם בצלמו, הוא יהו"ה. ובמקום שלא נקרא בצלמו, הוא גוף.

ואחר שאמר וייצר ה' אלהים, שיצר את האדם, עשא, שכתוב (שם ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם. בראשונה כתנות אור, בדגמא של מעלה, ואחר שחטאו - כתנות עור.

ועל זה אמר, (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. בראתיו - זה יו"ד ה"א וא"ו ה"א. יצרתיו - זה כתנות אור. א"ף עשיתיו - זה כתנות עור, משום שהאף סבב זה.

ולמי יקרא רע? זה יצר הרע, וזה הנחש, שעשה וסבב שנגזר על אדם וחוה מות, ועל כל איש.

ובדגמא שיש שם של קדש, כך יש שם של טמאה, שהוא טמא. ועל זה, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. וכל הפוגם אחד מאיבריו מקמטה, כאילו פוגם מלמעלה.

ועל זה חרב בא לעולם, ורעב ומות באים לעולם, ועל זה (שמות כב) והיו נשיכם אלמנות וגו', למי שמכניס ברית הקדש לרשות אחרת. ועל זה (ויקרא יט) שעטנז לא יעלה עליך. (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו. ועל זה אמר, (שם כז) ארור שכב עם כל בהמה. מי היא הבהמה? זו כותית, גוף שהיא מצד הבהמה האחרת שלמעלה, טמאה.

ועל זה אמר, (שם ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המות ואת הטוב ואת הרע. את החיים ואת הטוב - זה יהו"ה. ואת המות ואת הרע - זה שמו של סמאל, נשמה לנשמה מצד השמאל, ונשמה ורוח ונפש מצד השמאל, שהיא בגוף, שאדם שהוא משאר עמים שלא נקראים אדם. ומה אמר? ובחרת בחיים.

ועל זה יש שדים יהודים, ולא בא הפסוק שאמר לא יהיה לך אלהים אחרים, אלא לישמעאל ולעשו. ואלהים אחרים מישמעאל ומעשו מאיזה מקום יצאו? מן השמרים של השדים היהודים, ועל זה כתוב (ישעיה יד) כי משרש נחש יצא צפע. ועל פן, אם אמר לך יצר הרע חטא ויכב עם בהמה - אל

תצאמן בו.

ועל זה יש שדים יהודים ויש מעאלים ונוצרים, והגדולה לבני עשו ויש מעאלים. ומאיה מקום היא? מן הגופות שלהם, שהם אחים עמנו מן הגוף, ולא מנשמה, ולא מן רוח, ולא מנפש, ולא מנשמה לנשמה.

ואני פותח לך פתח גדול. כל בני ישראל הם משתחוים לקדוש ברוך הוא. ואלהים של בני עשו, הוא ישתחוה להם. מנין לנו? רמז שאמר הכתוב, ויבא אלהים אל בלעם בחלום הלילה. אלהים שלו ישתחוה לו. (במדבר כב) ויבא - עד ביתו, וידבר עמו בלעם מן החלון שלו. (נ"א החלום) וזה למה? בשביל כבוד הגוף, שהוא עקר שלהם.

ועל זה, כל גוי שיעשה תשובה ויפרד מעבודה זרה ומעברה, יכניס הקדוש ברוך הוא בו רוח קדושה ונפש קדושה. ועל זה יש חלק לעולם הבא ולא עם בני ישראל, אלא חלק בבני עצמו ועולם בבני עצמו.

וכל זה למה? בשביל השמרים שיש בגופו, שהם מן הטמאה. והרוח הקדושה, ונפש הקדושה, שישבו על השמרים, בחזקה גדולה גביאו אותה לזה הגוף, כמו האדם הדר באשפה. ומשמיות, נאבדים השמרים שלו.

ועל זה אמרו, הגוף מן הכותי - בחייו טמא, ובמותו טהור. למה? בשביל שתאבד נשמתו, והגוף ישוב אל העפר כשהיה. היהודי - בחייו טהור, ובמותו טמא, בשביל שנסמתו עולה למקום גבוה, ונשאר נפש בהקמת בגוף. ועל זה, זה נקרא טמא במותו, והכותי טהור.

למה הדבר דומה? לשני אילנות, אחד קדוש ואחד טמא. מי הוא הקדוש, ומי הוא הטמא? מי שעושה פרי הוא הקדוש, ומי שאין עושה פרי הוא הטמא. וזהו שיעשה צל לעבודה זרה. ועם כל זה הם נטועים בארץ, ולעץ אחד יש מים, ולעץ האחר אין (יש) מים. ועם כל זה, עץ אחד יעשה פרי, ועץ אחד לא יעשה פרי.

בדגמא הוא הם ישראל ובני האמות. שני אילנות, שהם נטועים בארץ. רוח של קדושה, ורוח של טמאה. זהו האילנות, והם בארץ אחת, שהן מן הגוף, אחינו עמנו. ולאחד יש מים ועושה פרי, זהו היא התורה הקדושה של ישראל שנמשלה למים, שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים, ואין מים אלא תורה.

ועל הגוף של ישראל אמר, ועץ עשה פרי אשר זרעו בו על הארץ וגו'. ויורש גו העדן, ויורש גוף קדוש של מעלה, ונהנית נשמתו מאור השכינה.

ואם תאמר, אמרת, שאין פרי באילו הפסוק אמר עץ פרי עשה פרי למינו? אין בפרך העץ שיעשה צל לעבודה זרה שיאמרו עליו שיעשה פרי, שלא אוכלים ממנו, וידפנו הרוח. ועל זה אמר, לא כן הרשעים כי אם כמץ וגו'.

ויש לאילו הזה של הטמאה מים, ולא יעשה פרי, אלא כמו שאמרנו, כמץ אשר תדפנו רוח. זו התורה שלהם, שכתוב (תהלים א) לא כן הרשעים כי אם כמץ כו'. מה שאין כן בישראל, מה כתוב? והיה כעץ שתול על פלגי מים.

רבי אושעיא אמר, בא וראה, מעץ הדעת טוב ורע, זרע דוד כמו זה, עץ הדעת טוב ורע. טוב - מצד האבות, ורע - מצד האמהות, שהיו מן האמות. ועם כל זה, לא מהחציפות שלהם זה היה. כיון ששמע רבי אלעזר בר יוסי את זה, בא ונשקו בראשו.

אמר רבי חסדאי, רות מצניעות שבהם היתה, ונכנסה תחת כנפי השכינה, ויצא ממנה דוד. והמלכים התחילו להיות מזרע דוד, כדי שיהיו רחמנים ואכזרים. רחמנים מצד האב, ואכזרים מצד האם. וזה וזה צריך להיות כאחד. ולפיכך זרע דוד נוקם ונוטר כנחש לאמות, ורחמן לישראלים.

אמר רבי חלפתא, כשושנה בין החוחים נותנת ריח טוב - כך רות מזרע האמות נותנת ריח טוב לבני הקדוש ברוך הוא. כשושנה שהעלתה ריח טוב - כך רות ממעשיה הטובים נכנסה תחת כנפי השכינה.

שאל רבי פדת את רבי יוסי איש סוכו, רות, כיון שנתגיירה, מפני מה לא קראה בשם אחר? אמר לו, כך שמעתי, ששם אחר היה לה, וכשנשאת למחלו, קראו שמה רות, ומשם עלתה בשם זה. שהרי כשנשאת למחלו נתגיירה, ולא לאחר זמן.

אמר לו, והרי כתוב אחר כך, (רות א) באשר תליני אליו ואלהיך אלהי וכו'. הרבה התראות עשתה נעמי, כמו ששינוי, וכלן קבלה עליה. ואם נתגיירה קדם, למה לה כעת כל זה?

אמר לו, חס וחלילה שנסאה מחלו והיא גויה, אלא כשנשאה נתגיירה, ובחזקת אימת בעלה עמדה היא ופרפה בענין זה. כיון שמתו בעליה, ערפה חזרה לסורחנה, ורות עמדה בטעמה, שכתוב, הנה שבה

יבמתד אל עמה ואל אלהיה, ורות דבקה בה, כמו שהיתה בתחלה. כיון שמות בעלה, ברצונה דבקה בתורה.

אמר לו, שמעת מה שמה בתחלה? אמר לו, (פלוגית) גילית שמה. כשנשאה מחלו, קרא לשמה רות. ערפה, הרפה שמה, וחזרה לסרחונה, ולשמה, ולעמה, ולאליה, שכתוב (שם) הנה שבה יבמתד אל עמה ואל אלהיה. אל עמה - להקרא בשם הראשון. ואל אליה - לעבד עבודה זרה.

רבי רחומאי ורבי קיסמי בן גרים היו מצויים יחד באונו משבת לשבת. יום אחד היו יושבים, ורבי רחומאי היה יושב ודורש, והעם יושב לפניו. פתח ואמר, (ישעיה כד) על כן בארים כבדו ה'. מה זה בארים? אלו אורים ותמים.

דבר אחר, בארים - בשתי אשות, שהם בציון ובירושלים, שכתוב (שם לא) נאם ה' אשר אור לו בציון ותנור לו בירושלים. ואין בני אדם יודעים בהם.

בציון ובירושלים לבד עולה על דעתך? אלא, כמו שציון וירושלים זה עם זה, כך גם אלו זה עם זה, והם כעין זכר ונקבה. והוא אש של זכר חלוש, ושל נקבה חזק. זה אצל ציון, וזה אצל ירושלים.

ואין לה אדם בעולם שאין לו שתי אשות אלו, והם נקראים יצר הרע ויצר הטוב. והקדוש ברוך הוא נתנם לבני אדם כדי לנסותם בהם, והכתוב אמר, על כן בארים כבדו ה', בהם האדם מכבד לקונו.

שער אחד יש תחת ציון, והוא תחת הארץ אלפים אמות, והתחלת האש הוא דק וחלוש. והשער ההוא נקראת צפונת, ומשם הולך ומתפשט עד ירושלים, מקום הר הבית, עד מקום שעומד כל זכר להראות את פני האדון ה' צבאות.

מה הטעם? מפני ששם תחת הר הבית, שעומד לפני העזרה, מתחתיו שעור שלש מאות וששים וחמשה אמות כפלים האש. אבל למעלה, האש אינו בוער כתנור חזק. ולמטה, האש דגמת הערלה החופפת על הבית, והיא למטה.

ועל כן, כל זכר שיש לו ברית נרשם, עומד עליו לפני האדון ה'. ומפני כך, על כן בארי"ם כבדו ה'. באור של ציון, ואור של ירושלים.

שער התנור החזק נקרא ערל, וכשהזכרים עומדים עליו, נשקע אותו האש עד תהום רבה, והוא אש של גיהנם.

ויש לו שבעה שמות ליצר הרע, ואלו הם: רע, טמא, שטן, שונא, אבן מכשול, ערל, צפוני. ושבעה שמות לגיהנם, ואלו הם: בור, שחת, דומה, טיט הינון, שאול, צלמות, ארץ תחתית. שבעה פתחים יש לגיהנם, כנגד שבעה שמות שיש לו. שבע מדורות הן זו על זו, וכלם מדורות מזמנים לרשעים לדון שם. גופם פלה בקבר, ונשמתם נשרפת, והאש אוכלתם.

מדור הראשון - בור, והוא מדור העליון, ושם כמה כתות של מלאכי חבלה, כעין תבור אשר אין בו מים, אבל נחשים ועקרבים יש בו. כך המדור הזה נקרא בור, בו כמה כתות של מלאכי חבלה, כעין נחשים הנשרפים, אשר אין להם לחש.

ושלשה ממנים שולטים בגיהנם מתחת ידי דומה. והם: משחית, אף, חמה. וכל האחרים ממנים תחתם. וכל אותם הממנים רצים ושבים, ודנים גם נפשותם של רשעים.

וכל אותם כתות של מלאכי חבלה, כלם מרעישים גיהנם, ונשמע קולם ברקיע. וקול הרשעים בגיהנם צוחים ואומרים: וי וי! ואין מרחם עליהם.

ועל כל אלו השלשה ממנים, עם שאר כתות של מלאכי חבלה, שמרעישים גיהנם, אמר עליהם הכתוב (ישעיה סו) קול שאון מעיר קול מהיכל קול ה' משגם גמול לאיביו.

כנגד שלשה משחיתים הללו, ששולטים כל ימי השבוע. מזמן תפלת ערבית, כל הלילה, דנים לאותם אשר (שם כט) היה במחשד מעשיהם וגו', ומהרהרים הרהורים על משכבותם. ועליהם אמר הכתוב (שם) והיה במחשד מעשיהם וגו'. (מיכה ב) הוי חשבי און ופעלי רע על משכבותם וגו'. וכיון שהתחילו, גומרים ביום על כלם. אבל התחלת הדיון ברשעים בגיהנם משתחשד הלילה. ועל זה נקראים לילות, כמו שנאמר (שיר ג) מפחד בלילות. ואמר רבי אלכסנדראי, מפחדה של גיהנם.

ולפיכך תקנו בתפלת ערבית כל ימי השבוע, והוא רחום יכפר עון. על כי מאותה שעה שתחשד, דנים את הרשעים בגיהנם על ידי המשחיתים, שהם משחית אף וחמה. וכלם נכללים בזה של והוא רחום. משחית, זהו שכתוב (תהלים עח) ולא ישחית. אף, שכתוב והרפה להשיב אפו. חמה, שכתוב ולא יעיר כל חמתו.

ולפיכך תקנו לומר והוא רחום בימי החל ולא בשבת. שפיון שנקנס שבת, מסתלק הדיון מן העולם,

והרשעים בגיהנם יש להם מנוחה, ומלאכי חבלה אינם שולטים עליהם משעה שקדש היום.

ועל כן אין אומרים בערב שבת והוא רחום, שלא יתעוררו מלאכי חבלה. ולפיכך הוא אסור מפני כבודו של מלך המנוח על הרשעים בשבת, להורות שכבר נסתלק הדין מן העולם, וכבר אין רשות למחבלים לחבל.

לשומר שהיה מלכה את הרשעים. בא המלך להגן עליהם, ושם אותו לפניו. כיון שעומד לפני המלך, מי שמפחידם במלכות, האין זה קלונו של המלך? כך המלך הוא השבת, נוטל את רשעי הגיהנם לפניו, ומגן עליהם, וכל השומרים מעבדים מלפני המלך. מי שנוטל רצועה לפני המלך ומפחיד אותו, האין הוא קלונו של המלך? והוא הדין שאין לומר שומר עמו ושרא.

במדור הזה דנים לאותם שקוטפים מלוח עלי שיח, המפסיקים דברים שנתנו בלוחות עלי שיח בטלה, ואותם שאינם נוהגים כבוד בתלמידי חכמים. ואין דנים במקום הזה למבזה תלמיד חכם, כי דנים אותו בטיט הנון.

ובמדור הראשון מורידים ודנים המבזה תלמיד חכם בלבד, אף על פי שכבדו לפני אחרים. והמקלל חרש וכיוצא בהם. והעובר אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללים. והמספר שבת חבירו בפני מי ששונאים אותו לרעה. (ועל אבק לשון הרע) וכל אלו וכיוצא בהם נדונים במדור הראשון.

המדור השני הוא נקרא שחת, והוא אש ירקה. ואין שם כי אם חשך, ואין שם רחמים כלל. ושם דנים כל המספרים אחת מטרתם של תלמידי חכמים. והמבלבין פני חבירו ברבים, ואפלו בהלכה שלא ללמד ממנו. והמתגאה שלא לשם שמים. והמתכבד בקלון של חבירו. והיודע בחבירו שיכשל בדברים או בהלכה אחת, והם בעיר אחת, ואינו מודיעו קדם שיכשל, וישמח הוא או אחרים. ומי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס בה להתפלל. ומי שאינו נוח לחבירו בהלכה. והאוכל מסעודה שאינה מספקת לבעליה. והמגביה ידו על חבירו, אף על פי שלא הכהו. ומי שמקלל בשחוק לחבירו בענין שייגע לו בשת. כל אלו נדונים שם במדור זה, וכל פיוצא בהם.

המדור השלישי הוא נקרא דומה, ושם נדונים כל אותם גסי הרוח המתנאים בלבם בהלכה לפני העם שלא לשם שמים. והמספרים לשון הרע. והמגיס לבו בהוראה. והדן את חבירו לכף חובה. והמלוח לחבירו ברבית. והמגלה פנים בתורה שלא בהלכה. ומי שאינו עונה אמן אחר המברך. ומי שעושה תפלתו פסקות פסקות, כגון המספר בתפלתו וחוזר ואומר דבר אחר, וחוזר ומפסיק, והוא נקרא פסקי פסקי. והמתלוצץ על חבירו ועל הדין ששכח תלמודו. והרואה דבר ערוה בחבירו ואינו מודיעו בינו לבניו. כל אלה נדונים שם, וכל פיוצא בהם.

המדור הרביעי נקרא טיט הנון, ושם נדונים כל אותם גסי הרוח, וכל אותם העונים עזות לעניים ומדבאים. והרואה לעני בדחק ואינו מלווהו, עד שמבקש ממנו הנאתו. וכל אותם היודעים עדות לעני ואינם מודיעים. והעושק שכר שכיר. והמוציא זרע לבטלה. והבא על גויה ונדה. והממשכן לעני ואינו מחזיר לו משכונותיו כשאין לו דבר אחר. והמטה משפט. והלוקח שחד. כלם נדונים במדור הזה.

המדור החמישי נקרא שאול, ושם נדונים המינים, והמוסרים, והאפיקורסים, והכופרים בתורה, והכופרים בתחית המתים. על אלה נאמר (איוב ז) כלה ענו וילך כן יורד שאול לא עולה. ועל שאר החוטאים כתוב (שמואל ב ב) ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויגע.

המדור הששי נקרא צלמות, ושם נדונים כל אותם ששכבו עם אמותם ונדה ועם גויה. המדור השביעי נקרא ארץ תחתית. היורד לשם שוב אינו עולה, ועליהם נאמר (מלאכי ג) ועסותם רשעים וגו'.

וכל אלו המדורות, אש אוכלת דולקת לילה ויום לנפשותם של רשעים. יש מי שנקרא רשע ונדון בגיהנם שנים עשר חדש. ויש רשע גמור שאין לו הרהור תשובה, אין לו תקנה, ונדון לעולם בגיהנם. חכמים אומרים, רשע נדון בגיהנם ששה חדשים. רשע גמור - שנים עשר חדש. ודברים אלו כשהרהרו לעשות תשובה ומתו. אבל אם לא הרהרו לעשות תשובה ולא עשו תשובה, עליהם הפסוק אמר (ישעיה סו) וינצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי וגו'.

ואמר רבי רחומאי, כשגרש הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון מגן עדן, נתירא ממדור זה הנקרא ארץ תחתית, מפני שאין לו שעור, ועל זה נאמר (איוב י) ארץ עפרה כמו אפל צלמות ולא סדרים ותפע כמו אפל.

מה עשה? עשה תשובה ונכנס במי גיחון עד צנארו. והקדוש ברוך הוא חס עליו וסלקו למקום הנקרא אדמה, שהיא אחת משבעה ארצות, ושם הוליד את קין והבל.

כשהרג קין את הבל, גזר עליו הקדוש ברוך הוא להיות נע ונד בארץ. מה כתוב? (בראשית ד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה וגו', והייתי נע ונד בארץ. והקדוש ברוך הוא קבלו בתשובה, וסלקו לארקא.

כְּשֶׁנִּלְדָּ שֶׁת, סִלְקוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֶדָם הָרָאוּשׁוֹן לְמַעַלָּה מִכָּל הָאֲרָצוֹת, לְתַבֵּל. בְּמָקוֹם אֲרֵץ יִשְׂרָאֵל, בְּחִבְרוֹן. וְשֵׁם חֶצֶב לֹו קֶבֶר, וְעֵשָׂה מַעֲרָה לִפְנִים מִמַּעֲרָה סְמוּךְ לְגֹן עֵדֶן, וְשֵׁם הַיְּתֵה קְבוּרָתוֹ, וְקְבוּרַת אֲבִרָהּם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְהָאֲמָהוֹת.

רַבִּי קִיסְמָא אָמַר, מַעֲרַת הַמִּכְכְּלָה סְמוּךְ לְפִתַּח גֹּן עֵדֶן. בְּשָׁעָה שֶׁמֶתָה חוּהָ בָּא אֶדָם לְקַבְּרָהּ שָׁם, וְשֵׁם הָרִיחַ מְרִיחוֹת גֹּן עֵדֶן, בְּאוֹתוֹ הָרִיחַ שֶׁהָיָה שָׁם. רָצָה לְחַצֵּב יוֹתֵר, יִצְאָהָ בֵּית קוֹל וְאָמְרָה: דִּינָּה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה עָמַד, וְלֹא חֶצֶב יוֹתֵר, וְשֵׁם נִקְבֶּר. מִי נִתְעַסֵּק בּוֹ? שֶׁת בָּנוּ, שֶׁהוּא הָיָה בְּדַמּוּתוֹ וּבְצִלְמוֹ.

אָמַר רַבִּי רְחוּמָא, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתְעַסֵּק בּוֹ כְּשֶׁנוֹצֵר, וְנִתְעַסֵּק בּוֹ כְּשֶׁמֶתָה. וְלֹא הָיָה מִי שִׂוֵּדַע בּוֹ, עַד שֶׁבָּא אֲבִירָהּם אֲבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם וְנִכְנָס לְשָׁם, וְרָאָה אוֹתוֹ, וְהָרִיחַ רִיחַ בְּשָׂמִים שֶׁל גֹּן עֵדֶן, וְשָׁמַע קוֹל מִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת אוֹמְרִים: אֶדָם הָרָאוּשׁוֹן קְבוּרָה שָׁם, וְאֲבִירָהּם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מוֹכְנִים יְהִיו לְמָקוֹם הַזֶּה. רָאָה הֵנָּה דוֹלֵק - וְיִצְאָה. מִיָּד הַיְּתֵה תֵּאָנֹתוֹ עַל הַמָּקוֹם הַזֶּה.

אָמַר רַב הוּנָא, קִדְּם שֶׁבָּא אֲבִירָהּם, רַבִּים הָיוּ מִבְּקָשִׁים לְקַבְּרָהּ שָׁם, וּמִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת הָיוּ שׁוֹמְרִים הַמָּקוֹם, וְרוֹאִים אֵשׁ דּוֹלֶקֶת שָׁם, וְלֹא זָכְלוּ לְכַנֵּס. עַד שֶׁבָּא אֲבִירָהּם וְנִכְנָס, וְקָנָה אֶת הַמָּקוֹם.

רַבִּי נַחֲמִיָּה פִּתַּח, (בְּרַאשִׁית ב) וַיֵּטַע ה' אֱלֹהִים גֹּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם וְגו'. כְּשֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֶדָם הָרָאוּשׁוֹן, מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּרָאוּ, וּמַעֲכָר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִטַּל וּבָרָא אוֹתוֹ. כִּינּוּ שֶׁבָּרָא אוֹתוֹ וְעָמַד עַל רִגְלָיו, בָּאוּ כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהַשְׁתַּחֲוֹת לוֹ.

מָה עָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? נִטְלוּ מִשָּׁם, וְהִכְנִיסוּ לְגֹן עֵדֶן, וְעֵשָׂה לוֹ עֵשֶׂר חֲפוֹת, כְּדִגְמַת עֵשֶׂר חֲפוֹת שְׁעֵתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לְצַדִּיקִים בְּגֹן עֵדֶן לְעֵתִיד לְבָא. וּמִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת הָיוּ יוֹרְדִים וְעוֹלִים וְעוֹשִׂים שְׂמִיחָה לְפָנָיו, וְנִתְּן לוֹ חֲכָמָה עֲלִיוָנָה.

וּכְשֶׁיֵּרֵד סַמְא"ל מִשָּׁמַי מְרוֹם, רָאָה מַעַלְתּוֹ שֶׁל אֶדָם, וּמִלְּאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁמָשִׁים לְפָנָיו בְּחִפְתּוֹ, וַיֵּרַע בְּעֵינָיו. מָה עָשָׂה? נִטַּל נֶחֱשׁ כְּמִין גָּמֶל וְרֹכֵב עָלָיו, וַיֵּרֵד וּפְתָה אוֹתוֹ, עַד שֶׁעָבַר מֵאֲמֵר יוֹצֵרוֹ.

וַיִּמָּהוּ שְׁעָבֵר? רַבִּי אֶלְכָּסִּנְדְּרִי אָמַר, רוּחַ זְנוּנִים נִכְנָס בְּתוֹכּוֹ. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, רוּחַ הַטְּמָאָה הַיְּתֵה בּוֹ, וְעָבַר מֵאֲמֵר יוֹצֵרוֹ. כִּינּוּ שְׁעָבֵר, נִגְלָה עָלָיו הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגִרְשׁוֹ מִגֹּן עֵדֶן, וְנִזְרַע עָלָיו עֵשֶׂר גִּזְרוֹת, וְעַל חוּהָ עֵשֶׂר גִּזְרוֹת, וְעַל הַנֶּחֱשׁ עֵשֶׂר, וְעַל הָאֲדָמָה תִּשְׁעֵי גִזְרוֹת. נִמְצְאוּ אַרְבָּעִים חֲסֵר אַחַת, כְּנֶגֶד אַרְבָּעִים מַלְקִיּוֹת שֶׁנִּתְחַיֵּב הָרָשָׁע בְּבֵית דִּין.

לְסוּף עָשָׂה תְּשׁוּבָה, וְקִבְּלוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. שְׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר שְׁלוֹם, מָהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים לט) שְׁמֵעָה תִּפְלָה ה' וְשׁוֹעֲתִי הָאֲזִינוּהָ אֶל דְּמַעֲתִי אֶל תַּחֲרֹשׁ כִּי גֵר אֲנִכִּי עָמָּה? דָּוִד הַמֶּלֶךְ אָמַר אֶת זֶה. שְׁאָמַר רַבִּי בּוֹן בַּר חֲמָא, אָמַר דָּוִד, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא קְרוֹב לְכָל אוֹתָם שְׁקוֹרָאִים לוֹ.

פִּתַּח וְאָמַר הַפְּסוּק הַזֶּה, (שם קמה) קְרוֹב ה' לְכָל קֹרְאָיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמֶת. שֶׁהָיָה כָּל אוֹתָם שְׁקוֹרָאִים בְּאֵמֶת לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַרֵּב אוֹתָם וּמְקַבֵּל אוֹתָם, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבְּקָשׁ אֶת הַלֵּב.

וַיִּרְצוּנוּ שֶׁל אֶדָם חָשׁוֹב לְפָנָיו מִכָּל הַקְּרִבָּנוֹת וְהַעוֹלוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. כִּינּוּ שֶׁהָאֶדָם שָׁם רָצוֹנוּ בְּתְשׁוּבָה, אֵין שָׁעַר בְּכָל אוֹתָם הַקְּרִיבָנוֹת שֶׁלֹּא פוֹתַח אֵלָיו. קְרִבָּנוּ שֶׁל אֶדָם תְּלֹוִי בְּלֵב וְרָצוֹן, שְׁכָתוֹב וְהַתְּוֹדָה אֲשֶׁר חֲטָא עָלֶיהָ. וְהַתְּוֹדָה עָלָיו. וְהַכֵּל תְּלֹוִי בְּלֵב.

רַבִּי נַחוּמָא בֶּן הַסֵּנָה אָמַר לְחַכְמִים: בְּנִי, חֲיִיכֶם, אֵין קְרוֹב לְפָנָיו הַמָּקוֹם כְּלָבוּ שֶׁל אֶדָם, וְנוֹחַ לְפָנָיו מִכָּל הַקְּרִבָּנוֹת וְהַעוֹלוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.

מִי שִׂוֵּשֵׁב בְּתַעֲנִית, וְיֹשִׁים לְבוֹ וְרָצוֹנוּ, הוּא מְקַרֵּב קְרִבָּנוֹ שְׁלָם, שְׁנוּחַ לוֹ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמִקְרִיב לְפָנָיו חֲלָבוּ וְדָמּוֹ וְגוֹפוֹ, וּמְקַרֵּב לְפָנָיו הָאֵשׁ וְהָרִיחַ שֶׁל פִּיו. וְהַלֵּב וְהָרָצוֹן נִקְרָאִים מִזְבֵּחַ כְּפָרָה.

הַקְּרִבָּנוֹת נִחְלָק לְכַמָּה צִדִּדִּים, לְכַמָּה חֲלָקִים. הַתַּעֲנִית שֶׁל אֶדָם נִחְלָקֶת לְכַמָּה צִדִּדִּים, לְכַמָּה חֲלָקִים. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נוֹטֵל מִהַכֵּל אֶלָּא הַלֵּב וְהָרָצוֹן.

וַיִּשְׁלָשָׂה מְלָכִים הֵם בַּגּוֹף: מוֹחַ, וְלֵב, וְכַבֵּד. הַמּוֹחַ אוֹכֵל מִהַכֵּל וְנוֹתֵן לְלֵב. הַלֵּב אוֹכֵל מִהַכֵּל וְנוֹתֵן לְכַבֵּד. הַכַּבֵּד נוֹתֵן לְכָל, שְׁנֵאֲמַר (קֹהֶלֶת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלֵּכִים אֶת הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מָלֵא. וְהוּא בְּדִגְמַת יָם. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַבֵּלָן.

אֵין לָהּ בְּכָל הָעוֹלָם שְׁעוּמָדִים לְפָנָיו, אֶלָּא תְּשׁוּבָה וְתִפְלָה שֶׁל אֶדָם. וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁלֹשָׁה מִיָּגִי תְּשׁוּבָה כָּאֵן בְּפִסּוּק הַזֶּה: תִּפְלָה, שְׁוֹעָה, דְּמַעָּה. וְכֵלָם כְּתוּבִים בְּפִסּוּק הַזֶּה, (תְּהִלִּים לט) שְׁמֵעָה תִּפְלָתִי ה' וְשׁוֹעֲתִי הָאֲזִינוּהָ אֶל דְּמַעֲתִי אֶל תַּחֲרֹשׁ.

כָּל הַשְּׁלֹשָׁה חֲשׁוּבִים לְפָנָיו הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִכָּלָם אֵין חֲשׁוּבָה מֵהֶם, רַק הַדְּמַעָּה. שֶׁהָיָה בְּדַמְעוֹת הוֹלֵךְ הַלֵּב וְרָצוֹן כָּל הַגּוֹף. שְׁלֹשָׁה עֵשֶׂר שְׁעָרִים נִכְנָסִים לְפָנָיו הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

תפלה - שכתוב בו שמיעה, שכתוב שמעה תפלה ה'. שועה - שכתוב ושוועתי האזינה. דמעה - לא כאלה, אלא יותר מהכל, שכתוב אל דמעתי אל תחרש.

מה בין זה לזה? הרבנים של קיסרי, ורבי אלעזר בר יוסף אמר, תפלה - לפעמים שאדם מתפלל תפלתו והקדוש ברוך הוא שומע, אבל לא רוצה לעשות בקשתו, ושותק ממנו ולא משגיח בו, שהרי אין כתוב אלא שמיעה.

השועה היא יותר מתפלה, שצווח בראיון הלב לפני רבונו. ומשום ששם ראיונו יותר, כתוב בו האזינה, כמי שמרפין אזנו אל אותו הדבור, ועם כל זה שותק, ולא רוצה לעשות ראיונו. אבל דמעה היא בלב וברצון של כל הגוף, ומשום כך כתוב בו אל דמעתי אל תחרש.

וחכמים אומרים, לא כל הדמעות נכנסות לפני המלך. דמעות של רגז, ודמעות של מוסר דין לחברו, לא נכנסים לפני המלך. אלא דמעות של תפלה ושל תשובה, ושמבקשים בקשה מתוך צרתם, כלם בוקעים רקיעים, ופותחים שערים, ונכנסים לפני המלך.

ששנינו, ביום שנחרב בית המקדש, כל השערים ננעלו, ושערי דמעות לא ננעלו. מה כתוב בחזקיהו? (ישעיה לח) שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעך. ראיה ממש מתוך דמעות.

ולעיתים לבא מה כתוב? (שם כה) ומחה אדני יהוה דמעה מעל כל פנים. יש דמעות לטוב, ויש דמעות לרע. לטוב - של יצר הטוב. של רע - של יצר הרע. על הדמעות הללו של צרה ודמעות של תפלה כתוב, (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אובילים.

רבי פרוספדאי חלה. נכנסו אליו רבי יוסי בן קסמא וחכמים. אותו היום, יום השבת היה. ראו אותו שהיה בוכה, ואחר כך צחק. בינתיים נרדם. אמרו, יום השבת הוא, ואסור לטלטל, וטרחה אחרת לא צריך. השאירוהו.

קם רבי יוחנן ודרש, (רות א) ונמת אלימלך איש נעמי ותשארה היא ושני בניה. מת אלימלך - נשארו בניה להתנחם בהם, שנשארו שני בניה להשלים את מקום אלימלך, שהיה נשמה לנשמה.

אחר כך מה כתוב? ונמותו גם שניהם מחלון וכליון, רוח הקדש ורוח הטמאה. עכשו הוא שבר על שבר. הנשמה לנשמה של הקדש שהוא י', והרוח השכלית שהיא וא"ו, לא נמותו, אלא אדם יורד מגדלתו וקרא מת.

אף כאן, כשמת רבי אליעזר, הנחמה בחכמים שנשארו, והם רבי יוחנן בן נורי וחבריו. מתו רבי יוחנן בן נורי וחבריו - נשארו רבי פרוספדאי. וכעת חברנו רבי פרוספדאי שמת עכשו, הוא שבר על שבר.

בעודם יושבים, רבי חלקיה שהיה אצלו, ראה אותו שחזרות הדמעות על פניו, ויצחוק בפיו. קרא לרבי יוחנן ולחברים, וראו אותו עם דמעות על פניו, ויצחוק בפיו. אמרו שודאי לא מת.

ישבו, ולא עזבו אדם לקרב אליו. בערב פתח עיניו, בקש מים לשתי. קרבו אליו רבי יוחנן וחכמים. אמר להם: רבותי, לכו לשלום. למחר שובו אלי ואמר לכם מה שראיתי, וצונו אותי להודיע לחברים.

שעכשו הצטרפתי לתקן כל הדברים שראיתי, ובלילה הזה שהייתי שם, עולם אחר ראיתי, ולא ידעתי מה הוא. אמרו לבני ביתי שלא יקרבו אלי, ולא יהיה אדם כאן. כלם הלכו. ורבי יוחנן נשאר שם, ולא קרב אליו כל אותו לילה.

כשהיה מאיר היום, ראו אותו שהיה מדבר ובוכה. ולא ידעו דבר. קם וישב, וקרא לרבי יוחנן. אמר לו: מה ראית? אמר: מעולם אחר באתי, ונכנסתי לשם, ולא נתנו לי רשות לגלות דבר, אלא לדל ולחברך. ואמר להם מה שראה.

אמר לו לרבי יוחנן: התקן דבריך, ולך לכסאך שתקנו לך, שהרי שנים עשר מהחברים יבאו בשבילך, ואני ראיתי מה שלא נתנו לי רשות לגלות.

וראיתי מאותם החברים שהתקנים תלמודם בידם. וראיתי את אותו המקום של מלך המשיח שם. ושמעתי ברוז מכריו בכל יום: אשריהם החברים שמשפדלים בתורה, ואותם שמזכרים בה את האחרים, ואותם המעבירים על מדותיהם.

ראיתם, כשהייתי בוכה וצוחק, הרשות נתנה למלאך המות להביא אותי, וראיתי השכינה אצלי, ולא נתנו לו. ועל כן בכיתי ממלאך המות, וצחקתי שראיתי השכינה שלא נותנת לו.

וראיתי עד שנוטלים אותי לבית הדין ששם, וראיתי כמה צבאות ומחנות, שם כלם מתעסקים בדיני העולם, ובראשיהם סנדלפון בעל הפנים, שקושר קשרים לאדונו, ופרכת אחת פרוסה עליו, וכל צבאות השמים שתחת ידו, ולא נתנה רשות לקרב לראותו.

וְרֵאִיתִי בֵּית דִּין, וְכַמָּה שָׂרִים מְמַנִּים לַפְּנִיָּה, מֵהֶם סְגָנוֹרִים עַל בְּנֵי הָעוֹלָם, וּמֵהֶם קִטְגוֹרִים. נִטְלוּ וְקָרְבוּ אוֹתִי אֲלֵיהֶם. וְרֵאִיתִי שָׁם רַבִּים מִן הַחֲבֵרִים.

אָמְרוּ לוֹ לְמַלְאָךְ הַמָּוֶת: מַה זֶּה מִבְּנֵי הָעוֹלָם אֲצִלְךָ? אָמַר לָהֶם: שְׂלֹא נוֹתְנִים לִי לְהַמִּית אוֹתוֹ, וְקִרְבָּתִי לָדִין. (אָמַר לָהֶם, דּוֹנוּ דִּינוּ! וְהִנִּיחוּ אוֹתִי לְשִׁבְתָּ וְקָרְבוּ אוֹתִי לָדִין לִפְנֵי שְׂלֹשָׁה סִנְהֶדְרִין שְׂדִידוֹנוּ דִּינִי, וְשִׁמְעֵתִי).

שָׁקְמוּ שְׂלֹשָׁה עֲדִים, וְאָמְרוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים מִצָּאֵנוּ כֹּפֵר, מִצָּאֵנוּ כֹּפֵר, וְהַעֲיִדוּ עָלַי שֶׁהֶעֱבַרְתִּי תְּמִיד עַל מִדּוֹתַי. הִתְעַסְקוּ בְּדִינִי כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, שֶׁרֵאִיתֶם שִׁשְׁנָתִי, וְעָשׂוּ חֲשָׁבוֹן שֶׁל יָמִים וְשָׁנִים שָׁלִי, וְנִמְצָאוּ תְּמִיד שְׁלֹמִים.

וְעַל שֶׁהֶעֱבַרְתִּי תְּמִיד עַל מִדּוֹתַי, עָזְבוּ אֶת הַדִּין, וְלֹא יָכְלוּ לָדוֹן בְּזֶה, עַד שֶׁהֶעֱלוּ אֶת דִּינִי לְמָקוֹם אַחֵר, וְלֹא נִדְעֵתִי לַאֲיֵזָה מָקוֹם.

וּבֵּא מִן הַדִּין לַעֲזֹר אוֹתִי, וְלָתֵת לִי זְמַן לְהַשְׁלִים תִּלְמוּדִי בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁעֲדִין לֹא גִמַּרְתִּי אוֹתוֹ, וְלֹא עָזַב אוֹתִי מִלְאָךְ הַמָּוֶת, עַד שֶׁנָּתַנּוּ לוֹ בְּמִקְוָמִי אֶת רַבִּי כְּרוֹסְפָדָאִי הַזֶּקֶן שֶׁל מִקְדָּם, וְאֵז עָזַב אוֹתִי.

כְּשֶׁרֵאִיתֶם הַדְּמָעוֹת בְּפָנַי וּצְחוֹק בְּפִי, אוֹתָם הַדְּמָעוֹת - שֶׁבְּכִיתִי מִפְּחָדוֹ שֶׁל מִלְאָךְ הַמָּוֶת, וּצְחִיקָתִי - מִשְׂמַחַת הַשְׂכִּינָה, וְעַל שֶׁחָכְנוּ לִי עַד זְמַן אַחֵר כְּדִי לְהוֹדִיעַ לִי מַה שֶׁגִּלְתִּי לָכֶם. וְלֹא יִשְׁנָתִי עַל יַד מִלְאָךְ הַמָּוֶת, אֲלָא הִשְׁאִירוּ עִמִּי אֶת רַבִּי אוֹשְׁעָנָא, וְעָמַד הוֹלֵךְ אֲנִי לָשֶׁם.

תְּמַהוּ הַחֲבֵרִים, וְקָרְאוּ עָלָיו, (תַּהֲלִים פֶּד) עֲבָרִי בְּעֶמֶק הַבְּכָא מַעֲנֵן וְשִׁיתוּהוּ גַם בְּרִכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה. עֲבָרִי בְּעֶמֶק הַבְּכָא - זֶה רַבִּי כְּרוֹסְפָדָאִי, שֶׁעָבַר עַל זֶה שֶׁל מִלְאָךְ הַמָּוֶת, שֶׁהוּא עֶמֶק הַבְּכָא, שֶׁהוּא גֵרֶם בְּכִיָּה לְכָל הָעוֹלָם. מַעֲנֵן וְשִׁיתוּהוּ - שֶׁהִנִּיחוּהוּ לְגִמְרָא אֶת תִּלְמוּדוֹ, וְלִהְיוֹת מַעֲיִין בַּתּוֹרָה. לְפִיכָךְ, גַּם בְּרִכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה. אִם הִתּוֹרָה גּוֹרֶמֶת לוֹ חַיִּים, כָּל שֶׁכֵּן מִי שְׁגוֹרֶס אוֹתָהּ גֵרֶסָה וְלוֹמֵד אוֹתָהּ.

קָרָא עָלָיו רַבִּי יוֹחָנָן, (תַּהֲלִים קִיב) זָרַח בַּחֲשָׁךְ אוֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן וְרוּחוֹם וְצַדִּיק. זָרַח בַּחֲשָׁךְ, מַהוּ חֲשָׁךְ? זֶהוּ מִלְאָךְ הַמָּוֶת, שֶׁמִּחְשִׁיד אֶת פְּנֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְחֲשָׁךְ עַל פְּנֵי תְּהוֹמֹת. אוֹר לְיִשְׂרָאֵל שְׁמֵאִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצַדִּיק הַזֶּה, רַבִּי כְּרוֹסְפָדָאִי, אֶת אוֹר הַתּוֹרָה. וּמִי עוֹשֶׂה אֶת זֶה? הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּקְרָא חֲנוּן וְרוּחוֹם וְצַדִּיק.

וּתְאֵמַר נַעֲמִי [לְשִׁתִּי] כְּלִתִּיהָ וְגו' (רוֹת א), כִּי שְׁמַעָה בְּשִׁדָּה מוֹאֵב כִּי פָקֵד ה' אֶת עַמּוֹ לָתֵת לָהֶם לָחֶם. אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֵּא וּרְאֵה, מִי שֶׁמַּעֲלִים עֵינָיו מִעֲנִיִּים בְּשָׁנֵי בְּצֻרָתוֹ, הֵם יִרְאוּ בְּנִחְמוֹת הָעוֹלָם וְלֹא יָמוּתוּ, עַד שֶׁיִּפְקְדוּ לְטוֹבָה, וְהוּא לֹא יִזְכֶּה לְרֵאוּתָהּ. אֲלִימְלָךְ עֲשִׂיר הִזָּה. כִּיֵּן שֶׁרֵאָה הָרָעַב, הָעֲלִים עֵינָיו מִן הַצִּדָּקָה, וּבִרְחַ לְשִׁדָּה מוֹאֵב.

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה, וְכִי לֹא דָרְכָן שֶׁל צַדִּיקִים לְבָרַח מִפְּנֵי הָרָעַב, וְהָרִי גְדוֹלִים מֵאֲלִימְלָךְ, אֲבָרְהָם וְיִצְחָק, עֲשִׂירִים מִמֶּנּוּ, וְהִלֵּךְ זֶה לְמַצְרִים מִפְּנֵי הָרָעַב, וְזֶה לְאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים?

אָמַר רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גֵרֶם לָהֶם לְצַדִּיקִים הַלָּלוּ לְצֵאת מִתּוֹךְ הַרְשָׁעִים וְלַהּוֹדִיעַ טְבַעַם בְּעוֹלָם, וּלְפִיכָךְ הִבִּיא הָרָעַב.

אָבֵל אֲלִימְלָךְ, בְּמִקְוָם שֶׁל צַדִּיקִים הִזָּה יוֹשֵׁב, בְּמִקְוָם שֶׁל תּוֹרָה, וּבַעֲשֶׂר רַב. וְכִשְׁבָּא הָרָעַב, הָעֲנִיִּים הָיוּ בָּאִים אֵלָיו, וְהָעֲלִים עֵינָיו מֵהֶם, וּבִרְחַ. וְעוֹד, שֶׁרֵאָה הַדִּין חָל עַל הָעוֹלָם, וּבִרְחַ וְהִלֵּךְ בֵּין הָאֲמוֹת.

רַבִּי חֲסִידָאִי פִתַּח, (קַהֲלַת ט) עִיר קִטְנָה וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט. עִיר קִטְנָה, כִּךְ אָמַר רַבִּי יוֹסִי מִשְׁמֹ שֶׁל רַבִּי יִצְחָק, עִיר קִטְנָה - זֶה גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט - אֵלּוּ הָאִיבָרִים. וּבֵּא אֲלֵיהָ מִלְךְ גְּדוֹל - זֶה יֶצֶר הָרָע, שֶׁהוּא מִלְךְ זֶקֶן וְכִסִּיל, וּבְנֵי אָדָם גַּם כֵּן מִשְׁעַבְדִּים תַּחְתָּיו, וְהוּא מִלְךְ עֲלֵיהֶם. וּמִצָּא בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן חֶכֶם - זֶה יֶצֶר טוֹב, שֶׁהוּא מִסְכָּן, וְאִין מַאֲזִין לוֹ. חֶכֶם, שֶׁהוּא מַחְכִּים לְמַאֲזִין לוֹ, לְהַנְצִיל מִעֲנִשָּׁה שֶׁל גִּיהֶנֶם.

וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻכְמָתוֹ - זֶה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁלֹּא תַחֲטָא לִפְנֵי בּוֹרְאָהּ. וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת הָאִישׁ הַמִּסְכָּן הַהוּא. אִין זָכַר אוֹתוֹ, וְיָשׁוּב הָאָדָם לַחֲטָא בְּאוֹתוֹ יֶצֶר הָרָע.

אָמַר רַבִּי בּוֹן, אוֹתוֹ הִתִּינוּק שֶׁהִזָּה יוֹשֵׁב אֲצִלָּנוּ, מַה אָמַר בְּפִסּוּק הַזֶּה? אֲלָא כִּךְ פִּתַּח: עִיר קִטְנָה - זֶה כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּקְרָאת עִיר הַקְדֵּשׁ, קִרְיָה קְדוֹשָׁה אֶל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ (שִׁיר הַשִּׁירִים ח) אַחֲוֹת לָנוּ קִטְנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית כט) וְשֵׁם הַקִּטְנָה רַחֵל. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט - אֵלּוּ הָאֲבוֹת.

בֵּא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן - יִרְדָּה עַמּוֹ שְׂכִינָה וְשִׁרְתָּה בְּתוֹכּוֹ. חֲטָא אָדָם הָרָאוּשׁוֹן, וְנִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ. בֵּא נָח, וְהוֹרִידָה לְאֶרֶץ. חֲטָאוּ דוֹר הַמַּבּוּל, וְנִסְתַּלְקָה מִן הָעוֹלָם. בֵּא אֲבָרְהָם וְהוֹרִידָה. בֵּאוּ אֲנָשֵׁי סְדוֹם, וְנִסְתַּלְקָה. לְפִיכָךְ וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט לְהַתְקִים עִמָּה בְּעוֹלָם. זְמַן מוֹעֵט הָיוּ, וְלֹא נִתְקַיְּמוּ בָּהּ הָרַבָּה.

וּבֵּא אֲלֵיהָ מִלְךְ גְּדוֹל וְסַבֵּב אֹתָהּ - זֶה פְּלוּגִי. וּמִצָּא בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן חֶכֶם - זֶה יַעֲקֹב. שֶׁבְּמִסְכָּנוֹת הִזָּה בְּזְמַן שֶׁחֲטָאוּ בְּנֵי בְּיוֹסֶף, וְנִמְנַע הַשִּׁפְעַם מִמֶּנּוּ, וְנִפְרְדָּה הַגְּבִירָה מִמֶּנּוּ. וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻכְמָתוֹ - זֶה



מִשָּׁה. מִהוּ וְסָבַב אֹתָהּ? שְׁמַתְעֶסֶק פְּלוֹנִי שִׁיחֻטָּאוּ יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, בְּשִׁבִּיל לְהִתְעַכֵּב הַגְבִּירָה בְּגִלּוֹת, שְׁכָתוֹב (תַּהֲלִים צא) עֲמוּ אֲנֹכִי וְגו'.

דָּבָר אַחֵר, (קַהֲלַת ט) עִיר קִטְנָה - זֹו צִיּוֹן. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט - אֵלּוּ שְׁשֵׁת יָמֵי בְּרָאשִׁית. וְבֵא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֹתָהּ - זֶה פְּלוֹנִי. וּמִצָּא בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן - זֶה מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ (זִכְרִיה ט) עֲנִי וְרָכִב עַל חֲמֹר, וְנֶאֱמָר (יִשְׁעִיה נז) הַצַּדִּיק אֲבָד. כָּל זֶמֶן שֶׁלֹּא יָבֹא עָלָיו הַשֹּׁפֵעַ. וְעָלָיו נֶאֱמָר (שם יט) וְנִהַר יַחֲרֹב וְיִבֹּשׁ.

חֲמֹר - זֶה סַמָּא"ל. חֶכֶם - זֶה מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד. וְעָלָיו נֶאֱמָר וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻכְמָתוֹ. שִׁיחִיהָ גֹאֵל מְשִׁיחַ בֶּן אֶפְרַיִם, וְזֹהִי הַגְּאֻלָּה מִלְּמַעְלָה.

דָּבָר אַחֵר, (קַהֲלַת ט) עִיר קִטְנָה - זֹו תִּבְתַּת נַח. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט - אֵלּוּ נַח וְאַשְׁתּוֹ וּבָנָיו. וְבֵא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל - זֶה יֵצֵר הָרַע, שֶׁסָּבַב לָהּ. וּמִצָּא בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן חֶכֶם - זֶה נַח. וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻכְמָתוֹ - זֶה אֲבִרָהּ, שֶׁבַעבּוֹר אֲבִרָהּ שְׁעֵתִיד לְבֹא, מִלֵּט אֶת הַתִּבְתָּה בְּחֻכְמָתוֹ, וּמִלֵּטוֹ נַח וּבָנָיו.

דָּבָר אַחֵר, עִיר קִטְנָה - זֹו יְרוּשָׁלַּיִם, שֶׁהִיא בְּזֶמֶן הַזֶּה קִטְנָה וְחֲרָבָה. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט - מַעֲטִים הֵם הַיְּהוּדִים שֵׁשׁ בָּהּ. וְבֵא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֹתָהּ - זֶה מֶלֶךְ מִבְּנֵי עֶשָׂו, שֶׁנֶּאֱמָר עָלָיו בְּדִנְיָאֵל, (דִּנְיָאֵל ב) שׁוֹקִיו מִבְּרָזָל. שְׁמֹרֵעַ כָּל אֵלּוּ, תַּעֲשֶׂם דֶּק וְתִרְוֹעַ. שֶׁהַמְּלָכִים וְגו' תַּעֲשֶׂם דֶּק וְתִבְיֵא סוֹף לְכָל אֵלּוּ הַמְּלָכִיּוֹת. וּבְזֶמֶן שֶׁהוּא סָבַב בִּירוּשָׁלַּיִם, מִצָּא בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן חֶכֶם - זֶה מְשִׁיחַ רֹאשׁוֹן, וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻכְמָתוֹ - זֶה מְשִׁיחַ אַחֲרוֹן.

דָּבָר אַחֵר, עִיר קִטְנָה - זֹו הַתּוֹרָה. וְאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט. וְלָמָּה הִיא קִטְנָה? וְהִרִי כָתוּב (אִיּוֹב יא) אֶרְכָּה מֵאֲרָץ מִדְּבָר וְגו'! אֵלֶּא מְשׁוּם שֶׁאֲנָשִׁים בָּהּ מַעֲט הֵם.

וְבֵא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב כּו' - זֶה סֵם הַמּוֹת, שֶׁסָּבַב אוֹתָהּ. וּמִצָּא בָּהּ אִישׁ מִסְכָּן - זֶה דָּוִד. חֶכֶם - זֶה שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלֹום, שֶׁהִתְקִין לָהּ נֵר, וְהֵאִיר לָהּ בָּאוֹר, בְּמִשְׁלֵי וּסְפָרָיו. וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻכְמָתוֹ, מִיַּד הָאֶפִּיקוֹרְסִים וְהַמִּינִים, שֶׁהוּא תִקּוֹן אֲזֻנִּים לַתּוֹרָה.

שְׁשִׁינּוּ, בְּטָרִם שֶׁבֹא שְׁלֹמֹה, הִיָּתָה הַתּוֹרָה כְּסֻלַּחַת שְׁאִין לָהּ אֲזֻנִּים, וּמִי שֶׁקָּרַב אֵלֶיהָ נִשְׂרַף. כִּיּוֹן שֶׁבֹא שְׁלֹמֹה וְעָשָׂה לָהּ אֲזֻנִּים, וְנִצְלוּ בְּנֵי הָעוֹלָם בַּעֲצָתוֹ, נִתֵּן בְּאוֹתָהּ הָעִיר כְּבִיכּוֹל הַצֵּלָה. וּבִמָּה? בְּחֻכְמָתוֹ.

וְכָל זֶה מְשׁוּם הַתְּקוּן שֶׁהִתְקִין, וְהַשְׁתַּדְּלוּת שֶׁהִשְׁתַּדַּל אַחֲרֶיהָ אוֹתוֹ הַמִּסְכָּן, שֶׁהוּא דָּוִד, שְׁאִין אִישׁ שֶׁהִשְׁתַּדַּל אַחֲרֶיהָ כְּמוֹ דָּוִד הַמֶּלֶךְ.

וְשִׁנּוּ, רֹאשִׁי הִיָּה דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְהַתְקִים בְּעוֹלָם מָאָה שָׁנִים. שֶׁאֲלֻמָּא הוּא הַתְּקִים מָאָה שָׁנִים, הוּא הִיָּה מְתִשָּׁן אֶת הַמָּאוֹר תִּקּוֹן חֲזָק שֶׁלֹּא יִסּוֹר לְעוֹלָמִים, וְלֹא הִיָּה נִחְרָב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֲבָל כְּמָה גִּרְמוֹ אוֹתוֹן הַשָּׁנִים שֶׁלֹּא הַתְּקִימוּ.

וְאֵדָם לֹא זָכַר אֶת הָאִישׁ הַמִּסְכָּן הַהוּא, זֶה אֵדָם הַרְאִשׁוֹן, שֶׁנִּתֵּן לוֹ מִשְׁנוֹתָיו רַק שְׁבָעִים שָׁנִים. וְאֵדָם לֹא זָכַר אוֹתוֹ בְּשַׁעַה שֶׁבֹא ס"מ וְרוֹכֵב עַל גָּמֶל, וְסָבַב אוֹתוֹ שְׁחָטָא, לֹא זָכַר אֶת דָּוִד, שֶׁבַעֲנִי הִיָּה עַל הָעוֹן הַזֶּה. שֶׁהִנָּחַשׁ סָבַב לַחֲנוּה, וְסַמָּא"ל לֵאדָם הַרְאִשׁוֹן.

וְסַמָּא"ל לֹא הִיָּה לוֹ כַּחַ שִׁיחֻפָּךְ אֶת הָאֵדָם, עַד שֶׁבֹא הַנָּחַשׁ וְהִפָּךְ אֶת לֵב חֲנוּה, וְחֲנוּה הִפָּכָה אֶת לְבוֹ שֶׁל הָאֵדָם, וְחֻטָּאוּ שְׁנֵיהֶם. וְעַל זֶה אָמַר, (בְּרָאשִׁית ג) הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נִתְּתָה עִמָּדִי הוּא נִתְּנָה לִי מִן הָעֵץ וְאֹכֵל. וְלַסַּמָּא"ל לֹא הִיָּתָה הָרְשׁוּת שִׁיחֻפָּךְ אֶת לֵב הָאֵדָם, עַד שֶׁבֹאָה חֲנוּה, וְגִרְמָה לוֹ שֶׁאֲכָל מִמֶּנּוּ, וְעַל כֵּן הָאִשָּׁה נִעְנְשָׁה. ((וְהָיָה הוּא דְאֶמְרִינָן, בְּכָל מְקוֹם שֶׁגָּלוּ שְׂכִינָה עִמָּהֶם. גָּלוּ לְבָבָל שְׂכִינָה עִמָּהֶם. גָּלוּ לְאֵדוֹם שְׂכִינָה עִמָּהֶם וְלֹא אַחַת מִן הַמִּדּוֹת))

כְּשֶׁאֵדָם הַרְאִשׁוֹן נִתֵּן לוֹ מִשְׁנוֹתָיו אוֹתוֹן שְׁבָעִים שָׁנָה, לֹא זָכַר מִמֶּנּוּ בְּרָאשׁוֹנָה, שֶׁאֲלֻמָּא נִזְכָּר מִמֶּנּוּ, מָאָה שָׁנָה יִשְׁאִיר לוֹ מִשְׁנוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁרְאִוִּיִּים לוֹ, כְּדִי לְהַתְחַזֵּק בְּעוֹלָם, וְיִתְקַן אֶת תִּקְוֹן הַמָּאוֹר. אֲבָל לֹא נִזְכָּר מִמֶּנּוּ, רַק שְׁבָעִים שָׁנָה, וְלֹא יוֹתֵר.

שְׁלִשִׁים שָׁנָה הָיוּ, שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ מֵהֶם בְּמִדְבָּר, וּמֵהֶם בְּצֹאן. וּבְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן - וְחֻכְמַת הַמִּסְכָּן בְּזוּיָהּ, וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים מִלִּפְנֵי שְׁאוֹל הַמֶּלֶךְ. זֶה שֶׁלֹּא נִשְׁאָרוּ בּוֹ אֵלֶּא אַרְבָּעִים חֲסֵר אַחַת, שֶׁהִרִי שָׁנָה אַחַת הִיָּה בּוֹרַח מִלִּפְנֵי בְנוֹ אֲבִשְׁלֹום. וּמְשׁוּם כֵּךְ גִּרְד תִּקּוֹן הַנֵּר, עַד שֶׁהִיָּה כְּפִשָׁע בֵּינוֹ וּבֵין הַמּוֹת.

וְכָל זֶה, מִפְּנֵי שֶׁאֵדָם לֹא נִזְכָּר מִמֶּנּוּ בְּרָאשׁוֹנָה לְהוֹסִיף לוֹ אוֹתָם שְׁלִשִׁים שָׁנִים לְמִטָּה, לְהַשְׁלִים לוֹ לְמָאָה. וְנִפְגְּמוּ שְׁלִשִׁים שָׁנִים לְמִטָּה, מֵאוֹתָם שְׁבָעִים הַשָּׁנִים שֶׁהִיָּתָה חֻכְמָתוֹ בְּזוּיָהּ וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים.

וְזֹהוּ, שֶׁשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ כָּל כֵּךְ מְשַׁבֵּחַ אֶת עֲצָמוֹ, וְהוּא קוֹרֵא עַל עֲצָמוֹ חֶכֶם. אֲבָל מְשׁוּם כֵּךְ הוּא אָמַר בְּרָאשׁוֹנָה, (קַהֲלַת ט) וּגְדוֹלָה הִיא אֵלֶּי. דָּבָר זֶה גָּדוֹל שֶׁאֵינִי בֹא לְשַׁבֵּחַ אֶת עֲצָמִי, אֲבָל הוֹאִיל וְאִין אַחֵר

שִׂימָר לוֹ. בָּאוּ הַחֲבֵרִים וַיִּשְׁקוּהוּ, וַיִּקְרְאוּ עָלָיו (ישעיה נד) וְכָל בְּנֵיךְ לְמוֹדִי ה' וְרַב שְׁלֹם בְּנִיךְ.

אָמַר רַבִּי רַחֲמַמַּי, דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שְׁלֹשׁ שָׁנִים הָיָה רָעַב בְּיָמָיו. מָה הֵטַעַם? כְּדִי לְהוֹדִיעַ לוֹ שֶׁעַל הַדִּין תִּלְוִי הַדָּבָר. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמואל-ב כא) וַיְהִי רָעַב בְּיָמֵי דָוִד שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַיִּבְקֹשׁ וְגו'. עַד שֶׁנִּשְׁשַׁלְּם הַדִּין. כִּי־נִן שְׁנִשְׁשַׁלְּם, מִיָּד (שם) וַיַּעֲתֶר אֱלֹהִים לְאַרְצָךְ וְכו'.

שְׁשֻׁנָּה רַבִּי חִיָּיא, כָּל הָעוֹלָם אֵין שׁוֹתִים אֶלָּא מִתַּמְצִיתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כְּשֶׁנִּפְקַד הָעוֹלָם, הִיא נִפְקַדֶּת בְּתַחֲלָה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִמְצָא מִי שִׁיִּצִּיל אוֹתָהּ וַיִּגַּן עָלֶיהָ.

בְּתַחֲלָה אֵלִימֶלֶךְ הָיָה צָדִיק, וַיְכַל לְהִגֹּן עַל הַדִּירִים שֶׁל הָעוֹלָם, וַיִּבְרַח לוֹ בֵּין שָׁאֵר הָאֲמוֹת, וּמִשּׁוּם כִּךָ נִעֲנֵשׁ. הוּא מֵת, וּמֵתוּ בְּנָיו עַל וַיִּשְׁאֲלוּ נָשִׁים נְכָרִיּוֹת מֵאֲמוֹת אַחֲרוֹת, וַיַּעֲנִשׁוּ.

רַבִּי נַחֲמִינָה פֶּתַח, (בראשית ו) וַיִּקְרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הָיָה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אִשָּׁר בָּחָרוּ. וַיִּקְרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים - עֲזָיָא וְעֲזָא"ל, שְׁנֵי מַלְאָכִים הָיוּ, שֶׁקִּטְּרוּ לְרַבּוֹנָם, וְהַפִּילָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמָּקוֹם קְדוֹשׁ שֶׁל מַעְלָה. וַיִּשְׁיָרְדוּ, נִתְגַּלְמוּ בְּאֹוִיר, וַיַּעֲשׂוּ כַּבְּנֵי אָנוּשׁ.

וְאֵין לָךְ בְּכָל אוֹתָם הַמַּלְאָכִים שִׁיִּגְרְמוּ לְהַתְעַרֵּב בְּתוֹךְ בְּנֵי אָנוּשׁ כְּאוֹתָם שֶׁנִּקְרְאוּ אִישִׁים, וְכְאוֹתָם שֶׁנִּקְרְאוּ בְּנֵי אֱלֹהִים. כִּי־נִן שֶׁהַפִּילָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִתְגַּלְמוּ מִכָּל אוֹתָם יְסוּדוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וּמִתְלַבְּשִׁים בָּהֶם.

שָׁאֵר הַמַּלְאָכִים, כְּשִׁיָּרְדוּ, וְהֵם עֲתִידִים לָשׁוּב לְמִקְוֵמוֹתֵיהֶם, הִתְגַּלְמוּ בְּאֹוִיר (הָעוֹלָם, וְנוֹטָלִים צוֹרֵת אֲנָשִׁים עִמָּהֶם, וְלֹא יוֹתֵר. וּמִשּׁוּם כִּךָ נִרְאִים לְפִי שַׁעַה, וְלֹא יוֹתֵר. פַּעַם בְּיוֹם, אוֹ פַּעַמִּים, אוֹ בְּכָל יוֹם פַּעַם אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, וְאַחֲרַי כִּךָ פּוֹרְחִים בְּאֹוִיר) וּמִתְפַּשְּׁטִים מִמֶּנּוּ, וְחוֹזְרִים לְמִקְוָמָם.

רַבִּי קִיסְמָא בַּר רַבִּי יִנְאִי פֶּתַח, (תהלים קד) עֲשֵׂה מַלְאָכֶיךָ רוּחוֹת מִשְׁרָתֶיךָ אֵשׁ לֵהֵט. יֵשׁ מַלְאָכִים שֶׁהֵם מְרוּחַ, וְיֵשׁ מַלְאָכִים שֶׁהֵם מַאֲשׁ, זֶה נוֹתֵן מִשְׁלוֹ לְחֲבֵרֹו, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ שְׁלֹם בְּיָנֵיהֶם. וְעַל זֶה, אוֹתָם שִׁיָּוִרְדִּים, מִשְׁנֵי הַיְסוּדוֹת הָאֵלֶּה יוֹרְדִים. כְּשִׁיָּוִרְדִּים, מִתְלַבְּשִׁים יוֹתֵר בְּאֹוִיר הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמִתְגַּלְמִים.

אוֹתָם שֶׁהַתְעַרְבוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִתְלַבְּשִׁים בַּיְסוּדוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יוֹכִילִים לִפְרֹחַ וּלְשׁוּב לְמִקְוָמָם, וּמִתְעַכְּבִים כָּאֵן. כִּי־נִן שֶׁמִּתְעַכְּבִים כָּאֵן שְׂבָעָה יָמִים זֶה אַחֲרֵי זֶה, לֹא חוֹזְרִים לָשׁוּב.

וְעַל זֶה וַיִּקְרְאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם וְגו'. מָה זֶה כִּי טֹבֹת הָיָה? שֶׁהָיָה מֵאִיר הַיָּפִי שֶׁלָּהֶן כְּמוֹ אוֹר עָלֵיוֹן.

כִּי־נִן שֶׁהוֹלִידוּ בָּנִים, לָקַח אוֹתָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַכְּנִיס אוֹתָם בְּהָרֵי הַחֹשֶׁךְ, שֶׁנִּקְרְאוּ הַרְרֵי קָדָם, וְקִשֶּׁר אוֹתָם בְּשִׁלְשָׁלוֹת שֶׁל בְּרָזֶל. וְאוֹתָן הִשְׁלִשְׁלוֹת מִשְׁקָעוֹת עַד לְתוֹךְ הַתְּהוֹם הַגְּדוֹלָה, וְנָשָׂם מִלְמָדִים כְּשִׁפִּים לְבְנֵי הָאָדָם.

בַּלֵּעַם נָטַל מִשָּׁם אֶת כְּשָׁפָיו, וְלָמַד מֵהֶם, בְּאוֹתָם הַהֲרִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (במדבר כג) מִן אֶרֶם וַיַּחֲנוּ בְּלֶק מֶלֶךְ מוֹאָב מִהַרְרֵי קָדָם. וּמִשָּׁם הִתְעַטְרוּ כָּל יוֹדְעֵי הַכְּשָׁפִים שֶׁבְּעוֹלָם.

וּמִתוֹךְ שֶׁהָיוּ מִקְטָרְגִּים עַל רַבּוֹנָם בְּרִאשׁוֹנָה וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה, הֵם מִקְטָרְגִּים לְרַבּוֹנָם בְּמָה? בְּאוֹתָם הַכְּשָׁפִים, שֶׁמִּכְחָשִׁים פְּמִלָּא שֶׁל מַעְלָה. וְאֵלֶּמָּלָא אוֹתָן הִשְׁלִשְׁלוֹת מִשְׁקָעוֹת בְּתוֹךְ הַתְּהוֹם הַגְּדוֹלָה וְאִחְוִיזִים בָּהֶם בְּתַפְסִיחָה רַבָּה, הָיוּ מַחְרִיבִים אֶת הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם אֵינּוּ יָכוֹל לְסַבֵּל.

וְנָשָׂם, בְּאוֹתָם הָרִי הַחֹשֶׁךְ, יוֹנְקִים מִצַּד הַצָּפוֹן, שֶׁהָרִי מֵאוֹתוֹ הַצֵּד כָּל אוֹתָם הַמִּינִים מִתְעוֹרְרִים בָּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי נַחֲמִינָה אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, נַעֲמָה הִיָּתָה בְּאוֹתוֹ זָמַן, וְכָל הָעוֹלָם טוֹעִים אַחֲרֶיהָ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אֲמָא שֶׁל שְׂדִים הִיָּתָה. כִּי־נִן שָׂרְאוּ אוֹתָהּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים, טָעוּ אַחֲרֶיהָ.

לְאַחֵר כֵּן רָאוּ בְנוֹת הָאָדָם הוֹלְכוֹת עֲרֻמוֹת, וּבָאוּ לָהֶן, וַיִּלְדוּ מֵהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית ו) וְגַם אַחֲרֵי כֵן כָּאִשָּׁר וּבָאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים וְגו'. אֲנִשִּׁי שָׁם, מָה זֶה אֲנִשִּׁי שָׁם וְגו'? אֵלוּ הַנְּפִילִים שֶׁלָּמְדוּ בָּעוֹלָם שָׁם בְּכָל דָּבָר וְדָבָר, לְהַשְׁלִים אֶת כְּשָׁפֵיהֶם. רַבִּי יְהוֹדָה וְרַבִּי יוֹסִי אָמְרוּ, אֲנִשִּׁי שָׁם מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ג) שְׁשִׁים גְּבוּרִים סָבִיב לָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, כְּתוֹב מִגְּבוּרֵי יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי עֲזַרְיָה שָׁאֵל אֶת רַבִּי יוֹסִי אִישׁ כִּכָּר אוֹנוֹ, מָה הֵטַעַם הַכְּשָׁפִים הֵם יוֹתֵר בְּנָשִׁים, וְלֹא בְּגָבָרִים, שְׁכָתוֹב (שמות כב) מְכַשֶּׁפָה לֹא תִחְיֶה, וְלֹא כְתוֹב מְכַשֶּׁף?

אָמַר לוֹ, כְּתוֹב (תהלים צא) לֹא תִאָּנֶה אֵלֶיךָ רָעָה. לֹא כְתוֹב רָע, אֶלָּא רָעָה. זֶהוּ צַד הַנִּקְבָּה וְדָאִי. וַיִּגַּע לֹא יִקְרַב לְאַהֲלֶיךָ - זֶהוּ הַזָּכָר. וּמִן הַנִּקְבָּה כָּל סוּגֵי הַכְּשָׁפִים, וְכָל הַעֲסָקִים הָרָעִים בָּאִים לָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (קהלת ז) וּמוֹצֵא אֱנִי מִרַם מִמֶּנֶּת אֶת הָאִשָּׁה וְגו'.

וּמָה זֶה אֲסוּרִים יְדִיָּה? רַבִּי יִנְאִי וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעִיא. אָחַד אוֹמֵר, כָּל הַנוֹגֵעַ בְּאִשָּׁה, אוֹ מִקְבֵּל מִמֶּנָּה מִיָּדָה לִידוֹ, לֹא יִנְקָה מִיָּדָהּ שֶׁל גִּיהֶנֶם, שֶׁנֶּאֱמַר יָד לִיד לֹא יִנְקָה רָע. זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֲסוּרִים יְדִיָּה, וְדָאִי.

ואחד אומר, מן הנקבה באות כל מיני נחש וכשוף וכל הרהורים רעים. ואלמלא שאסורים ידיה, שלא נותנים לה מן השמים, היו הורגים וממיתים כל העולם בכל עת וזמן.

ואין מתגברת הנקבה אלא בפח של הזכר, שהיא שורה בעמקים שלו, שהיא יודעת להשביע את האדם להשלים את רצונה. (שהיא יודעת בכל מיני כישוף והאדם צריך להשלים רצונה) ובמה? בשם, ובדברים עמקים, בשם של טמאה. ועל כן המעשים תלויים בה, והדברים בזכר. ושניהם מתעוררים מהנקבה. ומשום כך מיני הכפשים נמצאים בנקבה, ולא בזכר.

שנינו, העובר בין שתי נשים, אם נדות הן - נכפה. ולא תזוז מגופו אם לא יעשו לו דבר, סכנת דם או הריגה מזמנת לו. ואם אינן נדות - עין הרע שולט בו בגופו או בממונו.

כמו זה של רבי נחום ברבי שמלאי, פעם אחת היה בדרך של קסרין. עבר בין שתי נשים. הסתכלו בו, והסתכלו מיד בגופו ובממונו. מה הטעם? משום שאותה רוח רעה שרתה עליהן, ויכולה להזיק.

מה תקנתו? יאמר כך: לך לך, דמי דמי, הסירי את קשירת הקשר, לא ולא לי. ואחר כך יתחיל באל ויסים באל. יתחיל באל, שכתוב (במדבר כג) אל מוציאו ממצרים. ויסים באל, (שם) כי לא נחש ביצקבו וגו', עד מה פעל אל. וילך לו, ולא ישגיח אחרי.

רב הונא היה עולה מבבל לארץ ישראל, והיה עולה לשם. נקלע לכפר אחד, ראה אותה אשה שהיתה הולכת אחרי. זרקו מים על כתפיו, ונטלה עפר מרגליו. החזיר ראשו ואמר לה: עשי וקחי אחרי, שהרי אין כלום אצלי, אבל אני גוזר עליך בלבול בדעתך.

אחר כך אמר: לא בשבילי, אלא בשביל שלא תהרגי בני אדם אחרים. וכן היה. התבלבלה דעתה, ולא ידעה דבר, ומתה. ועל זה כתוב (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך.

שנה רבי חייא, (קהלת ז) טוב לפני האלהים ימלט ממנה. ממי? מאותה האשה שכתוב בה, אשר היא מצודים וחרמים וכו'. וחוטא ילכד בה - אותו שהולך אחר יצר הרע.

בא וראה, בזמן שהרעב בעיר, לא יראה אדם את עצמו, ולא ילך יחידי בעיר, מפני שמלאך המות נמצא שם, ויש לו רשות לחבל. ועל כן כתוב (בראשית מב) ויאמר יעקב לבניו למה תתראו. כיוצא בו, בזמן שדבר בעיר, יסגר אדם עצמו ולא יתראה בשוק. שפיו שנתן רשות למחבל - מי שפוגע בו נזוק, והוא מתחייב בנפשו.

בא וראה, עשר שנים היתה נעמי בשדה מואב, לסוף - כי שמעה בשדה מואב כו'. מפני מה נענשו מחלו וכליו? מפני שנשאו נשים מואביות.

אין לך בעולם נשים מתעסקות בנחש ובכשוף כמו מואביות. ממה? שכתוב (במדבר כה) ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן. כיון שהיו אוכלים דבר בכשפיהם, מיד היו משתחווים לגלוליהם. (שם) ויצמד ישראל לבעל פעור. רבי חייא אמר, כמו הצמידים התכשיטים, כך היו מתחברים לבעל פעור.

בכשפיהן של הנשים, מניין לנו? שכתוב (שם לא) הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם. בעצת בלעם לא נאמר, אלא בדבר בלעם. למד אותם דברים בפה, שהרי לעשות כשפים וקסמים לא היו כמותם בעולם, אבל הדברים של הפה להשלים כשפיהם לא היו יודעים. ועל זה בדבר בלעם עשו, והשלים כשפיהם, וכלל להם. רבי יוחנן אמר, כשרה היתה רות.

ותאמר נעמי לשתי כלתיה לכה שבה אשה לבית אמה יעש' ה' (רות א), יעשה כתוב. אמרה להם: אם תזכו לכנס תחת כנפי השכינה - יעשה, ואם לא - יעש' חסר ה'.

כי מר לי מאד מכס, עליכם צריך לו להיות, כמו שנאמר (שמואל ב א) צר לי עליך. מה זה מכס? אמר רבי קרונגא אמר רב כהנא, צרה בלבי מכס, שאתן גרמתן לבני שימותו, וכמי שמתרעם על אחר.

ותשק ערפה לחמותה. ערפה - הרפה שמה. למה נקרא שמה ערפה? על שהחזירה ערף לחמותה, וחזרה למקומה לשדה מואב. זנתה, ולא קבלה, והלכה לארץ פלשתים. והכל דשים בה כהריפות, שהקירה עצמה לזנות.

וילדה מזנות ששה בנים, וכלם נפלו ביד דוד ואנשיו, שהיה בו בנה של רות, שנאמר (שם כא) וישבי בנב אשר בילדי הרפה. וכי מי נתן אותם בנב? והלא נב סמוכה לירושלים היא, בארץ ישראל, והוא בארץ פלשתים?

אלא כך אמר רבי פנחס, מלמד שבא על עסקי נב, מפני שגרם ענין נב עיר הכהנים, והקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים אפלו כחוט השערה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: דוד, גרמת כל כך בנב עיר הכהנים, חידך, או הדין יחול על עצמך, או על זרעך, ולא ישאר אלא אחד.

שנה רבי חייא, כתוב (שמואל א כב) וימלט בן אחד לאחימלך וגו'. שלא נשאר לאחימלך מפל בית

אָביו זולתי אַבִּיתֶר לְבָדוֹ, וְעַל עוֹן זֶה מֵת שְׁאוּל וּבְנָיו, וְכִמְהָ אֲלָפִים וּרְבֻבּוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וְנִגְזֵר עַל דָּוִד לָמוּת.

כִּיּוֹן שֶׁהִלָּךְ לְאַרְצָא פְּלִשְׁתִּים, רָאִתָּה אוֹתוֹ הִרְפָּה. אֲמָרָה לְבָנָה: זֶה שֶׁהִרְג אַחִיד. בְּאוֹתָהּ הִשְׁעָה הַגִּיעַ זְמַן מִדַּת הַדִּין לְהַנָּקָם מִדָּוִד עַל עֶסְקִי נָב, וְזָמַן אֶת יִשְׁבִּי לְהִרְגוֹ. מִיָּד - וְיִשְׁבִּי בָנָב, שָׂבָא עַל עֶסְקִי נָב. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּךְ אָמַר דָּוִד: רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, זָרְעִי יִהְיֶה נָכוֹן לְפָנֶיךָ, וְהִרְיֵנִי מִקֶּבֶל עָלִי אֶת הַדִּין.

מָה עָשָׂה? נָטְלוֹ יִשְׁבִּי, וְהִגְרִים אֶת עֲצָמוֹ עָלָיו וְעַל הַמַּטָּה. אָמַר לוֹ: אֵין כְּבוֹדִי. נָטְלוֹ וְזָרְקוּ בְּאוֹר, וְשֵׁם הַסִּיף שֶׁהִרְג בוֹ דָּוִד. זֶהוּ שִׁכְתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב' כ"א) וְהוּא חֲגוּר חֲרֵב חֲדָשָׁה וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת אֶת דָּוִד. מִיָּד הִזְכִּיר אֲבִישִׁי שֵׁם הַמַּפְרָשׁ, וְעָמַד בְּאוֹר, וְסוּסוֹ מִיָּד נִשְׁמַט, וְהִלָּךְ לִירוּשָׁלַם.

הִלָּךְ אֲבִישִׁי וְכֹא לִסְנֵה־דָרִין וְאָמַר, מַהוּ לְרַכֵּב עַל סוּסוֹ שֶׁל מֶלֶךְ בְּשַׁעַת הַדִּחְקָ? וְהִתִּירוּהוּ. מִצָּאוֹ לְדָוִד עוֹמֵד בְּאוֹר. אָמַר לוֹ, חֲזֹר מִתַּפְלָתְךָ.

אָמַר לוֹ, (תְּהִלִּים קט"ז) מָה אָשִׁיב לָהּ כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלִי. שֶׁכֵּךְ מִקֶּבְלִנִי מִבֵּית דִּינִי שֶׁל שְׁמוּאֵל הַרְמִיתִי, שֶׁאֶפְלוּ חֲרֵב חֲדָה מִנַּחֲת עַל צִנְאוֹ שֶׁל אָדָם אֵל זִמְנֵעַ עֲצָמוֹ מִן הַרְחָמִים. מִיָּד חֲזֹר מִתַּפְלָתוֹ, וְקִבֵּל הַדִּין עַל זָרְעוֹ, שִׁכְתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב' כ"א) וַיַּעֲזֹר לוֹ אֲבִישִׁי בֶן צְרוּיָה וַיִּיָּד אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וְגו'.  
מָה כְּתוּב: (שְׁמוּאֵל-א' י"א) וַעֲתִלָּה אִם אֲחֻזִּיהוּ רָאִתָּה כִּי מֵת בָּנָה וַתִּקֶּם, (דְּבָרִי הַיָּמִים-ב' כ"ב) וַתֹּאבֵד אֶת כָּל זָרַע הַמַּמְלָכָה. כְּתוּב וַתֹּאבֵד, וְכְתוּב וַתִּדְבֹר אֶת כָּל זָרַע כּוֹי. מַהוּ וַתִּדְבֹר? אֲמָרָה, שֶׁעֲתִידִין זָרְעוֹ שֶׁל דָּוִד לֵאבֹד מִן הָעוֹלָם.

וַתִּקַּח וַיְהוֹשֻׁבַּע בַּת הַמֶּלֶךְ יוֹרָם כּוֹי, אֶת יוֹאָשׁ כּוֹי. מִלְמַד שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּין מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. וְעַל כָּל זֶה, אֵף עַל פִּי שְׁנֵיגְזָרָה גְזָרָה זֹאת וְנָתַן רְשׁוּת לְמִדַּת הַדִּין, עַל זֶה כְּתוּב (יִשְׁעִיָּה י') עוֹד הַיּוֹם בָּנָב לְעָמֶד. עֲדִין מִדַּת הַדִּין בָּנָב עוֹמֵד וְתוֹבַעַת דִּין מִלְפָּנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכֵן בְּצִדִּיקִים מְדַקְדָּק הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּךְ - בְּרִשְׁעִים עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

וַתֹּאמֶר הִנֵּה שָׂבָה יְבִמְתְּךָ אֵל עָמָה וְאֵל אֱלֹהֶיהָ (רוּת א'). אָמַר רַבִּי נַחוּם אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, מִזָּה שֶׁאָמַר שָׂבָה, מִלְמַד שֶׁגִּיּוּרַת הַיִּתָּה בַּתְּחִלָּה. וְכְתוּב וְאֵל אֱלֹהֶיהָ, שֶׁחֲרִי אֱלֹהֶיךָ אֶחָד הִיָּה לָהּ עִם נַעֲמִי, וְעִכְשָׁיו חֲזָרָה לְסִרְחוּנָהּ הָרָאוּשׁוֹ, וְטַעַמָּהּ אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה שָׁלָה.

וְרוּת דְּבָקָה בָּהּ (ש"ס), כְּמוֹ שֶׁקִּבְּלָה עָלֶיהָ בְּחַיִּי בַּעֲלָהּ, דְּבָקָה בְּאַמוּנָתָהּ. בֹּא וְרֵאָה שֶׁבָּחָה שֶׁל רוּת, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁאִימַת בַּעֲלָהּ לֹא הִיָּתָה עָלֶיהָ, דְּבָקָה בְּאַמוּנָתָהּ. וְעַל כָּל זֶה, נַעֲמִי חֲדָשָׁה לָהּ כְּמִתְחִלָּה, וְהִתְרָתָה בָּהּ הִתְרָאוֹת, וְכָל קִבְּלָתָהּ עָלֶיהָ.

רַבִּי בְּרוּקָא אָמַר, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כ"א) וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בְּבֶקֶר וַיִּקַּח לָחֵם וַחֲמַת מִים וַיִּתֵּן אֶל הָגֵר שָׁם עַל שִׁכְמָהּ וְאֶת הַיָּלֶד. כִּיּוֹן שֶׁכְּתוּב אֵל הָגֵר, מַהוּ שָׁם עַל שִׁכְמָה? אֵלָּא מִלְמַד, שֶׁהִזְהִירָה עַל עַל הָאֲמוּנָה, וְלַעֲמֹד בְּמַה שֶׁהִיָּתָה רְגִילָה בַּתְּחִלָּה עִמּוֹ. כְּתוּב כָּאֵן שָׁם עַל שִׁכְמָה, וְכְתוּב שָׁם (שְׁמוּת טו') שָׁם שָׁם לוֹ חֵק וּמִשְׁפָּט. מַה לְמַטָּה עַל שִׁכְיָנָה - אֵף כָּאֵן עַל שִׁכְיָנָה.

מָה עָשִׂתָּה? כִּיּוֹן שֶׁרָאִתָּה עֲצָמָה יוֹצֵאת מִתַּחַת רְשׁוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, חֲזָרָה לְקַלְקוּלָהּ. מַה כְּתוּב: וַתִּלָּךְ וַתִּתְּנֵנִי, אַחֲרֵי עֲבוּדַת גִּלּוּלִים וְגִלּוּלֵי בֵּית אֲבִיהָ. וְכְתוּב הִבֵּל הֵמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתוּעִיִּים.

רַבִּי חִידָקָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹסִי הֵיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי חִידָקָא, הֲרִי שְׁנִינוּ, נִכְרִי וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הוּא כְּמוֹ כֶּהֱן גָּדוֹל. מָה הַטָּעַם שֶׁקָּל אוֹתוֹ לְכַהֵן גָּדוֹל, וְהֲרִי כְּתוּב (תְּהִלִּים ע"ח) וְיָקִים עֲדוּת בְּיַעֲקֹב וְתוֹרָה שָׁם בְּיִשְׂרָאֵל. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל, לְקִבֵּל עָלֶיהָ שָׂכָר לְעוֹלָם הַבָּא. וּמִי שֶׁלֹּא קִבְּלוּהָ, לֹא מִקֶּבְלִים עָלֶיהֶם שָׂכָר בְּעוֹלָם הַבָּא.

שֶׁכֵּךְ אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוֹ עַל הַר סִינִי, מִקֶּבְלִים עָלֶיהָ שָׂכָר. נִכְרִים שֶׁלֹּא עָמְדוֹ עַל הַר סִינִי, אֵין מִקֶּבְלִים עָלֶיהָ שָׂכָר. וְאִתָּה אֲמַרְתָּ, נִכְרִי וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה הֲרִי הוּא כְּמוֹ כֶּהֱן גָּדוֹל!.

אָמַר לוֹ, כְּמוֹ כֶּהֱן גָּדוֹל עִם הָאָרֶץ שְׁנִינוּ וְדָאִי. שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶר יוֹדָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַה שִׁכְתוֹב (מִשְׁלִי ג') יָקָרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חִפְצֵיךָ לֹא יִשּׁוּ בָּהּ - אֶפְלוּ מִמֶּזֶר תִּלְמִיד חֶכֶם עֲדִיף מִכֶּהֱן גָּדוֹל עִם הָאָרֶץ הַמְשֻׁמֶשׁ לְפָנֶי וּלְפָנִים. וְהוֹאִיל וְאִינוּ קוֹרָא בַּתּוֹרָה, אֵין עֲבוּדָתוֹ עֲבוּדָה, וְאִינוּ מִקֶּבֶל עָלֶיהָ שָׂכָר, וְעָלָיו כְּתוּב (ש"ס י"ט) גַּם בְּלֹא דַעַת נִפְשׁ לֹא טוֹב. כֶּהֱן גָּדוֹל שֶׁאִינוּ יוֹדַע עֶקֶר שֶׁל עֲבוּדָה, אֵין עֲבוּדָתוֹ עֲבוּדָה.

וְאָמַר רַבִּי יוֹדָא, מִנֵּין שֶׁכֶּהֱן גָּדוֹל צָרִיד לְהִיּוֹת תִּלְמִיד חֶכֶם? שִׁכְתוֹב (מִלְאכִי ב') כִּי שִׁפְתֵי כֶּהֱן יִשְׁמְרוּ דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקֹשׁוּ מִפִּיהוּ. וְאִם הוּא עִם הָאָרֶץ, אֵין מִקֶּבֶל עָלֶיהָ שָׂכָר. כִּךְ גּוֹי הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה - הוֹאִיל וְהוּא גּוֹי, אֵין עֶסְקוֹ בַּתּוֹרָה עֶסְק, וְאִינוּ מִקֶּבֶל שָׂכָר.

פֶּתַח וְאָמַר, (וִיקְרָא ו') צוֹ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו לֹאמֹר. אֶהֱרֹן וּבְנָיו מִצִּוּיִם, וְשֶׁאֵר כֹּהֲנִים אֵינֶם מִצִּוּיִם. אֵלָּא, כָּל כֶּהֱן שֶׁאִינוּ יוֹדַע עֶקֶר הָעֲבוּדָה כְּאֶהֱרֹן וּבְנָיו, אֵינוּ מִצִּוּהָ. וְאִם עוֹבֵד, אֵין עֲבוּדָתוֹ עֲבוּדָה.

וְאָמַר רַבִּי יוֹדָא, מִנֵּין שֶׁכֶּהֱן גָּדוֹל צָרִיד לְהִיּוֹת תִּלְמִיד חֶכֶם? שִׁכְתוֹב (מִלְאכִי ב') כִּי שִׁפְתֵי כֶּהֱן יִשְׁמְרוּ דַּעַת וְתוֹרָה יִבְקֹשׁוּ מִפִּיהוּ. וְאִם הוּא עִם הָאָרֶץ, אֵין מִקֶּבֶל עָלֶיהָ שָׂכָר. כִּךְ גּוֹי הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה - הוֹאִיל וְהוּא גּוֹי, אֵין עֶסְקוֹ בַּתּוֹרָה עֶסְק, וְאִינוּ מִקֶּבֶל שָׂכָר.

פֶּתַח וְאָמַר, (וִיקְרָא ו') צוֹ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו לֹאמֹר. אֶהֱרֹן וּבְנָיו מִצִּוּיִם, וְשֶׁאֵר כֹּהֲנִים אֵינֶם מִצִּוּיִם. אֵלָּא, כָּל כֶּהֱן שֶׁאִינוּ יוֹדַע עֶקֶר הָעֲבוּדָה כְּאֶהֱרֹן וּבְנָיו, אֵינוּ מִצִּוּהָ. וְאִם עוֹבֵד, אֵין עֲבוּדָתוֹ עֲבוּדָה.

שְׁהָרִי בַמָּה מְכוּן, כִּינּוּ שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ עֲקָר הָעֲבוּדָה כְּאֶהָרִן וּבְגִינִי:

וְכָד אָמַר רַבִּי חֵיטָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כִּהְנִים לָוִים וַיִּשְׁרְאֵלִים מַעֲבָבִים אֶת הַקֶּרֶב. עֲקָר הַקֶּרֶב הִכְהִן, שְׁצָרִיד לָכוֹן אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ וּלְסִדֵּר הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וּלְיַחֵד הַכֹּל בְּיַחֲוֹד שְׁלֵם, וּלְשַׁמֵּחַ עֲלִיּוֹנִים וּתְחִתּוֹנִים בְּרָצוֹן וּבִכְנֻנָּה שְׁלֹו.

וְכָד אָמַר רַבִּי חֵיטָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִהוּ שְׁכָתוֹב (שם א) אִשָּׁה רִיחַ נִיחּוּחַ לֵה? אֵלָּא, לַעֲמֹת שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת אֱלוֹ - אִשָּׁה. כִּנְגֵד זֶה הַלּוּיִם הַמְּמַנִּים עַל הַשִּׁיר וְלִהְרַמֵּת הַקּוֹל, וְהוּא מַצֵּד שֶׁל אִשָּׁה, וּמְכֻנִּים בְּנֵעִם הַנְּגוּן וְהַחֲדוּהָ וְהַשִּׁיר.

וּמִתּוֹד כָּד, כָּל פַּעַם שֶׁהִנֵּה עוֹלָה עַל הַדּוֹכֵן בַּעֲד שְׁהוּא גָבַר, וְשִׁלְהִבַת הָאֵשׁ חֲזָקָה בּוֹ לִהְרִים קוֹל בְּנֵעִימוֹת הַנְּגוּן, הוּא כְּשֶׁר לַעֲבוּדָה. כִּינּוּ שֶׁנִּחְלֹשָׁה שִׁלְהִבַת בְּחֻרוֹתוֹ, וְנִחְלִי הָאֵשׁ דּוֹעֲכִים בְּתוֹכוֹ, הִנֵּה נִחְלֹשׁ כְּחוֹ, וְהַקּוֹל מִתְחִיל לְהִשָּׁבֵר. אַז כְּתוֹב (בַּמִּדְבָּר ח) וּמִכֵּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבְאָה הָעֲבֻדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד. וּפְסוּל לַעֲבוּדָה. מִכָּאן וְהִלָּאָה, (שם) וְשִׁירָת אֶת אֶחָיו וְגו', וְעֲבֻדָה לֹא יַעֲבֹד.

מִשְׁמֹרוֹת הַרְקִיעַ, אֵף כָּד גַּם, שְׁמִכִּינוּ שְׁבָאִים לְנֶגוּ לִפְנֵי רַבּוֹנָם, נִקְרָאִים אִישִׁים. וְכָד שְׁמַעְתִּי מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, שְׁאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַדְּרָגוֹת הַלְלוּ, יֵשׁ מִהֶן שְׁמַמְנוֹת עַל הַשְּׁעָרִים בְּחוּץ, וּמִהֶן עַל הַשְּׁעָרִים הַפְּנִימִיִּים שְׁלִפְנִים.

אוֹתָם הַפְּנִימִיִּים אוֹמְרִים שִׁירָה, וְעוֹלִים וְנִכְנָסִים בְּשִׁירָה הִזּו חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת, עַד חֲמִשִּׁים, כִּנְגֵד חֲמִשִּׁים הַשְּׁעָרִים שֶׁל הַיּוֹבֵל. כִּינּוּ שְׁעוֹלִים לָשֵׁם, נוֹטְלֵת אוֹתָם רִיחַ שֶׁל אֵשׁ לוֹהֶטֶת וְשׁוֹבֶרֶת כָּחֵם. כִּינּוּ שְׁנִשְׁבֵּר כָּחֵם, דּוֹחִים אוֹתָם, וְיוֹרְדִים מֵאוֹתָן הַדְּרָגוֹת.

וְעוֹמְדִים בְּחוּץ הַמְּמַנִּים עַל הַשְּׁעָרִים בְּחוּץ, וְאֵלּוּ נוֹטְלִים חִלְקִים מִעֲשׂוֹ הָאֵשׁ שֶׁל הַקֶּרֶב, חוּץ מֵאוֹתָם שְׁנוֹטְלִים בְּפָנִים. וּבְכָל יוֹם יוֹם מִתְחַדָּשִׁים הַמְּמַנִּים עַל הַשִּׁירָה, וְזֶהוּ אִשָּׁה.

הַרִיחַ כִּנְגֵד יִשְׂרָאֵל, שְׁמִתְפַּלְלִים תַּפִּלָּה, שְׁחֻשׁוֹבָה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרִידָה הוּא כְּמוֹ רִיחַ בְּשָׂמִים שֶׁל גֶּן עֵדֶן. נִיחּוּחַ, שְׁהוּא נִחַת רִיחַ לְגִבּוֹה. כִּנְגֵד זֶה הִכְהִן, שְׁהוּא מְכוּן כְּנֻנָּה, כְּמוֹ שֶׁהִרְצוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וּמִיַּחֲד יַחֲוֹד בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, וְכָל הַדְּרָגוֹת מֵאִירוֹת וְלוֹהֶטוֹת, וְנוֹצְצוֹת בְּנִיצוֹץ עֲלִיוֹן מִתּוֹד הַעֲלִיּוֹן הַטָּמִיר.

וְעַל כֵּן צָרִיד הִכְהִן לַהֲיוֹת חֶכֶם (וְלִהְתַּקְשֹׁט) בְּחִכְמָה, וְנִאָּה בְּהִשְׁכָּל, וְנִפְּחָ בְּאוֹר הַתּוֹרָה, וְזָרִיז, וּפְקַח יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם. וְאִם הוּא עִם הָאֶרֶץ, אֵין עֲבוּדָתוֹ עֲבוּדָה, וְעָלִיו כְּתוֹב (תְּהִלִּים ה) לֹא יִתְנַצְּבוּ הוֹלָלִים לְנֶגֶד עֵינֶיךָ.

בֹּא וְרֵאָה, הִזְהַמָּה שֶׁל הַכּוֹתִי, אֵף עַל גֵּב שֶׁהַתְּנִיר, קֶשֶׁה לִפְרֹשׁ מִמֶּנּוּ הִזְהַמָּה עַד שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת, כָּל שָׁבוֹ בַּעֲד שְׁהוּא כּוֹתִי. הַכְּשָׁרָה שְׁבָהֶם רוֹת, וְלֹא מִצְאָנוּ בָּהּ שׁוֹם דְּפִי כָּלָל. וְזוֹהִי הַנֶּפֶשׁ הַשְּׁכָלִית. עֲרָפָה, שְׁהִיא הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִּית, מִדֵּי חֲזָרָה לְסִרְחוּנָה וְלִקְלָקוּלָה. בֹּא רַבִּי חִידָקָא וּנְשָׁקוּ. אָמַר, וְדֹאִי מַעֲשִׂים הֵם שְׁעוֹבֶרֶת זֶה־מִּתֵּם מֵהֵם.

רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמַר, כְּתוֹב (מַלְכִּים-א ב) וַיֵּשֶׁם כְּסָא לְאִם הַמֶּלֶךְ. זֹו רוֹת הַמוֹאֲבִיָּה, שְׁזָכְתָה וְרֵאָתָה לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל כְּסָאוֹ.

כְּשֵׁם שְׁלֹבָה הִנֵּה שְׁלֵם, כָּד הַשְּׁלִים יְמִיָּה וּשְׁנוֹתֶיהָ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (רוֹת ב) וְתִהִי מִשְׁכְּרֶתְךָ שְׁלֹמָה. כְּתוֹב שְׁלֹמָה, וְקוֹרְאִים שְׁלִימָה. מִלְּמַד שְׁרָאָתָה אֶת הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל כְּסָאוֹ, וְרֵאָתָה שְׁכָרָה בְּעוֹלָם הִנֵּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וּתִצָּא מִן הַמֶּקוֹם אֲשֶׁר הִיָּתָה שְׁמָה וּשְׁתִּי כִלְתִּיָּה עֲמָה כּו'. וּתֵאמַר נְעָמִי לְשְׁתִּי כִלְתִּיָּה לְכָנָה שְׁבָנָה כּו'. וּתֵאמַרְנָה לָהּ כִּי אֵתְךָ נָשׁוּב לַעֲמֶךָ. וּתֵאמַר נְעָמִי שְׁבָנָה בְּנִתִּי כּו'. וּתֵאמַר הִנֵּה שְׁבָנָה וּבְמִתְךָ אֵל עֲמָה כּו'. עֲרָפָה שְׁבָנָה אֵל עֲמָה וְאֵל אֱלֹהֶיהָ. וּתֵאמַר רוֹת אֵל תַּפְּגָעִי בִּי לְעִזְבֶּךָ לְשׁוּב מֵאֶחְרֶיךָ. כָּד בּוֹדִיקִים לְגֵר בְּשָׁבִיל שְׁיִתְקִים תַּחַת כְּנִפֵּי הַשְּׁכִינָה כְּרוֹת, בְּלִבָּב שְׁלֵם.

רַבִּי אֶלְפִּסְנָדְרִי פֶתַח, (מַלְכִּים-ב ו) וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע וְגו'. שֵׁם שְׁנִינִי, זֹו אִשָּׁת עוֹבְדִיָּהוּ, וּמִמֶּנָּה הִנֵּה עַל בֵּית אַחָאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. וּבִשְׁעָה שֶׁהֶלֶךְ עוֹבְדִיָּהוּ אֶצֶל אֱלִיָּהוּ, הִכִּיר בּוֹ אֱלִישָׁע.

וְאִם תֵּאמַר, אֱלִישָׁע לֹא שָׁמַע לִפְנֵי עֵדִין - כִּבֵּר הִנֵּה מִשְׁמַשׁ, וְאֵין מִקְדָּם וּמֵאֲחֵר. וְעַל כֵּן כְּתוֹב, וְאַתָּה יֹדַעְתָּ כִּי עֲבַדְךָ הִנֵּה גֵרָא אֶת ה', שְׁיִדָּאִי הִכִּיר בּוֹ אֱלִישָׁע מֵאוֹתָהּ שְׁעָה.

צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁמַת עוֹבְדִיָּהוּ, מֵת אַחָאָב. וּמֶלֶךְ יְהוֹרָם בֹּא לְקַחַת אֶת שְׁנֵי יְלָדָיו. מֶה עָשִׂיתָ? הִלְכָה גוֹעָה וְצוֹעָקָת וּבּוֹכָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת. עֲמָדָה עַל קְבָרוֹ וְצָעָקָה: יְרֵא אֱלֹהִים, כָּד וְכָד עוֹשִׂים לִיתּוּמִּיד!

אָמְרוּ לְעוֹבְדִיָּהוּ: הִרִי אִשְׁתְּךָ עוֹמְדָת וְצוֹעָקָת עַל קְבָרְךָ. מֶה עָשָׂה? הִלֵּךְ לוֹ אֶצֶל חִזְקִיָּהוּ, אָמַר לוֹ:

דְּיָי בְּעוֹלָם הַזֶּה. הִלֵּךְ לוֹ אֶצֶל הָאֲבוֹת, אָמַר: כָּךְ וְכָךְ יֵשׁ לִי. אָמְרוּ לוֹ: כָּבֵד שְׁמֵעָנוּ צִעְקוֹתֶיךָ, לָךְ אֶצֶל אֱלֹהֵי שָׁעַל הַנְּבִיא.

בִּינְיָמִין חִזְרָה גּוֹעָה וְצוֹעֶקֶת עַל קִבְרוֹ. אָמַר לָהּ: אֵי עֲנִיָּה, לָכִי אֶצֶל אֱלֹהֵי שָׁעַל, וְהוּא יִתֵּן לָךְ עֲצָה. מִיָּד הִלְכָה אֶצֶל אֱלֹהֵי שָׁעַל.

אָמַר רַבִּי, בֹּא וּרְאֵה הֵיאָךְ מִסְפָּרִים הַמֵּתִים בְּקִבְרוֹתָם זֶה עִם זֶה, וְהֵלֵא נִפְשוֹתָם בְּמָקוֹם אֲחֵר עוֹמְדָת. (תְּהִלִּים כה) סוּד ה' לִירָאִיו וְכוּ'. נִזְדַּמֵּן לוֹ רַבִּי בּוֹן. אָמַר: אִם יִשְׁנָה קִשְׁיָה - כָּךְ עוֹמְדָת, וְכַעַת דְּבוּר בִּשְׁנֵים וּשְׁתִּיקָה בְּלִי כָלוּם.

פֶּתַח וְאָמַר, (יִשְׁעִיָּה כו) נִפְשֵׁי אֹיִתָךְ בְּלִילָה אֶף רוּחִי בְּקִרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךְ. נִפְשֵׁי אֹיִתָךְ, שְׁנֵי קִשְׁרִים טוֹבִים נִתְּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶדָם לְשִׁמְשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵם נִפְשׁ וְרוּחַ. הַנֶּפֶשׁ - לְקִיּוֹם הַגּוּף, בְּמַצּוֹת שִׁתְּעוּרָיו מִמֶּנּוּ, וְהָרוּחַ - לְעוֹרֵר אוֹתוֹ בַּתּוֹרָה וּלְהַנְהִיגוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִם זָכוּ, הַנֶּפֶשׁ בְּמַצּוֹת, וְהָרוּחַ לְהִתְקַיֵּם בַּתּוֹרָה, אֵז מוֹרִידִים עָלָיו גְּדֻלוֹת יִתְרָה מְלַמְעָלָה, כְּפִי דְרָכָיו.

וּבִשְׁנֵים הִלְלוּ הוֹלֵךְ הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה לְשִׁמְשׁ בָּהֶם, שְׁאוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ לֹא מִתְקַיֶּמֶת בְּגוּף, אֶלָּא בַּהֲתַעֲוִרוֹת שֶׁל הָרוּחַ שִׁשׁוּרָה עָלָיו.

כְּשֶׁנִּכְנַס אָדָם לְשִׁמְשׁ וְלַעֲבֹד אֶת רַבּוֹנוֹ בִּשְׁנֵי אֵלֹהִים, מִתְעוֹרֶרֶת עָלָיו מְלַמְעָלָה הַתַּעֲוִרוֹת קִדְשָׁהּ, וְשׁוּרָה עַל הָאָדָם, וּמְקִיפָה אוֹתוֹ מִכָּל הַצָּדִידִים. וּמִתְעוֹרֶרֶת בּוֹ בַּחֲכָמָה עָלְיוֹנָה, לְזָכוֹת וּלְהִיּוֹת בְּהִיכָל הַמֶּלֶךְ.

וְאוֹתָהּ הַתַּעֲוִרוֹת שִׁשׁוּרָה עָלָיו הִיא מִמָּקוֹם עָלְיוֹן. וּמָה שְׁמָה? נִשְׁמָה. וּמִמָּנָה תִּתְעוֹרֵר לְאָדָם תִּשְׁוֹבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְהוּא כֹחַ עָלְיוֹן, כֹּחַ הַתִּשְׁוִיבָה, הָאֵם לְרוּחַ, וְהָרוּחַ בּוֹ לָהּ.

וְעַל הַנִּשְׁמָה יֵשׁ לָהּ אוֹהֶב עָלְיוֹן. וּמָה שְׁמוֹ? נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה. וְהוּא נִקְרָא אֵב לְרוּחַ. מִמֶּנּוּ תִּתְעוֹרֵר לְאָדָם יִרְאֵה וְאֶהְבָּה, תּוֹרָה וּמִצְוָה. וְהֵם מֵאֵב וְאֵם בּוֹ וּבֵת. יוֹ"ד אֵב. ה"א אֵם. וּא"וּ בּוֹ. ה"א בֵּת. וְזֶה יְהוּ"ה מְלֵא.

בְּדִגְמָא שֵׁיט רוּחַ וְנֶפֶשׁ שֶׁל הַיָּמִין, שֶׁל יֶצֶר הַטוֹב, כָּךְ יֵשׁ רוּחַ וְנֶפֶשׁ שֶׁל הַשְּׂמָאל, שֶׁל יֶצֶר הָרָע. וְעַל זֶה אָמַר, (דְּבָרִים ל) רֵאָה נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע. אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטוֹב - שֶׁל הַקְּדוֹשָׁה. וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע - שֶׁל הַשְּׂמָאל, שֶׁל יֶצֶר הָרָע. וְעַל זֶה רָמַז, וּמַעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, מִן הַטוֹב אֶכֶל, וּמִן הָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ.

וְעַל הַה"א הַעָלְיוֹנָה שֶׁהִיא הַנִּשְׁמָה הָאֵם, וְעַל הַה"א הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁהִיא הַבֵּת, נִקְרָא הַפְּסוּק הַזֶּה (מִשְׁלִי יד) חֲכָמוֹת נָשִׁים בְּנִתָּה בֵּיתָה. וְאוֹלֶת בִּידִיָּה תִּהְרָסֶנּוּ - זֶה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁל יֶצֶר הָרָע. בִּידִיָּה תִּהְרָסֶנּוּ - הַגּוּף שֶׁל הַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּתְּן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשִׁמְשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּנִשְׁמָה לְהַעֲרִיר לְשִׁמּוֹשׁ שְׁלֵמָה.

כְּשֶׁאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ בְּמִטָּתוֹ, רוּחוֹ מְשׁוֹטָטֶת וְהוֹלֶכֶת, וּרְצוֹנוֹ לַעֲלוֹת בְּכָל לֵילָה. וְכַמָּה מִמֶּנּוּם מַגִּיד עוֹמְדִים בְּכָל רִקְיעַ וְרִקְיעַ.

שְׁאֵמַר רַבִּי נְחוּנְיָא, סָח לִי בֶן גָּאִים, כְּשֶׁעָלִיתִי לְרִקְיעַ, בְּרִקְיעַ הַעָלְיוֹן מְצָאתִי מְלָאכִים שֹׂרָפִים, כָּלָם כְּמִרְאֵה הַלְּפִידִים, וְגִלְגְּלִי אֵשׁ סוֹבְבִים אוֹתָם, וְגִבּוֹתָם כְּגִחְלִי אֵשׁ, וְשִׁנֵּיהֶם וְעִינֵיהֶם שְׂבִיבִים שֶׁל אֵשׁ, הַכְּסוּת שֶׁלָּהֶם אֵשׁ לֹחֶטֶת, וְעִלֵּיהֶם מִמֶּנָּה אֶחָד, הַדּוּמִיעַ שְׁמוֹ.

כְּשֶׁרָאוּ אוֹתִי שָׁם, אָמְרוּ: מִי נָתַן יְלֹד אִשָּׁה בִּיגִינוּ בְּמָקוֹם הַזֶּה? פָּחַדְתִּי מִמֶּנּוּ, וְהִזְכַּרְתִּי אוֹתִיתָם הַשָּׁם, כְּשֶׁרָאִיתִי שְׂמִיכָשִׁים לְשׁוֹף אוֹתִי בְּהֶבֶל פִּיהֶם, וְעַמְדוֹ כָּלָם. אָמַר לִי אוֹתוֹ הַשֵּׁר הַגָּדוֹל הַמִּמֶּנָּה עָלֵיהֶם: מִי אֶתָּה? אָמַרְתִּי לוֹ שְׁמִי.

אָמַר לִי: אֵי יָדִיד, כָּל בָּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים עַל יָדִי בְּכָל לֵילָה וְלֵילָה, בִּשְׁעָה שְׂבָאִים לְשָׁכַב עַל מִטּוֹתֵיהֶם, וּמִפְקִידִים רוּחָם בְּיַד אֲדוֹן עוֹלָם. מִיָּד פּוֹרְחִים מֵהֶם, וְעוֹלִים לְפָנָיו.

וְכָל הָרוּחוֹת לְפָנָיו, וְלֹא נָתַן לִי רְשׁוֹת לְהַכְנִיס אֶלָּא אוֹתָם הַכְּתוּבִים לְפָנָיו. חוּץ מֵאוֹתָם שֶׁעָשׂוּ מַצּוֹת לְפָנָיו בַּיּוֹם, עֲדִין אֲנִי מִבְּקָשִׁים וּמִחֲפָשִׁים אֲחִירֵיהֶם.

נִשְׁאֲתִי עֵינִי, רָאִיתִי שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׂשִׁים וְחֲמִשָּׁה הִיכָלוֹת, כְּמִנְיָן יְמוֹת הַחֲמָה. וְכָלָם לְצַד מִזְרָח, וְאַרְבָּעָה שְׂעָרִים בְּכָל הִיכָל וְהִיכָל, וְכַמָּה מִמֶּנּוּם וּמִשְׁרָתֵים עָלֵיהֶם, וְכָלָם דְּמוּת אַחַת לָהֶם, וְקוֹרְאִים לָהֶם מִשְׁרָתֵי מִזְרָח. וְכֹן לְצַד דְּרוֹם.

חוּץ מִמָּה שֶׁרָאִיתִי לְאוֹתוֹ צַד שֶׁעַר גְּבוּהָ עַד מֵאֵד מִכָּל הַשְּׂעָרִים. שְׂאֲלָתִי עַל הַשְּׂעַר הַהוּא. אָמַר לִי: אֵי יָדִיד, בִּשְׂעַר הַזֶּה עוֹבְרִים כָּל בְּעָלֵי צֶרַח, וְכָל בְּעָלֵי דְמָעָה, מִצֶּרַח אֲמוֹת הָעוֹלָם. וְכָל אוֹתָם בְּעָלֵי תִשְׁוֹבָה, כָּלָם נִכְנָסִים בִּשְׂעַר זֶה.

לְמַעַל מִזֶּה הַשְּׂעַר נִגְלָה לְפָנָיו שֶׁעַר גָּדוֹל, וְעֶשְׂרָה שְׂעָרִים סְבִיבָיו. שְׂאֲלָתִי עָלָיו. אָמַר לִי, הַשְּׂעַר הַזֶּה

אין לי רשות עליו, ולא נפתח אלא בראשי חדשים ונפתות ונמים טובים. באותו זמן, כשנכנס שבת, או ראש חדש, או מועד, קול מתפוצץ בכל אותם רקיעים, ואומר, (ישעיה כו) פתחו שערים ונבא גוי צדיק שמו אֱמָנִים.

מפני שכל הרוחות שבגן עדן שבארץ, כל ימי השבוע עומדות שם, ומטילות בתוכו. ובאותו זמן ובאותו רקיע שעל גבי גן עדן שבארץ, שבאותם שערים נפתחות ד' חלונות, רשומות בד' אותיות של השם המפורש, הוא המיוחד בגנזי מרומים, וכל אותם הרוחות מתלבשות בלבוש יקר באותו גן עדן, פדמות אותו עולם שהיו עומדות במלבוש בשר מטפה סרוחה.

ובשעה שהחלונות נפתחים, כלם פושטים מלבושיהם, ופורחים למעלה באותם חלונות, ועולות במקום הזה. וששה בעלי כנפים, וכמה ממנים עמהם, פותחים השער הזה. וכל אלו העשרה שערים, הרוחות נכנסות לשם בחדנה ועולות למעלה. וכן כל רקיע ורקיע בדרך זה, בשלום ובשמחה רבה.

בשעה שאלו הרוחות עולות, רוחות אחרות יורדות, שנתוספו בין החיים באותו העולם. אלו עולות, ואלו יורדות. באותו מקום שירדו אלו משם, שם חונות האחרות, ואין המקום נשאר פנוי.

במוצאי שבת, בשעה שישאל אומרים ויהי נעם ה' אלהינו כו', אותם הרוחות שירדו להם בשבת, עולות. אלו עולות, ואלו יורדות. אלו עולות במקומן, ואלו יורדות למקומן. וכן תמיד בענין זה.

אמר רבי אלכסנדר, בשעה שגפטר האדם מן העולם, הנשמה והנפש הולכות יחד, שנאמר (רות א) ותלכנה שתיהם עד בואנה בית לחם.

ויהי כבואנה בית לחם ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי. שהלכה מן המקום הזה מלאה מכל טוב, מלאה מן התורה, עמוד הענין בראשה ביום, ועמוד האש בלילה, ונר מאיר לפנייה. ויראו לה גן העדן, מקום שכל הטוב של הצדיקים. ויראו לה גיהנם, מקום פרענותם של הרשעים, שנדונים בו על חטאייהם, שנאמר בהלו נרו על ראשי.

באותה השעה אומרת הנשמה, אל תקראנה לי נעמי, קראן לי מרא וגו', אני מלאה הלכתי, כמו שאמרתי, וכעת ריקם השיבני ה'. כשהייתי במקום הזה, הייתי מלאה מתורה, מלאה מכל טוב, וכעת ריקם השיבני ה', לעולם הזה.

למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי ושידי הרע לי (רות א). שנכנס בי יצר הרע, רוח הבהמית ונפש הבהמית, שעליה נאמר (משלי יד) חכמות נשים בנתה ביתה ואולת בידיה תהרסנו. חכמות נשים בנתה ביתה - זו הנשמה והנפש של הקדוש. ואולת בידיה תהרסנו - זו נפש הבהמית, שתהרס בגן הגוף באולתה. וזוהי שנשארת בגוף, שנאמר (איוב יד) אף בשרו עליו וכאב ונפשו עליו תאבל, שהשתתפו ביחד.

משל למה הדבר דומה? למלך שמנה בגן שלו שני שומרים, האחד פסח, והאחד סומא. אמר להם: השמרו שלא תאכלו מפרי הגן הזה, שאני מכיר כל פרי שיש בו.

מה עשו? הפסח אמר לסומא: הרי רצוננו שנאכל מפרי האילנות הללו. אמר הסומא: אני לא רואה. והפסח אמר: והרי אני יכול ללכת. מה עשו? רכב הפסח על הסומא ואכלו.

ובא המלך, וראה שאכלו מפרי האילן. אמר להם: מי אכל מפרי האילן? הסומא אמר: אני לא רואה. אמר הפסח: הרי אני יכול ללכת. מה עשה המלך? אמר: כמו שעשיתם ואכלתם מפרי האילן - כך יעשה לכם. מה עשה המלך? אמר לעבדיו: הרביבו הפסח על הסומא, ותנו להם ששים מכות במקום הזה.

כך הנפש הבהמית מן יצר הרע, עם הגוף. הקדוש ברוך הוא עושה להם חבור אחד, הנפש הבהמית עם הגוף, ומענישן יחד. וכן אם היה צדיק, מחברם הקדוש ברוך הוא, ומקבלים שכר טוב יחד.

רבי עזריה ורבי חזקיה היו עולים לרגל. היה עמהם אותו הסוחר, שהיה מחמר אחריהם. אמר רבי עזריה לרבי חזקיה, האם שמעת דבר באותו הפסוק שכתוב אל גנת אגוז ורדתי לראות באבי הנחל? דברי התורה נמשלים לאגוז, היאך?

אמר לו, מה האגוז יש לו קלפה בחוץ ומח בפנים, אף דברי תורה יש בה מעשה, מדרש, והגדה, וסוד, הכל זה לפנים מזה.

אמר לו, כך שמעתי את זה. באותו הזמן שהמלך שלמה גלה שיר השירים, זהמת אותו הנחש הקדמוני שהטיל באדם וחינה נפסקה מן העולם, משום ששניצאו תולדות לעולם מאדם וחינה, מאותה ההקמה יצאו.

וכך שמעתי מרבותי, והם שמעו עד פיו של אליהו, שאמר כך, מה שכתוב (בראשית ד) והאדם ידע את חינה אשתו ויתער ויתלד את קין ותאמר קניתי איש את ה'. והאדם - זה אדם הראשון, כשבא נחש

וְאִם תֹּאמַר מֵאוֹתָהּ הִזְהֵמָה יָצָא, וְהַפְסִיֹק אָמַר וְהָאָדָם יָדַע אֶת חֲוָה אִשְׁתּוֹ וַתֵּהָר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן - וְיֵדָאִי מֵאָדָם הִיָּה, וְלֹא מֵאוֹתָהּ זִהְמָה? אֲלֵא אוֹתוֹ הִנָּחֵשׁ הִטִּיל זִהְמָה בְּחוּהָ, וְאוֹתָהּ הִזְהֵמָה שֶׁנִּשְׁאַבָּה בָּהּ, הִיתָה מְכַשְׁפֶּשֶׁת בְּמַעֲיָה, וְלֹא הִיָּה לוֹ גּוֹף הַלְפָּל בּוֹ וְלִהְיוֹצִיא אוֹתָהּ הָרוּחַ לְעוֹלָם.

וְעוֹד, שְׁאוֹתוֹ הִזְרַע שֶׁהִטִּיל בָּהּ אָדָם לַעֲשׂוֹת גּוֹף, מֵאוֹתוֹ הַצֵּד הִרְעָהּ, וְהִתְגַּבְּרָה אוֹתָהּ רוּחַ רָעָה, וְהִתְגַּלְמָה בּוֹ, וַיֵּצֵא לְעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁרָאֲתָה אוֹתוֹ חוּהָ, אִמְרָה קִנִּיתִי אִישׁ אֶת ה', עִם ה'.

שֶׁת בָּסֶס הָעוֹלָם בְּצַדִּיקִים וְחֲסִידִים שֶׁיֵּצְאוּ אַחֵר כֶּךָ מִמֶּנּוּ. שֶׁת זֶה הָיָה סִיּוּם שֶׁל אֶלְפָּ"א בִּיְתָא, וּמִמֶּנּוּ חֲזָרוּ הָאוֹתִיּוֹת לִישׁוֹר - שִׁי"ת.

וְאִם עַל גֵּב שְׂאֵבְרָהֶם תִּקְוָה מִה שֶׁעָשָׂה אָדָם, וְכֵן יַעֲקֹב וַיִּצְחָק וַתִּצְדִּיקִים, עִם כָּל זֶה זִהְמַת הַנֶּחֱשׁ לֹא פָסְקָה, עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינִי, וַחֲזָרוּ הָאוֹתוֹת לְדָרְךָ יִשְׂרָאֵל, וּמֵהֶם לְמַפְרָע, אַחַת מִכָּאן וְאַחַת מִכָּאן. וּכְשֶׁסָּרְחוּ, חֲזָרוּ בְּגוֹף אַחֵר. חֲזָרוּ הָאוֹתוֹת בְּגוֹן אַחֵר.

ואז אמר, (שיר ו) אל גִּת אֲגֹז יִרְדְּתִי. מה אֲגֹז, המִּחָּה לֹא נִמְצָא אֶלָּא לְבַסּוּף, כִּךְ הָעוֹלָם הִיָּה כִּךְ, עַד שֶׁהִתְקִימוּ הַקְּלָפוֹת, וְעַמֵּד הָעוֹלָם בְּמִחָּה וּהִלְבֵּנָה בַּשְּׁלֵמוֹתֶיהָ.

יָרְדוּ שְׁנֵיהֶם, אָמְרוּ לוֹ, הִנֵּשְׁמַע לָךְ דָּבָר בְּפִסּוּק הַזֶּה? אָמַר, כֵּךְ שְׁמַעֲתִי - בְּזִמּוֹ שֶׁרָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֵתֵת תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הַלּוֹחֹת הָיוּ כְּתוּבִים פָּנִים וְאַחֲרָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל"ב) מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתוּבִים.

שְׁקֵדִים שָׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל הָעֵגֶל, וְרָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָתֵת שְׁתֵּי תוֹרוֹת, שֶׁבְּכַתְּבִי וְשֶׁבְּעָלִי פָּה הָאֵלוּ, עַל יְדֵי מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל - וְהִלַּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְגו' . וְהַלּוּחוֹת הָיוּ בְּדִגְמָא ו"ה לוחות. ו"ה מְכַתְּבִי, מְכַתְּבִי שְׁכַתּוּב זֶהוּ ו"ה.

וּכְיוֹן שַׁעֲשׂוּ אֶת הָעָגֹל, פָּרְחוּ הָאוֹתִיּוֹת מִשְׁנֵי הַצְּדָדִים פָּנִים וְיָמִין. וְאֵנִי אֶפְתַּח לָךְ הַדָּרָךְ הַחֵשֶׁר שֶׁתֵּבִין. אֲלֵימָלֶךְ וְנַעֲמִי, וּמִחֻלּוֹ וְרוֹת - בְּדִגְמָא הֵאָּ שְׁנֵי הַלּוּחוֹת. אֲלֵימָלֶךְ וְנַעֲמִי לֹחַ אֶחָד, יָמִין וְשְׂמָאל. וּמִחֻלּוֹ וְרוֹת, פָּנִים וְאַחֹר, לֹחַ אַחֵר. וּכְיוֹן שַׁעֲשׂוּ אֶת הָעָגֹל, הַסְתַּלַּק אֲלֵימָלֶךְ וּמִחֻלּוֹ. נִשְׁאַרוּ רוֹת וְנַעֲמִי, שְׁתֵּי נִקְבוֹת.



והלכו שתייהן, עד כי שמעו כי פקד ה' את עמו לתת להם לחיים. שנתן פעם אחרת תורה, לוחות שניות.

ותלכנה שתייהם עד בואנה בית לחם וגו', ונתהם כל העיר עליהן. כל - זה צדיק. העיר - זה ציון, עיר דוד. ותאמרנה הזאת נעמי, שבשעה שנתנה תורה על הר סיני, פתוב (שמות כ) וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים.

אז צוהה התורה, ואמרה, אל תקראנה לי נעמי, אני מלאה הלכתי, מפל שמחה ומפל הטובות וכל החרות של העולם, אפלו משעבוד מלכיות. אז אמרה, למה תקראנה לי נעמי.

וזהו הסוד שאמר הקדוש ברוך הוא על ידי משה, (שמות לג) וראית את אחרי ופני לא נראו. בשרציתי לתת תורה לישראל, זמין ושמאל פנים ואחור - הם לא רצו, ועשו את העגל. וכאן בשהם רוצים - אני לא ארצה.

אמר, כך שמעתי, בזמן שרצה הקדוש ברוך הוא לתת תורה לישראל, נטל תורה שבכתב ותורה שבעל פה, והלך הוא לשאר העמים, ולא רצו לקבלם. עד שהוריד אותם לישראל על הר סיני.

אמרו מלאכי השרת: למי רוצה הקדוש ברוך הוא לתת שתי תורות הללו? אמר: לישראל, שהם גורלי וחלקי, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, הרי שנים. ואני נותן להם שתי תורות. ועוד, שעולים בערבון עוללים ויונקים. ובשבילם יתעוררו שתי התורות הללו, שכתוב מפני עוללים ויונקים יסדת עו.

ומכאן יוצא? משם יוצא, שכתוב (ישעיה כח) את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים. את מי יורה דעה - זו תורה שבכתב. ואת מי יבין שמועה - זו תורה שבעל פה. גמולי מחלב עתיקי משדים - שבגללם ירדה תורה לישראל על הר סיני.

זהו שכתוב (רות א) ותלכנה שתייהם עד בואנה בית לחם. לאן הלכו? לשאר העמים, עד שעמדו ישראל על הר סיני. כיון שירדו תורה שבכתב ותורה שבעל פה, מיד ונתהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי. הודעו כל העולם, ואמרו, זו היא התורה חמדה גנוזה? מיד - וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים. אז אמרה, הזאת נעמי, זו היא נעימות התורה.

ולא ידעו ישראל העגש של התורה, עד שבאו למרה, שכתוב (שמות טו) ויבאו מרתה. וכתוב, שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. אז אמרה התורה, קראן לי מרא.

והרכיבו שלש פרסות, והוא עוסק עמהם בסודות הללו. קראו עליו, כפלה הרמון ורשתה. אפלו הריקנים שבישראל מלאים תורה ומצוות כרמון.

אמר לו, אז היו ישראל מתעטרים בתורה, התעטרו בשמות חקוקים עליונים. כיון שעשו את העגל וסרחו, והיה מביא משה את התורה, כתובה על לוחות של אבנים עליונים, מלאים מפל טובות, חרות מפלאה המות, ומשעבוד מלכיות, ומפל המחלות הרעות של העולם.

כיון שראה משה את העגל, פרחו האותיות, וכלם עלו למעלה. אז צוהה התורה ואמרה, אני מלאה הלכתי, מכמה טובות לישראל, ועכשו חזרתי ריקם לחנם, שלא מועילה להם. אז צוהו העליונים, ואמרו, (הושע ז) אוי להם כי נדדו ממני. אוי להם שלא עמדו באמונה של רבונם.

רבי אלכסנדראי טעמו. שאמר רבי אלכסנדראי, הנפש והגוף הם שתפים יחד, והולכים מזה העולם ביחד. עד בואנה בית לחם. ולמה נקראת כך? אלא בית הדין וקטרוג של הדין וקרב יש שם. אז פתוב ונתהם כל העיר עליהן. כל שאר המתים מרעישים עליהם, לקול הקרב של הדין.

ששנינו, אותו מלאך הממנה על בית הקברות, נכנס לקבר בשעה שנקבר, עומד עליו ומביט ואומר: אוי לו לפלוני זה! אוי לעינים שנהנו מהעולם הזה בעברה! אוי להם לזדים ולרגלים שהלכו בהבלי העולם.

אמר הגוף: אני איני רואה, הנפש היא המנהיג שלי. אומרת הנפש: אני איני יודעת לילך. והם השנים דגמת העור והפסח. מה עשה? מכניס הנפש לתוך הגוף, ודן אותם שלשה ימים זה אחר זה. לאחר שלשה ימים, נדון מפיו ומידיו ומרגליו.

לאחר מכאן הגוף נבקע, ורמה ותולעה עולה עליו, והנפש מתאבלת עליו. שכתוב (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. ואומרת, אני מלאה הלכתי לאותו העולם, וריקם השיבני ה' לזה העולם, בלא מעשים ובלא תורה.

ואשרי מי שתלמודו מתקיים בידו בזמן שהולך אדם לבית עולמו. שאפלו בקבר שפחותיו רוחשות, והם שושנים. אל תקרי שושנים, אלא ששונים. מפני שתורתם מגנה עליהם. זהו שכתוב (משלי ו) בשכבך תשמר עליך.

כמו זה של רבי חסדא, כשנפטר לעולמו, הלך רבי יוסי בנו ולן שם על קברו בלילה. שמע מתוך קברו שמחה של כתות כתות, שמתכנסים ואומרים: הלך לשמחת ההלולה של התורה של רבי חסדא. ואפלו מלאכי השרת מתכנסים לשמח עמו.

שמע שהיו אומרים, מה לחיים בשמחתנו כאן? יעסקו בתורה בעולם ההוא! אמר לו, בני, לך מכאן וקום תלמודך, שאשרי הוא מי שבא לכאן ותלמודו בידו. שהרי אפלו מלאכי השרת לא יכולים לקרב אליו. לך ואמר לרבי חגי, שיגמר תלמודו, שביום פלוני יבא לכאן.

בינתיים שהיה מדבר עמו, העלוהו את רבי חסדא לשיבה העליונה. וקם רבי יוסי בנו, והלך, והראה לחברים.

אמר לו רבי יהודאי, אלמלא רבי יוסי אתה, ראוי היית להענש שם. אמר לו, בשביל צערו של אבא הלכתי ושמעתי כל זה. קרא רבי יונתן על רבי חסדא, (משלי ג) ושכבת וערבה שנתך. והפסוק האחר הזה, (קהלת ה) מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל.

דבר אחר, הנפש נמשלה לשכינה, והגוף לישראל. אם ישראל חטאו וגלו, למה הגלה השכינה לשם עמהם, שהיא לא חטאה? אלא על שהיתה מבקשת עליהם רחמים, ומשפעת להם עשר וכבוד מאד, ונתנה להם כל מה שירצו, והם חטאו. ועל זה נאמר (דברים לב) וישמן ישרון ויבעט שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו ויגבל צור ישעתו. ועל זה גלתה עמהם.

מה רמה ותולעה עולה על הגוף - כך בשעה שישראל הם רעים, אמות העולם, בני עשו וישמעאל, שנקראים רמה ותולעה, שולטים עליהם, והגוף נבקע ויהרגו את ישראל. ועל זה, (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. מהו בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל? בשרו יכאב עליהם, ונפשו של ישראל תאבל. ואז היא משתוקקת לנשמה העליונה שנקראת נעמי.

ולנעמי מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך וישמו בעז וגו' (רות ב). רבי רחומאי פתח, (תהלים קיב) גבור בארץ יהיה זרעו. אשרי הוא מי שמתברך בבנים בעולם הזה, כדי שלא ילך יחידי לאותו העולם.

בא וראה, בדגמא שיש באדם יהו"ה מלא, ומתפרש האור שלו למ"ה, כאן יש בגוף השם מלא יהו"ה, ומתפרש לעשרים ושתים אותיות, ועם מנצפ"ך הם עשרים ושבע.

ואני אפתח לך דרך ישר. כמו שהוא דגמת אדם, שהוא מארבע אותיות, והוא אור גדול, כך יש בגוף ארבעה יסודות - אש ועפר רוח ומים, והם ארבעה כחות. ואלו הם: רוח הבהמית, ונפש הבהמית, והנשמה, והנשמה הנשמה. והם מצד השמאל.

והם פועלים בעולם הזה כמו זה: השכל מהנשמה לנשמה. ונאות השכל נמשכת מן הנשמה. ומן רוח הבהמית יבא המשא ומתן עם הגוים. ונפש הבהמית להנהיג האיברים, שילכו לאכילה ושתיה ונאות המשגל, וזוהי הנפש הבהמית (מן הרוח ארבע רוחות, קר וחם קיץ וחורף).

וחמשה מקומות שעשרים ושתים אותיות נזכרות בהם, והם: אחה"ע מגורו, בומ"י משפתיים, גיכ"ק מחד, דטלנית מלשון, זסצר"ש משנים. ואלו חמשת המקומות נכללים בארבעה כחות, שהם מנהיגים האיברים, ובהם נברא כל הגוף. ועליהם הארבע אותיות קדושות, שנקראו אדם, ועליהם אמר הכתוב, (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו.

ומן היו"ד מתעוררת ראה לאדוני האדונים, שיהיה האדם נרא ממנו. ומן הה' מתעוררת תשובה לאיש. ומן הו' מתעוררת לאדם תורה. ומן הה' מתעוררים מעשים טובים ומצוות, ולא יחטא. זהו השם הנסתר בצלמו. כמו שהקדוש ברוך הוא נסתר בעולמו, כך הוא זה השם נסתר באדם.

ודע שהם ארבעה שמות: יהו"ה. יהו"ה. יהו"ה. יהו"ה. ודע שהארבע אותיות דגמת ארבעה יסודות שנקראו גוף, ומתפשטים למאות ארבעים ושמונה איברים. ועל אלו הארבעה יש ארבע אותיות הנזכרים למעלה, והם מתעלים על הארבעה גופים שהזכרנו, ונקראים נקודות. כי בהברת י' אי, ובהברת ה' אה. ובהברת ו' או. ובהברת ה' אה.

ויש על הנקודות טעמים, שהם מנהיגים לארבע אותיות, שהם כנגד רגלי המרפבה, שהם מוצא היסודות השפלים, והם נקראים נקודות. ועליהם שלשה טעמים, והם זרקא תלשא שלשלת. וזהו שם הנסתר הסהור והקדוש, שהוא שם הוי"ה.

וכן באדם, מן הא' לבדה התפשטו ארבע אותיות של שם: אי, אה, או, אה. ומן האלף התפשט ה"א הנעלם, כי הוא מוציא מה שקבל. וגם שתי הברותיו אי או - הראשון מקבל והשני מוליד. והיו"ד הנעלם של אי מורה כי ממנו מתפשט הכל. ועל כן נקרא הראשון מקבל, והשני מוליד. והיו"ד הנעלם שמורה כי ממנו מתפשט הכל.

ועל כן נקרא הראשון זרקא, כשמו כן הוא, כי הוא מורה שאין לו סוף. והשנייה תלשא, מלה מרפבת: ת"ל ש"א. כי היא נושאת הת"ל. והשלישי שלשלת, כשמה כן היא, המשפעת לתל שהכל פונים שם (ועל זה כון המחבר באמרו).

ודע שהם ארבעה שמות, בדרגתם זה: יוסי יוסי יוסי. יש ארבע אותיות שנקראו גוף, ומתפשטים למאתים ארבעים ושמונה איברים. ויש ארבע אותיות שנקראו נקודות, והם מתעלים על הגוף. ויש על הנקודות טעמים, שהם מנהיגים את האותיות. ועל שלשה שם נסתר וקדוש, והנקודות גוף לטעמים, והאותיות גוף לנקודות.

רבי רחומאי פתח, (תהלים קיב) גבור בארץ יהיה זרעו. אשרי הוא מי שיזכה להתברך בבנים בעולם הזה. ואם לא, הוא הולך מיד ליד. וכתוב (משלי יא) יד ליד לא ינקה רע. מה זה יד ליד? (תהלים כה) סוד ה' ליראיו.

רבי נחמן אומר, וילנעמי מודע לאישה איש גבור חלל ממשפחת אלימלך ושמו בעז. וכתוב (רות ב) קרוב לנו האיש מגאלנו הוא. ורבי רחומאי אמר, (אם) כך, מה זה לא ינקה רע?

אמר לו, לשוטר שהיה מלכה את הרשעים, עד שנותרים לו ערב. ואם נותר, לא נותרים לשוטר להלקות. אמר לו, לא כך! אלא בשעה שיבא ויתגלה מי שהחיה את האדם, תדע את זה.

רבי זמירא יצא לשדה אונן, ראה את אותם הבקיעים שבקמטי הבליטות שמעלות שלהבות. הרבין אָזְנו, ושמע קולות. אמר לו אותו הערבי: לך עמי, ואראה לך פליאות נסתרות מבני אדם. הלך עמו אחורי הסלע, וראה בקיעים אחרים ושללבות שמעלות למעלה. שמעו קולות אחרים. אמר לו: הרבין אָזְנו את אָזְנו, ושמע קולות שאומרים וי.

אמר: ודאי, זהו מקום מאותם המקומות של הגיהנם כאן. ועבר אותו הערבי, והוא נשאר. בינתיים גחן לתוך מקום אחר, וראה איש אחד שהיה מרים קולות, והיו לוחכים אותו, ומכניסים אותו לעמק של מדור אחר, ונתפסה, ולא ראה יותר.

נרדם, וראה בחלום אותו האיש. אמר לו: מי אתה? אמר לו: יהודי רשע אני, שלא השארת רעות וחטאים בעולם שלא עשיתי. אמר לו בתוך החלום: מה שמך? אמר לו: איני יודע, שהרשעים של הגיהנם לא זוכרים שמם.

אמר לו: שם מקומך מהו? אמר לו: בגליל העליון הייתי קצב, ומתוך הרעות הרבות שעשיתי שם, דנים את אותו האיש שלש פעמים ביום ושלש פעמים בלילה. (אמר לו: ובן השארתי? אמר לו: כן).

קם משם, והלך לו לגליל העליון. שמע קול תינוק שהיה אומר, (משלי ב) אם תבקשנה כפסוק וכמטמנים תחפשנה אז תבין וראת ה'. הלך לבית מדרש אחר, שמע קול תינוק אחר שהיה אומר, (צפניה ב) בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו וגו'.

הלך וחפש אחר אותו האיש הרשע. ואל תינוק אחד שאל. אמר לו: רבי, גבא כך וכך לאותו האיש, שלא השאיר רעות וחטאים בעולם שלא עשה! כך וכך יהיה לאותו האיש הרשע, ולאיתו (המינקת) שהיניקה אותו!

אמר לו: האם השאיר בן בעולם? אמר לו: כן, בן אחד הוא השאיר, והוא רשע כמו אביו, והוא הילד שהולך בבית המטבחים. חפש אחריו, ולקח אותו ולמד אותו בתורה, עד שלמדו מקרא ותפלה וקריאת שמע. אחר כך למד אותו משנה ותלמוד והלכות והגדות, עד שהתחכם יותר, והינו רבי נחום הפקולי.

ולמה קראו לו הפקולי? כמו שנגאמר (ישעיה כח) פקו פלילה. שהוציא את אביו מהדין של אותו העולם. וכמה חכמי הדור שיצאו ממנו נקראו פקולי.

אותו האיש בא לו בחלום, ואמר לו: רבי, כמו שנחמתני, כך נחם אותך הקדוש ברוך הוא. שהרי מן היום שידע בני פסוק אחד, הוציאו אותי מן הדין. כיון שקרא קריאת שמע, העלו הדין שלי בין ביום ובין בלילה פעם אחת. כיון שקרא בו הרב, העבירו את דיני מכל וכל.

היום שנהיה חכם וקראו לו רבי, התקינו את פסאי בין הצדיקים בגן עדן. ובכל יום ויום שמתחדשת תורה בשמו, מעטרים אותי בעטרה עליונה, שהצדיקים מתעטרים.

בגללך זכיתי בכל הכבוד הזה. אשרי הוא חלקו של מי שמשאיר בן שעוסק בתורה בעולם הזה. אמר רבי חניא בר אבא, כמו זה ארע לו לרבי עקיבא.

רבי נתן שאל את רבי יוסי בר חנינא יום אחד, ואמר לו, האם לאליהו היה בן או לא? אמר לו, דבר אחר היה בו, וכתוב (דברי הימים-א טז) אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו. מה זה אל תרעו? אל תעשו עצמכם רעים וחברים לנביאי. והקדוש ברוך הוא בחר בהם, והבדילם מישאראל לעבודתו,

והכניסם בהיכלו, קל וחומר מי שהוא מלאך בשמים, אתה שואל עליו!!

רבי יוחנן אומר, משבט גד היה. רבי נהוראי אומר, אליהו, דבר אחר היה בו, שכתוב (משלי ל) מי עלה שמים וירד. מי עלה שמים - אומר רבי אלעזר משמו של רבי שמעון, זה אליהו. וירד - מקדם לכן.

וקשה מרבי אלעזר על רבי אלעזר, שאמר רבי אלעזר, אליהו זה פנחס. אם בשביל שקנא לקדוש ברוך הוא - זה קנא וזה קנא! לא כך, שאמר רבי אלעזר, כתוב (מלכים א מט) קנא קנאתי. קנא בשטים, וקנאתי כאן. אומר לו הקדוש ברוך הוא: עד מתי אתה מקנא לשמי?

אמר רבי יהודה בר שלום, מי עלה שמים - זה אליהו, שכתוב (מלכים ב ב) ויעל אליהו בסערה השמים. וירד - זה יונה, שכתוב (יונה א) ויונה ירד אל ירכתי הספינה וגו'. לקצבי הרים ירדתי. מי אסף רוח בחפניו - זה משה.

מי צר מים - זה אלישע, שרפא המים ביריחו. בשמלה - בלח שמלתו של אליהו. מי הקים כל אפסי ארץ - זה אברהם, שכתוב (בראשית א) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם.

מה שמו של אותו אדון שהביא הללו לעבודתו? ה' צבאות שמו. ומה שם בנו? ישראל, שכתוב (שמות א) בני בכורי ישראל. רבי נחמן אומר, כל זה בקדוש ברוך הוא מדבר.

רבי נהוראי ורבי יהודאי נפגשו תחת אילן אחד בשדה, והיו יושבים. ביניהם ראו רוק אחד שפא וטעה בשדה. אומר רבי יהודאי: או שטועה אותו האיש בשדה, או שהוא לסטים, או שפוחד מעמנו.

(אמר רבי נהוראי: השכינה אצלנו, קום! קום. הרימו לו קול. כיון שראה אותם, קרב אליהם).

אמר רבי נהוראי: מי אתה? אומר לו: מתוך שלא שאלתי אתכם בשלום, לא הפרתם אותי. אני יהודי, וטעיתי כאן בשדה הזה, ולא שאלתי עליכם, שאמרתי שמא הם רשעים, וכתוב (ישעיה מח) אין שלום אמר ה' לרשעים. ומאחר שלא הפרתי אתכם, עד שראיתי בכם כנפי מצוה, ושמחתי. עכשו שלום עליכם חכמים. גשבו תחת האילן. אומר רבי יהודאי, נתעסק בעבודת רבוננו, ונפתח בתורה.

פתח רבי יהודאי ואמר, (דברים ו) וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. מזוזות כתוב, מה הטעם? אלא אשריהם ישראל, שהם מציינים תמיד במצוות, בשבתם ובלקחתם, בשכבם ובקומם, שכתוב בשבתך בביתך ובלקחתך בדרך ובשכבך ובקומך.

ושיהיו ישראל מעטרים בתורה ובמצוות, כדי שידיבקו תמיד בקדוש ברוך הוא, שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. וכל הדבק בקונו, אינו נזק לעולם.

ולא עוד, אלא ששני מלאכי השרת מלוין לו לאדם, אחד בימינו ואחד בשמאלו, שכתוב (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. ולא עוד, אלא שאם תמיד מצוי במצוה, כפיכול שהקדוש ברוך הוא נעשה לו שומר, שנאמר (שם קכא) ה' שמרך.

מה עושה הקדוש ברוך הוא? נוטל מלאך ההולך בימינו, ומעמידו לפניו, והוא עומד במקומו, שנאמר ה' צלף עד יד מינך. ואותו המלאך שהוא משמאלו, מעמידו אחרי האדם, והקדוש ברוך הוא מימין ומשמאל. נמצא האדם נשמר מכל צדדיו, מי יוכל להזיק אותו.

ועל כן צריך שלא יהא האדם מצוי בלא תורה ובלא מצוות אפלו שעה אחת. בביתו הקדוש ברוך הוא שומרו מבחוץ, והאדם מבפנים.

ושנינו, אומר רבי יוסי בר יהודה, פתח המצוין במזוזה, אין מזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו. מפני שהקדוש ברוך הוא שומר הפתח, אפלו בשעה שנתן רשות למלאך המות לחבל. זוקף עיניו, ורואה ששם שדי עומד על הפתח, שכתוב (שמות יב) ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף. לפיכך צריך האדם שיהא תמיד מצוי במצוות מזוזה.

פתח רבי נהוראי בפרשת ציצית ודרש, (במדבר טו) ועשו להם ציצת על פנפי בגדיהם לדרתם. מה שונה שפאן ובשבת לדרתם חסר, שכתוב (שמות לא) לעשות את השבת לדרתם, חסר

ששנינו, תקנו פרשת ציצית בקריאת שמע. ובדירתו של אדם נמצא פרשת קריאת שמע, חוץ מפרשת ציצית, שחסר משם. במה נשלם? אלא כשאדם מתעטף בביתו בציצית, ויוצא בו לפתחו, הרי נשלם.

והקדוש ברוך הוא שמח בו, ומלאך המות זז משם, והינו לדרתם, שיהיה שלם. ויצא מפתח ביתו במצוה זו, ומלאך המשחית זז משם, ונצול האדם מכל נזק. מנין לנו? ממה שכתוב מזוזות, מאותיותיו משמך: ז"ו מן"ת. שלא נתן לו רשות לחבל, וזו מפתחו.

בשבת, שכתוב לדרתם, מה הטעם? מפני שפניו שקדש היום, דירתם של ישראל צריכה להיות בנר דלוק, ושלחן ערוך, ומטה ממצעת, ודירתו מתקנת כדירת חתן לקבל בו הפלה. ומה הוא? שבת היא

כֹּלָה, וּלְעוֹלָם אֵין מְכַנְיִסִין אוֹתָהּ אֶלָּא בְּדִירָה מְתַקֶּנֶת לְכַבֻּדָּהּ, כְּפִי הָרָאוּי לָהּ. וְעַל זֶה כְּתוּב לַעֲשׂוֹת אֶת הַשְּׁבִת. וְכְתוּב לְדַרְתֶּם, לְהַכְנִיס בָּהּ כֹּלָה קְדוֹשָׁה לְדִירָתָהּ וְלִהְיוֹת בְּתוֹכָהּ.

בְּשַׁעַר שְׁקֵדֶשׁ הַיּוֹם, וְכֹלָה זֹאת בָּאָה, וְאֵינָה מוֹצֵאָה דִּירָה מְתַקֶּנֶת וְשִׁלְחָן עָרוֹךְ וְגַרְדְּלוּק - כֹּלָה זֹאת אוֹמֶרֶת: אֵין דִּירָה זֹאת מִיִּשְׂרָאֵל. בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּתוּב, אֵין זֶה מִיִּשְׂרָאֵל, אֵין דִּירָתוֹ לְקַדְשָׁהּ. עַל כֵּן צָרִיד הָפֵר קְדוֹשָׁה בְּבֵית. וְעַל זֶה כְּתוּב לְדַרְתֶּם, בְּשַׁבָּת וּבְצִיצִית.

אָמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי, אֲנִי מַעֲיֵד עַל מִי שִׁיוֹצֵא מִשְׁעַר בֵּיתוֹ בְּעֶטוֹף שֶׁל מִצְוָה, וְתַפְלִין בְּרֹאשׁוֹ, בְּשַׁעַר שִׁיוֹצֵא בֵּין שְׁנֵי הַשְּׁעָרִים, מְזַדְמָנֶת עָלָיו שְׂכִינָה, וְשְׁנֵי מַלְאָכִים שְׁעוֹמְדִים עָלָיו, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמָאל, וְכֻלָּם מְלֻוִּים אוֹתוֹ עַד בֵּית הַכְּנֶסֶת וּמִבְּרָכִים אוֹתוֹ. וּמִקְטָרֵג אֶחָד שְׁעוֹמֵד לִפְנֵי פֶתַח הָאֵדָם הוֹלֵךְ מֵאַחֲרֵיהֶם, וְעַל כֵּרָחוֹ מְשִׁיב וְאוֹמֵר אָמֵן.

וְזָכוֹר וְשִׁמּוֹר - הַכָּלָל שֶׁל הַתּוֹרָה. זָכוֹר הִיא פְּרִשְׁת מִזְוָה. וְאִם תֹּאמַר, מִזְוָה בְּנִקְבָה מְדַבֵּר - כִּי הוּא וְדָאִי. אָבֵל הַפְּרָשָׁה הַזֹּאת, זָכוֹר כָּלֹל בְּנִקְבָה. שִׁמּוֹר הוּא צִיצִית.

וּכְשִׁיוֹצֵא אֵדָם מִשְׁעַר בֵּיתוֹ, יוֹצֵא בְּתַפְלִין, שֶׁהֵם הַכָּלָל שֶׁל זָכוֹר, וְצִיצִית עִמָּם, שֶׁהִיא שִׁמּוֹר, וּפּוֹגֵשׁ בְּמִזְוָה בְּשַׁעַר בֵּיתוֹ, שֶׁהוּא כָּלֹל זָכוֹר - הַצִּיצִית מְשַׁלְמָהּ לוֹ לְכָלֹל שֶׁל שִׁמּוֹר.

וְאִם תֹּאמַר, הֵרִי צִיצִית לֹא עוֹמֶדֶת בְּפֶתַח? אֵיךְ עוֹמֵד זָכוֹר לְבָדוֹ, וְהֵרִי שְׁנֵינוּ שְׁזָכוֹר וְשִׁמּוֹר הֵם יַחַד? אֶלָּא, מִזְוָה כּוֹלֶלֶת זָכוֹר וְשִׁמּוֹר. שְׁנֵינוּ זָכוֹר וְשִׁמּוֹר בְּדַבּוּר אֶחָד נֶאֱמָרוּ, וְהֵם יַחַד. וְהַמִּזְוָה כָּלֹל שֶׁל שְׁנֵיהֶם, הַכָּלָל שֶׁל זָכָר וְנִקְבָה יַחַד.

הַתַּפְלִין לְמַעַלָּה - כָּלֹל זָכוֹר. תַּפְלִין שֶׁל יָד - שִׁמּוֹר, כָּלֹלִים זֶה עִם זֶה. הַעֲשִׂיָּה אֵין כְּתוּבָה אֶלָּא בְּצִיצִית, שֶׁהִיא שִׁמּוֹר, וְהַכָּל הוֹלֵךְ יַחַד. בָּא אוֹתוֹ הַרְוֵק וְאָמַר, בְּמִקּוֹם הַזֶּה נִמְצְאִים רִאשִׁים, מִי יָכוֹל לְדַבֵּר?

פֶּתַח וְאָמַר, (רוֹת ב) וּלְנַעֲמִי מוֹדַע לְאִישָׁה אִישׁ גִּבּוֹר חֵיל מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וְשִׁמוֹ בְּעֵז. מִגֵּלָה זֹאת לֹא הָיָה לָהּ לְהִתְחִיל אֶלָּא מִפְּסוּק זֶה.

שְׁנֵינוּ, כְּשֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְבָרָא הָעוֹלָם, הָיָה מַחְרִיט הָעוֹלָם לִפְנֵינוּ, וְלֹא הָיָה עוֹמֵד, עַד שֶׁבָּרָא הַתְּשׁוּבָה. כִּיִּן שֶׁבָּרָא הַתְּשׁוּבָה, בָּרָא אֶת הָעוֹלָם, וְהַעֲמִידוֹ עַל עַמּוּדוֹ, עַל עַמּוּד אֶחָד. מַה הוּא? הוּא צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם.

כִּיִּן שֶׁבָּרָא הַתְּשׁוּבָה, הַתְּנוּצָץ אוֹר מִמֶּנָּה, וְהָאוֹר הַהוּא הִבְהִיר וְהָאִיר מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וּבֹא נִבְרָא הָעוֹלָם. רָאִהוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנִסְתַּכַּל בְּרָשָׁעִים הַעֲתִידִים לְבֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְגִנְזוּ לְעוֹלָם הַבָּא לְצַדִּיקִים.

וְאִם תֹּאמַר, הוֹאִיל וְהוּא עֲתִיד לְגַנְזוֹ, לָמָּה בָּרָא? אֶלָּא כְּשֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹר זֶה, לֹא בָּרָא אֶלָּא לְבָרָא בּוֹ אֶת הָעֵפֶר (הָעוֹלָם). וְנִסְתַּכַּל וְרָאָה שְׁעִתִּידִים רָשָׁעִים לְבֹא, וְגִנְזוּ לְצַדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא. וְעוֹד הַיּוֹם, אֵף עַל פִּי שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גִנְזוֹ, בּוֹ הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם.

בּוֹ יַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ? אֶלָּא אָמַר, בָּאוֹר אַחֵר הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ. וְהוּא כְּמוֹ חוֹט הַיּוֹצֵא מֵאוֹר גָּדוֹל, וְהָעוֹלָם בּוֹ מִתְקַיֵּם. וְהוּא עַמּוּדוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁנֵאֱמַר (מִשְׁלִי י) וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם.

וּמִמֶּנּוּ הִשְׁתַּחֲוִית וְיָצָא זֶרַע דָּוִד עָלָיו הַשְּׁלוֹם, שְׁנֵאֱמַר (תְּהִלִּים כב) זֶרַע יַעֲבֹדֵנוּ יִסְפֹּר לָהּ לְדוֹר. הוּא שְׁנֵאֱמַר (שִׁם פט) וְכִסְאוֹ כְּשֶׁמֶשׁ נִגְדִי. וְכָל זֶרַעוֹ שֶׁל דָּוִד, מִצַּדִּיק זֶה יָצָא. כְּעִנְיָן זֶה - (מִשְׁלִי טז) כָּל פֶּעַל ה' לְמַעַנָּהּ.

כְּתוּב וּלְנַעֲמִי מוֹדַע לְאִישָׁה, מִכָּאֵן הָיָה רָאוּי לְהִתְחִיל מִגֵּלָה זֹאת! אָמַר לוֹ רַבִּי נְהוֹרָאִי, פֶּתַח פִּיד, שְׁהֵרִי הַדְּבָרִים הַלְלוּ חֲדָשִׁים עֲתִיקִים הֵם מֵהַיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם.

אָמַר לוֹ, מַה שְׁמֶךָ? אָמַר לוֹ, אִמֵּר הַדְּבָרִים הַלְלוּ, וְאַחֵר כִּי אָמַר מַה שְּׁמִי. אָמַר רַבִּי יוֹדָאִי, הַשְּׂכִינָה עִמָּנוּ, וּמִיִּשְׂרָאֵלִי אוֹתָךְ שֶׁדְּבָרֶיךָ שׁוֹתֵקִים, וְהַעֲרִיתִי לָךְ אָמַר - בְּרוּךְ תִּהְיֶה!

אָמַר לָהֶם, רוֹת וְנַעֲמִי וּבְעֵז, שֶׁלִּשְׁתֶּם בְּדִיוֹקָן הַחֲשִׁיבוּת שֶׁל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת עוֹמְדִים, וְזֶרַע דָּוִד מִתּוֹךְ דִּיוֹקָן הָאֵילָן נִשְׁתַּל בְּעוֹלָם.

נַעֲמִי, כְּמוֹ שְׁנֵאֱמַר וְהִיא נָעַם אֲדָנִי אֶלְהִינוּ עֲלֵינוּ. וְעַל הַשֵּׁם הַזֶּה נִשְׁתַּל אוֹתוֹ הַשֵּׁם בְּעוֹלָם. מִי זֶה נָעַם ה' זֶה הַתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שְׁנֵאֱמַר (תְּהִלִּים כז) לַחֲזוֹת בְּנָעַם ה', זֹאת תְּשׁוּבָה, וְהָעוֹלָם הַבָּא. וְלִבְקָר בְּהִיכְלוֹ - זֶה עוֹלָם אַחֵר לְמַטָּה.

רוֹת בְּדַמּוּת שֶׁל הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁמֶרְוָה לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּמִיד בְּשִׁירוֹת וְתַשְׁבּוּחוֹת. רוֹת, עַל שֵׁם תּוֹר, שֶׁמֶשֶׁנָּה בְּקוֹלוֹ מְכַל שְׁאָר הַקּוֹלוֹת - אֵף כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מְשַׁנָּה בְּקוֹל בְּתַשְׁבּוּחַת מְכַל שְׁאָר הַקּוֹלוֹת. (שְׁשִׁבְחָהּ יוֹתֵר) הַתּוֹר הַזֶּה נוֹתֵן שְׁנֵי קוֹלוֹת יַחַד, אֶחָד עָלָיו וְאֶחָד תַּחְתּוֹן, וְהַכָּל יַחַד - אֵף כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל

מתעוררת למעלה ומתעוררת למטה, והכל בפעם אחת ובקול אחד.

והינו שפתיב, (שם פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. אל תחרש, מלהתעורר למעלה. ואל תשקט, מלהתעורר למטה, הכל יחד.

בצי"ז בדיוקן עליון, צדיק, גבור, שומר ברית. והתגבר על יצרו, ונקרא גבור חיל, ודאי שצדיק היה. ואם תאמר, וכי מי קרוב לכנסת ישראל? זה צדיק! והרי פתוב, יש גואל קרוב ממני, ומי הוא? אלא ודאי גואל קרוב ממני זה האור הראשון שנקרא טוב, שפתיב (בראשית א) ויבא אלהים את האור כי טוב.

א"ת האו"ר - בגימטריא תור"ה, שנקראת לקח טוב. ואף צדיק נקרא טוב כמותו, שפתיב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב. וזהו קרוב, והקדים לאותו הטוב של צדיק. ועל זה פתוב קרוב ממני, שאני והוא טוב. ועל זה, אם יגאלך טוב וגאל, שהוא קרוב ממני, הוא שהתחיל והקדים והתעורר להתחבק בראשונה, והרי הוא קרוב, שפתיב (בראשית כט) וישק יעקב לרחל.

ולנעמי מודע לאישה, מודע לה היה צריך להיות, שהרי המלך שהשלים שלו שנינו. מי המלך שהשלים שלו צדיק.

אלא כמו העולם הבא, לא בא ולא מתגלה אלא מאותה המחשבה העליונה שעומדת עליו, אף כאן צדיק באותו הגון ממש של אותה מחשבה עליונה. ומה שמו? אלימלך. כמו שהמלך העליון שמוח אל העולם הבא ושלט עליו, אף כאן הצדיק נודע ומכר אליו, לשמח ולהיות לאותו המלך התיחון, באותו הגון ממש.

ועל כן נקרא בצי"ז, בו הוא תקיף לטל את כל ענוגי הגוף וכל יפי הגוף, ונכנס לשם. ומהו מכניס לשם? כל זרעו של דוד, וכל תקוני המלכים ומצוות התורה, ועל כן בו הוא תקיף ולא חלש. חי לעולמים, להיות בצי"ז לטל כל התשוקות וכל הענוגים וכל יפי הגוף, ונותן לה.

וכעת התחילה רות להתקרב (להבנות) בעולם מעט מעט, עד שהתחברה עם בעז. וכן הקיום של המגלה הוא - נעמי ובעז ורות הם.

פתוב (בראשית ה) ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אתו אלהים, מתוך העולם הזה של בני אדם. ונמשך חנוך מעט מעט, עד שנעשה מה שנעשה, ושהה במקומו כראוי. מטטור"ן הגדול והזק, הממנה של הפנים, (מ"ט הרים גדולים, ממנו נכנעים) שממנו מזדעזעים עליונים ותחתונים, ושלטים ושמשים עליונים שקרובים לו, לשלט ולהוציא ממנו כח ונעטרות קדושות.

אף כאן גם כמו זה משך הקדוש ברוך הוא את רות אחריו, ונטלה משאר העמים, וקרוב אותה אליו, להוציא ממנה צבאות ומחנות קדושים.

את חנוך עשה הקדוש ברוך הוא בזמן שנטלו ממקומו, תפקידו בדבקות כראוי, בעטור של הרוח העליונה. וקרוב לו נער. ובשבילו כל נערה פתוב נער. ועומד (לרוח) אצלו עליון ותחתון. אל העליון, באותה (מאותה) הרוח העליונה. התחתון כלול באותה (מאותה) התפללות, שנקלל מצד הפלה הכלולה שנטל מלמטה.

ועל כן שלטונו בשני צדדים, אחוז למטה ואחוז למעלה. פתוב (משלי כב) חנף לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה. חנף לנער, זה הוא מטטור"ן, שמשך אותו הקדוש ברוך הוא מלמטה, והנהיג אותו על פי (אל התחתונים) דרכו, לפי דרכו שלמטה. אז גם על פי דרכו, בדרך שאדם רוצה לילך - מוליכים אותו. גם כי יזקין, שפתוב (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי. ושנינו, הפסוק הזה שר העולם אמרו. ועל זה, גם כי יזקין לא יסור, ולא יסור מאותו הדרך, כדי להמשיך למטה.

ואני שמעתי מרבי אלעזר ברבי שמעון, שמפרש אותה בצורה הזו, ומכאן הכל נשמע. בכו רבי נהוראי ורבי יודאי ואמרו, מי שרואה את זנבו של האריה ופוחד, כל שכן מי שרואה את האריה ממש.

קמו ונשקוהו. אמר להם, שמי ייסא הקטן. אמרו, ודאי שזה רבי ייסא הקטן, שמתחבק (מתאבק) תמיד מעפר הבשמים של רבי שמעון בר יוחאי.

פתח רבי נהוראי ודרש, (שיר ז) וחכד כנין הטוב הולך לדודי למישרים. וחכד - אלו תלמידי חכמים, שהם כנין הטוב. מה יין הטוב עומד בכאן וריחו הולך למרחוק - אף תלמידי חכמים הם במקום אחד, ותורתם הולכת למרחוק בכל מקום.

ואף פשהם בקבר, שפתותיהם רוחשות תורתן. זהו שפתוב (שם) דובב שפתי ישנים. כל שכן במקום שעומדים עומדי עולם על אחת כמה וכמה, שהרי אפלו מלאכי השרת אין להם כח לעמוד לפנייהם.

שְׁהָרִי פֶעַם אַחַת הָיָה דָּבָר בְּלוֹד. בָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי לְעִיר. אָמְרוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, מַה נַּעֲשֶׂה? קָם וַעֲבַר בְּעִיר, וְרָאָה בְּנֵי אָדָם מֵתִים. אָמַר, כָּל זֶה בְּעִיר, וְאֲנִי כָאן! גּוֹזְרִי שְׂתִיבְטֹל.

שְׁמַעוֹ בֶּת קוֹל שְׁהִיְתָה אוֹמֶרֶת: צֵאוּ מִכָּאן, שְׁהָרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי כָאן, שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר - וְהוּא מְבַטֵּל. הָיָה שָׁם רַבִּי חֲנִינָא. בָּא וְאָמַר לְרַבִּי מֵאִיר. אָמַר לוֹ רַבִּי מֵאִיר, מִי יָכוֹל לַעֲמֹד בְּשִׁבְחוֹ אִם לֹא (גְּדוּל) כְּמוֹ מֹשֶׁה?

פָּתַח וְאָמַר, (בַּמִּדְבָּר יז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן קַח אֶת הַמִּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים (עָלֶיהָ) קִטְרֶת. וְכִתּוּב (שם) וַיִּקַּח אֱהֲרֹן וְגו'. וְכִתּוּב (שם) וְהָיָה הַחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם. וְכִתּוּב וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמִּגָּפָה. כָּל זֶה צָרִיךְ לוֹ לְמֹשֶׁה לְטָרֵחַ. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי בְּמֵאֶמְרוֹ - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר, וְהוּא מְבַטֵּל אֶת הַמִּגָּפָה.

אָמַר לָהֶם רַבִּי יִיסָא, הוּאִיל וְהִתְעוֹרְרָתִי בַּדְּבָרִים הִלְלוּ שֶׁל רוּת, נִתְעַסֵּק בַּדְּבָרִים הִלְלוּ הַעֲלִיּוֹנִים שֶׁל חֲכָמָה, אָמַרְתִּי, שְׁהָרִי רוּת הִיְתָה כְּשֶׁרָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹדָאי, אֵף עַל גֵּב שְׁהִיְתָה כְּשֶׁרָה, לֹא נִכְרָה כְּשֶׁרוּתָהּ, עַד שֶׁדָּבָקָה בְּאוֹתוֹ הַצַּדִּיק.

בָּא וְרָאָה, כְּשֶׁרָה מְכַל הָאֻמוֹת רוּת. מַה אָמַר לָהּ בְּעֵז? (רוּת ב) אֵל תִּלְכִּי לְלֶקֶט בְּשָׂדֶה אַחֵר גּו', וְכֵה תִדְבְּקִין עִם נַעֲרָתִי. מַה הִיא אָמְרָה? גַּם אָמַר לִי עִם הַנַּעֲרִים אֲשֶׁר לִי תִדְבְּקִין. כִּיֹּן שְׂרָאָתָה חֲמוּטָה כֶּף, אָמְרָה לָהּ, לֹא כֶּף, טוֹב בְּתִי כִי תִצָּאִי עִם נַעֲרֹתַי וְלֹא עִם הַנַּעֲרִים.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, חֵס וְחִלְלִי לַצַּדִּיקָתָה הִיא מִדְּבָרֵי גִנְאִי, כְּשֶׁרָה הִיְתָה. שֶׁכֶּף אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעֵז הִלּוּא שְׁמַעְתָּ בְּתִי אֵל תִּלְכִּי לְלֶקֶט בְּשָׂדֶה אַחֵר. מַה כְּתוּב לְמַעֲלָה? (שם) אֲלֹכָה נָא הִשְׁדָּה וְאַלְקָטָה בְּשִׁפְלִים. מְלֻמֵּד שֶׁנִּצְנָצָה בָּהּ רוּחַ הַקְדוּשׁ. אֲלֹכָה נָא הִשְׁדָּה, מִי הִשְׁדָּה? דִּקְדָּקָה בְּאִמּוּנָה רַבָּה. וַיִּמָּה הוּא? הוּא הִשְׁדָּה אֲשֶׁר בָּרְכוּ ה'. וְהוּא שָׂדֶה שֶׁל הַתְּפוּחִים הַקְדוּשִׁים.

מַה כְּתוּב? וַיִּקָּר מִקְרָהּ. וּבִבְלָעַם כְּתוּב, (בַּמִּדְבָּר כג) וַיִּקָּר אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם. וַיִּקָּר, בִּלְשׁוֹן קָרִי וְטִמְאָה. וְכָאן שָׁנָה וְאָמַר וַיִּקָּר מִקְרָהּ, כָּאן בִּלְשׁוֹן כְּבוֹד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לו) מַה יִּקָּר חֲסִידְךָ אֱלֹהִים.

וַיִּמָּה יִקָּר נִפְגַּע בָּהּ? חִלְקָת הַשְׁדָּה וְגו', הַחֲלֵק שֶׁל הַשְׁדָּה הִזָּה שֶׁל הַצַּדִּיקִים, וְשֵׁם הַלָּכָה, וְנִכְנָסָה לְחֵלֶק אֶחָד, וְלִמְדָה דְּרָכֶיךָ, וְהִכִּירָה בּוֹ מְאוֹתָם הַקּוֹצְרִים. וּמִי הֵם? תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנִּקְרְאוּ קוֹצְרֵי הַשְׁדָּה.

בִּינְיָתִים, וְהָיָה בְּעֵז בָּא. הַצַּדִּיק בָּא, בָּא טַעוֹן בְּרֻכּוֹת, וְכִמְהָ קִדְשׁוֹת. וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים, מִי הַקּוֹצְרִים? לְמַעֲלָה הֵם בֵּית הַדִּין, הַסִּנְהֶדְרִין הַגְּדוֹלָה שֶׁל שָׁם. ה' עִמָּכֶם, כָּעֵת נָתַן לָהֶם בְּרֻכּוֹת וְקִדּוּשִׁים, וְהֵם אוֹמְרִים וַיִּבְרָכְךָ ה', נֹתְנִים לוֹ תִּקְוָה לְשָׂאֵב מִמֶּקּוֹר הַחַיִּים, מִתּוֹךְ הָעוֹלָם הַבָּא.

לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת? תְּשׁוּקָתוֹ לְשָׂאֵל עָלֶיהָ, שֶׁאֵהָבָתוּ בָּהּ. וְכֶךָ אָמַר הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַמְגֻלָּה הִיא רְמֵז לְתוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְתוֹרָה שֶׁבַע פָּה וְלַעֲלוֹם הַבָּא. שְׁהָרִי הַתְּעוֹרָרָה לַצַּדִּיקִים סוּד הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, לְהִתְחַבֵּר עִם תּוֹרָה שֶׁבַע פָּה. וּמִשּׁוּם כֶּךָ תִּקְוָה רַבָּנָן אֶת הַמְגֻלָּה הִיא בְּשִׁבְעוֹת, בְּזִמְנָן מִתּוֹן תּוֹרָה.

הִלָּא שְׁמַעְתָּ בְּתִי אֵל תִּלְכִּי לְלֶקֶט בְּשָׂדֶה אַחֵר (רוּת ב). אֵלּוּ הֵם הַמְּרַכְּבוֹת הַקְדוּשׁוֹת שֶׁבָּחָר לוֹ יַעֲקֹב הַקְדוּשׁ, הַעֲדָרִים הַקְדוּשִׁים, שֶׁאֵין מִתְעַרְבִּים עִם אֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ל) וַיֵּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבִדּוֹ וְלֹא שָׂתָם עַל צֹאן לָבֶן. וְעַל זֶה, לֹא תִלְכִּי לְלֶקֶט בְּשָׂדֶה אַחֵר, לֹא תִתְרַצֶּה בְּמַלְכוּת אַחֶרֶת וּבְמַרְכְּבוֹת אַחֶרֶת. וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי מִזָּה, מִהַפְתָּרִים הִלְלוּ שְׁלָךְ, אֵל תִּזְוִי לְעוֹלָמִים. וּמִזָּה לֹא תִזְוִי מִבְּעֻלָּךְ. וּמִמֶּנּוּ לֹא תִזְוִי מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים.

וְכֵה תִדְבְּקִין עִם נַעֲרָתִי (רוּת ב). רַבִּים הֵם שְׁמוֹתֶיהָ, וְאֶחָד מֵהֶם "כָּה", כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קמה) וְחֲסִידְךָ יִבְרָכֶנּוּ כָּה. וְכֵה תִדְבְּקִין, עִם אֵלּוּ הַמְּרַכְּבוֹת, הַעֲלָמוֹת שֶׁנִּבְרָאוּ (שִׁנְבְּחֵרֵי לך) לְהִדְבֵּק בָּהֶן.

מִיָּד, וַיִּמָּד שֵׁשׁ שְׁעָרִים וַיֵּשֶׁת עָלֶיהָ. נִטֵּל קוֹ מִדָּה הָאֶחָד, וַעֲשֶׂה מִדָּה, וַיִּמָּד שֵׁשׁ צִדִּים שְׂרָאוּיִים לָהּ לְהֵאָחֵז בִּיחּוּד שְׁלֵהֶם, וְנָתַן לָהּ אוֹצְרוֹת וּמִתְנוּת, שְׁהָרִי בְּלִי אֵלּוּ לֹא יָכוֹלָה לְהַכְנִס לְעוֹלָם הַבָּא.

זֶהוּ שְׁכָתוֹב (רוּת ג) שֵׁשׁ הַשְּׁעָרִים נָתַן לִי כִי אָמַר אֶל תְּבוֹאִי רִיקָם אֶל חֲמוּטָה. שֵׁשׁ שְׁעוּרִים - אֵלּוּ שֵׁשׁ צִדִּים עֲלִיּוֹנִים שֶׁהָעוֹלָם הַבָּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם. עוֹלָם הַבָּא שְׁעוּרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כד) שְׁאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם. וַיֵּשֶׁת עָלֶיהָ, שָׁם עָלֶיהָ לְהִנְהִיגָהּ וּלְבָרֵךְ אוֹתָהּ. וְעַל זֶה הִיא כָּלָה כְּלוּלָה מְכַל שֵׁשֶׁת הַצִּדִּים (וּמִשּׁוּם כֶּךָ כֹּאֲשֶׁר רָאָה אוֹתָהּ הָעוֹלָם הַבָּא, כָּכָל אֵלּוּ שֵׁשֶׁת הַצִּדִּים אָמְרָה הִיא).

יְהִי מִכִּירְךָ בְּרוּךְ (רוּת ב). (מִי בְרוּךְ? זֶה שְׁלֹמֹה, הַמִּלְכָּד שֶׁהִשְׁלוּם שָׁלוֹ. וְעַל זֶה, (מַלְכִּים-א ב) וְהַמִּלְכָּד שְׁלֹמֹה בְּרוּךְ). בְּשֵׁם הִזָּה תִּהְיֶה מִבְּרַכָּת מְכַל שֵׁשֶׁת הַצִּדִּים הִלְלוּ. וְאִזּוּ הִיא, הָעוֹלָם הַבָּא, נֹתְנָתָה לָהּ תּוֹסֶפֶת בְּרֻכּוֹת עַל אוֹתָן שֵׁשׁ לָהּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (רוּת ב) וַתּוֹצֵא וַתִּתֵּן לָהּ אֶת אֲשֶׁר הוֹתִירָה מִשְׁבָּעָה. זֶה תּוֹסֶפֶת קְדוּשִׁים וּבְרֻכּוֹת.

גַּם כִּי אָמַר אֵלֵי עִם הַנַּעֲרִים אֲשֶׁר לִי תִדְבְּקִין (שם). שְׁהָרִי תְשׁוּקָתָהּ לְהִדְבֵּק תָּמִיד עִם הַנַּעֲרִים, אֵלּוּ

הַכְּרוּבִּים הַקְּדוּשִׁים, שֶׁכָּל תְּשׁוּקָתָהּ בָּהֶם. הַדָּבָר הַזֶּה הוּא בְּסוּד קְדוּשָׁה.

וְאִם תֹּאמַר, דָּבָר כּוֹזֵב אִמְרָתְךָ, וְהִרִי הוּא אָמַר וְכֵן תִּדְבָּקִין עִם נִעְרָתִי, וְלֹא אָמַר עִם הַנְּעָרִים: אֲלֵא הַשֵּׁם שֶׁנִּקְרָא כֵּן, אֵינוֹ אֲלֵא כְּשִׁמְתָּקְרָבָת (כְּשִׁמְתָּקְנָת) עַל שְׁנֵי הַכְּרוּבִּים, לְקַבֵּל בְּרָכוֹת בְּסוּד שֶׁל עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ אוֹתִיּוֹת הַיְּחִיד, שֶׁהֵן (דְּבָרִים ו') שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. הִרִי עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ אוֹתִיּוֹת הַיְּחִיד בִּתְקוּן שֶׁל הַכְּרוּבִּים, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁנִּתְקַנָּה בָּהֶן, אִזּוֹ נִקְרָאת כִּ"ה, וְאִזּוֹ אָמַר וְכִ"ה תִּדְבָּקִין. וְעַם כָּל זֶה - עִם נִעְרָתִי, שֶׁהַכָּל הַצֵּטְרָךְ, שֶׁלֹּא לְהִשְׁאִיר זְכָרִים וְנִקְבוֹת.

וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי מִזֶּה. רַבִּי יִיבֹא סָבָא אָמַר כָּךְ, מִלְּמַד שֶׁהִרָאָה לָהּ כְּרוּבִים. וְיֵשׁ בְּסִפְרוֹ שֶׁל אָדָם, שָׂאָף עַל גֵּב שֶׁנִּתְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁלֹּא תִזְוֶה מִכְּרוֹב אֶחָד לְעוֹלָמִים. כִּמוֹ זֶה, זֶהוּ שְׁפָתוֹב (רוֹת ב') וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי מִזֶּה, לֹא תִזְוֶה מֵאֶחָד מֵהֶם לְעוֹלָמִים.

וְעַל זֶה הִיא אִמְרָה עִם הַנְּעָרִים, אוֹתָם שְׁנֵי הַכְּרוּבִּים, תִּדְבָּקִין וְדָאִי. וְכֵן עִם אוֹתָם הַמְּרַכְּבוֹת הַנִּקְבּוֹת, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) עֲיִנְךָ בְּשִׁדָּה אֲשֶׁר יִקְצְרוּ וְהִלְכְּתָ אַחֲרֵיהֶן. הַפְּסוּקָה הַזֶּה בָּא לְהַדְרִישׁ. אֲבָל עֲיִנְךָ, הֵם עֲיִנֵּי ה' מְשׁוּטָטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ. בְּשִׁדָּה אֲשֶׁר יִקְצְרוּ, שֶׁהוֹאִיל שֶׁמְשׁוּטָטִים בְּכָל הָעוֹלָם, וְהִלְכְּתָ אַחֲרֵיהֶן לְדַעַת.

הַלּוֹא צוּיָתִי אֶת הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נִגְעָךְ, שֶׁהִרִי הַכְּרוּבִּים לֹא שׁוֹכְכִים לְעוֹלָמִים, כִּדִּי לִינֵק מִמֶּנָּה, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סו') לְמַעַן תִּמְצְצוּ וְהִתְעַנְּגְתֶּם מִזֵּיו כְּבוֹדָהּ. וּבְאוֹתוֹ הַזָּמָן שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת אַחֵר הָעֵינִים לְרֹאוֹת אֶת כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם, אוֹתָם הַכְּרוּבִּים אֵין קֶרְבִּים אֵלֶיהָ, וְלֹא מִתְעוֹרְרִים לִינֵק מִמֶּנָּה.

וְצִמְתִּית וְהִלְכְּתָ אֶל הַפְּלִים. וְצִמְתִּית, כְּשֶׁתְּשׁוּקָתְךָ לִינֵק מִסוּד הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן בְּהִתְעוֹרְרוֹת אוֹתָם הַכְּרוּבִּים, וּבִשְׂבִילָם הִיא מִשְׁקִית מִהַשְׁקָאָה הָעֲלִיוֹנָה, זֶהוּ שְׁפָתוֹב וְשִׁתִּית מֵאֲשִׁיר יִשְׂרָאֵל הַנְּעָרִים, אוֹתָם הַכְּרוּבִּים. אֶל הַפְּלִים - אוֹתָם הַמְּקוֹרוֹת הָעֲלִיוֹנִים שֶׁנִּקְרָאִים פְּנִים גְּדוֹלוֹת.

עַד כָּאֵן הַדְּבָרִים הַנִּסְתָּרִים שֶׁל עֲתִיק וְקִדְשָׁה עֲלִיוֹנָה בְּדְבָרִים שֶׁל הַמַּגְלָה הַזֹּאת, וְהַכָּל בְּדִיקוֹן עֲלִיוֹן וְסוּדוֹת נִסְתָּרִים. כִּמוֹ וְנִשְׁקוּהוּ, וְאָמְרוּ, אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁזֹּכָה לְכָל זֶה, לְדַעַת מִתּוֹךְ הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה דְּבָרִים קְדוּשִׁים, דְּבָרִי חֲכָמָה. עַל זֶה כְּתוּב (משלי ג') אֲשֶׁרִי אָדָם מִצָּא חֲכָמָה וְאָדָם יִפְקֵד תְּבוּנָה.

אָמְרוּ לוֹ, הַפְּסוּקָה הַזֹּאת, שֶׁמַּעַתָּה בּוֹ עֶקֶר שֶׁל חֲכָמָה, שֶׁהִרִי אֲנִי יוֹדְעִים לְדַרְשׁ בּוֹ דְּרָשׁ? אָמַר לָהֶם, מַה הוּא? אָמְרוּ, כְּתוּב (רוֹת ב') וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעוֹ לַעַת הָאֵלֶּךְ גִּשִּׁי הַלֵּם וְאֶכְלֶתָ מִן הַלֵּם וְטַבְלָתָ פִּתּוֹךְ בַּחֲמִץ. אָמַר לָהֶם, שֶׁמַּעַתָּה.

פִּתּוֹךְ וְאָמַר, (ישעיה סו') שֶׁמַּעַתָּה דְּבָרִי ה' הַחֲרָדִים אֶל דְּבָרוֹ אָמְרוּ אַחֲיֵיכֶם שֶׁנֶּאֱמַרְכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכָּבֵד ה' וְנִרְאָה בְּשִׁמְחָתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ. הַפְּסוּקָה הַזֹּאת בָּאָר אוֹתוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, כִּיּוֹן שְׁפָתוֹב שֶׁמַּעַתָּה דְּבָרִי ה', מַהוּ הַחֲרָדִים אֶל דְּבָרוֹ?

אֲלֵא דְּבָרִי ה' בְּכָל מְקוֹם הוּא דִּרְגָה שֶׁל אֱמוּנָה, פָּרִט לְכָל מְקוֹם שְׁפָתוֹב שֶׁמַּעַתָּה דְּבָרִי ה', הוּא דְּבָרִי שִׁיּוּצָא מִתּוֹךְ הַדְּרָגָה הַזֹּאת, שֶׁנִּקְרָא לוֹ דְּבָרִי ה'. וְהִיא הַדְּרָגָה שֶׁשׁוּרָה עֲלֵיו. שֶׁמַּעַתָּה דְּבָרִי ה' - הַדְּבָרִי שִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ, כִּמוֹ (ירמיה לא) שֶׁמַּעַתָּה דְּבָרִי ה' גּוֹיִם, הַדְּבָרִי שִׁיּוּצָא מֵאוֹתָהּ הַדְּרָגָה.

הַחֲרָדִים אֶל דְּבָרוֹ - אוֹתָהּ הַדְּרָגָה מִמַּשׁ. מִי הַחֲרָדִים? אֵלֶּי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם תְּמִיד חֲרָדִים עַל אוֹתוֹ הַדְּבָרִי. חֲרָדִים בְּכַמָּה חֲרָדוֹת בֵּין הָעַמִּים, חֲרָדִים בְּכַמָּה חֲרָדוֹת, לְתַקֵּן אֶת אוֹתוֹ הַדְּבָרִי.

אָמְרוּ אַחֲיֵיכֶם שֶׁנֶּאֱמַרְכֶם - אֵלֶּי בְּנֵי עֲשׂוֹ וּבְנֵי לִשְׁמַעְיָאֵל וְשָׂאָר הָעַמִּים. מְנַדִּיכֶם - מִי מְנַדֵּה אֶת מִי? אֲלֵא הֵם בְּנֵי מִיכָאֵל, שֶׁלֹּא תֹאכְלוּ עִמָּהֶם, וְלֹא תִשְׁתּוּ עִמָּהֶם, וְלֹא תִקְרְבוּ אֵלֵיהֶם. וְעַל זֶה הֵם מְכֻסִּים בְּנֵדוּי.

דְּבָרִי אַחֵר, מְנַדִּיכֶם - בְּגִלּוֹתְכֶם, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איכה ד') סוּרוּ טָמֵא קְרָאוּ לָמוֹ. וּמַה הֵם אוֹמְרִים? לְמַעַן שְׁמִי יִכָּבֵד ה', בְּשִׂבְלִינוּ וּבְשִׂבְלֵי נַפְשֵׁנוּ יִכָּבֵד ה', וְכָל כְּבוֹדוֹ בְּשִׂבְלֵנוּ הוּא. וְכִשְׂיִשְׂרָאֵל מִתְעוֹרְרִים, וּמִחֲפִים בְּכָל יוֹם לְשִׁמְחַת הַגָּאֻלָּה שֶׁל הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא, הֵם לֹא מֵאֲמִינִים כָּלֵל, וְאוֹמְרִים נִרְאָה בְּשִׁמְחָתְכֶם, בְּזָמַן שִׁיּוּרְדֵת אוֹתָהּ הַשְּׂמִיחָה שֶׁלָּכֶם. וְהֵם יִבְשׁוּ, כִּמִּי שֶׁתּוֹלָה סִרְחוּנוֹת בְּאַחֲרִים.

בְּמִדּוֹר שֶׁל בֵּית הַגֶּרֶן יֵשׁ עֲשִׂיר אֶחָד וְהוּא אֶחָד, וְהֵם שְׁנַיִם, וְיִתְדֵי הֵן. וְכָל הָעֲשׂוּרִים וְהַשְּׂמוֹת שֶׁל הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, אֵף כָּךְ לָהֶם, בְּלִי הִתְהַפְּכוֹת שֶׁלְרַע, שֶׁעוֹמְדִים תְּמִיד לְפָנֵי פִתּוֹךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, מִחוּץ לְסוּד הָאֱמוּנָה. אוֹתוֹ דְּבָרִי ה' נִקְרָא שֵׁם טוֹב, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ז') טוֹב שֵׁם. ה' הוּא טוֹב.

אוֹתוֹ הַצֵּד הָרַע הֵם שְׁנַיִם, זָכָר וְנִקְבָּה, וְהֵם מִחֲבָרִים, וְהַשְּׂמוֹת שֶׁלָּהֶם בְּהִפְךָ שֶׁל רַע, אֱלֹהִים אַחֲרִים, אֶל אַחֵר, שֵׁם רַע. אוֹתָהּ הַנִּקְבָּה כָּךְ נִקְרָאת, בַּחֲבוּר שֶׁל זָכָר שֶׁהִתְחַבֵּר עִמָּהּ, שָׂאִין נִפְרָדִים.

וְהַמְּמַנִּים עַל שָׂאָר הָעַמִּים, וְלֹא מִשׁוּם הַשֵּׁם שֶׁלָּהֶם, אֵף עַל גֵּב שֶׁהִיא נִדְרָגָה וּמִרְחֻקָּה מִמֶּנּוּ, הִיא עִמָּהֶם בְּגִלּוֹתָם. וְלֹא יוֹדְעִים שֶׁהֵנָּה בְּשֵׁם הַקְּדוּשָׁה שֶׁלָּנוּ הֵם מִתְגַּבְּרִים, שֶׁהִיא מְזִינָה וּמִחֲזִיקָה אוֹתוֹ הַשֵּׁם הָרַע בְּחִטָּאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, (שיר א') שְׁמִנִי נִטְרָה אֶת הַכְּרָמִים. וְאֶפְלוּ בְּזָמַן שֶׁשׁוּלָטִים, אוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה שֶׁל הָאֱמוּנָה נוֹטֵל וְנוֹתֵן חֶלֶק עִצֵּם לְכָלֵב, וּמִמֶּנּוּ נִזְוִנִים הַרְשָׁעִים.



מה כתוב? (רות ב) ויאמר לה בעז לעת האכל. בזמן שהיא התפקנה מתוך תחתונים ועליונים. מהתחתונים - בקרבנות ועולות, ותפלות, ורצון הרצון, שעולה מן התחתונים. מהעליונים - בתקונים של המרפבות והפרובים, במאכלה, בשמחה (כמי שעובד עבודה ברצון ובשמחה) ורצון, שזהו לעת האכל.

ורצון הצדיק חי אליה, ומתתקנת על מרפבותיה. ומה אומר לה? גשי הל"ם, בקשויטי המלך העליון. ואכלת מן הלחם, תקבלי מזון ורצון ומאכל קדוש לחלק לאוכלוסין הקדושים למעלה ולמטה. ועם כל זה, וטבלת פתך בחמץ, יש לך לטל דרך טבול מאותו החמץ של צד השמאל, להניק לאותו הצד (מהאכל, אלא מאותו חמץ לתת לשאר העמים מאותו צד) הרע, לזון את שאר העמים, ולהזון ממנו.

ויצבט לה קלי - מאכל שיוצא מאש של צד שמאל, כדי לתת מזון וטרף לכל, ואפלו לכלבים, וכל אותם שיוצאים ומתפשטים מאותו הצד האחר של הטמאה.

ואז, ותאכל ותשבע ותתר. ותאכל ותשבע - מאותו המאכל הקדוש. ותתר - מאותו המאכל האחר, שהוא בא שיורים שיורים, המאכל שבא על השבע. ותתר, עושה שיורים לאותו מאכל לצד האחר.

שמוחו רבי נהוראי ורבי יודאי, ואמרו, אלמלא לא באנו לעולם אלא לשמע הדברים הללו - דינו! (רות ג) ויאכל בעז וישת וייטב לבו. אמר רבי חזקיה, מלמד שברך על מזונו. מהו וייטב לבו? שברך את המקום הזה שנקרא לב.

רבי נחמיה פתח, (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. ואכלת ושבעת - כל האוכל ואינו מברך ברכת המזון, נקרא משחית וגזלן, שנאמר (משלי כח) גזל אביו ואמו ואמר אין פשע חבר הוא לאיש משחית.

ואמר רבי יודאי, גדול כח ברכת המזון, שמוסיף כח ברכה בפמליא של מעלה. אמר רבי חנינא, גדול כח ברכת המזון, שמוסיף ברכה על מעשה ידיו של אדם.

רבי בון ורבי יוסי ברבי חנינא היו הולכים בדרך לפדיון שבויים. נקלעו בכפר הזה. ישנו שם עם אותו המלון. בחצות הלילה קמו לעסק בתורה. קמה אותה אשת הבית והדליקה להם נר. בעודם יושבים, ישבה היא אחריהם לשמע דברי תורה. השגיוחו עליה.

פתח אחד ואמר, (משלי כ) נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן. נר ה' נשמת אדם, ודאי. מה הנר מאיר באפלה, אף נשמתו של אדם מאירה לגוף.

חזר ואמר, בשלשה דברים האשה זוכה - בחלה, ובנדדה, ובחלקת הנר. וכלם שנינו. בין כך החזיר ראשו, וראה אותה האשה שבוכה. קם אביה וישב ביניהם.

אמר לו רבי בון, למה בדת בוכה? אמר, שלא זכתה שבעלה יעסק בתורה, והוא עלם בין שנים עשרה שנים, ואפלו ברכת המזון אינו יודע, ולא זכיתי עמו ללמד אותו. אמר לו, אם כך, העבירנו באתר, ולמה נתת לו את בדת?

אמר הוא, לא הפרתי בו, אלא על שראיתי יום אחד, שהנה לשמע קדיש אחד דלג מהגג למטה, נדרתי עלי להשיא לו את בתי. יצאתי מבית הכנסת, ונתתי לו את בתי, ולא חששתי לדברים אחרים, ולא השגחתי יותר. וכעת נמצא, שאפלו דבר אחד בתורה אינו יודע, ולא רוצה ללמוד דבר.

אמר לו רבי בון, אולי יזכה לבן שילמד אותו תורה הרבה. בינתיים קם אותו העלם ממטתו, ודלג עליהם, וישב ביניהם. הסתכל בו רבי בון. אמר, אני ראיתי בפניו שאור גדול של התורה יצא מהעלם הזה.

פתח אותו רוק ואמר, (איוב לב) צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם. עד שפתח ואמר בדברים של ברכת המזון.

ואמר, עכשו (שאמרתי) שאפלו ברכת המזון לא ידעתי - בברכת המזון יש דברים ידועים, והם י'. אחד - לתקון השלחן כפי אותו המזון (ולזמן). ומי שלא היה לו מזון כל כך ויסדר שלחנו - הוא משבח משום שיושב לאכל לפני המלך, שכתוב ואכלת לפני ה' אלהיך.

שנית - נטילת ידים קדם אכילה. מי שאוכל בלי נטילת ידים, פאלו אכל טמא.

שלישית - נטילת ידים שיטל ימין בשמאל, וישמש בשמאל את הימין, ויטל עד שעור הפרק שגזרו חכמים.

הרביעית - שצריך להגביה ידו לאחר הנטילה בשעה שמברך, ויזוג שתי זרועותיו כאחת בשעת

הגבהת ידיו.

חמישית - שצריך לסמוך ברכה לנטילה הזו.

ששית - לתת מהפת לעניים.

שביעית - לברך ברכת המוציא, ולדקדק בה"א, ואסור לאכל בלי ברכה.

שמינית - האוכל על שלחנו, צריך שלא יהיה גרגרן ובלען, אלא כאוכל לפני המלך.

תשיעית - צריך לומר על שלחנו דברי תורה. ויחיד שאין לו עם מי לעסוק בתורה, די לו בברכותיו.

עשירית - מים אחרונים חובה, ולא הצריכו בו ברכה, אף על גב שיצדו מזהמות מתוך המאכל ואינו מברך על רחיצת ידים.

כל העשרה הללו הצריכו קדם ברכת המזון, וכל אחד ואחד יש בו טעם מתוך הישיבה העליונה, ואני חזרתי עליהם.

אחד - לתקון השלחן על אותו המזון של אדם, משום כבוד המלך, שנותן לו מזון לגופו. ששינוי, קשים מזונותיו של אדם לפני הקדוש ברוך הוא כקריעת ים סוף.

למה קשים? אלא משום שמזונות העולם אין באים אלא מתוך הדין, והקדוש ברוך הוא מעביר על הדין, וזו את הרשעים, את ההגונים ולשאינם הגונים. והקדוש ברוך הוא זן את כלם, מקריני ראם עד ביצי כנים.

ושכינה עומדת ורואה על כל אחד ואחד מישראל, ככתוב (יחזקאל מא) זה השלחן אשר לפני ה'. ודאי. וכתוב ואכלת לפני ה' אלהיך. לפיכך צריך שיהיה שלחנו בחל ערוך ולא ערוך, וביום שבת צריך תוספת שנוי אחר למעלה.

שנית - נטילת ידים קדם אכילה, מה הטעם? משום שאכילה צריכה נקיות, כמו שמלאכי השרת למעלה. שפך אמר רב המנונא סבא, מהו שכתוב (תהלים עח) לחם אבירים אכל איש - הלחם שמלאכי השרת אוכלים.

מה יוצא מזה? אלא מה מלאכי השרת אוכלים בקדשה ובטהרה ובנקיות - אף ישראל כן צריכים לאכל בקדשה ובטהרה, שכתוב (ויקרא יא) והתקדשתם. אלו מים ראשונים. והייתם קדשים - אלו מים אחרונים. כי קדוש - זה שמן טוב. אני ה' - זו ברכת המזון.

וכן אומרים. והתקדשתם, שכל האוכל בקדשה ובטהרה ובנקיות, נדמה למלאכי השרת שהם קדושים. ושכתוב כי קדוש אני ה', מלמד שצריך כונה בברכת המזון.

וכל האוכל בלא נטילת ידים, אכילתו טמא. והשכינה מה היא אומרת? (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמותיו. מה הטעם? משום שיש מדת פרענות בעולם, וישמו עין הרע. וכל האוכל בלא נטילת ידים, אותה המדה של פרענות שורה עליו. וכל אותו המאכל שלה הוא נקרא לחם רע עין.

שפך אמר רב המנונא סבא, שתי מדות עומדות על שלחנו של אדם, אחת מדת טוב, ואחת מדת רע. כשהאדם מקדש ידיו ומברך, מדת טוב אומרת: זהו שלחנו של הקדוש ברוך הוא. ומניחה ידיו על ראשו ואומרת לו: עבדי אתה, עבדו של מקום אתה, כמו שנאמר (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

וכשאין אדם מקדש את ידיו ואוכל, מדת רע אומרת: זה שלי הוא! מיד שורה עליו ומטמאה אותו, ומאכלו נקרא לחם רע עין.

מעשה היה בבבל, באיש אחד שזמן אותו העני לאכל. ראה אותו ונטל ידיו ואכל. אותו העני קם מהשלחן והלך לו. קרא לו ואמר לו: שב במקומך ואכל!

אמר לו: חס ושלום שאני אכל עמך, שעליך כתוב (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין וכו', ולא עוד, אלא שמאכלך טמא, וכתוב (ויקרא יא) ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם. שכל מי ששורה עליו רוח רע עין, מקבל טמאה סתומה, שאין לה פתיחות כלל. בא המעשה לפני חכמים, ונתנו לאותו העני מאה זוזים.

בכה רבי חגי ואמר, אשריכם ישראל! אשריכם עוסקים בתורה ובמצוות! ומה העני, שהיה רעב, ונעצר מעיו, ושמר עצמו, ולא חשש אלא לכבוד אדונו - כמה שר טוב עתיד למי שעוסקים בתורה.

השלישית - לטל ימין בשמאל, משום שהימין יש לו שבח על השמאל בכל, וצריך לטל את הימין בשמאל ולשמש אותו, שהרי הימין של האדם כגון עליון, להיות לו שבח על השמאל.

שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּיָמֵינוּ, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ל) מִיָּמֵינוּ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. וְכָתוּב (תְּהִלִּים קיח) יָמִין ה' רוֹמֵמָה יָמִין ה' עֹשֶׂה חֵיל. וְעַל זֶה, כָּאֲשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ וְגִבֹּר שְׂרָאֵל.

לְקַדֵּשׁ יָדָיו, צָרִיד הַשְּׂמַאל לְקַדֵּשׁ אֶת הַיָּמִין. הִכָּהוּ שְׁעוּלָה לְדוֹכֹן, מִמֵּי נוֹטֵל יָדָיו? הֲוֵה אוֹמֵר מְלֹי, שֶׁהוּא מִצַּד הַשְּׂמַאל, שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ אֶת הִכָּהוּ הַעוּלָה לְדוֹכֹן לְהִיּוֹת יָמִין כְּרָאוֹי וּלְהַתְקַדֵּשׁ מִתּוֹךְ הַשְּׂמַאל. אִף כָּאֵן גַּם, הַיָּמִין לֹא צָרִיד לְהַתְקַדֵּשׁ אֶלָּא מִתּוֹךְ הַשְּׂמַאל.

וְעוֹד, צָרִיד לִטֹּל אֶת כָּל פְּרָקֵי הַיָּד. אַרְבָּעָה עֶשֶׂר פְּרָקִים הֵם, שְׁנֵי עָרָאִים יִי"ד, וְזֶה הוּא כִּי יָד עַל כֶּסֶּי"ה, כְּמוֹ שֶׁבָּאָרְהָ רַב הַמְּנוּנָא סָבָא בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל אֶלְפָּא בִּיתָא רֹאשׁ וְסוֹף, שְׁנֵי עָרָאִים אִי"ת בִּי"ש. וְכָל אוֹתָם יִי"ד הַפְּרָקִים, בְּסוֹד שֶׁל אֶלְפָּא בִּיתָא, מִתּוֹךְ ה' וּמַעֲלָה, וְנִקְרָאִים יִי"ד פְּרָקִים. וְיִי"ד עוֹבְדִים לִיִּיד, לְהִיּוֹת כָּלֵל שֶׁל יָמִין בְּשְׂמַאל, וְהַשְּׂמַאל בְּיָמִין, וְעַל זֶה נִטִּילַת יָדִים, לְהַכְלִיל זֶה עִם זֶה.

רְבִיעִית - שֶׁצָּרִיד לְהַגְבִּיחַ יָדָיו בְּשָׁעָה שֶׁמִּבְרָךְ לְאַחֵר נִטִּילָה, וְיִקְדֵּשׁ יָדָיו, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קלד) שְׂאוּ יָדֵיכֶם קֹדֶשׁ וּבְרַכּוּ אֶת ה'. מַה הַטָּעַם?

מִשּׁוּם שֶׁהָאֲצָבָעוֹת הֵן דְּיוֹקֹן עֲלִיוֹן. הָאֲצָבָעוֹת הֵן חֲמֵשׁ. אַרְבַּע אֲצָבָעוֹת שֶׁהֵן מִחֲבֵרוֹת יָחַד, יֵשׁ בָּהֶן שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים בְּכָל אַחַת, שֶׁהֵן סוֹד שֶׁל דְּיוֹקֹן הַמְּרַכְבָּה הָעֲלִיוֹנָה. שְׁהָרִי הַמְּרַכְבָּה הַקְּדוּשָׁה הִיא אַרְבַּע, וְהֵם שְׁנֵים עֶשֶׂר פְּרָקִים, וְעַל כֵּן שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ שֶׁל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, שְׁתֵּים עָשָׂר אוֹתִיּוֹת הוּא. וְזֶהוּ שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ בְּאוֹתִיּוֹתָיו, הֵם שְׁנֵים עֶשֶׂר פְּרָקִים, כָּל פְּרָק וּפְרָק נִקְרָא אוֹת.

אֲצָבָע יִתְרָה שְׁנֵי עָרָאִים גּוֹדֵל, שֶׁהִיא חוּץ מֵהֶם, וְיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי פְּרָקִים. אוֹתָם שְׁנֵי הַפְּרָקִים, שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת טְמִירוֹת בְּשְׁתֵּי דְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת טְמִירוֹת. הַשְּׁבִיחַ שֶׁל כָּלֵם הֵם.

וְהַמְּפָתֵחַ שֶׁל כָּלֵם לְמַעֲלָה, אֵל אוֹתוֹ הַטְּמִיר שְׂאִינוּ מִתְגַּלָּה, וְאֵלֵּי הַפְּרָקִים כָּלֵם זְקוּפִים אֵל אוֹתוֹ הַטְּמִיר לְאַחֵר שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁכָּלֵם מִתְבָּרְכִים מִמֶּנּוּ.

וְעַכְשָׁיו, כִּינוֹן שֶׁהַתְקַדְּשׁוּ, צָרִיד לְזַקֹּף אֶת הָאֲצָבָעוֹת לְמַעֲלָה, לְהַעִיר אוֹתָם הַפְּרָקִים הָעֲלִיוֹנִים הַקְּדוּשִׁים (שֶׁהִסְתַּתְּרוּ). וְעַל כֵּן, ה' אֲצָבָעוֹת וְיִי"ד הַפְּרָקִים שְׁנֵים עָשָׂר בָּהֶן - הָרִי תִשְׁעָה עֶשֶׂר. וְבִי פְּרָקִים עֲלִיוֹנִים - הָרִי עֶשְׂרִים וְאַחַד בְּזִרְעֵי הַיָּמִין, כְּגַד אֶהְיָ שֶׁחֲשַׁבְנוּ עֶשְׂרִים וְאַחַת. וְכֵן בִּיד שְׂמַאל עֶשְׂרִים וְאַחַד, כְּגַד אֶהְיָ שֶׁחֲשַׁבְנוּ עֶשְׂרִים וְאַחַת. וְעַל זֶה אֶהְיָ אֲשֶׁר אֶהְיָ.

וְהַסּוֹד, אֶהְיָ"ה רֹאשׁ אֶהְיָ. אֲשֶׁר הַכֹּפּוֹ רֹאשׁ. וְעַל זֶה אָמַר (דְּבָרִים כט) רֹאשֵׁיכֶם שְׁבִטֵיכֶם. רֹאשֵׁיכֶם - זִרְעֵי יָמִין. שְׁבִטֵיכֶם - זִרְעֵי שְׂמַאל.

הַחֲמִישִׁית - שֶׁצָּרִיד לְבָרֵךְ בְּכוֹנֵה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, כְּדִי לְעוֹרֵר בְּרִכּוֹת לְמַעֲלָה, בְּדִיוֹקֹן שֶׁל הָאֲצָבָעוֹת. הַשְּׁשִׁית - לְתֵת מֵאוֹתוֹ הַמֵּאֲכָל לְעֵנִי, שֶׁזֶּהוּ כְּרָאוֹי. וּמִצָּה מִן הַמִּבְחָר לְתֵת מֵאוֹתוֹ הַמֵּאֲכָל שֶׁהוּא אוֹכֵל, מִכָּל הַמִּשְׁפָּרִים שֶׁהוּא תָאֵב, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתְּנָה מֵאוֹתוֹ הַמְּזוּן שֶׁהוּא נוֹתֵן לְעֵנִי, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַמֵּאֲכָל שֶׁהוּא נוֹתֵן, עוֹשֶׂה נַחַת לְנַפֵּשׁ הָעֵנִי הַזֶּה, וּמִשְׁמַח אוֹתוֹ.

הַשְּׁבִיעִית - לְבָרֵךְ בְּרִכַּת הַמּוֹצֵא עַל הַלֶּחֶם. שֶׁכָּךְ אָמַר רַב הַמְּנוּנָא סָבָא, שֶׁבַע אֲרָצוֹת הֵן, וְכָלֵם מְדוּרִים לְמִטָּה. וּמִכָּלֵן לֹא הִתְרַצָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא בִּתְבִיל הַזֶּה. וּבִכָּלֵן לֹא הָיוּ מֵאוֹתָם שְׁבָעָה מִיָּנִים אֶלָּא בִּתְבִיל הַזֶּה.

וּבִכָּלֵן נוֹתֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הָעֶשְׂבִּים וְכָל יְבוּלֵי הָאָרֶץ בִּיד מִמֵּנִים, פָּרַט לְאֵלֵּי שְׁבַעַת הַמִּינִים, לֶחֶם שֶׁל מֵאֲכָל בְּנֵי הָאָדָם. וּמִשּׁוּם כֵּךְ צָרִיד לְקַדֵּשׁ בִּיה"א שֶׁל הַמּוֹצֵא, שֶׁהָרִי הַלֶּחֶם נִמְסָר בִּידוֹ, וְלֹא בִּידֵי הַמִּמְנִים, וְהוּא שְׂמוֹצֵא אוֹתוֹ וְלֹא אַחֵר, וְלָכֵן ה' מוֹצֵא, וְלֹא מוֹצֵא.

הַשְּׁמִינִית - שֶׁלֹּא יִהְיֶה גִּרְגָּרוֹן וּבִלְעוֹן, אֶלָּא כְּמִי שֶׁאוֹכֵל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. שֶׁאֵין הַבְּרָכָה שׁוֹרָה בְּמַעְיוֹ שֶׁל אוֹתוֹ שֶׁנִּמְצָא בִלְעוֹן, אֶלָּא בְּאוֹתוֹ שֶׁלֹּא נִמְצָא בִלְעוֹן. וְהַבִּלְעוֹן הוּא כְּמוֹ עֶשׂוֹ, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כה) הִלְעִיטֵנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה, דָּרָךְ הַלְעִטָה. מַה הַטָּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַנֶּחֱשׁ הָרַע שְׂרוֹי בְּמַעְיוֹ, וְלֹא יִשְׁבַּע. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁנִּקְרָא רָשָׁע, שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלֵי יג) וּבִטָּן רָשָׁעִים תִּחְסָר. מִשּׁוּם כֵּךְ צָרִיד לְאָכֵל בְּנַחַת עַל שְׁלִחְנוֹ, כְּמִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ.

תְּשִׁיעִית - שֶׁיִּהְיֶה עַל שְׁלִחְנוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁהָרִי שְׁנֵינוּ, שֶׁלְּחוֹן שְׂאִין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה, הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁאוֹכֵל מִזִּבְחֵי מִיתִים. זֶה עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁכְּתוּב (ישעיה כח) כִּי כָל שְׁלִחְנוֹת מְלָאוּ קִיא צֹאֵה בְּלִי מְקוֹם. עֲבוּדָה זָרָה נִקְרָאת קִיא צֹאֵה.

מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַחְלֵק חֲלָקִים בְּכָל יוֹם וּבְכָל לַיְלָה מְזוּנוֹת לְעוֹלָם, לְעֲלִיוֹנִים וּלְתַּחְתּוֹנִים. בְּלִילָה - לְאוֹתָם הַמִּלְאָכִים הַמִּמְנִים עַל מְקוֹמָם, וְשׁוֹלְטִים בְּלִילָה, אוֹכְלִים בְּלִילָה, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (מִשְׁלֵי לא) וַתִּקֶּם בְּעוֹד לַיְלָה וַתִּתֵּן טָרֶף לְבִיתָהּ וַחֵסֶךְ לְנַעֲרוֹתֶיהָ.

בַּיּוֹם - לְאוֹתָם הַמִּלְאָכִים הַמִּמְנִים עַל מְקוֹמָם וְשׁוֹלְטִים בַּיּוֹם, מַחְלֵק לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזוּן בַּיּוֹם. כִּינוֹן שֶׁחֲלָק לָהֶם, לְאַחֲרֵיהֶם מַחְלֵק לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה.

כל אותם המלאכים שלמעלה, בעודם אוכלים מזונם, כלם מודים ומשבחים ומנשאים את אדונם, ואחר כך אף כך. כמו זה ישראל למטה, צריך להם בגון הזה ממש, להיות חברים עמם.

העשירית - מים אחרונים, שהם חובה, להעביר הזהמה הרעה ממנו, ולתת חלק לצד הרע מאותה זהמה שעל ידו, כדי שלא ימצא אליו מקטרג.

ששנינו, מדה טובה נטלה אותו הרצון והפונה של נטילת ידים, והמוציא, וברכת הנהניו, וברכת המזון. מדה רעה נטלה אותה זהמה של ידים במים אחרונים, ובה נפרד ממנו, (ולא מקטרג עליו) ובה נוטל חלקו.

ועל זה כתוב, (רות ג) ויאכל בעז וישת וייטב לבו, שברך על מזונו, ושמח אותו המקום שנקרא לב, אותו הלב שצריך לב ורצון של אדם.

ומים אחרונים חובה, ומקבל אותם אותו שנקרא חובה, ובאותם המים נחה דעתו. משום ששתי הדרגות הללו, אחת נקראת זכות, ואחת נקראת חובה. וכל הדברים של זה פותחים לזכות, וכל הדברים של זה פותחים לחובה, ונדונים לחובה. ועל זה, מים אחרונים הם החלקים של חובה, שנהנה מהם. וסוד זה.

כוס של ברכה צריכה עשרה דברים, כמו שהעירו בהם חכמים. ברכת המזון בשלשה צריך כוס. שלא בשלשה - אין צריך כוס. מה הטעם? שכוס של ברכה אין מתברכת אלא בשלשה, ומשלשה ומעלה. הנה פחות משלשה - לא.

בשלשה, אמרו רבותינו, שהוא אומר שאכלנו משלו. פאן לא אומרים למי מברך, אף על גב שהם שלשה, לא אמר למי שאכלנו משלו, או לשם, ולא אומרים אלא נברך שאכלנו, ולא אומרים למי.

וכאן העירו רבותינו, שהכוס הזה של ברכה עומדת לפניו, וענינו מסתכלים בה, והסוד - (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה. ואותה הכוס של ברכה נוטלת ברכות ומזונות מתוך שלשת האבות. ומאותו המזון שהוא נטל אנו אוכלים.

ועל זה מסתכלים בו, ואומרים נברך. שאכלנו משלו. נסכי"ם דעתנו לברך, משום שאכלנו משלו, מאותו המזון שהוא נטל לזון את העולם.

והם עונים ואומרים אל (העולם) העליון, ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו. וכעת רושמים ואומרים דרגה ידועה, שכל המזון יוצא ממנה, ואומרים ברוך. מי הברוך? אותו המקדש שהשלים שלו, המקדש העליון, שכל הברכות יוצאות ממנו. וברוך הזה, מנין לנו? שפתינו (מלכים-א ב) והמקדש שלמה ברוך, המקדש שהשלים שלו.

ועל זה הם אומרים הרשם של המקום, מה שהוא לא אמר. מה הטעם? משום שהעולם העליון הזה, שהוא בינה, מריק ברכות בראשונה לשני הכרובים שתחתיה, והם מנין ושמאל, חסד וגבורה. ועל כן נרשמו אותם שנים, לעשות רשם של אותה הדרגה העליונה. אותו שמברך שהוא באמצע, נוטל הכל מבין שני הצדדים, והוא מברך מכאן והלאה, ורושם המקום והדרגה, ואז מסכימים (מתבשרים) אחד בשלום גדול שנים עשר השבטים שלמעלה.

ובטובו חיינו, ולא מטובו. שכן טוב את אותו העולם התחתון, שיצא ממדת הטוב עצמה, שנקראת טובו, כמו שנאמר (הושע ג) ופחדו אל ה' ואל טובו. אל ה' - זה העולם התחתון. ואל טובו - זהו עץ החיים. (ירמיה לא) ונהרו אל טוב ה'. שעל ידו נאונים ונאורים כל העולמות.

בעשרה, שהרי הכל בהסכמה אחת, מהראש העליון ועד סוף כל הדרגות. אותו המברך אומר ורושם, נברך לאלהינו.

וכן משם ולהלאה, כיון שמברך ברכת הזן על המזון שיצא מתוך העולם העליון, שהוא המקור של הכל, חוזר אחר כך ואומר על ארץ חמדה, הסוד של העולם התחתון. מה הטעם? משום שאת כל הברכות צריך בראשונה לעולם העליון, שהוא המקור של הכל, ואחר כך אל העולם התחתון הקדוש.

כמו זה בקדוש, (שהרי הגדלה בראשונה לגבי העולם העליון, ואחר כך קדשה (לגבי) העולם התחתון הקדוש) יתגדל ויתקדש שמה רבא. אותו השם הגדול העליון על הכל, המקור של החיים, שממנו יוצאות כל הברכות וכל הקדושות, וזהו העולם הבא. ואחר כך ממשיכים ממנו בעולם שברא כראונו, העולם התחתון. בגון הזה כל הברכות, חוץ מתפלה בברכות שאדם שוחה בהן, שמתחיל ממטה למעלה.

ברכת הארץ, זה העולם התחתון, שנקלל בסוד של ברית ותורה. הברית - זה עץ החיים, ותורה - העמוד האמצעי. חיים ומזון - שיוצאים מן העולם הבא לזון בהם את העולם התחתון.

נשים ונעדים וקטנים חביבים בברכת המזון. אבל הם אינם מברכים, שהרי שנינו, אוי לו לאדם

שֶׁאֵשֶׁתוֹ וּבְנֵיו מְבָרְכִים לוֹ.

וְאָמַר רַבִּי אֲבָא, נָשִׁים חַיִּבּוֹת בְּמִקְרָא מְגֵלָה, אֲבָל הֵן אֵינָן קוֹרְאוֹת לְאַחֲרִים, אֲבָל חַיִּבּוֹת לְשִׁמְעַת הַבֵּרָכָה מִפִּי הַמְּבָרֵךְ. כַּעֲשֵׂי זֶה חַיִּבָּת הָאִשָּׁה לְשִׁמְעַת הַבֵּרָכָה מִפִּי בַעֲלָהּ, וְחַיִּבָּה בַעֲלָהּ לְהַמְתִּין לָהּ עַל הַשְּׁלָחוֹ, כַּדִּי לְשִׁמְעַת מִפִּי הַמְּבָרֵךְ.

אִין שָׁם זָכָר - קוֹרְאִים לְמִי שֶׁמְבָרֵךְ לָהֶם. הֵיוּ נָשִׁים הִרְבֵּה - הַמְּבָרֵךְ עֲלֵיהֶן אִינוֹ מְבָרֵךְ בְּשֵׁם. שְׂשֻׁנִּי, נָשִׁים אֵינָן מַצְטַרְפוֹת לְזִמּוֹן. וְהוֹאִיל וְאֵינָן מַצְטַרְפוֹת לְזִמּוֹן, אֵין מְבָרְכִים עֲלֵיהֶן בְּשֵׁם, שֶׁעָקַר בְּרַפְת הַמְּזוּז בְּזָכָר הוּא, וְלֹא בְּנָקְבָה. אֲבָל מַחֲיבוֹת לְשִׁמְעַת בְּרַפְת הַמְּזוּז, וּמַחֲיבוֹת בְּמִקְרָא מְגֵלָה לְשִׁמְעַת מִפִּי הַקּוֹרֵא.

בְּרַפְת בְּנֵין וְיוֹשְׁלִים בְּבִרְפַת הַמְּזוּז, שֶׁהֵרִי אֵנוֹ מְבָרְכִים עַד עֲכָשׁוֹ לְמַעֲלָה, וְיֵשׁ לְבָרֵךְ לְמִטָּה, וּלְבָרֵךְ עַל בְּנֵין הַמְּקֻדָּשׁ, שֶׁהֵרִי מִשָּׁם מְזוּז יוֹצֵא לְכָל הָעוֹלָם. וְשֶׁאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם אֵינֶם נְזוּנִים אֲלָא מִשָּׁם, מִן הַתְּמִצִּית. וְהַכֹּל הוּא בְּבִרְכָה רִאשׁוֹנָה, כָּלֵל הַכֹּל. וְעַד כָּאן בְּרַפְת הַזִּמּוֹן.

וּמִי שֶׁמְבָרֵךְ בְּרַפְת הַמְּזוּז, מְשַׁמֵּחַ לְמַעֲלָה וּמְשַׁמֵּחַ לְמִטָּה. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בְּשִׁמְחָה וּבְרִצּוֹן הַלֵּב, כַּדִּי לְשַׁמֵּחַ מִדַּת הַטוֹב, שְׂכָתוֹב וַיֵּאֱכַל בַּעַז וַיִּשְׁתֵּי וַיֵּיטֵב לָבוֹ. זֹהִי מִדַּת הַטוֹב, שְׂכָתוֹב (מִשְׁלֵי טו) וְטוֹב לֵב מִשְׁתָּה תָמִיד. בָּאוּ הַחֲבָרִים וְנִשְׁקוּהוּ, וְעָשׂוּ שִׁמְחָה וְהִלּוּלָה אַחֲרָת, וְהַזְמִינוּ אֶת כָּל בְּנֵי הַמָּקוֹם, וְשִׁמּוּהוּ רֹאשׁ לְכָלֵם.

וַיֵּבֵא לְשִׁפְבּ בְּקֻצָּה הָעֶרְמָה (רוֹת ג). רַבִּי נְהוֹרָאִי וְרַבִּי יְהוּדָאִי בָּאוּ לְטַבְרִיָּה. שָׁמְעוּ אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאוֹמֵר אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה, וַיֵּאֱכַל בַּעַז וַיִּשְׁתֵּי כו'. וַיֵּיטֵב לָבוֹ - אֲכִילַת חַיִּים שֶׁל מַעֲלָה, וּמֵאוֹתָם הַחַיִּים שָׁמַח אֶת לָבוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁמַח אוֹתוֹ, מִיד וַיֵּבֵא לְשִׁפְבּ בְּקֻצָּה הָעֶרְמָה - אֵלוֹ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת טוֹבוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁסּוֹבְבוֹת אֶת הַפֶּסֶא הַקָּדוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ז) בְּטֶנֶד עֲרַמַת חֲסִים סוּגָה בְּשׁוֹשָׁנִים.

וַיֵּמָה שְׂכָתוֹב (רוֹת ג) וַתֵּבֵא בִלְט וַתִּגַּל מְרַגְלֵתִי וַתִּשְׁכַּב - נִשְׁכָּבָה לְרַגְלִיו, וְלֹא נִשְׁכָּבָה כְּנֶגְדּוֹ, וְלֹא אֲצִלוֹ. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלֵּילָה, מִכָּאן שֶׁעַד חֲצֵי הַלֵּילָה לֹא יָדַע, שֶׁאֵין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס לְגוֹ עֵדוֹ עִם הַצַּדִּיקִים אֲלָא עַד אַחֵר חֲצֵי הַלֵּילָה.

שֶׁהֵרִי בְּרִאשִׁית הַלֵּילָה כָּל הַנְּשָׁמוֹת עוֹלוֹת, וְעֲרַמַת הַחֲסִים מִתְּתַקֵּנָת בָּהֶם. כְּשֶׁנִּחְלַק הַלֵּילָה, אֵז קוֹל מִתְעוֹרֵר וְקוֹרֵא, וְאוֹתוֹ הַקּוֹל מִתְעוֹרֵר מִצַּד הַצָּפוֹן. וְאוֹתָם הַשְּׁלֵהָבוֹת מַגִּיעוֹת עַד אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁנִּקְרָא גִבֹר, וְאֵז קוֹרֵא בְּחִיל, וְנִקְרָאת קְרִיאַת הַגִּבֹר. וּמִיָּהוּ? גִּבְרִיא"ל. מִכָּה אוֹתָהּ הַשְּׁלֵהָבָת בְּכִנְפֵי הַתִּרְנַגּוֹל שֶׁלְמִטָּה, וְקוֹרֵא.

וְאֵז מַעֲלָה וּמִטָּה בְּקִיּוֹם הַדִּין שֶׁל הַשְּׁמַאל עוֹמְדִים. וְאֵז כְּתוֹב (רוֹת ג) וַיְהִי בַחֲצֵי הַלֵּילָה וַיִּחְרַד הָאִישׁ וַיִּלְכַּת וְהָיָה אִשָּׁה שֶׁכָּבַת מְרַגְלֵתִי.

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלֵּילָה. שְׂשֻׁנִּי, שְׁלֹשׁ מִשְׁמְרוֹת הוּא הַלֵּילָה, וְעַל כָּל מִשְׁמֵר וּמִשְׁמֵר יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׁוֹאֵג בְּאֵרִי. וּבְכָל מִשְׁמֵרָה וּמִשְׁמֵרָה מְלָאכִים יְדוּעִים, מְמַנִּים בְּלֵילָה בְּשִׁלֵּשׁ הַמִּשְׁמְרוֹת הַלָּלוּ.

בְּמִשְׁמֵרָה הָרִאשׁוֹנָה, הֵם הַמְּלָאכִים שְׂאוֹמְרִים שִׁירָה בְּרִאשִׁית הַלֵּילָה. וַיֵּמָה הֵם אוֹמְרִים: (תְּהִלִּים כד) לְדוֹד מִזְמוֹר לְה' הָאֶרֶץ וְגו', (שִׁם) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה'. (שִׁם) נָקִי כַפִּים וְיָבֵר לִבָּב וְגו'.

מִשׁוֹם שֶׁכָּל נְשָׁמוֹת בְּנֵי הָאָדָם יוֹצְאוֹת וְרוֹצוֹת לַעֲלוֹת. כְּשֶׁעוֹלוֹת לְמָקוֹם שֶׁל הַמְּמַנִּים הַלָּלוּ שְׁשֵׁם עוֹמְדִים הַמִּשְׁמֵרָה הָרִאשׁוֹנָה, יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה הִיכָלוֹת, כְּחֶשְׁבוֹן יְמוֹת הַשָּׁנָה, וּמְמַנִּים מְגִנִּים עֲלֵיהֶם.

אִם זֹכוֹת אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת, פּוֹתְחִים לָהֶן פְּתָחִים עֲלִיוֹנִים. וְאִם לֹא, דּוֹחִים אוֹתָן הַחוּצָה, וְהוֹלְכוֹת וּמְשׁוֹטְטוֹת בְּכָל הָעוֹלָם, וּפּוֹגְשׁוֹת אֶת אוֹתָן הַרוּחוֹת הַרְעוֹת, וּמוֹדִיעוֹת לָהֶן דְּבָרִים, מִהֶם כּוֹזְבִים וּמִהֶם אֱמֵת. אִם זֹכוֹת לְהַכְנִס, פּוֹתְחִים לָהֶן פְּתָח, וְנִכְנָסוֹת וְעוֹלוֹת לְמָקוֹם אוֹתָן הָאֲחֵרוֹת.

מִשְׁמֵרָת שְׁנִיָּה, שָׁם הֵם הַמְּמַנִּים הָאֲחֵרִים, שְׂנִקְרָאִים אֲבֵלִי צִיּוֹן, שֶׁמִּתְאַבְּלִים עַל חֲרָבּוֹ בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ.

וּבְאוֹתָהּ הַשָּׁעָה שֶׁל קְרִיאַת הַגִּבֹר, שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת אוֹתָהּ הַשְּׁלֵהָבָת שֶׁל צַד הַצָּפוֹן, מֵאוֹתָהּ הַתְּעוֹרְרוֹת הַשְּׁלֵהָבָת הַזֹּאת, כְּשִׁיּוֹרְדָת לַעֲוֹלָם הַזֶּה, עַד כְּנִפֵּי הַתִּרְנַגּוֹל שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, קוֹרֵא בְּחִיל, וְאָמַר: הַתְּעוֹרְרוּ לְבַכְיָה שֶׁל בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ כָּל אוֹתָם בַּעֲלֵי הַשָּׁלוֹם, שְׂכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה לג) מְלָאכִי שְׁלוֹם מֵרַבְּיוֹן.

מִי שְׂרוּאָה בָּכִי, וּמִי שֶׁלֹּא רֹאָה בָּכִי, כָּלֵם מִתְּכַנְסִים לְבָכִי שֶׁל בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ. מִי רָאָה הַעֲרֻבּוּבָה שֶׁל כָּל צְבָאוֹת הַשָּׁמַיִם, וְכָל הַמְּרַכְבוֹת הַקָּדוֹשׁוֹת שְׂגוּעוֹת וּבֹכוֹת?

וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹעָה וּבּוֹכָה, וּבוֹעֵט בְּשִׁלֵּשׁ מֵאוֹת וּשְׁבַעִים (וְתִשְׁעִים) רִקִּיעִים. וְאֵז, בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה כְּתוֹב, (רוֹת ג) וַיְהִי בַחֲצֵי הַלֵּילָה וַיִּחְרַד הָאִישׁ וַיִּלְכַּת. הָאִישׁ - זֶה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁשׁוֹאֵג וְנוֹתֵן קוֹל עַל חֲרָבּוֹ בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (יִרְמִיָּה כה) ה' מִמְּרוֹם יִשְׁאַג וּמִמַּעַן קָדָשׁוֹ יִתֵּן קוֹלוֹ. שֶׁאֵג יִשְׁאַג

על נהו - זו השכינה. וילפת - כמו שנאמר (איוב ו) ילפתו ארחות דרכם.

ואז הוא בועט בכל הרקיעים, וכל הצבאות וכל המרכבות בוכים ומתאבלים באותה השעה. מה הם אומרים? (תהלים עט) אלהים באו גוים בנחלתך וגו'. נתנו את נבלת עבדיך וגו'. (שם קלט) על נהרות בכל וגו'.

וילפת, למה? משום (שהרי) הנה אשה שכבת מרגלתי, שוכבת לעפר, מהדקת בין הרגלים, זו כנסת ישראל. אז באותה שעה היא מתעוררת אליו, והוא שואל אותה, מי את בתי בגלות, ומי את בשעה הזו?

ותאמר אנכי רות אמתך. רוחה בצער, רוחה במכאובים על בני (שהם) בגלות, ועל הפלטרין הקדושים שגרשתי מהם. ולא די שגרשתי, אלא שמחרפים ומקללים בכל יום עליהם, ואין לי פה בגלות להחזיר להם.

ויאמר ברוכה את לה' בתי היטבת חסדך האחרון מן הראשון לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל אם עשיר. אמר לה הקדוש ברוך הוא, בתי, נזכר לפני, כשדוד משיחי גרש מירושלים, והוא בא עד בחורים, ויצא שמעי בן גרא מן הימני אל משיחי, וגדף וקלל אליו, ושתק. כמו הגדוף הזה לא היה גדוף, וקלל אותו קלה נמרצת, ולא חשש להשיבו, ושתק.

וכעת בגלות, אף כאן חסד ואמת הרבה עשית עמדי, והיטבת (שהיטבת) את החסד האחרון הזה מאותו הראשון שהיה מבחורים, ואינך חוששת ללכת אחר החורפים והגדופים של שאר העמים, שהם כמו אותו מבחורים. אם דל - זה אספספגוס, שלא היה בן מלך. ואם עשיר - זה נבוכדנצר המלך בן מלך, ראש הזהב.

וחכמת שלמה אל שמעי, מה כתוב בו? (שמואל-ב טז) צא צא איש הדמים ואיש הבלעל. צא צא פעמים. צא מירושלים, צא מביתך. אמר לו שלמה, איני כך, אלא (מלכים-א ב) בנה לך בית בירושלים וגו', והיה ביום צאתך וגו'.

ועל זה אמר לו הקדוש ברוך הוא, היטבת חסדך האחרון מן הראשון, שהתקיימת בקיום אלי, ולא חששת לחרוף והגדוף של שאר העמים. אבל ליני הלילה, תהיי כעת בגלות, והובילי את בניך לשם בתורה ובמעשים טובים. ואם יעידו עליך מעשים טובים לגאל אותך - וגאל, ואם לא - וגאלתיך אנכי. חי ה' שכבי עד הבקר, עד שיבא הבקר והארת הגאלה. (ליני הלילה וגו').

בשעה שחלק הלילה, היא מתעוררת אליו, ואז נכנס הקדוש ברוך הוא לגן העדן עם הצדיקים, להשתעשע בתורה בגן העדן עד בא היום.

ואז בא הגואל. מתי? בזמן שישראל מתפללים תפלה, וסומכים גאלה לתפלה, וישראל שריים על הארץ הקדושה. וכשלא סומכים גאלה לתפלה, אז לא סומך זה את זה, והולכת בגלות.

והנה הגאל עבר אשר דבר בעז (רות ד), וזהו גואל קרוב, יותר קרוב לגאלה. הרבה קרוב לעולם הבא, והימין העליון.

ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני. מה זה אלמוני? אלמוני ממש. שהרי כתוב, השיב אחר זמינו. למה? אלא משום שהרי עד קץ הימין שוכבת לארץ, אז הוא אלמוני. פלוני מכסה, גנוז מיום שנברא העולם.

לא אוכל לגאל לי פן אשחית את נחלתי (שם). מכאן ששני משיחים הם, גואל קרוב וגואל רחוק. גואל קרוב מצד הימין. גואל רחוק זה משיח בן יוסף. ומי הוא? יוסף שנקרא צדיק, וזהו המשיח שבא ראשון.

לא אוכל לגאל לי, שהרי הימין (שהוא לאחור, שכתוב (איכה ב) השיב אחר זמינו), כתוב בו הושיעה ימינך וענני. ועד שנושע זה, לא אוכל לגאל לי.

גאל לך אתה את גאלתי. שהרי משיח בן יוסף בא וגאל הראשון. אחר כך מתעורר הימין הגנוז, שהוא גנוז לשני הצדיקים הללו, צדיק וצדיק. ועל זה שנינו שהוא גנוז לצדיקים, ובזה יקומו ויתחברו בתשוקה בגניזה, לעשות תולדות ופרות בעולם, ואז ימין ה' רוממה.

ויאמר הגאל לבעז קנה לך וישלף נעלו (רות ד), כמו שנאמר (איוב כ) שלף ויצא מגוה. (שלף איש - זה משה) בהתעוררות של ברית מדבר, ובלשון כבוד. שכיון שמתעורר הימין אל הצדיק, מיד וישלף נעלו, (ההתעוררות) שלו אל העולם התחתון. (אז מתעורר לעשות תולדות בעולם) בכח אותו הגואל הקרוב, ומעורר אותו אל העולם, ואומר קנה לך.

עד כאן סודות המגלה הזו. באו רבי נהוראי ורבי יהודאי, ונשקו ראשו וידו. אמרו, ודאי אור של סיני (בסלע העליון) כך גם לפניו, המאור של האור הוא.

וזאת לפנים בישראל על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר שלף איש נעלו ונתן לרעהו וזאת התעודה בישראל (רות ד). רבותינו פותרים הפסוק, ואומרים, זהו שכתוב (תהלים קב) לפנים הארץ יסדת ומעשה ידיך שמים. כשברא הקדוש ברוך הוא עולמו, לא ברא אותו אלא עם התורה. והתורה היתה אלפים שנה קדם שנברא העולם, שכתוב (משלי ח) ואהיה שעשועים יום יום.

ששנינו, כשברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, הכין את התורה, שכתוב (איוב כח) אז ראה ויספרה וגו'. וברא בה העולם, ואחר כך גנזה. עד שברא אדם הראשון, ולמדה לו, שכתוב (שם) ויאמר לאדם וגו'.

באותה שעה עמדו כל האותיות לפניו. זאת אומרת: בי ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, וזאת אומרת: בי ברא הקדוש ברוך הוא עולמו. עמדו לפניו כל האותיות למפרע, בתש"ר.

באה ת', ואמרה לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, רצונך לברא בי את עולמך, שאני חתימת כל האותיות, ועוד, ששמך הוא אמת, בי נחתם? אמר לה: לא, אינך כדאי לברא בך את עולמי, שבוד עתידין כמה צדיקים מבני למות, שכתוב (יחזקאל ט) והתוית ת"ו על מצחות האנשים וגו'. ומיד נצאה לפניו בפחי נפש.

עמדה ש"ן לפני הקדוש ברוך הוא, ואמרה לפניו: רבוננו של עולם, רצונך לברא בי את העולם, ששמך שהוא שדי חתום בי? אמר לה: לא אברא בך את עולמי.

עד שבאו ק"ר מחברים יחד. אמר: לא אברא בהם את עולמי. וכן באו לפניו כלם, עד כ"ף.

כיון שירדה כ"ף מעל הכתר, נודעזע הכתר, ונודעזעו שמונים אלף רבוא מרגליות הקבועים בכתר. אמר להם הקדוש ברוך הוא: למה אתם מזדעזעים? אמרו: רבוננו של עולם, כל טובנו וכל כבודנו, אינו אלא באות כ"ף, ועכשו ירדה מעלינו.

אמרה לפניו: רבוננו של עולם, רצונך לברא בי את עולמך, שאני אות של כבודך? גער בה הקדוש ברוך הוא, אמר: כ"ף כ"ף, חזר למקומך, ולא ישאר הכתר שלי גרוע, ולא אברא בך את עולמי, שבוד עתידין לפשל כמה אלפים מישראל, שנאמר (שמות לב) ויפל מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש. מיד חזרה מלפניו בפחי נפש, וכן כלם.

עד שבאה ב"ת, ואמרה לפניו: רבוננו של עולם, רצונך לברא בי את עולמך, שאני אות של ברכה, ובי מברכים אותך בנך ישראל העתידים לבא בעולם, ואומרים ברוך אתה ה'! אמר לה הקדוש ברוך הוא: בך נדאי אברא את עולמי, ואת ראיה לך?

עמדה אות אל"ף, ולא נכנסה לפניו. אמר לה הקדוש ברוך הוא: אל"ף אל"ף, למה לא תכנסו כשאר כל האותיות שנכנסו לפני? אמרה לפניו: רבוננו של עולם, מפני שראיתי כל האותיות שנכנסו לפניך, שניצאו בפחי נפש. וכבר נתת לאות ב"ת רשות שתברא בה את עולמך, ואין ראוי למלך המלכים, למי שנתן מתנה, להעבירה ממנו, ולפיכך עמדת במקומי. אמר לה הקדוש ברוך הוא: הואיל וכן הוא, את תהיי ראשונה לכל האותיות. בך אני מתעלה להקרא בך שמי אחד.

ובתורה היה משגיח הקדוש ברוך הוא, וברא את העולם. וחרו באות ב' בלבד ברא את העולם, והלא (ואתה) אמרת בתורה בלה ברא את העולם?!

אלא, מלמד שעשה הקדוש ברוך הוא לאות ב"ת כמין ארון שמכסה מעל, וכל האותיות באות ומראות בה את כחן, וכל האותיות עמדו בה. לפיכך בתורה ממש השגיח הקדוש ברוך הוא וברא את עולמו. (זהו שכתוב (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו)

רב הונא אמר, בא וראה שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה. אף על פי שהאותיות נכנסו למפרע, תש"ר, והדיחן מלפניו, ונתן הקדוש ברוך הוא הכבוד לאות ב' - כשברא את עולמו, בא וצרפן לאות ב', שכתוב בראשית. הרי לך תש"ר, ואות א', ואות יו"ד, נצטרפו עמה.

ואות ב' נטלה כל האותיות עמה, והקדוש ברוך הוא ברא בהם את עולמו. והאותיות כלם נקראו לפניו. מה הטעם? מפני שנבראו אלפים שנה קדם שנברא העולם. ובתורה, שנקראה לפניו, ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו. זהו שכתוב (תהלים קב) לפנים הארץ יסדת ומעשה ידיך שמים.

רבי חנינא אומר, מאותם דברים שעלו במחשבה קדם שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו - ישראל עלה במחשבה, מפני שהם ראויים לקבל התורה. וכל האותיות נכתבו בראשו. כיון שעלה במחשבה, כביכול עמד הקדוש ברוך הוא, וחקק בו את התורה, וכל האותיות נכתבו (נכתרו) בראשו.

ועליו נתקיימה התורה. זהו שכתוב (רות ד) וזאת לפניו בישראל. ואין זאת אלא התורה, שהיא קדם לישראל. לפניו אלו האותיות. והכל היה חסוק ונרשם בישראל.

וזאת התעודה - זו תלמוד ורשומי, שכתוב (ישעיה ח) צור תעודה חתום תורה בלמדי. בארץ

ישראל, שם נקראו למודי ה', ושם היו, ולא בחוץ לארץ. וכתוב (שם) לתורה, ולתעודה. ועל התמונה - זו תלמוד בבלי, שפילפלו בלשון יהודית, והכל היה לפני הקדוש ברוך הוא קדם שברא העולם.

לקיים כל דבר - זה ברית מילה, שהוא קיום כל התורה. שלף איש געלו - זו מצות חליצה. ונתן לרעהו - זו מצות יבום. (מכאן אמר רבי עקיבא, מצות חליצה קודמת למצות יבום) וזאת התעודה בישראל, מכאן אמר רבי עקיבא, מיום שחרב בית המקדש, נגדעו אלופי עצה, והדעות משבשות, והלב אינו קים על בריו, והולך הכל אחר מראית העין.

אמר רבי יודאי, מצות יבום משבחת. והמקיים מצות יבום לשמה, נעשה שתף לקדוש ברוך הוא. והמקיים מצות יבום זוכה לשמו הגדול ברוך הוא כחזקאל, שכתוב (יחזקאל לו) ויהי קול כהנבאי והנה רעש, שנבואתו היתה ברעש, ולא בנחת.

רבי חזקיה (חנינא) אמר, גדולה מצות יבום, שהמקיים מצות יבום לשמה, נעשה שתף לקדוש ברוך הוא, שכתוב (רות ד) ולא יפרת שם המות. וכתוב (מלכים א ח) ולא יפרת לך איש וגו'.

רבי חנינא לטעמו. ונתן לרעהו - זו מצות יבום. מהו ונתן לרעהו? אמר רבי חנינא, משל לאדם שהיה טועה במדבר במקום לסטים וחיית. כיון שראוהו לסטים טועה, עמדו עליו והכוחו, וקפחו כל שכוונו וכל עמלו.

שמע חברו, זין עצמו והלך והוציאו מידם ערם מכל. מה עשה? בנה לו בית ונתן לו מתנות, ועשה לו מלבושים אחרים ונתן לו. בא ולבש אותם המלבושים, וישב באותו הבית, והתחיל להרויח כבתחלה. וזה ונתן לרעהו ודאי.

וזאת התעודה בישראל, ולא בעובדי כוכבים, שלא נתנה להם מצוה זו, ועליהם כתוב (ירמיה ו) יאבדו מן הארץ ומתחת השמים אלו. ואין להם תקומה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שכתוב (ישעיה כו) מתים בל יחיו רפאים בל יקמו וגו'.

ויאמרו כל העם אשר בשער והזקנים עדים יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה וגו' (רות ד). מכאן שאין מברכים שבע ברכות אלא לבתולה שנקראת כלה, שכתוב (ישעיה סב) כי יבעל בחור בתולה וגו', ומשום חתן וגו'.

אבל אלמן ואלמנה מברכים אותם כעין שבע ברכות, כענין בעז ורות. (שאמר רבי חנינא, בעז ורות) אלמן ואלמנה היו, וברכו אותה כעין שבע ברכות, ששבח בתולה על בעולה בברכות ובמתנות. זו נקראת כלה, וזו לא נקראת כלה, שכתוב כי יבעל בחור בתולה יבעלוהו בניו ומשום חתן על כלה.

כעין שבע ברכות שברכו לבעז. מה הם? זהו שכתוב ויאמרו כל העם אשר בשער וכל הזקנים עדים. א' - יתן ה' את האשה הבאה אל ביתך. ב' - כרחל. ג' - וכלאה. ד' - אשר בנו שתייהם את בית ישראל. ה' - נעשה חיל באפרתה. ו' - וקרא שם בבית לחם. ז' - ויהי ביתך כבית פרח.

ובשביל הכבוד מברכים בורא פרי הגפן לאלמן ואלמנה כבתולה, וכוללים ברכה זו באמצע, ולבסוף חותם המברך: אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה וגו', משום הכבוד שלהם, שיש בו עשרה אמונים (אמונים), כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם.

רבי יודאי אמר, שבעה הם. ששון ושמחה - שנים. אחד. חתן - שנים. וכלה - שלשה. גילה ורנה - ארבעה. דיצה וחדנה - חמשה. אהבה ואהבה - ששה. שלום ורעות - שבעה. חתן וכלה - שלשה. אהבה ואהבה - שלום ורעות - שבעה.

רבי חנינא פרש כל אחד ואחד על מקומו. ששון אחד. שמחה ב'. חתן ג'. וכלה ד'. ומוסיף, גילה ה'. דיצה ו'. אהבה ז'. ואהבה ח'. שלום ט'. ורעות י'. שהרי הם עשרה כנגד מאמרות שבהם נברא העולם. ויש בברכה זו חמשה קולות שבהם נתנה התורה, וכלם יורשת כלה בתולה בברכות, שהרי היא ראויה, ואלמנה אינה ראויה.

כל העם אשר בשער - זו סנהדרין גדולה שהיו שם, כמו שנאמר (שמואל ב כג) מי ישקני מים מבזר בית לחם אשר בשער. והזקנים עדים - אלו תלמידי חכמים והפרנסים. וכלם ברכו ברכה זו להם, שהרי פרנס הדור היה, ומי הוא? אבצן מבית לחם.

ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד בן לנעמי (רות ד). חכמים פותרים הפסוק בזה שכתוב (שמות כב) אם חבל תחבל שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו. הפסוק הזה בנשמה של אדם מדבר בזה העולם. (ובגופו כשהולך לבית עולמו, בנשמה בזה העולם) מלמד שנשמתו של אדם יוצאת בכל לילה ולילה, והקדוש ברוך הוא ממשכן אותה, ולמחרתה משיב אותה לחיקו של אדם.

לפיכך צריך האדם להפקיד נשמתו ליוצרו, וקורא פסוק אחד של רחמים, כגון (תהלים לא) בידך אפקיד רוחי פדית אותי ה' אל אמת. והואיל והיא בפקדון - אף על פי שהיא מחזקת בכמה חובות,



הקדוש ברוך הוא משיב אותה לחיקו של אדם.

קענין זה צריך להתנהג במדותיו של הקדוש ברוך הוא וללכת בדרךיו, שכתוב (דברים כח) והלכת בדרךיו. שהרי נשמתו פקדון בידו, שהיא מתחת כסא הכבוד, והוא נוצר מטפה סרוחה. הרי פקדון נשמתו בידו.

וכתוב אם חבל תחבל שלמת רעד, אם חבלת מעשיך וללכת נשמתך, שהוא מאור לבושו של הקדוש ברוך הוא, שהוא רעד ורע אביך - עד בא השמש, כשיגיע זמנו להפטר מהעולם, תשיבנו לו, שכתוב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. תנה לו כמו שנתנה לך.

אם חבל תחבל. אם חבל אדם מעשיו, לאחר כן כשהגיע שעתו, מרב חובותיו לקונו, חבל את שלו ונוטל נשמתו.

לפיכך כתוב לא תחבל בגד אלמנה. מה הטעם? הואיל ומשכנתו בידו של מקום, אין צריך למשכן אותה פעם אחרת, שכתוב (נחום א) לא תקום פעמים צרה. כל הנפשות בידו של הקדוש ברוך הוא. אם זכו - נכנסות במחצתן של הצדיקים בגן עדן. לא זכו - נכנסו בגיהנם.

רבי נחוניא בר יוסי אמר, מקום נתבצר להם לרשעים בגיהנם, ומשם יוצאות ומשוטטות נפשות בעולם ואין להם מנוחה, וחוזרות לגיהנם, ובאות לאחריו כן, ונדחות משערי חיים, וחוזרות לעולם. ומי הם? אותם שהפגינו את בריתם ולא נתעסקו בפריה ורביה.

עד שבא הקדוש ברוך הוא ובונה אותם, ושותל ונוטע אותם בעולם. משל לאדם שנטע אילן. ראה שלא הצליח, עוקרו ושותלו במקום אחר. וכן פעמים רבות, שכתוב (איוב לג) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר.

על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו (עמוס ב). (ארבעה פתחים חוזר האדם) ארבעה פתחים בשמים, ובכל פתח ופתח ממנים. הראשונים רחמנים, ועקרו ושתלו במקום אחר. אם שב בתשובה - הראשונים הרחמנים אומרים לו: צא מן הפתח הזה, ונעזר לך שתצא מן הפתח הזה.

כדגמא זו השניים והשלישים. אם ישוב בתשובה ויורו כבתחלה, הרי הראשונים שניים ושלישים נעשו כלם רחמנים ויוציאוהו. אבל אם יבא לפתח הרביעי, לא יצא לעולם, שגאמר על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו. והם אותם שהפגינו ברית קדש.

מה הטעם? ששנינו, אמר רבי יוסי אמר רבי יודא, מפני שממעט את הדמות. ומנדין אותם בעולם הבא, ומתמעטים מעשיהם לפני המקום, ועליהם כתוב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי כי תולעתם לא תמות. שכל הפוגם בריתו, כביכול כאלו פוגם במקום אחר.

רבי יוסי פתח, (תהלים קכז) אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם וגו'. במתעסק בפריה ורביה הכתוב מדבר. מהו לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער?

אלא בזמן שהאדם יוצא מן העולם הזה ונפשו באה לכנס במקום הראוי לה, כמה מלאכי חבלה עומדים מצד זה ומצד זה, וכמה מלאכי שלום עומדים מצד זה ומצד זה. זכה - מקדימים לו מלאכי שלום ואומרים לו שלום בוא. לא זכה - מלאכי חבלה מקדימים לו ואומרים (ישעיה ג) אוי לרשע רע כי גמול נדיו יעשה לו.

ומי הוא? מי שלא נתעסק להניח בן בעולם הזה. שכל המניח בן בעולם הזה ומלמדו תורה ומעשים טובים, אין מלאכי חבלה וגיהנם שולטים בו. זהו שכתוב (תהלים קכז) לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער. אלו מלאכי חבלה שאינם יכולים לשלט עליו.

שלא יאמר אדם, הרי תורתו ומעשים טובים מגנים עלי, ולא אתעסק בפריה ורביה. אלא אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אינו נכנס במחצתו של הקדוש ברוך הוא, ואין לו חלק לעולם הבא.

כמו אחד מחברנו, שהוציאוהו משלשה עשר שנים של אותו העולם, שאלמלא קולו של רבי יודא החסיד, היה נטרד משני העולמות. שהרי אין לך אדם בעל תורה ומעשים טובים כחזקיה מלך יהודה, עליו השלום, וכתוב בו (ישעיה לח) כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה. כי מת אתה בעולם הזה, ולא תחיה בעולם הבא.

רבי יוחנן היה דורש, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך וגו' - צריך להתעסק בעולם הזה בפריה ורביה ובחירותו ובזקנותו שלא יעזב ממנו, אף על פי שהוא זקן לא יסלק עצמו. מה הטעם? כי לא תדע [אינך יודע] אי זה יכשר הזה או זה וגו'.

רבי יוחנן היה קשיש זמנים, וכהו עיניו מלהסתכל, והחלשה התגברה עליו. קם ואמר, מה אני לעולם הבא, שהיו לי בנים ומתו? אמרו לו, רבנו, מימך אנו שותים, כמה בנים נשארו (אתה השארת) שמחזקים אותך לעולם הבא. לא נחה דעתו.

עד שהאיר הקדוש ברוך הוא את עיני זקן אחד. קם ואמר, עליך רבי יוחנן, שאתה זקן וחלשה התגברה עליך, ועל רבי חזקיה שהוא עקר אמר הכתוב (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי וכו', (שם) ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יפרת. נחה דעתו של רבי יוחנן. אמר לו, תנוח דעתך כמו שהנחת את דעתי.

רבי ברוקא אמר, כתוב (ויקרא כב) ונקרתה הנפש ההוא מלפני. אם הנפש תפרת, הגוף ההוא מה יהיה ממנו? אם כך, כמה קברים בריקנות! כמה ציונים לחנם! שהרי אם אחר כך הקדוש ברוך הוא בונה אותה הנפש כמו מקדם בעולם הזה, הגוף שעצב נאבד, והקבר לריק. אם כך, כמה עצמות נאבדו, וכמה קברים לחנם.

אלא הקדוש ברוך הוא לא נכלה מעשי ידיו, אלא מהארץ ומתחת השמים האלה. ויחדו למטה, ויבנו בקוים אחר בתוך אותם התחתונים, במדור שנקרא נשיה, ושם הם יתפנסו (ישכחו) לדורי דורות.

שהרי שבע ארצות למטה, ואלו הן: ארץ, אדמה, ארקא, גיא, נשיה, ציה, תבל. תבל הוא המדור שלנו. כמה הגופים הללו הם בנשיה? אלא שהם שכחו את מצוות רבונם ולא התעסקו בפריה ורביה ולא גרמו להתפשטות ברית הקדש בעולם, לכן הם ישכחו בנשיה לדורי דורות, ולעולם אין קבר לחנם ואין ציון לריק.

ובאותו המדור של נשיה, אין אלא אותם שנקראים גופי חנם, הגופים שיוצרים לשם לחנם ואין עושים תולדות, שהרי נשים אין ביניהם, וזוהרים ואוכלים, ושוכחים כל מה שעושים.

הנפשות, טרם שנבנות בעולם הזה, נדחות מכמה שערים, והולכות ומשוטטות בעולם הזה, עד שימצאו גואל. ואלו נקראות שכנות. זהו שכתוב (רות ד) ותקראנה לו השכנות שם וגו'. והגוף הזה נבנה להתקיים בתבל ארצו.

רבי יודאי היה לפני רבי עזריה בר סימאי. אמר לו, צדיקים שהזדמן להם חטא מאותם כריתות של התורה, והרהרו (וחשבו) תשובה ומתו, האם מיתה מכפרת עליהם או לא? אמר לו, כן, ולפעמים שנענשים באותו העולם, ומתפפר להם.

ראה פניו ירקות. אמר לו, אמר מה שתאמר, התורה אין מקבלת טמאה, שנאמר (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש נאם ה'. הרהורים רוטשים בלבבך. אמר, סוד ה' ליראיו. עשרה זקנים הרוגי מלכות נענשו על מכירת יוסף.

אמר לו, רבי עקיבא אין לו זכות אבות. אמר, (דברי הימים א יב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים.

פתח ואמר, (בראשית ל) ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך. שכר פעת, שכרתיך לאחר זמן. יששכר - יש שכר. ולאחר זמן נהיו למלכות שמים. הגופים שלהם ישארו במקומם בעולם הזה, והכל חוזר כמו מקדם. כתוב (שם מט) איש אשר כבדו ברוך אתם.

נפל על פניו רבי יודאי, ונרדם. הראו לו בחלומו הפסוק הזה, (קהלת ה) אל תתן את פיך לחטיא את בשרך. נכנסת - סתם. מאותו היום לא דיבר בזה, אלא תהיה אומר, (תהלים לו) מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיד יחסיו. ובצל כנפיד ממש, ואין לדבר בבניו, שהרי חסד ה' בכל נמצא.

אמר רבי עזריה, ודאי כך הוא, שהרי כתוב (דברי הימים א טז) אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו. וכתוב (איוב יב) אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש. בכבשים הנעלמים שלו אין לדבר כלל, שהרי מי שבגדו רוחות ונשמות של צדיקים, הדברים הנסתרים שהוא עושה, אין להכנס בהם.

ילד בן לנעמי (רות ד), מה (בזה) מצאת האבדה שאבדת. מכאן שאותה הנפש שנדה מהגוף הדק, אין לה רשות להאיר ולהתפשט, להראות שאין לו כח, שכתוב (איוב לג) ישוב לימי עלומיו.

באותה השעה שהגוף הזה נבנה, מיד (כמו ששעך דק נדלק מיד) ותקראנה לו השכנות שם. ולמה כאן שם? בכל מקום שכתוב שם, זו הנפש, כמו שנאמר (רות ד) ולא יפרת שם המת. זו הנפש. וכאן ותקראנה לו השכנות שם, אותן השכנות קוראות לאותו הגוף שנבנה פעת שם, קוראות לאותה הנפש להתתקן באותו הגוף. שהרי לפעמים מזמנת לשם הנפש, ולפעמים אינה מזמנת, משום שהולכת ומשוטטת בעולם, ואז קוראים לה אל אותו הגוף.

ובשעה שמתעורר הרצון, הולכת אל קברי האבות, אל קברי החסידים, עד שמתעורר בעו פאן, ושאר הנשמות קוראות לה, ובאה ונמצאת ומתתקנת במקום הזה.

והרי כתוב, (איוב לג) אם נשים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף? שונה כאן, שהיה גואל קרוב, שהרי תועלת יתרה באותו הגואל שנקרא קרוב, שהתעורר להיות מזמן לשם, מיד שהתעורר אליו.

וכאן שהיה רחוק, הצטרכו לקרא לה, שהרי מחשבה רחוקה היתה. במחשבה קרובה אין צריך, אלא היא באה באותה ההתעוררות להבנות שם. ועל כן ותקראנה לאותו הגוף שם, אותה הנפש להבנות שם. רבי סימאה אמר, בכמה מקומות עשה הקדוש ברוך הוא חסד עם אותו הנפשות שלא מוצאות מנוחה, משום שלא עשו חסד ולא עשו בן.

וימה נעשה מהם, אותה הנשמה שהולכת בלי ולד לאותו העולם ולא עשתה בן? רבי סימאי ורבי יוסי. אחד אומר, מוריד אותה הקדוש ברוך הוא לארץ התחתונה. ואחד אומר באבדון. מי שיוֹרֵד לשם, אוֹבֵד מכל וכל. ועליהם כתוב (ויקרא כג) והאבדת את הנפש ההיא.

רבי יודאי בר סימון אמר, אשרי מי שמשתדל לדעת את אותו העולם ששם הנשמות. מי שמכיר אותו ומשתדל לדעת אותו, אין שעור לחכמתו.

רבי פרחיא אמר, כל זמן שהגוף לא נח במקומו, נפשו אף כך. והוא היה תמיד משתדל לדעת באותו העולם של הנשמות.

יום אחד היה הולך בשדה, ומצא גוף אחד תחת אילן חרב מת. השגיח בו, ומצא שהוא יהודי, ומצא פריכות של מצוה, וספר של אגדה עמו.

אמר, ודאי תלמיד חכם הוא. התעסק בקברו, והלך לעיר, ותקן לו תכריכים וקבר. והזמין בני אדם, ובכה עליו, והשתדל עליו והוציא כל מה שהיה בידו.

כיון שנגנז ונקבר אותו הגוף, הנפש שלו נכנסה לתוך הישיבה העליונה. אמרו לה: אין לך כעת רשות להכנס בקבר (למקום) הסלע העליון, לכי והשלימי חסד למי שהשלים לך!

יום אחד רבי פרחיה היה יושב על השער של הפתח של לוד, והיה עצוב, שהיתה לו דחוקה השעה. בא אליו איש אחד. אמר לו: רבי, התרצה ללכת למקום פלוני עמי, ואתן לך כלי כסף, כדי שנסתדל בתורה יחד בדרך? אמר לו: גלף. הלכו. אמר לו: רבי, (מה) זה שכתוב (קהלת ט) כי החיים יודעים שימתו והמתים אינם יודעים מאומה? אמר לו: החיים אלו הצדיקים, והמתים אלו הרשעים.

אמר לו: חיד, רבי, אפלו הרשעים באותו העולם יודעים בצערם, ויודעים בכבוד הצדיקים ובדיני הרשעים. אמר לו: אם כן, מה זה והמתים אינם יודעים מאומה?

אמר לו: בעולם הזה כתוב, שהרי הצדיקים שנקראים חיים, מסתכלים ויודעים שימותו, ועתידים לתת את הדין, שיש דין ויש דין, כמו שנאמר והחי יתן אל לבו. אבל הרשעים שנקראים מתים, לא יודעים ואין משגיחים, ולא מסתכלים במעשי אותו העולם כלום. ומי שאינו מכיר במעשי אותו העולם נקרא מת, משום שהעולם הזה לא מבין החיים. שהעולם ההוא של נשמות ורוחות הוא, וזה העולם הוא של הגוף.

אותו העולם שדירים בו אחיהם (רוחות) של בני האדם, ודומים בדיקנאות, מכירים זה לזה, ויודעים במה דומים בעולם הזה (שעתיד לבא לעולם). ומשתדלים להכיר את כבוד רבונם שם, באותו המלבוש של אותו העולם.

כשהגיעו לאותו השדה, אמר לו: נתעכב כעת. נאנח. אמר לו: למה אתה נאנח? אמר לו: אבדה אבדה לי במקום הזה. אמר: הקדוש ברוך הוא יזמנה לך.

מצאו מערה אחת. אמר אותו האיש: רבי, נכנס לכאן, שהרי ידעתי שאני מכיר כאן. נכנסו, ירדו במדרגות, עד שהגיעו לפרדס אחד, וראו שם אילנות משנים זה מזה ומשאר האילנות של העולם, ואילו אחד משנה משאר האילנות.

עלו לשם, שמעו קול אחד של מחנות רבים שהיו אומרים, (תהלים צה) באו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עשנו. תמה רבי פרחיא, ואמר: מה זה? אמר לו: שתק.

אמר רבי פרחיא: האלהים, כשהגיעתי עמו לאמצע הפרדס הזה, וראיתי שתי דרכים, ומחנות מצד זה ומצד זה, ואמרתי לו מה זה? ואמר לי, כאן נכרדות דרכי הנפשות, מי שהולכים לגן עדן, ומי שהולכים לגיהנם. מי שהולך לגן עדן - אלו הולכים (עמו), ומשלימים לו שלום. ומי שהולך לגיהנם - אלו נוטלים לדון (אותם) אותם בגיהנם.

עברנו אותו הפרדס, והגענו לחומות ומגדלים ושערים. כשהגענו לשער אחד, שנקרא שער המזרח, קרא אותו האיש: פתחו לי שערי צדק. אמרו לו: למה? אמר להם: בשליחות של רבון העולם באתי. פתחו ואמרו כלם: מי נתן את לוד האשה הזה כאן במקום הזה? אמר להם: זה הוא רבי פרחיא. אמרו: זה הוא שהשלים לך החסד באותו העולם? אמר כן.

פתחו לו, ואמרו: הפשיטו אותו, שאין רשות להכנס לכאן בגוף של העולם ההוא. מיד הפשיטו

אותו, והתלבש באוירים של הגן שלפנים.

ונכנס וראה אותו הרקיע שעל גבי אותו הגוף (הגן). שאותו הרקיע נפרד מאותו הרקיע שעומד על שאר בני העולם. הרקיע הזה נתחם בתחום מכל הגונים של העולם. ארבעה חלונות, משקופים פתוחים בו בארבעת צדדי העולם, ואחד באמצע.

חלון אחד שבצד מזרח, בו קימים ארבעה משקופים מרקמים, בסוד של ארבע אותיות יהו"ה, עולות לשמים עשרה, שלש אותיות לכל אחד ואחד.

שלש פעמים ביום מתחברים אותם המשקופים, וכל האותיות מתחברות לשם הקדוש. ממנה אחד עומד לאותו הצד, ושמו ויזריעאל (יעזריאל). וארבעה מפתחות בידו, שהוא פותח בהם ארבעה שערים, שהם על גבי אותו הרקיע, ואין מי שמכיר בהם.

פרט לראשי חדשים ושבבות, שבאות אותן הנפשות שמשתתפות עם הגוף בקברים, לכרע ולהשתחוות לפני אותם השערים לרבון הכל, כמו שנאמר (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני. כל - לרבות אותן נפשות שדורות עם הגוף, ונקראות כל בשר.

חלון אחר שבצד הדרום, בו עומדים ששה משקופים, לא נכנסים למקום הזה, אלא אותן שעוסקות בקריאת שמע ברצון ובכונה בכל יום.

אמר רבי פרחיא: האלהים, כשהסתכלתי באותו החלון, קרב אותו הממנה, ששמו ענא"ל, שממנה על השער של צד הדרום. אמר לי, קום במקומך, וראה את החלון הזה, שאין רשות להפנס לשם ולא לראות אותו, פרט לאותם שעוסקים בקריאת שמע כראוי.

וכל אותם שעוסקים בקריאת שמע כראוי, ששים ממנים נכנסים לפניו (של המשיח), ומכתירים אותו בכתרים קדושים, ואומרים לו: זהו הכתר של פלוני שעסק בקריאת שמע כראוי!

שאלתי אותו ואמרתי לו: אדוני, הקריאת שמע הוא כראוי, מה היא? אמר לי: אי חסיד, סוד עליון הוא כאן. בקריאת שמע יש ארבע פרשיות.

הפרשה הראשונה של היחוד, שהיא שני יחודים, בשתיים עשרה תבות. שש תבות ביחוד העליון, ושש תבות ביחוד אחר. הפרשה השנייה - ואהבת, בארבעים ושתים תבות, בסוד השם של ארבעים ושתים אותיות.

פרשה שלישית - והיה אם שמוע, שנכלל הימין בשמאל, והשמאל בימין. והוא בסוד וסתר של המרפבה הקדושה, עד ושמעתם, שהיא הפרשה ששולקת על הכל. היא בסוד של שבעים ושתים תבות, תוך הסוד של שבעים ושנים שמות של המרפבה הקדושה.

פרשה רביעית - ושמעתם, שהיא חמשים תבות, שהיא כנגד חמשים שערי בינה. פרשת הציצית כלולה מכלם. ועולות הפרשיות למנון של אדם.

וכל שאר המקומות, בין במצוות התורה, בין בכל שאר המקומות בתורה, הזכר לחוד והנקבה לחוד. וכאן שהוא יחיד, שמתחבר בו הקדוש ברוך הוא, זכר ונקבה מתכנסים יחד, ועולים בשעור אחד.

הזכר נשתלם בה, מה שאין בו בכל שאר המקומות של התורה. וזהו השבח של האמונה העליונה, לדעת זה (שהנה) ה' הוא האלהים. הזכר נשלם בנקבה, ונכללים אחד עם אחד, הזכר נבנה עם הנקבה. וזהו היחוד השלם. ואין שלמות אלא בזכר ונקבה יחד.

ובא ראה, כל מי שמשלים היחוד כראוי ומכוון בפרשיות הללו בכל יום, זוכה למשקופים והחלונות הללו, להיות שלם כאן. ואין מי שיעבב על ידו, ובלבד שיקרא כראוי, ויכוון בסודות העליונים הללו.

ואחז בימיני ואמר לי: אי חסיד, בא וראה את כבוד אותם שמניחים את השם הקדוש כראוי ועוסקים בקריאת שמע כמו זה.

נכנסתי להיכל אחד, ובאותו היכל היו שלש מאות ששים וחמשה היכלות, כחשבון ימות השנה. אברהם יצחק ויעקב שולטים באותו ההיכל, ואדם הראשון בתוכם.

וראיתי כמה קבוצות של נשמות מלבשות ברקמה של עץ החיים, וכמה גונים של כבוד עליון, ונכנסים לתוך ההיכל, ויופאל הממנה הגדול על הכל, ממנה גדול של התורה עמהם.

פתח ואמר: התעוררו קדושי העולם, הרי בניכם הקדושים, שמניחים את השם הקדוש, ומכונים ברצון של הפרשיות של קריאת שמע.

וראיתי את אדם הראשון שמתדל בהם. ובשעה שנכנסת קריאת שמע שקורא בו אדם, עולה

ובפשעה שגיבא לאותו העולם, מי יראה את שמחתו, שמושיבים אותו הגבולות אצלם פעמים ביום, ובכל יום יורד עליו טל מראש המלך.

ובאותו הטל יודעים ואוכלים המאכל שמלאכים העליונים אוכלים. ויודעים מה שהיה, ומה שהיה, ומה שעתיד להיות, עד הזמן שהקדוש ברוך הוא יקים את הגופים הסרוחים בעולם הזה, ויקימם הקדוש ברוך הוא בבנין מתקן כראוי.

בחלון שִׁבְצָד הַדְרוֹם הָיוּ רְשׁוּמִים ש', שִׁבְצָד זָה ו', וּבְצָד אַחֵר ו', וּבְצָד הָאַחֵר ו'. שְׁאֵלָתִי אוֹתוֹ הָאִישׁ, וְאַמְרָתִי: מִהֵן הָאוֹתִיּוֹת הַלֵּלוּ? אָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ.

עד שבא אותו הממנה ואמר לי: אי חסיד, אותן האותיות סימני (עמודי) הפרשיות של קריאת שמע. אשרי חלקו של מי שאומר אותם בכל יום ברצון הלב.

חלון אחר שֶׁבַּצַד צָפוֹן, בּוֹ עוֹמְדִים שְׁנֵי מִשְׁקוּפִים, וְחֹמֶשׂ אוֹתִיּוֹת לֹהֲטוֹת וְנוֹצְצוֹת בְּתוֹכָם. שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּצַד זֶה וּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּצַד זֶה, וְאַחַת לְמַעַלָּה מֵהֶם תְּלוּיָה עֲלֵיהֶם, וְהֵם בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ וְנִקְרָא אֱלֹהִיִּים.

בַּחֲלוֹן הַזֶּה וּבָאוֹתֶם הַמִּשְׁקוּפִים שׁוֹרִים שְׁנֵי מְמַנִּים בָּאוֹתוֹ הָרָקִיעַ, וְהֵם צוֹרֵט וְגוֹזְרִיאל (עֲזַרְיָאֵל), שְׂמִמָּנִים שֶׁם בָּאוֹתוֹ הַצֵּד שֶׁלֹּא נִפְתַּח.

וְשֵׁם יֵשׁ הַיֵּכָל אֶחָד מֵרָקַם בְּכֶמֶה גִּנּוּיִם וְכֶמֶה צִיּוּרִים, וְבוֹ עוֹמְדִים כָּל אוֹתָם שְׁמֻקְדָּשִׁים אֶת שֵׁם רַבּוֹנָם בְּאַמִּירָה בְּכָל יוֹם, אַחֵר שְׁמֻבְרָכִים אוֹתוֹ, וְאוֹמְרִים בְּרוּךְ ה' הַמְּבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד, וּמִקְדִּישִׁים אוֹתוֹ אַחֵר כֵּךְ בְּקִדְשָׁה מְשֻׁלֶּשֶׁת.

ואותו ההיכל נקרא משלש, כמו שגאמר (ירמיה ז) היכל ה' היכל ה' היכל ה' המה. ואותו ההיכל הוא משלש. ושאלתי מה זה. אמר אותו האיש: אלו הם שלא אוכלים כל ימיהם על דמם.

מִשׁוּם שֶׁהִנֵּשְׁמָה שֶׁל אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה. בְּבִקּוּר חוֹזְרֵת אֵלָיו, וְשׁוֹרָה בַּחֹטֶם שֶׁל הָאָדָם, וְלֹא נִכְנָסֶת וְלֹא מְתִישֶׁבֶת בְּמַעְיו עַד שֶׁמִּבְרָךְ אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְפַּלֵּל עַל דָּמוֹ, אַז מְתִישֶׁבֶת בְּמִקּוּמָהּ.

ועל כן פתוב (ישעיה ב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו. מה זה אשר נשמה באפו? משום שיוצרת בבקר, ואומר לה הקדוש ברוך הוא: לכי ושהי לו בחטמו, על מנת שיתפלל תפלתו. אם מברך הוא כראוי, היא תשרה בתוכו. ואם לא, פורחת ועולה, ונמצא האדם שחסרה ממנו אותה קדשת הנשמה.

וְכִינּוּ שֶׁשִּׁמְתּוֹ חֲסֵרָה מִמֶּנּוּ, בְּמָה נִחָשֵׁב הוּא? אֵינוֹ נִחָשֵׁב לְכָלִּים, כָּאִפּוֹ לֹא הָיָה בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן אֲסוּר לְאָדָם לִבְרֹךְ אֶת חֲבֵרוֹ עַד שֶׁמִּבְרֹךְ אֶת רֵבּוּנוֹ בְּרֹאשִׁית הַתְּפִלָּה.

וְהַחֲזִין אֹמֵר בָּרְכוּ אֶת ה', וְהוּא אֹמֵר בְּרוּךְ ה' הַמְבָרֵךְ לְעוֹלָם וָעֶד. וַיְכִיֵּן שְׁמֵיבְרָךְ לְרִבּוֹנוֹ, מִשָּׁם  
רֵאשִׁית הַתְּפִלָּה לְהַתְּפִלֵּל, וְעַל כֵּן שׁוֹרֹת הַקִּדְשׁוֹת. אֲשֶׁרֵי הֵם הַמְבָרְכִים וּמְקַדְשִׁים אֶת רִבּוֹנָם בְּכָל יוֹם  
בְּרִצּוֹן הַלֵּב.

באותה השעה למדת, שאין רשות להתפלל ונפלה בעשרה, עד שמברכים את הקדוש ברוך הוא בראשית הכל. וכיון שמברכים אותו, מתפללים ונפלתם.

אמר אותו האיש: רבי, המברכה היא אינה אלא לתקן השבב ברבונם, שהחזיר להם נשמתם, שנקראת בחמשה שמות. והמברכה בחמש תבות, ברוך ה' המברך כו'. ועל המברכה הזו שורה התפלה, והקדשה לא שורה אלא על המברכה, להחזיק ברבונם בכל. והמברכה הזו והקדשה הזו אינה אלא בעשרה.

שְׁאֵלְתִי אוֹתוֹ: לָמָּה הֵחִיךְ לְצַד הַצָּפוֹן? אָמַר לִי: בְּהִיכָל הַזֶּה נִכְנָעִים כָּל הַצְדָּדִים הָרָעִים שֶׁלֹא יִשְׁלְטוּ בְּעוֹלָם.

החלון הזה נקרא החלון של נגה, ואין רשות להסתכל בו, פרט לאותם שמדורגים שם, והכל הם רואים, ומסתכלים, ויכולים להסתכל. כל אותם ששם, הולכים במלבושים בדמיות העולם הזה.

וְשֵׁם רֵאִיתִי רַבִּים מִן הַחֲבֵרִים, וְלֹא נִתְּנָה לִי רִשּׁוֹת לְהִתְקָרֵב אֲלֵיהֶם, וְכָל־סֶמֶךְ מִפְּרִים זֶה לָזֶה, וְאוֹכְלִים מֵאֵל שֶׁל חֲזָקִים עֲלֵיהֶם.

הַרְקִיעַ הַזֶּה נֹסֵעַ בְּכָל יוֹם לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם. וְכִשְׁנוֹסֵעַ, מַרְעִיף טַל שֶׁל חַיִּים לְתוֹךְ הַגֶּן. וְבָאִים כָּל הַצְדִּיקִים שֶׁל שָׁם, וְרוֹחֲצִים בְּאוֹתוֹ הַטַּל, וְזוֹהָרִים בְּזֹהַר הַרְקִיעַ, וְנִכְנָסִים לִפְנֵי הַמְּשִׁיחַ, וְלִפְנֵי הָאֲבוֹת, וְאֵדָם הָרָאוּשׁוֹן. וְלֹא נִתְּנָה לִי רְשׁוּת לְהַפִּיר אוֹתָם.

הַחֲלוֹן שֶׁבְּצֶד מַעֲרֵב מְשַׁנָּה מִכָּל שָׁעַר הַחֲלוֹנוֹת, בְּגוֹנִים וּבְאוֹרוֹת. מִתַּחַם בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֶּׁם הַקְדוֹשׁ, שְׁזוֹהָרִים וְנוֹצְצִים עַל גֵּב אוֹתוֹ הַחֲלוֹן. לַפְּעָמִים מִתְגַּלִּים, לַפְּעָמִים נִסְתָּרִים. וְהָרָאוּ לִי בְּמָקוֹם אֶחָד כְּתוּת שֶׁל צְדִיקִים בְּדַרְגּוֹת יִתְרוֹת עַל כָּלָם.

#### מִדְרָשׁ הַנֶּעֱלָם עַל אֵיכָה

שְׁלַחוּ לָהֶם בְּנֵי בָבֶל לְבְנֵי הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה: לָנוּ מֵתָאִים לְבָבוֹת, לָנוּ רְאוּי לַעֲשׂוֹת הַסִּפֵּד עַל חֲרָבֹן בֵּית אֱלֹהֵינוּ, עַל שֶׁהִתְפַּזְּרוּנוּ בֵּין הָעַמִּים, (כְּמִי שֶׁעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה) וְיֵשׁ לָנוּ לִפְתָּח בְּהִסְפָּד, וּלְפָרֶשׁ הָאֶלֶף"א בֵּיתָא שֶׁשָּׁלַח רַבּוֹן הָעוֹלָם לְהִסְפֵּד שֶׁל חֲרָבֹן בֵּיתוֹ.

שְׁלַחוּ לָהֶם בְּנֵי הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה: מֵתָאִים שֶׁאֲתָם הִתְפַּזְּרוּתָם בֵּין הָעַמִּים, וְאֲתָם מַחוּץ לְאָרֶץ הַקְדוּשָׁה, וְנָאָה לָכֶם לְבָבוֹת עֲלֵיכֶם וְעַל עַצְמֵיכֶם, שִׁינְאַתָּם מֵאוֹר לְחֹשֶׁךְ כְּעֵבֶד שִׁינְאַ מִבֵּית רַבּוֹ. אֲבָל אָנוּ יֵשׁ לָנוּ לְבָבוֹת וְלַעֲשׂוֹת הַסִּפֵּד, וְלָנוּ שְׁלַח הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סֵפֶר הַהִסְפָּד, שֶׁאָנוּ בְּנֵי הַגְּבִירָה, וְאָנוּ מִבְּנֵי בֵיתָהּ, וְיִוִּדְעִים אֶת כְּבוֹדוֹ שֶׁל רַבּוֹן הָעוֹלָם, וְלָנוּ רְאוּי לְבָבוֹת וּלְפָרֶשׁ אוֹתָם הָאֶלֶף"א בֵּיתֵינוּ.

וְאָנוּ יְתוֹמִים בְּלֵי אָב וְאִם, וּמִסְתַּכְּלִים הָעֵינִים לְכַתְּלֵי בֵית אֲמֵנוּ - וְהִנֵּה נִחְרָב, וְלֹא מִצָּאנוּ אוֹתָהּ. שְׁהִיָּתָה מְנִיקָה אוֹתָנוּ בְּכָל יוֹם בְּיָמִים הָרָאוּשׁוֹנִים מֵהִיפֵי שְׁלָה (בֵּין הִיפֵי שֶׁל מַעֲיָה), וְהִיָּתָה מְנַחֶמֶת אוֹתָנוּ, וּמִדְּבָרֶת עַל לִבֵּנוּ כְּאִם לְבָנָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (ישעיה סו) כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמוּ תִנְחַמְנוּ וְגו'.

וְכַעַת מִסְתַּכְּלוֹת הָעֵינִים לְכָל צֶד, וּמִקוֹם בֵּית מוֹשְׁבָהּ שֶׁל אֲמֵנוּ הִתְבַּלְבַּל, וְהִנֵּה נִחְרָב. נִכָּה הָרֹאשׁ לְכַתְּלֵי הַבֵּית וּמוֹשְׁבָהּ. מִי יִנַּחֵם אוֹתָנוּ, וּמִי יִדְבֹּר עַל לִבֵּנוּ וְיִגַּן עֲלֵינוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ?

כְּשֶׁהִיָּינוּ חוֹטְאִים לִפְנֵי אֲבִינוּ, וּמַעֲלָה הָרְצוּעָה לְהַלְקוֹת אוֹתָנוּ, הִיא עֲמֻדָה לִפְנֵינוּ, וּמִקְבֵּלַת הַמַּלְקוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ כְּדִי לְהִגֵּן עֲלֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שם נג) וְהוּא מַחֲלֵל מִפְּשָׁעֵינוּ מִדָּכָא מַעֲוֹנוֹתֵינוּ כּו' וּבְחִבְרָתוֹ נִרְפָּא לָנוּ. וְכַעַת אֵין לָנוּ אִם. וַי! וַי! לָנוּ! וַי! לָכֶם! לָנוּ רְאוּי לְבָבוֹת, לָנוּ רְאוּי לְסִפֵּד, לָנוּ רְאוּי לִפְתֹּר אוֹתָם דְּבָרֵי מְרִירוֹת, לְהוֹדִיעַם לְאוֹתָם שִׁיּוּדְעִים לְבָבוֹת דְּבָרֵי הַסִּפֵּד.

נִקְרַב כָּל יוֹם לְמִטַּת אֲמֵנוּ - וְלֹא נִמְצָא אוֹתָהּ שָׁם. נִשְׁאַל עָלֶיהָ - אֵין מִי שֶׁמְשַׁגֵּיחַ עֲלֵינוּ. נִשְׁאַל לְמִטַּתָּה - הִתְבַּלְבַּלָּה. נִשְׁאַל לְכִסְאָהּ - נִפְלָה. נִשְׁאַל לְהִיכְלוֹתֶיהָ - הֵם נִשְׁבָּעִים שֶׁלֹּא יוֹדְעִים מִמֶּנָּה. נִשְׁאַל אֶת הָעֶפֶר - רָשָׁם שֶׁל עֲקֻבוֹת אֵין שָׁם.

נִשְׁאַל אֶת הַגֶּן - הָרִי הִגֵּן מִשִּׁיב לָנוּ, שִׁינְשָׁבָה שָׁם מִבְּכָה וּמִיַּלְלָת (עֲלֵינוּ) וְהוֹלֶכֶת מִבְּכָה, צוֹנַחַת בְּקוֹל שֶׁל מְרִירוֹת עֲלֵינוּ מִגֵּן לִגֵּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שם כב) מִה לָּךְ אֲפּוֹא כִּי עֲלִית כָּלֶךְ לַגָּנוֹת. נִשְׁאַל אֶת הַדְּרָכִים וְהַשְּׁבִילִים - כָּלָם אוֹמְרִים שֶׁשָּׁמְעוּ קוֹל מְרִירוֹת שֶׁל בְּכִיָּה שֶׁמִּבְּכָה עַל בְּנֵיהָ, וְלֹא יוֹדְעִים לָאֵן הִסְתַּלְּקָהּ.

לָנוּ רְאוּי לְבָבוֹת! לָנוּ רְאוּי לְסִפֵּד! נִנְשָׁק אֶת עֶפֶר רִגְלֶיהָ, נִנְשָׁק אֶת מְקוֹם בֵּית מוֹשְׁבָהּ, נִנְשָׁק אֶת כַּתְּלֵי הַחִיכָל, וְנִבְכָּה בְּמְרִירוֹת. אָנוּ נִפְתַּח בְּהִסְפָּד, שֶׁרְאוּנוּ בְּכָל יוֹם כָּל זֶה. נִבְכָּה תָּמִיד וְלֹא נִשְׁפַּח מְרִירוֹת הַבִּכִּי מִעַמָּנוּ.

פִּתְחוּ הֵם וְאֲמָרוּ, (איכָה א) אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד הָעִיר. כְּתוּב (ישעיה כב) כִּי יוֹם מִהוֹמָה וּמִבוֹסָה וּמִבוֹכָה וְגו'. כִּי יוֹם, יוֹם אֶחָד יֵשׁ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲהוּב נִפְשׁוֹ, כָּלִיל מִכָּל שָׁעַר הַיָּמִים. שְׁשָׁה יָמִים כָּלִילִים בּוֹ, וְהוּא הַכָּלָל שֶׁל כָּלָם. וְעַל שֶׁהִתְרַבּוּ הַחֲטָאִים הִסְתַּלְּק לְמַעַלָּה, לְבֵית עוֹלָם הַחַיִּים.

אֲזוּ, מִתַּחַת שְׁפּוּלֵי הַמִּשְׁכָּן, קָם יוֹם שֶׁל מְרִירוֹת, יוֹם שֶׁל בְּכִיָּה, יוֹם שֶׁל צַעַר, יוֹם שֶׁנִּקְרָא מִהוֹמָה וּמִבוֹסָה וּמִבוֹכָה. וְנִכְנָס לְתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן, וּמִכְלָה וּמִטְמָא. וְרַבּוֹן הַמִּשְׁכָּן הִלָּךְ וּבִרַח וּגְרַשׁ מִתּוֹךְ מוֹשְׁבּוֹ לְתוֹךְ הַהָר שֶׁבְּחוּץ, וְלְתוֹךְ הַהָר שֶׁחֲרוּב, וְהַמִּשְׁכָּן (הַשְּׁמַד) וְנִחְרָב.

אַחֵר כֶּךָ יָרַד אוֹתוֹ הַיּוֹם הָעֲלִיוֹן שֶׁהִסְתַּלְּק, שֶׁאֵל עַל מִשְׁכָּנוֹ - וְהִנֵּה נִחְרָב. נִכְנָס וְהִשְׁגִּיחַ בְּבַעֲלַת הַמִּשְׁכָּן, הַגְּבִירָה אֲהוּבַת נִפְשׁוֹ - וְהִיא גְּרָשָׁה וּבִרְחָה, וְכָל בְּנִינָה סְתוּרָה. אֲזוּ הִתְחִיל לְבָבוֹת, בְּכִיָּה אַחֵר בְּכִיָּה, כְּנֻחַמַת הַתִּרְנָגוּל עַל לִבָּתָהּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם) מִקְרָקֶר קֶר, נִחַמַת הַתִּרְנָגוּל. קֶר - הַרְבּוֹן הַשְּׁלִיט.

וְשׁוּעַ אֶל הָהָר, עֲשֵׂה שׁוּעָה וְצוּחַ אֶל הָהָר, שְׁלֹשָׁם בְּרַחַה הַגְּבִירָה. עֲשֵׂה שׁוּעָה, צוּחַ וְקוֹרָא בְּנִיחָה שֶׁל בְּכִיָּה אֵיכָה. אֵיכָה אֲהוּבַת נִפְשִׁי, אֵיכָה יוֹנְתִי שְׁלִמְתִּי, אֵיכָה יַחֲדִיתִי, שֶׁהִתְיַחֲדָה עִמִּי בְּיָחוּד. אֵיכָה שְׁהִיִּית נֹטְלָת בְּכָל יוֹם חֵמֶשׁ וְעֶשְׂרִים אוֹתִיּוֹת הַיָּחוּד, וְנִקְרָאתָ עַל זֶה כִּיָּה.

אַחוּתִי בֵּיתִי אֲמִי, לָאֵן הִלְכָתִי? לָאֵן פָּנִית לְלָכָתִי? אָנוּ שְׁשׁוּמְעִים בְּכָל יוֹם הַקְרָקוֹר הַזֶּה שֶׁל רַבּוֹנוֹנוּ, לָנוּ רְאוּי לְבָבוֹת, לָנוּ רְאוּי לְסִפֵּד, לָנוּ רְאוּי לִפְתָּח אֵיכָה. אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד וְגו'.

רַבִּי לְוִיטָס הַחוּזָה פִּתַּח, (בראשית ג) וְאֵיכָה אֲשִׁית בִּינָךְ וּבֵין הָאֲשָׁה וּבֵין זָרְעָךְ. שְׁנָאָה רַבָּה הִיָּתָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, וְעַל הָעֵלָה שֶׁל עֲצַת הַנָּחָשׁ. מֵאוֹתָהּ הִשְׁעָה שֶׁהִתְקַלָּל, נִדְּחָה מִלִּפְנֵי שַׁעַר הַמֶּלֶךְ, וְהוּא

אורב תמיד בין הגדרות של העולם, בין אותם גדרות התורה, כל אותם שדשים בעקב, באותם הגדרות נושף אותם.

אוי שמצא, אוי שנשף. אוי על השנאה הרעה שנשמרה, על השנאה הרעה שהיתה לו באשה הזו, שנקראה אשה יראת ה'. שנאה רעה שמר לה מיום שנברא העולם, עד ששבר אותה בשבר, לשפכ לעפר.

"איכה יושבה" בדד "העיר רבתי" עם "היתה" (איכה א). הסתכל באותיות של ראש כל תבה ותבה, ותמצא שמירה של שנאה רעה, שנשמרה עד שנחרב בית המקדש. איב"ה רע"ה בראשי האותיות נשמרה לה לאותה אשת חיל, בשברון של בית המקדש, לשפכ לעפר.

זהו שכתוב (שם) "כאלמנה רבתי" בגוים "שרתי" במדינות "היתה" למס. תקרא למפרע בראשי האותיות - ל"ה בשבר"ך. בשברון של בית המקדש, בשברונה של כנסת ישראל, ששנאה רעה הדביק ל"ה בשבר"ך.

איכה שנדבקה לאותה איכה רעה הזו, קול הנחש, קול מרירות של בכיה ברקיעים. אלו קוראים איכה, ומצד אחר קוראים איכה. זהו שכתוב ואיכה אשית בינך ובין האשה. בין הצד הזה, ובין הצד הזה, נמצא השם (שם) בחרבן בית המקדש. ובפסוק הראשון נרשם הכל, לדעת שכי"ה הזו הדביק אותה איב"ה רעה ששמר לה מיום שנברא העולם.

איכה יושבה בדד. רבי הרפניס פתח, (בראשית ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן. ויגרש את - זו כנסת ישראל, בחרבן בית המקדש, שגרשה בגרושין, שנשלחה בשלוחין, פסא המלך שפלה.

ויגרש את - זה פסא המלך. אוי שגרשה, אוי שפלה. האדם, אותו ששולט על הכסא, שכתוב בו (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם וכו'. נפלה הכסא - נפל הכל.

וישכן - אותו שגרש את זה, השכין והשרה ישוב אחר בהפוכו. בשעה שנחרב בית המקדש, סלק את הכבוד העליון למעלה, והמעיט דמותו מכמו שהיה, והפסא נסע ממנו ונפרד.

כביכול השרה את גן העדן עם הכרובים למטה, ונפרד מאותו הכבוד העליון, והשרה את אותה להט החרב, לעמד במקום גברתו, לשמר ולשאב ולהסתיר (ולרחץ) אותה הדך ששופעת מעץ החיים.

ושלמה המלך צווח ואומר, (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ כו' תחת עבד כי ימלוך כו' ושפחה כי תירש וגברתה. השפחה בפנים, גברתה בחוץ. איכה יושבה בדד, מה זה בדד? כמו שנאמר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו.

איכה יושבה בדד, רבי חנינאי ורבנן פותחים הפתוב באדם הראשון. (בראשית ב) ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן וגו'. ויקח, במה לקחו? רבי חנינאי אומר, לקחו בדברים, כמו שנאמר (ויקרא ח) קח את אהרן. ורבנן אמרו, לקחו ברוח, כמו שנאמר (מלכים ב) היום ה' לקח את אדניך מעל ראשך.

וינחהו בגן עדן, כדי להיות לו מנוחה, לדעת ולהכיר החכמה והתורה. שאמר רבי חנינאי, התורה למדה הקדוש ברוך הוא את האדם. זהו שכתוב (איוב כח) אז ראה ויספירה וגו', ויאמר לאדם. והיו מלאכי השרת מקלסים לפניו.

עד שראה סמאל בשמים, ונתקנא בו, וירד מן השמים כדמות צל על נחש. הנחש נראה, והצל עליו, התקף והכח שלו.

קרב אותו הנחש לאשה, שדעתה קלה מן האיש. מפאן שאשה לא מתפתית אלא באשה אחרת. (בראשית ג) ויאמר אל האשה אף כי אמר אלהים, מיד פתח באף. מפאן שבתחלת דבריו של אדם נפר מי הוא. כך הוא פתח באף, להודיע מי הוא.

נטל סימן זה - אם תקבל, אם לא תקבל. והמשיכה בדברים, עד שפתחה באות מ"ם, ואמרה מפל עץ הגן [אכל] נאכל. מיד נטל הנחש אות מ', וישם אותה על זרועו השמאלית, והיה ממיתין על ואיו תי"ו מפיה, כדי להיות מו"ת נכון לפניהם.

התחיל לפתותה, עד שכתוב (שם) ותרא האשה, בטעם גדול ותקיי. מלמד שפרחו האותיות וא"ו תי"ו, ועלו להתחבר עם האות מ"ם, והאות מ"ם היתה עולה ויורדת, ולא היתה מתחברת עמהם, עד שנתפתית.

ופרחו וא"ו תי"ו ארבע פעמים, והקיפו את האות מ"ם לארבעה צדדים, שכתוב (בראשית ג) ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה וכו' ותפקחנה עיני שניהם. הנה ארבע פעמים ו' ת'. מלמד ששבו לאות מ"ם לארבעה צדדים, והמ"ם באמצע, מנת בכל הצדדים.

כמו שנאמר (ירמיה ט) כי עלה מות בחלונינו, זה סמאל, שהוא אחד מחלונות השמים. ועל זה

(תהלים פט) מי גבר יחיה ולא יראה מות. מיד שלט בה והטיל בה זקמא. נרד הקדוש ברוך הוא לראות, ויתחבא האדם ואשתו.

בא וראה, קדם שחטאו היתה השכינה עטרה על ראשיהם, להיות בשבילם שורה על העולם. כיון שחטאו, כביכול תש כחה, והסתלקה ולא שלטה. והקדוש ברוך הוא התחיל לקונן, ואמר איכה, מה יהיה ממנה? השלטון הוסר ממנה. אף כאן בחרבן בית המקדש השלטון הוסר, והקדוש ברוך הוא התחיל לספד, ואמר איכה, מה תהא עליה?

איכה. רבי פנחס פתח, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים וגו'. בשעה שנחרב בית המקדש ונשרף, בא קול והתעורר על קברי האבות הראשונים, ואמר: אבות הראשונים, אתם רדומים בשנה, ואינכם יודעים על צער העולם. בניכם שגדלתם בצער, והכנסתם אותם לאמונה הרבה של הקדוש ברוך הוא, הנה מתו, והנה נהרגו, והנה הלכו לגלות בין שונאיהם, ידיהם מהדקות לאחור, מתים ברעב, בתייהם נשרפו. איזה הרחמים שלכם? איזה אמונתכם? קומו התעוררו אליהם!

מיד התעוררו האבות והאמהות והלכו אל משה. אמרו לו: משה הרועה הנאמן, איפה הבנים? איפה השארת אותם? מיד התעורר משה, והלך עמם אל יהושע. אמר לו: בני האבות הללו, בני ישראל, שהפקיד אותי הקדוש ברוך הוא עליהם, והשארת אותם בידך, איפה הם?

השיב יהושע ואמר: רבנו משה, בארץ הקדושה השארתי אותם, וחלקתי להם הארץ על פי גורל, כמו שצויתני, וכלם השארתי איש על נחלתו ועל גורלו.

ומיד הלכו כלם לארץ הקדושה, ומצאו אותה שנחרבה, שאין נשמע בה קול. נכנסו למקדש, וראו שנסרף. עשו בו הספד, עד שנשמע קול מרירות הבכיה לרום השמים, וכל המלאכים העליונים בכו עמם למעלה.

התעורר הקדוש ברוך הוא ובא אליהם, ומצא אותם ממררים בקול בכיה בתוך עפר המקדש. אמר להם: אהובי נפשי, מה אתם כאן? (ירמיה יא) מה לידידי בביתי?

קם אברהם הזקן בראשונה, אמר לפני רבון העולם: אתה ידעת שהלכתי לפניך בדרך אמת. עשר פעמים נסית אותי, ועמדתי בכל. איפה הם בני? לא שמעתי קול דבריהם בארץ שנשבעת לי לקיים אותם בה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אי אברהם אהוב נפשי, (שם) ובשר קדש יעברו מעליך. בטלו מהם ברית הקדש ועבדו לעבודה זרה, ועל כן התגבר רגזי עליהם, ובגללך חפיתי להם כמה פעמים, ולא שבו לפני.

כיון ששמע אברהם כך, אמר: ימחו על קדשות שמך כל אותם חטאיהם בין העמים, עד שיהיה רצונך להשיבם אליך. וכן כלם כמו זה, והלכו להם.

נשארה שם רחל, והרימה קול בכיה במרירות של תמרורים. אמר לה הקדוש ברוך הוא: רחל, מה את מבכה? אמרה לפני: ולא אבכה?! איפה הם בני, ומה חטאו אליך? אמר לה: הכניסו צרתי לפני, והכניסוהו לביתי. מיד אמרה: וכי אני לא עשיתי יותר, שהכנסתי צרתי לביתי?!

ששנינו, בשעה שכתוב (בראשית כט) ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא, אמר: התנדוני לי? אמרה לו: כן, אבל אחות יש לי קשישה ממני, ואני פוחדת מאבא, שהוא רמאי. מיד - ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא, ברמאות.

מיד נתן לה סימנים. כיון שנכנסה לאה באותו הלילה, אמרה רחל, כעת תתבשר אחותי. הלכה ומסרה לה הסימנים.

ועל זה אמרה אל הקדוש ברוך הוא: ואני לא עשיתי יותר, שהכנסתי צרתי לביתי?! ואתה, שכתוב בד רחום וחנון ארך אפים, היה לך להעביר על חטאיהם.

ובכל מה שאמר לה - לא קבלה תנחומים. זהו שכתוב (ירמיה לא) קול ברמה נשמע וגו' כי איננו. לא רוצה לקבל תנחומים. מה הטעם? משום כי איננו, כימים הראשונים לשורות ביניהם, והרי הסתלק למעלה.

ומשום שכי איננו בתוך בניה, לא מקבלת תנחומים, עד שנשבע לה, שכתוב (שם) כה אמר ה' מנצי קולך מבכי ועיניך מדמעה.

כמו שעשתה רחל - אף כך השכינה למעלה. כפי שמתרגם, קול נשמע ברום השמים, השכינה מבכה על בניה. באותה השעה שהיא היתה מבכה, התעוררו אליה ששים רבוא מחנות עליונים, וכלם העירו אליה בכיה.



באותה השעה נשמע קול לרקיע ערבות, והדעונו מאתים אלף עולמות שהיו גנוזים מיום שנברא העולם, עד שנשמע אותו הקול לרום השמים. ומי הוא? זה הרקיע כעין הקרח הנורא, שהוא על גבי החיות.

עד שהתגלגלה האם לבתה, ואמרה לה: מנעי קולך. אז נפרדה משם, והלכה היא וכל אוכלוסיה לגלות, והצטרכו להתפזר לכמה צדדים, שתהיה גלות לכל, והיא ישובה בדרך.

רבי נחוניא אמר, איכה, מי אמר זה? אותה הרוח העליונה נעימה, (הפנימית) העולם הבא. ועל זה תבה זו היא רוחנית, ואין בה שתפות כלל, לא לשון ושנים, ולא שפתים כלל.

האם שואלת על בתה, זה קרקור הקר, אדון רבון, גדול ושלטי, ישובה, ולא עומדת. בתחלה עומדת, וכל אוכלוסיה עומדים. כעת יושבת ושוממה. בדרך, כמו שנאמר בדרך ישוב, כמי שמטמא בטמאה, ושפחה כי תירש גברתה, ההיא שהיתה טמאה, ישובה במקומה.

שלחו להם בני בבל לבני הארץ הקדושה: ראוי שאתם צריכים לבכות, ולכם ראוי לספד ולעשות אבל, בראותכם את היכלות האם חרבים, ומקום מטתה שהתהפך באבל, והיא איננה שם, ונפרחה מקם, ולא ידעתם ממנה.

תאמרו שהיא עמנו בתוך הגלות והורידה את מדורה? אם כן, אנו צריכים לשמח, שהרי יחזקאל הנביא ראה אותה כאן, וכל אוכלוסיה.

ודאי, על זה אנו צריכים לבכות ולספד פתנין, וכעונות המדבר, שהיא גרשה מחוץ להיכלה, ואנו בגלות, והיא באה עלינו במרירות, ורואה אותנו בכל הימים בכמה צרות, בכמה הנהגות שגויות עלינו בכל זמן, ולא יכולה להסיר מעמנו את הצרות, וכל אותם המכות שאנו סובלים.

שלחו להם בני הארץ הקדושה: נאה הוא שאמנו ברחה, וגרשה מתוך היכלה, ונרדה אליהם במרירות ובקול עצוב, כאשה שיושבת בלי דעת, וכאיש שלא יכול להציל, ונאה לכם לספד.

אבל אנו יש לנו לבכות ולספד בנהי ובמרירות, שאנו רואים בכל יום ההיכל חרב, ושוועלי המדבר נכנסים ויוצאים, ושורקים היענים בתוכו, ואנו רואים ובוכים.

ובעוד שאנו יושבים בבוכים ושוכבים פינו בעפר, אנו שומעים קול נעימות רגליה בשלש משמרות של הלילה, יורדת ורואה את היכלה, איך יושבים (חרבים) נשכרים. נכנסת מהיכל להיכל, ממקום למקום, וגועה ומינללת, ובוכה עלינו ועל נפשנו.

ואנו מתעוררים לקול נעימות בכיתה ויללותיה, ורוחנו הולכת אחריה, ופורחת אליה. ולפי שעה פורחת והולכת, ולא שמענו, ולא ידענו דבר, שהנה הולכת ונשארו בבוכים, ושנים, בלי רוח, בלי דעת. צועקים, ואומרים איכה.

שנינו, בכל לילה ולילה קול מרירות של כאב של ציון נשמע מרום הרקיע למטה, וממטה לרקיע, כמו שנאמר (ירמיה כה) ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאג ישאג על גוהו.

בראשית הלילה היא מכוננת בבכיה, ושואגת מרום הרקיע למעלה. יורדת למטה, למקום המזבח החיצון, ורואה מקומה חרב, טמא בטמאה, וכל מקום לא נמצא בו. גועה ומינללת, צווחת בקול של מרירות, ואומרת: מזבחי, מזבחי, פרנסתי שריות אותי בכמה נסוכים, בכמה עולות טהורים קדושים.

כל האישים הקדושים, הגדולים הממנים, היו רעים ושמיחים ממך. אוכלים עדוניהם, ומחלקים חלקיהם ברומי הרקיע. (ועתה) נתנו בך גבלת חסידים קדושים. בני שונאיו עליך, אוי לי מדמיהם. וכל האישים הגדולים הממנים נפלו ממקומם לקול צוחותיהם.

יושבים בחוץ צווחים ובוכים אותם אראלים קדושים, שאות שמו הקדוש היה מתעטר עליהם, ובו הם שמיחים ועומדים. לקול בכיותיהם האות היא פרוחה מהם, ועלתה לרומי מרומים. ונשארו כנקבה שבוכה ומינללת. זהו שכתוב (ישעיה לג) הן אראלים צעקו חצה. אראלים בלא יו"ד, צעקו חוצה.

מזבחי מזבחי, אחר שהריות אותי בגבלות בני חסידים קדושים, שמסרו נפשם ונשמתי עליך, נגנזת. איפה אמצא אותך? איפה האש שעליך? גועה ומינללת ובוכה בקול עצוב.

ששת אלפי גברים קדושים, בכל צד של ארבעת צדי העולם, הם שהיו אוכלים קרבן בכל יום, נרדו עמה, ומינללים ובוכים על מזבח העולות. ויותר היו, אלא שהתמעטו.

ואפלו אותם שעומדים בחוץ, ברוח אחרת, שרעים מאותם האיברים והפדרים, בראשית הלילה צווחים, גועים ומינללים על המזבח הזה. אוי לחמור שאבד אבוסו, המקום שמתרוה ממנו. מי ראה נהמת הגברים הקדושים בגבירה, ממטה למעלה, וממעלה למטה.

בחצות הלילה נכנסת לתוך אותה הנקדה של ציון, מקום בית קדשי הקדשים, רואה אותה

שְׁנֵחָרְבַּ, וְנִטְמָא מְקוֹם בֵּית מוֹשְׁבָהּ וּמִטָּתָהּ, גּוֹעָה וּמִיִּלְלָתָהּ, עוֹלָה מִמִּטָּה לְמַעְלָה, וּמִמַּעְלָה לְמִטָּה, מִסְתַּכֶּלֶת בְּמְקוֹם הַכְּרוֹבִים, צוֹנַחַת בְּקוֹל מֶר, וּמְרִימָה קוֹלָה וְאוֹמֶרֶת: מִטָּתִי מִטָּתִי, מְקוֹם בֵּית מוֹשְׁבִי!

עַל הַמְּקוֹם הַזֶּה כְּתוּב (שִׁיר ג) עַל מִשְׁכְּבִי בְּלִילוֹת. מִשְׁכְּבִי, מִטָּת הַגְּבִירָה. גּוֹעָה בְּבִכְיָה וְאוֹמֶרֶת: מִטָּתִי, מְקוֹם מְקֻדָּשִׁי, הַמְּקוֹם שֶׁל הַמְּרַגְלִיּוֹת הַטּוֹבוֹת, בֵּית הַפְּרָכָת וְהַכְּפָרָת, שֶׁהָיוּ סוֹמְכִים עָלָיו שְׂשִׁים אֶלֶף רִבְבוֹת שֶׁל אֲבֵנֵי יָקָר, סְדָרִים סְדָרִים, שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת, מִסְתַּכֶּלֶת זֶה עַל זֶה. סְדָרֵי רְמוּנִים מְצַעִים עֲלֶיהָ לְאַרְבָּעָה צְדָדִים. הָעוֹלָם עֹמֵד בְּשִׁבְלָהּ.

רְבוֹן הָעוֹלָם, בְּעָלִי הִיָּה בָּא אֵלַי, וְהוּא שׁוֹכֵב בֵּין זְרוּעֵי, וְכָל מָה שֶׁרָצִיתִי מִמֶּנּוּ, וְכָל רָצוֹנִי עוֹשֶׂה בְּזִמְנוֹ הַזֶּה, כְּשֶׁהִיָּה בָּא אֵלַי וְעֶזְב (וְשָׁם) בִּי מְדוֹרוֹ וּמִשְׁתַּעֲשֵׂעַ בֵּין שְׂדֵי.

מִטָּתִי מִטָּתִי, אֵינֶנּוּ זֹכֶרֶת כְּשֶׁהִיָּיתִי בָּאָה אֵלֶיהָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב, וְאוֹתָם הַתִּינוּקוֹת הַעֲלָמִים הָיוּ יוֹצְאִים כְּנֶגְדִי, מִכִּים בְּכַנְפֵיהֶם בְּשִׁמְחָה לְקַבְּלֵנִי.

הַעֲפָר שֶׁבָּדָה הִיָּה קָם מִמְּקוֹמוֹ, וְרוֹאֶה אֵיךְ נִשְׁכַּח אֲרוֹן הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּה כָּאן. מִכָּאן יָצָא מְזוֹן לְכָל הָעוֹלָם, וְאֹרֶךְ, וּבִרְכוּת לְכָל.

אֲשָׁנִיחַ עַל בְּעָלִי - אֵינִי כָּאן. אֲשָׁנִיחַ לְכָל צֵד. בְּזִמְנוֹ הַזֶּה כְּשֶׁהִיָּה בָּא אֵלַי בְּעָלִי, וְסָבִיבוּ כְּמָה בָּנִים חֲסִידִים, וְכָל אוֹתָם הַעֲלָמוֹת מְזַמְנוֹת לְקַבֵּלוֹ.

וְהֵינִי שׁוֹמְעִים מִרְחוֹק קוֹל זֹנֵי הַפְּעֻמוֹנִים מְקַשְׁקְשִׁים בֵּין רִגְלָיו, כְּדֵי שֶׁאֲשַׁמְעַם קוֹלוֹ טָרֵם הַכְּנָסוֹ אֵלַי. כָּל עֲלָמוֹתֵי מִשְׁבָּחוֹת וּמוֹדוֹת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַחֵר כִּד הוֹלְכוֹת כָּל אַחַת לְבֵית מוֹשְׁבָהּ, וְהֵינִי יַחֲדוֹת מְחַבְּקוֹת בְּנִשְׁקוֹתֵינוּ בְּאַהֲבָה.

בְּעָלִי בְּעָלִי, אֵיפֹה פָּנִיתִי? פָּעַת הוּא הַזִּמְנוֹ שֶׁהִיָּיתִי מִשְׁגִּיחָה בָּהּ. הַסְתַּכֶּלֶתִי בְּכָל צֵד - וְאֵינֶנּוּ. אֵיפֹה אֲשָׁנִיחַ לָהּ, וְלֹא אֲבַקֵּשׁ בְּשִׁבְלָהּ?

זֶהוּ מְקוֹמָהּ בְּזִמְנוֹ הַזֶּה לְבֹא אֵלַי, הַרִינִי מְזַמֶּנֶת כָּאן. וְהִרִי נִשְׁכַּחַת מִמֶּנִּי. אֵינֶנּוּ זֹכֶר יְמֵי הָאֲהָבָה, כְּשֶׁהִיָּיתִי שׁוֹכֶכֶת בְּחִיקָהּ, וְחִקוּקָה בְּדִיוֹקְנָהּ, וְדִיוֹקְנִי הִיָּה חִקוּק בָּהּ. כַּחוֹתֶם הִיָּה שְׁמִשְׁאִיר דִּיוֹקְנָהּ בְּחִיקוֹת הַכֶּתֶב, כִּד הַשְׁאֲרָתִי דִּיוֹקְנִי בָּהּ, כְּדֵי שֶׁתִּשְׁתַּעֲשֵׂעַ בְּדִיוֹקְנִי, בְּעוֹדִי בְּתוֹךְ צְבָאוֹתֵי.

גּוֹעָה בְּבִכְיָה וְאוֹמֶרֶת: בְּעָלִי בְּעָלִי, הָאֹרֶךְ שֶׁל הָעֵינִים הָרִי נִחְשָׁה. אֵינֶנּוּ זֹכֶר, כְּשֶׁהִיָּיתִי מוֹשִׁיט שְׂמֵאלָהּ מִתַּחַת לְרֹאשִׁי, וְאֵנִי מִתְעַנֶּגֶת עַל רֵב שְׁלוֹם, וְיִמִּינָהּ מְחַבְּקָת בְּאַחֲנוּהָ וּבְנִשְׁקוֹת. וְנִדְרָתָהּ לִי שֶׁלֹּא תֵּעָזֵב אֲהַבְתִּי לְעוֹלָמִים. וְנִשְׁבַּעְתִּי לִי (וְתַהֲלִים קִלּוֹ) אִם אֲשַׁכְּחָה וְרוֹשְׁלִים תִּשְׁכַּח יְמִינִי, הִנֵּה נִשְׁכַּחְתִּי מִמֶּנּוּ.

אֵינֶנּוּ זֹכֶר, כְּשֶׁעֲמַדְתִּי אֵצֶלָּה בְּהַר סִינִי, וְשְׂשִׁים רְבוּא שְׁלָמִים שֶׁקִּבְּלוּ עָלֵיהֶם, וְהַתַּעֲטַרְתִּי לָהּ בָּהֶם יוֹתֵר מִכָּל הָעַמִּים, וְהֵינִי הוֹלְכִים אַחֲרֶיהָ לְכָל רָצוֹנָהּ. וְאוֹתָהּ שִׁפְחָה הָרְגָה בָּהֶם לְאַלְפִים וּרְבֻבוֹת, וְלֹא הִשְׁגַּחְתִּי. וְכֵלָם נִאֲבְדוּ בְּמִדְבָּר, וְהַשְׁאֲרָת אוֹתָם שָׁם, וְהַכְּנָסְנִי בְּנִיחָם הַקְּטָנִים לַעֲמֹד לִפְנֶיהָ בְּאַרְצָהּ הַזֹּאת. וְהִבְדֵּלְנוּ אוֹתָם לַעֲמֹד לִפְנֶיהָ בְּשִׁבְלֵי רָצוֹנָהּ.

בְּעָלִי, הִיָּה זֹכֶר, בְּכַמָּה בָּנִים קְדוֹשִׁים עֲמַדְתִּי לִפְנֶיהָ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, בִּימֵי דָוִד וּשְׁלֹמֹה בְּנוֹ. אֵינֶנּוּ זֹכֶר כְּמָה טוֹבוֹת שֶׁעָשׂוּ לִפְנֶיהָ! הֵאֵם נָאָה לָהּ לְזַכֵּר חֲטָאִים, וְלֹא תִזְכֹּר זְכוֹתֶיהָ! אֵיךְ הִתְהַפְּכוּ עָלֶיהָ?

אֵנִי מְבַקֶּשֶׁת אוֹתָהּ - וְאֵינֶנּוּ. מְבַקֶּשֶׁת עַל בְּנֵי - וְאֵינֶם. מְבַקֶּשֶׁת עַל קְדֻשַּׁת הַמְּקוֹם הַזֶּה - וְהִרִי נִטְמָא. כָּל הָעוֹלָם הִיָּה בְּשִׁלּוֹם מִשּׁוֹם הַמְּקוֹם הַזֶּה. הַכְּלָבִים אֵין נוֹבְחִים בְּזִמְנוֹ הַזֶּה, כָּלָם הָיוּ בְּשִׁלּוֹם. גּוֹעָה וּמִיִּלְלָתָהּ, וְכָל אוֹתָם הָאוֹכְלוֹסִים לְמַעְלָה. וְהַכְּלָבִים צוֹנְחִים לְמִטָּה, בְּרָאשִׁית הַמִּשְׁמֹרֶה הַשְּׁלִישִׁית.

הִיא יוֹצֵאת וּבָאָה, וְעוֹמֶדֶת עַל מְקוֹם מְזַבַּח קִטְרֵת הַסָּמִים, גּוֹעָה וּמִיִּלְלָתָהּ, וְעוֹלָה לְמַעְלָה, וּמוֹצֵאת כְּרוֹב אֶחָד מֵאוֹתָם שְׁנֵי הַכְּרוֹבִים שֶׁהָיוּ עִמָּהּ, וּמֵאוֹתוֹ הַזִּמְנוֹ לֹא הִיָּה לָהּ אֶלָּא אֶחָד. וְאוֹתוֹ הַתִּינוּק הַעֲלָם שֶׁנִּשְׁאַר, יוֹנֵק מִמֶּנָּה בְּכִיָּה וְיִלְלָהּ.

וְאֵז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַזִּמְנוֹ אֵלֶיהָ, וְיֹרֵד אֵלֶיהָ, וּמִדְבָּר עִמָּהּ. וְעַל זֶה כְּתוּב (יִרְמִיָּה לֹא) כֹּה אָמַר ה' מִנְעִי קוֹלָהּ מִכִּי וְעֵינֶיהָ מִדְּמָעָה, כִּי יֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתָהּ. וְעַל זֶה שְׁנִינִי, תִּינוּק יוֹנֵק מִשְׁדֵּי אִמּוֹ, וְאִשָּׁה מִסְפֶּרֶת עִם בְּעָלָהּ. (עַד כָּאן הַפְּתִיחָה, מִכָּאן וְאֵילָף רִאשִׁיתָהּ שֶׁל מְגִלַת אֵיכָה).

אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדָד, רְבוּתֵינוּ פּוֹתַחִים בְּפִסּוּק הַזֶּה, (קַהֲלַת יב) וְזֹכֶר אֶת בּוֹרְאֶיהָ בִּימֵי בַּחוּרְתֶּיהָ עַד אֲשֶׁר לֹא זָבְאוּ יְמֵי הָרָעָה. הַפִּסּוּק הַזֶּה בְּאַרְנוּהוּ בִּישְׁרָאֵל, כְּשֶׁהָיוּ בְּאַרְצָהּ הַקְּדוֹשָׁה. וְזֹכֶר אֶת בּוֹרְאֶיהָ - תִּהְיֶה זֹכֶר אֶת כָּל אוֹתוֹ הַטּוֹבוֹת וְכָל אוֹתָם הָאוֹתוֹת וְהַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים, כְּשֶׁהִיָּיתָ נַעֲרָה בְּאַמּוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (הוֹשֵׁעַ יב) כִּי נַעֲרָה יִשְׂרָאֵל וְאֲהַבְתִּיהָ.

בִּימֵי בַּחוּרְתֶּיהָ - בְּזִמְנוֹ שֶׁהִתְרַצָּה בָּהּ מִכָּל הָעַמִּים שֶׁל הָעוֹלָם. עַד אֲשֶׁר לֹא זָבְאוּ יְמֵי הָרָעָה - יָמִים שִׁשְׁלֻטוֹ בָּהּ שָׁאָר הָעַמִּים, וְיִפְּרוּ אוֹתָהּ בְּכָל הָעַמִּים.

בִּימֵי בַּחוּרְתֶּיהָ - יָמוֹת הַשָּׁנָה, שֶׁהֶם בְּרוּרִים לָהּ, וְהַשְׁמִירָה שֶׁלְמַעְלָה עָלֶיהָ. וְהֵם אֲרַבְּעָה יָרְחֵי הַשָּׁנָה,

אָדער ניסן איר סינן, אַלע אַוֹתֶם הַיָּמִים שֶׁבַחֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּיִשְׂרָאֵל, וְעָשָׂה בָּהֶם עִמָּהֶם נִסִּים. וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל מֵעֵטְרַת בְּבַעֲלָה וּמִתְקַרְבַּת אֱלֹהֵי.

עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יָמֵי הָרָעָה - יָמֵי הַזִּקְנָה, יָמֵי הָרָעָה מִמָּשׁ, וְהֵם: תַּמּוּז אָב טֵבֶת שֶׁבֶט. אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה כָּל כֶּד, וְסִימָנָד - (מִשְׁלִי ו) וְשֶׁבֶט לָגו חֶסֶד לֵב.

וְהִגִּיעוּ שָׁנִים - שָׁנִים שֶׁל גְּלוּת, שִׁישְׂרָאֵל הוֹלְכִים מִטְּלָטְלִים. וְאִין בָּהֶם חֶפֶץ - שִׁשְׁנִינוּ, עֲתִידִים בִּימֵי הַגְּלוּת שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בִּיד הָאָדָם (חֶפֶץ) לְקֻנוֹת בְּשׁוּק, וְאִז תִּכְלָה הַפְּרוּטָה מִן הַכִּיס.

עַד אֲשֶׁר לֹא תַחֲשֹׁד הַשָּׁמַשׁ - זֶה קִלְסֶתֶר פָּנִים שֶׁל הַשְׂכִּינָה, מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה. מִמָּטָה מִי הֵם: בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה שֶׁהֵיוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, פְּטִישֵׁי בְרָזֵל, מִהַדְקִים סְלָעִים, וְתוֹלְשֵׁים הָרִים רָמִים.

וְהָאֹר - זֶה הַתְּלֻמוֹד הִירוּשָׁלַיִם, שֶׁמֶאִיר אֹר הַתּוֹרָה, אַחֵר שֶׁהִתְבַּטַּל זֶה, כִּבְיָכּוֹל נִשְׁאַרוּ בַּחֲשָׁד, שְׁכָתוֹב (אִיכָה ג) בְּמַחֲשָׁפִים הוֹשִׁיבֵנִי, זֶה תְּלֻמוֹד בְּבָלִי, שֶׁהוֹלְכִים בּוּ בְּנֵי הָעוֹלָם בְּמַחֲשָׁפִים.

וְהִירָח - אֵלֹהֵי הַיָּרֵחַ, שֶׁהֵיוּ מֵאִירוֹת אֹר הַחֲכָמָה הַנִּסְתָּרָה. וְהַכּוֹכָבִים - אֵלֹהֵי אֹתֶם הַמִּשְׁכִּילִים שֶׁהֵיוּ בְּאֶרֶץ הַקָּדוֹשָׁה, כָּל אֹתֶם הַתְּנָאִים וְהָאֲמוּרָאִים, שֶׁכָּל הָעוֹלָם עוֹמֵד בְּשִׁבְלָם. שֶׁכִּשְׁהֵיוּ עוֹמְדִים יַחַד, הָיָה אוֹמֵר אִישׁ לַחֲבֵרוֹ: מִתּוֹךְ דָּבָר זֶה שֶׁפָּרַח מִפִּי, אֲנִי רוֹאֶה מָה שֶׁיִּהְיֶה הַיּוֹם הַזֶּה אוֹ לְמַחֵר כֶּד וְכָד.

דָּבָר אַחֵר, (קֹהֶלֶת יב) עַד אֲשֶׁר לֹא תַחֲשֹׁד הַשָּׁמַשׁ - הָאֹר שֶׁל קִלְסֶתֶר פָּנֵי הַשְׂכִּינָה, שֶׁהָיָה מֵאִיר לָהּ בְּכָל יוֹם, וּמֵאוֹתוֹ הָאֹר הָעוֹלָם הַתְּקִיָּם, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּאֶרֶץ לְבָטָח.

וְהָאֹר - הָאֹר שֶׁבִּרְאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, שֶׁהָיָה מֵאִיר מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם, וְנִגְנֵנוּ. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (הָיָה) מֵאִיר, וּמֵאִיר מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד שֶׁל יָמֵינוּ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאוֹחִז בְּלִבָּנָה. וּבֵאוֹתוֹ הַזָּמָן כְּתוּב (אִיכָה ב) הַשִּׁיב אַחֲרֵינוּ יָמֵינוּ.

וְהִירָח - שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה א) צִדֵּק יִלִּין בָּהּ. וְהַכּוֹכָבִים - מִלְּאָכֵי הַשָּׁרַת, שֶׁהֵיוּ בָּאִים בָּהּ וְיִדּוּעִים אֶצְלָהּ, וּבִטְלוּ מִקְיוּמָם, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים מִלְּאָכֵי שְׁלוֹם. וְשָׁבוּ הָעֵבִים אַחֵר הַגָּשָׁם, שְׁכָתוֹב (שִׁם לב) מִלְּאָכֵי שְׁלוֹם מֵרַבְּכִיוֹן.

בַּיּוֹם שֶׁיִּזְעָעוּ שְׁמַרְי הַבֵּית (קֹהֶלֶת יב) - אֵלֹהֵי שְׁלֹשָׁה בְּתֵי דִין שֶׁהֵיוּ מִלְּמַדִּים תּוֹרָה בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית. וְהַתְּעוּתוֹ אֲנָשֵׁי הַחֵיל - אֵלֹהֵי סִנְהֶדְרֵי גְדוֹלָה וְסִנְהֶדְרֵי קִטְנָה. וּבִטְלוּ הַטְּחָנוֹת - אֵלֹהֵי כְּהֻנִּים וְלוֹיִם, וְכָל הַמִּשְׁמֵרוֹת שֶׁהֵיוּ עוֹמְדוֹת בִּירוּשָׁלַיִם.

וְחִשְׁכוּ הָרָאוֹת בְּאַרְבּוֹת - אֵלֹהֵי נְבִיאִים וְצוּפִים, שֶׁהֵיוּ רוֹאִים בְּנִבּוּאָה וּבִירוּחַ הַקֹּדֶשׁ. (שִׁם) וְסִגְרוּ דְלֵתִים בְּשׁוּק - שְׁבָנֵי אָדָם צוֹנְחִים, וְאִין מִי שֶׁמִּשְׁבִּיב לָהֶם, שֶׁהָיָה כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעָלוּ מִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבִטְלָה עֲבוֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ.

בַּשָּׁפֶל קוֹל הַטְּחָנָה (שִׁם) - אֵלֶּה אֹתֶם כּוֹתְשֵׁי הַקְּטָרֶת, שֶׁהֵיוּ נוֹתְנִים קוֹל בְּכָל יוֹם בְּכַתִּישָׁה שְׁלָה. דָּבָר אַחֵר, קוֹל הַטְּחָנָה - קוֹל הַשְׂכִּינָה, שְׁצוֹנְחַת בְּכָל יוֹם שׁוֹבוּ בָּנִים שׁוֹבְבִים, וְאִין מִי שֶׁיִּשְׁגִּיחַ עָלֶיהָ.

וְיִשְׁחוּ כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר - אֵלֹהֵי אֹתֶם שְׁעוֹלִים לְדוֹכָן בְּכָל יוֹם, וּמִנְגִּנִים נִגּוֹן שֶׁל שִׁיר. כָּל - לְרִבּוֹת מִלְּאָכֵי עֲלִיוֹן לְמַעְלָה, שֶׁהֵיוּ מִתְּחַלְקִים מִשְׁמֵרוֹת לְמַעְלָה - כְּנֶגֶד אֹתֶם הַמִּשְׁמֵרוֹת לְמַטָּה. שְׁחוּ אֹתֶם שְׁלֵמָטָה - כְּבִיכּוֹל אַף אֵלֹהֵי שְׁלֵמָעֵלָה שְׁחוּ. גַּם מִגְּבֹהַ יִירָאוּ. וְאַף עַל גַּב שֶׁמִּגְּבוּהָ הֵם נִנְסִים, הֵיוּ פוֹחֲדִים.

שְׁחוּ אֹתֶם בְּנוֹת הַשִּׁיר, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה שְׁמוֹנִים אֶלֶף לוֹיִם הָיוּ יָדִיהֶם מִהַדְקִים לְאַחֲרֵי. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְנִהְיוֹת בְּבָל, כְּנוֹרוֹתֵיהֶם הָיוּ תְלוּיִים עַל הָאֵילָנוֹת שֶׁם, הָיוּ מְבַקְשִׁים מֵהֶם לִנְגֹן, וְאוֹמְרִים (תְּהִלִּים קלז) אִידֵךְ נִשִּׁיר אֶת שִׁיר ה' עַל אֲדָמַת נֶכֶר? נִשְׁכּוּ בְּשִׁנֵּיהֶם בְּהֵנִי יָדִיהֶם וְכָרְתוּ אֹתֶם, וְלֹא יָכֻלוּ לִנְגֹן, וְהָרְגוּ אוֹתָם.

וְחִתְחִתִּים בְּדָרָד - שֶׁהָיָה הֵיוּ הוֹלְכִים בְּרִיחִים עַל צִנְאָרִיָּהֶם, וּמִהַדְקוֹק שֶׁהָיָה חֲזָק, הָיוּ נוֹפְלִים אֶצְבוֹתֵיהֶם בְּדָרָד, וְיִרְמְיָה הָיָה מִלְּקָטִים בְּטִלְיָתוֹ, וְנוֹשֵׁק אוֹתָם, וּבּוֹכָה עֲלֵיהֶם. וְהָיָה אוֹמֵר לָהֶם: בָּנִי, וְלֹא אֲמַרְתִּי לָכֶם (יִרְמְיָה ג) תִּנּוּ לִי אֱלֹהֵיכֶם כְּבוֹד בְּטָרִם יַחֲשִׁיד וְגו'!! וְעַל זֶה כְּתוּב (שִׁם ט) עַל הַהָרִים אֲשָׁא בְּכִי וְנָהִי וְעַל נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה.

וְיִנְאֵץ הַשָּׁקֵד (קֹהֶלֶת יב) - מִיּוֹם שֶׁמִּנְצָנָץ הָאֵילָן הָיָה לְבִלּוּבִים עַד הַיּוֹם שֶׁעוֹשֶׂה פְרִי, הֵם עֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם. כֶּד מִשְׁבָּעָה עֶשֶׂר תַּמּוּז עַד תְּשַׁעָה בָּאָב - עֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם בִּינִיָּהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִרְמְיָה א) מִקֵּל שָׁקֵד אֲנִי רֹאֶה.

וְיִסְתַּבֵּל הַחֶגֶב (קֹהֶלֶת יב) - שְׁנֵתָן מִשָּׂא עַל כְּתָפֵי זֶרַע דָּוִד. וְתִפֵּר הָאֲבִיוֹנָה - שֶׁהִתְבַּטְּלָה עֲבוֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ. כִּי הִלֵּךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ - זֶהוּ הַכְּבוֹד שֶׁהִסְתַּלַּק לְמַעְלָה, וּבְנֵי אָדָם צוֹנְחִים, וְאִין מִי שֶׁמִּשְׁגִּיחַ בָּהֶם.

עד אשר לא ירתק חבל הפסוף (שם) - המקום שהכהו היה מקטיר קטרת על המזבח הפנימי. ותרץ גלת הזהב - זהו בית קדש הקדשים, ששם הכרובים של הזהב. ותשבר כד על המבוע - זו מלכות בית דוד שנשברה.

וישב העפר על הארץ כשהיה - יחרב בית המקדש, ויהיה כעפר. והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה - זו השכינה, והסתלקות של רוח הנבואה מן העולם.

רבי יודאי פתח, (שם יב) ביום שיזעו שמרי הבית - אלו תנאים ואמוראים, שהיו שומרים העם של ארץ ישראל, והזדעזעו ממקומם.

והתענותו אנשי החיל, כמו שנאמר (בראשית מז) ויש בם אנשי חיל. החטא של בני יעקב, שהיו אנשי חיל וסובלים עונות הדין, כמו שנאמר (איוב ח) האל יענות משפט. קבלו עונות הדין אותם אנשי חיל. שפך דרכי הנחש - אחר שהורג את האדם, חוזר ונושף אותו נשיכה בלי רחמים. זהו עונות הדין.

שלחו להם בני הארץ הקדושה: נאה שאתם יש לכם לבכות כמי שבוכה מרחוק, שהרי אבל ובכה ומספד בנהי ומרירות לא מגיע לכם, שהרי רחצתם רגליכם, ולא רציתם לטנף אותם כמו מקדש, כמו שנאמר (שיר ה) רחצתי את רגלי איככה אטנפם.

אבל אנו ששוכנים בין גדרי הנחש, ואורב לנו בכל יום, הורג ונושף, ואנו רואים בעינים עונות הדין שנעשה בינינו, באותם אנשי חיל, שבימיהם שותק, ולא רוצה דין, שפוחד מהם פחד גדול, ולא יכול לעמוד לפנייהם. וכיון שעברו לאותו העולם (הבא) בתשובה, עומד הנחש לפני הקדוש ברוך הוא ותובע דין.

ודיק הכתוב, שכתוב (שמות כא) וגנב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת. אמר הקדוש ברוך הוא לנחש: יוסף לא היה איש. ונמצא בידו וגו', הרי בידיהם לא נמצא. חזר ואמר, (דברים כד) כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו וימת הגנב ההוא.

שמונה מאות שנים היה עומד אותו הנחש ומבקש דין. ואנו שנינו, מי שנתחייב בשני דינים - נדון בחמורה. אזי למי שקבל ענש על חטאו, שהרי המיתה מכפרת על החטאים, וחוזר לקבל ענש אחר. אזי שהתענותו אנשי החיל, וסמאל ונחש עמדו לתבוע הדין.

על זה נאה לנו לבכות ולספד, שהקרנה הקדושה נשארה ביד מכל הטובות שהיו בה. באותה השעה ירד סמאל ובלבל את העולם, והכניס הרוח הזו במעי של אותו הרשע מלך רומי, ותבע דין מגבורי העולם. וי לזה! וי לעולם! עונות הדין לא נמצא מיום שנברא העולם כזה.

איכה בניד העמודים של העולם, עמודים תומכים, שהעולם עומד עליהם, ואני (ואת) מתעטר בהם בכל יום! איך התענותו על ידי הנחש? איך התענותו רוחות קדושות להתלבש בלבושים נכריים אחרים לדון אותם בקלון רב? וי לזה! וי לעונות הזה!

מי ראה בתוך גן העדן, בשעה שנמסר הדין למעלה. עשר מרגליות נפות, האור של כל הגן, בין כל אותם האילנות, מתפשטים וכלם יוצאים החוצה. וכל אותם האילנות של גן עדן צוחים ואומרים: וי שהתענותו אנשי החיל! ושומרי השער של גן העדן מזדעזעים, אותם הכרובים, עולים ויורדים, ולא נותנים מקום להוציא את האורות הללו.

כשהתפשטו מתוך האור של לבושיהם. ועליונים ותחתונים צוחים כנגדם, ואותם שומרי החומות למעלה מזדעזעים, וכל צבאות רום השמים בוכים ומיללים מי ראה את אמנו גועה ומיללת? יורדת לכרובים, שומרי השערים שבגן, והם מזדעזעים. עולה אמנו, וכרוב אחד עמה.

ואז להט החרב המתהפכת, שנונה הרבה, מכה לתוך השערים, ויצאו אותם עשרה האורות. העליונים והתחתונים צוחים: וי לעולם! וי לדור!

לנו נאה לספד כתנים, כשינרדה האם, ולא מצאה אותם שם בגן. וכל אותם האורות והבשמים גועים ומיללים. אז היא גועה ומיללת. אותם הכרובים שומרי השערים בוכים ומיללים, פותחים בבכייה. אנו על אחת כמה וכמה נאה לנו לבכות על הכל, ועל העונות הזה.

עוד פתח, (בראשית ט) ויצאו אל יוסף לאמר וגו', (שם) אנא שא נא פשע אחיד וחסאתם וגו', ויבד יוסף בדברים אליו. החטא - לו הם עשו, והוא מכפר על הכל, ומכפר על חטאם. כיון שהוא מוחל, למי יש לתבוע על חטאם? זהו והתענותו אנשי החיל. עונות הדין רב היה לאותם אנשי החיל. וי לנו, מי ינחם אותנו?

למה היה עונות הדין הזה? משום שהרי אמנו גרשה וברחה, והלכה לה, ומשום זה עונות הדין נמצא, שנמצא לבדו אותו שהסטינו עלינו, ולא היה מי שימחה בידו ויטען עלינו טענה. על זה נמסרו בדיקה כל תקוננו אמנו.

שאלו נמצאה שם אִמְנוּ, לִפְנֵימֵי מְשִׁוֵּרֵי הַדִּין הִיטָה מְכִינָסָה אוֹתָנוּ. עַל זֶה הִיא בּוֹכָה, וְעַל זֶה הִיא מִיִּלְלָתָהּ, עַל בְּנִיָּה שְׁגָלוֹ, וְשִׁנְהֶרְגוֹ, וְשִׁהְשָׁמְדוֹ בְּחִנָּם.

וּבְדִינֵיהֶם לֹא נִמְצָאָה, וְעָשָׂה בָּהֶם אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ אֶת רְצוֹנוֹ. וְעַל זֶה כָּתוּב וּבִפְשָׁעֵיכֶם שָׁלַח אֲמָכֶם, שְׁלָא תִהְיֶה מִזְמָנָתָה בְּדִינֵיכֶם. אֵיכָה יִשָּׁבֶה בְּדָד בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה שֶׁהִיא הִיטָה לִּקְחָתָה טַעֲנַת בְּנִיָּה, וּבִשְׁבִילָהּ הִיָּה נִקְרָע הַדִּין.

וּכְשֶׁאוֹתָם עָשָׂר הַמְרָגְלִיּוֹת (הַשְּׁבָטִים) יֵצְאוּ מִן הָעֵדֶן לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלִבוּשִׁים אֲחֵרִים, כָּל הַלְבוּשִׁים נִמְסְרוּ בְּיַד הַנֶּחֱשׁ, פָּרִט לְאֶחָד, שֶׁהוּא רְאוּבֵן, שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית לז) וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר.

וְעַל שְׁנֵתוֹ הַעֲצָה לְזָרְקוֹ לְבָאֵר, הוּא נִתְפָּס בְּבָאֵר, וְנִצָּל. וְזֶהוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, כְּשֶׁתִּפְשׁוּהוּ לְמִינִיּוֹת, וַיִּנְתְּנוּהוּ בְּבוֹר, וְנִצָּלָה נַשְׁמָתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן. בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן. יְמִלּוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

#### תְּקוּנִים מִזֶּהָר חֲדָשׁ

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים. בֹּא וְרֵא, שְׁתֵּי הַתְּבוֹת הַלְלוּ נִחְלָקוּ לְשֵׁנֵי צַדִּים כָּל אַחַת. בְּרֵאשִׁית - בְּרֵא' אֱלֹהִים - מִי אֵלָּה. מַה זֶּה שִׁית? אֵלּוֹ שְׁשֵׁת הַצַּדִּים שֶׁל הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁהַשְּׂמִים וְהָאָרֶץ, וּבִשְׁבִילָם נֶאֱמַר (שְׁמוֹת לח) אֵלָּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן. וְזֶה הוּא מִי אֵלָּה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה מ) שְׁאוֹ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרֹאוּ מִי בָרָא אֵלָּה. וְשֵׁנֵי מִשְׁכָּנוֹת הֵם שְׁנֵי מִשְׁכָּנוֹת הַזֶּה: אֵלָּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן הָעֵדֶת, הַמִּשְׁכָּן הָעֲלִיוֹן. מִי, וְזֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, הַמִּשְׁכָּן הַתַּחְתּוֹן מַה.

הַמִּשְׁכָּן הָעֲלִיוֹן בִּשְׁבִילָהּ נֶאֱמַר מִי בָרָא אֵלָּה, מַה זֶה אֵלָּה? אֵלּוֹ אֵלָּה מוֹעֲדֵי ה'. וּמִי הֵם מוֹעֲדֵי ה'? אֵלּוֹ הֵם חַג הַמִּצּוֹת וְחַג הַשְּׁבוּעוֹת וְחַג הַסֻּכּוֹת, הָרִי שְׁלֹשָׁה. שְׁלֹשֶׁת הָאֲחֵרִים - רֹאשׁ הַשָּׁנָה, חֲנֻכָּה וּפּוּרִים. שְׁלֹשָׁה מֵהֶם נִקְרָאִים מוֹעֲדֵי ה', וְהֵם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ. שְׁלֹשֶׁת הָאֲחֵרִים נִקְרָאִים אֵלָּה הֵם מוֹעֲדֵי, וּכְנֻגָּם נֶאֱמַר (אִיּוֹב לג) הֵן כָּל אֵלָּה יַפְעַל אֶל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גִּבּוֹר.

וְזֶה הַמִּשְׁכָּן הָעֲלִיוֹן שֶׁעֲלִיָּהֶם נִקְרָא מִי. זֶהוּ שְׁכָתוֹב מִי בָרָא אֵלָּה. וְזוֹ מִי, הִיא הַבִּינָה, וְזֶה שְׁמָהּ, וְהַדְרָגָה שֶׁלָּהּ הוּא וְדָאֵי יוֹם הַכְּפּוּרִים, וְהַדְרָגָה הַזֹּאת שְׁנִיָּה נִקְרָאת בִּינָה נִקְרָאת הָעוֹלָם הַבָּא. וּבְעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ אֵכִילָה וְשִׁתִּיָּה. כְּמוֹ כֵּן יוֹם הַכְּפּוּרִים שֶׁלּוֹ אֵין שֵׁם אֵכִילָה וְשִׁתִּיָּה. הַמַּלְכוּת נִקְרָאת מִיָּה, זֶה מִשְׁכָּן הָעֵדֶת. וּמִשּׁוּם שֶׁבּוֹ נִמְצְאוֹת עֲדוּת, נֶאֱמַר בּוֹ מַה אֶעֱיֵד. (וְזֶה שְׁמָהּ, וְהַדְרָגָתָה שְׁבֵת)

וּכְמוֹ שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הוֹצִיא שְׁשֵׁה מוֹעֲדִים, כִּדְ הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוֹצִיא שְׁשֵׁה מוֹעֲדִים, וְהֵם אֵת הַשְּׂמִים וְאֵת הָאָרֶץ. וּמִנֵּין שֶׁהֵם שְׁשֵׁה בְּשָׂמִים וְהָאָרֶץ: זֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּי שְׁשֵׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשְּׂמִים וְאֵת הָאָרֶץ. כִּי שְׁשֵׁת יָמֵי וְדָאֵי שֶׁהֵם שְׁשֵׁה. וּמִשּׁוּם זֶה לֹא אָמַר כִּי בְּשֵׁשֶׁת יָמִים.

וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עֲדוּת בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. זֶהוּ שְׁכָתוֹב מַה אֶעֱיֵד, כִּדְ יֵשׁ עֲדוּת בְּשָׂמִים וּבְאָרֶץ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב הָעֵדֶתִי בְּכֵם הַיּוֹם אֵת הַשְּׂמִים וְאֵת הָאָרֶץ. הָרִי הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן בְּרֵאשִׁית, וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בָּרָא שִׁית, וְאֵלּוֹ הֵם שְׁנֵי מִשְׁכָּנוֹת לְאֶבִיר יַעֲקֹב. אִם כֵּן, אַחֵר שֶׁאָמַר אֵלָּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ שֶׁהֵם שְׁשֵׁה.

מַהוּ בְּמוֹעֲדָם שֶׁאָמַר אַחֵר כֵּן? אֵלָּא אֵין רְשׁוּת לְקַרֵּא לָהֶם אֵלָּא בְּמוֹעֲדָם, שֶׁהִיא מַלְכוּת. וּבְמִקּוֹם אַחֵר אָמַר אֵלָּה הֵם מוֹעֲדֵי. הֵם הוּא בְּהַפּוּז אוֹתִיּוֹת מִיָּה, וְזֶהוּ אֵלָּה הֵם מוֹעֲדֵי. וְזֶהוּ שְׁמִינִי חַג עֲצָרָתָהּ, שֶׁהוּא חַג בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ.

בֹּא וְרֵא, אֵלָּה מוֹעֲדֵי ה' הוֹלְכִים עַל תְּקוּן הַגּוֹף שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְאֵלָּה הֵם: פֶּסַח - זְרוּעַ יָמִין שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְזֶה חֶסֶד, וּבִשְׁבִילָהּ נֶאֱמַר הַיָּמִין מִקְרָבָהּ. רֹאשׁ הַשָּׁנָה - זְרוּעַ שְׂמָאל שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְזוֹ גְבוּרָה, וּבִשְׁבִילָהּ נֶאֱמַר שְׂמָאל דּוֹחָה. שְׁבוּעוֹת - זֶה הַגּוֹף שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְזוֹ תַּפְאֲרָתָהּ, הָעֲמוּד הָאֲמָצְעִי. חֲנֻכָּה וּפּוּרִים - אֵלָּה הֵם שְׁתֵּי הַשּׁוֹקִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ, שֶׁעֲלֵיהֶם שׁוֹרָה הַנֵּס, וּבִשְׁבִילָם נֶאֱמַר אֵלָּה פְּקוּדֵי, שְׁתֵּי מִצְוֹת וְדָאֵי, שֶׁבִּשְׁבִילָם נֶאֱמַר פְּקוּדֵי. שְׁנֵי גְבִיָּאִים, שְׁנֵי מְשִׁיחִים הֵם וְדָאֵי.

כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים - זֶה הַיְסוּד, וְזֶה חַג הַסֻּכּוֹת כָּלֹל מִכָּל, וְהוּא הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים. שְׁאוֹתָם נִצַּח וְהוּד, אוֹת הוּא בְּצָבָא שְׁלֹו. וְלָמָּה נִקְרָא כֵּל? מִשּׁוּם שֶׁעָלִיו שׁוֹרָה בִּינָה, שֶׁהִיא הַשְּׁבִיעִית. (י"ם כ"ל)

כֵּס, זֶה יוֹם הַכְּפּוּרִים, הִיא וְדָאֵי, וְעִמָּה חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים שֶׁל חֲרוֹת בְּחֻשְׁבוֹן כָּל, בִּינָה בֶּן י"ה, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ מִהַלֵּךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנִים, וּמִגִּיעַ לַיְסוּד, שֶׁהוּא חַג הַסֻּכּוֹת, כִּדְ לְהִתְחַבֵּר עִם הַכֶּלֶה שְׁלֹו, שֶׁהִיא חַג שְׁמִינִי עֲצָרָתָהּ. וּבִשְׁעָה שֶׁהֵם בְּחַבּוּר אֶחָד, נִקְרָאוּ שְׁנֵיהֶם כֵּיל כְּלִיָּה. פֶּסַח צְרִיכִים יִשְׂרָאֵל לֹאמַר בּוֹ הִלֵּל גָּמוּר וְהִלֵּל שְׁאִינוֹ גָּמוּר. הִלֵּל גָּמוּר לְקַבְּעוֹ.

#### סֵפֶר שְׁנִי

וְהַמִּשְׁכָּלִים יִזְהָרוּ כְּזֶהָר הַרְקִיעַ וּמִצְדִּיקֵי הַרְבִּים כְּכּוֹכְבִּים לְעוֹלָם וָעֶד (דְּנִיָּאל יב). וְהַמִּשְׁכָּלִים - אֵלּוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְחַבְרִי, יִזְהָרוּ כְּשֶׁהַתְּכֵנֶסוֹ לַעֲשׂוֹת אֶת הַחַבּוּר הַזֶּה, שֶׁהוּא מִזֶּהָר הָעֲלִיוֹן שֶׁלְמַעֲלָה, הַרְצוֹן הָעֲלִיוֹן הַתְּגַלָּה, נִתְּנָה רְשׁוּת לְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְחַבְרִי לְגַלּוֹת בּוֹ רָזִים נִסְתָּרִים עֲמֻקִּים, וְלִכְלֹל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל

הישיבה שלמעלה, והישיבה התחתונה, ולשבעה הרים עליונים, שהם שלשת האבות והרועה הנאמן ואהרן ודוד ושלמה, ואליהו עמם, ולכל הנשמות של הישיבות שהולכים מערטלים, והמלאכים שממנים עליהם, והולכים מערטלים בשבילם, שהם בתולות אחריה רעותיה של השכינה. שהיא מערטלת מהם, והם מערטלים ממנה. וכך הם צבאות המלך מערטלים ממנה, שכתוב (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבביון.

ומנין לנו שהשכינה יחידה מצבאותיה? זהו שכתוב איכה ישבה בדד. אי כיה ישבה בדד, שנאמר בו (תהלים קמה) וחסידך יברכו כיה. ועל הקדוש ברוך הוא ושכינתו אמר הכתוב (משלי כז) כצפור נודדת מקנה כן איש נודד ממקומו, שנאמר בו (שמות טו) ה' איש מלחמה. ובזמן שהיא מערטלת, תלמידי חכמים וצדיקים ואנשי מדות שלה, כלם הולכים ונודדים ממקום למקום, מאתר לאתר, כמו שבארנו בעלי המשנה, דור שבו דוד בא, אנשי חיל וסובבו מעיר לעיר, ולא ירחמו.

וימשינו זה הסכים הקדוש ברוך הוא ושכינתו לעשות את החבור הזה על דא אותו שהתגלה, וכנס בו עליונים ותחתונים למצא בו מנוחה לשכינה בגלות, וחרות לה ולבניה. זהו שכתוב (תהלים פד) גם צפור מצאה בית ודרור קן לה. והיא שנאמר בה (ויקרא כה) וקראתם דרור בארץ לכל ישיבה.

אשר שנתה אפרוחיה - אלו שנאמר בהם (דברים כב) והאם רבצת על האפרוחים, והם בעלי הכנפים, שבהם נאמר (יחזקאל א) וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם. שאלה הם שממנים על בעלי המשנה, שרוחם פורחת מהם.

או על הביצים - אלו האופנים שממנים על בעלי המקרא. שבשביל החבור הזה, והאם רבצת על האפרוחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים, אלו שנאמר בהם בנים אתם לה' אלהיכם. אלו רבי שמעון וחבריו ומורי הישיבה שעושים את החבור הזה.

והחבור הזה היה כמו תבת נח שהתכנסו בה כל מין ומין. כך מתכנסים בחבור הזה כל נשמות הצדיקים ואנשי מדות, שנאמר בהם (תהלים קיח) זה השער לה' צדיקים יבאו בו. ואחרים שאינם צדיקים, נדחים משם. וכשהתגלה החבור הזה בעולם, רבים מתכנסים אליו, שנאמר בהם (דברים כט) כי את אשר ישנו פה וגו', ואת אשר איננו פה - בחבור הזה - עמנו היום. ועליהם נאמר (דניאל יב) ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד, כאותם הפוכבים שיהיו קימים לעולם ולעולמי עולמים. ונאמר בהם, והיה זרעך ככוכבי השמים, שהוא העמוד האמצעי, שהוא אתה תשמע השמים, ולא פכוכבים משמים, שנאמר בהם (ישעיה נא) כי שמים כעשן נמלחו, (תהלים קב) המה יאבדו ואתה תעמוד.

ועוד והמשפלים, אלו שיש בהם שכל לדעת את גזרת הנשמות שלהם, מאלו הספירים שהם דברים שגורים מעשר ספירות, שעליהם נאמר (תהלים יט) השמים מספרים כבוד אל. שכלם מלאים סגלות. ואותם אנשי מדות, נשמותיהם רשומות שם, ומשם אצילותם. מצדה של המלכות הם בני מלכים, שנאמר בהם כל ישראל בני מלכים, ומצד זה יוצאים מישראל מלכים.

ומצד של הצדיק נקראו צדיקים. זהו שכתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים. ומהצד של נצח והוד נקראו נביאים. ומהצד של העמוד האמצעי נאמר בהם (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת, ועליהם נאמר (מלאכי ג) תורת אמת היתה בפיך. ומצד של הגבורה נקראו גבורים עומדים בפני דוחים את הגזרות. ומצד של החסד נקראו חסידים. ומהצד של חכמה ובינה נאמר בהם כלנו חכמים כלנו נבונים.

ומצד של הכתר, שהוא הראש של הכל, הם ראשי אלפי ישראל, שעליהם נאמר אנשי מדות. אלו הם המשפלים שיש בהם שכל להכיר את רבונם, שסודות רבונם אין מתפסים מהם, שפלים היו בהספקם בחבור הזה.

ולאֵלה שהם במדות הללו, צריך לגלות סודות טמירים. אבל מי שמגלה סודות לרשעים, כאלו מגלה עריות בתורה. שבני שפחה הרעה לילית, אדם של הרשעים, ערבוניה רעה. מי שמגלה סודות התורה, גורם לצדיק שהוא יסוד, שנאמר בו (תהלים כה) סוד ה' ליראיו, שהסתלק ממנו המעני ומן השכינה. זהו שכתוב (איוב יד) אלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש.

באותו זמן אותם הצדיקים למטה עניים מהכל, עניים מסודות התורה, עניים בגוף. וכל מי שמגלה סודות לצדיקים, גורם לצדיק להאיר בסודות התורה, ולשכינה, שהאור נקרא ר"ז.

ובאותו הזמן והמשפלים יזהרו כזהר הרקיע. מה זה כזהר? הדרגה של משה רבנו עליו השלום, העמוד האמצעי, שעל שמו נקרא החבור הזה ספר הזהר. והשכינה מאירה בו, וזוהרת בלבנה מן השמש. שהשמש מאירה בששה הרים גדולים, והלבנה בשביעית כלולה משבע.

שם אבגית"ץ, עליהם נאמר (ישעיה ו) שש כנפים שש כנפים לאחד. והשם הזה הוא סגלתו לכסות ולנשמה, כשעולה למעלה בכל לילה ולילה להעיד על המעשים הטובים של האדם, ולהצילו ממלאכי

החבֵּלָה ומִכָּל הַמִּזְקִים וְהַרוּחוֹת וְלִילִין וְשָׁדִים, וּבָהֶם פּוֹרַחַת לְמַעַלָּה. בְּשֵׁתִי אוֹתִיּוֹת מִכָּל שֵׁם תִּכְסֶּה פְּנִיָּה מֵהֶם, בְּשֵׁתִי אוֹתִיּוֹת תִּכְסֶּה רַגְלֶיהָ, וּבְשֵׁתִי אוֹתִיּוֹת פּוֹרַחַת לְמַעַלָּה, וְאַף כָּד לְרוּחַ וְאַף כָּד לְנֶפֶשׁ. עַד כָּאן.

אב"ג ית"ץ קר"ע שט"ן גי"ד יכ"ש בט"ר צת"ג חק"ב טנ"ע יג"ל פז"ק שקוצי"ת שֶׁהִנָּשְׁמָה פּוֹרַחַת בָּהֶם לְמַעַלָּה בְּכָל לַיְלָה וְלִילָה, וְזוֹהִי נִשְׁמַת כָּל חַי, שֶׁהֶאֱצִילוֹת מִן הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה, וְשִׁבְעַת הַשְּׁמוֹת הַלְלוּ שְׁפּוֹרַחַת בָּהֶם הֵם שָׁבַע, שְׁכָלִילִים בְּבֵת שָׁבַע, שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה, כְּלוּלָה מִשְׁבַּע סְפִירוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א כט) לָךְ ה' הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ.

וְהָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה הִיא הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל בַּעַל הַכְּנָפִים, הָאֵדָם הַגָּדוֹל, חֲכָמָה, וְעֶשֶׂר חֲכָמוֹת נִקְרָאוּ עֶשֶׂר סְפִירוֹת מִצָּדוֹ. וְכֵתֵר עֲלִיּוֹן נִקְרָא מִצָּדוֹ חֲכָמָה קְדוּמָה, וְהִיא יו"ד ה"א וּא"י ה"א, שֶׁהַתְּפָשְׁטוֹת בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, אֲבָל הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה נֶשֶׁר עֲלִיּוֹן, שֶׁהַתְּפָשְׁטוֹתוֹ בְּשָׁבַע, וְהִיא הַשְּׁמִינִית, וּבָהּ שָׁבַח שֶׁל מֹשֶׁה.

אִזּוּ יִשְׁיֵר מֹשֶׁה, וּמִמֶּנּוּ תִּמְצָא אֶת סוֹד קוֹן הַצִּפּוֹר, שֶׁלֹּחַ תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם שֶׁל אֲצִילוֹת. אַרְיָה חֲסֵד, שׁוֹר גְּבוּרָה, זֹהִי הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיּוֹנָה. הַמְּרַכְּבָה הַשְּׂנִיָּה, תִּפְאֶרֶת אֵדָם שְׁנִית, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (יחזקאל א) וְדָמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אֵדָם, דָּמוֹת אַרְיָה שׁוֹר נֶשֶׁר. נִצָּח הוֹד יִסּוֹד מַלְכוּת הִיא תְּבִנִית כָּלָם. זֶהוּ הַסּוֹד שֶׁל תִּקּוֹן אֶחָד.

אֲבָל מִצָּד הַנֶּשְׁמָה הֵם נִקְרָאוּ שְׁרָפִים, וּמִהַצָּד שֶׁל רוּחַ - חַיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם) וְדָמוֹת חַיּוֹת מֵרָאִיהֶם כְּנִחְלִי אֵשׁ בְּעֵרוֹת כְּמִרְאָה הַלְפָדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין חַיּוֹת. וְנֶאֱמַר בָּהֶם (שם) וּמִתּוֹכָהּ דָּמוֹת אֲרָבַע חַיּוֹת וְזֶה מֵרָאִיהֶן דָּמוֹת אֵדָם לְהִנָּה.

וְהַרוּחַ הִיא מִצָּד הָעֲמוּד הָאֲמָצְעִי, וְיֵשׁ לָהּ אֲרָבָעָה פָּנִים, כְּמוֹ זֶה יֵשׁ לְנֶשְׁמָה אֲרָבָעָה פָּנִים. הָאוֹפָנִים מִצָּד שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, וְהִיא מִצָּד שֶׁל הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה, וְיֵשׁ לָהּ אֲרָבָעָה פָּנִים שֶׁל מְרַכְּבָה שֶׁהֵם נִצָּח וְהוֹד. וְהִנָּה אוֹפֵן אֶחָד בְּאָרֶץ זֶה צָדִיק. הָאוֹפָנִים הֵם מִמָּסָה לְמַעַלָּה, חַיּוֹת בְּאֲמָצֶע, הַשְּׁרָפִים לְמַעַלָּה.

וּלְמַעַלָּה (עַל כָּלָם) אָדוֹן יָחִיד שׁוֹלֵט עַל הַכָּל, מִפְּלֵא וּמִכְסֶּה בְּכֵתֵר, וּבְחֲכָמָה הוּא שֶׁלֹּטוֹן שְׁעוֹמֵד עַל כָּלָם בְּעֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַמְּפָרָשׁ. אֲבָל מִשֵּׁם לְמִטָּה כָּל הַסְּפִירוֹת, מְרַבְּעוֹת בְּאֲרָבַע אוֹתִיּוֹת. כְּמוֹ זֶה בִּינָה יו"ה, אוֹתוֹ בֵּין שֶׁל יו"ה הוּא ו', שֶׁהַתְּפָשְׁטוֹתוֹ בְּשֵׁשׁ סְפִירוֹת. ה' רְבִיעִית בְּשְׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה, בּוֹ נִשְׁלֵם יו"הו"ה.

מִהַצָּד שֶׁל אֲרָבַע הָאוֹתִיּוֹת הַלְלוּ יֵשׁ לְכָל חֵיהָ אֲרָבָעָה פָּנִים, וּמִהַצָּד שֶׁל יו"ד ה"א וּא"י ה"א דָּמוֹת אֵדָם לְאֲרָבָעָתָן. וּכְנִגֵּד תִּשְׁעַת הַסְּפִירוֹת הַלְלוּ רָאָה יְחִזְקָאל תִּשְׁעַת מִרְאֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם) נִפְתְּחוּ הַשְּׁמַיִם וְאִרְאָה מִרְאֹת אֱלֹהִים. וְאֵלָּה הֵם: הַמִּרְאָה הָרִאשׁוֹן - (שם) וּמִמַּעַל לָרְקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ מִרְאָה אֲבֹן סָפִיר דָּמוֹת כֶּסֶּא. הָאֲבֹן הַזֶּה הִיא הַשְּׂכִינָה, אֲבֹן סָפִיר, וְיְחִזְקָאל רָאָה מִמָּסָה לְמַעַלָּה. הוּא רָאָה אוֹתָהּ כְּמִי שְׂרֹאָה מִתּוֹךְ עֲשָׂשִׁית.

הַמִּרְאָה הַשְּׁנִי - וְעַל דָּמוֹת הַכֶּסֶּא דָּמוֹת מִרְאָה אֵדָם עֲלִיו מְלַמְעָלָה. כָּאֵן רָאָה הָעֲמוּד הָאֲמָצְעִי סָמוּךְ לְשְׂכִינָה, וְרָאָה אוֹתוֹ מִתּוֹךְ מַטְטְרוּ"ן שֶׁהוּא שְׂדֵי. הַמִּרְאָה הַשְּׁלִישִׁי - (שם) וְאִרְאָה כְּעִין חֲשֵׁמֶל מִרְאָה אֵשׁ בֵּית לָהּ סָבִיב, וְזֶה צָדִיק חַי הָעוֹלָמִים, שֶׁאַחֲזוּ בֵּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יו"הו"ה, וּבֵין הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא אֲדִנִּי. וְהַצָּדִיק הוּא חֲשֵׁמֶל, הַכָּלָל שֶׁל שְׁנֵי הַשְּׁמוֹת הַלְלוּ, שֶׁהֵם יֵאֱהוֹנָה"י. וְרָאָה אוֹתוֹ מִתּוֹךְ שַׁר הַפָּנִים.

וְד' הַפָּנִים הֵם יו"הו"ה, וְאֲרָבַע כְּנָפִים הֵם אֲדִנִּי. כָּל חֵיהָ הִיא מְרַבְּעַת, וְלָכֵל צַד יֵשׁ לָהּ ד' פָּנִים. לְכָל פֶּן ד' פָּנִים, וְלָכֵל כְּנָף ד' כְּנָפִים, וְהֵם שִׁשָּׁה עֶשֶׂר פָּנִים. וְשִׁשָּׁה עֶשֶׂר כְּנָפִים לְכָל חֵיהָ, הֵם אוֹתָם שְׁלֹשִׁים וְשָׁנַיִם מְרַבְּעִים עוֹלָם לְד' חַיּוֹת - שִׁשִּׁים וְאֲרָבָעָה פָּנִים וְשִׁשִּׁים וְאֲרָבַע כְּנָפִים.

וְיֵשׁ אוֹמֵר כָּד, וְהַכָּל אֶמֶת: אֲרָבָעָה פָּנִים לְאַחַת וְאֲרָבַע כְּנָפִים לְאַחַת לָהֶם, וְהֵם לְכָל חֵיהָ אֲרָבָעָה פָּנִים וְאֲרָבַע כְּנָפִים, הֵרִי הֵם שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם כְּחֶשְׁבוֹן שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם אֱלֹהִים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית. וְדָמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אֵדָם, שֶׁהוּא עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַמְּפָרָשׁ, כְּנִגֵּד עֶשֶׂר אֲמִירוֹת, הֵרִי אֲרָבָעִים וּשְׁתַּיִם. וְשִׁשִּׁים וְאֲרָבָעָה פָּנִים וּכְנָפִים עִם שְׁמוֹנָה אוֹתִיּוֹת שֶׁל חֲשֵׁמֶל - שְׁבַעִים וּשְׁתַּיִם, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שם) וְגִבִּיהוּ, אֵלוּ שְׁבַעִים וּשְׁתַּיִם כְּנָפִים. וְגִבָּה לָהֶם, וְהֵם שְׁבַעִים וּשְׁנַיִם פָּנִים. שֶׁהֵם בְּאוֹתִיּוֹת אֲצֵל הַנִּקְדּוֹת, שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (קהלת ה) כִּי גִבָּה מַעַל גִּבָּה שֹׁמֵר. וְגִבּוּהִים עֲלֵיהֶם - אֵלוּ הַטְּעָמִים. וּבִגְלָלָם נֶאֱמַר (יחזקאל א) וְגִבְתָּם מְלֹאֵת עֵינַיִם סָבִיב לְאֲרָבָעָתָן.

וְאוֹתָם הַנִּקְדּוֹת כְּמוֹ פְּרָקִי הָאֲצָבָעוֹת שֶׁהֵם עֲגוּלִים, וְאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁהֶאֱצָבָעוֹת. וְאוֹתָם הַטְּעָמִים כְּמוֹ הָעֵינַיִם שֶׁמִּנְהִיגִים אֶת כָּל אֵיבָרֵי הַגּוּף אַחֲרֵיהֶם, וְהֵם רְמוּזִים בְּשֵׁם הַזֶּה יְהוָה. וְעוֹד וְגִבְתָּם מְלֹאֵת עֵינַיִם סָבִיב לְאֲרָבָעָתָן כְּמוֹ זֶה י, וְנֶאֱמַר בְּכְנָפִים, שְׁתַּיִם חֲבֵרוֹת אִישׁ, כְּמוֹ (שְׁמוֹת כח) שְׁתֵּי כְתֹפֶת חֲבֵרֶת. וּשְׁתַּיִם מְכַסּוֹת אֶת גּוֹיְתִיהֶנָּה, כְּמוֹ אֵל שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְרָה. שְׁתַּיִם חֲבֵרוֹת - הֵם יָמִין וּשְׂמָאל.

אִישׁ - ה' אִישׁ מִלְחָמָה. מִי הָאִישׁ? לְכַעֲמִים מִמַּעַלָּה לְמַסָּה, נִקְרָאת חֲכָמָה אֵדָם, וְנִקְרָא אִישׁ, וְשִׁלֵּשׁ

ספירות תחתיו נקראו שלש חיות. ולפעמים האם העליונה נקראת האדם, בתוספת ה'. חסד גבורה תפארת שלש חיות. ולפעמים תפארת נקראת אדם. נצח הוד יסוד שלש חיות. ולפעמים חכמה אש. א' פתר עליון, י' חכמה, ש' תשובה, שהיא האם העליונה, שתיים חברות אש - גדלה וגבורה. ושתיים מכסות - הן נצח והוד. את גוליתיהנה - את זה צדיק, שהוא תרגום אות.

את גוליתיהנה - זה העמוד האמצעי שהוא הגוף, ושכינתו הטבור שלו והעמוד האמצעי, עליהם נאמר (שמות כה) והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה. מי הכנפים שלהם למעלה? ימין ושמאל. סככים בכנפיהם - שני עמודי אמת. על הכפרת - זה צדיק שצריך לכסותו. ופניהם אש אל אחיו - הם חכמה ובינה, שהם הפנים של הכרובים.

ולמי היו פורשים כנפיהם ומסתכלים אש אל אחיו? לאותו שנקנס בכתר עליון, שהוא מכסה, שעליו נאמר במפלא ממוך אל תדרש ובמכסה ממוך אל תחקור. והכרובים אליו, כנפיהם פתוחים למעלה לקבל אותו עליהם. (במדבר ז) וישמע את הקול - מתוך העמוד האמצעי. מדבר אליו - מתוך השכינה התחתונה. וישמע את הקול - למעלה מתוך האב. וידבר אליו - מתוך האם. ומי שמע אותו? העמוד האמצעי. והדבור נשמע אל השכינה.

מראה רביעי וחמישי - מראה מתניו ולמעלה, נצח. ומראה מתניו ולמטה, הוד. שהם שתי שוקים. המראה הששי - ראיתי כמראה אש, וזו הגבורה, שממש אותם שנים כרובים זהב. שפסוק הוא לימין, הזהב לשמאל. ושבעה מיני זהב נכללים בו.

המראה השביעי - כמראה הקשת אשר יהיה בענן. מי הענן? זה החסד שעולה שבעים ושתיים, ובו בא הקדוש ברוך הוא בעב הענן בעבור ישמע העם (כשבא) לדבר עם משה. ובו יש שבעים ושתיים שהוא חסד, נראית קשת שהיא צדיק בגוניה המאירים, שהם שלשה גוונים של שלשה אבות, ובו הם נכללים. ומשום זה נאמר בצדיק ויכלו, שעולה שבעים ושתיים, שבו נכללים שלשת האבות, שנאמר בהם בכל מפיל כיל. ובאלו שלשת הגוונים, וראיתה, את השכינה, לזכר ברית עולם.

שהצדיק הוא האלף הששי, היום הששי. ונוסע בימין, שהוא חסד כולל שבעים ושתיים, ובשבילו נאמר (דניאל יב) ואתה לך לקח ותנוח, בצדיק, ותעמד לגרלך לקח הימין. שהוא הימין, שבו (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. ונוסע בע"ב של העמוד האמצעי, שבו (בראשית א) והי מבדיל בין מים למים. ובשבילה נאמר ללבי גליתי, ולמלאכי השרת לא גליתי. ללבי גליתי, ולא יבירי לא גליתי. (חסר כאן) (נראה ששקף) יש בכל דור ודור כפי זכיותיהם, בכל מורה הדור כפי שרוב הדור נוטים אחריה. ואם החטאים מתרבים עליה - אמר רבי חייא, הגאולה (נדחית) עד הדור האחרון. ומשום זה כל הקצין פלו, והכל תלוי בתשובה ובזכיות של המדות של כל דור ודור.

אבל הקץ והזמן ששם הקדוש ברוך הוא לא תלוי בזכיות ובמדות של כל דור ודור, אלא בו תלוי! זהו שכתוב (ישעיה מח) למעני למעני אעשה, (יחזקאל כ) ואעש למען שמי. ומשום זה כל קץ של כל דרגה הוא כפי הזכיות של בני האדם הוא, והקץ של הקדוש ברוך הוא לא תלוי בזכיותיהם.

ויש שבעים ושתיים אחר האלף החמישי כפי המדה ההיא. ויש שבעים ושתיים אחר אלף ומאתים כפי המדה ההיא. ויש מאתיים וחמשים ויש של נח שלו, כי עין בעין יראו קץ אחר יש מאתיים ארבעים וחמש כפי (אותה) המדה, והדרגה הזו של רצון שהוא הקדוש ברוך הוא. שני קצין אצריך. וזה וכל החשבונות וגימטריאות של קצים הם פרפראות לחכמה מפתח למעלה אין קץ וחשבון, כמו שכתב בעל ספר יצירה: ולפני אחד מה אתה סופר. הראש של כל הקצים - חכמה, הסוף של כל הקצים הוא, שהשכינה היא העשירית.

העמוד האמצעי כולל הראש והסוף של כל הקצים, וכל סוף הוא בצדיק, והכל נכלל בצדיק שכולל שלשת האבות שבהם נקרא שביעי שלש פעמים. זהו שכתוב (בראשית ב) ויכל אלהים ביום השביעי, וישבת ביום השביעי, ויברך אלהים את יום השביעי. וזהו בעב הענן, וממנו נמצא השם בן שבעים ושתיים שמות ויסע ויבא ויט, שהם כלל ופרט וכלל, שנכללים במים אש ורוח, והם גם ואויר ורקיע.

והם היום ותקף הימין, מלאך החסד, וזה מיכאל, שהוא על שם (שמות טו) מי כמוך באלים ה', ששמו מכבי שעולה לשבעים ושתיים בחשבון אותיות, ואורו ארבעים ושתיים. וזהו כחו, (ישעיה מג) כי תלך במו אש לא תכנה. שזה מכבה אש, ומיכאל הוא דמות אריה, שהוא אריה ממים. (שמות טו) ויט משה את ידו על הים, וישם את הים לחרבה, בכה של גבריאלי שלים הגבורה שממנה על חרבה. ומשום זה נאמר בו וישם את הים לחרבה, מהצד של אוריאל, שליחו של העמוד האמצעי, הפריד בין מים ואש. זהו שכתוב, ויבא בין מחנה מצרים, שהיא אש נכריה, ובין מחנה ישראל, שהיא מים.

ויהי הענן מימין, והחשך של הרשעים משמאל, שהלך לקטרג לצד השמאל של גבורה, ולא קרב זה אל זה כל הלילה. וכמו שהפריד בין השמאל של הצד האחר לימין של הקדש שלא התקרב אליה, כך מיחד בין הימין והשמאל של הקדש, שבו השמות והספירות והאותיות וההיות משלשות, ומשום זה



וה"ו וכו' משלש בשלש אותיות, משום שישלש לשלש לכהן וללוי. אבל שמות מרבעים ואותיות של תבה ארבע הם מהשכינה.

ותשע ספירות הן משלשות בעמוד האמצעי, כמו זה: ח'כ'מ'ה חס'ד נצ'ח כתר תפארת יסוד בינה גבורה הוד, ומלכות היא עשירית להם, ורביעית להם מצד האם העליונה, היא שמינית, ושלש הספירות הללו לבושים חשך ענן וערפל. החשך לשמאל, הענן לימין, והערפל באמצע, תחת השמים שהוא העמוד האמצעי. זהו שכתוב (תהלים יח) ויט שמים וירד וערפל תחת רגליו. בענן שיוציא קול, שנאמר בו (שם כט) קול ה' על המים.

וכמה קולות מתפוצצים ממנו, שנאמר בהם (שם צג) מקלות מים רבים, מצד הגבורה ששם חשך, שבו (בראשית כז) יצחק ויתכיהן עיניו מראת. דופק קול שנאמר בו (תהלים כט) קול ה' חצב להבות אש, ומצד הערפל דופק הקול שנאמר בו קול ה' בהדר, הודיע הדור לישאל דופק זקן. זהו שכתוב (ויקרא מט) והדרת פני זקן.

שלשה קולות אחרים מנצח הוד יסוד, שהם כנגד שלשת האבות. הקול השביעי יוצא מן האם העליונה. וכנגד שלשת האבות הם. היות לימין, נר לשמאל, העמוד האמצעי פתילה שאחונה בשניהם, שהיא עץ פרי עשה פרי למינו. אשר זרעו בו על הארץ, זה הכלי של הנר, ונר של שבת מצד הגבורה בוערת ומוארת. אוי למי שמקריב אש זרה אליה, שבגללו צנה לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת, ואף השכינה כך נקראת נר מצד השמאל, ונקראת אור מצד הימין, ששם (שמות כז) זית זך וכו' להעלות נר תמיד, והוא שמן למאור, שהיא כי נר מצוה ותורה אור, והיא פתילה מצד העמוד האמצעי שאחזה בשניהם.

וכמו זה זרע של אדם כנגד שמו, וברית מילה כנגד פתילה. נר ה' נשמת אדם כנגד נר של מנורה. המראה השמיני, האם העליונה נקראת - בן מראה הנגה סביב, מט"ה האלהים. הנגה מצד הימין מטה כלפי חסד, לרחם על בעלי התשובה, שבו נאמר כי ימינך פשוטה לקבל שבים. מצד השמאל מטה האלהים, להכות בו את הרשעים. זהו שכתוב (שמות יז) ומטף אשר הכית בו את היאר קח בידך ותלכת.

ושבע שבתות, לכל אחת שבעה ימים, עולים לארבעים ותשע. וזהו (ויקרא כה) וספרת לך שבע שבתות שנים, הם ארבעים ותשע שנים. וארבעים ותשע ימים שבע שבתות, כנגד שבעת השמות האלה, שהם:

אבי"ג ית"ץ, קרי"ע שט"ן, נג"ד יכ"ש, בט"ר צת"ג, חק"ב טנ"ע, יג"ל פז"ק, שק"ו צי"ת, הם שבעה שמות, ולכל אחת שש אותיות כנגד ששת ימי השבוע לכל שבת ושבת. ואלו הם שנאמר (ישעיה ו) שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד. וכלם ארבעים ותשע שבע שבתות, וארבעים ושנים ימים של חל. ושבע שבתות שבע ספירות, לכל אחת שש דרגות, ועולים לארבעים ותשע פנים טהור של התורה. האם העליונה חמשים יום של ספירת העמר. ה' העליונה מן מט"ה. ושלש דרגות הן עליונות - שרפים וחיות ואופני הקדש.

השרפים, בהם פורחת האם העליונה שהיא נשמת כל חי, וממנה נשמת החיים של האדם, שנאמר בו ויפח באפיו נשמת חיים. ובשרפים שנמשכים מאלו היא פורחת בכל לילה לאם העליונה, ובכל שעה שחוזרת בתשובה, שבשילה נאמר ויבא אלהים את האדם בצלמו. האד"ם חשבונו חמשים. רוח הקדש שנאמר בה רוח אלהים מרחפת על פני המים. שאותם בני תורה, המים של התורה, נטלה מהעמוד האמצעי, זו עולה בכל לילה בארבע חיות שלכל אחת ארבע כנפים, ובהם פורחים למעלה לעמוד האמצעי שכולל יאהדונה. יהו"ה מקמין, אדני משמאל. הנפש באה מצד האופנים, שנאמר עליהם (יחזקאל א) ומראה האופנים ומעשיהם כעין תרשים. נאמר כאן תרשים, ונאמר בשיר השירים (שיר ה) גידו גלילי זהב ממלאים בתרשים.

ואף על גב שהרי בארנו למעלה, שרפים וחיות ואופנים, בכל מקום שמתחדשים בו רזים, צריך להחזיר אותם השרפים כנגד כנפי הכרובים, והחיות כנגד גוף הכרובים. האופנים כנגד רגלי הכרובים, שהם עגלים. משגלו ישראל, היו מתמעטים כנפי החיות, וכרוב אחד, שהוא העמוד האמצעי, התעלה לאותו המפלא (ומכסה), שנאמר בו (תהלים יח) וירכב על כרוב ויעף.

נשאר כרוב שני, שהיא השכינה בגלות. אשריו מי שמחבר אותם בשפתים שלמות בח"י העולמים, שהוא לשון למודים, כולל שמונה עשרה ברכות התפלה, שבו מתכנסים שרפים וחיות ואופנים, כלם כנפיהם פתוחים כנגדו, וקולו נשמע מתוך העמוד האמצעי ושומעים להם. זהו שכתוב (יחזקאל א) ואשמע את קול כנפיהם.

באיזה מקום נשמע? בקריאת שמע, ובאיזה מקום נפתחו? כשישראל אומרים אדני שפתי תפתח. אדני - השכינה, כשנפתחת לקבל את בעלה, נפתחים שרפים וחיות ואופנים, כנפיהם אליו לקבל אותם

לרבותם. זהו שכתוב (שם) ופניהם וכניהם פירות מלמעלה. הרי שאותם הכרובים זכר ונקבה יחד. בתפלת העמידה נאמר בשופרים וחיות ואופנים, (שם) בעמדם תרפנה כניהן. בעמדם - ודאי ישראל בתפלת העמידה, באותו הזמן אותם הכרובים ופניהם איש אל אחיו. באותו הזמן התפלות מתקבלות ברצון, שנאמר עליהן תפלות כנגד תמידיו. ועוד הרי פרשה בעלי המשנה, שאין עבודה אלא תפלה, ששקולה התפלה בעבודת הכהנים, וכמו הקרבנות שלהם.

בזמן שהכרובים, שהם העמוד האמצעי והשכינה, אינם פנים בפנים, אין התפלה מתקבלת, ויוצא סמא"ל, שהוא הכלב, לאכל את הקרבנות שלהם, שהם התפלות, וזהו (ויקרא ט) ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם. וזו האכילה של הקרבנות שהן תפלות ישראל, ונאמר בהם וימתו, כמו שבני אהרן, ואין מיתה לישראל אלא עניות. ובפנים של הכרובים הללו נאמר (שמות לג) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים.

כמו כלם בעלי המשנה והמלאכים, ואמרו, מי הוא שגלה הסודות הללו? אלא ודאי זהו שנקרא ספר הזהר, בדרגה שלו, שהוא בדיוקן של רבונו, שנאמר בו (דניאל ד) גדל העץ והתחזק, שלרגליו תהיה בצל חיות השדה, שהן חיות הקדש. ובענפיו דורו צפרי השמים, שהן הנשמות העליונות. וממנו יזון כל בשר, זה ישראל למטה. ולא עוד, אלא בבבת עינו מאירה השכינה, שבשבילו נאמר (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. וזה ב"ת ל"ב, בת כלולה מעשר אמירות ול"ב נתיבות שלה, שהם ל"ב אלהים של מעשה בראשית. שבגלל הל"ב הזה נאמר, הלב רואה הלב שומע. בעין שלו מאיר העמוד האמצעי.

בשליש צבעי עינו הימנית מאירים שלשה אבות. בשתי כנפי עינו פותחים וסוגרים שני עמודי אמת, ברב העין שאוחז בשתי כנפי העין שלו, זה צדיק. בת דקה קטנה יש מבפנים תחת בת העין העליונה, וזו השכינה התחתונה. שבת העין העליונה שם חכמה, לב, האם העליונה. האור שמאיר בבת העין שהיא י' ועמו נקרא האור הקדמון, זה קתר עליון. ועוד, בשבעה גלדי העין שלו מאירים נשמות רבי שמעון וששת חבריו, ועליהם נאמר (זכריה ד) שבעה ושבעה מוצקות.

ויש מפרש אותם כך בארבע עשרה אותיות של השם המפרש. בשבעה גלדי העין ושליש צבעי העין מאירות עשר אותיות שהן יו"ד ה"א ו"א ה"א, וזהו (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם. בשני כרובי העין ובשני עפעפי העין מאירים פני אדם, שהם ד', והם יהו"ה, ועליהם נאמר ודמות פניהם פני אדם. דמות שלש החיות הם דמות פני אדם, כל איבר ואיבר שלו, נמצאת רשות היחיד, שרחבו ארבעה ונגבו עשרה, שהן ארבע עשרה אותיות השם המפרש. באיברים שלו מקננות כל נשמותיהם של ששים רבוא של ישראל. שששים רבוא של מלאכים כלם שמתכנסים בחבור הזה מקננים בו.

אמרו הנשמות של הישיבה העליונה: ודאי זה הוא שדרגתו העמוד האמצעי, שעתידי להגלות בדור שהמלך המשיח מתגלה בו. וסוד הדבר הכתוב מוכיח, מ"ה שהיה הו"א שיהיה. ובה ממכו"ן שבתיו השג"ח אל כל יושבי הארץ.

קום רועה הנאמן להתעורר לאותו שנאמר בו אני ישנה ולבי ער. וכמה הם ישנים וישנה בעיניהם, שלא פותחים אותם להתעסק בסודות של התורה, שכל רז נקרא אור, להאיר בו לבת העין ולעורר אותה בו אל בעלה, שהיא ישנה בגלות בין אותם בעלי תורה, שאין אחד מהם שיעורר אותה לבעלה, שהוא ר"י, האור שמאיר בה בבת העין. שרז, אור הוא בחשבון. שהרי אתה הוא שנאמר בו משה קבל תורה מסיני. שהרי כל הנביאים והחכמים ובעלי קבלה אצלם הם כלבנה והכוכבים והמזלות, שאין להם אור אלא מן השמש.

ומשום שנאמר בד פני משה כפני חמה, קום האר להם, שעד שאמת מאיר להם, כלם הם בחשכה ואין להם אור. שבמקום שאתה תמצא, העמוד האמצעי נמצא שם, שהוא כולל עליונים ותחתונים. אתה הוא המראה של כל מראות הנבואה, שנאמר בהם (יחזקאל א) ואראה מראות אלהים. המראה התשיעי - (שם) מראה דמות כבוד ה'. וזו חכמה שיש בה פ"ח מ"ה, וכמה חשבונות וגימטריאות יש שם, שנאמר בהם תקופות וגימטריאות פרפראות לחכמה. והם מ"ה יו"ד ה"א ו"א ה"א, הוא (הן) עשר ספירות.

שנאמר בעל ספר יצירה: עשר, ולא ט' ולא י"א. כמו שעשר האותיות של השם המפרש, שלא להוסיף עליהן יותר מעשר, ולא לגרע מהן. וחשבון של עשר האותיות האלה הם מ"ה. הכח שלו הם כ"ח אותיות שהם תולדות של עשר האלו. והם יו"ד וא"ו דל"ת, ה"א א"ל"ף, נא"ו א"ל"ף וא"ו, ה"א א"ל"ף. עשר אותיות כנגד עשר אצבעות. כ"ח אותיות כנגד כ"ח פרקי עשר אצבעות, ובשבילם נאמר (במדבר יד) ועתה יגדל נא כ"ח אדני.

ומשום הכח הזה נאמר, שמי שלא יודע בגימטריאות וחשבונות שלו, עתיד לדרת לשאול, כמו שבארוה במדרש, (קהלת ט) (כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה) כי אין מעשה וחשבון ודעת וחקמה בשאול אשר אתה הלך שמה. מ"ה הוא כב"ד אחד. כמו זה נא"ו חשבונות אחר"ד כב"ד. הוא יו"ד ה"א ה"א. וכבוד הוא חשבון ל"ב, והוא ל"ב אחר"ד. ובגללו נאמר (יחזקאל א) הוא מראה דמות

כבוד ה'. ועוד, מה באותיות מ"ם ה"א שעולה בגימטריא אהי"ה אדנ"י, וחשבונו אלהים. וזה הכנוי של השם המפורש, שכתב עולה אלהים בגימטריא כנוי. וזהו השם בכנוי. הכס"א כך עולה הוא בחשבונו כ"ו כ"פ וא"ו הוא.

הנ"ל ה' אלהים בגימטריא א' תוספת, מראה ששמו וכונו אחד, ואינו כמו שהאדם שהוא אחד וכונו אחד, אלא הקדוש ברוך הוא ושמו וכונו הכל אחד. תשע המראות הללו ראה יחזקאל מתוך תשע צורות אחרות. המראה העשירי שהוא פתר מפלא ומכסה, לא גלה בו שום מראה בעולם. זהו שכתוב (שם) ואראה ואפל על פני, ולא אמר מה ראה. משום שנאמר עליו במפלא ממה אל תדרש ובמכסה ממה אל תחקר. אין לך עסק בנסתרים.

מי המסתרים שלו? אלו שש מאות ועשרים סתרי תורה גנוזים (סודות) שתלויים ממנו, כחשבון פת"ר, וכל אחד מלמד סוד למעלה ממנו, והם עולמות גנוזים לאותו מפלא, שהוא עלת כל העליונים. קום רועה הנאמן, גלה שבחיו, שהרי הרשות נתנה לך מן עלת כל העלות. וענן וערפל - אב ואם. ושבועה ענני כבוד - שבע ספירות. השקאה של אלו העממים הם יו"ד ה"י וי"ו ה"י שעולה לחשבון ע"ב. ועליו נאמר (ישעיה יט) הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים. ועשר הספירות נכללו בו מצד של החסד, וממנו שם בן שבעים ושתים פתוב ברוך של הקדוש ברוך הוא, כמו שבארו בספר רזיאל, בשעור קומה שהוא היה הספר של אדם הראשון.

וכשעולה השכינה בעננים הללו, עולה בחשאי בתפלה בחשאי. וכמה חיות שהולכות באויר, שהם שרפים חשמלים, עשר כחות הם כלם פותחים בפניהם אליה. זהו שכתוב (יחזקאל א) ופניהם וכוונתם פרוצות מלמעלה, לקבל השכינה עליהם. וכשעולה, עולה בכלם בהבלים הללו של הפח, שהם שבעה הבלים שאמר קהלת ושלשה גנוזים.

וכשעולה עליהם, מיד יורד הקדוש ברוך הוא לקבל אותה בכמה צבאות ומחנות. המחנות של השכינה עולות עם השכינה, ומחנות המלך יורדים עליהם, והם המרפבות התחתונות מהעליונות, ומקבלים אלו מאלו בשמחה בנשיקות. וסוד הדבר, (בראשית כח) והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו. והנה המלאכים של השכינה שנעשית אלהים עולים, ומלאכים יורדים בו אליה.

אשרי תפלת האדם שהיא עושה סלם לשני מחנות המלך והגבירה. ומשום זה, כשעולים מחנות הגבירה, עולים בחשאי, וכשיורדים מחנות המלך עליהם, הם מדברים עליהם. באותו הזמן הוא היחוד של הקול והדבור יחד.

יאהדונהי, שבשבילו נאמר גדול העונה אמן יותר מן המברך. והרי פשוטה, וכשיורדים מחנות המלך, יורדים בקולות. זהו שכתוב (שמות יט) ויהי קול וברקים וענן כבד על ההר וקול שפר חזק מאד. שכתב דרך המטר - להעלות ענן בחשאי, ולהוריד מטר בקולי קולות. ואין מטר אלא השקאת התורה לשכינה. שהשכינה היא גר, שנאמר בה היא העלה. ישראל פתילת שמן תורה להעלות גר תמיד, ובזמן שהתפלה שהיא מצוה, עולה בתורה, אין לה כביה עולמית.

וכשתפלה, היא עת רצון לפני ה', נראית הקשת בגוניה מאירים בענן, באותו הזמן וראיתיה לזכר ברית עולם. שבגוניה המאירים הללו נודע ששכינה עולה לפני ה' במעשים טובים של ישראל. אם לא נראית הקשת בגוניה מאירים, היא רומזת (איכה ג) סכנה בענן לך מעבור תפלה. ונראית בלבוש של ענן שחר.

אם קשת בו בגוניה חשוכים, היא רומזת אל תראני שאני שחרחרת. ואם צבעי הקשת מאירים, היא רומזת שחורה אני ונאווה. שחורה אני - בענן שחר, ונאווה - בגוניה פנים מאירים של הקשת, במעשים טובים של ישראל.

ושכר התפלה של התקון הזה, כשיצאת הנשמה מן הגוף ללכת לעולם הבא, כמו שהוא כבד את השכינה והלביש אותה בכמה עננים של לבושים נכבדים, שנקראו ענני כבוד, והעלה אותה בתפלתו לקדוש ברוך הוא בשירות וזמירות ותשבחות והודאות, שהתפלה כך מעלה אותה הקדוש ברוך הוא לעולם הבא לנשמתו בלבוש ענני כבוד ובכמה שירות ותשבחות והודאות, כמו שיצאו ישראל ממצרים בענני כבוד ובנגון, זהו שכתוב (שמות טו) אז ישיר משה ובני ישראל וגו'.

וכמו שמעלה אותה בכמה מחנות של מלאכים, ומוריד אליה את מחנות הקדוש ברוך הוא לפניו, והקדוש ברוך הוא עמהם - כך מעלה את הנשמה מן הגוף עם מחנות השכינה, ויורד הקדוש ברוך הוא לפניו עם מחנותיו.

וכמו שמעטר את הקדוש ברוך הוא בתפלין של ראש, ומתקין לו כסא בציצית, כמו שבארוה (ישעיה טו) והוכן בחסד כסא - כך הקדוש ברוך הוא מתקן לנשמתו כסא, ומתקן לו דירה עם מזוזה, ומעטר אותו בכתר שלו.

וכמו שקשר את השכינה עם הקדוש ברוך הוא בקשר של תפלין ומיחד אותה בו - כך הרוח שלו קשורה עם הנפש, והנשמה עם בעלה, שהוא אדם, ומתקין לו דירה עמו. והסימן - (משלי כ) גר הי' נשמת אדם. ג"ר - נפ"ש רי"ח, והם אצילות של השכינה, והעמוד האמצעי שכולל שש ספירות. נשמת אדם - האצילות של האם העליונה והתחתונה, ששם מ"ה, שהוא אדם הראשון. המחשבה כתר עליון, תפלין על ראש - האב והאם. ומשום זה נאמר באדם, במדה שאדם מודד, בה מודדים לו. ובשביל בני האדם נאמר (שמואל-א ב) כי מכבדי אכבד ובזי יקלו. ולא עוד, אלא מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות.

וכעת צריך לפרש על פה שעולה התפלה ממנה, בצפור וכו' וכו'. וכשישראל יצאו ממצרים, יצאו כמו שיונה בורחת, והנח היה רודף אחריה, כך יש תפלה שמהצד שלו השכינה פורחת בה כיונה, וסמאל וצבאותיו רודפים אחריה בכמה חטאים שמלמדים על בעל אותה התפלה, ומלמד אותם בגבורה לעבב את השכינה שם, שלא תעלה לקדוש ברוך הוא עם אותה התפלה. וזוהי תפלת ישראל על הים, שהיו בלי זכות של תורה ומעשים טובים, והמים להם חומה, וכך הם התפלות מעפבות.

ואם חוזרים בתשובה, בעל התפלות הוא שאומר לשליח התפלות מטטרון: מה תצעק אלי? אומר לתפלות לנסע במסעיהם. זהו שכתוב (שמות יד) דבר אל בני ישראל ויסעו. לאדם שהולך בדרך, והולך אחריו אותו בעל מסי המלך, ואוחז בו עד שפורע מנדה בלו (סוגי מסים) והלך. משום שברח, הוא צווח למי שמצויא אותו: נבא אדוני ויאמר, (אמר) לו שילך לדרך, שאני פרעתי. בא בעל המסים של המלך. מה עשה? הטביע ראשו בטיט והרג אותו. כך הקדוש ברוך הוא עשה במצרים. זהו שכתוב (שמות טו) מרפבות פרעה וגו' טבעו בים סוף.

ומי גרם שרודפים אחרי ישראל? משום שטרם היתה להם תורה לא היה שטר שחרור, משום שתורה היא שטר חרות לבני אדם מיצר הרע וממלאך המות ומכל מקטרגי העולם. זהו שכתוב (שם לב) והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחות. וזו האם העליונה שנת החמשים, שממש תורה, שהיא העמוד האמצעי שנקראת חרות, שממש נתנה ליונה הקדושה, שהיא השכינה, שמצדה נקראו ישראל יונה.

וכך כשתפלה, שהיא יונה, עולה בתורה, מה כתוב בו? (ישעיה נב) כי לא בחפזו תצאו ובמנוסה לא תלכו כי הולך לפניכם ה' וגו'. ואלו הן התפלות של בעלי התורה, שעולה כנשר שאינו פוחד מכל עופות העולם. ומהצד שלהם (של התפלה) הגבירה היא דרך הנשר בשמים. ויש שיאמר כך, והכל אמת.

ומצד של בעלי המקרא עולה התפלה כמו צפור. ומצד של בעלי המשנה עולה כמו יונה. ומצד של בעלי קבלה עולה כמו נשר, גבירה על הכל. אבל מצד של אלו שאין בהם מקרא משנה וקבלה, שהם עמי הארץ, אין לה עליה בהם.

ומשום זה אמר קהלת בדרך רמז, (קהלת ג) מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ. ורוח הבהמה, אלו הם עמי הארץ, ולפעמים יוצאים מהם זרע מעלה, בני תורה, לעלות בהם. משום זה בארו בעלי המשנה, והזירו בעמי הארץ, שלפעמים יוצאים מהם בנים מעלים בעלי תורה.

קם המנוחה הקדושה וכל המחנות לנשק אותו זקן. פרח. אמר רבי שמעון, ודאי אותו זקן לא רצה לטל שחר מעמנו לנשק אותו, ומשום כך פרח. אשרי חלקנו שזכינו לשמע שחר של מצוה ושל תפלה בעולם הבא.

קם רבי אלעזר ואמר, אבא, מי היה אותו הזקן? אמר, ודאי רב המנונא סבא הנודע שנשמתו ירדה מלבשת באויר של ההבל של התורה. שבזמן שהצדיקים מתעסקים בתורה, כל ההבלים האלו שעולים מפיהם בתורה, כמה נשמות של אותו העולם רוכבים עליהם ומתלבשים בהם. והקולות והדבורים של התורה נעשים להם כמו סוסים, ורוכבים עליהם ויורדים בעולם הזה, ואפלו המלאכים. וכל שכן בחבור הזה.

ובבעלי החבור הזה שבו הקדוש ברוך הוא הטח השמים ושמי השמים כמו שבסיני, והוא גרד עליו להקים שכנתו בששים רבוא של מלאכים, ובכל הנשמות שנבראו ונשעתידות להבראות. זהו שכתוב (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו וגו'.

ובנשמות האצילות של פיו, היא סיני. והקול שלו (בא) כמו הקול של אדוני, שנאמר בו (דברים ד) קול דברים אתם שמעים. וכל דבור ודבור נעשה ממנו מלאך. ונשמתו בגללה מכריזים למעלה, כשעולה בכל לילה: תנו כבוד לדיוקן המלך. בינתים הנה הרוצה הנאמן בא. נטל מקלע בידו.

פתח ואמר, זרקא מקף שופר הולך סגולתא. נטל שלש אבנים וזרק אותן למעלה. וכשזרק אותן, נעשו אבן אחת, ואמר לראשי הישיבה: קבלו אליכם את האבן הזו, שהרי השכינה בגלות, ואין בכם מי שיתעורר אליה לרצותה לבעלה, ולא עוד, אלא כמה בעלי מדרשות, שהם חברים אצלכם, צווחים בכל יום ולילה בתורה שבעל פה בכמה קשיות, וצווחים בה כמו כלבים שאומרים הב הב, כמו שהגיהנם

צווח הב הב. זהו שכתוב (משלי ל) לעלקה שתי בנות הב. הב לנו עשר בעולם הזה, הב לנו עשר בעולם הבא. כמו שבארנו, למד תורה הרבה, ויתנו לך שכר הרבה. ואין מי שישתדל בתורה להעלות בה השכינה מהגלות וליחד אותה עם בעלה, משום שהם אטומי עינים וסתומי לב.

ומשום זה יוצא קול בכל לילה, כשיורד הקדוש ברוך הוא לגן עדן, כשעולות הנשמות לפניו, ואותו הקול אומר פסוק ככתוב (ישעיה מ) קול אמר קרא, לך ואמר להם שישתדלו בתורה כדי לחבר השכינה עם הקדוש ברוך הוא. כמו שידוד שאמר (תהלים קלב) אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה. והוא היה משתדל בתורה לחבר את האם, שנאמר בה (משלי א) ואל תטש תורת אמוך, עם בעלה. שהרי השכינה מצד של החסד נקראת גמילות חסדים.

וימצד הגבורה נקראת עקדה וקרבו, וימצד העמוד האמצעי נקראת תורה, ואין מי שיעיר אותה במדות הללו לבעלה. זהו שכתוב (ישעיה נא) אין מנהל לה וגו'. ומשום זה הקול אומר (ישעיה מ) מה אקרא כל הבשר חציר. שלא משתדלים אלא לזבח בשר, ואלו הם עמי הארץ. ואלו שמשתדלים בגמילות חסד ובתורה, לא משתדלים אלא לעצמם, ובשבילם נאמר וכל חסדו כציוץ השדה. וכל אלו שלא משתדלים בה לשמה - רוח הקדש, שהיא השכינה, לא שורה עליהם. זהו שכתוב (תהלים עח) ויזכר כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב.

ויש שלא משתדלים בתורה שבעל פה לשמה, ונאמר בהם (שמות א) וימרו את חיייהם בעבדה קשה - זו קשיה. בחמר - זה קל וחמר. ובלבנים - בלבון ההלכות. שעליהם נאמר ותכן לבנים תתנו. בכל עבדה בשדה - זו ברייתא. את כל עבדתם - זו פסקה. אשר עבדו בהם בפרך - פרכה. כשהגיעו לעמקה של הלכה, נאמר בהם אין הלכה כפלוני.

ויש אחרים שמשתדלים בה לשמה, שהם בעלי המוגנים של בית המדרש, שנאמר בהם (במדבר יט) אדם כי ימות באהל. כמו שבארנו בעלי המשנה, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

ואין מיתה אלא עני, שבארנו בו פת במלח תאכל. ועליהם נאמר (ישעיה כו) יחיו מתידי. אלו שנאמר בהם (במדבר יט) אדם כי ימות באהל. שונאי בהם מתקיימת שכינה, ועתיד הקדוש ברוך הוא להחיותם בו, כמו שבארנו, כל המקיים את התורה מעני, סופו לקיימה מעשר וגו'. נבלתי וקומיו, אלו שנאמר בהם (משלי ל) אם נבלת בהתנשא. ואמרו בעלי המשנה, כל המנבל עצמו על התורה, לסוף מתנשא.

הקיצו ורננו שכני עפר, אלו שנאמר בהם ועל הארץ תישן. משום ההיא שנאמר בה (קהלת ג) הפל היה מן העפר, ואפלו גלגל חמה, שבו ברוך הקדוש ברוך הוא את אברהם ויהיה (ושמתי את) זרעך בעפר הארץ. וזו השכינה, שבשבילה נאמר באלו שמשתדלים בה לשמה, (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו אלה לחי עולם. (ואלו שלא משתדלים בה לשמה, יהיו לתרפות לדראון עולם).

כי טל ארות טלף (ישעיה כו), וזה יו"ד ה"א וא"ו. זהו חשבון ט"ל תורה שבעל פה, שהוא ה"א, ששה סדרי משנה היא בחשבון ה"א, ובשבילה בארו בעלי המשנה, כל העוסק בטל תורה, טל תורה מחיהו. וזהו שמתפללים בו מוריד הט"ל. והקדוש ברוך הוא אומר (הושע יא) לא אבוא בעיר.

משל לבת מלך שהלך בעלה למדינת הים, ולזמן שבה אליה, נשבע לה שלא נכנס בישוב. וזהו לא אבוא בעיר. ואם אינך מאמינה לי, הרי לך סימן שראשי נמלא ט"ל, שזהו הטל להחיות בו מתים. (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל, פרשה בעלי המשנה, מי הרפאים? אלו שנאמר בהם בפסוק אחר רפאים בל יקמו.

ואלו הם שמתרפים מדברי תורה לעבודה זרה, שנותנים לעובדי כוכבים ומזלות את ממונם להתגבר בהם, ומרפים ידיהם מאלו שעוסקים בתורה לשמה לעשות חסד עמהם. אלו לא יקומו, והארץ מפילה אותם, כאשה מעברת שמפילה נפלים, וזהו וארץ רפאים תפיל. שהנפל אינו בר קיימא, וזהו שלא כלו לו חדשיו, שהם תשעה ירחי המעברת. מי המעברת?

אלא זו תורה, והיא השכינה, אותו הילד שנולד ממנה בתורה, בחדש הראשון מאלו שנאמר בהם אין בן דוד בא עד שתתפשט מלכות הרשעה תשעה חדשים על ישראל. בחדש הראשון הוא משיח אי"ו. ובחדש השני עושה אותו יש מאין, בספירה השנייה שנאמר בה והחכמה מאין תמצא. בחדש השלישי מוסיף בו פינה, וזה נחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה. ומשום זה פרשה בעלי המשנה, איזהו חכם? המבין דבר מתוך דבר. שקדם שבה לעולם מלמדים אותו חכמה ובינה. בחדש הרביעי גומל עמו חסד, שמכניס לו פרנסה מטבור אמו. בחדש החמישי נותן בו תקף של גבורה להתגבר על יצר הרע מצד של סמא"ל שלא ישלט עליו בבטן אמו לעשות אותו נפל להרג המשיח.

בחדש השביעי נותן בו דעת וכח וליפי של פנים. בחדש השביעי והשמיני נותן בו רוח הקדש מצד של נצח והוד, שהם שני נביאי אמת. ומשום זה נתגבר רוח הקדש עליו, (ירמיה א) בטרם אצרך בבטן ידעתיו ובטרם תצא מרחם וגו'. מצד הצדיק נותן לו אות ומופת בחדש התשיעי שנולד מהול, ואותו

הַתִּינּוֹק הוּא הָעֶשְׂרִי מֵצֵד הַמַּלְכוּת, הוּא הַטָּפָה הָעֶשְׂרִית, וּמִשּׁוּם זֶה זָכָה לְתַשֵּׁעַ הַדְּרָגוֹת הַקְּלוֹ.

קמו בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה וְאָמְרוּ, רוּעָה הַנֶּאֱמָן, טְלוּ הָאֶבֶן שֶׁלָּךְ אֵלַיִךְ, שְׂאֵתָהּ הוּא שְׂנֵאָמֵר עֲלֶיךָ (שמות ה) וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא. וּפְרָשֵׁי הַבַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, מֵה זֶה כִּי טוֹב? שֶׁנּוֹלָד מֵהוּל. וְאַתָּה הוּא כְּלוּל בְּתִשְׁעָה הַחֲדָשִׁים הַלָּלוּ, וּמִצַּד הַעֲבוּר שֶׁלָּךְ, הַמַּלְכוּת הַקְדוּשָׁה נֶאֱמַר בָּהּ (דברים לג) וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ. וְזוֹ הָאֶבֶן, טְפָה קְדוּשָׁה כְּלוּלָה מִעֲשָׂרָה. אֵתָהּ הוּא הַזֶּרַע שֶׁנִּמְשַׁכֶּת מִמֶּנָּה, וּבֶדֶק תְּלוּיָהּ הַגְּאֻלָּה, וְעֲלֶיךָ עֲתִיד לְהַבְנֹת בְּנֵיו וְעֲלֶיךָ תִּקְוִים. טַל אוֹתָהּ אֵלַיִךְ. אָמַר לָהֶם, אֵינְכֶם יְכוּלִים לְהַנְצִל. אִם נִצַּלְתֶּם מֵאֶבֶן אַחַת, אֲנִי אֶזְרַק לָכֶם שֵׁשׁ, שְׂנֵאָמֵר בָּהֶם בְּרִ"א שִׁי"ת. נִטַּל הַמִּקְלַע כְּמוֹ מִקְדָּס.

פֶּתַח וַאֲמַר זָרְקָא מִקֶּף שׁוּפְרֵי הַזֶּלֶזְלִי סְגוּלָתָא. שְׁלֹשׁ אֲבָנִים עֲלִיּוֹנוֹת הֵן סְגוּלָתָא. שְׁלֹשׁ טוֹפֹת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן (אִיּוֹב לג) הֵן כָּל אֱלֹהִי וְיַעֲלֶה אֶל פְּעָמָיִם שְׁלוֹשׁ עִם גִּבּוֹר. וְשְׁלֹשׁ טוֹפֹת תַּחְתּוֹנוֹת כְּנֻגְדֵם סְגוּלָּה, עֲלֵיהֶן נֶאֱמַר (מִיכָה ו) שָׁמְעוּ הָרִים אֶת רִיב ה' מִי הַהָרִים: אֲלֵא הִנֵּה שְׁלֹשׁ אֲבָנִים עֲלִיּוֹנוֹת אֲצֻלְכֶם, שֶׁהֵן סְגוּלָתָא. וְלָמִי מִכֶּסֶׁ? לְרַבִּי וְרַבִּי אֵל הַיְשִׁיבָה הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁכְּנֻגְדֵּכֶם הִיוּ כָּל רַב מִבְּבֵל, וְרַבִּי מֵאֲרָץ יִשְׂרָאֵל, וְרַבָּא מִשְׁאֵר הָאָרְצוֹת.

שָׁמְעוּ שְׁלֹאֲתִיּוֹת רִיב וּקְטָטָה וּמַחֲלָקָת בְּהִלָּכָה לְמַעַלְהָ, וְרִבִּי וְרִבָּא מַחֲלָקִית וְרִיב וּקְטָטָה בְּהִלָּכָה שְׁלֵהֶם לְמַטָּה. וְאֵין בָּכֶם שְׂיָהִיָּה רִיב וּקְטָטָה וּמַחֲלָקָת בְּשִׁבְלֵי הַשְּׂכִינָה לְקַדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַחֵק אוֹתוֹ בְּכַמָּה קָשִׁיּוֹת עַד שְׂיוֹצִיא אוֹתוֹ מִן הַגָּלוּת.

והאתנים - אלו התנאים של המשנה של הישיבה שלמטה. הנה שלש אבנים אצלכם, שהם סוגל. ששש הנקודות הללו הם ששה סדרי משנה, וכל נקודה היא עשר, ועולים לסי מסכתות, שעליהם אמר שלמה (שיר השירים ו) ששים המה מלכות. וגש לו כמה בתולות אחריה רעותיה של הלכות פסוקות שנאמר בהן (שם) ועלמות אין מספר. והשכינה היא כתר על כלם.

התג של זרקא, עליו נאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה. והיא ריב וקטטה ומחלוקת וקשיה לקדוש ברוך הוא בשביל ישראל אחיכם. ומורי המשנה שמשתדלים בתורה בכל יום ולילה בגלות, היא ריב בשבילם שיוציא אותם, ואין מי שיהיה ריב וקטטה ומחלוקת לקדוש ברוך הוא בשבילו בגלות.

קם זָקן אֶחָד מִבְּיֵינֵיהֶם וְאָמַר, רוּעָה הַנָּאֲמָן, כִּמְהָ חֲזָקוֹת הָאֲבָנִים שֶׁחִדְעָזְעוּ בְּעַל הַיְשִׁיבָה שֶׁלְמַעֲלָה וּמִטָּה, וְאִפְלוּ הַמִּלְאָכִים הָעִלְיוֹנִים, שֶׁהֵם סוֹמְכִים אֶת שֵׁשׁ מִדְּרָגוֹת הַכֶּסֶּא, וְהַכֶּסֶּא הִזְדַּעֲזַע. אֲבָל הָרִי אֵיתָן מוֹשְׁבָּה אֵלָיךְ, שֶׁהִיא הַשְּׂבִיעִית, הַשְּׂמֶר מִמֶּנָּה, שֶׁהִרִי הָאֶבֶן שֶׁחִדְעָה הָרִי הִיא אֲצִלָּה, שֶׁהִיא כְּתֹרַת עַל כָּלֵם. וְשִׁים בְּסַלַע קִנְדָּה, וְשֵׁשׁ אַחֲרִים אֲצִלָּה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא אָמַר (יחזקאל לו) לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה. הָרִי שֵׁשׁ אֲצִלָּה. כִּי אִם לְשֵׁם קִדְשִׁי. הָרִי הַשְּׂבִיעִית אֲצִלָּה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶתָּה הוּא שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וַיִּבֶן אֶת הַסַּלַע, וְשִׁים בְּסַלַע, שֶׁהִנָּחַשׁ קִנְדָּה לַכֹּהֵן עֹנֵד.

הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צוֹה אֶתְכֶם וּדְבַרְתֶּם אֶל הַסֵּלַע, וְאַתֶּם לֹא עֹשִׂיתֶם כֵּן. שְׁאֵם עֹשִׂיתֶם מֵאַמְרוּ בְּדַבּוּר, הֵיוּ לוֹמְדִים תּוֹרָה בְּלִי סֵפֶק וּבְלִי קִשְׁיָה וּמַחְלֶקֶת. וּמַשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בֶּן (במדבר כ) וַיֵּד אֶת הַסֵּלַע, וְלֹא יֵצְאוּ מִמֶּנּוּ אֵלָּא טָפוֹת טָפוֹת, כֵּן בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה הֵם כְּמִי שֶׁמִּכָּה בַּסֵּלַע, וְהֵם לְשׁוֹנִים.

כַּפְּטִישׁ יִפְּרָץ סֶלַע, וּפּוֹסְקִים בָּהּ כַּמָּה הִלְכוֹת פְּסוּקוֹת שֶׁל הִלְכוֹת, וְלֹא יוֹצֵאִים מֵהֶם אֶלָּא טוֹת טוֹת וְהוּא לְקוּטוֹת. וּמִשּׁוּם כֵּן הִפְלַ תְּלוּי בָּד. הָרִי הָאֶבֶן אֶצְלָךְ וְשֵׁשׁ אַחֲרוֹת. וּבָדָּ תְּלוּיָהּ הִנְאֶלֶה שֶׁל הַשְׂכִּינָה וּבְנִיָּה, כִּדִּי שִׁיתָקֹן בָּד מִה שֶׁנִּהְרַס בְּרִאשׁוֹנָה. וּבִשְׁבִיל הַחִבְּבִיבוֹת שֶׁלָּךְ, שֵׁשׁ טוֹת שֶׁל גִּלְגּוֹל חֲזָרוֹ אֵלַיךְ, שֶׁהֵם רְמוּזִים בְּרֵאשִׁי הָעֲנָפִים שֶׁלָּךְ. אוֹתָם שִׁי שִׁי שֶׁכָּפַל בֵּהֶם מִשָּׁה מִשָּׁה.

הָאֲבוֹ הַשְּׁבִיעִית (איכה ב) מֶה אַעֲיִדָךְ מֶה אֲדַמָּה לָךְ, וְנֹאמַר בָּהּ הַבַּת יְרוּשָׁלַיִם. וְעָלֶיהָ אָמַר מֶה אֲשֹׁנָה לָךְ. הִיא אֲשֹׁנָה לָךְ בְּשִׁבְרוֹן שְׁלָךְ וְאַנְחָמֶךְ. שָׁנִשׁ לָךְ לְהַתְנַחֵם עִמָּה, שְׂדֵינִי לְעִבְדָּ לְהִיּוֹת כְּרֶבֶו, וְאַף עַל גַּב שִׁיחִיָּה גְדוֹל הַשִּׁבְרוֹן שְׁלָךְ כְּמוֹ הַיָּם. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (שם) כִּי גְדוֹל כִּיִּם שְׁכֵרָךְ מִיִּי יִרְפָּא לָךְ, שֶׁהִיא הָאֵם הַעֲלִינָה, הַתְּשׁוּבָה שְׁלָךְ בְּאֵר שְׁלָךְ שֶׁהַתְּבַקְעָה, שֶׁהִיא יָם הַתּוֹרָה. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (שְׁמוֹת יד) וַיֵּט מֹשֶׁה יָדוֹ עַל הַיָּם וַיֹּלֶךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲלֵה כָל הַלֵּילָה וַיִּשָּׁם אֶת הַיָּם לַחֲרֵבָה. (עַד כֹּאן).

מִכָּאֵן וְאֵילָךְ, וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם שֶׁלוֹ אֶלְיָה, וְהוּא עִץ הַחַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שם טו) וַיֹּרְהוּ ה' עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם, שֶׁל תּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם) וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מִיָּם מִמֶּרְה כִּי מֵרִים הֵם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָה (שמואל א) וַיִּמְרְוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, שֶׁהִיא קִשְׁיָה. וּבִאֲתוֹ הַזְּמַן וּתְשֻׁתָּה הַעֲדָה וּבִעֲרִים.

וּכְשֶׁהִתְגַּלָּה לָךְ עַץ הַחַיִּים בְּדוֹר הָאַחֲרוֹן, שָׂאתָה עֵתִיד לְהִתְגַּלּוֹת בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרוּהָ (קהלת א) מִיָּה שֶׁהָיָה הוּיָא שִׁיְהִיָּה, כְּמָה נְסִיווֹת יֵשׁ לְנִסּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל! זֶהוּ שְׁפָתוֹב שֶׁם שֶׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וְשֶׁם נִסְהוּ, אֶת מִשָּׁה, וְהַתּוֹרָה הַחֲזִירָה לָהֶם נְסִיווֹן לְאוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בָּהּ וְהֵם בְּצֻרוֹת רַבּוֹת. כְּמוֹ שֶׁבְּמִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שם א) כָּל הַבֶּן הַיְּלֻד הָיָאָה תִּשְׁלִיכֶהוּ, וְזוֹ הַתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב, וְכָל הַבֵּת תִּחְיוּ - הַתּוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה, שֶׁשְׁתִּיחֻוּ הוּ פֶה וּלְשׁוֹן, וּבֵהֶם תִּהְיֶה אֶתָּה כְּבֹד פֶּה וּכְבֹד לְשׁוֹן, וּלְחֻכְם בְּרִמּוֹ. וְאִין מִיתָה שֶׁל בַּעַל אֹר

התורה אלא עניות.

ובגאולה האחרונה, תורה תהיה לישראל כמו שהים, שנאמר בך, הרועה הנאמן, (שם) ותשם בסוף על שפת הים, שהוא אור התורה, העמוד האמצעי. שפתו השכינה.

באותו הזמן אלו הטפות שהיו יוצאות מהסלע, שהן פסקי הלכות, נאמר בהם (תהלים צג) נשאו נהרות ה'. שתי טפות שהן צריי, עולות עם שני ווי"ם ונעשים נהרות. ואותה הנקדה העליונה, שהיא סגולתה, התעלתה על כנפיהם. ועליתו באיזה מקום הוא? אלא אלו שני נהרות הם אבא ואמא. מצד הבת של המלך נקראו טפות, שנאמר בהם ויזר, (ישעיה כו) כי בנה ה' צור עולמים. ציר שני עולמות דקים. העולמות של בת המלך הם ממטה למעלה. מצד העמוד האמצעי נקראו נהרות, ומשום זה נשאו נהרות.

למי? לאותה סגולתה, מעלים אותו כתי"ר על גביהם י י י להיות כולל סגולתה, ומתעטרת בו בשלשה כתר, שהם כתר כהנה וכתר מלכות, וכתר תורה על גביהן. וכך הם שלשה נהרות ויו"ו ושלש יודיים ושלש ווי"ם רמוזים בשלשה ראשי תבות שהם וי"סע וי"בא וי"ט. שנים שהם אבא ואמא מעלים כתר על כנפיהם.

נשאו נהרות קולם. הם חסד גבורה, עליהם נאמר נשאו נהרות קולם. מי קולם? העמוד האמצעי, וזה הסוד של שורק למעלה. השלשלת כוללת שלש נקודות בקשור אחד של העמוד האמצעי, שעליו נאמר (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק פלה זרע אמת.

נשאו נהרות דכים, הם נצח והוד. לא כתוב נשאו, אלא נשאו, והם סגול, שהיא נקדה מצד השכינה, היא נקדה למטה, שצדיק שכינה תחת רגלים, שהם ירפתי צפון. זהו שכתוב (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ וגו'. כשהיא נקדה וד' תחת ירכי אמת, נקראת הר ציון, הר נמוך. ונקראת מצד של צדיק דכים, ד"ף י"ם. דף כלול מכ"ד אותיות שהן ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ובהם אל ישב דף נכלם.

זם נקראת מצד של האם העליונה, כלולה מחמשים אותיות שכוללות בקריאת שמע בפסוק הראשון שמיחידים את הקדוש ברוך הוא פעמים, שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ובהם ויפו כה וכה ויפז את המצרי. ומצד של האם העליונה היא נקדה על כנפיהם, קרית מלך רב. וכעת נאמר בה (איכה א) העיר רבתי עם היתה כאלמנה.

קום העמוד האמצעי, שאותה הוא ו' כולל שש ספירות, ואותה אחוז בין כ"ה עליונה ובין כ"ה תחתונה. קום אצל סמא"ל, שהוא מצרי, בכלי הקרב שלף, שהם השכינה התחתונה, המקלע התחתון. והשכינה העליונה, המקלע העליון, שעליו נאמר (שמואל א כה) ואת נפש איביך וקלענה בתוך כף הקלע. מי נפש איביך? סם מות נחש אשת זנונים, שמקננת בשבעה סלעים, ובעלה בשבעה הרים.

קום באבנים שלף שהסתלקו בהרים לשבר את ההרים והסלעים של הנחש, ובשביל ההרים שלף נאמר (תהלים צג) נשאו נהרות ה'. ובהם כל גיא ינשא, ההוא שהכל כלול בו. וזה הרועה הנאמן שנאמר בו (דברים לד) ויקבר אתו בגי. שבבבילו נאמר (תהלים ס) ויפז את אדום בגיא מלח. ונשמתו גנוזה בגי"א מן אבגית"ץ. ת' תורת משה צפונה בצד"י שהוא י'. שצדי ארפה מצד העולם הבא, משם הוא טוב לצדיקים לעולם הבא.

בגי"א אב לייג מדות, שהם וא"ו, ויעבר ה' על פניו. ויעבר ע"ב רי"ו. ע"ב חסד. רי"ו גבורה, שבו קר"ע שט"ן מן הים, ובו עתיד לקרע לו מן הים של התורה. ומצד החסד הוא אב לייג מדות, שבו יהו"ה, הוא העמוד האמצעי ארף אפים, ומאריך בו על הבינונים ומטה להם כלפי חסד.

ובאותיות א"ת ב"ש, יהו"ה הוא מצפ"ץ א"ל ת"ד, רחוי"ם גספ"י, וכן עד שלש עשרה תבות. באלו השלש עשרה הוא מאריך על הבינונים שניחזרו בתשובה. אבל בקר"ע שט"ן ידיו בגוים מלא גויות, שהוא שטן מלא עינים. ומשום כך אבגית"ץ נקרא כתר חכמה, אב לשלש עשרה המדות, שכוללות בחסד שכולל שבעים ושנים שמות שהם הפלל שלהם, והו א"י והו, וחכמה לימין, כמו שנאמר הרוצה להחכים ידרים. האם העליונה לגבורה (לשמאל) בה.

קר"ע שט"ן מן השמאל. ובה (שמות יד) וישם את הים לחרבה, ובה קרע הים לשנים עשר קרעים, ובה רקע הארץ וצאצאיה, ובה עקר הרים ושבר סלעים של הנחש. זהו שכתוב (מלכים א יט) ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים. שהם ההרים והסלעים של הנחש, שנאמר בו דרך נחש עלי צור. ובשם הזה הנה רבה עוקר הרים בתורה שבעל פה.

כתר עליון הוא פלא, ובו העמוד האמצעי, שנקרא אש עושה פליאות. זהו שכתוב (שמות טו) נורא תהלת עשה פלא. ובו אמר משה נגד כל עמך אעשה נפלאות וכי. וזהו נגיד יכ"ש. נגיד י"ש כי שהוא

פֶּתֶר. יִישׁ, לְהַנְחִיל אֶהְיֶה יֵשׁ. וְהֵם יִי חֲכָמָה, שִׁי תִשְׁוֹבֶה. כָּלֶם כּוֹלָל הָעֲמוּד הָאֲמֻצִּי הַשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (מַלְכִּים-א ח) וְאַתָּה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם. שְׁמַע יִשְׂרָאֵל.

בַּטִּיב צַחֵיג זֶהוּ נֶצַח, וְיֵשׁ אֲזֵמְרִים אוֹתוֹ גַּתִּיץ רַטִּיב, בּוֹ וְהִיִּת כֶּגֶן רַטִּב. וְיִתְקִים בִּישְׂרָאֵל (יִשְׁעִיה נח) וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת בְּפֶשֶׁד, מִצַּד הַנֶּצַח שֶׁהוּא צַח (שם) וְעֲצֻמְתִּיד יִחְלִיץ וְגוֹ'. וְנֶאֱמַר בְּגִי מִן גַּתִּיץ, וְהִיִּת כֶּגֶן רַטִּב, הוּא רַחֲמִים. תִּי תִפְאֶרֶת, וְבוֹ (בְּרֵאשִׁית א) תִּדְשָׂא הָאֶרֶץ דְּשָׂא, עַץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי, לִישְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, וְכִמָּה מַעֲנֹת שֶׁל מַיִם.

חֲקִיב טַיִיעַ זֶה הַהוּד, בּוֹ (שְׁמוֹת ט) שָׁם שָׁם לֹא חֹק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסְהוּ. שֶׁהוּד נִקְשֶׁר בְּגִבּוֹרָה, נֶצַח בְּחֶסֶד, וְנֶאֱמַר בַּהוּד (אִיכָה א) נִתְנַנִּי שְׁמִמָּה כָּל הַיּוֹם דְּוָה. בּוֹ הִסְתַּכַּל בְּחֶרֶב הַמִּקְדָּשׁ, וְכִמָּה הַרְוִיגִים שֶׁנֶּהְרָגוּ לְטַל נְקָמוֹת מִהַרְשָׁעִים, וְבוֹ נֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לב) וְהוּא צֹלַע עַל יָרְכוֹ. בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן (יִשְׁעִיה לה) אֲזִי דִלְגָּה בְּאֵיל פֶּסַח. וְעוֹד, טַיִיעַ בְּהַפּוֹד אוֹתִיּוֹת נִטִּיעַ, בּוֹ חֲטָא אָדָם. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (שם יז) בְּיוֹם נִטְעָד תִּשְׁשָׁגִי. וְבוֹ נִטְעָד וְהִשְׁתַּרְשׁ בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (יִשְׁעִיה ס) נִצֵּר מִטַּעֲמֵי מַעֲשֵׂה יָדִי לְהַתְּפָאָר.

וְעוֹד, חֲקִיב טַיִיעַ, שָׁם בַּטִּיב וְשָׁם עִיב. הַשְׁכִּינָה בּוֹ נִקְרָאת בְּטִנָּד עֲרֻמַּת חֲטִים. שֶׁהָרִי כָּל שָׁם כָּלֹל שֵׁשׁ לְסִפִּירוֹת, וְשָׁם עִיב. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (וִיקְרָא כג) וְעַנְף עֵץ עֵבֶת. שְׁנִצִּיחַ וְהוֹיִד הֵם עֵבִי שְׁחָקִים, וְעֵלִיָּהֶם נֶאֱמַר (שם) עֲרִבִי נָחַל. דְּמִיּוֹן לְשִׁתִּי שְׁכֵתִים וְשִׁלְשׁ סִפִּירוֹת, כָּל אֶחָד כּוֹלָל שְׁבַעִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵם נֶצַח וְהוּד יְסוֹד, כְּמוֹ שֶׁשְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת, וְכָל הַשְׁלֹשָׁה כּוֹלָלִים שְׁבַעִים וּשְׁתֵּים (מִי"ב) אוֹתִיּוֹת.

גִּיל פִּזִּיק - זֶה הוּא צִדִּיק, הָאֶלֶף הַשְּׁשִׁי, שֶׁבּוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגַלִּיָּה פְדִיּוֹן זִרְיָע קְדוּשִׁיִּים. שֶׁהוּא יְסוֹד הָעוֹלָמוֹת, הוּא סוֹד קַץ הַגְּאֻלָּה שֶׁנֶּרְמָז בַּשְׁכִּינָה שֶׁנִּקְרָאת שְׁקוּצִיִּית, שֶׁשָּׁם שִׁיִּית וְקִיִּץ, שֶׁהִיא הַשְׁכִּינָה הַשְּׁבִיעִית לָהֶם, הַקַּץ שֶׁל כָּלֶם. עֲלֶיהָ נֶאֱמַר (דְּנִיָּאל יב) וְאַתָּה לָךְ לִקְוָה וְתִנּוּחַ וְתַעֲמֹד לְגַרְלָד לִקְוָה הַיָּמִין. וְהוּא הַקִּיץ שֶׁמִּדְּלָג מֵאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים שֶׁהָיוּ עֲתִידִים לְהִשְׁתַּעֲבֵד בְּמִצְרַיִם הִיא וּבְנֶיהָ, וְנִשְׁאָרוֹ רַדִּיּוֹ, רַדּוֹ שְׁמָה.

מִצַּד שֶׁל הַיָּמִין נִקְרָאת קַץ הַיָּמִין, וּמִצַּד הַשְּׁמָאל קַץ כָּל בֶּשֶׁר. לְמִי שֶׁמִּחְבֵּל אוֹת בֶּשֶׁר קָדָשׁ, הִיא דִין לֹא, קַץ כָּל בֶּשֶׁר. וְהִיא סוֹף פְּסוּק, סוֹף פְּסַק הַהֲלָכוֹת. וּבַחֲבוּר שֶׁל הָאוֹת וִי הוּא פְּסוּק. הוּא פְּסַק וְהוּא פְּסוּק, כּוֹלָל כָּל פְּסָקֵי הַלְכוֹת. שֶׁשְּׂאֵלָה צְרִיכָה, וּפְסָק הִיא הַשְׁכִּינָה, תּוֹרָה שְׁבַעִל פֶּה קוֹרְאִים לָהּ.

וְהִיא מִשְׁמַעֲתָא, שְׁטָה, תִּשְׁוֹבָה, תּוֹסַפְתָּא, הַגְּדָה, תִּיקוּ. תִּנְיָא, קִבְלָה, הִלְכָה, מִשְׁנָה, בְּרִיתָא, קִשְׁיָה, מִחְלָקָת, חֲמִרָה, קִלָּא. הַשְׁכִּינָה הִיא הַשְּׂאֵלָה שֶׁבָּהּ הַחֲכָם שׂוֹאֵל כְּעִנְיָן וּמַשִּׁיב כְּהִלְכָה, וְבָהּ (שְׁמוֹת ג) וְשֶׂאֵלָה אִשָּׁה מִשְׁכִּנְתָּהּ וְגוֹ', וְבָהּ (דְּבָרִים לב) שֶׂאֵל אֲבִיד וְנִגְדָד, שֶׁהִיא הַגְּדָה, שֶׁבָּהּ (שם כו) הַגְּדָתִי הַיּוֹם לֹא אֶלְהִיד. שֶׂאֵל מִמֶּנִּי וְאַתָּנָה גוֹיִם נִחְלָתָד. וְבָהּ אֲמַר לְשִׁלְמָה (מַלְכִּים א' ג) שֶׂאֵל מָה אֶתָּן לָךְ, וְבָהּ תִּקְנוּ לְשֶׂאֵל בְּקִשְׁתּוֹ בְּבִרְכוֹת הָאֲמֻצִּיּוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה, שֶׁשְּׂאֵלָה הַזֹּאת לֹא יִחְזֹר רִיקָם בְּתִפְלָתוֹ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא הָעֲמוּד הָאֲמֻצִּי. וּבְבִרְכוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת נִקְרָאת תִּשְׁבַּחַת, שֶׁבָּהּ תִּקְנוּ לְסִדֵּר הָאָדָם אֶת שְׁבָחוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

וּבִשְׁלֹשׁ הָאֲחֵרוֹנוֹת נִקְרָאת קִבְלָה, שֶׁבָּהּ הָעֶבֶד, שֶׁהוּא מַטְטְרוּיִן, הוּא כְּמוֹ עֶבֶד הַמִּקְבֵּל פֶּרֶס מִרְבוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְבוֹ נוֹתֵנִים שְׂכָר הַתְּפִלוֹת לְאֵלּוֹ שְׁמוֹת־פְּלָלִים עַל מְנַת לְקַבֵּל פֶּרֶס. אֲבָל לְאוֹתָם בְּנִים שֶׁלֹּא מִתְּפִלָּים, אֵלֶּא מִתּוֹד אֶהְבָּה וְיִרְאָת רַבּוֹנָם בְּצִדִּיק, הִיסוֹד חִיִּי הָעוֹלָמִים כּוֹלָל חִיִּי בְּרִכוֹת מְקַבְּלִים.

שְׁמֻצְדוֹ שֶׁל הַצִּדִּיק הִיא נִקְרָאת קִבְלָה, הִיא בֵּית הַקְּבוּל לְהוֹרִישׁ נְשָׁמוֹת לְצִדִּיקִים. הַבְּרָכָה נִקְרָאת מִצַּד הָעֲמוּד הָאֲמֻצִּי, כְּשֶׁנוֹטֵל מִגְּבוּרָה, שֶׁהוּא הַשּׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהוּא חֲכָמָה, שְׁמֻמָּנָה עַל כָּל הַקְּרִבּוֹת. שֶׁהַכָּשׁ הוּא מִצַּד הַיָּמִין, וְהַשּׁוֹר מִצַּד הַשְּׁמָאל.

וּמִשּׁוֹם זֶה, הַשּׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרֵאשׁוֹן נֶאֱמַר בּוֹ (תְּהִלִּים סט) מִשּׁוֹר פֶּר מִקְרוֹן מִפְּרִיס, וְהוּא מִמָּנָה עַל הַמִּדְבָּר, וְבוֹ סִפְק צְרִיכָהֶם בְּמִקּוֹם הַמִּדְבָּר. וּמִשּׁוֹם הַשְׁכִּינָה נִקְרָאת הַבְּרָכָה, וּמִמֶּנּוּ נִקְרָאת פְּסָק, וּמִשּׁוֹם פְּסָקֵי הַדִּינִים. וּמִשּׁוֹם לֹאֲנִי הַדִּינִים אֵין צְרִיד.

וּמִשּׁוֹם זֶה יֵשׁ לְדַעַת לְאָדָם כָּל מִדָּה וּמִדָּה שֶׁהִיא שֶׂאֵלָה וְתִשְׁוֹבָה, שִׁיְהִיָּה בֵּה שׂוֹאֵל וּמַשִּׁיב כְּהִלְכָה, וְכָל רֵז לֹא אֲנוּס לוֹ, וְכָל עֹמֶק הַהִלְכָה הַתְּגִלָּה לוֹ. וְצְרִיד לְחֹזֶר עָלָיו שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ סִפְק בְּעוֹלָם. שֶׂאֵלִיָּה הִיא מִיָּמִין שֶׁהוּא אֵל, הָאֵל הַגְּדוֹל שֶׁשָּׁם חֲכָמָה. וּמִשּׁוֹם בְּקִשׁ שְׁלֵמָה חֲכָמָה, כְּשֶׁנֶּאֱמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (מַלְכִּים-א ג) שֶׂאֵל מָה אֶתָּן לָךְ. וּמִשּׁוֹם תִּנְיָא שְׁמֻסִּיעַ לוֹ, שְׁבוֹ וְהִי נֶתַן חֲכָמָה לְשִׁלְמָה.

מָה זֶה תִּנְיָא? זֶה הָעֲמוּד הָאֲמֻצִּי, וּמִשּׁוֹם נִקְרָאת סִיעֵתָא דְשְׁמִיָּא, שֶׁנֶּאֱמַר בֵּה (שם ח) וְאַתָּה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם. צְרִיכָא הָרִי בְּאַרְנוֹ אוֹתָהּ מִצַּד הַגְּבוּרָה. הַתִּשְׁוֹבָה נִקְרָאת מִצַּד הַבִּינָה. שְׂאֵם אֵין אָדָם מִבֵּין הַהִלְכָה, אִידִּי יִחְזִיר אוֹתָהּ וּמַשִּׁיב לְשׂוֹאֵל?

פְּסָק, הָרִי בְּאַרְנוּהוּ מִצַּד הַדִּין פְּסָק דִּין. מִשְׁמַעֲתָא - מִשְׁמַעוֹת הַהִלְכָה, מִצַּד אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַהוּא שֶׁל אֲרַבַּע הֵם תִּקְוִי הַהִלְכָה שֶׁנֶּרְמָזוּ בְּאָדָם, וְהֵם: יִי רֵאִיָּה, יִיָּה שְׁמִיעָה, יִיָּה רִיחַ, יִיָּה דְבוּר. וְאַרְבַּעָה בְּגוֹף כְּלוּלִים מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת. כְּנִגְדָם אִי שְׁמוּשׁ, אִידִּי תִנּוּעָה, אִידִּי מִשּׁוּשׁ, אִידִּי



הלוי. שהם: שמוש בידים, תנועה בגוף, משובש בברית, הליכה ברגלים. יש אומרים, משובש בידים, שמוש בברית, והכל אמת.

ראיה - מצד של אריה, שהיא לימין, שנקאמר בו (יחזקאל א) ופני אריה אל הימין לארבעתם. ראיה - אריה. תוספת י' שניה חכמה. הרוצה להחכים ידרים. ומשם ראובן, או"י ב"ן, האור של היום הראשון.

השמיטה - בשור, גבורה, ששם בינה, שהיא השמיטה כוללת חמשים אותיות של קריאת שמע. ומשום זה תקנו בו קריאת שמע של שחרית וערבית, ובשבילה אמר הנביא (חבקוק ג) ה' שמעתי שמעך נראתי. ואמרו בעלי המשנה, הבינותי היה צריך להיות! ובשבילה אמר (ישעיה לז) הטה ה' אזנך ושמע. ומצד החסד, כי צ"ן בעי"ן יראו, שהוא ע"ב חסד. אבל מצד הגבורה, שמעתי שמעך נראתי, ששם נראה, שמשם היא השכינה התחתונה, משמעתא, ומשם שומעים.

הריח - (יחזקאל א) ופני נשר לארבעתן. ובו היא פורחת הנשר, ומשם נקראת השכינה נשר. זהו שכתוב (משלי ל) דרך הנשר בשמים. ומשם לו"י לונה, שימין ושמאל חבור של שניהם.

דבור - (יחזקאל א) ודמות פניהם פני אדם. ויהודה בה. אודה את ה'. ומשם נקראת השכינה אודה, משום ויגד יעקב לרחל. והם שנים, החכמה העליונה והחכמה התחתונה. ובשבילם נאמר (איוב יא) ויגד לך תעלמות חכמה. פיה פתחה בחכמה. שמלמטה למעלה היא אדם הקטן, מהחכמה העליונה אדם הגדול, ומצד העמוד האמצעי תפארת אדם כולל בו (בין) שניהם.

פשוטה נקראת מצד הימין, כי ימין פשוטה, וכמו תקיעה פשוטה לפניה ולאחריה רחמים, שאין שם קשי של הדין. שהקשה היא ודאי קשה מצד הדין, מדת הדין הקשה, המדה של הדין הקשה. וכשרואה שמתקשה ממנו הלכה, משתדל במצוות עשה, ויתעורר הימין בשמאל, רחמים בדין. שמצוות עשה הרי פרשיות וזה זכרי, שהוא ו"ה, עם זכרי רמ"ח, מצד של אברהם אבינו עליו השלום, שדרגתו חסד, כמו שבאריה אהבת עולם אהבתיו על כן משכתיו חסד. שמי גורם שמתקשה ממנו הלכה? שעבר על אחת משלוש מאות ששים וחמש לא תעשה, שהן משמאל, שנקאמר בו זה שמי, עם י"ה - שלש מאות ששים וחמש.

החמרה נקראת מימין, הקול משמאל, וזהו מקל וחמר (שמות א). גזרה שנה מצד העמוד האמצעי. וזהו וימרו את חיהם בעבדה קשה. בחמר ובלבנים - בקל וחמר. ובכל עבדה בשדה - בגזרה שנה. וחמרה משמאל, ששם הצד של שמאל, שהוא ממונה על לא תעשה, והוא חמרה מצד של אל אחר חמור.

קלא מימין, שנקאמר בו ובלבנים, בלבון ההלכה. ויש שהם כף חמרה מימין, ששם חמור נוער, שנקאמר בו (חבקוק ג) חמר מים רבים. הקלא משמאל, ששם שור מועד של נזיקין, שהוא אבי אבות של הנזיקין, הוא אש הגיהנם. אבל חמור הוא אבי אבות הטמאה. ומשום זה צריך בו חמר יותר, ונקאמר בהם (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו.

גזרה שנה זה העמוד האמצעי, שמחלק ביניהם מחלקת להפריד ביניהם, והוא שנה בין ימין ושמאל של הקדש. ומשום זה מחלקת היא העמוד האמצעי בין דרגות הטמאה, והוא הפרוד ביניהן. והיחוד בדרגות הקדושות.

הברייתא היא השכינה משמאל, זהו שכתוב (דברים כב) כי בשדה מצאה. והמשנה בצד הימין, שהיחוד שלו אינו אלא מצד העמוד האמצעי. ולמה היא משנה וברייתא מצד של ימין ושמאל? משום חמור ושור מועדים, שהם לימין ולשמאל.

התוספתא נקראת מצד הצדיק, שהוא כולל כל המוספים, ומשם השכינה היא קרבו של המוספים, ובשבילו נאמר (משלי יא) יש מפגר ונוסף עוד. בו התוספתא חכמה ובינה ודעת וכל המדות של הקדוש ברוך הוא, וממנו תוספת של נשמה יתרה שנוספת לאדם מערב שבת לערב שבת. והוא יום השבת, שביעי, כל הספירות נקראו בו שביעיות. וכל מי שמוסיף בו בשבת במאכלים ובתענוגים, מוסיפים לו. ומהם מאכלותיו? הקרבנות של התפלה של מוסף שמוסיפים בו העם הקדוש יותר משאר ימות החל. תוספת קדשה של קדוש, ענוג, וקראת לשבת ענג בשלש סעודות.

ומשום זה כל המוסף מוסיפים לו, וכל הגורע גורעים לו. ועוד, השכינה נקראת תיק"ו, מצד אותו שנקאמר בו במפלא ממה אל תדרש ובמכסה ממה אל תחקר. ובגללו פרשיות בעלי המשנה, שתק, כך עלה במחשבה.

קם רועה הנאמן ואמר, סבא סבא, עליך נאמר (ויקרא יט) מפני שיבה תקום. תקום ביישראל העליון עד שאין סוף לעלייתו. העליונים והתחתונים מתברכים בך ומשתבחים בך, שנכללו בך כל המדות אחרים ופנימיים של הקדוש ברוך הוא. אמר, הרי זרקת מקלע, אבני הקלע אלי. אמר לאותם

שְׁהוֹלָכִים בְּאוֹר, שֶׁהָרִי אָבֹן אֲלֵיהֶם.

פֶּתַח וְאָמַר, זָרְקָא מִקּוֹף שׁוֹפֵר הוֹלֵךְ סִגְלִיתָא. הַמְלָאכִים שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁעֲלֵיכֶם נֶאֱמַר (תהלים קד) עֲשֵׂה מְלָאכֶיךָ רוּחוֹת מְשֻׁרְתֵּי אֵשׁ לַהֵט, קִבְּלוּ אֲבָנִים הַלְלוּ שְׁהוֹ הַנִּקְדּוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שְׁמֵכֶם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (דברים כז) אֲבָנִים שְׁלֵמוֹת תִּבְנֶה אֶת מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ. אֵלֹהֵי הֶם:

קִמְץ - קְדוּמִיא"ל מַלְכִּיא"ל צוּרִיא"ל. פֶּתַח - פְּדִיא"ל תוּמִיא"ל חֲסִדִּיא"ל. צִרִי - צוּרִיא"ל רִזִּיא"ל יוֹפִיא"ל. סִגּוֹל - סִטְטוּרִיא"ל גּוּרִיא"ל לְמוּא"ל. שְׁבִי"א - שְׁמַעִיא"ל בְּרִכִּיא"ל אֶהֱיִיא"ל. חֲלִי"ם - חֲנִיא"ל לַהֲרִיא"ל מֶהֱנִיא"ל. חֲרִי"ק - חֲזִקִּיא"ל רַהֲטִיא"ל קְדוּשִׁיא"ל. שְׂרִי"ק - שְׁמוּעִיא"ל רַעֲמִיא"ל קִנִּיא"ל. שְׂרִי"ק - שְׁמַשִּׁיא"ל רַפֵּיא"ל קְדוּשִׁיא"ל.

וְהַמְשִׁכִּילִים, אֵלֹהֵי שֵׁשׁ בָּהֶם שֶׁכָּל לְהַפִּיר בְּתַפְלָה, אִידָּהּ מַעֲלָה אוֹתָהּ הַבַּת בְּאוֹתִיּוֹת וְנִקְדּוֹת וְטַעֲמִים. שֶׁכֵּלֶם הֵם אֶהְבֵּת בַּת הַמֶּלֶךְ לְחֹתֶנּוּ שְׁלָה, לְהַכְנִיֵס אֶהְבָּה וְשָׁלוֹם וְחִבּוּר וְקִרְבָּה בֵּינֵיהֶם בְּכָל הַמִּדּוֹת שֶׁל שִׁנְיָהֶם, לְהַכְלִיל אוֹתָם יַחַד בְּכָלֶם. וְהֵם קָרִב לְסַמֵּא"ל וְנִחַשׁ וְשִׁבְעִים הַמְמַנִּים.

קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה עַל רַגְלָיו, וְהֶעֱלָה יָדָיו לְרַבּוֹן הָעוֹלָם וְאָמַר, רַבּוֹן הָעוֹלָם, יְהִי רְצוֹנְךָ לְתַתּ לָנוּ תִקְוָה לִי וּלְכָל הַחֲבָרִים וּלְכָל הַנִּכְנָסִים לְקִרְבַּ הָזֶה, שֶׁהֵם מִן הַצַּד שֶׁלָּךְ, לְהַכְנִס לְקִרְבַּ הָזֶה בְּלִי בּוֹשָׁה לְפָנֶיךָ, וְלִצְאָת מִשָּׁם בְּלִי בּוֹשָׁה לְפָנֶיךָ וּלְפָנֶי הַגְּבִירָה הָעֲלִיּוֹנָה.

שֶׁשֶּׁשֶּׁמֶנְצָחִים בָּנִיהַ בְּקִרְבוֹת, נֶאֱמַר בָּהֶם אִם הַבָּנִים שִׁמְחָה (תהלים קיג), וְלֹא אֶהְיָ בְּבוֹשָׁה לְפָנֶי בַּת הַמֶּלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שם מה) כָּל כְּבוֹדָהּ בַּת מֶלֶךְ פָּנִימָה וְגו'. שֶׁהָרִי כְּמָה כְּרוֹזִים יוֹצֵאִים בְּשִׁבְלָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (משלי א) בְּרָאשׁ הַמִּיּוֹת תִּקְרָא בְּפִתְחֵי שְׁעָרִים בְּעִיר אֶמְרִיָּה תֹאמַר. וְמָה אוֹמְרִים הַכְּרוֹזִים? (שם ח) אֲלֵיכֶם אִישִׁים אֶקְרָא וְקוֹלִי אֶל בְּנֵי אָדָם.

שֶׁהָרִי כְּמָה פְּרָשִׁים חֲזָקִים הָיוּ מִתְּכַנְסִים לְהַלְחֵם בְּקִרְבָּה עִם הַנֶּחֱשׁ, נֶחֱשׁ הַקְדָּמוֹנִי, שֶׁהָרִי אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהָרִי אֶת כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁבָּאוּ אַחֲרָיו. מִהֵם הָיָה אוֹכֵל בָּאֵשׁ שֶׁלּוֹ שֶׁהָיָה גִּיהֶנֶם, וּמִהֵם הָיָה בּוֹלַע אוֹתָם חַיִּים כְּמוֹ קֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (במדבר טז) וְיָרְדוּ הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאֵלָה. מִהֵם הָרִי בְּכַמָּה מִיָּנִי מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (תהלים סח) לַמָּוֶת תּוֹצֵאֹת.

וְכַמָּה בְּעָלֵי מַגְנִים הָיוּ מִתְּכַנְסִים אֵלָיו בְּבִתֵּי כְּנִסְיוֹת וּבְבִתֵּי מִדְּרָשׁוֹת וּפּוֹסְקִים עָלָיו כְּמָה פְּסוּקוֹת, בְּקִלּוֹת וְחֲמוּרוֹת שְׁלוֹ. (שמות ב) וַיִּפֹּן כִּי' וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ. אֵין בָּהֶם אֶחָד שֶׁהָרִי אֶת הַנֶּחֱשׁ. וְהַכְּרוֹזִים יוֹצֵאִים: מִי שֶׁנִּצָּח בְּקִרְבָּה וְהָרִי אֶת הַנֶּחֱשׁ, תִּהְיֶה הַהֲלָכָה שְׁלוֹ. וְכַמָּה הַלְכוֹת פְּסוּקוֹת הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל אַחַת הַלָּכָה כְּפִלּוֹנִי, וְהֵן (תהלים מה) בְּתוֹלוֹת אַחֲרִיָּה רַעוּתִיָּה, שֶׁל בַּת הַמֶּלֶךְ.

אָבֵל עַל בַּת הַמֶּלֶךְ נֶאֱמַר (משלי לא) רַבּוֹת בְּנוֹת עָשׂוּ חֵיל וְאַתָּה עֲלִית עַל כָּלָהּ. וְהָיָה אֶרֶסָה לְמִשָּׁה, הַלָּכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי, וְעִדִּין אִינָה נְשׂוּאָה לוֹ, עַד שֶׁיִּהְיֶה הַנֶּחֱשׁ וַיִּכְנֵס לְאַרְץ הַקְדוּשָׁה. שֶׁבְּגִלָּה זֶה לֹא נִכְנָס לְאַרְץ הַקְדוּשָׁה עַד שֶׁיִּזְכָּה לָהּ, שֶׁמֶאֱזַר שְׁשֵׁנִי הַלּוּחוֹת נִשְׁבְּרוּ פָּרַחָה מִמֶּנּוּ, וּבְגִלּוֹת הַרְבִּיעִית יִזְכָּה לָהּ, וּבְגִלָּה יִזְכָּה לְהַכְנִס לְאַרְץ הַקְדוּשָׁה.

קוֹם אַתָּה הָרוּעָה הַנֶּאֱמָר, שֶׁבְּגִלָּה נֶאֱמַר (שמות ב) וַיִּפֹּן כִּי' וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ אֶת הַמַּצְרִי. שֶׁבִּשְׁם הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה, שֶׁהָיָה חֲמִשִּׁים שְׁעָרִים, הַפִּתְיָ אוֹתוֹ, שֶׁנֶּחֱמָזוּ בְּכִי' וְכִי', הָאוֹתִיּוֹת שֶׁמִּנְחָדִים בָּהֶם אֶת הַקְדוּשׁ בְּרֹדֶף הוּא פְּעָמִים בְּכָל יוֹם שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, שֵׁשׁ בְּשֵׁשׁ הַתְּבוֹת עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ אוֹתִיּוֹת, וּפְעָמִים הֵם ו'. בְּאֵלֹהֵי חֲמִשִּׁים הִכָּה אֶת פְּרַעֲה וְאַתָּה כָּל עַבְדֵּי חֲמִשִּׁים מִכּוֹת.

קוֹם אֵלָיו בְּמִקְלָ שֶׁלָּךְ לְהַכּוֹת אוֹתוֹ כְּמוֹ כָּלֵב, שֶׁכָּךְ דָּרָךְ הַכָּלֵב, לְהַכּוֹתוֹ בְּמִקְלָ. וְדָרָךְ הַעֲבָד לְהַכּוֹתוֹ בְּמִקְלָ כְּכָלֵב, מִשּׁוּם שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (משלי כט) בְּדָבָרִים לֹא יִסָּר עַבְדָּ. בְּהַתְּחִלָּה הַפִּתְיָ אוֹתוֹ עַל הָיָם. כַּעַת קוֹם וְהִכָּה אוֹתוֹ בִּים שֶׁל הַתּוֹרָה, בְּקוֹלְמוֹס שֶׁלָּךְ, בְּזָרוּעַ שֶׁלָּךְ, בְּיָד שֶׁלָּךְ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שמות יד) וַיֵּט מִשָּׁה אֶת יָדוֹ עַל הָיָם, שֶׁהָרִי בְּיָמִין נִבְקַע הָיָם, וּבִשְׂמָאל הַיָּדָה הִיבָּשָׁה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם טו) וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַלְכוּ בִּיבִשָּׁה בְּתוֹךְ הָיָם. בְּעִמּוּד הָאֲמָצִי, נִשְׁפָּת בְּרוּחָךְ כְּסִמּוֹ יָם.

קוֹם תִּנְצַח בְּקִרְבוֹת, שֶׁהָרִי בַּת הַמֶּלֶךְ שֶׁלָּךְ הִיא, וְלָךְ חוֹזֶרֶת. וְלֹא עוֹד, אֵלֹא כְּמָה דְּבִים וְזֵאבִים שֶׁל עֲרֻבִיָּה מִתְּכַנְסִים בְּגִלּוֹת לֶאֱכֹל אֶת הַצֹּאן שֶׁלָּךְ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יחזקאל לד) וְאַתָּה צֹאנִי צֹאן מְרֻעִיתִי.

קוֹם קַח הַמִּקְלָע שֶׁלָּךְ עֲלֵיהֶם, שֶׁהָרִי בְּמִקְלָעוֹ שֶׁל דָּוִד נֶאֱמַר (שמואל א יז) וַיִּבְחַר לוֹ חֲמִשָּׁה חֲלָקִי אֲבָנִים מִן הַפֶּחַל. נִטַּל אוֹתוֹ בְּחִמְשׁ תְּבוֹת, שֶׁהוּא שֶׁמַּע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. וְכִשְׁשָׁם אוֹתוֹ בְּמִקְלָע, נִעֲשֶׂה אַחַת, אָבֹן אַחַת, וְהָרִי אֶת הַפֶּלֶשְׁתִּי.

וְעַל הָאָבֹן הַזֶּה נֶאֱמַר (דניאל ב) וְהָאָבֹן שֶׁהִכָּתָה אֶת הַצֶּלֶם הִיתָה לָהּ גְּדוֹלָה, וּמִלָּאָה כָּל הָאָרֶץ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יחזקאל ג) מִלֹּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. וּבִשְׁבִילּוֹ נֶאֱמַר (תהלים קיח) אָבֹן מֵאִסּוֹ הַבּוֹנִים הִיתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה. מֵאֵת ה' הִיתָה זֹאת. וּבִשְׁבִילָהּ אָמַר דָּוִד, (שם כז) אִם תִּחַנֶּה עָלַי מִחֲנָה לֹא יִירָא לְבִי וְגו', בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטֵחַ. וְאֵל יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל, (ירמיה ט) כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל. (איכה ג) זֹאת אֲשִׁיב אֶל לְבִי עַל כֵּן אוֹחִיל.

וַיַּעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהָיָא עֹקֶר הַכֹּל, לִמּוֹד אוֹתָהּ לִבְנָיו, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית מט) וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם. וּמִשָּׁה רִבְנָה עָלָיו הַשְּׁלוֹם מִמֶּנָּה קִבֵּל תּוֹרָה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דברים מד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מִשָּׁה. וְאַהֲרֹן נִכְנַס עִמָּה לְקַדֵּשׁ הַקִּדְּשִׁים, וְהִתְקַבֵּל קִרְבָּנוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ויקרא טז) בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ. זֹאת אֲשֶׁר לָלוּם. וּבִשְׂבִילָהּ נֶאֱמַר (בראשית מט) מִשָּׁם רָעָה אֲבֹן יִשְׂרָאֵל. (זכריה ג) עַל אֲבֹן אַחַת שִׁבְעָה עֵינַיִם.

אֲשֶׁרִי הוּא מִי שֶׁשָּׁם אוֹתָהּ בְּמִקְלָע שָׁלוֹ, שֶׁהוּא פִּי, בְּקִרְיַאת שְׁמֵעַ, וְזוֹרֵק אוֹתָהּ לְשָׁמַיִם שֶׁל סַמָּא"ל, שֶׁבִשְׂבִילָהּ נֶאֱמַר (ירמיה ב) שְׁמוֹ שְׁמַיִם עַל זֹאת. וְכֵּן כִּי שְׁמַיִם (שָׁלוֹ) בָּעֵשֶׂן נִמְלְחוּ וְהֶאֱרַץ כִּבְגֹד תִּבְלָה.

וְאַתָּה רוֹעָה הַנֶּאֱמָן, קוּם טַל אֶת הַמִּקְלָע שֶׁלָּךְ, שֶׁלְמָקוֹם עֲלִיוֹן אֶתָּה מַעֲלָה אוֹתוֹ, יוֹתֵר מִדּוֹד וּמִכָּל הַנְּבִיאִים וְהַחֲכָמִים שֶׁל כָּל דּוֹר וָדוֹר. וְזֶהוּ הַמִּקְלָע שֶׁלָּךְ - זֶרְקָא מִקָּף שׁוֹפֵר הוֹלֵךְ סְגוּלָתָא. שֶׁהָאֲבֹן הָיָה מִפִּיד עוֹלָה לְמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּמִפְּלָא מִמָּד אֶל תִּדְרֹשׁ וּבִמְכֻסָּה מִמָּד אֶל תִּחְקֹר.

וְהָיָא הַשֵּׁם שֶׁל הַכֶּתֶר הָעֲלִיוֹן, שֶׁהָיָא חֲכָמָה קְדוּמָה. שֶׁכָּךְ עוֹלָה חֲכָמָה לְחִשְׁבוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, עִם עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת בְּכָלל, שֶׁהֵם יו"ד ה"י וא"ו ה"י. שֶׁשֵּׁם שְׁלֹשׁ יוֹדִים, שֶׁהֵן הַשֵּׁם שֶׁמִּכְתִּיר אֶת הַשֵּׁם שֶׁל חֲכָמָה הַקְּטָנָה. זֶה כּוֹלֵל עֶשֶׂר מִמַּעַלָּה לְמַטָּה, וְהַחֲכָמָה הַקְּטָנָה כּוֹלֵלֶת עֶשֶׂר מִמַּטָּה לְמַעַלָּה. עֶשֶׂר בְּגִבּוֹרָה מִמַּעַלָּה סְגוּלָתָא, שֶׁמִּשָּׁם נִקְרְאת הַשְּׂכִינָה סִגְלַת מַלְכִּים, וְהָיָא מְשִׁמֵּדָה אֶת אֲמוֹת הָעוֹלָם.

הָיָא הָאֲבֹן הָאֶחָת כְּלוּלָה מִעֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת מִמַּטָּה לְמַעַלָּה שְׁרִמּוּזוֹת בְּיו"ד ה"א וא"ו ה"א. שְׁלֹשׁ הָאֲלֵפִים הָאֵלּוּ שֶׁל חֲכָמָה הַקְּטָנָה שֶׁשֵּׁם כ"ח מ"ה, שֶׁזֶּהוּ הַשֵּׁם שֶׁעוֹלָה אֲרָבַעִים וְחִמֵּשׁ בְּחִשְׁבוֹן. וּתְלוּיּוֹת מִמֶּנּוּ עֶשְׂרִים וְשִׁמּוֹנָה אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵן יו"ד וא"ו דל"ת, ה"א אל"ף, וא"ו אל"ף וא"ו ה"א אל"ף. וּשְׁלֹשׁ הָאֲלֵפִים שֶׁל הַשֵּׁם הַזֶּה, אֵלּוּ שְׁעוּלִים אֲהִיָּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, בְּחִשְׁבוֹן שְׁרִמּוּזוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָךְ בְּשִׁלְחוֹתָךְ לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם. וְבוֹ נֹדַע שֶׁהוּא מִפְּלָא וּמְכֻסָּה מִהֲצַד שֶׁל עֶלְת כָּל הָעֲלִיוֹנִים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּשִׁלֵּשׁ יוֹדִין שֶׁל סְגוּלָתָא אֲנִי רֹאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעֲדִי אֵין אֱלֹהִים.

וּמִהֲצַד שֶׁל עֶלְת כָּל הָעֲלִיוֹנִים נִקְרְאת הַשְּׂכִינָה אֲמוּנָת יִשְׂרָאֵל. וְהָאֲבֹן הָאֶחָת הָיָא י" בְּחִשְׁבוֹן עֶשֶׂר, וַיֵּשׁ לָהּ קוֹץ לְמַעַלָּה וְקוֹץ לְמַטָּה, וְנִקְדָּה בְּאַמְצָע, וְהַכֹּל אֶחָד. וּמִשָּׁם קָרָא לְמֹשֶׁה לְעַמּוּד הָאֲמָצְעִי בְּשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֶרְחָמִים. שְׁמִי שְׁקוּרָא בְּשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הֶרְחָמִים הִלְלוּ לְעֶלְת כָּל הָעוֹלָת, לֹא תִחְזֹר תִּפְלְתוּ רִיקָם.

וּכְשֶׁהוּא רוֹכֵב עַל אֲבֹן אַחַת, אֵין מִמֶּנָּה וְשִׁלֵּט שְׁבַשְׁמַיִם וְאֶרֶץ שְׁעוּמָד לִפְנֵי הָאֲבֹן הָיָא. שְׁבָאוֹתוֹ הַזֶּמֶן נֶאֱמַר בְּסַמָּא"ל, (עובדיה א) אִם תִּגְבִּיָּה כְּנֶשֶׁר וְאִם בֵּין כּוֹכְבִּים שִׁים קִנְדָּ וְגו'. וְכָךְ י" הַתַּחֲתוֹנָה עוֹלָה לְשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת, וְרִמּוּזוֹת בָּאוֹת א', י' לְמַעַלָּה וַי' לְמַטָּה. חֲכָמָה בְּרָאשׁ וְחֲכָמָה בְּסוֹף. ו' כְּרִיכָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

קוּם טַל הָאֲבֹן, וְכָרֵךְ אוֹתָהּ בָּאוֹתוֹ הַחוּט שֶׁל זֶרְקָא, שֶׁהוּא אֶרֶץ אֲפִים, בְּעֵלָה, וְדָאִי וא"ו אֶרְכָּה, שֶׁאִם אֵין אֲדָם כּוֹרֵךְ אוֹתָהּ בֵּה' י" בְּאַבְנֵים בְּרָאשׁ הַטְּבַעַת, שֶׁעֲלֶיהָ נֶאֱמַר תִּהְיָ מְקַדְּשֶׁת לִי בְּטַבְעַת זֹאת. וּבְרִצּוֹנָהּ, שֶׁהָיָא קֶשֶׁר תִּפְלִין תִּפְלָה שֶׁל יָד, שֶׁהָיָא כְּרוּכָה בְּאַצְבָּע, לֹא מְסַתְּלָקֶת. וְכִשְׁהָיָא כְּרוּכָה עַל הָרֹאשׁ שֶׁל אוֹת ו', נִקְרְאת כֶּתֶר שֶׁל סֶפֶר תּוֹרָה. וּבִשְׂבִילָהּ נֶאֱמַר, כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶתֶר עוֹבֵר.

הָיָא אֲבֹן מְכַלֶּלֶת וּמַעֲטֶרֶת עַל כָּל הָאוֹתִיּוֹת, הָיָא עֶטְרָה עַל כָּל רֹאשׁ שֶׁל צַדִּיק, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרוּהָ בְּעֵלִי הַמִּשְׁנָה, הָעוֹלָם הָבָא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה, אֲלָא צַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעֵטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם, וְהָיָא כֶּתֶר תּוֹרָה וְכֶתֶר כְּהֵנָה וְכֶתֶר מַלְכוּת בְּשִׁלֵּשׁ פָּנִים שֶׁל שִׁי"ן. מִמִּשָּׁה נֹדַע בְּשִׁמָּד, רוֹעָה הַנֶּאֱמָן. בְּשִׁלֵּשׁ אוֹתִיּוֹת הַתַּעֲטָרֶת לְהִיּוֹת כֶּתֶר עַל רֹאשׁ כָּל הַכְּהֵנִים וְלוּם וְיִשְׂרָאֵלִים הַתַּעֲטָרֶת עַל כָּלָם.

וּכְשֶׁעֲלָתָהּ בְּמַחֲשָׁבָה הָאֲבֹן הָאֶחָת כְּלוּלָה מִעֶשֶׂר סְפִירוֹת, שֶׁהֵן יו"ד ה"א וא"ו ה"א, הַמַּחֲשָׁבָה וְדָאִי הָיָא חֲכָמָה מ"ה חש"ב, וְתַמְצָא אוֹתָהּ שָׁם. וּמִצַּד שֶׁל הַכֶּתֶר נִקְרְאת כֶּתֶר, וְכֵּן עָלוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַחֲשָׁבָה. שְׁמַחֲשָׁבָה נַעֲשֶׂתָה לוֹ מֶרְכָּבָה, וּכְשֶׁעוֹלָה לְעֶלְת כָּל הָעֲלִיוֹנִים נַעֲשִׂית כֶּתֶר בְּלִי שְׁתוּף, שֶׁנִּכְלָלֶת לְהִיּוֹת מֶרְכָּבָה לְאוֹתוֹ שֶׁאֵין לוֹ חִשְׁבוֹן וְשְׁתוּף.

וּכְשֶׁיֵּשׁ בְּיִשְׂרָאֵל מִשְׁכִּילִים, וְזוֹרְקִים אוֹתוֹ בְּדַבּוּר שֶׁל תִּפְלוּת בְּמִקְלָע שְׁלֵהֶם, וּמַעֲלִים אוֹתָהּ בְּמַחֲשָׁבָה עַד אוֹתוֹ הַמִּפְּלָא שֶׁהוּא עַל הַכֶּתֶר, מִיד נַעֲנִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים צא) כִּי יָדַע שְׁמַיִ, שֵׁם י' הַכֶּתֶר שֶׁל זֶרְקָא. וְקִרְאֵנִי וְאֶעֱנֶהוּ עִמּוֹ אֲנִכִּי וְגו'. בָּאוֹתוֹ הַחוּט שֶׁהוּא כְּרִיכָה שְׁלֵהָ, שְׁבוֹ צִרִיף לְהֶאֱרִיף אוֹתָהּ, עַד שֶׁמַּעֲלָה אוֹתָהּ עַד עֶלְת כָּל הָעֲלִיוֹנִים, וְיוֹרֵד בָּהּ לְקַבֵּל תִּפְלוּתֵיהֶם.

אֲשֶׁרִי מִי שֶׁמַּעֲלָה שְׁלֹשׁ תִּפְלוּת אֵלּוּ בְּשִׁלֵּשׁ נִקְדּוֹת שֶׁל סְגוּלָתָא, שֶׁמִּהֶם נִמְשְׁכוּ שְׁלֹשׁ טְפוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה מַחִים עֲלִיוֹנִים. שֶׁכְּשֶׁאֲדָם נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ זָרַע, אֵלּוּ הַטְּפוֹת שֶׁנִּמְשְׁכוּ מִמֶּנּוּ הֵן מִיפִי הִיפִי שֶׁל הַמֶּחֱבֵר מִן הַכֹּל. כָּךְ כְּמוֹ זֶה, כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹרִישׁ בְּאֲדָם שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, שֶׁהֵם נִשְׁמָה וְרוּחַ וְנֶפֶשׁ, מִיפִי הִיפִי שָׁלוֹ, נוֹתֵן אוֹתָם שֶׁהֵם מִשְׁלֵשׁ י י י שֶׁל סְגוּלָתָא שְׁנִרְמָזוּ בְּשֵׁם יו"ד ה"י וא"ו ה"י. וּמִשּׁוּם זֶה

אמר להם (דברים כו) וּבָדַךְ בַּחֵר ה' לֵהיוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה.

באותו זמן שִׁנְאוּ הַדְּבָרִים הַלְלוּ מִפִּי הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, יָרְדָה שְׂכִינָה וְנִשְׁקָה אוֹתוֹ, וְכָל אוֹתָם רָאִי וְשִׁיבוּת בָּרְכוּ אוֹתוֹ, וְהִרְוֶה הַנֶּאֱמָן בְּרַךְ אוֹתוֹ וְנִשֶּׁק אוֹתוֹ. בְּאוֹתוֹ הַזְמַן זָקֵן אֶחָד הַזְדַּמֵּן אֵלָיו. פָּתַח וְאָמַר, נִשְׁקוּ בֵּר, שֶׁהוּא סִלַּת נִקְיָה, טָפָה קְדוּשָׁה זוֹ שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁל מֹשֶׁה שֶׁנִּתְּנָה לָנוּ עַל יְדוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ פְסֻלַּת שֶׁל מֶץ וְתֵבֶן. שְׁמִי שְׁאִין פְסֻלַּת בְּנִשְׁמָתוֹ, הוּא בֵּן שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנָתוֹ. שֵׁשׁ בֵּן מֵאוֹתָה חֹטָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ הָאֵילָן שְׁאֵכַל אָדָם הָרָאשׁוֹן הָיָה חֹטָה.

ח"ט מֶץ וְתֵבֶן, שֶׁבִשְׁבִּילוֹ אָמַר דָּוִד (תהלים נא) הֵן בְּעוֹנוֹן חוֹלְלָתִי וְגו'. וּבְזִמְנֵן שֶׁהָאוֹת ה', שֶׁהִיא חֲמֹשֶׁה מִיָּנִי לָחֶם, הִיא בְּכֹסֵי דָרָה בֵּין (הַרְדּוּפִים אַחֲרֶיהָ) הַרְשָׁעִים בְּגִלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר עֲלֵיהֶם (תהלים א) לֹא כֹן הַרְשָׁעִים כִּי אִם כַּמֶּץ אֲשֶׁר תִּדְפְּנוּ רוּחַ - י' שֶׁהִיא מַעֲשֶׂה שְׁלוֹ, לֹא מִתְחַבֵּר עִמּוֹ.

וּמִשּׁוּם זֶה מֶץ וְתֵבֶן פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֶׂר, וּמִשּׁוּם זֶה נִשְׁקוּ בֵּר. נִשְׁקוּ בֵּר, שֶׁהַשְּׂפָתִים הַעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁל הַרְוֶה הַנֶּאֱמָן, שֶׁהֵם הַהִשְׁקָאָה שֶׁלָּהֶם בְּשָׁנֵי עֲמוּדֵי אֶמֶת, שֶׁהֵם לְמוֹדֵי ה'. וְהַצִּדִּיק הוּא לְשׁוֹן לְמוֹדִים, הוּא לְשׁוֹן לְמַעֲלָה, וְאוֹת בְּרִית לְמִטָּה.

וְעוֹד נִשְׁקוּ בֵּר, בְּשָׂפָתִים הַעֲלִיּוֹנוֹת הַשְׂכִּינָה הַעֲלִיּוֹנָה, שֶׁכָּךְ עוֹלָה שְׂכִינָה לְחִשְׁבוֹן שְׁפִי"ה. הַחוּט שֶׁסּוֹבֵב אוֹתָהּ הוּא אוֹתָהּ כְּרִיכָה, הַחוּט שֶׁל זֶרְקָא שֶׁמְקִיף אֶת הַשְּׂפָה הוּא חוּט שֶׁל חֶסֶד, וְהוּא חוּט שֶׁל זָהָב. וְהוּא קוֹ זֶרֶק מֵהַצַּד שֶׁל תְּשׁוּבָה שֶׁסּוֹבֵב כָּל הָעוֹלָם. שְׁלֹשָׁה חוּטִים הֵם לְמַעֲלָה שֶׁסּוֹבְבִים אֶת בֵּית הָעֵינִי, שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שיר ז) עֵינַיִךְ בְּרִכּוֹת בְּחִשְׁבוֹן עַל שַׁעַר בֵּית רַבִּים. מִה זֶה בֵּית רַבִּים? בֵּית עֵינִי אֵלּוּ שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת. שְׁלֹשָׁה גִּוְנִים הֵם שֶׁל הָעֵינִי. עֵינֵי הַמַּיִם שְׁאִין לָהּ הַפֶּסֶק, עֵינֵי הַמַּיִם. וּמִשּׁוּם נִשְׁקוּ בֵּר לְהֵאִיר עוֹלָמוֹת בְּסוֹדוֹת נִסְתָּרִים שֶׁל הַתּוֹרָה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן קָם אוֹתוֹ זָקֵן וְנִטַּל מִקִּלְעַ בִּידוֹ. פָּתַח וְאָמַר, הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, עַד עַכְשָׁיו הָיָה מִקִּלְעַ בִּידָךְ, מִכָּאֵן וְאֵילָךְ הָרִי הַתַּעֲלִיָּת בְּעֲלִיּוֹנִים, שֶׁמֶר עֲצֻמָּה מֵהָאֲבִינִים שֶׁלָּהּ. שֶׁהָרִי בְּפִי הַצִּדִּיקִים הִיא מִתְעַלָּה בַּתְּפִלּוֹת שֶׁלָּהֶם אֶל בַּעֲלָהּ. וּבְמַעֲשֵׂים שֶׁלָּהֶם שֶׁל הָאֲבִן הַזֶּה, כְּשִׁינְרָדָת לְמִטָּה הִיא אֲבִן בַּחוּ, שֶׁעֲלֶיהָ נֶאֱמַר (תהלים יא) ה' צִדִּיק יִבְחֵן. וְבָהּ נִתְּנִי הָאֲבוֹת. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר (תהלים קיח) אֲבִן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים, שֶׁהֵם הָאֲבוֹת.

וְכִשְׁיִנְרָדָת לְמִטָּה, יוֹרְדָת כְּמוֹ זֶה: הוּא"י. וְכִשְׁעוֹלָה, נֶאֱמַר בָּהּ אֲבִן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה. כְּמוֹ זֶה יְהו"ה. בָּהּ נִתְּנָה אֲבִרְהָם בַּעֲשָׂרָה נִסִּיּוֹנוֹת. וּבְזִמְנֵן שֶׁנִּתְּנָה בָּהּ אָדָם, הוּא מְנַמֵּךְ. וְאַחֵר שְׁעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן שְׁלוֹ, הִיא מִתְעַלָּה בּוֹ לְבַעֲלָהּ שֶׁהוּא יְהו"ה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן מִתְעַלָּה אָדָם עַל כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת וּמִמֵּנִים שֶׁהִתְנַסָּה בָּהֶם אָדָם. וְכִשְׁרֹאָה סִמְא"ל שְׁנוֹתָנִים לוֹ רְשׁוּת עַל צִדִּיק לֵהיוֹת לוֹ נִסְיוֹן, וְרֹאָה שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּקִיּוֹם, הוּא אוֹמֵר (אסתר ה) וְכִיל זֶה אֵינֶנּוּ שֵׁן ה' לִי. וְאִם תֹּאמַר שֶׁעַל מְרָדְכִי אָמַר לוֹ הָמָן - וְדַאי הָמָן דָּגְמָא שֶׁל סִמְא"ל הָיָה לוֹ, שָׁבוּ הַתְּלַבֵּשׁ, וְעֲשָׂרָה כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים הִתְלַבְּשׁוּ בַּעֲשָׂרָה בְּנָיו. וּמִשּׁוּם שֶׁעֲמַד מְרָדְכִי בְּנִסְיוֹן, נִתַּן אוֹתָם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּידוֹ. עַל אַחַת כְּפָה וְכַפָּה מִי שֶׁהִתְנַסָּה בְּשִׁבִּיל הַשְׂכִּינָה בְּגִלוֹת.

מִשּׁוּם שִׁינְרָדִים עָלָיו עֲשֶׂר סִגְלוֹת שֶׁל הַשֵּׁם שֶׁל הַכֶּתֶר, שֶׁהוּ יו"ד וְאִי"ו וְהִי"י, שֶׁהֵם סְפִירוֹת מְלָאוֹת בְּסִגְלוֹת, שֶׁסּוֹבְבִים אֶת הַכֶּתֶר הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבִירָה. וְזֶהוּ הַכֶּתֶר הַעֲלִיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּיוֹם שֶׁבַת בְּקִדְשָׁה כֶּתֶר יִתֵּנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ. מִי ה' אֱלֹהֵינוּ? הָאֲבָא וְאֵמָא שְׁבוּ מִכְתִּירִים אֶת הָעֲמוּד הָאֲמָצִיעִי, וְהַשְׂכִּינָה שֶׁהִיא קְדֻשָּׁה. וְנֶאֱמַר בָּהּ קְדֻשָּׁה לָךְ יִשְׁלָשׁוּ. וְהֵם קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ, שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת, ה' צְבָאוֹת. מִי הַצְּבָאוֹת? נֶצַח וְהוֹד. מְלֹא כָל - זֶה צִדִּיק, בּוֹ מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, שֶׁהִיא שְׂכִינָה.

וּמִי שֶׁהוּא מְשַׁלֵּשֶׁת הָאֲבוֹת, לֹא צָרִיךְ לְהִתְנַסּוֹת. שְׁמִי שֶׁהוּא מְגֻזָּעוּ וּמִשְׁרָשׁוּ, אֵין בּוֹ סִפֵּק שְׁעוֹמֵד בְּנִסְיוֹן. וְאִם תֹּאמַר שֶׁאֲבִרְהָם לֹא הִתְנַסָּה בְּשֵׁם שֶׁל הַכֶּתֶר, אֲלֹא בְּמִדַּת חֶסֶד, וְיִצְחָק בְּמִדַּת גְּבוּרָה, וְיַעֲקֹב בְּמִדַּת תַּפְאֲרֶת, וְהַשְׂכִּינָה מְשַׁלֵּשֶׁת הַצִּדִּיקִים הַלְלוּ נִקְרָאת לָהֶם אֲבִן בַּחוּ - גִּפָּה הוּא, וּמִי שִׁינְרָדָה דְּבוּר בַּעֲשֶׂר אוֹתִיּוֹת שֶׁסּוֹבְבוֹת אֶת הַכֶּתֶר. (שֵׁם לֹא הִתְנַסּוּ) וְכִינּוּ שֶׁכָּךְ, הוּא יָכוֹל לְהִתְנַסּוֹת.

וּמִי שִׁינְרָדָה שֵׁם, אֵין סוּף לְנִסְיוֹנוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (איכה ב) מָה אֶעֱיִדָךְ מָה אֲדַמָּה לָךְ. שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהִתְדַמּוֹת הַנִּסְיוֹן שֶׁלָּךְ לְמִי"ה, שֶׁהוּא יו"ד וְאִי"ו בְּשַׁלְשֶׁת הָאֲבוֹת. הִיא בְּמִלְכוּת, אַחֵר שִׁנְרָדָה בְּאֵין סוּף, (שֵׁם) כִּי גְדוֹל כֵּיִם שֶׁבְּרַךְ מִי יִרְפָּא לָךְ. אוֹתוֹ שֶׁהוּא מְפָלָא וּמְכַסֶּה, וְבוֹ תִתְעַלָּה לְאִי"ם, כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁבִיר שֶׁלָּךְ אֵין לוֹ סוּף. וְכַעַת, הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה, טַל אֲבִן אֵלֶיךָ, שֶׁאַתָּה יָכוֹל לְסַבֵּל אוֹתָהּ, וְיֵשׁ לָךְ כֹּחַ.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁאַתָּה לְבַדָּךְ הוּא שְׁזָרְקָת אוֹתָהּ - לֹא! אֲלֹא אֶפְלוּ לְאֲבוֹת וְלָכֵל הַמַּחְנוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁמְקַנְנוֹת עִמָּךְ בְּדִיוֹקָנֶךָ, כְּמוֹ רוּעָה נֶאֱמָן שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּרָצוּפִים, אֶחָד לְמַעֲלָה וְאֶחָד לְמַטָּה, כְּנֶגֶד הַמְרָבָה הַעֲלִיּוֹנָה וְהַמְרָבָה הַתַּחְתּוֹנָה, וּבְשִׁבִּילָם נֶאֱמַר (בראשית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים. בְּצַלְמוֹ, בְּדִיוֹקוֹן שֶׁלְמַעֲלָה. בְּצֶלֶם אֱלֹהִים, הַדִּיוֹקוֹן לְמִטָּה. וּמִשּׁוּם זֶה כָּפַל שְׁמוֹ פְּעָמִים מִשְׁ"ה מִשְׁ"ה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שמות ב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה. וְכְמוֹ שְׁכָתוֹב הַפְּרָצוּפִים שֶׁל בְּרִיאָה, כָּךְ כְּלוּלִים בּוֹ הַפְּרָצוּפִים שֶׁל אֲצִילוֹת.

אמר לו המנוחה הקדושה: זקן זקן, ידעתי בד שאתה הוא מהצד של הזקן העליון שהוא ישראל שלמעלה. ואת האבן הזו שלד אנו מקבלים אותה בראון שאין סוף ותכלית לנסיונות שלו, בשביל כבוד השכינה שנאמר בה (בראשית מט) משם רעה אבן ישראל, כדי להחזיר לה סגולתא לשרות עליה, וכדי שישרה עליו עלת על כל העליונים.

אמר אותו הזקן: המנוחה הקדושה, יו"ד וא"ו ה"י הם עשר אותיות, וחשבונם ששים ושלש, ובו נוטל נקמה מג"ס רוח שנאמר בו כי גאה גאה. משום שממנו באים הערבות הרע, שנאמר בהם (תהלים נג) כלו סג יחדו נאלחו אין עשה טוב אין גם אחד. ועשר אותיות עם ס"ג הם ג"ע, וזהו שלח נא ידך. וג"ע בכל אשר לו. והמנוחה הקדושה, אחר שקבלתם את האבן הזו, טלו אותה אליכם, שלא תזוז מכס, עליה נאמר (תהלים סח) אם תשכבון בין שפתים. אשרי הוא מי שמשכב את האם העליונה בין שפתותיו, ובשבילה נאמר (שם) אם תשכבון בין שפתים. אל תקרי אם אלא אם.

ישתים הן, האם העליונה והאם התחתונה. השכינה העליונה והשכינה התחתונה, שעליה נאמר (דברים כב) שלח תשלח, שני שלוחים, כנגדם נאמר (רות א) ותלכנה שתיהן. אשרי הוא מי שמשכב אותם בשפתותיו בתפלה, בתורה, בקריאת שמע, בתפלת השכינה, ששם הקדוש ברוך הוא שנאמר בו השכינה אבינו לשלום וגו'. ועל השכינה נאמר ופרש עלינו ספת שלומך. שני שלומות, אחד כנגד השכינה העליונה, ואחד כנגד השכינה התחתונה. אחד הוא בעל הבית, ובשכילו נאמר השכינה אבינו לשלום, וזה העמוד האמצעי. והשני הוא אורח. על שניהם נאמר, בעל הבית בוצע, והאורח מברך.

ומהצד של אורח נקראת השכינה מלון אורחים. זהו שכתוב (ירמיה ט) מי יתנני במדבר מלון ארמים. ובשכילו נאמר וילן שם. ולמה? כי בא השמש. שהתכנס ממנו אותו שנאמר בו (תהלים פד) כי שמש ומגן ה' אלהים. ונשארה השכינה בחשכה בגלות.

ומהצד של נצח והוד נקראת נבואה, ומהצד של שלשת האבות שנקראו אל אלהים ה', שהם האל הגדול הגבור והנורא, נקראת גדלה גבורה תפארת. ובשלשת השמות הללו היא מעידה על היותו ואלהותו ויכלתו על כל העולמות.

ומהצד של האם העליונה נקראת אם תשובה זה"ה, שפראה על כנוי וחוה של רבון העולמים, בעל כל הכנויים וכל ההיות. שכל הכנויים וההיות הם כנויים לו, והוא אינו כנוי. והיא נקראת מ"ה מהצד של חכמה, שנאמר (דברים י) מה ה' אליה שאל מעמד כי אם ליראה. שאם אין חכמה - אין יראה, ואם אין יראה - אין חכמה. ובזה מ"ה מעיד על עלת כל העליונים, כי לא ידעו מ"ה הוא.

ומצד של החכמה הם הנקודות. כמו זה י', הקוץ שלמטה והקוץ שלמעלה, והנקודה של האמצע מראה על כתר עליון, שבו שלשה קשרים י י י, והם רמזים ביו"ד וא"ו ה"י. וכל אות מראה ארבע אותיות, שכן: בברך יהו"ה, גאר יהו"ה, ישא יהו"ה, ייב אותיות שתלויות מן י יו"ד. ובה אותם שלש עשרה מדות אחת. כמו זה י' הקוץ למעלה - אחת. והקוץ למטה - שתים. ונקודה שבאמצע - הנה שלש. והאות י' בחשבונה עשר. הנה י"ג מדות הרחמים, שנאמר בהם בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות?

ומצד של הנקודות נקראת השכינה התחתונה בת קול, כמו שבארנו, כמו זה. ומהצד של הטעמים נקראת השכינה מחשבה, כמו זה. והכל נרמז באות אלה. בה נרמזו הטעמים למעלה, והנקודות למטה, האותיות באמצע, והכל הוא עשר אמירות, עשרת הדברות, וששת ימי בראשית, והם כ"ו כחשבון יהו"ה, שכולל טעמים ונקודות ואותיות כמו זה יהו"ה, ואותם טעמים ונקודות מים עליונים, כמו זה. מים נקבאים כמו זה.

הרקיע של האמצע כולל כל האותיות. בשכילו נאמר (בראשית א) יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים. רקיע בהפוך אותיות עקר, וזהו עקר האמונה. ועליו נאמר (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע, שהוא הרקיע שבכתר עליון, שהוא מרפבה לאותו שנקרא עקר האמונה, עלת על כל העליונים טמיר וגנוז.

ועוד, השכינה מצד הנקודות היא בתו של הקדוש ברוך הוא, הדום רגליו. ומהצד של הטעמים נקראת אשת חיל עטרת בעלה. ובצורפים וההיות נודעת בת המלך, כמו זה הוה"י. מצד הזה היא הדום רגליו.

ומצד של יהו"ה נקראת פראוץ ונקראת פניו. ומהצד של שתי נקודות אלו, שהם פראוץ וזנב, נקראת א. בראש הנקודה העליונה היא ראש, ובנקודה התחתונה היא סוף. וסוד הדבר, חכמה בראש וחכמה בסוף. בשתי הנקודות הללו מראה על עלת העלות, שהוא ראשון ואחרון. זהו שכתוב (ישעיה מד) אני ראשון ואני אחרון.

וא"ו באמצע של שתי יודיים מראה על עלת כל העליונים שאין אלוה חוץ ממנו. זהו שכתוב (שם) ומבלעדי אין אלהים. ומשום שהשכינה כלולה מהעליונים ותחתונים, נקראת בשם של עליונים

ותחתונים. זהו שכתוב (שם מ) לְכֻלָּם בְּשֵׁם יְקָרָא. לְכֻלָּם הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים בְּשִׁכְנָה נְקָרָאוּ, שְׁנִקְרָאת שֵׁם, שֶׁבְּשִׁבְלֵוֹ אָמַר לְמִשָּׁה רַבְּנוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם (שמות לג) וְאָדָּעָד בְּשֵׁם.

אִישׁ לֹא נֶעְדָּר מִכָּל הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים שֶׁלֹּא נִקְרָאת בָּהֶם. בְּעֲלִיּוֹנִים - הָרִי בְּאַרְנוּ שְׁנִקְרָאת בְּשֵׁם שֶׁל כָּל סִפְרָה וְסִפְרָה, בְּהִיטָה, בְּנִקְדָּתָה, וּבִשְׁמוֹת שֶׁל כָּל הַכְּנוּיִים. וְנִקְרָאת בְּשֵׁם שֶׁל הַתַּחְתּוֹנִים - כְּסָא, שָׁרָף, מִלְאָד, אוֹפֶן. כְּסָא, (תהלים קג) ה' בְּשָׁמַיִם הֵכִין כְּסָאוֹ. מֶה זֶה שְׁמִי? זֶה הָעֲמוּד הָאֲמָצִי. וּמִשּׁוֹם זֶה סִמְךָ לוֹ (שם) וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה.

מִצַּד שֶׁל הַשְּׁמַיִם נִקְרָאת שְׁמִימָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית טו) הִבֵּט נָא הַשְּׁמַיִמָה. וְכִמוֹ שֶׁהִיא נִקְרָאת בְּשֵׁם שֶׁל הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, כִּד נִקְרָא הָעֲמוּד הָאֲמָצִי בְּעֲלִיּוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים, שֶׁהִיא (בְּכָל אַחַת מִמֵּדוֹת) מִדָּתוֹ, וְהִיא שְׁעוֹר קוֹמָתוֹ.

וְנִקְרָאת שָׁרָף, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה ו) וַיַּעַף אֶלֵּי אֶחָד מִן הַשְּׂרָפִים. כִּמוֹ שֶׁמִּלְאָד שְׁנִקְרָא שָׁרָף וְנִקְרָאת מִלְאָד. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית מח) הַמִּלְאָד הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע. וַיִּסַּע מִלְאָד הָאֱלֹהִים. וּמִלְאָד פָּנִיו הוֹשִׁיעַם.

וְנִקְרָאת מִלְאָד עַל שֵׁם מִטְרֹרִיוֹן, כִּשְׁהִיא עוֹשָׂה בּוֹ אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל בְּעָלָה. וְנִקְרָאת אוֹפֶן עַל שֵׁם סַנְדְּלָפוֹן, כִּשְׁשִׁלְטוֹנָה בּוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנִים. וְנִקְרָאת מִרְכָּבָה עַל שֵׁם אֶרְבַּע חַיּוֹת שֶׁל הַמִּרְכָּבָה שֶׁלֹּמֶטָה כִּשְׁשִׁלְטוֹנָה עֲלֵיהֶם, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ (תהלים קג) וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. נִקְרָאת דְּמוּת אָדָם, דְּמוּת אֲרִיָּה, דְּמוּת שׁוֹר, דְּמוּת נָשֶׁר בָּהֶם. וּבְאֵלוּ הַדְּמִיוֹנוֹת נִרְאִית לַתַּחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (הושע יב) וּבְיַד הַנְּבִיאִים אָדָמָה.

וַיֵּשׁ נְבִיאִים שֶׁהֵם מִהַמִּרְכָּבָה הָעֲלִיּוֹנָה, שְׁנִקְרָאוּ בָנִים. כִּמוֹ זֶה מִי שֶׁנִּירָא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שׁוֹרָה י' בִּלְבוֹ. וְמִי שֶׁאוֹהֵב אוֹתוֹ, שׁוֹרָה ה' בְּמַח. וְעַל שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הֵלְלוּ נֶאֱמַר (דברים כט) הַנִּסְתָּרֶת לִה' אֱלֹהֵינוּ. שְׁמִי שֶׁנִּירָא מִן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹ שֶׁאוֹהֵב אוֹתוֹ, נִסְתָּר הוּא מִבְּנֵי אָדָם, וְהַנִּגְלוּת הֵן וִי"ה. מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, שׁוֹרָה ו' בְּפִיו. וְמִי שֶׁעוֹסֵק בְּמַצָּחָה, שׁוֹרָה ה' בְּמַאֲתִים אֶרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵיבָרָיו.

וּמִצָּחָה כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, כִּמוֹ שֶׁהַצִּיצִית שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (במדבר טו) וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית, וּפְרָשׁוֹהָ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, כָּל הַפּוֹחֶת לֹא יִפְחַת מִשְׁבָּעָה, וְכָל הַמוֹסִיף לֹא יוֹסִיף עַל שְׁלֹשָׁה עָשָׂר. וְהֵם שְׁמוֹנָה עָשָׂר בֵּין קִשְׁרִים וְחִלּוֹת לְכָל צַד - עוֹלָם שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם.

עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעיה טז) וְהוֹכֵן בְּחֹסֶד כְּסָא. חֹסֶ"ד בְּגִימְטְרִיא שְׁבָעִים וּשְׁתֵּים. וְהַמְנוֹרָה הַקְדוּשָׁה אָמַר, כָּל מִי שֶׁמִּנִּיחַ תְּפִלִּין וְצִיצִית, כְּאֵלוּ מִקְנֵי תִרְזִ"ג מִצְוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא בְּצִיצִית כְּאֵלוּ מִתְקֵן כְּסָא לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּתִפְלִין, שֶׁהֵם שֵׁם יְהוֹי"ה, כְּאֵלוּ הוֹרִיד יְהוֹי"ה עַל כְּסָא.

אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר אֵין חֲבוּשׁ מִתִּיר עֲצָמוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים? אֲלֹא וְדָאִי שְׁנֵי סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים כְּאֵן, אֶחָד שֶׁל גְּאֻלַּת הָעֲמוּד הָאֲמָצִי וְהַשְּׁכִינָה, וְהָאֵב וְהָאֵם שֶׁהֵם יְהוֹי"ה, אֵין תְּלוּיָהּ אֲלֹא בְּעֻלַּת כָּל הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁהוּא מִפְּלֵא וּמִכְסָּה בְּכָתֵר עֲלִיוֹן. וְאֶחָד שֶׁמִּהְצַד שֶׁל צְדִיקִים גְּמוּרִים אֵינוֹ חֲבוּשׁ וְאֲסוּר בְּגִלוּת, אֲלֹא הוּא אֲסוּר וְחֲבוּשׁ עִמָּהֶם בְּאַהֲבָה, קָשׁוּר עִמָּהֶם בְּחִבּוּבֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית מד) וַנִּפְשׁוּ קָשׁוּרָה בְּנִפְשׁוֹ. חֲבוּשׁ עִמָּהֶם בְּכֶסֶּא שְׁמִתְקַנִּים לוֹ וּבְמִרְכָּבָה שֶׁלּוֹ בְּכֶמֶה שִׁירֹת וְתִשְׁבָּחוֹת שְׁיֹרְדִים עֲלֵיהֶם כְּמָה מַחְנוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יחזקאל א) וְאָשְׁמַע אֶת קוֹל כְּנָפֵיהֶם.

וּבִישְׁתַּבַּח בָּאִים הַשְּׂרָפִים, יוֹרְדִים אֵלָיו בְּכֶמֶה מַחְנוֹת, שֶׁהֵם שְׂרָפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפְנִים, וּבַתְּפִלָּה קוֹל דְּמָמָה דִּקְחָה, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְוָה (מלכים א' יט) וְהִנֵּה ה' עֹבֵר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחֹזֶק מִפָּרֶק הָרִים וְגו'. שֶׁהַתְּפִלָּה בְּחִשָּׁאִי הִיא קוֹל דְּמָמָה דִּקְחָה. וּמִשּׁוֹם שֶׁשֵּׁם בָּא הַמִּלְאָד, צְרִיד לַעֲמֹד בְּשִׁבְלֵוֹ, וּמִשּׁוֹם זֶה נִקְרָאת תְּפִלַּת עֲמִידָה. וּמִשּׁוֹם זֶה חִי"י הָעוֹלָמִים, כּוֹלֵל חִי"י בְּרָכוֹת, בּוֹ מִתְנַחֵד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ. יֵאֱהוּנָהִי שְׁעוֹלָה לְחִשְׁבּוֹן אָמֵן. וְבוֹ צְרִיד לְכַרַּע עַד שִׁיתְּפַקְדוּ חִי"י הַחִלּוֹת שֶׁבְּשִׁדְרָה, וְכִד פְּרָשׁוֹהָ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה.

וּבִשְׁלֹשׁ הָרֵאוּנוֹת צְרִיד לְתַקֵּן אֶת שְׂבָחוֹ, לְהַכְנִס לְשַׁעַר הַמִּלְאָד בְּהִיכְלוֹ, שֶׁהִיא אֲדִנִּי"י. שְׁכָן עוֹלָה הִיכָל"ל כְּחִשְׁבּוֹן אֲדִנִּי"י. אַחֵר שֶׁנִּכְנַס לְשֵׁם וַיִּבְקֹשׁ בְּקִשְׁתּוֹ בְּשִׁתִּים עֲשָׂרָה הַבְּרָכוֹת שֶׁהֵן וִיו, אַחֵר כִּד נוֹתֵנִים לוֹ שְׁאֵלָתוֹ בְּשִׁלֹשׁ הָאַחֲרוֹנוֹת, שֶׁשֵּׁם צְדִיק בֵּין שְׁתֵּי שְׁפָתַי לְשׁוֹן לְמוֹדִים, וְבוֹ הַשְּׁכִינָה הִיא קְבִלָּה. מִהֲצַד שֶׁל הַצְדִּיקִים הֵלְלוּ הוּא אֲסוּר וְחֲבוּשׁ (שֶׁל הָאֱהָבָה), שְׁמִתְקַנִּים לוֹ כְּסָא עִם הַמִּרְכָּבָה שֶׁלּוֹ, וְהַמְחִנָּה מִהֲצַד שֶׁל עַץ הַחַיִּים.

אֲבָל מִהֲצַד שֶׁל עַץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע, שְׁקוּשָׁר אוֹתָם בְּיָצָר הַטוֹב לְהִיּוֹת עֶזֶר עִמָּהֶם, וְקוּשָׁר אוֹתוֹ עִם יָצָר הָרַע כִּמוֹ חֲמוֹר לְמִשָּׂא תַחְתֵּיהֶם, חֲמוֹר נוֹשֵׂא סָפְרִים. מִהֲצַד שֶׁל בִּינוּנִים הוּא אֲסוּר וְחֲבוּשׁ בְּגִלוּת, שְׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר בַּיְמֹת הַחַל, הָיָה כְּשׁוֹר לְחַרֵּשׁ וְכַחֲמוֹר לְמִשָּׂאוֹ. בְּרָשָׁעִים נֶאֱמַר (איכה א) נִתְּנִי ה' בְּיָדִי לֹא אוּכַל קוֹם.

שְׂרָצוּעוֹת הַתְּפִלִּין הֵן בְּחִבְלִים לְקַרְנֵי סַמַּא"ל, שׁוֹר מוֹעֵד שֶׁלֹּא יִכָּלָה אוֹתָם, וְתְּפִלָּה שֶׁל יָד קוּשָׁר לְרַגְלָיו. וְמִי שֶׁלֹּא מִנִּיחַ תְּפִלִּין, עָלָיו נֶאֱמַר מִשׁוֹר מוֹעֵד הֶרְחַק מִמֶּנּוּ כְּמִלֵּא עֵינָיו, שֶׁמִּמֶּנּוּ תִּלְוִיִּים אֲבוֹת

נזיקין, ציצית משאוי על חמור נואף. נחש, בשבילו נאמר אפלו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק.

וארבעה בתי תפלין הם התיכל לארבע אותיות. מי התיכל הזה? אדניי, שפך עולה כחשבון היכ"ל. ואותן ארבע פרשיות ארבע אותיות של יהו"ה, כמו פני החיות. ובתים ארבעה כנגד כפני החיות, והם כמו הנקודות והאותיות שהן זכר ונקבה.

שתי רצועות כנגד כפני יונה, רצועה של יד לקשר אותה, וזו השכינה שנאמר בה יונתי. ושנים הם היונים - זכר ונקבה. מי שרוצה לצוד אותו צידה של שניהם, נוטל הנקבה וקושר אותה עמו, ומיד יקרא לזכר ויבא. וכך צריכים ישראל לטל יונה קדושה מצוה השכינה, לקשר אותה בקשר של תפלין, ומיד יקרא לבעלה, שהוא ישראל שלמעלה, העמוד האמצעי.

ומשום זה תקנו לקרא שמע ישראל בקול עם מצות תפלין. ומיד כשיוֹרד אליה, צריך לקשר אותו עמה להיות חבוש עמה ברצועה של תפלין של יד, כמו שבארנו בעלי המשנה (יחזקאל כד) פארך חבוש עליך. אלו תפלין, כמו שבארנו לעיל.

ומיד שקושר אותם, צריך ליחד אותם ביחוד של אחד, א"ח עם ד', שהיא כלולה מארבע פרשיות של תפלין, והיא הרביעית לארבע האותיות של הקדוש ברוך הוא. ה' הרביעית השלמות של השם יהו"ה, והיא הקוץ של האות דל"ת, עשירית לא"ח, שהוא תשע בחשבון, ובה נשלם לעשרה. כמו זה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, והרי פרשוה.

ומשום זה תקנו לקרא קריאת שמע בתפלין. ופרשוה בעלי המשנה, שמי שקורא קריאת שמע בלי תפלין, כאלו מעיד עדות שקר. והקשר של הקדוש ברוך הוא והשכינה צדיק, אות של תפלין. ובאותו זמן שקושר אותם בו לקדוש ברוך הוא ושכינתו, מי ששח בינתיים - עברה היא בידו.

ותפלין של ראש הוא תפלין, האם שמעטרת אותו לקדוש ברוך הוא, עליה נאמר ובזרוע עזו. כמו שבארנו בעלי המשנה, (ישעיה סב) נשבע ה' בימינו - זו תורה. ובזרוע עזו - אלו תפלין שבראש. גבורה הוא זרוע שלו, והיא עזו, והרי פרשוה. ושכינת עזו בגבהי מרומים, הוא אלהינו, מהצד שלו תפלה של יד אינה מעקבת של ראש וכו', שכל אחת היא מצוה בפני עצמה. מצד האם אותם ההיות שבאמצע, כמו שבארנו, והרי נתבאר. ומשום שלא בקיאים אלו של הדור האחרון, שמים שני זוגות תפלין, מספק שלא יודעים בסוד הזה (שניהם נצרכים).

ועוד, מי ששם תפלין כראוי, זהו שמקנים המצוה במאמרה, וכמו שצדיק הוא אות שאוחז בין הקדוש ברוך הוא ושכינתו, כך הוא אוחז בשניהם בשמונה עשרה ברכות התפלה. ונאמר בתפלין, שח בינתיים - עברה היא בידו. ונאמר בתפלה, ואפלו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק. אשרי הפה שבתפלה עושה בו משקב לשכינה, וזהו (תהלים סח) אם תשקבון בין שפתיים, שבהו אדני שפתי תפתח, להשכיב בהם האם העליונה שנאמר בה (דברים כב) והאם רבצת על האפרכחים.

שבזמן שהיא פורשת כנפיה על גוזליה, שהם ישראל, בשבתות וימים טובים, כמו שבארנו (לברך) הפורש סכת שלום עלינו, נמצאו בחרות מכל אמות העולם, ומשום זה בשבתות וימים טובים שהיא רובצת על ישראל, אין להם פחד מכל המקטרגים שבעולם. וכשיבאו ימות החל, נאמר בו (שם) שלח תשלח את האם.

וימה יש בין השכינה העליונה לתחתונה שהכל אחד? אלא השכינה התחתונה היא כיונה, ונאמר בה (תהלים סח) כנפי יונה נחפה בכסף, צריך לכסותה, שהיא יראה ופחד נמצא מצדה, משום שנטלה מצד הגבורה ששם סמאל לתבע דינים.

ומשום זה צריך לכסות אותה מכמה בעלי דינים שלא מכירים אותו. ובמה? בכסף, שהוא ימין, שבגללו נאמר, כל העוסק בתורה בלי לה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט של חסד ביום. ומשום זה נחפה בכסף לרשם אותה מצד הרחמים, שלא יכירו בה בעלי הדין.

אבל האם העליונה היא כנשר, שלא פוחדת מכל העופות שלמעלה, והכנפים שלה הם מסוף העולם ועד סוף העולם, ובשבילה נאמר (דברים לב) כנשר יעיר קנו, וזו ירושלים. ועליו נאמר (שם כב) כי יקרא קו צפור. שהקו שלה היא ירושלים של מעלה, וקו הצפור ירושלים של מטה. אשרי הפה שהוא הקו שלה. אשרי התורה והתפלה שהיא קו שלה. אשרי הנשמה שהיא הקו שלה. שששהיה מקננת שם, לא פוחדת מכל המקטרגים של העולם.

ומשום זה נקראת נשמת כל חי. היא מקננת בתפלת השבת, וצדיק מהצד שלו נקראת יום השביעי, כשמחשבים הימים מהאם העליונה, והיא היום הראשון של פסח, והיום הראשון של סוכות. והשכינה התחתונה חג שמיני עצרת, והיא יום מתן תורה, והיא יום הכפרים. כל התפלות של כל השבתות והימים הטובים צריכים לעשות אותו. וזהו שאמר הפסוק (ויקרא כג) אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אתם במועדם. מה זה מועדם? האם העליונה. וצריך להכליל בה עשר ספירות.

וכשֶׁהיא עולה, היא עולה על העמוד האמצעי. ומשום זה אמר שלמה (משלי ל) דרך הנֶשֶׁר בַּשָּׁמַיִם. עוֹשֶׂה שֶׁם דֶּרֶךְ וְלֹא נִדְעָתָה בּוֹ אֵלָּא לְבַעֲלָהּ. וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת אֲשֶׁתּוֹ. אֵלָּא שֶׁמַּעֲלָה אוֹתוֹ עֲטָרָה עַל רֹאשׁוֹ, תִּפְלִין עַל הָרֹאשׁ. וְכִשְׁעוֹלָה, כִּמְהָ צְבָאוֹת עוֹלִים עִמָּה. וְכִשְׁיֹרְדֵת, כִּמְהָ צְבָאוֹת יֹרְדִים עִמָּה, וְנִקְרְאוּ נִשְׁמוֹת יִתְרוֹת שְׁיֹרְשִׁים הָעַם הַקְּדוֹשׁ, וּבָהֶם יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל מְנוּחָה בְּשִׁבְתוֹת וְנִמְיִם טוֹבִים.

והיונה הקדושה, בכל שֶׁשֶׁת יְמֵי הַחֹל הוֹלֶכֶת נִדְדֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם. וְאִם מוֹצֵאת צְדִיק בְּעוֹלָם, נִדְבָקֶת בּוֹ. אִם לֹא, חוֹזֶרֶת לְקִנְיָהּ וּמִתְחַבֵּאת שָׁם, בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁנִּקְרָא קוֹן צָפוֹר. וּמֵהָ הוּא הֵקוֹן שֶׁלָּהּ? מִטְטְרוֹיִן שֶׁשָּׁמוֹ שְׁדִיִּי, שֶׁהוּא שׁוֹמֵר הַשָּׁעַר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (תהלים קיח) זֶה הַשָּׁעַר לָהּ.

ומשום זה בְּמִזְוָה, שְׁדִיִּי מִבְּחוּץ וְיֵהוָה מִבְּפָנִים. שֶׁשָּׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וָאַרְבָּעָה מִלְּאֲכֵי חֲבֻלָה הֵם כְּחֻשְׁבוֹן יְמוֹת הַשָּׁנָה, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשׁ חֲסֵר אֶחָד. זֶהוּ יוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁאֵין לִשְׁטוֹן שְׁלֹטוֹן עָלָיו. הַשְׁטוֹן כִּדְ עוֹלָה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וָאַרְבָּע. בְּמָקוֹם שֶׁשֶׁם מִזְוָה, אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִתְקַרֵּב, וּמִשּׁוֹם זֶה (דברים יא) וְכִתְבְּתֶם עַל מִזְוֹת בֵּיתְךָ. מִזְוֹת - זֵז מוֹת. וּמִשּׁוֹם זֶה, כִּשְׁלֹשׁ מוֹצֵאת מָקוֹם, חוֹזֶרֶת לְקִנְיָהּ שֶׁהוּא מִטְטְרוֹיִן, שֶׁחֻשְׁבוֹנוֹ שְׁדִיִּי, שֶׁשֶׁם יֵהוּיָהּ בַּעַל הַיּוֹנָה הַקְּדוֹשָׁה.

ובשֶׁבֶת שֶׁשֶׁם צְדִיק, וְתֵבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעַת עָרֵב, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא הַיְחִיד שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם שְׁכִינָתוֹ. וְכִשְׁשֵׁשׁ צְדִיק לְמִטָּה, הוּא בְּמָקוֹם שֶׁל יוֹם הַשִּׁבְתָּה, שֶׁהוּא שְׁדִי שֶׁלְמַעֲלָה, וְבוֹ מִתְנַחֶדֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְשֶׁם מוֹצֵאת מְנוּחָה, וְלֹא הוֹלֶכֶת מִטְּלִטֶלֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּמֵאֶתֶר לְאֶתֶר.

ומי הוּא הַצְדִּיק שֶׁנִּדְבָקֶת בּוֹ? אוֹתוֹ שֶׁכִּלּוֹל מִכָּל הַמַּדּוּת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַיְכַלּוּ, כּוֹלֵל הַכֹּל. שֶׁכָּל הַסְּפִירוֹת נִכְלָלוּ בּוֹ, שֶׁהוּא חֲסִיד וְגוֹמֵל חֶסֶד עִם הַשְּׁכִינָה, וְנוֹתֵן לָהּ תִּקְוָה בְּגִבּוּרָה. וְכִדְ בְּכָל סְפִירָה וְסְפִירָה נֹתֵן לָהּ תִּקְוָה. הִיא נִדְבָקֶת, וְלֹא תִזּוֹן מִמֶּנּוּ בְּכָל שְׁשֶׁת יְמֵי הַשִּׁבְתָּה. וּבִשְׁבִּילֹהּ נֶאֱמַר, עַל צְדִיק אֶחָד הָעוֹלָם עוֹמֵד. הוּא הַעַמּוּד שֶׁנּוֹשֵׂא הַכֹּל, וְבוֹ כְּנָפֵי יוֹנָה נִחְפָּה בְּכַסֵּף. הִיא מְכַסֶּה עָלָיו בְּכַנְפֶיהָ וּמְגַנָּה עָלָיו מִכָּל הַמְּקַטְרָגִים שֶׁל הָעוֹלָם.

ובִשְׁבִּילֹהּ נֶאֱמַר (תהלים נה) לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצָדִיק. לֹא יֵאָנֶה לְצָדִיק כָּל אָוֶן. לֹא רְאִיתִי צְדִיק נֶעְצָב וְזָרְעוֹ מִבְּקֶשׁ לֶחֶם. וְבוֹ נִרְאִית הַקִּשְׁתָּה שֶׁל גָּאֻלָּה בְּגוֹנִים מֵאִירִים, וּמִיָּד (בראשית ט) וּרְאִיתִיךָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם. וְלֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֶבְדִּים מִצֵּד הַקִּשְׁתָּה שֶׁהוּא עֶבֶד. וְעוֹד זֶרְקָא. הִנֵּה אֵלֶיהוּ יוֹרֵד וְכִמְהָ מַחְנוֹת עִמּוֹ שֶׁל מִלְּאֲכִים וְנִשְׁמוֹת.

פֶּתַח וְאֶמֶר, הַמְּנוּרָה הַקְּדוֹשָׁה, הִנֵּה כִּמְהָ מַחְנוֹת שֶׁל מִלְּאֲכֵי חֲבֻלָה שְׁיֹרְדִים עַל הַצֶּאֱן. אֶמֶר לְרוּעָה שְׁיֹרֵק אֲבֹן מִהַמְּקַלֵּעַ הַקְּדוֹשׁ עֲלֵיהֶם. נִרְמָז בְּכֶתֶר עֲלִיוֹן כִּמּוֹ זֶה: יוֹיָד הִיִּי וְאִיִּי הִיִּי, שְׁעוֹלָה אֶהְיֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וְהוּא אֶשְׁיִיר רֹאשׁ שְׁאֵהִיִּי אֶהְיִי הַכֹּלֵל שֶׁל מִיָּב, וְהוּא כּוֹלֵל עֲשָׂר אֲמִירוֹת כִּמּוֹ זֶה: אִלּוּי הִיִּי וְיֹיָד הִיִּי. וְכִמְהָ הֵן סְפִירוֹת פְּנִימִיּוֹת, וְכִמְהָ סְפִירוֹת אַחוּרִיּוֹת, וְהֵן זֹל עַל גִּבּוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי גִבָּהּ מַעַל גִּבָּהּ שְׁמֵר וּגְבִהִים עֲלֵיהֶם.

ובִשְׁבִּילֵם נֶאֱמַר וְכִמְהָ פָּנִים לְפָנִים הַנּוֹרָאִים, וְכִמְהָ אַחוּרִיִּים לְאַחוּרִים שְׁלֹא נִרְאִים. וְאוֹתָם הַפְּנִימִיִּים הֵם: יוֹיָד הִיִּי וְאִיִּי הִיִּי. יוֹיָד הִיִּי וְאִיִּי הִיִּי. יוֹיָד הִיִּי וְאִיִּי הִיִּי. אַחוּרִיִּים הֵם: יִיִּיִּי הִיִּיִּי יְהוּיָהּ אִיִּיִּי אֶהְיִי אֶהְיִיִּי. אִיִּיִּי אֶדְנִיִּי אֶדְנִיִּי. כִּשְׁאוֹתָם פְּנִימִיִּים מְלַמְעֵלָה כִּמּוֹ הַטַּעֲמִים עַל הָאוֹתִיּוֹת, הֵם זִכְרִים. וְכִשְׁהַפְּנִימִיִּים הֵם לְמִטָּה בְּשִׁבִּיל הַנִּקְדּוֹת תַּחַת הָאוֹתִיּוֹת, הֵם נִקְבּוֹת. וְכִלָּם נִדְעִים בְּסוֹד זֶה. כִּשְׁאֵהִיִּי עַל יְהוּיָהּ הֵם נִקְבָּה.

כֶּתֶר יִתְּנוּ לָהּ ה' אֱלֹהֵינוּ. וּבְכָל מָקוֹם הַכֶּתֶר הִיא אִם, וּשְׁנֵיהֶם נִרְמָזוּ בַּשֵּׁם אֶדְנִיִּי אִיִּיִּי אֶהְיִיִּי יִיִּיִּי. וְכִדְ כִּשְׁאֶדְנִיִּי עַל יְהוּיָהּ, הַנִּקְבָּה הִיא בֵּת. כִּמּוֹ שֶׁטַּפָּה שֶׁל הַזָּכֵר, כִּאֲשֶׁר הִיא מְקַדִּימָה אֶת טַפָּת הַנִּקְבָּה, הִיא בֵּת, וְכִשְׁנִקְבָּה מְקַדִּימָה אֶת הַזָּכֵר, הוּא בֵּן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית ב) בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְהוּיָהּ אֱלֹהִיִּים אָרְץ וְשָׁמַיִם.

ומִשּׁוֹם זֶה עֲשָׂר סְפִירוֹת מֵהַצֵּד שֶׁל אֶהְיֶה מִתְחִילִים בְּאוֹת א', וְהוּא ב' כֶּתֶר כְּחֻשְׁבוֹן חִיָּיָה, וּמִתְפַּשְׁטִים מִמֶּנּוּ עֲשָׂר הַנִּיּוֹת, וְהֵם הִיָּה הִיָּה אֶהְיֶה, כִּמּוֹ שֶׁהָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן יְהוּיָהּ ה' מִלְּךָ ה' מִלְּךָ יְהוּיָהּ ה' מִלְּךָ. שֶׁהַנִּקְדָּה שֶׁלָּהֶם הִיָּה הִיָּה וְיֵהְיָ, שֶׁהַהִיָּה הִיא מַעֲיָדָה עַל עֲלֵת כָּל הָעֲלִיוֹנִים שֶׁהוּא הִיָּה קֹדֶם כָּל הַהִיָּה, וְיֵהְיָ אַחֵר כָּל הַהִיָּה עַד אֵין סוּף. וּמֵהַצֵּד שֶׁל אֶדְנִיִּי נִקְרָא אֵין, שֶׁנִּרְמָז בְּאֶדְנִיִּי, שֶׁמַּעֲיָד עָלָיו שֶׁהוּא אַחֲרִית עַד אֵין סוּף וְתִכְלִית. וְאֶהְיֶה מַעֲיָד עַל קִדְמוֹתוֹ, שֶׁאֵין קִדְמוֹן עָלָיו, וְסִימְנָהּ שֶׁאַחוּרִיִּי אִיִּיִּי אִיִּיִּי אֶהְיִיִּי יְהוּיָהּ ה'.

אֶדְנִיִּי יְהוּיָהּ ה'. הֵם עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה אַרְבַּע אַרְבַּע. אַרְבַּע רִשְׁיוֹת שֶׁל שִׁבְתָּה שֶׁאֵין זֶר בִּינֵיהֶם, וְהֵם שְׁנַיִם - זָכֵר וְנִקְבָּה אֶחָד לְיָמִין, וְזָכֵר וְנִקְבָּה אֶחָד לְשִׁמָּל. וּפְנֵי לֹא נִרְאוּ. יִיִּיִּיִּי יְהוּיָהּ אֱלֹהֵינוּ יְהוּיָהּ אֶחָד, וְכָל שֶׁם רָחֲבוֹ אַרְבַּע וְגִבָּהּ עֲשָׂרָה, וְעוֹלָם אַרְבַּע אַרְבַּע לְשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם. וְתִלּוּיִים מַעֲשָׂר, כִּמּוֹ זֶה: יוֹיָד הִיִּי וְיֹיָד הִיִּי, וְהֵם יוֹיָד עֲשָׂרִים. הִיִּיִּיִּיִּי שְׁלֹשִׁים. וְיִיִּיִּיִּי עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם. עוֹלָם לְשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם.

כִּמּוֹ שֶׁעֲשָׂר הָאוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵן יִיִּיִּיִּיִּי יְהוּיָהּ, וְעוֹלוֹת לְשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם. אֵין שֶׁם בֵּין מִשְׁבְּעִים וּשְׁתַּיִם בֵּין מֵאֲרָבָעִים וּשְׁתַּיִם שֶׁלֹּא תִלּוּי מַעֲשָׂר הַסְּפִירוֹת, כִּמּוֹ שֶׁכָּל סְפִירָה נִכְלָלָה מַעֲשָׂר סְפִירוֹת. אֲבָל



קוֹם אֵלֶיחוּ לְשַׁבַּח אֶת עֶלְת כָּל הָעֲלִיזוֹנִים, שְׁאַתָּה תִּהְיֶה מְקַדִּים לְכָל נְבִיא בְּדוֹר הַמְּשִׁיחַ, שְׁשֵׁשׁ מִי

שאתה עתיד להתגלות לו מצד נשמתו בשכל שלו, ויש למי שאתה עתיד להתגלות לו בחכמתו, ויש למי שאתה עתיד להתגלות לו פנים בפנים מצד של גופו.

קום פתח דברים לפני השכינה. מיד פתח ואמר, והמשכילים יזהרו. מי המשכילים? אלו שיש בהם שכל להכיר את רבון העולמים, שהוא עלת כל העליונים בשכינה, שנאמר בה (תהלים קיח) זה השער לה' צדיקים יבאו בו. שער בהפוך אותיות עשר, כלולה מעשר ספירות, ומהצד שלהם היא גבול, כמו הם שנאמר בו (ירמיה ה) אשר שמתי חול גבול לים. כך היא גבול ותחום לשם של יהו"ה, שהיא רשות היחיד, שתחומו הוא שמונה אלפים אמה, אלפים לכל צד. והם יאהדוניה.

ירשות הוא ליחיד, שהוא רחבו ארבעה יחיד, וגבהו עשרה יוד הר ואו הא. הוא גבול לים התורה, שהיא האם העליונה שגליה שנמצאו מחכמה, שהיא כ"ח מ"ה, לא עוברים ממנה. אבל מצד עלת כל העלות שאין למעלה ממנה, אין לה גבול מצדו, ואין לה תחום מצדו ולא רשות עליה, ולא מחוצה לו, ואין לו מדה ושעור.

ולא עוד, אלא מצד העמוד האמצעי יש לה שתוף וחבור, כמו זכר ונקבה שהיא ושתוף שלה א"ח, ושניהם א"ח"ד. אבל מצד של עלת כל העלות, אחד בלי שתוף, ולא עוד, אלא מהצד של אחד היא ד', עמו י"ג א"ח"ד המנוי. אבל מהצד של עלת על כל העליונים היא אחד. ולא ככל אחד הפנוי והמנוי שהוא פנוי ליהו"ה. אלהים ודאי כך עולה לחשבון כנו"י. ומצד של רבון על הכל אין לו כנו"י.

ועוד, מצד של העמוד האמצעי נקראת בית קבול, שלפעמים יורדת לה נביעה. והיא מלאה, שפך אותיות של אלהים מלא"ה. ולפעמים היא יבשה, כמו (רות א) אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה'. ומהצד של עלת על כל העליונים לא יחסר ולא יעדיף. נביעת אורו שכל הספירות מקבלות זו מזו, ויכולים לעשות שם דמיון כמו שנביעת המים שמשקים את האילן. ואם חסרה אותה נביעה ממנו, הוא חרב ויבש, כמו שהנהר שנאמר בו אזלו מים מני ים וגו'.

אבל בעלת על כל העליונים אין למעלה ממנו שמוסיף בו וגורע בו, שבכל הספירות הוא גורע מהם נביעה, ומוסיף להם נביעה, כמו שהשכינה שלפעמים היא מלאה ולפעמים היא חסרה, וכך כל ספירה וספירה. והוא שמוסיף וגורע בכלם, ואין עליו שמוסיף וגורע. ולא עוד, אלא הוא שהוציא תשע ספירות, שהן כלל של א"ח, שהעמוד האמצעי כלול מאותן התשע.

ועלת על כל העליונים לא יורד עליו יחודו, עד שמוציא לו בת זוגו כלולה מעשר ספירות, ובגללה יורד עליה יחודו, כדי שתהיה חביבה עליו, והוא שאוחז בשניהם. (ומשום כך הם אחד מצדו בלא חשבון. ובזמן שהוא אוחז בשניהם, אין שם פרוז. וכשהוא אוחז בשניהם) הם א"ח ד', שיש שתוף של שניהם, כמו צדיק שנאמר בו כי כל בשמים ובארץ. ותרגומו, שאוחז בשמים ובארץ. השתוף שלו כמו ברית המילה שאוחז בזכר ונקבה, והוא לזמנים ידועים יש זוג, ולפעמים הפרדה.

כמו אהרן הכהן שנאמר בו (ויקרא טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. ולפעמים בזאת יבא אהרן אל הקדש. כמו אשה שלפעמים היא נדה מרחקת מבעלה, ולפעמים היא טהורה מתרת לבעלה.

אבל בפעלת על כל העליונים ביניהם, אין שם נדות ולא רחוק ולא קצוץ ולא פרוז, והוא שקושר עשר הספירות הפנימיים ועשר הספירות החיצוניים אליהם. ומשום שהוא מבפנים, שם את אמונת ישראל בהם, באותה הקשורה בכלם, פנימיים וחיצוניים, שהיא כלולה מעליונים ותחתונים עד שאין סוף ותכלית.

ומשום זה קרא לה אמונת ישראל, שבה נודעים עליונים ותחתונים, ועלת על כל העליונים. ומי שמיחד אותו עמה, כאלו מיחד אותו וממליך אותו על כל העליונים והתחתונים. קמה השכינה מכסאה ונשקה אותו, ורועה הנאמן נשק אותו, וכל העליונים והתחתונים ברכו אותו ונתנו לו מתנות. עד כאן סוד היחוד. מכאן ואילך סתרי תורה וטעמי תורה.

קום המנוחה הקדושה, פתח דברים לפני השכינה להוריד אליה נביעה משמן קדוש, שנאמר בו (שמות כז) שמן זית זך כתיב למאור להעלת נר תמיד. שהיא השכינה שנאמר בה (משלי כ) נר ה' נשמת אדם. בגללה נאמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. וכך לא תכבה נשמתו של מי שיתעסק בה תמיד. אל תתנו דמי לקדוש ברוך הוא עד שיתעורר אליה, שהנר לא שוכך אצלו. זהו שכתוב למען יזמרך כבוד ולא ידם. שהיא כבודו, יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה.

קם המנוחה הקדושה, פתח ואמר, בראשית ברא אלהים. רבון העולם, יהי רצונך לקים בי ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך אשר תדבר. שלא בשביל פבזי עשיתי, אלא לפתח דברים לפני שכינתך. פתח ואמר פעם שניה. סו"ד ה' ליראיו, הוא שבעים פנים של סתרי תורה שצריך לפרש בהם שבעים פעמים במעשה של הפרשה הזו של בראשית.

תקון ראשון

בְּרֵאשִׁית. פְּעָמִים רַבּוֹת הֵן בְּתוֹרָה רֵאשִׁית, וְכָל אֶחָד מִתְפָּרֵשׁ בְּמִקְוָמוֹ. הָרֵאשׁוֹן הוּא, (מִשְׁלִי ח) הִ' קִנְיֵי רֵאשִׁית דָּרְכוּ. זֶה הַתּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טַעְמִים וְנִקְדּוֹת וְאוֹתִיּוֹת, וְכַמּוֹה מְצוּוֹת שֶׁל עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, שְׂכָלוֹ תְלוּיּוֹת בְּשֵׁם יְהוֹיָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זִכְרִי לְדֹר [וְ]דָר. שְׁמִי עִם יִיָּה - שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וְחֲמִשׁ. זִכְרִי עִם וִיָּה - מֵאוֹתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וְחֲמִשׁ מִשְׁמָאל, מִיֵּרֶאת הַגְּבוּרָה נִתְּנוּ פָּחַד יִצְחָק. מֵאוֹתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה מִיָּמִין, מֵאַהֲבָה שֶׁל דָּרָגַת אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (יִרְמִיָּה לֹא) אֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ עַל כֵּן מִשְׁכֵּתִיךָ חֹסֵד. הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי כּוֹלֵל אֶת שְׁנֵיהֶם. וּמִשּׁוֹם זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם יְהוֹיָה.

אָבֵל הֵימִין אִ"ל, נוֹטֵל עִמּוֹ וִיָּה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֱלֹהִים מְתִימָן יָבוֹא. הַשְּׁמָאל נוֹטֵל עִמּוֹ יִיָּה מִן אֱלֹהִים. הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי נוֹטֵל שֵׁם שְׁלֹם. וּמִשּׁוֹם זֶה אֵל אֱלֹהִים הִ' דָּבָר וַיִּקְרָא אֶרֶץ. כּוֹלֵל אוֹתָם בַּפְּסוּק הַזֶּה.

וְלִכְלֵל מִצְוָה יֵשׁ טַעַם יָדוּעַ לְמַעַלְהָ, וְשִׁכְרָה יָדוּעַ לְאוֹתָם שְׂיוֹדָעִים הַסּוּדוֹת הַנִּסְתָּרִים שֶׁל רַבּוֹנָם, לֹא הִתְפַּסֶּה מֵהֶם כָּל רִז. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דְּנִיָּאל ד) כָּל סוּד אֵין נִסְתָּר מִמֶּךָ.

וְכָל אוֹת וְאוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, וְהַקּוֹץ שֶׁלָּהּ וְהַנִּקְדוּד שֶׁלָּהּ וְהַטַּעְמִים שֶׁלָּהּ, יֵשׁ לָהֶם סוּדוֹת נִסְתָּרִים לְמַעַלְהָ. וְהַמְשָׁכִילִים מְכִירִים אוֹתָם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כֹּחַ לַעֲמֹד בְּהִיכָל הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּחֻנְיָה מִיִּשְׂרָאֵל וְעִזְרִיָּה (שֵׁם א) וְאֲשֶׁר כֹּחַ בָּהֶם לַעֲמֹד בְּהִיכָל הַמֶּלֶךְ, בְּעֻמִּידַת הַתְּפִלָּה שֶׁהִיא הִיכָל הַמֶּלֶךְ, כְּלוּלָה מִכָּל הַטַּעְמִים וְהַנִּקְדוּדִים וְהַאוֹתִיּוֹת. שְׂאִין דִּיעָה כְּמוֹ דִּיעַת הַנִּקְדּוֹת וְהַטַּעְמִים שֶׁל הַאוֹתִיּוֹת, לְהַכִּיר בָּהֶם סְגוּלָתָא, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ זִרְקָא מִקָּף שׁוֹפָר הוֹלֵךְ סְגוּלָתָא. וְכֵלָם נִרְמְזוּ בְּהוֹיּוֹת כְּמוֹ זֶה: יִיָּי הִ'הִי' וְיוֹי הִ'הִי'.

בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם שֶׁלֹּשׁ יוֹדִי"ן יָחַד, רוֹמְזִים יִיָּי לְסְגוּלָתָא, שֶׁהִיא הַשְּׁכִינָה הַכְּלוּלָה מִחֻכְמָה חֹסֵד נֶצַח. חֻכְמוֹת בְּחוּץ תְּרֻנָּה. וּבִגְלָלֶם פְּרִשׁוּהָ בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה, הַרוּצָה לְהַחֲכִים יְדָרִים. שְׁכָל הַשְּׁלֹשָׁה הֵם דְּרוֹמִיִּים. הִ'הִי' בִּינָה גְבוּרָה הוּד. וְכֵלָם לְצַפּוֹן. וּבִגְלָלֶם נֶאֱמַר הַרוּצָה לְהַעֲשִׁיר יִצְפִּין. אֲשֶׁרִּי הוּא מִי שְׁמִכּוֹן בָּהֶם לְהוֹרִיד חֻכְמָה וְעֲשֶׂה לְשְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ קִדְשָׁה לָךְ יִשְׁלֹשׁ, שְׁכָף הִיא הַסְּגוּלָה שֶׁלָּהֶם, לְהוֹרִיד חֻכְמָה וְעֲשֶׂה.

אֲשֶׁרִּי מִי שֶׁלֹּא נוֹטֵל שְׂכָר לַעֲצוּמוֹ, אֵלָּא שֶׁמִּלְמַד הַסְּגוּלוֹת הַלְלוּ אֵל הַשְּׁכִינָה, שְׂאוֹתָן סְגוּלוֹת הֵן שֶׁל בְּעֻלָּה שְׂמוֹרִיד אוֹתָן אֱלִיָּה. וְיוֹי כְּתֵר תְּפִאֶרֶת יִסוּד. מִשּׁוֹם שְׁכָתָה הוּא יוֹיִד שְׁעוּלָה לְחֻשְׁבוֹן כִּי, שְׁשֵׁם וִי. שְׁתֵּי וָוִיִּים רְמוּזוֹת בָּאוֹת וַאֲיוֹ. וְכָל שְׁלֹשׁ הַוָּוִיִּים כְּלוּלוֹת בְּצַדִּיק חֲיִי הַעוֹלָמִים, שְׁכָף עוֹלוֹת שְׁלֹשׁ וָוִיִּים כְּחֻשְׁבוֹן שְׂמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְזֶהוּ וּבִרְכּוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק.

וְשֹׁלֵשׁ הַוָּוִיִּים הַלְלוּ, סְגוּלָתָן לִיחַד אֶת הַשְּׁכִינָה עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזֶהוּ לְקַרֵּב רְחוּקִים, שֶׁהֵם אוֹרְחִים, שֶׁבָּהֶם קִפְצָה הָאֶרֶץ לִנְעֻקָּב, שֶׁהִיא וִי הִיא דָּרָךְ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בַּמִּדְבָּר כד) דָּרָךְ כּוֹכָב מִנְעֻקָּב. דָּרָךְ הַנֶּשֶׁר בְּשָׁמִים. קִפְצַת הַדָּרָךְ שְׁכִינָה. שְׁבּוּיִיִּים הַלְלוּ קִפְצָה הַדָּרָךְ לְבַעֲלָהּ, וְהוּא נֶשֶׁשׁ כְּגִבּוֹר לְרוּץ אַרְח אֱלִיָּה. וּבִגְלָלֶם נֶאֱמַר (מִשְׁלִי ג) דָּרְכִיָּה דָּרְכִי נָעִם.

וּמִצַּד הַאוֹת וַאֲיוֹ מִן שֵׁם בֵּן שְׁבָעִים וּשְׁתֵּים עוֹשֶׂה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה דָּרְכִים בָּיִם, שֶׁעָבְרוּ בִּינֵיהֶם שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים, שֶׁשְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הֵם בּוֹיָסַע וְנִבְאָ וַיֵּט, וְהֵם וְהִיֹּא אֲנִיִּי וְהִיֹּא. וְרֵאשִׁי תִבּוֹת שְׁלָהֶם וַאֲיוֹ. הֵיִם בְּאֲמֻצָּע אִי אֶלְף בִּינָה, וְתַמְצָא אוֹתָהּ.

וּבַחֲזָק שֶׁל שְׁתֵּי הַוָּוִיִּים הַלְלוּ בּוֹקֵעַ הַשְּׁמֶשׁ רְקִיעִים וְעוֹשֶׂה בָּהֶם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה דָּרְכִים בְּרָקִיעַ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשְּׁמַיִם. וְחֲמִשׁ עֶשְׂרֵה יִיָּה וְאַחַת עֶשְׂרֵה וִיָּה עוֹלָה חֻשְׁבוֹנָם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ. פֶּעַל בְּכִי"ח שְׁעוּלִים לְחֻשְׁבוֹן שְׁמַיִם לְמַעַלְהָ יִי מִיָּנִי תִלְכִּים שְׁכּוּלִים בְּעֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ וְעוֹלִים לְמִיָּה, וְעַם שְׁמִי - שְׁצִ"א. וְזֶהוּ וְאַמְרוּ לִי מִיָּה שְׁמִי. כִּי לֹא יָפוּשׁ הִ' אֶת עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. דִּלְג מִיָּה מִיָּה מִשְׁמוֹ, נִשְׁאָר רִנִּי. חֹסֶר מִיָּד מִשְׁמַיִם, נִשְׁאָר שְׁמוֹ, בּוֹ שְׁבוּעָה (יִשְׁעִיָּה סג) כִּי יוֹם נָקָם בְּלַבִּי, כְּחֻשְׁבוֹן דִּי"ם, לְקַיֵּם בּוֹ כִּי דָם עֲבָדִיו יִקָּם.

שְׁמִי עַם דָּם - שְׁמַיִם. חֹסֶר אֶחָד לְמִיָּה וּמִיָּה אֶחָד בְּתוֹסַפָּת אִי, לְהַרְאוֹת שֶׁהִכָּל אֶחָד. הָרִי כָּאֵן הַסּוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת יְהוֹי מְשֻׁלָּשִׁים. וּמִשְׁשׁ בָּנִים חֲיִים וּמְזוּנוֹת. חֲיִים - הַחֻכְמָה תְּחִיָּה בְּעֻלָּה. מְזוּנוֹת - (תְּהִלִּים קמח) פּוֹתַח אֶת יְדִידָהּ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן, וְהִיא הָאֵם הַעֲלִיּוֹנָה. בָּנִים - בֶּן יִיָּה. וְהִיא יָד רַמָּה, הַבִּינָה שְׂאוֹתִיּוֹתֶיהָ יְהוֹי, וּמִן יוֹיִד יוֹצֵא יְהוֹיָה. וּמִן הִ' יוֹצֵא אֱלֹהֵינוּ. וּמִן וַאֲיוֹ יְהוֹיָה שֶׁהֵם יוֹיִד אוֹתִיּוֹת, וּרְמוּזוֹת בְּקִרְיַת שְׁמַע, שְׁשֵׁם יְהוֹיָה אֱלֹהֵינוּ יְהוֹיָה, וְהִכָּל אֶחָד.

הִ'הִי' הַשְּׁכִינָה הַתְּחַתּוֹנָה, שֶׁלְּמֹוֹתָם שֶׁל שְׁלֹשָׁה יְהוֹי יְהוֹי יְהוֹי שְׁרָמִיזְתָּם אֱהִיָּה אֱהִיָּה אֱהִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר לְמֹשֶׁה הִרְמִז שְׁלָהֶם בַּפְּסוּק הַזֶּה, (שְׁמוֹת ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֵל מֹשֶׁה אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֱהִיָּה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם. שְׁמָא שְׁהוּא יִיֹּי שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה פְעָמִים יִיֹּי וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה פְעָמִים וִיֹּי, הִרְמִז שְׁלָהֶם בָּאוֹת אִי כְּמוֹ זֶה אִי, רִמְזוּ יוֹי, זֶהוּ אִי וַיִּיצֹר (חֹסֶר כָּאֵן).

וְעוֹד, וְהַמְשָׁכִילִים יִזְהָרוּ, אֵלּוּ שְׁשִׁים רַבּוֹא בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה שֶׁלְּמַעַלְהָ, וְאֵלּוּ שְׁשִׁים רַבּוֹא בְּעַלִּי הַמִּשְׁנָה שֶׁלְּמַטָּה, וְאֵלּוּ שְׁשִׁים רַבּוֹא שֶׁל מְלָאכִים, וְאֵלּוּ שְׁשִׁים רַבּוֹא שֶׁל כּוֹכָבִים, כֻּלָּם יִזְהָרוּ בָּאוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר פָּנִי מֹשֶׁה כְּפָנֵי חֲמָה. כֻּלָּם יִזְהָרוּ בַּחֲבוּר הַזֶּה. בּוֹ יִזְהָרוּ בְּדַבּוּר. כֻּלָּם יִזְהָרוּ בְּכַתִּיבָתוֹ בַּסֵּפֶר הַזֶּה כְּזֹהֶר

פָּתַח וְאָמַר, רַבּוֹן הָעוֹלָמִים, יְהִי רְצוֹנְךָ לְהַכְלִיל עֲלוֹנוֹיִם וְתַחְתּוֹנוֹיִם בְּסִפְּרֵי הַזֶּה וּלְהַמְצִיא כָּל אֶחָד וְאֶחָד בּוֹ, בֵּין בְּכַתִּיבָהּ, בֵּין בְּדַבּוּר, בְּכַחַשׁ שֶׁל שְׁמֹךְ יְהוּ"ה וּבְכָל הַהֲיוֹת שְׁמֵאִירוֹת מִמֶּנּוּ, וּבְכָל הַשְּׁמוֹת וְהַכְּנוּיִים שֶׁלוֹ, שֶׁכֻּלָּם יִזְהִירוּ מִמֶּנּוּ.

קם הרועה הנאמן על רגליו ואמר, רועים קדושים, אברהם יצחק ויעקב ואדם הראשון ואהרן ודוד ושלמה. למה אתם יושנים? התעוררו לשכינה שנאמר בה אני ישנה בלילות, באלו שעוברים על שלש מאות ששים וחמש מצוות כחשבון ישנ"ה. שהרי חיות רעות ודבים באים לאכל את צאנו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר בהם (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיתי, שפעת הגיע זמן שנאמר בהם (ישעיה ט) ויאכלו את ישראל בכל פה. שהרי בכל דור ודור אתם סובלים כמה דחקים בשבילם בדרך נסתר.

קיום אליהו, שאִתָּה מְדַלֵּג אֶת הָעוֹלָם בְּאַרְבַּע טִיסוֹת לְהַמְצֵא עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שְׂמֻקְיָיִם אוֹת בְּרִית מִיֵּלָה. בְּכֹחַ הַשֵּׁם יְהוּ"ה וְכָל הַהֲנוּיוֹת וְהַכְּנוּיִים שֶׁלוֹ, אֵל תִּתְעַבֵּב לְטַל רְשׁוּת מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָרֹדֶת וּלְשֹׁמֵר אֶת הַצֵּאן. וְתִתְעַטֵּר בְּכָל הַשְּׂמוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִגּוֹ בָּהֶם עֲלֵיהֶם, וּלְרֹדֶת בַּחֲבוּר הַזֶּה לְגִלּוֹת בּוֹ סוּדוֹת נִסְתָּרִים לִפְנֵי הַשְׂכִּינָה, לְהַאֲוִיר לָהּ בְּסוּד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא כְּחֻשְׁבוֹן רַ"ז, שְׁבוֹ וְהַמְשַׁכְּלִים זִהְרוּ בְּזֶהֱרָה תְּרַקֵּעַ, בְּזֶהֱרָה שְׁבוֹ כִּיּוֹ רַ"ז כִּי"ה אוֹתוּתִית הַיְחוּד, וְבוֹ זִיוֹ שֶׁהוּא אֶחָד.

וַיְקוּמוּ עִמָּךְ הַמְנוּרָה הַקְדוּשָׁה וְשֵׁשֶׁת חֲבֵרָיו שֶׁנִּשְׁכְּחוּ בְּרֵאשׁוֹנָה בְּזֵאתָר הַזֶּה, לַחֲדָשׁ בּוֹ דְּבָרִים כְּבָרֵאשׁוֹנָה, שֶׁעֲלֵיהֶם הַשְׂכִּינָה מְאִירָה מְשַׁבְּעָה רְקִיעִים, וּבָהֶם מְאִירָה מְשַׁבְּעָה אֲרָצוֹת שֶׁאִמַּר עֲלֵיהֶם דָּוִד (תהלים קטז) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בִּארְצוֹת הַחַיִּים.

(קוים רבי שמעון ופיתח דברים לפני השכינה. פתח ואמר, והמשפלים יזהרו בזהר הרקיע ומצדיקי הרבים כפוכבים לעולם ועד. והמשפלים, אלו רבי שמעון וכו', כפתוב בדפוס בתקונים ראש דף א').

והמשפילים יזהרו. והמשפילים להוצאת האותיות שנמשחו בשמן, הראש והגוף והשולים של זנבות הקרניים יושבים בגוף בלי רוח. הנפש בהשכל דגושה ורפויה, לפעמים כנגד הרוח. הרוח, נקודות שמתחממות בתחומיהן, להחיות הגוף ולהעמידו על רגליו להענות בדרך, ולא יודעים ללכת למין ולשמאל, לפנים ולאחור.

יִזְהִירוּ כְּזֹהֵר הַנִּשְׁמָה אוֹתָן הַתְּנוּעוֹת לְלַמֵּד הַדֶּרֶךְ לִיְמִין וּלְשְׂמָאל וּלְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת שֶׁלֹּא יִסְטוּ מִמֶּנָּה. כְּזֹהֵר הָרִקְעִי, שֶׁהוּא כְּמוֹ הַקֶּפֶאוֹן הַחֹזֵק שֶׁעַל גִּב־הַחַיּוֹת, בְּשֻׁעוֹר נִסְתָּר וּלְמִטָּה בְּסוֹד הַמְּדִידָה שֶׁל הַמְּאוֹר.

וּמִצְדִּיקֵי הָרַבִּים, שֶׁהוּא אוֹתָם הַפְּסִיקִים, תְּנוּעוֹת, שֶׁהֵם מִצְדִּיקֵי הָרַבִּים וְלֹא לִכְל. כְּכֹכָבִים, הַשְּׂבָעָה שְׂמֹאֲרִים וְנוֹסְעִים לְהוֹרוֹת בְּעוֹלָם, מֵהֶם לְמִין וּמֵהֶם לְשִׂמְאֵל. זָנוּבוֹת שׁוֹלִיָּהֶם כְּשׁוֹלֵי קֶזֶרָה, שְׂעוּמָדָת עַל הָאֵשׁ שְׂאִינָה שׁוֹרְפָת, וְהִיא הָאֵשׁ שֶׁל הַסֵּנֶה שֶׁנִּרְאִית וְלֹא שׁוֹרְפָת. יֵשׁ אֵשׁ סוֹבֶלֶת אֵשׁ, וְיֵשׁ אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ. שְׂבָעָה נוֹסְעִים וְשְׂבָעָה עוֹמְדִים. הַשְּׂמִינִי נִרְאָה בָּהֶם, וְהַתְּשִׁיעִי מְסִיעַ אוֹתָם.

והמשפלים. עֲשֹׂר נִקְדוֹת שְׁעוֹמְדוֹת לְהִנְהִיג, ה' מִיָּמִין וְה' מִשְּׂמָאל, הִדְרֹךְ שֶׁל אֵלֶּה פִּנְגָּד אֵלֶּה. חֲמֵשׁ  
הֵם גְּדוֹלִים בְּאוֹתוֹ הַגּוֹן קֹטְנִים. אַ אַ אַ אַ אַ בְּיָמִין. אַ אַ אַ אַ (כ"ל בְּחִירִיק וְהֵם ה' נִקְדוֹת קֹטְנוֹת)  
בְּשִׂמְאֵל. נִכְלָלִים אֵלֶּה עִם אֵלֶּה לְהִנְהִיג הַגּוֹף. חֲמֵשׁ מִשְּׂמָאל נֶפֶשׁ, וְחֲמֵשׁ מִיָּמִין רוּחַ. וְהֵם חֲמֵשׁ בְּתוֹךְ  
חֲמֵשׁ. שְׁתֵּים נֹסְתִירִים וְלֹא גְלוּיִים, תַּחֲלַת הַהִנְהָגָה הַנִּקְדוֹת שֶׁל אֲבֵרָה אַ חֲפָלָל שֶׁל הַכֹּל.

הנקדה הזו של אברהם מושכת אותם הנסתרים וכוללת אותם, משום שכל אלו שלמטה נכנסים בה, וזו הנקדה שמאירה מסוף העולם ועד סוף העולם. א' סוד השם החקוק. מושף מאור ורושם נקדה חשוכה בלי אור כלל. וזו הנקדה של יצחק. א' זו נקראת שבט לתוף חסר לב. מגלה עמקות מני חשף. ומשום כך עולה בשם.

הנקדה של יעקב לא מושכת בו מאור אחוז לשני צדדים, והוא לא נראה. א' יום השלישי של בראשית, כי טוב כי טוב פעמים, הוא גנוז ולא ידוע בתוכו. המאור לא מושף בו כלל. הוא טמיר וגנוז ולא נראה.

ערבות גנוז אחריהם להתקין בו את הנסתר מהכל. ומשום שטמיר ונסתר עליו שאינו ידוע כלל, הכל גנוז. קרקע ערבות נראה, ואף על גב שהיא נסתר. א' הנקדה שתלויה תחת השנים, היא קרקע ערבות. הוא גנוז ונסתר שלא נודע בין השנים לאחר שרוב בו אותו הטמיר של הכל, מוציא אותו ושולט בקרקע ערבות הכל.

והמשפלים נזהרו. והמשפלים כמו שנאמר (משלי טז) משפיל על דבר ימצא טוב, הינו נזהרו בזה הרקיע. בזה, זהר שזהר של זהרים בעליה. הזהר זהר ומאיר ומדליק, נוצץ לכמה צדדים זהרים. זהר עולה ויורד. זהר נוצץ לכל עבר. זהר שופע ויוצא. זהר שאינו פוסק לעולמים. זהר שעושה תולדות. זהר זהר שטמיר וגנוז, ניצוץ של כל ניצוץ. כל הדרגות בו יוצא וטמיר, נסתר וגלוי, רואה ולא רואה, משקל בעקור מבוע הבאר, יוצא ביום וטמיר בלילה. משתעשע בחצות הלילה בתולדות שהוציא.

הזהר שזהר ומאיר לכל, הכלל של התורה, וזהו זהר הרקיע. הרקיע שבו תלויים השמש והלבנה, כוכבים ומזלות. זה נקרא הזהר של האספקלריה שמאירה, שלא זכה בו איש פרט לרועה הנאמן של כל הבית, שאין מאירה הלבנה אם האספקלריה שלא מאירה, רק ממנו, שזכה לאספקלריה שמאירה.

זהר הרקיע, הנסתר העליון, שמאיר ואינו ידוע, מדליק ולא נראה, ומי שנוטל אינו יודע ממי נוטל. הסתר שלו נסתר וגנוז, שבטו של יוסף הצדיק נסתר בארבעה גוונים. הזהר שנוצץ בשתיים עשרה חיות, זיווים ואורות נוצצים ממנו, שלש עשרה הם בסוד השם הקדוש, ותוף סוד האין סוף. האין סוף שאין לו שעור.

תשע נקודות בתורה יוצאים ומתחלקים באותיות. האותיות בהם נוסעים מסעות קטנים בסודות חלוקים. אלו התשע שולטים על האותיות, האותיות מתפשטות מהם. נשארו הנקודות להנהיג אותם. לא נוסעים רק בשם יוצאים, אלו נקראו אין סוף. כל האותיות מסעותיהן באין סוף. כמו שהם נושאים אותם, כך נושאים אלו הנסתרים אותיות מגלות קולות של קולות, משתנים מתוף נקדה אחת שיוצאת מהנקודות הללו שנקראים אין סוף. ומאותה הנקדה כל האותיות התפשטו.

אחר כך אלו הנקודות מסתתרות בתוף הסתר, ונוטלים אותם בכל המסעות. מאין סוף יוצא הניצוץ הקשה לעטר את הכל, להנהיג את הים הגדול שלא יצא משעורו החוצה. זהו שכתוב (איוב לח) עד פה תבוא ולא תסיף ופא ישית בגאון גליף. פ"ה השעור של המאור פ' שמונים מסעות מתוף ראשית העגול בתוף העמק. כ' עגול, העמק שנקנס פנימה לאותו העגול, ו' בדיוקן של הכ"ו הזה, והפ' הזה עגול ועמק. רבוע בתוף חמשים מסעות, ה' רבוע תוף מדידה ו', בדיוקן שנקנס בעגול, אותו הדיוקן ממש נכנס ברבוע. הניצוץ הקשה מתפשט בכל אותם הקשרים וסימניהם חו"ל. ח' למעלה, ו' באמצע, ל' בכלם. כשהמאור מתפשט, כל אחד ואחד עושה תחום לשבר גלי הים. (לצד צפון) מתחילים הגלים ועולים הכעסים. יוצאת ח' הקשר בסודו ומכה אותם ורושם במדידה, וחוזרים הגלים.

לצד מזרח מתחילים הגלים רוגזים ועולים ורוששים, ויוצא סוד הקשר ו' בכל אותם רשומים, ומכה אותם, רושם ברשימה בתוף המדידה וחוזרים הגלים.

לצד דרום מתחילים הגלים, ועולים ורוגזים ורוששים, עולים ויורדים. יוצאת ל', הקשר שנעשה בכל הקשרים, מגדל בחומתו, מקפים דלתות ובריחים בתחום, והגלים חוזרים לצד צפון, לצד מזרח, ולצד דרום, ונשברו ושוכך הרגז. זהו שכתוב (ירמיה ה) אשר שמתני חול גבול לים. ח"ל עולים באויר מתעברים באותיות, והאותיות מתחילות עליהם להוציא בהם קולי קולות. ואלו הם תחום לתקון של סוד האמונה.

ואלו ח"י"ד ולשו"ן ומגדל השנים, על אלה שורים הכל. ואלה הם שהתכסו בקול הפנימי, ובקול שנשמע ובדבור. ואלו הם תחום לאלו. אלו משנים לפתר הראשון שהיה בסתר. וכשמתפשטת, מגיעה לאחד מאלו, ומשתנה ונעשית רוח שלא שוככת לעולמים ותמיד נובעת. משום שאותו הקשר שהוא תחום המאור מכה בו, ובגללו נובע בחשאי, וזה סוד ח' חיד, כך נקרא. זה עושה בגנון בגרון של אדם.

וזהו התחום הראשון. כשרוצה להתפשט אותה הנקדה, עולה הקשר הזה, ונוטל אותו מהמקום הזה, ומשנה אותו בשלשה גוונים, באש ברוח ובמים. משום שהקשר הזה, כשנקשר מאין סוף במאור, כך נקשר.

וּכְשֶׁמוֹצִיא קוֹל שֶׁנִּשְׁמָע מִתּוֹךְ הַדַּחֵק שֶׁפּוֹשֵׁט שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה, הַקֶּשֶׁר הֵזָה דוֹחֵק אוֹתוֹ, וְשׁוֹלֵחַ אוֹתוֹ לְקֶשֶׁר הַשְּׁנִי בְּסוֹד שֶׁל וַאֲיוֹ שֶׁהוּא לְשׁוֹן, וּמִכָּה בּוֹ אוֹתוֹ הַקּוֹל, וְנִשְׁמָע מִן הַצַּד הַזֶּה, וְשׁוֹרָה עַל הַצַּד הַזֶּה שֶׁל הַלְשׁוֹן. וּמִשׁוּם כֵּן נִקְרָא הַקּוֹל הֵזָה וַיִּלְשׁוֹן.

הַקֶּשֶׁר הֵזָה שֶׁהוּא לְשׁוֹן, שׁוֹלֵחַ אוֹתוֹ לְתוֹךְ קֶשֶׁר חִזָּק, מְגַדֵּל כָּל שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שׁוֹרֹת, וְאֵז אוֹתוֹ קוֹל שׁוֹכֵךְ לְתוֹךְ הַדָּבָר בְּשַׁעוֹר, בְּתוֹךְ הַתְּהוֹם כְּרָאוֹי.

וְשִׁלְשֵׁת הַקֶּשֶׁרִים הִלְלוּ הֵם תַּחֲוִים לְהַנְהִיג לְקוֹל וּלְדַבּוֹר, וּלְכָל אוֹתָם הַצְדָּדִים שְׁיוֹצָאִים מִהַקּוֹל וְהַדַּבּוֹר, שֶׁנִּקְרָאִים מִי קֶדֶם. וְאֵלּוּ מֵרַבִּים אֶת הַיָּמִים בְּשַׁעוֹר כְּרָאוֹי לְקוֹל וּלְדַבּוֹר. וְזֶהוּ סוֹד (אִיּוֹב כט) וְכַחֲלוֹ אֲרָבָה יָמִים. מִשׁוּם הַחֹל מֵרַבִּים הַיָּמִים תּוֹךְ הַשַּׁעוֹר שֶׁל הַמְּאוֹר כְּרָאוֹי, וְהַכֹּל מֵאֵין סוֹף.

אֵין סוֹף, כָּל הַנִּקְדוּת שֶׁל הַתּוֹרָה, קוֹשְׁרִים אֵלָיו שְׁלֹשֶׁת הַקֶּשֶׁרִים שֶׁאֲמַרְנוּ בְּשַׁעוֹר הַסּוֹד שֶׁל חוֹל, וְהֵם שְׁלֹשׁ הַנִּקְדוּת שְׁשׁוֹרֹת עַל הָאוֹתִיּוֹת, לְמַעַלְה וּבְאֲמָצֵעַ וּלְמַטָּה, וְהֵם חוֹל שֶׁאֲמַרְנוּ. הָרִאשׁוֹן שׁוֹרָה לְמַעַלְה וְנִקְרָא בְּכֵלֶם. הַשְּׁנִי שׁוֹרָה בְּאֲמָצֵעַ, וּמִשְׁנָה הַשָּׁם וְנִקְשֶׁר בֵּין מַעַלְה וּמַטָּה. הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהוּא חִזָּק, נִקְרָא בְּשֵׁם אַחֵר.

וְעַל זֶה שְׁלֹשֶׁת אֵלּוּ נִקְרָאוּ גְּבוּל, הַתַּחֲוִים שֶׁל הַמִּקְלוֹת, צְדָדֵי הַמְּאוֹר לְשֵׁים תַּחֲוִים לְכָל, לְמַעַלְה וּלְמַטָּה. מִהַקֶּשֶׁר הַשְּׁלִישִׁי יוֹצֵא הַזֶּהר הַזֶּה, וְהוּא זֶהר הַרְקִיעַ שֶׁבּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַלְבָּנָה כְּכּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לְהָאִיר. כִּשְׁהַזֶּהר הַזֶּה מֵאִיר וּמִכָּה בְּכָל אוֹתָם הָהָרִים, וְרוֹשֵׁם אוֹתָם וּמֵרַבָּה אוֹתָם וּמְגַדֵּל אוֹתָם, וְאֵז כָּלֶם נִשְׁלָמִים.

וְהַמִּשְׁכָּלִים יִזְהָרוּ כְּזֶהר הַרְקִיעַ. הַזֶּהר הֵזָה הוֹצִיא אוֹתִיּוֹת דְּקוֹת כְּמִרְאָה אוֹתָם הַעֲלִיוֹנוֹת, אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת אוֹתִיּוֹת דְּקוֹת, וְכֵלֶן בְּסוֹד עֲלִיוֹן כְּרָאוֹי. מִהַקֶּשֶׁר הַשְּׁנִי הָאֲמָצֵעִי יוֹצֵאִים מַזְלוֹת שְׁשׁוֹהָרִים לְהַסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ הַזֶּהר הַעֲלִיוֹן. מִהַקֶּשֶׁר הַשְּׁלִישִׁי יוֹצֵאִים הַכּוֹכָבִים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ, וְעַל זֶה (דְּנִיאל יב) וּמִצְדִּיקֵי הַרְבִּים כְּכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד. וּמִצְדִּיקֵי דוֹקָא, וְהֵם כְּכּוֹכָבִים שֶׁל צֶדֶק, וְכָלֶם תְּלוּיִים בְּזֶהר הַזֶּה.

תַּשְׁעָה מֵאִירִים לֹא מִתְּפַשְׁטוֹת מֵהֶם אוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ אֵלֶּה שְׁיוֹצָאִים מִתּוֹךְ נִקְדָּה אַחֲרָת. אֵלּוּ לֹא מִתְּפַשְׁטִים אֵלֶּה הַתְּפַשְׁטוֹת דְּקָה, וְנִשְׁאָרוּ אֵלֶּה בְּקִיּוּמָם, וְאוֹתָהּ הַתְּפַשְׁטוֹת שֶׁמִּתְּפַשְׁטִים אוֹתָם הַטַּעֲמִים שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁיוֹצָאִים לְנֶגֶן בָּהֶם.

שְׁלֹשֶׁת הַקֶּשֶׁרִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁאֲמַרְנוּ, הַקֶּשֶׁר הָרִאשׁוֹן נִשְׁאָר עַל הָאוֹתִיּוֹת לְמַעַלְה לְנִקְדָּה, וְנִשְׁאָר לְהִיּוֹת הַטַּעַם לְמַעַלְה. שְׁנֵי הָאֲחֵרִים קִיּוּמִים לְטַעַם אֶחָד, וְהֵם שְׁתֵּי נִקְדוּת בְּתוֹךְ הַדִּיּוּקוֹן שֶׁל וַיִּי. שְׁלֹשֶׁת אֵלּוּ לֹא מִתְּפַשְׁטִים יוֹתֵר, אֵלֶּה עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם שְׁלֹשׁ נִקְדוּת שְׁלֹשָׁה קֶשֶׁרִים, לְהַנְהִיג הַכֹּל בְּכָל אוֹתָם הַסּוֹדוֹת שֶׁאֲמַרְנוּ.

וְכָלֶם הֵם סוֹד הַתּוֹרָה לְסִמָּךְ, מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ לְתוֹרָה עַל מֵה שֶׁתִּסְמָךְ. סְמִיכוֹת נִסְתַּרְת פְּנִימִית, וּסְמִיכוֹת שְׁמֻנָּה יוֹתֵר וְעוֹשָׂה הַמַּסְעוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה לְלֶכֶת, וְלֹא תִצָּא בַּחוּץ. הַתּוֹרָה בְּלִי סְמִיכוֹת זֹו פְּנִימִית לֹא סְמִיכוֹת, וְלֹא נִמְצְאָת לְהִיּוֹת תּוֹרָה, וְהַכֹּל מֵאֵין סוֹף וְעֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, וְאֵלּוּ מִן הַנִּקְדָּה שֶׁיִּצָּאָה מֵאֵין סוֹף.

תַּשְׁעַת נִקְדוּת שְׁשׁוֹלְטוֹת עַל הָאוֹתִיּוֹת הֵן אֵין סוֹף, וְשׁוֹלְטוֹת עַל הַכֹּל. שְׁלֹשָׁה עֲשָׂר טַעֲמִים שֶׁל הַתּוֹרָה הַתְּפַשְׁטִים מֵהֶם, וְכָל הַעֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם כְּחֻשְׁבוֹן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. אֵלּוּ כִּיב הַנִּקְדוּת וְטַעֲמֵי הַתּוֹרָה, הֵם הַסּוֹד שֶׁל הַנִּיצוּץ הַקָּשָׁה לְמִדֵּית הַכֹּל בְּסוֹד הֵזָה. כָּל מִדֵּיחָ לְאֶרֶץ וְלָרֶחֶב לְעִמָּק וְלָרוֹם. אֵין לוֹ מִדֵּיחָ שְׁיוֹצָאִת מִן הַשַּׁעוֹר הֵזָה, מִסּוֹד שֶׁל תַּשְׁע נִקְדוּת וְשְׁלֹשָׁה עֲשָׂר טַעֲמִים. עַל זֶה הַסּוֹד הַתּוֹרָה עוֹמְדָת בְּכָל צְדָדֵי, וְכָל הַסּוֹדוֹת וְכָל הַעֲמָקִים שֶׁל הַתּוֹרָה לֹא יִצָּאוּ מִן הַסּוֹד הֵזָה הַחוּצָה.

הַנִּיצוּץ הַקָּשָׁה עֲשֵׂה מִדֵּיחָ בְּסוֹד הֵזָה לְכָל הַמִּדֵּיחוֹת, וְהַסּוֹד הֵזָה לֹא נִתֵּן לְגִלּוֹת רַק לִירְאֵי חֹטָא, שֶׁסּוֹד הָאֱמוּנָה בִּידֵיחָ, וְהֵם כְּשָׂרִים לְגִלּוֹת לָהֶם. אֵלּוּ הַמִּפְתָּחוֹת שֶׁל אוֹתָם עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם שְׁשׁוֹלְטִים עַל הַתּוֹרָה, וּמֵאֵלּוּ מִתְּפַרְשִׁים כָּל הַסּוֹדוֹת וְכָל הַעֲמָקִים שֶׁל הַתּוֹרָה, וְכָל מִדֵּיחָ שֶׁל כָּל הַמִּדֵּיחוֹת בְּכָל אוֹתָם הַצְדָּדִים.

הַמִּפְתָּחוֹת הִלְלוּ נִמְסָרוּ לְמִשְׁה בְּסִינִי בְּשַׁעָה שֶׁקָּרַן עוֹר פָּנָיו, וּמִסָּר אוֹתָם בְּסוֹד שֶׁל לַחֵשׁ לְהִוָּשַׁע וְכָל אוֹתָם הִזְקָנִים, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְבַעֲלֵי הָאֱמוּנָה לְדַעַת. אֲשָׁרֵי חִלְקָם בְּעוֹלָם הֵזָה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

מִשְׁנָה. בְּאַרְבָּעָה תְּקוּפוֹת שֶׁל רוּחוֹת הָעוֹלָם. וְהַמִּשְׁכָּלִים יִזְהָרוּ, מִי הַמִּשְׁכָּלִים? אֵלּוּ שְׁיֻדָּעִים לְהַסְתַּכֵּל בְּכָבוֹד רַבּוֹנָם, וְיֻדָּעִים סוֹד הַחֲכָמָה לְהַפְנִס בְּלִי בּוֹשָׁה לְעוֹלָם הַבָּא, אֵלּוּ זֹהָרִים כְּמוֹ הַזֶּהר הַעֲלִיוֹן.

יִמָּה שֶׁאֲמַר וְהַמִּשְׁכָּלִים וְלֹא אֲמַר וְהִיּוֹדָעִים, אֵלּוּ וַדָּאֵי אוֹתָם שֶׁמִּסְתַּכְלִים בְּסוֹדוֹת הַפְּנִימִיִּים הַנִּסְתָּרִים שֶׁלֹּא עוֹמְדִים בְּגִלּוֹי, וְלֹא נִמְסָרוּ לְכָל בְּנֵי הָאָדָם. מִי שְׁיֻדָּכָה לְהַסְתַּכֵּל בָּהֶם בְּהִשְׁכָּל, זֶה מְזַהֵר שְׁנוֹצֵץ בְּעִטּוֹר שֶׁל הַזֶּהר הַעֲלִיוֹן עַל הַכֹּל. אֵין זֶהר שֶׁמִּזְהִיר כְּזֶה, אֵין זֶהר שְׁנוֹצֵץ לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם כְּמוֹ הַזֶּהר הֵזָה.

זה הָהָרָה שֶׁל הַתּוֹרָה, זֶה הָהָרָה שֶׁל בְּעָלֵי הַחֻקִּים שִׁיּוּרֵּשִׁים אוֹתוֹ הַעוֹלָם עַל הַכֹּל. הֵם יוֹצְאִים וְנִכְנָסִים בְּכָל גִּנְזֵי רַבּוֹנָם, וְאֵין מִי שְׁיִמְחָה בִּידֵיהֶם. כָּלם מַתְבַּיְשִׁים מִהָהָרָה שְׁלֵהֶם. הָהָרָה הַזֶּה נּוֹצֵץ לְכָל עֵבֶר. וּמִצְדִּיקֵי הָרַבִּים, הָרַבִּים וְלֹא הַכֹּל, כְּמוֹ (דְּנִיאל יב) וְרַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדָמַת עֶפְרָיִם יִקְיָצוּ. מִה זֶה וְרַבִּים? מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ שְׂלֹא יָקוּמוּ, וְזוֹ הִיא אֲדָמַת עֶפְרָיִם. מִה זֶה אֲדָמַת עֶפְרָיִם? אֲלֵא אֲדָמַת שְׁהִיא מַעְפָּר, וְזוֹהִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁהִיא אֲדָמַת מֵאוֹתוֹ עֶפְרָיִם, שְׁכֵתוֹב בּוֹ (קֹהֶלֶת ג) הַכֹּל הִיָּה מִן הָעֶפְרָיִם, וְאֶפְלוּ גִלְגָּל חֲמָה, וְנִאוּרִים שְׁאֵר הָרָשָׁעִים מִמֶּנָּה וְלֹא יָקוּמוּ. וּמִשּׁוֹם כֶּף וְרַבִּים - אֵלֹו יִשְׂרָאֵל.

אִף כָּאן וּמִצְדִּיקֵי הָרַבִּים כְּכּוֹכְבִּים לְעוֹלָם וָעֶד - אֵלֹו יִשְׂרָאֵל שְׁזָכוּ לַתּוֹרָה שֶׁל הַנִּקְדָּה הַנִּסְתָּרָה. וְהַתּוֹרָה הִיא כָּלָל שֶׁל נְבִיאִים וְכֹתוּבִים, הַכָּלָל שֶׁל תּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה. וּמִשּׁוֹם שְׁהִיא הַכָּלָל שֶׁל הַכֹּל, מִי שְׁזָכָה בָּהּ זֹכָה בְּכָל. כְּכּוֹכְבִּים, יֵשׁ כְּכּוֹכְבִּים שְׁנֵאֵרִים לְצַד מִזְרַח, כְּכּוֹכְבִּים לְצַד צָפוֹן, כְּכּוֹכְבִּים לְצַד דָּרוֹם, כְּכּוֹכְבִּים לְצַד מַעְרָב. אִם מִדָּה בְּמַקֵּל, שְׁלֹשָׁה לְכָל צֶד דְּקִים נּוֹצְצִים, וּשְׁנַיִם כְּדֻבּוֹק, כּוֹכָב שֶׁל זֹהָר זֹהָר וְנִסְתָּר בְּתוֹךְ תִּקְפוֹ שֶׁל הַעֲגֹל.

כּוֹכָב מֵאִיר וְזֹהָר בְּלָבוֹ מֵהַצֵּד הַזֶּה. כּוֹכָב אַחֵר מֵאִיר וְזֹהָר אֲדָם. זֶה חֲיִים וְזֶה מוֹת סְמוּךְ לְזֹהָר הַדֵּק הַזֶּה, שְׂלֹא מֵאִיר וְלֹא מוֹצִיא קֶטֶטָה שֶׁל קֶטֶטָה (מִדַּת הַבְּנָאִים). בְּתוֹךְ הֵיכַל הָאוֹתִיּוֹת הַדְּקוֹת שְׁבַעַה טַעֲמִים שֶׁל תּוֹרָה תְּלוּיִים בָּהֶם.

וְאֵלֹו הַטַּעֲמִים שֶׁנִּפְרְדּוּ מֵאוֹתָם הַטַּעֲמִים הָאֲחֵרִים שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר שְׁעוּמָדִים לְהִנְהִיג וּלְנַגֵּן, וְאֵלֹו הַשְּׁבַעַה נִפְרְדִּים לְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר אַחֲרֵים לְהִנְהִיג וּלְנַגֵּן לְכֹתוּבִים. וְאֵלֹו חֲיִידִים לְמָקוֹם הַזֶּה בְּשַׁבְעָה הִיכָלוֹת שֶׁל כְּתוּבִים, וְאֵלֹו הַשְּׁבַעַה נִפְרְדִּים מֵאוֹתָם הָאֲחֵרִים. וְכִשְׁשׁוּרִים בְּכֹתוּבִים נִפְרְדִּים לְעֶשְׂרָה, וְעַלֵּיהֶם נִקְרָא סֵפֶר כְּתוּבִים סֵפֶר אֲמוֹנִים. וְעֶשְׂרָה אֲמוֹנִים הֵם עַלֵּיהֶם. אַחֵר כֶּף נִפְרְדִּים לְשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר, וְהַכֹּל כְּמוֹ שְׁלֵמַעֲלָה בְּתוֹרָה, הַנְּבִיאִים שׁוֹרִים בְּמָקוֹמָם, וְהַכֹּל הוֹלֵךְ בְּסוֹד שֶׁל הַתּוֹרָה.

הַנִּיצוּץ הַקָּשָׁה עֲשֵׂה מִדִּידָה בְּמִידוֹת שְׁאֲמַרְנוּ, וְהַכֹּל בְּסוֹד שֶׁל הָאֵין סוֹף בְּנִגּוֹן שֶׁל הַטַּעֲמִים, מִתְחִיל וּמִכָּה הָאֵוִיר שְׁלֵהֶם. שְׁאוֹתוֹ הָאֵוִיר יוֹצֵא מֵאֵין סוֹף וּמִכָּה לְתוֹךְ הַמַּחֲ, וְהַמַּחֲ מוֹצִיא אֵוִיר וּמִכָּה בְּגִרוֹן, שְׁמִשָּׁם יוֹצֵא אֵוִיר אַחֵר הַחוּצָה. נִמְצָא שְׁלֹשָׁה אֵוִירִים וְנִכְלָלוּ בְּאַחַד, אֵלֹו מִתְחִילִים בְּשִׁלְשָׁה קְשָׁרִים שְׁאֲמַרְנוּ, וּמִתְחִילָה מִן הַמֵּאוֹר הַתְּפִשְׁטוֹת לְהַתְּפִשֵּׁט, וּמוֹדֵד לְאֶרֶץ וְלָרַחַב לְעֵמֶק וְלָרוֹם לְאוֹתָם עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם מִפְתָּחוֹת עֲלִיוֹנִים, וּמוֹדֵד עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת.

וְכָל הַסוֹד וְהַעֲמֶק וְהַסֵּתֶר שְׁלֵהֶם כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה אֵוִירִים, שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים, יְהוּ"ה אֱלֹהֵינוּ יְהוּ"ה, וְהַכֹּל בְּסוֹד לְמִשָּׁה מְסִינִי. וְכִיּוֹן שְׁנִזְכְּרוּ (שְׁהַתְּחַבְּרוּ) בָּפֶה, יוֹצֵא הַמֵּאוֹר, וְהַצֵּטְרָךְ לְמִדָּה אוֹתָם לְשִׁמּוֹת הַלָּלוּ בְּתוֹךְ הַמִּדִּידָה, וּמִדִּידָתָם אַחוּזָה בְּמִדִּידַת הָאֶרֶץ וְהָרַחַב, הַעֲמֶק וְהָרוֹם, הַעֲגוּל וְהָרַבּוּעַ. וְכֶף צְרִיף, מִשּׁוֹם שְׁסוֹד הַשְּׁמּוֹת צְרִיף לְהַסְתֵּמָה עַל אֵין סוֹף, וְלַהַתְּקִים בְּקִיּוֹם שְׁלֵם בְּתוֹךְ מִדִּידַת הַמֵּאוֹר, בְּנִקְדוֹת וּטַעֲמִים בְּנִגּוֹן. שְׁזוֹהִי הַשְּׁלֵמּוֹת שֶׁל סוֹד הַיְּחִיד כְּרֵאֵוִי, וְאֵין מִי שְׁיִוִּדֵעַ עַל מִה קִיּוֹם הַכֹּל, פֶּרֶט לְבַעֲלֵי הָאֲמוֹנָה, וּמַעֲטִים הֵם.

אֲחִיד א' בְּחֶטֶף, הַסוֹד לְהַתְּקֶשֶׁר הַמֵּאוֹר בְּאוֹתָם הַקְּשָׁרִים, וְעוֹשֶׂה מִדִּידָה תּוֹרַת הַמִּדִּידָה נִקְדָּה אַחַת שְׁיִצָּאָה מֵאֵין. הַנְּבִיאִים מֵאוֹתָה נִקְדָּה הַתְּפִשְׁטוֹ וְנִכְלָלוּ בָּהּ, וְנִרְדּוּ לְמִטָּה, וְאֵלֶּה נִסְמְכוּ עַל הַעֲמוּד שְׁנִסְתָּר מֵאֵין סוֹף שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים כְּפִי שְׁאֲמַרְנוּ.

מִשְׁנָה. הָאֲשָׁכּוֹלוֹת שֶׁל הַצּוּרוֹת בְּעָלֵי הַמְּגִנִּים, פְּקוּחֵי הַעֲיָנִים בְּעָלֵי הַלֵּב, בְּהַשְׁכָּל קָרְבוֹ וּשְׁמֵעוֹ, מִי מִכֶּם שְׁשִׁמְעַת קוֹל גִּלְגָּל שְׁנַעִים וְסוֹבֵב בְּגִלְגוּל, עוֹלָה וְיורֵד וְיִמְרִים קוֹלוֹת בְּקוֹל נְעִים, וּשְׁלֹשָׁה נִצְנוּצִים יוֹצְאִים מִהַמְּצִחַ שֶׁל כָּל קוֹל. וְאוֹתוֹ הַגִּלְגָּל סוֹבֵב לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה, וְיוֹצֵא נִיצוּץ וּמִלְהִיט אֶת הַגִּלְגָּל, וְאֵז מוֹצִיא אֶשׁ לוֹהֶטֶת בְּמִקְלוֹת. כְּשִׁמְתְּפִשֵּׁט אוֹתוֹ גִּלְגָּל הַמֵּאוֹר לְמִדִּידָה, יוֹצֵא אֵוִיר טָהוֹר שְׁלוֹהֶט בְּאוֹתָם שְׁלֹשָׁה הָאֵוִירִים שְׁאֲמַרְנוּ, וְלוֹהֶטִים יַחַד. וּמֵאוֹתוֹ הַלֵּהט יוֹצֵא זֶה הַגִּלְגָּל שְׁסוֹבֵב וְלַעֲלוֹת וְיורֵד.

וְכִשְׁמִדִּידַת הַמֵּאוֹר יוֹצֵאת וּמוֹדֶדֶת מִמַּעֲלָה לְמַטָּה, הַגִּלְגָּל הַזֶּה כּוֹנֵס אֶת כָּל הַמַּחֲנוֹת, וְכִשְׁמִתְחִילָה הַמִּדִּידָה, הַגִּלְגָּל הַזֶּה נוֹהֵם בְּנַעַם, וּמוֹצִיא אוֹתִיּוֹת קִטְנוֹת נּוֹצְצוֹת לְפָרֶשׁ בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, וְאֵז נִקְרָאת מִסְרָת. מִהַגִּלְגָּל הַזֶּה לוֹהֶט אַחֵר תַּחֲתוֹן, וּמִתְּפִשֵּׁט וּמִלְהֵט אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת לְפָרֶשׁ, וְלֹא כְּאוֹתָם הָרֵאשׁוֹנִים, וְנִקְרָאת מִסְרָת קִטְנָה.

שְׁנֵי הַגִּלְגָּלִים הַלָּלוּ נִקְרָאִים מִסְרָת קִטְנָה וּמִסְרָת גְּדוֹלָה. שְׁתֵּי הַמִּסְרוֹת הַלָּלוּ נִמְסְרוּ לִידֵי הָרוּעָה הַנֶּאֱמָן, לְדַעַת וּלְהַסְתֵּפֶל, עַד שְׁיִרְדּוּ הָאוֹתִיּוֹת וְנִחְקְקוּ עַל לוֹחוֹת הָאֲבָנִים. כְּשִׁתְּחִלְלִים מִתְחִילִים וְסוֹבְבִים כְּמִה צְבָאוֹת וְכְמִה מַחֲנוֹת, בְּעָלֵי כְנָפִים טָסִים בְּאוֹתָם הָרַקִּיעִים, וְאוֹתָם הָאוֹתִיּוֹת שְׁיִוִּצְאוֹת נִמְסְרוּ לְאוֹתוֹ הַמִּמְנָה הַקָּדוֹשׁ שְׁנִקְרָא יוֹפִיא"ל בְּעַל הַחֻקִּים. וְאֵז הוֹלֵךְ וְחוֹקֵק אוֹתָם סָבִיב הָאוֹתִיּוֹת. וְהַמִּמְנָה הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה מִסֵּר אוֹתָם לְנֶאֱמָן הַקָּדוֹשׁ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת כד) עֲלֵה אֵלֵי הָהָרָה וְהִיָּה שָׁם וְגו'.

וְהַמְשָׁכִלִים זֶהָרָה הָרַקִּיעַ, אֵלֹו אוֹתָם שְׁמִשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה, וּמִסְתַּכְּלִים בְּדִבְרֵי תּוֹרָה בְּרָצוֹן וּבְהִרְהוּר הַלֵּב. וְהַמְשָׁכִלִים שְׁמִסְתַּכְּלִים, וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּדִבְרֵי לְבָדוֹ, אֲלֵא שְׁמִסְתַּכְּלִים בְּמָקוֹם שְׁתִּלּוּי אוֹתוֹ הַדֵּבֶר, מִשּׁוֹם שְׁאֵין דֵּבֶר שְׂלֹא תִלּוּי עַל סוֹד עֲלִיוֹן אַחֵר. וְיִמְצָא בְּדִבְרֵי הַזֶּה דֵּבֶר אַחֵר שֶׁל סוֹד עֲלִיוֹן

מתוך האספקלריה שאינה מאירה, ימצא ויראה האדם סוד האספקלריה המאירה, וסימנה - (משלי טז) משכיל על דבר ימצא טוב.

דבר - זו האספקלריה שלא מאירה. ימצא טוב - זו האספקלריה המאירה. משכיל על דבר, ולא כתוב משכיל דבר, אלא על דבר, שצריך להסתכל עליו למעלה. וזהו כזה הרקיע, וזהו הרקיע הנובע על החיות למטה. שמתוך הרקיע הזה יסתכל באותו זהר, שנוצץ הזהר שזוהרים העליונים. הזהר שיוצא מתוך הנקדה העליונה, וזהו ויתנוצץ בניצוצ של שאר האורות לכל צד.

ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד. מה הפכוכבים שעומדים תמיד בקיום של אותן הנהגות השמים להאיר תמיד, כמו שנאמר ואת הפכוכבים, אלו הפכוכבים שמאירים. ומצדיקי הרבים - שדוחקים אותם ומלקים אותם לשמר דרכי התורה. פכוכבים - אלו אותם הדגשים של האותיות שדוחקים אותם ומוציאים אותם לאור. ואלו הם פכוכבי השביט, מוציאים רוח ואור כאחד, ומאירים לסוד האותיות.

כזהו הרקיע - זו הנקדה ששורה על האותיות לנגן ולהתפשט, וזו הנקדה שהיא רובצת על האותיות כמו אם על בנים. ואף על גב שהיא הנקדה האחת מתפשטת לנגון ולא מתפשטת במראה. וזהו סוד הכתוב (תהלים צב) מזמור שיר ליום השבת, שהרי יום השבת בזה עולה. ועל זה הנגון של הנקדה הוא עולה במנוחה, וזהו הזהר של הרקיע הזה שנקרא יום השבת.

ועוד וזהו, אותם המשכילים באותו הזהר שעולה בו אותו הרקיע התפשט. ומשום שאותו שהתפשט קטן מכל הרקיעים, הנקדה הוא שעולה בו אותה ההתפשטות של הנגון מעט במנוחה, ולא רבה, ושעורו בנגון כשהושיטו הימין והשמאל לרקיע הזה אז מתחדדים. ועל כן בו שניהם שתי רוחות מתפשטות בנגון, והם בדחיה, ובאה רוח קטנה במנוחה.

אחר כך הנקדה היא נסתרת בתוכה, ומתפסה ומתפשטת בהתפשטות פתולעת היא שמתפסה. ואחר שמתפסה בתוכו, נזרקת למטה לנגון, וזו נקראת זריקת הנקדה הוא, משום שמתנשבת בימין הזה. וכשמתפשטת הנקדה היא לנגון, אוהזת את הניצוצ הקשה להתישב, ומאירה ונוצצת. ואז והמשכילים וזהו כזה, באותו הזהר ממש שהתפשט ונזרק ניצוצ להתישב, וזה משכיל על דבר. ודאי משום שהיא עומדת על דבר - ימצא טוב. התפשטות הזהר הזה שהוא ניצוצ וזהו להסתכל, והסוד הזה הוא עמק ורום להתישב בסוד המאור כמו אותו הדבר.

והמשכילים וזהו כזהו הרקיע, זה הרקיע שבו שמש ולבנה פוכבים ומזלות. כאן התפשטות של המאור לנגון על זה בתמיהה בעליה על הכל. וסימנה - (תהלים קיב) פזר נתן לאביזנים, שזהו שנותן לכל התחתונים, ומדידת המאור פזר גדול.

כשמדידה עולה ומתגדלת, אז הוא עולה ומושיט שש אמות בשעור של שש נקודות לארץ ולרחב, כמראה הזה שהוא פזר. וזהו סימנה - (אסתר ה) ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב.

ושנינו, שש אמות הושיט לקבלה. מהפזר הזה מלא המעין שלף ונתן לעניים. וזהו השרביט שנתקן במדידה הוא. ובנגון המדידה הוא עולים ונתקנים כראוי, ואז והמשכילים וגו'. שעור זה כמו שעור של שש נקודות, לנגון שלש לארץ ושלש לרחב, משום שהוא סוד של שש.

שש הם, והם חמש. שלש לארץ ושתיים לרחב כשמשכילים שלש לצד זה ושלש לצד זה. ואז ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד. אלו הם שש הנקודות שנוצצות ומאירות למטה, ואותם פכוכבים נסתרים להאיר, והלבנה מוארת בכל אחד ואחד ממדידתם שנוצצות במאור.

והמשכילים וזהו כזהו הרקיע, זה הרקיע של חיות שעומדות. מתפשט קו המדה, מודד לארץ שלשה קשרים לימין ושלשה קשרים לשמאל. אלו שלשה קשרים עמוד אחד, ואלו שלשה עמוד אחד. ואלו שלש נקודות שעומדות זה על זה, בין לצד זה בין לצד זה. מדידת קו המדה השעור לנגון שני טעמים שעומדים במראה שמקיימים נגון של המדידה שמוודא אחר הירכים שעומדות.

עקב שהוא הגוף, נסמך על העמודים במדידת קו המדידה, כשנכנס לאביו הסוד של ויבא לו יין וישת. והגוף התקנים בקיומו. ועל זה והמשכילים וזהו כזהו הרקיע וגו'. והמשכילים וזהו כזהו הרקיע, שמתפשטים ומאירים למטה, כשהשרביט מתקנים בסוד של פזר, ונותן ונכנס במדידה ומודד, ונתתקנים אלו שני העמודים במדידה למטה, ומתתקן המאור ומודד זה עם זה.

אז והמשכילים וזהו, שהרי למטה התתקנה בתקון של הנקבה לקבל את הזכר. והירכים התתקנו בלי התפשטות. וכאן אין נגון בתוך המדידה הוא, ונקראת אתנחתא כנגד שני טעמים, סוד הנקבה הפתוחה כנגד הזכר, וכאן אין נגון שהכל בנחת.

המדידה היא טמירה, אז והמשכילים וזהו כזהו הרקיע. זהו רקיע הימין שזהו ומאיר ומחזיק בחזקו. מתחיל קו המדידה ומתפשט להאיר, והנגון שהולך מצד הימין מרצה את הנגון של חביבות



לִלְכֶת בְּגִנוֹן הַזֶּה בְּחִבּוּק. וְהִתְלַשָּׂא סוֹטֵר לְקִשֹּׁר קִשֹּׁר, זֶה יִשָּׁר וְזֶה כְּפוּף, וְנִכְפֹּל נֶגֶד צִדּוֹ בְּנִכְחַת, וְהִתְפַּשְּׁטוּ שְׁתֵּי זְרוּעוֹת כְּאֶחָד, בְּסוֹד שֶׁל אֲזָלָא וְגִרִישׁ שֶׁקוֹשֶׁר הַשְּׂמָלָל.

וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ, כְּשֶׁפּוֹסֵק הָאוֹר וְקוֹ הַמִּדְיָה פִּסְקָה, וְלֹא מוֹדֵד בְּאַרְבֵּי וְלִחְבּ מִמַּטָּה לְמַעְלָה, מִתְפַּשֵּׁט קוֹ הַמִּדְיָה, וְאוֹחִז מִמַּעְלָה לְמַטָּה בְּסוֹד שֶׁל הַקְּשִׁירוֹת, וּמִתְבָּרְכִים עַלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּמִדְיָה הַזֶּה שֶׁל קוֹ הַמִּדְיָה (שֶׁל הַגָּנוֹן) לְכָל הַמִּדְיוֹת, וְנִעְשֶׂה הַכֹּל מִדְיָה אַחַת שְׁעוֹמֶדֶת וְנִסְמָכֶת כְּלָה עַל זֶה.

וּמִשּׁוּם כֵּן, כְּשֶׁהַמַּעֲשִׂים כְּשֵׁרִים לְמַטָּה וְנִכְשָׁרִים בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, בְּמַעֲשִׂים שֶׁל תּוֹרָה, אֲזִי הַכֹּל מִתְתַּקֵּן עַד הָאֵתֶר הַזֶּה. שֶׁהָרִי כָּאֵן נִמְצָא וּמִזְדַּמֵּן בְּגִלּוֹי וּבִכְסוּי סוֹד הָאֱמוּנָה, וְנוֹסֵעַ עַד לְכָאן.

וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ, כְּשֶׁהַמַּעֲשִׂים מִתְקַנִּים וְאוֹחֲזִת מִדְיָה אַחֶרֶת בְּסִתְרָה, וּפּוֹסֶקֶת בֵּין הַמִּדְיָה שֶׁלִּמַּטָּה לְמִדְיָה הַעֲלִיּוֹנָה. הַמִּדְיָה הַעֲלִיּוֹנָה הִיא מִדְיָה וְלֹא מִדְיָה, אֵין מִדְיָה כְּלָל. וּמִשּׁוּם כֵּן פּוֹסֶקֶת מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וּמִפְּסִיקָה מִמַּעְלָה לְמַטָּה. וְזֶה סוֹד יְהוּ"ה ו' יְהוּ"ה פּוֹסֶקֶת בְּתוֹכָם, וְהַכֹּל אֶחָד בְּסוֹד קוֹ הַמִּדְיָה.

וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ, כְּשֶׁהַמַּעֲשִׂים לֹא נִכְשָׁרִים וְקוֹ הַמִּדְיָה אֵינוֹ מִתְפַּשֵּׁט, אֲזִי הַשּׁוֹפֵר מִתְהַפֵּךְ, וְהַכֹּל מִתְעַבֵּב וְקִיָּם בְּמִקוֹמוֹ וְלֹא שׁוֹפֵעַ לְמַטָּה. וְלִפְעָמִים שָׂזָה שׁוֹפֵעַ עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְשִׁרְבִיט, וְעוֹמֵד שָׁם וְלֹא שׁוֹפֵעַ לְמַטָּה וּמִתְעַבֵּב. וְהַגָּנוֹן עוֹמֵד וּמִכָּה בְּדִרְגָּה, שֶׁהִיא הָרִאשׁוֹנָה, וְקוֹ הַמִּדְיָה עוֹמֵד שָׁם וְלֹא מוֹדֵד וְלֹא מִתְפַּשֵּׁט הַמִּדְיָה. וְכָל זֶה מִשּׁוּם שֶׁהַשּׁוֹפֵר הִתְהַפֵּךְ מִהִתְחַתּוֹנִים עַל מַעֲשִׂיהֶם שְׂאִינָם כְּשֵׁרִים.

וּכְשֶׁקוֹ הַמִּדְיָה מִתְפַּשֵּׁט וּמוֹדֵד, אֲזִי הַשּׁוֹפֵר הוֹלֵךְ, וְשִׁלְשָׁה קִשְׁרִים קִיָּמִים בְּמִקוֹמוֹ, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁבְּסוֹד אַחֵר הַכֹּל עוֹמֵד בְּסוֹד אֶחָד, שֶׁהָרִי שֶׁלִּשְׁתֵּי הַקְּשִׁירוֹת הִלְלוּ שֶׁבְּמִקוֹמוֹ עוֹמְדִים תַּחַת כְּפָיִי אוֹתוֹ הַשּׁוֹפֵר, קוֹ הַמִּדְיָה עוֹמֵד שָׁם וּמִתְבָּרְכִים מִתּוֹךְ חֲבִיבוֹת.

הַסְּגוּלָּתָא בְּסוֹד שֶׁל שִׁלְשָׁה אֲבוֹת הָעוֹמְדִים בְּתוֹךְ הַשּׁוֹפֵר, כָּאֵן קוֹ הַמִּדְיָה מוֹדֵד אֶת הַמִּדְיָה הַזֶּה בְּכָלֵם. בְּאַרְבֵּי, בְּרִחֵב, עֵמֶק וְרוֹם וְעֵגוּל. וְלֹא עוֹמֶדֶת כָּאֵן הַמִּדְיָה לְהִתְגַּלּוֹת, וְאֲזִי כְּזֹהֵר הָרְקִיעַ, הָרְקִיעַ הַנִּסְתֵּר שֶׁלֹּא הִתְגַּלָּה כְּלָל, וְעוֹמֵד עַל רִאשֵׁי הַחַיּוֹת הַקְּדוּשִׁים שְׁעוֹמְדִים בְּסוֹד הָאֲבוֹת.

וְזֶה הָרְקִיעַ הַנִּסְתֵּר, עַלְיוֹ עוֹמֵד עֲלֵיהֶם. וּמוֹצִיא מִמֶּנּוּ זֹהֵר שֶׁמֵּאִיר לְכָל הַחַיּוֹת. וְאֲזִי עוֹמֵד קוֹ הַמִּדְיָה שֶׁמֵּאִיר וּמִכָּה בְּכָלֵם לְזֹהֵר, וְעַל זֶה הַכֹּל בְּסוֹד הַמִּדְיָה עוֹמֵד לְגָנוֹן בְּשַׁעוֹר שֶׁהַגָּנוֹן מוֹדֵד אֶת קוֹ הַמִּדְיָה. אֵין מִי שֶׁמִּכִּיר אֶת הַסוֹד הַזֶּה, רַק אוֹתָם הַלּוֹיִם שְׁעוֹמְדִים עַל הַגָּנוֹן, וְלֹא גוֹרְעִים וְלֹא מִתְפַּשְׁטִים הַחוּצָה, אֲלֵא הַכֹּל בְּתוֹךְ הַמִּדְיָה שֶׁל סוֹד קוֹ הַמִּדְיָה.

אוֹתָם שֶׁלִּשְׁתֵּי הַקְּשִׁירוֹת הָרִאשׁוֹנִים שְׁאֵמְרָנוּ, שֶׁהַקִּשֹּׁר הָרִאשׁוֹן נִשְׁאַר עַל הָאוֹתִיּוֹת לְנֶקֶד שִׁיְהִיָּה הַטַּעַם לְמַעְלָה. לִפְעָמִים הַנֶּקֶדָה הִיא שְׁעוֹמֶדֶת לְטַעַם לְמַעְלָה, הַמֵּאֹר מוֹרִיד אוֹתָהּ לְמַטָּה לְקִשֹּׁר הַזֶּה לְעִשׂוֹת בּוֹ מִדְיָה לְמַטָּה. וְהַכֹּל בְּסוֹד שֶׁל הַדִּיּוֹקוֹן שֶׁל וַאֲיוֹ יוֹרֵד נִקְרָא תְּבִי"ר. וּכְשִׁיּוֹרֵד וְעוֹמֵד עַל הָאוֹתִיּוֹת, הָרִי נִתְבָּאֵר.

וְאוֹתָם שְׁנֵי הַקְּשִׁירוֹת הָאֲחֵרִים שְׁאֵמְרָנוּ שֶׁנִּשְׁאַרוּ, עוֹמְדִים עַל הָאוֹתִיּוֹת, וּמִתְפַּשְׁטִים אֲבָן הַמִּדְיָה בְּסוֹד שֶׁל וַאֲיוֹ וְאוֹחִז בָּהֶם, וְאֲזִי נִקְרָא זֶקֶף גָּדוֹל. וּכְשֶׁלֹּא קִיָּמֶת הַהִתְפַּשְּׁטוֹת הִיא בְּשְׁנֵי הַקְּשִׁירוֹת הַלְלוּ, נִקְרָא זֶקֶף קָטָן, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵנָּה הַכֹּל עוֹמֵד בְּסוֹד אֶחָד.

וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ, יַעֲשׂוּ גָנוֹן בְּסוֹד הַזֶּה כְּרֹאוֹי. יִזְהָרוּ לְמַעְלָה, יִזְהָרוּ לְמַטָּה, לִקְיָם אֶת קִיּוֹם סוֹד הָאֱמוּנָה, וְסוֹמְכִים אוֹתָהּ וּמֵאִירִים לָהּ. יִזְהָרוּ בְּאוֹתוֹ הַגָּנוֹן רוּחַ אַחֵר רוּחַ, וְנִיעִימוֹת זֹא אַחֵר זֹא. כְּשֶׁכָּלֵם מִתְחַבְּרִים בְּסוֹד הַזֶּה, הַמִּדְיָה עוֹלָה כְּחֻשְׁבוֹן יִזְהָרוּ. מִשּׁוּם שֶׁ"יִזְהָרוּ" הַזֶּה הוּא כְּחֻשְׁבוֹן מֵאִתִּים שֶׁלִּשְׁתֵּי וּשְׁמוֹנָה, שֶׁהָרוּחוֹת הִלְלוּ וְהִתְנַוּעוֹת לְגָנוֹן, שֶׁיִּתְפַּשֵּׁט הַמֵּאֹר בְּכָל הָאוֹרוֹת תּוֹךְ הַמִּדְיָה לְסִמּוֹן אֶת הַתּוֹרָה. וּמִשּׁוּם זֶה יִזְהָרוּ כְּזֹהֵר, כֵּן הוּא לְחֻשְׁבוֹן יִזְהָרוּ.

יִזְהָרוּ כְּזֹהֵר אֶחָד הוּא. מֵה בֵּין זֶה לָזֶה? אֲלֵא כְּמוֹ שְׁנֵאֶמְרָה, שֶׁהָרְקִיעַ הַעֲלִיּוֹן הַנִּסְתֵּר עַל הַכֹּל, מִדְיָה בְּתוֹךְ קוֹ הַמִּדְיָה שְׁעוֹמֵד בְּרְקִיעַ הַזֶּה בְּכָל הַמִּדְיוֹת שֶׁל הַחַיּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת וְהַתַּחְתּוֹנוֹת, וּמִשּׁוּם כֵּן יִזְהָרוּ כְּזֹהֵר, בְּכָל אוֹתָם הַחַיּוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת וְהַתַּחְתּוֹנוֹת, כְּזֹהֵר בְּאוֹתָהּ הָרְקִיעַ שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם, וְהַכֹּל זֶה כְּגִנְדָה. וְהַסִּמּוֹן שֶׁל כָּל הַסּוּדוֹת הִלְלוּ בְּזֶה עוֹמֵד, יִזְהָרוּ כְּזֹהֵר הַסִּמּוֹן הַזֶּה. וְהַסּוֹד הַזֶּה לֹא נִתֵּן אֲלֵא לְבַעֲלֵי מִדּוֹת שְׁיֻדְעִים בְּסוֹד קוֹ הַמִּדְיָה הַזֶּה. אֲשֶׁרִיָּהֶם הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֹּא וִירָאָה, וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ וְכו'. וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ, אֲלֵא אוֹתָם שֶׁמִּסְתַּכְּלִים בְּסוֹד הַחֲכָמָה, בְּסִתְרֵי הַסּוּדוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. אֲלֵא הַצְּדִיקִים שְׁעוֹשִׂים רָצוֹן רְבוּנָם, וּמִשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת. וְאֵלוֹ הֵם הַמְשַׁכְּלִים שֶׁהֵם מְשַׁכְּלִים בְּרָצוֹן רְבוּנָם תָּמִיד, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ שְׂאִי דִרְגָּה כְּדִרְגָּתָם.

מִשּׁוּם כֵּן, כָּל אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה נִקְרָאִים מְשַׁכְּלִים, מִסְתַּכְּלִים בְּחֲכָמָה, מִסְתַּכְּלִים בְּסוֹד הַחֲכָמָה הַעֲלִיּוֹנָה. אֵין סוֹף מִתְפַּשֵּׁט אוֹר נִסְתֵּר שֶׁלֹּא יוֹדֵעַ, וְזֶה יוֹצֵא מֵאֵין סוֹף בְּרִית לְקִיָּם. וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזֹהֵר הָרְקִיעַ, אֵלוֹ הֵם שֶׁמִּסְתַּכְּלִים בְּסוֹד הַחֲכָמָה, בְּסִתְרֵים בְּסוֹד הַתּוֹרָה. אֵלוֹ הֵם שֶׁמִּכִּירִים אֶת סוֹד הַסּוּדוֹת, וּמִסְתַּכְּלִים וְיִרְאוּ לְהִזְדַּהֵר בְּאוֹתוֹ הַזֹּהֵר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, וְעוֹמְדִים בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה וְיֻדְעִים

לְהַסְתִּיכָל בְּסִתְרֶיהָ.

בְּזֹהֶר הָרָקִיעַ, זֶהוּ הָרָקִיעַ שֶׁעוֹמֵד לְהַאִיר לְמִטָּה, וּמִתְעַטֵּר לְמַעַלָּה וּמֵאִיר לְמִטָּה. וְאוֹתוֹ הִזְהֵר שׁוֹפֵעַ וְנִמְשָׁךְ לַתְּחִתּוֹנִים, וּמֵאִוֹתוֹ הִזְהֵר הֵם נִזְוָנִים, וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים, וּמִנְצָחִים גְּבוּרֵי הַשָּׁמַיִם, וְדָנִים גְּבוּרֹת קִשּׁוֹת.

וּמִצְדִּיקֵי הַרְבֵּים כְּפֹכְכִים לְעוֹלָם וָעֶד. כְּשֶׁמֵּאִירִים הַכּוֹכָבִים בְּאוֹר שְׂנוּצָץ וְנוֹסְעִים בְּמִסְעוֹתֵיהֶם שִׁיאוֹרֵי מִתּוֹךְ דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת, הַכּוֹכָב שֶׁמֵּאִיר מִצַּד הַמְּזָרָח, כְּמָה הֵם מַחֲנוֹת מִשְׁתַּלְשָׁלִים עוֹמְדִים בְּהִיכְלוֹתֵיהֶם. הַכּוֹכָב הַזֶּה נוֹצֵץ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וּמִכָּה אֶת הַנִּיצוֹץ שֶׁלּוֹ בְּרַב־יָעִית לְקַבֵּל נִיצוֹץ שֶׁל קֶשֶׁר אֶחָד וְאוֹר פְּנִימִי שֶׁעוֹמֵד לְמַעַלָּה. וְאַחֵר כִּךְ שׁוֹכֵךְ, וּמִתְנוּצָצִים כָּל אוֹתָם הָאַחֲרִים, וְהוּא נִסְתָּר בְּמִקּוֹמָם. וְזֶה נִקְרָא כְּכּוֹכָב אֶמֶן. אַחֵר כִּךְ יוֹצֵא לְצַד הַדְרֹם כּוֹכָב אַחֵר, וְזֶה נוֹצֵץ עִם אַרְבָּעָה כּוֹכָבִים שְׂרָצִים וְהוֹלְכִים וּמוֹשִׁיטִים אֶת אוֹרָם לְאַרְבַּעַת צְדֵי הָעוֹלָם, וְזֶה נִקְרָא כּוֹכָב שְׂנוּצָץ מִשְׁנֵי צְדָדִים, דְרֹם וּמִזְרָח.

וְנִאוֹרִים אֵלֶּף וָרֶבּוּא רַבּוֹת כּוֹכָבִים שְׁנוּטִלִים זֶהֶר וְנִיצוֹצוֹת מִתּוֹךְ נִיצוֹצוֹת שֶׁמֵּאִיר מִהַשְּׁמֶשׁ. שֶׁמֶשׁ שֶׁל הַמִּשְׁקוֹף (מִשְׁקוֹף שֶׁל הַשָּׁמֶשׁ) כְּשֶׁמֵּאִיר בְּמִסְעוֹ, נִאוֹרִים מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתָם הַכּוֹכָבִים שֶׁמֵּאִירִים וְנוֹצָצִים כָּל אוֹתָם כּוֹכָב אֶמֶן. אֵף עַל גֵּב שְׁנִסְתָּר אַחֵר כִּךְ, יוֹצֵא וְזוֹהֵר עָלָיו מִמֶּנָּה אֶחָד שֶׁשְׁמוֹ יִגְדִּילֵאל.

וּכְשֶׁכּוֹכָב אֶמֶן הַזֶּה יוֹצֵא וְנוֹצֵץ וְלֹא נִסְתָּר, אֵזִי אוֹתוֹ הַמִּמָּנָה מוֹרִיד שְׁלֹם לְאוֹתוֹ הַצֵּד. וְכֹאשֶׁר הַנִּיצוֹץ הַקָּשֶׁה עוֹשֶׂה מִדִּידָה לְמַעַלָּה וּלְמִטָּה, וְהַכֵּל מִסְתַּמֵּךְ וּמֵאִיר וְשׁוֹפֵעַ הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל הָרָקִיעַ הָעָלְיוֹן כִּנְגֵד הַמְּזָרָח, וְהוּא מִתְעוֹרֵר כִּנְגֵד הַמַּעֲרָב, וְסִימָנָךְ - (יִשְׁעִיָּה מֵא) מִי הָעִיר מִמְּזָרָח צִדֵּק יִקְרָאָהוּ לְרָגְלוֹ, אֵז כָּל אוֹתָם הַמִּמָּנִים שֶׁעוֹמְדִים עַל הַכּוֹכָבִים, כָּלֵם יוֹבִילוּ הָאוֹר שֶׁל הַפְּנִים מִתּוֹךְ הַשָּׁמֶשׁ, כְּשֶׁנוֹסֵעַ הַשָּׁמֶשׁ לְמִשְׁקוֹף אֶחָד שֶׁהוּא מִשְׁקוֹף שֶׁל בִּילְגָא, אֵז אוֹתוֹ הַכּוֹכָב שְׂנוּצָץ מֵאִיר מִתּוֹךְ כַּח שֶׁל מִמָּנָה אֶחָד שְׁנוֹסֵעַ כְּשֶׁהַשָּׁמֶשׁ נוֹסֵעַ.

וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחִמּוֹר - מִצַּד שֶׁל תִּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ. צֶאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה - מִהַצַּד שֶׁל תִּפְלִין שֶׁל יָד. וְהִיָּה כַּעַץ שְׁתוּל עַל פְּלָגֵי מַיִם, וְהָרִי פְּרִשׁוּיָה כִּי הָאָדָם עָץ הַשָּׂדֶה, שְׂצָרִיכִים לְשִׁלְשָׁה גִלְגּוּלִים אֵלָיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה יִשְׁלַשׁ אָדָם שְׁנוֹתָיו וְגו'. וּפְרִשׁוּיָה בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, בְּשִׁבְתָּ אֵין עוֹלִין בְּאֵילָן, וְאֵין רוֹכְבִים (סוֹמְכִים) בְּאֵילָן, וְאֵין מִשְׁתַּמְשִׁים בְּאֵילָן.

אֶת זֶה בְּדִרְךְ סוֹד אֲנִי שׁוֹאֵל אוֹתָךְ, הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְלֹא בְּפִשְׁטוֹת שֶׁל בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה הַגּוֹפְנִיִּים, אֲלֵא שֶׁל בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה הַשְּׁכֵלִיִּים שֶׁעָלִיהֶם נִאֲמַר וְהַמִּשְׁכָּלִים נִזְהָרוּ. אֲמַר לוֹ, זָקֵן זָקֵן, אֲמַר אֲנִי, שְׁאֲנִי מִצַּד הָעֵץ שֶׁנִּקְרָא עֵץ הַחַיִּים, שְׁנִטְוֵעַ בְּשִׁבְתָּ הַמַּלְכָּה, שְׁלֹא צָרִיךְ שׁוֹם אָדָם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה, כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶתֶר - עוֹבֵר. וְזֶה הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ שֶׁעוֹלָה לְחִשְׁבוֹן אָדָם. וּפְרִשׁוּיָה רַבּוֹתֵינוּ, כָּל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ, נִעְקָר מִן הָעוֹלָם.

אֲמַר לוֹ, בְּרוּךְ אַתָּה הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁבּוֹדָאִי כִּךְ הוּא, שֶׁבִּימּוֹת הַחֵל שׁוֹלֵט עָץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁהוּא אָדָם שֶׁל וַיִּיצֶר, בִּיִּצְרָה הַטּוֹב וּבִיִּצְרָה הָרָע. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ב) וַיִּיצֶר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם, וְהוּא עָץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע שֶׁחֻטָּא בּוֹ אָדָם, וְזֶהוּ מִטְטְרוּיָן שֶׁהוּא עֶבֶד שֶׁשׁוֹלֵט בְּשִׁשָּׁה סְדָרֵי מִשְׁנָה וְהוּא גּוֹפְנִי, וְשׁוֹלֵט בְּשִׁשָּׁת יָמֵי הַחֵל, שֶׁהֵם חֲלִין שֶׁל טְמָאָה וְחֲלִין שֶׁל טְהָרָה, וּמִמֶּנּוּ נִתְּנוּ שֵׁשׁ סְדָרֵי מִשְׁנָה בְּאַסוּר וְהִתֵּר, טְמָאָה וְטְהָרָה, כְּשֶׁר וּפְסוּל.

וְבוֹ שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעִשִׂיתָ כָּל מְלָאכָתְךָ. וְאֵין עֲבוֹדָה אֲלֵא תִפְלָה, שְׁבו צָרִיךְ אָדָם לְהִיּוֹת כְּעֶבֶד הַמִּסְדֵּר שְׁבָחָיו לִפְנֵי רֵבּוֹ, וְכַעֲבֹד הַשׁוֹאֵל פָּרֶס מִרְבּוֹ, וְכַעֲבֹד הַמְּקַבֵּל פָּרֶס מִרְבּוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ.

אֲבָל בְּשִׁבְתָּ הַמַּלְכָּה, שֶׁשׁוֹלֵט בָּהּ עֵץ הַחַיִּים וְלֹא עָץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, פְּרִשׁוּיָה שְׁאֵין מִשְׁתַּמְשִׁים בְּאֵילָן שׁוֹם שְׁמוֹשׁ, וְכָל הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶתֶר - עוֹבֵר, וְלֹא עוֹלִים בּוֹ וְלֹא סוֹמְכִים בּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ, שְׁלֹא יִקְצָצוּ בְּנִטְוִיעוֹת, שְׁאֵין שָׁם קִצּוֹץ וּפְרוּד בְּעֵץ הַחַיִּים.

וְהָעֵץ שֶׁל עָץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּרוּד בֵּין טוֹב לָרָע. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ד) וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ. וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בּוֹ קִצּוֹץ שִׁיחִיָּה הָאָדָם בְּלִי יִצְרָה הָרָע, כְּמוֹ שֶׁקּוֹצֵץ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ וְהוֹרְגוֹ בְּגִרְסָתוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קט) וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי. וְכִנְגֵד מִיִּט מִן מִטְטְרוּיָן הֵם אַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵי פָּנִים טְהוֹר. וּמִצַּדוֹ שֶׁל סְמָא"ל אַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵי פָּנִים טְמָא.

וּמִי שֶׁזֹּאכָה לְחִבְרָה ה' לְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעֵי פָּנִים שֶׁל טְהוֹר, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה חֲמִשֵּׁי תוֹרָה, נִעֲשֶׂה מִטָּה לְהַכּוֹת בּוֹ אֶת יִצְרָה עִם הָאוֹת י' שֶׁהִיא עֶשֶׂר מַכּוֹת, וְהִינּוּ הִי מִן אֱלֹהִים. וּמִשּׁוֹם כִּךְ נִקְרָא מִטָּה הָאֱלֹהִים. וּבַעַל הַמִּטָּה הַזֶּה הוּא ו', שְׁנֶאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת לד) הִנֵּה אֲנִכִּי בָרִית נֶגֶד כָּל עַמֶּךָ, שְׁכָרַת עֲמוֹ בְּרִית עַל שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים שְׁלֹא יִחְזֹר רִיקָם בְּתִפְלָתוֹ. שְׁאֵלֵם בְּלִי הִי"י בְּאֵרִיקָם.

וְזֶהוּ שְׁאֲמַר יַעֲקֹב, לוֹלִי אֱלֹהִי אָבִי אֱלֹהִי אֲבִרָהּם וּפְחַד יַחֲזֵק הִיָּה לִי כִּי עֲתָה רִיקָם שֶׁלַּחֲתָנִי (בְּרֵאשִׁית לא). וְלָמָּה? מִשּׁוֹם שְׁנֶאֱמַר בְּלָבֹן וְתִחַלֵּף אֶת מִשְׁכְּבָתִּי עֶשְׂרֵת מָנִים (שם). וּבָאוֹת י' נִעֲשֶׂה לוֹ נֶס, שְׁאֱלֹהִים הוֹצִיא מִמֶּנּוּ הִי, נִשְׁאָר אֵלִים רִיק בְּלִי תוֹרָה שֶׁבַע פָּה. אֲבָל מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תִּפְלָה לְעֵץ הַחַיִּים,

לא יחזר ריקם בתפלתו לעולם.

ומשום זה יש אלהים מהצד של עץ הדעת טוב ורע, ויש אלהים חיים ומלך עולם מהצד של עץ החיים, ואין זוכים לו אלא בעלי קבלה, שיודעים את סודות התורה.

אמר לו המנוחה הקדושה לאותו הזמן, במה נודע מי שהוא בעץ החיים, שהוא עשר ספירות בלימ"ה בעשר אותיות של השם המפרש, שהוא אדם של אצילות, שכן עולה יו"ד ה"א וא"ו ה"א לחשבון אדם, למי שהוא מהצד של אדם של עץ הדעת טוב ורע, שיש בו אדם טוב ואדם בליעל?

אמר לו המנוחה הקדושה, בין אדם טוב של עץ הדעת לאדם של עץ החיים, יש בהם חלוקה, כמו והבדילה הפרדת כלם וגו'. שזה בבריאה וזה באצילות. נודע מי שהוא מעץ החיים נשמתו, ונדאי כשמינית תפלין על ראשו, מתכונן להכניס כל אלהים אחרים תחת שלטון השכינה העליונה שהיא התפלין של ראש של האדם, ולהכניס את כל האמות תחת יד ה' שהיא השכינה התחתונה.

משום שבגלות נאמר (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ, תחת עבד כי ימלוך ונבל כי ישבע לחם, ושפחה כי תירש גברתה. ומשום זה תפלין של ראש ויד, להכניס שפחה תחת גברתה למעלה ולמטה. ובהזכרות שבפנים שכלולים בהם שהוא שקול לתורה, צריך להכניס עבד תחת רבו למעלה ולמטה, וזה נקרא חבן של הקדוש ברוך הוא ושכינתו. זהו שכתוב פה אמר ה' בני בכרי ישראל. ואלה שעושים את זה, נאמר בהם בנים אתם לה' אלהיכם. ומשום זה אמר אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס.

ומי שעושה את המצוה הזו על מנת לקשר אלהים אחרים של עבודה זרה שתהיה לשעבודו, והאמות שלמטה לשם תחת ידו, אין נותנים לו נשמה אלא מצד העבד הזה. ומשום זה אם כבנים אם כעבדים. ומשום זה (תהלים א) כי אם בתורת ה' חפצו. ופרשום חכמים, שלא יתעסק אדם בתורה אלא במה שלבו חפץ. יש שלבו חפץ בסתרי תורה, במעשה בראשית ובמעשה מרכבה, ויש שאין רוצה אלא בפשטי התורה. שפשטים הם מהצד של עבד, וסודות מהצד של המלך. אדון ועבד. ומשום זה לזה נקרא שתול, ולזה נטוע. שתול, שאין לו קשר. ונטוע, שאין לו עקירה.

והנחה של שבת ברשות יחידו של עולם, היא השכינה שבת המלכה, לא צריך לעשות בה עקירה מאותו חפץ, שנאמר בו כי אם בתורת ה' חפצו, ופרשום רבותינו. אלא להיות בו קבוע. אבל מצד של העץ טוב ורע, צריך לעשות בו עקירה שיהיה מטלטל וגולה ממקום למקום, כמו שבארנו רבותינו של המשנה, אף חבב עמים וגו' (דברים לג) - אלו אותם שמכתתים רגליהם ממדינה למדינה.

ודורשים אותו שכן אומר, בזמן שאתה חובב עמים בגלות בחטאי הדור, כל קדשיו יהיו בידך. ואחר כך אמר והם תכו לרגלך, אלו אותם שמכתתים רגליהם ממדינה למדינה וממקום למקום לשא ולתן במשא ומתן של תורה, שהולכים מטלטלים ממקום למקום, נחשב להם כגלגול.

ששבעה מיני עניות נחשב לו לאדם כשבעה מדורי גיהנם, שלכלם יורד אדם, ובתשובה עולה, שעליהם נאמר ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאתיכם. משום שחטא אדם בשבעה מינים, שהם חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון וזית שמן ודבש. ומשום זה היו אומרים רבותינו של המשנה, אילו שאל אדם הראשון חטה היה. ואחרים אומרים גפן היה. ואחרים אומרים תאנה היה. ולא היו חלוקים בדבריהם, שהכל אמת. ששבעת המינים נטועים בארץ, חטה ושעורה.

והינו מה ששינינו, בעצרת על פרות האילן נדון כל העולם. לכלם קרא אילן אחד מצד אחד. ומצד אחר נפרדים לשבעה מינים. כמו לולב שהוא אגדה אחת למטה ולמעלה, נפרדים המינים כל אחד לחלקו, כמו החיות שנאמר בהן (יחזקאל א) ופניהם וכנפיהם פרדות מלמעלה. ולמטה, שתים חברות איש ושתים מכסות את גויתיהנה.

אשריו העץ שהוא שתול על פלגי מים של התורה. ויותר מי שהוא מהצד של עץ החיים, שנאמר בו (בראשית א) אשר פרו ותן בעת"ו, וזו השכינה, ולא מוציא מעת שלו. אני ה' בעת"ה אחישנה. בעתה, שבעים ושנים פנים לתורה, שהוא ת' מן עת, ועלה לא יבול. כמו שמלתך לא בלתה מעליך.

וכל אשר יעשה יצליח - אלו מצוות עשה, שנאמר עליהן וכל אשר הוא עשה ה' מצליח בידו. (מים הינו שכתוב על פלגי מים) ופרשום בעלי המשנה שהיא התורה, שנאמר בה שתה מים מבורך וגו'. ופרשום, בור - מים מכנסים. באר מים חיים. זהו שכתוב מעין גנים באר מים חיים.

מהצד של עץ הדעת טוב ורע, היא מים מכנסים למקוה. מים מכנסים סרוחים. אלו מצד הטוב, ואלו מצד הרע. והמים המכנסים (למקוה) אלו הלכות ולקטויות שהן כמו לקט שכחה ופאה לעני, כך המים המכנסים לאותו שנקרא עני בתורה ובמצוותיה, שאין לו אלא מה שנותנים לו, שנשקה מבחוץ על ידי אחר.

אבל אלו של צד של עץ החיים, הם דומים לבאר מים חיים שאין להם הפסק, ודומים לעץ שהוא

נטוע על פלגי מים, או שתול שעקרו אותו האילן ממקום של נבשה ושתלו אותו על פלגי מים, שהם משלשים בתורה.

ונקראו פלגי מים, על שם שיש להם מחלקת במשנה שלהם, וכך המחלקת של עץ החיים הוא מים עליונים וזכרים. מים תחתונים ונקבות. והם בזכרים כדי שלא יהיו רחוקים מהקדוש ברוך הוא. והקדוש ברוך הוא עושה בהם מחלקת, ששם חצי למעלה מהרקיע, וחצי למטה מהרקיע, כדי שיהיה נודע החלוק בין הזכרים לנקבות. משום כך שם הקדוש ברוך הוא הבדלה בין פני הזכר לפני הנקבה.

וזוהי מחלקת לשם שמים שסופה להתקיים. אבל כלם אחד, כמו שנאמר באדם ואשתו, (ישעיה נא) כי אחד קראתיו. והאות א' תוכית, שהיא י' למעלה מים זכרים. י' למטה מים נקבות. כמו י"י מן יאהדונה"י, נשאר שש אותיות באמצע בין י"י מן יאהדונה"י כחשבון ו' מן א' שהיא הרקיע באמצע, ועליו נאמר (יחזקאל א) וממלך לרקיע אשר על ראשם, ונאמר בו דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. וזה א' מן אדם.

ולא כל המחלוקות שוות. שיש מחלקת לחלק בין טוב לרע, וגש מחלקת לחלק בין זכרים לנקבות, כמו בעלי המשנה, שזה חולק על ההלכה שלו, שהמים העליונים יהיו מתגברים על הנקבה שהיא מים תחתונים, ומי שאלים גובר. כמו הלכה של הלל על הלכה של שמאי, שנקבעת ההלכה של שמאי תחת ההלכה של הלל, אף על פי שאלו נאלו דברי אלהים חיים. אלא להראות, שמי שהוא מצד הנקבה, צריך להקנע תחת הזכר, כמו טפה של נקבה שנקבעת תחת הזכר שנקרא בו. ואם טפת נקבה שולטת על טפת הזכר, נקרא בת.

וכאן הוא סוד והיה כעץ שתול על פלגי מים, של אותם סודות התורה שבעל פה, ונקראו דברי אלהים חיים מצד של עץ החיים, ועליהם נאמר (משלי כא) פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפץ יטנו.

ויש מחלקת על לבושי א' מן אדם, והינו זכר ונקבה, כמו אלו שחולקים על הפסקות של לבושי הגבירה, ועושים להם כמה ישובים. עליהם נאמר ועלה לא יבול. כמו שמלתך לא בלתה מעליך. ואינם באותם לבושים של אסור טמאה פסול, שהבגדים הללו של רבותינו שמתחככים בהם השדים. וכל אשר נעשה יצליח - אלו מצוות עשה.

ועוד, תורה נקראת חומה, כמו והמים להם חמה מימינם. והיא חמה לאמות העולם שלא קבלו אותה, כמו מצרים שנעשתה להם חמה, וטבעו בה ומתו. והינו כי ישרים דרכי ה' וגו'. מצד הזמין נקראת השכינה חומה, מצד החסד ששם חכמה. ומצד הגבורה - ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב. ומצד העמוד האמצעי נקראת רוח גדולה וחזק. גדולה מצד החסד, וחזק מצד הגבורה, ביד חזקה וגו'.

גדולה וינא ישראל את היד הגדלה. משניהם מפרק הרים ומשבר סלעים. שהם אמות העולם שלא קבלו תורה. מרוח ה', שנאמר בו ונחה עליו רוח ה'. ונקראת רעש. זהו שכתוב ואשמע אחרי קול רעש גדול וגו'. ועתיד להעביר רעש של הצד האחר, שנאמר בו לא ברעש ה' (מלכים א יט). ונקראת אש. זהו שכתוב כה דברי כאש נאם ה'. ועתיד ללחץ האש של הצד האחר, שנאמר בו לא באש ה'.

נשאר המלך בקול דממה דקה, שהיא שכינה, תפלה בחשאי, שבה אדני שפתי תפתח ופי נגיד תהלתך. שבארבעה היא רביעית דקה, שהיא השכינה. אבל שלש קלפות, שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש, זה קול דממה דקה. ומשום זה נכנסו ארבעה לפרדס. שלשה שנכנסו בשלש שנים ערלים - אחד הציץ ומת, ואחד הציץ ונפגע, שלישי יצא לתרבות רעה. הרביעי שנכנס בשנה הרביעית - קדש הלולים לה'. נכנס בשלום ויצא בשלום. וזהו סוד של הפרדס בתוך הגן שהוא: פ' פשט, ר' ראיה של פסוק, ד' דרשה, כמו שבארנו אין משיבין על ההגדה.

בשלשה האלו נכלו שלשה עליוני עולם ונכשלו. הרביעי שהוא ס' סוד, רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום. ומשום זה נקראת התורה ג'ין. זהו שכתוב ג'ין געול. ג'ין סדרים של תורה נסתרים וחתומים, והינו מעין חתום. כמו יין חתום וסתום שלא מנסך אותו גוי, אף כך צריכים להיות סודות התורה. זהו שכתוב לא עשה כן לכל גוי. כ'ין בגימטריא סו"ד. ומשום זה פרשוהו בעלי המשנה, אסור לגלות סתרי תורה לגוי, שלא ינסך אותם לעבודה זרה.

ואם תאמר, הרי פרשוהו רבותינו שאנשי כנסת הגדולה הרגו את האריה של העבודה זרה שהוא יצר הרע, דמיונו כאריה, עליו אמר דוד (תהלים י) יארב במסתור כאריה בסכה יארב לחטוף עני, ואין עני אלא עני מהתורה וממצוותיה.

משום שעתידים להיות ישראל בדחק בגלות, וכדי שלא יהיו טועים בו בכלבד המס ובכלבד המלאכה באבוד הדעת, הרגו אותו. וכדי שלא יתפשטו בעריות, סמאו את עיני יצר הרע של בני אדם, ופרשוהו שאריה של עבודה זרה, כשתפסו אותו בנימה אחת של נשר ממנו, צוח קול עד ארבע מאות

פֶּרֶסָה. מִשּׁוּם זֶה הִכְנִיסוּ אוֹתוֹ בְּכָל שָׁל עֲפָרָת, וְלֹא נִשְׁמַע בּוֹ קוֹלוֹ, וְשִׁרְפוֹ אוֹתוֹ בָּאֵשׁ, לְקַיֵּם בּוֹ (דְּבָרִים ז') פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ.

וּכְמוֹ שֶׁתִּקְנוּ הָאֲבוֹת שְׁלֹשׁ תַּפְלוֹת בְּזִמְנִים יְדוּעִים, כִּדּוּ תִקְנוּ רַבָּנָן לְשֵׁלֶשׁ אֶת שְׁנוֹתֵינוּ בִּמְקָרָא בְּמִשְׁנָה וּבִתְלִמּוּד. וּבִגְלָלֵם בָּאָרוּ שְׁעֵתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לומר, קִבְּעַת עֵתִים לַתּוֹרָה? וּפְרָשׁוּהָ, שְׁמִי שְׁמִתְעַסֵּק בְּמִשְׁנָה (בִּתְלִמּוּד), כְּאֵלּוֹ הִתְעַסֵּק בְּכָל, מִשּׁוּם שֶׁהִיא כְּלוּלָה בִּמְקָרָא בְּמִשְׁנָה וּבִתְלִמּוּד. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר בְּאַהֲרֹן, (וַיִּקְרָא טז) בְּזֹאת יָבֵא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפָר בֶּן בָּקָר לְחֻטָּאת וְאֵיל לְעוֹלָה. בְּפָר לְכַפֵּר עַל הָעֵגֶל, וְאֵיל לְהַזְכִּיר אֶת עֲקֵדַת יִצְחָק.

וְעוֹד, בִּמְקָרָא תִקְנוּ שְׁמִלְמַד לֹא יִהְיֶה רִשְׁאֵי לְלַמֵּד יוֹתֵר מִעֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה תִינוּקוֹת, וְסוּד הַדָּבָר - מִימֵינוּ כִּי"ה תִבְרָכּוּ, מִצַּד הַשְּׂמָלָל הֲלֹא כִי"ה דְּבָרֵי פֶאֶשׁ נֶאֱמַר ה'. וְהֵינּוּ וַיִּפְּן כִּי"ה וַיִּרָא כִי אֵין אִישׁ. כְּנִגְדָם עֲשָׂרִים וְחֲמִשׁ אוֹתִיּוֹת שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע עֲרִבִית וְשִׁחְרִית בְּפִסּוּק הָרִאשׁוֹן שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, וְאֵין לְהַאֲרִיךְ יוֹתֵר. וְכָל מִי שֶׁקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע עֲרִב וּבָקָר, כְּאֵלּוֹ מְקַיֵּם וְהִגִּית בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה.

וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ. מִי הַמְשַׁכְּלִים? אֵלּוֹ אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. יִזְהָרוּ - אֵלּוֹ הַנִּקְדוֹת שְׁמִאֲרוֹת בְּאוֹתִיּוֹת כְּנִשְׁמָה בְּגוֹף. כְּזֹהֵר - אֵלּוֹ טַעְמֵי תּוֹרָה, שֶׁהֵם כְּתָרִים עַל רִאשֵׁי הָאוֹתִיּוֹת, כְּרִקִּיעַ שֶׁהוּא עַל הָאָרֶץ כְּכֶתֶר. וְהָאוֹתִיּוֹת וְהַנִּקְדוֹת וְהַטַּעְמִים הֵם כְּנִשְׁמָה וְרוּחַ וְנֶפֶשׁ.

הָאוֹתִיּוֹת הֵן מִצַּד הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא בְּרַבּוּעַ, וְהַנִּקְדוֹת בְּעִגּוּל שֶׁבָּאִים בְּעִגּוּל מִשּׁוּם שֶׁהֵם כְּמוֹ אָדָם שֶׁל יִצְיָרָה. הַנִּקְדוֹת הֵן מִצַּד הָרוּחַ כְּאוֹתָם הַגְּלָגָלִים שֶׁבָּאִים בְּגִלְגוּל. וְכְמוֹ שֶׁהָרוּחַ מְנַהֵיגָה אֶת כָּל הָעֲרָקִים שֶׁל הַדָּם שְׂדוּפָקִים מִן הַלֵּב, כִּדּוּ הָאוֹתִיּוֹת מִתְנַהֲגוֹת לְנִקְדוֹת. וְסוּד הַדָּבָר - אֵל אֲשֶׁר יִהְיֶה שְׁמָה הָרוּחַ לְלֶכֶת יִלְכּוּ.

מִשּׁוּם שֶׁרוּחוֹ שֶׁל אָדָם מִשֵּׁם נְטִלָה, מִהַדְרָגָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (יחזקאל א) כִּי רוּחַ הַחַיָּה בְּאוֹפְנִים, שֶׁהֵם גּוֹף לְרוּחַ לְנִקְדוֹת, שְׁאוֹתֵנָה רֹחוֹת הַקְדוּשׁוֹת הֵם מִרוּחַ הַחַיָּה. הַנִּשְׁמָה בָּאָה מִהַכֶּסֶּא. וּמִשּׁוּם שֶׁשֵּׁם יִהְיֶה, שֶׁהוּא מְנַהֵג אֶת הַכָּל, הַטַּעְמִים שֶׁהֵם הַכְּתָרִים שֶׁל הַתּוֹרָה הֵם מִצַּדָּה.

בֹּא וִירָאָה, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵן מִצַּד הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁכְּלוּלוֹת בְּשִׁכְיָנָה. הַצַּדִּיק נֹסֵעַ לְשִׂמְלָא שֶׁהוּא יִצְחָק. קו"ץ ח"י, חֵי הָעוֹלָמִים קָשׁוּר בְּשִׂמְלָא, וְהַשְׁכִּינָה הַתַּחְתּוֹנָה מִצַּד הַשְּׂמָלָל נֶאֱמַר בָּהּ וְהָאָרֶץ הִתְהַוָּתָה תֵּהוֹ. וּמִצַּד הַיָּמִין וְבֵהוּ, בּוֹ הוּא. וּמִצַּד הָעֲמוּד הָאֲמִצְעִי וְחֻשָּׁד עַל פְּנֵי תֵּהוֹם (שם). וְאֵלּוֹ הֵם הַלְבוּשִׁים שֶׁל הַשְׁכִּינָה הַתַּחְתּוֹנָה בְּגָלוֹת. וּמִי גֵרַם אֶת זֶה? אֵלֹא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קֹדֶם שֶׁבָּרָא הָעוֹלָם הִיָּה נִסְתָּר יְהוָה.

אַחֵר כִּדּוּ הַתַּפְּשׁוּטָה ה' לְמִטָּה, וְנֶאֱמַר בּוֹ וְהָאָרֶץ הִתְהַוָּתָה תֵּהוֹ וְבֵהוּ. וְסוּד הַדָּבָר - אֵלֹה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם, בָּה' בְּרָאָם. הָרִי לָד שֶׁהִיָּה לְבוֹשׁוֹ תֵּהוֹ. וּמִשּׁוּם כִּדּוּ כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים וְגו' (שם ב), לֹא יִרְדָּה עָלָיו נְבִיעָה, מִשּׁוּם שֶׁאָדָם אֵין. שֶׁהִיָּה בְּעִלָּה נִסְתָּר לְמַעַלָּה בְּאֵין, עַד שֶׁהַתַּפְּשׁוּטָה ו' מִן יְהוָה שֶׁהוּא בִינָה ס, שֶׁהִיא מְקוֹר הַנְּבִיעָה שֶׁהִיא נִקְדָּה נִסְתָּרָת. וּמִיָּד וְהִשְׁקָה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

וְקֹדֶם שֶׁיִּרְדָּה, הִיָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת וּמַחְרִיבֵן, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִיָּה נְבִיעָה יוֹרְדָת. בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁיִּרְדָּה הַנְּבִיעָה לַה', הִיָּה הָרִאשִׁית מַחְסֵד. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב אֲמַרְתִּי עוֹלָם חֹסֵד יִבָּנֶה. וּמִשּׁוּם כִּדּוּ לֹא תֵהוֹ בְּרָאָה, לְשִׁבְת יִצְרָה. וְנֶאֱמַר בָּהּ (בו) לֹא טוֹב הָיִית הָאָדָם לְבָדוּ.

וּבְזִמְן שֶׁהִיָּה תֵהוֹ, אָמַר אֱלֹהִים לָנֹחַ (בְּרֵאשִׁית ו) קַח כָּל בֶּשֶׂר בָּא לָפָנַי. וְזֶה הַקָּץ שֶׁל יִצְחָק, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כִּי אֲתָד רִאִיתִי צַדִּיק לָפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה (שם). שֶׁאִם אֲתָה מִבְּקֵשׁ רַחֲמִים עָלֶיְהֶם, (לֹא נִחְרָבִי, וְכִדּוּ הָרָאָה לוֹ בְּרָמִז בְּסוֹף הַיָּמִים, כִּדּוּ שֶׁיִּבְקֵשׁ רַחֲמִים עָלֶיְהֶם) וְלֹא זְמוּת מְשִׁיחַ שֶׁהוּא מִצַּד הַשְּׂמָלָל. אָמַר לוֹ, וְהָרִי בּוֹנֶה עוֹלָמוֹת וּמַחְרִיבֵן הִיָּה קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. אֵלֹא מַגִּיד מְרִאשִׁית אַחֲרִית, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָאָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁהִיָּה בּוֹנֶה, וְנִחְרָבוּ קֹדֶם שֶׁנִּבְרָאוּ. רָאָה שֶׁהִיוּ עוֹשִׂים מַעֲשִׂים שְׁנִחְרָבוּ, וְכִינוּ שֶׁבָּרָא וּמָנַע מֵהֶם בְּרִכּוֹת, הִחְשִׁיב אוֹתָם כְּאֵלּוֹ הַחֲרִיב אוֹתָם.

וְזֶה מַדְבַּר עַל סוֹף הַיָּמִים שֶׁהַתּוֹלְדוֹת הִלְלוּ הָרַעִים הִיוּ גּוֹרְמִים שֶׁהִנָּהר יִחְרַב וְיִבָּשׁ. הַנְּבִיעָה שֶׁלּוּ בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּשִׁכְיָנָה הָעֲלִיּוֹנָה וּבְשִׁכְיָנָה הַתַּחְתּוֹנָה. וְזֶהוּ יִחְרַב - בְּבִית רִאשׁוֹן, וְיִבָּשׁ - בְּבִית שֵׁנִי. וְלִנְחַ הַתְּגָלָה מִה שֶׁהִיָּה עֲתִיד לְהִיּוֹת, וְלֹא בְּקֵשׁ רַחֲמִים עָלֶיְהֶם.

עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה וּבְקֵשׁ רַחֲמִים. וְעֲתִידִים הִיוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יֵצְאוּ אֶלָּא אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה, מִצַּד הַגְּבוּרָה שֶׁהִיא הַדִּין, וְהִיָּה חוֹזֵר הָעוֹלָם לְתֵהוֹ וְבֵהוּ. וּמִשּׁוּם שֶׁבְּקֵשׁ מֹשֶׁה רַחֲמִים עָלֶיְהֶם, הַשְּׂמָלָל דּוֹחָה, וְלֹא יֵצְאוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְיָמִין מְקַרְבֵּת, שֶׁהִיא יָמִין מִטָּה כְּלָפִי חֹסֵד. וּמִשְׁנָה, מִשּׁוּם שֶׁנֶּתַן עֲצָמוֹ עָלֵיהֶם, נֶתַן תִּקְוָה לְדִרְגָּתוֹ שֶׁהִיא הָעֲמוּד הָאֲמִצְעִי, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּיָמִינוּ. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (דְּבָרִים לג) מִימֵינוּ אֵשׁ דָּת לָמוֹ, וּמִשּׁוּם זֶה הִגְאֵלָה תְּלוּיָה בּוֹ. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב לֹא יִסּוּר שֶׁבֶט מִיְהוּדָה וְגו', עַד כִּי יָבֵא שִׁילִיָּה, שֶׁהוּא מֹשֶׁה בְּחֻשְׁבוֹנוֹ סוּד צַדִּיק, בּוֹ סִיו תֵּהוֹא דּוֹחָה.

אֵף עַל גֵּב שֶׁבָּאָרְנוּ בּוֹ כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לִיעֲקֹב מִצְרִימָה שָׁשִׁים וְשֵׁשׁ. מִשּׁוּם שֶׁנִּקְשָׁר בְּשִׂמְלָא, וְיָמִין

מקרב. משום שתלוי ממנו העמוד האמצעי, שס"ו הם ששים מסכתות וששה סדרי משנה שנתנו מגבורה, שהיא השמאל. ששים גבורים נקראו, שנוסעים מגבורה ששם תורה שבעל פה, שהיא שכינה תחתונה, הכלל של ששים מסכתות וששה סדרי משנה.

שהתורה שבכתב היא הלב, הכלל מל"ב אלהים, ותורה שבעל פה - פה. וזהו הלב לפה לא גלה, משום שעמיד השמאל שהוא הפה להדחות. וכמו שהלב הוא נסתר, כך הגאולה נסתרת בלב. והפה, שהוא גלוי, לא גלה את הגאולה. ומשום שהכל תלוי בימין, אמר (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר. ומשום שהגאולה תלויה בימין, אמר הנביא (ישעיה נג) וזרוע ה' על מי נגלתה. על מ"י ודאי, שגאמר בו מי ירפא לך. זהו שפתוב (איכה ב) מה אעידך מה אדמה לך, ההוא שגאמר בו ואמרו לי מה שמו מה אמר. במ"ה תבא הנחמה ובמ"י הרפואה. זהו שפתוב מ"ה אשורה לך ואנחמך מי ירפא לך. שמשנה הוא מה שמו, ובו תהיה נחמה.

ומשום כך כפל הקדוש ברוך הוא את שמו משה משה, אחד על הגאולה הראשונה, ואחד על האחרונה. ומשום זה אז ישיר משה. אז שר לא נאמר, אלא אז ישיר.

העשירי בתפלה, וזו השכינה, עליה נאמר תפלה לדוד שמעה ה' צדק. ודוד ברוך הקדוש אמר על ישראל באחרית הימים של הגלות, (תהלים יז) בנותי לבי פקדת לילה. ואין לילה אלא גלות. ואיוב מה שאמר, הכל היה משל על ישראל, שאמר כלה עני וילד. והשטן רצה לקטרג עליו, ואמר הקדוש ברוך הוא, איוב לא בדעת ידבר.

ויעקב, משום שראה ברוך הקדוש את דחק הגלות האחרונה בסוף הימים, אמר (בראשית לב) ויירא יעקב מאד ויצר לו, וחלק העם הקדוש בגלות לשלשה צדדים. זהו שפתוב וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, בראש בגלות של אדום. ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים (שם לג). ומשום שראה אחר כך את העני והצער שלהם, אמר ושבת בשלום אל בית אבי (שם כח), זה המקדש. ואמר ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש.

ודוד בגלל הגלות אמר (שמואל א יז) העם רעב וצמא במדבר. ומשום שראה השכינה חרבה ויבשה, הוא היה נוטל הצער בשבילה. שאחר שראה שחזרו ישראל בתשובה בשמחה, תקן עשרה מיני תהלים, ובסוף של כלם אמר (תהלים פו) תפלה לדוד הטה ה' אונד ענני וגו'. ראה שכל תפלות הנגנו היו מתעטפות לפני המקדש, ולא היו נכנסות עד שתפנס תפלת העני. זהו שפתוב תפלה לעני כי יעטף (שם קב), שעוטף כל תפלות הראשונות עד שנקנסת תפלת העני.

ומשום כך תפלת (העני הקדים לכל. מי היא תפלת העני? זו תפלת) ערבית שהיא רשות בפני עצמה בלא בעלה. ומשום שהיא בלא בעלה, היא עניה ויבשה וצדיק עני ויבש. ותפלת השבת היא צדקה לעני (שלה, כמו שבארוה בעלי המשנה, שמש בשבת צדקה לעניים). ומשום זה צריך אדם שיהיה הוא כמו עני לשער המקדש בתפלת העמידה בכל ששת ימי החל בשביל השכינה. ומתעטף בעטוף של מצוה פני, ויהיה בתפלין כאביון לשער ההיכל שהוא אדניי, שכן עולה לחשבון היכ"ל. וזהו אדני שפתי תפתח.

וכשפותח פיו בתפלת ערבית, הנשר יורד בימות החל לקבל בכנפיו את תפלת הלילה, וזה נקרא נוריא"ל. אוריא"ל מצד החסד, ונוריא"ל מצד הגבורה, שהיא אש דולקת, שגאמר בה (דניאל ז) נהר דינור שופע ויוצא מלפניו. ובתפלת שחרית יורד אריה לקבל תפלת האדם בזרועו ובכנפיו, שארבע כנפים לכל חיה, וזה מיכא"ל. ובתפלת המנחה יורד שור לקבל התפלה בקרניו ובכנפיו, וזה גבריא"ל.

ובשבת יורד הקדוש ברוך הוא עם שלשת האבות לקבל את הבת היחידה בהם, וזה סוד השבת, שי' בת. בשלשה אבות מקבל הקדוש ברוך הוא את התפלה שהיא השבת, הבת היחידה שלו.

באותו הזמן החיות העליונות שנקראו בשם של ה', פותחים ואומרים, שאו שערים ראשיכם וגו' (שם כד). באותה השעה נפתחים שבעה היכלות. ההיכל הראשון - היכל האהבה. השני - היכל היראה. השלישי - היכל הרחמים. הרביעי - היכל הגבוהה של האספקלריה שמאירה. החמישי - היכל הגבוהה של האספקלריה שלא מאירה. השישי - היכל הצדק. השביעי - היכל הדין. ועליהם כתוב בראשית, ברא שש. אלהים, ההיכל השביעי, והם שבעה היכלות למטה ושבעה היכלות למעלה. וכנגדם ז' קולות של הבו לה'. ושמונה עשרה אזכרות של הבו לה', שבהן שט הקדוש ברוך הוא בשמונה עשר עולמות ברכב אלהים רבותים אלפי שגאן, שהם שמונה עשר רבוא עולמות.

וכמה שומרי שערים עם שומרי ההיכלות שמקבלים את התפלות. וכל תפלה לא תפנס אלא במדה ובמשקל, ומשום זה נאמר על התפלה לא יהיה בכיסד וגו'. והתפלות החסרות, עליהן נאמר, שקל שקלת במאזנים ונמצאת חסר. אף על גב שהפסוק הזה במקום אחר פשוט, שבעים פנים לתורה, משום שעל השכינה נאמר כלך יפה רעיתי ומום אין בך, ואין מקבלת תפלה שיש בה מום. זהו שפתוב (ויקרא כב) כל אשר בו מום לא תקריבו.

וכי יש תפלה שיש בה מום? כן, זו שעולה פגומה בלי מחשבה ובגבול הדעת. כל שכן אם טעה

בְּשֵׁלֶשׁ בְּרָכוֹת הָרָאוּנוֹת אוֹ בְּשֵׁלֶשׁ הָאֲחֵרוֹנוֹת אוֹ בְּאַמְצָעִיּוֹת. וּמִשּׁוּם זֶה פְּרִשּׁוּהָ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, טָעָה בְּשֵׁלֶשׁ רָאוּנוֹת - חוּזֵר לְרֹאשׁ. וּבְאַחֲרוֹנוֹת - חוּזֵר לְעִבּוּדָהּ. וּבְאַמְצָעִיּוֹת - חוּזֵר לְמִקּוֹם שְׁנִיָּכָר. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר בְּתַפְלָה מִי יַעֲלֶה בְּהֵר ה' וְגו'. וּכְשֶׁתַּפְלֶה עוֹלָה בְּזֹרֵעַ יָמִין אוֹ בְּשִׂמְאַל, שֶׁהֵן שְׁחִירָת וּמִנְחָה, מִה כְּתוּב בָּהּ? שְׂמָאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וַיִּמְיֵנוּ תַּחֲבָקְנִי.

תַּפְלַת עֲרֵבִית הִיא מִטָּה, וּבִשְׁבִּילָהּ נֶאֱמַר בְּעֶקֶב וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמִּטָּה, שֶׁהִיא בְּבֵית הַחֲלִי בִּגְלוּת שֶׁהוּא הַלֵּילָה. כְּמַעֲט שֶׁעֲבַרְתִּי מֵהֶם וְגו'. וּכְשֶׁתַּפְלֹת עוֹלוֹת פְּרָאוֹי, הַכְּרוֹז יוֹצֵא וְאוֹמֵר שְׂאוּ שְׁעָרִים וְכו'. וְאוֹמְרִים מִי זֶה מְלֶךְ הַכְּבוֹד (תַּהֲלִים כד), מִהֲצַד שֶׁל הָאֵם שֶׁהִיא מִיָּי, וְנִקְרָאת ה' עֲזוֹ וְגִבּוֹר מִצַּד הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה. מִי הוּא זֶה מְלֶךְ הַכְּבוֹד ה' צְבָאוֹת הוּא מְלֶךְ הַכְּבוֹד סָלָה, מִצַּד הָעֲמוּד הָאֲמָצְעִי וְצָדִיק.

וְאִם אֵין הַתַּפְלָה שְׁלֵמָה, כְּמָה מְלָאכִי חֲבֵלָה רוֹדְפִים אַחֲרֶיהָ, וְנֶאֱמַר בָּהּ כָּל רֹדְפֶיהָ הַשִּׁיגוּהָ בִּין הַמְּצָרִים. וּמִשּׁוּם זֶה מִתְּפַלְלִים וְהוּא רַחוּם וְכַפּוּר עוֹן, זֶה סִמְאִיל שֶׁהוּא נָחֵשׁ. וְלֹא יִשְׁחִית - זֶה מִשְׁחִית. וְהִרְבֵּה לְהַשִּׁיב אָפּוֹ - זֶה אָף. כָּל חֲמָתוֹ - זֶה חֲמָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְדְּפוּ אַחֵר הַתַּפְלָה.

וְכֵמָה מְלָאכִי חֲבֵלָה תְלוּיִים מֵהֶם. שֶׁבַע הֵם הַמְּמַנִּים, וְשֶׁבַעִים תְלוּיִים בִּינֵיהֶם. וְלִכְלֹל רָקִיעַ וְרִקְיעַ הֵם מִקְטֻרְגִּים וְתְלוּיִים מֵהֶם שֶׁבַעִים אֲלֵף רְבּוּא.

וְאִם תַּפְלָה עוֹלָה שְׁלֵמָה בְּעִטּוֹף שֶׁל מִצָּנָה, וּבְתַפְלִין עַל רֹאשׁוֹ וּבְזֹרְעוֹ, נֶאֱמַר בָּהֶם וְכָל מִצָּדָה אֲלֵף. וּבְכָוֹת תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ וְרֹאשׁ כָּל עַמִּי הָאֶרֶץ כִּי שֵׁם ה' וְגו'. שֵׁם ה' הָרִי פְּרִשּׁוּהָ שֶׁהִיא תַּפְלִין שֶׁל רֹאשׁ. וּמִיָּד שְׂרֹאִים שֵׁם ה' עַל רֹאשׁוֹ בְּתַפְלָה שֶׁהִיא אֲדִנִּי, יְהוָה הַתַּפְלִין עָלָיו, מִיָּד כָּלֶם פּוֹחֲדִים וּמִזְדַּעְזְעִים מִהַתַּפְלָה, וּמֵהֶם נּוֹפְלִים וּמֵהֶם בּוֹרְחִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְכָל מִצָּדָה אֲלֵף. וְאֵין מִי שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי שַׁעַר הַתַּפְלָה, וְעָלָיו נֶאֱמַר לֹא יִבְשׁוּ כִי יִדְּבֹרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר. בְּשַׁעַר שֶׁהוּא שַׁעַר הַמְּלָךְ.

וְאֵף עַל גִּבּ שֶׁבְּמִקּוֹם אַחֵר פְּרִשּׁוּהָ - כָּאֵן מִקּוֹמָהּ. וְהַתַּפְלָה הִיא הַשְּׂכִינָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹרָה, וְנֶאֱמַר בּוֹ מִסִּיר אֲזָנוֹ מִשְׁמוֹעַ תּוֹרָה וְגו'. וְהָרִי פְּרִשּׁוּהָ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, מִשּׁוּם שֶׁתַּפְלָה הִיא מִצָּנָה וְזוֹ שְׂכִינָה. וְתּוֹרָה וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין צָרָה הַפְּסָקָה בִּינֵיהֶם. וְצָרִיד לְהַעֲלוֹת תּוֹרָה וּמִצָּנָה בִּינְיָאָה וְאַהֲבָה. שֶׁכָּל מִצָּנוֹת עֲשֶׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, כָּלֵן תְלוּיֹת מִשֵּׁם יְהוָה ה', וְסוּד הַדְּבָר - זֶה שְׁמִי לְעֵלֶם. שְׁמִי עִם יִי"ה - שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשׁ. זִכְרִי עִם וִי"ה - מֵאוֹתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. וּמֵאוֹתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה תְבוֹת הֵן בְּקִרְיַת שְׁמַע, וְנִתְּנוּ מֵאַהֲבָה שֶׁל אַהֲבָה.

וּמִשּׁוּם זֶה תִּקְנוּ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה. וְאֵלוֹ כְלוּלִים בְּאַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ זֶרַע אַבְרָהָם אוֹהֲבִי. הַתַּפְלִין הֵן עוֹ, שֶׁנִּתְּנוּ מִיִּרְאָה שֶׁהִיא לְשִׂמְלָל. וְזֶהוּ פֶחַד יִצְחָק, שֶׁשֵּׁם כָּל הַמִּקְטֻרְגִּים עוֹלִים לְתַבְּעַ כָּל הַדִּינִים. וּמִשּׁוּם זֶה, וּבְזֹרֵעַ עֲזוֹ - זֶה תַּפְלִין, יִי"ה בִּירְאָה, וִי"ה בְּאַהֲבָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֶהְיֶה אֵת ה' כָּל חַסִּידָיו. תַּפְלָתָהּ, יְהוִי"ה כּוֹלֵל הַכֹּל. וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר בְּעֶקֶב וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו, שֶׁהוּא הָעֲמוּד הָאֲמָצְעִי.

לְאַחֵר שֶׁנִּקְרָא יִשְׂרָאֵל, עוֹלָה בְּיוֹ"ד הִיא וְאִי"ה הִיא, וְסוּד הַדְּבָר - יִשְׂרָאֵל עָלָה בְּמִחְשָׁבָה לְהַבְרָאוֹת. מִחְשָׁבָה - חֲשַׁב מִיָּה, וְתַמְצָא בּוֹ הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ. וּבִשְׁבִּיל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל, נֶאֱמַר וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, בְּדִיוֹקָן רְבוּנוֹ וְדָאִי. שֶׁכֶּאֱשֶׁר תַּפְלָתוֹ עוֹלָה לְמַעְלָה, כְּרוֹז יוֹצֵא מִהֶרְקִיעִים וְאוֹמֵר: תָּנוּ כְבוֹד לְדַמּוֹת הַמְּלָךְ.

וְאֵין שַׁעַר שֶׁעוֹמֵד לִפְנֵי הַתַּפְלָה הַזֶּה. אֲדִנִּי שְׁפָתַי תַּפְתַּח, לְהוֹצִיא מִזוֹן לִבִּי הַקְדוּשִׁים. שֶׁבַּחֲכֵל הַזֶּה שֵׁם הַמְּזוֹן. בְּנִים חַיִּים וּמִזּוֹנוֹת מִצַּד הָעֲמוּד הָאֲמָצְעִי, וְהוּא בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל. וְהוּא עַץ הַחַיִּים שֶׁיוֹצֵא מִן הַחַיִּים שֶׁלְמַעְלָה, וְהוּא הָעֵץ שֶׁמִּזּוֹן לְכָלֶם בּוֹ, וְתְלוּי בְּמִזְלֵ הַקְדוּשׁ הַזֶּקֶן שֶׁל הַזְּקֵנִים. וּבְנֵי הַשְּׂכִינָה, הֵם יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, הַחַיִּים שֶׁל תּוֹרָה, הַמְּזוֹן שֶׁל תַּפְלָה שֶׁנִּחְשָׁבֶת לְקִרְבָּן.

וּבִגְלוּת נֶאֱמַר עַל יִשְׂרָאֵל (בְּרַאשִׁית ל) הִבֵּה לִי בְנִים. וְהַשְּׂכִינָה הִיא הַקְרָבָן שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁמִּקְבֵּל אוֹתָהּ בְּיָמִין וּבְשִׂמְלָל וּבַגּוֹף, וְיַחֲוִדוּ עִמָּה בְּצָדִיק שֶׁהוּא אוֹת תַּפְלִין וְאוֹת שְׁבַת וְיָמִים טוֹבִים.

וַיֵּשׁ לְשֵׂאֵל, לְמָה מִתְּפַלְלִים לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֵמָה דְּרָגוֹת? לְפַעְמִים מִתְּפַלְלִים לוֹ בְּסִפְרָה יְדוּעָה וּבְמִדָּה יְדוּעָה, לְפַעְמִים תַּפְלָה לְיָמִין. זֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ הַרוּצָה לְהַחֲכִים יְדָרִים. לְפַעְמִים לְשִׂמְלָל. זֶהוּ שְׂאוֹמְרִים הַרוּצָה לְהַעֲשִׁיר יְצָפִין. שֶׁהָאָבָא וְהָאֵמָא הֵם לְיָמִין וְלְשִׂמְלָל, וְלְפַעְמִים לְעֲמוּד הָאֲמָצְעִי, לְפַעְמִים לְצָדִיק. כָּל תַּפְלָה עוֹלָה לְדִרְגָּה יְדוּעָה. אֲלֵא וְדָא יְהוִי"ה הוּא בְּכָל סִפְרָה וּסִפְרָה.

וְהַתַּפְלָה הִיא שְׂכִינָה. בְּזִמְן שֶׁצָּרִיכִים לָרַחַם עַל הָעוֹלָם, עוֹלָה בְּיָמִין. וּבְזִמְן שֶׁצָּרִיד לַעֲשׂוֹת דִּין בְּעוֹלָם, עוֹלָה לְשִׂמְלָל. וְהַכָּל אֵל יְהוָה ה' שֶׁהוּא בְּכָל מִקּוֹם. וּמִשּׁוּם זֹאת, זֹאת תּוֹרַת הָעֲלָה. ה' עָלָה לָהּ. וְזוֹ הַתַּפְלָה, שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה קִרְבָּן לָהּ. וּכְשֶׁעוֹלָה אֵלָיו, צָרִיד לְהַכְלִיל עִמָּה כָּל הַסְפִּירוֹת, שֶׁאֵין קִדְשָׁה פָחוֹת מֵעֲשָׂרָה, שֶׁהִיא קִדְשָׁתוֹ, בְּרָכָתוֹ וְיַחֲוִדוֹ.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ, כְּשֶׁרוּצָה אָדָם לְהַעֲלוֹת תַּפְלָה לְמַעְלָה, צָרִיד לְהַעֲלוֹתָהּ בְּכָל הַתְּנוּעוֹת, וְאִם הִנָּחֵשׁ רוּצָה לְקַטְרֵג לְתַפְלָה, צָרִיד לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מְקַלֵּעַ. וְסוּד הַדְּבָר - זִרְקָא מִקּוֹף שׁוֹפָר הוֹלֵךְ סְגוּלָתָא.

פתח רבי שמעון ואמר, עליונים שמעו, תחתונים התכנסו. אלו ראשי הישיבה שלמעלה ולמטה. אליהו, בשבועה עליך, טל רשות מן הקדוש ברוך הוא ורד לכאן, שהרי קרב גדול מזמן לך. חנוך מטטרו"ן רד לכאן אתה וכל ראשי הישיבה שתחת ידך, שלא לכבודי עשיתי, אלא לכבוד השכינה.

פתח כמו מקדם ואמר, הורקא, ודאי בה צריך להעלות התפלה לאותו המקום הידוע, שהרי אבן המקלע שגורקה למקום ידוע, כך צריך להעלות המחשבה בתפלה בפתח הזה, היא אבן מכללת ומעטרת שגאמר בה כל הוהב זוקף וזוקף בשם, צריך להעלותה למקום שנטלה. ובאותה שעה שמעלה אותה אל בעלה, אפלו נחש ברוך על עקבו לא יפסיק. אף על גב שגאמר בו (בראשית ג) ואתה תשופנו עקב - האבן ההיא שהיא י" של יעקב, שגאמר בה (שם מט) משם רעה אבן ישראל, לא יפסיק להעלותה לאותו המקום שנטלה. מהעמוד האמצעי צריך להעלותה עד אין סוף.

וכשמוריד אותה, נאמר בו כל הכורע כורע בברוך. (וכאשר מוריד אותה) בו צריך להעלות אותה עד אין סוף (ולהורידה) ועד אין תכלית, ולא יפסיק אותה ממנו לא למעלה ולא למטה. לפעמים ו' הוא בעלה בצדיק בששת הפרקים של שתי השוקים, יורדת אליו בשתי שוקים. לפעמים בעלה הוא ו' בשתי זרועות, בששה פרקים עולה אליו בשתי זרועות. לפעמים הוא בעלה בין האב והאם, ב"ן ו"ה צריך להעלותה לשם. לפעמים הוא בעלה בכתר ו' בבין י"י כמו זה א' צריך להעלותה אליו. וכשעולה לשם אליו, נאמר בה (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו'.

כשהיא עולה למעלה בראש של כל הראשים, שואלים בשבילה המלאכים איזה מקום כבודו להעריצו. וכשעולה לא' (למעלה) היא כתר בראש של, עטרה על ראשו. כשיורדת עמו, יורדת ונעשית נקדה למטה ממנו. ובכל דרגה שעולה, כך יורדת. כשעולה נקראת כתר בסוד הטעמים, וכשיורדת נקראת נקדה, וכשהיא כמו זה אוי, וי מתניחת עמו. וכשהיא כתר על ראשו, נקראת אות זין. כלולה ממנו אות הברית שהיא שביעית, שהכל ודאי שביעי. האבן היא בגן כל העולמות, ובשבילה נאמר (דברים כה) אבן שלמה וצדק יהיה לך. היא מדה בין כל ספירה וספירה, שכל ספירה עולה בה לעשר.

השעור של הו' בה נעשה אמה, עשר אמות ארך בין כל ספירה וספירה, וסוד הדבר - עשר אמות ארך הקרש. ובין כל אמה ואמה היא עשר, בין פרק ופרק תמצא אותה. וי' עשר פעמים עולה למאה. וההפוך של מאה - אפי"ה.

כל מדה ומדה נקראת עולם. ואותם י"ו שעור ומדה, ו' שקל, י' המדה שלו. ושעור של המדה חמש אמות ארך וחמש אמות רחב, והם כנגד השעור של כל רקיע שמהלך חמש מאות שנה ארכו וחמש מאות שנה רחבו. והם ה"ה. הרי לך שעור קומה באותיות יהו"ה, שהאות ו' היא תפארת. שמים, חמשה רקיעים שלו, ה' אלו נקראו השמים, חמשה רקיעים שכלולים בשמים. חמשה עליונים שמי השמים. והם כלם ה"ה חמש עם חמש.

ו' הרקיע הששי להם. י' שביעי להם, והם שבעה עם שבעה, ועולים ארבעה עשר. וכך הן הארצות שבע על גבי שבע בגלדי בצלים. וכלם רמוזים בשתי עינים. י' נקראת עולם קטן. ו' עולם ארך. וכל מי שרוצה לשאל שאלתו לגבי עולם ארך - צריך להאריך בו, ובעולם קצר - לקצר בו.

ועל זה אמרו בעלי המשנה, מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, לקצר - אינו רשאי להאריך. לקצר בתפלתו - אל נא רפא נא לה בנקדת י'. להאריך - מצד האות ו', ונפילה באות פ', והכל פ"ו, ואתנפל לפני ה' ארבעים יום וארבעים לילה. והכל מ"ם, י' הנקדה באמצע נעשית מים.

ומצד החסד צריך להאריך בתפלתו. ובשם הקדוש יעלה יהו"ה בבריע. וצריך להאריך בתנועה הזו, שהיא סוד התקיעה. לקצר מצד הגבורה בתנועה של שברים, ששם תביר בינוני, לא בארכיות ולא בקצור, בתנועה בעמוד האמצעי שהיא שלשלת, ששניהם שקל הקדש, כנגד רביע שהוא עולה חולם. השברים כנגד שבא. זה צריך להעלות קול, וזה צריך להוריד אותה. ומשום זה אותם שברים בתנועה, שלשלת זו י' סגולתא.

פתח ואמר, זרקא מקף שופר הולך סגולתא. בחשאי השכינה התחתונה, וקולה לא ישמע, פתח נקדת ימין יהו"ה ה' מלך. נקדת שמאל יהו"ה ה' מלך. הנקדה האמצעית יהו"ה ה' מלך. רביע להעלות קול. תביר לשבר הקול. השלשלת אוחות בשניהם כשלשלת. והוא כמו הרביע שמאריך בה התבנה, והיא נקדה אחת כמו שהחולם. אין נקדה שאין לה כמו שלה בטעמים. סגול אל הסגולתא. שבא כנגד זקף גדול, כלם תמצא אותם נקודים כמו שהטעמים למי שיוצא סודות נסתרים.

קם וזן הזקנים מאחר צלו של רבי שמעון ואמר, רבי רבי, הרי כל בעלי המשנה יורדים לערך עמך קרב. התתקן והזדרז עם כל כלי הקרב. ולא עוד, אלא כל בעלי הסוסים שסוסייהם הם אש, מרפבותיהם מרפבות להבה, רמחיהם אש, וחרבותיהם אש, וקשתותיהם אש, וחילותיהם אש. ולא עוד, אלא שזקן הזקנים בא עמם, שגאמר בו (דניאל ז) עתיד הקמים יושב, ולבושו כשלג לבן וכו'.

קם רבי שמעון ואמר, חברים, השעה היא להתקין השכינה בינינו להגן עלינו בקרב הזה. והתורה,



שְׁהִיא הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, הִיא יוֹרֶדֶת בְּכֶמֶה בְּעֲלֵי קוֹלוֹת וְשׁוֹפְרוֹת, וְכֶמֶה פְּרָשִׁים תְּקִיפִים מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה לְהִלָּחֵם עִמָּנוּ. וּמִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, יוֹרֶדֶת, צָרִיד לְהַעִיר הַתּוֹרָה בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן סוֹסֵי אֵשׁ, וְהַנִּקְדּוֹת שֶׁהֵן פְּרָשִׁים רוֹכְבִים עֲלֵיהֶם, וְהַטְעָמִים שֶׁהֵם כְּלֵי הַקֶּרֶב.

פֶּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, זֶרְקָא מִקּוֹף שׁוֹפֵר הוֹלֵךְ סְגוּלָתָא. כְּשֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל וְנִזְרְקוּ לְבִין אַמּוֹת הָעוֹלָם לְאַרְבָּעָה צַדִּים, נִזְרְקוּ עֲלֵיהֶם אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת מְלֻמְּעָה. י' לַמִּזְרָח, ה' לַמַּעֲרָב, ו' לַדְרֹם, ה' לַצָּפוֹן. וְזֶה הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי שֶׁהוּא יְהוּ"ה שׁוֹלֵט עַל אַרְבָּעָה צַדִּים שֶׁל הָעוֹלָם.

וְהַנֶּשֶׁר, שֶׁהוּא הָאֵם הָעֲלִיוֹנָה, פּוֹרֶשֶׁת עֲלֵיהֶם אֶת כְּנָפֶיהָ בְּכָל שַׁבָּת וַיָּמִים טוֹבִים, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְגֹנָה עֲלֵיהֶם וְדַאי מִכָּל הַצַּדִּים הָרָעִים, וְזֶהוּ הַפּוֹרֵשׁ סֶפֶת שְׁלוֹם וְכוּ'. שֶׁסֶפֶה וְדַאי נִקְרָאת, מִשּׁוּם שֶׁמִּסְכַּכֶּת עֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּעַת יָמֵי הַסִּכּוֹת, הֵם בְּנֵיהָ, כְּנָגְדָם שַׁבָּעַת יָמֵי הַפֶּסַח, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר שַׁבָּעַת יָמִים יִהְיֶה תַחַת אִמּוֹ.

וַיָּמִים הַשְּׂמִינִי וְהַלֵּאָה זֶה שְׂמִינִי עֲצָרָת, עָלֵינוּ נֶאֱמַר גִּרְצָה לְקַרְבֵּן אִשָּׁה לֵה'. וְהַנֶּשֶׁר הָעֲלִיוֹן הִזָּה נֶאֱמַר בּוֹ כְּנֶשֶׁר יָעִיר עַל קֶנֶז עַל גּוֹזְלֵיוֹ יִרְחֹף. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, שֶׁהֵם שַׁבָּעִים פָּנִים שֶׁל הַתּוֹרָה.

מִיד, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. תִּהְיֶה גְּאֻלָּה לְיִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן יִפְרֹשׁ כְּנָפָיו וְיִקְחֵהוּ וְיִשְׁאֲהוּ עַל אֲבָרָתוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה הַנֶּשֶׁר הוּא עֵין, כְּנָפָיו הֵם שְׁנֵי כְּרוֹבֵי הָעֵין. שְׁלֹשֶׁת הַגְּנוּנִים שֶׁלּוֹ הֵם שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת, שְׁנֶאֱמַר בָּהֶם וְרֵאִיתִיהָ לְזָכַר בְּרִית עוֹלָם. אוֹתָם הַגְּנוּנִים שֶׁל הָעֵין שֶׁהִיא מְרַקְמֶת בָּהֶם. אֲשֶׁרֵי הָעֵינִים שֶׁמִּסְתַּכְּלִים וְנִפְתָּחִים אֵלֶיהָ לְקַבֵּלָהּ כְּמִרְכָּבָה עֲלֵיהֶם. וּמִיד וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׁרִים וְאֲבֵא אֶתְכֶם אֵלַי.

בַּת הָעֵין זֹו הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה. הִיא הַכֶּתֶר בְּרָאשׁ. זֶרְקָא. הָאֵם הָעֲלִיוֹנָה פּוֹרֶשֶׁת כְּנָפֶיהָ וְנוֹטֶלֶת אוֹתָהּ וּפּוֹרֶחַת עִמָּהּ, עַד שֶׁמִּגַּעַת אוֹתָהּ לְבַעֲלָהּ מִמָּוֶה וְעַד אֵין סוֹף. וְכִשְׁמַעְלָה אוֹתָהּ מִתְקַנֶּת בְּכָל עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, מִתְקַשֶּׁטֶת בְּכָל הַתְּקוּנִים וְהַלְבוּשִׁים שֶׁלָּהּ, כָּלֵם מְרַקְמִים מִכָּל הַגְּנוּנִים שֶׁעָלֶיהָ, וְחִמְשָׁה אוֹרוֹת מְאִירִים בָּהּ.

בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן מַה כְּתוּב בְּבַעֲלָהּ, שֶׁהוּא ו' הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי? וְרֵאִיתִיהָ לְזָכַר בְּרִית עוֹלָם. וְכִשְׁמַנְחֶדֶת אוֹתָם הָאֵם אֶת שְׁנֵיהֶם, הִיא אוֹמֶרֶת לִי הָעֲלִיוֹנָה שֶׁהוּא הָאֲבֵא, מִלֵּךְ מַלְכִי יְהִיָּה יָפֵה עָלֶיךָ. וְזֶהוּ מִקּוֹף שׁוֹפֵר, לְשׁוֹן שֶׁל יָפִי.

בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן שֶׁמִּתְחַבֵּרֶת עִם בַּעֲלָהּ, יֹאמַר לָהּ הָאֵב הוֹלֵךְ סְגוּלָתָא, אַחֲוָה עִם בַּעֲלָהּ. בְּאוֹתוֹ זָמָן יִתְקַיֵּם בּוֹ (בְּרֵאשִׁית ב) עַל כֵּן יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְיִדְבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהֵיוּ לְבָשָׁר אֶחָד. וַיְהִי־הוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד לְמַעֲלָה, וְשֵׁמוֹ אֶחָד לְמַטָּה. וְיִהְיֶה הָאֵב וְהָאֵם בְּיָחִיד אֶחָד, י"ה לְמַעֲלָה, וְהַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנֵתוֹ בְּיָחִיד אֶחָד, שֶׁהֵם ו"ה לְמַטָּה. וְכָךְ עוֹלָה יְהוּ"ה לְחֻשְׁבוֹן אַחֲ"ד אַחֲ"ד.

בְּאוֹתוֹ הַזָּמָן שֶׁיְהִי אַרְבַּע אֶחָד שׁוֹרִים עַל הַצַּדִּיק. וְזֶהוּ יָפֵה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאֶרֶץ. וְיִתְעוֹרֵר לְמַטָּה הַמְּשִׁיחִ, וְיַעֲלֶה שְׁמוּעָתוֹ בְּכָל הָעוֹלָם. מְשׁוֹשׁ כָּל הָאֶרֶץ הִר צִיּוֹן יִרְכָּתִי צָפוֹן. מַה זֶה הִר צִיּוֹן? זֶה אוֹתוֹ הָהָר שְׁנֶאֱמַר בּוֹ הִר הָעֲבָרִים, מִשֶּׁם יָקוֹם, וְשְׁנֵי מְשִׁיחִים, שֶׁהֵם מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד וּמְשִׁיחַ בֶּן יוֹסֵף יְהִי הִירְכִים שֶׁלּוֹ, וְהוּא אוֹת בִּינֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר (שְׁמוֹת ג) וְזֶה לֵךְ הָאוֹת. וּבְאוֹתוֹ הַזָּמָן הַשְּׂכִינָה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁהִיא קְרִיַת מִלֵּךְ רַב, שֶׁהוּא חֲכָמָה, מוֹרִידָה עֲטָרָה עָלֶיהָ.

קָם זָקֵן אַחֵר וְאָמַר, זָקֵן זָקֵן, שְׁנֵים הֵיוּ, וְהָרִי הֵם אֶחָד לְמַטָּה. אָמַר לוֹ, וְדַאי, יָפֵה נוֹף - צַדִּיק. מְשׁוֹשׁ כָּל הָאֶרֶץ - זֶה הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, שֶׁהוּא הַמְּשׁוֹשׁ שֶׁל הַצַּדִּיק שְׁנֶאֱמַר כָּל. וְהָאֶרֶץ, שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה, וְאֶצְלָהּ גּוֹף וּבְרִית נְחֻשְׁבִים לְאֶחָד. וְלַמַּעֲלָה הֵם שְׁנֵים, כְּמוֹ שֶׁהֵאִילָן שֶׁהִשְׁרִשׁ שֶׁלּוֹ הוּא אֶחָד, וְהָעֲנָפִים לְמַעֲלָה נִפְרָדִים לְקַבֵּל הַפֶּרִי, וְסוּד הַדֶּבֶר - וּפְנִיָּהֶם וְכְנִפֵּיהֶם פְּרֻדּוֹת מְלֻמְּעָה. וְדַאי פְּרֻדּוֹת, אוֹתָם הָעֲנָפִים אֵל הָאֵב וְהָאֵם לְקַבֵּל נְבִיעָה מִמִּקּוֹר עֲלִיוֹן שֶׁאֵין לוֹ סוֹף, וְלִהְרִיק הַכֵּל בְּצַדִּיק אֵל הַשְּׂכִינָה.

וְעוֹד, הִר צִיּוֹן יִרְכָּתִי צָפוֹן, זֹו הַנִּקְדָּה שֶׁהִיא צִיּוֹן, הִיא בֵּין שְׁנֵי יְרֵכֵי הָאֲמִת שֶׁהֵם צָרִי, וְעִמָּהֶם נַעֲשֶׂה סְגוּל. בְּשִׁתֵּי הַזְּרֻעוֹת הִיא סְגוּלָתָא. לְמַעֲלָה מֵהֶם חוֹלָם עַל צָרִי, נַעֲשֶׂה סְגוּלָתָא. חִירִיק תַּחַת צָרִי, נַעֲשֶׂה סְגוּל תַּחַת שְׁנֵי הִירְכִים. וּמִשּׁוּם שֶׁסְגוּלָתָא הִיא עַל שְׁתֵּי הַזְּרֻעוֹת שֶׁהֵם אֲבָרָהֶם וְיִצְחָק, אָמַר הַכְּתוּב (תַּחֲלִים קיח) אָבִן מֵאֲסוֹ הַבּוֹנִים הִיתָה לְרֹאשׁ פָּנָה.

וְאוֹתָן שְׁלֹשׁ יוֹדִי"ם יי, עָלֶיהֶן נֶאֱמַר אֵין פּוֹחֲתִים מַעֲשֵׂר מַלְכוּיּוֹת וּמַעֲשֵׂרָה זְכוּרוֹנוֹת וּמַעֲשֵׂרָה שׁוֹפְרוֹת, שְׁנֶרְמָזוּ בְּיוֹ"ד הַיְי וְאִיו הַיְי. וְהֵם שְׁלֹשׁ טְפוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ שְׁנֶאֱמַר יי. וּמַהוּ הַמֶּלֶךְ? זֹו הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה הַנִּסְתָּרֶת בְּכֶתֶר שֶׁל הָרֹאשׁ שֶׁהוּא כֶּתֶר עֲלִיוֹן. וְאֵלּוֹ הֵם יִיחִיד בִּירְכָה קִדְשָׁהּ, שֶׁבָּהֶם יַעֲנֶנּוּ בְּיוֹם קִרְאָנוּ, שֶׁהֵם רָאשֵׁי הַתְּבוּת שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לב) וַיַּעֲבֵר אֶת מַעֲבֵר יִצְחָק, וְעוֹלִים בְּחֻשְׁבוֹן אֶהְיֶיהָ יְהוּ"ה אֶדְנִי, שֶׁהוּא נִשְׁמָה וְרוּחַ וְנֶפֶשׁ בְּדָרָךְ אֲצִילוֹת מִשֶּׁם.

וְכִשְׁהִזְרָקָה הַזֹּו מִתְגַּלִּית בְּעוֹלָם, נֶאֱמַר בָּהּ (ישעיה מ) עַל הִר גְּבוּהָ עָלֵי לֵךְ מִבְּשָׂרֶת צִיּוֹן הִרְיָמִי בַּכֵּחַ

קולך מבשרת ירושלים. עלי לך בנקדה העליונה מן סגולתא, שהוא חולם על צרי. הרימי בכת קולך מבשרת ירושלים הרימי אל תיראי, בשני יודיים, שהם צרי, וכלם סגולתא.

באותו הזמן עולה למעלה קול, ועוד בזרקא, אבינו מת במדבר, ואין מיתה אלא גלות. כי בחטאו מת, בחטאי הנקבה של סמא"ל, זה הנחש אשת זנונים שפתה את חוה. והוא לא היה בתוך העדה, עם אלו הנועדים על ה' בעדת קרח, מאלו שהיו מקצצים בנטיעות ועשו פרוד בין הקדוש ברוך הוא לשכינתו, ונחש הזה הוא ברוך על צוארו.

וימשיך כד האריז בו ואמר אבינו מת במדבר. וזה קו ירק שנאמר בו והארץ היתה תהו ובהו. והוא קו ירק שסובב את כל העולם. זה קו בחינה רוח סערה. ועליו נאמר (איכה ד) רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם. רוח אף בו נלכד משיח ה' שנאמר בו (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועליו נאמר וברוח אפיד נערמו מים. ואלו המים של התורה.

בזמן שאותם הרשעים של העולם נצבו כמו גז נזלים, טפות טפות, מעט שם מעט שם. משום שלא נמצאת האמונה, קפאו תהמת בלב ים. מה זה לב ים? זה ל"ב אלהים של מעשה בראשית. כלם קפאו, כדי שלא יתגרה (ינהג) בהם אף. מהו ים? זו האם שהיא קפואה, חתומה ביניהם, ולא מזרימה ומשפיעה בעולם. וכשרוצה הקדוש ברוך הוא לטל נקמה מן הנחש וממרכבותיו, מה כתוב? נשפת ברוחך כסמו ים.

ובאותו הזמן נמשכים מים של התורה ומשפיעה למטה. ואותם מים זידונים צללו כעופרת במים אדירים מהם, שהם מאותו שנאמר (תהלים לג) אדיר במרום ה'. בהם אבנים מפלמות (הן). ויש אבנים מצד אחר שנאמר בהם עץ ואבן, יוצאים מהן מים זידונים, מי המבול. ומי גורם שהם שולטים על העולם? הלווחות אבני התורה שנשברו, שהם אבנים מפלמות שמהן היו יוצאים מים חיים.

וכשאלו מתגברים, מה כתוב? וברב גאונך תהרס קמיד. ונעשו להם אבנים של סקילה וחשך על פני תהום. ויהי הענן והחשך, ולא קרב זה אל זה כל הלילה. ונאמר בו (שם קלט) גם חשך לא יחשיך ממך. ונאמר בו (שמות י) ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים, ולכל בני ישראל היה אור במושבבתם.

וסוד הדבר - ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים (אויב לו). נאמר כאן ועתה לא ראו אור, ונאמר במצרים לא ראו איש את אחיו ולא קמו איש מתחתיו. ולכל בני ישראל היה אור. וחשך הוא שרפה, ועליו נאמר תשלח חרוך לאכלמו פקש. וזהו אש אוכלת אש, האש של התורה שאוכלת אש נכריה. תהו"ם הוא המן"ת.

ויש תהום אחר שנאמר בו (תהלים מב) תהום אל תהום קורא לקול צנוריד. מה זה צנוריד? אותם הצנורות של החכמה שהם ווי העמודים. כל משבירי - אלו הטעמים של התורה. וגלד - אלו הנקודים של התורה. עלי עברו - זה סוד העבור, שנאמר בו (שמות לד) ויעבר ה' על פניו ויקרא.

ויש תהום שהוא בהפוך אותיות המנות, והוא הרג. וארבע האותיות של שם יהו"ה שולטות על ארבע מיתות בית דין, סקילה שרפה הרג וחנק. "עושה סקילה בה"ו. "עושה שרפה בתהו, שהוא קו ירק, והוא תשובה. ה' מתלבשת בו לעשות דין ברשעים. ו' התלבשה בחשך לעשות בו שרפה. ה' התלבש בתהום, שהוא המנות, לעשות בו הרג.

והארץ כלולה מכל הקלפות, והשכינה מלבשת בה לבשר את רוח הטמאה, כמו שנאמר ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. ויש מי שאומר, שבקלפות הללו הוא השם הקדוש בהפוך הוה"ו, וסוד הדבר - וכל ז"ה איננו שו"ה ל"י. והם ה' בתהו, ו' בבהו. ב"ו הו"א אנ"י וה"ו. וחשך על פני תהום. וחשך - בו ה'. תהום - בו י'. וכאשר ה' הקטנה בקלפה, שהיא תהו, מה כתוב? לא תהו בראה, שאין לה חבור ויחוד עם בעלה כשהיא מתלבשת בתהו.

והקלפות הללו נקראות עריות, ועליהם נאמר ערות אביך וערות אמה לא תגלה. זה תהום וחשך, שהם ערות האב והאם שהן י"ה. ערות אשה ובתה - תהו וחשך. ערות אחותך בת אביך או בת אמה - זו ה' הקטנה. כל העריות הן כאן, וכאן נאמר (ישעיה ג) לאכלל לשבועה ולמכסה עתיק.

והארץ היתה תהו. בזמן שהקדוש ברוך הוא היה באלו הקלפות, היה בוהה עולמות ומחריבו. והרי פרשוה שאין השפעה בכל העולמות, והנהר, שהוא צדיק, יחרב ויבש, בשני עולמות, בעולם הזה ובעולם הבא. ויש מי שאומר, שעלה במחשבתו לבנות עולמות ולהחריבו, ואמר: אלה מועילים לי, ואלו לא מועילים לי. אלו שנאמר בהם את השמים ואת הארץ - מועילים לי. האחרים שנאמר בהם והארץ היתה תהו ובהו, שמראה על עולמות שעלה ברצונו לברא אותם ולא עשה אותם, עליהם נאמר תהו ובהו, באלה הוא אמר לא מועילים לי.

ובזמן שהקדוש ברוך הוא באלו הקלפות, נאמר בו (איכה ג) סכפה בענן לך מעבור תפלה. בהו וחשך, עליהם נאמר ויהי הענן והחשך, ואלו הם קלפות האגוז, הממם מבפנים שניחלק לארבעה צדדים.

זה יהו"ה שהוא אינו מקבל טמאה, כמו שנאמר (ירמיה כג) הלא כה דברי כאש נאם ה'. מה האש לא מקבל טמאה, אף שמו אינו מקבל טמאה.

ובזמן שמעברות הקלפות הללו, ישברו מהאגוז. התפלה, שהיא השכינה אדניי, עולה לבעלה, שהוא יו"ד, שבזמן שהוא היה מכסה ממנה בקלפות הללו, היא נקראת עניה ויבשה, ואין לה אלא מה שהביאו לה עבדיה בחשאי.

ובאותו הזמן שמתפשט הקדוש ברוך הוא מהקלפות הללו, נאמר בו (ישעיה ל) ולא יפגף עוד מוריד והיו עיניו ראות את מוריד. ומיד שנהיה היבשה, נאמר בו מלא כל הארץ כבודו. ונקראת הברכה שלו, הקטרת שלו, הקרבן שלו, הקשור שלו, העולה שלו, ושורפת כל אותן הקלפות ועולה אליו. זהו שכתוב (ויקרא ו) זאת תורת העלה, בתפלת שחרית. היא העלה - היא העולה אליו בתפלת המנחה. על מוקדה על המזבח כל הלילה - בתפלת ערבית, שבה היא שורפת את כל הקלפות הללו ששולטות בלילה, שהיא הגלות.

וכשהיא עולה אליו, עולה בכמה ריחות ובשמים של גן עדן, שהיא הגן של התורה, שעליו נאמר (שיר ד) גן נעיל אחתי כלה. סתומה שאינה נפתחת אלא לבעלה. וכשיבא בעלה, אדני שפתי תפתח. נפתחת אל שני עמודי האמת, ומקבל אותה בשתי זרועות. זהו שכתוב (שם ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. יהו"ה ה יורד אליה, וזהו הסוד של אמן יאהדונה"י, הוא החבור של שני השמות. ומשום זה גדול העונה אמן יותר מן המברך.

באותו הזמן שהיו שני השמות כאחד, תתעורר בת המלך בשיר השירים, ובמשלי ובקהלת, שהם (שני שמות כאחד), שלשת אלפים משל, שלש יודיים שהם שלש טפות של המלך שיוצרות מן י'. ולכן נמשכים? לצדיק שהיא קשת, ומה שהיה קטן נעשה גדול, וסוד הדבר - שופר הולך פזר גדול. מתי יהיה זורק חץ בדיוקו הזה?

עוד, כתנות עור חשיכות העינים, שנאמר בהן ותכהין עיניו מראת, להסתכל באלו שנאמר בהם נפתחו השמים ונראה מראות אלהים. שהם חמש אור של מעשה בראשית. כתנות עור הם. והארץ היתה תהו ובהו. והארץ - אחת. תהו - שתיים. בהו - שלש. וחשך - ארבע. תהום - חמש. וארבע האותיות שכלולות בגוף, והן ארבעה יסודות שהן קלפות האגוז. ומשום זה, והארץ היתה תהו, ופרשה שתהו היתה מקדם לכו, שפך דרך הקלפות שמקדימות את המלך. ורוח אלהים מרחפת - זה רוחו של המשיח. מיד שתהיה מרחפת על פני מי התורה, מיד תהיה גאלה. זהו שכתוב ויאמר אלהים יהי אור.

וישלחו ה' אלהים מיד המשיח שהוא בגן עדן, שנאמר בו וישלחו ה' אלהים מגן עדן, מהעדיו שלו. ולמה? לעבד את האדמה, שהיא השכינה. משום זה וישלחו. מיד שיצא משם, וישכן מקדם לגן עדן את הכרבים, שהם משיח בן דוד ומשיח בן אפרים, שמושכים את רוח המשיח, שנאמר בו ורוח אלהים. זה שיל"ה, אותו שנאמר בו ואצלתי מן הרוח אשר עליך. שפך עולה מש"ה שיל"ה בחשבון.

וישכן מקדם, שהקדים שילה לשניהם, כדי שהיה מרחפת על פני המים של התורה, והגאלה בו תלויה, והרי פרשה ואת להט החרב המתהפכת. מיד תהיה בידו מטה. ומי הוא? מטטרו"ן, שמתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה. ועוד מטה, זו השכינה המתחננה. ואם זכו ישראל - מטה כלפי חסד לימין, ונצאו ברחמים, ואם לא - מטה כלפי חובה לצד הגבורה, ששם הנחש אל אחר, שמבקש לשפך דם, ויהרג המשיח ורבים מישראל.

ומשום זה נאמר (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר, שהוא הבקר של אברהם שהיה מטה כלפי חסד. ומשום זה, ואת להט החרב המתהפכת, והכל לשמר את דרך עץ החיים, שהיא התורה, שנאמר בה עץ חיים היא למחזיקים בה, והיא התורה שבעל פה. אם זכה האדם - היא סם חיים שלו, ואם לא - היא מתהפכת לו לסם המות. והרי פרשה בעלי המשיח כד, כמו שהמטה שמתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה. ובזמן ההוא יפחו מן העולם כל אותם שנאמר בהם ויעשו גם הם חרטים מצרים בלטיהם כן. עד כאן.

בזאת יבא אהרן אל הקדש. בא וראה, אין אדם מפיק רצון מהקדוש ברוך הוא אלא בזאת, שעליה נאמר (משלי יח) מצא אשה מצא טוב. וזאת היא עת לעשות לה'. וכמה עתים יש, ועליהם נאמר ואל יבא בכל עת. ושלמה אמר אותם בספרו (קהלת ג) עת לבכות ועת לשחוק. הם עשרים ושמונה. ועל זה הזהיר לאהרן ואל יבא בכל עת אל הקדש, שהוא קדש ישראל לה'.

וכשהשכינה הנקראת זאת עם ישראל, שנאמר בה ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם, ישראל מה הם אומרים לה? אנה הלך דודך היפה בנשים (שיר השירים ו), בכמה תחנונים ותפלות ויצית ותפלין ושבתות וימים טובים, שעליו נאמר (שמות לא) בני ובין בני ישראל אות היא. אות של ברית מילה, אות של שבת, אות של יום טוב, אות של תפלין. ועליו נאמר על זאת יתפלל כל חסיד אלקיך. מצא

אִשָּׁה מֵצֵא טוֹב. וְהִנֵּבִיא אֶמֶר (ירמיה יט) אֶל יְתֵהֱלֵל חֲכָם כִּי אִם בְּזֹאת.

וַיַּעֲקֹב אֲבִינוּ, בַּעֲבוּר שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ שְׂזֹאת הִיא הִיָּתָה עֶקֶר לְהַפִּיק רִצּוֹן אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים, צִוָּה לְבָנָיו וְהוֹדִיעָם בְּזֹאת, שְׁנֶאֱמַר (בראשית מט) וְזֹאת אֲשֶׁר דָּבַר לָהֶם אֲבִיהֶם. וְדוֹד הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבָּה מִפִּיק רִצּוֹן מִה', כְּשֶׁהִיָּה נִלְחַם עִם אוֹיְבָיו אֶמֶר (תהלים כז) אִם תִּחְנֶנָּה עָלַי מִחְנָה, בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטֵחַ.

וְהִנֵּבִיא, כְּשֶׁרָאָה צַעֲרוֹן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגִלוּת, וְלֹא רָאָה לָהֶם מְנוּחָה וּגְאֻלָּה אֲלֵא בַּעֲבוּר זֹאת, אֶמֶר (איכה ג) זֹאת אֲשִׁיב אֶל לִבִּי. וְכֵן מֹשֶׁה - וְאוֹלָם בַּעֲבוּר זֹאת הֶעֱמִידֶתִּיד. וְכֵן לִיהוֹדָה - וְזֹאת לִיהוֹדָה. וּמִי שֶׁלֹּא שָׁת לְבוֹ גַּם לְזֹאת, עָלָיו נֶאֱמַר וְכִסִּיל לֹא יָבִין אֶת זֹאת.

וְעֵתָה צָרִיד אֶתָּה לְדַעַת, כִּינּוֹן שְׁהֶאֱדָם בָּהּ לִפִּיק רִצּוֹנוֹ, וּבָהּ מִשְׁיָג שֵׁם ה' שֶׁזָּהוּ סוֹד עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֲסִיד. וְעַל זֹאת - וְדָאִי לְשֵׁם ה' שֶׁהוּא עַל זֹאת. לְמָה תִּקְנֶנּוּ בְּשַׁחֲרִית תִּפְלָה לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בְּמִנְחָה לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בְּעֶרְבִית לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בְּשַׁבַּת לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בְּיוֹם טוֹב לְמִדָּה יְדוּעָה, וְכֵן בַּעֲשֻׁרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה לְמִדָּה יְדוּעָה? אֲלֵא מִה שְׁאֶמַּר עַל זֹאת, הוּא מוֹרָה שִׁיָּהוּ" ה הוּא בְּכָל סְפִירָה וְסְפִירָה, כְּמוֹ שְׁאֶמַּר דּוֹד לָךְ ה' הִגְדִּלָה וְהִגְבֹּרָה. וְכָל סְפִירָה אֵין לָהּ פְּעֻלָּה בְּתַחְתּוֹנִים אֲלֵא עַל יְדֵי הַמַּלְכוּת, שְׁנֶאֱמַר בָּהּ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה.

אֲבָל בְּזִמְנוֹ שְׁצָרִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַצְדִּיק צְדִיק וְלַעֲשׂוֹת עֲמוֹ צְדָקָה, שֶׁהוּא מַלְכוּת עִם הַתַּחְתּוֹנִים, נִכְלָלִים בּוֹ כָּל הַסְפִירוֹת וְנִקְרָאִים צְדִיקִים עַל שְׁמוֹ. וְה' נִקְרָא עַל שְׁמוֹ צְדִיק, שְׁנֶאֱמַר צְדִיק ה' בְּכָל דְּרָכָיו, וּמִרְחֹם עַל בְּרִיּוֹתָיו בַּצְדָקָה.

וְאֵין צְדָקָה אֲלֵא תִפְלָה, שֶׁהִיא צ' - תִּשְׁעִים אֲמָנִים. ד' - אַרְבַּע קְדָשׁוֹת בְּכָל יוֹם. ק' - מֵאָה בְּרָכוֹת. ה' - חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה. וְזֶהוּ וְצְדָקָה תְּרוּמָם גוֹי. וְעָלָיו נֶאֱמַר לְאַבְרָהָם וַיַּחֲשֶׁבָה לוֹ צְדָקָה.

וּכְשֶׁהוּא רוֹצֵה לְהִגֹּן בָּהּ, נֶאֱמַר בָּהּ (ישעיה נט) וַיִּלְבַּשׁ צְדָקָה כְּשָׁרָן. מַצַּד ה' הִיא צְדָקָה. וּמַצַּד י' הִיא כּוֹבַע עַל רֹאשׁ צְדִיק, אוֹ בְּרִית עֲטָרָה בְּרֹאשׁ כָּל צְדִיק. וּמַצַּד ו' נֶאֱמַר בָּהּ אֶרְכָּה מֵאַרְךָ מִדָּה. מַצַּד ה' עָלֶינָה - וּרְחִיבָה מִנִּי גִם.

וּכְשֶׁרוֹצֵה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַמְשִׁיךְ נְבוּאָה, כָּל הַסְפִירוֹת כְּלוּלִים בָּהּ וְנִקְרָאוּ נְבִיאִים. וּמַלְכוּת הִיא דְּמִיוֹן כָּלָם, שְׁנֶאֱמַר (הושע יב) וּבִגֵּד הַנְּבִיאִים אֲדָמָה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר וַדְּבַרְתִּי עַל הַנְּבִיאִים, שֶׁהִיא כְּמוֹ אֶסְפִּקְלָרְיָה שֶׁכָּל הַפְּנִים נִרְאִים בָּהּ. וְכֵן כָּל הַסְפִירוֹת מִרְאֹת בָּהּ כְּחֵם וְדְּמִיוֹנָם וְצוּרוֹתָם, לְכָל נְבִיא כְּפִי הַשְּׁגָתוֹ לְמַעֲלָה.

וּכְמוֹ כֵּן לְמֹשֶׁה הִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּכֶסֶף הַכְּבוֹד, וּבְכָל הַמַּלְאָכִים וְהַאֲוִפָּנִים וְחִיּוֹת הַקְדָּשׁ, וּבְכָל הָרִקִּיעִים וְהַכְּסָאוֹת שֶׁבָּהֶם הַמַּלְאָכִים הַתְּלוּיִים מֵהֶם, שֵׁשׁ מַלְאָכִים גְּבוּהִים עָלֶיהֶם, שְׁנֶאֱמַר (קהלת ה) כִּי גְבוּהָ מֵעַל גְּבוּהָ שִׁמֹּר וּגְבוּהִים עָלֶיהֶם. וְכֵן בְּכָל כּוֹכָב וּמִזְל, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. וְזֶהוּ וּבִגֵּד הַנְּבִיאִים אֲדָמָה. לְכָל אֶחָד נְדָמָה כְּפִי כְחוֹ שֶׁהִיא נִשְׁמָתוֹ. (וְהִבּוֹ אֶמֶרָם הַעוֹנָה אֲמֹן בְּכָל כְּחוֹ).

ה' הוּא בְּכֶתֶר, שֶׁהִיָּה קֹדֶם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם הוּא וְשְׁמוֹ לְבַד בְּכֶתֶר, כְּשֶׁבְּרָא הָעוֹלָם בְּמִדַּת רֹאשִׁית, יָרַד עָלָיו וְלֹא הָיָה חֶסֶר מִלְּמַעְלָה, וְכֵן בְּכָל סְפִירָה וְסְפִירָה כְּמוֹדִלִיק נֵר מִנֵּר, וְאֵינוֹ חֶסֶר מִן הָרֹאשׁוֹנָה וְלֹא מִחֲבֵרְתָּה עַד אֵין סוּף וְאֵין תַּכְלִית.

וּמִי שְׁמִפִּיר אוֹתוֹ בְּזֹאת, כְּאֵלוֹ מִפִּיר אוֹתוֹ בְּעִלְיוֹנִים וּבְתַחְתּוֹנִים, בַּעֲבוּר שֶׁהִיא כְּלוּלָה מִהָעִלְיוֹנִים, וְהִיא יַחֲדוֹ וְקִשְׁרָה כָּלָם, וְהִיא מִתְלַבֶּשֶׁת בְּכָל הַתַּחְתּוֹנִים. וְעַל זֶה אֶמֶר הַנְּבִיא (ירמיה ט) כֹּה אֶמַר ה' אֶל יְתֵהֱלֵל חֲכָם, כִּי אִם בְּזֹאת וְגו', הַשֶּׁכֶּל וְיֹדֵעַ אוֹתִי. הִיא נִקְרָאת נְבוּאָה מַצַּד הַנְּבִיאִים, חֲכָמָה מַצַּד הַחֲכָמִים. שֶׁכָּל הַסְפִירוֹת נִקְרָאִים חֲכָמָה.

וְעוֹד, כְּחוֹט הַשְּׁנִי שְׁתּוֹתִיד וּמִדְּבָרָךְ נֶאֱוָה. זֶה חוֹט שֶׁל הַשְּׁפָתִים שֶׁל הַתִּפְלָה, וּבָהֶם אֲדִנִּי שְׁפָתִי תִפְתַּח, לְזָרֵק שְׁלֹשׁ אֲבָנִים לְנַחֵשׁ, וְהֵם אַרְבַּע תִּפְלוֹת שֶׁבָּהֶם הַקָּלַע, שֶׁהוּא שִׁפָּה, זוֹרֵק אוֹתָם לְנַחֵשׁ, וְהוּא מִקִּיף אוֹתָם בְּתִקְףָה הוֹלָךְ, וּמוֹלִיכָה אוֹתָם בְּזוֹרֵעַ יְמִין שֶׁהִיא חֶסֶד, וְנִעֲשִׂים סְגוּלָּתָה בַּעֲמוּד הָאֲמָצִיעִי.

וּמִי הַשִּׁפָּה שְׁזוֹרֶקֶת אֶת שְׁלֹשׁ הַתִּפְלוֹת הַלְלוֹ: זוֹ הַשְּׁכִינָה, שֶׁכָּף עוֹלָה בְּחִשְׁבּוֹן שְׁפָ"ה. וּבִגְלָלָה נֶאֱמַר כְּחוֹט הַשְּׁנִי שְׁתּוֹתִיד. וְחוֹט הַשִּׁפָּה הִזָּה הוּא הַקָּלַע. כְּשֶׁזּוֹרֶקֶת הָאֲבָנִים הַלְלוֹ לְנַחֵשׁ, נֶאֱמַר בָּהּ (שמואל-א כה) וְאֵת נֶפֶשׁ אוֹיְבֶיךָ יִקְלַעְנָה בְּתוֹךְ כָּף הַקָּלַע. שֶׁהִיא הַקָּלַע, וְהַקָּלַע"ה הִזָּה הוּא סִינִי"י, שֶׁבּוֹ נִשְׁמָעוּ שְׁבָעִים קוֹלוֹת לְשִׁבְעִים אֲמוֹת, שֶׁהֵם תְּלוּיִים מִשְׁבָּעָה רֹאשִׁים (שֶׁל חִיָּה) שֶׁל הַחִיּוֹת, שְׁמִקְנָנִים בְּשִׁבְעָה הָרִים, וְכָלָם מֵתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רָצוּ לְקַבֵּל חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה שֶׁהֵם ה' בְּתוֹסֶפֶת הַקָּלַע.

וְדוֹד, בָּהּ נָטַל חֲמֵשׁ אֲבָנִים, כְּנִגֵּד חֲמִשָּׁה חֲמִשִּׁי תוֹרָה, וְהֵם הָיוּ כְּמוֹ חֲמֵשׁ הַתְּבוּת שֶׁל הַיַּחֲדוּד, שֶׁהוּן שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה'. וְכִשְׁשָׁם אוֹתָם בְּקָלַע, נִעֲשִׂי כְּלֹן אַחַת. בִּי"ג מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת, וְהִרְגָּה אֶת הַפְּלִשְׁתִּי שֶׁהוּא יָצָר הָרַע, וְהוּא נָחֵשׁ, וְהוּא סִמְא"ל, הוּא עֲמַלְק, הוּא פְּלִשְׁתִּי, הוּא מִלְאֵךְ הַמָּוֶת. לְכָל אֲדָם הוּא נִעֲשֶׂה כְּפִי חֲטָאוֹ.

וְכָל חֶמֶשׁ הָאֲבָנִים מִתַּתְקָנוֹת בְּחֻמְשָׁה תִּקְוִי הֵפֶה בְּעֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. וְהוּא:  
אֲחֵה"ע בּוֹמ"ץ גִּיכ"ק דְּטִלנ"ת זִסְצִר"ש. וְהוּא מִשְׁתַּמְשׁוֹת בְּשִׁפְתַּיִם, בְּלִשׁוֹן, בְּחֵד, בְּגֵרוֹן, בְּשִׁנָּיִם. וְכָל  
הַחֶמֶשׁ נִקְרָאוֹת פִּי"ה אֶחָד.

אֲשֶׁרֵי מִי שְׁלוֹמֵד (שְׁעוֹסֵק) בַּתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּחֻמְשַׁת הַתִּקְוִינִים הִלְלוּ לְהַרְג בָּהֶם אֶת הַיֵּצֵר הָרָע. שְׂיִצֵּר  
הָרָע וְחִילוּתָיו מְסוֹבֵב אֶת הַגּוֹף בְּכָל יוֹם, לְהִלָּחֵם בּוֹ קָרֵב בְּכֻמָּה חֲטָאִים שְׁכּוֹנִים בְּכָל יוֹם, וּמִקְרִיב אֶת  
כָּלם בְּזִמְנוֹ הַדִּין, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֶל כֶּסֶּא הַדִּין. בְּאוֹתוֹ זִמְנוֹ צָרִיד אָדָם לְהִתְתַּקֵּן בַּתַּפְּלוֹת.

תִּקְוִי אֶחָד לְמִטָּה, אֲרֻבָּעָה סוּסִים עִם תַּפְּלַת מוֹסָף, וְסוּד הַדָּבָר - (חֲבִקוּק ג) כִּי תִרְכַּב עַל סוּסִיד  
מִרְכַּבְתִּיד שְׂוֹעָה, וְאֵלּוֹ אֲרֻבָּע תַּפְּלוֹת. וְצָרִיד לְהִלָּבִישׁ לוֹ שְׂרִיוֹן, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִשְׁעִיָּה נט) וְיִלְבַּשׁ צִדְקָה  
כְּשֶׁרָן. צִדְקָה הָרִי פְּרִשׁוּהָ, צ' - תִּשְׁעִים אֲמָנִים שֶׁתִּלְוִינִים מִן א' שֶׁל אֱמֶן. ד' - אֲרֻבָּע קִדְשׁוֹת. ק' - מֵאָה  
בְּרָכוֹת. ה' - חֻמְשָׁה חֻמְשֵׁי תּוֹרָה, וְהִכַּל אֱמֶן. מ"ן תִּשְׁעִים.

וּמִי שֶׁלֹּא אָמַר אוֹתָם, צָרִיד לָכֵן בְּחֻמְשׁ עֶשְׂרֵה נוּיִם שֶׁל אֲמַת וְיִצְיִב וְיִכּוֹן וְיִקְיָם וְגו'. א' מִן אֲמַת  
שֶׁבָּה עוֹלָם לְחֻשְׁבוֹן אֱמֶן, וְהוּא סוּד יֵאֱהַדוֹנָה"י. וּמִי שֶׁאָמַר אוֹתָם בְּכָל כַּחוֹ, הוּא אֱלֹהִים, שֶׁכָּד עוֹלָה  
לְחֻשְׁבוֹן בְּכ"ל כ"ח, וְנוֹתֵן תִּקְף לְסוּסִים, וְקוֹרְעִים לוֹ גִּזְרֵי דִּינוֹ שֶׁל שְׁבָעִים שָׁנָה, שֶׁהֵם שְׁבָעִים סִנְהֶדְרִין  
שֶׁהֵם גּוֹזְרִים עַל אָדָם מִה שִׁיְהִיָּה לוֹ בְּכָל הַשָּׁנָה.

אֱלֹהִיִּים הוּא בְּחֻשְׁבוֹן הַכֶּסֶּ"א, וְהוּא כֶּסֶּא רַחֲמִים. אֶל מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶּא רַחֲמִים וּמִתְנַהֵּג  
בְּחִסְדִּיּוֹת. כֶּסֶּא חֲסִיד וְדָאִי שְׁעוֹלָה לְשָׁבָעִים וּשְׁנֵים קָשָׁרִים וְחִלּוּת שֶׁל צִיָּצִית, וְהֵם הַזּוּגִים שֶׁל הַכֶּסֶּסִּים  
שֶׁל הַסוּסִים, שְׁעוֹלָה הַגּוֹן שֶׁל הַכֶּסֶּסִּים שֶׁלָּהֶם לְשָׁבָעִים וּשְׁנֵים גּוֹנִים, אַחֵר שֶׁהַסוּסִים מְנַצְחִים אֶת  
הַקָּרֵב בַּתַּפְּלוֹת. בְּאוֹתוֹ הַזִּמְנוֹ בְּעַלֵּי הַסוּסִים שֶׁמְמַנִּים עַל הַתַּפְּלוֹת, כָּלם פּוֹתְחִים בְּזִמְרוֹת שִׁירֹת  
וְתִשְׁבָּחוֹת וְהוֹדָאוֹת. וְהַשָּׁפָה, שֶׁהִיא הַקֵּלֶע, זוֹרֶקֶת אֲבָנִים בְּאַהֲבָה. וְהוּא חֶמֶשׁ בְּחֻמְשָׁה תִּקְוִינִים שֶׁל הָעֵין,  
שֶׁהֵם שְׁלֹשֶׁת צָבָעֵי הָעֵינִים, וּשְׁנֵי הַעֲפָפִים שֶׁל הָעֵין.

וְלֵאמֹר מָקוֹם נִזְרָקִים? לְבַת הָעֵין. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-א כ) לְשַׁלַּח לִי לְמִטָּה. וְשְׁלֹשֶׁת צָבָעֵי הָעֵין  
הֵם מִרְקָמִים בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשֵׁי שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת, וּשְׁנֵי עֲפָפֵי הָעֵין שְׁנֵי נְבִיאֵי אֲמַת, שֶׁהֵם פּוֹתְחִים וְסוֹגְרִים  
אֶת הָעֵין, שֶׁהִיא הַמְרָאָה שֶׁל נְבִיאֵי אֲמַת. וּמִה הוּא בַת עֵין? הַשְׂכִּינָה הַתַּחְתּוֹנָה, עֲלֶיהָ נֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר יב)  
ה' בְּמִרְאָה אֵלָיו אֲתוֹדַע. וְעֲלֶיהָ נֶאֱמַר לְגַבִּי מִשָּׁה, וְתִמּוֹנֶת ה' יִבִּיט. חֻמְשָׁה גּוֹנִים הֵם ה'. בַּת עֵין זוּ י'. מִי  
הָעֵין שְׁכּוֹלֶלֶת כָּל הַגּוֹנִים? זוּ ו' שֶׁהִיא פּוֹתְחַת וְסוֹגֶרֶת.

קָם אֵלָיָהוּ וְאָמַר, הַמְנוֹרָה הַקְדוּשָׁה, ה' הִרְבִּיעִית אֲנִי הוּא. אָמַר, וְדָאִי חֻמְשָׁה אוֹר הֵם מִבְּפָנִים,  
וּמִשּׁוּם זֶה ה"ה הוּא חֻמְשָׁה גּוֹנִים מִבְּחוּץ, חֻמְשָׁה גּוֹנִים שְׁמֵאִירִים בָּהֶם מִבְּפָנִים, וְהֵם גּוֹן לְבוֹ, גּוֹן אָדָם,  
גּוֹן יָרֵק, גּוֹן תְּכֵלֶת, גּוֹן שָׁחַר. וְהַלְבוּשִׁים שֶׁלָּהֶם אֲרָגְמ"ן. א' - אֹרֶפְנִיא"ל. ר' - רִפְא"ל. ג' - גְּבִרְיָאֵל. מ' -  
מִיכָאֵל. נ' - נֹרִיא"ל. אֵלּוֹ הֵם גּוֹף לְחֻמְשָׁה גּוֹנִים.

אָמַר לוֹ אֵלָיָהוּ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הַמְנוֹרָה הַקְדוּשָׁה, וְדָאִי עֵין זְמִין, כְּשִׁשׁוּרָה בָּהּ יְהוּ"ה וּמֵאִיר בָּהּ, וְכֵן  
בְּעֵין שְׁמַאל, הַשְׂכִּינָה אוֹמֶרֶת לְעֵינִים הַלָּלוּ מֵרַב אֲהַבָּה, (שִׁיר ו) הַסִּבִּי עֵינֶיךָ מִנְּגִידִי שֶׁהֵם הִרְהִיבִנִי.  
שׁוֹרְפִים אוֹתִי בְּשִׁלְהָבוֹת שֶׁל אֲהַבָּה שְׁאוֹרְקִים לְכָל עֵבֶר.

קָם הַנֶּעַר חֲנוּךְ מִטְטֵרוֹן, פָּתַח וְאָמַר, צָעִיר אֲנִי לְיָמִים וְאַתָּם יְשִׁישִׁים, וְלֵאמֹר הָעֵינִים שֶׁלָּהֶם  
יִרְדְּתִי, שְׁמֵאִירִים מַעֲלָה וּמִטָּה, וְעֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר (רוֹת ב) עֵינֶיךָ בְּשָׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּ וְהִלְכְּתָ אַחֲרֵיהֶן. וּמִה  
הוּא? שֶׁבְּכָל מָקוֹם שְׁנוֹתֵנִים עֵינֵיהֶם - אוֹ מִיָּתֶה אוֹ עֵנִי. וְאֵלּוֹ הֵם הַעֲלָמִים שֶׁנִּפְטְרוּ בְּקִצְרוֹ שָׁנִים. וְכָלם  
תַּחַת מְשַׁלְתִּי בִּישִׁיבַת הַרְקִיעַ. וְזֶה לָמָּה? מִשּׁוּם הַשְׂכִּינָה שִׁיּוּשְׁבַת בִּינִיָּהֶם, וְשֵׁם מֵאִירָה בְּעֵינֵיהֶם,  
שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דְּבָרִים לב) אֲנִי אֲמִית וְאַחִיָּה.

וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עֵינֶיךָ בְּשָׂדֶה אֲשֶׁר יִקְצְרוּ. בְּשָׂדֶה הַהוּא שְׁשֵׁם וְיֵצֵא יִצְחָק לְשׁוֹן  
בְּשָׂדֶה לְפָנוֹת עֵרֶב. לְפָנוֹת כָּל הַמִּקְטָרְגִּים שֶׁהֵם עֵרֶבּוֹב שֶׁל יִשְׂרָאֵל (רַע) עִם עֵרֶב רַב, וּבָהֶם נֶאֱמַר בְּשָׂדֶה  
אֲשֶׁר יִקְצְרוּ.

וְעוֹד עֵינֶיךָ - אֵלּוֹ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁהֵם הָעֵינִים שֶׁל הַתּוֹרָה. אֲשֶׁר יִקְצְרוּ בְּשָׂדֶה - שְׁמַעֲנִישִׁים אֶת  
מִי שְׁנוֹגֵעַ בְּאֶסּוֹר תּוֹרָה. וְעוֹד אֲשֶׁר יִקְצְרוּ, שְׁעֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר, מָקוֹם שֶׁאֲמָרוּ לְהֹאֲרִיד אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְקַצֵּר.  
לְקַצֵּר - אֵינּוּ רִשְׁאֵי לְהֹאֲרִיד. וְהֵם פּוֹסְקִים תּוֹרָה בְּאֶסּוֹר וְהַתֵּר, פָּסוּל וְכָשֵׁר, טָמֵאָה וְטָהוֹרָה, וְעוֹשִׁים  
כְּמֹה גְדוּלוֹת בַּתּוֹרָה, שֶׁלֹּא עוֹשִׁים פְּרָצָה וּפְרוּד בְּשִׁכְיָנָה, שֶׁהִיא תּוֹרָה שְׁבָעַל פָּה. וּמִשּׁוּם זֶה וְהִלְכְּתָ  
אַחֲרֵיהֶן, מִשּׁוּם שִׁיְהוּ"ה שְׁלִיט עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (רוֹת ב) וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרֵים ה' עֲמַכֶּם. וּמִשּׁוּם זֶה וְהִלְכְּתָ  
אַחֲרֵיהֶן, שֶׁכָּד צָרִיכָה הָאִשָּׁה לְלָקֵחַ אַחֵר בְּעֵלָהּ.

אֲלֻקָּטָה בְּשִׁבְלִים - אֵלּוֹ לְקוּטוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה שִׁיְתַּפְּרְנוּ בָּהֶם בְּגָלוּת. בֵּין הָעֲמָרִים תִּלְקָט וְלֹא  
תְּכַלִּימוּהָ. וְעֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר (שְׁמוֹת טז) וַיִּמְדוּ בַּעֲמֹר. כָּלם בְּמִדָּה. עֹמֵר לְגִלְגֶּלֶת מִסְפֵּר נִפְשָׁתֵיכֶם. וְלֹא  
הָעֲדִיד הַמְרָבָה וְהַמְמַעִיט לֹא הַחֲסִיר. שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרֵעַ מִדְּבַרֵי הַתּוֹרָה. וְהַצִּדִּיק זוֹרֵק, וְהַשְׂכִּינָה  
כּוֹנֶסֶת, וְעֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר (מִשְׁלֵי יא) יֵשׁ מִפָּזַר וְנוֹסֵף עוֹד. מִה זֶה וְנוֹסֵף עוֹד? זֶה הַעֲמוּד הָאֲמָצִיעִי. וְעוֹד מִה

זה ונוסף? זה מי שמפזר טעמי תורה, ונוסף בחדושו.

באותו הזמן ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'. וזה הסוד של יברכך ה', יאר ה', ישא ה', שהם שנים עשר עינות מים, והם ו'יו שיוצאים מהצנור שהוא א והכל וא'יו. ומשום שבעלה שם, שהוא ו'יו בששת הפרקים של הזרועות, וששת הפרקים של השוקים, א באמצע, העטרה על הגוף. ומשום זה ושתית מאשר ישאבון הנערים, שהם ברהטים בשקתות המים. נערים יש למעלה, ונערים יש למטה. והם פנים גדולות ופנים קטנות.

קם הנער (חנוך מט"ט) ואמר, רבנו, צעיר אני לימים מצדו של זעיר אנפין, ואתם שישים מהצד של אריז אנפין, שהם ברהטים בשקתות המים, על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם. בינתיים שהשכינה רוצה להיות משקית מהעלמים, משאבת התורה שהיא העמוד האמצעי, צריך להשקותה על ידי צדיק שהוא צעיר לימים.

שני נביאי אמת שהם כנגד שתי שפתיים, שנאמר בהם (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. מה זה פיהו? זו השכינה, והם כנגד שני כרובי העין, שפותחים וסוגרים, שבהם מאיר העמוד האמצעי בבת העין, ונקראת מצדו האספקלריה המאירה, וכשפותחים העין נקראת אספקלריה שאינה מאירה. ובת העין היא עינו של צדיק, ועליה נאמר (בראשית כד) לעת ערב צאת השאבת. זמין ושמאל נקראו שקתות המים, שני נביאי אמת מוציאי מים.

ויקד שש שערים וישת עליה - זה השעור של שתי שוקים שהן ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ו' התחתונה. ויש שש עליונים ו' שהם ו' עליונה של שתי זרועות, שהן שמע ישראל. והכל נשקים מהאם העליונה שהיא א אלף בינה, ובה נעשו אחד, וישת עליה אל ה' התחתונה המלכות.

ועוד ויקד שש שערים, למטה, הם ששה סדרי משנה, והם מאכל הבהמות שהם חיות הקדש. לאחר שהיא כונסת אותם, זורקת אותם לצבאותיה. זהו שכתוב (משלי לא) ותתן טרף לביתה וחק לנערתי. וכשזורקת אותם למטה, נקראת זרקא. ומשום זה יש מפזר ונוסף עוד, שבעלה מוסיף לה.

קמו העליונים והתחתונים וברכו אותו. פתחו אותם הזקנים בברכות וברכו אותו.

קם אותו הזקן מאותם הזקנים ואמר, (בראשית מח) המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים. מי המלאך? אם היה אומר מלאך, היה משמע על חנוך מטטרו"ן. אבל ה' בתוספת היא השכינה שהיא ברכה, ברכת ה' היא תעשיר. יברך את הנערים, כל הנערים שנקראו על שם נער, מתברכים על ידי אותו הנער.

ויקרא בהם שמי - זו השכינה העליונה. ושם אבותי - אלו האבות. ועוד יברך את הנערים - הצדיק ושני נביאי אמת. וידגו לרב - החכמה שנאמר בה (מלכים-א ה) ותרב חכמת שלמה, שתתברך ותתגדל. בקרב הארץ - באלו שנאמר בהם והיה זרעך כעפר הארץ. ולא תפסק הברכה ממנה, כמבוע שנאמר בו (ישעיה נח) וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו.

שאין דורון חביב לפני הקדוש ברוך הוא כדורון של השכינה. אשרי אותם זרועות שמעלים אותה אליו. תפלין על ידיהם ועל ראשיהם. אשרי אותם רגלים וגוף וידיים וכל איבר ואיבר שבו עולה הדורון לקדוש ברוך הוא, שאין דורון חביב לפני הקדוש ברוך הוא כדורון של השכינה. אשרי האיבר שעושה בו מצוה לקדוש ברוך הוא, שבשבילה יורד הקדוש ברוך הוא לשורות בכל איבר שלו. ועל זה האיש מכריזים למעלה: תנו כבוד לדיוקן המלך.

ועוד וידי אדם מתחת כנפיהם, יש בני אדם שמעלים דורון לגבירה, ובהם מלאכי אלהים עלים וירדים בו. באדם ההוא, בנשמתו שמעלה דורון למלך, ומורידה דורון ממנו לגבירה. שפאשר מורידים דורון לגבירה, וידי אדם יורדים מתחת כנפי המלאכים שלוחי הגבירה, ונותנים להם השאלות והבקשות ששואלים מהגבירה. וכל מה שהגבירה נותנת, ברשות בעלה הוא הכל. ואם לא נכנסים ביראה ואהבה, דוחים אותם החוצה, והדורון שלהם נמסר לכלב.

אשרי האיש שהגבירה מקבלת ממנו דורון או נותנת לו בידה, שהרי ודאי בן המלך הוא. אבל לאחרים, על ידי שליחים נותנת להם מידה. אלו יוצאים, ואחרים באים דופקים לפתחה, והם בעלי התורה, בעלי הפה.

ואם נכנסים ביראה ואהבה של י"ה, ההיכל נפתח אליהם, והקדוש ברוך הוא נותן להם לשון למודים, ושם להם דבור בפייהם לדבר לפני הגבירה. זהו שכתוב (ירמיה א) וישלח ה' את ידו ויגע על פי ויאמר ה' אלי הנה נתתי דברי בפיך, ועליהם נאמר (הושע יב) ובזד הנביאים אדמה. ודברתי על הנביאים, בדבור ממש.

ועם כל זה, כשיכנסו להיכל כל הנביאים לדבר עם הגבירה, היא לא מדברת עמם, עד שידמה להם הקדוש ברוך הוא בחיות שלו. מהם נכנסים בדיוקן של שור, ומהם בדיוקן של נשר, ומהם בדיוקן של

אֲרִיָּה, וּמִהֶם בְּדִיּוֹקָן שֶׁל אָדָם. וַיֵּשׁ מִי שֶׁנִּכְנָס בְּכָל אוֹתָם הַדִּיּוֹקְנָאוֹת. וְאִם יִהְיֶה הַעֲלִי, אֲדִנְיִי שִׁפְתֵי תִפְתַּח בְּדָאִי, הֵחִיכַל נִפְתַּח אֵלָיו. וְאִם שֵׁם יִהְיֶה הַעֲלִי שֶׁם בְּכָל אוֹתָם הַדִּיּוֹקְנָאוֹת, הַגְּבִירָה הִיא כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה, וְהִיא נִסְתַּרְתָּ בְּהִיכָל, וּמִדְּבַרְתָּ עִמָּהֶם עַל יְדֵי שְׁלִיחִים כְּפִי דִיּוֹקְנֵיהֶם וּמִזֵּלָם.

וּמִשָּׁה הָיָה שֶׁלֹּם בְּאַרְבַּע חֵיּוֹת. וְשֵׁם יִהְיֶה הַעֲלִי, כְּמוֹ זֶה שֶׁ מִן מִשָּׁה שֶׁלֹּשׁ חֵיּוֹת, אֲרִיָּה שׁוֹר נֶשֶׁר. מִיָּה וּדְמוּת פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אָדָם? שֵׁם יִהְיֶה הַעֲלִי. מִנֵּינִ לָנוּ? זֶהוּ שִׁכְתּוֹב (שְׁמוֹת ז') וְאָמְרוּ לִי מִיָּה שְׁמִי מִיָּה אָמַר אֵלֵיהֶם. וּמִשׁוֹם שֶׁהוּא שֶׁלֹּם בְּכָל, נִפְתַּח אֵלָיו הֵחִיכַל. זֶהוּ שִׁכְתּוֹב אֲדִנְיִי שִׁפְתֵי תִפְתַּח. וְנֶאֱמַר בּוֹ (בַּמִּדְבָּר יב) פֶּה אֵל פֶּה אֲדָבָר בּוֹ וְגו'. וְתִמְנוּתָּ ה' יְבִיט. שֶׁהִיא הַגְּבִירָה. מִה שֶׁאֵין כֹּן שָׁאֵר הַנְּבִיאִים שֶׁאֵינָם שְׁלָמִים כְּמוֹתוֹ.

וּמִיָּד הָרִי אֵלָה יוֹצֵאִים, וְהִנֵּה אַחֲרֵים דּוֹפְקִים לִפְתָּח, וְהֵם בְּעֲלֵי הַפְּנִים שְׂוִידָעִים אֵת שְׁבַעִים הַפְּנִים לַתּוֹרָה. וְאִם נִכְנָסִים בִּירָאָה וְאַהֲבָה, נִפְתַּח לָהֶם הַשַּׁעַר, וְנִכְנָסִים וְלֹא יָכוּלִים לְהִסְתַּפֵּל בְּפְנֵיהֶ שֶׁל הַגְּבִירָה מִהַעֲנֻנָּה שֶׁלָּהֶם, וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם בְּנִפְּלִית אַפִּים. זֶהוּ שִׁכְתּוֹב (יחזקאל ג) וְאָפַל עַל פָּנָי. נוֹתְנִים לָהֶם בְּקִשּׁוֹתֵיהֶם וְיוֹצֵאִים.

וְהִנֵּה אַחֲרֵים נִכְנָסִים כְּמוֹ יִחְזָקָאֵל אוֹ כְּמוֹתוֹ, וְהֵם בְּעֲלֵי עֵינִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וְגִבְתָּם מְלֹאֵת עֵינִים. שֶׁהֵם לְאוֹתִיּוֹת, וְהַאוֹתִיּוֹת מִמֶּנּוּ, הֵם מְלֹאֵת עֵינִים, מְלֹאֵת מִכְּמָה מִצּוּת, שֶׁהֵם כָּל מִצְוָה גֵּר מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ מִצְוֹת ה' בְּרָה מְאִירַת עֵינִים, וְדוֹפְקִים לַשַּׁעַר. אִם הֵם כְּדָאִים, הַגְּבִירָה מִשְׁגִּיחַ מִן הַחֲלֻנוֹת מִצִּיץ מִן הַחֲרָכִים שֶׁל הֵחִיכַל אֵלֵיהֶם, אֲבָל לֹא שֶׁיִּכְנָסוּ לְהִיכָל. וְנֶאֱמַר בָּהֶם וְאִרָא, כְּמוֹ יִחְזָקָאֵל שֶׁאָמַר וְאִרָא, וְכִמּוֹ יִשְׁעִיָּה שֶׁאָמַר וְאִרָא אֵת ה', שְׂוִידָאִי לֹא אָמַר וְאִרָא ה', אֵלָּא אֵת ה', וְזוֹ הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא הַמִּרְאָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁבָּהּ נִרְאָה לְנְבִיאִים.

וְהִנֵּה אֵלָה יוֹצֵאִים, וְאַחֲרֵים בָּאִים וְדוֹפְקִים לִפְתָּח, וְהֵם בְּעֲלֵי הָאָזְנִים שֶׁבָּהֶם שְׂמִיעָה, וְהֵם זְרִיזִים שֶׁהֵיוּ מִקְדִּימִים לְמִצְוֹת, וְהָרִי קוֹרָאִים קְרִיאַת שְׁמַע עִם דְּמִדּוּמֵי חֲמָה. וְאוֹתָם בְּעֲלֵי הַשְּׂמִיעָה הִיתָה יוֹצֵאת הַגְּבִירָה לְפְנֵיהֶם, וְהִיתָה מְכַבֶּדֶת אוֹתָם מִשׁוֹם שֶׁהֵיוּ מִשְׁמַחִים אוֹתָהּ עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל, וְעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (חִבְקוֹק ג) יִהְיֶה הַשְּׂמִיעָה שֶׁמִּעֲדֵי יִרְאָתִי.

שֶׁלְכָל הַנְּבִיאִים כָּלָם הָיָה מִקּוֹם יְדוּעַ וְזָמַן יְדוּעַ, אֲבָל לְמִשָּׁה לֹא הָיָה לֹא מִקּוֹם קְבוּעַ וְלֹא זָמַן יְדוּעַ, אֵלָּא בְּכָל מִקּוֹם הָיָה מִסְתַּפֵּל, וְלֹא הִיתָה הַגְּבִירָה מִתְּפִסִּית מִמֶּנּוּ בְּכָל תַּקּוּן.

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת יְהוָה. ב' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי. ג' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רִקְיעַ יְהוָה. ד' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם יְהוָה. ה' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׁא הָאָרֶץ יְהוָה. ו' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מֵאֲרֶת יְהוָה. ז' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם יְהוָה. ח' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ יְהוָה. ט' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ יְהוָה. י' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְּנִי יְהוָה.

אֵלּוּ הֵם לִיב אֱלֹהִים שֶׁל בְּרֵאשִׁית שֶׁהֵם כְּנֶגֶד לִיב שְׂבִילִים. א' - בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת. ב' - רוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל. ג' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. ד' - וַיִּרָא אֱלֹהִים אֵת הָאוֹר. ה' - וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר. ו' - וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. ז' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רִקְיעַ. ח' - וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֵת הָרִקְיעַ. ט' - וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרִקְיעַ שָׁמַיִם. י' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם. יא' - וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיִבְשָׁה אֶרֶץ. יב' - וַיִּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב. יג' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׁא הָאָרֶץ. יד' - וַיִּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב. טו' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֲרֶת. טז' - וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֵת שָׁנִי. יז' - וַיִּתֵּן אֱלֹהִים תִּדְשָׁא הָאָרֶץ. יח' - וַיִּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב. יט' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם. כ' - וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֵת הַתַּיִנִּים. כא' - וַיִּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב. כב' - וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַמַּיִם. כג' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ. כד' - וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֵת חֵת. כה' - וַיִּרָא אֱלֹהִים כִּי טוֹב. כו' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה. כז' - וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֵת הָאָדָם. כח' - בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אוֹתוֹ. כט' - וַיִּבְרָא אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר. ל' - וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ. לא' - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְּנִי. לבי' - וַיִּרָא אֱלֹהִים אֵת כָּל. א' - וַיִּכַּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. ב' - וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֵת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. ג' - אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת.

אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה עוֹלָם עַל כָּל לִיב אֱלֹהִים שֶׁל מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית. וְזֶה סוּד (שְׁמוֹת ג) וַיִּרָא אֵלָיו מִלֶּאֱדָה ה' בְּלִבְתָּ אֵשׁ. בְּלִבְתָּ הָאֵשׁ שֶׁל הַתּוֹרָה, וְזֶהוּ (יִשְׁעִיָּה סג) כִּי יוֹם נִקָּם בְּלִבִּי. וּבָהֶם פּוֹעֲלִים אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת שֶׁל יְהוָה בָּם, וְכָל־נִכְלָלִים בְּבַת שְׁבַע, וְהֵם שְׁבַע־שְׁמוֹת שֶׁל אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת אֲבָג יִתָּץ קָרַע שֶׁטֶן נִגְדַּיְכָם בְּטֵר צִתָּה חֲקֵב טֵנַע יִגַּל פִּזְק שְׁקוֹ צִית. עֲלִיהֶן נֶאֱמַר (תְּהִלִּים קיט) שְׁבַע בַּיּוֹם הַלְלִיתִיד. וּבָהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְבָּעָה שְׁבַע פְּעָמִים.

עֲקֵב שֶׁהִצִּיל אוֹתוֹ מִעֲשׂוֹ בְּגָלוֹת, שֶׁשֵּׁם בַּת שְׁבַע. וְכָל זֶה הָיָה יוֹדֵעַ יַעֲקֹב בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ וְהָיָה מְזָכִיר אֲדִנְיִי אֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא הָאֲדוֹן שְׁשׁוּמֵר אוֹתוֹ אֵת אֲדִנְיִי בְּגָלוֹת. כְּנֶגֶד שְׁבַע־הַשְּׁמוֹת הַלְלוּ הֵם שְׁבַע־יָמֵי בְּרֵאשִׁית. וְהֵן אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת לְבוֹשִׁים לְעֶשֶׂר הָאֲמִירוֹת, (וְעֶשֶׂר אֲמִירוֹת) וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם אֱלֹהִים שֶׁל מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית וּשְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים שֶׁל וַיִּכְלוּ, עוֹלָה הַכֹּל מִיָּה, לְהִרְאוֹת שֶׁשֵּׁם קְבוּר בְּגָלוֹת הַחוּץ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְאָמְרוּ לִי מִיָּה שְׁמִי מִיָּה, וְזֶה יוֹדֵעַ הָיָה וְאִיִּי הָיָה, וּשְׁלֹשׁ הַלִּלָּה בְּלִיל שְׁמוּרִים, שֶׁהֵיוּ עִיב בְּחִשְׁבוֹן בְּלִיל, בּוֹ מֵאִיר מִיָּה, שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ שֶׁל הַגְּלוּת, שֶׁהוּא קְבוּרָה שֶׁל

## השכינה.

וכשִׁיבָא לֵיל הַגָּאֻלָּה שְׁלוֹ, מֵאִיר לוֹ מִיָּה שֶׁהוּא שֵׁם הַמִּפְרָשׁ. בְּאוֹתוֹ זְמַן בֵּן שׁוֹאֵל לֵאבִיו מִה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שָׁבוּ (שם לג) מִשְׁמַיִם הַבֵּיט ה' רָאָה אֶת כָּל בְּנֵי הָאָדָם. וְאִם יִתְמַהֲמַה כִּפְהָ לוֹ. אֲבָג יתֵץ - וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּיָמֵי יְתוֹרָה 'צוּהָ. לָנוּ מִשָּׁה צָפוֹן בַּתוֹרָה. קִרַּע שֶׁטֶן - קִרְיָע שֶׁהוּא בָּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יְהִי רִקִּיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם. " מִן רִקִּיעַ הוּא עֹקֵר הַיְחוד וְבוֹ קִרַּע אֶת הַיָּם. וַיְהִי מִבְּדִיל, שֶׁטֶן, שֶׁהוּא מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לָמַיִם.

אֲבָג יתֵץ - בְּרֵאשִׁית אֲבִיג תִשְׁרֹב בְּאוֹתִיּוֹת אִיִּת בִּישׁ. קִרַּע שֶׁטֶן - יְהִי רִקִּיעַ בַּיּוֹם הַשְּׁנִי. נִגַּד יִכַּשׁ - הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, נִגַּד כָּל עֲמָדָה אֲעֻשָׁה נִפְלְאוֹת. בִּטֵּר צַתַּג - בַּיּוֹם הָרְבִיעִי, בּוֹ שֶׁבֶר הָאוֹרוֹת וְהַחֲשִׁיד לָהֶם, זָהוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה כד) וְחִפְרָה הַלְבָנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה.

חֲקֹב טַנַּע - בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי יֵצְאוּ הַזְּרָעִים שֶׁל הָאֵילָנוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהוּא חִ"ק בִּטְיוֹן, וְהִיא ה' שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (שְׁמוֹת ב) וַתֵּשֶׂם בָּהּ אֶת הַיָּלֵד. וַתֵּשֶׂם בְּסוּף שֶׁל הַתּוֹרָה כְּדִי לְכַסּוֹתוֹ בְּגָלוֹת, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (שם א) כָּל הַבָּן הַיָּלּוּד הִיאֲרָה וַתְּשַׁלְּכֶהוּ.

שֶׁהִיא אֹרֹךְ הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא אֹרֹךְ, וַתְּשַׁלְּכֶהוּ. וְכָל חֶבֶת, שֶׁהִיא גֵר מִצֹּהַ, תּוֹרָה שֶׁבַעל פָּה - תַּחֲנוּן. כָּל אֵלוֹ שֶׁיִּתְגַּדְּלוּ בָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁהִיא עֲתִיד לְהוֹצִיא מוֹשִׁיעַ. וְלֹא עָשׂוּ כִּדְ הַמִּיִּלְדוֹת, שֶׁהֵם בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, וַתַּחֲנוּן אֶת הַיָּלָדִים, מִשּׁוּם שֶׁהִיוּ פוֹחֲדוֹת מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זָהוּ שְׁכָתוֹב (שם) וַתִּירָאֵן הַמִּיִּלְדוֹת אֶת הָאֱלֹהִים וְגו'. וּבִבְנֵן הַזֶּה הַיָּלּוּד הִיאֲרָה בּוֹ תְּשַׁלְּכֶהוּ. וְהַמִּשְׁכָּלִים נִזְהָרוּ כְּזֹהֵר הַרְקִיעַ וְגו'.

בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי אָלָף הַשְּׁשִׁי, בּוֹ יִגַּל זֹכֵר, בּוֹ גִּלְלִי פִּירְקוֹן זִירַע קִדּוּשִׁים, וְעָלָיו נֶאֱמַר (בראשית לא) יָגֵר שְׁהֲדוּתָא, וַיַּעֲקֹב קָרָא לוֹ גִּלְעָד. וְהַצְדִּיק הוּא עֲנִי. וְשֵׁנִי מְשִׁיחִים יָקוּמוּ כִּדְ, אֶחָד כִּנְגֵד בֵּית רֹאשׁוֹן, שֶׁהִיא ה' הַעֲלִיזוֹהָ, וְהַשְּׁנִי כִנְגֵד בֵּית שְׁנִי, שֶׁהִיא ה' הַתַּחְתּוֹנָה, יוֹיִד ה"א וְאִי"ו ה"א, מִיָּה מִן מִשָּׁה שְׁשׁוּלֵט וְרוֹכֵב עָלֵיהֶם. עִיב תְּלוּיִים מִן י"הוּהָ י"הוּהָ אֲרַבַּע פָּנִים שֶׁל אֲרִיָּה, אֲרַבַּע שֶׁל שׁוֹר וְאֲרַבַּע שֶׁל נֶשֶׁר, וְהֵם עוֹלָמִים אֶלְף וּמֵאֲתַיִם, וְבָהוּ רֹכֵב מִיָּה חִיָּה שֶׁל אָדָם שֶׁהוּא מִשָּׁה.

וְהַכֵּל מִתְעַבֵּב עַד שִׁיבָא שִׁילָה שֶׁהוּא מִשָּׁה בְּגִימְטְרִיָּה מִיָּה, אֲרַבַּעִים וְחֲמִשָּׁה שָׁנִים אַחֵר אֶלָף וּמֵאֲתַיִם שָׁנִים. וְכָל הָאֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת יוֹרְדוֹת בְּצַדִּיק וְנִקְשְׁרוֹת בּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא קֶשֶׁר שֶׁל יְחִיד, וּמִי הוּא? יְהוּיָה הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי מֵאִיר בְּצַדִּיק, לְהַקִּים בּוֹ אֶת הַשְּׁכִינָה שֶׁהִיא אֲדִנִּי, דִּין בְּגָלוֹת.

וּמִשּׁוּם שֶׁהַצְדִּיק נִקְשֶׁר בְּגִבּוֹרָה שְׁמִשָּׁם הַעֲשֶׂר, הַשְּׁמַאל דּוֹחָה, וְלֹא יִגָּאֵל מִשָּׁם עַד שִׁיתִּקְשֶׁר הַצְדִּיק בְּיָמִין, שֶׁהוּא עֲנִי וְחֲכָם, שֶׁשָּׁם הַצְדִּיק הוּא מִסְכּוֹ וְחֲכָם, וּמִלֵּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחֻקְמָתוֹ. מִי הָעִיר? זֶה יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וְנִלְכְּדָה הָעִיר, וְלֹא יָמוּת מִשִּׁיתָ. וּמִשּׁוּם עֲנִיּוֹתוֹ וְחֻקְמָתוֹ יִצִּיל אֶת הַקִּרְיָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עֲנִי וְחָשׁוֹב כְּמֹת.

וַעֲתִידִים שֶׁלֹּא יִשְׁאַרוּ בַּתּוֹרָה אֶלָּא אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה. אֶחָד מֵעִיר - שְׁמֹנֶה עַל הַקִּרְיָה, וְזֶה שִׁילָה, שֶׁדִּרְגָתוֹ הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי. וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה - שְׁנֵי מְשִׁיחִים מִהַצַּד שֶׁל שְׁנֵי עֲמוּדֵי הָאֶמֶת שֶׁהֵגִנוּ עַל מִשְׁפָּחָה שֶׁהֵם עֲשִׂירִים בַּתּוֹרָה וּבִנְבוּאָה. וְהָאֲחֵרִים כָּלֶם עֲנִיִּים בַּתּוֹרָה וּבִנְבוּאָה. וּבִזְכוֹת שְׁלֹשֶׁת אֶלָּה, וּבְעֵנִי שְׁלֹשָׁם, יִנְצְלוּ מִמִּיתָה וְצָרוֹת וַיִּפְקֹד בְּרַחֲמִים. וּמִשּׁוּם זֶה שְׁמַאל דּוֹחָה וְיָמִין מִקְרָבָה.

שְׁקוּ צִית - בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהוּא הָאֶלְף הַשְּׁבִיעִי, בָּהּ קֶץ הַיָּמִין. וְסוּד הַדְּבָר - כּוֹזִי"ו בְּמוֹכַסִּי"ז כּוֹזִי"ו, יִי"ץ אֶלְהִינוּ יִי"ץ. אֶלְהִינוּ הִיא הַשְּׁכִינָה הַעֲלִיזוֹהָ, עָלֶיהָ נֶאֱמַר (רות ג) וַיִּגָּאֵלֶיהָ אֲנֹכִי חִי ה' שְׁכָבִי עַד הַבֹּקֶר, וְזֶהוּ כִּי יוֹם נָקָם בָּלָבִי. וְעוֹד, לְלִבִּי גִלְתִּי. זֶה הַשֵּׁם שֶׁל שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת בּוֹ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא זָרוּעַ יָמִין, וְבוֹ נִבְנָה הָעוֹלָם שֶׁהִיא שְׁכִינָה. זָהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים פט) אֶמְרָתִי עוֹלָם חֶסֶד בְּנֶנָּה, וְהוּא חֶסֶד, שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת, וְעָלִיהֶם נֶאֱמַר הִנֵּה ה' רֹכֵב עַל עִיב קַל וּבָא מִצְרִים. עִיב זֶה יִי"ה יְהוּיָה יְהוּיָה. הָרִי כָּאֵן עֶשֶׂר אוֹתִיּוֹת, וְעוֹלוֹת לְשְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם בְּחֻשְׁבוֹן, וְתְלוּיִים מֵהֶם שְׁבָעִים וּשְׁנַיִם שְׁמוֹת, וְאֵלוֹ הֵם.

וְהִיוּ יְלִי"ו סִימֵט עֲלֵי"ם מִהִישׁ לִלִיָּה אֲכִי"א כִהִי"ת הַזִּי"י אֲלִי"ד לֵא"ו הַהִי"ע יִזִּ"ל מִבִּיָּה הַקִּי"ם לֵא"ו כִּלִּי"ו לִוִּי"ו פִּהִי"ל נִלִּי"ךְ יִי"י מִלִּיָּה חִהִי"ו נִתִּיָּה הַאִי"א יִרִי"ת שִׁאִי"ה רִי"י אוֹי"ם לִכִּי"ב וְשִׁיר יַחִי"ו לִהִי"ח כּוּי"ק מִנִּי"ד אֲנִי"י חֲעִי"ם רַהִי"ע יִי"ז הַהִי"ה מִי"ךְ וּוִי"ל לִיָּה סֵאִי"ל עֲרִי"י עֲשִׂי"ל מִיָּה וְהִיוּ דִנִּי"ה חֲחִי"ש עֲמִי"ם נִנִּי"א נִיִּי"ת מִבִּיָּה פּוּי"י נִמִּי"ם יִי"ל הַרִי"ח מִצִּיר וּמִי"ב יְהִי"ה עֲנִי"ו מִחִי"י דִמִּי"ב מִנִּי"ק אִיִּי"ע חֲבִי"ו רֵאִי"ה יִבִּי"ם הִי"י מוֹי"ם וְהִיוּ אֲנִי"ו וְהִיוּ רֵאִשֵׁי תִבּוֹת וְאִי"ו, שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים, עָלֵיהֶם נֶאֱמַר (ישעיה נד) וּבְרַחֲמִים גָּדְלִים אֶקְבָּצֶךָ.

וְאֵלוֹ הֵם שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַרַחֲמִים שֶׁכָּתַר עִם מִשָּׁה לְהוֹצִיא בָּהֶם אֶת יִשְׂרָאֵל מִן הַגָּלוּת, וַיֵּשׁ בָּהֶם שְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם תִּבּוֹת, שֶׁהֵן חֶסֶד זָרוּעַ יָמִין, וּבָהֶם מֵאֲתַיִם וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת בְּחֻשְׁבוֹן גְּבוּרָה. וְאוֹתָן הַתִּבּוֹת נִכְנָעוֹת תַּחַת הַתִּבּוֹת, וְזֶהוּ וַיַּעֲבֹר, עִיב רִי"ו. וְזֶהוּ הִנֵּה ה' רֹכֵב עַל עִיב קַל. וְזֶהוּ יִי"ה יְהוּיָה יְהוּיָה יוֹיִד יוֹיִד הִי"א וְאִי"ו יוֹיִד הִי"א וְאִי"ו הִי"א, וְהֵן עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ אוֹתִיּוֹת, וַיּוֹצֵאוֹת מִן יִי"ה יְהוּיָה יְהוּיָה, וְזֶהוּ הִנֵּה ה' רֹכֵב עַל עִיב קִי"ל.



באותו זמן, (שם מב) ה' בגבור יצא פאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על איביו יתגבר. יריע - בתקיעה, וזה רביע. יצריח - בשברים, ואלו שני גרשיו. על איביו יתגבר - בתרועה, וזוהי שלשלת, והרי פרשנה.

באותו זמן שופר מהפך קדמא, זקף קטן, זקף גדול. מה זה מהפך? אלא מהפך ממשלת האמות של העולם, לממשלה של ישראל. ובאותו זמן והפכתי אבלם לששון. זקף גדול זקף קטן. ובאותו זמן יתקיים (ישעיה ס) הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה. והרי פרשנה, אם זכו - אחישנה, ואם לא זכו - בעתה, בעת ה'.

צריך לדעת מה זה עתה שעליה נאמר (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך, וזה יש עת ויש עת. זהו שכתוב (ויקרא טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. ומשום זה אמר (קהלת ה) עת לבבות ועת לשחוק. וסוד הדבר - מיד שיבא בכיה, עת של דחך לישראל, מיד יהיה להם עת גאלה. זהו שכתוב (ירמיה ל) עת צרה היא ליעקב וממנה יושע. שהרי רבים היו עתות של צרה, זהו שכתוב (תהלים ט) משגב לעתות בצרה.

מי יכול לדעת העת ההיא ביניהם? אלא עת של בכיה היא, וסוד הדבר - בבכי יבאו. בבכי של דלות, שפך עולה חשבון בבכי חשבון ד"ל. וכיון שראה משה הדחך הזה של דלות לישראל, נאמר בו והנה נער בכה. מיד מה כתוב אחר בכיה? ותחמל עליו, בפדות. וסוד הדבר - ויתממה ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו בחמלת ה' עליו. שפך עתידים להיות בדור של הגלות האחרונה, כמו אותם אנשי סדום ועמורה. ומיד ויצאהו וינחלו מחוץ לעיר. ויצאהו - מן הגלות. וינחלו - ממני המבול.

ועוד, והנה נער בכה, ב"ו כ"ה, שנאמר בו ויפן כ"ה וכו'. והוא כלול מחמשים שערים של בינה שנמסרו למשה, ובהם ויד את המצרי, ובהם הנה חמשים מכות במצרים, ועליהם נאמר מי ירפא לך. זהו שכתוב מחצתי ואני ארפא. במה שמחצתי את המצריים, אני ארפא לך. ובשביל זה מה אעידך. ושלמות הכתוב - הבת ירושלם, מה אשוע לך ואנחמך, כי גדול כים שברך מ"י ירפא לך. מיד שופר הולך אתנח ותיב.

באותו זמן מתעורר משיח, שהוא כמו נח שנאמר בו זה נחמנו מפעשנו, שהוא כבד המלאכה. ומעצבון דינו, שנאמר בהם אשר עבדו בהם בפרך. וזהו אתנח, את האלהים התהלך נח (בראשית ו). ויתמו חטאים מן הארץ, וערב רב מ"י ותיב"ו שאור וחמץ.

וישאר ישראל סלת נקה, שעליהם נאמר (דברים כה) תמחה את זכר עמלק מתחת השמים. שהם שנשארו ממי המבול שנאמר בהם ומחיתי את כל היקום, שהם היו עומדים על ישראל בחמש, משום שהם ראשים עליהם בגלות. ומיד שנמחו, יושב הקדוש ברוך הוא על כסאו, שנשבע שבועה שלא יושב על כסאו עד שימחו מן העולם. זהו שכתוב כי יד על כס זה מלחמה וגו'. וזהו אתנח ותיב.

באותו זמן שיושב על הכסא, ימחל לישראל מכל החטאים שעשו. זהו שכתוב ועתיק הימים יושב, לבושו כשלג לבן. לקים אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. כסאו שביבי אש, אם יאדימו כתולע כצמר יהיו. ועוד, אם יהיו חטאיכם כשנים - מהצד של יצחק, כשלג ילבינו - מהצד של אברהם, שבו מתלבנים.

באותו זמן שהקדוש ברוך הוא יושב על כסאו, מיד נח. ונתנ התבה, שורה על הרי הקללה לעשות בהם דין, שהם הרי אררט, ההרים החשוכים של הגלות ארורים בגלות. זהו שכתוב (דברים כח) ארור אתה בעיר וארור אתה בשדה.

שבאותו זמן יורדים כל הקללות על ישראל כדי שיתכפרו מחטאייהם, וכל הזכיות יורדות על הרשעים לקבל בהם שכרם, וסוד הדבר - והנה מלאכי אלהים עלים יורדים בו. עלים - עולים הזכיות. יורדים - יורדים החטאים. והכל עולים ויורדים בסלם הזה. ובטעמים הוא סלם. וזהו שופר הולך רביע דרגה, שני טעמים.

באותו זמן עולה הזכות של ישראל למעלה, ויורדים חובותיהם, כמו שבארנו. מה זה עלים יורדים? אלא מי שחטאו יורד - זכותו עולה. באותה דרגה שהורידו את השכינה עד עפר, כך יורדים אותם שהורידו אותה. וכמה שהם יורדים, כך השכינה שהיא מזל עולה עד שמגיעה למקום שהורידו אותה משם. ומיד שעולה למקומה, מיד הקדוש ברוך הוא מקבל אותה בימין. זהו שכתוב (בראשית ח) וישלח דוד ויסקה ויבא אתה אליו אל התבה.

באותו זמן והמים היו הלוך וחסור, שהם ערב רב, עד החדש העשירי. בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים, שהם האבות, ומתעוררת זכותם על ישראל. שעד אותו זמן תמה זכות אבות. משם ואילך חלה זכות אבות באותו זמן, ובכן צדיקים יראו וישמחו וגו' והרשעה כלה בעשן תכלה וגו'. בכן ודאי, שהוא חסד זרוע למין פסא, משום שהפסא מתתקנת בימין. זהו שכתוב והיכן בחסד פסא, ובה

וְתַמְלִךְ אֶתָּה הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ.

בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא שֶׁל חֹסֶד שֶׁהוּא שֶׁל רַחֲמִים, נֹאמֵר אֵל מְלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רַחֲמִים וּמִתְנַהֵג בְּחִסְדֵּיכֶם. בְּאוֹתוֹ זְמַן וְלֹא יִכְנָף עוֹד מוֹרִיד.

וְכָל זֶה מֵצִדוֹ שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. וּמֵצִד שֶׁל הָעֵץ שֶׁל טוֹב וָרַע, הַאֲתֵרוֹג דּוֹמָה לַצְדִּיקִים, וְהַדָּס לַבַּיְנוֹנִים, וְעֵרְבָה לְרָשָׁעִים. וּבִשְׂכִינָה נֹאמֵר בָּהּ וּמַלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. אִף עַל גֵּב שֶׁנֹּאמַר בָּהּ עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ. הִיא שׁוֹלֶטֶת עַל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע, מֵהֵצֵד שֶׁלּוֹ הִיא קְרוּבָה לַמְּלָךְ. (וּמֵהֵצֵדִים הִלְלוּ לַפַּעֲמִים הַנִּקְבָּה הִיא קְרוּבָה לַמְּלָךְ). זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּזֹאת יָבֵא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, מֵצִד הַיָּמִין. הִיא לַפַּעֲמִים רַחוּקָה מִמֶּנּוּ מֵצִד הַשְּׂמָאל. וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. מֵצִד הַיָּמִין הִיא לֹא מִקְבֶּלֶת טְמֵאָה. טוֹב הוּא יָמִין. אֲבָל מִקּוֹמָה מִקְבֶּלֶת טְמֵאָה מֵרַע וּמּוֹת, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם אֵין לוֹ קִרְבָּה. (אֵל הַקֹּדֶשׁ, הִיא לֹא מִקְבֶּלֶת טְמֵאָה, אֲבָל מִקּוֹמָה טוֹב מִקְבֶּלֶת טְמֵאָה מֵרַע, וּמֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁאֵין לוֹ קִרְבָּה).

וְשֵׁם צְרִיד לְהַקְרִיב קִרְבָּן, וּקְטֹרֶת לְהַרְחִיק רוּחַ טְמֵאָה מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם, וּלְקַרֵּב הַזְכוּת לְשִׂמְאֵל הַגְּבִירָה, וּלְהַרְחִיק מִשֵּׁם הַשִּׁפְחָה. וּמִשׁוּם זֶה כָּל הַשְּׂמוֹת יֵשׁ בָּהּ.

שְׁנוֵי מַעֲשֵׂה זֶה שֶׁבֵּת. שֶׁהִיא כָּל מַעֲשֵׂיו כְּלֵאָחַר יָד, וְסוּד הַדָּבָר - כְּלֵאָחַר יָד, כָּל - שֶׁהוּא צָדִיק, אַחֵר יָד - שֶׁהִיא שְׂכִינָה, זֶה שְׁנוֵי מַעֲשֵׂה. וּבְזִמְנָן שֶׁהִיא כְּלֵאָחַר יָד, אֵין שֵׁם כְּרִיעָה שֶׁנֹּאמַר בָּהּ כָּל הַכּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּכָרוֹךְ. שׁוֹעֵל בְּזִמְנָן הַשְּׂתִיחָה לוֹ. שֶׁבְּזִמְנָן שֶׁהִיא כְּלֵאָחַר יָד, נַעֲשִׂית זָנָב. וְעַם כָּל זֶה שֶׁאֲמָרוּ שׁוֹעֵל בְּזִמְנָן הַשְּׂתִיחָה לוֹ בְּמִקּוֹמוֹ.

אֲבָל חוּץ לַמְּקוֹמוֹ תִּהְיֶה זָנָב לְאֲרִיזוֹת, וְאֵל תִּהְיֶה רֹאשׁ לְשׁוֹעֲלִים. שֶׁהִרִי צָדִיק גָּמוֹר - אִף עַל גֵּב שֶׁיָּרֵד מִדְּרָגָתוֹ וְנַעֲשֵׂה זָנָב לְאֲרִיזוֹת, עָלָיו נֹאמַר (תַּהֲלִים לז) לֹא רִאִיתִי צָדִיק נִעְזָב. מָה הַזָּנָב שֶׁלוֹ? אוֹתוֹ הַקּוֹץ שֶׁל הָאוֹת ד', מִן אֶחָד, שֶׁהִיא י' קִטְנָה, הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה, עָלָיו נֹאמַר (מִשְׁלִי כד) כִּי שָׁבַע יְפוֹל צָדִיק וְקָם.

בֹּא וְרֵא, הַגִּלְגּוֹל שֶׁל אוֹת ו' הוּא שִׁיּוּצָא בְּשַׁעֲתוֹ, שֶׁעָלָיו נֹאמַר מִזֵּל שַׁעַה גוֹרָם. כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהַ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, אֵין מִזֵּל יוֹם גוֹרָם, אֲלֵא מִזֵּל שַׁעַה גוֹרָם. בְּאֲבִרָהּ מָה כְּתוּב בּוֹ כְּשֶׁבֵּא בְּגִלְגּוֹל? (בְּרַאשִׁית יט) וַיִּשְׁכֶּם אֲבִרָהּ בְּבִקְרָא אֶל הַמְּקוֹם, כְּדִי לְהַקְדִּים אוֹתָהּ. מָה כְּתוּב בְּיִצְחָק בְּגִלְגּוֹלוֹ? (שֵׁם כד) וַיִּצָּא יִצְחָק לְשׁוּם בְּשָׂדֶה לִפְנוֹת עָרֵב. יִצָּא אֵלֶיהָ לְשָׂדֶה, מִשׁוּם שֶׁנֹּאמַר בָּהּ (יִרְמְיָה ט) מִי יִתְּנִי בַּמִּדְבָּר מִלּוֹן אֲרָחִים.

אֶחָד - לְהַקְדִּים לַחֲפֹשׁ אוֹתָהּ בְּבִקְרָא, וְהַשְׁנִי - לַחֲפֹשׁ אוֹתָהּ בְּעָרֵב. מָה כְּתוּב בְּיִצְחָק? (בְּרַאשִׁית כח) וַיִּפְּגַע בְּמִקּוֹם. פָּגַע בָּהּ. אֲשֶׁרִי מִי שֶׁפּוֹגֵשׁ בָּהּ, כְּמוֹ יִצְחָק שֶׁעָלָיו נֹאמַר וַיִּלָּן שֵׁם. וְאוֹתָהּ לִינָה הִיא לְוִיָּה. מִיָּד שֶׁפָּגַשׁ בָּהּ, (שֵׁם לב) וַיִּפְּגְעוּ בּוֹ מִלֵּאכֵי אֱלֹהִים. וְעַם כָּל זֶה שֶׁפָּגַשׁ בָּהּ, הִיָּה שׁוֹמֵר אוֹתָהּ וְלֹא הִתְאַחַד אִתָּה עַד שֶׁבֵּא בְּעָלָהּ. וְזֶהוּ (שֵׁם כח) וַיִּלָּן שֵׁם כִּי בֹא הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁבְּשִׁבְלֵוֹ (שֵׁם לב) וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא מִשָּׁה שֶׁבֵּא בּוֹ בְּגִלְגּוֹל רוּחוֹ שֶׁל מִשָּׁה.

וּמִשׁוּם זֶה יִצְחָק וּמִשָּׁה הָיוּ עוֹמְדִים בְּדִרְגָּה אַחַת בְּעַמּוּד הָאֲמָצְעִי, אֲבָל זֶה בְּגוֹף, וְזֶה בְּנִשְׁמָה שֶׁלוֹ. וּמִשׁוּם זֶה אֵין הַשַּׁעַה עוֹמְדָת לְכָל אָדָם, שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה בְּלִי בְּעָלָהּ. וּמִשׁוּם זֶה, כְּשֶׁדִּחְקָה הַשַּׁעַה לְרַבִּי פָּדַת, וְאֲמַר, אִם תִּרְצֶה שֶׁאֲחִירֵיב הַעוֹלָם, וְאֶפְשָׁר שֶׁתִּפְּלַב בְּשַׁעַה שֶׁל מְזוֹנוֹת, וְאוֹלֵי שֶׁתִּפְּלַב.

מָה זֶה וְאוֹלֵי? אֲלֵא וְאוֹלֵי אִם יִרְצֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁתִּפְּלַב בְּשַׁעַה שֶׁל מְזוֹנוֹת. שֶׁהִרִי אֲשִׁתּוֹ עֲשֵׂתָהּ, וְאוֹלֵי אִם רֹצֶה בְּעָלָהּ שִׁיְהִיָּה מְקִיָּם מָה שֶׁהִיא עֲשֵׂתָהּ בְּלִי רְשׁוּת שֶׁל בְּעָלָהּ. וְכְּמוֹ זֶה אֵין הַשַּׁעַה עוֹמְדָת, שֶׁהִיא שְׂכִינָה, לְאוֹתוֹ אָדָם, אֲלֵא אִם יָבֵא בְּגִלְגּוֹל בְּאוֹתוֹ הָאָדָם (בְּעָלָהּ) שֶׁל אוֹתָהּ הַשַּׁעַה. וְסוּד הַדָּבָר - בְּזֹאת יָבֵא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ. וּבְלִי בְּעָלָהּ נֹאמַר (וַיִּקְרָא טז) וְאֵל יָבֵא בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ. (שֵׁם) וְהִזָּר הַקִּרְבִּי יוֹמֵת. וְאֵין מִיתָה אֲלֵא עֲנִיּוֹת. וְהִזָּר הִיָּה לֹא כְּזֶר אַחֵר שֶׁל מוֹם זָר, אֲלֵא זָר מִבְּעָלָהּ.

אֲשֶׁרִי מִי שֶׁנִּפְגַּשׁ בְּשַׁעַה שֶׁנִּבְרָא מִשְׁשֵׁת יָמִי בְּרַאשִׁית, שֶׁלְכָל נִשְׁמָה יֵשׁ עֵת וְזִמְנָן בְּגִלְגּוֹל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר קֹהֶלֶת (קֹהֶלֶת ג) לְכָל זָמַן וְעֵת לְכָל חִפָּץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם. וְזֶה הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהִיא זְמַן וְעֵדָן לְכָל סִפְיָהּ וְסִפְיָהּ וְלְכָל גִּלְגּוֹל וְגִלְגּוֹל.

וְהִיא עֵדָן וְעֵדָנִים וְחִצֵּי עֵדָן. שֶׁכָּל הָעֵדָנִים יָפָה. מָה זֶה וְחִצֵּי עֵדָן? אֲלֵא כְּמוֹ פֶּלֶג הַמִּנְחָה, בְּשִׂמְאֵל נִחְלָקֶת לְדִין, וּבְזִמְנָן לְרַחֲמִים. בְּעַמּוּד הָאֲמָצְעִי נִשְׁלָמָת. וּכְשֶׁנִּחְלָקֶת בְּזִמְנָן וּשְׂמָאל, נֹאמַר בָּהּ לְאַסְתֹּר (אֲסֹתֶר ה) מָה בְּקִשְׁתֶּךָ עַד חִצֵּי הַמַּלְכוּת וְתַעֲשִׂי. וְהִיא כַּח יְהוָה, חִצֵּי שֶׁלָּהּ יָד יָמִין, וְחִצֵּי שֶׁלָּהּ יָד שְׂמָאל. כִּנְגֵד שְׂנִיָּהּ הַזְכִּיר קֹהֶלֶת עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה פַעֲמִים עֵת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (קֹהֶלֶת ג) עֵת לָלֶדֶת וְגו'.

רֵאָה שֶׁלֹא הַצְלִיחַ - וְנִתְּץ אֶת הַבֵּית אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֲצָיו, וְהַרְכִּיב אוֹתוֹ בְּגוֹף אַחֵר, כְּמִי שֶׁמְרַכִּיב אֵילָן מִמִּין תַּפּוּחִים בְּמִין חֲבוּשִׁים, וְשֵׁם מִשְׁתַּנָּה הָאֵילָן וְהַפְּרִי שֶׁלוֹ. וְזֶהוּ שְׁנוֵי הַשָּׂם. רֵאָה שֶׁלֹא הַצְלִיחַ - עוֹקֵר אוֹתוֹ מִשָּׁם, וּמִשְׁנָה אוֹתוֹ בְּכָל מַעֲשֵׂיו מִכָּל מָה שֶׁהִיָּה בְּרַאשׁוֹנָה וּמִכָּל הַצִּיּוּרִים שֶׁלוֹ, וְסוּד הַדָּבָר - (אִיּוֹב יד) מִשְׁנָה פָּנָיו וְתִשְׁלַחְהוּ.

הֵן כָּל אֵלָה יִפְעַל אֵל פַּעֲמִים שְׁלוֹשׁ עַם גָּבֵר. בְּקִרְקַע שֶׁשָּׁם נָטַע אוֹתוֹ וְהַצְלִיחַ וְהִתְפַּשְׁטוּ פָּנָיו וְשִׁרְשָׁיו

עד אֶלֶף דֹּר, זוּ הַשְׂכִּינָה. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב דְּבַר צִוָּה לְאֶלֶף דֹּר. וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר (שִׁיר ח) הָאֶלֶף לָךְ שְׁלֵמָה. וְאֵלֶּה אֶלֶף עוֹלָמוֹת שֶׁל כְּסוּפִים שֶׁהֲרִיב אֶת הָאָדָם עַל כָּלָם, וְסוּד הַדְּבָר - (דְּבָרִים ה) וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים. לְמִי? לְאֶהָבִיו וְלִשְׁמָרִי מִצּוֹתָיו לְאֶלֶף דֹּר (שֵׁם ז). כִּיֹּן שֶׁהֲצִלִּית בְּכָל גִּלְגּוּל וּבְכָל נִטְהָר וְהֲצִלִּית, נֶאֱמַר בּוֹ וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים.

אָבֵל לְרִשְׁעִים שֶׁלֹּא מִצְלִיחִים בְּכָל מְקוֹם, מֵה כְּתוֹב בָּהֶם? יִפֹּל מִצַּדָּךְ אֶלֶף. אֵין לָהֶם חֵלֶק בְּאֶלֶף הָעוֹלָמוֹת הַלָּלוּ. וְסוּד הַדְּבָר - (קֹהֶלֶת ח) וּבִכֹּן רֵאִיתִי רִשְׁעִים קְבָרִים וּבָאוּ וּמִמָּקוֹם קָדוֹשׁ יִהְלְכוּ. מֵה זֶה וּמִמָּקוֹם קָדוֹשׁ יִהְלְכוּ? שֶׁהָרִי אִם הֵם רִשְׁעִים, אִזּוּ לֹא הָיָה לָהֶם מִמָּקוֹם שֶׁל קִדְּשָׁה? אֵלֹא וְדַאי וּבִכֹּן רֵאִיתִי רִשְׁעִים, מִשּׁוּם הֲרִשְׁעוֹת שֶׁלָּהֶם אֵין לָהֶם חֵלֶק בְּקִדְּשָׁה.

בֵּין כִּדְ הֵנָּה מִזְדַּמֵּן הַזָּקֵן שֶׁל הַזְּקֵנִים אֵלָיו, וְאָמַר לוֹ, לֹא כָּל הֲרִשְׁעִים שְׁוִים, שֵׁשׁ רִשְׁעֵי גִמּוּר, וְיֵשׁ רִשְׁעֵי שְׁאִינוֹ גִּמּוּר. הֲרִשְׁעֵי שְׁאִינוֹ גִּמּוּר יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּקִדְּשָׁה וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּטַמְאָה, שֶׁשְׁנֵיהֶם הִתְעַרְבוּ בּוֹ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר רֵאִיתִי רִשְׁעִים קְבָרִים וּבָאוּ וּמִמָּקוֹם קָדוֹשׁ יִהְלְכוּ, וְלֹא אָמַר רֵאִיתִי רִשְׁעִים גִּמּוּרִים. שֶׁהֲרִשְׁעֵי הַגִּמּוּר אֵין לוֹ חֵלֶק בְּקִדְּשָׁה וְדַאי.

אָבֵל רִשְׁעֵי שְׁאִינוֹ גִּמּוּר, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּקִדְּשָׁה. וְכִדִּי לְהִטְהָר מִהִטְמָאָה, מוֹרִידִים אוֹתוֹ בְּגִלְגּוּל, וְלִזֶּה אֵין שְׁעָה וְעַת וְזָמָן יָדוּעַ, אֵלֹא יָבֹא כָּמָה פְּעָמִים בְּגִלְגּוּל עַד שִׁיטְהֵר מֵאוֹתָהּ הַזֶּהֱמָה. לֵאמֹן שֶׁהָיָה לוֹ כְּלִי שֶׁל כֶּסֶף מְעַרְב בְּמִין אֲחֵר, רָצָה לְבָרְרוֹ וּלְלַבְּנוֹ, מֵה עָשָׂה? הָיָה יוֹצֵק אוֹתוֹ בְּכָלִי כָּמָה פְּעָמִים, וְזוֹרְקוֹ לֵאשׁ עַד שֶׁהִתְבָּרַר וְהִתְלַבֵּן, וְסוּד הַדְּבָר - (אִיּוֹב כב) אֲשֶׁר קָמְטוּ וְלֹא עָת נָהָר יוֹצֵק יְסוּדָם.

אִיזָה נָהָר? זֶה נָהָר דִּינוֹר שֶׁשֵּׁם יוֹצֵק הַנִּשְׁמָה עַד שְׁמִתְלַבֵּנָה. וּמֵה זֶה אֲשֶׁר קָמְטוּ וְלֹא עָת? אֵלֹו תִּשְׁעֵי מֵאוֹת שְׁבָעִים וְאַרְבָּעָה דּוֹרוֹת שֶׁהִתְקַמְטוּ בְּלֹא עָת וְהִסְתַּלְקוּ בְּלֹא עָת טָרָם זְמַנָּם, וְזָרַק אוֹתָם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְגּוּל עַל כָּל דֹּר וְדֹר, וְהִתְזִיר אוֹתָם לְיְסוּד.

וְזֶהוּ וְנָהָר יוֹצֵק יְסוּדָם, שֶׁהֵם ד' יְסוּדוֹת שֶׁל אֲרָבָעָה פְּרָצוּפִים, שֶׁהֵם פְּרָצוּף אֲדָם וּפְרָצוּף אֲרִיָּה וּפְרָצוּף שׁוֹר וּפְרָצוּף נֶשֶׁךְ, שְׁמִמְנִים עַל מִים וְאֵשׁ וְרוּחַ וְעָפָר. אֲרִיָּה מִמְרַבָּה, וְגִלְגּוּלוֹ מִים. שׁוֹר מִרַבָּה, וְגִלְגּוּלוֹ אֵשׁ. נֶשֶׁךְ מִרַבָּה, וְגִלְגּוּלוֹ רוּחַ. אֲדָם מִרַבָּה, וְגִלְגּוּלוֹ עָפָר. זֶהוּ שְׁכִתּוֹב וְאָדָם אֶל עָפָר יָשׁוּב.

עַל שְׁלֹשׁ חִיּוֹת נֶאֱמַר, הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֶל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גִּבֹּר. אֲדָם צִוָּה לְאֶלֶף דֹּר. בָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן לְנִשְׁקוֹ, וּפְרַח לְמַעְלָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, זָקֵן זָקֵן, עֲלִיד נֶאֱמַר (מִלְאכִי ב) הֲלֹוא אָב אֶחָד לְכָלָנוּ. בְּדִיוֹקֵן שְׁלִמְעֵלָה, אֲבִינוֹ שְׁבַשְׁמִים. אֲשֶׁרִי חֲלָקְנוּ שְׁזַכִּינוּ שִׁיחֵהָ לָנוּ בִּדְ חֵלֶק.

וּמֵה הָיָה? פְּשָׁתִּים, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שְׁמוֹת כח) וְעֵשָׂה לָהֶם מְכֻנְסֵי בִד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹה. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, אִם כֵּן שֶׁהִתְכַּסְתָּה בּוֹ הָעֲרוֹה - הוּא טוֹב! אָמַר לוֹ, בְּנִי, לֹא כָּל הָעֲרוֹת שְׁוִים. זֶה לֹא הִקְרִיב הַקֹּרֶבֶן הַזֶּה אֵלֹא לְקָרֵב אֶת עֲרוֹתוֹ לֵה', שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (וַיִּקְרָא יח) אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׂאֵר בָּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלוֹת עֲרוֹה אֲנִי ה'. וּמֵהִי עֲרוֹתוֹ? הַזֶּהֱמָה הַרְעָה, הָעֲרָלָה הַנִּבְּרָה, שֶׁעֲרָלָה הִיא שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ אֲדָם הָרִאשׁוֹן מוֹשֵׁף בְּעֲרָלָתוֹ הָיָה.

וּמֵהִי הָאֵם שֶׁל הָעֲרֻבִּיָּה הַרְעָה? פְּרִי הָעֵץ שֶׁל טוֹב וְרַע, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (בְּרֵאשִׁית ג) וַתִּקַּח מִפְּרִיֹו וַיֵּאֱכַל וַתִּתֵּן גַּם לְאִישָׁהּ עִמָּה וַיֵּאֱכַל. וּמֵהִי? לִילִי"ת, מִשֵּׁם בָּאִים הָעֲרֻבִים רַב, שֶׁהֵם מְעַרְבִים בִּישְׁרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יִשְׁעִיָּה א) הוּא גֹוִי חֲטָא, שֶׁהֵם זָרַע מְרָעִים בְּנִים מִשְׁחִיתִים וְגו'. וְאָמְרוּ אֵלֶּה אֵלֶּהִיד יִשְׂרָאֵל לַעֲגֹל. וּמִשּׁוּם זֶה (בְּרֵאשִׁית ד) וְאֶל קִין וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה.

וְהָרִי נֶאֱמַר בְּקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (תְּהִלִּים קמה) וְרַחֲמֵיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו, וְנֶאֱמַר כִּי לֹא אֲחַפֵּץ בְּמוֹת הַמֵּת, וְקִבֵּל אוֹתָם, וְכָל שָׁפֹן לְקָרְבָּנוֹ שֶׁל קוֹן. אֵלֹא שֶׁהָיָה רְצוֹנוֹ לְרַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אָבֵל הִבֵּל הָיָה רְצוֹנוֹ בְּקָרְבָּנוֹ לְקָרֵב אֶת הַשְׂכִּינָה, לְאוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (דְּנִיָּאל ז) וְעַתִּיק הִימִים יוֹשֵׁב, לְבוּשׁוֹ כְּשֶׁלֶג לָבֹן, וְיִשְׁעֵר רֹאשׁוֹ כְּצֶמֶר נָקִי. בְּמֵה? בְּאוֹתוֹ שֶׁהִקְרִיב מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחֻלְבָּהֵן. וּמִשּׁוּם זֶה וְיִשְׁעֵי ה' אֶל הִבֵּל. וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

וּמִיָּד כְּשֶׁלֹּא הִתְקַבֵּל קָרְבָּנוֹ שֶׁל קוֹן, וְיִחַר לְקוֹן מֵאֵד. וַיֹּאמֶר ה' אֶל קוֹן לְמֵה חָרָה לָךְ שֶׁלֹּא הִתְקַבֵּל קָרְבָּנְךָ? אִם תִּיטִיב מַעֲשִׂיךָ בְּגִלְגּוּל - שְׂאֵת לָךְ בְּעוֹלָם וְתִתְקַבֵּל בְּתִשְׁבָּה, וְאִם לֹא - לְפָתַח חֲטָאת רִבְּךָ.

הֵנָּה כָּאן אֲדָם שֶׁל עֲשִׂיָּה וְיִצְרָה, אֲדָם שֶׁל בְּרִיָּאָה, שֶׁבְּאֲרוּהָ עַל תְּפִאָּרַת. מֵה זֶה בְּצִלְמוֹ בְּצִלְמוֹ? שְׁתֵּי הַדְּמִיּוֹת שֶׁלוֹ לְמַעְלָה. אֵלֹו הֵם וִי"ו, שְׁתֵּי וָוִי"ן, הֵם שְׁנֵי דִיוֹקְנָאוֹת שֶׁל אִי שֶׁהוּא הָאָדָם שֶׁל הָאֱמָצֵעַ.

שֶׁהַשְׂכִּינָה הָעֲלִיוֹנָה הִיא דְּמוּת אֲדָם עֲלִיוֹן, שֶׁהוּא חֲכָמָה, וְהַשְׂכִּינָה הַתַּחְתּוֹנָה דְּמוּת אֲדָם, שֶׁהוּא הַעֲמוּד הָאֱמָצֵעִי. וְעוֹד, הַעֲמוּד הָאֱמָצֵעִי בְּדִיוֹקֵן שֶׁל כְּתֵר, וְזֶה אֲדָם שֶׁל בְּרִיָּאָה. וְאֲדָם שֶׁל יִצְרָה צָדִיק בְּדִיוֹקֵן הַחֲכָמָה. וּמִשּׁוּם זֶה (מִלְכִּים-א ה) וַיִּהְיֶה נֶתַן חֲכָמָה לְשִׁלְמָה. שֶׁהוּא צָדִיק בְּרִית שְׁלוֹם, שְׁלוֹם ה'. וְהַשְׂכִּינָה הַתַּחְתּוֹנָה אֲדָם שֶׁל עֲשִׂיָּה, דְּמוּת הַשְׂכִּינָה הָעֲלִיוֹנָה.

וְעוֹד אֲדָם מֵהַצֵּד שֶׁל וַאֲ"ו הוּא אֲרָךְ אִפְסִים, וְזֶה אֲדָם שֶׁל בְּרִיָּאָה, אֲדָם שֶׁל יִצְרָה, זְעִיר אֲנָפִין מֵהַצֵּד שֶׁל וְיִצְרָר. יוֹ"י אֵלֹו הֵם הַסְּפִירוֹת שֶׁל בְּרִיָּאָה וְיִצְרָה וְעֲשִׂיָּה הַתַּחְתּוֹנִים. וְעוֹד, בְּרֵאשִׁית בְּר' א שִׁי"ת,

והם אדם של בריאה ויצירה ועשיה התחתונים, ואדם של בריאה ויצירה ועשיה העליונים.

ומצאנו שטמונים בספרו של חנוך, שאדם בחשבון קטן הוא תשע, וכל ספירה נקראת אדם, והשכינה התחתונה דמות אדם. בראשונה עלת העלות אמר לכתר נעשה אדם, יהיה הראש ממך, זהו שכתוב (שיר ז) ראשך עליך ככרמל.

הראש הנה אחד, ומצחו ושתי עינים ושתי אזניים - הנה שש, ושתי פנים וחטם - הנה תשע. נעשה אדם, הנה הפה שהיה עשירית, הכלל של הכל. אמר לו רבון העולם, כל עמל האדם לפיהו, וכל גלגוליו לפיהו, ואפשר שינתן בשעה של מזונות? אמר לו, אני אשתתף עמכם, לא יהיה עמל בפיהו. באותו זמן ברא הכל בלי עמל ויגיעה. זהו שכתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם.

אמר רבי אלעזר, ומה עמל היה למעלה וחסרון של מזון? אמר לו, כן, שאותו אדם קדמון היה בזנה עולמות ומחריבו, משום שעלת העלות לא היה משתתף שם, משום שעד עכשו לא היה שלם עם נקבתו. ומשום זה אמר (בראשית א) נעשה אדם, שהוא נקבה, והשתתף שם, שאינו שורה אלא במקום שלם.

אחר כך גרד למח, שהוא חכמה, ואמר נעשה אדם. שהמח הוא אחד, ונחלק לארבעה מחים - הנה חמש. ושני כפפי ראה ושתי כליות שנוחשבות עמו מבפנים - הנה תשע. ואמר נעשה אדם, זה הכל, שיהיה שלמות הכל.

ואחר כך גרד לגוף ואמר נעשה אדם. שעל הגוף, צנאר וקנה וושט - הנה שלש, והגוף ושתי הזרועות - הנה שש, וברית ושתי שוקים - הנה תשע. נעשה אדם - העשירית לכל, זו הנקבה. בכל מקום הנקבה זו היא שלמות העליונים והתחתונים. וכך הולך בכל איבר ואיבר ובכל ספירה וספירה, ואמר נעשה אדם, עד שנכללת השכינה בכל ספירה ובכל איבר.

באותו הזמן שנשלמו כל האיברים בה, כל אחד לעשר כמו זה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א. אחר כך יורד לארבע החיות שמהם נטל אדם שהם יהו"ה, ואמר נעשה אדם, שתהיה השכינה כלולה מכל צד. וכך יורד למטה לכל צבא השמים ואמר נעשה אדם, וכך למטה בבני אדם. ואלעזר בני, נקט את הכלל הזה בידך - שבכל מקום שאין שם שכינה, אין שם שלמות, ועלת העלות לא שרוי שם. ומשום זה האדם בלי הנקבה הוא פגום ולא שורה עליו הקדוש ברוך הוא. אמר רבי אלעזר וכל החברים של שם, אלו לא באנו לעולם אלא לשמע זאת - מספיק.

ועוד אמר רבי שמעון, הברכות אין יורדות על ביתו, ולא הנביעה, עד שהשכינה מתחברת עם הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (בראשית ב) כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ. למה? משום שאדם אין, שעליו נאמר (יחזקאל מד) להניח ברכה אל ביתך, ואדם לא נקרא בלי נקבה, ומשום זה כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ.

והארץ היתה תהו ובהו, וכל הבנינים היו חרבים ויבשים בלי נביעה, עד שבאה השכינה. ומשום זה (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך. ותרגם אוינקלוס, בכל מקום שאשרה את שכינתי. שכל הברכות מתפנסות בו.

ובשבילו נאמר כל הכורע כורע בברוך. מה זה ברוך? כ' כתר. ר' ראשית חכמה. ב' האם העליונה והאם התחתונה. ו' כולל שש הספירות. הנה עשרה כלולים בה, וכלם מתפנסים אליה. ומשום זה נקראת בית הכנסת, הכנוס של הכל.

וכל הזקף - זוקף בשם, וכל הכורע - כורע בברוך, ההוא שנאמר בו וברוך אל עליון, כולל עשר ספירות ממעלה למטה, שהוא מקור כל הברכות. וכל הזקף זוקף בשם, פעמים למה? היה לו לומר, כל מי שמתפלל, כורע בברוך וזוקף בשם! למה שתי כריעות ושתי זקיפות? אלא הסוד של שתי כריעות - הראש והגוף, עד ח"י העולמים שהוא כולל שמונה עשרה חליות. וזהו עד שיתפקקו כל החליות שבשדרה, ועליה נאמר ביעקב (בראשית לג) וישתחו ארצה שבע פעמים. וכמו ששתי כריעות הם בראש וגוף שהוא ברוך, כך צריך שם שתי זקיפות.

אמר רבי אלעזר, אבא, סוד עליון יש יותר שירידת הנביעה מבפנים היא יתרה. שתי כריעות הן י"ו למי? אל ה"ה, ושתי זקיפות בה"ה להעלות ה' עם י', ה' עם ו', כמו שבית ראשון ושני שהסתלקו בשני עמודים, ועליהם נאמר (תהלים קמה) סומך ה' לכל הנפלים וזוקף לכל הכפופים.

אמר לו, והרי נתבאר כל הכורע כורע בברוך, שהוא אל עליון שנכללים בו עשר, איך הם כפולים שם עשר שניים שהיו שם שתי כריעות? שהרי הכריעות הן עשר ממעלה למטה. וזקיפות עשר ממטה למעלה. וסוד הדבר - אל"ף ה"א יו"ד ה"א. יו"ד ה"א וא"ו ה"א. הכריעות בעשר מן אלף של אדנ"י, עד עשר זקיפות מן י' של אדנ"י, עד אלף מן אדנ"י הוא אהיה. י' מן אדנ"י הוא יהו"ה. ומשום זה כל הכורע כורע בברוך אל"ף ה"א יו"ד ה"א. וכל הזקף זוקף בשם יו"ד ה"א וא"ו ה"א. הרי כאן זקיפה

אחת וכריעה אחת. הכריעה באהיה, זקיפה ביהו"ה, והכל באדני. אם כן, זקיפה שניה וכריעה שניה במה?

אמר רבי שמעון, ברוך בני לעתיק הימים, ודאי שזקיפה וכריעה שניה צריך לעלות העלות, שמוריד אותו ממעלה למטה ולהעלות בו השכינה, שהוא זוקף אותה בשם יהו"ה שהכל בידו וברשותו. העליה והירידה והנביעה ברשותו, שלא מוריד אלא ברשותו. ואם הוא לא מוריד נביעה, לא יורדת. ואם הוא לא מוריד, אין עליה לשכינה, והנביעה לא יורדת לה. שמחו כל החברים ושמח רבי אלעזר. יצא קול ואמר על רבי שמעון: ישמח אביד ואמך. ועל רבי אלעזר - ותגל יולדתך.

ועוד נעשה אדם, התחברו אופן ומלאך וכסא ואמרו נעשה אדם, שיהיה בשתפות שלנו. הנשמה מכסא, והרוח מהמלאך, והנפש מהאופן, שיהיה בדיוקן שלנו לברך ולקדש ולחדד אותו כמנונו.

ועוד נעשה אדם. בינתיים הנה הניח של הזקנים, העתיק של העתיקים, נרד ואמר, שמעון שמעון, מי הוא שאמר נעשה אדם? ויאמר אלהים, מי הוא כאן האלהים הזה? מיד פרח, ולא ראה אותו. כמו ששמע רבי שמעון שאמר לו שמעון שמעון ולא קרא לו בשם רבי, אמר ודאי הוא הקדוש ברוך הוא, שנאמר בו (דניאל ז) ועתיק הימים יושב, ולבושו כשגל לבן. כעת השעה לפתח בסוד הזה, שנדאי כאן יש סוד שאין רשות לגלות, וכעת משמע שנתנה רשות לגלות.

פתח ואמר, למלך שהיו לו כמה בנינים לבנות, והיה לו אמן, והאמן לא היה עושה דבר אלא ברשות המלך. זהו שכתוב (משלי ח) ואהיה אצלו אמן וגו'. המלך ודאי הוא החכמה העליונה למעלה, והעמוד האמצעי הוא המלך למטה. אלהים האמן למעלה, וזו האם העליונה. אלהים האמן למטה, וזו השכינה שלמטה. ואין לאשה לעשות דבר בלי הרשות של בעלה.

וכל הבנינים שהיו בדרך אצילות, היה האב ואמר באמירה לאם יהי כך - וכך היה. זהו שכתוב (בראשית א) יהי אור ויהי אור. ויאמר, היה ואמר לאלהים יהי אור, בעל הבנין הוא שאמר, והאמן עושה מיד. וכך בכל הבנינים שהם בדרך אצילות היה ואמר יהי רקיע, יהי מארת, והכל מיד נעשה.

כשהגיע לעולם הפרוד, שהוא עולם הנפרדים, אמר האמן לבעל הבנין, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. אמר בעל הבנין, ודאי טוב הוא לעשותו, אבל עתיד הוא לחטא לפניך, משום שהוא כסיל. זהו שכתוב (משלי י) בן חכם ישמח אב ובן כסיל תוגת אמו. היא אומרת, אחר שחטאו תלוי באם ולא באב, אני רוצה לברא אותו בדיוקני. זהו שכתוב (בראשית א) ויברא אלהים את האדם בצלמו, ולא רצה להשתתף בו האב.

בזמן שחטא מה כתוב? ובפשעיהם שלחה אמהם. אמר המלך לאם, ולא אמרתי לך שעתידי הוא לחטא? באותו זמן גרש אותו, וגרש אותה עמו. ומשום זה כתוב בן חכם ישמח אב, זה אדם שהוא בדרך אצילות. ובן כסיל תוגת אמו, זה אדם של בריאה.

קמו כל החברים ואמרו, רבי רבי, וכי יש פרוד בין האב לאם, שמצדו של האב הוא בדרך אצילות ומצד האם בבריאה? אמר, חברים חברים, לא כך, שהנה אדם של אצילות, זכר ונקבה היה מצדו של האב והאם. וזהו (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. יהי אור מצד האב, ויהי אור מצד האם. וזהו אדם דו פרצופים, ולזה אין בו צלם ודמות. אלא שלאם היה כפניי שעולה לחשבון אלהים, והכפניי הוא אור וחשך. ומשום החשך ההוא שהיה בכפניי ההוא אמר האב שעתידי הוא לחטא לאדם של בריאה, שהוא אור לבוש עליון, וזהו האור שברא הקדוש ברוך הוא ביום הראשון שגזז אותו לצדיקים.

והחשך ההוא שנברא ביום הראשון לרשעים, זהו שכתוב (שמואל א ב) ורשעים בחשך ידמו. ומשום אותו החשך שהיה עתיד להחטא לאותו האור, לא רצה האב להשתתף בו. ומשום זה אמר נעשה אדם בצלמנו, האור ההוא. כדמותנו, החשך ההוא, שהוא תלבוש של האור כמו שהגוף הוא לבוש לנשמה. זהו שכתוב (איוב י) עור ובשר תלבישני. שמחו כל החברים ואמרו, אשרי חלקנו שזכינו לשמח דברים שלא נשמעו עד עתה.

פתח רבי שמעון ואמר, (דברים לב) ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי. אמר, שמעו חברים דברים עתיקים שאני רוצה לגלות, מאחר שנתנה לי הרשות לגלות. מי הוא שאמר ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי? אלא זהו עלת על כל העליונים. וההוא נקרא עלת העלות, עלת מאלו העלות שלא נעשה אחת מן העלות הללו שום מעשה עד שנוטל רשות מהעליון ההוא שעליו, כמו שבארנו למעלה בנעשה אדם.

נעשה ודאי על שנים נאמר. שזה אמר לאותו שלמעלה ממנו נעשה, ולא עושה דבר אלא ברשות באמירה מאותו שלמעלה ממנו, ואותו שלמעלה ממנו לא עושה דבר עד שנוטל עצה מחברו. אבל אותו שנקרא עלת על כל העלות, שאין למעלה ממנו, ואין למטה ששונה לו. זהו שכתוב (ישעיה מ) ואל מי תדמיוני וגו'. אמר, ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי, שנוטל ממנו עצה, כמו ההוא שאמר

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ.

קמו כל החברים ואמרו, רבי, תן לנו רשות לדבר במקום הזה. אמרו, והרי אמרת למעלה שעלת העלות אמר לפתור נעשה אדם, ואיך אמרו בעלת העלות שלא נוטל עצה ורשות אלא הוא לבדו בלי שתוף וחשבון, שכתוב ואין אלהים עמדי, אפלו אלהים של אצילות?

אמר להם, תהיינה שומעות אַזְנֵיכֶם מה שפיכם מדבר. והרי לא אמרתי לכם עכשו שיש שנקרא עלת העלות, ואינו אותו שנקרא עלת על כל העלות! שעלת על כל העלות אין לו שני שנוטל עצה ממנו, שהוא יחיד קדם הכל, ואין לו שתף.

ומשום זה אמר ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי, שנוטל ממנו עצה. שהוא יחיד קדם הכל, ואין לו שני ולא שתף ואין חשבון. שיש אחד בשתוף כמו זכר ונקבה שנאמר בהם כי אחד קראתיו וכו'. אבל הוא אחד בלי חשבון ובלי שתוף, ומשום זה ואין אלהים עמדי. קמו כל החברים והשתטחו לפניו ואמרו, אשרי מי שרבונו מסכים עמו לגלות סודות טמירים שלא היו מתגלים למלאכים קדושים.

אמר להם, חברים, יש לנו להשלים הפסוק, שכמה סודות טמירים בפסוק הזה, אני אמית ואחיה וגו'. חברים, אני אמית בספירה, ואחיה בספירה. מצד הימין חיים, ומצד השמאל מיתה. ואם לא הסכימו שניהם בעמוד האמצעי, לא מתקנים הדין, שהוא במושב שלשה יחד.

ולפעמים מסכימים השלשה לעשות דין, ותבא יד ימין שהיא פשוטה לקבל שבים, שהיא יהוה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וזו השכינה נקראת יד ימין מצד החסד, יד שמאל מצד הגבורה. יד ית"ן ה מצד העמוד האמצעי. כשאדם חוזר בתשובה, היד הזו מצילתם מן הדין, אבל כשדן עלת על כל העלות, נאמר בו ואין מדי מציל.

ועוד, שלש פעמים יש בפסוק הזה אני אני אני, שיש בהם א א י י י, שנרמזו ביו"ד ה"א וא"ו ה"א. יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ויש בהם שלש וו"וים - וא"ו ואח"ו ואנ"ו, שנרמזו בשמות הללו. ועם כל זה שבארו החברים את הפסוק הזה אצל אלהים אחרים - ראו עתה כי אני אני הוא, זה הקדוש ברוך הוא ושכינתו שנאמר בהם אנ"ו וה"ו. ואין אלהים עמדי - זה סמא"ל ונחש. אני אמית בשכינה את מי שהוא רשע, ואני אחיה בה את מי שהוא צדיק. ואין מדי מציל - זו יד ית"ן ה שהיא ית"ן ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א. והיא כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, והכל אמת.

אבל מה שנאמר למעלה על העליון שהוא עלת על כל העלות, הסוד הזה לא נמסר אלא לחכמים ונביאים.

ועוד נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, הרי פרשיוה החברים על מלאכי השרת, שהם אמרו את הפסוק הזה אחר שהיו יודעים מה שהיה ומה שעתיד להיות. והם היו יודעים שהיה עתיד לחטא, ולמה רצה לעשות לו? ולא עוד, אלא צא וצאל היו מקטרגים עליו בזמן שאמרה השכינה לקדוש ברוך הוא נעשה אדם.

אמרו, מה אדם ותדעוהו, מה אתה רוצה לעשות אדם ותדעוהו, ועתיד לחטא לפניך באשתו שהיא חשד, שהאור הוא זכר, החשד נקבה, השמאל חשד של בריאה. באותו זמן אמרה לו השכינה, בזה שאתם מקטרגים, אתם עתידים לנפל. זהו שכתוב (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם, וחשקו בהן וטעו בהן, והפילה אותם השכינה מקדשתם.

אמרו החברים, אם כך, צא וצאל לא משקרים בדבריהם, שודאי בנקבה היה עתיד לחטא אדם. אלא כך אמרה השכינה, אתם שהזדמנתם לקטרג לפני יותר מכל צבא המרום, אם אתם הייתם טובים מאדם במעשיכם, נאה לכם לקטרג עליו. אבל אם הוא עתיד לחטא עם אשה אחת, אתם בגושים רבות, כמו שנאמר (שם) ויראו בני האלהים את בנות האדם. בנות האדם ולא בת האדם. ולא עוד, אלא אם אדם חוטא, הרי הקדים לו תשובה לחזר לרבונו ולהתתקן במה שחטא.

אמרו לו החברים, אם כן למה כל זה? אמר רבי אלעזר לחברים, אם לא היה כך שברא הקדוש ברוך הוא יצר טוב ויצר הרע שהם אור וחשך, לא היתה זכות וחובה לאדם של בריאה, אלא משום שנברא משניהם. ומשום זה (דברים ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע. ובחרת בחיים. אמרו לו, ועוד כל זה למה? לא היה נברא לחטא לפני ית"ן ה, ולא גורם כל מה שגורם למעלה, ולא היה לו לא ענש ולא שחר.

אמר חברים, מן הדין היה לברא אותו בשביל התורה, בגללה נברא, שכתוב בה שחר לצדיקים וענש לרשעים, ולא היה שחר לצדיקים וענש לרשעים. אלא בשביל אדם של בריאה, לא תהיה בריאה לשבת יצרה. אמרו, ודאי כעת שמענו מה שלא שמענו עד עכשו, שודאי לא ברא הקדוש ברוך הוא דבר שאינו צריך.

ולא עוד, אלא התורה של בריאה היא חלבוש של השכינה. אם אדם לא היה עתיד להברא, היתה

השְׂכִינָה בְּלִי כְסוּי, כְּמוֹ עֵינִי. וּמִשּׁוּם זֶה, כָּל מִי שְׁחוּטָא כְּאֵלוֹ הַפְּשִׁיט אֶת הַשְׂכִּינָה מִלְּבוּשָׁה, וְזֶהוּ עֲנִשׁוֹ שֶׁל אָדָם. וְכָל מִי שֶׁמִּקְיָם אֶת מַצּוֹת הַתּוֹרָה, כְּאֵלוֹ הַלְבִּישׁ אֶת הַשְׂכִּינָה בְּמִלְּבוּשֶׁיהָ. וּמִשּׁוּם זֶה פְּרִשּׁוּהָ בְּכִסּוּי שֶׁל צִיצִית (שְׁמוֹת כב) כִּי הִיא כְּסוּתָה לְבָדָה הִיא שְׁמַלְתּוֹ לְעָרֹ בָּמָה יִשְׁכַּב, בְּגָלוֹת, וְהָרִי פְּרִשּׁוּהָ.

בֹּא וְרֵא, הַחֲשָׁד הוּא הַשְּׁחֹר שֶׁל הַתּוֹרָה, הָאוֹר הַלְכָן שֶׁל הַתּוֹרָה. וּכְשֶׁאוֹתוֹ הָאוֹר מִתְּלַבֵּשׁ בַּחֲשָׁד, נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֶאֱמָה (שִׁיר הַשִּׁירִים א). וּכְשֶׁמִּסְתַּלַּק מִשָּׁם אֹר שֶׁהוּא לָבָן, הִיא אוֹמֶרֶת אֶל תִּרְאֵנִי שְׂאֵנִי שְׁחֹרָרֶת. וְהַתּוֹרָה כְּמוֹ בַת הָעֵינִי שֶׁהִיא שְׁחֹרָה וְנִפָּה בְּאוֹר שְׁמֵאִיר בָּהּ, וּמִשּׁוּם זֶה בַת הָעֵינִי וְהָאוֹר הַמֵּאִיר בָּהּ אֶמַר דָּוִד (תְּהִלִּים כז) ה' אוֹרִי וְיִשְׁעֵי מִמִּי אִירָא. אוֹרִי - אוֹר י', שֶׁהִיא בַת עֵינִי. וְשִׁנִּי גִּוְנִים יֵשׁ לָהּ, אוֹר מִבְּפָנִים וְחֲשָׁד מִבְּחוּץ לִהְיוֹת שׁוֹלֵט בָּהֶם עַל כָּל הַקְּלָפוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה. בְּלָבוֹשׁ שֶׁל אוֹר הִיא שׁוֹלֵטֶת עַל כָּל אוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וְלָכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִנֵּה אוֹר בְּמוֹשְׁבָתָם, וּבְלָבוֹשׁ שְׁחֹר שׁוֹלֵטֶת עַל הַרְשָׁעִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וְרִשְׁעִים בַּחֲשָׁד יָדְמוּ.

וְעוֹד, שֶׁהָאוֹר הוּא מִצַּד הַיָּמִין, שֶׁהוּא אוֹר הַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יְהִי אוֹר, זֶה אֲבִרְהָם, וְיִקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. הַחֲשָׁד מִצַּד הַשְּׂמָאל שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהוּא הַיּוֹם הַשֵּׁנִי, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַתִּכְתֹּב עֵינָיו מִרְאֵת. וְלַחֲשָׁד קָרָא לִילָה וְגו'. אָדָם, זֶה יַעֲקֹב, הַתְּלַבֵּשׁ בְּשִׁנִּיָּהֶם, בְּאוֹר שֶׁל הַיָּמִין וּבַחֲשָׁד שֶׁל הַשְּׂמָאל.

וּבְשִׁנִּיָּהֶם הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי הוּא עֲמוּד הָעֵינִי יוֹמָם וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה, שְׁמֵאִיר בְּשִׁנִּיָּהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת יג) לֹא יָמִישׁ עֲמוּד הָעֵינִי יוֹמָם וְעֲמוּד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעַם וְגו'. הָעֵינִי מִהַצַּד שֶׁלּוֹ מִים. הַחֲשָׁד מִהַצַּד שֶׁלּוֹ אֵשׁ. הָעֲמוּד הוּא הַשְּׁלֹם בִּינִיָּהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב כה) עֲשֵׂה שְׁלֹם בְּמִרוֹמָיו. וּכְשֶׁהוּא בְּאֲמֻצָּע, וְלֹא קָרֵב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלֵּילָה. לֹא קָרֵב הַמִּים לָאֵשׁ, וְלֹא אֵשׁ לַמִּים. כְּמוֹ שֶׁהוּא הַפְּרִיד בִּינֵיהֶם, זֹהִי מַחֲלָקֶת לָשֵׁם שְׁמִים, הֵלֵל וְשְׂמָאִי.

כְּנֻגָּד שְׁנֵי אֲמוֹרָאִים בְּרִקְיעַ - מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל, וְשֶׁר שְׁלֹם מְכַרְיעַ בִּינֵיהֶם, שֶׁהוּא נוֹרִיאֵל אוֹרִיאֵל. אוֹרִיאֵל נִקְרָא מִצַּד שֶׁל הַיָּמִין, נוֹרִיאֵל מִצַּד הַשְּׂמָאל, וְהוּא אָדָם שְׁלֵמָטָה, מַטְטֵרוֹ"ן שְׁמוֹ, שֶׁשׁוֹלֵט עַל כָּל בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּרְדּוּ בְּדָגַת הַיָּם. אֵלּוֹ תִּלְמִידֵי חֲכָמִים שְׁמַתְרָבִים בָּיָם הַתּוֹרָה שְׁיִוְרָשִׁים מִשָּׁם וְכו'.

בְּרֵאשִׁית בְּרִ"א שִׁי"ת, וְזֶה מַטְטֵרוֹ"ן אוֹת בְּצַבָּאוֹ, וּבְשִׁבִּילוֹ נֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ד) וַיֵּשֶׁם ה' לָקִין אוֹת, לְהִגֹּן עָלָיו. מִה שֶׁהִנֵּה הוֹלֵךְ נֶעַ וְנָד בְּגִלְגּוּל, נַעֲשֶׂה נוֹד. מִיָּד וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קְדָמַת עֵדֶן. וְזוֹ אוֹת בְּרִית הַמִּילָה שֶׁקָּנָא עַל שֶׁל אַחִיו, מִשּׁוּם שֶׁנּוֹלַד מֵהוּל. וּבִיאָזָה מִקוֹם זָכָה לוֹ? בְּקִינִי, מִשּׁוּם שֶׁשָּׁם חָזַר בַּתְּשׁוּבָה וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ בְּנָיו שֶׁנִּכְנְסוּ לָגֶן עֵדֶן, וּמִשּׁוּם זֶה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קְדָמַת עֵדֶן.

אַחֵר כִּד עֲשֵׂה תוֹלְדוֹת מִצַּד הָרַע, וְהַתְּפִשְׁטוֹ בְּגִלְגּוּלִים בְּעוֹלָם, וְעֲלִיָּהֶם נֶאֱמַר וַיַּדַּע קִין אֶת אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת חֲנוֹךְ. חֲנוֹךְ מִהַצַּד שֶׁל קִין, וְזֶה יֶצֶר הָרַע, חֲנוֹךְ לְרַע. וַיֵּשׁ חֲנוֹךְ מִהַצַּד שֶׁל אָנוֹשׁ, שֶׁהוּא יֶצֶר הַטוֹב, חֲנוֹךְ לְטוֹב, וְנֶאֱמַר בּוֹ (שֵׁם ה) וַיִּתְּנֵהוּ חֲנוֹךְ אֶת הָאֱלֹהִים וַאֲיָנָנוּ כִּי לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים. וְזֶה חֲנוֹךְ שֶׁנֶּהֱפַד בְּשָׂרוֹ לְלִפְיֵי אֵשׁ.

וּשְׁלֹשָׁה הֵם: אָדָם, שֵׁת, אָנוֹשׁ. מֵאֲנוֹשׁ הַתִּיַּחֲסוֹ כָּל הַדּוֹרוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב אִזּוֹ הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם ה'. מִשָּׁם הַתְּפִשְׁטוֹ כָּל הַגִּלְגּוּלִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים. חֲנוֹךְ שֶׁיִּצְא מֵאֲנוֹשׁ הוּא מַטְטֵרוֹ"ן שֶׁנֶּהֱפַד בְּשָׂרוֹ לְלִפְיֵי אֵשׁ, וְהוּא נוֹרִיאֵל, וְעַל שְׁנֵיהֶם נֶאֱמַר וְהַחִיּוֹת רָצוּא וְשׁוֹב. רָצוּ"א זֶה נוֹרִיאֵל. וְשׁוֹ"ב מַטְטֵרוֹ"ן, כִּד עוֹלָם בַּחֲשָׁבוֹן. כְּמִרְאָה הַבֶּזֶק, אֵלּא הוּא כְּמִרְאָה הַקִּשְׁת׃ אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינָיו, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בְּרֵאשִׁית ט) וְהִנֵּה בְּעֵינָיו עֵינֵי הָאֶרֶץ וְנִרְאָתָה הַקִּשְׁת׃ בְּעֵינָיו, וּבְשִׁבִּילוֹ נֶאֱמַר (שֵׁם) וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמִּים לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל בָּשָׂר, מִשּׁוּם שֶׁהַתְּהַפָּד לְלִפְיֵי אֵשׁ. וְכָל הַמִּלְאָכִים הַמִּמְנִים עַל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁל הַגִּלְגּוּלִים הֵם מִשָּׁם.

וְעוֹד כְּמִרְאָה הַקִּשְׁת׃, עָלָיו נֶאֱמַר לְמִשָּׁה (שְׁמוֹת כה) וַיִּרְאָה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אֵתָה מִרְאָה בְּהָר. כְּמִרְאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת מֹשֶׁה כִּן עֲשֵׂה אֶת הַמִּנְרָה (בְּמִדְבָר ח). וְזֶה מַטְטֵרוֹ"ן, מִי שְׁלֹ מִנְרָה. נוֹרִיאֵל אֵשׁ דּוֹלֶקֶת, וְהוּא ט"ט, וְהִיו לְטַטְפוֹת בֵּין עֵינָיו. וְהַכָּל נִתְפַּשֵּׁט מֵאֲנוֹשׁ, וּמִשּׁוּם זֶה אִזּוֹ הוּחַל לְקָרָא בְּשֵׁם ה'.

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים (בְּרֵאשִׁית א). הַפְּסוּק הִנֵּה הַתְּפִרָּשׁ לְשִׁבְעִים פָּנִים בָּמָה שֶׁפְּרִשּׁוּהוּ רְבוּתֵינוּ שִׁבְעִים פָּנִים לַתּוֹרָה. בְּרֵאשִׁי"ת בַּת בְּתַחֲלָה, לְמָה? אֵלּא כִּד פְּרִשּׁוּהָ רְבוּתֵינוּ שֶׁל הַמִּשְׁנָה, בַּת תַּחֲלָה - סִימָן טוֹב לְבָנִים. וּמָה? אֵלּוֹ שֵׁשׁ הַסְּפִירוֹת שֶׁכְּלוּלוֹת בְּעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, שֶׁנֶּאֱמַר עֲלִיהֶן (שְׁמוֹת כ) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עֲשֵׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. וְהֵם שֵׁשׁ פְּעָמִים טוֹב שֶׁבְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.

וּבִיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּעָמִים כִּי טוֹב, אַחַד שֶׁל הַיּוֹם הַשֵּׁנִי שֶׁל בְּרֵאשִׁית, וְאַחַד שֶׁל הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. וְהֵם (דְּבָרֵי הַיָּמִים א-כט) הַגִּדְלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי כָל, שֶׁהוּא הַצַּדִּיק. וְהַבַּת הַזֹּאת הִיא הַשְׂכִּינָה הַתַּחְתּוֹנָה, מְלָכוֹת הַקִּדְשׁ, הַעֲשִׁירִית לְתַשְׁעָה, וְהַשְּׁבִיעִית לְשִׁשָּׁה, וְהַרְבִּיעִית לְשִׁלְשָׁתָה הָאֲבוֹת, וּשְׁמִינִית לְשִׁבְעָה, חַג שְׁמִינִי עֶצְרֶת.

וְהִיא בַת קוֹל, הַרְבִּיעִית לְשִׁלְשׁ הַדְּרָגוֹת שֶׁהִיו מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ, וְהֵם: תּוֹרָה, נְבוּאָה, רוּחַ הַקִּדְשׁ, בַּת קוֹל. וְכָלֶם כְּלוּלוֹת בְּמִלְכוּת הַקְּדוּשָׁה, הִיא הַתּוֹרָה מִצַּד שֶׁל הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי,

תורת ה' תמימה. והיא הנבואה מהצד של נצח ויהוד, שהם שני נביאי אמת, בכל הצורות והמראות והדמיונות והחזיונות של הנביאים, כלם רשומים בבת העין, שהיא לבת אש מתוך הסנה. י' כלולה מעשר מראות, ומאירה משלשים ושנים אלהים של מעשה בראשית, כלולה מעשרה מאמרות, ובה הלב רואה, הלב יודע, הלב מבין.

ל"ב נתיבות פליאות חכמה, ועליה בארו בעלי הקבלה נגע בבת, וכלל בה כל המאמרות והנתיבות. ועשר האמירות ושלשים נתיבות הן ארבעים ושתים שרמו בהם משה בשיר של פגעים. כ"י ב"י חשק ואפלטו. כ"י ב"י - ארבעים ושתים. שבהם נקראת יד הגדולה יד החזקה יד רמה.

והיא רוח הקדש מהצד של צדיק חי העולמים. והיא בת קול מצדו של העמוד האמצעי, שנקרא קול השופר, הקל קול יעקב. (שמות יט) משה ידבר והאלהים יענו בקול.

היא בת קול שמנהמת כיונה, שנאמר (שיר ב) יונתי בחגגי הסלע. ובארו עליה, בת קול היתה יוצאת מן השמים ואומרת הלכה כפלוני.

היא בת הקול שנאמר עליה (תהלים יז) שמרני כאישון בת עין. היא בת שנאמר בה (תהלים מה) כל כבודך בת מלך פנימה וגו'. פנימה למשנה של הפנים שהם נראים מצד של יהו"ה. ממשבצות זהב לבושה, מהצד של אדני"י, שהוא דין של גבורה,

והיא פנימה רחמים. שעמוד האמצעי שנוסע בימין וכלולים יחד יאהדונה"י. אדני"י לבוש ליהו"ה, והאות י' כבודך בת מלך פנימה. והם בת עין ימין ובת עין שמאל, יי מן יאהדונה"י, והיא הבת מצד החסד, דרגתו של אברהם, שנאמר בה בת היתה לאברהם ובכל שמה, שנאמר (בראשית כג) וחי ברך את אברהם בכל.

שנית בראשית, פרשה רבותינו, למה התורה מתחילה בבי' אלא הרי פרשה, אדם חטא שאכל מעץ הדעת טוב ורע, וקלל את האדם עשר קללות, ותשע לארץ, חסר אחד שלא התקללה הארץ. וזו היא שנתנה תורה פתח בבי"ת, שהיא ברכה, להוציא את העולם מקללתו. ועל פן מתחיל בבי', ועליה נאמר (משלי י) ברפת ה' היא תעשיר. (יחזקאל מד) להניח ברכה אל ביתך.

ומאיה מקום נקראת ברכה? למלך שרצה לבנות פלטרינו, חפר בארץ וחרר לו מעין מים. אמר, מאחר שיש לי מעין מים, אבנה בית. והינו בחכמה יבנה בית. והמקור של אותו הנהר מעין שאין לו סוף ולא הפסק. זה הכתר העליון. ואותו הבית כשמתמלא מחכמה, נקרא בת, ב"י, והינו בחכמה יבנה בית. כל אשה בת לבעלה. ובי"ת קטנה התמלאה מתפארת, דהינו תורה, ובו נקראה בת.

אבל האם העליונה בתוספת י'. ושלמה אמר (מלכים א-ו) והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה. מהי אבן שלמה? זו י' שעליה נבנה הבית, ומשום זה בחכמה יבנה בית. וזו י' קטנה שעליה נבנה הבית שלמה, כמו שנבנה באות י' הבית שלמה, והם בית ראשון ובית שני. והם י"י מן יהו"ה אדני"י, עליהם נאמר (דברים כז) אבנים שלמות תבנה את מזבח ה' אלהיך. את - לרבות המזבח השני.

אמר רבי אלעזר ושאר החברים שהיו עמו, ודאי שאילו לא באנו לעולם אלא לשמע את זה - דינו. וכעת נודע בו מי נתברכה ונקראה ברכת ה', והינו ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה. מן המלא מתברכת, ומשם נשקים כל אותם שצריכים להיות משקים. אמר המלך, אחר שיש לי מעין, אטע אילו, והינו בן, שהוא בן מלשון בנן, כמו שבארו רבותינו, אל תקרי בנך אלא בונך. ופרשה, בנות בכלל בנים.

והאב, שהוא מקור החכמה, הוא הכתר. מקור החכמה השני מה הוא? אמר לו, אמר ב"י. אמר לו, בפסוק הזה רמז לו שלמה (משלי ה) יהי מקורך ברוך, וזה צדיק. ומשום זה נאמר בו ברכות לראש צדיק, וזה שלום. ושלמה נקרא על שמו שלמה, ונאמר בו והמלך שלמה ברוך. ומשום זה אין אשה מתברכת אלא מפרי בטן של בעלה, שהוא זרע מברית חי העולמים, הכולל שמונה עשרה ברכות התפלה. ומשום זה, מי שרוצה להיות משקה ממנו, צריך לכרע אליו.

ויוסף הצדיק, כשזכה לדרגה הזו של צדיק חי העולמים, ראה בחלום שכל הדרגות היו כורעים לדרגתו. זהו שכתוב (בראשית לו) והנה השמש והירח וגו'. ומשום זה, כל הכורע כורע בברוך.

אמר לו, ברוך בני לעתיק הימים, ישמח אביך ואמך. אביך - זה הקדוש ברוך הוא. אמך - זו השכינה. ותגל ולולדתך - זו אמך שלמה. שודאי שמאותו ברוך מתברכת השכינה שלמה. והברכות שלו באות מן המלך, שהיא חכמה העליונה על ידי העמוד האמצעי. ומשום זה גוף וברית נחשבים לאחד. וכמו שהצדיק הוא מקור השכינה התחתונה, אף כך העמוד האמצעי הוא מקור הצדיק, והחכמה העליונה מקור העמוד האמצעי, וכתר מקור החכמה העליונה. ובכל מקום ברוך - זכר, וברכה - נקבה, והינו להניח ברכה אל ביתך.

בא וראה, יש שכינה שנקראת אמה, ושכינה שנקראת שפחה, ויש שכינה שנקראת בת המלך. כך יש איש ויש איש. יש איש שנאמר בו (שמות טו) ה' איש מלחמה, ויש איש שנאמר בו (דניאל ט) והאיש



גבריאֵל. ומשום זה הנשמה שמחַיבת בגלגול - אם היא בתו של הקדוש ברוך הוא.

אם תאמר שנמכרת בגוף נכרי ששם השלטון של יצר הרע שהוא מהצד של סמ"ל - חס וחלילה! זהו שפְּתוּב (ישעיה מב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, שהוא יצר הרע. ואותו הגוף שבו שורה בת המלך נאמר שנמכר לפתרים התחתונים של הטמאה - חס וחלילה! עליה נאמר והארץ לא תמכר לצמיתת כי לי כל הארץ.

ומי הגוף של בת המלך? זה מטטרו"ן. ואותו הגוף הוא אמה של השכינה. אף על גב שהיא נשמה שהיא בת המלך, שבויה שם בגלגול שבאים בגלגולים. משום שבאה לשם, מה פתוב בו? (שמות כא) וכי ימכר איש את בתו לאמה וגו'.

ועוד וכי ימכר איש את בתו, איש - זה הקדוש ברוך הוא. את בתו - אלו ישראל, שהם מהצד של בת יחידה נקראו בתו. אם תאמר שניצאו מצד העבד שהוא מטטרו"ן כמו שאלו נצאו במנוסה ממצרים - לא תצא כצאת העבדים. זהו שפְּתוּב (ישעיה נב) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו.

בא וראה, מיד כשנולד אדם, נותנים לו נפש של בהמה מצד הטהרה מאלו שנקראו אופני קדש. זכה יותר - נותנים לו רוח מצד החיות שהן חיות הקדש. זכה יותר - נותנים לו נשמה מהצד של הכסף, ושלש אלו הם: אמה ועבד ושפחה של בת המלך.

זכה יותר - נותנים לו נפש בדרך של אצילות מהצד של בת יחידה, והיא נקראת בת מלך. זכה יותר - נותנים לו רוח של אצילות מן הצד של העמוד האמצעי, ונקרא בן לקדוש ברוך הוא, זהו שפְּתוּב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. זכה יותר - נותנים לו נשמה מצד האב והאם. זהו שפְּתוּב (בראשית ב) ונפח באפיו נשמת חיים. מי החיים? אלו הם י"ה, ועליהם נאמר (תהלים קנ) כל הנשמה תהלל יְהוָה. ונשלים בו יהו"ה.

זכה יותר - נותנים לו יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא אדם בדרך של אצילות למעלה, ונקרא בדיוקו של אדונו, ועליו נאמר (בראשית א) וירדו בדגת הים. זהו השלטון בכל הרקיעים ובכל אופנים ושפים וחיות ובכל הצבאות והכחות שלמעלה ולמטה. ומשום זה, כשאדם זוכה בנפש מהצד של בת יחידה, נאמר בה לא תצא כצאת העבדים.

ובאבד רשעים רניה, הוא הנר, שהוא נהר יצא מעדן. ומה הוא? מצוות עשה ומצוות לא תעשה כחשבון נהר, והוא הנר המאיר לכל אדם, ועל זה ובאבד רשעים רנה. ובאותו זמן שהטחול אינו שוחק, ימלא שחוק פיניו ולשונו רנה. ודאי ואז לא יכבה בלילה נר"ה, משום שטעמה כי טוב סחרה.

ובאותו זמן מתקנת ירושלים, שהיא הלב, היא הלי"ב, לה"י המזבח. יכבה כחשבון לה"י הלי"ב. לא יכבה בלילה נרה, שהיא הגלות. וזו ירושלים שהיא הלב, ותבנה על ידי הקדוש ברוך הוא. זהו שפְּתוּב בונה ירושלים ה'.

בראשית ברא אלהים. בריית א"ש. אמר רבי אלעזר, אבא, סוד הברית למה שמים ערלה בכלי עפר? אמר לו, בני, יום אחד שאלתי את אליהו, שאלתי אותו על ערלה אומרים תקנו לו כלי בעפר. אמר לי, ערלה ודאי היא בת זוגו של נחש הקדמוני, שגורם מיתה לאדם ולכל הבריות, ובגללו מתקנים כלי של עפר.

ואותו העפר מזון לאותו שנאמר בו ונחש עפר לחמו, ובזה הוא נפרד מהאדם, ועליו נאמר (שמות כ) לא תנאף, אל תתן לו מקום להנות ממנו, אלא שנותן לו מזון בחוץ. ומשום זה חלק לא תין אף, אל תתן לו מקום פריעה הנקבה של סמאל שופך דמים, עליו נאמר לא תרצח. לקלב צריך לתת דם. לזה עפר ולזה דם, לקים בהם (משלי כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. והכל בחוץ. ובזה מציל אותם מחבוט הקבר ומחרבו של מלאך המות. זהו לרשעים.

אבל לבינוניים הדם הזה נחשב לו דם הקרבן, והעפר הזה נחשב לו עפר המזבח. זהו שפְּתוּב (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי וגו', ונאמר בהם לא תבנה אתהו גזית, כדי שלא תעשה לך פסל. וזה של נדה או שפחה או גויה או זונה, כי חרבה הנפת עליה ותחללה. כלומר, מחלל שבת לצדיקים, שאין בהם הטהרה של הנחש, נעשה בקדשה וברכה ויחוד.

במקום של פריעה שורה בהם י"ה, ובמקום ערלה שורה בהם ו"ה, וסוד הדבר - מי יעלה לניו השמימי, בסופי תבות יהו"ה, כמו מי יעלה בהר ה'. נפשו, אותו שנאמר בו נשבע ה' בנפשו. ועליו נאמר (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

פתח רבי שמעון ואמר, (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו'. בא וראה, כבוד המלך העליון, כשבא את כל העולמות בסוד של השם הקדוש, נתן להם כח להנהיג העולם, וברא העולם העליון בסוד של יו"ד, והעולם התחתון בסוד של ה"א. זהו שפְּתוּב כי ביה ה' צור עולמים. והנהגת העולם התחתון הזה מראה בהנהגתו הכח שנתן לו מלמעלה למעלה.

אם אדם מהנה את הקדוש ברוך הוא בקרבנות של תפלה, כך הקדוש ברוך הוא מהנה אותו מאכלים זוהרים בעולם ההוא, שהם מאכלים של גוף המזון שלמעלה, מאכלים לנשמה מסודות התורה. האדם שעושה דירה לקדוש ברוך הוא ולשכינתו ולחילותיו בשבתות, כמו שנאמר ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורתם, לשון של דירה, כך הקדוש ברוך הוא מתקין לו דירה באותו העולם ולכל שבאים עמו.

שכמו שאדם עושה נחת לקדוש ברוך הוא ולשכינתו בשבת, כך הקדוש ברוך הוא עושה לאדם עם בת זוגו באותו העולם. הוא שומר את השכינה עמו בשבת שלא תתחלל, כך הקדוש ברוך הוא שומר את האדם עם בת זוגו שלא תתחלל.

אדם שלא מפריד בין הקדוש ברוך הוא ובין שכינתו, הקדוש ברוך הוא שומר את אותו אדם עם בת זוגו באותו העולם, ואין רשות לנחש להפריד ביניהם. ובכל מצוה ומצוה שמוקיר אדם את הקדוש ברוך הוא ושכינתו (בעולם הזה בכלם מוקיר הקדוש ברוך הוא את האדם) עם בת זוגו באותו העולם. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא כי מכבדי אכבד.

אדם שממליך את הקדוש ברוך הוא על השמים והארץ וארבעה הצדדים בעולם הזה, כך הקדוש ברוך הוא ממליך אותו על השמים והארץ וארבעה הצדדים בעולם ההוא. ומשום זה פרשה, כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו, ובאותו העולם הוא אדם בדיוקן של רבונו של הכל. וזהו ויבא אלהים את האדם בצלמו.

והמשפלים נזהרו בזה הרקיע, הוא הזהר הטמיר וגנוז, וזה הפת"ר. זהר בזהיר בשחקים זו חכמ"ה. זהר הזרק ניצוצות ומבהיק ככרם לעינים זו בינ"ה. זהר לבן פלגנה זו גדל"ה. זהר זהר אדם כמאדים זו גבור"ה. זהר מבהיק כולל לבן ואדם זו תפארת"ה. זהר זרק ככוב זה נצ"ח. זהר כולל לבן ואדם זה הו"ד. זהר זהר לכל עבר כמי שמפה פפטיש וזרק שביבים לכל הצדדים זה יסו"ד. וכלם משפיעים למלכות, ננסת ישראל.

ראשי אלפי ישראל המה (במדבר א), כתר חכמה חכמים. בינה נבונים. חסד חסידים. גבורה גבורים. בעלי תורה תפארת. נביאים נצח. חוזים הוד. צדיקים יסוד. מלכות מלכים. ועל שמה נקראו ישראל בני מלכים. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

[זה שיך לפרשת נח]

ויבן נח מזבח (בראשית ח). מה זה ויבן נח? אלא נח איש צדיק. ויבן מזבח, זו השכינה. הבנין שלו בין, שהוא העמוד האמצעי. ויסקח מכל בהמה הטהורה. בהמה למעלה ועוף למטה, מהי בהמה למעלה? אלא בהמה זה השור העליון, שנקרא האדם העליון שלמעלה, שנאמר בו מקור מפרים. ופרשיה מקור כותב, ששרן אחת היתה לו במצחו, וזוהי קרן היובל, שממנו קרו פני משה.

השור הזה הוא פר. פר הוא דין, עם ו' נעשה פור, רחמים סליחה, ועל שמו נקרא צום כפור. מה זה כ' בתוספת פור? אלא זה כתר מלכות. בא וראה, אין שכינה שלא נעשית כתר לאותה שלמטה ממנה. ומשום זה השכינה העליונה היא כתר מלכות, ומלכות נקראת צום שלה, היא המלכות (כפור). ומלכות נקראת צום כפור. מהצד של האם העליונה היא צום, אבל מצדו של העמוד האמצעי נקראת אכל.

לחם אבירים אכל איש, שהוא שנאמר בו ה' איש מלחמה. ומי כאן האיש? אלא זו מ' פתוחה מבפנים שבה אכלו את המן מ' שנה. אבל ס היא העולם הבא, שאין בו אכילה ושתיה, וכל הספירות נקראו צומות בה, ומשום זה הקרבנות שמתעבדים, שהם תפלות ובקשות, היא השכינה הפתוחה. והוא שנהנה ממנה, שהוא העמוד האמצעי, מריח כל הריחות של הקרבנות ומקריב אותם לאב ולאם. וזהו שכתוב (בראשית ח) וירח ה' את ריח הניחח. לא כתוב אלא את ריח הניחח, זו היא.

השושנה, ריח הטוב לאב והאם. השושנה היא ודאי עם חמשה עלים היא ה'. אבל הריח שלה ו' שהוא ריח, לא שורה בו עד שנפתחת להעלות ממנה ריח טוב. כשישראל פותחים בתשובה, השושנה נפתחת לבעלה, שהוא הריח שלה, ואותו הריח עולה אל האב והאם שהם י"ה, וירח ה' את ריח.

(שם) ויאמר ה' אל לבו. ויאמר ה' - זה האב, אל לבו - זו האם, שנאמר בה לב מבין. שבזמן שישראל חוטאים לאביהם שבשמים, נאמר ויתעצב אל לבו. ובזמן שמהנים ישראל לאביהם שבשמים בקרבנות של תפלה, כמו שנאמר (במדבר כח) צו את בני ישראל ואמרת להם את קרבני לחמי וגו'.

מיד - שמן וקטרת? שמח לב. וגורמים באותו הריח להריק שמן ונביעה מלמעלה בשכינתו. וזהו שכתוב (שיר א) לריח שמניך טובים שמן תורק שמוך על כן עלמות אהבוך. מה זה עלמות? שמונה עשר עולמות שפלולים בשמונה עשר עולמות שנאמר בהם רכב אלהים רבותים אלפי שגאן.

בינתיים הנה זקן הזדמן אליו. פתח ואמר, מה זה רכב? אמר לו, ר' היא חכמה, ראשית חכמה. בי' בינה. כ' כתר עליון. הם רכ"ב לאותו טמיר וגנוז שרוכב עליהם, ואלו שלש הספירות הן רוכבות על ח"י

העולמים, שהם תשע נקודות כפולות, והם אדם עליון טמיר וגנוי בטעמים ואדם שלמטה שהם תשע נקודות, הם שמונה עשר עולמות ששט בהם עלת העלות, שהוא האדם השלישי שלא התגלה בתורה ושט בהם, והם מרפבה לו. והשמונה עשר הזה איפה עולה? בוי"ת. ובגללו נאמר וירח ה' את ריח הניחח. וכשישראל מעלים ברכות בתפלות אליו פראוי, מיד נהנה משם. מה כתוב? ויאמר ה' אל לבו. (עכ"מ).

### תקונים

והמשפלים ישפלו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. פתח רבי שמעון ואמר, בטרם אצרך בבטן ידעתיך. זהו שכתוב אשר קדש ידיו מבטן. בטרם אצרך - זו רוח של יצירה. ובטרם תצא מרחם - זו נפש של עשיה. נביא לגוים נתתיך - זו הנשמה.

שקדם שאדם יבא לעולם, הוא נודע לרוחו ונשמתו וגופו (ונפשו) שמתחברים למעלה. ומשום זה ויאמר ה' אל אברהם, זו הנשמה שהיא אב לרוח ולנפש ורם לגוף. ועל אלו הרוח והנפש והגוף, עליהם נאמר הן כל אלה יפעל אל וגו'. הנשמה זה גוף פלוני. לך לך מארצך - זה שנוי מקום. וממולדתך - זה שנוי השם. ומבית אביך - זה שנוי מעשה.

שנוי מקום זה גלגול ראשון, שנעקר ממקומו וננטע בגוף אחר. ומי גרם לו את זה? משום שעקר את הארץ הקדושה ממקומה, שהיא השכינה, כמו שנאמר ובפשעיהם שלחה אמהם. וממולדתך, כאן סוד (בראשית מח) ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו, ובו יקראו בנחלתם. כדי שלא יכרת שם המת, יקרא על שם אחיו, וזה שנוי השם. ומי גרם את זה? משום שעקר האילן, שהוא עץ הגן ממקומו. כך נעקר ממנו, ונקרא עקר בלא בן, על שם שהוא עקר וי שכולל ששה צדדים ממקומו.

ומבית אביך - זה שנוי מעשה, ומי גרם לו את זה? משום שחטא במעשה, שהיא האם העליונה, מעשה בראשית, ששם גנוזה המחשבה, שאין עשיה בלא מחשבה. זהו שכתוב כלם בחכמה עשית. אל הארץ אשר ארצך - זה הגוף. כפי שהוא מחיב בחטאים, כך ננטע בו ונרפב עד שמהזיר מה שעקר למקומו.

קם העמוד אחר צלו של רבי שמעון ואמר, רבי רבי, סוד זה, סוד אחר עליון יש בגלגול למעלה בדרגות העליונות, וזהו ויאמר ה' אל אברהם, זהו שנאמר בו הלא אב אחד לכלנו. ומי אמר לו? אותו הרם שעליו, שהוא רם על כל גבוהים. ומה אמר לו? לך לך - שני גרושים, הם יי מן א'. האות וי משם גרש אותה אותו רם על כל רמים, שהוא עלת על כל העליונים. ולאן שלח אותו? אל הארץ אשר ארצך, זו השכינה התחתונה.

אמר לו רבי שמעון, אם כך, מה זה מארצך וממולדתך? אמר לו, רבי רבי, שלשת אלפים הם משלשה שמות שהם אהי"ה אהי"ה אהי"ה שנאמר למשה עליהם, שהוא הדיוקן של אותו וי העליונה.

ויאמר ה' אל משה אהיה אשר אהיה. אהיה שלחני אליכם. כאן נרמז שהתגרש משלשה אלה, שהם שלשה עולמות שנאמר בהם מארצך וממולדתך ומבית אביך (בראשית יב). וזוהי האם העליונה שהיא כתר אם כל חי. שהאות וי במעיה היא א' בכתר עליון, וא' השנית בבינה, ואל"ף היא שלישית באמצע של האות וי, וסוד הדבר - יו"ד ה"א וא"ו ה"א, והיא כתר מלכות. אל הארץ - זו שכינה התחתונה שכוללים בה כלם. ואעשה לגוי גדול ואברכה - מהצד של א' העליונה. ואגדלה שמך - מהצד של א' השנייה. והיה ברכה - מהצד של א' השלישית.

ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה. דע כי הלב הוא דיור הנשמה, והיא שבעה, שנאמר ארץ אשר לא במספנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. וכשיורדת הנשמה לטחול, שהוא רעב, משום שקבד לא נותן לו מהדם אלא השירים הרעים שלו, ומשום זה (שם) כי כבד הרעב בארץ.

באותו הזמן שיורדת שם הנשמה, פוחדת משם, שנאמר ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה. קדם שנקרבה שם הנשמה. ויאמר אל שרה אשתו - זה הגוף. ומה אומר לה? הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. את לפה בזכיות, ובגללך אני פוחד שיהרגו אותי בגללך, שצופה רשע לצדיק, ומשום זה ערום רעה רעה ונסתר. שצדיק שנמצא בין הרשעים, נתפס ביניהם. ומשום זה והיה כי יראו אתך המצרים, וזה סוד כל הבן הילוד. ומשום זה והרגו אתי ואתך יחי. אלא אמרי נא אחתי את. זהו שכתוב אמר לחכמה אחתי את. למען ייטב לי בעבורך - בעולם הזה. וחייתה נפשי בגללך - לעולם הבא.

בינתים הנה העמוד של האור שנראה בצלו של רבי שמעון, ואמר לו, רבי רבי, כאן סוד ולא צריך לכסות, משום בעלי חובות מראה לפניהם, בעלי עשר, שלא יהרגו אותו על ממונו. ומהו ממונו? בית והון נחלת אבות ומהי אשה משפלת. וזו בת עין, שנאמר בה כסות עינים, שצריך להתכסות בין הרשעים, משום אותו האור שמאיר בה, שהוא בעלה, שהוא סוד, צריך לכסותו מביניהם שלא נתפס

עליו.

משום שחשכה, שהוא נחש הקדמוני, מקנא על האור שהוא אור הגנוז, שנאמר בו ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו (שמות ב).

וכך מי שמתגלה לו אור שהוא ר"ז בין הרשעים, צריך לכסותו עד שיבאו הצדיקים להאיר ביניהם. זהו שכתוב אור זרע לצדיק. ואם לא מטמין אותו, מה כתוב? (בראשית יב) ויהי כבוא אברהם מצרימה, ויהללו אתה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה.

פתח רבי שמעון ואמר, אזי לבני העולם שהם אטומים בלב וסתומי עינים, שהרי כמה סודות נסתרים יש בתורה ולא משגיחים בהם, שאין רוצים אלא לאכל את התבן של התורה, שהוא הפשט, לבושה של התורה, ולא טועמים מן המלח שבפנים.

בא וראה, יש נשמה שהיא גוף לנשמה, ויש נשמה לנשמה, ויש נשמה ונשמה ונשמה נקבה שנקראת שרי. ואף על גב שנקראת זכר, הנשמה הזו אברהם בלי ה' היא טפלה לנשמה שהיא נקבה שרי ששם י', או לשרה ששם ה'. ומשום זה פרשה בעלי המשנה שטפל היה אברהם לשרה בנבואה, משום שהיא זכתה לשתי אותיות - י' בתחלה, שרי, ולבסוף שרה ביה'. כשהיתה ביו"ד היתה יחידה, וכשזכתה ביה' נקראת אם. וכשהיתה יחידה ביו"ד נאמר עליה שמרני כאישון בת עין.

ופרעה, שהוא דמות של נחש רשע, אחר ששבחוה, כתוב ותקח האשה בית פרעה. וזה רומז לגלות מצרים שגלתה השכינה במצרים. והנחש רצה לקרב אליה, מה כתוב? והזר הקרב יומת. וינגע ה' את פרעה. וזה רומז למכות שהכה הקדוש ברוך הוא את פרעה ואת המצרים ואת הממנים שלהם. ומה כתוב? ועתה הנה אשתך קח ולך. כמו שפרעה במצרים שאמר למשה ולישראל שלח מעל פני ויצאו. וזהו ההבטחה לשכינה ולישראל בגלות האחרונה.

מיד כשיצאו האמות עובדי הכוכבים של העולם לקרב אליה ולדחוק אותה, שכן הפלה הדחוק, כתוב וינגע ה' את פרעה. מיד - ובאלהיהם עשה ה' שפטים. שעל השכינה נאמר אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן, והזר הקרב אליה יומת.

וכמו שפרעה הראשון אמר הנה אשתך קח ולך, כך אמר פרעה קומו צאו מתוך עמי, וכך עתידים העמים של העולם לומר לישראל קומו צאו, צאו מבינינו. והקדוש ברוך הוא לא מוציא אותם מביניהם עד שלקח את כליו.

וכמו שנאמר ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו - כמו כן בגלות האחרונה. זהו שכתוב והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו'.

בינתיים הנה אליהו הזדמן אליו, ואמר, רבי רבי, ודאי כמו זה הוא בנשמה שהיא מצד השכינה. ויצר הרע רוצה לקרב אליה, והקדוש ברוך הוא מכח אותו בכמה מכות, כמו שהכה את פרעה על דבר שרי אשת אברהם.

ובאותו זמן יורד סמא"ל וכל חיליו לנשמה ההיא, ושומר אותה עד שמתקרבת לקדוש ברוך הוא, וכך כמו זה כל אדם שרוצה לקרב לצדיק להזיק אותו, הקדוש ברוך הוא מכח אותו בכמה מכות להזיקו עד שיחזר לשעבודו. ומשום זה אמרה אשתו של המן הרשע, (אסתר ו) אם מזרע היהודים מרדכי, לא תוכל לו כי נפול תפל לפניו. אבל הנשמה שאינה מצד רוח הקדש, יש לה להשמר, שיש רשות למקטרג עליה, וערום ראה רעה ונסתר.

ויצל אברהם ממצרים. מה זה ויצל אברהם ממצרים? אמר לו אליהו, ודאי בזמן שהנשמה נצולה מהממנה הרע ההוא, שהוא אל אחר מלך מצרים, מלך של אותם הצוררים שדוחקים את הנשמות, ואותם מלאכי החבלה המזיקים, כמו שבארו בעלי המשנה, נשמות הרשעים הם הם המזיקים בעולם.

מה כתוב בבעל הנשמה? ויצל אברהם ממצרים. התעלה עליהם בחזק רב, הוא ונשמתו וכל אשר לו. ואפלו לוט עמו, שהוא שד מצד הזמין, שלא כל השדים שונים. שיש שדים שהם כמו מלאכים קדושים, שיוצאים מה שהיה ומה שעתיד להיות, ועל השד הזה אמר הקדוש ברוך הוא אעשה לו עזר. אם זכה - עזר, ואם לא (כנגדו עזר, שזכה לאות י' של ברית מילה, ונעשה שדי. ואם לא) - השד הוא כנגדו. זהו שכתוב (בראשית יג) ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו.

ועוד, אם זכה אדם - הוא עזר. מתי? בליל שבת שמלוים שני מלאכים את האדם, זה היצר הטוב וזה היצר הרע. אם זכה - יצר הטוב מברך את בעל הבית ואת אשתו וכל אשר לו, ויצר הרע עוזר לו בעל כרחו ועונה אמן. ואם לא - הוא כנגדו ומקלל אותו וכל אשר לו. ומשום זה נקרא לוט, שמביא קללות על אותו האיש ועל ביתו ומכניס קטטה בביתו. זהו שכתוב ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט.

ובאותו זמן, (שם) ויאמר אברהם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך וגו' כי אנשים אחים אנחנו. מצד שהוא הגוף. ומה אמר לו? הלא כל הארץ לפניך (שם). ומשום זה אמרו בעלי המשנה, אם ראית שיצר הרע מתגבר עליך, הולכיהו לבית המדרש. אם אבן הוא נמוח, ואם ברזל - מתפוצץ. אמר רבי שמעון לאליהו, את זה גם ילדים יודעים אותו. אמר לו, רבי רבי, ודאי כך הוא, אבל סוד דברי הפרשה הוא אינם לגלוי כך, אלא ביני ובינך.

פתח ואמר, (שם יב) ויהי רעב בארץ. מה הרעב כאן? אלא ודאי כשמשסתלקת הנביעה מארץ השכינה, מיד כתוב ויהי רעב בארץ (שם). וירד אברהם מצרימה, ירד הקדוש ברוך הוא לדור בין הצדדים הרעים הללו, כדי שזרעו יהיה שמור ביניהם.

אמר לו רבי שמעון, רבי רבי, והרי כתוב בשכינה ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם. אמר לו, ודאי כך הוא! שבזמן שישארל שומרים אות הברית, היא מתמלאת כל טוב ולא חסר ממנה (שפע). וכאשר לא שומרים הברית, מסתלק השפע ממנה, ונאמר בה ותרעה היבשה.

ובאותו זמן, אם לא יורד הקדוש ברוך הוא לשמר אותה, יש רשות לצדדים האחרים לקרב לשם. ואותו שגורם את זה, יש רשות למקטרג להרג אותו. משום זה אמר לה והיה כי יראו אתך המצרים וגו' (שם). ועל זה אמרי נא אחתי את (שם), לא תודעי ביניהם.

ואם תאמר מה חטא אברהם? אלא חטאו קדם שבא לעולם היה באות ה', בחסרונו שם היה. ומשום זה היה נקרא אברהם בלי ה', עד שזכה לה ובה נשלם בכל איבריו. ומשום יו"ד שהיתה בשרי, אמר אמרי נא אחתי את, להגן. למען ייטב לי בעבורך (שם), בת יחידה, ונאמר בה אבן מאסו הבונים. ייטב לי - מצד של הטוב, וחיתה נפשי - מצד של חיי העולמים, משום ששתי הדרגות הללו נבנה בהם העמוד האמצעי וצדיק.

ויהיו חיי שרה וגו'. פתח רבי שמעון ואמר, ישני חברו קומו. ויהיו חיי שרה, מי שרה כאן? זו השכינה, משום שלמטה בצדיק ויבא אלהים את האדם בצלמו. כך הצדקת הוא נבואה בדיוקנה של השכינה.

ויהיו חיי שרה - זו השכינה. ומי הוא החיים שלה? י"ה, וזהו השכינה. שכן י"ה. וזהו החיים של הנשמה. זהו שכתוב כל הנשמה תהלל י"ה. וה' הוא בא"ת ב"ש - צ'. עם י' עולה לק', והם מאה ברכות שחייב אדם להריק בכל יום בשכינה, וזהו מאה שנה. ועליהם צנה הקדוש ברוך הוא את האדם מה ה' אליהו שאל מעמד. אל תקרי מ"ה אלא מא"ה.

ועשרים שנה ושבע שנים - אלו עשר אמירות ועשרה דברות ושבעה הזמים הראשונים של מעשה בראשית, וששת ימי המעשה ויום השבת, שהוא ויכלו, הכלל של כלם. וכנגדם נתנה תורה בעשרים ושבע אותיות - עשרים ושנים של התורה, וחמש שהן מנצפ"ך שהצופים אמרו אותם.

ואם חס ושלום עוברים עליהם ישראל, מתפזרים לארבעת הצדדים, והשכינה גלתה עמהם. זהו שכתוב ותמת שרה. המיתה שלה שהסתלק ממנה י"ה ונשארה כ"ס חסר. ומשום זה ויאמר כי יד על כ"ס י"ה.

בקרית ארבע - אלו ארבעה צדדים שהתפזר עם ישראל, ומשום זה תקנו בתפלה וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ. שהגלות היא מיתה לשכינה ולכל ישראל בניה.

ועוד, ותמת שרה בקרית ארבע - אלו תהו ובהו וחשך ותהום, שהיא מתלבשת בארץ, שנאמר בה והארץ הייתה תהו וגו' (בראשית א). משכינה וצדיק שאין בו נביעה של התורה. מארבע החיות שלו, שהן ארבע החיות של הפסא, גלו בארבעה יסודות אלו, שהם תהו - קו ירק, הקלפה הירקה של האגוז. בהו - גון לבן, קלפה שניה. וחשך - קלפה שלישית של האגוז, שהוא אש מתלקחת. תהום - חלל האגוז ששם המוח, שהיא השכינה, כסא הכבוד וארבע החיות שלו. שכן נחלק המוח של האגוז לארבעה צדדים שעליהם עומד המוח.

ואלו הם כנגד ארבעה אורי המוח של אדם, עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשכני. הן ארבע קלפות האגוז שהן בסוד הערלה, שעליהן נאמר ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו פתנות עור וילבשם (שם ג). ופרשוהו הראשונים, מה זה עור? זה עור הנחש.

ובזמן שישארל באותן הקלפות, שהן ארבע גליות, הם בפרוד כביכול, כאלו לא היו גוי אחד, ושמו של הקדוש ברוך הוא לא שורה עליהם. ומשום זה בארו בעלי המשנה, כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה.

אמר רבי אלעזר, אבא, והרי שמעתי שאותיות השם הקדוש כך הן י' בפרוד מן ה', ו' מן ה', ולא מתחברות עד שישארל יצאו מן הגלות. אמר לו, בני, יש אותיות שהן לבושים של הקדוש ברוך הוא, שנקראו על שמו שנבראו. זהו שכתוב כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. ואלו הם בפרוד.

וכשמתחברים במגן, שלש עשרה למעלה ושלש עשרה למטה, ועולים לעשרים ושש יהו"ה ה' בחשבון אה"י אח"י, ככתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. אבל אותיות היחיד בדרך אצילות אין שם חשבון ולא פרוז. ומשום זה נהר יצא מעדן וגו' ומשם פרד והיה לארבעה ראשים. בזמן שתבא גאלה, יתקיים ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ. (נאמר. היא חבורן שעתידי הקדוש ברוך הוא לחברם כאחד, וזהו וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ).

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. מאה שנה, זו יו"ד שעולה למאה עם שני ההי"ן, כמו זה ה"י עולה יו"ד. חמש פעמים י' הם חמשים. וקד' ה' האחרת חמשים. הרי מאה. ועשרים שנה זו ו' שעולה לכו' של פתר ונעשית כ"ו.

בו נשלמת י' להיות י' י' בחשבון, כמו זה א' היא יו"ד למעלה, ו' באמצע, דל"ת למטה. ולפעמים י' למעלה, י' למטה, ו' באמצע, ועולה לחשבון כ"ו. וזו כ"ו מן כוז"ו. ומשום שכו' היא פתר, רחמים ורחון שאין שם דין כלל, אמרו בעלי המשנה שמעשרים ולמטה לא מענישים בעולם הזה.

ושבע שנים זו ו'. כששורה י' על ראשו נעשית ז'. ואם זכה בשכינה שהיא ז' לשמר אותה בברית, משום שהברית ממש שורה עליו ז', שהיא יום שביעי, ונאמר בו שבע ביום הללתיך, ואם לא - כתוב בו ויסרתי אתכם אף אני שבע.

ועקר הכל הוא אות הברית, שבו זוכה לעולם הבא, שהוא עולם הבא שאין בו לא אכילה ולא שתיה ולא קנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. ותמצא סמ"ך ב'סוד שהוא כ"ו. חלק סמ"ך ותמצא בו כ"ו. ויסוד הוא יום השביעי, ותמצא בו כוז"ו.

אמר רבי אלעזר, אבא, והרי כוז"ו מצאנו, אבל ו' האחרונה לא מצאנו באותיות! אמר לו, בני, כשאתה מחשב, מהאם העליונה נקרא ז', וכשאתה מחשב מימין שהיא גדלה נקרא ו'. אמר לו, זה נפה, כף נחשבת בספירות שלשים ושתים, הרי עשר ולא יותר. כמו שאומרים בספר יצירה, עשר ספירות בלי מה, עשר ולא תשע, עשר ולא אחת עשרה.

אמר לו, בני, כ' מראה י' ממעלה למטה וממטה למעלה, והכל א' שהיא הסוד של יו"ד והכל אחד. ומשום זה תמצא שהאות יו"ד היא כ', פתר של האות י' שעולה בחשבון כ', והכל אחד. כי יו"ד אלהיך אש אוכלת הוא. כי הוא י' והוא יהו"ה ה' שעולה כ"ו, ועם ארבע אותיות עולה ל' לחשבון כ"ו, וזה סוד יהו"ה.

ותמת שרה - זו הנשמה, שנאמר בה ויפח באפיו נשמת חיים. ומה המיתה שלה? שירדה מלמעלה ונכנסה לארבעה יסודות רעים, שהם אש רוח מים עפר, והם שתוף של נפש הבהמה, משום שהיא שם בלי תורה. שקדם שהנשמה יורדת לגוף בארבעה היסודות הללו, נתנה התורה בלה. ומיד כשנכנסת לגוף, מסתלקת ממנו, וסוד הדבר - אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה'.

אמרה הנשמה, אני מלאה הלכתי לעולם הזה, וכעת ריקם החזירני ה' לגוף הזה. ועם כל זה, אם זכה אדם להתעסק בתורה - היא חבורן, שהיא התורה, שהסתלקה מהנשמה - התחברה לה. שהנשמה היא מכסא הכבוד. והתורה שמו של הקדוש ברוך הוא, תורת ה' תמימה. עץ חיים היא למחזיקים בה. ואף על גב שהוא אדם בארץ רעה, כנעני שסובב אותו יצר הרע, אם יתחזק באותה חבורן, היא מתחברת לו.

דבר אחר, היא חבורן - זו השכינה. אף על גב שהתרחקה מן הקדוש ברוך הוא, היא חבורן אליו. כמו שישראל שאומרים (ישעיה כו) ה' אלהינו בעלונו אדנים וולתף. ועם כל זה, לבד בך נזכיר שמך, אף על פי שהתרחק. זהו שכתוב ברח דודי (שיר השירים ח), ועם כל זה הלב שלנו והפה שלנו לא נפרד ממך, ככתוב ודמה לך לצבי (שם). כעת אני מיוחדים שמך בכל יום ואומרים שמע ישראל בלב ובפה ובמחשבה.

ומשום זה היא חבורן, משום ששכינה לא זזה מן הקדוש ברוך הוא, וישראל מיוחדים שמו בכל יום וסובלים כמה מכות עליו, כמו שבארוה הראשונים.

פתח רבי שמעון ואמר, ויהיו חיי שרה מאה שנה - אלו מאה ברכות שנמצאו מתחמה, ועשרים שנה מצד הפתר, ושבע שנים מצד האם העליונה. ותמת שרה בקרית ארבע - זו קריאת שמע. שלא מתה הצדקת הזו על ידי הנחש, אלא שניצאה רוחה בקריאת שמע בארבע אותיות. היא חבורן, חבור של הנשמה שלה, היא השכינה, שהיא קרית ארבע, ארבע האותיות של השם הקדוש שהם י' יהוה. ה' אלהינו. ו' יהוה. ה' אחד. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. (עכ"מ).

ויארא אליו ה' ויאמר אל תירד מצרימה וכו' (בראשית כו). פתח רבי שמעון ואמר, ויאר אליו ה' - מצד של האספקלריה שמאירה כן הוא ה' בכל ספירה וספירה כנשמה בגוף אדם. ומצד העמוד האמצעי נאמר ויאר אליו ה', התגלה ברחמים לישראל כמו שהתגלה להם בגאלה של גלות מצרים,

שנאמר בה אני ולא מלאך אני ולא שרף.

בינתים הנה הזקן של הזקנים הזדמן אליו ואמר, המנוחה הקדושה, מצד הנבואה כל הספירות נכללות שם, אבל שם ה' הוא בכל מקום ודאי. אבל הנבואה, דרגה ידועה יש לה, וכך התפלה כל הספירות נכללות בה, אבל דרגה ידועה יש לה. וכך בכל אותן מצוות, בכל מצוה ומצוה כל הספירות נכללות בה. אבל כל אחת ואחת יש לה דרגה ידועה. והשכינה היא המצוה של כל המצוות, ובה נכללים כל הנביאים ודאי, נצח והוד, ובהם נכללים העמוד האמצעי והשכינה. העמוד האמצעי, משם נקראת האספקלריה המאירה מצד שגצח שבה הוא אור צח, ובשבילו נאמר והשביע בצחצחות נפשך.

השכינה, שהיא מלכות הקדושה מצד ההוד, נקראת אספקלריה שלא מאירה, והם כתובים מזה ומזה, וכתוב בו משני עבריהם, והם זמין ושמאל, חסד וגבורה, שבהם שתי ידיים לכתב. והם ה' ה', חמש האצבעות של יד זמין, וחמש האצבעות של יד שמאל. רוח הקדש ו' היא תורה שבכתב, עליהם ה"ה ו', ועם י' שהיא חכמה נעשית יח"ו ה', והם נצח והוד, שני נביאים, שני כתובים, שני לוחות התורה שנתנו מזמין ומשמאל.

העמוד האמצעי הוא תורה שבכתב מזמין. מלכות התורה שבעל פה משמאל. והיא אספקלריה המאירה מזמין, והיא אספקלריה שלא מאירה משמאל, והם רוח הקדש זכר ונקבה.

מצד הצדיק מתחברים העמוד האמצעי והשכינה בין בתורה בין בכתובים בין בנביאים, ומשום זה כי כל בשמים ובארץ. והרי פרשה שאוחז בשמים ובארץ, שבכל הדרגות הם זמין ושמאל, שאין יחוד וקרבה לקדוש ברוך הוא אלא בצדיק, שהם כאילו שהענפים נפרדים לגמין ולשמאל ומתאחדים למטה בשרש שהיא אגדה, שהוא הצדיק, עקר היחוד.

וכמו שהצדיק הוא עקר היחוד לקדוש ברוך הוא ושכינתו למטה, כך הוא העמוד האמצעי קרבה ויחוד ועקר לאב ולאם.

וכך כמו זה תפלה מעמד ותפלה מישב נכללו בצדיק חי העולמים הכולל שמונה עשרה ברכות של התפלה. ותפלת שחרית ותפלת מנחה הן זמין ושמאל, שם האב והאם, ונכללים בעמוד האמצעי שהוא תפלת ערבית, שבו (בראשית כח) ויפגע במקום.

הדרגה של העמוד האמצעי, והוא עקר התפלין, ובו צריך לקשר (לסדר) אותם כמו זה: חכמה - קדש ל', וזה י'. בינה - והיה כי בביאד, וזו ה'. שמע ישראל לגמין - ו'. והיה אם שמע לשמאל, וזו ה', ובעמוד האמצעי נכללים.

וכשנכללות בו תפלין של ראש ושל יד, נקראות תפלין. ובו הם מצוה אחת, ולא צריך להפסיק, כמו שבארורה, סח בין תפלה לתפלה - עברה היא בידו. וזהו עקר הגמרא. ואלו שעושים אותו שתי מצוות (בתלמוד) של ירושלמי, הוא מזמין ושמאל ששם הענפים נפרדים שמצד הזמין והשמאל. שתיים דבר אלהים - צריך לברך עליהן שתי ברכות, אחת להניח תפלין על של יד, ואחת על מצות תפלין של ראש. ואם סח בינתים, מברך על של ראש שתיים.

אבל מצד של העמוד האמצעי, עליהם נאמר אחת דבר אלהים, ולא צריך אלא ברכה אחת, כי אחד קראתיו. ואם סח בין תפלה של יד לתפלה של ראש, הוא עושה פרוד ביחוד, ומשום זה עברה היא בידו ולא מצוה. ואין עברה אלא מות, שנאמר רגליה ירדות מות, שעליה נאמר כי המות נפרד בין א"ח לד'. ומשום זה עברה היא בידו, וחוזרים עליה מעורכי המלחמה. ושם יוצא משם בחטא זה, מות.

וזהו אחת דבר אלהים. זה הצדיק שהוא יום שבת, זכור ושמור בדבור אחד צריכים ליחד אותם בו ולעשות אותם אחד. והרי פרשה, זכור לזכר ושמור לנקבה. אבל מצד של זמין ושמאל הם שניהם שתי מצוות, וכמו זה כל המצוות.

ומשום המחלקת היא בין החברים בתפלין, ושאר המצוות הוא זמין ושמאל. אבל בעמוד האמצעי אין שם מחלקת, משום שהוא עקר הגמרא שהיא שלמה, ומשם נקרא יעקב איש תם, הוא ו' שכולל ששה סדרי משנה. ה' הגמרא שלה היא תם בשלשת האבות יה"ו, ובו נשתלם יהנה.

ומשום זה, בכל מקום שנפרדים הענפים לגמין ולשמאל, אבל למטה נקראת אגדה אחת בעמוד האמצעי, ומשום זה ונרא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה. זו הדרגה הרעה שגרמה רעב של התורה ועניות של מצוות התורה, שהרי פרשה, שכן בארץ - זו שכינה. והרי פרשה הראשונים, כל הדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלה.

ומשום שאבד דרגתו אריה, שנאמר בו גור אריה, ומשום זה אמר לו הקדוש ברוך הוא גור בארץ הזאת. הזמין שם יה"ו שעולה לחשבון אה"י, ושם ו' בשביל ה' של אברהם שהיא הארץ. ומצד הזמין נקרא בארץ, ששם אב, ב"א בהפוך האותיות אב, וזהו באר"ץ, כי אב המון גוים נתידיק.

וְאֶהְיָה עִמָּךְ - זוֹ יְהִי בְחֻשְׁבוֹן אֶהְיֶיהָ, בְּשִׁבִּיל ה'. וְאֶהְיָה עִמָּךְ - ו' שֶׁהוּא בֶן י"ה מִן אֶהְיָה עִמָּךְ. וְאֶבְרַכְךָ - שֶׁהַבְּרָכוֹת הֵן מִצְדוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן. הַשְׂכִּינָה הַעֲלִינָה נִקְרָאת בְּרָכָה מִצְד הַיָּמִין, וְקִדְשָׁה מִצְד הַשְּׂמָאל, וְהַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי נִקְרָא יְבִרָךְ. זֶהוּ שִׁכְתוֹב בְּךָ בְּרָךְ יִשְׂרָאֵל.

וּמִצְד הַשְּׂמָאל נִקְרָא קִדְשׁ, זֶהוּ שִׁכְתוֹב קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַה'. וּמִקְדָּשֵׁי תִירָאוּ. וְקִדְשׁ מִצְד הַשְּׂמָאל. וּמִשּׁוּם שֶׁהַבְּרָכָה הִיא מִצְד הַיָּמִין, אָמַר וְאֶבְרַכְךָ כִּי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ. הַזֶּרַע הוּא מִצְד הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי לְמַעְלָה, וּמִצְד הַצַּדִּיק לְמַטָּה, וְזֶהוּ עַל כָּל זֶרַע זֶרַע. זֶרַע לְמַעְלָה, זֶרַע לְמַטָּה. שְׁמִי שְׁשׂוּמֵר הַבְּרִית עוֹלָה עַל כָּל הַקְּלָפוֹת הַלָּלוּ שֶׁהֵן עֲרָלָה וּפְרִיעָה, שְׁשֵׁם סָמָאל וְנָחֵשׁ, הַמְּמַנִּים שֶׁל כָּל אַמּוֹת הָעוֹלָם. וּמִשּׁוּם זֶה כִּי לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֵתָּן אֶת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל, שֶׁהֵם הַשְּׁלֹטוֹן שֶׁל אֵל אֲחֵר.

וְהַקְּמַתִּי אֶת הַשְּׁבִיעָה, הַשְּׁבִיעָה הִיא הַשְּׂכִינָה, וְהַקְּיוֹם שֶׁלָּהּ הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי. אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ, שֶׁבֹן הַגְּאֻלָּה. זֶהוּ שִׁכְתוֹב חִי ה' שְׁכֵבִי עַד הַבֶּקֶר. עֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקוֹלִי, עֲקִיב רָאשֵׁי תִבּוֹת: ע' עֲנֹה, ק' קִדְשָׁה, ב' בְּרָכָה. סִנְדֵּל לַעֲנֹה - יִרְאָה, וּמִשּׁוּם זֶה עֲקֹב עֲנֹה יִרְאָה ה'. עֲנֹה מִצְד הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי. וּמִשּׁוּם שֶׁמִּשָּׁה הָיָה מִשֵּׁם, נֶאֱמַר בּוֹ וְהָאִישׁ מִשָּׁה עֲנֹ מֵאֵד. וְהַעֲנֹה מִיָּמִין. וְהַשְׂכִּינָה יִרְאָה מִצְד הַשְּׂמָאל. וּמִשּׁוּם שֶׁשְׂכִינָה הִיא עֲקֹב לַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי, נֶאֱמַר בּוֹ רֹאשׁ דְּבִרָךְ אָמַת. וְנֶאֱמַר בְּשִׁכְנָה עֲקֹב עֲנֹה יִרְאָה ה'.

כִּזְהָ הוּא. הוּא יְשׁוּפָךְ רֹאשׁ וְאֵתָּה תִשׁוּפְנוּ עֲקֹב. אַחֵר כָּךְ נֶאֱמַר בְּעֶקֶב הוּא יְשׁוּפָךְ רֹאשׁ. זֶהוּ שִׁכְתוֹב (יִשְׁעִיָּה כד) יִפְקֹד ה' עַל צָבָא הַמָּרוֹם בְּמָרוֹם. וְיִשְׁמַר מִשְׁמֶרֶתִי - זוֹ שְׂכִינָה, שֶׁהִיא מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי. מִצְד הַיָּמִין כְּלוּלִים בְּמֵאֲתָם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה אֲיִבָּרִים. חֲקוּתִי - מִצְד הַשְּׂמָאל שְׁמִשֵּׁם כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא. חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים הֵם מִשֵּׁם גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ, שְׁשֵׁם גְּזֵרַת כָּל הַדִּינִים. וְתוֹרָתִי - מִצְד הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי, וְהוּא סֵפֶר תוֹרָה. הַצַּדִּיק הוּא סֵפֶר תוֹרָה, הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי.

וְאִם תֹּאמַר, צַדִּיקִים עוֹמְדִים וְעֵטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם - אֵלּוּ הַתִּגִּים שֶׁל סֵפֶר תוֹרָה, שֶׁהֵם בְּד"ק חִי"ה שְׁעֵטְנִיז ג"ץ. וְאָמְרוּ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, אֵלּוּ הַתִּגִּים הֵם כְּלִי זֶן, כְּאֵדָם שְׂאוּחוֹ כְּלִי זֶן בְּיָדוֹ וּמִנִּיעַ אוֹתוֹ לְיָמִין וּלְשְׂמָאל וּלְקִדְשָׁה. וְכִלִּי הַזֶּן הֵם בְּשֵׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת ז"ן בְּדח"ק, שֶׁהִיא כְּמִין חֲטָטְרַת שֶׁל הָאוֹת זֶן וְנִעֲשֶׂה זֶה, וְסִימָנָךְ - ז"ה וִיד ז"ח ח"ק ח"י. ז' צַדִּיק בְּכָל אוֹת וְאוֹת, וְהוּא עִם י' עֲטָרָה עַל רֹאשׁוֹ.

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֶר. בֹּא וִירְאָה, צָרִיךְ שְׂלֹא יִהְיֶה דָּבָק בֵּין אוֹת לְאוֹת, וְלֹא יִהְיֶה חֶסֶר אוֹת מִן הַתִּבְחָה, וְלֹא מִשְׁנִים מִפְּתוּחוֹת לְסִתּוּמֹת וּמִסִּתּוּמֹת לְפְתוּחוֹת, וְאִם לֹא - סֵפֶר הַתוֹרָה פְּסוּל. וְכָל הַתִּקּוֹן הַזֶּה לְמָה? אֲלֹא הָאוֹתִיּוֹת פְּתוּחוֹת מִצְד הַשְּׂכִינָה הַתִּחְתּוֹנָה, וְהַסִּתּוּמֹת מִצְד הָאֵם הַעֲלִינָה, הַעוֹלָם הַנִּסְתָּר. וְאוֹתָם מ"ם, זוֹ פְּתוּחָה וְזוֹ סִתּוּמָה. מ' פְּתוּחָה - מַלְכוּת. ס סִתּוּמָה - בִּינָה, מִצְד הַיָּמִין וְהַשְּׂמָאל, שְׁעֲנִיפִים מִתְּפָרְדִּים לֹא יִדְבַק אוֹת בְּאוֹת. וּמִצְד הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי, שֶׁהוּא שֶׁקֶל הַקִּדְשׁ, לֹא יוֹסִיף אוֹת וְלֹא יִחַסֵּר אוֹת, שֶׁכָּל הַמוֹסִיף גּוֹרֵעַ, וְאִם הַדְּבִיק - נִגָּר, וּמִשּׁוּם זֶה וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֶר וְגו'.

בִּינָתִים הֵנָּה עֲלֵם הַזֶּדֶמֶן בִּינֵיהֶם וְאָמַר, לְמָה אֵין נִקּוּד בְּסֵפֶר תוֹרָה? אָמַר לוֹ, בְּנִי, כָּל נִקּוּדָה הִיא תְּנוּעָה שֶׁל אוֹתִיּוֹת, כְּמוֹ הַפְּרָקִים שֶׁהֵם תְּנוּעוֹת שֶׁל אֲיִבְרֵי הַגּוֹף, וְכָל תְּנוּעָה הֵם מִצְד הַחֲכָמָה. וְכִדִּי לְהַכִּיר אֶת סֵפֶר הַתוֹרָה, הוּא מִצְד הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי, אֵין בּוֹ נִקּוּדוֹת. וְכָל הַנִּקּוּדוֹת הֵן בַּגּוֹף, עֵינַיִם, פִּנִּים, אֲזָנַיִם. הַחֹסֶם שֶׁל כָּלֶם עַל הַפֶּה.

וּמִשּׁוּם שֶׁהַתוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב נִתְּנָה מִצְד הַיָּמִין, שְׁשֵׁם כְּתִיבָה, פְּרָשׁוּהָ שֶׁתוֹרָה שֶׁבְּכָתֵב, סֵפֶר תוֹרָה, שְׂלֹא לִקְרָא אוֹתוֹ עַל פֶּה, וְנֶאֱמַר שְׂאִין לוֹ נִקּוּדִים. לְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה יֵשׁ טַעְמִים וּנְקֻדּוֹת.

דָּבָר אַחֵר וַיִּרְא אֱלֹהֵי ה'. בֹּא וִירְאָה, יֵשׁ נְבוּאָה מִרְאֵיהָ, יֵשׁ נְבוּאָה מִרִּיתָהּ, יֵשׁ נְבוּאָה מִשְׁמִיעָהּ, וַיֵּשׁ נְבוּאָה מִדְּבוּרָהּ, וְהֵם ד' מִרְכָּבוֹת לְשֵׁם יְהוָה. בְּרָאִיהָ, בְּרִיאָה שֶׁהִיא מִרְאָה, וּבִנְגָד הַמִּרְכָּבָה שֶׁלְּמַעְלָה אָמַר הַקִּדְשׁ בְּרוּךְ הוּא נִעֲשֶׂה אֲדָם.

וְהָרִי הַקָּשׁוּ הָרָאשׁוֹנִים, אַחֵר שֶׁכָּל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבָּרָא בְּמַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית הַזִּכִּיר בְּרִיאָה בְּלִשׁוֹן יְחִיד, לְמָה הַזִּכִּיר בְּנִעֲשֵׂה אֲדָם בְּלִשׁוֹן רַבִּים כִּדִּי לְתַת פְּתוּחוֹן פֶּה לְמִינִים וְלַמּוֹמְרִים? אֲלֹא כָּאֵן כְּתוּב (הוֹשֵׁעַ יד) כִּי יִשְׂרָאֵל דָּרָכִי ה' וְגו' וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָם. לָקִים בָּהֶם וּבִאֲבָד רָשָׁעִים רָנָה. שֶׁהָרִי הַתוֹרָה סִתְמָה שֶׁהוּא בָּרָא אֶת הָאֲדָם הַעֲלִיּוֹן הָרָאשׁוֹן, זֶהוּ שִׁכְתוֹב וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ. אֵת - לְרִבּוֹת שֶׁבָּרָא אוֹתוֹ בְּדִיוֹקָן שֶׁל אֲדָם עֲלִיוֹן בְּמִרְכָּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אֲדָם.

וַיִּבְרָא אוֹתוֹ בְּשֵׁנֵי דִיוֹקְנָאוֹת שִׁכְתוֹב בְּצִלְמוֹ, בְּצִלְם, שֶׁהֵם אֲדָם שֶׁל כֶּסֶף הַכְּבוֹד מְרוֹם, וְאֲדָם שֶׁל הַכֶּסֶף הַשְּׁנִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ מִרְאשׁוֹן, וְזֶהוּ מְרוֹם מִרְאשׁוֹן. וְמָה שֶׁנֶּאֱמַר נִעֲשֶׂה אֲדָם, זֶה לְלַמֵּד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהֵם זָכָר וְנִקְבָּה לְשִׁתָּף אוֹתוֹ בְּזוּגוֹ, שְׂאֵם ה' לֹא יִבְנֶה בֵּית שְׂאֵם עֲמֵלוֹ בּוֹנֵיוֹ בּוֹ. וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר הַפְּסוּק בְּכָל דָּרָכֶיךָ דַּעְהוּ וְהוּא יִישֹׁר אֶרְחֶיךָ. שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם כִּי יִשְׂרָאֵל דָּרָכִי ה'. שְׂוֹדָאֵי נֶאֱמַר בְּעֵלֶת הַעֲלֹת שְׁנֵי עוֹלָמוֹת שְׁצִיר בָּהֶם עֵלֶת עַל הַכֹּל, וְהֵם י' מֵאִישׁ וְה' מֵאִשָּׁה. שְׁנֵי עוֹלָמוֹת שְׁצִיר בָּהֶם עֵלֶת עַל הַכֹּל הֵם ו' ה', הַעוֹלָם הַזֶּה וְהַעוֹלָם הַבָּא, וְזֶה י"ה, וְזֶה יו"ד ה"א וְא"ו ה"א.

וְאָמַר עֵלֶת עַל הַכֹּל, אֵף עַל גִּב שֶׁנֶּאֱמַר שְׂבָאֵלוֹ הָאוֹתִיּוֹת נִבְרָא הַעוֹלָם, וְכִסָּא לְאָדָם לְשִׁבְתָּ בֵּיתָהּ,



לשבת על הכסא, שבהם אי"ה או"ה, ובהם נקראו ישראל בנים אתם לה' אלהיכם, ונאמר בהם אדם אתם - שתפוני עמכם באותיות הללו ויתקדמו מעשיהם, שאני הוא שבראתי כל העולמות וכל הכסאות והחיות והמלאכים וכל הצבא העליונים ובני אדם באותיות הללו.

ואף על גב שיש בישראל האותיות הללו בשביל התורה שנתן להם, לא ימצאו באותיות הללו לעשות מעשה בהם שלא ישתפו אותי עמהם. ומשום זה אמר להם נעשה אדם, בשתוף שלי, ולא התורה והמצוה עשו פעלה למעלה ולמטה פחות ממני.

ומשום זה בכל דרכיך דעהו. וכל אמות העולם שלא קבלו ממנו תורה, אין להם בו ידיעה, והולכים כצאן בלי רועה, ונאמר בהם כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו, ועושים הרבה אלהות, וכל ישראל קבלו ממנו תורה, הם עובדים אותו אחד בוד, ובכל האותיות והשמות הקדושים שלו ובכל המחנות העליונים והתחתונים שנבראו בהם.

ובכל הבריות העליונות והתחתונות ולמעלה מכלם אחד, ולמטה מכלם, ומבפנים של כלם, ומבחוץ של כלם הוא אחד. מבית ומחוץ תצפנו, וקד תוכו כבודו. קד הוא מבפנים של כל העולמות כמו מחוץ לכל העולמות לא משתנה, ואין שם וחבור אותיות של שם ה' ובכל הכנויים שלו חוץ ממנו. שאם לא שהוא חבר בקרבנה י' בה' ו' בה', לא נקראו האותיות בשם יחז"ל, והוא מחבר יחז"ל ה' אדני, והוא מחבר יחז"ל ה' באלהים, שעולה לחשבון אהי"ה אדני. והוא לא נקרא אחד פחות מהם, שהוא אחד שמחבר שנים, שהם זכר ונקבה, ועושה אותם אחד. זהו שכתוב באדם וחוה כי אחד קראתיו. והוא משתף בבנין בן ובת שהם בנים, לשון של בנין. וזהו אם ה' לא יבנה בית.

וכל ענין ומעשה שאינו משתף בו, מה כתוב בו? כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה. ומיד, ישמחו השמים ותגל הארץ, שהם הבנין והשתף שלו. שכל ההבלים של אמות העולם הם שמים וארץ, ועתידים להאבד, וכל ההבלים של ישראל ביי' ביחודו. אותם שמים וארץ הבנין שלו. ומה הוא חי וקיים - קד מעשהו חי וקיים. ומשום זה אמר חי אני נאם ה' אם אחפץ במוות הרשע כי אם בשובו מדרך וחייה.

ויכמו שאמר לישראל נעשה אדם, קד אמר לספירות נעשה אדם. זה העמוד האמצעי שהוא ראשון למחשבה ואחרון למעשה, שהם חכמה בראש וחכמה בסוף. שכל ספירה נותנת בו חלקו, ומשום זה הוא בדיוקנו מאסף לכל המחנות הצבאות. ורועה הנאמן בדיוקנו.

ואמר למלאכים נעשה אדם, וזה מטטרו"ן, שכל מלאך וחוה שם בו חלקו. וקד אמר לצבא השמים לעשות את השמש בדיוקנו, וכל כוכב נותן בו חלקו, ועלת על הכל השתתף בו בכל מקום, בתפארת"ם במטטרו"ן ובשמש, ואין להאריך בזה.

ועוד נעשה אדם, לאמן שזרע כמה זרעונים בבת אחת, וכל אחד יצא ביומו. אחר קד אמר לאלה שהם פועלים: אני רוצה שתשתתפו כלכם לעשות כלי, וכל אחד מהם יתן בו חלק ממה שנתתי בכם, ואני אשתתף עמכם בכלי ההוא חלק ממני. אמרו לו: מה הכלי הזה כל קד חשוב לפניך שיהיה כלול מהכל? אמר להם: הכלי הזה הוא אדם שיהיה בדיוקן של האדם העליון.

אמרו לו: למה תאמר לנו שכל אחד ואחד נותן בו חלקו, והרי אתה הוא אדון הכל, ואתה בראת הכל? טל אתה מכל אחד ואחד מה שאתה רוצה, שלא יהיה פתחון פה לאותם שלא יודעים בקד, שיאמרו שמעשה של אדם אתה צריך מהשליחים שלך.

אמר להם: למלך שנתן מתנה לעבדיו ונתן לכל אחד ואחד חלקו וירשתו מאותה מתנה, אחר קד בא העבד הנאמן אליו ובקש ממנו מתנה. אמר המלך: העבד הזה עבד אותי בכל האיברים שלו, קד אני רוצה לעשות הכלי שלו מתנה מכל הצבאות שלי. מה עשה? כנס את כל המחנות שלו ואמר: אני רוצה מכם כל אחד ואחד יתן מתנה משלו לעבד הזה, ואני אשתתף עמהם ואתן בו מתנה משלי.

מהם הקשו ואמרו מה אנוש כי תזכרנו, ומהם אמרו ברצון שלם. אף קד קדם שנברא העולם, נכנסו ישראל במחשבה להבראות, קדם שנבראו המלאכים וכל הבריות של העולם של מעשה בראשית, ובחביבות שלהם הניח את המעשה שלהם שיהיו אחרונים למעשה בראשית. ואמר עליו נעשה אדם.

ולמה? אלא בשביל החביבות של אביהם שבשמים שנקרא ישראל, והם היו עתידים להקרא בשמו ישראל, כנס את העליונים והתחתונים לתת חלק מכלם. משום שאם יחטא האדם, כלם נמצאים חסרים בהם מאותו החלק שנתנו בו, וכלם יבקשו רחמים בשבילו. והוא נתן בהם משלו, משום שפירוש לו עשה למענך אם לא למעננו, בשביל אותו החלק שלך שנתת בישראל. זהו שכתוב כי חלק ה' עמו. והוא מוחל להם בשביל אותו החלק שלו של שמו שנתן בהם.

שאם לא יתנו הם מעצמם חלק בו ברצונם, כלם היו טוענים עליו, שאתה נטלת מעמנו על כרחנו חלקנו שהוא באדם מכל אחד ואחד, ולא היו מרחמים עליו. וכדי שלא יהיה להם פתחון פה, משום זה לא רצה לטל חלק אלא ברצונם.

כמו זה שנאמר ברוצה הנאמן, עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם. ומשום שהמזיקים סרחו לו ולא רצו לתת בו חלק, ואמרו מה אנוש כי תזכרנו וגו', לא ברא להם לבושים, שהם הגופים שלהם, והם שונאים אותם. ועל כן הממנים שעל שבעים ושתים אמות שהם לפניך, כמו באשר ישראל מחיבים לאביהם שבשמים, אותם אמות העולם הם רצועות בידי בורא העולם להלקותם בהם.

וכשחוזרים בתשובה, זורק את הרצועות מידו, ולא יהיה בהם ממש. שהכל של הרצועות אינו אלא בידי של מי שנוטל, שעליהם נאמר כל הגוים כאין נגדו. ומשום שישאל יש בהם חלק מבורא העולמות שהוא עלת על הכל, ומעשר הספירות ומהפסאות ומהמלאכים והפוכבים והמזלות, כשחוזרים בתשובה, מכל מה שנטלו מבקשים עליהם רחמים, חוץ משדים ומזיקים וכחות הטמאה, שנאמר בישראל אל תטמאו בכל אלה, שאין להם חלק בהם.

ומשום זה אמות העולם, שנשמותיהם מאותם כחות הטמאה, אין להשתתף עמם באכילה ושתיה, ולא בכל מעשיהם, שעליהם כתוב אשר חלק ה' אלהיך וגו', ובך בחר ה'. ועליהם נאמר כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו וגו', שהוא יחיד ומיוחד בכל המהנות שכלולים בהם.

ומשום שישאל כלולים מעליונים ותחתונים, ועלת על הכל שם את שמו בהם, והם אהובים יותר ממלאכי השרת, משום שיש להם חלק בספירות מה שאין כן במלאכים, משום שישאל הם גורלו ונחלתו, כמו שהבנים אצל אביהם. שהמלאכים אינם אל הספירות אלא כמו סוסים אל הרוכבים עליהם, אבל ישראל בנים של הקדוש ברוך הוא, ופרשוה בעלי המשנה, אין ישראל נאילים עד שישתעבדו בשבעים ושתים אמות. ומשום זה כלל הקדוש ברוך הוא בסנהריב את שבעים ושתים האמות, לקים בהם מ'לחמה ל'ה' ב'עמלק מדור דור.

וכנגד שבעים ושתים שרים הם השמות שבעים ושתים של ויסע ויבא ויט, לקים בהם הנה ה' רכב על ע"ב ק"ל, לטל מהם נקמה מעמלק שכולל בו שבעים ושתים אמות. וכנגד שבעים ושתים שמות ויכלו הוא שעולה שבעים ושתים.

וזה עליו נאמר שזרע כל הזרעונים בבת אחת יחידה, והיא הפלה, שבת המלכה מן הקדוש ברוך הוא, שהיא תפארת והמעשה שלו. ומשום שכל בריות בראשית נכללים בה, לכך התחילה התורה בבי"ת מבראשית, והיא בת זוגו של תפארת אדם, כל אחד נתן בו חלקו.

והקדוש ברוך הוא נתן אותה גדולה ושולטת עליהם, משום שכלם נבראו באות י', בת יחידה הכלולה מעשר אמירות, ועשר אלהים. ה' כלולה מחמשה אורות, האור של היום הראשון. ו' ששה עמודי אמת. יום הששי ה', שבשביל שביים הששי ו', נשלמה ה' בבת אחת.

בא וראה, כשיש לספירות לעשות פעלה בשם דוע, שממש פעלה, לא תשתלם ולא תעשה עד שכל ספירה נותנת שם חלקה (כחה). זה נותן שם האותיות שהם כל הגוונים השחורים מהצד של בת יחידה, והם הנקודות האדמות מצדם של שלשת האבות, וזה נותן וכו' עד שנקללות באותו השם של כל הספירות. (עכ"מ).

עוד לפרשת וירא אליו

אמר רבי שמעון, מהו וירא אליו? אלא כמו שהראה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון דור דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו, כך הראה לאברהם ואמר לו: בדור הזה יהיו צדיקים, ובדור הזה בינוניים, ובדור הזה רשעים.

אמר רבי יוסי, המנורה הקדושה, הרי פרשוה הכל בידי שמים חוץ מיצאת שמים (שנאמר (דברים י) ועתה ישראל וגו', כי אם ליראה), ובפסוק אחר כתוב (איוב ג) מפי עליון לא תצא הרעות והטוב. ואם קדם שפאו לעולם נגזר עליהם להיות צדיקים או רשעים או בינוניים, לא היה עתיד להיות להם שחר וענש, ולא היה לנביא לומר להם (מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, ולא היה להם לבצעל) משניות לומר הכל בידי שמים חוץ מיצאת שמים.

אמר רבי שמעון, השאלה הזו עמקה, ונחלקו בה הקדמונים, ורבים כשלו בה, משום שלא הגיעו לעמק הסוד. על הנביא נאמר הפסוק הזה (ירמיה א) בטרם אצרך בבטן ודעתיך. וזה סוד הכל צפוי והרשות נתונה. הרי הדברים הללו סתומים, ולא מתגלים אלא במה שפארו רבותינו, מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה.

מחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה - למדנו מכאן, שקדם שפא לעולם הוא מתפלל בשבילו, ושם בו מחשבתו בשעת הזיווג, ומשום כך כתוב בטרם אצרך בבטן ודעתיך וכו' ובטרם וגו'. אחד על שהתפלל בשבילו קדם שפא לעולם, משום ששם בו מחשבתו קדם יצירתו בבטן בשעת הזיווג, ומשום זה בטרם אצרך בבטן ודעתיך ובטרם תצא מרחם וגו'. ומשום שהקדימה אותו בתפלה ובמחשבתו קדם יצירתו וקדם שיצא מרחם אמו, הוא מנבא עתידות קדם שיבאו לעולם.

כל שכן הקדוש ברוך הוא שידע כל הדורות קדם שיבאו לעולם. שקדם שיבא כל בן אדם לעולם, קדם יצירתו מלאך הממנה על הטפה ההיא, והקדוש ברוך הוא גוזר עליו אם יהיה נביא או חכם או בעל מקרא ומשנה או בעל רוח הקדש או בעל בת קול, שבת הקול מתנהגת בדבור שלו, ויאמר הלכה כפלוני, או אם יהיה טפש. אבל רשע וצדיק לא גוזר. אף על גב שאביו עשה אותו במחשבה רעה, שעושה בו מעשה שעושה אותו עם נדה או עם עריות, או בגויה או בזונה או בשפחה.

אף על גב שהקדוש ברוך הוא יודע שהוא בן רשע או ממזר קדם יצירתו, לא צנה הקדוש ברוך הוא על אביו לעשותו בעריות או בנדות, שהרי צנה בו בתורה על העריות ועל הנדות, זהו שפתוב ואם אשה בנדת טמאתה לא תקרב.

וזה הוא שנאמר מהנביא, מפי עליון לא תצא הרעות והטוב. מה זה הרעות והטוב? אלא כך הקדוש ברוך הוא לא גזר עליו שיהיה צדיק וטוב, אלא קדם יצירתו הוא ידע את מחשבת אביו, והקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה. זה הוא כל אחד בפרט.

ומשום זה הכל צפוי במחשבה, שהקדוש ברוך הוא יודע את מחשבתו הרעה, והרשות נתונה לאדם במעשה. ואדם חטא במחשבה ובמעשה, וגרם לעולם שנדבקו בעץ של טוב ורע, והוא חזר בתשובה ודבק בעץ החיים.

ומשום שכל הדורות תלויים בו, והתורה שנתן לו, נתן למשה ולכל ישראל. וכל הדורות הראה לו הקדוש ברוך הוא דור דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו.

ומינו לנו שהקדוש ברוך הוא נתן לו תורה? זהו שכתוב אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם. אפלו השדים והמזיקים יצאו ממנו, וזהו פקד עון אבות על בנים - אלו שמעשה אבותיהם בידיהם. ולא יומתו אבות על בנים, ובנים לא יומתו על אבות - אלו שמעשה אבותם לא בידיהם.

ולא עוד, אלא הקדוש ברוך הוא לא אמר שהראה לאדם, ולא לאברהם, ולא לשום נביא, אלא דור דור ודורשיו וכו'. ולא אמר שהראה לו צדיקים או רשעים או בינוניים, ולא שגזר עליהם להיות צדיקים או בינוניים או רשעים. אמר לו רבי יוסי, אחר שהראה לו דור דור ופרנסיו, דור דור ומנהיגיו, ודאי הכיר בהם אם הם צדיקים או רשעים או בינוניים! אמר לו, כך הוא ודאי, אבל סוד הדבר עמק, הנסתרת לה' אלהינו.

בינתיים אותו הזקן העליון הזדמן אליהם ואמר להם, במה עסקתם? סחו לו המעשה. אמר להם, ודאי שתורה נבראה אלפים שנה קדם שנברא העולם, ובה הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו', ובה הראה לאברהם אף כך מה שכתוב בו. ומשום זה וישמר משמרתו מצוית חקותי ותורתי. ובה נמלך הקדוש ברוך הוא וברא את העולם.

ונשמות הצדיקים אפלו כך נמלך בהן הקדוש ברוך הוא וברא העולם. זהו שכתוב בראשית, ואין ראשית אלא תורה, ואין ראשית אלא נשמה. והתורה טפלה לנשמה, משום ששבת שקולה כנגד כל התורה כלה, ומחללים אותה בשביל נשמת אדם שלא תצא ממנו קדם זמנו.

והנשמה הזו היא נבואית בה נברא העולם, והקדוש ברוך הוא שלח אותו בכל דור דור להגן עליו ולסבל העל שלהם משום שהיא מעץ החיים, שלא תלוי ממנה זכות וחובה ולא שכר וענש, שהם עץ הדעת טוב ורע. וכל דור אינו פחות מששים רבוא, שלטונה של אותה הנשמה. והראה לאדם, אם הדור יהיה זכאי, אדם יקום לרשת נשמה מצד של חסד, ויהיו צדיקים מצד של חסד, ומטה להם כלפי חסד, והדור הזה יהיו בעלי חן וחסד.

ואם לא מתנהגים בדרךך, שהיא הממנה על הדור ופרנסיו שיהיו חסידים, הקדוש ברוך הוא מעביר מהם את החסד, ומשליט עליהם הגבורה, מדת הדין, לדון אותם כפי מעשיהם, ולא כפי הדרך והמולד והמזל שלהם. וסוד הדבר הזה רמזו לנו בתגדות ודרשות, שבארוה, משלחי רגל השור והחמור - אלו שני המשיחים שעתידים לבא בדורות הללו. אם הדור הוא חיב, מתקנים בהם משלחי רגל השור והחמור.

ועוד למדנו בסוד זה דבר אחר לסמך לו, בשגם הוא בשר. ובארנו, בשגם - זה משה, שעתיד היה לתת תורה בדור המבול, אלא שהיו רשעים, והקדוש ברוך הוא גזר אותה לצדיקים. אף כך היתה מזמנת בת שבע לדוד מששת ימי בראשית, אלא שאכלה פנה, ולמדנו שחטאי האדם גורמים שלא יזכה לטובה שמזמנת עליו מששת ימי בראשית.

אף כך, דור טוב, מחלות רעות שעתידות להיות, יש את מי שמתרחק ממנו עד שמתקן מעשיו, ומחזיר לו אבדתו. ויש שמאבד אותו בחטאו ולא חוזר לו לעולם, וזהו האבדה שהתקאשו הבעלים ממנה, וזה שזכה במציאה קנה אותה, אם הקדים בה את חברו. וזהו שהקדוש ברוך הוא מראה לכל העולם ששת אלפי שנים ואחד חרב, והראה שבכל האלף הראשון שלטונו החסד.

בְּאֶלֶף הַשְּׁנִי שֶׁלֹּטוֹנוֹ גְּבוּרָה, שְׁדָרִים בְּשֵׁתֵי דָרְגוֹת - גְּבוּרִים וְחֲסִידִים, וּבְאֶלֶף הַשְּׁלִישִׁי שֶׁלֹּטוֹנוֹ לִהְיוֹת דוֹרוֹ אֲנָשִׁי אֲמֵת. הָאֶלֶף הָרְבִיעִי שֶׁלֹּטוֹנוֹ נֶצַח, וְהָאֶלֶף הַחֲמִישִׁי שֶׁלֹּטוֹנוֹ הוֹד, וְהָיוּ עֲתִידִים לִהְיוֹת דוֹרוֹתָם נְבִיאִים.

הָאֶלֶף הַשְּׁשִׁי צָדִיק יְסוֹד עוֹלָם. וְאִם חֵס וְשָׁלוֹם בְּמָקוֹם שֶׁדָרְגָתָם מְחִיבֶת אוֹתָם לִהְיוֹת צָדִיקִים וְהֵם רָשָׁעִים, כָּאֵלּוּ הָעֲבִירוּ עֲמוּד הַצָּדִיק יְסוֹד עוֹלָם מִן הָעוֹלָם, וּמִחֲזִירֵם אֶת הָעוֹלָם לְתוֹהוֹ וָבְהוֹ, וְשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם בְּמָקוֹם הַצָּדִיק סָמָאֵל הָרָשָׁע.

אִף כִּד אִם הַדּוֹרוֹת שֶׁל נֶצַח וְהוֹד הֵם רָשָׁעִים בְּמָקוֹם נְבִיאִי הָאֲמֵת - שׁוֹלֵטִים נְבִיאִי הַשָּׁקֶר. וְאִם דוֹר שְׁאֵמֶת לֹא מְנַהֵגִים בּוֹ בְּאֵמֶת - מִסְתַּלְקֶת מֵהֶם הָאֲמֵת, וְשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם הַשָּׁקֶר. וְאִם לְדוֹרוֹת הַגְּבוּרָה אֵין גְּבוּרָה עוֹמְדִים בַּפָּרֶץ - מִסְתַּלְקֶת מֵהֶם הַגְּבוּרָה וְשׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם זֶר. וְאֶחָד יִרְדֹּף אֶלֶף וְשָׁנִים יָנִיסוּ רַבְּבָה. וְאִם דוֹר שֶׁל חֲסִידִים לֹא מְתַנַּהֵגִים בְּחֲסִידוּת, שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם גִּזְלָן שְׁגוֹזֵל אוֹתָם.

וְזֶהוּ שֶׁהֲרָאָה לְאָדָם כָּל הַדּוֹרוֹת וְהַמְנַהֵגִים שֶׁלָּהֶם. אִם זָכָאִים הַדּוֹרוֹת לִלְכֵּת אַחֲרֵיהֶם, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַנַּהֵג בָּהֶם בְּאוֹתָהּ מִדְרָגָה טוֹבָה. וְאִם לֹא - מְתַנַּהֵג אֹתָם לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם, בְּמִדְרָגָה רָעָה. וּמִשּׁוּם זֶה, (אִיכָה ג) מִפִּי עֲלִיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב.

וּבְכָל דוֹר נוֹתֵן לָהֶם הַטּוֹב וְהָרַע לְפִי מִדְרָגַת הַדּוֹר. וְסוֹד הַדְּבָר - (דְּבָרִים ד) רָאָה נִתְּנִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע. וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּתוֹרָה כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁיְהִיוּ עֲתִידִים לִהְיוֹת, אִם זָכוּ לְהַתְנַהֵג.

וְהֲרָאָה לוֹ פְּרָנְסִים מִצַּד שֶׁל יֵצֵר הַטּוֹב, וּפְרָנְסִים מִצַּד שֶׁל יֵצֵר הָרָע. אִם זָכוּ לְהַתְנַהֵג שֶׁל פְּרָנְסִים שֶׁל יֵצֵר הַטּוֹב, מִטָּה אוֹתָם כָּלִפִּי חֶסֶד אוֹ גְּבוּרָה, אוֹ אֲמֵת, אוֹ נְבִיאִים, אוֹ צָדִיק יְסוֹד עוֹלָם, כְּפִי הַשְּׁלֹטוֹן שֶׁל כָּל מִדְרָגָה. וְאִם מְתַנַּהֵגִים בְּפְרָנְסִים רָעִים מִצַּד שֶׁל הָרָע, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִדוֹן אוֹתָם בְּמִדּוֹת רָעוֹת, בְּהַפְּךָ שֶׁל מִדְרָגוֹת טוֹבוֹת. וְזֶהוּ שֶׁמִּרְאָה לָהֶם פְּרָנְסִים רָשָׁעִים וְצָדִיקִים שְׁבָכָל דוֹר. וְלֹא שֶׁנֶּאֱמַר שְׁגֹזֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַדּוֹרוֹת לִהְיוֹת צָדִיקִים אוֹ רָשָׁעִים.

מִיָּד שֶׁשָּׁמַע הַמְּנוּחָה הַקְדוֹשָׁה וְרַבִּי יוֹסִי דְּבָרִים אֵלּוּ, הִשְׁתַּטַּח לְפָנֶי אוֹתוֹ הִזְקוֹן וְאִמְרוּ, כָּעֵת הַתְּגָלוֹת דְּבָרִים עַל בְּרוּרָם. וְלֹא נִמְצְאָה קִשְׁיָה בְּעוֹלָם בְּשִׂאלָה זוֹ. מִיָּד עָף אוֹתוֹ זָקוֹן. אָמַר הַמְּנוּחָה הַקְדוֹשָׁה, וְנָדְאִי אָדָם הֲרָאִשׁוֹן הִיָּה אוֹתוֹ זָקוֹן, שְׁאֵין כְּמוֹהוּ בְּכָל הַבְּרִיּוֹת בְּחֻכְמָה, וְאֵין מִדְרָגָה שֶׁל בֶּן אָדָם בְּעוֹלָם כְּמִדְרָגָתוֹ, [וְכִי אֵיךְ] שֶׁהוּא קוֹדֵם לְכָל הַבְּרִיּוֹת. כִּד דְּמוּתוֹ קוֹדֶמֶת לְכָל הַבְּרִיּוֹת. (עכ"מ)

כִּד גַּם כֶּן כְּנֻגְדָם לְמִטָּה, שְׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָטִים עוֹמְדִים סָבִיב הַמִּשְׁכָּן בְּגוֹן הָזֶה, כָּל אֶחָד מֵהֶם בְּמָקוֹם הֲרָאִי לוֹ. וּכְנֻגָּד הַדְרָגָה הַזֹּאת עֲשֵׂה שְׁלֵמָה לְמִטָּה יֵם שְׁעוֹמֵד עַל שְׁנֵים עֶשֶׂר בָּקָר, שְׁלֵשָׁה פּוֹנִים צְפוֹנָה, וְשְׁלֵשָׁה פּוֹנִים דָּרוֹם, וְשְׁלֵשָׁה פּוֹנִים מְזָרָח, וְשְׁלֵשָׁה פּוֹנִים מַעֲרָב. וּמָה הַטַּעַם נִקְרָאת הַדְרָגָה הַזֹּאת לְמַעֲלָה יֵם?

אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁהַצָּדִיק הַהוּא שֶׁמִּמָּלֵא אֶת הַיָּם הִזֶּה נִקְרָא יוֹם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם, וְכְתוּב אוֹר זָרַע לְצָדִיק וְלִישָׁרֵי לֵב שֶׁמֶחָה. וְהוּא מֵאִיר בְּסוֹד שֶׁל וַאֲיוֹ שֶׁל הַשֶּׁם הַקְדוֹשׁ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם בְּסוֹד שֶׁל כָּח הַשֶּׁם הַקְדוֹשׁ, שֶׁבּוֹ מִמָּלֵא אֶת הַיָּם הִזֶּה שֶׁנִּקְרָא הַיָּם הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל הַשֶּׁם הַקְדוֹשׁ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כָּל הַנְּחָלִים חֹלְכִים אֶל הַיָּם. וְכָל זֶה הַדְרָגָה שֶׁל צָדִיק, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַתַּפְנוּקִים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ.

מָה זֶה הַנְּחָלִים? אֵלּוּ חֲמֵשׁ הַדְרָגוֹת שְׁעֵמוֹ, שֶׁהוֹלְכִים לַיָּם לְמִלֵּא אוֹתוֹ. וְהַדְרָגָה הַזֹּאת נִקְרָאת בֵּת שֶׁבַע. וְכִשְׁמֵאִיר הַצָּדִיק הִזֶּה לְדְרָגָה הַזֹּאת שֶׁנִּקְרָאת צָדִיק, לְדְרָגָה הַזֹּאת שֶׁנִּקְרָאת שְׁבַע שְׁבוּעוֹת שֶׁבַע פְּעָמִים, אִזּוֹ גַּם הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַדְרָגָה הַזֹּאת שֶׁנִּקְרָאת הַלְבָנָה שְׁשׁוֹלֵטֶת בְּלִילָה. שְׁנֵת הַלְבָנָה כְּמָה גְדוֹלָה? שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה יָמִים, וְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה שְׁבוּעוֹת מֵהֶם כְּנֻגָּד הַדְרָגָה הַזֹּאת שֶׁל הַיָּם שֶׁלְמַעְלָה שֶׁהִיא מְקַבֶּלֶת מִמֶּנּוּ.

נִשְׁאָרוּ שְׁנֵים עֶשֶׂר יָמִים כְּנֻגָּד שְׁנֵים עֶשֶׂר שְׁבָטִים הַמְקִיפִים אֶת הַיָּם לְשֹׁמֵר אֶת מִשְׁמֶרֶת הַמִּשְׁכָּן, וְהַכָּל כְּדִי לְהִרְאוֹת הַכָּח הָעֲלִיוֹן. וְעַל זֶה כְּתוּב כָּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי, זֶה דְרָגַת הַצָּדִיק שֶׁהוּא מֵאִיר בְּכָח שֶׁל שְׁמוֹ הַקְדוֹשׁ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְלִכְבוֹדִי בְּרִאשִׁיתוֹ, זֶה יֵם הַחֻכְמָה שֶׁנִּקְרָא כְּבוֹד.

צָרְתִּיו, זֶה סוֹד שֶׁל הַיּוֹם לְמִטָּה שֶׁהוּא כְּנֻגָּד כָּל שְׁלַמְעֵלָה. אִף עֲשִׂיתִיו, זֶה הַלְבָנָה שֶׁלְמַטָּה. וְעַל זֶה כְּתוּב יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרָא חֹשֶׁךְ, הַדְרָגָה שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ וְהַלְבָנָה. אִזּוֹ כְּשִׁמְתַּחֲבָרִים, עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, וְאִזּוֹ שְׁלוֹם לְעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד. וְאִזּוֹ הַיַּחֲדוּד לְמַעֲלָה וְהַיַּחֲדוּד לְמִטָּה, שְׁלוֹם לְמַעֲלָה וְשְׁלוֹם לְמִטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב.

מִשְׁנָה. בְּטֹהֵר, בְּרֹאשׁ רָצוֹן הַמִּלֵּךְ, חֻקֵּי תִשְׁעָה חֻקִּים בְּגִלְגָּלֵי הַטְּהוֹרִים, וְאֶחָד טְמִיר וְלֹא יָדוּעַ. חֻקֵּי חֻקִּים וְהִכָּה לְתוֹךְ מֵאוֹר אֶחָד וְיֵצֵא אֶחָד מִמֶּנּוּ שֶׁל רָצוֹן אֶחָד טְמִיר בְּטְמִירוּת, יָדוּעַ וְלֹא יָדוּעַ. כָּל הַהֲרָהוּרִים הַהִשְׁכָּל בּוֹ חוֹזֵר לְאַחֹר. קֶטֶן הוּא, וּמִתּוֹךְ קִטְנוּתוֹ הוּא טְמִיר בְּסִתְרָה שֶׁל מַעֲיוֹ וְלֹא יָדוּעַ. כָּל הַהֲרָהוּרִים בּוֹ מִשְׁבָּשִׁים, שְׁבִים וְחוֹזְרִים וְאֵין נִדְבָקִים. נִסְתָּרִים בּוֹ שְׁלֹשִׁים וּשְׁתֵּים עֶשְׂרִים, וְהֵם עֵינִים שֶׁלֹּא פְתוּחוֹת.

רשומות הן ברשם קטן, עולים בו הרהורים ומעשים ולא גלה טעמיהם. כונס אותם בשעה שזרקו, ובשעה שהתכנסו זרק אותם. מצטירים בו ציורים נסתרים ולא גלויים.

חוקק חקיקות ומכה ויוצא ב' אחד שלמטה ששובב סביב סביב ופזרח באויר. מכה במגדל, ומסתובב ההיכל מתוך האויר הפזרח. בו שמם ציורים האמנים בכל כלי הפסוף וזהב ונחשת. הולך ונסתר ולא נשמע קולו החוצה. מבפנים במעיו נשמע קול שלא נודע.

ואתו הקול יוצא מסוף העולם ועוד סוף העולם, עולה ויורד, הולך ועומד. העין אינה שולטת לראות. בשעה שמתכסה מתגלה, ובשעה שמתגלה מתכסה. בסתימת העינים רואים אותו. באטימת האזנים שומעים אותו. בפתיחת העינים מכסים אותו, ולא ידוע, עד שמזדמנים לשלחנו צדיקי אמת לאכל.

חוקק תוך חקיקה של ציור, ויוצא ג' שמתכסה החשן והאפוד, מזרז באבנטו. מתגלה ביום ומתכסה בלילה. יוצא פעם אחת ומתחרט ונגז, עד שבאה ו' שאחזת בו, ומתפזר ושב למקומו, ואינו רוצה להתגלות אלא לאותם הקוראים לו בלילה. ובבקר מגלה רשם של חוט קטן ודק שמתחבר עמם ביום בתוך שירה וחדוה שמזמרים לו בלילה, ועושה חסד לכל. מעלה הדגל לימין, ונרשם ומקנים העולם.

נכנס לתוך היכלות הפנימיים ויוצא, ובונה עולמות בראשית ובסוף הוא טמון בששים רבוא עולמות. בצד הדרום מתחיל ויוצא, ואוחז מגרפה, ומוציא מזון לכל ומאיר להם. חוקק חקיקה של אור של טהר זך, ומוציא הרביעית בחשבון של מאתים אלף עולמות עד הר של אור שמאיר. ממנו יוצאים עמקות גלילות. האור שמאיר ונטמן ונחשף. הוא דוחה, ואחר מקרב. הוא מכה, ואחר מרפא. בידו שרביט של חיים ומות, טמון בארבע מאות אבנים עורכי קרב, בעלי רמחו וחרב הלוהטת, שמשם יוצאים ומתפשטים בלי חשבון.

כשחוקק חקיקה כהתוודע של אש בוערת, יוצא ממנו אדם אחד כשושנה. שערותיו תלויים כדבים של הרי החשך. פחד ואימה תקיפה תתרה הוספת בו. ידיו דבקות בשלהבת של חרב המתהפכת. ביום שיתעורר, כלם עוברים לפניו כבני מרון. אשרי מי שמתקרב אליו ונצול ממנו.

חוקק חקיקות של הרים של אור, ומוציא ה' שעומדת בתוך עמודי העולם. הכל עומדים לפניו, ויושב ביניהם כמלך בתוך צבאו. שני שרים גדולים ממנים עומדים כנגדו. עושה שלום ביניהם. בשעה שמתגלה, הכל עומדים במקומם, סוגר ופותח. ובשבילו עומדים ששים אלף רבוא על הרים גדולים, וכל מפתחות המלך בו עומדים.

הוא עושה כרצונו, ואין מי שימחה בידו. הנסתרים העליונים רמים וטמירים עומדים עליו ושמחים בו, ממנו פתוחים ומאירים חלונות של אור. חותם נסתר של המלך בידו, עושה כרצונו בצבא השמים ודירי הארץ. בתוך אצילי ידיו ידורו שלש מאות אלף רבוא עולמות. ארכו מסופי העולם ועד סופי העולם. יושב על כסא של שביבים של אש. ממנו נאורים עולמות וממנו נאונים. אחד הוא אחד להיות אחד נקרא, ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים.

מחוקק חקיקה ומכה בצויר, ומוציא ו' שהולכת תמיד. ואוחז רחים, ושוחק האורות לזון העולמים באותם האורות ששוחק. חמשת סממני קטרת הבשמים מתערבים עמם. הוא שוחק ומאיר ולא מתבשם בחוץ. טומן עצמו שלא יתבשם ולא יריחו בו ריח. קדם לשמוש בסוד של חמש מאות רזים של המלך.

עומד על מקומו, והמלך תמוז עליו. שורים בו כל אותם נאמנים של אמת. חבר אחד יש לו, נותן רשות זה לזה מיום שהיו. לומדים כך חוקק ומכה בחקיקותיו ומוציא ז' אותו הנאמן האחר שאצל חברו. את כל אמנות חברו הוא עושה, עומד אצלו ברצון גדול.

זה על זה עומד, נוסע. נאמנים הם לעשות חסד לבית דוד. אברהם האוהב תמוז על זה. יצחק הקרבן השלם תמוז על זה. יעקב שלמות הכל עומד ותמוז עליהם. יחד הם, ומכסים בעששית שמקבלת שמש. חוקק חקיקות ומכה המאור ומוציא ח', וזו השמינית לחשבון, ומוציא אהוב אחד של הכל, תשוקת הכל.

צדיק של הכל, הנאמן של הכל, הדיוקן של השלם ההוא. האהר שמתפשט לארבעה זהרים, הוא נעוץ בארץ וראשו מגיע לקצה השמים. נופו יפה ופריו רב, ובו מזון לכל. תחתיו יושבת בצל אותה החיה שנתחמת לארבעה צדדים של העולם, בענפיו ידורו צפרי השמים, הולך ועף בחמש מאות עולמות ומוציא מאכל מכלם, והוא נוסע וגובה מהם. זה נותן להם, וזה נותן מים, וזה נותן שמן, וזה נותן מן.

והוא גובה ומכניס לאוצר העניים, והוא טמיר. אין בו דיוקן להסתכל בחוץ. אורו מסוף העולם ועד סוף העולם, כל החיים שורים בו, והוא נותן למי שאין לו חיים כלל. נכנס לאותם חמש מאות

עולמות, ונוטל מהם חמשים שנים ולא יותר.

והוא נותן. אחר כך נכנס לאב ולאם, וממה שנותנים לו הוא נותן ומשלים לשבעים. מתגלה ביום, ונתחם לשנים עשר תחומים. שבעים תמרים ושנים עשר מעינות שנובעים בו תלויים הצדיקים שנקראים על שמו. כל מאכל וכל תבואה של העולם הוא לוקט והוא נותן. ברוך זכרו לעולם ולעולמי עולמים.

חוקק בתקף הקפאון של תקיפות אחת ומוציא תשע, והוא עצם תשיעי שעולה ביום ויורד בלילה, טמון בשלש מאות שנים וחמשה דיוקנאות נסתרים. הולך ועולה יורד ועומד, טמונים בין שתי זרועות המלך.

חוקק בטבעת השרביט של החותמת. שלים ששומר בדרך, דן דינים ומיטיב על עיון של ספרים פתוחים. טוב ורע עומד כנגדו. מצדו חיים ומצדו מות. מצדו מתיקות ומצדו מרירות. נחש אחד עומד כנגדו, ראשו תחת לרגליו. בשעה שמוציא ראשו, מכה בזנבו. מי שפוגש בקשקשיו, שם מוריד אותו עד נקב תהום רבה. עומד רגלו על ראש אותו הנחש. כשסמיתלק, בוקע הים באויר שמגיע ולא מגיע. עומד בלילה.

מחלק נכסים לעשירים. נותן מזון לביתו. מתחבר ונטמן במאתים ארבעים ושמונה פנים, מתקשט בקשיוטי המלך. רבין כל הארץ גנו בתוכו אור שמאיר ורץ בארון לתורה, נלחם בקרב עם שונאים ונוטל נקמות. מזרז עצמו כגבר חזק, חרב שנונה בידו. הרמח שלו שביבי אש. החצים שזורק להטים בתקף של אש אוכלת.

המאור של הנר ששורה על ראשם של צדיקי אמת. הסתר של אותם ההיכלות שלו אין לו חשבון. התחומים שלו עד שפת ים גינוסר (כנרת) התתחם לארבעה צדדים. ארבעה מלכים מצטיירים מתוכו, בהם הוא שולט על העולם. שני עלמים קבועים תחתיו. טס בהם בשנים עשר (בשמונה עשר) עולמות ונגנו שם. ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים אמן נצח סלה ועד.

תם ונשלם השבח לאל בורא עולם.

מיותר

ואז נפרע מהם על ידי מנן אותן השנים שחסרו מסוד של שבע על חטאתיכם. בא וראה, כשתמנה כ"ב שנים ז' פעמים, לכל אותם מאותם העשרה שמכרו אותו, תמצא אלה תק"מ,

תקון עשרים ושנים

בראשית ברא אלהיים, בראשית אחד הוא שלא התגלה, וברא שנים, שנים הם, והם ב', והם שני עולמות נסתרים, ובמה ברא אותם? בנקדה נסתרת אחת שנקראת ראשית, ועליה נאמר כלם בחכמה עשית, ושני עולמות נסתרים לא היו מתגלים, עד שעשה להם שני לבושים, ומהם? את השמים ואת הארץ. את השמים, לבוש לעולם העליון, שנברא בנקדה העליונה, ואת הארץ, לבוש לעולם התחתון, שנברא באלהיים, שהיא האם העליונה.

י נקרא ראשית, והיא אב לכל, ה' אלהיים, והיא אם של הכל, אם כל חי, והחכמה, שהיא אב, לא נודעת אלא בבניה שהיא אלהיים, ושם י"ה אבא ואמא כאחד, שני עולמות נסתרים, וי"ה הם שני בנים, והם העולם הזה והעולם הבא. וי העולם הבא, שהוא עולם ארץ, ה' העולם הזה, שאינו ארץ.

בי שני היכלות לשתי אותיות שהן י"ה, ועליו נאמר אלהיים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. ומי הם ב' היכלות הללו? אלא אחד הוא אלהיים, והשני אדניי, ושניהם הם כנויים לשתי אותיות י"ה, אב ואם, וכך עולה חשבון אלהיים (וחשבון אלהיים) לחשבון כנויי, ובה גנוזים האב והאם, וזהו הנסתרת ליהו"ה אלהינו, י"ה, ואלו הם סתרים וגנוזים, והם סתרי תורה ממש, ומשום שהם סתרים, צריך שלא לגלותם, וזהו סוד העריות, שנאמר בהם ערות אביך וערות אמה לא תגלה, לא תגלה ודאי מהכסוי שלהם.

קם זקן, פתח ואמר: רבי רבי, רד לכאן, שאיתה המנוחה הקדושה, שהרי השכינה הקדושה ממתינה לך ולחברך, בשבועה עליכם, אל תתעבבו שם לרדת לכאן אתם, וכך אמרתי לכל אותם ראשי הישיבה העליונה והתחתונה, שכלם יהיו יורדים עמכם, וכן אני השבעתי לאותם מלאכים וחזלות קדושים שממנים לשמר אתכם, ולא לכבודי עשיתי ולא לכבוד אבי ואמי, אלא לכבוד השכינה.

מיד קול התעורר בענפי האילנות של גן העדן, עליונים נרדו, (ומלאכים) (תחתונים) התכנסו לרדת עם ראשי הישיבה העליונה והתחתונה הללו, שהרי רשות נתנה לכם מלמעלה. מיד כלם התפשטו מדיוקניהם, והתלבשו באוירים של העולם הזה, שהוא כנוי וסתירה לאותיות הקדושות.

בין כך הרי אליהו הקדים לתקן להם את מושבם, פתח ואמר: רבי רבי, מנוחה הקדושה, שפיד

מדבר גדולות בתורה, ממנו מוזעזעים עליונים ותחתונים, ובכף נאמר והר סיני עשן כלו וכו', משום שהאות י' שורה במחד, ה' בלבד, שהיא בינה, ובה הלב מבין, ו' בפיד, וממנו, וכל העם ראים את הקולות, שהוא באותם הכלים שיוצאים מפיד, שעליהם נאמר קול יהוה חוצב להבות אש.

שש טבעות הן בקנה, שבהן עולה ו', והן ו' דרגות לכסא, ה' בלב היא הב"ל, ה' ל"ב, שודאי ה' היא בלב, ו' (הקול), בקול שיוצא ממנו, וזהו הקול שיוצא מהבל.

ושני בתים יש בלב, אחד מוציא הבל, ואחד מוציא הבל, והם ה' עליונה וה' תחתונה, בשני בתי הלב, שהם כנגד בית ראשון ושני, ו' הקול שיוצא משניהם, י' הדבור ששורה בפה, ועליו נאמר בדבר יהוה שמם נעשו, והוא דבור אחד שכולל עשר אמירות, וסוד הדבר - אחת דבר אלהיים שתיים זו שמעתי, להראות בה שעשרת הדברות נאמרו בדבור אחד, שתיים זו, אלו אנכי ולא יהיה לך, והוא אחד, אחד ביניהם, וזהו שאמרנו שבשניהם תלויות מצוות עשה ולא תעשה, והקדוש ברוך הוא משניהם דבר לתת כבוד לתורה, שהרי הוא בדבור אחד אמר הכל, ולמה אמר שתיים זו שמעתי? וזו אחיד בחשבון, ששתי תורות היו, והקדוש ברוך הוא אחד ביניהם ושמו אחד, ומשני דבורים יצא הקול ונחלק לשבעים קולות, כנגד שבעים פנים, והרג בהם שבעים אמות על שלא קבלו את התורה, ובשני דבורים הרג שתי אמות, שהן עשו וישמעאל, שלא רצו לקבל את התורה.

שהרי הקדוש ברוך הוא הוא אחד, והוא לא היה מדבר באלו הקולות והדבורים של אנכי, אלא להראות ששמו וכבודו היו בתורה, ומשום זה הקדוש ברוך הוא דבר ממנה (בדיו), כדי שיוזעזעו כל אמות העולם מאותם שמשתדלים בה, ומשום זה אמר הקדוש ברוך הוא למשה זה שמי לעלם וזה זכרי לדור דור. שמי עם י"ה - שס"ה מצוות של לא תעשה, זכרי עם ו"ה - רמ"ח מצוות עשה, להראות שהתורה נבראה בשם הקדוש ברוך הוא ועל שמו נקראת. וזה שכתוב כל הנקרא בשמי וכו', ובה שורה הקדוש ברוך הוא וממנה דבר בסיני.

ויש תורה עליונה שלא נקראת בה בריאה אלא האצילות שלו, והיא והוא - הכל אחד, וכל אדם שמשתדל בתורה, שמו של הקדוש ברוך הוא שם, כל שכן וכל שכן במנוחה הקדושה, והמנוחה הקדושה ודאי פיד הוא סיני, שבעת הכלים שיוצאים מפיד, השכינה שורה עליהם, שהיא בת שבע, שהם שבעה שמות של השם המפורש, שהוא השם של ארבעים ושתים אותיות.

וממנו עולה קול שהוא העמוד האמצעי, ומתעלה לשבעים קולות, שהיא ודאי עולה בו לשבע, שהיא ה' העליונה, אור זך, אור של ארץ ישראל שהוא מחכים, מצד של החכמה שהיא י', ובה עולה ו' לעשר ו' פעמים, וב' ההי"ן הם, ה' הבל מבפנים, ה' הבל מבחוץ, ושניהם הם בלב ובפה, הם עשרת הדברות של הקדוש ברוך הוא, ובהם הלב והפה שוים, ומי שמתעסק בתורה, אז צריך שיהיה הפה והלב שוים, ולא לחנם פרשוהו בעלי המשנה, כל מי שאין תוכו כבדו אל כנס לבית המדרש.

שני ההי"ן ודאי הם שני דבורים, שנאמר בהם שתיים זו שמעתי, ו' הקול שיוצא מהם, ועליו נאמר קול דברים אתם שמעם, והקול הזה יוצא משני דבורים שהוא ה"ה, שכוללים עשרה דברות, ה' בלוח אחד, והיו מסדרים אליהם, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריכם כל איש ישראל, הרי חמשה בלוח הראשון. בלוח השני היו מסדרים אליהם חמשה תקונים אחרים, שהם טפכם נשיכם וגרד מחטב עציד עד שאב מימך, אלה הם ה', הרי שני דבורים שכוללים בהם עשרה, והקול שהיה יוצא מהם היה כולל אותם, וזה ו', כולל ו' פעמים, שכתוב טוב בששת ימי בראשית, והיא היתה עולה מהם באות י', ו' פעמים י' הם ששים, נמצא שהיא י' אמירות, (שלא היה עולה לע"ב שמות).

ה' ה' שני דבורים, ובהם עשרה - הרי שנים עשר. ו' עולה באות י', ו' פעמים י' שהם ששים - הרי שבעים ושנים. ואם תאמר שבתורה דבר ולא יותר, לא נמצא מקום למעלה ולמטה שלא דבר ממנו, אפלו במלאכים, שלא נמצא שאלו"ה אחר יש בעולם, ודבר בכסא, וזה שכתוב אנכי, וכך עולה אנכי לחשבון כס"א, ואחר דבר במלאכים. וזהו שכתוב וכל העם ראים את הקולות, שעליהם נאמר כי עוף השמים יוליד את הקול כו'.

משום שששהקדוש ברוך הוא רצה לדבר במלאכים, ירד שמו עליהם, כמו זה: יהוה, י' בחנה אחת שהיא ארז"ה, ובו נאמר ארזה שאג מי לא ירא, ובאיה מקום? י' בראש, ה' על כנפיו, ו' בפיו, וה' בזנבו, ובגללה נאמר הוי זנב לאריות וכו', וזהו ופני ארזה אל תמין לארבעתם, ואחר כך היה יורד בחנה ששמה שור, כמו זה: הוה"י, ה' בראשו, ו' בפיו, ה' בכנפיו, י' בזנבו, וזהו ופני שור מהשמאל, ואחר כך היה יורד על חנה ששמה נשר, כמו זה: והי"ה, ו' בראשו, ה' בפיו, י' בכנפיו, ה' על זנבו, וזהו ופני נשר לארבעתם, הם שנים עשר פנים, לכל אחד שש, עולים לשבעים ושנים, וזהו וכל העם ראים את הקולות.

ואדם רוכב על גביהו, זה מטטרו"ן, שהוא כולל שם של ארבעים ושתים אותיות, והם (שש אותיות, ולכל אות עולים שש), שבע תבות, ובכל תבה שש אותיות, ועולות לארבעים ושתים, וזהו שרפים עמדים ממעל לו, שש כנפים שש כנפים לאחד, בשתיים יכסה פניו ובשתיים יכסה רגליו ובשתיים

יעזרף.

שָׁכְמוּ שְׁשֵׁמוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁל אֲרֻבָּעִים וּשְׁתַּיִם וּשְׁבָעִים וּשְׁתַּיִם לְמַעַלָּה, כִּי הוּא הֵשֵׁם שֶׁל אֲרֻבָּעִים וּשְׁתַּיִם וּשְׁבָעִים לְמַטָּה. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב כְּשֶׁמֶד אֱלֹהִיִּים כִּן תִּהְלֶתֶד עַל קִצּוֹי אֶרֶץ, וְזֶהוּ וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֶת, וְהֵם הָיוּ הַמְּלָאכִים, שֶׁכָּל אֶחָד הָיָה נֶעֱשֶׂה קוֹל וּפּוֹרֵחַ בְּאֹוִיר, וְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה אוֹמֵר נֶעֱשֶׂה וְנִשְׁמָע, הָיָה שׁוֹרֵה בְּפִיו, וְהָיָה מְלַמֵּדוֹ אֶת כָּל הַתּוֹרָה.

ואַחֲרַי כִּי דָבַר עִמָּם מִשְׁמִים וְאֶרֶץ, זֶהוּ שְׁכֵתוֹב מִן הַשְּׁמִים הַשְּׁמִיעָד אֶת קוֹלוֹ לִישְׁרָד וְעַל הָאֶרֶץ הִרְאָד אֶת אֲשׁוֹ הַגְּדוּלָּה וְכוּ'. בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל נֶעֱשֶׂה וְנִשְׁמָע, מִיָּד יִשְׁמָחוּ הַשְּׁמִים וְיִתְגַּל הָאֶרֶץ, אַחֲרַי כִּי הָיָה מְדַבֵּר עִמָּהֶם מֵאֲרֻבָּעָה צְדָדִים, וְהָיוּ מְסִתְּפָלִים אֶל הַמְּזֻרָח וְהָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת הַקּוֹל, וְלִמְעַרְב וְדָרוֹם וְצָפוֹן הָיוּ שׁוֹמְעִים אֶת הַקּוֹל, לְהִרְאוֹת שְׁמֶכֶל מְקוֹם דָּבַר עִמָּם, וְלֹא הָיָה מְקוֹם לְמַעַלָּה וּמַטָּה שֶׁלֹּא דָבַר עִמָּם, לְהִרְאוֹת שְׁמֶלֶא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, שֶׁהוּא סוֹבֵל עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְהוּא סוֹמֵד מַעַלָּה וּמַטָּה וְכִסָּא הַכְּבוֹד, וּמְלָאכִים וְנִשְׁמוֹת, הוּא סוֹבֵל הַכֹּל וְקוֹשֵׁר הַכֹּל וּמִיַּחַד הַכֹּל, וְאִין מִי שֶׁסּוֹמֵד אוֹתוֹ.

וְהוּא נִקְרָא בְּכָל הַשְּׁמוֹת, לְהוֹדִיעַ תְּקוּפוֹ בְּכָל שֵׁם וְשֵׁם, מֵאוֹתָה דְרָגָה וּמִמְנָה שְׁשׁוֹרָה עָלָיו, וְאִין לוֹ שֵׁם יָדוּעַ, וְהוּא נִקְרָא אֶחָד בְּחֻשְׁבוֹן, כְּשֶׁשׁוֹרָה בְּדִרְגָּה שֶׁל אוֹתָם (אֲחֵרִים) (אֲחֵדִים) מִשְׁאֵר הַדְּרָגוֹת, וְהוּא אִין לוֹ חֻשְׁבוֹן. כְּשֶׁשׁוֹרָה עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת (הָעֲלִיוֹנִים) וְעַל כָּל מִמְנָה שְׁלָהֶם, נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, לְהִרְאוֹת לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִמְּקוֹם שְׁקוּרָאִים לוֹ לְפִי צְרִיכָהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהוּ, הַרוּצָה לְהַעֲשִׁיר יִצְחָק, לְהַחֲכִים - דְרָהִים.

קָם הַמְּנוֹרָה הַקְדוּשָׁה וְכָל רֹאשֵׁי הַיְּשִׁיבוֹת, וְהַשְּׁתַּפְּחוּ לְפָנָי הַזֶּקֶן וַיְבָרְכוּ אוֹתוֹ. אָמַר הַמְּנוֹרָה הַקְדוּשָׁה: וְדָאִי הַזֶּקֶן הָיָה בָּא מִמְּקוֹם עֲתִיק הַמִּים וְשֵׁם הַתְּגַדֵּל, אֲשֶׁרִי חִלְקֵנוּ שְׁזָכִינוּ לְשִׁמְעַ דְּבָרִים עֲתִיקִים מִהַמְּקוֹם שֶׁל עֲתִיק הַמִּים, אֲשֶׁרִי חִלְקֵנוּ שְׁזָכִינוּ לָזֶה.

קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן, פָּתַח וְאָמַר: בְּרֵאשִׁיית בְּרִיית א"ש, שֶׁהוּא אוֹת וְרָשָׁם שְׁעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים עוֹמְדִים בּוֹ, הוּא הָאוֹת שֶׁל הַצָּבָא שְׁלִמְעַלָּה, שֶׁבָּהֶם נִקְרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְהו"ה צְבָאוֹת, וְהוּא הָאוֹת שֶׁל הַצָּבָא שְׁלִמְטָה, הוּא אוֹת וּבְרִית שֶׁבּוֹ קִנְיָם שְׁמִים וְאֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שְׁמִים וְאֶרֶץ לֹא שְׁמַתִּי. הוּא אוֹת וְדָאִי, שֶׁהוּא רָשָׁם שֶׁל חוֹתָם הַמְּלָד.

בֵּין כִּי הָיָה הַזֶּקֶן הָיָה גֵּרָד אֵלָיו כְּמוֹ מְקָדָם, פָּתַח וְאָמַר: רַבִּי רַבִּי, (י) הַבְּרִית הוּא וְדָאִי צְדִיק חִי הָעוֹלָמִים, שֶׁהוּא י' זַעֲרָה מִצַּד הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁכְּשִׁינְרֶדֶת י' אֵלָיו, אֵף עַל גֵּב שְׁבִמְקוֹמוֹ י' עֲלִיוֹנָה נִקְרָאת, כְּשִׁינְרֶדֶת לְצַדִּיק נִקְרָאת י' זַעֲרָה, וְהָאוֹת ו', אֵף עַל גֵּב שֶׁהִיא ו' הָעֲלִיוֹנָה בְּמִקְוָמָה בְּעִמּוֹד הָאֱמָצְעִי, כְּשִׁינְרֶדֶת לְצַדִּיק לְהַתְחַבֵּר עִם ה', נִקְרָאת ו' זַעֲרָה. הָא"ב שֶׁל הָאוֹתִיוֹת הַקְּסוּנוֹת הֵם בּוֹ, וְה' הָעֲלִיוֹנָה, כְּשִׁינְרֶדֶת אֶל הַצַּדִּיק נִקְרָאת זַעֲרָה. וְאֵף עַל גֵּב שְׁאוֹתִיוֹת הֵשֵׁם הַקְדוֹשׁ כְּלוּלִים בּוֹ, הֵם נִסְתָּרִים בּוֹ, וּבִגְלָלוֹ נֶאֱמַר סוֹד יְהו"ה לִירְאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעַם, וְאִם הֵם נִסְתָּרִים בּוֹ, בְּמָה הֵם נוֹדְעִים? בְּשִׁכְנָה, שֶׁהִיא הָאֶסְפֶּקְלָרְיָה שֶׁמֵּאִירָה כְּשִׁינְרֶדֶת יְהו"ה לְצַדִּיק לְהָאִיר בּוֹ וְדָאִי, וּמִמְנָה נוֹדְעִים, זֶהוּ שְׁכֵתוֹב כֹּה אָמַר יְהו"ה אֵל יִתְהַלֵּל חֲכָם בְּחֻכְמָתוֹ. אִם הוּא שֵׁם, נִקְרָאת אֶסְפֶּקְלָרְיָה הַמֵּאִירָה, וּבְאוֹתוֹ זְמַן, כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל ה' מִתְהַלֵּל ה' שֶׁכָּל יוֹדוּעַ, וְאִם יִסְתַּלַּק מִצַּדִּיק וְהוּא נִשְׁאָר חָרֵב וְיָבֵשׁ, מִיָּד נִקְרָאת אֶסְפֶּקְלָרְיָה שְׁאִינָה מֵאִירָה. בְּאוֹתוֹ זְמַן, אֵל יִתְהַלֵּל חֲכָם בְּחֻכְמָתוֹ.

וּמִי גָרַם לְהָאִיר לָהּ וּלְהַנְדֵּעַ בָּהּ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? מִי שֶׁשׁוֹמֵר בְּרִית, וְסוֹד הַדָּבָר - זֶה הַשְּׁעַר לְיְהו"ה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ, זֶה שְׁעַר הַצַּדִּיקִים, וְיֵשׁ לָהֶם רִשּׁוֹת לְהַכְנִס לָשֵׁם. וְזֶהוּ מִי שֶׁהוּא צַדִּיק, וּבּוֹ יְהו"ה, הוּא זוֹכָה בְּשִׁכְנָה וְיִוָּרֵשׁ אוֹתָהּ, וְעוֹלָה עִמָּה לְמַלְךְ, שֶׁהוּא הָעִמּוֹד הָאֱמָצְעִי, שֶׁהוּא הַמְּלָד, וְהִיא הַמְּלָכוֹת שֶׁלוֹ, וְסוֹד הַדָּבָר - וְעַמּוּד כָּלִם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, וְזוֹהִי הַשְּׁכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וְהָאֶרֶץ הַדּוֹם רַגְלִי.

וְהַשְּׁכִינָה הִיא צִיּוֹר שֶׁל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, כָּל דְּמִיוֹת הַסְּפִירוֹת וְכָל שְׁמוֹתֵיהֶם הֵם מִצְרִים בָּהּ, וּבָהּ חֲקוּקוֹת נִשְׁמוֹת וּמְלָאכִים וְחִיּוֹת קְדוֹשׁוֹת, וּבָהּ חֲקוּקִים מֵה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וְכוּ'.

קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר: זָקֵן זָקֵן, וְהָיָה הַשְּׁכִינָה הִיא הַיְּחִיד שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵיךְ חֲקוּקִים בָּהּ דְּמִיוֹת שְׁלִמְטָה שְׁאִינִם מִצִּיּוֹתָהּ? אָמַר לוֹ: רַבִּי, לְמַלְךְ שְׁיוֹשֵׁב בְּהִיכְלוֹ, וְכִמָּה אֲנָשִׁים נִכְנָסִים לְרִאוֹתוֹ, מִהֶם מְסִתְּפָלִים בְּלִבוֹשׁוֹ, וּמִהֶם בְּגוּפּוֹ, וּמִהֶם מְסִתְּפָלִים בְּמַעֲשָׁיו, וּבְדָאִי שְׁבִמְעָשָׁיו נוֹדַע מִי הוּא הַמְּלָד, שְׁבִלְבוּשִׁים הוּא מִשְׁתַּנָּה בָּהֶם לְכִמָּה שְׁנוּיִים, וּבְלְבוּשִׁים שֶׁהוּא לְבוּשׁ בְּבִקֵּר לֹא לְבוּשׁ בְּעָרֵב, וְהַלְבוּשִׁים שְׁלֹבֶשׁ יוֹם אֶחָד לֹא לְבוּשׁ יוֹם שֵׁנִי, וְכֵן בְּכָל יוֹם וְחֹדֶשׁ וְשָׁנָה וְשִׁבְתָּ וְיָמִים טוֹבִים מִשְׁתַּנָּה בְּלְבוּשִׁים.

כְּמוֹ כִּן הַשְּׁכִינָה יֵשׁ לָהּ כְּמָה לְבוּשִׁים, שְׁמָהֶם בְּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּסָאוֹת (כְּסָאוֹ), וּמְלָאכִים וְחִיּוֹת וְשִׁרְפִים, וְשְׁמִים וְאֶרֶץ, וְכָל מַה שֶׁבְּרָא בָּהֶם, וְכָל הַבְּרִיּוֹת שֶׁבְּרָא מִהַלְבוּשִׁים הִלְלוּ שְׁלָהּ, רָשָׁם אֶת כָּלִם וְחֲקָקִים בְּלְבוּשִׁיהָ, כְּדִי לְהַסְתַּכֵּל מִמְנָה בְּכָל הַבְּרִיּוֹת לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, וְסוֹד הַדָּבָר - וְרִאִיתִיהָ לְזֹכֵר



ברית עולם, וראייתה בלבושים הללו שהם מאירים בכל (הבריות), לפעמים שישראל מאירים להם במעשים טובים, ובגללם הקדוש ברוך הוא מרחם עליהם.

ואם עושים מעשים רעים, היא מתלבשת בבושים אחרים שחורים, שבהם רשומים כל אותם בעלי הדינים שנקראים לילות, לדון בהם את העולם, ובאותו זמן היא אומרת, אל תראני שאני שחרחרת, ומשום זה, אלו מצד הלבושים הם חקוקים בה, העליונים שהם מלכים ושלטים על התחתונים, והמלאכים (והמלאכים) נקראו מצד המלכות, ומצד הגוף נקרא חסד זרוע ימין, גבורה זרוע שמאל, הגוף העמוד האמצעי, נצח והוד שתי שוקים, הצדיק אות ברית, והרי פרשוה.

והיא הציור של כלם, ולפנים ממנה, שהוא תקון הגוף, מאיר הקדוש ברוך הוא שהוא יהו"ה, כמו נשמה בגוף, לפנים מהכל, אותו שאוחז הכל וקושר הכל, שלא נרמז בשום רמז, והכל נרמז בשכינה, שמתלבשת בלבושים שבהם מצירים כל הבריות, היא נקראת בכל השמות, והיא דמות ארבע החיות בלבושיה, שבכל אחד ואחד רשום ארבע אותיות, ודמות אדם להנה, זה הרשם של עשר אותיות שהן יו"ד ה"א ו"א ו"ה, שעולה לחשבון אדם, דמות אדם ודאי זו שכינה, שהיא דמותו (דמות של אדם), ועליה נאמר ותמונת יהו"ה ביט, וזה מצד הלבוש, אבל מצד הגוף היא היחוד של העמוד האמצעי, הוא (היא) חותם מצד הגוף, ומשום שהוא חותם, אומרת השכינה ליהו"ה, שהוא מבפנים, שימנו כחותם על לבד, שאף על גב שאתה תסתלק ממני בגלות, חותמך נשאר עמי ולא יסור ממני לעולם.

קם רבי שמעון ואמר: זקן זקן, אמר לך פסוק שלמדתי כמו זה, שימני כחותם על לבד. שימני חותם לא כתוב, אלא כחותם. אמרה השכינה, רבון העולמים, שימני כחותם, כאותו רשם של חותמך, שאף על גב שהחותם נשאר בידך, הרשם שלו הוא בפתקה, ומאותו הרשם מודעזעים עליונים ותחתונים כמו שמלך שהוא בשר ודם, מה שרושם בפתק, הרשם שלו של החותם בידו הוא, ואף על גב שהחותם נשאר בידו, כך פותחים החותם כאלו היה מלך, על אחת כמה וכמה אם היה חותם.

שימני כחותם על לבד, וכי מי ראה (שם) חותם על הלב? אלא אלו תפליו, שאותם רצועות שלחו תלויים על הלב, ואלו תפליו של ראש, ותפלה של יד שהיא בשמאל, כנגד הלב, וזהו כחותם על לבד, וכחותם על זרוע - תפלה של יד, שהם הרשם של השם הקדוש, שהוא י' קדש לי כל בכור, ה' והיה כי יביאך, ו' שמע ישראל, ה' והיה אם שמע, ומאותו הרשם מודעזעים אמות העולם. זהו שכתוב וראו כל עמי הארץ כי שם יהו"ה נקרא עליך ויראו ממך, וכו' פרשוהו, שם יהו"ה - אלו תפליו של ראש.

שימני כחותם, זו אות ברית מילה, ואות של זמנים טובים, שהוא הרשם של השם הקדוש כמו זה, מי יעלה לינו השמימה, ראשי האותיות (תבות) - מילה, וסופי האותיות - יהו"ה. מי ששומר את הרשם הזה כאלו שמר את השם הקדוש, ומי שמשקר ברשם הזה כאלו משקר בשם הקדוש, שזה נקרא חותם של הגושפנקה של המלך.

שכל אדם ששומר את הרשם הזה למטה, שהוא אות הברית, אות שבת, אות תפלין, אות של זמנים טובים, הוא רשום וחקוק למעלה, ומאיר למעלה, וממנו מודעזעים עליונים ותחתונים, כמו שנאמר וראו כל עמי הארץ כי שם יהו"ה נקרא עליך, שם יהו"ה ודאי, זהו אותו הרשם של ברית מילה, ואות התפלין, ואות של שבת וזמנים טובים, ומי שמשקר בו למטה, נעברת חקיקתו למעלה, ובאותו זמן שולטים עליו כל המקטרגים העליונים והתחתונים.

שימני כחותם, זו הנשמה, שהרשם שלה חקוק למעלה, כמו שבארוהו בעקב, דיוקנו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד, שכל הנשמות שגזורות משם, חקיקתם חקוקה למעלה, והרשם שלהם למטה, ואותה חקיקה שלמעלה היא החותם, והרשם שלמטה הוא הרשם של החותם, ומיד שהרשם של החקיקה של הנשמה היא למעלה, והרשם שלה למטה, נאמר בה והנה מלאכי אלהיים עלים וירדים בו, עולים למעלה ומסתכלים ברשם של הנשמה שמאירה באותה החקיקה ומודעזעים ממנה, וירדים למטה ומסתכלים ברשם של אות דמות של מטה, ורואים שלא השתנה מהדיוקן של למעלה ופוחדים ממנו.

שימני כחותם, זו התפלה, שבה חקוק ורשום חיי העולמים בשמונה עשרה הברכות של התפלה, וזהו הרשם של החותם בפתקה, שהיא התורה, חקיקת האותיות של החותם, זהו צדיק חיי העולמים. חותם זה העמוד האמצעי, שהיא קריאת שמע. והנה מלאכי אלהיים עלים, בזמן שהוא זקף בשם, עולים עמו, בזמן שהוא מנמיד וכורע בברוך, יורדים עמו, ודאי הוא והנה מלאכי אלהיים עלים וירדים בו. מלאכי אלהיים עלים, בזמן שהוא עומד בדין, כלם עומדים ומלמדים עליו זכות. וירדים, בזמן שמנצחים אותו בדין ויורד למטה, כלם יורדים עמו, כמו שבארוהו בעקב, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם עלה.

שימני כחותם, זו הנשמה, שהיא חקוקה בכסא. בזמן שהיא מתעוררת למטה בתפלה, הכסא מתעורר למעלה. כחותם, זו רוח, שהיא ציור (של יש) (של ש) החקוק במלאכים. בזמן שהיא מתעוררת למטה בתפלה, המלאכים מתעוררים עמה למעלה. על זרועך, זו הנפש, שהיא חקוקה בארבעת הצדדים

שֶׁל הָעוֹלָם, בְּזֶמֶן שֶׁהִיא מִתְעוֹרֶרֶת בְּתַפְלָה לְמִטָּה, אֲרֻבַּעַת הַצְּדִידִים שֶׁל הָעוֹלָם מִתְעוֹרְרִים עִמָּה.

הַנִּשְׁמָה הִיא חוֹתֶם, רוּחַ - צִיּוֹר שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁחֻקוֹת בְּחוֹתֶם, הַנֶּפֶשׁ - הַרָשָׁם שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת בְּחוֹתֶם, שֶׁהֵם רְשׁוּמִים בְּצִיּוּרִים שֶׁל בֶּן הָאָדָם כְּמוֹ רָשָׁם שֶׁל חוֹתֶם בְּפִתְקָה, וּבְאוֹתוֹ רְשׁוּם שֶׁל הַנֶּפֶשׁ נוֹדֵעַ הַפְּרָצוּף בְּגוּף הָאָדָם מֵאִיזָה מְקוֹם הוּא, וּמִשּׁוּם זֶה פִּרְשׁוּהוּ שֶׁבְּחוֹתֶם הִזָּה כְּמָה רְשׁוּמִים יֵשׁ בּוֹ? אֲרֻבַּעַת. רָשָׁם שֶׁל אֲרִיָּה שָׁם, רָשָׁם שֶׁל שׂוֹר שָׁם, רָשָׁם שֶׁל נֶשֶׁר שָׁם, וְרָשָׁם שֶׁל דְּמוּת אָדָם שָׁם. וּמִיָּהוּ שְׂרוּשָׁם אוֹתֶם בְּחוֹתֶם? יְהוּ"ה אֵמֶת, שֶׁבְּאֲרֻבַּעַת הַלָּלוּ רְשׁוּמִים הֵם, כָּל בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם.

אָבֵל אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁשִּׁקְרוּ בּוֹ, אֵינֶם רְשׁוּמִים בּוֹ, אֲלָא בְּחוֹתֶם שֶׁל שִׁקְרָה, וְהוּא הַנֶּחֱשׁ שֶׁדָּבַר שִׁקְרָה עַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבְגִלְלוֹ נֶאֱמַר בְּדֶרֶךְ מִשָּׁל, לְשִׁקְרָה אֵין רִגְלִים, וְכֵן לְנֶחֱשׁ אֵין רִגְלִים, עַל גִּחְזָה תִּלְדָּה, וְעֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַחוֹת הַשִּׁקְרָה מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמַחָה יְהוּ"ה אֱלֹהֵינוּ דְּמַעָּה מֵעַל כָּל פָּנִים וְכוּ', שֶׁנֶּדְאִי הַנֶּחֱשׁ הִזָּה הוּא מִלֵּאָה הַמְּנוֹת שֶׁהוֹרֵג אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְגוֹרֵם לְדְּמַעָּה, שֶׁהוּא אֵל אַחֵר, וּבְמָה הוֹרֵג? בְּסֵם הַמְּנוֹת שָׁלוֹ, שֶׁהוּא גִּיהֶם, וְזֶהוּ סִמְא"ל.

וּבְפְּרָצוּפֵי הַנֶּחֱשִׁים הַלָּלוּ הוּא מִתְגַּלֶּה לְאַנְשֵׁים בְּדֶרֶךְ שִׁקְרָה לְפִתּוֹתֶם, וְסוּד הַדְּבָר - אִם יְהוּ"ה לֹא יִבְנֶה בֵּית שְׁוֹא עֲמֵלוֹ בּוֹנֵיוֹ בּוֹ, וְאֵין לָהֶם קִיּוֹם, אָבֵל צִיּוּרֵי הַחַיּוֹת הֵם רְשׁוּמִים בְּשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּרָשָׁם הִזָּה שֶׁל הַמְּזוּזָה, שֶׁהוּא שְׂדִי"י מִבְּחוּץ יְהוּ"ה מִבְּפָנִים, וְזֶהוּ הַרָשָׁם שֶׁל בְּרִית מִלָּה, שְׂדִי"י מִבְּחוּץ יְהוּ"ה מִבְּפָנִים. שְׂדִי"י הָרִי פִּרְשׁוּהוּ שֶׁלְשֵׁת הָאֲבוֹת, שֶׁהֵם שְׁתֵּי זְרוּעוֹת וְגוּף, אֵלוּ הֵם שְׁלֹשֶׁת עֲנָפֵי הַשִּׁי, ד' שְׂכִינָה, י' צְדִיקָה, אוֹת בְּרִית מִלָּה, וְעַל הַשְּׂדִי"י הִזָּה נֶאֱמַר וְאֶרָא אֶל אֲבִרְהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵ"ל שְׂדִי"י, בְּשְׂדִי"י הִזָּה, שֶׁהוּא מִחוּץ לְמְזוּזָה, אָבֵל וְשִׁמִּי יְהוּ"ה, שֶׁהוּא בְּפָנִים הַמְּזוּזָה, שֶׁהִיא הַשֹּׁעַר שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ זֶה הַשֹּׁעַר לְיְהוּ"ה, לֹא נוֹדַעְתִּי לָהֶם.

וּכְתִבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ, אֵלוּ שְׁנֵי עֲמוּדֵי אֵמֶת, זֶה מִן הַיָּמִין מִן הַיָּמִין, שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה, וְלֹא מִתְקַרֵּב אֵלֶיהָ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְהָרַח הַקָּרֵב יוֹמֶת, וְהָאוֹתִיּוֹת שֶׁל מְזוּזוֹת הֵן מִמֶּשׁ זִי"ו מוֹי"ת, וּבְשִׁבְלֵי זֶה, מִי שֶׁשׁוּמֵר בְּרִית מִלָּה, שֶׁהוּא הַחוֹתֶם שָׁלוֹ, זֶה מִן הַיָּמִין מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא הַשֹּׁעַר, יֵצֵר הָרַע, רָע, טִמָּא, צְפוּנִי, מִלֵּאָה הַמְּנוֹת, שֶׁלֹּא יִתְקַרֵּב אֵלָיו וְלֹא יָמוּת עַל יָדוֹ.

וּמִי שֶׁמִּשְׁשֶׁקֶר בְּבְרִית מִלָּה, הוּא מִשְׁשֶׁקֶר בְּחוֹתֶם הַמִּלָּה, שֶׁהוּא רְשׁוּם בּוֹ, שְׂדִי"י מִבְּחוּץ יְהוּ"ה מִבְּפָנִים. מִנֵּין לָנוּ? מִהַכְּתוּב הִזָּה מִשְׁמַע, מִי יַעֲלֶיָה לָנוּ הַשְּׂמִימָה - רֹאשֵׁי תְבוֹת מִלָּה, סוֹפֵי תְבוֹת יְהוּ"ה, וּבְנִדְאֵי מִי שֶׁמִּשְׁשֶׁקֶר בְּבְרִית מִלָּה, מִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ יְהוּ"ה וְשְׂדִי"י, וְשׁוֹרָה עָלָיו שֶׁטֶן שֶׁהוּא אֵל אַחֵר, הַנֶּחֱשׁ שׁוֹרָה בְּמִקְוֶם שֶׁל יְהוּ"ה מִבְּפָנִים, וְסֵם הַמְּנוֹת שׁוֹרָה בְּמִקְוֶם שֶׁל שְׂדִי"י מִבְּחוּץ, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר הַכְּתוּב אֶת מִקְדָּשׁ יְהוּ"ה טִמָּא וְכוּ', אִם לֹא שֶׁבַּת בְּתִשְׁבֹּבָה וְסוּבֵל כְּמָה יְסוּרִים לְהַעֲבִיר אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ מִשָּׁם וְאֶת סֵם הַמְּנוֹת שָׁלוֹ, שֶׁהִיא צְרַעַת מִמְאֲרָתָה, עִם כְּמָה מַחְלוֹת וּמַכּוֹת, עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בּוֹ בִּשְׁרָה שֶׁהוּא עֶפֶר, וְסוּד הַדְּבָר - וְעֶפֶר אַחֵר יִסַּח וְטָח אֶת הַבֵּית, מִשּׁוּם שֶׁנֶּחֱשׁ עֶפֶר לְחֵמוֹ, עַד שֶׁיִּתְפַּרְנֵס מֵאוֹתוֹ בִּשְׂרָה לֹא יִזּוֹז מִמֶּנּוּ, וְעֵינֵי חֲשׁוֹב כְּמֵת. מִהַ בְּמִיתָה פָּנִיו מִשְׁתַּנּוֹת, כְּמוֹ זֶה הָעֵינִי פָּנִיו מִשְׁתַּנּוֹת. וְהָרִי פִּרְשׁוּהוּ כְּרֵם זֶלֶת לְבָנֵי אָדָם, מִהַ זֶה כְּרֵם זֶלֶת? אֲלָא מִי שֶׁצָּרִיךְ לְבְרִיּוֹת פָּנִיו מִשְׁתַּנּוֹת כְּכֹרוֹם, וְכְּמָה נְשִׁיכוֹת שֶׁל יְסוּרִים נוֹשֵׁף אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ הַהוּא.

וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׁעֵנֵי חֲשׁוֹב כְּמִצְרַע, מִהַ מִצְרַע וְרָאשׁוֹ יִהְיֶה פְּרוּעַ וְכוּ', כִּדְ עֵינִי. מִהַ מִצְרַע מִחוּץ לְמַחְנֶה מוֹשְׁבּוֹ, כִּדְ עֵינֵי עָרוֹם וְיַחַף. וְעֵינֵי לְיִשְׂרָאֵל הִיא לְיִשְׂרָאֵל בְּמִקְוֶם צְרַעַת, וְאֲרֻבַּעַת דִּיקְנָאוֹת הֵם (וְגוֹנִים) בְּאֲרֻבַּעַת צְבָעֵי הַצְּרַעַת, וְהֵם נִגַּע לָבוֹ אֲדָמָם וְיִרְקָק בְּהֶרֶת שְׁחוּרָה, הָרִי אֲרֻבַּעַת, וְלִכְלֵם יֵשׁ מְקוֹמוֹת יְדוּעִים בְּגוּף, וּמִהֶם בָּאִים לְבָנֵי אָדָם כְּמָה מַחְלוֹת. לָבוֹ וְאֲדָמָם - חֵלֶב טִמָּא וְכִבְד, יִרְקָק - מָרָה, בְּהֶרֶת שְׁחוּרָה - טְחוּל, וּמִהֶם נוֹבְעִים אֲרֻבַּעַת מִיָּנִי מַחְלוֹת, וְהֵן מָרָה לְבָנָה, מָרָה אֲדָמָה, מָרָה יִרְקָה, מָרָה שְׁחוּרָה.

וְאִם שֶׁבַּת בְּתִשְׁבֹּבָה, יוֹרֵד עָלָיו סֵם חַיִּים שֶׁהִיא שְׂכִינָה, וְנֶאֱמַר בָּהּ וְשֶׁבַת וְרָפָא לוֹ, מֵאֵלוּ מִיָּנִי הַמַּחְלוֹת, וּמִחַיָּה אוֹתוֹ מִמִּיתָה שֶׁל עֲנִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהַשִּׁיבֵנוּ וְחַיּוֹ, שֶׁבְּזֶמֶן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עֲנִיּוֹת הֵם קְרוֹיִים מֵתִים, וּבְשִׁבְלֵם נֶאֱמַר שׁוּבוּ וְחַיּוֹ, וְאֵין עֲנִיּוֹת כְּעֲנִיּוֹת הַתּוֹרָה, שְׁמִי שָׂאִין בּוֹ תּוֹרָה נִקְרָא מֵת, מִהִי רְפוּאָתוֹ לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם? הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ עַץ חַיִּים הִיא וְגוֹמֵר, וְהִיא רְפוּאָה לְכָל הַמַּחְלוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רְפוּאָתוֹ תִּהְיֶה לְשִׁרְדָּה וְכוּ'.

שִׁימְנֵי כְּחוֹתֶם, מִהַ הַחוֹתֶם בְּמִקְוֶם הִזָּה? זֶה אוֹת שְׂבֵת יוֹם טוֹב, שֶׁהוּא שִׁקּוּל לְבְרִית מִלָּה, כְּמוֹ כֵּן שְׂבִי"ת, שִׁי' כְּנֶגֶד שְׂבִי"ן שֶׁל שָׁם שְׂדִי"י, כְּלוּל מִשְׁלֹשׁ חַיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת, מִשְׁלֹשָׁה אֲבוֹת, ב' זֶה ד' שֶׁהִיא רְבִיעִית לְאֲבוֹת וְרְבִיעִית לְשֹׁלֵשׁ חַיּוֹת, וְהִיא דְּמוּת אָדָם, וְלֹא אָדָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְדְמוּת פְּנִיָּהם פְּנֵי אָדָם, אֲלָא מִהַ זֶה אָדָם? יוֹי"ד הִיא וְאִי"ו הִיא. שְׂבֵת בּוֹ שְׂדִי"י, יְהוּ"ה הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד, רְחִבּוֹ אֲרֻבַּעַת וְנִבְחָהוּ עֲשָׂרָה יוֹי"ד הִיא וְאִי"ו הִיא, י' שֶׁל שְׂדִי"י כְּנֶגֶד אוֹת שֶׁל שְׂבֵת וְיָמִים טוֹבִים, י' נְרִמְזוּ בּוֹ עֲשָׂרָה סְפִירוֹת.

הַרָשָׁם הִזָּה הוּא לָבוֹ הַמִּלָּה, אָבֵל לְעֶבֶד שֶׁל הַמִּלָּה הַרָשָׁם שָׁלוֹ שְׂדִי"י, מִהַצָּד שֶׁל אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כָּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמִּי וְכוּ', וּמִי הוּא? מִטְטְרוּיָן, שְׁעוּלָה לְחִשְׁבוֹן שְׂדִי"י, וְהוּא אָדָם קָטָן בְּדְמוּת שֶׁל מַעֲלָה, וְזֶהוּ אִם כְּבָנִים אִם כְּעֶבְדִּים וְכוּ'.

מי שרשם של אריה בחותמו, הוא לבן בפניו. מי שהוא בחותם של שור, הוא אדם בפניו. מי שהוא בחותם של נשר, הוא ירק בפניו. מי שהוא בחותם של דמות אדם, הוא שחר בפניו, כמו שהתורה שנאמר בה שחורה אני ונאנה.

שימיני בחותם, זו התורה, שנאמר בה תורת אמת היתה בפייהו, והיא כלולה מעשר אמירות שהם יי, ומעשרה דברות שהן ה"ה, ומה זה תורה? וי הכולל ששת ימי בראשית, על לבד - זה שלשים ושנים אלהיים בחשבון ל"ב, שתלויים מו', שהוא וי פעמים טוב, ובה נשתלם (וי) השם של ארבעים ושתים אותיות שבהם נבראו שמים וארץ וכל מה שיש בהם, וזהו הסוד של כי יום נקם בלבי, לביי עולה ארבעים ושתים. ויכלו, שבעים ושנים שמות של השם המפורש, ועליו נאמר ללבי גליתי, ולאיברי, שהם מאתים ארבעים ושמונה מצוות התורה, לא גליתי, וביכלו הזה, (ה) בששי שהוא בו', וזהו ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, (זו) הה' של הששי היא המלכות השביעית, והיא נקראת ע"ב, ובה רוכב וי לגאל את ישראל. זהו שכתוב הנה יהו"ה רוכב על ע"ב קל, משום שהיא הפלל של שלשת האבות שתלויים מהם שבעים ושנים שמות ונכללים בה, וכנגד שלשת האבות נאמר בוכלו שלש פעמים שביעי, וזהו הסוד של שבי"ת, ב"ת ש, שהם ויסע ונבא ונט שנקללים בב"ת, באותו זמן חלה זכות אבות, שמיום שנחרב בית המקדש, העולם נקרא תהו ובהו, משם ואילך התקיים הכתוב אמרתי עולם חסד יבנה, חסד עולה לחשבון שבעים ושנים שמות.

וזה הסוד שנקשר השביעי ביום הראשון, ומי השביעי? זה צדיק האות של שבת וימים טובים, וסוד הדבר - חי יהו"ה שכבי עד הבקר, וזה הבקר של אברהם, אותו שנאמר בו וישכם אברהם בבקר, והוא החסד שלו, משום שבהסוד הזה נתקן הכסא, שהיא נפילה, זהו שכתוב והיון בחסד כסא, ובו תקום, וסוד הדבר - ובחסד עולם רחמתיך, וכל הספירות נקשרות בימין, משום שעליו נאמר מימינו אש דת למו, מימין נתנה תורה, בגלל זה מוליך לימין משה זרוע תפארתו, ובקוץ המים של התורה משם, מה' של אברהם, להיות לו בה שם עולם, ובה השתלמה ה' של משה, שהיא במשכון לגבי אברהם במשה, שהביא את התורה, עד שיפדה את בניו, וסוד הדבר - כימי צאתך מארץ מצרים ארצנו נפלאות.

וסוד הגאולה הוא בחותם הזה, שעליו נאמר כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון, בשמחה עולה לחשבון אדני' שהיא אדני', ארון הברית, אדון כל הארץ נקרא, פרט לאות ש' שהוא שלש מאות, והם שלשת האבות שהתחברו עמה, ואותיות בשמחה הן מחשביה, ש שלשה אבות, בחמ"ה ה"ן, והיא השכינה שאין לה יחוד אלא במינה, כמו שאותיות ה"ן, ונעשו עשרה ונעשו מאה, כמו שהשכינה כלולה כל העשרה וכל המאה, והינו מה שכתוב הן ליהו"ה אלהיים השמים ושמי השמים, וסוד הדבר - הן אדני'.

ובשלום תובלון, ש שלשת האבות, ויו שני משיחים, מ' ל"ב של ובשלו"ם עולים לע"ב, וזהו שנאמר ושבתי בשלום אל בית אבי, שמחה היא, שנאמר בה לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך, זה יין המשמר בענביו, ועליו נאמר סוד יהו"ה ליראיו. יין טוב זה צדיק, שנאמר בו הצדיק אבד, ומה זה אבד? אבד אותו המעון, ונשאר נחרב ויבש, בבית ראשון ושני.

קם הזקן ואמר: אדני' עולה במחשבה ולא בחשבון, ועליו נאמר ה"ס כל בשר מפני יהו"ה כי געור ממעון קדשו, יתעורר בו כמו שהתעורר משנתו, וחזר לשנתו עד שיתעורר יהו"ה שהוא רחמים, לקים בו וברחמים גדולים אקבצך, גדולים נקראת מצד של הא"ל הגדול שהוא חסד, והשכינה עולה בו להקרא גדולה, ובו ודאי סוד הגאולה, כמו זה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א יהו"ה, וא"ו בו סוד הגאולה, שהוא רשום בשם של ע"ב, שהם וה"ו אג"ו וה"ו, ראשי תבות וא"ו, שלש עשרה מדות של רחמים של התורה, שנתנה מימין.

נשאר יו"ד ה"א ה"א שעולה לחשבון שלשים ושתים, והוא ב' מן בראשית, ל' לעיני כל ישראל. ועוד, היא שלשים ושנים אלהיים של מעשה בראשית, שעליו נאמר כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה, והשם של ע"ב הוא ויכליו, בו נשלם סוד הגאולה, ועליו נאמר ללבי גליתי, שהוא חשבון ויכליו, ובו התקיים הכתוב אמרתי עולם חסד יבנה, וכמו שצא ממצרים בסוד של שבעים ושנים שמות, כך יצאו בהם פשיגאלי באחרונה, באותו זמן חסד יהו"ה מלאה הארץ, ועליו נאמר וחסדי מאתך לא ימוש ובחסד עולם רחמתיך, ומשום זה שבח דוד את הקדוש ברוך הוא בגלות, שהיא שאול, בחסד הזה, כמו שנאמר כי חסדך גדול עלי והצלת נפשי משאול תחתית.

ואם אמות העולם דוחקים את ישראל יותר מדאי, הקדוש ברוך הוא חס על ד' מן חסד, שהיא דל"ת בגלות, ומתקיים בו הכתוב בטרם תחיל לדה, ושבעים תבות של המזמור יענך יהו"ה ביום צרה, הם כנגד שבעים שרים, שהם הצירים והחבלים של השכינה העליונה והתחתונה, שאותיות ב' נקראים בו פלטרין גדולים, זהו שכתוב גדלים מעשי יהו"ה, והקדוש ברוך הוא נקרא בו גדול, כמו שנאמר גדול אדונינו ורב כח, ובו עולים ישראל לגדלה.

ובשכינה נאמר הנה מקום אתי. באותו זמן התקיים בה הכתוב גדלו ליהו"ה אתי, ובה (ובו) נאמר

בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּאוֹתוֹ זְמַן כִּי גָדוֹל אֶתָּה וְגוֹמֵר, וְבוֹ עוֹשֶׂה גְדוּלוֹת עַד אֵין חֶקֶר, וְזֶהוּ חֶסֶד, בּוֹ וַיִּכְלֹ, ה' בְּשֵׁשׁ (וְבוֹ וַיִּכְלֹ בְּהִשָּׁשׁ), מְשׁוּם שֶׁבּוֹ ה' שֶׁל אֲבֵרָהּ הוֹלֵךְ אֵלֶיהָ ו', מִיָּד יִתְעוֹרֵר יִיָּה לְקָרֵב. זֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּי יָד עַל כֶּסֶׁם יִיָּה, וְשֵׁשׁ הוּא הָאֵלֶף הַשֵּׁשִׁי, שְׁבִיעִי יִסּוּד, בּוֹ נִכְלָלוּ וְהִתְיַחְדּוּ שֵׁשׁ סְפִירוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּכְלֹ הַשְּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַשְׁכִּינָה שֶׁהֵם וִיָּה, יוֹם הַשֵּׁשִׁי, מְשׁוּם שֶׁעָלִיו נֶאֱמַר כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, וְתִרְגְּמוּ שְׂאוֹחוֹ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, וְזֶהוּ כִּי, וְעָלִיו נֶאֱמַר וְכָל צָבָאָם, מֵהַ זֶה צָבָאָם? שְׁנֵי עֲמוּדֵי אֶמֶת.

וְבוֹ נִקְרָא שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת שְׁבִיעִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּכָּל אֱלֹהִיִּים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיִּשְׁבּוֹת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִיִּים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי. וַיִּבְרָךְ אוֹתוֹ מִצַּד שֶׁל בְּרָכָה, וַיִּקְדָּשׁ אוֹתוֹ מִצַּד שֶׁל קְדוּשָׁה, וַיִּשְׁבּוֹת בּוֹ מִצַּד שֶׁל הִיחּוּד, וְזֶהוּ וַיִּכְלֹ, שֶׁנִּכְלָלוּ בּוֹ שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת, שֶׁהֵם בְּסוּד הַשֵּׁם שֶׁל עֵיב, כְּמוֹ כֵּן חֶסֶד נִקְרָא גְדוֹל, מְשׁוּם שֶׁהוּא הַכָּלָל שֶׁל עֵיב תְּבוּת, וְגִבּוֹרִיָּה הַכָּלָל שֶׁל רִי"ו אוֹתִיּוֹת שֵׁשׁ בְּשָׁם שֶׁל עֵיב, הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, שֶׁהוּא ו' כּוֹלֵל הַכָּל, וְזֶהוּ סוּד וַיַּעֲבֵר יְהוֹיָה עַל פָּנָיו, עֵיב רִי"ו יְהוֹיָה, עַל פָּנָיו, מֵהַ זֶה פָּנָיו? פָּנָיו זֶה וְאִי, יִיג מִדּוֹת הֶרְחָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם וּבִרְחָמִים גְּדוֹלִים אֶקְבָּצֶךָ, גְּדוֹלִים וְדָאִי מִצַּד שֶׁל הַחֶסֶד, שֶׁהוּא הָאֵל הַגְּדוֹל.

וְהַכָּל נִכְלָל בְּשְׁבִיעִיּוֹת שֶׁהֵיא מַלְכוּת, הַשְּׁבִיעִי ה' וְדָאִי, בְּכָל הַשְּׁבִיעִיּוֹת כְּלוּלָה, וְהֵיא ה' שֶׁל יוֹם הַשֵּׁשִׁי, יוֹם זֶה צְדִיקָה, עָלִיו נֶאֱמַר וְהִנֵּה יְהוֹיָה לְמִלְכָּה עַל כָּל הָאָרֶץ וְגוֹמֵר, הוּא יוֹם הַשֵּׁשִׁי, וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי הַיּוֹם שֶׁל כָּל הַיָּמִים, וְעָלִיו נֶאֱמַר שְׁכָבִי עַד הַבֶּקֶר, וְזֶהוּ בֶּקֶר שֶׁל אֲבֵרָהּ, שְׁכָתוֹב וַיִּשְׁכַּם אֲבֵרָהּ בְּבֹקֶר, וַיִּשְׁכַּם לְגֹאֲלָהּ, וְבוֹ הַבֶּקֶר אוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְתוֹרָה אוֹר, וְזֶהוּ הָאוֹר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַיִּכָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִנֵּה אוֹר, וְהוּא פֶסַח זְרוֹעַ יָמִין, וְבוֹ עֲתִידִים לְהִגָּאֵל.

דָּבָר אַחֵר, שִׁימְנִי כְּחוֹתֶם עַל לִבֶּךָ, הַפְּסוּק הַזֶּה נֶאֱמַר עַל הַשְׁכִּינָה שֶׁהֵיא בְּגִלוּת. לֹא כְּתוּב חוֹתֶם, אֶלָּא כְּחוֹתֶם, בָּאוֹתוֹ חוֹתֶם שֶׁל הַגּוֹשְׁפִּנְקָה, שֶׁהֵיא חוֹתֶם אֶמֶת, וְבָהּ (וְזֶה) חֲתֻמָּנוּ לְחִיִּים, וּמִיָּהוּ הַחוֹתֶם הַזֶּה שֶׁבּוֹ יֵשׁ חִיִּים? אֶלָּא זֶהוּ עֵץ הַחַיִּים שֶׁבּוֹ בְּנִים חִיִּים וּמִזּוֹנוֹת יוֹצְאִים, עֵץ וְדָאִי, אוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ עֵץ הַחַיִּים מִהֶלֶךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְהָעֵץ הַזֶּה הֵיא ו', מִהֶלֶךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנִים זֶה ה', הַחַיִּים הֵם אֲבָ וְאֵם שֶׁהֵם יִיָּה, י' הֵיא חֲכָמָה, וּמִנֵּין לָנוּ שֶׁנֶּקְרָא חִיִּים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהַחֲכָמָה תִּחְיָה בְּעָלֶיהָ, ה' בּוֹ הָאֵם הַעֲלִינָהּ. מִנֵּין לָנוּ שֶׁנֶּקְרָא חִיִּים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עֵץ חַיִּים הֵיא וְדָאִי, וְשִׁנְיָהֶם כִּי חִיִּים הֵם לְמַצְאֵיהֶם.

וְהַשְׁכִּינָה הַתְּחִתּוֹנָה רְשׁוּמָה בְּחוֹתֶם הַזֶּה, שֶׁהוּא חוֹתֶם אֶמֶת, וְכָל צִיּוּרֵי הַחוֹתֶם הַזֶּה הֵם רְשׁוּמִים בָּהּ, לְהוֹדִיעַ שֶׁהֵיא הַצִּיּוֹר שֶׁל הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי שֶׁהוּא אֶמֶת, אֲדָם (זֶהוּ) הַחוֹתֶם שֶׁל יוֹי"ד הִיא וְאִי הִיא, הוּא חוֹתֶם בּוֹ לְחִיִּים, וּמִמֶּנּוּ יוֹרְשִׁים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנִים חִיִּים וּמִזּוֹנוֹת, חִיִּים מִצַּד שֶׁל הָאֵב וְהָאֵם שֶׁהֵם יִיָּה, בְּנִים מִצַּד שֶׁל הַעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, שֶׁעַל (וְעַל) שְׁמוֹ נִקְרָא יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא ו'. מִזּוֹנוֹת מִהֶצֶד שֶׁל ה', שֶׁהֵיא הַמּוֹצִיא לָחֵם מִן הָאָרֶץ, וּבִזְמַן שִׁיּוֹרְשִׁים מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ (שְׁתֵּי) הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ שְׁכָלוֹלוֹת בְּשְׁמוֹ, נִקְרָאִים לְמִטָּה יִשְׂרָאֵל בְּנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּנִים אֲתֵם לַיהוֹיָה אֱלֹהֵיכֶם, וּבִזְמַן שִׁיּוֹרְשִׁים יִשְׂרָאֵל מְשֻׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹשֶׁת אֲלֵה, בְּנִים חִיִּים וּמִזּוֹנוֹת, נֶאֱמַר בָּהֶם כִּי עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבָּה, קִשָּׁה הֵיא מִמִּיתָה הַפְּרֶדֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבְּנֵי. וּמִנֵּין לָנוּ שֵׁשׁ הַפְּרֶדֶת בֵּין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְנָיו? כָּאֵן מוֹכִיחַ, כִּי אִם עֲנוּתֵיכֶם הֵיוּ מִבְּדָלִים וְכוּ', וְקִשָּׁה הֵיא מִמִּיתָה, וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר כִּי הַמּוֹת לְפָרִיד בֵּינִי וּבֵינֶךָ.

וּבִזְמַן שִׁיּוֹרְשִׁים מְקִימִים אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה בְּאֶהְבָּה, קִשָּׁה כְּשֹׂאוֹל קִנְיָה, שֶׁמִּקְנָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל סִמְאִ"ל וְעַל נִקְבָּתוֹ, שֶׁהֵם גּוֹרְמִים לְאֲדָם מִיתָה בְּחִטָּאֵיהֶם וּגּוֹרְמִים לוֹ לְחִטָּא, וּמְשׁוּם זֶה עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְטַל מֵהֶם נִקְמָה וּלְהַעֲבִירָם מִן הָעוֹלָם, שֶׁסִּמְאִ"ל וְנִקְבָּתוֹ הֵיא מִיתָה, שֶׁהֵיא לִילִיּוֹת, מִלְּאֲדָה הַמּוֹת, יָצָר הָרַע, שֶׁנִּקְבָּה הֵיא עִם הַזָּכָר, וְזָכָר עִם הַנִּקְבָּה, וְזֶה מִנֵּין לָנוּ? הַכְּתוּב מוֹכִיחַ, שְׁכָתוֹב בְּעֶצְבוֹן תִּאֲכָלְנָה. אֲדָם חִטָּא עִם נִקְבָּה, נִתֵּן לוֹ יָצָר הָרַע נִקְבָּה, חוּהָ חִטָּאָה עִם זָכָר, נִתֵּן לָהּ יָצָר הָרַע מִזָּכָר, וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר בְּעֶצְבֵּי תִלְדֵי בְנִים, וְזֶהוּ כִּי עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבָּה וְכוּ'.

וְעוֹד כִּי עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבָּה, אִם יִשְׂרָאֵל יַעֲרִי אוֹתָהּ אֶהְבָּה הִזּוֹ קֹדֶם הַזְּמַן, צְרִיכִים לְהַעֲרִיךָ פְּרָאוֹי, וְאִם לֹא, אֵל יַעֲזְרוּ אוֹתָהּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב הַשְּׁבִיעִי אֲתֵכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצָבָאוֹ"ת אוֹ בְּאֵילוֹת הַשָּׂדֶה וְגוֹמֵר, שֶׁשְּׁבִיעִי הֵיא שְׁלֹא שׁוֹרָה עַל הַפֶּסַח עַד שְׁנוּטֵל נִקְמָה מִעֲמֻלָּה, שֶׁחֲלַל שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁהוּא יִיָּה, שִׁנְיָא מִן מִילָה מִי"ל יִיָּה, וּמְשׁוּם זֶה כִּי יָד עַל כֶּסֶׁם יִיָּה, וְזוֹ א.

וְכִשְׁמֻגִיעַ הַזְּמַן לְנִקְמָה מִמֶּנּוּ, וְשִׁלְהָבוֹת אֵשׁ יוֹצְאוֹת מִי"ה הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רְשָׁפִיהָ רְשָׁפִי אֵשׁ שִׁלְהָבֵת יִיָּה, וְהוּא הַשְּׁלֵהָבוֹת שֶׁל אֵשׁ וְאֵשׁ, שֵׁשׁ אִשִּׁי אִשִּׁי, וְשֵׁם יִיָּה. אֵשׁ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יְהוֹיָה אֵשׁ מִלְחָמָה, שְׁנוּטֵל נִקְמוֹת מִפְּרָעָה וּמַעֲמוֹ, אֵשׁ זֶה שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ מִצָּא אֵשׁ טוֹב וְגוֹמֵר.

דָּבָר אַחֵר שִׁימְנִי כְּחוֹתֶם, כִּי"ח תִּי"ם, כִּי"ח זֶה הַשְׁכִּינָה הַעֲלִיּוֹנָה, כִּי"ח מִי"ה מִן חֲכָמָה, וְעָלֶיהָ נֶאֱמַר וְעֵתָה יִגְדֵל נָא כַּח אֲדָנִי, תִּי"ם זֶה יִשְׂרָאֵל שֶׁלְמַעֲלָה, שֶׁעַל שְׁמוֹ נִקְרָא יַעֲקֹב תֵּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲקֹב אֵישׁ תֵּם, וּמְשׁוּם שֶׁהוּא דְמוּת שֶׁל חוֹתֶם הָאֶמֶת שֶׁל מַעֲלָה, נֶאֱמַר בּוֹ תִתֵּן אֶמֶת לַיעֲקֹב, וּמִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל בְּתוֹרָה שֶׁנִּקְרָא תוֹרַת אֶמֶת, דְּיוֹקְנוֹ חֻקֵּי לְמַעֲלָה בָּאוֹתוֹ חוֹתֶם אֶמֶת, וּמִי שֶׁמְשַׁקֵּר בָּהּ, כְּאֵלּוּ הִפִּיל אֶת הַתּוֹרָה

למטה. זהו שכתוב ותשלך אמת ארצה, ובאותו זמן נוכל דיוקנו וחותמו למטה, ונוכל מזלו, ומסתלק אותו כח ממנו. באותו זמן סמא"ל וכחו, שהם חיות ובהמות ועופות טמאים, רודפים אחריו. זהו שכתוב וילכו בלא כח לפני רודף.

אם שב בתשובה, שב אליו אותו כח, שהיא השכינה העליונה, באותו זמן מתקנים בו ואתן אדם תחתיו ולאמים תחת נפש. מה זה אדם? הרי פרשוהו אל תקרי אדם אלא אדם, ולאמים - ולאם מלאם יאמץ. באותו זמן האמה של ישראל יתחזקו (יתגברו) על האמה של עשו בחיל של הכח שהתלבש בשבע תבות של מעשה בראשית, עשרים ושמונה אותיות השכינה העליונה, שבע תבות כלולות בשכינה התחתונה.

והכל"ח הזה הוא סוד של עשרים ושמונה פרקים של עשר אצבעות, שבהם והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ומשום זה פרשוהו זכרונם לברכה, למי נושאים פנים? לרום השמים, שצריך להעלות הכח הזה לחכמה, וזהו רום השמים, וזהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א ששורה בעשר אצבעות על הכח הזה, והוא חכמה, כ"ח מ"ה, והכח הזה נאמר עליו ואשר כח בהם לעמד בהיכל המלך, לעמד בתפלת העמידה. בהיכל המלך סתם זה אדניי שעולה לחשבון היכ"ל, והכל"ח הזה הוא הסוד של יהו"ה אלהינו יהו"ה, כוז"ו במוכס"ז כוז"ו, ועליו נאמר כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו, שהוא כח שהתלבש בשתי זרועות, שהן חסד וגבורה, וצריך להעלותו ל"י, שהוא רום השמים, ולהורידו ל"ו, שהוא שמים, שעליו נאמר ואתה תשמע השמים, כשמורידו אל העמוד האמצעי לגאל בו את ישראל בגיו, כשמעלה אותה לרום השמים שהיא י', לטל נקמה מעמלק.

וזהו והיה כאשר ירים משה ידיו, והיא יד ו', והוא יו"ד, והוא י"ה, ואחר כך יורד הכל"ח הזה לוא"ו, שהוא י"ג מדות הרחמים, לגאל את בני ישראל, כמו שנאמר וברחמים גדולים אקבצך, וכל"ח בוא"ו הזה השתלם ונעשה א"ס, באותו הזמן כי היא היתה א"ס כל ח"י, וזהו ח"י העולמים, שבו התמלא והשתלם בח"י ברכות התפלה.

ה"א ה"א תלויים מן שנים ה"ה, שהם ה"א ה"א בחשבון י"ב, ומהם תלויות אותיות כפולות, והם תלויים משנים ה"ה פשוטות, ובהם עולים לחשבון י"ד, וזהו כי י"ד על פס י"ה, וכן וא"ו י"ג מדות שותלויות מן ו"ו פשוטות, ובה השתלם י"ד, וזהו יד ליד לא ינקה רע, זה עמלק, למעלה ולמטה נוטל נקמה ממנו, נוטל נקמה למעלה בי"ד, ולמטה בי"ד, וזהו הנה י"ד יהו"ה הו"ה, ו' ו' ה"א (ו' וה"א עם ו') וה"ה הם כ"ח, יו"ד כ' ותלויים מן יו"ד פשוטה - הרי עשרים ואחת, כחשבון אה"ה, והכל עולה לארבעים ותשע פנים של התורה, כמו כן כ"ח שהיא שמונה ועשרים, אה"ה שהיא עשרים ואחת - הרי ארבעים ותשע, והכל יו"ד ה"א וא"ו ה"א, יהו"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א מ"ה, יהו"ה ד' עולה לארבעים ותשע.

הלבוש של יו"ד - חסד, הלבוש של ה"א - גבורה, הלבוש של וא"ו - תפארת, הלבוש של ה"א - מלכות, נצח הוא הקשר שלו עם חסד. זהו שכתוב נעמות בימינך נצח. הוד, הקשר שלו גבורה, הצדיק, הקשר שלו העמוד האמצעי, שגוף וברית נחשבים לאחד. המלכות היא השלמות שלהם, היא שלמות העליונים והתחתונים.

כתר עליון זוהי שלמות של חמשים שערי בינה, וזהו שלא נתן למשה, שעליו נאמר נתיב לא ידעו עיט, ועליו אמרו זכרונם לברכה, במפלא ממוך אל תדרש וכו', משום שהוא מקור שאין לו סוף, ובמקור שאין לו סוף מי יכול להשיג ולמצא לו (סוף)?

קם הזקן ושאל: ולמה נקשר נצח עם חסד כמו שבארנו נעמות בימינך נצח, וכן הוד עם גבורה? אלא שמשום שזרוע הימין, אין בה אלא שלשה פרקים, וכן בשמאל, ומשום כך נקשר שוק ימין, שיש בה שלשה פרקים עם זרוע ימין להשרות בו ה"א, וכן זרוע שמאל עם שוק שמאל להשרות בו ה"א, וכן גוף וברית הם ו', ושורה בהם א שהיא האם, ונעשו י"ג, וא"ו, יו"ד שורים בעשר אצבעות של הידים ובעשר אצבעות של הרגלים, משום שתחלת השם הקדוש מתחילה מחכמה שהיא באצבעות.

כתר עליון שורה בראש האדם, ששם המחשבה הנסתרת, וכמו שמחשבה היא סתומה, כך הוא נסתר, אין סוף נקרא מבפנים, כתת עליון מבחוץ, כתת הראש העליון, ארבע יסודות הגוף שבהם שורה יהו"ה, וזהו כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתי אף עשיתי, בראתיו זו הנשמה הקדושה, שהיא עולם המחשבה, יצרתי זו רוח מדברת שממנה החיות (החיים) מדברות, עשיתי זו הנפש, ששם עשיה, ששורה במאיתם ארבעים ושמונה מצוות.

תקון עשרים ושלשה

בראשית, ברי"ת א"ש, ברית זה צדיק שנקרא כל, הקשר של כל איברי הגוף, ח' שהיא שמונה ימים, הם שעור של שבת, שהוא אלפים אמות לכל צד, לשמר בהם אות שבת. כמו כן הם שמונה ימים, התחום לקבל בהם אות ברית ולשמר אותו בהם, שלא נעשה באות הברית חלול.

אמר רבי אלעזר: אבא, יום אחד הייתי הולך אני ורבי יוסי, ובא בנו של רב המנונא הנזקן מאותו העולם בדמות של העולם הזה, והזדמן לנו בדרך כמו שמחמר עם שני חמורים, ושאלנו, מה זה את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו? ואמר הוא דברים יפים, אבל עם כל זה רציתי לשמע מפיך. אמר לו: בני, ודאי שברית שקולה לשבת, ומשום זה (בראשית ג' ר'א שבת וכו').

#### תקון עשרים וארבעה

בראשית, ג' ר'א שב"ת, (וב'ה) שבתותי תהיה ג'א, ג'ר'א תור"ה, ג'ר'א בר"ת, כמו שצריך שמירת הברית, שלא יכניסנה לרשות זרה, כמו כן צריך אדם שמירת שבת, שלא להוציא מרשות היחיד ויכניס לרשות הרבים. רשות היחיד היא השכינה, רחבו ד' והם יהו"ה, וגבהו עשרה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, רשות הרבים נחש אשת זנונים, סס של אל אחר שהוא סמא"ל, והוא הפלל של שבעים אמות, והיא חללה זונה, ובעלה הוא חלול שבת, ומשום זה מי שמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים חגיב סקילה.

העריב הוא העמוד האמצעי, ובו מטלטלים מבית לבית, שהם שכינה עליונה ותחתונה, ועליהם נאמר את שבתתי תשמרו, ומקדשי תיראו זה מקדש יו"ד, אות שבת, (זו ברית), שצריך לשמר אותו בבית זוגו, שהיא הקדשה שלו, הברכה שלו, שעליה נאמר ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו. ויברך זו ברכה, ויקדש זו קדשה, ולשניהם היו יוצאים הראשונים לפני הפלה והיו אומרים פעמים באי כלה באי כלה, באותו זמן קול חתן וקול כלה.

ועוד מקדשי באות יו"ד, משום שאין קדשה פחות מעשרה, וצריך לברכם ולקדש אותם בקדוש על היין בשבעים תבות של קדוש, ויכל"ו כחשבון ב"י"ן, וצריך לומר סברי מרנן, ואותם שאומרים ועונים לחיים, משום שנקשרו בעץ החיים, ולא בעץ המות, שהוא גפן שבו חטא אדם הראשון, ואחד אמר חטה היה, ואחד אמר גפן, והכל אמת.

שבעה מינים הם, חטה ושעורה גפן ותאנה ורמון זית שמן ודבש. חטה ושעורה והרי נתבאר, וצריך לחזר אחריהם, חטה הרי נתבאר, שעורה שמוציא ה' מהשעור שלה, גפן סחטה ענבים ברשות אחר, ועשה יין נסד, ונעשה העץ של טוב ורע. תאנה לוקט תאנים קדם זמנם קדם שהבשילו, כך נלקט הוא מן העולם קדם זמנו, וזהו סוד מי שגורם שימותו בניו קדם זמנם. זהו שכתוב למח וקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך, וסוד הדבר - לשוא הפיתי את בניכם וגומר, ומשום זה לא תשא את שם יהו"ה אלהיך לשוא. רמון, בן זומא חטא בו, אבל רבי מאיר, תוכו אכל קלפתו וזרק, שהקלפות הן אמות העולם, ושראל המלח ביניהם. בן כמו זה, השכינה היא פרידס בגלות, והיא מח מבפנים, אגוז קוראים לה, כמו שאמר שלמה המלך אל גנת אגוז ורדתה, והשכינה היא פרי מבפנים. זהו שכתוב כל כבודך בת מלך פנימה ממשיבצות זהב לבושה, והקלפות הן כמה רשיות נכריות, ובשבת היא מתפשטת מן הכל ומתלבשת בלבושים יפים, וכן צריכים ושראל למטה, להתחדש בשבת בלבושים יפים, וכן לטעם בשבת מפל המאכלים הטובים, כדי לקשר ולהריק ברכות אליה מפל הספירות, ושתהיה משקית מפלם.

וצריך לקים בה ענג, שהוא צדיק שיוצא מעדן, שהיא בינה, העולם הבא, להשקות את הגן, זו השכינה התחתונה, והאור הוא ו' שיוצא מן י"ה, והולך חמש מאות שנים, שהם חמש ספירות, ומגיע לצדיק להשקות ממנו את הגן שהוא ה', ועל כן נעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו וגומר.

וכן ברית מילה היא כמו אגוז, צריך לשפר את קלפות הערלה והפריעה, ולהעבירם משם ולגלות את המלח מבפנים, וזו אות ברית, וזה עץ חיים, אבל הברית שהיא בערלתו ואין בו פריעה, עליו נאמר וימנע הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות, מות - בעולם הזה, תמות - בעולם הבא.

ועוד הלב הוא אגוז, ומי ששובר קלפתו, שהוא יצר הרע, עליו נאמר לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה, וגסות הלב שהוא שלם בקלפותיו ולא נשבר, עליו נאמר תועבת יהו"ה כל גבה לב, והשכינה לא שורה עליו, ומצד הקלפות נקראו בני אדם ערלי לב.

ובשבת, גיהנם לא שולט בעולם ולא הממנים שלו, בגלל זה צוה לשראל לא תבצעו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, ואם אדם מבכיר בשבת, אומר הקדוש ברוך הוא, אני הייתי מכבה את האש שלא תשרף, ואתם מבכירים אותה? אתם תשרפו בגיהנם, בגלל זה לא תבצעו אש בכל מושבותיכם, ואפלו בגוף, ומה הוא הגיהנם בגוף? הכבד שבו המרה, שהוא גיהנם, סס המות, סס של אל אחר, חרבו של מלאך המות, ועליו נאמר ואחריתה מרה כלענה, חדה כחרב פיות.

וצריך שלא יעיר (לעורר) עצב וקטטה מצד הטחול, אלא שיהיה הלב שמור מפלם, שהוא שבת שמור, והמח זכור, וצריך לקבל אורחים שהם מלאכים, העלמים של הנשמה היתרה, שהיא השכינה העליונה ונקש יתרה, שהיא השכינה התחתונה, והאורחים שיורדים עמה.

ואריכה האשה לתקן נר בליל שבת לגמיו, ונחשב לה כאלו תקנה מנורה בדרום ושלחן בצפון,

ועליהם נאמר הרוצה להחכים ידרים, הרוצה להעשיר יצפין, והן שכינה עליונה ותחתונה, השכינה העליונה מנוחה לדרום, צריך לתקנה, משום ששם חכמה, ומשום זה הרוצה להחכים ידרים.

ובאותו בית שמוצאים דירה זו מתקנת בסוד הנה, מנוחה בדרום ושלחן בצפון, ומטה בין צפון לדרום, ואומרים המלאכים הללו שיוצאים עם השכינה, שהיא הנשמה היתרה, אין זה מקום הדיוט של עם הארץ, אלא הן מקום של רצון בו מלפני יהו"ה.

השלחן צריך לתקנו לצפון, והשלחן היא שכינה התחתונה, שנאמר בה כל כבודת בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה. מה זה זהב? זו גבורה, שנאמר בה מצפון זהב יאתה. ממשבצות זהב, שני עמודי אמת. מטה למערב בין צפון לדרום, לתקנה אל העמוד האמצעי, שנאמר בו בני בכרי ישראל, ובבית שלא מתקנים התקונים הללו בליל שבת, האורחים אומרים, זו לא דירה של ישראל, שנאמר בה ושמו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם, לדרתם כתיב חסר, מלשון דירה, וכל התקונים הללו צריך לתקן בליל שבת, שהיא ממש אות ברית מילה.

אמר רבי אלעזר: וכי ברית המילה לכל בני האדם היא שנה? אמר לו: לא, שברית מילה לרשעים, העפר שתקן בכלי הוא מזון לנחש שהפריד ממנו, זהו שכתוב ונחש עפר לחמו, ודם הברית הוא המזון של סמא"ל, שהוא רוצח, שהפריד ממנו, וסוד הדבר - אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים.

לבינוניים נחשב ברית המילה העברת דם ובשר כקרבן, זהו שכתוב וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך, לצדיקים ודאי, במקום המילה והפריעה שורה יהו"ה, וזהו ומבשרי אחזה אלו"ה, ועליהם נאמר ואמר לך בדמיך חיי, לצדיקים (וכתוב גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור, שהוא גיהנום).

#### תקון עשרים וחמשה

בראשית זו התורה, זהו שכתוב יהו"ה קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז, מאותו מקום שנאמר בו נכון כסאך מאז, ובתורה יש שתי מצוות, אחת והגית בו יומם ולילה, והשנית שיהיה למלך ספר תורה, שהולך עמו בכל מקום. זהו שכתוב והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו. למה ספר תורה למלך? משום שהוא אינו מלך אלא מצד המלכות, וצריך שיהיה לו עמו בכל מקום ספר תורה, שהוא העמוד האמצעי לקשר בו את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו, וספר התורה הוא הדרך של יעקב, שנאמר בו ויעקב איש תם, וספר תורה כך צריך להיות תם בלא פסלת, ואם ספר התורה חסר במקום של מלא, או מלא במקום של חסר, או אות אחת חסרה או יתרה או מחלפת, ספר התורה פסול, הוא אינו כדמות ספר התורה של מעלה.

כמו זה הם חמשה כנפי ראה, כמו שחמשה חמשי תורה, והורדא כמו שזה הספר שהוא ספר ישרים, אם אונות חסר או יתר או מחלף, הוא כבש פסול, ומי שעובר עליהם כאלו עבר על התורה וחמשה החמשים שלה, שחמשה כנפי ראה והורדא הם שש, זה ו', כל מי שעובר (על זה, כאלו עבר) על זה.

וחמשה דברים המפסידים את השחיטה, (כל מי שעובר עליהם), כאלו עבר בה' מן יהו"ה, בכנפי הראה צריך שלא יהיה בהם סרכות, שמונה עשרה סרכות הן, מי שעובר עליהם כאלו עבר על ברית שהוא חיי העולמים, והסרכה היא סם המות, הסם של אל אחר, שהוא סמא"ל, עליה נאמר ורגליה ירדות מות, בכל מקום שנסרכת, הורגת, וכנפי ראה הם כנפי החיות, וצריכות להיות פרודות מלמעלה. זהו שכתוב ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה, אם הם בחבור, טרפה, ושתי אמות (אונות) הן בראה, ובהן שש כנפים, חמש אונות וורדא, ועליהם נאמר שרפים עומדים ממעל לו שש כנפים שש כנפים לאחד, ששה הם מהצד של האות ו', שהוא ספר התורה.

הארון של ספר התורה זה הפיס של הלב, והיא אש בוערת, ואם לא כנפי הראה שנושבים עליו, היה הלב שורף את כל הגוף, ואותה האש שהיא דם העורקים של הלב, הרוח נושבת אחריו בעורקי הדם, וכלם מתנהגים אחריו, וזהו שכתוב אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ולכו וגומר, וכשעולה הרוח מן הלב (ונפרדת מן הנפש, שהיא ו'), על הדם האש בוערת, נאמר בנפש אני ישנה, וכשיבא הרוח אליו נאמר ולבי ער, וזהו נפשי אניתיך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך, וכשתבא הרוח ללב ששם הנפש, נאמר בו קול דודי דופק, דופק על שער הלב שש דפיקות, להודיע שהו' הוא שיבא אל ה' (ד'), שהיא הנפש, ובה הם עשרה, וכלם בפיוס. זהו שכתוב פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל.

ובתקון שמונה עשר, (ובתקון זה שש אותיות) שהוא ברא"ש ש"ית, הם רמוזים כמו זה: פתחי לי באות ב' שהיא השער, אחותי באות א', רעיתי באות ר', יונתי באות י', תמתי באות ת', שראשי נמלא טל זה יו"ד, הנקדה של אות ב', קנאותיו אלו שש הצידיים, שנאמר בהם שוקיו עמודי שש, והם הדפיקות, במוליך ומביא את מי שארבעת הצידיים שלו, ומעלה ומוריד את מי שהשמים והארץ שלו, ושש הצידיים הם שש הספירות, והדפק עולה ויורד בהם באריכות של חסד כמו זה התקיעות, בשבר

שֶׁל הַגְּבוּרָה שֶׁהֵם שִׁבְרִים, בְּמַהֲרֵית שֶׁל הַעֲמוּד הָאֲמֻצִּי שֶׁהוּא תְּרוּעָה, בְּחֶסֶד גְּבוּרָה תִּפְאֶרֶת הֵם עוֹלִים, בְּנֹצֵחַ וְהוּד יִסּוּד הֵם יוֹרְדִים.

וְכָלֶם דּוֹפְקִים לְשִׁכִּינָה שֶׁהִיא סֵלֶם, שָׁבוּ שֵׁשׁ דְּרָגוֹת, וְזֶה הֵלֵב, וְבוֹ מִלְאָכִי אֱלֹהִיִּים עוֹלִים וְיוֹרְדִים, שֶׁהֵם הַדְּפִיקוֹת שֶׁל הָרוּחַ, וְאוֹתָם הִשָּׁשׁ עוֹלִים לַעֲשֹׂר, וְזֶה י', הוּא קֶשֶׁר קֶשֶׁר קֶשֶׁר, עַד שֶׁנִּכְלָלוּ בַּעֲשָׂרָה זְכוּרוֹת וּבַעֲשֹׂר מַלְכוּת וּבַעֲשָׂרָה שׁוֹפְרוֹת, שְׁלוֹשִׁים עוֹלִים מִמֶּטֶה לְמַעְלָה, וְשְׁלוֹשִׁים יוֹרְדִים מִמַּעְלָה לְמֶטֶה, וְכָלֶם עוֹלִים לְשָׁשִׁים, שֵׁשׁ פְּעָמִים עֲשָׂר, כְּשֶׁעוֹלָה הַדְּפִק בַּחֲזָק שֶׁל הַגְּבוּרָה בְּהַתְּגַבְּרוּת, הוּא הַדִּין הַקָּשָׁה, כְּשֶׁעוֹלָה הַדְּפִק וּמִתְרַפָּא, הַחֲלִי יִתְרַפָּא, שֶׁהָרִי מִטָּה כְּלָפִי חֶסֶד.

קָם הַזָּקוּן שְׁנִית מֵאוֹתָם רֹאשִׁי הִיִּשְׁבָּה, וְאָמַר: מִנּוּרָה הַקְּדוּשָׁה, הָרִי הַסִּימָנִים הִלְלוּ הֵם שֶׁל הַחֲלִי בְּגִלוּת, כְּשֶׁהַדְּפִק מִתְקַצֵּר וְהַגְּלוּת מִתְקַצֵּר, הָרִי מִטָּה כְּלָפִי גְבוּרָה בֵּית הַדִּין הַגָּדוֹל, וְהַמְּנִיחָה מֵרִאִים לְמַשִּׁיחַ וְלַשִּׁבְטִים, וּמִשּׁוּם זֶה נִשְׁבָּעָה אוֹתָהּ חוֹלָה בְּגִלוּת לִישְׂרָאֵל, אִם תַּעֲרִיר וְאִם תַּעֲזוּרָיו, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּמַהֲרֵית, אֲלֹא עַד שֶׁתִּחַפֵּץ.

וְאִם הַדְּפִק מִתְאַרְךָ, הָרִי מִטָּה כְּלָפִי חֶסֶד, וְעַם כָּל זֶה הַחֲלִי בְּגִלוּת מִתְאַרְךָ, וְאִם הַדְּפִק לֹא אֶרֶךְ וְלֹא קָצֵר, הָרִי מִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים לְחוֹלָה בְּגִלוּת, שֶׁהִיא הֵלֵב, וְלַעֲזוּרָקִים שֶׁלֹּא שָׁהִם בְּנִיָּה, יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ הַעֲמוּד הָאֲמֻצִּי, עָלָיו נֶאֱמַר וּבְרַחֲמִים גְּדוֹלִים אֶקְבָּצֶךָ.

וְעוֹד, כְּשֶׁהַדְּפִק הוּא כְּמוֹ תְּרוּעָה בְּמַהֲרֵית, דְּחִק אַחֵר דְּחִק, מִיָּד תִּבְאֵה הַגָּאֻלָּה. וְעוֹד, אוֹתָהּ חוֹלָה, שֶׁהִיא הֵלֵב, כְּשֶׁהָרוּחַ אֵינָה נוֹשֶׁבֶת אֵלֶיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְרוּחַ אֱלֹהִיִּים מִרְחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, הִיא לֹא דּוֹפְקֶת בְּעוֹרָקִים שֶׁלֹּא, וְכָלֶם חֲשׁוּבִים בְּגִלוּת כְּמוֹ מֵתִים, וְנֶאֱמַר בָּהֶם בְּמַחְשָׁכִים הוֹשִׁיבֵנִי כְּמֵתִי עוֹלָם, וּמִשּׁוּם זֶה בְּגִלוּת אֵינִי יֹשֵׁנָה, וְהִיא חוֹלָה בְּגִלוּת, וְכָמָּה רּוֹפְאִים תִּלְמִידֵי חֲכָמִים מִשְׁתַּדְּלִים עֲלֶיהָ עִם כָּמָּה בְּשָׂמִים וְרִיחוֹת שֶׁל שׁוֹשְׁנִים, תְּפֻחִים וְאַגֻּזִּים וְרִמּוֹנִים, וְלֹא חוֹזֶרֶת אֵלֶיהָ הָרוּחַ בָּהֶם בְּגִלוּת בַּחֲלִי שֶׁלֹּא, וְהַדְּפִק לֹא חוֹזֵר אֵלֶיהָ, עַד שֶׁיִּבְאֵה הָרוּעָה הַנֶּאֱמָן הָאֲהוּב שֶׁלֹּא, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ הָרוּעָה בְּשׁוֹשְׁנִים, וּמִבְּאֵי לֹא תִפּוּחַ וְשֵׁם בְּחֻטְמָהּ, וּמִרִיחָהּ בּוֹ, וְנוֹדַעַת אֵלָיו. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב מִנְחָם מְשִׁיב נֶפְשִׁי. מִיָּד חוֹזֶרֶת הָרוּחַ וְהַדְּפִק אֵלֶיהָ.

בְּאוֹתוֹ זְמַן מִשְׁבַּחַת אוֹתוֹ, כְּתוּבִים בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דּוֹדֵי בֵּין הַבָּנִים וְכוּ', וְאַחֵר כֵּן יִכְנָס לָגוֹן וּמִוֹצֵא מִשּׁוֹם רְמוֹנִים, וְנוֹתֵן לָהּ מַעֲסִיס הֶרְמוֹנִים, וְלוֹקֵט אֶגֶז וְשׁוֹבֵר הַקְּלָפוֹת, וְנוֹתֵן לָהּ הַמֶּלֶךְ מִבְּפָנִים, וְהִיא אוֹכֶלֶת וְשׁוֹתָה מַעֲסִיס הֶרְמוֹנִים וְנִרְפָּאת, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר הַכְּתוּב אֶל גִּת אֶגֶז וְיִדְתִּי. בִּינְתִים הֵנָּה בָּא הַנָּשִׁר, הַנָּשִׁר הַגָּדוֹל בַּעַל הַכְּנָפִים, וְנוֹתֵן שְׁלֹשָׁה קוֹלוֹת, וְעוֹלָה לְהָרִים. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְחִבְרִי: בְּיָדָי שֶׁנִּמְצָא רָצוֹן לְמַעְלָה, וְרַחֲמִים נִמְצָאִים לְשִׁכִּינָה וְיִשְׂרָאֵל בְּגִלוּת, שְׁנֵדָאֵי שְׁלֹשׁ חִיּוֹת הֵן בְּמִרְכָּבָה, אֶרְנָה שׁוֹר נָשִׁר, וּבְכָלֶם אֵין רַחֲמִים כְּבִנְשֵׁר, וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר לִישְׂרָאֵל וְאַשָּׁא אֶתְכֶם עַל פְּנֵי נְשָׁרִים וְאַבִּיא אֶתְכֶם אֵלַי. בִּינְתִים הֵנָּה הַנָּשִׁר בָּא אֵלֶיהֶם פַּעַם אַחֲרֵית, וְהִכָּה בְּכַנְפֵּי עֲלֵיהֶם, וְהָרִים קוֹלוֹת וְעָלָה לָהּ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: בְּיָדָאֵי שֶׁהוּא מִכָּה בְּכַנְפֵּי עֲלֵינוּ וְעוֹלָה שָׁם. אָמְרוּ לוֹ: עָלָה, וְהָרִי אֲנַחְנוּ אַחֲרֶיךָ. עָלוּ כָלֶם אַחֲרָיו לָהּ, וְהוּא עָלָה לְמַעְלָה עַד שֶׁלֹּא נִרְאָה.

לְפִי שָׁעָה הָרִי הַנָּשִׁר בָּא, וְשְׁתֵּי שׁוֹשְׁנִים בְּפִיו, וְזָרַק אוֹתָם עַל (יְדִיהֶם) רֹאשָׁם (עַל יָדָיו). מִיָּד שְׁמַח רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׁמַחָה רַבָּה. אָמַר לָהֶם: חֲבָרִים, בְּיָדָאֵי שְׁמַחָה הַזְּמִנָּה לְשִׁכִּינָה שֶׁהִיא חוֹלָה, שֶׁהָרִי אִם שׁוֹשְׁנָה אַחַת נִתֵּן בִּינְיָנוּ, לֹא הִיָּתָה זֹרֶם רְפוּאָה, מִשּׁוּם שֶׁשׁוֹשְׁנִים רְמוֹנִים כְּגַדּ בֵּית רֹאשׁוֹן וְשִׁנִּי, שֶׁנִּשְׁבָּע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא יִכְנָס זֶה בְּלִי זֶה, וּמִשּׁוּם שֶׁזָּרַק שְׁנֵים, זֶה רִמּוֹ עַל שְׁנֵי שׁוֹשְׁנִים, כְּעַתָּה זֹהוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה, וְאַזְ צָרִיךְ לְפָתַח עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהִינּוּ.

פָּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר: אֵינִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרוּעָה בְּשׁוֹשְׁנִים. מַה זֶה שׁוֹשְׁנִים? אֲלֹא הַשׁוֹשְׁנָה הָעֲלִיּוֹנָה, הַשִּׁכִּינָה הָעֲלִיּוֹנָה, וְהִיא קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שְׁחִירִית, וְשׁוֹשְׁנָה הַשְּׁנִיָּה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֲרַבִּית, הַשִּׁכִּינָה הַתַּחְתּוֹנָה, זֹרֶם לִימִין וְזֹרֶם לְשִׁמְאַל, הָרוּעָה בְּשׁוֹשְׁנִים זֶה הַעֲמוּד הָאֲמֻצִּי, וְהַשׁוֹשְׁנָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שְׁחִירִית, שֶׁהוּא בִּקְרָה, הִימִין שֶׁל אֲבָרָהָם, יֵשׁ לָהּ חֲמִשָּׁה עֲלִים, וְהֵם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה, וְשְׁלֹשָׁה עֲשָׂר עֲלִים מִבְּפָנִים אַחֲרֵי, שְׁשֶׁה אֲדָמִים וְשְׁשֶׁה לְבָנִים, וְהַשׁוֹשְׁנָה שֶׁנִּכְלָלָה בָּהֶם הָרִי שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה בְּחֻטְבוֹן אַחֲרֵי, וְכֵן שׁוֹשְׁנָה בֵּה עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה גְּרַעֲיִנִים בְּתַפּוּחַ שֶׁלֹּא, כְּחֻטְבוֹן עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה אוֹתִיּוֹת הִיחִיד, וְכֵן בְּשׁוֹשְׁנָה הַשְּׁנִיָּה עֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה גְּרַעֲיִנִים, וְכָלֶם עוֹלִים לְחֲמִשָּׁה, שׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוֹחִים זֶה בְּרָאשִׁית בְּרָא, וְזֶה (בְּרָאשִׁית בִּי שׁוֹשְׁנָה י').

#### תִּקּוּן עֲשָׂרִים וְשֵׁשׁ

בְּרָאשִׁית בִּי שׁוֹשְׁנָה, חֲמִשָּׁה הָעֲלִים שֶׁלֹּא רֹאשִׁית, בְּרָאשִׁית לְחֻטְבוֹן קָטָן שֶׁל חֲנוּךְ שְׁלֹשָׁה עֲשָׂר, הַחוֹחִים שֶׁלֹּא שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה תְּבוֹת מִן אֱלֹהִיִּים וְעַד אֱלֹהִיִּים, וְאַלֶּה הֵם: אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ וְהָאֶרֶץ הִיָּתָה תְּהוֹ וְנָהוּ וְחֻשָּׁף עַל פְּנֵי תְּהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִיִּים, חֲמִשָּׁה חוֹחִים אַחֲרֵים - מִרְחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיֵּאמֶר.

מַה הִיא בֵּין הַחוֹחִים? אֲלֹא מִשְׁתַּרְבֵּב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהָאֶרֶץ הִיָּתָה תְּהוֹ וְנָהוּ, וְנִפְלָה הַשׁוֹשְׁנָה בֵּין



החוחים. כְּשֶׁתֵּבֵא הַגָּאֵלָה, תִּהְיֶה כְּשׁוֹשְׁנָה שֶׁל שְׁחִירָת, שְׁנֶאֱמַר בָּהּ הַבֶּקֶר אִזְרֵי (וְהַאֲנָשִׁים שֶׁלְחוּ), וְהֵם חֲמִשָּׁה אִזְרֵי, חֲמִשָּׁה עָלִים שֶׁל הַשּׁוֹשְׁנָה הַעֲלִיּוֹנָה, אֶחָד - וַיֹּאמֶר אֱלֹהִיִּים יְהִי אִזְרֵי, הַשְּׁנִי - וַיְהִי אִזְרֵי, שְׁלֹשָׁה - וַיֵּרָא אֱלֹהִיִּים אֶת הָאִזְרֵי, אַרְבָּעָה - וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִיִּים בֵּין הָאִזְרֵי, חֲמִשָּׁה - וַיִּקְרָא אֱלֹהִיִּים לְאִזְרֵי יוֹם. שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי עָלִים מִבְּפָנִים, וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד, אֶחָד אֶחָד בְּשֵׁנִי שׁוֹשְׁנִים, זֶה יְהוּ"ה, עָלִיו נֶאֱמַר בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי יְהוּ"ה אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד, וְהוּא הַעֲמוּד הַאֲמָצִי, הַרְוֵעָה בְּשׁוֹשְׁנִים, וְחֻשְׁבוֹנוֹ אֶחָד, הַשּׁוֹשְׁנָה הַתַּחְתּוֹנָה, בָּהּ פָּחַד וְהוּא יֵרָאָה, הַשּׁוֹשְׁנָה הַעֲלִיּוֹנָה אֶהְבֵּת הָאֶהְבָּה, וּבָהּ נֶאֱמַר אִם תַּעֲבִירוּ וְאִם תַּעֲזִירוּ אֶת הָאֶהְבָּה עַד שֶׁתִּחְפֹּץ.

בְּמָה יִבְאוּ לְהַעֲרִיחַ? בְּיָמִין, וְהִיא לֹא רוֹצָה בָּהֶם, עַד שֶׁיֵּבֵא הַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ וְרוּחַ אֱלֹהִיִּים מִרְחֶפֶת, שֶׁהוּא רוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, שְׁנֶאֱמַר בּוֹ וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְהוּ"ה, בְּרוּחַ זֶה מְרִיחָה אוֹתָהּ חוֹלָה וְנִרְפָּאת, וּמִשּׁוּם זֶה הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יִירוּשָׁלַם בְּצִבְאֹתֵי אוֹ בְּצִלּוֹת הַשָּׁדָה אִם תַּעֲבִירוּ וְאִם תַּעֲזִירוּ אֶת הָאֶהְבָּה עַד שֶׁתִּחְפֹּץ, וְהוּא מְרִיחַ רֵיחַ בְּשֵׁנִי תַפּוּחִים (וְהוּא רֵיחַ שֶׁל שְׁנֵי תַפּוּחִים), שְׁנֶאֱמַר (בּוֹ) בָּהֶם וְרוּחַ אֶפְדֹּת תַּפּוּחִים, וּמָה הֵם? שְׁנֵי עֲמוּדֵי אֲמֵת, וְהֵם שְׁנֵי רִמּוֹנִים, הָאֶגוֹז זֶה הַצַּדִּיק, גִּנַּת אֶגוֹז זֶה הַשְּׂכִינָה, וְזֶהוּ שְׁאֵמֶר שְׁלֹמֹה אֶל גִּנַּת אֶגוֹז יִרְדָּתִי.

גִּנַּתֵּי גִ' גִּימָטְרִיאוֹת (אֲדֻנִּי בִיהוּ"ה), שֶׁהֵן פְּרָפְרָאוֹת לַחֲכָמָה, נִ' נוֹטְרִיקוֹן, תִ' תַּמּוּרָה, גִּימָטְרִיאוֹת זֶה אֲדֻנִּי יְהוּ"ה, עוֹלָה בְּחֻשְׁבוֹן אֲמִין, אֶהְיֶה אֲדֻנִּי עוֹלָה בְּחֻשְׁבוֹן שְׁמוֹנִים וְשֵׁשׁ אֱלֹהִיִּים, שֶׁהוּא כְּנוּיִי, מִ"ה - מִ"ה, מִ"ה הִ"א, מִ"ה הִ"א בְּגִימָטְרִיָּא אֱלֹהִיִּים, יוּ"ד הִ"א וְאוּ"ו הִ"א בְּגִימָטְרִיָּא מִ"ה, וְזֶהוּ עֶשְׂרֵי סְפִירוֹת בְּלִימִיָּה, וְהוּא מַעֲיֵד עַל הַיְּחִיד הַקָּדוֹשׁ, וּמִשּׁוּם זֶה מִ"ה אַעֲיֵדָךְ.

דָּבָר אַחֵר, אִי"ב גִּיד הִ"ו זִ"ח ט"ו בְּגִימָטְרִיָּא שְׂכִינָ"ה, כְּמוֹ זֶה: א' פַּעַם אַחַת, ב' פַּעַמִּים, ג' שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים, ד' אַרְבַּע פַּעַמִּים, ה' חֲמִשׁ פַּעַמִּים, ו' שֵׁשׁ פַּעַמִּים, ז' שִׁבְעָה פַּעַמִּים, ח' שְׁמוֹנֶה פַּעַמִּים, ט' תִּשְׁעָה פַּעַמִּים, י' עֶשְׂרֵי פַּעַמִּים, כָּלֵם עוֹלִים לְחֻשְׁבוֹן שְׂכִינָ"ה, וְסוּד הַחֻשְׁבוֹן, לְקִיָּם שְׁאִין שְׂכִינָה יוֹרְדָת פָּחוֹת מַעֲשָׂרָה, וְלֹא עוֹלָה לְמַעְלָה מַעֲשָׂר.

וְעוֹד, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהַמְלָאָכִים לֹא יוֹדְעִים, וְשׁוֹאֲלִים אִיָּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ לְהַעֲרִיצוֹ, וּמִצָּאֵנוּ אוֹתוֹ בְּגִימָטְרִיָּא מְקוֹם נוֹטְרִיקוֹן כְּמוֹ זֶה: י' עֶשְׂרֵי פַעַמִּים - מֵאָה, ה' חֲמִשׁ פַּעַמִּים - עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה, ו' שֵׁשׁ פַּעַמִּים - שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ, ה' חֲמִשָּׁה פַעַמִּים - עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה בְּגִימָטְרִיָּא מְקוֹם, וְעָלִיו אֶמְרוּ הַמְלָאָכִים בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוּ"ה מִמְּקוֹמוֹ, יֵשׁ אַחֲרֵים בְּגִימָטְרִיאוֹת שְׁאִין לָהֶם חֻשְׁבוֹן, מִשּׁוּם שֶׁהֵם פְּרָפְרָאוֹת לַחֲכָמָה שְׁאִין לָהֶם סוּף, הַתַּמּוּרוֹת אֵלּוּ אֶלְפָּא בִּיתוֹת, כְּמוֹ כּוּז"ו בְּמוֹכַס"ו כּוּז"ו, שֶׁהֵן תַּמּוּרוֹת יְהוּ"ה אֱלֹהֵינוּ יְהוּ"ה, וְיֵשׁ תַּמּוּרוֹת אַחֲרוֹת מִכְּמָה מִיָּנִים.

אִמֵּר רַבִּי אֶלְעָזָר: וְהָרִי כְּתוּב אֲנִי יְהוּ"ה לֹא שְׁנִיתִי? אִמֵּר לוֹ: בְּנִי, אוֹי לְבָנִי הַעוֹלָם שֶׁהֵם אֲטוּמִי לֵב, שְׁחֹשְׁבִים שִׁינְדָעִים וְלֹא יוֹדְעִים, וְנֹדָאֵי אֲנִי, הִיא הַשְּׂכִינָה. זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ וְיִסְרָתוֹ אֶתְכֶם אֶף אֲנִי, הִיא לֹא מִשְׁתַּנָּה וְאִינָה תַּמּוּרָה מִמֶּנּוּ בְּאַחֵר, וְהוּא לֹא מִשְׁתַּנָּה וְלֹא מִסְתַּתֵּר מִמֶּנָּה, אֲבָל אֶל הַרְשָׁעִים מִשְׁתַּנָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִסְתַּתֵּר מֵהֶם. זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ אֶסְתִּירָה כְּנִי מֵהֶם אֶרְאָה מָה אַחֲרֵיהֶם, וְלָמָּה? בְּגִלָּל כִּי דוֹר תַּהֲפֹכוֹת הֵמָּה בָּנִים לֹא אֲמוּן בָּם.

מִיָּד קָמוּ כָּל הַחֲבָרִים שֶׁשָּׁמְעוּ אֶת הַדְּבָרִים הַלָּלוּ, וְנִשְׁקָו אוֹתוֹ עַל רֹאשׁוֹ, וְאֶמְרוּ, אֵלּוּ לֹא בָּאוּ לְעוֹלָם אֶלָּא לְשִׁמְעַת זֶה - דִּינֵנו, שְׁנִידָאֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ לֹא מִשְׁתַּנָּה זֶה מֵאָה, אֲבָל לְאַחֲרֵים מִשְׁתַּנָּה וּמִסְתַּתֵּר בְּכִמְהָ לְבוּשִׁים, וּבְכִמְהָ כְּסוּיִים, וּבְכִמְהָ קְלָפוֹת, וּמִשּׁוּם זֶה אִמֵּר שְׁלֹמֹה, עָלִיו הַשְּׁלוֹם, אֶל גִּנַּת אֶגוֹז יִרְדָתִי, שֶׁהוּא הִיא יוֹדַע אֶת כָּל הַקְּלָפוֹת, וּמִשּׁוּם זֶה לֹא הִשְׁאִיר אֶפְלוֹ מִיָּנִי כְּשׁוֹף שֶׁלֹּא יָדַע, מִשּׁוּם שִׁינְדָע (לְדַעַת) אֶת הַקְּלָפוֹת, וְהַרְוֵעָה הַנֶּאֱמָן יִשְׁבֵּר אֶת כָּל הַקְּלָפוֹת, וּמוֹצִיא מִשָּׁם הַמַּחֲ, שֶׁהוּא יְהוּ"ה, לְאַרְבַּעַת צַדִּי הָאֶגוֹז, (שֶׁהֵם תַּהוֹ וְתַהוֹ וְחֻשְׁדָּ וְתַהוֹם), וּמִפְּרִיָּס מִמֶּנּוּ אֶת אוֹתָהּ חוֹלָה שֶׁהִיא אֲדֻנִּי, שֶׁבְּקְלָפוֹת הַלָּלוּ שְׂבָאֶגוֹז, שֶׁהֵם תַּהוֹ וְתַהוֹ וְחֻשְׁדָּ וְתַהוֹם, אִמֵּר אֶסְתִּירָה כְּנִי מֵהֶם, וְיֵשׁ שְׁנוּיִים אַחֲרֵים לְטוֹב לְכָל אֶחָד כְּפִי מַעֲשָׂיו. לְפַעַמִּים מִתְגַּלָּה לָהֶם בְּדַמּוּת אֶרְיָה, זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ אֶרְיָה שְׂאֵג מִי לֹא יֵירָא, לְפַעַמִּים בְּדַמּוּת שׁוֹר, זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ בְּכוֹר שׁוֹר הַדֶּר לוֹ וְקִרְנֵי רֹאשׁ קִרְנָיו, וְלְפַעַמִּים בְּדַמּוּת נֶשֶׁר, זֶהוּ שְׂכִינָתוֹ כְּנֶשֶׁר נֶעִיר קֵנוֹ, וּלְפַעַמִּים בְּדַמּוּת אֶדָם זָקֵן, כְּמוֹ שְׁנִידָמָה לְאֵלּוּ, שְׁאֶמְרוּ זֶה אֵלִי וְאִנּוּהוּ, שֶׁהוּא הִיא מִתְדַּמָּה לָהֶם בְּדַמּוּת זָקֵן, וְנֶאֱמַר בָּהֶם (בּוֹ) וַיִּנְקְחוּ דָבָשׁ מִסֻּלַּע וְשָׁמֶן מִחֻלְמִישׁ צוֹר, אֲבָל לְאֵלּוּ שְׂתִּלוּיִים מִמֶּנּוּ וּמִשְׂכִּינָתוֹ, לֹא מִשְׁתַּנָּה לְעוֹלָם.

וְאוֹתָן הַתַּמּוּרוֹת הֵן סוּד הַיָּבוֹם, שְׁנֶאֱמַר בָּהּ בִּיבְמָה עַל הַגָּאֵלָה וְעַל הַתַּמּוּרָה, לְקִיָּם כָּל דָּבָר, שֶׁלֹּף אִישׁ נִעְלָו וְנִתְּנוּ לְרַעְהוֹ, בְּאוֹתָהּ נִעַל שְׁנֵתוֹ לְרַעְהוֹ יֵשׁ תַּמּוּרָה וְשְׁנוֹי רָצוֹן, וְשֵׁם צָרִיךְ שְׁנוֹי מְקוֹם וְשְׁנוֹי הַשֵּׁם וְשְׁנוֹי מַעֲשָׂה לְקִיָּם כָּל דָּבָר, הַנִּעַל הוּא הַגּוֹף.

וְלָמָּה בְּחִלְצַת נִעַל שְׁנֵתוֹ לְרַעְהוֹ יֵשׁ תַּמּוּרָה וְשְׁנוֹי? אִמֵּר זָקֵן אֶחָד: רַבִּי רַבִּי, אֵל תֹּאמַר כָּךְ, אֶלָּא לָמָּה חֲלִיצָה בְּנִעַל? אֶלָּא הִיא הַקְּלָפָה לְהַסְתַּתֵּר בָּהּ לְהַנְצִל מִמֶּנּוּ, וְלֹא נוֹדַע אֶל הַמְּקַטְרָגִים שֶׁלּוֹ, וּבְחִלְצָה שֶׁל נִעַל חוֹלָץ לוֹ יִיָּה, וּמִשּׁוּם זֶה שֶׁלֹּף אִישׁ נִעְלָו וְנִתְּנוּ לְרַעְהוֹ, נִעַל ו', גּוֹן נִעַל, שֶׁהוּא בּוֹ יִיָּה, לְהַכְנִס בֵּין וִיָּה, וְזֶהוּ חֲלָץ יִיָּה.

ובמשה נאמר של נעליך מעל רגליך, זה בהפך של אחרים, שלא צריך להראות לפני השכינה עם קלפה, וסוד הדבר - כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק, ולאבות לא נראה אלא בנעלים, זהו שכתוב מה יפו פעמיו בנעלים בת נדיב, אבל למשה בלי כסוי כלל, וסוד הדבר - נראה אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שדיי ושמי יהו"ה לא נודעת להם, ובמשה נאמר ואמר לי מה שמ"ו מ"ה אומר אליהם.

ועוד, למה צריך חליצה בנעל באשה? משום שמי שימות בלי בן, הוא קשור ברגלו לזכר, וסוד הדבר - הוא יסופך ראש ואתה תשופנו עקב, וכדי שלא ימית אותו הנחש שהוא כרוך על עקבו, צריך לחלץ לגבי נעל של אשה, ונפטר ממנו אותו הנחש.

והכל על אותה טפה, שהיא י', שפרחה מיצקב למקומו, ויעקב בגלל זה קנה ממנו את הבכורה, להחזיר י' למקומה, שהיא טפה בכורה, שבה חטא אדם ופרחה ממנו, ונשאר יחיד בלי עזר, ומשום זה אמר למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני, ומשום זה הביא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון שלש פעמים בגלגול. זהו שכתוב הן כל אלה יפעל א"ל פעמים שלוש עם גבר, וזהו שני מקום ושני השם ושני מעשה.

ועל אותה טפה נאמר בה מה יפו פעמיו בנעלים בת נדיב, ונדבקה ביעקב, והוציאה ממנו שנים עשר שבטים. זהו שכתוב שבטי י"ה עדות לישראל, שנאמר בו אדם ישראל, ובאותו זמן הרזים יעקב מה שאבד, שהוא י' מיצקב. זהו שכתוב לא יעקב נאמר עוד שמך כי אם ישראל.

באברהם הציל מסם מות, חטאו של אדם, גיהנם, נחש, אשת זנונים שנאמר בה לא תנאף. ביצחק הציל מאל אחר שנאמר בו לא תרצח. ביעקב מצא מקום להיניק (לנקות) בניו, וזה שני מקום, ואין אחד מהם שלא נכלל בשלשה, לקים הן כל אלה ופעל א"ל פעמים שלוש עם גבר.

קם זקן ואמר: רבי רבי, במה הקימות הסוד של יבום וחליצה, שהרי ברור הדבר שמעתי: אמר לו: מה ששמעת אמר. אמר: ודאי בסוד היבום מצאה מקום אותה נשמה ערטילאית, זהו שכתוב גם צפור מצאה בית, וזו הנפש שבאה בגלגול פעם ראשונה, ודורר קן לה - זו רוח שבאה בגלגול פעם שנייה, אשר שתה אפרוחיה - זו נשמה שבאה בגלגול פעם שלישית, וממנה יוצאים אפרוחים שהם בנים, ובסוד היבום כל השלש יורדים בבת אחת, זהו שכתוב אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסף. לבו ששם הנפש, הרוח בכנפי ראה, הנשמה במח, וכלם אחד בקשר אחד, אבל החליצה מצילה אותה נשמה ורוח ונפש, שהם קשורים בשלשה קשרים של הנחש, וסוד הדבר - נפשו בצפור נמלטה מפי יקשים הפח נשבר ואנחנו נמלטנו. קם רבי שמעון כדי לנשק אותו, פרח מיד ולא נראה.

תקון עשרים ושמונה

בראשית, בו שלש מצוות, האחת - יראת יהו"ה כמו זה: בראשית יר"א בש"ת, והרי פשוטה. השנייה - ברית כמו זה: בראשית בריית א"ש. שלישית - שבית כמו זה: שבית גר"א.

מצוה ראשונה יראת יהו"ה, עליה נאמר יראת יהו"ה היא אוצרו, ועוד נאמר בה יראת יהו"ה ראשית דעת, ראשית חכמה יראת יהו"ה, ובדאי מי שאין בו יראה, שהיא אוצר, אין שם חכמה. האוצר של החכמה הזו היא ב'. ובתקון אחר, בראשית ב' ראשית, נקדה בהיכלו, עליה נאמר גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום, הגן הוא תורה שבכתב, שהוא ג"ן סדרים של התורה, גל הוא תורה שבעל פה, ושיניהם ב' מבראשית, מעין חתום זו ראשית נקדה בהיכלו.

ובמה הוא חתום? באות ו', ונעשית ב' עם החתימה של ו' ס, מה שהיה ב' נעשית ס, וזו סתום וחתום, יינה של תורה סתום וחתום שלא יבגס נכרי לשם, וזה יין המשמר בענביו מששת ימי בראשית, ולא לחנם תקנו בעלי המשנה, חתימת יין שלא התנסה ויתערב בצד האחר, ועל היין הזה נאמר לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל דעום, כ"ן ודאי י"ן, שבאים הפנים של התורה, ועליהם נאמר סוד יהו"ה ליראיו.

הסניקן של היין הזה לבו של אדם, שאם הוא קנן חדש והתנסה ביון נסד, שהוא יצר הרע, צריך שלש פעמים הדחה, והן כל אלה יפעל א"ל פעמים שלוש עם גבר, ולא לחנם תקנו כוס של ברכה אף כף הדחה ושטיפה, הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ, להיות תוכו כבדו, וסוד הדבר - וטהרו וקדשו, וכאשר הסניקן, שהוא לב זך מבפנים ומבחוץ, שורה שם חכמה, שנאמר בה יהו"ה קנני ראשית דרכו, קנני הוא קננו ודאי, ואם הסניקן הזה הוא זך, נאמר בו ונקה, ואם לאו, לא ינקה כל הנגע בה.

וקננו של אדם זו האשה, והוא כוס, כף צריכה שטיפה והדחה, אם היא כוס של ברכה, ועליה נאמר, להניח ברכה אל ביתך, ואם לאו, נקראת כוס התרעלה, ועל היין שלה נאמר תנו שכר לאובד ויין למרי נפש וכו'. השדים שלה הן אשכולות מרורות, אבל היין של כוס של ברכה עליו נאמר ויין ישמח לבב אנוש, ששם פקודי יהו"ה ישרים משמחי לב, שהם האשכולות שלה.

## תקון עשרים ותשעה

בראשית ברא אלהיים, ב' נקדה בהיכלו, עליה נאמר גן נעול אחותי כלה גל נעול מעין חתום. מי המעין החתום? זו נקדה. מי הוא הנעול שלה? זה ו' שסתום להיכל, ובו נעשית סתומה, היא ס גדולה מלסרבה המשנה, ועל הנקדה הזו נאמר ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה, והנקדה הזו מצד הימין נקראת אהבה, ומצד השמאל נקראת יראה, ומצד העמוד האמצעי נקראת תורה, והיא מצוה, שהעמוד האמצעי כולל את שניהם, משום שהו' כולל את י"ה, שהם לימין ולשמאל, והו' באמצע כולל את שניהם, והשכינה התחתונה מצוה הכוללת מארבע אותיות, היא נקראת י' מצד החכמה, ה' מצד האם העליונה, ונקראת תורה מהצד של העמוד האמצעי. זהו שכתוב יהו"ה קנני ראשית דרכו, דרך דרך ו', קנני שהוא חקן שלה, ומשום שהיא כוללת מכל הארבע, נקראת מצוה. מ"ץ באותיות א"ת ב"ש הוא י"ה, י"ם ה"ץ, ובה כלולים מצוות עשה ולא תעשה. המצוות של לא תעשה מצד הדיון שהוא אלהיים, ששם י"ה, ועליה נאמר זה שמ"י, והרי פרשוהו. מצוות עשה מצד הימין שהוא רחמים, שכלולים באברהם, ועליהם נאמר ברגז רחם תזכר.

קס זקו אחד מאחר הצל (הכתל) ואמר: רבי רבי, מנורה הקדושה, קום הדלק נר שהיא מצוה, השכינה הקדושה, שעליה נאמר אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, ועליה נאמר להעלות נר תמיד, נר יהו"ה נקראת ודאי, האור שמאירה בו נשמת אדם, קום הדלק בה.

קס רבי שמעון על רגליו, וישב רגע אחד ואמר: רבון העולמים, שאתה הוא בעל המלכים ומגלה רזים, יהי רצונך לסדר דברים בפי, לקיים בי את הפסוק הזה, ואנכי אהיה עם פיד, שלא אכנס בבושה לפניה, פתח ואמר.

## תקון שלשים

בראשית, מי הראשית? זו חכמה, זו נקדה של בפנים, שנאמר בה כל כבודה בת מלך פנימה, וזו יראה שהיא מצוה ראשונה, ועליה נאמר יראת יהו"ה ראשית דעת, והיא רמוזה במלת בראשית, ויש יראה רעה, רצועה להלקות את הרשעים, והנקדה הזו היא אות שבת וימים טובים, ואות של תפלין ואות של ברית מילה. אותה הרצועה היא יראה רעה, היא ערלה. אשרי הוא מי שמעביר אותה ממנו, שאין רשות לרצועה להלקות אותו, ועל הנקדה הזו נאמר מחלליה מות יומת. מה זה מחלליה? אלא מי שמכניס רשות זרה בחלל שלה, שהיא רשות היחיד, שעליה נאמר ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, כי את מקדש יהו"ה טמא.

והכל נרמז בתבה הזו, ירא"ה ברי"ת שב"ת, כמו זה: ירא"ת בראשית, ברי"ת בראשית, שב"ת בראשית, והנקדה הזו היא ראשית, יהו"ה קנני ראשית דרכו, כמו זה בראשית, הכל היא נקדה אחת, היא ראשית, והיא אות ברית, והיא אות שבת, והיא יראת יהו"ה.

מי החלל שלה? ב', ו' הוא בעלה, בו היא שמונה ונסתרת בגלות, זהו שכתוב יהיה סגור ששת ימי המעשה, כמו זה סתומה, והרי נתבאר, והנקדה היא השביעית כתר על ראשו, וכתר של ספר תורה העטרה על הברית, ז' שהיא היום השביעי, יום השבת, שביעי ודאי, ועליו נאמר ובליום השבת יפתח, אבל בימות החלל גן נעול אחותי כלה. נקראת סתומה באות ו'.

והערלה והפריעה הזו הן כמוץ ותבן של החטה, בימות החלל נקראת ה"א, שהוא הב"ל לה"ב המזבח, להדליק מוץ ותבן, והיא נשאת סלת נקיה, אבל בימים של שבת וימים טובים נקראת י' עטרה על הכל, והבית (והפסא) שלה שלשים ושנים אלהיים של מעשה בראשית, והב' היא כלולה מעשר אמירות בכל צד, ה' היא נקראת יראה, בין בשבת בין בברית מילה ובין בדיון, וכך בכל מצוה.

אלהיים זה הנתיב הראשון, עליו נאמר נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה. מה זה עין איה? אלא מאותם מלאכים שאומרים איה מקום כבודו להעריצו, כשהיא בנתיב הזה, אין להם בה ידיעה, שהיא נסתרת מחיות המרכבה.

והארץ היתה תהו ובהו, מה זה והארץ היתה תהו ובהו? אלא מי שמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, גורם לשכינה להיות תהו ובהו חשך ותהום, שמתלבשת באותן קלפות, שהן ארבע גליות, ולא עוד, אלא שגורם לה להיות גבשה, תהו, שמסתלקת הנקדה מהחלל שלה, שהיא ב', ונשאת יבשה.

הנתיב השני, ורוח אלהיים מרחפת על פני המים. מה זה ורוח? אלא בודאי בזמן שהשכינה יורדת לגלות, הרוח הזו נושבת על אותם שמתעסקים בתורה, משום שהשכינה נמצאת ביניהם, והרוח הזו נעשית קול, ותאמר קד: אותם ישנים ששנה בנחיריהם, סתומי העינים ואטומי הלב, קומו והתעוררו אל השכינה, שיש לכם לב בלי השכל לדעת אותה, והיא ביניכם.

וסוד הדבר - קול אומר קרא, כמו קרא נא היש עונד ואל מי מקדושים תפנה, והיא אומרת מה אקרא, כל הנשור חציר, הכל הם בבהמות שאוכלות חציר, וכל חסדו כציץ השדה, כל החסד שעושים,

עושים לעצמם. ואפלו כל אלו שמשתדלים בתורה, כל חסד שעושים - לעצמם עושים. באותו זמן ויזכר כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב לעולם, וזוהי רוחו של משיח, אזי להם מי שגורמים שילך לו מן העולם ולא ישוב לעולם, שאפלו הם שעושים את התורה יבשה, ולא רוצים להשתדל בחכמת הקבלה, וגורמים שמסתלק מעין החכמה, שהיא י' ממנה, ונשארת ב' יבשה, אזי להם שגורמים עניות וחרב ובזה והרג ואבדון בעולם, והרוח הזו שמסתלקת היא רוח המשיח, כמו שנתבאר, והיא רוח הקדש, והיא רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת יהו"ה.

מצוה שניה, ויאמר אלהיים יהי אור ויהי אור, וזו אהבה שהיא אהבת חסד. זהו שפתוב ואהבת עולם אהבתיך על פן משחתיך חסד, ועליה נאמר אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ. יראה נקראת מצד השמאל, ואהבה נקראת מצד הימין.

יש יראה ויש יראה, יש אהבה ויש אהבה. יראה, שירא אדם מהקדוש ברוך הוא כדי שלא ירד מנכסיו או כדי שלא ימותו בניו בחייו. נמצא שאם היה יורד מנכסיו או אם ימותו בניו בחייו, הוא לא היה נרא ממו, ומשום זה היה אוהב אותו, היראה והאהבה הללו לא שם את יראת יהו"ה ואת האהבה שלו לעקר, אבל אהבה ויראה העקר שלו בין טוב ובין רע, ומשום זה נקראות היראה והאהבה הללו על מנת לקבל פרס.

ומשום זה אמר הקדוש ברוך הוא, השבעתי אתכם בנות ורושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, שהיא אהבה (שהיא רחמים) בלי פרס, (עד שהוא יחפץ), ולא על מנת לקבל פרס, שיראה ואהבה על מנת לקבל פרס היא של שפחה, ותחת שלוש רגזה ארץ וגומר תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גברתה.

אלהיים זה מן ויאמר אלהיים יהי אור, הוא הנתיב השלישי, יהי אור י"ה אוי"ר, אוי"ר י', וכשהנקדה הזו מתעטפת (מתפשטת) באור הזה ונעשית אור, מכאן נמשכו כל ההיות.

קם זקן אחד, פתח ואמר: יהי אור ויהי אור, יהי אור זה הימין, ויהי אור זה השמאל, שבכל מקום ויהי הוא לשון צער, ומשום כך ויהי היום, שזהו ראש השנה, שהוא שמאל שהוא דן את דין כל העולם, ובגללה נאמר ויהי אור. וירא אלהיים את האור כי טוב, זה העמוד האמצעי שהוא טוב, ויבדל אלהיים בין האור ובין החושך, בין האור - זה אהרן הכהן, ובין החושך - זה קרח. אמר משה, לי ראוי להפריד המחלקת, שאני הוא דמות של הטוב של מעלה. ראה שנדבק קרח בחשכה של הצד האחר והכחיש את מעשה בראשית, שלא רצה להדבק בשמאל שהוא לוי, אמר הבדלו מתוך העצה הזאת.

וסוד הדבר - ויבדל אלהיים בין האור ובין החושך, ויקרא אלהיים לאור יום, ולחושך קרא לילה. שוק הימין שהוא אור, שנאמר ויבדל אלהיים בין האור, הוא שוק ימין הכהן, שנאמר בו נעמות בימינו נצח, וכמו שנצח נקשר בימין, כך הוד נקשר בשמאל. ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, ערב זה הערב של יצחק, בקר זה הבקר של אברהם, יום אחד העמוד האמצעי וצדיק, שחושבים אותם כאחד, ואין יום בלי לילה, שהיא השכינה.

בין כך, הרי קול עולה ומתפוצץ ברומי הרקיעים והנה אומר: מחנות קדושים של ישיבת הרקיע של מעלה ומטה, הוזרזו והתתקנו לפני הגבירה שבאה להכנס לפני המלך בכמה קשוחים של מצוות עשה, קומו מחנות לקראתה. בינתיים הרי קול שני היה מתעורר אל בעלי המפתחות, הרי השכינה באה להכנס להיכלה, אדניי שפתי תפתח.

באותו זמן הגבירה העליונה יורדת אליה לקבלה במצוה הראשונה בכמה קולות ושופרות, ושתייהן עולות למלך, וכלם היו שואלים, מי זאת עולה מן המדבר? מ"י, שהיא האם העליונה, בזאת עולה, וכשעולה למעלה, נעשית כסא למלך העליון, ובה פותח אנכי, שפך עולה לחשבון כס"א, וכששניהם התחברו, נאמר בהם אנכי יהו"ה אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים.

אשר, רמז הוא במלת בראשית. אשר, זו האם, שהיא אשר אה"ה, אשר קדשנו במצותיו, אשר קדש ידיד מבטן, שהיא הבטן שנאמר בה מבטן מי יצא הקרח, הקרח הנורא. מה זה נורא? זה העמוד האמצעי. מה זה קדש ידיד מבטן? הבטן שנאמר בו זה צדיק, אשר, שהיא האם העליונה, קדשנו, בעמוד האמצעי, וצננו, בצדיק על כל מצוה ומצוה, משום שאחד הוא מצוה ואחד עושה, אחד מצוה על המצוה שהיא שכינה, מצות יהו"ה ברה מאירת עינים, ואחד עושה עשייתה שהיא מעשה של מצוה, שפך פרשוהו בעלי המשנה, גדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה.

ועוד מצוה זה העמוד האמצעי, שהוא מצוה מצד האב שהוא רא"ש, ומצד האם שהיא אש"ר, וכך צדיק מצוה ועושה משניהם, ומשום כך נאמר על שניהם אשר קדשנו. האם - קדשנו, והאב - צנו. על מ"י על השכינה התחתונה שהיא פטר כל רחם, פתיחת הרחם, שהוא מאתים ארבעים ושמונה מצוות, היא מצות יהו"ה בכל איבר ואיבר של המלך, היא מצוה, ועוד אשר קדשנו, מצד האב והאם. זהו שפתוב ויאמר אלהיים יהי אור ויהי אור, ויאמר - מצד האב שהוא י', יהי - מצד האם שהיא ה',

אמירה אחת והנה אחת, עשייתה של שניהם - יהי אור.

ועוד אשר, על שם באשרי כי אשרוני בנות, אשר הוצאתיך מארץ מצרים, וכי עבד שהוא בבית אסורי המלך, והבטיח לו המלך להוציאו מבית האסורים, יש לו למלך לשבח את עצמו אשר הוצאתיך מארץ מצרים כמה פעמים! אלא חמשים פעמים הזכיר בתורה יציאת מצרים כנגד חמשים שערי בינה, להודיע להם מאיזה מקום הוציאתם מן הגלות.

וכשייך אליהם, ירדה לגאל אותם בכמה קולות וברקים, זהו שכתוב ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וגומר, ועליהם נאמר וכל העם ראים את הקולות. את, זו השכינה התחתונה שהיתה עולה בכל קול וקול מאותם שבע קולות, והיא היתה בת קול של כל אחד ואחד, קול דברים אתם שמעים, זה הקול העליון הכלול משלשה קולות עליונים שהם שלש הספירות העליונות, ועל האם העליונה נאמר, ותמונה אינכם רואים זולתי קול, אבל על בת קול נאמר וכל העם רואים את הקולות ואת, ואת ודאי, שנאמר בה ותמונת יהוה נביט. קולות הם מצדו של העמוד האמצעי, הוא קול השופר השביעי באם העליונה, ולמטה ששה קולות.

ברקים מצד הצדיק, שנאמר בו ויצא כברק חצו, ענן זו השכינה הכלולה משבעה ענני כבוד, שבו מתכסים קולות וברקים, ומצד הימין נקראת ענן, ומצד השמאל ערפל. זהו שכתוב ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים. ועוד, אנכי זו שכינה התחתונה, וסוד הדבר - אנכי אנכי הוא מנחמכם. האם העליונה אנכי למעלה, אנכי האם התחתונה למטה, על שתייהן נאמר ראו עתה כי אני אני הוא, כשמוך אלהים כן תהלתך על קצוי ארץ.

הרי כאן מצוה ראשונה, ואין מצוה שלא נתנה ביראה ואהבה שהוא ב', וזה ב' מבראשית הפחד של היראה ואהבה, שהן ב' עליונה וב' תחתונה, ב' העליונה הרי נתבאר שהיא יראה ואהבה, ב' אחרונה (תחתונה) תורה ומצוה, והיא ב' מברך א, בהפוך אותיות אב"ר, היא מצוה בכל (של כל) איבר ואיבר, המצוה הראשונה היא אנכי יהוה אלהיך, והוא ב', יראה ואהבה, איש אמו ואביו תיראו מצד של היראה, כבוד את אביך ואת אמך מצד של האהבה, ושניהם הם זכור ושמור.

תפלין של ראש ותפלין של יד, האב תפלין של ראש (על הראש), שהוא ראש דברך אמת, העמוד האמצעי, והאם תפלין של יד, שהיא השכינה התחתונה. האב ואם תפלין של רבון העולם, הקדוש ברוך הוא ושכינתו, שהם בן ובת, הם התפלין שלנו.

ועוד נתייב השלישי, בו המצוה השלישית, שהיא נבואה, זהו שכתוב ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, חמשה אור הם, ועליהם נאמר נפתחו השמים ויראה מראות אלהים, האם העליונה המראה הנסתר שאין בו דמיון, האם התחתונה מראה בגלוי שיש בה דמיון, ועליה נאמר ויבד הנביאים אדמה, אדמה היא דמיון לכל הנביאים, ולכל אחד כפי לחו, ומשום שהיא שולטת על כל המרכבות שלמטה, ועל כל כוכבים ומזלות ואילנות ודשאים, ועל כל עופות השמים וחיות הארץ ודגי הים, בגלל זה נקראת בשם של כלם. מצד החיות היא נקראת חיה, ומצד העופות - נשר יונה צפור, ומצד הדגים - הדג. צד (שפחה) הרע בהפוך דגה, ומצד העשבים נקראת שכינה שושנה.

הנתיב הרביעי - ויבדל אלהים בין האור ובין החשך, זכר ונקבה הם, חשך לילה, זהו שכתוב ולחשך קרא לילה, ויש חשך מצד הטהר ולילה מצד הטהר, זהו שכתוב גם חשך לא יחשיך ממוך ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה, והחשך היא נקבה שמקבלת מהאור שהוא אור זכר, כמו שהלכנה שמקבלת מן השמש, ושניהם הם האספקלריה המאירה והאספקלריה שאינה מאירה, ויש חשך של הצד האחר שיש בו הבדלה ולא חבור, ואותו האור הוא כמח באגוז.

בינתים הנה קול נשמע ברומי הרקיעים: בעלי האצרות, בעלי ההיכלות, פתחו את ההיכלות, הרי הגבירה רוצה להכנס להיכלו. באותו זמן אדניי שפתי תפתח, ההיכל כלול משבעה היכלות. באותו זמן כמה נביאים עולים עמה ומתפנסים עמה, שיש נביאים ויש נביאים, יש נביאים שהם בעלי הבית של הגבירה, ויש נביאים שהם בעלי הבית של המלך, אלו מהאספקלריה המאירה, ואלו מהאספקלריה שאינה מאירה. הנביאים של האספקלריה המאירה הם מצד של יהוה, והנביאים של האספקלריה שאינה מאירה הם מצד של אדניי, והם שקולים לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה. הנביאים מצדו של אדניי - מצד היראה, והנביאים שהם מצדו של יהוה הם מצד של האהבה.

באותו זמן כמה בעלי שיערים מודעזעים ומודמנים להיכל, וכמה בעלי חותמות, וכמה בעלי שאלות, וכמה בעלי תשובות, שבהם נביא שואל ומשיב, וכמה בעלי עתידות, מה שהיה ומה שעתיד להיות, וכמה בעלי עינים שהם מראות וחזוים של נביאים, וכמה בעלי אונים שהם בעלי כנפים, שנאמר בהם ואשמע את קול כנפיהם, וכמה בעלי חטם ששם ריח, שנאמר בהם אשה ריח נוח, וכמה בעלי פנים, שנאמר בהם וארבעה פנים לאחת, וכמה בעלי קולות ובעלי דבורים ובעלי הבלים שהם להבות אש, זהו שכתוב קול יהוה חצב להבות אש, וכמה בעלי ידים, שנאמר בהם וידי אדם מתחת כנפיהם, וכמה בעלי קומה, והם שעור הקומה של הכסא, וכמה בעלי אות ברית, שנאמר בהם וזה לך האות,

וכמה בעלי רגלים שנאמר בהם והחיות רצוא ושוב.

כל תקוני הנביאים מבחוץ (מבפנים) בגוף, באיברי הגוף, בעלי החכמה הם מבפנים במח, ומשום זה חכם עדיף מנביא, ומן המח תלויים ל"ב נתיבות, וזה ל"ב, שנאמר לב מבין, ויבדל אלהיים בין האור ובין החשך, כאן הסוד של הנתיב הרביעי, מה ההבדלה כאן בנבואה? אלא כמה נביאי שקר הם מצד החשך, שהולכים באור להטעות בני אדם. באותו זמן שיהיה הקדוש ברוך הוא עם שכנתו, ויבדל אלהיים בין האור ובין החשך.

הנתיב החמישי, ויקרא אלהיים לאור יום, אלו בעלי מקרא, שבעלי מקרא הם פתילה, ובעלי המשנה - זית, ובעלי תלמוד שהוא קבלה למשה מסיני - נר.

מזנה רביעית - להתעסק בתורה שבעל פה ולהפריד בהם בשש דרגות, באסור והתר, טמא וטהור, כשר ופסול. זהו שכתוב ויאמר אלהיים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, בין מים של טהרה התר כשר, ובין מים של טמא, שהם אסור טמא פסול, שהם מי בורות נשברים, מים סרוחים, מים מטופים, ועליהם נאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, והרקיע הזה שמבדיל ביניהם, זה הרקיע שעל ראשי החיות, וזה מטטרו"ן, שעליו נאמר ודמות על ראשי החיה רקיע, ועליו נאמר ויעש אלהיים וגומר, וזה הנתיב הששי, ויש רקיע מעל לרקיע, וזה הצדיק שמפריד בין מים נקבים למים זכריים להודיע בו, ועליו נאמר ויעש אלהיים את הרקיע, ויבדל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע, וזה הנתיב השביעי - צדיק.

הנתיב השמיני, ויקרא אלהיים לרקיע שמים. ויקרא אלהיים - זו האם העליונה, לרקיע - זה העמוד האמצעי, שהוא בין ימין ושמאל וכולל את שניהם. זהו שכתוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, והם הערב של יצחק והבקר של אברהם.

תקון שלשים ואחד

בראשית, בראשית, בראשית, ועליהם נאמר ותלכנה שתיהם וגומר, והן שתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ועוד, שני לוחות הלכו להר סיני, מיד ובהם כל העיר עליהן, הודיעו כל העולם. זהו שכתוב וכל העם ראים את הקלת וכי' וירא העם ויניעו, ונאמרו הזאת נעמי, זוהי הנעימות של התורה! מיד נאמר וישבר אותם תחת החר. פרחת התורה משם ונאמרה, אני מלאה הלכותי להר סיני, וכעת ריקם השיבני יהוה, מליא"ה מלא י"ה, וכעת פרח ממני מליא"ה י"ה, שהוא יהוה, ונשארה ה' יחידה אל"ם, נאלמתי דוממיה, דו"ם י"ה, החשיתי מטוב שהוא וי.

דבר אחר ותלכנה שתיהן, הגוף והנפש, לאיזה מקום הלכו? לבית הקברות, הגוף נדון ונרקב, ובנפש נאמר ותגל מרגלותיו ותשקב.

קם זקן אחד ואמר: מנורה הקדושה חזר בד, ערפה היא הגוף, רות היא הנפש, השתפה שלה נעמי, נשמת חיים, מחלון הרוח, הגוף שהיא ערפה החזירה ערף אל הנשמה (השכינה), הנפש נדבקה בנשמה, זהו שכתוב באשר תלכי אלך - במצוות עשה, ובאשר תליני אליו - במצוות לא תעשה.

דבר אחר, באשר תלכי אלך - בגלות, שנאמר בה ובפשעיהם שלחה אפכם, ובאשר תליני אליו, שמשכבך בגלות, זהו שכתוב על משכבי בגלות. עמד עמי - אלו ישראל, ואלהי"ך אלהי"י - זה הקדוש ברוך הוא. אלימך זה יי, נעמי זו ה', מחלון וי, רות בה נדבקה ה' ונעשתה תורה, ועליה נאמר וקול התור נשמע בארצנו.

ערפה היא האם של הערב רב, שנאמר בהם כי עם קשה ערף הוא, שחזרה לסרחונה והחזירה ערף לחמותה, כליון בעלה של ערפה, יצר הרע, שבאה כלזה ממנו לעולם, והוא כליון, ואשתו לילית כלזה.

נשמה ונפש, כשאדם מחיב בחטאים והם מתגברים על האיברים, נשמת חיים מסתלקת מהגוף, והנפש נשארת שם, ונאמר בה ותגל מרגלותיו, למי? לצדיק, וזו ברית מילה, שהוא בוע"ז ב"ו ע"ז, תקיף על יצרו, וימד שש שעורים וישת עליה, שוקיו עמודי שש, שמה אותם עליה להגן עליה, ופרשוה ותלכנה שתיהם, עם השכינה העליונה והתחתונה, ועליהם נאמר ותקראנה לו השכנות שם, לאמר ילד בן לנעמי, זה העמוד האמצעי, שנאמר בו בני בכרי ישראל. כשחטאו ישראל ונאמרו להסתלקות השכינה, על השכינה התחתונה נאמר ותגל מרגלותיו.

דבר אחר ותלכנה שתיהם, הוא מדבר בגוף ונפש, ומאחבת הגוף כשהוא בעל תשובה, תאמר הנפש אליו באשר תמותי אמות ושם אקבר, ולא תזוז הנפש בקבר ממנו, ועליו נאמר בהתהלךך תנחה אותך - בעולם הזה, בשכבך תשמר עליך - בקבר, והקיצות - לתחית המתים (לעולם הבא), היא תשיחך - זו הנפש לגוף, ומנורה הקדושה, אם הגוף לא חוזר בתשובה והחזיר ערף לתשובה, הנפש נפרדת ממנו ונקראת ערפ"ה, והגוף הזה נאבד משני העולמות.

אמר לו: זקן זקן, ויחרי כמה קברים לחנם, ויחרי אם הגוף נאבד, על מה תקום הנפש לתחית

המתים? שהרי ודאי הגוף נאבד, ונתבאר שנאבד משני עולמות, והרי ירד לנשיה ששם נשכח לדורי דורות, אם כן, כמה קברים לחנם?

אלא ודאי שהקדוש ברוך הוא לא ישנה את מעשי ידיו, שוודאי העולם הזה והעולם הבא, שהם שמים וארץ, הם של הקדוש ברוך הוא, ועליהם אמר דוד השמים שמים ליהו"ה, הארץ - אתה ה' לפני יהו"ה בארצות החיים, עליהם נאמר העולם הזה והעולם הבא בשם יהו"ה. זהו שכתוב 'ישמחו השמים ויתגל הארץ, מתי? בזמן שנאמר לשמים והארץ, של סמא"ל ונחש, כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה, ואחר שימחה אותם וישמיד את אותם הממנים שעליהם, מיד יחדש הקדוש ברוך הוא את השמים ואת הארץ, שימחו בגלל הממנים הרעים הללו. זהו שכתוב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה וגומר, והכל כדי שלא יכלו מעשי ידיו, שהם הנשמות והגופות שנאבדו משני העולמות, ואלו העשירים שבגלות, בגלל שהעולם הזה הוא שלהם.

אבל העניים שהם צדיקים, הטוב שלהם לאותם העולמות הטובים, שבהם נבראו שתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, ששכרם שם, ובשביל שלמטה של ארץ החיים, שם הגופות לנשמות קדושות שנבראו בשם יהו"ה, והגוף של משה, שנאמר בו לא כהתה עינו ולא נס ליחה, משם היה, ובשבילו היא היה מבקש רחמים שלא מות יוצא ממנו, ולא על הגוף של העולם הזה שנקרא אצלו סנדל, שעליו נאמר לו של נעליך מעל רגליך.

ואדם וחיות ובהמות ועופות של שם הם מעשי בראשית, והם בדמות עליון של אלה שנאמר בהם במרכבה ודמות פניהם פני אדם וגומר, שהם בהמות עליונות, עליהן נאמר יעשה למחכה לו, ושם עץ החיים, שמי שאוכל ממנו נאמר בו ואכל וחי לעולם.

ושם כסאות של זהב וכסף ואבנים יקרות, ומטות של זהב וכסף, ורמ"ח מצוות שצוה אותן משה לישראל בעולם הזה, לטהר את מאתים ארבעים ושמונה איברים של אותו הגוף, והגוף של העולם השפל הזה הוא סנדל לנשמה, שמתטנף (ומתטנפת) בזהמת העולם הזה. הרי כאן שלשים ואחת פעמים שהתפרש בראשית, ועשר אמירות, ושלשים ושנים שבילים, הרי שבעים ושתיים, וצריך לפרש אותם. פתח ואמר בראשית.

#### תקון שלשים ושנים

בראשית, המאמר הראשון לכל, והוא כולל שני דבורים, אנכי ולא יהיה לך, שנאמרו בדבור אחד, ושניהם רמוזים במלת בראשית, בגלל זה בראשית, א"ב רשיית, א"ב א' אנכי ב' לא יהיה לך, והכל באות אחת ב', והיא ב' מבראשית.

אמר רבי אלעזר: וכי מי שיש לו עבד והוציא אותו לחרות משעבודו, יש לרבונו לשבח את עצמו בהוצאה לחרות של עבדו? וכי הקדוש ברוך הוא שאמר לאברהם כי גר יהיה זרעך כו', יש לשבח עצמו כמה פעמים אשר הוצאתיך מארץ מצרים? אמר לו רבי שמעון: ודאי כך הוא, אבל כאן לא משבח הקדוש ברוך הוא את עצמו שהוציא אותם מן הגלות, אלא חמשים פעם הזכיר בתורה יציאת מצרים, להודיע הדרגה שהוציאה אותם, שהיא היובל, שנאמר בה יובל היא שנת החמשים שנה, והם חמשים שערי בינה שנמסרו למשה בסיני, פרט לאחד שלא נמסר לו, ולכן הזכיר חמשים פעם בתורה יציאת מצרים. אמר, הרי ודאי התישבה דעתי.

מי זה אלהים אחרים? אלו הממנים של שבעים אמות, וסמא"ל ונח"ש הרי שבעים ושנים, בגלל זה נתן הקדוש ברוך הוא תורה מימיו, שהוא חסד, ומשמאל שהוא גבורה, שיש בה שבעים פנים להנצל משבעים אמות, והתורה נתנה ממנו ואש, שהם שנים, להציל את ישראל מסמא"ל ונחש, שהם ממנים ואש, ובגללם נאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, וכנגד שבעים אמות שבעים נפש, ומי שעובר על שבעים פנים של התורה, שנאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, שולטים שבעים ממנים ואמות של יצר הרע על שבעים נפש.

וכמה גלגולים נבאו לאדם על החטאים הללו, ואם לא חוזר האדם בתשובה בגלגולים הללו, אותו הגוף יורד לאבדון, הגלגול הראשון נצבע בצבע לבן, ורוכבת הנפש על סוס לבן שהיא הגוף, ואם חוזר בתשובה, נאמר בו אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ללבנינו, ואם לא, נבא בגלגול שני, ורוכב על סוס אדם, ואם חוזר בתשובה נאמר על חטאו אם נאדימו כתולע כצמר יהיו, ואם לא, חוזר ומתגלגל בגלגול שלישי, ורוכב על סוס ירק, וזה הגוף.

והם מזל אריה, מזל שור, מזל נשר, שעליהם נאמר הן כל אלה יפעל א"ל פעמים שלש עם גבר, ואם שלש אלה לא יעשה לה, לנפש, בשלשה גלגולים, שעושה לה שאר כסות ועונה, ויצאה חנם אין כסף, ועל שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, ועל ארבעה, שהוא מזל אדם, לא אשיבנו, שלא יקלקלו אותו.

אבל לצדיקים, ועשה חסד לאלפים, אלפים ודאי, שלשה גלגולים בהם הוא מרויח שלשת אלפים,

שֶׁהֵם עוֹלָמוֹת שֶׁל כְּסוּפִים, וְלָמִי? לֹא־הָבִי וּלְשִׁמְרִי מִצּוֹתַי. לְרַשְׁעִים שֶׁהֵם לֹא יִחְזְרוּ בַתְּשׁוּבָה בְּשִׁלְשֶׁת הַגְּלוּלִים הַלָּלוּ, נֶאֱמַר בָּהֶם וְהֶאֱבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מִקֶּרֶב עַמָּה. אָמַר: רַבִּי, אִם כֵּן אֲנִי יוֹרֵד, אֵלָּא שְׁבַע אֲרָצוֹת הֵן, וְעוֹלָם לְשִׁבְעִים כְּנֶגֶד שְׁבַעִים נֶפֶשׁ, וְשְׁבַע אֲרָצוֹת הֵן: אֶרֶץ, אֲדָמָה, אֶרְקָא, גִּיא, צִיָּה, נְשִׂיָּה, תֵּבֵל, וְהֵם שְׁבַע מְדוּרֵי גִיהֶנֶם. אוֹתָהּ נֶפֶשׁ שֶׁלֹּא חֲזָרָה בַתְּשׁוּבָה בְּשִׁלְשֶׁת אֵלֶּה, מוֹרִיד אוֹתָהּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמְדוּרֵי גִיהֶנֶם הַלָּלוּ, וְשֶׁם נִשְׁכַּחַת לְדוּרֵי דוֹרוֹת.

וְאִם הוּא צָדִיק, נֶאֱמַר בּוֹ כִּי שְׁבַע יְפוֹל צָדִיק וְקָם. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר: וְאִם הוּא צָדִיק, לָמָּה יִרֵד לְשָׁם? אֵלָּא כְּדִי לְהוֹצִיא מִשָּׁם כָּל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ שֶׁהִרְהוּרָהּ תְּשׁוּבָה וּמִתּוֹ בְּקִצּוֹר שָׁנִים, וְהוּא טוֹרֵחַ בְּשִׁבְלֵהוּ, זֶהוּ מֵאֱמָר רֹאשׁוֹן שֶׁהוּא בְּרֹאשִׁית.

#### תקון שלשים ושלשה

בְּרֹאשִׁית, זֶה מִצְוַת רֹאשׁוֹנָה, שְׁנֵי־שָׁלְשִׁים וּשְׁנֵי־שָׁבִילִים, שֶׁהֵם שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם אֱלֹהִיִּים שֶׁל מַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית, עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת וְעֶשְׂרֵי אֲמִירוֹת שֶׁנִּכְלְלוּ בָּהֶם. הַתְּקוּן הָרִאשׁוֹן יִרְאֶה, וְעַלֶּיהָ נֶאֱמַר רֹאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֶת יְהוֹיָה, שֵׁשׁ יִרְאֶה וְיֵשׁ יִרְאֶה. יִרְאֶת יְהוֹיָה זֶה הַשְׂכִּינָה, הַמַּלְכוּת הַקְדוּשָׁה, יִרְאֶה רָעָה זֶה רְצוּעָה לְהַלְקוֹת אֶת הָרַשָּׁעִים, וּמִי הוּא? סָם הַמֶּנֶת שֶׁל סַמְאִ"ל, הַנִּקְבָּה שָׁלוּ, יִרְאֶת יְהוֹיָה הִיא שֶׁכָּר לָמִי שְׁשׁוּמֵר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, יִרְאֶה רָעָה הִיא רְצוּעָה לְהַלְקוֹת אֶת מִי שֶׁעוֹבֵר עָלֶיהָ.

קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר: אֶלְעָזָר בְּנִי, יֵשׁ מִי שִׁירָא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי שִׁיחִי אוֹת בְּנִי וְיִגְדֵּל עֲשָׂרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאִם חִסֵּר מִזֶּה, אֵינִי יָרָא מִמֶּנּוּ. זֶה לֹא שָׁם לוֹ אֶת יִרְאֶת יְהוֹיָה לְעֶקֶר, אֲבָל מִי שִׁירָא אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בֵּין בָּטוֹב בֵּין בָּצָרָה, זֶהוּ מִי שֶׁשָּׁם אֶת יִרְאֶת יְהוֹיָה בּוֹ לְעֶקֶר, שֶׁשָּׁלַשׁ דְּרָגוֹת הֵן שֶׁל יִרְאֶה, יֵשׁ יִרְאֶה בֵּין בָּטוֹב בֵּין בָּצָרָה, וְיֵשׁ יִרְאֶה שִׁירָא אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּטוֹב וְלֹא בָצָרָה, וְיֵשׁ יִרְאֶה שֶׁלֹּא שָׁם אוֹתָהּ עָלָיו לְעֶקֶר, בֵּין לְטוֹב בֵּין לְבָצָרָה. צָדִיק גָּמוּר שָׁם אוֹתָהּ עָלָיו לְעֶקֶר בֵּין לְטוֹב בֵּין לְדִין, הַפְּיוּנִי שָׁם אוֹתָהּ עָלָיו לְטוֹב וְלֹא לְדִין, הָרַשָּׁע גָּמוּר לֹא שָׁם אוֹתָהּ עָקֵר, לֹא בָטוֹב וְלֹא בְדִין.

וְלָמָּה הַשְׂכִּינָה נִקְרָאת יִרְאֶה? שֶׁהִרִי הִיא נִטְלָה מִצַּד הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי. אֵלָּא כְּמוֹ שֶׁהַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי נוֹטֵל מִרְחֻמִּים וְדִין, שֶׁהֵם יָמִין וּשְׂמָאל, כִּדּוּם הִיא נוֹטֶלֶת מִשְׁנִיָּהֶם, מִצַּד הַשְּׂמָאל זֶה נִקְרָאת יִרְאֶה, פָּחַד וְצַחֲקָה, שֶׁמִּצַּד הַיָּמִין נִקְרָא אֶהְבִּיָּה, וְזֶה הַמִּצְוָה הַשְּׂנִיָּה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וְאֶהְבֶּת עוֹלָם אֶהְבִּיתִּיךָ עַל כֵּן מִשְׁכַּתִּיךָ חֲסִיד.

וּמִצַּד שְׁנֵי הַצְּדִידִים הַלָּלוּ נִקְרָא הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי אוֹר וְנֵר, וְהַשְׂכִּינָה אוֹרָה, אֲבוּקָה. אוֹרָה - לְיִהוּדִים הִתְהַוָּה אוֹרָה, אֲבוּקָה - כִּדּוּם פְּרִשׁוּהוּ בְּעַלֵּי הַמִּשְׁנָה, שֶׁצָּדִיקִים עוֹמְדִים לִפְנֵי הַשְׂכִּינָה כְּנֶר לִפְנֵי הָאֲבוּקָה, מִצַּד הַיָּמִין יְהוֹיָה, וּמִצַּד הַשְּׂמָאל אֲדִנִּי, שֶׁשָּׁם הַדִּין, וּמִשּׁוּם זֶה בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן וַיֹּאמֶר אֱלֹהִיִּים יְהִי אוֹר, מִשּׁוּם שֶׁחֲמִשָּׁה אוֹר הֵם בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן, וְהֵם ה' הָעֲלִיּוֹנָה, וּמִשָּׁם מְאִירִים, י' בְּשְׂמָאל, וְזֶה נֵר, וְזֶה הִי מִן אֱלֹהִיִּים, ה' לְמִיָּין י' לְשְׂמָאל, וְה' מְלִיָּא מִשְׁנִיָּהֶם הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי, בֵּין יִיָּה, וְזֶהוּ סוּד אֱלֹהִיִּים מְלִיָּא הִי, זֶה כְּתוּבָה רֹאשׁוֹנָה. וְסוּד הַדָּבָר - הִיא, אֱלֹהִיִּים זֶה מְלִיָּאָהּ בְּהַפּוֹד אוֹתִיּוֹת, וְזֶה ה' זְעִירָה, שֶׁהִיא מְלָאָה מִשְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, וְנִעֲשִׂית הִי, לְמַעַלָּה הוּא הוֹיָה, וּבָהּ מִתְחִילִים אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה הִי וְאַחֵר כִּדּוּם טִי, וְאַחֵר נִמְצְאָה ה' אַחֲרֹנָה? אֵלָּא ד' הִתְהַוָּה לְהִיּוֹת ה', אֵלָּא מִי גָרַם שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה ו' שֶׁהוּא הִרְדָּה שְׁלָה? אֵלָּא נִתְּנִי שׁוּמְמָה כָּל הַיּוֹם דְּזֶה, זֶהוּ הוּד שֶׁהוּא הִרְדָּה שְׁלָה, שֶׁהוּא חֲזָר דְּזֶה בְּאֶלְף הַחֲמִישִׁי, מִשּׁוּם שֶׁפָּרַח מִמֶּנָּה הִרְדָּה, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר וַתִּקַּע כַּף הִרְדָּה יַעֲקֹב, נוֹדַע שֶׁמִּמֶּיָּין מִתְחִילָה לְמִנּוֹת הָאוֹת ד' עַד נִצָּח, וְהוּד הוּא הִרְדָּה, הַשְּׁלֵמוֹת שְׁלָה, וְזֶהוּ שְׁנֵתוֹ לְמִשָּׁה, זֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר וְנָתַן הוּד לְמִשָּׁה.

#### תקון שלשים וארבעה

בְּרֹאשִׁית, ב' נִקְבָּה פְּתוּחָה לְקַבֵּל מִיָּמִין, לְאוֹתוֹ (מֵאוֹתוֹ) שְׁגוּמֵל עַמָּה חֲסִיד, וְלָמָּה? שֶׁהָאוֹת י' עַל רֹאשׁוֹ כְּמוֹ זֶה ג', וּמִשּׁוּם זֶה הִרְדָּה לְהַחֲכִים יְדִירִים, אִם כֵּן, לָמָּה ג' אַחֲרֵי לִבִּי? אֵלָּא סוּד הַדָּבָר - וַאֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֻתּוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַת אִמּוֹ וְיִרְאֶה אֶת עֲרֻתָּהּ וְהִיא תִּרְאֶה אֶת עֲרֻתּוֹ חֲסִיד הוּא, ב' הַחֲזִירָה פְּנִיָּה מֵא', ג' הַחֲזִירָה פְּנִיָּה מִב', ד' הַחֲזִירָה פְּנִיָּה מִג', ה' הַחֲזִירָה פְּנִיָּה מִד', כָּל הָאוֹתִיּוֹת הַחֲזִירוֹ פְּנִיָּהן זֶה מֵא', וַאֲיֵנוּ פָּנִים בְּפָנִים, וְלָמָּה? אֵלָּא סוּד הַדָּבָר - וְרֹאשִׁית אֶת אַחֲרֵי וְכוּ', וְלָמָּה מִחֲזִירוֹת פָּנִים זֶה מֵא' בְּשִׁבְלֵי הָעֲרִיּוֹת שֶׁהֵן כְּנֶגְדָם, א' כְּנֶגֶד אֲרוּר שֶׁהוּא עֲרֻרָה, וְעָלָיו נֶאֱמַר אֲרוּר שֶׁכָּב עִם אֲחֻתּוֹ, שֶׁהָעֲרִיּוֹת הַלָּלוּ, כָּל אֶחָד שׁוֹכֵב עִם אִמּוֹ וְעִם אֲחֻתּוֹ וְעִם בֵּתוֹ, וּמִחֲזִירִים פָּנִים אֵלֵיהֶם, שֶׁאֵין לָהֶם בֵּשֶׁת פָּנִים, אֲבָל הָאוֹתִיּוֹת הַקְדוּשׁוֹת מִחֲזִירוֹת פְּנִיָּהן בְּבִשְׁתָּהּ בְּעֻנָּה, עֲרִיָּה תַעֲזוֹר, וּבְגִלְלָהּ נֶאֱמַר וּלְפָנֶי עֲזָר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל, עֲזָר שֶׁהוּא עוֹר, וְסוּד הַדָּבָר - עָרוֹם יִרְאֶה רָעָה וְנִסְתָּר.

וְאַחֵר כִּדּוּם שְׁמִתְפַּשְׁטִים מֵהֶם, כָּלֵם מִתְיַחֲדִים וְלֹא יִתְבַּשְּׁשׁוּ, וּמִתְיַחֲדִים אֲב עִם אִם, אֲח עִם אֲחֻתּוֹ. כַּעַת שְׁעָרָה בִּינִיָּהֶם, יֵשׁ פְּרִיד בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן יְהוֹיָה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּי הַמֶּנֶת יִפְרִיד (בֵּין אֲחִים) בִּינִי וּבִינְךָ. אַחֵר שֶׁהָעֲרִיּוֹת עוֹבְרוֹת מֵהֶן, יְהִיָּה יְהוֹיָה אֶחָד וְשִׁמּוֹ אֶחָד, וְהַסוּד שֶׁל אֶחָד - אֲח ד', הָעֲרֻרָה שֶׁל שְׁנֵיָּהֶם אַחֵר. בְּזִמָּן שֶׁמִּסְתַּלַּק הַקּוֹץ מִד' שֶׁל אֶחָד נִשְׁאָר אַחֵר, וְעָלָיו נֶאֱמַר וְסוּד אַחֵר אֵל תִּגְל.

#### תקון שלשים וחמשה



בראשית, בתשרי נברא העולם, חסר א' להיות בראשית, זה אדם שנברא בתשרי, ומשום שעתידה הארץ להתקלל בגללו, זהו ארורה האדמה בעבורך. הסתלק מן תשרי ופתח ב' שהיא ברכה שתתברך הארץ, ולהוציא אותה מן הקללה, ולא עוד, אלא משום שתשרי הוא דין, לא נזכר שם בתשרי, שלא יתכן בו פעם אחרת. זהו שכתוב גר יהו"ה נשמת אדם.

#### תקון שלשים ושלשה

בראשית, שהוא שבת בראשית, שהרי שבע שבתות הן, ולכל אחת יש לו ששה ימי המעשה, וכל יום של הקדוש ברוך הוא הוא אלף שנים, זהו שכתוב כי אלף שנים בעיניך וכו'. ושבת בראשית ששת הימים שלו הם שני אלפים תהו, שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח.

שני אלפים תהו - והארץ היתה תהו, שני אלפים תורה - ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ואין מים אלא תורה, פני המים - שני הפנים שלה, שהן מצוות עשה ומצוות לא תעשה, לבן ואדם, זמין ושמאל, ואלה הם שני אלפים תורה, שני אלפים ימות המשיח. ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, עליהם נאמר על כן באורים כבדו יהו"ה, על כן ודאי, שנאמר בו ויהי כ"ו, והם שבעים, ועל שני המאורות הללו נאמר דו פרצופים זכר ונקבה. יהי אור - זה פסח, אור לארבעה עשר, ויהי אור - ראש השנה, שנאמר בו ויהי היום, כאן ויהי ושמ ויהי, ובכל מקום ויהי לשון צער.

שבת בראשית נקדה בחלל שלה, (שהיא שבת ברית), י" שבת חלל, חלל את מי? את אותה נקדה, מחללה מות יומת, למי שמכניס נכריה בחלל שלה, שהיא רשות הרבים, יין נסוף זונה, ומשום זה כאן צריך יראה, וזהו בראשית יר"א שב"ת. זהו שכתוב איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו, ומי שמכניס רשות נכריה בחלל שלה, שהיא רשות הרבים, יין נסוף זונה, עליו נאמר את מקדש יהו"ה טמא ונכרתה וכו', והנקדה הזו היא אות של שבת, אות של ימים טובים, אות של תפלין, אות של ברית מילה, עטרת הברית, כתר של ספר תורה קוראים לו, כתר בראש כל צדיק, הנקדה שעליה נאמר אדם וחוה שהיו דו פרצופים, ועליה אמרה הלבנה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד.

הסוד הזה נמסר לחכמי הלב, (זו) (ד') היא ה' אחרונה, ששניהם י', ובה נעשו אחד, והנקדה הזו היא סתומה וחתומה בששת ימי החל. זהו שכתוב יהיה סגור בששת ימי המעשה, במה? באות ו', (ב') סתומה באות ו', בו' ימות החל, וביום השביעי נפתחת לקבל את בעלה, ומשום זה הזווג של תלמידי חכמים משבת לשבת, ויורשים נשמות קדושות חדשות לבניהם.

ומשום זה הנקדה נקראת בתולה, ואיש לא ידעה, כשהיא גל (גן) נעול מעין חתום, עד שנפתחת לבעלה, וכשהיא סתומה, נקראת יראה, בכל ששת ימי החל שהיא סגורה ושמורה בעשר אמירות ושלשים ושנים אלהיים, שהם ארבעים ושתים אותיות הגבורה, ששם בינה, בשבת ויכלו השמים, ויכליו החסד של המין כולל שבעים ושנים שמות, ששם חכמה, כמו שאמרנו הרוצה להחכים ידרים. יראה בששת ימי החל, איש אמו ואביו תיראו, אהבה בשבת, כבד את אביך ואת אמך. כשנפתחת לבעלה נקראת אהבה, ומיראה ואהבה נתנו מצוות עשה ולא תעשה.

#### תקון שבעה ושלשים

בראשית הוא ברית, ודאי כשהוא בלבושים של הקלפות הללו שהן ערלה ופריעה, שם צריך יראה, ועליהם נאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, והאות הוא אין יורשים אותה אלא ישראל, שאין אות ברית עד שמעבירים את הקלפות הללו מהם, שהן ערלה ופריעה עם הטפת דם.

שלוש קלפות הן בערלה כנגד שלש קלפות האגוז, ועליהם נאמר והארץ היתה תהו ובהו וחשך. תהו - קו זרק, קלפה ראשונה, בהו - קלפה שנייה, חשך - קלפה שלישית, ושלש אלו זו על גב זו, כנגד שלשת צבעי העין, שנאמר בהם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכו', כנגדם שלשת צבעי הקשת שבהם נקרא בת עין, שהיא נקדה אות ברית, עליה נאמר ויראיתיה לזכר ברית עולם, ועליהם נאמר שלש פעמים כל גוים וכו' כי אמילם, ומתי נעביר הקדוש ברוך הוא את הקלפות הללו מן העולם ויזכר ברית עולם? בזמן הגאולה. זהו שכתוב ולא יכנף עוד מוריד, מתי? אחר שיעבירו שלש הקלפות הרעות ממנה, ובזמן שהיא מתלבשת בקלפות הללו, היא אומרת אל תראני שאני שחרחרת, שבקלפות הללו היא מתחללת, ומשום זה מחללה מות יומת.

תהו"ם היא המו"ת, אליו צריך פריעה עם הטפת דם, ועד שנפרעת הפריעה הזו, היא לא מתגלה בעולם ולא תהיה אות בעולם, וסוד הדבר, כשעוברים ממנה ערלה ופריעה, רומא וקושטאנדינא, מיד מתגלה האות בעולם לאותו שנאמר בו וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, לקיים בו הכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

ומשום זה, אלעזר בני, אל תצפה לרגלי משיח, עד שתראה את הקשת בגוניה המאירים, או עד שיתגלה אות בעולם. מה זה אות? אלא דרך ככב מיעקב, זו האות י', אות ברית. ומיד וקם שבט מישאל אליה, אותו שנאמר בו ויהי בישרון מלך.

בא וראה, יום אחד שאלתי את אליהו, למה שמים הערלה בכלי עפר? אמר לי, שמעתי ביישיבה, שערלה הוא נחש, וכיון שמעבירים אותו ממקומו, צריך לתת לו מזונו, זהו שכתוב ונחש עפר לחמו, ובדאי, בני, בזה נצל אדם מדין חבוט הקבר, והדם שמטיפים מהפריעה, לתת מזון לאותו הקלב שהוא רוצח, ובזה נצל אדם מחרבו של מלאך המות.

ועל כן אמר אדם הראשון לפני הקדוש ברוך הוא, מי מציל בני מחרב המיתהפכת? אמר לו, חרב המילה, כמו שנאמר עשה לך חרבות צורים, וחרבו של הקדוש ברוך הוא שש עשרה פיפיות, כנגד מילה ופריעה ומציצה ושלש עשרה בריתות שנכתבו עליה, וכן התורה מצילה את האדם משש עשרה פיות החרב, כמו שאמר שלמה עץ חיים הי"א, שעולה לשש עשרה.

וכנגד שני אלה אמרה תורה לא תרצח ולא תנאף. לא תנאף כנגד נחש אשת זנונים, לא תרצח כנגד סמא"ל, ואמר דוד עליו, הצילה מחרב נפשי מיד קלב יחידתי. שלש קלפות הערלה הן משחיית א"י וחמ"ה, כנגד הערלה, הוא העון. והינו מה שתקנו בתפלה אצלם, והוא רחום כפר עון - זה עון, ולא ישחית - זה משחית, והרבה להשיב אפו - זה אף, ולא יעיר כל חמתו - זו חמה, ומי שמכניס את הברית לרשות נכריה, ארבעה הללו שולטים עליו. זהו שכתוב והמים גברו מאד על הארץ. על הארץ - זה הגוף שלו, וארבע פעמים נאמר בפרשת נח ויגברו המים, גברו, כנגדם, והרי פרשוהו.

ערלה ופריעה, שמעתי שהן רומי רבתי ורומי הקטנה, בזמן שתעברנה מן העולם, מתגלה אות הברית, שהיא בת עין, ציון, שהיא נקדת העולם, שבזמן שהקלפות הללו שולטות בעולם, חוזר העולם לתהו ובהו. זהו שכתוב והארץ היתה תהו ובהו, בזמן שתבא הגאולה, מיד ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. הנה אור לא כתוב, אלא יהי (ויהי אור) אור, ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד.

#### תקון שמונה ושלשים

בראשית ברא אלהים, פתח ואמר כשושנה בין החוחים וכו', בשושנה יש חמשה עלים מבפנים וחמשה עלים מבחוץ, והם ה"ה, השרביט שלה ו', התפוח שלה י', והפל אלהיים. חמש האותיות שלו ה' חמשה עלים מבחוץ, ה' חמשה עלים מבפנים, י' תפוח, ו' מל"א שרביט.

בזמן שהשושנה הזו היא בגלות, היא אטומה. בזמן שתהיה גאלה בעולם, נפתחת בחמשה אור. זהו שכתוב ויאמר אלהים יהי אור, ובאותו הזמן שנפתחת, מתלבשת בכמה לבושים של אורות התורה, ומתקשטת בכמה קשויטים של מצוות עשה, ובזמן שנפתחת ומתקשטת בקשויטיה, בארבעה בגדי לבו שהם יהוה"ה, ובארבעה בגדי זהב שהם אדני"י, בארבעה בתי תפלין של יד ובארבעה בתי תפלין של ראש שהם כנגדם. ארבעה לבושי כהן הדייט, הם כנגד ארבע כנפות כסות אשור תכסה בה.

וכשמתקנת בלבושים הללו, מיד נפתח ההיכל אליה. זהו שכתוב אדני"י שפתי תפתח, ולקול נעימות הרמונים והפעמונים של לבושה, נאמר בחיות ואשמע את קול כנניהם, וכשישראל אומרים קריאת שמע, מה כתוב בה? וישמע את הקול מדבר אלי, הקול נשמע אליה מבין שני הכרובים, שהם דיו פרוצים, וכשמתניח הדבור עם הקול, נעשים קול דממה דקה, וזו תפלה בחשאי, ובאותו זמן, מי שרוצה לבקש בקשתו יבקש, שבאותו זמן יהיה עת רצון, שהרי שני השמות כאחד - יאהדונה"י, אז תקרא ויהוה יענה, מיד א"י יאהדונה"י, שני שמות ושמונה אותיות שבהם, הרי עשר, (וזה סוד ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת וכו'), זהו החבור של חתן וכלה, כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה וכו', וזה סוד ואמר כל העם אמי"ן.

ועד שיצאו בני ישראל מן הגלות, לא יהיו בזווג אחד, ובזמן שיצאו ישראל מן הגלות, יתחברו כאחד. באותו זמן א"י ישיר משה, ומיד ויאמר אלהים יהי אור, שהוא יציאת הגלות. באותו זמן שהגבירה רוצה להכנס להיכלה, קול עולה ברומי הרקיעים ויאמר קד: המחתות הרבים של הישיבה העליונה והתחתונה של נשמות קדושות, התתקנו למול הגבירה שבאה להתפסן, לגאל את בניה מן הגלות. באותו זמן כמה בעלי שופרות ובעלי קולות ובעלי ברקים, שנאמר בהם ויהי קולות וברקים וענן כבד על הקר וקול שופר חזק מאד וכו', משה ידבר והאלהים יענו בקול, באותו זמן משה ידבר עם השכינה. זהו שכתוב פה אל פה אדבר בו, והאלהים, שהיא האם העליונה, יענו בקול, שהוא העמוד האמצעי, והרי פרשוהו בעלי המשנה בקולו של משה.

ובאותו הזמן, השכינה העליונה והתחתונה עולות זו על גב זו, כמו שנאמר בהר סיני, שנאמר שם מי זאת עולה מן המדבר, מי בזאת עולה, מ"י - האם העליונה, שבה פתח הקדוש ברוך הוא בהר סיני אנכי"י.

קם וזון אחד מאחר הצל של רבי שמעון ואמר: רבי רבי, הרי ראיתי שנאמר מן השמים השמיים את קלו ליסרף וכו', ובמקום אחר שמעתי שדבר עם ישראל מצד של המלאכים, שפך פרשוהו, שפל דבור ודבור שניצא מפיו נעשה מלאך, וזהו וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים, ובמקום אחר אמר

הַכְּתוּב אַחַת דְּבַר אֱלֹהִיִּים שְׁתֵּים זֶה שְׁמַעְתִּי. מִה זֶה?

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: זָקוֹן זָקוֹן, שְׁמַעְתִּי שְׁבָאֲדָם נִתַּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹשָׁה קֶשְׁרִים, נִשְׁמָה וְרוּחַ וְנֶפֶשׁ, הַנִּשְׁמָה מִכֶּסֶּא הַכְּבוֹד, שֶׁם יוֹרֶדֶת הַשְּׂכִינָה הָעֲלִיּוֹנָה כְּלוּלָה מִשְׁלֹשׁ סְפִירוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, וְעֲלִיהֶן נֶאֱמַר אַחַת דְּבַר אֱלֹהִיִּים שְׁתֵּים זֶה שְׁמַעְתִּי, אַחַת וּשְׁתֵּים - הָרִי שְׁלֹשׁ סְפִירוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, שְׁנֵאֲמַר בָּהֶן אַחַת, אַחַת וְאַחַת, שְׁלֹשָׁה אַחָדִים, וְזֶהוּ אַחַת דְּבַר אֱלֹהִיִּים שְׁתֵּים זֶה שְׁמַעְתִּי, זִ"ו - בָּה עוֹשֶׂה אוֹתָם אֶחָד.

וְאַחֵר כִּד דְּבַר עֲמוּ מִהֶרֶח, שֶׁהוּא מִטְטְרוֹיָן, כּוֹלֵל כָּל צְבָא הַשָּׁמַיִם שְׁלֹמֹמָה, מִשּׁוּם שֶׁהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ וְרוֹכֵב עָלָיו הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי הַכּוֹלֵל שֵׁשׁ סְפִירוֹת, וְלָכֵן בְּכָל דְּבוּר וְדְבוּר שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ, הִיָּה יוֹצֵא מִמֶּנּוּ מִלֵּאָדָּה, וְזֶהוּ וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֶת. אַחֵר כִּד יִרְדֶּה הַשְּׂכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה עֲשִׁירִית בְּאוֹפֶן, שֶׁהוּא נֶפֶשׁ הָאָדָם מִשָּׁם, וְנֶאֱמַר בּוֹ וְעַל הָאָרֶץ הִרְאָה אֶת אֲשׁוֹ הַגְּדוּלָּה, מִשּׁוּם שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר וְהָנָה אוֹפֶן אֶחָד בְּאָרֶץ, כִּדִּי שִׁישְׁמַע קוֹלוֹ וְדְבוּרוֹ מִן הַכֶּסֶּא וְהַמְּלָאכִים וְשָׁמַיִם וְאָרֶץ, שֶׁיִּכְרִירוּ בּוֹ בְּכָל מַעֲלָה וּמִטָּה כִּנְשָׁמָה שֶׁשְׁלֹטוֹנָה בְּכָל הַגּוֹף וְנֶאֱפְלוּ בְּאִיבָר קֶטָן, וְאִין אִיבָר פָּנוּי מִמֶּנָּה.

תַּקּוּן תִּשְׁעָה וּשְׁלֹשִׁים

בְּרֵאשִׁית, שֶׁם אֲשׁ"ר, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ אֲשׁר הוֹצֵאתִיד וְכו', אֶהֱיָה אֲשֶׁר אֶהֱיָה, אֲשֶׁר בְּאֲשֶׁרִי כִי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת, וְזוֹ הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנָה, עַל כָּל מִצְוָה וּמִצְוָה, שֶׁהֵן פֶּטֶר כָּל רַחֵם, שֶׁהֵם מְאֵתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה, שֶׁכֵּלֶן קִשּׁוּרוֹת בְּצִדִּיק שֶׁהוּא כָל, שֶׁהוּא אוֹת בְּרִית, שֶׁנִּפְתַּח (פֶּטֶר כָּל) רַחֵם, שֶׁהֵן מְאֵתִים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְעָלָיו נֶאֱמַר אֲשֶׁר קִדְּשׁ יָדִיד מִבְּטָן, וְזוֹ הָאֵם שְׁנֵאֲמַר בָּהּ מִבְּטָן מִי יָצָא הַקֶּרֶחַ, (וְזֶהוּ הַקֶּרֶחַ הַנּוֹרָא). אֲשֶׁר - שֶׁהִיא הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה. קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו - בְּצִדִּיק, שֶׁהוּא קִדְּשׁ יָדִיד מִבְּטָן. וְצוּנָה - עָלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִצְוָה וְעוֹשֶׂה. וְעוֹד אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ - זֶה הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי שְׁנֵאֲמַר בּוֹ קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל לִיהוִיָּה, וְצוּנָה - שֶׁכֵּד הוּא מִצְוָה וְעוֹשֶׂה. וְעוֹד קִדְּשָׁנוּ - מִצְד הַשְּׁמָמָל, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ וְקִדְּשָׁת אֶת הַלְוִיִּם, וְאִין קִדְּשָׁה פְּחוֹת מַעֲשָׂרָה, וְאֵלּוּ עֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת, (שֶׁהִיא קִדְּשׁ לִי כָל בְּכוֹר, שֶׁהוּא כְּתוּר עָלִיוֹן וְחֻכְמָה שֶׁהִיא יִשְׂרָאֵל עֹלָה בְּמַחֲשָׁבָה), שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִיִּים יְהִי אֹזֶר.

וְצוּנָה עַל, מִצְד הַיָּמִין שְׁנֵאֲמַר בּוֹ הוֹקֵם עַל, שֶׁשֶּׁם כָּל הַבְּרִכוֹת לְיָמִין, שֶׁהֵם מֵאָה בְּרִכוֹת כְּחֶשְׁבוֹן ע"ל, שְׁאוֹת י' עִם ק' עוֹלָה לְמֵאָה, שֶׁהִיא הַקֶּרֶבֶן שֶׁל הַכֵּל, מִצְד הָאֵב - רֹאשׁ, מִצְד הָאֵם - אֲשֶׁר, מִצְד הָאֵב - מִצְוָה, מִצְד הָאֵם - עוֹשֶׂה, וּמִצְוָה זֶה עַץ פָּרִי, וְעוֹשֶׂה זֶה עוֹשֶׂה פָּרִי, וְשְׁמַעְנוּ שֶׁהֵם גּוֹף וּבְרִית שְׁמַחֲשִׁיבִים אֶחָד, עָלֵיהֶם נֶאֱמַר שְׁתֵּי כְתַפֵּת חִבְרַת. כְּמוֹ שֶׁהֵן חוֹבְרוֹת, כִּד הַשְּׂכִינָה הָעֲלִיּוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה חוֹבְרוֹת אִשָּׁה אֶל אַחֻתָּהּ.

עוֹד אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנָה, וְלֹא אָמַר קִדְּשָׁנוּ וְצוּנָתָנוּ, אֲשֶׁר הוּא אֲשֶׁר אֶהֱיָה וְדָאִי, וְזֶה כְּתוּר עָלִיוֹן, מִצְד הַנִּקְבָּה נִקְרָא אֲשֶׁר, וּמִצְד הַזָּכָר נִקְרָא רֹאשׁ, הָרֹאשׁ שֶׁל כָּל הָרָאשִׁים. קִדְּשָׁנוּ זֶה אֲבָא (סְבָא), שְׁנֵאֲמַר בּוֹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִיִּים יְהִי אֹזֶר. וְצוּנָה - זֶה הָאֵם, שְׁנֵאֲמַר בָּהּ וַיְהִי אֹזֶר, וְאִין הוֹיָ"ה אֶלָּא עַל יָדִי עֲשֶׂה, וְשִׁנְיָה לְיָמִין וְלִשְׁמָאל.

וּמִי מִצְוָה וְעוֹשֶׂה עַל הַמִּצְוָה שֶׁהִיא שְׂכִינָה? זֶה הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי, וְכִד צִדִּיק בְּצִלְמוֹ וְכִדְמוּתוֹ, וְעַל שְׁמוֹ נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל, וְעַל שֶׁם הַצִּדִּיק נִקְרָאוּ צִדִּיקִים, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְעַמּוּד כָּלֶם צִדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ.

וְעוֹד אֲנִכְ"י יְהוִיָּה אֱלֹהִיִּיד אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיד מִצְרַיִם, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֲבָא, וְכִי מִי שֶׁהוּא תַּחַת שְׁעֵבֹד אֲדוֹנָה, וְרַבּוֹנוֹ הַבְּטִיחַ לוֹ לְהוֹצִיאָהוּ לְחֵירוֹת וְהוֹצִיא אוֹתוֹ, יֵשׁ לוֹ לְשַׁבַּח אֶת עֲצָמוֹ שֶׁהוֹצִיאָהוּ מִתּוֹךְ הַשְּׁעֵבֹד? וְהִרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְאַבְרָהָם כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וְהִרִי הוּא הַבְּטִיחַ לְהוֹצִיא אֶת בְּנָיו מִן הַגָּלוּת, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גְּדוֹל, וְהוּא מְשַׁבַּח אֶת עֲצָמוֹ כְּמָה פְּעָמִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיד מִצְרַיִם?

אָמַר לוֹ: בְּנִי, יָפָה אֲמַרְתָּ, אֲבָל זֶה לֹא לְשַׁבַּח אֶת עֲצָמוֹ, אֶלָּא כָּל סְפִירָה וְסְפִירָה נִקְרָאת רֹאשׁ לְחִבְרָתָהּ, וְכִדִּי לְהוֹדִיעַ לָהֶם מַאֲיָה מְקוֹם הוֹצִיא אוֹתָם מִתּוֹךְ הַשְּׁעֵבֹד, פָּתַח בְּאַנְכִי, וְהִזְכִּיר אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיד מִצְרַיִם וְגוֹמֵר חֲמִשִּׁים פְּעָמִים, כִּנְגֵד חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִינָה.

וְעוֹד אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֲבָא, הִרִי אִם הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי הוּא מִצְוָה וְעוֹשֶׂה, הִיָּה לוֹ לומר בְּשִׁבְלֵי אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ וְצוּנָה, מִה זֶה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ וְצוּנָה? אָמַר לוֹ: וְדָאִי, יָפָה אֲמַרְתָּ, בּוֹדָאִי עַל הָעֲמוּד הָאֲמֻצָּעִי וְצִדִּיק נֶאֱמַר עַל שְׁנֵיהֶם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצוּנָה, אֲשֶׁר וְדָאִי, שֶׁהִיא אֲשֶׁר אֶהֱיָה, הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה, צוּה אוֹתָם עַל הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא מִצְוָה, לְכָל אֶחָד מֵהֶם, וְהֵם לְמַעֲלָה שְׁנֵים כְּעֶנְפֵי הָאֵילָן שֶׁנִּפְרְשׁוּ לְיָמִין וְלִשְׁמָאל, וְלִמְטָה הֵם נִעְשׂוּ בָּהּ אֶגְדָּה אַחַת, וּמִשּׁוּם זֶה הֵם לְמַעֲלָה שְׁנֵים וְלִמְטָה אֶחָד, שְׁאִין הִתְחַד בְּכָל עֶנְפֵי הָאֵילָן אֶלָּא בָּהּ, שֶׁהִיא אוֹגְדֶת שֶׁל כָּלֶם, הִיא אֶגְדָּה שֶׁל כָּל אִיבָר וְאִיבָר, וּבָה כָּלֶם נִעְשִׂים אֶחָד.

וְעוֹד, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִיִּים יְהִי אֹזֶר, זֶה בְּבוֹאָה בְּמִרְאָה, שְׁנֵאֲמַר בָּהּ בְּמִרְאָה אֵלָיו אֲתוֹדַע, וְהִיא חֲזוֹן הַנְּבִיאִים, הִיא חֲזוֹן וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹזָה, שֶׁהוּא יְהוִיָּה אֲדִנִּי, שֶׁכֵּד עוֹלָה חֲזוֹן חֲסֵר ו' שְׁשִׁים וְחֲמִשׁ כְּחֶשְׁבוֹן אֲדִנִּי, בְּנְבוּאָה ס"ו, ס"ה כְּחֶשְׁבוֹן אֲדִנִּי, וְתַבָּה הִרִי ס"ו, וְתַבָּה הִיא חֲזוֹן? בְּאוֹת ו', בּוֹ נִעְשִׂית

אספקלריה המאירה האדון שלה.

### תקון ארבעים

בראשית, שמעי בת וראי והטי אֶזְנֶךָ וגומר, בראשית שם שמע"י, שם ב"ת, שם רא"י, שמע"י ש' מן בראשית, ב"ת שם נודע בראש וסוף התבה, רא"י שם נודע באמצע, כמו זה בראשית, וכשתהיה עמו בחבור כמו זה: יאהדונה"י, הוא אומר לה ושכחי עמך ובית אביך, שעל כן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד, כי הוא אדוניך והשתחוי לו, אדון כל הארץ ודאי.

ומשום זה מצד של יהו"ה נקראת האספקלריה המאירה, וכשאדני"י היא, בלי בעלה, נקראת אספקלריה שאינה מאירה, והנביאים מצד של יהו"ה הם אספקלריה שמאירה, ונביאים מצד של אדני"י הם מן האספקלריה שאינה מאירה, שאלו מתנבאים רחמים, ואלו מתנבאים דין, שהנבואה שקולה לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה.

ובאותו זמן שנפתחים היכלות הנבואה, כמה בעלי עתידות יתעוררו בעולם, זהו שכתוב ונבאו בניכם ובנותיכם וכו', וכמה בעלי אותות ובעלי עתידות ממה שהיו ועתידים להיות, כמה שהיו מצד המחשבה, שנאמר בה וישראל עלה במחשבה, ומה שעתידי להיות מצד האם העליונה, וסוד הדבר - מה שהיה כבר הוא, ואשר להיות כבר היה.

וכמה בעלי עינים, שהם חושים ונביאים, יתעוררו בעולם, שהם עיני יהו"ה, וכמה בעלי אַזְנוֹת, ששם שמיעה, שנאמר בהם ואשמע את קול כנפיהם, ובעלי פנים שנאמר בהם וארבעה פנים וגומר, ובעלי קולות, ובעלי דבורים, ובעלי רוח הקדש, ובעלי ידים, שנאמר בהם וידי אדם וגומר, ובעלי קומה, ובעלי אות ובעלי רגלים, שנאמר בהם והחיות רצוא ושוב, באותו זמן ויבדל אלהים בין האור ובין החשך, אלו הם נביאי השקר, שנאמר בהם ויעשו גם הם חרטומי מצרים וגומר, שהפרידם הקדוש ברוך הוא מנביאי האמת.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, כאן הסוד להתעסק בתורה שבעל פה ולהפריד בין אסור והתר, שהם מים מתוקים, ומים מרים מצד השמאל, ולא יכלו לשותות מים כי מרים הם, ומצד הימין וימתקו המים, והם כמו שדם טהור ודם נדה שצריך להפריד ביניהם, משום שאותה זממה שהטיל נחש בחנה, גרמה לערב מי טהרה עם מי הטמאה, ומשום זה תקנו תקנה זו כחובה להפריד ביניהם, ואותו שהפריד ביניהם, זה הרקיע שעל ראשי החיות, שנאמר בו ודמות על ראשי החיה רקיע, זה מטטרו"ן.

ויעש אלהים את הרקיע ויבדל וכו', כאן אין מים מצד הטמאה, אלא שהמים שמצד השמאל היו רוצים להתגבר, והמים שמצד הימין היו רוצים להתעלות עליהם, עד שאלו אומרים אנו רוצים להיות לפני המלך, ואלו אומרים אנו רוצים להיות לפני המלך, עד שבא העמוד האמצעי והכניס שלום ביניהם, וקשר אותם ונעשה שקל (שלום) ביניהם, וזו מחלקת לשם שמים, כמו לאה ורחל, שאז רוצה להתחבר עם בעלה וזו רוצה להתחבר עם בעלה, ונטל אותן יעקב וקשר אותן בו את שתייהן, משום שהיתה מחשבת לאה בלבה, אם יעקב נושא את אחותי, נושא אותי עשו הרשע, וכך רחל חשבה כמו כן, משום זה הקדוש ברוך הוא נתן את שתייהן ליעקב, והציל אותו מאותו הרשע, והתחברו עם הצדיק.

אמר רבי אלעזר: אבא, יום אחד הייתי בבית המדרש, ושאלו החברים, מה זה שאמר רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור, אל תאמרו מים מים, שמא תספנו עצמכם, שנאמר דבר שקרים לא יכון לנגד עיניו [נ"א. קם זקן הזקנים, עתיק העתיקים, ואמר: רבי רבי, מה הוא שאמר רבי עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שמא תספנו בעצמכם, זהו שכתוב דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, הרי כתוב (בראשית א, ו) יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, ועוד מים עליונים ומים תחתונים יש שם, למה אמר אל תאמרו מים מים? אמר לו המנורה הקדושה: זקן הזקנים, לך נאה לגלות הסוד הזה, שאין החברים יכולים לעמוד בו על בריו. אמר לו זקן הזקנים: רבי רבי, מנורה הקדושה, בודאי אבני שיש טהור הן י"י, שהן אחד יו"ד עליונה מן א, והשנייה יו"ד תחתונה ממנה, וכאן אין טמאה אלא אבני שיש טהור, ואין הפרשה בין מים למים, שהכל יחיד אחד, שאלו הם מצד של עץ החיים, שהוא באמצע של א, שנאמר בו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם, אבל האילן של עץ הדעת למטה. בין כך הנה זקן הזקנים, עתיק העתיקים, יורד ואומר להם: חכמים, במה עסקתם? אמרו לו: ודאי בזה שאמר רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים. ואמר להם: ודאי סוד עליון יש כאן, והרי פרשוהו בשיבה העליונה, וכדי שלא תטעו ירדתי אליכם, כדי שיתגלה הסוד הזה ביניכם, שהוא סוד עליון טמיר מבני האדם (הדור).

בודאי אבני שיש טהור הן י"י, שממם יוצאים מים זכים, והם רמוזים באות א, בראש ובסוף י"י, ו' שהוא נטוי ביניהם, הוא עץ החיים, מי שאוכל ממנו, וחי לעלם.

ואלו שני הידידים הם רמוזים בויצ'ר, והם שתי יצירות, יצירה של עליונים ויצירה של תחתונים,

והם חכמה בראש וְחִכְמָה בְּסוֹף, תַּעֲלוּמוֹת חִכְמָה, וְדַאי הֵם תַּעֲלוּמוֹת מִהֲחִכְמָה הַעֲלִינָה (שְׁהִיא) תַּחַת הַכֶּתֶר הַעֲלִיּוֹן.

וְהֵם כְּנֶגֶד שְׁתֵּי עֵינַיִם, שֶׁבָּהֶם שְׁתֵּי דְמָעוֹת יוֹרְדוֹת לַיָּם הַגָּדוֹל, וְלָמָּה יָרְדוּ? מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה, מִשְׁנֵי לִוְחוֹת הַלָּלוּ הָיָה מוֹרִיד מִשֶּׁה לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא זָכוּ, וְנִשְׁבְּרוּ וְנִפְּלוּ, וְזֶה גָרַם לָאֲבָדוֹן שֶׁל בֵּית רֹאשׁוֹן וְשֵׁנִי, וְלָמָּה נִפְּלוּ? מִשּׁוּם שֶׁפָּרַח מֵהֶם ו', שְׁהִיא ו' מִן וַיִּיצֶר.

וְנִתְּנוּ לָהֶם אַחֲרֵים מִצַּד שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע, שֶׁמִּשְׁשׁ נִתְּנָה תּוֹרָה בְּאִסּוּר וְהִתֵּר, מִזְמִין חַיִּים וּמִשְׁמָאל מִיָּתֶה, וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא לְתַלְמִידָיו, כִּשְׁתַּגִּיעוּ לְאֲבָנֵי שֵׁשׁ אֶל תַּגִּידוֹ מִיָּם מִיָּם, וְאֵל תַּהֲיוּ שׁוֹקְלִים אֲבָנֵי שֵׁשׁ טָהוֹר לְאֲבָנִים אַחֲרוֹת, שֶׁהֵן חַיִּים וּמִיָּתֶה, שֶׁשֶּׁם לֵב חֶכֶם לִימִינוֹ שֶׁל אָדָם, וְלֵב כָּסִיל לְשִׁמְאָלוֹ, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֲתֵם תִּסְכְּנוּ עֲצָמְכֶם, מִשּׁוּם שֶׁהָאֲבָנִים הַלָּלוּ שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע הֵן בְּפִרּוֹד, וְאֲבָנֵי הַשֵּׁשׁ טָהוֹר הַלָּלוּ הֵן בְּיַחְוֹד, בְּלִי פִּרּוֹד כָּלֵל, וְאִם תֹּאמְרוּ שֶׁהִרִי הַסִּתְּלָק מֵהֶם עֵץ הַחַיִּים וְנִפְּלוּ וַיֵּשׁ בִּינֵיהֶן פִּרּוֹד - דִּבֶּר שְׁקָרִים לֹא יָכוֹן לִנְגֵד עֵינֵי, שֶׁהִרִי אֵין שֶׁם פִּרּוֹד לְמַעַלָּה, וְאֵלֹו שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, מֵאוֹתָם (כִּלִּים) הָיוּ. בָּאוּ לְנִשְׁק אוֹתוֹ, פָּרַח וְהִסְתַּלַּק מֵהֶם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּל אוֹתָם הַמֵּתִים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יָחִיו וְיִקּוּמוּ בְּרֹאשׁוֹנָה לְזִמְנוֹ שֶׁיַּחֲיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַמֵּתִים, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַתְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב יָחִיו מֵתֵיךְ נִבְלָתִי יִקּוּמוּן, יָחִיו מֵתֵיךְ - אֵלֹו הֵם שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נִבְלָתִי יִקּוּמוּן - אֵלֹו שֶׁבְּאֶרֶץ נִכְרִיָּה, שֶׁלֹּא כְּתוּב בָּהֶם תַּחֲיָה אֲלֵא קִיָּמָה, שֶׁהִרִי רוּחַ הַחַיִּים לֹא תִשָּׁרָה עֲלֵיהֶם אֲלֵא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב בָּהֶם יָחִיו. נִבְלָתִי יִקּוּמוּן, אֵלֹו שֶׁבְּחוּץ, בְּרֹא הַגּוֹף שֶׁלָּהֶם וְיִקּוּמוּן, גּוֹף בְּלִי רוּחַ, וְאַחֵר כֵּן יִתְגַּלְּלוּ מִתַּחַת הָעֵפֶר עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְשָׁם יִקְבְּלוּ נִשְׁמָה, וְלֹא בְּרִשּׁוֹת אַחֲרֵת, כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיְּמוּ בְּעוֹלָם כְּרֹאיוֹ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בֹּא וְרֹא, בְּשַׁעַר שַׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיֹות אֶת הַמֵּתִים, כָּל אוֹתָן נִשְׁמוֹת שֶׁיַּתְעוֹרְרוּ, כָּלֵם יִקּוּמוּ בְּאוֹתוֹ דְּמוֹת מִמֶּשׁ שֶׁהָיוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וּמוֹרִיד אוֹתָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקוֹרָא לָהֶם בְּשִׁמּוֹת, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא. וְכָל נִשְׁמָה תִּפְגַּס לְמִקּוֹמָהּ, וַיַּעֲמֶדוּ בְּקִיּוֹם בְּעוֹלָם כְּרֹאיוֹ, וְאִזּוּ יִהְיֶה הָעוֹלָם שְׁלֵם, וְעַל אוֹתוֹ זִמְנוֹ כְּתוּב וְחִרְפַּת עֲמוֹ יִסִּיר, זֶה יִצֵּר הָרַע שֶׁמִּחְשֵׁיד פְּנֵי הָאָדָם וְשׁוֹלֵט בּוֹ.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה: אִם תֹּאמַר שֶׁכָּל הַגּוֹפּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם יִקּוּמוּ וַיַּתְעוֹרְרוּ מִן הָעֵפֶר, אוֹתָם גּוֹפִים שֶׁנִּשְׁטַעוּ בְּנִשְׁמָה אַחַת מֵהֶם? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹתָם גּוֹפִים שֶׁלֹּא זָכוּ וְלֹא הַעֲלִיחוּ, הִרִי הֵם כָּלֵא הָיוּ, כִּמּוֹ שֶׁהָיוּ עֵץ יָבֵשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כֵּן גַּם בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, וְהַגּוֹף הָאֲחֵרוֹן יִקּוּם, אוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁטַע וְהַעֲלִיחַ וְנִשְׁטַע שֶׁרָשִׁיו כְּרֹאיוֹ, וְעַל אוֹתוֹ הַגּוֹף הָאֲחֵרוֹן כְּתוּב וְהָיָה כֶּעָץ שֶׁתִּיל עַל פִּלְגֵי מַיִם, שֶׁעֲשֶׂה פְּרוֹת וְנִשְׁטַע שֶׁרָשִׁים וְהַעֲלִיחַ כְּרֹאיוֹ, וְעַל אוֹתוֹ הַגּוֹף בְּרֹאשׁוֹן כְּתוּב וְהָיָה כֶּעָרֶץ בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֵא טוֹב. כִּי יָבֵא טוֹב, זֶה תַּחֲתֵת הַמֵּתִים.

וּמֵאִיר אוֹתוֹ הָאוֹר שַׁעֲתִיד לְהֵאִיר לְצַדִּיקִים, שֶׁהָיָה נִגְנוֹ לִפְנֵי מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב, בּוֹ עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיֹות מֵתִים, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּרְחַח לָכֶם יִרְאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וּמִרְפָּא, וְאִזּוּ יִתְגַּבֵּר הַטוֹב בְּעוֹלָם, וְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא רַע יַעֲבֹר מִן הָעוֹלָם, וְאִזּוּ אוֹתָם גּוֹפּוֹת רֹאשׁוֹנִים יִהְיוּ כָלֵא הָיוּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִרְיֵק עַל אוֹתָם גּוֹפּוֹת רוּחוֹת. אִם זָכוּ בָּהֶם, יִקּוּמוּ לְעוֹלָם כְּרֹאיוֹ, וְאִם לֹא, יִהְיוּ אֶפֶר תַּחַת רִגְלֵי הַצַּדִּיקִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל אֲדַמַּת עֶפֶר יִקְיָצוּ וְגוֹמֵר.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: וְזֶה מִי שֶׁהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם טָרָם שֶׁהִגִּיעוּ יָמָיו לְעִשְׂרִים שָׁנִים, מֵאִיזָה מְקוֹם נֶעְנֵשׁ? מִשּׁוּם (שֶׁהָיָה מִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וּמַעַלָּה), שֶׁהִרִי מִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה וּמִטָּה אֵינוֹ בֵּר עֵנֶשׁ, אֲלֵא בְּחִטָּאוֹ שֶׁל אֲבִיו, אֲבָל מִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה וּמַעַלָּה מֵהוּא? אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֵס עָלָיו שְׁמִימוֹת זָכָאִי, וְנוֹתֵן לוֹ שֶׁכֶּר טוֹב בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְלֹא יָמוּת חֵבֶב שֶׁיַּעֲנֵשׁ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְהִרִי פְּרִשׁוּהָ.

אָמַר לוֹ: אִם הוּא רָשָׁע וְלֹא הִגִּיעַ יָמָיו לְעִשְׂרִים שָׁנִים מֵהוּא? כִּיּוֹן שֶׁהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם בְּמָה הוּא עֵנֶשׁ? אָמַר לוֹ: בְּזֶה הַתִּקְוָה - וַיֵּשׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט, שֶׁכִּשְׁעֵנֶשׁ יוֹרֵד לְעוֹלָם, אוֹתוֹ שֶׁפּוֹגֵשׁ בְּאוֹתוֹ הַמִּשְׁחִית נֶעְנֵשׁ, שֶׁלֹּא הִשְׁגִּיחוּ עָלָיו מִלְּמַעַלָּה, וְעָלָיו כְּתוּב עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּנוּ אֶת הָרָשָׁע. אֶת - לְרִבּוֹת מִי שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ יָמָיו לְהַעֲנֵשׁ, עוֹנוֹתָיו יִלְכְּדוּנוּ, וְלֹא בֵּית הַדִּין שֶׁלְּמַעַלָּה, וּבְחִבְלֵי חִטָּאוֹתָיו יִתְמָד, וְלֹא בֵּית הַדִּין שֶׁלְּמַטָּה.

#### תִּקּוֹן אֶחָד וְאַרְבָּעִים

בְּרֹאשִׁית, שֶׁם תִּשְׁרִי, וְזוֹ זְרוּעַ שְׁנֵי, יוֹם הַשְּׁנִי, יִשְׁ"ת חִשֵּׁד סִתְרוֹ. נִשְׁאַרָה ר', הִיא רֹאשׁ הַשְּׁנָה, וְשֶׁם הַבְּדֵלָה בֵּין טוֹב וָרָע, וּבְרֹאשׁ הַשְּׁנָה הַמְּלָךְ הוּא דִּין, וְכָל הַסְּפִירוֹת נִקְרָאוּ דִּינִים וּמִשְׁפָּטִים מִצַּדוֹ, וְכָל צָבָא הַשְּׁמַיִם עוֹמְדִים עָלָיו מִימִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ, אֵלֹו מִימִינִים לְכָף זְכוּת, וְאֵלֹו מִשְׁמָאלִים לְכָף חוּבָה, וְכִשְׁיַתְעוֹרְרוּ יִשְׂרָאֵל עִם שׁוֹפְרוֹת, וּמַעֲלִים לְשֵׁם אֶת הַשְּׁכִינָה, שְׁהִיא תְּרוּעַת מְלָךְ כֶּעֶשְׂרֵה שׁוֹפְרוֹת, מִשּׁוּם

שהיא אינה עולה פחות מעשרה, באותו זמן ויהי מבדיל בין מים למים, מפריד הקדוש ברוך הוא בין אלו שממנינים לכף זכות, ובין אלו שמממאילים לכף חובה, ונאמר הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרגע.

ועל התשרי הזה נאמר בתשרי נברא העולם, ושם שבת שניה מאותן שבע שבתות, (ושם בת שש, בת מאלו השש), וחמשה רקיעים, וששי שמים, הם כנגד ששת ימי בראשית, ובכלם אמר טוב, פרט ליום השני, משום שאין בתשרי א' להשלים לבראשית, משום שהסתלק בחטאו של אדם, ומשום כך הצפון הוא פגום, ומשום זה מצפון תפתח הרעה, עד שמשתלם, וכמו שאברהם שהוא ימין, יום הראשון שבו כלולות ותלויות מאתים ארבעים ושמונה מצוות עשה, כך גם מיצחק, שהוא כמו היום השני, תלויות בו שלש מאות ששים וחמש מצוות לא תעשה, יום השלישי בו הכל כלול, וממנו תלויות מצוות עשה ולא תעשה כענבים באשכול.

#### תקון ארבעים ושנים

בראשית, שם איש, שנאמר בו ויעקב איש תם, וזה היום השלישי, שהרי שלשה אפנים היו עד כאן. היום הראשון והיום השני והיום השלישי, כל אחד הוציא את אפנותו. היום הראשון אמר לו אותו אמן מפלא ומכסה, שהוא איין, הכולל שלש ספירות, א' כתר, י' חכמה, ו' בינה, וה' אותיות מנצפ"ך מהעולם הבא הם כנגד ה' העליונה.

אמר לכל אחד משלש היםים שיוציא אפנותו, אמר ליום הראשון יהי אור, מיד הוציא אפנותו ועשה אותה, זהו שכתוב ויהי אור, והרי פרשוהו שאין הויה אלא על ידי עשה, א' מן איין שהיה פורח באור הוציא אור, י' הוציא רקיע, ו' מן אין הוציא גשמה. זהו שכתוב ויאמר אלהיים יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה. ויאמר אלהיים יקוו המים, כאן כמה מצוות, מצות היחוד ומצות פריה ורבה. מצות היחוד שהיא יקוו המים, מתכנסים היחוד של כל ספירה וספירה למקום אחד, שהיא הכנס של הכל, אל מקום אחד, שהוא מקוה ישראל יהו"ה.

היום השלישי שמע ישראל יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד, ויהו"ה הוא נקרא מקום, והרי פרשוהו בעלי המשנה, שהקדוש ברוך הוא נקרא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו, כמו כן י' עשר פעמים הוא ק' מן מקום, ה"ה חמש פעמים, כל אחד ואחד עולים עשרים וחמש עשרים, כחשבון אותיות היחוד, שתי הפעמים שמיחדים שמע ישראל, שהם שש תבות, שבהן עשרים וחמש עשרים וחמש אותיות. אם כן, מה זה ק'? מאה ברכות שחב אדם לברך את הקדוש ברוך הוא בכל יום, נשאר ו', שש פעמים שש עולים שלשים ושש, כחשבון כנפי השרפים, שנאמר בהם שרפים עמידים ממעל ליו, והכנפים הללו תלויות מו', שהוא שש התבות של היחוד, ובו עולים ארבעים ושנים אותיות שבהן נבראו שמים וארץ. תמצא שמקוים עולה יהו"ה כחשבון כמו זה: י' ק', ה"ה כ"ה כ"ה, ו' ליו, עולה הכל מאה שמונים ושש כחשבון מקוים, ובו פק"ו פלילה, ובו קפ"ו תהומות בלב ים.

בשם הזה שהוא יהו"ה, צריך לכנס את דרגות היחוד ולהכליל בו עשר ספירות כמו זה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהן עשר ספירות בלימה, יהו"ה מקום ליו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא סתום ונעלם, ומשום זה נקרא עולם עלם, צריך להעלים אותו מכל העולם, שהוא עלם, והשכינה נעלמה, זהו שכתוב ונעלמה מעיני כל חי.

אין ספירה שאין שם יהו"ה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וכך צריך לכנס בו הכל בכל מקום, שכל השמות הן כנויים לו, ושכינתו היא יהו"ה, היא כלולה מארבע אותיות, והוא לא נקרא מקום אלא בה, מקום אחד ודאי, הוא לא נקרא אדם (אחד) אלא בה, כמו שהאדם שלמטה שברא בדמותו, שנאמר בו זכר ונקבה בראם ויברך אתם ויקרא את שמם אדם.

ועוד, כי אחד קראתיו, כמו שעשר הספירות, שהן א' כתר עליון, ח' שמונה ספירות מחכמה עד צדיק, ד' המלכות הקדושה, עליה נאמר למען יאריך ימים על ממלכתו, ואם חס ושלום פוחת אדם מעשר ליחד בה, מסתלק הקוץ מן ד' מן אחד ונשארת גשמה, וסוד הדבר - יקוו המים מתחת השמים, שהיא תחת השמים, שהוא הקדוש ברוך הוא, שנאמר בו ואתה תשמע השמים, שהנקבה היא תחת בעלה.

וכך כל מי שפוגם את אות הברית, באותה הטפה שהיא היחוד, וזורק אותה במקום אחר, גורם לה להיות גשמה מצדו, שהסתלק המעין והיחוד ממנה, והיא נשארת גשמה, וזה גורם הרבה העולם, ומיד נאמר ונהר יחרב ויבש, שהוא הנהר שיוצא מעדן, שמשקה את הגן, שהיא תורה שבעל פה שנסקית מתורה שבכתב, שכוללת חמשים ושלשה סדרים של התורה.

#### תקון ארבעים ושלשה

בראשית, שם את"ר יב"ש, וזהו נהר יחרב ויבש, באותו זמן שהוא יבש והיא גשמה, צווחים הבנים למטה ביחוד ואומרים שמע ישראל, ואין קול ואין עונה. זהו שכתוב אז יקראני ולא אענה.

וכך מי שגורם שתסתלק קבלה וחכמה מתורה שבעל פה ומתורה שבכתב, וגורם שלא ישתדלו בהן, ואומרים שאין אלא פשט בתורה ובתלמוד, בודאי כאלו הוא יסלק את המעין מאותו נהר ומאותו גן. אוי לו, טוב שלא נברא בעולם ולא ילמד אותה תורה שבכתב ותורה שבעל פה, שגחשבו לו כאלו החזיר העולם לתהו ובהו, וגורם לגי בעולם וארץ הגלות.

ויאמר אלהיים תדשא הארץ דשא וכו', אמר רבי אלעזר: אבא, והרי קרא לו יבשה, מאיפה תדשא הארץ? אמר לו: בני, כך למד תשובה לכל בני העולם, שאם אדם יחזר בתשובה, מוריד לה המעין שהסתלק, ומה שהיתה יבשה קורא לה ארץ, ולנהר שהיה חרב יבש קרא לו מקנה המים וימים, זהו שכתוב ויקרא אלהיים ליבשה ארץ ולמקנה המים קרא ימים. באותו זמן שנקראת ארץ, מה כתוב בו? ויאמר אלהיים תדשא הארץ, להוציא זרעים ופרות שהן נשמות, כל אחד למינהו, אלו הנשמות שנגזרו מכסא כבודו, ואלו רוחות שנגזרו ממלאכים, ואלו הנפשות שנגזרו מהאופנים, כל אחד הוציא למינהו את כל אחד כראוי. עץ פרי - זה תלמיד חכם, עשה פרי - זו בת זוגו, לכל אחד כראוי, (כל אחד הוציא למינו).

ועוד, עץ פרי - זה העמוד האמצעי, עשה פרי - זה צדיק, אשר זרעו בו על הארץ - זו השכינה, שכל הזרעים נכללים בה, וכאן המצנה של פריה ורביה, לעשות פרות וזרעים, זהו שכתוב לא תהו בראיה לשבת יצרה, ומי שמתבטל מפריה ורביה, כאלו החזיר את אותה ארץ יבשה, ומונע ממנה ברכות, כל אחד לפי דרגתו, מי שפוגם למטה פוגם למעלה את המקום שנגזרה נשמתו.

#### תקון ארבעים וארבעה

בראשית, שם תר"י, שם א"ש, ועליהם נאמר ויאמר אלהיים יהי מארת ברקיע השמים. מארת פתיב, חסר ו', זו תורה שבכתב. מה זה מארת? זו תורה שבעל פה, ואף על גב שבארוה מארת חסר זו לילית, שבעים פנים לתורה, ומשום זה מארת במקום הזה, אותה שנאמר בה כי נר מצוה, ותורה אור זה העמוד האמצעי, ועליהם נאמר את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה.

כאן מצוה לעשות צדקה, את המאור הגדל - סוד העשירים, ואת המאור הקטן - סוד העניים, וכמו שהלכנה לונה מן השמש ואין לה אור אלא ממה שהשמש נותנת לה, כך השכינה אומרת לוו עלי ואני פורע, שפך צריך אדם להיות מלוה לעני, וכמו כן לווים הכוכבים והמזלות זה מזה, והמלאכים זה מזה. וסוד הדבר - ימקבלים זה מזה, כך לונה השכינה, שהיא הלכנה הקדושה, מן הקדוש ברוך הוא, ומקבלת ממנו, שנאמר בו כי שמש ומגן יהוה אלהיים, וכן היה מקבל יהושע ממשה, כמו שבארוהו פני משה בפני חמה ופני יהושע בפני לבנה, וכך היו כל הנביאים לפני משה כמו הלכנה והכוכבים לפני השמש, שאין להם אור אלא מן השמש.

#### תקון ארבעים וחמשה

בראשית ברא אלהיים, א"ל היים, הים של התורה, ועליו נאמר ויאמר אלהיים ישרצו המים שרץ נפש חיה ועוף ועופף על הארץ. כאן מצוה לעסק בתורה, שנאמר בה הוי כל צמא לכו למים, ואלו שעוסקים בתורה יורשים נפש מהשכינה. זהו שכתוב ישרצו המים שרץ נפש חיה, ועוף ועופף - זו רוח, שנאמר בו כי עוף השמים יוליך את הקול ובעל כנפים יגיד דבר, וזהו יהוה, העמוד האמצעי.

כנגדו מטטרוין ששמו כשם רבו, י הראש של העוף, וי הגוף שלו, ה"ה שני כנפיו, שבהם פורח למעלה ויורד למטה, ואלו שני הכנפים הם שני הכלים ה"ה, שבהם נאמר והחיות רצוא ושוב, שהם י"ו, הכל עולה ב"י, הכל יורד ב"ו, כהכל שיוצא מפי הכבשן, וכך הים עולה ויורד וגליו רצים ושבבים, ורצים להחזיר את העולם לתהו ובהו, ובזמן שמסתכלים בשכינה, שהיא תחום הים, חוזרים למקומם. בא וראה, י היא אמירה ודבור וקריאה, וי קול, ה"ה הכל שיוצא בדבור, הכל עולה בקול, הקול עולה, דבור יורד, וכשהוא עולה ויורד, מלאכי אלהיים עולים ויורדים בו, שהם המחוות והחילות שלו, וזה סוד מי עלה שמים וירד. אשרי מי שמעלה בו תפלות, שהרי התפלה היא סלם שבה מעלים ומורידים אותה מלאכי אלהיים.

יש מי שמעלים אותה למעלה, ויש מי שמורידים אותה למטה. כשמעלים אותה למעלה, מעלים אותה בזכיות, וכשיוורדת, יורדת בזכיות, זה לצדיק גמור עולה ממנו בזכיות ויורדת בו בזכיות. לבינוני שזכיותיו שקולים לחובותיו, היא תלויה באויר, אם החובות רבים על הזכיות (כחוט השערה), היא מעלה אותו בחובות ומורידה אותו בזכיות, ונוטל בה שכוו בעולם הזה. לרשע גמור, שאין לו זכות בעולם לא למעלה ולא למטה, עולה ממנו בחובות ויורדת עליו בחובות.

הרי כאן כי עוף השמים יוליך את הקול, שנאמר בו ועוף יעופף, כמו מועף ביעף. על פני רקיע השמים, זו הנשמה, שאלו שזוכים בתורה נאמר בהם ישרצו המים שרץ נפש חיה וגומר, שיוורשים נשמות מן התורה, לאחרים - כל אחד למינו כפי מעשיו. זהו שכתוב ביום הששי ויאמר אלהיים תוצא

הָאֶרֶץ נָפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְגוֹמֵר. בְּהֵמָה - אֵלּוּ עַמֵּי הָאֶרֶץ שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם כְּבִהְמוֹת, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר תּוֹצֵא הָאֶרֶץ נָפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ.

#### תקון ששה וארבעים

בְּרֵאשִׁית, בָּרָא שֵׁית, וְהוּן שֶׁשׁ הַכִּנְפִּים שֶׁל חַיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וְעוֹף יַעֲוֹף עַל הָאֶרֶץ עַל פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, הוּן שֶׁשׁ סְפִירוֹת שֶׁכּוֹלֵל הָעוֹף הַזֶּה, שֶׁהוּא הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי, יֵשׁ מִי שְׂיֹרֵשׁ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּדֶרֶךְ אֲצִילוֹת מִן הָעוֹף הַזֶּה, וְיֵשׁ מִי שְׂיֹרֵשׁ רוּחַ מֵאוֹתוֹ הָעוֹף שֶׁהוּא נֶעַר, שֶׁשְׁמוֹ כֶּשֶׁם רֶבּוֹ, וְיֵשׁ מִי שְׂיֹרֵשׁ רוּחַ מִלְמֶטָה שֶׁל הָאֶרֶץ, כִּמּוֹ שֶׁאֲמַר קֹהֶלֶת מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הֵלֵלָה הִיא לְמַעַלָּה, וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הִירְדָּתָה הִיא לְמַטָּה לָאֶרֶץ.

#### תקון שבעה וארבעים

בְּרֵאשִׁית, בָּרָא שֵׁית, וְזֶה הַיּוֹם הַשְּׁשִׁי, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי, כָּאֵן שְׁלֹשָׁה אֲמִנִים שְׁנִיִּים. אֲמֵן אֶחָד הוֹצִיא מְאוֹרוֹת בְּיוֹם הַרְבִּיעִי, שֶׁהָיוּ תְלוּיִים בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ אֹר, הָאֲמֵן הַשְּׁנִי הוֹצִיא אֶת שֶׁרֶץ הַמַּיִם, זֶהוּ שְׁכָתוֹב לְשֶׁרֶץ הַמַּיִם, וְזֶה הָיָה תְלוּי בְּיוֹם הַשְּׁנִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ מַיִם, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם. כָּאֵן מַיִם וְכָאֵן מַיִם. הָאֲמֵן הַשְּׁלִישִׁי (הוֹצִיא עֲשָׂבִים וְזָרְעִים) כִּנְגֵד הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ תִּדְשָׂא הָאֶרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מְזִרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ, וְנֶאֱמַר בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי פָרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאֶרֶץ. מֵה זֶה וּמִלְאוּ אֶת הָאֶרֶץ? אֵלֶּא אוֹתָהּ שֶׁהִי תֵּה יִבְשָׁה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, נֶאֱמַר כָּאֵן וּמִלְאוּ אֶת הָאֶרֶץ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב מֵלֵא כֹל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְזֶה בְּרוּךְ שֶׁסֶּכָּבּוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוּ"ה צְבָאוֹת כִּנְגֵד יְקוּוֹ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד וְתִרְאֶה הַיִּבְשָׁה, כִּנְגֵד מֵלֵא כֹל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ. בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי הִתְתַּקְּנוּ שֵׁשׁ הַדְּרָגוֹת שֶׁל הַכֶּסֶּא, וּבּוֹ נִבְרָא אָדָם בְּצַלְמוֹ, שֶׁהוּא מוֹכֵן לְשִׁבְתָּהּ עַל הַכֶּסֶּא. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּבְרָא אֱלֹהִי"ם אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, וְכָאֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת, אַחַת - נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ, וְהַשְּׁנִי - וַיִּבְרָא אֱלֹהִי"ם אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ.

נַעֲשֶׂה אָדָם, זֶה מִצְוָה לְמוֹל אֶת הָגֵר, לְהִיטֵב בְּצַלְמוֹ בְּמִילַת הָעֶרְלָה, כְּדַמוֹתוֹ בְּפִרְעָה, וְאִם שׁוֹמֵר אוֹת הַבְּרִית בְּשִׁנְיָהּ, הוּא בְּצַלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ, וְאִם לֹא - לֹא. וְאִם מְקִיִּם זְכוֹר וְשֹׁמֵר בְּשִׁבְתָּהּ, הוּא בְּצַלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ, וְאִם לֹא - לֹא, וְאִין לֹא חֵלֶק בְּזֶרַע יִשְׂרָאֵל, וְאִם מִיחָד אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּעִמִּים בְּכָל יוֹם בְּקִרְיַת שְׁמַע בְּיוֹם וּבְלֵילָה, הוּא בְּצַלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ, וְאִם לֹא - לֹא, וְאִם הוּא מְנִיחַ תְּפִלִּין שֶׁל יָד וְתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ בְּכָל יוֹם, שֶׁהֵם כִּנְגֵד זְכוֹר וְשֹׁמֵר, הוּא בְּצַלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ, וְאִם לֹא - לֹא, וְאִם הוּא מְקִיִּם בְּיוֹם וּחְלִיצָה הוּא בְּצַלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ, וְאִם לֹא - לֹא, וְהַכֹּל בְּאַהֲבָה וְיִרְאָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְעוֹד, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ, לְמִי אֲמַר אֶת זֶה (לְמַעַלָּה)? לְאוֹתָם הַמְּלָאכִים שֶׁמְבָרְכִים וּמְקַדְּשִׁים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּה בְּכָל יוֹם בְּבִרְוֹךְ וּקְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאֲמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ. וּמִנֵּן לָנוּ שֶׁמְבָרְכִים אוֹתוֹ? אֵלֶּא כְּשִׁשׁוּאֵלִים אֵינָה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ לְהַעֲרִיצוֹ, אוֹמְרִים בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוּ"ה מִמְּקוֹמוֹ, וְאֵנּוּ כִּנְגֵד מְקַדְּשִׁים אוֹתוֹ בְּקְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ, וּמְבָרְכִים אוֹתוֹ בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוּ"ה מִמְּקוֹמוֹ.

וְהֵם אוֹמְרִים עַל יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ. בְּצַלְמוֹ, שֶׁמְקַדְּשִׁים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנּוּ, וְקָרָא זֶה אֵל זֶה וְאֲמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ, כְּדַמוֹתוֹ, לְעִמְתָּם מְשֻׁבָּחִים וְאוֹמְרִים בְּרוּךְ כְּבוֹד יְהוּ"ה מִמְּקוֹמוֹ, וְעוֹד לְמַעַלָּה נַעֲשֶׂה אָדָם, כָּאֵן נִכְלָלוּ כָּל הַסְּפִירוֹת, שֶׁהוּן יוֹדִי וְאִי"ו וְאִי"ו הִיא, שֶׁהוּן עֶשֶׂר, וְעוֹלוֹת לְחֻשְׁבוֹן אָדָם, וְאוֹמְרִים בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמוֹ כְּדַמוֹתוֹ. וְיִרְדּוּ בְּדַגַּת הַיָּם - אֵלּוּ תְּלִמְדֵי חֲכָמִים שֶׁמְתַּגְּדִלִים בְּיָם הַתּוֹרָה, שְׂיֹרֵשִׁים מִשָּׁם נָפֶשׁ חַיָּה, וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם - אֵלּוּ בְּעָלֵי הַזִּכְיוֹת שֶׁבְּזִכְיוֹתָם (שְׁזִכְיוֹתָם) פּוֹרְחִים לְמַעַלָּה וְיֹרְשִׁים מִשָּׁם רוּחַ, שֶׁהוּא עוֹף יַעֲוֹף בְּכִנְפָּיִם שֶׁל מִצְוֹת עֲשֶׂה, וּבְבִהְמוֹתָהּ - אֵלּוּ עַמֵּי הָאֶרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם אֵל תִּירָאוּ אֶת עַם הָאֶרֶץ כִּי לְחֻמָּנוּ הֵם.

וְעוֹד נַעֲשֶׂה אָדָם, הַשְּׁכִינָה הַתַּחְתּוֹנָה נוֹטֶלֶת עֲצָה מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לְשִׁבְתָּהּ בֵּית, שֶׁעַל הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי וְהַשְּׁכִינָה נֶאֱמַר זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם, וְנִקְרָא אָדָם, וּכְמוֹתָם אֲמַר לְמַטָּה בְּאָדָם וְחַוָּה, זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וְנִקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם, וּכְמוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ נִקְרָא אֶחָד, כִּדְ קָרָא לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ אֶחָד. זֶהוּ שְׁכָתוֹב כִּי אֶחָד קִרְאָתוֹ, שֶׁתִּפְאֶרֶת הוּא אִי"ח כּוֹלֵל תִּשְׁעֵי סְפִירוֹת, הַמְּלָכוֹת ד' עֲשִׂירִית לוֹ, כְּלוּלָה מִעֶשֶׂר שֶׁהֵם יוֹדִי וְאִי"ו וְאִי"ו הִיא, וְהַד' כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁהוּן יְהוּ"ה. הַקּוֹץ שֶׁל הָאוֹת ד' מוֹרָה עַל עֶשֶׂר, וְד' עַל אַרְבָּעָה, שֶׁכִּדְ רְשׁוֹת הַיְחִיד - רָחֲבּוֹ אַרְבָּעָה וְנִבְהוּ עֲשָׂרָה, נִתְּהִי פְּרָשׁוֹת.

וַיִּבְרָא אֱלֹהִי"ם אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצִלְם אֱלֹהִי"ם בָּרָא אוֹתוֹ, כָּאֵן מִצְוֹת תְּפִלִּין. בֹּא וְרָאָה, כֹּל מִי שֶׁמְנִיחַ תְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ וְעַל זְרוּעוֹ, קוֹל עוֹלָה בְּכָל יוֹם לְכָל הַחַיּוֹת, מְרַכְּבוֹת, וְאוֹפְנִים וּשְׂרָפִים וּמְלָאכִים שֶׁמְנִיחִים עַל הַתְּפִלוֹת: תֵּנוּ כְּבוֹד לְדַמוֹת הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוּא מִי שֶׁמְנִיחַ תְּפִלִּין, שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר וַיִּבְרָא אֱלֹהִי"ם אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצִלְם אֱלֹהִי"ם בָּרָא אוֹתוֹ. בְּצַלְמוֹ - בְּתְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, כִּמּוֹ הַתְּפִלִּין שֶׁל רֶבּוֹן הָעוֹלָם, שֶׁהוּן הַשְּׁכִינָה הָעֲלִיּוֹנָה, תְּפִלִּין עַל הָרֹאשׁ (שֶׁהוּא) הַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי, שֶׁהִיא הַכֶּלֶל שֶׁל שְׁלֹשׁ הַסְּפִירוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, וְהַעֲמוּד הָאֲמִצְעִי כּוֹלֵל שֵׁשׁ סְפִירוֹת, וְהֵאֵם הָעֲלִיּוֹנָה תְּפִלִּין עַל רֹאשׁוֹ, הוּא הַתְּפִלִּין שֶׁמְנִיחַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ



הוא בכל יום. בצלם אלהיים - תפלין של יד, זו השכינה התחתונה, שהיא קשורה לו, ועליה נאמר ונפשו קשורה בנפשו, שניהם ביחוד אחד, בקשר אחד, הרצועה כרוכה באצבע שמאל, זה הקדושין שלה, שהיא הטבעת כרוכה באצבע שלה, ובה היא קשורה עמו והוא עמה, הרי קדשה.

ברכה, הפלל של שבע ספירות, והן שבע הברכות של חתן, שהן ז', יום השביעי צדיק, עליו נאמר וברכות לראש צדיק, שירש מהאם העליונה, והאות י' על ראשו היא חכמה י', בה נעשה ז', שבע ברכות שירש חתן וכלה, וכלולים בצדיק יום השביעי, שבו מתחתדים חתן וכלה, שהוא יאהדונה"י, והרי פרשוהו כי כל בשמים ובארץ, ותרגום - שאחיו בשמים ובארץ, והוא אות הברית, שאין יחוד לחתן וכלה חוץ ממנו.

ויכלו השמים והארץ וכל צבאם. ויכלו, בצדיק נכללים כל האיברים וכל הספירות, כל האיברים שהם מצוות עשה, שבו אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות את כל המצוות, שפ"ל כולל הכל, והוא הכל, וממנו תלוי הכל, העמוד שנושא שמים וארץ עליו, ובו נעשו כלל ופרט וכלל, ומשום זה ויכלו, כולל שמים וארץ, שמים אש ומים, וזה שמאל וימין, שמים - העמוד האמצעי, כולל את שניהם, הארץ - השכינה התחתונה, וכל צבאם - נצח והוד, שהם צבא השמים, משום שהוא כולל שבע ספירות שדוד שבח בהם את הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב לד' יהו"ה הגדלה והגבורה וגומר. בגלל זה נקרא יום השביעי כלל שבע, ועולים לשבעים של חשבון התבות של קדוש ויכלו.

ויכל אלהיים ביום השביעי, זו האם העליונה שהיא אלהיים. אחר שכלל בו שבע ספירות, נקראו על שמו כל השבתות שבע שבתות, אחר כך כולל בו שלש ספירות עליונות שכוללות באם העליונה, וקורא להם שביעי שביעי על שמו. זהו שכתוב ויכל אלהיים ביום השביעי, הנה אחד שכלול בו, וישבת ביום השביעי - זה השני, ויברך אלהיים את יום השביעי - הרי שלש, להפיל בעשר ספירות, שאין ספירה שלא נכללת בעשר, כל אחת בממשלתה, אבל ממשלת הצדיק היום השביעי, בו נקראו כל הספירות השביעיות, שבעים תבות הן בקדוש ויכלו, וזכור ושמור הרי שבעים וששים כחשבון ויכלו.

ובשבת צריך לתקן שלחן עם ארבע רגלים, כמו השלחן שלמעלה, שנאמר בו זה השלחן אשר לפני יהו"ה, ועליה נאמר תערוך לפני שלחן, שלחנו של הקדוש ברוך הוא זו השכינה, היא מצד הצפון שהוא גבורה, ומשום זה תקנו בעלי המשנה שלחן בצפון, ונר דולק לימין כמו שלמעלה, שנאמר בו מנורה בדרום, מטה באמצע מצד העמוד האמצעי.

בא וראה, שכינה נקראת שלחן מצד השמאל, והמנורה מצד הימין, ומטה ממצעת מצדו של העמוד האמצעי, ומשום זה זוויתו באמצע בין צפון לדרום, והרי פרשוה חכמים, כל הנותן מסתו בין צפון לדרום יהיו לו בנים זכרים וכו'. השלחן סמוך על ארבעה עמודים, שהוא כמו שהגוף שתומכים בו הזרועות והשוקים שהם ארבע, וצריך ששה לחמים מצד זה, וששה לחמים מצד זה.

וסוד הדבר - זה השלחן אשר לפני יהו"ה, ז"ה בחשבון ו' ו', שהם ששה פרקים של שתי הזרועות וששה הפרקים של שתי השוקים, שהרי השכינה נעשית גוף למלך בכל תקונה, ובאלו שנים עשר הפרקים של הנקבה ושנים עשר הפרקים של הזכר, המלאכים אומרים וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש וגומר. ז"ה עם הקדוש ברוך הוא הוא אח"ד, ז"ה עם השכינה אח"ד, והכל יהו"ה אח"ד, מיחד את שניהם, וכנגד זה אל זה אמר דוד עשרים וארבע רגלות, והם כנגד עשרים וארבעה ספרי התורה.

זה הוא כנגד ארבעה פנים לכל חיה לשלש חיות, זה השני כנגד ארבע כנפים לכל חיה לשלש חיות, וזהו סוד הדבר - וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם, שכלם פורחים בשלחן לפני יהו"ה בכמה רגלות, וצריך לחבר לשלחן הזה תורה, שהיא הקדוש ברוך הוא, ומשום זה פרשוהו בעלי המשנה, שנים שאוכלים על שלחן אחד וכו', ואם הוא אחד ואורח אחד בעל הבית, בעל הבית בוצע ואורח מברך. בעל הבית בוצע זה העמוד האמצעי למעלה, ואורח מברך זה הצדיק, שנאמר בו ואורח צדיקים כאור נהג וגומר, והצדיק הוא בשבת כאורח שבא והולך בכל שבת ושבת.

השבת שכינה, בעל הבית שלה - העמוד האמצעי, והוא בוצע ופורס פרנסת לחם שהיא טפה, ונותן לאורח שהוא צדיק ועני, ואורח מברך לבעל הבית בכל מכל כל, שהם שלשת האבות, בברכות שהם התברכו, שהברכות על ידי הצדיק יורדות לעמוד האמצעי. זהו שכתוב וברכות לראש צדיק. מי זה ראש הצדיק? זה העמוד האמצעי. תשע ברכות הן ממעלה למטה, מכתר עד צדיק, ותשע הן ממטה למעלה, מצדיק עד כתר עליון, וכלן עולות לשמונה עשרה, והפלה כלולה מהם.

תפלה למשה, תפלה לדוד, בית הכנסת הוא כנוס של כל הברכות, התפלה היא משום שהוא סוס לקדוש ברוך הוא, והיא נעשית טפלה לרובב, כך פרשוהו בעלי המשנה, אין הרובב טפל לסוס אלא הסוס טפל לרובב. יש טפל בטי' ויש תפל בת', כמו הניאכל תפל מבלי מלח! והתפלה היא כך היא בת'.

והיא כוס של יין, שהוא יין חשבון סו"ד מן יסוד, וצריך בו עשרה דברים, כמו שבארוהו בעלי

המשנה, והן כחשבון י' מן יסוד, והם עטור ועטוף, הדחה ושטיפה, ח"י ומלא, מקבלו בשתי ידיו ונותנו בימין, ונותן עיניו בו, ומסלקו מן הקרקע טפח, ומשגרו במתנה לאנשי ביתו, עטור מצד של עטרה של ברית מילה, עטוף, עטה אור כשלמה, ואם הוא עני שאין לו אלא רביעית לוג, שהיא השעור של האות ד', נאמר תפלה לעני כי יעטף, הדחה ושטיפה, הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ, וסוד הדבר - וטהרו וקדשו.

קם זקן אחד מאחר הצל של רבי שמעון בן יוחאי, ואמר: רבי רבי, יפה אמרת, אבל את הכוס הזה צריך להעלותה בדרגותיה, עטור - מצד של עטרה, שהיא כתר עליון על ראש הצדיק, עטוף - כמו עטה אור כשלמה. מה זה עטה? זה י' שהתעטף באור ונעשה אור, וזה שהתעטף הוא חכמה, הדחה ושטיפה, שהוא וטהרו וקדשו, טהרה מצד ההנה, שנאמר בכהן טבל ועלה, נטהר לאכל בתרומה, וקדשו מצד השמאל. זהו שכתוב וקדשת את הלויים, ח"י מצד של צדיק ח"י העולמים כולל שמונה עשרה ברכות של התפלה, ומלא מצד של העמוד האמצעי, ומקבלו בשתי ידיו ונותנו בימין, זהו שנאמר בו מימינו אש דת למו, כי ימנך פשוטה לקבל שבים, והוא ימנך יהו"ה נאדרי בכח, שתי ידיים הן ה"ה, אחת שמאל ואחת ימין, ומשום כך צריך להנותן בחמש אצבעות, משום כוס ישועות אשא, ונותן עיניו בו, עליהם נאמר עיני כל אליך ישברו, והם שני עמודי אמת שהם י' י', שהם בת עין ומין ובת עין שמאל, וביניהם ו' קטנה, זעיר אנפין, שהוא שוקיו עמודי שש.

ומסלק מן הקרקע טפח מצד של י' קטנה חכמת שלמה, ומשגרו במתנה לאנשי ביתו, זו האם העליונה, שנאמר בה שמח משה במתנת חלקו, ובגלות אין לנו אלא ארבעה, ח"י מ"לא שטיפה ה"דחה, וסימנך המשה, והן מצד של האות ה' שהיא רביעית לחשבון, והיא דל"ת ענינה, משום שהסתלק ממנה ו' שהוא שש הדרגות, הכוס הוא בסוד של יאהדונה", שהוא כ"ו ה"ס, כוס בחשבון אלהיים.

#### תקון שמונה וארבעים

בראשית, שם תר"י, שם שב"ת, כמו כן ב' ראשיות בר"א שיי"ת, והן שתי שבתות, עליהם נאמר ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת וגומר. פועמים הזכיר כאן שבת, כנגד השכינה העליונה והתחתונה. לדרתם, מה זה לדרתם? אלא אשרי הוא מי שעושה אותם דירה בשבת בשני בתי הלב, ומפנה משם יצר הרע שהוא חלול שבת. ברית עולם, זה צדיק, ששניהם שורים עליו, אחד למלאת אותו ואחד להתמלא ממנו.

בני ישראל הם שתי כליות - נצח ויהוד, בני ישראל סבא - העמוד האמצעי, שלש שביעי שביעי שביעי אלו שלשת האבות, ענג שבת ונ"ה יוצא מעד"ן להשקות את הג"ן. ונהר, יש נהר ויש נהר, יש נהר שנקרא נהר פלגיו, ויש נהר שנקרא נחל קדומים, על העדן העליון נאמר עין לא ראתה אלהיים וזולתה, הנהר הזה הוא ו', שיוצא מהעדן העליון שהוא א', ועובר בין האבא והאמא והולך חמש מאות שנה, ומגיע עד צדיק שביעי, ומשם משקה את הגן, שהיא השכינה התחתונה.

אשרי הוא מי ששומר דירה לשבת, שהוא הלב, שלא מתקרב לשם עצב הטחול וכעס המרה שהיא אש הגיהנם, שעליה נאמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, וכך הוא ודאי, שכל מי שכוועס כאלו מדליק אש של הגיהנם. ארבעים מלאכות חסר אחת, הן כנגד ארבעים מלקיות חסר אחת בשבת, והם עשרה שלקה אדם, ועשרה לחנה, ועשרה לנחש, ותשעה לאדמה, ולכן אמרו בעלי המשנה אין לוקין בשבת, שאלו המלאכות הם נחשבות לישראל כנגד מלקיות.

ציאות השבת שתיים, הן עקירה והנחה, שעושה אותם בבית אחת. מי שעוקר חפץ ממקומו ומניח אותו מחוץ למקומו ומרשותו, כאלו עקר את עץ החיים, שהוא אות ברית, והניח אותו ברשות נכריה, מי שעושה את זה, גורם שעוקר נשמתו מרשותה ומניחה ברשות אחרת, שהיא מרה וטחול, וזה גרם לישראל שנעקרו מארץ ישראל וגלו לארץ נכריה, שהיא רשות הרבים, וכך הוא מי שמכניס אות ברית קדש שלו לרשות נכריה. שבתא"י הוא טחול חמ"ה, אשה רעה מרה, על שבתא"י נאמר והבור רק אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, והוא רעב וצמאון וקינה והספד וחשכה וערפל, והיא גלות לישראל, וצריכים ישראל לעשות לה שנוי בכל, והרי פרשוה, והוא דבור של חל שהוא אסור בשבת, וכשאינה מוצאת מקום לשרות שם, היא בורחת, כמו השפחה של אברהם שנאמר בה מפני שרי גברתי אנכי ברכת.

על הטחול נאמר של נעליך מעל רגליך, נעל מטנף של טפה סרוחה, כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא, זה שבת, ועליו אומרת השכינה פשטתי את כתנתי איכבה אלבשנה, רחצתי את רגלי איכבה אטנפם, ומשום זה צריך אדם בשבת לשנות בלבושים, בגד ובמאכלים, וצריך להיות מוסיף מחל על הקדש, וכל המוסיף, מוסיפים לו נפש יתרה בשבת, וכל הגורע, גורעים לו אותה נפש יתרה חס ושלום.

#### תקון תשעה וארבעים

בראשית ברא אלהי"ם. שאו מרום עיניהם וראו מי ברא אלה, מי אלה - הוא אלהי"ם, מי ברא לאלה. שאו מרום עיניהם - זו קריאת שמע, ראשי תבות שמע שמע מיוחדים: ישראל את הקדוש ברוך הוא פעמים, ותמצאו שם מ"י שהוא כלל של חמשים אותיות. ובמה צריך ליחדו בשחרית? באותו שנהמר בו רום נדיו נשא, שהוא מרום, משום שהוא מרומים יסוף, וראיו ששם או"ר, וזה אור הכוכבים, שבהם השכינה יוצאת. זהו שפתוב המוציא במספר צבאם, ומשום זה קריאת שמע בלילה, כמו שפארוהו בעלי המשנה ביציאת הכוכבים, ערב ובקר צריכים ליחד אותה עם המלך, משום שבערב היא באה עמו ובבקר היא שבה אליו, וזה הערב של יצחק ובקר של אברהם, ששם בעלה בין ישראל.

ועוד המוציא, זה המוציא לחם מן הארץ, בשבילה נאמר לחמו נתן וכו'. ועוד המוציא במספר צבאם, אלו מאתים ארבעים ושמונה תבות של קריאת שמע, לכלם בשם יקרא. זהו שפתוב ויקרא האדם שמות וגומר, זה אותו שנהמר בו כתפארת אדם לשבת בית, שקרא שמות לכל חיות הקדש ולכל השרפים והאופנים והצבא שלמעלה, לכל אחד קרא לו בשם ידוע ובדרגה ידועה, להודיע לכל אחד ממקום שנטל, כמו שנחלי הים שחוזרים למקום שנטלו בשליחות. זהו שפתוב כל הנחלים הולכים אל הים וגומר, אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת. ממקום שהולכים, לשם חוזרים בשליחות.

מרב אונים - זה כתר עליון, ואמץ כח - זו חכמה, מהו כח? האם העליונה, איש לא נעדר - זהו כלל של שלש ספירות. מה זה איש, יהו"ה איש מלחמה יהו"ה שמו? איש - א' כתר עליון, י' חכמה, ש' שרש האילן, שהם האם העליונה תשובה ודאי. ועוד, מרב אונים - זה העמוד האמצעי, האונים שלו נצח והוד, ואמץ כח - זה צדיק, איש לא נעדר - יהו"ה איש מלחמה, וחר' נתבאר.

קם הזקן מאחר צלו של רבי שמעון, ואמר: רבי רבי, כך שמעתי את הפסוק הזה, שאו מרום עיניהם, שאו כמו שאו ידיכם קדש, וזה קדש ישראל ליהו"ה ראשית, המרום שלו כתר עליון. מי - האם העליונה שברא העולם באלה. מי הם אלה? אלה ראשי בית אבותם, והם שלשת האבות. המוציא במספר צבאם, אלו צבא השמים שהם נצח והוד, מה מספר שלהם? אלא מספר וחשבון שפכל, זה השכינה העליונה. לכלם בשם יקרא, זו השכינה התחתונה, שנהמר למשה בשבילה ונדעך בשם. מרב אונים, אותו שנהמר בו וידגו לרב בקרב הארץ, וזה צדיק, והוא אמץ כח, איש צדיק, הכח שלו הוא הכח של מעשה בראשית, שנהמר בו ועתה יגדל נא כח אדני"י, לא נעדר מהשכינה לעולם, וזה וזה הפל אמת, שבעים פנים לתורה.

אמר לו: זקן זקן, מרב אונים ואמץ כח, שם אדם הראשון, שם אברהם יצחק ויעקב, שם משה ואהרן, שם דוד ושלמה ושנים עשר שבטים, וכל הנשמות של ששים רבוא של ישראל ושל כל הדורות העליונים והתחתונים, שנהמר בהם כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום וגומר, כלם שם, איש לא נעדר, לא חסר מהם אחד מהחשבון, כמו צבא השמים.

ועוד מרב אונים - זה הכהן, שנהמר בו כהן און, ואמץ כח - זה אלהי"ם, שהיא האם העליונה שמתלבשת בגבורה, וברא העולם במדת הדין, ומשום כך הוא גבור אמץ כח. איש לא נעדר - זה יעקב, שנהמר בו ויעקב איש תם. מה שנהמר בשלש אלה, נאמר בשלש העליונים ונאמר בשלש התחתונים, המספר של כלם, השכינה היא מספר הימים.

#### תקון חמשים

בראשית ברא אלהי"ם, פתח רבי שמעון ואמר: שאו מרום עיניהם וראו מי ברא אלה, ראשי תבות שאו מרום עיניהם - ש'חרית מ'נחה ע'רבית, שלש תפלות, עליהן נאמר הן כל אלה יפעל א"ל פעמים שלוש עם גבר, משום שהם המרפבה של שלשת האבות, ועליהם נאמר אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אלה פסל את הראשונים, אלה ודאי פסל את הראשונים שאמרו אלה אלהי"ם ישראלי, שהם תולדות של תהו, שנקמו בראשי תבות תולדות השמים והארץ תהו"ו, והם חמשה מינים שנהמר בהם בראם, והם עמלקים, גבורים, נפילים, ענקים, רפאים, ומשום כך טרחה ה' בשבילם, משום שבה' בראם, ה' של אברהם, ועליה נאמר לא תהו בראה, לשבת ביניהם, לשבת יצרה, לעשות מהם ישוב.

ומשום ה' הוא, אלה, שהם שלשת אבות, תקנו שלש תפלות, להוריד בהם את הקדוש ברוך הוא ולהעלות בהם את השכינה שהיא ה' קטנה, שעמוד האמצעי הוא הגוף, ושתי זרועותיו זמין ושמאל, שבהם אויזו בה, ועל הגוף היא עולה, ומי מעלה אותה על הגוף? מ"י, האם העליונה, מי ברא אלה, וכשעולה, עולים עמה כל הצבא שלמעלה. זהו שפתוב המוציא במספר צבאם, וכל ישראל, שהם ששים רבוא, מתיחסים בצבא שלמעלה, לכלם בשם יקרא, כלם נקראו על שם הצבא שלמעלה, איש לא נעדר מתחשבון.

והשכינה בגלות, בזמן שמרחק בעלה ממנה, לפעמים מתפרנסת על ידי שליח, לפעמים על ידי האבות, לפעמים על ידי האמא, לפעמים על ידי האבא, לפעמים על ידי הבנים, לפעמים על ידי הצדיק,

והכל נותן בעלה שהוא ו', הוא בין אבא ואמא בן י"ה, וכשהוא בין האב והאם, הוא מוריד לה פרנסתה על ידי האב והאם, וכשיוֹרֵד בין שתי הגזירות שיש בהם ששה פרקים, מוריד לה פרנסה בשתי גזירות, וכשמוֹרֵד בגוף שהוא יעקב, מוריד לה מזון על ידו, וכשמוֹרֵד בשתי השוקים, שהם שוקיו עמודי שש, שיש בהם ששה פרקים, מוריד לה מזון על ידו, וכשמוֹרֵד לה בצדיק, מוריד לה מזון על ידו, וכשמוֹרֵד בה, כשמתחבר ו' בה', לא צריך להוריד לה מזון על ידי שליח בעולם אלא על ידו, וכשיוצא בה, מתעלה עד אין סוף שהוא א'. מזונה לא בזכות הדבר תלוי, ולא בחיים שהם האב והאם, ולא בבנים, שהם נצח והוד, אלא הדבר תלוי במזל, וכשיוֹרֵד ממוקמה ויורד הקדוש ברוך הוא לדור עמה, נאמר בה ועל בניה, אין מזל לישראל, אלא הקדוש ברוך הוא רוכב על כרו"ב, שהוא מטטרו"ן, והוא ברו"ך, ומתפרנסת על ידו, שהוא עבד עולם, עבד שלה, ובאותו זמן היא מתפרנסת על ידי שליח, וכל זה כפי מעשיהם של ישראל כד מתפרנסת.

אשרי מי שמעלה אותה למקומה ואת הקדוש ברוך הוא למקומו, שנאמר בו (הנה יהו"ה רכב על עב קל) הנה יהו"ה יצא ממקומו. אמר לו רבי אלעזר: אבא, וכי יכול אדם להחזיר את הקדוש ברוך הוא למקומו? אמר לו: כן, כמו שמצאנו בדוד שאמר, אם אתן שנת לעיני לעפעי תנומה עד אמצא מקום ליהו"ה כו'. באותו זמן שאדם מחזיר אותו למקומו, מה כתוב בו? ממקומו הוא יפן ברחמי לעמו, ובמה מחזירים אותו למקומו? אלא בשלמות התקון שתקנו בתפלה, ומוכחים, שאחר שאמר ממקומו יפן ברחמי לעמו, אמר, המיחדים את שמו ערב ובקר תמיד בכל יום אומרים פעמים, והם ה"ה, שצריך להחזיר י' לה', שהוא המקום שלמעלה, ולהחזיר ו' לה', שהיא מקום שלמטה, משום שהקדוש ברוך הוא נשבע שלא יחזיר את ה' שלמעלה עד שיחזיר את ה' שלמטה, וסוד הדבר - לא אבא בעיר וגומר, והרי פרשה.

#### תקון אחד וחמשים

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, מה זה את? אלא כד פרשה הקדמונים, כל האתים הם לרבו, וא"ת הוא התורה כלולה מא' עד ת', שבה נבראו שמים וארץ. ועוד את השמים, שמים זה הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב ואתה תשמע השמים, ואת בת זוגו עמו, ואת - זה צדיק ובת זוגו, הארץ - הפלי של כלם להוציא בה זרעים ופרות, וסוד הדבר - וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וגומר.

אמר רבי שמעון: בני, סוד עליון יש כאן, אף על גב שהכל נברא ונתקן בשם של יהו"ה, שהם את השמים, וסוד הדבר - י"ה בשמים, וי"ה בארץ. זהו שכתוב י"שמו השמים ויתגל הארץ. עם כל זה שהכל נתקן בארבע אותיות, אין יורדת נביעה מלמעלה על הזרעים והפרות שהם שיח השדה שהוא צדיק, ועשב השדה שהוא העמוד האמצעי, ולמה? משום שאדם אין, שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, לעבד את האדמה.

אמר לו רבי אלעזר: אבא, השיח, מנין לנו שהוא צדיק? אמר לו: בני, בו תמצא ח"י ש', הוא כולל שלשה עדרי צאן, שהם שרש האילן, וזה ח"י העולמים, שהוא אות בצבא שלו, צבאות"ה הוא עמהם, כולל שלש דרגות כנגד שלשת הענפים של ש'.

והרי ש' של שלשת האבות הם, אלא ש' העליונה - ענפי האילן, ש' התחתונה - שרשי האילן, ומשום זה, וכל שיח - זה צדיק, וכל עשב - ע"ב ש', זה יעקב הכולל שלשת האבות, שהם ענפי האילן, ועולים לשבעים ושנים שמות של ויסע ויבא ויט, שבשם הזה נבראו עשבים ואילנות שהם נשמות הצדיקים, והעשב הזה נאמר עליו ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ, לחם אבירים אכל איש, והוא לחם התורה, שנאמר בו לך אכל בשמחה לחמד, והוא לעבודת האדם, ה' של אדם שנאמר בה המוציא לחם מן הארץ. מה זה לעבודת האדם? אין עבודה כאן אלא תפלה, שהיא עבודת השכינה, עבודת יהו"ה ודאי, ועליה נאמר יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב. יצא אדם לפעלו - זו תפלת שחרית. ולעבודתו עדי ערב - זו תפלת מנחה, שנאמר בה ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב.

#### תקון שנים וחמשים

בראשית ברא אלהים. אלהים חמש אותיות כחשבון ה', א"ד מן אדנ"י כד עולה לחמש, וסוד הדבר - נאד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה. בא וראה, התעוררות צריכה ממטה למעלה, ואחר כך והשקה את כל פני האדמה, והשקה ו' היא השקאה ממעלה למטה, שהיא נחל קדומים שנמשך מן המלח, וכד צריך להעיר התעוררות בראשונה מהאשה, וסוד הדבר - אשה כי תזריע, ומיד וילדה זכר. הנקבה אדנ"י, הזכר יהו"ה, כשמקדימה הבת, שולט הזכר ונעשה יאהדונה"י, וסוד הדבר - יהוה אדנ"י חילי, ועל במותי ידריכני - אלו האבות, למנצח בנגינותי - האמה ושתי השוקים. מה זה חילי? התקף של הכל מלמעלה, חילי - חיל י', וזה האב, תקפו - הנביעה שאין לה סוף.

אמר רבי אלעזר: אבא, והרי פרשוהו בעלי המשנה, שעד ארבעים ימים יכולה לחזר הנקבה לזכר, ומתהפך מדין לרחמים, ופרשוהו משום שעד כעת אין שם דמות, שנאמר בו ויבצר יהו"ה אלהים, אם

כן, למה נטל שיעור במ', משום שהיא שיעור הנקדה שהיא י' טפה, (השעור) שבה נעשית י"ם מ"י, ונדאי נחל קדומים זה ו' שנמשך מ' (ים). והשקה את כל פני האדמה, מה זה פני האדמה? אלא אלו הם הפנים, שהם אדם ולבן וירק ושחר, בגונים הללו מאיר אותו המעין, שהגונים הם מהנישפה הזו, נביעת האורה שלה (של כחה), שפך הנביעה לארץ כמו הנשמה לגוף, כמו שהאילן לא מתגדל אלא במים, כך ישראל שהם ענפי האילן לא מתגדלים אלא בנביעת התורה.

וסוד הדבר - מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון. מעין זה חכמה כתר, הוא אמון מכלל, שרצה לנטע אילנות בגן, הסתכל בכל הגן ולא מצא שם מעין מים, מה עשה? אמר, אוציא מעין ואחר כך אטע גן ומתגדל האילן, ומשום כך מעין גנים, בראשונה הזכיר מעין ואחר כך גנים, וזה חמשים ושלשה הסדרים של התורה, וכמו שיש גן למטה, כך יש גן למעלה, והמעין הזה הוא במח, האילן - הגוף, ענפיו - הזרועות והרגלים, ונזלים מן לבנון - זה הלב (לבג"ה), שהיא דל"ת, דלה בגלות, ועליה נאמר יזל מים מדליו.

אוי להם לבני אדם שלא מתעסקים בתורה, שנקראו עצים יבשים, שהם עתידים להשרף באש הגיהנם, ולא לחנם אמרו בעלי המשנה שהם צמלים ויורשים גיהנם, ואף על גב שמתגדל האילן, שהוא גוף התורה, ואין לו פרי, שהם מצוות עשה, מה כתוב בו? רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית וכרת, ומשום זה אמרו בעלי המשנה שלא המדרש עקר, אלא המעשה הוא העקר.

#### תקון חמשים ושלשה

בראשית ברא אלהיים שם ב"ת, שם א"ם, שהוא א"ם מאלהיים, והם הגן העליון והגן התחתון. פתח רבי שמעון ואמר: ויטע יהו"ה אלהיים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר. ויטע יהו"ה אלהיים גן - זו השכינה, בעדן - זו האם העליונה, מקדם - האב העליון, וישם שם את האדם אשר יצר - זה העמוד האמצעי, ועליו נאמר ויצר יהו"ה אלהיים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפו נשמת חיים וגומר. ציר אותו בשני עולמות, בעולם הזה ובעולם הבא, ויפח באפו נשמת חיים - זו נשמת כל חי, ויהי האדם - זו רוח החיים, לנפש חיה - זו השכינה התחתונה.

ועוד, ויטע יהו"ה אלהיים גן - זו תורה שבכתב, עדן - זה עדן התורה, ושם שם את האדם של בריאה, ומה כתוב בו? ביום נטעו תשגשגי. ויצמח יהו"ה אלהיים וכו', יהו"ה אלהיים - אב ואם, כל עץ נחמד למראה - זה העמוד האמצעי, שכל הגונים היפים נראים בו, ומשום זה נחמד למראה, תפארת היפי של כל הגונים, וטוב למאכל - זה צדיק.

אמר לו רבי יהודה: והרי כתוב כל עץ, אם היה אומר עץ - יפה, אבל כתוב כל עץ? אמר לו: ונדאי כך זה, שבכל מקום, כ"ל הוא צדיק, אבל הכל אחד. כל זה צדיק, עץ זה העמוד האמצעי, שגוף וברית נחשבים לאחד, אבל בכתוב הזה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל - זה צדיק, למראה - זו השכינה, שנאמר בה במראה אלו אתודע, ועץ החיים - זה העמוד האמצעי, שהוא עץ החיים שלמעלה, שנאמר בו החכמה תחיה בעליה.

אמר לו: הרי השכינה התחתונה היא הגן, שמשם עץ החיים נטוע, כמו שנאמר ועץ החיים בתוך הגן. מה זה מן האדמה? אלא זו השכינה העליונה שממנה ננטע כל עץ, שהוא צדיק. כ"ל הוא מצד של מ"י, שפך עולה לחשבון כ"ל מ"י, ובשבילה נאמר מבטן מי יצא הקרח וגומר, שהוא הקרח הנורא.

ועץ הדעת טוב ורע, הוא למטה, עץ הדעת טוב - זה מטטרו"ן, ורע - זה סמא"ל, ומשום זה ועץ הדעת, ו' בא לרבות, שהוא בא ממקום אחר, ועץ הדעת טוב ורע. ועוד, ויצמח יהו"ה אלהיים מן האדמה כל עץ, זהו צמח צדיק ומתחתיו יצמח. בא תראה, כל מי ששומר ברית, אותו הגן שנותן לו הקדוש ברוך הוא עליו נאמר ויצמח יהו"ה אלהיים כל עץ נחמד למראה - בסודות התורה, וטוב למאכל - במצוות התורה, אבל בן אחר שלא נעשה ביראה ואהבה של הקדוש ברוך הוא, מה כתוב בו? ועץ הדעת טוב ורע, וזו ערבוניה של טוב ורע, מערב ממצה ושאור.

ולכן צוה הקדוש ברוך הוא את ישראל לשמר את עצמו בפריה ורביה. זהו שכתוב ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, טוב - מצד של דם טהור, ורע - מצד של דם נדות, שהבן הזה גורם אבדן של שני עולמות, זהו שכתוב כי ביום אכלך ממנו מות תמות, מות - בעולם הזה, תמות - בעולם הבא.

#### תקון חמשים וארבעה

בראשית ברא אלהיים, את השמים - עץ החיים, ואת הארץ - כל עץ נחמד למראה, והארץ היתה תהו ובהו זה עץ הדעת טוב ורע, וזהו סוד תהו, עמק רע, בהו - עמק טוב, וזה עץ הדעת טוב ורע, כי שם כלל יהו"ה שפת כל הארץ, ומכאן יצאה כל הערבוניה של טוב ורע, שהוא הסוד של צדיק ורע לו רשע וטוב לו.

#### תקון חמשים וחמשה

בראשית ברא, בי"ת רא"ש, והם אב ואם. ברא תרגום בן, הוא העמוד האמצעי, ועליו נאמר ונהר יוצא מעדן, יש עדן ויש עדן, זהו שכתוב ונחל עדניך תשקם, עדניך ודאי, זהו עדן עליון, כתר עליון, העדן שלמטה זה י', ויש עדן שלמטה, וזו האם העליונה שהיא ד', היא עדן אל הנהר שלמטה ממנה, זהו שכתוב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן.

בא וראה כמה נהרות הם שמשנים זה מזה, יש נהר ויש נהר. יש נהר מהאור שלמעלה, שנקרא הנהר של המים של התורה, שנאמר בה תורת חכם מקור חיים, ויש נהר שנקרא נהר פלגיו, שפמה פלגים עמקים תלויים ממנו, שנאמר בהם פלגי מים לב מלך וגומר, ויש נהר שנקרא נחל קדומים, שנמשך מהעליונים, וממנו תלויים שבעה נהרות, שנאמר בהם נהרות ימחאו כף יחד הרים ירגנו, ויש נהר שנקרא נהר דינור מצד השמאל, שנאמר בו נהר די-נור נגד ונפק מן וגומר, ונהר בכל מקום הוא ו'. מהצד של אב ואם נקרא נחל קדומים, ומצד של העדן העליון נאמר בו ונחל עדניך תשקם.

וימצד הימין נקרא נהר פלגיו, ומצד השמאל נקרא נהר דינור, וממנו תלויים ששים ענפים של אש שנקראו ששים גבורים, והם ששים מכות של אש שהכו את מטטרו"ן, ומצד הימין והשמאל נאמר בכל הנחלים שתלויים מהם, נהרי נחלי דבש וחמאה. ונחל עדניך, זה הנהר שיוצא מעדן, שנאמר בו ונהר יוצא מעדן, וזהו העדן שעין לא ראתה אלהיים וכו', סתום וגנוז, שהוא כתר עליון, ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים (א, שהוא ד' אותיות של שם בן ד'), אלו יהו"ה שהם האב והאם, הבן והבת. בא וראה, השרקפת זו אל"ף כמו זה: (ציור למעלה), ארבעת הצדדים שלו בהן היה יהו"ה הוא ושמו אחד, אין עוד מלבדו, בלי פריד וכלי שתוף כלל (ציור למעלה).

ועוד, ונהר - זה ו', יוצא מעדן - זה י', ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים - זה ד', (אלו ארבע האותיות). ועוד, ונהר יוצא מעדן - זו האם העליונה, שהיא א' השניה, כמו שבארוהו בעלי המשנה מה זה אל"ף? אלף בינה, ולאן נמשך בגוף? ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, אלו שתי זרועות ושתי שוקים. מי הגן שנשקה ממנו למטה? זו השכינה, ששני גנים הם, אחד למעלה ואחד למטה. זהו שכתוב היושבת בגנים, והרי פרשה.

ויש נהר למטה שהיא מטטרו"ן, שנפרד לארבעה צדדים, שהם מיכאל גבריאל נוריא"ל וריא"ל רפא"ל, שם האחד פישון הוא הסביב את כל ארץ החוילה אשר שם הזקב, והזקב הוא לצפון, זהו שכתוב מצפון זקב ואיתה, וסוד הדבר - הולך אל צפון, זה גבריאל, ואחר כך הולך אל דרום, וזה גיחון ששם מיכאל, ההפך למעלה, שאמר עליו הכתוב הולך אל דרום בראשונה, ואחר כך סובב אל צפון, סובב סובב לשני צדדים שהם מזרח ומערב, שהם חדקל ופרת, ששם אוריא"ל רפא"ל.

פישון כנגד התורה שבעל פה, ומשם פישון - פי שונה הלכות. גי"חיו"ן - גי"חומל חסד, ושם החיות שנקראו חיות הקדש מהצד של ארצה מצד הימין, מצד השמאל נחש, שנאמר בו כל הולך על גחון, להעניש בו את מי שעובר על התורה שנתנה מימין. פישון - שם שפיפון, להעניש את מי שעובר על התורה שבעל פה. חדקל - ח"ד ק"ל, זה חריף בלשוננו, ואחד מצד ימין, ק"ל מצד השמאל, ללמד שניהם, ח"ד בשנים וק"ל בשפתיים, ומשום זה, פישון - פי שונה הלכות, גיחון - גיחון, אותו שנאמר בו ויקבר אתו בגי, שם שרוי לצד ימין, פרת כולל את כלם, זה פריה ורביה, עליו נאמר אם תשכבו ביו שפתיים, אם ודאי לעשות שם פריה ורביה.

ובאלה הארבעה נכנסו לפרדס הארבעה הללו. אלו שנכנסו עם קלפות, אחד הציץ ומת, אחד הציץ ונפגע, ואחד יצא לשמד (יצא לתרבות רעה), הרביעי שנכנס למח האגוז, נכנס בשלום ויצא בשלום. זה שנאמר בו הציץ ונפגע, נכנס בענג ולא נכנס בו פראוי, התהפך לו לנגע, וזה נהר שיוצא מעדן, שהוא סימן עני"ג, ע"ד ניהר ג'ו, כאן אסור והתר, טמאה וטהרה, כשר ופסול.

ויקח יהו"ה אלהיים את האדם ויניחם בגן עדן לעבדה ולשמרה. בא וראה, הקדוש ברוך הוא למד את האדם תורה, זהו שכתוב אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם, וזהו ויניחם בגן עדן, זה הגן של התורה, לעבדה - במצוות עשה של התורה, שהוא זכור, הזכר, ולשמרה - במצוות לא תעשה, שהוא שמור, הנקבה. את האדם, שהיה בדיוקן של התורה, שא"ת לרבות התורה שנתנה לאדם מא' עד תי', שנתנה מימין ומשמאל, ששם מצוות עשה ולא תעשה, מצוות של עשה מימין כנגד ו"ה זכר"י, וזה זכרונות, מצוות של לא תעשה משמאל כנגד י"ה שמ"י, העמוד האמצעי כולל שניהם, יהו"ה שמו, והוא קול השופר מצד האם העליונה שהיא שופר. התקיעה היא מצד הימין, ושברים מצד השמאל, השלשלי"ת שהיא תרועה מצד של שניהם.

בראשית, (בר"א שיי"ת), ברא אלהיים. האלהיים הזה היא האם העליונה, שרוכבת ועולה בתרועה [שהיא ראש השנה. זהו שכתוב עלה אלהיים בתרועה], שנאמר בו לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל ביישראל יהו"ה אלהיו עמו ותרועת מלך בו, הרי לך שתועה היא ביעקב, ונאמר בו עלה אלהים בתרועה, יהו"ה בקול שופר עולה. תקעו בחדש שופר זו תקיעה, וזה החדש שמתכסה הלבנה. המלכיות מצד המלכות, שהוא זה שמי, ששם הקדוש ברוך הוא נודע למלך על כל הארץ, ובה הוא

המלך הקדוש, המלך המשפט מצד השמאל, מלך על כל הארץ אלהיים, וזה הלב לשמאל המלכות. זכרונות, זכור לזכר, וזה המלך למיין, ושם זכרונות. שופרות זה קנה שהוא שופר, ומשם יוצא קול השופר, שהוא העמוד האמצעי, והוא יהוה, במלך בלב ובגוף.

ופרשנה בעלי המשנה, שאין פותחין בו מעשרה מלכיות ומעשרה זכרונות ומעשרה שופרות, זה יו"ד ה"א וא"ו ה"א (יו"ד ה"י וא"ו ה"י). מלכיות - ותמלך אתה הוא יהוה אלהינו, זכרונות - אתה זוכר, זכרנו לחיים, שופרות - תקע בשופר גדול.

ועוד, תקעו בחדש שופר בפסח ליום חגנו, מה זה בפסח? זו שכינה תחתונה, ובה כתבנו לחיים, שהיא כתיבה מצד הימין ומצד השמאל, ומשום שגאחז בו, הזכיר פעמים כתיבה (שהיא יד עליונה יד תחתונה) (האם התחתונה היא מצד השמאל). בפסח, באותו שגאמר בו במקרה ממך אל תחקור, כתבנו לחיים הוא בכתוב הזה, והלוחות מעשה אלהיים המה והמכתב מכתב אלהיים הוא חרות על הלוחות, מה זה חרות? זו ה', שגאמר בה וקראתם דרור בארץ, דרור היא חרות, ו"הלוחות" הם ו"ה, הבן והבת, והם מעשה אלהיים, שהיא האם העליונה, המעשה הוא בשתי ידים ששם עשה, ומכתב אלהיים בשתי ידים ששם כתיבה, והיא חרות על הלוחות, יד כותבת ויד חותמת, והיא יד הגדולה אחת שגאמר בה ונרא ישראל את ה' הגדולה, והשנית יד החזקה, זהו שכתוב וביד חזקה וכו', וסוד הדבר - יהוה אלהינו, יהוה י"ד הגדולה. כו"ו במוכס"ו כו"ו. י"ד החזקה, והם, יד עליונה מצד הימין, יד תחתונה מצד שמאל, והכל כ"ח פרקים, שגאמר בהם ועתה יגדל נא כח אדניי, וזה כח מעשיו הגדל לעמו, כח מעשה בראשית.

ועוד, יש י"ד שנקראת יד רמה, וזה יהוה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ויש יד שניה לקבלה, וזו אה"ה אל"ף ה"א יו"ד ה"א, וזה כ"ח. בזמן שחטאו ישראל, הסתלק הכח הזה מהם, ונאמר בהם וילכו בלא כח לפני רודף.

ובמלאכים כתביא"ל הממנה על הכתיבה, חתמיא"ל על החתימה. כתביא"ל כת"ב אל"י, אל"י הוא א"ם בחשבון, זה אלי ואנוהו, כתב - כ' פתח, ת' תורה, ב' ברכה, והכל האם העליונה, היא כתר בראש כל צדיק, והיא תורת יהוה תמימה, והיא ברפת יהוה היא תעשיר. חתמיא"ל מצד החכמה, ושיניהם חיים. חכמה, שכתוב החכמה תחיה בעליה, האם העליונה עץ החיים היא למחזיקים בה, ושיניהם לקמין ולשמאל.

שלוש אצבעות מתנודות בקולמוס לכתיבה, וצליהם אמר בן זומא, אין בין מים העליונים למים התחתונים אלא כשלוש אצבעות, ושיני אצבעות הם שסומכים אותם, והם כשיני לבושים שפרוסים זה אצל זה, רזיא"ל הוא אוריא"ל, ועליו נאמר וזה זכר"י, עם ו"ה - מאתים ארבעים ושמונה, וזה רזיא"ל, שמי עם י"ה - שלש מאות ששים וחמש. שימועא"ל מיטטרו"ן יהוא"ל ראשי תבות שמי. חסדיא"ל מצד החסד, גבריאל"ל מצד הגבורה, אוריא"ל מצד העמוד האמצעי, בכל צד אלי הוא מצד האם, והם אל"י, א' פתח, י' חכמה, ה' האם העליונה, שהיא מגדל עז שם יהוה.

ועוד אמר אותו זקן: רבי רבי, והמכתב מכתב אלהיים הוא, שתי ידים כותבות מימין ומשמאל, אבל חרות על הלוחות, העמוד האמצעי, (בן י"ה הוא ודאי). כמה מלאכים סופרים יש למעלה שכותבים את זכיות ישראל, וכמה מלאכים שחותם המלך בידיהם שחותמים את זכיות ישראל, וכמה מלאכים ששוקלים קלות וחמורות של התורה, זהו שכתוב איה סופר איה שוקל, וכשהוא חותם בטבעת המלך שהוא ו' (י), אין להשיב. חותם הוא ו', חותם אמת, יד כותב ויד חותם. ה' תחתונה כותבת, ה' עליונה חותמת, שהם ה' אצבעות של יד ימין וה' אצבעות של יד שמאל. ה' תחתונה כותבת באות ו', שהוא קולמוס, קנה של זרוע, ה' העליונה חותמת באות י', שהוא כף היד.

ש"ם הדור"ש הוא צדיק, עליו נאמר יהוה אלהיים נתן לי לשון למודים, וזה (ז') יו"ד זעירה, לדעת לעות את יעף דבר, הם ה"ה שבהם, ועוף ועוף על הארץ, ונקדה של שם הכותב, והמכתב מכתב אלהיים הוא זה יהוה, ש"ם הדור"ש, יהוה אלהיים נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דבר, וזה יהוה, ודיעת הקדוש ברוך הוא עם שכינתו, בנקדה הזו יתהלל הימנהלל הישפל וידוע, וזה יהוה.

כל הנקודות הללו צריד לנקד אותם מפסוקי התורה, כמו שהם כתובים בדרך אמת, וכל הנו"ה יש לה משמש שרוב עליה, והיא המרכבה שלו, ואותה הנו"ה יש לה מנהיג ששולט עליה, כמו זכר על נקבה, ואין רשות לנקבה או לשלוחה לעשות דבר בלי רשות בעלה, שכל מי שמקבל, היא הנקבה, מהמקום שהיא מקבלת, וסוד הדבר - כי גבוה מעל גבוה שומר, וכגון זה השליח למעלה מטטרו"ן, וכמה ממנים שתחת ידיו שהם שליחי השכינה, והשכינה היא נקבה, אין לה רשות ללכת לשום מקום בלי רשות בעלה, וסוד הדבר - ויקחו לי תרומה. אם אתם רוצים שתשרה שכינתי ביניכם - ויקחו לי, קחו ממני רשות בראשונה להתגלות.

תקון חמשים וששה

בראשית ברא אלהים, אלהים הרי פרשוהו שם יראה, פחד, מצד האות ה' (ה"י), שהיא לשמאל, שאף על גב שהאות י' היא רחמים, במקום ששולטת ה' עליה היא נקראת נקבה, כמו זה ה"י, וסוד זה התגלה (ב"ה ו"א ו"י) יו"ד ה"י ו"א ו"י (ביו"ד ה"א ו"א ו"י), שאין ב"ה בלי זכר ונקבה, ששני שתפים הם בבן ובבת, האב והאם, אחד נותן טפה זכר ואחד נקבה, וכששולט הזכר על הנקבה הוא זכר, וכששולטת הנקבה על הזכר היא נקבה, והרי פרשוהו בסוד של אשה כי תזריע וילדה זכר.

וסוד עליון כאן, לפעמים נזרקו שתי טפות, לפעמים שלש, לפעמים ארבע, לפעמים ה', לפעמים ו', לפעמים ז', וזה הסוד שעלו למטה שנים ונרדו שבעה, שתי טפות הן לפעמים צ"י ולפעמים ש"ב"א, שלש לפעמים הן סג"ל ולפעמים שו"ק, לפעמים שבע כמו זה ז' מן זרע, ושלש טפות צריכות שמירה מן כב"ד טח"ל מ"ה, שנאמר בהם ויצו יהו"ה אלהים על האדם, ופרשוהו, אין צו אלא עבודה זרה, וזה הפך, שנאמר בו כל הפועל פאלו עובד עבודה זרה, ומשום זה לא צריך להריק טפות אלא באהבה, ולא בכעס ובקטטה, וכשזורק אדם שלש טפות באהבה, נקראו סגולת"א, וסוד הדבר - זרק"א מק"ף שופר הולך סגולת"א.

על האדם, זו שפיכות דמים, זהו שכתוב באדם דמו ישפך, זו התעוררות של הטפה של הנקבה שהיא מלחה אדמה, ואם היא סג"ל, נקדה למטה היא נקבה, נקדה שלמעלה היא זכר, וכשזורק אותה במר"ה, שהיא גיהנם, הורגת (אותה).

לאמר, זה גלוי עריות, וזה טח"ל, מי שזורק באשתו בעצב ובקטטה, התגלתה בו ערוה, ולכן ערות אביד וערות אמה לא תגלה. טחול היא לילית, מרה שחרה, ערות הכל (של הכלה).

אמר רבי אלעזר: אבא, השעור של עריות הם במקום ידוע או לא? אמר לו: בני, יהו"ה הוא י' אב, ה' אם, ו' בן, ה' בת, ה"ה הם אשה ובתה, כלה וחמותה, כפי ענפי האילן כך נקראו. ענפי האילן נפרדים למעלה באילן, כמו שבארוהו ופניהם וכןפיהם פרודות מלמעלה, ועליהם נאמר ולא יגלה כנף אביו, והם מתחתדים למטה.

כמו לולב, שהוא אגדה אחת למטה בכל אלו המינים של הדס וערבה, שהם שלשה הדסים ושתי ערבות, והוא בפרוד למעלה, שהענפים נפרדים למין ולשמאל, ומשום זה, נפרצו עליו - פסול, נפרדו עליו - פשר, והפרץ הזה הוא פרוץ בערוה בין ענף לענף, ולכן נאמר שם לא תקרבו לגלות ערוה, לא צריך לקרב את האותיות שהן יהו"ה למקום ערוה, וסוד הערוה נרמז בשתי (עם) אותיות ע"ר ו"ה ע"ר ר"ע בעיני יהו"ה, והענפים הללו (לא) נפרדו שתיהן ערוה ביניהם, אינו אלא חוץ ממקומו של הקדוש ברוך הוא שהוא אדניי. זהו שכתוב לא יגרף רע, שבפסירות תמצא אב ואם ובן כאחד בבינה, ב"ן י"ה, ואין שם ערוה, ותמצא אותם למטה, אח ואחות שניהם ביחוד, האח הוא העמוד האמצעי, ד' - אחותו, ושניהם הם אחד בלי פרוד, אף על גב שצדיק הוא היחיד של כלם.

בינתים הנה אליהו הזדמן לרבי שמעון, ואמר לו: רבי רבי, שעור העריות כן הוא ודאי, בכל הספירות אין יחוד של אחת עם חברתה כמו של זכר ונקבה, אלא רק בצדיק, שהיחוד של שניהם אינו בכל האיברים שלהם, אלא רק בברית מילה, בשאר האיברים קרבה של אחוה יש שם ולא של יחוד, וזהו סוד האילן שענפיו נפרדים למעלה בכל צד, וסוד הדבר - ותשב באיתן קשתו ויפאז זרעי ידיו, אבל למטה כלם אגדה אחת, יחוד אחד, ומשום זה למטה בצדיק צריך לקרב את אותיות יהו"ה עם שכינתו, שהיא קרבה שלה קרבן ליהו"ה.

וכך השכינה העליונה עם חכמה, צריך לקרבה לצדיק וכל הענפים שם מתחתדים ונקשרים ומשולבים, ומקבלים זה מזה, והכל על ידי הצדיק, ובלי צדיק אין קרבת היחוד אלא אחוה, ומשום זה חסד שם נקרא ו' אח ו' אחות, מצד הימין, ובמקום הזה נאמר ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו וגומר, חסד הוא, ועם כל זה שחסד הוא, ונקרתו לעיני בני עמים. מי שמחבר אותיות במקום של פרוד, פאלו הפריד ביניהן, ומשום כך ונקרתו, מדה כנגד מדה.

וכך י"ה בזמין הם באחוה, ואין יחוד אלא על ידי צדיק, ומשום זה במקום הזה לא תקרבו לגלות ערוה, וכך בשוק זמין ושמאל שם אלהים אחרים, ולא צריך לקרב שם אותיות בזמן שאלהים אחרים שם, שהם מצד של עבודה זרה, וסוד הדבר - ויקרבו לפני יהו"ה אש זרה.

וכל אותם העריות הם סמא"ל ונחש, שתובעים לעשות דינים ומגלים אותם לפני יהו"ה, ומשום זה נקראו עריות, וזהו סוד, וסוד אחר אל תגל, שזה גורם גלות וגולה בין העמים, מי שמגלה ערותו שם, כך הוא מתגלה בין העריות, שהם אלהים אחרים, ומי שמכסה עליהם, כך הוא מתכסה ביניהם, ומשום זה ולא יגלה כנף אביו, זו שכינה שגלתה בין העמים בגלל החטא הזה, כמו שנאמר ובפשעיהם שלחח אפקם.

וארבע פעמים גלתה שכינה לגלות, משום שהכניסו ערוה בין ארבע האותיות, ואף על גב שנאמר



כל העריות הללו בספירות ובשם של יהו"ה, לא במקומו שלמעלה, אלא כששכינה גלתה, כל הספירות ירדו עמה, ואין פריד בה ובין עשר הספירות, וכשירדו, התלבשו בששת ימי החל ששה ענפים, חסד ביום הראשון, גבורה ביום השני, העמוד האמצעי ביום השלישי, שלש ספירות שניות בשלשה ימים אחרים, שהם רביעי חמישי ושישי.

ועשר אמירות זה י' האבא, חמשה אור זו ה' האמא, שש פעמים טוב ו' שיש בששת ימות החל, ה' של הששי ה' של יהו"ה, רא"ש של בראשית זה כתר, הראש לכל הראשים.

ולמה יש פריד? משום שאין צדיק, אות הברית, שם, וסוד הדבר - אין אדם צדיק בארץ, שהוא אות הברית שם, ובשבת שהוא היום השביעי, שם קריבה והיחוד של שם יהו"ה וכל הספירות, ומשום כך זוגים של תלמידי חכמים מליילי שבת לליילי שבת, העריות הללו הם ודאי למטה, אבל למעלה נאמר לא יגרד רע, וצדיק שקרב לאשתו בימות החל, אותו הבן שעושה, נאמר עליו צדיק ורע לו, שגורם שנעשה קדש חל, שהוא היום השביעי, ובאותו זמן הוא הסוד של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, אבל למעלה אין ערוה וקצוף ופריד ופרוץ, ומשום זה למעלה (אין לד' לדמה ליוצרך, שתאמר כך, שלמעלה) יש יחוד באח ואחות, ובבן ובבת, באם עם בן. אם בן, אין לד' לדמות ליוצרך, שאתה היית גורם שלא תהיה בדמותו למעלה, כמו שנאמר כי אם עונותיכם היו מבדלים בינכם לבין אלהיכם.

ובא וראה, בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא לברא אדם, כך היה רוצה לעשות אותו כמו דמותו, בלי ערוה וכלי פרץ ופריד, כמו שנאמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, שיהיו כל הספירות כלולות בו, בלי פריד וקצוף, ולהתייחד בן עם בת שהם אחים, שעליהם נאמר אחים תאומים, זהו שכתוב ויהיו תאומים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו, באיזה מקום? אל הטבעת, זו הטבעת של אות ברית מילה, שהוא שעור לכל העריות למטה, ושעור של היחוד למעלה, ולמעלה נאמר בו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם, אבל למטה נאמר בו ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, אל תערב ביחוד טוב עם רע, ואם לא, מות תמות. נאמר כאן מות תמות, ונאמר בשבת מחלליה מות יומת.

ואדם ודאי נעשה בדמות של מעלה, ועשה שם פריד ונפרד משם. אמר לו רבי אלעזר: אבא, איך נעשה בדמות של מעלה, שהרי שמענו שם כמה דעות? אמר לו: בני, כשנעשה, כל הספירות נכללו בדמות של נשמתו, ונשמתו היתה מרובה להם, כמו שנשמתו, שעליה נאמר ויברא אלהים את האדם בצלמו, כמו שעשר ספירות בלימה, וכל הגונים של הנשמות היו מאירים בנשמתו והיו מאירים על פניו, וממנו היו מזדעזעים עליונים ותחתונים, והיו משתחווים לו בגלל המאורות הללו שהיו מאירים בו. כמו שהאדם שלמעלה שהיו משתחווים לו, כך היו משתחווים לאדם שלמטה, עד שהוא היה אומר בואו נשתחוה ונכרעה נכרעה לפני יהו"ה עושנו, ובאותו זמן הוא היה שולט על כל ההמונים של מעלה ומטה.

הגון השחר של העין, וישערי שחורות, וכל הגונים שחורים נפים נתנו בו מצד האם. לבן העין ולבן הפנים ולבן המוח ולבן העצמות נתנו בו מצד האב, שהרי פרשוהו בעלי המשנה שהלכו שבעין והמוח והעצמות נתנו מהאב, ושחר העין והשער נתנו מהאם, והלכו והשחר, שניהם נמצאו מכתר עליו, השחר מבחוץ והלכו מבפנים, ועליו נאמר ועתה לא ראו אור בהיר הוא בשחקים, וכתוב אחר אומר ישת חשך סתרו.

והרי פרשוהו החברים, שחר נקבה ללבן, והתורה משם היא לבן מבפנים ושחר מבחוץ, ולמעלה האב והאם אמרו על העמוד האמצעי ושכינתו נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, העמוד האמצעי בלבן והשכינה בשחר, זהו שכתוב שחורה אני ונאנה. ובא תראה, האם העליונה היתה שחורה לפני אותו אור שלפנים ממנה, אבל כשיורדת למטה נראים גוניה בחמש ספירות, שהם חמשת ענפי האילן, זרוע ימין ושמאל והגוף ושת שוקים, הצדיק נוטל כל הגונים. זהו שכתוב וראיתיה לזכר ברית עולם, וראיתיה בגונים מאירים, וכך השכינה התחתונה נראית בחמשה גונים ממטה למעלה, ואלו הגונים של שש הספירות, ועליהם נאמר ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים, וכמו שנכללים כל הגונים ממעלה למטה בצדיק, כך נכללים כל הגונים ממטה למעלה בעמוד האמצעי.

בא וראה, ארבעה ענפים גדולים היו באילן, והם היו שתי זרועות ושת שוקים, וכלם בשעור של האות ו' העליונה, ובכל אמה חמשה ענפים קטנים שהם זרת, שנאמר בו ושמים בזרת תכון, והם השעור של ה', ועל ה' ענפים היה י' שהוא כף היד, וזה פרי האילן, וכמה שרטוטים מרקמים בכף היד, שהם הגונים הנפים של הפרי, שבהם נפתחת השושנה, שנעשה ממנה פרי, והם כפתור ופרח לששת הקנים היציאים מן המנורה, ואלו שלש עצמות בזרוע ימין ושלש בזרוע שמאל. המנורה, הגוף של האמצע.

בני, בכל התקונים הללו ברא את האדם ובת זוגו, (ואם) הוא עשה פריד למעלה בין הקדוש ברוך הוא ושכינתו, שגרם לסלוק השכינה מהקדוש ברוך הוא, כך הקדוש ברוך הוא מסלק ממנו בת זוגו ומסתלק הקדוש ברוך הוא ממנו, שבמקום שאין שורה שכינה, אין הקדוש ברוך הוא שורה שם, ומנין לנו שהסתלקה בת זוגו ממנו? כמו שנאמר ויאמר יהו"ה לא טוב היות האדם לבדו, וזה גרם ליצקב

שנאמר בו ויותר יעקב לבדו, ובאותו זמן נצח את סמא"ל, ויגע בכף ירכו, באיזה מקום פורח? בגיד הנשה, שפרחה י' מגיד הנשה, שהיא י' של יעקב, והוא נשאר עקב, שהוא דש בעקב, וזה הסוד של וידו אוחת בעקב עשו, (שהוא דש בעקב בגלות ובעל של מלכות שבעים אמות, שהוא לזנב ולא לראש).

כמו שגמר אדם שהשכינה נפרדה מן הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר ובפשעכם שלחה אפכם, ונשאר הקדוש ברוך הוא יחידי בלי הגבירה, זהו שכתוב הצדיק אבד, מה זה אבד? אבד לגבירה, ומשום זה לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, זה אחרת, שאינה בת זוגו, מצד של עץ הדעת טוב ורע, באסור והתר, טמאה וטהרה, פשר ופסול, דם טהור ודם נדה, ומשום זה פרשה, זכה - נעשה לו עזר, לא זכה - כנגדו, שהסתלקה ממנו אשה שהיא עץ החיים, שנאמר בה עץ חיים היא למחזיקים בה, ראה חיים עם אשה אשר אהבת, שעליה נאמר ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם, שהוא היה חרות על הלויות, חרות ממלאך המות, חרות משעבוד מלכיות, חרות מפל המחלות הרעות, מעניות וטפשות וצער ודחק ורעב, ועליה נאמר, ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וכו'.

הסתלקה ממנו, ונתנה לו אחרת מצד הלבנה, שנאמר בה עת ללדת ועת למות וכו', שחצייה חיים ועשר, וחצייה מות ועני, כמו שהלב שנאמר בו לב חכם לימינו ולב פסיל לשמאלו, שנים בשתפיות, ולכן אם זכה - עזר, במלוי הלבנה, ואם לא זכה - כנגדו, בחסרון הלבנה.

העריות מצד של י"ה, ע"ר י"ה תעור קשתה, עריות מהצד של ו"ה, לא תקרבו לגלות ע"ר ו"ה, וזו ליליית שהיא ערות אשה ובתה, שהן ה"ה, ערות כלתה זו י' קטנה של אדניי, שהיא הפלה האמורה בשיר השירים. בא וראה, השכינה התחתונה נקראת בתה מהצד של האם העליונה, והפלה מהצד של כ"ל כ"ל ה', אחות מהצד של העמוד האמצעי, שאר בשרו מהצד של אותו שנאמר בו בשם הוא בשר, מצד של דרגתו.

#### תקון שבעה וחמשים

בראשית, תר"י שב"א, והם שתי נקודות שתי יצירות, שנאמר בהן ויצייר יהוה אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים, ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו וכו'. בא וראה כמה נשמות וכמה ציורים ציר הקדוש ברוך הוא בדמות המרכבות של מעלה, שהן חיות הקדש, שבני אדם יורשים מהם נשמות, ומביא הקדוש ברוך הוא את האדם בגלגול על פלם לראות מה יקרא לו, ולא מצא בהם עזר. זהו שכתוב ולאדם לא מצא עזר כנגדו, והוא קרא להם לכל אחד שמות כפי הכח שלמעלה, שנאמר בהם המוציא במספר צבאם לכלם שמות יקרא, לכל חיה ומלאך ואופן קרא לו בשם ידוע, לכל אחד על מתכנתו בעבודתו ובמשמרתו.

בא וראה, אדם היה מכיר כל מלאך ואופן וחייה ושרף, כל אחד שהיה ממנה על שליחותו, והיה יודע כל שם של כל אחד שהיה כפי שליחותו, וכך היה קורא לו, שכן מצאנו בספר רזיאל שנתן לאדם הראשון, שמטטרו"ן קרא לו הקדוש ברוך הוא שמות רבים, לפעמים נקרא מיטטרו"ר (מי"מטור) בזמן שממנה על המטר, ולפעמים נקרא פתחו"ן סגרו"ן (אטימו"ן) (אטמו"ן), אטמו"ן בזמן שהוא אוטם את הטאי ושראל. סגרו"ן בזמן שסוגר שערי התפלה, פתחו"ן בזמן שפותח שער התפלה, (פסקו"ן) (פיסקו"ן) בזמן שפוסק הלכות של המשנה בישיבה התחתונה, וכך כל השמות כפי שליחותו, וכך כל מלאך משתנה שמו כפי שליחותו. זהו שכתוב למה זה תשאל לשמי והוא פלאי, וכפי הנס שעושים - כך השם שלהם.

ולכל שליחות ושליחות שלהם יש רגע ושעה ידועה, ומזל ידוע ויום ידוע וכוכב ידוע ושם משתנה, המלאך הזה נקרא בששים רבוא שמות של מלאכים, הוא נקרא חסדיאל בזמן שעושה חסד עם העולם, גבריאל בזמן שעושה גבורה בעולם, סתוריא"ל בזמן שמסתיר את בני העולם בכנפיו ממלאכי החבלה הללו, זהו שכתוב ותחת כנפיו תחסה צנה, ונקרא חתמיאל בזמן שחותם זכיות וחובות על בני העולם, כתביאל בזמן שפותח חובות וזכיות.

ולכל מלאך כפי שמו יש פסוק בתורה. כתביאל על שם והמכתב מכתב אלהים הוא וגומר, זכריאל על שם זכר ברית אבות, ויש לו כתוב זכרנו לחיים, ונכנע בזכור, שמריאל בשמור, חסדיאל בחסד, גבריאל בגבורה, צדקיא"ל בצדק, רפא"ל (ברפאה), יתוא"ל בתפארת, מלכיא"ל במלכות. אין מלאך שאין לו עקר ויסוד בספירות, ולכל ספירה יש שם ידוע והנז"ה ידועה, ולכל השמות שם יש להם עקר ויסוד.

והכלל הזה נקט בינד, שכל הממנים שלעיל, שמותם תלויים בספירות, ולשמותיהם יש לכל אחד פסוק על שמו.

וכל המלאכים שסוסייהם סוסי אש, ומרכבותיהם אש, וקשתותיהם אש, ורמחיהם אש, וכל כלי הקרב שלהם אש - יסודם בגבורה, ומלאכי החבלה שהם אש - יסודם בגיהנם, ויש מלאכים שנאמר

בהם עושה מלאכיו רוחות - יסודם בעמוד האמצעי, ויש מלאכים שהם מהמים של הרקיע, שנאמר בהם והמים אשר מעל השמים, מצד הימין - כלם עקרים למעלה, ואין מלאך שלא נמצא בו שם יהו"ה, שנמצא בכל מקום, כמו שהנשמה שנמצאת בכל איבר ואיבר, ומשום זה יש לאדם להמליך את יהו"ה בכל הספירות ובכל הכסאות ובכל המלאכים ובכל איבר ואיבר של האדם, שאין מקום פנוי ממנו, לא בעליונים ולא בתחתונים, יהו"ה לא נקרא ביחוד של ארבע האותיות, אלא בעלת העלות שמיחד אותם, ומשום שהוא מיחד ארבע אותיות, נקראו בו יהו"ה ביחוד אחד יהו"ה אחד ושמו אחד, ומשום זה שם את אמונת ישראל בארבע האותיות הללו, ואת כל השמות שם כנויים לשם הזה, אין שם עד אין סוף ועד אין תכלית גדול ושליט מזה, למעלה עד אין סוף, ולמטה עד אין תכלית, כל החילות והמחנות ממנו פוחדים ומזדעזעים.

#### תקון שמונה וחמשים

בראשית ברא אלהיים, (היא) את, בת יחידה היא בת מלך פנימה, (היא) את האמה שלה, ועליה נאמר ויפל יהו"ה אלהיים תרדמה על האדם וישינו וכו', מה זה ויסגר? פתח רבי שמעון ואמר: וירחו סגרת ומסגרת, מה זה וירחו? זהו הירח שהוא הגוף שלה, האמה מבת המלך, שהיא הנקדה שלה, סגרת ומסגרת מבפנים כמו זה: כ.

ובשבילה נאמר לעמת המסגרת תהיין הטבעת וגומר, מה זה הטבעת? אלו שני האזנים של הלב, שהם עגלים כטבעות, והלב הוא לשמאל, כך השלחן צריך לשמאל, שלחן בצפון. לבתים לבדים, מה זה לבתים? אלו שני בתי הלב. מה זה לבדים? אלו שתי הכליות, שניהם בחוץ, עליהם נאמר והיו תואמם מלמטה, שני כנפי ראה, ויחדו יהיו תמים על ראשו, ומשום ששמיעה תלויה בלב, פרשיה בעלי המשנה הלב שומע.

בא וראה, נאמר בצלע הזו ויסקח, ואחר כך ויבן יהו"ה אלהיים את הצלע. מה זה ויבן? אלא בנה בניתי בית זבל לך וגומר, והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה. שני בתי הלב, הם שני בנינים של הכתוב הזה, זהו שכתוב והבית בהבנותו - זה בית ראשון, אבן שלמה מסע נבנה - זה בית שני, וכנגדם אמר בנה בניתי - שני בנינים, אחד נקרא הבנין של האם העליונה, והשני הבנין של האם התחתונה.

ועוד ויבן, לשון ואבנה גם אנכי ממנה, הבנין של ימים, וכמו שהנקדה הזו היא סגורה ומסגרת, כך צריכה הבת, שהיא בתולה, להיות סגורה ומסגרת בבית אביה, בתולה ואיש לא ידעה. ותרד העינה, זו בת העין, סגרת ומסגרת בעין, ושלשה גוונים סובבים אותה, ועליהם נאמר הן כל אלה יפעל אי"ל פעמים שלוש עם גבר, וכשהוריד להם משה תורה לישראל ממנה, אמר, היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה, שלשת ימים כנגד שלשת הגוונים של העין, והיא טמירה ונסתרת בהם, ואיש לא ידעה בהם, עד שהתפשטה מהם.

ובאותו זמן שהתפשטה מהלבושים הללו, מתיחדת עם בעלה בקרוב בשר. זהו שכתוב עץ מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת, על כן יעזב איש את אביו ואת אמו וידבק באשתו והיו לבשר אחד. שכן הדרך להתיחד זכר ונקבה, בקרוב בשר, וזה הדבוק (הקרבה) של היחוד שלמעלה, שלא יהיה דבר חוצץ, ומשום זה פרשוהו בעלי המשנה, שכשאדם מתפלל ומיחד את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הקיר, שכינתו, (קרקורו של הקיר, קירות הלב), שלא יעשה פרוד וקצוץ בין הקדוש ברוך הוא ושכינתו, וסוד הדבר - והיו שניהם ערומים האדם ואשתו, ערמים בקרוב בשר בלי לבוש כלל, ובאותו הזמן שהקדוש ברוך הוא ושכינתו כאחד בלי לבוש כלל, נאמר בו ולא יכנף עוד מוריד והיו עיניו רואות את מוריד.

אמר לו רבי אלעזר: אבא, מהו סיום הכתוב ולא יתבששו? אמר לו: בני, במקום שיש ערוה יש בשת, וזהו גרא בשת, ומי שאין לו בשת, בודאי לא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני, והבשת הוא בשלשה גוונים, לבן אדם וירק בפנים, שנאמר בהם ולא עתה יבוש יעקב, בגון אדם וירק, ולא עתה פניו יחורו, בגון לבן, ושלשת הגוונים הללו שיש בהם בשת, אלו הם שלשת הגוונים של שלש קלפות האגוז, שהם עריות, שבהם מתלבשת הקשת ונראית בהם.

ומשום שאותן עריות - שלש קלפות, נאמר בהם אין דורשים בעריות בשלשה, ואסור להסתפל בהן, ומשום זה אסור לעם הקדוש להסתפל בגוני הקשת, וזה סוד הערלה שיש לה שלש קלפות שצריך להעבירם מאות ברית הקדש, ומיד וראיתיה לזכר ברית עולם, ועל שלשת הקלפות הללו נאמר של גליל מעל רגליך, ומיד וראיתיה, ובזמן שמשה היה מתלבש בהם, מה כתוב בו? אל תקרב הלום, מיד שהתפשט מהם, התקרב לשם.

וזה סוד הקרבן, שהיתה יורדת אש להדליק את שלש הקלפות הללו, זהו שכתוב זאת תורת העולה היא העלה על מוקדה וגומר, הרי שלשה גוונים של אש, שהיו יורדים בשלש תפלות להדליק ולשרף את הקלפות הללו, ובאותו הזמן היה הקדוש ברוך הוא מתקרב לשכינתו, והיו מתקרבים אותיותיו י' עם ה' ו' עם ה', ובזמן שהיו מתלבשים בקלפות הללו, נאמר בהם לא תקרבו לגלות ערוה,

ולא צריך לקרב אותיות י' עם ה', ו' עם ה'.

ולכן תקנו שלש תפלות בכל יום, להעביר את שלש הקלפות הללו של ערלה מאות הברית, שהיא השכינה, ובזה שורה בשלשה גונים מאירים, שהם כהנים לויים וישראל, שעליהם נאמר מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, והם נעילת חגים וזמנים ומועדים, שעליהם נאמר שלש רגלים תחג לי בשנה, שלש הקלפות, עליהן נאמר ויעש יהוה אלהי'ם לאדם ולאשתו כתנות עוד וילבישם, בראשונה כתנות אור, ואחר שחטאו - כתנות עור, מעור שהוא עור הנחש, ולשבעים שנים מתפשט אותו (הנחש) (העור) ממנו.

ששלשה גונים של לבושים של השכינה הם, שלש ווי"ם של ויסע ויבא ויט, בזמן שמעבירים כתנות עור הנחש, מאירים שלשה גונים של אור השכינה, ומיד וראיתיה לזכר ברית עולם, ואותם שלש ווי"ם הם שלשה גגות של האות ב, אחד לשמים, אחד לארץ ואחד לים. ומהב' הזו תלויים שבעים גונים, והם שבעים ושנים, שעליהם נאמר הנה יהוה רוכב על עב קל ובא מצרים, על ע"ב, בשבעים ושנים גונים מאירים, ומיד ונעו אלילי מצרים מפניו.

ואותם שלשה גונים רמוזים בה', ה', שלשה גגות שלה הם מלבושים מאירים של בת המלך, שהיא י' בת עין, והיא חמשת אלפי שנים של בריאת העולם, והיא ה' קטנה של אברהם שדורגתו חס"ד, שעולה לשבעים ושנים, ה' י' מן אלהי'ם, ה"י מן יו"ד ה"א וא"ו ה"א. (יו"ד ה"י וא"ו ה"י). ה' לבוש שמכסה על י'.

#### תקון תשעה וחמשים

בראשית, כי באש יהוה נשפט, שהם כתנות עור שצריך בהם הבדלה, כשאומרים ישראל בורא מאורי האש, ואומרים המבדיל בין אור לחשך. חשך שחר, כתנות העור שלו שחורים, שנאמר בהם שחורות כעורב, והנחש היה ערם מהם, שלכל חיה ברא מלבושים ולכל הבריות שנבראו בששת ימי בראשית, ונשארו הגופים של המזיקים לעשות ולא עשה אותם, משום שהיה ערב שבת, וזהו אשר ברא אלהי'ם לעשות, ומשום זה והנחש היה ערום מפל חית השדה אשר עשה ה' אלהי'ם, שלכלם עשה לבושים, ולו לא עשה, משום שהיו המזיקים של העולם.

ולמה לא עשה אותם? משום שהיה לו לברא אדם בערב שבת, ובגללו לא ברא אותם, ומשום זה נכנסה קנאה ללב של הנחש עם אדם, משום שנשאר ערם בגללו ללא מלבושים, והוא גרם אחר כך שהתפשט אדם מלבושיו, וירש אותם נמרוד ועשו, שעשו היה דמות הנחש, ומשום זה והנחש היה ערום, ערום לרע, שגרם בערמתו לנזקה רעה, סם המות, מיתה לאדם ולאשתו, וערמתו היתה שפתה את חנה, משום שדעתו של נשים קלה, ומה אמר לה? ויאמר הנחש אל האשה אף כי אמר אלהי'ם לא תאכלו מכל עץ הגן, והקדוש ברוך הוא לא אמר, אלא מכל עץ הגן אכל תאכל, שהוא לא צוה אותו שלא לאכל, אלא מעץ הדעת טוב ורע, שהוא ערוביבה של טוב ורע, אילו השקר, אחד בפה ואחד בלב, לבו מלא שקר, ופתה בפיו בדברי אמת.

והנחש הרע פאן עבר על לא תענה ברעך עד שקר, ועל לא תרצח, ועל לא תנאף, ועל לא תגנב, ולא תשא את שם יהוה אלהי'ך לשוא, על לא תענה ברעך, שהעיד שקר שאמר (אף כי אמר אלהי'ם לא תאכלו מכל עץ הגן, ועל לא תגנב, שגנב דעת חנה, כמו זה שאמר אף כי אמר אלהי'ם וגומר), כי יודע אלהי'ם כי ביום אכלכם ממנו ונפחתי עיניכם והייתם כאלהי'ם יודעי טוב ורע, כדי שלא תהיו בדמותו, ועבר על לא תנאף שהטיל זהמה בחנה, ועבר על לא תרצח שהרג את אדם ואת חנה, שפך דרכו של הוצר הרע - מפתח בני אדם, ואחר כך עולה ומלשין עליו, ונוטל רשות ויורד ונוטל הנשמה.

#### תקון ששים

בראשית זו ברי"ת, שנאמר בה עץ החיים, והרי פרשה, ובהפוך תבי"ר, שגרם שבר לאדם הראשון, וזה עץ הדעת טוב ורע, טוב הוא האילן, אותו שכתוב ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאונה הוא לעינים, ופריו רע, כפי המראה שלה כד היה (הוא) נראה לה מבחוץ, כמו שבפח, מלים יפות מבחוץ ולב מלא בטנופים מבפנים, וזו לא היתה יודעת שסם המות היה בפנים הפרי. זהו שכתוב ותקח מ"פריו ו"תאכל ותתן גם לאישה וגומר, הרי פרי האילן, ששם מן"ת (מבפנים, גרם לה שאכלה).

ויש קלפות של הפרי שהן תהו ובהו וחשך ותהום, שהקלפות הללו הן רע, המלח מבפנים טוב, עץ החיים, קלפותיו יפות והמלח שלו זפה, וזהו ענבו נאה ופריו רב, ויש אילו שכלו רע, המלח והקלפה כלם מרים, והמים שלהם מרים, זהו שכתוב ויבאו מרתה ולא יכלו לשותות מים ממנה כי מרים הם וגומר, ויורו יהוה עץ וגומר, ובו וימתקו המים, עץ מתוך שממנו יוצאים ענפים ושרשים, שנאמר בהם ומתוקים מדבש ונפת צופים, ומשום זה יש עץ שענפיו מתוקים ועץ שענפיו מרים, ויש מים מתוקים ומים מרים, שזה לעמית זה עשה הקדוש ברוך הוא, ויש שהוא חציו מתוך וחסיו מר, וזה עץ הדעת טוב ורע, כמו שהפסוק המערב בעפרת, ויש עץ שקלפותיו רעים מבחוץ והמלח מתוך מבפנים. כך תמצא אדם רע בדברי פיו (ובפיו מוציא רע מבחוץ) וטוב בלבו מבפנים, ויש מפיו טוב ולבו רע, זהו עץ הדעת טוב

ורע, כאן מקונו נחש רמאי.

כך הוא אדם שתמצא אותו גופו יפה, וסימניו כלם יפים במדה, ונשמתו נפש רשע מבפנים, ותמצא אדם גופו רע בכל סימניו ונשמתו מבפנים יפה, זהו צדיק ורע לו, אבל מי שהוא טוב מבחוץ ורע מבפנים, הוא רשע וטוב לו, כדי שלא יהיה לו חלק בעולם הבא, טוב מבחוץ ומבפנים - צדיק וטוב לו, רע מבחוץ ומבפנים - רשע ורע לו, והרי פרשוה.

טוב מבפנים ולבושו רע, זהו עני ורוכב על חמור, רע מבפנים ולבושו יפה מבחוץ, על זה נאמר ראיתי עבדים על סוסים, והכל נודע במעשי האדם מי שהוא מבחוץ, ולא לחנם בארו הראשונים לא המדרש עקר אלא המעשה הוא העקר, שהשוטים מסתכלים בגוף שהוא הקבוע, זהו שכתוב עוד ובשר תלבישני, והצדיקים במעשים טובים.

ועוד ויורהו יהו"ה עץ, זה המטה של משה, שהיה מתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה, כמו להט החרב המתהפכת, וזה מטטרו"ן, שבו היה משתמש משה רבנו, כמו שהעמוד האמצעי שהוא משתמש בו ויהיה מנהיג בו את התחתונים, אף כך משה, שהיה כמוהו, היה משתמש במטה. ולמה נקרא מטטרו"ן מטה? שלפעמים מטה כלפי זכות לצדיקים, ולפעמים מטה חובה לרשעים, ולכן התהפך ממטה לנחש, לרשעים להלקותם בו, ומנחש למטה לצדיקים, לתת להם בו שכל.

שכך הוא הקדוש ברוך הוא על המלאך הזה, כמו שהנשמה שרוכבת על הגוף, וצדיק, במקום הזה נאמר בו צדיק מושל יראת אלהים, משום שהוא מהפך דין לרחמים, ובמקום הזה צריך שנוי מעשה כדי שיתנהפך מדין לרחמים, ושנוי השם ושנוי מקום, והקדוש ברוך הוא שהוא מבפנים, נאמר בו אני יהו"ה לא שגיתי, שהוא רחום וחנון, אין בו דין כלל ולא שנויים.

וכשאדם שולט על יצרו, נהפך הנחש למטה, ואם יצרו שולט עליו, נהפך ממטה לנחש, ומיד וינס משה מפניו. מה זה וינס? אלא כאן רומז שנוי מקום, שברח ממקומו ומלפניו, וזהו סוד ותפקחנה עיני שניהם, ובמה נפקחו? לדעת טוב ורע, שהוא המטה הכלל משניהם. כשהתהפך מנחש למטה, נאמר בו צדיק וטוב לו, וכשהתהפך ממטה לנחש, נאמר בו רשע וטוב לו.

#### תקון אחד וששים

בראשית - זו מחשבה, אלהים - זו האם העליונה, מעשה, ששניהם יראה ואהבה, את השמים - זה הקול, ואת הארץ - זה הדבור, ובכל חטאו אדם וחוה, הפרידו בין האב והאם, שהם מחשבה ומעשה, ובין הקול והדבור שהם הבן והבת, ומשום זה וישמעו את קול יהו"ה אלהים מתהלך בגן לרוח היום. א"ת קו"ל - זה העמוד האמצעי והשכינה עמו, יהו"ה אלהים - האב והאם, והם ארבע אותיות יהו"ה, י אב, ה' אס, ו' בן, ה' בת, שהם מחשבה ומעשה, קול ודבור, (וסוד הדבר - מחשבה מצטרפת למעשה, וזה הסוד של יו"ד, שהיא י', וקול ודבור שהוא שמים וארץ וכל צבאם), הקול שהיה הולך בגן זה העמוד האמצעי, שמע קולו שהיה הולך בגן בענפי העץ, מאותו עץ שחטא בו אדם הראשון, שהיה אומר האילן לסמאל הרשע, הנחש הקדמוני: רשע, אל תגע בי. ובאיה מקום היה הולך הקול? בגן, שהוא אדניי דינ"א, לצד השמאל, שנאמר בו ויהי היום ויבאו בני האלהים להתנצב על יהו"ה, וזהו לרוח היום, ומה היו אומרים בני האלהים? אלא באו להתנצב על מאמר יהו"ה, שכשאמר הקדוש ברוך הוא נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, אמרו הם, מה אדם ותדעוהו. (אמרו הם, מה אנוש כי תזכרנו וגומר).

ועוד, וישמעו את קול יהו"ה אלהים, אותו הקול היה בגן, שהיא השכינה, ששם עץ החיים נטוע, חנה גרמה שנגעק האילן מן הגן, ואדם גרם במחשבתו שהסתלקה נביעת האילן, שהיתה יורדת לגן, ונשארה יבשה. יהו"ה זה האילן, ה"ה ענפיו ושרשיו, ו' גוף האילן, י' פריו, מעניו, והנקדה שלו כמו זה: יהו"ה, שהוא אחד ושמו אחד. ומנון לנו שנקראת הנביעה אחת? כמו שנאמר יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד ותראה היבשה, אדניי.

ומשום זה ויתחבא אדם ואשתו מפני יהו"ה אלהים. וכי יכול אדם להתכסות ממנו, והרי כתוב אם יסתיר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם יהו"ה? אלא כסו פניו חרלים, התכסו פניו מבשת, שנפקחו עיניהם וראו מה שעשו למעלה, שגרמו לעקר את האילן ממקומו והמען לסלק משם, וזהו ויתחבא האדם וגומר, שם התכסו פניו מבשת, ששם חטאו, במה שהיה בתוך עץ הגן, שם התכסו פניו. יש מי שאומר, בתוך עץ - זה צדיק, ובמקום זה ויסתיר משה פניו, שנזכר מה שארע לו בראשונה, הזכיר חטאו והתכסה מבשת, ומשום זה זכה ליתמונת יהו"ה יביט, וזה י' שהוא החכמה התחתונה, והוא פרי האילן, שהיה בראש צדיק, ו' - גוף הבגד, ה"ה זה מקום הערלה ופריעה, ארבע אותיות היו על צדיק שהוא עץ פרי, הוא גרם שהסתלקו ממנו, והוא נעקר מן הגן, כך עקר הקדוש ברוך הוא את האדם מגופו וגרשו מגנו, כמו שנאמר ויגרש את האדם.

#### תקון ששים ושנים

בראשית, שם ב"ת, שם א"ש (שם אשירי). באותו זמן הסתלק הקדוש ברוך הוא משכינתו ונשארה

בת יחידה, זהו שכתוב איכה ישבה בדרך, וסוד הדבר - ויקרא יהו"ה אלהי"ם אל האדם ויאמר לו איכה, איכה כ"ה? אמר לו, אף על גב שגרמת לכל זה ועשית פרוי באותיות שהסתלק יי מהי, וי מהי, ונשארה השכינה למעלה יחידה, והשכינה למטה יחידה, משום כך ויאמר לו איכה, איכה כ"ה, ויאמר את קולך שמעתי בגן, בגלל זה ואירא כי עירם אנכי ואחבא. ועוד ואחבא, סוד הדבר - ערום ראה רעה ונסתר, מה הסתירה של האדם? אלא בא תראה, בזמן שיש רשות למשחית להשחית, נאמר בו כי תצא אש ומצאה קוצים וכו', ובאותו זמן והיה כצדיק כרשע, ומשום זה יש לאדם באותו הזמן להסתתר ולהתכסות, שלא ימצא ביניהם, שבאותו הזמן יש נספה בלא משפט, ומשום זה ואירא כי עירם אנכי ואחבא, ובמה נסתר אדם מאלו הדינים והקטרוגים שלא ישלטו עליו? בתשובה. זהו שכתוב ישב בסתר עליון, זו האם שהיא סתר, עליון ממנה זו חכמה שלא נודעת אלא בהי. בצל שדי"י יתלונן, זו האם התחתונה (העליונה), הצל של שדי"י שהוא אות ברית קדש, שנאמר בו אף בצלם יתהלך איש, וזו השכינה התחתונה, שהיא צלמו של הקדוש ברוך הוא, ועליה נאמר ויברא אלהי"ם את האדם בצלמו, בצלמו ממך, זו שכינה, צלמו של הקדוש ברוך הוא, במדה שלו, בשעור שלו, שלא הוסיף ולא גרע. מה זה האדם? זו שכינה. (זה העמוד האמצעי)

אמר רבי אלעזר: והרי בשכינה לא כתוב בה בריאה אלא אצילות, ועוד, שהיה לו לומר ויברא יהו"ה את האדם, מה זה אלהי"ם? אלא שכינה נקראת אלהי"ם, ועל אותה נשמה שנתנה באדם, נאמר ויברא אלהי"ם את האדם בצלמו, בדמות השכינה, ועל אותה נשמה נאמר אף בצלם יתהלך איש, שהרי בזמן שמסתלקת הנשמה מן האדם, אינו יכול להתענע. אמר לו: ברוך בני לעתיק הימים, ובני, כל מי שפוגם בדמותו הוא כאלו ממצט את הדמות, והשכינה לא שורה שם. ובאותו הזמן שולטים עליו כל המקטרגים מהצד של אותו הפגם, וסוד הדבר - על פי אין אלהי"ם בקרבי מצאוני הרעות האלה, הרעות מצאוני משום שהסתלקה השכינה ממני שהיא אלהי"ם.

#### תקון ששים ושלשה

בראשית ברא אלהי"ם, מה זה אלהי"ם? מי אלה, ועל זה מי נאמר, מי הגיד לך כי עירם אתה וגומר, אשר צויתיד. אותה שנאמר בה אשר קדשנו במצוותיו, ואותה שנאמר בה אשרי האיש אשר לא הלך בצצת רשעים, שהיא רשות הרבים, אשת זנונים. מה זה רשעים? זה סמא"ל ונחש, אותה שנאמר עליה פרעה מי יהו"ה אשר אשמע בקולו, אשר שנאמר בו אשר הוצאתיך מארץ מצרים, מ"י ודאי, שהיא תשובה, הרפואה לכל החלאים והמכות. זהו שכתוב מ"י ירפא לך, ועליה נאמר ושב ורפא לו, רפאות תהי לשרך. אשרי הוא מי ששב לבעלה שלה, היא סוד התשובה, שיחזיר וישיב אותה דרגה שהרחיק אותה ממקומה, שיחזיר אותה למקומה ויקרב אותה לשם. באותו זמן ששכינה מרחקת מבעלה, נאמר באדם והיו חייך תלואים לך מנגד, חייך נקראת, זהו שכתוב ויפח באפיו נשמת חיים, אשרי הוא מי שמקרב אותה לבעלה. מה זה (ומיד) קרוב יהו"ה לכל קוראיו וכו'? שמי שקורא לו בשקר, רחוק הוא ממנו.

אמת, א' בראש האלף בית, מ' באמצע, ת' בסופו. (ד' אותיות) העשור שלו יו"ד ה"א ו"א ה"א אמת, שהוא עשור של ארבע מאות וארבעים ואחד, הרי הסוד של חמשה וארבעים מ"ה. בזמן שישארל משקרים בתורת אמת בשבועה של שקר, נאמר בו ותשלך אמת ארצה. מה זה ארצה? זו השכינה, ובזמן שישארל מקדמים תורת אמת בשבועת אמת, נאמר בו אמת מארץ תצמח, ובגלות נאמר ותהי האמת נעדרת, והשקר שולט בעולם, (ובזמן שמתקן האמת ומתעלה למקומו, נמחה השקר מן העולם. זהו שכתוב שפת אמת תכון לעד, כוננת לא כתוב, אלא תכון לעד (אמת), ועד ארגיעה לשון שקר, מה זה אמת? העמוד האמצעי, שכינתו - תורת אמת היתה בפיחו, ומי השקר? זה סמא"ל, בזמן ששולט האמת, עובר השקר מן העולם.

אמת הוא בסופי התבות של בריא אלהיים לעשויות, בריא אלהיים אית, בו ברא את העולם, ועליו נקרא ועומד כל העולם, וכל מי שנשבע בשקר, כאלו ותשלך אמת ארצה, והשקר שולט כביכול במקום (גרש במקום) שלו, שהוא ירושלים, וזה גרם שנהרב הבית וחזר העולם לתהו ובהו. שפך פרושהו, חרב בית ראשון - והארץ היתה תהו, חרב בית שני - וחשך על פני תהום, שאמת נושאת עליונים ותחתונים, ובזמן שנעשה שקר יתהרס הבנין. באותו זמן נאמר בשכינה, נפלה לא תוסיף קום, זהו שכתוב אף נפלת משמים היכל בן שחר, נפלה עטרת ראשנו, שהם ה' עליונה וה' תחתונה, ו' העמוד האמצעי נושא את שניהם, היסוד של הכל יי, זו הבית, כל מי שמשקר ועובר בה, כאלו עקר העל והפיל אותו, והי' זה, היא אכן השתיה שממנה השתה העולם, ועליה נאמר אכן מאסו הבונים וכו', והיא היסוד של הכל, ועליה נבנה. אוי למי שחוטא באות שבת, ובאות תפלין, ובאות ימים טובים, ובאות ברית מילה, כאלו עקר אותו ממקומו והחזיר את העולם לתהו ובהו.

אמר רבי אלעזר: אבא, והרי יי היא למעלה, למה כאן היא למטה? אמר לו: בגי, זה סוד עליון, מארבע אותיות תלויות ארבעה שמות. מן יי יהו"ה, מן ה' הו"ה, ומן וי הו"ה (והי"ה הו"ה), עליהם נאמר ודאי וראית את אחורי (ופני לא נראו), ומצד של אחוריים היי היא למטה, ומצד

שֶׁל הַפָּנִים - לְמַעַלָּה, וְזֶהוּ הַסּוּד שֶׁמִּתְהַפֵּף הַשֵּׁם מִדִּין לְרַחֲמִים וּמִרַחֲמִים לְדִין. כְּשֶׁמִּתְהַפֵּף לְדִין, הוּא הוֹהִי, י' לְמַטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ אֲבֹן מֵאֲסוֹ הַבּוֹנִים, מֵאֲסוֹ אֶת הַיְסוּרִים שָׁלָה, וְאֵלּוּ שְׁחִיבִים הַיְסוּרִים, מִתְהַפֵּף לָהֶם מִדִּין לְרַחֲמִים יְהוֹיָה, וּבְאוֹתוֹ זְמַן אֲבֹן מֵאֲסוֹ וְכוּ', מֵהַ שְׁחִיבָה י' לְמַטָּה, חֲזָרָה לְמַעַלָּה, וּמִהַצֵּד שֶׁל וְהוֹיָה הִי הִיא בְּאֻמָּצֵעַ. בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן הִשְׁתַּטַּח אֲצִלּוֹ וְאָמַר: אֲשֶׁרִי חִלְקִי שְׁזָכִיתִי לָזֶה, שָׁזֶה עֶקֶר וַיְסוּד הַכֹּל.

### תקון ששים וארבעה

בְּרֵאשִׁית בְּרִיאָה אֱלֹהִיִּים, שֵׁם אִיִּישׁ, שֵׁם אִשָּׁה עִם ה' שֶׁל אֱלֹהִיִּים, וְעָלִיהֶם נֶאֱמַר סִמְכוּנִי בְּאִישׁוֹת, בְּאִישׁ וְאִשָּׁה, וּמִי גֵרָם אֵת זֶה? מִשּׁוּם שֶׁהִתְפַּשְׁטוּ מִכְתָּנוֹת אוֹר אֲדָם וְחִוָּה, וּמִשּׁוּם זֶה, סִמְכוּנִי בְּאִישׁוֹת - בְּכָתוּב עוֹר, שֶׁהֵם כְּנָגֵד וְעֵלִית אֵילִם מֵאֲדָמִים וְכוּ'.

וְכִי אֲדָם גֵּרָם? וְהָרִי כְתוּב וַיֹּאמֶר הָאֲדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתְּ עִמָּדִי וְגוֹמַר, וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִשָּׁה מֵהַ עֲשִׁיתִי? כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר יְהוֹיָה אֱלֹהִיִּים אֵל הָאִשָּׁה מֵהַ זֹאת עֲשִׂיתִי? כָּל חֲטָא שֶׁעָשִׂיתָ לְשִׁכְנָה, שֶׁהִיא זֹאת, עֲשִׂיתִי, וּמִשּׁוּם זֶה מֵהַ זֹאת עֲשִׂיתִי, שֶׁהִיא מֵהַ שְׁמוֹ, מֵהַ זֹאת וְדָאִי, מֵהַ יְהוֹיָה אֱלֹהִיִּים שֶׁאֵל מֵעֵמֶד כִּי אִם לְיָרָאָה, וְאֵל תִּקְרִי אִם אֵלָא אִם, (וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, שֶׁהוּא יִיָּה, הָאֵב וְהָאִם הַעֲלִינָה), וְאֵת לֹא פָחַדְתָּ מִן הָאִם הַעֲלִינָה, לְזֹאת עֲשִׂיתִי כָּל זֶה וְדָאִי, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ זֹאת אוֹת הַבְּרִית.

שֶׁאֲדָם וְאִשָּׁתוֹ נִבְרָאוּ בְּדִיוֹקְנוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנָתוֹ, וּמִשּׁוּם זֶה חֲטָא הָאֲדָם הִיָּה תְלוּי בְּעַמּוּד הָאֲמָצִיעִי, וְהַחֲטָא שֶׁל חוּהַ בְּשִׁכְנָה, וּמִשּׁוּם זֶה מֵהַ זֹאת עֲשִׂיתִי, לְזֹאת עֲשִׂיתִי וְדָאִי, וְהַחֲטָא הַזֶּה גֵּרָם שִׁירְדָה הַשִּׁכְנָה לְגָלוּת, שֶׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶם, וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבִיבֵיהֶם לֹא מֵאֲסִיתִים וְלֹא גַעֲלִיתִים וְכוּ', וּבָהּ אָמַר דָּוִד אִם תַּחֲנֶנּה עָלֵי מַחֲנֶה לֹא יִירָא לְבִי וְגוֹמַר, בִּ"זֹאת" אֲנִי בּוֹטֵחַ וְגוֹמַר, זֶה נֶאֱמַר בְּמַלְחָמָה גּוֹג וּמַגּוּג, וּמִי גֵרָם שֶׁהוּא יְהִיָּה שְׁמוֹר בָּהּ? מִשּׁוּם שֶׁעָלִיו נֶאֱמַר אִם אֶתָּן שָׁנָת לְעִינִי לְעַפְעָפִי תִּנּוּמָה עַד אֲמָצֵא מְקוֹם לִיהוֹיָה וְגוֹמַר.

וְזוֹהִי חֲכָמָה שְׁלֵמָה, וְעָלִיהָ נֶאֱמַר וְחֲכָמָה הַמִּסְכָּן בְּזוּיָהּ, וְעָלִיהָ נֶאֱמַר כִּי מִכְבָּדִי אֲכַבֵּד וּבּוֹזִי יִקְלוּ. כְּשִׁירְדָה שְׁלֵמָה מִמַּלְכוּתוֹ, הִיָּתָה חֲכָמָתוֹ בְּזוּיָהּ בְּעִינֵי הַשְׂטִיִּים, וּכְשֶׁהִתְעַלָּה מִמַּלְכוּתוֹ נֶאֱמַר בּוֹ וְתִרְבַּ חֲכָמָה שְׁלֵמָה, שֶׁהִתְנַדְּלָה עַד שֶׁהִגִּיעָה לְמְקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּטְלָה מִשָּׁם, לְמְקוֹם הַחֲכָמָה הַעֲלִינָה, שֶׁהִיא חֲכָמָה בְּרֵאשִׁית, וְהִיא חֲכָמָה בְּסוּף, וְהִיא תוֹרָה בְּאֻמָּצֵעַ, בְּעַמּוּד הָאֲמָצִיעִי, תוֹרָה אֲמָת, לְמַעַלָּה תוֹרָת חֲכָם, לְמַטָּה חֲכָמָה שְׁלֵמָה, וּמִשּׁוּם זֶה מִהַצֵּד שֶׁל שְׁלֵמָה נֶאֱמַר וְחֲכָמָה הַמִּסְכָּן בְּזוּיָהּ, שִׁירְדָה בּוֹ וְעָלָתָה בּוֹ, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְתִרְבַּ חֲכָמָה שְׁלֵמָה מִחֲכָמָה כָּל בְּנֵי קָדָם.

אָבֵל בְּרִשְׁעִים מֵהַ כְּתוּב בָּהֶם? נִתְּנִי יְהוֹיָה בִּידִי לֹא אוֹכֵל קוֹם, נִפְלָה וְלֹא תוֹסִיף קוֹם, וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ רִשּׁוֹת לְעַמֵּד מֵעַצְמָהּ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יָקִים אוֹתָהּ, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּיּוֹם הַהוּא יָקִים אֶת סִכַּת דָּוִד הַנִּפְלֵת, וּמִי גֵרָם שִׁירְדָה לָהּ מִמְּקוֹמָהּ? זֶה הַנְּחָשׁ, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר יְהוֹיָה אֱלֹהִיִּים אֵל הַנְּחָשׁ כִּי עֲשִׂיתִי זֹאת, שֶׁהִיא הַשִּׁכְנָה, שֶׁגִּרְמָה שֶׁנִּמְצָאת בְּבִשָּׁה וְנִפְלָה מִמְּקוֹמָהּ, אֲרוּרָה אֶתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגוֹמַר, קָלָל אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יְהִיָּה לוֹ מַלְכִּים וְשְׁלִיטִים עַל מֵהַ שְׁסוּמָד, שֶׁהֵם רִגְלֵיו וְנִדְּיו שֶׁקָּצַץ אוֹתָם, כִּמוֹ שֶׁהוּא גֵרָם קִצּוֹץ וּפְרוּד לְמַעַלָּה, וּמִשּׁוּם זֶה עַל גַּחֲזָד תִּלְךָ וְעַפְרָ תֹאכֵל כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר יִצְחָק לְעִשָׂו מִשְׁמֵנִי הָאֶרֶץ יְהִיָּה מוֹשְׁבֶךָ.

עֲשֶׂר קָלָלוֹת קָלַל אֶת הַנְּחָשׁ, מִשּׁוּם שֶׁגֵּרָם שֶׁנִּפְרְדָה הַשִּׁכְנָה שֶׁהִיא עֲשִׁירִית מִבְּעָלָהּ, וְעֲשֶׂר לְאָדָם, וְעֲשֶׂר לְחוּהַ, וְעֲשֶׂר לְאֶרֶץ, שֶׁחֲטָאָה לְצַדִּיק שֶׁהוּא הַתְּשִׁיעִי. כָּלֵם חֲטָאוֹ לְעֲשִׁירִית, וְהָאֶרֶץ לְצַדִּיק, וּמִמָּה (וְלָמָּה) חֲטָאָה לְצַדִּיק? שֶׁהָרִי בְּעִבּוּרָד אָמַר לְאָדָם, וְעוֹד, בְּגִלָּל הָאֲדָם קָלַל אֶת הָאֶרֶץ שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנָּה, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּצְרֶה יְהוֹיָה אֱלֹהִיִּים אֶת הָאֲדָם עֶפֶר מִן הָאֲדָמָה, אִם כֵּן, מֵהַ חֲטָאָה לְצַדִּיק שֶׁהוּא הַתְּשִׁיעִי?

אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וַיִּצְמַח יְהוֹיָה אֱלֹהִיִּים מִן הָאֲדָמָה כָּל עֵץ נִחְמָד לְמִרְאָה וְטוֹב לְמֵאֲכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָעֵץ הַדָּעַת טוֹב וְרַע, וְהִיָּה לוֹ רִשּׁוֹת לְמַחוֹת בִּידִי אֲדָם שֶׁלֹּא יֹאכֵל מֵעֵץ הַמָּוֶת וְלֹא מִחֲתָה, בְּגִלָּל זֶה אָמַר בְּעִבּוּרָד. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר: וְכִי יֵשׁ דָּעַת בְּאֶרֶץ לְכָל זֶה? אָמַר לוֹ: כֵּן, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב יְהוֹיָה בְּחֲכָמָה יִסַּד אֶרֶץ. אָמַר לוֹ: וְהָרִי בְּחֲכָמָה עֲלִינָה וּבְאֶרֶץ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֶאֱמַר הַכְּתוּב הַזֶּה. אָמַר לוֹ: בְּנִי, זֶה כְּנָגֵד זֶה עֲשֵׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יֵשׁ חֲכָמָה וְיֵשׁ חֲכָמָה, יֵשׁ אֶרֶץ וְיֵשׁ אֶרֶץ.

אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, מֵהַ חֲטָאָה הָאֶרֶץ לְצַדִּיק שֶׁלְקָתָה תִּשְׁעָה? אָמַר לוֹ: מִשּׁוּם שֶׁעַץ הַדָּעַת טוֹב וְרַע הוּא כִּמוֹ הַבְּרִית, אוֹת הַבְּרִית מִבְּפָנִים טוֹב, וְעִרְלָה רַע, זֶה מִבְּפָנִים וְזֶה מִבְּחוּץ, וּמִשּׁוּם שֶׁהַחֲטָא שֶׁל עֵץ הַדָּעַת גֵּרָם פְּרוּד בֵּין הַצַּדִּיק לְשִׁכְנָה, בְּגִלָּל זֶה לָקָתָה הָאֶרֶץ תִּשְׁעָה, וְאוֹתָם שֶׁחֲטָאוּ בְּשִׁכְנָה, שֶׁהִיא עֲשִׁירִית לְקוֹ עֲשֶׂר עֲשֶׂר. וּבֹא וּרְאֵה, שִׁבְעַ אֲרָצוֹת הֵן: אֶרֶץ, אֲדָמָה, אֶרְקָא, גִּיא, נְשִׁיָּה, צִיָּה, תִּבְל, וְאֲדָם חֲטָא בְּבֵת שִׁבְעַ, וְנֶאֱמַר בּוֹ כִּי שִׁבְעַ וְכָל צַדִּיק, הִרְהֵר תִּשְׁוִבָה וְנֶאֱמַר בּוֹ וְקָם, וְהִיָּה עוֹלָה, וְכִשְׁרִיד לְשֵׁם הִיָּה עוֹשֶׂה מַעֲשִׂים וְתוֹלְדוֹת בְּכָל אֶרֶץ וְאֶרֶץ, מֵהֶם הִיוּ צוֹמְחִים וּמֵהֶם לֹא הִיוּ צוֹמְחִים, וְיֵשׁ שֵׁם בְּרִיּוֹת, מִהֶן בְּשֵׁנֵי רֵאשִׁים, וְיֵשׁ מֵהֶם בְּשִׁלְשָׁה עַד שִׁבְעָה, וְיֵשׁ שֵׁם מְקוֹם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִירָה וְהַלְבֵּנָה וְהַכּוֹכָבִים וְהַמַּזְלוֹת, וְיֵשׁ מְקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ אוֹר כָּלֵל, אֵלָּא חֲשִׁכָה וְעִרְפָּל.

כך הם אלו שיוֹרְדִים לַשְּׁבָעָה מִיַּי עֲנִיּוֹת, יֵשׁ מֵהֶם שְׁאִין לָהֶם אֹר כָּלֵל, שְׁכָל יְמֵיהֶם הֵם בְּעֲנִיּוֹת, וְיֵשׁ מֵהֶם שֵׁשׁ לָהֶם אֹר כָּל יְמֵיהֶם וְהֵם בְּעֵשֶׁר, וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁלֹשָׁעִים יֵשׁ לָהֶם אֹר וְלִפְעָמִים חֲשֹׁכָה. אֵלּוּ אוֹתָם שְׁנוֹלְדוּ בְּאֻמָּצֵה הַלְבָנָה, בִּינוּנִים, לִפְעָמִים יֵשׁ לָהֶם עֵשֶׁר וְעוֹלִים, וְלִפְעָמִים עֲנִיּוֹת וְיֹרְדִים, וְיֵשׁ אֲחֵרִים שְׁעוֹשִׂים תּוֹלְדוֹת וּמַצְלִיחִים, וְיֵשׁ מֵהֶם שְׁמַצְלִיחִים (צוּמָחִים) עַד מַחְצִית יְמֵיהֶם וּמֵתִים בְּקִצּוֹר יָמִים. אֵלּוּ שְׁנוֹלְדוּ בְּמַלּוּי הַלְבָנָה, הֵם צוּמָחִים וְחַיִּים וּמַשְׁלִימִים אֶת כָּל יְמֵיהֶם, וְאֵלּוּ שְׁנוֹלְדוּ בְּחֶסְרוֹן הַלְבָנָה לֹא צוּמָחִים וּמֵתִים מִיָּד, וְאֵלּוּ שְׁנוֹלְדוּ בְּאֻמָּצֵה הַלְבָנָה מִתְקַצְרִים בְּמַחְצִית יְמֵיהֶם.

וְיֵשׁ אֲרָצוֹת שְׁנָאֵמֶר בָּהֶן וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם, מַיִם אֵין בּוֹ אֲבָל נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים יֵשׁ בּוֹ, אֵף כֵּךְ יֵשׁ בְּרִיּוֹת שֶׁהֵם עֲמֵי הָאָרֶץ, שְׁבִתֵיהֶם מְלֵאִים מְלֹאכֵי חֲבֵלָה, שֶׁהֵם נְחָשִׁים וְעֶקְרָבִים, וְנוֹשְׁכִים אוֹתָם בְּכַמָּה נְשִׁיכוֹת שֶׁל יְסוּרִים, שֶׁהֵם גֵּרְמוֹ לִפְנֵי שִׁיבָאוֹ לְעוֹלָם, (כְּדִי שִׁיבָאוֹ) בְּגִלְגּוֹל בְּגוֹפִים הִלְלוּ וּבִבְתִּים הִלְלוּ, וּכְשֶׁנוֹשְׁכִים אוֹתָם הִנְחָשִׁים וְהַעֲקָרָבִים בְּכַמָּה יְסוּרִים, הֵם צוּחִים וְיֵשׁ לְכֻלָּם קִטְטָה בְּבִית, וְצוּחִים עִם אֵלּוּ בְּעֵלֵי הַגִּיהֶנֶם שְׁנִדּוּנִים בּוֹ, וְיֵשׁ אֲחֵרִים שְׁכָל יְמֵיהֶם בְּחֻדָּה וּבְשִׁלּוֹה בְּלִי עֶצֶב כָּלֵל מִכָּל מַה שְׁמִתָּגֵד בְּשִׁבְעֵי אֲרָצוֹת, וְנִדּוּנוֹ בְּשִׁבְעָה מִדּוּרֵי גִיהֶנֶם, וְיֵשׁ בְּבִי אָדָם כְּמוֹ זֶה, וְחֻכְמֵי הָרָזִים הִלְלוּ, לָהֶם נִמְסָר לְדַעַת.

#### תקון ששים וחמשה

בְּרֵאשִׁית בִּרְיָא אֱלֹהִיִּים (רֵאשִׁי תְבוֹת וְסוֹפֵי תְבוֹת א"ב וְא"ס שֵׁם, שֶׁהֵם י"ה), שֵׁם אִם, וְסוֹד הַדָּבָר - וְיִקְרָא הָאָדָם שֵׁם אֲשֶׁתּוֹ חוּהָ כִּי הִיא הִיְתָה אִם כָּל חַי, כְּמוֹ שְׁאִתָּהּ שְׁנָאֵמֶר בָּהּ כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא, הָאִם כָּל חַי הִזּוֹ אֵינָה כְּאִשָּׁה הָרֵאשׁוֹנָה, שְׁנָאֵמֶר בָּהּ הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נִתְּתָ עִמָּדִי, שְׁגִרְמָה מֵיְתָה לְכָל הָעוֹלָם, שְׁהָרִי כְּתוּב בָּהּ אִם כָּל חַי, שְׁנָאֵמֶר בָּהּ רֵאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אֶהְבֶּת.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר: וְכִי שְׁתֵּי נָשִׁים הָיוּ לוֹ? אָמַר לוֹ: כֵּן, אֶחָד יָצָר הַטּוֹב וְאֶחָד יָצָר הָרָע, אֶחָד מֵצַד הָעֵצָם הַקָּשָׁה, הַדִּין הַקָּשָׁה, וְאֶחָד מֵצַד הַבָּשָׂר, מִשֵּׁם הֵם רַכִּי הַלֵּב, וְאֵלּוּ שְׁמַצַּד הָעֵצָם הֵם קָשִׁי עֵרֶף, וְעַל הָאִשָּׁה שֶׁנִּטְלָה מִהָעֵצָם אָמַר בֶּן סִירָא, עֵצָם שְׁנִפֵּל בְּחֻלְקָהּ, טוֹב אוֹ רָע, גֵּרָר אוֹתוֹ. וְעַל הָאִשָּׁה שְׁמַצַּד הָעֵצָם, אָמַר אָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נִתְּתָ עִמָּדִי. לֹא קָרָא לָהּ אֲשֶׁתּוֹ, כְּמוֹ שְׁחוּהָ שְׁנָאֵמֶר בָּהּ וְיִקְרָא הָאָדָם שֵׁם אֲשֶׁתּוֹ חוּהָ, שֶׁהָאֲחֵרֶת הִיְתָה שְׁפָחָה שְׁמַצַּד עַץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, אֶחָד רָע וְאֶחָד טוֹב, וּמַצַּד שֶׁל עַץ הַחַיִּים שְׁנִיָּהֶם חַיִּים.

וּבִסְתְרֵי תוֹרָה חוּהָ ח' ו"ה, ח' חֲכָמָה, כ"ח מ"ה, הַכָּלֵל שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשָׁה, ח' הִיא כְּמוֹ הָאִם הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִיא הַשְּׁמִינִית לַעֲשֶׂר הַסְּפִירוֹת מִפְּטָה לְמַעְלָה, וְהַחֲכָמָה נוֹדַעַת בָּהּ, וְעֲלִיָּה נֶאֱמַר עַץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וּמֵהַצַּד שֶׁלָּהּ וַיִּפָּח בְּאִפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים, וְעֲלִיָּה נֶאֱמַר לִזְאֵת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָה זֹאת, וְלֹא הָאֲחֵרֶת שֶׁנִּטְלָה מִן הָעֵצָם, שְׁגִרְמָה לוֹ מוֹת, שְׁהָרִי הַשְּׁפָחָה גִּרְמָה, וַיִּדְּעוּ כִּי עִירְמָם הֵם, וּמִשּׁוּם זֶה וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָדָם וּלְאִשָּׁתּוֹ כְּתוּבוֹת עוֹר וְלִבָּשֵׁם.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלֵעָזָר: לָמָּה אָמַר בְּשִׁבְלָהּ כִּי מֵאִישׁ לִקְחָה זֹאת? הִיָּה לוֹ לוֹמַר כִּי מֵאָדָם, לָמָּה מֵאִישׁ? אֵלָּא מֵאִישׁ, שֵׁם א"ס וְשֵׁם י"ש. שֵׁם י"ש, זֶהוּ שְׁכָתוֹב לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ. שֵׁם אִם, כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא, וְהֵם אָב וְאִם, חֲכָמָה וּבִינָה, שְׁמִשְׁם נִטְלָה, וּמִשּׁוּם זֶה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָה זֹאת.

וְיֵשׁ לוֹ אַחֲרֵת שְׁנִקְרָאת בַּת זֹגוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב זָכָר וּנְקֵבָה בְּרֵאֵם וּבִבְרָךְ אֹתָם וְיִקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם. בֹּא וְרֵא, אָדָם הָרֵאשׁוֹן בְּדַמּוּתוֹ שֶׁל יְהוָה הוּא בְּרֵא, וּבְדַמּוּת שֶׁל עֵשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁהוּא יו"ד ה"א וְאִיו ה"א מֵהַצַּד שֶׁל יְהוָה, מֵצַד שֶׁל י" נִקְרָא אִשׁ, וּמֵצַד שֶׁל ח' הָעֲלִיּוֹנָה אֲשֶׁתּוֹ נִקְרָאת אִשָּׁה, אִם כָּל חַי, וּמֵהַצַּד שֶׁל ו"ה חוּהָ אֲשֶׁתּוֹ, וּמֵהַצַּד שֶׁל יו"ד ה"א וְאִיו ה"א חוּהָ נִקְרָאת אָדָם, וּבְכָל מַה שֶׁהִיָּה בְּדַמּוּתוֹ - לָקָה.

#### תקון ששים ונשה

בְּרֵאשִׁית, בְּרֵא שִׁית, זֶה אָדָם שְׁכּוֹלֵל שֵׁשׁ, וְהֵם שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת מֵהַצַּד שֶׁל הָעַץ שֶׁל טוֹב וְרָע, עֵצָם וּבָשָׂר, אִישׁ וְאִשָּׁה, שְׁנָאֵמֶר בָּהּ כִּי מֵאִישׁ לִקְחָה זֹאת, הָרִי אֲרֵבֶּה, אָדָם זָכָר וּנְקֵבָה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב זָכָר וּנְקֵבָה בְּרֵאֵם וְגוֹמֵר, הָרִי שֵׁשׁ, וּמִשּׁוּם זֶה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הֵן הָאָדָם הִיָּה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וְרָע וְגוֹמֵר, וּפְרָשׁוֹהוּ הָרֵאשׁוֹנִים, כְּאֶחָד מִמְּלֹאכֵי הַשָּׁרֵת.

בֵּין כֵּךְ בֹּא אֲלֵיָּהוּ וְהַזְדַּמֵּן אֵלָיו, וְאָמַר: רַבִּי, כְּאֶחָד מֵהֶם הִיָּה לוֹ לוֹמַר, אִם עַל מְלֹאכֵי הַשָּׁרֵת הִיָּה אוֹמֵר, מַה זֶה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ? וְעוֹד, הִיָּה לוֹ לוֹמַר הֵן אָדָם, מַה זֶה הָאָדָם בְּתוֹסֶפֶת ה' אֵלָּא ח' שֶׁל הָאָדָם הִיָּה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ, לֹא כְּתוּב יְהֵא (הוּא), אֵלָּא הִיָּה, אַחַת מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן יְהוָה, כְּאַחַת מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת שֶׁהִיא ו'.

וַעֲתָה פֹּן יִשְׁלַח יְדוֹ, זו י', אִם זָכָה וְלָקַח גַּם מֵעַץ הַחַיִּים, זו ו' (ה'), וְאֵכָל וְחַי לְעֹלָם זֶה ו', חַי וְדַאי, כְּשֶׁה' הִיְתָה יְחִידָה מִמֶּנּוּ, נִכְנָסָה בֵּין טוֹב לְרָע, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּצָּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶת הָאָדָם, שְׁתֵּי יְצִירוֹת, טוֹב וְרָע, לְדַעַת (וְנֶאֱמַר בָּהֶם וַיִּפָּח בְּאִפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים, וְזו ח' לְדַעַת טוֹב וְרָע, לְדַעַת) מַה שֶׁהִי



גורמים לעשות, ומשום זה נכנסה ביניהם.

אחר שחטא האדם של היצירה, נפרדה ה' העליונה והסתלקה ממנו, ומשום שלא חזרה אליו אמר, אם זכה ולקח גם מעץ החיים, ואכל וחי לעלם, ועץ החיים הזה היה נטוע בעץ הגן, ומשום שלא זכה לאכל ממנו, מה כתוב בו? וישלחו יהו"ה אלהיים מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם, אותו שנאמר בו ויצר יהו"ה אלהיים את האדם עפר מן האדמה, שלא היה כדאי להיות בגן התורה, כיון שלא שמר בה את עץ הדעת טוב ורע באסור והתר, ועבר על מאמר רבונו, שאם היה שומר שלא יעבר על מאמר רבונו, ולקח גם מעץ החיים, שנאמר בו תורת חכם מקור חיים לסור ממקשי מות, עץ חיים היא למחזיקים בה, וזהו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם, גם - לרבות הנקבה, פרי האילן, פרי צדיק.

ועוד, הן האדם היה כאחד ממנו, אמרו המלאכים הקדושים, כדי שיהיה הוא כאחד ממנו, כמו שאמר הנחש והייתם כאלהיים ידעי טוב ורע, וזהו לדעת טוב ורע, זה גרם לו את המות, שאם זכה לאכל מעץ החיים, שהוא עץ חיים היא למחזיקים בה, מה כתוב בו? ולקח גם מעץ החיים וגומר.

אמר רבי שמעון: אוי להם לאותם שמניחים מלעסק בתורה, שנאמר בה ולקח גם מעץ החיים, ובמצוותיה שהן פרי האילן, שנאמר בו ואכל וחי לעלם, והולכים אחר אלו שמפנים אותם מצד הנחש הקדמוני, שאומרים להם, השתדלו במלאכים שממנים על הכוכבים והשמש והלבנה, ועל אלו שממנים על רוחות ושרים, להיות כאלהיים ידעי טוב ורע, ועליהם נאמר כה אמר יהו"ה למזבחים ולמקטרים לככבים ולמזלות ולשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר לא צייתי, וזהו שצוה הקדוש ברוך הוא את האדם, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגומר, ובלעם הרשע היה מתעסק עם זה, ודור אנוש ודור המבול ודור הפלגה, והקדוש ברוך הוא עקר אותם מהעולם הזה ומהעולם הבא, וזהו כי ביום אכלך ממנו מות תמות, מות - בעולם הזה, ותמות - בעולם הבא, והחטא הזה גרם את חרבן בית המקדש וגלות ישראל בין אמות העולם ונהרגו מהם.

שכל אחד היה מזבח ומקטר, והיו יורדים החילות שלמעלה, וכשהיה הנביא מיסר אותם, מה כתוב בהם? ולא שמעו לקול נביא וחזקה, ובמה היה מיסר אותם הנביא? היה אומר להם שיהיו בתשובה, ואם לא - ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, והם היו מזלזלים בו, והיו אומרים, אנו השבענו את אלו שממנים על המטר וכפינו אותם להוריד מטר, והקדוש ברוך הוא החליף להם את הממנים בשליחותם בשבילם, והרג אותם, והחריב את בית המקדש בשבילם, וגלו ישראל לבין אמות העולם, וזהו החטא של אדם שגרם לו הנחש מיתה לו ולאשתו, שפתה אותם באותו העץ. זהו שכתוב כי יודע אלהיים וכו', ומשום זה צוה הקדוש ברוך הוא לאדם. במה שהרשית התבונן, אין לך עסק בנסתרות.

אמר רבי אלעזר: במה היו יורדים החילות הללו? אמר לו: בני, מה אתה חושב, שהיו יורדים? ודאי זהו סוד העץ של עץ הדעת טוב ורע, שלא עתיד הקדוש ברוך הוא לגלותו מפרסם לעולם, אלא בין החברים, עד שיבא הדור של מלך המשיח. אמר לו: כיון שהוא התגלה בין החברים מה הוא? אמר לו: בני, ממראה מתניו ולמעלה היה טוב, ממראה מתניו ולמטה היה רע, גבוה נצח היה מכיר בו, וכך עשה את העלם שלו, ובו נודע העץ של טוב ורע, זהו שכתוב ראשה ראשו של זהב טוב, חזו וזרועותיו של כסף. עד כאן מצד הטוב, ומשום זה אמר של זהב טוב, ממראה מתניו ולמטה רע, זהו שכתוב מעיו ונרכותיו של נחשת, מצד של הנחש הקדמוני.

ומהאילן הזה יורדות נשמות הערב רב, שהם ערבוניה של טוב ורע, וכמה נימים תלויות מהעץ הזה, שהם צבא השמים, שממנים על הכוכבים והמזלות, וכלם מערבים טוב ורע, והיו הענפים תלויים מהצד הזה ומהצד הזה, אלו ממיתים ואלו מחיים, אלו שדים מצד השמאל, ואלו מלאכים מצד הימין, והיו יודעים כל הגונים של ענפי האילן שהם מזלות וכוכבים, והיו לוקטים עצבים כמו של הגונים הללו, והיו עושים דמיות כפי אותו המזל שהיו רוצים להוריד אותו, כמו טלה או שור או בתולה או תאומים, שהוא צורת אדם דו פרצופים, שהיא דמות של נקבה, או סרטן או ארנה או מאזנים או עקרב או קשת או גדי או דלי או דגים, והיו מקטרים להם בעצבים הללו בכל צורה, לכל אחד כפי הצורה שלו למעלה, וכך היו דמיות של צורת חמה ולבנה ושבעה כוכבי לכת, והיו מקטרים לכל צורה שהיו רוצים להוריד לעולם, ומשום זה נאמר עליהם כה אמר יהו"ה למקטרים ולמזבחים לככבים ולמזלות ולשמש או לירח או לכל צבא השמים אשר לא צייתי.

אמר לו: מה זה למזבחים? אמר לו: לכל דמות היו עושים, שנוטלים בהמות או עופות כפי אותו המזל והיו זובחים עליהם, וזהו למזבחים, והיו מורידים אותם ומדברים עמהם, והיו עושים רצונם, והיו משתחוים להם ומאמינים בהם. אמר לו: במה היו מורידים אותם? אמר לו: בני, היו יודעים את כל השמות של השם המפרש והיו משיבעים אותם, ואחר כך מכניסים את השם המפרש בפה של הדמיות הללו והיו מדברים, וזהו סוד הכתוב והוצאתי את בלעו מפיו. נפל השם המפרש, ומיד נפל

הצ'לם על פניו. אמר לו רבי אלעזר: וכי איך היה שם הקדוש ברוך הוא מדבר בהם? אמר לו: בני, על זה נאמר לא תשא את שם יהוה אלהיך לשווא כי לא ינקה וכי. אמר לו: וכי יכול אדם ללמד את שם הקדוש ברוך הוא לחנם? אמר לו כן.

ובגוון זה מי שמוציא מרשות היחיד ומכניס ברשות הרבים, או שמוציא זרע ממנו מאות ברית קדש ומכניס לרשות נכריה, כאלו זה נטע האילן של טוב ורע, ומשום זה בן שנטע בזונה או שפחה או גויה או נדה, נאמר לא תעשה לך פסל, ועל בת שנעשתה בגוון זה נקראת מסכה, ועליהם נאמר ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וגומר, ושם בסתר. מה זה בסתר? בסתרו של עולם, ומשום זה אמר הקדוש ברוך הוא לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב, וכך פרשוהו החכמים, לא תעשון אתי פדמות שמש שמשמים אותי (לפני) במרום לציר בסתר שלי שום ציור או דמיון, שכל מי שציר למעלה את הקדוש ברוך הוא בסתר (שהיא שכנתו הכלולה מעשר ספירות) שום ציור וצלם ודמות כמו שפצירים בשמש ששלו, נשמתו מתלבשת באותו צלם כשיוצאת מן העולם הזה, וקול יוצא אליה: את הצלם הזה תשרפו באש, ומשום זה אמר הקדוש ברוך הוא, ואל מי תדמיני ואשונה יאמר קדוש, ואל מי תדמיני א"ל ומה דמות תערכו לו.

ובני, ודאי כל מי שמוציא מרשות הרבים ומכניס לרשות היחיד או מרשות היחיד ומכניס לרשות הרבים, כאלו ערב את שם הקדוש ברוך הוא בעבודה זרה ועשה עץ של טוב ורע, וזהו הסוד של היה מוציא בלעו מפיו, שבו היה אומר צלמו של נבוכדנצר אנכי יהוה אלהיך, ובשביל זה לא תשא את שם יהוה אלהיך לשווא, ועתיד הקדוש ברוך הוא לעקר את העץ הזה מן העולם ולשרף אותו בגיהנם. זהו שכתוב וזהו החסן לנערת וגומר.

אמר לו רבי אלעזר: אם כן, אסור לעם להשתמש בשום מלאך ולא בשם בעולם אחר שיש ערבוניה. אמר לו: בני, לא כך, שהרי אמר הקדוש ברוך הוא לאדם, מכל עץ הגן אכול תאכל, מעץ הדעת טוב ורע לא תאכל. אמר רבי אלעזר: זה היה קדם שחטא, אחר שחטא וירד ממקומו והתערב בעץ של טוב ורע. אמר לו: ודאי כך הוא, ובזמן שישראל הם בגלות, כאלו הם מערבים באילן של טוב ורע, ומשום זה פרשוהו הקדמונים, וישראל בגלות עובדים עבודה זרה, בטהרה הם.

אבל אלו שיודעים את האילן של הקדוש ברוך הוא. שהוא עץ החיים הנטוע בגן שלו שהיא שכנתו, שנאמר בה לא יגרד רע, יכולים להוריד פח משם לשכנתו בלי ערבוניה כלל בכל מצוה ומצוה, הוא עץ פרי עשה פרי למינו, נטוע בגן בלי ערבוניה כלל, ומשום זה אמר למינו, אבל עץ הדעת טוב ורע לא נאמר בו למינו, אבל מערב מין בשאינו מינו, ובשבילו נאמר שדך לא תזרע פלאים וכי, שעטנו לא יעלה עליך.

אשרי הוא שמעלה את האמונה של הקדוש ברוך הוא, שהיא שכנתו הכלולה מעשר אמירות, במחשבה אחת, בראון אחד בלי ערבוניה כלל, שכל ספירה וספירה נטועה בו, והיא הגן שכל הספירות בה, הן אחד, וכל אחד עושה בה פרי למינו, היא מין שכל אחד ואחד לא מוציא ממנה זרעים החוצה, כך צריך אדם שלא יוציא זרע מחוץ לבת זוגו, שהיא המין שלו והיחוד שלו, ובאותו זמן שצריך אדם ליחד את הקדוש ברוך הוא עם שכנתו, צריך להפשיט ממנו כל המחשבות שהן קלפות, שנאמר בהן רבות מחשבות בלב איש, ולהעלות את השכינה במחשבה אחת. זהו שכתוב ויצת יהוה היא תקום, כמו שאדם שמתיחד עם בת זוגו ומתפשט מלבושיו להיות עמה אחד, זהו שכתוב והיו לבשר אחד, כך צריך להפשיט ממנו כל המחשבות האחרות בזמן שמיחד את הקדוש ברוך הוא בכל יום פעמים שמע וישראל יהוה אלהינו יהוה אחד.

#### תקון ששים ושבעה

בראשית ברא אלהים, זה מטטרו"ן, שברא אותו הקדוש ברוך הוא קדמון וראשית לכל צבא השמים שלמטה, וזהו אדם הקטן, שהקדוש ברוך הוא עשה אותו בדמות וציור של מעלה בלי ערבוניה, ועליו נאמר תוצא הארץ נפש חיה למינה, והוא עץ פרי עשה פרי למינו, כמו שלמעלה. אוי למי שעושה ערבוניה למעלה ולמטה, שזהו אילן של ערבוניה, ערבוניה מעץ המות, בגלל זה נקרא מטה, שמתהפך לנחש להלקות בו את הרשעים, ומיהו שהופך אותו? הקדוש ברוך הוא ששולט עליו, והרי פרשוהו.

אמר לו רבי אלעזר: אבא, כיון שהקדוש ברוך הוא היה יודע שהאילן הזה היה עתיד לגרום מיתה לאדם (ולכל הבריות שעתידות להיות אחריו), למה ברא את האדם שעתיד לחטא לפניו? אמר לו: בני, הדמות שלמעלה לא היתה שלמה עד שברא את האדם, שכן היה האדם שלמעלה (כלפי האדם שלמטה), כמו שהנשמה כלפי הגוף. וכמו שאין מעשה לנשמה ללא הגוף, כך היה צריך לעשות דמות למטה להוציא בו מעשה, והכל כמו (כמעשה) שלמעלה, אד"ם הוא להשובו קטן של חנו"ך תשע נקודות, הפעלה שלו, השכינה כלולה בכל (מכל) אותיות התורה, והכל כמו שלמעלה.

האדם שלמעלה לא היה שלם בלי נקבה, זהו שכתוב זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם, אדם זכר ואדם נקבה, וכשנברא האדם שלמטה שהוא נקבה, זהו שכתוב ויברא אלהים את האדם

בצלמו, השתלם הדמויות שלמעלה, וזהו סוד כי לא המטיר יהו"ה אלהי"ם וכו', ולמה? משום שאדם אין, ומשום זה מכרח היה אדם לברא אותו, להשלים בו את הדמויות שלמעלה, והנפקה באדם הזה היתה אחת. זהו שפתוב כי אחד קראתיו וגומר, וזה סוד הנשמה.

אחר כך אמר לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, זה הגוף, שהוא עבד שפחה כלול מטוב ורע, כדי שיהיה לו שָׂכָר וְעָנֶשׁ, ובשבילו אמר ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע, ואמר לו ובחרת בחיים, שאם לא נתנה בידו, לא היה לו שָׂכָר וְעָנֶשׁ והיה כבהמה, ועם כל זה הראה לו הקדוש ברוך הוא כל מה שארע לו, אם היה מטה כלפי חסד, שהוא כלפי זכות, או אם היה מטה בה כלפי חובה, שאם הקדוש ברוך הוא רצה במיתתו, לא היה מראה לו שני הדרכים שלו, שהם מות וחיים ביד לשון.

והראה לו שלא היה מערב טוב ברע, שהפרידם הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר ויבדל אלהי"ם בין האור ובין החושך, וסוד הדבר - והבדילה הפרכת לכם, וכך עשה הקדוש ברוך הוא בגוף האדם שרעפת, שהפריד בין הדרגות של העץ הטוב ובין הדרגות של העץ הרע, וצנה אותו שלא לערב טוב עם רע, כמו שנאמר וימנע הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו. הקדוש ברוך הוא צנה אותו להשמר ממנו, ואחר כך אמר האשה אשר נתת עמדי וגומר.

בינתים הנה זקן אחד הזדמן לו, ואמר: רבי רבי, הרי ראיתי פסוק שאומר בתורה אדם כי ימות באהל, והרי התורה היתה קדם שנברא העולם, וראיתי שהעולם קדם לאדם, שכל העולם וצרכיו נבראו קדם שנברא אדם, אם כך, מה התקנה שיש כאן? אמר לו: זקן, והרי כתוב שנשמות הצדיקים נקראו קדם שנברא העולם, כמו שנאמר בראשית ברא אלהי"ם, ואין ראשית אלא נשמה, שנאמר בה גר יהו"ה נשמת אדם, היא הנשמה של האדם שלמעלה. אלא יש אדם ויש אדם, יש אדם שהוא אדם של הנשמה, ויש אדם של הגוף, שנאמר בו אדם להבל דמה, ועליו נאמר אדם כי ימות באהל, ועליו נאמר ארור הגבר אשר יבטח באדם ויש בשר זרעו, וזה סמא"ל, אדם בלעל איש און, ויש לו שתי נקבות רעות, ועליהן נאמר ועל כל נפשות מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא, ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא, ואין אמו אלא השכינה, וכי לא נאמר בקדוש ברוך הוא ושכינתו הלא כה דברי פאש נאם יהו"ה, מה אש אינו מקבל טמאה, כך הוא לא מקבל טמאה. אמר לו: והרי כתוב את מקדש יהו"ה טמא, וזו שכינתו? אמר לו: ודאי שהקדוש ברוך הוא ושכינתו לא מקבלים טמאה, אבל כל מה שפסטיא את המקום שהיא שורה בו, נחשב לו כאלו עשה אותו, ומשום זה לאביו ולאמו לא יטמא, ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא ואין אמו אלא שכינה, וזה סוד מי שמכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, ומשום זה אמר ולא תחללו את שם קדשי, וזה אדני"י, שהוא רשות היחיד, שהוא יהו"ה יחידו של עולם, וזהו אדם.

(ומשום זה לאביו ולאמו לא יטמא, וזהו סוד מי שמכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, ומשום זה אמר) אדם כי ימות באהל, זה אדם בלעל, ומצד זה אדם רשע קרוי מת מעקר, לפני שנברא העולם, אבל לא נאמר על אדם שהוא מצד הקדשה, וכמה טפשים הם בעולם שאומרים, הרי הקדוש ברוך הוא זור על אדם שכימות, זהו שפתוב אדם כי ימות, ואיך אומרים שלא תהיה מיתה ממנו? או להם, טוב שלא נבראו בעולם, שאלו הם שמשונים אותם, משום את האדם שנקרא ישראל ואת האדם בלעל, ואומרים באדם טוב פחוטא, כלם שוים, יהיו כמוץ לפני רוח אלו הרשעים שאומרים כך, ומלאך יהו"ה דוחה מהם.

שיש אדם שהוא ישראל, ויש אדם שהוא מלאך, וזה מטטרו"ן, ויש אדם בדמות הקדוש ברוך הוא, שהוא אצילותו, וזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א, ואין לו בריאה ויצירה ועשיה, אלא אצילות, ובמקום הזה אין חטא ולא מות. זהו שפתוב לא יגרף רע, ועל האדם הבלעל הזה צנה הקדוש ברוך הוא שלא לאכל ממנו ושלא לערב אותו עם טוב, שזהו כמי שמערב כסף עם עפרת, וזה גורם בלבול בפמליא של מעלה, ומערב חשכה עם אור, מה שהקדוש ברוך הוא הפריד, כמו שנאמר ויבדל אלהי"ם בין האור ובין החושך.

ולא עוד, אלא מי שמכניס את זרעו בנדה או שפחה או גויה או זונה, כאלו מערב מה שהפריד הקדוש ברוך הוא, שפתוב ויהי מבדיל בין מים למים, שהם מי נדה למי טהרה, שזה אסור וזה מותר, וזה כשר וזה פסול, זה טמאה וזה טהרה, אלו הם ששת הסדרים שנתנה (בהם משנה) (למשה) להפריד בין טוב לרע, שעבר אותם אדם והדורות שבאו אחריו.

#### תקון שמונה וששים

בראשית ב' אלהי"ם, מה זה אלהי"ם? להט החרב המתהפכת לשמר את דרך החיים, מטה האלהי"ם ודאי, וזה מטטרו"ן, והרי בארנו שמתהפך מדיו לרחמים, ובו השתנו (נמצאו) כל הדמויות שלא דמו זו לזו. כשמתהפך ממימן לשמאל, הוא מראה פרצוף של שור. וכשמתהפך משמאל לימין, מראה פרצוף של אריה. וכשמתהפך משניהם למערב, מחזיר פניו ומתהפך לנשר (לאדם). וכשמתהפך

משניהם למזרח, שהוא באמצע, מתהפף לאדם (לנשר), מלמטה לנשר, אין דמות בעולם שלא נודעת בו. שנים עשר מזלות נראים בו, וכל הדמיות של המלאכים, והדמיות של הנשמות, והדמיות של כל מה שנברא בשמים ובארץ, (אינו דמות של אדם שלם בכל התקונים, אלא אם הוא) (כלא היה) כלול בשמים ובארץ ושמש וירח וכוכבים ומזלות והכסא והמלאכים וגו' עדן וגיהנם, מהצד של שניהם נתן היצר הטוב והיצר הרע. גו' עדן - מצא אשה מצא טוב, גיהנם - ומוצא אני מר ממנות את האשה, ושניהם בלב, לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו.

#### תקון ששים ותשעה

בראשית, ב' שנים, חכמה ויתבונה (ובינה), השלישית, יראת יהוה ראשית דעת, ובדעת הוא נאמר והאדם ידע את חנה אשתו, שאין זיוג אלא בדעת, שהוא העמוד האמצעי, היחוד של האב והאם, כך הוא למטה הצדיק היחוד של העמוד האמצעי עם השכינה שלמטה, ועל הגוף והבטת נאמר כי אייל דעות יהוה וגומר, ושניהם עדות, שאין עדות פחות משנים.

והבן הזה הוא היחוד של האב והאם, הוא העמוד האמצעי שנושא הכל, כמו ששמים וארץ נאמר בהם שהעולם עומד על עמוד אחד, כמו שנאמר וצדיק יסוד עולם, כך האב והאם סמוכים על העמוד האמצעי, והוא היחוד בין אם ובת כמו זה: הויה ובו נעשו ה"ה אחד אחד, שלש עשרה כאן ושלש עשרה כאן, והו' הוא יחוד של שתי אחריות, כמו זה: ויצר יהוה, זה הסוד של א' - י' למעלה, י' למטה, ו' באמצע.

היחוד של שניהם כלה וחמותה, (ה' מן אלהיים ו') (ה"י מן אלהיים ו' מלא), הפלל של שניהם ה"ה, אם ובת, ו' בין שתיהן, למעלה אין ערוה, ובמקום הזה אמר לא תדמה ליוצרך, למטה חוץ למקומו אמר לא תקרבו לגלות, והרי בארנו לעיל. ועוד מצאנו סוד עליון, ערוה ע"ר ו"ה, כש' בין ער, שהוא רע, נעשה עור, זהו שכתוב ויעש יהוה אלהיים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם, ועליהם נאמר ולפני עור לא תתן מכשול, שהרי רע מן עור, הוא ערוה שמפרידה בין ו"ה שהם אח ואחות, כשמתלבש עץ החיים בעץ של טוב ורע, זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב ורע, בזמן שהיא (נשזה) ער, בין הבן והבת לא תקרבו לגלות ערוה, לא תקרבו ו' לה', שלא יתגלה רע ביניהם, שהוא אחר, שעליו נאמר וסוד אחר אל תגל, ערוה תעור קשף, ער יח, רע בזמן שהוא בין ו"ה, אותו הרע לא תקרב י' עם ה'.

וזוהי קלפה של ערלה, ע"ר מן ערלה ר"ע, אדם חטא בזה, כמו שבארנו בעלי המשנה, אדם הראשון מושך בערלתו היה, וזה גרם עריות בעולם, ומשום זה ערוה תעור קשף, תעור הוא ערוה בהפוך אותיות, באיזה מקום? קשף, שהוא קשת הברית, שעליה נאמר ותלד רחל ותקש בלדתה, תקש"ש הוא קש"ת, (וסוד הדבר - בעצב תלדי בנים), ומשם אמרה חנה אשה קש"ת רוח אנכי.

וזוה סוד את קשתי נתתי בענן, ופרשוהו החברים, דבר שמקיש לי כתוב בו מוקש, שבזו היה מוקש לאדם הראשון, כמו שבארנו אדם הראשון היה מושך בערלתו, ומה ששמר אותו הוא בהקש בשתפות עמי, בדיוקן שלי, עליה נאמר ויברא אלהיים את האדם בצלמו, משום שמי ששומר את הברית זוכה למלכות, הרי הוא בהקש לי בשתפות עמי, ואם לא שמר אותו, חוזר קש"ש, קשה לו, קשה לאות ה', ועל הקש הזה נאמר ובית עשו לקש, והוא לקש"ש בהפוך אותיות שק"ל, והוא שקל לצדיקים ששומרים ברית שקל הקדש. אוי לו למי שלא שומר אותו, ואשריו מי ששומר אותו. ומי ששומר את הברית הוא, היא עד עליו - ע' מן שמע, ד' מן אחד. ואם לא שומר את הברית, פורח ממנו הקוף של ד' מן אחד ונשאר אחר, (עד ער).

והאדם ידע וכו', קם זקן פתח ואמר: רבי רבי, ועד כאן לא היה אדם ידע את אשתו? אלא בזמן שחטא הסתלקה השכינה ממקומו, וכך פרשוהו בעלי המשנה, שבזמן שאין שכינה במקומה, אסור בתשמיש המטה, משום שעליה נאמר וישתחו ישראל על ראש המטה, ומאיזה מקום הסתלקה? מימין ושמאל ששם היתה, וזהו סוד העבור (ס"א ויעבור) ע"ב רי"י, חסד וגבורה, ולא לחנם פרשוהו בעלי המשנה הנותן מטתו בין צפון לדרום יהיו לו בנים זכרים, והוא גרם שתסתלק אותה מטה משם, כך הוא מסתלק מתשמיש המטה, ואחר שקבל עניו, חוזרת המטה למקומה. באותו זמן, והאדם ידע את חנה אשתו.

ועוד והאדם ידע את חנה אשתו, יש ידיעה לטוב ויש ידיעה לרע, כמו וידעו כי עירמם הם, וכמו ואת ערום וערוה, ערום מתורה שבכתב, וערוה מתורה שבעל פה.

ועוד והאדם ידע, כמו ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, כך אדם ידע שגרם הפרידה בין הקדוש ברוך הוא ושכינתו, שאדם חטא במחשבה, וחנה חטאה במעשה, באותו מקום שנאמר בו ישראל עלה במחשבה, באותו מקום שנטלה נשמתו בדרך אצילות שם חטא, וחנה במעשה שלו, שהיא הכח שלו, כ"ח האותיות של מעשה בראשית, והכל חכמ"ה, כ"ח מ"ה.

וְעוֹד וְהָאֲדָם יָדַע, יָדַע חֶטְאוֹ בְּמָה? בְּקִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַתֵּהָר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן, מִשּׁוּם שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר כִּי מִשְׁרָשׁ נָחַשׁ יָצָא צִפְעָה, וְזוֹ הִזְהֶמָה שֶׁהִטִּיל הַנָּחַשׁ בְּחֹנֶה, וְהָיָה יוֹדֵעַ זֶהֱמָתוֹ שֶׁהִתְפַּשְּׁטָה עַד קִנֵּי חוֹתָן מִשָּׁה, וְכִשְׂרָאָה אֶת הַגִּלְגּוּל וְהִתְשׁוּבָה שָׁלוֹ שָׁם, אָמַר קִנִּיתִי אִישׁ אֶת יְהוֹיָה, אִזּוֹ יָדַעְתִּי אוֹתוֹ שֶׁקִּנִּיתִי אוֹתוֹ בְּקִנֵּי חוֹתָן מִשָּׁה, וְהִרְוַחְתִּי אוֹתוֹ שָׁם, וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר קִנִּיתִי אִישׁ אֶת יְהוֹיָה, וְזֶהוּ סוּד שֶׁל וַיִּכְּן רֹאשִׁי רָשָׁעִים קִבְּרִים וְבָאוּ וְכוּ'.

אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן: זָקֵן זָקֵן, וְלָמָּה טָרַח הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּהֶם לְהִבְיֵא אוֹתָם בְּגִלְגּוּלֵי? אָמַר לוֹ: בְּשִׁבְלֵי כְבוֹד הַצְדִּיקִים, שֶׁיַּעֲבֹר הַחֶטָּא מִבְּנֵיהֶם, שְׂעֵד שְׁקִינָה שָׁב בְּתִשְׁבּוּבָה, הַפָּגֶם שֶׁל אָדָם לֹא הִשְׁתַּלֵּם, וְלָכֵן לְכַבֹּדוֹ טָרַח הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקִינָה, וְכֵן בְּכָל הַרְשָׁעִים שֶׁהֵם בְּנֵי צְדִיקִים.

אָמַר לוֹ: מַה הִזְהֶמָה שֶׁהִטִּיל נָחַשׁ בְּחֹנֶה? אָמַר לוֹ: זֶה לִילִיית טָפָה סְרוּחָה, הִיא הִזְהֶמָה, וְהִיא שְׂאוֹר שְׂבַעֲסָה, שֶׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר מִי מַעֲכָב? שְׂאוֹר שְׂבַעֲסָה, וְהוּא הַפְּרִי שֶׁל סַמְאִ"ל, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל, זֶה מוֹיָת, שֶׁנֶּאֱמַר עָלֶיהָ רַגְלֶיהָ יָרְדוּת מוֹת, וְהִיא טָפָה רָעָה, זֶהֱמָה שֶׁל אֵל אַחֵר, סֵם הַמּוֹת זֶהֱמָה וְעָרְלָה שֶׁל עֵץ הַמּוֹת, וּבִגְלָלָהּ פֶּרֶשׁוּהָ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה אָדָם הָיָה מוֹשֵׁךְ בְּעָרְלָתוֹ.

וַתּוֹסֶף לָלֶדֶת אֶת אֲחִיו אֶת הַבֵּל. פֶּתַח וְאָמַר: תִּסְף רוּחַם וְיָגוּעוּן וְאֵל עֶפְרָם וְשׁוּבוּן. כָּאֵן רְמוּז הַגִּלְגּוּל שֶׁל הַצְדִּיקִים, וְהִרָאָה לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַגִּלְגּוּל שֶׁלוֹ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, אִיךָ הָיָה הוֹלֵךְ מִצְדִּיק לְצְדִּיק, עַד שִׁשִּׁים רְבּוּא, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְאוֹתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּשָׁגֶם הוּא בִּשְׂרָ, בְּשָׁגֶם זֶה הַבֵּל, וּפְרִשׁוּהָ הָרַאשׁוֹנִים בְּשָׁגֶם זֶה מִשָּׁה, וּמִיָּד שְׂרָאָה שְׂעֵתִידָה תוֹרָה לְהַנְתֵּן עַל יָדוֹ, הוֹסִיפָה בְּגִלְגּוּלָהּ כְּמָה קִרְבָּנוֹת לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכְמָה תְּפִלוֹת וּבִקְשׁוֹת, וְזֶהוּ וַתּוֹסֶף לָלֶדֶת.

וּמִשּׁוּם זֶה נֶאֱמַר בּוֹ דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא, וְאֵין דוֹר פְּחוֹת מִשְׁשִׁים רְבּוּא, וְלִמְעָלָה דוֹר הוֹלֵךְ זֶה ו', שְׂעוּלָה לְשִׁשִּׁים רְבּוּא בְּשֵׁשׁ סְפִירוֹת, וְהֶאֱרָךְ לְעוֹלָם עֹמֶדֶת, זֶה שְׂכִינָה, שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לוֹ, וְהִיא הַשְּׂעָה שְׂעוּמֶדֶת לוֹ, וּבְשִׁבְלֶיהָ נֶאֱמַר אֵין מִזֵּל הַיּוֹם גּוֹרֵם, אֶלָּא מִזֵּל הַשְּׂעָה גּוֹרֵם, וְלֹא לְכָל אָדָם עוֹמֶדֶת הַשְּׂעָה, שֶׁהִי יֵשׁ אָדָם צְדִיק שֶׁאֵין הַשְּׂעָה עוֹמֶדֶת לוֹ, שֶׁלֹּא עוֹמֶדֶת הַשְּׂעָה אֶלָּא לְבַעֲלָהּ, וּמִהַשְּׂעָה הַזֹּאת בְּנִים חַיִּים וּמִזוֹנוֹת לְאָדָם, וּמִשּׁוּם זֶה פֶּרֶשׁוּהָ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, בְּנִים חַיִּים וּמִזוֹנוֹת לֹא בְּזָכוֹת הֵם תְּלוּיִים, אֶלָּא בְּמִזֵּל תְּלוּי הַדָּבָר. מַה הַמִּזֵּל שֶׁלָּהּ? בְּעָלָהּ, וְלִבְעָלָהּ אֵין מִזֵּל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ אֵין מִזֵּל לְיִשְׂרָאֵל, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהַכֵּל תְּלוּי בְּמִזֵּל, אֶפְלוֹ סֶפֶר תוֹרָה שֶׁבַּהִיכָל, הִיכָל - שְׂכִינָה הַתְּחִתוֹנָה, סֶפֶר תוֹרָה - צְדִיק.

וַיִּשְׁנִים עֶשֶׂר מִזְלוֹת הֵם, וְהֵם ו', (שְׁנִמְצָא ו') (שְׁנִמְצָאוּ מִהָאוֹת א'), וְזֶה הַסּוּד שֶׁל נְאִי"ו, וְא' שֵׁם ו' עֲלִיוֹנָה שֶׁהוּא הַמִּזֵּל הַעֲלִיּוֹן שְׂעוּלָה בְּמַחְשָׁבָה, שֶׁהוּא א' שֵׁם, ו' שֵׁל הָאֱמָצַע שֶׁל אוֹת א הוּא הַמִּזֵּל שֶׁל הַכֵּל, שְׂעוּלָה בְּאוֹת י' הַעֲלִיוֹנָה, שֶׁהִיא בְּרָאשׁ הָאוֹת א, וְכִשְׂעוּלָה בְּמַחְשָׁבָה, נֶאֱמַר יִשְׂרָאֵל עָלֶיהָ בְּמַחְשָׁבָה, שֶׁהִיא י' שֵׁעַל רֹאשׁ הָא', וּמִשּׁוּם זֶה אֵין מִזֵּל לְיִשְׂרָאֵל, (וְשֶׁהִי בְּמַחְשָׁבָה עוֹלָה, וְכָל מִזֵּל הוּא מִמֶּנָּה עַל שְׂעָה מִשְׁנִים עֶשֶׂר מִזְלוֹת), שֶׁהוּא הַמִּזֵּל שֶׁל הַכֵּל, וְכָל הַמִּזְלוֹת תְּלוּיִים מִמֶּנּוּ שֶׁהֵם ו' ו', שְׁמִמְנִים עַל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שְׂעוֹת, שֶׁהֵם ה"א ה"א. אֲשֶׁרִי הוּא מִי שְׂעוּמֶדֶת לוֹ הַשְּׂעָה.

שֶׁהוּא גִלְגּוּל שֶׁל כָּלֶם, זֶה י' שֶׁהוּא גִלְגַּל, וְעַם ו' נַעֲשֶׂה גִלְגּוּל, שֶׁהוּא בְּסוּד שֶׁל ס"ו מִן יְסוּד, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כֹּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לִיעֲקֹב מִצְרִימָה שְׁשִׁים וְשֵׁשׁ, לְהַתְּעוֹרְרוֹת הַעֲמוּד הָאֱמָצַעִי שְׁשִׁים, לְהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל הַצְדִּיק וְשֵׁשׁ, וְהַכֵּל נִרְמָז בְּצְדִיק שֶׁבּוֹ גִלְגּוּל. וְעוֹד יְסוּד, שֵׁם יו"ד, שְׂמִתְגִּלְגַּל בּוֹ וְנָח בּוֹ מִכָּל הַגִּלְגּוּלִים שֶׁהִתְגִּלְגַּל, וּמִשּׁוּם זֶה וְיָכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה, וְאוֹת ו' שֶׁל גִלְגּוּל בּוֹ עוֹלָה הַצְדִּיק לְשִׁשִּׁים רְבּוּא, בְּצְדִיק הֵם שֵׁשׁ, וּבְעֲמוּד הָאֱמָצַעִי עוֹלָה לְשִׁשִּׁים, וּבִבְתָּר עֲלִיוֹן שֶׁהוּא א עוֹלָה לְשִׁשִּׁים רְבּוּא, וְזֶהוּ דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא.

אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְהִרִי הַזָּקֵן אָמַר שֶׁהַגִּלְגּוּל הוּא בְּיְסוּד, וְשֵׁם י' שְׂמִתְגִּלְגַּל בּוֹ וְשׁוֹרָה עָלָיו וְנָח בּוֹ מֵאוֹתָהּ טָרַחַת הַגִּלְגּוּל שְׂטָרַח בְּשִׁשָּׁה זְמַיִם, שְׂעוּלִים לְשֵׁשׁ בָּאוֹת ו', וְלְשִׁשִּׁים בִּי שֵׁשׁ פְּעָמִים עֶשֶׂר, וְלִשְׁשֵׁת אֲלָפִים בְּאֵלֶף, וְלְשִׁשִּׁים רְבּוּא בְּכֶתֶר עֲלִיוֹן, וְזֶהוּ דוֹר הוֹלֵךְ וְדוֹר בָּא וְהֶאֱרָךְ לְעוֹלָם עֹמֶדֶת.

וּבְכָל זְמַן שֶׁבָּא וְהוֹלֵךְ, הַשְּׂעָה עוֹמֶדֶת לוֹ, זֶהוּ שְׂכִתּוֹב וְהֶאֱרָךְ לְעוֹלָם עֹמֶדֶת, שְׂלִזָּה בֵּת זוּגוֹ עוֹמֶדֶת לוֹ בְּכָל מִקּוֹם וּבְכָל גִּלְגּוּל וּבְכָל שְׂעָה, אֵף עַל גֵּב שְׂהוֹלֵךְ וּבָא בְּכִמָּה גִלְגּוּלִים, זֶהוּ צְדִיק וְטוֹב לוֹ, וְלִמִּי שֶׁשְׂעָתוֹ לֹא עוֹמֶדֶת לוֹ, אֶלָּא שְׂעָה אַחֶרֶת שְׂאִינָה בֵּת זוּגוֹ עוֹמֶדֶת לוֹ, וְזֶהוּ צְדִיק וְרַע לוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָוּהָ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, כָּל מִי שֶׁדוֹחֵק אֶת הַשְּׂעָה, הַשְּׂעָה דוֹחֵקתוֹ.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר: וְהִרִי רַבִּי פֶּדֶת צְדִיק גְּמוּרָה הָיָה, וְלָמָּה לֹא נָפַל בְּשְׂעָה שֶׁלוֹ שֶׁהִיא בֵּת זוּגוֹ בֵּן גִּילּוֹ? אָמַר לוֹ: בְּנֵי יֵשׁ גִּלְגּוּל שְׂמַחִיב אוֹתוֹ שְׁנוּפֵל בְּמִזְלוֹ שֶׁהוּא בֵּן גִּילּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָתָהּ תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם, שֶׁהִיא שְׂעָת הַמְּזוֹן, שְׂעָת הַחַיִּים וְהַבְּנִים, וְיֵשׁ גִּלְגּוּל שְׂמַחִיב אוֹתוֹ שֶׁלֹּא נוֹפֵל בְּשְׂעָה שֶׁל הַמְּזוֹנוֹת שֶׁהִיא בֵּת גִּילּוֹ, אֵף עַל גֵּב שְׂעָה כְּמָה זְכוּת בְּעוֹלָם, וּמִשּׁוּם זֶה פֶּרֶשׁוּהָ בְּעָלֵי הַמִּשְׁנָה, בְּנִים חַיִּים וּמִזוֹנוֹת, הַדָּבָר לֹא תְלוּי בְּזָכוֹת, אֶלָּא הַדָּבָר תְּלוּי בְּמִזֵּל, שֶׁהַגִּלְגּוּל גּוֹרֵם לוֹ כְּאֵלּוֹ שֶׁהַדָּבָר תְּלוּי בְּמִזֵּל.

וּמַה שֶׁנֶּאֱמַר, אִם רָצִיתָ שְׂאֲחָרִיב אֶת הָעוֹלָם אֲחִזּוֹר וְאֶבְרָא אוֹתוֹ וְאֶפְשָׁר שֶׁנִּפְלָתָ בְּשְׂעָת הַמְּזוֹנוֹת, כִּךָּ

שמעתי, בודאי שכל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו, זה גוף האדם שנקרא עולם קטן, ומשום כך נאמר, אם רצית שאחריב את העולם, ואביא אותו בגלגול אחר, ואולי שנפלת בשעת המזונות.

בינתיים הרי זקן הזקנים, עתיק העתיקים, יורד אליו ואומר, העולם שלכל צדיק זו השכינה, כשהסתלק ממנה העמוד האמצעי ונשארת חרבה, ובשבילה נאמר תרצה שאחריב את העולם? שכל ספירה וספירה נקראת גלגל, ועם ו' הוא גלגול, ושש ספירות באותיות עולים לששים רבוא, וזהו דור הולך ודור בא, ואין דור פחות מששים רבוא, והאריך לעולם עמדת, זו השכינה.

שהיא נקראת אולי, ועליה נאמר כל זה ואולי שזוכה לשעה של המזונות, ועליה נאמר על אובל אולי, שכבר התחייב קדם שיבא לעולם, שהיא השכינה התחתונה, וזה התחייב בספירה שהיא למעלה ממנה. עד שהתבקש לאותו מקום שנטלה נשמת האדם, אין לו תקנה בשכינה התחתונה, שהיא השעה של כלם, ומשום זה השעה לא עומדת לו, ואם תלוי במזל העליון, אפלו שיעשה כמה זכיות, לא בזכות הדבר תלוי, שהרי הוא מחייב מלמעלה. אמר רבי שמעון: מכאן משמע הגלגול תלוי בשכינה, שהיא במינו, אבל אם אחרת יקח לו, אם אותה רוח תבא בגוף אחר, שהרי אינו ממנו, מה כתוב בו? עומדת לו שם השעה, והיא בת זוגו. אמר: ודאי שהשעה עומדת לו, שהיא בת זוגו שהתגלגלה עמו, אם לא עומד בו, שארה כסותה וענתה לא יגרע. שארה - זה הגלגול הראשון, שאר בשור, כסותה - כי היא כסותה לבדה היא שמלתו לעורו, זה הגלגול השני, וענתה - האדם היחיד שלו, שהוא הגלגול השלישי.

אמר רבי שמעון: זקן זקן, פתח בדברים יותר, שהרי דברך סתומים. אמר לו אותו זקן: שארה זה המזון מצד הימין, שממש כל המזון בא, זהו שכתוב פותח את ידי ומשביע לכל חי רצון.

כסותה מצד השמאל, שהיא כסות עינים, שממש העירות לשמאל, משום שצד השמאל שם הפנים, זהו שכתוב מצפון תפתח הרעה, ומשום זה נאמר ביצחק ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות, ושם צריך כסוי, ומשה באותו שנהאמר בו ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים, ומשום זה ציצית ותפליו הם הכסוי שלה. זהו שכתוב כי היא כסותה לבדה היא שמלתו לעורו, (ובעור של תפליו כסותה לבדה היא שמלתו לעורו), בעור של תפליו כסותה על ארבע כנפות כסותה אשר תכסה בה.

וענתה מצדו של העמוד האמצעי, שהוא ישראל שמע ישראל, לשם היחוד שלה. זהו שכתוב ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף, שהן כל אלה יפעל אי"ל פעמים שלוש עם גבר.

האב, שהוא חכמה, בשלש אלה יורד בגלגול, ודרי כתוב באדם וחוה שעלו למטה שנים ויורדו שבע. אמר, ודאי כך הוא, שהם אדם וחוה, קין ותאומותו, הבל ושתי תאומותיו. וקין, משום שלהבל היו שתי תאומות ולו לא היתה אלא אחת, קנא להבל, וזה גרם לו, כי שבע יפול צדיק וקם, שחטא בשכינה שהיא בת שבע, ומשום זה נפל בשבע, שהאשה גרמה לו מיתה, וזו הירידה שלו שירדה השכינה התחתונה ממקומה.

ואחר שנשרש בה (שהשתמש בזה) האילו, וירדה לשם הנביעה לעשות פרי, שהוא פריה ורביה, זה גרם אדם שנברא בדמותו, שהסתלקה הנביעה מן השכינה התחתונה ומשבע הדרגות שלה. לאחר שיורדו לשם, הפל עלה למקומו, וזהו סוד וקם.

וימה היתה הנביעה שהסתלקה ממנו? הוי' שהסתלק עד אין סוף, שהוא המזל העליון, שירד לו ו' שהוא האבא למקומו, ולאחר כך העלה האב כל בנו למקומו. (שהורידם שהוא האב לבנו, ואחר כך עלה האב מבנו למקומו).

(כל זה מיותר) (שהיא השעה שעומדת לו, אשרי מי שעומדת לו ולא דחוקה לו השעה, כמו שבארוה, כל הדוחק את השעה, השעה דוחקתו. ודרי רבי פדת שדחקה לו השעה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: האם תרצה שאחריב את העולם, ואפשר שתפל בשעה של מזונות? אמר לו המנוחה הקדושה: למה כל זה? אמר לו: זה סוד גדול שמעתי, שאדם שבא בגלגול והתחייב לרבנו לפני שיבא לעולם, אף על גב שיעשה כמה זכיות, לא בזכותו הדבר תלוי, שהרי מזל גרם לו, ומה שאמר האם תרצה שאחריב את העולם ואפשר שתפל בשעה של מזונות - בודאי כך שמעתי, שלכל צדיק וצדיק יש עולם בפני עצמו, וזה גוף האדם שנקרא עולם קטן, ומשום זה אמר, האם תרצה שאחריב את העולם ואביא אותו בגוף אחר, ואפשר שתפל בשעה של מזונות? אמר לו: ודרי כתוב, אם אחרת יקח לו שארה כסותה וענתה לא יגרע וזהו כל אלה יפעל אי"ל וכו' ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף. אמר לו: ודאי התגלה כאן סוד עליון, כמו שבארוהו בעלי המשנה אשתו דומה לגופו, ונמצא שהיא החיים שלו. זהו שכתוב ראה חיים עם אשה אשר אהבת, עץ חיים היא למחזיקים בה, והיא פרנסתו, זהו שכתוב ארך אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וכו', וממנה בנים חיים ומזונות. ע"כ).

וכנגד הגלגולים האלו, שנוי מקום ושנוי השם ושנוי מעשה, שנוי כמו שהקדוש ברוך הוא, שבו נאמר הנה יהיה יוצא ממקומו, וכשיצא, משתנה מדיו לרחמים ומרחמים לדיו, כמו שבארוהו בעלי המשנה, לא כשאני נכתב אני נקרא. בעולם הבא, שהוא מקומו, נכתב ביהו"ה ונקרא ביהו"ה. בעולם

הזה נכתב ביהו"ה ונקרא באדני"י. זה שנוי מקום מחוץ למקומו, שהוא העולם הבא. בעולם הבא אין שנוי, זהו שכתוב אני יהו"ה לא שניתני, נכתב בשם יהו"ה ונקרא בשם יהו"ה, יהו"ה נקרא רחמים, מחוץ למקומו משתנה ונקרא אדני"י ונקרא דין, וזה סוד עומד מכסא רחמים ויושב על כסא דין.

שנוי השם זה מצפ"ץ, שהוא בא"ת ב"ש - יהו"ה. שנוי מעשה זה שבת, שצריך כל בלאחר יד, כל שהוא צדיק, אחר יד שהיא השכינה, זה שנוי מעשה, ובזמן שהוא בלאחר יד אין שם השתתפות, שנאמר בו כל הכורע כורע בברוך. השועל בזמנו, השתתף לו, שבזמן שהוא בלאחר יד, נעשה זנב, ועם כל זה שאמר כשהשועל בזמנו, השתתף לו במקומו, אבל מחוץ למקומו הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים.

שהרי צדיק גמור, אף על גב שיורד מדרגתו ונעשה זנב לאריות, עליו נאמר לא ראיתי צדיק נעזב, מה זה הזנב שלו? הקוף שהוא של האות ד' מן אח"ד, שהיא י' קטנה, השכינה התחתונה, עליו נאמר כי שבע פול צדיק וקם.

בא וראה, גלגול האות ו' הוא שיוצא בשעתו, שעליו נאמר מזל שעה גורם, כמו שבארנוהו אין מזל יום גורם אלא מזל שעה גורם. מה כתוב באברהם כשבא בגלגול? וישכם אברהם בבקר אל המקום. ובשביל להקדים את יצחק, מה כתוב בגלגול? ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, וצא אל השדה, משום שנאמר בו מי יתנני במדבר מלון אורחים. האחד הקדים לחפש בה בבקר, והשני הקדים לחפש בה בערב. מה כתוב ביצחק? ויפגע במקום, פגע בה. אשרי מי שפוגע כמו יצחק, שעליו נאמר וילך שם, ואותה לינה היא לינה, מיד שפגש בה, ויפגעו בו מלאכי אלהים, ועם כל זה שפגע בה, היה שומר אותה, ולא התאחד עמה עד שבא בעלה, וזהו וילך שם כי בא השמש, שבשבילו ויזרח לו השמש, שהוא משה שבא בו בגלגול רוחו של משה, ומשום זה יצחק ומשה היו עומדים בדרגה אחת בעמוד האמצעי, אבל זה בגוף וזה בגשמה, ומשום זה אין השעה עומדת לכל אדם, שהיא שכינה בלי בעלה.

ומשום זה כשדחקה השעה לרבי פדת, ואמר אם תרצה שאחריב את העולם, ואפטר שתפל בשעה של מזונות, ואולי שתפל, מה זה ואולי? אלא ואולי אם רוצה הקדוש ברוך הוא שתפל בשעה של מזונות, שהרי אשתו עשתה, ואולי אם רוצה בעלה שהיה עומד מה שהיא עושה בלי רשות של בעלה.

וכגון זה אין השעה עומדת, שהיא השכינה, לאותו אדם, אלא אם יבא בגלגול באותו האיש של אותה שעה, וסוד הדבר - בזאת יבא אחרון אל הקדש, ובלי בעלה נאמר ואל יבא בכל עת אל הקדש, והזר הקרב יומת, ואין מיתה אלא עניות, והזר הזה אינו בזר אחר של מוסר, אלא זר מבעלה.

אשרי מי שפוגש בשעה שנגררה מששת ימי בראשית, שלכל נשמה יש עת וזמן בגלגול, כמו שאמר קהלת לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים, וזו שכינה תחתונה שהיא זמן ועת לכל ספירה וספירה ולכל גלגול וגלגול, והיא עדן ועדנים וחצי עדן, עדן של כל העדנים? יפה, אבל מה זה וחצי עדן? אלא כמו פלג המנחה, בשמאל נחלקת לדן ובמין רחמים, ונשלמת בעמוד האמצעי, וכשנחלקת למין ולשמאל נאמר בה לאסתר מה בקשתך עד חצי המלכות ותעש, והוא כ"ח יהו"ה, חצי שלה יד ימין, וחצי שלה יד שמאל, וכנגד שניהם הזכיר בה קהלת עשרים ושמונה פעמים עת. זהו שכתוב עת ללדת ועת למות עת לטעת וכו', והן ארבע עשרה ארבע עשרה, יד ימין רחמים: ללדת, לטעת, לרפוא, לבנות, לשחוק, לרקוד, כנוס אבנים, לחבוק, לבקש, לשמור, לתפור, לדבר, לאהב שלום. יד שמאל לדון דין: למות, לעקור, להרוג, לפרוץ, לבכות, ספוד, להשליך אבנים, לרחוק, לאבד, להשליך, לקרוע, לחשות, לשנא, מלחמה. יד ימין היא פשוטה לקבל שבים, שכתוב ובני ישראל יצאים ביד רמה, ימין יהו"ה נאדרי בכח, יד ימין - רחמים, יד שמאל - דין, שכתוב הנה יד יהו"ה הויה, יד יהו"ה היתה בם להקם.

ומשום זה יש עת רצון, ונאמר בה בזאת יבא אחרון אל הקדש, ויש עת של דין שנאמר בה ואל יבא בכל עת אל הקדש, ומשום זה הם עשרים ושמונה ימים של הלבנה, ארבעה עשר ימים היא שלמה, וארבעה עשר חסרה, ומי שנוולד בימי השלמות הוא שלם בבנים בחיים ובעשר, במזונות בשמחה בשלוה בבנין, בכל ארבע עשרה עתות - טוב, ומי שנוולד בזמן שהיא חסרה בכל ארבעה עשר ימים אלו, הוא חסר בכלם, הוא עני מספן, בלי מזונות ובלי חיים, ומי שנוולד באמצע, יהיה בינוני.

וכל זה מי גורם שנוולד בראש או בסוף או באמצע? זה גלגולו שמחזיב אותו, (ומי גורם זה שנוולד שם? משום שמזלו גרם שהתחזיב מלמעלה) לפני שבא לעולם, ומשום זה אמר לרבי פדת, שאם תרצה שאחריב את העולם? (ומי שנוולד בחסרון הלבנה בכל ארבעה עשר הימים, הוא חסר, שמזלו גורם, ולאדם הזה קשים לו מזונותיו בקריעת ים סוף) (ואפטר שתפל בשעת מזונות, שלאדם הזה שנוולד ב"ד שמאל, קשים מזונותיו בקריעת ים סוף, שמזון הנשמה - תורה, מזון הגוף - לחם. בין בזה ובין בזה קשין מזונותיו), משום שהם מצד הדין שנגרר בדין שהוא אדני"י, ומי שנגרר ברחמים שהוא יהו"ה, אין מזונותיו קשים, ומזון הנשמה - תורה, מזון הגוף - לחם מחמשת המינים.

ומי שהוא מצד של אדם שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, נאמר בו וירדו בדת הים וכו', שולט בפל כמו שנגרר בשמים ובארץ ובים, ועליו נאמר מה שהיה כבר הוא, מה שהיה קדם שיבא לעולם הזה,

כמו שנגמר אין כל חדש תחת השמש, כבר הוא מחיב להיות בעולם הזה, כמו שנגמר בטרם אצרך בבטן ידעתי. ואשר להיות כבר היה, ואשר הוא להיות בעולם הזה כבר הוא מחיב להיות קדם שיבא לעולם לכאן בגלגול.

והאלהים יבקש את נרדף, זה הכל שהוא נרדף מקו, וקם קין והרג אותו, זהו שכתוב ויקם קין אל הכל אחיו ויהרגהו, ויקם ודאי, שהיה הכל עליו, וקם קין ויהרגהו. קין נקרא על שם שקנא לאחיו, משום שראה כבודו וכחו למעלה, שקרנו התעלה למקום של עתיק הימים, שנגמר בו ועתיק הימים יושב וכו', וקרנו היה מבכורות צאנו והתקבל לו ברצון.

אמר לו, אם כן שקרנו התקבל, למה נתן כח לקין להרגו? (בגלל זה יש הכל אשר נעשה על הארץ וגומר, למה?) אמר לו, כאן ודאי יש סוד עליו, שהוא היה בדרגה של עץ הדעת טוב ורע שחטא בו, ובמה שחטא בו קבל עינו בעולם הזה, ובאותו קרבו שהתקבל ממנו, נצל מענו של אותו העולם, ששני ענשים היה מחיב, אחד למעלה ואחד למטה, זהו שכתוב כי ביום אכלך ממנו מות תמות. אמר לו, והרי אדם היה שחטא בצע הזה? אמר לו, מעשה אביו היה לו ומת. אמר לו, כי ביום אכלך ממנו מות תמות כתוב. אמר לו, באותו היום הציץ ומת.

אמר רבי שמעון: בשביל זה כתוב יש הכל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים וגומר, וכאן נרמז צדיק ורע לו רשע וטוב לו. צדיק ורע לו כאן נרמז, יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים, וזה הסוד של צדיק שקורה לו כמעשה הרשעים, לא שהוא רשע ולא כן רשע, אלא כמעשה הרשעים, שחטא כמעשה הרשעים, שהם סמא"ל ונחש, קרה לו מעשה שלהם, וזהו הסוד של פקד עון אבות על בנים, משום שמעשה אבותיהם בידיהם, זה גרם להכל מיתה, ומת בלי בו, ומשום זה הלך בגלגול. שיין של משה הוא שיין, משם הרויח שיין (שיין), זהו שכתוב כי שת לי אלהים ורע אחר תחת הכל כי הרגו קין, תחת הכל ודאי, שהכל רכב עליו, ונעשה שת הרבה לו, והיא הסיום של אלפא ביתא, ומשום זה תחת הכל.

הכל הלב, ועליו נאמר הלב רואה, והוא ה' ממשה, והלב הוא לשמאל, שהוא אלהים, הלב מבין, והוא סתר הבנין ונפלה בגללו, ומשום זה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים, משום ששם היה שחטא באלהים, שהוא אלהים של מעשה בראשית, וזהו שחטא כמעשה. לבת אש, בת המלך שחטא בה, והתביש, כסה אותו בשלו (בכחו) בשת, ומה שהיה שת, התחבר עמו ב' ונעשה בשת, וזהו יר"א בשית. ועוד שת בא"ת ב"ש הם אב, שית לאחר שזכה באות יו"ד, ברא שית, והיא יו"ד שנגמר בה יהו"ה קנני ראשית דרכו, שהיא עשרה דורות, והשיב אותה למקומה, נקראת בראשית, ומשם זכה לתורה שנתנה על ידו.

והי' הו' היא מנעקב וי' מישראל, י' מאדנ"י י' מיהו"ה, שיין ממשה היא משת, שם הרויח אותה, וכשהלך לשם הרויח שם שתי אותיות ש"ם, וכשהלך עשרה דורות עד אברהם, הרויח שם ה' שלו, ונקרא מש"ה, וסוד הדבר - מוליד לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם, ובה הוציא את בניו מן הגלות, ובה הכה את המצרים. זהו שכתוב הנה יד יהו"ה הוזה, ה' חמש אצבעות, ובה בקע את הים, וזהו בוקע מים מפניהם, ובה עתיד להיות בוקע את ים התורה מימין. אותו הזמן, מה שהיה לשמאל בלב היה הכל, שהוא הלב, הכל התעלה לימין, ומשם עלה למח שהוא חכמה, שהרי הלב הוא האם העליונה, שעליה נאמר הלב מבין, ולאחר כך ירד על הארץ להוריד תורה על הארץ.

ומשום זה יש הכל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, זה אדם והכל, שזה חטא במחשבה ובמעשה, וזה חטא במחשבה ובמעשה, במחשבה היא י', עליה נאמר וינסו אותי זה עשר פעמים, ומשום זה, כשפא אדם בגלגול באברהם, התנסה בו בעשרה נסיונות, ומשום שחטא כמעשה כשהתגלגל ביצחק, נתנסה במעשה. באברהם נתנסה במחשבה, וביצחק במעשה, נעקב כולל את שניהם. מהצד של יצחק קרא לו יעקב, ומצד של אברהם, ששם המחשבה, קרא לו ישראל, שהאב התגלגל באברהם שהוא לימין, והאם ביצחק שהוא לשמאל, ויעקב משום שהוא כולל את שניהם, את האב ואת האם, נאמר בו ישראל עלה במחשבה בכתר עליו, שהוא המחשבה הסתומה, וכשפא אדם, הצטרף באברהם, והתפשטו שרשיו בארץ, וסוד הדבר - מצרף לכסף וכור לזהב. מצרף לכסף - זה אברהם, וכור לזהב - זה יצחק, ובוחן לבות יהו"ה - זה יעקב, אין ספירה שלא התגלגל אדם עליו, שהוא יו"ד הי"א וא"ו הי"א, כ"ח מ"ה, חכמה ודאי, כדי לצרף וללבן את האדם שברא בדמותו למטה והאציל בו את אצילותו, וכל הטרחה שלמעלה לא היתה באדם אלא בגלל האצילות שלמעלה, שזה תלוי בזה.

אמר רבי אלעזר: אם כן, מה זה וישוב לימי עלומיו, (ומשום זה ישראל עלה במחשבה? אמר לו: מנין לנו שאברהם שם במחשבה? אמר לו: לא לחנם תקנו בעלי המשנה הרוצה להחכים דברים, שהיא חכמה והיא מחשבה, באברהם התלבן אדם, וביצחק הצטרף, וסוד הדבר - מצרף לכסף וכור לזהב.



מִצָּרָף לְכֶסֶף - זֶה אֲבִירָהּ, וְכוּר לְזָהָב - זֶה יֶחֱזֶק, וּבִחוּן לְבוֹת יְהוָה - זֶה יַעֲקֹב, וְהוּן כָּל אֵלֶּה יַפְעֵל אִ"ל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, מַה זֶּה וַיָּשׁוּב לִימִי עֲלוּמִיּוֹ?.

אָמַר לוֹ: לֵאמֹל שֶׁהִיא קִישׁ יָמִים וְהִתְיַבְּשׁוּ עֲנָפָיו, קִצְצוּ אוֹתוֹ וְהִצְמִיחַ בְּשָׂרָיו, שְׁקִמּוּ מִמֶּנּוּ עֲנָפִים חֲדָשִׁים כְּבִרְאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּעֲלוּמִיּוֹ, וְזֶהוּ וַיָּשׁוּב לִימִי עֲלוּמִיּוֹ, וְזֶה הָיָה הַחֲלוּם שֶׁרָאָה נְבוֹכַדְנֶצַּר בְּחִלּוּמוֹ, עַץ גָּדוֹל וְתִקְיָה, וּבִסּוֹף חֲלוּמוֹ הָיָה אוֹמֵר גְּדוּ הָאֵילָן וְקִצְצוּ אֶת עֲנָפָיו, וְאַחֵר אָמַר, בְּרַם עֲקֹר שְׂרָשָׁיו בְּאֶרֶץ הַשָּׂאִירוֹ, וְאֵין אֵילָן כָּאֵן אֵלָּא אָדָם עֲלִיוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כִּי הָאָדָם עַץ הַשָּׂדֶה, וְאֵת הָעֵץ הָיָה נֹטֵעַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֶמֶה דּוֹרוֹת וְלֹא הִצְלִיחַ.

(עַד שֶׁנֹּטַע אוֹתוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִרְכִּיב אוֹתוֹ בְּשִׁלְשֵׁת הָאֲבוֹת וְהִצְלִיחַ שָׁם, וּמִשׁוּם זֶה הוּן כָּל אֵלֶּה יַפְעֵל אִ"ל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר. מִיָּד שֶׁהִצְלִיחַ שָׁם וְאַחֲזוּ שָׁם, הִתְפַּשְּׁטוּ שְׂרָשָׁיו עַל הָאֶרֶץ, שֶׁהִיא הַשְׂכִּינָה, וְהִתְעַלּוּ עֲנָפִים בְּכָל הַרְקִיעִים וּבְכָל הַמְּרֻכְבוֹת שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת וְהַמְּלָאכִים וְחִיּוֹת וְשִׂרְפִים וְאוֹפָנִים, עַד שֶׁחִזַּר כְּבִרְאשׁוֹנָה (עַד אֵין סוֹף), וְהָרִי פָּרְשׂוֹהָ שֶׁעַץ הַחַיִּים מִהֶלֶךְ תִּ"ק שָׁנָה, גָּדוֹל הָאֵילָן וְתִקְיָה וְרוּמוֹ מְגִיעַ לַשָּׁמַיִם, וְחִזּוֹתוֹ לְסוֹף כָּל הָאֶרֶץ, וּמִמֶּנּוּ יִזוֹן כָּל בֶּשֶׂר. כָּל בְּנֵי הָאָדָם שְׁלֹמֶטָה. בְּאוֹתוֹ זְמַן הִתְגַּדֵּל הָאֵילָן כְּמוֹ מִקְדָּשׁ, זֶהוּ שְׁכִתּוֹב גָּדוֹל הָאֵילָן וְתִקְיָה וְכוּ'. חֵית הַבַּיִת אֵלּוֹ חֵיּוֹת הַקְּדֻשָּׁה, צִפְרֵי הַשָּׁמַיִם אֵלּוֹ הַנְּשָׁמוֹת, וּמִמֶּנּוּ יִזוֹן כָּל בֶּשֶׂר לְמִטָּה, שֶׁבְּזִמְנוֹ שֶׁחָטָא אָדָם וְהָיָה מְקַצֵּץ בְּנִטְעוֹת, כְּבִיכּוֹל כָּאֵלּוֹ עֲקֹר חֵיּוֹת וּמְלָאכִים וְשִׂרְפִים וְאוֹפָנִים מִמְּקוֹמָם, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁמְקַבֵּל תְּפִלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיד אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפִים יִגִּיד דְּבָר. מַה זֶה יִגִּיד דְּבָר? בְּתִפְלוֹת וְהִזְכִּיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל.)

וְהִרְכִּיב אוֹתוֹ עַד אֶלֶף דוֹר, כְּמוֹ שֶׁהַשְׂכִּינָה שֶׁהִיא עוֹלָה לְאֶלֶף דוֹר בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת, שֶׁבָּהֶם עוֹלָה עֶשֶׂר פְּעָמִים מֵאָה, עַד שְׁעוֹלָה בָּהֶם לְאֶלֶף דוֹר, וּמִיָּד שֶׁהִצְלִיחַ הָאֵילָן בְּאֶרֶץ, יָרַד הָאֵילָן מִלְּמַעְלָה, שְׂרָשָׁיו בְּאֶרֶץ שֶׁהִיא הַשְׂכִּינָה, וְהִתְגַּדֵּלוּ שָׁם עֲנָפָיו עַד אֵין סוֹף, וְהִתְפַּשְּׁטוּ בָּהּ שְׂרָשָׁיו עַד אֵין תְּכִלִּית. בְּאוֹתוֹ זְמַן הִתְגַּדֵּל הָאֵילָן כְּמוֹ מִקְדָּשׁ, זֶהוּ שְׁכִתּוֹב גָּדוֹל הָאֵילָן וְתִקְיָה, וְרוּמוֹ מְגִיעַ לַשָּׁמַיִם, וְחִזּוֹתוֹ לְסוֹף כָּל הָאֶרֶץ, וּמִמֶּנּוּ יִזוֹן כָּל בֶּשֶׂר. כָּל בְּנֵי הָאָדָם שְׁלֹמֶטָה. בְּאוֹתוֹ זְמַן הִתְגַּדֵּל הָאֵילָן כְּמוֹ מִקְדָּשׁ, זֶהוּ שְׁכִתּוֹב גָּדוֹל הָאֵילָן וְתִקְיָה וְכוּ'. חֵית הַבַּיִת אֵלּוֹ חֵיּוֹת הַקְּדֻשָּׁה, צִפְרֵי הַשָּׁמַיִם אֵלּוֹ הַנְּשָׁמוֹת, וּמִמֶּנּוּ יִזוֹן כָּל בֶּשֶׂר לְמִטָּה, שֶׁבְּזִמְנוֹ שֶׁחָטָא אָדָם וְהָיָה מְקַצֵּץ בְּנִטְעוֹת, כְּבִיכּוֹל כָּאֵלּוֹ עֲקֹר חֵיּוֹת וּמְלָאכִים וְשִׂרְפִים וְאוֹפָנִים מִמְּקוֹמָם, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁמְקַבֵּל תְּפִלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיד אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפִים יִגִּיד דְּבָר. מַה זֶה יִגִּיד דְּבָר? בְּתִפְלוֹת וְהִזְכִּיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל.)

אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלֶעָזָר: בּוֹדָאִי שֶׁעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים הֵיוּ תְלוּיִים בְּאָדָם הַרְאִשׁוֹן, וְלֹא לְחִנּוּם פְּרִשׁוֹהָ בְּעֵלֵי הַמִּשְׁנָה לְעוֹלָם יִרְאָה הָאָדָם עַל עֲצָמוֹ כָּאֵלּוֹ כָּל הָעוֹלָם תְּלוּי עֲלָיו, אֲבָל אָדָם שֶׁטָרַח עָלָיו הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְגּוּל וְלֹא הִצְלִיחַ בְּמִקְוֵמוֹ, עוֹקֵר אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ וְשָׁם אוֹתוֹ בְּמִקְוֵם אַחֵר וּמִשְׁנָה לוֹ מְקוֹם, וְסוֹד הַדְּבָר - וְעַכְשָׁנָה אַחֵר יִקַּח וְטַח אֶת הַבֵּית, וְזֶה שְׁנוּי מְקוֹם (כְּאֵן חֲסֵר). אִם הִצְלִיחַ, מוֹטֵב, וְאִם לֹא הִצְלִיחַ, עוֹקֵר אוֹתוֹ מִשָּׁם וּמִרְכִּיב אוֹתוֹ בְּמִקְוֵם אַחֵר וּמִשְׁנָה אֶת שְׁמוֹ, וְזֶה שְׁנוּי הַשֵּׁם. אִם הִצְלִיחַ, מוֹטֵב, וְאִם לֹא הִצְלִיחַ, עוֹקֵר אוֹתוֹ מִשָּׁם, וְזֶהוּ וְנִתַּץ אֶת הַבֵּית אֶת אֲבָנָיו וְאֵת עֲצָיו, וְנוֹטַע אוֹתוֹ בְּמִקְוֵם אַחֵר, וּמִשְׁנָה מַעֲשֵׂיו מִכָּל מַה שֶׁהִיא בְּרִאשׁוֹנָה, וּמִכָּל הַצִּיּוּרִים שֶׁלּוֹ מִשְׁנָה כְּנִי וְהִתְשַׁלַּחְהוּ.

הוּן כָּל אֵלֶּה יַפְעֵל אִ"ל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר, הַקְרָקַע שֶׁנֹּטַע אוֹתוֹ שָׁם וְהִצְלִיחַ, וּמִתְפַּשֵּׁט עֲנָפָיו וְשְׂרָשָׁיו עַד אֶלֶף דוֹר, זֶה הַשְׂכִּינָה, וְזֶה שְׁנוּי מַעֲשֶׂה, וְעַד כְּמָה פְּעָמִים? עַד אֶלֶף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר דְּבָר צָנָה לְאֶלֶף דוֹר, וְעֲלָיו נֶאֱמַר הָאֶלֶף לֶךְ שְׁלֹמָה, וְהֵם אֶלֶף עוֹלָמוֹת, שֶׁנֹּטַע אוֹתוֹ עַד שֶׁמְצִלִּים וּמִרְכִּיב אוֹתוֹ שָׁם, וְסוֹד הַדְּבָר - וְעֵשֶׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים, לְמִי לְאֶהֱבָיו, וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתָיו לְאֶלֶף דוֹר.

אָמַר לוֹ: וְיִמָּה לְרִשְׁעִים? שֶׁהָרִי כְּתוּב וּבִכּוֹן רִאִיתִי רִשְׁעִים קִבְּרִים וְבָאוּ וְכוּ', מַה תֵּאמַר בָּהֶם? אָמַר לוֹ: שֶׁמִּעֲתִי בָהֶם סוֹד, יְפוֹל מִצָּדָף אֶלֶף וְגוֹמֵר, כִּף אָמַר לוֹ בְּרַמּוֹ. אָמַר לוֹ: אִם כֵּן, מַה זֶה אֲשֶׁר קִמְטוּ וְלֹא עָת וְגוֹמֵר? אָמַר לוֹ: אֵלּוֹ תִּשַׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה דּוֹרוֹת שֶׁהִתְקַמְּטוּ וְהִסְתַּלְקוּ קִדְּם זְמַנָּם, וְזֶהוּ אֲשֶׁר קִמְטוּ וְלֹא עָת, שֶׁהִסְתַּלְקוּ קִדְּם זְמַנָּם וְזָרַק אוֹתָם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל דוֹר וְדוֹר, זֶהוּ נִהַר יוֹצֵק יְסוֹדָם, וְזֶהוּ הַסּוֹד שֶׁאֵין בּוֹ דּוֹד בָּא עַד שֶׁיִּכְלּוּ כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁבְּגוּף, וְאֵז עֲתִידִים חֲדָשִׁים לָבֹא. בִּינְתִים הִסְתַּלַּק הַזָּקֵן, וְאָמַר רַבִּי שֶׁמֶעוֹן לְחִבְרִים: חִבְרִים, וְדָאִי זֶהוּ זָקֵן הַזָּקֵנִים, הָאָדָם הָעָלִיוֹן. אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַסּוֹד הָיָה הִתְגַּלָּה בּוֹ.

(נוסח אחר וזה לשונו והוא מכתב יד)

מַעֲשֶׂה הָיָה, שֶׁאָדָם אֶחָד חָגַר בְּלִי רַגְלִים מִצָּא שְׁנֵי חֲכָמִים שֶׁלֹּא הָיוּ בְּכָל הַדּוֹר חֲכָמִים כְּמוֹתָם. פָּגַשׁ בָּהֶם אוֹתוֹ חָגַר, אָמַר לָהֶם: שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם חֲכָמִים, (שֶׁמִּעֲתִי עֲלֵיכֶם שְׁאֵתָם חֲכָמִי הַדּוֹר), לֵאמֹן אֲתֵם הוֹלְכִים? אָמְרוּ לוֹ: לְמִקְוֵם פְּלוּנִי. וְעַרְב שָׁבַת הָיָה. אָמַר לָהֶם: אֵף עַל גֵּב שְׁאֵתָם רֹכְבִים עַל בְּהֵמוֹת שְׂרָצוֹת הָרֶבֶה, וְאֵנִי חָגַר בְּלִי רַגְלִים, אִם אֲתֵם רֹצִים, אֵנִי אֶקְדִּים לְתִשָּׁן לָכֶם אֶת הַשְּׁבַת. תִּמְחֹהוּ. אָמְרוּ לוֹ: וְהִלָּא אֲתֵם חָגַר, וְאֵיךְ אֲתֵם יְכוֹל לְהַשִּׁיג אֶת הַבְּהֵמוֹת שְׂרָצוֹת הָרֶבֶה? אָמַר לָהֶם הַשֵּׁם שֶׁל מִ"ב אוֹתִיּוֹת וְדִלַּג לָהֶם תִּ"ק פְּרָסָה בְּרָגַע אֶחָד.

מִצָּאוּ אֶת עֲצָמָם עַל פִּי מַעְרָה אַחַת, וְשִׁלְחוּ לְשִׁמְאֵל עִם כָּל מַעֲדֵנֵי הָעוֹלָם עָלָיו, וּמִנּוּרָה בְּדָרוֹם עִם שְׁבַע גִּירוֹת עָלֶיהָ, וּמִטַּט כֶּסֶף וְזָהָב וְאַבְנִים יְקִירוֹת בְּמַעְרָב בֵּין צִפּוֹן לְדָרוֹם, וְכִסָּא בְּמִזְרָח, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת תַּלְמִידִים עַל אוֹתוֹ הַשְּׁלָחוֹן. אַחֵר שֶׁכָּלֵם אָכְלוּ, וְאוֹתָם הַחֲכָמִים עָמְם, קָם אוֹתוֹ חָבֵר וּפָשַׁט אֶת עֲצָמוֹ מֵאוֹתוֹ הַגּוּף בְּלִי הַרְגֵלִים, וְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוּף שֶׁפָּנּוּ זוֹהָרִים כְּזֶהֶר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ וְכוּ', וּפָנּוּ

תלמידיו מאירים כפוכבים לעולם ועד, והיו פותחים ספר קהלת, וקוראים בו הכל הבליים אמר קהלת כו', והיו חוזרים כמה פעמים. אמרו לו אותם חכמי הדור: וכי שלמה לא עשה פסוק אחר בקהלת? הכניס אותם אותו שנגאח חגר בדרך, לשבעה היכלות מפסוק וזהב ואבנים יקרות, ובהיכל שבעה כסאות של ארבע חיות, ושם יונה של פסוק ונעטר זהב על ראשה, וכתוב בה כל מי שלא מכיר את ההבליים הללו, עליו כתוב והזר הקרב יומת. מיד שראו כך אותם חכמי הדור את שכתוב באותה העטרה, חזרו לאחור. אמר להם אותו שנגאח עליהם כחגר: וכי עליכם נאמר שאתם חכמי הדור? אינכם אלא טפשי הדור, ולא ראיתם בכל למודיכם כי בי חשק ואפלטוהו, עד ארץ ימים אשביעהו, לעולם שכלו ארץ, אלו ההבליים של קהלת הם בסוד של שבעה שמות, שבהם ארבעים ושנים אותיות, כנגד שבעה ימי בראשית שיש בהם עשר אמירות ושלשים ושנים אלהיים, והם ארבעים ושנים, ועליהם לב, שנאמר בהם אלהיים האלהיים, והינו וגבוהים עליהם, אלו שבע תבות אבגית"ץ, עליהם נאמר שרפים וגומר. והשם הזה הוא סגלתו לכסות את הנשמה, כשעולה למעלה בכל לילה להעיד על המעשים הטובים של אדם, ממלאכי חבלה ומכיל המזיקים והרוחות וליליו ושידיו, ובהם פורחת למעלה, בשתי אותיות מכל שם תכסה פניה מהם, ובשתי אותיות תכסה רגליה, ובשתי אותיות פורחת למעלה, ואף כך לרוח, ואף כך לנפש, ויש שם בן מ"ב בצורת חותם שענה נכתב, ויש שם מ"ב בצירור של דמות המלך חקוק על החותם, ויש שם מ"ב שהוא דמותו ממש, שם מ"ב שהוא דמותו, הוא יהו"ה, יו"ד ה"א וא"ו דל"ת, ה"א אל"ף, וא"ו אל"ף וא"ו, ה"א אל"ף, שם מ"ב שהוא החותם הוא אהי"ה אשר אהי"ה, ציור מ"ב בשענה זה אבגית"ץ.

והרשעים נשמתם של השדים ומהמזיקים, ולא פועלים בהם אלא כשוף ועובדי שדים כמותם, משום שהרשעים כל השמות וכל ההיוו"ת של הקדוש ברוך הוא וכל המלאכים שונאים אותם, ומשום כך לא מועיל לא קמיע ולא שמות קדושים ולא מלאכים, שלא תופס אלא מין במינו, ומשום זה לא תזרע פרמך פלאים, שנאמר בהם כי כרם יהו"ה צבאו"ת וגומר, צבאו"ת הנקדה שלו יהו"ה, עליו נאמר רק באבותיך חש"ק, חל"ם שב"א קמ"ץ, והם זרע אברהם יצחק ויעקב, ורגתם חסד, הכהן הגדול, גבורה - לוי, ישראל - העמוד האמצעי, משום שחל"ם כתר על תפארת, קמ"ץ חכמה על חסד, ובו הרוצה להחכים ידרי, ובחכמה אשרי המחכה לתחית המתים, חכמה מחכ"ה. כמו כלם והשתטחו לפניו וכו'.

פתח במקדש ואמר, יש הכל אשר נעשה על הארץ וכו'. בא וראה, שמעתי שהיה מעשה באיש אחד מאותם בעלי קבים שהיה הולך בדרך, פגש בשני חכמים בעלי הדור, בעלי חכמת התורה. אמר להם: שלום עליכם חכמים, שמעתי עליכם שאתם חכמי הדור, לאן אתם הולכים? אמרו לו: למקום פלוני. וערב שבת היה. אמר להם: אני הולך לשם, (אלף) ואסדר לכם מקום בית מושבכם, אם אתם רוצים. אמרו לו: והרי אנו עם סוסיים ואתה בלי רגלים, ואיך יתכן שיהיה זה? אמר להם: אף על גב שאתם רוכבים על בהמות הרבה, ואני חגר בלי רגלים, אם תרצו, אני אקדים לסדר לכם את השבת. תמחו. בינתים החזירו ראשיהם אליו וראו אותו שהיה רץ כמו כוכב שביט. עשה להם קפיצה, ומצאו את עצמם על פי מערה כהרף עין. [אמר להם השם של מ"ב אותיות, דלג להם חמש מאות פרוטות ברגע אחד, מצאו כו'.]

אמר להם: חכמים, הכניסו. נכנסו אחריו למערה בתוך מערה, עד שנכנסו לפרדס אחד, והיה שם אותו בעל קבים מתפשט מאותו הגוף, והיה מתלבש בגוף אחר שפניו היו מאירים כשמש, והיה יושב על פסא של מלכות, ושלש מאות תלמידיו תחת הפסא לרגליו, והיו קוראים הכל הבליים אמר קהלת, והיו קוראים פסוק זה פעמים בלי חשבון. אמרו להם אותם חכמים בעלי הדור: מה זה, וכי אין פסוק אחר בספר קהלת? מיד קם אותו בעל הקבים שהיה יושב על פסא, ואחז בידיהם, והכניס אותם לשבעה היכלות, ובכל היכל היה כתוב הכל הבליים, ובהיכל השביעי היה נשר ועטרה בפיו, ודמות יונה באותה עטרה, והיה כתוב בעטרה: כל מי שלא מכיר את ההבליים הללו ובסוד שלהם, עליו נאמר והזר הקרב יומת. מיד הם חזרו לאחור. אמר להם אותו בעל הקבים: אתם חכמים בעלי הדור? שהלכתי אחריכם עד כעת לדעת את חכמתכם, ובודאי שאינכם חכמים, שודאי שבפסוק הזה עשיתי כל הבנין הזה, ובו הייתי טס את העולם בטיסה אחת, ופעם אחת בשנים, ופעם בשלש, ופעם בארבע, ופעם בחמש, ופעם בשש, ופעם בשבע, ואנו בארץ הזו כלנו הולכים על קבים, והפסוק הזה ירשתי מאבא, ואבי מאביו, עד כל הדורות. נתן להם ממון רב ושם אותם במקומם כהרף עין.

ומשום זה יש הכל אשר נעשה על הארץ. אמרו לו החברים: רבי, אמר לנו שום רמז בפסוק הזה, שלא התפסטה החכמה הזו מן החכמים. אמר להם: חכמים, בודאי שסוד עליון יש שם, אבל אמר לכם ברמז. שבעה הבליים הם, ואשרי מי שלא נוטל את שכרם בעולם הזה, והם שכלולים בבת שבע, והם בפסוק הזה, הכל אחד, הכלים שנים, הכל הבליים שלשה, הרי ששה, הכל הכל - הרי שבעה, ונגודם שבעה שמות אבגית"ץ, אלו שבעת ההבליים הם כפולים, כנגד שבעת הנרות של המנורה, כפולים, שנאמר בהם שבעה שבעה מוצקות, (והם) שבע ההיוו"ת שנאמר בהן באמירה יהי אור, והיה מיד, והלבושים של אותם שבע ההיוו"ת הם שבעה שמות אבגית"ץ וחבריו, הכל הוא להב, הכלים להבים,

ועליהם נאמר קול יהו"ה חוצב להבות אש, ומי שמכיר את ההבלים הללו, כשמוציא אותם מפיו ומלבדו, יודע לכוון בשכינה העליונה, שכל ההבלים יוצאים ממנה ומתלבשים בשכינה התחתונה, שכוללת שבעה שמות אבגית"ץ וחכד"ו, שהם האותיות שבהן נבראו שמים וארץ, שאלו תלויים באמירה ואלו בעשיה, בסוד של אומר ועושה מיד, ושבעת ההבלים הללו הם כפולים, כנגד שבעה נרות המנורה, כפולים, שנאמר בהם שבעה ושבעה מוצקות לנרות וגומר, (אלו באמירה ואלו בעשיה, והם י"ה יו"ד ה"א, ו"ה ו"א י"ו ה"א, אלו הם שבעה ושבעה מוצקות).

(אשרי העם שיודעים להעלות תפלות באמירה ובמעשה, ועליו נאמר ואשים דברי בפיך וכו', והרי פרושה אל תקרי עמי אלא עמי, בשתפות, כמו שנאמר בו בדבר יהו"ה שמים נעשו כו', כך אתה בשתפות עמי, שבדבוריך נעשו שמים וארץ).

ועוד, הבל ה' לב, ה' מתחלק לד"ו פרצופים, ד"ו, ד' ארבעת רגלי הפסא, ו' שש מעלות לפסא. אשרי הוא מי שיוירש נשמה מפסא הכבוד הכלול מעשרה התקונים הללו, ועושה אותה פסא ליהו"ה, שהשם של יהו"ה שהוא בדרך אצילות, לתקן לו האדם פסא לנשמתו, שכן פרושהו הקדמונים, כל הנשמות גזורות מפסא הכבוד, ושם שורה השכינה העליונה, ואין ה' בלי י', ומשום כך כי ד על פס י"ה.

ו' שורה במטטרו"ן, וזהו רוח השכלי שהוא אצילות, ה' שורה באופן, וזו נפש השכלית בדרך אצילות, שיש נשמה ורוח ונפש שכלית ולא בדרך אצילות, אלא נאמר בהן גזורות, והם פסא ומלאך ואופן, אשריהם ישראל שמעלים ההבלים של התפלות בהם אל האותיות של הקדוש ברוך הוא והשכינה העליונה והתחתונה, ומשום זה יש הבל אשר נעשה על הארץ, ויש הבל של רשעים, שהם הבלים של שקר, ונוטלים אותם מלאכי חבלה, ונוטעים בהם רקיעים וארצות של שקר, ועליהם נאמר הבל המה מעשה תעתעים. כמו כלם והשתטחו לפניו, ואמרו, אלו לא באנו לעולם אלא לשמע את זה - (ד')

לנרות אשר על ראשה, והן י"ה יו"ד ה"א, ו"ה וא"ו ה"א, והשבע כפולות בג"ד כפר"ת הם לבושים להם, וכלם עולים מהלב לפה, שבעה הבלים עולים, שבעה יורדים להשקות אותם, ומשום זה שבעה ושבעה מוצקות, שלשה הם גנוזים למעלה, שהלבוישים שלהם אמי"ש, שהם אש מים רוח, הרי הם עשרה שעולים משלשים ושתים נתיבות, וכנגדם הם עשר אמירות, ושלשים ושתים אלהים של בראשית - הרי ארבעים ושתים. מהלב יוצאת אש, מכנפי הראה - רוח, מן המלח - מים, והרוח אחוזה במים ואש ונעשה קול. כשאוחזו במים נאמר בו קול יהו"ה על המים, כשאוחזו באש נאמר בו קול יהו"ה חצב להבות אש, כשאוחזו ברוח רוח חזק מפרק הרים ומשבר סלעים, ועליו נאמר קול יהו"ה שובר ארזים.

ושלש נקודות הן כנגד אמי"ש, והם חש"ק, זהו שכתוב רק באבתיך חשק יהו"ה, והוא חל"ם שב"א קמ"ץ, קמ"ץ לגמין, קול יהו"ה על המים, וכשרוח אוחז בו, שהוא חל"ם, נאמר בו ורוח אלהי"ם מרחפת על פני המים. השב"א הוא באש, וכשאוחזת בו הרוח, הוא רוח חזק מפרק הרים ומשבר סלעים. מצד הגבורה שהוא קשה, כשאוחזת בו הרוח, שהוא חל"ם בין קמ"ץ שב"א, שהם מים ואש, שהם שתי זרועות שיש בהם יד ימין יד שמאל, שהם עשרים ושמונה פרקים, נאמר בהם קול יהו"ה בכת. כשהרוח הוא אוחזת בעמוד של האמצע, נאמר בו קול יהו"ה בחדר. כשאוחזת בשתי שוקים שהם צר"י, נאמר בהם קול יהו"ה יחולל אילות, שהם שני עפרי האילה, שנים אחים, איש באחיהו ידבקו.

וכאן סוד היבום, שאם יפל אחיו, הרי השני שיקים אותו, וסוד הדבר - נתנני שממה כל היום דו"ה, וזה הו"ד, שנאמר בו כי נגע בכף ירך יעקב, בכף שלו, השכינה היא דוה בגלות, משום שפרח ממנה הירד שהוא ו' מן ה', והיא נשארה ד' שלה (דלה). קול יהו"ה יחיל מדבר, זה חיר"ק וזה צדיק, כשהרוח אוחזת בו, הוא יחיל מדבר, שבעה קולות כנגד שבעה שמות אבגית"ץ וכו'.

הרוח עולה באויר שהוא כתר עליון, אויר קדמון, האש עולה אל הה' שהוא האם, ונעשית אשה, המים עולה אל ה' ונעשה ימים, וזו חכמה, וכך יורדים אל הנצח והוד וסוד, המלכות היא הפלי של כלם, והיא עפר הכלולה מכלם, והיא הפלל של כל האותיות שהם כלי לנקודות, ועל שבעת הקולות הללו נאמר וכל העם ראים את הקולות, ועל שלשה גזזים אמר קול דברים אתם שומעים, בת קול שכלם שכינה תחתונה.

בא וראה, שלש נקודות הן, חיר"ק חל"ם שור"ק, חל"ם, קוצו של י' למעלה הוא חל"ם, הקוץ של האות י' למטה הוא חיר"ק, בתוך האמצע הוא שור"ק, כשהם שלש כאחד, הן סגולתא, והם שלשלת, והם שור"ק והם סגו"ל.

כתר על חכמה ובינה הוא סגולת"א, חל"ם על צר"י, סגו"ל הוא נקודה תחת צר"י, חסד גבורה, תפארת למטה, נצח הוד, היסוד באמצע הוא שור"ק, וכך כשתפארת באמצע, הוא שלשלת. השב"א הוא שתי נקודות, כשתגברים מים על אש או אש על מים, או כשהם יסוד על מלכות, כל ספירה זו על

גבי זו בכל מקום הוא שב"א, וסוד הדבר - את המאור הגדל ואת המאור הקטן, כשהם שנים הם היו צר"י, את שני המארות הגדלים, וכל הנקודות הן דבור, והאותיות הכל הבלים, שתלויים מה"ה, והן אותיות גדולות ואותיות קטנות, (הנקודות מ"י בת קול ודאי, הקולות הם מן ו', והם אותיות ונקודות), והטעמים כלולים בהן, (הנקודות מתלבשות במים בימין, שנאמר הרוצה להחכים ידרים), האותיות מן ה' ה', הנקודות מן ו', הטעמים מן ו', הנקודות מתלבשות במים בימין, שנאמר בו הרוצה להחכים ידרים, האותיות מתלבשות באש משמאל, ועליהם נאמר קול יהו"ה חצב להבות אש, שהם הבלים, הטעמים מתלבשים באויר באמצע, והטעמים הם מצד הכתר, והנקודות מצד החכמה, והאותיות מצד הבינה, (שבשביילה) ומתלבשים במים אש ורוח, שהם חסד גבורה תפארת, וכך מתלבשים בגיחוד הוד, יסוד, המלכות הכלי של כלם, כלולה מכלם.

היא הפה שממנו יוצאים ההבלים והקולות והדבורים, וכלם נכללים בה, והיא הלב שכלם בו נכללים, וממנה יוצאים הדפק של הרוח לכל העורקים של הזרוע. כשהרוח דופק במים שהוא למין, נאמר בו קול דודי דופק פתחי לי אחותי, לאותה שנאמר בה אמור לחכמה אחותי את, וכשדופק לשמאל שהיא אש, נאמר בה רעיתי, שבו נשרף בכמה רשפיים שהם שרפיים, שנאמר בהם רשפיה רשפי אש שלהבת ז"ה.

מצד העמוד האמצעי יונתי תמתי, משום שהיא הדרגה של יעקב, שנאמר בו ויעקב איש תם, והדפק שלה שם במשקל, לא עולה ולא יורד, שבמים יורד אל הצדיק המענין אליו באריכות, ועולה בו באריכות של תקיעה. באש הוא הדפק בשברים בשבר, ובעמוד האמצעי יורד (אוחז) בשניהם שלשלי"ת, בינוני, וזו תרועה, קול דממה דקה אל השכינה התחתונה. תמתי, תם אותו הדפק, משום שהביאו לה בחשאי.

וכשהשכינה בגלות, נאמר בה אני ישנה ולבי ער, כשהיא ישנה אין בה דפק, משום שהקדוש ברוך הוא שהוא הקול, הדפק שלה, התרחק ממנה. זהו שפתוב נאלמתי דומיה החשיתי מטוב, למה נאלמתי? מי"ה, שהיא דומיה שנקמו באלה"ם, שהוא שלשים ושנים אלהים של מעשה בראשית, שרוח הקדש דופק, שנאמר בו ורוח אלה"ם, משום שהחשיתי מטוב, שהוא קול. באותו הזמן נשארת בת יחידה בלי קול, ומשום זה אין בת קול בגלות, ומשום שאין בת קול בגלות, הביאו לה בחשאי, ומשום זה התפלה היא בחשאי. אף על גב שסודות גדולים יש כאן, שבעים פנים יש לתורה.

ובאותו זמן אין לה דפק, שהוא כמו שהנקודות שמנקדים בדפק האצבעות שהן עשר, שבהם מנקדים בדפק הרוח, והם מנקדים בנימים של פנור דוד, הדפק הוא כמו הקול שעולה בנגון, כנגד עשרה דפקים שמסתכל הרופא בדפק, עשה דוד עשרה מיני נגונים בתהלים. ארבעה הם, אחותי רעיתי יונתי תמתי, כנגד יהויה, ועשרה דפקים כנגד יו"ד ה"א וא"ו ה"א, הדפק יוצא מאזן שמאל של הלב, וזהו רוח צפונית שהיתה מנשבת בכנור דוד שהיה מנגן מאליה, וכל העורקים והנרדים של הגוף שהם דפקים, הם (היו) דופקים מן הלב, וסוד הדבר - אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ולכו.

הכבד הוא סמא"ל, הוא עשו, שאין בו רוח הקדש, העורקים שלו לא דופקים, ומשום זה אין שכינה שורה באמות העולם, ובגלות שהסתלקה רוח הקדש, שנאמר בו ונחה עליו רוח יהו"ה וגומר, אין דפק בלב שהיא השכינה, ומשום זה נאמר בה אני ישנה ולבי ער, ואין בת קול בפה (שהיה עולה), (שבה עולה) הקול ברוח בתקיעה בארץ, ובשברים בשבר, ובתרועה שלשלי"ת, קול בינונית, לא באריכות ולא בקצרה, בת קול היא קול דממה דקה קטנה, קול נמוך בחשאי, שהרי קול באשה ערוה, וכשיבא המשיח, יורדת עליו רוח הקדש, ומיד היא אומרת קול דודי דופק, הדפק עולה ויורד, עולה ה' העליונה אל ה', ויורדת ה' התחתונה אל ו', שהוא קרבן ליהויה, קרבן עולה ויורד.

וסוד הדבר - יהויה בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה, באבא שהוא י' יסד תבת, שהיא ה' קטנה, שעליה נאמר ואביו שמר את הדבר, באם שהיא ה' העליונה כוונן שמים, שהוא ו', והוא בן י"ה, וכשיהיו מתקרבים האותיות אב עם אם, בן עם בת, כל אחד עם בת זוגו, ה' העליונה (עולה) ל"י, ה' (התחתונה) יורדת לו'. זהו קרבן עולה ויורד. באותו הזמן ותקרבו עצמות עצם אל עצמו, וסוד הדבר - עצם מעצמי ובשר מבשרי, עצם מעצמי זו י' עם ה', ובשר מבשרי זו ו' עם ה', ועל פן יעזב איש את אביו ואת אמו וגומר.

ומשום זה כשעולה ה' אל י', נאמר בה זאת תורת העלה היא העלה, שהיא (שהיתה) עולה אל האב, וכשיורדת לבו, נאמר בה ואש המזבח תוקד בו, נשרפת בו בשלהבות של אהבה, וכך כשיורדת ו' אל ה' שהיא עולה אל ה' שהיא עולה, באותו הזמן והנה מלאכי אלה"ם עלים וירדים בו. כל הדפקים הללו של שאר העורקים, וכך פרשנוהו, עולים שנים וירדים שנים, עולים שנים י"ה זה לזו, וירדים שנים ו"ה זה לזו.

ועוד עולים שנים - רוח ואש, שהם קולות, ועולים בדפק, וירדים שנים - מים ועפר, שהם כבדים בדפק, והם מיכא"ל גבריאל נוריא"ל רפא"ל. מיכא"ל מים, גבריאל אש, נוריא"ל רוח, רפא"ל עפר,

י' בראש, ה"ה בינדים, ו' בגוף, ה"ה ההבל עולה וההבל יורד, הבל עולה זו ה' עליונה שעולה ל', שהוא עשר אמירות, ובמה עולה? בקול שהוא ו'.

וההבל יורד זו ה' התחתונה שיוצרת אליו ונעשית דבור, הקרבה של כל ההבלים וקול ודבור הוא פ"ה, שהוא בחשבון מיל"ה, כולל הכל, הוא קרבה של אדנ"י בעמוד האמצעי קרבו ליהו"ה, וזו השכינה התחתונה, והיא (והוא) היחוד של האותיות יהו"ה עם צדיק, שהוא אות הברית, ואשרי הוא מי שמקריב את האותיות הללו בתפלות, שהוא הקרבו של הקדוש ברוך הוא, שכנינו, בפיו, אשרי הוא מי שמיוחד אותם בקריאת שמע ובתפלתו, שהקרבה שלהם ודאי בעמוד האמצעי, היחוד שלהם בצדיק, ומי הוא שמיוחד הכל ומקרב הכל? עלת העלות.

בינתיים הנה זקן מזדמן לו שהיה מאיר העולמות, רבי פנחס בן יאיר שמו, ואמר: רבי רבי, ודאי שקרבת ארבעת האותיות ויחודם בעמוד האמצעי, והקרבה והיחוד שלהם, כך הוא בצדיק, ובשתי דרגות מיוחדים אותם ישראל, בקריאת שמע של ערבית ושחרית, ומקריבים אותם בתפלת שחרית וערבית, וזה קרבו עולה ויורד, ה' עולה בעמוד האמצעי, ו' יורד בצדיק, אף על גב שהכל אמת, עולה ויורד ה' עם אות י', ה' עם אות ו'. מיד שאמר הדברים הללו, פרח.

אמר רבי שמעון לחברים: אשרי חלקנו שעליונים ותחתונים הם בהספמה לסייע לנו. וזה שבארוהו בעלי המשנה, שאדם שמשתדל בעבודת רבונו, שכל הבריות של העולם הם בסיועו, כמו שבארוהו כל העולם כלו לא נברא אלא לצוות לזה, ואפלו שרפים וחיית ואופנים לא נבראו אלא לסייעו, וכשאדם מוציא הבלים ודבורים בתפלתו, כמה עופות פותחים כנפיהם ופיהם לקבל אותם, וזהו שכתוב כי עוף השמים יוליד את הקול ובעל כנפים נגיד דבר, ונטל הקדוש ברוך הוא הדברים הללו ובונה מהם עולמות, שנאמר בהם כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה, וסוד הדבר - ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתיך לנטע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה, אל תקרי עמי אלא עמי, בשתפות.

בינתיים הרי הזקן יורד, פתח ואמר: אני ישנה ולבי ער, אני ישנה מאחובי שהתרחק ממני, ולבי ער כשבא אלי. לכלה שהיתה נשואה לחתן והתרחק ממנה, נפלה בבית חליה, והתקבצו אליה כל הרופאים, ולא היו יכולים לדעת את המחלה שלה. רופא הקרטני היה שם שהיה מכיר בדפק, בעשרה מיני דפקים שצריך להתבונן בהם רופא, כנגד עשר אצבעות, ולא היו מכירים בחליה אלא הוא, שפמה משקים וריחות טובים מתפוחים, שנאמר בהם וריח אפוד כתפוחים, וכמה משקים מעסים רמונים היו משקים אותה רופאים אחרים, ולא היו מועילים לה, עד שבא (שזה) הרופא הקרטני והסתפל בדפק שלה, והיא נכרה לרופא, ואמר קול דודי דופק, והוא אמר פתחי לי, פתחי את האות י', שהיא עשרה מיני דפק, קול דודי דופק זה ו', דופק בשער, בששת (הדפקים) הפרקים של הזרועות, וסוד הדבר - דודי גלילי זהב ממלאים בתרשיש, בתר"י ש"ש, בשתי זרועות ששה פרקים, וכלם רמונים במלת בראשית, שהוא בר"א ש"ית.

ועליהם נאמר פתחי לי באות ב', פתחו לי שערי צדק, שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ונבא מלך הכבוד, ומשום זה פתחי לי באות ב', זה השער ליהו"ה, וזו האות ב' מן בראשית. אחותי - באות א' מן בראשית. רעיתי - באות ר' מן בראשית. יונתי - באות י' מבראשית. תמתי - באות ת' מן בראשית. שראשי - באות ש' מן בראשית. (נמלא טל, סוד הדבר - יהו"ה אח"ד, שעולה לחשבון ט"ל). דבר אחר נמלא ט"ל, באלה"ם, ובו היא מלא"ה, באיזה מקום? ביום השביעי שהוא הששי, ועל ראשו י', העטרה הכלולה מעשרה, י' היא טפה שנמשכת מן המוח אל ה' אפיקי מים, ו' הרוח שיוצאת מאון שמאל, רוח צפונית שהיתה יוצאת מאון שמאל של הלב, והיתה מנשבת בכנור דוד, והיה מנגן מאליו, ועליו נאמר קול דודי דופק, שבראשונה אמרה ה' קטנה אני ישנה מן י"ה, עד שהתעורר ו' אלי שהוא רוח, ומיד קול דודי דופק בשש אותיות מבראשית, שהם כנגד שש התבות של היחוד, והן כנגד ששת ימי בראשית.

ועוד, פתחי לי ביום הראשון, שהוא ימין, שעליו נאמר פותח את ידי ומשביע לכל חי רצון, ידיך יודיך, זו י' שהיא לימין, אחותי ביום השני, ששם ה', יונתי ביום השלישי, ששם ו', שראשי נמלא טל ביום הרביעי (השלישי), שהוא הפלל של יו"ד ה"א וא"ו, שהוא חשבון ט"ל, וזהו גוף וברית שנחשבים אחד בחשבון, שהוא וא"ו שעולה אח"ד, ו' העליונה - העמוד האמצעי, ו' התחתונה - צדיק, אי מראה על שניהם שהם אחד.

קוצותי, אלו שש קצוות שהן ה"א, ששה פרקים שכלולים בשתי שוקים, שהם יום חמישי ויום ששי, שעליהם נאמר שוקי עמודי שש, רסיסי לילה - זו השכינה התחתונה הכלולה מיו"ד ה"א וא"ו ה"א, ולמה נקראת לילה? שהיא ליל שבת ליל שמורים, שהיא ודאי ליהו"ה, בהוציא אותם מארץ מצרים. ועוד, אני ישנה - במשנה, ולבי ער - בתורה, שנאמר בה התאנה חנטה פגיה, שהם תלמידי חכמים בשלשים ושתים נתיבות פליאות חכמה, בשלשים ושנים אלה"ם של מעשה בראשית, בל"ב

שהוא ב' מן בראשית ו'ל' מלעיגי כל ישראל. והגפנים סמדר נתנו ריח - אלו בעלי מצוות. קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך - בתורה שבכתב, יפתי ולכי לך - בהלכה בתורה שבעל פה. ועוד, אני ישנה - בשלש מאות וששים וחמש מצוות של לא תעשה כחשבון אותיות ישנ"ה, ולבי ער - במאמרים ארבעים ושמונה מצוות עשה כחשבון ולב"י ור' מער, רמז שנתנו מימין ומשמאל. מה זה ע' מן ער שהוא בתוספת? זה העמוד האמצעי שנאמר בו עין יעקב, שהוא העמוד האמצעי שכולל מצוות עשה ולא תעשה, שנתנו מימין ומשמאל בו הם כלולים.

ועוד, קול דודי דופק, זה העמוד האמצעי שהוא תור"ה כולל תרי"א, שנתנו משפתי זרועות, ששם האב והאם שהם י"ה, ובהם השתלם תורה שהוא ו' כולל תרי"ג, ה' תחתונה, תורה שבעל פה כלולה מפל האותיות, ובה השתלם יהו"ה.

ועוד, אני ישנה, שניה ודאי לחכמה שהיא י', כשהתרחק ממני אהובי שהוא ו', וסוד הדבר - יהו"ה בחכמה יסד ארץ כוונן שמים בתבונה. בחכמה, שהוא אב י', יסד הבת שהיא ארץ, ה' קטנה - הארץ ודאי, כוונן שמים זה ו', בתבונה - זו האם העליונה, שבינה נקראת למעלה כשהיא עם בעלה, ויתבונה נקראת למטה כשהיא עם ו' שהוא בן, ו' ות' שהיא תפארת, נשארת היא ה' עמו, ובאותו זמן שהאות י' היא עם האם והיא מרחקת ממנה, נאמר בה אני ישנה (והיא שניה לה).

ועוד ישנה, בגלות, שלא דופק בה, ובאותו זמן שיבא בעלה, קול דודי דופק, שהוא ו', האהוב שלה, רוח צפונת יוצאת אליה שנושבת בכנור דוד, ורוח דרומית מצד הימין, ורוח אלהיים מרחפת על פני המים, שהם מים מצד החסד ששם חכמה.

ובזמן שתבא הגאולה, הדפק עולה ויורד כמו שהקרבו עולה ויורד, עולה ה' העליונה ל', ויורדת ה' תחתונה לו', ומה שהיה יהו"ה חוזר להיות יהו"ה, האב עם האם, הבן עם הבת, ומשום זה אמר הנביא זה אמר יהו"ה אל יתהלל חכם בחכמתו, שהוא לימין בזמן שהקדוש ברוך הוא מרחק משכינתו, ואל יתהלל הגבור בגבורתו, ששם גבורה בצפון ושם העשר, זהו שכתוב מצפון זהב יארתה, ובשביל זה אל יתהלל עשיר בעשרו, (שם לצפון, שנאמר מצפון זהב יארתה), בזמן שהאות ו' מרחקת מה' שלה, כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני יהו"ה וגומר, כשהיה יהו"ה כראוי, כל אות עם חברתה, זהו שכתוב עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת.

על כן יעזב איש את אביו ואת אמו, זו חכמה, אביו, ובינה - האם, זהו שכתוב כי אם לבינה תקרא, ודבק באשתו זה ו' הבן, ואחר שנדבק באשתו שהיא ה', והיו לבשר אחד, וזהו קרבן עולה ויורד, קרבן - קרבת האותיות שמתקרבות י' עם ה', ו' עם ה', ומשום זה קרבן ליהו"ה, שמתקרבת אשה לבעלה. זהו שכתוב אדם כי יקריב מקרבן ליהו"ה, מה זה אדם? זה יו"ד ה"א ואי"ו ה"א, שהוא התקרבות האותיות, ומי קרב לאותיות? זה עלת על כל העלות. באותו זמן הדפק עולה ויורד מארבעה דפקים לעשרה, הדפק של ארבע אותיות עולה באש ורוח ויורד במים ועפר, וסוד הדבר - והנה מלאכי אלהיים עלים ויורדים בו, עולים שנים ויורדים שנים, והם מים קמ"ץ, שבי"א אש, חל"ם רוח, שור"ק עפר, הכלי של כלם, משום שקמ"ץ שהוא מים י', בו עולה ה' שהיא לשמאל, שהיא שבי"א אש, ולמה עולה ה' בקמ"ץ? משום ששם י' שהיא חכמה, כמו שבארוהו הרוצה להחכים ידריס, ויהיו י"ה בימין. ה' היא עם האב, והיא ארץ, יורדת לשמאל ששם הרוח שהיא חל"ם, שהיא רוח שנושב באזן שמאל של הלב, ויהיו ו"ה בשמאל כנגד הלב. באותו זמן, אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו.

כל הנביאים מתנהגים אחריו, כעורקי הלב שכלם מתנהגים אחר רוח הלב, ומה הוא שמי"ה? זה משי"ה, שנאמר בו הולך אל דרום וסובב אל צפון וגומר. ואחר שעולים שנים ויורדים שנים, עולים (ארבעה) דפקים לעשרה, כמו זה: יו"ד ה"א ואי"ו ה"א. באות י' עולה ה', ובאות ו' ה' השניה בא' עולה י', שהוא בעשר אצבעות הידים ובעשר אצבעות הרגלים, כל האותיות עולות בנא"ו שהוא אה"ד, כחשבון אר"ץ, שהיא שכינה, עולה לנקודות לחשבון קטן של חנוך, קמץ י"ד, פתח כ', צרי י"ב, שבא ו', סגול ח"י, חלם ט"ו, חרק י"א, חירק ב' י"ב, שרק ו', שורק עם ו' י"ב, (מהו שורק? הוא ארץ) לחשבון קטן של חנוך, וזהו החשבון לכל הנקודות לחשבון קטן.

אמר לו: והרי האותיות של יהו"ה, שהן קרבן עולה ויורד, מי עולה בראשונה ומי יורד? ו' יורדת בראשונה אל ה', ואחר כך עולה י' אל ה' העליונה, שכן פרשה בעלי המשנה, לא אבא בירושלים של מעלה וכו', לא יבנס י' בה' העליונה, שהיא ירושלים של מעלה, עד שתבנס ו' בה', שהיא ירושלים של מטה.

בינתיים הנה זקן הזקנים יורד, ואמר: רבי רבי, הרי הכלה היא בבית חליה מאהוביה, צריך להעיר בדפק שלה יותר, שהרי קול דודי דופק, קול אהובה דופק אליה בחזק רב לארבעה צדדים, זהו שכתוב זה אמר יהו"ה מארבע רוחות באי הרוח. מצד האויר הראשון שהוא קדמון על הכל, דפק הרוח הוא לח, מצד החכמה הוא קר, מצד האם הוא בחם רב, משום שהאויר הראשון נוסע בעמוד האמצעי ונוסע בצדיק, וחכמה, שהוא קר, נוסע בחסד וג' צח, והאם, שהיא חמה, נוסעת בגבורה והוד, ומצד השכינה

התחתונה היא גבש, שהיא ארץ, שנאמר בה ויקרא אלהיים ליבשה ארץ, והרי הם ארבע ועולים לעשר, כמו ארבע האותיות שהן יהו"ה שעולות לעשר יו"ד ה"א וא"ו ה"א.

ולמטה מיכאל גבריאל נוריא"ל רפאל, הם לבושים לארבע הרוחות, שנאמר בהם רוח יהו"ה, רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת יהו"ה. רוח יהו"ה - זה האור הראשון, רוח חכמה ובינה - שתי ספירות אחריו, רוח עצה וגבורה - זמין ושמאל, רוח דעת ויראת יהו"ה - זה העמוד האמצעי ומלכות.

והריחו ביראת יהו"ה, זה ריח הניחח, ומהו ריח ניחח? זה צדיק שבו מנוחה, שנח איש צדיק. אשה ליהו"ה, זה נצח והוד, עליהם נאמר את קרבני לחמי לאשי, אשי יהו"ה נקראו, עליהם נאמר סמכוני באשיות, על כן באורים כבודו יהו"ה, וריח אפך כפתוחים, תפוחי זהב במשכיות כסף, והם שני אופני המרפבה, ששלש דרגות הן: שרפים וחיות ואופני הקדש. השרפים - שתי זרועות זמין ושמאל, החיות - הגוף וברית, האופנים שתי שוקים, המרפבה של כלם, שכינה, משום שהם שש תקונים מצד האות ו', שהוא רוח קדש (של הקדוש ברוך הוא), שדופקת ומנשבת בכלם.

המלכות, המרפבה שלה כלולה מארבע רוחות, וזהו סוד דו פרצופים, שהם עשר דפיקות, שהם ה' שיוצאת מהלב, שהוא הבל ה' ל"ב, ד' ארבע מחנות, ד' חיות לכסא, ו' שש דרגות, שהם שש מעלות לכסא, שמשם כל הנשמות בדרך אצילות, ואין הכסא הזה בדרך בריאה, אלא בדרך אצילות, שהשכינה העליונה היא כסא כבוד מרום מראשון, שהוא מלכות.

ובהם יהו"ה ההי"ו (ההו"י) מתלבש בשש ספירות, שהן שש מעלות לכסא, ו' התלבש בהכמה ועולה לעשרה, שהם עשרה גלגלים של הכסא, א למעלה דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, וזה אור קדמון, ה' קטנה היא לימין, וחקמה לימין שומר אותה, ובמקום הזה יהו"ה בהכמה יסד ארץ, ה' לשמאל אש על הלב, ו' הרוח שנושבת אליה, ומבקש רחמים ממנו שלא תשרף העולם, משום שגורמים לה שהתרחקה מבעלה ומאריך רגזה.

ובזמן שתבא הגאולה, נאמר אל הו' שהיא דרגת משה, מוליך לימין משה, לסמך ה' שלו בימין, וזהו חי יהו"ה שכבי עד הבקר, הבקר של אברהם, ו' הולך לשמאל וזוקף את ה' שלו, וזהו קרבן עולה ויורד, וסוד הדבר - יעקב במקום הזה שכל את ידיו, ולחקם ברמז.

חוזר י"ה לשמאל, שהם שמור, ו"ה לימין שהם זכור, וזהו זה שמי וזה זכרי, י"ה עם שמ"י - שלש מאות ששים וחמשה לשמאל, ו"ה עם זכר"י - מאתים ארבעים ושמונה לימין. בפסח יהיו ו"ה לימין, בראש השנה י"ה לשמאל, שביעות אוהו בשניהם, וזה העמוד האמצעי. זהו שכתוב מלא שביע זאת ונתנה לך גם את זאת, בו השתלם יהו"ה, ועם כל זה לא יהיה שלם אלא עם בת זוגו, שהיא אדני"י, ובאיה מקום? בסוכה, שהוא כ"ו ה"ס, שהיא יאהדונה"י, וסוד הדבר - ויבא יעקב שלם ביהו"ה, מיד ויבן לו בית, זו סכה, כמו שנאמר ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית.

באותו זמן, מה שהיה אני ישנה בגלות, שהתעלה הדפק שלה, השלמות שלה, באותו זמן נאמר על השכינה ולבי ער, להתעוררות הגאולה, ובאותו זמן נושבת בה רוח הקדש, שבזמן שאין נושבת רוח הקדש, נושבת רוח סערה באזן שמאל של הלב, ויכול להטעות את העולם.

וזהו שנאמר בו והנה רוח סערה באה מן הצפון, שמסעירה את גופו של האדם, שנאמר בו מצפון תפתח הרעה, ובאותו זמן שולטים בעולם כל הרוחות והשדים והמזיקים הרעים שמשחיתים את העולם, שהם מלאכי חבלה, וזה הדפק של המחלה שעולה באש הגיהנם שהיא מרה, ומחמם את גוף האדם, ובו וימרו את חיייהם, שהאיברים, שהם ישראל, בעבודה קשה, זה הכבד, שהוא כבד על העורקים (של מרה) של הדם, בחמר ובלבנים, זו לחה לבנה, שהיא כבדה על האדם, וממנה נבאו לו כמה חללים רעים, שהם מים הידונים שמתגברים על האיברים שלו.

ויבכל עבודה בשדה, זה הדפק של הדם, שנאמר בו איש יודע ציד איש שדה, ומה הוא הדפק של הדם? רוח סערה, שמתגבר בו דם עורקי הכבד, שהוא עשו הוא אדום, שעורקי - כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם. אשר עבדו בהם בפרך, דופק במרה השחורה, שהוא גבש בריקנות, ומשום זה נאמר בו בפרך.

וכשעוברת רוח הסערה, כמו שנאמר ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ, מתעורר הדפק באותו הרוח, עליו נאמר בדבר יהו"ה שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. באותו זמן ההבלים של התפלות עולים בו ברוח הקדש למעלה, ויתעוררו אליהם הבלים עליונים, שנאמר בהם כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם וכי, שהוא הבל הלב של השכינה הקדושה, להב המזבח, ומיד שעולה בהבלים של פיהם של ישראל בתפלות, הקדוש ברוך הוא שואל בשבילה, מי זאת עולה מן המדבר? מי בזאת עולה ודאי.

ומשום זה יש הבל ויש הבל, יש הבל שנאמר בו ותוסף ללדת את אחיו את הבל, ויש הבל של תפלות ועבודות טובות, ויש הבל של דברים בטלים, דברים ריקנים, שנמר בהם הבל המה מעשה

תענוגים בעת פקדתם יאבדו. מה זה בעת פקדתם? אלא בזמן שבאה גאלה ופקדה לישראל, יאבדו מן העולם. הבל תענוגים, שמתעים את בני האדם, ורוח הקדש שולטת בעולם שהוא הדפק, שנאמר בה קול דודי דופק, הדפק שעולה בגלי הים, שהספינה שהיא הלב, ועל כל הגלים נאמר אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ולכו, ובהם החיות רצוא ושוב, רצוא שנים, ושוב שנים, והם יהו"ה, שנאמר בהם כה אמר יהו"ה מארבע רוחות באי הרוח.

על השכינה נאמר, אשר שותי חול גבול לים, והוא התחום של כלם, כמו שתחום שבת, וכשרצים הגלים בארבע רוחות, מיד שרואים שכינה שהוא חול לב (לים), שהיא החול שמקיף את הים, נאמר בהם ושוב, חוזרים למקומם, וארבע הרוחות הללו, כשיוצאות מן הלב, התנועה שלהן היא לארבעת צדדי הספינה, שתיים בשתי כנפי ראה, ושתיים בשני בתי הלב, והתנועה של הדפק של הרוח עושה תנועתו, ודופק בנקדה אחת או שתיים או שלש, וחוזר למקומו, ובנקודות שדופק נודע הדפק, לפעמים דופק פעם אחת וחוזר למקומו, והדפק הזה נודע בנקודות של התורה. באותו זמן שדופק בנקדה אחת למטה, היא חיר"ק, ואם היא למעלה היא חל"ם, כשהיא באמצע הוא שור"ק. אם היא למעלה, מראה שמתגברת האש שהוא חס ויבש והוא קל, שעליו נאמר זאת תורת העלה, ואם הוא דופק נקדה למטה, הוא חר"ק, ויורד במים שהוא קר ולח והוא כבד, ואם דופק הנקדה באמצע שר"ק, שנושב (שיוורד) ברוח על המים ואוחז בשניהם, והוא חס ולח.

וזהו שנקוד פעם אחת למעלה ומתעלה הדפק, או דופק פעם אחת למטה ומתעלה הדפק, או דופק פעם אחת באמצע ומתעלה הדפק, ואם דופק פעמים זה אחר זה ומתעלה הדפק, הרי הם צר"י שהדפק שלהם שוים, אבל דופק נקדה אחת למעלה ונקדה אחת למטה זו אחר זו, הם שב"א, ושתי נקודות הן אש ומים, לפעמים זה עולה וזה יורד, כגון את המאור הגדל (לממשלת היום) ואת המאור הקטן (לממשלת הלילה), ולפעמים הם שוים, והם שמים, אש ומים, ולפעמים דופק שלשה דפקים, אחד למעלה, ואחריו שני באמצע, ואחריו שלישי למטה, הרי שלשה יסודות יתעוררו בו, שהם אש ומים ורוח באמצע, וזה שר"ק, ואם דופק שתי דפיקות שוות זו אחר זו ונקדה אחר שתיים למטה, הרי הם סגו"ל, שהם מים ואש רוח למטה, ולפעמים דופק ברחב, באריכות, זה פת"ח, ולפעמים דופק באריכות ונקוד נקדה אחריו, זה קמ"ץ, באריכות מראה רחמים.

אם זכו, הדפק דופק בתשע הנקודות הללו, השכינה כלי לכלם, עשירית להם, משום שבה כלולות כל האותיות, והאותיות הן לנקודות כגוף אל הרוח, ובין כל דפק ודפק (וי' שעורו, שהוא שעור קומה), וי' שעורו, שהוא שעור קומה. וכשהנקודות דופקות בו, הם כלם דופקים דפיקות בנחת ברחמים, וכשאין שם וי', דופקים במהירות, ואותם דינים דפיקות של דחק אחר דחק, והם עת צרה היא לנעקב וממנה יושע.

והכלי של הנקודות הוא הנפש, הנשמה היא כתר על כלם, וממנה הכתרים, שהם טעמי התנועה של הנקודות והאותיות, והיא תלויה במחשבה, והנקודות תלויות באמירה, האותיות בצעירה, וזהו אומר ועושה, מצד הימין אמירה, ומצד השמאל עשייה, העמוד האמצעי כולל את שניהם, אומר ועושה, ובמה אומר ועושה? בהו"ה, שנאמר בה יהי אור, ויהי אור. יהי אור, יהי י' באור, ונעשה אור, שאוחז בשניהם בעמוד האמצעי.

ויש דפק של עץ הדעת טוב ורע, שמהמקום הזה יצר טוב ויצר רע, והוא הסוד של להט החרב המתהפכת, שמתהפכת ממטה לנחש ומנחש למטה, הדפק של יצר הטוב מראה בריאות ורפואה של כל האיברים, והדפק של יצר הרע מראה מחלה של כל איברי הגוף, וכל מי שאלים - גובר. אם מתגברות הנזכיות, מתהפך מנחש למטה, ומיד מטה כלפי חסד וכל הגוף נרפא, ואם מתגברים החסדים, מתהפך ממטה לנחש, ונושף את כל האיברים בכמה נשיכות של פאבים ומחלות. באותו זמן נאמר על הדפק, אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע, הקול של הענוי, הקול של הדפק בבית החלי של הגלות אנכי שמע.

ויש דפק מן האילן שהוא רע, ואין בו טוב כלל, שממנו יוצאת רוח סערה שמסעירה בו את גוף האדם, ונאמר בו רוח חזק מפרק הרים, שהם עצמות הגוף, ומשבר סלעים, שהם צלעות הגוף, שהם כמו הסלעים, וזהו שיוצא בזדון ואין לו משקל ושעור, ובו והאניה, שהיא הגוף, חשבה להשבר, וזה הדפק שעולה ויורד בגלי הים, שהם עשרה כתרים תחתונים. כמו שהמלכות הקדושה - קד' היא מלכות הרשעה, כמו שהמילה - קד' הערלה, ששם סמא"ל ערל, ובת זוגו ערלה, נחש ואשת זנונים.

כנגד שני ירכי האמת מצד הטמאה תאומיא"ל, וכנגדם נאמר תהלת ירכימו ירדו במצולות כמו אבן, כנגד העמוד האמצעי הוא עוגיא"ל, שמשם עוג מלך הבשן, מצד שתי הזרועות הם (אגניא"ל) עזיא"ל, אגניא"ל משם אגג, ובו כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים. עזיא"ל משם עזאזל, ומשם עז"א ועזא"ל, והוא חזיא"ל, ככרסמנה חזיר מיצר, ועליו נאמר ועל חרבך תחיה, והוא שעריא"ל, שמשם רוח סערה, והוא עשו איש שעיר, ומשם שער באשה ערנה, ועליו התגבר אותו שנאמר



בו עָזַי וְזַמְרַת יְיָ וְיָהִי לִי לִישׁוּעָה, יְהוֹיָה אִישׁ מִלְחָמָה יְהוֹיָה שְׁמוֹ וְגוֹמֵר.

כְּגִיד בִּינָה שְׁנֵאֲמַר בָּהּ אֵלַי בִּינָה - אֵלֶּה אֱלֹהֵי עָשׂוּ, כְּגִיד חֲכָמָה - אֲדָם בְּלִיעַל אִישׁ אֲנִי, לְמַעַלָּה כְּתִיא"ל (כְּרִיתִיא"ל) כְּגִיד כְּתִיר עֲלִיוֹ, וּמִשָּׁם כָּרַת לְכָל אֱלֹהֵי שְׁעוֹבָרִים עַל הַתּוֹרָה, וְאוֹתָם כְּתִירִים הַתַּחְתּוֹנִים הֵם קִלְפוֹת לְעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת, וְעֶשֶׂר סְפִירוֹת בְּתוֹכָן הַמַּח, וְאֵלֵּי הַקִּלְפוֹת הֵן מְחַצֶּה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׂבָשְׁמִים. בְּקִלְפוֹת הַלְלוּ מִתְּלַבֵּשׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׂכִינָתוֹ, לְקִים בְּשְׂכִינָתוֹ וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה, וּלְקִים בּוֹ כִּי מֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ אֱלֹהֵינוּ, אֲבָל לְמַעַלָּה בְּמִקוֹמוֹ נֹאמַר לֹא יִגְרָד רַע, אֲלֵא הַקִּלְפוֹת שֶׁלוֹ לְמַעַלָּה הֵן לְבוּשִׁים מִכְּמָה גִּוְנִים יָפִים שֶׁל אֹר, שְׂמֵהֶם הַתְּפִשֵּׁט הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגָלוּת, וְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאַחֲרִים הַלְלוּ כְּדִי לְשַׁמֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִתְּלַבְּשִׁים בְּקִלְפוֹת הַלְלוּ, וְזֶהוּ בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר וְכוּ'. בַּהֲתַחֲלָה נָתַן אוֹתָם בְּיַד הַשְּׁלִיחַ שֶׁהוּא גְּבִירָאֵל, וְלֹא הָיָה מִזֶּוֹן לְסַמָּא"ל וְלְמַחְנוּת שֶׁלוֹ אֲלֵא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, בְּגִלְל הַחֲטָאִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל הוּא הַתְּלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְכַבִּיכּוֹל בָּא לוֹ עַל יְדֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזֶה אִם יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ הַיְשָׁרָה וּמִקְדָּשִׁים אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת מִצְוֹתֶיהָ, וְאִם חֹס וְשָׁלוֹם לֹא מְקִימִים אֶת הַתּוֹרָה וְאֶת מִצְוֹתֶיהָ, נוֹתֵן עֲשָׂרָה כְּתִירִים בְּיַד סַמָּא"ל, וְלֹא צָרִיד מִזֶּוֹן לֹא מִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל שָׂכֵן מִשְׁלֹחֹו, וְזֶה לְפָרְעָה שֶׁאֲמַר לִי יְאֹזִירִי וְאֲנִי עֲשִׂיתִנִּי, מִשׁוֹם שֶׁרָאָה כְּתִירִים נִכְרִים בְּיַד סַמָּא"ל, שֶׁבַּתְּחִלָּה, כְּשֶׁהָיוּ הַכְּתִירִים הַתַּחְתּוֹנִים בְּיַד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מָה כְּתוּב בְּיִשְׂרָאֵל? וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוֹיָה נִקְרָא עֲלֵיד, וּבִזְמַן שֶׁאוֹתָם כְּתִירִים נִכְרִים בְּיַד סַמָּא"ל, לֹא פוֹחֲדִים אֲמוֹת הָעוֹלָם מִיִּשְׂרָאֵל וְעוֹשִׂים בָּהֶם כְּרָצוֹנָם, עַד שֶׁעַת הַגָּלוּת שִׁיתְקִים בָּהֶם וְאֶת רֹחַ הַטְּמָאָה אַעבִיר וְכוּ', שֶׁאֵלֵּי הַקִּלְפוֹת גּוֹרְמוֹת לְהַפְרָדָּה בֵּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבֵין יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ הַסּוּד שֶׁל כִּי אִם עֲוֹנוֹתֵיכֶם הֵיוּ מִבְּדִלִים בֵּינְכֶם וּבֵין אֱלֹהֵיכֶם, וְעַתִּיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעבִיר אֶת הַקִּלְפוֹת הַלְלוּ וּלְהַרְאוֹת לְיִשְׂרָאֵל בְּמַחַ שְׂמִיכָנִים, זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְלֹא יִכְנָף עוֹד מוֹרִיד וְהֵיוּ עֵינֵיד רּוֹאוֹת אֶת מוֹרִיד, וְלֹא תִהְיֶה מְחַצֶּה בֵּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׂכִינָתוֹ וּבֵין יִשְׂרָאֵל.

וּבִזְמַן שֶׁעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת מִתְּלַבְּשׁוֹת בְּקִלְפוֹת הַלְלוּ, אֵלֵּי שְׂמִיכָרִים אֶת הַקִּלְפוֹת עוֹשִׂים שְׂבוּעָה בְּשִׁמּוֹת וּבְהִיוֹתֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקִלְפוֹת הַלְלוּ וּמִבְטָלִים אֶת הַגְּזָרָה, וְעַל הַקִּלְפוֹת הַלְלוּ אֲמָרוּ שֶׁצָּרִיד הַבְּדִלָּה, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּלַבֵּשׁ בָּהֶם בִּימּוֹת הַחַל, וּבְשִׁבְתָּ מִתְּפִשֵּׁט מֵהֶם וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּלְבוּשֵׁי הַקִּדָּשׁ, וְעֶשֶׂרָה לְבוּשִׁים הֵם שֶׁל קִדָּשׁ, שְׁנֵאֲמַר בָּהֶם יְהוֹיָה בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאִין עֲמוֹ אֵל נִכְר. בְּדִיד עֶשֶׂר, כְּחֻשְׁבוֹן עֶשֶׂר קִלְפוֹת הַחַל, כְּשֶׁמִּתְּלַבֵּשׁ בָּהֶם, נֹאמַר בְּדָד יֵשֵׁב מַחוּץ לְמַחְנֶה מוֹשְׁבוֹ, בְּאוֹתָהּ קִלְפָה שְׁגוֹרָם אֲדָם לְהַתְּלַבֵּשׁ בָּהּ שֵׁם ה', בּוֹ נוֹטֵל נִקְמָה, וּבְשִׁבְלִי זֶה לֹא תֵשֵׂא אֶת שֵׁם יְהוֹיָה אֱלֹהֵינוּ לְשׁוֹא, וּבְשִׁבְלִי זֶה תִּקְנוּ בְּהַבְדִּילָה הַמְּבָדִיל בֵּין קִדָּשׁ לְחַל וּבֵין אֹר לְחֻשָּׁה, שֶׁלֹּא יַחְבֵּר קִלְפוֹת הַחַל אֶל קִלְפוֹת הַקִּדָּשׁ, וְלֹא יַעֲשֶׂה לָהֶם תַּעֲרָבָת.

וְזֶהוּ שֶׁדָּד לֹא תִזְרַע כְּלָאִים, וּבְגִד כְּלָאִים שֶׁעֲטָנוּ, וְכָל מִי שֶׁמַּעֲרַב אוֹתָם, נֹאמַר בּוֹ אֶת מִקְדָּשׁ יְהוֹיָה טַמָּא וְגוֹמֵר, שֶׁבְּשִׁבְתָּ שְׂמִתְפִּשֵּׁט הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֵלֵּי הַלְבוּשִׁים וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּלְבוּשֵׁי קִדָּשׁ, לֹא צָרִיד לְקַרֵּב לִפְנֵי (לְפָנֵיהֶם) לְבוּשֵׁי חַל, שֶׁהַמַּח לֹא מִקְבֵּל טַמָּאָה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב הֵלֵא כֹה דְּבָרִי כָּאֵשׁ נֶאֱמַר יְהוֹיָה, שָׁבוּ לֹא יָכוֹל לְהַתְּעַרֵּב שׁוֹם עֲרוֹב, אֲלֵא בְּלְבוּשִׁים שְׂמִתְלַבֵּשׁ בְּשִׁבְתָּ וְיוֹם טוֹב יָכוֹל לְהַתְּעַרֵּב, וּבְשִׁבְלִים צוּה לַעֲשׂוֹת הַבְּדִלָּה, שְׂמִתְפִּשֵּׁט יֵשׁ עַץ מַעֲרַב טוֹב וְרַע כְּלָאִים, וְעֲלִיוֹ נֹאמַר וּמַעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ, מִשׁוֹם שֶׁאוֹתוֹ הַמַּח שֶׁלוֹ בְּבִרְיָאָה יָכוֹלָה לְהַתְּעַרֵּב עֲמוֹ קִלְפָה, אֲבָל הַמַּח שֶׁהוּא אֹר בְּדֶרֶךְ אֲצִילוּת, לֹא יָכוֹלָה לְהַתְּעַרֵּב עֲמוֹ (בּוֹ) שׁוֹם תַּעֲרָבָת.

וְיֵשׁ אֵילָן שֶׁל טוֹב וְרַע שֶׁל הַקִּלְפוֹת, שְׂאוֹתָם גְּרַעֲנִים הֵם מִבְּפָנִים רַע, וְהַמַּח דִּק מִבְּחוּץ טוֹב, וְיֵשׁ שְׂמִחַ דִּק מִבְּחוּץ טוֹב, וּמַח גְּדוֹל רַע מִבְּפָנִים, כְּמוֹ זֶהב וְכֶסֶף מַעֲט מִצָּפָה מִבְּחוּץ וְעַכְרָת סִיגִים מִבְּפָנִים, זֶה מוֹנִיטִין שֶׁל שָׁקָר, פִּי טוֹב וְלִבּוֹ רַע, וְיֵשׁ שֶׁהוּא קִלְפָה מִבְּחוּץ וּמַח מִבְּפָנִים, וְעֲלִיהֶם נֹאמַר גּוֹלָל אֹר מִפְּנֵי חֻשָּׁה וְחֻשָּׁה מִפְּנֵי אֹר.

וְיֵשׁ עַץ לְמִטָּה שֶׁל עֲבֻדָּה זָרָה שְׂאִין לוֹ מַח, אֲלֵא קִלְפָה מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ, וְעֲלִיוֹ נֹאמַר לֹא כּוֹ הַרְשָׁעִים כִּי אִם כְּמוֹץ אֲשֶׁר תִּדְּפֶנּוּ רֹחַ, וְהִיא הָאֲשֶׁרָה שְׁנוֹטְעִים אֲמוֹת הָעוֹלָם לִפְנֵי עֲבֻדָּה זָרָה, שֶׁפָּרִיָּה מוֹץ אֲשֶׁר תִּדְּפֶנּוּ רֹחַ. בְּזִמָּן שֶׁיָּבֵא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, עַתִּיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעבִיר אֶת כָּל הַקִּלְפוֹת הַלְלוּ לְמַעַלָּה וּבְאַמְצָע וּלְמִטָּה, וְלֹא תִהְיֶה עֲרֻבָּיָה בְּפִמְלִיָּה שֶׁל מַעַלָּה, בְּאוֹתוֹ זְמַן יְהוֹיָה בְּדָד יִנְחֵנוּ, לְיִשְׂרָאֵל, וְאִין עֲמוֹ אֵל נִכְר, בְּאוֹתוֹ זְמַן וְתוֹסֵף לְלֶדֶת, נוֹסֶפֶת רֹחַ שֶׁל קִדָּשׁ עַל יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְנִתְתִּי לָכֶם לֵב חֲדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתָּן בְּקִרְבְּכֶם.

(אֲמַר הַמַּגִּיָּה זֶה הַלְשׁוֹן מִצָּתִי בִּס"א)

רַבִּי אֲלֵעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הֵיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, הַזְּמַן רַבִּי אֲלֵעָזָר עִמָּהֶם. אֲמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי אֲלֵעָזָר, שְׂמַעַת בְּפִסְיֹק הִזָּה לְמָה נֹאמַר בּוֹ אֶת אֶת פְּעָמִים, אַחֵר שֶׁאֲמַר וְתוֹסֵף לְלֶדֶת אֶת אַחִיו, מָה זֶה אֶת הַבֵּל? וְהָרִי שְׁלֹשָׁה רְבוּיִים יֵשׁ כָּאֵן: שְׁנֵי אֶתִים - רְבוּיִים, וְתוֹסֵף לְלֶדֶת - רְבוּיִ, הָרִי שְׁלֹשָׁה רְבוּיִים? אֲמַר לוֹ, שְׂמַעַתִּי שְׁלֹשָׁה רְבוּיִים אֵלֵּי הֵם שְׁלֹשׁ טְפוֹת שְׁנוֹרָקוֹ מֵאֲדָם הָרָאוֹשׁוֹן שְׁנֵאֲמַר בָּהֶן אֵלֶּה. אֲמַר לוֹ, וְהָרִי אֲנִי שְׂמַעַתִּי, אֵלֶּה תִּוְלָדוֹת הַיְשָׁמִים וְהָאָרֶץ - שֵׁם תַּחֲיוֹ. אֲמַר לוֹ, וְדָאִי כִּךְ הוּא, שְׂמַשֵּׁם הָיָה

קין יסודו ועקרו לפני שבא לעולם. אמר, ודאי סוד עליון התגלה שלא שמענו עד עתה.

אמר לו, אם כן, הטפות הללו שנוספו כאן מה הן? אמר, ודאי על שלש הטפות הללו שורות שלש חכמות, אחת היא חכמת המחשבה, והשנייה חכמת הדבור, והשלישית חכמת המעשה, והן שלשה עולמות נסתרים, שלש טפות שתלויות מן המלח העליון שקוראים לו סגו"ל. ויש שלש עליונות מעליהם שתלויות מהמלח הסתום של עתיק העתיקים, והן סגולת"א, שלש העליונות נרמזו ב"ה העליונה שיש לה קוץ למעלה וקוץ למטה וגוף באמצע, ושלש טפות שניות שהן סגו"ל מ"ה התחתונה, וסוד הדבר בראשית, שלש מאדם הראשון, ושלש מאדם התחתון, ובשלש הנקודות הללו נאמר אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהי"ם, ואלו הם שלשת הגלגלים של אדם הראשון, ששלש טפות שנוקרו בשלשת האבות, שבהם.

בברך יהו"ה, גאר יהו"ה, ישא יהו"ה, ושלשה שניים בברית ושני עמודי האמת, שנח שם ויפת היו משם, שנאמר בו נח איש צדיק, מצד של צדיק חי העולמים, שם ויפת מהצד של שני עמודי האמת, וסוד הדבר כאן - מה שמו ומה שם בנו כי תדע. מה שמו, באם העליונה ששם חכמה, ומה שם בנו, באם התחתונה, הוא נודע, אבל שלשה גלגלים בשלשה אבות, ושלשה בשלשת העמודים שלמטה, ואלו הששה היו עתידים להיות שלשה בשת ושלשה בהבל, אלא שפרחה משם י' משת שהיא נקודה כו'.

#### תקון ששים ותשעה

ועוד ותוסף ללדת את אחיו את הבל, רבי יוסי ורבי אלעאי היו הולכים בדרך. הזדמן רבי אלעאי עמיהם. אמרו: ודאי עליך נאמר ויפגע במקום, שפגשנו בשכינה. אמר להם: עליכם נאמר ויפגעו בו מלאכי אלהי"ם. מה זה מלאכי אלהי"ם? אלו שנאמר בהם עושה מלאכיו רוחות, שרוחתיכם מרוחו של הקדוש ברוך הוא (של הקדשה). שמוחו כלם בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעאי: מה זה ותוסף ללדת את אחיו את הבל? ועוד, מה בא לרבות ותוסף, וישתי אתים - את אחיו את הבל?

אמר לו: ודאי ותוסף זו תוספת של רוח הקדש, שהוא העמוד האמצעי, משם נוספה לו רוח הקדש, שני אתים לרבות בו נשמה ונפש מצד של השכינה העליונה והתחתונה, ומה היתה תוספת על הרוח? זו החכמה מאדם הראשון.

אמר רבי יוסי: שמעתי ששלשת הרבויים הללו הם שלש הטפות שנוקרו מהמלח הנסתר של כל הנסתרים, ואלו הם שלשה גלגלים, ואלו שלש הטפות, שמעתי שהן כנגד שלש נשים שנאמר בהן חכמות נשים בניה ביתה, שאחת אופה, ואחת עורכת, ואחת מקטפת, אל אותה שנאמר בה ראשית עריסתיכם חלה, וזו חלה של פסח שהיא סגולת"א, היא טפה ראשונה, וממנה נזקרו שלש טפות, והם שלשה יודין י' י' שהם סגולת"א ודאי, והם י' בברך, י' גאר, י' ישא, ובאיזה מקום נזקרו? בשלשת האבות, שלשם ירד אדם בשלשה גלגלים, ובאיזה מקום נזקרו? מאותו שייר בהם (זה יה"ו) מצד החכמה העליונה.

וכנגד שלש הטפות הללו תקנו שלש מצות בפסח, אחת המצה שלמעלה לברך בה המוציא, השנייה לחם משנה, השלישית לחם עני בלי מלח, שהרי נאמר על קרבןך תקריב מלח, משום שהיא מצה פרוסה, כמו שפורס פריסת מלכותך, עד שתהיה שלמה לא צריך להקריב עליה מלח, שהוא חל"ם, ומה הוא חל"ם? שהוא אמצעי (של כל השלש). שלש הטפות העליונות הן סגולת"א, שתלויות מהמלח הנסתר העתיק של העתיקים.

שלש טפות נזקרו בגלגלת מן המלח השני, והן סגו"ל, איפה נזקרו? בשני עמודי אמת וברית, שהם כנגד נח שם ויפת. נח נזרק בצדיק, זהו שכתוב נח איש צדיק, שם ויפת בשני עמודי אמת, ועליהם נאמר בראשית. שלש טפות עליונות שהן סגולת"א, שנוקרו מהמלח הנסתר, הן הקוץ של האות י' למעלה, והקוץ שלה למטה, והגו באמצעיתה, המלח שנוקרו שלש הטפות הללו ממנו, הוא י', וזו י' שהיא מעל לאות א, י' למטה מן א - המלח השני, ושלש הטפות שנוקרו ממנה הן סגו"ל, שלש הטפות של אדם הראשון שהם שלשה גלגלים, ושלש של האדם השני שלשה גלגלים.

מי האדם העליון והאדם השני? אלא מה שמו ומה שם בנו. מה שמו? אדם עליון, מה שם בנו? אדם תחתון, וישניהם נרמזו באותו פסוק שאמר משה, ואמר לי מה שמו מה אמר? שלש טפות, אחת אופה במלח שהוא כנגד ימין, שהוא האופה, שהוא שר האופים, ואחת עורכת זה המלח, שהוא מצד השמאל, שנמר בה אף ערכה שלחנה, והרי פרשוהו שלחן בצפון כנגד הלב, ואחת מקטפת כנגד המלח, שהוא לאחור כלפי הכתר, וכנגד שלש הטפות הללו הם שלש יודים, שהם ביו"ד היי ואיו היי, שמעידין על עלת כל העלות, שעליו נאמר אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהי"ם, שהוא ראשון ואחרון ומבלעדי אין אלהי"ם.

ומששת התקונים הללו רצה הקדוש ברוך הוא לברא את שת, שיהיה שמו שית, שיהיו בו שלשה גלגלים של אדם ושלשה של הבל, אלא שפרחה י' משת, שהיא נקודה, אבן שתיה, שממש השתת

## העולם.

ובי' זהו חטא יוסף, זהו שכתוב ותשב באיתן קשתו ויפזו זרועי ידיו. מה זה ויפזו? שזרקו הטפה שהיא י' בין עשר אצבעות ונחלקה לעשרה ניצוצות שזרקו מהקשת, שהיא הברית, ובאיה מקום נזרקו? בעשרה הרוגי מלכות. אמר לו, והרי שמעתי שעשרה הרוגי מלכות היו בני יעקב? אמר לו: חס ושלום, אלא בדמותם היו.

אמר לו, ומי גרם שזרקו לשם? אמר לו, דמות אביו שהזדמנה אליו, שהיתה בדמותו של אדם הראשון, זה גרם שזרקו להן, ונעץ צפרניו בקרקע והבריח את עצמו, ולא נזרקו (באותה הזנה, שאם לא שנראתה לו דמות אביו, לא היו נזרקות כן, ודמות אביו גרמה שאותה הטפה וינס ויצא החוצה, ולא בעברה, ובשכר וינס) (בזנה הוא. שאם היה זורק אותן בזנה הוא, היו ישראל טובעים בים. ולא לחנם בארוה הקדמונים, בשכר וינס) - הים ראה וינס, ואם לא, לא היו יוצאים ישראל מן הים, והוא קבל ענישו באלו עשרה הרוגי המלכות, שהיו עתידים לצאת ממנו עשרה שבטים, ומשום זה היו עשרה הרוגי מלכות כמו שעשרת השבטים שהיו עתידים לצאת ממנו, והיו חושבים החברים שעשרה בני יעקב היו.

אמר לו, אם כן, מי נתן סוד זה בשת? (אמר לו, נשמות הצדיקים נבראו קודם שנברא העולם, כמו שבארוה הראשונים) (כמ"ש בראשית, אין ראשית אלא נשמה, וכי' עין לקמן קיב ע"א). אמר לו, בגלל זה אמר הכתוב מגיד מראשית אחרית, ומשום זה ש"ת הוא סיום האותיות, ומהם נודעים ראש האותיות שהוא אי"ב בא"ת ב"ש, ועוד שת, השי' שלו הם שלשת ענפי האילן למעלה, והיא השרש למטה, והראה בהם שלשה גלגולים למעלה ושלשה למטה.

ת' תפארת (שי') שלום, כולל ששה צדדים, וזו דרגת משה, כולל שלשה אבות, ושלש דרגות תחתיהן, והם הגלגול של אדם, שת אנוש הבל נח שם יפת, ומשת ואנוש התיחסו כל הדורות, זהו שכתוב אז הוחל לקרא בשם יהו"ה, אז, אותו שנאמר בו (כי מן המים משיתהו), אז הוחל לבא בגלגול אותו שנאמר בו אז ישיר משה.

ומשום זה שת, משם השתת העולם, ומשום זה כי שת לי אלהיים זרע אחר תחת הבל, שנאמר בו בשגם זה הבל, ואיוב אמר עליו מי שת בטוחות חכמה. חכמה - מי"ם עליונים, משם נמשך, ומשום זה כי מן המים משיתהו, ש שלשת האבות, וזה מ"ש מן משה, ה' שכינה התחתונה, הבל ה' ל"ב.

וכפל שמו פעמים משה משה, לאחז בשני ההי"ן, הה' העליונה והה' התחתונה, ולאחז בשלשה ענפים ובשלשה שרשים שהם שש, פעמים מ"ה מפשה, הוא מראה הסוד מה שמו מה שם בנו, שבשלשת האבות התלבש מ"ה שלמטה, ומשלש הדרגות שלמטה מ"ה שלמטה, ומשה כולל את שניהם, הוא מרכבה שלמה עליונה ותחתונה, כמו זה ש מן משה, שלשת האבות, שנאמר בה ופני אריה אל הקמין ופני שור ופני נשר כו', מ"ה של משה ודמות פניהם פני אד"ם, ומשום שהוא מרכבה למעלה ולמטה, אמר ואמר לי מה שמו מה אמר אליהם. בינתים הרי רבי יצחק ורבי יודאי ורבי יהודה ושאר החברים באו. אמר להם רבי שמעון: במה עסקתם? אמרו לו: שמענו עליך ובאנו אליך, ששאלנו עליך את כל החברים ולא מצאנו מי שמודיע לנו עליך, עד שפגשנו את רבי יוסי ורבי אלעאי ורבי אלעזר שהיו מתעסקים בסוד של הבל בכל גלגוליו.

אמר רבי שמעון: ודאי שמעשה הצדיקים תלוי למעלה, ושם הפל נודע, והתעוררות שלמטה גורמת להתעוררות שלמעלה, בודאי שסוד הגלגול הוא במקום אחד, וכל הגלגולים הם כמו הגלגלים שעולים ויורדים, וגלגל אחד הוא קבוע באמצע ביניהם, והוא לא מתנגע לכאן ולכאן.

וסוד הדבר הרי פשוט, דור הלך ודור בא והארץ לעולם עמדת, שהיא קבועה ביניהם (כמו זה), הנפש היא בקביעות של הגוף, והרוח עולה ויורדת בגוף ומתפשטת בכל ורידי הלב, כבר אמרנו שהגלגולים הם כמו הגלים שעולים ויורדים בגלגול אחד, כמו זה הנפש היא בקביעות בגוף, והרוח יורדת ועולה בגוף, ומתפשטת בכל ורידי הלב שמתנענעים, זהו שכתוב אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ולכו, אבל הנפש קבועה בלב כאשה שהיא קבועה בבית, זהו שכתוב מושבי עקרת הבית, ובעלה ויצא יצא ושוב, כך דור הלך ודור בא, זה העמוד האמצעי, הוא הולך ובא בגלגול, אבל השכינה לעולם עמדת, היא לא הולכת בגלגול ולא מרכבת במקום אחר, ומשום זה נאמר בה אשתך כגוף פריה, מה גוף לא מקבלת עליה הרבה ממין אחר מפל עץ שבעולם, כך השכינה לא מקבלת עליה הרבה אחרת בעולם אלא מפעלה.

קמו כל החברים והשתטחו לפניו ואמרו: אלו לא באנו לעולם אלא לשמע את זה - די. פתח ואמר: וזרח השמש ובא השמש, וזרח השמש זה העמוד האמצעי, שהוא משה בדמותו. וזרח, זהו שכתוב יהו"ה מסיני בא וזרח משעיר למו. ובא השמש, כשהתכנס משה, ועם כל זה, שהתכנס אל מקומו, שואף וזרח הוא שם, וזה יהושע שהיה כמו הלבנה, שהיא השכינה.

ועוד, וזרח השמש זה משה, כשיבא בגלגול בצדיק גמור, וכשהוא לא בצדיק גמור - ובא השמש, מתכנס ממנו והולך ובא בגלגול, עד שמוצא את מקומו, ומשום זה אל מקומו שואף זורח הוא שם.

ועוד, וזרח השמש זה הקדוש ברוך הוא, באיזה מקום? באדם שהשכינה עמו, כמו שנאמר בכל מקום אשר אזכיר את שמי וגומר, ותרגם אונקלוס, במקום שתשרה שכינתו שם, ואם אין שם שכינה - ובא השמש, מתכנס ממנו הקדוש ברוך הוא ונשאר בחשכה, ושולטים עליו כמה מחבליים וכמה ישורים רעים שאינם ישורים של אהבה. זהו שכתוב על פי אין אלהים בקרבי מצאוני הרעות האלה, שהרעות הללו ממנות על כל העתים והרגעים, שעליהם נאמר ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו, וזהו שאמר דוד בידך עתותי וגומר, ומי גורם שלא שורה עליו שכינה ולא מאיר עליו השמש? בגלל ההבל של שקר ודברי שקר שיוצאים מפיו, ומשום זה - יש הבל אשר נעשה על הארץ. יש הבל ויש הבל. יש הבל מבצלי השקר שנאמר בהם הבל המה מעשה תעתועים, שהם תועים במעשה של שקר.

ויש הבל שנאמר בו כי על כל מוצא פי יהוה יחיה האדם, וזה ההבל של התורה, שהוא חמשה חמשי תורה, מן ב' של בראשית עד ל' של לעיני כל ישראל, וזהו ה'ל, והרי שש הם עם זה ספר! אלא זה ו' שהוא הקול, שעולה בהבל שהוא ה'. אשרי הוא מי שמחבר אותם באחד ומוציא אותם מפיו באהבה ויורה של י"ה, ומשום זה יש הבל וכו', אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים.

אמרו לו החברים: רבי רבי אם כך שהם צדיקים, למה מגיע אליהם כמעשה הרשעים? אמר להם: הגלגול גרם להם שביא להם כמעשה הרשעים, כאלו היו רשעים, כך נבאו להם ישורים ודחק, ואלו הם שנשמותיהם מהצד של אדם והבל, שזה חטא במחשבה ומעשה, ומשום זה אמר עליהם הכתוב בשגם, זה הבל, גם - לרבות אדם.

אמרו לו: ידענו שמחשבה היא אדם קדמון, מ"ה שלמעלה, מ"ה שמו, מעשה כ"ח שלו, עשרים ושמונה אותיות של מעשה של בראשית ברא וכו', והכל חכמה, כח מה, אם כן כמה היו יכולים לחטא כאן? אמר להם: בודאי כל מי שחטא בגופו ששם המעשה, ובנשמתו ששם המחשבה, כאלו חטא באותו שהוא נברא בדמותו. זהו שכתוב ויברא אלהים את האדם בצלמו וכו'.

ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, שיש להם עשר ושלום ואריכות ימים בעולם הזה. אמרו לו: מאחר שהם רשעים, למה יש להם את כל הכבוד הזה? אמר להם: הטובה הזו שלהם היא הבל ורעות רוח, שהגלגול שלהם גרם להם שיהיו רשעים גמורים, ועשו (זכיות כמה מהם, והתקצרו בקצר שנים ולא השתלם להם) כמה מיני טובות, הביא אותם הקדוש ברוך הוא בגלגול להשלים להם שכרם בעולם הזה, זהו שכתוב ומשלם לשנאיו אל פניו כו', ועליהם נאמר ויבן ראיתי רשעים קברים ונבאו כו'. בינתיים הנה רבי פנחס שיוורד מהשיבה העליונה, ונראה תחת צלו של רבי שמעון, ונאמר לו: מה זה הבל אשר נעשה על הארץ, וכי על הארץ נעשה הבל? אלא כמו שנאמר ואד יעלה מן הארץ, שיש הבל אשר נעשה על הארץ, ההבל של תפלות וההבל של התורה נעשה על הארץ של הקדוש ברוך הוא שהיא שכינתו, שנאמר בה והארץ תדם רגלי, ומהו ההבל שנעשה עליה? אלא הפך הבל ותמצא הלב, וממנו יוצא הבל, וזו הנפש, ובה עולה הדבור, הרוח יוצאת מאזן שמאל של הלב, וממנו יוצא הקול, והקול הוא האילן, שנחלק לכמה קולות שהם ענפי האילן, והפרי שלו הוא הדבור, ושיניהם עץ פרי, והם גוף וברית, העץ זה ו', והפרי זה י', אות הברית.

ה' התחתונה שרש האילן, שיש בו שלשה ווי"ם כנגד שלשה הענפים של ש, ה' העליונה שלשה ענפים, והם שלשת הווי"ם מן ויסע ויבא ויט, זהו עץ החיים שעקר ענפיו, שקצץ בנטיעות והסתלק הפרי, ונאמר באילן גדו האילן וקצצו ענפיו וכו'. ברם, עקר שרשיו בארץ השאירו, שהיא ה' התחתונה, הסתלק הווי" ונשארה ה', ומשום זה שלש משמרות הווי" הלילה, ובכל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי וכו', ה' של הלילה עליה שואג הקדוש ברוך הוא בשלש משמרות ששם הווי", שם הווי" הוא ודאי.

וימנו לנו שעקר אדם את האילן והפרי והענפים שלו, ולא נשאר שם אלא השרש שהיא ה' התחתונה? זהו שכתוב ויאמר לו איכה, כמו שאיכה שנאמר בה איכה יושבה בדר, איך ה' יושבה בדר? בגלל זה התגלגל אדם בשלשת האבות, שהם ענפי האילן והגוף והפרי של האילן, והתפתח מה שעקר, ירד באברם ונטע בו ה', שהיא ענפי האילן, ירד ביצחק ועשה פרי שהוא י' מן יצחק, ירד בעקב ונטע בו ו' שהוא האילן, שנאמר בו ואלהי יעקב.

אחר כך בא משה שנאמר בו בשגם הוא בשר, שגם זה הבל, והוריד חמשה חמשי תורה, שהיא שרש האילן, והשלים את האילן בשם של יהוה, ומשום זה השתלם בו שם יהוה, כמו שנאמר ונאמר לי מה שמו מה אמר אליהם, כי יאמרו לא נראה אליך יהוה, שלאבות לא התגלה להם, משום שהשם לא היה שלם, באבות לא התגלה להם, זהו שכתוב ושמי יהוה לא נודעתי להם, כמה שחטא אדם התפתח, ובמה שחטא הבל התפתח, והזר הכל בתקונו בענפיו, בשרשיו, בגופו, בפריו, והכל השתלם בב"ר שהוא משה, ב"ר מן בראשית, מה שהיה שת ירדה לשם י' ונעשה שי"ת, ומתחיל בב' שהיא ברכה

להוציא את הארץ מקללתה, שנאמר בה ארורה האדמה בעבורך, ואחר ירדה ר' עליה, שהיא ראשית חכמה, וכשקרב להר סיני, ירדה א' מן בראשית, שהיא אנכי, וירד עליה הכתר, שהן האותיות של עשר אמירות, והשתלם האילן בכל התקונים שלו.

אמרו לו: רבי רבי, הרי האילן שלם ביהו"ה, למה ירדה א' מן בראשית? אלא משום שהוא מעין להשקות את האילן, שמשם אלה"ה מליא"ה מכל תשע הספירות, שהם בבראשית, שש הן שש הספירות, ברא, שלש ספירות העליונות, אלה"ה היא העשירית מליא"ה מכל התשע, השלמות של כלם, ומשום זה בראשית ברא אלה"ה, בראשית ברא עם אלה"ה, את השמים ואת הארץ. באו לנשק אותו ופרח למעלה.

אמר רבי שמעון: חברים, בנדאי שהקדוש ברוך הוא הסכים עמנו, שעליונים ותחתונים להיות עמנו בחבור הזה, אשרי הדור שזה התגלה בו, שעתיד כל זה להתחדש על ידי משה בסוף הימים בדור האחרון, לקיים את הכתוב מ"ה ש"היה ה"והא ש"היה, ובו מ'מכון ש'בתו ה'שגית, אשרי העם ששכ"ה לו בגימטריא משה, אשרי העם שיהו"ה אלה"ה, שעליו נאמר דור הלך ודור בא, ואין דור פחות מששים רבוא, ועליו נאמר דבר צנה לאלף דור, והתפשטותו היא בכל דור ודור ובכל צדיק וחכם שמתעסק בתורה, עד ששים רבוא, להשלים את כלם מהפגם שלהם, וסוד הדבר - והוא מחלל מפשעיו, שהוא שקול לכלם, כמו שבארוהו בעלי המשנה, אשה אחת לדה ששים רבוא, ומיהו? משה ששקול כששים רבוא, ומשום זה נאמר עליו דור הלך (ודור בא), לאותו העולם, ודור בא הוא כמו מקדם.

ועוד, כי שית לי אלה"ה זרע אחר, התפשטותו של שית היתה עד יעקב, שפרח בו י' מן שית ונשאר שית, ונשאר יעקב עקב, שיעקב היה דיוקנו של אדם הראשון, כמו שבארוהו, יפיו של יעקב כעין יפיו של אדם הראשון, ובשביל ה"י הזו נאמר אבן מאסו הבונים, שהם אברהם ויצחק, שנאמר בה לאדם, הוא ישובף ראש ואתה תשובפנו עקב, שהיו יודעים שהיה עתיד ללקות מהנחש, ומשום זה נאמר בה אבן מאסו הבונים.

אמרו לו החברים: והרי אמר רבי פנחס שאות י' היא ביצחק? אמר: ודאי י' עליונה היא מן חכמה, וזו היא י' קטנה, ומשום זה נאמר בה עקב, זהו שכתוב ואתה תשובפנו עקב, וזו כף ירד יעקב שנאמר בה ויגע בכף ירכו, ונאמר בו ויגע בכף ירכו, ונאמר בו והוא צלע על ירכו, וזה י' מן אדני"י, והוא י' מן הוה"י, שבה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט למקום שחטא בראשונה, לפני שבא בגלגול. כיון שבא יעקב לשם, מיד - ויעקב נסע סכנה ויכן לו בית, בת י', מיד השתלמה י' עם עקב ונעשה יעקב, וזהו שאמר הכתוב ויבא יעקב שלם, ואחר כך בא משה והפך הוה"י מדין לרחמים, וחזר יהו"ה, וזהו הסוד של אבן מאסו הבונים. באותו זמן כלם אמרו מאת יהו"ה היתה זאת כו'.

(אמר המגיה: זה הלשון מצאתי בספר אחר)

בראשית, אין ראשית אלא נשמה. אמר לו, מכאן נודע שבאות ברית המילה הוא חטא אדם וכל הדורות שבאו אחריו, וזהו שאמר הכתוב פקד עון אבות על בנים, משום שמעשה אבותיהם בידיהם. אמר לו, נמצא ששת גלגול של אדם והבל, שנאמר בו בשגם הוא בשר, בשגם זה הבל, וסוד הדבר - אז הוחל לקרא בשם יהו"ה, ואדעף בשם, אז, אותו שנאמר בו אז ישיר משה, בשם יהו"ה ואדעף בשם, בשני שמות, מה שמו ומה שם בנו, ונאמר בו הוחל, שמשם השתת העולם.

בינתיים הנה רבי שמעון ורבי יצחק ורבי יודאי ורבי יהודה ושאר החברים פגשו את רבי אלעזר וחבריו שהיו עמו. אמר להם, בפה עסקתם? אמרו לו, בסוד הגלגול של אדם והבל. אמר, ודאי בסוד העליון שהיינו מתעסקים אתם הייתם מתעסקים.

פתח כמו מקדם ואמר, יש הבל אשר נעשה על הארץ וכו', זה אדם והבל, במחשבה ובמעשה חטאו, כמו שבארנו למעלה, ומהם מחשבה ומעשה? האב והאם, חכמה ובינה, שעליהם נאמר כלם בחכמה עשית, הרי עשית, משום ששם כח מה, זו החכמה שהתחלקה לשני צדדים, מ"ה הוא אדם, מחשבה - חשב מ"ה, מ"ה - אדם, תמצא שאדם הוא מחשבה, בינה שם י"ה, האב והאם, והבן בתוכם העמוד שסומך אותם, אותו שנאמר בו בשגם הוא בשר, בשגם זה הבל, שהוא משה, משם הנה, וכך פרשוהו הראשונים בשגם זה משה, הבל נקרא על שם ב' מן בראשית, ל' לעיני כל ישראל, ה' חמשה חמשי תורה שעתידה להנתן על ידו, וזהו הבל"ל, שנאמר בו כי על כל מוצא פי יהו"ה חזקה האדם.

ויש הבל של הצד האחר שנאמר בו הבל המה מעשה תענוגים, וזהו הבל של נבלות הפה ודברים בטלים, שאין בהם תועלת כלל, ומשום זה יש הבל כו' שמגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש הבל אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים. מי זה הרשעים? זה סמא"ל ונחש, ש של משה היא שלשה ענפים של שרש האילן, וזו ש מן שית, מ"ה מן משה זה אדם, שהוא בדמות האדם שלמעלה, וזהו מה שמו ומה שם בנו, וזה המ"ה, (ה) תורת יהו"ה תמימה, ה' חמשה חמשי תורה, שנתנו לו בארבעים ימים וארבעים לילות שלחם לא אכל ומים לא שתה.

ומשום שעקר ש, שהיא שרש האילן, ממקומה, ונעשתה שלשה ענפים שהם שלשה זינים כמו זה: ש, של זרע שהוא יורה כחץ, נעשה ז', ששלש טפות התפשטו ונעשו שרביטים, ומשום שעקר אותם ממקומם, ומה שהיה שרש אחד, עקר אחד, התחלקו לשלשה, כך הוא נזרק בשלשה גלגולים, אחד בנח, ושנים בשם ויפת, ומשום שכשבא נח, לא בקש רחמים על אנשי המבול, התביש אחר כך ואמר, ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, ושם, לא לחנם היה קובע מדרשות, וביפת נאמר לפת אלהים לית וישכן באהלי שם, בשלשת אלה היה צריך להשתרש בשרשיו. ראה שלא הצליח, עקר אותו משם ונטע אותו אחר כך יחיד.

אבל אדם ננטע בשלשת האבות, והצטרף והתלבן בהם והשתרש בשרשיו והצליח, מיד בא משה שהוא בנו של אדם, ונתן הקדוש ברוך הוא תורה על ידו להשקות את האילן להתגדל בשרשיו וענפיו. באותו זמן התתקן האילן שעקר, החטא שחטא בעץ כאן תקן הכל, אחר שהתכנס משה מן העולם נאמר בו וזרח השמש ובא השמש, ונאמר בו הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סובב הולך הרוח, שלש פעמים סובב כנגד שלשה גלגולים שרוחו סובבה שם. מיד כשמצא שם לשרות, מה כתוב? ועל סביבותיו שב הרוח.

אמר לו רבי אלעזר: כאן נודע סוד עליון מרוח הקדש שלמעלה, שהוא בן י"ה, שסובב לגמין ושמאל והעמוד האמצעי, ואחר כך לשלשת התחתונים, שהם צדיק ושני עמודי האמת, וכך אדם העליון אף כך בששה צדדים, וזה הסוד של בראשית ברא שית למעלה, ברא שית למטה, י' שפירחה.

מן שת הוא י' של יעקב, שפירחה י' ממנו ונשאר עקב, וזהו הסוד של הוא וסוף ראש ואתה תשופנו עקב, ומשום זה כשפירחה י' מן שת, מה כתוב בו? כי שית לי אלהים זרע אחר, אחר גרם שנאבדה י', שהיא זרע מן שת, והסוד של שת - כל שתה תחת רגליו, כל ודאי, שהוא זרע אות ברית קדש. באותו זמן בא משה עם שני לוחות שהן ב' מבראשית, וכסה על שת ונעשה בשת, ובאיה מקום כסה ב' על שת? בזמן שאמר ויסתר משה פניו, ואות י' היא תמונת יהו"ה, בשכר ויסתר משה פניו כי נרא מהבית - ותמונת יהו"ה יביט, והשתלם שת.

והינו בראשית ברא, השתלם בשית, שת הוא סיום של אלפא ביתא, אב הראש של אלפא ביתא, וזהו הסוד של א"ת ב"ש, כאן התתקן האב עם הבן, שניהם זה על גב זה, בכל מקום שהלכו לא נפרדו זה מזה. בראשית, שם א"ת ב"ש, א"ב ש"ת, נשארו ר' י' מן בראשית, עליו נאמר וירא ראשית לו, שהוא ראשית חכמה יראת יהו"ה, כמו זה בן בתוך האב, וירא ראשית לו, משם הוריש לו נשמה ונקרא ראשית לו כשמו, ונקרא אדם כשמו בשלשת האבות שהם ש, בא אדם במשה, ובמשה כולל הכל, ומשום זה ש מן משה שקול ש לשלשת האבות, מ"ה שלו כמו של אדם הראשון, מרובה שלמה היתה במשה לבדו, כמו שהיתה בשלשת האבות, ואדם העליון היה במשה. שלשת הענפים של ש - אריה שור נשר, מ"ה ודמות פניהם פני אדם, ונאמר בו משה משה פעמים, לקים בו מה שהיה הוא שיהיה ואשר להיות כבר היה, זה אדם הראשון. השתטחו כלם לפניו ואמרו: אשרי חלקנו שפגשנו בך לדעת סודות עליונים טמירים של עתיק הימים.

אמר רבי אלעזר: נודע מכאן, שמשה מאותיותיו משמע שהוא הכל והוא שת והוא משה, והתפשטותו של משה בכל דור ודור ובכל צדיק וצדיק, והוא הולך בשלש שלש, ובכל שלש שהוא רוכב נאמר בהם לא מושוו מפיך ומפי זרעך ומפי זרעך. מכאן נודע שהוא לא נמצא אלא במקום שיש בו תורה, ומשום זה זכרו תורת משה עבדי.

אמר לו רבי יהודה: התפשטותו בבני אדם יש לה שיעור? אמר לו: כן, עד ששים רבוא, וסוד הדבר - דור הלך ודור בא, ופרשוה הקדמונים, אין דור פחות מששים רבוא, ומשום זה נאמר בו אשה אחת ילדה במצרים ששים רבוא בכרס אחד, ומיהו? זה משה שהוא שקול כששים רבוא מישראל. אמר לו רבי שמעון: ברוך בני לעתיק הימים.

ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה ליהו"ה, מיזה מקום הביא אותה? מק"ץ ימ"ם, מהשירים שלו, כמו אדם שבסוף ימיו חוזר בתשובה כשאין לו פח לעשות טוב ורע, ובעלומיו, כשהוא בלחו, לא שב, כמו שבארוהו מפני שיבה תקום, ומשום זה ואל קין ואל מנחתו לא שעה, אבל הכל מבכורות צאנו הביא לו קרבן, מהיפה שלו, ומשום זה וישע יהו"ה אל הבל. ועוד, אל קין ואל מנחתו לא שעה, משום שקרבנו היה מאותו מקום שנקרא ערוה, ומה היה? פשתים, שנאמר בו ונעשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה.

אמר לו רבי אלעזר: שהתכסה בו בשר ערוה - טוב הוא. אמר לו: בני, לא כל העריות שונים, זה לא הקריב קרבן זה אלא לקרב את ערותו לה', שנאמר בו איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני יהו"ה, ומה ערותו? הנהמה, הערלה הרעה, הנקבה של ערלה, אותה שנאמר בה אדם הראשון היה מושך בערלתו, ומה היא האם של הערבוביה הרעה? הפרי של העץ של טוב ורע, שנאמר בה ונתקח מפריו ונתתו גם לאישה עמה, ומי היא? ליליית, שמשם באים ערב רב שהם מערבים עם ישראל,

שנאמר בהם הוי גוי חוטא, שהם זרע מרעים בנים משחיתים וכו', ואמרו אלה אלהי'יך ישראל לעגל, ומשום זה ואל קין ואת מנחתו לא שעה.

והרי נתבאר בהקדוש ברוך הוא עליהם ורחמיו על כל מעשיו, ונאמר בו כי לא אחפץ במות המת, וקבל אותם, כל שכן את קרבן קין? אלא שהיה רצונו לרע כמו שנאמר, אבל הבל היה רצונו בקרבנו לקרב השכינה, לאותו שנאמר בו ועתיק הימים יושב לבושו כשגל לבן ושער ראשו כצמר נקי. במה? באותו שהקריב מבכרות צאנו ומחלבהן, ומשום זה וישע יהו"ה אל הבל, והרי נתבאר.

ומיד שלא התקבל קרבנו של קין, ויחר לקין מאד, ויאמר יהו"ה לקין למה חרה לך שלא מתקבל קרבנך? אם תיטיב מעשיך בגלגול - שאת לך בעולם ותתקבל בתשובה, ואם לא - לפתח חטאת רבץ. אמר רבי אלעזר: כאן לא צריך לכסות את הסוד מה זה שא"ת, ולא באנו לדרש בפסוק הזה, אלא ששאת זה הוא משא, ובהפוך אותיות שא"ת הוא אש"ת. כאן רמז שעבר על ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך כו', שבא על תאומתו של הבל, וזהו ויקם קין אל הבל, קם על תאומתו, ואחר כך הרג את בעלה, כמו המצרי, וסוד הדבר - ויפן כה וכה, ונאמר הראשונים מה זה ויפן כה וכה? אלא ראה מה עשה בבית ומה עשה בשדה, ואין שדה אלא אשה, כמו שנאמר כי בשדה מצאה, זהו שכתוב ויהי בהיותם בשדה. ויפן כה וכה, הסתפל אם היה בו מצד הטוב, שלפעמים נפרד טוב מרע, ומשם הם הגרים, ומשום זה הסתפל מכל צד עד ששים רבוא ולא ראה שם גר שיוצא ממנו, ויד את המצרי.

אחר כך מה כתוב? ואם לא תיטיב, אל תקרי ואם אלא ואם, שהוא יתר שאת ויתר עז. לפתח חטאת רבץ, מה זה רבץ? אלא כי תראה חמור שנאף רבץ וכו', שהוא לא יכול לשאת על כתפו חמרת התורה, לא יכול לשאת על המלכות בגלות, וחדלת מעזב לו, כאן הראה לקין שעתידים ישראל להיות בדחק בגלות, עני ורכב על חמור, שהיו בחמור, שמשאו על כתפו מעל המס בגלות ומכבד המלכה, וזהו רבץ תחת משאו - בגלות, ובני קין שהיו עשירים וחזקים כמלכים בחזק רב, ומשום זה אמר אם תיטיב שאת, הלא אם תיטיב להיות שאת לעני ישראל, שהם כבדים במשא כבד (וכבדו ממנו), אני אקבל את בניך בעולם ומאריך עליהם, ואם לא - לפתח חטאת רבץ, לשער הגיהנם נפתחה, לטל נקמה ממוך ומבגיד.

אמר רבי שמעון: ברוך בני לעתיק הימים, שהרי רוח הקדש התעוררה אליך לגלות כאן חדושים שלא נודעו עד עתה. אמר: ודאי זהו קול דמי אחיד צעקים אלי, אותם דמים של ישראל, שעתידים לגזל אותם בני קין, ערב רב, החיבים הרשעים בגלות, וזהו כי מלאה הארץ חמס מפניהם, וזהו ההרג של קין אל הבל, שעני חשוב כמת.

ויהי מקץ ימים וגו', פתח רבי שמעון ואמר: מה זה מקץ ימים? אלא מאותו מקום שעתיד לומר בו קץ כל בשר בא לפני, קץ שם לחשך, ותרגם יונתן בן עזיאל, קץ כל בשר - המחבל של כל בשר, מלאכי חבלה. ראה שעתידים לצאת ממנו מחבלים כרמים, שהם ישראל, שנאמר בהם כי כרם יהו"ה צבאו"ת בית ישראל, בגלל כך ואל קין ואל מנחתו לא שעה, וראה שעתידים לצאת מהבל כמה צדיקים, בגלל זה וישע יהו"ה אל הבל ואל מנחתו.

והרי בשעה שנולד קין, נאמר בו קניתי איש את יהו"ה, ולא היה כך, משום שלא התבשמה, והנחש הקשה הטיל בה זהמה של הדין הקשה, ומשום זה לא התבשמה, וכשקין מצד הנקבה יצא תקיף קשה בדינו, כיון שזה יצא, היא נחלשה ונתבשמה אחרי זה, והוציאה אחר יותר מבשם, ועלה הראשון שהיה תקיף קשה על האחר, שהרי כל הדינים התעוררו עמו.

בא וראה מה כתוב? ויהי בהיותם בשדה, בשדה שנודע למעלה, שנקרא שדה של תפוחים, ונצח הדין הזה את אחיו, משום שהיה קשה ממנו, והכניע אותו והטמין אותו תחתיו, עד שהתעורר הקדוש ברוך הוא והעבירו מלפניו, ושקע אותו בנקב תהום רבה, וככל את אחיו בשקוע של הים הגדול שפמבשם את הדמעות העליונות.

ומהם יורדות הנשמות לעולם, איש כפי דרכו, ואף על גב שהם טמירים, מתפשטים זה עם זה ונעשים גוף אחד, ומהגוף הזה יורדות נשמות של הרשעים עצי הרוח, האם עולה בדעתך משניהם יחד? לא, אלא אחד לצדו ואחד לצדו. אשרי הם הצדיקים ששולפים נשמותיהם מהגוף הקדוש הזה שנקרא אדם, שכולל הכל, המקום שהכתרים והעטרות הקדושות מתחברים שם בצרור האשכול.

(נ"א) ויהי מקץ ימים ויבא קין, מה זה מקץ ימים? אלא מאותו שעתיד להאמר בו קץ כל בשר בא לפני, ומשום זה ואל קין ואל מנחתו לא שעה. ועוד מקץ ימים, ולא אמר מראש ימים, אלא מהשירים שלו ולא מן היפה, כאדם שבא עני לשער שלו ובזמן שהוא תאב לאכל, כדי שלא לתת לו מהיפה שבמאכלים, לא רוצה לתת לו דבר אחר שאכל את היפה מהכל, כנס את אותו שהוא בסוף ונתן לעני הזה שהתנאש ממנו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לכלב תזרקו אותו, ומשום זה ואל קין ואל מנחתו לא שעה, אבל הבל לא הקריב אלא מהיפה של הכל, זהו שכתוב והבל הביא גם הוא מבכרות צאנו.

ומחלבהו, לא הקריב אלא שירים, ומשום זה וישע יהו"ה אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ויאמר יהו"ה לקין למה חרה לך ולמה נפלו פניך, הלא אם תיטיב שאת. אמר לו, אם אתה תיטיב מעשיך - שאת, ותעלה קרבנך, ואם לא תיטיב מעשיך - לפתח חטאת רבץ, שיפרע ממך. נאמר כאן רבץ, ובמקום אחר כתוב כי תראה חמור שנאף רבץ תחת משאו כו' לא תראה את חמור אחיד, זה קין שהוא רבץ מכבד עונו, ואם לא רוצה לחזור בתשובה, וחדלת מעזב לו, שלא עושה מעשה אחיד, ואם חוזר בתשובה, עזב תעזב עמו. מה עשה הבל? קם עליו והפילו לארץ, ואחר כך קם קין והרגו, שכן כתוב ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו, ומשום זה אמר בן סירא, טוב לרע אל תעשה, ולא יגיע אליך רע.

ויאמר יהו"ה לקין אי הבל אחיד כו', אמר רבי שמעון: וכי לא היה יודע הקדוש ברוך הוא איפה היה הבל ששאל אותו, והרי אין מכסה ממנו דבר, כמו שנאמר אם יסתיר איש במסתרים כו'? אלא אוי לבני אדם הטפשים, אטומי הלב, סתומי העינים, שעליהם נאמר עינים להם ולא יראו, באור של התורה, אלו אותם בהמות שלא מסתכלים ולא יודעים אלא בתבן של התורה, שהיא קלפה מבחוץ והמוץ שלה, שנאמר בהם מוץ ותבן פטורין מן המעשר, שהחכמים של התורה, בעלי הסודות, זורקים התבן והמוץ החיצונים, ואוכלים את החטה של התורה שהיא מבפנים, עשרים ושתים האותיות של התורה שעולות לחשבון חט"ה.

בא וראה, אלו הבהמות חושבים ששאל אותו הקדוש ברוך הוא א"י הבל אחיד, כמי שלא ידע איפה הוא, אלא א"י, הוא שהסתלק מן אדניי, שהוא א' אהי"ה האם העליונה אנכי, י' יהו"ה שעולה עמה לדון את קין. בגלל זה כשהסתלקה א"י מן אדניי, נשא ד"ן, בגלל זה א"י הבל אחיד, ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי! לא ידעתי ששכניה, שהיא אנכי, עמו שם, א"י שהתעלה האם והבן אל החכמה לטל ממנו נקמה, ולמה אל החכמה? משום שהאדם העליון הוא שנברא אדם תחתון בדמותו.

ויאמר קול דמי אחיד צעקים אלי, מה זה דמי? דם היה צריך להיות! אלא מה זה דמי? ד"ן כחשבון דמי, וזהו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול. ועוד, מה זה קול דמי? קול דם היה צריך להיות! אלא תרגם אוינקלוס, קול זרעיותיו שעתידים לצאת מאחיד, אותם ששים רבוא שעתידים לצאת מהבל, באותו שנאמר בו בשגם זה הבל, כלם צועקים מן האדמה. כאן רמז ענוי הדין ועווה הדין וחמס ושוד ושבר שעתידים בני קין לעשות בבני הקדוש ברוך הוא, וזהו קול דמי אחיד, אחיד נקרא מצד אותם שנאמר בהם הרגו איש את אחיו.

(נ"א) ויאמר יהו"ה אל קין אי הבל אחיד, אמר רבי שמעון, וכי לא היה יודע הקדוש ברוך הוא איפה הבל שהיה שואל איה הבל אחיד? וכי הוא לא היה יודע שהקדוש ברוך הוא אין דבר מכסה ממנו, אפלו מחשבת הלב, כל שכן דבר של העולם, שאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי? אלא, אוי לטפשים אטומי הלב, ועינים להם ולא מסתכלים אלא בתבן לאכל ממנו כבהמות, שחכמים שמכירים בחטה של התורה, שהיא עשרים ושתים האותיות כחשבון חט"ה, אלו זורקים התבן מן התורה, ואוכלים את החטה של התורה מבפנים. עוד אראה לכם סודות טמירים בפיסוק זה, בזמן שהרג קין את הבל, עלה א"י מן אדניי ונשא ד"ן, א' הוא אנכי, האם העליונה, י' יהו"ה של יודיין אבא, שעלו לתבוע דין על בנם שהוא הבל, ומשום זה אמר הקדוש ברוך הוא אי הבל אחיד.

באותו הזמן הוא אמר לא ידעתי השמר אחי אנכי. ראה הקדוש ברוך הוא שלא הזכיר י', אלא א' שהוא אנכי, אמר לו קול דמי אחיד צעקים אלי, דם אחיד היה צריך להיות, מה זה דמי? אלא זה דם י'. ועוד דמי הוא ד"ן כחשבון שנשא מן אדניי, והכל אמת, ששלשה שמות כלולים באותו שם, האב האם והבת, שהם יהו"ה אהי"ה אדניי, משום שהבל היה דמות של אדם שלמעלה שהוא העמוד האמצעי, והוא הקול שנאמר בו קול דמי אחיד. ויש עוד אחר, קול דמי? קול דם היה צריך להיות, אלא תרגם אוינקלוס, קול דם זרעיות שעתידים לצאת מאחיד, והם ששים רבוא.

באותו זמן שראה שהחטא הזה היה תלוי במקום עליון, הרהר בתשובה, ואמר גדול עוני מנשוא, הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתיר והייתי נע ונד בארץ וכו'. כאן נרמז גלגול הרשעים שנאמר בהם ובכן ראיתי רשעים קברים וכו'. וזהו הן גרשת אתי היום - זה גלגול ראשון, והייתי נע - זה גלגול שני, ונד - זה גלגול שלישי, וזהו סוד על שלשה פשעי ישראל, אם שב בתשובה בשלשה גלגולים - יפה, ואם לא - כתוב בו ועל ארבעה לא אשיבנו, לא מחזיר אותו בגוף אחר, אלא יד ליד לא יקנה רע, וכך הולך נע ונד עד ששים רבוא, ולכל אחד כפי כחו, של אותו שהורג כד, הקדוש ברוך הוא נוטל ממנו נקמה. (ע"כ בספר אחר).

אמר רבי אלעזר: אם כן, כשנודע שכל הצרות הללו יהיו בגלות האחרונה, למה נאמר קניתי איש את יהו"ה? אם תאמר בשביל קיני שניצא ממנו זרע מעלה, אחר שהוא יתפנס, יתעוררו בני קין להחריב את העולם, ומהם קול דמי אחיד צועקים, זהו שכתוב משוד עניים מאנקת אביונים כו'.

אמר לו רבי שמעון: בני, קין היה מצד העץ של טוב ורע, והתפשטות הטוב היתה בגלגול עד קיני



חותן משה, משם ואילך התפשטות הרע, ומשום שהרצה לו הקדוש ברוך הוא מה שעתידים לעשות בניו לישראל בכל דור ודור, שהכל הוא הרצה לו, הוא אמר גדול עוני מנשוא, ומנין לנו שהרצה לו את גלגולו בכל דור ודור? זהו שכתוב הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר והייתי נע ונד בארץ, נע ונד ודאי, כאן רומז את גלגולו ושל בניו. זהו שכתוב ובכו ראיתי רשעים קברים ובאו, והרי בארנו אותם ומשלם לשנאיו וכו'. הן גרשתי אותי - זה גלגול ראשון, היום - כמו אותו שנאמר בו היום אם בקלו תשמעו, והייתי נע ונד - שני גלגולים אחרים, אסתר - כאן רמז ויאמר אסתר פני מהם כו', והן כל אלה יפעל א"ל פעמים שלוש עם גבר, ועליהם נאמר על שלשה פשעי ישראל, ועל ארבעה לא אשיבנו, שלא מחזיר אותם לגוף רביעי ולא בגאולה רביעית, אלא נאמר בישראל יהו"ה ביד יחנו ואין עמו אל נכר, בגלל זה פרשוה בעלי המשנה אין מקבילים גרים לימות המשיח.

ועוד אי הבל אחיד, בא וראה, שתי האותיות הללו שמעתי שלמקום עליון היו עולות, א"י א' אמן ומפלא ומכסה, י' מחשבה, שבמקום הזה חטאו אדם והבל, ונאמר שהם א' פתר עליון, י' מחשבה, למעלה למעלה התעלה החטא הזה. אמר לו רבי אלעזר: אבא, והרי כמה מחשבות הן; השכינה נקראת מחשבה, והיא י' מן אדניי וחכמה מחשבה, וכתר שהיא א' מן אדניי מחשבה, וכמה מחשבות הן זו למעלה מזו וזו על גב זו, זהו שכתוב כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם, ולמעלה מכלן המחשבה הנסתרת של כל הנסתרים, עליונה על כל העליונים, שאין מחשבה אחרת למעלה ממנה, וכמה מחשבות הן לבושים זו לזו, והוא נודע שלא חטא אלא במחשבה שהיא לבוש, זהו שכתוב ואירא כי עירום אנכי ואחבא. נאמר באדם ואחבא, ונאמר במשה ונסתר משה פניו.

אמר רבי שמעון: בני, בודאי בכל חטא אדם, במחשבה שהיא לבוש, ובמחשבה שהיא מבפנים, ומשום זה אמר למשה בזמן שאמר הרצני נא את כבודך, אמר, כי לא יראני האדם וחי, שאם זכה שיראני, וחי לעולם, ומשום זה אמר לו לא תוכל לראות את פני, ואינם הפנים כאן, אלא הפנים שלא נראים, במקום שנודע עלת העלות ובמקום שהתגלה, וחטאו של אדם גרם שלא יכל משה להסתכל בו, כל שכן אחר, שעלת העלות הסתלק מהמחשבה שחטא בה אדם, ומשום זה עין לא תשוררהו, ומחשבה לא תכילהו, ולא יכולה להשיג אותו, שהוא חי החיים, ובמקום שהוא שורה אין שם מיתה, והמחשבה שהסתלק ממנה בודאי היא חכמה. הלבוש לחכמה הסתומה, בודאי בה חטא אדם, ומשום זה נאמר בו כי עירום אנכי ואחבא.

אמר רבי אלעזר: והרי מכאן משמע שלא חטא במחשבה העליונה, אלא באותה שהיא לבוש ממנה, והוא נשאר באותה שהיא מבפנים, במחשבה לבושה, ומשום זה ואירא, שהודיעו מאותה שלפנים מהמחשבה הסתומה שהיא עלת העלות. אמר לו רבי שמעון: בני, במחשבה שהיא המוח אף כף חטא, שזרע יצא משם, שהוא המעין של עץ החיים, שהוא אור קדמון ואור צח ואור מצחצח, שלש טפות שנקמו בו העליונה, הקוץ שלמעלה והקוץ שלמטה, ועצם הי' באמצע, וערב שם חשך שהפסיק בין עלת העלות למח הנסתרת, ומשום זה כי לא יראני האדם וחי, עד שאותו החשך יעבר משם, וזהו הסוד כי אם עונותיכם היו מבדלים בינכם ובין אלהיכם, ומשום אותו חשך, אין המחשבה יכולה להשיג שם, כל שכן העין, עד שעובר משם אותו החשך, וכמותו למטה יש ענן חשכה, שנאמר בה סכנה בענן לך כו'.

הודיעו רבי אלעזר וכל החברים, והודיעו הזקנים בעלי הישיבה. אמר רבי אלעזר: עד עכשו לא ידעתי שחטאו של אדם כף היה עליון, שהגיע למקום העליון של כל העליונים. אמר: אבא, תן לי רשות לשאל אף על גב שלא נתנה רשות לכל אדם לשאל, כל שכן לדעת. אמר לו: אמר בני, שהרי רצון נמצא, והרשות נתנה לגלות כל מה שיכלנו לדעת. אמר לו: אבא, נודע בשביל אותו החשך שהפסיק בין עלת העלות לבין המחשבה הנסתרת, שעלת על כל העלות לא השתתף בשום מחשבה נסתרת, כל שכן גלויה, ולא בשום אור גנוז וטמיר וקדמון וצח ומצחצח. אמר: ודאי כף הוא, שאם האורות הללו והמחשבות היו ממנו, לא היה יכול החשך להפריד, אבל עלת על כל העלות הוא על כל האורות הגנוזים והנסתרים כנשמה בגוף, והאור הקדמון, אף על גב שהוא נסתר וגנוז והוא קדמון לכל הספירות ולכל האותיות והנקודות והטעמים, כף הוא לגבי עלת על כל העלות כמו גוף לנשמה, שבעלת העלות אין בו גון ולא צורה ולא דמות ולא שתפות, ובמקום שהעין לא שולטת, מי יכול לעשות דמיון?

אחר שהרהר תשובה אדם למטה, חזר הלבוש למח, שהוא האב, השרקפת של התפלן, והתחבר המוח, שהוא החכמה, באם, מיד ופעש יהו"ה אלהי"ם לאדם ולאשתו פתנות עור וילבשם, והם התפלן שהם מעור. באותו זמן עמדה תשובה, שהיא האם, קרקפת התפלן, עם אדם להגן ולכסות עליו, שהיה ערם, כמו שהוא כסה על המוח העליון. ובני, כל מי שמיניח תפלן פאלו כסה על המוח העליון, ומשום זה השכינה העליונה לא זזה ממנו, וסוד הדבר - אם עונות תשמר זה אדניי מי יעמוד, מ"י יעמוד ודאי, שהיא האם העליונה, התשובה, הרי עמדה עם האדם העליון, והשכינה שהיא תפלה של יד עם האדם התחתון, השכינה העליונה ירדה עם אדם, והשכינה התחתונה עם הבל, ועם כל (זה) בעלי הסתירה שבאים מהם, ומשום זה ותלכנה שתייהן.

מיד שחטאו וישראל בחטא העגל מה כתוב? ובפשעכם שלחה אִמְכֶם, שנאמר בה כי אם לבינה תקרא, השתלחה (והסתלקה) מהם, ותָרַם מעל הארץ, שלא יורדת עליהם אלא בשבתות וימים טובים, ונשארת השכינה התחתונה יחידה למטה, והשכינה העליונה יחידה למעלה, והרי פרשה איכה ישובה בָּדָד, שבהתחלה לא הייתה השכינה העליונה וזה מהם, כמו שהשכינה התחתונה. אשרי הם בעלי התשובה שמורידים אותה עליהם בכל יום ושעה ורגע, ולא וזה מהם בכל מקום, שעליהם נאמר בהתהלךך תנחה אותך כו', ואין לה עליהם יום ידוע כמו שאחרים, שלא יורדת עליהם אלא בשבתות וימים טובים, אבל בעלי תשובה לא וזה מהם לעולם.

ומשום זה, בני, איי הבל אחיד, אם יכלנו לומר א' י' מן אהי"ה האם העליונה, ונשארו ה' ה', ונאמר עליהן ותלכנה שתיקה, כאן חטא הבל, אדם חטא בי"ו מן יהו"ה והסתלק י"ו ונעשה ו' י'. אמר רבי אלעזר: והרי י' ו' הם י' למעלה ו' למטה, מה זה ו' י'?" אמר: בני, כך זה ודאי, שחטא הזה הוא למעלה באות א שהתעלטה במחשבה, שהיא י' העליונה, ששם עלת העלות, ונשארה ו' י' כמו זה: , ועל ה' העליונה נאמר כי ידע שמי, שם י', וקראני ואענהו. אשרי הוא מי שמוריד אותו במחשבתו למקומו, שעל המחשבה הוא נאמר זאת התורה לעלה למנוחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים.

ולמה נאמר באות י' כי ידע שמי? אלא, כמו שאין באות י' שתפוט של אות אחרת, כך אין בו שתפוט, שהוא אחד ואין שני לו, אחד בלי חשבון, הוא ברא את הכל ואין בורא עליו, וכי יש מי שיכול לברא אפלו יתוש קטן, אלא הוא? אלא למים יש פח לברא אילנות ועשבים, והם נבראו, אבל בורא העולמים ברא, ואין עליו מי שברא אותו ודי לחכם ברמיז, שבמקום הזה אין לגלות יותר.

אמר רבי אלעזר: מכאן משמע שיש בורא בשתפוט של האותיות, כמו ב' מן בראשית, שהיא האם, ר' מן ראשית שהיא חכמה, ו' מן בורא שהוא העמוד האמצעי, א' מן בראשית שהוא כתר, ש"ית, שש ספירות, הרי כלן עשר, אם אחד חסר לא השתלמה הבריאה, אבל עלת על כל העלות הוא ברא הכל, בלי שתפוט כלל.

אמר רבי אלעזר: וכמו זה שמענו שבעשר ספירות לא נאמר שם אלא אצילות ולא בריאה. אמר רבי שמעון: ומי אמר שיש בהם בריאה? אלא כל העשר בשתפוט זו עם זו עושות בריאה בעולם, ואני אומר, שאם היה חסר אחד מן המנין, לא השתלמה אותה בריאה, אבל עלת על כל העלות הוא בורא בלי שתפוט אחרת, שהוא אחד בלי שתף כלל, לא למעלה ולא למטה ולא באמצע ולא מפל צד כלל. אמר, ודאי קצת התגלה מה שלא נמסר לגלות אפלו מהלב לפה, וסוד זה צריך לכסות מפל אדם, שאין כל מח יכול לסבל את זה, אלא אלו שיודעים בסודות אלו שחכמתם עולה על כל הנביאים והחכמים.

אמר רבי אלעזר: אבא, הרי התגלתה א' בסוד עליון כשהסתלק עלת העלות באות י' ונשארו ו', אלא מה זה אוי? אמר לו: (א' העליונה) (יש א') למעלה מן א', שיש א' מהאותיות הגדולות, ויש א' מן האותיות הקטנות, ויש א' מן האותיות הבינוניות, הם אדם של בריאה, אדם של יצירה, אדם של עשיה, ועליהם נאמר כי גבה מעל גבה שמר, ויש שלשה עליונים עליהם בדרך אצילות, ועליהם נאמר וגבהים עליהם.

ואותם של בריאה הם לבושים לאותם של אצילות, וזהו אור לבוש עליון, ואותם עשרה מתלבשים בעשר, ואלו של אצילות אמרו לאותם של בריאה שמתלבשים בהם, נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, כל ספירה נתנה בו חלקו מבפנים ומבחוץ, ואם חסרה אחת מעשר ספירות שלא הייתה נותנת בו חלקה, לא היה משתלם בגינו של אדם, ובזמן שחטא אדם, כל ספירה וספירה נטלה חלקה ממנו, ונשארו אין, וסוד הדבר - ומותר האדם מן הבהמה אין, ומשום זה אמרו בעלי המשנה, ואדם ביקר בל לין נמשל כבהמות נדמו. אדם שהיה לו בכבוד שלמעלה ולא שמר אותו, נמשל כבהמות הדמות שלו, שהן חיות הקדש, אבל עלת העלות כשברא אותו, כמו שנאמר (זהו שכתוב) ויברא אלהים את האדם בצלמו, הוא נטל ממנו הכל, ונתן בו בלי שתפוט של אחר, שהאב והאם עשו אותו בציריהם בשני ציורים. זהו שכתוב וייצר יהו"ה אלהים, וייצר בשני ציורים, הציור של האב שהוא יהו"ה, והציור של אלהים שהוא יהו"ה, וזהו וייצר יהו"ה אלהים, ואחר כך עשה אותו כלי, זהו שכתוב עפר מן האדמה, לא כתוב מן האדמה, אלא עפר מן האדמה, וזו השכינה התחתונה, שנאמר בה עפר ישוב, שהיא הגלגול שלו.

אמר רבי אלעזר: אבא, אחר שנמצא רצון, צריך לפתח בדברים בגלוי, מה האדם שברא עלת העלות בדמותו, שהרי כתוב שאין בו דמות? אמר לו: בני, כאן לא אמר בצלמנו, שיש בו דמות, אלא בצלמו, רצוה לומר, כמו שהוא רואה ואינו נראה, שהוא יהיה כך, וכמו שאין בו דמות, שהוא יהיה כך, וכמו שאין קדמון עליו, שהוא יהיה כך, וכמו שהוא עלת העלות אחד בלי שתפוט ובלי חשבון, שהוא יהיה כך, הכל כמותו.

ויש אדם של בריאה ויצירה ועשיה בגון אחר בלבוש וגוף (של בחוץ) (בלבד), שבאצילות הרי נאמר שאין בו בריאה ויצירה ועשיה כלל. יש בריאה שהוא ברא למטה בדמותו, אבל לא שהוא נברא.

ובא וראה, אף על גב שנקמר בספירות בריאה, הוא בלבוש מבחוץ, ולא מבפנים, ומשום זה כתוב ויבא אלהי"ם את האדם בצלמו, כאן סוד אחר בגוף, יש ספירות של בריאה, ויש ספירות של אצילות, ומשום זה ויבא אלהי"ם את האדם, זה העמוד האמצעי, שנקמר בו כתפארת אדם לשבת בית. בצלמו - שכינה תחתונה, בצלם אלהי"ם - שכינה עליונה, ויציץ יהו"ה אלהי"ם את האדם - זה צדיק חי העולמים, יצרו ביצירה עליונה וביצירה תחתונה שהם י"י מן א, ו' מן ויציץ הוא הו' שבאמצע, שהוא בשני יודיין באות א, ועל שני יודי"ם נקמר חכמות נשים בנתה ביתה, והם חכמה קדומה וחכמה תחתונה.

ואדם מצד של אות הברית י' נולד מהול, זהו שכתוב ותרא אותו כי טוב הוא, אמרו צדיק כי טוב, ששם אין קלפה של ערלה כלל, וזה שנקמר אדם הראשון מושד בערלתו הנה, זה אדם של עשיה, ומה הוא? זו הקלפה שהתלבשה בו (בה) לשלט על הכל, זה שכתוב ומלכותו בכל משלה, ומשום זה נקמר בה נעשה אדם בצלמו כדמותנו, להתלבש בכל הדיוקנאות והקלפות.

ועוד נקמר בשכינה התחתונה נעשה אדם בצלמו כדמותנו, שתהיה כלולה מכל הספירות, שכל עשר הספירות כל אחת נתנה בו חלקה, ומה חלקה? אלא כל ספירה נתנה בו עשור שלה, שכל ספירה עולה לעשרה, ונתנו לו כל אחת ואחת העשור שלה, נשארו הן תשע תשע, וכל אחת ואחת השתלם בה לעשרה, ומשום כך מעשרים אחד מעשרה, ומשום שהיא כלולה מכלם, נקמר בה אהבת כלולותיה, כלולה מן הכל, ואחר שנקללה מן העליונים נקמר בה וירדו בדת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ, נקללה בתחתונים, ואפלו בכל הקלפות של הצד האחר התלבשה, לקים בה ומלכותו בכל משלה, ובכל מה שהתלבשה נקללה (נקראה) בשמו, הרי כאן אדם של עשיה ויצירה.

האדם של בריאה פרשוהו על תפארת. מה זה בצלמו? בצלם, שתי דמיות שלו למעלה, אלא (אלו) הן וא"ו, שתי דמיות של א שהוא אדם של האמצע, ששכינה העליונה היא דמות אדם עליון, שהוא חכמה עליונה, ושכינה התחתונה - דמות אדם, שהוא העמוד האמצעי.

ועוד, העמוד האמצעי בדמות הכתר, וזה אדם של בריאה, ואדם של יצירה - צדיק בדמות של חכמה, ומשום זה ויהו"ה נתן חכמה לשלמה, שהוא צדיק ברית שלום שלם ה', ושכינה תחתונה - אדם של עשיה, הדמות של השכינה העליונה, והכל אמת, (והשכינה ודאי נכללת בכל), ומשום זה לפעמים נקראת נשר לפעמים חיה. לפעמים יונה, לפעמים צפור, בכל מה ששולטת נקראת בשמה, ובעשבים נקראת שושנה, עץ פרי עשה פרי, וכששולטת על הארץ נקראת ארץ, וכששולטת על הים נקראת ים על שמו, וכששולטת על ההרים נקראת סלע, אין בריה בעולם ששולטת עליה שלא נקראת בשמה, אבל עם כל זה ששולטת על הכל, עושה הפרדה בין הדרגות שהן מח ופרי, לבין הקלפות של הצד האחר שהן בקלפות האגוז שמכסות על המוח, וסוד הדבר - ויבדל אלהי"ם בין האור ובין החשך. אוי למי שמערב את קלפות הצד האחר עם הדרגות של צד הסהרה.

(כאן חסר) (אמר המגיה עוד מצאתי בס"א זה הלשון)

והאדם ידע את חנה אשתו וכו', וכי לא ידע אותה עד אותו הזמן? אלא מיום שנחרב בית המקדש, הקדוש ברוך הוא לא התיחד עם שכינתו בימות החל, ולא היו ישראל מכירים את כחו בימות החל, משום שממשלת העבד והשפחה בהם, אחר שיצברו מן העולם, מיד וידע אדם עוד את אשתו, ובאותו הזמן, כי מלאה הארץ דעה את יהו"ה, ובאותו זמן יתקיים הכתוב כי כלם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, וביום ההוא יהיה יהו"ה אחד ושמו אחד.

דבר אחר, והאדם ידע את חנה אשתו ותהר ותלד את קין, ידע ודאי, כמו ומרדכי ידע. יש ידיעה לטוב ויש ידיעה לרע. בזמן שהולידה את קין, ידע את כל אשר נעשה, אותה זהמה, ועד אותו מקום שפגיעה ומתפשטת אותה זהמה בכל הדורות. ושלשה גלגולים, עליהם נקמר הן כל אלה יפעל א"ל פעמים שלוש עם גבר, אחר שיתגבר ביצרו, שלא עושה חטא, והידיעה הזו של קין היא שהתגלגלה לו עד אותו מקום שהתפשטה, שעליו נקמר כי משרש נחש יצא צפע, משום שהוא משרש נחש שהטיל זהמה בחנה, מלאך המות שגרם מיתה לאדם ולכל הדורות שלו, כך זה דרכו להרג, ומשום זה הרג את הבל.

וזההמה הזו שנטלה ממנו היא ליליית, אפם של הערב רב, עליה נקמר רגליה ירדות מות וכו', שהיא סם המות של אל אחר שהוא סמא"ל, והיא הפרי שלו, גם - לרבות אל אחר, הנחש, בגללה נקמר ותקח מפריו ותאכל. כאן הסוד של חנה, ותתן גם לאישה עמה ויאכל, גם - לרבות, ואחר כך ראה אותו שהתחרט, כמו שנקמר גדול עוני מנשוא, ובשביל זה קניתי איש את יהו"ה. כאן רמז קיני חותן משה שעתיד לחזר בתשובה ולקבל אות הברית. זהו שכתוב וישם יהו"ה לקין אות, אות ברית מילה להגן עליו.

ומשום זה ותוסף ללדת את אחיו את הבל, מה זה ותוסף? אלא סוד הדבר - ולא יסף עוד לדעתה, בגלל אותה זהמה שצאה ממנו, וראה התפשטותו בכל דור. כיון שראה את הבל, שהתפשטותו בכל

דור לטוב, אמר ותוסף ללדת, היא הוסיפה כמה קרבות וכמה תחנונים וכמה בכיות בשבילו, כיון שהיא היה עתיד לטהר את הזהמה שלו מן העולם, והרי קהלת אמר יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים. כאן התגלה צדיק ורע לו רשע וטוב לו, יש הבל ויש הבל, ועליהם נאמר לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, בשגם זה הבל, והרי פרשוהו בשגם זה משה, משה זה שת, והוא שם, והוא הבל, והן כל אלה יפעל אי"ל פעמים שלוש עם גבר.

וסוד הדבר - איה השם בקרבו, שהוא מה שמו, וזה האדם שהוא רביעי, ובשבילו נאמר ועל ארבעה לא אשיבנו, לא אשיבנו יותר בגלגול. כיון שנה בו אביו שהוא אדם, באותו זמן נודע מה שמו ומה שם בנו כי תדע, וזהו הסוד של מה שמו מה אמר אליהם, וזהו מרובה שלמה, ש שלש חיות שרוב עליהם מ"ה, ועליהם נאמר הן כל אלה יפעל אי"ל פעמים שלוש עם גבר.

קם רבי שמעון ואמר: ותוסף ללדת את אחיו את הבל, אוי לעולם שיש להם עינים ולא רואים, אזנים ולא שומעים את סודות התורה, והולכים אחר הפצע של העולם הזה. בא וראה, קין הוא יצר הרע, הבל יצר הטוב, הבל הוא הלב, והם שני בתי הלב, זהו שכתוב לב חכם לימינו לב כסיל לשמאלו, לב חכם לימינו זה הבל, שנאמר בו ותוסף ללדת את אחיו את הבל, הוא תוספת רוח הקדש, קין הוא רוח הטמאה, שהוא גורע ולא מוסיף, קין הגוף, קן לשניהם, ובשבילה נאמר אל תסתכן בסנקון אלא במה שיש בו. ודאי קין הוא הלב, שהוא קלפת האגוז, לא אותו שלמעלה שהוא פרי עץ החיים, ומשום שהקין הזה יש בו טוב ורע, נאמר בו ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, עד שעוברת אותה הקלפה מהאגוז, הפרי שנקרא מיתה וחי, אור וחשך, הבל טוב והבל רע, ההבל של התורה שהוא להב, עליו נאמר קול יהו"ה חצב להבות אש, וזו ה' של משה, מ' משה, ש' שת, שנאמר בו כי מן המים משיתהו, ש' שם, ולא לחנם היה שם קובע מדרשות בתורה, והיה שת, הסיום של אלפא ביתא, שת בגלל כל שתה תחת רגליו.

והבל מצד הימין הוא כולל שבעה הבלים, והם אבגית"ץ וכו', שש עולים, שהם להבים בששת טבעות הקנה, והבל של הפה שביעי, וכנגדם אמר דוד שבעה קולות של הבו ליהו"ה בני אלים, ועל שבע הללו נאמר כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי יהו"ה יחיה האדם, ושבעה הקולות הללו עולים בשבעה רקיעים, ויש שבע של השמאל שיורדים בשבע ארצות, ועליהם אמר קהלת כי מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה וכו'.

שבעה הבלים טובים אלו, הם שבע שנות השבע, וכנגדם אחרים כנגד שבע שני הרעב, אלו הבלים של חיים, ואלו הבלים של מיתה, ומשום זה יש הבל ויש הבלים, ה' לב, ד' ארבע חיות הפסא, ו' שש המדרגות של הפסא, ועליהם שורים עשר אמירות שהן י', ו' שיוצא מהבל הוא קול שהוא פורח באויר, שהוא אור, חמשה אור ודאי הם ה' העליונה, י' דבור ואמירה, ואותם הבלים, הבל עולה בה' העליונה, והבל יורד בה' תחתונה, הדבור יורד, ובמהבלים הללו עולה באחד, הקול עולה, ובזה יורד, בה' התחתונה עולה הקול שהוא ו', בה' העליונה יורד הדבור שהוא י'.

וההבלים עולים ויורדים בלב, והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים שם והם י"ו, ה' תחתונה מצב ארצה, וראשו מגיע השמימה - זו ה' עליונה שנקראת השמימה, ואם לא עולים במחשבה שהיא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, לא מסתכלים בתפלות, אלו ההבלים שאינם מצד של היחוד, והבלים האחרים הם בפרוד, ועולים במחשבה רעה, ומשום שיש שם פרוד, נאמר במחשבה שלהם מחשבה רעה מצטרפת למעשה, (וההבלים שאין בהם פרוד, המחשבה שלהם מצטרפת למעשה).

והעקר של ארבע אותיות ועשר האותיות היא המלכות, שהיא כלולה מכל עשר הספירות, ובה צריך הכל להכליל, שכל מי שנוטל מלכות בלי תשע ספירות, הוא מקצץ בנטיעות, וכל מי שנוטל תשע ספירות בלי מלכות, הוא כופר בעקר.

ההבלים של הצד האחר, עליהם נאמר הבל המה מעשה תענועים, שאותם הבלים עולים בנבלות הפה ובשקורות, וכלם עולים למח, יש חמה ולבנה וכוכבים ומזלות ברקיעים שהם קלפות, שעליהם נאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא, ועליהם נאמר כי שמים כעשן נמלחו, וחפרה הלבנה ובושה החמה וכו', וכמה הבלים יש להם שכלם מלאים שקר ושוא, וכל מי שמוציא דברי שקר, כמה מלאכי חבלה פותחים כנפיהם כנגדם. זהו שכתוב כי עוף השמים יוליד את הקול וכו', והדבורים הללו הם בונים כמה בנינים.

ותוסף ללדת את אחיו את הבל. בא וראה, הבל הוא הלב, ויש שני בתים בלב, לב חכם לימינו הבל, לב כסיל לשמאלו זה הבל, קין הוא יונק משניהם, והוא עץ טוב ורע, וקין הוא הזהמה שהנחש הטיל בחנה, ועליו נאמר כי משרש נחש יצא צפע. מה דרכו של הנחש להרג, כך זה הרג ואחר כך התחרט, ומשום זה וישם יהו"ה לקין אות, אות ברית מילה, ומשום זה אמר קניתי איש את יהו"ה, ואף על פי ששק"ן הוא זהמה, יכול לעשות נק"י, כמו יתרו שנאמר בו ובני קניי חתן משה.

וסוד הדבר - הבל הבלים אמר קהלת, ואמרו הראשונים, יש הבל ויש הבל, יש צדיקים שמגיע

אליהם כמעשה הרשעים וכו', אמרתי שגם זה הבל, הבל של הימין, ה' הפסא, ו' שש מעלות לפסא, ד' ארבע חיות, אלו ההבלים הם לבוש לתפארת ומלכות שהן וי"ה, י"ה כלולים, י' באויר, ה' תחתונה דבור שעולה בהבל, והכל נכלל בשם של האדם שמתפלל תפלה או שעוסק בתורה, אבל הבלים אחרים שנגעשים בארץ, עולים באויר של העולם הזה בקול ודבור של חל, וישראל מתפללים בהם המבדיל בין קדש לחל, ויש אחרים שנגמרים בהם הבל המה מעשה תענוגים, ואותם הבלים וקול ודבור של נבלות הפה, הם מצד של אלהים אחרים, הממנים של שאר העמים שהם סמא"ל ונחש, עליהם נאמר בהבדלה ובין ישראל לגוים, כל אחד כפי מעשיו כך בונה בגן, שזה לעמת זה עשה האלהים.

ובא וראה, מי שבנינו למעלה בצד הסתרה, עם כל ההבלים הללו של תורה ותפלה, עליו אמר הכתוב ואשים דברי בפיך וכו', ולאמר לציון עמי אתה, והרי פרשוהו אל תקרי עמי אלא עמי, מה אני בדבור שלי עשיתי שמים וארץ, כמו שנגמרים בדבר יהו"ה שמים נעשו, כך אתה בשתפנות עמי תעשה בדבור, אבל אחרים שמוציאים מפייהם הבלים של שבועה, עליהם נאמר כי רבים חללים הפילה, ואלה נקראו חללים, שמחללים שם יהו"ה ומוציאים הבלים מפייהם, וקול ודבור לשקר ושבועה לשקר, ומזכירים שמו לחנם ולשקר. באותו שם שמוציאים לבטלה ולשקר, בונים להם בגינים שמבטלים אותם מן העולם, זהו שכתוב לשון הכיתי את בניכם. אוי להם לבני אדם שמוציאים מפייהם דבורים ושבועות שקר, טוב להם שלא יבאו לעולם. קמו כל החברים ואמרו, הרחמן יצילנו, הרחמן יצילנו.

אמר רבי שמעון: חכמים, כל הבגנים הללו תלויים במחשבה, כמו שמצאנו בקין והבל, קין היה עובד אדמה והביא קרבן פשתים, מאותו הצד של ערונה, היתה מחשבה להקריב לפני הקדוש ברוך הוא ערונה, ומנין שפשתים הוא מצד הערונה? שנגמרים ונעשה להם מכנסים בד לכסות בשר ערונה, הבל היה רועה צאן, הקריב קרבן מבכורות צאנו, זהו שכתוב והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו, מחשבתו היתה באותו מקום שנגמרים בו ועתיק הימים יושב, לבושו כשגל לבו, וישער ראשו כצמר נקי, והקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, ומשום זה קבל אותו, ומחשבה רעה אינו מצרפה למעשה, וזהו קרבנו של קין, ומשום זה חרה לו. מיד ויאמר יהו"ה לקין למה חרה לך וכו', הלא אם תטיב שאת, אם תטיב מעשיך - שאת, אני מחכה לך ואטל משאך עלי, ומנין לנו ששאת הוא משא העונות? שכתוב נלאתי נשוא, ואם לא תטיב מעשיך - לפתח חטאת רבך, וזה פתח הגיהנם, ששם החטאים שולף שולטים עליה, ואם תטיב מעשיך, אתה תמשל בו.

הרשעים לא שולט בהם מוסר אלא שומרים שנגמרים, כמו שעשו - וישטם עשו את יעקב, יעקב כמו שהבל, ועשו כמו שקין. ויאמר מה עשית וכו', החטא הזה שהרגת את אחיך לא עשית אותו אלא לשם שנקרא מ"ה, מ"ה אעידך ואעיד עליך, והיא תובעת אותך, ולא עוד, אלא מ"ה שהוא אדם שעשה אותך, גרם את זה שמלאך המות הוציא אותך לעולם, וזהו פקד עון אבות על בנים, והרי נתבאר אם אוחזים מעשה אבותיהם בידיהם, אלא כך היה, מעשי אביו היה בידו, ועל סבה של אשה זה היה, כמו שנגמרים ויהי בהיותם בשדה, ואין שדה אלא אשה, האשה גרמה מיתה לאדם וגרמה מיתה להבל, כמו שנגמרים בעקב עם הממנה של עשו ויאבק איש עמו, כמו זה היה קין והבל, ונצח הבל את קין, והוא מצד הרחמים, שחס עליו ולא רצה להרגו, וקם הוא והרגו, והאשה גרמה את זה, עליה נאמר ורגלה ירדות מות, ובקנאתו הרג אותו.

ויאמר קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה, אתה הוא בנו של הנחש שגרם מיתה לאדם, שנגמרים בו ארור אתה מכל הבהמה, כך יש לך לירש ממנו, שמעשהו בידך, בגלל זה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה, זו היתה הארץ שקלל אותה הקדוש ברוך הוא תשע קללות, וקלל את קין אחת להשלים לעשרה, ומשום זה אמר ארור אתה מן האדמה וכו', כי תעבד את האדמה וכו', שכתה היתה תשובה אליך, ולא יצאו ממך מלכים ושלטים.

נע ונד תהיה בארץ, שאני אמרתי לאדם וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה, שהם בני אדם שתלויים במזלות, שדומים לחיות ובהמות ועופות, כלם הולכים אליך להרג אותך, ואתה תלך נע ונד מהראשונים, נ"ע ונ"ד עו"ן ד"ן. ועוד נע ונד, משום שאתה עו"ן של נד"ה, ובגדה נעשית, שהיא הבהמה שהטיל הנחש בנה, בגלל זה נע ונד תהיה. ועוד נע, משום שאתה מהצד של סמא"ל, נד משום שאתה מצד הנחש, נע בעולם הזה, נד בעולם הבא, שהם שכינה עליונה ושכינה תחתונה, שיקחו שתיהן ממך נקמות.

ומשום זה, כששמע שבמקום העליון הזה היה תלוי הבל, מיד ויאמר קין אל יהו"ה גדול עוני מנשוא, פאן שב בתשובה והתחרט, בגלל זה וישם יהו"ה לקין אות, פאן רמז אות ברית מילה שקבל יתרו, שנגמרים בו ובני קיני חתן משה, שפכרד מקין, (וחבר הקיני נכרד מקין), וביתרו התפתחו קין מחטאו, ועוד באותו זמן קבל אותו, משום שהראה לו בני קיני חתן משה שהיו עתידים להיות בלשפת הגזית, אמר, וכי את הרשעים קבל הקדוש ברוך הוא בתשובה, על אחת כמה וכמה את הצדיקים, מיד ויצא קין מלפני יהו"ה, בזה יצא מן הדין וקבל עליו כל מה שנגזר בו, שכתוב וישב בארץ נוד. מה שאמר לו נד, שם עליו ו' ונעשה נוד, וזהו שנגמרים בו וישם יהו"ה לקין אות לבלתי הכות אותו, שאם

היה נד, נאמר בו והיה כל מוצאי יהרגני, ומשום ששב בתשובה וקבל עליו אות ברית, שם עליו האות ו' להצילו, ולא עוד, אלא ששם אותו קדמת עדן, שבגללו זכה לגן עדן.

וידע קין את אשתו ותהר ותלד את חנוך. כל אלו התולדות מונעים אותו להתרצות בהם, והם חנוך ועירד ומחויאל ומתושאל ולמך, ולמך נטל שתי נשים, עדה וצלח, עדה - חנוך לטוב, חנוך לרע על פי דרכו, צלח - חנוך של רע, וזה מלאך המות שמחנך את האדם בחנוכים רעים, עירד לאחר מכן הכניס רעה באדם באיבריו, ואחר שמפיל את האדם לחטאים, מלשין עליו ומראה לא"ל כל מה שעשה, וזהו מחויאל - מראה א"ל, ואחר כך יורד ומתיש כחו והורג אותו, וזהו מתושאל, ששם מות שאל, ואין מות אלא עניות, ואחר מולך עליו, וזהו למך, שמתהפך עליו למלך, ושתי נשותיו, אחת עדה, שמעיד על חטאי האדם, והשניה צלח, שהולך עליו כצל, כמו שנאמר כי צל ימינו עלי ארץ, וכתוב ימיו כצל עובר.

ותלד עדה את זבל, אחר שהורג אותו בעניות ושולטים עליו עדה וצלח, זבל, כמו שמים וארץ שנאמר בהם כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה, וזבל הוא אבי ישב אהל ומקנה, שכנס ממנו, ואחר כך נאמר בו לא יועיל הון, והרי נתבאר ששולטת עליו עניות שהוא מות, ואין עניות לפני הקדוש ברוך הוא בעניות של התורה, ואין מות כמו אותם שעוברים על דברי התורה, שנקראו מתים, ומשום זה אמר הכתוב שובו וחיו, ואחי זבל היה אבי כל תפש כנור ועוגב, שמנגנים בו בכל מיני נגונים, והאדם ששם בהם ומתעסק בהבלי העולם, עליו אמר קהלת שמה בחרו בילדותו וכו', ואחר כך מה אומר לו: ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט, שעליהם אמרו בעלי המשנה, זמר בבית - חרב בבית, אלא ושמחתם לפני יהוה אלהיכם, כמו (שדוד) שנאמר (בו) והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד יהוה.

וצלח גם היא ילדה את תובל קין לטש כל חרש נחשת וברזל, זה יצר הרע, שנאמר בו אם יצרך מתגבר עליך משכחו לבית המדרש וכו'. ואחות תובל קין נעמה, זו אם השדים, ולמך, בשעה ששולט על האדם ומחזיק בו כאבן וכברזל ולא עוסק בתורה, שולט עליו והורג אותו, ועושה בו פצע וחבורה, כמו שנאמר כי איש הרגתי לפעמי וילד לחברתי. באותו זמן עתיד לטל הקדוש ברוך הוא משניהם נקמה, זהו שכתוב כי שבעתים יוקם קין ולמך שבעים ושבעה, זהו שכתוב בלע המות לנצח.

וידע אדם עוד את אשתו ותלד בן ותקרא את שמו ש"ת, הסיום של אלפא ביתא, ועליו אמר איוב מי שת בטחות חכמה, מה החכמה? זו שחסר ממנה י', שבה היה שית, שהוא ברא שית והוא ראשית, והיה נאמר בו מגיד מראשית אחרית, היה משמש שת במקום הבל, ומשום שחסר ממנו י' נקרא אחר, משום שפאשר חטא אדם פרחו ממנו י', ועשה את שת בלי י', שהיא חכמה, ומשום זה הראשית היתה מן ח', שהם שמונה ימים של ברית מילה, כמו שנאמר אז הוחל לקרא בשם יהוה, ומשם עברו ברית מילה, והעבירו ממנו ערלה ופריעה למעלה בדי ולא בחי, שהראשית של ח' היא בינה, למנצח על השמינית, ועליה נאמר אז הוחל. ועוד, אז הוחל לשון תפלה, כמו שנאמר אז תקרא ויהוה יענה, זוהי שמירה טובה, שאף על גב שהבל הרגו קין, שממנו היה יוצא מי שינקום בשבילו, זהו שכתוב אז ישיר משה, רועה ינקום לרועה, ואחר כך אז אהפך אל עמים שפה ברוך לקרא כלם בשם יהוה, אבל כשעמלק, שהם בכורי מצרים, ערב רב המעריבים עם ישראל, עליהם נאמר תמחה את זכר עמלק, שלא ישאר מהם שריד, שאלו הם ערובינה מפל האמות ואפלו מסון, ומיד כשימחו מן העולם, אז הוחל לקרא בשם ה'.

#### תקון שבעים

בראשית, ברא שית, וזה מטטרו"ן, אות בצבא שלו, ובשבילו נאמר וישם יהוה לקין אות, להגן עליו, ומה שהיה הולך נע ונד בגלגול, נעשה נוד, מיד וישב בארץ נוד קדמת עדן, וזה אות ברית מילה שקנא עליו באחיו משום שנולד מהול, ובאיה מקום זכה לו? בקיני, משום שחזר שם בתשובה, ונאמו ממנו בניו שנקנסו לגן עדן, ומשום זה וישב בארץ נוד קדמת עדן.

אחר כך עשה תולדות מצד הרע, והתפשטו בגלגולים בעולם, ועליהם נאמר וידע קין את אשתו ותהר ותלד את חנוך, חנוך מצד קין, וזה יצר הרע, החנוך לרע, ויש חנוך מצד של אנוש, שהוא יצר הטוב, החנוך לטוב, ונאמר בו ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו כי לקח אותו אלהים, וזה חנוך שהתהפך בשרו ללפיד אש.

וישלשה הם, אדם שת אנוש. אנוש, שמשם התייחסו כל הדורות, זהו שכתוב אז הוחל לקרא בשם יהוה, משם התפשטו כל גלגולי הצדיקים. חנוך שניצא מאנוש הוא מטטרו"ן שנהפך בשרו ללפיד אש, והוא נוריא"ל, ועל שניהם נאמר והחיות רצוא ושוב, רצוא זה נוריא"ל, ושוב זה מטטרו"ן, כך עולים בחשבון כמרא"ה הבזק, אלא הוא כמראה הקשת אשר יהיה בענן, שנאמר בו והיה בענני ענן על הארץ, ונראתה הקשת בענן, ובשבילו נאמר ולא יהיה מבול לשחת כל בשר, משום שהתהפך בשרו ללפיד אש, וכל המלאכים הממנים על נשמות הגלגולים, משם היו.

ועוד כמראה הקשת, עליו נאמר למשה וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר, כמראה אשר הראה יהוה את משה כן עשה את המנורה, וזה מטטרו"ן, מ' מנורה שלו, נוריא"ל הנזיר שלו,

והוא ט"ט, והיו לטטפ"ת בין עיניך, והכל התפשט מאנוש, ומשום זה אז הוחל לקרא בשם יהו"ה.

בראשית, ברא שית, והם ששה היכלות, האם העליונה השביעית, ובאלו הששה נידע אדם עוד את אשתו ותלד בן ותקרא את שמו שית וכו', שית סיום האותיות, תחת הבל, זהו שכתוב כל ששה תחת רגליו. הסתלקה י' מן שית ונרדה בו ה' מן הבל, ונעשה ששה, כל ששה תחת רגליו.

ועוד שית, על שם כי מן המים משיתו, ועוד שית, עליו אמר איוב מי שית בטחות חכמה, וזו י' שבה היה שית, או מי נתן לשכוי בינה, זו ה' מן הבל, ושית הוא הגלגול הראשון של הבל, לאותו שנאמר בו בשגם זה הבל, בשגם זה משה, והרי בארנו אותו שנאמר בו אז ישיר משה, ומשום זה אז הוחל לקרא בשם יהו"ה. הוחל, שם ההתחלה של הגלגול הראשון.

והתפשטותה של האות י' למעלה משת (משית), התפשטה עד הספירה הששית, נדרגתו של יעקב, וזו אבן השתייה שמשם השתת העולם, שנאמר בה משם רעה אבן ישראל, ואחריו אז, וזהו משה שמוזכרים אחר יעקב, ומשום זה הוחל לקרא בשם יהו"ה. משם ואילך, אז תקרא ויהו"ה יענה, ומשום זה ששה, אחר שית ה', והם י"ה, י' מן שית ה' מן הבל, והם אב ואם, שית ו' ה'בן באמצע, ושלוש אותיות נכללו בייעקב. כשבא משה אחר יעקב, השתלמה בו ה' אחרונה ושורה עליו יהו"ה, ונשתלם בו יהו"ה, ומשום זה ושמי יהו"ה לא נודעתי להם, אבל למשה ואמר לי מ"ה שמ"ו מ"ה אמר אליהם, משום שהשתלם יהו"ה במשה, אמר אז הוחל לקרא בשם יהו"ה, שבראשונה, ושמי יהו"ה לא נודעתי להם, ואחר שהשתלם במשה יהו"ה, שרה עליו יו"ד ה"א וא"ו ה"א ונקרא מ"ה. באותו זמן, מה שהסתלק בראשונה החזירו למקומו, והכל התתקן.

ולא עוד, אלא פעמים נאמר בפסוק הזה מה, זהו שכתוב ואמר לי מה שמו מה אמר אליהם, שהכל חזר למקומו, מה שלמעלה ומה שלמטה, שהם מה שמו ומה שם בנו, וחזר הכל על תקונו, ועלת העלות ירד על הכל. באותו זמן שחזרה אמונה (ממנה) למקומה, אמר משה שמע ישראל יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד, שהרי הכל ביחוד אחד, אין שם קצוץ ופרוד, ואם חטא אביו ואני נעשיתי הפרדה, הרי קבלתי ענש, והחזרתי הכל למקומו ביחוד שלם בלי קצוץ ופרוד.

ועוד בראשית ברא אלהיים, ברא שית, ששה היכלות, האם העליונה ההיכל השביעי. בא וראה, שבעה היכלות הם שבנגנס בשבעה שמות אבגית"ץ וכו'.

ההיכל הראשון מרקס בכל מה שיש ביום הראשון של בראשית, א' מן אבגית"ץ הוא כתר אמון מפלא ומכסה, האות ב' היא שני אלפים (יום) שהיתה תורה טמונה בחיקו, שעשועים יום יום, ג' גומלת ומגדלת, והיא האם העליונה, גומלת חסד עם הספירה הרביעית שהיא ד', ית"ץ י' חכמה, ה' תפארת, צ' צדיק, ומי הוא חכמה י' כאן! זו חכמת שלמה.

א' אמון מפלא, רקס וציר ציור בהיכל של אדם הראשון של כל הקדומים, שיש אדם ויש אדם, יש אדם שאין ספירה שלא נקראת אדם, אבל אדם הראשון, העליון של כלם, כתר עליון, סתום וגנוז, נסתר כל הנסתר, עלת העלות, קדמון לכל קדומים, בשביל האדם הקדמון הזה נאמר בעלת העלות ואהיה אצלו אמון, ולאותו קדמון אמר נעשה אדם בצלמנו כדמותנו, אתה נתת את כל הציורים וכל הדמיות וכל התקונים הנסתר וכל איברי כל המינים, ואתה (ואני) נתת בו כח שידענו (שידע) בו, שאם לא נתנו לו שכל, הרי אינו יכול לדעת את אמונתו, ובזה יהיה שולט על כל צבא השמים והארץ והים, זהו שכתוב וירדו בדגת הים וגומר.

וימה הוא האדם הזה שאמר עליו נעשה אדם? זו חכמה העליונה שהיא בדמות הכתר. ועוד נעשה אדם - זה העמוד האמצעי, בצלמנו - זו חכמה, כדמותנו - זו האם העליונה, שכמו שאדם של בריאה, אדם של יצירה, אדם של עשיה, בדמות של כתר עליון חכמה ובינה, כך הוא בדמות העמוד האמצעי וצדיק ושכינה תחתונה, שבספירות הכל הוא אצילות.

ועוד נעשה אדם, למי אמר את זה עלת העלות? אלא עלת העלות אמר ליו"ד ה"א וא"ו ה"א שהוא לפנים מעשר הספירות, ומה הוא עשר הספירות? אל"ף ה"א יו"ד ה"א, ואותו שאמר נעשה אדם הוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהיים. שלש יודיים מעידות עליו שאין למעלה ממנו ואין למטה ממנו ואין באמצע. אין אלוה בכל צד פרט לו, בשם הזה הוא נודע בלי חשבון.

וציור ההיכל הזה הן עשר ספירות שמתלבשות בעשרה דברים שנבראו ביום הראשון, והם שמים וארץ, אור וחשך, תהו ובהו, רוח ומים, מדת יום ומדת לילה. שמים יש למעלה משמים, שהוא שמי השמים העליונים, ויש אור למעלה למעלה שנקרא אור הגנוז לצדיקים לעולם הבא, שעין לא שולטת עליו, ויש חשך נסתר שנאמר בו ויש חשך סתרו, ויש תהו ובהו למעלה, שנאמר בהם קו תהו ואבני בהו. ויש רוח הקדש שנאמר בה רוחו הקדוש המרחפת על פני מי התורה, מדת יום ומדת לילה, מדת יום - השכינה העליונה, מה זה יום? העמוד האמצעי שממנו ימים ארבעים, זהו שכתוב ארץ ימים בימינה, זהו שכתוב יומם יצוה יהו"ה חסדו, ימים קטנים מצד של זעיר אנפין צדיק, מדת לילה - האם

התחתונה. עד כאן א' מן אב"ג.

מה זה ב' (בינה)? בה נודעים דו הפרצופים של האדם העליון, ג' שלש דמיות, כמו שאדם של בריאה ואדם של צירה ואדם של עשיה, ג' יש לה ראש וגוף וזנב, הראש זה י', הגוף הפרצוף, הקוף שלמטה זנב, ומשום זה אמרו בעלי המשנה, אדם הראשון עשה לו פרצוף ולבסוף זנב. על הזנב נאמר ויגדל הילד ויגמל, עד שיעשה פרצוף.

ועוד אבגית"ץ, א' מורה על א"ל מסתתר מעיני כל חי ונעלם מפל היצורים כלם, על אדירור"ן נאמר קומה אדיר זרון, ויש ממנה תחת ידו שנקרא אדיר"ר אדירים, ותחת ממשלתו אתני"ה, והוא יוצא מהפסוק הזה, אית"ן מושבד ושים בסלע קנ"ד, שם אית"ן והוא תנ"א. ק' קנ"ד, קנה חכמה קנה בינה, יהו"ה קנני ראשית דרכו למעלה מהכל, קדם מפעליו מאז, מעולם נשכתי מראש מקדמי ארץ. מה זה מראש? אלא כך אמרה תורה שהיא ראשית, אני הקדמתי להיות ראש לעולם.

ב' ביהריר"ן (ביהריר"ן), כי ב"ה יהו"ה צור עולמים, והוא ב' ברוך, וסימן ברוך ראשי אותיות - ר' ראש, ו' ומקור, ד' כל, ב' ברכות, שגהו ראש ומקור לכל הברכות, ומשום זה ב' היא חכמה, ומורה על הפתר שהוא ראש ומעין לכל הברכות, ומשום זה ב' שנים לחשבון.

ג' גיהריר"ן, והוא שלישי, וזו השכינה הספירה השלישית, (ומשום זה ב' היא חכמה, ומורה על הפתר שהוא ראש של מעין כל הברכות), ועליה נאמר כל גיא יגשא, והוא גימטריאות פרפראות לחכמה.

ועוד, ברוך ב' מראה שנים, שכינה עליונה ותחתונה, ר' ראשית חכמה, ו' מראה שש ספירות, ד' מראה על פתר עליון, וזהו סוד כל הכורע כורע בברוך ממעלה למטה, לברע בו לאותו (לדעת בו באותו) שכל המעונות והמקורות של הברכות בידו, שהוא עלת העלות, וכל הזקף וזקף בשם, צריך לזקף אותו ביו"ד ה"א וא"ו ה"א שהוא מבפנים של עשר הספירות, שהוא עליון וזקוף על הכל ואין אלו"ה למעלה ממנו, ומשום זה ב' מראה על הכריעה, שכל הכורע כורע בברוך, שנאמר בו וברוך א"ל עליון. ג' מראה על הזקיפה, שהוא גאה גאה על הכל, ואין מי שיתגאה עליו, ובמה הוא מתגאה על הכל? באות י' מן אבגית"ץ, וזה יגביה"ה. ועוד מצאנו בגון אחר יגביה"ה (יגביהיה), ואותיותיו גבי הנה (גבוה הנה), עליון של כל העליונים.

ת' תלמי"ה, ת' תל שהכל פונים בו, ששם הוא אותו שכל העינים והמחשבות עולים אליו, בגלל זה ת' תורה קדומה של כל הקדומים, תורת חכם מקור חיים, תורת יהו"ה תמימה. ועוד תלמי"ה, תלמיה רנה נחת גדודיה וגומר, בשם הזה נעשה הים תלמים תלמים. ועוד תלמיה, זו התורה, שתלויים ממנה כמה תלי תלים של הלכות פסוקות שאין להן חשבון.

צ' צתני"ה זה צדיק, העמוד שנושא הכל, ובו נודע מי שהוא למעלה מן הכל, משום שצדיק כולל את כל הספירות, ובו מתחדים כלם ונעשים אגדה אחת, הוא הכולב שאוגד את כל הספירות, ובאות צ' מצירים כל הצירים של ההיכלות שמקיפים את גן העדן שלמעלה, בכמה צירים של כל מעשה בראשית שירשים אותם הצדיקים, ובו נקודים כל הנקודים של התורה, שהם נקודים בהיכל שהוא השכינה התחתונה, וכלם מאירים על הצירים כמו אבני מרגליות שמאירים על ראש הפתח, וכמו שהכוכבים שמאירים ברקיע, ומשום שכל הנקודים של הכוכבים בו, נאמר ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ, זו השכינה התחתונה. (זה נשמות הצדיקים שעוסקים בתורה להוציא לאור כל תעלומה. זהו שפתוב והמשפלים יזהרו בזהר הרקיע וגומר).

ההיכל השני מרקם מכמה צירים קפואים במים, אבני המרגליות כלם מלאים מים, והם אבני שיש טהור, שההיכל השני בתוכו, הוא בנוי מהם, בשם הזה: קר"ע שט"ן, והוא רקיע קרע, שבו קרע את הים, והפריד משם את השטן, שהוא מים טמאים, ומשום זה יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, זהו השם שעקר השטן מים התורה, והפרידו משם, משום שהוא עקר האמונה של ישראל העליונה של כל העליונים. (סמוך של ישראל, וביום השני אין שם טוב, משום שבו נברא גיהנם).

דבר אחר, זה ספר תולדת אדם, אמר רבי שמעון: זה ספר - צדיק חי העולמים שהוא מוציא תולדות, זה ספר ודאי, ולא אחר, והם תולדת אדם, אותו שנאמר בו כתפארת אדם לשבת בית. מי הבית שלו? זו השכינה, ורועה הנאמן אתה הוא כדמותו, ולך כח להסתכל בדיוקני בני אדם, בצירים של אותו שנאמר בו בדמות אלהים ברא אותו, שכל הצירים של בני אדם רשומים בכסא, ומשום שכל כסא ומרכבה שאתה זקוק, אתה יש לך כח להסתכל, בגלל כך ואתה תחזה מכל העם וגומר.

ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת, ש שלש חיות של המרכבה, ת הוא נר יהו"ה נשמת אדם, שנאמר בה ודמות פניהם פני אדם, וזהו ויולד בדמותו כצלמו. ויהיו כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה ושלשים שנה וימת. מה זה וימת? אלא כל חזמים שהיה חי היה תשע מאות ושלשים שנים, ושאר השנים בתוספת היה מת, והשבעים שחסרו מאלף, נתן לדוד



משנותיו, משום שהיה עתיד להשלים אותם בו, וכאן סוד הגאולה.

עשרה דורות היו מאדם ועד נח, ויחי למד שתיים ושמינים שנה ומאת שנה ויולד בן ויקרא את שמו נח לאמר זה נחמנו ממשעינו ומעצבון דינו, ולמה? שבהתחלה היו טורחים בגלגולים, עד שבא נח, שהוא שבת, ובו נחו כלם, ובו התישבו והוציא אותם לעולם.

אמר רבי אלעזר: למה היו הראשונים חיים ימים רבים כמו אדם, שנאמר בו ויחי אדם תשע מאות שנה ושלשים שנה, ונח תשע מאות וחמשים שנה, וכן כל הדורות עד נח היו חיים שנים רבות, ומאברהם (ומנח) ואילך היו מתמעטים בשנים? אמר לו: בני, רבוי שנים וארך ימים הם מאריך אנפיו, ומעוט של ימים ושנים מזעיר אנפיו, ומשום זה נאמר באברהם אלה תולדות השמים והארץ בהבןאם בה' זעירה. ברוך יהוה לעולם אמן ואמן.

תקון שני

זהו תקון כ"ב וכ"ג

בראשית ברא אלהים, בראשית בר"א תי"ש, זה אילו של יצחק. בראשית שם א"ש לעולה של יצחק, וסוד הדבר - (ועל אלו שלשת הגלגולים נאמר מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, וזאת לפנים - זו האם העליונה, העולם הבא. דבר אחר, אצלו צריך חליצה, וזהו שכתוב של נעליך וגומר, ואם לא, אין לו רשות להרויח השלכה (לרוח המת) לעלות לעולם הבא, ומשום שהיא יום הכפורים, אסור בנעילת הסנדל) הנה האש והעצים ואיה השנה לעלה. יצא קול ואמר, מששת ימי בראשית נברא לעקדת יצחק.

משום שאין קרבן שמבטל מגפה פעקדת יצחק, שנאמר בו ויעקד את יצחק בןו, נקשרה מדת הדין (מלאך המוות) ונעקד למעלה, ולא היה לו רשות לקרב לבית דין הגדול, שהוא גבורה, לתבע דין, והעקדה של כאן מועילה לגלות, שהיה עתיד להרג משיח בן יוסף, וקול יצא מאותו זמן אל תעש לו מאומה, משום שהתגברו רחמים על דין, וסוד הדבר - הושיעה לו ימינו, ואחר כך זרוע קדשו, שגברה הימין על השמאל.

בשמתגברת הטפה של הזכר על הטפה של הנקבה, הוא בן, הוא ודאי רחמים, אבל בשמתגברת טפת הנקבה על הזכר, היא בת והיא דין, וסוד הדבר - זכר ששולט על נקבה גורם ששולט הימין על השמאל, ויצאו ישראל ברחמים ולא בדיון, וזהו כי גבר עלינו חסדו, וסוד הדבר - בטרם יבא חבל לה והמליטה זכר.

ובשם של הקדוש ברוך הוא, יהוה רחמים, אדניי דין, וכששולט יהוה על אדניי יאהדונה"י, הוא רחמים, וכששולט אדניי על יהוה אידהנוי"ה, הוא דין, וסוד הדבר - אדניי אלהים בחזק יבא, בתקף הדין, ובזה עקדת יצחק שנעקד לפני אביו ומסר עצמו למיתה כדי שיציל משיח וישראל שלא ימותו, ולא עוד, אלא שאפלו אם ישראל יהיו עוברים בגלות על שפיכות דמים וגלוי עריות ועבודה זרה, זכות אבות תגן עליהם משרפה הרג וחנק, משום שאברהם נתנסה באש ויצחק בסכין ויעקב בגלות, זכות אבות תהיה מגנה עליהם.

ועוד, הנסיון של שלשת האבות מעידים, שלא עבר אדם שהוא ישראל על שלשת המצוות הללו שצוה אותם (אותו) הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב ויצו יהוה אלהים על האדם, ויצו - זו עבודה זרה, לאמר - זה גלוי עריות, על האדם - זו שפיכות דמים, שנשמתו של האדם נכנסה בגלגול של אברהם, ואם הוא עבד עבודה זרה, כשנכנס לאש היה נשרף, זהו שכתוב פסילי אלהיהם תשרפון באש.

שלאש יש שלשה גוונים, לבן וסחר, והרביעי תכלת, והם דבקים בגחלת שהיא אדמה, הרי חמשה, כחשבון ה' (חמש), שהיא אמונת הקדוש ברוך הוא שהוא ו', שהתלבש בחמשה גוונים ומאיר בהם, ובו עולים הגוונים שהם כלולים בה, והיא עולה בהם לו'. זהו שכתוב היא העלה, וכשעולים שנים שהם ו' ה' בקרבן, יורדים שנים מלמעלה שהם י"ה, ומתקרבות האותיות ומתיחדות ונקשרות זו עם זו, וזהו סוד הקרבן.

וסוד הדבר - והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו, עולים שנים באש, ויורדים שנים, ונצל אברהם בשם של יהוה, שאף על גב שיש ארבעה מלאכים שהם הממנים של השם הקדוש, לא רוצה הקדוש ברוך הוא להתעסק באברהם להצילו אלא הוא ממש, משום שקנא על שמו, ובו התלבן אדם הראשון שהוא ישראל, שלא עבר על ויצו, שהוא עבודה זרה, אחר כך התלבש ביצחק ונצרך ואמר אל תעש לו מאומה, שאותו שנצרך בו לא עשה דבר, שלא עבר על שפיכות דמים, וכן יעקב התגלגל בו כשירד לגלות מצרים (של חוץ לארץ), שפחד שלא היה עולה. באותו זמן אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא מרדה מצרימה וגומר, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלה גם עלה.

תקון שלישי

בראשית שם אר"י של הקרבן, שהיה יורד על הקרבן בדמות ארי אוכל הקרבנות, וזהו ראשון

לחיות שהיו אוכלים קרבנות. אמר לו רבי אלעזר: ולמה היו יורדות חיות לאכל קרבנות? אמר לו: בני, ארבע חיות הן בכסא, אחיה שור נשר אדם, ובגוף האדם ארבעה יסודות שממנים עליהם ארבע חיות, שהנפש כלולה בהם, ומשום זה פרנסת הנפש מארבעה חלקי. כשחטא אדם בארבעה היסודות שלו, כאלו חטא בנפש, זהו שכתוב מאשר חטא על הנפש, ובאותו זמן נפרדו מים מאש ורוח מעפר.

שמעפר יוצאים זרעים, שהם פרנסה של אדם, ומהמים החיות, שהן פרנסה של ארי, ומאש בהמות, שהם פרנסה של שור, ומהרוח עופות, שהם פרנסה של נשר, וכשחטא בהם, נפרדו היסודות, ויש בהם מחלקת שהיא פרוד, ועולה שם יהו"ה מהם, ונכנס יצר הרע שהוא סמא"ל שטן, שיהו"ה לא שורה בפרוד, וסוד הדבר - חלק לבם עתה יאשמו, ומשום זה צריך קרבן מהמינים הללו שחטא בהם לקרב בהם, אותם ארבעה יסודות שיש בהם פרוד, ובאותו זמן שמתקרבים היסודות זה לזה, מיד יורד הקדוש ברוך הוא עליהם ובורח השטן, ואם לא בורח, הרי אש הקרבן שורפת אותו. זהו שכתוב והאש על המזבח תוקד בו.

וסוד הקרבנות, עוד ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תסוככני. העור הוא לבוש האדם, זהו שכתוב ויעש יהו"ה אלהים לאדם ולאתו עור ותלבישם, אם זכה - פתנות אור מרקמים ממצוות עשה, ששכרם לעולם הבא, שהוא האור הגנוז לצדיקים, ואם לא זכה - עור הנחש שכולל ארבעה יסודות, ששם רשומות מצוות לא תעשה שאדם עבר עליהן, ומשום זה בארו בעלי המשינה, עוונותיו של אדם חקוקים לו על עצמותיו, וקרוי העור של האדם מצוות עשה, שהם קרוב של אותיות שמו של הקדוש ברוך הוא.

ועליהם נאמר אדם כי יקריב מכם קרבן, מכם ודאי, להוציא עור הנחש שבו מרקמים מצוות לא תעשה, ואדם שעובר עליהם נאמר בו אדם להבל דמה ימיו כצל עובר, אדם כי ימות באהל, כי ימות ודאי, וזוהי הקרבת הקרבן של עשו, יצר הרע, שנאמר בו יקם אבי ויאכל מציד בנו. הבשר הוא שבר מן שברים, והוא אדם, מצד של החיה שהוא שור, בשר חי, בשר טהור, ויש אחר של בשר בשדה טרפה, ששורה בו רוח הטמאה, מלאך שרויב על קרני שור מועד, בשר טמא.

עצם, יש עצם טמא ויש עצם טהור, ובשר של טהרה ועצם של טהרה, עליהם נאמר עצם מעצמי ובשר מבשרי, ועצם הוא אריה, גידים הוא נשר. נשר, נשר של טהרה ונשר של טמאה. עצם ובשר וגידים, עליהם שורה ברכה וקדשה ויחוד, שהם כהן לוי וישראל. כשבעצם שורה ברכה, מיד ותקרבו עצמות עצם אל עצמו, מתקרבים ונקשרים זה עם זה בקרבן, ומיד יורד עליהם שמן ושורה עליהם ברכה, על הבשר שורה קדשה שהיא מצד הלויים. זהו שכתוב וקדשת את הלויים. מיד מתקרבים עורקי הדם אל הלב, שהברכות הן מהפניהם, זהו שכתוב דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו. הגידים מישאל, והם היחוד והקדשה וקשר של העצמות והבשר, וכשנקשרים בשניהם נקראים יחוד, והיחוד הוא בישראל. זהו שכתוב שמע ישראל יהוה אחד.

העור הוא דמות אדם מלכות, כל הדיוקנאות נראים בו, והיא כלולה מבשר וגידים ועצמות, והיא תמונת כל, והיא ברכה וקדשה ויחוד, כהנים ולוים וישראלים, שהם קשורים בשלש האבות, שנאמר בהם האבות הן הן המרכבה. בבשר כשמתקדש, יורד עליו דם טהור, וכשהגידים מתלחדים, יורדת עליהם רוח קדשה, על העצמות יורדים מי טהרה, זהו סוד הקרבנות. שמו רבי אלעזר, ושמו חזקוני ואמרו: אלו לא באנו לעולם הזה אלא לשמור את זה - די.

אמר רבי שמעון: בני, ועוד בסוד הקרבנות, הלב הוא מזבח שבו דם הקרבנות, ועל זה נאמר וזבחת עליו, אם זכו - האריה היה יורד לאכל את הקרבן, ואם לא - יורד כלב, ובאיזה מקום? בכבד, ששם מרה גיהנם, שהיא עלוקה שיש לה שתי בנות הב הב, כמו שנאמר לעלוקה וכו', והכלב צונח בהם הב הב, והמרה היא גיהנם, חרבו של מלאך המות שיש לה שתי פיות, כמו שהגיהנם שנאמר בה לעלוקה שתי בנות הב הב, כמו זה נאמר בחרב ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות.

וכבד הוא סמא"ל, המרה סם המות שלו. כששולטת המרה על העורקים שלה ומתגברת בחטאים, נאמר בפירקים של הכבד והמרה, ויבאו מרתה ולא יכלו לשותות מים ממרה כי מרים הם. באותו זמן אותם עורקי הלב הם בוחק ונטמנים בלב, כמו שנח ואשתו ובניו והחיות והבהמות והעופות שנטמנו בתבה, והלב הוא דחוק בהם, שאם המרה מגיעה ללב, מיד ימות האדם, ומרה לא מתגברת על ישראל, שהם הלב, אלא בחטאים. אם חוזרים בתשובה, שהיא נשמת חיים, השכינה העליונה, הרי רפואה תהיה ללב ולעורקים שלו, ונאמר בהם וימתקו המים, ונרפאים העורקים, (הגוף) והאיברים שלו.

טחול זו ליליית, האמא של הערב רב, שחוק הכסיל, מי זה כסיל? זה אל אחר סמא"ל, וערב רב הם בניה, שהם מערבים עם ישראל, רשעים גמורים, ועליהם נאמר אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו, עליהם נאמר למה תביט בגוים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו. רשע זה הכסיל, ערב רב בגלות הם רשע, בבלע צדיק ממנו זה ישראל, ומי גורם שכולע אותם? משום שאינם צדיקים גמורים, כמו שנאמר צדיק ממנו בולע, אבל צדיק גמור אינו בולע.

וטחול הוא ליליית, מארת ה' בבית רשע, והיא אסכרה לתינוקות שהם רשעים, צוחקת בהם בעשר בעולם הזה, ואחר כך הורגת אותם, ולמה נקראו תינוקות? משום שאין בהם דעת להנצל ממנה, אבל לב מבין נצול ממנה, ששם צדיק, וסוד הדבר - טוב לפני האלהיים ומלט ממנה, וחוטא ילכד בה.

הפלויות הן יוצעות, אם זכו - נכנסת בהם נבואה, שהיא נר יהו"ה נשמת אדם, ונעשים נביאים, והם יוצעים לטוב, ויש בהם עצה ותושיה.

כנפי הראה, אם זכו - שורה בהם רוח הקדש, ונאמר בהם ונחה עליו רוח יהו"ה, רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה, רוח דעת ויראת יהו"ה, ועליהם נאמר והיו הכרבים פרשי כנפים. הכרובים כמו צורת אדם, פורשי כנפים כנגד שלש החיות שפורשות כנפים כנגד האדם, והם שש כנפים, שתיים לכל חיה. מצד של השכינה כנפי החיות מרבעות, שש כנפים כנגד שש מעלות לכסא, ארבע כנפים כנגד כסא מרבע, פרשי כנפים למעלה סבכים בכנפיהם על הפפרת, זו פפרת הלב, קדש הקדשים, וזה הלב.

נפש רוח נשמה, כהן לוי וישראל. הכהן הוא הנשמה, אם זכה - נר יהו"ה, נר היה מאיר בו מהלב כשמש זורחת, ורוח הקדש היתה יוצאת מבין כנפי הכרובים שהן כנפי ראה, והיתה מדברת עמו, ואם לא - אש, וזו הנפש, היתה דולקת, ויוצאת אש מהלב ושורפת אותו. הסרקבן והסכה, באשר ישן נקרא קבה ישן.

ויש שנה לטוב ויש שנה לרע. לטוב, כמו חלום שהוא הסלם (כמו חלום) שראה יעקב, ובו דבוק קנה, ושש טבעות הקנה הם שש דרגות הגבוהה, ועולים לששים נשימות שהיה ישן בהם דוד, שפך פרשוה, דוד היה מתנמנם כסוס, וסוס לא ישן אלא ששים נשימות, ויש שנה לרע, חלום רע, שנאמר בו אצל אברהם, ותרדמה נפלה על אברהם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו, והרי פרשוה בארבע גליות, ומשום שחלום יבא בשתי דרגות, פרשוה הקדמונים, כמו שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלי דברים בטלים, כדי שיבא החלום כאן על ידי מלאך, כאן על ידי שד, משום שהחלום הוא מצד של העץ של טוב ורע, אבל מצד של עץ החיים לא בא (עליו אלא של קבה) אלא על ידי קבה של הקדוש ברוך הוא שהיא שכינתו, ואין שם קבה רע, שהוא שד.

הסרקבן טוחו, אם אדם צדיק, היא טוחנת מן לצדיקים, שהם איברים קדושים במצוות עשה, ואם לא הולכים במצוות טובות, מתפרנסים בלחם הקלוקל, מזון הקלוקל, קל בקלון. ושט - שטו העם ולקטו. שטים, (השטים), לוקטים בשטות. וטחנו ברחים - בדחק, אלהי הן הטוחנות בפה, או זכו במדכה - זה החך, ובשלו בפרור - זו האיציטומכה.

בני, סוד עליון כאן, אם זכו ישראל, היתה יורדת להם תורה משמים בלי דחק, ולא היו צריכים ללמד אחד את חברו, זהו שכתוב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, שאין לחם אלא תורה, לא זכו - בגלל הערב רב שהם שוטים, נאמר בהם שטו העם ולקטו, שיטורחו ללמד זה לזה, לפרנסה כל אחד בדחק, לחכמים ברמז. אבל לעתיד לבא ימחו הערב רב מן העולם, ונאמר בהם ולא ילמדו עוד איש את אחיו וגומר, ומשום זה הנשט הוא לרע והוא לטוב, לבן ואדם, דין ורחמים.

ובני, בודאי אותם שלוחי הצבור, צריכים כשקוראים ספר תורה, שיחתכו את המלים ולא יאמרו אותם בהלעטה, כמו שהערב רב שנאמר בהם הבשר עודנו בין שניהם, והיו אוכלים בהלעטה, וכמו שעשו, שנאמר בו הלעיטני נא, ולא היו טוחנים לו, נאמר בהם ואף יהו"ה חרה בעם.

המע העם זהו נחש בריח, נחש עקלתון, שעתידיים הצדיקים לאכל אותו, ויש חלב טמא שהוא נחש, שהוא אסור למאכל העם הקדוש, משום שעליו נאמר ארור אתה מכל הבהמה.

תקון רביעי

זהו תקון כ"ה

בראשית, שם י"ש, להנחיל אהבי יש ואצריהם אמלא, ומשום ששם אוצר, שהיא יראת יהו"ה, ממנו מתמלא לצדיקים, ואותם יראי הקדוש ברוך הוא יורשים היש הזה, וערב רב הרע לא היו פוחדים מהקדוש ברוך הוא אלא בשביל העשר, והיו מנסים אותו, כמו זה: היש יהו"ה בקרבנו אם אין, וכל אותם שמנסים את הקדוש ברוך הוא ופחדים ממנו בעשר, ולא יראים ממנו בעניות כמו בעשר, אינם אלא ערוב רע, שיש יראה ויש יראה, יש אהבה ויש אהבה, יש מי שיא מהקדוש ברוך הוא כדי שיחון את בניו, או שלא ירד לעניות, או שאוהב אותו כדי שיתן לו עשר, ומנסה אותו כמו: נעשה את המצנה הזו כך, ונראה היש יהו"ה בקרבנו ונותן לנו שכר בעבורה אם אין, שאם לא יתן לו שכר בשביל זה, אינו אוהב אותו, ולא נותן לו צדקה ולא נעשה מצוה, ומנסה את הקדוש ברוך הוא בכל מצוה ומעשה, ודאי זהו מאותם ערב רב שנאמר בהם היש יהו"ה בקרבנו אם אין.

אלא אהבה ויראה של הקדוש ברוך הוא, שלם בכל מצוה ומצוה שעושה, בין שיתן לו שכר בטוב, בין שלא נותן לו, ומשום זה צוה בתורה ואהבת את יהו"ה אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך,

וּפְרָשׁוֹהוּ הַקְדָּמוֹנִים אִם חָבִיב עָלֶיךָ נִפְשֶׁךָ מִמְּמוֹנְךָ, לְכָךְ נֹאמַר בְּכָל נִפְשֶׁךָ, וְאִם חָבִיב עָלֶיךָ מְמוֹנְךָ מִנִּפְשֶׁךָ, לְכָךְ נֹאמַר בְּכָל מַאֲדְךָ, שֵׁשׁ אֲדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל וְהוֹלֵךְ בְּכָל הַמַּצּוֹת שֶׁלֹּא נוֹתֵן עֲלֵיהֶם שָׂכָר, וְאִם הָיָה נוֹתֵן שָׂכָר עֲלֵיהֶם, לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָם, שְׂוֹדָאֵי רַבִּים הֵם בְּנֵי הָאָדָם שֶׁעֲשִׂירִים בַּעֲשָׂרָה רַב, וְהֵם מְחַבְּבִים אֶת עֲשָׂרָם יוֹתֵר מִנִּשְׁמָתָם, שֶׁעֲשָׂרָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הִיא מַצּוֹת טוֹבוֹת בַּעוֹלָם הַבָּא, וְעֲשָׂרָה שֶׁל הַגּוּף - מְמוֹן וְעִדּוֹן בַּעוֹלָם הַזֶּה.

וְאוֹתָם שֶׁמְחַבְּבִים מְמוֹן מִהַנֶּפֶשׁ, אִם הֵיוּ נוֹתְנִים לוֹ כָּל הַתּוֹרָה בְּמֵאָה זוּזִים, לֹא הֵיוּ נוֹתְנִים אוֹתָם בְּשִׁבְלָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהִמָּמוֹן חָבִיב עֲלֵיהֶם מִהַנֶּפֶשׁ, וּמֵה שֶׁיֵּרָא וְאוֹהֵב אוֹתוֹ, אִינוֹ אֲלָא בְּשִׁבְלֵי הַמָּמוֹן. זֶה שֵׁשׁ אֶת הַמָּמוֹן עָקָר, וְהַתּוֹרָה שְׂאוֹהֵב הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טָפֵל, הָאֲהָבָה וְהִירָאָה הֵזוּ לֹא מִחֲשִׁיב הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלָא הַעָקָר שֶׁל הָאֲהָבָה וְהִירָאָה שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא אוֹהֵב מְמוֹנוֹ מִנִּפְשׁוֹ, שִׁיֵּאֵהֵב אוֹתוֹ בְּמִמּוֹנוֹ, בְּמֵה שֶׁהוּא חָשׁוּב עָלָיו, וְלֹא בְּטָפֵל שְׁלוֹ, לְכָךְ נֹאמַר בְּכָל מַאֲדְךָ. וְכֹאן מִי שֶׁמְחַשֵּׁב נִפְשׁוֹ מִמְּמוֹנוֹ, וְהָיָה נוֹתֵן כָּל הַמָּמוֹן שֶׁבַּעוֹלָם וְלֹא הָיָה נֹזֵק אֶפְלוּ בְּאִיבָר קָטָן שֵׁשׁ בּוֹ, לְכָךְ נֹאמַר בְּכָל נִפְשֶׁךָ, בְּמֵה שְׂאוֹהֵב אוֹתוֹ.

תקון חמישי

זֶהוּ תְקוּן כ"ו

בְּרֵאשִׁית, כִּי בָאֵשׁ יְהוּי"ה נִשְׁפָּט, אֱלֹהִי"ם - בַּעֲלֵי הַדִּין, וְעָלָיו נֹאמַר אֱלֹהִי"ם לֹא תִקְלָל, בְּוֹדָאֵי כְמוֹ שֶׁנֹּאמַר לְמַעַלָּה כִּי אֱלֹהִי"ם שִׁפְטָה זֶה יִשְׁפִּיל זֶה יָרִים, כִּי צָרִיךְ לְהִיטֵל הַדִּין לְמִטָּה, אֶת זֶה יִשְׁפִּיל בְּדִין וְאֶת זֶה יָרִים, כְּפִי מַעֲשָׂיו, לְזֶה מִטָּה כְּלָפִי חֶסֶד, לְזֶה כְּלָפִי גְבוּרָה, הָאֲמָת בְּאֲמָצֵעַ, וּמִשּׁוּם זֶה נִקְרָא דִּין אֲמָת. אֱלֹהִי"ם - הַכִּסִּיא בְּחֻשְׁבּוֹן, שֵׁשׁ י"ה שֶׁהִיא חֲכָמָה וּבִינָה, זֶה שְׁמִי עִם י"ה - שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וְחֲמִשׁ מֵצַד הַשְּׂמָאל, וְזֶה י"ה מִן אֱלֹהִי"ם, ה' עַל י' נִקְבְּהָ.

וְכֵן הַדִּין דָּן, צָרִיךְ שֶׁהוּא יֵשֵׁב וּבַעֲלֵי הַדִּין עוֹמְדִים, כְּמוֹ שֶׁלְמַעַלָּה, שֶׁנֹּאמַר בַּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִבְאֹו בְּנֵי אֱלֹהִי"ם לְהַתְנַצֵּב עַל יְהוּי"ה, הוּא יוֹשֵׁב, וְהֵם עוֹמְדִים לְתַבַּע דִּין, וּמִשּׁוּם שֶׁשֶּׁטָן נִכְנָס בִּינֵיהֶם לְתַבַּע אֶת חֲטָאֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵם בְּמִשְׁאָל עָלָיו עַד שֶׁהָיָה דָן אוֹתָם, וְזֶהוּ לְהַתְנַצֵּב עַל יְהוּי"ה. וְעוֹד לְהַתְנַצֵּב עַל יְהוּי"ה, לְשָׂאֵל וּלְתַבַּע דִּין אֲצֵל (לְפָנָיו) הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁמִּנְהִיג הָעוֹלָם בְּרַחֲמִים, וּמִקְטָרִגִּים וְתוֹבְעִים דִּין, וְזֶהוּ לְהַתְנַצֵּב עַל יְהוּי"ה. וְעוֹד לְהַתְנַצֵּב עַל יְהוּי"ה, יְהוּי"ה הַעֲמוּד הָאֲמָצֵעִי, שְׁשׁוֹאֲלִים וְתוֹבְעִים דִּין מִגְּבוּרָה, בֵּית הַדִּין הַגָּדוֹל שְׁעוֹמֵד עַל הַעֲמוּד הָאֲמָצֵעִי, וְזֶהוּ עַל יְהוּי"ה, עַל שֶׁמִּקְרִיבִים הַדִּינִים לְפָנָיו גְּבוּרָה נֹאמַר בָּהֶם לְהַתְנַצֵּב עַל יְהוּי"ה, שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁבְּנֵי הֵם יִשְׂרָאֵל, אִין לוֹ רְשׁוּת לְהַעֲבִיר עַל הַדִּין, שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּדִין, וְנִשְׁפָּע עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלֶיהָ, וְלִגְבֵי הַדִּין, הַגְּבוּרָה הִיא בְּאֲמָצֵעַ וְחֶסֶד מִמִּין, וְהַעֲמוּד הָאֲמָצֵעִי מִשְׂמָאל, וְכָל הַדִּינִים תְּלוּיִים מִן הַמִּקּוֹם הַזֶּה, וְכָל הַסְפִּירוֹת כְּלוֹן נִקְרָאוּ דִּינִים גְּבוּרָה, וְאֶפְלוּ יְהוּי"ה.

דִּין רֵאשׁוֹן, הָאֶחָד נִקְרָא דִּין לְדוֹן בְּחִנּוּק, וְנֹאמַר לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ. אָמַר לוֹ: אֲלַעֲזָר בְּנִי, כֹּאן צָרִיךְ לְחַדֵּשׁ דְּבָרִים, יֵשׁ עֵץ וְיֵשׁ עֵץ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה, וְיֵשׁ אֲדָם שֶׁהוּא עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, וְחֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם הִיא נִבְלָתוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁהִיא עֵץ הַחַיִּים, לֹא צָרִיךְ לְתַלּוֹת בּוֹ חֲטָא זֶה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ, שְׁמִי שְׂאֵכֵל מִהָעֵץ שְׁלוֹ, שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים, נֹאמַר בּוֹ וְאָכַל וְחִי לְעֹלָם.

וְעוֹד לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ - הָעֵץ שֶׁל כֹּאן זֶה תִּלְמִיד חָכֵם שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה שֶׁהִיא עֵץ חַיִּים, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, לֹא תִלִּין בּוֹ נִבְלָתוֹ, שֶׁהוּא הַחֲטָא שֶׁחֲטָא בַּיּוֹם, לֹא תִלִּין עִמּוֹ בְּלִילָהּ, שְׁמִידָה שׁוֹב בְּתִשְׁבָּה, כְּמוֹ שֶׁבָּאָרוּ בַּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, אִם רָאִיתָ תִּלְמִיד חָכֵם שֶׁחֲטָא בַּיּוֹם, אַל תִּהְרַחַר אַחֲרָיו בְּלִילָהּ, שְׂוֹדָאֵי עֲשָׂה תִשְׁבָּה. (שְׂמָא עֲשָׂה תִשְׁבָּה, שְׂמָא יַעֲלֶה בְּדַעְתָּךְ! אֲלָא תֹאמַר וְדָאֵי עֲשָׂה תִשְׁבָּה).

וְעוֹד לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ - זֶה תִּלְמִיד חָכֵם, נִבְלָתוֹ - זֶה עִם הָאָרֶץ שֶׁהִיא רָמֵשׁ, שְׂאֵם אֶתָּה תוֹלָה אוֹתָהּ בּוֹ - אוֹ קוֹבְרָה אוֹ קוֹבְרָתָהּ, וְזֶהוּ כִּי קוֹבֵר תִּקְבְּרָנִי, כִּי קוֹבֵר - הוּא אוֹתָהּ, אוֹ תִקְבְּרָנִי - הִיא אוֹתוֹ, וְאִשָּׁה זֶה לֹא נִקְרָאת הַזּוּג וְהַיְחָד שְׁלוֹ, אֲלָא הִיא כְּמִשְׁאָל תְּלוּי עָלָיו, כְּנֻחַשׁ קָשׁוּר עַל צִנּוּרָו, וּמִשּׁוּם כִּי קָלַלְתָּ אֱלֹהִי"ם תְּלוּי, שֶׁהִיא קָלָלָה שֶׁהוֹרַגְתָּ אוֹתוֹ אוֹ מְבִיאָה אוֹתוֹ לִידֵי עֲנִיוֹת.

דְּבַר אַחֵר לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ - זֶה שִׁבְתָּ, שִׁיּוּרֵשׁ בָּהּ אֲדָם נִשְׁמָה יִתְּרָה, לֹא צָרִיךְ לְהִרְאֹות לְפָנֶיהָ הַנֶּפֶשׁ שְׁשׁוֹלֶטֶת בְּאֲדָם בִּימּוֹת הַחַל בְּמִלְאָכָה שְׂאִסוּרָה בְּשִׁבְתָּ, אֲלָא קוֹבֵר תִּקְבְּרָנִי בַּיּוֹם הַהוּא, שֶׁלֹּא תִרְאֶה לְפָנָיו זְכוֹר וְשִׁמּוֹר שֶׁל שִׁבְתָּ, וּבְשִׁבְלָהּ נֹאמַר שֶׁל נִעְלִיד מַעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמִּקּוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדָמַת קֹדֶשׁ הוּא, וְלֹא תִטְמָא אֶת אֲדָמַתְךָ, שֶׁנִּשְׁמָה יִתְּרָה הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁלֵמַעֲלָה, אֲדָמַת קֹדֶשׁ, שֶׁנֹּאמַר בָּהּ קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוּי"ה.

וְעוֹד לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ - זֶה אֲדָם שֶׁהוּא נָבֵל, עָלָיו נֹאמַר כָּל הַמַּעֲמִיד תִּלְמִיד שְׂאִינוֹ הַגּוֹן כְּאֵלוֹ מַעֲמִיד אֲשֶׁרָה, וּמִשּׁוּם זֶה לֹא תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ, שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים. דְּבַר אַחֵר לֹא תִלִּין וְגוֹמֵר, הָעֵץ - אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֹּאמַר בָּהֶם כִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי, הַחֲטָא שֶׁעָשׂוֹ עִם נָבֵל, אַל תִּתְּלֶה אוֹתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁשְׂעָשׂוֹ

את העגל, חשב משה שישראל עשו אותו, ואמר למה יהו"ה יחרה אפך בעמך. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לך רד כי שחת עמך. מיד ירד וראה עגל, דיוקן של שור וחמור, שאל אותו, מי עשה אותך? אמר החמור, הערב רב אשר בשר חמורים בשכם. גם השור אמר כך. הטבעת שעליה מזל שור, בזמן שנאמר בערב רב ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב, הזדמן לשם, וזרק הכל אהרן לאש, ויצא עגל, דיוקן של שור וחמור. באותו זמן צווחה רוח הקדש ואמרה, ידע שור קוניהו וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן.

וימה ראו הרשעים לעשות עגל? אלא ודאי הם היו המכשפים של פרעה, יונו"ס וימברו"ס בני בלעם, שנאמר בהם ויעשו כן החרטמים בלטיהם, וראו שלא היה בהם ממשות, וחזרו עם משה וקבלו ברית מילה, והקדוש ברוך הוא שידע גלויות ונסתרות, שהיה יודע בהם שהם מגזע רע, כשהיתה יורדת שכניה, נאמר בה ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מנחה ישראל, ולא אמר לפני העם, ומשום זה נטלו קנאה בלעם, ואמרו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו, כמו שהיה הולך לפניכם, ומשום זה עשו את העגל בכשפיהם, וזהו ידע שור קוניהו וכו', ישראל לא ידע כשפים, עמי - אהרן ומשה בני עמרם - לא התבוננו. וזהו לא תליו נבלתו על העץ, החטא הזה של עם נבל, לא תליו נבלתו על העץ, שהם ישראל. דבר אחר לא תליו וכו', זה גר שלא התגבר לשמו של הקדוש ברוך הוא, לא לתלותו בישראל שהם עץ, כמו שבארוהו כימי העץ ימי עמי.

ועוד, לא תליו נבלתו - זו נבלות הפה, על העץ - זה לשון הרע, שחטא זה גורם שימות קדם זמנו, וזהו כי קבור תקברנו. דבר אחר לא תליו נבלתו - זה יצר הרע, על העץ - זו נשמת חיים, שמי שחבל אותה, נאמר בו כי קבור תקברנו, וימות בעולם הזה ובעולם הבא, זה דינו בחנק מי שעובר על זה.

דבר אחר, לא תליו נבלתו על העץ - זו נפש של חל שלא תראה לפני הנפש היתרה, ובשבילה אמר למשה של נעליך מעל רגליך.

השני - הרג, הרג לגנב, ולגזלן ענש, ומשום זה הממשכן לחברו צריך להחזיר לו משכנו בזמן שצריך אותו, כיון שאין לו אחר, זהו שכתוב השב תשיב לו את העבוט, ונאמר בפסוק אחר אם חבל תחבל שלמת רעד עד בא השמש תשיבנו לו, זה בנשמתו של אדם מדבר, אם חבל תחבל - נפש ורוח, שלמת רעד - זו הנשמה.

ואם חבל תחבל - תפליו של יד ותפליו של ראש, שלמת רעד - כסוי של מצוה, עד בא השמש - שנאמר בו כי שמש ומגן יהו"ה אלהים, תשיבנו לו - קדם שיתפנס ממנו, שעליו נאמר וזרח לךם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. מה זה צדקה? תפלה, ומרפא בכנפיה - פנפי מצוה שהם תפליו, פנפי יונה, וכנפי מצות ציצית, היא שמלתו לעורו - עור התפליו, ואם אתה לא תחזיר את הפסוים הללו קדם שיתפנס ממנו השמש, שהוא הקדוש ברוך הוא, שנאמר בו כי שמש ומגן יהו"ה אלהים, כך תתפנס ממך נשמתך, שנאמר בה כסאו כשמש נגדי, מדה כנגד מדה, ומשום זה עד בא השמש תשיבנו לו, לו - לעני, שהוא צדיק, ולשכניה שהיא עניה בגלות, כשיבא הלילה שהוא גלות, במה תשכב השכניה? שנאמר השמש, שהוא הקדוש ברוך הוא, לא מאיר לה בגלות, שהיא הלילה, ונשארת בחשכה, ומשום זה צריכים ישראל להאיר לה בגלות באור ונר, שהוא תורה ומצוה, אור הנשמה, נ"ר - נפש רוח, שהם סימן נ"ר, בתי התפליו שתשכב בהם השכניה בגלות, וכסוי של ציצית להתעטף בה במשכבה.

ומשום כך, אם אדם אינו מניח תפליו וציצית, במה היא תשכב בגלות? עליו נאמר אשרי משכיל אל דל ביום רעה ומלטהו יהו"ה, ובזכות המצוות הללו יורשים בני אדם שלשה קשרים, שהם נשמה ורוח ונפש, ובהם צריך לקרא את ישראל העליון שירד להאיר לשכניה באור הגאולה, שהיא שמש צדקה, ומרפא בכנפיה, לישראל שהם בבית החלי בגלות, שצדקה היא השכניה העליונה, עליה נאמר מי ירפא לך, והיא עשרים וחמש עשרים של קריאת שמע ערבית ושחרית, ובו יורד לישראל לגאל את השכניה, אבל בזמן מקום אותה ומרחם עליה. זהו שכתוב ובחסד עולם רחמתך, ומשום זה, נשמה ורוח ונפש הם המשכב (משכון) של השכניה בגלות, ועל זה נאמר ושכב בשלמתו וברכך, ומשום המצוות הללו שורה שכניה על אדם.

ועל הנשמה נאמר משכבת חיקך שמר פתחי פיד, שלא תדור אם לא תשלם, זהו שכתוב אם אין לך שלם למה יקח משכבך מתחתידך, ונשארו הרוח והנפש יתומים, ואם הנשמה עוברת על מצוות התורה ויורדים חטאים לגוף, דין הוא לפרע מנכסי יתומים, במצוות עשה שנגזר להם מהנשמה, שבגלל החטאים נוטלים מהרשעים את המשכון, שהוא הנשמה, וזהו אם חבל תחבל שלמת רעד.

ואם יש לו חטאים ויש לו זכויות, נפרעים החטאים בזכויות, ונאמר יצא שכרו בהפסדו, מיד מחזירים אותו לגוף לפני שביא השמש, וזהו עד בא השמש תשיבנו לו, שפאשר האדם יש, עולה ממנו הנשמה, ואין יורדת לגוף עד שפורעת את כל החטאים שעשה האדם באותו יום, ומשום זה ממשכן אותה אותו בית דין שלמעלה, משום שהמקטרג עולה אחריה לתבוע ממנה דין בארבע מיתות בית דין - שנים שנאמרו למעלה, ושנים ששורים על אותם שמגלים את העריות של התורה. אשרי הוא מי

ששומר אותה בכל יום.

ובזמן שהחטאים גדולים, ומלנה אדם חטאים על המשכון, אבד המשכון, שהיא הנשמה, ולא חוזרת אליו, והכל הוא בדין שדנה אותה הגבורה, שהיא בית הדין הגדול, בכל לילה בשנים עשרה שעות ובשבעים ושנים רגעים כחשבון חס"ד, שנאמר בו והוכן בחסד פסא, וסוד הדבר - ותפקדנו לבקרים, לרגעים תבחננו.

ויש חטאים שהם בסתר, ולא יכולים להעיד בהם המלאכים שהולכים עם הנשמה, שנאמר בה כי מלאכיו יצנה לך, הרי השכינה מעידה עליהם, זהו שכתוב אם יסתיר איש במסתרים, משום ששכינה על ראשו, שנאמר בה דע מה למעלה ממך, עין רואה ואזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים. (ולפעמים הנשמה לא היתה מודה בחטאים שתובע עליו היצר הרע, וחושד יצר הרע בזה) (ולפעמים הנשמה לא חטאה, וחושד היצר הרע בזה), והולכים אל בית הדין, ודן עליהם דין הנשבעים, נשבעת הנשמה עליהם ונפטרת, ואם לא - פורעת.

ויש חטאים שנאמר בהם וביד כל אדם נחתום, ומראים לה חתימת ידיה, ויש חטאים שהם על תנאי שמתנה עליו לפרע אותם בעולם הזה, שהחטאים שלו במקומו, שלא יגבה אותם התובע אלא במקומו, ואילו הם חטאים של עשרים שנים, ויש חטאים למטה, שביארו הקדמונים שעד עשרים שנים מענישים למטה ולא למעלה, ויש חטאים שמענישים למעלה, ותובעים אותם למעלה בית הדין הגדול, ובשבים ממשיכים את הנשמה למעלה, ולא מניחים לה לרדת למטה, אבל בחטאים שמענישים עליהם למטה, לא מענישים אותה למעלה ולא מעבידים אותו שם, ויש חטאים של הנשמה שגובים מהם בכל מקום, כמו ומקלל אביו ואמו, שנאמר בו מות יומת, מבית הדין שלמעלה ומבית הדין שלמטה, שדוגית בשני דינים, ומשום החטא הזה, בכל מקום שמוצאים אותה למעלה, גובים ממנה, ובכל מקום שמוצאים אותה למטה, גובים ממנה ואין מצוה שאין לה רשות להגן עליה. שיש חטאים שדנים בדינים חמורים את הנשמה, ותבא מצוה שהיא גבירה כמו מצות תפילין, ומגנה עליו ופורשת כנפיה עליו, ואין רשות למקטרג להתקרב לשם, ויש חטאים שאין רשות לגבירה להגן עליהם, זהו שכתוב מעם מזבחי תקחנו למות.

אבל יש מצוות שהן שפחות, מאלו המצוות שהן על מנת לקבל פרס, אף על גב שציבאו להגן עליה, נוטלים אותם המקטרגים תחת רשותם, (מוציאים אותה המקטרגים מרשותם) ויש חטאים אחרים שנקראים חלוקי הדגים, על חטאים שחולקים בהם, מהם מטה כלפי חסד, ודנים את הנשמה בזמן, שהוא דיני ממונות, ויש אחרים שחולקים עליהם והם נוטים כלפי חובה, לדון אותה בדיני נפשות. אם הזכיות מתגברות על החובות, דנים אותה בדיני ממונות, וגובים מהזכיות, שהם גמילות חסדים שלו, ואם החובות מתגברות, אז דנים אותה בדיני נפשות מצד הגבורה, וגובים בה נפש ורוח.

ולמעלה אין משוא פנים, בין לצדיק בין לרשע, וכן צריך להשוות למטה גבי דין הצדיק עם הרשע, מצד של אמת העמוד האמצעי, ולא יהיה דין רשאי לעשות משוא פנים לאחד מהם בדין, שבידן שלמעלה נאמר בו לא ישא פנים ולא יקח שחד. אוי לו לדון למטה שמשנתנה מהדן שלמעלה, שמכחיש מעשה בראשית, ולא יאמר זה נאמן מזה, שפכו שהיא למטה, שפטים ושטרים תתן לך בכל שערך, לדון גופים, כך יש למעלה שופטים ושטרים לדון את הנשמה, ולא יכבד את זה יותר מזה, אלא שניהם בהשוואה בדין, והם צריך להשמיע לפני הדין, ולא ידברו עד ששואל אותם הדין ונותן להם רשות לדבר, ויהיו לפניו ביראה, משום ששכינה שורה עליהם, ומי שתובע אמת כאלו מקים על העולם דין אמת (דין אמת), וכל שכן מי שדן דין אמת, כאלו מקים אמת מארץ תצמח. אוי לו למי שמקים שקר ומפיל אמת, שגורם ותשלך אמת ארצה, ומי גורם את זה? הדין שלא דן דין אמת, ובידאי שדן שדן דין אמת, כאלו הוא מוציא את השכינה ואת ישראל מן הגלות ומקים אותם מן הארץ.

קם רבי שמעון על רגליו, והרים ידיו למעלה ושבח את רבון העולם, ואמר: רבון העולם, עשה למען השכינה שהיא בגלות, ואם היא בשבועה, הרי אבא ואמא, שהם חכמה ובינה, יכולים לעשות התרה. זהו שכתוב יהו"ה צבאו"ת יעץ ומי יפר, אם התלמיד נשבע, הרב יכול לעשות התרה.

ואם נדר או נשבע הבן שהוא ו', שלא יפדה אותה, אלא שתהיה בגלות עד זמן ידוע, ונדר או שבועה הם ב"ה שהם חכמה ובינה, והוא התחרט, הרי שלשה בני אדם יכולים לפטר אותו, והם שלשת האבות למעלה כנגדם, ואם לא תתחרט, אני מבקש ממך, ומפל אותם שבישיבה שלמעלה ולמטה, שתעשה למען רועה הנאמן שלא זו מהשכינה בכל מקום, והוא הכניס שלום בינה ובינה פעמים רבות, ומסר עצמו למיתה עבודה ועבור בניה. זהו שכתוב ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת.

ואם נדר הוא מצד האבא והאמא, ולא רוצה, אני עולה לאותו שנאמר בו כי יפלא ממך דבר, שנאמר בו במפלא ממך אל תדרש, שיפטר את הנדר, ואף על גב שהשכינה בגלות אל בעלה כנדה, שהיא תבדיל בין דם לדם, ונפתח מקורה, לטהר אותה במי התורה, המים החיים שלא פוסקים, והפריד ממנה דם נדה שהיא ליליית שלא תקרב אליה, שהיא חטא הנשמה שטמאה אותה, ואין לה רשות

להעלות הנשמה לבעלה, לאותו מקום שמשם נתנה, ונדונית בין דין לדיו, בין דיני נפשות לדיני ממונות, שיש מישוהו שפורע בממונו, ויש מי שפורע בנפשו, ובין נגע לנגע, כמו שבארוהו איכה ישבה בדר, שחשבה השכינה בגלות כמו מצרע, שנאמר בו בדר ישב מחוץ למחנה, מחוץ ודאי, זו הגלות, שהיא מחוץ לארץ ישראל, שהיא המושב של האות ה'.

ואם המקור לא יכול להפתח עד שיפתח אותו, אותו שסגר אותו, אני מפיס אותו עבור יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא היחוד (שיחודו שם), ומשום הלבושים שהתלבש, מיד נפתח מקורה ונטהרת השכינה, וסוד הדבר - מקנה ישראל יהו"ה מושיעו בעת צרה, מושיעו ודאי, אותו שהמקור של המקנה בידו.

תקון ששי

זהו תקון כ"ז

בראשית, שם תר"י א"ש, ואלו הם שני האשים שהם בורא מאורי האש, ועליהם נאמר סמכוני באשיות, בשתי אשיות, ולמה אמר להם סמכוני? אלא בלילי שבת הנשמה היתה יורדת לתמוך בשכינה התחתונה בגלות, שנאמר בה נפלה ולא תוסיף קום, וכשבא מוצאי שבת, מסתלקת הנשמה היתה שבה ונפשו. ונפשו, מיד שהיא הסתלקה וי נפש, שאין מי שסומך אותה. באותו זמן היא אומרת לישראל סמכוני באשיות, שהם מאורי האש, ומה הם? שתי תורות, שהן חצובות מאש שהיא אלהיים, מדת הגבורה. ומה הם למודי יהו"ה? שתי שפתיים שנקראו להבות (שנשרפו בלהבות) אש, והם שני תפוחים, שממם יוצאת רוחו של משיח, שנאמר בו ונחה עליו רוח יהו"ה.

לבת מלך שהיתה בבית חליה מאהבת בעלה, שהלך בעלה והיא נפלה למשפך, צונחת ואומרת סמכוני באשיות, הרי היא בבית חליה, היא אומרת ורפדני, במה? בתפוחים שמתרבים בעצי היער, ואלו הם עצי בשמים.

קם זקן שלישי ואמר: רבי רבי, הרי אנו מבדילים בעצי בשמים, וכאן היא אינה אומרת אלא בתפוחים! אלא אנו מברכים על עצי בשמים משום שנאמר בהם וריח אפך תפוחים, ולא עוד, אלא כל מיני בשמים הם טובים לברך עליהם, ואנו שעושים בהם, משום שיש בו שלשה עלים, שנקראו שלשה הדסים, שרומזים לשלשת האבות, אבל שני נקבי החטם הם כנגד שני תפוחים, שהם שני נביאי אמת, שבהם עתידה לצאת רוח הקדש, שהוא הרוצה הנאמן שלמעלה, שבו מתישבת נפשה, ומשום זה היא אומרת ורפדני בתפוחים כי חולת אהבה אני. בליל שבת נאמר קמתי אני לפתח לדודי, בשבת, וכשיצאת שבת, נאמר ודודי חמק עבר, ובאותו זמן בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני, עד שנשבעתי, שבזמן שיבא פעם אחרת, שאחז בידו ולא אעזב אותו ללכת, כמו שנאמר אחזתיו ולא ארפנו עד שהבאתיו אל בית אמי, זה בית המקדש שלמעלה, ואל חדר הורתי, זה בית המקדש שלמטה.

ובזמן שאחז בידו בגאולה האחרונה, זה לא יהיה לי כמו הפעמים האחרות, שבכל גאולה וגאולה היה בא, ואחר כך היה פורח ממני, אבל בגאולה האחרונה אני אחז בו ואקשר אותו עם כמה קשרים של אהבה שלא יזוז ממני לעולם ולעולמי עולמים, שבכל גלות וגלות היה הולך ממני, והייתי שואלת עליו את כל עובר ושב. זהו שכתוב כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי. ולפעמים לא הייתי מוצאת מי שיאמר לי ממנו דבר, והייתי משביעה בשבילו את כל בני הקריה, זהו שכתוב השבעתי אתכם בנות ירושלם אם תמצאו את דודי מה תגידו לו, שחולת אהבה אני, וכמה פעמים על משכבי בלילות, שהן הגליות, בקשתי את שאהבה נפשי, ולא היה מי שיאמר לי, עד שהוא היה בא, וכעת בגאולה האחרונה ברח דודי בכעס רב, ושאלתיו בעבורו, ולא מצאתי מי שיאמר לי דבר, ומשום זה אני נשבעתי, שבזמן שיבא ואחז בידיו שלא יזוז ממני, ואני אחזתיו ולא ארפנו, אחזתיו - בקשר של תפלין של יד, ולא ארפנו - בתפלין של ראש.

בא וראה, כשיבא דודה אליה, יאמר לשני המשיחים נשכימה לכרמים, שהם ישראל, שבהם נאמר כי כרם יהו"ה צבאות בית ישראל, נראה הפרחה הגפן, שהיא השכינה בהם, הנצו הרמונים, אלו אותם שמלאים מצוות כרמון.

קם רבי שמעון ואמר: זקן זקן, נשכימה לכרמים, הרי יש כרמים שאינם ישראל, כמו ששמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי, והם הערובינה של הערב רב, שהם מערבים עם ישראל בגלות, ומשום זה, כשיבא הקדוש ברוך הוא אל השכינה, הוא יאמר אליה נשכימה לכרמים, נראה אם פרחה הגפן בהם, שנאמר בה כי כרם יהו"ה צבאות בית ישראל, הנצו הרמונים, אלו ודאי אותם שמלאים מצוות כרמון, שם אתן את דודי לך, אלו שהם אוהבים שלך, שם נתתי אותם לך, כי הנה הסתו עבר - שלטונם של שאר הממנים של העמים, הגשם חלף הלך לו - שלטון הערב רב.

באותו זמן בא אליה, שובי שובי השולמית, בשני בתים, שהם בית ראשון ובית שני למטה. שובי שובי - בבית ראשון ושני למעלה - ונחזה בך. דבר אחר, שובי שובי ארבע פעמים, בארבע אותיותיה שהם אדניי, ונחזה בך - בארבע אותיותיה שהם יהו"ה. אמר הקדוש ברוך הוא אל ישראל ארבע פעמים

שובי עם השכינה בתשובה, ונחזה בך - בארבע כוסות של הגאלה שהם בפסח, שחגיגים בו ישראל לשותות ארבע כוסות, כמו ארבע הגאלות. שובי שובי בארבעה היחודים (היסודות) שלך, ונחזה בך - בארבע חיות, ונחזה בך בשמים ובארץ, ומיד ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים יהוה מלך.

באותו זמן הנצנים נראו בארץ, אלו האבות, זכיותיהם התגלו על השכינה שהיא ארץ החיים, ועל בניה שנאמר בהם והיה זרעך כעפר הארץ, עת הזמיר הגיע, אז ישיר משה ובני ישראל, וקול התור נשמע בארצנו, קול צפצף נשאו קול יחדו ורגנו, כי עין בעין יראו בשוב יהוה ציון. באותו זמן הקדוש ברוך הוא משבח אותה, זהו שכתוב ראשך עליך כפרמל - זה תפלין של ראש, והרצועות תלויות מכאן ומכאן כמו זמורות, שהן כפרמל שתלויים מן הגפן, ודלת ראשך כארגמן - זו תפלה של יד, מה שהיתה דלת בגלות עניה, זהו שכתוב תפלה לעני כי יעטף, תהיה לבושה כארגמן, שהוא סוד איוריאל ר"פאל גיבריאלי מ"יכאל נ"יריאלי, מלך אסור ברהטים - זה הקדוש ברוך הוא יהוה, שהיה אסור בארבעה בתיים שלהם אדניי, ארבעה בתי המלח, שהיה אסור ברהטים כזה: יאהדונה"י, כי שמך בך ובך שמך, וזהו הסוד אמן מן ארגמן.

דבר אחר, ראשך עליך כפרמל - זה ראש דברך אמת, דלת ראשך כארגמן - זו השכינה, מלך - זה אברהם, אסור - זה יצחק בעקדה, בקשר של תפלין של זרוע שמאל, ברהטים - זה יעקב, בארבעה בתי המלח של תפלין של ראש, שנאמר ברהטים בשקתות המים.

קם רבי שמעון ואמר: התכנסו חילות קדושים עליונים ותחתונים לראות את קשויי הפלה, שהרי חפה מתקנת לה, והחתן נושא אותה שם. פתח ואמר: אליהו אליהו, רד לכאן אתה וחילותיהם של נשמות הצדיקים של הישיבה העליונה והתחתונה לקשט את הפלה. מיד הגה אליהו יורד עם כמה חילות של מלאכים וכמה נשמות.

פתח ואמר: ראשך עליך כפרמל, פלה, כמה מתקן ראשך בתפלין שהוא (שהם) פאר על ראשך, שעליהם נאמר פארך חבוש עליך, והרצועות תלויות מצד זה ומצד זה, מה שהיו התלתלים שחורות פעורב, הרי הם ירקים כפרמל, קעלים הירקים שהם בגפנים כפרמל. ומה שהיתה דלת בגלות - תפלה לעני, וזו תפלה של יד, שבה מתעטף העני בגלות (בתפלה), זהו שכתוב תפלה לעני כי יעטף, קצת נאמר בך ודלת ראשך כארגמן. מלך אסור ברהטים - אלו ארבעה בתי המלח, ארבעת בתי התפלין שהם אהי"ה, וכן ביד אהי"ה כחשבון אחת ועשרים האזכרות של תפלין של ראש, ואחת ועשרים אזכרות של תפלין של יד, ועולות לחשבון אהי"ה, הוא מלך אסור ברהטים, אש"ר אהי"ה, והוא רא"ש יהוה קוראים לו, אסור בכל האזכרות.

דבר אחר, ראשך עליך כפרמל - הראש שלך, פלה, עולה על כל החילות, על ששים המה מלכות שהם ששים סדרי משנה, ועולים לשש מאות, ולששים רבוא, ושמונים פלגשים שהיו שמונים ספרי האגדה, ועלמות אין מספר - הם החלכות שאין להם חשבון ומספר, שלאותם הנמים של שערות הפלה אין להם חשבון, ואף הפלה עולה על כלם. זהו שכתוב רבות בנות עשו חיל ואף עלית על כלנה.

דבר אחר ראשך עליך כפרמל - כמה מתקן השער שלך בשלש עשרה תקונים, שהם שנים עשר המזלות והלבנה - שלשה עשר, והנימים שלך הם פוככים ומזלות שאין להם חשבון, ודלת ראשך, את (הוא) שהיית הלבנה עניה תחת כל הפוככים, מהדקת בין הרגלים, זהו שכתוב ותגל מרגלותיו ותשכב, קצת את הראש לכלם, כארגמן שהוא אמן יאהדונה"י, את אדניי, המלך שהוא יהוה, אסור ברהטים שלך. ארגמין - איוריאל ר"פאל גיבריאלי מ"יכאל נ"יריאלי, חילות קדושים שמעו.

כשהחתן, שהוא השמש, יבא להאיר ללבנה, היא מתקשטת בשערותיה מתקנת בשלשה עשר (בשנים עשר) זקנים, (דרגות, תקונים), שהם שנים עשר מזלות, השמש (צ"ל ולבנה) והוא כחתן יצא מחפתו, והוא ישיש כגבור לרוץ דרכים ברקיע, יציץ אליה ודאי, זהו שכתוב משגיח מן החלונות מציץ מן החרצים, להסתכל אליה ברקיע שהוא (זה הוא) ישיש. מה זה כגבור? איזו גבורה עושה בזה? אלא שנים עשר משקופים יש ברקיע, וכל החילות מתגרים בהם שומרי השערים, השמש מתעטר באותיות התפלין שהוא שם יהוה, ומתלבש בגבורה. זהו שכתוב יהוה כגבור יצא, וזהו ישיש כגבור לרוץ ארח, ובוקע את חלונות כלם ברקיע, ועושה שנים עשר דרכים, כמו שעשה משה על הים, וזהו לרוץ ארח, ומשום שנוסע בראשונה מגבורה, השמש יוצאת אדמה.

אחר כך מתלבש בחסד שהוא לבן, ובו שוכן רגזו של השמש, ורק הוא מצד העמוד האמצעי, וכשמתלבש (נ"א מתלבן) בחסד באור לבן, ממנו יהיה מאיר ללבנה. מקצה השמים מוצאו - זה העמוד האמצעי, הקצה שלה צדיק, ותקופתו על קצותם - שני עמודי אמת, ובהם אין נסתר מחמתו - זו השכינה העליונה, שהיא חמה, משם יצטבע בצבע זרק, שהוא רחמים. באותו זמן מסתכלים השמש והלבנה יחד, ואין נסתר מחמתו, שהיא החפה שלה.

ובאותו זמן היא נוטלת משלשה גונים, להתפאר לפניו בשלשת צבעי העין, שהם לבן אדם זרק, ובאותו זמן הוא יאמר אליה, הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבונני, שזרפים אותי בשלהבות של האהבה



שֶׁלֶךְ, וְהַמְנוּחָה הַקְדוּשָׁה, שְׁתֵּי עֵינַיִם הֵם שְׁנֵי לוחות יְקָרוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם לוחות אֲבֹן כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִיִּים כְּתוּבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם, וּמִרְקָמִים מִשְׁנֵי עֶשֶׂר גִּוְנִים מֵהַצֵּד הַזֶּה, וּמִשְׁנֵי עֶשֶׂר גִּוְנִים מִן הַצֵּד הַהוּא, שֶׁהֵם אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים צִדִּידִים, וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים, ז"ה וְז"ה פְּעָמִים - אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים סְפָרִים.

וְהֵם שְׁנֵי עֶשֶׂר פָּנִים וּשְׁנֵי עֶשֶׂר הַכְּנָפִים שֶׁל הַחִיּוֹת, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וּפָנֵי אֲרִיָּה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם, הַגֶּוֹן הַלְבָּן שֶׁל הָעֵינ, וּפָנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמָאל לְאַרְבַּעַתָּם, הַגֶּוֹן הָאָדָם שֶׁל הָעֵינ, וּפָנֵי נֶשֶׁךְ לְאַרְבַּעַתָּם הֵם הַגֶּוֹן הַיָּרֹק שֶׁל הָעֵינ, שֶׁנֶּאֱמַר וְאַרְבָּעָה פָּנִים לְאַחַד וְגוֹמֵר, וְאַרְבָּע כְּנָפִים וְגוֹמֵר, הָרִי אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים. הַכְּנָפִים הֵם כְּנָפֵי הָעֵינ, וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתָבִים, וּבְחִיּוֹת כְּתוּב בָּהֶם וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, זֶה אֶל זֶה וְדָאִי, כְּמוֹ הַלּוּחוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם כְּתוּבִים מִשְׁנֵי עֲבָרֵיהֶם, מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם כְּתוּבִים, לוחות אֲבֹן כְּתוּבִים וְגוֹמֵר. לוחות אֲבֹן, מִה זֶה אֲבֹן? זֶה אֲבֹן הַשְּׁתִּיָּה, שֶׁמִּמֶּנָּה הַשְּׁתֵּת הָעוֹלָם, וְהִיא בֵּת הָעֵינ, עַלֵּיהָ נֶאֱמַר עַל אֲבֹן אַחַת שְׁבַע עֵינַיִם, וְהֵם שְׁבַע גְּלִדֵּי הָעֵינ, וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר שְׁבַע בָּיִם הַלְלִיתִיךָ, וְזֶה הַמְלָכוּת הַקְדוּשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ אֲבֹן מֵאִסּוּ הַבּוֹנִים הִיְתָה לְרֹאשׁ פָּנָה, מִי הַבּוֹנִים? אֵלֹהֵי אוֹתָם בְּעֵלֵי הַמִּשְׁנָה שְׂבוּנִים אֶת הַבְּנִינִים שֶׁל הָעוֹלָם וּפּוֹסְקִים הַלְכוֹת, שֶׁמֵּאִסּוּ בְּגִלוּת, נֶאֱמַר בָּהּ הִיְתָה לְרֹאשׁ פָּנָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא הַלְכָה לַמִּשְׁנָה מִסִּינִי, קִבְּלָה לַמִּשְׁנָה, וּמִה שֶׁהִיְתָה בֵּת הָעֵינ שְׁחוּרָה, מִמֶּנָּה וּבָהּ יְהִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאִיר לְעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מֵאִיר בָּהּ.

וְהָעֵינִים שֶׁמֵּאִירוֹת בַּתּוֹרָה, עַלֵּיהֶם נֶאֱמַר עֵינֵי כָל אֱלֹהִיךָ יִשְׁכְּבוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ, וְצִרִיךְ אָדָם לְהִתְעַסֵּק בָּהֶם תָּמִיד, עָרֵב וּבִקֵּר וְצִהְרִים תָּמִיד, שִׁיִּסְתַּכֵּל בָּהּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֵינָיו. זֶהוּ שְׁכָתוֹב תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בָּהּ מֵרֹאשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה, וְלִמְדֵנוּ תָּמִיד מִתָּמִיד, תָּמִיד שֶׁל עָרֵב וּבִקֵּר מִתָּמִיד שֶׁל תָּמִיד - עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בָּהּ, וְהָרִי הַתָּמִיד שֶׁל עָרֵב וּבִקֵּר הוּא שֶׁל קְרִיאַת שְׁמַע, אֶלָּא מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁמִּי שֶׁקּוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע עָרֵב וּבִקֵּר בְּכָל יוֹם תָּמִיד, כְּאֵלֹהֵי קִיָּם וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה בַּתּוֹרָה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב לֹא יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה. וְסֵפֶר תּוֹרָה הוּא עֵינ, שְׁנֵי כְּנָפֵי הָעֵינ - שְׁנֵי לוחות, וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר תָּמִיד עֵינֵי יְהוָה אֱלֹהֵיךָ בָּהּ מֵרֹאשִׁית הַשָּׁנָה, וּמִה זֶה בָּהּ? בְּבֵית הָעֵינ שֶׁהִיא הַשְּׁכִינָה, וְעַל כְּנָפֵי הָעֵינ נֶאֱמַר פָּתַחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק. שְׁלֹשָׁה גִּוְנִים - כָּלל וּפְרָט וּכְלָל, וְהֵם אַהֲיָה אֲשֶׁר אַהֲיָה, שֶׁהֵם כָּלל בְּכָל הַתּוֹרָה, אַהֲיָה כָּלל, אֲשֶׁר פְּרָט, אַהֲיָה כָּלל. הַגְּבוּלוֹת שֶׁעַל הָעֵינִים, נֶאֱמַר עַלֵּיהֶם תִּלְתָּלִים שְׁחוּרוֹת כְּעוֹרֵב, וְהֵם תִּלְתָּלִים. עַל הַמִּצָּח שֶׁעַל הָעֵינִים צִיץ נֶזֶר הַקְדֻשׁ, מִרְקָם בְּגָדִים וְצִיּוּרִים שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְמַעֲלָה, וְהַצִּיּוּרִים שֶׁלָּה שְׂרֻטוּטִים בְּרַחֵב וּבְאַרְךָ, מֵהֶם קֻטְנִים מֵהֶם גְּדוֹלִים, וְעַלֵּיהֶם נֶאֱמַר בְּמָקוֹם שֶׁאֲמָרוּ לְהָאֲרִיךְ אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְקַצֵּר, לְקַצֵּר - אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְהָאֲרִיךְ, לְהָאֲרִיךְ מֵהַצֵּד שֶׁל ו', לְקַצֵּר מֵהַצֵּד שֶׁל ו'.

פָּנֵי הַגְּבוּרָה, הֵם אַרְבָּעִים וְתִשְׁעַ פָּנִים טְהוֹרִים, מֵאִירִים כְּשׁוֹשְׁנָה, לָבָן וְאָדָם, נוֹטְלִים מִיָּמִין וּמִשְּׂמָאל, גּוֹן לָבָן בְּלָבוֹן שֶׁל עֲנוּה, אָדָם - בְּשֵׁת שֶׁל יְרָאָה, יְרָא בִּשְׁת. כְּשִׁחוּזִּים לִירְקִים, הָרִי הַחֲתוּן שֶׁלָּה הַסְתַּלַּק לַחֲמָה, שֶׁהִיא הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה. וּמִשְׁלֶשֶׁת הַגִּוְנִים הַלָּלוּ שֶׁל הַפָּנִים תְּלוּיִים שְׁבַעִים וּשְׁתֵּים פָּנִים כְּחֻשְׁבוֹן חֲסִיד, וּבָהֶם מֵאִתִּים וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אוֹתִיּוֹת כְּחֻשְׁבוֹן גְּבוּרָה, וְזֶהוּ הַסּוּד שֶׁל וְיַעֲבֹר יְהוָה, סוּד הָעֲבוּר, מֵאִיר בָּהֶם לְכָל בְּאַרְבַּע פָּנִים, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְאַרְבָּעָה פָּנִים לְאַחַת, וְהַעֲמוּד הָאֲמָצְעִי הוּא וְאִי, עֲבוּר הַשָּׁנָה, שֵׁשׁ בָּהּ שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר חֲדָשִׁים, וְהֵם בְּרָאשֵׁי תְּבוּלוֹת וְיִהוּ אֲיִנִי וְיִהוּ, וְבוֹ הוּא אִשָּׁה (נִי"ל אִשָּׁה) וְהִיא אִשָּׁה עֲבָרָה, סוּד הָעֲבוּר - יְסוּד, שֶׁהוּא יְסוּד טָהַר שֶׁמִּמֶּנָּה נִעְשָׂה עֲבוּר, שֶׁהוּא וְאִי, שֶׁהִיא וְאִי בְּלִי טָהַר אֵין לָהּ עֲבוּר, וְזֶהוּ הַמּוֹחַ, שֶׁשֶׁם הַחֲכָמָה.

וְאִי הוּא הַחֲטָט מִתְקַן בְּפָנִים, עַלֵּיהֶם נֶאֱמַר וְיִצָּר יְהוָה אֱלֹהֵיךָ, וּמֵאִירִים בְּלָבָן וְאָדָם, וְהַחֲטָט שֶׁהוּלָךְ בְּדָרְךְ יִשָּׁר הוּא חוֹתֵם אֶמֶת, וְאֵם אֵינָה בְּדָרְךְ אֶמֶת, אֵינָה חוֹתֵם, הַטְּבַעַת שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וּמִשּׁוּם זֶה צִיּוּר הַגְּבוּרָה הַדְּמוּת שֶׁלָּה שֶׁל הַחֲטָט, מִתְקַן בְּפָנִים וּבְדָרְךְ יִשָּׁר עַל הַפָּנִים, וּשְׁנֵי נִקְבֵי הַחֲטָט שְׁנֵי נְבִיאֵי אֶמֶת, הֵפֶה - בֵּת הַמֶּלֶךְ, וּבָהּ לְשׁוֹן לְמוֹדִים, שֶׁהוּא צִדִּיק, וְעַלֵּיהָ (וְעַלֵּיהֶם) נֶאֱמַר כְּחוֹט הַשָּׁנִי שְׁפָתוֹתֶיךָ וּמִדְּבָרְךָ נֶאֱמַר, בַּתּוֹרָה, הֵפֶה - הַכָּלָל שֶׁל הַכָּל, מִמֶּנּוּ קוֹל וְדְבוּר שֶׁהֵם וְיִהוּ, מִמֶּנָּה הַכָּל שֶׁהִיא ה', פֶּה קֶטָן סָתוּם בְּאוֹת ו', מִתְקַן בְּשִׁמוֹ שֶׁל יְהוָה, וּמִשּׁוּם זֶה כְּחוֹט הַשָּׁנִי שְׁפָתוֹתֶיךָ וּמִדְּבָרְךָ נֶאֱמַר.

צִנְאוּרָךְ כְּמִגְדֵל הַשָּׁן - זֶה יְרוּשָׁלַיִם, עַלֵּיהָ נֶאֱמַר כְּמִגְדֵל דָּוִד צִנְאוּרָךְ, תִּכְשִׁיטֶיהָ - כְּהִנִּים לִוִּים וְיִשְׂרָאֵלִים, בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת, זֶה צִדִּיק שֶׁהוּא תֵל שֶׁהַכָּל פּוֹנִים אֵלָיו, הַפְּנוּת שֶׁלּוֹ - שְׁנֵי נְבִיאֵי אֶמֶת, שֶׁהִשְׁכִּינָה וְדָאִי הִיא יְרוּשָׁלַיִם, הַתְּכַשִּׁיטִים שֶׁלָּה שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת, הַחֲרוּזִים שֶׁלָּה - שְׁנֵי עַמּוּדֵי אֶמֶת.

דְּבַר אַחֵר, צִנְאוּרָךְ - זֶה הַתּוֹרָה, הַתְּכַשִּׁיטִים שֶׁלָּה - מֵאִתִּים אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹתֶיהָ, הַחֲרוּזִים וְהַקְּמִיעִים שֶׁלָּה הֵם מְמַנִּים עַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשׁ לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁשׁוּמְרִים אוֹתָהּ בָּהֶם, וְכִשְׁמִתְעַלָּה הַצִּנְאוּר בַּתְּכַשִּׁיטִים שֶׁלָּה אֶל הַחֲתוּן, כְּמֵה רִיחוֹת טוֹבִים עוֹלִים בָּהּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמִּדְבָּר, זֶה הָרַסִינִי שֶׁהוּא צִנְאוּרָךְ שֶׁל עוֹלָם. מִקְטָרֶת מוֹר - זֶה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ אֶלְךָ לִי אֶל הָרַם הַמּוֹר, וּלְבוֹנָה - זֶה הַלְבָּנָה הַקְדוּשָׁה, עַלֵּיהָ נֶאֱמַר וְאֶל גְּבַעַת הַלְבוּנָה, מִכָּל אֲבָקֶת רֹכֵל - זֶה צִדִּיק, שֶׁהוּא כָל הַכָּלִיל בְּכָל.

דבר אחר, צוארף - זו תורה שבעל פה, הלכה למשה מסיני, מקטרת מר - אמר מר, ולבונה - לבון ההלכה, מכל אבקות רוכל - זה צדיק שיש בו מכל המינים, וזה מאיר לתורה שבעל פה, ומיד כשהיא מתקשטת בכל מיני תכשיטים, ורושלים שהיא צואר העולם, הקדוש ברוך הוא מקיף אותה, זהו שכתוב ואני אהיה לה נאם יהוה חומת אש סביב, והוא מחבק אותה בשתי זרועות, זהו שכתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני.

וידי הגבירה, הפלה הקדושה, כלם רשומים בשם של יהוה, כמו זה: (אמר המגיה, הלשון מוטעה וני"ל שהלשון כך) בפה י', בחמש אצבעות ה', בזרוע שלה ו', בכתף שלה ה', בכתף שלה מצדדים כמה שרטוטים כמו הענפים של עץ החיים, לרשם בו שהוא עץ חיים. זהו שכתוב עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר. מימינו נתנה תורה שבכתב, משמאלו תורה שבעל פה, ואיפה נתנו? בשני לוחות, שנאמר בהם שני שדיף בשני עפרים תאמי צבחה.

ועוד, ו' היא תורה שבכתב, שנתנה בשתי זרועות, שהם ששה פרקים, ואיפה נתנה? בשני לוחות, שהם שני שדיף, והם י' ו' (ובהם צורת ז'), ובהם הוא צר, זהו שכתוב וייצר, והם שתי בתולותיה של העלמה שהיא תורה שבעל פה, שנאמר בהם וישבר אתם תחת הקר, החתן שלה, אותו שאמר לא נמצאו בתולים לנערה וענשו אותו מאה כסף, אלו מאה ברכות, ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה לגלות כל ימיו.

שבו של הגוף, זאת קומתה דמתה לתמר, ומי שמכיר שעור הקומה שלה, יורש את העולם הבא שהוא ו', שנאמר בו מקנה ישראל יהוה, המקנה שהוא הקומה שלה, השעור שלה. שעור הקומה זה צדיק, שנאמר בו צדיק פתח יפוח, ועליה נאמר דמתה לתמר.

שנאמר בה ונבאו אליה ושמ שתי עשרה עינות מים ושבעים תמרים, שנים עשר עינות אלו הם שנים עשר פרקים, שהם ששה בשתי זרועות וששה בשתי שוקים. זהו שכתוב ידיו גלילי זהב ממלאים בתרשיש, מהו בתרשיש? בתריש, בשתי זרועות ששה פרקים, וכן ששה אחרים בשתי שוקים. שוקיו עמודי שש - אלו הם שנים עשר עינות מים, שבעים תמרים שבהם צדיק פתח יפוח הרי הם חמש אצבעות, ובהן שלשה עשר פרקים - הם שמונה עשר, וכן שמונה עשר ביד ימין - שלשים וששה, וכן שמונה עשר שמונה עשר בשתי רגלים - הרי שבעים ושנים, שבעים שלהם שבעים תמרים, שני צדיקים פתח יפוח בהם.

ובהם כתוב מה יפו פעמיה בנעלים בת נדיב, הנעלים שלה נעילת החג ונעילת הפסח, ולא צריך להראות לפני נעלים של חל, שהם שאור וחמץ, ועליהם אמר למשה של נעליך מעל רגליך, שתרומה ויחלין כמו זה, לא צריך לערב תרומה עם קדש, וכן מלאכה של חל לא צריכה להראות לפני מלאכה של קדש, שהיא מלאכת הכהנים, וכן אש של חל לא צריכה להראות לפני אש של קדש, שכלם חל ואחרים קדש, ומשום זה צנה המבדיל בין קדש לחל.

הנה ציון, שהיא השכינה, יוצאת בכל הקשויטים שלה, וכל העולם מורים עליה באצבע, זהו שכתוב הנה ציון קרית מועדנו, והחתן יוצא מעטר אליה, וכל העולם אומרים צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו. חתנתו - השכינה העליונה, שמחת לבו - השכינה התחתונה, היום של שניהם - העמוד האמצעי, המנורה הקדושה, הרי הפלה מקשטת לבעלה שהוא יהוה, בן המלך.

תקון שביעי

זהו תקון כ"ז

זהו בראשית ברא אלהים, בראשית אבא ואמא, יהוה אלהינו, ברא יהוה, בנס של האב והאם, אלהים הבת, ועליהם נאמר איש אמו ואביו תיראו, כבוד את אביך ואת אמך, אביך זה הקדוש ברוך הוא, אמך זו שכינה, היראה שלה - במצוות לא תעשה, הכבוד שלה - במצוות עשה, וכל אלו שמקיימים מצוות עשה, נאמר עליהם כי מכבדי אבבד, ועל אותם שעוברים על לא תעשה, עליהם נאמר ובזי יקלו. אמר המאור הקדוש: רבי רבי, ומהו כבוד ובזיון לקדוש ברוך הוא במצוות עשה ולא תעשה? אלא ודאי כשהשכינה בגלות, כל מי שעושה מצוה להקים אותה מן הגלות, כאלו כבוד את הקדוש ברוך הוא.

למלך שהיתה לו קטטה עם הגבירה, וזרק אותה מהיכלו, והיא הלכה לשכינה, והלא כל מי שמקבל אותה בביתו ומכבד אותה, (ודאי שמכבד את המלך), ומכניס שלום בינה לבין בעלה, הלא כל הכבוד שעושה לה, הוא עושה למלך, שאם המלך כועס עליה פעם אחת או פעמים, יהיה לו שלום עמה ויחזיר אותה לביתו, והוא שואל אותה, מי כבד אותך? או מי זלזל בך? או אם גרש אותה למלכות אחרת?

כמו כן הקדוש ברוך הוא גרש את השכינה וזרק אותה מביתו, זהו שכתוב ובפשעיהם שלחה

אמכם, והלא כל מי שמכבד אותה בגלות, הוא כבד את הקדוש ברוך הוא, או מי שמזלזל בה, הוא מזלזל בקדוש ברוך הוא, ומשום זה כי מכבדי אכבד ויזי יקלו, שאף על גב שהקדוש ברוך הוא מכר אותה בחטאי בניה בגלות הרביעית, הוא שומר אותה והוא נגאל אותה, וסוד הדבר - וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים, אלא תצא בת חורין, משום שבגלות הראשונה, שלא היה לה בעלה, שהיא התורה, החרות שלה, לא הוציא אותה בת חורין, ויצאה בחפזון כמו עבד שבורח מאדונו ואין לו שטר שחרור, אבל בגאולה האחרונה, שיש לה בעלה שהוא בן חורין, לא תצא בחפזון ולא תצא כמו עבדים, שנאמר בהם עבדים היינו לפרעה במצרים, אלא תצא בת חורין, ומשום זה כי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים.

ומנין לנו שתורה היא חרות? זהו שכתוב והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחות, והוא יהיה לה בגאולה האחרונה חרות ממלאך המות, שלא מות משיח בן אפרים, חרות משעבוד מלכיות, שלא ישתעבדו בה ובבניה לעולם, ותהיה לה חרות ולבניה מכל החטאים הרעים של העולם, שהם ערב רב, וישראל שהם מצד אותו הנער או מהפסא הקדוש, אף על גב שהיו מחיבים בכמה חטאים, כמו שאומרים אין בן דוד בא עד שיהיה דור שכלו זכאי או כלו חביב, נאמר בהם אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה, עם כל זה והפדה בגלות, ולא ימשל למכרה בגלות בבגדו בה, משום שבגדו בעבודה זרה.

ועוד כי ימכר איש את בתו לאמה, זו הנשמה הקדושה שמכר אותה לגוי, שהיא האמה שלה, ונאמר ונשפחה כי תירש גבירתה, כשתצא מן הגוי, לא תצא כצאת העבדים, שהם נפשות שמשתפים עם הגוי התחתון, שהנאתם אינה לעולם הבא, להשתדל בתורה שהיא חרות ממלאך המות, אלא לירש את העולם הזה, ומשום הנשמה שמשתדלת בתורה, לא תצא כצאת העבדים מן הגוי בדיח, כמו נשמת עם הארץ שהיא עבד, אלא תצא בת חורין ממלאך המות.

תקון שמיני זהו תקון כ"ח

בראשית, זו באר (באר שית), והם שתיים, אחת באר חפרה שרים כרוה נדיבי העם, ואחת היא הבאר שנאמר בה ויריבו גם עליה, והשניה באר אחרת ולא רבו עליה. הבאר שרבו עליה זו תורה שבעל פה, שנאמר בה ויריבו רעי גר עם רעי יצחק לאמר לנו המים, אלו מקשים על אלו, ואלו חולקים על אלו, אלו מטהרים ואלו מטמאים, אלו פוסלים ואלו מכשירים, אלו אוסרים ואלו מתירים, בששה צדדים, והם בראשית ברא שית וכו'.

תקון תשיעי

זהו תקון כ"ט

בראשית ברא ששה צדדים של אסור והתר כמו שאמרנו, ועליו נאמר ועתה יגדל נא כח אדניי, והיא עשרים ושמונה האותיות של מעשה בראשית, בזה (שהוא) עשרים ושמונה תלמידי חכמים, ויחפרו באר אחרת ולא רבו עליה, שהיא הלכה למשה מסיני, קבלה למשה מסיני, ומשה בגללה, בזמן שאמר לו הקדוש ברוך הוא אין שלום בעירך, אמר ועתה יגדל נא כח אדניי, והיא התלמוד שנאמר למשה, משה קבל תורה מסיני, המשנה השפחה שלה, זו נעשית להלכה שהיא בת המלך הלבוש, ובת המלך היא בת קול מבנים, והבריתא היא שפחה לה מבחוץ, ואלו שני התומכים אותה את בת המלך בגלות - משנה ובריתא.

ויש שפחה רעה שנקראת שטנה, זהו שכתוב ויקרא את שמה שטנה, אשת הנחש שהוא השטן, וזוהי מחלקת וקשנה, ועליה נאמר וימרו את חייהם בעבדה קשה, שודאי זוהי קשנה, בחמר - זהו קל וחמר, זה נחש עקלתון. מחלקת, פעם הוא קל בשעבוד של ישראל כשהחטאים קלים עליהם, ופעם שהוא חמור, כבד, וימהצד שלו תכבד העבדה.

והנחש הולך בקשנה ובמחלקת, כמו גלי הים, כמו כן כשחושב אדם שהוא בקשנה ומחלקת למטה בסוף המשנה, מוצא אותה בראש, וכשחושב שהוא בראש, מוצא אותה בסוף, ואחר כך חולק באמצע המשנה. ויחפרו באר אחרת - זו הפסיקתא, ששם פסקי הלכה, והוא תרוץ ולא רבו עליה, ויקרא שמה רחובות, והפסקים והתרוצים הללו הם לבנים, שהם לבנו ההלכה, וזהו ובלבנים. ובכל עבדה בשדה - בודאי זו בריתא, שעליה נאמר כי בשדה מצאה וגומר. את כל עבדתם - זו משנה, השפחה השניה לבריתא, אשר עבדו בהם בפרך, הכל תלוי עד שיבא אליהו, זו השפחה השלישית שנקראת עבודה, (עבוד ה'). קם תינוק אחד, פתח ואמר: צעיר אני לימים ואתם ישישים.

תקון עשירי

זהו תקון ל'

בראשית ב' ברא אלהים, זו ב'א, והן שלשת הבבות שנקראו בשלשה פנים בראשית ב'א אלהים, ועליה נאמר על כל דבר פשע על שור על חמור - זו בבא קמא, על שם על שלמה - זו בבא

מצינא, על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה - זו בָּבָא בְּתָרָא, על השור שבו מתנפחים בעלי המשנה זה עם זה, ויש שור ויש שור, שור תם ושור מועד, ויש חמור ויש חמור, ועל אלו של צד הטמאה נאמר בהם לא תחרש בשור ובחמור יחדו, ויעקב בעבורם אמר ויהי לי שור וחמור. צאן זה שה, שנאמר בו על שה, ועבד ושבחה זהו על כל אבדה.

ושור מועד, עשרים וארבע תולדות של זיקין תלויים ממנו, וכלם תלויים מארבע אבות, שהן קרן ושוף וגוף ורגל. הנגיחה בקרן, שן שהיתה אוכלת בגזל רבצה בגוף על הכלים ושבחה אותם, ואין כלים אלא תלמידי חכמים, וכן הזיק ברגליו, וכלם נאמרו במשנה, חמור הוא חמור בחמרה של המשנה, ועל התלמיד החכם ששולט עליו נאמר בו עני ורכב על חמור, ומי הוא ששולט עליו? ח'כם מ'פלא ו'רב ר'בנן זה השולט עליו, אבל האחר הוא מחמור אחריו בחמרה של המשנה, וכן שור נגח אותם בקשיה ונשף אותם, ורבץ עליהם ושבח אותם, וזוהי מחלקת, וכן ברגל שובר כלים, ומשום זה בשור ובחמור, שהם הממנים של עשו וישמעאל, ובואו רכובים עליהם שני משיחים ושולטים עליהם, ובעלי המשנה שולטים עליהם, ועליהם אמר יעקב ויהי לי שור וחמור, ששולט עליהם בתלמוד ובמדרשים, ובקשר של תפלין וציצית שולט עליהם, שהם מועדים לקלקל, שנאמר בהם וימרו את חיייהם בעבדה קשה בחמור ובבלנים.

מיד צא קול ואמר: הניחו לתינוק ונעלה למקומו, שהרי ששים הלכות, שהם ששים המה מלכות, תלויים באויר, והוא בא להעלותם למקומם. מיד פרח ולא ראי דבר. אמר רבי שמעון: ודאי זהו תינוק יונק משידי אמו, וזה הנער שמנהיג את האננות בים, שהם תלמידי חכמים שהולכים בים התורה בארבע רוחות, שבהם נאמר כה אמר יהוה מארבע רוחות באי הרוח, ויש ארבע רוחות אחרות מן הצד של השטן שבאים בקשיה ומחלקת, וטובעות הספינות, שהם תלמידי חכמים, בים התורה, ולא יכולים לצאת משם, והגלים עולים ויורדים בהם.

בינתים הנה התינוק יורד, פתח ואמר: מנוחה הקדושה, פתח פיה בתורה, שהרי פיה הוא סיני, על הקולות וההבליים שיוצאים מפיה נאמר וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים וגומר, וכלם מקשיבים לקולך, עליונים ותחתונים, שהם ששים רבוא של הישיבה העליונה וששים רבוא של הישיבה התחתונה, ואתה הוא בדמות רבונך, שבזמן שפתח באנכי, שור לא נגח, אריה לא שאג, העוף שהוא נשר לא פרח, וכל החללות שתלויים מהם בכסא הכבוד, ואדם לשבת על הכסא שהוא הקדוש ברוך הוא, הוא מקשיב לדבריך, משום שהגבירה שלה, שהיא התורה הקדושה, עולה בפיה.

תקון אחד עשר

זהו תקון ל"א

מיד פתח ואמר: בראשית, בראשית, והם ששה ימים, ברא אלהים, מה זה אלהים? זה הים השביעי, וסוד הדבר - כל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. עליונים שמעו, הדגים שרוחשים בים התורה, עליהם נאמר שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות, וכלם שואגים על טרף, ובשכינה נאמר בה ותתן טרף לביתה וחק לנערתי. כל הנחלים שהולכים אל הים הרי הם שבעה, והם שבע הנערות הראויות לתת לה, לאם הקדושה, שהיא בת שבע, ים האוקינוס כלול משבעה ימים, ולמה נקרא אוקינוס? משום שכל מיני מים ודגים ורמשים שאינם שלה, ויבאו להפגס בה, היא מקיאה אותם, ומשם הם שבים ללכת, כמו תבת נח שלא היתה מקבלת ממין אחר, אלא מאלו שצנה הקדוש ברוך הוא, ומשום זה כל הנחלים, שהם תלמידי החכמים, כלם מתעסקים בתורה, הולכים אל הים, ורוצים להפגס לשכינה, והיא אינה מקבלת אותם לתוכה, אלא רק את אותם שצנה הקדוש ברוך הוא להפגס אליה (בתוכה), שהם שבעה רועים, ואת השבטים שיוצאים מהם, ואת כל הבאים מצדם ויתערבו בהם, הים מקבלת אותם ויתערבו בתוכה, אבל את האחרים אינה מקבלת אותם, ומשם הם שבים ללכת.

שודאי ה' הוא הים, הנחל שלה - ו', כל אותם שיורשים נשמות מהים והנחל שלה ביראה ואהבה של י"ה, היא מקבלת אותם, ואחרים שהם אינם חלק יהו"ה, היא לא מקבלת אותם, ודוחה אותם משם, ומשם הם שבים ללכת. כמו כלם וברכו אותו, ואמרו: הפה של השכינה, סיני סיני, אשרי האננים ששומעות הדברים הללו מפיה.